

MUXADDES KITAP

MUXADDES KITAP

Muxaddes Kitaptı awdarıw Institutı
2022

MUXADDES KITAP

Qaraqalpak tilindegi Muxaddes Kitaptıń elektron hám audio nusqaların Muxaddes Kitaptı awdarıw Institutınıń saytınan júklep alıwǵa boladı:
<https://ibtrussia.org/en/media?id=KRK/latn>

Sózliktegi súwretlemeler:

Horace Knowles © *The British & Foreign Bible Society* 1954, 1967, 1972

Sózliktegi súwretlemeler:

Muxaddes shatır; Patsha Sulayman qurdıǵan Ibadatxana

© *ÓzMKJ*, 2006

Patsha Hirod qurdıǵan Ibadatxana joybarı Iysa Masiyx dáwirinde

Patsha Hirod qurdıǵan Ibadatxana Iysa Masiyx dáwirinde

Horace Knowles © *The British & Foreign Bible Society* 1954, 1967, 1972

Kartalar:

© *UBS*, 1994; © *UBS* 1999; © *B & H Publishing Group*, 1998;

© *Lion Hudson PLC*, 2004

Mazmunı

Algı sóz 7

Muxaddes Kitap ishindegi kitaplar

Eski kelisim

Jaratılıs kitabı	Jar	13
Shıǵıw kitabı	Shıǵ	85
Lebiyliler kitabı	Leb	143
Sanlar kitabı	San	184
Nızamnuń qaytalanıwı	Nzm	244
Eshua kitabı	Eshu	296
Biyler kitabı	Biy	331
Rut kitabı	Rut	366
Patshalar tuwralı birinshi kitap	1Pat	372
Patshalar tuwralı ekinshi kitap	2Pat	419
Patshalar tuwralı úshinshi kitap	3Pat	459
Patshalar tuwralı tórtinshi kitap	4Pat	505
Birinshi jılnama kitabı	1Jln	549
Ekinshi jılnama kitabı	2Jln	591
Ezra kitabı	Ezr	641
Nexemiya kitabı	Nxm	656
Ester kitabı	Est	677
Ayup kitabı	Ayup	689
Zabur	Zab	737
Sulaymannıń hikmetleri	Hkm	854
Wazshı kitabı	Waz	889
Qosıqlar qosıǵı	Qsq	902
Iyshaya payǵambardıń kitabı	Iysh	910
Eremiya payǵambardıń kitabı	Erm	999
Eremiyanıń joqlawı	Joq	1087
Ezekiel payǵambardıń kitabı	Ezk	1097
Daniel payǵambardıń kitabı	Dan	1165
Hoshea payǵambardıń kitabı	Hosh	1187
Ioel payǵambardıń kitabı	Iol	1202
Amos payǵambardıń kitabı	Amo	1209
Obadiya payǵambardıń kitabı	Obd	1221
Yunus payǵambardıń kitabı	Yuns	1224

Mixa payǵambardıń kitabı	Mix	1228
Naxum payǵambardıń kitabı	Nax	1237
Xabaqquq payǵambardıń kitabı	Xab	1242
Sefaniya payǵambardıń kitabı	Sef	1247
Xaggay payǵambardıń kitabı	Xag	1253
Zexariya payǵambardıń kitabı	Zxr	1256
Malaxiya payǵambardıń kitabı	Mal	1270

Jańa kelisim

Matta jazǵan Xosh Xabar	Mat	1277
Mark jazǵan Xosh Xabar	Mrk	1331
Luka jazǵan Xosh Xabar	Luk	1365
Yuxan jazǵan Xosh Xabar	Yuxn	1420
Elshilerdiń isleri	Elsh	1461
Yaqıptıń xatı	Yaqp	1512
Petrdiń birinshi xatı	1Pet	1518
Petrdiń ekinshi xatı	2Pet	1525
Yuxanniń birinshi xatı	1Yuxn	1529
Yuxanniń ekinshi xatı	2Yuxn	1535
Yuxanniń úshinshi xatı	3Yuxn	1536
Yahudaniń xatı	Yahu	1538
Rimlilerge jazılǵan xat	Rim	1541
Korinflilerge jazılǵan birinshi xat	1Kor	1566
Korinflilerge jazılǵan ekinshi xat	2Kor	1589
Galatıyalıǵarǵa jazılǵan xat	Gal	1605
Efslilerge jazılǵan xat	Efs	1614
Filiplilerge jazılǵan xat	Fil	1622
Kolosalıǵarǵa jazılǵan xat	Kol	1628
Salonikalıǵarǵa jazılǵan birinshi xat	1Sal	1634
Salonikalıǵarǵa jazılǵan ekinshi xat	2Sal	1639
Timofeyge jazılǵan birinshi xat	1Tim	1642
Timofeyge jazılǵan ekinshi xat	2Tim	1649
Titusqa jazılǵan xat	Tit	1654
Filimonǵa jazılǵan xat	Flm	1657
Evreylerge jazılǵan xat	Evr	1659
Yuxanǵa Quday tárepinen kórsetilgen Ayan	Ayan	1678

Qosimsha materiallar

Áyyemgi qoljazbalardağı ayırmashılıqlar	1705
Sózlík	1713
Eski Kelisimdegi ólshem birlikler	1743
Súwretler	1745
Diagramma boyınsha kórsetilgen Izrail xalqınıń tariyxı	1749
Izrail xalqınıń kalendarı	1750
Muxaddes Kitap qoljzbalarınıń foto súwretleri	1751
Kartalar	1755

Algí sóz

Sizlerge Muxaddes Kitaptıń qaralpaq tiline awdarılǵan barlıq kitabın usınıp atırımız. Muxaddes Kitap 66 kitaptan ibarat bolıp, grek tilinde Bibliya dep ataladı hám bul «kitaplar» degen mánini bildiredi. Usı kitaplardıń bazıları «Tawrat», «Zabur» hám «Injil» atamaları menen xalqımız arasında keńnen tanılǵan.

Muxaddes Kitap – bul insan tariyındaǵı eń ullı kitaplardıń biri bolıp, áyyemgi xalıqlardıń ómiri haqqında ayırıqsha túsinek beredi. Sonday-aq, bul tariyxıy bahalı dokumentten de joqarı, óytkeni Muxaddes Kitap Qudaydıń insanlar menen bolǵan qarım-qatnası, Qudaydıń Ózi haqqında ashıp beriwı hám Óziniń erkin bildiriwi tuwrısındaǵı jazıwlar. Bul Kitap adam bolıp tuwılǵan Qudaydıń Sóziniń ómiri hám tálimi haqqında gúwaliqtı usnadı. Muxaddes Jazıwdıń tolıq mánisi tariyxıy yadnama spatında yamasa ádebiylik usılına baha beriw ushın oqıytuǵınlarǵa ashılmaydı, al onı Jaratıwshımız Óz xalqına ne aytatuǵının biliwdi qálep oqıǵanlar ushın ashıladı.

Muxaddes Kitap eki bólimnen: Eski Kelisimnen hám Jańa Kelisimnen ibarat.

Eski Kelisim 39 kitaptan ibarat bolıp, áyyemgi evrey hám aramey tilerinde jazılǵan. Kóplegen alımlardıń

pikiri boyınsha, Eski Kelisim kitapları b. e. sh. dáwirde, yaǵnıy Iysa tuwılmastan aldınǵı dáwirde bir yarım mıń jil dawamında jazılǵan. Eski Kelisimniń áyyemgi evreyshe teksti bizlerdiń dáwirimizge deyin jetip kelgen, sebebi áyyemgi qoljazbalar muqiyatlı túrde kóshirilip, áwladtan-áwladqa jetkerip berilgen.

Eski Kelisim – bul áyyemgi kitaplardıń jınaǵı bolıp, tek ǵana diniy kitaplar emes, al mádeniyat hám tariyxtı óz ishine alıp, Qudaydıń Izrail xalqı menen bolǵan qarım-qatnasın sáwlelendiredi. Bular yahudiylar ushın da, masiyxıylar ushın da muxaddes kitaplar bolıp esaplanadı. Birinshi bes kitap «Tawrat», al bazıda «Muwsanıń bes kitabı» dep ataladı, sebebi Quday Ózi tańlaǵan Izrail xalqına Muwsa arqalı Óz nızamların jiberedi. Tawratıń birinshi kitabında Qudaydıń dúnyanı hám ondaǵı barlıqtı jaratqanı haqqında hám Qudaydıń buyırıǵın buzıp, adamzattı gúnaǵa batırǵan Adam-ata menen Hawa-eneni jaratqanı haqqında sóz etiledi. Tawratıń keyingi tórt kitabında Izrail xalqınıń Mısır jerinde 400 jil dawamında qullıqta azap shegiwi, qullıqtan azat bolıwı, Quday wáde qılǵan Qanan jerine qaray jol júriwi hám Qudaydıń Muwsa arqalı bergен Muxaddes Nızamları menen

ótkerildi. Bul úlken isti ámelge asırıw ushın jıllar dawamında kóplegen adamlar óz waqıtların ayamay, tınımsız miynet qıldı. Tek ǵana awdarıwshılar emes, al redaktorlar, filolog hám bir neshe til mamanları jazıwlarıń sapalı bolıwı ushın járdem berdi.

Jańa Kelisim, Jaratılıs, Rut, Ester, hám Yunus kitapları aldın da basıp shıǵarılgan edi. Tolıq Muxaddes Kitapqa kirgiziw ushın bul kitaplar qayta kórip shıǵıldı.

Muxaddes Jazıwdı túsiniwge járdem beriw ushın, Muxaddes Kitaptıń artqı bóliminde sózlik, súwretlemeler, kartalar, diagrammalar hám taǵı da basqa qosımsha materiallar berilgen. Solardıń ishinde áyyemgi qoljazbalardaǵı ayırmashılıqlardı kórsetetuǵın dizim de bar. Muxaddes Kitaptıń tekstlerinde berilgen juldızshalar (*) usı dizimge silteme beredi.

Jáne de, elektron túrindegi Muxaddes Kitaptı internettegi <https://ibtrussia.org/en/media?id=KKK/cyrl> saytınan taba alasız. Bul elektron oqıw quralların kompyuter hám uyalı telefon sıyaqlı úskenelerge júklep alıp, olardan paydalanıwıńızǵa boladı.

Muxaddes Kitaptı Awdarıw Institutı (IBT) Kitaplar Kitabın qaraqalpaq tilinde baspaǵa tayarlaw ushın qatnasqanlardıń hámmesine óz minnetdarshılıǵın bildiredi.

Bizlerdiń úmitimiz hám duwamız mınadan ibarat: bul awdarma qaraqalpaq xalqına Qudaydıń dawısın, Qudaydıń Xosh Xabarınıń tolıqlıǵın jetkerip, adamlardıń Oǵan iseniwine hám usı Xosh Xabar boyınsha ómir súriwine járdem beredi.

Quday Taalaǵa shúkirler aytamız hám minnetdarshılıǵımızdı bildiremiz. Jalǵız Qudayǵa algıs-maqtawlar bolsın!

ESKI KELISIM

Jaratılıs kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Jaratılıs kitabı Tawrattıń birinshi kitabı bolıp, onda dúnyanıń jaratılıwı, adamzattıń payda bolıwı, gúnaǵa batıwı, adamzattıń tariyxı, sońınan Quday tańlap alǵan Ibrayım hám onıń urpaqları haqqında sóz etiledi.

Jaratılıs kitabınıń birinshi bóliminde (1–11 baplar) dúnyanıń hám adamzattıń Ibrayımǵa deyingi dáwiri gúrriń etiledi. Quday hámme nárseni ájayıp qılıp jaratqan edi, biraq eń birinshi jaratılǵan eki adam – Adam-ata menen Hawa-ene Qudayǵa boysınbay, dúnyaǵa gúna alıp keledi.

Adamlar sonshelli gúnaǵa batqanlıqtan, Nux hám onıń xojalıǵınan basqa pútkil adamzattı qırıp taslaw ushın, Quday jer júzine topan suwın jiberiwdi sheshedi. Topan suwınan keyin, xalıqlar jer júzi boylap tarqala baslaydı. Biraq olardıń kópshiligi Qudayǵa jáne boysınbay qoyadı.

Jaratılıs kitabınıń qalǵan bólegi (12–50 baplar) Ibrayım hám onıń

urpaǵına baylanıslı bolǵan waqıyalardı bayanlaydı. Quday Ibrayımǵa shaqırǵanda, oǵan wáde berip, bılay dedi: «Men sennen ullı xalıq dóretemen. Seni jarılqayman hám atıńdı mártebeli qılamın... Jer júzindegi barlıq xalıqlar sen arqalı jarılqanadı» (12:2-3).

Ibrayım hám Sara Qanan jerine kóship baradı. Sebebi Quday sol jerdi olardıń urpaqlarına beriwdi wáde etken edi. Ibrayım hám Sara qartayǵan shaǵında perzentli bolıp, onıń atın Ísaq dep qoyadı. Keyin Ísaqtan Yaqıp hám Esaw atlı eki perzent tuwıladı.

Kitaptıń aqırında Yaqıp hám onıń ulları xojalıqları menen birge Mısırǵa kóship barıp, sol jerde jasaydı. Sebebi Yaqıptıń ullarınıń biri Yusup Mısırǵa qul bolıp satılıp, keyin ala Mısırdıń húkimdarı boladı. Qudaydıń bir kúni Óz wádesin orınlaytuǵının bilgen Yusup óz aǵa-inilerine Qudaydıń olardı sol jerden alıp shıǵıp, wáde etken jerine alıp baratuǵının aytadı.

Dúnyanıń jaratılıwı

1 ¹ Eń basta Quday aspan hám jerdi jarattı. ² Jer túr-tússiz qańırap atırǵan bolıp, tuńǵıyıq ústin qarańǵılıq qaplaǵan edi. Al Qudaydıń Ruwxı bolsa, suwlardıń ústinde ushıp júre edi.

³ Sonda Quday: «Jaqtılıq bolsın!» – dep buyırdı hám jaqtılıq payda boldı.

⁴ Quday jaqtılıqtıń jaqsı ekenin kórdi hám onı qarańǵılıqtan ajıratıdı. ⁵ Solay etip, Quday jaqtılıqtı «kúndiz», al qarańǵılıqtı «tún» dep atadı. Kesh bolıp, tań attı. Bul birinshi kún edi.

⁶ Quday: «Suwlar ortasında bir gúmbez payda bolıp, suwlardı bir-birinen ayırıp tursın!» – dep buyırdı. ⁷ Bul bilay boldı: Quday aspan gúmbezini jaratıp, gúmbez astındaǵı suwlardı gúmbez ústindegi suwlardan ayırdı. ⁸ Quday gúmbezdi «aspan» dep atadı. Kesh bolıp, tań attı. Bul ekinshi kún edi.

⁹ Quday: «Aspan astındaǵı suwlar bir jerge toplanıp, qurǵaqlıq kórinsin!» – dep buyırdı. Solay boldı da. ¹⁰ Quday qurǵaqlıqtı «jer» dep, al toplanǵan suwlardı «teńiz» dep atadı. Quday bunıń jaqsı ekenin kórdi.

¹¹ Quday: «Jer jasıl shópplerdi, tuqım shashatuǵın ósimliklerdi hám tuqımı miywesinde bolǵan jemis aǵashların túr-túrine qaray óndirsın!» – dep buyırdı hám solay boldı da. ¹² Jer jasıl shópplerdi, túr-túrine qaray tuqım shashatuǵın ósimliklerdi hám tuqımı miywesinde bolǵan jemis aǵashların óndirdi. Quday bunıń da jaqsı ekenin kórdi. ¹³ Kesh bolıp, tań attı. Bul úshinshi kún edi.

¹⁴ Quday: «Kúndiz benen túndi bir-birinen ayırıp ushın hám máwsimlerdi, kúnlerdi, jıllardı belgilew ushın, aspan

gúmbezinde jaqtırtqıshlar payda bolsın. ¹⁵ Olar aspan gúmbezinde turıp, jer júzin jaqtı qılsın!» – dep buyırdı. Solay boldı da. ¹⁶ Quday úlken eki jaqtırtqıshtı: kúndizdi basqarıw ushın úlken jaqtırtqıshtı hám túndi basqarıw ushın kishi jaqtırtqıshtı, jáne de, júdızlardı da jarattı. ¹⁷⁻¹⁸ Jer júzin jaqtı qılıp turıp ushın, kúndiz benen túndi basqarıw ushın hám jaqtılıqtı qarańǵılıqtan ayırıp ushın, Quday olardı aspan gúmbezine jaylastırdı. Quday bunıń da jaqsı ekenin kórdi. ¹⁹ Kesh bolıp, tań attı. Bul tórtinshi kún edi.

²⁰ Quday: «Suwlar janlı janıwarlarǵa tolsın! Jer ústinde aspan gúmbezi boylap quslar ushsın!» – dep buyırdı. ²¹ Quday aybatlı teńiz janıwarların, suwlarda tolıp tasqan pútkil janıwarlardı hám hár túrli quslardı jarattı. Quday bunıń da jaqsı ekenin kórdi. ²² Quday olardı jarılqap: «Ósip-ónip, kóbeyińler, teńiz suwların toltırıńlar. Jer júzinde quslar kóbeysin!» – dedi. ²³ Kesh bolıp, tań attı. Bul besinshi kún edi.

²⁴ Quday: «Jer túrli-túrli janlı janıwarları: mallardı, jabayı haywanlardı hám jer bawırlawshılardı óndirsın!» – dep buyırdı. Solay boldı da. ²⁵ Quday túrli-túrli haywanlardı, mallardı hám jer bawırlawshılardı jarattı. Quday bulardıń da jaqsı ekenin kórdi.

²⁶ Quday: «Óz kórinisimizdey qılıp, Ózimizge uqsatıp, adamdı jaratayıq. Olar teńizdegi balıqlar, aspandaǵı quslar, mallar, jer bawırlawshılar hám jer betindegilerdiń hámmesi ústinen hákimlik etsin!» – dedi. ²⁷ Quday adamdı Ózine uqsatıp jarattı. Olardı erkek hám hayal etip jarattı. ²⁸ Quday olardı jarılqap: «Ósip-ónip, kóbeyińler. Jer betin toltırıp, onı iyelep alıńlar.

Teñizdegi baliqlar, aspandağı quslar, jer betinde háreket etiwshi barlıq haywanatlar ústinen hákimlik etiñler!» – dedi.

²⁹ Quday jáne bılay dedi: «Mine, Men sizlerge jer júzindegi tuqım shashatúgın barlıq ósimliklerdi, tuqımını miywesinde bolğan barlıq jemis aǵashların berdim. Olar sizlerge azıq boladı. ³⁰ Al jer betindegi jabayı haywanlarǵa, aspandağı quslarǵa, jer bawırlawshılarǵa, ulıwma jer betinde tirishilik etiwshi barlıq haywanatlarǵa azıq ushın kók shóplerdi berdim». Solay boldı da.

³¹ Quday barlıq jaratqanlarına qarap, olardıń hámmesiniń de júdá jaqsı ekenin kórdi. Kesh bolıp, tań attı. Bul altınshı kún edi.

2 ¹ Usılayınsha aspan hám jer, olardağı pútkil barlıq jaratılıp bolındı. ² Quday Óz islerin jetinshi künge deyin tamamlap, jetinshi kúni barlıq islerinen dem aldı. ³ Ol jetinshi kúndi jarılqap, onı muxaddes etip ayırdı. Sebebi Ol usı kúni Óziniń barlıq jaratılıshılıq islerinen dem aldı.

⁴ Mine, aspan hám jerdiń jaratılıw tariyxı usınday.

Adam-ata hám Hawa-ene

Quday Iye aspan menen jerdi jaratqanda, ⁵ jer betinde ele birde bir dala putası yamasa birde bir dala shóbi óspegen edi. Óytkeni Quday Iye ele jerge jawın jawdıрмаǵan bolıp, jerdi tárbiyalaytuǵın adam da joq edi. ⁶ Biraq jerden bulaq suwı shıǵıp, pútkil jer júzin suwǵarıp turatuǵın edi.

⁷ Sońınan Quday Iye jerdiń topıraǵınan adamdı jaratıp, onıń murnına ómir demin úpledi. Solay etip, adam^a tiri jan boldı.

⁸ Quday Iye shıǵısta, Edende bir baǵ ornataıp, Ózi jaratqan adamın sol jerge jaylastırdı. ⁹ Keyin Quday Iye kózdiń jawın alatuǵın, jewge jaqsı túrli-túrli miywe aǵashların jerden ósirip shıǵardı. Al baǵdıń ortasına ómir teregin hám jaqsılıq penen jamanlıqtı biliw teregin ósirip shıǵardı.

¹⁰ Edennen bir dárya aǵıp, baǵdı suwǵardı hám arı qaray tórt tarmaqqa bólinip ketti. ¹¹ Olardıń birinshisiniń atı – Pishon bolıp, ol altın káni bolğan pútkil Xawila jerin aylanıp aǵadı. ¹² Altını jaqsı bolğan ol jerde xosh iyisli shayır hám onıks tası bar.

¹³ Ekinshi dáryanıń atı – Gixon bolıp, ol pútkil Kush jerin aylanıp aǵadı. ¹⁴ Úshinshi dáryanıń atı Tigr bolıp, ol Ashshurdiń shıǵıs tárepinen aǵıp ótedi. Tórtinshi dáryanıń atı – Evfrat edi.

¹⁵ Solay etip, Quday Iye Eden baǵın tárbiyalawı hám ǵamxorlıq qılıwı ushın adamdı sol jerge ornalastırıp, ¹⁶ oǵan: «Sen bul baǵdağı qálegen teregińniń miywesinen jey alasań. ¹⁷ Biraq jaqsılıq hám jamanlıqtı biliw tereginen jeme, jeseń sózsiz óleseń», – dep buyırdı.

¹⁸ Sońınan Quday Iye: «Adamnıń jalǵız bolǵanı jaqsı emes, oǵan ilaylıq járdemshi jarataman», – dedi. ¹⁹ Quday Iye jerdegi haywanlardıń, aspandağı quslardıń hámmesini topraqtan jaratıp, olarǵa qanday at beretuǵının biliw ushın, olardı adamǵa alıp keldi. Adam hár birine qanday at

^a **2:7** *Adam* – evreyshede adam («adam») hám topıraq («adama») sózleri bir birine uqsaydı.

goysa, sol janlı janıwar solay atala-tuǵın boldı. ²⁰ Adam barlıq mallarǵa, aspandaǵı quslarǵa hám jabayı haywanlarǵa at qoydı. Biraq adamnıń ózi-ne ılayıqlı járdemshi tabılmadı.

²¹ Sonda Quday Iye adamǵa tereń uyqı berdi hám ol uyıqlap atırǵanda, onıń bir qabırǵasın alıp, ornın et penen jawıp qoydı. ²² Quday Iye adamnıń qabırǵasınan hayaldı jaratıp, onı adamǵa alıp keldi.

²³ Sonda adam bilay dedi:

«Meniń súyeklerimnen alınǵan súyek,
Etimnen alınǵan et minekey-ǵo!
Ol hayal adam^a dep atalsın,
Óytkeni ol er adamnan alındı».

²⁴ Sonlıqtan er adam ata-anasın qal-dırıp, óz hayalına qosıladı hám ekewi bir dene boladı.

²⁵ Adam da, onıń hayalı da jalańash edi, biraq olar bir-birinen uyalmadı.

Adamnıń gúna islewi

3 ¹ Quday Iye jaratqan jabayı haywanlardıń ishindegi eń hiylekeri jılan edi. Jılan hayaldan:

– Haqıyqattanda da, Quday baǵdaǵı hesh bir terektiń miywesinen jemeń dedi me? – dep soradı. ² Hayal jılanǵa bilay dep juwap berdi:

– Bizler baǵdaǵı tereklerdiń miy-welerinen jey alamız. ³ Biraq Quday: «Baǵdıń ortasındaǵı terektiń miywe-sinen jemeń, oǵan qol tiygizbeń, bol-masa ólip qalasız», – degen edi.

⁴ Jılan hayalǵa:

– Yaq, hasla ólmeysiz! ⁵ Sebebi sol terektiń miywesinen jegenińizde kózle-rińiz ashılıp, jaqsılıq penen jamanlıqtı biletuǵınıńızdı hám Quday sıyaqlı bolatuǵınıńızdı Quday bile-di, – dedi.

⁶ Hayal terektiń miywesiniń jewge jaqsı hám kózge jaǵımlı ekenin kórip, onnan bilim alıwǵa bolatuǵının bil-genlikten, háwesi keldi. Sonlıqtan ol miyweni úzip alıp jedi hám janında-ǵı kúyewine de berdi. Kúyewi de jedi. ⁷ Sol waqıtta-aq ekewiniń de kózleri ashılıp, ózleriniń jalańash ekenin bil-di. Olar ánjir aǵashlarınń japıraqların bir-birine tigip, ózleri ushın japqısh-lar isledi.

⁸ Olar kúnniń ıssılıǵı qaytqan wa-qıtta, baǵdıń ishinde Quday Iyeniń júrgenin esitti hám Onnan tasalanıp, baǵdaǵı tereklerdiń arasına jasırındı. ⁹ Biraq Quday Iye adamdı dawıslap shaqırıp:

– Qay jerdeseń? – dedi.

¹⁰ Sonda adam:

– Baǵda júrgenińdi esitkenimde qor-qıp kettim. Men jalańash bolǵanlıqtan jasırındım, – dedi.

¹¹ Quday Iye adamnan:

– Jalańash ekenligińdi saǵan kim ayttı? Ya bolmasa, Men jeme dep bu-yırǵan terektiń miywesinen jediń be? – dep soradı.

¹² Adam:

– Sen maǵan bergem hayal terektiń miywesinen berdi, men de jedim, – dep juwap berdi.

¹³ Quday Iye hayalǵa:

– Bul ne qılǵanıń? – dedi.

Hayal:

^a **2:23** *Hayal adam* – evrey tilinde «ish» – erkek, «isha» – hayal degen mánisti bildi-redi. Hayal sózi erkek sózińiń túbirinen kelip shıqqan.

– Jılan meni aldadı, sonlıqtan men jedim, – dedi.

¹⁴ Sonda Quday Iye jılanğa bilay dedi:

– Sen bul isin ushın barlıq mallar hám jabayı haywanlar arasınan shetletilip, náletiy bolasañ. Ómirin boyı jer bawırlap, topıraq jeyseñ. ¹⁵ Men seniñ menen hayaldı, onıń urpağı menen seniñ urpağını bir-birine dushpan etip qoyaman. Onıń urpağı seniñ basınıdı ezedi, al sen onıń tabanın shağasañ.

¹⁶ Soñnan Quday Iye hayalğa:

– Hámiledarlıq waqtında awır azap shektiremen, qıynalıp tuwatuğın bolasañ. Sen kúyewiñe qushtar bolasañ, ol seni basqaratuğın boladı, – dedi.

¹⁷ Al adamğa bilay dedi:

– Hayalınıń sózin tıñlap, Men jeme dep buyırğan terektiń miywesinen jegeniń ushın, jer sen sebepli náletlenedi. Ómirin boyı awır miynet etip, jerden azığını tawıp jeytuğın bolasañ.

¹⁸ Sen dala shóplerin awqat eteseñ, jer sen ushın sheñgel hám oshağan ósiredi. ¹⁹ Jerge qaytqanıńsha, nanińdı mañlay terińdi tógip tabatuğın bolasañ. Öytkeni sen topıraqsañ, topıraqtan jaratılğanıń sebepli jáne topıraqqa aylanasañ.

²⁰ Adam óziniń hayalın Hawa^a dep atadı, sebebi ol pútkil adamzattıń tıp anası boldı.

²¹ Quday Iye Adam hám onıń hayalı ushın teriden kiyim islep, olardı kiyindirdi. ²² Soñnan Quday Iye bilay dedi: «Mine, adam jamanlıq penen jaqsılıqtı bilip, Bizlerdiń birimiz siyaqlı boldı. Endi ol ómir teregine qolın sozıp, onıń

miywesin alıp jemesin hám mángilik ómir súrmesin».

²³ Solay etip, óz denesi jaratılğan topıraqtı tárbiyalaw ushın, Quday Iye adamdı Eden bağınan shıǵarıp jiberdi. ²⁴ Ol adamdı quwıp shıǵarıp jiberdi hám ómir teregine baratuğın joldı qorǵaw ushın Eden bağınıń shıǵıs tárepine kerublardı^b hám hár tárepke aylanıp turatuğın otlı qılıstı qoydı.

Kain hám Abil

4 ¹ Adam hayalı Hawa menen jaqınlasqannan soñ, hayalı hámiledar bolıp, Kaindı tuwdı. Sonda Hawa: «Men Jaratqan Iyeniń járdemi menen adamdı dúnyaǵa keltirdim», – dedi. ² Soñnan ol tağı da Kainnıń inisi Abildi tuwdı. Abil shopan, al Kain diyxan boldı. ³ Aradan bir neshe waqt ótkennen soñ, Kain jerdiń óniminen Jaratqan Iyege qurbanlıq berdi. ⁴ Abil da óziniń súriwindegi tuńǵış tóllerdiń bir neshesin ákelip, olardıń maylı bóleklerin qurbanlıqqa berdi. Jaratqan Iye Abildi hám onıń qurbanlıǵın qabil etti. ⁵ Biraq Kaindı hám onıń qurbanlıǵın qabil etpedi. Sonda Kain qattı ashıwlanıp, qabağı qarıs jawıldı.

⁶ Jaratqan Iye Kaingá:

– Sen ne ushın ashıwlanasañ? Nege qabağını qarıs jawıladı? ⁷ Eger niyetiń jaqsı bolsa, basınıdı kóterip júrmes pe ediń? Biraq, eger niyetiń jaman bolsa, esik aldında gúna jatır. Ol seni ózine tartadı, biraq sen onnan ústem bol, – dedi.

⁸ Kain inisi Abilğa:

– Júr, atızǵa barayıq! – dedi.

^a **3:20** *Hawa* – evrey tilinde «ómir» degendi bildiredi.

^b **3:24** *Kerub* – qanatlı ruwxıy barlıq.

Olar atızda bolğan waqıtta Kain ini-si Abılğa topılıp, onı óltirdi.

⁹Jaratqan Iye Kainnan:

– Iniñ Abıl qay jerde? – dep soradı.
Ol:

– Bilmeymen, men ne inimniñ qara-wılıman ba? – dep juwap berdi.

¹⁰Sonda Jaratqan Iye bılay dedi:

– Sen ne islep qoydıñ? Iniñniñ qanı Mağan jerden nala etip atır. ¹¹Seniñ óz qolıñ menen óltirgen iniñniñ qan-ın ishiw ushın awzın ashqan jerden endi sen quwıp jiberilip, náletiy bo-lasañ. ¹²Bunnan bılay, tárbiyaláğan jeriñ ónim bermeytuğın boladı hám sen jer betinde turaqlay almay, gezen-dege aylanasañ.

¹³Kain Jaratqan Iyege:

– Meniñ jazam kótere almaytuğın dárejede awır. ¹⁴Búgin Sen meni bul jerlerden quwıp atırsañ, endi men Se-niñ kóziñnen tasa bolıp, bir jerde tu-raqlay almay, gezendege aylanaman. Meni dus kelgen adam óltirip ketiwi múmkin-ǵo, – dedi.

¹⁵Sonda Jaratqan Iye oǵan:

– Yaq! Eger kim de kim seni óltir-se, onnan jeti ese ósh alınadı, – dedi.

Solay etip, Kainǵa duslasqan hesh bir adam onı óltirmewi ushın, Jaratqan Iye oǵan bir belgi saldı. ¹⁶Kain Jaratqan Iyeniñ janınan ketip, Eden-niñ shıǵısındaǵı Nod^a degen jerge ornalastı.

Kainniñ urpaqları

¹⁷Kain hayalı menen jaqınlasqan-nan soñ, hayalı hámiledar bolıp, Xa-noxtı tuwdı. Sol waqıtta Kain bir qala

salıp atır edi. Ol qalaǵa ulı Xanoxtıñ atın qoydı. ¹⁸Xanoxtan Irad tuwıldı. Irادتan Mexuyael, Mexuyaelden Me-tushael, Metushaelden Lamex tuwıldı.

¹⁹Lamex eki hayal aldı: birinshisi-niñ atı – Ada, ekinshisiniñ atı – Silla edi. ²⁰Ada Yabaldı tuwdı. Ol shatır-larda jasawshı sharwalardıñ tıp ba-bası boldı. ²¹Inisiniñ atı Yubal edi. Ol barlıq lira^b hám sıbızǵı shertetu-ǵınlardıñ tıp babası boldı. ²²Al Silla Tubal-Qayındı tuwdı. Ol barlıq qola hám temir quralların islewshi boldı. Tubal-Qayınnıñ qarındası Naama edi.

²³Lamex hayallarına bılay dedi:

«Háy, Ada hám Silla, meni tıńlañlar!

Lamextiñ hayalları,

Sózime qulaq salıñlar!

Meni jaraqatlaǵanı ushın bir er adamdı,

Urganı ushın bir jas jigitti óltiremen.

²⁴Eger Kain ushın ósh alınsa jeti ese, Lamex ushın ósh alınar jetpis ese».

Shet hám Enosh

²⁵Adam hayalı menen taǵı jaqınlas-qannan soñ, hayalı bir ul tuwdı. Ol: «Quday Kain óltirgen Abıldıñ ornına mağan basqa perzent berdi», – dep, balaǵa Shet^c dep at qoydı. ²⁶Shet-ten de bir ul tuwılıp, onıñ atın Enosh dep qoydı.

Adamlar sol waqıttan baslap Jaratqan Iyeniñ atın aytıp shaqıra basladı.

^a **4:16** Nod – «sergizdanlıq» degendi bildiredi.

^b **4:21** Lira – barmaq penen shertiletuğın tarlı saz ásbabı.

^c **4:25** Shet – «qoyıw», «beriw» degendi bildiredi.

Adam-atadan Nuxqa deyingi urpaqlar

5¹ Adamnıń shejiresi mınaday: Quday adamdı jaratqanda, onı Ózine uqsatıp jarattı. ² Olardı erkek hám hayal qılıp jarattı hám sol kúni olardı jarılqap, olarǵa «adam» dep at qoydı.

³ Adam bir júz otız jasqa shıqqanda, ózine uqsas, óziniń biynesindey bir balalı bolıp, oǵan Shet dep at qoydı. ⁴ Shet tuwılǵannan soń, Adam jáne segiz júz jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı. ⁵ Adam barlıǵı bolıp toǵız júz otız jil ómir súrip, qaytı boldı.

⁶ Shet bir júz bes jasqa shıqqanda, ulı Enosh tuwıldı. ⁷ Enosh tuwılǵannan soń, Shet jáne segiz júz jeti jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı. ⁸ Shet barlıǵı bolıp toǵız júz on eki jil ómir súrip, qaytı boldı.

⁹ Enosh toqsan jasqa shıqqanda, ulı Kenan tuwıldı. ¹⁰ Kenan tuwılǵannan soń, Enosh jáne segiz júz on bes jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı. ¹¹ Enosh barlıǵı bolıp toǵız júz bes jil ómir súrip, qaytı boldı.

¹² Kenan jetpis jasqa shıqqanda, ulı Mahalalel tuwıldı. ¹³ Mahalalel tuwılǵannan soń, Kenan jáne segiz júz qırq jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı. ¹⁴ Kenan barlıǵı bolıp toǵız júz on jil ómir súrip, qaytı boldı.

¹⁵ Mahalalel alpıs bes jasqa shıqqanda, ulı Ered tuwıldı. ¹⁶ Ered tuwılǵannan soń, Mahalalel jáne segiz júz otız jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı. ¹⁷ Mahalalel barlıǵı

bolıp segiz júz toqsan bes jil ómir súrip, qaytı boldı.

¹⁸ Ered bir júz alpıs eki jasqa shıqqanda, ulı Enox tuwıldı. ¹⁹ Enox tuwılǵannan soń, Ered jáne segiz júz jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı. ²⁰ Ered barlıǵı bolıp toǵız júz alpıs eki jil ómir súrip, qaytı boldı.

²¹ Enox alpıs bes jasqa shıqqanda, ulı Metushelax tuwıldı. ²² Metushelax tuwılǵannan soń, Enox úsh júz jil dawamında Quday menen tıǵız baylanısta jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı. ²³ Enox barlıǵı bolıp úsh júz alpıs bes jil jasadı. ²⁴ Ol Quday menen tıǵız baylanısta jasadı. Sońınan ol jer betinen ǵayıp boldı. Óytkeni Quday onı Óziniń janına alǵan edi.

²⁵ Metushelax bir júz seksen jeti jasqa shıqqanda, ulı Lamex tuwıldı. ²⁶ Lamex tuwılǵannan soń, Metushelax jáne jeti júz seksen eki jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı. ²⁷ Metushelax barlıǵı bolıp toǵız júz alpıs toǵız jil ómir súrip, qaytı boldı.

²⁸ Lamex bir júz seksen eki jasqa shıqqanda, bir balalı boldı. ²⁹ Ol: «Jaratqan Iyeniń náletlegen jeri sebepli shekken azabımızdı hám miynetimizdi bul bala jeńilletip, ráhát beredi», – dep balaǵa Nux^a dep at qoydı. ³⁰ Nux tuwılǵannan soń, Lamex jáne bes júz toqsan bes jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı. ³¹ Lamex barlıǵı bolıp jeti júz jetpis jeti jil ómir súrip, qaytı boldı.

³² Nux bes júz jil jasaǵannan soń, ulları Sam, Xam hám Yafet tuwıldı.

^a **5:29** Nux – «tınıshlıq» degendi bildiretuǵın sózge uqsas keledi.

Nux hám onıń keme soǵıwı

6 ¹Jer betinde adamlar kóbeye basladı. Olardan qızlar da tuwıldı. ²Iláhiy barlıqlar^a adamlardıń qızlarınıń sulıw ekenin kórip, ózleri unatqanların hayallıqqa aldı. ³Sonda Jaratqan Iye: «Meniń Ruwxım adamzatta máńgi qalmaydı, óytkeni olar barı-joǵı bir adam. Adamnıń ómiri bir júz jigirma jil boladı», – dedi.

⁴Iláhiy barlıqlar adamlardıń qızlarına úylenip, balalı bolǵan kúnlerde hám sol kúnlerden keyin de jer júzinde dáwler bar edi. Olar áyyemgi zamannıń ataqlı qaharmanları hám ataqlı adamları boldı.

⁵Jaratqan Iye qarap, jer júzinde adamzattıń jaman isleriniń kóp ekenin, olardıń kewlindegi oy-niyetleriniń bárhama jawızlıqqa tolı ekenin kórdi. ⁶Ol jer betinde adamzattı jaratqanına ókinip, júregi ǵamǵa toldı. ⁷Sonda Jaratqan Iye bılay dedi: «Ózim jaratqan adamzattı, haywanlardı, jer bawırlawshılardı hám quslardı jer betinen qırıp taslayman. Sebebi Men olardı jaratqanıma ókinemen». ⁸Biraq Nux Jaratqan Iyeniń miyrimine eristi.

⁹Nuxtıń ómir tariyxı mınaday: Nux zamanlasları arasında haq hám minsiz adam bolıp, Quday menen tıǵız baylanısta jasaytuǵın edi. ¹⁰Ol Sam, Xam hám Yafet degen úsh ullı boldı.

¹¹Qudaydıń kóz aldında jer júzi buzılıp, jawızlıqqa tolǵan edi. ¹²Quday jer júzine qarap, onıń sonshelli buzılǵanın kórdi. Óytkeni adamlar joldan

shıqqan edi. ¹³Sonda Quday Nuxqa bılay dedi: «Men pútkil adamzattı joq etemen, óytkeni olar sebepli jer jawızlıqqa toldı. Men olarǵa qosıp, jer betin de joq etemen. ¹⁴Sen ózińe gofer aǵashınan bir keme soq. Onı bólmelerge bólip, ishi-sırtın qara may menen mayla. ¹⁵Sen kemeni bılay soǵıwıń kerek: onıń uzınlıǵı úsh júz shıǵanaq, eni eliw shıǵanaq, biyikligi otız shıǵanaq bolsın. ¹⁶Al bastırmasın bir shıǵanaq joqarı qılıp isle. Qapısın qaptaldan qoy hám kemeniń tómengi, ortangı hám joqargı qabatları bolsın. ¹⁷Minekey, Men jer júzine topan suwın jiberip, aspan astındaǵı hámme tiri jandı joq etemen. Jerdegi barlıq nárse qırılıp qaladı. ¹⁸Biraq Men seniń menen Óz kelisimimdi dúzemen: sen óz ullarıń, hayalıń hám kelinleriń menen birge kemege kir. ¹⁹Aman qalıwı ushın, óziń menen birge kemege barlıq janıwarlardıń erkek hám urǵashısınan jup-juptan alıp kir. ²⁰Aman qalıwı ushın, quslardıń, haywanlardıń hám jer bawırlawshılardıń hár qıylı túrleri jup-juptan saǵan keledi. ²¹Ózińe hám olarǵa azıq bolatuǵın hár qıylı awqatlıq zatlardı jetkilikli etip jıynap qoy». ²²Nux Qudaydıń buyırǵanlarınıń barlıǵın orınladı.

Topan suwı

7 ¹Jaratqan Iye Nuxqa bılay dedi: «Pútkil xojalıǵın menen kemege kir. Óytkeni Men zamanlaslarıń ishinde tek seniń ǵana Meniń aldında haq ekenińdi kórdim. ²Óziń menen birge

^a **6:2** *Iláhiy barlıqlar* – evreysheden sózbe-sóz awdarǵanda «Qudaydıń ulları» yamasa «qudaylardıń ulları» degendi bildiredi. Bul evreyshe sóz Eski Kelisimniń basqa jerlerinde de iláhiy barlıqlarǵa qollanılǵanı ushın, ilimpazlardıń kópshiligi usı ayatta da bul sóz iláhiy barlıqlardı bildiredi dep túsindiredi.

hadal dep esaplangan haywanlardın túrlerinen, erkek hám urǵashısınan jeti juptan, haram dep esaplangan haywanlardın túrlerinen, erkek hám urǵashısınan eki juptan al. ³Jáne de, tuqımı jer betinde saqlanıp qalıwı ushın, quslardın hár qıylı túrlerinen erkek hám urǵashısınan jeti juptan al. ⁴Óytkeni Men jeti kúnnen keyin jerge qırıq kún, qırıq tún jawın jawdıraman. Ózim jaratqan hár bir tiri jandı jer betinen qırıp taslayman».

⁵Nux Jaratqan Iyenin buyırǵanlarının barlıǵın orınladı.

⁶Jerdi topan suwı basqanda, Nux altı júz jasta edi. ⁷Nux, onıń ulları, hayalı hám kelinleri topan suwınan qutılıw ushın kemege kirdi. ⁸⁻⁹Qudaydın Nuxqa buyırǵanınday, hadal hám haram dep esaplangan hár túrli haywanlar, quslar hám jer bawırlawshılardıń erkegi hám urǵashısı jup-jup bolıp Nuxqa kelip, kemege kirdi. ¹⁰Jeti kúnnen soń, jer betin topan suwı qaplay basladı.

¹¹Nux altı júz jasqa tolgan jıldıń ekinshi ayınıń on jetinshi kúnde tereń tuńǵıyıqtıń barlıq bulaqlarınan suw atlıǵıp, aspan qaqqaları ashılıp ketti. ¹²Jer júzine qırıq kún, qırıq tún jawın jawdı.

¹³Tap sol kúni Nux, onıń ulları Sam, Xam, Yafet, Nuxtıń hayalı hám úsh kelinini kemege kirdi. ¹⁴Barlıq jabayı haywanlardın, mallardıń, jer bawırlawshılardıń, barlıq quslardın hám qanatlılardın da hár qıylı túrleri olar menen birge kirdi. ¹⁵Hár túrli janlı janıwarlar jup-juptan Nuxqa kelip, kemege kirdi. ¹⁶Kemege kirgen haywanlar Quday Nuxqa buyırǵanınday erkek hám urǵashısı edi. Sonnan keyin, Jaratqan Iye Nuxtıń izinen kemeniń qapısını japtı.

¹⁷Toпан suwı qırıq kún dawam etti hám suwlar tasıp, kemeni jerden joqarıǵa kóterdi. ¹⁸Suw jer betinde sonshelli kóbeyip joqarı kóterilgenlikten, keme suw betinde júze basladı. ¹⁹Suwlardın kóterilgeni sonshelli, jer betindegi barlıq bálent tawlar suw astında qaldı. ²⁰Kóterilgen suwlar tawlardın ústin on bes shıǵanaq joqarı qapladı. ²¹Jer júzindegi barlıq tirishilik: quslar, mallar, jabayı haywanlar, jer bawırlawshılar hám barlıq adamlar qırılıp qaldı. ²²Qurǵaqlıqtaǵı tiri jannıń hámmesi ólip qaldı. ²³Jer júzindegilerdın hámmesi: adamlardan baslap mallarǵa deyin, jer bawırlawshılardan baslap quslarǵa deyin nabıt boldı. Tek Nux hám onıń menen birge kemedede bolǵanlar ǵana aman qaldı. ²⁴Toпан suwı jer júzin bir jüz eliw kún qaplay turdı.

Topan suwınıń aqırı

8 ¹Biraq Quday Nuxtı hám onıń menen birge kemedede bolǵan jabayı haywanlar menen mallardı esine túsirip, jer betine samal estirdi. Sonda suwlar azaya basladı. ²Tuńǵıyıqtıń bulaqları hám aspannıń qaqqaları jabılıp, jawın tındı. ³Suwlar áste-áste jer betinen qayta basladı hám bir jüz eliw kúnnen keyin azayıp qaldı. ⁴Keme jetinshi aydın on jetinshi kúni Ararat tawları ústinde toqtadı. ⁵Suwlar onınshı ayǵa shekem azayıp, onınshı aydın birinshi kúnde tawlardın tóbeleri kórine basladı.

⁶Qırıq kúnnen soń, Nux ózi soqqan kemeniń áynegin ashtı. ⁷Ol bir ǵarǵanı ushırıp jiberdi. Jer betindegi suwlar qurıǵanǵa deyin ǵarǵa ushıp kelip-ke tip turdı. ⁸Sońınan Nux jer betindegi suwdın qaytqan-qaytpaǵanın biliv

ushın bir kepterdi ushırıp jiberdi. ⁹Biraq kepter qonatuǵın jer taba almay, jáne Nuxqa, kemege qaytıp keldi. Sebebi ele jer betin suw qaplap tur edi. Nux qolin sozıp, kepterdi óz janına, kemege kirgizip aldı. ¹⁰Jeti kún kútip, Nux kepterdi kemededen jáne shıǵarıp jiberdi. ¹¹Kepter keshte qaytıp kelgende, onıń tumsıǵında záytún ağashınıń jańa julınǵan bir japıraǵı bar edi. Sonda Nux jer betindegi suwdıń qaytqanın túsindi. ¹²Nux jáne jeti kún kútkennen soń, kepterdi qaytadan shıǵarıp jiberdi. Bul ret kepter qaytıp kelmedi.

¹³Nux altı júz bir jasqa tolǵan jıldıń birinshi ayınıń birinshi kúni jer betindegi suwlar qurǵadı. Nux keminıń tóbesin ashıp, jerdiń qurǵaǵanın kórdi. ¹⁴Ekinshi aydın jigirma jetinshi kúni jer tolıq qurǵadı.

¹⁵Sonda Quday Nuxqa bılay dedi: ¹⁶«Hayalın, ullarınıń hám kelinleriń menen birge kemededen shıq. ¹⁷Óziń menen birge barlıq janıwarlardı: quslardı, haywanlardı hám jer bawırlawshılardı da shıǵar. Olar jer júzine taralıp, jer betinde ósip-ónip, kóbeysin».

¹⁸Nux hayalı, ulları hám kelinleri menen birge kemededen shıqtı. ¹⁹Barlıq haywanlar, jer bawırlawshılar, quslar – jer betinde tirishilik etiwshilerdiń hám-mesi túr-túri boyınsha kemededen shıqtı.

Nuxtıń qurbanlıq beriwı

²⁰Nux Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın qurdı. Sol jerde ol hadal dep esaplanǵan haywanlardıń hám quslardıń hám-mesinen alıp, olardı qurbanlıqqa shalıp, jaǵıp jiberdi.

²¹Jaratqan Iye jaǵımlı iyisti unatıp, Óz kewlinde bılay dedi: «Men endi jerdi adamlar sebepli náletlemeymen.

Óytkeni adamnıń kewlindegi niyetler balalıǵınan-aq jaman boladı. Men usı islegenimdey, endi hesh qashan pútkil tirishilikti joq qılıp jibermeymen.

²²Endigiden bılay, dúnya turgánsha, egin egiw, onı orıw, ıssı hám suwıq, jaz hám qıs, kúndiz hám tún bola beredi».

Qudaydıń Nux penen dúzgen kelisimi

9 ¹Quday Nuxtı hám onıń ulların jarılqap bılay dedi: «Ósip-ónip, kóbeyinler hám jer júzin toltırınılar.

²Jerdegi haywanlardıń, aspandaǵı quslardıń, jer júzindegi tiri janlardıń hám teńizdegi balıqlardıń hám-mesi sizlerden qorqıp, úrketuǵın bolsın. Olar sizlerdiń biyligińizge berilgen. ³Barlıq tiri janıwarlar sizlerge awqat boladı. Ósimliklerdi bergenińm sıyaqlı, Men sizlerge hám-mesin berip atırman.

⁴Biraq olardıń qanın shıǵarmay turıp, góshin jemeń. Sebebi jan qannan ibarat. ⁵Eger sizlerdiń de qanıńız tógilse, haqıńızdı sózsiz talap etemen. Adam janın qıyǵan hár qanday adam hám haywannan Men esap talap etemen. ⁶Kim adamnıń qanın tókse, onıń óziniń qanı da basqa adam tárepinen tógiledi. Sebebi Quday adamdı Ózine uqsatıp jarattı. ⁷Al sizler ósip-ónip, kóbeyinler hám jer betine tarqalıp, artıp barınılar».

⁸Quday Nuxqa hám onıń ullarına bılay dedi: ⁹«Men sizler menen, sizlerdiń keleshek urpaǵıńız benen kelisim dúzemen. ¹⁰Jáne de, sizler menen birge bolǵan barlıq janlı janıwarlar: quslar, mallar, jabayı haywanlar hám sizler menen kemededen shıqqan jer betindegi barlıq haywanlar menen kelisim dúzemen. ¹¹Sizler menen dúzetuǵın kelisimim mınadan ibarat:

endigiden bılay, pútkil tirishilik topan suwı menen joq etilmeydi hám jer júzin joq etetuǵın topan suwı endi qaytıp bolmaydı».

¹² Quday sózin dawam etip bılay dedi: «Meniń sizler hám hár bir janlı janıwar menen barlıq keleshek urpaqlar ushın máńgige dúzip atırǵan kelisimimniń belgisi mınaw: ¹³ Men Óz ayqulaǵımdı bultlarǵa jaylastıraman hám ol Meniń menen jerde jasawshılardıń arasındaǵı dúzgen kelisimimniń belgisi boladı. ¹⁴ Men jer ústine bult jibergenimde, bultlarda ayqulaq payda boladı. ¹⁵ Sonda Men sizler menen hám hár bir tiri jan menen dúzgen kelisimimdi eske alaman. Pútkil tirishilikti joq etiwshi topan suwı endi qaytıp bolmaydı. ¹⁶ Qashan bultlarda ayqulaq payda bolsa, Men onı kórip, jerde jasawshılardıń hámmesi menen Ózim dúzgen máńgilik kelisimimdi eske alaman».

¹⁷ Sońınan Quday Nuxqa: «Meniń jerde jasawshı hár bir tiri jan menen dúzgen kelisimimniń belgisi – usı», – dedi.

Nuxtıń ulları

¹⁸ Nuxtıń kemededen shıqqan ulları – Sam, Xam hám Yafet edi. Xam Qanannıń ákesi edi. ¹⁹ Bular Nuxtıń úsh ulı edi. Jer júzindegi barlıq xalıqlar olardan tarqadı.

²⁰ Nux jerdi tárbiyalap, júzim egiwge kiristi. ²¹ Ol sharap ishıp, más bolıp qaldı hám óziniń shatırında jalańash jattı. ²² Qanannıń ákesi bolǵan Xam ákesiniń jalańash jatırǵanın kórdi hám sırtqa shıǵıp, bul haqqında eki tuwısqanına aytıp berdi. ²³ Sonda Sam menen Yafet bir shapandı iyinlerine tasladı da, teris qarap júriwi menen

ishke kirip, ákesiniń jalańash denesin shapan menen japtı. Olar ákesiniń jalańash ekenin kórmew ushın júzlerin basqa tárepke burdı.

²⁴ Másligi tarqaǵannan soń, Nux kishkene ulınıń ne islegenin bilip, ²⁵ bılay dedi:

«Qanangá nálet jawsın!
Ol tuwısqanlarınıń qullarınıń qulı bolsın!»

²⁶ Ol jáne bılay dedi:

«Samnıń Quday Iyesine algıslar bolsın!

Al Qanan Samnıń qulı bolsın!

²⁷ Quday Yafettiń jerlerin keńeytsin!
Ol Samnıń shatırında jasasın!
Al Qanan Yafettiń qulı bolsın!»

²⁸ Nux topan suwınan soń jáne úsh júz eliw jil ómir súrdi. ²⁹ Ol barlıǵı bolıp toǵız júz eliw jil jasaǵannan soń, qaytıp boldı.

Nuxtıń ullarınıń urpaqları

10 ¹ Nuxtıń ulları Sam, Xam hám Yafettiń shejiresi mınaday: topan suwınan keyin olardan balalar tuwıldı.

² Yafettiń ulları: Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Meshex hám Tiras.

³ Gomerdiń ulları: Ashkenaz, Rifat hám Togarma.

⁴ Yawannıń ulları: Elisha, Tarshish, Kittim hám Dodanim.

⁵ Bulardan teńiz jaǵalarında jasawshı xalıqlar órbidi. Olar óz úlkelinde hár qıylı tillerde sóylep, xalıqları hár qıylı qawimlerge bólini.

⁶ Xamnıń ulları: Kush, Mısır, Put hám Qanan.

⁷ Kushtıń ulları: Seba, Xawila, Sabta, Raama hám Sabtexa.

Raamanıń ulları: Sheba hám Dedan.

⁸ Kushtıń jáne Nimrod degen de bir ulı bar edi. Ol jer júzindegi birinshi kúshli jawınger boldı. ⁹ Nimrod Jaratqan İyeniń aldında kúshli ańshı bolǵanlıqtan: «Jaratqan İyeniń aldında Nimrod sıyaqlı kúshli ańshı», – degen sóz kelip shıqqan. ¹⁰ Ol dáslep Shınar^a jerindegi Babil^b, Erex, Akkad hám Kalne qalalarında patshalıq etti. ¹¹ Sońınan ol sol jerden Ashshurǵa ketip, Nineviya, Rexobot-Ir, Kalax qalaların, ¹² sonday-aq Nineviya menen Kalax arındaǵı Resen qalasın qurdı. Ol ullı qala boldı.

¹³ Mısırdan lud, anam, lehab, nafx, ¹⁴ patrus, kaslux hám kaftor xalıqları, al kaslux xalqınan filist xalqı kelip shıqtı.

¹⁵ Qanannan tuńǵısh ulı Sidon, keyin Xet tuwıldı. ¹⁶ Sonday-aq ebus, amor, girgash, ¹⁷ xiw, arq, sin, ¹⁸ arwad, semar hám xamat xalıqları da Qanannan kelip shıqtı. Keyin ala qanannan qawimleri átirapqa tarap jayılp ketti. ¹⁹ Qanan xalqınıń jerleri Sidonnan Gerar tárepke qaray Gazaǵa shekem, onnan Sodom, Gomora, Adma, Seboyım tárepke qaray Leshaǵa shekem sozılıp jattı.

²⁰ Bular óz úlkelerinde hám xalıqlarında hár túrli qawimlerge hám tilgerge bólingen Xamnıń urpaqları edi.

²¹ Yafettiń ájaǵası Samnıń da balaları boldı. Ol barlıq Eber urpaqlarınıń tıp babası boldı.

²² Samnıń ulları: Elam, Ashshur, Arpaxshad, Lud hám Aram.

²³ Aramnıń ulları: Us, Xul, Geter, Mash.

²⁴ Arpaxshadtan Shelax, Shelaxtan Eber tuwıldı.

²⁵ Eberdiń eki ulı bolıp, olardıń biriniń atı Peleg^c edi, óytkeni sol waqıtta jerler bólingen edi. Al ekinshisiniń atı Ioqtan edi.

²⁶ Ioqtannan Almodad, Shelef, Xasarmawet, Erax, ²⁷ Hadoram, Uzal, Dikla, ²⁸ Obal, Abimael, Sheba, ²⁹ Ofir, Xawila hám Iobab tuwıldı. Bulardıń bári Ioqtannıń ulları edi.

³⁰ Olar shıǵısta, Meshadan Sefarǵa shekem sozilǵan tawlı úlkede jasaytuǵın edi.

³¹ Bular óz úlkelerinde hám xalıqlarında hár túrli qawimlerge hám tilgerge bólingen Samnıń urpaqları edi.

³² Topan suwınan soń, pútkil jer júzine xalıq-xalıq, urıw-urıw bolıp taraǵan bul adamlar Nuxtıń urpaqları edi.

Babil minarası

11 ¹ Sol waqıtları dúnyadaǵı barlıq adamlar bir tilde sóylep, birdey sózlerdi qollanatuǵın edi. ² Adamlar shıǵısta kóship júrgende, Shınar jerinde bir tegislik taptı hám sol jerge ornalastı.

³ Adamlar bir-birine: «Kelińler, ılaydan gerbish quyıp, olardı otqa pisireyik», – dedi. Olar tastıń ornına gerbish, ılaydıń ornına qara may qollandı. ⁴ Sońınan olar: «Özimizge

a **10:10** *Shınar* – bul jer házirgi Iraktıń qubla tárepinde jaylasqan bolıp, keyinirek Babiloniya patshalıǵına aylanǵan.

b **10:10** *Babil* – bul Babilon.

c **10:25** *Peleg* – «bólinip ketti» degendi bildiredi.

bir qala qurayıq hám tóbesi aspangá jetetuǵın bir minara tiklep, dańqımızdı shıǵarayıq. Sonda bizler jer júzine tarap ketpeymiz», – desti.

⁵ Jaratqan Iye adamlar qurıp atırǵan qalanı hám minaranı kóriw ushın tómenge tústi ⁶ hám bılay dedi: «Mıne, olar bir xalıq bolıp, bir tilde sóylegenlikten, usı isti basladı. Bunnan bılay olar oylaǵan oyların júzege asırmay qoymaytuǵın boladı. ⁷ Qáne, tómenge túseyik, olar bir-birin túsınbey qalıwı ushın tillerin aralastırıp taslayıq».

⁸ Solay etip, Jaratqan Iye olardı jer júzine taratıp jiberip, qala qurılısın toqtatıp tasladı. ⁹ Sonlıqtan bul qala Babil^a dep ataldı. Sebebi Jaratqan Iye sol jerde barlıq adamlardıń tillerin aralastırıp taslap, olardı pútkil jer júzine taratıp jibergen edi.

Samnıń Ibrayımǵa shekemgi urpaqları

¹⁰ Samnıń shejiresi mınaday: topan suwinan eki jil ótkennen soń, Sam júz jasta bolǵanda, ulı Arpaxshad tuwıldı. ¹¹ Arpaxshad tuwılǵannan soń, Sam jáne bes júz jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı.

¹² Arpaxshad otız bes jasqa shıqqanda, ulı Shelax tuwıldı. ¹³ Shelax tuwılǵannan soń, Arpaxshad jáne tórt júz úsh jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı.

¹⁴ Shelax otız jasqa shıqqanda, ulı Eber tuwıldı. ¹⁵ Eber tuwılǵannan

soń, Shelax jáne tórt júz úsh jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı.

¹⁶ Eber otız tórt jasqa shıqqanda, ulı Peleg tuwıldı. ¹⁷ Peleg tuwılǵannan soń, Eber jáne tórt júz otız jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı.

¹⁸ Peleg otız jasqa shıqqanda, ulı Reu tuwıldı. ¹⁹ Reu tuwılǵannan soń, Peleg jáne eki júz toǵız jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı.

²⁰ Reu otız eki jasqa shıqqanda, ulı Serug tuwıldı. ²¹ Serug tuwılǵannan soń, Reu jáne eki júz jeti jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı.

²² Serug otız jasqa shıqqanda, ulı Naxor tuwıldı. ²³ Naxor tuwılǵannan soń, Serug jáne eki júz jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı.

²⁴ Naxor jigirma toǵız jasqa shıqqanda, ulı Terax tuwıldı. ²⁵ Terax tuwılǵannan soń, Naxor jáne bir júz on toǵız jil jasadı. Onıń basqa da ulları hám qızları boldı.

²⁶ Terax jetpis jasqa shıqqannan soń, onnan Ibram^b, Naxor hám Haran degen ullar tuwıldı.

Teraxtıń urpaqları

²⁷ Teraxtıń urpaqlarınıń tariyxı mınaday: Teraxtan Ibram, Naxor hám Haran tuwıldı. Al Harannan Lut tuwıldı. ²⁸ Ákesi Teraxtıń kóziniń tirisinde, Haran óziniń tuwılǵan jeri bolǵan kaldeylerdiń Ur qalasında qaytı boldı. ²⁹ Ibram da, Naxor da úylendi. Ibramnıń hayalınıń atı Saray^c, al Naxordıń hayalınıń atı Milka edi.

a **11:9** *Babil* – «aralasıw» degen máni beretuǵın sózge uqsaydı.

b **11:26** *Ibram* – bul Ibrayımnıń dálepki atı. Keyinirek Quday onıń atın Ibrayım dep ózgerledi. 17:3-5 qarań.

c **11:29** *Saray* – Saranıń dálepki atı. Keyinirek Quday onıń atın Sara dep ózgerledi. 17:15 qarań.

Milka Iskanın ákesi Harannın qızı edi.
³⁰ Saray násisiz bolıp, balası joq edi.

³¹ Terax ulı Ibramdı, Harannın ulı bolğan aqlığı Luttı hám Ibramnın hayalı bolğan kelini Saraydı alıp, Qanan jerine barıw ushın kaldeylerdiń Ur qalasınan jolǵa shıqtı. Biraq olar Xaran jerine jetkende, sol jerge ornalasıp qaldı.

³² Terax eki júz bes jil ómir súrip, Xaranda qaytıs boldı.

Ibramnın shaqırılıwı

12 ¹ Jaratqan Iye Ibramǵa: «Óz elińdi, aǵayın-tuwǵanlarıńdı hám ákeńniń úyin qaldırıp, Men saǵan kórsetetuǵın elge bar. ² Men sennen ullı xalıq dóretemen. Seni jarılqayman hám atıńdı mártebeli qılamın. Sen basqalarǵa jarılqaw bolasań. ³ Seni jarılqaǵanlardı Men jarılqayman. Seni náletlegenlerdi Men náletleymen. Jer jüzindegi barlıq xalıqlar sen arqalı jarılqanadı», – dedi.

⁴ Ibram Jaratqan Iyeniń buyırığı boyınsha jolǵa shıqtı. Lut ta onıń menen birge ketti. Ibram Xarannan shıqqan waqıtta jetpis bes jasta edi. ⁵ Ol ózi menen birge hayalı Saraydı, inisi Luttı, Xaranda jıynaǵan mal-mülkin hám xızmetshilerin aldı da, Qanan jerine qaray jolǵa shıqtı. Olar Qanan jerine jetip barǵanda, ⁶ Ibram el boylap júrip, Shexemdegi Moreniń terebinf tereginiń janına bardı. Sol waqıtları usı elde qanan xalıq jasaytuǵın edi. ⁷ Sonda Jaratqan Iye Ibramǵa kórinip: «Men bul jerdi seniń urpaǵına beremen!» – dedi. Ibram ózine kóringen Jaratqan Iyege arnap, sol jerde qurbanlıq orın qurdı.

⁸ Keyin ol Beyt-El qalasınıń shıǵıs jaǵındaǵı tawlı jerge qaray júrip, batıs

jaqtaǵı Beyt-El qalası menen shıǵıs jaqtaǵı Ay qalasınıń ortasına shatırın tiktı. Sol jerde Ibram Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın qurıp, Onıń atın aytıp shaqırdı. ⁹ Sońnan ol qubla tárepke, Negebke qaray jolın dawam etti.

Ibram Mısırda

¹⁰ Sol waqıtta elde kúshli ashlıq bolǵanlıqtan, Ibram waqtınsha jasap turıw ushın Mısırǵa ketti. ¹¹ Olar Mısırǵa jaqınlaǵanda, Ibram hayalı Sarayǵa bilay dedi:

– Men seniń sulıw hayal ekenińdi bilemen. ¹² Mısırlılar seni kórgende: «Bul onıń hayalı», – dep, meni óltirip, al seni tiri qaldıradı. ¹³ Olarǵa: «Onıń qarındasımın», – dep ayt. Sonda sen sebepli olar maǵan jaqsı qatnasta boladı hám men aman qalamın.

¹⁴ Ibram Mısırǵa kelgende, mısırlılar onıń hayalınıń júdá gózzal ekenin kórdi. ¹⁵ Faraonniń xızmetkerleri hayaldı kórip, faraonǵa onıń sulıwlıǵın maqtap aytıp berdi. Hayal faraonniń sarayına alındı. ¹⁶ Faraon Saray sebepli Ibramǵa jaqsı qatnasta boldı. Ibram iri hám mayda mallarǵa, erkek hám urǵashı esheklerge, qul hám shorılardıǵa, tıyelerge iye boldı.

¹⁷ Biraq Jaratqan Iye Ibramnın hayalı Saray sebepli faraonı hám onıń úy-ishin awır apatlarǵa duwshar etti. ¹⁸ Sonda faraon Ibramdı shaqırtıp oǵan bilay dedi: «Sen nege maǵan bulay islediń? Ne sebepten maǵan, onıń hayalın ekenin aytpadıń? ¹⁹ Ne ushın onı qarındasım dediń? Men onı hayalıqqa alayın dep qaldım-ǵo. Hayalındı al da, ket!» ²⁰ Solay etip, faraon óz adamlarına Ibramdı hayalı hám barlıq jıyǵan-tergenleri menen shıǵarıp salıwdı buyırdı.

Ibram menen Luttıń bir-birinen bóliniwi

13 ¹ Ibram hayalın hám óziniń barlıq mal-múlkin aldı da, Mısırdan shıǵıp, Negebke ketti. Lut ta olar menen birge ketti. ² Ibram mallarǵa, gúmis hám altınlarǵa oǵada bay edi. ³ Ol Negebten Beyt-Elge shekem kóship-qonıp júrdi hám Beyt-El menen Ay qalasınıń ortasındaǵı burın ózi shatır qurǵan orınǵa keldi. ⁴ Sol jerde burın ózi qurǵan qurbanlıq orınǵa barıp, Jaratqan Iyeniń atın aytıp shaqırdı.

⁵ Ibram menen birge kóshken Luttıń da iri hám mayda malları, shatırları bar edi. ⁶ Olardıń mal-múlki sonsheli kóp bolǵanlıqtan jer jetispey, birge jasaw múmkin bolmay qaldı. ⁷ Sonlıqtan Ibram menen Luttıń shopanları arasında jánjel payda boldı. Sol waqıtları qanan hám periz xalıqları da usı elde jasytuǵın edi.

⁸ Sonda Ibram Lutqa: «Bizlerdiń aramızda da, shopanlarımızdıń arasında da jánjel bolmasın. Aqır, bizler tuwısqanbız-ǵo! ⁹ Barlıq jer seniń kóz aldında. Kel, bólineyik. Eger sen solǵa ketseń, men ońǵa ketemen. Eger sen ońǵa ketseń, men solǵa ketemen», – dedi.

¹⁰ Lut átirapına qarap, pútkil Jordan tegisliginiń Soarǵa shekemgi mol suwlı jerlerin kórdi. Jaratqan Iye Sodom hám Gomoranı joq etpesten aldın, bul jerler Jaratqan Iyeniń baǵında, Mısır jerindey edi. ¹¹ Lut pútkil Jordan tegisligin tańlap, shıǵısqa qaray ketti. Solay etip, olar bir-birinen bólini. ¹² Ibram Qanan jerinde qaldı, al Lut tegisliktegi qalalardıń arasına jaylasıp, Sodomǵa jaqın jerge shatır qurdı.

¹³ Sodom xalqı jawız bolıp, Jaratqan Iyege qarsı kóp gúnalar isleytuǵın edi.

¹⁴ Lut Ibramnan bólingennen soń, Jaratqan Iye Ibramǵa bılay dedi: «Óziń turǵan jerden arqaǵa hám qublaǵa, shıǵısqa hám batisqa qara! ¹⁵ Óziń kórip turǵan jerdiń hámмесin saǵan hám seniń urpaqlarıńa máńgige beremen. ¹⁶ Urpaqlarınıń jerdiń qumı sıyaqlı kóbeytemen. Kim de kim jerdegi qumlardı sanay alsa, seniń urpaqlarınıń da sanay aladı. ¹⁷ Qánekey, bar da, Meniń saǵan beretuǵın jerlerimdi bastan ayaǵına shekem aylanıp shıq».

¹⁸ Ibram Xebronǵa jaqın jerdegi Mamreniń terebinf terekligi janına shatırların kóshirip aparıp ornalas-tı. Sol jerde ol Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın qurdı.

Ibramniń Luttı tutqınlıqtan qutqarıwı

14 ¹ Sol waqıtları Shınar patshası Amrafel, Ellasar patshası Aryox, Elam patshası Kedorlaomer hám Goyım patshası Tidal birigip, ² Sodom patshası Beraǵa, Gomora patshası Birshaǵa, Adma patshası Shinabqa, Seboyım patshası Shemberge hám Bela patshasına, yaǵnıy Soar patshasına qarsı urıs ashtı. ³ Al sońǵı atalǵan bes patsha birigip, Sidim oypathıǵında, yaǵnıy házirgi Óli teńiz jaylasqan orında awqam dúzdi. ⁴ Bul patshalar on eki jil Kedorlaomerdiń qol astında bolıp, on úshinshi jılı oǵan qarsı bas kóterdi.

⁵ On tórtinshi jılı Kedorlaomer hám onıń menen awqamlas bolǵan patshalar kelip, Asherot-Qarnayımdaǵı refa, Hamdaǵı zuz, Shawe-Kiryatayımdaǵı em xalıqların, ⁶ jáne de, tawlı Seir jerindegi xor xalqın shól shetindegi

El-Paranğa deyin qıyratıp, jeñiliske ushirattı. ⁷ Olar sol jerden izge qaytıp, En-Mishpatqa, házirgi Qadeshke keldi hám amaleklerdiñ barlıq jerlerin basıp alıp, Xaseson-Tamarda jasawshı amorldı qıyrattı.

⁸ Bes patsha – Sodom, Gomora, Adma, Seboyım hám Bela, yaǵnıy Soar patshaları Siddim oypatlıǵına shıǵıp, ⁹ tórt patshaǵa, yaǵnıy Elam patshası Kedorlaomerge, Goyım patshası Tidalǵa, Shınar patshası Amrafelge hám Ellasar patshası Aryoxqa qarsı atlandı. ¹⁰ Siddim oypatlıǵında qara may kánleri kóp edi. Sodom hám Gomora patshaları qashıp baratırǵanda olardıñ adamlarınıñ geybirewleri sol kánlerge túsip ketti, al qalǵanları tawǵa qashtı. ¹¹ Jeñgen tórt patsha Sodom hám Gomoranıñ pútkil baylıǵın hám azıq-awqatların alıp ketti. ¹² Olar jáne sol waqıtta Sodomda jasap atırǵan Ibramniñ inisi Luttı hám onıñ mal-múlkin de alıp ketti.

¹³ Ol jerden qashıp qutılǵan bir adam kelip, evrey Ibramǵa bolǵan waqıyanı xabarladı. Sol waqıtta Ibram Eshkol menen Anerdiñ tuwısqanı bolǵan, amor xalqınan bolǵan Mamreniñ terebinf terekligi qasında jasap atır edi. Bulardıñ hámmesi Ibramniñ awqam-lasları edi. ¹⁴ Ibram inisiniñ tutqınǵa túskenin esitip, úyinde tuwılıp ósken, urısqa jaramlı úsh júz on segiz adamdı qurallandırdı da, tórt patshanıñ izinen Dan qalasına shekem quwıp bardı. ¹⁵ Ibram adamların toparlarǵa bólip, túnde dushpanǵa qarsı hújim jasadı hám olardı qıyratıp, Damasktiñ arqa tárepindegi Xobaǵa shekem quwıp

bardı. ¹⁶ Ol oljaǵa alınǵan pútkil mal-múlikti, inisi Luttı, onıñ mal-múlkin, hayallardı hám tutqın bolǵanlardı qaytarıp alıp keldi.

Melkisedektiñ Ibramǵa pátıyasın beriwı

¹⁷ Ibram Kedorlaomer hám onıñ awqam-lasları ústinen jeñiske erisip qaytıp kiyatırǵanda, Sodom patshası onı kútip alıw ushın Shawe oypatlıǵına^a, yaǵnıy Patsha oypatlıǵına shıqtı.

¹⁸ Quday Taalanıñ ruwxaniyi bolǵan Salim^b patshası Melkisedek nan hám sharap alıp shıqtı. ¹⁹ Ol Ibramǵa pátıyasın berip, bılay dedi:

«Aspan hám jerdi jaratqan Quday Taala

Ibramdı jarılqasın.

²⁰ Dushpanlarıñdı táslim ettirgen Quday Taalaǵa alǵıslar bolsın».

Sonda Ibram Melkisedekke ózindegi barlıq nárselerden onnan birin berdi.

²¹ Al Sodom patshası Ibramǵa:

– Adamlarımdı maǵan qaytarıp ber, al oljalardı óziñde qaldıra ber, – dedi.

²²⁻²³ Biraq Ibram Sodom patshasına bılay dedi:

– Sen: «Men Ibramdı bayıttım», – dep aytıp júrmewiñ ushın, men Jaratqan Iyeniñ, yaǵnıy aspan hám jerdi jaratqan Quday Taalanıñ aldında saǵan tiyisli hesh nárseni, hátte, bir sabaq ta, ayaq kiyimniñ bawın da almaytuǵınımdı aytıp, ant ishemen.

²⁴ Biraq tek adamlarımniñ ishıp-jegeni hám meniñ menen birge urısqa barǵan Aner, Eshkol hám Mamreniñ

^a **14:17** *Shawe oypatlıǵı* – Erusalimniñ shıǵısındaǵı Kidron sayınıñ bir tárepi.

^b **14:18** *Salim* – Erusalimniñ eski atı.

óz úlesleri buǵan kirmeydi. Olar óz úleslerin alsın.

Qudaydın Ibram menen kelisim dúziwi

15 ¹ Bul waqıyalardan soń, Jaratqan Iye Ibramǵa bılay dep ayan berdi:

– Qorqpa, Ibram. Men – seniń qalqanıńman. Saǵan beriletuǵın sıylıq oǵada ullı boladı.

² Biraq Ibram bılay dedi:

– Quday Iye! Sen maǵan ne bere-seń? Men ele biyperzentpen-ǵo! Me-niń úyim damaskli Eliezerge qaladı.

³ Sen maǵan perzent bermegeniń sebepli, úyimdegi bir xızmetshim miyrasxorım boladı.

⁴ Sonda Jaratqan Iye Ibramǵa:

– Seniń miyrasxorıń ol emes, al ózińnen tuwılatuǵın balań boladı, – dedi. ⁵ Sońınan Ibramdı sırtqa shıǵarıp bılay dedi:

– Aspańǵa qara! Eger juldızlardı sanay alsań, olardı sanap kór. Mine, seniń urpaqların da sonday kóp boladı.

⁶ Ibram Jaratqan Iyege isendi, Jaratqan Iye isenimi ushın onı haq dep sanadı.

⁷ Sońınan Ol Ibramǵa:

– Bul jerdi saǵan menshik etip beriw ushın, seni kaldeylerdiń Ur qalasınan shıǵarǵan Jaratqan Iyeń Men bolaman, – dedi.

⁸ Biraq Ibram Onnan:

– Quday Iye, bul jerlerdi menshik etip alatuǵınımıdı qalay bilemen? – dep soradı.

⁹ Sonda Jaratqan Iye oǵan:

– Maǵan hár biriniń jası úsh jasar bolǵan qashar, eshki, qoshqar, jáne de, bir qumırı hám kepterdiń pala-panı alıp kel.

¹⁰ Ibram hámмесin alıp keldi hám olardı dál ortasınan bólip, bóleklerdi bir-birine qarama-qarsı qoydı. Al quslardı bólmedi. ¹¹ Soyılǵan mallardıń denesine jirtqısh quslar ushıp kelip, qona basladı, biraq Ibram olardı quwıp jiberdi.

¹² Kún batar waqıtta, Ibram tereń uyqıǵa ketti. Sonda qorqınıshlı bir qara túnek onı qorshap aldı. ¹³ Jaratqan Iye Ibramǵa bılay dedi: «Mınanı jaqsı bilip qoy: seniń urpaqların jat elde kelgindi bolıp jasadı. Olar tórt júz jil qulshılıqta bolıp, eziwshilik kóredi. ¹⁴ Biraq Men olardı qul etken xalıqtı jazalayman. Sonnan soń, olar sol jerden kóp mal-múlik penen shıǵıp ketedi. ¹⁵ Al sen ǵarrılıq dáwranın súrip, ólip jerleneseń hám tınıshlıq penen ata-babalarıńnıń janına barsań. ¹⁶ Seniń urpaqlarınnıń tek tórtinshi áwladı ǵana bul jaqqa qayıtıp keledi, sebebi amorlardıń ǵunası ele tolıw mólsherine jetken joq».

¹⁷ Kún batıp, qarańǵılıq shókkende, ishi tútep turǵan ıdıs hám lawlaǵan jalın payda bolıp, bólingen mallardıń arasınan júrip ótti. ¹⁸ Usı kúni Jaratqan Iye Ibram menen kelisim dúzip bılay dedi: «Men seniń urpaqlarına Mısır dáryasınan ullı Evfrat dáryasına shekem sozilǵan jerdi, ¹⁹ yaǵnıy ken, keniz, qadmon, ²⁰ xet, periz, re-fa, ²¹ amor, qanan, girgash hám ebus xalıqlarınnıń jerlerin beremen».

Ajar hám Ismayıl

16 ¹ Ibramnıń hayalı Saray oǵan ele bala tuwıp bermegen edi. Saraydın Ajar degen mısırılı shorisı bar edi. ² Saray Ibramǵa: «Minekey, Jaratqan Iye meni bala tuwıwdan mahrum etti. Sen meniń shorım

menen jat, múmkin, ol arqalı balah bolarman», – dedi.

Ibram Saraydın sózine qulaq astı.

³ Solay etip, Ibramnıń Qanan jerinde jasaǵanına on jil bolǵanda, Saray óziniń mısırlı shorısı Ajarđı Ibramǵa toqallıqqa alıp berdi. ⁴ Ibram Ajar menen jatqannan soń, ol hámiledar boldı. Ajar óziniń hámiledar ekenligin bilgende, xanımın mensinbey qoydı.

⁵ Saray Ibramǵa:

– Meniń jábir shegiwime sen ayıplısań. Men ózimniń shorımdı seniń qoyınıńa saldım, al ol óziniń hámiledar ekenin bilgende, meni mensinbey qoydı. Seniń menen meniń aramda Jaratqan Iyeniń Ózi qazılıq etsin, – dedi.

⁶ Ibram Sarayǵa:

– Shorıń seniń qolında emes pe? Oǵan ne qılaman deseń de, óziń bileseń, – dedi.

Solay etip, Saray Ajarǵa qattı azap bere baslaǵanlıqtan, Ajar onnan qashıp ketti.

⁷ Jaratqan Iyeniń perishtesi onı shól-degi bulaqtıń janınan, Shurǵa aparatuǵın joldıń boyınan tawıp:

⁸ – Saraydın shorısı Ajar, qayaqtan kelip, qayaqqa baratırsań? – dep soradı.

Ol:

– Men xanımım Saraydan qashıp baratırman, – dep juwap berdi. ⁹ Sonda Jaratqan Iyeniń perishtesi oǵan:

– Xanımańa qayıp bar hám oǵan boysın, – dedi. ¹⁰ Perishte dawam etip:

– Men seniń urpaqlarıńdı sonshelli kóbeytemen, olardı hesh kim sanay

almaytuǵın boladı, – dedi. ¹¹ Jaratqan Iyeniń perishtesi oǵan jáne:

– Minekey, sen hámiledarsań. Sen ul tuwasań. Onıń atın Ismayıl^a dep qoyasań. Óytkeni Jaratqan Iye seniń zarıńdı esitti! ¹² Seniń ulıń qulanday boladı. Ol hámmege qarsı, hámme oǵan qarsı boladı hám ol barlıq tuwısqanları menen dushpan bolıp ómir súredi, – dedi.

¹³ Ajar: «Men ózimdi kórip turǵan Qudaydı kórdim», – dep, ózi menen sóylesken Jaratqan Iyeni «El-Roiy»^b dep atadı. ¹⁴ Sonlıqtan Qadesh penen Beredtiń arasında jaylasqan bul qudıq «Beer-Laxay-Roiy»^c dep ataladı.

¹⁵ Ajar Ibramǵa ul tuwıp berdi. Ibram ulına Ismayıl dep at qoydı.

¹⁶ Ajar Ismayıldı tuwǵanda, Ibram seksen altı jasta edi.

Súnnet – kelisimniń belgisi

17 ¹ Ibram toqsan toǵız jasta bolǵanda, Jaratqan Iye oǵan kórinip:

– Men Qúdireti kúshli Qudayman. Meniń jolım menen júr hám minsiz bol. ² Men seniń menen Óz kelisimimdi dúzemen hám seniń urpaqlarıńdı esap-sansız qılıp kóbeytemen, – dedi.

³ Ibram et betinen jıǵıldı. Sonda Quday oǵan bılay dedi:

⁴ – Meniń seniń menen dúzetuǵın kelisimim mınaw: sen kóp xalıqlardıń babası bolasań. ⁵ Endi seniń atıń Ibram emes, al Ibrayım^d boladı. Sebebi Men seni kóp xalıqlardıń

a **16:11** *Ismayıl* – «Quday esitedi» yamasa «Quday esitsin» degendi bildiredi.

b **16:13** *El-Roiy* – «meni kórip turǵan Quday» degendi bildiredi.

c **16:14** *Beer-Laxay-Roiy* – «meni kórip turǵan Tiri Qudaydıń qudıǵı» degendi bildiredi.

d **17:5** *Ibram... Ibrayım* – evreyshede Ibram – «ullı áke», al Ibrayım – «kóplerdiń ákesi» degendi bildiredi.

babası qılaman. ⁶ Men seniń násilin-di sansız etip kóbeytip, sennen xalıqlar dóretemen. Seniń urpaǵınnan patshalar kelip shıǵadı. ⁷ Men seniń menen hám sennen keyingi urpaqların menen keleshek áwladlarǵa ótetuǵın máńgilik kelisim dúzemen: Men seniń hám sennen keyingi urpaqlarınıńnıń Qudayı bolaman. ⁸ Házir óziń kelgindi bolıp jasap atırǵan pútkil Qanan jerin saǵan hám sennen keyingi urpaqlarına máńgige men-shik etip beremen hám Men olardıń Qudayı bolaman.

⁹ Quday Ibrayımǵa jáne bılay dedi: – Al sen hám sennen keyingi urpaqların Meniń kelisimimdi áwladlar dawamında saqlawıńız tiyis. ¹⁰ Meniń seniń menen hám seniń urpaqların menen dúzgen kelisimim, yaǵnıy sizler orınlawıńız kerek bolǵan kelisim minaw: sizlerdiń arańızdaǵı hár bir er adam súnnet etiliwi tiyis. ¹¹ Sizler súnnet etiliwińiz shárt. Súnnet aramızdaǵı kelisimniń belgisi boladı. ¹² Hár bir er bala, sonıń ishinde úyinińizde tuwılǵan yamasa urpaǵıńızdan bolmay, qanday da bir shet elli adamnan satıp alınǵan qullar segiz kúnliginde súnnet etilsin. Bul áwladlar boyı dawam etsin. ¹³ Olar úyińde tuwılǵan bolsa da, satıp alınǵan bolsa da, súnnet etiliwi shárt. Deneńizdegi bul belgi Meniń máńgilik kelisimniń belgisi boladı. ¹⁴ Súnnet etilme-gen hár bir erkek óz xalqı arasınan shıǵarılıp jiberilsin. Óytkeni ol keli-simdi buzǵan boladı.

¹⁵ Quday Ibrayımǵa jáne bılay dedi: – Endigiden bılay, hayalınıdı Saray dep emes, al Sara^a dep shaqır. ¹⁶ Men

onı jarılqayman hám ol arqalı saǵan bir ul beremen. Men onı jarılqayman hám ol xalıqlardıń anası boladı. Onnan xalıqlardıń patshaları kelip shıǵadı.

¹⁷ Ibrayım et betinen jıǵıldı. Ol: «Júz jasar ǵarrıdan bala tuwıla ma? Toqsan jasar Sara bala tuwa ma?» – dep oylap, kúlip qoydı. ¹⁸ Soń ol Qudayǵa: – Hesh bolmasa, Ismayıl aldında aman júrgey, – dedi.

¹⁹ Sonda Quday oǵan bılay dedi: – Yaq, hayalın Sara saǵan ul tuwıp beredi. Sen onıń atın Ísaq dep qoyasań. Men onıń menen hám onıń urpaqların menen máńgilik kelisimimdi dúzemen. ²⁰ Al Ismayılǵa kelsek, seniń ol tuwralı aytqanlarınıdı esittim. Men onı jarılqap, ósip-óndiremen hám urpaqların esap-sansız qılıp kóbeytemen. Ismayıldan on eki kósem kelip shıǵadı. Men onnan ullı xalıq dóretemen. ²¹ Biraq Men Óz kelisimimdi kelesi jılı usınday waqıtta Saranıń tuwatuǵın ulı Ísaq penen dúzemen.

²² Quday Ibrayım menen sóylesip bolǵannan keyin, joqarıǵa kóterilip ketti.

²³ Ibrayım Qudaydıń aytqanıday, sol kúni-aq úyindegi barlıq erkeklerdi: ulı Ismayıldı, úyinde tuwılǵan hám satıp alınǵan er adamlardıń hámмесin súnnet ettirdi. ²⁴ Ibrayım ózi súnnet etilgende, toqsan toǵız jasta, ²⁵ al ulı Ismayıl on úsh jasta edi. ²⁶ Ibrayım hám onıń ulı Ismayıl da sol kúni-aq súnnet etildi. ²⁷ Olar menen birlikte Ibrayımniń úyindegi barlıq erkekler: sol úyde tuwılǵanlar hám shet elli adamlardan satıp alınǵan qullar da súnnet etildi.

^a **17:15** Saray... Sara – evreysheде bul eki at ta «xanbiyke» degen mánisti bildiredi.

Qudaydıń Ibrayımǵa ul beriwdi wáde etiwı

18 ¹ Kúnniń jáziyrama ıssı waqıtında, Ibrayım shatırdıń kirer awzında otırǵan edi. Sonda oǵan Mamreniń terebinf terekligi qasında Jaratqan Iye kórindi. ² Ibrayım basın kóterip qaraǵanda, qarsı aldında úsh adamniń turǵanın kórdi. Ol dárhal otırǵan ornınan uship turdı da, olardı qarsı alıwǵa asıqtı hám jerge deyin iyilip, tájim etti.

³ Sońınan Ibrayım bılay dedi:

– Mırzam, eger men miyrimińizge erisken bolsam, mendey qulıńızdı shetlep ótpeń. ⁴ Ayaqlarınıńızdı juwıwıńız ushın az-maz suw aldırayın. Mına terektiń astında dem alıńlar. ⁵ Mendey qulıńız tárepke jolıńız túsken eken, hálleńip alıwıńız ushın jeytuǵın bir nárseler ákeleyin. Soń jolıńızdı dawam etersiz.

Olar:

– Yaqshı, óziń aytqanıńday qıla ber, – dedi.

⁶ Ibrayım asıǵıslıq penen shatırǵa, Saranıń qasına kelip, oǵan:

– Tez sapalı unnan úsh tabaq qamır iylep, pátir pisir, – dedi.

⁷ Sońınan Ibrayım padaǵa juwırıp bardı da, bir jas hám jaqsı baspaqtı alıp, onı xızmetshi jigítke berdi. Jigít onı tez tayarlawǵa kiristi. ⁸ Ibrayım qatıq, sút hám pisirilgen baspaq góshin ákelip, qonaqlardıń aldına qoydı. Olar awqatlanıp otırǵanda, Ibrayım olardıń qasında, terektiń astında turdı.

⁹ Olar Ibrayımnan:

– Hayalńı Sara qayaqta? – dep soradı.

– Usı jerde, shatırda, – dep juwap berdi Ibrayım.

¹⁰ Sonda olardıń biri oǵan:

– Kelesi jılı usınday waqıtta Men seniń janińa sózsiz qaytıp kelemen, sol waqıtta Sara ullı boladı, – dedi.

Al Sara Onıń art betinde, shatırdıń kirer awzında tıńlap turǵan edi. ¹¹ Ibrayımniń da, Saranıń da álle qashan jası ótip, qartayıp qalǵan edi. Sara bala tuwıw jasınan ótken edi. ¹² Sonlıqtan Sara ishinen kúlip: «Qartayıp qalǵan bolsam, bunday házlikke bólene alar ma ekenmen? Onıń ústine xojayımım da qartayǵan», – dep oyladı.

¹³ Sonda Jaratqan Iye Ibrayımǵa:

– Sara ne ushın: «Men haqıyqattan da, qartayǵanda bala tuwa alaman ba?» – dep kúldi. ¹⁴ Jaratqan Iye ushın múmkin emes nárseler bar ma? Men belgilengen waqıtta, kelesi jılı usınday waqıtta janińa qaytqanımda, Sara ullı boladı, – dedi.

¹⁵ Sara qorqıp ketip:

– Kúlgeniń joq, – dep ótirik sóyledi.

Biraq Ol:

– Yaq, kúldiń, – dedi.

Ibrayımniń Sodom ushın jalbarınıwı

¹⁶ Adamlar sol jerden shıǵıp, tómenge, Sodomǵa qaray ketti. Ibrayım da olardı shıǵarıp salıw ushın birge júrdi. ¹⁷ Sonda Jaratqan Iye bılay dedi: «Men isleyjaq isimdi Ibrayımnan jasıraman ba? ¹⁸ Ibrayımnan ullı hám kúshli xalıq kelip shıǵıp, jer júzindegi barlıq xalıqlar ol arqalı jarılqanatuǵını sózsiz-ǵo. ¹⁹ Tuwrı hám ádil islerdi islep, jolım menen júriwdi balalarına hám urpaqlarına buyırsın dep, Men Ibrayımdı tańladım. Solay etip, Men oǵan bergen sózimdi orınlayman».

²⁰ Sońınan Jaratqan Iye jáne bılay dedi: «Sodom hám Gomora sebepli shegilgen nalalar oǵada kóp hám

olardıń gúnaları da júdá awır. ²¹ Endi Men tómenge túsip, olardıń islegen isleriniń Men esitkendey dárejede jaman ba ekenligin kóreyin. Eger olay bolmasa, onı da bileyin».

²² Eki adam burılıp, Sodomǵa qaray ketti. Biraq Ibrayım Jaratqan Iyeniń aldında turıp qaldı. ²³ Sońnan ol Jaratqan Iyege jaqınaraq kelip bılay dedi:

– Sen haq adamdı nahaq adam menen birge qırıp taslamaqshımisań?

²⁴ Múmkin, bul qalada eliw haq adam bar shıǵar? Sen haqıyqattan da, sol jerdi ishindegi eliw haq adam ushın keshirmey, qırıp taslayjaqsań ba?

²⁵ Bulay islewden awlaq bola gór! Haq adam menen nahaq adamnıń táǵdirin birdey qılıp, haq adamdı nahaq adamǵa qosıp óltiriwden awlaq bolǵaysań! Pútkil dúnyanı Húkim etiwshi ádil bolıwı kerek emes pe?

²⁶ Jaratqan Iye oǵan:

– Eger Men Sodomnan eliw haq adam tapsam, olar ushın sol jerdi keshiremen, – dep juwap berdi.

²⁷ Sonda Ibrayım dawam etip:

– Men topıraq hám kúl siyaqlı birew bolsam da, júrek etip, O Iyem, Saǵan sóylep atırman: ²⁸ eger haq adam eliw bolıwı ushın besewi jetpese, sol besewi ushın Sen pútkil qalanı joq eteseń be? – dedi.

– Yaq, eger ol jerden qırıq bes haq adam tapsam, onı joq etpeymen, – dedi Quday.

²⁹ Ibrayım jáne:

– Eger ol jerden qırıq haq adam tabılsa she? – dedi.

Ol:

– Eger qırıq haq adam tabılsa da, olay islemeymen, – dedi.

³⁰ Sonda Ibrayım:

– O, Iyem, aytatuǵın sózime ashıwanba, biraq eger ol jerden otız haq adam tabılsa she? – dedi.

Quday Ibrayımǵa:

– Eger ol jerden otız haq adam tabılsa da, olay islemeymen, – dedi.

³¹ Ibrayım taǵı:

– O, Iyem, men Saǵan sóylewge júrek ettim: al eger ol jerde tek jigirma haq adam tabılsa she? – dedi.

Ol Ibrayımǵa:

– Jigirması ushın da qalanı joq etpeymen, – dedi.

³² Sońnan Ibrayım bılay dedi:

– O, Iyem, men jáne bir mártebe sóylesem ashıwanba: eger ol jerden tek ǵana on adam tabılsa she?

Ol:

– On adam ushın da qalanı joq etpeymen, – dep juwap berdi.

³³ Jaratqan Iye Ibrayım menen sóylesip bolǵannan keyin, sol jerden ketti. Ibrayım da óz úyine qayttı.

Sodom hám Gomora qalalarınıń qıyratılıwı

19 ¹ Kesh bolǵanda, eki perishte Sodomǵa keldi. Lut qala dárwazasınıń janında otırǵan edi. Lut olardı kórgende, kútip alıw ushın ornınan turdı da, mańlayı jerge tiygen she iyilip, tájim etti hám olarǵa:

² – Mırzalar, qulınızdıń úyine kirinler. Ayaqlarınızdı juwınlar hám bizikinde qonıp qalınlar. Sońnan erte azanda turıp, jolınızdı dawam etersiz, – dedi.

Olar:

– Yaq, bizler túndi qala maydanında ótkizemiz, – dedi.

³ Biraq Lut jalınıp qoymaǵanlıqtan, olar Lutqa erip, onıń úyine keldi. Lut olar ushın awqat tayarladı hám ashıtqısız nan pisirdi. Olar awqatlandı.

⁴ Olar ele jatıp úlgermey atırıp, Sodom qalasınıń hámme tárepinen barlıq erkekler, jaslardan baslap ġarrılarǵa shekem Luttıń úyin qorshap aldı.

⁵ Olar Luttı shaqırıp:

– Búgin keshte saǵan kelgen adamlar qay jerde? Olardı bizlerge shıǵarıp ber, olar menen jatayıq, – dedi.

⁶ Lut sırtqa shıǵıp, arqasınan qapını japtı da, ⁷ olarǵa bilay dedi:

– Tuwısqanlar, bunday zulımlıqıtı islemeńler! ⁸ Minekey, meniń erkek qolı tiymegen eki qızım bar. Men olardı sizlerge shıǵarıp bereyin. Olarǵa qále-geńińizdi isleńler. Tek bul adamlarǵa qol tiygizbeńler, óytkeni olar úyimnen baspana tapqan qonaǵım-ǵo!

⁹ Sonda olar:

– Joldı bosat! Óziń kelgindi bolıp, qazılıq ta qılmaqshımisań. Bizler endi saǵan beterin kórsetemiz, – dedi de, Luttı bar kúshi menen iyterip, qapını sindirmaqshı boldı.

¹⁰ Biraq ishtegi adamlar qolların sozıp, Luttı úydiń ishine kirgizdi de, qapını jawıp tasladı. ¹¹ Al esik aldında turǵan adamlardıń jasın ġarrısın hámмесin soqır etip tasladı. Olar esikti de taba almay qaldı.

¹² Sońınan ishtegi adam Lutqa bılay dedi:

– Bul jerde basqa kimiń bar? Kúyew balalarıń, ullarıń, qızlarıń hám qalada ózińe derek kim bolsa da, hámмесin bul jerden alıp shıq. ¹³ Sebebi bizler bul jerdi joq etpekshimiz. Bul xalıq ústinen Jaratqan Iyege jetip barǵan shaǵımlar júdá kóp. Ol bizlerdi qalanı joq qılıw ushın jiberdi.

¹⁴ Lut sırtqa shıqtı da, bolajaq kúyew balalarına barıp:

– Dárhal bul jerden ketińler! Óytkeni Jaratqan Iye bul qalanı joq etpekshi, – dedi.

Degen menen, olar Luttı házillesip atır dep oyladı.

¹⁵ Tań atqanda, perishteler Luttı asıqtırıp:

– Hayalıńdı hám eki qızıńdı al da, tez bul jerden ket! Bolmasa, qala jalezalanganda, sen de birge ólip kete-seń! – dedi.

¹⁶ Al Lut ele ekilenip turǵan edi. Lutqa Jaratqan Iyeniń miyrimi túskenlikten, perishtelerdiń ózleri Luttıń, onıń hayalıńıń hám qızlarıńıń qollarınan uslap, qaladan shıǵardı.

¹⁷ Olardı sırtqa shıǵarıwdan-aq, perishtelerdiń biri Lutqa:

– Keynińe burılıp qarama. Bul tegisliklerdiń hesh bir jerinde irkilmey tawǵa qash, bolmasa óleseń, – dedi.

¹⁸ Biraq Lut olarǵa:

– Yaq, mirzalar! ¹⁹ Mine, qulıńız bolǵan men sizlerdiń miyrimińizge eristem hám janımdı qutqarıp, úlken jaqsılıq qıldıńız. Biraq men tawǵa jete almayman, sebebi apatqa ushirap, ólip qalaman. ²⁰ Áne, qashıp jete alǵanday, kishkene bir qala bar eken. Ol kishkene qala-ǵo! Men janımdı saqlap qalıwım ushın, sol qalaǵa qashıp bara qoyayın, – dep ótindi.

²¹ Olardıń biri Lutqa:

– Yaqshı, seniń bul tilegińdi de qabil etemen. Sen aytqan sol qalanı qıyratpayman. ²² Tez sol jerge qashıp bar! Óytkeni sen sol jerge barıp jetpegeńińshe, Men hesh náirse isley almayman, – dedi.

Sol sebepten bul qala Soar^a dep ataladı.

^a **19:22** Soar – «kishkene» degendi bildiredi.

²³ Lut Soarğa jetip kelgende, álle qashan quyash shıqqan edi. ²⁴ Jaratqan Iye Sodom hám Gomora ústine aspannan otlı kúkirt jawdırdı. ²⁵ Ol bul qalalardı, pútkil tegislikti, ol jerde jasawshılardıń hámмесin hám jerdegi barlıq ósimliklerdi joq etti. ²⁶ Biraq Luttıń hayalı artına burılıp qarap, duzğa aylanıp qatıp qaldı.

²⁷ Ibrayım azanda erte turıp, burın ózi Jaratqan Iyeniń aldında turğan jerge keldi. ²⁸ Ol Sodom menen Gomorağa hám pútkil tegislikke qarap, jerdiń pesh sıyaqlı tútep turğanın kórdi.

²⁹ Solay etip, Quday tegisliktegi qalalardı qıyaratqan waqıtta Ibrayımdı eske aldı hám Lut jasağan qalalardı qıyaratqanda, Luttı aman saqlap qaldı.

Lut hám onıń qızları

³⁰ Lut Soarda qalıwdan qorqqanlıqtan, eki qızı menen birge qaladan shıǵıp, tawğa ketti. Ol eki qızı menen birge bir úńgirde jasay basladı. ³¹ Bir kúni úlken qızı kishkenesine bilay dedi:

– Ákemiz qartayıp qaldı. Bul dúnyanın ádeti boyınsha, bizlerge úylenetugin bul dógerekte birde bir erkek joq.

³² Kel, ákemizge sharap ishkipiz, onıń menen jatayıq hám ákemiz arqalı násilimizdi jalǵastırayıq.

³³ Olar sol kúni túnde ákesine sharap ishkipizdi hám úlken qızı ákesiniń janına kirip, onıń menen jattı. Biraq ákesi qızınıń qashan jatıp, qashan turğanın bilmedi.

³⁴ Kelesi kúni úlken qızı kishkenesine:

– Ótken túnde men ákem menen jattım. Oǵan búgin túnde de sharap ishkipiz hám sen barıp, ákemiz benen

jat. Solay etip, ákemiz arqalı násilimizdi jalǵastırayıq, – dedi.

³⁵ Sol kúni túnde olar ákesine jáne sharap ishkipizdi hám kishkene qızı ákesiniń janına kirip, onıń menen jattı. Biraq ákesi qızınıń qashan jatıp, qashan turğanın bilmedi.

³⁶ Solay etip, Luttıń eki qızı da ákesinen hámiledar boldı. ³⁷ Úlken qızı ul tuwıp, oǵan Moab dep at qoydı. Ol – házirgi moab xalqınıń babası.

³⁸ Kishkene qızı da ul tuwıp, oǵan Ben-Ammiy dep at qoydı. Ol – házirgi ammon xalqınıń babası.

Ibrayım hám Abimelex patsha

20 ¹ Ibrayım Mamreden Negeb jerine kóship, Qadesh hám Shur aralıǵında jasadı. Sońnan bir qansha waqıt Gerarda qaldı. ² Ol hayalı Saranı: «Ol meniń qarındasım», – dedi. Sonlıqtan Gerar patshası Abimelex adam jiberip, Saranı aldirttı. ³ Biraq Quday bir kúni túnde Abimelextiń túsine enip:

– Sen bul hayaldı alǵanıń ushın óleseń, sebebi onıń kúyewi bar, – dedi.

⁴ Abimelex ele Sarağa jaqınlaǵan joq edi. Ol:

– Iyem! Sen ayıpsız adamlardı joq etpekshimiseń? ⁵ Ibrayımınıń ózi maǵan onı qarındasım dep ayttı-ǵo. Hayalı da: «Ol meniń ájaǵam», – degen edi. Bul iste meniń hújdanım taza, qollarım da hadal, – dedi.

⁶ Sonda Quday túsinde oǵan bilay dedi: «Awa, seniń hújdanıń taza ekenin bilemen. Sonlıqtan seni Maǵan qarsı gúna islewden saqlap, hayalǵa qol tiygiziwińe jol qoymadım. ⁷ Al endi hayaldı kúyewine qaytıp ber. Óytkeni ol – payǵambar. Ol sen ushın duwa etedi, sonda sen ólmeysesń. Biraq

bilip qoy: eger sen hayaldı kúyewine qaytarıp bermeseñ, onda óziñ de, barlıq adamların da ólesizler».

⁸ Abimelex azanda erte turdı da, óziniñ barlıq xızmetkerlerin jıynap, olarğa bolğan waqıyanı aytıp berdi. Olar qattı qorqıp ketti. ⁹ Abimelex Ibrayımdı shaqırtıp, oğan bilay dedi: – Sen nege bizlerge bulay islediñ? Meni hám meniñ patshalığımdı bunday úlken gúnağa batırğanday, men sağan ne jamanlıq qılğan edim? Sen mağan islewe bolmaytuğın islerdi islediñ, – dedi. ¹⁰ Soñınan ol Ibrayımnan:

– Bul isti qanday maqsette islediñ? – dep soradı. ¹¹ Ibrayım bilay dep juwap berdi:

– Men bul jerlerde adamlar hesh Qudaydan qorqpaydı hám hayalım ushın meni óltiriwi múmkin dep oyладım. ¹² Haqıyqatında da, ol – meniñ qarındasım. Bizlerdiñ ákemiz bir, analarımız basqa bolğanlıqtan, men oğan úylengen edim. ¹³ Quday mağan ákemniñ úyin qaldırıp, ellerdi geziwdı buyırğanda, men óz hayalima: «Mağan jaqsılıq isle: qay jerge barsaq ta, meni ájağam dep ayt», – dep aytqan edim.

¹⁴ Sonda Abimelex Ibrayımğa qoy, sıyr, qul hám shorılardı sawğağa berdi. Ol Saranı da qaytarıp berdi hám ¹⁵ Ibrayımğa bilay dedi:

– Meniñ jerlerim seniñ kóz aldında: qay jerdi qáleseñ, sol jerde jasa. ¹⁶ Al Sarağa bilay dedi: – Minekey, men ájağaña mın shekel^a gúmis berip atırman. Bul janındağı adamlar aldında seniñ namısıñnıñ taza ekenin kórsetetuğın

dálil boladı. Hámme seniñ ayıpsız ekeñiñdi bilsin.

¹⁷ Sonda Ibrayım Qudayğa duwa etti hám Quday Abimelexke, onıñ hayalına hám shorılarına shıpa berdi. Olar jáne tuwatuğın boldı. ¹⁸ Sebebi Ibrayımniñ hayalı Sara sebepli Jaratqan Iye Abimelextiñ úyindegı barlıq hayallardı bala tuwmaytuğın etip taslağan edi.

Ísaqtıñ tuwılıwı

21 ¹ Jaratqan Iye Ózi aytqanın-day Sarağa názerin túsirip, Óz wádesin orınladı. ² Sara hámiledar boldı hám ol Ibrayımğa qartayğan shağında, Quday belgilegen waqıtta ul tuwıp berdi. ³ Ibrayım tuwılğan balaısına, yağniy Sara tuwıp bergен ulına Ísaq^b dep at qoydı. ⁴ Qudaydıñ ózine buyırğanınday, Ibrayım ulı Ísaqtı segiz kúnliginde súnnet ettirdi. ⁵ Ísaq tuwılğanda, Ibrayım júz jasta edi.

⁶ Sara bilay dedi: «Quday mağan kúlki sıyladı. Bunı esitkenlerdiñ hám-mesi meniñ menen birge kúledi». ⁷ Jáne de: «Kim Ibrayımğa: „Sara bala emizedi“, – dep ayta alğan bolar edi? Óytkeni Ibrayım qartayğanda, men oğan ul tuwıp berdim-ğo», – dedi.

Ajar menen Ismayıldın quwılıwı

⁸ Ísaq úlkeyip, emshekten shığarılğan kúni Ibrayım úlken zıyapat berdi. ⁹ Biraq Sara mısırlı Ajardıñ Ibrayımğa tuwıp bergен ulı Ismayıldın Ísaqtı mazaq etip atırğanın kórgende, ¹⁰ Ibrayımğa: «Bul shorını balası menen birge quwıp jiber. Sebebi shorınıñ ulı meniñ ulım

^a **20:16** *Mın shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

^b **21:3** *Ísaq* – «kúledi» degendi bildiredi.

Ísaq penen birge miyrasxor bolmasın», – dedi.

¹¹ Bul gáp Ibrayımğa awır tiydi. Óytkeni Ismayıl da onıń ulı edi. ¹² Biraq Quday Ibrayımğa bılay dedi:

– Sen balanı hám shorınıdı qayğıрма! Sara ne aytса, sonı isle, sebebi seniń urpağıń Ísaq arqalı dawam etedi. ¹³ Biraq shorınıń ulınan da Men bir xalıq shıǵaraman, óytkeni ol da seniń urpağıń.

¹⁴ Erteńine tań azanda, Ibrayımnan hám bir mes suw aldı da, olardı Ajardıń iynine saldı hám onı balası menen qosıp shıǵarıp jiberdi. Ajar ketip baratırıp, Beer-Sheba shólinde adasıp qaldı.

¹⁵ Mestegi suw tawısilǵanda, Ajar balasın bir putanıń astında qaldırdı da: ¹⁶ «Balamnıń qalay óletuǵının kórmeyin», – dep arıraq ketti hám bir oq jetirim jerge barıp otırıp, dad salıp jılay basladı.

¹⁷ Quday balanıń jılaǵanın esitti hám Onıń bir perishtesi Ajarǵa aspannan dawıslap: «Ajar, saǵan ne boldı? Qorqpa, Quday balańnıń jatırǵan jerinen onıń jılaǵanın esitti. ¹⁸ Bar da, balanı turǵızıp, onı qolınan jetele. Men onnan ullı xalıq jarataman», – dedi.

¹⁹ Sońınan Quday Ajardıń kózin ashtı hám ol bir qudıqtı kórdi. Ol barıp, mesin suwǵa toltırdı da, balasına suw ishkiydi.

²⁰ Solay etip, Quday bala menen birge boldı. Ol ósip, shólde jasadı hám mergen boldı. ²¹ Ismayıl Paran shólinde jasap atırǵan waqtında, anası oǵan Mısırdan bir qızdı hayallıqqa alıp berdi.

Ibrayım menen Abimelextiń kelisim dúziwi

²² Sol waqıtları Abimelex hám onıń sárkárdası Pıxol Ibrayımğa bılay dedi:

– Hár bir isińde Quday seniń menen birge. ²³ Sonlıqtan sen meni, perzentlerimdi hám urpaqlarımdı da aldamayman dep, Quday haqı ant ish. Men saǵan qanday jaqsılıq etken bolsam, sen de maǵan hám óziń kelgindi bolıp jasap atırǵan elge sonday jaqsılıq et.

²⁴ Ibrayım:

– Men ant ishemen, – dedi.

²⁵ Sońınan Ibrayım Abimelexke adamlarınıń bir qudıqtı tartıp alǵanı haqqında aytıp, shaǵım etti. ²⁶ Al Abimelex oǵan:

– Men bunı kimniń islegenin bilmeymen. Sen maǵan hesh nárese aytpaǵan ediń. Men bul haqqında házir esitip turman, – dedi.

²⁷ Keyin Ibrayım Abimelexke qoy hám sıyırlar sawǵa etti hám ekewi kelisim dúzdi. ²⁸ Ibrayım súriwden jeti urǵashı qozını ayırıp qoydı. ²⁹ Abimelex onnan:

– Bul jeti urǵashı qozını ayırıp qoyıwınıń mánisi ne? – dep soradı.

³⁰ Ibrayım oǵan:

– Bul qudıqtı meniń qazdırǵanımnıń dálili sipatında, mına jeti urǵashı qozını meniń qolımnan qabil et, – dedi.

³¹ Solay etip, sol jer Beer-Sheba^a dep ataldı, óytkeni olar ekewi sol jerde ant ishikken edi. ³² Beer-Shebada kelisim dúzgennen soń, Abimelex hám onıń sárkárdası Pıxol filistlerdiń jerine qaytıp ketti.

a **21:31** Beer-Sheba – «ant qudıǵı» yamasa «jetiniń qudıǵı» degendi bildiredi.

³³ Ibrayım Beer-Shebada bir tamarisk^a ağashın tikti hám sol jerde Jaratqan Iyeniń, mángilik Qudaydıń atın aytıp shaqırdı. ³⁴ Ibrayım filistlerdiń jerinde kelgindi bolıp kóp waqıt jasadı.

Ibrayımniń sınaıwı

22 ¹ Bir qansha waqıttan keyin, Quday Ibrayımdı sınaıdı. Quday oǵan:

– Ibrayım! – dedi.

Ibrayım:

– Lábbáy! – dedi.

² Sonda Quday oǵan:

– Ózińniń súyikli jalǵız ulıń Ísaqtı alıp, Moriya jerine bar. Ol jerde, Men saǵan kórsetetuǵın tawlardıń birinde onı qurbanlıqqa shalıp, jaǵıp jiber, – dedi.

³ Ibrayım erteńine azanda erte turıp, eshegine júklerdi arttı. Ol ózi menen birge eki xızmetshi balasın hám ulı Ísaqtı aldı. Qurbanlıq ushın otın shawıp bolıp, Qudaydıń ózine aytqan jerine barıw ushın jolǵa shıqtı.

⁴ Úshinshi kúni Ibrayım kóz taslap, aytılǵan orındı uzaqtan kórdi. ⁵ Ibrayım xızmetshilerine:

– Sizler usı jerde eshek penen birge qalıńlar. Al bizler balamız ekewimiz ana jerge barıp, Qudayǵa sıynamız hám sizlerge qaytıp kelemiz, – dedi.

⁶ Ibrayım qurbanlıq ushın shawılǵan otınlardı balası Ísaqqa arqalayıp, ózi ot penen pıshaqtı aldı. Sońınan ekewi birge júrip ketti. ⁷ Ketip baratırıp, Ísaq ákesine:

– Aǵa! – dedi.

– Lábbáy, ulım, – dedi Ibrayım.

Ísaq onnan:

– Minekey, ot hám otın bar. Biraq jandırılatsuǵın qurbanlıq ushın beriletuǵın janlıq qáne? – dep soradı.

⁸ Ibrayım:

– Ulım, jandırılatsuǵın qurbanlıq bolatuǵın janlıqtı Qudaydıń Ózi jetkizedi, – dep juwap berdi.

Solay etip, olar ekewi jolın dawam etti.

⁹ Olar Qudaydıń Ibrayımǵa aytqan jerine jetip kelgende, Ibrayım qurbanlıq orın qurıp, onıń ústine otınlardı qaladı. Keyin ulı Ísaqtı baylap, qurbanlıq orındaǵı otınlardıń ústine jatqızdı. ¹⁰ Ibrayım balasın bawızlamaqshı bolıp, pıshaqtı aldı. ¹¹ Biraq Jaratqan Iyeniń bir perishtesi aspannan dawıslap:

– Ibrayım! Ibrayım! – dedi.

– Lábbáy, – dedi ol.

¹² Perishte oǵan:

– Balaǵa qol kóterme, oǵan hesh náirse isleme. Endi men seniń Qudaydan qorqatuǵınıńdı bildim. Sebebi sen Mennen jalǵız ulıńdı da ayamadıń, – dedi.

¹³ Ibrayım basın kóterip, putalıqqa shaqınan ilinip turǵan qoshqardı kórdi. Ol barıp, qoshqardı ákeldi de, ulıńın ornına qoshqardı qurbanlıq ushın shalıp, jaǵıp jiberdi. ¹⁴ Solay etip, Ibrayım sol orındı Yahwe-Ire^b dep atadı. Sonlıqtan usı künge deyin: «Jaratqan Iyeniń tawında jetkerip beriledi», – dep aytıladı.

¹⁵ Jaratqan Iyeniń perishtesi ekinshi ret Ibrayımǵa aspannan dawıslap ¹⁶ bılay dedi: «Jaratqan Iye bılay deydi: „Óz atım menen ant ishemen, sen

^a **21:33** *Tamarisk* – jıńǵılǵa uqsaǵan, biraq onnan biyik hám sulıw terek.

^b **22:14** *Yahwe-Ire* – «Jaratqan Iye kóredi», yaǵnıy «Jaratqan Iye jetkeredi» degeni bildiredi.

bul isti islep, jalǵız ulıńdı da ayama-
dıń, ¹⁷sonlıqtan Men seni ústi-ústine
jarılqayman. Urpaqlarınıń aspandaǵı
juldızlar hám teńiz jaǵasındaǵı qumlar
sıyaqlı ústi-ústine kóbeytemen. Seniń
urpaqlarınıń óz dushpanlarınıń qalala-
rına iyelik etedi. ¹⁸Maǵan boysıńǵanıń
ushın, urpaqlarınıń arqalı jer júzindegi
barlıq xalıqlar jarılqanadı“».

¹⁹Sonnan keyin, Ibrayım xızmetshi-
leriniń janına qaytıp keldi. Olar birlik-
te Beer-Shebaǵa qaray ketti. Ibrayım
sol jerde jasap qaldı.

Naxordıń urpaqları

²⁰Bir qansha waqıtlardan soń,
Ibrayımǵa: «Tuwısqanıń Naxorǵa ha-
yalı Milka ullar tuwıp berdi», – degen
xabar jetip keldi. ²¹Milka tuńǵışı Us-
tı, onıń inisi Buzdı, Aramnıń ákesi Ke-
mueldi, ²²Kesedti, Xazonı, Pildashtı,
Idlaftı hám Betueldi dúnyaǵa keltir-
di. ²³Al Betuelden Rebekka tuwıldı.
Usı segiz uldı Ibrayımınıń tuwısqanı
Naxorǵa Milka tuwıp berdi. ²⁴Na-
xordıń Reuma degen toqalı da oǵan
Tebax, Gaxam, Taxash hám Maaxa
degen balalardı tuwıp berdi.

Saranıń qaytıs bolıwı

23 ¹Sara bir júz jigirma jetti jil
ómir súrdi. ²Ol Qanan jerin-
degi Kiryat-Arbada, yaǵnıy házirgi
Xebronda qaytıs boldı. Ibrayım Sa-
ra ushın jilap, aza tuttı. ³Sońınan ol
hayalınıń denesiniń qasnan shıǵıp,
xetlerge:

⁴– Men arañızda kelgindi hám jat
adamman. Óz marhumımdı jerlep, ma-
zar qılıwım ushın, jerinińizden maǵan
az-maz satıńlar, – dedi.

⁵Xetler Ibrayımǵa bılay dep juwap
berdi:

⁶– Mırza, bizlerdi tıńlańız. Siz biz-
lerdiń aramızdaǵı kúshli bir tóresiz.
Marhumınızdı qábirlerimizdiń eń jaq-
sısına aparıp qoyıńız. Marhumınızdı
qoyıwınıń ushın, bizlerdiń hesh biri-
miz de qábirimizdi ayamaymız.

⁷Sonda Ibrayım sol eldiń xalqı bol-
ǵan xetlerge tájim etip ⁸bılay dedi:

– Eger sizler meniń óz marhumımdı
jerlewime qayıl bolsańız, onda meni
tıńlap, men ushın Soxardıń ulı Efron-
nan ótinish etińler. ⁹Ol óz atızınıń
shetindegi Maxpela úńgirin maǵan
satsın. Sol úńgirdi mazarǵa aylandı-
rıwım ushın, men sizlerdiń aldınızda
úńgirdiń qunın tolıq tóleymen.

¹⁰Xet xalqınan bolǵan Efron óz xal-
qınıń arasında otırǵan edi. Ol qala
dárwazasınıń aldına jynalǵan barlıq
xetlerge esittirip, Ibrayımǵa:

¹¹– Yaq, mırzam, meni tıńlań. Men
úńgirge qosa atızdı da beremen. Men
óz xalqımınıń aldında onı sizge bere-
men. Marhumınızdı jerley beriń, – dep
juwap berdi.

¹²Ibrayım sol jerdiń xalqınıń aldın-
da tájim etti hám ¹³hámmege esitti-
rip, Efronǵa:

– Ótinish, meni tıńlańız, atız ushın
aqsha tóleyin. Onı qabıl etiń. Men
marhum hayalımdı sol jerge jerle-
yin, – dedi.

¹⁴Sonda Efron Ibrayımǵa:

¹⁵– Yaqshı, mırzam, meni tıńlań.
Jerdiń bahası tórt júz shekel gúmis.
Tórt júz shekel gúmis turatuǵın bir
bólek jer bizlerdiń aramızda ne bolıp-
tı? Marhumınızdı jerley beriń, – dep
juwap berdi.

¹⁶Ibrayım ırazı bolıp, Efron xetlerdiń
aldında esittirip aytqan tórt júz shekel
gúmistı sawdada qollanılatuǵın ólshem
boyınsha tárezige salıp, ólshep berdi.

¹⁷ Solay etip, Mamrege jaqın jerdegi Maxpela ornalasqan Efronnıń atızı, ondaǵı úngir hám ol jerde ósip turǵan barlıq terekler ¹⁸ Ibrayımın menshigine aylandı. Buǵan qala dárwazasınıń aldına jıynalǵan barlıq xetler gúwa boldı.

¹⁹ Sonnan keyin, Ibrayım hayalı Saranı Qanan jerindegi Mamrege, yaǵnıy Xebrońǵa jaqın jerdegi Maxpela atızındaǵı úngirge qoydı. ²⁰ Solay etip, xetlerden alınǵan atız hám ondaǵı úngir mazar sıpatında Ibrayımın mülkine aylandı.

Ísaqtıń úyleniwi

24 ¹ Ibrayım qartayıp, biraz jasaq barıp qalǵan edi. Jaratqan Iye onı hár tárepleme jarılqap qoyǵan edi. ² Ibrayım úyindegi hámme nárse ni basqaratuǵın bas xızmetshisine bilay dedi:

– Qolıńdı sanımın astına qoyıp, ³ aspan hám jerdiń Qudayı bolǵan Jaratqan Iye haqı ant ishiwińdi qáleymen: men aralarında jasap atırǵan qanan xalqınan ulıma qız alma. ⁴ Al ulım Ísaqqa qız alıw ushın meniń elim, aǵayın-tuwǵanlarıma bar.

⁵ Xızmetshi Ibrayımnan:

– Eger qız meniń menen birge bul elge keliwdi qálemese she? Onda ulıńızdı ózińiz shıǵıp ketken elge aparım kerek pe? – dep soradı.

⁶ Ibrayım oǵan bilay dedi:

– Yaq, ulımdı hasla ol jerge apara górmel! ⁷ Meni óz ákemniń úyinen, tuwılǵan elimnen alıp shıǵıp: «Bul jerdi seniń urpaqlarıńa beremen», – dep ant ishken aspannıń Qudayı Jaratqan Iye seniń aldınan Óz perishtesin jiberedi hám sen sol jerden ulıma qız alıp keleseń. ⁸ Eger qız seniń menen

birge keliwdi qálemese, onda sen maǵan bergen bul antınan azat bolasań. Tek ulımdı ol jerge apara górmel!

⁹ Solay etip, xızmetshi xojayını Ibrayımın sanınıń astına qolın qoyıp, ayılǵandı islewege ant ishti.

¹⁰ Sońnan xızmetshi xojayımın túyelerinen onın hám hár qıylı qımbat bahalı zatlarınan alıp, júrip ketti. Ol Aram-Naharayımdaǵı Naxor jasaytuǵın qalaǵa jetip keldi. ¹¹ Xızmetshi túyelerin qala sırtındaǵı qudıqtıń qasına shóktirdi. Bul hayal-qızlar suw alıw ushın shıǵatuǵın keshki payıt edi.

¹² Sonda xızmetshi bilay dep duwa etti: «Jaratqan Iye, xojayımın Ibrayımın Qudayı! Búgin maǵan áwmet berip, xojayımın Ibrayımǵa jaqsılıq isley gór! ¹³ Mine, men qudıq basında turman, qalanıń qızları suw alıwǵa kiyatır. ¹⁴ Men qaysı qızǵa: „Gúzeńdi eńkeyt, men suw ishıp alayın“, – degenimde, ol: „Ishińiz, men túyelerińizdi de suwǵaraman“, – dese, onda sol qız Seniń qulın Ísaq ushın tańlaǵan qızın bolsın. Xojayımına jaqsılıq islegenin sonnan bileyin».

¹⁵ Xızmetshi ele duwasın tamamlamay atırıp-aq, iynine gúzesin kótergen Rebekka kelip qaldı. Ol Ibrayımın inisi Naxor menen hayalı Milkanıń ulı Betueldiń qızı edi. ¹⁶ Rebekka oǵada sulıw, erkek qolı tiymegen qız edi. Ol qudıqqa qaray tómen tústi de, gúzesin suwǵa toltırıp, joqarı shıqtı. ¹⁷ Ibrayımın xızmetshisi qızdıń aldına juwırıp shıǵıp:

– Ótinish, gúzeńnen maǵan az-maz suw ber, – dedi.

¹⁸ – Ishińiz, mırza, – dep qız dárhal gúzesin iyninen túsirdi de, oǵan ishiwge suw berdi. ¹⁹ Qız oǵan ishkizip bolıp:

– Men túyelerińizdi de shóli qangan-sha suwǵarıp bereyin, – dedi. ²⁰ Sońnan qız gúzesindegi qalǵan suwdı nawaǵa quyıp bosattı da, jáne suw tartıp shıǵarıw ushın qudıqqa qaray juwırıp ketti. Solay etip, ol xızmetshiniń barlıq túyelerin suwǵardı. ²¹ Al xızmetshi bolsa, Jaratqan Iyeniń jolın áwmetli qılǵan yamasa qılmaǵanın biliw ushın, qızǵa dıqqat qoyıp, únsiz qarap turdı.

²² Túyeleri suw ishıp bolǵannan soń, ol qızǵa awırılıǵı yarım shekel shıǵatuǵın altın árebek hám on shekel shıǵatuǵın eki altın bilezik berdi.

²³ Sońnan ol qızdan:

– Aytshi, kimniń qızısań? Bizlerdiń túnep shıǵıwımız ushın ákeńniń úyinen orın tabıla ma? – dep soradı.

²⁴ Qız oǵan:

– Men Milkanıń Naxorǵa tuwıp berген ulı Betueldiń qızıman. ²⁵ Bizde saban da, jem de kóp, túnew ushın orın da bar, – dep juwap berdi.

²⁶ Sonda xızmetshi tájim etip, Jaratqan Iyege sıyındı da: ²⁷ «Óz miyrim-shápáatin hám sadıqlıǵın xojayınımnan ayamaǵan Ibrayımniń Qudayı Jaratqan Iyege algıslar bolsın. Ol meni tuwrı xojayınımniń aǵayın-tuwǵanlarınıń úyine baslap keldi», – dedi.

²⁸ Qız anasınıń úyine juwırıp barıp, bolǵan waqıya haqqında aytıp berdi.

²⁹ Rebekkanıń Laban degen ájaǵası bar edi. Ol qudıq basında turǵan adamǵa qaray juwırıp ketti. ³⁰ Laban qarındasınıń murnındaǵı árebekti, qollarındaǵı bileziklerdi kórip, Rebekkadan ol adamniń ózine ne aytqanın esitkende, dárhal sol adamniń janına ketken edi. Al sol adam qudıq basında, túyelerdiń janında turǵan edi. ³¹ Laban oǵan:

– Úyge júriń, Jaratqan Iye jarılqan bende! Nege sırtta turıpsız? Men ózińiz ushın bólme, túyelerińiz ushın orın tayarlap qoydım, – dedi.

³² Solay etip, xızmetshi úyge kirdi. Laban túyelerdiń júklerin tústirtip, aldına saban hám jem saldırdı. Xızmetshiniń hám onıń janındaǵıların ayaqların juwıw ushın suw ákeldirdi.

³³ Aldılarına awqat qoyılǵanda, xızmetshi:

– Men ne ushın kelgenimdi aytpay turıp, awqat jemeymen, – dedi.

– Meyli, aytıń, – dedi olar.

³⁴ Sonda xızmetshi bılay dedi:

– Men Ibrayımniń xızmetshisimen.

³⁵ Jaratqan Iye xojayınımniń mol-mol etip jarılqap, onı bayıttı. Oǵan qoy hám sıyırlar, gúmis hám altınlar, qul hám shorılar, túye hám eshekler berdi.

³⁶ Xojayınımniń hayalı Sara qartayǵan shaǵında oǵan ul tuwıp berdi. Xojayınım óziniń barlıq mal-múlkin ulına tapsırdı. ³⁷ Xojayınım maǵan ant ish-tirip: «Ulıma men jerinde jasap atırǵan qanan xalqınıń qızlarınan emes,

³⁸ al meniń ata jurtıma, aǵayın-tuwǵanlarıma barıp, sol jerden qız alıp bereseń», – dedi. ³⁹ Men xojayınımnan:

«Eger ol qız meniń menen keliwdi qálelese she?» – dep soradım. ⁴⁰ Sonda ol maǵan: «Men Jaratqan Iyeniń jolı menen júrmen. Ol Óz perishtesiniń menen birge jiberip, jolıńdı berdi. Sen aǵayın-tuwǵanlarımnan, ata jurtımnan ulıma qız alıp kel. ⁴¹ Eger sen aǵayın-tuwǵanlarıma barǵanıńda, olar saǵan qızın bermese, onda sen ishken antıńnan azat bolasań, awa, sen usınday jaǵdayda ishken antıńnan azat bolasań», – dedi.

⁴² Solay etip, men búgin qudıq basına kelgenimde: «Jaratqan Iye,

xojayınım Ibrayımın Qudayı! Ótinenen, jolımdı bere gór! ⁴³Házir men qudıq basında turman. Eger men suw alıwǵa kelgen qızlardın birine: „Ótinish, gúzeńnen maǵan az-maz suw ber“, – desem, ⁴⁴ol maǵan: „Ishinız, men túyelerińizdi de suwǵaraman“, – dep aytsa, Jaratqan Iyeniń xojayınımın ulı ushın tańlaǵan qızı sol bolsın», – dep duwa ettim.

⁴⁵Men ele ishimnen duwa etip turǵanımda, iynine gúzesin kóterip, Rebekka sırtqa shıqtı. Ol tómen túsip, qudıqtan suw aldı. Men oǵan: «Ótinish, maǵan ishiwge suw ber», – dedim.

⁴⁶Rebekka dárhal iyninen gúzesin túsirip: «Ishinız, men túyelerińizdi de suwǵaraman», – dedi. Solay etip, men suw ishtim, ol túyelimdi suwǵardı.

⁴⁷Men onnan: «Kimniń qızısań?» – dep soradım.

Ol maǵan: «Men Milkaniń Naxorǵa tuwıp bergen ulı Betueldiń qızıman», – dedi.

Sonda men onıń murnına árebeq, qollarına bilezik taqtım. ⁴⁸Soń tájim etip, Jaratqan Iyege sıyındım. Xojayınımın ulına inisiniń aqlıq qızın alıw ushın maǵan tuwrı joldı kórsetken xojayınım Ibrayımın Qudayı Jaratqan Iyege alǵıslar aytım.

⁴⁹Endi sizler xojayınım jaqsılıq islep, sadıqlıq kórsetpekshi bolsańız, maǵan aytıńlar, eger qálemeseńiz, onı da aytıńlar, men ne isleytuǵınımı shesheyin.

⁵⁰Laban menen Betuel bilay dep juwap berdi:

– Bul – Jaratqan Iyeniń isi. Bizler saǵan jaqsı-jaman, hesh nárese ayta almaymız. ⁵¹Mine, Rebekka, onı alıp kete ber. Jaratqan Iyeniń aytqanıday, ol seniń xojayınımın ulına hayal bolsın.

⁵²Ibrayımın xızmetshisi bunı esitkende, jerge deyin iyilip, Jaratqan Iyege sıyındı. ⁵³Sońınan xızmetshi gúmis hám altın zatlardı, kiyimlerdi shıǵarıp, Rebekkaǵa berdi, jáne de, onıń ájaǵası menen anasına da qımbat bahalı sawǵalar berdi. ⁵⁴Sońınan xızmetshi hám onıń janındaǵılar ishıp-jedi hám sol jerde qonıp qaldı.

Erteńine azanda olar uyqıdan turǵanda, xızmetshi:

– Endi ruxsat bolsa, xojayınım qaytaman, – dedi.

⁵⁵Biraq Rebekkanıń ájaǵası hám anası: – Qız onlaǵan kún bizler menen bolsın, keyin jolǵa shıǵarsızlar, – dedi.

⁵⁶Al xızmetshi buǵan:

– Jaratqan Iye jolımdı berip tur eken, meni irikpeńler. Maǵan xojayınım qayıwǵa ruxsat berińler, – dedi.

⁵⁷Sonda olar:

– Qızdı shaqırıp sorayıq, ózi ne der eken? – dedi. ⁵⁸Solay etip, olar Rebekkanı shaqırıp, onnan:

– Mına adam menen keteseń be? – dep soradı.

– Ketemen, – dedi ol.

⁵⁹Solay etip, olar Rebekkanı, onıń tárbiyashısın, Ibrayımın xızmetshisi menen onıń adamların shıǵarıp saldı. ⁶⁰Olar Rebekkaǵa pátiya berip bilay dedi:

«Qarındasım, anası bol mın-mınlaǵan perzentlerdiń, Úrim-putaqların iyelesin dushpan qalaların».

⁶¹Sońınan Rebekka hám onıń jas shorıları tayarlanıp, túyelerge mindi hám Ibrayımın xızmetshisiniń izine erdi. Solay etip, xızmetshi Rebekkanı alıp, jolǵa shıqtı.

⁶² Sol arada Negeb jerinde jasap atırǵan Ísaq Beer-Laxay-Roiyden qayıp kelgen edi. ⁶³ Keshte Ísaq oylanıw ushin atızǵa shıqtı hám ol basın kóterip qaraǵanda, jaqınlap kiyatırǵan túyelerdi kórdi. ⁶⁴ Rebekka Ísaqtı kórip, túyeden tústi hám ⁶⁵ xızmetshiden:

– Bizlerge qaray atız boylap kiyatırǵan ana adam kim? – dep soradı.

– Bul – meniń xojayınım, – dep juwap berdi xızmetshi.

Sonda Rebekka jawlıǵın alıp, júzin japtı. ⁶⁶ Xızmetshi Ísaqqa islegen isleriniń hámмесin aytıp berdi. ⁶⁷ Ísaq Rebekkanı anasınıń shatırına alıp keldi hám oǵan úylendi. Solay etip, Rebekka Ísaqtıń hayalı boldı. Ísaq Rebekkanı súyip qaldı. Usı tárizde ol anası qaytı bolǵannan keyingi qayısına jubanish taptı.

Ibrayımınń sońǵı jılları hám ólimi

25 ¹ Ibrayım jáne Qatura degen hayalǵa úylendi. ² Ol Ibrayımǵa Zimran, Ioqshan, Medan, Midyan, Ishbaq hám Shuax atlı balalardı tuwıp berdi. ³ Ioqshannan Sheba menen Dedan tuwıldı. Dedannıń urpaqlarınan ashshur, letush hám leum xalıqları kelip shıqtı. ⁴ Midyannıń ulları: Efa, Efer, Xanox, Abida hám Eldaa. Bulardıń hámмесi Qaturadan taraǵan urpaqlar edi.

⁵ Ibrayım óziniń barlıq mal-múلكin Ísaqqa qaldırdı. ⁶ Al toqallarıńıń balalarına kóziniń tiri waqtında sawǵalar berip, olardı Ísaqtan uzaqlastırıp, shıǵıstaǵı jerlerge jiberdi. ⁷ Ibrayım barlıǵı bolıp bir júz jetpis bes jil ómir súrdi. ⁸ Ol ǵarrılıq

dáwrannıń súrip, uzaq jasadı, qartayǵan shaǵında demi tawısılıp, qaytı boldı hám óz ata-babalarına qosıldı.

⁹ Ulları Ísaq hám Ismayıl onı Mamrege jaqın jerdegi, xet xalqınan bolǵan Soxardıń ulı Efronnıń atızındaǵı Maxpela úńgirine qoydı. ¹⁰ Ibrayım bul atızdı xetlerden satıp alǵan edi. Solay etip, Ibrayım hám onıń hayalı Sara sol jerge qoyıldı. ¹¹ Ibrayımınń óliminen soń, Quday onıń ulı Ísaqtı jarılqadı. Ísaq Beer-Laxay-Roiydiń janında jasaytuǵın edi.

Ismayıldıń urpaqları

¹² Saranıń shorısı, mısırlı Ajardan tuwılǵan Ibrayımınń ulı Ismayıldıń shejiresi mınaday: ¹³ Ismayıldıń ullarınıń tuwılıw tártibi boyınsha atları mınaday: tuńǵısh ulı Nebayot, soń Kedar, Adbeel, Mibsam. ¹⁴ Mishma, Duma, Massa, ¹⁵ Xadad, Tema, Etur, Nafish hám Kedma. ¹⁶ Ismayıldıń ulları bolǵan bular – on eki urıwdıń kósemi boldı. Usı on eki urıw hám olardıń awılları menen mákan basqan jerleri olardıń atları menen ataldı. ¹⁷ Ismayıl bir júz otız jeti jasında demi tawısılıp, qaytı boldı hám óz ata-babalarına qosıldı. ¹⁸ Ismayıldıń urpaqları Xawila hám Shur aralıǵındaǵı jerlerge mákan basqan edi. Shur Ashshurǵa baratıǵın jolda, Mısırǵa jaqın jaylasqan edi. Olar barlıq tuwısqanları menen jawlasıp ómir súrdi.

Yaqıp penen Esawdıń tuwılıwı

¹⁹ Ibrayımınń ulı Ísaqtıń ómir tariyxı mınaday: Ibrayımnan Ísaq tuwıldı. ²⁰ Ísaq Rebekkaǵa úylengende qırıq jasta edi. Rebekka Paddan-Aramnan^a

a **25:20** Paddan-Aram – Aram-Naharayım.

bolğan aramlı Betueldiń qızı, aramlı Labannıń qarındaşı edi. ²¹ Ísaq hayalı ushın Jaratqan Iyege duwa etti, óytkeni hayalı perzentsiz edi. Jaratqan Iye Ísaqtıń duwasına juwap berdi hám Rebekka hámiledar boldı. ²² Onıń qursaǵındaǵı balalar bir-biri menen tóbelese basladı. Sonda Rebekka: «Nenge bunday bolıp atır?» – dep Jaratqan Iyeden soradı. ²³ Jaratqan Iye oǵan bilay dedi:

«Seniń qursaǵında eki xalıq bar,
Sennen eki túrli xalıq bólinip
shıǵar,
Biri ekinshisinen kúshlirek bolıp,
Úlkeni kishkenesine baǵımshlı
bolar».

²⁴ Rebekkanıń tuwıw waqtı kelgende, qursaǵında egiz ullardıń bar ekeni málim boldı. ²⁵ Birinshi tuwılǵan ulınıń denesi qızıl, terisi ton سیااqlı júnli edi. Sonlıqtan onıń atın Esaw^a dep qoydı. ²⁶ Keyin onıń sıńarı tuwıldı. Ol Esawdıń tabanın qolı menen uslap shıqqan edi. Sonlıqtan onı Yaqıp^b dep atadı. Olar tuwılǵanda, Ísaq alpis jasta edi.

Esawdıń Yaqıppa tuńǵıshlıǵın satıwı

²⁷ Balalar ósip, erjetti. Esaw dúzdi súyetuǵın sheber ańshı, al Yaqıp úyden shıqpaytuǵın tınısh adam boldı. ²⁸ Ísaq Esawdı jaqsı kóretuǵın edi, sebebi onıń awlap ákelgen ańlarınıń góshin jewdi unatatuǵın edi. Al Rebekka Yaqıptı jaqsı kóretuǵın edi.

²⁹ Bir kúni Yaqıp awqat pisirip atırǵanda, Esaw dúzden sharshap, ash bolıp keldi. ³⁰ Ol Yaqıppa:

– Maǵan mına qızıl awqatıńnan ber, men ash bolıp turman, – dedi. Sol sebepli ol Edom^c dep te ataldı.

³¹ Yaqıp oǵan:

– Dáslep maǵan tuńǵıshlıǵıńdı sat! – dedi.

³² Esaw oǵan:

– Ashtan óleyin dep turǵanımda, tuńǵıshlıqtan maǵan ne payda? – dedi.

³³ Yaqıp:

– Dáslep maǵan ant ber! – dedi. Sonda Esaw Yaqıppa ant berip, óz tuńǵıshlıǵın oǵan sattı.

³⁴ Sonnan keyin, Yaqıp Esawǵa nan hám qızıl lobiya sorpa berdi. Esaw iship-jep bolıp, ornınan turıp ketti.

Solay etip, Esaw óz tuńǵıshlıǵın pisent etpedi.

Ísaq penen Rebekka Gerarda

26 ¹ Elde Ibrayımniń dáwirinde bolğan ashlıqtan basqa bir ashlıq júz berdi. Ísaq Gerarǵa, filistlerdiń patshası Abimelexke ketti. ² Jaratqan Iye Ísaqqa kórinip bilay dedi: «Mısırǵa barma, Men aytatuǵın jerde jasa. ³ Sol jerde kelgindi bolıp jasay ber. Men seniń menen birge bolıp, seni jarılqayman. Mine, usı jerlerdiń hám mesin saǵan hám seniń urpaqlarıńa beremen. Ákeń Ibrayımǵa bergen antımdı ornılayman. ⁴ Seniń urpaqlarıńdı aspandaǵı juldızlar سیااqlı kóbeytip, usı jerlerdiń hám mesin olarǵa beremen. Jer júziniń barlıq xalıqları seniń urpaqlarıń arqalı jarılqanadı. ⁵ Óytkeni

a **25:25** Esaw – «júnli» degendi bildiriwi múmkin.

b **25:26** Yaqıp – «tabandı uslap aladı», astarlı mánisi «aldaydı».

c **25:30** Edom – «qızıl» degendi bildiredi.

Ibrayım Mağan boysınıp, Meniñ tap-sırmalarımı, buyrıqlarımı, qağıyda-larımı hám kórsetpelerimdi ornıladı».

⁶ Solay etip, Ísaq Gerarda ornalasıp qaldı. ⁷ Sol jerdiñ xalqı onnan hayalı haqqında sorağanda, ol hayalın qarın-dasım dep ayttı. Sebebi ol: «Rebekka gózzal, sonlıqtan bul jerdiñ adamları meni ol sebepli óltiredi», – dep oy-lap, onı hayalım dep aytıwǵa qorqıtı.

⁸ Ísaq sol jerde jasap atırǵanına kóp bolǵanda, filistlerdiñ patshası Abimelex terezeden qarap, Ísaqtıñ Rebekka-nı aymalap atırǵanın kórdi. ⁹ Sonda Abimelex Ísaqtı shaqırıp alıp:

– Ol seniñ hayalın eken-ǵo. Nege onı qarındasım dediñ? – dep soradı.

Ísaq oǵan juwap berip:

– Óytkeni, ol sebepli meni óltiredi dep oyladım, – dedi.

¹⁰ Abimelex oǵan:

– Nege bizlerge bulay islediñ? Xalıq arasınan birewdiñ hayalıña jaqınlasıp qoyıwı múmkin edi-ǵo. Sonday bolǵanda, sen bizlerdi gúnaǵa batırar ediñ! – dedi. ¹¹ Soñınan Abimelex pútkil xalıqqa: «Kim de kim bul adamǵa yamasa onıñ hayalına qol tiygizse, ol sózsiz óltiriledi», – dedi.

Ísaq penen Abimelex arasındaqı kelisimniñ dúziliwi

¹² Ísaq sol jerge tuqım septi hám sol jılı júz ese artıq ónim aldı. Sebebi onı Jaratqan Iye jarılqǵan edi. ¹³ Ísaq bayyp ketti, baylıǵı kem-kemnen kóbeyip, ol júdá bay adamǵa aylandı. ¹⁴ Onıñ iri hám mayda malları, kóp xızmetshileri bolǵanlıqtan, filistler onı qızǵana

basladı. ¹⁵ Ákesi Ibrayımniñ tiri waqtında onıñ xızmetshileri qazǵan qudıqlardıñ hámмесin filistler topıraq penen kómip tasladı.

¹⁶ Sonda Abimelex Ísaqqa:

– Bizniñ jerimizden ket, óytkeni sen bizlerden göre anaǵurlım kúshli bolıp kettiñ, – dedi.

¹⁷ Sonnan keyin, Ísaq ol jerden ketip, Gerar oypatlıǵına shatırların tikti hám sol jerge qonıs bastı. ¹⁸ Ákesi Ibrayımniñ tiri waqtında qazılıp, onıñ óliminen soñ filistler tárepinen kómip taslangan qudıqlardı Ísaq qaytadan qazdırıp, olarǵa ákesi qoyǵan burınǵı atları qoydı.

¹⁹ Ísaqtıñ xızmetshileri oypatlıqta qudıq qazıp atırıp, bir bulaq taptı.

²⁰ Gerar shopanları: «Bul suw bizlerdiki», – dep Ísaqtıñ shopanları menen jánjellesti. Olar ózi menen talasqanı ushın Ísaq qudıqtı Esek^a dep atadı.

²¹ Soñınan olar basqa bir qudıq qazdı. Biraq bul qudıq sebepli de jánjel shıǵıp, Ísaq onı Sitna^b dep atadı.

²² Ísaq ol jerden kóship ketip, jáne basqa bir qudıq qazdırdı. Bul qudıq sebepli jánjel shıqpaǵanlıqtan, Ísaq onı Rexobot^c dep atap: «Jaratqan Iye aqırı bizlerge keñ jer berdi. Endi bizler bul jerde ósip-ónemiz», – dedi.

²³ Ísaq ol jerden Beer-Shebaǵa kóship ketti. ²⁴ Jaratqan Iye sol kúni túnde oǵan kórinip: «Men ákeñ Ibrayımniñ Qudayıman. Qorqpa, Men seniñ menen birgemen. Men seni jarılqayman hám qulım Ibrayım ushın urpaǵıñdı kóbeytemen», – dedi. ²⁵ Ísaq sol jerde qurbanlıq orın qurıp,

^a **26:20** Esek – «talasıw» degendi bildiredi.

^b **26:21** Sitna – «dushpanlıq» degendi bildiredi.

^c **26:22** Rexobot – «keñlik» degendi bildiredi.

Jaratqan Iyeniñ atın aytıp shaqırdı. Ol shatırların sol jerge tıkti hám onıñ xızmetshileri bir qudıq qazdı.

²⁶ Abimelex, onıñ keñesgöyі Axuz-zat hám sárkárdası Pixol Gerardan Ísaqqa keldi. ²⁷ Ísaq olarğa:

– Nege meniñ aldımа keldiñler? Sizler meni jek kórip, eliñizden quwıp jibergen ediñiz-ǵo! – dedi.

²⁸ Olar:

– Jaratqan Iyeniñ seniñ menen birge ekenin bizler anıq bildik. Sonlıqtan bizler seniñ menen óz ara ant ishıp, kelisim dúziwdi oyladıq.

²⁹ Bizler saǵan qol tiygizbey, tek jaqsılıq etip, seni tınıshlıq penen jibergenimiz sıyaqlı, sen de bizlerge jamanlıq islemewiñ haqqında kelisim dúzeyik. Sen endi Jaratqan Iye tárepinen jarılqanǵan adamsañ, – dedi.

³⁰ Ísaq olar ushın zıyapat berdi hám olar ishıp-jedi. ³¹ Erteñine tañ azanda turıp, olar bir-birine ant berdi. Soñınan Ísaq olardı shıǵarıp saldı hám olar Ísaqtıñ aldınan aman-esen ketti.

³² Usı kúni Ísaqtıñ xızmetshileri kelip: «Bizler suw taptıq», – dep ózleri qazǵan qudıq haqqında oǵan xabarladı. ³³ Ísaq ol qudıqtıñ atın Sheba^a dep atadı. Sol sebepli ol qalanıñ atı búgingi kúnge shekem Beer-Sheba dep ataladı.

Esawdıñ xet xalqınan alǵan hayalları

³⁴ Esaw qırıq jasqa toǵanda, xet xalqınan bolǵan Beerıydıñ qızı Yahuditke hám xet xalqınan bolǵan Elonıñ qızı Basematqa úylendi. ³⁵ Bul hayallar Ísaq penen Rebekkanıñ basına kóp qaǵı saldı.

Ísaqtıñ Yaqıppqa pátiya beriwі

27 ¹ Ísaq qartayıp, kózi kórmey qaldı. Ol úlken ulı Esawdı shaqırıp alıp, oǵan:

– Ulım! – dedi.

– Lábbáy! – dep juwap berdi Esaw.

² Ísaq oǵan bılay dedi:

– Mine, men qartayıp qaldım, qashan óletuǵınımdı bilmeymen. ³ Endi sen qurallarıñdı: sadaq hám oqlarıñdı al da, dúzge ketip, men ushın bir ań awlap kel. ⁴ Keyin men jaqsı kóretuǵın mazalı awqat tayarlap, maǵan alıp kel. Men onı jep, ólmesimnen burın saǵan pátiya bereyin.

⁵ Ísaq ulı Esawǵa bul sózlerdi aytıp atırǵanda, bunı Rebekka esitip turǵan edi. Esaw ań awlap ákeliw ushın dúzge ketkende, ⁶ Rebekka ulı Yaqıppqa bılay dedi:

– Men ákeñniñ ájaǵañ Esawǵa aytqan gápin esitip qaldım. Ákeñ oǵan: ⁷ «Maǵan bir ań awlap ákelip, mazalı awqat tayarla. Men onı jep, ólmesimnen burın saǵan Jaratqan Iye aldında pátiya bereyin», – dedi. ⁸ Ulım, endi meni dıqqat penen tıñlap alıp, aytqanlarımıñ isle: ⁹ súriwge barıp, ol jerden maǵan eki ılaqtı saylap ákel. Men olardan ákeñ jaqsı kóretuǵın mazalı awqat tayarlayın. ¹⁰ Soñınan sen onı jewi ushın ákeñe aparasañ. Sonda ákeñ ólmesinen burın saǵan pátiya-sın beredi. ¹¹ Yaqıp anası Rebekkaǵa:

– Biraq ájaǵam Esawdıñ denesin jún basqan, al meniñ denemde jún joq. ¹² Eger ákem meni sıypalap kórse ne qılaman? Onı aldap atırǵanımdı bilip qoysa, pátiya ornına ǵarǵıs alamanǵo, – dedi.

^a **26:33** *Sheba* – «ant» yamasa «jeti» degendi bildiredi.

¹³ Anası oǵan:

– Balam, saǵan keletuǵın ǵargıs maǵan kelsin. Sen meniń ǵápime kirip, ilaqlardı alıp kel! – dedi.

¹⁴ Sonda Yaqıp barıp, ilaqlardı ana-sına ákelip berdi. Anası olardan Ísaq jaqsı kóretuǵın mazalı awqat tayarladı.

¹⁵ Sońınan Rebekka úlken ulı Esawdıń úydegi eń jaqsı kiyimlerin alıp, kishi ulı Yaqıppa kiygizdi. ¹⁶ Onıń qolların hám moyınıń jünsiz jerlerin ilaqlardıń terisi menen oradı. ¹⁷ Keyin ózi tayarlaǵan mazalı awqat penen nandı ulı Yaqıptıń qolına berdi.

¹⁸ Solay etip, Yaqıp ákesiniń janına kelip:

– Aǵa! – dedi.

Ákesi oǵan:

– Lábbáy, ulım, sen kimseń? – dedi.

¹⁹ Yaqıp ákesine:

– Men seniń tuńǵısh ulıń Esawman. Men seniń aytqanıńdı isledim. Tikeyip otırıp, men ákelgen ańnıń góshinen je. Solay etip, maǵan pátiyańdı ber, – dedi.

²⁰ Ísaq ulınan:

– Qalayınsha bunsha tez taptıń, ulım? – dep soradı.

Yaqıp ákesine:

– Seniń Qudayın bolǵan Jaratqan Iye meniń jolımdı berdi, – dep juwap berdi.

²¹ Sonda Ísaq Yaqıppa:

– Jaqınaraq kel, ulım. Sen ırasında da, ulım Esawsań ba yamasa ol emesseń be, sonı biliw ushın seni bir sıypalap kóreyin, – dedi.

²² Yaqıp ákesi Ísaqqa jaqınladı. Ákesi onı sıypalap kórip: «Dawısı – Yaqıptıń dawısı, biraq qolları – Esawdıń qolları», – dep sóylendi. ²³ Yaqıptıń qolları ájaǵası Esawdıń qollarında júnli bolǵanlıǵı sebepli, Ísaq onı tanımadı.

Sonlıqtan ol pátiyasın bermekshi bolıp atırıp, ²⁴ jáne onnan:

– Sen ırasında da, ulım Esawmısań? – dep soradı.

– Awa, Esawman, – dep juwap berdi Yaqıp.

²⁵ Sonda Ísaq oǵan:

– Ulım óziń ákelgen ańnıń góshin alıp kel. Men onı jep, saǵan pátiyamdı bereyin, – dedi.

Yaqıp dáslep awqattı, keyin sharaptı ákelip, ákesine berdi. Ákesi awqattan jep, sharaptan ishti. ²⁶ Sońınan Ísaq oǵan:

– Jaqınaraq kelip, meni súy, ulım! – dedi.

²⁷ Yaqıp jaqınaraq barıp, ákesin súydi. Ísaq onıń kiyimlerinden Esawdıń iyisin sezdi hám Yaqıppa pátiyasın berip, bılay dedi:

«Mine, ulımń iyisi,

Megzer Jaratqan Iye jarılqaǵan dala iyisine.

²⁸ Bersin Quday saǵan aspan shıǵın, Hám jerdiń ónimdar topraǵın, Mol ǵálle hám júzim suwın.

²⁹ Xalıqlar saǵan xızmet etsin, Milletler aldında bas iysin.

Biylik et tuwsqanlarıńnıń üstinen, Qanalaslarıń aldında bas iysin. Seni ǵargaytuǵınlar ǵargısqa ushırasın,

Seni jarılqaytuǵınlar jarılqansın».

³⁰ Yaqıp Ísaqtıń pátiyasın ala sala, onıń aldınan shıǵıp baratırǵan waqıtta-aq, ájaǵası Esaw ańnan qaytıp keldi. ³¹ Esaw da mazalı awqat tayarlap, ákesine ákeldi. Sońınan ol ákesine:

– Aǵa! Tikeyip otırıp, men ákelgen ańnıń góshinen je. Solay etip, maǵan pátiyańdı ber, – dedi.

³² Ákesi onnan:

- Sen kimseñ! – dep soradı.
- Men – seniñ tuńǵış ulıñ Esawman, – dep juwap berdi ol.

³³ Sonda Ísaq qattı shorshıp, dirildep ketip:

- Haw, olay bolsa, maǵan ań awlap ákelgen kim edi? Sen kelmesten burın, men tap jańa ǵana awqattı jep, oǵan pátıyamdı bergem edim. Endi pátıya alǵan ol boladı, – dedi.

³⁴ Esaw ákesiniñ sózlerin esitkende, ashshı dawıs penen baqırıp jılap:

- Maǵan da pátıyańdı ber, aǵa! – dedi.

³⁵ Biraq ákesi oǵan:

- Iniñ hiylekerlik penen kelip, saǵan tiyisli pátıyanı alıp ketti, – dedi.

³⁶ Sonda Esaw ákesine:

- Ol biykarǵa Yaqip dep atalmaǵan shıǵar! Ol meni eki ret aldadı-ǵo: dáslep tuńǵışlıǵımdı aldı, al endi maǵan tiyisli pátıyanı da alıp ketti, – dedi. Sońınan ol jáne: – Men ushın hesh qanday pátıya qaldırmadıñ ba? – dep soradı.

³⁷ Ísaq oǵan bılay dep juwap berdi:

- Men inińdi seni biyleytuǵın qıldım, barlıq tuwısqanların oǵan xızmetshi ettim. Onı ǵálle hám jańa sharap penen támiyinledim. Endi men sen ushın ne isley alaman, ulım?

³⁸ Esaw ákesine:

- Aǵa! Sende pátıya tek birew me? Maǵan da pátıyańdı ber, aǵa! – dep dad salıp jılay basladı.

³⁹ Sonda Ísaq ulına bılay dep juwap berdi:

«Seniñ mákanıñ ónimdar
topıraqtan,

Aspan shıǵınan jıraq boladı.

⁴⁰ Qılıshıńnıñ kúshi menen jasap,

Iniñe xızmet eteseñ.

Biraq oǵan qarsı bas

kótergeniñde,

Ol salǵan moyıntırıqtı ılaqtırıp
taslaysañ».

⁴¹ Ákesi pátıyasın Yaqipqa bergeni ushın, Esaw inisi Yaqıptı jek kórip qaldı. Esaw: «Ákemniñ ólimi shama lastı. Onı azalaw kúnleri ótkennen keyin, inim Yaqıptı óltiremen», – dep oylap júrdi.

⁴² Biraq Rebekka úlken ulı Esawdıñ oyınan xabardar bolǵanda, kishi ulı Yaqıptı shaqırtıp alıp, oǵan bılay dedi:

- Mine, ájaǵań Esaw seni óltirivedi oylap, ózin jubatıp júripti. ⁴³ Endi ulım, meniñ sózime qulaq sal: házir-aq Xarangá, ájaǵam Labannıñ janına qashıp ket. ⁴⁴ Ájaǵańnıñ ashıwı basılaman degenshe, bir qansha waqıt Labannıñ janında qal. ⁴⁵ Ájaǵańnıñ ashıwı basılıp, oǵan islegen isiñ esinen shıqqannan soń, men birewdi jiberip, ol jerden seni aldıraman. Bolmasa, men bir kúnde ekewińizden de ayırılıp qalaman-ǵo.

⁴⁶ Keyin Rebekka Ísaqqa:

- Mina xet kelinlerimiz meni janımnan toydırdı. Eger Yaqip ta bul jerdiñ qızlarına, xet qızlarǵa úylense, onda maǵan jasawdıñ nege keregi bar? – dedi.

Yaqıptıñ dayısı Labannıñ úyine ketiwi

28 ¹ Ísaq Yaqıptı shaqırıp alıp, oǵan pátıyasın berdi hám bılay dep buyırdı: «Qananlı qızlarǵa úylenbe. ² Dárhál bul jerden ketip, Paddan-Aramǵa, anańnıñ ákesi Betueldiñ úyine bar. Ol jerde dayıñ Labannıñ qızlarınıñ birewine úylen. ³ Qúdireti kúshli Quday seni

jarılqasın, ósip-óndirip, kóbeytsin hám urpaǵınnan kóplegen xalıqlar taratsın. ⁴ Ol Ibrayımǵa bergen jarılqawın saǵan hám seniń urpaqlarıńa da bersin. Solay etip, sen házir kelgindi bolıp júrgen jerdi, Qudaydıń Ibrayımǵa bergen jerin menshik etip iyelegeyseń». ⁵ Sońınan Ísaq Yaqıptı jolǵa atlandırdı. Yaqıp Paddan-Aramǵa, óziniń hám Esawdıń anası Rebekkanıń ájaǵası, aramlı Betueldiń ulı Labannıń úyine ketti.

Esawdıń Ismayıldıń qızına úyleniwi

⁶ Ísaq Yaqıppa pátiya berip, úyleniwi ushin onı Paddan-Aramǵa jibergeńin, oǵan pátiya berip atırıp: «Qananlı qızlarǵa úylenbe», – dep buyırǵanın hám ⁷ Yaqıp ata-anasınıń sózine qulaq salıp, Paddan-Aramǵa ketkenin Esaw bildi. ⁸ Solay etip, Esaw qananlı qızlardıń ákesine unamaytuǵının túsindi. ⁹ Sonlıqtan ol Ibrayımınń ulı Ismayıldıń aldına bardı hám hayallarıńnıń üstine Ismayıldıń qızı, Nebayottıń qarındası Maxalattı hayallıqqa aldı.

Yaqıptıń túsi

¹⁰ Yaqıp Beer-Shebadan shıǵıp, Xarǵa qaray jol júrdi. ¹¹ Ol bir jerge jetip kelgende, túnew ushin toqtadı. Sebebi quyash batıp qalǵan edi. Ol sol jerden bir tastı alıp, onı basınıń astına qoydı da, uyıqlaw ushin jattı. ¹² Yaqıp túsinde jer üstinde tik turǵan teksheni kórdi. Teksheniń usha bası aspanǵa tiyip turǵan bolıp, Qudaydıń perishteleri onıń üstinde minip-túsip júrgen edi. ¹³ Teksheniń basında Jaratqan Iye turǵan bolıp, Ol Yaqıppa

bılay dedi: «Men – Ibrayımınń hám Ísaqtıń Qudayı Jaratqan Iyemen. Sen jatqan jerdi Men saǵan hám urpaqlarıńa beremen. ¹⁴ Seniń urpaqların jerdiń qumınday kóp bolıp, batisqa hám shıǵısqa, arqaǵa hám qublaǵa jayıladı. Jer júzindegi barlıq xalıqlar sen hám seniń urpaǵın arqalı jarılqandı. ¹⁵ Men seniń menen birgemen. Qay jerge barsañ da, Men seni qorǵayman hám seni jáne usı jerge qaytaraman. Saǵan bergen wádemdi orınlamaǵanımsa, seni taslap ketpeymen».

¹⁶ Yaqıp oyanıp: «Haqıyqattan da, Jaratqan Iye usı jerde eken-ǵo, biraq men bilmeypen!» – dep oyladı. ¹⁷ Ol qorqıp ketip: «Bul jer qanshelli qorqınıshlı! Bul Qudaydıń Úyinen basqa hesh nárese emes, bul aspan dárwazası!» – dedi.

¹⁸ Yaqıp azanda erte turıp, basınıń astına qoyǵan tastı aldı da, onı estelik qılıp tiklep, üstine záytún mayın quydı. ¹⁹ Ilgeri Luz dep atalǵan bul qalaǵa Beyt-El^a dep at qoydı.

²⁰ Yaqıp wáde berip, bılay dedi: «Eger Quday meniń menen birge bolıp, baratırǵan usı jolımda meni qorǵasa, maǵan jewge nan, kiyiwge kiyim berse, ²¹ sóytip meni ákemniń úyine aman-esen qaytarsa, onda Jaratqan Iye meniń Qudayım boladı. ²² Men estelik qılıp tiklegen mına tas Qudaydıń Úyi boladı. Seniń maǵan beretuǵınıńnıń hámмесinen Saǵan onnan birin beremen».

Yaqıptıń Labanǵa barıwı

29 ¹ Yaqıp jolnı dawam etip, shıǵıs xalıqlarınń jerlerine jetip keldi. ² Ol sol jerdegi dalada bir

a **28:19** *Beyt-El* – «Qudaydıń Úyi» degendi bildiredi.

qudıqtı hám qudıqtıń janında jatırǵan úsh súriw qoydı kórdi. Óytkeni qoylar sol qudıqtan suwǵarılatuǵın edi. Qudıqtıń awzında úlken tas bar edi.

³ Barlıq súriwler ol jerge jıynalǵanda, shopanlar qudıqtıń awzınan tastı alıp qoyıp, qoylardı suwǵaratuǵın edi. Sońınan olar tastı jáne óz ornına, qudıqtıń awzına qoyatuǵın edi.

⁴ Yaqıp shopanlardan:

– Tuwısqanlarım, qay jerdensizler? – dep soradı.

Shopanlar oǵan:

– Bizler Xarannanbız, – dep juwap berdi.

⁵ Yaqıp olardan:

– Naxordıń aqlıǵı Labandı tanıysızlar ma? – dep soradı.

– Awa, tanıymız, – dep juwap berdi olar.

⁶ Yaqıp olardan jáne:

– Onıń hal-jaǵdayı jaqsı ma? – dep soradı.

Olar:

– Jaqsı, áne, onıń qızı Rahila qoyların aydap kiyatır, – dedi.

⁷ Yaqıp olarǵa:

– Kún batıwǵa ele kóp waqıt bar, házir súriwdi jıynaytuǵın waqıt emes-ǵo. Qoylarınızdı suwǵarıp bolıp, jáne otlatıp qaytqanıız jaqsı emes pe? – dedi.

⁸ Shopanlar:

– Barlıq súriwlerdi jıynap, qudıqtıń awzındaǵı tastı alıp taslaǵanımızdan keyin ǵana, bizler qoylardı suwǵara alamız, – dedi.

⁹ Yaqıp shopanlar menen sóylesip turǵanda, Rahila ákesiniń qoyları menen kelip qaldı. Sebebi ol qoy baǵatuǵın edi. ¹⁰ Yaqıp dayısı Labannıń qızı Rahilanı hám onıń qoyların kórgegende qudıqqa barıp, onıń awzındaǵı tastı alıp tasladı da, dayısı Labannıń

qoyların suwǵardı. ¹¹ Sońınan Yaqıp Rahilanı súyip, ókirip jılap jiberdi.

¹² Ol Rahilaǵa ákesiniń jiyeni, Rebekkanıń ulı ekenin ayttı. Sonda Rahila juwırıp barıp, ákesine xabar berdi.

¹³ Laban jiyeni Yaqıptıń kelgenin esitiwden-aq, onı qarsı alıw ushın juwırıp shıqtı. Onı qushaqlap súydi hám úyine alıp keldi. Yaqıp oǵan bolǵan waqıyalardıń hámмесin aytıp berdi.

¹⁴ Sonda Laban Yaqıppqa:

– Awa, shınında da sen meniń qanlas tuwısqanım ekenseń! – dedi.

Yaqıptıń xızmet etiwı hám úyleniwı

Yaqıp Labandikinde bir ayday jasaǵannan keyin, ¹⁵ Laban Yaqıppqa:

– Aǵayınım bolǵanıń ushın, maǵan teginge xızmet etiwıń kerek pe? Maǵan ayt, xızmet haqıńa qansha tóleyin? – dedi.

¹⁶ Labannıń eki qızı bolıp, olardıń úlkeniniń atı Lea, kishkenesiniń atı Rahila edi. ¹⁷ Leanıń kózleri múláyım, al Rahila qáddi-qáwmeti kelisken, shıraylı edi. ¹⁸ Yaqıp Rahilanı súyip qaldı. Ol Labanǵa:

– Kishkene qızınıız Rahila ushın, men sizge jeti jil xızmet etemen, – dedi.

¹⁹ Laban oǵan:

– Basqa birewge bergennen góre, onı saǵan bergeniń jaqsı. Menikinde jasay ber, – dedi.

²⁰ Solay etip, Yaqıp Rahila ushın jeti jil xızmet etti. Yaqıp Rahilanı súygenlikten, bul jeti jil ol ushın bir neshe kúndey bolıp kórindi.

²¹ Sonda Yaqıp Labanǵa: «Kelisilgen waqıt keldi, endi qızınıızdı berin, men oǵan úyleneyin», – dedi.

²² Solay etip, Laban ol jerdiń barlıq xalqın jıynap, toy berdi. ²³ Biraq

túnde ol qızı Leanı ákelip, Yaqıppqa berdi hám Yaqıp onıń menen jattı. ²⁴ Laban shorısı Zilpanı qızı Leaǵa xızmetshi etip berdi.

²⁵ Yaqıp azanda turıp qarasa, janında Lea jatırǵanın kórdi. Ol Labanǵa: – Bul ne qılǵanıńız? Men sizge Rahila ushın xızmet etkenim joq pa edim? Meni nege aldadıńız? – dedi.

²⁶ Laban oǵan: – Bizlerdiń dástúrimiz boyınsha, úlken qızınan burın kishkene qızın uzatpaydı. ²⁷ Bul toylaw háptesi tamam bolsın, sońnan saǵan Rahilanı da beremiz. Biraq onıń ushın jáne jeti jıl xızmet qılasań, – dedi.

²⁸ Yaqıp buǵan kelisim berip, sol bir hápteni Lea menen birge ótkizdi. Sońnan Laban oǵan qızı Rahilanı da hayallıqqa berdi. ²⁹ Laban óz shorısı Bilhanı qızı Rahilaǵa xızmetshi etip berdi. ³⁰ Yaqıp Rahila menen de jattı hám ol Rahilanı Leadan göre kóbirek jaqsı kórdi. Solay etip, Yaqıp Labanǵa jáne jeti jıl xızmet etti.

Yaqıptıń balaları

³¹ Jaratqan Iye Yaqıptıń Leada kewli joq ekenin kórgende, onı tuwatuǵın qıldı. Al Rahila biyperzent edi. ³² Lea hámiledar bolıp, bir ul tuwdı. Ol: «Jaratqan Iye meniń baxıtsızlıǵımdı kórdi. Endi kúyewim meni jaqsı kóretuǵın boladı», – dep, ulına Ruben^a dep at qoydı.

³³ Ol jáne hámiledar bolıp, ul tuwǵanda: «Jaratqan Iye kúyewimniń

mende kewli joq ekenin esitti hám maǵan bul uldı da berdi», – dep, ulına Shimon^b dep at qoydı.

³⁴ Ol jáne hámiledar bolıp, taǵı bir ul tuwǵanda: «Endi kúyewim maǵan baylanadı, óytkeni men oǵan úsh ul tuwıp berdim», – dep, ulına Lebiy^c dep at qoydı.

³⁵ Keyin ol jáne hámiledar bolıp, taǵı bir ul tuwǵanda: «Bul ret men Jaratqan Iyeni algıslayman», – dedi hám ulına Yahuda^d dep at qoydı. Soń ol bir qansha múddet bala kótermedi.

30 ¹ Rahila Yaqıppqa bala tuwıp bere almaǵanlıqtan, ájapasin qızǵana basladı. Ol Yaqıppqa:

– Maǵan perzent ber, bolmasa ólemen! – dedi.

² Yaqıptıń Rahilaǵa gázebi qaynap: – Men Qudayman ba, seniń qursaǵıńa perzent bermegen? – dedi.

³ Rahila:

– Mınaw meniń shorım Bilha. Sen onıń menen jat. Sonda ol bala tuwıp, etegime saladı hám men de ol arqalı balalı bolaman, – dedi.

⁴ Solay etip, Rahila óz shorısı Bilhanı kúyewine hayallıqqa alıp berdi hám Yaqıp onıń menen jattı. ⁵ Bilha hámiledar bolıp, Yaqıppqa bir ul tuwıp berdi. ⁶ Sonda Rahila: «Quday meni aqladı. Ol dadımdı esitip, maǵan bir ul berdi», – dedi hám ulına Dan^e dep at qoydı.

⁷ Rahilanıń shorısı Bilha jáne hámiledar bolıp, Yaqıppqa ekinshi ulın tuwıp

a **29:32** *Ruben* – «uldı kór» degendi bildiredi.

b **29:33** *Shimon* – «esitiw» degen mánini beretuǵın sózge uqsaydı.

c **29:34** *Lebiy* – «baylanǵan» degen mánini beretuǵın sózge uqsaydı.

d **29:35** *Yahuda* – «algıs» degendi bildiredi.

e **30:6** *Dan* – «húkim shıǵardı» yaǵnıy «aqladı» degendi bildiredi.

berdi. ⁸Sonda Rahila: «Men ájapama qarsı ullı gúreste onı jeńdim», – dedi hám ulına Naftaliy^a dep at qoydı.

⁹Lea óziniń tuwmay qalǵanın kórgeńde, shorısı Zilpanı Yaqıppa hayalıqqa berdi. ¹⁰Leanıń shorısı Zilpa da Yaqıppa bir ul tuwıp berdi. ¹¹Sonda Lea: «Bul qanday baxıt!» – dedi hám ulına Gad^b dep at qoydı.

¹²Leanıń shorısı Zilpa Yaqıppa ekinshi ulın tuwıp berdi. ¹³Sonda Lea: «Men qanday quwanışlıman, endi hayallar meni quwanışlı dep ataydı», – dedi hám ulına Asher^c dep at qoydı.

¹⁴Ruben biyday oraǵı waqtında dalǵa bardı. Ol dalada márgiya shóplerdi tawıp, anası Leaǵa ákelip berdi. Sonda Rahila Leaǵa:

– Ulıńnıń márgiya shóplerinen maǵan da ber, – dedi.

¹⁵Biraq Lea oǵan:

– Kúyewimdi alǵanıń az bolǵanday, endi ulımnıń márgiya shóplerin de almaqshımısań? – dedi.

Rahila oǵan:

– Meyli, ulıńnıń márgiya shópleri esabınan kúyewim bul aqsham seniń menen jatsın, – dedi.

¹⁶Keshqurın Yaqıp daladan kelgende, Lea onı qarsı alıwǵa shıqtı hám oǵan: «Búgin meniń menen jatiwıń kerek, sebebi men seni ulım tawǵan márgiya shóplerge almastırdım», – dedi.

Solay etip, Yaqıp sol túni Lea menen jattı.

¹⁷Quday Leanıń duwasın esitip, ol hámiledar boldı hám Yaqıppa besinshi

ulın tuwıp berdi. ¹⁸Sonda Lea: «Shorımdı kúyewime bergenim ushın, Quday maǵan sıy berdi», – dedi hám ulına Issaxar^d dep at qoydı. ¹⁹Lea jáne hámiledar bolıp, Yaqıppa altınshı ulın tuwıp berdi. ²⁰Sonda Lea: «Quday maǵan jaqsı sıy berdi. Endigiden bılay, kúyewim meni qádirleytuǵın boladı, óytkeni men oǵan altı ul tuwıp berdim», – dedi hám ulına Zebulon^e dep at qoydı. ²¹Bir qansha waqıttan soń, ol qız tuwıp, atın Dina dep qoydı.

²²Aqırǵı Quday Rahılanı eske alıp, onıń duwasın esitti hám onı tuwatuǵın qıldı. ²³Rahila hámiledar bolıp, bir ul tuwdı. Ol: «Quday meni shermendeligimnen qutqardı», – dedi. ²⁴Sońınan ol taǵı: «Jaratqan Iye maǵan jáne bir ul bersin», – dep, ulına Yusup^f dep at qoydı.

Yaqıptıń hiyle menen bayıwı

²⁵Rahila Yusuptı tuwǵannan keyin, Yaqıp Labańǵa bılay dedi:

– Maǵan juwap berıń, men óz úyime, óz jerime qaytayın. ²⁶Men hayallarım menen balalarımdı da birge alıp keteyin, sebebi men sizge olar ushın xızmet etken edim-ǵo. Meniń sizge qanshelli xızmet etkenimdi ózińiz bilesiz.

²⁷Al Laban oǵan:

– Ah, eger seniń kewlińdi taba alǵanımda ma edi?! Jaratqan Iyeniń meni sen sebepli jarılqanǵanın pal ashıw arqalı bildim. ²⁸Maǵan xızmet haqıńdı ayt, saǵan tóleymen, – dedi.

²⁹Yaqıp oǵan:

a **30:8** *Naftaliy* – «gúres» degendi bildiriwi múmkin.

b **30:11** *Gad* – «baxıt» degendi bildiredi.

c **30:13** *Asher* – «quwanış» degendi bildiredi.

d **30:18** *Issaxar* – «sıy» degen mánini beretuǵın sózge uqsaydı.

e **30:20** *Zebulon* – «qádirlew» degendi ańlatıwı múmkin.

f **30:24** *Yusup* – «qosıp beredi» degendi bildiredi.

– Sizge qalay xızmet etkenimdi hám meniń arqamda mallarınızdıń qanday bolǵanın bilesiz. ³⁰ Men kelmesten burın bar bolǵan az ǵana malınız júdá kóbeyip ketti. Men keliwden Jaratqan Iye sizdi jarılqap basladı. Biraq endi men óz úyim ushın qashan miynet etemen? – dedi.

³¹ Laban onnan:

– Saǵan ne bereyin? – dep soradı.

Yaqip oǵan:

– Maǵan hesh náirse bermeń. Eger siz mına shárttime kónseńiz, men jáne siziń súriwlerińizge qarap, olardı baǵa beremen: ³² búgin men barlıq súriwlerińizdi aralap shıǵıp, qoy-eshkilerdiń ala hám jaǵalların, yaǵnıy qoylardıń qaraların, eshkilerdiń jaǵal hám alaların ajratıp qoyayın. Olar meniń xızmet haqım bolsın. ³³ Keyin ala siz meniń xızmet haqımdı tekseriw ushın kelgenińizde, ádil ekenimdi bilip alasız. Eshkilerimnen qaysı biri jaǵal hám ala bolmasa, qoylarımnan qaysı biri qara bolmasa, urlıq dep esaplınsın.

³⁴ Laban oǵan:

– Meyli, sen aytqanday bolsın, – dedi.

³⁵ Degen menen, Laban sol kúni-aq ala-shubar hám jaǵal tekelderdi, ústinde aǵı bar jaǵal eshkilerdi hám qara qoylardıń hámмесin súriwden ayırıp, óz ullarınıń qarawına tapsırdı. ³⁶ Ol ózi menen Yaqıp arasındaqı aralıqtı úsh kúnlik jol etip belgiledi. Al Yaqıp Labannıń qalǵan malların baǵa berdi.

³⁷ Yaqıp ózine aq terek, badam hám shınar tereklerinen jas shıbıqlardı kesip aldı. Olardıń ishindegi aǵı kóringenshe, qabıqların ala-ala etip qırshıdı. ³⁸ Sońınan ol qırshılǵan shıbıqlardı qoy-eshkilerdiń aldına, olar suw ishetuǵın nawalardıń ishine salıp qoydı. Qoy-eshkiler suw ishiwge kelgende,

sol jerde shaǵılısatuǵın edi. ³⁹ Olar shıbıqlardıń aldında shaǵılısqannan keyin, olardan ala-shubar hám jaǵal qozı-ılaqlar tuwılatuǵın edi. ⁴⁰ Yaqıp qozıardı ayırıp, qoylardı Labannıń barlıq ala-shubar hám qara mallarına qaratıp qoydı. Solay etip, ol ózi ushın súriw payda etip, olardı Labannıń mallarına aralastırmadı. ⁴¹ Uǵashılardıń kúshlileri kúyge kelgen waqıtta, olar shıbıqlardıń aldında shaǵılıssın dep, Yaqıp shıbıqlardı olardıń kóz aldına, nawalardıń ishine qoyatuǵın edi. ⁴² Biraq ázzi uǵashılar kúyge kelgen waqıtta, ol shıbıqlardı qoymaytuǵın edi. Solay etip, ázzi mallardan tuwılǵanları Labanǵa, kúshlilerinen tuwılǵanları Yaqıppa tiyisli boldı. ⁴³ Uısı jol menen Yaqıp hádden ziyat bayıp ketti. Onıń súriw-súriw qoy-eshkileri, shorıları hám qulları, túye hám eshekleri boldı.

Yaqıptıń Labannan qashıwı

31 ¹ Yaqıp Labannıń ullarınıń: «Yaqıp ákemizdiń barlıq zatların ózlestirip, pútkil baylıǵın ákemizge tiyisli bolǵan mal-múlikten arttırdı», – dep aytıp júrgenin esitti. ² Jáne de, Labannıń da ózine burınǵıday qarım-qatnasta emes ekenin bayqadı.

³ Sonda Jaratqan Iye Yaqıppa: «Atalarıńnıń jerine, aǵayın-tuwǵanlarına qayt! Men seniń menen birge bolaman», – dedi.

⁴ Solay etip, Yaqıp adam jiberip, Rahila menen Leanı óz súriwleri júrgen jaylawǵa shaqırtıp, ⁵ olarǵa bılay dedi: – Ákeńizdiń maǵan degen qarım-qatnasınıń burınǵıday emes ekenligin kórip turman. Biraq ákemniń Qudayı meniń menen birge boldı. ⁶ Meniń ákeńizge

bar kúshim menen xızmet etkenimdi ózlerińiz bilesiz. ⁷ Degen menen, ákeńiz maǵan pánt berip, xızmet haqımdı on mártelep ózgeritti. Soǵan qaramastan, Quday onıń maǵan jamanlıq etiwine jol qoymadı. ⁸ Ol: «Jaǵal mallar seniń xızmet haqıń boladı», – degende, barlıq súriw jaǵal tuwatuǵın edi. Al ol: «Ala-shubar mallar seniń xızmet haqıń boladı», – degende, barlıq súriw ala-shubar tuwatuǵın edi. ⁹ Solay etip, Qudaydıń Ózi ákeńizdiń malların alıp qoyıp, olardı maǵan berdi. ¹⁰ Mallardıń shaǵılısıw máwsiminde, bir kúni tús kórdim. Túsimde súriwdegi urǵashı mallar menen shaǵılısqan erkek mallardıń ala-shubar hám jaǵal ekenin kórdim. ¹¹ Qudaydıń perishtesi túsimde maǵan: «Yaqıp!», – dedi. «Lábbáy!», – dedim men. ¹² Ol: «Qara, urǵashı mallar menen shaǵılısqan erkek mallardıń barlıǵı ala-shubar hám jaǵal. Óytkeni Labannıń saǵan ne islep atırǵanıń hámмесin kórdim. ¹³ Men saǵan Beyt-Elde kóringen Qudayman. Sen ol jerde estelik tasın ornatqan ediń hám onıń ústine záytún mayın quyıp, Maǵan wáde bergen ediń. Endi bul jerden ketip, ózińniń tuwılǵan elińe qayt», – dedi.

¹⁴ Sonda Rahila menen Lea Yaqıpqa: – Endi ákemizdiń úyinde bizler ushın úles te, miyras ta qalıp pa edi? ¹⁵ Ol ushın bizler jat adamlar sıyaqlı emes-piz be? Sebebi ol bizlerdi satıp ǵana qoymastan, bizler ushın alǵan aqshanı da jep qoydı. ¹⁶ Sonlıqtan ákemizden Quday alıp qoyǵan baylıqlardıń hám-mesi bizlerge hám balalarımızǵa tiyisli. Endi Quday saǵan ne aytqan bolsa, sonı isle, – dep juwap berdi.

¹⁷ Solay etip, Yaqıp ulları menen hayalların tıyelerge mindirdi. ¹⁸ Ol óziniń barlıq malların aldına salıp,

Paddan-Aramda arttırǵan barlıq mal-múlkin aldı da, Qanan jerine, ákesi Ísaqqa barıw ushın jolǵa shıqtı. ¹⁹ Laban qoylarınıń júnlerin qırqıwǵa ketkende, Rahila ákesiniń kiyeli músinlerin urlap aldı. ²⁰ Onıń ústine, Yaqıp ta óziniń ketetuǵının aytpay, aramlı Labandı aldap ketti. ²¹ Solay etip, ol óziniń hámme nársesin alıp, qashıp ketti hám Evfrat dáryasınan ótip, tawlı Gilad úlkesine qaray jol aldı.

Labannıń Yaqıptıń izinen quwıwı

²² Úshinshi kúni Laban Yaqıptıń qashıp ketkenligi tuwralı xabar tap-tı. ²³ Ol aǵayın-tuwǵanların janına alıp, onı quwıp ketti. Jetti kúnnen soń, tawlı Gilad úlkesinde onı quwıp jetti. ²⁴ Biraq sol kúni tünde Quday aramlı Labannıń túsine enip, oǵan: «Abaylı bol, Yaqıpqa jaqsı da, jaman da, hesh nársе aytpa!» – dedi.

²⁵ Laban Yaqıptı quwıp jetkende, Yaqıp tawlı Gilad úlkesinde shatırın tıgip qoyǵan edi. Laban da óziniń aǵayın-tuwǵanları menen birge sol jerge shatır tikti.

²⁶ Sonda Laban Yaqıpqa bılay dedi: – Bul ne qılǵanıń? Meni aldap, qızlarımdı urısta qolǵa túsken tutqın sıyaqlı alıp ketipseń-ǵo. ²⁷ Nege meni aldap, jasırın túrde qashıp kettiń? Maǵan nege aytpadıń? Men seni dáp qaqtırıp, lira sherttirip, qosıqlar ayttırıp, oyın-kúlki menen shıǵarıp salar edim-ǵo. ²⁸ Sen, hátte, aqlıqlarımdı hám qızlarımıdı súyip, xoshlasıwǵa da múmkinshilik bermediń. Sen aqmaqlarsha is tuttıń! ²⁹ Sizlerge jamanlıq islewge kúshim jetedi. Biraq ótken tünde ákeńizdiń Qudayı maǵan: «Abaylı bol, Yaqıpqa jaqsı da, jaman da, hesh

nárse aytpa», – dedi. ³⁰ Túsinemen, ákeńniń úyin qattı saǵınǵanıń ushın ketip qalǵansań. Biraq nege sen qudaylarımınń músinlerin urlap kettiń?

³¹ Yaqip Labanǵa bılay dep juwap berdi:

– Men sizdi qızların kúsh penen tartıp aladı dep qorqtım. ³² Biraq eger qudaylarıńızdıń músinlerin kimnen tapsańız, ol tiri qalmasın! Aǵayın-tuwǵanlarımızdıń kóz aldında ózińiz tekserip kóriń. Eger mennen siziń bir nárseniń tabılsa, alıp ketiń!

Yaqip Rahilaniń butlardıń músinlerin urlaǵanıń bilmeytuǵın edi.

³³ Laban Yaqiptıń, Leanıń hám eki shorınıń shatırların qarap shıqtı, biraq músinlerdi taba almadı. Ol Leanıń shatırınan shıǵıp, Rahilaniń shatırına kirdi.

³⁴ Rahila kiyeli músinlerdi alıp, túyeniń eriniń astına qoyıp, onıń ústine otırıp alǵan edi. Laban shatırdı tolıq tekserip shıqsa da, músinlerdi taba almadı.

³⁵ Rahila ákesine:

– Mirzam, siz kelgenińizde turıp, kútip almaǵanıń ushın ashıwıńız kelmesin. Óytkeni házir hayal-qızlarǵa tán jaǵdaydaman, – dedi.

Solay etip, Laban qansha izlese de, músinlerdi taba almadı.

³⁶ Yaqip ashıwǵa minip, Labanǵa baqırınıp sóylep bılay dedi:

– Ayıbım ne? Búytip izimnen quwǵanday, men ne gúna isledim? ³⁷ Siz meniń barlıq zatlarımdı tintip shıqtıńız, biraq ózińizge tiyisli bir nárseni taptıńız ba? Eger tapqan bolsańız, onı mına jerge, aǵayın-tuwǵanlarımızdıń aldına qoyıń. Olar ekewimizge tórelik qılsın.

³⁸ Men jigirma jil sizikinde jasadım.

Qoy-eshkilerińiz hesh qashan ish taslamadı. Siziń súriwińizden bir qoshqar da jemedim. ³⁹ Jabayı haywanlar bawızlap taslaǵanların siziń aldınızǵa ákelmey, zálelin óz moyńıma alatuǵın edim. Al siz bolsańız, malıńızdıń kúndiz yamasa túnde urlanıwına qaramastan, mennen hár bir malıńızdıń qunın talap eter edińiz. ⁴⁰ Kúndiz ıssıdan, túnde suwıqtan azap shegetuǵın edim. Kózlerimnen uyqı qashatuǵın edi. ⁴¹ Meniń siziń úyińizdegi jigirma jıllıq ómirim usılay ótti. Men sizge on tórt jil eki qızıńız ushın, altı jil súriwińiz ushın xızmet ettim. Al siz xızmet haqımdı on ret ózgerettińiz. ⁴² Eger de ákemniń hám babam Ibrayımınń Qudayı, yaǵny Ísaq qorqqan Quday meniń menen birge bolmaǵanda, siz meni qurı qol qaytarǵan bolar edińiz. Biraq Quday meniń shekken azabımdı hám islegen awır miynetimdi kórip, keshe túnde meni jaqlap, tórelik etti.

⁴³ Laban Yaqıppa bılay dep juwap berdi:

– Mina qızlar – meniń qızlarım, bul balalar – meniń aqlıqlarım. Bul súriwler – meniń súriwlerim. Sen kórip turǵan nárselerdiń hámmesi – menińki. Biraq endi men óz qızlarım hám olardan tuwılǵan aqlıqlarıma ne isley alaman? ⁴⁴ Kel, endi aramızda gúwalıq bolatuǵın kelisim dúzeyik.

⁴⁵ Sonda Yaqip bir tastı alıp, onı estelik qılıp qoydı. ⁴⁶ Soń aǵayın-tuwǵanlarına: «Tas jynap kelińler», – dedi. Olar taslardı jynap ákelip, bir úyinshik isledi hám sol úyinshiktiń janında otırıp awqat jedi. ⁴⁷ Laban úyinshikti Egar-Sahaduta, Yaqip Gal-Ed^a dep atadı.

^a **31:47** *Egar-Sahaduta... Gal-Ed* – birinshi atı arameyshe, ekinshi atı evreyshe bolıp, ekewi de «gúwalıq úyinshigi» degendi bildiredi.

⁴⁸ Laban: «Búgin bul úyinshik bi-ziń aramızda gúwaliq bolsın», – degenlikten, ol jer Gal-Ed dep ataldı.

⁴⁹ Sonday-aq úyinshik Mispa^a dep te atalğan. Sebebi Laban: «Bizler bir-birimizden uzaqlasıp ketkenimizden keyin, Jaratqan Iye bizlerdi gúzetip tursın. ⁵⁰ Eger sen qızlarıma jaman qatnasta bolsań yamasa olardıń ústine hayal alsań, buğan gúwa bolatuǵın adam bolmasa da, bilip qoy, Qudaydıń Ózi gúwa boladı», – degen edi.

⁵¹ Laban Yaqıppa jáne bılay dedi:

– Minekey, mınaw úyinshik hám ekewimizdiń aramızda men ornatqan estelik. ⁵² Bular meniń saǵan jamanlıq islew ushın usı úyinshikten arı ótpeytuǵınıma hám seniń de maǵan jamanlıq islew ushın bul úyinshik hám estelikten beri ótpeytuǵınına gúwaliq bolsın. ⁵³ Ibrayım hám Naxordıń Qudayı, olardıń ata-babalarınıń Qudayı bizlerge tórelik etsin.

Sonda Yaqıp ákesi İsaq qorqqan Quday haqı ant ishti. ⁵⁴ Sońınan ol sol tawda qurbanlıq shalıp, aǵayın-tuwǵanların awqatqa shaqırdı. Olar awqatlanıp bolıp, tawda túnep qaldı.

⁵⁵ Erteńine Laban tań azanda turıp, aqlıqların hám qızların súyip, olarǵa pátiyasın berdi. Sońınan ol úyine qaytıp ketti.

Yaqıptıń Esaw menen ushırasıwǵa tayarlanıwı

32 ¹ Yaqıp jolın dawam etip baratırǵanda, oǵan Qudaydıń perishteleri dus keldi. ² Yaqıp olardı kórgende: «Bul Quday láshkerleriniń

ordası eken-ǵo!» – dep, ol jerdi Maxanayım^b dep atadı.

³ Yaqıp Edom jerinde, yaǵnıy Seir jerinde jasaytuǵın ájaǵası Esawǵa ózinen aldın xabarshılar jiberdi. ⁴ Yaqıp olarǵa buyırıp:

– Mirzam Esawǵa qulı Yaqıptıń usı waqıtqa shekem Labandikinde bolıp, sol jerde jasaǵanın, ⁵ qara mallar, eshekler, qoy-eshkiler, qul hám shorılardıǵa iye bolǵanın, endi ol mirzasınıń kewlin tabıw ushın, bul xabardı jollap atırǵanın aytıńlar, – dedi.

⁶ Xabarshılar qaytıp kelip, Yaqıppa:

– Bizler ájaǵańız Esawǵa bardıq. Ol tórt júz adam menen birge sizdi qarşı alıwǵa kiyatır, – dedi.

⁷ Sonda Yaqıp qattı qorqıp, alırıp qaldı. Ol adamların, qoy-eshkilerin, qara malların hám túyelerin eki toparǵa bóldi. ⁸ Yaqıp: «Eger Esaw kelip, bir topardı qırıp taslasa, ekinshi topar qutılıp qalıwı múmkin», – dep oyladı.

⁹ Sońınan Yaqıp bılay dep duwa etti: «Atam Ibrayımınıń hám ákem İsaqtıń Quday İyes! Sen maǵan: „Óz elińe hám tuwǵan-tuwısqanlarıńa qayt, Men saǵan jaqsılıq qılaman“, – degen ediń.

¹⁰ Mendey qulıńa kórsetken barlıq jaqsılıǵıńa hám sadıqlıǵıńa ılayıqlı emespen. Men İordan dáryasın kesip ótkenimde, tayaǵımnan basqa hesh nársem joq edi. Endi bolsa, eki topar bolıp qayttım. ¹¹ Jalbarınaman, meni ájaǵam Esawdan qorǵa! Óytkeni men onıń kelip, meni hám meniń balalarım-dı anaları menen birge óltiriwinen qorqaman. ¹² Sen maǵan: „Saǵan jaqsılıq qılaman, urpaǵıńdı teńizdiń qumınday sansız etip kóbeytemen“, – degen ediń».

^a **31:49** Mispa – «gúzetiw ornı» degendi bildiredi.

^b **32:2** Maxanayım – «qos orda» degendi bildiredi.

¹³ Yaqıp túndi sol jerde ótkizdi.

Ol ózinde bar zatlardan aǵası Esawǵa sawǵa etiw ushın ajıratı. ¹⁴ Olar: eki júz bas eshki, jigirma bas teke, eki júz bas qoy, jigirma bas qoshqar, ¹⁵ otız bas botalı túye, qırıq bas sıyır, on bas buǵa, jigirma urǵashı hám on erkek eshek edi. ¹⁶ Yaqıp olardı padalardıǵa bólip, qullarına tapsırdı hám olardıǵa:

– Meniń aldımda júrińler, hár padanıń arasında aralıq bolsın, – dedi.

¹⁷ Ol birinshi bolıp júretuǵın qulǵa bılay dep buyırıp berdi:

– Ájaǵam Esaw seni ushıratıp, senen: «Kimniń qulısań? Qayaqqa baratırsań? Aldındaǵı mına pada kimdiki?» – dep sorasa, ¹⁸ oǵan: «Bular qulıńız Yaqıptiki. Olar mırzam Esawǵa jiberilgen sawǵa. Mine, onıń ózi de biziń izimizden kiyatır», – dep ayt.

¹⁹ Yaqıp ekinshi, úshinshi bolıp kiyatırǵan qullardıǵa hám padalardı aydap kiyatırǵanlardıń hámmesine de buyırıp:

– Esaw menen ushırasqanıńızda, sizler de solay aytıńlar. ²⁰ «Qulıńız Yaqıp izimizde kiyatır», – deńler, – dedi. Sebebi Yaqıp: «Ózimnen burın jibergen sawǵalarım menen onıń júregin jibitkenimnen soń ǵana, onıń kózine kórineyin, múmkin, sonda ol meni qabil eter», – dep oyladı. ²¹ Solay etip, Yaqıptıń sawǵaları ózinen aldın jiberildi, al ózi qonısłaǵan jerinde túnep qaldı.

Yaqıptıń Izrail dep atalıwı

²² Sol kúni túnde Yaqıp ornınan tuırıp, eki hayalın, eki shorısın hám on

bir ulın janına alıp, Yabboq dáryasınıń ótkelinen ótti. ²³ Olardı dáryadan ótkizgenen soń, óziniń barlıq zatların da ótkizdi. ²⁴ Keyin Yaqıp jalǵız ózi qaldı. Sonda bir adam onıń menen tań atqansha gúresti. ²⁵ Ol Yaqıptı jeńe almaytuǵının bilgende, Yaqıptıń jambasına urıp jiberdi hám onıń jambas súyegi shıǵıp ketti.

²⁶ Sonda Ol adam:

– Meni jiber, tań atıp kiyatır, – dedi.

Biraq Yaqıp Oǵan:

– Maǵan pátiyańdı bermegenińshe, Seni jibermeymen! – dedi.

²⁷ Ol adam Yaqıptan:

– Atıń kim? – dep soradı.

Ol:

– Yaqıp, – dep juwap berdi.

²⁸ Sonda Ol adam:

– Bunnan bılay, sen Yaqıp emes, al Izrail^a dep atalasań. Óytkeni sen Quday hám adamlar menen gúresip, jeńip shıqtıń, – dedi.

²⁹ Yaqıp Oǵan:

– Ótinish, atıńızdı aytıńız? – dedi.

Biraq Ol adam:

– Ne ushın Meniń atımdı sorap atırsań? – dedi.

Sońınan Ol sol jerde Yaqıppa pátiyasın berdi.

³⁰ Yaqıp: «Men Qudaydı júzbe-júz kórdim, biraq tiri qaldım», – dep sol jerdi Penuel^b dep atadı.

³¹ Ol Penuelden ketip baratırǵanda, kún shıqtı. Jambası awırǵanlıqtan, ol aqsañlap júrdi. ³² Yaqıptıń jambas súyegindegi sińiri zaqım kórgenlikten, izrailıllar usı kúńge deyin jambas súyektıń sińirin jemeydi.

^a **32:28** *Izrail* – «Quday gúresedi» yamasa «Quday menen gúresedi» degendi bildiredi.

^b **32:30** *Penuel* – «Qudaydıń júzi» degendi bildiredi.

Yaqıptıń Esaw menen ushırasıwı

33 ¹ Yaqıp qarap, Esawdıń tórt júz adam menen kiyatır-
ğanın kórdi. Sonda Yaqıp balalardı
Leaǵa, Rahilaǵa hám eki shorisına
bólip tapsırdı. ² Ol eki shorisı menen
olardıń balaların aldına, Leanı hám
onıń balaların ortaǵa, Rahila menen
Yusuptı eń sońına qoydı. ³ Yaqıptıń
ózi hámmesiniń aldına shıǵıp, ája-
ǵasımın janına jetkenshe, jerge deyin
iyilip, jeti ret tájim etti.

⁴ Biraq Esaw Yaqıptı qarsı alıw ushın
juwırıp bardı da, onı moynınan qu-
shaqlap súydi hám olar ekewi de jılap
jiberdi. ⁵ Sońınan Esaw qarap, hayallar
menen balalardı kórdi hám Yaqıptan:
– Janındaǵı bul adamlar kimler? –
dep soradı.

Yaqıp oǵan:

– Bular Qudaydıń siziń qulınızǵa
sylaǵan balaları, – dep juwap berdi.

⁶ Sonda shorılar hám olardıń bala-
ları jaqınlap kelip, tájim etti. ⁷ Keyin
Lea hám onıń balaları, eń aqırında
Yusup hám Rahila kelip, oǵan tájim
etti. ⁸ Esaw Yaqıptan:

– Jolda men ushıratqan adamlar me-
nen padalardı ne mániste jiberdiń? –
dep soradı.

Yaqıp oǵan:

– Mirzamnıń kewlin tabıw ushın ji-
berdim, – dep juwap berdi.

⁹ Biraq Esaw Yaqıppa:

– Inim, meniń dúnya-malım kóp,
ózińdiki ózińe buyırsın, – dedi.

¹⁰ Yaqıp:

– Yaq, maǵan miyrim kórsetip, saw-
ǵamdı qabil etiń. Siziń júzińizdi kórip,

Qudaydıń júzin kórgendey boldım.
Óytkeni siz meni jıllı júzlilik penen
qarsı aldınız. ¹¹ Ótinish, sizge jiber-
gen sawǵalarımıdı qabil etiń. Sebebi
Quday maǵan jaqsılıq islegenlikten,
mende hámme nárese bar, – dedi.

Yaqıp jalınıp qoymaǵanlıqtan, Esaw
sawǵalardı qabil etti.

¹² Sońınan Esaw:

– Júrińler keteyik. Men seniń aldın-
da júremen, – dedi.

¹³ Biraq Yaqıp oǵan:

– Mirzam, ózińiz bilesiz, balalarım
jas, qoy hám sıyırlarım da tóllegen.
Eger mallardı bir kún qattı aydasaq,
hámmesi ólip qaladı. ¹⁴ Mirzam, qu-
lıńızdan aldın kete beriń. Men mal-
larımınıń hám balalarımınıń júrsine
qarap, áste-aqırın bara beremen. So-
lay etip, Seirde mirzama jetip ala-
man, – dedi.

¹⁵ Esaw oǵan:

– Janımdaǵı adamlardıń bir neshesin
saǵan qaldırıp keteyin, – dedi.

Biraq Yaqıp:

– Bunıń hájeti joq. Mirzamnıń ma-
ǵan miyrim kórsetkeniniń ózi jetki-
likli, – dedi.

¹⁶ Solay etip, Esaw sol kúni Seir-
ge qaytıp ketti. ¹⁷ Al Yaqıp Sukkotqa
ketip, sol jerde ózi ushın úy, malları
ushın qoralar qurdı. Sonlıqtan sol jer
Sukkot^a dep ataldı.

Yaqıptıń Shexemge ornalasıwı

¹⁸ Sońınan Yaqıp Paddan-Aramnan
Qanan jeriniń Shexem qalasına aman-
esen qaytıp kelip, qalanıń sırtına sha-
tırların tikti. ¹⁹ Ol shatırların tikken
usı jerdi Shexemniń ákesi Xamordıń

^a **33:17** *Sukkot* – «qoralar» degendi bildiredi.

ullarınan júz kesita^a gúmiske satıp aldı. ²⁰ Yaqıp ol jerde qurbanlıq orın qurıp, onı El-Elohe-Izrail^b dep atadı.

Dinanıń namısınıń buzılıwı

34 ¹ Bir kúni Yaqıptıń Leadan tuwılǵan qızı Dina sol jerdiń qızların kóriw ushın shıqtı. ² Ol jerdiń biyi xiw xalqınan bolǵan Xamordıń ulı Shexem Dinanı kórgende, onı uslap alıp, oǵan zorlıq isledi. ³ Jigitin Yaqıptıń qızı Dinaǵa kewli ketip, onı súyip qaldı hám oǵan jıllı sóyledi. ⁴ Shexem ákesi Xamorǵa:

– Bul qızdı maǵan hayallıqqa alıp ber, – dedi.

⁵ Yaqıp qızı Dinanıń namısı ayaq astı etilgenin esitkende, ulları jaylawda mal baǵıp júrgen edi. Sonlıqtan Yaqıp olar qayıp kelgenshe úndemedi.

⁶ Sol waqıtta Shexemniń ákesi Xamor Yaqıp penen sóylesiw ushın, onıń aldına bardı. ⁷ Al Yaqıptıń ulları bolǵan waqıyanı esite sala, jaylawdan qayıp keldi. Olar ashıwlanıp, ǵázepke mindi. Öytkeni Shexem Yaqıptıń qızın zorlap, Izraildiń abırayın tókken hám islewge bolmaytuǵın isti islegen edi.

⁸ Sonda Xamor olarǵa bılay dedi:

– Ulım Shexemniń kewli qızınıızda, qızınıızdı oǵan hayallıqqa beriń. ⁹ Bir-birimiz benen quda-tamır bolayıq. Qız alısq, qız beriseyik. ¹⁰ Bizler menen birge jasay berińler. Elimizdiń qálegen jerinde emin-erkin jasap, sawda-satıq qılınılar hám múlik iyelenler.

¹¹ Keyin Shexem de qızdıń ákesi menen ájaǵalarına:

– Kewlińiz tolıwı ushın, sizlerge qálegeninińizdi beremen. ¹² Mennen qansha

qalıń mal hám sawǵa talap qılsańlar da, hámмесin beremen. Tek qızınıızdı maǵan hayallıqqa berseńiz bolǵanı, – dedi.

¹³ Yaqıptıń ulları qarındası Dinanıń namısın ayaq astı etkeni ushın Shexemge hám onıń ákesi Xamorǵa hiyle menen juwap berip, ¹⁴ olarǵa bılay dedi:

– Yaq, bizler bunday qıla almaymız. Qarındasımızdı súnnet etilmeген adamǵa bere almaymız, óytkeni bul bizler ushın shermendelik boladı.

¹⁵ Tek mına shártimizdi qabil etseńiz ǵana ırazı bolamız: sizlerdiń hár bir er adamınıız bizler sıyaqlı súnnet etilse, ¹⁶ bir-birimizge qız berip, qız alsamız. Sizler menen birge jasap, bir xalıq bolamız. ¹⁷ Eger súnnet bolwǵa kelisim bermeseńiz, qızımızdı alıp qaytamız.

¹⁸ Bul sózler Xamor menen onıń ulı Shexemge maqul tústi. ¹⁹ Ákesiniń úyinde hámmeden kóp húrmetke iye bolǵan jas jigit Shexem bul talaptı orınlawdı tezlestirdi. Sebebi ol Yaqıptıń qızına ashıq edi. ²⁰ Solay etip, Xamor hám onıń ulı Shexem qala xalqı menen sóylesiw ushın qala dárwazasına bardı hám olarǵa bılay dedi:

²¹ – Bul adamlar bizlerge doslıq qarım-qatnasta. Olar jerimizde jasap, sawda-satıq qılsın. Jer keń, olarǵa da jetedi. Olar menen qız alısq, qız beriseyik. ²² Olar tek mına shárt penen ǵana bizler menen birge jasap, bir xalıq bolwǵa ırazı boladı: bizlerdiń hár bir er adamımız olar sıyaqlı súnnet etiliwi kerek eken. ²³ Eger solay islesek, olardıń súriwleri, mal-múlikleri hám barlıq malları bizlerdiki bolmay

^a **33:19** *Kesita* – qanday da bir ólshem birlik, onıń awırlıǵı belgisiz.

^b **33:20** *El-Elohe-Izrail* – «Quday – Izraildiń Qudayı» degendi bildiredi.

ma? Kelińler, olarǵa kelisim bereyik, olar bizler menen birge jasap qalsın.

²⁴ Qala turǵınlarınıń hámmesi Xamordıń hám onıń ulı Shexemniń sózlerin qabıl etti hám qaladaǵı barlıq er adamlar súnnet etildi.

²⁵ Úshinshi kúni, olar awırıp jatırǵanda, Yaqıptıń eki ulı – Dinanıń ájaǵaları Shimon hám Lebiy qılıshların asınıp alıp, qalaǵa irkinishsiz kirdi de, barlıq er adamlardı qılıshtan ótkerdi. ²⁶ Olar Xamordı hám ulı Shexemdi de qılıshtan ótkizip, Dinanı Shexemniń úyinen alıp ketti. ²⁷ Qarındasınıń namısın ayaq astı qılǵanı ushın, Yaqıptıń ulları ólgenlerdi tonap, qalanı talan-taraj etti. ²⁸ Olardıń iri-mayda malların hám esheklerin, qaladaǵı da, jaylawdaǵı da barlıq nárselerin alıp ketti. ²⁹ Jáne de, olardıń balaların hám hayalların tutqın qılıp, pútkil baylıǵın hám úylerindeki barlıq zatların olja etti.

³⁰ Yaqıp Shimon hám Lebiyge:

– Sizler usı jerdiń turǵınları bolǵan qanan hám periz xalıqların maǵan dushpan qılıp qoyıp, basıma bále arttırdıńız. Meniń adamlarım az. Eger olar birigip, maǵan qarsı shıqsa, meni xojalıǵım menen birlikte joq qıladı, – dedi.

³¹ Biraq olar:

– Qarındasımızǵa buzıq hayalǵa qatnas jasaǵanday qatnas jasawǵa jol qoyıwǵa bola ma? – dedi.

Beyt-Elde Qudaydıń Yaqıptı jarılqawı

35 ¹ Quday Yaqıppqa: «Qánekey, endi Beyt-Elge bar da, sol jerge ornalas. Ájaǵań Esawdan qashıp

baratırǵanıńda saǵan kóringen Qudayǵa arnap, sol jerde qurbanlıq orın qur», – dedi.

² Sonda Yaqıp xojalıǵına hám janındaǵıların hámmesine bılay dedi:

– Ózlerińizdeki jat qudaylardıń músinlerin ılaqtırıp taslańlar. Ózlerińizdi páklep, kiyimlerińizdi almasıńlar.

³ Júrińler, bul jerden ketip, Beyt-Elge barayıq. Qıyın kúnlerimde maǵan juwap bergен hám júrgен jollarımda meniń menen birge bolǵan Qudayǵa arnap, men sol jerde qurbanlıq orın qurayın.

⁴ Sonda olar ózlerindeki jat qudaylardıń músinlerin hám qulaqlarındaǵı sırgaların Yaqıppqa berdi. Yaqıp olardı Shexemge jaqın jerdeki bir terebinftiń túbine kómip tasladı. ⁵ Sońınan olar jolǵa tústi. Quday átiraptaǵı qalardıń turǵınlarına kúshli qorqınış jiberгенlikten, hesh kim olardıń izine túspedi.

⁶ Solay etip, Yaqıp janındaǵı barlıq adamlar menen birge Qanan jerindeki Luzǵa, yaǵnıy Beyt-Elge jetip keldi.

⁷ Yaqıp ol jerde qurbanlıq orın qurıp, sol jerdi El-Beyt-El^a dep atadı. Óytkeni Yaqıp ájaǵasınan qashıp baratırǵanda, Quday sol jerde oǵan kóringen edi.

⁸ Sol arada Rebekkanı emizip baqqan Debora degen hayal qaytısboldı. Ol Beyt-Eldiń qublasındaǵı bir emen aǵashınıń túbine jerlenip, sol emen aǵashı «Joqlaw emeni» dep ataldı.

⁹ Yaqıp Paddan-Aramnan qayıp kелgennen keyin, Quday oǵan jáne kórinip, onı bılay dep jarılqadı: ¹⁰ «Seniń atıń – Yaqıp. Biraq bunnan bılay, seniń atıń Yaqıp emes, al Izrail boladı», – dep, onı Izrail dep atadı. ¹¹ Quday

a **35:7** *El-Beyt-El* – «Beyt-Eldiń Qudayı» degendi bildiredi.

oğan jáne: «Men – Qúdireti kúshli Qudayman. Ósip-ónip, kóbey. Sennen bir xalıq, hátte, kóplegen xalıqlar payda bolıp, seniń urpaǵıńnan patshalar kelip shıǵadı. ¹² Men Ibrayımǵa hám Ísaqqa bergen bul jerdi saǵan hám senen keyingi urpaqlarıńa beremen», – dedi. ¹³ Sońınan Quday Yaqıp penen sóylesken jerden joqarı kóterilip ketti.

¹⁴ Yaqıp Quday ózi menen sóylesken jerde tastan estelik ornatıp, onıń ústine sharap hám záytún mayın quydı. ¹⁵ Ol Quday ózi menen sóylesken jerdi Beyt-El dep atadı^a.

Rahilanıń ólimi

¹⁶ Olar Beyt-Elden shıǵıp, Efrataǵa jetiwege az qalǵanda, Rahilanıń tolǵaǵı tutıp, ol qıyınshılıq penen bosandı. ¹⁷ Ol azap shegip tuwıp atırǵanda, kindik sheshesi oǵan:

– Qorqpa, sen jáne bir ul tuwdıń, – dedi.

¹⁸ Rahila ólip baratırıp, sońǵı demin shıǵararda, ulın Benoniy^b dep atadı. Biraq ákesi onıń atın Benyamin^c dep qoydı.

¹⁹ Solay etip, Rahila qaytı bolıp, Efrataǵa, yaǵnıy Beytlehemge baratıǵın jol boyına jerlendi. ²⁰ Yaqıp onıń qábiri ústine qulıp tas ornattı. Rahilanıń qábiriniń qulıp tası búgingi kúнге shekem bar.

²¹ Sonnan keyin, Izrail jáne kóship, Eder minarasınıń arǵı jaǵına shatırın tikti.

²² Izrail sol elde jasap atırǵanda, ulı Ruben ákesiniń toqalı bolǵan Bilha menen jattı. Ákesi bul tuwralı esitti.

Yaqıptıń ulları

Yaqıptıń on eki ulı bar edi. ²³ Onıń Leadan tuwılǵan ulları: tuńǵışı Ruben, keyin Shimon, Lebiy, Yahuda, Issaxar hám Zebulon. ²⁴ Onıń Rahiladan tuwılǵan ulları: Yusup hám Benyamin. ²⁵ Rahilanıń shorısı Bilhadan tuwılǵan ulları: Dan hám Naftaliy. ²⁶ Leanıń shorısı Zilpadan tuwılǵan ulları: Gad hám Asher. Bular Yaqıptıń Paddan-Aramda tuwılǵan ulları.

Ísaqtıń ólimi

²⁷ Yaqıp ákesi Ísaqtıń úyine, Mamrege keldi. Mamre Kiryat-Arbanıń, yaǵnıy Xebronnıń janında bolıp, ol jerde Ibrayım hám Ísaq kelgindi bolıp jasaǵan edi. ²⁸ Ísaq bir júz seksen jil jasadı. ²⁹ Ol mazmunlı ómir súrip, qartayıp, demi tawıslıp, qaytı boldı hám óz ata-babalarına qosıldı. Ulları Esaw menen Yaqıp onı jerledi.

Esawdıń urpaqları

36 ¹ Esawdıń, yaǵnıy Edomnıń shejiresi mınaday: ² Esaw mına qananlı qızlarǵa úylendi: birinshisi xet xalqınan bolǵan Elonnıń qızı Ada, ekinshisi xiw xalqınan bolǵan Sibonnıń aqlıǵı, Ananıń qızı Oholibama. ³ Jáne de, ol Ismayıldnıń qızı, Nebayottıń qarındası Basematqa da úylendi. ⁴ Ada Esawǵa Elifazdı, Basemat Reueldi, ⁵ Oholibama Eushtı, Yalamdı hám Qoraxtı tuwıp berdi. Bular – Esawdıń Qananda tuwılǵan ulları edi.

⁶ Keyin Esaw hayalların, ulların, qızların, úyindegi barlıq adamların,

^a **35:15** Jar 28:19.

^b **35:18** *Benoniy* – «qayǵı ulı» degendi bildiredi.

^c **35:18** *Benyamin* – «oń qolımnıń ulı» yamasa «baxıt ulı» degendi bildiredi.

hámme malların hám Qananda arttırğan pútkil mal-múlkin alıp, inisi Yaqıptan bóleklendi de, basqa bir elge kóship ketti. ⁷ Olardıń mal-múlki sonshelli kóp bolğanlıqtan, olar endi birge jasay almadı. Ózleri jasağan bul jerler olardıń mallarına tarlıq etip qalğan edi. ⁸ Solay etip, Esaw, yaǵnıy Edomnıń ulları Edom tawlı Seir jerine ornalastı.

⁹ Tawlı Seir jerinde jasawshı edomlıardıń tıp atası bolğan Esawdıń shejiresi mınaday: ¹⁰ Esawdıń ullarınıń atları: onıń hayalı Adadan Elifaz, al hayalı Basemattan Reuel tuwıldı.

¹¹ Elifazdıń ulları: Teman, Omar, Sefo, Gatam hám Kenaz. ¹² Esawdıń ulı Elifazdıń toqalı Timna kúyewine Amalekti tuwıp berdi. Bular – Esawdıń hayalı Adanıń aqlıqları.

¹³ Reueldıń ulları: Naxat, Zerax, Shamma hám Mizza. Bular – Esawdıń hayalı Basemattıń aqlıqları.

¹⁴ Sibonnıń aqlığı hám Ananıń qızı bolğan Oholibamanıń kúyewi Esawǵa tuwıp bergен ulları: Eush, Yalam hám Qorax.

¹⁵ Esawdıń urpaqlarınan kelip shıqqan urıw biyleri mınalar:

Esawdıń tuńǵıshı Elifazdıń ulları: Teman biy, Omar biy, Sefo biy, Kenaz biy, ¹⁶ Qorax biy, Gatam biy hám Amalek biy. Bular Edom jerinde Elifazdıń urpaǵınan shıqqan biyeler bolıp, Adanıń aqlıqları edi.

¹⁷ Esawdıń ulı Reueldıń ulları: Naxat biy, Zerax biy, Shamma biy hám Mizza biy. Bular Edom jerinde Reueldıń urpaǵınan shıqqan biyeler bolıp, Esawdıń hayalı Basemattıń aqlıqları edi.

¹⁸ Esawdıń hayalı Oholibamanıń ulları: Eush biy, Yalam biy hám Qorax biy. Bular – Ananıń qızı, Esawdıń hayalı Oholibamadan tarağan

biyeler edi. ¹⁹ Bulardıń hámmesi Esawdıń, yaǵnıy Edomnıń ulları hám urıw biyleri.

Seirdiń urpaqları

²⁰ Edom jerinde jasağan xor xalqınan bolğan Seirdiń ulları mınalar: Lotan, Shobal, Sibon, Ana, ²¹ Dishon, Eser hám Dishan. Bular – Seirdiń ulları bolıp, Edom jerinde xor xalqınıń urıw biyleri edi.

²² Lotannıń ulları: Xoriy hám Hemam. Timna Lotannıń qarındası edi.

²³ Shobaldıń ulları: Alwan, Manaxat, Ebal, Shefo hám Onam.

²⁴ Sibonnıń ulları: Ayya hám Ana. Ákesi Sibonnıń esheklerin baǵıp júrip, shólde ıssı bulaq tapqan usı Ana edi. ²⁵ Ananıń balaları: Dishon hám qızı Oholibama.

²⁶ Dishonnıń ulları: Xemdan, Eshban, Itran hám Keran.

²⁷ Eserdiń ulları: Bilhan, Zaawan hám Aqan.

²⁸ Dishannıń ulları: Us hám Aran.

²⁹ Xor xalqınıń urıw biyleri mınalar: Lotan biy, Shobal biy, Sibon biy, Ana biy, ³⁰ Dishon biy, Eser biy hám Dishan biy. Bular – Seir jerindegi xor xalqınıń urıw biyleri edi.

Edom patshaları

³¹ Izrailda patsha bolmastań burın, Edom elinde tómendegi patshalar húkimdarlıq etti:

³² Beor ulı Bela Edom patshası boldı. Onıń qalasınıń atı Dinhaba edi.

³³ Bela ólgennen keyin, onıń ornına Bosra qalasınan bolğan Zerax ulı Iobab patsha boldı.

³⁴ Iobab ólgennen keyin, temanlıardıń jerinen kelgen Xusham patsha boldı.

³⁵ Xusham ólgennen keyin, Moab elinde midyanlılardı qıyratqan, Bedad ulı Hadad patsha boldı. Onıń qalası-nıń atı Awıt edi.

³⁶ Hadad ólgennen keyin, onıń or-nına masreqalı Samla patsha boldı.

³⁷ Samla ólgennen soń, onıń ornına dárya boyındaǵı Rexobottan bolǵan Shaul patsha boldı.

³⁸ Shaul ólgennen soń, onıń ornına Axbor ulı Baal-Xanan patsha boldı.

³⁹ Axbor ulı Baal-Xanan ólgennen soń, onıń ornına Hadar patsha boldı. Onıń qalası-nıń atı Pau edi. Hadardıń hayalı Mehetabel Mezahabtıń aqlıǵı Matredtıń qızı edi.

⁴⁰ Tiyrelerine hám jerlerine qaray Esawdıń urpaǵınan kelip shıqqan biy-lerdıń atları mınaday: Timna biy, Al-wa biy, Etet biy, ⁴¹ Oholibama biy, Ela biy, Pinon biy, ⁴² Kenaz biy, Teman biy, Mıbsar biy, ⁴³ Magdiel biy hám Iram biy. Bular – ózleri iyelik etken úlke-de jasaǵan jerlerine ózleriniń atların bergen Edom biyleri edi. Edomlılar-dıń tıp babası – Esaw edi.

Yusuptıń túsleri

37 ¹ Yaqip ákesi kelgindi bolıp jasaǵan Qanan jerinde jasay berdi. ² Yaqiptıń urpaqlarınan tariy-xı tómendegishe: Yusup on jeti jasar waqtında ájaǵalarına, yaǵnıy ákesi-niń hayalları Bilha menen Zılpanıń ullarına qoy-eshkilerdi baǵısatuǵın edi. Ol ákesine ájaǵalarınan jaman isleri haqqında jetkizip turatuǵın edi. ³ Izrail Yusuptı basqa barlıq ullarınan góre kóbirek jaqsı kórdi, óytkeni ol Izraildıń qartayǵan shaǵında kórgen ulı edi. Ákesi Yusupke naǵıslı shapan tikkizip berdi. ⁴ Yusuptıń ájaǵaları ákesiniń onı ózlerinen góre kóbirek

jaqsı kóretuǵının bilgende, onı jek kórip qaldı hám endi onı menen jıllı sóylese almaytuǵın boldı.

⁵ Bir kúni Yusup tús kórdi. Ol óz túsın ájaǵalarına aytıp bergende, olar Yusuptı burınǵıdan da beter jek kórip qaldı. ⁶ Yusup ájaǵalarına:

– Men kórgen túsimdi aytıp bereyin, tıńlańlar! ⁷ Túsimde bizler atızda dás-telerdi bawlap atırǵan ekenbiz. Birden meniń bawlaǵan bawım jerden kóte-rilip, tik turdı. Al sizlerdiń bawlarıńız meniń bawımdı dógereklep, oǵan tá-jim etti, – dedi.

⁸ Yusuptıń ájaǵaları oǵan:

– Sen ele bizlerdiń ústimizden pat-sha bolıp, bizlerdi basqarmaqshımı-sań? – dedi.

Kórgen túsın aytqanı sebepli ája-ǵaları onı burınǵıdan da beter jek kórip qaldı.

⁹ Keyin Yusup taǵı bir tús kórdi hám onı da ájaǵalarına aytıp berip bılay dedi: – Tıńlańlar, men jáne bir tús kórdim. Túsimde quyash, ay hám on bir juldız maǵan tájim etip atırǵan eken.

¹⁰ Yusup bul túsın ákesine de aytıp bergende, ákesi oǵan keyip:

– Sen qanday tús kórdiń ózi? Sonda ne men, anań hám ájaǵalarıń aldıńa kelip, jerge deyin iyilip, tájim etemiz be? – dedi.

¹¹ Ájaǵaları Yusupke qızǵanısh pe-nen qarawdı dawam etti, biraq ákesi onıń sózlerin esinde saqlap qaldı.

Yusuptıń qullıqqa satılıwı

¹² Bir kúni Yusuptıń ájaǵaları ákesi-niń qoy-eshkilerin baǵıw ushın She-xemge ketti. ¹³ Izrail Yusupke:

– Ájaǵalarıńnıń Shexemde qoy-esh-kilerdi baǵıp atırǵanın bileseń. Bar, men seni olarǵa jibereyin, – dedi.

– Yaqshı, – dedi Yusup.

¹⁴ Ákesi oğan:

– Barıp, ájağalarınıñnıñ hám súriwdiñ jağdayın bilip qayt, – dep onı Xebron oypatlıgınan Shexemge jiberdi.

Yusup Shexemge jetip barıp, ¹⁵ dala-da adasıp júrgende, bir adam onı kórip:

– Ne izlep júrsen? – dep soradı.

¹⁶ Yusup oğan:

– Men ájağalarımdı izlep júrmen. Olardıñ qoy-eshkilerdi qay jerde bağıp júrgenin bilmeysiz be? – dedi.

¹⁷ Ol adam Yusupke:

– Olar bul jerden ketip qaldı. «Dotanğa baramız», degenin esitip qaldım, – dedi.

Solay etip, Yusup ájağalarınıñ izinen ketip, olardı Dotannan taptı.

¹⁸ Ájağaları Yusupti uzaqtan kórdi hám ol ele qaslarına jetip kelmesten burın, onı óltiriwge til biriktire basladı. ¹⁹ Olar bir-birine:

– Áne, tús kórgish kiyatır! ²⁰ Keliñler, onı óltirip, bir suw saqlanatuğın shuqırğa taslayıq. Soñınan onı jirtqış haywan jep ketipti, dep aytamız. Sonda onıñ kórgen túsleriniñ ne bolatuğının kóremiz! – dedi.

²¹ Ruben bunı esitkende, Yusupti olardıñ qolınan qutqarmaqshı bolıp, olarğa:

– Onı óltirmeyik. ²² Qan tókpeyik, onı usı shóldegi bir suw saqlanatuğın shuqırğa taslayıq, biraq ózine tiymeyik, – dedi.

Onıñ niyeti Yusupti qutqarıp, ákesine qaytarıw edi. ²³ Yusup ájağalarınıñ janına kelgende, olar onıñ üstindegi nağıslı shapandı sheship alıp, ²⁴ ózin bir suwsız, bos shuqırğa taslap jiberdi.

²⁵ Ájağaları awqatlanıw ushın jaygasıp otırğanda, Gilad tárepten kiyatırğan ismayılılardıñ kárwanın kórdi. Olar túyelerine mum, balzam hám ladan^a jüklep, Mısırğa ketip baratır edi.

²⁶ Yahuda ağa-inilerine:

– Inimizdi óltirip, onıñ qanın jasrğanımızdan ne payda? ²⁷ Jaqsısı, onı ismayılılarğa satayıq, sonda qolımız onıñ qanına bılğanbaydı. Sebebi ol bizler menen qanı bir tuwısqanımızgo, – dedi.

Tuwısqanlar buğan ırızı boldı.

²⁸ Midyanlı sawdagerler, yağını ismayılılar sol jerden ótip baratırğanda, ájağaları Yusupti shuqırdan shıǵarıp aldı da, onı sol sawdagerlerge jigirma shekel gümiske satıp jiberdi. Olar Yusupti Mısırğa alıp ketti.

²⁹ Ruben shuqırğa qayıp kelgende, Yusuptiñ shuqırdıñ ishinde joq ekenin kórip, qayğıdan kiyimlerin jırttı. ³⁰ Ol inileriniñ janına qayıp barıp, olarğa: – Bala ol jerde joq, endi men ne qılaman, – dedi.

³¹ Sonda olar bir tekeni soyıp, Yusuptiñ nağıslı shapanın alıp, onı tekeniñ qanına bılğadı. ³² Soñınan shapandı ákesine jiberip:

– Bizler mınanı tawıp aldıq. Qara, bul ulıñnıñ shapanı emes pe? – dep sorattı.

³³ Yaqıp shapandı tanıp:

– Awa, bul – ulımnıñ shapanı! Onı jirtqış haywan jep ketip, Yusup tilkim-tilkim bolğan eken-go, – dedi.

³⁴ Yaqıp qayğıdan kiyimin jırtıp, aza kiyimin kiyip aldı hám ulı ushın uzaq waqıt aza tuttı.

³⁵ Barlıq ul-qızları oğan táselle berse de, ol jubanğısı kelmey: «Men ulımnıñ janına, óliler mákanına usı qaygım

^a **37:25** *Ladan* – xosh iyisli shayır.

menen ketemen», – dep ulın joqlawdı dawam etti.

³⁶ Sol arada midyanlılar Yusuptı Mısırda faraonnıń saray xızmetshisi Potifarǵa satıp jiberdi. Ol saqshılardıń basshısı edi.

Yahuda hám Tamara

38 ¹ Sol waqıtları Yahuda tuwısqanlarınan bólinip, adullamlı Xira degen adamnıń qasına barıp ornalastı. ² Yahuda sol jerde Shua degen qananlı bir adamnıń qızın ushıratıp, oǵan úylendi. ³ Hayal hámiledar bolıp, ul tuwdı. Yahuda oǵan Er dep at qoydı. ⁴ Hayalı jáne hámiledar bolıp, ul tuwdı hám oǵan Onan dep at qoydı. ⁵ Ol taǵı bir ul tuwıp, onıń atın Shela dep qoydı. Ol tuwılǵanda, Yahuda Kezibte edi.

⁶ Yahuda tuńǵıshı Erdi bir qızǵa úylendirdi. Qızdıń atı Tamara edi. ⁷ Yahudanıń tuńǵıshı Er Jaratqan Iyeniń názerinde nahaq adam bolǵanlıqtan, Jaratqan Iye onıń janın aldı.

⁸ Sonda Yahuda Onanǵa:
– Qáyinlik wazıypañdı orınlap, jeńgeñe úylen hám ájaǵańnıń urpaǵın dawam ettir, – dedi. ⁹ Biraq Onan Tamaradan tuwılǵan balalardıń óziniki bolmaytuǵının biletuǵın edi. Sonlıqtan ol ájaǵasınan hayalı menen jatqanda, ájaǵasınan urpaq qalmasın dep, urıǵın jerge tógip jiberetuǵın edi. ¹⁰ Onıń bul isi Jaratqan Iyeniń názerinde nahaqlıq bolǵanlıqtan, Jaratqan Iye onıń da janın aldı.

¹¹ Sonda Yahuda kelini Tamarǵa:
– Ákeñniń úyine qaytıp, ulım Shela erjetkenshe, sol jerde jesir bolıp jasaytur, – dedi. Sebebi Yahuda: «Shela da ájaǵaları sıyaqlı ólip qalar», – dep oylaytuǵın edi. Solay etip, Tamara ákesiniń úyine qayttı.

¹² Aradan kóp waqıt ótkennen soń, Shuanıń qızı, yaǵnıy Yahudanıń hayalı qaytıp boldı. Azalaw múddeti tamam bolǵannan soń, Yahuda dostı adullamlı Xira menen birge Timnaǵa, óziniń qoyların qırqıp atırǵan adamlarǵa ketti.

¹³ Tamarǵa: «Qáyin atań qoyların qırıqtırıp ushın Timnaǵa ketip baratır», – degen xabar jetti. ¹⁴ Shela erjetse de, Yahuda Tamaranı Shelaǵa hayallıqqa alıp bermegen edi. Sonlıqtan Tamara ústindegi jesirlik kiyimlerin sheship, júzin jawlıq penen jawdı da, Timnaǵa baratuǵın jol boyındaǵı Enayım dárwazasınıń aldına barıp otırdı.

¹⁵ Yahuda Tamaranı kórgende, onı buziq hayal dep oyladı. Óytkeni onıń júzi jabıq edi. ¹⁶ Yahuda joldan hayal tárepke burılıp keldi de, onıń óziniń kelini ekenin bilmey, oǵan:

– Seniń menen jatayın, – dedi.

Hayal oǵan:

– Meniń menen jatsañız, maǵan ne beresiz, – dep soradı.

¹⁷ Yahuda:

– Súriwimnen saǵan bir ılaq berip jiberemen, – dedi.

– Ílaǵıńızdı jibergenizshe, kepillikke bir nársesiz beresiz be? – dedi hayal.

¹⁸ Yahuda onnan:

– Kepillikke ne bereyin? – dep soradı.

Tamara oǵan:

– Mórińizdi jibi menen hám qolıńızdaǵı hasañızdı beriń, – dedi.

Yahuda sol nárselerdi berip, onıń menen jattı. Tamara onnan hámiledar boldı. ¹⁹ Tamara úyine qaytıp kelip, júzindegi jawlıǵın sheship tasladı da, jáne jesirlik kiyimlerin kiyip aldı.

²⁰ Sol arada Yahuda kepillikke qaldırǵan nárselerin qaytarıp alıw ushın,

adullamlı dostı arqalı hayalğa bir ilaq jiberdi. Degen menen, dostısı hayaldı taba almadı. ²¹ Sonda dostısı sol jerdiñ adamlarınan:

– Enayımda, jol shetinde bir buzıq hayal bar edi, ol qayaqta? – dep soradı.

Olar:

– Bul jerde onday hayal joq, – dep juwap berdi.

²² Dostısı Yahudanıñ janına qayıtıp kelip:

– Hayaldı taba almadım. Sol jerdiñ adamları da ol jerde hesh qanday buzıq hayaldıñ bolmağanın ayttı, – dedi.

²³ Yahuda:

– Meyli, sol zatlar hayalda qala bersin. Tek hesh kimge masqara bolmasaq bolğanı. Men ilaqtı jibergen edim, biraq sen hayaldı taba almadıñ, – dedi.

²⁴ Shama menen úsh ayday waqıt ótkende, Yahudağa: «Keliniñ Tamara buzıqshılıq islepti, ol házir hámiledar», – degen xabar jetti. Sonda Yahuda:

– Onı dalağa alıp shıǵıp, jaǵıp jiberiñler, – dedi.

²⁵ Tamaranı dalağa alıp shıqqanda, ol qáyin atasına: «Men mına zatlarıñ iyesenin hámiledar boldım. Anıqlap qarañ, bul mór, onıñ jibi hám hasa kimdiki?» – dep xabar jiberdi.

²⁶ Yahuda zatları tanıp: «Haqıyqatlıq ol tárepte, sebebi men onı ulım She-lağa alıp bermedim», – dedi. Sonnan keyin, Yahuda Tamara menen qayıtıp jaqınlaşqan joq.

²⁷ Tamaranıñ tuwıw waqtı kelgende, qarnında egiz bala barlıǵı málim boldı. ²⁸ Ol bosanıp atırǵan waqıtta, egizlerdiñ biri qolın sırtqa shıǵardı. Kindik sheshesi balanıñ qolın uslap:

– Bul birinshi bolıp tuwıldı, – dep onıñ bileğine qırmızı jip baylap qoydı. ²⁹ Biraq ol qolın ishke tartıp aldı hám sol waqıtta onıñ sıñarı tuwıldı. Sonda kindik sheshesi:

– Sen qalayınsha tosqınlıqtı buzıp óttiñ? – dedi. Sonlıqtan oǵan Peres^a dep at qoyıldı. ³⁰ Soñınan bileğine qırmızı jip baylangan onıñ sıñarı tuwıldı. Oǵan Zerax dep at qoydı.

Yusup hám Potifardıñ hayalı

39 ¹ Ismayılılar Yusuptı Mısırga alıp keldi. Faraon sarayınıñ xızmetshisi, saqshılardıñ basshısı, mısırlı Potifar Yusuptı ismayılılardan satıp aldı.

² Jaratqan Iye Yusup penen birge bolıp, onı tabıshı qıldı. Solay etip, Yusup mısırlı xojayınıñ úyinde jasadı. ³ Onıñ xojayını Jaratqan Iyeniñ Yusup penen birge ekenin hám ol islegen hár bir isti tabıshı qılıp atırǵanın kórdi. ⁴ Yusup xojayınıñ kewlinen shıqtı hám onıñ jaqın xızmetshisine aylandı. Sonlıqtan onı úyi hám barlıq mal-múlki ústinen basqarıwshı etip qoydı. ⁵ Xojayını Yusuptı úyi hám pútkil mal-múlki ústinen basqarıwshı etip tayınlaǵannan baslap, Jaratqan Iye Yusup sebepli Potifardıñ úyin jarılqadı. Onıñ úyine, atızına hám oǵan tiyisli hár bir násege bereket berdi. ⁶ Solay etip, Potifar óziniñ pútkil mal-múlkin Yusuptıñ iqtıyarına tapsırıp, ózi jeytuǵın tamaǵınan basqa hesh náse menen isi bolmadı.

Yusup qáddi-qáwmeti kelisken, shıraylı jigít edi. ⁷ Aradan bir qansha waqıt ótkennen soñ, Potifardıñ hayalınıñ Yusupke ishqi ketip, oǵan:

a **38:29** Peres – «buzıp ótiw» degendi bildiredi.

– Meniñ menen jat, – dedi.

⁸ Biraq Yusup qarsılıq kórsetip, xojayınıñ hayalına bılay dedi:

– Mine, xojayınım úyindegi barlıq zatlardı meniñ iqtıyarıma tapsırıp, hesh bir iske aralaspaydı. ⁹ Bul xojalıqta menneni biyligi kúshli adam joq. Ol sennen basqa hesh nárseni menneni ayamadı. Sebebi sen onıñ hayalısañ. Men qalayınsha bunday úlken qılmıs islep, Qudayǵa qarsı gúna qılaman?

¹⁰ Hayal Yusupke ózi menen birge jatıwdı hám birge bolıwdı hár kúni usınıs etse de, Yusup onıñ aytqanına kónbedi.

¹¹ Bir kúni Yusup óz islerin islew ushın úyge kirdi. Úyde xızmetshilerden hesh kim joq edi. ¹² Sonda Potifardıñ hayalı Yusuptıñ shapanınan uslap:

– Meniñ menen jat, – dedi. Biraq Yusup shapanın hayaldıñ qolında qaldırıp, sırtqa qashıp shıqtı.

¹³ Hayal Yusuptıñ shapanın taslap qashqanın kórgende, ¹⁴ úy xızmetshilerin shaqırıp, olarǵa:

– Qarañlar, kúyewim alıp kelgen miña evrey bizlerdi masqara qıldı-ǵo! Ol meniñ menen jatıw ushın ishke kirdi. Biraq men qattı qıshqırdım. ¹⁵ Ol meniñ qıshqırıp baqırǵanımdı esitkende, shapanın qasıma taslap, sırtqa qashıp ketti, – dedi.

¹⁶ Xojayını úyge kelgenshe, hayal Yusuptıñ shapanın saqlap qoydı. ¹⁷ Hayal kúyewine de sol sózlerdi aytıp:

– Seniñ bul jerge alıp kelgen evrey qulıñ maǵan kelip, meni masqara qılmaqshı boldı. ¹⁸ Biraq men qıshqırıp baqırǵanımda, ol shapanın meniñ qasıma taslap, sırtqa qashıp ketti, – dedi.

¹⁹ Yusuptıñ xojayını hayalınıñ: «Seniñ qulıñ maǵan usılay isledi», – degenin esitkende ǵázepeke mindi. ²⁰ Ol

Yusuptı tutqınǵa alıp, patshanıñ tutqınları qamalatuǵın qamaqxanaǵa taslattı.

Biraq Yusup qamaqta bolǵanda da, ²¹ Jaratqan Iye onıñ menen birge bolıp, oǵan jaqsılıq isledi hám qamaqxana basshısına Yusuptı unamlı etip kórsetti. ²² Ol qamaqxanadaǵı barlıq tutqınlardı Yusuptıñ qaramaǵına tapsırdı. Ol jerdegi barlıq isler ushın Yusup juwapker boldı. ²³ Qamaqxana basshısı Yusupke tapsırǵan jumıslardıñ hesh birine aralaspadı. Óytkeni Jaratqan Iye Yusup penen birge bolıp, ol islegen hár bir isti tabıslı qıldı.

Yusuptıñ tutqınlardıñ túsın jorıwı

40 ¹ Bir qansha waqıttan soñ, Mısır patshasınıñ sharap quyıwshısı hám nanbayı óz xojayınına, yaǵnıy Mısır patshasına qarsı ayıp isledi. ² Faraon óziniñ usı eki xızmetkerine, yaǵnıy bas sharap quyıwshısı menen bas nanbayına ashıwlanıp, ³ olardı saqshılardıñ basshısınıñ úyine, Yusup otırǵan qamaqxanaǵa qamatıp tasladı. ⁴ Saqshılardıñ basshısı Yusuptı olardıñ xızmetine bekitti. Solay etip, olar bir qansha waqıt qamaqxanada qaldı.

⁵ Bir kúni tünde faraonnıñ qamaqta bolǵan sharap quyıwshısı menen nanbayı ekewi de tús kórdi. Hár túsiniñ ózinshe mánisi bar edi. ⁶ Erteñine azanda Yusup olardıñ janına kelgende, ekewiniñ de eñsesi túsip otırǵanın kórdi. ⁷ Yusup xojayınıñ úyinde ózi menen birge qamalıp jatırǵan faraonnıñ xızmetkerlerinen:

– Búgin nege qapa kórinesiz? – dep soradı.

⁸ Olar:

– Bizler tús kórgen edik, biraq olardı jorıp beretuǵın hesh kim joq, – dedi.

Yusup olarǵa:

– Tús jorıw Qudaydan emes pe? Tús-lerińizdi maǵan aytıp berińler, – dedi.

⁹ Sonda bas sharap quyıwshı túsın Yusupke aytıp:

– Men túsimde bir júzim aǵashın kórdim. ¹⁰ Aǵashtıń úsh shaqası bar eken. Olar bóрте sala gúllep, solqım-solqım júzim pisti. ¹¹ Meniń qolımda faraonnıń kesesi bar eken. Men júzim-lerdi alıp, faraonnıń kesesine sıqtım da, keseni onıń qolına berdim, – dedi.

¹² Yusup oǵan bılay dedi:

– Bul tús mınanı ańlatadı: úsh shaqa – úsh kún. ¹³ Úsh kún ishinde faraon seniń táǵdirińdi sheshedi hám sen burınǵı xızmetińe qaytasań. Oǵan burınǵıday sharap usınatuǵın bolasań.

¹⁴ Biraq isiń júriskennen keyin, meni esińe al. Maǵan jaqsılıq islep, faraonǵa men tuwralı ayt hám meni bul qamaqxanadan shıǵarıp al. ¹⁵ Sebebi men evreylerdiń jerinen urlap ákelingenmen. Bul jerde de qamaqqa taslaǵanday hesh nárse islemedim, – dedi.

¹⁶ Bas nanbay Yusuptıń tústi jaqsı jorıǵanın kórip, oǵan bılay dedi:

– Men de tús kórdim. Túsimde basımda úsh sebet nan bar eken. ¹⁷ Eń ústindegi sebette faraonǵa arnap pisi-rilgen hár túrli nan ónimleri bar eken. Biraq quslar basımdaǵı sebetten olardı shoqıp jep atır eken, – dedi.

¹⁸ Yusup oǵan bılay dedi:

– Bul tús mınanı ańlatadı: úsh sebet – úsh kún. ¹⁹ Úsh kún ishinde faraon táǵdirińdi sheship, seni darǵa astıradı hám quslar kelip, deneńdi shoqıyadı.

²⁰ Úshinshi kúni faraon óziniń tu-wılǵan kúni de barlıq xızmetkerle-rine arnap zıyapat berdi. Sonda ol óz

xızmetkerleriniń aldında bas sharap quyıwshısı menen bas nanbayınıń táǵ-dirin sheshti. ²¹ Bas sharap quyıwshımı óz xızmetine qaytardı. Solay etip, bas sharap quyıwshı jáne faraonǵa kese-sin usınatuǵın boldı. ²² Biraq bas nan-baydı, Yusup jorıǵanday, darǵa astırdı. ²³ Bas sharap quyıwshı Yusuptı eske almadı, onı umıtıp jiberdi.

Yusuptıń faraonnıń túsın jorıwı

41 ¹ Aradan eki jil ótkende, fa-raon tús kórdi. Túsinde ol Nil dáryasınıń jaǵasında tur eken.

² Dáryadan shıraylı hám semiz, jeti sıyr shıǵıp, qamışlıqta otlay basladı.

³ Sońnan dáryadan sıqılsız hám arıq jeti sıyr shıǵıp, dáryanıń jaǵasındaǵı aldınǵı sıyırlardıń janına barıp turdı. ⁴ Sıqılsız hám arıq sıyırlar shıraylı hám semiz jeti sıyırdı jep qoydı. Sol waqıtta faraon oyanıp ketti.

⁵ Ol jáne uyıqlap ketip, qaytadan tús kórdi. Túsinde bir paqalda jeti jaqsı hám tolıq masaq ósip tur eken. ⁶ Soń-nan push hám shıǵıs samalı keptirgen jeti masaq ósip shıqtı. ⁷ Bul push ma-saqlar jaqsı hám tolıq masaqlardı jutıp jiberdi. Sol waqıtta faraon uyqısınan oyanıp ketip, bunıń tús ekenin bildi.

⁸ Azanda faraon tınıshsızlanıp, Mı-sırdıń barlıq wáliy ruwxaniyeleri me-nen danishpanların shaqırtıp aldı da, olarǵa kórgen túslerin aytıp berdi. Degen menen, olardıń hesh biri fa-raonnıń túslerin jorıy almadı.

⁹ Sonda bas sharap quyıwshı fara-onǵa bılay dedi:

– Búgin men óz ayıbımdı moyın-lawǵa májbúrmen. ¹⁰ Bir kúni siz ózińizdiń qullarıńız bolǵan maǵan hám bas nanbayǵa ashıwlanıp, biz-lerdi saqshılardıń basshısınıń úyine,

gamaqxanağa qamatqan ediniz. ¹¹ Bir kúni túnde ekewimiz de tús kórdik. Hár tústiń ózinshe mánisi bar edi. ¹² Sol jerde bizler menen birge saqshılardıń basshısınıń qulı bolğan, bir evrey jigít bar edi. Bizler túslerimizdi oğan aytıp bergenimizde, ol jorıp berdi. ¹³ Hámme nársel ol jorıǵanday boldı: men óz xızmetime qayttım, al nanbay darǵa asıldı.

¹⁴ Sonda faraon Yusupke adam jiberip, onı tezlik penen qamaqxanadan aldırdı. Yusup saqal-murtın alıp, kimlerin almasırgannan keyin, faraonnıń aldına keldi. ¹⁵ Faraon Yusupke: – Men bir tús kórdim, biraq onı hesh kim jorıy almadı. Esitiwimshe, sen tús jorıy aladı ekenseń, – dedi.

¹⁶ Yusup faraonǵa: – Tús jorıw menıń qolımda emes. Biraq siziń iyigiliǵińız ushın, Qudaydıń Ózi jorıydı, – dedi.

¹⁷ Sonda faraon Yusupke bılay dedi: – Túsimde Nil dáryasınıń jaǵasında turǵan ekenmen. ¹⁸ Sol waqıtta dáryadan semiz hám shıraylı jeti sıyr shıǵıp, qamışlıqta otlay basladı. ¹⁹ Sońınan dáryadan arıq, sıqılsız hám eti súyegine jabısqan jeti sıyr shıqtı. Men pútkil Mısır elinde bunday arıq sıyrlardı hesh kórmegen edim. ²⁰ Sıqılsız hám arıq sıyrlar semiz sıyrlardı jep qoydı. ²¹ Biraq semiz sıyrlar olardıń qarnına tússe de, hesh nársel bolmaǵanday, arıq sıyrlar burınǵısınsha arıq bolıp qala berdi. Sonnan keyin, men oyanıp kettim.

²² Keyin men basqa tús kórdim. Túsimde bir paqalda tolıq hám jaqsı jeti masaq ósip shıqqanın kórdim. ²³ Sońınan push, jıńışke hám shıǵıs samalı keptirgen jeti masaq ósip shıqtı. ²⁴ Jıńışke masaqlar jaqsı jeti masaqtı

jutıp jiberdi. Men túslerimdi wáliy ruwxaniylerge aytıp berdim, biraq olardıń hesh biri jorıy almadı.

²⁵ Yusup faraonǵa bılay dedi:

– Faraon, siziń eki túsińız de bir mánisti ańlatadı. Quday ne isleyjaǵın sizge bildiripti. ²⁶ Jeti shıraylı sıyr – jeti jil. Jeti jaqsı masaq ta – jeti jil. Bul túslerdiń mánisi bir. ²⁷ Olardan soń shıqqan arıq hám sıqılsız jeti sıyr menen shıǵıs samalı keptirgen jeti jıńışke masaq jeti jil ashlıq bolatuǵının bildiredi. ²⁸ Men jańa aytqanımday, Quday ne isleyjaǵın sizge kórsetipti. ²⁹ Pútkil Mısır jerinde jeti jil molshılıq boladı.

³⁰ Al onnan keyin bolsa, molshılıq jılların umıttıratuǵın jeti jil ashlıq boladı. Bul ashlıq jerdi júdetip jiberedi.

³¹ Keyin bolatuǵın ashlıq sonshellı awır bolǵanlıqtan, burın bolǵan molshılıqtı umıttırıp jiberedi. ³² Siziń bir mánistegi tústi eki ret kóriwińizdiń mánisi – Qudaydıń anıq qarar etkenin hám bunı tez arada iske asıratuǵının bildiredi.

³³ Endi siz aqıllı hám dana bir adamdı tawıp, oğan Mısırda basqarıwdı tapsırıń. ³⁴ Jáne de, siz el ústinen qadaǵalawshılardı tayınlap, Mısır jerindegi molshılıqtıń jeti jilinde ónimniń besten bir bólegin jynatıń. ³⁵ Ol adamlar keleshekтеgi molshılıq jıllarınıń pútkil azıǵın toplaп, qalalardaǵı sizge tiyisli teleklerge jynap saqlasın. ³⁶ Jeti jilliq ashlıq waqtında bul ǵalle qorları Mısırǵa azıq bolıp, el ashlıqtan qırılmaıdı.

Yusuptıń Mısır ústinen húkimdar bolıwı

³⁷ Bul usınıs faraonǵa hám onıń barlıq xızmetkerlerine maqul tústi. ³⁸ Faraon xızmetkerlerine:

– Bizler Qudaydın Ruwxına iye bolğan bul adamnan basqa birewdi taba alamız ba? – dedi.

³⁹ Soñnan ol Yusupke bılay dedi:

– Quday bulardıń hámмесin sağan ashıp bergen eken, demek, senen aqıllı hám dana adam bolmağanı.

⁴⁰ Men sarayımdı basqarıwdı sağan tapsıraman, pútkil xalqım seniń buyırıqlarıña qulaq asatuğın boladı. Men taxtımenen ǵana sennen ústin bolaman. ⁴¹ Házirden baslap, men seni pútkil Mısır ústinen húkimdar etip tayınlayman.

⁴² Soñnan faraon barmağındaǵı mór júzigin sheship alıp, Yusuptıń barmaǵına taqtı. Oǵan hasıl zıǵır shapan kiygizip, moynına altın shinjir taqtı. ⁴³ Faraon Yusuptı ózinen keyingi ekinshi dárejeli arbaǵa mindirip, onıń aldında: «Tájim etińler!» – dep jar salıwdı buyırdı. Solay etip, faraon Yusuptı pútkil Mısır eli ústinen húkimdar etip qoydı. ⁴⁴ Soñnan faraon Yusupke jáne:

– Faraon – men bolaman, biraq seniń ruxsatsız pútkil Mısırda hesh kim tırp ete almaydı, – dedi. ⁴⁵ Faraon Yusupke Safnat-Paneax degen at qoyıp, onı Uon qalasındaǵı ruwxaniy Potiferanıń qızı Asenatqa úylendirdi. Solay etip, Yusup Mısır elin aralap shıqtı.

⁴⁶ Yusup Mısır patshası faraonnıń xızmetine tayınlanganda otız jasında edi. Yusup faraonnıń aldınan ketip, pútkil Mısır jerin aralawǵa shıqtı. ⁴⁷ Jetti jıllıq molshılıq waqtında jer mol ónim berdi. ⁴⁸ Yusup Mısırda jetti jil ishinde óngen ónimlerdiń hámмесin

jıynap, qalalarda saqladı. Hár bir qala átirapındaǵı atızlarda óngen ónimlerdi sol qalaǵa jıynap qoydı. ⁴⁹ Yusup teńiz qumınday mol ǵalle jıynaǵanlıqtan, onı ólshewdi toqtattı. Óytkeni ǵalle ólshep bolmaytuğın dárejede kóp edi.

⁵⁰ Ashlıq jılları baslanbastan burın Uon qalasınıń ruwxaniy Potiferanıń qızı Asenat Yusupke eki ul tuwıp berdi. ⁵¹ Yusup: «Quday maǵan barlıq qıyınshılıqlarımdı hám ákemniń úyin umıttırdı», – dep, tuńǵış ulınıń atın Menashshe^a dep qoydı. ⁵² Yusup ekinshi ulın Efrayım^b dep atap: «Qıyınshılıq kórgen elimde Quday meni ósip-óndirdi», – dedi.

⁵³ Mısırda jetti jıllıq molshılıq ta tamamlandı. ⁵⁴ Yusuptıń aytqanıday, jetti jıllıq ashlıq baslandı. Hámме elerde ashlıq bolsa da, pútkil Mısır elinde azıq-awqat boldı. ⁵⁵ Pútkil Mısır eli ash bola baslaǵanda, xalıq faraonǵa jalbarınıp, nan soradı. Sonda faraon olarǵa: «Yusupke barińlar, ol sizlerge ne dese, sonı isleńler», – dedi. ⁵⁶ Ashlıq pútkil eldi jaylap alǵanda, Yusup teleklerdi ashıp, mısırılılarǵa ǵalle sata basladı. Sebebi Mısırda ashlıq hawij alǵan edi. ⁵⁷ Yusupten ǵalle satıp alıw ushın, Mısırǵa barlıq ellerden adamlar keletuğın edi. Óytkeni pútkil jer júzinde ashlıq kúsheygen edi.

Yusuptıń aǵalarınıń Mısırǵa keliwi

42 ¹ Yaqıp Mısırda ǵalle bar ekenin bilgende, ullarına:

– Nege bir-birińizge qarap otırsızlar? ² Men Mısırda ǵalle bar ekenin esittim. Ólmey tiri qalwımız ushın,

^a **41:51** *Menashshe* – «umıttırıw» degendi bildiredi.

^b **41:52** *Efrayım* – «eki ese ónimli» degendi bildiredi.

sizler ol jaqqa barıp, gálle satıp alıp kelińler, – dedi.

³ Solay etip, Yusuptiń on ájaǵası gálle satıp alıw ushın, Mısırǵa ketti. ⁴ Biraq Yaqıp Yusuptiń inisi Benyamindi olar menen birge jibermedi. Sebebi ol ulınıń bir bálege jolıǵıwınan qorqatuǵın edi. ⁵ Solay etip, gálle satıp alıwǵa kelgenler menen birge Izraildiń ulları da Mısırǵa keldi. Óytkeni Qanan jerinde de ashlıq bolıp atırǵan edi.

⁶ Yusup Mısır eliniń basshısı bolıp, eldegi pútkil xalıqqa gálle satatuǵın edi. Sonda Yusuptiń aǵaları kelip, onıń aldında mańlayları jerge tiygen she iyilip, tájim etti. ⁷ Yusup aǵaların kórip, olardı tanıdı. Biraq ózin olardı tanımaytuǵında qılıp kórsetip, qatal sóyledi hám olardan:

– Qayaqtan keldińler? – dep soradı.

Olar Yusupke:

– Bizler azıq-awqat satıp alıw ushın, Qanan jerinen keldik, – dep juwap berdi.

⁸ Yusup aǵaların tanısa da, aǵaları onı tanımadı. ⁹ Yusup olar haqqında kórgen túslerin eslep, olarǵa:

– Sizler jansızlarsız! Bul eldiń hál-siz jerlerin biliw ushın kelgensizler, – dedi.

¹⁰ Olar Yusupke:

– Yaq, mırzamız! Siziń qullarınız bolǵan bizler azıq-awqat satıp alıw ushın keldik. ¹¹ Bizler hám memiz bir ákeniń ullarımız. Siziń qullarınız bolǵan bizler hadal adamlarımız, jansız emespiz, – dedi.

¹² Yusup olarǵa jáne:

– Yaq, sizler eldiń hál-siz jerlerin biliw ushın kelgensizler, – dedi.

¹³ Olar:

– Siziń qullarınız bolǵan bizler on eki tuwısqanbız. Hám memiz Qanan

jerinde jasıytuǵın bir ákeniń ullarımız. Eń kishkenemiz házir ákemizdiń janında, al basqa birewi joytılıp ketti, – dedi.

¹⁴ Yusup olarǵa bılay dedi:

– Áne, aytqanımday, sizler jansızlarsız. ¹⁵ Endi sizler sınawdan ótesiz. Eger genje inińiz bul jerge kelmese, faraonniń bası menen ant ishemen, sizler bul jerden ketpeysizler. ¹⁶ Arańızdan birińizdi jiberiń, ol barıp, inińizdi alıp kelsin. Al qalǵanlarınız qamaqta turasızlar. Sózlerińizdiń haqıyqat yaması jalǵan ekenligin tekserip kóremiz. Eger sózlerińiz jalǵan bolsa, faraonniń bası menen ant ishemen, sizler jansızlarsız.

¹⁷ Solay etip, Yusup aǵaların úsh künge qamatıp qoydı.

¹⁸ Úshinshi kúni olarǵa:

– Men Qudaydan qorqatuǵın adamman. Eger sizler bılay isleseńiz, bir qasıq qanıńızdan keshemen: ¹⁹ ózlerińizdiń hadal adamlar ekenligińizdi dálillewińiz ushın, arańızdan birińiz qamaqta qalsın, al qalǵanlarınız ash qalǵan xojalıqlarınız ushın gálle alıp ketińler. ²⁰ Sońınan kishkene inińizdi maǵan alıp kelińler. Sonda sózlerińizdiń haqıyqı ekenligi dálillenip, ólimnen aman qalasızlar, – dedi. Olar buǵan kelisim berdi.

²¹ Olar bir-birine: «Shınında da, bizler inimizge islegen isimiz ushın jazalanıp atırımız. Ol bizlerge jalbarınǵanda, onıń qalay qıynalǵanın kórsek te, onı tıńlamadıq. Sol sebepten bizlerdiń basımızǵa da usı qıyınshılıq tústi», – desti.

²² Ruben olarǵa:

– «Balalǵa jamanlıq islemeńler», – dep sizlerge eskertpegen be edim? Biraq sizler tıńlamadıńlar. Mine, házir

onıń qanıńnı qumı bizlerden talap etilip atır, – dedi.

²³ Yusuptıń ózlerin túsinetuǵının aǵaları bilmedi, sebebi Yusup olar menen dilmash arqalı sóylesken edi.

²⁴ Yusup aǵalarınń janınan ketip, jilap jiberdi. Sońnan qaytıp kelip, olar menen sóylesti hám aralarınan Shimondı tutqınǵa alıp, basqalarınń kóz aldında baylatıp qoydı.

Yusuptıń aǵalarınń Qananǵa qaytıwı

²⁵ Yusup aǵalarınń qapların ǵállege toltırıwdı, gúmislerin hár biriniń qabına qaytarıp salıwdı hám jol azıǵın beriwdi buyırdı. Aytılǵan sóz orınladı. ²⁶ Yusuptıń aǵaları ǵállelerin esheklerine artıp, jolǵa tústi.

²⁷ Túnegen jerinde olardıń birewi esheginе jem bereyin dep qaptıń awzın ashtı hám óziniń gúmisiniń qaptıń awzında turǵanın kórdi. ²⁸ Ol tuwısqanlarına:

– Gúmisimdi qaytarıp beripti. Mine, ol qabımınń ishinde eken, – dedi. Sonda olardıń júrekleri suwlap, qaltırıp, bir-birine:

– Qudaydıń bizlerge bul ne qılǵanı? – dedi.

²⁹ Olar Qananǵa, ákesi Yaqıppqa qaytıp kelip, baslarınan keshirgenleriniń hámмесin aytıp berip, bilay dedi:

³⁰ – Sol eldiń basshısı bizler menen qatal sóylesip, bizlerdi elge kelgen jansızlar dep esapladı. ³¹ Bizler oǵan: «Bizler hadal adamlarmız, jansızlar emespiz. ³² Bizler on eki tuwısqan bolıp, bir ákeniń ullarımız. Bir inimiz joytılp ketti, al kishkene inimiz házir Qananda, ákemizdiń janında qaldı», – dedik. ³³ Sol eldiń basshısı bizlerge: «Sizlerdiń hadal adamlar

ekenligińizdi men mınadan bilemen: tuwısqanıńızdıń birewin qasımда qaldırın da, al qalǵanlarıńız ash qalǵan xojalıqlarıńız ushın ǵálle alıp, kete berińler. ³⁴ Al genje inińizdi maǵan alıp kelesizler. Men sonда sizlerdiń jansız emes, al hadal adamlar ekenligińizdi bilemen hám tuwısqanıńızdı sizlerge qaytarıp beremen. Sonda sizler bul elde sawda isley alasızlar», – dedi.

³⁵ Olar qapların bosatıp atırıp, hár qaysısı óz qabınıń ishinen túyiwli gúmisin tawıp aldı. Túyiwli gúmislerin kórgende, olardıń ózleri de, ákesi de qorqıp ketti. ³⁶ Sonda Yaqıp ullarına: – Sizler meni perzentlerimnen ayırdıńlar: Yusup joq, Shimon joq, endi Benyamindi de alıp ketpekshisizler. Mańlayım bunshellı qara bolmasa! – dedi.

³⁷ Ruben ákesine:

– Eger men Benyamindi qaytarıp ákelmesem, meniń eki ulımdı óltire ǵoy. Benyamindi maǵan tapsır, men onı saǵan qaytarıp ákelemen, – dedi.

³⁸ Biraq Yaqıp:

– Ulımdı sizler menen jibermeymen, óytkeni aǵası ólip, ol jalǵız qaldı. Eger ol jolda bir bálege jolıqsa, sizler meniń ǵarrı basımdı sol qayǵı menen óliler mákanına jiberesizler, – dedi.

Benyaminniń Mısırǵa alıp barılıwı

43 ¹ Qanan jerindegi ashlıq kúshli edi. ² Mısırdan alıp kelingен ǵálle tawıslıǵannan keyin, Yaqıp ullarına:

– Jáne barıp, az-maz azıq-awqat satıp ákelińler, – dedi.

³ Yahuda ákesine bilay dedi:

– Ol adam bizlerge: «Eger inińiz sizler menen birge kelmese, kózime

kórinbeñler», – dep qatañ aytqan edi. ⁴ Eger inimizdi bizler menen birge jiberseñ, barıp, sağan azıq-awqat alıp kelemiz. ⁵ Eger jibermeseñ, bizler bara almaymız, sebebi ol adam: «Iniñiz sizler menen birge kelmese, kózime kórinbeñ», – degen edi.

⁶ Izrail:

– Ne ushın sizler ol adamğa jáne bir iniñizdiñ bar ekenin aytıp, meniñ basımdı bálege qoydıñız? – dedi.

⁷ Olar ákesine:

– Ol adam bizlerden ózlerimiz hám tuwısqanlarımız haqqında shuqlap sorap: «Ákeñiz ele tiri me? Basqa tuwısqanıñız bar ma?» – degende, bizler onıñ sorawlarına juwap berdik. Onıñ bizlerge: «Iniñizdi alıp keliñ», – dep aytatuğının qayaqtan bilippiz? – dedi.

⁸ Yahuda ákesi Izrailğa:

– Balanı meniñ menen jiber, keteyik. Sonda sen de, bizler de, balalarımız da ólmey, tiri qalamız. ⁹ Men bala ushın basım menen juwap bere-men, onı mennen talap eteseñ. Eger men onı aldıña qaytarıp ákelmesem, onda bir ómir seniñ aldıña ayıpker bolaman. ¹⁰ Eger waqıttı soza berme-genimizde, házirge deyin eki ret barıp kelgen bolar edik, – dedi.

¹¹ Aqırında Izrail ullarına bilay dedi:

– Meyli, onda bilay isleñ: ózleriñiz benen birge bul jerdiñ eñ jaqsı ónimlerinen alıp, ol adamğa sawğağa az-maz balzam, az-maz pal hám mum, ladan^a, piste, badam alıp barıñlar. ¹² Qaplarıñızdıñ awzında qaytıp kelgen gúmislerdi qaytarıp beriwiñiz ushın, eki ese gúmis alıp ketiñler. Múmkin, aljasıq bolğan shıǵar. ¹³ Iniñizdi alıp, sol adamğa qaytıp barıñlar. ¹⁴ Qúdireti

kúshli Quday ol adamnıñ júregine sizlerge degen rehim bersin, ol sizlerdiñ sol tuwısqanıñız benen Benyamindi sizlerge qaytarıp bersin. Al mağan kelsek, eger men balasız qalatuğın bolsam, meyli, balasız qala qoyayın.

¹⁵ Solay etip, tuwısqanlar sawǵaldı, eki ese gúmistı hám Benyamindi alıp, Mısırğa qaray jolǵa shıqtı hám Yusuptıñ aldına keldi. ¹⁶ Yusup olardıñ janındaǵı Benyamindi kórgende, óziniñ úy basqarıwshısına:

– Bul adamlardı meniñ úyime alıp bar da, mal soyıp, awqat tayarla. Óykeni olar túske awqattı meniñ menen birge jeydi, – dedi.

¹⁷ Úy basqarıwshısı Yusuptıñ aytqanınday islep, olardı Yusuptıñ úyine alıp bardı. ¹⁸ Tuwısqanlar ózleriniñ Yusuptıñ úyine aparılǵanın kórgende qorqıp ketip, bir-birine: «Bırın qaplarımızǵa qaytarıp salınǵan gúmistı sil-tawlap, ol bizlerdi usı jerge alıp kelgen shıǵar. Ol bizlerge topılıp, ózlerimizdi qul etpekshi hám esheklerimizdi tartıp almaqshı shıǵar», – desti.

¹⁹ Olar qapınıñ kیره awzında Yusuptıñ úy basqarıwshısına jaqınlap barıp:

²⁰ – Mırzamız, bizler bunnan aldın azıq-awqat satıp alıw ushın bul jerge kelgen edik. ²¹ Qaytarsın túnegen jerimizde qaplarımızdı ashıp qaraǵanı-mızda, hár birimiz gúmisimizdiñ bası buzılmay, qaptıñ awzında turǵanın kórip, hayran qaldıq. Bizler onı qaytarıp alıp keldik. ²² Bunnan tısqarı, bizler azıq-awqat satıp alıw ushın qosımsha gúmis alıp keldik. Al sol gúmisimizdi qaplarımızǵa kim salıp qoyǵanın bizler bilmeymiz, – dedi.

²³ Úy basqarıwshısı:

^a 43:11 *Ladan* – xosh iyisli shayıp.

– Qáweterlenbeñler hám qorqpañlar. Qaplarıńızdaǵı bul gáziyneni sizlerdiń hám ákeñizdiń Qudayı qaplarıńızǵa salıp ketipti. Men gúmisinızdi aldım, – dedi.

Soñınan ol Shimondı olardıń aldına alıp keldi.

²⁴ Úy basqarıwshı olardı Yusuptıń úyine alıp kelip, ayaqların juwıw ushın suw hám esheklerine jem berdi.

²⁵ Tuwısqanlar túske, Yusuptıń keliwine sawǵaların tayarlap qoydı. Sebebi ózleriniń sol jerde awqatlanatuǵının esitken edi.

²⁶ Yusup úyge kelgende, olar sawǵaların ishke ákelip, Yusupke berdi hám onıń aldında jerge deyin iyilip, tájim etti. ²⁷ Yusup olardan hal-awhal sorap bolǵannan keyin:

– Ózlerińiz aytqan ğarrı ákeñiz aman-saw júr me? Ol ele tiri me? – dedi.

²⁸ – Siziń qulıńız bolǵan ákemiz aman-saw júr, ol ele tiri, – dep olar húrmet penen iyilip, tájim etti.

²⁹ Yusup kóz taslap, ózi menen bir anadan tuwılǵan inisi Benyamindi kórgende:

– Bul maǵan aytqan genje inińiz be? – dep soradı hám Benyaminge: – Quday saǵan miyrimin túsirsin, ulım, – dedi de, ³⁰ dárhal sol jerden shıǵıp ketti. Óytkeni tuwısqanın kórgende, onıń júregi eljirep ketken edi. Yusup bólmesine kirip, sol jerde jılap aldı.

³¹ Ol betin juwǵannan keyin sırtqa shıqtı da, ózin qolǵa alıp:

– Awqat ákelinsin! – dep buyırdı.

³² Yusupke bólek, aǵa-inilerine bólek hám Yusup penen awqatlanıp otırǵan mısırılılarǵa bólek dasturxan jayıldı. Sebebi mısırılılar evreyler menen birge awqat jemeytuǵın edi, bul

olar ushın mákiriw esaplanatuǵın edi. ³³ Tuwısqanları Yusuptıń qarsı aldında úlkeninen kishisine deyin, jası boyınsha otırdı. Olar tań qalısıp, bir-birine qaradı. ³⁴ Yusuptıń dasturxanına olarǵa awqat jiberildi. Sonda Benyaminniń payı basqalarǵa qaraǵanda bes ese artıq boldı. Olar Yusup penen birge ishıp, kewil kóterip otırdı.

Joyılǵan gúmis kese

44 ¹ Yusup óziniń úy basqarıwshısına bılay dep buyırdı:

– Bul adamlardıń qapların ózleri kótere alǵansha azıq-awqatqa toltır hám hár biriniń gúmisin qabınıń awzına sal. ² Eń genjesiniń qabınıń awzına gálle ushın tólangen gúmisine qosa, meniń gúmis kesemdi de salıp qoy.

Úy basqarıwshısı Yusuptıń aytqanıday etip isledi.

³ Erteñine tań atıwdan, sol adamlar eshekleri menen birge joǵa atlandı. ⁴ Olar qaladan uzaqlap ketpey turıp, Yusup óziniń úy basqarıwshısına bılay dep buyırdı:

– Bar, sol adamlardıń izinen quw. Jetip alǵanıńnan keyin, olarǵa bılay dep ayt: «Ne ushın sizler jaqsılıqqa jamanlıq qaytardıńız? ⁵ Ne ushın xojayınıńnıń gúmis kesesin urlap kettińiz? Xojayınım onnan ishıp, onı pal ashıw ushın qollanadı-ǵo. Sizler jaman is isledińler».

⁶ Úy basqarıwshısı aǵalı-inililerdiń izinen quwıp jetip, olarǵa usı gáplerdi ayttı.

⁷ Aǵalı-inililer oǵan:

– Mirzamız, ne ushın bunday sózlerdi aytıp tursız? Siziń qullarıńız bolǵan bizler bunday islerdi islewden awlaqpız. ⁸ Hátte, bizler qaplarımızdıń awzınan tapqan gúmistı Qanan jerinen

sizge qaytarıp ákelip bergen edik-ǵo. Qalay bizler xojayınıńızdıń úyinen gúmis yamasa altın urlaymız? ⁹ Gúmis kese qullarınıńızdıń qaysı birinen tabılsa, sol óltirilsin, al qalǵanlarımız xojayınıımızǵa qul bolayıq, – dedi.

¹⁰ Úy basqarıwshısı:

– Meyli, sizler aytqanday bolsın. Kese kimnen tabılsa, sol meniń qulım boladı. Al qalǵanlarınıız ayıpsız bolsız, – dedi.

¹¹ Olar dárhal qapların jerge túsirip, awızların ashtı. ¹² Úy basqarıwshı úlkeninen baslap, kishisine deyin, hámmesiniń qapların tekserip shıqtı. Kese Benyaminniń qabınan tabıldı. ¹³ Tuwısqanlar qayǵıdan kiyimlerin jırttı hám júklerin esheklerine artıp, qalaǵa qayıp bardı.

¹⁴ Yahuda hám tuwısqanları Yusuptiń úyine kelgende, ol ele úyde edi. Olar Yusuptiń aldında jerge jıǵıldı.

¹⁵ Yusup olarǵa:

– Nege bunday isledińiz? Mendey adamnıń pal ashıp, bilip alatuǵının bilmedińiz be? – dedi. ¹⁶ Sonda Yahuda:

– Mirzamızǵa bizler ne ayta alamız? Ne dep túsindire alamız? Ózlerimizdi qalay aqlay alamız? Quday qullarınıızdıń ayıbın áshkara etti. Bizler de, kese tabılǵan adam da sizge qul bolamız, – dedi.

¹⁷ Yusup:

– Yaq, men bunday islewden awlaqpan. Kese kimnen tabılǵan bolsa, tek sol maǵan qul boladı. Al sizler aman-esen ákeńizdiń aldına qayta beriiń, – dedi.

Yahudaniń Benyamin ushın jalbarınıwı

¹⁸ Sonda Yahuda Yusupke jaqınaraq kelip bilay dedi:

– Mirzam, maǵan bir sóz aytıwǵa ruxsat etiń. Siz faraon menen birdey biylikke iyesiz, qulnızǵa ashıwlanbań. ¹⁹ Mirzam, siz qullarınıız bolǵan bizlerden: «Ákeńiz yamasa basqa tuwısqanıńız bar ma?» – dep soraǵanıńızda, ²⁰ bizler sizge: «Ǵarrı ákemiz hám onıń qartayǵanda kórgen genje ulı bar. Onıń tuwısqanı ólip, anasınan jalǵız qalǵan edi hám ákemiz onı jaqsı kóredi», – degen edik. ²¹ Sonda siz qullarınıız bolǵan bizlerge: «Onı maǵan alıp keliń, bir kóreyin», – degen edińiz. ²² Biraq bizler sizge: «Bala ákesin taslap kete almaydı. Eger ákesi onnan ayrılsa, ólip qaladı», – degen edik. ²³ Siz qullarınıız bolǵan bizlerge: «Eger genje inińiz sizler menen birge kelme-se, kózime kórinbeń», – degen edińiz. ²⁴ Bizler siziń qulnız bolǵan ákemizge qayıp barǵanıımızda, siziń sózlerińizdi oǵan aytıp berdik. ²⁵ Ákemiz: «Jáne barıp, bizlerge az-maz azıq-awqat satıp alınılar», – degende, ²⁶ bizler oǵan: «Bara almaymız, eger genje inimiz bizler menen birge barsa ǵana, baramız. Genje inimiz bizler menen birge bolmasa, ol adamnıń júzin kóre almaymız», – dedik. ²⁷ Sonda qulnız bolǵan ákemiz bizlerge: «Hayalım Rahilanıń maǵan eki ul tuwıp bergeniń bilesiz. ²⁸ Birewinen ayrıldım. Onı bir haywan tilkim-tilkim etip taslaǵan, sonnan beri onı qayıp kórmedim. ²⁹ Eger sizler buni da alıp ketseńiz hám ol bir bálege jolıqsa, onda sizler meniń ǵarrı basımdı sol qayǵı menen óliler mákanına jiberesizler», – dedi. ³⁰ Endi men siziń qulnız bolǵan ákemizge qayıp barǵanıımda, onıń janınan artıq kóretuǵın ulı qasımda bolmasa, ³¹ ol ulınıń joq ekenin kórip, ólip qaladı. Sonda siziń qulnız bolǵan

bizler qulıńız bolǵan ákemizdiń ǵarrı basın sol qayǵı menen óliler mákanına jiberemiz. ³² Siziń qulıńız bolǵan men bul bala ushın basım menen juwap beremen dep, ákeme: «Eger onı saǵan qaytarıp alıp kelmesem, onda men bir ómir seniń aldında ayıpker bolayın», – dedim. ³³ Sonlıqtan endi balanıń ornına sizge men qul bolıp qalayın. Al bala tuwısqanları menen birlikte qayta bersin. ³⁴ Sebebi bala janımda bolmasa, ákeme qalay qayıp baraman? Men ákemniń basına túse-tuǵın baxıtsızlıqqa shıday almayman.

Yusuptıń tuwısqanlarına ózin tanıtwı

45 ¹ Sonda Yusup xızmetshilerdiń aldında ózin artıq tuta almay:

– Hámmeni bul jerden shıǵarıp jiberiń! – dep baqırdı. Solay etip, Yusup tuwısqanlarına ózin tanıtqanda, onıń janında hesh kim joq edi. ² Onıń dawıslap jılaǵanı sonshelli, mısırlılar da onıń jılaǵanın esitti. Bul haqqında xabar faraonniń sarayına da jetip bardı.

³ Yusup tuwısqanlarına:

– Men Yusuppen! Ákem ele tiri me? – dedi. Biraq tuwısqanları onıń aldında albirap, ne dep juwap bererin bilmedi.

⁴ Yusup olarǵa:

– Maǵan jaqınaraq kelińler, – dedi. Olar jaqınaraq kelgende, Yusup sózin bilay dep dawam etti:

– Men sizler Mısırǵa satıp jibergen tuwısqanıńız Yusuppen! ⁵ Meni bul jerge satıp jibergenińız ushın qıynalmań hám ózlerińizdi ayıplamań. Quday adamlardıń ómirin saqlap qalıw ushın, meni sizlerden aldın bul jerge jiberdi. ⁶ Elde eki jıldan beri ashlıq bolmaqta, jáne bes jil

dawamında jer de egilmeydi, zúraát te jıynalmaydı. ⁷ Quday jer júzinde urpaqlarıńızdı saqlap qalıw ushın hám tań qalarlıq jol menen janlarıńızdı qutqarıw ushın, meni sizlerden aldın bul jerge jiberdi. ⁸ Meni bul jerge sizler jibergenińız joq, al Quday jiberdi. Ol meni faraonga keńesgoy, onıń sarayına xojayın hám pútkil Mısır eline basshı etip qoydı. ⁹ Sizler dárhal ákemniń aldına barıń da, oǵan ulıńız Yusup: «Quday meni pútkil Mısır eline basshı etip qoydı. Irkilmey, janıma kel. ¹⁰ Sen balalarıń, aqlıqlarıń, súriw hám padalarıń, pútkil mal-múlkiń menen birlikte Goshen jerine ornalasıp, meniń janımda bolasań. ¹¹ Sol jerde men seni baǵaman, óytkeni ashlıq jáne bes jil dawam etedi. Bolmasa sen, xojalıǵıń hám saǵan tiyisli hámme nárse nabıt boladı», – dep aytıp atır deńler.

¹² Sońınan ol tuwısqanlarına jáne:

– Mine, sizler de, inim Benyamin, sen de óz kózlerińız benen kórip turǵanıńızday, sizlerge bul sózlerdi aytıp turǵan men – haqıyqattan da, Yusup bolaman. ¹³ Mısırda meniń qanshelli ataq-abrayǵa iye ekenimdi hám ózlerińız kórgen nárselerdiń hámмесin ákeme aytıp beriń. Ákemdi dárhal bul jerge alıp keliń, – dedi.

¹⁴ Sońınan Yusup inisi Benyaminniń moynınan qushaqlap jiladı. Benyamin de onı qushaqlap jiladı. ¹⁵ Yusup barlıq aǵaların da súyip, olardı qushaqlap jiladı. Keyin tuwısqanları onıń menen sóylese basladı.

¹⁶ Yusuptıń tuwısqanları kelgeni haqqında xabar faraonniń sarayına jetip barǵanda, faraon hám onıń xızmetshileri buǵan quwandı. ¹⁷ Faraon Yusupke bilay dedi:

– Tuwısqanlarıña ayt, olar esheklerine júklerin artıp, Qanangá qaytsın. ¹⁸ Ákesin hám xojalıqların alıp, usı jerge qayıp kelsin. Men olarğa Mısırdıń eń jaqsı jerlerin beremen, iship-jeytugını mol boladı. ¹⁹ Jáne de, olarğa bılay dep aytıwıńdı da buyıraman: balaları hám hayalları ushın Mısırdan arabalar alıp ketsin hám ákeńizdi bul jerge alıp kelsin. ²⁰ Qalıp ketken zatlarına ashınbasın, pútkil Mısırdıń eń jaqsı zatları olardiki boladı.

²¹ Izraildıń ulları ayılğanlardı isledi. Yusup faraonnıń buyırığı boyınsha olarğa arabalar hám jol ushın azıq berdi. ²² Yusup olardıń hár birine bir shapannan, al Benyaminge úsh júz shekel gúmis penen bes shapan berdi. ²³ Ol ákesine arnap, on eshekke Mısırdıń eń jaqsı zatların júkledi hám ákesiniń joli ushın, on mashağa dán, nan hám azıq-awqat artıp jiberdi. ²⁴ Yusup tuwısqanların jolğa shıǵarıp salıp atırıp:

– Jolda jánjellesip júrmeńler, – dedi.

²⁵ Yusuptıń tuwısqanları Mısırdan shıǵıp, Qanan eline, ákesi Yaqıptıń janına qayıp keldi. ²⁶ Olar ákesine:

– Yusup tiri eken, ol házir pútkil Mısır elin basqarıp tur, – dedi. Biraq Yaqıptıń júregi búlk etpedi hám olarğa isenbedi. ²⁷ Olar ákesine Yusuptıń ózlerine aytqan barlıq sózlerin aytıp berdi. Yaqıp ózin kóshirip ákeliw ushın Yusuptıń jibergen arabaların kórgende, ruwxına jan kirdi. ²⁸ Sonda Izrail:

– Endi isenemen, ulım Yusup ele tiri eken! Ólmesimnen burın barıp, onı kóretuǵın boldım, – dedi.

Yaqıptıń Mısırǵa kóship barıwı

46 ¹ Solay etip, Izrail óziniń barlıq mal-múlkin alıp, jolğa shıqtı. Beer-Shebaǵa jetip kelgende,

ákesi Ísaqtıń Qudayına arnap qurbanlıqlar shaldı. ² Quday túnde Izrailǵa ayan berip:

– Yaqıp, Yaqıp! – dedi.

– Lábbáy, – dedi ol.

³ Quday oǵan bılay dedi:

– Men Qudayman, ákeńniń Qudayıman. Sen Mısırǵa barıwdan qorqpa. Men ol jerde seniń urpaqlarıńnan ullı xalıq jarataman. ⁴ Men seniń menen birge Mısırǵa baraman hám urpaqlarıńdı usı jerge sózsiz qaytarıp alıp kelemen. Qaytıp bolǵanıńda, Yusup óz qolları menen kózlerińdi jabadı.

⁵ Sońınan Yaqıp Beer-Shebadan jolğa shıqtı. Izraildıń ulları ákesi Yaqıptı, balaların hám hayalların faraon jibergen arabalarǵa mingizip, alıp ketti. ⁶ Olar malların hám Qanan jerinde jıynaǵan pútkil mal-múlkin alıp, Mısırǵa keldi. Yaqıp penen onıń pútkil urpaqları birge edi. ⁷ Yaqıp ózi menen birge ulların, qızların, aqlıqların, yaǵnıy pútkil urpaqların alıp, Mısırǵa kóship keldi.

⁸ Izraildıń, yaǵnıy Yaqıptıń Mısırǵa alıp kelgen ullarınıń hám urpaqlarınıń atları tómendegishe:

Yaqıptıń tuńǵıshı – Ruben. ⁹ Rubenniń ulları: Xanax, Pallu, Xesron hám Karmiy.

¹⁰ Shimonnıń ulları: Emuel, Yamin, Ohad, Yaxın, Soxar hám qananlı halalınan tuwılǵan Shaul.

¹¹ Lebiydiń ulları: Gershon, Qohat hám Merariy.

¹² Yahudanıń ulları: Er, Onan, She-la, Peres hám Zerax. Biraq Er menen Onan Qananda qaytıp bolǵan edi. Perestiń ulları: Xesron hám Xamul.

¹³ Issaxardıń ulları: Tola, Puwa, Iob hám Shimron.

¹⁴ Zebulonıń ulları: Sere, Elon hám Yaxleel.

¹⁵ Bular Leaniń Yaqıppqa tuwıp bergen ulları hám olardıń urpaqları. Lea olardı hám qızı Dinanı Paddan-Aramda tuwǵan edi. Yaqıptıń Lea arqalı taraǵan urpaqları barlıǵı bolıp otız úsh edi.

¹⁶ Gadtıń ulları: Sifyon, Xaggiy, Shuniy, Esbon, Eriy, Arodiy hám Areliy.

¹⁷ Asherdiń ulları: Imna, Ishwa, Ishwiy, Beria hám olardıń qarında-sı Serax.

Beriyaniń ulları: Xeber hám Malkiel. ¹⁸ Bular Labanniń qızı Leaǵa bergen shorısı Zilpanıń Yaqıppqa tuwıp bergen ulları hám olardıń urpaqları. Olar barlıǵı on altı edi.

¹⁹ Yaqıptıń hayalı Rahilaniń ulları Yusup hám Benyamin edi. ²⁰ Mısırdá Yusup Menashshe hám Efrayım degen eki ullı boldı. Yusupke olardı Uon qalasınıń ruwxaniyi bolǵan Potiferaniń qızı Asenat tuwıp berdi.

²¹ Benyaminniń ulları: Bela, Bexer, Ashbel, Gera, Naaman, Exiy, Rosh, Muppim, Xuppim hám Ard.

²² Bular Rahilaniń Yaqıppqa tuwıp bergen ulları hám olardıń urpaqları. Olar hámmesi bolıp on tórt edi.

²³ Danniń ulı: Xushim.

²⁴ Naftaliydiń ulları: Yaxsiel, Gu-niy, Eser hám Shillem. ²⁵ Bular Labanniń qızı Rahilaǵa bergen shorısı Bilhaniń Yaqıppqa tuwıp bergen ulları hám olardıń urpaqları. Olar hámmesi jetew edi.

²⁶ Yaqıptıń ullarınıń hayalların qospaǵanda, Yaqıptıń urpaǵınan bolǵan hám onı menen birge Mısırga kelgenlerdiń sanı hámmesi bolıp alıp altı adam edi. ²⁷ Yusuptıń Mısırdá tuwılǵan eki ulı menen birlikte Mısırga kóshken Yaqıptıń xojalıǵı hámmesi bolıp jetpis adam edi.

Yaqıptıń Yusup penen ushırasıwı

²⁸ Yaqıyp Goshen jerinde kórisetüǵının aytıw ushın Yusupke aldın ala Yahudanı jiberdi. Olar Goshen jerine jetip kelgende, ²⁹ Yusup óziniń arbasın jegip, ákesi Izraildı kóriw ushın, Goshenge bardı. Yusup ákesin kóre sala, onı moynınan qushaqlap, uzaq jıladı. ³⁰ Izrail Yusupke:

– Tiri ekenińdi óz kózim menen kórdim, endi ólsem de, ármanım joq, – dedi.

³¹ Yusup tuwısqanlarına hám ákesiniń úy-ishindegi adamlarǵa bılay dedi:

– Men faraonǵa barıp bılay deymen: «Qanan jerinde jasaǵan tuwısqanlarım hám ákemniń úy-ishindegi adamlar maǵan keldi. ³² Olar shopanlar bolıp, sharwashılıq penen shuǵıllanadı. Sonlıqtan olar súriwlerin, padaların hám barlıq mal-múlkin ózleri menen birge alıp kelgen». ³³ Eger faraon sizlerdi shaqırıp: «Kásip-kárińiz ne?» – dep sorasa, ³⁴ sizler: «Ata-babalarımız sıyaqlı, bizler de bala waqtımızdan beri sharwashılıq penen shuǵıllanamız», – dep aytıńlar. Sonda sizlerge Goshen jerine ornalasıwıńızǵa ruxsat etiledi. Sebebi mısırlılar shopanlardan jerkenedi.

Yusuptıń ákesi hám tuwısqanlarınıń faraon menen ushırasıwı

47 ¹ Yusup faraonǵa barıp: – Ákem hám tuwısqanlarım súriwleri, padaları hám barlıq mal-múlki menen Qanan jerinen keldi. Olar házir Goshen jerinde, – dep xabarladı.

² Keyin Yusup ájaǵalarınıń ishinen besewin tańlap alıp, faraonniń aldına alıp keldi.

³ Faraon Yusuptiń aǵalarınan:

– Kásip-kárińiz ne? – dep soradı.

Olar bilay dep juwap berdi:

– Siziń qullarınız bolǵan bizler atababalarımız sıyaqlı shopanbiz. ⁴ Bizler bul elge waqıtsha jasaw ushın keldik. Qanan jerinde kúshli ashlıq bolıp, mallarımız jayılatuǵın óris qalmadı. Ruxsat etseńiz, Goshen jerine ornalasayıq.

⁵ Sonda faraon Yusupke:

– Ákeń hám tuwısqanlarınıń saǵan kelipti. ⁶ Mısır jeri seniń iqtıyarıńda. Olardı eldiń eń jaqsı jerine ornalas-tır. Olar Goshen jerinde jasasın. Eger olardıń arasında uqplı adamlar bar bolsa, olardı meniń sharwam ústinen baqlawshı etip qoy, – dedi.

⁷ Keyin Yusup ákesi Yaqıptı faraonniń aldına apardı. Yaqıp faraongá pátiyasın berdi. ⁸ Faraon Yaqıptan:

– Jasińiz neshede? – dep soradı.

⁹ Yaqıp oǵan:

– Men bir júz otız jıldan beri dúnyaǵa miymanman. Meniń ómirim tez hám mashaqatlı ótti, biraq men ata-babalarımniń miyman bolıp jasap ketken jasına ele jetpedim, – dep juwap berdi.

¹⁰ Sońınan Yaqıp faraongá pátiya-sın berip, onıń aldınan shıǵıp ketti.

¹¹ Solay etip, Yusup ákesin hám tuwısqanların Mısırǵa ornalastırıp, faraonniń buyırǵanınday, olarǵa eldiń eń jaqsı jerinen, Ramses úlkesinen men-shik jer berdi. ¹² Jáne de, Yusup ákesin, tuwısqanların hám ákesiniń úy-ishin balalarınıń sanına qaray azıq-awqat penen támiyinledi.

Ashlıq jılları Yusuptiń Mısırda basqarıwı

¹³ Ashlıqtıń kúsheygeni sonshelli, hesh bir elde jeytuǵın nárse qalmadı.

Mısır hám Qanan elleri qırılıp kete jazladı. ¹⁴ Yusup satqan dáni ushın Mısırdaǵı hám Qanandaǵı barlıq gúmis-lerdi jıynap, faraonniń sarayına apardı.

¹⁵ Mısırda da, Qananda da gúmis ta-wıslǵanda, mısırılılar Yusupke kelip:

– Bizlerge jeytuǵın nárse beriń! Biz-ler siziń kóz aldınızda ólip keteyik pe? Gúmislerimiz de tawııldı, – de-di. ¹⁶ Yusup olarǵa:

– Eger gúmisińiz tawıslǵan bolsa, mallarınızdı alıp keliń. Men olardıń ornına sizlerge azıq-awqat beremen, – dedi.

¹⁷ Solay etip, olar malların Yusupke alıp keldi. Yusup olardıń atları, may-da-iri malları hám eshekleriniń ornına azıq-awqat berdi. Yusup bir jil boyı olardı mallarınıń ornına azıq-awqat penen támiyinledi.

¹⁸ Sol jil ótkennen soń, keyingi jılı xalıq jáne Yusuptiń aldına kelip:

– Mirzamız, sizden haqıyqattı jasır-maymız: gúmisimiz tawııldı, mal-larımızdı sizge berdik. Endi sizge ózimizden hám jerimizden basqa be-retuǵın hesh nársemiz qalmadı. ¹⁹ Biz-ler siziń kóz aldınızda ólip keteyik pe? Jerlerimiz de shólge aylansın ba? Siz bizlerdi hám jerlerimizdi satıp alıp, or-nına azıq-awqat beriń. Bizler jerimiz benen birge faraonniń qulı bolayıq. Bizlerge tuqım beriń, ólmey, tiri qa-layıq, jer de qańırıp qalmasın, – dedi.

²⁰ Solay etip, Yusup Mısırdaǵı barlıq jerlerdi faraon ushın satıp aldı. Mısır-lılardıń hámmesi atızların sattı. Óyt-keni ashlıq olardı buǵan májbúr etti. Jerlerdiń hámmesi faraondiki boldı.

²¹ Yusup Mısırdań bir shetinen ekin-shi shetine deyin pútkil xalıqtı fa-raonniń qulına aylandırdı. ²² Ol tek ruwxaniyelerdiń jerlerin ǵana satıp

almadı. Sebebi olar faraon tárepinen támiyinlenip, sol arqalı kún keshirgenlikten, jerlerin satpadı.

²³ Yusup xalıqqa:

– Men sizlerdi hám jerlerińizdi faraon ushın satıp aldım. Mine, sizlerge tuqım, onı jerge egińler. ²⁴ Zúráát jıynaǵanıńızda, zúráátıń besten bir bólegin faraonǵa beresiz. Al qalǵan tórt bólegin atızǵa etetuǵın tuqım retinde qollanasız, jáne de, ózińiz, xojalıǵıńız hám balalarıńız ushın awqat qılasız, – dedi.

²⁵ Xalıq Yusupke:

– Siz bizlerdiń ómirimizdi saqlap qaldıńız. Mırzamızdıń kewlinen shıǵayıq hám bizler faraonnıń qulı bolayıq, – dedi.

²⁶ Yusup zúráátıń besten birin faraonǵa beriw haqqında Mısırda nızam shıǵardı hám bul nızam házirgi künge deyin saqlanıp keledi. Tek ruwxaniyelerdiń jerleri ǵana faraonǵa berilmedi.

Yaqıptıń sońǵı tilegi

²⁷ Izrail Mısırda Goshen jerine ornalastı. Olar sol jerde múlik iyesi boldı hám ósip-ónip, júdá kóbeydi.

²⁸ Yaqıp Mısırda on jeti jil jasadı. Ol barlıǵı bolıp bir júz qırq jeti jil ómir súrdi.

²⁹ Ólimi jaqınlasqanda, Yaqıp ulı Yusuptı shaqırıp alıp, oǵan bılay dedi:

– Maǵan miyrim kórset. Sanımnıń astına qolıńdı qoy da, maǵan jaqsılıq islep, sadıqlıq kórsetetuǵınıńa hám meni Mısırda jerlemeytuǵınıńa ant ish. ³⁰ Men qaytı bolǵanımnan soń, meni Mısırdan alıp ketip, ata-babalardıń janına jerle.

Yusup ákesine:

– Men aytqanıńızday isleymen, – dedi.

³¹ Izrail oǵan:

– Maǵan ant ish! – dedi.

Yusup ant ishti. Izrail tóseginin bas ushında iyilip, Qudayǵa sıyıdı.

Yaqıptıń Efrayım menen Menashshege pátiyasın beriw

48 ¹ Bunnan bir qansha waqıt ótkennen soń, Yusupke: «Ákeń awırıp atır», – degen xabar jetkende, ol ulları Menashshe menen Efrayımdı ertip, ákesine ketti. ² Yaqıppa: «Ulıńız Yusup keldi», – dep xabarlaǵanda, Izrail kúshin jynap, tóseginde turıp otırdı.

³ Yaqıp Yusupke:

– Qúdireti kúshli Quday Qanan jerindegi Luzda maǵan kórindi hám meni jarılqap, ⁴ maǵan: «Men seni ósip-óndirip, kóbeytemen. Urpaǵıńnan kóplegen xalıqlar jarataman. Bul jerdi sennen keyingi urpaqlarıńa máńgige menshik etip beremen», – degen edi. ⁵ Men Mısırǵa kelmesimnen aldın, seniń bul jerde tuwılǵan eki ulıń Efrayım menen Menashshe endi meniki bolıp esaplanadı. Olar men ushın Ruben hám Shimon menen teńdey. ⁶ Olardan keyin tuwılatuǵın balalarıń ózińdiki boladı. Olarǵa Efrayım hám Menashshe arqalı miyras ótedi. ⁷ Men Paddannan qayıtıp kiyatırǵanımda, Qanan elinde, Efrataǵa jetiwge az qalǵanda, Rahila qaytı bolıp, men onnan ayırılıp qaldım. Onı Efrataǵa, yaǵnıy Beytlehemge baratuǵın jol boyına jerledim, – dedi.

⁸ Izrail Yusuptıń ulların kórip:

– Bular kimler? – dep soradı.

⁹ Yusup ákesine:

– Bular – Qudaydıń maǵan Mısırda bergен ulları, – dedi.

Sonda Izrail oǵan:

– Olardı mağan jaqınlat, olarğa pátiyamdı bereyin, – dedi.

¹⁰Qartayğanlıqtan, Izraildın kózleri ázzilep, jaqsı kórmeytuğın edi. Yusup ulların ákesine jaqınlatqanda, ákesi olardı súyip, qushaqladı. ¹¹Soñınan Izrail Yusupke:

– Men seniñ diydarıńdı kóriwden úmitimdi úzgen edim, biraq, minekey, Quday mağan seniñ perzentlerińdi de kórsetti, – dedi.

¹²Yusup ákesiniń dizesinde otırğan ulların shetke aldı da, mañlayı jerge tiygenşe iyilip, ákesine tájim etti.

¹³Soñınan Yusup Efrayımdı oń jağına alıp, Izraildın shep qolına tuwrılap, al Menashsheni shep jağına alıp, Izraildın oń qolına tuwrılap turǵızdı. ¹⁴Biraq Izrail qolların ayqastırıp, tuńǵış ul Menashshe bolıwına qaramastan, oń qolın kishi ul Efrayımnıń basına, al shep qolın tuńǵış ul Menashsheniń basına qoydı.

¹⁵Keyin Yusupke pátiyasın berip bilay dedi:

– Atalarım Ibrayım menen Ísaqtıń xızmet etken Qudayı, usı künge deyin, ómirim boyı meniń shopanım bolǵan Quday, ¹⁶meni barlıq jamanlıqlardan saqlap kelgen perishte bul óspirimlerdi jarılqasın! Meniń atım hám atalarım Ibrayım menen Ísaqtıń atları olar arqalı dawam etsin. Olar jer betinde esap-sansız bolıp kóbeysin.

¹⁷Ákesiniń oń qolın Efrayımnıń basına qoyǵanı Yusupke unamadı. Sonlıqtan ol ákesiniń qolın Efrayımnıń basına alıp, Menashsheniń basına qoymaqshı boldı. ¹⁸Yusup ákesine:

– Áke, olay emes, tuńǵış ul Menashshe boladı, oń qolıńdı onıń basına qoy, – dedi.

¹⁹Biraq ákesi kelisim bermey:

– Bilemen, ulım, bilemen. Menashsheden de ullı bir xalıq shıǵadı. Biraq onıń inisi onnan da ullıraq bolıp, urpaqlarınan kóp xalıqlar kelip shıǵadı, – dedi.

²⁰Sol kúni Izrail olarğa pátiyasın berip, bilay dedi:

– Izraillılar pátiya bergende: «Quday seni Efrayım hám Menashsheday qılsın!» – dep sizlerdiń atıńız benen pátiya beretuğın boladı.

Usılayınsha Yaqıp Efrayımdı Menashsheden joqarı qoydı. ²¹Soñ Izrail Yusupke:

– Meniń ólimim jaqınlastı. Quday sizler menen birge bolıp, sizlerdi ata-babalarıńızdın jerine qaytaradı. ²²Saǵan tuwısqanlarıńnan bir pay artıq etip, taw etegindegi jerdi de beremen. Onı men qılısh hám sadaǵım menen amor xalqınan tartıp alǵan edim, – dedi.

Yaqıptıń ullarına pátiyasın beriwi

49 ¹Yaqıp ulların janına shaqırıp alıp, bilay dedi:

– Janıma jıynalıńlar, men keleshek te sizlerge ne bolatuğımın bildireyin.

² Jıynalıp qulaq salıńlar,
Háy, Yaqıp ulları,
Tıńlańız ákeńiz Izraildı!

³ Háy sen, Ruben, meniń tuńǵışım,
Erkeklik kúshimniń dáslepki jemisi,
Sen húrmet hám kúsh jaǵman eń ústinsen.

⁴ Biraq tasqanıń ushın suw sıyaqlı,
Ústem bolmaysañ hesh qashan endi.
Óytkeni kirdiń sen ákeńniń tósegine,
Tósegime kirip, haramladıń onu.

- 5 Ağayınli Shimon hám Lebiy,
Qılıshları – jawızlıq quralı.
- 6 Olardıń jasırın jobasına sherik
bolmayın,
Jıyınına da qatnaspayın men.
Sebebi olar ashıwǵa minip, adam
óltirdi,
Kewli kúsegenin qılıp,
Kesti buǵalardıń tirseklerin.
- 7 Nálet jawsın olardıń rehimsiz
ashıwına,
Nálet jawsın olardıń jawız
ǵázebine!
Olardı bólip jiberip, Yaqıp
xalqınıń arasına,
Tarqataman Izrail xalqınıń
arasına.
- 8 Háy Yahuda, tuwısqanlarıń seni
maqtaydı.
Qolıń jawınıńnıń jelkesinen túspeydi,
Tuwısqanlarıń aldında bas iyedi.
- 9 Yahuda, sen jas arıslansań,
Ulım meniń! Ań awlap qayttıń,
Jatasań arıslan sıyaqlı shirenip,
Mazańdı alıwǵa kimniń batılı
jeter?
- 10 Haqıyqıy iyesi kelgenge deyin,
Patshalıq hasası alınbas sennen.
Biylik bárqulla seniki bolıp,
Xalıqlar saǵan boysınar.
- 11 Baylarsań eshegińdi júzim
aǵashına,
Gúrreńdi miyweli shaqasına.
Juwarsań kiyimleriniń sharapqa,
Shapanınıń júzimniń qanına.
- 12 Sharaptan nurlı bolar kózleriń,
Súttan aq bolar seniń tiseriń.
- 13 Zebulon jasaydı teńiz boyında,
Kemelerge jaǵıs bolar ol,
Mákanlaǵan jeri bolar Sidonǵa
shekem.
- 14 Júkler arasında jatırǵan,
Issaxar – bir kúshli eshek.
- 15 Ol qashan dem alatuǵın jaqsı jer,
Unaytuǵın bir el kórse,
Júkti kóteriw ushın ıyǵın tutıp,
Erksiz xızmetshige aylanar.
- 16 Dan da Izraildiń bir urıwı bolıp,
Óz xalqına qazılıq eter.
- 17 Dan – jol shetindegı jılan,
Ol – soqpaqta jatırǵan bir uwlı
jılan.
Ol attıń tabaninan shaqqanda,
Atlını shalqasına jıǵıltar.
- 18 Seniń qutqarıwınıń kútppektemen,
Jaratqan Iye!
- 19 Gad basqınshılar hújimine ushırar,
Biraq olardıń izinen quwıp,
shabıwıl jasar.
- 20 Asherdiń azıq-awqatı toyımlı keler,
Ol patshaǵa say lázzetli taǵam
jetistirer.
- 21 Naftaliy – bir azat suwın,
Onnan ájayıp balalar tuwılar.
- 22 Yusup – miyweli aǵash,
Ol – bulaq basındaǵı jemisli terек.
Shaqaları diywaldan asıp óter,
- 23 Oǵan sadaqshılar rehimsiz hújim
etti,
Dushpanlarsha ústine oqlar
jawdırdı.
- 24 Biraq Izraildiń Qorǵawshı jartası
hám Shopanı bolǵan,
Yaqıptıń Kúshli Qudayınıń
járdeminde,
Qolları onıń qarıwlı hám shaqqan
boldı,
Sonlıqtan ol sadaǵın bekkem usladı.

- 25 Ákeńniń Qudayı seni qollap turar,
Joqarıdaǵı aspannıń bereketi
menen,
Jerdegi tereń bulaqlardıń bereketi
menen,
Kókirek súti hám ana qursaǵımnıń
bereketi menen,
Qúdireti kúshli Quday seni
jarılqar.
- 26 Ákeńniń bergen pátiyaları,
Ullıraq bolar áyyemgi tawlardıń
bereketlerinen,
Eski tóbeshikler molshılıǵıman da.
Pátiyalarım tuwısqanları ishinen
tańlangan Yusupke qosın!
- 27 Benyamin – ash qasqır,
Ol awlaǵan ańın azanda jep,
Keshte oljamı bóliser.

28 Izraıldıń on eki urıwı usılar.
Ákesi olarǵa bul sózlerdi aytıp, hár
birine minásip bolǵan pátiyanı ber-
gen edi.

Yaqıptıń ólimi

- 29 Bunnan keyin, Yaqip ullarına bı-
lay dep wásiyat etti:
– Men ólip, ata-babalarıma qosıla-
jaqpan. Meni ata-babalarımınñ janına,
xet xalqınan bolǵan Efronnıń atızın-
daǵı úńgirge aparıp qoyıńlar. 30 Bul
úńgir Qanan jerinde, Mamrege jaqın
jerdegi Maxpela atızında jaylasqan.
Onı Ibrayım xet xalqınan bolǵan Ef-
ronnan mazar qılıw ushın satıp alǵan
edi. 31 Ol jerge Ibrayım hám onıń ha-
yalı Sara, Ísaq hám onıń hayalı Rebek-
ka qoyılǵan. Men Leanı da sol jerge
qoydım. 32 Bul atız hám ondaǵı úńgir
xetlerden satıp alınǵan edi.
- 33 Yaqip ullarına bul wásiyat sóz-
lerin aytıp bolǵannan soń, tóseginde

ayaqların jıynap jattı da, demi tawısı-
lıp, óz ata-babalarına qosıldı.

50 ¹ Sonda Yusup ózin ákesiniń
ústine taslap, jılap turıp, onı
súydi. ² Ol óz xızmetindegi shıpaker-
lerge ákesiniń denesin mumiyalaw-
dı buyırdı. Olar Izraıldı mumiyaladı.
³ Bul is qırıq künge sozıldı. Sebebi
mumiyalawǵa sonsha waqıt kerek
edi. Mısırlılar Izrail ushın jetpis kún
aza tuttı.

⁴ Azalaw kúnleri ótkennen keyin,
Yusup faraonnıń wázirlerine:

– Maǵan miyrim kórsetip, faraonǵa
mınalardı jetkizińler. ⁵ Ákem maǵan
ant ishtirip: «Meniń ólimim jaqınlastı.
Meni Qanan jerindeǵi ózim ushın qaz-
dırdıǵan qábirge aparıp qoy», – degen
edi. Endi faraon ákemdi jerlep qaytı-
wıma ruxsat bersin, – dedi.

⁶ Sonda faraon Yusupke:
– Ákeńe bergen antıńdı orınlap, onı
jerlep qayt, – dedi.

⁷ Solay etip, Yusup ákesin jerlewge
ketti. Faraonnıń barlıq xızmetshileri,
saraydıń hám Mısır eliniń basshıları
onıń menen birge ketti. ⁸ Sonday-aq,
Yusuptıń pútkil xojalıǵı, tuwısqanları
hám ákesiniń úy-ishi de onıń menen
birge edi. Tek balalardı, mayda hám
iri mallardı Goshen jerinde qaldırdı.
⁹ Sawash arbalar hám onıń üstinde-
gi áskerler de olarǵa qosılıp, úlken
kóshke aylandı.

¹⁰ Olar Iordan dáryasınıń shıǵısın-
daǵı Atad qırmanına jetip barǵan-
da, way-waylap jılap, dawıs shıǵardı.
Yusup ákesi ushın jeti kún aza tuttı.
¹¹ Sol jerde jasaytuǵın qananlılar Atad
qırmanındaǵı azalaw máresimin kó-
rip: «Mısırlılar qanshelli awır aza tu-
tıp atır!» – desti. Sol sebepli Iordannıń

shıǵısındaǵı bul jerge Abel-Misrayım^a atı berildi.

¹² Yaqıptıń ulları ákesiniń wásiyatın tolıq orınladı. ¹³ Onıń denesin Qanan jerine ákelip, Mamrege jaqın jerdegi Maxpela atızındaǵı úńgirge qoydı. Bul úńgirdi Ibrayım xet xalqınan bolǵan Efronnan mazar qılıw ushın atız benen birge satıp alǵan edi. ¹⁴ Yusup ákesin jerlep bolǵannan soń, onıń ózi, tuwısqanları hám onıń menen birge ákesin jerlewge barǵanlardıń hámme-si Mısırǵa qayttı.

Yusuptıń aǵalarına tásele beriwı

¹⁵ Ákesi ólgennen keyin, Yusuptıń aǵaları bir-birine: «Eger Yusup bizlerge ele de kek saqlap júrgen bolıp, oǵan islegen jamanlıqlarımız ushın bizlerden ósh almaqshı bolsa ne qılamız?» – desti. ¹⁶ Solay etip, olar Yusupke mınaday xabar jolladı: «Ákemiz ólmesinen aldın wásiyat etip, ¹⁷ saǵan: „Aǵalarınınıń saǵan islegen jamanlıǵın, olardıń ayıp hám gúnasın keshir“, – dep aytıwımızdı tapsırǵan edi. Endi sen ákeńniń Qudayınıń qulları bolǵan bizlerdiń gúnamızdı keshir!» Yusup bul xabardı esitken-de jılap jiberdi.

¹⁸ Sonnan keyin, aǵalarınıń ózleri Yusupke kelip, onıń aldında jerge júǵılıp:

– Bizler seniń qullarınıbız, – dedi.

¹⁹ Biraq Yusup olarǵa:

– Qorqpańlar! Men Quday emespen. ²⁰ Sizler maǵan jamanlıq oylaǵan ediniz. Biraq Quday kóp adamlardıń ómirin saqlap qalıw ushın, házir ózlerińiz kórip turǵanıńızday, bul jamanlıqtı jaqsılıqqa aylandırdı. ²¹ Sonlıqtan qorqpańlar, men sizlerdi de, balalarınıńızdı da baǵaman, – dedi de, aǵalarınıń júregine jaǵatuǵın jıllı sózler aytıp, olarǵa tásele berdi.

Yusuptıń ólimi

²² Solay etip, Yusup hám onıń ákesiniń úy-ishi Mısırda jasap qaldı. Yusup bir júz on jıl jasadı. ²³ Yusup Efrayımınıń aqlıq-shawlıqların kórdi. Menasheniń ulı Maxirdiń ulların bawırına bastı.

²⁴ Yusup tuwısqanlarına:

– Meniń ólimim jaqınlastı. Biraq Quday sizlerge sózsiz názer saladı. Ol sizlerdi bul jerden alıp shıǵıp, Ózi Ibrayımǵa, Ísaqqa hám Yaqıppa beremen dep ant ishken jerine aparadı, – dedi.

²⁵ Sońınan olarǵa ant ishtirip:

– Quday sizlerge sózsiz názer saladı. Sonda sizler meniń súyegimdi bul jerden alıp ketińler, – dedi.

²⁶ Yusup bir júz on jasqa shıǵıp qaytı boldı. Onıń denesin mumiyalap, Mısırda bir tabıtqa salıp qoydı.

^a **50:11** *Abel-Misrayım* – «mısırılıardıń aza tutıwı» degendi bildiredi.

Shıǵıw kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Shıǵıw kitabı Tawrattıń ekinshi kitabı. Bul kitapta Qudaydıń Óz xalqı Izraildı Mısırdaǵı qullıqtan azat etip, ol jerden alıp shıqqanı haqqında sóz etiledi. Sonıń ushın, kitap «Shıǵıw» dep atalǵan. Jaratılıs kitabınıń aqırında sóz etilgen waqıyalardan usı kitapta sóz etilgen waqıyalarǵa deyin aradan 400 jil ótedi. Izrail xalqı shama menen b. e. sh. 1440-jılı Mısırdan shıǵadı (3Pat 6:1).

Shıǵıw kitabında Qudaydıń atı hám Onıń kim ekeni kórsetilip: Jaratqan Iye jalǵız, haqıyqiy Quday, Ol barlıq jaratılǵanlardıń Húkimdarı, dep tanıstırıladı (3:13-15).

Shıǵıw kitabın úsh bólimge bóliwge boladı. Birinshi bólimde kóp waqıyalar Mısır elinde júz beredi (1–13 baplar). Izrail xalqı sol jerde faraonǵa qul bolıp xızmet etedi. Quday Óz xalqınıń dad-páriyadın esitedi. Olardı qullıqtan azat qılıw ushın, Muwsanı tańlap aladı.

Muwsa faraonnan, Izrail xalqın jiber, dep talap qılǵanda, faraon ruxsat bermeydi. Sonıń ushın, Quday Mısırǵa on apat jiberetuǵını haqqında Muwsaǵa aytadı. Bul apatlar kóbinese «on jaza» dep te ataladı. Onınshı jaza kelgende, ilajsız qalǵan faraon Izrail xalqına Mısırdan

shıǵıp ketiwge ruxsat beredi. Quday sol kúndi eslep turıwı ushın, Izrail xalqına Qutqarılıw bayramın bayramlawdı buyıradı.

Kitaptıń ekinshi bóliminde (14–18 baplar) Izrail xalqı Qudaydıń muxaddes tawı – Sinayǵa ketip baratırǵanda baslarınan keshirgen waqıyalar sóz etiledi. Mısır faraonı Izrail xalqın azat etiw pikirinen dárhal qaytıp, láshkerlerine olardı tutıp keliwdi buyıradı. Degen menen, Quday Izraildı qorǵap, Mısır láshkerlerin qırıp taslaydı. Keyin Izrail xalqı shól arqalı júrgende, Quday olardı azıq-awqat hám suw menen támiyinleydi.

Kitaptıń sońǵı bólimindegi waqıyalar (19–40 baplar) Sinay tawında júz beredi. Quday bul tawda Muwsaǵa kórinip, oǵan on buyırıqtı, jáne de, kúndelikli turmıs, tárbiya hám sıyınıw máresimleri tuwrısındaǵı nızam-qaǵıydalardı beredi. Quday Izrail xalqınıń arasında bolıw ushın Muwsaǵa Muxaddes shatır qurıwdı buyıradı. Shatır hám onıń úskeleri haqqında tolıq kórsetpeler beredi. Muxaddes shatır Qudaydıń Óz xalqı arasındaǵı turar mákanı bolıp, xalıq ol jerde Qudayǵa hár túrli sadaqa hám qurbanlıqlardı alıp keliwi kerek edi.

Izraillılardıń Mısırda azap shegiwi

1 ¹Yaqıp penen birge xojalıqları menen Mısırǵa kelgen Izrail^a ullaırmıń atları mınalar edi: ²Ruben, Shimon, Lebiy, Yahuda, ³Issaxar, Zebulon, Ben-yamin, ⁴Dan, Naftaliy, Gad hám Asher. ⁵Yaqıptıń urpaǵıman shıqqanlar barlıǵı bolıp jetpis adam edi. Al Yusup álle qashan Mısırda edi.

⁶Waqtı kelip, Yusup, onıń tuwısqanları hám sol áwladtıń hámmesi dúnyadan ótti. ⁷Biraq Izrail urpaqları ósip-ónip, barǵan sayın oǵada kóbeyip, kúsheygeni sonshelli, Mısır eli olarǵa tolıp ketti.

⁸Sol waqıtta Mısır taxtına Yusuptı tanımaytuǵın jańa patsha otırdı. ⁹Patsha óz xalqına: «Minekey, Izrail xalqınıń sanı júdá kóbeyip, kúshli bolıp baratır. ¹⁰Kelińler, kóbeyip ketpewi ushın olarǵa qarsı hiyle qollanayıq. Bolmasa, urıs bolǵan jaǵdayda, olar dushpanlarımızǵa qosılıp ketiwi hám bizlerge qarsı urısıp, elimizden ketip qalıwı múmkin», – dedi.

¹¹Solay etip, mısırılılar izraillılarda awır jumislardı isletip, eziw ushın, olardıń ústinen qul jumsaytuǵın basshılardı tayınladı. Izraillılar faraon ushın Pitom hám Ramses degen telekleri bar qalalardı saldı. ¹²Degen menen, mısırılılar izraillılardı qanshelli ezgen sayın, olar sonshelli kóbeyip, artıp bardı. Sonda mısırılılar qorqınıshqa túsip, ¹³izraillılardı ayawsız túrde jumıs islewge májbúrledi. ¹⁴Olardı hár túrli atız jumısların, ılay soǵıw hám gerbish quyıwday awır jumislardı islewge ayawsız májbúrlep, turmısın qıyınlastırdı.

¹⁵Mısır patshası Shifra hám Puwa degen evreylerdiń kindik sheshelerine buyırıp:

¹⁶– Evrey hayalların tuwdırıp atırǵanıńızda, dıqqatlı bolıń: eger ul tuwılsa, óltiriń, al eger qız tuwılsa, tiri qaldırıń, – dedi. ¹⁷Biraq kindik shesheler Qudaydan qorqatuǵın edi. Sonlıqtan olar Mısır patshasınıń aytqanın islemey, ul balalardı tiri qaldırdı. ¹⁸Sonda Mısır patshası kindik sheshelerdi shaqırtıp alıp:

– Nege bulay islep atırsızlar? Nege ul balalardı tiri qaldırıp atırsızlar? – dep soradı. ¹⁹Kindik shesheler oǵan juwap berip:

– Evrey hayalları mısırılı hayallarǵa uqsamaydı. Olar júdá qarıwlı bolıp, bizler barmastan aldın-aq, tuwıp aladı, – dedi.

²⁰Bul isi ushın Quday kindik sheshelerge jaqsılıq isledi. Al Izrail xalqı kóbeyip, barǵan sayın kúshi artıp bardı. ²¹Ózinen qorqqanı ushın, Quday kindik sheshelerge urpaq berdi.

²²Sonnan keyin, faraon óziniń pútkil xalqına: «Evreylerdiń tuwılǵan hár bir ul balasın Nil dáryasına taslańlar, al qız balaların tiri qaldırıńlar», – dep buyırdı.

Muwsanıń tuwılıwı

2 ¹Lebiy urıwınan bolǵan bir adam urıwlas qızına úylendi. ²Hayal hámiledar bolıp, ul tuwdı hám balasınıń sonday súykimli ekenin kórip, onı úsh ay jasırıp júrdi. ³Biraq hayal balasın bunnan bılay jasırıp júre almaytuǵın bolǵanlıqtan, qamıstan islengen bir sebetti alıp, oǵan shayır hám qara may jaǵıp shıqtı. Keyin ishine balanı saldı

a **1:1** *Izrail* – Quday Yaqıppa Izrail atın bergен edi. Jar 32:28.

da, Nil dáryasınıń jaǵasındaǵı qamıslıqqa qoydı. ⁴ Al balanıń ájapası úkesine ne bolatuǵının kóriw ushın, uzaqtan baqlap turdı.

⁵ Sonda faraonnıń qızı shomılıw ushın dáryaǵa keldi. Al onıń shorıları dárya jaǵasında júrgen edi. Faraonnıń qızı qamıslıqtıń arasında turǵan sebetti kórip qalıp, onı ákeliw ushın shorısın jiberdi. ⁶ Ol sebetti ashıp, jilap atırǵan balanı kórdi hám oǵan janı ashıp:

– Bul – bir evrey balası-ǵo, – dedi.

⁷ Sol waqıtta balanıń ájapası faraonnıń qızına:

– Sizge balanı emizip beriwi ushın, men barıp, evreylerden emiziwli bir hayaldı shaqırıp keleyin be? – dedi.

⁸ Faraonnıń qızı oǵan:

– Yaqshı, bar, – dep juwap berdi.

Qız barıp, balanıń anasını shaqırıp keldi. ⁹ Faraonnıń qızı hayalǵa:

– Mina balanı alıp, maǵan emizip ber, xızmet haqıńdı tóleymen, – dedi.

Hayal balanı alıp, emizdi. ¹⁰ Bala azmaz óskennen keyin, hayal onı faraonnıń qızına alıp keldi. Faraonnıń qızı balanı asırıp aldı hám «Onı suwdan shıǵarıp aldım», – dep, balanıń atın Muwsa^a qoydı.

¹¹ Muwsa erjetkennen soń, bir kúni óz xalqına barıp, olardıń awır jumıs islep atırǵanın kórdi. Sonda óz xalqınan bolǵan bir evreydi bir mısırılınıń urıp atırǵanına kózi túsip ketti. ¹² Muwsa átirapına názer taslap, hesh kimniń joq ekenin kórgende, mısırılını óltirip, onı qumǵa kómip jasırdı. ¹³ Erteńine ol jáne shıqqanda, eki evreydiń tóbeslep atırǵanın kórdi. Sonda Muwsa nahaq bolǵan adamnan:

– Nege tuwısqanıńdı urıp atırsań? – dep soradı. ¹⁴ Sol adam Muwsaǵa:

– Kim seni bizlerdiń ústimizden bashlı hám qazı qılıp qoydı? Mısırılını óltirgenińdey, meni de óltirmekshimiseń? – dedi.

Sonda Muwsa qorqıp ketip: «Írasında da, bul is áshkara bolıp qalǵan eken-ǵo», – dep oyladı. ¹⁵ Bul is haqqında faraon da esitip, Muwsanı óltirmekshi boldı. Biraq Muwsa onnan qashıp, Midyan jerine barıp jasadı.

Bir kúni ol bir qudıqtıń qasında otırǵanda, ¹⁶ Midyan ruwxaniyiniń jeti qızı kelip, ákesiniń qoyların qudıqtan suwǵarıw ushın, nawalardı toltıra basladı. ¹⁷ Biraq ayırım shopanlar kelip, olardı quwıp jiberdi. Sonda Muwsa kelip qızlardı qorǵadı hám olardıń qoyların suwǵarıp berdi. ¹⁸ Qızlar ákesi Reueldiń janına qaytıp barganda, ákesi olardan:

– Nege búgin bunsha tez keldińiz? – dep soradı. ¹⁹ Qızları ákesine:

– Mısırılı bir adam bizlerdi shopanlardan qorǵadı. Bunıń ústine, ol suw alıp, qoylarımızdı da suwǵarıp berdi, – dep juwap berdi.

²⁰ Ákesi olarǵa:

– Sol adam qay jerde? Onı nege taslap kettińiz? Barıńlar, onı awqatqa shaqırıp kelińler, – dedi.

²¹ Muwsa Reueldiń mirátin qabıl etip, onıń úyinde jasadı qalıwdı sheshiti. Reuel oǵan qızı Sipporani hayallıqqa berdi. ²² Sippora ul tuwdı hám Muwsa: «Men jat elde kelgindi adam boldım», – dep, balaǵa Gershomb dep at qoydı.

²³ Aradan uzaq waqıt ótkennen soń, Mısır patshası óldi. Izraillılar

^a **2:10** *Muwsa* – «shıǵarıp alınǵan» degen mánini beretuǵın sózge uqsaydı.

^b **2:22** *Gershom* – «ol jerde kelgindi» degen mánini beretuǵın sózge uqsaydı.

ele qulshılıqtan nala shegip, dad salıp atırǵan edi. Olardıń qulshılıq sebepli salǵan dadı Qudayǵa jetip bardı. ²⁴ Quday olardıń nalaların esitip, Óziniń Ibrayım, Ísaq hám Yaqıp penen dúzgen kelisimin^a eske túsirdi. ²⁵ Quday izraillılardıń awhalın kórip, olardı ayadı.

Qudaydıń Muwsanı shaqırıwı

3 ¹ Muwsa qáyin atası, Midyan ruwxaniyi Itronıń^b qoyların baǵatıǵın edi. Bir kúni ol súriwdi shóldiń túpkirine jayıp júrip, Qudaydıń tawı Xorebke kelip qaldı. ² Sonda Jaratqan Iyeniń perishtesi oǵan sheńgel putası arasında janıp turǵan ottıń jalını ishinde kórindi. Muwsa putanıń janıp turǵanın, biraq janıp joq bolıp ketpegenin kórdi. ³ Muwsa: «Barıp, bul tań qalarlıq nárseni kóreyin. Puta nege janıp, joq bolıp ketpey tur eken?» – dep oyladı. ⁴ Jaratqan Iye Muwsanıń qaraw ushın jaqınlap kiyatırǵanın kórgende, putanıń ishinen:

- Muwsa, Muwsa! – dep shaqırdı.
- Lábbáy! – dep juwap berdi ol.

⁵ Quday oǵan:

– Bunnan artıq jaqınlaspa. Ayaq kiyimińdi shesh, sebebi sen turǵan jer – muxaddes. ⁶ Men seniń ákeńniń Qudayıman, Ibrayımniń Qudayı, Ísaqtıń Qudayı hám Yaqıptıń Qudayıman, – dedi.

Muwsa Qudayǵa qarawǵa qorqqanlıqtan, júzin japtı.

⁷ Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Men xalqımniń Mısırda jábir shegip atırǵanın kórdim hám qul

jumsawshıları sebepli dad salıp atırǵanın esittim. Men olardıń azap shegip atırǵanın da bilemen. ⁸ Sonlıqtan Men olardı mısırılıardıń qolınan qutqarıw ushın keldim. Olardı sol elden shıǵarıp, keń hám ónimdar bolǵan jerge, sút hám pal aǵıp turǵan jerge – qanan, xet, amor, periz, xiw hám ebus xalıqlarınıń ellerine aparaman. ⁹ Mine, izraillılardıń dadı Maǵan jetip keldi hám mısırılılardıń olardı qalay ezip atırǵanın Ózim de kórdim. ¹⁰ Endi Men seni xalqım bolǵan izraillılardı Mısırdan alıp shıǵıw ushın, faraonǵa jiberemen.

¹¹ Biraq Muwsa Qudayǵa:

– Faraonǵa barıp, izraillılardı Mısırdan alıp shıǵatúǵında, men kim bolıppan, – dep juwap berdi.

¹² Al Quday oǵan:

– Men seniń menen birge bolaman. Seni Meniń jibergenimniń belgisi mınaw boladı: xalıqtı Mısırdan alıp shıqqanıńnan soń, usı tawda Maǵan sıyınasızlar, – dedi.

¹³ Sonda Muwsa Oǵan:

– Men Izrail xalqına barıp: «Meni sizlerge ata-babalarıńızdıń Qudayı jiberdi», – desem, olar mennen: «Onıń atı kim?» – dep sorasa, men olarǵa ne deymen? – dedi.

¹⁴ Quday Muwsaǵa:

– Men máńgige bar Bolıwshıman. Sen izraillılardıǵa: «Meni sizlerge máńgige bar Bolıwshı jiberdi», – dep ayt, – dedi. ¹⁵ Quday Muwsaǵa jáne bılay dedi:

– Sen izraillılardıǵa taǵı: «Meni sizlerge ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan Iye: Ibrayımniń Qudayı,

^a **2:24** Jar 12:1-3; 26:2-5; 28:13-15.

^b **3:1** *Itro* – bul 2:18 ayattaǵı Reueldiń basqa atı.

Ísaqtıń Qudayı hám Yaqıptıń Qudayı máńgige bar Bolıwshı^a jiberdi», – dep ayt. Meniń atım máńgige usı boladı. Áwladtan-áwladqa Meniń atımdı usılay shaqırsın. ¹⁶ Sen bar da, Izrail aqsaqalların jıynap, olarǵa bılay de: «Ata-babalarıńız Ibrayımńıń, Ísaqtıń hám Yaqıptıń Qudayı bolǵan máńgige bar Bolıwshı maǵan kórinip, mınalardı ayttı: „Mısırda sizlerge neler islenip atırǵanın kórip, sizlerge názerimdi túsirdim. ¹⁷ Sizlerdi Mısırdaǵı eziwshilikten qutqarıp, qanan, xet, amor, periz, xiw hám ebus xalıqlarınıń jerlerine, sút hám pal aǵıp turǵan jerge aparıwdı sheshtim“». ¹⁸ Izraildiń aqsaqalları saǵan qulaq asadı. Sen olar menen birge Mısır patshasına barıp, oǵan bılay deńler: «Evreylerdiń Qudayı Jaratqan Iye bizlerge kórinde. Endi shólde úsh kúnlik jol júrip barıp, Qudayımız Jaratqan Iyege qurbanlıq beriwege ruxsat ber». ¹⁹ Biraq Men bilemen, kúshli bir qol májbúrlemegenshe, Mısır patshası ketiwińizge ruxsat bermeydi. ²⁰ Sonlıqtan Men qolımdı sozaman hám olardıń arasında káramatlar islep, Mısırdı jazalayman. Sonnan keyin, ol sizlerdi azat qıladı. ²¹ Xalıqtı mısırılılarǵa unamalı qılıp kórsetemen. Sizler ketken waqtıńızda, qurı qol ketpeysiz. ²² Hár bir hayal mısırılı qońsılarınan hám olardıń úyinde jasaytuǵın mısırılı hayaldan gúmis hám altın bezeniw buyımların, kiyim-kenshekler sorap aladı. Ul-qızlarıńızdı olar menen bezendiresizler hám sol tárizde mısırılılardı tonap ketesizler.

Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa káramat kórsetiw biyligin beriwi

4 ¹ Sonda Muwsa Qudayǵa: – Olar maǵan isenbese hám sózlerime qulaq salmay: «Jaratqan Iye saǵan kórinbedi», – dese, ne qılaman? – dedi.

² Jaratqan Iye onnan:

– Qolındaǵı ne? – dep soradı.

– Tayaq, – dep juwap berdi Muwsa.

³ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Onı jerge tasla, – dedi.

Muwsa tayaqtı jerge taslaǵanda, tayaq jilangá aylandı. Muwsa onnan qashtı. ⁴ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Qolında sozıp, onıń quyırǵınan uslap al, – dedi.

Muwsa qolın sozıp, jılannıń quyırǵınan uslap alǵanda, ol jáne tayaqqa aylandı. ⁵ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Ata-babalarınıń Qudayı, Ibrayım, Ísaq hám Yaqıptıń Qudayı bolǵan Jaratqan Iyeniń saǵan kóringenine olardıń iseniwi ushın, sen olarǵa usını kórset, – dedi.

⁶ Sońınan Jaratqan Iye Muwsaǵa jáne:

– Qolında qoynıña tıq, – dedi.

Muwsa qolın qoynına tıǵıp, onı qayıtıp shıǵarıp alǵanda, qolında teri kesselligi payda bolıp, eti qar sıyaqlı túlep ketken edi.

⁷ Jaratqan Iye oǵan taǵı:

– Qolında jáne qoynıña tıq, – dedi.

Muwsa jáne qolın qoynına tıǵıp, onı qayıtıp shıǵarǵanda, qolı burınǵı halına qayttı. ⁸ Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Eger olar saǵan isenbese hám birinshi káramatlı belgige itibar

^a **3:15** *Bar Bolıwshı* – Qudaydıń atı evrey tilinde «Yahwe» bolıp, «bolıw» degen feyilden dóretilgen. Yahwe sózi ulıwma Jaratqan Iye dep alındı.

awdarmasa, onda ekinshisine isenedi. ⁹ Al eger bul eki belgige de isenbese hám sózińdi tınlamasa, onda Nil dáryasınan suw alıp, jerge tók. Dáryadan alǵan suwın jerde qanǵa aylanadı.

¹⁰ Muwsa Jaratqan Iyege:

– O, Iyem! Qulın bolǵan men burında, Óziń meniń menen sóylese baslaǵannan beri de sheshen adam emespen. Men maylı tilli de, sózge sheber de emespen, – dedi.

¹¹ Sonda Jaratqan Iye oǵan bilay dedi:

– Adamǵa til berip qoyǵan kim? Adamdı gúńelek, gereń, kóretuǵın yamasa soqır qılatuǵın kim? Jaratqan Iye bolǵan Men emespen be? ¹² Endi bar! Sóylegenińde Ózim saǵan járdem berip, ne aytıw kerekligin úyretip turaman.

¹³ Muwsa Jaratqan Iyege:

– O, Iyem! Ótinemen, meniń ornıma basqa birewdi jibere gór! – dedi.

¹⁴ Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa qáhári kelip bilay dedi:

– Lebiy urıwınan bolǵan ájaǵan Xaron bar emes pe? Bilemen, ol sózge sheshen. Mine, ol tap házir seni qarsı alıwǵa kiyatır. Seni kórgende, ol quwanadı. ¹⁵ Sen onı menen sóylesip, ne aytıw kerekligin oǵan bildir. Sóylegenińizde, Ózim sizlerge járdem berip, ne isleytuǵınıńızdı úyretemen. ¹⁶ Seniń ornına xalıqqa Xaron sóyleydi. Ol seniń awzıń boladı, al sen ol ushın Quday ornında bolasań. ¹⁷ Mina tayaǵıńdı al, sen onı menen káramatlı belgiler kórseteseń.

Muwsanıń Mısırǵa qaytıwı

¹⁸ Muwsa qáyın atası Itroǵa qaytıp kelip, oǵan:

– Mısırdaǵı tuwısqanlarımınń qasına qaytıwǵa ruxsat beriń. Barıp, olardıń amanlıǵın bileyin, – dedi.

Itro oǵan:

– Aman-saw bargaysań, – dedi.

¹⁹ Jaratqan Iye Muwsaǵa Midyan elinde: «Mısırǵa qayt, sebebi janıńa qaslıq etpekshi bolǵanlardıń hámmesi óldi», – degen edi. ²⁰ Solay etip, Muwsa hayalın hám ullańın eshekke mindirip, Qudaydıń ózine alıwdı buyırǵan tayaǵın alıp, Mısırǵa qaray jolǵa shıqtı.

²¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:

– Mısırǵa qaytıp barganıńda, Men saǵan bergen kúsh penen faraonnıń aldında barlıq káramatlardı kórset. Biraq Men onıń júregin qatal qılaman hám ol xalqımın ketiwine ruxsat etpeydi. ²² Keyin sen faraonǵa bilay dep ayt: «Jaratqan Iye bilay deydi: „Izrail Meniń ulım, tuńǵış ulım. ²³ Maǵan sıyıwıwı ushın, ulımdı jiber, dep saǵan aytqan edim. Biraq sen onı jiberiwden bas tarttıń. Sonlıqtan Men seniń ulıńdı, tuńǵış ulıńdı óltiremen“».

Sipporanıń ulın súnnet etiwı

²⁴ Jolda, olar túnegen jerde, Jaratqan Iye Muwsanıń qasına kelip, onı óltirmekshi boldı. ²⁵ Sonda Sippora dárhal bir tas pıshaqtı aldı da, ulın súnnet etti. Ol kesip alıńǵan etti Muwsanıń ayaǵına tiygizip:

– Haqıyqattan da, sen usı qan arqalı meniń kúyewimseń, – dedi. ²⁶ Sonda Jaratqan Iye Muwsanı aman qaldırdı. Al Sippora Muwsaǵa: «Sen qan arqalı meniń kúyewimseń», – dep súnnetke baylanıslı aytqan edi.

Xaronnıń Muwsa menen ushırasıwı

²⁷ Sońınan Jaratqan Iye Xaronǵa:

– Muwsanı qarsı alıw ushın, dalańlıqqa bar, – dedi. Xaron ketip, Muwsa menen Qudaydıń tawında ushırastı

hám onı súydi. ²⁸ Muwsa Jaratqan Iyeniń aytıw ushın jibergen hámme sózleri hám islewdi buyırǵan barlıq káramatlı belgileri haqqında Xaronǵa aytıp berdi.

²⁹ Muwsa menen Xaron barıp, Izraildiń barlıq aqsaqalların jıynadı. ³⁰ Xaron Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa aytqan hámme sózlerin olarǵa aytıp berdi. Muwsa da xalıq aldında káramatlı belgiler kórsetti. ³¹ Xalıq isendi hám Jaratqan Iyeniń ózlerine názer salıp, shegip atırǵan azapların kórgenin esitkende, Oǵan tájim etip, sıyıdı.

Muwsa hám Xaron faraonniń aldında

5 ¹ Sońınan Muwsa menen Xaron faraonǵa barıp, oǵan:

– Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Shólge barıp, Maǵan arnap bayram qılıwı ushın, xalqımdı jiber», – dedi.

² Biraq faraon olarǵa:

– Men aytqanın tıńlap, Izrail xalqın jiberetuǵınday, Jaratqan Iye kim bolıptı? Men Jaratqan Iyeni tanımayman, izraililardıń ketiwine de ruxsat bermeymen, – dedi.

³ Sonda Muwsa menen Xaron:

– Evreylerdiń Qudayı bizler menen ushıraı. Úsh kúnlık jol júrip, shólde Qudayımız Jaratqan Iyege qurbanlıq berip qaytıwǵa ruxsat etseńiz. Bolmasa, Ol bizlerdi illet penen yamasa qılısh penen jazalaydı, – dedi.

⁴ Al Mısır patshası olarǵa:

– Háy, Muwsa hám Xaron! Nege xalıqtı jumısınan alaǵada qılıp atırsız? Bariń, jumısınızǵa qaytıń. ⁵ Sonshelli kóp puqaralardı ne ushın jumısınan qaldırajaqsız? – dedi.

⁶ Sol kúni faraon qul jumsawshılarına hám izraili baqlawshılarǵa buyırıp berip bılay dedi:

⁷ – Bunnan bılay, gerbish islew ushın xalıqqa burınǵıday saban bermey. Barıp, sabandı ózleri jıynap alsın. ⁸ Biraq burın qansha gerbish quyǵan bolsa, endigiden bılay da, sonsha gerbish quyıwdı talap etin. Gerbish sanın azaytpañ. Óytkeni olar erinshek adamlar bolǵanlıqtan: «Barıp, Qudayımızǵa qurbanlıq beremiz», – dep baqırmaqta. ⁹ Jumısların sonshelli dárejede awırlastırın, olar is penen bánt bolıp, jalǵan sózlerge qulaq aspasın.

¹⁰ Solay etip, qul jumsawshılar hám izraili baqlawshılar barıp, izraililardıǵa bılay dedi:

– Faraon bılay demekte: «Endi sizlerge saban bermeymen. ¹¹ Sabandı qay jerden tapsañız, sol jerden tabıńlar. Biraq quyatuǵın gerbishińizdiń muǵdarı azaytılmaydı».

¹² Solay etip, xalıq atızlardan saban jıynaw ushın pútkil Mısır boylap tarap ketti. ¹³ Qul jumsawshılar olardı qısqıǵa alıp: «Kúndelik jumısınızdı saban berilgen kúnderdegidey tolıq orınlań», – dedi. ¹⁴ Sońınan olar: «Nege sizler keshe hám búgin burınǵıday muǵdarda gerbish quydırmağınız?» – dep ózleri qoyǵan izraili baqlawshılardı urdı.

¹⁵ Sonlıqtan izraili baqlawshılar faraonǵa barıp, oǵan bılay dep nala shekti:

– Nege qullarınıızǵa bunday qatnas jasap atırsız? ¹⁶ Bizlerge saban bermese de, gerbish quyıwdı talap etedi. Minekey, qullarınıız bolǵan bizler tayaq jep atırmız. Al buǵan ayıplı – siziń adamlarınıız.

¹⁷ Biraq faraon olarǵa:

– Sizler erinsheksizler, erinshek! Sol sebepten: «Barıp, Jaratqan Iyege qurbanlıq beremiz», – dep atırsızlar. ¹⁸ Qánekey, barıńlar jumıslarınıızǵa! Sizlerge saban berilmeydi. Al gerbishti belgilengen muǵdarda jetkizesizler, – dedi.

¹⁹ «Kúndelikli jetkiziletuǵın gerbishtiń muǵdarın azaytpaysızlar», – degen sózlerdi esitkende, izrailli baqlawshılar ózleriniń qıyın awhalda ekenin túsindi. ²⁰ Olar faraonnıń aldınan shıqqannan keyin, ózlerin kútip turǵan Muwsa menen Xarongá duslasıp, ²¹ olarǵa:

– Sizler bizlerdi faraongá hám onıń xızmetshilerine jaman atlı qıldıńız. Bizlerdi óltiriw ushın, olardıń qollarına qılısh uslattıńız. Bul isińizdi kórip, Jaratqan Iye sizlerdi jazalasın, – dedi.

Jaratqan Iyeniń qutqarıwdı wáde etiwı

²² Sonda Muwsa ol jerden ketti hám Jaratqan Iyeniń aldına barıp, bılay dedi:

– Iyem! Ne ushın bul xalıqtı bálege duwshar qıldıń? Meni ne ushın jiberdiń? ²³ Faraongá barıp, Seniń atıń menen sóylegen kúnimnen beri, faraon bul xalıqtı bálege duwshar qılmaqta. Al Sen Óz xalqıńdı qutqarıw ushın hesh nársle islemediń.

6 ¹ Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa: – Endi sen faraongá ne isleytuǵınımdı kóreseń. Ol Meniń qúdiretli qolım sebepli Izrail xalqın azat etedi, hátte, qúdiretli qolım sebepli olardı ózi elinen quwıp shıǵaradı, – dedi.

Qudaydıń Muwsanı jáne shaqırıwı

² Quday Muwsaǵa jáne bılay dedi: – Men – Jaratqan Iyemen. ³ Ibrayımǵa, Ísaqqa hám Yaqıppa Qúdireti kúshli Quday bolıp kórindim.^a Biraq Men olarǵa Özimdi Jaratqan Iye degen atım menen tanıtpadım. ⁴ Ózleri kelgindi bolıp jasaǵan Qanan jerin olarǵa beriw ushın, Men olar menen kelisim dúzdim. ⁵ Endi bolsa, mısırlılar qul qılǵan izraillılardıń nalaların esitip, kelisimimdi eske aldım. ⁶ Solay etip, izraillılardıǵa bılay de: «Men – Jaratqan Iyemen. Sizlerdi mısırlılardıń awır jumısınan azat etip, olardıń qulıǵınan alıp shıǵaman. Olardı qatań jazalayman, sizlerdi kúshli qolımdı sozıp, qutqarıp alaman. ⁷ Sizlerdi Óz xalqım qılaman hám Ózim sizlerdiń Qudayınıız bolaman. Sonda sizler Meniń ózlerińizdi mısırlılardıń awır jumısınan azat qılǵan Qudayınıız Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasızlar. ⁸ Sizlerdi Ibrayım, Ísaq hám Yaqıppa beremen dep Ózim ant ishken jerge aparaman. Ol jerdi sizlerge múlik etip beremen. Men – Jaratqan Iyemen».

⁹ Muwsa bul sózlerdi izraillılardıǵa aytıp berdi. Biraq olar ruwxıy túskinlikte bolıp, awır qulshılıqta júrgenlikten, Muwsanı tıńlamadı. ¹⁰ Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa:

¹¹ – Mısır patshası faraongá barıp: «Izraillılardıń jerińnen ketiwine ruxsat ber», – dep ayt, – dedi. ¹² Biraq Muwsa Jaratqan Iyege:

– Men sózge sheshen emespen. Sózimdi izraillılar tıńlamaǵanda, faraon qalay tıńlasın? – dedi.

^a **6:3** Jar 17:1-8; 28:1-5; 35:11-13.

¹³ Degen menen, Jaratqan Iye Muwsa hám Xaron menen sóylesip, izraililardı Mısır jerinen alıp shıǵıw ushın, izraililargá hám Mısır patshası faraongá baylanıshı buyırıqlar berdi.

Muwsa hám Xaronnıń shejiresi

¹⁴ Izraililardıń áwlad basshıları mınalar edi: Izraildıń tuńǵısh ulı Rubenniń ulları: Xanox, Pallu, Xesron, Karmiy. Bular Rubenniń tiyreleri edi.

¹⁵ Shimonnıń ulları: Emuel, Yamin, Ohad, Yaxin, Soxar hám qananlı bir hayaldan tuwılǵan ulı Shaul. Bular Shimonnıń tiyreleri edi.

¹⁶ Urpaqları boyınsha, Lebiydiń ullarınıń atları mınalar edi: Gershon, Qohat hám Merariy. Lebiy bir júz otız jeti jil ómir súrdi. ¹⁷ Gershonnıń ulları: hár biri tiyre basshısı bolǵan Libniy menen Shimey. ¹⁸ Qohattıń ulları: Amram, Ishar, Xebon hám Uzziel. Qohat bir júz otız úsh jil ómir súrdi. ¹⁹ Merariydiń ulları: Maxliy hám Mushiy. Shejiresi boyınsha, Lebiydiń tiyreleri usılar edi.

²⁰ Amram ákesiniń qarındaası Ioxebedke úylenip, Ioxebed oǵan Xaron menen Muwsanı tuwıp berdi. Amram bir júz otız jeti jil ómir súrdi.

²¹ Ishardıń ulları: Qorax, Nefeg hám Zixriy. ²² Uzzieldiń ulları: Mishael, Elsafan hám Sitriy.

²³ Xaron Naxshonnıń qarındaası, Amminadabtıń qızı Elishebaǵa úylendi. Elisheba oǵan Nadab, Abihu, Elazar hám Itamardı tuwıp berdi. ²⁴ Qoraxtıń ulları: Assir, Elqana hám Abiasaf. Bular Qoraxtıń úrim-putaǵı edi. ²⁵ Xaronnıń ulı Elazar Putieldiń qızlarınıń birine úylendi. Hayalı onnan Pinexası tuwdı. Tiyrelerge bólingen Lebiy urınıń áwlad basshıları usılar edi.

²⁶ Usı Muwsa menen Xaronǵa Jaratqan Iye: «Izraililardı top-tobı menen Mısırdan alıp shıǵıńlar», – degen edi. ²⁷ Izraililardı Mısırdan alıp shıǵıw ushın, Mısır patshası faraon menen sóyleskenler de usı Muwsa menen Xaron edi.

Jaratqan Iyeniń Muwsa menen Xaronǵa bergem buyırǵı

²⁸ Jaratqan Iye Mısırda Muwsa menen sóyleskeninde, ²⁹ oǵan: «Men – Jaratqan Iyemen. Saǵan aytatıǵınlarımınıń hámмесin Mısır patshası faraongá jetkiz», – degen edi. ³⁰ Sonda Muwsa Jaratqan Iyeniń aldında Oǵan: «Men sózge sheshen emespen. Meni faraon tıńlaytuǵın ba edi?» – dep juwap bergem edi.

7 ¹ Biraq Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Minekey, Men seni faraon ushın Quday sıyaqlı qıldım, al ájaǵań Xaron seniń payǵambarıń boladı. ² Saǵan buyırǵanlarımınıń hámмесin ájaǵańa ayt. Ol faraon menen sóylesip: «Izraililardıń Mısır jerinen ketiwine ruxsat ber», – dep aytsın. ³ Degen menen, Men faraonnıń júregin qatal qılaman. Mısırda kóp belgilerimdi hám káramatlarımıdı kórsetsem de, ⁴ faraon sizlerdi tıńlamaydı. Men qolımdı Mısırǵa sozıp, olardı qatań jazalayman hám xalqım Izraildi top-tobı menen Mısır jerinen alıp shıǵaman. ⁵ Mısırǵa qarsı qolımdı kóterip, izraililardı olardıń arasınan alıp shıqqanımda, mısırılılar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.

⁶ Muwsa menen Xaron Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday isledi. ⁷ Faraon menen sóyleskende, Muwsa seksen, al Xaron seksen úsh jasta edi.

Xaronnıń tayaǵınıń jılanǵa aylanıwı

⁸ Jaratqan Iye Muwsa menen Xaronǵa bılay dedi:

⁹ – Faraon sizlerge: «Meni isendiriw ushın bir káramat kórsetińler», – degende, sen Xaronǵa: «Tayaǵınıdı faraonnıń aldına tasla», – dep ayt. Sonda tayaq jılanǵa aylanadı.

¹⁰ Solay etip, Muwsa menen Xaron faraonǵa barıp, Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday isledi. Xaron tayaǵın faraonnıń hám onıń xızmetkerleriniń aldına tasladı. Tayaq jılanǵa aylandı. ¹¹ Sonda faraon óz danıshpanların hám sıyqırshılardıń shaqırdı. Olar da óz sıyqırshılıǵı menen anıq solay isledi. ¹² Olardıń hár biri tayaǵın taslap jibergende, tayaqlar jılanǵa aylandı. Biraq Xaronnıń tayaǵı olardıń tayaqların jutıp jiberdi. ¹³ Jaratqan Iyeniń aytqanınday, faraonnıń júregi qatal bolıp, Muwsa menen Xarondı tıńlamadı.

Birinshi jaza: suwdıń qanǵa aylanıwı

¹⁴ Sońınan Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Faraonnıń júregi qatal bolıp tur. Ol xalıqtı jiberiwden bas tartıp atır.

¹⁵ Erteńine azanda bar da, faraon Nil dáryasına qaray shıqqanda, jılanǵa aylanǵan tayaǵınıdı alıp, dárya jaǵasında onıń jolin tosıp tur. ¹⁶ Keyin faraonǵa bılay de: «Evreylerdiń Qudayı Jaratqan Iyeniń: „Shólde Maǵan sıyınıwı ushın, xalqımdı jiber“, – dep aytqan sózin jetkeriwim ushın, meni saǵan jiberdi. Biraq sen usı waqıtqa shekem qulaq aspadıń. ¹⁷ Sonlıqtan Jaratqan Iye: „Meniń Jaratqan Iye ekenimdi endi bilip alasań“, – deydi. Minekey,

men qolımdaǵı tayaq penen dáryanıń suwına ursam, suw qanǵa aylanadı. ¹⁸ Dáryadaǵı balıqlar ólip, dárya sasıp ketedi hám mısırhlılar dáryanıń suwın ishe almay qaladı».

¹⁹ Keyin Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Xaronǵa ayt, ol tayaǵın alıp, onı Mısırdıń suwları ústine – dáryaları, ózekleri, kólleri hám barlıq háwizleri ústine sozsın. Olardaǵı, hátte, pútkil Mısırdaǵı aǵash hám tas ıdıslardaǵı suwlar da qanǵa aylanadı.

²⁰ Muwsa menen Xaron Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday isledi. Xaron faraon hám onıń xızmetshilerininiń kóz aldında tayaqtı kóterip, Nil dáryasınıń suwına urıp jibergende, ondaǵı barlıq suwlar qanǵa aylandı. ²¹ Dáryadaǵı balıqlar ólip, dárya sasıy basladı. Mısırhlılar dáryanıń suwın ishe almay qaldı. Mısırdıń hámme jerin qan jaylap ketti. ²² Biraq mısırly sıyqırshılardı da óz sıyqırshılıǵı menen anıq usılay isledi. Jaratqan Iyeniń aytqanınday, faraonnıń júregi qatal bolıp, Muwsa menen Xarondı tıńlamadı. ²³ Faraon artına burılıp, sarayına qayıtıp ketti. Bul waqıya da oǵan tásir etpedi. ²⁴ Pútkil mısırhlılar ishetuǵın suw tabıw ushın, dárya boyın qazıwǵa kiristi. Óytkeni olar dáryanıń suwın ishe almaytuǵın edi.

²⁵ Jaratqan Iye Nil dáryasınıń suwın qanǵa aylandıırǵannan keyin, aradan jeti kún ótti.

Ekinshi jaza: qurbaqalar

8 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi: – Faraonǵa barıp, Meniń mına sózlerimdi jetkiz: «Jaratqan Iye bılay deydi: Maǵan sıyınıwı ushın, xalqımdı jiber. ² Eger xalqımdı jiberiwden waz keshseń, pútkil elińdi qurbaqalarǵa

toltırıp, jazalayman. ³ Nil dáryası qurbaqalarga tolıp tasıp ketedi. Qurbaqalar dáryadan shıǵıp, sarayına, uyıqlaytuǵın bólmeńe, tóseǵine, xızmetkerlerińniń hám xalqıńniń úylerine, hátte, tandırların menen qamır tabaqlarına da kirip aladı. ⁴ Olar seniń, xalqıńniń hám pútkil xızmetshilerińniń ústinde sekirip júredi».

⁵ Sońınan Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Xarongá ayt, ol qolındaǵı tayaǵın dáryalar, ózekler hám kóllerge qaray sozıp, qurbaqalardı shıǵarsın hám Mısırda qurbaqalarga toltırsın, – dedi.

⁶ Solay etip, Xaron qolındaǵı tayaǵın Mısırdaǵı suwlarǵa qaray sozdı. Sonda qurbaqalar shıǵıp, Mısırda jaylap ketti. ⁷ Degen menen, sıyqırshılar da óz sıyqırshılıǵı menen anıq usılay islep, Mısır eline qurbaqalardı shıǵardı.

⁸ Faraon Muwsa menen Xarondı shaqırtıp alıp:

– Jaratqan Iyege duwa etińler, Ol mennen hám xalqımnan qurbaqalardı alıp taslasın. Sonda men de Jaratqan Iyege qurbanlıq beriwi ushın, xalqıńızdı jiberemen, – dedi.

⁹ Muwsa oǵan:

– Ájep boladı, waqıttı ózińiz belgileń. Qurbaqalar tek Nil dáryasında qalıp, ózińiz de, úyińiz de qurbaqalardan qutılıwıńız ushın, men siz, xızmetkerlerińiz hám xalqıńız ushın qashan duwa eteyin? – dedi.

¹⁰ Faraon Muwsaǵa:

– Erteń, – dedi.

Muwsa oǵan bılay dep juwap berdi:

– Yaqshı, aytqanıńızday bolsın. Usılayınsha, siz Qudayımız Jaratqan Iyege teń keletuǵımı joq ekenin bilip alasız.

¹¹ Qurbaqalar sizden, úylerińizden, xızmetkerlerińiz benen xalqıńızdan ketip, tek dáryada ǵana qaladı.

¹² Solay etip, Muwsa menen Xaron faraonniń aldınan ketti. Muwsa Jaratqan Iyege duwa etip, Onıń faraonǵa jibergen qurbaqa bálesi ushın jalbarındı. ¹³ Jaratqan Iye Muwsanıń tilegin orınladı: úylerdegi, háwlilerdegi hám atızlardaǵı qurbaqalar qırılıp qaldı. ¹⁴ Qurbaqalardı jıynap, úyin-úyin etip qoydı. Sasıq iyis eldi jaylap ketti. ¹⁵ Degen menen, faraon jaǵdaydıń jeńilleskenin kórgende, Jaratqan Iyeniń aytqanınday júregin qatal etip, Muwsa menen Xarondı tıńlamadı.

Úshinshi jaza: shirkeyler

¹⁶ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Xarongá ayt, ol tayaǵı menen jerdi ursın. Sonda jerdiń shańı shirkeyge aylanıp, pútkil Mısırda qaplaydı, – dedi.

¹⁷ Olar solay isledi. Xaron tayaǵı menen jerdiń shańın urıp jibergende, pútkil Mısır jerindegi shań shirkeyge aylandı. Adamlar menen mallardıń ústın shirkeyler basıp ketti. ¹⁸ Sıyqırshılar da óz sıyqırshılıǵı menen shirkeyler payda etpekshi boldı, biraq qollarınan kelmedi. Adamlardıń hám mallardıń ústın shirkey qaplaǵan edi.

¹⁹ Sonda sıyqırshılar faraonǵa:

– Bul iste Qudaydıń qolı bar, – dedi. Biraq Jaratqan Iyeniń aytqanınday, faraon júregin qatal qılıp, Muwsa menen Xarondı tıńlamadı.

Tórtinshi jaza: iytsıbınlar

²⁰ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Tań azannan tur da, faraon dáryaǵa qaray baratırǵanda, onıń aldınan shıǵıp tur hám oǵan Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń mına sózlerimdi jetkiz: «Maǵan sıyınırıwı ushın, xalqımdı jiber. ²¹ Eger jibermeseń, seniń,

xızmetshilerińniń, xalqıńnıń hám úylerińniń ústine iytshıbın jawdıraman. Mısırlılardıń úyleri hám olar jasap atırǵan jer iytshıbınǵa tolıp ketedi. ²² Biraq sol kúni xalqım jasaytuǵın Goshen jerin ayırıp qoyaman. Ol jerde iytshıbın bolmaydı. Usılay etip, sen Mısır jerinde Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń bar ekenimdi bilip alasań. ²³ Men Óz xalqım menen seniń xalqıńnıń arasına ayırmashılıq qoyaman. Erteń usı káramat ámelge asadı».

²⁴ Jaratqan Iye aytqanın isledi. Faraonniń sarayına, xızmetkerleriniń úylerine hám pútkil Mısır eline bijnaǵan iytshıbınlar ushıp keldi. El iytshıbınıń kesirinen wayran boldı.

²⁵ Sonda faraon Muwsa menen Xarondi shaqırtıp alıp, olarǵa:

– Barińlar, Qudayıńızǵa usı elde qurbanlıq berińler, – dedi.

²⁶ Biraq Muwsa oǵan bılay dep jawap berdi:

– Bulay islesek, tuwrı bolmaydı. Óytkeni mısırlılar Qudayımız Jaratqan Iyege qurbanlıq beriwimizdi jerkenishli dep sanaydı. Eger olar jerkenishli dep sanaǵan nárseni kóz aldında islesek, olar bizlerdi tas boran qılıp óltirmey me? ²⁷ Qudayımız Jaratqan Iyege qurbanlıq beriw ushın, bizler shólde úsh kúnlik jol júrip barıwımız kerek.

²⁸ Sonda faraon:

– Shólde Qudayıńız Jaratqan Iyege qurbanlıq beriwińiz ushın, sizlerdi jiberemen. Tek júdá uzaqlap ketpeńler. Endi men ushın duwa etińler, – dedi.

²⁹ Muwsa oǵan:

– Erteń sizden, xızmetkerlerińizden hám xalqıńızdan iytshıbınlar ketsin dep, siziń aldınıńızdan shıǵıwdan-aq, Jaratqan Iyege duwa etemen. Tek siz Jaratqan Iyege qurbanlıq beriw ushın

xalıqtı jibermey qalıp, bizlerdi jáne al-damań, – dedi.

³⁰ Solay etip, Muwsa faraonniń al-dınan shıǵıp, Jaratqan Iyege duwa etti. ³¹ Jaratqan Iye Muwsanıń tilegin orınlap, iytshıbınlardı faraonnan, onıń xızmetkerlerinen hám xalqınan alıp tasladı. Birde bir iytshıbın qalmadı. ³² Solay bolsa da, faraon bul ret te júregin qatal qılıp, xalıqtı jibermedi.

Besinshi jaza: mallardıń qırılıwı

9 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi: – Faraonǵa barıp, oǵan evreylerdiń Qudayı Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń mına sózlerimdi jetkiz: «Maǵan sıyıwıwı ushın, xalqımdı jiber. ² Eger jiberiwden bas tartıp, olardı irkip tura berseń, ³ onda Jaratqan Iye, yaǵnıy Men qolımdı sozıp, daladaǵı mallarıńa: atlarıńa, esheklerińe, túyelerińe, iri hám mayda mallarıńa kúshli illet jiberemen. ⁴ Biraq izraillilardıń malları menen mısırlılardıń mallarınıń arasına ayırmashılıq qoyaman. Izraillilardıń mallarınıń hesh biri ólmeydi». ⁵ Jaratqan Iye waqıttı da belgilep, erteńine Óziniń aytqanların Mısır jerinde isleytuǵın ayttı.

⁶ Erteńine Jaratqan Iye aytqanın isledi: mısırlılardıń barlıq malları qırılıp qaldı. Biraq izraillilardıń hesh bir malı ólmedi. ⁷ Faraon adam jiberip, izraillilardıń birde bir malınıń ólmegeńin bildi. Solay bolsa da, ol júregin qatal qılıp, xalıqtı jibermedi.

Altınshı jaza: shıyqanlar

⁸ Jaratqan Iye Muwsa menen Xarongǵa bılay dedi:

– Peshten qosuwıslap kúl alıńlar, Muwsa sol kúldi faraonniń kóz aldında aspanǵa qaray shashıp jibersin.

⁹ Kúl shańǵa aylanıp, pútkil Mısır eli boylap kóteriledi. Eldiń hámme jerindegi adamlardıń hám mallardıń ústilerine irińli shıyqanlar shıǵadı.

¹⁰ Solay etip, Muwsa menen Xaron peshten kúl alıp, faraonniń kóz aldında turdı. Muwsa kúldi aspanǵa qaray shashıp jibergende, adamlarda hám mallarda irińli shıyqanlar payda boldı. ¹¹ Sıyqırshılar da shıyqanniń kesirinen Muwsanıń aldına kele almadı. Sebebi pútkil mısırlılar menen birge olarǵa da shıyqan shıqqan edi. ¹² Biraq Jaratqan Iye faraonniń júregin qatal qıldı. Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa aytqanıday, faraon Muwsa menen Xarondi tıńlamadı.

Jetinshi jaza: burshaq

¹³ Keyin Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Tań azanda faraonniń qarsı aldına shıǵıp tur hám oǵan evreylerdiń Qudayı Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń mına sózlerimdi jetkiz: «Maǵan sıyınwı ushın, xalqımdı jiber. ¹⁴ Bolmasa, bul ret seniń ózińe, xızmetkerlerińniń hám xalqıńnıń ústine barlıq bálelerimdi jawdıraman. Solay etip, sen bul dúnyada Maǵan teń keletuǵını joq ekenin bilip alasań. ¹⁵ Öytkeni Men qolımdı kóterip, seni hám xalqıńdı illetke duwshar qılsam, jer júzinen joq bolıp ketken bolar ediń. ¹⁶ Biraq Óz qúdiretimdi saǵan kórsetiw ushın hám atımdı pútkil dúnyaǵa jayıw ushın, Men seni tiri saqladım. ¹⁷ Sen ele de xalqıma qarsılıq kórsetip, olardı jibermey atırsań. ¹⁸ Sonlıqtan erteń usınday waqıtta Mısır payda bolǵannan baslap, házirge deyin hesh qashan bolıp kórmegen kúshli burshaq jawdıraman. ¹⁹ Endi mallarıńdı hám

dalada bolǵan hámme nárseńdi pana jerlerge jıynawdı buyır. Burshaq jawǵanda ishke kirgizilmey dalada qalǵan barlıq adamlar hám mallar óledi».

²⁰ Faraonniń xızmetkerleri arasında Jaratqan Iyeniń aytqan sózinen qorqqanlar qulların hám malların tezlik penen úylerine alıp keldi. ²¹ Al Jaratqan Iyeniń aytqan sózin pisent etpegenler qulların hám malların dalada qaldırdı.

²² Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Qolıńdı aspanǵa qaray soz. Sonda Mısırdıń hámme jerine, adamlardıń, mallardıń hám daladaǵı barlıq ósimliklerdiń ústine burshaq jawadı, – dedi. ²³ Muwsa tayaǵın aspanǵa qaray sozǵanda, Jaratqan Iye gúldirmama hám burshaq jiberdi hám jerge jasın tústi. Solay etip, Jaratqan Iye Mısırǵa burshaq jawdırdı. ²⁴ Usılayınsha, kúshli burshaq quyıp, úzliksiz jarqıraǵan shaqmaq shaǵıp turdı. Mısır Mısır bolǵalı, bunday burshaq jawıp kórmegen edi. ²⁵ Burshaq Mısırda dalada bolǵannıń hámмесin: adamlardı, mallardı hám pútkil ósimliklerdi nabit qılıp, barlıq tereklerdi sindirdi. ²⁶ Tek izraillılar jasaǵan Goshen jerine burshaq jawmadı.

²⁷ Sońınan faraon Muwsa menen Xarondi shaqırtıp alıp, olarǵa bılay dedi:

– Bul ret men ayıp isledim. Jaratqan Iye haq, al men hám meniń xalqım na haqıpız. ²⁸ Jaratqan Iyege duwa etińler. Gúldirmama menen burshaqtıń usı jawǵanı da jeter. Men sizlerdi jiberemen, artıq uslap turmayman.

²⁹ Muwsa oǵan bılay dedi:

– Qaladan shıǵa sala, qollarımdı jayıp, Jaratqan Iyege duwa etemen. Sonda gúldirmama toqtap, burshaq ta jawmaytuǵın boladı. Bul arqalı siz bul

dúnyanın Jaratqan Iyege tiyisli ekenin bilip alasız. ³⁰ Biraq men siziń hám xızmetkerlerińizdiń Quday Iyeden ele de qorqpay atırǵanıńızdı bilemen.

³¹ Solay etip, zıǵır hám arpa nabıt bolǵan edi. Sebebi sol waqıtta arpa masaq baylap, zıǵır gúllep qalǵan edi.

³² Biraq biydaydıń túrleri kesh pise-tuǵın bolǵanlıqtan, zıyan kórmedi.

³³ Muwsa faraonniń aldınan ketip, qaladan shıqtı. Ol qolların jayıp, Jaratqan Iyege duwa etkende, gúldirmama hám burshaq toqtap, jawın tındı.

³⁴ Faraon jawınnıń, burshaqtıń hám gúldirmamanıń toqtaǵanın kórgende, jáne gúna islewin dawam etti. Onıń ózi de, xızmetkerleri de júreklerin qatal qıldı. ³⁵ Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı aytqanıday, faraon júregin qatal qılıp, izraillilardı jibermedi.

Segizinshi jaza: shegirtkeler

10 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:

– Faraonǵa bar. Olardıń arasında káramatlı belgilerimdi kórsetiw ushın, Men faraonniń hám onıń xızmetkerleriniń júregin qatal qılıp qoydim. ² Al sizler bolsańız, Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alıwıńız ushın, mısırlılardı qalay masqara etkenim hám olardıń arasında kórsetken káramatlarım haqqında balalarıńa hám balalarıńnıń balalarına aytıp beriń.

³ Muwsa menen Xaron faraonǵa barıp, oǵan bilay dedi:

– Evreylerdiń Qudayı Jaratqan Iye bilay deydi: «Qashanǵa deyin Maǵan bas iyemeyjaqsan? Maǵan sıyınıwı ushın, xalqımdı jiber. ⁴ Xalqımdı jiberiwden bas tartsań, er-teń elińe shegirtkelerdi jiberemen. ⁵ Olardıń jer betin qaplaytuǵını sonshelli, jer

beti kórinbey qaladı. Olar burshaqtan aman qalǵan ónimlerińizdi hám dala-daǵı barlıq tereklerińizdiń qalǵan ja-pıraqların jep qoyadı. ⁶ Seniń úyleriń, barlıq xızmetkerlerińniń hám pútkil mısırlılardıń úyleri shegirtkege tolıp ketedi. Ata-babalarıń usı jerge qonıs basqan kúnnen búginge deyin, hesh qashan bunday nárseni kórgen emes». Keyin Muwsa burılıp, faraonniń qasınan shıǵıp ketti.

⁷ Sonda xızmetkerleri faraonǵa:

– Bul adam qashanǵa deyin bizlerdi qıynaydı? Olardı jiberiń. Barıp, Qudayı Jaratqan Iyege sıyınsın. Mısırdıń nabıt bolıp atırǵanın ele túsinbey atırsız ba? – dedi.

⁸ Solay etip, olar Muwsa menen Xaronı faraonniń aldına jáne shaqırtıp aldı. Faraon olarǵa:

– Barıńlar, Qudayıńız Jaratqan Iyege sıyınıńlar. Biraq, kimler barajaq? – dedi.

⁹ Muwsa oǵan:

– Bizler jas hám ǵarrımız, ullarımız, qızlarımız, mayda hám iri mallarımız, hám memiz birge ketemiz. Óytkeni Jaratqan Iyege arnap bayram qılıwımız kerek, – dedi.

¹⁰ Faraon olarǵa:

– Awa, sizlerge Jaratqan Iye yar bolsın dep, bala-shaǵalarıńız benen birge jibereyin be? Áne, niyetińiz qara ekeni kórinip tur! ¹¹ Bul bolmaydı. Tek er adamlar ketip, Jaratqan Iyege sıyınsın. Sizlerdiń soraǵanıńız da sol emes pe? – dedi.

Soń Muwsa menen Xaron faraonniń aldınan quwıp shıǵarıldı.

¹² Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Qolıńdı Mısır eline qaray soz. El-di shegirtke qaplasın hám burshaqtan aman qalǵan barlıq ósimliklerdi jep

qoysın, – dedi. ¹³ Solay etip, Muwsa tayaǵın Mısır eline qaray sozdı. Jaratqan Iye sol kúni kúndiz-túni udayına elde shıǵıs samalın estirdi. Azan bolǵanda, shıǵıs samalı shegirtkelerdi alıp keldi. ¹⁴ Shegirtkeler Mısırǵa hújim jasap, onıń hámme jerin jaylap ketti. Olardıń kóp bolǵanı sonshelli, bunday esap-sansız shegirtke burın bolmaǵan da, bunnan bılay bolmaydı da. ¹⁵ Shegirtkeler jer betin basıp ketkenlikten, jer qap-qara bolıp qaldı. Olar barlıq ósimliklerdi, burshaqtan aman qalǵan tereklerdegi miywelerdiń hámмесin jep qoydı. Mısırdıń hesh bir jerinde, ya tereklerde bolıp, ya daladaǵı ósimliklerde bolıp, jasil japıraq qalmadı.

¹⁶ Faraon tezlik penen Muwsa menen Xarondi shaqırttı da, olarǵa bılay dedi:

– Men Qudayınız Jaratqan Iyege hám sizlerge qarsı gúna isledim. ¹⁷ Ótinenen, jáne bir mártebe gúnamdı keshirip, Qudayınız Jaratqan Iyege duwa etińler. Ol meni bul ólim ákeletuǵın aptattan qutqarsın.

¹⁸ Muwsa faraonniń aldınan shıǵıp, Jaratqan Iyege duwa etti. ¹⁹ Sonda Jaratqan Iye samaldıń baǵıtın ózgerтип, batıs jaqtan kúshli samal estirdi. Samal shegirtkelerdi kóterip aparıp, Qızıl teńizge tókti. Pútkil Mısır elinde birde bir shegirtke qalmadı. ²⁰ Degen menen, Jaratqan Iye faraonniń júregin qatal etip qoyǵanlıqtan, ol izraililardı jibermedi.

Toǵızınshı jaza: qara túnek

²¹ Bunnan soń, Jaratqan Iye Muwsaǵa: – Qolıńdı aspanǵa qaray soz, Mısır elin tas túnek qarańǵılıq qaplaydı, – dedi. ²² Muwsa qolın aspanǵa qaray

sozǵanda, Mısırdı úsh kún boyı qoyıw qarańǵılıq qapladı. ²³ Úsh kún dawamında adamlar bir-birewin kóre almay qalıp, hesh kim ornınan qozǵala almadı. Biraq izraililolar jasaǵan jerǵana jaqtı boldı.

²⁴ Sonda faraon Muwsanı shaqırtıp alıp, oǵan:

– Barıńlar, Jaratqan Iyege sıyıınıńlar. Bala-shaǵańız sizler menen kete bersin. Tek mayda hám iri mallarıńız qalsın, – dedi.

²⁵ Degen menen, Muwsa oǵan bılay dedi:

– Bolmaydı! Mallarımızdı da alıp ketiwimizge ruxsat beriwińız kerek. Sebebi Qudayımız Jaratqan Iyege jan dırılatsuǵın qurbanlıqlar hám basqa qurbanlıqlar beremiz. ²⁶ Mallarımızdı da birge alıp ketemiz. Bul jerde birde bir tuyaq qalmawı tiyis. Sebebi Qudayımız Jaratqan Iyege sıyıınıwımız ushın, shalınatuǵın maldı olardıń ishinen alamız. Ol jerge barǵanımızsha, Jaratqan Iyege qaysı mallardı beriwimiz kerekligin bilmeymiz.

²⁷ Biraq Jaratqan Iye faraonniń júregin qatal qılıp qoyǵanlıqtan, ol izraililardı jibergisi kelmedi. ²⁸ Faraon Muwsaǵa:

– Qarańdı batır. Endi qayıp kózi me kórinbe. Kózi me kóringen kúni aq, óleseń, – dedi.

²⁹ Muwsa oǵan:

– Aytqanıńızday bolsın. Endi qayıp, kózińizge kórinbeymen, – dedi.

Onınshı jaza: tuńǵıshlardıń óltiriliwi

11 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Faraonniń basına hám Mısır eline jáne bir bále jawdraman. Sonnan

keyin, ol ketiwinińge ruxsat etedi, hátte, sizlerdi bul jerden pútkilley quwıp shıǵaradı. ² Sen izraillılargá ayt, hár bir er adam hám hár bir hayal qońsısınan gúmis hám altın buyımlardı sorap alsın.

³ Jaratqan Iye Izrail xalqın mısırlılargá unamlı etip kórsetti. Muwsa da Mısırdá faraonniń xızmetkerleriniń hám xalqınıń aldında mártebeli edi.

⁴ Solay etip, Muwsa faraongá:

– Jaratqan Iye bilay deydi: «Túnniń yarımında Mısırdı aralap ótemen.

⁵ Sonda Mısırdáǵı hámme tuńǵış ullar: taxtında otırǵan faraonniń balasınan, digirman tartatuǵın shorı hayaldıń balasına deyin, sonday-aq barlıq mallardıń tuńǵış tólleri óledi. ⁶ Pútkil Mısır eli burın bolmaǵan hám endi qaytıp bolmaytuǵın dad salıp way-waylasqan dawıslarǵa tolıp ketedi. ⁷ Al izraillıardıń hesh bir adamına, ya malına hesh qanday zıyan tiymeydi. Usı arqalı sizler Meniń, Jaratqan Iyeniń izraillılar menen mısırlılar arasına qanday ayırmashılıq qoyǵanımdı bilip alasız». ⁸ Sonda mına xızmetkerlerińniń hámmesi kelip, maǵan tájim etip: «Sen de ket, seniń izińe ergen pútkil xalıq ta ketsin», – deysizler. Sonnan soń, men ketemen, – dedi. Muwsa faraonniń aldınan qattı qáhár lenip shıǵıp ketti.

⁹ Keyin Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Mısırdá Meniń káramatlarım kóbeyiwi ushın, faraon sizlerdi tınlamaydı, – dedi. ¹⁰ Solay etip, Muwsa menen Xaron faraonniń aldında usı barlıq káramatlardı isledi. Biraq Jaratqan Iye faraonniń júregin qatal qılıp qoyǵanlıqtan, ol izraillılardı óz jerinen jibermedi.

Qutqarıw ası

12 ¹ Jaratqan Iye Mısır jerinde Muwsa menen Xaronǵa bilay dedi:

² – Bul ay sizler ushın birinshi ay, jıldıń birinshi ayı boladı. ³ Pútkil Izrail jámiyetine aytıńlar: usı aydıń onında hár bir xojalıq basshısı óz xojalıǵı ushın bir qoy yamasa eshki tańlap alsın. ⁴ Eger bir xojalıqtaǵı adamlar sanı usı janlıqtıń góshin jep tawısa almaytuǵınday az bolsa, onda onı jaqın qońsısı menen bólıssin. Janlıqtıń úlken-kishiligine qarap, onı qansha adamniń jey alatuǵının anıqlawıńız kerek. ⁵ Sizler tańlap alǵan qoy yamasa eshki minisiz, bir jıllıq erkek janlıq bolsın. ⁶ Janlıqtı usı aydıń on túrtine deyin baǵıp, sol kúni keshte Izrail jámiyetiniń hár bir shańaraǵı óz janlıqların soyıwı tiyis. ⁷ Olar qandı alıp, ózleri góshti jeytuǵın úyleriniń qapısınıń jaqlawlarına hám kese aǵashına jaqsın. ⁸ Sol kúni keshte góshti otqa pisirip, onı ashıtqısız nan hám ashshı shópler menen jesin. ⁹ Góshti shiykiley yamasa suwǵa pisirip emes, al bas-sıyraǵı hám ishek-qarnı menen birge otqa pisirip jeńler. ¹⁰ Gósh azanǵa deyin qalmawı tiyis. Eger onnan awısıp qalsa, onı otta órtep jiberińler. ¹¹ Sizler góshti jep atırǵan waqtıńızda, bellerińiz buwiwli, ayaq kiyimińiz kiyiwli, tayaǵıńız qolıńızda bolsın. Góshti tez jeńler. Bul – Jaratqan Iyege arnalǵan Qutqarıw ası.

¹² Men sol túni Mısır jerinen ótemen. Ondaǵı adamlardıń da, mallardıń da hár bir tuńǵışın óltiremen hám Mısırdıń pútkil qudayların húkim etemen. Men – Jaratqan Iyemen. ¹³ Ózlerińiz turǵan úylerdiń esiginiń jaqlawlarına jaǵılǵan qan sizler ushın

nıshan boladı. Men qandı kórip, sizlerdi shetlep ótemen. Mısır elin jazalaǵanımda, nabit qılıwshı apat sizlerge hesh qanday zıyan tiygizbeydi. ¹⁴ Bul kún sizler ushın eslew kúni bolsın. Onı Jaratqan Iyeniń bayramı sıpatında bayramlańlar. Bul bayramdı bayramlaw keleshek áwladlarıńız ushın máńgi qaǵıyda bolıp qalsın.

Ashıtqısız nan bayramı

¹⁵ – Jeti kún ashıtqısız nan jeńler. Birinshi kúni-aq úylerińizden ashıtqını joq qılıńlar. Kim de kim usı jeti kún ishinde ashıtqı salınǵan nan jese, ol Izrail xalqı arasınan joq qılınıwı tiyis. ¹⁶ Birinshi hám jetinshi kúnleri muxaddes jynalısıńız bolsın. Sol kúnleri tek ózlerińiz ushın awqat tayarlawdan tısqarı, hesh qanday jumıs islemeńler. ¹⁷ Solay etip, sizler Ashıtqısız nan bayramın bayramlańlar! Óytkeni anıq sol kúni Men sizlerdi top-tobıńız benen Mısır jerinen alıp shıqtım. Keleshek áwladlarıńız bul kúndi máńgi qaǵıyda sıpatında bayramlasın. ¹⁸ Birinshi aydıń on túrtinshi kúniniń keshinen jigirma birinshi kúniniń keshine deyin ashıtqısız nan jeńler. ¹⁹ Sol jeti kún dawamında úylerińizde ashıtqı bolmasın. Kim de kim ashıtqı salınǵan bir nárse jese, meyli ol kelgindi bolsın, meyli jergilikli bolsın, ol Izrail jámiyeti arasınan joq qılınadı. ²⁰ Ashıtqı salınǵan hesh nárse jemeńler. Qay jerde jasaıńız da, ashıtqısız nan jeńler.

Birinshi Qutqarılıw ası

²¹ Sonnan keyin, Muwsa Izraildıń barlıq aqsaqalların shaqırıp alıp, olarǵa bilay dedi:

– Xojalıǵıńız ushın qoy yamasa eshki tańlap alıp, onı Qutqarılıw ası ushın soyıńlar. ²² Soń, bir baw mayoran shóbin^a alını da, onı qırmadaǵı qurbanlıqtıń qanına batırıp, qandı qapılarıńızdıń jaqlawlarına hám kese aǵashına jaǵıńlar. Azanǵa shekem hesh kim úyinen shıqqasın. ²³ Jaratqan Iye mısırılıardı óltiriw ushın elden ótkende, qapılarıńızdıń jaqlawlarındaǵı hám kese aǵashındaǵı qandı kórip, úylerińizdi shetlep ótedi. Ol nabit qılıwshınıń úylerińizge kirip, sizlerdi óltiriwine jol qoymaydı. ²⁴ Ózlerińiz de, sizlerdiń áwladlarıńız da bunı máńgi qaǵıyda qılıp orınlańlar. ²⁵ Jaratqan Iye ózlerińizge beremen dep wáde etken jerge kirgenińizden keyin de, bul rásimdi ótkizip barıńlar. ²⁶ Balalarıńız sizlerden: «Bul rásimniń mánisi qanday?» – dep soraǵanda, ²⁷ olarǵa: «Bul – Jaratqan Iyege arnalǵan Qutqarılıw bayramınıń ası. Sebebi Jaratqan Iye mısırılıardı óltirgende, úylerimizdi shetlep ótip, bizlerdi aman qaldırdı», – deńler.

Sonda xalıq tájim etip, sıyındı. ²⁸ Sonınan izraillılar barıp, Jaratqan Iyeniń Muwsa menen Xaronǵa bergen buyrıǵın tolıq orınladı.

²⁹ Túnniń yarımında Jaratqan Iye taxtında otırǵan faraonniń tuńǵış balasınan, qamaqta otırǵan tutqınıniń tuńǵış balasına deyin, Mısır elindegi barlıq tuńǵışlardı hám mallardıń da tuńǵış tóllerin óltirdi. ³⁰ Sol kúni túnde faraon, onıń xızmetkerleri hám pútkil Mısır ayaqqa turdı. Mısır eli dad salıp, way-waylasqan dawıslarǵa tolıp ketti. Óytkeni óli bolmaǵan birde bir úy joq edi.

^a 12:22 *Mayoran shóbi* – bul nazbayǵúl shóbine tuqımlas ósimlik.

Mısırdan shıǵıw

³¹ Sol kúni túnde-aq faraon Muwsa menen Xarondı shaqırıp alıp bılay dedi:

– Barıńlar! Sizler de, izraillılar da xalqımnıń arasınan shıǵıp ketińler. Ózlerińiz aytqanıńızday, Jaratqan Iyege sıyıńıńlar. ³² Sonday-aq mayda hám iri mallarıńızdı da alıp ketińler. Al maǵan pátiya berińler.

³³ Izraillılardıń elden tezirek shıǵıp ketiwi ushın, mısırılılar olardı asıqtırdı. «Bolmasa, hám memiz ólemiz», – desti olar. ³⁴ Solay etip, izraillılar ele ashımaǵan qamırларın tabaǵı menen kiyimlerine oradı da, iyinlerine kóterip aldı. ³⁵ Izraillılar Muwsanıń aytqanı boyınsha, mısırılılardan gúmis hám altın buyımlar menen kiyimler sorap aldı. ³⁶ Jaratqan Iye izraillılardı mısırılılarǵa unamlı qılıp kórsetkenlikten, mısırılılar olarǵa soraǵanın berdi. Solay etip, izraillılar olardı tonap ketti.

³⁷ Izraillılar Ramsesten Sukkotqa qaray jol aldı. Bala-shaǵalardı esaplaǵanda, shama menen altı júz mıńday er adam piyada jolǵa shıqtı. ³⁸ Jáne de, kóp sanlı basqa millet adamları, esap-sansız mayda hám iri mallar da olar menen birge ketti. ³⁹ Xalıq ózleri Mısırdan alıp shıqqan ashımaǵan qamırdan nan pisirdi. Sebebi olar Mısırdan quwıp shıǵarılanlıqtan, qamırdı ashıtıwǵa da, jolǵa azıq-awqat tayarlawǵa da úlgere almaǵan edi.

⁴⁰ Izraillılardıń Mısırda jasaǵanına tórt júz otız jil bolǵan edi. ⁴¹ Tórt júz otız jildıń sońǵı kúni, anıq sol kúni Jaratqan Iyenıń xalqı top-tobı menen Mısır jerinen shıqtı. ⁴² Sol kúni túnde Jaratqan Iye izraillılardı Mısır jerinen alıp shıǵıw ushın sergek boldı.

Izraillılar da áwladlar dawamında sol túndi Jaratqan Iyege baǵıshlap, oyaw bolıwı tiyis.

Qutqarılıw asınıń qaǵıydaları

⁴³ Sonnan keyin, Jaratqan Iye Muwsa menen Xarongá bılay dedi:

– Qutqarılıw asınıń qaǵıydaları mı naday: hesh bir jat jerli adam bayram asınan jemesin. ⁴⁴ Biraq satıp alǵan qullarıńız súnnet etilgenнен keyin, onnan jese boladı. ⁴⁵ Waqıtsha qonıs basqanlar hám jallanǵan jumısshılar onnan jemewi tiyis. ⁴⁶ As tayarlanǵan úyde jelinsin. Janlıqtıń góshi úydiń sırtına shıǵarılmassın hám onıń hesh bir súyegi sındırılmasın. ⁴⁷ Pútkil Izrail jámiyeti Qutqarılıw bayramın bayramlawı tiyis. ⁴⁸ Arańızda jasap atırǵan kelgindi adam Maǵan, Jaratqan Iyege arnalǵan Qutqarılıw bayramın bayramlawdı qálese, onda onıń úyindegı hámme erkekler súnnet etiliwi kerek. Sońınan ol jergilikli xalıq turǵını sıpatında Izrail xalqına qosılıp, bayramdı bayramlay aladı. Biraq súnnetsiz adam Qutqarılıw bayramınıń góshin jemesin. ⁴⁹ Jergilikli adam ushın da, arańızda jasaytuǵın kelgindi adam ushın da bir qaǵıyda qollanıladı.

⁵⁰ Izraillılar Jaratqan Iyenıń Muwsa menen Xarongá bergen buyırǵın tolıq orınladı. ⁵¹ Sol kúnniń ózinde Jaratqan Iye izraillılardı top-tobı menen Mısır jerinen alıp shıqtı.

Tuńǵısh ullardıń Qudayǵa baǵıshlanıwı

13 ¹ Bunnan soń, Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Barlıq birinshi tuwılǵanlardı Maǵan baǵıshlańlar. Izrail hayallarınıń

da, mallarınıń da qarınnan birinshi shıqqanları Meniki, – dedi.

Tuńǵısh ullardı Qudayǵa baǵıshlaw hám ashtıqsıznan haqqında

³ Muwsa xalıqqa bılay dedi:

– Mısırdan, ózlerińiz qul bolǵan elden shıqqan búgingi kúndi este saqlańlar. Óytkeni Jaratqan Iye qúdiretli qolı menen sizlerdi ol jerden alıp shıqtı. Ashıtqı salınǵan hesh náirse jemenler.

⁴ Búgin abib ayında bul jerden shıǵıp baratırsızlar. ⁵ Jaratqan Iye sizlerdi qanan, xet, amor, xiw hám ebus xalıqlarınıń jerlerine, ata-babalarıńızǵa beremen dep ant ishken, sút hám pal aǵıp turǵan jerge aparǵanda, usı ayda mına rásimdi ótkizińler: ⁶ jeti kún ashtıqsız nan jep, jetinshi kúni Jaratqan Iyege arnap bayram qılıńlar.

⁷ Sol jeti kún ishinde tek ashtıqsız nan jeńler. Ózińizde de, jasap atırǵan pútkil jerińizde de ashtıqı salınǵan nan yamasa ashtıqı bolmasın. ⁸ Sol kúni balalarıńızǵa: «Mısırdan shıqqanımda, Jaratqan Iye bizler ushın islegen isleri sebepli bulardı islep atırımız», – dep túsindirinińler. ⁹ Bul rásim qolıńızda bir belgi, mańlayıńızda saqlanatuǵın yadnama bolsın. Usılayınsha, Jaratqan Iyeniń nızamı awzıńızda bolsın. Sebebi Jaratqan Iye sizlerdi kúshli qolı menen Mısırdan alıp shıqtı. ¹⁰ Sizler de hár jılı belgilengen waqıtta bul qaǵıydanı ornlańlar.

¹¹ Jaratqan Iye sizlerge hám ata-babalarıńızǵa ant ishkenindey, sizlerdi Qanan jerine aparıp, sizlerge sol jerdi bergende, ¹² qarınnan birinshi shıqqanlardıń hámмесin Jaratqan Iyege baǵıshlańlar. Mallarıńızdıń birinshi tuwılǵan barlıq erkek tólleri Jaratqan

Iyege tiyisli. ¹³ Eshkektiń hár bir birinshi tuwılǵan tóliniń ornına bir qozı berip, satıp alıńlar. Eger olay etpeseńiz, gúrreniń moynın sındırıń. Barlıq tuńǵısh ullarıńızdıń qunın ótewińiz tiyis.

¹⁴ Keleshekte ullarıńız sizlerden: «Buniń mánisi qanday?» – dep sorasa, olarǵa bılay dep juwap berińler: «Jaratqan Iye bizlerdi qúdiretli qolı menen Mısırdan, bizler qul bolǵan elden alıp shıqtı. ¹⁵ Faraon bizlerdi jibermey, qaysarlıq kórsetkende, Jaratqan Iye Mısırdan adamlardıń hám mallardıń barlıq tuńǵıshların óltirdi. Sonlıqtan mallardıń tuńǵısh tóllerin Jaratqan Iyege qurbanlıqqa beremiz, al tuńǵısh ullarımız ushın qun tóleyemiz». ¹⁶ Bul rásim qolıńızda bir belgi, esińizde saqlanatuǵın yadnama bolsın. Sebebi Jaratqan Iye sizlerdi qúdiretli qolı menen Mısırdan alıp shıqtı.

Jaratqan Iyeniń Óz xalqına jol kórsetip barıwı

¹⁷ Faraon izraillılardı jibergende, Quday: xalıq urısqa duwshar bolatugının bilgende ókinip, Mısırga qayıp ketpesin, dep filist xalqınıń jeri arqalı ótetuǵın jol qısqaq bolsa da, olardı ol jer arqalı alıp júrmеди. ¹⁸ Quday xalıqtı Qızıl teńizge shól jolı menen aylandırıp apardı. Izraillılar Mısırdan qarıw-jaraq penen shıqqan edi. ¹⁹ Muwsa Yusuptıń súyeklerin de ózi menen birge alıp shıqqan edi. Óytkeni Yusup izraillılardıǵa ant ishtirip: «Quday sizlerge sózsiz názer saladı. Sonda súyeklerimdi bul jerden alıp ketińler», – dep násiyatlap ketken edi.

²⁰ Izraillılar Sukkottan shıǵıp, shól shetindegi Etamǵa ornalastı. ²¹ Olardıń kúni-túni jol júriwi ushın, Jaratqan Iye kúndiz minara sıyaqlı bult bolıp jol

kórsetip, túnde minara sıyaqlı ot bolıp jollarına jarıq túsirip, olardı baslap júrdi. ²² Kúndiz bult, túnde ot xalıqtıń aldınan bir dem de uzaqlamadı.

14 ¹ Sońnan Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izraillılardıǵa ayt, olar izge qaytıp, Piy-Haxirottıń qasına, Migdol menen teńiz arasına, Baal-Sefonnıń qarsısındaǵı teńiz jaǵasına ornalassın. ³ Sonda faraon: «Izraillılar el gezip, adasıp keti, olar shól qorshawında qaldı», – dep oylaydı. ⁴ Men faraonnıń júregin qatal qılaman hám ol izraillılardıń izinen quwadı. Solay etip, Men faraondı hám onıń pútkil áskerlerin jeńip, Óz saltanatımdı kórsetemen. Sonda mısırılılar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.

Izraillılar ayılǵandı isledi. ⁵ «Izrail xalqı qashıp ketipti», – degen xabar Mısır patshasına jetkende, ol hám onıń xızmetkerleri izraillılar tuwralı kóz qaraların ózgertip: «Bizler ne islep qoydıq? Izraillılardı jiberemiz dep, qullarımızdan ayırıldıq-ǵo!» – desti. ⁶ Faraon óziniń sawash arbasın jektirip, láchkerlerin tayarladı. ⁷ Ol altı júz saylandı sawash arbasın, Mısırdıń basqa barlıq sawash arbaların hám olardıń basshıların janına aldı. ⁸ Jaratqan Iye Mısır patshası faraonnıń júregin qatal qılıp qoydı. Ol niq qádem atıp baratırǵan izraillılardıń izinen quwıp ketti. ⁹ Mısırılılar faraonnıń pútkil áskerleri, atlarǵa jegilgen sawash arbaları hám onıń üstindegi áskerleri menen izraillılardıń izine túsip, teńiz jaǵasına, Piy-Haxirot jaqınına, Baal-Sefonnıń qarsısına ordasın qurǵan izraillılardıǵa jetip aldı.

¹⁰ Faraon jaqınlasıp qaldı. Izraillılar artına burılıp qarasa, mısırılılardıń

izlerinen quwıp kiyatırǵanın kórdi. Sonda olardıń zárreleri ushıp, Jaratqan Iyege páriyad etti. ¹¹ Olar Muwsaǵa bılay dedi:

– Mısırda qábir joqtay, bizlerdi shólde óliwge alıp keldiń be? Mısırdan alıp shıǵıp, bizlerge ne qılǵanıń? ¹² Mısırda bolǵanımızda, saǵan: «Bizlerdi tınıshımızǵa qoy, mısırılılarǵa xızmet ete bereyik», – degen joq pa edik? Shólde ólgennen góre, mısırılılarǵa qul bolǵanımız jaqsıraq edi-ǵo!

¹³ Biraq Muwsa olarǵa:

– Qorqpańlar! Ornıńızda bekkem turıp, Jaratqan Iyenıń búgin sizlerdi qalay qutqaratuǵının kórińler. Búgin ózlerińiz kórip turǵan mısırılılardı endi hesh qashan kórmeysizler. ¹⁴ Jaratqan Iye sizler ushın urıladı. Al sizler tınısh tursañız boldı, – dedi.

¹⁵ Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Nege Maǵan páriyad etip atırsań? Izraillılardıǵa ayt, alǵa qaray jiljy bersin. ¹⁶ Al sen tayaǵıńdı kóterip, onı teńizdiń ústine qaray soz da, suwdı qaq ayır. Sonda izraillılar teńizdiń ishinen qurǵaq jer arqalı júrip ótedi. ¹⁷ Men mısırılılardıń júregin qatal qılaman. Olar izraillılardıń izinen quwadı. Men faraondı, onıń barlıq áskerlerin, sawash arbaların hám onıń üstindegi áskerlerin jeńip, Óz saltanatımdı kórsetemen. ¹⁸ Faraon, onıń sawash arbaları hám onıń üstindegi áskerleri sebepli saltanatqa eriskenimde, mısırılılar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.

¹⁹ Izrail ordasınıń aldında baratırǵan Qudaydıń perishtesi ornın ózgertip, artqa ótti. Xalıqtıń aldındaǵı minara sıyaqlı bult ta ornın ózgertip, artqa, ²⁰ Mısır áskerleriniń hám Izrail

xalqınıń ortasına barıp turdı. Bult mısırılılar tárepte qarańǵılıq ornatıp, izraillılar tárepti jaqtı qılıp turdı. Sol sebepten tún boyı eki tárep bir-birine jaqınlasa almadı.

²¹ Muwsa qolın teńizdiń ústine qaray sozdı. Jaratqan Iye pútkil tún boyı shıǵıstan kúshli samal estirip, teńiz suwın izge iyterdi hám teńizdi qurǵaq jerge aylandırdı. Suw ekige bólini. ²² Izraillılar qurǵaq jerdi basıp, teńizdiń ortasınan ótti. Teńiz suwı oń hám shep tárepte olarǵa diywal bolıp turdı. ²³ Al mısırılılar olardıń izinen quwdı, faraonınıń barlıq atları, sawash arbaları hám onıń ústindegi áskerleri teńizdiń ishine kirip ketti.

²⁴ Tań atarda Jaratqan Iye minara sıyaqlı ot hám bult ishinen Mısır ordasına názerin taslap, olardı albiratıp tasladı. ²⁵ Quday olardıń sawash arbalarınıń dóńgeleklerin shıǵarıp taslaǵanda, olar zorǵa qozǵaldı. Sonda mısırılılar: «Izraillılardan qashayıq. Óytkeni olar ushın Jaratqan Iyeniń Ózi bizlerge qarsı urısıp atır», – desti.

²⁶ Keyin Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Qolıńdı teńizdiń ústine qaray soz. Suwlar mısırılılardı, olardıń sawash arbaların hám onıń ústindegi áskerlerin basıp ketsin, – dedi. ²⁷ Solay etip, Muwsa qolın teńizdiń ústine qaray sozdı hám tańǵa jaqın teńiz óz halına qayttı. Sonda qashıp atırǵan mısırılılar suwǵa duwshar bolıp, Jaratqan Iye olardı teńizdiń ishine batırıp jiberdi.

²⁸ Óz halına qaytqan suw sawash arbaları, onıń ústindegi áskerlerdi, yaǵnıy izraillılardıń izinen teńizge túsken faraonınıń pútkil áskerlerin jutıp ketti. Olardan birde bir adam aman qalmadı.

²⁹ Al izraillılar bolsa, teńizdiń ishinen qurǵaq jer arqalı júrip ótken edi.

Suwlar oń hám shep tárepte turıp, olarǵa diywal bolǵan edi. ³⁰ Jaratqan Iye sol kúni izraillılardı mısırılılardıń qolınan qutqardı. Izraillılar mısırılılardıń teńiz jaǵasında ólip jatırǵanın kórdi. ³¹ Jaratqan Iyeniń mısırılılarǵa kórsetken ullı qúdiretin kórgen Izrail xalqı Jaratqan Iyeden qorqıp, Oǵan hám Onıń qulı Muwsaǵa isendi.

Qutqarılıw jırı

15 ¹ Sonnan soń, Muwsa hám izraillılar Jaratqan Iyege mına jrdi ayttı:

«Jırlayman Jaratqan Iyeni,
Sebebi eristi Ol saltanatlı jeńiske,
Atlardı da, sawash arbadaǵıları
da ılaqtırdı teńizge.

² Jaratqan Iye kúsh-qúdiretim meniń,

Qutqarıwǵa keldi Ol meni,
Ol meniń Qudayım.
Alǵıslar aytaman Oǵan,
Ol meniń ákemniń Qudayı,
Ullılayman Onı men.

³ Jaratqan Iye jawıngerdur,
Atı Onıń – Jaratqan Iye.

⁴ Ol faraonınıń sawash arbaların,
Hám láshkerlerin attı teńizge.
Ǵarq boldı Qızıl teńizge,
Onıń saylandı láshkerbasıları da.

⁵ Tereń suwlar qapladı olardı,
Batıp ketti tas sıyaqlı tuńǵıyıqqa.

⁶ Seniń oń qolıń, Jaratqan Iye,
Qúdiretli kúshke iyedur.
Seniń oń qolıń, Jaratqan Iye,
Tas-talqan eter dushpandı.

⁷ Ájayıp ullılıǵıń menen,
Saǵan qarsı shıqqanlardı,
Jer menen jeksen qılasań,

- Jibereseñ olarǵa gázebiñdi,
Saban sıyaqlı kúydirip, kúl
qılasañ olardı.
- ⁸ Murnıñnıń deminen,
Jıynaldı suwlar bir jerge.
Diywal sıyaqlı bolıp tolqınlar,
Teñiz qoynında qatıp qaldı.
- ⁹ Sonda dushpan bılay dedi:
„Uslayman olardı izinen quwıp,
Oljanı bólemen kewlimdi toq qılıp,
Qıraman olardı qılıshımdı
jalañashlap“.
- ¹⁰ Demiń menen úplep ediń,
Qapladi teñiz olardı.
Qorǵasınday battı ullı suwlarǵa.
- ¹¹ Jaratqan Iye, qudaylar arasında
Saǵan uqsaǵanı bar ma?
Sen sıyaqlı muxaddeslikte ullı,
aybatı menen algısqa ılayıq
bolǵan,
Káramatlar jaratıwshı bar ma?
- ¹² Sozıp ediń oń qolıñdı,
Jutıp ketti jer olardı.
- ¹³ Óziń qutqarǵan xalqıñdı,
Jetelediń súyispenshiligiń menen,
Alıp bardıń qúdiretiń menen
muxaddes mákanıńa.
- ¹⁴ Qaltırasar esitip milletler,
Qorqınısh biyledi Filistiya xalqın.
- ¹⁵ Húreyleri ushadı Edom biyleriniń,
Dirildi basar Moab kósemlerin,
Pútkil Qanan turǵınlarınıń ruwxı
tústi.
- ¹⁶ Júregi suwlar hám qorqıw basar
olardı,
Seniń xalqın ótip ketkenshe,
Jaratqan Iye,
Sen iyelik etken xalq ótip
ketkenshe,

- Bilegiñniń kúshi aldında tas bolıp
tilsiz qatıp qalar.
- ¹⁷ Jaratqan Iye! Aparasañ xalqıñdı
Óz tawıńa,
Jaylastırasañ Óziń mákan qılıp
algan jerge,
Qollarıń menen qurǵan
muxaddes mákanǵa, Iye!
- ¹⁸ Húkimdarlıq qılar sheksiz hám
máńgige Jaratqan Iye».

Máriyamniń jiri

¹⁹ Faraonnıń atları, sawash arbalar
rı hám onıń ústindegi áskerleri teñiz
ishine kirgende, Jaratqan Iye suwlar
dı olardıń ústine qaytarıp ákeldi. Al
izraillılar teñizdiń ishinen qurǵaq jer
arqalı júrip ótti.

²⁰ Xaronnıń ájapası payǵambar Má-
riyam qolına dáp aldı. Basqa barlıq
hayallar da dáp alıp, oynawı menen
onıń izine erdi. ²¹ Máriyam naqrattı
qaytalap bılay dep jirladı:

«Jırlań Jaratqan Iyeni,
Sebebi eristi Ol saltanatlı jeńiske.
Atlardı da, atlılardı da ilaqtırdı
teñizge».

Ashshı suw

²² Muwsa izraillılardı Qızıl teñizden
baslap shıqqannan soń, olar Shur shó-
line bardı hám shólde úsh kún júrse
de, suw taba almadı. ²³ Sońınan olar
Mara degen jerge bardı. Biraq Ma-
raniń suwı ashshı bolǵanlıqtan, olar
ishe almadı. Sonlıqtan sol jer Mara^a
dep ataldı. ²⁴ Sonda xalıq Muwsaǵa:
«Ne ishemiz?» – dep narazı bolıp, toń-
qılday basladı.

^a **15:23** Mara – «ashshı» degendi bildiredi.

²⁵ Muwsa Jaratqan Iyege jalbarındı. Jaratqan Iye oǵan bir aǵashtı kórsetti. Muwsa onı suwǵa ılaqtırıp jibergende, suw dushshı bolıp qaldı.

Sol jerde Jaratqan Iye xalıq ushın qaǵıyda hám nızam berdi hám olardı sınadı. ²⁶ Jaratqan Iye olarǵa bılay dedi:

– Eger sizler Qudayınıız Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń sózimdi dıqqat penen tıńlap, názerimde tuwrı bolǵan islerdi isleseńler, buyırqlarıma qulaq asıp, hámme qaǵıydalarımıdın orınlasańlar, mısırlılılarǵa bergem keselliktiń hesh birin sizlerge bermeymen. Sebebi Men – sizlerge shıpa beriwshi Jaratqan Iyemen.

²⁷ Sonnan keyin, olar Elimge keldi. Sol jerde on eki bulaq hám jetpis palma aǵashı bar edi. Solay etip, olar suw jaǵasına ornalastı.

Manna hám bódeneler

16 ¹ Izrail xalqınıń pútkil jámiyeti Elimnen shıqtı. Olar Mısırdan shıqqanınan keyingi ekinshi aydıń on besinshi kúni Elim hám Sinay arasında jaylasqan Sin shóline keldi. ² Shólde hámmesi Muwsa menen Xaronǵa narazı bolıp, ³ olarǵa bılay dep tońqıldadı:

– Qánekey, Mısırdan-aq Jaratqan Iyeniń qolınan ólip qoya qoyǵanda bolar edi. Hesh bolmasa, ol jerde gósh salınǵan qazanlardıń qasında otırıp, toyǵanıımızsha nan jer edik. Biraq sizler pútkil xalıqtı ashlıqtan óltiriw ushın, bizlerdi usı shólge alıp keldińiz.

⁴ Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Mine, Men sizlerge aspannan nan jawdıraman. Xalıq hár kúni shıǵıp, bir

kúnlik nanın jıynap alsın. Usılayınsha Men olardı sınap, olardıń Meniń kórsetpelerim boyınsha jasaytuǵının yamasa jasamaytuǵının kórejaqqan. ⁵ Al altınshı kúni^a olar hár kúni jıynaǵanınan eki ese artıq qılıp toplap, tayarlap qoysın.

⁶ Muwsa menen Xaron pútkil izrailililerǵa bılay dedi:

– Sizlerdi Mısırdan Jaratqan Iyeniń Ózi alıp shıqqanın bugin keshte bilip alasızlar. ⁷ Al ertheń azanda Jaratqan Iyeniń saltanatın kóresizler. Sebebi Ol sizlerdiń Ózine narazı bolıp, tońqıldanıǵanıızdı esitti. Biraq bizlerge narazı bolatıǵınday, bizler kim bolıppız?

⁸ Keyin Muwsa bılay dedi:

– Keshqurın sizlerge jew ushın gósh, azanda toyǵanıımızsha nan berilgende, sizler Jaratqan Iyeniń saltanatın kóresizler. Öytkeni Jaratqan Iye sizlerdiń Ózine qarsı narazılıq bildirgenińizdi esitti. Al bizler kim bolıppız? Sizler bizlerge emes, al Jaratqan Iyege narazılıq bildirip atırsızlar.

⁹ Keyin Muwsa Xaronǵa:

– Izrail xalqınıń pútkil jámiyetine ayt, Jaratqan Iyeniń aldına kelsin. Sebebi Jaratqan Iye olardıń tońqıldıların esitti, – dedi.

¹⁰ Xaron Izrail xalqınıń pútkil jámiyetine usıları aytıp turǵanda, olar shólge qaradı. Sonda Jaratqan Iyeniń saltanatı bult ishinde kórindi.

¹¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹² – Men izrailililerdiń tońqıldıların esittim. Olarǵa mınaday dep ayt: «Keshqurın gósh jep, azanda nanǵa toyatuǵın bolasızlar. Sonda sizler Meniń – Qudayınıız Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasızlar».

^a **16:5** *Altınshı kúni* – evrey kalendarı boyınsha juma kúni altınshı kún dep esaplanǵan.

¹³ Keshqurın bódeneler ushıp kelip, ordanı basıp ketti. Al azanda ordanın átirapın shıq qapladı. ¹⁴ Shıq kepken-de, shóldegi jerdiń betinde qırawǵa uqsáǵan, mayda dán sıyaqlı bir nárese kórindi. ¹⁵ Bunı kórgende, izraillılar bir-birinen: «Bul ne?» – dep sorastı. Sebebi olar bunıń ne ekenin bilmeytuǵın edi.

Muwsa olarǵa:

– Bul – Jaratqan Iyeniń sizlerge jew ushın bergen nanı. ¹⁶ Jaratqan Iye bılay dep buyıradı: «Hár bir adam jey alǵandayın jınap alsın. Shatırınızdaǵı hár bir adam ushın bir omerden^a alınılar».

¹⁷ Izraillılar solay islep, kimisi kóp, kimisi az jıynadı. ¹⁸ Omer menen ólshegende, kóp jıynaǵannıń artıǵı, az jıynaǵannıń kemisi bolmadı. Hár bir adam jey alatuǵın muǵdarda jıynaǵan edi.

¹⁹ Muwsa olarǵa:

– Hesh kim onnan azanǵa deyin bir túyir qaldırmasın, – dedi.

²⁰ Degen menen, ayırımlar Muwsanı tınlamay, azanǵa deyin qaldırǵanda, ol qurtlap, sasıy basladı hám Muwsanıń olarǵa ǵázebi keldi.

²¹ Hár kúni azanda hár bir adam ózi jey alatuǵın muǵdarda jıynaytuǵın edi. Al quyash qızǵan waqıtta jerde qalǵanları erip ketetuǵın edi. ²² Altınshı kúni adam basına eki omerden, yaǵnıy eki ese jıynaytuǵın edi. Jámiyet basshıları kelip, awhaldı Muwsaǵa bildirdi. ²³ Muwsa olarǵa bılay dedi:

– Jaratqan Iyeniń buyırǵı mınaw: erteń Jaratqan Iyege arnalǵan tolıq dem alatuǵın muxaddes Shabbat kúni.

Sonıń ushın, búgin pisiretuǵınıńızdı pisirip, qaynatatuǵınıńızdı qaynatıp alınılar. Al awısıp qalǵanın azanǵa deyin saqlap qoyınılar.

²⁴ Muwsanıń buyırǵanınday, xalıq awısıp qalǵandı azanǵa deyin saqlap qoyǵanda, ol sasımadı da, qurtlap ta ketpedi. ²⁵ Sonda Muwsa olarǵa bılay dedi:

– Awısıp qalǵandı búgin jeńler. Sebebi búgin Jaratqan Iye ushın Shabbat kúni. Búgin daladan manna taba almaysızlar. ²⁶ Sizler onı altı kún jıynańlar. Biraq jetinshı kúni bolǵan Shabbat kúni ol ulıwma bolmaydı.

²⁷ Jetinshı kúni ayırımlar nan jıynaw ushın sırtqa shıqqanda, hesh nárese taba almadı. ²⁸ Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Qashanǵa shekem buyırılarım hám kórsetpelerimdi orınlawdan moyın tawlaysızlar? ²⁹ Minekey, Men sizlerge Shabbat kúniń berdim. Sonlıqtan altınshı kúni sizlerge eki kúnlik nan berip atırman. Jetinshı kúni hár bir adam qay jerde jasap atırǵan bolsa, sol jerde qalsın, sırtqa shıqpasın.

³⁰ Solay etip, xalıq jetinshı kúni dem aldı.

³¹ Izraillılar sol nandı manna^b dep atadı. Onıń kórinisi kinza tuqımı sıyaqlı bolıp, dámi pal qosılǵan shóreкке uqsaytuǵın edi. ³² Muwsa xalıqqa bılay dedi:

– Jaratqan Iye bılay dep buyıradı: «Sizlerdi Mısırdan alıp shıqqanımda, Meniń sizlerge shólde bergen nanımdı keleshek áwladlardıń kóriwi ushın, onıń bir omerin saqlap qoyınılar».

³³ Muwsa Xaronǵa:

^a **16:16** *Bir omer* – shama menen 2,2 l.

^b **16:31** *Manna* – ewreyshe sóz bolıp, «Bul ne?» sózine únles. 15-ayatqa qarań.

– Bir ıdıstı alıp, ishine bir omer man-na sal. Keleshek áwladlarga saqlanıp qalwı ushın, onı Jaratqan Iyeniń aldına qoy, – dedi.

³⁴ Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday, Xaron mannanı saqlap qoyıw ushın, onı Kelisim sandıǵınıń aldına qoydı.

³⁵ Izraillılar mákan etilgen Qanan jerine jetip bargansha, qırıq jil man-na jedi. ³⁶ Bir omer efanıń^a onnan bir bólegine tuwrı keletuǵın edi.

Jartastan aqqan suw

17 ¹ Sońınan Izrail xalqınıń pút-kil jámiyeti Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha Sin shólinen shıqtı da, bir jerden ekinshi jerge kóship-qonıp júrip, Refidimge ornalastı. Degen menen, ol jerde ishetuǵın suw joq edi. ² Olar Muwsaǵa:

– Bizlerge ishetuǵın suw ber, – dep urıstı.

– Nege maǵan urısıp atırsızlar? Nege Jaratqan Iyeni sinap atırsızlar? – dedi olarǵa Muwsa.

³ Biraq xalıq shóllegenlikten, Muwsaǵa narazı bolıp:

– Bizlerdi ne ushın Mısırdan alıp shıqtıń? Bizlerdi, balalarımızdı hám mallarımızdı shóldeń óltiriw ushın ba? – dep tońıqladı.

⁴ Muwsa Jaratqan Iyege dad salıp:

– Bul xalıqqa ne isleyin? Birazdan soń, olar meni tas boran qılıp óltire-di-ǵol! – dedi.

⁵ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:

– Xalıqtıń aldına ót. Nil dárya-sın urǵan tayaǵınıń al da, Izrail

aqsaqallarınıń ayırımların izińe er-tip, alǵa qaray jú. ⁶ Mine, Men Xoreb tawındaǵı bir jartastıń ústinde, seniń aldında turaman. Sen jartastı urǵanıńda, suw atlıǵıp shıǵadı hám xalıq suw ishedı.

Muwsa Izrail aqsaqallarınıń kóz aldında solay isledi.

⁷ Solay etip, ol sol jerdi Massa^b hám Meriba^c dep atadı. Sebebi izraillılar sol jerde Muwsa menen urısıp: «Aramızda Jaratqan Iye bar ma eken, ya joq pa eken?» – dep Jaratqan Iyeni sináǵan edi.

Amaleklerdiń jeńiliske ushrawı

⁸ Amalekler kelip, Refidimde izraillılarga urıs ashtı. ⁹ Sonda Muwsa Eshuaǵa:

– Xalıq ishinen adamlardı saylap al da, barıp, amalekler menen urıs. Erteń men qolıma Qudaydıń tayaǵın uslap, tóbeshiktiń basında turaman, – dedi.

¹⁰ Eshua Muwsanıń aytqanını islep, amalekler menen urıstı. Sol waqıtta Muwsa, Xaron hám Xur tóbeshiktiń basına shıqtı. ¹¹ Muwsa qolın kótergende izraillılar, al túsirgende amalekler ústin kele berdi. ¹² Biraq Muwsanıń qolları sharshap qaldı. Sonda olar bir tas ákelip, Muwsanıń astına qoydı. Muwsa tastıń üstine otırdı. Bir jaǵında Xaron, ekinshi jaǵında Xur Muwsanıń qolların joqarı kóterip turdı. Quyash batqansha, Muwsanıń qolları bekkem kóterilip turdı. ¹³ Solay etip, Eshua amaleklerdi qılısthan ótkizip, olardı jeńdi.

¹⁴ Sońınan Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Estelik bolıp qalwı ushın, buni kitapqa jazıp qoy. Eshuanıń qulaǵına

^a **16:36** *Efa* – bir efa shama menen 22 l.

^b **17:7** *Massa* – «sinaw» degendi bildiredi.

^c **17:7** *Meriba* – «urısıw» degendi bildiredi.

quyıp qoy, Men amaleklerdiń atın jer júzinen pútkilley joq qılaman, – dedi.

¹⁵ Muwsa bir qurbanlıq orın qurıp, onıń atın «Jaratqan Iye meniń bayraǵım» dep qoydı. ¹⁶ Keyin ol bılay dedi: «Jaratqan Iyeniń taxtına qarsı qol kótergeni ushın, Ol áwladlar dawamında amaleklerge qarsı urısadı».

Itronıń Muwsaǵa keliwi

18 ¹ Muwsanıń qáyin atası midyanlı ruwxaniy Itro Qudaydıń Muwsa ushın hám Óz xalqı Izrail ushın islegen hámme islerin, Jaratqan Iyeniń izraillıardı Mısırdan qalay alıp shıqqanın esitti.

²⁻³ Burın Muwsa hayalı Sipporanı eki ulı menen tórkinine qaytarıp jibergende, Itro olardı qabil etken edi. Muwsa: «Men – jat elde kelgindi adam edim», – dep, ullarınıń birin Gershom dep ataǵan edi. ⁴ Al ekinshi ulına: «Ata-babalarımınıń Qudayı maǵan járdem etip, meni faraonnıń qılıshınan qutqardı», – dep, Eliezer^a dep at qoyǵan edi.

⁵ Sonda Muwsanıń hayalın hám ulların ertken qáyin atası Itro Qudaydıń tawına, Muwsa qonis basqan shólge keldi. ⁶ Ol Muwsaǵa: «Men – qáyin atań Itroman, hayalıń menen eki ulıńdı alıp saǵan kiyatırman», – dep xabar jiberdi.

⁷ Muwsa qáyin atasın kútip alıp, onıń aldında tájım etti hám onı súydi. Olar bir-birinen hal-awhal sorasıp bolıp, shatırǵa kirdi. ⁸ Muwsa qáyin atasına Jaratqan Iyeniń Izrail xalqı ushın faraon menen mısırılılarǵa neler islegenin, ózleriniń jolda kórgen qıyınshılıqların hám Jaratqan Iyeniń

olardı qalay qutqarǵanın birme-bir aytıp berdi.

⁹ Itro Jaratqan Iyeniń izraillılarǵa islegen jaqsılıqlarına hám olardı mısırılılardıń qolınan qutqarǵanına quwandı. ¹⁰ Itro bılay dedi:

– Sizlerdi mısırılılardıń hám faraonnıń qolınan qutqarıp, xalıqtı mısırılılardıń moyıntırǵınan azat qılǵan Jaratqan Iyege alǵıslar bolsın. ¹¹ Endi men Jaratqan Iyeniń barlıq qudaylardan ullı ekenin bildim. Óytkeni Ol izraillılarǵa menmenlik qatnasta bolǵan mısırılılardan ústin shıqtı.

¹² Itro Qudayǵa jandırılatuǵın qurbanlıq hám basqa qurbanlıqlar ákelip berdi. Xaron hám Izraildıń pútkil aqsaqalları Muwsanıń qáyin atası menen Qudaydıń aldında awqatlanıw ushın keldi.

Itronıń keńesi

¹³ Erteńine Muwsa xalıqqa qazılıq etiw ushın óz ornına otırdı. Xalıq azannan keshke shekem onıń aldında tik ayaqta turdı.

¹⁴ Qáyin atası Muwsanıń xalıqqa qılǵan bul isin kórip:

– Xalıqqa bul ne islegenin? Nege jalǵız óziń qazılıq etip otırsań? Nege hámme azannan keshke shekem seniń aldında tur? – dedi.

¹⁵ Muwsa oǵan bılay dedi:

– Óytkeni xalıq Qudaydıń erkin bi-liw ushın, maǵan keledi. ¹⁶ Qashan aralarında bir daw shıqsa, olar maǵan keledi. Men eki tárep arasında qazılıq qılıp, olarǵa Qudaydıń qaǵıydaların hám kórsetpelerin málim etemen.

¹⁷ Qáyin atası oǵan bılay dedi:

a **18:4** *Eliezer* – «Quday járdem beredi» degendi bildiredi.

– Bul isiń jaqsı emes. ¹⁸ Sen ózińdi de, janındaǵı xalıqtı da sharshatıp taslaysañ. Bul is sen ushın júdá awırlıq etedi, ol bir ózińniń qolınnan kelmeydi. ¹⁹ Endi maǵan qulaq sal. Eger sen meniń keńesime ámel qılsań, Quday saǵan yar boladı. Sen Quday aldında xalıq ushın wákil bolıp, olardıń dawlı islerin Qudayǵa jetkizip turıwın kerek. ²⁰ Al xalıqqa Qudaydıń qaǵıydaların hám kórsetpelerin úyret. Qanday jol menen júrip, ne islew kerekligin olarǵa kórset. ²¹ Bularǵa qosımsha, xalıq arasınan Qudaydan qorqqan, uqıplı, haram paydanı jek kóretuǵın isenimli adamlardı saylap al. Olardı xalıq ústinen mınbasılar, júzbasılar, eliwbasılar hám onbasılar qılıp tayınla. ²² Olar bárqulla xalıqqa qazılıq etsin. Úlken dawlardı saǵan ákelsin, al kishilerin ózleri sheshsin. Usılay etip, olar awırmanlıqtı seniń menen bólisse, saǵan jeńil boladı. ²³ Eger sen Qudaydıń buyırǵanınday etip, usılay isleseń, onda shıday alasań hám hámme tınıshlıq penen úylerine qaytadı.

²⁴ Muwsa qáyin atasınıń sózin tıńlap, onıń aytqanlarınıń hámмесin orınladı. ²⁵ Ol izraillilar arasınan uqıplı adamlardı saylap alıp, olardı mınbasılar, júzbasılar, eliwbasılar hám onbasılar qılıp, xalıqqa basshı etip tayınladı. ²⁶ Olar xalıqqa bárqulla qazılıq etip, qyın máselelerdi Muwsaǵa alıp keldi. Al kishigirim islerdi ózleri sheshhti. ²⁷ Keyin Muwsa qáyin atasın jolǵa shıǵarıp saldı. Itro óz eline qaytıp ketti.

Izrail xalqı Sinay tawında

19 ¹ Izraillilar Mısırdan shıqqanнан keyingi úshinshi aydıń birinshi kúni Sinay shóline jetip keldi. ² Olar Refdimnen jolǵa shıqqan

bolıp, Sinay shóline jetip kelgen edi. Olar sol jerde, Sinay tawınıń qarsısına shatırların tikti.

³ Sonda Muwsa tawǵa, Qudaydıń dárgayına shıqtı. Jaratqan Iye oǵan tawdan bılay dedi:

– Yaqıp násiline, Izrail xalqına bılay de: ⁴ «Mısırlılarǵa ne islegenimdi hám palapanların qanatları menen tasıǵan búrkit sıyaqlı, sizlerdi janıma ákelgenimdi kórdińler. ⁵ Al endi sózlerimdi diqqat penen tıńlap, kelisimime ámel qılsańlar, sizler barlıq xalıqlar ishinde Meniń ǵáziyнем боласызлар. Sebebi pútkil jer júzi Maǵan tiyisli. ⁶ Sizler Meniń ushın ruwxaniyeler patshalıǵı hám muxaddes xalıq боласызлар». Seniń izraillilarǵa aytatuǵın sózleriń usılar.

⁷ Muwsa kelip, xalıq aqsaqalların shaqırıp aldı da, ózine Jaratqan Iyeniń buyırǵan barlıq sózlerin olarǵa bildirdi. ⁸ Pútkil xalıq bir awızdan: «Jaratqan Iyeniń aytqanlarınıń hámмесin orınlaymız», – dep juwap berdi. Muwsa xalıqtıń juwabın Jaratqan Iyege jetkizdi.

⁹ Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Seniń menen sóyleskenimdi xalıqtıń esitiwi hám saǵan máńgige iseniwi ushın, Men saǵan bir qalıń bult ishinde kelemen, – dedi. Muwsa xalıqtıń sózlerin Jaratqan Iyege jetkizgende, ¹⁰ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Bar, búgin hám erteń xalıq páklenсин. Olar kiyimlerin juwıp, ¹¹ úshinshi kúni tayar bolsın. Óytkeni úshinshi kúni Men, Jaratqan Iye pútkil xalıqtıń kóz aldında Sinay tawına túsemen.

¹² Xalıq ushın tawdıń átirapına sheǵara sızıp, belgile hám olarǵa: «Abaylańlar, tawǵa shıǵıwshı bolmańlar, tawdıń etegine de jaqınlamańlar! Tawǵa bir

jerin tiygizgen hár bir adam sózsiz óltiriledi. ¹³ Sol adamǵa qol tiygizilmey, tas boran qılınıp, ya bolmasa oq jay menen óltiriledi. Haywan bolsa da, adam bolsa da, ol tiri qalmaydı», – dep ayt. Tek kárnay uzaq shertilgende ǵana, olar tawǵa kóterile aladı.

¹⁴ Sońnan Muwsa tawdan xalıqtıń qasına túsip, olarǵa pákleniwdi buyırdı. Hár bir adam kiyimlerin juwdı.

¹⁵ Muwsa xalıqqa:

– Úshinshi kúni tayar bolıńlar. Bul waqıt ishinde hayallarıńızǵa jaqınla mańlar, – dedi.

¹⁶ Úshinshi kúni tań atıwdan gúldirmama gúrkirep, shaqmaq shaqtı. Tawdıń ústin qalıń bult qaplap, bálent, kúshli dawıslı kárnay sestı esitildi. Ordadaǵı pútkil xalıq titirey basladı. ¹⁷ Muwsa xalıqtı Quday menen ushırastırıw ushın, ordadan baslap shıqtı. Olar tawdıń etegine kelip turdı. ¹⁸ Quday Sinay tawına ot ishinde túskenlikten, pútkil taw tútep turǵan edi. Tawdan peshten shıqqanday tútin shıǵıp, pútkil taw qattı silkinip turǵan edi. ¹⁹ Kárnay sestı barǵan sayın kúsheye berdi. Muwsa Qudayǵa sóyledi hám Quday da oǵan dawıslap juwap berdi. ²⁰ Jaratqan Iye Sinay tawınıń tóbesine túsip, Muwsanı tawdıń tóbesine shaqırdı. Muwsa sol jerge shıqtı. ²¹ Jaratqan Iye oǵan bilay dedi:

– Tómen túsip, xalıqtı eskert. Meni kóriw ushın, shegaradan shıǵıp ketpesin. Bolmasa, kóbisi ólip qaladı. ²² Maǵan jaqınlasatuǵın ruwxaniyeler de ózlerin páklesin. Bolmasa, olardı qırıp taslayman.

²³ Muwsa Jaratqan Iyege:

– Xalıq Sinay tawına shıǵa almaydı. Óytkeni Sen: «Tawdıń átirapına

shegara sızıp, belgile hám tawdı muxaddes qıl», – dep eskertken ediń, – dedi.

²⁴ Jaratqan Iye oǵan:

– Tómen túsip, Xarondı óziń menen birge alıp kel. Biraq ruwxaniyeler menen xalıq aldımá keliw ushın, shegaradan ótpesin. Bolmasa, olardı qırıp taslayman, – dedi. ²⁵ Solay etip, Muwsa tómen tústi de, xalıqqa usıladı aytıp berdi.

On buyırıq

(*Nzm 5:1-21*)

20 ¹ Sonda Quday mına sózlerdi ayttı:

² – Men – seni Mısırdan, qul bolǵan jerińnen alıp shıqqan Qudayın Jaratqan Iyemen.

³ Seniń Mennen basqa qudaylarıń bolmasın.

⁴ Joqarıdaǵı aspanda, tómendegi jer júzinde hám jer astındaǵı suwlarda bolǵan hesh bir nárseniń kórinisin soǵıp, ózińe but jasama. ⁵ Olarǵa tabınba hám xızmet qılma. Sebebi Men – seniń Qudayın Jaratqan Iye, qızǵanıwshı Qudayman. Meni jek kórgenlerdi ákesiniń ǵúnası ushın balaların, olardıń úshinshi, tórtinshi áwladına shekem jazalayman. ⁶ Biraq Meni súygenlerge hám buyırıqlarımdı orınlaǵanlarǵa mıńınshı urpaǵına deyin jaqsılıq qılamın.

⁷ Qudayın Jaratqan Iyeniń atın jónsiz tilińe alma. Óytkeni Jaratqan Iye Óziniń atın bosqa tilge alǵanlardı jazasız qaldırmaydı.

⁸ Shabbat kúnin muxaddes tutıwdı este saqla. ⁹ Altı kún jumıs islep, barlıq islerińdi isle. ¹⁰ Al jetinshi kún Maǵan, Qudayın Jaratqan Iyege arnalǵan Shabbat kúni. Sol kúni hesh qanday

is qılma. Ulıń da, qızın da, qulın da, shorın da, malların da, arañızdağı kelgindi adam da hesh qanday is qılmasın. ¹¹ Sebebi Men, Jaratqan Iye altı kún ishinde aspandı, jerdi, teńizdi hám olardağı pútkil barlıqtı jaratıp, jetinshi kúni dem aldım. Sonlıqtan Men Shabbat kúni jarılqap, onı mu-xaddes qılıp ayırdım.

¹² Ata-anańdı húrmetle. Sonda Qudayın Jaratqan Iyeniń sağan beretuğın jerinde ómiriń uzaq boladı.

¹³ Adam óltirme.

¹⁴ Neke hadallığın buzba.

¹⁵ Urlıq isleme.

¹⁶ Hesh kimge qarsı jalğan gúwa-liq berme.

¹⁷ Hesh bir adamnıń úyin kúseme. Onıń hayalın, qulın, shorisın, ógizin, eshegin, hesh bir nársesin kúseme.

¹⁸ Pútkil xalıq gúldirmamanı hám kárnay sestin esitip, shaqmaqıtı hám tawdıń basındağı tútindi kórgende, qorqqanınan qaltıray basladı. Olar uzaqta turıp, ¹⁹ Muwsağa:

– Bizler menen óziń sóyles. Bizler seni tıńlaymız. Biraq Quday bizlerge sóylemesin. Bolmasa, ólip qalamız, – dedi.

²⁰ Muwsa xalıqqa:

– Qorqpańlar! Sebebi Quday sizlerdi sıraw ushın hám Onnan qorqıp, gúna islemewińiz ushın keldi, – dedi.

²¹ Xalıq uzaqta tura berdi, al Muwsa Quday turğan tas túnek qarańğı-lıqqa jaqınlastı.

Qurbanlıq orın haqqında

²² Jaratqan Iye Muwsağa bılay dedi: – Izraillılarga bılay dep ayt: «Me-niń sizlerge aspannan söylegenimdi esittińler. ²³ Mennen basqa qudayla-rın bolmasın. Ózlerińizge gúmisten

bolsa da, altınnan bolsa da, hesh qan-day butlar soğıp almańlar. ²⁴ Meniń ushın topıraqtan qurbanlıq orın is-leńler. Ol jerde qoy hám buğalarıńızdı jandırılatoğın qurbanlıq hám tatıw-lıq qurbanlığı etip berińler. Mağan sıyıwıńız ushın Ózim tańlağan hár bir jerge barıp, sizlerdi jarılqayman. ²⁵ Eger Mağan tastan qurbanlıq orın qurajaq bolsańız, jonılmağan taslar-dı qollanıńlar. Óytkeni tasqa qashaw tiygizseńiz, onı haramlaysızlar. ²⁶ Jáne de, Mağan arnalğan qurbanlıq orın-ğa tekshe arqalı shıqpańlar, bolmasa kóterilgenińizde jalańash jerińiz kó-rinip qalwı múmkin».

Qullar haqqında

21 ¹ – Sen xalıqqa járiyalawın kerek bolğan nızamlar mına-lar: ² eger sen evrey qul satıp alsań, ol altı jil xızmet etip, jetinshi jılı esheyin azat etilsin. ³ Eger ol kelgende boydaq bolsa, jalğız ketsin. Al úylengen bol-sa, onda onıń hayalı da birge ketsin. ⁴ Eger xojayını sol quldı úylendirgen hám hayalı oğan ul-qız tuwıp bergen bolsa, onda hayalı hám balaları xo-jayında qalıp, quldıń bir ózi ketsin.

⁵ Biraq qul: «Men xojayınımdı, ha-yalımdı hám balalarımdı jaqsı kóre-men, azatlıqqa shıqpayman», – dese, ⁶ onda xojayını onı qazılardıń aldına alıp kelsin hám onı qapınıń yamasa qapınıń jaqlawına qoyıp, qulağın biz benen tessin. Sonda ol ómir boyı xo-jayınına qul bolıp qaladı.

⁷ Eger kim de kim qızın shorılıqqa satsa, qız erkek qullar sıyaqlı azatlıq-qa shıǵa almaydı. ⁸ Eger xojayını sol qızdı hayallıqqa alıwdı niyet qılıp bo-lıp, onı jaqtırmay qalsa, onda qızdıń ákesi tárepinen qunı tólenip, qızdıń

azat bolıwına ruxsat etsin. Biraq ózi aldaǵanı ushın, jat adamlarǵa satıwǵa haqısı joq. ⁹ Eger ol qızdı ulına nekelese, onı óz qızınday kórsin. ¹⁰ Al eger xojayını shorısına úylenip bolıp, jáne basqa hayal alsa, onda shorı hayalın azıq-awqattan, kiyim-kenshekten hám erli-zayıplıq huqıqlarınan mahrum etpesin. ¹¹ Eger ol usı úsh nárseden shorını mahrum qılsa, shorı qunı tólenbesten azat qılınsın.

Zorlıqqa qarsı nızamlar

¹² – Kim de kim birewdi urıp óltirse, onıń ózi de sózsiz óltirilsin. ¹³ Biraq eger ol bunı abaysızda islegen bolsa, Qudayınıń bolǵan Men usıǵan jol qoyǵan bolsam, onda sol adamnıń qashıp barıp, panalaytuǵın jerin Ózim belgilep beremen. ¹⁴ Al eger kim de kim janındaǵı adamdı qastan óltirip, Meniń qurbanlıq ornıma qashıp barsa da, onı sol jerden shıǵarıp alıp, óltirińler.

¹⁵ Kim de kim anasın yamasa ákesin ursa, ol sózsiz óltirilsin.

¹⁶ Kim de kim birewdi urlap, onı satsa yamasa uslap tursa, ol sózsiz óltirilsin.

¹⁷ Kim de kim anasın yamasa ákesin ǵargasa, ol sózsiz óltirilsin.

¹⁸ Eki adam jánjellesip, birewi ekinshisin tas yamasa mush penen ursa, ol ólmegeńi menen, tósek tartıp jatıp qalsa, ¹⁹ keyin ornınan turıp, dalaǵa tayaq penen shıǵa alatuǵın bolsa, onda urǵan adam ayıpsız bolıp esaplanadı. Tek ol jaraqat alǵan adamǵa onı jumısınan qaldırǵanı ushın hám tolıq emleniwi ushın pul tólesin.

²⁰ Eger kim de kim qulın yamasa shorısın tayaq penen urıp óltirse, ol

jazalansın. ²¹ Biraq eger qul dárhal ólme, al bir-eki kúnnen soń ólse, quldıń xojayını jazalanbasın. Sebebi qul onıń óz menshigi.

²² Birewler tóbelesip atırıp, bir hámiledar hayaldı urıp alsa hám hayal shala tuwıp qoysa, biraq basqa zıyan kórmese, onda zıyan jetkizgen adam hayaldıń kúyewi talap qılǵan hám qazılar belgilegen muǵdarda qun tólesin. ²³ Al eger basqa zıyan jetkizilgen bolsa, janǵa jan, ²⁴ kózge kóz, tiske tis, qolǵa qol, ayaqqa ayaq alınıp, ²⁵ kúyik ushın kúydirilip, jaraqat ushın jaraqat salınıp, kógergen ushın kógertilsin.

²⁶ Eger kim de kim qulınıń yamasa shorısınıń kózine urıp, soqır qılsa, kózi ushın onı azatlıqqa shıǵarsın. ²⁷ Al eger qulınıń yamasa shorısınıń tisin sindirsa, tisi ushın onı azatlıqqa shıǵarsın.

²⁸ Eger bir er adamdı yamasa bir hayaldı ógiz súzip óltirse, ógiz tas penen urıp óltirilsin, al góshi jelinbesin. Ógizdiń iyesi ayıpsız bolıp esaplanınsın. ²⁹ Biraq ógiz burınnan-aq súzewik bolıp, bul tuwralı eskertilgenine qaramay, iyesi ógizine kózqulaq bolmaǵan bolsa, ógiz bir er adamdı yamasa bir hayaldı óltirse, onda ógiz tas penen urıp óltirilsin. Ógizdiń iyesi de óltirilsin. ³⁰ Eger ógizdiń iyesine óz janın saqlap qalıwı ushın qun tólewine ruxsat etilse, ol talap qılınǵan qundı tolıǵı menen tólewi tiyis. ³¹ Eger ógiz ul balanı yamasa qız balanı súzip óltirse, onda da usı nızam qollanılsın. ³² Eger ógiz bir quldı yamasa bir shorını súzip óltirse, onda olardıń xojayınına otız shekel^a gúmis berilip, ógiz tas penen urıp óltirilsin.

^a **21:32** *Otız shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

³³ Eger kim de kim suw saqlanatuǵın shuqırdı ashıq qaldırsa yamasa taza shuqır qazıp, onıń awzın jappay ketse hám sol shuqırǵa bir ógiz yamasa eshek túsip ketse, ³⁴ onda shuqırdıń iyesi maldıń qunın tólewi tiyis. Ol maldıń iyesine pul tólesin, al maldıń denesin ózine alsın.

³⁵ Eger bir adamnıń ógizi qońsısın ń ógizin súzip óltirip qoysa, onda olar tiri qalǵan ógizdi satıp, aqshasın hám óli ógizdiń góshin teń bólisip alsın. ³⁶ Eger ógizdiń súzewik ekeni burınnan-aq belgili bolsa da, iyesi oǵan kózqulaq bolmaǵan bolsa, onda ol ógizdiń ornına ógiz berip, ólgen maldı ózine alsın.

Mal-múlik haqqında nızamlar

22 ¹ – Eger kim de kim iri mal yamasa mayda mal urlap, onı soysa yamasa satıp jiberse, bir ógizdiń ornına bes ógiz, bir qoydıń ornına tórt qoy tólesin.

² Kim de kim túnde úyge urlıqqa túsip atırǵan urıǵa tap bolıp, onı urıp óltirse, tógilgen qan onıń moyńına júklenbesin. ³ Biraq eger waqıya qu-yash shuqqannan keyin bolsa, onda qan tókken adam ayıplı boladı. Urı urlaǵan nársesiniń qunın tolıq tólesin. Eger urınıń tóleytuǵın hesh nársesi bolmasa, urlaǵanların tólewi ushın, ol qul qılıp satılsın. ⁴ Qara mal ma, eshek pe yamasa mayda mal ma, ne bolsa da, urlanǵan mal urınıń qolınan tiriley tabılsa, onda ol mal ushın eki ese qun tólesin.

⁵ Eger kim de kim malların óz atızına yamasa júzim baǵına otlatıp qoyıp, mallarınıń basqa birewdiń atızına túsıwıne jol qoysa, onda ol óz atızınıń yamasa baǵınıń eń jaqsı ónimle-rinen tólesin.

⁶ Eger birew ot jaǵıp, bul ottan ti-kenler alısıp ketip, bawlanǵan egin-lerdi, atızdaǵı zúráátti yamasa pútkil egislikti jandırıp jiberse, onda ot jaq-qan adam shıǵındı tolıq tólesin.

⁷ Kim de kim qońsısına aqshasın yamasa zatların amanat etip berse, biraq sol nárseler qońsısınıń úyinen urlanıp, urı tabılsa, urı urlaǵan zat-ların eki ese etip tólesin. ⁸ Al eger urı tabılmasa, úy iyesi qazılardıń aldına barıp, amanatqa qıyanet etpegenin ay-tıp ant ishsin. ⁹ Qanday da bir dawlı náre: iri mal, eshek, mayda mal, ki-yim-kenshek, hár qanday joytılgan náre boyınsha: «Bul – meniki» degen talas bolsa, onda eki tárep máseleni qazılardıǵa jetkizsin. Qazılar ayıplı dep tapqan adam qońsısına eki ese tólesin.

¹⁰ Kim de kim qońsısına eshegin, iri malın, mayda malın yamasa qanday da bir malın amanat etip berse, sol mal ólip qalsa yamasa jaraqat alsa, ya bol-masa urlanıp, buǵan gúwa bolmasa, ¹¹ onda maldı amanatqa alǵan adam qońsısınıń malına qol tiygizbegenin aytıp, Jaratqan İyeniń atı menen ant ishsin. Maldıń iyesi bunı qabil etsin hám qońsısı hesh náre tólemesin. ¹² Biraq alǵan adamnan sol mal urlanǵan bolsa, onda ol maldıń iyesine qun tólesin. ¹³ Eger maldı bir jirtqısh haywan tilkimlep taslaǵan bolsa, on-da baqqan adam tilkimlengen maldı dálil etip kórsetiwi tiyis hám sol mal ushın hesh náre tólemesin.

¹⁴ Eger kim de kim qońsısınan bir mal sorap alıp tursa, iyesi joqta mal jaraqat alsa yamasa ólip qalsa, alǵan adam mal ushın tolıq qun tólewi tiyis. ¹⁵ Biraq iyesi maldıń qasında bolǵan bolsa, qarızǵa mal alǵan adam hesh náre tólemesin. Al eger mal jallap

alıńǵan bolsa, onda jallanǵan bahası tóleniwi tiyis.

Jámıyetlik juwapkershilikler

¹⁶ – Eger kim de kim atastırılmaǵan bir qızdı aldap, onıń menen jatsa, qız ushin qalıń mal berip, oǵan úyleniwi tiyis. ¹⁷ Eger ákesi qızın sol adamǵa beriwe ırızı bolmasa, onda ol qızlarǵa beriletuǵın qalıń mal muǵdardıń tólesin.

¹⁸ Sıyqırshı hayaldı tiri qaldırmańlar.

¹⁹ Haywan menen jınısıy qatnas jasaytuǵın adam sózsiz óltirilsin.

²⁰ Jaratqan İyeden basqa qudaylarǵa qurbanlıq bergen adam joq qılınsın.

²¹ Kelgindi adamǵa jábir berip, eziwshi bolmańlar. Sebebi sizler de Mısırdı kelgindi boldıńlar.

²² Jesirler menen jetimlerge jábir bermeńler. ²³ Eger jábir berseńiz, olar Maǵan jalbarınsa, olardıń nalaların sózsiz esitemen. ²⁴ Sonda Meniń gázebim lawlap, sizlerdi qılısh penen óltiremen. Aqıbetinde hayallarıńız jesir, al balalarıńız jetim bolıp qaladı.

²⁵ Meniń xalqımnan bir kámbaǵalǵa qarızǵa aqsha berseń, ósimge pul beriwshi sıyaqlı payız mindirme. ²⁶ Eger qońsıńnıń shapanın girewe alsañ, onı quyash batpastan burın qaytarıp ber. ²⁷ Óytkeni sol shapan onıń jalǵız jamılatuǵın nársesi. Shapanı bolmasa, ol neni jamılıp uyıqlaydı? Solay etip, ol Maǵan jalbarınsa, onı esitemen. Sebebi Men miyrim-shápáátlimen.

²⁸ Qudayǵa til tiygizbeńler. Xalqıńızdıń basshıların ǵarǵamańlar.

²⁹ Qırmanıńızdıń hám juwazlarıńızdıń zúraátin Mennen ayap, Maǵan alıp keliwdi keshiktirmeńler. Tuńǵış ularıńızdı da Maǵan baǵıshlańlar. ³⁰ Iri mal hám mayda mallarıńız benen de

solay isleńler. Olar jeti kún anasınıń janında qalsın, al segizinshi kúni olardı Maǵan berińler.

³¹ Sizler Meniń muxaddes xalqım bolasızlar. Sonlıqtan dalada tilkimlenip taslanǵan haywandı jemenler, onı iytlerge taslańlar.

Ádillik haqqında

23 ¹ – Mısh-mısh gáp tarqatpań. Jalǵan gúwalıq beriw arqalı, jaman adamǵa qol bermeń.

² Kópshilik jawızlıq islegende, olarǵa qosılmań. Dawlı iste gúwalıq bergenińizde kópshilikti jaqlap, ádillikti burmalamań. ³ Kámbaǵal bolsa da, dawda onı jaqlamań.

⁴ Eger dushpanıńızdıń joıtılp ketken ógizin yamasa eshegin tawıp alsanıń, onı iyesine qaytarıp beriń. ⁵ Eger dushpanıńızdıń esheginıń júktiń awırlıǵınan jıǵılıp qalǵanın kórseńiz, onı sol halında taslap ketpey, oǵan járdem beriwińiz tiyis.

⁶ Dawda kámbaǵaldıń isin sheshiwde ádillikti burmalamań. ⁷ Jala jabıwdan awlaq bolıń, ayıpsız hám haq adamdı ólimge húkim qılmań. Óytkeni Men nahaq adamdı aqlamayman.

⁸ Para almań. Sebebi para kóretuǵın adamdı soqır etip, haq adamdı nahaqqa shıǵaradı.

⁹ Kelgindi adamǵa jábir bermeń. Ózlerińiz de Mısır jerinde kelgindi bolǵanıńız sebepli, kelgindi adamnıń jaǵdayınıń qanday ekenin bilesizler.

Jetinshi kún hám jetinshi jil haqqında

¹⁰ – Altı jil boyı jerińizge tuqım sewip, zúraát jıyñań. ¹¹ Al jetinshi jılı jerge dem beriń. Xalqıńız arasındaqı kámbaǵallar ol jerden azıq tawıp jesin,

olardan awısqañın jabayı haywanlar jesin. Júzim baǵıñız benen záytúnzardıńızǵa da solay isleń.

¹² Altı kún jumısıńızdı islep, jetinshi kúni dem alıń. Usılayınsha ógizińız hám eshegińız dem alıp, shorıńızdıń ulı da, kelgindi adamıńız da hál-lenip alsın.

¹³ Meniń sizlerge aytqanlarımın hámмесin orınlań. Basqa qudaylardıń atın aytıp shaqırmań, olardı tilińizge de almań.

Úsh bayram

¹⁴ – Jılına úsh márte Meniń aldım kelip bayram qılıń. ¹⁵ Sizlerge buyırǵanımday, abib ayınıń belgilengen kúnlerinde jeti kún ashitqısız nan jep, Ashıtqısız nan bayramın bayramlań. Sebebi sizler Mısırdan sol ayda shıqtıńlar.

Hesh kim aldım qurı qol kelmesin.

¹⁶ Atızǵa ekken biydaylarıńızdı jıynap baslaǵanıńızda, Zúraát bayramın belgileń.

Al gúzde atızdan barlıq eginlerińızdı jıynap bolǵanıńızda, Jıyn-terim bayramın^a belgileń.

¹⁷ Barlıq erkeklerińız jılına úsh márte Iyeń bolǵan Meniń, yaǵnıy Jaratqan Iyeńiń aldına keliwi kerek.

¹⁸ Maǵan berilgen qurbanlıqtıń qanın ashitqı salınǵan nan menen bermeń.

Bayramda Maǵan arnap berilgen qurbanlıqtıń mayı azanǵa deyin qaldırılmasın.

¹⁹ Jerińızdiń dáslepki óniminiń eń jaqsısın Qudayıńız Jaratqan Iyeńiń Úyine alıp keliń.

Ílaqtıń góshin óz anasınıń sútine pisirmeń.

Wáde hám eskertiwler

²⁰ – Mine, jolda sizlerdi qorǵawı hám sizlerdi Men tayarlap qoyǵan jerge aparıwı ushın, aldınıńdan bir perishte jiberip atırman. ²¹ Oǵan dıqqatlı bolıp, sózine qulaq salıń. Oǵan qarsı shıqpań. Sebebi Ol Meniń atımnan háreket etkenlikten, qarsılıq kórsetkenińizge sabır etpeydi. ²² Biraq onıń sózin dıqqat penen tıńlap, aytqanlarımın hámмесin orınlasańız, Men dushpanlarıńızǵa dushpan bolıp, sizlerge qarsı shıqqanlarǵa qarsı turaman. ²³ Perishtem aldınıńızda júrip, sizlerdi amor, xet, periz, qanan, xiw hám ebulardıń jerlerine alıp barganda, Men olardı joq etemen. ²⁴ Sizler olardıń qudaylarına tabınıp, xızmet qılmań. Olardıń ádetlerin de úyrenbeń. Kerisinshe, olardıń qudayların qulatıp, kiyeli tasların sındırıp taslań. ²⁵ Sizler Qudayıńız Jaratqan Iyege, yaǵnıy Maǵan sıyınıń. Sonda Men sizlerdiń nan-suwlardıńızdı jarılqap, arańızdaǵı keselliklerdi joq etemen. ²⁶ Elińızde túsik túsiretuǵın hám biyperzent hayal bolmaydı. Men sizlerge uzaq ómir beremen.

²⁷ Sizlerge qarsı shıqqan xalıqlardı Mennen qorqatuǵın qılaman hám olardı albiratıp taslayman. Dushpanlarıńız aldınıńdan qashatuǵın boladı. ²⁸ Xiw, qanan hám xet xalıqların aldınıńdan quwıw ushın, eshek hárre jiberemen. ²⁹ El qańırıp qalıp, sizlerge zıyan beretuǵın jabayı haywanlardıń sanı kóbeyip ketpewi ushın, olardı

^a **23:16** *Jıyn-terim bayramı* – Keyingi kitaplarda bul «Qos bayramı» dep ataldı. Leb 23:33-36 qarań.

bir jil ishinde quwıp jibermeymen. ³⁰ Sizler kóbeyip, sol eldi iyelik etemen degenshe, olardı az-azdan quwıp shıǵaraman.

³¹ Shegarañızdı Qızıl teñizden fi-listler mákan basqan teñizge deyin, qubladaǵı shólden Evfrat dáryasına deyin ornataman. Sol eldiń adamların sizlerge táslim etemen, sizler olardı aldınızdan quwıp shıǵasızlar. ³² Olar hám olardıń qudayları menen kelisim dúzbeń. ³³ Olardıń jeriñizde jasawına jol qoymań. Bolmasa olar sizlerdi óz qudaylarına sıyındırıp, Maǵan qarısı gúna islewge baslaydı hám sizlerdi duzaqqa túsiredi.

Kelisimniń tastıyqlanıwı

24 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Sen, jáne de, Xaron, Nadab, Abihu hám Izrail aqsaqallarınan jetpis adam tawǵa kóterilip, Meniń aldima kelińler hám uzaqta turıp tájim etińler. ² Tek sen ǵana Maǵan jaqınla, basqa hesh kim jaqın kelmesin. Xalıq seniń menen birge tawǵa shıqqasın.

³ Muwsa barıp, Jaratqan Iyeniń barlıq sózlerin hám nızamların xalıqqa bildirdi. Hámme bir awızdan:

– Jaratqan Iyeniń aytqanlarınıń hám-mesin isleymiz, – dep juwap berdi.

⁴ Sonnan keyin Muwsa Jaratqan Iyeniń barlıq sózlerin jazıp qoydı.

Ol erteńine azanda tawdıń etegine qurbanlıq orın qurdı. Izraildiń on eki urıwınıń belgisi retinde on eki tas ornattı. ⁵ Sońnan ol Jaratqan Iyege arnap, jandırılatuǵın qurbanlıqlar berip, tatıwlıq qurbanlıǵı ushın buǵalardı

soyıwǵa Izraildiń jas jigitlein jiberdi. ⁶ Muwsa qannıń yarımın lágenlerge quydı. Al qalǵan yarımın qurbanlıq orınǵa serpip jiberdi. ⁷ Keyin kelisim kitabın^a alıp, xalıqqa oqıp berdi. Xalıq: «Jaratqan Iyeniń aytqanlarınıń hám-mesin isleymiz, Oǵan qulaq asamız», – dedi.

⁸ Sonda Muwsa lágenlerdegi qandı xalıqqa sewip: «Bul – usı ayılǵan hámme sózlerge tiykarlanıp, Jaratqan Iyeniń sizler menen dúzgen kelisiminiń qanı», – dedi.

⁹ Sonnan soń, Muwsa, Xaron, Nadab, Abihu hám Izrail aqsaqallarınan jetpisi tawǵa shıǵıp, ¹⁰ Izraildiń Qudayın kórdi. Qudaydıń ayaqları astına lazurit tasına uqsas, aspan sıyaqlı tınıq bir nárselge tóselgen edi. ¹¹ Izrail basshıları Qudaydı kórse de, Quday olarǵa ziyan tiygizbedi. Olar sol jerde ishıp-jedi.

Muwsa Sinay tawında

¹² Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Tawǵa, Meniń janıma kelip, usı jerde kútip tur. Xalıqqa úyretiw ushın, tegis eki tasqa jazılǵan nızam hám buyırıqlardı beremen, – dedi.

¹³ Solay etip, Muwsa hám onıń járdemshisi Eshua jolǵa atlandı. Muwsa Qudaydıń tawına shıǵıp baratırıp, ¹⁴ aqsaqallarǵa:

– Bizler qayıp kelgenshe, usı jerde kútip turıńlar. Xaron menen Xur sizler menen birge boladı. Kimniń qanday isi bolsa, solarǵa aytсын, – dedi.

¹⁵ Muwsa tawǵa shıqqanda, tawdı bult qapladı. ¹⁶ Sonda Jaratqan Iyeniń saltanatı Sinay tawına tústi. Bult tawdı altı kún qaplap turdı. Jetinshi kúni

^a **24:7** *Kelisim kitabı* – 20–23 baplarda Qudaydıń Muwsaǵa bergен buyırıq hám nızam-qaǵıydaları usı kitaptıń ishine kirgen (usı baptıń 4-ayatına qarań).

Jaratqan Iye bulttıń ishinen Muwsanı shaqırdı. ¹⁷ Izraillılardıǵa Jaratqan Iyenıń saltanatı tawdıń tóbesinde jalmap jutatuǵın ot sıyaqlı bolıp kórindi. ¹⁸ Muwsa bult ishine kirip, tawǵa shıqtı. Ol qırıq kún hám qırıq tún tawda qaldı.

Muxaddes shatır ushın beriletuǵın qurbanlıqlar

25¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izraillılardıǵa ayt, Maǵan názir alıp kelsin. Shin júregi menen bergen hár bir adamnıń názirin qabil etińler. ³ Olardan qabil etetuǵın názirlerińiz mınalar: altın, gúmis, qola, ⁴ júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shim qızıl, qırmızı jipler hám hasıl zıǵır jibi, eshkinıń júni, ⁵ qızılǵa boyalǵan qoshqar terisi, jumsaq teri hám akaciya aǵashı, ⁶ shıralar ushın záytún mayı, maylaw rásimine arnalǵan may hám xosh iyisli tütetki ushın xosh iyisli zatlar, ⁷ bas ruwxaniydiń efodına^a hám qaltalı óńirshesine taǵılatuǵın oniks hám qımbatbaha taslar.

⁸ Arasında jasawım ushın, izraillılar Maǵan arnap, Muxaddes mákan tayarlasın. ⁹ Muxaddes shatırdı hám onıń buyımların Men saǵan kórsetken úlgiǵe say qılıp isleńler.

Kelisim sandıǵına tiyisli kórsetpeler

¹⁰ – Akaciya aǵashınan sandıq isleńler. Onıń uzınlıǵı eki yarım shıǵanaq, eni bir yarım shıǵanaq hám biyikligi bir yarım shıǵanaq bolsın. ¹¹ Sandıqtıń ishi-sirtin sap altın menen qaplat. Al

ernegine altınnan jiyek saldır. ¹² Sandıq ushın tórt altın halqa quydırıp, tórt tuyaǵına ornattır: ekewi bir jaǵında, qalǵan ekewi ekinshi jaǵında bolsın. ¹³ Sońınan akaciya aǵashınan sıırıqlar isletip, olardı altın menen qaplat. ¹⁴ Sandıqtı kóterip júriw ushın, sıırıqlardı eki tárepindegi halqalardan ótkiz. ¹⁵ Sırıqlar halqalardan ayırıp alınbay, hámme waqıt halqalardıǵa kirgiziwli tursın. ¹⁶ Men saǵan beretuǵın kelisim buyırıqları jazılǵan eki tastı sandıqtıń ishine salıp qoy.

¹⁷ Sandıqtıń qaqpıǵın da sap altınnan islet. Qaqpıqtıń uzınlıǵı eki yarım shıǵanaq, eni bir yarım shıǵanaq bolsın. ¹⁸ Qaqpıqtıń eki shetine altınnan eki kerub^b shókkishlep soqtır. ¹⁹ Kerublardıń birewi qaqpıqtıń bir shetinde, al basqası ekinshi shetinde bolıp, olar qaqpıq penen bir tutas qılıp islensin. ²⁰ Kerublardıń joqarıǵa jayılǵan qanatları qaqpıqtı jawıp, júzleri bir-birine qarama-qarsı túrde qaqpıqqa qarap tursın. ²¹ Qaqpıqtı sandıqtıń ústine, Men saǵan beretuǵın taslardı bolsa, sandıqtıń ishine qoy. ²² Men seniń menen sol jerde, Kelisim sandıǵınıń ústindegi kerublar arasında, yaǵnıy qaqpıqtıń üstinde ushırasıp, izraillılar ushın saǵan buyırıqlar beremen.

Usınılǵan nanlar qoyılatuǵın stol

²³ – Akaciya aǵashınan bir stol islet. Onıń uzınlıǵı eki shıǵanaq, eni bir shıǵanaq, al biyikligi bir yarım shıǵanaq bolsın. ²⁴ Stoldı sap altın menen qaplatıp, ernegine altın jiyek saldır.

^a **25:7** *Efod* – bas ruwxaniydiń kiyimleriniń bir bólegi. Sózlikke qarań.

^b **25:18** *Kerub* – qanatlı ruwxıy barlıq.

²⁵ Stoldnıń átirapına tórt eli bolǵan qaptal isletip, onı altın jiyek penen qaplat. ²⁶ Stol ushın tórt altın halqa isletip, olardı stoldnıń tórt múyeshindegi tórt tuyaqqa ornat. ²⁷ Stoldı kóterip alıp júriwge arnalǵan sıırıqlar ótkiziletuǵın halqalar qaptallargá jaqın ornatılsın. ²⁸ Sırıqlardı akaciya aǵashınan isletip, olardı sap altın menen qaplat. Stoldı usı sıırıqlar járdeminde kóteretuǵın bolsın. ²⁹ Jáne de, stol ushın sap altınnan tabaqlar, tútetki salatuǵın tostaǵanlar, ishımlık sadaqaları ushın gúzeler hám keseler islet. ³⁰ Meniń aldındaǵı stolda bárqulla usınılǵan nanlar tursın.

Shıra qoyǵısh

³¹ – Sap altınnan shıra qoyǵısh islet. Onıń ultanı, baldaǵı, shaqaları, gúlleri hám onıń gúlkeseleri menen gúltajları ózi menen bir tutas bolıp shókkishlep islensin. ³² Shıra qoyǵıshtıń eki qaptalınan úsh-úshsten, altı shaqa shıǵıp tursın. ³³ Shıǵıp turǵan hár bir shaqada badam gúline uqsas úsh gúl hám onıń gúlkeseleri menen gúltajları bolsın. ³⁴ Shıra qoyǵıshtıń baldaǵında badam gúline uqsas tórt gúl hám onıń gúlkeseleri menen gúltajları bolsın. ³⁵ Shıra qoyǵıshstan shıǵıp turatuǵın altı shaqanıń hár bir jubınıń astında úsh gúlkese izli-izinen dizilip tursın. ³⁶ Shıra qoyǵısh gúlkeseleri hám shaqaları menen bir tutas etip, sap altınnan shókkishlep islensin. ³⁷ Shıra qoyǵısh ushın jeti shıra islet. Shıralardı shıra qoyǵıshtıń aldı betine jaqtı túsirip turatuǵında etip ornat. ³⁸ Piliklerdi tazalaytuǵın qısqıshlar menen ıdıslar da sap altınnan

bolsın. ³⁹ Shıra qoyǵısh hám onıń barlıq buyımları bir talant^a sap altınnan islensin. ⁴⁰ Abaylı bol, bulardıń hám-mesin saǵan tawda kórsetilgen úlgiler boyınsha islet.

Muxaddes shatırǵa tiyisli kórsetpeler

26 ¹ – Al Muxaddes shatırdı on perdeden qur. Perdeler hasıl zıǵır jipten, júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl hám qırmızı jiplerden islenip, ústine kerublardıń súwretleri sheberlik penen kestelensin. ² Hár bir perdeniń uzınlıǵı jigirma segiz shıǵanaq, eni tórt shıǵanaq bolsın. Hámme perdeniń ólshemi birdey bolsın. ³ Perdeler besew-besewden bir-birine qosıp tigilsin. ⁴ Birinshi bes perdeniń shetine qızǵısh kók jipten ilgekler islet. Ekinshi bes perdeniń shetine de solay islet. ⁵ Birinshi bes perdeniń dáslepki perdesine eliw, ekinshi bes perdeniń sońǵı perdesine eliw ilgek tiktir. Ilgekler bir-birine qarama-qarsı jaylasqan bolsın. ⁶ Jáne de, eliw altın ilmek isletip, olar járdeminde perdelerdi bir-birine biriktir. Sonda shatır bir tutas boladı.

⁷ Muxaddes shatırdıń ústin jabıw ushın, eshki júnnen on bir perde islet. ⁸ Hár bir perdeniń uzınlıǵı otız shıǵanaq, eni tórt shıǵanaq bolsın. On bir perdeniń ólshemi birdey bolsın. ⁹ Bes perdeni bir bólek, qalǵan altı perdeni bir bólek qılıp, bir-biri menen biriktir. Altınshı perdeni shatırdıń aldı betine eki qabatlap búklep qoyǵız. ¹⁰ Solay etip, biriktirilgen eki bólek perdelerdi bir-birine qosıw ushın, hár bir bólektiń shetlerine eliw-eliwden ilgek

^a **25:39** *Bir talant* – shama menen 34 kg.

islet. ¹¹ Taǵı da, qoladan eliw ilmek islet. Ilgeklerdi ilmekler menen ildirip, shatırdıń perdelerin bir tutas qılıp biriktir. ¹² Shatırdıń perdelerinen awısqa yarım perde shatırdıń art jaǵına asıp qoyılsın. ¹³ Al perdelerdiń uzınlıǵınan awısqa bir shıǵanaq tawar shatırdıń eki jaǵınan tómen salırap, shatırdı jawıp tursın. ¹⁴ Shatır ushın qızılǵa boyalǵan qoshqar terisinen jaqqısh, onıń ústine jumsaq teriden sırtqı jaqqısh islet.

¹⁵ Akaciya aǵashınan shatır ushın tikkesine turatuǵın taxtaylar islet. ¹⁶ Hár bir taxtaydıń uzınlıǵı on shıǵanaq, eni bir yarım shıǵanaq bolsın. ¹⁷ Hár bir taxtaydıń astına bir-birine qatarlastırıp, eki tuyaqtan ózinen shıǵarıp islet. Shatırdıń hámme taxtayların usılay islet. ¹⁸ Shatırdıń qubla tárepi ushın jigirma taxtay islet. ¹⁹ Usı jigirma taxtaydıń astına qoyılatuǵın qırıq gúmis ultan islet. Hár bir taxtaydıń tuyaǵınıń astında bir ultannan bolıwı ushın, hár bir taxtayǵa eki ultannan islet. ²⁰ Shatırdıń arqa tárepi ushın jigirma taxtay islet. ²¹ Al hár bir taxtaydıń astına eki ultannan qoyıw ushın, qırıq gúmis ultan islet. ²² Shatırdıń batısqa qaraǵan art jaǵı ushın altı taxtay, ²³ shatırdıń artındaǵı múyeshler ushın eki taxtay islet. ²⁴ Bul múyeshlerdegi taxtaylar tómenen joqarıǵa deyin juplasıp, joqarıdaǵı bir halqa menen biriktiriledi. Eki múyesh te usılay islensin. ²⁵ Solay etip, segiz taxtay hám hár bir taxtaydıń astına eki ultannan qoyıw ushın, on altı gúmis ultan boladı.

²⁶ Akaciya aǵashınan shatırdıń bir tárepindegi taxtaylar ushın bes qada, ²⁷ ekinshi tárepindegi taxtaylar ushın bes qada hám artındaǵı, yaǵnıy batıs

tárepindegi taxtaylar ushın da bes qada islet. ²⁸ Al taxtaylardıń orta belinen ótetuǵın qadaldı shatırdıń bir shetinen ekinshi shetine jetetuǵın qılıp islet. ²⁹ Taxtaylardı hám qadaldı altın menen qaplatıp, qadalar ótkeriletuǵın halqaldı altınnan islet.

³⁰ Muxaddes shatırdı tawda ózińe kórsetilgen úlgi boyınsha islet.

³¹ Júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jiplerden hám hasıl zıǵır jipten bir perde islet. Onıń ústine kerublardıń súwretlerin sheberlik penen kestelet. ³² Akaciya aǵashınan tórt baqa isletip, olardı tórt gúmis ultanǵa ornat. Baqanlardı altın menen qaplatıp, olarǵa altın ayrı ildirgishler ildir hám usı ildirgishlerge perdeni qıstır. ³³ Perdeni shatırdıń joqarısındaǵı ilmeklerdiń tómenine, ayrı ilgishlerge ildir hám ishki tárepike Kelisim sandıǵın kirgizip qoy. Bul perde Muxaddes bólme menen Eń muxaddes bólmeni bir-birinen ayırıp turadı. ³⁴ Qaqqıqtı Eń muxaddes bölmede bolǵan Kelisim sandıǵınıń ústine qoy. ³⁵ Stoldı perdeniń sırtqı jaǵına, shatırdıń arqa qaraǵan tárepike ornalastır. Shıra qoyǵıshtı stoldıń qarısına, shatırdıń qubla tárepike qoy.

³⁶ Shatırdıń kirer awzına júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jiplerden hám hasıl zıǵır jipten naǵıshı perde toqt. ³⁷ Perdeni ildiriw ushın, akaciya aǵashınan bes baqa isletip, olardı altın menen qaplat hám ústine altın ayrı ildirgishler ornat. Baqanlar ushın qoladan islengen bes ultan quydır.

Qurbanlıqlar jandırılatuǵın orın

27¹ – Akaciya aǵashınan tórt múyeshli qılıp, qurbanlıq

orın dúzet. Orınnıń uzınlıǵı da, eni de bes shıǵanaq, al biyikligi úsh shıǵanaq bolsın. ² Onıń tórt múyeshine ózinen shıǵıp turatuǵın shaqlar islep, orındı hám shaqların qola menen qaplat. ³ Orın ushın kúlge arnalǵan ıdıslar menen belsheler, qan sebetuǵın tabaqlar, shanışqılar hám shoq salınatuǵın ıdıslar islet. Olardıń hámme sin qoladan islet. ⁴ Qurbanlıq orınǵa qoladan tor sıyaqlı naǵıs hám onıń tórt múyeshine qoladan tórt halqa islet. ⁵ Tor naǵıstı qurbanlıq orınnıń ortasına jetetuǵınday qılıp, jiyeginiń astınan islet. ⁶ Orın ushın akaciya aǵashınan sıyıqlar isletip, olardı qola menen qaplat. ⁷ Qurbanlıq orındı kóterip júriw ushın, orınnıń eki qaptalındaǵı halqalardan usı sıyıqlardı ótkizip qoy. ⁸ Orın aǵashtan islenip, ishi bos bolsın. Orındı tawda saǵan kórsetilgendey qılıp islet.

Muxaddes shatırdıń háwlisi

⁹ – Muxaddes shatırdıń háwlisin qur. Hávliniń qubla tárepine uzınlıǵı júz shıǵanaq bolǵan, hasıl zıǵır jipten toqılǵan perdeler taq. ¹⁰ Perdeler ushın qoladan islengen jigirma ultanǵa jigirma baqan ornat. Al baqannıń ayrı ildirgishleri menen karnizleri gúmisten bolsın. ¹¹ Arqadaǵı uzın tárepi ushın uzınlıǵı júz shıǵanaq bolǵan perdeler, jigirma baqan hám baqanlar ushın qoladan jigirma ultan islensin. Baqanlardıń ayrı ildirgishleri menen karnizleri gúmisten bolsın.

¹² Hávliniń batıs tárepindegi eni ushın uzınlıǵı eliw shıǵanaq bolǵan perde, on baqan hám oǵan on ultan islensin. ¹³ Hávliniń shıǵısqa qaraǵan aldınǵı tárepiniń eni eliw shıǵanaq bolsın. ¹⁴ Usı kirer awızdıń bir

tárepinde uzınlıǵı on bes shıǵanaq perde, úsh baqan hám úsh ultan bolsın. ¹⁵ Onıń ekinshi tárepinde de uzınlıǵı on bes shıǵanaq perde, úsh baqan hám úsh ultan bolsın. Kirer awızdıń eki tárepi de usınday bolsın.

¹⁶ Hávliniń kirer awızına júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl hám qırmızı jip hám hasıl zıǵır jipten uzınlıǵı jigirma shıǵanaq bolǵan naǵıslı perde toqtı. Oǵan tórt baqan hám tórt ultan islensin. ¹⁷ Hávliniń átirapındaǵı barlıq baqanlar gúmıs karnizler hám gúmıs ayrı ildirgishler menen biriktirilsin. Olardıń ultanları qola bolsın.

¹⁸ Hávliniń uzınlıǵı júz, eni eliw, al átirapındaǵı hasıl zıǵır jibinen toqılǵan perdelerdiń biyikligi bes shıǵanaq bolsın. Ultanlar qoladan bolsın. ¹⁹ Shatırǵa tiyisli barlıq zatları, shatırdıń hám hávliniń barlıq qazıqları qoladan bolsın.

Shıralar ushın may

²⁰ – Shıralar hár kúni túnde janıp turıwı ushın, Izrail xalqına sapalı záytún mayınan ákeliwdi buyır. ²¹ Xaron hám onıń ulları Ushırasıw shatırında, Kelisim sandıǵınıń aldındaǵı perdeniń sırtında, keshten tańǵa deyin shıralardıń Meniń aldında janiwın támiyinlesin. Bul izrailililer ushın áwladlar boyı mańǵı qaǵıyda bolsın.

Ruwxaniylerdiń kiyimleri

28 ¹ – Ruwxaniy bolıp, Maǵan arasınan ájaǵan Xaronı, onıń ulları Nadab, Abihu, Elazar hám Itamardı janińa al. ² Ájaǵan Xaronnıń mártebeli bolıp, kórkem kóriniwı ushın, oǵan muxaddes kiyimlerdi tiktirip ber. ³ Men ayrıqsha qábilet bergen

adamlarǵa ayt, olar Xaronnıń Maǵan baǵıshlanıp, ruwxaniylik etiwı ushın, oǵan kiyim tiksin. ⁴ Olar mına kiyimlerdi tiksin: qaltalı óńirshe, efod, bahalı úst kiyim, naǵıslı uzın kóylek, sálle hám belbew. Ruwxaniy bolıp Maǵan xızmet qılıwı ushın, olar ájaǵań Xaronǵa hám onıń ullarına bul muxaddes kiyimlerdi tiksin. ⁵ Olar altın, jáne júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jiplerdi hám hasıl zıǵır jibin qollansın.

Efod

⁶ – Efodtı^a altın sabaq, qızǵısh kók, shım qızıl hám qırmızı jipler menen hasıl zıǵır jipten sheberlik penen naǵıslap islesin. ⁷ Onıń aldınǵı hám artqı táreplerin bir-biri menen biriktiriw ushın, iyin arqalı ótetuǵın eki bawı bolsın. ⁸ Efodtıń joqarısına biriktirilgen halda belbew islet. Bul efod sıyaqlı altın sabaq, qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jipler hám hasıl zıǵır jipten islensin. ⁹ Keyin sen eki oniks tas alıp, olarǵa Izrail ullarınıń atların oyıp jazdır. ¹⁰ Jasına qarap, altawın birinshi tasqa, qalǵan altawın ekinshi tasqa oyıp jazdır. ¹¹ Ustanıń tasqa mórdi oyıp jazǵanıday, Izrail ullarınıń atların da eki tasqa oyıp jazdır hám taslardı órme naǵıslı altın qasnaqqa qondır. ¹² Sońınan usı taslardı efodtıń iyin bawlarına ornat. Xaron Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń aldına kirgende, sol taslar Izraildiń on eki urıwın esletip turıw ushın, ol eki iyin bawında bul taslardı alıp júredi.

¹³ Altınnan jáne órme naǵıslı eki qasnaq islet. ¹⁴ Sap altınnan órilgen

shınjırlar isletip, olardı qasnaqlarǵa biriktir.

Óńirshe

¹⁵ – Qudaydıń erkin biliwde qol-lanılatsuǵın qaltalı óńirshe islet. Onı da efod sıyaqlı altın sabaq, qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jipler hám hasıl zıǵır jipten sheberlik penen naǵıslap islet. ¹⁶ Óńirshe tórt múyeshli hám eki qabatlı bolıp, uzınlıǵı da bir qarıs, eni de bir qarıs bolsın. ¹⁷ Óńirshege tórt qatar qılıp hasıl taslardı qada. Birinshi qatarda serdolık, xrizolit hám zúmret, ¹⁸ ekinshi qatarda periwza, lazurit hám gagat, ¹⁹ úshinshi qatarda yaqıt, agat hám ametist, ²⁰ tórtinshi qatarda sarı yaqıt, oniks hám yashma bolsın. Taslar altın qasnaqlarǵa ornatalıwı tiyis. ²¹ Taslar on eki bolıp, olarǵa mór oyılǵanday qılıp, Izraildiń on eki ulmıń atları birme-bir oyılıp jazılsın. Bul taslar Izraildiń on eki urıwınıń tımsalı bolsın.

²² Qaltalı óńirshe ushın sap altınnan órilgen shınjırlar islet. ²³ Taǵı da, eki altın halqa da isletip, olardı óńirsheniń ústingi eki múyeshine taq. ²⁴ Órilgen eki altın shınjırdıń bir ushın óńirshedegi halqalarǵa ildir. ²⁵ Al ekinshi ushın iyin bawlardaǵı eki qasnaqqa bekkemlep, efodtıń aldın betine bayla. ²⁶ Jáne eki altın halqa islet. Olardı óńirsheniń astınǵı eki shetine, efodqa jaqın bolǵan ishki jiyegine taq. ²⁷ Taǵı da, eki altın halqa islet. Olardı efodtıń aldın betindegi iyin bawlardıń astınan, tigiske jaqın qılıp, belbewdiń joqarısınan taq. ²⁸ Qaltalı óńirsheniń halqaları menen efodtıń halqaları qızǵısh kók bawlar menen

a **28:6** Efod – sózlikke qarań.

bir-birine baylansın. Sonda óńirshe efodtan ayırılmay, efodtıń belbewiniń joqarısında turadı.

²⁹ Solay etip, Xaron hár sapar Muxaddes orınǵa kirgende, Jaratqan Iyeniń aldında máńgige estelik bolıwı ushın, Izrail ullarınıń atları jazılǵan óńirsheni júreginiń tusında kóterip júredi. ³⁰ Usı qaltalı óńirshege Urim menen Tummimdi^a salıp qoy. Xaron Meniń aldında kelgende, olar Xaronnıń júreginiń tusında bolsın. Xaron izraillıǵa Meniń erkimdi bildiriw ushın qollanatuǵın Urim menen Tummimdi Jaratqan Iyeniń aldında bárqulla júreginiń tusında alıp júrsin.

Ruwxaniylerdiń basqa kiyimleri

³¹ – Efodtıń ishinen kiyiletuǵın bahalı kiyim tolıq qızǵısh kók jipten islensin. ³² Onda bas sıyatuǵın orın bolsın. Ol sótilip ketpewi ushın, onıń jiyeklerin aylandırıp toqtı. ³³⁻³⁴ Usı kiyimniń etegine qızǵısh kók, shım qızıl hám qırmızı jiplerden islengen anardı hám onıń aralarına kishkene altın qońırawlardı gezekpe-gezek taqtır. ³⁵ Xaron xızmet etkende, usı kiyimdi kiysin. Ol Muxaddes orınǵa kirgende hám shıqqanda qońıraw sestisi esitilsin, sonda ol ólmei aman qaladı.

³⁶ Sap altınnan taj sıyaqlı mańlaysha isletip, oǵan mór oyǵanday qılıp: «Jaratqan Iyege baǵıshlanǵan» dep jazdır. ³⁷ Mańlayshanı qızǵısh kók baw menen sálleniń aldı betine baylap qoy. ³⁸ Solay etip, izraillılar Maǵan arnap muxaddes sıyların ákelgende, qátege jol qoysa, olardıń ayıpların Xaron óz moynına aladı. Meniń

olardıń qurbanlıqların qabıl alıwım ushın, Xaron mańlayshanı bárqulla mańlayına taǵıp júriwi tiyis.

³⁹ Hasıl zıǵırdan bir uzın kóylek naǵıslap toqtıt hám hasıl zıǵırdan bir sálle islet. Jáne de, naǵıslı belbew toqtıt.

⁴⁰ Xaronnıń ulları mártebeli bolıp, kórkem kórinıwi ushın, olarǵa uzın kóylekler, belbewler hám kishigirim sálleler tiktir. ⁴¹ Bul kiyimlerdi ájaǵań Xaronǵa hám onıń ullarına kiydir. Olardıń baslarına may quyıp, ruwxaniylik wazıypasına tayınlı. Usılay etip, olardıń xızmet etiwı ushın, Maǵan baǵıshla.

⁴² Deneniń ashıq jerleri kórinip qalmawı ushın, olarǵa zıǵırdan diz kiyimler tiktir. Bul kiyimler belinen dizesine deyin jawıp tursın. ⁴³ Xaron hám onıń ulları Ushırasıw shatırına kirgende yamasa Muxaddes jerde xızmet etiw ushın qurbanlıq orınǵa jaqınlaǵanda, usı kiyimlerdi kiyiwi tiyis. Bolmasa, olar ayıplı bolıp, ólip qaladı. Xaron hám onıń urpaqları ushın bul máńgi qaǵıyda bolsın.

Ruwxaniylikke tayınlanıw

29 ¹ – Xaronı hám onıń ulların ruwxaniy qılıp, Maǵan xızmet etiwge baǵıshlaw ushın mınalardı isle: minsiz bir buǵa hám eki qoshqar al. ² Sapalı biyday unınan ashtıqsız nanlar, záytún mayı qosılǵan ashtıqsız shórekler hám ústine záytún mayı jaǵılǵan pátirler japtır. ³ Olardı bir sebetke salıp, buǵa hám qoylar menen birge Maǵan alıp kel. ⁴ Xaron hám onıń ulların Ushırasıw shatırınıń ki-rer awzınıń aldına ákelip, olardı suw

^a **28:30** *Urim menen Tummim* – bul Qudaydıń erkin bilıw ushın arnalǵan taslar bolıp, olardı shek taslaw jolı menen qollanǵan bolıwı múmkin.

menen juwınıw rásiminen ótkiz. ⁵ Keyin ruwxaniylik kiyimlerin al da, Xaronǵa uzın kóylek, bahalı úst kiyim hám efodtı kiygizip, qaltalı óńirsheni taq. Efodtıń belbewin beline bayla. ⁶ Xaronnıń basına sálle orap, aldınǵı jaǵına muxaddes tajdı taǵıp qoy. ⁷ Sońnan maylaytuǵın záyıtın mayın alıp, onıń basına quyıp, onı mayla. ⁸ Keyin Xaronnıń ulların alıp kelip, olarǵa uzın kóylekleri kiygiz. ⁹ Bellerine belbew baylap, baslarına kishigirim sálle ora. Xaron hám onıń urpaqları qaǵıyda boyınsha máńgige ruwxaniyeler bolıp qaladı. Usılayınsha, Xaron hám onıń ulların xızmetke tayınla.

¹⁰ Keyin Ushırasıw shatırınıń aldına buǵanı alıp kelip, Xaron hám onıń ullarınıń qolların buǵanıń basına qoydır. ¹¹ Buǵanı Meniń aldında, Ushırasıw shatırınıń aldında shal. ¹² Onıń qanın barmaǵını menen qurbanlıq orınıń shaqlarına súrt. Qalǵan qannıń hám-mesin orınıń túbine tók. ¹³ Maldıń isheklerin qaplaǵan sharbı mayların, bawırınıń tómengi ushın, eki bótekesin hám olardıń mayların qurbanlıq orınıń ústinde tútetip jandır. ¹⁴ Al buǵanıń góshin, terisin hám dárisin ordanıń sırtında jaǵıp jiber. Bul – gúna ushın qurbanlıq.

¹⁵ Soń bir qoshqar ákelip, Xaron hám onıń ullarınıń qolların qoshqardıń basına qoydır. ¹⁶ Qoshqardı óziń shalıp, qanın qurbanlıq orınıń tórt qaptalına serpip jiber. ¹⁷ Qoshqardı jiliklerge bólip, onıń ishek-qarnın hám tuyaqların juwıp, bulardı jilikler menen bastıń ústine qoy. ¹⁸ Qoshqardı tolıǵı menen qurbanlıq orınıń ústinde tútetip jandır. Usı Jaratqan Iyege arnalǵan jandırılatuǵın qurbanlıq, Oǵan xosh iyisli sıy boladı.

¹⁹ Keyin ekinshi qoshqardı alıp kel. Xaron hám onıń ulları qoshqardıń basına qolların qoyǵannan soń, ²⁰ qoshqardı shalıp, qanın Xaron hám onıń ullarınıń oń qulaqlarınıń sırgalıǵına, oń qol hám oń ayaǵınıń bas barmaqlarına súrt. Awısqan qandı qurbanlıq orınıń tórt qaptalına serpip jiber. ²¹ Qurbanlıq orınıń ústindegi qandı hám maylaytuǵın záyıtın mayın Xaronǵa, onıń ullarına hám olardıń kiyimlerine sep. Sonda Xaron hám onıń kiyimleri, onıń ulları hám olardıń kiyimleri muxaddes boladı.

²² Qoshqardıń mayın, yaǵnıy quyırıtq mayın, isheklerin qaplaǵan sharbı mayların, bawırınıń tómengi ushın, eki bótekesin, bóteke mayların hám oń sanın al. Sebebi bul – ruwxaniylikke tayınlaǵanda soyılatuǵın qoshqar. ²³ Meniń aldındaǵı sebetten ashitqısız bir shórek, záyıtın mayı qosılǵan ashitqısız bir shórek hám bir pátir al. ²⁴ Olardıń hám-mesin Xaronnıń hám onıń ullarınıń qollarına sal. Bulardı Meniń aldında joqarı kóterip usınıńlar. ²⁵ Sońnan sol nárselerdi olardıń qollarınan alıp, qurbanlıq orında jandırılatuǵın qurbanlıqqa qosıp, Maǵan xosh iyisli sıy qılıp tútetip jandır. Bul – Jaratqan Iyege, yaǵnıy Maǵan arnalǵan sıy boladı. ²⁶ Qoshqardıń tósin bolsa, Meniń aldında joqarı kóterip usın. Bul tós seniń payını boladı.

²⁷ Xaron hám onıń ullarınıń tayınlanıwı ushın soyılǵan qoshqardıń joqarı kóterip usınılǵan tósin hám ajratılǵan sanın Maǵan baǵıshla. ²⁸ Bul jilikler sadaqa bolǵanı ushın, izrailililer bulardı Xaronǵa hám onıń ullarına máńgi pay etip bersin. Bul izraililardıń tatıwlıq qurbanlıqlarınan Jaratqan Iyege, yaǵnıy Maǵan usınǵan sadaqası boladı.

²⁹ Xaronnıń muxaddes kiyimleri ózinen keyin urpaqlarına qalsın. Olar may quyılıp, xızmetke tayınlanǵanda, sol kiyimlerdi kiyedi. ³⁰ Muxaddes orında xızmet etiw ushın, Xaronnıń ornına ruwxaniylikke tayınlanatuǵın hám Ushırasıw shatırına kiretuǵın ulı jeti kún dawamında usı kiyimlerdi ki-yip júriwi tiyis.

³¹ Ruwxaniylikke tayınlaw rásiminde qurbanlıq etip berilgen qoshqardıń góshin bir muxaddes jerde qaynat.

³² Olar sol góshti hám sebettegi nandı Ushırasıw shatırınıń kirer awzınıń aldında jesin. ³³ Ruwxaniylikke tayınlaw rásiminde páklew ushın usınılǵan nan hám góshti tek ǵana Xaron hám onıń ulları jesin. Bul nárseler muxaddes bolǵanı ushın, olardan basqa adamlardıń jewine bolmaydı. ³⁴ Bul rásimde soyılǵan qurbanlıqtıń góshinen yamasa nannan azanǵa deyin awısıp qalsa, olardı jaǵıp jiber. Olar muxaddes bolǵanlıǵı sebepli, jelinbewi kerek.

³⁵ Bulardı Xaron hám onıń ulları ushın Meniń saǵan buyırǵanımday etip orınla. Olardı ruwxaniylikke tayınlaw rásimi jeti kún dawam etsin. ³⁶ Gúnalardan pákleniw ushın hár kúni bir buǵa ákel. Qurbanlıq orındı páklew ushın gúna qurbanlıǵın ber hám onı muxaddes qılıw ushın oǵan may serp. ³⁷ Jeti kún dawamında orındı páklep, muxaddes qıl. Sol tárizde qurbanlıq orın júdá muxaddes boladı. Oǵan tiyip ketken hár bir náirse de muxaddes boladı.

Kúndelikli qurbanlıqlar haqqında

³⁸ – Hár kúni bir jasar eki erkek toqlını qurbanlıq orınınıń ústinde

qurbanlıqqa ber. ³⁹ Toqlınıń birewin azanda, al ekinshisin keshte ber. ⁴⁰ Birinshi toqlıǵa qosıp, tórtten bir hin^a sapalı záytún mayına aralastırılǵan onnan bir efa sapalı un hám ishimlik sadaqası ushın tórtten bir hin sharap ber. ⁴¹ Ekinshi toqlını keshte Maǵan xosh iyisli sıy qılıp, azanǵısındaǵı gálle hám ishimlik sadaqaları menen birge usın. ⁴² Bul jandırılatuǵın qurbanlıq Ushırasıw shatırınıń kirer awzınıń aldında, Jaratqan İyeniń aldında áwladlar dawamında hár kúni berilip barılsın. Men sol jerde seniń menen ushırasıp, sóylesemen. ⁴³ Men izrailliler menen sol jerde ushırasaman, shatır saltanatım menen muxaddes boladı.

⁴⁴ Ushırasıw shatırın hám qurbanlıq orındı muxaddes qılaman. Xaron hám onıń ulların da ruwxaniy bolıp, Maǵan xızmet etiw ushın muxaddes qılaman. ⁴⁵ Men izrailliler arasında jasap, olardıń Qudayı bolaman. ⁴⁶ Sonda arasında jasaw ushın, olardı Mısırdan shıǵarǵan Qudayı Jaratqan İye Men ekenimdi olar bilip aladı. Men – olardıń Qudayı Jaratqan İyemen.

Tútetki tútetiletuǵın orın

30 ¹ – Tútetki tútetiw ushın, akaciya aǵashnan tútetki tútetiletuǵın orın islet. ² Ol tórt múyeshli, uzınlıǵı bir shıǵanaq, eni bir shıǵanaq, biyikligi eki shıǵanaq bolıp, ózinen shıǵıp turatuǵın shaqları menen bir tutas qılıp islensin. ³ Orınınıń ústin, qaptalların hám shaqların sap altın menen qaplap, átirapına altın jiyek islet. ⁴ Eki qaptalındaǵı jiyektin astına eki altın halqa ornat. Orındı kóterip júriw ushın, usı halqalardan

^a **29:40** Tórtten bir hin – bir hin shama menen 3,7 l.

sırıqlar ótkiziledi. ⁵ Sırıqlardı akaciya ağashınan isletip, altın menen qaplat. ⁶ Orındı Kelisim sandıǵınıń, yaǵnıy sandıqtıń ústindegi gúnadan páklew qaqpasınıń aldındaǵı perdeniń sırtına, Men seniń menen ushırasatuǵın jerdiń sırtına qoy.

⁷ Xaron hár kúni azanda shıralardı tayarlaǵanda, orınıń ústinde xosh iyisli tútetki tútetsin. ⁸ Al keshqurın shıralardı jaqqanda, jáne tútetki tútetsin. Solay etip, Meniń aldımında áwladlar boyı tútetki úziksiz janıp turadı. ⁹ Orınıń ústinde jat bolǵan tútetki tütetpeń hám bunda jandırlatuǵın qurbanlıq ta, gálle sadaqasın da bermeń. Onıń ústine ishımlık sadaqasın da quymań. ¹⁰ Xaron jılına bir ret gúnalardıń keshiriliwi ushın berilgen qurbanlıqtıń qanın tútetki tütetiletuǵın orınıń shaqlarına súrtip, orındı pákleydi. Bul hár jılı, áwladlar boyı dawam etsin. Orın Maǵan, Jaratqan Iyege baǵıshlangan bolıp, júdá muxaddesdur.

Muxaddes shatır ushın tólenetuǵın qun

¹¹ Sońınan Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹² – Izraillıardıń esabın alǵanıńda, esaptan ótken hár bir adam óz janı ushın Maǵan qun tólesin. Sonda olardıń esabın alǵanıńda, olarǵa apat keltirmeymen. ¹³ Esaptan ótetuǵın hár bir adam Maǵan Muxaddes orın ólshemi menen yarım shekel gúmis názir bersin. Bir shekel jigirma geradan^a ibarat. ¹⁴ Jigirma hám onnan joqarı jastaǵı

esaptan ótetuǵın adamlar Maǵan názir beriwi tiyis. ¹⁵ Janıńızdıń qunı sıpatında usı názirdi bergenińızde, bay adam yarım shekelden artıq, al jarlı adam yarım shekelden kem bermewi kerek. ¹⁶ Izraillıardıń qun sıpatında bergem gúmislerin alıp, Ushırasıw shatırınıń xızmetinde qollan. Bul Jaratqan Iyeniń aldında janlarıńızdıń qunı tólengenin esletip turadı.

Qoladan islengen úlken lágen

¹⁷ Jáne Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹⁸ – Juwınıw ushın, qoladan úlken lágen islet. Onıń tuyaqları da qoladan bolsın. Lágeni Ushırasıw shatırını menen qurbanlıq orınıń arasına qoyıp, ishine suw quy. ¹⁹ Xaron hám onıń ulları ayaq-qolların oǵan juwadı. ²⁰ Olar Ushırasıw shatırına kirmesten, yaǵnıy Jaratqan Iyege sıylar tütetip jandırlıw ushın qurbanlıq orınǵa jaqınlamastan aldın, ólip qalmawı ushın, suwǵa juwınıp alıwı tiyis. ²¹ Ólip qalmawı ushın olar ayaq-qolların juwsın. Xaron hám onıń urpaqları ushın bul máńgi qaǵıyda bolıp qaladı.

Maylaw rásimine arnalǵan may

²² Jaratqan Iye Muwsaǵa taǵı bılay dedi:

²³ – Mına eń jaqsı xosh iyisli zatları al: 500 shekel suyıq mirra^b, usınıń yarımına teń, yaǵnıy 250 shekel korica, 250 shekel iyisli qamis²⁴ hám 500 shekel kassiya^c. Hámmesi Muxaddes orın ólshemi menen ólshensin. Bir hin záytún mayın alıp, ²⁵ bulardı

a **30:13** *Jigirma gera* – bir gera shama menen 0,5 gr.

b **30:23** *Mirra* – xosh iyisli shayı.

c **30:24** *Kassiya* – korica sıyaqlı xosh iyisli qabıq.

sheberlik penen aralastırıp, xosh iyisli muxaddes may isle. Ol maylaw rásimine arnalǵan muxaddes may boladı. ²⁶ Bul maydı Ushırasıw shatırına, Kelisim sandıǵına, ²⁷ stolǵa, shıra qoyǵıshqa hám olarǵa tiyisli hámme buyımlarǵa, tútetki tütetiletuǵın orınǵa, ²⁸ qurbanlıq jandırılatuǵın orınǵa hám onıń hámme buyımlarına, úlken lágenge hám onıń tuyaqlarına serpip shıq. ²⁹ Sol tárizde olardı muxaddes qıl. Sonda olar júdá muxaddes boladı. Olarǵa tiygen hár bir nársede de muxaddes boladı.

³⁰ Soń, ruwxaniy bolıp Maǵan xızmet etiwi ushın, Xaron hám onıń ulların maylap, olardı baǵıshla. ³¹ Al izrailililerǵa bılay dep ayt: «Bul maylaytuǵın muxaddes may áwladlar dawamında tek Men ushın qollanıladı. ³² Onı basqa adamlardıń denesine súrtiwge bolmaydı. Usınday quramdaǵı maydı ózlerińizge tayarlamańlar. Ol muxaddes hám sizler ushın da muxaddes bolıwı kerek. ³³ Kim de kim usınday maydı tayarlap, onı ruwxaniy bolmaǵan adamǵa jaqsı, ol Izrail xalqı arasınan joq qılınadı».

Xosh iyisli zatlar

³⁴ Keyin Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Mina xosh iyisli zatları: balzamdı, mollyusk baqanshaǵın, galban shayırın hám taza livan shayırın al. Olardıń hámmesi birdey mólsherde bolsın. ³⁵ Bulardı sheberlik penen aralastırıp, tútetki isle. Olar duzlanǵan, sap hám muxaddes boladı. ³⁶ Onıń bir bólegin alıp, maydalap unta hám Meniń sen menen ushırasatuǵın Ushırasıw shatırındaǵı Kelisim sandıǵınıń aldına qoy. Sizler ushın ol júdá muxaddes boladı.

³⁷ Ózlerińiz ushın usınday quramdaǵı tútetki islemeńler. Onı Jaratqan Iyegе arnalǵan muxaddes dep sanańlar. ³⁸ Kim de kim ózi ushın tütetiwigе usınday tútetki islese, ol xalıq arasınan joq qılınıwı tiyis.

Muxaddes shatırdı isleytuǵın ustalar

31 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Minekey, Men Yahuda urıwınan bolǵan Xurdıń aqlıǵı, Uriydiń ulı Besaleldi tańladım. ³ Onı Qudaydıń Ruwxına toltırıp, oǵan ónermentshiliktiń barlıq tarawlarında qábilet, uqıp hám sheberlik berdim. ⁴ Ol altın, gúmis hám qoladan kórkem islerin islewge, ⁵ hasıl taslardı jonıp qondırıwǵa, aǵash ustashılıǵı boyınsha hám hár túrli ónermentshilik islerin islewge qábiletli. ⁶ Jáne de, Dan urıwınan bolǵan Axisamaxtıń ulı Oholiabtı oǵan járdemshi qılıp berdim. Saǵan buyırǵan islerimniń hámмесin isley alıwı ushın, Men olarǵa járdem beretuǵın barlıq adamlarǵa ayırıqsha qábilet berdim. ⁷ Olar Ushırasıw shatırın, Kelisim sandıǵın, sandıqtıń ústindegi qaqpıqtı, shatırdaǵı barlıq buyımlardı, ⁸ stol hám onıń buyımların, sap altın shıra qoyǵıshtı hám onıń buyımların, tütetki tütetiletuǵın orındı, ⁹ qurbanlıq jandırılatuǵın orındı hám orınıń hámme buyımların, úlken lágen hám onıń tuyaqların, ¹⁰ sonday-aq, ruwxaniy Xaron ushın ájayıp qılıp tigilgen muxaddes kiyimlerdi, onıń ullarınıń ruwxaniylik kiyimlerin, ¹¹ maylaytuǵın záytún mayın, Muxaddes orın ushın xosh iyisli tütetkini, ulıwma hámмесin Meniń saǵan buyırǵanımday qılıp islesin.

Shabbat kúni

¹² Sońınan Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹³ – Izraillıǵarǵa mınalardı ayt: «Meniń Shabbatıma ámel qılıńlar. Sebebi bul Men hám Izrail xalqı arasındaǵı áwladlar boyı dawam etetuǵın bir nıshan boladı. Solay etip, Jaratqan Iye ekenimdi hám sizlerdi Ózime ajratıp alıp, muxaddes qılǵanımdı bilip alasızlar.

¹⁴ Shabbat kúnine ámel qılıńlar. Óytkeni bul sizler ushın muxaddes. Kim de kim onı xorlasa, ol sózsiz óltirilsin. Sol kúni jumıs islegen hár bir adam óz xalqınıń arasınan joq qılınıwı tiyis. ¹⁵ Altı kún jumıs isleńler, biraq jetinshi kún Jaratqan Iyege arnalǵan tolıq dem alatuǵın muxaddes Shabbat kúni. Usı kúni jumıs islegen hár bir adam sózsiz óltirilsin. ¹⁶ Izraillılar máńgi kelisim sıpatında Shabbat kúnin, áwladlar dawamında saqlasın. ¹⁷ Bul Meniń menen izraillılar arasındaǵı máńgilik bir nıshan boladı. Sebebi Men, Jaratqan Iye aspan hám jerdi altı kúnde jarattım, al jetinshi kúni dem alıp, hállandim».

¹⁸ Solay etip, Quday Sinay tawında Muwsa menen sóylesip bolıp, oǵan buyırıqlar jazılǵan eki tastı berdi. Quday bul buyırıqlardı taslarǵa Óz qolı menen jazǵan edi.

Altın tana

32 ¹ Xalıq Muwsanıń tawdan túspey, irkilip atırǵanın kórgeńde, Xaronnıń átirapına jynaldı da: – Qáne, bizlerge baslap alıp júretuǵın quday soǵıp ber. Óytkeni bizlerdi Mısır jerinen alıp shıqqan sol Muwsa degen adamǵa ne bolǵanın bilmeymiz, – dedi.

² Xaron olarǵa:

– Hayallarınıız, ullarınıız hám qızlarıńızdıń qulaqlarındaǵı altın sırgalardı sheship, maǵan alıp kelińler, – dedi.

³ Sonda pútkil xalıq qulaqlarındaǵı sırgaların dárhal julıp aldı da, olardı Xaronǵa berdi. ⁴ Xaron sırgalardı alıp, olardan tananıń músinin soqtı. Sonda xalıq: «Háy, Izrail! Sizlerdi Mısır jerinen alıp shıqqan qudayınıız usı boladı», – dedi.

⁵ Xaron bunı kórip, tananıń aldına bir qurbanlıq orın qurdı da: «Erteń Jaratqan Iyege arnap bayram boladı», – dep járiyaladı. ⁶ Erteńine azanda xalıq jandırılatuǵın qurbanlıqlar berdi hám tatıwlıq qurbanlıqların usındı. Olar ishıp-jew ushın otırdı hám keyin orınlarınan turıp, oyınǵa tústi.

⁷ Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Tezirek tómen tús. Seniń Mısır jerinen alıp shıqqan xalqıń joldan azdı.

⁸ Olar Men buyırǵan joldan tez shıǵıp ketti. Ózlerine tananıń músinin islep alıp, oǵan sıyındı hám qurbanlıqlar berip: «Háy, Izrail! Sizlerdi Mısır jerinen alıp shıqqan qudayınıız usı boladı», – dedi.

⁹ Jaratqan Iye Muwsaǵa taǵı da:

– Bul xalıqtıń qanshelli qaysar ekenin bilemen. ¹⁰ Endi Meni irkpe. Gázebim lawlap, olardı joq qılaman hám sennen ullı xalıq dóretemen, – dedi.

¹¹ Sonda Muwsa Qudayı Jaratqan Iyege jalbarınıp bılay dedi:

– Jaratqan Iye! Nege Óz xalqına gázebiniń lawlaydı? Óziń olardı Mısır jerinen ullı qúdiretiń hám kúshli qolıń menen alıp shıqqan ediń-ǵo. ¹² Eger solay isleseń, onda mısırlılar: «Quday olardı jaman niyet penen, tawlarda óltirip, jer júzinen joq qılıw ushın

alıp shıǵıptı», – dep aytadı. Sonlıqtan Ózińniń lawlaǵan ǵázebińdi basıp, xalqıńdı joq qılıw niyetińnen qayt.
¹³ Qulların Ibrayım, Ísaq hám Izraildi esińe túsir. Olarǵa Óziń haqı ant ishıp: «Urpaqlarınızdı aspandaǵı juldızlar sıyaqlı kóbeytemen. Sizlerge beremen dep wáde etken usı jerdiń hámмесin urpaqlarınızǵa beremen. Olar sol jerdi máńgige iyelik etedi», – degen ediń.

¹⁴ Solay etip, Jaratqan Iye xalqına jiberemen degen jamanlıqtı jiberiw niyetinen qayttı.

¹⁵ Muwsa buyırıqlar jazılǵan eki tástı alıp, tawdan tústi. Taslardıń eki tárepine de: aldına da, artına da jazılǵan edi. ¹⁶ Taslardı Quday islegen bolıp, taslardaǵı jazıwları da Ol oyıp jazılǵan edi.

¹⁷ Eshua xalıqtıń baqırısqań dawısı esitkende, Muwsaǵa:

– Ordadan urıs shawqımı esitilip tur, – dedi.

¹⁸ Muwsa oǵan bılay dep juwap berdi: – Bul urısta jeńiske eriskenlerdiń qshqırıǵına da, jeńiliske ushıraǵanlardıń zarlaǵan dawısına da uqsamaydı. Men olardıń dawıslap qosıq aytıp atırǵanın esitip turıppan.

¹⁹ Muwsa ordaǵa jaqınlaǵanda, tananı hám oyınǵa túsip atırǵan adamlardı kórди. Sonda onıń ǵázebi lawladı hám qolındaǵı taslardı ılaqtırıp jiberip, taw eteginde olardı sındırıp tasladı. ²⁰ Muwsa xalıq soqqan tananı otqa jaǵıp jiberdi. Onı ezip, untadı da, suwǵa shashıp jiberdi hám suwdı izrailılardıǵa ishkiydi.

²¹ Muwsa Xaronǵa:

– Bunday awır gúnaǵa batırǵanday, bul xalıq saǵan ne islegen edi? – dedi.

²² Xaron Muwsaǵa bılay dep juwap berdi:

– Ǵázeplenbe, mırzam! Bul xalıqtıń jamanlıqqa beyim ekenin óziń bileseń. ²³ Olar maǵan: «Bizlerdi baslap alıp júretuǵın quday soǵıp ber. Öytkeni bizlerdi Mısır jerinen alıp shıqqan sol Muwsa degen adamǵa ne bolǵanın bilmeymiz», – dedi. ²⁴ Men olarǵa: «Kimde altın bar bolsa, olardı sheshsin», – degenimde, olar altınların maǵan berdi. Men olardı otqa taslaǵanımda, bul tana shıǵa keldi.

²⁵ Muwsa Xaronnıń xalıqtı qadaǵalamay, júwensiz jibergenin hám olardıń dushpanlarǵa masqara bolǵanın kórди. ²⁶ Sonlıqtan Muwsa ordanıń kirer awzında turıp: «Kim Jaratqan Iye tárepinde bolsa, meniń janıma kelsin», – dedi. Sonda pútkil Lebiy urıwı onıń átirapına jıynaldı.

²⁷ Muwsa olarǵa:

– Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Hár bir adam qılıshın beline asınsın hám ordanıń arǵı awzınan bergi awzına deyin aralap shıǵıp, tuwısqanın, dostısın hám jaqınların óltirsın», – dedi. ²⁸ Lebiy urıwınıń adamları Muwsanıń buyırǵın orınladı. Sol kúni xalıqtan úsh mıńǵa jaqın adam óldi.

²⁹ Muwsa Lebiy urıwınıń adamlarına:

– Búgin sizlerdiń hár birińiz óz ulıńızdıń hám óz tuwısqanıńızdıń janınıń qunı menen Jaratqan Iyeniń xızmetine baǵıshlandıńızlar. Búgin Jaratqan Iye sizlerge jarılqawın jawdıradı, – dedi.

³⁰ Al erteńine Muwsa xalıqqa:

– Sizler awır gúna isledińler. Men házir Jaratqan Iyeniń aldına shıǵa jaqqan. Múmkin, sizlerdiń gúnalarınızǵa keshirim ala alarman, – dedi.

³¹ Sonnan soń, Muwsa Jaratqan Iyeniń aldına qaytıp barıp:

– Átteń, bul xalıq awır gúna isledi. Olar ózlerine altın but soqtı. ³² Biraq, Sen olardıń gúnaların keshir. Eger olay islemeseń, Ózińniń jazǵan kitabıńnan meniń atımdı óshirip tasla, – dedi.

³³ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Kim Maǵan qarsı gúna islegen bolsa, sonıń atın kitabımnan óshirip taslayman. ³⁴ Endi bar, xalıqtı saǵan aytqan jerime apar. Perishtem seni baslap baradı. Biraq, olar juwapqa tartılatuǵın kúni, Men olardı gúnası ushın jazalayman.

³⁵ Solay etip, Jaratqan Iye xalıqtı Xarongǵa soqtırǵan tanası ushın jazaladı.

Sinaydan ketiwge tayarlıq

33 ¹ Sońınan Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Barıńlar, óziń de, sen Mısır jerinen alıp shıqqan xalıqń da bul jerdi tárk etip, Men Ibrayımǵa, İsaqqa hám Yaqıppa: «Bul jerdi seniń urpaqlarıńa beremen», – dep ant ishken jerime ketińler. ² Men seniń aldınnan Óz perishtemdi jiberip, qanan, amor, xet, periz, xiw hám ebus xalıqların sol jerden quwıp shıǵaraman. ³ Sút hám pal aǵıp turǵan jerge ketińler. Meniń Ózim sizler menen barmayman, sebebi sizler qaysar xalıqsız. Bolmasa, sizlerdi jolda joq qılıp jiberiwim múmkin.

⁴ Xalıq bul jaman xabardı esitip, qayǵıǵa tústi hám hesh kim bezeniw buyımların taqpadı. ⁵ Óytkeni Jaratqan Iye Muwsaǵa: «Izraillılardıǵa bılay de: „Sizler qaysar xalıqsız. Eger Men bir sát-aq sizler menen birge barsam, sizlerdi joq qılıwım

múmkin. Endi bezeniw buyımlarıńızdı sheship qoyıńlar. Al sizlerge ne isleytuǵınım haqqında bir qarardıǵa kelemen“, – degen edi. ⁶ Sonlıqtan izraillılar Xoreb tawınan shıǵıp ketkennen keyin bezeniw buyımların sheship tasladı.

Ordanıń sırtına qurılǵan Ushırasıw shatırı

⁷ Muwsa ordanıń sırtına, ordadan uzaǵıraq jerge shatır tıgetuǵın edi. Ol bul shatırdı «Ushırasıw shatırı» dep ataǵan edi. Jaratqan Iye menen másláhátlesiwdi qálegen adam ordanıń sırtındaǵı Ushırasıw shatırına keletuǵın edi. ⁸ Muwsa shatırǵa qaray ketkende, pútkil xalıq ornınan turatuǵın edi. Hár bir adam óz shatırınıń kirer awzında turıp, Muwsa ishke kirgenshe izinen qarap turatuǵın edi. ⁹ Muwsa shatırǵa kirip, Jaratqan Iye menen sóyleskende, minara sıyaqlı bult tómen túsip, shatırdıń kirer awzınıń aldında turatuǵın edi. ¹⁰ Bulttıń shatırdıń aldında turǵanın kórgen hár bir adam ornınan turıp, óz shatırınıń kirer awzında sıynatuǵın edi. ¹¹ Jaratqan Iye Muwsa menen júzbe-júz, dos sıyaqlı sóylesetuǵın edi. Keyin Muwsa ordaǵa qaytıp keletuǵın edi. Biraq onıń jas járdemshisi Nun ulı Eshua shatırdı tárk etpeytuǵın edi.

Jaratqan Iyeniń birge bolıwǵa bergen wádesi

¹² Sońınan Muwsa Jaratqan Iyege bılay dedi:

– Sen maǵan: «Bul xalıqtı baslap alıp júz», – deyseń. Biraq meniń menen kimdi jiberetuǵınıńdı aytpadıń. Maǵan: «Seni jaqınnan tanıyman, sen Meniń miyrimime eristiń», – degen

ediń. ¹³ Eger men Seniń miyrimińe erisken bolsam, ótinemen, maǵan Óz jolıńdı kórset. Seni ele de jaqsı bilip, miyrimińe erisip barayın. Bul xalıqtıń Óz xalıqń ekenin umıtpa.

¹⁴ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Ózim Seniń menen birge baraman hám seni tınıshlıqqa eristiremen, – dedi.

¹⁵ Al Muwsa Jaratqan Iyege bılay dedi:

– Eger Seniń Óziń bizler menen birge barmasań, bizlerdi bul jerden shıǵarma. ¹⁶ Bolmasa, men hám xalıqń Seniń miyrimińe eriskenimizdi qalay biliwge boladı? Seniń bizlerge joldas bolǵanınan emes pe? Tek usı arqalı ǵana men hám Seniń xalıqń jer júzindegi basqa xalıqlardan ayırılıp turamız.

¹⁷ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Aytqanıńday isleymen. Sebebi sen Meniń miyrimime eristiń hám seni jaqınnan tanıyman, – dedi.

¹⁸ Sonda Muwsa Oǵan:

– Maǵan saltanatıńdı kórset, – dedi.

¹⁹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Men pútkil iygiligimdi seniń aldıńnan alıp ótip, aldıńda Ózimniń «Jaratqan Iye» degen atımdı járiyalayman. Kimge miyrim-shápáátimdi beriwdi qálesem, soǵan miyrim-shápáátimdi beremen. Kimge rehim etiwdi qálesem, soǵan rehim etemen. ²⁰ Tek Meniń júzimdi kóre almaysań. Óytkeni Meniń júzimdi kórgen adam tiri qalmaydı. ²¹ Maǵan jaqın jerde jartas bar. Sen sol jartastıń ústinde tur. ²² Saltanatım jańıńnan ótip baratırǵanda, seni jartastıń jarıǵına turǵızıp qoyıp, ótip ketkenimshe, seni qolım menen jawıp turaman. ²³ Keyin qolımdı alǵanımda, sen Meni artımnan kóreseń. Biraq júzimdi kórmeysiń.

Muwsanıń buyırıqlardı qaytadan alıwı

(*Nzm 10:1-5*)

34 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Buringıǵa uqsaqan eki tas jonıp al. Men usı taslarǵa aldın óziń sındırıp taslaǵan taslardıǵı buyırıqlardı jazaman. ² Azanǵa deyin tayarlan. Azan bolǵanda, Sinay tawına shıǵıp, tawdıń tóbesinde, Meniń menen ushırasıwǵa aldım bar. ³ Seniń menen birge basqa hesh kim tawǵa shıqqasın hám tawdıń hesh bir jerinde hesh kim kórinbesin. Tawdıń eteginde mal-janlıqlar da otlamasın.

⁴ Muwsa buringıǵa uqsaqan eki tas jonıp aldı. Jaratqan Iyeniń buyırǵanıday, erteńine azanda taslardı alıp, Sinay tawına shıqtı. ⁵ Jaratqan Iye bult ishinde sol jerge túsip, Muwsanıń qasında turdı hám Óziniń «Jaratqan Iye» degen atın járiyaladı. ⁶ Ol Muwsanıń aldınan ótip:

– Jaratqan Iyemen, Jaratqan Iyemen. Rehimli, miyrimli, sabır-taqatlı, súyispenshiligi ullı hám sadıq Qudayman. ⁷ Mıńınshı áwladlarǵa deyin súyispenshilik kórsetip, ayıplardı, junayatları hám gúnalardı keshiriwshimen. Biraq hesh bir ayıptı jazasız qaldırmayman. Ata-babalardıń islegen ayıpları ushın, olardıń ulların, aqlıqların, úshinshi hám tórtinshi áwladın jazalayman, – dedi.

⁸ Sonda Muwsa dárhal jerge jıǵılıp, Jaratqan Iyege sıyındı da:

⁹ – O, Iyem! Eger men Seniń miyrimińe erisken bolsam, bizler menen birge bar. Bul xalıq – qaysar xalıq bolsa da, Sen bizlerdiń ayıp-gúnalarımızdı keshirip, bizlerdi Óz xalıqń sıpatında qabil et, – dedi.

Kelisimniń jańalanıwı

(*Nzm 7:1-5*)

¹⁰Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi: – Mine, seniń xalqın menen kelisim dúzemen. Olardıń aldında dúnyada hám basqa xalıqlar arasında bolıp kórilmegen káramatlar isleymen. Sen arasında jasap atırǵan pútkil xalq neler isleytuǵınımdı kóredi. Meniń sen ushın isleytuǵın islerim qorqınıshlı boladı. ¹¹Búgin sizlerge beretuǵın buyırqlarıma boysınıńlar. Amor, qanan, xet, periz, xiw hám ebus xalıqların sizlerdiń aldınızdan quwıp shıǵaraman. ¹²Ózlerińiz kiretuǵın eldegi adamlar menen kelisim jasawdan awlaq bolıń. Sebebi bul sizler ushın duzaq boladı. ¹³Olardıń qurbanlıq orınların qyratıp, kiyeli tasların sındırıp taslańlar hám kiyeli aǵashların shawıp taslańlar. ¹⁴Basqa qudaylarǵa sıyınbań. Öytkeni Men qızǵanıwshı degen atı bar Jaratqan Iyemen, qızǵanıwshı Qudayman. ¹⁵Sol jerdiń xalqı menen hesh qanday kelisim dúzbeń. Bolmasa, olar opasızlıq qılıp, óz qudaylarına arnap qurbanlıq shalǵanda, sizlerdi de mirát etedi, sizler de olardan jeysizler. ¹⁶Eger olardıń qızların ullarıńızǵa alıp berseńiz, onda sol qızlar óz qudaylarına erip, buzıqlıq qılǵanda, ullarıńızdı da izlerine ertip ketedi.

¹⁷Ózlerińizge butlardıń músinlerin soǵıp almań.

¹⁸Sizlerge buyırǵanımday, abib ayınıń belgilengen künlerinde jeti kún ashıtqısız nan jep, Ashıtqısız nan bayramın bayramlań. Sebebi sizler Mısırдан abib ayında shıqtıńlar.

¹⁹Qarınnan birinshi shıqqanlardıń hámmesi, barlıq iri hám mayda mallarıńızdıń tuńǵısh erkek tólleri Maǵan tiyisli. ²⁰Eshektiń birinshi tuwılǵan tóliniń ornına bir qozı berip, satıp alıńlar. Eger olay etpeseńiz, gúrreniń moynın sındırıń. Barlıq tuńǵısh ullarıńızdıń qunın ótewińiz tiyis.

Hesh kim aldına qurı qol kelmesin.

²¹Altı kún jumıs islep, jetinshi kúni dem alıń. Egin egiw hám onı orıw waqtında da dem alıń.

²²Biydaydıń birinshi ónimin jıyǵanda, Hápteler bayramın^a, al gúzde Jıyın-terim bayramın ótkiziń. ²³Barlıq erkeklerińiz jılına úsh márte Iyeń bolǵan Meniń, yaǵnıy Izraıldıń Qudayı Jaratqan Iyeniń aldına keliwi kerek. ²⁴Men basqa milletlerdi aldınızdan quwıp jiberip, shegaralarıńızdı keńeytemen. Jılına úsh ret Qudayıńız Jaratqan Iyeniń aldına kelgenińizde, hesh kim jerińizdi basıp alıwdı niyet etpeydi.

²⁵Maǵan berilgen qurbanlıqtıń qanın ashıtqı salıńǵan nan menen usınbań. Qutqarılıw bayramınıń qurbanlıǵı azanǵa deyin qaldırılmasın.

²⁶Jerińizdiń dáslepki óniminiń eń jaqsısın Qudayıńız Jaratqan Iyeniń Úyine alıp keliń.

Ílaqtıń góshin óz anasınıń sútine pisirmeń.

²⁷Sonnan soń, Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Mina sózlerdi jaz. Sebebi Men seniń menen hám izraillilar menen usı sózlerge tiykarlanıp, kelisim dúzemen, – dedi.

²⁸Muwsa sol jerde qırıq kún, qırıq tún Jaratqan Iye menen birge boldı.

^a 34:22 Hápteler bayramı – Zúraát bayramınıń basqa atı. 23:16 qarań.

Ol hesh nárese ishıp-jemedi hám kelisim sózlerin, yaǵnıy on buyırıqtı tasarlǵa jazdı.

Muwsanıń Sinay tawınan túsiwi

²⁹ Muwsa qolına buyırıqlar jazılǵan eki tastı alıp, Sinay tawınan tústi. Ol Jaratqan Iye menen sóyleskenlikten, júzinen nur shashıp tur edi. Biraq bunı ózi bilmedi. ³⁰ Xaron hám pútkil izraillılar Muwsanıń nur shashqan júzin kórgende, oǵan jaqınlasıwǵa qorqtı. ³¹ Biraq Muwsa olardı qasına shaqırdı. Xaron hám jámiyettiń barlıq basshıları onıń janına keldi. Muwsa olar menen sóylesti. ³² Keyin pútkil Izrail xalqı oǵan jaqın keldi. Muwsa Jaratqan Iyeniń Sinay tawında ózine aytqanlarınń hámмесin orınlawdı xalıqqa buyırdı. ³³ Muwsa olar menen sóylesip bolǵannan soń, júzin jawlıq penen jawdı. ³⁴ Muwsa sóylesiw ushın, Jaratqan Iyeniń aldına barǵanda, sırtqa shıqqansha, júzindegi jawlıqtı alıp qoyatuǵın edi. Qayıp kelgennen keyin, ol ózine ayılǵan buyırıqlardı izraillılarǵa bildiretuǵın edi. ³⁵ Sonda izraillılar onıń júzinen nur shashıp turǵanın kóretuǵın edi. Al Muwsa ishke kirip, Jaratqan Iye menen ushırasıwǵa deyin, júzin jawlıq penen jawıp qoyatuǵın edi.

Dem alıs kúni haqqında

35 ¹ Muwsa Izrail xalqınıń pútkil jámiyetin shaqırıp alıp, olarǵa bilay dedi:

– Jaratqan Iye mına islerdi islewinińdi buyırdı: ² altı kún jumıs isleń. Biraq jetinshi kún sizler ushın Jaratqan Iyege arnalǵan tolıq dem alatuǵın muxaddes Shabbat kúni boladı. Sol kúni

jumıs islegen hár bir adam óltiriledi. ³ Shabbat kúni óz shańaraqlarınıńızda ot ta jaqpań.

Muxaddes shatır ushın sadaqalar

⁴ Muwsa Izrail xalqınıń pútkil jámiyetine bilay dedi:

– Jaratqan Iyeniń buyırǵı mınaw: ⁵ ózlerińızde barınan Jaratqan Iyege názir berińler. Oǵan shın kewilden beriwdi qálewshiler mına nárselerdi bersin: altın, gúmis, qola, ⁶ júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jip, eshkiniń júni, ⁷ qızılǵa boyalǵan qoshqar terisi, jumsaq teri hám akaciya aǵashı, ⁸ shıralar ushın záytún mayı, maylaw rásimine arnalǵan may hám xosh iyisli tütetki ushın xosh iyisli zatlar, ⁹ bas ruwxaniydiń efodına hám qaltalı óńirshesine taǵılatuǵın oniks hám qımbatbaha taslar.

¹⁰ Arańızdaǵı barlıq uqplı adamlar kelip, Jaratqan Iyeniń buyırǵanlarınıń hámмесin islesin. Olar mınalardı: ¹¹ Muxaddes shatırdı, onıń ishki hám sırtqı japqıshların, ilmeklerin, taxtayların, qadaların, baqanların, ultanların, ¹² Kelisim sandıǵı hám onıń sıırıqların, qaqpıqtı, bólmenni jawıp turatuǵın perdeni, ¹³ stol hám onıń sıırıqların, stoldıń barlıq buyımların hám usınılǵan nanlardı, ¹⁴ jaqtı túsiriw ushın shıra qoyǵıshtı, onıń buyımların, onıń shıraların hám shıralar ushın záytún mayın, ¹⁵ tütetki tütetiletuǵın orın menen onıń sıırıqların, maylaw rásimi ushın záytún mayın, xosh iyisli tütetkini, Muxaddes shatırdıń kirer awzındaǵı perdeni, ¹⁶ qurbanlıq jan dırılatsuǵın orındı hám onıń qola torın, sıırıqların hám barlıq buyımların,

úlken lágendi hám onıń tuyaqların, ¹⁷ háwliniń perdelerin, baqanların, baqannıń ultanların, háwliniń kirer awzındaǵı perdeni, ¹⁸ Muxaddes shatırdıń qazıqların, háwliniń qazıqların hám arqanların, ¹⁹ Muxaddes orında xızmet etiwge arnalıp, ájayıp qılıp tigilgen kiyimlerdi – ruwxaniy Xaronnıń muxaddes kiyimlerin hám onıń ullarınıń ruwxaniylik kiyimlerin islesin.

²⁰ Sońnan Izrail xalqınıń pútkil jámiyeti Muwsanıń qasınan ketti. ²¹ Júreginde qálew hám tilegi bar adamlar Ushırasıw shatırınıń qurılısı, ondaǵı xızmet hám muxaddes kiyimler ushın, Jaratqan Iyege sadaqalar alıp keldi. ²² Solay etip, júreginde qálewi bar hár bir erkek hám hayal hár túrli altın buyımlardı: bilezik, sırǵa, júzik hám háykellerdi ákelip, Jaratqan Iyege baǵıshlap, usındı. ²³ Kimde júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip, hasıl zıǵır jip, eshki júni, qızılǵa boyalǵan qoshqar terisi hám jumsaq teri bolsa, alıp keldi. ²⁴ Gúmis hám qolanı sadaqa qılıp bere alǵanlar da olardı Jaratqan Iyege arnadı. Kimde akaciya aǵashı bolsa, onı shatırdıń mútájlikleri ushın alıp keldi. ²⁵ Jip iyiriwge uqıplı barlıq hayallar óz qolları menen iyirgen qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jiplerdi alıp keldi. ²⁶ Jún iyirip biletuǵın, júreginde qálewi bar barlıq hayallar da eshki júnin iyirdi. ²⁷ Basshılar efodqa hám qaltalı óńirshege taǵılatuǵın oniks hám qımbatbaha taslar, ²⁸ shıralar ushın, maylaw ushın hám xosh iyisli tütetki ushın xosh iyisli zatlar menen záytún mayın alıp keldi. ²⁹ Hayal, erkek, júreginde qálewi bar barlıq izraillılar Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı islewdi

buyırǵan isleri ushın, Jaratqan Iyege iqtıyarlı sadaqalar berdi.

Muxaddes shatırdı isletuǵın ustalar

³⁰ Muwsa izraillılardıń bılay dedi:

– Minekey, Jaratqan Iye Yahuda urıwınan bolǵan Xurdıń aqlıǵı, Uriydiń ulı Besaleldi tańlap aldı. ³¹ Onı Qudaydıń Ruwxına toltırıp, oǵan ónermentshiliktiń barlıq tarawlarında qábilet, uqıp hám sheberlik berdi. ³² Solay etip, oǵan altın, gúmis hám qoladan kórkem isler islewge, ³³ hasıl taslardı jonıp qondırıwǵa, aǵash ustashılıǵı boyınsha hám hár qıylı kórkem óner islerin islewge qábilet berdi. ³⁴ Jaratqan Iye oǵan hám Dan urıwınan bolǵan Axi-samax ulı Oholiabqa basqalarǵa úyretiw uqıbın da berdi. ³⁵ Bul adamlardıń hár qanday isti isley alıwı ushın, olarǵa ustashılıq, bezewshilik, qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jiplerden toqımashılıq hám hár túrli ónermentshilik islerin islew ayrıqsha qábiletin berdi.

36 ¹ – Besalel, Oholiab hám Jaratqan Iye Muxaddes shatırdı qurıw ushın qábilet, uqıp hám sheberlik bergен barlıq adamlar hár bir nárseni Jaratqan Iyeniń buyırǵanında qılıp islesin.

² Muwsa Besaleldi, Oholiabtı hám Jaratqan Iye qábilet bergен, islewge qálewi bar barlıq adamlardı jumısqa shaqırdı. ³ Kelgenler Muxaddes shatırdı qurıw ushın, izraillılar ákelgen barlıq sadaqalardı Muwsadan aldı. Izraillılar hár kúni azanda iqtıyarlı sadaqaların Muwsaǵa ákeliwdi dawam etti. ⁴ Sonda Muxaddes shatırdı qurıw isleri menen shuǵıllanıp atırǵan

ustalar islerin qaldırıp, ⁵ Muwsanıń janına keldi de:

– Xalıq Jaratqan Iye buyırǵan is ushın kereginen zıyat alıp kelmekte, – dedi.

⁶ Sonda Muwsa xalıqqa járiyalanıwı ushın mınaday buyırıp berdi: «Endi birde bir erkek te, hayal da Muxaddes shatır ushın hesh náirse ákelmesin». Solay etip, xalıq sadaqa ákeliwdi toqtattı. ⁷ Sebebi sol waqıtqa deyin ákelin-genler isti pitkeriwge jetetuǵın, hátte, awısıp ta qalatuǵın edi.

Muxaddes shatırdıń qurılıwı

⁸ Islewshiler arasındaǵı uqıplı adamlar shatırdı on perdeden qurdı. Olardı hasıl zıǵır jipten, júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl hám qırmızı jiplerden islep, ústine kerublardıń súwretlerin sheberlik penen kesteledi. ⁹ Hár bir perdeniń uzınlıǵı jigirma segiz shıǵanaq, eni tórt shıǵanaq edi. Perdelerdiń hámmesi bir ólshemde boldı. ¹⁰ Olar perdelerdi besew-besewden bir-birine qosıp tiktı. ¹¹ Birinshi bes perdeniń shetine qızǵısh kók jipten ilgekler tiktı. Ekinshi bes perdeniń shetine de solay isledi. ¹² Birinshi bes perdeniń dáslepki perdesine eliw, ekinshi bes perdeniń sońǵı perdesine eliw ilgek tiktı. Ilgekler bir-birine qarama-qarsı jaylasqan edi. ¹³ Sońınan eliw altın ilmek islep, olar járdeminde perdelerdi bir-birine biriktirdi. Sol tárizde shatır bir tutas boldı.

¹⁴ Jáne de, Muxaddes shatırdıń üstin jabıw ushın, eshki júnnin on bir perde isledi. ¹⁵ Hár bir perdeniń uzınlıǵı otız shıǵanaq, eni tórt shıǵanaq edi. On bir perde de bir ólshemde boldı. ¹⁶ Olar bes perdeni bir bólek, qalǵan altı perdeni bir bólek qılıp, bir-biri

menen biriktirdi. ¹⁷ Usı biriktirilgen eki bólek perdelerdi bir-birine qosıw ushın, hár bir bólekniń shetlerine eliw-eliwden ilgek tiktı. ¹⁸ Shatırdıń perdelerin bir tutas qılıp biriktiriw ushın, qoladan eliw ilmek isledi. ¹⁹ Shatır ushın qızılǵa boyalǵan qoshqar terisinen japqısh, onıń ústine jumsaq teriden sırtqı japqısh isledi.

²⁰ Taǵı da, olar akaciya aǵashınan shatır ushın tikkesine turatuǵın taxtaylar isledi. ²¹ Hár bir taxtaydıń uzınlıǵı on shıǵanaq, eni bir yarım shıǵanaq edi. ²² Hár bir taxtaydıń astına bir-birine qatarlastırıp, eki tuyaqtan ózinen shıǵarıp isledi. Shatırdıń hámme taxtayların usılay isledi. ²³ Al shatırdıń qubla tárepi ushın jigirma taxtay isledi. ²⁴ Usı jigirma taxtaydıń astına qoyılatuǵın qırıq gúmis ultan isledi. Hár bir taxtaydıń tuyaǵınıń astında bir ultannan bolıwı ushın, hár bir taxtayǵa eki ultannan isledi. ²⁵ Shatırdıń arqa tárepi ushın jigirma taxtay ²⁶ hám hár bir taxtaydıń astına eki ultannan qoyıw ushın, qırıq gúmis ultan isledi. ²⁷ Al shatırdıń batısqa qaraǵan art jaǵı ushın altı taxtay ²⁸ hám shatırdıń artındaǵı múyeshler ushın eki taxtay isledi.

²⁹ Bul múyeshlerdegi taxtaylar tómmen joqarıǵa deyin juplasıp, joqarıdaǵı bir halqa menen biriktirildi. Eki múyesh te usılay islendi. ³⁰ Solay etip, segiz taxtay hám hár bir taxtaydıń astına eki ultannan qoyıw ushın, on altı gúmis ultan islendi.

³¹ Akaciya aǵashınan shatırdıń bir tárepindegi taxtaylar ushın bes qada, ³² ekinshi tárepindegi taxtaylar ushın bes qada hám artındaǵı, yaǵnıy batıs tárepindegi taxtaylar ushın bes qada isledi. ³³ Jáne de, taxtaylardıń orta

belinen ótetuǵın qadaldardı shatırdın bir shetinen ekinshi shetine jetetuǵın qılıp isledi.

³⁴ Taxtaylardı hám qadaldardı altın menen qaplap, qadalar ótkeriletuǵın halqaldardı altınnan isledi.

³⁵ Júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jiplerden bir perde isledi. Onıń ústine kerublardıń súwretlerin sheberlik penen kesteledi. ³⁶ Perde ushın akaciya aǵashınan tórt baqan islep, olardı altın menen qapladı. Olardıń ayrı ildirgishleri de altın edi. Baqanlar ushın tórt gúmis ultan quydı. ³⁷ Shatırdın kirer awzına júnнен iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jiplerden naǵıslı perde toqıdı. ³⁸ Perdeni taǵıw ushın ayrı ildirgishi bar bes baqan islep, olardıń joqarısın hám karnizlerin altın menen qapladı. Al baqanlar ushın qoladan bes ultan isledi.

Kelisim sandıǵınıń isleniwi

37 ¹ Besalel akaciya aǵashınan Kelisim sandıǵın isledi. Onıń uzınlıǵı eki yarım shıǵanaq, eni bir yarım shıǵanaq hám biyikligi bir yarım shıǵanaq edi. ² Sandıqtıń ishi-sirtin sap altın menen qapladı. Al ernegine altınnan jiyek saldı. ³ Sandıq ushın tórt altın halqa quyıp, olardı tórt tuyaǵına ornattı: ekewin bir jaǵına, qalǵan ekewin ekinshi jaǵına ornattı. ⁴ Akaciya aǵashınan sırtqlar islep, olardı altın menen qapladı. ⁵ Sandıqtı kóterip júriw ushın, bul sırtqlardı eki tárepindegi halqaldan ótkerdi. ⁶ Sandıqtıń qaqpıǵın sap altınnan isledi. Qaqpıqtıń uzınlıǵı eki yarım shıǵanaq, eni bir yarım shıǵanaq edi. ⁷ Qaqpıqtıń eki shetine altınnan eki kerubtı shókkishlep

soqtı. ⁸ Kerublardıń birewi qaqpıqtıń bir shetinde, al ekinshisi ekinshi shetinde bolıp, olardı qaqpıq penen bir tutas qılıp isledi. ⁹ Kerublardıń joqarıǵa jayıǵan qanatları qaqpıqtı jawıp, júzleri bir-birine qarama-qarsı túrde qaqpıqqa qarap turǵan edi.

Usınılǵan nanlar qoyılatuǵın stol

¹⁰ Keyin akaciya aǵashınan uzınlıǵı eki shıǵanaq, eni bir shıǵanaq, al biyikligi bir yarım shıǵanaq bolǵan bir stol isledi. ¹¹ Stoldı sap altın menen qaplap, ernegine altın jiyek saldı. ¹² Stoldıń átirapına tórt eli bolǵan qaptal islep, onı altın jiyek penen qapladı. ¹³ Stol ushın tórt altın halqa quyıp, olardı stoldıń tórt múyeshindegi tórt tuyaǵına bekkemledi. ¹⁴ Stoldı kóterip alıp júriwge arnalǵan sırtqlar ótkiziletuǵın halqalar stoldıń qaptallarına jaqın edi. ¹⁵ Sırtqlardı akaciya aǵashınan islep, altın menen qapladı. ¹⁶ Stol ushın kerekli buyımlardı – tabaqlar, tútetki salatuǵın tostaǵanlar, ishimlik sadaqaları ushın keseler hám güzelderdi sap altınnan isledi.

Shıra qoyǵıshını isleniwi

¹⁷ Olar sap altınnan shıra qoyǵısh isledi. Onıń ultanın, baldaǵın, shaqaların, güllerin hám onıń gúlkeseleleri menen gúltajların ózi menen bir tutas etip shókkishlep isledi. ¹⁸ Shıra qoyǵıshını eki qaptalman úsh-úsh-ten, altı shaqa shıǵıp turdı. ¹⁹ Shıǵıp turǵan hár bir shaqada badam gúline uqsas úsh gúl hám onıń gúlkeseleleri menen gúltajları bar edi. ²⁰ Al shıra qoyǵıshını baldaǵında badam gúline uqsas tórt gúl hám onıń gúlkeseleleri menen gúltajları bar edi. ²¹ Shıra

qoyǵısthan shıǵıp turǵan altı shaqanıń hár bir jubınıń astında úsh gúlkese izli-izinen dizilip turatuǵın edi. ²² Shıra qoyǵıstı gúlkeseleleri hám shaqaları menen bir tutas etip, sap altınnan shókkishlep isledi. ²³ Shıra qoyǵısh ushın jeti shıra isledi. Piliklerdi tazalaytuǵın qısqıshlar menen ıdıslardı sap altınnan isledi. ²⁴ Shıra qoyǵısh hám onıń barlıq buyımları bir talant sap altınnan islendi.

Tútetki tútetiletuǵın orın qurıw

²⁵ Akaciya aǵashınan tórt múyeshli, uzınlıǵı bir shıǵanaq, eni bir shıǵanaq hám biyikligi eki shıǵanaq bolǵan tútetki tútetiletuǵın orın qurdı. Orınıń shaqları ózi menen bir tutas islenip, ózinen shıǵıp turatuǵın edi. ²⁶ Orınıń ústin, qaptalların hám shaqların sap altın menen qaplap, átirapına altın jiyek isledi. ²⁷ Eki qaptalındaǵı jiyektiń astına eki altın halqa ornattı. Orındı kóterip júriw ushın, usı halqalardan sıyıqlar ótkizildi. ²⁸ Sırıqlardı akaciya aǵashınan islep, altın menen qapladı.

²⁹ Taǵı da, olar maylaw rásimi ushın muxaddes maydı hám taza, xosh iyisli tútetkini sheberlik penen aralastırıp, tayarladı.

Jandırılatuǵın qurbanlıq ushın orın qurıw

38 ¹ Akaciya aǵashınan jandırılatuǵın qurbanlıq ushın orın dúzetti. Ol tórt múyeshli bolıp, onıń uzınlıǵı da, eni de bes shıǵanaq, al biyikligi úsh shıǵanaq edi. ² Onıń tórt múyeshine ózinen shıǵıp turǵan shaqlar islep, orındı hám shaqlardı qola menen qapladı. ³ Qurbanlıq orınıń barlıq buyımların: kúlge aralǵan ıdıslar menen belsheler, qan

sebetuǵın tabaqlar, shanışqılar hám shoq salınatuǵın ıdıslardı qoladan isledi. ⁴ Orıńǵa qoladan tor sıyaqlı naǵıs isledi. Tor naǵıs qurbanlıq orınıń ortasına jetetuǵınday qılıp, jiyeginiń astınan islendi. ⁵ Qola tordıń tórt múyeshine sıyıqlardı ótkeriw ushın, tórt halqa quydı. ⁶ Sırıqlardı akaciya aǵashınan islep, qola menen qapladı. ⁷ Qurbanlıq orındı kóterip júriw ushın, orınıń qaptalındaǵı halqalardan usı sıyıqlardı ótkizdi. Orındı aǵashtan, ishın bos qılıp isledi.

Qola lágeniń soǵılıwı

⁸ Ushırasıw shatırınıń aldında xızmet etetuǵın hayallar bergen qola aynalardan úlken qola lágen hám onıń tuyaqların isledi.

Muxaddes shatırdıń háwlısi

⁹ Muxaddes shatırdıń háwlısin qurdı. Háwliniń qubla tárepine uzınlıǵı júz shıǵanaq bolǵan, hasıl zıǵır jipten toqılǵan perdeler taqtı. ¹⁰ Perdeler ushın qoladan islengen jigirma ultanǵa jigirma baqan ornattı. Baqannıń ayrı ildirgishleri menen karnizlerin gúmisten isledi. ¹¹ Al arqa tárepi ushın uzınlıǵı júz shıǵanaq bolǵan perdeler, jigirma baqan, baqanlar ushın qoladan jigirma ultan isledi. Baqanlardıń ayrı ildirgishleri menen karnizleri gúmisten edi. ¹² Háwliniń batıs tárepi ushın uzınlıǵı eliw shıǵanaq bolǵan perde, on baqan hám on ultan isledi. Baqanlardıń ayrı ildirgishleri menen karnizleri gúmisten edi. ¹³ Háwliniń shıǵısqa qaraǵan aldınǵı tárepiniń keńligi eliw shıǵanaq edi. ¹⁴ Usı kirer awızdıń bir tárepinde uzınlıǵı on bes shıǵanaq perde, úsh baqan hám úsh ultan bar edi. ¹⁵ Onıń ekinshi

tárepinde de uzınlıǵı on bes shıǵanaq perde, úsh baqan hám úsh ultan bar edi. ¹⁶ Hávliniń hámme tárepindegi barlıq perdeler hasıl zıǵırdan edi. ¹⁷ Baqanlardıń ultanları qoladan, al ayrı ildirgishleri menen karnizleri gúmisten islengen edi. Baqanlardıń joqarısı da gúmıs penen qaplangan edi. Hávliniń barlıq baqanları gúmıs karnizler menen biriktirildi.

¹⁸ Hávliniń kirer awzındaǵı perde júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jipten naǵıslanıp toqılǵan edi. Onıń uzınlıǵı jigirma shıǵanaq, biyikligi hávliniń perdeleri sıyaqlı bes shıǵanaq edi. ¹⁹ Bul perde ushın tórt qola ultanǵa ornatılǵan baqan islendi. Baqanlardıń ayrı ildirgishleri hám karnizleri gúmisten islenip, joqarısı gúmıs penen qaplandı. ²⁰ Shatırdıń hám shatırdı qorshaǵan hávliniń barlıq qazıqları qoladan islendi.

Muxaddes shatırdı qurıwda qollanılǵan nárseler

²¹ Muxaddes shatırdıń, yaǵnıy buyırqlar jazılǵan taslar turǵan shatırdıń qurılısı ushın qollanılǵan nárselerdiń tolıq esabı tóimde berilgen. Esaptı Muwsanıy buyırǵı menen, ruwxaniy Xaronıń ulı Itamardıń baqlawı astında Lebiy urıwı alıp bardı.

²² Jaratqan İyeniń Muwsaǵa buyırǵan hámme islerin Yahuda urıwınan bolǵan Xurdıń aqlıǵı, Uriydiń ulı Besalel isledi. ²³ Onıń menen birge Dan urıwınan bolǵan Axisamax ulı Oholiab jumıs isledi. Ol usta, bezewshi, júnnen iyirilgen qızǵısh kók, shım

qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jipten naǵıslap toqıwshı edi.

²⁴ Muxaddes shatırdıń barlıq islerine qollanılǵan altınınıń, xalıq baǵıshlap alıp kelgen altınınıń muǵdarı Muxaddes orın ólshemi menen 29 talant 730 shekel edi.

²⁵ Esaptan ótken xalıqtan jıynalǵan gúmıs Muxaddes orın ólshemi menen 100 talant 1775 shekel edi. ²⁶ Bul esaptan ótken jigirma hám onnan joqarı jastaǵı 603 550 adamnıń hár birine bir beqadan^a, yaǵnıy Muxaddes orın ólshemi menen yarım shekelden tuwrı keletuǵın edi. ²⁷ Muxaddes shatırdıń hám Eń muxaddes bólmeni bólip turǵan perdeniń ultanların quyıw ushın 100 talant gúmıs qollanıldı. Hár bir ultanǵa 1 talant, 100 ultanǵa 100 talant gúmıs sarplandı. ²⁸ Baqanlardıń joqarısın qaplawǵa, ayrı ildirgishlerin hám karnizlerin soǵıwǵa 1775 shekel gúmıs sarplandı.

²⁹ Xalıq bergen qola 70 talant 2400 shekel edi. ³⁰ Onnan Ushırasıw shatırınıń kirer awzındaǵı baqanlar ushın ultanlar, qurbanlıq orın, onıń torı menen hámme buyımları, ³¹ hávlidegi barlıq baqanlar ushın ultanlar, hávliniń dárwazasınıń baqanları ushın ultanlar, shatırdıń qazıqları menen hávli átirapındaǵı barlıq qazıqlar islendi.

Ruwxaniyelerdiń kiyimlerin tigiw

39 ¹ Olar qızǵısh kók, shım qızıl hám qırmızı jiplerden Muxaddes orında xızmet etken waqıtta kiyiwi ushın, ruwxaniylerge ájayıp qılıp kiyimler tikti. Xaronǵa da muxaddes kiyimler tikti. Hámмесin

^a **38:26** *Bir beqa* – shama menen 5,5 gr.

Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday etip isledi.

Efod

² Efodtı altın sabaq, qızǵısh kók, shım qızıl hám qırmızı jip penen hasıl zıǵır jipten isledi. ³ Altındı juqalap, jınıshke qılıp kesip, qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵırǵa aralastırıp, sheberlik penen kestelew ushın, jip iyirdi. ⁴ Efodtıń aldınǵı hám artqı táreplerin bir-biri menen biriktiriw ushın, iyin arqalı ótetuǵın eki baw tiktı. ⁵ Efodtıń joqarısına biriktirilgen halda bir belbew isledi. Bul efod sıyaqlı altın sabaq, qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jipten islendi. Hámmesin Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday etip isledi.

⁶ Keyin Izrail ullarınıń atların eki oniks tasına mór sıyaqlı etip, oyıp jazdı. Jazılǵan taslardı órilgen altın qasnaqlardıń ishine qoyıp, ⁷ Izraildıń on eki urıwın esletip turıw ushın, efodtıń iyin bawlarına ornattı. Bular da Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday etip islendi.

Ónirsheniń tigiliwi

⁸ Qaltalı ónirshe de efod sıyaqlı altın sabaq, qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jipten sheberlik penen naǵıslap islendi. ⁹ Ol tórt múyeshli hám eki qabatlı bolıp, uzınlıǵı da bir qarıs, eni de bir qarıs edi. ¹⁰ Ónirshege tórt qatar qılıp hasıl taslar qadaldı. Birinshi qatarda serdolik, xrizolit hám zúmret, ¹¹ ekinshi qatarda periwza, lazurit hám gagat, ¹² úshinshi qatarda yaqıt, agat hám ametist, ¹³ tórtinshi qatarda sarı yaqıt, oniks hám yashma boldı. Taslar órilgen altın qasnaqlarǵa ornatilǵan edi. ¹⁴ Taslar on eki bolıp, olarda mór oyılǵanday qılıp, Izraildıń

on eki ulınıń atları birme-bir oyılıp jazılǵan edi. Bul taslar Izraildıń on eki urıwınıń tımsalı edi.

¹⁵ Keyin qaltalı ónirshe ushın sap altınnan órilgen shınjırlar isledi. ¹⁶ Jáne de, eki órilgen altın qasnaq hám eki altın halqa islep, halqalardı ónirsheniń ústingi eki múyeshine taqtı. ¹⁷ Órilgen eki altın shınjirdiń bir ushın ónirshe-degi halqalarǵa ildirdi. ¹⁸ Shınjırlardıń ekinshi ushın eki qasnaqqa bekkemlep, efodtıń aldǵı betine, iyin bawlarǵa bayladı. ¹⁹ Eki altın halqa islep, ónirsheniń astınǵı eki shetine, efodqa jaqın bolǵan ishki jiyegine taqtı. ²⁰ Jáne eki altın halqa islep, efodtıń aldǵı betindegi iyin bawlardıń astınan, tigiske jaqın qılıp, belbewdiń joqarısınan taqtı. ²¹ Qaltalı ónirsheniń halqaları menen efodtıń halqaların qızǵısh kók bawlar menen bir-birine bayladı. Solay etip, ónirshe efodtan ayırılmay, efodtıń belbewiniń joqarısında turatuǵın boldı. Hámmesin Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday etip isledi.

Ruwxaniylerdiń basqa kiyimleri

²² Efodtıń ishinen kiyiletuǵın bahalı kiyimdi tolıq qızǵısh kók jipten toqıdı. ²³ Onda bas sıyatuǵın orın bolıp, sötılıp ketpewi ushın, onıń jyeklerin aylandırıp toqıdı. ²⁴⁻²⁶ Kiyimniń etegine qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jip hám hasıl zıǵır jipten islengen anardı hám onıń aralarına sap altınnan islengen qonırawlardı aylandırıp gezekpe-gezek taǵıp shıqtı. Xaron xızmet etkende usı kiyimdi kiyetuǵın edi. Bulardı da Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday etip isledi.

²⁷ Xaron hám onıń ulları ushın, hasıl zıǵırdan toqılǵan uzın kóyleklerdi, ²⁸ hasıl zıǵırdan sálleni, kishigirim

sállelerdi hám diz kiyimlerde isledi. ²⁹ Belbewdi de hasıl zıǵır, qızǵısh kók, shım qızıl hám qırmızı jiplerden naǵıslap toqıdı. Hámмесin Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday qılıp isledi.

³⁰ Sap altınnan taj sıyaqlı muxaddes mańlaysha islep, ústine mór oyǵanday qılıp: «Jaratqan Iyege baǵıshlangan» dep jazdı. ³¹ Bul mańlaysha sállege qızǵısh kók baw menen baylandı. Hámмесin Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday etip isledi.

Barlıq islerdiń tamamlanıwı

³² Solay etip, Muxaddes shatırdıń, yaǵnıy Ushırasıw shatırınıń barlıq isleri tamamlandı. Izraillilar hár bir nárseni Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday qılıp isledi. ³³ Sońınan olar Muwsaǵa shatır hám onıń barlıq buyımların alıp keldi. Bular mınalardan ibarat edi: shatırdıń perdeleri, ilmekleri, taxtayları, qadaları, baqanları, ultanları, ³⁴ qızılǵa boyalǵan qoshqar terisinen hám jumsaq teriden islengen japqıshlar, ishki bólmeniń perdesi, ³⁵ Kelisim sandıǵı, onıń sıyıqları hám qaqpаǵı, ³⁶ stol, onıń barlıq buyımları hám usınılǵan nanlar, ³⁷ sap altınnan islengen shıra qoyǵısh, onıń ústine bir qatar etip qoyılǵan shıralar, onıń barlıq buyımları hám shıralar ushın záytún mayı, ³⁸ tütetki tütetiletuǵın altın orın, maylaw rásimi ushın záytún mayı, xosh iyisli tütetki, shatırdıń kirer awzı ushın perde, ³⁹ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın qoladan islengen orın, onıń qoladan islengen torı, sıyıqları hám barlıq buyımları, úlken lágen hám onıń tuyaqları, ⁴⁰ háwliniń perdeleri, baqanları, ultanları, háwliniń kirer awzındaǵı perdesi, arqanları, qazıqları, shatırda

xızmet etkende qollanılatuǵın barlıq nárseler, ⁴¹ Muxaddes orında xızmet etiwge arnalıp, ájayıp qılıp tigilgen kiyimler – ruwxaniy Xaronnıń muxaddes kiyimleri hám onıń ullarınıń ruwxaniylik kiyimleri. ⁴² Usılardıń hámмесin izraillilar Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday qılıp isledi. ⁴³ Muwsa barlıq islerdiń Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday qılıp islengenin kórgende, olarǵa aq pátiyasın berdi.

Muxaddes shatırdı qurıw

40 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Muxaddes shatırdı, yaǵnıy Ushırasıw shatırın birinshi aydıń birinshi kúni qur. ³ Kelisim sandıǵın shatırdıń ishine kirgizip, onı perde menen tasalap qoy. ⁴ Stoldı ishke ákelip, oǵan tiyisli hámме nárseni onıń ústine qoy. Shıra qoyǵıshtı da ákelip, shıraların ústine qoy. ⁵ Altınнан islengen tütetki tütetiletuǵın orındı Kelisim sandıǵınıń aldına qoyıp, shatırdıń kirer awzına perde taq. ⁶ Qurbanlıq jandırılatuǵın orındı Muxaddes shatırdıń, yaǵnıy Ushırasıw shatırınıń kirer awzınıń aldına qoy. ⁷ Úlken lágendi shatır menen qurbanlıq orınıń arasına qoyıp, ishine suw quy. ⁸ Shatırdıń átirapın aylandırıp, háwli isle hám háwliniń kirer awzına perde taq. ⁹ Sońınan maylawǵa arnalǵan záytún mayın alıp, shatırdı hám onıń ishindegi barlıq buyımlardı maylap, muxaddes qıl. ¹⁰ Qurbanlıq jandırılatuǵın orındı hám onıń barlıq buyımların maylap, orındı muxaddes qıl. Sonda orın júdá muxaddes boladı. ¹¹ Úlken lágendi hám onıń tuyaqların maylap, muxaddes qıl.

¹² Xarondı hám onıń ulların Ushırasıw shatırınıń kirer awzınıń aldına

ákelip, olardı suw menen juwındır. ¹³ Xaronga muxaddes kiyimlerde kiygiz hám ruwxaniy bolıp, xızmet etiwı ushın, onıń basına may quyıp, Maǵan baǵıshla. ¹⁴ Onıń ulların alıp kelip, olarǵa uzın kóylek kiygiz. ¹⁵ Ruwxaniy bolıp, Maǵan xızmet etiwı ushın, olardı da ákesi sıyaqlı mayla. Bul maylaw olardıń áwladlar boyı máńgige ruwxaniy bolıwın támiyinleydi.

¹⁶ Muwsa hámme nárseni Jaratqan Iyeniń buyırǵanıday qılıp isledi. ¹⁷ Solay etip, ekinshi jıldıń birinshi ayınıń birinshi kúni Muxaddes shatır qurıldı. ¹⁸ Muwsa shatırdı qurdı: ultanların qoydı, taxtayların ornattı, qadaların kirgizip, baqanların kótertiti. ¹⁹ Keyin shatırdıń ústine ishki hám sırtqı jabıwların japtı. Muwsa bulardıń hámмесin Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanıday etip isledi.

²⁰ Keyin buyırıqlar jazılǵan eki tastı alıp, sandıqqa saldı. Sandıqtıń sırtqların kiygizdi hám sandıqtıń qaqpıǵın sandıqtıń ústine qoydı. ²¹ Kelisim sandıǵın shatırǵa kirgizdi de, perde tutup, sandıqtı kózden tasalap qoydı. Muwsa hámмесin Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanıday etip isledi.

²² Nanlar turatuǵın stoldı Ushirasıw shatırınıń ishine, yaǵnıy shatırdıń arqaǵa qaraǵan tárepine, ishki perdeniń sırtına qoydı. ²³ Jaratqan Iyeniń aldına, stoldıń ústine nanlardı dizip qoydı. Muwsa bulardı Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanıday etip isledi.

²⁴ Shıra qoyǵıshtı Ushirasıw shatırına, stoldıń qarsısına, shatırdıń qubla tárepine qoydı. ²⁵ Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanıday, ol Jaratqan Iyeniń aldına shıralardı qoydı.

²⁶ Altınnan islengen tütetki tütiletuǵın orındı Ushirasıw shatırına,

perdeniń aldına qoydı. ²⁷ Orınıń ústinde xosh iyisli tütetki tütetti. Muwsa bulardı da Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanıday etip isledi.

²⁸ Shatırdıń kirer awzına perde taqtı. ²⁹ Qurbanlıq jandırılatuǵın orındı Muxaddes shatırdıń, yaǵnıy Ushirasıw shatırınıń kirer awzınıń aldına qoydı. Orınıń ústinde jandırılatuǵın qurbanlıq hám gálle sadaqasın usındı. Muwsa hámмесin Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanıday etip isledi.

³⁰ Úlken láğendi Ushirasıw shatırını menen qurbanlıq orınıń arasına qoydı hám juwınıw ushın, ishine suw quydı. ³¹ Muwsa, Xaron hám Xaronniń ulları ayaq-qolların sol jerde juwatuǵın boldı. ³² Olar Ushirasıw shatırına kiretuǵın yaqı qurbanlıq orınǵa jaqınlasatuǵın waqıtta, Jaratqan Iyeniń buyırǵanıday, sol jerde juwınatuǵın edi.

³³ Shatırdıń hám qurbanlıq orınıń átirapındaǵı háwlini perde menen qorshadı hám háwliniń kirer awzına da perde taqtı.

Solay etip, Muwsa jumıstı tamamladı.

Ushirasıw shatırınıń üstindegi bult

³⁴⁻³⁵ Sonnan keyin, Ushirasıw shatırını bult qaplap, Jaratqan Iyeniń salтанatı shatırdı toltırdı. Sonıń ushın, Muwsa Ushirasıw shatırına kire almadı. ³⁶ Pútkil saparları dawamında izrailililer bult shatırdan joqarı kóterilgende, jolın dawam etetuǵın edi. ³⁷ Biraq olar bult joqarı kóterilmegen she, jolǵa shıqpaytuǵın edi. ³⁸ Solay etip, olardıń pútkil saparı dawamında, barlıq Izrail xalqınıń kóz aldında Jaratqan Iyeniń bultı kúndiz shatırdıń üstinde turdı, al túnde bult ishinde ot bolıp janıp turdı.

Lebiyliler kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Lebiyliler kitabı Tawrattıń úshinshi kitabı. Bul kitap Qudaydıń Muwsa payǵambar arqalı bergen nızam hám qaǵıydalarınan ibarat. Lebiy urıwınan kelip shıqqanlar lebiyliler dep ataladı, kitapqa usı urıwdıń atı tiykar bolǵan.

Shıǵıw kitabında Quday Muwsaǵa Ushırasıw shatırın, yaǵnıy Muxaddes shatırdı qurıw boyınsha kórsetpeler bergen bolsa, bul kitapta sol Ushırasıw shatırında xızmet etiw haqqında sóz etiledi. Lebiyliler Ushırasıw shatırında Qudaydıń arnawlı xızmetkerleri edi. Ruwxaniyeler Lebiy urıwına tiyisli Xaronnıń urpaǵınan kelip shıqqan. Kitaptıń tiykarǵı bóliminde ruwxaniyelerdiń hám basqa lebiylilerdiń isleytuǵın wazıypaları bayan etiledi. Olardıń wazıypaları Qudayǵa atap qurbanlıqlar hám sadaqalar beriwden, sonday-aq, bayramlardı

hám hár túrli máresimlerdi ótkeriwden ibarat edi. Kitapta jáne de hadal hám haram haywanlarǵa baylanıslı nızamlar, adam denesin, kiyimin hám úyin qalay taza saqlaw kerekligi haqqında kórsetpeler hám kám-baǵallarǵa ǵamxorlıq qılıw tuwrısındaǵı buyırıqlar orın alǵan.

Kitaptaǵı nızam-qaǵıydalardıń tiykarında páklik hám muxaddeslik jatır. Muxaddeslik ózin gúnadan saqlawdı hám Qudayǵa baǵıshlanıp jasawdı bildiredi. Quday Óz xalqınıń muxaddes Patshası bolǵanı ushın, xalıq Qudaydıń dárgayına keliw ushın qurbanlıqlardıń qanı arqalı gúnadan pákleniwı shárt edi. Bul iste xalıqqa lebiyliler járdem beretuǵın edi. Olar Qudayǵa maqul bolıp, Onıń dárgayında bolıw ushın kitaptaǵı barlıq nızam-qaǵıydalarǵa ámel qılıwı shárt edi.

Jandırılatuǵın qurbanlıqlar

1 ¹ Jaratqan Iye Muwsanı shaqırıp alıp, Ushırasıw shatırınan oǵan bilay dedi:

² – Sen Izrail xalqına járiyalap mınalardı ayt: «Arańızdaǵı birińiz Jaratqan

Iyege qurbanlıq bermekshi bolsa, ol iri yamasa mayda mal usınsın.

³ Eger iri maldan jandırılatuǵın qurbanlıq beretuǵın bolsa, onda ol minsiz hám erkeq mal usınsın. Jaratqan Iyeniń bul qurbanlıqtı qabul etiwı

ushın, qurbanlıqtı Ushirasıw shatırınıń aldına alıp kelsin. ⁴ Sol adam qurbanlıq maldıń basına qolın qoy-sın. Sonda qurbanlıq adamnıń gúnalarınan pákleniwi ushın qabil etiledi. ⁵ Keyin ol buǵanı Jaratqan Iyeniń aldında shalsın. Xaronnıń ulları bolǵan ruwxaniyeler buǵannı qanın alıp kelip, qandı Ushirasıw shatırınıń kirew awzınıń aldındaǵı qurbanlıq orınınıń tórt qaptalına serpip jibersin. ⁶ Sońınan qurbanlıq berip atırǵan adam jandırılatuǵın qurbanlıqtıń terisin sıyırıp alıp, onı jiliklep bólsin. ⁷ Al ruwxaniy Xaronnıń ulları qurbanlıq orında ot jaǵıp, ústine otın qalasın. ⁸ Keyin maldıń jiliklerin, basın hám ish mayların sol ottıń ústine jaylastırsın. ⁹ Maldıń ishek-qarnı hám tuyaqları suw menen juwılsın. Al ruwxaniy olardıń barlıǵın qurbanlıq orınınıń ústinde tütetip jandırsın. Bul – jandırılatuǵın qurbanlıq, Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı.

¹⁰ Eger mayda maldan jandırılatuǵın qurbanlıq beretuǵın bolsa, onda ol minsiz bolǵan erkek toqlı yamasa teke usınsın. ¹¹ Onı qurbanlıq orınınıń arqa tárepinde, Jaratqan Iyeniń aldında shalsın. Xaronnıń ulları bolǵan ruwxaniyeler qandı qurbanlıq orınınıń tórt qaptalına serpip jibersin. ¹² Adam qurbanlıqtı jiliklep, basın hám ish mayların ayırıp alsın. Ruwxaniy olardı qurbanlıq orındaǵı janıp turǵan ottıń ústine jaylastırsın. ¹³ Qurbanlıqtıń ishek-qarnı hám tuyaqları suw menen juwılsın. Al ruwxaniy olardıń barlıǵın qurbanlıq orınınıń ústinde tütetip jandırsın. Bul – jandırılatuǵın qurbanlıq, Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı.

¹⁴ Eger kim de kim jandırılatuǵın qurbanlıq etip Jaratqan Iyege qus bermekshi bolsa, onda ol qumırı yamasa

jas kepter usınsın. ¹⁵ Ruwxaniy onı qurbanlıq orıńǵa ákelip, basın úzip alsın hám basın qurbanlıq orınınıń ústinde tütetip jandırsın. Al qustıń qanın qurbanlıq orınınıń qaptalına sıǵıp, aǵızsın. ¹⁶ Ruwxaniy qustıń jemsegin ishindegi nárseleri menen birge shıǵarıp, qurbanlıq orınınıń shıǵıs tárepindegi kúl tógiletuǵın jerge taslasın. ¹⁷ Soń qustıń qanatlarınan uslap, qustı qaq ayırsın, biraq onı ekige bólip taslamasın. Keyin qustı qurbanlıq orındaǵı janıp turǵan ottıń ústine qoyıp tütetip jandırsın. Bul – jandırılatuǵın qurbanlıq, Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı».

Ǵálle sadaqası

2 ¹ «Eger kim de kim Jaratqan Iyege arnap ǵálle sadaqasın bermekshi bolsa, sapalı biyday unınan alıp kelsin. Onıń ústine záytún mayın quyıp, xosh iyisli shayır qossın hám ² sadaqanı Xaronnıń ulları bolǵan ruwxaniylerge aparsın. Ruwxaniy záytún mayı qosılǵan sapalı unnan bir uwısın toltırıp alsın hám xosh iyisli shayırdıń barlıǵın alıp, olardı tolıq sadaqanıń belgisi retinde qurbanlıq orınınıń ústinde tütetip jandırsın. Bul – Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı. ³ Ǵálle sadaqasınıń jandırılmaǵan bólegi Xaron hám onıń ullarına tiyisli. Bul bólek Jaratqan Iyege berilgen sıylardan bolǵanı ushın, júdá muxaddes.

⁴ Eger tandırda jabılǵan nandı ǵálle sadaqası etip bermekshi bolsańız, onda sapalı unnan záytún mayı qosılǵan ashitqısız shórekler yamasa ústine záytún mayı jaǵılǵan pátirler ákeliwińiz tiyis.

⁵ Eger tabada pisirilgen nandı sadaqa qılmaqshı bolsańız, onda oǵan

ashıtqı salmxay, sapalı unğa záyıtún mayın qosıp iylep, pisiriń. ⁶ Onı usınǵan waqtıńızda, bóleklerge bóliwińiz hám ústine záyıtún mayın quyıwıńız kerek. Bul – gálle sadaqası.

⁷ Eger sadaqań qazanda pisirilgen bolsa, onda ol záyıtún mayı qosılǵan sapalı unnan tayarlanıwı tiyis.

⁸ Usı taqılette tayarlanǵan gálle sadaqasın Jaratqan Iyege beriw ushın, ruwxaniyge ákeliwıńiz kerek. Al ruwxaniy onı qurbanlıq orınǵa alıp baradı. ⁹ Keyin ruwxaniy tolıq sadaqanıń belgisi retinde gálle sadaqalarınan bir bólek alıp, onı jandırılatuǵın qurbanlıq hám Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy qılıp, qurbanlıq orında tútetip jandırsın. ¹⁰ Gálle sadaqasınıń jandırılmaǵan bólegi Xaron hám onıń ullarına tiyisli. Bul bólek Jaratqan Iyege berilgen sıylardan bolǵanı ushın, júdá muxaddes.

¹¹ Jaratqan Iyege usınatuǵın gálle sadaqańızdıń hesh birine ashıtqı salmańlar. Öytkeni ashıtqını da, paldı da Jaratqan Iyege sıy qılıp, tútetip jandırmawıńız kerek. ¹² Ashıtqı salınǵan nan menen paldı birinshi zúraátińiz sipatında Jaratqan Iyege usınıwıńızǵa boladı. Biraq olar Jaratqan Iyege xosh iyisli sadaqa retinde qurbanlıq orında usınılmawı kerek. ¹³ Gálle sadaqańızdıń hár birine duz qosıńlar. Duz Qudaydıń sizler menen dúzgen kelisimin bildiretuǵın bolǵanlıqtan, sadaqalarıńız duzsız bolmasın.

¹⁴ Eger Jaratqan Iyege dáslepki ónimnen gálle sadaqasın bermekshi bolsańız, onda dáslepki shıqqan dán di quwrıp, onı túyip alıp keliń. ¹⁵ Bul gálle sadaqası bolǵanı ushın, onıń ústine záyıtún mayın quyıp, xosh iyisli shayır qosıń. ¹⁶ Ruwxaniy biraz túyilgen dán menen záyıtún mayınan alıp,

olargá xosh iyisli shayırdıń hámмесin qosıp, tolıq sadaqanıń belgisi retinde qurbanlıq orında tútetip jandırsın. Bul – Jaratqan Iyege arnalǵan sıy».

Tatıwlıq qurbanlıǵı

3 ¹ «Eger kim de kim tatıwlıq qurbanlıǵı ushın iri mal bermekshi bolsa, onda ol Jaratqan Iyege arnap minsiz erkek yamasa urǵashı mal usınsın. ² Ol adam qolın qurbanlıqtıń basına qoyıp, onı Ushırasıw shatırınıń aldında shalsın. Xaronnıń ulları bolǵan ruwxaniyler qandı qurbanlıq orınıń tórt qaptalına serpip jibersin. ³ Sol adam tatıwlıq qurbanlıǵınıń mına bóleklerin Jaratqan Iyege sıy etip beriwı tiyis: maldıń isheklerin qaplaǵan sharbı mayları menen ish mayların, ⁴ eki bótekesin, bóteke ústindegi mayın hám bawırınıń tómeni ushın. ⁵ Xaronnıń ulları bulardı qurbanlıq orında janıp turǵan otınıń ústine qoyıp, jandırlatuǵın qurbanlıq penen birge tútetip jandırsın. Bul – Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı.

⁶ Eger kim de kim tatıwlıq qurbanlıǵı ushın mayda mal bermekshi bolsa, onda ol Jaratqan Iyege minsiz erkek yamasa urǵashı janlıq usınsın.

⁷ Eger qoy bermekshi bolsa, onı Jaratqan Iyeniń aldında usınıwı tiyis. ⁸ Ol qolın qurbanlıqtıń basına qoy-sın. Keyin onı Ushırasıw shatırınıń aldında shalsın. Xaronnıń ulları qoydıń qanın alıp, qurbanlıq orınıń tórt qaptalına serpip jibersin. ⁹ Ol adam tatıwlıq qurbanlıǵınıń mına bóleklerin Jaratqan Iyege sıy etip beriwı tiyis: janlıqtıń mayların, yaǵnıy quyımshaqtıń túbinen kesip alınǵan pútkil quyırıt mayın, isheklerin qaplaǵan sharbı mayları menen ish mayların, ¹⁰ eki

bótekesin, bóteke mayların hám bawırınıń tómengi ushın. ¹¹ Ruwxaniy bulardı qurbanlıq orınıńnıń ústinde tútetip jandırsın. Bul – Jaratqan Iyege awqat sıpatında berilgen sıy.

¹² Eger ol eshki bermekshi bolsa, onı Jaratqan Iyeniń aldında usınsın. ¹³ Adam qolın qurbanlıqtıń basına qoysın hám onı Ushırasıw shatırınıń aldında shalsın. Xaronnıń ulları eshkininiń qanın alıp, qurbanlıq orınıńnıń tórt qaptalına serpip jibersin. ¹⁴ Ol adam eshkininiń mına nárselerin alıp, Jaratqan Iyege sıy qılıp usınsın: isheklerin qaplağan sharbı mayları menen ish mayların, ¹⁵ eki bótekesin, bóteke mayların hám bawırınıń tómengi ushın. ¹⁶ Ruwxaniy bulardıń hámme-sin qurbanlıq orınıńnıń ústinde tútetip jandırsın. Bul – Jaratqan Iyege awqat sıpatında berilgen xosh iyisli sıy. Maydıń hámmesi Oğan tiyisli. ¹⁷ Maldıń mayın jemeńler, onıń góshin de qanı menen jemeńler. Bul ózlerińiz jasağan hámme jerde áwladlar boyı máńgi qa-ğıyda bolsın».

Gúna qurbanlıǵı

4 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi: ² – Izrail xalqına bilay dep ayt: «Eger kim de kim Men buyırıqlarımda qadağan qılğan bir nárseni islep, bilmey gúna qılsa, tómede kórsetilgen-lerge ámel qılsın:

³ Eger bas ruwxaniy gúna islep, xalqın ayıpker qılsa, islegen gúnası ushın Jaratqan Iyege gúna qurbanlıǵı etip minsiz bir buǵa usınsın. ⁴ Ol buǵanı Ushırasıw shatırınıń aldına, Jaratqan Iyeniń aldına alıp kelsin. Sońınan qolın buǵanıń basına qoysın hám Jaratqan Iyeniń aldında onı shal-sın. ⁵ Bas ruwxaniy buǵanıń qanınan

biraz alıp, Ushırasıw shatırınıń ishine kirsin. ⁶ Ol barmaǵın qanǵa batırıp, qandı Jaratqan Iyeniń aldında, Eń muxaddes bółmeni bólip turǵan perdege qaray jeti ret serpsin. ⁷ Sońınan ol shatırdaǵı, Jaratqan Iyeniń aldındaǵı xosh iyisli tútetki tútetiletuǵın orınıń shaqlarına qandı súrtsin. Buǵanıń awısqan qanın shatırdıń kirer awzınıń aldındaǵı jandırılatsuǵın qurbanlıq orınıńnıń túbine tóksin. ⁸ Keyin gúna ushın berilgen buǵanıń pútkil mayın: isheklerin qaplağan sharbı mayları menen ish mayların, ⁹ eki bótekesin, olardıń mayların hám bawırınıń tómengi ushın ¹⁰ tatıwlıq qurbanlıǵı sıpatında berilgen maldıń mayın ayırǵanday, ayırıp alsın. Bas ruwxaniy olardı jandırılatsuǵın qurbanlıq beriletuǵın orınıńnıń ústinde tútetip jandırsın. ¹¹ Al buǵanıń qalǵan bóleklerin: terisin, góshin, gellesin, tuyaqların hám ishek-qarnı menen dárisin ¹² ordanıń sırtındaǵı kúl tógiletuǵın taza jerge aparıp, olardı otınıńnıń ústine qoyıp, jaǵıp jibersin.

¹³ Eger pútkil Izrail jámiyeti Jaratqan Iyeniń buyırıqlarında qadağan etilgen nárseni islep, bilmey gúna qılsa, olar bári bir ayıplı sanaladı. ¹⁴ Islegen gúnası belgili bolǵanda, olar jámiyet atınan gúna qurbanlıǵı etip bir buǵa usınıp, onı Ushırasıw shatırınıń aldına alıp kelsin. ¹⁵ Jámiyet aqsqaqalları Jaratqan Iyeniń aldında qolların buǵanıń basına qoyıp, onı Jaratqan Iyeniń aldında shalsın. ¹⁶ Bas ruwxaniy buǵanıń qanınan biraz alıp, Ushırasıw shatırınıń ishine kirsin. ¹⁷ Ruwxaniy barmaǵın qanǵa batırıp, qandı Jaratqan Iyeniń aldında, Eń muxaddes bółmeni bólip turǵan perdege qaray jeti ret serpsin. ¹⁸ Sońınan ruwxaniy

qandı shatırdağı, Jaratqan Iyeniń aldındaǵı tútetki tútetiletuǵın orınnıń shaqlarına súrtsin. Buǵanıń awısqan qanın shatırdıń kire awzınıń aldındaǵı jandırılatuǵın qurbanlıq orınnıń túbine tóksin. ¹⁹ Buǵanıń pútkil mayın alıp, onı qurbanlıq orınnıń ústinde tútetip jandırsın. ²⁰ Ruwxaniy óz gúnası ushın bergen buǵaǵa ne islegen bolsa, bul buǵaǵa da sonı islesin. Usılayınsha ruwxaniy jámiyetti gúnadan pákleydi hám olardıń gúnalarını keshiriledi. ²¹ Aldıńǵı buǵanı qalay jandırgán bolsa, bul buǵanı da ordanıń sırtına alıp shıǵıp, jaǵıp jibersin. Bul – jámiyettiń gúnası ushın qurbanlıq boladı.

²² Eger basshılardıń biri Qudayı Jaratqan Iyeniń buyırıqlarında qadaǵan etilgen bir nárseni islep, bilmey gúna qılsa, ol ayıplı sanaladı. ²³ Islegen gúnası ózine áshkara etilgen waqıtta, ol qurbanlıqqa minsiz bir teke alıp kelsin. ²⁴ Keyin ol qolın tekeniń basına qoyıp, onı jandırılatuǵın qurbanlıqlar shalınatuǵın jerde, Jaratqan Iyeniń aldında shalsın. Bul – gúna qurbanlıǵı. ²⁵ Ruwxaniy barmaǵın gúna qurbanlıǵınıń qanına batırıp, qandı jandırılatuǵın qurbanlıq orınnıń shaqlarına súrtsin. Awısqan qandı qurbanlıq orınnıń túbine tóksin. ²⁶ Keyin tekeniń pútkil mayın tatıwlıq qurbanlıǵınıń mayı sıyaqlı, qurbanlıq orınnıń ústinde tútetip jandırsın. Usılayınsha, ruwxaniy sol kósemdi gúnasınan pákleydi hám onıń gúnası keshiriledi.

²⁷ Eger xalıq arasınan birew Jaratqan Iyeniń buyırıqlarında qadaǵan etilgen bir nárseni islep, bilmey gúna qılsa, ol ayıplı sanaladı. ²⁸ Islegen gúnası ózine áshkara bolǵanda, ol gúnası ushın

qurbanlıqqa minsiz bir eshki ákelsin. ²⁹ Soń ol qolın gúna ushın berilgen qurbanlıqtıń basına qoyıp, onı jandırılatuǵın qurbanlıq shalınatuǵın jerde shalsın. ³⁰ Ruwxaniy qurbanlıqtıń qanına barmaǵın batırıp, jandırılatuǵın qurbanlıq orınnıń shaqlarına súrtsin. Awısqan qandı qurbanlıq orınnıń túbine tóksin. ³¹ Qurbanlıq bergен adam eshkiniń pútkil mayın tatıwlıq qurbanlıǵınıń mayı sıyaqlı ayırıp alsın. Ruwxaniy maydı Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy qılıp, qurbanlıq orında tútetip jandırsın. Usılayınsha, ruwxaniy sol adamdı gúnasınan pákleydi hám onıń gúnası keshiriledi.

³² Eger birew gúna qurbanlıǵı ushın qoy bermekshi bolsa, qoy minsiz bolsın. ³³ Ol qolın qurbanlıqtıń basına qoysın hám onı jandırılatuǵın qurbanlıqlar shalınatuǵın jerde shalsın. ³⁴ Keyin ruwxaniy barmaǵın shalınǵan qoydıń qanına batırıp, jandırılatuǵın qurbanlıq orınnıń shaqlarına súrtsin. Al awısqan qandı qurbanlıq orınnıń túbine tóksin. ³⁵ Tatıwlıq qurbanlıǵı ushın berilgen qoy sıyaqlı, adam bul qurbanlıqtıń da pútkil mayın ayırıp alsın. Ruwxaniy onı qurbanlıq orında Jaratqan Iyege arnap jaǵılıp atırǵan sıylardıń ústine qoyıp, tútetip jandırıp jibersin. Usılayınsha, ruwxaniy adamdı gúnasınan pákleydi hám onıń gúnası keshiriledi».

5 ¹ «Eger kim de kim kórgen-bilgenleri haqqında gúwalıq beriwege shaqırılса, biraq ol bunnan bas tartса, onda ol óz ayıbınıń jazasın tartadı.

² Kim de kim bilmey, haram sanalǵan bir nársеге: jabayı ya úy haywanınıń yamasa jer bawırlawshı bir haywannıń óligine bir jerin tiygizip

alsa, ol haramlangan bolıp, ayıplı sanaladı.

³ Birew bilmey, adamnıń denesinen shıqqan ózin haramlaytuǵın qanday da bir nársege bir jerin tiygizse, keyin ne islegenin túsingen waqıtta, ol ayıplı sanaladı.

⁴ Eger kim de kim qanday da bir isti isleymen dep, oylanbastan ant iship, onı orınlamay qalsa, onda ol ayıplı sanaladı.

⁵ Eger kim de kim usı ayılǵan islerdiń birewinde ayıplı bolsa, islegen gúnasın ashıq moyınlasın. ⁶ Ol gúnasınıń qunı sıpatında Jaratqan Iyege gúna qurbanlıǵın bersin. Bul qurbanlıq mayda maldan bir qoy yamasa bir eshki bolsın. Sonda ruwxaniy adamdı gúnasınan pákleydi.

⁷ Eger adamnıń qoy ákeliwge jaǵdayı bolmasa, onda ol gúnasınıń qunı sıpatında Jaratqan Iyege eki qumırı yamasa eki jas kepter ákelsin. Olardıń biri gúna qurbanlıǵı ushın, al ekinshisi jandırılatuǵın qurbanlıq ushın beriledi. ⁸ Olardı ruwxaniyge alıp kelsin. Ruwxaniy dáslep gúna qurbanlıǵın berip, qustıń moynın sıdırsın, biraq onıń basın julıp taslamasın. ⁹ Keyin qustıń qanıń birazın qurbanlıq orınıń qaptalına serpip, awısqan qandı qurbanlıq orınıń túbine tóksin. Bul – gúna qurbanlıǵı. ¹⁰ Sonnan soń, ruwxaniy ekinshi qustı jandırılatuǵın qurbanlıq etip, qaǵıyda boyınsha bersin. Usılayınsha ruwxaniy adamdı gúnasınan pákleydi hám ol keshiriledi.

¹¹ Eger adamnıń eki qumırı yamasa eki kepter ákeliwge jaǵdayı kelmese, onda ol islegen gúnası ushın efanıń^a onnan bir mólsherindegi sapalı biyday

unınan ákelsin. Ol unnıń ústine záytún mayın quymasın hám xosh iyisli shayır da qospasın. Sebebi bul – gúna qurbanlıǵı.

¹² Adam undı ruwxaniyge alıp kelsin. Ruwxaniy tolıq sadaqanıń belgisi retinde unnan bir uwıs alıp, onı qurbanlıq orında, Jaratqan Iyege arnap jaǵılıp atırǵan sıylardıń ústine qoyıp, tútetip jandırıp jibersin. Bul – gúna qurbanlıǵı.

¹³ Solay etip, ruwxaniy aytıp ótilgen gúnalardıń birin islegen adamdı gúnasınan pákleydi hám onıń gúnası keshiriledi. Gálle sadaqası sıyaqlı, sadaqanıń jandırılmaǵan bólegi ruwxaniyge tiyisli boladı».

Ayıp qurbanlıǵı

¹⁴ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹⁵ – Eger kim de kim Jaratqan Iyege arnalıp, muxaddeslengen nárselerdi bılgap, bilmey gúna islese, ol ayıp qurbanlıǵı sıpatında Jaratqan Iyege mayda maldan bir minsiz qoshqar usınsın. Qoshqardıń qunı shekel awırlıǵındaǵı gúmis penen, Muxaddes orın ólshemi menen bahalansın. ¹⁶ Adam muxaddes nársege keltirgen zıyanınıń qunın tólep, jáne sol qunıń ústine besten birin qosıp, ruwxaniyge bersin. Ruwxaniy ayıp qurbanlıǵı ushın berilgen qoshqar menen sol adamdı gúnasınan pákleydi hám ol keshiriledi.

¹⁷ Eger kim de kim Jaratqan Iyeniń buyırıqlarında qadaǵan etilgen nárseni islep, gúna qılsa, ol bilmey islese de, óz ayıbınıń jazasın tartadı. ¹⁸ Ol ruwxaniyge ayıp qurbanlıǵı sıpatında mayda maldan bir qoshqar usınsın. Qoshqar minsiz hám qunı belgilengen bolıwı

^a **5:11 Efa** – bir efa shama menen 22 l.

tiyis. Ruwxaniy adamdı bilmey islegen gúnasınan pákleydi hám ol keshiriledi. ¹⁹ Bul – ayıp qurbanlıǵı, óytkeni adam Jaratqan Iyege qarsı ayıp islegen edi.

6 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi: ²⁻³ – Eger kim de kim ózine amanat etilgen, ózine tapsırılǵan yamasa urlanǵan bir mal-múlik tuwrısında jaqın aldasa, ya onı nahaqlıq penen qolǵa kirgizse yamasa joytılgan bir nárseni tawıp alıp, onı jasır-sa, usınday yamasa usıǵan uqsaytuǵın gúnalardıń birin islep, onı islemedim dep jalǵan ant ishse, ol Jaratqan Iyeniń aldında ayıp is qılǵan boladı. ⁴⁻⁵ Adam usılardıń birin islep, gúna qılǵanda, ol hár qanday nahaq jol menen qolǵa kirgizgen zattı iyesine qaytarıp bersin. Ol ayıbı ashılǵan kúni zatlardıń ústine besten birin qosıp iyesine tolıǵı menen qaytarıp bersin. ⁶ Sońınan Jaratqan Iyege ayıp qurbanlıǵı etip usınıw ushın, qunı belgilengen hám minsiz bolǵan qoshqardı ruwxaniyge ákelsin. ⁷ Sonda ruwxaniy Jaratqan Iyeniń aldında onı gúnasınan pákleydi hám onıń islegen ayıbı qanday bolsa da, ol keshiriledi.

Kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıqtı beriw qaǵıydaları

⁸ Jaratqan Iye Muwsaǵa jáne bilay dedi:

⁹ – Xaron hám onıń ullarına mınaday dep buyır: «Kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıqtı beriw qaǵıydası mınaday: jandırılatuǵın qurbanlıq qurbanlıq orınıń ústinde tún boyı, azanǵa deyin qalıwı kerek. Qurbanlıq orınıń ústindegi ot sónbessin. ¹⁰ Azanda ruwxaniy zıǵırdan islegen kiyimi menen diz kiyimin kiyip

alsın. Keyin ol qurbanlıq orınıń ústindegi jandırılatuǵın qurbanlıqtan qalǵan kúldi jıynap, qurbanlıq orınıń janına qoysın. ¹¹ Sońınan ruwxaniy sol kiyimlerin sheship, ádettegi kiyimlerin kiysin hám kúldi ordanıń sırtındaǵı taza jerge aparıp taslasın. ¹² Qurbanlıq orınıń ústindegi ot hesh qashan óshpey, úzliksiz janıp tursın. Ruwxaniy hár kúni azanda otqa otın salıp, jandırılatuǵın qurbanlıqtıń bóleklerin onıń ústine qoysın. Keyin tawıwlıq qurbanlıqlarınıń mayın onıń ústinde tütetip jandırısın. ¹³ Qurbanlıq orınıń ústindegi ot hesh qashan óshpey, úzliksiz janıp tursın».

Ǵalle sadaqasın beriw qaǵıydaları

¹⁴ «Ǵalle sadaqasın beriw qaǵıydası mınaday: Xaronnıń ulları ǵalle sadaqasın qurbanlıq orınıń aldına ákelip, Jaratqan Iyege usınsın. ¹⁵ Ruwxaniy záytún mayı qosılǵan sapalı unnan bir uwısın toltırıp alsın hám xosh iyisli shayırdıń hámмесin alıp, olardı tolıq sadaqanıń belgisi retinde qurbanlıq orınıń ústinde tütetip jandırısın. Bul – tolıq sadaqanıń belgisi hám Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı. ¹⁶ Sadaqanıń jandırılmaǵan bólegin Xaron hám onıń ulları jesin. Onnan ashıtqısız nan jawıp, muxaddes jerde, Ushırasıw shatırınıń háwlisinde jesin. ¹⁷ Oǵan ashıtqı qosılmasın. Men bunı Óz sıylarımnan ruwxaniylerdiń payı qılıp berdim. Bul – ayıp qurbanlıǵı hám gúna qurbanlıǵı sıyaqlı júdá muxaddes. ¹⁸ Xaron áwladınan bolǵan hár bir er adam onnan jewine boladı. Bul Jaratqan Iyege arnalǵan sıylardan áwladlar dawamında máńgige olardıń payı boladı. Qurbanlıqlarǵa

tiyip ketken hár bir nárse muxaddes boladı».

¹⁹ Jaratqan Iye Muwsağa tağı bılay dedi:

²⁰ – Xaron hám onıń urpağınan biri bas ruwxaniylikke maylanıp, tayınlangan kúnнен baslap, onıń beretuğın sadaqası mınaday bolsın: ol onnan bir efa sapalı unıń yarımın azanda, al qalğan yarımın keshte gálle sadaqası etip bersin. Ol bul sadaqanı hár kúni berip turıwı tiyis. ²¹ Sol unğa záytún mayı qosıp iylenip, tabada pisirilsin. Bul gálle sadaqasın bóleklep sıdırıp, Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy qılıp usınsın. ²² Bunı Xaron áwladınan bolğan bas ruwxaniy Jaratqan Iyege usınsın. Bul máńgige Jaratqan Iyeniń payı boladı. Usı sadaqa tolıǵı menen tütetip jandırılıwı tiyis. ²³ Bas ruwxaniydiń bergeni hár bir gálle sadaqası tolıǵı menen jandırıp jiberilsin, onı jewge bolmaydı.

Gúna qurbanlıǵın beriw qaǵıydaları

²⁴ Jaratqan Iye Muwsağa bılay dedi:

²⁵ – Xaron hám onıń ullarına bılay dep ayt: «Gúna qurbanlıǵın beriw qaǵıydası mınaday: gúna qurbanlıǵı jandırılatuğın qurbanlıq shalınatuğın jerde, Jaratqan Iyeniń aldında shalınsın. Ol – júdá muxaddes. ²⁶ Gúna qurbanlıǵın usınıwdı orınlaytuğın ruwxaniy onıń góshin muxaddes jerde, Ushırasıw shatırınıń háwlisinde jesin. ²⁷ Qurbanlıqtıń góshine tiyip ketken hár bir nárse muxaddes boladı. Onıń qanı kimniń kiyimine shashırasa, kiyim muxaddes jerde juwılsın. ²⁸ Qurbanlıqtıń góshi pisiirilgen ilay ıdıs sıdırıp taslanıwı kerek. Eger gósh qola ıdista pisirilgen

bolsa, ıdıs ısqılap tazalanıp, suw menen juwılsın.

²⁹ Ruwxaniyeler áwladınan bolğan hár bir er adam gúna qurbanlıǵınıń góshinen jewine boladı. Bul qurbanlıq júdá muxaddes. ³⁰ Biraq gúna qurbanlıǵınıń qanı Ushırasıw shatırınıń ishine, gúnadan páklew ushın Muxaddes bólege alıp kirilse, bunday qurbanlıqtıń góshin jewge bolmaydı. Ol tolıǵı menen otqa jandırıp jiberiliwi tiyis».

Ayıp qurbanlıǵın beriw qaǵıydaları

7 ¹ «Ayıp qurbanlıǵı júdá muxaddes. Bul qurbanlıqtı beriw qaǵıydası mınaday: ² ayıp qurbanlıǵı jandırılatuğın qurbanlıq shalınatuğın jerde shalınsın hám onıń qanı qurbanlıq orınıń tórt qaptalına serpip jiberilsin. ³ Maldıń pútkil mayın: quyırıq mayın, isheklerin qaplağan sharbı mayların, ⁴ eki bótekesin, olardıń mayların hám bawırınıń tómeni ushın ajratıp alsın. ⁵ Ruwxaniy bulardıń hámмесin qurbanlıq orınıń üstinde Jaratqan Iyege sıy qılıp tütetip jandırsın. Bul – ayıp qurbanlıǵı.

⁶ Ruwxaniyeler áwladınan bolğan hár bir er adam bul qurbanlıqtan jewine boladı. Qurbanlıq júdá muxaddes bolğanlıqtan, muxaddes jerde jeliniwi tiyis.

⁷ Ayıp hám gúna qurbanlıqları ushın birdey qaǵıyda qollanıladı. Qurbanlıqtıń góshi gúnadan páklew rásimin ótkergen ruwxaniyge tiyisli. ⁸ Jandırılatuğın qurbanlıqtıń terisi de qurbanlıqtı usınğan ruwxaniyge tiyisli. ⁹ Tandırda jabılğan, qazanda yamasa tabada pisirilgen hár qanday gálle sadaqası da onı usınğan ruwxaniyge

tiyisli boladı. ¹⁰ Záytún mayı qosılǵan yamasa qurǵaq ǵálle sadaqası da Xaronnıń ullarına tiyisli. Olar onı óz ara teń bólisip alsın».

Tatıwlıq qurbanlıǵın beriw qaǵıydaları

¹¹ «Jaratqan Iyege tatıwlıq qurbanlıǵın beriw qaǵıydası mınaday: ¹² eger kim de kim Jaratqan Iyege minnetdarshılıq bildiriw ushın qurbanlıq bermekshi bolsa, qurbanlıqqa qosa záytún mayı qosılǵan ashıtqısız shórekler, ústine záytún mayı jaǵılǵan pátirler hám sapalı unnan záytún mayına qarılǵan ashıtqısız shóreklerdi bersin. ¹³ Jaratqan Iyege minnetdarshılıq bildiriw ushın, tatıwlıq qurbanlıǵın ashıtqı salınǵan shórekler menen birlikte bersin. ¹⁴ Usı ǵálle sadaqasınıń hár birinen bir dana nannan ajratıp, Jaratqan Iyege usınsın. Bul nanlar tatıwlıq qurbanlıǵınıń qanım qurbanlıq orınǵa serpken ruwxaniyge tiyisli boladı. ¹⁵ Jaratqan Iyege minnetdarshılıq bildiriw ushın berilgen tatıwlıq qurbanlıǵınıń góshi qurbanlıq berilgen kúni jelinsin, ol azanǵa deyin qaldırılmasın.

¹⁶ Eger kim de kim wáde boyınsha beriletuǵın qurbanlıq yamasa ıqtıyarlı qurbanlıq bermekshi bolsa, qurbanlıqtıń góshi berilgen kúni jelinsin. Eger awısıp qalsa, erteńine jelinse de boladı. ¹⁷ Biraq úshinshi kúni qurbanlıqtıń qalǵan góshi otqa jaǵıp jiberiliwi tiyis. ¹⁸ Eger tatıwlıq qurbanlıǵınıń góshi úshinshi kúni jelinse, sol adamnıń usınǵan qurbanlıǵı qabil etilmeydi hám esapqa alınbaydı. Óytkeni gósh haram sanaladı hám onı jegen hár bir adam ayıplı sanalıp, jazaǵa tartıladı.

¹⁹ Hár qanday haram nársege tiyip ketken qurbanlıq góshin jewge

bolmaydı. Onday góshti jaǵıp jiberiw kerek. Al haramlanbaǵan góshten pák dep sanalǵan hár bir adamnıń jewine boladı. ²⁰ Biraq eger bir adam haram bola tura, Jaratqan Iyege berilgen tatıwlıq qurbanlıǵın jese, ol xalıq arasınan joq qılınсын. ²¹ Jáne de, kim de kim haram sanalǵan bir nársege, adamnan shıqqan haramlaytuǵın nársege yamasa haram haywanǵa bir jerin tiyigizip, Jaratqan Iyege berilgen tatıwlıq qurbanlıǵınıń góshinen jese, ol xalıq arasınan joq qılınсын».

May hám qan jemeńler

²² Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

²³ – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Mal, qoy hám eshkinin ishki mayın hasla jemeńler. ²⁴ Haram ólgen yamasa jabayı haywanlar tárepinen talanıp taslanǵan haywannıń mayın hár qanday mıtájliklerińizge isletseńiz boladı, biraq onı hesh qashan jemeńler. ²⁵ Kim de kim Jaratqan Iyege sıy qılıp berilgen mallardıń biriniń mayın jese, ol óz xalqı arasınan joq qılınсын. ²⁶ Qay jerde jasasańız da, hesh qanday qus yamasa haywannıń góshin qanı menen jemeńler. ²⁷ Qan jegen hár bir adam óz xalqınıń arasınan joq qılınсын».

Ruwxaniylerdiń payı

²⁸ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

²⁹ – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Kim de kim tatıwlıq qurbanlıǵın bermekshi bolsa, ol qurbanlıqtıń bir bólegin Jaratqan Iyege sıy etip bersin. ³⁰ Sol adam qurbanlıqtan sıy etip berip atırǵan maydı hám tósti óz qolı menen ákelsin hám tósti Jaratqan Iyeniń aldında joqarı kóterip usınsın.

³¹ Ruwxaniy maydı qurbanlıq orınıń ústinde tütetip jandırsın, biraq tós

Xaron hám onıń ullarına tiyisli. ³² Tawlıq qurbanlıgınıń oń sanın sıy retinde ruwxaniyge berin. ³³ Xaronnıń ullarınan qaysı biri usı tawlıq qurbanlıgınıń qanın hám mayın usinsa, oń san sonıń payı boladı. ³⁴ Sebebi Men Izrail xalqınıń tawlıq qurbanlıqlarınıń usı tósın hám san jiligin alıp, bulardı Izrail xalqınan máńgige berilgen pay sıpatında ruwxaniy Xarongá hám onıń ullarına berdim».

³⁵ Xaron hám onıń ulları ruwxaniy bolıp tayınlangan kúnнен baslap, olardıń payına Jaratqan Iyege berilgen sıylardan usılar tiydi. ³⁶ Xaron hám onıń ulları maylanıp, xızmetke tayınlangan kúninen baslap, Jaratqan Iye Izrail xalqına usı jiliklerdi olarğa beriwin buyırdı. Bul áwladlar boyı olardıń máńgi payı boladı.

³⁷ Mine, jandırlatuğın qurbanlıq, gálle sadaqası, ayıp qurbanlıgı, gúna qurbanlıgı, xızmetke tayınlaw rásimi hám tawlıq qurbanlıgı tuwralı qağıydalar usılardan ibarat. ³⁸ Izrail xalqı Sinay shólinde bolğan waqıtta, Jaratqan Iye usı qurbanlıqlardı usınıp baslawdı Sinay tawında Muwsağa buyırğan edi.

Xaron hám onıń ullarınıń ruwxaniy bolıp tayınlanıwı

8 ¹ Jaratqan Iye Muwsağa bilay dedi: ² – Xaron hám onıń ulların, olar menen birge ruwxaniylik kiyimlerin, maylaw ushın arnalğan záytún mayın, gúna qurbanlıgı ushın beriletuğın buğanı, eki qoshqardı hám bir sebet ashıtqısız nandı alıp kel. ³ Keyin

pútkil jámiyetti Ushırasıw shatırınıń aldına jıyna.

⁴ Muwsa Jaratqan Iyeniń buyırığın orınladı. Hámme Ushırasıw shatırınıń aldına jıynalganda, ⁵ Muwsa jámiyetke:

– Men házir Jaratqan Iyeniń buyırığın ámelge asıraman, – dedi de, ⁶ Xaron hám onıń ulların aldığa shıǵarıp, olardı suw menen juwınıw rásiminen ótkizdi. ⁷ Sonnan keyin, Xarongá uzın kóylek kiygizip, beline belbew bayladı hám onıń sırtınan bahalı úst kiyim kiygizdi. Onıń üstine efodtı^a taǵıp, belbewi menen buwdı. ⁸ Kóksine qaltalı óńirsheni taqtı. Óńirsheniń ishine Urim hám Tummimdi^b saldı. ⁹ Xaronnıń basına sálle orap, sálleniń aldı betine muxaddes altın tajdı qoydı. Muwsa hár bir nárseni Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday qılıp isledi.

¹⁰ Sońınan Muwsa maylaw rásimine arnalğan záytún mayın alıp, Muxaddes shatırdı hám onıń ishindegi hár bir nárseni maylap, muxaddes qıldı. ¹¹ Qurbanlıq orınıń üstine maydan jeti ret serpti. Jáne de, orınıń barlıq buyımlarına, úlken lágenge hám onıń tuyaqlarına may serpip, olardı muxaddes qıldı. ¹² Xarondı muxaddes qılıp baǵıshlaw ushın, basına záytún mayın quyıp, onı maylaw rásiminen ótkizdi. ¹³ Sonnan soń, Xaronnıń ulların aldığa shıǵardı. Olarğa uzın kóylekler kiydirip, bellerine belbew bayladı hám baslarına kishigirim sálle oradı. Muwsa bulardı da Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday qılıp isledi.

^a **8:7** *Efod* – bas ruwxaniydiń kiyimleriniń bir bólegi. Sózlikke qarań.

^b **8:8** *Urim hám Tummim* – bul Qudaydıń erkin biliw ushın arnalğan taslar bolıp, olardı shek taslaw jolı menen qollanǵan bolıwı múmkin.

¹⁴ Keyin Muwsa gúna qurbanlıǵı etip beriletuǵın buǵanı ákeldi. Xaron hám onıń ulları qolların buǵanıń basına qoydı. ¹⁵ Muwsa buǵanı shaldı. Qurbanlıq orındı tazalaw ushın, qandı barmaǵı menen orınnıń shaqlarına súrtip shıqtı. Awısqan qandı qurbanlıq orınnıń túbine tókti. Usılayınsha ol qurbanlıq orındı páklew rásimin ótkeriwge tayarlap, onı muxaddes qıldı. ¹⁶ Muwsa maldıń ish mayların, bawırınıń tómeni ushın, eki bótekesin hám bóteke mayların alıp, qurbanlıq orınnıń ústinde tútetip jandırdı. ¹⁷ Al buǵanıń qalǵan bóleklerin – terisin, góshin hám dárisin ordanıń sırtında jaǵıp jiberdi. Muwsa bulardı da Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday qılıp isledi.

¹⁸ Keyin Muwsa jandırılatuǵın qurbanlıqqa bir qoshqardı ákeldi. Xaron hám onıń ulları qolların qoshqardıń basına qoydı. ¹⁹ Muwsa qoshqardı shalıp, onıń qanın qurbanlıq orınnıń tórt qaptalına serpip jiberdi. ²⁰ Qoshqardı jiliklerge bólip, jiliklerin, gellesin hám ish mayların tútetip jandırdı. ²¹ Ishek-qarnın hám tuyaqların juwıp, qoshqardı tolıǵı menen qurbanlıq orınnıń ústinde tútetip jandırdı. Bul jandırılatuǵın qurbanlıq – Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı. Muwsa hámмесin Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday qılıp isledi.

²² Bunnan soń, Muwsa Xaron hám onıń ullarınıń ruwxaniylikke tayınlaw rásimine arnalǵan qurbanlıq ushın beriletuǵın qoshqardı alıp keldi. Xaron hám onıń ulları qolların qoshqardıń basına qoydı. ²³ Muwsa qoshqardı shalıp, onıń qanın aldı. Qandı Xaronnıń oń qulaǵınıń sırǵalıǵına, oń qolınıń hám oń ayaǵınıń bas barmaqlarına

súrtti. ²⁴ Sońınan Xaronnıń ulların aldığa shıǵardı. Olardıń da oń qulaǵınıń sırǵalıǵına, oń qol hám oń ayaǵınıń bas barmaqlarına qan súrtti. Awısqan qandı qurbanlıq orınnıń tórt qaptalına serpip jiberdi. ²⁵ Muwsa maldıń mayın, yaǵnıy quyırıq mayın, ish mayların, bawırınıń tómeni ushın, eki bótekesin, bóteke mayların hám oń sanın aldı. ²⁶ Keyin Jaratqan Iyeniń aldındaǵı ashıtqısız nan salınǵan sebetten bir shórek, záytún mayı qosılǵan shórek hám bir pátir alıp, maldıń mayı menen oń sanınıń ústine qoydı.

²⁷ Muwsa bulardıń hámмесin Xaron hám onıń ullarınıń qollarına berdi. Olar bulardı Jaratqan Iyeniń aldında joqarı kóterip usındı. ²⁸ Keyin Muwsa bulardı olardıń qollarınan alıp, qurbanlıq orınnıń ústinde jandırılatuǵın qurbanlıq penen birge tútetip jandırdı. Bular – tayınlanıw qurbanlıǵı, Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı. ²⁹ Soń Muwsa tósti alıp, onı Jaratqan Iyeniń aldında joqarı kóterip usındı. Tayınlanıw qurbanlıǵı ushın berilgen qoshqardan Muwsanıń payına usı tós tiydi. Muwsa hámмесin Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday qılıp isledi.

³⁰ Muwsa maylaw rásimine arnalǵan záytún mayın hám qurbanlıq orındaǵı qandı alıp, Xaron menen onıń ullarınıń ústine hám olardıń kiyimlerine serpti. Usılayınsha, Muwsa Xaronı, onıń ulların hám olardıń kiyimlerin muxaddes qıldı.

³¹ Soń Muwsa Xaron hám onıń ullarına:

– Góshti Ushırasıw shatırınıń kirer awzınıń aldında qaynatıń. Onı tayınlanıw sadaqaları salınǵan sebettegi nan menen birge sol jerde jeń. Maǵan: «Bunı Xaron hám onıń ulları

jesin», – dep buyırılğan. ³² Gósh penen nannan awısıp qalğanın jaǵıp jiberiń. ³³ Ruwxaniylikke tayınlanıw rásimińiz tamam bolǵansha, jeti kún dawamında Ushırasıw shatırınıń aldınan hesh jaqqa shıǵıp ketpeń. Sebebi tayınlanıw rásimińiz jeti kún dawam etiwı tiyis. ³⁴ Búgingi islengen rásimdi Jaratqan Iye sizlerdi gúnalardıńızdan pákleriwińiz ushın buyırǵan edi. ³⁵ Jeti kún dawamında kúni-túni Ushırasıw shatırınıń aldında tayın bolıp, Jaratqan Iyeniń buyırǵın orınlawıńız tiyis. Bolmasa, ólip qalasızlar. Maǵan usılay buyırq berilgen, – dedi.

³⁶ Solay etip, Xaron hám onıń ulları Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı bergen barlıq buyırqların orınladı.

Ruwxaniylerdiń óz xızmetin baslawı

9 ¹ Segizinshi kúni Muwsa Xaronı, onıń ulların hám Izraildiń aqsaqalların shaqırdı. ² Sonda Muwsa Xaronǵa bilay dedi:

– Gúna qurbanlıǵı ushın minsiz bir tana, jandırılatuǵın qurbanlıq ushın minsiz bir qoshqar alıp, olardı Jaratqan Iyege usın. ³ Sońınan Izrail xalqına ayt, olar da gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir jasar minsiz tana menen bir jasar minsiz toqlı ákelsin. ⁴ Jaratqan Iyeniń aldında tatıwlıq qurbanlıǵı ushın bir buǵa hám bir qoshqar alıp, buǵan qosa záyıtún mayı menen aralastırılǵan ǵálle sadaqasın usınsın. Óytkeni búgin olarǵa Jaratqan Iye kórinedi.

⁵ Olar Muwsanıń buyırǵanların hámme Ushırasıw shatırınıń aldında alıp keldi. Hámme jaqın kelip,

Jaratqan Iyeniń aldında turdı. ⁶ Sonda Muwsa olarǵa:

– Jaratqan Iyeniń saltanatı sizlerge kóriniwi ushın, Ol sizlerge mınalardı islewdi buyırmaqta, – dep, ⁷ Xaronǵa bilay dedi:

– Qurbanlıq orınǵa jaqınlap, gúna qurbanlıǵın hám jandırılatuǵın qurbanlıǵını ber. Usılay etip, ózińdi de, xalqıńdı da gúnalardan tazala. Sonnan keyin, Jaratqan Iye buyırǵanıday, xalqıńnıń qurbanlıǵın berip, olardı gúnalardan pákle.

⁸ Solay etip, Xaron qurbanlıq orınǵa jaqınlasıp, ózi ushın gúna qurbanlıǵına alıp kelgen tananı shaldı. ⁹ Ulları oǵan tananıń qanın alıp keldi. Xaron barmalıq qanǵa batırıp, qurbanlıq orınnıń shaqlarına súrtti. Awısqan qandı qurbanlıq orınnıń túbine tókti. ¹⁰ Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergen buyırǵı boıynsha, ol gúna qurbanlıǵınıń mayın, eki bótekesin hám bawırınıń tómeni ushın qurbanlıq orında tütetip jandırdı. ¹¹ Al tananıń góshi menen terisin ordanıń sırtında jaǵıp jiberdi.

¹² Keyin Xaron jandırılatuǵın qurbanlıqtı shaldı. Onıń ulları qurbanlıqtıń qanın oǵan berdi hám ol qandı qurbanlıq orınnıń tórt qaptalına serpip jiberdi. ¹³ Sońınan ulları oǵan jandırılatuǵın qurbanlıqtıń barlıq jiliklerin hám basın ákelip berdi. Xaron hámme Ushırasıw shatırınıń aldında jandırılatuǵın qurbanlıqtıń ishek-qarnın hám tuyaqların juwıp, qurbanlıq orında jandırılatuǵın qurbanlıqqa qosıp tütetip jandırdı.

¹⁵ Bunnan soń, Xaron xalıqtıń qurbanlıǵın alıp keldi. Xalıqtıń gúnaları ushın berilgen tekeni shaldı hám birinshi qurbanlıq sıyaqlı bunı da gúna qurbanlıǵı sıpatında usındı.

¹⁶ Xaron jandırılatusın qurbanlıqtı da qağıydağa say tárizde berdi. ¹⁷ Sonnan ol gálle sadaqasın berdi. Onnan bir uwıs alıp, onı azanda beriletuğın jandırılatusın qurbanlıqqa qosa qurbanlıq orınnıń ústinde tútetip jandırdı.

¹⁸ Xaron xalıqtıń tatıwlıq qurbanlıǵı ushın alıp kelgen buǵası menen qoshqarın da shaldı. Ulları qurbanlıqlardıń qanın oǵan ákelip berdi. Ol qandı qurbanlıq orınnıń tórt qaptalına serpip jiberdi. ¹⁹ Xaronnıń ulları buǵa menen qoshqardıń mayın, yaǵnıy quyırq mayın, ishek-qarınlarındaǵı mayların, eki bótekesin hám bawırınıń tómengi ushın ²⁰ tóslardıń ústine qoydı. Xaron usı maylı bóleklerdi alıp, qurbanlıq orında tútetip jandırdı. ²¹ Sonnan keyin, Muwsanıń buyırǵanıday, ol tóslardı hám oń sandı Jaratqan Iyeniń aldında joqarı kóterip usındı.

²² Xaron gúna, jandırılatusın hám tatıwlıq qurbanlıqların berip bolǵannan soń, qolların jayıp, xalıqqa pátiya berdi. Sonnan soń, ol tómenge tústi.

²³ Muwsa menen Xaron Ushırasıw shatırına kirdi hám olar sırtqa shıqqannan soń, xalıqqa pátiyasın berdi. Sonda Jaratqan Iyeniń saltanatı pútkil xalıqqa kórindi ²⁴ hám Jaratqan Iyeniń otı payda bolıp, qurbanlıq orınnıń ústindegi jandırılatusın qurbanlıqtı hám maylardı jandırıp jiberdi. Bunı kórgen pútkil xalıq shadlanıp baqırıp, et betinen jerge jigildi.

Nadab hám Abihudiń ólimi

10 ¹ Xaronnıń ulları Nadab hám Abihu tútetki tütetiletuğın idisların alıp, ishlerine shoq, shoqtıń ústine tütetki saldı. Olar Jaratqan Iye usınıwdı buyırmaǵan ottı Onıń aldında alıp keldi. ² Jaratqan Iyeniń otı

payda boldı. Ot olardı kúydirip jiberdi hám olar Jaratqan Iyeniń aldında ólip qaldı. ³ Sonda Muwsa Xarongá bılay dedi:

– Jaratqan Iyeniń:

«Maǵan xızmet etkenlerge
muxaddesligimdi
kórsetemen,

Pútkil xalıq aldında saltanatımdı
ashaman», –

dep aytqanı usı edi. Xaron úndemedi.

⁴ Muwsa Xaronnıń ákesiniń inisi Uzziydiń ulları Mishael hám Elsafandı shaqırıp alıp, olarǵa:

– Berman kelińler, tuwısqanlarıńızdıń óli denesin Muxaddes shatırdıń aldınan ordanıń sırtına alıp shıǵıńlar, – dedi. ⁵ Olar keldi de, Muwsanıń buyırǵanıday, tuwısqanlarıńız denelerin kiyimlerrinen uslap, ordanıń sırtına alıp shıqtı.

⁶ Bunnan soń, Muwsa Xarongá hám onıń ulları Elazar menen Itamarǵa bılay dedi:

– Aza tutıp, shashlarıńızdı jaymańlar hám kiyimlerińizdi jirtpańlar. Olay isleseńiz, ólesizler hám Jaratqan Iye pútkil xalıqqa qáhárlenedi. Biraq tuwısqanlarıńız bolǵan pútkil Izrail xalqı Jaratqan Iye tárepinen ot penen joq qılınǵanlar ushın aza tutıwı múmkin. ⁷ Ushırasıw shatırınıń aldınan hesh jaqqa shıǵıp ketpeńler, bolmasa ólip qalasızlar. Óytkeni sizler Jaratqan Iyeniń maylaytuğın mayı menen Oǵan baǵıshlandıńız.

Xaron hám onıń ulları Muwsanıń aytqanına boysındı.

Ruwxaniyeler ushın qağıydalar

⁸ Jaratqan Iye Xarongá bılay dedi:

⁹ – Óziń de, ullarıń da Ushırasıw shatırına sharap yamasa basqa ótkir

ishimlikler iship kirmeñler, bolmasa ólip qalasızlar. Bul áwladlar boyı máñgi qaǵıyda bolsın. ¹⁰ Sizler muxaddes nárseni ápiwayı nárseden, haram nárseni hadal nárseden ayıra alıwıñız shárt. ¹¹ Meniñ Muwsa arqalı Izrail xalqına bergen barlıq qaǵıydalarım-dı olarǵa úyretiwiñız tiyis.

¹² Muwsa Xaronǵa hám onıń qalǵan ulları Elazar menen Itamarǵa bılay dedi:

– Jaratqan Iyege berilgen gálle sadaqasınıń jandırılmaǵan bólegin alıp, onnan ashıtqısız nan jawıp qurbanlıq orınıńnıń qasında jeñler. Sebebi bul – júdá muxaddes. ¹³ Onı muxaddes jerde jeñler. Óytkeni Jaratqan Iyege berilgen sıylardan seniń hám ullarıńnıń payı usı boladı. Maǵan usınday buyırıp berildi. ¹⁴ Al joqarı kóterip usınılǵan tós penen baǵıshlap usınılǵan sandı ullarıń hám qızlarıń menen birge taza jerde jeñler. Óytkeni Izrail xalqınıń bergen tatıwlıq qurbanlıqlarınan seniń hám balalarıńnıń payı etip, usılar berildi. ¹⁵ Izrail xalqı sıy qılıp bergen may menen birge qurbanlıqtıń san hám tósın ákelsin. Olar tós hám sandı Jaratqan Iyege baǵıshlap, joqarı kóterip usınǵannan keyin, bular saǵan hám seniń ullarıńa beriledi. Jaratqan Iyeniń buyırǵına muwapıq, bular máñgige seniń hám balalarıńnıń payı boladı.

¹⁶ Muwsa gúna qurbanlıǵı ushın beriletuǵın tekeni sorastırǵanda, onıń jandırıp jiberilgenin bildi. Sonda ol Xaronnıń qalǵan ulları Elazar hám Itamarǵa qattı ashıwlanıp bılay dedi:

¹⁷ – Ne ushın gúna qurbanlıǵınıń góshin muxaddes jerde jemediñler?

Ol – júdá muxaddes qurbanlıq-ǵo! Jaratqan Iyeniń aldında jámiyettiń gúnasın juwıp, olardı páklewiñız ushın, Jaratqan Iye onı sizlerge bergen edi. ¹⁸ Tekeniń qanı Muxaddes shatırdıń ishine alıp kirilmegen. Sizlerge buyırǵanımday, tekeni muxaddes jerde jewiñız kerek edi.

¹⁹ Xaron Muwsaǵa bılay dedi:

– Olar búgin Jaratqan Iyege gúna qurbanlıǵın hám jandırılatuǵın qurbanlıqtı berdi. Al meniń basıma usınday is tústi! Búgin men gúna qurbanlıǵınıń góshinen jegenimde, bul Jaratqan Iyege unar ma edi?

²⁰ Bul sózdi esitip, Muwsa buǵan irazı boldı.

Hadal hám haram haywanlar

11 ¹ Jaratqan Iye Muwsa menen Xaronǵa bılay dedi:

² – Izrail xalqına bılay dep aytıńlar: «Jer betinde jasaytuǵın haywanlardan mınalardıń góshin jewiñızge boladı: ³ tuyaqları tereń etip ekige ayırılǵan asha tuyaqlı hám gúyis qaytaratuǵın haywanlardıń hámмесin. ⁴ Biraq bul haywanlardan tek mınalardıń góshin jewiñızge bolmaydı: túye gúyis qaytaradı, biraq onıń tuyaǵı ekige ayırılmaǵan. Sonlıqtan ol sizler ushın haram boladı. ⁵ Daman^a gúyis qaytaradı, biraq onıń tuyaǵı joq. Sonlıqtan ol sizler ushın haram boladı. ⁶ Qoyan gúyis qaytaradı, biraq onıń tuyaǵı joq. Sonlıqtan ol sizler ushın haram boladı. ⁷ Shoshqa ekige ayırılǵan, asha tuyaqlı bolǵanı menen, ol gúyis qaytarmaydı. Sonlıqtan ol sizler ushın haram boladı. ⁸ Usı haywanlardıń góshin jemeñler hám olardıń óligine de

^a **11:5** *Daman* – surokqa uqsaytuǵın haywan.

qol tiygizbeñler. Olar sizler ushın haram sanaladı.

⁹ Suwda jasaytuǵın haywanlardan mınalardıń góshin jewińizge boladı: teńizde, suwlarda jasaytuǵın qalashlı hám qabırshaqlı haywanlardıń góshin jewińizge boladı. ¹⁰ Teńizde hám suwlarda jasaytuǵın qalashsız hám qabırshaqsız haywanlardıń hámmesi sizler ushın mákiriw sanaladı. ¹¹ Bular sizler ushın jerkenishli sanaladı. Olardıń góshin jemeñler hám óliginen jerkeniñler. ¹² Suwda jasaytuǵın qalashsız hám qabırshaqsız haywanlardıń hámmesi sizler ushın jerkenishli sanaladı.

¹³ Mına quslardı jerkenishli dep bilip, olardıń góshin jemeñler: búrkit, kúshegen, qara qus, ¹⁴ shayqus, lashın hám onıń túrleri, ¹⁵ ğarǵanıń barlıq túrleri, ¹⁶ úki, batpaq bayıwlısı, shaǵala hám qarshıǵanıń túrleri, ¹⁷ úy bayıwlısı, qarabay, qulaqlı japalaq, ¹⁸ aq quw, uzaqsha, sipa, ¹⁹ láylek hám qutannıń túrleri, ópepek hám jarǵanat.

²⁰ Qanatlı shıbın-shirkeylerdiń hámmesi sizler ushın jerkenishli. ²¹ Al olardıń ishindegi tek ǵana uzın ayaqları menen sekirip júretuǵınların jewińizge boladı. ²² Olar: shegirtkeniń barlıq túrleri, shekshek shegirtke, qara shegirtke hám usıların barlıq túrleri. ²³ Basqa shıbın-shirkeylerdiń hámmesi sizler ushın jerkenishli.

²⁴ Tómenдеgi haywanlar sizlerdi haramlaydı, olardıń óligine bir jerin tiygizgen adam keshke deyin haram sanaladı. ²⁵ Kim de kim olardıń óligin tasısa, ol kiyimlerin juwıwı tiyis hám ol keshke deyin haram sanaladı. ²⁶ Tuyaǵı ekige ayırılǵan, biraq tuyaǵındaǵı jarıǵı tereń bolmaǵan hám gúyis qaytarmaytuǵın hár bir haywan sizler ushın haram boladı. Olarǵa bir

jerin tiygizgen adam da haram sanaladı. ²⁷ Tórt ayaqlı haywanlardan pánjelerin jerge basıp júretuǵın haywanlar da sizler ushın haram boladı. Olardıń óligine bir jerin tiygizgen adam keshke deyin haram sanaladı. ²⁸ Olardıń óligin tasıǵan adam kiyimlerin juwsın hám ol keshke deyin haram sanaladı. Óytkeni bul haywanlar sizler ushın haram.

²⁹ Jer bawırlap júriwshi mına haywanlar da sizler ushın haram sanaladı: górtıshqan, tıshqan, kesirtkeniń túrleri, ³⁰ gekkon, eshkemer, diywal kesirtkesi, shól kesirtkesi, xameleon. ³¹ Barlıq jer bawırlawshılar ishinde sizler ushın haram dep sanalatuǵınları usılar. Olardıń óligine bir jerin tiygizgen adam keshke deyin haram sanaladı. ³² Olardıń birewiniń óligi bir nárseniń ústine túsip ketse, onı haram qıladı. Sol hár bir iste qollanılatuǵın aǵash ıdı, kiyim, teri, ya kenep bolsın, olardı suwǵa salıp qoyıw kerek. Olar keshke deyin haram sanalıp, sońınan hadal sanaladı. ³³ Al eger haywannıń óligi ılay ıdıstıń ishine túsip ketse, onda ıdıstıń ishindegi hár qanday nárese haram sanaladı hám ıdı sindirip taslanıwı kerek. ³⁴ Bunday ıdistaǵı suw ishıp-jewge bolatuǵın azıq-awqatqa tamıp ketse, onda bular haram sanaladı. ³⁵ Usınday haywanlardıń biriniń óligi neniń ústine tússe de, sonı haram qıladı. Ol tandırǵa yamasa oshaqqa túsken bolsa, onda olar buzıp taslanıwı tiyis. Sebebi olar haram boladı hám sizler ushın da haram sanaladı. ³⁶ Biraq ólik túsken bulaq yamasa suw saqlaǵısh ǵana hadal sanaladı. Al haywanlardıń óligine bir jerin tiygizgen adam haram sanaladı. ³⁷ Eger usı haywanlardıń biriniń óligi

egiletuǵın tuqımǵa tússe, tuqım hadal bolıp qala beredi. ³⁸ Biraq eger ol suwǵa salınǵan tuqımınń ústine tússe, tuqım sizler ushın haram sanaladı.

³⁹ Eger góshin jewge bolatuǵın haywan haram ólse, onıń óligine bir jerin tiygizgen adam keshke deyin haram sanaladı. ⁴⁰ Onıń góshinen jegen adam kiyimlerin juwıwı tiyis hám ol keshke deyin haram sanaladı. Ólikti tasıǵan adam da kiyimlerin juwıwı tiyis. Bunday adam keshke deyin haram sanaladı.

⁴¹ Jer bawırıp júriwshi barlıq haywanlardı mákiriw sanańlar. Olardı jemeńler. ⁴² Qarnı menen súyretilip júriwshi bolsın, tórt ayaqlı jer bawırlawshı hám kóp ayaqlı janıwarlar bolsın, olardıń hesh birin jemeńler. Óytkeni olar jerkenishli. ⁴³ Olardıń hesh biri menen ózińizdi mákiriw etpeńler, olar arqalı haram bolıp qalmańlar. ⁴⁴ Sebebi Men – sizlerdiń Qudayınız Jaratqan Iye bolaman. Muxaddes bolıw ushın ózlerińizdi Maǵan baǵıshlańlar, sebebi Men – muxaddespen. Jer bawırlawshılardıń hesh biri menen ózlerińizdi haramlamańlar. ⁴⁵ Qudayınız bolıw ushın, sizlerdi Mısırdan shıǵarǵan Jaratqan Iye – Men bolaman. Muxaddes bolıńlar, óytkeni Men – muxaddespen. ⁴⁶ Haywanlar, quslar, suwda jasawshı hár túrli haywanlar hám jer bawırlawshılar tuwralı qaǵıydalar usı boladı. ⁴⁷ Haramdı hadaldan, jewge bolatuǵın haywanlardı jewge bolmaytuǵın haywanlardan ayırıp bilińler!»

Bosǵan hayaldıń tazalanıwı

12 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Eger bir hayal hámiledar bolıp, ul tuwsa, ol

etegi kelgen kúnleri sıyaqlı, jetti kún haram sanaladı. ³ Onıń balası segiz kúnliginde súnnet etilsin. ⁴ Hayaldıń qannan tazalanıw múddeti segizinshi kúnnen baslap, jáne otız úsh kún dawam etsin. Bul shille waqtı tamam bolmaǵansha, hayal muxaddes nársenge qol tiygizbewi hám Muxaddes shatırǵa barmawı tiyis. ⁵ Eger hayal qız tuwsa, ol eki hápte dawamında etegi kelgen kúnleri sıyaqlı haram sanaladı. Sonnan soń, hayaldıń qannan tazalanıw múddeti alpıs altı kún bolsın.

⁶ Ul yamasa qız tuwǵan hayaldıń tazalanıw múddeti pitkennen soń, ol jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir jas sar toqlı, gúna qurbanlıǵı ushın bir jas kepter yamasa bir qumırını Ushırasıw shatırınıń aldına ákelip, ruwxaniyge bersin. ⁷ Ruwxaniy olardı Jaratqan Iyeniń aldında qurbanlıqqa berip, hayal ushın páklew rásimin ótkersin. Sonda hayal qan ketiwden tazalanǵan bolıp sanaladı. Ul yamasa qız tuwǵan hayalǵa baylanıslı qaǵıyda usı boladı.

⁸ Eger hayaldıń qoshqar beriwge shaması bolmasa, onda ol birewin jandırılatuǵın qurbanlıq, al ekinshisin gúna qurbanlıǵı ushın eki qumır yamasa eki jas kepter ákelsin. Sonda ruwxaniy hayal ushın páklew rásimin ótkeredi hám hayal taza sanaladı».

Teri kesellikleri tuwralı

13 ¹ Jaratqan Iye Muwsa menen Xaronǵa bılay dedi:

² – Denesinde jaman teri keselligine aylanıwı múmkin bolǵan daq, bórtpe yamasa aqtańlaǵı bar adam ruwxaniy Xaronǵa yamasa onıń ruwxaniy ullaınıń birine aparılsın. ³ Ruwxaniy teridegi jaranı tekserip shıqsın. Eger jaranıń ústindegi qıl aǵarıp, jara

oyılğan bolsa, onda bul – jaman teri keselligine tán jara. Bunday jaǵdayda terisindegi jaranıń usınday ekenligi anıqlanǵan adamdı ruwxaniy haram dep járiyalasın. ⁴ Al eger adamnıń terisinde aqtańlaq bolǵanı menen, ol oyılmaǵan hám ústindegi qıllar aǵarmaǵan bolsa, onda ruwxaniy kesel adamdı jeti kún basqalardan bólek-lep qoysın. ⁵ Jetinshi kúni ruwxaniy jaramı jáne tekserip kórsin. Eger jara sol halında qalıp, terige jayıлмаǵan bolsa, onda kesel adamdı jáne jeti kún bólek-lep qoysın. ⁶ Ruwxaniy jetinshi kúni kesel adamdı taǵı tekserip kórsin. Eger jara terige jayıлмаǵan hám aldınǵısınan góre bilinbey baratırǵan bolsa, onda ol keseldi hadal dep járiyalasın. Bul – ápiwayı börtpe bolǵanı. Kesel adam kiyimlerin juwsın hám sonda ol hadal dep sanaladı. ⁷ Ruwxaniy-ge tekserilip, hadal dep sanalǵannan keyin, sol adamnıń terisindegi börtpe jayıla baslasa, ol qaytadan ruwxaniy-ge kórinisin. ⁸ Ruwxaniy adamdı taǵı tekserip shıqsın. Eger adamnıń terisindegi börtpe jayıılǵan bolsa, onda ruwxaniy onı haram dep járiyalasın. Demek, sol adamnıń jaman teri keselligine shalıǵanı.

⁹ Usı keseldiń belgisi bar adam ruwxaniyge aparılıp, ¹⁰ ruwxaniy onı tekserip shıqqanda, teride aq daq tabılsa, daqtıń ústindegi qıllar da aq bolıp, ol awzı ashıq jara bolsa, ¹¹ bul jazılmaytuǵın teri keselligi bolǵanı. Ruwxaniy adamdı haram dep járiyalasın, onı bólek-lep qoyıwdıń paydası joq. Sebebi ol adam álle qashan haram bolıp esaplanadı.

¹² Eger kesellik jayılıp, jara sol adamdı basınan ayaǵına deyin qaplaǵan bolsa, ¹³ onda ruwxaniy onı

tekserip shıqsın. Eger barlıq denesi taza terige qaplangan bolsa, ruwxaniy onı hadal dep járiyalasın. ¹⁴ Biraq eger jaranıń awzı ashıq hám qızarǵan bolsa, onda adam haram sanaladı. ¹⁵ Ruwxaniy qızarǵan, awzı ashıq jara kórse, adamdı haram dep járiyalasın. Usınday jara haram bolıp, bul jaman teri keselliginiń belgisi. ¹⁶⁻¹⁷ Eger jaranıń awzı pitip, tek ǵana aq daq qalǵan bolsa, onda ruwxaniy tekserip shıǵıp, ol adamdı hadal dep járiyalasın.

¹⁸ Eger birewdiń terisine shıqqan shıǵıp, ol jazılıp ketken bolsa, ¹⁹ biraq shıqqannıń ornında aq yamasa aqshıl qızıl reńdegi aqtańlaq payda bolsa, ol ruwxaniyge kórinivi tiyis. ²⁰ Ruwxaniy onı tekserip shıqsın. Eger daq tereń oyılıp, ústindegi tükler aǵarǵan bolsa, onda ol adamdı haram dep járiyalasın. Bul – shıqqannıń ornına shıqqan jaman teri keselligi bolǵanı. ²¹ Biraq eger ruwxaniy teksergende, daqtıń ústindegi tüktiń aǵarmaǵanın kórse, jara tereń oyılmay, aldınǵısınan góre bilinbey baratırǵan bolsa, onda ol adamdı jeti kún basqalardan bólek-lep qoysın. ²² Eger usı waqıt dawamında jara jayılıp baslaǵan bolsa, ruwxaniy ol adamdı haram dep járiyalasın. Óytkeni bul – jaman teri keselligi bolǵanı. ²³ Al eger aqtańlaq sol halında qalıp, jayıлмаǵan bolsa, bul tek ǵana shıqqannan qalǵan tırtıq bolǵanı. Ruwxaniy ol adamdı hadal dep járiyalasın.

²⁴ Eger birew kúyip qalıp, kúygen teride qızǵısh yamasa aq daq payda bolsa, ²⁵ onda ruwxaniy jaraqattı tekserip shıqsın. Aqtańlaqtıń ústindegi tükler aǵarıp, daq tereń oyılǵan bolsa, demek, bul – kúygen teriniń ornında payda bolǵan jaman teri keselligi. Ruwxaniy bunday adamdı haram dep járiyalasın.

²⁶ Biraq eger ruwxaniy aqtañlaqtağı tüktiñ aǵarmaǵanın kórse, daq tereñ oyılmay, aldınǵısınan góre bilinbey baratırǵan bolsa, onda ruwxaniy ol adamdı jeti kún basqalardan bóleklep qoysın. ²⁷ Jetinshi kúni ruwxaniy onı jáne tekserip kórsin. Eger daq terige jayılgan bolsa, onda ol adamdı haram dep járiyalasın. Óytkeni ol jaman teri keselligine shalıǵan. ²⁸ Eger teridegi aqtañlaq sol halında qalıp, terige jayılgan hám aldınǵısınan góre bilinbey baratırǵan bolsa, onda bul – kúyikten payda bolǵan tirtıq. Ruwxaniy ol adamdı hadal dep járiyalasın.

²⁹ Bir er adamnıñ yamasa hayaldıñ basında yamasa iyeginde jara bolsa, ³⁰ ruwxaniy jaranı tekserip shıqsın. Jara teride tereñ ornalasqan, üstindegi tükler jıñishke hám sarı bolsa, onda ruwxaniy awırwıw adamdı haram dep járiyalasın. Óytkeni bul qotır jara, bas hám iyekte payda bolǵan jaman teri keselligi. ³¹ Degen menen, ruwxaniy bunday jaranı teksergende, jaranıñ tereñ oyılmaǵanın, biraq jaranıñ üstinde qara tük joq ekenin kórse, onda ol awırwıw adamdı jeti kún basqalardan bóleklep qoysın. ³² Al jetinshi kúni ruwxaniy jaranı jáne tekserip kórsin. Eger qotır jara terige jayılgan, üstinde sarı tük joq bolıp, jara tereñ oyılmaǵan bolsa, ³³ onda adamnıñ qotır bolǵan jerinen basqa hámme jerindegi tükler qırıp taslansın. Ruwxaniy awırwıw adamdı jáne jeti kún basqalardan bóleklep qoysın. ³⁴ Jetinshi kúni ruwxaniy qotır jaranı taǵı tekserip kórsin. Eger qotır jara terige jayılgan hám tereñ oyılmaǵan bolsa, onda ruwxaniy sol adamdı hadal dep járiyalasın. Awırwıw adam kiyimlerin juwsın, sonda ol hadal dep sanaladı. ³⁵ Biraq awırwıw

adam hadal dep járiyalanǵannan soñ, qotır jara onıñ terisine jayılp baslasa, ³⁶ ruwxaniy onı qaytadan tekserip shıqsın. Eger qotır jayılgan bolsa, onda sarǵayǵan tükti izlemese de boladı. Ol adam haram bolıp sanaladı. ³⁷ Al eger qotır jara sol halında qalıp, üstine qara tük shıqqan bolsa, onda qotır jazılǵanı. Adam hadal boladı, ruwxaniy onı hadal dep járiyalasın.

³⁸ Bir er adamnıñ yamasa hayaldıñ terisinde aqtañlaqlar payda bolsa, ³⁹ onda ruwxaniy onı tekserip shıqsın. Teridegi aqtañlaqlar aldınǵısınan góre bilinbey baratırǵan hám aqshıl bolsa, bul – börtpe bolǵanı. Adam hadal sanalsın.

⁴⁰⁻⁴¹ Eger adamnıñ tóbe shashı yamasa shashınıñ aldı beti tógilgen bolsa, onda bul – kál bolǵanı. Adam hadal sanaladı. ⁴² Biraq kál bolǵan adamnıñ basında qızǵısh aq jaralar payda bolsa, onda ol adamnıñ jaman teri keselligine shalıǵanı. ⁴³ Ruwxaniy onı tekserip kórsin. Basınıñ tóbesindegi yamasa aldı betindegi daqlar jaman teri keselligine tán jaralar sıyaqlı aqshıl qızıl bolsa, ⁴⁴ onda adam usınday teri keselligine shalıǵan bolıp, ol haram sanaladı. Basındaǵı jara sebepli ruwxaniy onı haram dep járiyalasın.

⁴⁵ Jaman teri keselligine shalıǵan adamnıñ kiyimleri jurtılıp, shashları jayılgan bolsın. Adam júziniñ tómenin jawıp: «Haramman! Haramman!» – dep baqırsın. ⁴⁶ Ol adam keselligi dawamında haram sanalıp, xalıqtan uzaqta, ordanıñ sırtında jasasın.

Baz basıw haqqında

⁴⁷⁻⁴⁸ – Eger jún yamasa zıǵır kiyimdi, hár qanday jún yamasa zıǵır jipten toqılǵan gezleme, teri yamasa teri

buyımdı baz basıp ketse ⁴⁹ hám bular-dağı baz basqan daq jasıl yamasa qızıl túske ense, onda olar ruwxaniyge kórsetiliwi tiyis. ⁵⁰ Ruwxaniy olardı tekserip kórip, zıyanlangan nárse ni jeti kún bólek saqlasın. ⁵¹ Jetinshi kúni onı jáne teksersin. Eger kiyimde, gezlemede yamasa qanday da bir maqset penen qollanılğan teri buyımda baz basqan jer jayılsa, bul zıyanlı bolğanı. Zıyanlangan zat haram sanaladı. ⁵² Ústi baz basqan hár bir zat ruwxaniy tárepinen jaǵıp jiberilsin. Óytkeni bul zıyanlı nárse bolǵanlıqtan, jandırıp jiberiliwi kerek.

⁵³ Eger ruwxaniy kiyimdegi, gezlemedegi yamasa qanday da bir teri buyımdağı baz basqan jerdiń jayıлмаǵanın kórse, ⁵⁴ baz basqan zattı juwıwdı buyırsın. Ruwxaniy onı jáne jeti kún bólek saqlasın. ⁵⁵ Sonnan keyin, ruwxaniy onı jáne teksersin. Eger baz jayıлмаǵanı menen reńi burınǵıday jasıl yamasa qızıl bolsa, ol haram sanaladı. Bul zattıń ishi yamasa sırtı baz basıp ketse, ol jandırıp jiberiliwi tiyis.

⁵⁶ Biraq sol zattıń baz basqan jeri aldınǵısınan göre bilinbey baslaǵan bolsa, ruwxaniy kiyimdegi, teridegi yamasa gezlemedegi baz basqan jerdi kesip taslasın. ⁵⁷ Eger sol zatlarda jáne baz basqan jer kórinse, ol jayılp baslaǵanı. Onda bunday zattı jaǵıp jiberiwińiz tiyis. ⁵⁸ Juwılğan kiyimnen, gezlemeden yamasa teri buyımnan baz basqan jer joq bolıp ketse, onda ol qaytadan juwılsın. Sonnan soń, ol hadal sanaladı.

⁵⁹ Baz basqan jún yamasa zıǵır kiyim, gezleme yamasa teri buyım haram

yamasa hadal dep járiyalanıwı ushın qollanılatuǵın qaǵıydalar usıldardan ibarat.

Jaman teri keselliginen tazalanıw haqqında

14 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Jaman teri keselligi menen awırǵan adamnıń hadal qılınatuǵın kúni mına pákleniw qaǵıydası qollanıluwı tiyis: awırıw adam ruwxaniyge aparılsın. ³ Ruwxaniy onı tekseriw ushın ordanıń sırtına shıqsın. Eger awırıw adam táwir bolǵan bolsa, ⁴ ruwxaniy onı páklew ushın eki hadal tiri qus, kedr^a aǵashın, qırmızı jip hám mayoran shóbin^b ákeliwdi buyırsın. ⁵ Ruwxaniydiń buyırǵı menen quslardıń birewin taza bulaq suwı quyılǵan ılay ıdıstıń ústinde shalısın. ⁶ Keyin ruwxaniy tiri qustı, kedr aǵashın, qırmızı jipti hám mayoran shóbin soyılǵan qustıń qanı menen aralastırılǵan taza bulaq suwına batırsın ⁷ hám teri keselliginen pákлетuǵın adamnıń üstine jeti márte serpsin. Sonnan keyin, ruwxaniy onı hadal dep járiyalap, tiri qustı ashıq dalaǵa jibersin. ⁸ Páklenetuǵın adam kiyimlerin juwıp, barlıq shashların qırqıp taslasın hám suwǵa juwınsın, sonda ol hadal sanaladı. Keyin ol ordaǵa kiriwine boladı, biraq jeti kún shatırınıń sırtında jasasın. ⁹ Jetinshi kúni ol shashın, saqalın, qasların hám denesindegi barlıq júnlerin qırıp taslasın. Kiyimlerin juwıp, ózi de suwǵa juwınıp bolǵannan soń, hadal sanaladı.

^a 14:4 *Kedr* – qaraǵay aǵashqa uqsas náhán terektiń bir túri.

^b 14:4 *Mayoran shóbi* – bul nazbaygúl shóbine tuqımlas ósimlik.

¹⁰ Segizinshi kúni ol minsiz eki erkek toqlı, bir jasar minsiz qoy, gálle sadaqası sıpatında záytún mayı menen aralastırılğan onnan úsh efa sapalı un hám bir log^a záytún mayın alıp kelsin. ¹¹ Páklew xızmetin orınlap atırğan ruwxaniy bulardıń barlıgım hám páklenip atırğan adamdı Jaratqan Iyeniń aldına, Ushırasıw shatırınıń aldına alıp kelsin. ¹² Keyin ruwxaniy toqlılardıń birewin alıp, onı bir log záytún mayı menen birge ayıp qurbanlıgı etip usınsın. Bulardı Jaratqan Iyeniń aldında joqarı kóterip usınsın. ¹³ Toqlını gúna qurbanlıgı hám jandırılátuǵın qurbanlıq shalınatuǵın muxaddes jerde shalsın. Óytkeni gúna qurbanlıgı sıyaqlı ayıp qurbanlıgı da ruwxaniyge tiyisli. Bul qurbanlıq júdá muxaddes bolıp esaplanadı. ¹⁴ Ruwxaniy páklenetuǵın adamnıń oń qulaǵınıń sırgalıǵına, oń qolınıń hám oń ayaǵınıń bas barmaǵına ayıp qurbanlıgınıń qanınan súrtsin. ¹⁵ Sonnan keyin, ol bir log záytún mayınan azǵantay alıp, óziniń shep alaqańına quysın. ¹⁶ Oń qolınıń barmaǵın sol mayǵa batırıp, Jaratqan Iyeniń aldında jeti márte serpsin. ¹⁷ Páklenetuǵın adamnıń oń qulaǵınıń sırgalıǵına, oń qolınıń hám oń ayaǵınıń bas barmaǵına ayıp qurbanlıgınan súrtılgen qanıń ústine qolındaǵı maydan súrtsin. ¹⁸ Sonıń menen birge, ruwxaniy alaqańında awısıp qalǵan maydı páklene-tuǵın adamnıń basına súrtip, Jaratqan Iyeniń aldında onı páklesin.

¹⁹ Sonnan soń, ruwxaniy gúna qurbanlıgın berip, páklenetuǵın adamdı haramlıgınan páklesin. Bunnan keyin jandırılátuǵın qurbanlıqtı shalıp,

²⁰ onı gálle sadaqası menen birge qurbanlıq orında jaǵıp jibersin. Usılay etip, ruwxaniy onı pákleydi hám sol adam hadal bolıp esaplanadı.

²¹ Eger de ol adam jarlı bolıp, bulardı alıwǵa shaması kelmese, pákleniwi ushin joqarı kóterip usınatuǵın ayıp qurbanlıgı ushin bir erkek toqlı, gálle sadaqası ushin záytún mayı qosılğan onnan bir efa sapalı un hám bir log záytún mayın alıp kelsin. ²² Ol birewin gúna qurbanlıgı, ekinshisin jandırılátuǵın qurbanlıq etip beriw ushin shaması kelgeninshe, eki qumır yamasa eki jas kepter ákelsin. ²³ Ol bulardıń hámмесin pákleniw ushin segizinshi kúni Jaratqan Iyeniń aldına, Ushırasıw shatırınıń aldına alıp kelip, ruwxaniyge bersin. ²⁴ Ruwxaniy ayıp qurbanlıgı ushin berilgen toqlını hám bir log záytún mayın alıp, Jaratqan Iyeniń aldında joqarı kóterip usınsın. ²⁵ Sońınan ayıp qurbanlıgı ushin beriletuǵın toqlını shalıp, onıń qanınan alıp, páklenetuǵın adamnıń oń qulaǵınıń sırgalıǵına, oń qolınıń hám oń ayaǵınıń bas barmaǵına súrtsin. ²⁶ Sonnan soń, ruwxaniy óziniń shep alaqańına azǵantay záytún mayın quyp, ²⁷ oń qolınıń barmaǵın sol mayǵa batırıp, Jaratqan Iyeniń aldında jeti márte serpsin. ²⁸ Ol qolındaǵı maydan páklenetuǵın adamnıń oń qulaǵınıń sırgalıǵına, oń qolınıń hám oń ayaǵınıń bas barmaǵına ayıp qurbanlıgınıń qanı súrtılgen jerge súrtsin. ²⁹ Sonıń menen birge, ruwxaniy Jaratqan Iyeniń aldında páklenetuǵın adamdı páklew ushin, qolında qalǵan maydı onıń basına súrtsin. ³⁰ ³¹ Sonnan keyin, sol adamnıń shaması

^a 14:10 Bir log – shama menen 0,3 l.

jetkenine qarap, alğan qumırlardan yamasa kepterlerden birewin gúna qurbanlıǵı, ekinshisin jandırılatuǵın qurbanlıq etip, gálle sadaqası menen birge usınsın. Ruwxaniy usılay etip, sol adamdı Jaratqan İyeniń aldında páklesin. ³² Jaman teri keselligi menen awırıp, táwir bolǵannan keyin tazalanıwı ushın jaǵdayı tómen adam-lar ushın qaǵıydalar usılardan ibarat.

Kógeriwden tazalanıw

³³ Jaratqan Iye Muwsa menen Xarongá bılay dedi:

³⁴ – Sizlerge múlik qılıp beretuǵın Qanan jerine kirgenińizden keyin, elińizdegi bir úyge kógerip, baz basıw bálesin jibersem, ³⁵ úydiń iyesi ruwxaniyge barıp: «Úyimde kógeriwge uqsaqan bir nárese kórdim», – dep xabar bersin. ³⁶ Ruwxaniy kógeriw-di kóriwge barmasınan aldın, úydegi hár bir nárese haram dep sanalmawı ushın, olardı sırtqa shıǵarıp qoyıwdı buyırsın. Sonnan keyin, ol úydi kóriwge barsın. ³⁷ Ol kógergen diywallardı kózden ótkersin. Eger kógeriwdegi jasıl yamasa qızıl túsli daqlar diywalǵa sińip baratırǵan bolsa, ³⁸ onda ruwxaniy úyden shıǵıp, úydi jeti kún dawamında jawıp qoysın. ³⁹ Ol jetinshi kúni qayıtıp barıp, úydi jáne kózden ótkersin. Eger de kógeriw diywallarǵa jayılgan bolsa, ⁴⁰ kógergen taslar-dı alıp taslap, qalanıń sırtına, haram sanalatuǵın bir jerge aparıp taslawdı buyırsın. ⁴¹ Úydiń ishindegi barlıq sı-bawdı túsirtip, bulardı da qalanıń sırtındaǵı sol jerge taslatsın. ⁴² Alınǵan taslardıń ornına basqa taslar qalanıp, úy jańadan sibalsın.

⁴³ Sonnan keyin de úyde kógeriw jáne payda bolsa, ⁴⁴ ruwxaniy barıp,

úydi kózden ótkersin. Kógeriw jayılsa, ol zıyanlı bolıp, úy haram sanaladı. ⁴⁵ Bunday úy buzıp taslansın. Onıń tasları, aǵashları, barlıq sıbaw-ları qalanıń sırtındaǵı haram jerge aparıp taslansın. ⁴⁶ Úy jabılǵan kún-leri, oǵan kirgen hár bir adam keshke deyin haram sanaladı. ⁴⁷ Sol úyde jatqan yamasa awqat jegen adam ki-yimlerin juwsın.

⁴⁸ Al eger de úy sıbalǵannan soń, ruwxaniy úyge kirip, kózden ótker-gende, sol kógeriw jayılgan bolsa, onda ruwxaniy úydi taza dep járiyalasın. Öytkeni kógeriw joq boldı.

⁴⁹ Ruwxaniy úydi páklew ushın eki qus, kedr aǵashın, qırmızı jip hám mayoran shóbin alsın. ⁵⁰ Quslardıń birewin taza bulaq suwı quyılǵan ılay ıdıstıń ústinde shalsın. ⁵¹ Kedr aǵashın, mayoran shóbin, qırmızı jipti hám tiri qustı alıp, shalınǵan qustıń qanı menen aralastırılǵan taza bulaq suwına batırsın da, onı jeti márte úyge serpsin. ⁵² Usılay etip, ruwxaniy úydi páklegennen soń, ⁵³ tiri qustı qalanıń sırtına, ashıq dalaǵa ushırıp jibersin. Solay etip, úy páklenip, taza boladı.

⁵⁴⁻⁵⁵ Hár túrli teri keselligi, qotır jara, daq, börtpe yamasa aqtańlaqlar, jáne de, kiyim hám úylerde payda bolatuǵın baz basıw menen kógeriwge baylanıslı qaǵıydalar usılardan ibarat. ⁵⁶ Bulardıń qashannan berli haram, qashannan berli hadal bolǵanı usı nızam boyınsha bilinedi.

Adamdı haram qılatuǵın nárseler tuwrısında

15 ¹ Jaratqan Iye Muwsa menen Xarongá bılay dedi:

² – Izrail xalqına bılay dep aytıńlar: «Erkektiń jınısıy aǵzasınan iriń ajralıp

shıqsa, ol haram sanaladı. ³ Adamnan ajıralıp shıgatuğın iriń haqqında nı zam mınaday: iriń aqsa da, qoyıwlasıp irkilip qalsa da, adam haram sanaladı.

⁴ Bunday adamnıń jatqan tósegi hám otırqan hár bir nársesi haram sanaladı.

⁵ Kim de kim onıń tóseğine bir jerin tiygizse, kiyimlerin juwsın, ózi de juwınsın. Ol keshke deyin haram sanaladı.

⁶ Sol adamnıń otırıp ketken jerine otırqan adam da kiyimlerin juwıp, ózi juwınsın hám ol keshke deyin haram sanaladı.

⁷ Kim de kim iriń ağıp júrgen adamğa bir jerin tiygizse, kiyimlerin juwsın hám ózi de juwınsın. Ol keshke deyin haram sanaladı.

⁸ Eger de iriń ağıp júrgen adamnıń tükirigi pák adamğa shashırıp ketse, tükirik shashırağan adam kiyimlerin juwsın, ózi de juwınsın. Ol keshke deyin haram sanaladı.

⁹ Irińni bar adam mingen hár bir attıń eri haram sanaladı.

¹⁰ Usı adam otırqan hár bir nársenge bir jerin tiygizgen adam keshke deyin haram sanaladı. Bul zatlardı kóterip júrgen hár bir adam kiyimlerin juwsın, ózi de juwınsın. Ol keshke deyin haram sanaladı.

¹¹ Irińni bar adam qolların juwmay, birewge qolın tiygizse, sol adam kiyimlerin juwsın, ózi de juwınsın. Ol keshke deyin haram sanaladı.

¹² Irińni bar adam uslağan hár bir ılay ıdıs sındırıp taslansın, al ağash ıdıs bolsa, suw menen juwılsın.

¹³ Eger adamnıń irińni toqtap, táwir bolsa, jeti kún ótiwi tiyis. Sonnan keyin, ol kiyimlerin juwıp, ağıń suwda juwınsın, sonda ol taza bolıp sanaladı.

¹⁴ Segizinshi kúni ol eki qumırı yamasa eki jas kepter alıp, Jaratqan İyeniń aldına, Ushurasıw shatırınıń aldına ákelsin hám bulardı ruwxaniyge bersin. ¹⁵ Ruwxaniy olardıń birewin

gúna qurbanlıǵı, ekinshisin jandırlatuğın qurbanlıq etip bersin. Usılay etip, ruwxaniy irińni bar bolqan adamdı Jaratqan İyeniń aldında páklesin.

¹⁶ Eger de bir erkek adamnıń urıǵı aqsa, pútkil denesin suwğa juwsın hám ol keshke deyin haram sanaladı.

¹⁷ Ústine jınısıy tuqımlıq tamǵan hár bir kiyim yamasa teri zatlar suw menen juwılsın hám olar keshke deyin haram sanaladı.

¹⁸ Erkek bir hayal menen jatıp, erkekten urıq aqsa, ekewi de juwınsın hám olar keshke deyin haram sanaladı.

¹⁹ Eger hayaldıń ádettegidey etek kiri kelip júirse, ol jeti kún dawamında haram sanaladı. Oǵan bir jerin tiygizgen adam da keshke deyin haram sanaladı.

²⁰ Etek kiri kelip júrgen waqtında, hayaldıń tósegi de, ol üstinde otırqan hár bir nársede haram sanaladı.

²¹⁻²² Kim de kim sol hayaldıń tóseğine yamasa ol otırqan zatqa bir jerin tiygizse, kiyimlerin juwsın, ózi de suwğa juwınsın. Ol keshke deyin haram sanaladı.

²³ Hayaldıń tóseginiń yamasa ol otırqan zattıń üstinde turqan bir nársenge jantasqan hár bir adam keshke deyin haram sanaladı.

²⁴ Eger erkek etek kiri kelip júrgen hayal menen jatsa, erkek te haram sanaladı. Ol erkek jeti kún haram bolıp, ol jatqan hár bir tósek te haram sanaladı.

²⁵ Eger hayaldıń etek kirinen tısqarıqan kelse hám bul uzaq waqt dawam etse, yamasa etek kiri ádetten tıs uzaq ketse, onda ol usı waqt dawamında da etek kiri waqtındaǵıday haram sanaladı.

²⁶ Usı waqt dawamında hayaldıń jatqan tósegi yamasa otırqan hár bir nársede etegi kelip júrgen waqtındaǵı sıyaqlı haram sanaladı.

²⁷ Kim de kim sol nárselerge jantassa, haram

bolıp esaplanadı. Ol kiyimlerin juwınsın, ózi de juwınsın. Ol keshke deyin haram sanaladı.

²⁸ Hayaldıń qanı toqtaǵannan soń jeti kún ótiwi tiyis, sonnan keyin ol taza bolıp esaplanadı. ²⁹ Segizinshi kúni ol eki qumırı yamasa eki jas kepterdi Ushırasıw shatırınıń aldına alıp kelsin hám olardı ruwxaniyge bersin. ³⁰ Ruwxaniy olardıń birewin gúna qurbanlıǵı, ekinshisin jandırılatuǵın qurbanlıq qılıp usınsın. Usılay etip, ruwxaniy qan ketiwden haramlanǵan hayaldı Jaratqan Iyeniń aldında páklesin.

³¹ Izrail xalqın haramlıqtan usılay saqlań. Solay etip, arañızda jaylasqan Meniń Muxaddes shatırımǵı haram qılıp, ólip qalmańlar.

³²⁻³³ Jinisiy aǵzasınan iriń yamasa urıǵı aqqan adam, etek kiri kelip júrgen hayal hám usınday jaǵdaydaǵı hayal menen jatqan erkekke baylanısh qaǵıydalar usı boladı».

Gúnadan pákleniw kúni

16 ¹ Jaratqan Iyeniń aldına jaqınlaǵan waqıtta ólgen Xaronnıń eki ulınıń óliminen soń, Jaratqan Iye Muwsa menen sóylesip, ² oǵan bilay dedi:

– Ájaǵań Xarongá ayt, ol Eń muxaddes bólmege, perdeniń artına, Kelisim sandıǵınıń ústindegi gúnadan pákleytuǵın qaqpıqtıń aldına tek belgilengen waqıtta kirsin. Basqa waqıtta kirse, ol ólip qaladı. Sebebi Men bult ishinde, qaqpıqtıń ústinde payda bolaman. ³ Xaron Eń muxaddes bólmege kiretuǵın waqıtta gúna qurbanlıǵı ushın bir buǵa, jandırılatuǵın qurbanlıq

ushın bir qoshqar usınsın. ⁴ Ol zıǵırdan islengen muxaddes uzın kóylek, zıǵır diz kiyim kiysin, zıǵır belbew baylasın hám basına zıǵır sálle orasın. Bular muxaddes kiyimler, sonıń ushın olardı kiymesten aldın juwınıp alsın. ⁵ Izrail jámiyeti de gúna qurbanlıǵı ushın Xarongá eki teke, jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir qoshqar ákelsin.

⁶ Xaron ózin hám shańaraǵın páklew ushın, gúna qurbanlıǵı etip bir buǵa usınsın. ⁷ Sonnan keyin, ol eki tekeni Jaratqan Iyeniń aldına, Ushırasıw shatırınıń aldına alıp kelsin. ⁸ Sol jerde eki teke ushın shek taslanıp, qaysısınıń Jaratqan Iye ushın, qaysısınıń Azazel^a ushın dúzge aydap jiberiletuǵının anıqlasın. ⁹ Xaron shek boyınsha Jaratqan Iyege tiyisli tekeni alıp, gúna qurbanlıǵı etip usınsın. ¹⁰ Shek boyınsha Azazelge jiberiletuǵın tekeni tiriley Jaratqan Iyeniń aldına ákelip, xalıqtıń gúnalarınń óteliwini ushın dúzge aydap jibersin.

¹¹ Xaron ózin hám shańaraǵın páklew ushın gúna qurbanlıǵına arnalǵan buǵanı shalǵannan soń, ¹² ol qurbanlıq orınnan shoqlardı alıp, tütetki tütetiletuǵın ıdısqı toltırıp salsın. Keyin sol ıdıstı hám eki qosuwıs maydalap untalǵan xosh iyisli tütetkini perdeniń artındaǵı Eń muxaddes bólmege alıp kirsin. ¹³ Ol jerde, Jaratqan Iyeniń aldında tütetkini shoqlardıń ústine qoysın. Onıń tütini Kelisim sandıǵınıń ústindegi qaqpıqtı kózge kórinbeytuǵın etip qaplaydı. Sonda Xaron ólmey tiri qaladı. ¹⁴ Sonnan keyin, ol buǵanıń qaninan alıp, barmaǵı menen shıǵıs tárepten qaqpıqtıń ústine bir márte, keyin qaqpıqtıń aldına jeti márte serpsin.

a **16:8** Azazel – bul dúzde jasaytuǵın bir jin bolıwı múmkin.

¹⁵ Usıdan keyin ol xalıq ushın gúna qurbanlıǵı etip tekeni shalsın. Onıń qanın perdeniń ishki jaǵına, Eń muxaddes bólmegge alıp kirsın. Buǵanıń qanın serpkendey etip, tekeniń qanın da sol Kelisim sandıǵınıń qaqqalıǵınıń ústine hám onıń aldına serpsin. ¹⁶ Usılay etip, Eń muxaddes bólmenni Izrail xalqınıń napáklıklarinen, jinayatlarınan hám barlıq gúnalarınan páklesin. Eń muxaddes bólmenniń aldındaǵı Muxaddes bólmegge ushın da anıq usılay islensin. Öytkeni shatır napák adamlardıń arasında jaylasqan. ¹⁷ Xaron óziniń, shańaraǵınıń hám pútkil Izrail jámiyetiniń atınan páklew rásimin ótkeriw ushın Eń muxaddes bólmegge kirgende, sırtqa shıǵaman degenshe, Ushırasıw shatırında hesh kim bolmawı tiyis. ¹⁸ Sońnan Xaron Jaratqan Iyeniń aldındaǵı qurbanlıq orınǵa shıǵıp, qurbanlıq orındı páklew ushın, buǵa menen tekeniń qanın qurbanlıq orınıń shaqlarına súrtip shıqsın. ¹⁹ Qandı barmaǵı menen qurbanlıq orınǵa jeti márte serpsin. Usılay etip, ol qurbanlıq orındı Izrail xalqınıń napáklıǵınen tazalap, muxaddes qıladı.

²⁰ Xaron Eń muxaddes bólmenni, onıń aldındaǵı Muxaddes bólmenni hám qurbanlıq orındı páklegennen soń, tiri tekeni alıp kelsin. ²¹ Ol eki qolın tekeniń basına qoyıp, Izrail xalqınıń barlıq ayıpların, jinayatların hám gúnaların dawıslap tán alıp, bulardı tekeniń basına júklesin. Sonnan keyin, teke usı is ushın arnawlı adamǵa tapsırılın hám ol tekeni qula dúzge aydap jibersin. ²² Solay etip, teke Izrail xalqınıń barlıq ayıpların qula dúzge alıp ketedi.

²³ Sonnan soń, Xaron Ushırasıw shatırına kirsın. Ol Eń muxaddes

bólmege kirer aldında kiyip alǵan zıǵır kiyimlerin sheship, Muxaddes bólmegde qaldırsın. ²⁴ Ol muxaddes jerde juwınıp, kúndelikli ruwxaniylik kiyimlerin kiysin. Sonnan soń, ózi hám xalıq ushın beriletuǵın jandırılatusın qurbanlıqlardı usımsın. Usılay etip, ol ózin de, xalıqtı da gúnadan páklesin. ²⁵ Gúna qurbanlıǵınıń mayın qurbanlıq orında tütetip jandırsın.

²⁶ Al gúna júklengen tekeni Azazelge jiberip qaytqan adam kiyimlerin juwsın, ózi de juwınsın. Sonnan keyin, ol ordaǵa kire aladı. ²⁷ Gúna qurbanlıǵı etip berilgen hám páklew rásimin ótkeriw ushın qanları Eń muxaddes bólmegge alıp kirilgen buǵa menen teke ordanıń sırtına shıǵarıp taslansın. Olardıń terileri, góshleri hám dárisi jaǵıp jiberilsin. ²⁸ Bulardı jaqqan adam kiyimlerin juwıp, ózi de juwıngannan soń, ordaǵa kire aladı.

²⁹ Sizler ushın mınaw máńgige qaǵıyda bolsın: jetinshi aydıń onınshı kúni oraza tutıń. Izrailiı bolsın, aranızda jasap atırǵan kelgindi adam bolsın, hesh birińiz ádettegi jumısınızdı islemeń. ³⁰ Öytkeni sol kúni ruwxaniy Xaron sizlerdi gúnalarınızdıń pákleydi. Sonda sizler Jaratqan Iyeniń aldında barlıq gúnalarınızdıń tazalanasızlar. ³¹ Sol kún sizler ushın tolıq dem alatuǵın Shabbat kúni boladı, sol kúni oraza tutıńlar. Bul sizler ushın máńgi qaǵıyda bolsın. ³² Ákesiniń ornına bas ruwxaniylikke tayınlanıp, maylanǵan ruwxaniy muxaddes zıǵır kiyimlerin kiyip, páklew rásimin ótkersin. ³³ Ol Eń muxaddes bólmenni, Ushırasıw shatırın hám qurbanlıq orındı tazalap, ruwxaniylerdiń hám pútkil jámiyettiń gúnalarınan pákleydi.

³⁴ Izrail xalqınıń kóp gúnaları sebepli jılına bir márte páklew rásimi ótkerilsin. Bul sizler ushın máńgi qaǵıyda bolsın.

Xaron hámмесin Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanıday etip orınladı.

Qannıń áhmiyeti

17 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Xaronga, onıń ullarına hám pútkil Izrail xalqına bılay dep ayt: «Jaratqan Iyeniń buyırǵı mınaw: ³⁻⁴ Eger Izrail xalqınan birew bir sıyır, bir qoy yamasa eshki shalmaqsı bol-sa, onı qurbanlıq sıpatında Jaratqan Iyege usınıw ushın, Ushırasıw shatırınıń aldına alıp keliwi tiyis. Eger maldı yamasa janlıqtı Muxaddes shatırınıń aldına alıp kelmey, basqa jerde shalsa, ol qan tókken bolıp, ayıplı sanalsın. Qan tókken sol adam xalıqtıń arasınan joq qılınadı. ⁵ Solay etip, izrailliler ashıq dalalarda soyǵan qurbanlıqların endigiden bılay Jaratqan Iyeniń aldına alıp kelsin. Olar qurbanlıqların Ushırasıw shatırınıń aldına, ruwxaniyge alıp kelsin hám tatıwlıq qurbanlıǵı etip, Jaratqan Iyege usınısın. ⁶ Ruwxaniy qurbanlıqtıń qanın Ushırasıw shatırınıń kirer awzınıń aldındaǵı Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornına serpip jibersin, mayların bolsa, Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy qılıp, tütetip jandırıp jibersin. ⁷ Bunnan bılay, Izrail xalqınıń qurbanlıqları teke kórinisindegi jinlerge berilmesin hám solay islep, olar Jaratqan Iyege opasızlıq qılmasın. Bul qaǵıydaǵa áwladlar dawamında ámel qılınsın».

⁸ Olarǵa jáne bılay dep ayt: «Eger Izrail xalqınan yamasa arasında jasap atırǵan kelgindilerden birewi

jandırılatuǵın qurbanlıq yamasa basqa qurbanlıq berse, ⁹ biraq onı Jaratqan Iyege usınıw ushın Ushırasıw shatırınıń aldına alıp kelmese, ol xalıqtıń arasınan joq qılınadı.

¹⁰ Eger Izrail xalqınan yamasa arasında jasap atırǵan kelgindilerden birewi góshti qanı menen jese, Men oǵan qarsı shıǵıp, xalqınıń arasınan joq qılaman. ¹¹ Öytkeni janıwarlardıń janı qanında boladı. Qandı sizlerge qurbanlıq orınıńnıń ústinde ózlerińizdi gúnadan páklewińiz ushın berdim. Ózinde ómir bolǵan bul qan sizlerdi gúnadan pákleydi. ¹² Sonıń ushın, Izrail xalqına: „Sizler yamasa arańızda jasap atırǵan kelgindi adamlardıń hesh biri gósh-ti qanı menen jemesin“, – dep aytтім.

¹³ Izrail xalqınan yamasa arasında jasap atırǵan kelgindi adamlardan birewi jewge bolatuǵın bir haywan yamasa qus awlasa, onıń qanın topıraققa aǵızıp kómip taslasın. ¹⁴ Öytkeni janıwarlardıń janı qanında boladı. Sol sebepli Men Izrail xalqına: „Hesh bir janıwardıń góshin qanı menen jemeń“, – dedim. Onı ishken adam xalıqtıń arasınan joq qılınadı.

¹⁵ Izrailli bolsın, arańızda jasap atırǵan kelgindi bolsın, haram ólgen yamasa jabayı haywan bawızlap óltirgen haywannıń góshin jegen hár bir adam kiyimlerin juwsın, ózi de juwınsın. Ol keshke deyin haram sanaladı. Sonnan keyin barıp, ol hadal sanaladı. ¹⁶ Eger de ol kiyimlerin juwmasa, ózi de juwınbasa, ayıplı sanalıp, jazaǵa tartıladı».

Qadaǵan etilgen jinisiy qatnaslar

18 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izrail xalqına bilay dep ayt: «Qudayınıız Jaratqan Iye – Men bolaman. ³ Özleriñiz burın arasında jasağan Mısır xalqınıñ hám Meniñ sizlerdi aparatırğan Qanan jeriniñ úrp-ádetlerine ámel qılıp, olar sıyaqlı jasamañlar. ⁴ Meniñ nızamlarımdı orınlap, qağıydalarım boyınsha jasañlar. Men – Qudayınıız Jaratqan Iyemen. ⁵ Qağıyda hám nızamlarıma ámel qılıñ. Óytkeni adam olardı orınlawı arqalı ómir súredi. Men – Jaratqan Iyemen.

⁶ Hesh kim jınısıy qatnas jasaw ushın óz aǵayinine jaqınlamasın. Men – Jaratqan Iyemen. ⁷ Anañ menen jınısıy qatnas qılıp, ákeñdi shermende qılma. Ol anañ bolǵanı ushın, onıñ etegin ashpa. ⁸ Ákeñniñ namısına tiymewiñ ushın, onıñ hesh bir hayalı menen jınısıy qatnas qılma. ⁹ Seniñ menen bir úyde tuwılsın, basqa jerde tuwılsın, anañnan yamasa ákeñnen tuwılǵan ógey qarındaslarınıñ hesh biri menen jınısıy qatnas qılma. ¹⁰ Qızınınan yamasa ulınınan tuwılǵan aqlıq qızıñ menen jınısıy qatnas qılma. Óytkeni olar seniñ tuwǵan qanalaslarıñ boladı. ¹¹ Ákeñniñ basqa hayalınan tuwılǵan qız benen jınısıy qatnas qılma. Sebebi ol ákeñnen tuwılǵan, seniñ qarında-sıñ boladı. ¹² Ákeñniñ ájapası yamasa qarında-sı menen jınısıy qatnas qılma. Óytkeni ol ákeñniñ jaqın qanalası boladı. ¹³ Anañniñ ájapası yamasa siñlisi menen jınısıy qatnas qılma. Sebebi ol anañniñ jaqın qanalası boladı. ¹⁴ Ákeñniñ aǵasınıñ yaqi inisiniñ hayalı menen jatıp, olardı shermende qılma. Sebebi ol seniñ jeñgeñ boladı. ¹⁵ Keliniñ menen jınısıy qatnas qılma. Ol balañniñ hayalı. Onıñ menen jatpa. ¹⁶ Aǵañniñ yaqi iniñniñ hayalı menen jınısıy qatnas qılma. Bolmasa olardıñ namısına

tiyeseñ. ¹⁷ Bir hayaldıñ ózi menen jınısıy qatnasta bolıp, onıñ qızı menen de jınısıy qatnas qılma. Hayaldıñ qızınan yamasa ulınan tuwılǵan aqlıq qızı menen jınısıy qatnas qılma. Sebebi olar hayaldıñ jaqın qanlasları. Bul uyatsız is. ¹⁸ Hayalñ tiri waqtında, onıñ ájapası yamasa siñlisiñ hayallıqqa alma hám onıñ menen jınısıy qatnas qılma.

¹⁹ Etegi kelip júrgeni ushın haram sanalǵan hayal menen jınısıy qatnas qılma. ²⁰ Basqa birewdiñ hayalı menen jınısıy qatnas qılıp, óziñdi haramlama. ²¹ Balalarıñniñ hesh birin Molox qudayına arnap, qurbanlıqqa berme hám usılay islep, Qudayınıñ atına til tiygizbe. Men – Jaratqan Iyemen. ²² Hayal menen jatqanday qılıp, erkek penen jatpa. Bul jerkenishli is. ²³ Hesh qanday haywan menen jınısıy qatnas qılıp, óziñdi haramlama. Hayallar da jınısıy qatnas qılıw ushın hesh qanday haywanǵa jaqınlamasın. Bul – buzıqlıq boladı.

²⁴ Usı is-háreketlerdiñ hesh biri menen ózleriñizdi haramlamañ. Men sizlerdiñ aldınıızdan quwıp shıǵarıp atırǵan xalıq usınday isler menen ózlerin haramlaǵan edi. ²⁵ Olar sebepli el de haramlaǵan. Olardıñ gúnası sebepli sol jerdi jazaladım. Eldiñ ózi turǵınlarınan kewli aynıp, olardı qusıp tasladı. ²⁶ Sizler Meniñ qağıyda hám nızamlarıma ámel qılıp jasañlar. Izrailli bolsın, arañızda jasap atırǵan kelgindi bolsın, hesh bir adam bunday jerkenishli isti islemesin. ²⁷ Sizlerden aldın bul elde jasaǵan adamlar usı barlıq jerkenishli islerdi islep, eldi haramladı. ²⁸ Eger sizler de eldi haramlasañız, sizlerden aldınǵı xalıqqa islegenindey, el sizlerdi de qusıp shıǵarıp jiberedi.

²⁹ Kim de kim usı jerkenishli islerdiñ birewin islese, xalıqtıñ arasınan joq qılınadı. ³⁰ Meniñ buyırıqlarımdı orınlañlar, sizlerden aldın elde jasağan adamlardıñ jerkenishli úrp-ádetlerine ámel qılıp, ózleriñizdi haramlamañ. Men – Qudayıñız Jaratqan Iyemen».

Ádillik hám muxaddeslik nızamları

19 ¹ Jaratqan Iye Muwsağa bilay dedi:

² – Izrail jámiyetine bilay dep ayt: «Muxaddes bolıñ, óytkeni Qudayıñız Jaratqan Iye bolğan Men – muxaddespen.

³ Hár biriñiz óz ata-anañızdı húrmetleñ. Meniñ Shabbatıma ámel qılın. Men – Qudayıñız Jaratqan Iyemen.

⁴ Mennen júz burıp, jalğan qudaylarğa tabınbañ hám ózleriñizge butlardıñ músınlerin soğıp almañ. Men – Qudayıñız Jaratqan Iyemen.

⁵ Tatıwlıq qurbanlıgıñ ákelgeniñizde, onı Men qabil etetuğında etip usınıñ.

⁶ Qurbanlıqtıñ góshi soyılğan kúni yamasa erteñgi kúni jeliniwi tiyis, al úshinshi kúnge qalğan gósh jandırıp jiberilsin. ⁷ Eger qurbanlıqtıñ góshi úshinshi kúni jelinse, ol haram sanalıp, qurbanlıq qabil etilmeydi. ⁸ Onı jegen hár bir adam ayıbınıñ jazasın aladı, sebebi Jaratqan Iyeniñ aldında muxaddes bolğandı ayaq astı qılğan boladı. Oндаy adam xalıq arasınan joq qılınadı.

⁹ Atızındağı eginlerdi jıynağanıñızda, onıñ shetlerin ormay qaldırıp ketiñ, jerge túsken masaqlardı da jıynap almañ. ¹⁰ Júzim bağıñızdıñ zúraátin nárese qaldırmañ jıynap almañ. Jerge túsken júzimlerdi de terip almañ. Olardı jarlılarğa hám kelgindi

adamlarğa qaldırın. Men – Qudayıñız Jaratqan Iyemen.

¹¹ Urılıq qılmañ, hiylekerlik qılmañ hám bir-biriñizdi aldamañ. ¹² Meniñ atım menen ótirik ant iship, Qudayıñızdıñ atına til tiygizbeñ. Men – Jaratqan Iyemen.

¹³ Basqa bir adamnıñ mal-mülkin nahaqlıq hám zorlıq jolı menen qolğa kirgizbeñ. Jallanba jumısshınıñ is haqısın tańğa deyin uslap turmañ.

¹⁴ Gereñge ğargıs sóz aytpañ, soqırdıñ aldına súrnigetugın hesh nárese qoymañ. Qudayıñnan qorq. Men – Jaratqan Iyemen.

¹⁵ Húkim waqtında nahaqlıq etpe. Jarlılardı jaqlap, eki júzlilik qılmañ, baylardıñ da kewline qarap háreket qılmañ. Hár bir adamdı ádillik penen húkim etiñ. ¹⁶ Xalqıñızdıñ arasında mish-mish gáp tarqatıwshı bolmañ. Olardıñ ómirine qawıp tuwdırmañ. Men – Jaratqan Iyemen.

¹⁷ Júregiñizde tuwısqanıñızğa qarsı jek kóriwshilik bolmasın. Tuwısqanıñızdıñ ayıbın júzine aytıñ, sonda onıñ gúnasına sherik bolmaysız. ¹⁸ Ósh alıwshı bolmañ, óz xalqıñızdan bolğan birewge qarsı kek saqlamañ. Kerisinshe, óziñizdi súygeniñiz syyaqlı, janiñızdağı adamdı da súyiñ. Men – Jaratqan Iyemen.

¹⁹ Nızam-qağıydalarımá ámel qılınlar. Haywannıñ eki túrin bir-biri menen shağılıstırmañ. Atızındağı eki túrli tuqm ekpeñ. Ústiñizge eki túrli jipten toqılğan kiyim kiymeñ.

²⁰ Eger de bir adam basqa bir erkekke atastırılıp qoyılğan shorı qız benen jatsa, ol qızdıñ qunı tólenbegen yamasa ele azat etilmegen bolsa, onda ekewi de jazalansın, biraq óltirilmesin. Óytkeni qız ele azat etilmegen. ²¹ Sol

adam Jaratqan Iyege, Ushirasıw shatırımın aldına ayıp qurbanlıǵı ushın bir qoshqar alıp kelsin. ²² Ruwxaniy bul qoshqardı ayıp qurbanlıǵı ushın berip, sol adamdı Jaratqan Iyeniń aldında gúnasınan páklesin. Sonda ol adamnıń gúnası keshiriledi.

²³ Qanan eline kirgennen soń, hár túrli miywe aǵashın tikkenińizde, olardıń miywesin úsh jil dawamında haram sanap, onnan jemeńler. ²⁴ Al tórtinshi jılı sol aǵashlardıń barlıq miywesin shúkirlik sadaqası etip, Jaratqan Iyege baǵışlańlar. ²⁵ Besinshi jılı olardıń miywesin jewińizge boladı. Usılay qılsańız, miywe aǵashlarıńız mol miywesin beredi. Men – Qudayıńız Jaratqan Iyemen.

²⁶ Qanı aǵızılmaǵan góshten jemeń. Pal ashıwshılıq hám boljawshılıq penen shuǵıllanbań. ²⁷ Shekeńizdiń shashların kestirmeń, saqallarıńızdıń ushların qırıqpań. ²⁸ Marhumlar ushın aza tutqanıńızda, deneńizdi tilip jaraqatlamań, terińizdi testirip, hesh náirse jazdırmań. Men – Jaratqan Iyemen.

²⁹ Qızıńızdı buziqlıq qılıwǵa iytermelep, onı biyabıray qılmań. Bolmasa, buziqshılıq tarap, el uyatsız qılıqqa tolıp ketedi. ³⁰ Meniń Shabbatıma ámel qılıń, Muxaddes mákanıma húrmet kórsetiń. Men – Jaratqan Iyemen.

³¹ Árwaqlardı hám ruwxlardı shaqıratuǵınlarǵa barıp, olarǵa xabarlaspań. Olar sebepli ózerińizdi haramlamań. Men – Qudayıńız Jaratqan Iyemen.

³² Jası úlkenler aldında ornıńnan turıp, jası ullı adamlarǵa húrmet kórsetiń. Qudayıńızdan qorqıń. Men – Jaratqan Iyemen.

³³ Elińizde sizler menen birge jasap atırǵan kelgindilerge jawızlıq qılmań.

³⁴ Olarǵa óz jerlesińizdey qatnasta bolıń hám onı ózińizdi súygendeı etip súyiń. Óytkeni sizler de Mısırdá kelgindi boldıńız. Men – Qudayıńız Jaratqan Iyemen.

³⁵ Bir nárseniń uzınlıǵın, awırılıǵın hám sıyımlılıǵın ólshegenińizde na haqlıq qılmań. ³⁶ Tárezińiz, awırılıq taslarıńız, efa hám hin ólshem ıdıslarıńız durıs bolsın. Men sizlerdi Mısırdan alıp shıqqan Qudayıńız Jaratqan Iyemen. ³⁷ Barlıq qaǵıyda hám nızamıma ámel qılıp, olardı orınlańlar. Men – Jaratqan Iyemen».

Gúnanıń tólemi

20 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Izraillılardan yamasa arańızda jasap atırǵan kelgindi adamlardan birewi balasın Molox qudayına qurbanlıq qılsa, ol sózsiz óltirilsin. Xalıq onı tas boran qılsın. ³ Kim de kim óz balasın Moloxqa qurbanlıq qılıp, Meniń Muxaddes mákanımdı haramlasa hám muxaddes atıma til tiygizse, Men oǵan qarsı shıǵıp, onı óz xalqınıń arasınan joq qılamán. ⁴ Eger bir adam balasın Moloxqa qurbanlıq qılsa, bunı eldegi xalıq kórmegenge salıp, onı óltirmese, ⁵ Ózim sol adamǵa hám onıń xojalıǵına qarsı shıǵaman. Maǵan opasızlıq qılǵan adamnıń ózin hám onıń izinen júrip, Moloxqa tabınǵanlardıń hámмесin óz xalqınıń arasınan joq qılamán.

⁶ Kim de kim árwaqlardı hám ruwxlardı shaqıratuǵınlarǵa xabarlasıp, Maǵan opasızlıq qılsa, Men oǵan qarsı shıǵıp, onı óz xalqınıń arasınan joq qılamán. ⁷ Ózerińizdi Maǵan baǵışlańlar hám muxaddes bolıńlar.

Men – Qudayınız Jaratqan Iyemen.

⁸ Meniñ qağıydalarımá ámel qılıp, orınlap júrińler. Sebebi sizlerdi Ózime ajıratıp alıp, muxaddes qılatuğın Jaratqan Iyemen.

⁹ Ákesin yamasa anasın gárgáğan hár bir adam sózsiz óltirilsin. Anasın yamasa ákesin gárgáğanı ushın, ol adamnıñ qanı óz moynında qaladı.

¹⁰ Bir adam basqa birewdiń hayalı menen buzıqshılıq qılsa, onda ol adam da, hayal da sózsiz óltirilsin. ¹¹ Ákesiniń hayalı menen jatqan adam ákesin shermende qılğan boladı. Ekewi de sózsiz óltirilsin. Olardıń tógilgen qanı óz moynında qaladı. ¹² Eger bir adam óz kelini menen jatsa, ekewi de sózsiz óltirilsin. Sebebi olar buzıqlıq qılğan boladı hám olardıń qanı óz moynında qaladı. ¹³ Eger bir erkek adam hayal menen jatqanday qılıp, erkek penen jatsa, ekewi de jerkenishli is qılğan boladı. Olar sózsiz óltirilsin hám olardıń qanı óz moynında qaladı. ¹⁴ Eger bir adam qızına da, onıń anasına da úylense, ol uyatsız is qılğan boladı. Sizlerdiń arañızda usınday uyatsız háreketler bolmawı ushın, úshewi de otqa jandırılısın. ¹⁵ Eger bir erkek haywan menen jınısıy qatnas islese, adam da, haywan da sózsiz óltirilsin. ¹⁶ Eger bir hayal jınısıy qatnasta bolıw ushın, bir haywanǵa jaqınlassa, hayal da, haywan da sózsiz óltirilsin. Olardıń qanı óz moynında qaladı.

¹⁷ Bir adam ákesi yamasa anasınan tuwılǵan qarındasına úylenip, jınısıy qatnas qılsa, shermendelik boladı. Olardıń ekewi de xalıqtıń kóz aldında ashıq túrde joq qılınsın. Ol adam ógey qarındasınıń namısına tiygeni ushın, óz ayıbınıń jazasın tartadı. ¹⁸ Etegi kelip júrgen hayal menen jatıp, jınısıy

qatnasta bolǵan adam onıń etek kirin ashqan boladı, hayal da buǵan sherikles esaplanadı. Ekewi de xalıqtıń arasınan joq qılınsın.

¹⁹ Ákeńniń ájapa-qarındası yamasa anańniń ájapa-sińlisi menen jınısıy qatnas qılma. Óytkeni bul jaqın qanlasınıń namısı. Ekewińiz de óz ayıbınızdıń jazasın tartasızlar.

²⁰ Ákesiniń aǵa-inisiniń hayalı menen jatqan adam olardıń namısına tiygen boladı. Ekewi de gúnalarınıń jazasın tartadı hám perzent kórmey, ólip ketedi. ²¹ Tuwısqanınıń hayalına úylengen adam jerkenishli is qılğan boladı. Ol tuwısqanınıń namısına tiygeni ushın, olar perzent kórmey ótedi.

²² Meniń barlıq qağıyda hám nızamlarıma ámel qılıp, olardı orınladı. Sonda Men sizlerdiń jasawınız ushın alıp baratırǵan jer sizlerden kewli aynıp, qusıp shıǵarıp taslamaydı. ²³ Sizlerdiń aldınızdán quwıp shıǵaratuğın milletlerdiń úrp-ádetleri boyınsha jasamańlar. Sebebi olar usı jaman ádetlerdiń hámмесin islep kiyatır. Sonlıqtan Men olardan jerkendim. ²⁴ Sonda sizler olardıń jerlerine iyelik etesizler. Sút hám pal aǵıp turǵan sol jerdi sizlerge múlik etip beremen, degen edim. Sizlerdi basqa milletlerden ajıratıp qoyǵan Qudayınız Jaratqan Iye – Men bolaman.

²⁵ Sizler hadal hám haram sanalǵan haywanlar menen quslardı ajratıwınız kerek. Sizlerge haram dep aytqan haywanlar, quslar hám jer bawırlawshılardı jep, ózlerińizdi haramlamańlar. ²⁶ Meniń aldında muxaddes bolıńlar, óytkeni Jaratqan Iye bolǵan Men – muxaddespen. Maǵan tiyisli bolıwınız ushın, sizlerdi basqa xalıqlardan ajıratıp aldım.

²⁷ Árwaqlardı hám ruwxlardı sharıratuǵın erkek te, hayal da tas boran qılınıp, sózsiz óltirilsin. Olardıń qanı óz moynında qaladı».

Ruwxaniylerge tiyisli nızamlar

21 ¹Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

– Xaronnıń ulları bolǵan ruwxaniylerge bılay dep ayt: «Ruwxaniylerdiń hesh biri óz aǵayınlarınıń arasındaǵı bir marhumǵa jantasıp, ózin haramlamasın. ²Al eger de marhum óziniń jaqın tuwǵanı: anası, ákesi, ulı, qızı, aǵa-inisi yamasa ³úyindegi turmısqa shıqpaǵan ájapa-qarındası bolsa, onda onıń óligine jantasıp, ózin haramlawı múmkin. ⁴Biraq qáyin jurtı tárepinen birew qaytı bolsa, sol sebepli ózin haramlamasın.

⁵Ruwxaniyeler aza tutqanda shashın qırdırıp, saqallarınıń ushların qırqtırmasın hám denelerin tilip jaraqatlamasın. ⁶Olar Qudayı ushın muxaddes bolsın, Qudayınıń atına til tiygizbesin. Olar Jaratqan Iyege arnalǵan, yaǵnıy Qudayına awqat sıpatında berilgen sıylardı usınǵanı ushın muxaddes bolsın. ⁷Ruwxaniyeler buzıq yamasa zorlanǵan hayallarǵa hám ajırasqan hayallarǵa úylenbewi tiyis. Sebebi ruwxaniy Quday ushın muxaddes. ⁸Qudayınızǵa awqat sıpatında berilgen sıylardı usınatuǵın ruwxaniyeler bolǵanlıqtan, sizler de olardı muxaddes sanap, húrmet qılıń. Olar sizler ushın muxaddes. Óytkeni Men sizlerdi Ózime ajratıp alıp, muxaddes qılatuǵın Jaratqan Iye – muxaddespen. ⁹Eger bir ruwxaniydiń qızı buzıqlıq qılıp, ózin haramlasa, onda ol ózin de, ákesin de haramlaǵan boladı. Onda qız otqa jandırap jiberilsin.

¹⁰Basına maylaw mayı quyılıp, ruwxaniylik kiyimlerdi kiyiwge tayınlanǵan hám basqa ruwxaniyelerden ullı bolǵan bas ruwxaniy aza tutıp, shashların jayıp júrmesin hám kiyimlerin jırtpasın. ¹¹Ol hesh qanday ólige jaqınlaspasın, hátteki qaytı bolǵan ákesi, ya anası bolsa da, ózin haramlamasın. ¹²Aza tutıw ushın, ol Muxaddes shatırdaǵı xızmetin qaldırmasın, Qudaydıń Muxaddes shatırın haramlamasın. Sebebi maylanǵan ruwxaniy Qudayına baǵıshlanǵan. Men – Jaratqan Iyemen. ¹³Bas ruwxaniy tek ǵana pák qızǵa úylensin. ¹⁴Ol jesir, kúyewinen ajırasqan, zorlanǵan yamasa buzıq hayalǵa úylenbesin. Tek ǵana óz xalqınan bolǵan pák qızǵa úylensin. ¹⁵Solay etip, ol óz urpaǵın haramlanıwdan saqlasın. Sebebi Men onı Ózime ajratıp alıp, muxaddes qılǵan Jaratqan Iyemen».

¹⁶Jaratqan Iye Muwsaǵa jáne bılay dedi:

¹⁷– Xaronǵa bılay dep ayt: «Keleshikte áwladıńnan denesinde kemshiligi bar hesh bir adam awqat sıpatında beriletuǵın sıydı usınıw ushın Qudayına jaqınlamasın. ¹⁸Denesinde kemshiligi bar hesh bir adam qurbanlıq orınǵa jaqınlamasın: soqır, aqsaq, mayıp, sıqlsız, ¹⁹ayaǵı yamasa qolı sınıq, ²⁰búkir, irgejeyli, kózinde kemshiligi bar, qıshıma jarası bar, qotır hám jinısy qos tuqım bezi ezilgen adam. ²¹Ruwxaniy Xaronnıń urpaǵınan denesinde kemshiligi bar hesh bir adam Jaratqan Iyeniń awqatın, yaǵnıy Oǵan arnalǵan sıylardı usınıw ushın qurbanlıq orınǵa jaqınlamasın. ²²Degen menen, ol adam Qudayına usınılǵan muxaddes hám eń muxaddes awqattan jewine boladı. ²³Biraq ol Muxaddes

bólmedegi perdege hám qurbanlıq orıńǵa jaqınlamasın. Sebebi onıń de- nesinde kemshiligi bar. Ol muxaddes zatlarǵa jaqınlap, olardı haramlama- sın. Men olardı Ózime ajıratıp alıp, muxaddes qılatuǵın Jaratqan Iyemen».

²⁴ Muwsa Xaron menen ullaşına hám pútkil Izrail xalqına usılardı já- riyaladı.

Sıylardıń muxaddesligi

22 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bı- lay dedi:

² – Xaronǵa hám onıń ullařına bılay dep ayt: «Izrail xalqınıń Maǵan bere- tuǵın muxaddes sıylarına húrmet pe- nen qarasın, Meniń muxaddes atıma til tiygizbesin. Men – Jaratqan Iye- men. ³ Eger áwladınıńdan biri Izrail xalqınıń Maǵan alıp kelgen muxad- des sıylarına haram halda jaqınlassa, ol Meniń dárgayımnan joq qılınadı. Men – Jaratqan Iyemen.

⁴ Xaron urpaǵınan jaman teri ke- selligine duwshar bolǵan yamasa ji- nıısı aǵzasınan iriń ajıralıp shıqqan birewi taza bolmaǵansha, muxaddes sıylardı jemesin. Óli denege tiygeni ushın haram sanalǵan bir nársenge jantasqan, urıǵı aqqan, ⁵ adamdı ha- ram qılatuǵın jer bawırlawshılardıń birine yamasa bir nárseden haram sanalǵan bir adamǵa jantasqan ⁶ ruw- xaniy keshke deyin haram sanaladı. Ol suwǵa juwınbaǵansha muxaddes sıylardan jemesin. ⁷ Kún batqannan soń, ol taza sanaladı hám muxaddes sıylardan jewine boladı. Óytkeni bul onıń awqatı bolıp esaplanadı. ⁸ Ha- ram ólgen yamasa jabayı haywanlar tárepinen bawızlangan ólikti jep, ruw- xaniy ózin haramlamasın. Jaratqan Iye – Men bolaman.

⁹ Ruwxaniyler Meniń buyırıqlarıma ámel qılsın. Bolmasa gúnalarınıń ja- zasın tartadı, buyırıqlarımdı pisent etpegeni ushın óledi. Men – olardı Ózime ajıratıp alıp, muxaddes qıla- tuǵın Jaratqan Iyemen.

¹⁰ Ruwxaniydiń shańaraq aǵza- larınan bolmaǵan basqa hesh kim, ruwxaniydiń úyinde waqtınsha ja- sap atırǵan adam bolsın, xızmetshisi bolsın, muxaddes sıylardan jemesin. ¹¹ Biraq ruwxaniydiń pulǵa satıp al- ǵan yamasa úyinde tuwılǵan qul hám shorıları onıń awqatınan jewine bo- ladı. ¹² Ruwxaniydiń qızı ruwxaniy bolmaǵan adamǵa turmısqa shıqsa, ol baǵıshlap usınılǵan muxaddes sıylar- dan jemesin. ¹³ Biraq ol balası bolmay, jesir qalǵan bolsa yamasa kúyewinen ayırılısqan bolsa hám ákesiniń úyine qayıp kelgennen soń, qız waqtında- ǵıday úyinde jasasa, onda ákesiniń awqatınan jewine boladı. Al ruwx- niydiń shańaraqınan bolmaǵan hesh bir adam onnan jemesin.

¹⁴ Eger kim de kim bilmesten mu- xaddes sıydan jep qoysa, ol sol sıydıń ornın toltırıp, ústine besten bir bóle- ğin qosıp, ruwxaniyge qaytarıp ber- sin. ¹⁵⁻¹⁶ Ruwxaniyler Izrail xalqınıń Jaratqan Iyege alıp kelgen muxaddes sıyların basqa izraililardıń jewine jol qoyıp, ózlerine tiyisli muxaddes sıylar- dı haramlamasın. Bolmasa izraililar gúnaǵa batıp, jazaǵa tartıladı. Sebebi Men – qurbanlıqlardı Ózime ajıratıp, muxaddes qılatuǵın Jaratqan Iyemen».

Qabil etiletuǵın qurbanlıqlar

¹⁷ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹⁸ – Xaronǵa, onıń ullaşına hám pútkil Izrail xalqına bılay dep ayt: «Izrail xalqınan yamasa izrailililar

arasında jasap atırǵan kelgindilerden biri Jaratqan Iyege bergen wádesin orınlaw ushın yamasa óz iqtıyarı menen jandırılatuǵın qurbanlıq bermekshi bolsa, ¹⁹ qurbanlıǵınıń qabil etiliwi ushın, minsiz bir erkek iri mal yamasa mayda mal alıp kelsin. ²⁰ Kemshiligi bar hesh bir haywandı qurbanlıqqa usınbañlar. Óytkeni bular qabil etilmeydi.

²¹ Kim de kim bergen wádesin orınlaw ushın yamasa óz iqtıyarı menen Jaratqan Iyege tatıwlıq qurbanlıǵın beriw ushın iri mal yamasa mayda mal alıp kelse, onıń qabil etiliwi ushın ákelgen malı minsiz bolıwı tiyis. Onıń hesh qanday kemshiligi bolmasın.

²² Soqır, mayıp, jaraqatlangan, irińli jarası bar, qışıma jarası bar yamasa qotırı bar maldı Jaratqan Iyege usınbañlar hám Oǵan sıy qılıp, qurbanlıq orınnıń ústine qoymañlar. ²³ Al músheleriniń biri uzın yamasa kelte bolǵan iri mal yamasa mayda maldı iqtıyarlı túrde beretuǵın qurbanlıq ushın usınıwıńızǵa boladı. Biraq bunday maldı wáde etilgen qurbanlıq etip usınbañ, ol qabil etilmeydi. ²⁴ Tuqım bezi ezilgen, julınıp qalǵan yamasa kesip taslangan maldı Jaratqan Iyege usınbañlar, elińızde buǵan hesh qashan jol qoymañlar. ²⁵ Usınday kemshiligi bar maldı jat jerli adamnan alıp, Qudayǵa awqat sıpatında qurbanlıq etip bermeń. Sebebi bul mal zıyanlangan hám kemshiligi bar. Ol qabil etilmeydi».

²⁶ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

²⁷ – Buzaw, qozi yamasa ılaq jańa tuwılǵan waqtında jeti kún anasınıń qasında bolsın. Segizinshi kúnнен baslap, onı Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq etip berseńiz boladı. ²⁸ Iri

yamasa mayda maldı tuwǵan balası menen birge bir kúnde shalmañlar.

²⁹ Jaratqan Iyege minnetdarshılıq qurbanlıǵın bergen waqıtta, onı qabil etiletuǵın túrde usınıń. ³⁰ Onıń góshin sol kúni jep taslañ, azangá deyin awıstırmañ. Men – Jaratqan Iyemen.

³¹ Buyırıqlarıma boysınıp, olardı orınladıñlar. Men – Jaratqan Iyemen. ³² Meniń muxaddes atıma til tiygizbeñler. Izrail xalqı Meni muxaddes dep tán alsın. Sizlerdi Ózime ajratıp alıp, muxaddes qılatuǵın Jaratqan Iyemen. ³³ Qudayıńız bolıw ushın sizlerdi Mısırdan alıp shıqtım. Men – Jaratqan Iyemen.

Bayramlar

23 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Muxaddes jynalıs dep járiya qılınatuǵın bayramlarım, Jaratqan Iyege arnalǵan bayramlar mınalar boladı:

Shabbat, yaǵnıy dem alıs kúni

³ Altı kún jumıs isleń. Biraq jetinshi kún sizler ushın tolıq dem alatuǵın Shabbat kúni hám muxaddes jynalıs kúni boladı. Hesh qanday jumıs islemeń. Qaysı jerde jasanyaız da, Shabbat kúniń Jaratqan Iyege baǵışlañ.

Qutqarıw hám ashtıqsız nan bayramı

⁴ Belgilengen waqıtta muxaddes jynalıs dep járiya qılınatuǵın Jaratqan Iyege arnalǵan bayramlar mınalar: ⁵ Birinshi aydıń on tórtinshi kúni keshte Jaratqan Iyege arnalǵan Qutqarıw bayramı. ⁶ On besinshi kúni Jaratqan Iyege arnalǵan Ashıtıqsız nan bayramı bolsın. Solay etip, jeti kún ashtıqsız nan jeń. ⁷ Bayramnıń

birinshi kúni muxaddes jıynalıńız bolsın. Sol kúni kúndelikli jumısıńızdı islemeń. ⁸ Jeti kún dawamında Jaratqan Iye ushın qurbanlıq beriń. Jetinshi kúni muxaddes jıynalı bol-sın. Kúndelikli jumısıńızdı islemeń».

Birinshi zúraát

⁹ Jaratqan Iye Muwsağa bılay dedi:

¹⁰ – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Sizlerge beretuǵın elge kirip, arpa zúraátın jıynaǵanıńızda, jıynaǵan zúraátıńızdıń birinshi bawın ruwxaniyge ákelip beriń. ¹¹ Qabil etiliwi ushın, Shabbat kúninen keyingi kúni ruwxaniy bawdı Jaratqan Iyeniń aldında joqarı kóterip usınsın. ¹² Baw joqarı kóterip usınılǵan kúni Jaratqan Iyege bir jasar minsiz erkek toqlını jandırılatuǵın qurbanlıq etip usınıń. ¹³ Toqlı menen birge ǵálle sadaqası qılıp, záyıtún mayı aralastırılǵan bir efa sapalı unını onnan ekisin bersin. Bul – Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı. Jandırılatuǵın qurbanlıq penen birge ishımlık sadaqası etip, bir hin sharaptıń tórtten birin usınıń. ¹⁴ Qudayıńızǵa usı sadaqanı alıp keletuǵın künge deyin nan, quwırmash hám jańa pisken dán jemeńler. Qay jerde jasasańız da, bul áwladlar dawamında sizlerge máńgi qaǵıyda bolsın».

Hápteler bayramı

¹⁵ «Shabbat kúninen keyingi bawdı joqarı kóterip usınǵan kúnnen baslap, jeti hápte sanań. ¹⁶ Jetinshi Shabbattan keyin, eliwinshi kún baslanǵanda, Jaratqan Iyege taza biyday zúraátinen sadaqa ákeliń. ¹⁷ Jasap atırǵan jerińizden Jaratqan Iyege joqarı kóterip usınılatuǵın sadaqa etip, eki nan alıp keliń. Nanlar birinshi zúraátıńızden bolıp,

onnan eki efa sapalı unnan ashıtqı salınıp jawılsın hám bunı Jaratqan Iyege usınıń. ¹⁸ Nan menen birge jandırılatuǵın qurbanlıq ushın, Jaratqan Iyege bir jasardan bolǵan minsiz jeti erkek toqlı, bir buǵa hám eki qoshqardı alıp keliń. Ǵálle hám ishımlık sadaqası menen usınılatuǵın bul qurbanlıq Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı. ¹⁹ Gúna qurbanlıǵına bir teke, tatıwlıq qurbanlıǵına bir jasardan eki toqlı alıp keliń. ²⁰ Ruwxaniy eki toqlını birinshi biyday zúraátinen jabılǵan nan menen birge, Jaratqan Iyeniń aldında joqarı kóterip usınsın. Jaratqan Iyege baǵışlanıp, muxaddes bolǵan bul qurbanlıqlar ruwxaniylerge tiyisli. ²¹ Sol kúndi muxaddes jıynalı dep járiyalańlar hám kúndelikli jumıslarıńızdı islemeńler. Bul jasap atırǵan hár bir jerińizde áwladlarıńız dawamında máńgi qaǵıyda bolsın.

²² Jerińizdegi eginlerdi jıynaǵanıńızda, atızıńızdıń shetine deyin orıp almań. Túsip qalǵan masaqlardı jıynap almań. Olardı jarlılarǵa hám kelgindi adamlarǵa qaldırıń. Men – Qudayıńız Jaratqan Iyemen».

Kárnay bayramı

²³ Jaratqan Iye Muwsağa bılay dedi:

²⁴ – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Jetinshi aydıń birinshi kúni dem alıs kúni bolsın. Sol kúni kárnay shertilip, eslew kúni belgilensin hám muxaddes jıynalı ótkerilsin. ²⁵ Sol kúni kúndelikli jumısıńızdı islemeń, Jaratqan Iyege qurbanlıqlar usınıń».

Gúnadan pákleniw kúni

²⁶ Jaratqan Iye Muwsağa bılay dedi:

²⁷ «Jetinshi aydıń onınshı kúni Gúnadan pákleniw kúni. Sol kúni

muxaddes jynalis bolsın hám oraza tutıp, Jaratqan Iyege sıy usınıń. ²⁸ Sol kúni hesh qanday jumıs islemeń. Óytkeni Qudayınız Jaratqan Iyeniń aldında gúnalarınızdın páklenetuǵın kúnińiz boladı. ²⁹ Sol kúni oraza tutpaǵan hár bir adam óz xalqı arasınan joq qılınadı. ³⁰ Sol kúni qanday da bir jumıs islegen adamdı óz xalqı arasınan joq etemen. ³¹ Hesh qanday jumıs islemeń. Bul jasap atırǵan hár bir jerińizde áwladlar boyı máńgi qaǵıyda bolsın. ³² Sol kúni sizler ushın tolıq dem alatuǵın Shabbat kúni bolıp, oraza tutıń. Aydıń toǵızınshı kúniniń keshinen baslap, erteńgi keshke deyin Shabbat kúniń belgileń».

Qos bayramı

³³ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

³⁴ – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Jetinshi aydıń on besinshi kúninen baslap, jeti kún dawamında Jaratqan Iyege arnap, Qos bayramın belgileń. ³⁵ Bayramnıń birinshi kúni muxaddes jynalis ótkeriń. Sol kúni kúndelikli jumısıńızdı islemeń. ³⁶ Jeti kún dawamında kúnine bir márte Jaratqan Iyege sıy usınıń. Segizinshi kúni de muxaddes jynalis ótkeriń hám Jaratqan Iyege sıy usınıń. Bul saltanatlı jynalis boladı. Kúndelikli jumısıńızdı islemeń.

³⁷ Muxaddes jynalis dep járiya qılınatuǵın Jaratqan Iyege arnalǵan bayramlar usılar boladı. Bayramlarda Jaratqan Iyege arnalǵan sıylardı, jandırılatuǵın qurbanlıqlardı, ǵálle sadaqaların, basqa qurbanlıqlardı hám ishımlık sadaqaların belgilenen óz kúnlerinde alıp keliń. ³⁸ Bular Jaratqan Iyeniń Shabbatınan, Jaratqan Iyege arnap alıp keletuǵın sıylarınızdın, wáde hám iqtıyarlı qurbanlıqlarınızdın tısqarı bolsın.

³⁹ Jerlerińizdiń zúraátlerin jınap bolǵan waqtınızdı, jetinshi aydıń on besinshi kúninen baslap, jeti kún dawamında Jaratqan Iyege arnap Qos bayramın ótkiziń. Bayramnıń birinshi hám segizinshi kúni dem alıs kúni bolsın. ⁴⁰ Birinshi kúni miywe aǵashlarıńızdıń eń jaqsı miywelerin, palma aǵashınıń japıraqların, mol japıraqlı terektiń talların, dárya boyında ósetuǵın tallardıń shaqaların jınap, Qudayınız Jaratqan Iyeniń aldında jeti kún dawamında shadlanıń. ⁴¹ Bunı hár jılı jeti kún dawamında Jaratqan Iyeniń bayramı etip belgileń. Jıldıń jetinshi ayında belgilenetuǵın usı bayram áwladlarıńız dawamında máńgi qaǵıyda bolıp qalsın. ⁴² Jeti kún dawamında qosta jasań. Hár bir jergilikli izrailli qoslarda jasasın. ⁴³ Sonda kelleshek áwladlarıńız Izrail xalqın Mırsırdan alıp shıqqan waqtında, olardıń qoslarda jasaǵanın bilip aladı. Men – Qudayınız Jaratqan Iyemen».

⁴⁴ Usılay etip, Muwsa Izrail xalqına Jaratqan Iyege arnalǵan bayramlardı járiyaladı.

Jaratqan Iyeniń aldında janıp turatuǵın shıralar

24 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izrail xalqına buyırıq ber, olar shıralardıń hár kúni túnde janıp turıwı ushın, sapalı záytún mayınan alıp kelsin. ³ Xaron Ushirasıw shatırında, Kelisim sandıǵınıń aldındaǵı perdeniń sırtında shıralardıń keshten tańǵa deyin Meniń aldında sónbey janıp turıwın támiyinlesin. Bul áwladlarıńız dawamında máńgi qaǵıyda bolsın. ⁴ Xaron sap altınnan islegen shıra qoyǵıstıń ústine shıralardı ornatsın.

Shiralar Jaratqan Iyeniń aldında hámme waqıtta úzliksiz janıp tursın.

Jaratqan Iyege usınılgan nanlar

⁵ – Sapalı unnan on eki shórek nan jap. Hár bir nan onnan eki efa muǵdarındaǵı unnan jabılsın. ⁶ Olardı Jaratqan Iyeniń aldındaǵı sap altınnan islengen stolǵa altaw-altawdan eki jerge ústi-ústine qoy. ⁷ Bulardıń qasına taza xosh iyisli shayırdan qoyıp shıq. Bul xosh iyisli shayır nannıń ornına tolıq sadaqanıń belgisi etip, Jaratqan Iyege usınıladı. ⁸ Hár Shabbat kúni bul nanlar Jaratqan Iyeniń aldına qoyılsın. Bul Izrail xalqınıń máńgi wazıypası bolsın. ⁹ Nanlar Xarongá hám onıń ullarına tiyisli, olar nanlardı muxaddes jerde jesin. Öytkeni bul Jaratqan Iyege beriletuǵın sıylardıń júdá muxaddes bólegi bolıp, olardıń máńgi payı boladı.

Qudayǵa til tiygizgeniń aqıbeti

¹⁰ Bir kúni anası izrailli, ákesi mısırlı bolǵan bir adam ordada izrailli bir adam menen jánjellesip qaldı. ¹¹ Izrailli hayaldıń ulı Jaratqan Iyege til tiygizip, nálet ayttı. Sonda onı Muwsanıń aldına alıp keldi. Sol jigittiń anası Dan urıwınan bolǵan Dibriydiń qızı Shelomit edi. ¹² Sol adamdı qamaqqa alıp, Jaratqan Iyeniń húkimin kútti.

¹³ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹⁴ – Onı ordanıń sırtına alıp shıǵıń. Ol aytqan náletti esitken hár bir adam qolların sol adamnıń basına qoysın hám pútkil jámiyet onı tas boran qılsın. ¹⁵ Izrail xalqına bılay dep ayt: «Kim de kim Qudayın náletlese, gúnasınıń jazasın tartadı, ¹⁶ yaǵnıy Jaratqan Iyege til tiygizgen adam sózsiz óltiriledi. Pútkil jámiyet onı tas boran qılsın.

Jaratqan Iyege til tiygizgen adamnıń kelgindi yamasa jergilikli adam bolıwına qaramastan, ol óltirilsin.

¹⁷ Adam óltirgen hár bir adam sózsiz óltirilsin. ¹⁸ Basqa birewdiń malın óltirgen adam ornına bir mal berip, alǵan janınıń ornın jan menen ótesin. ¹⁹ Kim de kim janındaǵı adamdı jaraqatlasa, oǵan da sonday jaraqat jetkiziliwi kerek. ²⁰ Sınıqqa sınıq, kózge kóz, tiske tis. Yaǵnıy basqanı qalay jaraqatlaǵan bolsa, ózi de solay jaraqatlansın. ²¹ Mal óltirgen adam maldıń qunın tólesin, adam óltirgen bolsa, óltirilsin. ²² Kelgindi adam ushın da, jergilikli adam ushın da birdey nızam qollanıladı. Men – Qudayınıız Jaratqan Iyemen».

²³ Muwsa bulardı Izrail xalqına aytıp bolǵannan soń, xalıq Jaratqan Iyege til tiygizgen adamdı ordanıń sırtına alıp shıqtı da, onı tas boran qılıp óltirdi. Solay etip, Izrail xalqı Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergен buyrıǵın orınladı.

Shabbat jılı

25 ¹ Jaratqan Iye Sinay tawında Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Men sizlerge berip atırǵan elge kirgenińizde, Jaratqan Iyeniń húrmetine hár jetinshi jılı jerge egin ekpey, dem alıs berin. ³ Altı jil atızlarınıızǵa egin egińler, júzimlerdiń shaqaların putap, ónimlerin jynańlar. ⁴ Biraq jetinshi jılı jer ushın dem alıs jılı, yaǵnıy Jaratqan Iyege arnalǵan Shabbat jılı bolsın. Atızlarǵa egin ekpeńler, júzimzarlarınıızdı putamańlar. ⁵ Ózliginen ósip shıqqan hasıldı orıp, shaqaları putalanbaǵan júzimlerdi saqlap qoyıw ushın, jıynap almańlar. Jer tolıǵı

menen bir jil dem alsın. ⁶Dem als jilinda ózliginen ósip shıqqan hár qanday jerdiń óniminiń ózi sizler ushın, qul hám shorılarıńız, jallanba xızmetshiler hám arañızda jasap atırǵan kelgindiler ushın awqat boladı. ⁷Jerde ósip shıqqan hasıllar mallarıńızǵa da, jabayı haywanlarǵa da azıq boladı».

Qutlı jil

⁸ «Jeti jilda bir márte belgilenetugin Shabbat jiliniń jeti márte ótiwin baqlañ. Shabbat jili jeti márte ótkende, barlıǵı bolıp qırıq toǵız jil boladı. ⁹Keyingi jildiń jetinshi ayınıń onınshı kúni, yaǵnıy Gúnadan pákleniw kúni pútkil el boylap qattı dawıslap kárnay shertilsin. ¹⁰Usı eliwinshi jildi muxaddes dep sanańlar hám pútkil el xalqı ushın azatlıq járiyalańlar. Usı jil sizler ushın Qutlı jil boladı. Hár bir adam óziniń jer mülkin qaytarıp alsın hám qul bolǵan hár bir adam azat bolıp, óz tiyresine qaytsın. ¹¹Eliwinshi jil sizler ushın Qutlı jil bolsın. Usı jili egin ekpeńler, ózi ósip shıqqan eginlerdi orıp alıp, saqlamańlar, shaqası putalanbaǵan júzimlerdi jynamańlar. ¹²Óytkeni usı jil Qutlı jil hám bul sizler ushın muxaddes bolsın. Tek atızdan tuwrıdan-tuwrı alınǵan zúráátti jerler.

¹³Qutlı jili hár bir adam óziniń jer mülkin qaytarıp alsın. ¹⁴Eger bir adamǵa jer satatuǵın bolsań yamasa onnan jer satıp alatuǵın bolsań, bir-birińizge nahaqlıq qılmań. ¹⁵Jerdiń bahası keyingi Qutlı jilǵa shekemgi jerdiń jetistiretuǵın zúrááti boyınsha bahalansın. ¹⁶Eger aldında ele kóp jil bolsa, bahası artsın, al azǵantay jil qalǵan bolsa, onda bahası túsirilsin. Sebebi saǵan atızdı emes, al onıń zúráátiniń muǵdarın satadı.

¹⁷Bir-birińizge nahaqlıq qılmańlar, Qudayıńızdan qorqıńlar. Men – Qudayıńız Jaratqan Iyemen.

¹⁸Qaǵıydalarımámel qılıp, nızamıńız boyınsańız, sonda elinińizde tınıshlıq ishinde jasaysızlar. ¹⁹Jer óz zúráátin berip, sizler toyasızlar hám ol jerde tınıshlıq ishinde jasaysızlar. ²⁰Sizler: «Jetinshi jili jerimizge egin ekpesek, zúráátimizdi jynamasaq, onda ne ishıp-jeymiz?» – dep sorawıńız múmkin. ²¹Men altınshı jili sizlerge sonday bereket jiberemen, jer sizler ushın úsh jilliq zúráát beretuǵın boladı. ²²Segizinshi jili jerlerińizge egin ekkenińizde de, toǵızınshı jili zúráátinińizdi jynayman degenshe, sol altınshı jili jynaǵan zúráátinińizden jeysizler.

²³Jeriniń pútkilley menshikke satılmasın. Óytkeni olar Maǵan tiyisli. Al sizler bul jerge kelgindi hám jat jerlisizler. ²⁴Jerin satqan adamǵa óziniń jerin qaytarıp satıp alıwına jol qoyıńlar. ²⁵Eger tuwısqanlarıńızdan biri gedeylenip, jeriniń bir bólegin satıp jibergen bolsa, onıń eń jaqın ámeńgeri kelip, jerdi qaytarıp satıp alsın. ²⁶Jerin satıp alatuǵın ámeńgeri bolmasa, onda ol adam jaǵdayı jaqsılanıp, jeterli pul jynasa, ²⁷jerdi satqannan keyingi jillardıń hám Qutlı jilǵa deyingi jillardıń zúráátiniń bahasın esaplap, jerdi satıp alǵan adamǵa tólesin. Sonnan keyin, ol óz jerine ózi iyelik qılsın. ²⁸Al onıń jerin qaytarıp satıp alatuǵın puli bolmasa, jer Qutlı jilǵa deyin satıp alǵan adamǵa tiyisli bolıp turadı. Sol jili jer satıp alǵan adamnan alınıp, satqan adam óz jerine qaytadan iyelik qılsın.

²⁹Eger kim de kim diywal menen qorshalǵan qala ishindegi úyin satasa, satqan adam bir jilǵa deyin úyin

qaytarıp satıp alıw huqıqına iye boladı. ³⁰ Eger ol úyin bir jil ishinde qaytarıp satıp ala almasa, onda úy satıp alǵan adamnıń mülkine aylanıp, ol hám onıń násilı úydiń máńgi iyesi bolıp qaladı. Qutlı jilda da úy jańa iyesiniń qolınan qaytarıp alımbaydı. ³¹ Al diywal menen qorshalmaǵan awıllardaǵı úyler atızlar sıyaqlı esaplansın. Bunday úylerdi aldınǵı iyesi qaytarıp satıp alıw huqıqına iye boladı, Qutlı jilda úydi satıp alǵan adam onı qaytarıp beriwı tiyis.

³² Al lebiyliler ózlerine tiyisli qalalarda satqan úylerin hámme waqıtta qaytarıp satıp alıw huqıqına iye bolsın. ³³ Lebiyliler qaytarıp satıp alatuǵın usınday mülükler, yaǵnıy lebiylilerge tiyisli bolǵan qalalardaǵı satılǵan hár bir úyler Qutlı jilda óz iyesine qaytarıp berilsin. Sebebi qalalardaǵı lebiylilerdiń úyleri Izrail xalqınıń arasındaǵı olardıń mülki bolıp esaplanadı. ³⁴ Olardıń qalalarınıń átirapındaǵı jaylawlar bolsa, ulıwma satılmasın. Öytkeni bular olardıń máńgilik mülki».

Jarlılarǵa járdem beriw

³⁵ «Eger bir tuwısqanıńız jarlılanıp, mıtáj awhalǵa túsip qalsa, oǵan járdem beriń. Ol sizlerdiń arañızda kelgindi yamasa jat jerli sıyaqlı jasasın. ³⁶ Ol adamnan pul hám awqat ushın ústeme óndirip almań. Qudaydan qorqıń, tuwısqanıńızdıń arañızda jasawına jol qoyıń. ³⁷ Oǵan ústeme berip, pul óndirmeń hám awqattı ózinińizge kiris qılıw ushın bermeńler. ³⁸ Men Qanan elin sizlerge beriw ushın hám Qudayınız bolıw ushın, sizlerdi Mısırdan shıǵarıp alǵan Qudayınız Jaratqan İyemen.

³⁹ Eger arañızda jasap atırǵan izrailli bir tuwısqanıńız jarlılanıp qalsa hám ol qul sıpatında saǵan satılsa,

onı qulday etip jumsamań. ⁴⁰ Oǵan úyińizdegi jallanba jumısshı yamasa kelgindi sıyaqlı qatnasta bolıń. Ol saǵan Qutlı jılǵa deyin xızmet qılısın. ⁴¹ Qutlı jilda balaları menen birge azat bolsın. Olar óz tiyresine, ata-babalalarınıń jer mülkine qaytsın. ⁴² Sebebi izrailliler Meniń Mısırdan shıǵarıp alǵan qullarım boladı. Sonlıqtan olar qul sıyaqlı satılmasın. ⁴³ Oǵan xojayınlıq qılıp, qatal qatnasta bolmań. Qudayınızdan qorqıń.

⁴⁴ Qullarınız hám shorılarınız átirapınızdıǵı xalıqlardan bolsın. Qul hám shorını olardıń arasınan satıp alıwınızǵa boladı. ⁴⁵ Jáne de, arañızda jasap atırǵan kelgindilerdiń balaların satıp alıp, olarǵa xojayın bola alasızlar. ⁴⁶ Olardı miyras qılıp, balalarıńızǵa qaldırıp kete alasızlar. Olar ómir boyı sizlerge qul boladı. Biraq izrailli tuwısqanlarıńızdıń birine xojayınlıq qılıp, qatal qatnasta bolmań.

⁴⁷ Arañızda jasap atırǵan kelgindi yamasa jat jerli bir adam bayıp ketip, gedeylengen bir izrailli tuwısqanıńız oǵan yamasa onıń urpaqlarınan birine qul sıpatında satılsa, ⁴⁸ izrailli adam qunı tólenip, azat bolıw huqıqına iye boladı. Onıń aǵayın-tuwǵanlarınıń biri onıń qunın tólep, azat qılısın. ⁴⁹ Sonday-aq ákesiniń aǵası, atalas tuwısqanı yamasa jaqın aǵayınleriniń biri onı qaytarıp satıp alıp, onı azat qılıwı múmkin. Yamasa ózi jeterli pul toplasa, óziniń azatlıǵın qaytarıp alıwına boladı. ⁵⁰ Ol xojayını menen esaplasıwı kerek. Ózin satqan jıldan Qutlı jılǵa deyingi jıllardı esaplasın. Azatlıǵınıń qunı qalǵan jıllardıń sanı boyınsha bir jumısshınıń kúnlik is haqısınıń esabı boyınsha tólensin. ⁵¹ Eger de Qutlı jılǵa kóp jıllar qalsa,

onda azatlıq qunın ózi satılğan bahağa tiykarlanıp tólesin. ⁵² Eger Qutlı jılğa azgántay jil qalsa, onda usı boyınsha esaplasıp, óziniń azatlıq qunın tólesin. ⁵³ Ol xojayınıńnıń qasında bir jılğa jallanğan jumısshı sıyaqlı bolıp jasawı kerek. Xojayınıńnıń oğan qatal qatnasta bolıwına jol qoyma.

⁵⁴ Eger satılğan tuwısqanıńız usı jollar menen azat bola almasa, Qutlı jilda balaları menen birge azat etilsin. ⁵⁵ Öytkeni izraillilar Meniń qullarım, Mısırdan Ózim shıǵarıp alǵan qullarım boladı. Men – Qudayınıń Jaratqan Iyemen».

Qudayǵa boysınǵanlardıń jarılqanıwı

26 ¹ «Ózlerińizge jalǵan qudaylardıń músinlerin islemeńler, kiyeli taslardı yamasa oyıp islengen taslardı ornatpańlar. Sebebi Men – Qudayınıń Jaratqan Iyemen. ² Meniń Shabbatıma ámel qılıń, Muxaddes mákanıma húrmet kórsetiń. Men – Jaratqan Iyemen.

³ Eger qaǵıydalarım boyınsha jasap, buyırıqlarımdı dıqqat penen orınlap júrsenińiz, ⁴ jawındı óz waqtında jawdıraman. Jer óz zúráátin, miywe aǵashlar óz miywelerin beredi. ⁵ Zúráátinińz sonshellı mol bolǵanlıqtan, júzim jıynaytuǵın waqıtqa deyin qırman aydaysızlar, egis waqtına deyin júzim jıynaysızlar. Azıq-awqatınıńz kóp boladı hám elińizde qáwipsiz jasaysızlar.

⁶ Elińizde tınıshlıq saqlayman, tınısh jatıp-turasızlar, hesh kim sizlerdi qorqıtı almaydı. Jirtqısh haywanlardı jerińizden quwıp shıǵaraman. Jerińiz sawash sebepli wayran bolmaydı. ⁷ Dushpanlarıńızdı quwasızlar, olar sizlerdiń qılıshlarıńızdıń soqqınsınan

aldıńızda jerge qulaydı. ⁸ Besewińiz júz adamdı, júzińiz on mın adamdı quwatuǵın bolasızlar. Dushpanlarıńızdı qılıshstan ótkerip, jeńiske erisesizler. ⁹ Sizlerge Óz názerimdi salaman, sizlerdi ósip-óndirip, kóbeytemen. Sizler menen dúzgen kelisimime sadıq qalaman. ¹⁰ Buringı zúráátinińızdı jep tawısa almaysızlar. Jańadan alǵan zúráátinińge orın bosatıw ushın buringı zúráátinińızdı shıǵarıp taslaytuǵın bolasızlar. ¹¹ Mákan jayımdı sizlerdiń arañızǵa quraman, sizlerden jerkenip, júz burmayman. ¹² Sizlerdiń arañızda jasaytuǵın Qudayınıń bolaman. Sizler de Meniń xalqım bolasızlar. ¹³ Men sizlerdi Mısır elindegi qullıqtan qutqarǵan Qudayınıń Jaratqan Iyemen. Moyıntırıǵıńızdı sindirip tasladım hám baslarıńızdı kóterip júriwge múmkinshilik berdim».

Qudayǵa boysınbawshılıqtıń jazası

¹⁴ «Biraq Maǵan qulaq aspay, pút-kil buyırıqlarımdı orınlamasañız, jazalanasızlar. ¹⁵ Qaǵıydalarımnan júz burıp, nızamlarımnan jerkenip, buyırıqlarıma boysınbasañız hám kelisimimdi buzsañız, ¹⁶ onda sizlerge minaday jaza jiberemen: ústińizge qorqınısh dóndiremen. Ókpe keseligi hám ısıtpa kózlerińizdiń nurın sóndirip, janińızdı kemiredi. Tuqımdı bosqa egetuǵın bolasızlar, sebebi zúráátinińızdı dushpanlarıńız jeytuǵın boladı. ¹⁷ Sizlerge Ózim qarsı shıǵaman. Dushpanlarıńız sizlerdiń ústińizden jeńiske erisedi. Sizlerdi jek kóretuǵınlar sizlerge húkimdarlıq qıladı hám izińizden hesh kim quwmasa da, qashatuǵın bolasızlar.

¹⁸ Eger bularǵa da qaramay, Maǵan qulaq salmasañız, gúnalarıńızdıń

jazasın jeti ese arttıraman. ¹⁹ Qaysar menmenligiñizdi joq qılaman. Aspanıñızdı temir sıyaqlı, jeriñizdi qola sıyaqlı qılaman. ²⁰ Kúshiñizdi bosqa sarplay-sızlar, jeriñiz óz zúraátın, miywe ağashlarıñız miywesin bermeytuğın boladı.

²¹ Eger bunnan keyin de qarsı shıǵıwdı dawam etseñiz, Maǵan qulaq salıwdı qálemeseñiz, gúnalarıñızdıñ jazasın jeti esege arttıraman. ²² Sizlerge qarsı jabayı haywanlardı jiberemen. Olar sizlerdi balalarıñızdan ayırıp, mallarıñızdı qırıp taslaydı. Sonda sizlerdiñ sanıñız azayıp, jollarıñız bosap qaladı.

²³ Bunıñ menen de tuwrı jolǵa túspey, Maǵan qarsı shıǵıwdı dawam etseñiz, ²⁴ Men de sizlerge qarsı shıǵıp, gúnalarıñız ushın sizlerdi jeti ese jazalayman. ²⁵ Kelisimimdi buzǵanıñız ushın basiñızǵa sawash dóndirip, jazalayman. Qalalarıñızǵa sheginip, tıǵılsañız, arañızǵa illet jiberemen hám sizlerdi dushpanıñızǵa táslim qılaman. ²⁶ Bir tislem nangá zar qılaman. Sonda on hayal nanların bir tandırda jabatuğın boladı. Naniñız az-azdan, ólshep beriletuğın boladı. Sizler bunı jegeniñiz benen de, buǵan toymaysızlar.

²⁷ Bulardan keyin de Maǵan jáne qulaq salmay, Maǵan qarsı shıqsañız, ²⁸ onda Men de ǵázep penen sizlerge qarsı shıǵaman hám gúnalarıñızdıñ jazasın jeti esege kóbeytemen. ²⁹ Ashlıq sebepli ul-qızlarıñızdıñ denesin jeytuğın bolasızlar. ³⁰ Tabınatuğın orınlarıñızdı qulatıp, tútetki tútetiletuğın orınlarıñızdı joq qılaman. Ólikleriñizdi jansız butlarıñızǵa qosıp úyemen, sizlerden jerkenetuğın bolaman. ³¹ Qalalarıñızdı wayran qılıp, muxaddes orınlarıñızdı buzıp taslayman. Maǵan usıñan xosh iyisli

sadaqalarıñızdı qabil etpeymen. ³² Eliñizdi wayran qılaman, ol jerge jaylasatuğın dushpanlarıñız bul awhalǵa qattı tañ qalısatuğın boladı. ³³ Sizlerdi bolsa, basqa xalıqlardıñ arasına tarqatıp jiberip, qılıshım menen sizlerdiñ iziñizge túsip alaman. Eliñiz bosap qaladı, qalalarıñız wayran boladı. ³⁴ Sizler dushpanlarıñızdıñ elinde jasap atırǵanıñızda, jeriñiz bosap qaladı. Sol waqıtları Shabbat jıllarınıñ ornın toltırıp, dem aladı. ³⁵ Jeriñiz wayran bolıp, bosap qalǵan waqıtta dem aladı. Sebebi sizler eliñizde jasap atırǵan waqtıñızda, Shabbat jılları jeriñizge dem bermegen ediñiz.

³⁶ Dushpanlarıñızdıñ jerlerinde aman qalǵanlarıñızdıñ júregine sonday bir qorqınish salaman, hátteki, japıraqtıñ sıtırılısınan da qılısthan qashqanday bolıp qashasızlar. Sizlerdiñ iziñizden hesh kim túspe de, qashıp, jıǵılasızlar. ³⁷ Sizlerdi hesh kim quwmasa da, qılısthan qashqanday bolıp, bir-biriñizge súrnigip jıǵılasızlar. Dushpanlarıñızǵa qarsı tura almay-sızlar. ³⁸ Solay etip, basqa xalıqlardıñ arasında joq bolasızlar. Dushpanlarıñızdıñ jerleri sizlerdi jutıp jiberedi. ³⁹ Aman qalǵanlarıñız bolsa, dushpan jerlerinde ózleriñizdiñ hám ata-babalardıñızdıñ gúnaları sebepli dimarıñız qurıp, azap shegesizler.

⁴⁰ Biraq sizler ózleriñizdiñ hám atababalardıñızdıñ gúnaların, Maǵan qıyanet etkenleriñizdi hám Maǵan qarsı islegen isleriñizdi tán alasızlar. ⁴¹ Sebebi gúnalarıñız sebepli sizlerge qarsı shıǵıp, dushpanlarıñızdıñ jerine alıp baraman. Endi tas júrekleriñizdi jum-sartıp, ayıplarıñızdıñ jazasın óteysizler. ⁴² Sonda Men de Yaqıp, Ísaq hám Ibrayım menen dúzgen kelisimimdi

hám sizlerge wáde qılıp bergen jerdi esleymen. ⁴³ El wayran bolıp, bosap qalğan waqıtları Shabbat jıllarınıń ornın toltırıp, dem aladı. Sizler islegen gúnalarınızdıń jaza múddetin ótey-sizler, óytkeni sizler nızamларımnan bas tartıp, qağıydalarımnan jerkendińiz. ⁴⁴ Bularǵa qaramay, Men dushpan jerlerinde bolǵan sizlerden bas tartpayman, sizlerden jerkenip, tolıǵı menen qırıp taslamayman. Sizler menen dúzgen kelisimimdi buzбайman. Sebebi Men sizlerdiń Qudayınız Jaratqan Iyemen. ⁴⁵ Qudayınız bolıw ushın, basqa xalıqlardıń kóz aldında Mısırdan alıp shıqqan ata-babalarınız benen dúzgen kelisimimdi sizler ushın esleymen. Men – Jaratqan Iyemen».

⁴⁶ Jaratqan Iyeniń Sinay tawında Muwsa arqalı Izrail xalqına bergen qağıydaları, nızamları hám kórsetpeleri usılardan ibarat edi.

Бағишланған адамнıń hám mal-múliktiń qunı, olardı qaytarıp alıw tártibi

27 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Eger kim de kim bir adamdı Jaratqan Iyege baǵıshlawǵa wáde berse, sol adamnıń qunı ushın beriletuǵın tólemi tómen degidey mólsherde bolsın. ³ Bul tólemniń qunı mınaday boladı: jigirma jastan alpıs jasqa deyingi er adamlar ushın Muxaddes orın ólshemi menen eliw shekel^a gúmis, ⁴ al hayallar ushın otız shekel gúmis. ⁵ Bes jastan jigirma jasqa deyingi er adamlar ushın jirgirma shekel, al hayal-qızlar ushın on shekel. ⁶ Bir aylıq bópeden bes jasqa

deyin bolǵan er balalar ushın bes, qızlar ushın úsh shekel gúmis. ⁷ Eger alpıs yamasa onnan joqarı jasta bolsa, onda erkekler ushın on bes shekel gúmis, al hayallar ushın on shekel gúmis tólesin. ⁸ Eger wáde bergен adam jarlı bolıp, belgilengen bahanı tólewge shaması kelmese, baǵıshlangan adamdı ruwxaniyge alıp barsın. Ruwxaniy wáde bergен adamnıń jaǵdayına qaray, baha belgilesin.

⁹ Eger Jaratqan Iyege wáde qilingan mal qurbanlıqqa shalıwǵa bolatuǵın mal bolsa, ol Jaratqan Iyege baǵıshlangan muxaddes bolıp esaplanadı.

¹⁰ Wáde qılǵan adam Jaratqan Iyege baǵıshlaǵan malın jaqsısınıń ornına jamanın yamasa jamanınıń ornına jaqsısın almasırmасın. Eger ol maldı almasırsa, almasırilǵan mal menen ekewi de Qudayǵa tiyisli bolıp, muxaddes sanaladı. ¹¹ Eger Jaratqan Iyege arnap ákelingen sıy haram sanalǵan mallardan bolsa, onı ruwxaniyge alıp barsın. ¹² Ruwxaniy maldıń jaqsı-jamanına qarap, baha belgilesin hám onıń bahası solay qalsın. ¹³ Eger iyesi maldı qaytarıp satıp alıwdı qálese, ruwxaniy tárepinen belgilengen bahanıń ústine besten bir bólegin qosıp tólesin.

¹⁴ Eger bir adam óziniń úyin sıy qılıp, Jaratqan Iyege baǵıshlasa, ruwxaniy úydiń jaqsı-jamanına qarap, onıń bahasını belgilesin. Ruwxaniy úyge qanday baha belgilese, úydiń bahası sonday boladı. ¹⁵ Eger sol adam baǵıshlaǵan úyin qaytarıp satıp alıwdı qálese, ruwxaniydiń belgilegen bahasınıń ústine besten bir bólegin qosıp tólesin. Sonda úy qaytadan óziniki bolıp qaladı.

a **27:3** *Eliw shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

¹⁶ Eger bir adam babasınan qalğan miyras atızınıñ bir bólegin Jaratqan Iyege bağıshlawdı qálese, atızğa egi-letuǵın tuqımnıñ muǵdarı boyınsha bahası belgilensin. Bir xomer^a arpa tuqımı egiletuǵın atızdıñ bahası eliw shekel gúmis boladı. ¹⁷ Eger atız Qutlı jilda bağıshlansa, bunıñ bahası belgilengen tolıq baha boyınsha qalsın.

¹⁸ Eger atız Qutlı jildan soñ bağıshlansa, ruwxaniy keyingi Qutlı jılǵa deyin qalğan jillardıñ sanı boyınsha atızdıñ bahasın belgilesin. Atızdıñ bahası soǵan sáykes tómen boladı. ¹⁹ Eger sol adam atızın qaytarıp alıwdı qálese, ol atızğa belgilengen bahanıñ ústine besten bir bólegin qosıp tólesin. Sonda atız jáne óziniki bolıp qaladı. ²⁰ Biraq sol adam atızdı ózine qaytarıp satıp almaasa hám atız basqa birewge satılğan bolsa, onda atızdıñ iyesi atızdı ózine qaytarıp satıp ala almaydı. ²¹ Atız Qutlı jılǵa deyin tursa, onda bul Jaratqan Iyege bağıshlangan bolıp, muxaddes sanaladı hám atız ruwxaniylerge tiyisli bolıp qaladı.

²² Eger bir adam satıp alǵan, yaǵnıy babasınan miyras bolmaǵan atızın Jaratqan Iyege bağıshlasa, ²³ ruwxaniy Qutlı jılǵa deyin qalğan jillar boyınsha onıñ bahasın belgilesin. Ol adam belgilengen bahanı sol kúni-aq tólesin hám tólem Jaratqan Iyege tiyisli bolıp, muxaddes sanaladı. ²⁴ Keyingi Qutlı jilda atız birinshi iyesine qaytarıp berilsin. ²⁵ Hár bir belgilengen baha Muxaddes orınıñ shekeli boyınsha belgilensin. Bir shekel jigirma geradan^b ibarat.

²⁶ Iri hám mayda mallarınızdıñ birinshi tuwılǵan tóllerini Jaratqan Iyeniki

bolıp, olardıñ hesh qaysısın Jaratqan Iyege bağıshlamañ. Sebebi ol Jaratqan Iyege tiyisli. ²⁷ Biraq birinshi tuwılǵan mal haram sanalğan mallardan bolsa, ol ushın ruwxaniydiñ belgilegen bahasın hám onıñ ústine besten bir bólegin qosıp tólep, maldı qaytarıp alıwına boladı. Eger ol qaytarıp alınbasa, onda mal belgilengen bahaǵa basqa birewge satıladı.

²⁸ Jaratqan Iyege tolıǵı menen bağıshlangan adam, mal hám miyrastan qalğan atızdıñ hesh biri satılmasın hám qaytarıp alınbasın. Óytkeni Jaratqan Iyege tolıǵı menen bağıshlangan hár bir nárse Jaratqan Iyege tiyisli bolıp, júdá muxaddes sanaladı. ²⁹ Ólimge tapsırılğan adam aqshaǵa qaytarıp satıp alınbasın, ol sózsiz ótirilsin.

³⁰ Jerdiñ zúraáti bolsın, miywe aǵashtıñ jemisi bolsın, jerden ónip shıǵatuǵın hár bir zúraáttiñ onnan biri Jaratqan Iyege tiyisli. Bular Jaratqan Iyege tiyisli bolıp, muxaddes sanaladı. ³¹ Eger bir adam onnan biriniñ bir bólegin qaytarıp alıwdı qálese, onda ol bahasınıñ ústine besten bir bólegin qosıp tólewi tiyis. ³² Barlıq iri hám mayda mallardıñ onnan birine kelsek, shopannıñ tayaǵınıñ astınan ótken hár bir onınshı mal Jaratqan Iyege tiyisli bolıp, muxaddes sanaladı. ³³ Hesh kim mallardı jaqsı hám jaman dep ayırıp, bir-biri menen almashtırmasın. Eger de mal almashtırılса, onda eki mal da muxaddes sanaladı hám onı qaytarıp satıp alıwǵa bolmaydı».

³⁴ Jaratqan Iyeniniñ Sinay tawında Izrail xalqına Muwsa arqalı bergen buyırıqları usılar edi.

^a **27:16** *Bir xomer* – shama menen 220 l.

^b **27:25** *Jigirma gera* – bir gera shama menen 0,5 gr.

Sanlar kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Sanlar kitabı Tawrattıń tórtinshi kitabı. Bul kitapta Izrail xalqınıń Mısırdaǵı qullıqtan azat bolıp shıqqannan keyingi tariyxı bayan etiledi. Kitapta Izrail xalqı dizimge alınıp, sanaladı. Sonıń ushın, kitap «Sanlar» dep atalǵan. Jáne de, kitapta Izraildin Sinay tawınan Qanan jerine qaray qırıq jıllıq jolı dawamında shólde júz bergen waqıyalar sóz etiledi.

Kitaptı úsh bólimge bóliw múmkin. Birinshi bólimde (1:1–10:10) Quday Muwsaǵa: «Sawashqa jaramlı bolǵan barlıq erkeklerdi sanap shıq!» dep buyırıq beredi. Sonnan keyin, Izrail xalqınıń ordada ornalasıw tártibi hám Lebiy urıwınıń Ushirasıw shatırınıń, yaǵnıy Muxaddes shatırdın átirapında qalay ornalasıw kerekligi haqqında Muwsaǵa tolıǵı menen kórsetpeler beriledi. Usılay etip, Quday Izrail xalqın sawashqa tayar tártipke keltiredi.

Ekinshi bólimde (10:11–21:20) Izrail xalqınıń shólde shekken mashaqatları haqqında sóz etiledi. Izrail xalqı shóldegi ómir-den kóp nalıydı, hátteki, Qudayǵa hám Muwsaǵa qarsı bas kóteredi. Olar Qanan jerinde jasap atırǵan

qúdiretli xalıqlar haqqında esitkennen soń, Qudayǵa boysınbay, Qanan jerine hújim qılıwdan bas tartadı. Sonıń ushın, Quday Izrail xalqın jazalaydı. Nátiyjede, olar qırıq jil shólde gezip júredi, sol waqıt dawamında urısqa jaramlı dep dizimge kirgizilgen adamlardıń hám-mesi ólip ketedi.

Sanlar kitabınıń úshinshi bólimi (21:21–36:13) Izrail xalqınıń Iordan dáryasınıń shıǵısındaǵı jerlerdi iyelewi tuwrısındaǵı waqıyalar menen baslanadı. Moab patshası Izrail xalqın náletlew ushın jat xalıqtan bolǵan Bilam payǵambardı jallaydı. Biraq Bilam Izrail xalqına qayta-qayta jarılqaw aytadı. Usı arqalı Quday Óz xalqına bolǵan sadıqlıǵın, olardıń boysınbawshılıǵına qaramay, jaqsı niyetin ámelge asırmaqshı ekenligin kórsetedi.

Keyin Izrail xalqı Iordan dáryasınan ótiwge hám batistaǵı Qanan jerin basıp alıwǵa tayarlanadı. Izrail xalqınıń bazı urıwları Iordan dáryasınıń shıǵısına ornalasıwdı sheshedi. Izrail xalqınıń sawashqa jaramlı jańa áwladı dizimge alınadı. Keyin Quday Eshuanı Muwsanıń ornına Izraildin gezektegi jolbasshısı etip tayınlaydı.

Izrail xalqının birinshi máрте dizimge alınıwı

1 ¹ Izraillılar Mısırdan shıqqannan keyingi ekinshi jıldın ekinshi ayınıń birinshi kúni Jaratqan Iye Sinay shólinde, Ushirasıw shatırında Muwsağa bılay dedi:

²⁻³ – Sen Xaron menen birge pútkil Izrail jámiyetin tiyreleri hám áwladları boyınsha sanap shıq. Sawashqa jaramlı bolğan jigirma hám onnan joqarı jastağı barlıq erkeklerdi bólimlerge bólip, birme-bir atların jazıp dizimge alıń. ⁴ Sizlerge járdem beriwi ushın janınızda hár bir urıwdan bir adamnan bolsın. Olar áwlad basshılarının bolsın. ⁵ Sizlerge járdem beretuğın adamlardıń atları mınalar:

Ruben urıwınan Shedeur ulı Elisur,

⁶ Shimon urıwınan Surishadday ulı Shelumiel,

⁷ Yahuda urıwınan Amminadab ulı Naxshon,

⁸ Issaxar urıwınan Suar ulı Netanel,

⁹ Zebulon urıwınan Xelon ulı Eliab,

¹⁰ Yusup urpağınan bolğan Efrayım urıwınan Ammihud ulı Elishama,

Yusup urpağınan bolğan Menashshe urıwınan Pedasur ulı Gamaliel,

¹¹ Benyamin urıwınan Gidoniy ulı Abidan,

¹² Dan urıwınan Ammishadday ulı Axiezer,

¹³ Asher urıwınan Oxran ulı Pagiel,

¹⁴ Gad urıwınan Dewel ulı Elyasaf,

¹⁵ Naftaliy urıwınan Enan ulı Axira.

¹⁶ Xalıq arasınan tańlap alınğan bul adamlar óz urıwınıń kósemleri bolıp, Izraıldın tiyre basshıları edi. ¹⁷ Muwsa menen Xaron atları atalğan usı

adamlardı shaqırtıp aldı. ¹⁸⁻¹⁹ Olar Jaratqan Iyeniń buyırığı boyınsha ekinshi aydın birinshi kúni pútkil xalıqtı jıynadı. Jigirma hám onnan joqarı jastağı er adamlardı tiyreleri, áwladları boyınsha atların birme-bir dizimge aldı. Solay etip, Muwsa Sinay shólinde xalıqtı sanap shıqtı.

²⁰⁻²¹ Tiyre hám áwladları boyınsha birme-bir atları dizimge alınğan jigirma hám onnan joqarı jastağı urısqa jaramlı er adamlardıń sanı tómendegidey edi:

Izraıldın^a tuıǵısh ulı Ruben urıwınan – 46 500 adam,

²²⁻²³ Shimon urıwınan – 59 300 adam,

²⁴⁻²⁵ Gad urıwınan – 45 650 adam,

²⁶⁻²⁷ Yahuda urıwınan – 74 600 adam,

²⁸⁻²⁹ Issaxar urıwınan – 54 400 adam,

³⁰⁻³¹ Zebulon urıwınan – 57 400 adam,

³²⁻³³ Yusup ulı Efrayım urıwınan – 40 500 adam,

³⁴⁻³⁵ Yusup ulı Menashshe urıwınan – 32 200 adam,

³⁶⁻³⁷ Benyamin urıwınan – 35 400 adam,

³⁸⁻³⁹ Dan urıwınan – 62 700 adam,

⁴⁰⁻⁴¹ Asher urıwınan – 41 500 adam,

⁴²⁻⁴³ Naftaliy urıwınan – 53 400 adam.

⁴⁴ Muwsa, Xaron hám Izraıldın on eki urıwınıń kósemleri tárepinen dizimge alınğanlar usılar edi. Hár bir kósem óz urıwınıń wákili edi. ⁴⁵ Izrailda jigirma hám onnan joqarı jastağı urısqa jaramlı barlıq izraillılar ózleriniń áwladları boyınsha esapqa alındı. ⁴⁶ Esapqa alınğanlardıń barlıǵı 603 550 adam boldı.

a **1:20-21** *Izrail* – Yaqıptıń basqa atı. Jar 32:27-28 qarań.

⁴⁷ Biraq Lebiy urıwı basqalar menen birge dizimge alınbadı. ⁴⁸ Sebebi Jaratqan Iye Muwsağa bılay degen edi: ⁴⁹ «Tek Lebiy urıwınıń esabın alma hám olardı basqa izraillılar menen birge dizimge kirgizbe. ⁵⁰ Lebiylilerdi ishinde buyırıqlar jazılğan eki tas turğan Muxaddes shatırğa, oğan tiyisli hár bir buyım hám zatlarğa juwapker qılıp qoy. Olar Shatırdı hám onıń barlıq buyımların kóterip alıp júrsin hám abaylap qarap júrsin. Onıń dógeresine óz shatırların qursın. ⁵¹ Muxaddes shatır kóshirilgende, onı lebiyliler jıynasın, toqtağan waqıtta da, onı lebiyliler qursın. Lebiylilerden basqa Shatırğa jaqınlasqan hár bir adam óltirilsin. ⁵² Izraillılar bólimlerge bólinip, shatırların qursın. Hár bir adam óz ordasında hám óz bayrağı astında ornalassın. ⁵³ Al Izrail jámiyeti Jaratqan Iyeniń gázebine ushıramawı ushın, lebiyliler buyırıqlar qoyılğan Shatırdıń dógeresine óz shatırların qursın hám onı qarawıllasın».

⁵⁴ Izraillılar bulardıń barlıgın Jaratqan Iye Muwsağa qalay buyırğan bolsa, anıq sonday etip orınladı.

Izrail urıwlarınıń ornalasıw tártibi

2 ¹ Jaratqan Iye Muwsa hám Xaronğa bılay dedi:

² – Izraillılardıń hár biri óz áwladınıń belgisi bolğan bayraqlarınıń astında ornalassın. Olar óz shatırların Ushırasıw shatırınıń dógeresine, onnan biraz qashıqlaw jerge tiksin.

³ Ushırasıw shatırınıń kúnshıgıs tárepinde ornalasatuğın urıwlar Yahuda ordasınıń bayrağı astında bólimlerge bólinip ornalassın. Yahuda urıwınıń kósemi Amminadab ulı Naxshon.

⁴ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 74 600.

⁵ Onıń qasına Issaxar urıwı shatırların tiksin. Issaxar urıwınıń kósemi Suar ulı Netanel. ⁶ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 54 400.

⁷ Zebulon urıwı da Yahuda urıwınıń janına shatırların tiksin. Zebulon urıwınıń kósemi Xelon ulı Eliab.

⁸ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 57 400.

⁹ Yahuda ordasınıń esabına kirgen bólimlerdegi barlıq láshkerlerdiń sanı 186 400. Jolğa shıqqanda, usı úsh urıwdan ibarat bolğan bólim birinshi bolıp aldında júrsin.

¹⁰ Ushırasıw shatırınıń qubla tárepinde ornalasatuğın urıwlar Ruben ordasınıń bayrağı astında bólimlerge bólinip ornalassın. Ruben urıwınıń kósemi Shedeur ulı Elisur. ¹¹ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 46 500.

¹² Onıń qasına Shimon urıwı óz shatırların tiksin. Shimon urıwınıń kósemi Surishadday ulı Shelumiel. ¹³ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 59 300.

¹⁴ Gad urıwı da Ruben urıwınıń janına óz shatırların tiksin. Gad urıwınıń kósemi Dewel* ulı Elyasaf. ¹⁵ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 45 650.

¹⁶ Ruben ordasınıń esabına kirgen bólimlerdegi barlıq láshkerlerdiń sanı 151 450. Jolğa shıqqanda, usı úsh urıwdan ibarat bolğan bólim ekinshi bolıp júrsin.

¹⁷ Aldıngı eki orda menen keyingi eki ordanıń ortasında Ushırasıw shatırı hám lebiylilerdiń ordası jolğa shıqsın. Hár bir urıwdıń ornalasıw tártibi qanday bolsa, jolğa shıqqanda

da sonday bolsın. Hár biri óz bayrağı astında óz ornında júrsın.

¹⁸ Ushırasıw shatırınıń batıs tárepinde ornalasatuǵın urıwlar Efrayım ordasınıń bayrağı astında bólimlerge bólinip ornalassın. Efrayım urıwınıń kósemi Ammihud ulı Elishama. ¹⁹ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 40 500.

²⁰ Onıń qasına Menashshe urıwı óz shatırların tiksin. Menashshe urıwınıń kósemi Pedasur ulı Gamaliel. ²¹ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 32 200.

²² Benyamin urıwı da Efrayım urıwınıń janına óz shatırların tiksin. Benyamin urıwınıń kósemi Gidoniy ulı Abidan. ²³ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 35 400.

²⁴ Efrayım ordasınıń esabına kirgen bólimlerdegi barlıq láshkerlerdiń sanı 108 100. Úshinshi bolıp usılar jolǵa shıqsın.

²⁵ Ushırasıw shatırınıń arqa tárepinde ornalasatuǵın urıwlar Dan urıwınıń bayrağı astında bólimlerge bólinip ornalassın. Dan urıwınıń kósemi Ammishadday ulı Axiezer. ²⁶ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 62 700.

²⁷ Onıń qasına Asher urıwı óz shatırların tiksin. Asher urıwınıń kósemi Oxran ulı Pagiel. ²⁸ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 41 500.

²⁹ Naftaliy urıwı da Dan urıwınıń janına óz shatırların tiksin. Naftaliy urıwınıń kósemi Enan ulı Axira. ³⁰ Onıń dizimnen ótken láshkerleriniń sanı 53 400.

³¹ Dan ordasınıń esabına kirgen barlıq láshkerlerdiń sanı 157 600. Olar óz bayraqları astında eń aqırında jolǵa shıqsın.

³² Solay etip, óz áwladları boyınsha esaptan ótken pútkil Izrail xalqı usılar edi. Hár bir ordanınń bólimlerge bólinip, esaptan ótken barlıq láshkerlerdiń sanı 603 550. ³³ Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergen buyırığı boyınsha Lebiy urıwı basqa izraillılar menen birge esaptan ótkerilmedi.

³⁴ Solay etip, izraillılar Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday etip isledi. Olar óz bayraqları astında ordaların qurdı. Olardıń hár biri tiyre hám áwladları boyınsha ornalasıp, sol tártipte jolǵa shıǵatuǵın edi.

Xaronnıń ulları

3 ¹ Jaratqan Iye Sinay tawında Muwsa menen sóyleskende, Xaron menen Muwsanıń urpaqları mınalardan ibarat edi:

² Xaronnıń ulları: tuńǵıshı Nadab, onnan keyingisi Abihu, Elazar hám Itamar. ³ May quyılıp, ruwxaniylik xızmetke tayınlangan Xaronnıń ulları usılar edi. ⁴ Biraq Nadab penen Abihu Sinay shólinde Jaratqan Iyeniń aldında buyırılmaǵan ot usınǵanı ushın ólgen edi. Olardıń ekewi de perzentsiz edi. Sonlıqtan Elazar menen Itamar ákesi Xaronnıń qasında ruwxaniylik xızmetin atqardı.

Lebiylilerdiń xızmetleri

⁵ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi: ⁶ – Ruwxaniy Xaronǵa járdem beriwi ushın Lebiy urıwın shaqırıp, olardı xızmetke qoy. ⁷ Olar Xaron hám pútkil jámiyet ushın Ushırasıw shatırında qarawıllıq qılsın hám ondaǵı barlıq xızmetti alıp barsın. ⁸ Olar izraillılar ushın Ushırasıw shatırında xızmet qılıp, ondaǵı barlıq buyımlarǵa juwapker bolsın. ⁹ Lebiylilerdi Xaron hám onıń

ullarınıń xızmetine tapsır. Lebiyliler Izrail xalqınıń ishinde pútkilley Xaronnıń xızmetine arnadı. ¹⁰ Ruwxaniylik xızmetin atqarıwı ushın Xaron menen ulların xızmetke qoy. Olardan basqa Muxaddes orıńǵa jaqınlaǵan hár bir adam óltirilsin.

¹¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa jáne bılay dedi:

¹² – Mine, Izrail xalqınıń qarınnan birinshi shıqqan ullarınıń ornına lebiylilerdi tańladım. Olar Maǵan tiyisli. ¹³ Óytkeni barlıq tuńǵışlar Maǵan tiyisli. Men Mısırda tuńǵışlardıń hámмесin joq qılǵan kúni, Izraıldıń barlıq tuńǵışların – adamnıń tuńǵışın, haywannıń birinshi tólin Ózime ayırıp aldım. Olar Maǵan tiyisli. Sebebi Men – Jaratqan İyemen.

Lebiy urıwınıń dizimge alınıwı

¹⁴ Jaratqan Iye Muwsaǵa Sinay shólinde bılay dedi:

¹⁵ – Lebiy urıwın sanaqtan ótkiz. Bir aylıq hám onnan joqarı jastaǵı barlıq er adamlardı áwladları hám tiyreleri boyınsha esaplap shıq.

¹⁶ Solay etip, Muwsa Jaratqan İyeniń buyırǵı boyınsha olardı sanap shıqtı.

¹⁷ Lebiydiń ullarınıń atları mınalar: Gershon, Qohat hám Merariy. ¹⁸ Gershonnıń tiyre basshıları bolǵan ulları mınalar: Libniy hám Shimey. ¹⁹ Qohattıń tiyre basshıları bolǵan ulları: Amram, Ishar, Xebron hám Uzziel. ²⁰ Merariydiń tiyre basshıları bolǵan ulları: Maxliy hám Mushiy. Áwladları boyınsha Lebiy tiyreleri usılar.

²¹ Gershonnan Libniy hám Shimey tiyreleri kelip shıqtı. ²² Olardıń bir aylıq hám onnan joqarı jastaǵı esaptan ótken barlıq erkekleriniń sanı 7500. ²³ Gershon tiyreleri batısta, Shatırdıń

artqı tárepinde ornalasıwı kerek edi. ²⁴ Gershon áwladınıń basshısı Lael ulı Elyasaf edi. ²⁵ Gershonnıń urpaǵı Ushırasıw shatırınıń mına zatları ushın juwapker edi: shatırdıń ishki bólimi menen japqışlarına, shatırdıń kirer awzındaǵı perdege, ²⁶ háwli hám qurbanlıq orındı qorshap turǵan perdelerge, háwliniń kirer awzındaǵı perdege, arqanlarǵa hám bularǵa tiyisli barlıq xızmetlerge.

²⁷ Qohattan Amram, Ishar, Xebron hám Uzziel tiyreleri kelip shıqtı. ²⁸ Olardaǵı bir aylıq hám onnan joqarı jastaǵı barlıq er adamlardıń sanı 8600 edi. Olar Muxaddes shatırdıń xızmetine juwapker boldı. ²⁹ Qohattan kelip shıqqan tiyreler shatırdıń qubla tárepinde ornalasıwı kerek edi. ³⁰ Qohat áwladınıń basshısı Uzziel ulı Elisafan edi. ³¹ Qohat urpaǵı Kelisim sandıǵına, stolǵa, shıra qoyǵıshqa, qurbanlıq orın menen tütetki tütetiletuǵın orınǵa, Muxaddes shatırdıń buyımlarına, Eń muxaddes bólme menen Muxaddes bölmeni bölip turǵan perdege hám usılarǵa tiyisli xızmetlerge juwapker edi. ³² Lebiy urıwınıń basshılarınıń üstinen ruwxaniy Xaronnıń ulı Elazar basshılıq qılatuǵın edi. Muxaddes shatırǵa juwapker adamlar onıń baqlawı astında boldı.

³³ Merariyden Maxliy hám Mushiy tiyreleri kelip shıqtı. ³⁴ Olardıń bir aylıq hám onnan joqarı jastaǵı esaptan ótken barlıq erkekleriniń sanı 6200. ³⁵ Merariy áwladınıń basshısı Abixayıl ulı Suriel edi. Merariy tiyreleri shatırdıń arqa tárepinde ornalasıwı kerek edi. ³⁶⁻³⁷ Merariy urpaqları shatırdıń mına zatları ushın juwapker edi: shatırdıń taxtaylarına, qadalarına, baqanlarına, ultanlarına hám bularǵa

tiyisli barlıq zatlarğa, shatırdın hâw-lisiniñ átirapındağı baqanları menen ultanlarına hám qazıqları menen ar-qanlarına hám bularğa tiyisli barlıq xızmetke.

³⁸ Muwsa, Xaron hám onıñ ulları shatırdın shıǵısqa qarağan aldınǵı tárepine, Ushırasıw shatırınıñ aldında ornalasatuǵın edi. Olar izraillılar atınan Muxaddes mákanda xızmet qılıw ushın qoyılǵan edi. Olardan basqa sol xızmetti atqarıwǵa Muxaddes mákanga jaqınlaǵan hár bir adam ól-tiriletuǵın edi.

³⁹ Muwsa menen Xaron Jaratqan Iyeniñ buyırǵına muwapıq Lebiy urıwın tiyreleri boyınsha bir aylıq hám onnan joqarı jastaǵı barlıq er adamlardı sanap shıqqanda, olardıñ ulıwma sanı 22 000 boldı.

Lebiy urıwınıñ tuńǵış ullardıñ ornın basıwı

⁴⁰ Sonnan keyin, Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Izraillılardıñ bir aylıq hám onnan joqarı jastaǵı erkek tuńǵışların sanap shıǵıp, olardı atpa-at dizimge al.

⁴¹ Izraillılardıñ barlıq tuńǵış ullarınıñ ornına lebiylilerdi, jáne de, izraillılardıñ haywanlarınıñ birinshi tólleriniñ ornına lebiylilerdiñ haywanların Maǵan ayırıp ber. Men – Jaratqan Iyemen, – dedi.

⁴² Solay etip, Muwsa Jaratqan Iyeniñ buyırǵanıday etip, izraillılardıñ barlıq tuńǵış ulların sanap shıqtı. ⁴³ Atpa-at esapqa alınǵan bir aylıq hám onnan joqarı jastaǵı tuńǵış er adamlar barlıǵı bolıp 22 273 boldı.

⁴⁴ Jaratqan Iye Muwsaǵa jáne bılay dedi:

⁴⁵ – Izraillılardıñ tuńǵış ullarınıñ ornına lebiylilerdi, haywanlarınıñ ornına da lebiylilerdiñ haywanların ayırıp shıǵar. Lebiyliler Meniki boladı. Men – Jaratqan Iyemen. ⁴⁶ Lebiylilerdiñ sanınan artıq shıqqan 273 izrailli tuńǵış er adamlar ushın qun tólep qaytıp alıwı tiyis. ⁴⁷ Hár bir artıq shıqqan adam ushın bes shekel^a gúmisten al. Hár bir shekel gümis bólekleri Muxaddes orın ólshemi menen jigirma geradan^b bolsın. ⁴⁸ Lebiylilerdiñ sanınan artıq shıqqanlardan qun sıpatında alınatuǵın gúmisti Xaron menen ullarına ber.

⁴⁹ Muwsa lebiylilerden artıq shıqqan izraillılardan qun tólemi sıpatında pul alganda, ⁵⁰ bul Muxaddes orın ólshemi menen 1365 shekel gümis boldı. ⁵¹ Muwsa Jaratqan Iyeniñ ózine buyırǵanıday, qunniñ tólemlerin Xaron hám onıñ ullarına berdi.

Qohat urpaǵınıñ xızmetleri

4 ¹ Jaratqan Iye Muwsa menen Xaronǵa bılay dedi:

² – Lebiy urıwındaǵı Qohat urpaǵın tiyre hám áwladları boyınsha sanap shıq. ³ Ushırasıw shatırında jumıs islewge jaramlı otızdan eliw jasqa deyinǵi adamlardıñ hámмесin sana.

⁴ Qohat urpaǵınıñ jumısı Ushırasıw shatırındaǵı eñ muxaddes buyımlarǵa juwapkershilikten ibarat. ⁵ Xalıq jolǵa shıqqan waqıtta Xaron menen ulları kelip, ishki bólmeniñ perdesin sheship alsın hám onıñ menen Kelisim sandıǵın japsın. ⁶ Keyin onıñ ústine

^a **3:47** *Bes shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

^b **3:47** *Jigirma gera* – bir gera shama menen 0,5 gr.

jumsaq teriden islengen jabıw jawıp, ústine jáne qızgısh kók japqısh japsın hám sıyıqların sandıqtıń halqalarına jaylastırsın.

⁷ Usınılğan nanlar qoyılatuǵın stoldıń ústine qızgısh kók reńli japqısh jayıp, ústine tabaqlardı, tútetki salatuǵın tostaǵanlardı, ishımlık sadaqaları ushın keseler hám gúzelerdi qoysın. Stoldıń ústinde kúndelikli usınılğan nanlar da tursın. ⁸ Bulardıń ústine qırmızı reńli japqısh jawıp, keyin onı jumsaq teriden islengen japqısh penen japsın, al sıyıqların stoldıń halqalarına jaylastırsın.

⁹ Sonnan soń shıra qoyǵıshdı, onıń shıraların, piliklerdi tazalaytuǵın qısqıshlar menen ıdıslardı hám záytún mayı ushın qollanılauǵın ıdıslardı qızgısh kók reńli japqısh penen jawıp orasın. ¹⁰ Keyin bulardı jumsaq teri menen orap, zámberdiń ústine qoysın.

¹¹ Tútetki tütetiletuǵın altın orınıń ústine qızgısh kók tawar jayıp, onıń ústin jumsaq bir teri menen qaplasın hám sıyıqların altın orınıń halqalarına jaylastırsın. ¹² Muxaddes orında qollanılauǵın barlıq buyımlardı alıp, olardı qızgısh kók japqısh penen orap, ústin jumsaq teriden islengen japqısh penen japsın hám keyin ekinshi zámberdiń ústine qoysın.

¹³ Qurbanlıq orındı kúlden tazalap, onı shim qızıl reńli jabıw menen japsın. ¹⁴ Sonnan soń, xızmet waqtında qollanılauǵın barlıq buyımlardı: shoq salınatuǵın ıdıslardı, shanishqını, kúl alatıuǵın belsheni, qan sebetuǵın tabaqlardı qurbanlıq orınıń ústine qoyıp, jumsaq teriden islengen jabıw menen japsın hám sıyıqların qurbanlıq orınıń halqalarına jaylastırsın.

¹⁵ Izrail ordası basqa jerge kóshetuǵın waqtta, Xaron menen onıń ulları

muxaddes buyımlardı hám bularǵa tiyisli barlıq zatlardı jıynastırıp, orap bolǵannan soń, Qohat urpaqları kelip, olardı kóterip alıp júrsin. Olar ólmewi ushın muxaddes buyımlarǵa qol tiygizbesin. Qohat urpaǵınıń Ushırasıw shatırındaǵı alıp júretuǵın buyımları usılardan ibarat.

¹⁶ Ruwxanıy Xaron ulı Elazar shıralar ushın záytún mayına, xosh iyisli tütetkige, kúndelikli beriletuǵın gálle sadaqasına hám maylaw rásimine qollanılauǵın záytún mayına, jáne de, shatırǵa hám onıń ishindegi barlıq muxaddes buyımlar menen bularǵa tiyisli zatlarǵa juwapker bolsın.

¹⁷ Jaratqan Iye Muwsa menen Xarongǵa bilay dedi:

¹⁸ – Qohat tiyeleriniń lebiylilerdiń arasınan joq bolıp ketiwine jol qoymańlar. ¹⁹ Olardıń eń muxaddes zatlarǵa jaqınlasıp, ólip qalmawı ushın bilay isleń: Xaron menen onıń ulları kelip, Qohat urpaǵınıń hár biriniń isleytuǵın xızmetin hám ne alıp júretuǵının belgilesin. ²⁰ Biraq Qohat urpaǵı azǵantay waqıtqa bolsa da ishke kirip, muxaddes buyımlarǵa qaramasın, bolmasa olar óledi.

Gershon urpaǵınıń xızmetleri

²¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:

²² – Gershon urpaǵın da áwladları hám tiyeleri boyınsha sanaqtan ótkiz. ²³ Ushırasıw shatırında jumıs islewege jaramlı otızdan eliw jasqa deyingi barlıq er adamlardı sana.

²⁴ Gershon tiyeleriniń xızmeti hám júk tasıw wazıypaları mınalardan ibarat: ²⁵ olar Ushırasıw shatırınıń ishki hám sırtqı japqıshların, onıń kirer awzındaǵı perdeni, ²⁶ shatır menen qurbanlıq orındı aylana

dógereklep turǵan háwliniń perdelerin, háwliniń kirer awzındaǵı perdeni hám arqanlar menen usılargá qollanılatuǵın barlıq zatlardı kóterip alıp júrsin. Usı zatlar menen baylanıslı jumıslardıń hámмесin Gershon urpaǵı orınlasın. ²⁷ Xaron hám onıń ulları Gershon urpaǵınıń xızmetin, júklerdi tasıwın hám basqa da orınlaytuǵın wazıypaların shólkemlestirsin. ²⁸ Gershon tiyreleriniń Ushırasıw shatırındaǵı isleytuǵın jumısları usılardan ibarat. Olar ruwxaniy Xaron ulı Itamardıń baqlawı astında xızmet etedi.

Merariy urpaǵınıń xızmetleri

²⁹ Endi Merariy urpaǵın tiyreleri hám áwladları boyınsha sanaqtan ótkiz. ³⁰ Ushırasıw shatırında jumıs islewge jaramlı otızdan eliw jasqa deyingi barlıq er adamlardı sana. ³¹ Olar Ushırasıw shatırındaǵı jumıs barısında mınalardı orınlaydı: shatırdıń taxtayların, qadaların, baqanların, ultanların, ³² shatırdı dógereklep turǵan háwliniń baqanları menen onıń ultanların, qazıqların, arqanların hám bularǵa qollanılatuǵın barlıq zatlardı kóterip alıp júrsin. Olardıń hár birine ne tasiyтуǵının anıqlap, belgilep beriń. ³³ Merariy tiyreleriniń Ushırasıw shatırına baylanıslı xızmeti usılardan ibarat. Olar ruwxaniy Xaron ulı Itamardıń baqlawı astında xızmet etedi.

Lebiylilerdiń jáne dizimge alınıwı

³⁴ Muwsa, Xaron hám jámiyettiń kósemeleri Qohat urpaǵın tiyreleri hám áwladları boyınsha sanap shıqtı. ³⁵ Ushırasıw shatırında jumıs islewge

jaramlı otızdan eliw jasqa deyingi barlıq er adamlardı sanap shıqqanda, ³⁶ olardıń sanı 2750 adam boldı. ³⁷ Ushırasıw shatırında jumıs isleytuǵın Qohat urpaǵı usılar edi. Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergен buyırığı boyınsha Muwsa menen Xaron olardı sanap shıqtı.

³⁸ Gershon urpaǵı da tiyreleri hám áwladları boyınsha sanaldı. ³⁹ Ushırasıw shatırında jumıs islewge jaramlı otız jastan eliw jasqa deyingi barlıq er adamlar sanalganda, ⁴⁰ olardıń sanı 2630 adam boldı. ⁴¹ Ushırasıw shatırında jumıs isleytuǵın Gershon urpaǵı usılar edi. Jaratqan Iyeniń buyırığı boyınsha Muwsa menen Xaron olardı sanap shıqtı.

⁴² Merariy urpaǵı da tiyreleri hám áwladları boyınsha sanaldı. ⁴³ Ushırasıw shatırında jumıs islewge jaramlı otız jastan eliw jasqa deyingi barlıq er adamlar sanalganda, ⁴⁴ olardıń sanı 3200 adam boldı. ⁴⁵ Ushırasıw shatırında jumıs isleytuǵın Merariy urpaǵı usılar edi. Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergен buyırığı boyınsha Muwsa menen Xaron olardı sanap shıqtı.

⁴⁶ Solay etip, Muwsa, Xaron hám Izraildiń kósemeleri lebiylilerdi tiyreleri hám áwladları boyınsha sanap shıqtı. ⁴⁷ Ushırasıw shatırında jumıs islewge hám júk tasıwǵa jaramlı otız jastan eliw jasqa deyingi barlıq er adamlar sanalganda, ⁴⁸ olardıń ulıwma sanı 8580 adam boldı. ⁴⁹ Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergен buyırığı boyınsha olardıń hár birine isleytuǵın xızmeti hám tasiyтуǵın júkleri belgilep berildi. Solay etip, Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergен buyırığı boyınsha barlıq adamlar dizimge alındı.

Jámıyettiń pákligin saqlaw

5 ¹Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi: ² – Izrail xalqına buyır. Olar teri keselligine jolıqqan, jınısıy aǵzasınan iriń yaki qan bólinip shıqqan yamasa ólige bir jerin tiygizip haramlangan hár bir adamdı ordadan sırtqa shıǵarıp jibersin. ³ Erkek bolsın, hayal bolsın arasında Men jasap atırǵan ordanı haramlamawı ushın, olardı ordanıń sırtına shıǵarıp jibersin.

⁴ Izrail xalqı ayılǵanlardı orınlap, Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday olardı ordanıń sırtına shıǵarıp jiberdi.

Gúna ushın tólem tólew tuwrısında

⁵ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

⁶ – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Eger bir erkek yamasa hayal birewge qarısı qanday da bir gúna islep, usı arqalı Jaratqan Iyege qıyanet etse, ol adam ayıplı sanaladı. ⁷ Bunday adam islegen gúnasın ashıq moyınlasın. Ol jábir shekken adamǵa keltirgen zıyanı ushın tólem tólesin, jáne de, onıń ústine besten bir bólegin de qosıp bersin. ⁸ Eger de ol adam ólse hám oǵan beriletuǵın tólemdi alatuǵın birde bir jaqın aǵayını bolmasa, onda sol tólem Jaratqan Iyege tiyisli bolıp, bunı ruwxaniyge bersin. Ayıplı adam usı tólem menen birge gúnadan pákleniw ushın qurbanlıqqa bir qoshqar alıp kelsin. ⁹ Izrail xalqınıń ruwxaniyge alıp kelgen muxaddes sadaqalarınń barlıǵı ruwxaniyge tiyisli bolsın. ¹⁰ Ruwxaniy qabil qılǵan hár bir sadaqa ruwxaniydiń ózine tiyisli bolsın».

Hayalınan gúmanlangan erkek haqqında

¹¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹² – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Eger bir adamnıń hayalı joldan azǵırılıp, kúyewine biyopalıq qılса, ¹³ basqa bir adam menen jatıp, ózin haramlasa, bunı kúyewinen jasırса hám buǵan gúwa adam bolmaǵanlıǵı sebepli hayaldıń islegeni jasırın bolsa, ¹⁴ buǵan qaramastan, kúyewi hayalın qızǵanıp, oǵan qarısı júreginde gúman payda bolıwı múmkin. Yamasa hayalı biyopalıq qılmasa da, kúyewi onı qızǵanıp, júreginde oǵan qarısı gúman payda bolıwı múmkin. ¹⁵ Usınday jaǵdaylarda ol adam hayalın ruwxaniyge alıp kelsin. Hayalı ushın onnan bir efa^a arpa unınan sadaqa alıp kelsin. Unnıń ústine záytún mayın yamasa xosh iyisli shayır qospasın. Sebebi bul – ayıptı esletiw ushın beriletuǵın qızǵanıw sadaqası.

¹⁶ Ruwxaniy hayaldı alıp kelip, Jaratqan Iyeniń aldına turǵızın. ¹⁷ Keyin ılaydan islengen ıdısqa muxaddes suw quysın hám Muxaddes shatırdıń ishindegi jerden topıraq alıp, suwǵa salsın. ¹⁸ Ruwxaniy sol hayaldı Jaratqan Iyeniń aldına turǵızǵannan soń, onıń shashın jaysın, esletiw sadaqasın, yaǵnıy qızǵanıw sadaqasın onıń qolına uslatsın. Ruwxaniydiń ózi nálet keltiretuǵın ashshı suwdı qolına uslap tursın. ¹⁹ Sonnan soń, ol hayalǵa náletti tastıyıqlatıp, oǵan bılay dep aytsın: „Eger sen basqa bir erkek penen jatpaǵan bolsań, kúyewiń bola tura joldan azǵırılıp, ózińdi haramlamaǵan bolsań, onda nálet alıp

^a **5:15** Onnan bir efa – bir efa shama menen 22 l.

keletuǵın mına suw saǵan zıyanın tiy-gizbesin. ²⁰ Biraq kúyewiń bola tura joldan azǵırılıp, basqa bir erkek penen jatıp, ózińdi haramlaǵan bolsań, ²¹ onda adamlar birewdi náletlegen-de, Jaratqan Iye seniń atıńdı náletke qosıp aytatuǵın qılsın hám qursaǵın zıyanlanıp, biyperzent qılsın. ²² Nálet keltiretuǵın bul suw ishińe barganda, qursaǵın zıyanlanıp, bala tuwa almaytuǵın qılsın“.

Sonda hayal: „Awmiyin, awmiyin“, – dep aytsın.

²³ Ruwxaniy bul náletlerdi bir bólek terige jazıp, onı ashshı suwǵa shaysın.

²⁴ Nálet keltiretuǵın suwdı hayalǵa ishki-zsin. Suw hayaldıń ishine kirgennen soń, oǵan azap bersin. ²⁵ Ruwxaniy sol hayaldıń qolınan qızǵanıw sadaqasın alıp, Jaratqan Iyeniń aldında joqarı kóterip usıngannan soń, sadaqanı qurbanlıq orıńǵa alıp kelsin.

²⁶ Ruwxaniy gálle sadaqasınan bir uwıs alıp, onı tolıq sadaqanıń belgisi retinde qurbanlıq orında tütetip jandırsın. Keyin hayalǵa suwdı ishki-zsin.

²⁷ Eger hayal kúyewine biyopalıq qılıp, ózin haramlaǵan bolsa, nálet alıp keletuǵın suwdı ishkende, oǵan azap beredi. Suw onıń qarnın isirip, tuwmaytuǵın qılıp taslaydı hám ol xalqı arasında náletiy bolıp qaladı. ²⁸ Biraq hayal ózin haramlamaǵan hám pák bolsa, ol ózine taǵılǵan ayıptan qutuladı hám bala kóteretuǵın boladı.

²⁹ Qızǵanshaqlıq haqqında qaǵıydalar usılardan ibarat. Eger bir hayal kúyewine biyopalıq qılıp, ózin haramlasa, ³⁰ yamasa kúyewinde hayalına degen qızǵanısh hám júreginde oǵan qarsı gúman payda bolsa, onda ruwxaniy hayaldı Jaratqan Iyeniń aldına turǵızıp, usı nızam boyınsha is tutsın.

³¹ Sonda kúyewi hár qanday ayıptan qutuladı, hayal bolsa, islegen ayıbınıń jazasın tartadı».

Jaratqan Iyege baǵıshlanıw

6 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi: ² – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Eger erkek yamasa hayal ayrıqsha wáde berip, ózin názir sıpatında Jaratqan Iyege baǵıshlasa, ³ ol sharaptan hám hár qanday ótkir ishiklikten ózin tıysın. Júzimnen yamasa basqa ótkir ishikliklerden islengen sirke suwınan ishpesin. Júzimnen tayarlangan shireli suwdan ishpesin. Júzim de, kishimish te jemesin. ⁴ Ol Jaratqan Iyege baǵıshlangan dáwirinde júzimnen tayarlangan hesh nárese jemesin, hátteki, júzimniń dánesinen qabıǵına deyin awzına ulıwma almasın.

⁵ Názir sıpatında baǵıshlangan dáwirinde basına hesh qanday páki tiyemesin. Ol ózin Jaratqan Iyege arnaǵan dáwiriniń aqırına deyin muxaddes bolsın, shashın ósirsin. ⁶ Sol kúnler dawamında ólige jaqınalmasın. ⁷ Hátteki, onıń anası, ákesi, aǵa-inisi yamasa ájapa-qarındası qaytis bolsa da, olar sebepli ózin haramlamasın. Óytkeni onıń basındaǵı shashı – ózin názir sıpatında Qudayǵa baǵıshlaǵanıń belgisi. ⁸ Ol názir bolǵan dáwirinde Jaratqan Iyege baǵıshlangan boladı.

⁹ Eger onıń janında tosattan birew qaytis bolıp qalsa, onda ol adamnıń baǵıshlangan shashı haramlanadı. Sol sebepli názir bolǵan adam ózin páklew ushın jeti kúnnen keyin shashın aldırıp taslasın. ¹⁰ Segizinshi kúni ol eki qumırı yamasa eki jas kepter ákelip, Ushırasıw shatırınıń aldında ruwxaniyge bersin. ¹¹ Ruwxaniy bulardıń birewin gúna qurbanlıǵı etip,

ekinshisin jandırılatusın qurbanlıq etip bersin. Solay etip, óli sebepli ayıplı bolğan sol adam ushın páklew rásimi ótkerilsin. Sol kúni ol óz basın qaytadan bağıshlasın. ¹² Ol haramlanganlıǵı sebepli onıń aldınǵı bağıshlangan kúnleri esapqa alınbaydı. Sonlıqtan, ayıp qurbanlıǵı ushın bir jasar erkek toqlı usınıp, Jaratqan Iyege ózin qaytadan bağıshlawı tiyis.

¹³ Názir bolğan adamǵa arnalğan qaǵıyda mınalardan ibarat: onıń bağıshlanıw kúnleri tamam bolǵanda, ol Ushirasıw shatırınıń aldına alıp kelinsin. ¹⁴ Usı jerde ol Jaratqan Iyege mına qurbanlıqlardı usınsın: jandırılatusın qurbanlıq ushın bir jasar minsiz bir erkek toqlı, gúna qurbanlıǵı ushın bir jasar minsiz bir qoy, tatıwlıq qurbanlıǵı ushın minsiz bir qoshqar, ¹⁵ ǵálle sadaqası hám ishimlik sadaqaları menen birge bir sebet ashitqısız nanlar – sapalı unnan záytún mayı qosılǵan shórekler, ústine záytún mayı jaǵılǵan pátirler.

¹⁶ Ruwxaniy bulardı gúna qurbanlıǵı hám jandırılatusın qurbanlıq ushın Jaratqan Iyege usınsın. ¹⁷ Keyin qoshqardı ǵálle hám ishimlik sadaqaları menen birge Jaratqan Iyege tatıwlıq qurbanlıǵı etip usınsın. Sonday-aq, sebettegi ashitqısız nanlardı da usınsın.

¹⁸ Sonnan soń, názir bolğan adam Ushirasıw shatırınıń aldında bağıshlangan shashın aldırıp, shashın tatıwlıq qurbanlıǵı jandırılıp atırǵan otqa jaǵıp jibersin.

¹⁹ Názir bolğan adam shashın aldırǵannan soń, ruwxaniy qoshqardıń qaynatılǵan aldınǵı bir sanın, sebetten ashitqısız bir nandı hám pátirdi onıń qolına uslatsın. ²⁰ Keyin ruwxaniy bulardı Jaratqan Iyege bağıshlaw

ushın joqarı kóterip usınsın. Bular joqarı kóterip usınılǵan tós hám artıqı san menen birge muxaddes bolıp, ruwxaniydiń payı sanaladı. Sonnan keyin názir bolğan adam sharap ishiwine boladı.

²¹ Wáde berip, názir sıpatında bağıshlangan adam ushın qaǵıydalar usılardan ibarat. Ol usı qaǵıydalarǵa muwapıq Jaratqan Iyege qurbanlıqların bersin. Sonıń menen birge, qolınan kelgeninshe onnan da kóbi-regin beriwine boladı. Ol bergen wádesin bağıshlaw qaǵıydasına say anıq orınawı kerek».

Ruwxaniydiń aq pátiyası

²² Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

²³ – Xaron menen onıń ullarına bılay dep ayt: «Izrail xalqına aq pátiya bergenińizde, olarǵa bılay dep aytıń:

²⁴ „Jaratqan Iye sizlerdi jarılqasın, qorgasın!

²⁵ Jaratqan Iye sizlerge Óz júziniń nurın shashsın, rehimli bolsın!

²⁶ Jaratqan Iye sizlerge Óz názerin salsın hám tınıshlıǵın bersin!“

²⁷ Solay etip, ruwxaniyeler atımdı aytıp, Izrail xalqına aq pátiya bersin. Sonda Men de olardı jarılqayman».

Basshılardıń Jaratqan Iyege bergен sadaqaları

7 ¹ Muwsa Shatırdı tigip bolǵannan soń, Shatırǵa hám onıń barlıq buyımlarına, jáne de, qurbanlıq orınǵa hám oǵan tiyisli barlıq buyımlarǵa may serpip, olardı bağıshladı. ² Keyin Izraildiń kósemeleri, dizimge alıw waızypasın alıp barǵan áwlad hám urıw

basshıları óz sıyların alıp keldi. ³ Olardıń Jaratqan Iyege alıp kelgen sıyları ústi bastırılğan altı arba hám on eki ógizden ibarat edi. Hár bir kósem bir ógizden hám hár bir eki kósem bir arbadan alıp kelgen edi. Kósemler bul sıyların shatırdıń aldına ákelip qoydı.

⁴ Keyin Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

⁵ – Bul sıylardı olardan qabıl etip al. Bulardı Ushırasıw shatırındaǵı xızmetlerde qollanıń. Lebiylilerdiń isleytuǵın xızmetlerine qarap, bulardı olarǵa bólip ber.

⁶ Sonda Muwsa arba hám ógizlerdi alıp, lebiylilerge bólistirip berdi. ⁷ Isleytuǵın xızmetleri boyınsha Gershon urpaǵına eki arba menen tórt ógiz, ⁸ Merariy urpaǵına tórt arba menen segiz ógiz berdi. Merariy hám Gershon urpaqları ruwxaniy Xaronnıń ulı Itamardıń baqlawı astında xızmet qılatuǵın edi. ⁹ Qohat urpaǵına bolsa, hesh nársе bermedi. Sebebi olardıń isleytuǵın xızmeti muxaddes buyımlardı iyninde kóterip, alıp júriw edi.

¹⁰ Qurbanlıq orın maylanıp, baǵıshlanǵan waqıtta, kósemler ózleriniń basqa sıyların alıp keldi hám bulardı orınnıń aldına ákelip qoydı. ¹¹ Bul haqqında Jaratqan Iye Muwsaǵa: «Qurbanlıq orınnıń baǵıshlanıwı ushın hár kúni bir kósem óziniń sıyın usınsın», – degen edi.

¹² Birinshi kúni Yahuda urıwınan Amminadab ulı Naxshon sıyların usındı. ¹³ Onıń ákelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záytún mayı aralastırılğan sapalı unǵa tolı edi.

¹⁴ Tútetki toltırılğan 10 shekel awırlıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ¹⁵ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar, bir jasar erkek toqlı, ¹⁶ gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ¹⁷ tatıwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke, hár biri bir jasardan bolǵan bes erkek toqlı. Amminadab ulı Naxshonnıń alıp kelgen sıyları usılar edi.

¹⁸ Ekinshi kúni Issaxar urıwınnıń kósemi Suar ulı Netanel sıyların usındı. ¹⁹ Onıń alıp kelgen sıyları mınalar edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záytún mayı aralastırılğan sapalı unǵa tolı edi. ²⁰ Tútetki toltırılğan 10 shekel awırlıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ²¹ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı, ²² gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ²³ tatıwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasardan bolǵan bes erkek toqlı. Suar ulı Netaneldiń alıp kelgen sıyları usılar edi.

²⁴ Úshinshi kúni Zebulon urıwınnıń kósemi Xelon ulı Eliab sıyların usındı. ²⁵ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záytún mayı aralastırılğan sapalı unǵa tolı edi. ²⁶ Tútetki toltırılğan 10 shekel awırlıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ²⁷ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ²⁸ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ²⁹ tatıwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa,

bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasadnan bolǵan bes erkek toqlı. Xelon ulı Eliabtıń alıp kelgen sıyları usılar edi.

³⁰ Tórtinshi kúni Ruben urıwınıń kósemi Shedeur ulı Elisur sıyların usındı. ³¹ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırılıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırılıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záytún mayı menen aralastırılǵan sapalı unǵa tolı edi. ³² Tútetki toltırılǵan 10 shekel awırılıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ³³ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ³⁴ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ³⁵ tatıwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasadnan bolǵan bes erkek toqlı. Shedeur ulı Elisurdıń alıp kelgen sıyları usılar edi.

³⁶ Besinshi kúni Shimon urıwınıń kósemi Surishadday ulı Shelumiel sıyların usındı. ³⁷ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırılıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırılıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záytún mayı menen aralastırılǵan sapalı unǵa tolı edi. ³⁸ Tútetki toltırılǵan 10 shekel awırılıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ³⁹ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ⁴⁰ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ⁴¹ tatıwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasadnan bolǵan bes erkek toqlı. Surishadday ulı Shelumieldiń alıp kelgen sıyları usılar edi.

⁴² Altınshi kúni Gad urıwınıń kósemi Dewel ulı Elyasaf sıyların alıp keldi. ⁴³ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırılıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırılıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záytún mayı aralastırılǵan sapalı unǵa tolı edi. ⁴⁴ Tútetki toltırılǵan 10 shekel awırılıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ⁴⁵ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ⁴⁶ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ⁴⁷ tatıwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasadnan bolǵan bes erkek toqlı. Dewel ulı Elyasaftıń alıp kelgen sıyları usılar edi.

⁴⁸ Jetinshi kúni Efrayım urıwınıń kósemi Ammihud ulı Elishama sıyların usındı. ⁴⁹ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırılıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırılıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záytún mayı menen aralastırılǵan sapalı unǵa tolı edi. ⁵⁰ Tútetki toltırılǵan 10 shekel awırılıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ⁵¹ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ⁵² Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ⁵³ tatıwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasadnan bolǵan bes erkek toqlı. Ammihud ulı Elishamanıń alıp kelgen sıyları usılar edi.

⁵⁴ Segizinshi kúni Menashshe urıwınıń kósemi Pedasur ulı Gamaliel sıyların usındı. ⁵⁵ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel

awırlıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záyıtún mayı aralastırılǵan sapalı unǵa tolı edi. ⁵⁶ Tútetki toltırılǵan 10 shekel awırlıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ⁵⁷ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ⁵⁸ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ⁵⁹ tatiwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasardan bolǵan bes erkek toqlı. Padasur ulı Gamalieldiń alıp kelgen sıyları usılar edi.

⁶⁰ Toǵızınshı kúni Benyamin urıwınıń kósemi Gidoniy ulı Abidan sıyların usındı. ⁶¹ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záyıtún mayı menen aralastırılǵan sapalı unǵa tolı edi. ⁶² Tútetki toltırılǵan 10 shekel awırlıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ⁶³ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ⁶⁴ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ⁶⁵ tatiwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasardan bolǵan bes erkek toqlı. Gidoniy ulı Abidanniń alıp kelgen sıyları usılar edi.

⁶⁶ Onınshı kúni Dan urıwınıń kósemi Ammishadday ulı Axiezer sıyların usındı. ⁶⁷ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záyıtún mayı aralastırılǵan sapalı unǵa tolı edi. ⁶⁸ Tútetki toltırılǵan 10 shekel

awırlıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ⁶⁹ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ⁷⁰ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ⁷¹ tatiwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasardan bolǵan bes erkek toqlı. Ammishadday ulı Axiezerdiń alıp kelgen sıyları usılar edi.

⁷² On birinshi kúni Asher urıwınıń kósemi Oxran ulı Pagiel sıyların usındı. ⁷³ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záyıtún mayı aralastırılǵan sapalı unǵa tolı edi. ⁷⁴ Tútetki toltırılǵan 10 shekel awırlıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ⁷⁵ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ⁷⁶ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ⁷⁷ tatiwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri bir jasardan bolǵan bes erkek toqlı. Oxran ulı Pagieldiń alıp kelgen sıyları usılar edi.

⁷⁸ On ekinshi kúni Naftaliy urıwınıń kósemi Enan ulı Axira sıyların usındı. ⁷⁹ Onıń alıp kelgen sıyları mınalardan ibarat edi: Muxaddes orın ólshemi menen 130 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis jalpaq tabaq, 70 shekel awırlıǵındaǵı bir gúmis qırma. Bul ekewi de ǵálle sadaqası ushın záyıtún mayı aralastırılǵan sapalı unǵa tolı edi. ⁸⁰ Tútetki toltırılǵan 10 shekel awırlıǵındaǵı bir altın tostaǵan, ⁸¹ jandırılatuǵın qurbanlıq ushın bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasar erkek toqlı. ⁸² Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke, ⁸³ tatiwlıq qurbanlıǵı ushın eki buǵa, bes qoshqar, bes teke hám hár biri

bir jasadın bolğan bes erkek toqlı. Enan ulı Axiranıń alıp kelgen sıyları usılar edi.

⁸⁴ Solay etip, qurbanlıq orın maylanğan waqıtta, Izrail kósemleriniń orındı baǵıshlaw ushın alıp kelgen sıyları mınalar edi: on eki gúmis jalpaq tabaq, on eki gúmis qırma, on eki altın tostaǵan.

⁸⁵ Hár bir gúmis jalpaq tabaqtıń awırlıǵı 130 shekelden, hár bir qırmanıń awırlıǵı 70 shekelden edi. Muxaddes orın ólshemi menen gúmis ıdıslardıń barlıǵınıń awırlıǵı 2400 shekel boldı.

⁸⁶ Tútetki toltırılǵan on eki altın tostaǵannıń hár biriniń awırlıǵı Muxaddes orın ólsheminde 10 shekel edi. Barlıq altın tostaǵanlardıń awırlıǵı 120 shekel boldı. ⁸⁷ Jandırılatuǵın qurbanlıq ushın gálle sadaqası menen birge usınılǵan haywanlardıń sanı on eki buǵa, on eki qoshqar hám bir jasadın bolğan on eki erkek toqlı, gúna qurbanlıǵı ushın da on eki teke. ⁸⁸ Tatiwlıq qurbanlıǵı ushın usınılǵan haywanlardıń sanı jigirma tórt buǵa, alpıs qoshqar, alpıs teke hám hár biri bir jasadın bolğan alpıs erkek toqlı edi. Qurbanlıq orın maylanǵannan soń, orınıń baǵıshlanıwı ushın berilgen sıylar usılar edi.

⁸⁹ Muwsa Jaratqan Iye menen sóylesiw ushın Ushırasıw shatırına kirgende, Kelisim sandıǵınıń qaqpıǵınıń ústindegi eki kerub^a músini arasınan ózine sóylegen dawıstı esitetuǵın edi. Jaratqan Iye Muwsa menen usı tárizde sóylesetuǵın edi.

Shıralardıń ornatalıwı

8 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi: ² – Xarongá ayt, ol jeti shıranı shıra qoyǵıshqa ornatqanda, shıra

qoyǵıshtıń aldınǵı tárepine jaqtılıq túsip turatuǵın qılıp ornatsın.

³ Xaron aytılgandıy etip isledi. Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday, shıralardı shıra qoyǵıshtıń aldınǵı tárepine jaqtı túsетуǵın qılıp ornalastırdı. ⁴ Shıra qoyǵısh Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa kórsetken úlgisi boıınsha, ultanınan baslap, güllerine deyin altınnan shókkishlep islengen edi.

Lebiylilerdiń baǵıshlanıp, xızmetke qoyılıwı

⁵ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

⁶ – Lebiylilerdi Izrail xalqınıń arasınan ayırıp alıp, olardı páklew rásiminen ótkiz. ⁷ Olardı páklew ushın bılay isleysen: pákleytuǵın suwdı olardıń üstine serp. Olar shashları menen barlıq júnlerin qırıp taslasın hám kimimlerin juwsın. Usılayınsha, olar pák boladı. ⁸ Keyin olar bir buǵa menen gálle sadaqası ushın záyıtın mayı aralastırılǵan sapalı un alıp kelsin. Gúna qurbanlıǵı ushın sen de basqa bir buǵa alıp kel. ⁹ Lebiylilerdi Ushırasıw shatırınıń aldına alıp kelip, barlıq Izrail jámiyetin jıyna. ¹⁰ Lebiylilerdi Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń aldına ákelgeninde, izraillılar olardıń üstine qolların qoysın. ¹¹ Jaratqan Iyege xızmet etiwı ushın, Xaron izraillilardıń arasınan lebiylilerdi sadaqa sıpatında Maǵan baǵıshlasın.

¹² Lebiyliler qolların buǵalardıń basına qoysın hám olardıń gúnalarından pákleniwı ushın, buǵalardıń birewi gúna qurbanlıǵı ushın, ekinshisi jandırılatuǵın qurbanlıq ushın Jaratqan Iyege usınılsın. ¹³ Lebiylilerdi Xaron hám onıń ullarınıń aldında turǵız.

^a 7:89 *Kerub* – qanatlı ruwxıy barlıq.

Olardı sadaqa sıpatında Jaratqan Iyege, Mağan bağıshla. ¹⁴ Lebiylilerdi basqa izraillılardıń arasınan usı tárizde bólip al. Lebiyliler Mağan tiyisli boladı.

¹⁵ Sen lebiylilerdi páklep, sadaqa sıpatında bağıshlaǵannan soń, olar Ushirasıw shatırındaǵı xızmetin baslawına boladı. ¹⁶ Izraillılar arasında lebiyliler tolıǵı menen Mağan tiyisli. Sebebi qarınnan birinshi shıqqan barlıq ullardıń ornına olardı Ózime tańlap aldım. ¹⁷ Izrail xalqınıń arasındaǵı barlıq birinshi tuwılǵanlar adam bolsın, haywan bolsın – olar Meniki. Óytkeni Men Mısırda birinshi tuwılǵanlardı joq qılǵan kúni, olardı Ózime ayırıp aldım. ¹⁸ Solay etip, Izrail xalqında barlıq birinshi tuwılǵan ullardıń ornına lebiylilerdi tańladım. ¹⁹ Izraillılar Muxaddes orınǵa jaqınlasıp, bálege duwshar bolmawı ushın, olardıń ornına Ushirasıw shatırındaǵı xızmetti islep, izraillılardıń gúnaların páklew ushın, lebiylilerdi Xaron hám onıń ullarınıń qollarına tapsırdım.

²⁰ Muwsa, Xaron hám pútkil Izrail jámiyeti Jaratqan Iyeniń lebiylilerge baylanıslı Muwsaǵa bergен hár bir buyırǵın tolıǵı menen orınladı.

²¹ Lebiyliler ózlerin páklep, kiyimlerin juwdı. Xaron olardı Jaratqan Iyeniń aldında arnawlı túrde bağıshladı hám olardı tazalaw ushın, gúnalırnan pákledi. ²² Bunnan soń, lebiyliler Xaron hám onıń ullarınıń qol astında Ushirasıw shatırındaǵı ózlerine tiyisli xızmetlerin orınlawǵa keldi. Solay etip, Jaratqan Iye lebiylilerge tiyisli Muwsaǵa qanday buyırq bergен bolsa, Izrail xalqı sol buyırqlardı orınladı.

²³ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:

²⁴ – Lebiylilerge tiyisli qaǵıyda mı naday: Jigirma bes hám onnan joqarı

jastaǵılar Ushirasıw shatırındaǵı xızmetin baslasın. ²⁵ Al eliw jasqa kelgende, sol xızmetinen bosap, bunnan keyin xızmette bolmasın. ²⁶ Xızmetten bosaǵan lebiyliler Ushirasıw shatırında xızmet etip atırǵan tuwısqanlarına járdem beriwine boladı, biraq ózleri artıq xızmet islemesin. Lebiylilerdiń wazıypaların usılayınsha belgilep ber.

Qutqarıw bayramına baylanıslı nızamlar

9 ¹ Izraillılar Mısırdan shıqqannan keyingi ekinshi jıldıń birinshi ayında Jaratqan Iye Sinay shólinde Muwsaǵa bilay dedi:

² – Izraillılar Qutqarıw bayramın belgilengen waqıtta bayramlasın. ³ Barlıq nızam hám qaǵıydalarǵa ámel qılıp, qurbanlıqtı belgilengen waqıtta, usı aydıń on tórtinshi kúni keshte shalsın.

⁴ Solay etip, Muwsa izraillılarǵa Qutqarıw bayramın belgilewdi buyırdı.

⁵ Olar Sinay shólinde birinshi aydıń on tórtinshi kúni keshte Qutqarıw bayramın belgiledi. Olar hár bir nárse ni Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday etip orınladı.

⁶ Al ólige bir jerin tiygizip, haram sanalǵan bazı adamlar sol kúni Qutqarıw bayramında qatnasa almadı. Sol kúni olar Muwsa menen Xaronnıń aldına kelip, ⁷ Muwsaǵa bilay dedi:

– Ólige jantasqanıwız ushın haram sanalamız. Biraq belgilengen waqıtta basqa izraillılar menen birge Jaratqan Iyege arnalǵan qurbanlıqtı ne ushın usına almaymız?

⁸ Muwsa:

– Kútiń, Jaratqan Iyeniń sizler tuwralı mağan ne buyıratuǵının tıńlap kóreyin, – dedi.

⁹Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:

¹⁰ – Izraillıǵa bilay dep ayt: «Arańızda birinız yamasa áwladınıńızdan birewi ólige bir jerin tiygizgeni ushın haram sanalsa yamasa birewi uzaq saparǵa ketse, onday adam Jaratqan Iyege arnalǵan Qutqarılıw bayramın nıshanlawına boladı. ¹¹ Bunday adamlar ekinshi aydın on tórtinshi kúni keshte Qutqarılıw qurbanlıǵın shalıp, onı ashıtqısız nan hám ashshı shópler menen jesin. ¹² Tańǵa deyin qurbanlıqtıń góshinen bir túyir de qalmasın, súyekleri sındırılmasın. Qutqarılıw bayramın barlıq qaǵıydalar boyınsha belgilewiniń tiyis. ¹³ Biraq pák sanalǵan hám uzaq saparda bolmaǵan adam Qutqarılıw bayramına qatnasıwdan bas tartsa, ol belgilengen waqıtta Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq bermegeni ushın xalqınıń arasınan joq qılinsın. Solay etip, ol óz gúnasınıń jazasını tartadı.

¹⁴ Arańızda jasap atırǵan kelgindi bir adam Jaratqan Iyege arnalǵan Qutqarılıw bayramına qatnasıwdı qálese, ol bayramnıń nızam hám qaǵıydalarına ámel qılsın. Jergilikli bolsın, kelgindi bolsın, hámme ushın usı nızamdı qollanıwınıń tiyis».

Muxaddes shatır ústindegi bult

¹⁵ Muxaddes shatır, yaǵnıy buyırıqlar qoyılǵan shatır tiklengen kúni onıń ústin bult qapladı. Muxaddes shatırdı qaplaǵan bult keshten azanǵa deyin ot sıyaqlı bolıp turatuǵın edi. ¹⁶ Bul awhal hár kúni dawam etti. Muxaddes shatırdı qaplaǵan bult túnde ot sıyaqlı bolıp turatuǵın edi.

¹⁷ Bult shatırdan joqarı kóterilgende, izraillılar jolǵa shıǵatuǵın edi. Bult qay jerde toqtasa, olar sol

jerde toqtaytuǵın edi. ¹⁸ Izrail xalqı Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha jolǵa shıǵıp, Onıń buyırǵı boyınsha toqtap, shatırların tigetúǵın edi. Bult Muxaddes shatırdı qaplap turǵan waqıtta, olar da sol jerde turatuǵın edi.

¹⁹ Bult Muxaddes shatırdı uzaq waqıt qaplap turǵanda, Izrail xalqı Jaratqan Iyeniń buyırǵına ámel qılıp, jolǵa shıqpaytuǵın edi. ²⁰ Bazıda bult Muxaddes shatırdı azǵantay kún qaplap turatuǵın edi. Xalıq ta Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha, ya qonıs basqan jerde qalatuǵın, yamasa kóshetuǵın edi.

²¹ Bazı waqıtları bult tek ǵana keshten azanǵa deyin turıp, azanda Muxaddes shatırdan kóteriletuǵın edi. Sonda xalıq jolǵa shıǵatuǵın edi. Túnde bolsın, kúndiz bolsın, bult shatırdan kóteriliwden, xalıq jolǵa shıǵatuǵın edi. ²² Bult Muxaddes shatırdı eki kún, bir ay yamasa uzaq waqıt qaplap tursa da, izraillılar qonıs basqan jerinde qalıp, jolǵa shıqpaytuǵın edi. Biraq bult joqarı kóteriliwden, olar jolǵa shıǵatuǵın edi. ²³ Olar Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha qonıs basatuǵın yamasa jolǵa shıǵatuǵın edi. Uslay etip, olar Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı bergen buyırǵına ámel qıldı.

Gúmis kárnaylar

10 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:

² – Gúmisten eki kárnaydı shókishlep soqtır, bulardı jámiyetti jıynaw ushın hám hár bir ordanıń jolǵa shıǵıwı ushın qollanasań. ³ Eki kárnay birge shertilgen waqıtta, barlıq jámiyet seniń qasıńa, Ushurasıw shatırınıń aldına jıynalsın. ⁴ Tek ǵana bir kárnay shertilse, onda kósemler, yaǵnıy Izraıldıń tiyre basshıları seniń

janına jynalsın. ⁵ Kárnay qısqa-qısqa etip shertilgen waqıtta, shıǵıs tárepte qonis basqanlar jolǵa shıqsın. ⁶ Ekinshi márte qısqa-qısqa etip shertilgen waqıtta, qubla tárepte qonis basqanlar jolǵa shıqsın. Kárnaydın qısqa-qısqa etip shertiliwi urıwlarıdın jolǵa shıǵıwı kerekligin bildiredi. ⁷ Jámiyetti jynaw ushın kárnaydı uzaq waqıt ápiwayı dawıs penen sherttir. ⁸ Kárnaylardı Xaronnıń ruwxanıy ulları shertsin. Bul sizler hám keleshek áwladlarıńız ushın máńgi qaǵıyda bolıp qalsın.

⁹ Úlkeńizde sizlerge hújim qılǵan dushpanǵa qarsı sawashqa shıqqanıńızda, kárnay shertip, belgi berin. Sonda Qudaynız Jaratqan Iye bolǵan Men sizlerdi eslep, dushpanlarıńızdan qutqaraman. ¹⁰ Shadlı kúnlerińızde – bayramlarıńızda, Jańa ay bayramlarıńızda, jandırılatuǵın qurbanlıqlar hám tatıwlıq qurbanlıqlar bergenińızde kárnay shertiń. Usılay etip, Qudaynız bolǵan Men sizlerdi esleymen. Men – Qudaynız Jaratqan Iyemen.

Izraillılardıń Sinaydan ketiwi

¹¹ Izrail xalqı Mısırdan shıqqan keyin ekinshi jıldıń ekinshi ayınun jıgirmalanshı kúni bult buyırıqlar qoyılǵan shatırdan joqarı kóterildi. ¹² Sonda izraillılar da Sinay shólinen jolǵa shıǵıp, bult Paran shólinde toqtaǵansha kóship-qonıp júrdi. ¹³ Olar Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı bergin buyırǵı boyınsha jolǵa birinshi márte shıqtı.

¹⁴ Olar hár saparı jolǵa shıqqanda, hár bir orda óz bayraǵı astında bir tártipte júretuǵın edi. Birinshi bolıp, Amminadab ulı Naxshon

basshılıǵındaǵı Yahuda ordası bólimleri menen birge óz ordasınıń bayraǵı astında kóshti baslap júrdi. ¹⁵ Issaxar urıwı bólimine Suar ulı Netanel, ¹⁶ Zebulon urıwı bólimine Xelon ulı Eliab basshılıq qılatuǵın edi. ¹⁷ Sonnan keyin, Muxaddes shatır jynastırılıp, onı kóterip, alıp júretuǵın Gershon urpaǵı menen Merariy urpaǵı jolǵa shıqtı.

¹⁸ Olardan soń Shedeur ulı Elisur basshılıǵındaǵı Ruben ordası bólimleri menen birge óz ordasınıń bayraǵı astında jolǵa shıqtı. ¹⁹ Shimon urıwı bólimine Surishadday ulı Shelumiel, ²⁰ Gad urıwı bólimine Dewel ulı Elyasaf basshılıq qılatuǵın edi. ²¹ Onnan keyin Qohat urpaǵı muxaddes buyımlardı kóterip, jolǵa shıqtı. Olar belgilengen jerge jetip baraman degenshe, Muxaddes shatır qurılıp bolıwı tiyis edi.

²² Ammihud ulı Elishama basshılıǵındaǵı Efrayım ordası bólimleri menen birge óz ordasınıń bayraǵı astında jolǵa shıqtı. ²³ Menashshe urıwı bólimine Pedasur ulı Gamaliel, ²⁴ Benyamin urıwı bólimine Gidoniy ulı Abidan basshılıq qılatuǵın edi.

²⁵ Kóshtiń eń aqırında Ammishadday ulı Axiezer basshılıǵındaǵı Dan ordası bólimleri menen birge óz ordasınıń bayraǵı astında jolǵa shıqtı. Olar Izrail ordalarınıń artqı saqshıları edi. ²⁶ Asher urıwı bólimine Oxran ulı Pagiel, ²⁷ Naftaliy urıwı bólimine Enan ulı Axira basshılıq qılatuǵın edi. ²⁸ Izraillılar bólimlerge bólinip, usı tártipte jolǵa shıǵatuǵın edi.

²⁹ Muwsa midyanlı qáyin atası Reueldin^a balası Xobabqa bılay dedi:

^a **10:29** *Reuel* – Itronın basqa atı. Shıǵ 3:1 qarań.

– Jaratqan Iyeniń: «Sizlerge bere-men», – degen jerine baratırmız. Siz de bizler menen birge barıń, sizge jaqsı qatnasta bolamız. Óytkeni Jaratqan Iye Izrailǵa jaqsılıq etiwdi wáde qıldı.

³⁰ Xobab oǵan:

– Yaq, barmayman. Óz elime, aǵayın-tuwǵanlarımınń janına qaytaman, – dep juwap berdi.

³¹ Muwsa oǵan bılay dedi:

– İltimas, bizlerdi taslap ketpeń. Sebebi siz shólde qonıslaytuǵın jerlerdi bilesiz. Bizlerge jol kórsetesiz. ³² Eger bizler menen birge barsañız, Jaratqan Iyeniń isleytuǵın barlıq jaqsılıqların siz benen de bólisesiz.

³³ Izraillılar Jaratqan Iyeniń tawınan shıǵıp, úsh kúnlik jol júrdi. Qonıslaytuǵın jerdi tabıw ushın Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵı olardıń aldında júrip bardı. ³⁴ Qonis basqan jerden jolǵa shıqqanda, Jaratqan Iyeniń bultı kún boyı olardıń ústinde boldı.

³⁵ Kelisim sandıǵı jolǵa shıqqanda, Muwsa bılay dep aytatuǵın edi:

«Tur, Jaratqan Iye!
Tarqalıp ketsin dushpanlarıń,
Seni jek kórgenler aldınnan
qashıp ketsin!»

³⁶ Kelisim sandıǵı toqtaǵanda bolsa, Muwsa bılay dep aytatuǵın edi:

«Qayt, mın-mınlaǵan Izrail
xalqınıń Jaratqan Iyesil!»

Xalıqtıń nalıwı

11 ¹ Sol waqıtları xalıq qattı nalıy basladı. Jaratqan Iye bunı

esitip, ǵázeplendi hám olarǵa ot jiberip, ordanıń shetlerin jaǵıp joq qılıp jiberdi. ² Sonda xalıq Muwsaǵa jalbarındı. Muwsa Jaratqan Iyege duwa etkende, ot sóndi. ³ Jaratqan Iyeniń jibergen otı olardıń arasında jangamı ushın, sol jer Tabera^a dep ataldı.

⁴ Izrail xalqınıń arasındaǵı basqa milletlerden toplanǵan tártipsiz adamlar nápsiqawlıqqa berile basladı. Izraillılar da olarǵa qosılıp, bılay dep zarlay basladı: «Qáne endi, jewge gósh bolǵanda ma edi! ⁵ Mısırdá teginge jegen balıq, qıyar, ǵarbız, kók piyaz, domalaq piyaz hám sarımsaqlar ele yadımızda. ⁶ Endi bolsa, dińkemiz qurıǵan. Mına mannadan^b basqa jeytuǵın hesh nársede kórgenimiz joq».

⁷ Manna kinza tuqımınday bolıp, reńni aqshıl sarı edi. ⁸ Xalıq dalaǵa shıǵıp, onı jynap alatuǵın edi hám onı digirmanǵa tartıp yamasa kelige túyetuǵın edi. Onı qazanda qaynatıp, nan pisetuǵın edi. Bunıń dámi záytún mayı qosılǵan nangǵa uqsas edi. ⁹ Tünde ordaǵa shıq túskende, manna da birge jawatuǵın edi.

¹⁰ Muwsa xalıqtıń, hár bir tiyredegi adamlardıń óz shatırlarınıń aldında turıp, dad salıp atırǵanın esitti. Jaratqan Iye buǵan qattı ǵázeplendi. Muwsa da buǵan qapa bolǵan edi. ¹¹ Sonda Muwsa Jaratqan Iyege bılay dedi:

– Qulıńa ne ushın bunday jamanlıqtı rawa kórдің? Ne ushın Óz miyriminđi mennen ayap, bul xalıqtıń júgin maǵan júkleдің? ¹² Usı xalıqtıń hámme sine júkli bolǵan men be edim? Olardı men tuwǵan ba edim? Bolmasa, ne

^a **11:3** *Tabera* – «jandırlıw» degendi bildiredi.

^b **11:6** Shıǵ 16:31.

sebep ten Sen mađan: «Bala bađıwshınıń emiziwli balanı alıp júrgenindey, olardı ata-babalarına beremen dep ant ishken jerge qollarında kóterip alıp bar», – dep aytıp atırsań? ¹³ Bul xalıq mađan: «Bizlerge jeytuđın gósh ber», – dep qoymay atır. Olardıń barlıǵına beretuđın góshti qay jerden alaman? ¹⁴ Bul xalıqtıń barlıǵın bir ózim jetelep alıp júre almayman, sebebi olar men ushın awır júk boladı. ¹⁵ Eger mađan usılay islemekshi bolsań, onda meni óltir. Eger de Seniń miyrimińe erisken bolsam, onda basıma túsken bul awırmanlıqtı kórmeyin.

Jetpis aqsaqaldıń tańlanıwı

¹⁶ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi: – Mađan Izrail aqsaqallarınan jetpis adamdı jınap ber. Olar óziń basshı hám qadaǵalawshı dep tán alǵanlarıńnan bolsın. Olardı Ushırasıw shatırına alıp kelip, ózińniń qasıńa turǵız. ¹⁷ Men tómen túsip, seniń menen sóylesemen. Seniń ústińdegi Ruwxtan alıp, olarǵa da beremen. Xalıqtıń júgin tek ǵana sen kótermewiń ushın, olar saǵan járdem beredi.

¹⁸ Xalıqqa bılay dep ayt: «Erteńgi kún ushın ózlerińizdi pákletń, gósh jeysizler. Sizlerdiń: „Qáne endi, jewge gósh bolǵanda ma edi, Mısırdá bolǵan waqtımızda jaqsı edi“, – dep nalıp, dad salǵanıńızdı Jaratqan Iye esitti. Endi gósh jewińiz ushın, Jaratqan Iye sizlerge gósh beredi. ¹⁹ Góshti tek ǵana bir kún, eki kún, bes kún, on kún yamasa jigirma kún emes, ²⁰ al bir ay dawamında alqımıńızǵa kelgenshe, kewlińiz aynıǵansha jeysizler. Sebebi sizler arañızda bolıp atırǵan Jaratqan Iyeden júz burdıńlar. Onıń aldında Mısırdan ne ushın shıǵıp kettik, dep nalıp, jiladıńlar».

²¹ Sonda Muwsa:

– Qasımdaǵı bul xalıq altı júz mın er adamnan ibarat. Al Sen: «Bul xalıqqa bir ay dawamında jewi ushın gósh beremen», – dep atırsań. ²² Barlıq qoy-eshki, sıyırlar soyılsa da, teńizdegi barlıq balıqlar awlansa da, olarǵa jeter me eken? – dedi.

²³ Jaratqan Iye oǵan:

– Meniń qolım kelte me? Saǵan aytqanlarım orınlanatuđının yamasa orınlanbaytuđının óz kóziń menen kóreseń, – dedi.

²⁴ Sonnan keyin, Muwsa sırtqa shıǵıp, Jaratqan Iyeniń ózine aytqanların xalıqqa jetkerdi. Xalıqtıń jetpis aqsaqalın jınap, Muxaddes shatırdıń dógeresine jaylastırdı. ²⁵ Sonda Jaratqan Iye bult ishinde túsip, Muwsa menen sóylesti hám Muwsanıń ústińdegi Ruwxtan alıp, jetpis aqsaqalǵa berdi. Olar Ruwxtı alǵan waqıtta, ózgeshe awhalǵa tústi. Biraq bunnan soń, bul jaǵday basqa tákirarlanbadı.

²⁶ Saylanǵan jetpis aqsaqaldıń ishinde bolǵan Eldad penen Medad degen eki adam ordada qalıp, Muxaddes shatırǵa kelmey qalǵan edi. Biraq Ruwx olardıń ústine túsip kelip, olar da ordada ózgeshe awhalǵa túsé baslaǵan edi. ²⁷ Bunı kórgen bir jas bala Muwsaǵa juwırıp kelip: «Eldad penen Medad ordada ózgeshe awhalǵa túsip qaldı», – dep xabar jetkerdi.

²⁸ Jas waqtınan Muwsaǵa járdemshi bolıp kiyatırǵan Nun ulı Eshua: – Mirzam Muwsa, olardı tıyıp qoy! – dedi.

²⁹ Biraq Muwsa:

– Sen meniń ushın qızǵanıp atırsań ba? Qáne endi, Jaratqan Iyeniń pútkil xalqı payǵambar bolsa, Jaratqan Iye olardıń ústine Óz Ruwxın jiberse

edi! – dedi. ³⁰ Sonnan soń, Muwsa menen Izraildın aqsaqalları ordaǵa qayıtıp keldi.

Jaratqan Iyeniń bódenelerdi jiberiwi

³¹ Jaratqan Iye dawıl jiberdi. Dawıl teńiz tárepten bódenelerdi ushırıp ákelip, ordanıń hár tárepine úyip tasladı. Bódeneler ordadan bir kúnlilik jol uzaqlıqqa deyin, jerden eki shıǵanaq biyiklikke túsip, ushıp júrgen edi. ³² Sol kúni xalıq kúni menen, túni menen hám erteńine keshke deyin bódeneler jıynadı. Olardıń hesh biri on xomerden^a az jıynamadı. Bódenelerdi keptiriw ushın, olardı shatırlarınıń dógeresine jayıp qoydı. ³³ Biraq xalıq góshti ele awzına alıp, jewge úlgermey-aq, Jaratqan Iye ǵázeplenip, olardı kúshli bir oba menen jazaladı. ³⁴ Sonlıqtan sol jerge Kibrot-Hattaawa^b atı berildi. Óytkeni ol jerde nápsin tıya almaǵan adamlar jerlengen edi.

³⁵ Xalıq Kibrot-Hattaawadan Xasetrotqa kóship, sol jerde qaldı.

Máriyam menen Xaronnıń jazalanıwı

12 ¹ Muwsa Xabashstannan bolǵan hayalǵa úylengen ushın, Máriyam menen Xaron oǵan qarısı sóyledi. ² Olar: «Jaratqan Iye tek ǵana Muwsa arqalı sóylegen be edi? Ol bizler arqalı da sóylegen joq pa edi?» – dedi. Jaratqan Iye olardıń bul sózlerin esitti.

³ Muwsa jer júzinde jasaytuǵın barlıq adamlardıń ishinde eń kishi peyil adam edi.

⁴ Jaratqan Iye kútilmegende Muwsa, Xaron hám Máriyamǵa:

– Úshewińiz Ushırasıw shatırına barıń, – dedi. Úshewi de shatırǵa bardı. ⁵ Jaratqan Iye minara sıyaqlı bult ishinde túsip, shatırdıń kire awzınıń aldında turdı hám Xaron menen Máriyamdı shıqırıp aldı. Olar ekewi aldırǵa qaray shıqqanda, ⁶ Jaratqan Iye olarǵa bilay dedi: – Meniń sózlerime qulaq salıń:

Eger arañızda bir payǵambar bar bolsa,

Men, Jaratqan Iye Ózimdi tanıtaman oǵan ayan arqalı, Sóylesemen onıń menen túsinde.

⁷ Biraq qulım Muwsa menen bulay sóylespeymen,

Pútkil úyimdegilerge juwapker adam – Muwsadur.

⁸ Onıń menen jumbaqlı túrde emes, Al júzbe-júz sóylesemen ashıq túrde.

Ol Meniń biynemdi kóredi.

Sonday bolsa da, qulım Muwsaǵa qarısı sóylewden qorqpadıńlar ma?

⁹ Sonda Jaratqan Iye olarǵa ǵázep leniwi menen, ol jerden ketti.

¹⁰ Bult Muxaddes shatırdan ketiwden-aq, Máriyam teri keselligine shalınıp, etleri qar sıyaqlı túlep ketti. Xaron Máriyamǵa burılıp qaraǵanda, onıń teri keselligine shalınǵanın kórdi. ¹¹ Xaron Muwsaǵa:

– Oh, mırzam, ótinish aqılsızlıq qılıp, islegen ǵúnamız ushın jazalama. ¹² Máriyam anasınıń qarnında-aq denesi shirip baslaǵan óli nárestege uqsap qalmasın, – dedi.

^a **11:32** On xomer – bir xomer shama menen 220 l.

^b **11:34** Kibrot-Hattaawa – «nápsi qábirleri» degendi bildiredi.

¹³ Muwsa Jaratqan Iyege:
– O, Quday, Máriyamğa shıpa ber! –
dep jalbarındı.

¹⁴ Jaratqan Iye Muwsağa:
– Eger onıń ákesi júzine túkirgen-
de, ol jeti kún dawamında shermende
bolıp qalmas pa edi? Onı jeti kún da-
wamında bóleklep, ordadan shıǵarıp
jiberiń, sonnan keyin izine qaytıwı-
na boladı, – dep juwap berdi. ¹⁵ Solay
etip, Máriyam jeti kún dawamında
bóleklenip, ordadan shıǵarıp jibe-
rildi, ol qayıp kelgenshe, xalıq jol-
ǵa shıqpadı.

Qanan jerine jansızlardıń jiberiliwi

13 ¹ Sonnan keyin, xalıq Xase-
rottan shıǵıp, Paran shóli-
ne barıp, qonis bastı. ² Jaratqan Iye
Muwsağa bilay dedi:

³ – Men Izrail xalqına berip atırǵan
Qanan jerin kózden ótkeriw ushın
adamlar jiber. Atalarınan taraǵan hár
bir urıwdan bir basshıdan jiber.

⁴ Muwsa Jaratqan Iyenıń buyırǵı
boyınsha Paran shólinen adamlardı
jiberdi. Bulardıń hámmesi Izrail xal-
qınıń basshıları edi. ⁵ Olardıń atları
mınaday edi:

Ruben urıwınan Zakkur ulı Sham-
mua,

⁶ Shimon urıwınan Xoriy ulı Shafat,

⁷ Yahuda urıwınan Efunne ulı Kaleb,

⁸ Issaxar urıwınan Yusup ulı Igal,

⁹ Efrayım urıwınan Nun ulı Hoshea,

¹⁰ Benyamin urıwınan Rafu ulı Paltiy,

¹¹ Zebulon urıwınan Sodiy ulı

Gaddiel,

¹² Yusup urıwınan, yaǵnıy Me-
nashshe urıwınan Susiy ulı Gaddiy,

¹³ Dan urıwınan Gemalliy ulı
Ammiel,

¹⁴ Asher urıwınan Mixail ulı Setur,

¹⁵ Naftaliy urıwınan Wofsiy ulı
Naxbiy,

¹⁶ Gad urıwınan Maxiy ulı Geuel.

¹⁷ Eldi kózden ótkeriw ushın Muwsa-
nıń jibergen adamları usılar edi. Sol
waqıtta Muwsa Nun ulı Hosheaǵa
Eshua, dep at berdi^a.

¹⁸ Muwsa olardı Qanan jerin kóz-
den ótkeriw ushın jiberip atırıp, olar-
ǵa bilay dedi:

– Negeb arqalı júrip, tawlı jerlerge
barıń. ¹⁹ Ol jerler qanday ekenin, ol
jerde jasap atırǵan xalıq kúshli me,
yamasa háltsiz be, olar kóp pe, yamasa
az ba, bilip alıń. ²⁰ Olardıń jasap atır-
ǵan jeri jaqsı ma, yamasa jaman ba, qa-
laları qorǵansız ba, yamasa qorǵanlı
ma, kóriń. ²¹ Topıraǵı ónimdarlı ma,
yamasa ónimsiz be, dógeregi terekli
me, yamasa joq pa, bilip keliń. Qolı-
ńızdan kelgeninshe, ol jerdiń jetistir-
gen miywelerinen alıp keliń!

Sol waqıtta júzim pisigi endi basla-
nıp atırǵan edi.

²² Solay etip, sol adamlar jolǵa shı-
ǵıp, eldi Zin shólinen baslap, Lebo-
Xamatqa jaqın bolǵan Rexobqa deyin
kózden ótkerdi. ²³ Olar Negebti kesip
ótip, anaqlardıń Aximan, Sheshay
hám Talmay degen tiyeleri jasap atır-
ǵan Xebron qalasına bardı. Xebron
Mısırdaǵı Soan qalasınan jeti jil aldın
qurılǵan edi. ²⁴ Jansızlar Eshkol sayı-
na jetip barǵanda, ol jerden bir solqım
júzimdi kesip aldı. Olardan ekewi bir
qada aǵashqa júzimdi ildirip alıp jú-
rdi. Sonıń menen birge, anar hám án-
jir miywesin de aldı. ²⁵ Izraililardıń

^a **13:17** Hoshea – «qutqaradı», al Eshua – «Jaratqan Iye qutqaradı» degendi bildiredi.

kesip alğan júzim solqımı sebepli, sol say Eshkol^a dep ataldı.

²⁶ Jansızlar qırıq kún jerdi aralap shıqqannan keyin izlerine qayttı.

²⁷ Olar Paran shólindegi Qadeshke^b, Muwsa menen Xaronnıń hám Izrail jámiyetiniń janına keldi. Olarǵa hám pútkil jámiyetke kórgen-bilgenlerin aytıp, sol jerdiń miywelerin kórsetti.

²⁸ Olar Muwsaǵa bilay dep bayanladı:

– Bizlerdi jibergen jerge bardıq. Ol jerde shınında da sút hám pal aǵıp turǵan eken! Mine, mınaw sol jerdiń miywelerinen! ²⁹ Biraq ol jerde jasap atırǵan xalıq kúshli, qalaları da qorǵanlı hám júdá úlken eken. Hátteki, ol jerde Anaq áwladınan shıqqan dáw adamlardı da kórdik. ³⁰ Amalek xalqı Negebte, xet, ebus hám amor xalıqları tawlı úlkede, qanan xalqı teńizdiń boyında hám Iordan dáryasınıń jaǵasında jasaydı eken.

³¹ Kaleb Muwsanıń aldında xalıqtı tınıshlandırıp:

– Ol jerge barıp, eldi qolǵa kirgizeyik. Álbette, buǵan jeterli kúshimiz bar, – dedi.

³² Degen menen, onıń menen birge barǵan adamlar:

– Bul xalıqqa qarsı gúrese almaymız, olar bizlerden góre kúshlirek, – dedi.

³³ Olar ózleri kózden ótkerip kelgen el haqqında izraillılardıń arasında mınaday jaman mish-mishlar tarqatıp júrdi:

– Bizler kózden ótkerip kelgen el, ishine mákan basatuǵınlardı jep piti-retuǵın el eken. Sol elde jasap atırǵan hár bir adam boyshań hám iri. ³⁴ Dáwlerdi, dáwlerdiń áwladınan bolǵan anaqlardı kórdik. Olardıń qasında

ózlerimizdi shegirtke sıyaqlı sezdik, olarǵa da sonday bolıp kórendik.

Xalıqtıń kóterilis qılıwı

14 ¹ Sol túni pútkil jámiyet qat-tı dawıslap, dad salıp jiladı.

² Pútkil Izrail xalqı Muwsa menen Xaronǵa narazı bolıp, bilay dep tońqılday basladı: «Bunnan góre, Mısırda yamasa usı shólde ólip ketkenimiz jaqsı edi! ³ Jaratqan Iye ne ushın bizlerdi usı elge alıp keldi? Bizlerdi qılısttan ótkiziw ushın ba? Bala-shaǵalarımız tutqın boladı. Bunıń ornına Mısırǵa qaytıp ketkenimiz bizler ushın jaqsıraq emes pe?»

⁴ Sonnan keyin, olar bir-birine: «Ózlerimizge bir basshı saylap alıp, Mısırǵa qaytayıq», – desti.

⁵ Sonda Muwsa menen Xaron Izrail jámiyetiniń aldında et betinen jerge jıǵıldı. ⁶ Eldi aralap qaytqanlardan Nun ulı Eshua menen Efunne ulı Kaleb qayǵırıp kiyimlerin jırttı da, ⁷ pútkil Izrail jámiyetine bilay dedi:

– Bizler kórip kelgen el – júdá jaqsı jer.

⁸ Eger Jaratqan Iyeniń bizlerge miyrimi tússe, Ol bizlerdi sút hám pal aǵıp turǵan sol jerge alıp baradı hám onı bizlerge beredi. ⁹ Tek ǵana Jaratqan Iyege qarsı shıqpańlar! Ol jerde jasap atırǵan xalıqtan qorqpańlar! Olar bizlerge ańsat ǵana olja boladı. Qorǵawshıları olardı taslap ketti, al Jaratqan Iye bizler menen birge. Olardan qorqpańlar!

¹⁰ Degen menen, pútkil jámiyet olardı tas boran qılıwdı niyet qıldı. Sonda Jaratqan Iyeniń saltanatı Ushırasıw shatırında pútkil Izrail xalqına kó-rindi.

^a **13:25** *Eshkol* – «solqım» degendi bildiredi.

^b **13:27** *Qadesh* – yaǵnıy Qadesh-Barniya.

Muwsanín xalıq ushın duwa etiwı

¹¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:

– Qashaǵa deyin bul xalıq Maǵan húrmetsizlik qıladı? Olardıń arasında qanshelli káramat kórsetkenime qaramay, qashaǵa deyin Maǵan isenbey júredi? ¹² Men olardı illet penen jazalayman, miyrastan mahrum qılam. Al sennen olardan ullıraq hám kúshlirek bir xalıq dóretemen.

¹³ Biraq Muwsa Jaratqan Iyege bilay dedi:

– Onda mısırlılar bul haqqında esitedi. Bul xalıqtı Óz kúshiń menen olardıń arasınan alıp shıqqan ediń.

¹⁴ Olar Qanan jerinde jasaytuǵın xalıqqa bul haqqında aytadı. Jaratqan Iye, bul xalıqtıń arasında bolıp, olar menen júzbe-júz kóriskenińnen xabarı bar. Seniń bultıń olardıń ústinde hámme waqıt turǵanın, kúndiz minara sıyaqlı bult ishinde, túnde minara sıyaqlı ot ishinde olarǵa jol kórsetkenińdi biledi. ¹⁵⁻¹⁶ Eger bul xalıqtı bir adam sıyaqlı etip óltirseń, Sen haqqında esitken xalıqlar: «Jaratqan Iye ant ishken bul jerge Óz xalqın alıp kele almaǵanı ushın, olardı shólde qırıp jiberdi», – dep aytadı.

¹⁷ Endi Óz kúshińdi kórset, o, Iyem! Sen Óziń bilay dep aytqan ediń: ¹⁸ «Jaratqan Iye bolǵan Men sabırtaqatlıman, súyispenshiligim ullı, ayıp hám jinayattı keshiremen. Biraq ayıplını jazasız qaldırmayman, ákesiniń islegen ayıbınıń jazasın úshinshi hám tórtinshi áwladlarınan talap qılam». ¹⁹ Mısırdan shıqqannan baslap, búgingi kúнге deyin bul xalıqtı keshirip keldiń. Endi Ózińniń ullı súyispenshiligińe say olardıń ayıpları keshire gör.

²⁰ Jaratqan Iye oǵan bilay dep jawap berdi:

– Seniń tilegińe bola olardı keshiremen. ²¹ Degen menen, máńgi bar bolǵan Men jer júzin toltırıp turǵan ullılıǵım menen ant ishemen: ²² ullılıǵımdı, Mısırdá hám shólde kórsetken káramatlarımdı kórse de, Meni on márte sınaǵan, sózime qulaq aspaǵan bul adamlardıń hesh biri ²³ Men atabalarına beremen dep ant ishken jerdi kórmeydi. Maǵan húrmetsizlik qılǵanlardıń hesh biri ol jerdi kórmeydi.

²⁴ Biraq qulım Kaleb basqalarǵa uqsamaydı, ol pútkil júregi menen Maǵan erdi. Sonıń ushın, Men onı ózi aralap, kózden ótkerip qaytqan elge alıp baraman. Onıń áwladı sol jerdi iyelep aldı. ²⁵ Amalek penen qanan xalıqları usı oypatlıqlarda jasaydı. Sonıń ushın, sizler erterte artınıızǵa qayıp, Qızıl teńizge qaray júrińler, shólge barıńlar.

Izraillıardıń narazılıǵı ushın jazalanıwı

²⁶ Jaratqan Iye Muwsa menen Xarongá bilay dedi:

²⁷ – Mına jawız jámiyet qashaǵa deyin Maǵan narazı bolıp, tońqıldaydı? Maǵan qarsı sóylegen Izrail xalqınıń nalıwın esittim. ²⁸ Olarǵa Meniń mına sózlerimdi jetkiz: «Tiriligim haq ant ishemen: aytqan sózlerińizdi sózsiz ózlerińizdiń basınıızǵa salaman. ²⁹ Óliklerińiz usı shólde qaladı. Maǵan narazı bolıp, tońqıladaǵanlardıń hámmesi – esaptan ótken jigirma hám onnan joqarı jastaǵılar usı shólde óledi. ³⁰ Sizlerdi qonıslandıraman dep ant ishken elge Efunne ulı Kaleb penen Nun ulı Eshuadan basqa hesh kim kirmeydi. ³¹ Biraq sizlerdiń tutqın boladı, dep aytqan balalarıńızdı sol jerge kirgizemen. Sizler bas

tartqan sol eldi balalarınız kóretuǵın boladı. ³² Sizlerdiń óliklerińiz bolsa usı shólde qalıp ketedi. ³³ Hámmeńiz ólip ketemen degenshe, balalarınız shólde qırıq jil shopanlıq qıladı hám sizlerdiń opasızlıǵımız sebepli, olar azap shegedi. ³⁴ Sizler eldi qırıq kún dawamında aralap shıqqan edińler. Endi hár bir kún ushın bir jıldan qırıq jil ayıbıńızdıń jazasın tartasızlar. Sonda Meniń sizlerden júz burǵanımdı bilip alasızlar!» ³⁵ Men, Jaratqan Iye aytqanımday, Maǵan qarsı jıynalǵan bul jawız jámiyetke bulardı sózsiz isleymen. Olar usı shólde qırılıp, ólip ketedi.

³⁶ Muwsanıń eldi kózden ótkerip qayıwǵa jibergen adamları qayıp keli, el haqqında jaman xabar tarqatıwı pútkil jámiyettiń Jaratqan Iyege narazı bolıwına sebep bolǵan edi. ³⁷ Sol el haqqında jaman xabar taratqan bul adamlar Jaratqan Iyeniń aldında oba keselligine shalınıp qayıt boldı. ³⁸ Eldi aralaw ushın ketken jansızlardan tek ǵana Nun ulı Eshua menen Efunne ulı Kaleb tiri qaldı.

Izraillılardıń Qanandı basıp alıwǵa urınıwı

³⁹ Muwsa Jaratqan Iyeniń sózlerin pútkil Izrail xalqına aytqanda, xalıq tereń qayǵıǵa battı. ⁴⁰ Erteńine azanda olar tawlı úlkeniń joqarısına shıǵıp baratırıp, bilay dedi:

– Awa, bizler ǵúna islegenimizdi moynlaymız. Mine, endi Jaratqan Iyeniń wáde qılǵan jerine barıwǵa tayarmız.

⁴¹ Degen menen, Muwsa:

– Ne ushın Jaratqan Iyeniń buyrığına jáne qarsı shıǵıp atırsızlar? Bunıń menen hesh nársege erise almaysızlar.

⁴² Sawashqa shıqpańlar, óytkeni Jaratqan Iye sizler menen birge emes. Dushpanlarıńızdıń aldında jeńiliske ushırayasızlar. ⁴³ Amalek hám qanan xalıqları ol jerde sizlerge qarsılıq kórsetedi hám sizlerdi qılısh júzinen ótkeredi. Óytkeni Jaratqan Iyeniń izinen júriwden bas tarttıńlar. Jaratqan Iye de sizler menen birge bolmaydı.

⁴⁴ Solay bolsa da, izraillılar ózleriniń aytqanınan qalмай, tawlı úlkeniń joqarısına shıqtı. Jaratqan Iyeniń Kelisim sandığı menen Muwsa ordada qaldı. ⁴⁵ Tawlı úlkede jasaytuǵın amalek penen qanan xalıqları olarǵa qarsı hújim qıldı hám olardı Xorma qalasına deyin qıyratıp, tas-talqan qıldı.

Qurbanlıqlarǵa baylanıslı nızamlar

15 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:

² – Izrail xalqına bilay dep ayt: «Mákan etiwińiz ushın sizlerge beretuǵın elge kirgenińizde, ³ jandırılatuǵın qurbanlıq, wáde boyınsha beriletuǵın qurbanlıq, iqtıyarlı qurbanlıq yamasa bayramlarda usınılatuǵın qurbanlıq etip iri hám mayda maldan Jaratqan Iyege usınıńlar. Bular – Jaratqan Iyegе xosh iyisli sıy boladı. ⁴ Qurbanlıq usınatuǵın adam Jaratqan Iyegе ǵálle sadaqası ushın tórtten bir hin^a záytún mayı menen aralastırılǵan onnan bir efa sapalı un da alıp kelsin. ⁵ Jáne de, jandırılatuǵın qurbanlıq yamasa basqa qurbanlıq penen birge hár bir toqlıǵa ishımlık sadaqası etip tórtten bir hin sharap ta usınıwı tiyis.

⁶ Eger qoshqardı qurbanlıq etip berseńiz, ǵálle sadaqası ushın ústten bir

^a **15:4** Tórtten bir hin – bir hin shama menen 3,7 l.

hin záytún mayı aralastırılğan onnan eki efa sapalı un ⁷ hám ishımlık sadaqası ushın úshen bir hin sharap usınıń. Bular – Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı.

⁸ Jaratqan Iyege jandırılatuǵın qurbanlıq, wáde boyınsha beriletuǵın qurbanlıq yamasa tatıwlıq qurbanlıǵı ushın bir buǵa alıp kelgenińizde, ⁹ buǵa menen birge gálle sadaqası ushın yarım hin záytún mayı aralastırılğan onnan úsh efa sapalı un usınıń. ¹⁰ Sonıń menen birge, ishımlık sadaqası ushın yarım hin sharap usınıń. Bular Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı.

¹¹ Solay etip buǵa, qoshqar, ılaq yamasa toqlı qurbanlıq qılınǵanda, usı sadaqalar menen qosa usınılsın.

¹² Qansha haywan qurbanlıq qılmaqshı bolsańız da, olardıń hár biri ushın belgilengen muǵdarda gálle hám ishımlık sadaqaların qosıp usınıwıńız tiyis. ¹³ Izrailli bolǵan hár bir adam Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy etip, qurbanlıq alıp kelgende, ol usı ayılǵanlarǵa ámel qılıwı tiyis. ¹⁴ Eger sizlerdiń arañızda waqtınsha jasap atırǵan kelgindi yamasa uzaq waqt jasap atırǵan jat jerli adam Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy qılıp, bir qurbanlıq alıp kelse, ol da usı qaǵıydalarǵa ámel qılıwı tiyis. ¹⁵⁻¹⁶ Sizler ushın da, arañızda jasap atırǵan kelgindi adam ushın da jámiyet anıq usı qaǵıydalar dı qollansın. Bul keleshek áwladlarıńız ushın da máńgi qaǵıyda bolsın. Jaratqan Iyeniń aldında sizler de, sizlerdiń arañızda jasap atırǵan kelgindi de birdey».

¹⁷ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹⁸ – Izrail xalqına bılay dep ayt: «Sizlerdi alıp baratırǵan elge kirgenińizden keyin, ¹⁹ sol eldiń nanınan

jegenińizde, nannıń bir bólegin ajıratıp, Maǵan usınıń. ²⁰ Qırmanıńızdıń birinshi óniminen ajratılǵan sadaqa sıyaqlı qamırınıńızdıń birinshi zuwalasınan jabılǵan shórekti ajıratıp usınıń. ²¹ Qamırınıńızdıń birinshi zuwalasınan jabılǵan bul sadaqanı áwladlar dawamında Jaratqan Iyege usınıń».

Gúna ushın qurbanlıq

²²⁻²³ «Eger birińiz bilmesten gúna islep, Jaratqan Iyeniń men arqalı bergengen buyırıqlarınıń birine – Jaratqan Iyeniń buyırq bergen kúninen baslap, áwladlar boyı ámel qılmasañız ²⁴ hám jámiyet bul qátege bilmesten jol qoyǵan bolsa, pútkil jámiyet Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy usınıw ushın, bir buǵanı jandırılatuǵın qurbanlıq etip bersin. Olar buǵa menen birge belgilengen muǵdarda gálle hám ishımlık sadaqasın bersin. Sonıń menen birge, gúna qurbanlıǵı ushın bir teke alıp kelsin. ²⁵ Solay etip, ruwxaniy pútkil Izrail jámiyetiniń gúnası ushın páklew rásimin ótkeredi hám olardıń gúnası keshiriledi. Sebebi olar bilmesten gúna islegen edi hám bul ushın Jaratqan Iyege jandırılatuǵın qurbanlıq hám gúna qurbanlıqların usınǵan boladı. ²⁶ Pútkil Izrail jámiyeti de, arañızda jasap atırǵan kelgindi de keshiriledi. Öytkeni xalıq bilmesten usı gúnanı isledi.

²⁷ Eger bir adam bilmesten gúna islep qoysa, ol gúna qurbanlıǵı ushın bir jasar eshki alıp kelsin. ²⁸ Ruwxaniy Jaratqan Iyeniń aldında sol adamnıń pákleniwi ushın gúnanıń qunın tólew rásimin ótkersin. Bul rásim ótkerilgende, sol adamnıń gúnası keshiriledi. ²⁹ Bilmesten gúna islep qoyǵan izraili ushın da, arañızda jasap atırǵan

kelgindi ushın da usı nızamdı qollanıwıńız tiyis.

³⁰ Izrailı yamasa kelgindi bir adam bilip turıp gúna islese, Jaratqan Iyeg til tiygizgen boladı. Bunday adam Izrail xalqınıń arasınan joq qılınsın. ³¹ Ol Jaratqan Iyeniń sózlerin pisent etpey, buyırıqlarına qarsı shıqqanı ushın, ol adam xalqınıń arasınan sóz-siz joq qılınsın. Onıń gúnası óz moynında qaladı».

Shabbat kúnine ámel qılmağan adam óltiriledi

³² Bir kúni izrailılardı shólde júrgen waqıtta bir adam dem alıs kúni bolğan Shabbat kúni otın jynap júrgen jerinen uslap alındı. ³³ Otın jynap júrgen adamdı uslap alğan adamlar onı Muwsa menen Xaronnıń hám pútkil jámiyettiń aldına alıp keldi. ³⁴ Sol adamğa qanday shara qollanıwı kerekligi anıq bolmağanlıqtan, onı qapmap qoydı. ³⁵ Sonnan keyin, Jaratqan Iye Muwsağa:

– Ol adam sózsiz óltirilsin. Pútkil jámiyet onı ordanıń sırtına alıp shıǵıp, tas boran qılsın, – dedi. ³⁶ Solay etip, Jaratqan Iyeniń Muwsağa buyırǵanınday, jámiyet sol adamdı ordanıń sırtına alıp shıǵıp, tas boran qılıp óltirdi.

Shashaqlar tuwrısında qaǵıyda

³⁷ Jaratqan Iye Muwsağa bilay dedi:

³⁸ – Izrail xalqına bilay dep ayt: «Áwladlarıńız dawamında kiyimińizdiń eteklerine shashaq tiktirip qoyıń. Hár bir shashaqqa qızǵısh kók jip qosıp islensin. ³⁹ Usı shashaqlar sizlerge Meniń, yaǵnıy Jaratqan Iyeniń buyırıqların esletip turadı. Solay etip, bulardı kórgeńizde, buyırıqlarına ámel qılıp, júreǵińizdiń hám kózińizdiń

qálewlerine erip ketpey, opasızlıq qılmaysızlar. ⁴⁰ Sonda sizler pútkil buyırıqlarımıdı yadıńızda tutıp, Qudayıńız ushın muxaddes bolasızlar. ⁴¹ Men Qudayıńız bolıw ushın sizlerdi Mısırdan alıp shıqqan Qudayıńız Jaratqan Iyemen. Men – Qudayıńız Jaratqan Iyemen».

Qorax, Datan hám Abiramnıń kóterilisi

16 ¹⁻² Lebiy urıwınıń Qohat tiyresinen bolğan Ishar ulı Qorax, Ruben urıwınan Eliabtnıń ulları Datan menen Abiram hám Pelet ulı On birigip, Muwsağa qarsı kóterilis qıldı. Jámiyet saylağan Izrail xalqınıń abıraylı eki júz eliw basshısı da olarğa qosıldı. ³ Olar birgelikte Muwsa menen Xaronnıń aldına barıp:

– Sizler júdá háddińizden asıp kettińiz! Hám memiz Jaratqan Iyeniń muxaddes jámiyetiniń aǵzaları emespiz be? Ol hám memizdiń aramızda jasadı. Solay eken, sizler ne ushın ózlerińizdi Jaratqan Iyeniń jámiyetinen ústem qoyasızlar? – dedi.

⁴ Bunı esitken Muwsa Jaratqan Iyeniń aldında et betinen jerge jıǵıldı. ⁵ Keyin ol Qorax hám onıń sheriklerine bilay dedi:

– Azanda Jaratqan Iye kimdi Ózine baǵıshlap alǵanın kórsetedi. Jaratqan Iye kimdi tańlağan bolsa, sol adamdı Óz dargayına jaqnlastıradı. ⁶ Háy, Qorax, sen óz sherikleriń menen birge tütetki tütetiletuǵın ıdılarıńızdı alıń. ⁷ Erteń Jaratqan Iyeniń aldında ıdılarıńızǵa ot salıp, üstine tütetkińizdi qoyıń. Sonda Jaratqan Iye kimdi tańlasa, sol adamdı Ózine baǵıshlap alǵanı. Háy, lebiyliler, sizler háddińizden asıp kettińiz!

⁸ Muwsa Qoraxqa aytıp atırǵan sózin bılay dep dawam etti:

– Háy, lebiyliler, maǵan qulaq salıń!

⁹ Izraildın Qudayı sizlerdi Izrail xalqı arasınan ayırıp alıp, Jaratqan İyeniń Muxaddes shatırındaǵı xızmetti orınlawıńız ushın, Ózine jaqınlastırdı. Jáne de, jámiyettiń aldında turıp, olarǵa xızmet etiwińız ushın sizlerdi tańlap aldı, bulardıń barlıǵı sizlerge azlıq qıldı ma? ¹⁰ Qorax, Jaratqan İye seni hám pútkil lebiyli tuwısqanlarıńdı Ózine jaqınlastırǵan bolsa, bul jetpegendey, endi sizler ruwxaniylikti de qálep atırsızlar ma? ¹¹ Háy, Qorax, seniń hám sheriklerińniń bunday etip jıynalıwı Xaronǵa emes, al Jaratqan İyege qarsı shıǵıwıńızdı bildiredi.

¹² Sonnan keyin, Muwsa Eliabtın ulları Datan menen Abiramdı shaqırttı. Biraq olar:

– Barmaymız. ¹³ Sen bizlerdi shólde óltiriw ushın sút hám pal aǵıp turǵan elden alıp shıqtıń. Bul jetpegendey, bizlerdiń ústimizden biylik qılmaqshısań ba? ¹⁴ Sen bizlerdi sút hám pal aǵıp turǵan jerge ákelmediń, bizlerge múlik etip atız hám júzim baǵların da bermediń. Bizlerdiń kózimizdi baylamaqshımısań? Yaq, seniń aldına barmaymız, – dedi.

¹⁵ Muwsa qattı ashıwlanıp, Jaratqan İyege:

– Olardıń sadaqaların qabıl etpe. Men olardan bir eshek te alǵan joqpan, olardıń hesh birine jamanlıq qılǵan joqpan, – dedi.

¹⁶ Keyin Muwsa Qoraxqa:

– Erteń sen barlıq sherikleriń menen birge Jaratqan İyeniń aldına kel. Xaron da usı jerde boladı. ¹⁷ Hár birińız bir tütetki tütetiletuǵın ıdistan, barlıǵı bolıp eki júz eliw ıdıs alıp kelip,

ishine xosh iyisli tütetki salıń. Sen de óz ıdısındı alıp kel, Xaron da ózinikin alıp keledi, – dedi.

¹⁸ Solay etip, olardıń hár biri ishine ot hám tütetki salıp, óz ıdısların alıp keldi. Keyin olar Muwsa hám Xaron menen birge Ushırasıw shatırınıń aldına kelip turdı. ¹⁹ Qorax pútkil jámiyetti Muwsa menen Xaronnıń qasına, Ushırasıw shatırınıń aldına jıynaǵanda, Jaratqan İyeniń saltanatı hámmege kórindi. ²⁰ Jaratqan İye Muwsa menen Xaronǵa bılay dedi:

²¹ – Mına jámiyettiń arasınan shetke shıǵıń, Men olardı kózdi ashıp-jumǵansha joq qılıp jiberemen.

²² Muwsa menen Xaron et betinen jerge jıǵılıp:

– Quday, pútkil tiri jannıń Qudayı! Bir adam gúna isledi dep, pútkil jámiyetke ǵázeplenesen be? – dedi.

²³ Jaratqan İye Muwsaǵa bılay dedi:

²⁴ – Jámiyetke: «Qoraxtıń, Datannıń hám Abiramnıń shatırlarınan uzaqlasın», – dep ayt.

²⁵ Muwsa Datan menen Abiramnıń qasına bardı. Izrail aqsaqalları da Muwsanıń izine erdi. ²⁶ Muwsa jámiyetke qarata:

– Bul jaman adamlardıń shatırlarınan uzaqlasın! Olardıń hesh bir zatına qol tiygizbeń. Bolmasa, olardıń gúnası sebepli, sizler de joq bolasızlar, – dedi. ²⁷ Solay etip, jámiyet Qorax, Datan hám Abiramnıń shatırlarınan uzaqlasıp turdı. Datan menen Abiram hayalları hám balaları menen birge sırtqa shıǵıp, shatırlarınıń aldında turǵan edi.

²⁸ Sonda Muwsa bılay dedi:

– Bulardıń barlıǵın islewim ushın Jaratqan İyeniń meni jibergenin, men ózligimnen bir nárse de islemegenimdi

mınadan bilip alasızlar: ²⁹ eger de bul adamlar óz ájeli menen, hámme adamlardıń basına túsetuǵın ólim menen ólse, onda bilip qoyıń, Jaratqan Iye meni jibermegem boladı. ³⁰ Biraq Jaratqan Iye ádetten tis bir náirse islese, jer jarılıp, olardı hám olarǵa tiyisli hár bir zattı jutsa hám olar óliler mákanına tiriley kirip ketse, onda bul adamlardıń Jaratqan Iyege húrmetisizlik qılǵanın bilip alasızlar.

³¹ Muwsa usı sózlerin aytıp bolarbolmasthan, Datan hám Abiramnıń ayaq astındaǵı jer jarılıp ketti. ³² Jer jarılıp, olardı, olardıń shańaraqların, Qoraxtıń sherikleri menen mal-múliklerin jutıp jiberdi. ³³ Solay etip, olar bar mal-múلكi menen birge tiriley óliler mákanına kirip ketti. Jer jawılıp, olardıń ústin qaplap tasladı hám olar jámiyettiń arasınan joq qıladı. ³⁴ Olardıń baqırısqa dawısların esitken átiraptaǵı izraillilar: «Jer bizlerdi de jutıp jibermesin!» – dep ján-jaqqa qashıp ketti.

³⁵ Sol waqıtta Jaratqan Iyeniń jibergen otı xosh iyisli zatlardı tútetip turǵan eki júz eliw adamdı jaǵıp, joq qılıp jiberdi.

Tútetki tútetiletuǵın ıdıslar

³⁶ Jaratqan Iye Muwsaǵa jáne bılay dedi:

³⁷ – Xaronnıń ulı ruwxaniy Elazarǵa tútetki tútetiletuǵın ıdıslardı kúldiń ishinen alıp shıǵıwın hám ishindegi shoqlardı ordanıń bir she-tine tógiwin ayt. Sebebi tútetki ıdıslar muxaddes. ³⁸ Islegen gúnaları ushın óltirilgen bul adamlardıń tútetki ıdısların shókkishlep jalpaytıń da, qurbanlıq orındı usılar menen qaplań. ıdıslar Jaratqan Iyege usınılǵanı ushın

muxaddes. Bular izraillilar ushın eskertetuǵın bir belgi bolsın.

³⁹ Solay etip, ruwxaniy Elazar janıp ólgen adamlardıń alıp kelgen tútetki tútetiletuǵın qola ıdısların jıynap aldı. Olar ıdıslardı qurbanlıq orındı qaplaw ushın shókkishlep jalpaytıp shıqtı. ⁴⁰ Bul izraillilardıǵa Xaronnıń áwladınan basqa hesh kimniń Jaratqan Iyeniń aldına shıǵıp, xosh iyisli tútetki tútetiwe bolmaytuǵının, bolmasa sonday islegen adam Qorax penen onıń sherikleri sıyaqlı bolatuǵının eskertip turatuǵın edi. Solay etip, Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı aytqanınday etip islendi.

Izraillilardıń kóterilisi hám jazalanıwı

⁴¹ Erteńine pútkil Izrail jámiyeti Muwsa menen Xaronǵa narazı bolıp: «Jaratqan Iyeniń xalqın sizler óltirdińler», – dep tońqılday basladı.

⁴² Izrail jámiyeti Muwsa menen Xaronǵa qarsı jıynalıp, Ushırasıw shatırına qaray tuwrı burılıp qaraǵanda, shatırdı bult qapladı hám Jaratqan Iyeniń saltanatı kórin-di. ⁴³ Sonda Muwsa menen Xaron Ushırasıw shatırınıń aldına keldi. ⁴⁴ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

⁴⁵ – Bul jámiyettiń arasınan shetke shıǵıń hám Men olardı kózdi ashıp jumǵansha joq qılıp jiberemen, – dedi. Sonda Muwsa menen Xaron et betinen jerge júıldı.

⁴⁶ Sonnan keyin, Muwsa Xaronǵa: – Tútetki ıdıslar alıp, ishine qurbanlıq orınnan shoq sal, ottıń üstine xosh iyisli tútetki qoy. Qunın ótew ushın dárhal jámiyetke bar. Sebebi Jaratqan Iye ǵázebin shashıp atır. Al xalıqqa óltiretuǵın oba tarqalıp basladı, – dedi.

⁴⁷ Xaron Muwsanıń aytqanların orınlap, tútetki ıdısın aldı da, jámiyettiń ortasına juwırıp bardı. Xalıqtıń arasında nabıt qılatuǵın kesellik baslangan edi. Xaron xosh iyisli tútetki usınıp, jámiyettiń qunın ótedi. ⁴⁸ Ol tiriler menen ólilerdiń arasında turǵanda, nabıt qılatuǵın kesellik toqtadı. ⁴⁹ Al Qorax sebepli ólgenlerden tısqarı, nabıt qılatuǵın kesellikten ólgenlerdiń sanı on tórt mın jeti júz adam boldı. ⁵⁰ Nabıt qılatuǵın kesellik toqtaǵannan keyin, Xaron Ushırasıw shatırınıń aldında turǵan Muwsanıń janına qayttı.

Xaronnıń tayaǵı

17 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izrail xalqına hár bir urıw kósemi ushın bir danadan on eki tayaq alıp keliwdi buyır. Hár bir urıw basshısınıń atın óz tayaǵınıń ústine jaz.

³ Lebiy urıwına tiyisli tayaqtıń ústine Xaronnıń atın jaz. Hár bir urıw basshısı ushın bir tayaqtan bolıwı tiyis.

⁴ Tayaqlardı Ushırasıw shatırındaǵı Men sizler menen ushırasatuǵın orınıń, Kelisim sandıǵınıń aldına qoy.

⁵ Men tańlap alatuǵın adamnıń tayaǵı bórtik shıǵaradı. Solay etip, Izrail xalqınıń sizlerge qarsı shıǵıp, narazı bolıp, tońıldawlarına shek qoyaman.

⁶ Muwsa ayılǵanlardı Izrail xalqına jetkerdi. Xalıqtıń kósemeleri hár bir urıw ushın bir danadan on eki tayaq alıp keldi. Xaronnıń tayaǵı da solarardıń ishinde edi. ⁷ Muwsa tayaqlardı buyırqlar qoyılǵan shatırǵa, Jaratqan Iyeniń aldına qoydı.

⁸ Muwsa erteńine shatırǵa kirip qarsa, Lebiy urıwı ushın alıp kelinggen Xaronnıń tayaǵı bórtik shıǵarıp ǵana

qoymay, ol gúllep, badam jemisin de bergen eken. ⁹ Muwsa barlıq tayaqlardı Jaratqan Iyeniń aldınan alıp shıǵıp, Izrail xalqına kórsetti. Xalıq tayaqlardı qarastırıp, hár biri ózlerine tiyisli tayaqtı aldı.

¹⁰ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Kóterilisshilerge eskertiw bolıwı ushın, Xaronnıń tayaǵın Kelisim sandıǵınıń aldına qaytadan aparıp qoy. Usılayınsha, sen kóterilislerin toqtatıp, olardıń ólip ketiwine jol qoymaysañ, – dedi. ¹¹ Muwsa Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday etip orınladı.

¹² Izraillılar Muwsaǵa:

– Ólip ketemiz! Qırılıp ketemiz! Hámmeiz qırılıp ketemiz! ¹³ Jaratqan Iyeniń Muxaddes shatırına jaqınlasqan hár bir adam óledi. Endi hámmeiz qırılıp ketemiz be? – dedi.

Ruwxaniyeler menen lebiylilerdiń wazıypası

18 ¹ Jaratqan Iye Xarongá bılay dedi:

– Sen, ullarıń hám pútkil Lebiy urıwı Muxaddes mákanǵa qarsı islegen ǵunaǵa juwapker bolasızlar. Al ruwxaniylik xızmetińizge baylanısh ǵuna ushın tek ǵana sen hám ullarıń juwapker bolasızlar. ² Sen hám ullarıń buyırqlar qoyılǵan shatırardıń aldında xızmet etkenińizde, babańız Lebiydiń áwladınan bolǵan tuwısqanlarıńız da sizlerge járdem beretuǵın bolsın. ³ Olar seniń juwapkershiligiń astında Muxaddes shatırǵa tiyisli xızmetlerdi orınlatsın. Biraq olar muxaddes jerdiń buyımlarına yamasa qurbanlıq orıńǵa jaqınalmasın, bolmasa olar da, sizler de ólip qalasızlar. ⁴ Olar seniń menen birge Ushırasıw shatırına baylanısh

barlıq wazıypalardı orınlasın. Lebiylilerden basqa hesh bir adam sizler menen birge xızmet qılmasın.

⁵ Endigiden bılay, Izrail xalqına qáhárleñbewim ushın, Muxaddes jerde hám qurbanlıq orında tek ğana sizler xızmet qılasızlar. ⁶ Men izrailliler arasınan lebiyli tuwısqanlarıńızdı sizlerge járdemshi qılıp, tańlap aldım. Ushirasıw shatırına baylanıslı xızmeti orınlawı ushın, olar Mağan bağıshlangán. ⁷ Degen menen, qurbanlıq orındağı hám perdeniń artındağı Eń muxaddes bółmege baylanıslı ruwxaniylik xızmetti tek ğana sen óz ullarıń menen orınlaysañ. Ruwxaniylik xızmetti sağan sıy qılıp berdim. Sennen basqa kim de kim ol jerge jaqınlasa, ol óltirilsin.

Ruwxaniylerdiń payı

⁸ Jaratqan Iye Xaron menen bolğan sáwbetin bılay dep dawam etti:

– Izrail xalqınıń Mağan ajratqan muxaddes sıyların baqlawdı sağan tapsırdım. Bulardı sizlerdiń ruwxaniylik xızmetińiz ushın sağan hám ullarıńa máńgige pay qılıp berdim. ⁹ Qurbanlıq orında Mağan usınılğan eń muxaddes sadaqalar, yaǵnıy ğalle sadaqasınıń, gúna hám ayıp qurbanlıqlarınıń jandırılmaıtúǵın bólekleri, sağan hám seniń ullarıńa tiyisli boladı. ¹⁰ Bulardı eń muxaddes zat sıpatında jewińiz tiyis, sebebi bular júdá muxaddes. Bul sadaqa hám qurbanlıqlardan tek ğana erkek adamlardıń jewine boladı.

¹¹ Jáne de, mınalar da sağan tiyisli boladı: izraillilardıń alıp kelgen joqarı kóterip usınatuǵın sıylarınan ajratqan bóleklerin sağan hám seniń ul-qızlarıńa máńgige pay qılıp berdim.

Shańaraǵındağı hár bir pák adam bulardan jewine boladı.

¹² Olardıń Mağan, Jaratqan Iyege alıp kelgen dáslepki ónimlerin – záytún mayınıń, taza sharaptıń hám ğálleniń eń sapalı bólegin sizlerge berdim. ¹³ Elde jetistirilgen dáslepki zúraátlerden Mağan, Jaratqan Iyege alıp kelgenlerdiń hámmesi sizlerge tiyisli. Shańaraǵındağı hár bir pák bolğan adam olardan jewine boladı.

¹⁴ Izrailda Jaratqan Iyege tolıǵı menen bağıshlangán hár bir zat sizlerdiki boladı. ¹⁵ Izrail xalqınıń Mağan alıp kelgen adamlardıń da, mallardıń da qarınnan birinshi shıqqanlardıń hámmesi sizlerdiki boladı. Biraq adamlardıń hám haram esaplangán haywanlardıń birinshi tuwılğan balası ushın qun alıwıń kerek. ¹⁶ Birinshi tuwılğan ul bir aylıq bolǵanda, onıń qunı ushın bes shekel alasañ. Hár bir shekel Muxaddes orın ólshemi menen jigirma geradan bolsın.

¹⁷ Biraq sıyırdıń, qoydıń hám eshkinıń birinshi tuwılğan tóli ushın qun almasañ. Olar Men ushın arnalğan. Olardıń qanların qurbanlıq orınǵa serpip, mayların Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy qılıp, tútetip jandırıp jibereseñ. ¹⁸ Bulardıń joqarı kóterip usınılğan tósi hám oń sanı seniki bolğanı sıyaqlı, góshi de seniki boladı. ¹⁹ Izraillilardıń Mağan ajratıp usınğan muxaddes sıylarınıń barlıǵın sağan hám ul-qızlarıńa máńgige pay etip beremen. Bul sen hám seniń áwladıń ushın berilgen Meniń máńgi buzılmas kelisimim boladı.

²⁰ Keyin Jaratqan Iye Xaronǵa jáne bılay dedi:

– Xalıqtıń arasında sizlerdiń úles jerińiz bolmaydı, olardıń arasında

hesh qanday payıńız bolmaydı. Sizlerdiń izraillilar arasındaǵı payıńız hám úlesińiz Men bolaman.

Lebiylilerdiń payı

²¹ Lebiylilerdiń Ushirasıw shatırındaǵı jumısı ushın, Izrailda jıynalatuǵın barlıq onnan birlerdi olarǵa pay qılıp beremen. ²² Bunnan bilay izraillilar Ushirasıw shatırına jaqın kelmesin. Bolmasa, olar sol gúnanıń jazasın tartıp óledi. ²³ Ushirasıw shatırına tiyisli jumıstı lebiyliler isleydi, shatırǵa qarsı islengen hár qanday ayıpqa olar juwapker boladı. Bul keleshek áwladlarıńız boyınsha máńgi qaǵıyda bolsın. Izraillilardıń arasında lebiylilerdiń jer úlesi bolmaydı. ²⁴ Bunıń ornına Men lebiylilerge izraillilardıń Maǵan, Jaratqan Iyege ajratıp bergен onnan birlerin úles qılıp beremen. Sonıń ushın, Men: «Izraillilardıń arasında lebiylilerdiń úles jeri bolmaydı», – dep aytqan edim.

Lebiylilerdiń onnan birleri

²⁵ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi: ²⁶ – Lebiylilerge mınanı ayt: «Men úles qılıp sizlerge bergен úsirlerdi izraillilardan alǵanıńızda, alǵan úsirlerdiń onnan birin shıǵarıp, Maǵan, Jaratqan Iyege sıy qılıp berıń. ²⁷ Men sizlerdiń bul sıyıńızdı qırmannan ákelingen gálle hám júzim sıǵatuǵın shuqırdan ákelingen sharap sıpatında qabılayman. ²⁸ Usılay etip, sizler izraillilardan alǵan barlıq úsirlerden onnan birin shıǵarıp, Jaratqan Iyege sıy qılıp beresizler. Usı sıydı ruwxaniy Xarongǵa ákelip berıń. ²⁹ Sizlerge berilgen barlıq sıylardıń eń jaqsısın,

eń muxaddesin ajratıp, Jaratqan Iyege berıńler».

³⁰ Lebiylilerge jáne bilay dep ayt: «Sıylardıń eń jaqsısın Jaratqan Iyege ajratqanıńızdan keyin, qalǵanı óz qırmanıńızdan bolǵan ónim yamasa iskenjeden alınǵan sharap sıpatında ózlerińizge qaladı. ³¹ Bunı sizler shańaraǵıńız benen qálegen jerde jewińizge boladı. Sebebi bul – sizlerdiń Ushirasıw shatırında islengen xızmetińiz ushın berilgen tólem. ³² Eger onnan birden eń jaqsısın Maǵan, Jaratqan Iyege ajratıp usınsańız, ózlerińizge gúna júklemeysizler. Ólip qalmawıńız ushın, izraillilardıń usınǵan muxaddes sadaqaların haramlamańlar».

Gúnadan pákleniw rásimi

19 ¹ Jaratqan Iye Muwsa menen Xarongǵa bilay dedi:

² – Jaratqan Iye buyırǵan nızamıń talapları mınalar: izraillilargǵa minsiz, kemshiligi joq hám hesh qanday moyıntırıq salınbaǵan qızıl jas sıyr alıp keliwin aytıń. ³ Sıyr ruwxaniy Elazargǵa berilsin. Keyin onı ordanıń sırtına shıǵarıp, Elazardıń kóz aldında shalınsın. ⁴ Ruwxaniy Elazar barmaǵın sıyrdıń qanına batırıp, onı Ushirasıw shatırınıń aldınǵı tárepine jeti mártebe serpsin. ⁵ Sonnan keyin, Elazardıń kóz aldında sıyr, onıń terisi, góshi, qanı hám dárisi menen birge jandırap jiberilsin. ⁶ Ruwxaniy kedr ağashın, mayoran shóbin^a hám qırmızı jipti alıp, olardı janıp atırǵan sıyrdıń üstine taslasın. ⁷ Keyin ruwxaniy kiyimlerin juwıp, ózi suwǵa juwınıp alsın. Sonnan keyin, ol ordaǵa

^a **19:6** *Mayoran shóbi* – bul nazbaygúl shóbine tuqımlas ósimlik.

kiriwine boladı. Biraq ol keshke deyin haram sanaladı. ⁸ Sıyırdı jaqqan adam da kiyimlerin juwıp, ózi juwınıp alsın. Ol da keshke deyin haram sanaladı.

⁹ Sonnan keyin, pák sanalğan bir adam sıyırdıń kúlin jıynap alıp, ordanıń sırtındaǵı taza bir jerge aparıp qoysın. Izrail jámiyeti bul kúldi páklerińiw suwına qosıw ushın saqlap qoysın. Bul kúl adamlardıń gúnadan páklerińiw rásimi ushın qollanıladı. ¹⁰ Sıyırdıń kúlin jıynaǵan adam kiyimlerin juwsın, ol keshke deyin haram sanaladı. Bul izraillilar ushın da, arañızda jasap atırǵan kelgindiler ushın da máńgi qaǵıyda bolsın.

Ólige bir jerin tiygizip alǵan adam tuwrısında

¹¹ Adamnıń óligine bir jerin tiygizip alǵan hár bir adam jeti kún haram sanaladı. ¹² Ol adam páklerińiw suwı menen úshinshi hám jetinshi kúni ózin páklesin. Sonda ol pák boladı. Eger ol úshinshi hám jetinshi kúni ózin páklemese, onda ol pák sanalmaydı. ¹³ Adamnıń óligine bir jerin tiygizip, ózin páklemegen adam Jaratqan Iyeniń Shatırın haramlaǵan boladı. Onday adam Izrail xalqınıń arasınan joq qılınsın. Onıń ústine páklerińiw suwı serpilmegeńi ushın, ol haram sanaladı, haramlılıǵı ózinde qaladı.

¹⁴ Eger shatırdıń ishinde bir adam qaytı bolsa, buǵan tiyisli qaǵıyda mınadan ibarat: sol waqıtta shatırda bolǵan hám shatırǵa kirgen hár bir adam jeti kún dawamında haram sanaladı. ¹⁵ Shatırdıń ishinde qaqpaǵı jabılmay, awzı ashıq qalǵan hár bir idis haram sanaladı.

¹⁶ Dalada qılısh penen óltirilgen yamasa óz ájeli menen ólgen birewdiń

óligine, súyegine yamasa qábirine bir jerin tiygizgen hár bir adam jeti kún dawamında haram sanaladı.

¹⁷ Haram sanalǵan adam ushın bir ıdıstıń ishine jandırılǵan gúna qurbanlıǵınıń kúlinen salıp, ústine aǵın suwdan quyıń. ¹⁸ Pák sanalǵan bir adam mayoran shóbin alıp, suwǵa batırsın. Keyin onı shatırǵa, onıń ishindegi barlıq buyımlardıń hám hár bir adamnıń ústine sebelesin. Ólgen adamnıń súyegine, óltirilgen yamasa óz ájeli menen ólgen adamǵa yamasa qábirge bir jerin tiygizgen adamnıń ústine de sol suwdan sebelensin. ¹⁹ Pák sanalǵan adam úshinshi hám jetinshi kúni haram sanalǵan adamnıń ústine suwdan sewip, onı jetinshi kúni páklesin. Páklengen adam kiyimlerin suwǵa juwıp, ózi de juwınsın, sonda ol keshte pák sanaladı. ²⁰ Eger haram sanalǵan adam ózin páklemese, ol jámiyettiń arasınan joq qılınsın. Óytkeni ol Jaratqan Iyeniń Muxaddes mákanın haramlaǵan boladı. Páklenińiw suwı onıń ústine serpilmegeńi ushın, ol adam haram sanaladı. ²¹ Bul xalıq ushın máńgi qaǵıyda bolsın. Páklenińiw suwın serpken adam da kiyimlerin juwsın. Páklenińiw suwın uslaǵan adam keshke deyin haram sanaladı. ²² Haram adam jantasqan hár bir nárse haram sanaladı. Sol haramlanǵan zatqa jantasqan adam da keshke deyin haram sanaladı.

Jartastan aqqan suw

20 ¹ Birinshi ayda Izrail xalqınıń pútkil jámiyeti Zin shóline jetip barıp, Qadeshke ornalastı. Máriyam sol jerde qaytı bolıp, jere lendi.

² Ol jerde xalıq ushın ishetuǵın suw joq edi. Sol sebepli olar Muwsa menen Xaronǵa qarsı jıynalıp, ³ Muwsaǵa bılay dep urıstı:

– Tuwısqanlarımız Jaratqan Iyeniń aldında ólgen waqıtta, bizler de olar menen birge ólip ketkenimiz jaqsı edi!

⁴ Jaratqan Iyeniń jámiyetin bul shólge ne ushın alıp keldiń? Bizler mallarımız benen birge óliwimiz ushın ba? ⁵ Ne ushın bizlerdi usı jaman jerge alıp keliw ushın Mısırdan alıp shıqtıń? Bul jerdiń egisligi de, ánjiri de, júzimi de, anarı da joq. Hátteki, ishetuǵın suwı da joq!

⁶ Muwsa menen Xaron jámiyettiń aldınan ketip, Ushırasıw shatırınıń aldına bardı da, ol jerde et betinen jerge jıǵıldı. Sonda Jaratqan Iyeniń saltanatı olarǵa kórindi. ⁷⁻⁸ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Tayaǵınıńdı al. Ájaǵań Xaron menen birge jámiyetti bir jerge jıynań. Keyin jámiyettiń kóz aldında suw atlıǵıp shıǵıwı ushın, jartasqa buyırıp beriń. Sonda sen jartastan suw shıǵarıp, olarǵa da, haywanlarına da suw bereseń, – dedi.

⁹ Muwsa ózine berilgen buyırıp boynsha Jaratqan Iyeniń dárgayındaǵı tayaqtı alıp, ¹⁰ Xaron menen birge jámiyetti jartastıń aldına jıynadı. Muwsa olarǵa:

– Háy, kóterilishhiler, maǵan qulaq salıńlar! Mina jartastan sizlerge suw shıǵarıp bereyik pe? – dedi. ¹¹ Sonnan keyin, Muwsa qolındaǵı tayaǵın kóterip, jartasqa eki márte urdı. Sonda jartastan suw atlıǵıp shıqtı hám pút-kil jámiyet te, haywanları da onnan suw ishiti.

¹² Jaratqan Iye Muwsa menen Xaronǵa bılay dedi:

– Maǵan tolıq isenbey, izraillilardıń kóz aldında Meniń muxaddesligimdi tán almadıńlar. Sonıń ushın, Men bul jámiyetke beretuǵın elge olardı sizler alıp barmaysızlar.

¹³ Izrail xalqı Jaratqan Iyege qarsı shıǵıp, dawlasqan sol jer Meriba^a suwları dep ataldı. Usı jerde Jaratqan Iye olarǵa Óz muxaddesligin kórsetti.

Edom patshasınıń óz jeri arqalı izraillilardı ótkizbewi

¹⁴ Muwsa Qadeshten Edom patshasına elshiler arqalı mınaday xabar jiberdi: «Tuwısqanıń bolǵan Izrail xalqı bılay dep aytıp atır: Basımızǵa túsken barlıq qıyınshılıqlardan xabarıń bar. ¹⁵ Ata-babalarımız Mısır jerine barıp qonis bastı hám sol jerde uzaq waqıt dawamında jasadıq. Mısırlılar ata-babalarımızǵa da, bizlerge de zulımlıq qıldı. ¹⁶ Biraq bizler Jaratqan Iyege jalbarınǵanımızda, Ol perishtesin jiberip, bizlerdi Mısırdan alıp shıqtı. Mine, endi bizler seniń shegarańa jaqın jerdegi Qadesh qalasında turıppız. ¹⁷ Bizlerge eliń arqalı ótip ketiwimizge ruxsat berseńiz. Sizlerdiń egin atızlarıńızǵa, júzim baǵlarıńızǵa kirmeymiz hám qudıqlarıńızdan suw ishpeymiz. Elińiz arqalı ótkende, ońǵa da, shepke de burılmay, tek ǵana Patsha joli degen úlken joldan júrip, jolımızdı dawam etemiz».

¹⁸ Biraq Edom patshası: «Elim arqalı ótpeysizler! Bolmasa, sizlerge qarsı qılısh kóteremiz», – dep juwap berdi.

¹⁹ Sonda izraillilar oǵan: «Bizler úlken joldan júrip, ótip ketemiz. Eger

^a **20:13** *Meriba* – «daw» degendi bildiredi.

bizler yamasa mallarımız suwınnan ishsek, onıń haqısın tóleyemiz. Bizler tek barı-joǵı elinız arqalı ótip ketemiz», – dep ótinish qıldı.

²⁰ Degen menen, Edom patshası olarǵa jáne: «Ótpeysizler!» – dep juwap berdi. Sonnan keyin, edomlılar izraillıǵarǵa qarsı júris qılıw ushın, kóp sanlı hám kúshli láshkerleri menen jolǵa shıqtı. ²¹ Edom patshası elinen ótiwine ruxsat bermegennen soń, izraillılar artqa burılıp, aylanıp ótiw ushın, onnan uzaqlastı.

Xaronnıń ólimi

²² Pútkil Izrail jámiyeti Qadeshten shıǵıp, Hor tawına keldi. ²³ Jaratqan Iye Edom shegarasındaǵı Hor tawında Muwsa menen Xaronǵa bılay dedi:

²⁴ – Xaron ólip, óz ata-babalarına qosıladı. Ol Men Izrail xalqına beretuǵın elge kirmeydi. Óytkeni ekewińiz Meriba suwları janında Meniń buyırǵıma qarsı shıqtıńlar. ²⁵ Endi sen Xaron menen onıń ulı Elazardı Hor tawına alıp shıq. ²⁶ Xaronnıń ruwxaniylik kiyimlerin sheship alıp, olardı ulı Elazarǵa kiygiz. Xaron ol jerde ólip, ata-babalarına qosıladı.

²⁷ Muwsa Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday qıldı. Olar úshewi de pútkil jámiyettiń kóz aldında Hor tawına kóterildi. ²⁸ Muwsa Xaronnıń ruwxaniylik kiyimlerin üstinen sheship aldı da, olardı ulı Elazarǵa kiygizdi. Xaron sol jerde, tawdıń joqarısında óldi. Keyin, Muwsa menen Elazar tawdan tústi. ²⁹ Pútkil Izrail jámiyeti Xaronnıń ólgenin bilgende, ol ushın otız kún aza tuttı.

Arad qalasınıń joq qılınwı

21 ¹ Negebe jasap atırǵan qananlı Arad patshası izraillıardıń Atarim jolınan kiyatırǵanına xabar tapqanda, olarǵa hújim qılıp, olardıń bazıların tutqınǵa aldı. ² Sol sebepli izraillılar Jaratqan Iyege: «Eger Sen bul xalıqtı bizlerge táslim qılsań, olardıń barlıq qalaların Saǵan baǵıshlap, tolıǵı menen joq etemiz», – dep wáde berdi. ³ Jaratqan Iye izraillıardıń jalbarınǵan dawısın esitti hám qananlılardı olarǵa táslim qıldı. Izraillılar olardı qırıp taslap, qalaların tolıǵı menen joq qıldı. Keyin ala sol jerge Xorma^a degen at berildi.

Mıstan soǵılǵan jılan

⁴ Izrail xalqı Hor tawınan shıǵıp, Edom elin aylanıp ótip ketiw ushın, Qızıl teńizge baratuǵın jol menen júrip ketti. Biraq xalıq jolda ketip baratırıp, jáne sabırsızlıq qıldı. ⁵ Olar Qudayǵa hám Muwsaǵa qarsı nalıp:

– Ne ushın bizlerdi Mısırdan alıp shıqtıńız? Shólde ólip ketiwimiz ushın ba? Bul jerde nan da, suw da joq. Al mına jerkenishli mannadan bolsa kewlimiz aynıp ketti! – dedi.

⁶ Sonda Jaratqan Iye xalıq arasına záhárli jılanlar jiberdi. Jılanlar izraillıardı shaqtı hám olardan kóp adamlar óldi. ⁷ Xalıq Muwsanıń aldına kelip:

– Jaratqan Iyege hám saǵan qarsı sóylep, bizler gúna qıldıq. Bizlerdiń aramızdan jılanlardı joq qılıwı ushın, Jaratqan Iyege jalbarınıp, duwa qıl, – dedi. Solay etip, Muwsa xalıq ushın duwa etti.

⁸ Jaratqan Iye Muwsaǵa:

^a **21:3** Xorma – «pútkilley joq etiw» yamasa «baǵıshlangan» degendi bildiredi.

– Bir jılan islep, onı baqan ústine ornalastır. Jılan shaqqan hár bir adam oğan qarasa, tiri qaladı, – dedi.

⁹ Solay etip, Muwsa mıstan bir jılan islep, onı baqannıń ústine ornalastırdı. Jılan shaqqan adamlar mıs jılanǵa qaraǵanda, olar ólmeı, tiri qaldı.

Moabqa qaray jol

¹⁰ Izrail xalqı jolın dawam etip, Obotqa ornalastı. ¹¹ Sonnan soń, olar Obottan shıǵıp, Moabtıń shıǵıs tárepindegi shólge, Iye-Abarimge ornalastı. ¹² Ol jerden de shıǵıp, Zered dáryasında toqtadı. ¹³ Keyin olar sol jerden shıǵıp, amor xalqınıń shegarasına deyin sozilǵan shólde, Arnon dáryasınıń arǵı jaǵasında toqtadı. Arnon dáryası Moab penen Amor eliniń arasındǵı shegara edi. ¹⁴ Jaratqan Iyeniń Sawashları kitabında Sufa jerlerindegi Waheb qalası, saylar, jáne de, Arnon dáryası, ¹⁵ Ar qalasına deyin hám Moab shegarası boylap sozilǵan taw janbawırlardaǵı saylar haqqında sóz etiledi.

¹⁶ Sol jerden Izrail xalqı Beer^a degen jerdegi qudıqqa jol aldı. Bul qudıqtıń qasında Jaratqan Iye Muwsaǵa: «Xalıqtı bir jerge jynna, Men olarǵa suw beremen», – dep aytqan edi.

¹⁷ Sol waqıtta izrailılilar mına qosıqtı ayttı:

«Suwların tolıp tassın, háy, qudıq!
Qudıqqa arnap qosıq ayttıń.

¹⁸ Bul qudıqtı qazdı basshılar menen xalıq kósemli,
Húkimdarlıq hasa hám hasa
tayaqları menen qazǵan edi».

Sonnan soń, olar shólden Mattanaǵa, ¹⁹ Mattanadan Nahalielge, Nahalielden Bamotqa, ²⁰ Bamottan Moab jerlerindeki oypatlıqqa, shólge qarama-qarsı bolǵan Pisga tawınıń eteklerine ketti.

Patsha Sixon hám patsha Ogtıń jeńiliske ushırawı

²¹ Izrailılilar Amor patshası Sixonǵa elshileri arqalı mına xabardı jiberdi:

²² «Elinızden ótip ketiwimizge ruxsat berseniz. Bizler atızlarınızǵa hám júzim baǵlarınıızǵa kirmeymiz hám hesh bir qudıqtan suw ishpeymiz. Shegarańızdan ótip ketkenshe, Patsha jolınan júrip, jolımızdı dawam etemiz».

²³ Degen menen, Sixon óz eli arqalı izrailılılardıń ótip ketiwine ruxsat bermedi. Ol izrailılilar menen urısw ushın pútkil láchkerlerin jynap, shólge qaray shıqtı. Yahasqa jetip barıp, izrailılılarga qarsı hújim qıldı. ²⁴ Urısta izrailılilar Sixondı qılısh júzinen ótkerip, olardı jeńiliske ushıratı hám Arnon dáryasınıan Yabboq dáryasına shekemgi barlıq jerlerdi iyelep aldı. Biraq ammon xalqınıń shegarasınıan arman qaray ótpedi, sebebi Ammon eliniń shegarası bekkem edi. ²⁵ Izrailılilar Xeshbon hám onıń dógeregindegi awıllar menen birge amor xalqınıń barlıq qalaların qolǵa kirgizip, sol jerlerde jasay basladı. ²⁶ Xeshbon amor xalqınıń patshası Sixonınıń qalası edi. Sixon Moabtıń aldınǵı patshasına qarsı sawash ashıp, onıń Arnon dáryasına deyin sozilǵan jerlerin basıp alǵan edi. ²⁷ Sonıń ushın, jırawlar bılay dep jırlap júrdi:

a **21:16** Beer – «qudıq» degendi bildiredi.

- «Xeshbongá keliń, onı qayta
qurıń,
Sixonńıń qalasın bekkem qılın,
28 Xeshbonnan ot jalını shıqtı,
Sixonńıń qalasınan ot lawlap
shıqtı,
Moabtıń Ar qalasın,
Arnon tóbesi xojayınların
jaǵıp joq etti.
29 Hásiret bolsın saǵan, háy moab
xalqı!
Kemosh qudayınıń xalqı joq
boldıń!
Kemosh óz ullańın qashqın qıldı,
Qızların bolsa Amor patshası
Sixongá tutqın qıldı.
30 Olardı jeńiliske ushıratqı,
Xeshbonnan Dibongá deyin
hám mesin joq qıldıq.
Medebaǵa sozilǵan Nofaxqa
deyin olardı wayran qıldıq».

31 Solay etip, Izrail xalqı amor xalqını elinde jasay basladı.

32 Muwsa Yazerdi kózden ótkeriw ushın adamların jiberdi. Keyin izraillılar Yazer dógeresindegi awıllardı basıp alıp, ol jerde jasap atırǵan amor xalqın quwıp jiberdi. 33 Sonnan keyin, olar Bashanǵa qaray jol aldı. Bashan patshası Og olarǵa qarsı urısıw ushın barlıq láshkerleri menen Edreyde olardıń aldınan shıqtı.

34 Sonda Jaratqan Iye Muwsaǵa:
– Onnan qorqpa! Óytkeni onıń ózin, láshkerlerin hám pútkil elin saǵan tásim qılaman. Amor xalqınıń Xeshbon da jasaǵan patshası Sixongá ne islegen bolsań, oǵan da sonı isleyseń, – dedi.

35 Solay etip, Izrail xalqı hesh kimdi aman qaldırmastan, Og penen onıń balaların hám láshkerlerin qırıp tasladı. Keyin olar Ogtıń elin iyelep aldı.

Moab patshası Balaqtıń Bilamdı shaqırtıwı

22 1 Sonnan keyin, izraillılar jolın dawam etti. Olar oypatlıqtıń Moabqa tiyisli bólegine kelip, Iordan dáryasınıń shıǵısına, Erixo qalasınıń qarsı aldına ornalastı.

2 Sippor ulı Balaqtıń izraillılardıń amor xalqına neler islegeninen xabarı bar edi. 3 Izrail xalqı sonshelli kóp bolǵanlıqtan, moablılar olardan qattı qorqısqı, albirawshılıqqa túsken edi.

4 Sonda moablılar Midyan aqsaqallarına: «Ógiz jaylawdaǵı ot-shópti jep joq qılǵanı sıyaqlı, bul xalq ta dógerimizdegi barlıq nárseni iship-jep joq qıladı», – dedi.

Sol waqıtları Sippor ulı Balaq Moab patshası edi. 5 Balaq Beor ulı Bilamdı shaqırtıw ushın xabarshıların jiberdi. Bilam Evfrat dáryasınıń boyında, Ammaw úlkesindegi Petorda jasaytuǵın edi. Balaq Bilamǵa xabarshılarınan bılay dep aytıp jibergen edi:

«Mısır jerinen shıǵıp, jer júzin qaplaǵan bir xalq meniń janıma kelip ornalastı. 6 Ótinemen, siz kelip, mennen de kúshli bolǵan sol xalıqtı men ushın náletleń. Múmkin, sonda men olardı jeńip, elimnen quwıp shıǵara alarman. Óytkeni siziń pátiya bergem adamınız jarılqanıp, náletlegen adamınız náletlenetuǵının bilemen».

7 Moab hám Midyan aqsaqalları Bilamǵa náletlewi ushın tólenetuǵın puldı alıp ketti. Olar Bilamǵa barıp, oǵan Balaqtıń sózlerin jetkerdi.

8 Bilam olarǵa:

– Usı jerde qonıp qalıń. Jaratqan Iyenıń aytqanı boyınsha sizlerge juwap beremen, – dedi.

Solay etip, Moab basshıları Bilamnıń úyinde qonıp qaldı.

⁹ Quday Bilamǵa kelip, onnan:

– Úyinde qalǵan mına adamlar kim? – dep soradı.

¹⁰ Bilam Qudayǵa bılay dep juwap berdi:

– Moab patshası Sippor ulı Balaq maǵan mına xabardı jiberipti: ¹¹ «Mısır jerinen shıqqan bir xalıq jer júzin qaplap ketti. Siz kelip, men ushın sol xalıqtı náletleń. Sonda men olarǵa qarsı urısıwǵa kúshim jetip, olardı quwıp jibere alarman».

¹² Biraq Quday Bilamǵa:

– Olar menen birge barma! Sol xalıqtı náletleme, sebebi olar jarılqaw alǵan xalıq, – dedi.

¹³ Azanda Bilam Balaqtıń jibergen basshılarına:

– Elińizge qayta beriń. Sebebi Jaratqan Iye sizler menen birge barıwıma ruxsat bermedi, – dedi.

¹⁴ Moab basshıları izine qayıp, Balaqqa: «Bilam bizler menen birge keliwge ırızı bolmadı», – dedi.

¹⁵ Sonda Balaq aldınǵı jibergenlerinen de kóbirek hám olardan da abıraylılaw basshıların jiberdi. ¹⁶ Olar Bilamnıń aldına barıp, bılay dep ayttı:

– Sippor ulı Balaq bılay dep aytıp jiberdi: «Ótinemen, meniń aldım keliwıńizge hesh bir nárse tosqnılıq qılıwına jol qoymań. ¹⁷ Óytkeni sizge ayrıqsha húrmet kórsetemen, ne qáleseńiz, sonı isleymen. Ne bolsa da, keliń, men ushın bul xalıqtı náletleń».

¹⁸ Bilam Balaqtıń xabarshılarına mınaday juwap qaytardı:

– Balaq sarayındaǵı barlıq gúmis hám altındı maǵan berse de, Qudayım Jaratqan Iyeniń buyırǵısız hesh nárse qılmayman. ¹⁹ Márhámat, búgin

túnde usı jerde sizler de qonıp qalıń, Jaratqan Iyeniń maǵan basqa ne ayatatuǵının bilip alayın.

²⁰ Sol túni Quday Bilamǵa kelip:

– Bul adamlar seni shaqırıp ushın kelgen eken, olar menen birge bar, biraq Men saǵan ne aytсам, sonı isleyseń, – dedi.

Bilamnıń eshegi

²¹ Solay etip, azanda Bilam eshegin ertledi de, Moab basshıları menen birge ketti. ²² Bilam jolǵa shıqqanda, Quday oǵan ǵázeplendi. Jaratqan Iyeniń perishtesi oǵan qarsılıq qılıw ushın, onıń jolında turıp aldı. Sonda Bilam esheginen minip, ketip baratır edi. Onıń qasında eki xızmetkeri bar edi. ²³ Eshek qılıshın jalańashlap turǵan Jaratqan Iyeniń perishtesin kórgende, joldan shıǵınıp, atızdın ishine kirip ketti. Al Bilam bolsa, eshegin jolǵa qaytarıp ushın, onı sabay basladı.

²⁴ Sonnan soń, Jaratqan Iyeniń perishtesi júzimzarlardın arasındaǵı tar soqpaqta turıp aldı. Soqpaqtın eki tárepi de diywallar menen qorshalǵan edi. ²⁵ Eshek Jaratqan Iyeniń perishtesin kórip, diywalǵa tıǵılıp, Bilamnıń ayaǵın qısıp tasladı. Bilam eshegin jáne sabay basladı.

²⁶ Jaratqan Iyeniń perishtesi aldınǵı jılıp, tar jerde turıp aldı. Endi eshek ońǵa da, solǵa da burılıp kete almaytuǵın edi. ²⁷ Jaratqan Iyeniń perishtesin kórgen eshek Bilamnıń astına jatıp aldı. Bilamnıń buǵan ǵázebi qaynap, tayaǵı menen eshekke jáne sabay basladı. ²⁸ Sonda Jaratqan Iyeniń qúdireti menen eshekke til pitip, Bilamǵa:

– Meni úsh márte urıp sabaǵanday, men saǵan ne qıldım? – dep soradı.

²⁹ Bilam:

– Sen meni mazaq qılıp atırsań. Eger qolımda qılıshım bolǵanda, seni óltirip taslaǵan bolar edim! – dep baqırđı.

³⁰ Eshek oǵan:

– Usı kúńge deyin minip júrgen eshegiń men emespen be? Burın saǵan usınday qılıq shıǵarǵan ba edim? – dedi.

Bilam:

– Yaq, – dedi.

³¹ Sonnan soń, Jaratqan Iye Bilamnıń kózin ashtı. Sonda Bilam qılıshın jalańashlap, jolda turǵan Jaratqan Iyenıń perishtesin kórip, et betinen jerge jıǵıldı.

³² Jaratqan Iyenıń perishtesi Bilamǵa:

– Ne ushın eshegińdi úsh márte urıp, sabadıń? Saǵan qarsılıq qılıw ushın keldim. Sebebi tutqan jolıń seni bálege duwshar qıladı. ³³ Al eshegiń bolsa Meni kórip, úsh márte ózin joldan shetke alıp qashtı. Eger ol joldan shetke shıqpaǵanda, seni óltirip, onı aman qaldırǵan bolar edim, – dedi.

³⁴ Bilam Jaratqan Iyenıń perishtesine:

– Gúna qıldım. Maǵan qarsı shıǵıw ushın, jolda turǵanıńdı bilmeppen. Eger bul tutqan jolım Saǵan maqul bolmasa, onda úyime qaytayın, – dedi.

³⁵ Jaratqan Iyenıń perishtesi oǵan:

– Mına adamlar menen birge ke te ber. Biraq Men saǵan ne aytsam, tek ǵana sonı aytsań, – dedi. Solay etip, Bilam Balaqtıń basshıları menen birge ketti.

Patsha Balaqtıń Bilam menen ushırasıwı

³⁶ Balaq Bilamnıń kiyatırǵanın esitiwden, onı kútip alıw ushın Arnon

boyındaǵı, Moab eliniń shegarasında jaylasqan Ir qalasına ketti. ³⁷ Balaq Bilamǵa:

– Sizdi shaqırıw ushın jibergen aldıńǵı adamlarım menen ne ushın kelmedińiz? Yamasa meni sawǵa menen sıylawǵa kúshi jetpeydi, dep oylap pa edińiz? – dedi.

³⁸ Bilam Balaqqa:

– Mine, endi siziń aldınıızǵa keldim. Quday meniń awzıma qanday sóz salsa, sonı aytaman, ózligimnen ne aytıwım múmkin? – dep juwap berdi.

³⁹ Sonnan keyin, Bilam Balaq penen birge jolǵa túsip, Kiryat-Xusot qalasına ketti. ⁴⁰ Sol jerde Balaq buǵa hám qoylardı qurbanlıqqa shaldı. Qurbanlıqtıń góshinen Bilam menen onıń qasındaǵı basshılarǵa da berdi.

⁴¹ Erteńine azanda Balaq Bilamdı Bamot-Baal tóbeshigine alıp shıqtı. Bilam ol jerden Izrail xalqınıń bir bólegin kórđi.

Bilamnıń birinshi aytqan sózleri

23 ¹ Bilam Balaqqa:

– Usı jerde men ushın jeti qurbanlıq orın qurıp, jeti buǵa menen jeti qoshqar tayarlań, – dedi.

² Balaq onıń aytqanların isledi. Balaq penen Bilam ekewi hár bir qurbanlıq orınıń üstinde bir buǵa hám bir qoshqardan jandırılatauǵın qurbanlıq qıldı.

³ Keyin Bilam Balaqqa:

– Siz qurbanlıqlarınıızdıń qasında turıń, men sál armanlaw barıp kóreyin. Bálkim, Jaratqan Iye meniń menen ushırasıwǵa keler. Ol maǵan ne dese, sizge sonı aytaman, – dedi de, tóbeshikke shıqtı.

⁴ Quday Bilamǵa kóringende, Bilam Qudayǵa:

– Jeti qurbanlıq orın qurdırdım, hár bir qurbanlıq orınnıń ústinde bir buǵa hám bir qoşqardan qurbanlıq qıldım, – dedi.

⁵ Jaratqan Iye Bilamnıń awzına aytatuǵın sózlerin salıp, oǵan:

– Balaqtıń aldına bar hám oǵan Meniń aytqan sózlerimdi jetkiz, – dedi.

⁶ Solay etip, Bilam Balaqtıń qasına qaytıp bardı. Ol Balaqtıń Moab basshıları menen birge jandırılǵan qurbanlıqtıń janında turǵanın kórdi. ⁷ Sonda Bilam mına sózlerdi ayttı:

«Moab patshası Balaq meni
Aramnan,
Shıǵıs tawlarınan alıp keldi.
Ol: „Kelip, meniń ushın Yaqıp
urpaǵın náletle,
Kelip, Izrailǵa jamanlıq tile!“ –
dedi.

⁸ Quday náletlemegendi
Men qalay náletleymen?

Jaratqan Iye jamanlıq
tilemegenge,

Men qalay jamanlıq tileymen?

⁹ Jartaslardıń tóbesinde turıp, kórip
turman olardı,

Tóbelerden qarap turman olarǵa.

Óz aldına jasaytuǵın,
Basqa xalıqlardan ózlerin bólek
uslaytuǵın,

Bir xalıqtı kórip turman.

¹⁰ Yaqıptıń qum sıyaqlı kóp urpaǵın
kim sanay aladı?

Kóterilgen shań kibi sansız

Izraildi kim esaplay aladı?

Haq adamlarday bolıp men de
óleyin,

Aqıretim olardiki kibi bolsın!»

¹¹ Balaq Bilamǵa:

– Maǵan ne islep atırsız ózi? Men sizdi dushpanlarımıdı náletlesin dep alıp kelgen edim, al siz bolsańız, olarǵa pátiya berip atırsız-ǵo! – dedi.

¹² Bilam:

– Men Jaratqan Iye awzıma salǵan sózdi abaylap aytıwım kerek emes pe? – dep juwap berdi.

Bilamnıń aytqan ekinshi sózi

¹³ Sonnan soń, Balaq oǵan bılay dedi:

– Meniń menen birge olardı kóre alatuǵın basqa jerge júriń. Biraq ol jerden olardıń hámмесin emes, al tek ǵana bir bólegin kóresiz. Sol jerde turıp, Izrail xalqın meniń ushın náletleń. ¹⁴ Solay etip, Balaq Bilamdı Pisga tawınıń tóbesindegi gúzetiw ornına alıp bardı. Balaq ol jerde de jeti qurbanlıq orın qurıp, hár bir qurbanlıq orınnıń ústinde bir buǵa hám bir qoşqardan qurbanlıq berdi.

¹⁵ Bilam Balaqqa:

– Sen usı jerde, jandırılatuǵın qurbanlıqtıń qasında tur, al men ana jerge barıp, Jaratqan Iye menen ushırasıp kelemen, – dedi.

¹⁶ Jaratqan Iye Bilam menen ushı rastı hám onıń awzına aytatuǵın sózlerin salıp:

– Balaqtıń aldına barıp, oǵan mına sózlerdi jetkiz, – dedi.

¹⁷ Solay etip, Bilam Balaqtıń qasına qaytıp bardı. Ol Balaqtıń Moab basshıları menen birge jandırılǵan qurbanlıqtıń qasında turǵanın kórdi.

Balaq:

– Jaratqan Iye ne dedi? – dep soradı.

¹⁸ Bilam oǵan mına sózlerdi jetkerdi:

«Balaq, tıńlap túsiniп alıń,

Sippor ulı, maǵan qulaq salıń.

¹⁹ Quday insan emes jalǵan
sóyleytuǵın,

Ol adamzat emes Óz pikirin
ózgertetuǵın.

Ol Ózi aytqan sózin ámelge asırar,
Wáde bergende, sózsiz orınlar.

²⁰ Jarılqaw ushin maǵan buyırıq berdi,
Ózgerte almaspan men Onıń
jarılqawın.

²¹ Yaqıp urpaǵında apat kórinbeydi,
Baxıtsızlıq ta kórinbes Izrailda,
Qudayı Jaratqan Iye olar menen
birge,

Ol Patshasıdur olardıń arasında,
Patshalıq kárnay shertiler arnalıp
Onıń atına.

²² Quday olardı Mısırdan alıp shıqtı,
Jabayı buǵa sıyaqlı Onıń kúshi bar.

²³ Yaqıptıń urpaǵında joriwshılıq joq,
Izrailda palkerlik qılınbas.

Endi bolsa, Yaqıptıń urpaǵı Izrail
ushın,

„Quday nelerdi isledi!“ – dep
aytılıp atr.

²⁴ Mine, xalıq ana arıslan kibi oyanar,
Arıslan yańlı oljasın jep
tawıspaǵansha,

Óltirgen oljasınıń qanın iship
bolmaǵansha jatpas».

²⁵ Sonda Balaq:

– Eger Izrail xalqın náletlemeydi eken-
siz, onda olardı jarılqamań da! – dedi.

²⁶ Bilam oǵan:

– Saǵan Jaratqan Iye ne aytsa, sonı
aytaman dep aytqan joq pa edim? –
dep juwap berdi.

Bilamnıń aytqan úshinshi sózi

²⁷ Balaq Bilamǵa:

– Ne bolsa da, júriń, endi sizdi basqa
jerge alıp barayın. Bálkim, Qudayǵa ma-
qul bolıp, ol jerden olardı náletlewińizge

bol qoyar, – dedi. ²⁸ Solay etip, ol Bilam-
dı Peor tawınıń tóbesine alıp bardı. Ol
jerden shól dala kórinetuǵın edi.

²⁹ Bilam oǵan:

– Bul jerde de jeti qurbanlıq orın qu-
rıp, jeti buǵa hám jeti qoshqar tayar-
lań, – dedi. ³⁰ Balaq onıń aytqanların
isledi hám hár bir qurbanlıq orınnıń
ústinde bir buǵa hám bir qoshqardan
qurbanlıq berdi.

24 ¹ Bilam Jaratqan Iyeniń Izrail
xalqın jarılqawdı maqul kóre-
tuǵının bilgende, aldınday barıp, jo-
rıwǵa urınbadı. Ol óz názerin shólge
qarattı. ² Bilam ol jaqta Izraildın urıw-
urıw bolıp jaylasqanın kórdi. Sonda
Qudaydın Ruwxı Bilamnıń ústine tús-
ti ³ hám Bilam mına sózlerdi ayttı:

«Kózi ashıq Beor ulı Bilam,

⁴ Qudaydın sózlerin esitken,
Qúdireti kúshli Qudaydın ayanı
túsken,

Jerge qulaǵan, biraq Quday kózlerin
ashqan adam sóyleydi:

⁵ „Yaqıp urpaǵı, shatırların qanday
ájayıp,
Izrail xalqı, mákan jerińiz qanday
gózzal!

⁶ Olar sozilǵandur palmazarday,
Dárya boyındaǵı baǵı-baqsha kibi,
Jaratqan Iyeniń otırǵızǵan aloe
aǵashınday,

Mezzeydi suw boyındaǵı kedr
aǵashlarına.

⁷ Suw ıdıslarınan suw tolıp tasar,
Tuqımları mol suw menen
suwǵarılar.

Agagtan^a Izrail patshası ullı bolar,
Izrail patshalıǵı qúdiretli bolar.

^a **24:7** Agag – Amaleklerdın patshası.

⁸ Quday olardı Mısırdan alıp shıqtı,
Jabayı buğa sıyaqlı kúshi bar
Onń.

Dushpanı bolğan xalıqlardı
jalmamay jutar,
Olardıń súyeklerin ezip, oqların
sındırar.

⁹ Izrail arısladay, ana arıslan yańlı,
Jerge iyildi de, jattı,
Onı oyatıwǵa kimniń batılı barar?
Seni jarılqaytuǵınlar jarılqansın,
Seni ǵargaytuǵınlar ǵargısqa
ushırasın!“»

¹⁰ Bilamǵa ǵázebi qaynaǵan Balaq
qolların bir-birine urıp:

– Dushpanlarımıdı náletlesin dep,
sizdi shaqırǵan edim. Al siz bolsa-
ńız, olarǵa úsh márte pátiya berdińiz.

¹¹ Endi dárhal úyińizge qaytıń! Sizge
sawǵa sıylayman degen edim, biraq
Jaratqan Iye sizdi sawǵadan bos qal-
dırdı, – dedi.

¹²⁻¹³ Sonda Bilam oǵan juwap be-
rip, bılay dedi:

– Maǵan jibergen elshilerińe: «Balaq
sarayındaǵı barlıq gúmis hám altındı
maǵan berse de, Jaratqan Iyeniń buy-
rıǵısız hesh qanday jaqsı da, jaman da
nárse qılmayman. Al Jaratqan Iye neni
buyırsa, sonı sóyleymen», – dep ayt-
qan joqpan ba? ¹⁴ Endi men óz elime
qaytaman. Biraq aldın Izrail xalqınıń
keleshekte seniń xalqıńa neler isley-
tuǵının aytıp bereyin.

Bilamnıń tórtinshi márte aytqan sózleri

¹⁵ Sońınan Bilam mına sózlerdi ayttı:

«Kózi ashıq Beor ulı Bilam,

¹⁶ Qudaydıń sózlerin esitken,
Quday Taaladan bilim alǵan,

Qúdireti kúshli Qudaydıń
sawlatın kórgen,

Jerge qulaǵan, Quday kózlerin
ashqan adam sóyleydi:

¹⁷ „Onı kórip turman, biraq házir
emes,

Oǵan qarap turman, biraq ol
jaqın emes.

Yaqıp urpaǵınan bir juldız shıǵar,
Izraildan patshalıq hasası kóteriler.

Ol Moabtıń kósemlerin joq qılıp,
Shettiń urpaǵınıń basların ezer.

¹⁸ Dushpanı bolǵan Edomdı iyelep
alar,

Awa, Seir jeńiliske ushırar,
Al Izrail xalqı kúshke tolar.

¹⁹ Yaqıp urpaǵınan bolǵan adam
bassılıq qılar,

Qala xalqınıń qalǵanların joq
qılar“».

Bilamnıń aqırǵı sózleri

²⁰ Sonnan keyin, Bilam amaleklerdi
kórip, mınaday sózlerdi ayttı:

«Amalek xalqı basqa xalq
arasında birinshi edi,
Biraq apat bolajaq onıń aqırı».

²¹ Keyin ol ken xalqın kórip, mına-
day sóz ayttı:

«Sizlerdiń baspanańız bekkem,
Uyańız jartaslarǵa qurılǵan.

²² Biraq, háy kenler, ashshur xalqı
sizlerdi tutqın qılǵanda,
Sizler janıp, joq bolasızlar».

²³ Bilam sózlerin jáne bılay dep da-
wam etti:

«Oh, bunı ámelge asıratuǵın
Quday bolsa,

Onda kim aman qalar?

²⁴ Kittim jaǵalarınan kemeler keler,
Ashshur menen eber xalqın táslim
qılar,
Biraq ózleri de apatqa duwshar
bolar».

²⁵ Keyin, Bilam jolǵa shıǵıp, úyine
qayttı. Balaq ta óz jolı menen ketti.

Izraillıların Peorda gúnaǵa batıwı

25 ¹ Izraillılar Shittimde ornala-
sıp turǵanda, olardıń erkek-
leri moablı qızlar menen buziqshılıq
qıla basladı. ² Moablı hayallar izra-
illılardı óz qudaylarına arnap bere-
tuǵın qurbanlıqqa mirát etti. Izrail
xalqı olardıń qurbanlıq góshlerinen
jedi hám olardıń qudaylarına tabın-
dı. ³ Solay etip, Izrail xalqı Peordaǵı
Baalǵa baylanıp qaldı. Sol sebepten
Jaratqan İyeniń olarǵa gázebi qaynadı.

⁴ Jaratqan İye Muwsaǵa:

– Bul xalıqtıń barlıq basshıların áke-
lip, olardı kúndiz Meniń aldında asıp
qoy. Usılay etip, Meniń Izrail xalqına
bolǵan lawlaǵan gázebim tússin, – dedi.

⁵ Sonda Muwsa Izrail basshılarına:

– Hár birińiz Peordaǵı Baalǵa bay-
lanıp qalǵan adamlarınızdı óltiriń, –
dep buyırıp berdi.

⁶ Jámiyet Ushırasıw shatırınıń al-
dında jilap turǵanda, izrailli bir adam
midyanlı bir hayaldı Muwsanıń hám
Izrail jámiyetiniń kóz aldında óz sha-
tırına alıp kirgen edi. ⁷ Buni kórgen
Xaronnıń aqlıǵı, Elazar ulı Pinexas já-
miyet arasınan shıǵıp, qolına bir nay-
za aldı. ⁸ Pinexas izrailli sol adamnıń
izinen barıp, shatırǵa kirdi de, nayzanı
ekewine de qadadı. Nayza izrailli sol
adamnıń denesin tesip ótip, midyanlı

sol hayaldıń qarnına kirgen edi. Solay
etip, Izrail xalqın joq etip atırǵan oba
toqtadı. ⁹ Bul obadan ólgenlerdiń sa-
nı 24 000 adam edi.

¹⁰ Jaratqan İye Muwsaǵa bılay dedi:

¹¹ – Ruwxaniy Xaronnıń aqlıǵı, Ela-
zar ulı Pinexas Izrail xalqına bolǵan
gázebimdi qaytardı. Óytkeni ol xa-
lıqtıń arasında Meniń ushın ullı qız-
ǵanıshtı kórsetti. Sol sebepli, Men
Óz qızǵanıwshılıǵım menen olardı
pútkilley joq qılmadım. ¹² Sen oǵan
bılay dep ayt: Men Pinexas penen tı-
nıshlıq kelisimimdi dúzemen. ¹³ Bul
kelisim boyınsha Pinexas hám onıń
áwladı máńgi ruwxaniy boladı. Sebe-
bi ol Qudayı ushın qızǵanıshtı kórse-
tip, Izrail xalqınan Meniń gázebimdi
qaytardı.

¹⁴ Midyanlı hayal menen birge ól-
tirilgen izrailli adamnıń atı Salu ulı
Zimriy edi. Ol Shimon urıwındaǵı bir
áwladtıń basshısı edi. ¹⁵ Al óltirilgen
hayal bolsa, midyanlı bir tiyreniń bas-
shısı bolǵan Surdıń qızı Kozbiy edi.

¹⁶ Jaratqan İye Muwsaǵa:

¹⁷ – Midyan xalqın dushpan dep bil
hám olardı qırıp tasla. ¹⁸ Óytkeni olar
sizlerge qarsı sumlıq oylap, sizlerdi
Peorda jalǵan qudaylarǵa tabındırdı
hám ózleriniń tuwısqanı bolǵan mid-
yanlı tiyre basshısınıń qızı Kozbiy ar-
qalı azǵırıwǵa salıp, dushpanlıq qıldı.
Bul hayal Peorda oba tarqalǵan wa-
qıtta óltirilgen edi, – dedi.

Xalıqtıń ekinshi márte dizimge alınıwı

26 ¹ Obadan keyin, Jaratqan
İye Muwsa menen ruwxaniy
Xaronnıń ulı Elazarǵa bılay dedi:

² – Izrail jámiyetindegi sawashqa ja-
ramlı jigirma hám onnan joqarı jastaǵı

barlıq er adamlardı áwladları boyınsha sanap shıǵıń!

³ Sol waqıtta Izrail xalqı oypatlıqtıń Moabqa tiyisli bóleginde, Erixonıń qarsısındaǵı Iordan dáryasınıń boyında edi. Muwsa menen ruwxanıy Elazar xalıqqa:

⁴ – Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergen buyırǵı boyınsha, jigirma hám onnan joqarı jastaǵı er adamlardı sanap shıǵıń, – dedi.

Mısırdan shıqqan izraillılar mınalar edi:

⁵ Izraildın tuńǵışı Ruben urıwınan taraǵan tiyreler:

Xanoxtan Xanox tiyresi,
Palludan Pallu tiyresi,

⁶ Xesronnan Xesron tiyresi,
Karmiyden Karmiy tiyresi.

⁷ Rubennen taraǵan tiyreler usılandan ibarat bolıp, olardıń sanı 43 730 adam boldı.

⁸ Palludın Eliab degen ulı bar edi.

⁹ Eliabtıń ulları Nemuel, Datan hám Abiram edi. Bular jámiyettiń saylandı adamları bolıp, Jaratqan Iyege boyınbay, Muwsa hám Xarongá qarsı shıqqan Qorax hám onıń sheriklerine qosılǵan Datan menen Abiram edi. ¹⁰ Sol waqıtta jer jarılıp, Qorax penen birge olardı da jer jutıp jibergen edi. Sol kúni ot Qoraxtıń eki júz eliw sheriklerin jaǵıp joq qılǵan edi. Solay etip, bul basqalarǵa eskertiw bolıp qaldı. ¹¹ Biraq Qoraxtıń ulları aman qalǵan edi.

¹² Shimon urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Nemuelden Nemuel tiyresi,
Yaminnen Yamin tiyresi,
Yaxinnen Yaxin tiyresi,

¹³ Zeraxtan Zerax tiyresi,
Shauldan Shaul tiyresi.

¹⁴ Shimon urıwınan taraǵan tiyreler usılandan ibarat bolıp, olardıń sanı 22 200 adam boldı.

¹⁵ Gad urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Sefonnan Sefon tiyresi,
Xaggiyden Xaggiy tiyresi,
Shuniyden Shuniy tiyresi,

¹⁶ Ozniyden Ozniy tiyresi,
Eriyden Eriy tiyresi,

¹⁷ Arodtan Arod tiyresi,
Areliyden Areliy tiyresi.

¹⁸ Gad urıwınan taraǵan tiyreler usılandan ibarat bolıp, olardıń sanı 40 500 adam boldı.

¹⁹ Yahudanıń Er hám Onan degen eki ulı Qanan elinde qaza bolǵan edi.

²⁰ Yahuda urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Sheladan Shela tiyresi,
Peresten Peres tiyresi,
Zeraxtan Zerax tiyresi.

²¹ Peresten taraǵan tiyreler mınalar:
Xesronnan Xesron tiyresi,
Xamuldan Xamul tiyresi.

²² Yahuda urıwınan taraǵan tiyreler usılandan ibarat bolıp, olardıń sanı 76 500 adam boldı.

²³ Issaxar urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Toladan Tola tiyresi,
Puwadan Puwa tiyresi,
²⁴ Yashubtan Yashub tiyresi,
Shimronnan Shimron tiyresi.

²⁵ Issaxar urıwınan taraǵan tiyreler usılandan ibarat bolıp, olardıń sanı 64 300 adam boldı.

²⁶ Zebulon urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Seredten Sered tiyresi,
Elonnan Elon tiyresi,
Yaxleelden Yaxleel tiyresi.

²⁷ Zebulon urıwınan taraǵan tiyreler

uslardan ibarat bolıp, olardıń sanı 60 500 adam boldı.

²⁸ Yusuptıń ulları Menashshe hám Efrayımnan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

²⁹ Menashshe urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Maxirden Maxir tiyresi,
Maxir Giladtıń ákesi edi.

Giladтан Gilad tiyresi.

³⁰ Giladтан tarağan tiyreler:

Iezlerden Iezer tiyresi,
Xeekten Xelek tiyresi,

³¹ Asrielden Asriel tiyresi,

Shexemnen Shexem tiyresi,

³² Shemidadan Shemida tiyresi,

Xeferden Xefer tiyresi.

³³ Xeferdiń ulı Selofexadtıń ul perzentleri bolmadı, onıń tek ǵana Maxla, Noa, Xogla, Milka hám Tirsa degen qızları boldı. ³⁴ Menashshe urıwınan tarağan tiyreler usıldan ibarat bolıp, olardıń sanı 52 700 adam boldı.

³⁵ Efrayım urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Shutelaxtan Shutelax tiyresi,
Bexerden Bexer tiyresi,
Taxannan Taxan tiyresi.

³⁶ Shutelaxtan tarağan tiyre:

Erannan Eran tiyresi.

³⁷ Efrayım urıwınan tarağan tiyreler usıldan ibarat bolıp, olardıń sanı 32 500 adam boldı.

Tiyreleri boyınsha Yusuptıń urpaǵınan kelip shıqqan tiyreler usılar edi.

³⁸ Benyamin urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Beladan Bela tiyresi,
Ashbelden Ashbel tiyresi,
Axiramnan Axiram tiyresi,

³⁹ Shefufamnan Shefufam tiyresi,

Xufamnan Xufam tiyresi.

⁴⁰ Belanıń ulları Ard hám Naaman kelip shıqqan tiyreler:

Ardтан Ard tiyresi,

Naamannan Naaman tiyresi.

⁴¹ Benyamin urıwınan tarağan tiyreler usıldan ibarat bolıp, olardıń sanı 45 600 adam boldı.

⁴² Dan urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Shuxamnan Shuxam tiyresi.

Dan urıwınan tarağan tiyre usıldan ibarat edi. ⁴³ Dan urıwı Shuxam tiyresinen ibarat bolıp, olardıń sanı 64 400 adam boldı.

⁴⁴ Asher urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Imnadan Imna tiyresi,

Ishwiıyden Ishwiıy tiyresi,

Beriadan Beria tiyresi.

⁴⁵ Beriadan kelip shıqqan tiyreler:

Xeberden Xeber tiyresi,

Malkielden Malkiel tiyresi.

⁴⁶ Asherdiń Serax atlı bir qızı bar edi.

⁴⁷ Asher urıwınan tarağan tiyreler usıldan ibarat bolıp, olardıń sanı 53 400 adam boldı.

⁴⁸ Naftaliy urıwınan kelip shıqqan tiyreler mınalar:

Yaxsielden Yaxsiel tiyresi,

Guniyden Guniy tiyresi,

⁴⁹ Eserden Eser tiyresi,

Shillemnen Shillem tiyresi.

⁵⁰ Naftaliy urıwınan tarağan tiyreler usıldan ibarat bolıp, olardıń sanı 45 400 adam boldı.

⁵¹ Solay etip, esaptan ótken izraillı er adamlardıń barlıǵı 601 730 adam boldı.

⁵² Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

⁵³ – Olarǵa adam sanı boyınsha jerdi úles etip bólip ber. ⁵⁴ Adam sanı kóp bolǵan urıwǵa úlken, sanı az bolǵan urıwǵa kishi úles jer bereseń. Hár

bir urıwǵa esaptan ótken adam sanına qaray jer úlesi berilsin. ⁵⁵ Jer shek boyınsha bólistirip berilsin. Hár bir urıw óz úles jerin babasınıń atı boyınsha alıwı tiyis. ⁵⁶ Hár bir urıwdıń úlesi úlken-kishisine qarap, shek boyınsha bólistirip berilsin.

⁵⁷ Tiyreleri boyınsha esaptan ótken Lebiy urıwınıń urpaqları mınalar:

Gershonna Gershon tiyresi,

Qohattan Qohat tiyresi,

Merariyden Merariy tiyresi.

⁵⁸ Mınalar da Lebiyge tiyisli tiyreler: Libniy tiyresi, Xebbron tiyresi, Maxliy tiyresi, Mushiy tiyresi, Qorax tiyresi.

Qohat Amramnıń ákesi edi.

⁵⁹ Amramnıń hayalı Ioxebed edi. Ol Lebiy urıwınan bolıp, Mısırda tuwılǵan edi. Ioxebed Amramǵa Xaron hám Muwsa degen eki ul hám Máriyam degen bir qız tuwıp bergeni edi.

⁶⁰ Xaronnıń Nadab, Abihu, Elazar hám Itamar degen ulları bar edi. ⁶¹ Nadab penen Abihu Jaratqan Iye buyırmaǵan ottı Onıń aldına alıp kelgeni ushın ólgen edi.

⁶² Lebiy urıwındaǵı bir aylıq hám onnan joqarı jastaǵı barlıq er adamlardıń sanı 23 000 boldı. Olar basqa izraillılar menen birge esaptan ótpedi. Óytkeni olarǵa basqa izraillılar menen bir qatar úles jer berilmegen edi.

⁶³ Oypatlıqtıń Moabqa tiyisli bóleginde, Erixa qarısındaǵı Jordan dáryasınıń boyında Muwsa menen ruwxaniy Elazardıń esaptan ótkergen Izrail xalqı usılardan ibarat edi. ⁶⁴ Biraq bul esaptan ótkenlerdiń arasında Muwsa menen ruwxaniy Xaronnıń Sinay shólinde esaptan ótkergen izraillılardan birewi de joq edi. ⁶⁵ Sebebi Jaratqan Iye sol waqıtta olardıń shólde pútkilley qırılıp ketetuginin

aytqan edi. Olardan Efunne ulı Kaleb penen Nun ulı Eshuadan basqa hesh kim aman qalmaǵan edi.

Selofexadtıń qızları

27 ¹ Yusup ulı Menashsheniń urıwınan bolǵan Maxirdiń shawlıǵı, Giladtıń aqlıǵı, Xeferdiń ulı bolǵan Selofexad degen adamnıń qızları bar edi. Olardıń atları Maxla, Noa, Xogla, Milka hám Tirsá edi. ² Bir kúni Selofexadtıń qızları Ushırasıw shatırınıń aldına, Muwsanıń, ruwxaniy Elazardıń, kósemleardıń hám pútkil jámiyettiń aldına kelip, bılay dedi:

³ – Ákemiz shólde qaytı bolǵan edi.

Ol Jaratqan Iyege kóterilis qılǵan Qoraxtıń sheriklesleriniń arasında bolǵan joq edi, al óz gúnası sebepli qaytı bolǵan edi. Onıń ul perzenti bolmadı.

⁴ Ul perzenti bolmaǵanı ushın ákemizdiń atı óz tiyresi arasınan óship qalıwı kerek pe? Ákemizdiń tuwısqanları menen qosa bizlerge de jer úles beriń.

⁵ Muwsa olardıń talabın Jaratqan Iyege jetkerdi. ⁶ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

⁷ – Selofexadtıń qızları durıs aytıp atır. Olarǵa ákesiniń tuwısqanları menen bir qatar miyras qılıp, úles jer ber. Ákesiniń jer úlesi olarǵa berilsin. ⁸ Izraillılarǵa bılay dep ayt: Eger kim de kim ul perzenti bolmay qaytı bolsa, onıń mülki qızına berilsin. ⁹ Eger qızı bolmasa, onıń mülki tuwısqanlarına berilsin. ¹⁰ Eger onıń tuwısqanları bolmasa, ákesiniń tuwısqanlarına berilsin. ¹¹ Al eger ákesiniń tuwısqanları bolmasa, onıń mülki ózine eń jaqın bolǵan tiyreles aǵayinine berilsin. Sol aǵayini miyrasxor bolsın. Muwsaǵa buyırǵanımday, bul izraillılar ushın qaǵıyda bolıp qalsın.

Eshuanıń Muwsanıń ornına tayınlanıwı

(*Nzm 31:1-8*)

¹² Sonnan soń, Jaratqan Iye Muwsaǵa:

– Abarim tawına shıǵıp, izraillilardıǵa beretuǵın elge qara. ¹³ Sol eldi kórgenińnen soń, ájaǵań Xaron sıyaqlı sen de ólip, ata-babalarıńa qosılasań. ¹⁴ Sebebi Xaron ekewińiz de Zin shólinde buyırǵıma qarsı shıqqan edińiz. Jámiyet suw boyında Maǵan kóterilis qılǵanda, sizler olardıń kóz aldında Meniń muxaddesligime húrmet kórsetpe dińler, – dedi. Bul waqıya Zin shólinde, Qadeshtegi Meriba suwları boyında bolǵan edi.

¹⁵ Muwsa Jaratqan Iyege bılay dedi:

¹⁶ – Jaratqan Iye, pútkil adamzatqa jan bergen Quday, bul jámiyetke bir basshı tayınla. ¹⁷ Ol adam jámiyettiń aldında júrip, olarǵa basshılıq qılsın. Solay etip, Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Seniń jámiyettiń shopansız qoylarday bolıp qalmasın.

¹⁸ Sonda Jaratqan Iye bılay dedi:

– Ruwxıy kúshli adamdı – Nun ulı Eshuanı janińa al hám oǵan qolıńdı qoy. ¹⁹ Sonnan keyin, onı ruwxanıy Elazar menen pútkil jámiyettiń aldına shıǵarıp, olardıń kóz aldında onı xızmetke tayınla. ²⁰ Pútkil Izrail jámiyeti oǵan boysınıwı ushın, Eshuaǵa óz biyligińnen ber. ²¹ Biraq Eshua ruwxanıy Elazardıń aldına barıp, xabarlasatuǵın bolsın. Elazar Urim^a arqalı Eshua ushın Meniń erkimdi bilip bersin. Usılay etip, Eshua hám pútkil

Izrail jámiyeti barlıq jaǵdayda usıǵan qarap is tutsın.

²² Muwsa Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanınday etip orınladı. Ol Eshuanı ruwxanıy Elazardıń hám pútkil jámiyettiń aldına tik turǵızıp qoydı. ²³ Keyin Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha Muwsa Eshuanıń ústine qolların qoyıp, onı xızmetke tayınladı.

Kúndelikli qurbanlıqlar

28 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izraillilardıǵa buyırıp berip, bılay dep ayt: «Maǵan usınatuǵın qurbanlıqtı, yaǵnıy awqattı xosh iyisli sıy retinde belgilengen waqıtta alıp keliń».

³ Olarǵa jáne bılay dep ayt: «Jaratqan Iyege beretuǵın sıy mınadan ibarat: kúndelikli beriletuǵın jandırılatsuǵın qurbanlıq ushın hár kúni bir jasar eki minsiz erkek toqlı alıp keliń. ⁴ Toqlılardıń birewin azanda, ekinshisin keshte qurbanlıq qılıń. ⁵ Hár bir toqlı menen birge gálle sadaqası etip tórtten bir hin sapalı záyıtın mayına aralastırılǵan onnan bir efa sapalı unnan usınıń. ⁶ Bul – Sinay tawında buyırılǵan kúndelikli beriletuǵın jandırılatsuǵın qurbanlıq, Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı. ⁷ Hár bir toqlı menen birge ishımlik sadaqası ushın tórtten bir hin sharap usınıń. Ishımlik sadaqasın Jaratqan Iyege arnap Muxaddes jerde quyıń. ⁸ Ekinshi toqlını keshte qurbanlıq qılıń. Azanǵı qurbanlıq sıyaqlı, bul qurbanlıqqa qosıp, belgilengen muǵdarda gálle hám ishımlik sadaqasın beriń. Bul qurbanlıqtı Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy retinde usınıń».

^a **27:21** *Urim* – bul Qudaydıń erkin biliw ushın arnalǵan tas bolıp, onı shek taslaw joli menen qollanǵan bolıwı múmkin.

Shabbat qurbanlıqları

⁹ «Al Shabbat kúni bir jasar minsiz eki erkek toqlı menen birge gálle sadaqası etip záytún mayı aralastırılğan onnan eki efa sapalı un hám ishimlik sadaqasın berin. ¹⁰ Kúndelikli beriletuǵın jandırılátuǵın qurbanlıq penen ishimlik sadaqasınan tısqarı hár Shabbat kúni beriletuǵın jandırılátuǵın qurbanlıq usıdan ibarat».

Jańa ay qurbanlıqları

¹¹ «Hár aydın birinshi kúni Jaratqan Iyege arnap jandırılátuǵın qurbanlıq ushın hár biri minsiz bolğan eki buǵa, bir qoshqar hám bir jasadın bolğan jeti erkek toqlı usınıń. ¹² Bul qurbanlıqlarǵa qosıp belgilengen muǵdarda záytún mayı aralastırılğan sapalı un dı gálle sadaqası etip usınıń: hár bir buǵa menen onnan úsh efa un, qoshqar menen onnan eki efa un, ¹³ hár bir toqlı menen onnan bir efa un. Bul – Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy hám jandırılátuǵın qurbanlıq boladı. ¹⁴ Hár bir buǵa menen birge ishimlik sadaqası etip yarım hin, hár bir qoshqar menen birge úshten bir hin, hár bir toqlı menen birge tórtten bir hin sharap usınıń. Bul jil dawamında jańa ayda beriletuǵın jandırılátuǵın qurbanlıq boladı. ¹⁵ Kúndelikli beriletuǵın jandırılátuǵın qurbanlıq penen ishimlik sadaqasınan tısqarı, Jaratqan Iyege gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń».

Qutqarılw ası hám Ashıtqısız nan bayramı

¹⁶ «Birinshi aydın on tórtinshi kúni Jaratqan Iyege arnalğan Qutqarılw bayramı. ¹⁷ On besinshi kúni jeti kúnlik bayram baslanadı, sizler usı jeti

kún dawamında ashıtqısız nan jewinız kerek. ¹⁸ Bayramnıń birinshi kúni muxaddes jıynalı bolsın, kúndelikli jumısıńızdı islemeń. ¹⁹ Jaratqan Iye ushın jandırılátuǵın qurbanlıq etip eki buǵa, bir qoshqar hám bir jasadın bolğan jeti erkek toqlı usınıń. Bul haywanlardıń hámmesi minsiz bolsın. ²⁰ Hár bir buǵa menen birge gálle sadaqası etip, záytún mayı aralastırılğan onnan úsh efa sapalı un, hár bir qoshqar menen birge onnan eki efa sapalı un, ²¹ hár bir toqlı menen birge onnan bir efa sapalı unnan alıp keliń. ²² Ózlerińizdi gúnadan páklew ushın gúna qurbanlıǵı etip bir teke usınıń. ²³ Bulardı hár kúni azanda usınátuǵın jandırılátuǵın qurbanlıǵıńız benen birge usınıń. ²⁴ Solay etip, jeti kún dawamında hár kúni Jaratqan Iyege awqat sıpatında xosh iyisli sıy usınıń. Bunı kúndelikli jandırılátuǵın qurbanlıq penen ishimlik sadaqasınan tısqarı usınıń. ²⁵ Jetinshi kúni muxaddes jıynalı qılıp, kúndelikli jumısıńızdı islemeńler».

Hápteler bayramınıń qurbanlıqları

²⁶ «Dáslepki ónimdi nıshanlaytuǵın Hápteler bayramında Jaratqan Iyege taza biyday zúraátinen sadaqa usınǵanıńızda, muxaddes jıynalı qılıń. Sol kúni kúndelikli jumısıńızdı islemeńler. ²⁷ Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy bolıwı ushın eki buǵa, bir qoshqar hám bir jasadın bolğan jeti erkek toqlıńı jandırılátuǵın qurbanlıq etip usınıń. ²⁸ Bul qurbanlıqlarǵa qosıp belgilengen muǵdarda záytún mayı aralastırılğan sapalı unnan gálle sadaqası etip usınıń: hár bir buǵa menen onnan úsh efa un, qoshqar

menen onnan eki efa un, ²⁹ hár bir toqlı menen onnan bir efa un. ³⁰ Ózlerińizdi gúnadan páklewińiz ushın bir teke usınıń. ³¹ Bul qurbanlıqlardı hám oğan qosıp beriletuǵın ishımlık sadaqaların kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen gálle sadaqasınan tısqarı usınıń. Qurbanlıqqa alıp ketuǵın haywanlarıńız minsiz bolsın».

Kárnay bayramı

29 ¹ «Jetinshi aydıń birinshi kúni muxaddes jıynalısqılıń, kúndelikli jumıslarıńızdı islemeń. Sol kúni sizler ushın kárnay shertiletuǵın kún bolsın. ² Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy bolıwı ushın minsiz bir buǵa, bir qoshqar hám bir jasardan bolǵan jeti erkek toqlını jandırılatuǵın qurbanlıq etip usınıń. ³ Buǵa menen birge gálle sadaqası ushın záytún mayı aralastırılǵan onnan úsh efa sapalı un, qoshqar menen birge onnan eki efa sapalı un, ⁴ hár bir toqlı menen birge onnan bir efa sapalı un alıp keliń. ⁵ Ózlerińizdi gúnalardan páklew ushın gúna qurbanlıǵı etip bir teke usınıń. ⁶ Qaǵıyda boyınsha hár bir ayda hám kúndelikli beriletuǵın jandırılatuǵın qurbanlıq penen ishımlık sadaqası hám gálle sadaqasınan tısqarı usılardı qurbanlıqqa beriń. Bular – Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy boladı».

Gúnadan pákleniw kúni usınılatuǵın qurbanlıqlar

⁷ «Jetinshi aydıń onınshı kúni muxaddes jıynalısqılıń. Sol kúni ora za tutıp, hesh qanday jumıs islemeń. ⁸ Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy ushın bir buǵa, bir qoshqar hám hár biri bir jasardan bolǵan jeti toqlını jandırılatuǵın qurbanlıq qılıp usınıń.

Qurbanlıqqa beriletuǵın bul haywanlar minsiz bolsın. ⁹ Buǵa menen birge beriletuǵın gálle sadaqası ushın záytún mayı aralastırılǵan onnan úsh efa sapalı un, qoshqar menen birge onnan eki efa sapalı un, ¹⁰ hár bir toqlı menen birge onnan bir efa sapalı unnan usınıń. ¹¹ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń. Bul qurbanlıqlar gúnalarıńızdan pákleniw ushın berilgen gúna qurbanlıǵınan, kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen ishımlık hám gálle sadaqalarınan tısqarı berilsin».

Qos bayramında beriletuǵın qurbanlıqlar

¹² «Jetinshi aydıń on besinshı kúni muxaddes jıynalısqılıń. Sol kúni kúndelikli jumıslarıńızdı islemeń. Jeti kún dawamında Jaratqan Iyege arnap bayram qılıń. ¹³ Birinshı kúni Jaratqan Iyege xosh iyisli sıy ushın on úsh buǵa, eki qoshqar hám hár biri bir jasardan bolǵan on tórt erkek toqlını jandırılatuǵın qurbanlıq etip usınıń. Bul haywanlar minsiz bolsın. ¹⁴ Hár bir buǵa menen birge beriletuǵın gálle sadaqası ushın záytún mayı aralastırılǵan onnan úsh efa sapalı un, hár bir qoshqar menen birge onnan eki efa sapalı un, ¹⁵ hár bir toqlı menen birge onnan bir efa sapalı unnan usınıń. ¹⁶ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń. Bul qurbanlıqlar kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen gálle hám ishımlık sadaqalarınan tısqarı berilsin.

¹⁷ Ekinshı kúni on eki buǵa, eki qoshqar hám hár biri bir jasardan bolǵan on tórt erkek toqlını usınıń. Bul haywanlardıń hámmesi minsiz bolsın. ¹⁸ Hár bir buǵa, qoshqar hám toqlı menen birge sanına qaray belgilengen muǵdarda gálle hám ishımlık

sadaqaların usınıń. ¹⁹ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń. Bul qurbanlıqlar kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen ǵálle hám ishımlık sadaqalarınan tısqarı berilsin.

²⁰ Úshınshi kúni on bir buǵa, eki qoshqar hám hár biri bir jasardan bolǵan on tórt erkek toqlını qurbanlıq qılıń. Bul haywanlardıń hámmesi minsiz bolsın. ²¹ Hár bir buǵa, qoshqar hám toqlı menen birge sanına qaray belgilengen muǵdarda ǵálle hám ishımlık sadaqaların usınıń. ²² Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń. Bul qurbanlıqlar kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen ǵálle hám ishımlık sadaqalarınan tısqarı berilsin.

²³ Tórtinshi kúni on buǵa, eki qoshqar hám hár biri bir jasardan bolǵan on tórt erkek toqlını qurbanlıq qılıń. Bul haywanlardıń hámmesi minsiz bolsın. ²⁴ Hár bir buǵa, qoshqar hám toqlı menen birge sanına qaray belgilengen muǵdarda ǵálle hám ishımlık sadaqaların usınıń. ²⁵ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń. Bul qurbanlıqlar kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen ǵálle hám ishımlık sadaqalarınan tısqarı berilsin.

²⁶ Besinshi kúni toǵız buǵa, eki qoshqar hám hár biri bir jasardan bolǵan on tórt erkek toqlını qurbanlıq qılıń. Bul haywanlardıń hámmesi minsiz bolsın. ²⁷ Hár bir buǵa, qoshqar hám toqlı menen birge sanına qaray belgilengen muǵdarda ǵálle hám ishımlık sadaqaların usınıń. ²⁸ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń. Bul qurbanlıqlar kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen ǵálle hám ishımlık sadaqalarınan tısqarı berilsin.

²⁹ Altınshi kúni segiz buǵa, eki qoshqar hám hár biri bir jasardan

bolǵan on tórt erkek toqlını qurbanlıq qılıń. Bul haywanlardıń hámmesi minsiz bolsın. ³⁰ Hár bir buǵa, qoshqar hám toqlı menen birge sanına qaray belgilengen muǵdarda ǵálle hám ishımlık sadaqaların usınıń. ³¹ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń. Bul qurbanlıqlar kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen ǵálle hám ishımlık sadaqalarınan tısqarı berilsin.

³² Jetinshi kúni jeti buǵa, eki qoshqar hám hár biri bir jasardan bolǵan on tórt erkek toqlını qurbanlıq qılıń. Bul haywanlardıń hámmesi minsiz bolsın. ³³ Hár bir buǵa, qoshqar hám toqlı menen birge sanına qaray belgilengen muǵdarda ǵálle hám ishımlık sadaqaların usınıń. ³⁴ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń. Bul qurbanlıqlar kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen ǵálle hám ishımlık sadaqalarınan tısqarı berilsin.

³⁵ Segizinshi kúni saltanatlı jynalısqılıq qılıń, kúndelikli jumıslarınızdı islemeńler. ³⁶ Jaratqan Iyege xosh iyisli siy ushın bir buǵa, bir qoshqar hám hár biri bir jasardan bolǵan jeti erkek toqlını jandırılatuǵın qurbanlıq etip usınıń. Bul haywanlar minsiz bolsın. ³⁷ Hár bir buǵa, qoshqar hám toqlı menen birge sanına qaray belgilengen muǵdarda ǵálle hám ishımlık sadaqaların usınıń. ³⁸ Gúna qurbanlıǵı ushın bir teke usınıń. Bul qurbanlıqlar kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıq penen ǵálle hám ishımlık sadaqalarınan tısqarı berilsin.

³⁹ Usı qurbanlıqlardıń barlıǵın – wáde boyınsha beriletuǵın qurbanlıq hám ıqtıyarlı qurbanlıqlarınızdı tısqarı jandırılatuǵın qurbanlıq bolsın, ǵálle hám ishımlık sadaqalar bolsın, tatıwlıq qurbanlıq bolsın Jaratqan Iyege belgilengen waqıtta alıp keliń».

30 ¹ Solay etip, Muwsa Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵan hár bir sózin izraillıǵa jetkerdi.

Wádelerge baylanıslı qaǵıydalar

² Muwsa Izraıldın urıw basshıları-na bılay dedi:

– Jaratqan Iye bılay dep buyırdı:

³ «Eger kim de kim Jaratqan Iyege wáde berse yamasa ózin bir nárseden tıyıw ushın ant ishse, ol óz wádesin buzbay, aytqan sózleriniń hámme-sin orınlasın.

⁴ Eger bir qız ákesiniń úyinde jasap atırǵan waqtında, Jaratqan Iyege wáde berse yamasa ózin bir nárseden tıyıw ushın ant ishse, ⁵ ákesi onıń Jaratqan Iyege bergin wádesin yamasa ózin bir nárseden tıyıw ushın bergin antın esitip, oǵan qarsı shıqqasa, onda qızdıń bergin wádesi hám antı óz kúshinde qaladı. ⁶ Al eger qızdıń ákesi onıń bergin wádesin hám ózin bir nárseden tıyıw ushın bergin antın esitken kúni qadaǵan qılsa, qızdıń bergin wádesi hám antı óz kúshinde qalmaydı. Ákesi qızınıń antın qadaǵan qılǵanı ushın, Jaratqan Iye qızdı keshiredi.

⁷ Eger qız wáde bergennen soń yamasa oylanbastan ózin bir nárseden tıyıw ushın ant ishkenen keyin turmısqa shıqsa, ⁸ onıń kúyewi usı haqqında esitken kúni qarsı shıqqasa, onda qızdıń bergin wádesi hám antı óz kúshinde qaladı. ⁹ Al eger qızdıń kúyewi usı haqqında esitken kúni qadaǵan qılsa, qızdıń bergin wádesi hám antı óz kúshinde qalmaydı. Jaratqan Iye qızdı keshiredi.

¹⁰ Jesir yaki kúyewinen ayırılısqan hayaldıń bergin wádesi yamasa ózin bir nárseden tıyıw ushın bergin antı óz kúshinde qaladı.

¹¹ Eger kúyewi menen birge jasap atırǵan hayal wáde berse yamasa bir nárseden ózin tıyıw ushın ant ishse, ¹² onıń kúyewi bul haqqında esitip, oǵan qarsı shıqqasa, onda hayaldıń bergin wádesi hám ishken hár bir antı óz kúshinde qaladı. ¹³ Al eger onıń kúyewi bul haqqında esitken kúni bunı biykarlasa, hayaldıń bergin wádesi hám ishken antı óz kúshinde qalmaydı. Kúyewi bulardı biykarlaǵanı ushın, Jaratqan Iye hayaldı keshiredi. ¹⁴ Solay etip, kúyewi hayalınıń bergin wádesin yamasa bir nárseden ózin tıyıw ushın ishken antın orınlawına ruxsat beriwi de, onı biykar qılıwı da múmkin. ¹⁵ Eger kúyewi bir kún ishinde bul máselede hayalına qarsı shıqqasa, onda hayalınıń bergin barlıq wádelerin yamasa bir nárseden ózin tıyıw ushın ishken antın tastıyıqlap, ruxsat bergin boladı. Sebebi ol bulardı esitken kúni hayalına qarsı shıqqay, onı maqullaǵan bolıp esaplanadı. ¹⁶ Biraq kúyewi bulardı esitkennen keyin er-teńine biykarlasa, ol hayalınıń ayıbına ózi juwapker boladı».

¹⁷ Erli-zayıplılardıń hám ákesi menen úyinde jasap atırǵan qızdıń arasındaǵı qarım-qatnaslarǵa tiyisli Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵan qaǵıydaları usılardan ibarat.

Midyanlılardan ósh alıw

31 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Midyanlılardan izraillılardıń óshin al, sonnan keyin bul dúnyadan kóz jumıp, óz ata-babalarıńa qosılasań.

³ Sonnan keyin, Muwsa xalıqqa:
– Midyanlılarǵa barıp, olardan Jaratqan Iyeniń óshin alıw ushın óz adamlarınızdı urısqa alıp shıǵıń.

⁴ Izraildın hár bir urıwınan mın adamnan urısqa jiberiń, – dedi.

⁵ Solay etip, Izraildın hár bir urıwınan mın adamnan, on eki mın adam tańlap alınıp, urısqa tayar bolıp turdı.

⁶ Muwsa olardı hám ruwxaniy Elazar ulı Pinexastı urısqa jiberdi. Pinexas ózi menen birge muxaddes orıńǵa tiyisli bazı buyımlardı hám dabıl qaǵıp belgi beretuǵın kárnaylardı alıp ketti.

⁷ Izraillılar Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergeni buyırǵı boyınsha midyanlılarǵa qarsı sawash ashıp, olardıń barlıq erkeklerin qırıp tasladı. ⁸ Ótirilgenlerdiń arasında Midyannın bes patshası – Ewiy, Rekem, Sur, Xur hám Reba da bar edi. Olar Beor ulı Bilamdı da qılısh penen óltirdi. ⁹ Izraillılar midyan xalqınıń hayalları menen balaların tutqın qılıp, barlıq malların, súriwlerin hám múliklerin olja qılıp aldı. ¹⁰ Midyanlılardıń jasap atırǵan barlıq qalaları menen ordalarına ot berdi. ¹¹ Olar adamlardı, haywanlardı hám olja qılıp alǵan barlıq múliklerdi ózleri menen alıp ketti. ¹² Bul tutqınlardı hám olja qılıp alǵan mal-múliklerdi Iordan dáryasınıń boyına, Muwsa menen ruwxaniy Elazar hám Izrail jámiyeti jynalǵan Erixa qalasınıń qarsısında jaylasqan oypathıqtıń Moabqa tiyisli bólegindegi ordaǵa alıp keldi.

¹³ Muwsa, ruwxaniy Elazar hám jámiyet basshıları olardı qarsı alıw ushın ordanıń sırtına shıqtı. ¹⁴ Biraq Muwsa sawashtan qaytqan orda sárkárdalarına – mınbasılarǵa hám júzbasılarǵa ǵázeplendi.

¹⁵ Muwsa olarǵa bilay dedi:
– Ne ushın barlıq hayallardı aman qaldırdıńız?! ¹⁶ Bul hayallar Bilamnıń bergeni másláháti boyınsha Peor

tawında izraillılardıń Jaratqan Iyegе qıyanet etiwine sebep bolǵan edi. Sol sebepli Jaratqan Iyeniń jámiyeti arasında ólim obası háwij alǵan edi. ¹⁷ Endi barlıq ul balalardı hám erkek kórgen hayallardı óltiriń. ¹⁸ Tek ǵana erkekke jaqımlaspaǵan jas qızlardı ózlerińiz ushın aman qaldırıń.

¹⁹ Sońınan arañızdaǵı adam óltirgen yamasa ólige jantasqan hár bir adam jeti kún dawamında ordanıń sırtında qalsın. Úshinshi hám jetinshi kúni ózlerińizdi de, tutqınlarıńızdı da pákleń. ²⁰ Jáne de, barlıq kiyimlerdi, teriden, eshki júninen hám aǵashtan islengen hámme zatlardı pákleń.

²¹ Keyin ruwxaniy Elazar sawashtan qaytqan láshkerlerge bilay dedi:
– Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵan nızamınıń talapları mınalardan ibarat: ²² altın, gúmis, mıs, temir, qalayı, qorǵasın – ²³ otqa janbaytuǵın barlıq zatlardı ottan ótkerip, hadallap alıń, sonda olar hadal sanaladı. Sonıń menen birge, olardı páklew suwı menen de hadallań. Otqa janatuǵın zatlardı suwdıń ózi menen hadallap alıń. ²⁴ Jetinshi kúni kiyimlerińizdi juwıń. Sonda sizler pák sanalasızlar. Keyin sizler ordaǵa qaytıp keliwińizge boladı.

Oljaǵa túsken múliklerdiń úlestiriliwi

²⁵ Jaratqan Iye Muwsaǵa bilay dedi:
²⁶ – Sen, ruwxaniy Elazar hám jámiyettiń áwlad basshıları qolǵa túsken tutqınlar menen oljaǵa túsken mallardı esaplap shıǵıń. ²⁷ Qolǵa kirgizgenlerińizdi teńdey ekige bólip, sawashqa qatnasqan láshkerler menen jámiyettiń qalǵan adamlarına bólistirip beriń. ²⁸ Sawashqa qatnasqan láshkerlerdiń payına túsken tutqınlardan, mal,

eshek hám mayda maldan Jaratqan Iyege, Mağan bes júzden birewin pay qılıp ayırıp berin. ²⁹ Áskerlerden alınğan usı paydı Mağan ajratılğan túrde ruwxaniy Elazarğa berin. ³⁰ Izraillilargá túsken jartı paydan – adamlardan, mal, eshek hám mayda maldan, yaǵnıy barlıq haywanlardan eliwden birewin alıp, Menin Muxaddes shatırınin jumısına juwapker bolğan lebiylilerge berin.

³¹ Muwsa menen ruwxaniy Elazar Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday etip isledi.

³² Sawashqa qatnasqan láchkerlerdin qolǵa kirgizgenlerinen qalğan oljalar mınalar edi: 675 000 mayda mal, ³³ 72 000 iri mal, ³⁴ 61 000 eshek, ³⁵ erkekke jaqınlaspaǵan 32 000 qız.

³⁶ Sawashqa qatnasqan láchkerlerge túsken jartı pay mınalar: 337 500 mayda mal, ³⁷ bulardan Jaratqan Iyege 675 iri mal pay qılıp berildi, ³⁸ 36 000 iri mal, bulardan Jaratqan Iyege 72 iri mal pay qılıp berildi, ³⁹ 30 500 eshek, bulardan Jaratqan Iyege 61 eshek pay qılıp berildi, ⁴⁰ 16 000 qız, bulardan Jaratqan Iyege 32 qız pay qılıp berildi.

⁴¹ Muwsa Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanınday Jaratqan Iyege ajratılğan paydı ruwxaniy Elazarǵa berdi.

⁴² Muwsanın sawashqa qatnasqan láchkerlerden alıp, izraillilargá ajratıp bergeni jartı payı mınalar: ⁴³ 337 500 mayda mal, ⁴⁴ 36 000 iri mal, ⁴⁵ 30 500 eshek, ⁴⁶ 16 000 qız.

⁴⁷ Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanınday, Muwsa izraillilargá túsken jartı paydan hár eliw adamnan hám hár eliw haywannan birewin alıp, Jaratqan Iyeniń Muxaddes shatırınin xızmetine juwapker bolğan lebiylilerge berdi.

⁴⁸ Sonnan keyin, orda sárkárdaları – mınbasılar menen júzbasılar Muwsanın aldına barıp:

⁴⁹ – Mırza, qol astımızdaǵı láchkerlerdi sanap shıqtıq, birde bir láchkerimizdi joytpappız. ⁵⁰ Mine, qolǵa taǵılatuǵın shınjır, bilezik, júzik, sırǵa hám háykellerimizdi alıp keldik. Janımızdin qunı sıpatında usılardı Jaratqan Iyege beremiz, – dedi.

⁵¹ Muwsa menen ruwxaniy Elazar olar alıp kelgen barlıq altın buyımlardı aldı. ⁵² Mınbası menen júzbasılar Jaratqan Iyege bergeni altınınıń awırlıǵı barlıǵı bolıp 16 750 shekel. ⁵³ Sawashqa qatnasqan hár bir láchker bolsa, oljaların ózlerine qaldırǵanı edi.

⁵⁴ Muwsa menen ruwxaniy Elazar mınbası hám júzbasılardıń usınǵan altınların qabıllap aldı. Olardı Jaratqan Iyeniń Izrail xalqın eslep turıwı ushın Ushirasıw shatırına alıp keldi.

Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinde ornalasqan urıwlar

32 ¹ Ruben hám Gad urıwlarınin malları júdá kóp edi. Olar Yazer hám Gilad jerleriniń mal sharwashılıǵı ushın qolaylı jer ekenin kórip, ² Muwsa menen ruwxaniy Elazardin hám jámiyet basshılarınıń aldına barıp, bılay dedi:

³ – Atarot, Dibon, Yazer, Nimra, Xeshbon, Elale, Sebam, Nebo hám Beon qalaları ⁴ jaylasqan eldi Jaratqan Iye Izrail xalqına jeńip berdi. Bul eldin jeri mallar ushın qolaylı eken. Al qullarınız bolğan bizlerde mallarımız bar. ⁵ Miyrim kórsetip, bizlerdi Iordan dáryasınıń arǵı tárepine ótkizbey, bul eldi bizlerge múlik etip ber.

⁶ Muwsa olarǵa bılay dep juwap berdi:

– Tuwısqanlarıńız sawashqa baratırǵanda, sizler usı jerde qalajaqsız ba?

⁷ Jaratqan Iyeniń berip atırǵan jerine kiriwge izraillilardı ne ushın aynıtıp atırsızlar?

⁸ Men ákelerińizdi eldi kózden ótkeriwge Qadesh-Barniyadan jibergenimde, olar da tap usınday qılǵan edi.

⁹ Olar Eshkol sayına deyin barıp, eldi kózden ótkergennen soń, Jaratqan Iyeniń ózlerine beretuǵın jerge barıwı ushın izraillilardı aynıtqan edi.

¹⁰ Sol kúni Jaratqan Iyeniń ǵázebi qaynap, bılay dep ant ishken edi:

¹¹ «Mısır jerinen shıqqan jigirma hám onnan joqarı jastaǵı adamlardıń hesh biri Meniń Ibrayımǵa, Ísaqqa hám Yaqıppa bere men dep ant ishken jerimdi kórmeydi.

Óytkeni olar pútkil júregi menen Maǵan boysınbadı.

¹² Keniz tiyresinen bolǵan Efunne ulı Kaleb penen Nun ulı Eshuadan basqa hesh biri ol jerdi kórmeydi.

Sebebi Kaleb hám Eshua pútkil júregi menen Maǵan sadıq qaldı».

¹³ Jaratqan Iye izraillilardı qattı ǵázep lendi. Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islegen sol áwlad pútkilley joq bolıp ketkenshe, olardı qırıq jil shólde alıp júrdi.

¹⁴ Endi, mine, gúnakarlar áwladı bolǵan sizler ákelerińizdiń ornın basıp, Jaratqan Iyeniń Izrailǵa bolǵan lawlaǵan ǵázebin kúsheytip atırsızlar.

¹⁵ Eger Onnan júz bursañız, Ol bul xalıqtı jáne shólge taslap ketedi. Solay etip, sizler pútkil xalıqtı joq qı-lajaqsızlar.

¹⁶ Biraq Gad hám Ruben urıwı Muwsanıń qasına jaqınlap, bılay dedi:

– Bizlerdiń usı jerde mallarımız ushın qoralar soǵıp, bala-shaǵalarımız ushın qalalar qurıwımızǵa ruxsat ber.

¹⁷ Al

ózlerimiz bolsa qurallanıp, izraillilar menen birge barıp, olardıń mákan qılatuǵın jerin iyelep alǵanǵa deyin, olardıń aldında júremiz.

Bala-shaǵalarımız eldiń turǵınlarıman qawıpsız bolǵan qorǵan qalalarda jasay bersin.

¹⁸ Hár bir izrailli óz mülkin iyeleme genshe, bizler úylerimizge qaytpaymız.

¹⁹ Iordan dáryasınıń arǵı jaǵasında olar menen birge jer úlesten almaymız, sebebi bizlerdiń úlesimiz Iordan dáryasınıń shıǵıs jaǵasında boladı.

²⁰ Muwsa olarǵa bılay dep juwap berdi:

– Eger sizler aytqanlarıńızdı orınlaytuǵın bolsańız, Jaratqan Iyeniń aldında sawashqa barıw ushın qurallanıń.

²¹ Jaratqan Iye dushpanların quwıp jibermegenshe, hámmeńiz Onıń aldında qurallanıp, Iordan dáryasınıń arǵı jaǵasına ótiń.

²² Pútkil sol el Jaratqan Iye ushın basıp alıńannan soń, sizler Jaratqan Iye hám Izrail xalqı aldındaǵı minnetińizden azat bolasızlar.

Son da sizler usı jerge qaytıp keliwińizge boladı hám bul jer Jaratqan Iyeniń aldında sizlerdiń mülkińiz bolıp qaladı.

²³ Biraq aytqanlarıńızdı orınlama sańız, Jaratqan Iyege qarsı gúna islegen bolasızlar hám bul gúnańız óz basıńızǵa jetedi.

²⁴ Bala-shaǵalarıńız ushın qalalar qurıp, mallarıńız ushın qoralar soǵıń. Degen menen, bergен wádeńizde turıń.

²⁵ Gad hám Ruben urıwlarıńız adamları Muwsaǵa bılay dedi:

– Mirzamız, siz ne buyırsańız, qullarıńız bolǵan bizler sonı orınlaymız.

²⁶ Bala-shaǵamız, mallarımız hám haywanlarımız usı jerde, Gilad qalalarında qaladı.

²⁷ Al qullarıńız bolǵan bizler siziń buyırǵanıńızday, hár birimiz qurallanıp, Jaratqan Iyeniń

aldında sawashqa túsiw ushın dárya-
nıń arǵı jaǵasına ótemiz.

²⁸ Sonnan keyin, Muwsa Gad hám
Ruben urıwları haqqında ruwxaniy
Elazarǵa, Nun ulı Eshuaǵa hám Izrail
urıwlarınıń áwlad basshılarına buy-
rıq berip, ²⁹ bılay dedi:

– Eger Gad hám Ruben urıwlarınan
qurallanǵan adamlar Jaratqan Iyeniń
aldında sizler menen birge Iordan
dáryasınıń arǵı jaǵasına ótse hám
sizler sol eldi qolǵa kirgizseńiz, onda
Gilad úlkesin múlik qılıp, olarǵa be-
riń. ³⁰ Biraq, eger de olar qurallanıp,
sizler menen birge dáryanıń arǵı ja-
ǵasına ótpese, onda olar Qanan úlke-
sinen sizler menen birge úles jer aladı.

³¹ Sonda Gad hám Ruben urıwları-
nıń adamları:

– Jaratqan Iye qullarınız bolǵan biz-
lerge qanday buyırıq bergен bolsa, so-
nıń hámмесin orınlaymız. ³² Bizler
qurallanıp, Jaratqan Iyeniń aldında
Qanan úlkesine baramız. Al bizlerdiń
alatuǵın jer úlesimiz Iordan dárya-
sınıń shıǵıs jaǵasında bolsın, – dedi.

³³ Solay etip, Muwsa Gad penen
Ruben urıwlarına hám Yusup ulı Me-
nashshe urıwınıń jartısına amor xal-
qınıń patshası Sixonniń eli menen
Bashan patshası Ogtıń elin hám olar-
dıń qalaları menen qala dóğereginde-
gi jerlerdi berdi.

³⁴ Gad urıwı Dibon, Atarot, Aro-
er, ³⁵ Atrot-Shofan, Yazer, Iogboha,
³⁶ Beyt-Nimra hám Beyt-Haran de-
gen qorǵanlı qalaların jańadan qurdı,
malları ushın qoralar soqtı. ³⁷ Ru-
ben urıwı Xeshbon, Elale, Kiryatayım,
³⁸ atları ózgeretilgen eki qala Nebo me-
nen Baal-Meon hám Sibma qalaların
qayta qurdı. Olar tiklegen qalalarına
jańadan at qoydı.

³⁹ Menashsheniń ulı Maxirdiń áw-
ladları Giladqa bardı hám onı iyelep
alıp, ol jerde jasap atırǵan amor xalqın
quwıp shıǵardı. ⁴⁰ Solay etip, Muwsa
Giladtı Menashshe ulı Maxirdiń áw-
ladına berdi. Olar sol jerge qonıs bas-
tı. ⁴¹ Menashsheniń ulı Yair bir neshe
qalalarǵa hújim etip, olardı iyelep aldı.
Sol jerlerdi Yairge tiyisli qalalar dep ata-
dı. ⁴² Nobax ta Kenat qalasın hám onıń
dóğeregіндеgi awıllardı iyelep alıp, ol
jerdi óziniń atı menen Nobax dep atadı.

Mısırdan Moabqa deyingi basıp ótilgen jol

33 ¹ Muwsa hám Xaronniń je-
tekshiligi astında top-tobı
menen Mısırdan shıqqan izraillılar
tómendegi jollar menen júrip ót-
ti. ² Muwsa Jaratqan Iyeniń buyırǵı
boyınsha kóship-qonıp júrgen jolla-
rında qonıs basqan jerleriniń atların
jazıp bardı. Bul jerler mınalar edi:

³ Izraillılar Qutqarılıw asınan ke-
yingi kúni, birinshi aydıń on besin-
shi kúni mısırılıardıń kóz aldında niq
qádem atıp, Ramses qalasınan jolǵa
shıqtı. ⁴ Sol waqıtta mısırılılar Jaratqan
Iyeniń óltirgen tuńǵısh ulların jerlep
atırǵan edi. Sebebi Jaratqan Iye olar-
dıń qudayların jazalaǵan edi.

⁵ Solay etip, izraillılar Ramsesten
jolǵa shıǵıp ketkennen keyin, olar
Sukkotqa ornalastı.

⁶ Keyin olar Sukkottan shıǵıp, shól-
diń shetindegi Etamǵa ornalastı.

⁷ Etamnan shıǵıp, olar Baal-Sefon-
nıń shıǵısındaǵı Piy-Haxirotqa qaray
burılıp, Migdolǵa jaqın jerge ornalastı.

⁸ Piy-Haxirottan shıǵıp, teńiz arqalı
ótip, shólge qaray jol aldı. Etam shól-
linde úsh kún jol júrgennen soń, olar
Maraǵa ornalastı.

⁹ Maradan shıǵıp, olar on eki suw bulaǵı hám jetpis palma aǵashı bolǵan Elimge barıp, sol jerge ornalastı.

¹⁰ Olar Elimnen shıǵıp, Qızıl teńizdiń boyına ornalastı.

¹¹ Qızıl teńizdiń boyıman shıǵıp, Sin shóline ornalastı.

¹² Sin shólinen shıǵıp, olar Dofqaǵa ornalastı.

¹³ Dofqadan shıǵıp, Alushqa ornalastı.

¹⁴ Alushtan shıǵıp, Refidimge ornalastı. Biraq ol jerde xalıq ushin ishe tuǵın suw joq edi.

¹⁵ Refidimnen shıǵıp, Sinay shóline ornalastı.

¹⁶ Sinay shólinen shıǵıp, Kibrot-Hattaawaǵa ornalastı.

¹⁷ Kibrot-Hattaawadan shıǵıp, Xaserotqa ornalastı.

¹⁸ Xaserottan shıǵıp, Ritmaǵa ornalastı.

¹⁹ Ritmadan shıǵıp, Rimmon-Pereske ornalastı.

²⁰ Rimmon-Peresten shıǵıp, Libnaǵa ornalastı.

²¹ Libnadan shıǵıp, Rissaǵa ornalastı.

²² Rissadan shıǵıp, Kehelataǵa ornalastı.

²³ Kehelatadan shıǵıp, Shefer tawına ornalastı.

²⁴ Shefer tawınan shıǵıp, Xaradaǵa ornalastı.

²⁵ Xaradadan shıǵıp, Maqhelotqa ornalastı.

²⁶ Maqhelottan shıǵıp, Taxatqa ornalastı.

²⁷ Taxattan shıǵıp, Teraxqa ornalastı.

²⁸ Teraxtan shıǵıp, Mitqaǵa ornalastı.

²⁹ Mitqadan shıǵıp, Xashmonaǵa ornalastı.

³⁰ Xashmonadan shıǵıp, Moserotqa ornalastı.

³¹ Moserottan shıǵıp, Bene-Yaaqanǵa ornalastı.

³² Bene-Yaaqannan shıǵıp, Xor-Hagidgadqa ornalastı.

³³ Xor-Hagidgadtan shıǵıp, Iotbataǵa ornalastı.

³⁴ Iotbatadan shıǵıp, Abronaǵa ornalastı.

³⁵ Abronadan shıǵıp, Esion-Geberge ornalastı.

³⁶ Esion-Geberden shıǵıp, Zin shólindegi Qadeshke ornalastı.

³⁷ Qadeshten shıǵıp, olar Edom shegarasındaǵı Hor tawınıń qasına ornalastı.

³⁸ Ruwxaniy Xaron Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha Hor tawına shıǵıp, sol jerde qaytis boldı. Bul waqıya izraillılar Mısırdan shıqqannan keyin qırqınshı jılı, besinshi aydıń birinshi kúnde boldı. ³⁹ Xaron Hor tawında qaytis bolǵanda 123 jasta edi.

⁴⁰ Qanan eliniń Negebte jasaytuǵın qananlı Arad patshası izraillılardıń sol jerge kelgeninen xabar taptı.

⁴¹ Izraillılar Hor tawınan shıǵıp, Salmonaǵa ornalastı.

⁴² Salmonadan shıǵıp, Punonǵa ornalastı.

⁴³ Punonnan shıǵıp, Obotqa ornalastı.

⁴⁴ Obottan shıǵıp, Moab shegarasındaǵı Iye-Abarimge ornalastı.

⁴⁵ Iye-Abarimnen shıǵıp, Dibon-Gadqa ornalastı.

⁴⁶ Dibon-Gadtan shıǵıp, Almon-Diblatayımǵa ornalastı.

⁴⁷ Almon-Diblatayımnan shıǵıp, Neboǵa jaqın Abarim tawlarına ornalastı.

⁴⁸ Abarim tawlarınan shıǵıp, oypatlıqtıń Moabqa tiyisli bólegine, Erixonıń qarsısındaǵı Iordannıń boyına ornalastı. ⁴⁹ Olar oypatlıqtıń Moabqa tiyisli bóleginde Jordan boylap, Beyt-Eshimottan Abel-Shittimge deyin ornalasıp bardı.

Iordan dáryasınan ótpesten aldın berilgen kórsetpeler

⁵⁰ Sol jerde, oypatlıqtıń Moabqa tiyisli bóleginde, Erixonıń qarsısındaǵı Iordannıń boyında Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dep ayttı:

⁵¹ – Izraillılarga bılay dep ayt: «Sizler Jordan dáryasınan ótip, Qanan eline kirgenińizde, ⁵² sol elde jasaytuǵın barlıq xalıqtı quwıp jiberiń, but súwretlerin hám músınlerin joq qılıp, sıynıw orınların buzıp taslań. ⁵³ Eldi iyelep alıp, ol jerge ornalasıp alıń, óytkeni Men sizlerge sol jerdi múlik qılıp berdim. ⁵⁴ Jerlerdi urıwlar ara shek taslap bólisip alıń. Úlken urıwǵa úlken úles jer, kishi urıwǵa kishi úles jer beriń. Shek boyınsha kimge qaysı jer tússe, sol jer sol urıwǵa tiyisli boladı. Úles jerlerdi ata-babalarıńızdan taraǵan urıwlar boyınsha bólistirip beriń.

⁵⁵ Eger sol eldiń turǵınların quwıp shıǵarmasańız, onda sol jerde qalǵan xalıq kózlerińizge túsken shóp, búyirlerińizge kirgen tikendey boladı. Olar jasaytuǵın jerińizde sizlerdi qısqıǵa aladı. ⁵⁶ Sonda Men olarǵa ne islewdi niyetlegen bolsam, sizlerge sonı isleymen».

Qanan eliniń shegaraları

34 ¹ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izraillılarga bılay dep buyır: «Sizlerge múlik etip beriletuǵın Qanan

eline kirgenińizde, onıń shegaraları mınaday boladı:

³ Sizlerdiń qubla táreptegi shegarańız Zin shólinen Edom shegarası boylap soziladı. Bul qubla shegarańız shıǵıstaǵı Óli teńizdiń shetinen baslanadı. ⁴ Onnan keyin Aqrabbim biyikliginiń qublasınan Zin arqalı ótip, Qadesh-Barniyannıń qublasına deyin soziladı. Ol jerden shegara Xasar-Addar arqalı ótip, Asmonga deyin baradı. ⁵ Keyin sol jerden burılıp, Mısır shegarasındaǵı sayǵa deyin sozilıp, Jer Orta teńizine barıp tawısiladı.

⁶ Batıs shegarańız Jer Orta teńiziniń jaǵası boladı. Batıstaǵı shegarańız usıdan ibarat.

⁷ Arqa shegarańız Jer Orta teńizinen Hor tawına deyin soziladı. ⁸ Hor tawınan Lebo-Xamatqa deyin, keyin Sedaqqa deyin barıp, ⁹ Zifronga deyin soziladı hám Xasar-Enanda tawısiladı. Arqadaǵı shegarańız usıdan ibarat.

¹⁰ Shıǵıs shegarańız Xasar-Enannan baslanıp, Shefamǵa deyin soziladı. ¹¹ Keyin shegara Shefamnan Ayınnıń shıǵıs tárepindegi Riblaǵa deyin baradı. Ol jerden Kinneret kóliniń shıǵıs jaǵındaǵı janbawırlarǵa deyin soziladı. ¹² Sonnan keyin, shegara ol jerden Jordan dáryası boyınsha sozilıp, Óli teńizge barıp toqtaydı. Hár táreptegi eliniń shegaraları usı boladı».

¹³ Sonnan keyin, Muwsa izraillılarga:

– Mine, múlik qılıp, shek boyınsha bólisip alatuǵın el usı boladı. Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha bul el toǵız urıw menen bir urıwdıń yarımına bólistirip beriledi. ¹⁴ Óytkeni Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımı ózlerine tiyisli jer úlesin

áwladları boyınsha bólisip aldı. ¹⁵ Bul eki urıw menen yarım urıw Erixonıń qarsısındaǵı Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinen óz múliklerin aldı, – dedi.

Jerdi bólistirip beriwge juwapker jetekshiler

¹⁶ Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi:

¹⁷ – Ruwxaniy Elazar hám Nun ulı Eshua Izrail xalqına eldi bólistirip bersin. ¹⁸ Eldi bólistiriw ushın hár bir urıwdan bir jetekshiden alıp, xızmetke qoyıń. ¹⁹ Sol adamlardıń atları mınalar:

Yahuda urıwınan Efunne ulı Kaleb,

²⁰ Shimon urıwınan Ammihud ulı Samuel,

²¹ Benyamin urıwınan Kislon ulı Elidad,

²² Dan urıwınan Iogliy ulı basshı Bukkiy,

²³ Yusup ulı Menashshe urıwınan Efod ulı basshı Xanniell,

²⁴ Efrayım urıwınan Shiftan ulı basshı Kemuel,

²⁵ Zebulon urıwınan Parnax ulı basshı Elisafan,

²⁶ Issaxar urıwınan Azzan ulı basshı Paltiel,

²⁷ Asher urıwınan Shelomiy ulı basshı Axihud,

²⁸ Naftaliy urıwınan Ammihud ulı basshı Pedael.

²⁹ Qanan jerin Izrail xalqına múlik etip bólistirip berin, dep Jaratqan Iye usı adamlarǵa buyırǵan edi.

Lebiylilerge berilgen qalalar

35 ¹ Jaratqan Iye oypatlıqtıń Moabqa tiyisli bóleginde, Erixonıń qarsısındaǵı Iordannıń boyında Muwsaǵa bılay dedi:

² – Izraillılarga buyır, olar alatuǵın úles jerinde lebiylilerdiń jasawı ushın qalalar ajratıp bersin. Sonıń menen birge, qalalardıń átirapındaǵı jaylawlardı da bersin. ³ Solay etip, lebiylilerdiń jasawı ushın qalaları hám olardıń pada, súriwleri menen basqa da haywanları ushın jaylawları bolsın.

⁴ Lebiylilerge beriletuǵın qalalardıń aylana átirapındaǵı jaylawlar qala qorǵanınan baslap mıń shıǵanaq uzınlıqqa sozılǵan bolsın. ⁵ Qala ortada jaylasqan bolıp, onıń sırtınan baslap, shıǵısqa, qublaǵa, batısqa hám arqaǵa qaray eki mıń shıǵanaqtan ólshep shıǵıń. Bular qalalar ushın jaylawlar boladı.

⁶ – Lebiylilerge beriletuǵın qalalardan altawı panalaytuǵın qala bolsın. Solay etip, adam óltiriwshiniń sol jerge qashıwına jol qoyasızlar. Usı altı qaladan tısqarı lebiylilerge qırıq eki qala berilsin. ⁷ Barlıǵı bolıp, lebiylilerge jaylawları menen birge qırıq segiz qala beresizler. ⁸ Izraillılardıń úles jerinen lebiylilerge beriletuǵın qalalar hár bir urıwǵa túsken payına ılayıqlı bolsın. Kóp úles jer alǵan urıw kóp, az úles jer alǵan urıw az qala bersin.

Panalaytuǵın qalalar

(*Nzm 19:1-13; Eshu 20:1-9*)

⁹ Jaratqan Iye Muwsa menen sóylesiwın dawam etip, bılay dedi:

¹⁰ – Izraillılarga bılay dep ayt: «Jordan dáryasınıan ótip, Qanan eline kirgenińizden keyin, ¹¹ panalaytuǵın qalalardı tańlap alıń. Solay etip, abaysızda adam óltirip qoyǵan adam sol panalaytuǵın qalaǵa qashıp kete alatuǵın bolsın. ¹² Bul qalalar adam óltirip qoyǵan adamnıń jámiyet aldında húkim etilmesinen aldın

óltirilmewi ushın, onıń ósh alıwshı ámeńgerden qashıp, panalaytuǵın jeri boladı. ¹³ Sizler ajratatuǵın altı qala panalaytuǵın qala bolsın. ¹⁴ Panalaytuǵın qalalardıń úshewi Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinen, qalǵan úshewi Qanan jerinen tańlap alınsın. ¹⁵ Bul altı qala izraillilar hám arańızda jasap atırǵan kelgindiler menen jat jerli adamlar ushın panalaw qalası bolsın. Solay etip, abaysızda adam óltirip qoyǵan adam sol jerge qashıp barsın.

¹⁶ Eger kim de kim temir qural menen bir adamdı urıp óltirip qoysa, onda urǵan adam qanxor sanaladı hám ol sózsiz óltirilsin. ¹⁷ Eger tas penen birewdi urıp, onı óltirse, óltirgen adam qanxor sanaladı hám ol sózsiz óltirilsin. ¹⁸ Yamasa ol aǵash buyım menen birewdi urıp, onı óltirse, onda óltirgen adam qanxor sanaladı hám ol sózsiz óltirilsin. ¹⁹ Ólgen adamnıń ósh alıwshı adamı qanxordı ushıratıp qalıwdan-aq, onı óltirsın. ²⁰ Sonday-aq eger bir adam birewdi jek kórgenlikten iyterip jiberip yamasa bilqastan oǵan qaray bir nárseni ılaqtırıp, ol adamdı óltirse, ²¹ yamasa óshegisip, onı mushı menen urıp óltirse, urǵan adam sózsiz óltirilsin. Óytkeni ol qanxor. Ólgen adamnıń óshin alıwshı adam qanxordı ushıratıp qalıwdan-aq, onı óltirsın.

²² Eger kim de kim bir adamdı óshegisip emes, al abaysızdan iyterip jiberse, yamasa oǵan qaray bilmesten bir nárseni ılaqtırıp jiberse, ²³ yamasa onı kórmey qalıp, ústine bir tastı túsirip alıp, onı óltirip qoysa, biraq óltirip qoyǵan adam oǵan dushpan bolmay, oǵan jawızlıq oylamaǵan bolsa, ²⁴ jámiyet adam óltirip qoyǵan menen ósh alıwshı ámeńgerdiń arasında usı qaǵıydalar boyınsha qarar shıǵarsın.

²⁵ Jámiyet adam óltirip qoyǵan adamdı ósh alıwshı ámeńgerdiń qolınan qorgawı kerek hám onı qashıp kelgen panalaytuǵın qalaǵa qaytadan qaytarıp jibersin. Ol adam muxaddes may menen maylangan bas ruwxaniydiń ólimine deyin sol jerde jasap qalsın.

²⁶ Biraq adam óltiriwshı qashıp barǵan panalaytuǵın qalanıń shegarasınan shıqsa, ²⁷ ósh alıwshı ámeńger de onı panalaytuǵın qalanıń shegarasınıń sırtında kórip qalsa, ósh alıwshı ámeńger adam óltiriwshini óltirse, ol ayıplı sanalmaydı. ²⁸ Óytkeni adam óltiriwshı bas ruwxaniydiń ólimine deyin panalaytuǵın qala ishinde bolıwı kerek. Tek ǵana bas ruwxaniydiń óliminen soń óz jerine qayıwına boladı.

²⁹ Qay jerde jasasańız da bular áwladlar dawamında sizler ushın qaǵıyda bolsın.

³⁰ Adam óltiriwshı gúwalardıń aytqan sózleri boyınsha ólim jazasına tartılsın. Tek bir adamnıń ǵana gúwalıǵı menen hesh kim óltirilmesin.

³¹ Ólimge ılayıqlı qanxordıń janın qutqarıw ushın qun almań, ol sózsiz óltirilsin.

³² Panalaytuǵın qalaǵa qashqan adam qun tólep, bas ruwxaniydiń óliminen aldın óz jerine qayıp barıp jasawına ruxsat bermeń.

³³ Ózlerińiz jasap atırǵan eldi haramlamań. Qan tógiwshilik eldi haramlaydı. Ishinde qan tógilgen jer tek ǵana qan tókken adamnıń qanı menen páklenedi.

³⁴ Ózlerińiz ishinde jasap atırǵan hám Men ishinde bolıp atırǵan jerdi haramlamań. Sebebi Men izraillilardıń arasında jasaytuǵın Jaratqan Iyemen».

Selofexadtıń qızlarınıń úles jeri

36 ¹ Bir kúni Yusup ulı Menashshe urıwınan Maxir ulı Gilad áwladınan bolǵan basshılar Muwsanıń hám Izraildıń tiyre basshılarınıń aldına kelip, olarǵa bılay dedi:

² – Jaratqan Iye eldi múlik etip, shek boyınsha izraillılar arasında úlestiriw ushın mırzamız Muwsaǵa buyırıq berdi. Tuwısqanıwız Selofexadtıń múlki qızlarına beriliwi ushın da buyırıq berilgen edi. ³ Degen menen, eger Selofexadtıń qızları basqa bir Izrail urıwına tiyisli erkeklerge turmısqa shıqsa, olardıń múlikleri kúyewleri tiyisli bolǵan urıwdıń múlkine ótip ketedi. Sonda urıwımız shek boyınsha alǵan jer úlesiniń bir bóleginen ayırılıp qaladı. ⁴ Hátteki, izraillılardıń Qutlı jılı^a belgilengende de, qızlardıń múlki urıwımızǵa qaytarılmay, kúyewleri tiyisli bolǵan urıwda qalıp ketedi. Solay etip, olardıń múlikleri babalarımızdıń urıwına túsken múlikten alınıp, bir bólek jerimizden ayırılıp qalamız.

⁵ Muwsa Jaratqan Iyeniń sózi boyınsha izraillılarǵa bılay dep buyırıq berdi:
– Yusup áwladınan bolǵan adamlardıń aytqanları durıs. ⁶ Jaratqan Iye Selofexadtıń qızları haqqında mınaday

buyırıq beredi: «Selofexadtıń qızları qálegen jigítke turmısqa shıǵıwına boladı, biraq bul jigítler ákesiniń urıwınan hám tiyresinen bolıwı shárt. ⁷ Izrail xalqınıń múlik etip alǵan jeri bir urıwdan ekinshi urıwǵa ótip ketpesin. Hár bir izrailli óz urıwınıń múlkin saqlap qalsın. ⁸ Izraildaǵı hár bir urıwdaǵı jer múlkine miyrasxor bolǵan qız ákesi tiyisli bolǵan urıw hám tiyresindegi jigítke turmısqa shıqsın. Solay etip, hár bir izrailli ata-babalarınıń múlkine ózleri iyelik etip qalsın. ⁹ Sonda múlik bir urıwdan ekinshi urıwǵa ótip ketpeydi. Hár bir Izrail urıwı ózlerine alǵan múlikti saqlap qalsın».

¹⁰ Selofexadtıń qızları Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanınday isledi. ¹¹ Selofexadtıń qızları Maxla, Tirsa, Xogla, Milka hám Noa óz atalas aǵalarına turmısqa shıqtı. ¹² Solay etip, olar Yusup ulı Menashshe urpaǵınan bolǵan jigítlerge turmısqa shıqtı hám olardıń múlikleri ákeleri tiyisli bolǵan tiyre hám urıwda qaldı.

¹³ Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı oypatlıqtıń Moabqa tiyisli bóleginde, Erixa qalasınıń qarsısındaǵı Iordan dáryasınıń boyında izraillılarǵa bergen buyırıq hám nızamları usılardan ibarat edi.

^a **36:4** Leb 25:8-17.

Nızamnıń qaytalanıwı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Nızamnıń qaytalanıwı kitabı Tawrattıń besinshi kitabı. Bul kitap Muwsanıń Moab tegisligindegi Izrail xalqına aytqan sózlerinen ibarat. Muwsa bul sózlerdi Izrail xalqınıń shóldegi qırıq jilliq saparınan keyin aytadı. Sol waqıtta Izrail xalqı Quday wáde qılǵan Qanan jerine kiriwge shamalasıp turǵan edi.

Kitaptıń ishindegi eń áhmiyetli temalar mınalar:

Muwsa Izrail xalqına qırıq jil dawamında bolıp ótken áhmiyetli waqyalardı esletip ótedi hám Qudayǵa sadıq bolıp, Oǵan boysınıwǵa shaqıradı. Sonıń menen birge, Muwsa olarǵa Qudayı Jaratqan Iyeniń shólde ózlerine ǵamxorlıq qılǵanın umitpawdı eskertedi.

Muwsa on buyırıqtı qaytalap, xalıqtıń butlarǵa tabınıwı qadaǵan

ekenligin hám jalǵız Qudayǵa sıyınıwı kerekligin tastıyıqlaydı. Keyin Izrail xalqınıń ómirine tiyisli hár túrli nızamlarǵa toqtap ótedi.

Muwsa xalıqqa Quday menen dúzilgen kelisimniń mánisin esletip ótedi. Xalıqtı kelisim shártlerine sadıq bolıwǵa shaqıradı. Qudayǵa boysınıw bereket alıp keletuǵının, boysınbawshılıq bolsa náletke duwshar qılatuǵının aytadı.

Muwsa xalıqtıń nábettegi jol-basshısı etip Eshuanı tayınlaydı. Keyin Qudaydıń sadıqlıǵına baǵıshlangan bir qosıqtı aytadı hám Izrail urıwlarına birme-bir pátiya beredi. Muwsa Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepindegi Moab elinde bul dúnyadan kóz jumadı.

Izraillılardıń Xoreb tawınan jolǵa shıǵıwı

1 ¹ Muwsa Iordan dáryasınıń shıǵıs jaǵasındaǵı shólde izraillılardıń tómendegi sózlerdi ayttı. Bul shól Suftıń qarama-qarsısındaǵı Iordan tegisliginiń bir bóleginde, Paran menen Tofel, Laban, Xaserot hám Diy-Zahab

arasında jaylasqan edi. ² Xorebten tawlı Seir jerine alıp baratuǵın jol menen júrgende, Qadesh-Barniyaǵa deyin on bir kúnlük jol edi. ³ Izrail xalqı Mısırdan shıqqannan keyin, qırqınshı jıldıń on birinshi ayınıń birinshi kúni Muwsa olarǵa Jaratqan Iyeniń buyırǵan sózlerin járiyaladı. ⁴ Bunnan aldın Muwsa Xeshbonda húkimdarlıq

qılǵan amor xalqınıń patshası Sixondı, Ashtarotta hám Edreyde húkimdarlıq qılǵan Bashan patshası Ogtı jeńiliske ushıratqan edi.

⁵ Muwsa Iordan dáryasınıń shıǵıs jaǵasındaǵı Moab jerinde Jaratqan Iyeniń nızamnı bilay dep túsindire basladı:

⁶ «Qudayımız Jaratqan Iye Xorebte bizlerge bilay dedi: „Bul tawda uzaq waqıt turıp qaldıńız. ⁷ Qánekey, jolǵa shıǵıńlar. Amor xalqınıń tawlı jerine hám sol jerge qońsılas bolǵan barlıq ellerge: Iordan tegisligine, tawlı úlkege, batıstaǵı taw eteklerine, Negebke hám Jer Orta teńiziniń boylarına kirip barıńlar. Yaǵnıy, pútkil Qanan eli menen Lebanonǵa, jáne de, ullı Evfrat dáryasına deyin barıńlar. ⁸ Sol jerlerdi sizlerge berip atırman. Barıńlar, ata-babalarıńızǵa – Ibrayımǵa, Ísaqqa, Yaqıpqa hám olardıń áwladlarına beremen dep ant ishken jerlerdi múlik etip alıńlar“».

Muwsanıń qazılardı tayınlawı

⁹ «Sol waqıtta sizlerge bilay dep aytım: „Sizlerdi bir ózim jetelep alıp júre almayman, sebebi sizler men ushın awır júk bolasızlar. ¹⁰ Qudayınız Jaratqan Iye sizlerdi kóbeytti. Mine, búginlikte aspandaǵı juldızlar sıyaqlı sansız bolıp, kóbeydińiz. ¹¹ Ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan Iye wáde bergenindey, sizlerdi ele de mın ese kóbeytsin hám jarılqasın! ¹² Biraq sizlerdiń awır júklerińiz benen dawlarıńızdı bir ózim qalayınsha kóteremen? ¹³ Endi hár bir urıwdan dana, aqıllı hám tájiriybeli adamlardı tańlap alıńlar. Olardı sizlerge basshı etip tayınlayman“.

¹⁴ Sizler de bunı jaqsı dep maqulladıńız. ¹⁵ Sonda urıwlarıńızdan dana hám

tájiriybeli bolǵan adamlardı sizlerge mınbası, júzbası, eliwbası, onbası hám bazıların jámiyettiń qadaǵalawshıları etip tayınladım. ¹⁶ Sol waqıtta tayınlangan qazılardı bilay dep buyırǵan edim: „Tuwısqanlarıńızdıń arasındaǵı dawlarǵa qulaq salıń. Bir adamnıń izrailli tuwısqanı menen yamasa kelingdi bir adam menen bolǵan dawların ádillik penen sheshiń. ¹⁷ Húkim waqtında bir táreplilik qılmań, bay adamǵa da, jarlı adamǵa da qulaq salıń. Hesh kimnen qorqpań, óytkeni húkim Qudaydandur. Ózlerińiz shesh almaǵan bir másele bolsa, maǵan alıp keliń, onı ózim sheshemen“. ¹⁸ Sol waqıtta sizlerge islewińiz kerek bolǵan hár bir isti tapsırǵan edim».

Xalıqtıń jansızlardı jiberiwi

¹⁹ «Sonnan keyin, Qudayımız Jaratqan Iyeniń bizlerge buyırǵanıday, bizler Xoreb tawınan shıǵıp, amor xalqınıń tawlı jerine baratuǵın joldan júrip, ózlerińiz kórgen keń hám qorqınshılı shól arqalı Qadesh-Barniyaǵa bardıq. ²⁰ Sol jerde men sizlerge: „Mine, Qudayımız Jaratqan Iye bizlerge berip atırǵan amor xalqınıń tawlı jerine jetip keldik. ²¹ Qarańlar, Qudayınız Jaratqan Iye usı jerlerdi sizlerge berdi. Qáne, ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan Iyeniń sizlerge aytqanıday, barıp ol jerdi múlik etip alıńlar. Qorqpańlar, qáweterge túspeńler“, – dedim.

²² Al sizler hámmeńiz maǵan kelip, bilay dedińler: „Eldi aralap, kózden ótkerip shıǵıw ushın, aldımızdan jansızlardı jiberiyik. Olar qaysı joldan baratuǵınıńızdı hám baratuǵın sol qalalar haqqında xabar alıp kelsin“.

²³ Bul pikir maǵan da maqul boldı. Solay etip, arańızdan on eki adamdı,

hár bir urıwdan bir adamnan tańlap aldım. ²⁴ Olar tawlı úlkege kóterildi hám Eshkol sayına barıp, eldi aralap shıqtı. ²⁵ Qayıp kiyatırıp, sol jerdiń jetistirgen miywelerinen alıp keldi. Olar: „Qudayımız Jaratqan Iyeniń bizlerge berip atırǵan jeri jaqsı eken“, – dedi.

²⁶ Degen menen, sizler Qudayınız Jaratqan Iyeniń buyırǵına qarsı shıǵıp, ol jerge barıwdı qálemedińiz. ²⁷ Sonda óz shatırlarıńızda tońqıldap, bılay de-dińiz: „Jaratqan Iye bizlerdi jek kóredi. Ol bizlerdi amorlarǵa táslim qılıp, joq etiw ushın Mısırdan alıp shıqtı. ²⁸ Ol jerge ne ushın baratırımız? Tuwısqan-larımız ol jerdegi xalıqtıń bizlerden góre júdá kúshli hám boyları da bálent ekenin aytıp, ruwxımızdı túsirip jiberdi. Olardıń úlken qalaları aspanǵa tiyer diywallar menen qorshalǵan, hátteki, ol jerde Anaq áwladınan shıq-qan dáw adamlardı da kórgen eken“.

²⁹ Sonda men sizlerge bılay dedim: „Olardan qorqpańlar, qáweterge de tús-peńler. ³⁰ Aldıńızda baratırǵan Quday-ıńız Jaratqan Iye Mısırdá urısqanday, sizler ushın urısadı. ³¹ Qudayınız Jaratqan Iye shólde sizlerge ǵamxor-lıq qılıp keldi. Ol ákeniń óz balasın alıp júrgenindey, sizlerdi usı jerge deyin jol boyı kóterip keldi. ³² Sonda da siz-ler Qudayınız Jaratqan Iyege isenbey atırsız. ³³ Al Ol bolsa, shatırlarıńızdı qurıwǵa jer izlew ushın, júretuǵın jo-lıńızdı kórsetip túnde ot, kúndiz bult ishinde aldıńızda júrip keldi“.

Jaratqan Iyeniń Izrail xalqın jazalawı

³⁴ «Jaratqan Iye sizlerdiń sózleri-ńizdi esitip, ǵázeplendi hám ant ishıp bılay dedi: ³⁵ „Ata-babalarıńızǵa bere-men dep ant ishken sol jaqsı jerdi usı

jaman áwladtıń hesh biri kórmeydi. ³⁶ Sol jerdi tek ǵana Efunne ulı Ka-leb kóredi. Ayaq basqan jerlerin oǵan hám onıń áwladına beremen. Óytkeni ol pútkil júregi menen Jaratqan Iyege, yaǵnıy Maǵan sadıq qaldı“.

³⁷ Jaratqan Iye sizler sebepli maǵan da ǵázeplenip, bılay dedi: „Sen de sol jerge kirmeyseń. ³⁸ Biraq járdemshiń Nun ulı Eshua ol jerge kiredi. Onı jiger-lendir. Izraillıǵarǵa jerdi múlik etip, alıp beretuǵın adam Eshua boladı. ³⁹ Son-da sizler balalarımız tutqın boladı dep, aytqan edińiz. Búginlikte sol aq penen qaranı ayıra almaytuǵın balalarıńız sol elge kiredi. Eldi olarǵa beremen, sol jerdi olar múlik etip, iyeleydi. ⁴⁰ Al sizler artıńızǵa qayıńlar, Qızıl teńiz-ge baratuǵın joldan shólge ketińler“.

⁴¹ Sonda sizler maǵan: „Bizler Jaratqan Iyege qarsı ǵúna isledik. Qudayımız Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha barıp urısamız“, – dedińiz. Sizler sol tawlı úlkeni basıp alıw ań-sat boladı, dep oylap, hár birińiz qu-rallarıńızdı aldıńız.

⁴² Biraq Jaratqan Iye maǵan bılay dedi: „Olarǵa ayt, urıswǵa shıqpasın. Sebebi Men sizler menen birge emes-pen. Dushpanıńızdan jeńilip qalasız“.

⁴³ Sizlerdi eskertken edim, biraq qulaq salmadıńız. Jaratqan Iyeniń buyırǵına qarsı shıqtıńız. Sizler menmenlikke berilip, urısw ushın tawlı úlkege shıqtıńız. ⁴⁴ Tawlı úl-ke de jasaytuǵın amorlar sizlerge qar-sı shıǵıp, olar pal hárrelderdey bolıp, izińizden quwıp, Seirden Xorma qa-lasına deyin sizlerdi tas-talqan qıldı. ⁴⁵ Aman qalǵanlarıńız qayıp ke-lip, Jaratqan Iyeniń aldında jıladıńız. Biraq Jaratqan Iye dadıńızǵa qulaq salmadı, sizlerge itibar da bermedi.

⁴⁶ Solay etip, uzaq waqıtqa deyin Qadeshte qaldıñız».

Izraillılardıñ shólde ótkergen jılları

2 ¹ «Keyin, Jaratqan İyeniñ mağan buyırğanınday, bizler keynimizge qayıtıp, Qızıl teñizge baratuğın jol menen shólge kettik. Seir tawlarınıñ átirapında uzaq waqıt júrdik.

² Aqırında Jaratqan İye mağan bılay dedi: ³ „Usı tawlı úlkeniñ dógeresinde júrgeniñiz jeter. Endi arqa tárepke qarayı júriñler“. ⁴ Sonnan keyin, xalıqqa mına buyırıqlardı beriwimdi ayttı: „Seir jerinde jasıytuğın tuwısqanlarıñız bolğan Esawdıñ urpaqlarınıñ jerinen ótesizler. Olar sizlerden qorqadı. Degen menen, ózleriñiz de abaylı bolıñlar.

⁵ Olarğa qarsı urıs ashpañlar. Sizlerge olardıñ jerinen bir qarıs ta jer bermeymen. Öytkeni tawlı Seir jerin Esawğa múlik etip berdim. ⁶ Olardan jeytuğın awqatıñızdı hám ishetuğın suwıñızdı gúmiske satıp alıñlar. ⁷ Qudayınız Jaratqan İye, yağniy Men sizlerdiñ qol urğan hár bir isiñizdi jarılqadım. Usı ushı-qıyırı joq shólde aylanıp júrgeniñizde, sizlerdi qorğadım. Men qırıq jil dawamında sizler menen birge boldım hám sizlerdiñ hesh qanday mútájliğıñiz bolmadı“.

⁸ Solay etip, bizler Seirde jasıp atırğan tuwısqanlarımız Esaw urpaqlarınıñ janınan óttik. Elat hám Esion-Geberden İordan tegisligine baratuğın joldan júrdik, keyin jolımızdı Moab shóline qarayı burdıq.

⁹ Sonda Jaratqan İye mağan: „Moablılarğa hújim qılıp, urıs ashpañlar. Olardıñ jerinen sizlerge múlik bermeymen. Öytkeni Ar qalasın Luttıñ urpağına múlik etip berdim“, – dedi».

¹⁰ Burın ol jerde anaqlar sıyaqlı uzın boylı, kúshli hám kóp sanlı em xalıq jasıytuğın edi. ¹¹ Anaqlar sıyaqlı, em xalıq da refa xalıqı dep esaplanatuğın edi. Biraq moablılar olardı em xalıqı dep atağan edi. ¹² Seirde burın xor xalıq jasıytuğın edi. Esawdıñ urpaqları ol jerdi olardan tartıp alğan edi. İzrail xalıqı Jaratqan İyeniñ múlik etip bergeniñde xalıqlardı joq qılğanınday, Esawdıñ áwladları da xor xalqın joq etip, jerlerine jaylasıp alğan edi.

¹³ «Jaratqan İye: „Qánekey, jolğa shıǵıñlar, Zered dáryasınan ótiñler“, – dedi. Bizler Zered dáryasınan óttik. ¹⁴ Qadesh-Barniyadan jolğa shıǵıp, Zered dáryasınan ótemen degenshe, otız segiz jil jol júrdik. Jaratqan İyeniñ ant ishıp aytqanınday, usı waqıtqa kelip, İzrail xalqınan bunnan aldınǵı áwladtıñ barlıq urısqa jaramlıları joq bolğan edi. ¹⁵ Hátteki, Jaratqan İye olardı ordadan joq qılıw ushın, olarğa qarsı qol kóterdi.

¹⁶ Sol urısqa jaramlılardıñ barlıǵı ólip, xalıq arasınan joq bolǵannan keyin, ¹⁷ Jaratqan İye mağan bılay dedi: ¹⁸ „Búgin Ar qalasınıñ jolınan, Moab jerlerinen ótesizler. ¹⁹ Ammon xalqına jaqınlasqanıñızda, olarğa hújim qılıp, urıs ashpañlar. Sebebi ammonlardıñ jerinen sizlerge múlik bermeymen. Men ol jerdi múlik etip Luttıñ urpağına berdim“».

²⁰ Burın bul jer de refa xalqınıñ eli dep esaplanatuğın edi. Refa xalıqı olardan aldın sol jerde jasağan edi. Ammon xalıqı olardı zamzumlar dep ataytuğın edi. ²¹ Zamzumlar anaq xalqınday uzın boylı, kúshli hám kóp edi. Biraq Jaratqan İye olardı ammon xalqınıñ aldında qıyrattı. Ammonlar zamzumlardıñ jerlerin basıp alıp, sol

jerge jaylasıp alǵan edi. ²² Jaratqan Iye Seirde jasaytuǵın Esaw urpaǵı ushın da solay islep, xor xalqın olardıń aldında qıyrattı. Esaw áwladları xorlardıń jerlerin basıp alıp, sol jerge jaylasqan edi. Olar búgin de sol jerde jasaydı. ²³ Kaftordan kelgen kaftorlılar da Gazaǵa deyin sozilǵan awıllarda jasaytuǵın aw xalqın joq etip, olardıń jerlerine jaylasıp alǵan edi.

²⁴ «Bizler Moab jerinen ótkenimizden keyin, Jaratqan Iye bizlerge: „Endi jolǵa shıǵıńlar! Arnon dáryasınan ótińler! Mine, amor xalqınıń Xeshbon daǵı patshası Sixondı hám onıń elin sizlerge táslim qılamın. Oǵan hújim qılıp, jerin iyelep baslańlar. ²⁵ Búginen baslap Men jer júzindegi xalıqlardı sizlerden húreyi uship, qorqatuǵın qılamın. Olar sizler tuwralı esitkende, qorqıwdan titireytuǵın boladı“, – dedi».

Izraillıardıń Xeshbon patshası Sixondı jeńiwi

²⁶ «Sonnan keyin, men Kedemot shólinen Xeshbon patshası Sixonǵa elshiler arqalı tımshılıq kelisimin usınıp, mına xabardı jiberdim: ²⁷ „Elińizden ótip ketiwimizge ruxsat berseńiz. Bizler ońǵa da, solǵa da burılmay tuwrı joldan ótip ketemiz. ²⁸ Jeytuǵın awqatımızdı da, ishetuǵın suwımızdı da sizden gúmiske satıp alamız. Tek ǵana jerińizden ótip ketsek boldı. ²⁹ Seirde jasaytuǵın Esaw áwladları menen Arda jasaytuǵın moab xalqı óz shegaralarınan ótiwimizge ruxsat berdi. Siz de jerińizden ótip ketiwimizge ruxsat berseńiz. Iordan dáryasınan ótip, Qudayımız Jaratqan Iye bizlerge beretuǵın jerge jetip alayıq“.

³⁰ Degen menen, Xeshbon patshası Sixon jerinen ótiwimizge ruxsat

bermedi. Sebebi Qudayımız Jaratqan Iye búgin kórip turǵanıńızday, Sixondı sizlerge táslim qılıw ushın, onıń júregin tas etip, ójet qılıp qoyǵan edi.

³¹ Jaratqan Iye maǵan: „Mine, Sixondı hám onıń elin saǵan táslim qılıp atırman. Endi onıń elin qolǵa kirgizip, iyelep alıwdı basla“, – dedi.

³² Sixon bizler menen urısıw ushın, Yahasta barlıq áskerleri menen bizlerge qarsı shıqtı. ³³ Qudayımız Jaratqan Iye onı bizlerge táslim qıldı. Sixondı, onıń ulların hám pútkil xalqın qırıp tasladıq. ³⁴ Olardıń barlıq qalaların qolǵa kirgizip, hámмесin joq qıldıq. Erkek, hayal hám balalarınan hesh birin aman qaldırmadıq. ³⁵ Tek ǵana olardıń haywanların hám qalaların daǵı mal-múliklerin ózlerimizge olja etip aldıq. ³⁶ Arnon sayınıń shetinde jaylasqan Aroerden hám saydıń ishindegi qaladan baslap Giladqa deyin hesh bir qala bizlerden ústem kelmedi. Sebebi Qudayımız Jaratqan Iye hámмесin bizlerge táslim qılǵan edi.

³⁷ Biraq Qudayımız Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha ammonlardıń eline, Yabboq dáryasınıń boylarındaǵı hám tawlı úlkeдеgi qalalarǵa jaqınlamadıq».

Izraillıardıń Bashan patshası Ogtı jeńiwi

3 ¹ «Sonnan keyin, bizler Bashanǵa qaray jol aldıq. Bashan patshası Og bizlerge qarsı urısıw ushın barlıq láshkerleri menen Edreyde bizlerdiń aldımızdan shıqtı. ² Jaratqan Iye maǵan: „Onnan qorqpa! Öytkeni onıń ózin, láshkerlerin hám pútkil elin saǵan táslim qılamın. Amor xalqınıń Xeshbon da jasaǵan patshası Sixonǵa ne islegen bolsań, oǵan da sonı isleyseń“, – dedi.

³ Solay etip, Qudayımız Jaratqan Iye Bashan patshası Ogtı hám onıń lášherkerlerin bizlerge táslim qıldı. Olardıń hesh birin aman qaldırmay, hámme-sin qırıp tasladıq. ⁴ Qolǵa kirgizbegen birde bir qala qaldırmay, Ogtıń barlıq alıp qalasın, Bashandaǵı onıń patshalıǵına kirgen barlıq Argob úlkesin qolǵa kirgizdik. ⁵ Bul qalardıń hámme-si biyik diywallar, dárwazalar hám dárwazalardı qulıplap qoyatuǵın támbiler menen bekkemlengen edi. Bulardan basqa diywallar menen qorshalmaǵan kóp awıllar da bar edi. ⁶ Xeshbon patshası Sixonǵa islegenimizdey, olardıń hámme-sin joq qıldıq. Hár bir qalanı erkek, hayal hám balaları menen birge pútkilley joq qıldıq. ⁷ Olardıń barlıq haywanların hám malmúliklerin ózlerimize olja etip aldıq. ⁸ Solay etip, sol waqıtta bizler Arnon sayınan Xermon tawına deyin sozilǵan Iordan dáryasınıń kúnshıǵıs jaǵasındaǵı jerlerdi amor xalqınıń eki patshasınıń qolınan tartıp aldıq. ⁹ Xermon tawın sidonlılar Siryon tawı, al amor xalqı Senir tawı dep ataydı. ¹⁰ Sol tegisliktegi barlıq qalalardı, pútkil Giladı, Ogtıń patshalıǵına tiyisli Salka menen Edrey qalalarına deyin sozilǵan barlıq Bashandı qolǵa kirgizdik».

¹¹ Refa xalqınan tek ǵana Bashan patshası Og tiri qalǵan edi. Ogtıń Rabba qalasındaǵı jatatuǵın ornı temirden edi, ápiwayı ólshemde bul orınnıń uzınlıǵı toǵız, eni tórt shıǵanaq edi.

Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinde jaylasqan urıwlar

¹² «Sonda bizler qolǵa kirgizgen sol jerlerden Arnon sayınıń shetinde jaylasqan Aroer qalasınıń arqa tárepini,

Gilad tawlı úlkesiniń jartısını hám ol jerdegi qalalardı Ruben hám Gad urıwlarına berdim. ¹³ Menashshe urıwınıń jartısına bolsa, Giladıń qalǵan bólegin hám Ogtıń patshalıǵına tiyisli Bashandı berdim. Bashandaǵı Argob úlkesi refa xalqınıń eli dep esaplantıǵın edi. ¹⁴ Menashshe urıwınan bolǵan Yair pútkil Argob úlkesin iyelep aldı. Bul úlke geshurlılar menen maa-xalıardıń shegaralarına deyin sozilǵan edi. Yair Bashan dep atalǵan bul úlkeni óziniń atı menen atadı hám ol jerler búginge deyin Yairge tiyisli qalalar dep ataladı. ¹⁵ Menashshe urıwınan bolǵan Maxirdiń urpaǵına Giladı berdim. ¹⁶ Ruben hám Gad urıwlarına Gilادتan Arnon sayına deyin sozilǵan jerlerdi berdim. Arnon sayınıń ortası olardıń qubla shegarası, bir bólegi ammonlardıń shegarası bolǵan Yabboq dáryası arqa shegarası boldı. ¹⁷ Olardıń batıstaǵı shegarası bolsa, Iordan tegisligindegi Iordan dáryası boylap, arqadaǵı Kinneret kólinen qubladaǵı Óli teńizge deyin hám onıń shıǵısındaǵı Pisga tawınıń janbawırlarına deyin sozilǵan edi.

¹⁸ Sonda men sizlerge bilay dep buyırıq berdim: «Qudayımız Jaratqan Iye usı Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepindegi jerdi sizlerge múlik etip berdi. Endi sizlerdiń barlıq urısqa jaramlı adamlarımız qurallanıp, dáryadan kesip ótsin. Olar izraili tuwısqanlarınıń aldında júrsin. ¹⁹ Al hayallarımız benen balalarımız men sizlerge bergен qalalarda qalsın. Mallarımız kóp ekenin bilemen, olar da qalalarımızda qala bersin. ²⁰ Jaratqan Iye sizlerge ráhát bergende, tuwısqanlarımız da ráhátke erissin hám Qudayımız Jaratqan Iye berip atırǵan Iordan dáryasınıń

argı tárepindegi jerdi iyelep alıwına járdem beriń. Sonnan keyin, hár biriniń ózlerińizge berilgen usı jerge qaytıp keliwińizge boladı“.

²¹ Sol waqıtta men Eshuağa: „Qudayın Jaratqan İyeniń bul eki patshağa ne islegenin óz kóziń menen kórđiń. Jaratqan İye sen basıp ótetuǵın sol barlıq patshalıqlardı da sonday awhalǵa saladı. ²² Olardan qorqpa! Qudayınız Jaratqan İye sizler ushın urısadı“, – dedim».

Jaratqan İyeniń Qanan eline Muwsanıń kiriwin qadaǵan etiwı

²³ «Keyin men Jaratqan İyege bılay dep jalbarındım: ²⁴ „Quday İye, ullılıǵınıń hám qúdiretli qolınıń Óz qulına kórsetip basladıń. Aspanda da, jerde de Seniń ájayıp hám ullı islerińdi isley alatuǵın basqa hesh qanday quday joq! ²⁵ Maǵan ruxsat ber, men İordan dáryasınan ótip, argı jaǵadaǵı ájayıp eldi, sol sulıw tawlı úlkeni hám Lebanon tawların kóreyin“.

²⁶ Biraq Jaratqan İye sizler sebepli maǵan gázeplenip, jalbarınıwıma qulaq salmadı. Ol maǵan bılay dedi: „Jeter, boldı! Maǵan bul haqqında artıq sóz aytpa. ²⁷ Pisga tawına shıq. Batisqa, arqaǵa, qublaǵa hám shıǵısqa kóz taslap, jaqsılap óz kóziń menen kórip al. Sebebi sen İordan dáryasınıń argı jaǵasına ótpeyseń. ²⁸ Eshuağa xızmetti tapsır. Onı jigerlendirip, ruwxlandır. Óytkeni bul xalıq İordan dáryasınıń argı jaǵasına Eshuanıń bassılıǵı astında ótedi. Sen kóretuǵın jerlerdi xalıqqa ol múlik etip, alıp beredi“. ²⁹ Solay etip, bizler Beyt-Peordıń qarsı aldındaǵı oypatlıqta toqtadıq».

Muwsanıń Izrail xalqın Qudayǵa boysınıwǵa shaqırıwı

4 ¹ «Endi, háy Izrail, men sizlerge úyretetuǵın qaǵıydalar hám nızamlarǵa qulaq salıńlar. Ómirge iye bolıw ushın hám ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan İyeniń ózlerińizge berip atırǵan jerine kirip, onı múlik etiwiniń ushın, bulardı orınlańlar. ² Men sizlerge jetkerip atırǵan buyırıqlarǵa hesh náirse qospańlar, hesh náirse alıp ta taslamańlar! Qudayınız Jaratqan İyeniń sol buyırıqlarına ámel qılıńlar!

³ Jaratqan İyeniń Baal-Peorda neler islegenin óz kózińiz benen kórđińiz. Qudayınız Jaratqan İye Peordaǵı Baaldıń izine ergen hár bir adamdı sizlerdiń arañızdan joq qıldı. ⁴ Qudayınız Jaratqan İyege sadıq qalǵanlar búgin de tiri.

⁵ Mine, Qudayım Jaratqan İyeniń buyırığı boyınsha men sizlerge qaǵıyda hám nızamlar berdim. Solay etip, múlik etiw ushın baratuǵın elde usılarǵa ámel qılıńlar. ⁶ Usıları orınlasañız, basqa xalıqlar sizlerdiń qanday danalıqqa hám aqıl-parasatqa iye ekenińizdi kóredi. Olar usı qaǵıydalardı esitip: „Bul ullı xalıq shinında da dana hám aqıl-parasatlı eken!“ deydi. ⁷ Qudayımız Jaratqan İyeni qashan shaqırsaq ta, Ol bizlerge jaqın. Qudayı ózlerine usınday jaqın bolǵan basqa bir ullı xalıq bar ma? ⁸ Búgin men sizlerge bergен usı nızam sıyaqlı ádil qaǵıydaları hám nızamları bar basqa bir ullı xalıq bar ma?

⁹ Abaylı bolıńlar, kózlerińiz benen kórgenlerińizdi umıtpay, ómirińiz dawamında júregińizde saqlańlar. Bulardı balalarıńızǵa hám balalarıńızdıń balalarına aytıp berińler. ¹⁰ Xoreb

tawında Qudayınız Jaratqan Iyeniń aldında turǵan kúnińizdi esleńler. Sol kúni Jaratqan Iye maǵan bılay dep aytqan edi: „Sózlerimdi tınlawı ushın xalıqtı Meniń aldına jıyna. Solay etip, olar ómiri dawamında Menen qorqıwdı úyrensin, balalarına da úyretsin“.

¹¹ Sonda sizler jaqınlasıp, tawdıń eteginde turdıńlar. Taw bolsa, aspanǵa deyin kóterilip turǵan ot hám qap-qara bultlar menen qarańǵılıqqa qaplanǵan edi. ¹² Jaratqan Iye ottıń ishinen sizlerge sóyledi. Sizler ayılǵan sózlerdi esittińiz, biraq Onıń súlderin kórmedińiz. Tek ǵana dawıstı esitken edińiz. ¹³ Sizlerdiń orınlawıńız ushın Jaratqan Iye Óz kelisimin, yaǵnıy On buyırıqtı bergen edi. Olardı eki tastıń ústine jazdı. ¹⁴ Ózlerińiz múlik etip alatuǵın elde orınlawıńız kerek bolǵan qaǵıydalar hám nızamlardı sizlerge úyretiwimdi maǵan buyırdı».

Butqa tabınıwshılıq haqqında eskertiw

¹⁵ «Jaratqan Iye Xoreb tawında ottıń ishinen sizlerge sóylegen kúni hesh qanday súlder kórmedińler. Sonıń ushın, qattı abaylı bolıńlar. ¹⁶ Jáne, joldan azǵırılıp, ózlerińiz ushın erkektiń yamasa hayaldıń súlderindegi, ¹⁷ jerde jasaytuǵın janıwardıń yamasa aspanda ushıp júretuǵın quslardıń súlderindegi, ¹⁸ jer bawırlap júriwshi janıwardıń yamasa suwdaǵı balıqtıń súlderindegi hesh qanday but islep almańlar. ¹⁹ Sonday-aq, aspanǵa qarap, quyash, ay, juldızlardı – aspan deneleńrin kórip azǵırılıwǵa túspeńler, olarǵa tabınıp, xızmet etpeńler. Qudayınız Jaratqan Iye bulardı jer júzindegi basqa xalıqlar ushın arnap qoyǵan.

²⁰ Sizlerge kelsek, Jaratqan Iye búgingidey Óziniń xalqı qılıw ushın, sizlerdi temir eritetuǵın oshaqtıń ishinen – Mısır jerinen alıp shıqtı.

²¹ Jaratqan Iye sizler sebepli maǵan ǵázeplendi. „Jordan dáryasınıń arǵı jaǵasına ótpeyseń hám Men xalıqqa múlik etip beretuǵın sol jaqsı jerge sen kirmeyseń“, – dep Qudayınız Jaratqan Iye maǵan ant ishti. ²² Men Jordan dáryasınıń arǵı jaǵına óte almayman, usı jerde ólemen. Biraq sizler Iordannıń arǵı jaǵına ótip, sol jaqsı jerdi múlik etip alasızlar. ²³ Sonda abaylı bolıńlar! Qudayınız Jaratqan Iyeniń sizler menen dúzgen kelisimin umıtpańlar, Ol qadaǵan qılǵan hesh bir zattıń súlderine megzetip, ózlerińizge but islep almańlar. ²⁴ Óytkeni Qudayınız Jaratqan Iye jandırıp joq qılıp jiberetuǵın ot hám Ol qızǵanıwshı Qudaydur.

²⁵ Sol elde uzaq waqıt jasadı, balalı hám aqlıqlı bolǵannan keyin, joldan azǵırılmańlar. Ózlerińiz ushın hár túrli zattıń súlderine megzetip but islep, Qudayınız Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isleseńiz, Onı ǵázeplendiresiz. ²⁶ Búgin sizlerge qarsı jerdi hám aspandı gúwa qılaman: eger maǵan qulaq salmasañız, Jordan dáryasınıan ótip, múlik etiw ushın baratıǵın elde sózsiz hám tez ólip ketesizler. Ol jerde uzaq waqıt jasamaysızlar, pútkilley joq bolasızlar. ²⁷ Jaratqan Iye sizlerdi basqa xalıqlardıń arasına tarqatıp jiberedi. Sol xalıqlardıń arasında bazılarıńız ǵana aman qalasızlar. ²⁸ Ol jerde kózi kórmeytuǵın, esitpeytuǵın, jemeytuǵın hám iyis sezbeytuǵın adamzattıń qolınan islengen aǵash hám tas qudaylarǵa tabınatuǵın bolasızlar. ²⁹ Degen menen,

sizler Qudayınız Jaratqan Iyeni shın júregińiz hám jan-tánińiz benen izleseńiz, Onı tabasızlar. ³⁰ Qıyınshılıqqa duwshar bolǵanıńızda hám usıların barlıǵı basınızǵa túskenen keyin barıp, Qudayınız Jaratqan Iyege qaytasızlar, Onıń sózine qulaq salasızlar. ³¹ Sebebi Qudayınız Jaratqan Iye rehimli Qudaydur. Ol sizlerdi taslap ketpeydi, joq qılıp jibermeydi hám ata-babalarıńız benen ant ishıp dúzgen kelisimin umıtpaydı.

³² Sizler dúnyaǵa kelmesinińizden aldınǵı kúnlerdi, Qudaydıń jer júzindegi adamzattı jaratqan kúnнен usı künge deyin ótken dáwirdi sorastırıp kórińler. Dúnyanıń bir shetinen ekinshi shetine deyin sorap kóriń, sonday ullı waqıya ulıwma boldı ma eken yamasa kim bolsa da, usıǵan uqsaqan bir waqıyanı esitti me eken? ³³ Sizlerge uqsap, ottıń ishinen sóylegen Qudaydıń dawısın esitip, aman qalǵan basqa bir xalıq bar ma? ³⁴ Qudayınız Jaratqan Iyeniń Mısırda neler islegenin sizler óz kózińiz benen kórdińiz. Qaysı quday sonday apatlar, káramatlı belgiler, tań qalarlıq isler, sawash, sozılǵan kúshli hám qúdiretli qol, ullı hám qorqımshılıq isler arqalı basqa bir xalıqtıń arasınan ózine bir xalıqtı ayırıp alıw ushın bardı?

³⁵ Jaratqan Iyeniń Quday ekenin hám Onnan basqa quday joq ekenin bilsin, dep bul waqıyalar sizlerge kórsetilgen. ³⁶ Ol sizlerdi tuwrı jolǵa salıw ushın, aspannan dawıslap sóyledi. Jer júzinde Ol sizlerge ullı otın kórsetti. Ottıń ishinen Onıń sózlerin esittińiz. ³⁷ Ol ata-babalarıńızdı súygenlikten hám olardıń urpaǵın tańlaǵanı ushın, sizlerdi ullı kúshi menen Mısırdań Ózi alıp shıqtı. ³⁸ Bundaǵı Onıń maqseti sizlerden kóp hám kúshli bolǵan xalıqlardı

aldınızdan quwıp, olardıń jerlerine kirgizip, búgingidey múlik etiwiniń ushın jerlerin sizlerge beriw edi.

³⁹ Sonıń ushın, búgin Jaratqan Iyeniń aspanda hám jer júzinde Quday ekenin, Onnan basqa quday joq ekenligin bilip alıńlar hám júregińizde saqlańlar. ⁴⁰ Sizler hám urpaqlarıńız abadan turmıs keshiriwińiz ushın, Qudayınız Jaratqan Iyeniń máńgige sizlerge berip atırǵan bul jerlerde uzaq jıllar jasawınız ushın, búgin men sizlerge jetkerip atırǵan Jaratqan Iyeniń qaǵıydalarına hám buyırıqlarına ámel qılıńlar».

Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepindegi panalaytuǵın qalalar

⁴¹ Sonnan keyin, Muwsa Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinen úsh qalanı ajıratı. ⁴² Solay etip, aldınnan jawızlıq qılıw niyeti bolmay, bir adamdı abaysızda óltirip qoyǵan adam usı qalaların birewine qashıp, óz janın qutqarıp qalıwı múmkin. ⁴³ Bul qalalar mınalar edi: Ruben urıwı ushın tegislikte jaylasqan Beser qalası, Gad urıwı ushın Giladtaǵı Ramot qalası, Menashshe urıwı ushın Bashandaǵı Golan qalası.

Nızamǵa kirisiw

⁴⁴ Muwsa Izrail xalqına tómendegi nızamlardı berdi. ⁴⁵ Izraillılar Mısırdań shıqqannan keyin, Muwsanıń olarǵa bergен tártipleri, qaǵıydaları hám nızamları mınalar. ⁴⁶ Muwsa bulardı Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinde, Beyt-Peordıń qarsı aldındaǵı oypatlıqta bayanladı. Bul jerler aldın Xeshbonda húkimdarlıq qılǵan amorlardıń patshası Sixonǵa tiyisli edi. Muwsa

menen izraillılar Mısırdan shıqqanнан keyin, Sixondı jeńiliske ushıratqan edi. ⁴⁷ Izrail xalqı Sixonnıń hám Bashan patshası Ogtıń jerlerin, yaǵnıy Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinde jasaytuǵın amor xalqınıń eki patshasınıń elin qolǵa kirgizgen edi. ⁴⁸ Bul jerler Arnon sayınıń shetinde jaylasqan Aroer qalasınan Siyongá deyin, yaǵnıy Xermon tawına deyin sozilǵan edi. ⁴⁹ Jáne de, Pisga tawınıń janbawırlarındaǵı Óli teńizge deyin sozilǵan bul jerler Iordan dáryasınıń shıǵıs jaǵasındaǵı pútkil tegislikti de óz ishine alatuǵın edi.

On buyırq

(*Shıǵ 20:1-17*)

5 ¹ Muwsa pútkil izraillılardı bir jerge jıynap, olarǵa bilay dedi: «Háy, Izrail, búgin sizlerge aytatuǵın qaǵıydalar hám nızamlarǵa qulaq salıńlar! Olardı úyrenip, muqıyatlı túrde orınláńlar! ² Qudayımız Jaratqan Iye Xoreb tawında bizler menen bir kelisim dúzdi. ³ Jaratqan Iye ata-babalarımız benen emes, al bizler menen, búgin usı jerde tiri bolǵan hámmemiz benen kelisim dúzdi. ⁴ Jaratqan Iye sol tawda ottıń ishinen sizler menen júzbe-júz sóylesti. ⁵ Sol waqıtta men Jaratqan Iye menen sizlerdiń arañızda turıp, Onıń sózin sizlerge jetkerdim. Sebebi sizler ottan qorqıp, tawǵa shıqpadıńız. Sonda Jaratqan Iye bilay dep ayttı:

⁶ „Men – seni Mısırdan, qul bolǵan jerińnen alıp shıqqan Qudayın Jaratqan Iyemen.

⁷ Seniń Mennen basqa qudayların bolmasın.

⁸ Joqarıdaǵı aspanda, tómendegi jer júzinde hám jer astındaǵı suwlarda bolǵan hesh bir nárseniń kórinisin soǵıp, ózińe but jasama. ⁹ Olarǵa tabınba

hám xızmet qılma. Sebebi Men – seniń Qudayın Jaratqan Iye, qızǵanıwshı Qudayman. Meni jek kórgenlerdi ákesiniń gúnası ushın balaların, olardıń úshinshi, tórtinshi áwladına shekem jazalayman. ¹⁰ Biraq Meni súygenlerge hám buyırqlardı orınlaǵanlarǵa mınshı urpaǵına deyin jaqsılıq qılaman.

¹¹ Qudayın Jaratqan Iyeniń atın jónsiz tiline alma. Óytkeni Jaratqan Iye atın bosqa tilge alǵanlardı jazasız qaldırmaıdı.

¹² Qudayın Jaratqan Iyeniń buyırǵına muwapıq, Shabbat kúnine ámel qılıp, onı muxaddes tut. ¹³ Altı kún jumıs islep, barlıq islerińdi isle. ¹⁴ Al jetinshi kún Maǵan, Qudayın Jaratqan Iyege arnalǵan Shabbat kúni. Sol kúni hesh qanday is qılma. Ulıń da, qızın da, qulın da, shorın da, ógiziń, eshegiń hám basqa malların da, arañızdaǵı kelgindi adam da hesh qanday is qılmasın. Solay etip, qul hám shorılardıń da ózińdey dem alsın. ¹⁵ Mısırdá qul bolǵanıńdı hám Qudayın Jaratqan Iye seni sol jerden kúshli hám qúdiretli qolın sozıp shıǵarǵanın esle. Sonıń ushın, Qudayın Jaratqan Iye Shabbat kúnine ámel qılıwıńdı buyırdı.

¹⁶ Qudayın Jaratqan Iye buyırǵanıńday, ata-anańdı húrmetle. Sonda Qudayın Jaratqan Iyeniń saǵan bere tuǵın jerinde ómiriń uzaq boladı hám abadan turmıs keshireseń.

¹⁷ Adam óltirme.

¹⁸ Neke hadallıǵın buzba.

¹⁹ Urlıq isleme.

²⁰ Hesh kimge qarsı jalǵan gúwalıq berme.

²¹ Hesh bir adamnıń hayalın kúseme. Onıń úyin, atızın, qulın, shorısın, ógizin, eshegin, hesh bir nársesin kúseme“.

²² Jaratqan Iye bul sózlerdi pútkil jámiyetinińge sol tawda ottıń, bulttıń, qoyıw qarańǵılıqtıń ishinen bálent dawıs penen ayttı. Bul sózlerge basqa hesh náirse qospadı. Sonnan keyin, Ol bul buyırıqlardı tegis eki tastıń ústine jazıp, maǵan berdi.

²³ Taw ot bolıp janıp turǵanda, qarańǵılıq ishinen dawıs esittińiz. Sonda barlıq urıw basshılarınıń hám aqsaqallarınıń meniń aldım kelip, ²⁴ bılay dedi: „Mine, Qudayımız Jaratqan Iye bizlerge saltanatın hám ullılıǵın kórsetti hám ottıń ishinen shıqqan Onıń dawısın esittik. Búgin bizler Qudaydıń adamzat penen sóyleskenin hám adamzattıń tiri qalǵanın kórdik. ²⁵ Biraq endi bizler ne ushın ómirimizdi jáne qáwip astına qoyıwımız kerek? Bul úlken ot bizlerdi jaǵıp, joq etediǵo! Eger Qudayımız Jaratqan Iyeniń dawısın jáne bir márte esitse, onda sózsiz ólip qalamız. ²⁶ Ottıń ishinen sóylegen tiri Qudaydıń dawısın bizler sıyaqlı esitip, tiri qalǵan adam bar ma? ²⁷ Sen barıp, Qudayımız Jaratqan Iyeniń sózlerin tıńla. Sonnan keyin, Onıń barlıq sózlerin bizlerge aytıp ber. Bizler qulaq salıp, orınlamaymız.“

²⁸ Jaratqan Iye sizlerdiń maǵan aytqanlarıńızdı esitip, maǵan bılay dedi: „Men bul xalıqtıń saǵan ne aytqanların esittim. Olardıń barlıq aytqanları durıs. ²⁹ Qánekey, olardıń júrekleri hámme waqıtta usınday bolsa, Menen qorqıp, barlıq buyırıqlarıma ámel qılsa! Sonda ózleri de, urpaqları da máńgi abadan turmıs keshirer edi.

³⁰ Endi sen olarǵa barıp, shatırlandıǵa qaytıń, dep ayt. ³¹ Al sen usı jerde, Meniń qasımında qal. Men saǵan barlıq buyırıqlarımdı, qaǵıydalarımdı hám nızamlarımdı beremen. Bulardı

xalıqqa sen úyreteseń. Solay etip, Men olarǵa múlik etip berip atırǵan elde bulardıń hámmesine ámel qılsın“.

³² Endi ońǵa da, solǵa da burılmay, Qudayınıń Jaratqan Iyeniń sizlerge bergен buyırıqların muqiyatlı túrde orınlańlar. ³³ Qudayınıń Jaratqan Iyeniń buyırǵan barlıq jolları menen júrińler. Sonda sizler múlik etip alatuǵın jerde aman bolıp, abadan turmıs keshirip, uzaq ómir súresizler».

Еń ullı buyırq

6 ¹ «Bular Qudayınıń Jaratqan Iyeniń sizlerge úyretiw ushın maǵan bergен buyırıqları, qaǵıydaları hám nızamları. Iordan dáryasınan ótip, múlik etiw ushın baratırǵan elde olarǵa ámel qılıń. ² Men sizlerge berip atırǵan barlıq qaǵıyda hám buyırıqlarǵa ózlerińiz, balalarıńız hám balalarıńızdıń balaları da ámel qılıp, ómirińizdiń aqırına deyin Qudayınıń Jaratqan Iyeden qorqıp jasań. Sonda ómirińiz uzaq boladı. ³ Háy, Izrail xalqı qulaq salıń! Bulardı muqiyatlı túrde orınlań. Sonda ata-babalardıńızdıń Qudayı Jaratqan Iyeniń sizlerge aytqanınday sút hám pal aǵıp turǵan jerde ósip-ónip kóbeyesiz hám abadan turmıs keshiresiz.

⁴ Qulaq sal, Izrail! Jaratqan Iye – bizlerdiń Qudayımız, tánha Jaratqan Iye. ⁵ Qudayınıń Jaratqan Iyeniń shın júregińiz, jan-tánińiz hám bar kúshińiz benen súyiń. ⁶ Búgin men sizlerge berip atırǵan bul buyırıqlardı júrek tórińizde saqlań. ⁷ Bulardı balalarıńızǵa da muqiyatlı túrde úyretiń. Úyde otırǵanda da, jolda júrgende de, jatqanda da, turǵanda da usılar tuwralı aytıp beriń. ⁸ Bulardı belgi qılıp, qollarıńızǵa baylap qoyıń, mańlayıńızǵa nıshan sıpatında taǵıp qoyıń. ⁹ Úyińizdegi

esiktiń jaqlawlarına, qalalarıńızdıń dárwazalarına jazıp qoyıń».

Qudaydıń sózine qulaq salmaytuǵınlarǵa qarsı eskertiw

¹⁰ «Qudayınız Jaratqan Iye ata-babalarıńız bolǵan Ibrayımǵa, Ísaqqa hám Yaqipqa beremen dep ant ishken jerge sizlerdi alıp kiredi. Ol sizlerge ózlerińiz qurmaǵan úlken hám jaqsı qalardı, ¹¹ ózlerińiz jynamaǵan jaqsı mal-múliklerge tolı úylerdi, ózlerińiz miynet etip qazbaǵan suw saqlaǵıshlardı, ózlerińiz ekpegen júzimzarlardı hám záyıtın baǵların beredi. Ol jerde ishıp-jep toyasızlar. ¹² Sol waqıtta abaylı bolıńlar! Sizlerdi Mısırdáǵı qullıqtan alıp shıqqan Jaratqan Iyeni umıtpańlar.

¹³ Qudayınız Jaratqan Iyeden qorqıńlar. Tek ǵana Oǵan xızmet etip, Onıń atı menen ant ishińler. ¹⁴ Basqa qudaylarǵa, dógereginizdegi xalıqlardıń qudaylarına ermeńler. ¹⁵ Sebebi arañızda bolatuǵın Qudayınız Jaratqan Iye qızǵanıwshı Qudaydur. Eger Ol ǵázeplense, sizlerdi jer júzinen joq qılıp jiberedi. ¹⁶ Massada islegeninizdey^a, Qudayınız Jaratqan Iyeni sinamańlar. ¹⁷ Qudayınız Jaratqan Iyeniń buyırıqların, sizlerge bergen tártip hám qaǵıydaların birewin de qaldırmay orınlańlar. ¹⁸ Jaratqan Iyeniń názerinde durıs hám jaqsı bolǵan islerdi isleńler. Sonda sizler abadan turmıs keshiresiz, Ol ata-babalarıńızǵa beremen dep ant ishken jaqsı jerdi múlik etip alasız. ¹⁹ Jaratqan Iyeniń Ózi aytqanıday, Ol sizlerdiń barlıq dushpanlarıńızdı ol jerden quwıp shıǵaradı.

²⁰ Eger de keleshekte balalarıńız sizlerden: „Qudayımız Jaratqan Iye usı tártiplerdi, qaǵıydalardı hám nızamlardı sizlerge ne sebepten berdi?“ – dep sorasa, ²¹ olarǵa bılay dep aytıńlar: „Bizler Mısırdá faraonnıń qulı edik. Jaratqan Iye bizlerdi kúshli qolı menen ol jerden alıp shıqtı. ²² Ol bizlerdiń kóz aldımızda Mısırdá, faraonǵa hám olardıń shańaraqlarına qarsı ullı, qorqınıshlı káramatlar hám belgiler kórsetti. ²³ Ol ata-babalarıńızǵa ant ishıp, wáde qılǵan jerge bizlerdi alıp keliw ushın hám ol jerdi bizlerge beriw ushın bizlerdi Mısırdan alıp shıqtı. ²⁴ Bizlerdiń bárha baxıtlı ómir súriwimiz hám búgingidey tiri júriwimiz ushın, Qudayımız Jaratqan Iye usı qaǵıydalardıń hámmesine ámel qılıp, Onnan qorqıwımızdı buyırdı. ²⁵ Qudayımız Jaratqan Iyeniń aldında usı buyırıqlardı muqıyatlı túrde orınlasaq, bizler haq bolamız“».

Qudaydıń xalqı

(Shıǵ 34:11-16)

7 ¹ «Qudayınız Jaratqan Iye sizlerdi múlik etip alatuǵın jerinizge alıp barǵanda, kóp xalıqlardı – xet, girgash, amor, qanan, periz, xiw hám ebus xalıqların sizlerdiń aldınızdan quwıp shıǵaradı. Bul jeti xalıq sizlerden góre kóp hám kúshli. ² Qudayınız Jaratqan Iye bul xalıqlardı sizlerge táslim etkende, olardıń ústinen jeńiske erisesiz. Sonda olardıń hámmesine tolıǵı menen joq qılıńlar! Sol xalıqlar menen kelisim dúzbeńler, olardı ayamańlar. ³ Olar menen quda-tamır bolıp, óz qızlarıńızdı olardıń ullarına turmısqa bermeńler hám olardıń qızların ullarıńızǵa alıp

a **6:16** Shıǵ 17:1-7; San 20:1-13.

bermeńler. ⁴ Sebebi olar ul-qızlarıńızdı Jaratqan Iyeden júz burdıradı hám ul-qızlarıńız basqa qudaylarǵa xızmet etetuǵın boladı. Sonda Jaratqan Iye sizlerge gázeplenip, sizlerdi sol waqıttıń ózinde joq qılıp jiberedi. ⁵ Keri-sinshe, ol xalıqlarǵa mınaday qılıńlar: olardıń qurbanlıq orınların qıyratıńlar, kiyeli tasların sındırıp taslańlar, kiyeli aǵashların shawıp taslańlar hám butların jaǵıp jiberińler. ⁶ Óytkeni sizler Qudayıńız Jaratqan Iyeniń muxaddes xalqısız. Jer júzindegi barlıq xalıqlardıń arasınan Ol sizlerdi Óz gáziynesini spatında tańlap aldı.

⁷ Jaratqan Iye sizlerdi basqa xalıqlardan kóp bolǵanıńız ushın súyip, tańlamadı. Sizler basqa barlıq xalıqlardan az edińiz. ⁸ Al Jaratqan Iye sizlerdi súygeni ushın hám ata-babalarıńızǵa ishken antın orınlaw ushın sizlerdi kúshli qolı menen Mısırdáǵı qullıqtan, Mısır patshası faraonıń qol astınan azat etti. ⁹ Solay etip, Qudayıńız Jaratqan Iye – haqıyqıy Quday ekenin bilip alıńlar. Ol sadıq Quday, Ózin súyip, buyırıqlarına ámel qılǵanlardıń múnshı áwladına deyin Óz kelisiminde sadıq qalıp, jaqsılıq qıladı. ¹⁰ Biraq Ózin jek kórgenlerdi bolsa, ekilenbesten joq etedi. Awa, olardı jazalawǵa keshikpeydi. ¹¹ Sonıń ushın, búgin men sizlerge jetkerip atırǵan buyırıqlardı, qaǵıydalardı hám nızamlardı muqıyatlı túrde orınlańlar».

Buyırıqlarǵa boysınǵanlarǵa beriletuǵın jarıqlaw

¹² «Eger de usı buyırıqlarǵa boysınıp, olardı tolıq orınlasañız, onda Qudayıńız Jaratqan Iye ata-babalarıńızǵa ant

ishkenindey, sizler menen dúzgen kelisimine sadıq qaladı. ¹³ Ol sizlerge beremen dep, ata-babalarıńızǵa ant ishken elde sizlerdi súyip, jarıqlap, kóbeytedi. Sizlerdiń urpaqlarıńızdı ónip-óstirip, jerińizdiń zúraátin, dán ónimlerin, jańa sharaptı, záyıtın maýın, pada hám súriwlerińizdi mol qıladı. ¹⁴ Basqa xalıqlardan góre, sizler kóp bereketli bolasız. Sizlerdiń arañızda násilsiz erkek te, bala kótermeytuǵın hayal da, qısır mal da bolmaydı. ¹⁵ Jaratqan Iye sizlerdi hár túrli awırırw-sırqawlardan saqlaydı. Mısırdá ózlerińiz kórgen qorqınıshlı keselliklerdiń hesh birin sizlerdiń basıńızǵa salmaydı, al olardı dushpanlarıńızǵa jiberedi. ¹⁶ Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerge táslim qılatuǵın xalıqlardıń barlıǵın qırıp taslańlar, olardı ayap otırmańlar. Olardıń qudaylarına tabınbańlar. Óytkeni olardıń qudayları sizler ushın duzaq boladı.

¹⁷ Sizler: „Bul xalıqlar bizlerden góre júdá kúshli-ǵo, olardı qalayınsha quwıp shıǵaramız?“ – dep oylap atırǵan shıǵarsız. ¹⁸ Biraq olardan qorqpańlar. Qudayıńız Jaratqan Iyeniń faraonǵa hám pútkil Mısır xalqına neler islegenin esińizde saqlańlar. ¹⁹ Qudayıńız Jaratqan Iyeniń sizlerdi Mısırdan shıǵarıw ushın, olarǵa jibergen ullı apatların, kórsetken káramatların, tań qalarlıq islerin, kúshli hám qúdiretli qolın sozǵanın óz kózińiz benen kórdińiz. Qudayıńız Jaratqan Iye házir sizler qorqıp atırǵan usı xalıqlardıń hámмесine de solay isleydi. ²⁰ Hátteki, sizlerden jasırınıp, aman qalǵanlarǵa da eshek hárrе^a jiberip, olardı óltiredi. ²¹ Olardan qorqıp,

^a **7:20** *Eshek hárrе* – albiraw yaqı qorqınısh mánisin ańlatıwı múmkin.

qáweterge túspeńler. Sizlerdiń arañızdaǵı Qudayınız Jaratqan Iye ullı hám aybatlı Qudaydur. ²² Ol usı xalıqlardı aldınızdan az-azdan quwadı. Sizler olardı birden joq qıla almaysız. Bolmasa, átirapınızdı jabayı haywanlar basıp ketedi. ²³ Qudayınız Jaratqan Iye sol xalıqlardı sizlerge táslim qıladı hám olardıń hámмесin albirawshılıq ishinde qaldırıp, joq qıladı. ²⁴ Olardıń patshaların da sizlerge táslim qıladı. Sizler olardıń atların jer júzinen óshirip taslaysız. Hesh kim sizlerge qarsı tura almaydı, sizler hámмесin qırıp taslaysız. ²⁵ Olardıń qudaylarınıń músinlerin jaǵıp jiberińler. Sol músinler qaplangan gúmis hám altınǵa qızıǵıp, olardı ózlerińizge almańlar. Eger alsańız, onda olar sizlerge duzaq boladı. Bul músinler Qudayınız Jaratqan Iyege jerkenishlidir. ²⁶ Usı jerkenishli zatlardı úyińizge alıp barmańlar, bolmasa, olar siyaqlı sizler de joq qılınasız. Sizler sol butlardı jek kórip, olardan jerkeniwińiz kerek, sebebi olar ǵargıstıń astında bolıp, joq qılınıwı kerek».

Jaratqan Iyeni umitpańlar

8 ¹ «Búgin men sizlerge berip atırǵan buyırıqlardıń hámмесin muqiyatlı túrde orınlańlar, sonda jasaysız hám kóbeyesiz. Jaratqan Iyeniń atabalarıńızǵa beremen dep ant ishken jerin múlik etip alasızlar. ² Qudayınız Jaratqan Iye sizlerdi qırq jil dawamında shólde alıp júrdi, sol júrgen uzaq jolınızdı este saqlańlar! Sizlerdiń júregińizde ne bar ekenin hám Onıń buyırıqlarına boysınatuǵınız, ya boysınbaytuǵınızdı biliw ushın, sizlerge qıynshılıq jiberip, sinadı. ³ Ol

sizlerdi ash qaldırıp, boysındırdı. Keyin ózlerińiz de, ata-babalarıńız da kórmege manna menen toydırdı^a. Bunı adamniń tek ǵana nan menen emes, al Jaratqan Iyeniń awzınan shıqqan hár bir sóz benen jasaytuǵınız sizlerge úyretiw ushın isledi. ⁴ Sol qırq jil dawamında ya kiyimlerińiz tozbadı, ya ayaqlarıńız isip ketpedi. ⁵ Mınanı este tutıńlar: áke balasın qalay tárbiyalasa, Qudayınız Jaratqan Iye de sizlerdi solay tárbiyalaydı.

⁶ Sonlıqtan Qudayınız Jaratqan Iyeniń buyırıqlarına boysınıp, kórsetken jolı menen júriń hám Onnan qorqıń. ⁷ Ol sizlerdi jaqsı bir jerge alıp baradı. Ol jerdiń dáryaları, bulaqları hám tawlar menen oypatlıqlarda jer astınan shıǵatuǵın suwları, ⁸ biydayı, arpası, júzimi, ánjiri, anarı, záytún aǵashları hám palı bar. ⁹ Sol elde toyıp nan jeysizler, hesh qanday mútájlik kórmeysizler. Ol sonday el, taslarınan temir, tawlarınan mıs alasızlar.

¹⁰ Sol jerde ishıp-jep toyǵanıńızda, sizlerge bergен ónimdar el ushın, Qudayınız Jaratqan Iyege shúkirlik bildirińler. ¹¹ Qudayınız Jaratqan Iyeni umitpańlar, búgin men sizlerge jetkerip atırǵan Onıń buyırıqların, nızamların hám qaǵıydaların orınlamay qalıwdan saq bolıńlar. ¹² Jáne, qarnıńız toyıp, sulıw úyler salıp, jaylasıp alǵanda, ¹³ iri hám mayda mallarıńız kóbeyip, gúmis-altınlarıńız hám maldúnyańız artqanda, ¹⁴ menmen bolıp ketpeńler! Sizlerdi Mısır elindegi qulıqtan alıp shıqqan Qudayınız Jaratqan Iyeni umitpańlar! ¹⁵ Jaratqan Iye sizlerdi záhárli jılanlar hám shayanlarǵa tolı sol úlken hám qorqınıshlı shólde,

a 8:3 Shıǵ 16:31.

qurǵaq hám suwsız jerlerden alıp ótti. Ol jerde sizler ushın jartastan suw shıǵardı. ¹⁶ Ata-babalarıńız kórmegen manna menen shólde sizlerdi toydırdı. Aqıbetinde sizlerge jaqsılıq alıp keliw ushın, sizlerdi qıyınshılıqqa duwshar etip, sınadı. ¹⁷ Sizler: „Usı mal-dúnyanı óz kúsh-quwatım menen taptım“, – dep oylamańlar. ¹⁸ Al sol mal-dúnyanı jıynawǵa sizlerge kúsh-quwat bergen Qudayıńız Jaratqan Iye ekenin esińizde tutıńlar. Ol ata-babalarıńız benen dúzgen kelisimine sadıq bolǵanı ushın, onı búgin orınlap atır.

¹⁹ Búgin men sizlerdi qatal eskertmen: eger Qudayıńız Jaratqan Iyeni umıtıp, basqa qudaylardıń izine erip ketseńiz, olarǵa xızmet etip, aldında tabımsańız, onda sózsiz joq bolıp ketesiz! ²⁰ Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerdiń aldınızdıń basqa xalıqlardı joq qılıp atırǵanıday, Oǵan boysınbaǵanıńız ushın, sizlerdi de joq qıladı».

Jaratqan Iyeniń xalıqqa jerdi beriwiniń sebebi

9 ¹ «Qulaq salıń, háy, Izrail xalqı! Sizler búgin ózlerińizden kóp hám kúshli bolǵan xalıqlardıń jerlerin múlik etiw ushın, Iordan dáryasınan ótesiz. Olardıń úlken qalaları aspangá tiyer diywallar menen qorshalǵan. ² Sol kúshli, uzın boylı xalıq Anaq áwladınan. Olardı ózlerińiz bilesiz. Olar haqqında: „Anaq áwladlarına kim qarsı shıǵa alar eken?“ – degen sózlerdi esitkensizler. ³ Biraq búgin mınanı bilip qoyıńlar: Qudayıńız Jaratqan Iye jalmamay jutuǵın jalın sıyaqlı sizlerdiń aldınızdıń baradı. Ol Anaq áwladların jeńiliske ushuratıp, sizlerge bas iydiredi. Sonda Jaratqan Iye sizlerge wáde bergenindey, olardı quwıp, bir maydanda joq qılasız.

⁴ Qudayıńız Jaratqan Iye sol xalıqlardı sizlerdiń aldınızdıń quwıp shıǵarǵannan keyin, sizler ózlerińizshe: „Jaratqan Iye haqlıǵımız sebepli bul eldi iyelewimiz ushın, bizlerdi usı jerge alıp keldi“, – dep oylap júrmenler. Oytkeni Jaratqan Iye bul xalıqlardı islegen jawızlıqları ushın, sizlerdiń aldınızdıń quwıp atır. ⁵ Sizler óz ádilligińiz hám kewlińizdiń haqlıǵı sebepli olardıń jerlerin múlik etip alıp atırǵan joqsız. Qudayıńız Jaratqan Iye bul xalıqlardı islegen jawızlıqları sebepli sizlerdiń aldınızdıń quwıp atır. Usılayınsha, Ol ata-babalarıńız Ibrayım, Ísaq hám Yaqıppa ant iship, bergen wádesin orınlaydı. ⁶ Mınanı bilip qoyıńlar: Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerge bul jaqsı jerdi haq bolǵanıńız ushın berip atırǵan joq. Kerisinshe, sizler qaysar bir xalıqsız».

Tana súlderindegi but hám Muwsanıń xalıq ushın jalbarınıwı

⁷ «Qudayıńız Jaratqan Iyeni shólde qanshelli ǵázeplendirgenińizdi esińizde saqlań, hasla umitpańlar. Mı-sırdan shıqqan kúnnen baslap, usı jerge jetip kelgenge deyin hámme waqıtta Jaratqan Iyege qarsı bas kóterip keldińiz. ⁸ Xoreb tawında Jaratqan Iyeniń ǵázebine tiygenińiz sonshelli, Ol sizlerdi joq qılıp jibereyin dep qaldı. ⁹ Sonda men eki tastı, yaǵnıy Jaratqan Iyeniń sizler menen dúzgen kelisim tasların alıw ushın, tawǵa shıqqan edim. Men ol jerde qırıq kún, qırıq tún bolıp, hesh nárese ishijmedim. ¹⁰ Jaratqan Iye Óz qolı menen jazǵan eki tastı maǵan berdi. Bul taslarda sizler tawda jıynalǵan kúni

Jaratqan Iyeniñ ot ishinen sizlerge aytqan buyırıqlarınıñ hámmesi jazılğan edi. ¹¹ Sol qırıq kún, qırıq túnnen keyin Jaratqan Iye mağan eki tastı, kelisim tasların berdi.

¹² Sonnan keyin, Jaratqan Iye mağan: „Qáne, bul jerden dárhal tómen tús. Sebebi Mısırdan alıp shıqqan xalqıñ joldan azgırıldı. Olar Men buyırğan joldan shıgıp, ózlerine bir but músinin islep aldı“, – dedi. ¹³ Jaratqan Iye mağan jáne: „Bul xalıqtıñ haqıyqattan qaysar xalıq ekenin kórdim! ¹⁴ Endi Meni toqtatıp qalma. Men olardıñ hámmesini joq qılıp, atların jer júzinen óshirip taslayman. Al sennen olardan göre kúshlirek hám kóbirek xalıq dóretemen“, – dedi.

¹⁵ Solay etip, men tawdan tómenge tústim. Taw ot bolıp janıp turğan edi. Meniñ qolımda eki kelisim tası bar edi. ¹⁶ Sonda men sizlerdiñ Qudayıñız Jaratqan Iyege qarsı gúna islep, ózleriñizge tananıñ súlderindegi buttı islep alğanıñızdı kórdim. Sizler Jaratqan Iyeniñ bergen jolınan dárhal shıgıp ketken ediñiz. ¹⁷ Sol sebepli qolımdağı eki kelisim tasın ilaqtırıp jiberip, sizlerdiñ kóz aldınıñızda sındırıp tasladım. ¹⁸ Sonnan keyin, men kóp gúnañız sebepli, jáne Jaratqan Iyeniñ aldında uzaq waqıt, qırıq kún, qırıq tün hesh nárse ishijemey, et betimnen jerge jatıp, sizler ushın jalbarındım. Sebebi Jaratqan Iyeniñ názerinde jawız bolğan isti islep, Onıñ gázebin keltirgen ediñiz. ¹⁹ Men Jaratqan Iyeniñ janıp turğan gázebinin aldında qattı qorqqan edim. Onıñ gázebi sonshelli lawlap ketkenlikten, Ol sizlerdi joq qılmaqshı edi. Degen menen, Jaratqan Iye bul ret te meniñ jalbarınıwıma qulaq saldı.

²⁰ Jaratqan Iye Xaronga da qattı gázeplenip, onı óltirmekshı edi. Biraq sol waqıtta Xaron ushın da jalbarınğan edim. ²¹ Al men sizlerdiñ gúnalı isiñizdi, yağny tanağa megzetip islegen butınıñızdı alıp, jağıp jiberdim. Onı bóleklep, untaqlap ezdim de, keyin onı tawda ağıp turğan bulaqqa shashıp jiberdim.

²² Sizler jáne, Taberada da, Masada da, Kibrot-Hattaawada da Jaratqan Iyeniñ gázebin keltirdiñiz. ²³ Jaratqan Iye Qadesh-Barniyadan sizlerdi jiberip: „Barıñlar, sizlerge berip atırğan eldi mülík etip, iyelep alıñlar“, – dep buyırğanda da, sizler Onıñ buyırığına qarsı shıqtıñız. Sizler Oğan isenbediñiz, sózlerine de qulaq salmadıñız. ²⁴ Men sizlerdi tanıғанımnan baslap, házirge deyin Jaratqan Iyege qarsı shıgıp, bas kóterip kiyatırsız.

²⁵ Jaratqan Iye sizlerdi joq etetuğının aytqanlıqtan, men Onıñ aldında sol qırıq kún, qırıq tün boyı et betimnen jerge jatıp alğan edim. ²⁶ Sonda men Jaratqan Iyege bilay dep jalbarınğan edim: „Quday Iye, Sen Öz ulılığın menen azat etip, qúdiretli qolın menen Mısırdan alıp shıqqan xalqıñdı, Öz mülkiñdi joq etpe. ²⁷ Qulların Ibrayımdı, Ísaqtı hám Yaqıptı esle. Bul xalıqtıñ qaysarlığına, jawızlıqları menen gúnalarına itibar berme. ²⁸ Bolmasa, Sen bizlerdi alıp shıqqan eldiñ xalqı: Jaratqan Iye olardı wáde qılğan jerine alıp bara almadı. Ol sol xalıqtı jek kórgeni ushın, shólde joq qılıw maqsetinde olardı Mısırdan alıp shıqqan eken, – dep aytadı. ²⁹ Biraq olar ullı kúshiñ hám qúdiretli qolın menen Mısırdan alıp shıqqan Óziñniñ xalqıñ hám mülkiñdur“».

Muwsanıń buyırıqlardı qaytadan alıwı

(*Shúg 34:1-10*)

10 ¹ «Sol waqıtta, Jaratqan Iye maǵan bılay dedi: „Buringı tasqa uqsaqan eki tas jonıp alıp, Meniń aldıma, tawǵa shıq. Jáne, aǵash-tan bir sandıq isle. ² Men usı taslarǵa aldın óziń sindirip taslaǵan taslardaqı buyırıqlardı jazaman. Keyin sen tas-lardı sandıqqa salıp qoyasań“.

³ Solay etip, men akaciya aǵashınan bir sandıq isledim. Buringı taslarday etip, eki tas jonıp aldım. Sonnan keyin, eki tastı alıp, tawǵa shıqtım. ⁴ Tawda jıynalǵan kúnińizde, Jaratqan Iye ot ishinen sizlerge aytqan on buyırıqtı al-dıńıday etip, sol eki tasqa jáne jazdı da, onı maǵan berdi. ⁵ Men tawdan tómen túsip, Jaratqan Iye buyırǵanıday, tas-lardı sandıqtıń ishine salıp qoydım. Tas-lar házir de sol sandıqtıń ishinde turıptı».

⁶ Izraillılar Beerot-Bene-Yaaqannan shıǵıp, Moseraǵa júrip ketti. Xaron sol jerde ólip, jerlendi. Onıń ornı-na balası Elazar bas ruwxanıy boldı. ⁷ Izraillılar ol jerden Gudgodaǵa, ke-yin bolsa, aǵın suwlar úlkesi bolǵan Iotbataǵa bardı. ⁸ Sol waqıtta Jaratqan Iye Kelisim sandıǵın kóterip júrsin hám dárgayımda xızmet etip, Meniń atım menen adamlarǵa aq pátiya ber-sin, dep Lebiy urıwın tańlap alǵan edi. Olar búgin de usı xızmetti orınlap ki-yatır. ⁹ Sonıń ushın, lebiyliler tuwı-sqanları bolǵan basqa urıwlar sıyaqlı jerden úles almadı. Óytkeni Qudayınız Jaratqan Iyeniń olarǵa bergен wádesi boyınsha Jaratqan Iyeniń Ózi olardıń ırısqa-nesiybesin beredi.

¹⁰ «Men aldındıday, tawda jáne qırıq kún, qırıq tún qaldım. Sonda Jaratqan

Iye jáne bir márte meniń jalbarınıwım-dı esitip, sizlerdi óltirmeytuǵın boldı. ¹¹ Sonnan keyin, Ol: „Qáne, tur, bul xalıqtı baslap bar. Olardı Men ata-ba-balarına beremen dep ant ishken jerge alıp bar. Olar sol jerge barıp, onı mú-lik etip, iyelep alsın“, – dedi».

Qudaydıń talapları

¹² «Endi, háy, Izrail xalqı, Qudayı-ńız Jaratqan Iye sizlerden bir nárseni ǵana talap qıladı: Qudayınız Jaratqan Iyeden qorqıp, Onıń jolları menen jú-rińler, Onı súyińler, shın júregińiz hám jan-tánińiz benen Oǵan xızmet etińler. ¹³ Men búgin sizlerge berip atırǵan Jaratqan Iyeniń buyırıqları-na hám qaǵıydalarına ámel qılıń-lar, sonda abadan turmıs keshiresiz. ¹⁴ Kókler de, kóklerdiń kókleri de, jer júzi hám onıń ishindegi barlıq ta Qudayınız Jaratqan Iyege tiyislidur. ¹⁵ Degen menen, Jaratqan Iye sizler-diń ata-babalarıńızdı súydi. Mine, Ol búgin kórip turǵanıńızday, olardıń urpaǵı bolǵan sizlerdi barlıq xalıq-lardıń arasınan tańlap aldı. ¹⁶ Júrek-lerińizdi súnet etińler, bunnan bılay qaysar bolmańlar. ¹⁷ Sebebi Qudayı-ńız Jaratqan Iye, qudaylardıń Qudayı, iyelerdiń Iyesidur. Ol hesh kimge eki júzlilik qılmaytuǵın, hesh qanday pa-ra almaytuǵın ullı, qúdiretli hám ay-batlı Qudaydur. ¹⁸ Ol jetim-jesirlerdiń huqqın qorǵaydı, kelgindilerdi súyip, olarǵa awqat hám kiyim beredi. ¹⁹ Siz-ler de kelgindilerdi súyiwińiz kerek, óytkeni ózlerińiz de Mısırdá kelgindi bolǵan edińiz. ²⁰ Qudayınız Jaratqan Iyeden qorqıp, tek ǵana Oǵan xızmet etińler. Oǵan sadıq qalıp, Onıń atı me-nen ant ishińler. ²¹ Ol sizlerdiń dań-qınızdur. Óz kózińiz benen kórgen

sol ullı hám tań qalarlıq islerdi sizler ushın islegen Qudayınızdur. ²² Sizlerdiń ata-babalarıńız Mısırǵa barǵanda, olar barı-joǵı jetpis adam edi. Al házir bolsa, Qudayınız Jaratqan Iye sizlerdi aspandaǵı juldızlar sıyaqlı sansız etip kóbeytti».

Jaratqan Iyeniń ullılıǵı

11 ¹ «Qudayınız Jaratqan Iyeni súyińler. Onıń tapsırmalarına, qaǵıydalarına, nızamlarına hám buyırıqlarına hámme waqıtta ámel qılıńlar. ² Búgin mınanı esińizde tutıńlar: Qudayınız Jaratqan Iyeniń tárbiyasın alıp jasaǵan balalarıńız emes, al sizler bolasız. Sizler Onıń ullılıǵın, kúshli qolın sozǵanın, qúdiretin, ³ Mısırda faraon hám onıń pútkil eline islegen káramatların hám belgilerin, ⁴ Mısır láshkerlerine, atlarına, sawash arbalarına neler islegenin, mısırılılar sizlerdiń izińizden quwǵanda, olardı Qızıl teńizdiń astına qalay mantiqtırıp, olardı qalayınsha tolıǵı menen joq qılǵanın kórdińiz^a. ⁵ Usı jerge jetip kelemen degenshe, Jaratqan Iye sizler ushın shólde ne islegenin, ⁶ Ruben urıwınan Eliabtıń ulları Datan menen Abiramǵa ne islegenin bilesiz. Pútkil Izrail xalqınıń kóz aldında jer ashılıp, olardı, shańaraqların, shatırların hám olarǵa tiyisli bolǵanlar menen barlıq janıwarların jutıp jiberdi. ⁷ Jaratqan Iyeniń islegen barlıq ullı islerin óz kózińiz benen kórdińiz».

Wáde etilgen eldiń bereketleri

⁸ «Sonlıqtan búgin men sizlerge jetkerip atırǵan buyırıqlardıń hámmesi-ne ámel qılıńlar. Sonda sizler kúshli

bolasız hám Iordan dáryasınan ótip, múlik etip alatuǵın eldi qolǵa kirgizesiz. ⁹ Jaratqan Iyeniń ata-babalarıńızǵa hám olardıń urpaqları bolǵan sizlerge beremen dep ant ishken sút hám pal aǵıp turǵan jerde uzaq ómir súresiz. ¹⁰ Sizler múlik etip, iyelew ushın baratırǵan el, ózlerińiz shıǵıp kelgen Mısır elindey emes. Palız atızın tárbiyalaǵanday, Mısırda tuqım egip, awır miynet penen eginlerińizdi suwǵarar edińler. ¹¹ Biraq sizler múlik etip, iyelew ushın baratırǵan el taw hám oypatlıqlardan ibarat bolıp, onıń jeri jawın menen suwǵarıladı. ¹² Bul jerge Qudayınız Jaratqan Iyeniń Ózi ǵamxorlıq qılıp, jil basınan aqırına deyin ol jerdi Ózi gúzetip turadı.

¹³ Qudayınız Jaratqan Iyeni súyip, shın júregińiz hám jan-tánińiz benen Oǵan xızmet etiw ushın, búgin men sizlerge jetkerip atırǵan buyırıqlarǵa jaqsılap qulaq salsańız, ¹⁴ Jaratqan Iye jerińizge gúz hám báhár jawınların óz waqtında jawdıradı. Solay etip, dáníńizdi, taza sharabıńızdı hám záytún mayıńızdı jynap alasız. ¹⁵ Jaratqan Iye atızlarıńızda mallarıńız ushın ot-shóp ósiredi, sizlerdiń nanıńız mol boladı. ¹⁶ Biraq abaylı bolıńlar! Jáne, azǵırılıp joldan adaspańlar. Basqa qudaylarǵa xızmet etip, olarǵa tabınbańlar. ¹⁷ Bolmasa, Jaratqan Iye sizlerge ǵázeplenip, aspandı jawıp taslaydı hám jawın jawmay, jer óz ónimin bermey qaladı. Nátiyjede, Jaratqan Iye sizlerge berip atırǵan jaqsı elde tez qırılıp, joq bolıp ketesiz.

¹⁸ Meniń usı sózlerimdi aqıl-oyıńız benen júregińizde saqlańlar hám qolıńızǵa belgi qılıp baylap, mańlayıńızǵa

a 11:4 Shıǵ 14:10-31.

nıshan qılıp taǵıp qoyıńlar. ¹⁹ Bulardı balalarıńızǵa úyretiń. Úyde otırǵanda da, jolda júrgende de, jatqanda da, turǵanda da usılar tuwralı aytıp beriń. ²⁰ Úyińizdegi esiktiń jaqlawlarına, qalalarıńızdıń dárwazalarına jazıp qoyıń. ²¹ Solay etip, Jaratqan İyeniń ata-babalarıńızǵa beremen, dep ant ishken elde sizlerdiń de, balalarıńızdıń da ómiri uzaq bolsın hám jerdiń ústinde aspan qansha tursa, sol jerde sonsha jasańlar.

²² Men búgin sizlerge jetkerip atırǵan bul buyırıqlardıń hámмесin muqiyatlı túrde orınlasańız, Qudayıńız Jaratqan İyeni súyip, Onıń jollarınan júrсеñіз hám Oǵan sadıq bolsańız, ²³ Jaratqan İye bul xalıqlardıń barlıǵın sizlerdiń aldınızdan quwıp jiberedi. Sizler ózlerińizden góre, kóbirek hám kúshlirek bolǵan xalıqlardıń jerlerin múlik etip, iyelep alasız. ²⁴ Ayaǵıńız tiygen hár bir jer sizlerdiki boladı. Sizlerdiń jer shegaralarıńız qubladaǵı shólden arqadaǵı Lebanon tawlarına, shıǵıstaǵı Evfrat dáryasınan batıstaǵı teńizge deyin soziladı. ²⁵ Sizlerge hesh kim qarsı tura almaydı. Sebebi Qudayıńız Jaratqan İye sizlerge wáde bergenindey, ayaǵıńızdı basqan hár bir jerdegi adamlardı sizlerden qorqıp, titireytuǵın qıladı.

²⁶ Mine, búgin men sizlerge tańlawıńız ushın, jarılqaw menen náletti usınıp atırman. ²⁷ Eger de búgin men sizlerge jetkerip atırǵan Qudayıńız Jaratqan İyeniń buyırıqlarına boysınasańız, onda jarılqaw alasız. ²⁸ Biraq eger de Qudayıńız Jaratqan İyeniń buyırıqlarına qulaq salmay, ózlerińiz tanımaytuǵın basqa qudaylardıń izinen ketip, sizlerge búgin buyırǵan joldan azǵırılсаñız, onda náletke

ushıraysız. ²⁹ Qudayıńız Jaratqan İye múlik etip berip atırǵan elge sizlerdi alıp kirgennen keyin, Gerizzim tawında jarılqawlardı, Ebal tawında náletlerdi járiyalańlar. ³⁰ Bul eki taw Jordan dáryasınıń batıs tárepinde, usı dáryanın tegisliginde jasaytuǵın qanahlardıń jerinde jaylasqan. Olar Gilgalǵa jaqın Moreniń terebinf terekligi qasında. ³¹ Sizler tez arada Qudayıńız Jaratqan İye sizlerge beretuǵın eldi múlik etip, iyelew ushın, Jordan dáryasınan ótesiz. Ol jerdi qolǵa kirgizip, jaylasıp algannan keyin, ³² men búgin sizlerge jetkerip atırǵan qaǵıydalardıń hám nızamlardıń birewin de qaldırmay orınlańlar».

Sıyınıw ushın tek ǵana bir ornın

12 ¹ «Ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan İye sizlerge múlik etip berip atırǵan elde ómirińiz dawamında usı qaǵıyda hám nızamlardı muqiyatlı túrde orınlańlar. ² Sizler jerlerin iyeleytuǵın xalıqlardıń biyik tawlardaǵı, tóbeshiklerdegi hám qoyıw japıraqlı tereklerdiń astındaǵı óz qudaylarına tabınatuǵın orınların buzıp, pútkilley joq qılıńlar. ³ Olardıń qurbanlıq orınların buziń, kiyeli tasların sindirip taslań, kiyeli aǵashların jaǵıp jiberiń hám qudaylarınıń músinlerin maydalap taslań. Solay etip, olardıń qudaylarınıń atların ol jerden joq qılıńlar.

⁴ Sizler Qudayıńız Jaratqan İyege sol xalıqlardıń tabınǵanıндаy etip sıyınбаńлар. ⁵ Qudayıńız Jaratqan İye Óz atın ornatıw ushın, urıwlarıńız arasında bir jerdi tańlap aladı. Sizler sol jerge barıp, Oǵan sıyınıńлар. ⁶ Sizler jandırılатуǵın qurbanlıqlarıńızdı, basqa qurbanlıqlarıńızdı, onnan

birlerinizdi, baǵışlaǵan zatlarıńızdı, wáde etip ataǵan hám ıqtıyarlı sadaqalarıńızdı, iri hám mayda mallarıńızdıń birinshi tóllerin sol jerge alıp barıńlar. ⁷ Ol jerde sizler Qudayıńız Jaratqan Iyeniń aldında óz shańaraǵıńız benen birge ishıp-jep, Onıń barlıq islerińizge bereket bergeni ushın shadlanıńlar.

⁸ Búgin bizler usı jerde islep atırǵan islerimizdi sol jerde islemeńler. Bul jerde hár kim ózi qálegenindey sıyınıp atır. ⁹ Óytkeni sizler Qudayıńız Jaratqan Iyeniń mülík etip berip atırǵan, tınıshlıqqa eristiretuǵın jerine ele kirmedińiz. ¹⁰ Degen menen, tez arada sizler Iordan dáryasınan ótip, Qudayıńız Jaratqan Iye mülík etip, sizlerge beretuǵın jerge ornalasıp alasız. Jaratqan Iye sizlerdi dógereginizdegi barlıq dushpanlarıńızdan qorǵap, tınıshlıqqa bóleydi. Keyin sizler qáwip-qátersiz ómir súresiz. ¹¹ Qudayıńız Jaratqan Iye Óz atın ornalastırıp ushın, bir jerdi tańlaydı. Sonda men sizlerge buyırǵan barlıq jandırılatsuǵın qurbanlıqlarıńızdı, basqa qurbanlıqlarıńızdı, onnan birlerinizdi, baǵışlaǵan zatlarıńızdı hám Jaratqan Iyege wáde etip ataǵan eń jaqsı sadaqalarıńızdı sol jerge alıp barıńlar. ¹² Sol jerde ullarıńız, qızlarıńız, qullarıńız hám shorılarıńız, jáne de, qalalarıńızda jasaytuǵın lebiyliler menen Qudayıńız Jaratqan Iyeniń aldında shadlanıńlar. Óytkeni sizler sıyaqlı, lebiylilerdiń ózlerine tiyisli jer úlesi joq. ¹³ Jandırılatsuǵın qurbanlıqlarıńızdı dus kelgen jerde usınıwdan awlaq bolıńlar. ¹⁴ Bulardı tek Jaratqan Iye urıwlarıńız arasınan tańlaǵan orında ǵana usınıńlar. Men sizlerge buyırǵanlardıń hámme sin sol jerde orınlańlar.

¹⁵ Qudayıńız Jaratqan Iyeniń sizlerge bergeni bereketine jarasa, jasap atırǵan hár bir qalańızda qálegenińizshe mal soyıp, góshin jewińizge boladı. Adam haram bolsın, pák bolsın, jeyran yamasa suwın góshinen jegeney, bul góshten jewine boladı. ¹⁶ Biraq sizler maldıń góshin qanı menen birge jemeńler, onıń qanın suwday etip, jerge aǵızıp jiberińler. ¹⁷ Jáne de, dánlerińizdiń, taza sharabıńızdıń, záyıtın mayıńızdıń onnan birlerin, iri hám mayda mallarıńızdıń birinshi tóllerin, wáde etip ataǵan hám ıqtıyarlı sadaqalarıńızdı hám baǵışlaǵan sadaqalarıńızdı jasap atırǵan qalalarıńızda jemeńler. ¹⁸ Al sizler bulardı ul-qızlarıńız, qullarıńız, shorılarıńız hám qalalarıńızda jasap atırǵan lebiyliler menen birge Qudayıńız Jaratqan Iyeniń aldında, Onıń tańlaǵan jerinde jeńler. Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerdiń barlıq islerińizge bereket bergeni shadlanıwıńız kerek. ¹⁹ Elińizde jasaǵan waqtıńızda, lebiylilerdi umıttı ketiwden awlaq bolıńlar.

²⁰ Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerge bergeni wádesi boyınsha shegarańızdı keńeytkende, gósh jewdi qálesenińiz, qálegen waqtıńızda gósh jewińizge boladı. ²¹ Qudayıńız Jaratqan Iye Óz atın ornatıp ushın tańlaǵan jer sizler turǵan jerden uzaq bolsa, men buyırǵanday, Jaratqan Iye sizlerge bergeni iri hám mayda mallarıńızdan soyıp, óz qalalarıńızda qálegenińizshe gósh jewińizge boladı. ²² Haram adam bolsa da, pák adam bolsa da, jeyran yamasa suwın góshindey, sol góshten jewine boladı. ²³⁻²⁴ Biraq onıń góshin qanı menen birge jemeńler. Sebebi denegge jan beretuǵın qandur. Gósh penen birge jan jemeńler, qandı suwday etip,

jerge aǵızıp jiberińler. ²⁵ Usılay isleseńiz ózlerińiz de, áwladlarıńız da abadan turmıs keshiresiz. Solay etip, sizler Jaratqan Iyeniń názerinde durıs bolǵan isti qılǵan bolasız.

²⁶ Al muxaddes qurbanlıqlarıńızdı hám usıǵan kiretuǵın wáde etip ataǵan qurbanlıqlarıńızdı bolsa, Jaratqan Iyeniń tańlaytuǵın jerine alıp barıwıńız tiyis. ²⁷ Jandırılatsuǵın qurbanlıqlarıńızdı, olardıń góshin hám qanın Qudayıńız Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornında usınıńlar. Basqa qurbanlıqlarıńızdıń qanı Qudayıńız Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornınıń qasına tógilsin, al olardıń góshinen jewińizge boladı. ²⁸ Men sizlerge berip atırǵan bul buyırıqlardıń birewin de qaldırmay orınlańlar. Sonda ózlerińiz de, áwladlarıńız da hámme waqıtta abadan turmıs keshiresiz. Óytkeni Qudayıńız Jaratqan Iyeniń názerinde jaqsı hám durıs bolǵan isti islegen bolasız».

Basqa diniy dástúrlerden abaylı bolıńlar

²⁹ «Qudayıńız Jaratqan Iye sizler jerlerin iyeleyin dep atırǵan xalıqlardı sizlerdiń aldınıńızdan quwıp, qırıp taslaydı. Keyin sizler olardıń jerlerin iyelep, sol jerlerde jaylasıp alasız. ³⁰ Sol xalıqlardı joq qılǵanıńızdan keyin, olardıń diniy dástúrlerin islep, duzaǵına túsiwden abaylı bolıńlar. Sizler: „Bul xalıqlar qudaylarına qalay tabıǵan eken? Bizler de sonday qılayıq“, – dep olardıń qudayları haqqında sorastırmańlar. ³¹ Sizler Qudayıńız Jaratqan Iyege olardıń tabıǵanıday etip, sıyınbańlar. Sebebi olar Jaratqan Iye jek kóretuǵın hár túrli jerkenishli islerdi isleydi. Hátteki,

ol xalıqlar qudaylarına arnıp, ul-qızların otta jandıradı.

³² Men sizlerge buyırǵanlarımın hámme sin muqıyatlı túrde orınlańlar. Bul buyırıqlarǵa hesh nárese qospań da, alıp taslamań da».

Jalǵan qudaylarǵa tabınbańlar

13 ¹ «Eger sizlerdiń arańızdan bir payǵambar yamasa túsinde ayan kóretuǵın birew payda bolıp, ol: „Bir nıshan yamasa káramat kórsetemen“, – dep aytса, ² usı aytqan nıshan hám káramatlardı islep, keyin ol adam: „Kelińler, sizler tanımaǵan basqa qudaylardıń izine erip, olarǵa xızmet qılayıq“, – dese, ³ sizler sol payǵambardıń yamasa túsinde ayan kóriwshiniń sózlerine qulaq salmańlar. Qudayıńız Jaratqan Iye Ózin shın júregińiz hám jan-tánińiz benen sizlerdiń súyetuǵınıńız yamasa súymeytuǵınıńızdı biliw ushın, sınap atırǵan boladı. ⁴ Sizler tek ǵana Qudayıńız Jaratqan Iyeniń izinen júrip, Onnan qorqıńlar. Onıń buyırıqlarına boysınıp, sózlerine qulaq salańlar. Jaratqan Iyege xızmet etip, Oǵan sadıq qalıńlar. ⁵ Al sol payǵambar yamasa túsinde ayan kóretuǵın adam óltiriliwi tiyis. Sebebi ol úgitlep, Mısır elinen alıp shıqqan, Mısırdaǵı qullıqtan azat etken Qudayıńız Jaratqan Iyege sizlerdi qarsı qoymaqshı boldı. Qudayıńız Jaratqan Iyeniń buyırǵan jolnan shıǵarıp, azǵırmaqshı boldı. Solay etip, arańızdaǵı jawızlıqtı joq qılıńlar.

⁶ Hátteki, bir anadan tuwılǵan tuwısqanıńız yamasa ul-qızıńız, súygen hayalıńız yamasa eń jaqın dostıńız sizlerdi ózińiz de, ata-babalarıńız da tanımaǵan basqa qudaylarǵa tabıwǵa qupıya túrde úgitlewi múmkin.

⁷ Olardıń biri sizlerdi átirapınızdaǵı alıs-jaqın jerde jasap atırǵan, dúnyanın bir shetinen ekinshi shetine deyin jasaytuǵın xalıqlardıń qudaylarına sıyınwıdı úgitlewı múmkin. ⁸ Biraq sizler buǵan ırızı bolıp, oǵan qulaq salmańlar. Ondaı adamǵa rehimlilik kórsetpeńler, onı qorǵamańlar. ⁹ Ondaı adamdı sózsiz óltirip taslańlar. Onı óltiriw ushın birinshi bolıp sen qolıńdı kóter, keyin pútkil xalıq qol kótersin. ¹⁰ Onı tas boran qılıp óltirińler. Sebebi ol sizlerdi Mısır elindegi qullıqtan alıp shıqqan Qudayınız Jaratqan Iyeden júz burdırıp, azǵırıwǵa háreket etti. ¹¹ Sonda pútkil Izrail xalqı bul haqqında esitip, qorqadı. Bunnan keyin, arańızda hesh kim usıǵan uqsaqan jawız is qilmaytuǵın boladı.

¹² Eger de Qudayınız Jaratqan Iyeniń sizlerge jasawınız ushın berip atırǵan qalalardıń birinde, ¹³ jaman adamlar shıǵıp: „Júrińler, ózlerińiz tanımaytuǵın basqa qudaylarǵa tabınayıq“, – dep qala turǵınların azǵırǵanın esitseńiz, ¹⁴ onda olar haqqında sorastırıp, jaqsılap tekseriń. Eger sol jerkenishli waqıya shınında da júz bergen bolsa, esitkenlerińiz dálillense, ¹⁵ sol qalanıń pútkil turǵınlarınan baslap, haywanlarına deyin qılıştan ótkizińler. Sol qalanı hám ondaǵı barlıq zatları pútkilley joq qılıńlar. ¹⁶ Qaladan alınǵan oljalardıń barlıǵın qala maydanına jynańlar. Qalanı hám sol jerdegi barlıq oljanı Qudayınız Jaratqan Iyege tolıǵı menen jandırılatsuǵın qurbanlıq etip jaǵıp jiberińler. Sol qala máńgige qarabaqanaǵa aylanǵan halında qalsın, ol hesh qashan qayta tiklenbesin. ¹⁷ Joq qılınatuǵın zatlardan

hesh birewin de ózlerińizge almańlar. Sonda Jaratqan Iyeniń lawlaǵan gázebi qaytıp, Ol ata-babalarıńızǵa ant ishkenindey, sizlerge miyrim-shápáát, rehim kórsetip, sizlerdi kóbeytedi. ¹⁸ Sonıń ushın, sizler Qudayınız Jaratqan Iyege qulaq salıńlar, búgin men sizlerge jetkerip atırǵan buyırılǵa boysınıp, Onıń názerinde durıs bolǵan islerdi isleńler».

Aza tutıw haqqında

14 ¹ «Sizler – Qudayınız Jaratqan Iyeniń balalarıız. Marhumǵa aza tutqanıızda, denelerińizdi tilip, shashınızdıń aldın qydırmańlar. ² Sizler Qudayınız Jaratqan Iyeniń muxaddes xalqısız. Jaratqan Iye jer júzindegi barlıq xalıqlardıń arasınan sizlerdi Óz gáziynesi sıpatında tańlap aldı».

Hadal hám haram haywanlar

(Leb 11:1-47)

³ «Sizler jerkenishli sanalatuǵın haywanlardıń góshin jemeńler. ⁴ Mina haywanlardıń góshin jewińizge boladı: sıyr, qoy, eshki, ⁵ suwın, jeyran, qızıl antilopa, taw eshkisi, jabayı ógiz, aq antilopa hám taw qoshqarı. ⁶ Tuyaqları tereń etip ekige ayırılǵan asha tuyaqlı hám gúyis qaytaratuǵın haywanlardıń hámмесin jewińizge boladı. ⁷ Biraq bul haywanlardan tek mınalardıń góshin jewińizge bolmaydı: túye, qoyan hám daman^a. Bular gúyis qaytaradı, biraq asha tuyaǵı joq. Sonlıqtan olar sizler ushın haram boladı. ⁸ Shoshqa asha tuyaqlı bolǵanı menen, ol gúyis qaytarmaydı. Sonlıqtan ol sizler ushın haram boladı. Usı haywanlardıń

^a **14:7** *Daman* – surokqa uqsaytuǵın haywan.

góshin jemeńler hám olardıń óligine de qol tiygizbeńler.

⁹ Suwda jasaytuǵın qalashlı hám qabırshaqlı janıwardıń góshin jewińizge boladı. ¹⁰ Biraq qalashsız hám qabırshaqsız haywanlardıń hesh birin jemeńler. Bular sizler ushın haram sanaladı.

¹¹ Hadal sanalatuǵın barlıq quslardı jewińizge boladı. ¹² Góshin jewge bolmaytuǵın quslar mınalar: búrkit, kúshegen, qara qus, ¹³ shayqus, lashın hám onıń túrleri, ¹⁴ ġarǵanıń barlıq túrleri, ¹⁵ úki, batpaq bayıwlısı, shaǵala hám qarshıǵanıń túrleri, ¹⁶ úy bayıwlısı, qulaqlı japalaq, aq quw, ¹⁷ uzaqsha, sipa, qarabay, ¹⁸ láylek hám qutannıń túrleri, ópepek hám jarǵanat.

¹⁹ Qanatlı shıbın-shirkeyler sizler ushın haram sanaladı. Olardıń hesh birin jemeńler. ²⁰ Biraq qanatlı shıbın-shirkeylerdiń bazıları hadal bolıp, olardı jewińizge boladı.

²¹ Haram ólip qalǵan haywannıń góshin jemeńler. Ondaı óli haywandı jewi ushın qalańızda jasap atırǵan kelgindi birewge beriwińizge yamasa basqa bir jat jerli adamǵa satıwıńızǵa boladı. Sizler Qudayıńız Jaratqan Iyeniń muxaddes xalqısız.

Ílaqtı óz anasınıń sútine pisirmeńler».

Onnan biri haqqında nızam

²² «Hár jılı atızlarıńızda jetistiriletuǵın barlıq ónimlerdiń onnan birin ayırıp qoyıńlar. ²³ Dánińizdiń, taza sharabıńızdıń, záyıtın mayıńızdıń onnan birin, iri hám mayda mallarıńızdıń birinshi tuwılǵan tóllerin Qudayıńız Jaratqan Iyeniń Óz atın ornalastırıw ushın tańlaytuǵın jerinde, Onıń aldında jeńler. Solay islep, hámme waqıtta

Onnan qorqıwdı úyrenesiz. ²⁴ Al eger de, Qudayıńız Jaratqan Iyeniń Óz atın ornataw ushın tańlaytuǵın jeri uzaq bolıp, Qudayıńız Jaratqan Iye bereketlep bergен óniminen onnan birin sol jerge alıp barıwǵa múmkinshiliǵıńız bolmasa, ²⁵ onda sol zatlardı gúmiske almastırıńlar. Gúmistı Qudayıńız Jaratqan Iyeniń tańlaytuǵın jerine alıp barıńlar. ²⁶ Sol gúmiske qálegen nárse: iri yamasa mayda mal, sharap, ótkir ishimlik yamasa kewlińiz kúsegen basqa bir nárse satıp alıp, óz shańaraǵıńız benen birge Qudayıńız Jaratqan Iyeniń aldında iship-jep, shadlanıńlar.

²⁷ Qalalarıńızda jasap atırǵan lebiylilerdi umıtıp qaldırmańlar. Sebebi olardıń ózlerine tiyisli úles jeri joq. ²⁸ Hár úshinshi jıldıń aqırında, sol jılı alǵan ónimińizdiń barlıq onnan bir bólegin alıp, óz qalańızǵa jynap, saqlap qoyıńlar. ²⁹ Solay etip, úles jeri bolmaǵan lebiyliler, jáne de, qalalarıńızda jasap atırǵan kelgindiler, jetim hám jesirler kelip, sonnan iship-jep toysın. Sonda Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerdiń qol urǵan hár bir isińizge bereket beredi».

Jetinshi jil

15 ¹ «Hár jetinshi jıldıń aqırında sizlerge qarızdar bolǵanlardı qarızlarınan keship jiberińler. ² Qarızlardı keship jiberiw ushın bılay isleńler: izrailli bir tuwısqanına qarız bergен hár bir adam qarızın keship jibersin hám onnan qaytıp talap qılmasın. Sebebi Jaratqan Iyeniń Ózi qarızlardı keship jiberiliwdi járiyaladı. ³ Jat jerli adamnan qarızıńızdı sorasańız boladı. Biraq izrailli tuwısqanıńa bergен qarızınnan keship jiberiwiń tiyis.

⁴ Sizlerdiń arañızda hesh qanday jarlı adam bolmasın. Qudayınıız Jaratqan Iye mülík etip berip atırǵan elde sizlerge bereket beredi. ⁵ Tek ǵana Qudayınıız Jaratqan Iyeniń sózine qulaq salıp, búgin men sizlerge jetkerip atırǵan usı buyırıqlardı muqıyatlı túrde orınlawınıız kerek. ⁶ Qudayınıız Jaratqan Iye Ózi wáde bergenindey sizlerge bereket beredi. Sonda sizler kóp xalıqlarǵa qarız beretuǵın bolasız, al ózlerińiz qarız almaysız. Kóp xalıqlardıń ústinen húkimdarlıq qılasız, biraq olar sizlerge húkimdarlıq etpeydi.

⁷ Qudayınıız Jaratqan Iye sizlerge beretuǵın eldegi qalalardıń birinde izraıllı tuwısqanıńızdıń biri jarlı bolsa, júrekerińizdi tas qılmay, járdem qolıńızdı ayamańlar. ⁸ Kerisinshe, sizler ashıq qol bolıńlar hám oǵan mútájligine qarap, qarız berińler. ⁹ Saq bolıńlar, qarızlardı keship jiberetuǵın jetinshi jil jaqımlap qalǵanı ushın, jarlı tuwısqanıńızǵa járdem beriwden bas tartpańlar. Kewlińizde usınday jaman oyǵa jol qoymańlar. Eger de sonday tuwısqanıńızǵa járdem beriwden bas tartsańız, onda ol Jaratqan Iyege nalydı hám ózlerińizge gúna arttırıp alasız. ¹⁰ Oǵan qıynalmastan ashıq kewlińiz benen qarız berińler. Sonda Qudayınıız Jaratqan Iye sizlerdiń qol urǵan hár bir isińizge bereket beredi. ¹¹ Elińizde hámme waqıtta jarlı adamlar boladı. Sonıń ushın, elińizdegi járdemge mútáj jarlı tuwısqanlarıńızǵa hámme waqıtta járdem qolıńız ashıq bolıwın buyıraman».

Qul hám shorılar haqqında

¹² «Eger evrey tuwısqanıńızdan bir erkek yamasa hayal sizge ózin xızmetke satsa, ol altı jil saǵan xızmet

etsin, al jetinshi jılı onı azat qılıwın tiyis. ¹³ Onı azat qılǵanıńızda, qolın bos jibermeń. ¹⁴ Oǵan súriwińizdegi malıńızdan, dánińizden hám sharabıńızdan mol-mol etip beriń. Qudayınıız Jaratqan Iyeniń sizlerge bergen bereketinen, oǵan da beriń. ¹⁵ Mısırdı qul bolǵanıńızdı hám Qudayınıız Jaratqan Iye sol jerden sizlerdi azat etkenin este tutıńlar. Sonıń ushın da, búgin men sizlerge usı buyırıqtı berip atırman.

¹⁶ Eger qulıńız sizdi hám shańaraǵıńızdı jaqsı kórip, sizler menen birge qalıwdı qálese hám „Siziń qasıńızdan ketiwdi qálemeymen“, dep aytsa, ¹⁷ onda onı esigińizdiń qasına alıp barıń. Keyin onıń qulaǵın esikke qoyıp, biz benen tesıń. Sonda ol ómiri boyı qulıńız bolıp qaladı. Shorıńızǵa da solay islewińiz kerek. ¹⁸ Qulıńızdı azat qılǵanıńızda ókinbeń. Sebebi sizge xızmet etken sol altı jil dawamında, ol jallanba xızmetshiden góre eki ese kóp jumıs isledi. Onı azat qılsańız, Qudayınıız Jaratqan Iye sizlerdiń qol urǵan hár bir isińizge bereket beredi».

Iri hám mayda mallardıń birinshi tuwılǵan tólleri haqqında

¹⁹ «Iri hám mayda mallarıńızdıń birinshi tuwılǵan hár bir erkek tólin Qudayınıız Jaratqan Iyege baǵıshlańlar. Malıńızdıń birinshi tuwılǵan buǵasın jumısqa qospań, birinshi tuwılǵan mayda malıńızdıń júnin qırqıp almań. ²⁰ Bulardıń góshin shańaraǵıńız benen birge hár jılı Qudayınıız Jaratqan Iyeniń aldında, Onıń tańlap alatuǵın jerinde jeńler. ²¹ Eger de sol mal aqsaq yamasa soqır bolsa yamasa onıń basqa bir kemshiligi bolsa, onı Qudayınıız Jaratqan Iyege qurbanlıqqa

bermeń. ²² Bunday mallardı óz qalańızda jeseńiz boladı. Pák adam bolsa da, napák adam bolsa da, jeyran yamasa suwınnıń góshindey etip sonday maldıń góshinen jewine boladı. ²³ Biraq onıń góshin qanı menen birge jemeńler. Onıń qanın suw sıyaqlı topıraqqa aǵızıp jiberińler».

Qutqarılıw bayramı hám Ashıtqısız nan bayramı

16 ¹ «Abib ayında Qudayıńız Jaratqan Iyege arnalǵan Qutqarılıw bayramın bayramlańlar. Óytkeni Qudayıńız Jaratqan Iye abib ayında, túnde sizlerdi Mısırdan alıp shıqtı. ² Qudayıńız Jaratqan Iyeniń Óz atın ornalastırıw ushin tańlaytuǵın jerinde mayda hám iri mallarıńızdan Qutqarılıw qurbanlıqların shalıńlar. ³ Qurbanlıqtıń góshi menen birge ashıtqı salınǵan nan jemeńler. Jeti kún dawamında ashıtqısız nan, yaǵnıy qıyın kúnlerde jeytuǵın nan jewińiz kerek. Sebebi sizler Mısırdan asıǵıp shıǵıp ketkenińızde, ashıtqısız nan jegen edińler. Usı nandı jep, ómirińiz dawamında Mısırdan shıqqan kúnińizdi eslep júresizler. ⁴ Jeti kún dawamında elińizdiń hesh bir jerinde ashıtqı bolmasın. Bayramnıń birinshi kúni keshte qurbanlıq qılǵan mallarıńızdıń góshinen azanǵa deyin qaldırılmasın.

⁵ Qutqarılıw qurbanlıqların Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerge beretuǵın qalalardıń hámмесinde shalmańlar. ⁶ Al onı tek ǵana Qudayıńız Jaratqan Iye Óz atın ornalastırıw ushin tańlaytuǵın jerinde shalıńlar. Buni kún batatuǵın waqıtta, Mısırdan shıqqan mezgilde soyıńlar. ⁷ Onıń góshin Qudayıńız Jaratqan Iyeniń tańlaytuǵın jerinde

pisirip jeńler hám tań atqanda óz shatırlarıńızǵa qaytıńlar. ⁸ Altı kún ashıtqısız nan jeńler. Jetinshi kúni Qudayıńız Jaratqan Iyege arnap, saltanatlı jıynalısqılıńlar. Sol kúni hesh qanday jumıs islemeńler».

Hápteler bayramı

⁹ «Egindi orıp baslaǵan waqıttan baslap, jeti hápte sanańlar. ¹⁰ Keyin Qudayıńız Jaratqan Iyege arnalǵan Hápteler bayramın bayramlańlar hám sol waqıtta Onı sizlerge bergен bereketine jarasa, iqtıyarlı sadaqalarıńızdı berińler. ¹¹ Sizler ul-qızlarıńız, qul hám shorlarıńız, qalalarıńızda jasaytuǵın lebiyliler, arañızda jasaytuǵın kelgindiler hám jetim-jesirler menen birge Óz atın ornalastırıw ushin tańlaytuǵın jerinde, Qudayıńız Jaratqan Iyeniń aldında shadlanıńlar. ¹² Mısırdá qul bolǵanıńızdı umıtpańlar hám usı qaǵıydalardıń birewin de qaldırmay orınlańlar».

Qos bayramı

¹³ «Qırmanıńızdan dánińizdi jıynap, júzimińizdi sıǵıp sharabın algannan keyin, jeti kún dawamında Qos bayramın bayramlańlar. ¹⁴ Sizler ul-qızlarıńız, qul hám shorlarıńız, qalalarıńızda jasaytuǵın lebiyliler, kelgindiler hám jetim-jesirler menen birge usı bayramda shadlanıńlar. ¹⁵ Qudayıńız Jaratqan Iyeniń tańlaytuǵın jerinde jeti kún dawamında Oǵan arnap bayram ótkerińler. Qudayıńız Jaratqan Iye zúráátińizdiń barlıǵın hám qol urǵan hár bir isińizdi bereketleydi. Sonlıqtan, úlken quwanışqa bólenińler.

¹⁶ Solay etip, barlıq erkeklerińiz jılına úsh márte: Ashıtqısız nan bayramında, Hápteler bayramında hám Qos bayramında Qudayıńız Jaratqan

Iyeniń aldında bolıwı ushın, Onıń tańlaytuǵın jerine kelsin. Hesh kim Jaratqan Iyeniń aldına qurı qol kelmesin. ¹⁷ Hár birińiz Qudayıńız Jaratqan Iyeniń ózlerińizdi bereketlegenine jaraşa sıylar alıp kelińler».

Ádil húkim haqqında

¹⁸ «Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerge beretuǵın qalalarda hár bir urıw ushın qazılar hám qadaǵalawshılardı tayınlańlar. Olar xalıqtı ádillik penen húkim etsin. ¹⁹ Olar húkim etkende, ádillikti burmalamasın, eki júzlilik qılmasın hám para almasın. Sebebi para dana adamnıń kózin soqır qılıp qoyadı hám haqtı nahaqqa shıǵaradı. ²⁰ Ómir súriwińiz ushın hám Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerge berip atırǵan eldi múlik etip alıwıńız ushın ádillikke, tek ǵana ádillikke umtılańlar.

²¹ Qudayıńız Jaratqan Iye ushın quratuǵın qurbanlıq orınnıń qasına kiyele aǵash ornatpańlar! ²² Kiyeli tas ta ornatpańlar! Öytkeni Qudayıńız Jaratqan Iye bulardan jerkenedi».

17 ¹ «Hár qanday kemshiligi bar iri mal yamasa mayda maldı Qudayıńız Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq qılmańlar. Qudayıńız Jaratqan Iye bunnan jerkenedi.

² Qudayıńız Jaratqan Iyeniń sizlerge berip atırǵan qalalarınıń birinde Onıń názerinde jawız bolǵan isti qılıp, kelisimine qıyanet etetuǵın bir erkek yamasa hayal shıqsa ³ hám buyırıqlarıma qaramastan, basqa qudaylarǵa xızmet etse, sol qudaylarǵa, quyashaq hám ayǵa yamasa basqa da aspan denelerine tabınsa, ⁴ keyin bul haqqında sizlerge xabar jetse, esitkenlerińizdi jaqsılap tekserińler. Eger de

Izrail xalqınıń arasında shınında da sonday jerkenishli is islengenı dálillense, ⁵ onda sol erkekti yamasa hayaldı qala dárwazasınıń sırtına alıp shıǵıp, tas boran qılıp óltirińler. ⁶ Degen menen, ólimge húkim etilgen adam eki yamasa úsh adamnıń gúwalıǵı menen ótiriliwi tiyis, biraq bir adamnıń gúwalıǵına tiykarlanıp ótirilmesin. ⁷ Sol gúna islegen adamǵa birinshi bolıp gúwalar tas ılaqtırsın, sonnan keyin pútkil xalıq tas boran qılsın. Solay etip, arańızdaǵı jawızlıqtı joq qılıńlar.

⁸ Eger qalańızda abaysızdan yamasa qastan adam ótiriwshilik, huqıq talasıw hám bir-birewge zorlıq qılıw tuwrısındaǵı dawlardı sheshiwińiz qıyın bolsa, Qudayıńız Jaratqan Iyeniń tańlaytuǵın jerine barıńlar. ⁹ Sol jerde sizler lebiyli ruwxaniyer hám sol waqıtta xızmet etip atırǵan qazılar menen másláhátlesińler. Olar húkim shıǵarıp, óz qararın sizlerge málim qıladı. ¹⁰ Jaratqan Iyeniń tańlaǵan jerinen olardıń sizlerge aytatuǵın qararın muqiyatlı túrde orınlańlar. ¹¹ Olar tú-sindirip bergen nızamdı hám shıǵarǵan húkimdi tolıǵı menen orınlawıńız tiyis. Olar járiyalaǵan qarardan ońǵa da, solǵa da shıǵıp ketpeńler. ¹² Kim de kim ózbasımshılıq qılıp, Qudayıńız Jaratqan Iyeniń aldında xızmet etip atırǵan ruwxaniyge hám qazıǵa qulaq salmasa, ol adam ótirilsin. Usılay etip, Izraildan jawızlıqtı joq qılıńlar. ¹³ Pútkil xalıq bul waqıyanı esitip qorqadı hám jáne ózbasımshılıq qılmaytuǵın boladı».

Patsha haqqında qaǵıydalar

¹⁴ «Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerge beretuǵın elge barıp, ol jerdi múlik etip, jaylasıp algannan keyin:

„Átirapımızdaǵı xalıqlar sıyaqlı bizler de ózlerimizge patsha saylayıq“, – dep aytasız. ¹⁵ Sonda sizler saylaytuǵın patsha Qudayınız Jaratqan Iye tárepinen tańlanatuǵın adam bolıwı tiyis. Saylaytuǵın patshańız Izrail xalqınan bolsın. Óz xalqınızdan bolmaǵan jat jerli adamdı patsha qılıp qoymańlar. ¹⁶ Patshanıń kóp atı bolmasın, jáne de at satıp alıw ushın adamlardı Mısırǵa jibermesin. Óytkeni Jaratqan Iye sizlerge: „Ol jerge qayıp barmańlar“, – degen edi. ¹⁷ Saylaytuǵın patshańız kóp hayal almasın, bolmasa, ol Jaratqan Iyeden júz burıp ketedi. Jáne de, ol ózi ushın kóp muǵdarda gúmis hám altın jynamasın.

¹⁸ Ol patshalıq taxtqa otırǵanda, lebiyli ruwxaniyeler saqlap qoyǵan usı Nızamnan bir kóshirmeni ózi ushın jazdırıp alsın. ¹⁹ Sol Nızamnıń kóshirmesi hámme waqıtta patshanıń qasında bolsın. Patsha onı hár kúni ómiri dawamında oqıсын. Solay etip, ol Qudayı Jaratqan Iyeden qorqıp, usı Nızamnıń barlıq sózlerine hám qaǵıydalarına ámel qılıwdı úyrensın. ²⁰ Ol ózin tuwısqanlarınan joqarı sanamasın hám Jaratqan Iyeniń buyırıqlarınan ońǵa da, solǵa da burılmasın. Sonda ózi de, urpaǵı da Izraildın ústinen uzaq jıllar dawamında patsha-lıq etedi».

Ruwxaniyerdiń úlesi

18 ¹ «Lebiyli ruwxaniyeler pút-kil Lebiy urıwı menen birge basqa izraillılar sıyaqlı úles te, múlik te almaydı. Olarǵa tiyisetuǵın úles Jaratqan Iyege beriletuǵın sıylar bolıp, olar solardan jeydi. ² Tuwısqanları arasında olardıń múlki bolmaydı. Jaratqan Iyeniń lebiylilerge wáde

bergenindey, Onıń Ózi olardıń ırısqınesiybesin beredi.

³ Mal yamasa qoy qurbanlıq etilgende, ruwxaniyerge tiyisli pay mınalardan ibarat: maldıń aldınǵı san jiligi, jaǵı hám asqazanı. ⁴ Dánińizdiń, taza sharabınızdıń, záytún mayınızdıń birinshi ónimin hám qoylarıńızdıń birinshi qırqılǵan júnlerin ruwxaniyge beriń. ⁵ Óytkeni Qudayınız Jaratqan Iye Lebiy urıwı Óziniń aldında turıp, Jaratqan Iyeniń atı menen máńgi xızmet etiwi ushın, olardı pútkil urıwlarıńızdıń ishinen tańlap aldı.

⁶ Eger bir lebiyli Izraildaǵı ózi jasap atırǵan qaladan Jaratqan Iyeniń tańlaytuǵın jerine óz qálewi menen barsa, ⁷ sol jerde Jaratqan Iyeniń aldında xızmet etip atırǵan lebiyli tuwısqanları sıyaqlı ol da Qudayı Jaratqan Iyeniń atı menen xızmet etiwine boladı. ⁸ Ol ata-babalarınıń miyrasınan qalǵan zattı satıp, óz paydasına alǵan bolsa da, basqa lebiyliler menen birdey ózine tiyisli úlesin alıwı kerek».

Basqa xalıqlardıń jerkenishli úrp-ádetlerinen saqlanıw

⁹ «Qudayınız Jaratqan Iyeniń sizlerge berip atırǵan jerine kirgenińizde, ol jerdegi xalıqlardıń jerkenishli islerin úyrenbeńler. ¹⁰ Sizlerdiń arañızda óz ulın yamasa qızın otta qurbanlıq qılatuǵın, pal ashatuǵın, adamnıń keleshegin boljaytuǵın, belgilerdi jorıytuǵın, sıyırshılıq qılatuǵın, ¹¹ zikir salatuǵın, árwaqlardı hám ruwxlardı shaqıratuǵın yamasa óliler menen tillesip, másláhát alatuǵın birde bir adam bolmasın. ¹² Sebebi Jaratqan Iye sonday isleytuǵınlardan jerkenedi. Qudayınız Jaratqan Iye usınday jerkenishli isleri sebepli sol xalıqlardı

sizlerdiń aldınızdan quwıp shıǵarıp atır. ¹³ Qudaynız Jaratqan Iyeniń alında minsiz bolıńlar».

Payǵambar jiberiw haqqında

¹⁴ «Sizler elin alıp atırǵan sol xalıqlar boljawshılar menen palkerlerdiń úgit-násiyatına qulaq saladı. Biraq Qudaynız Jaratqan Iye sizlerdiń bulay islewinińge ruxsat bermeydi. ¹⁵ Qudaynız Jaratqan Iye sizler ushın arañızdan, óz tuwısqanlarıńızdan men sıyaqlı bir payǵambar shıǵaradı. Oǵan qulaq salıńlar. ¹⁶ Sizler Xoreb tawında jıynalǵan kúni Qudaynız Jaratqan Iyeden ózleriniń mınaday dep tilegen edińiz: „Qudayımız Jaratqan Iyeniń dawısın ekinshi márte esitpeyik, sol ullı ottı da basqa kórmeyik, bolmasa ólip qalamız“. ¹⁷ Sonda Jaratqan Iye maǵan bilay dedi: „Olardıń aytqanları durıs. ¹⁸ Olar ushın ózleriniń arasınan sen sıyaqlı bir payǵambar shıǵaraman. Men onıń awzına Óz sózlerimdi salaman hám ol Men ayt dep buyırǵanlarımın hámмесin olarǵa jetkeredi. ¹⁹ Ol Meniń atımnan sóleydi, oǵan qulaq salmaǵan adamdı Men Ózim juwapkershilikke tartaman. ²⁰ Biraq bir payǵambar Men buyırmaǵan sózdi Meniń atımnan sóylewge júreksinse yamasa basqa qudaylardıń atınan sóylese, ol óliwi tiyis“.

²¹ Sizler: „Jaratqan Iyeniń aytqanın yamasa aytpaǵanın qayaqtan bilemiz?“ – dep oylawıńız múmkin. ²² Eger de bir payǵambar Jaratqan Iyeniń atınan sóylese, biraq aytqan sózleri orınlanbasa yamasa ámelge aspasa, onda sol sózdi Jaratqan Iye aytpaǵan boladı. Payǵambar óz atınan sóylegen, onnan qorqpańlar».

Panalaytuǵın qalalar

(San 35:9-34; Eshu 20:1-9)

19 ¹ «Qudaynız Jaratqan Iye jerlerin sizlerge berip atırǵan xalıqlardı joq qılǵanda, sizler sol jerlerdi múlik etip alıp, qalalarına hám úylerine jaylasıp alasız. ²⁻³ Sonda eldi úsh bólimge bólinler. Hár bir bólimnen bir pana qaladan ajratıńlar. Sol qalalardı baratúǵın jollar salıńlar, solay etip, adam óltirip qoyǵan adam sol qalalardıń birine qashıp, panalasın.

⁴ Sonday jaǵday basına túsken adamǵa baylanıslı qaǵıyda mınaday: eger bir adam aldınnan jawızlıq qılıw niyeti bolmay, abaysızda birewdi óltirip qoysa, onda ol sol jerge qashıp qutılıwı múmkin. ⁵ Mısalı: bir adam birew menen birge aǵash tayarlawǵa toǵayǵa barıp, aǵash shabıw ushın baltasın kótergende, baltanıń temiri sabınan shıǵıp ketse hám qasındaǵı adamǵa tiyip ketip, onı óltirip alsa, onda usınday abaysızda adam óltirip qoyǵan adam sol pana qalalardıń birine qashıp, janın qutqarıp qalsın. ⁶ Bolmasa, ólgen adamnıń óshin alıwshı ámeńger ashıwlanıp, qanxordıń izinen quwıwı múmkin hám pana qalǵa baratúǵın jol uzaq bolǵanı ushın, oǵan jetip alıp, onı óltiriwı múmkin. Degen menen, óltirgen adam ólimge ılayıqlı emes, sebebi ólgen adamǵa onıń aldın ala qaslıǵı bolmaǵan. ⁷ Sizlerge úsh qalanı ózleriniń ushın ayırıp qoyıńlar, dep buyırǵanımnıń sebebi usı edi.

⁸⁻⁹ Qudaynız Jaratqan Iyeni súyip, hámme waqıtta Onıń jollarınan júriń, dep sizlerge buyırıp berdim. Eger de, sizler usı buyırılardıń birewin

de qaldırmay orınlasañız, Qudaynız Jaratqan Iye ata-babalarınıızǵa ishken antı boyınsha jer shegaralarınızdı keńeytedi hám wáde qılǵan pútkil eldi sizlerge beredi. Sonda sizler ayırıp qoyǵan úsh qalañızǵa jáne úsh pana qala qosıńlar. ¹⁰ Solay etip, Qudaynız Jaratqan Iye sizlerge múlik etip beretuǵın elde ayıpsız adamnıń qanı tógilmesin. Ayıpsız adamnıń tógilgen qanı ushın ayıplı bolıp qalmańlar.

¹¹ Biraq bir adam birewge qashlıq etip, buqqıda jatsa hám hújim etip, onı óltirse, keyin ol sol qalalardıń birewine qashıp barsa, ¹² onda sol jinayatshı jasaǵan qaladaǵı aqsaqallar onıń izinen adam jiberip, onı qaytarıp alıp kelsin. Jinayatshı ólgen adam ushın óshin alıwshınıń qolına tapsırılısın. Solay etip, ol óltiriliwi gerek. ¹³ Ondaı adamdı ayap otırmańlar. Ayıpsız qandı tógiw gúnasınan Izraildı tazalańlar. Sonda abadan turmıs keshiresiz.

¹⁴ Qudaynız Jaratqan Iye sizlerge múlik etip berip atırǵan elde qońsınıızdıń burınnan belgilengen jer shegarasın jiljitiwshı bolmańlar».

Gúwalar haqqında

¹⁵ «Birewdi qanday da jinayat yamasa gúna islegen, dep ayıplaw ushın bir gúwa jeterli emes. Bul eki yamasa úsh adamnıń gúwalıǵı menen tastıyıqlanıwı gerek.

¹⁶ Eger de bir adam jalǵan gúwalıq berip, birewdi jawız niyette ayıplasa, ¹⁷ onda ekewi de Jaratqan Iyeniń aldına, sol waqıtta xızmet etip atırǵan ruwxaniylerdiń hám qazılardıń aldına kelsin. ¹⁸ Qazılar sol máseleni jaqsılap tekserip shıqsın. Eger sol gúwanıń tuwısqanına qarsı jalǵan gúwalıq berip atırǵanı anıqlansa, ¹⁹ tuwısqanına

qarsı oylǵan jawız niyetin ózine qaytarıńlar. Solay etip, arañızdaǵı jawızlıqtı joq qılıńlar. ²⁰ Basqalar usı bolǵan waqıyanı esitip, qorqadı hám usınday jawızlıqtı hesh kim islemeytuǵın boladı. ²¹ Jalǵan gúwalıq bergен adamdı ayap otırmańlar: jangájan, kózge kóz, tiske tis, qolǵa qol hám ayaqqa ayaq».

Sawash haqqında

20 ¹ «Sizler dushpanlarınıızǵa qarsı sawashqa shıǵıw ushın barganıñızda, olardıń atları, sawash arbaları hám sizlerden góre kóp áskerleri bar ekenin kórseñiz, olardan qorqpańlar. Óytkeni sizlerdi Mısrıdan alıp shıqqan Qudaynız Jaratqan Iye sizlerge yar boladı. ² Sawash baslamasınıızdan aldın ruwxaniy kelip, áskerlerdiń aldına shıǵıp, sóz sóylep, ³ olarǵa bılay dep aytsın: „Háy, izraillilar, qulaq salıńlar! Búgin sizler dushpanlarınıızǵa qarsı sawashqa baratırsız. Ruwxınıız túspeyin, qorqpańlar. Qáweterge túsip, olardan seskenbeniler. ⁴ Qudaynız Jaratqan Iyeniń Ózi sizler menen birge urısqa baradı! Ol sizler ushın dushpanlarınıızǵa qarsı urısıp, sizlerge jeńis beredi!“

⁵ Qadaǵalawshılar áskerlerge bılay dep aytsın: „Arañızda taza úy qurǵan hám oǵan kóship barıp, qollanıwǵa úlgermegen adam bar ma? Eger bar bolsa, úyine qaytsın. Ol urısta qaytı bolsa, onıń úyine basqa birew kóship barıp, jasaydı. ⁶ Júzimzar egip, onıń miywesinen tatpaǵan adam bar ma? Eger bar bolsa, úyine qaytsın. Ol urısta qaytı bolsa, onıń jújimin basqa birew terip aladı. ⁷ Bir qız benen atastırılıp bolıp, úylenbegen adam bar ma? Eger bar bolsa, úyine qaytsın. Ol

urısta qaytıw bolsa, sol qızǵa basqa birrew úylenip ketedi“.

⁸ Qadaǵalawshılar jáne bılay dep aytsın: „Arańızda qorqıp, ruwxı túsken adam bar ma? Bar bolsa, úyine qaytsın. Bolmasa, tuwısqanları da oǵan uqsap qorqısqı qaladı“. ⁹ Qadaǵalawshılar áskerlerge usı sózlerdi aytıp bolǵannan soń, áskerbasılar áskerlerdiń ústinen bassılıq etsin.

¹⁰ Bir qalaǵa qarsı hújim etiw ushın, oǵan jaqınlasqanıńızda, qala xalqına tınıshlıq jolı menen táslim bolıwın usınıńlar. ¹¹ Eger de olar usı tınıshlıq usınısıńızdı qabıllap, dárwazaların sizlerge ashıp berse, onda qalada jasaytuǵınlardıń hámmesi erksiz xızmetshige aylanıp, sizler ushın jumıs isleydi. ¹² Biraq tınıshlıq usınısıńızdı qala xalqı qabıllamay, sizler menen urısqıwdı qálese, onda qalanı qorshap alıńlar. ¹³ Qudayıńız Jaratqan Iye qalanı sizlerge táslim qılǵanda, ol jerde jasap atırǵan barlıq erkeklerdi qılısh júzinen ótkizińler. ¹⁴ Hayallardı, balalardı, haywanlardı hám qaladaǵı hár bir nárseni ózlerińızge olja etip alıńlar. Qudayıńız Jaratqan Iyenıń sizlerge bergen dushpanıńızdıń mal-múliklerin qollanıwıńızǵa boladı. ¹⁵ Sizler iyelep alatuǵın elińızden uzaqta jaylasqan qalalarǵa usılay isleńler.

¹⁶ Biraq Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerge múlik etip berip atırǵan jerdegi qalalarda hesh bir tiri jan qaldırmańlar. ¹⁷ Qudayıńız Jaratqan Iyenıń sizlerge buyırǵanıday, xet, amor, qanan, periz, xiw hám ebus xalıqların pútkilley qırıp taslańlar. ¹⁸ Bolmasa, olar ózleriniń qudaylarına tabınıp, isleytuǵın jerkenishli islerin sizlerge úyretedi hám sizler de Qudayıńız Jaratqan Iyegе qarsı gúna isleysiz.

¹⁹ Eger de bir qalanı qolǵa alıw ushın, uzaq waqıt qorshap tursañız, onıń dógeregindegi miywe aǵashlardı shawıp, joq qılmańlar. Olardıń miywelerin jewińızge boladı, biraq shawıp taslamańlar. Óytkeni daladaǵı miywe aǵashlar qorǵannıń ishine qashıp ketetuǵınday adam emes-ǵo. ²⁰ Tek ǵana miywe bermeytuǵın tereklerdi shawıp, joq qılıwıńızǵa boladı. Qalanı qolǵa alaman degenshe, qamal qılatuǵın úskeneler soǵıw ushın, sol tereklerden paydalanıwıńızǵa boladı».

Kimniń óltirgeni biymálim óliler haqqında

21 ¹ «Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerge múlik etip berip atırǵan elde dalada jatırǵan bir óli dene tabılsa hám onı kimniń óltirgeni belgisiz bolsa, ² aqsqaqallarıńız hám qazılarıńız barıp, sol óliniń dógeregindegi jaqın qalalardıń aralıǵın ólshep shıqsın. ³ Ólige jaqın bolǵan qalanıń aqsqaqalları ele jumısqa qosılmaǵan, moyıntırıq taǵılmaǵan bir qashardı alsın. ⁴ Qala aqsqaqalları qashardı jeri súrilmegen, ǵálle egilmegen hám ishinde hámme waqıtta suw aǵıp turatuǵın bir sayǵa alıp barsın. Sol sayda qashardıń moynın sındırsın. ⁵ Lebiyli ruwxaniyeler de sol jerge barsın. Óytkeni Qudayıńız Jaratqan Iye Maǵan xızmet etsin hám Meniń atım menen xalıqtı jarılqasın dep, Lebiy urıwın tańlap aldı. Hár túrli jánjellerdi hám bir-birewge zorlıq qılıw máselelerin olar sheshedi. ⁶ Óli dene tabılǵan jerge eń jaqın bolǵan qalanıń aqsqaqalları sayda moynı sındırılǵan qashardıń ústine qolların juwıp, ⁷ bılay dep aytsın: „Bul adamnıń qanın tókken bizlerdiń qollarımız emes,

bunı kimniń qılǵanın da kórmedik. ⁸ Jaratqan Iye, Óziń Mısırdan azat etken xalqın izraillılardı keshire gór. Xalqın Izraildi ayıpsız tógilgen qanǵa juwapker qılma“. Sonnan keyin, olar tógilgen qannıń juwapkershiliginen azat boladı. ⁹ Sonda Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı islerdi qılǵan bolasız, arañızdaǵı ayıpsız qandı tógiw gúnasınan ózlerińizdi tazalaysız».

Tutqınǵa túsken qızǵa úyleniw haqqında

¹⁰ «Qudayınız Jaratqan Iye sawashta dushpanlarıńızdı sizlerge táslim qılǵanda hám sizler olardı tutqın qılǵanıńızda, ¹¹ olardıń arasınan sulıw bir qızdı kórip, unatıp qalsańız, onda oǵan úyleniwıńizge boladı. ¹² Sol qızdı úyińizge ákeliń. Qız shashın qırqıp, tırnaqların alıp taslasın. ¹³ Ol ústindegi tutqınlıq kiyimin almastırsın hám bir ay dawamında áke-sheshesin joqlap, úyińizde jasasın. Keyin jigit qızǵa jaqınlap, oǵan kúyew, qız onıń hayalı boladı. ¹⁴ Eger keyinirek qız jigitke unamay qalsa, onı azat qılıp jibersin. Sol qızdı hayal bolıwǵa májbúrlegenı ushın, onı pulǵa satpasın hám oǵan qul sıpatında qatnas jasamasın».

Tuńǵış uldıń miyraslıq huqıqı

¹⁵ «Eger bir adamnıń eki hayalı bolsa, ol birewin súyip, ekinshisin jaqsı kórmese, ekewi de oǵan bir uldan tuwıp berse, tuńǵış ulı jaqsı kórmeytuǵın hayalınıń balası bolsa, ¹⁶ onda ol adam mal-múlkin ullarına miyras etip bólistirgen kúni jaqsı kórgen hayalınıń balasın ústin qoyıp, oǵan tuńǵışlıq huqıqın bermesin. ¹⁷ Jaqsı kórmeytuǵın hayalınıń balasın tuńǵış ul dep tán alsın hám oǵan barlıq

mal-múlkinen eki ese etip miyras bersin. Óytkeni sol ul ákesiniń belindegi kúshtiń birinshi jemisi boladı. Tuńǵışlıq huqıq oǵan tiyisli».

Boysınbaytuǵın ul

¹⁸ «Eger de bir adamnıń tentek, qaysar, ata-anasına boysınbaytuǵın, onı qansha jazalasa da, tınlamaytuǵın bir ulı bolsa, ¹⁹ onda ata-anası onı uslap, qala dárwazasında másele sheshetuǵın qala aqsqaqlarınıń aldına alıp kelsin. ²⁰ Balanıń ata-anası olarǵa bılay dep aytsın: „Ulımız tentek hám boysınbaydı. Bizlerdiń sózlerimizge qulaq salmaydı. Ol tamaqsaw hám máskünem“. ²¹ Sonnan keyin, qalanıń barlıq adamları sol balanı tas boran qılıp óltirsın. Solay etip, arañızdaǵı jawızlıqtı joq qılıńlar. Pútkil Izrail xalqı bul haqqında esitip, qorqatuǵın boladı».

Hár túrli nızamlar

²² «Eger bir adam ólim jazasına tartılatuǵın gúna islese, sizler onı óltirip, aǵashqa asıp qoysańız, ²³ óli deneni tún boyı aǵashta asıwlı qaldırmań. Onı sol kúni jerleńler. Óytkeni aǵashqa asılǵan adam Quday tárepinen náletlengendur. Qudayınız Jaratqan Iye sizlerge múlik etip berip atırǵan eldi haramlamańlar».

22 ¹ «Eger de bir izrailli tuwısqaınıńızdıń adasqan sıyrın yamasa qoyın kórseńiz, ózińizdi kórmegenge salmańlar. Onı óz iyesine aparıp berińler. ² Eger de maldıń iyesi sennen uzaqta bolsa yamasa kimniń malı ekinin bilmeseń, onı ózińniń úyińe alıp bar. Maldıń iyesi malın izlep kelgen waqıtta, oǵan qaytarıp bereseń. ³ Tuwısqaınıń eshegin, kiyimin yamasa

basqa da joytqan nárselerin tawıp alǵanıńızda da anıq solay isleńler. Ózińizdi kórmegenge salmańlar.

⁴ Jáne de, izrailli bir tuwısqanıńızdıń eshegi yamasa sıyırı jolda qulap jatırǵanın kórip qalsańız, onı kórmegenge salmańlar. Olardı ayaqqa turǵızıw ushın tuwısqanıńızǵa járdem berińler.

⁵ Hayallar erkektiń kiyimin, erkekler hayal adamnıń kiyimin kiymesin. Qudaynız Jaratqan Iye bunday qılǵanlardan jerkenedi.

⁶ Jol-jónekey terekte yamasa jerde bir qustıń uyasına dus kelip qalsańız, qus máyek basıp atırǵan yamasa palapanları menen otırǵan bolsa, qustı palapanları menen birge qosıp almańlar. ⁷ Ózińizge tek ǵana palapanların alıwıńızǵa boladı, biraq anasın bosatıp jiberińler. Sonda sizler abadan turmisqa erisip, ómirińiz uzaq boladı.

⁸ Taza úy salǵanıńızda, tóbesin jiyeklep, qorshaw islep shıǵıńlar. Sonda úyińizdiń tóbesinen birew jerge qulap, ólip qalsa, shańaraǵıńız buǵan juwapker bolmaydı.

⁹ Júzimzarińızǵa júzimnen basqa egin ekeńler. Bolmasa, ekken tuqımıńız da, júzimzarińız da haram bolıp, ózlerińiz qollana almaysız.

¹⁰ Jerdi súriw ushın eshek penen ógizdi bir gündege qospań.

¹¹ Jún hám zıǵırdan aralastırıp toqılǵan kiyim kiymeń.

¹² Kiyimińizdiń etekleriniń tórt múyeshine shashaq isletip, tiktirip qoyıńlar».

Neke hadallıǵına baylanıslı qaǵıydalar

¹³ «Eger birew úylenip, qız benen jatqannan keyin, onı unatpay qalsa

¹⁴ hám onı ayıplap: „Bul qızǵa úylenдим, biraq onıń menen jatqanımda, ol qız bolmay shıqtı“, – dep jaman atlı qılsa, ¹⁵ qızdıń ata-anası qızınıń pákligin dálilleytuǵın tósektegi qızlıq belgini alıp, aqsaqallargá kórsetiw ushın qala dárwazasına alıp barsın.

¹⁶ Qızdıń ákesi aqsaqallargá bılay desin: „Qızımdı mına jigitke uzatqan edim. Al keyin ol qızımdı unatpay qalıptı. ¹⁷ Endi bolsa, qızınız qız bolıp shıqpadı, dep jalǵan ayıplap atır. Biraq mınaw qızımnıń pákligin dálilleytuǵın qızlıq belgisi!“ Keyin qızdıń ata-anası qızınıń qızlıq belgisi bar tósekti aqsaqallardıń kóz aldında jayıp, kórsetsin. ¹⁸ Qala aqsaqalları úylenген jigitti ákeldirip, sabalap jazalasın.

¹⁹ Jáne de, aqsaqallar sol jigitke ayıbı ushın júz shekel^a gúmis tóletsin. Jigit izrailli pák bir qızdı jaman atlı qılǵanı ushın, gúmistı qızdıń ákesine bersin. Qız sol jigittiń hayalı bolıp qalsın hám jigitiń ómiri dawamında qız benen ajrasıw huqıqına iye emes.

²⁰ Al eger de sol adamnıń aytqanları durıs bolıp, qızdıń pákliginiń dálili bolmasa, ²¹ qızdı ákesiniń úyiniń esigine alıp barsın. Qala xalqı sol qızdı tas boran qılıp óltirsin. Óytkeni ol ákesiniń úyinde jasaǵan waqtında buziqshılıq qılıp, Izrailda jerkenishli is qıldı. Solay etip, arańızdaǵı jawızlıqtı joq qılıńlar.

²² Eger de bir adam basqa birewdiń hayalı menen jatqan jerinen uslasa, onda erkek te, hayal da óltirilsin. Usılay etip, Izraildan jawızlıqtı joq qılıńlar.

²³ Eger bir adam qalada basqa birew menen atastırılıp qoyılǵan bir

^a **22:19** *Júz shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

qızdı ushıratıp qalıp, onıń menen jat-sa, ²⁴ ekewi de qala dárwazasınıń qa-sına alıp barılsın hám tas boran qılıp óltirilsin. Sebebi qız qalanıń ishinde bolsa da járdem sorap, dawıslap baqır-madı, al erkek bolsa, basqa birewdiń bolajaq hayalınıń abırayın tókti. Solay etip, arañızdaǵı jawızlıqtı joq qılıńlar.

²⁵ Eger de bir adam atastırılıp qo-yılǵan bir qızdı dalada ushıratıp qa-lıp, onı uslap alıp zorlasa, onda tek sol zorlaǵan adam ǵana óltirilsin. ²⁶ Qızǵa hesh náirse qılmańlar. Óytkeni qızdıń ólimge ılayıq hesh qanday ayıbı joq. Bul biymálel birewge hújim qılıp, onı óltirgen adamnıń isine uqsaydı. ²⁷ Se-bebi ol adam atastırılǵan qızdı ashıq dalada uslap alǵan, al qız bolsa, járdem sorap, baqırǵan. Degen menen, qutqaratuǵın hesh kim bolmaǵan.

²⁸ Eger de bir adam atastırılmaǵan bir pák qızdı ushıratıp, onı uslap al-sa hám onıń menen jatqan jerinen us-lansa, ²⁹ qız benen jatqan adam qızdıń ákesine eliw shekel gúmis bersin. Ol qızdı zorlaǵanı ushın, oǵan úylensin hám ómiri dawamında qız benen aji-rasıw huqıqına iye emes.

³⁰ Hesh kim ákesiniń hayalına úy-lenbesin, usılay islep, ákesin shermen-de qılmasın».

Jaratqan Iyeniń jámiyetiniń arasına kirmeytuǵınlar

23 ¹ «Tuqım bezi ezilgen ya-masa jınısıy aǵzası kesilgen adam Jaratqan Iyeniń jámiyetine kir-meydi.

² Tıyım salınǵan nekeden tuwılǵan bala Jaratqan Iyeniń jámiyetine kir-meydi, hátteki, onıń keyingi onınshı áwladına deyin Jaratqan Iyeniń jámi-yetine kire almaydı.

³ Ammon yamasa moab xalqınan bolǵan adam Jaratqan Iyeniń jámiye-tine kirmeydi. Hátteki, olardıń onın-shı áwladına deyin Jaratqan Iyeniń jámiyetine hasla kire almaydı. ⁴ Óyt-keni Mısırdan shıǵıp kiyatırǵanıńızda, olar jolda sizlerdi nan hám suw menen kútip almadı. Jáne de, Aram-Nahara-yımdaǵı Petor qalasınan bolǵan Be-or ulı Bilamdı sizlerdi náletlew ushın jallaǵan edi. ⁵ Degen menen, Qudayı-ńız Jaratqan Iye Bilamǵa qulaq salıw-dı qálemedi. Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerdi súygeni ushın, náletti jarıl-qawǵa aylandırdı. ⁶ Ómirińiz dawamında olardıń tınıshlıǵı hám iygiliǵi ushın háreket etpeńler.

⁷ Edomlılardan bolsa, jerkenbeńler, olar sizlerdiń tuwısqanıńızdur. Mı-sırlılardan da jerkenbeńler. Óytkeni olardıń jerinde sizler kelgindi bolıp jasaǵan edińler. ⁸ Olardan tuwılǵan úshinshi áwlad Jaratqan Iyeniń jámi-yetine kire aladı».

Ordanı pák tutıw

⁹ «Dushpanlarıńız benen urısıw ushın orda qurǵanıńızda, hár qan-day haramlıqtan saq bolıńlar. ¹⁰ Eger arañızda bir adamnıń túnde urıǵı aǵıp, haram bolsa, ol ordadan shıǵıp ketsin hám sol jerde qalsın. ¹¹ Ol keshke qaray juwınıp alsın, kún batqannan ke-yin ordaǵa qaytıwına boladı.

¹² Ordanıń sırtında dáretke shı-ǵatuǵın jerińiz bolsın. ¹³ Qural-ja-raǵıńızdıń arasında jer qazıw ushın bir belshe bolsın. Dáretke shıǵarda, shuqır qazıp, keyin onı kómip taslań. ¹⁴ Ordańızdı pák saqlańlar, sebebi Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerdi qut-qarıp, dushpanlarıńızdı sizlerge táslim qılıw ushın, ordada sizler menen birge

júredi. Eger de Jaratqan Iye arañızda qanday da bir ádepsiz islerdi kórse, Ol sizlerden júz buradı».

Hár túrli qaǵıydalar

¹⁵ «Xojayınan qashıp, Izraildan pana izlep kelgen quldı xojayınına qaytarıp berip jibermeńler. ¹⁶ Ol sizlerdiń arañızda, ózi unatqan jerde, qálegen qalalardıń birinde jasasın. Oǵan jawızlıq qılmańlar.

¹⁷ Butxanalarda buzıqlıq penen shuǵıllanatuǵın izraili hesh qanday hayal yamasa erkek bolmasın. ¹⁸ Qudaynız Jaratqan Iye buzıqlıq penen shuǵıllanatuǵın hayal hám erkeklerden jerkenedi. Olardıń is haqısın Qudaynız Jaratqan Iyenıń Úyine wáde boyınsha beriletuǵın sıy etip alıp kelmeńler.

¹⁹ Izraili tuwısqanıńızǵa puldı, nandı yamasa basqa da zatlarıńızdı qarızǵa bergenińızde, onnan ústeme talap qılmańlar. ²⁰ Basqa jat jerli adamnan ústeme alıwıńızǵa boladı, biraq izraili tuwısqanıńızdan almańlar. Sonda sizler múlik etip alıw ushin baratırǵan elde, Qudaynız Jaratqan Iye sizlerdiń qol urǵan hár bir isińizge bereket beredi.

²¹ Qudaynız Jaratqan Iyege qanday da bir wáde berseńiz, onı keshiktirmey orınlańlar. Qudaynız Jaratqan Iye sizlerden wádeńizdi orınlawıńızdı talap qıladı. Eger wádeńizdi orınlamaşańız, ózlerińizge gúna arttırıp alasız. ²² Eger wáde bermegen bolsańız, gúnalı bolmaysız. ²³ Al awzıńızdan shıqqan wádeńizdi sózsiz orınlańlar. Óytkeni Qudaynız Jaratqan Iyege óz qálewińiz benen wáde berdińiz.

²⁴ Tuwısqanıńızdıń júzimzarına kirgenińızde, júzimnen toyǵanıńızsha jewińizge boladı, biraq onnan ıdısıńızǵa

terip almańlar. ²⁵ Tuwısqanıńızdıń egisligine kirgenińızde, qolıńız benen masaǵın úzip alıwıńızǵa boladı, biraq onıń eginlerin orıp almańlar».

Ajirasıw hám qayta turmıs qurıw

24 ¹ «Eger de bir adam úylenip, keyin ala hayalınan shermendelik bir nárse tawıp, onı unatpay qalsa, hayalına talaq xat jazıp berip, onı úyinen shıǵarıp jiberiwi múmkin. ² Hayal kúyewiniń úyinen ketkennen keyin, basqa birewge turmısqa shıqsa, ³ ekinshi kúyewi de onı unatpay qalıp, ol da oǵan talaq xat jazıp berip, úyinen shıǵarıp jiberse yamasa sol ekinshi kúyewi ólip qalsa, ⁴ ajirasqan birinshi kúyewi hayalǵa qaytadan úyleniwine bolmaydı. Sebebi hayal haramlangan. Eger úylense, bunnan Jaratqan Iye jerkenedi. Qudaynız Jaratqan Iye sizlerge múlik etip berip atırǵan eldi gúnaǵa baktırmańlar.

Hár túrli nızamlar

⁵ Jaqında úylengen adam urısqa barماسın, oǵan hár túrli wazıypalar berilmesin. Ol bir jil dawamında úyinde bolıp, hayalın baxıtlı qılsın.

⁶ Hesh kim kepillik sıpatında digirmandı yamasa digirmannıń üstindegi tastı da almasın. Bunday is qılw adamnıń janın kepillikke alǵan menen barabar boladı.

⁷ Eger birewdiń izraili tuwısqanlarınan birin urlap, oǵan qul sıpatında qarap, zulımıq qılǵanı yamasa onı qul qılıp satıp jibergeni málim bolsa, onda bunday urı adam óltirilsin. Solay etip, arañızdaǵı jawızlıqtı joq qılınlar.

⁸ Jaman teri keselligi máselesinde, lebiyli ruwxaniyelerdiń sizlerge

úyretetuǵınlarınıń hámмесin muqıyatlı túrde orınlańlar. Meniń lebiylilerge bergен buyırqlarıma ámel qılınlar.

⁹ Sizler Mısırdan shıqqannan keyin, jolda Qudayınız Jaratqan Iyeniń Máriyamǵa ne qılǵanıńa^a esińizde saqlańlar.

¹⁰ Izrailli tuwısqanıńızdıń birewine bir nárseni qarızǵa bergenińizde, kepillikke zat alıw ushın, onıń úyine kirmeńler. ¹¹ Sırtta kútip turıńlar. Ol adam kepillikke beretuǵın zatın ózi sırtqa alıp shıqsın. ¹² Eger ol kámбағал adam bolsa, onıń kepillikke bergен kiyimin tún boyı ózińizde qaldırmańlar. ¹³ Onnan alǵан kiyimdi quyash batар waqıtta qaytarıp berіńler. Ol óz kiyimin kiyip uyıqlap, sizge aq pátiya beredi. Usılay islep, sizler Qudayınız Jaratqan Iyeniń aldında durıs is qılǵан боласız.

¹⁴ Kámбағал hám mútájlikte jasap atırǵан jallanba jumısshınıń is haqısın uslap qalmańlar. Ol izrailli bolsın, qalańızdıń birinde jasap atırǵан kelgindi adam bolsın, onday qılmańlar. ¹⁵ Onıń is haqısın hár kúni quyash batpastan aldın berińler. Sebebi ol kámбағал bolǵanı ushın, tirishiligi usıdan ibarat. Bolmasa, ol adam sizlerge qarşı Jaratqan Iyege nahıydı hám ózińizge gúna arttırıp alasız.

¹⁶ Balalarınıń gúnası ushın ákeler, ákeleriniń gúnası ushın balalar óltirilmesin. Hár bir adam óz gúnası ushın óltirilsin.

¹⁷ Kelgindi adamlardıń hám jetimlerdeń huqqın ayaq astı qılmańlar. Jesir hayaldıń kiyimin kepillikke almańlar. ¹⁸ Mısırdı qul bolǵanıńızdı hám Qudayınız Jaratqan Iyeniń sizlerde sol jerden azat etkenin esińizde

saqlańlar. Sonıń ushın da, men sizlerge usı buyırıqtı berip atırman.

¹⁹ Atızınızdaǵı egindi orgánıńızda, orılǵан bir bawdı umıtıp qaldırǵан bolsańız, onı alıw ushın keynińizge qaytpańlar. Onı kelgindilerge hám jetim-jesirlerge qaldırıńlar. Sonda Qudayınız Jaratqan Iye sizlerdeń qol urǵан hár bir isińizge bereket beredi. ²⁰ Záyıtın aǵashlarıńızdıń miywelelerin qaǵıp alǵanıńızdan keyin, shaqalarda qalıp qoyǵанlardı jáne terip alıw ushın barmańlar. Olardı kelgindilerge hám jetim-jesirlerge qaldırıńlar. ²¹ Jáne de, júzimzarińızdıń miywelerin tergeńińizde de, shaqalarında qalıp ketken júzimlerde qaytadan terip almańlar. Bulardı kelgindilerge hám jetim-jesirlerge qaldırıńlar. ²² Mısırdı qul bolǵanıńızdı esińizde saqlańlar. Sonıń ushın da, men sizlerge usı buyırıqtı berip atırman».

25¹ «Eki adamnıń arasında jánel shıqsa, olar qazılardıń aldına barsın. Qazılar sol eki adamnıń arasındaǵı dawdı qarap shıqsın hám ayıpsızdı aqlap, al ayıplı adamdı jazaǵa tartsın. ² Eger de ayıplı adam sabawǵa ılayıqlı bolsa, qazı onı jerge jatqarsın hám óziniń kóz aldında ayıbına jarasa sabatsın. ³ Ayıplı adam qırıqtan artıq sabalmasın. Eger qırıqtan asıp ketse, onda tuwısqanıńız sizlerdeń kóz aldında xorlanıp qaladı.

⁴ Túyek aydap atırǵан ógizdiń awzın baylap qoymańlar.

Marhum tuwısqan aldındaǵı wazıypa

⁵ Eger birge jasap atırǵан aǵalı-inililerdiń biri perzentsiz qaytı bolsa,

a 24:9 San 12:15.

marhumnıń hayalı jat adamǵa turmısqa shıqqasın. Marhumnıń tuwısqanı jesir qalǵan hayalǵa úylensin hám óziniń qáyinlik yamasa qaynagalıq wazıypasın orınlasin. ⁶ Sol hayal tuwǵan tuńǵış ul marhumnıń atın dawam etsin. Solay etip, marhumnıń atı Izrail xalqınan óship ketpeydi. ⁷ Biraq sol adam marhum aǵasınıń yamasa inisiniń jesir qalǵan hayalına úyleniwden bas tartsa, jesir hayal qala dárwazasına barıp, aqsqaqallarǵa bılay dep aytsın: „Marhum kúyewimniń tuwısqanı onıń atın Izrail xalqınıń arasında dawam ettiriwdi qálemey, óz wazıypasın orınlawdan bas tartıp atır“. ⁸ Sonda qalanıń aqsqaqalları sol adamdı shaqırıp alıp, onıń menen sóylessin. Eger ol adam: „Oǵan úyleniwdi qálemeymen“, – dep turıp alsa, ⁹ jesir hayal marhum kúyewiniń tuwısqanınıń qasına kelsin. Hayal qala aqsqaqallarınıń kóz aldında onıń bir ayaq kiyimin sheship alıp, júzine túkirip: „Tuwısqanıń áwladın tiklewdi qálemegen adamǵa usınday islendi“, – dep aytsın. ¹⁰ Usıdan keyin, sol adamnıń áwladı Izrailda „Ayaq kiyimi sheshilgen“, dep atalatuǵın boladı».

Basqa nızamlar

¹¹ «Eki adam bir-biri menen tóbelesip atırǵanda, birewiniń hayalı kelip, urıp atırǵan adamnan kúyewin ayırıp alıw ushın, sol adamnıń jınısı aǵzasınan uslasa, ¹² onda hayaldıń qolın shawıp taslańlar. Onı ayap otrmańlar.

¹³ Dorbańızda birewi awır, ekinshisi jeńil eki túrli tárezi taslar bolmasın. ¹⁴ Úyińızde birewi úlken, ekinshisi kishkene sıyımlılıq ólsheytuǵın idislar bolmasın. ¹⁵ Tárezi taslarıńız da, sıyımlılıq ólsheytuǵın idislerińız

da hadal hám durıs bolsın. Sonda Qudayınız Jaratqan Iyeniń sizlerge berip atırǵan jerinde ómirińiz uzaq boladı. ¹⁶ Qudayınız Jaratqan Iye sonday nahaqlıq qılatuǵınlardan jerkenedi.

Amalek xalqın óltiriw haqqındaǵı buyırıp

¹⁷ Sizler Mısırdan shıqqannan keyin amalek xalqınıń sizlerge ne islegenin umıtpańlar. ¹⁸ Sizler joldan sharshap, hásizlenip qalǵanıńızda, olar Qudaydan qorqpay sizlerge hújim qılıp, artıńızda qalǵan barlıq hásiregenlerdi óltirgen edi. ¹⁹ Qudayınız Jaratqan Iye sizlerge múlik etip berip atırǵan elde átirapınızdaǵı barlıq dushpanlarıńızdı jeńip, tınıshlıqqa eriskenińızde, amalek xalqın joq qılıp, olardıń atın jer júzinen óshirip taslańlar. Bunu umıtpańlar!»

Birinshi zúraát hám onnan birin ajratıw

26 ¹ «Qudayınız Jaratqan Iye sizlerge múlik etip berip atırǵan elge kirip, ol jerdi iyelep, jaylasıp alǵanıńızda, ² sol eldiń jerlerinen jynap alatuǵın barlıq zúraátlerińizdiń birinshi ónimlerinen alıp, sebetke salıńlar. Keyin olardı Qudayınız Jaratqan Iyeniń Óz atın ornalastırıw ushın tańlaytuǵın jerine alıp barıńlar. ³ Sol waqıtta xızmet etip atırǵan ruwxaniydiń aldına barıp, oǵan bılay dep aytıńlar: „Jaratqan Iyeniń bizlerge beremen dep, ata-babalarımızǵa ant ishken eline keldim. Búgin men usını Qudayın Jaratqan Iyeniń aldında tán alaman“. ⁴ Ruwxaniy qolıńızdan sebetti alıp, Qudayınız Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornınıń aldına qoy-sın. ⁵ Sonnan keyin, sizler Qudayınız

Jaratqan İyeniń aldında bılay dep aytıńlar: „Ata-babam kóshpeli aramlı edi. Ol azǵantay adamı menen Mısırǵa barıp, sol jerde kelgindi bolıp jasadı. Biraq ol ullı, kúshli hám sansız xalıqqa aylandı. ⁶ Mısırlılar bizlerge jaman qatnasta bolıp, zulımlıq etti hám awır jumıs islewge májbúrlledi. ⁷ Sonda bizler ata-babalarımızdıń Qudayı Jaratqan İyege jalbarınıp, dad saldıq. Jaratqan İye dadımızdı esitti hám bizlerdiń azap shegip atırǵanımızdı, islep atırǵan awır miynetimizdi, mısırlılardıń bizlerge islep atırǵan eziwshiligin kórdi. ⁸ Sonnan keyin, Ol qúdireti hám sozilǵan kúshli qolı, ullı hám qorqınıshlı isleri hám káramatlı belgileri menen bizlerdi Mısırdan alıp shıqtı. ⁹ Ol bizlerdi usı jerge alıp keldi, sút hám pal aǵıp turǵan usı jerdi bizlerge berdi. ¹⁰ Endi, Jaratqan İye, bizlerge bergeni jerińniń birinshi zúraátin Saǵan alıp keldik“.

Keyin sebetti Qudayıńız Jaratqan İyeniń aldına qoyıp, Oǵan sıyınıńlar. ¹¹ Qudayıńız Jaratqan İyeniń sizlerge hám shańaraqlarınıızǵa bergeni barlıq iygiliqli zatları ushın quwanıp, shadlanıńlar. Lebiyliler hám arañızda jasadı atırǵan kelgindiler de sizler menen birge bayramlasın.

¹² Sizler úshinshi jılı, onnan birin beretuǵın jılı, barlıq zúraátinińizden onnan bir bólegin ayırıp qoyıńlar. Sol onnan birinińizdi lebiylilerge, kelgindilerge, jetim-jesirlerge berińler. Solay etip, olar da qalalarıńızda ishıjep toysın. ¹³ Sonnan keyin, Qudayıńız Jaratqan İyege bılay dep aytıńlar: „Úyimnen muxaddes onnan birlerdi tolıǵı menen shıǵarıp, Óziń buyırǵanıńday, bulardı lebiylilerge, kelgindilerge

hám jetim-jesirlerge berdim. Seniń hesh bir buyırǵanıńdı buzbadım, olardıń hesh birin de umıtpadım. ¹⁴ Aza tutqan waqtında, muxaddes onnan birinen jemedim, haram bolǵan waqtında da, olarǵa tiymedim hám ólilerdiń árwaqlarına usınbadım. Qudayım Jaratqan İye, Seniń sózińe qulaq saldım hám maǵan buyırǵanlarıńniń hámme sin orınladım. ¹⁵ Endi aspandaǵı muxaddes mákanıńnan bizlerge názerińdi túsir! Ata-babalarımızǵa ishken antıń boyınsha bizlerge bergeni sút hám pal aǵıp turǵan jerge hám Izrail xalıǵına bereket ber“».

Qudayıń xalqı

¹⁶ «Búgin Qudayıńız Jaratqan İye usı qaǵıydalarǵa hám nızamlarǵa ámel qılıwıńızdı buyırıp atır. Bulardı shın júregińiz hám jan-tánińiz benen muqiyatlı túrde orınladıńlar. ¹⁷ Búgin sizler: „Jaratqan İye bizlerdiń Qudayımız, Onıń jollarınan júremiz, Onıń qaǵıydalarına, buyırǵalarına hám nızamlarına ámel qılamız, Oǵan boysınamız“, – dep ashıq tán aldınız. ¹⁸ Jaratqan İye bergeni wádesi boyınsha, búgin sizlerdi Óz ǵáziynesi sıpatında járiyalaydı. Onıń barlıq buyırǵalarına ámel qılıńlar. ¹⁹ Ol sizlerdi Ózi jaratqan barlıq xalıqlardan joqarı qıladı. Sizler alǵıs-maqtawǵa hám húrmetke erisesiz. Onıń bergeni wádesi boyınsha, sizler Qudayıńız Jaratqan İyeniń muxaddes xalqı bolasız».

Ebal tawındaǵı qurbanlıq orın

27 ¹ Muwsa menen Izraildiń aq saqalları xalıqqa bılay dep buyırdı: «Búgin men sizlerge bergeni buyırǵalarǵa ámel qılıńlar. ² Qudayıńız Jaratqan İye sizlerge berip atırǵan

elge kiriw ushın Iordan dáryasınan kesip ótkenińizden keyin, úlken taslardı ornalastırıp, olardı háklep shıǵıńlar. ³ Ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan Iyeniń sizlerge bergen wádesi boyınsha, Ol sizlerge beretuǵın sút hám pal aǵıp turǵan jerge kirgenińizde, bul nızamdaǵı barlıq sózlerdi sol taslarǵa jazıńlar. ⁴ Iordan dáryasınan kesip ótkennen keyin, búgin sizlerge buyırǵanımday, taslardı Ebal tawına ornatıp, olardı háklep shıǵıńlar. ⁵ Ol jerde Qudayıńız Jaratqan Iyege arnap basqa taslardan bir qurbanlıq orın qurıńlar. Qurbanlıq orın soǵılatuǵın taslarǵa temir ásbap tiygizbeńler. ⁶ Qudayıńız Jaratqan Iyeniń sol qurbanlıq ornın jonılmaǵan taslardan qurıńlar. Qurbanlıq ornınıń ústinde Qudayıńız Jaratqan Iyege jandırılatuǵın qurbanlıqlar usınıńlar. ⁷ Tatıwlıq qurbanlıqların da sol jerde shalıp, jeńler hám Qudayıńız Jaratqan Iyeniń aldında shadlanıńlar. ⁸ Sol ornatılǵan taslarǵa nızamnıń barlıq sózlerin túsinikli etip jazıp shıǵıńlar».

⁹ Sonnan keyin, Muwsa menen lebiyli ruwxaniyeler pútkil izraillilardıǵa: «Háy, Izrail, únsizlik saqlap, qulaq salıńlar! Búgin Qudayıńız Jaratqan Iyeniń xalqı boldıńız. ¹⁰ Qudayıńız Jaratqan Iyege qulaq salıńlar, búgin men sizlerge berip atırǵan Onıń buyırıqlarına hám qaǵıydalarına ámel qılıńlar», – dedi.

Boysınbawshılıq sebepli keletuǵın náletler

¹¹ Sol kúni Muwsa xalıqqa bılay dep buyırdı: ¹² «Iordan dáryasınan ótkenińizden keyin, xalıqqa ayılatuǵın jarılqawdı tastıyıqlaw ushın, Gerizzim tawında mına urıwlar tursın: Shimon, Lebiy, Yahuda, Issaxar, Yusup hám

Benyamin. ¹³ Al ayılatuǵın náletlerdi tastıyıqlaw ushın, mına urıwlar Ebal tawında tursın: Ruben, Gad, Asher, Zebulon, Dan hám Naftaliy. ¹⁴ Lebiyliler pútkil Izrail xalqına bálent dawıs penen bılay dep aytsın:

¹⁵ „Jaratqan Iyege jerkenishli bolǵan oyma yamasa quyma buttı ónermentke isletip, onı jasırın túrde ornatqan adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

¹⁶ „Ata-anasına húrmetsizlik qılǵan náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

¹⁷ „Óz qońsısınıń jer shegarasını jılistırǵan adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

¹⁸ „Soqır adamdı joldan adastırǵan adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

¹⁹ „Kelgindi hám jetim-jesirler húkim etilgende, olardıń huqıqın ayaq astı qılǵan adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

²⁰ „Ákesin shermende qılıp, onıń hayalı menen jatqan adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

²¹ „Qanday da bir haywan menen jınısıy qatnas islegen adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

²² „Anasınan yamasa ákesinen tuwılǵan ájapası yaqı qarındası menen jatqan adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

²³ „Qáyin enesi menen jatqan adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

²⁴ „Birewdi jasırın túrde óltirgen adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

²⁵ „Ayıpsız birewdi óltiriw ushın, para alǵan adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın.

²⁶ „Usı nızamǵa ámel qılmay, bular-dı orınlamaǵan adam náletiy bolsın!“

Pútkil xalıq: „Awmiyin!“ – dep aytsın».

Jarılqawlar

28 ¹ «Eger Qudayınız Jaratqan Iyeniń sózine qulaq sahp, búgin men sizlerge jetkerip atırǵan Onıń barlıq buyırıqların muqiyatlı túrde orınlasañız, Ol sizlerdi jer júzindegi hámme xalıqlardan joqarı qıladı. ² Qudayınız Jaratqan Iyeniń sózin tıńlasañız, ústińizge mına bereketler jawadı hám bereketli bolasız:

³ Qalada da, atızda da bereketli bolasız.

⁴ Úbirli-shúbirli bolıp jarılqanasız. Jerińizdiń zúraáti mol boladı, mallarınızdıń tólleri – pada hám súriwlerińizdiń buzawları menen qozıları kóp boladı.

⁵ Dán sebetlerińiz hám qamır tabaqlarınız bereketli boladı.

⁶ Úyde de, dúzde de hár bir isińiz bereketli boladı.

⁷ Jaratqan Iye sizlerge hújim qılǵan dushpanlarınızdı jeńiliske ushıratadı. Olar sizlerge bir tárepten hújim etse, sizlerden tumlı-tusqa qashıp ketedi.

⁸ Jaratqan Iyeniń buyırǵı menen gállexanańız tolı boladı. Qol urǵan hár bir isińizdi Jaratqan Iye bereketleydi. Qudayınız Jaratqan Iye sizlerge berip atırǵan elde sizlerdi jarılqaydı.

⁹ Qudayınız Jaratqan Iyeniń buyırıqlarına ámel qılıp, Onıń jolları menen júrseńiz, Jaratqan Iye sizlerge ant ishkenindey, sizlerdi Óziniń muxad-des xalqı qıladı. ¹⁰ Jer júzindegi barlıq xalıqlar sizlerdiń Jaratqan Iyege tiyisli ekenińizdi kórip, sizlerden qorqatuǵın boladı. ¹¹ Jaratqan Iye sizlerge

beremen dep, ata-babalarınızǵa ant ishken elde molshılıqta jasawınızdı támiyinleydi. Úbirli-shúbirli bolasız, mallarınızdıń tólleri kóbeyedi hám jerińizdiń zúraáti mol boladı.

¹² Jaratqan Iye elinińizge óz waqtında jawın jawdırıw ushın aspandaǵı bay gáziynesin ashadı hám qol urǵan hár bir isińizge bereket beredi. Kóp xalıqlarǵa qarız beresiz, ózlerińiz bolsa, qarız almaytuǵın bolasız. ¹³ Búgin men sizlerge jetkerip atırǵan Qudayınız Jaratqan Iyeniń buyırıqların tıńlap, olardı muqiyatlı túrde orınlasañız, Ol sizlerdi quyırıq emes, al bas qıladı. Sizler tórende emes, al joqarıda bolasız. ¹⁴ Búgin men sizlerge jetkerip atırǵan buyırıqlardan ońǵa da, solǵa da shıǵıp ketpeńler, basqa qudaylarǵa erip, olarǵa tabınbańlar».

Náletler

¹⁵ «Biraq, eger de Qudayınız Jaratqan Iyeniń sózine qulaq salmay, búgin men sizlerge jetkerip atırǵan Onıń barlıq buyırıqların hám qaǵıydaların muqiyatlı túrde orınlamasañız, mına náletler basińizǵa túsedı:

¹⁶ Qalada da, atızda da náletiy bolasız.

¹⁷ Dán sebetlerińiz hám qamır tabaqlarınız náletiy boladı.

¹⁸ Ul-qızǵa zar bolıp, jerińiz zúraát-siz, sıyırlarınız hám súriwlerińiz kóbeymey, náletiy bolasız.

¹⁹ Úyde de, dúzde de hár bir isińiz náletiy boladı.

²⁰ Jaratqan Iyeden júz burıp, jawızlıq islegeniniń ushın, qol urǵan hár bir isińizde Ol sizlerdi náletke hám báleqadaǵa duwshar qıladı. Isińiz ońnan kelmeydi. Aqırında, tez arada ústińizge apat jawıp, pútkilley joq bolasız.

²¹ Sizler múlik etiw ushın baratırǵan elinızge Jaratqan Iye illet jiberip, sizlerdi joq qıladı. ²² Ol sizlerdi ókpe keselligine, ısıtpa hám qaltıratpaǵa duwshar qıladı. Sonıń menen birge, jazdıń saratan ıssısın hám qurǵaqshılıq jiberip, eginlerinızdi quwratıp taslaydı hám kesellendiredi. Sizler ólip ketkeninızshe, usı apatlar izinızden qalmaydı. ²³ Tóbeñizdegi aspan qola sıyaqlı, ayaǵınızdıń astındaǵı jer temir sıyaqlı bolıp qaladı. ²⁴ Sizler joq bolıp ketpegeninızshe, Jaratqan Iye aspannan jawınnıń ornına elinızge shań-tozań jawdıradı.

²⁵ Jaratqan Iye sizlerdi dushpanlarınızǵa táslim etedi. Sizler olarǵa bir tárepten hújim etesiz, biraq olardan jeti tárepke qaray qashasız. Bunı kórip, jer júzindegi barlıq patshalıqlardıń húreyleri ushıp ketedi. ²⁶ Ólikleriniz barlıq quslarǵa hám jabayı haywanlarǵa jem boladı, olardı quwıp jiberetuǵın hesh kim bolmaydı. ²⁷ Jaratqan Iye mısırlılarǵa jibergen dawası joq shıyqanlar, qotır jaralar hám qshımalarǵa sizlerdi duwshar etedi. ²⁸ Sonıń menen birge, Ol sizlerdi jinlilik, soqırlıq, esten ayırılıw báleleri menen jazalaydı. ²⁹ Soqır adam tünde sıypalanıp júrgenindey, sizler kúndizgi waqt sıypalanıp júresiz. Islegen hár bir isinızde tabıssız bolasız, úzliksiz ezilip, tonalasız hám sizlerdi qutqaratuǵın hesh kim bolmaydı.

³⁰ Bir qız benen nekeden ótesiz, biraq onı basqa birew zorlaydı. Úy salasız, biraq onıń ishine kirip, jasay almaysız. Júzim baǵın otırǵızasız, biraq júziminen jey almaysız. ³¹ Malınız kóz aldınıızda soyıladı, biraq góshinen jey almaysız. Esheginizdi sizlerden zorlap tartıp aladı hám

qaytarıp bermeydi. Qoy-eshkileriniz dushpanlarınızǵa beriledi. Sizlerdi qutqaratuǵın hesh kim bolmaydı. ³² Ul-qızlarınız kóz aldınıızda basqa xalıqlarǵa qul etip beriledi. Qolınıızdan hesh nárese kelmegenlikten, hár kúni olardıń qaytıp keliwin kútip, jolına kóz tigip, kózleriniz taladı. ³³ Sizler tanımaytuǵın bir xalıq kelip, jerinizdiń zúraátin hám barlıq miynetinizdiń miywesin jeydi. Ómirinız boyı jábirlenip, ezilesiz. ³⁴ Usılardı kózleriniz benen kórip, aqıl-esinızden ayırilasız. ³⁵ Jaratqan Iye sizlerdi basınıızdan ayaǵınızdıń ushına deyin dawası joq jara hám shıyqanlar menen qaplaydı.

³⁶ Jaratqan Iye sizlerdi hám ózlerinızge tayınlaǵan patshañızdı ózleriniz de, ata-babalarınız da tanımaytuǵın bir xalıqqa súrginge aydatıp jiberedi. Ol jerde aǵashtan hám tastan islengen basqa qudaylarǵa tabınıp, xızmet etesiz. ³⁷ Jaratqan Iye sizlerdi sol basqa xalıqlarǵa alıp barganda, sizler olardıń arasında qorqınıshlı kóriniske hám ápsanaǵa aylanıp, masqara bolasız.

³⁸ Atızlarınızǵa kóp tuqım egesiz, biraq az zúraát alasız. Sebebi zúraátinızdi shegirtke jep ketedi. ³⁹ Júzim baǵın otırǵızıp, tárbiyalaysız, biraq onıń sharabın ishpeysiz, júzimin termeysiz. Óytkeni olardı qurt jep ketedi. ⁴⁰ Elinızdiń hámme jerinde záytún baǵı bolsa da, onıń mayın ústinızge jaǵa almaysız. Sebebi záytún aǵashlarınıń miyweleri tógilip qaladı. ⁴¹ Sizler ul-qızlı bolasız, biraq ózlerinızge buyırmaydı, olardı súrgin qılıp alıp ketedi. ⁴² Barlıq miywe aǵashlarınızdıń miywelerin hám jerinızdiń zúraátin shegirtkeler jep ketedi.

⁴³ Sizlerdin arańızda jasap atırǵan kelgindilerdin jaǵdayı joqarılap

kúsheydi, al sizler bolsa, tómenley-siz. ⁴⁴ Olar sizlerge qarız beretuǵın boladı, al sizler bolsa, olarǵa qarız bere almayız. Olar bas, al sizler quyırqı bolasız.

⁴⁵ Sizler Qudayınız Jaratqan Iyege qulaq salmay, Onıń bergen buyırıqlarına hám qaǵıydalarına ámel qılmasañız, usı náletler basınızǵa jawıp, sizlerdi joq qılmaǵansha, izińizden qalmay, jetip aladı. ⁴⁶ Bul náletler sizler hám urpaǵınız ushın, Quday bergen jazanıń máńgi belgisi bolıp qaladı. ⁴⁷ Sebebi hámme nárese molshılıq waqıtta, sizler Qudayınız Jaratqan Iyege shadlı hám quwanışlı túrde xızmet etpedińiz. ⁴⁸ Sonıń ushın, Jaratqan Iye sizlerge jibergen dushpanlarǵa qullıq etesiz, ash, suwsız hám jalańash qalıp, hámme násege mútáj bolasız. Jaratqan Iye sizlerdi joq etpegenshe, moyınızǵa temir moyıntırırq salıp qoyadı.

⁴⁹ Jaratqan Iye sizlerge qarşı uzaqtan, dúnyanıń basqa shetinen bir xalıqtı tómenge taslanıp atırǵan búrkittetip etip jiberedi. Sizler olardıń tilin túsinbey-siz. ⁵⁰ Bul xalıq qorqınıshlı bolıp, jası úlkenlerge rehım, jası kishilerge miyrim-shápáát kórsetpeydi. ⁵¹ Olar sizlerdi joq qılmaǵansha, mallarınızdıń tóllerin hám jerińizdiń zúraátin jeydi. Sizlerge dán de, sharap ta, záytún mayın da, sıyırlarınızdıń buzawların da, qoylarınızdıń qozıların da qaldırmaıdı. Sonda sizler joq bolıp ketesiz. ⁵² Olar Qudayınız Jaratqan Iye sizlerge berip atırǵan eldegi barlıq qalaldardı qamal qıladı. Sizler isengen biyik hám bekkem diywallar jer menen jeksen boladı.

⁵³ Dushpanıńız qamal qılıp, qısqıǵa alǵanda, sizler óz perzentlerińizdi, Qudayınız Jaratqan Iye ózlerińizge

bergen ul-qızlarıńızdı jeysiz. ⁵⁴ Arańızdaǵı eń múláyim, eń názik adam da tuwısqanına, hayalına hám aman qalǵan balalarına janı ashımay, ⁵⁵ ózi jep otırǵan balasınıń góshin qızǵanıp, olardıń hesh biri menen bólispeydi. Óytkeni sizlerdi dushpanıńız qamal qılıp, qısqıǵa alǵanı sebepli qalalarıńızda hesh qanday awqat qalmaydı. ⁵⁶ Arańızdaǵı eń múláyim, eń názik hayal, múláyimligi hám názikliginen ayaǵın jerge basıwdı qálemeytuǵın hayal súyikli kúyewine, óz ul-qızına janı ashımay, ⁵⁷ ash bolǵanlıqtan, tuwǵan balasın hám balasınıń joldasın jasırınsha jep, olar menen bólispeydi. Sebebi dushpanıńız sizlerdi qamal qılıp, qısqıǵa alǵanlıqtan, usınday qıyın awhalda qalıp qoyasız.

⁵⁸ Usı kitapta jazılǵan nızamnıń barlıq sózlerin muqiyatlı túrde orınlamay, Qudayınız Jaratqan Iyenıń ıllı hám aybatlı atınan qorqpasańız, ⁵⁹ Ol sizlerdi hám urpaǵınızdı qorqınıshlı, ıllı hám úzliksiz apatlarǵa, jáne de, awır hám dawasız keselliklerge duwshar qıladı. ⁶⁰ Sizlerdi qorqınıshqa salǵan Mısırdáǵı barlıq keselliklerdi sizlerge jáne jiberedi hám olardan hesh qashan shıpa taba almayız. ⁶¹ Sizler joq bolıp ketpegenińizshe, Jaratqan Iye usı Nızam kitabında jazılmaǵan hár túrli awırılıqlar menen apatlardı basınızǵa dóndiredi. ⁶² Sizler aspandaǵı juldızlar sıyaqlı kóp edińiz, biraq Qudayınız Jaratqan Iyege qulaq salmaǵanıńız ushın, sanıńız azayıp qaladı. ⁶³ Jaratqan Iye sizlerge jaqsılıq qılıp, kóbeykeninen qanshelli súysingen bolsa, sizlerdi qulatıp, joq etkende de, sonshelli súysinedi. Múlik etip alıw ushın baratırǵan elden sizlerdi suwırıp, ılaqtırıp jiberedi.

⁶⁴ Jaratqan Iye sizlerdi dúnyanıń arǵı shetinen bergi shetine deyin, barlıq xalıqlardıń arasına tarqatıp jiberedi. Ol jerde ózlerińiz de, ata-babalarıńız da tanımaǵan aǵashtan hám tastan islengen basqa qudaylarǵa tabınasız. ⁶⁵ Biraq sol xalıqlardıń arasında tıńıshlıǵıńız da, dem alatuǵın bir jerińiz de bolmaydı. Ol jerde Jaratqan Iye sizlerge titiregen júrekler, úmitsizlik hám úmitsiz kózler beredi. ⁶⁶ Ómirińiz qıl ústinde turǵanday bolıp, kúni-túni ólimnen qorqıp jasaysız. ⁶⁷ Tünde júreǵińizdi biylep alǵan qorqınısh sebepli „Qánekey, azan bolǵanda ma edi!“ deysiz, al azanda óz kózińiz benen kóretuǵın waqıyalar sebepli „Qánekey, kesh bolǵanda ma edi!“ deysiz. ⁶⁸ Jaratqan Iye sizlerge Mısırǵa qaytıp barmaysız, dep aytqan bolsa da, Ol sizlerdi kemeler menen Mısırǵa qaytadan jiberedi. Ol jerde sizler ózlerińizdi dushpanlarıńızǵa qul hám shorı qılıp satıwǵa háreket etesiz, biraq sizlerdi satıp alatuǵın qarıydar bolmaydı».

Moab elindegi dúzilgen kelisimniń shártleri

29 ¹ Jaratqan Iye izraillılar menen Xoreb tawında dúzgen kelisiminen tısqarı, Moabta izraillılar menen kelisim dúziwdi Muwsaǵa buyırdı. Bul kelisim tómendegiden ibarat:

² Muwsa pútkil Izrail xalqın bir jerge jıynap, olarǵa bılay dedi: «Jaratqan Iyeniń Mısırda kóz aldınızda faronǵa, onıń barlıq xızmetkerleri menen xalqına ne islegenlerin kórđińiz. ³ Onıń jiberген ullı apatların, belgilerin hám qúdiretli káramatların óz kózińiz benen kórđińiz. ⁴ Degen menen, Jaratqan Iye usı kúnge deyin sizlerge

túsinetuǵın júrek, kóretuǵın kóz hám esitetuǵın qulaq bermedi. ⁵ Ol sizlerdi qırıq jıl shólde alıp júrdi. Sonda sizlerdiń úst kiyimińiz de, ayaq kiyimińiz de tozbadı. ⁶ Jegenińiz nan emes, ishkenińiz sharap yamasa basqa da ótkir ishimlik emes edi. Bulardıń barlıǵın Onıń Qudayıńız Jaratqan Iye ekenin túsiniwıńiz ushın qıldı.

⁷ Usı jerge kelgenimizde, Xeshbon patshası Sixon menen Bashan patshası Og bizlerge qarsı urıs ashtı. Biraq olardı jeńiliske ushıratıq. ⁸ Olardıń jerlerin iyelep, Ruben, Gad urıwlarına hám Menashshe urıwınıń yarımına múlik etip berdik. ⁹ Endi hár bir isińizde tabıslı bolıwıńız ushın, usı kelisim shártlerin muqiyatlı túrde orınladı.

¹⁰⁻¹¹ Búgin hámmeńiz – urıw bashılarıńız, aqsaqallarıńız, qadaǵalawshılarıńız, pútkil Izrail erkekleri, balalarıńız, hayallarıńız hám arańızda jasap atırǵan otınıńızdı shabatıńız hám suwıńızdı tasiytuǵın kelgindiler Qudayıńız Jaratqan Iyeniń aldında turıpsız. ¹² Búgin Qudayıńız Jaratqan Iyeniń sizler menen dúzetuǵın kelisiminiń kúshke miniwi ushın, onı ant ishıp tastıyıqlaw ushın usı jerde turıpsız. ¹³ Solay etip, Ol ata-babalarıńız Ibrayımǵa, Ísaqqa hám Yaqıppa ant ishıp, sizlerge wáde bergenindey, búginnen baslap, Ol sizlerdi Óz xalqı etip belgilesin hám sizlerdiń Qudayıńız bolsın. ¹⁴⁻¹⁵ Mine, Jaratqan Iye ant penen dúzetuǵın kelisimin usı jerde bizler menen birge Onıń aldında turǵan tek ǵana sizler menen emes, al ele dúnyaǵa kelmegen áwladlarıńız benen de dúzip atır.

¹⁶ Mısırda qalay jasaǵanıwızdı, basqa xalıqlardıń jerlerinen qalay ótip kelgenimizdi ózlerińiz de bilesiz.

¹⁷ Olardıń aǵashtan, tastan, gúmishten hám altınnan islengen jerkenishli butların kórdińiz. ¹⁸ Abaylı bolıńlar, sizlerdiń arañızda sol xalıqlardıń qudaylarına tabınıw ushın, Qudayımız Jaratqan İyeden júz buratuǵın erkek yamasa hayal, tiyre yamasa urıw bolmasın. Arañızda bunday záhár hám ashshı miywe beretuǵın tamır bolmasın. ¹⁹ Arañızda hesh bir adam usı kelisimdegi náletlerdi esitip turıp, kewlinde: „Óz qálewim boyınsha jasasam da, baxıtlı bolaman“, – dep oylamasın. Bunday pikir hámmeńizdiń basınızǵa apat alıp keledi. ²⁰ Jaratqan İye bunday adamdı keshirmeydi. Jaratqan İyeniń ǵázebi hám qızǵanıshı ol adamǵa qarsı lawlap janadı. Usı kitapta jazılǵan barlıq náletler onıń basına jawıp, Jaratqan İye onıń atın jer júzinen óshirip taslaydı. ²¹ Usı Nızam kitabında jazılǵan kelisimdegi barlıq náletler boyınsha, Jaratqan İye onı Izrail urıwlarınıń arasınan jazalaw ushın ayırıp aladı.

²² Keleshek áwladlar, balalarıńız hám uzaq elden kelgen jat jerli adamlar Jaratqan İyeniń usı elge jibergen apatların hám keselliklerdi kóredi. ²³ Pútkil eldi otlı kúkirt hám duz kúydirip taslaydı. Jerge hesh nárese egip te bolmaydı, hesh nárese ósip te shıqpaydı, hesh qanday shóp te kógermeydi. Elińiz Jaratqan İyeniń lawlaǵan ǵázebinen jer menen jeksen bolǵan Sodom, Gomora, Adma hám Seboyım syyaqlı bolıp qaladı. ²⁴ Pútkil xalıqlar: „Jaratqan İye bul elge ne ushın bunday qıldı? Bunday ǵázeptiń tógiliwiniń sebebi nede eken?“ – deydi. ²⁵ Sonda olarǵa mınaday juwap boladı: „Bul xalıq ata-babalarıńızın Qudayı Jaratqan İyeniń kelisiminen bas tarttı. Jaratqan

Iye olardı Mısırdan alıp shıqqanda, olar menen usı kelisimde dúzgen edi. ²⁶ Olar ózleri tanımaǵan, Jaratqan İye ózlerine úles qılıp bermegen basqa qudaylarǵa xızmet etip, tabınıp ketti. ²⁷ Sol sebepli Jaratqan İyeniń ǵázebi qaynap, usı kitapta jazılǵan barlıq náletlerdi usı elge jawdırdı. ²⁸ Ol qattı ashıwlanıp, kúshli ǵázebi menen olardı óz elinen suwırıp alıp, búgin kórip turǵanıńızday, basqa elge ılaqtırıp jiberdi. Olar búginge deyin sol ellerde jasap atır“.

²⁹ Jasırın qılmıslar Qudayımız Jaratqan İyege tiyisli. Biraq ashılǵan qılmıslardı usı nızamnıń shártleri boyınsha jazalaw máńgige bizlerge hám urpaqlarımızǵa tapsırılǵan».

Qayta tikleniwdiń hám jarılqawdıń shártleri

30 ¹ «Men sizlerge aytqan usı barlıq jarılqawlar yamasa náletler basınızǵa túskende, Qudayınız Jaratqan İye sizlerdi tarqatıp jibergen xalıqlardıń arasında usıları esinińizge túsiresiz. ² Sol waqıtta búgin sizlerge buyırǵanımday, sizler hám urpaqlarıńız Qudayınız Jaratqan İyege qaytıp, shin júreǵiniz hám jan-tánińiz benen Oǵan qulaq salsańız, ³ Qudayınız Jaratqan İye sizlerge rehım qılıp, burıńı abadansılıǵınızdı tikleydi. Sizlerdi arasına tarqatıp jibergen xalıqlardıń ishinen qaytadan jıynap aladı. ⁴ Dúnyanıń basqa shetine súrgin bolsańız da, Qudayınız Jaratqan İye sizlerdi jıynap, qaytarıp alıp keledi. ⁵ Sizlerdi ata-babalarıńızdıń múlik etip alǵan eline alıp keledi. Sol jerdi múlik etip alǵanıńızda, Qudayınız Jaratqan İye sizlerge jaqsılıq alıp keledi hám sizlerdi ata-babalarıńızdan

da góre kóbeytedi. ⁶ Sizlerdiń hám urpaqlarıńızdıń júreklerin ózgetedi. Sonda Onı shın júregińiz hám jan-tánińiz benen súyip, ómirge iye bolasız. ⁷ Qudayıńız Jaratqan Iye barlıq náletlerdi sizlerdi jek kórip, quwdalağan dushpanlarıńızdıń ústine jawdıradı. ⁸ Sizler Jaratqan Iyeniń sózine jáne qulaq salıp, búgin men sizlerge berip atırğan buyırıqlardıń hámmesine ámel qılasız. ⁹ Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerdi qol urğan hár bir isińizde tabıslı qıladı. Sizler úbirli-shúbirli bolasız, mallarıńız kóbeyedi hám jerlerińizdiń ónimi mol boladı. Jaratqan Iyeniń ata-babalarıńızdan qanshelli kewli tolğan bolsa, sizlerden de sonshelli kewli toladı hám sizlerdi tabısqa eristiredi. ¹⁰ Biraq Qudayıńız Jaratqan Iyege qulaq salıń, usı Nızam kitabında jazılğan Onıń buyırıqlarına, qaǵıydalarına ámel qılıp, shın júregińiz hám jan-tánińiz benen Jaratqan Iyege qaytıń.

¹¹ Búgin men sizlerge berip atırğan buyırıq sizler ushın qıyın emes yamasa sizler jetip bara almaytuǵınday uzaqta emes. ¹² Sizler: „Bizler buyırıqtı tıńlap, onı orınlawımız ushın, kim aspanǵa shıǵıp, onı alıp keledi?“ – dep aytatuǵınday, ol aspanda emes. ¹³ Sizler: „Bizler buyırıqtı tıńlap, onı orınlawımız ushın, kim teńizdiń arǵı jaǵına barıp, onı alıp keledi?“ – dep aytatuǵınday, ol teńizdiń arǵı jaǵında da emes. ¹⁴ Kerisinshe, Qudaydıń sózi sizlerge júdá jaqın, orınlawıńız ushın, ol sizlerdiń awzıńızda hám júregińizde.

¹⁵ Mine, búgin men sizlerdiń aldıńızǵa ómir menen iygilikti, ólim menen jawızlıqtı qoyıp atırman. ¹⁶ Búgin men sizlerge Qudayıńız Jaratqan Iyeni súyiwdi, Onıń jolı menen júriwdi,

buyırıqlarına, qaǵıydalarına hám nızamlarına ámel qılıwdı buyıraman. Sonda sizler aman jasaysız, kóbeyesiz hám múlik etiw ushın baratırğan elde Qudayıńız Jaratqan Iye sizlerdi jarılqaydı.

¹⁷ Biraq, eger de sizler júregińizdi basqa jaqqa burıp, bularǵa qulaq salmay, joldan azǵırılsańız hám basqa qudaylarǵa tabınıp, xızmet etseńiz, ¹⁸ onda sizlerge sózsiz joq bolatuǵınıńızdı bildiremen. Iordan dáryasınan ótip, múlik etip alatıǵın elde kóp jasamaysız.

¹⁹ Búgin men sizlerge ómir yamasa ólimdi, jarılqaw yamasa náletti tańlaw múmkinshiligin berdim. Buǵan aspan menen jerdi sizlerge qarsı gúwa etip qoyaman. Ómirdi tańlań, sonda sizler de, balalarıńız da jasaysız. ²⁰ Qudayıńız Jaratqan Iyeni súyiń, Onıń sózine qulaq salıp, Oǵan sadıq bolıń. Óytkeni Ol sizlerdiń ómirińizdur. Jaratqan Iye ata-babalarıńız Ibrayım, İsaq hám Yaqıppa beremen, dep ant ishken elde sizlerdiń ómirińiz uzaq boladı».

Eshuaniń Muwsanıń ornına tayınlanıwı

(San 27:15-23)

31 ¹ Muwsa pútkil Izrail xalqına joqarıdaǵı sózlerdi aytıp bolǵannan keyin, ² bılay dedi: «Házir men bir júz jigirma jastaman. Bunnan bılay, men sizlerge basshılıq ete almayman. Onnan qala berse, Jaratqan Iye maǵan: „Iordan dáryasınıń arǵı jaǵına ótpeyseń“, – dep aytqan edi. ³ Sizler Qudayıńız Jaratqan Iyeniń basshılıǵında Iordannıń arǵı jaǵına ótesiz. Ol sol jerde jasaytuǵın xalıqlardı joq qıladı. Sizler olardıń ellerin múlik etip, iyelep alasız. Jaratqan

Iyeniń sózi boyınsha Eshua sizlerge bassılıq qıladı. ⁴Jaratqan Iye amor xalqınıń patshaları Sixon menen Ogtı óltirip, olardıń elin joq qılğanınday, sol xalıqlardı da joq qıladı. ⁵Jaratqan Iye olardı sizlerge táslim qıladı. Olarǵa men sizlerge buyırǵanımday isleńler. ⁶Kúshli hám batır bolıńlar! Olardan qorqıp, seskenip júrmeyler. Óytkeni Qudayınız Jaratqan Iye sizler menen birge baradı. Ol sizlerdi tárk etpeydi hám taslap ketpeydi.

⁷Sonnan keyin, Muwsa Eshuanı shaqırıp alıp, pútkil izraillılardıń aldında oǵan bılay dedi: «Kúshli hám batır bol! Sebebi sen Jaratqan Iye ata-babalarıńızǵa beremen dep ant ishken elge bul xalıq penen birge barasań hám eldi múlik etip, olarǵa sen bere-seń. ⁸Jaratqan Iyeniń Ózi seniń aldında júrip, saǵan yar boladı. Ol seni tárk etpeydi hám taslap ketpeydi. Qorqpa hám qáweterlenbe».

Hár jeti jilda nızamnıń oqılıwı

⁹Muwsa usı nızamdı jazıp, Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın alıp júrgen lebiyli ruwxaniylerge hám Izrail xalqınıń barlıq aqsaqallarına berdi. ¹⁰Keyin Muwsa olarǵa bılay dep buyırdı: «Hár jetinshi jildıń, qarızlar keship jiberiletuǵın jildıń aqırında, Qos bayramında usı nızamdı oqıńlar. ¹¹Qudayınız Jaratqan Iyeniń tańlaǵan jerinde, Onıń aldında jynalǵan pútkil Izrail xalqına usı nızamdı oqıp berıńler. ¹²Barlıq erkeklerdi, hayallardı, balalardı hám qalalarıńızda jasap atırǵan kelgindilerdi jynań. Solay etip, olardıń hár biri onı esitip, úyrenip alsın hám Qudayınız Jaratqan Iyeden qorqsın. Usı nızamnıń barlıq sózlerin muqıyatlı túrde orınlasın. ¹³Nızamdı bilmeytuǵın

urpaqlarıńız da esitsin. Solay etip, sizler múlik etetuǵın Iordan dáryasınıń arǵı jaǵındaǵı elde, olar ómiri dawamında Qudayınız Jaratqan Iyeden qorqıwdı úyrensin».

Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergен еń соңǵı buyırǵı

¹⁴Jaratqan Iye Muwsaǵa: «Seniń ólimiń jaqınlap qaldı, Eshuanı shaqır hám ekewińiz de Ushirasıw shatırına keliń. Men oǵan orınlaytuǵın wazıypaların tapsıraman», – dedi. Muwsa menen Eshua Ushirasıw shatırına barıp turdı. ¹⁵Keyin Jaratqan Iye minara sıyaqlı bult ishinde kórindi. Bult shatırdıń kirer awzınıń aldında turdı. ¹⁶Jaratqan Iye Muwsaǵa bılay dedi: «Jaqında ólip, ata-babalarıńa qosılasań. Al bul xalıq ózleri kiretuǵın elde Maǵan opasızlıq qıladı, sol eldiń qudaylarına erip, xızmet etip ketedi. Olar Mennen bas tartıp, olar menen dúzgen kelisimimdi buzadı. ¹⁷Sonda Men olarǵa gázeplenip, taslap ketemen hám olardan júzimdi jasıraman. Olar basqalarǵa ańsat olja bolıp qaladı. Baslarına sansız qayǵılar hám apatlar kelgen kúni, olar: „Usı qayǵılardıń basımızǵa túsiwi Qudayımız bizler menen birge bolmaǵanı ushın emes pe?“ – deydi. ¹⁸Basqa qudaylarǵa erip, qılǵan jawızlıqları ushın, sol kúni Men sózsiz olardan júzimdi jasıraman.

¹⁹Endi ózlerińiz ushın mına jırdı jazıp alıń, onı izraillılardıǵa úyretiń hám olar yadlap alsın. Solay etip, bul jır izraillılardıǵa qarsı Meniń gúwalıǵım bolsın. ²⁰Men ata-babalarına ant ishkenimdey, olardı sút hám pal aǵıp turǵan jerge alıp kiremen. Olar ishıp-jep toyınıp, semiredi de, basqa

qudaylarǵa eredi hám olarǵa xızmet etip ketedi. Olar Meni kózge ilmey bas tartıp, kelisimimdi buzadı. ²¹ Al baslarına sansız qayǵı hám apatlar túskende, bul jır olarǵa qarsı gúwaliq boladı. Sebebi olardıń áwladları bul jırdı umıtpaytuǵın boladı. Men beremen dep ant ishken elge olardı alıp kelmesimnen aldın, olardıń qanday niyetleri bar ekenin bilemen». ²² Sol kúni Muwsa usı jırdı jazıp alıp, izraillılarǵa úyretti.

²³ Jaratqan Iye Nun ulı Eshuaǵa mınaday buyırıp berdi: «Kúshli hám batır bol! Sen Izrail xalqın Men olarǵa beremen dep ant ishken elge alıp barsañ. Men seniń menen birge bolaman».

²⁴ Muwsa nizamniñ barlıq sózlerin aqırına deyin orama kitapqa jazıp bolǵannan keyin, ²⁵ Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın alıp júrgen lebiylilerge mına buyırıp berdi: ²⁶ «Mına Nizam kitabın alıp, Qudayınıız Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵınıń janına qoyıń. Bul ol jerde sizlerge qarsı gúwaliq bolıp tursın. ²⁷ Sebebi men sizlerdiń qozǵalańshı hám qaysar ekenińizdi jaqsı bilemen. Búgin men sizlerdiń arañızda tiri bolǵanımnıń ózinde Jaratqan Iyege qarsı shıǵıp atırsız, al ólgenimnen keyin, bunnan da beter bolasız. ²⁸ Endi urıwlarıńızdıń barlıq aqsaqalların hám qadaǵalawshıların maǵan shaqırıp kelińler. Olarǵa usı sózlerdi aytayın. Aspan hám jer olarǵa qarsı gúwa bolsın. ²⁹ Meniń ólimimnen soń, sizlerdiń azǵırılıwǵa túsetuǵınıńızdı, sizlerge buyırǵan joldan shıǵıp ketetuǵınıńızdı bilemen. Waqıtıń ótiwi menen baxıtsizlıqqa duşshar bolasız. Óytkeni sizler Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islep, Onıń gázebin keltiresiz».

Muwsanıń jırı

³⁰ Sonnan keyin, Muwsa pútkil Izrail jámiyetine mına jırdı aqırına deyin aytıp berdi:

32 ¹ «Háy, aspan, qulaq sal, men aytayın,

Háy, jer júzi awzımnan shıqqan sózlerdi tıńla!

² Tálimim jawınday jawsın, Sózlerim shıq yańlı tússin, Maysa shóplerge túsken jawın tamshısında,

Ot-shóplerge quyatuǵın mol jawınday bolsın.

³ Jaratqan Iyeniń atın járiyalayman, Maqtańlar Qudayımızdıń ullılıǵın!

⁴ Ol meniń qorǵawshı jartasımdur, Onıń isleri minsizdur, Barlıq jolları ádildur. Nahaqlıq qılmaytuǵın sadıq Qudaydur.

Ol ádil hám haqıyqatdur.

⁵ Biraq bul buzıq hám turaqsız áwlad,

Oǵan sadıq qalmanı.

Sonıń ushın, Onıń balaları emesdur.

Bul olardıń shermendeligidur.

⁶ Jaratqan Iyeniń jaqsılıǵın usılay qaytarasız ba,

Háy, aqmaq hám aqlısız xalıq?

Ol sizlerdi jaratıp, pishim bergen, Ákeńiz bolǵan Jaratıwshıńız emes pe?!

⁷ Áyyemgi zamandı esleń,

Ótken urpaqlardı oylań,

Ákeńizden sorań, ol sizlerge aytıp berer,

Ǵarrılar sizlerge bayanlap berer.

- 8 Quday Taala xalıqlarǵa úles
jerlerin berip,
Adamzattı milletlerge bólip
tarqatqanda,
Xalıqlardıń shegaraları,
Iláhiy barlıqlardıń* sanına qaray
belgilendi.
- 9 Al Jaratqan İyeniń úlesi Óz
xalqıdur,
Yaqıp urpaǵı Onıń payma túsken
múlkidur.
- 10 Jaratqan İye Izraildı shólden,
Ízǵırǵan qula dúzden tawıp aldı,
Onı orap alıp, ǵamxorlıq qıldı,
Kóziniń qarashıǵınday etip
qorǵadı.
- 11 Inidegilerin oyatıp atırǵan,
Óz palapanların dógereklep
aylangan,
Qanatların jayıp, palapanların
kótergen,
Qanatları ústinde olardı alıp
júrgen búrkittetey,
- 12 Jaratqan İye jalǵız Ózi Izraildı alıp
júrdi,
Jat qudaydıń hesh qanday
járdemisiz.
- 13 Izraildı jerdiń tawlı úlkesine
otırǵızdı,
Atızdıń ónimi menen toydırdı.
Onı jartastan aqqan pal menen,
Tashı jerden shıqqan záyıtın mayı
menen támiyinledi.
- 14 Sıyırlardıń qatıǵı, eshkilerdiń súti
menen,
Semiz qozılar, Bashannıń eń jaqsı
qoshqar hám tekeleri menen,
Eń sapalı biyday menen onı
támiyinledi.
- Júzimnen islengen qızıl qanday
sharabınan ishkiydi.
- 15 Eshurun^a semirdi de, ójetlenip
tepkilendi,
Qarnı toydı hám may baylap,
jiltırap ketti,
Ózin jaratqan Qudaydı taslap
ketip,
Qutqarıwshı Jartasın mensinbedi.
- 16 Basqa qudaylarǵa tabınıp,
Qudaydıń qızǵanıshın oyattı,
Jerkenishli butları menen Onı
ǵázepke mindirdi.
- 17 Olar quday bolmaǵan jinlerge,
Ózleri tanımaǵan basqa
qudaylarǵa,
Ata-babaları qorqpaǵan, keyin
payda bolǵan,
Taza qudaylarǵa qurbanlıq berdi.
- 18 Seni tuwǵan Jartastı eslemediń,
Seni dúnyaǵa keltirgen Qudaydı
umıtıp kettiń.
- 19 Jaratqan İye bulardı kórip, olardan
júz burdı,
Óytkeni Óz ul-qızları Onıń
ǵázebine tiydi.
- 20 Ol bılay dedi: „Bul xalıqtan júzimdi
jasıraman,
Olardıń aqıbeti ne bolatuǵının
köremen.
Sebebi olar turaqsız násil, opasız
balalardur.
- 21 Olar quday bolmaǵan butları
menen,
Meniń qızǵanıshımdı oyattı,
Jaramsız butları menen Meniń
ǵázebime tiydi.
Men de xalıq bolmaǵan bir xalıq
penen,

a 32:15 Eshurun – Izrail xalqına berilgen basqa atama bolıp, «Ádil» degen mánisti beredi.

- Olardıń qızǵanıshın oyataman.
Aqılsız bir xalıq penen, olardıń
ǵázebine tiyemen.
- 22 Sebebi sizlerge qarsı ǵázebim ottay
lawlap,
Óliler mákanınıń túpkirine deyin
janıp ketti,
Ol jer júzin hám onıń ónimlerin
kúydirep joq etedi,
Tawlardıń negizgi tırnaqların
jandırap jiberedi.
- 23 Olardıń basına apat jawdıraman,
Oqlarımıdı olarǵa qarsı tolıq
jumsayman.
- 24 Ashlıq olardıń dińkesin qurtadı,
Ísitpa keselligi janıp kúydiredi,
Oba olardıń janın aladı.
Jırtqısh haywanlardı jiberemen
olarǵa qarsı,
Jer bawırlawshılar záhárin
shashadı.
- 25 Kóshelerde jigit hám qızlardı qılısh
óltiredi,
Úylerinde qorqınısh biylik qıladı,
Emiziwli bala da, aq shashlı
ǵarrılar da aman qalmaydı.
- 26 Olardı tas-talqan eter edim,
Adamlardıń arasınan olardıń
atların óshirip taslar edim.
- 27 Biraq dushpanlar maqtanıp
júrmesin,
Olar naduris túsinbesin, dedim.
Bulardıń barlıǵın islegen Jaratqan
Iye emes,
Bizler ózlerimiz jeńiske eristik, –
dep oylamasın dedim“.
- 28 Izrail aqılın joytqan xalıqdur,
Olarda hesh qanday sezim joqdur.
- 29 Qánekey, olarda aql bolǵanda,
túsiner edi,
Aqibeti ne bolatuǵının biler edi!
- 30 Qorǵawshı Jartası olardı
satpaǵanda,
Jaratqan Iye Óz xalqın jawǵa
táslim etpegende,
Dushpannıń bir adamı mıń
izraillını quwa alar ma edi?
Eki adamı on mıń adamdı quwǵın
qıla alar ma edi?
- 31 Hátteki, moyınlaydı
dushpanlarımız,
Jartasımızdıń uqsamaytuǵının
olardıń jartasına.
- 32 Olardıń júzim shaqaları Sodom
shaqasınan,
Baǵları Gomora baǵlarınandur.
Júzim miyweleri záharge tolı,
Ashshıdur júzim solqımları.
- 33 Sharapları jılannıń záhári,
Kobranıń óltiretuǵın uwıdur.
- 34 Jaratqan Iye bilay deydi:
„Izrail dushpanlarınıń
jawızlıqların dizip qoydım,
Olardı jazalaw ushın, ǵáziyneme
mórlep qoydım.
- 35 Ósh alıw Meniń qolımda, sazayın
Ózim beremen,
Waqtı kelgende, olardıń ayaqları
tayadı,
Jaqındur olardıń qulaytuǵın kúni,
Jaza kúni júdá jaqın qaldı“.
- 36 Jaratqan Iye Óz xalqınıń huqıqın
qorǵaydı,
Olardıń kúshi hálsizlenip,
Elde qul hám erkli adamlardıń
aman qalmaǵanın kórgende,
Olarǵa janı ashıydı.
- 37 Sonda Jaratqan Iye Óz xalqına
bilay deydi:
„Isengen qudaylarıńız qay jerde?
Sizlerdiń pana tapqan jartasıńız
qáne?‟

- 38 Qurbanlıqlarınızdıń mayın jegen,
Ishimlik sadaqalarınızdı ishken,
Qayaqta sol bir qudaylarınız?
Endi olar kelip, sizlerge járdem
bersin!
Sizlerdi solar qorgásın!
- 39 Bilip qoyıńlar, jalǵız Men
Qudayman,
Mennen basqa quday joqdur!
Óltiretuǵın da, tiriltetuǵın da Men,
Jaraqatlaytuǵın da, shıpa
beretuǵın da Men bolaman.
Hesh kim Meniń qolımnan
qutqara almas.
- 40 Qolımdı aspanǵa kóteremen,
Máńgi tiriligim haqı ant ishemen:
- 41 Men jaltıladaǵan qılıshımdı
qayrayman,
Ádillik ornatiw ushın, onı qolıma
alaman,
Solay etip, dushpanlarımnan ósh
alaman,
Meni jek kórgenlerdi jazalayman.
- 42 Oqlarımıdı qan menen más etemen,
Qılıshımdı et penen toydıraman.
Ólikler hám tutqınlardıń qanı
aǵadı,
Dushpan basshılarınıń basları
kesiledi“.
- 43 Háy, xalıqlar, Onıń xalqın
qutlıqlańlar,
Óytkeni Ol qullarınıń qanınıń
qunın talap qılar.
Dushpanlarınan ósh alıp,
Óz xalqınıń jerin pákler».

44 Muwsa Nun ulı Eshua menen birge kelip, usı jirdı xalıqqa aytıp berdi.

45 Muwsa usı sózlerdiń hámмесin pútkil Izrail xalqına aytıp bolǵannan keyin, 46 olarǵa bılay dedi:

– Búgin men sizlerge jetkergen usı sózlerdiń hámмесin júregińizde saqlań. Usı nızamnıń barlıq sózlerin muqiyatlı túrde orınlań, dep balalarınızǵa buyırın. 47 Bular bos sózler emes, al sizlerdiń ómirińizdur. Iordan dáryasınan ótip, múlik etetuǵın elde usı sózlerdiń sayasında sizlerdiń ómirińiz uzaq boladı.

Muwsanıń Nebo tawına shaqırılıwı

48 Jaratqan Iye sol kúni Muwsaǵa bılay dedi:

49 – Erixonıń qarsısındaǵı Moab elindegi Abarim tawlarınıń biri bolǵan Nebo tawına shıq. Sol jerden Men Izrail xalqına múlik etip berip atırǵan Qanan jerine qara. 50 Ájaǵań Xaron Hor tawında ólip, ata-babalarına qosılǵanı siyaqlı, sen de usı tawǵa shıǵıp, óleseń hám ata-babalarıńa qosılasań. 51 Sebebi ekewińiz de Zin shólinde, Qadeshtegi Meriba suwlarında izraililardıń aldında Maǵan opasızlıq qılıp, muxaddesligimdi tán almadıńız. 52 Sonıń ushın, sen Men Izrail xalqına berip atırǵan jerdi tek uzaqtan kóreseń, biraq oǵan kirmeyseń.

Muwsanıń Izrail urıwlarına pátiya beriwi

33 1 Qudaydıń adamı Muwsa óliminen aldın izraililarga aq pátiyasın berip, 2 bılay dedi:

«Jaratqan Iye Sinay tawınan keldi,
Seirden Óz xalqına quyashtay
kóterildi,

Paran tawınan nur shashtı.
On mıńday perishte menen birge
keldi,

Onı qolında lawlaǵan ot bar edi.

- ³ Awa, Jaratqan Iye Óz xalqın súyedi,
Ózine baǵışlangan barlıq
adamlardı qorǵaydı.
Olar Jaratqan Iyenıń ayaqlarına
bas uradı,
Hám Onıń sózlerin qabıllaydı.
- ⁴ Muwsanıń bizlerge bergen nızamı,
Yaqp jámiyetiniń bahalı mülki
boldı.
- ⁵ Izraıldnıń urıwları hám basshıları
bir jerge jıynalǵanda,
Jaratqan Iye Eshurunıń patshası
boldı».
- ⁶ Muwsa Ruben urıwı haqqında bı-
lay dedi:
«Ruben urıwı jasasın, ólmesin,
Xalqınıń sanı az bolsa da, aman
bolsın».
- ⁷ Muwsa Yahuda urıwı haqqında
mınalardı ayttı:
«Yahudanıń páriyadın esit,
Jaratqan Iye,
Onı basqa urıwlar menen birlestir.
Ol óz qolları menen ózin qorǵap
atır,
Dushpanlarına qarsı oǵan
járdemshi bol».
- ⁸ Ol Lebiy urıwı haqqında bılay dedi:
«O, Jaratqan Iye, Seniń Urim hám
Tummim^a
Sadıq qulıń Lebiy ushındur.
Massada onı sinap kórdiń,
Meriba suwlarında onıń menen
tartıstıń.
- ⁹ Ol ata-anasınan, aǵa-inisinen,
Óz balalarınıan góre, Seni joqarı
qoydı.
- Seniń buyırqlarınıdı ornıladı,
Kelisimińe sadıq qaldı.
- ¹⁰ Seniń qaǵıydalarınıdı Yaquptıń
urpaqlarına,
Nızamlarınıdı Izrailǵa úyretedi.
Seniń aldında tütetki tütetip,
Qurbanlıq ornında tolıǵı menen
jandırılatuǵın qurbanlıqlar
usınadı.
- ¹¹ Onıń baylıǵın jarılqa, Jaratqan Iye,
Qol urǵan islerinen kewliń tolsın.
Oǵan qarsı shıqqanlardıń
Dushpanlarınıń belin sıdır,
Jawları qayıtıp ayaqqa tura
almasın!»
- ¹² Muwsa Benyamin urıwı haqqın-
da bılay dedi:
«Jaratqan Iyenıń súyiklisi, Onıń
janında qáwip-qátersiz
jasasın,
Jaratqan Iye hámme waqıtta onı
qorǵaydı,
Ol da Jaratqan Iyenıń qushaǵında
tımıshlıq tabadı».
- ¹³ Yusup ushın bılay dedi:
«Jaratqan Iye onıń jerine bersin
bereket,
Aspannan túsetuǵın bahalı shıq
penen,
Jer astı bulaq suwları menen.
- ¹⁴ Jerinde quyashqa toyǵan sapalı
ónim óssin,
Óz máwsiminde miyweler mol
bolsın.
- ¹⁵ Áyyemnen kiyatırǵan tawlardıń eń
jaqsı sıyları menen,
Máńgi tóbeshiklerdiń molshılıǵı
menen,

^a **33:8** *Urim hám Tummim* – bul Qudaydıń erkin biliw ushın arnalǵan taslar bolıp, olardı shek taslaw jolı menen qollanǵan bolıwı múmkin.

16 Jerdiń eń jaqsı ónimi hám hár bir nársesi menen,
Putá ishinde Kóringenniń^a
miyimi menen
berektilensin.
Yusup urpaǵınan bolǵan
adamlarǵa,
Tuwısqanlarınıń arasında basshı
bolǵan Yusupke usı bereket
jawsın.

17 Birinshi tuwılǵan buǵa sıyaqlı
qúdiretlidur ol,
Shaqları jabayı buǵanıń shaqları
yańlı.
Onıń bir shaqı Efrayımınń on mın
adamı,
Ekinshi shaqı Menashsheniń
mınlaǵanı.
Yusup usı shaqları menen
xalıqlardı súzedi,
Jer júzindegi xalıqlardı quwadı».

18 Ol Zebulon hám Issaxar urıwı
haqqında bılay dedi:

«Háy, Zebulon jolǵa shıqqanıńda
quwanışqa bólen,
Issaxar, sen shatırlarında shadlan!

19 Olar basqa xalıqlardı tawǵa
shaqıradı,
Ol jerde maqul bolatuǵın
qurbanlıqlardı shaladı.
Olar teńizlerdiń molshılıǵı menen,
Teńiz jaǵasınıń baylıǵı menen
azıqlanar».

20 Muwsa Gad urıwı haqqında bı-
lay dedi:
«Gadtıń jerin keńeytken Qudayǵa
alǵıs aytırıń!
Gad arıslan sıyaqlı óz jerinde
jasaydı,

Oljasınıń qol hám basların
bóleklep taslaydı.

21 Ol ózi ushın jerdiń jaqsısın
tańladı,
Basshımın úlesi oǵan berildi.
Xalıqtıń basshıları jıynalǵanda,
Ol orınladı Izrail xalqı menen
birge,
Jaratqan Iyeniń ádil erkin hám
Onıń húkimlerin».

22 Muwsa Dan urıwı haqqında bı-
lay dedi:

«Dan jas arıslanǵa megzer,
Ol Bashannan sekirip shıǵar».

23 Naftaliy urıwı haqqında bılay dedi:

«Háy, Jaratqan Iyeniń oń jaǵına
shıqqan,

Onıń jarılqawına tolıp turǵan
Naftaliy!

Sen batıs penen qublalı múlik
etip alasań».

24 Ol Asher haqqında bılay dedi:

«Basqa urıwların ishinde Asher
eń kóp jarılqanǵanıdur,
Tuwısqanlarınıń ishindegi eń
súyikli bolsın.

Onıń jeri záytún aǵashına bay
bolsın.

25 Dárwazańnıń támbileri temir hám
qoladan bolıp,
Ómiriń boyı qáwipsiz jasa».

26 «Háy, Eshurun, Qudayımızǵa
megzes hesh kim joqdur,
Ol saǵan járdem beriw ushın
aspannan,
Bultlar ústinde keler saltanatı
menen.

^a 33:16 Shıǵ 3:1-6.

- 27 Ázelden bar bolǵan Quday seniń panańdur,
 Seni Ol Óziniń máńgilik
 qollarında alıp júrer.
 Dushpanlarıńdı aldınnan quwıp
 shıǵarıp,
 Saǵan: „Olardı qırıp tasla!“ – dep
 aytadı.
- 28 Solay etip, Izrail qáwip-qátersiz
 jasaydı,
 Yaqıptıń mákanı aman boladı,
 Dán hám sharap elinde mol
 boladı,
 Aspannan onıń jerine shıq túsedı.
- 29 Izrail, sen qanday baxıtlısań!
 Saǵan megzeytuǵın bar ma ózi?
 Sen Jaratqan Iye qutqarǵan
 xalıqsań.
 Jaratqan Iye seni qorǵaytuǵın
 qalqandur,
 Jeńis beretuǵın seniń qılıshıńdur.
 Dushpanlarıń sennen aybınadı,
 Sen olardıń arqasın basıp,
 ezeseń».

Muwsanıń ólimi

34 ¹ Sonnan keyin, Muwsa oy-
 pathıqtıń Moabqa tiyisli bó-
 leginen Erixa qalasına qarsı jaylasqan
 Nebo tawına, Pisga tawınıń tóbesine
 shıqtı. Jaratqan Iye oǵan pútkil eldi
 kórsetti: arqadaǵı Dan qalasına deyin
 sozilǵan Gilad jerin, ² pútkil Naftaliy
 jerlerin, Efrayım hám Menashshe jer-
 lerin, batıstaǵı teńizge deyin sozilǵan
 pútkil Yahuda jerlerin, ³ qubladaǵı
 Negebti hám tegislikti. Bul Soar qa-
 lasına deyin sozilǵan Palma qalası

dep atalǵan Erixa tegisligi. ⁴ Keyin
 Jaratqan Iye Muwsaǵa: «Ibrayımǵa,
 Ísaqqa hám Yaqıppa: „Seniń urpa-
 ǵıńa beremen“ dep ant ishken el usı
 boladı. Mine, usı eldi kózleriń menen
 kóriwge múmkinshilik berdim, biraq
 sen ol jerge kirmeysen», – dedi.

⁵ Solay etip, Jaratqan Iyeniń aytqanı-
 day, Onıń qulı Muwsa sol Moab elinde
 qaytı boldı. ⁶ Jaratqan Iye onı Beyt-Pe-
 orǵa qarama-qarsı jaylasqan Moabtaǵı
 oypathıqqa kómdi. Muwsanıń qábiri qay
 jerde ekenligin búginge deyin hesh kim
 bilmeydi. ⁷ Muwsa qaytı bolǵanda, bir
 júz jigirma jasta edi. Degen menen, onıń
 kózi de hálisizlenbegen, kúsh-ǵayratı da
 qaytpaǵan edi. ⁸ Izraillılar oypathıqtıń
 Moabqa tiyisli bóleginde Muwsanı joq-
 lap otız kún aza tuttı.

Keyin Muwsa ushın azalaw kúnleri
 tamam boldı. ⁹ Nun ulı Eshua dana-
 lıq ruwxı menen tolǵan edi. Óytkeni
 Muwsa óliminen aldın oǵan qolların
 qoyıp, onı jolbasshı etip tayınlaǵan edi.
 Izraillılar oǵan qulaq salıp, Jaratqan
 Iyeniń Muwsa arqalı bergen buyırıq-
 larına ámel qıldı.

¹⁰ Izrailda sol kúnnen búginge de-
 yin, Muwsaǵa uqsaqan payǵambar
 bolmadı. Sebebi Jaratqan Iye Muwsa
 menen júzbe-júz kórisip, sóylesetu-
 ǵın edi. ¹¹ Jaratqan Iye onı Mısırdá
 faraonǵa, onıń xızmetkerlerine hám
 pútkil Mısır xalqına Óz káramat hám
 belgilerin kórsetiw ushın jibergen edi.
¹² Muwsa pútkil Izrail xalqınıń kóz al-
 dında qúdiretli, ullı hám qorqınıshlı
 isler islegen edi.

Eshua kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Eshua kitabında Izrail xalqınıń tariyxı sóz etilip, onda Tawrattaǵı waqıyalar dawam etedi. Izrail xalqı Qudaydıń Ibrayımǵa wáde etken jerine, yaǵnıy Qanan jerine kirip, onı iyelep baslaydı. Bul kitapta tek ǵana tariyxıy dáliller emes, al Qudaydıń Óz xalqı menen bolǵan janlı múnásibeti, wádelerine sadıqlıǵı, biyopa xalqına kórsetken miyirmansılıǵı sóz etiledi.

Kitaptıń bas qaharmanı Nun ulı Eshua boladı. Muwsanıń óliminen soń Eshua Izrail xalqınıń jolbashısı etip tayınlangan edi. Eshua degen at «Jaratqan Iye qutqaradı» degen mánini bildiredi. Kitaptıń usı at penen atalıwı da qurıdan-qurı emes, sebebi Qudaydıń Ózi xalqın dushpanlarınan qutqarıp, sansız sawashlarda olarǵa jeńis baǵıshlaydı. Jeńis áskeriy kúsh hám aqıl arqalı emes, al Qudayǵa bolǵan isenim hám Onıń sózine boysınıw arqalı bolǵanın Izrail xalqı óz tájiriybesinen bilip aladı.

Kitaptıń basında Eshua Izrail xalqın Qanan jerine alıp kirgeni hám onıń kóp jerlerin iyelep alǵanı haqqında sóz etiledi (1–12 baplar).

Kitaptıń bul bóliminde kóp káramatlar tuwrısında ayıladı. Mısalı, Erixo qalasına qarsı sawashta Qudaydıń qúdireti menen qala diywalları qulaydı, Gibon qalasına qarsı sawashta Quday aspannan iri tas burshaq jawdırıp, dushpan áskerlerin ezedi hám quyashtı bir orında toqtatıp taslaydı.

Kitaptıń dawamında Qanan jerleri Izrail urıwlarına bólistirip beriliwi haqqında sóz etiledi (13–25 baplar). Izrail xalqınıń Ruben, Gad urıwları hám Menashshe urıwınıń yarımı Iordan dáryasınıń shıǵısındaǵı jerlerge ornasıp alǵan edi. Eshua Iordan dáryasınıń batısındaǵı jerlerdi qalǵan toǵız urıw hám Menashshe urıwınıń ekinshi yarımına bólistirip beredi. Lebiy urıwı Qudaydıń xızmetinde bolǵanı ushın, olarǵa basqa urıwlar qatarı jerden úles berilmeydi. Jerden úles beriwdiń ornına, Eshua lebiylilerge barlıq el boylap jasawı ushın qala hám awıllardı ajratıp beredi. Aradan biraz jıllar ótkennen soń, ómiriniń sońǵı demlerinde Eshua xalıqtı Qudayǵa sadıq bolıwǵa, jalǵız Oǵan sıynıwǵa jáne shaqıradı.

Jaratqan Iyeniń Eshuaǵa bergen buyırǵı

1 ¹ Jaratqan Iye Óz qulı Muwsanıń óliminen soń, onıń járdemshisi Nun ulı Eshuaǵa bilay dedi:

² – Meniń qulım Muwsa óldi. Qánekey, endi sen pútkil xalıq penen birge Iordan dáryasın kesip ótip, Men sizlerge, yaǵnıy Izrail xalqına beretuǵın elge kirińler. ³ Muwsaǵa aytqanımday, ayaǵıńız tiygen barlıq jerlerdi sizlerge beremen. ⁴ Sizlerdiń jer shegarańız qubladaǵı shólden arqadaǵı Lebanonǵa deyin, shıǵıstaǵı ullı Evfrat dáryasınan pútkil xetlerdiń eli arqalı batıstaǵı Jer Orta teńizine deyin sozılǵan boladı. ⁵ Ómiriń boyı hesh kim saǵan qarsı tura almaydı. Muwsa menen birge bolǵanımdı sıyaqlı, Men seniń menen de birge bolaman. Seni hesh qashan qaldırmayman hám taslap ketpeymen.

⁶ Kúshli hám márt bol. Sebebi Men ata-babalarına beremen dep ant ishken jerdi bul xalıq iyelewi ushın, sol jerdi olarǵa sen alıp bereseń. ⁷ Tek kúshli hám júdá márt bolıp, qulım Muwsanıń saǵan buyırǵan pútkil Nızamın muqiyatlı túrde orınla. Qay jerge barsań da, tabısqa iye bolıwıń ushın, bul Nızamnan uzaqlama hám onnan ya ońǵa, ya solǵa awıp ketpe. ⁸ Nızam kitabında jazılǵan sózlerdi awzıńnan túsirme. Onda jazılǵanlardıń barlıǵın tolıq orınlaw ushın, ol haqqında kúni-túni oy juwırtıp júr. Sonda sen tabısqa iye bolıp, maqsetińe erisesen. ⁹ Saǵan kúshli hám márt bol demegen be edim? Qorqpa hám ruwxıńdı túsirme. Óytkeni Qudayıń Jaratqan Iye sen baratuǵın hár bir jerde seniń menen birge boladı.

Eshuanıń xalıqqa bergen buyırǵı

¹⁰ Solay etip, Eshua xalıq qadaǵalawshılarına bilay dep buyırdı:

¹¹ – Ordanı aralap shıǵıp, xalıqqa mına buyırıqtı berińler: «Ózlerińizge azıq-awqat tayarlańlar. Sebebi Qudayıńız Jaratqan Iyeniń sizlerge beretuǵın jerine kirip, onı menshik etip iyelewińiz ushın, úsh kúnnen soń, Iordan dáryasın kesip ótesizler».

¹² Al Eshua Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwıńnıń yarımına bilay dedi:

¹³ – Jaratqan Iyeniń qulı Muwsanıń: «Qudayıńız Jaratqan Iye bul jerdi sizlerge berip, sizlerdi tınıshlıqqa eristiredi», – degen sózlerin eske túsiřińler. ¹⁴ Sizlerdiń hayallarıńız, balalarıńız hám mallarıńız usı jerde, yaǵnıy Iordan dáryasınıń shıǵısında, Muwsanıń sizlerge bergen jerinde qalsın. Biraq sizler, yaǵnıy pútkil jawıngerler qurallanıp, tuwısqanlarıńızdan aldın dáryanı kesip ótińler hám olarǵa járdem berińler. ¹⁵ Jaratqan Iye sizlerdi tınıshlıqqa eristirgeni sıyaqlı, olardı da tınıshlıqqa eristiredi. Olar Qudayıńız Jaratqan Iyeniń beretuǵın jerin múlik etip alǵannan soń, sizler de múlik etip alǵan jerińizge, Jaratqan Iyeniń qulı Muwsanıń Iordan dáryasınıń shıǵısındaǵı sizlerge bergen jerine qayıp, usı jerge ornalasıńlar.

¹⁶ Olar Eshuaǵa bilay dep juwap berdi:

– Bizlerge buyırǵanlarıńnıń hámme sin orınlaymız. Qay jerge jiberseń de, baramız. ¹⁷ Hár bir nársede Muwsanıń sózine boysınǵanımdı sıyaqlı, seniń sózińe de boysınamız. Muwsa menen birge bolǵan Qudayıń Jaratqan Iye seniń menen de birge bolsın. ¹⁸ Sózińe qarsı

shıqqan hám qanday da bir buyırǵına boysınbaǵan adamǵa ólim jazası beriledi. Tek sen kúshli hám márt bol.

Raxab hám jansızlar

2¹ Nun ulı Eshua Shittimnen jasırın túrde eki jansızdı jiberip atırıp, olarǵa:

– Barıp, Qanan jerin, ásirese Erixonı kózden ótkizińler, – dedi. Solay etip, jansızlar jolǵa shıǵıp, Raxab degen buzıq hayaldıń úyine keldi hám sol jerde qonıp qaldı.

²Sonda Erixo patshasına: «Elimizdi kózden ótkiziw ushın, usı túni Izrail xalqınan adamlar keldi», – degen xabar jetti. ³Sonlıqtan Erixo patshası Raxabqa: «Seniń úyińe kelgen sol adamlardı shıǵarıp ber. Sebebi olar elimizdi kózden ótkiziw ushın kelgen», – degen xabar jolladı. ⁴Al eki adamdı jasırıp qoyǵan Raxab:

– Sol adamlardıń maǵan kelgeni iras. Biraq men olardıń qay jerli ekenin bilmegen edim. ⁵Gewgim túspesten burın, qala dárwazası jabılayın dep atırǵanda, olar shıǵıp ketti. Olardıń qay jaqqa ketkenin bilmeymen. Izlerinen dárhal ketseńiz, jetip alasızlar, – dedi. ⁶Negizinde hayal sol adamlardı tamnıń tóbesine shıǵarıp, ol jerge jayıp qoyılǵan zıǵır bawlarınıń astına jasırǵan edi. ⁷Al patshanıń adamları bolsa, jansızlardı Iordan dáryasın kesip ótetuǵın jerge qaray quwıp ketti. Olar qaladan shıǵıwdan-aq, qala dárwazası jabıldı.

⁸Tamnıń tóbesindegi adamlar uyqıǵa jatpasınan aldın, hayal olardıń janına bardı da, ⁹olarǵa bılay dedi:

– Jaratqan İyeniń bul eldi sizlerge bergenin bilemen. Bizlerdi sizler sebepli qorqınısh biyledi. Elde jasaytuǵın hár bir adamnıń ruwxı túsip júri. ¹⁰Óytkeni sizler Mısırdan shıqqanıńızda, Jaratqan İyeniń Qızıl teńizdi aldınıńızda qalay qurǵatıp taslaǵanın^a, Iordan dáryasınıń arǵı jaǵındaǵı amorlardıń eki patshası Sixon menen Ogqa sizler neler islegeninizdi, olardı qalayınsha pútkilley qırıp taslaǵanıńızdı^b esitken edik. ¹¹Bulardı esitkenimizde, ruwxımız túsip ketti. Sizlerden qorqqanıńızdan, hesh kimde hal-dárman qalmadı. Sebebi sizlerdiń Qudayınız Jaratqan İye – joqarıdaǵı aspanda da, tómenдеgi jer júzinde de Quday. ¹²⁻¹³Sizlerge jaqsılıq etkenim sıyaqlı, sizler de meniń úy-ishime jaqsılıq etetuǵınıńızǵa Jaratqan İye haqı ant ishińler. Ata-anamdı, aǵa-inilerimdi, apa-sińlilerimdi hám olardıń úy-ishlerin ólimnen saqlap, hámmemizdi aman qaldıratuǵınıńızdı bildiretuǵın isenimli bir belgi berińler.

¹⁴Adamlar oǵan:

– Eger bul isimizdi áshkara qılmaşańız, bizler sizler ushın janımızdı beriwge tayarmız. Jaratqan İye bul jerdi bizlerge bergeninde, saǵan jaqsılıq islep, sadıqlıq kórsetemiz, – dedi.

¹⁵Úyi qala diywalında jaylasqanlıqtan, Raxab adamlardı arqan menen áynekten tómenge túsirdi de, ¹⁶olarǵa:

– Izińizden quwıp ketken adamlar sizlerge dus kelip qalmawı ushın, tawǵa shıǵıńlar. Olar izlerine qaytıp ketkenge deyin, úsh kún sol jerde jasırınıp turıńlar. Sońınan jolıńızdı dawam etersizler, – dedi. ¹⁷Sol adamlar Raxabqa bılay dedi:

^a **2:10** Shıǵ 14:10-31.

^b **2:10** San 21:21-35; Nzm 2:24–3:11.

– Bizler ishtirgen antında turıwımız ushın mına nárseni islewiń shárt: ¹⁸ Usı elge kirgenimizde, mına qırmızı arqandı bizlerdi túsirip jibergen áyne-geiñe baylap qoy. Sońınan ata-anańdı, tuwısqanlarıńdı hám ákeńniń pútkil xojalıgın janińa, óz úyiñe jıyna. ¹⁹ Seniń úyińniń qapısınan sırtqa shıqqan adam óz bası ushın ózi juwap beredi. Bunday adam ushın bizler juwapker emespiz. Biraq eger seniń menen birge úyińde bolgán bir adam jábir kórse, onıń ólimine bizler juwapker bolamız. ²⁰ Degen menen, islerimizdi áshkara qılsań, onda bizler sen ishtirgen anttan azat bolamız.

²¹ Hayal olargá:

– Aytqanıızday bolsın, – dedi hám olardı jolǵa shıǵarıp salgannan soń, qırmızı arqandı áynekke baylap qoydı.

²² Adamlar ol jerden ketip, tawǵa shıqtı hám izlerinen quwǵanlar qaytıp ketkenshe, sol jerde úsh kún qaldı. Olardıń izinen quwǵanlar barlıq jerden olardı izlese de, taba almadı.

²³ Eki adam izine qaytıw ushın tawdan tústi de, dáryanı kesip ótip, Nun ulı Eshuanıń janına bardı hám baslarınan ótken hámme nárseni aytıp berdi. ²⁴ Olar Eshuaǵa:

– Jaratqan Iye haqıyqattan da usı jerdiń barlıgın bizlerdiń qolımızǵa tapsırıptı. Ol jerde jasaytuǵın hár bir adam bizlerden qorqıp, ruwxı túsip júreken, – dedi.

Izraililardıń Jordan dáryasınan ótiwi

3 ¹ Eshua tań azannan turdı da, pútkil Izrail xalqı menen birlikte Shittimnen jolǵa shıǵıp, Jordan dáryasına keldi. Olar dáryanı kesip ótpey, sol jerde túnedi. ² Úshinshi kúnniń sońında

ordanı bastan-ayaq aylanıp shıqqan qadaǵalawshılar ³ xalıqqa bılay dep buyırdı:

– Lebiyli ruwxaniyeler Qudayınıız Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın kóterip baratırǵanın kórgeńińizde, sizler de ornıńızdan qozǵalıp, sandıqtıń izine erińler. ⁴ Solay etip, sizler qaysı tárepe baratıǵınıızdı bilip alasızlar. Sebebi sizler aldın bul jordan hesh qashan júrip kórmegensizler. Biraq Kelisim sandıǵına jaqınlaspańlar. Sandıq penen sizlerdiń arañızda eki mın shıǵanaq qashılıq bolsın.

⁵ Eshua xalıqqa:

– Ózlerińizdi pákleńler. Óytkeni Jaratqan Iye er-teń arañızda ájayıp isler isleydi, – dedi.

⁶ Al ruwxaniylerge:

– Kelisim sandıǵın kóterip, xalıqtıń aldında júrińler, – dedi. Solay etip, ruwxaniyeler sandıqtı kóterip, xalıqtıń aldında júrip ketti.

⁷ Sol arada Jaratqan Iye Eshuaǵa bılay dedi:

– Men Muwsa menen birge bolǵanıńm sıyaqlı, seniń menen de birge ekenimdi olar túsiniwi ushın, búginnen baslap seni pútkil Izrail xalqınıń kóz aldında mártebeli qılaman. ⁸ Sen Kelisim sandıǵın kótergen ruwxaniylerge: «Jordan dáryasınıń jaǵasına barganıńızda, suwǵa ayaq basıp, toqtap turıńlar», – dep buyırıq ber.

⁹ Eshua Izrail xalqına:

– Jaqınaraq kelip, Qudayınıız Jaratqan Iyeniń sózlerin tıńlańlar, – dep bolıp, sózin bılay dawam etti:

¹⁰ – Tiri Qudaydıń arañızda ekenin, Onıń qanan, xet, xiw, periz, girgash, amor hám ebus xalıqların aldınızdand sózsiz quwıp jiberetuǵının mınanan bilip alasızlar: ¹¹ mine, pútkil

jer júzi Iyesiniń Kelisim sandıǵı sizlerden aldın Iordan dáryasınan ótedi. ¹²Endi ózlerińizge hár bir urıwdan bir adamnan, yaǵnıy Izrail urıwlarınan on eki adamdı saylap alıńlar. ¹³Pútkil jer júziniń Iyesi bolǵan Jaratqan Iyeniń sandıǵın kótergen ruwxaniyeler Iordan dáryasına ayaq basqanda, joqarıdan aqqan suwlar toqtap, bir jerge toplanadı.

¹⁴Xalıq Iordan dáryasınan ótiw ushın túnegen jerinen jolǵa shıqtı. Kelisim sandıǵın kótergen ruwxaniyeler aldında júrip baratır edi. ¹⁵Iordan dáryası jıyın-terim waqtında tasıp, kánarınan shıǵıp ketetuǵın edi. Sonda sandıqtı kótergen ruwxaniyeler dáryanınıń jaǵasına barıp, suwǵa ayaqların tiygiziwden-aq, ¹⁶joqarıdan aqqan suwlar toqtap, júdá uzaqlarda, Saretanǵa jaqın bolǵan Adam qalasında toplanıp, joqarılay basladı. Al Iordan tegisligindegi teńizge, yaǵnıy Óli teńizge aqqan dáryanınıń qalǵan suwları bolsa, pútkilley toqtap qaldı. Xalıq dáryanı Erixonıń qarsı aldınan kesip ótti. ¹⁷Pútkil xalıq dáryadan ótip bolǵansha, Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın kótergen ruwxaniyeler dáryanını qurǵap qalǵan ultanınıń ortasında qozǵalmay turdı. Solay etip, pútkil Izrail xalıq dáryanını qurǵap qalǵan ultanı arqalı ótti.

Estelik taslardıń ornatılıwı

4 ¹Pútkil xalıq Iordan dáryasınan ótip bolǵannan soń, Jaratqan Iye Eshuaǵa bılay dedi:

²– Xalıq ishinen on eki adamdı, yaǵnıy hár urıwdan bir adamnan saylap alıń da, ³olarǵa bılay dep buyırıńlar: «Bul jerden, Iordan dáryasınıń ortasınan, anıq ruwxaniyelerdiń ayaqları

turǵan jerden on eki tas alıńlar. Bul taslardı ózlerińiz benen birge alıp, túneytuǵın jerińizge aparıp qoyıńlar».

⁴Solay etip, Eshua Izraildin hár bir urıwınan ózi saylap alǵan on eki adamdı shaqırıp alıp, ⁵olarǵa bılay dep buyırdı:

– Dáryanını ortasına, Qudayınız Jaratqan Iyeniń sandıǵınıń aldında betine barıp, Izrail xalqınıń urıw sanına qaray hár birińiz iyinińizge bir tastań kóterip alıńlar. ⁶Olar sizler ushın belgi boladı. Balalarıńız keleshekte: «Bul taslar neni ańlatadı?» – dep soratqanda, ⁷olarǵa: «Iordan dáryasınıń suwları Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵınıń aldında aqpay qaldı. Kelisim sandıǵı dáryadan ótip atırǵanda, aǵıp turǵan suwlar toqtap qaldı. Bul taslar Izrail xalıq ushın sol waqıyadan máńgige estelik boladı», – deysizler.

⁸Izraillılar Eshuanıń buyırǵın orınladı. Jaratqan Iyeniń Eshuaǵa aytqanınday, Izrail urıwlarınıń sanına qaray Iordan dáryasınıń ortasınan alınǵan on eki tastań olar ózleri túnegen jerge alıp kelip, sol jerge qoydı. ⁹Eshua Iordan dáryasınıń ortasına, Kelisim sandıǵın kótergen ruwxaniyeler turǵan jerge basqa on eki tas ornattı. Bul taslar búgin de sol jerde tur.

¹⁰Solay etip, Jaratqan Iyeniń xalıqqa jetkiziw ushın Eshuaǵa buyırǵan hár bir nársesi orınlanıwǵa deyin, sandıqtı kótergen ruwxaniyeler Iordan dáryasınıń ortasında turdı. Hár bir nárese Muwsanıń Eshuaǵa buyırǵanınday etip islendi. Xalıq dáryadan asıǵıslıq penen ótti. ¹¹Pútkil xalıq dáryadan ótkennen keyin, Jaratqan Iyeniń sandıǵın kótergen ruwxaniyeler de xalıqtıń kóz aldında dáryadan ótti. ¹²Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe

urıwınıń yarımı Muwsanıń ózlerine buyırǵanı sıyaqlı qural asınıp, Izrail xalqınıń aldında dáryadan kesip ótti.

¹³ Uısı tárizde qırıq mıńǵa shamalas quralı adamlar urısıw ushın Jaratqan Iyeniń aldında Erixo tegisligine ótti.

¹⁴ Jaratqan Iye sol kúni Eshuanı pút-kil Izrail xalqınıń kóz aldında mártebeli qıldı. Muwsaǵa ómiri boyı qanday húrmet kórsetilgen bolsa, Eshuaǵa da sonday húrmet kórsetile basladı.

¹⁵ Jaratqan Iye Eshuaǵa:

¹⁶ – Kelisim sandıǵın kótergen ruwxaniylerge Iordan dáryasınan shıǵıw-dı buyır, – dedi.

¹⁷ Eshua ruwxaniylerge:

– Iordan dáryasınan shıǵıńlar, – dep buyırdı. ¹⁸ Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın kótergen ruwxaniyeler Iordan dáryasınıń ortasınan shıǵıp, jaǵaǵa ayaq basıwdan-aq, dáryanıń suwları burınǵıday jiyeklerinen tasıp aǵa basladı.

¹⁹ Xalıq birinshi aydıń onınshı kúni Iordan dáryasınan ótip, Gilgalǵa, Erixonıń shıǵıs shegarasına ornalastı. ²⁰ Eshua Iordannan alınǵan on eki tastı Gilgalǵa ornattı. ²¹ Sońınan ol Izrail xalqına bılay dedi:

– Keleshekte sizlerdiń urpaqlarıńız óz ákelerinen: «Bul taslar neni ańlatadı?» – dep sorasa, ²² olarǵa Izrail xalqınıń Iordan dáryasınıń qurǵap qalǵan ultanı arqalı ótkenin aytıń.

²³ Qudayınız Jaratqan Iye Qızıl teńizdi bizler ótip bolaman degenshe, qalay qurǵatıp taslaǵan bolsa, Iordan dáryasın da sizler ótip bolaman degenshe, solay qurǵatıp taslaǵanın túsindiriniń.

²⁴ Ol bulardı jer júzindegi barlıq xalıqlar Jaratqan Iyeniń qanshelli qúdiretli

ekenin biliwi ushın hám sizler de bárqulla Qudayınız Jaratqan Iyeden qorqıwınız ushın isledi.

5 ¹ Jaratqan Iyeniń Iordan dáryasınıń suwların izraililardıń aldında, olar ótip bolaman degenshe, qalay qurǵatıp taslaǵanın Iordannıń batıs tárepindegi amor patshaları hám Jer Orta teńizi jaǵasındaǵı qanan patshaları esitkende, ruwxları tústi. Izraililardan qorqqanınan, hesh kimde hal-dárman qalmadı.

Gilgaldaǵı súnnet etiliw

² Sol waqıtta Jaratqan Iye Eshuaǵa: – Tastan pıshaqlar islep, izraililardı burınǵıday súnnet et, – dedi.

³ Solay etip, Eshua tastan pıshaqlar islep, izraililardı Aralot^a tóbeshiginde súnnet etti.

⁴ Bunı islegeniniń sebebi mınaw edi: Mısırdan shıqqanlardıń hámmesi, urısqa jaramlı bolǵan barlıq er adamlar Mısırdan shıqqannan soń, shólde júrgende ólip ketken edi. ⁵ Mısırdan shıqqan barlıq er adamlar súnnet etilgen edi. Biraq Mısırdan shıqqannan keyin shólde júrgen waqıtta tuwılǵan er adamlardıń hesh biri súnnet etilmegen edi. ⁶ Mısırdan shıqqanda urısqa jaramlı bolǵanlardıń hámmesi ólip bolǵansha, izrailililar shólde qırıq jil gezip júrdi. Sebebi olar Jaratqan Iyeniń sózin tınlamaǵan edi. Jaratqan Iye olarǵa: «Men ata-babalarıńızǵa wáde etip, sizlerge beremen degen sút hám pal aǵıp turǵan jerdi sizler kórmeysizler», – dep ant ishken edi. ⁷ Jaratqan Iye olardıń ornına balalarına ómir berdi. Súnnet etilmegen bul balalardı Eshua súnnet etti. Óytkeni olar jolda

^a **5:3** Aralot – «súnnetlew» degendi bildiredi.

súnnet etilmegen edi. ⁸ Barlıq er adamlar súnnet etilgennen soń, táwir bolgansha, ordadağı óz orınlarında qaldı.

⁹ Sonda Jaratqan Iye Eshuağa:

– Mısırdá sizlerde bolğan masqarashılıqtı búgin alıp tasladım, – dedi. Sonlıqtan sol jer búgin de Gilgal^a dep ataladı.

¹⁰ Gilgaldá Erixo tegisligine orda qurğan Izrail xalqı aydın on túrtinshi kúni keshte Qutqarılıw bayramın bayramladı. ¹¹ Bir kún dawam etken bayramnan soń, olar eldin zúraátinen ashıtqısız nan hám quwırmash jedi. ¹² Olar sol eldin zúraátinen jey basladı hám eretine mannanın^b jawıwı pútkilley toqtadı. Izrailılar sol jılı Qanan elinin zúraáti menen azıqlandı.

Erixo qalasının qulawı

¹³ Eshua Erixo qalasına jaqın jerde bolğanda, basın kóterip qarap, aldında qılısh uslap turğan bir adamdı kórdi. Eshua oğan jaqınlasıp:

– Sen bizler táreptin adamımisań yamasa dushpan táreptin be? – dep soradı.

¹⁴ Sol adam oğan:

– Hesh táreptin de emes. Men Jaratqan Iyeniń áskerleriniń sárkardasıman. Mine, men keldim, – dedi.

Sol waqıtta Eshua et betinen jerge jıgılıp, oğan tabındı da:

– Mirzam, qulınızğa aytatuğın qanday sózińiz bar? – dep soradı.

¹⁵ Jaratqan Iyeniń áskerleriniń sárkardası Eshuağa:

– Ayaq kiyimińdi shesh. Óytkeni sen turğan jer – muxaddes, – dedi. Eshua ayılgandı orınladı.

¹⁶ Izrailılar sebepli, Erixo qalasının dárwazaları tas qılıp jabılğan edi. Ol arqalı hesh kim kirmedı de, shıqpadı da.

6 ¹ Sonda Jaratqan Iye Eshuağa bılay dedi:

– Men Erixo qalasın, onın patshasını hám jawıngerlerin sağan táslım qılamın. ² Sen pútkil áskerlerin menen birge altı kún dawamında qala dógeregin kúnine bir mártebe aylanıp shıgıwın kerek. ³ Kárnay kótergen jeti ruwxaniy sandıqtın aldında júrsin. Jetinshi kúni qalanın dógeregin jeti mártebe aylanılın hám sonda ruwxaniyeler kárnayların shertsin. ⁴ Ruwxaniylerdin kárnaylardı uzaq sozıp shertkenin esitkenińizde, pútkil xalıq bálent dawıs penen baqırsın. Sonda qalanın diywalları qulap túse di hám hár bir adam turğan jerinen tuwrı qalağa kiredi.

⁵ Nun ulı Eshua ruwxaniylerdi sharıp alıp, olarğa:

– Kelisim sandığın kóterińler. Jeti ruwxaniy qollarına kárnaylardı alıp, Jaratqan Iyeniń sandığının aldında júrsin, – dedi. ⁶ Sońınan xalıqqa:

– Alğa júrińler, qalanın dógeregin aylanıwdı baslańlar. Qurallı adamlar Jaratqan Iyeniń sandığının aldında júrsin, – dedi.

⁷ Eshua bul sózlerdi xalıqqa aytıp bolğannan soń, kárnaylardı kótergen jeti ruwxaniy kárnaylardı shertip, Jaratqan Iyeniń aldında alğa júre basladı. Olardıń izinen Jaratqan Iyeniń Kelisim sandığı alıp júrildi. ⁸ Quralanğan adamlar kárnay shertken

^a **5:9** *Gilgal* – «alıp taslaw», «domalatıp taslaw» degendi bildiredi.

^b **5:12** Shıgı 16:31.

ruwxaniylerniń aldında, al artta kiyatırǵanlar sandıqtıń izinen júrip kiyatır edi. Sol waqıtta kárnaylar da úzliksiz shertilip turdı. ⁹ Sonda Eshua xalıqqa:

– Baqırmańlar, seslerińizdi shıǵarmańlar. Men: «Baqırmańlar», – demegenimshe, awzıńızdan birde bir sóz shıqpasın. Buyırǵımdı esitken waqtıńızda, baqırmańlar, – dep buyırdı.

¹⁰ Solay etip, olar Jaratqan İyeniń sandıǵın kóterip, qala átirapın bir mártebe aylandı. Keyin ordaǵa kelip, sol jerde túnedi.

¹¹ Erteńine azanda Eshua erte turdı hám ruwxaniyer Jaratqan İyeniń sandıǵın kóterdi. ¹² Kárnaylardı kótergen jeti ruwxaniy Jaratqan İyeniń sandıǵınıń aldında kárnaylardı shertip júrdi. Qurallanǵan adamlar olardıń aldında, al artta kiyatırǵanlar sandıqtıń izinde júrdi. Sol waqıtta kárnaylar úzliksiz shertilip turdı. ¹³ Solay etip, olar ekinshi kúni de qala átirapın bir mártebe aylanıp, ordaǵa qayıp keldi. Olar bul isti altı kún tákirarladı.

¹⁴ Jetinshi kúni olar erte, jańa tań atqanda turıp, qala átirapın anıq sol tárizde jeti mártebe aylanıp shıqtı. Olar tek sol kúni ǵana qala átirapın jeti mártebe aylanıp shıqtı. ¹⁵ Ruwxaniyer jetinshi aylanbada kárnayların shertkende, Eshua xalıqqa bılay dedi:

– Baqırmańlar! Jaratqan İye qalanı sizlerge berdi! ¹⁶ Qala hám onıń ishindegi hár bir nárese Jaratqan İyege baǵışlanıp, joq qılınsın. Tek bizler jibergen jansızlardı jasırıp qalǵan buzıq hayal Raxab hám onıń úyindegiler ǵana aman qaladı. ¹⁷ Abaylańlar, baǵışlanǵan náserlerge qol tiygizbenler. Sol náserlerdi baǵışlap bolıp, keyin olardan alsañız, sizler Izraıldıń

ordasını qırǵıńǵa ushıratıp, bálege duwshar qılasız. ¹⁸ Pútkil gúmis, altın, mıs hám temir nárseler Jaratqan İyege baǵışlanǵan bolıp, olar Jaratqan İyeniń qaznasına túsedı.

¹⁹ Solay etip, ruwxaniyer kárnayların shertti. Xalıq bul dawıstı esitiwden, qattı baqırıstı hám diywallar qulap tústi. Hár bir adam turǵan jerinen tuwrı qalaǵa kirdi hám onı qolǵa kirgizdi. ²⁰ Olar erkek hám hayallardı, jas hám ǵarrılardı, iri hám mayda mallardı, eshekerdi, qaladaǵı hámme tiri jandı qılıştan ótkizip, qırıp tasladı.

²¹ Eshua usı jerge jansız bolıp kelgen eki adamǵa:

– Sol buzıq hayaldıń úyine barıńlar. Ant ishkenińizdey, hayaldı hám onıń pútkil jaqınların sırtqa alıp shıǵıńlar, – dedi.

²² Úyge kirgen jas jansızlar Raxabtı, onıń ata-anasını, aǵa-inilerin, aǵayınların hám onıń úyindegi hámme adamlardı alıp shıǵıp, Izraıldıń ordasınıń janına ákeldi. ²³ Sońınan olar qalanı ishindegileri menen birlikte jaǵıp jiberdi. Tek gúmis, altın, mıs hám temir náserlerdi Jaratqan İyeniń Úyiniń qaznasına saldı. ²⁴ Eshua buzıq hayal Raxabtı, onıń ákesiniń úy-ishin hám jaqınların tiri qaldırdı. Eshuanıń Erixonı kózden ótkizip keliw ushın jibergen jansızların jasırıp qalǵan Raxab búgin de izraillilardıń arasında jasamaqta.

²⁵ Bunnan soń, Eshua bılay dep ǵarıs járiyaladı:

– Bul qalanı, yaǵnıy Erixo qalasın qaytadan tiklewge háreket etken adam Jaratqan İyeniń ǵarǵısına ushırasın. Sol adam qalanıń tiykarın óziniń tuǵış ulınıń üstine saladı, al qala dárwazasını genje ulınıń üstine quradı.

²⁶Jaratqan Iye Eshua menen birge edi hám Eshuanıń dańqı eldiń hám-me jerine jayıldı.

Axannıń gúnası

7 ¹Degen menen, izraillılar baǵıshlangan nárselerge qıyanet isledi. Yahuda urıwınan bolǵan Zeraxtıń shawlıǵı, Zabdiydiń aqlıǵı, Karmiydiń ulı Axan baǵıshlangan nárselerdiń ayırımınan alǵanlıqtan, Jaratqan İyeniń izraillılarǵa qáhári keldi.

²Eshua Erixodan Beyt-Eldiń shıǵısında, Beyt-Awenge jaqın jerde jaylasqan Ay qalasına adamlardı jiberip atırıp, olarǵa:

– Barıp, eldi kózden ótkizińler, – dedi.

Adamlar barıp, Ay qalasın kózden ótkizdi. ³Keyin olar Eshuanıń qasına qayıp kelip, oǵan:

– Pútkil xalıqtıń ol jerge barıp, áwere bolıwınıń hájeti joq. Sanı jaǵınan az bolǵan Ay qalasınıń xalqın jeńiwge eki-úsh miń adam jetkilikli, – dedi.

⁴Solay etip, úsh mińǵa jaqın izraillılar qalaǵa qaray júris qıldı. Biraq olar Ay xalqınan qasha basladı. ⁵Ay xalqı izraillılardı qala dárwazasınan Shebarimge deyin quwıp, olardı tóbeshikten túserlikte qırıp basladı hám olardıń shama menen otız altı adamın óltirdi. Bunnan qorqqanınan izraillılardıń ruwxları túsip, júrekleri suwladı.

⁶Sonda Eshua kiyimlerin jırtıp, Izraildiń aqsaqalları menen birlikte baslarına topıraq shashtı hám Jaratqan İyeniń sandıǵınıń aldında et betinen jerge jıǵılıp, keshke deyin sol awhalda jattı. ⁷Sońınan Eshua bılay dedi:

– O, Quday Iye, Sen bizlerdi amorlarǵa táslim etip, joq qılıw ushın Iordan dáryasınan ótkizgen be ediń? Qánekey,

dáryanıń arǵı tárepinde qalsaq edi! ⁸O, İyemiz, Izrail xalqı dushpanlırınan qashqannan soń, men ne ayta alaman? ⁹Qananlılar hám usı jerde jasaytuǵın basqa xalıqlar bunı esitkende, átirapımızdı qorshap alıp, atımızdı jer júzinen joq qıladı. Sonda Sen Ózińniń ullı atıńdı saqlap qalıw ushın ne isleyjaqsañ?

¹⁰Jaratqan Iye Eshuaǵa bılay dedi: – Ornıńnan tur! Nege bulay et betińnen jerge jıǵılıp jatırısañ? ¹¹Izraillılar gúna islep, Meniń olarǵa orınlań dep buyırǵan kelisimimdi buzdı. Olar baǵıshlangan nárselerdiń bir bólegin urladı hám aldap, óz zatlarınıń arasına jasırdı. ¹²Sol sebepli, endigiden bılay izraillılar dushpanlırına qarsı tura almaydı, olar artqa qayıp, dushpanlırınıń aldına túsip qashadı. Sebebi olar joq qılınıw jazasına tartılǵan. Sizler ózlerińizdegi baǵıshlangan nárselerdi joq etpeeseniz, Men bunnan bılay sizler menen birge bolmayman. ¹³Bar, sen xalıqtı pákile hám olarǵa bılay de: «Erteńgi kún ushın ózlerińizdi pákileńler. Öytkeni Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye: „Háy, Izrail, sizlerdiń arańızda baǵıshlangan nárseler bar. Sol nárselerdi joq etpegenińizshe, dushpanlarıńızǵa qarsı tura almay-sızlar“, – deydi. ¹⁴Tañ atqanda, sizler urıw-urıw bolıp dizilip, gezek penen aldǵa shıǵasızlar. Jaratqan İyeniń kórsetken urıwı tiyre-tiyre bolıp aldǵa shıǵadı. Soń Jaratqan Iye kórsetken tiyre xojalıqları menen birme-bir aldǵa shıǵadı. Keyin Jaratqan Iye kórsetken xojalıqtıń er adamları aldǵa shıǵadı. ¹⁵Baǵıshlangan nárselerdi aldı dep kórsetilgen adam ózine tiyisli hár bir náse menen birge jaǵıp jiberiledi. Sebebi ol adam Jaratqan

Iyeniń kelisimin buzıp, Izrailda jerkenishli gúna isledi».

¹⁶ Tań azannan turǵan Eshua Izrail xalqın urıw boyınsha aldığa shıǵardı. Sonda olardıń ishinen Yahuda urıwı kórsetildi. ¹⁷ Yahuda tiyreleri aldığa shıǵarılǵanda, Zerax tiyresi kórsetildi. Zerax tiyresi xojalıqları menen aldığa shıǵarılǵanda, Zabdiy xojalıǵı kórsetildi. ¹⁸ Zabdiy xojalıǵının er adamları aldığa shıǵarılǵanda, Yahuda urıwınan Zeraxtıń shawlıǵı, Zabdiydiń aqlıǵı, Karmiydiń ulı Axan kórsetildi.

¹⁹ Sonda Eshua Axanǵa:

– Ulım! Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeniń húrmetin ornına qoy hám Onıń ullılıǵın tán alıp, haqıyqatın ayt, ne islediń? Mennen jasırma, – dedi.

²⁰ Axan Eshuaǵa bılay dedi:

– Durıs, men Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege qarsı gúna isledim. Men mına isti qılǵan edim: ²¹ oljalardıń ishinde Shınardan ákelingen sulıw bir shapan, eki júz shekel^a gúmis, eliw shekel awırılıǵında bir altın quymanı kórgenimde háwesim kelip, olardı aldım. Gúmistı eń astına salıp, olardıń hámмесin shatırımınń ishine, jerge jasırdım.

²² Eshua jiberген адамлар дәрһал шатırǵа қарай жуwırıp кетти. Олар сол jerge kómilgen затларdı таптı. Gúmis eń astına kómilgen екен. ²³ Олар бул нәрселердиń hámмесин шатırдан алда, Eshuaǵа hám Izrail халқына ákelip берip, Jaratqan Iyeniń алдына қойды.

²⁴ Eshua hám pútkil Izrail халқы Zerax ulı Axandı, gúmistı, altın quymanı, shapandı, Axannıń ul-qızларın, iri hám mayda malların, esheklerin, onıń

shatırın hám shatırınınıń ishindegi barlıq затларın Axor oypathıǵına apardı.

²⁵ Eshua Axanǵa:

– Sen nege bizlerdi бул bálege jolıqtırdıń? Jaratqan Iye búgin ózińdi bálege jolıqtıradı, – dedi.

Sońınan pútkil Izrail халқы Axan менен onıń xojalıǵındaǵıларды tas boran қılıп óлтirdi hám olardı otqa jaǵıp jiberdi. ²⁶ Keyin олар Axannıń ústine úlкен tas úyindisin úydi. Бул úyindi búgin de бар. Solay etip, usı waqıyadan soń, Jaratqan Iyeniń lawlaǵan ǵázebi basıldı. Sol jerdiń búgingi künge deyin Axor^b oypathıǵı dep atalıwınıń mánisi usı.

Ay qalasının qıyralıwı

8 ¹ Jaratqan Iye Eshuaǵa bılay dedi: – Qorqpa hám qáweterlenbe. Barlıq áskerlerdi janıńa alıp, Ay qalasına júris қıl. Mine, Ay patshasın, халқы, қаласın hám onıń jerin saǵan táslim қıldım. ² Erixo қаласына hám onıń patshasına ne islegen bolsań, Ay қаласына hám onıń patshasına da sonı isle. Biraq ondaǵı mal hám затларdı olja etip alınлар. Qalanıń art betine bekinis jasa.

³ Solay etip, Eshua барlıқ әскерлер менен birlikte Ay қаласына júris қılıwǵа тayarlandı. Ол таńлаған otız mın márt jawıngerdi túnde jolǵа атландırıp atırıp, ⁴ olarǵа bılay деп buyırdı:

– Endi sizler барıp, қаланıń art betindegi bekiniste jatıńлар. Qaladan onsha alıslap ketpeńлер. Hámмеńiz тayar болıp turıńлар. ⁵ Men janımdaǵı адамлар менен birge қалаǵа jaқınласaman. Dushpan қaladan shıǵıp, áwelgidey

^a **7:21** Eki júz shekel – bir shekel shama menen 11 gr.

^b **7:26** Axor – «bále» degendi bildiredi.

bizlerge qarsı kelgende, bizler olardan qashqanday bolıp, ⁶ olardı qaladan uzaqlastırğansha izimizden ertip baramız. Olar bizlerdi burınğıday qashıp baratır dep oylaydı. Bizler olardan qashıp baratırğanımızda, ⁷ sizler bekiniste jatırğan jeriñizden shıǵıp, qalanı qolǵa kirgizesizler. Qudaynız Jaratqan Iye ol jerdi sizlerge táslim etejaq. ⁸ Qalanı qolǵa kirgizgeniñizden soñ, oǵan ot beriñler. Jaratqan Iyeniñ buyrığı boyınsha háreket etiñler. Minekey, meniñ sizlerge buyrığım usı.

⁹ Soñınan Eshua olardı jolǵa atlandırdı. Adamlar ketip, Beyt-El menen Ay qalasınıñ arasındaǵı, yaǵnıy Ay qalasınıñ batıs tárepindegi bekiniste jattı. Al Eshua bolsa, túndi qalğan adamlar menen birge ótkizdi.

¹⁰ Eshua tañ azannan turdı da, áskerlerdi kózden ótkerip, olardı sapqa turǵızdı. Keyin ózi hám Izraildiñ aqsaqalları áskerlerdiñ aldına túsip, Ay qalasına qaray jolǵa shıqtı. ¹¹ Eshua hám onıñ janındaǵı barlıq áskerler qalaǵa júris qıldı. Olar jaqınlap barıp, qalanıñ arqa tárepine orda qurdı. Olar menen qalanıñ arasında bir oypatlıq bar edi. ¹² Eshua bes mińǵa shamalas adamǵa Beyt-El menen Ay qalası arasına, qalanıñ batıs tárepine bekinis qurǵızdı. ¹³ Soñınan arqada orda qurǵanlar da, batısta bekiniste jatırǵanlar da urıs maydanına túsiwge tayar turdı. Eshua sol túni oypatlıqqa keldi.

¹⁴ Buni kórgende Ay patshası adamları menen izrailılarǵa qarsı urısıw ushin qaladan asıǵıs túrde shıqtı. Eshua jobalastırǵanday olar Jordan tegisliginiñ janındaǵı bir jerge shıqtı. Degen menen, olar ózlerine qarsı qalanıñ artqı tárepinde bekinis

jasalǵanınan xabarsız edi. ¹⁵ Eshua hám onıñ janındaǵı izrailılar qala xalqınan jeñilip atırǵanday bolıp, shólge qaray qasha basladı. ¹⁶ Qaladaǵı pútkil xalıq izrailılardıñ izinen quwıwǵa shaqırıldı. Olar Eshuanı quwa berip, qaladan uzaqlasıp ketti. ¹⁷ Izrailılardı quwıwǵa Ay qalası menen Beyt-El den bir adam qalmaq shıqqan edi. Olar izrailılardı quwıwǵa shıǵıp baratırıp, qalanı qorǵawsız, ashıq qaldırǵan edi.

¹⁸ Sonda Jaratqan Iye Eshuaǵa:

– Qolıñdaǵı semserdi Ay qalasına qaray soz. Men sol jerdi saǵan táslim etip atırman, – dedi.

Eshua qolındaǵı semserdi tuwrı qalaǵa qaray sozdi. ¹⁹ Ol qolın soziwdan-aq, bekiniste jatırǵanlar orınlarınan uship turıp, qalaǵa kirdi. Olar qalanı qolǵa kirgizip, onı dárhal jaǵıp jiberdi.

²⁰ Ay qalasınıñ turǵınları artına qaraǵanda, janıp atırǵan qalanıñ tútini aspanǵa kóterilip atırǵanın kór-di. Shólge qaray qashqan izrailılar artqa qaytıp, olarǵa hújim jasaǵanda, olar tıǵılarǵa tesik taba almay qaldı. ²¹ Eshua hám onıñ janındaǵı izrailılar bekiniste jatırǵanlardıñ qalanı qolǵa kirgizgenin hám qaladan tútin shıǵıp atırǵanın kórgende izge qaytıp, Ay xalqına qarsı hújim jasadı. ²² Qalanı qolǵa kirgizgenler de hújimge ótkende, qala xalqı eki jaqtan kelgen izrailılardıñ ortasında qaldı. Izrailılar olardan aman qalǵanlardıñ da, qashqanlardıñ da birde birewin qaldırmaq, hámмесin óltirdi. ²³ Olar Ay patshasın tiriley tutqınǵa alıp, Eshuanıñ aldına ákeldi.

²⁴ Ay qalasınan shıǵıp, qır dalada hám shólde ózleriniñ izinen quwǵanlardıñ hámмесin izrailılar qılısthan ótkizgenen soñ, qalaǵa qaytıp kelip,

sol jerde qalğan adamlardı da qılıştan ótkizdi. ²⁵ Sol kúni pútkil Ay qalası- nıń xalqı, hayal-erkegi hámmesi bolıp on eki mın adam óltirildi. ²⁶ Qala tur- ğınlarınıń hámmesin tolıq qırıp bol- ğansha, Eshua semser uslağan qolın tómen túsirmedi. ²⁷ Izraillılar Jaratqan Iyeniń Eshuaǵa bergem buyırǵına qu- laq asıp, tek qaladaǵı mallar menen zatlardı ǵana olja etip aldı. ²⁸ Soń- nan Eshua Ay qalasın jaǵıp jiberip, onı máńgi qarabaqanaǵa aylandırdı. Sol qala búgin de solay turıptı. ²⁹ Eshua Ay qalasınıń patshasın aǵashqa ildi- rip qoyıp, onı keshke shekem sol jerde qaldırdı hám quyash batarda onıń óli denesin aǵashtan túsirtip, qala dárwa- zasınıń kire awzına taslattı. Al onıń óli denesiniń ústine taslardı taslap, bir úyindi isledi. Bul úyindi búgin de bar.

Muxaddes Nızamınıń xalıqqa oqılıwı

³⁰ Bunnan soń, Eshua Ebal tawın- da Izraıldıń Qudayı Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın qurdı. ³¹ Bul orın Jaratqan Iyeniń qulı Muwsanıń Izrail xalqına bergem buyırǵı boyın- sha, Muwsanıń Nızam kitabında jazıl- ğanınday qılıp qurıldı. Yaǵnıy, temir tiymegen hám jonılmaǵan taslardan qurıldı. Ol jerde Jaratqan Iyege arnap jandırılatuǵın qurbanlıqlar hám tatiw- lıq qurbanlıqları berildi. ³² Muwsanıń Izrail xalqı aldında jazǵan Nızamınıń kóshirmesin Eshua sol jerdegi taslar- ǵa jazdı. ³³ Al pútkil izraillılar bolsa, aqsqaqallar, qadaǵalawshılar, qazılar hám kelgindi adamlar menen birge Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵınıń eki tárepinde sandıqtı kótergen le- biyli ruwxaniylerge qarama-qarsı bo- lıp dizildi. Xalıqtıń birinshi yarımı

Gerizzim tawı tárepinde, ekinshi yarı- mı Ebal tawı tárepinde turǵan edi. Óytkeni Jaratqan Iyeniń qulı Muwsa jarılqaw alıw ushın usı tárizde turıw- dı aldın buyırǵan edi. ³⁴ Keyin Eshua Nızam kitabında jazılǵanınday etip, jarılqaw hám ǵargıs sózlerdiń barlı- ǵın oqıdı. ³⁵ Solay etip, Eshua pútkil Izrail jámiyetiniń, hayallardıń, bala- larardıń hám xalıqtıń arasında bolǵan kelgindi adamlardıń aldında Muwsa- nıń buyırqlarınan birde bir sóz qaldır- may oqip berdi.

Gibonlılardıń hiylesi

9 ¹ Jordan dáryasınıń batıs tárepinde, tawlı úlkede, batıstaǵı taw etekle- rinde hám Lebanonǵa deyin sozilǵan Jer Orta teńizi jaǵasında jasaytuǵın barlıq patshalar: xet, amor, qanan, pe- riz, xiw hám ebus patshaları bolıp ót- ken waqıyalardı esitkende, ² Eshuaǵa hám Izrail xalqına qarsı urısıw ushın hámmesi bir jerge jıynaldı.

³ Al xiw xalqınan bolǵan Gibon qa- lasınıń turǵınları bolsa, Eshuanıń Eri- xo hám Ay qalalarına islegen islerin esitkende, ⁴ hiyle qollanbaqshı boldı. Olar ózlerin elshi qılıp kórsetip, eshek- lerine eski qaltalar, góne, jırtıq hám jamaw-jamaw sharap meslerin júk- ledi. ⁵ Ayaqlarına eski hám jamalǵan ayaq kiyimler, ústilerine góne-kóksi kiyimler kiydi. Olardıń dorbaların- daǵı nanlar kewip, qatıp qalǵan edi. ⁶ Solay etip, sol adamlar Gilgaldıǵı ordaǵa, Eshuanıń janına keldi. Olar Eshuaǵa hám Izrail xalqına:

– Bizler bir uzaq elden keldik. Biz- ler menen kelisim dúziwińizdi qáler edik, – dedi.

⁷ Biraq izraillılar gibonlılarǵa:

– Sizler menen nege kelisim dúziwimiz kerek eken? Múmkin, sizler bizlerge jaqın jerde jasaytuǵın shıǵarsız, – dedi. ⁸ Olar Eshuaǵa:

– Bizler seniń qullarımız, – dedi.

Eshua olardan:

– Sizler kimsiz? Qayaqtan kiyatır-sız? – dep soradı.

⁹ Olar Eshuaǵa bilay dedi:

– Qulların bolǵan bizler bir uzaq elden keldik. Sebebi seniń Qudayın Jaratqan Iyeniń dańqı tuwralı esitken edik. Bizler Quday haqqında hámme nárseden: Onıń Mısırdá islegen hár bir isinen, ¹⁰ Iordan dáryasınıń arǵı jaǵındaǵı amorlardıń eki patshasına, yaǵnıy Xeshbon patshası Sixonǵa hám Ashtarotta húkimdarlıq etken Bashan patshası Ogqa neler islegeninen de xabarımız bar. ¹¹ Sonlıqtan aqsqaqallarımız hám elimizdiń barlıq xalqı bizlerge bilay degen edi: «Janıńızǵa azıq-awqat alıp, olardı qarsı alıw ushın shıǵıńlar hám olarǵa: „Bizler sizlerdiń qullarınızbız. Bizler menen kelisim dúziwińizdi qáleymiz“, – deńler». ¹² Bizler sizlerge keliw ushın jolǵa shıqqan kúnimizde, azıq ushın úyimizden alǵan bul nanlarımız ıssı edi. Endi qarańlar, olar kewip, qatıp qalǵan. ¹³ Sharap toltırılǵan mına mesler de taza edi. Mine, olardıń qalay jrtılıp qalǵanına qarańlar. Kóp jol basıp ótkenimiz sebepli, kiyim-kenshegimiz hám ayaq kiyimimiz de tozıp qaldı.

¹⁴ Izraillılar Jaratqan Iye menen keńespesten, gibonlılardıń azıqlarınan alıp, tatıp kórdi. ¹⁵ Eshua olardı aman qaldıratuǵınına sóz berip, olar menen paraxatshılıq kelisimin dúzdi. Jámiyet basshıları da kelisimge sadıq qalatıǵına ant ishiti. ¹⁶ Degen menen, kelisim dúzilgeninen keyin úsh kún

ótkende, olar gibonlılardıń jaqın jerde, ózleriniń arasında jasaytuǵının bildi.

¹⁷ Óytkeni izraillılar jolǵa shıǵıp, úsh kúnnen keyin olardıń Gibon, Kefira, Beerot hám Kiryat-Yarim degen qalalarına kelgen edi. ¹⁸ Biraq izraillılar olarǵa shabıwıl jasamadı. Sebebi jámiyet basshıları Izraıldıń Qudayı Jaratqan Iyeniń atı menen ant ishken edi. Sonlıqtan xalıq jámiyet basshılarına narazı bolıp, tońqılday basladı. ¹⁹ Basshılar xalıqqa:

– Bizler olarǵa Izraıldıń Qudayı Jaratqan Iye haqı ant ishiti. Sonlıqtan olarǵa qol tiygize almaymız. ²⁰ Ant ishkenimiz sebepli, olardı aman qaldıramız, bolmasa Qudaydıń gázebine ushıraymız, – dedi. ²¹ Sońınan xalıqqa usınıs etip:

– Olardı aman qaldırayıq, – dedi.

Solay etip, basshılar bergen sózinde turdı hám gibonlılar pútkil jámiyet ushın otın shawıp, suw tasiyтуǵın boldı.

²² Keyin Eshua gibonlılardı shaqırıp alıp, olarǵa bilay dedi:

– Jaqın jerde jasay turıp, nege júdá uzaq jerden keldik dep, bizlerdi aldadıńız? ²³ Sol sebepten sizler ǵarǵısqa ushırayсызlar. Endi máńgige qul bolıp qalasızlar. Sizler Qudayımniń Úyi ushın otın shawıp, suw tasiysızlar.

²⁴ Gibonlılar Eshuaǵa bilay dep jawap berdi:

– Mirzamız, seniń Qudayın Jaratqan Iye Óz qulı Muwsaǵa pútkil eldi sizlerge beretuǵının hám elde jasaytuǵınlar dıń hámмесin joq qılıwdı buyırǵanın esitken edik. Bizler sizlerden qattı qorqtıq hám janımızdan ayırılıwdan qáweterlenip, usılay isledik. ²⁵ Endi bizler seniń qolıńdamız. Sen neni maqul hám duris dep tapsań, sonı isle.

²⁶ Solay etip, Eshua olardı izraillilardıń qolınan qutqardı hám olardı óltirtpedi. ²⁷ Sol kúni Eshua olardı jámiyet ushın hám Jaratqan Iye belgilegen jerde qurılıtuǵın Onıń qurbanlıq ornı ushın otın shawıp, suw tasiyтуǵın xızmetke qoydı. Olar búgin de sol jumıstı atqaradı.

Amorlardıń jeńiliske ushrawı

10 ¹ Erusalim patshası Adoniy-Sedek Eshuanıń Erixomı qolǵa kirgizip, patshasın joq qılǵanı sıyaqlı, Ay qalasın da qolǵa kirgizip, tolıq qıyratqanın hám patshasın óltirgenin, Gibon xalqınıń da izraillilar menen paraxatshılıq kelisimin dúzip, olar menen birge jasap atırǵanın esitti. ² Sonda onı kúshli qorqınısh biyledi. Óytkeni Gibon óz patshasına iye bolǵan qalalardıń biri sıyaqlı úlken bir qala edi. Ol Ay qalasınan da úlken bolıp, xalqı márt jawıngerler edi. ³ Sol sebepli Erusalim patshası Adoniy-Sedek Xebron patshası Hohamǵa, Yarmut patshası Piramǵa, Laxish patshası Yafiaǵa hám Eglon patshası Debirge mına xabardı jiberdi: ⁴ «Kelip, maǵan Gibondı joq etiwge járdem berińler. Sebebi Gibon xalqı Eshua hám Izrail xalqı menen paraxatshılıq kelisimin dúzipti». ⁵ Solay etip, amorlardıń bes patshası – Erusalim, Xebron, Yarmut, Laxish hám Eglon patshaları áskerlerin topladı hám hámmesi birlikte barıp, Gibonnıń qarısına orda qurdı da, hújimge ótti.

⁶ Gibonlılar Gilgaldadı ordada bolǵan Eshuaǵa mına xabardı jiberdi: «Qulların bolǵan bizlerdi jalǵız taslap ketpe. Bizlerge tezirek kelip, járdem qolıńdı soz hám bizlerdi qutqar. Óytkeni tawlı eldegi amorlardıń

barlıq patshaları bizlerge qarsı birlesti».

⁷ Sonlıqtan Eshua pútkil áskerleri hám márt jawıngerleri menen birge Gilgaldan jolǵa shıqtı. ⁸ Sonda Jaratqan Iye Eshuaǵa:

– Olardan qorqpa. Men olardı saǵan táslim etip atırman. Olardıń hesh biri saǵan qarsı tura almaydı, – dedi.

⁹ Gilgaldan shıǵıp, túni menen jol júrgen Eshua amorlarǵa tosattan hújim jasadı. ¹⁰ Jaratqan Iye amorlardı izraillilardıń aldında albiratıp tasladı hám izraillilar olardı Gibonda úlken qıyralıwǵa ushıratdı. Beyt-Xoronga baratuǵın jol boyınsha, olardı Azeqaǵa hám Makkedaǵa jetkenshe quwıp, óltirip bardı. ¹¹ Jaratqan Iye izraillilardan qashqan amorlardıń ústine Beyt-Xoronnan Azeqaǵa barǵansha aspannan iri tas burshaq jawdırdı. Jawǵan tas burshaqtıń astında ólgenler izraillilardıń qılısh penen óltirgenlerinen de kóbirek edi.

¹² Jaratqan Iyeniń amorlardı izraillilar tárepinen qıyratqan kúni Eshua Izrail xalqınıń aldında Jaratqan Iyerge duwa etti. Ol xalıqtıń kóz aldında bılay dedi:

«Háy quyash, tur sen Gibon ústinde,
Háy ay, sen de Ayyalon oypatlıǵında».

¹³ Xalıq óz dushpanlarınan óshin algansha, quyash toqtap, ay da óz ornında turdı. Bul waqıya Ádildiń kitabında sóz etilgen. Quyash shama menen bir kún boyı aspannıń ortasında turdı, batıwǵa asıqpadı. ¹⁴ Jaratqan Iye adamnıń sózine qulaq asqan bunday kún – bunnan aldın da, bunnan

keyin de bolǵan emes. Sebebi Jaratqan Iyeniń Ózi Izrail ushın sawash júrgizgen edi.

¹⁵ Bunnan soń, Eshua Izrail xalqı menen birge Gilgaldagı ordaǵa qayıp keldi.

Amor patshalarınń óltiriliwi

¹⁶ Amorldıń bes patshası qashıp, Makkedadaǵı bir úngirge jasırınǵan edi. ¹⁷ Eshuaǵa: «Bes patsha tabıldı. Olar Makkedadaǵı bir úngirge jasırınıp alǵan eken», – degen xabar jetti.

¹⁸ Eshua xalıqqa bilay dedi:

– Úngirdiń awzın úlken taslar menen jawıńlar hám sol jerdi qorǵap turıw ushın saqshılar jiberińler. ¹⁹ Biraq sizler qarap tura bermey, dushpanlarıńızdıń izinen quwıńlar. Olarǵa art betinen hújim jasap, óz qalalarına ketiwine tosqınlıq etińler. Qudayıńız Jaratqan Iye olardı sizlerge táslim etken.

²⁰ Eshua hám izraillılar dushpandı júdá awır jeńiliske ushıratıp, olardı pútkilley joq etti. Al aman qalǵanlar bolsa, qorǵan qalalarǵa barıp, baspana taptı. ²¹ Sońınan pútkil izraillılar aman-esen Makkedadaǵı ordaǵa, Eshuanıń janına qayttı. Hesh bir adam izraillılarǵa qarsılasıwǵa júreksine almadı.

²² Sonda Eshua adamlarına:

– Úngirdiń awzın ashıp, sol bes patshanı shıǵarıń da, olardı maǵan alıp kelińler, – dedi.

²³ Olar bes patshanı, yaǵnıy Erusalim, Xebron, Yarmut, Laxish hám Eglon qalalarınıń patshalarınń úngirden shıǵarıp, Eshuaǵa alıp keldi. ²⁴ Patshalar alıp kelingende, Eshua pútkil Izrail xalqın jıynadı. Ózi menen urısqa qatnasqan áskerbasılarǵa bolsa:

– Jaqınaraq kelip, ayaqlarınızdı mına patshalardıń jelkelerine qoyıńlar, – dedi.

Áskerbasılar jaqınlap kelip, ayaqların patshalardıń jelkelerine qoydı.

²⁵ Eshua olarǵa:

– Qorqpańlar hám qaweterlenbeńler. Kúshli hám márt bolıńlar. Jaratqan Iye sizler menen urısatuǵın dushpanlarıńızdıń hámмесin usınday awhalǵa saladı, – dedi.

²⁶ Keyin Eshua bes patshanı óltirip, olardı bes aǵashqa ildirip qoydı. Deneler keshke deyin aǵashqa ildiriwli turdı.

²⁷ Quyash batarda, Eshuanıń buyırığı boyınsha patshalardıń deneleri aǵashlardan alınıp, burın ózleri jasırınǵan úngirdiń ishine taslandı. Al úngirdiń awzı úlken taslar menen jawıldı. Bul taslar búgingi kúнге deyin sol jerde tur.

²⁸ Eshua sol kúni-aq Makkeda qalasın basıp aldı, onıń patshasın hám xalqın qılısthan ótkizdi. Ol qalada birde bir tiri jan qaldırmay, tolıǵı menen qırıp tasladı. Eshua Erixa qalasınıń patshasına ne qılǵan bolsa, Makke-da qalasınıń patshasına da sonı qıldı.

Qubladaǵı qalaların qolǵa kirgiziliwi

²⁹ Eshua menen Izrail xalqı Makkedadan Libna qalasına barıp, qalǵa hújim jasadı. ³⁰ Jaratqan Iye qalanı hám onıń patshasın izraillılarǵa táslim etti. Eshua pútkil qala xalqın qılısthan ótkizdi, birde bir tiri jan qaldırmadı. Ol Erixa qalasınıń patshasına ne islegen bolsa, bul qalanıń patshasına da sonı isledi.

³¹ Bunnan soń, Eshua Izrail xalqı menen birge Libnadan Laxish qalasına

keldi hám qala qarsısına orda qurıp, hújimge ótti. ³²Jaratqan Iye Laxishti izraillılarga táslim etti. Eshua eretine qalanı basıp aldı. Ol Libnada islegeni sıyaqlı, bul qalanın da barlıq adamların qılıştan ótkizdi. ³³Sonda Gezer qalasının patshası Horam Laxishke járdemge keldi. Eshua hesh bir tiri jandı aman qaldırmay, onı hám onıń áskerlerin qırıp tasladı.

³⁴Eshua Izrail xalqı menen Laxish-ten shıǵıp, Eglonga keldi. Ol qala qarsısına orda qurıp, hújimge ótti. ³⁵Olar qalanı sol kúni-aq basıp aldı. Laxishte islegeni sıyaqlı, bul qalanın da barlıq adamların sol kúni-aq qılıştan ótkizip, qırıp tasladı.

³⁶Sońınan Eshua menen Izrail xalqı Eglonnan Xebron qalasına kelip, oǵan qarsı hújimge ótti. ³⁷Olar qalanı qolǵa kirgizip, onıń patshasın, xalqın hám awıllarındaǵı barlıq adamlardı qılıştan ótkizdi. Eglonda islegeni sıyaqlı, Xebironda da hesh bir tiri jan qaldırmay, tolıǵı menen qırıp tasladı.

³⁸Bunnan soń, Eshua menen Izrail xalqı izge qayıp, Debirge qarsı hújim jasadı. ³⁹Olar qalanı, onıń patshasın hám awılların qolǵa kirgizip, pútkil xalıqtı qılıştan ótkizdi. Hesh bir tiri jan qaldırmay, tolıǵı menen qırıp tasladı. Xebron, Libna qalalarına hám olardıń patshalarına ne islegen bolsa, Debirge hám onıń patshasına da sonı isledi.

⁴⁰Solay etip, Eshua pútkil eldi: tawlı jerlerdi, Negebtı, batıstaǵı taw eteklerin hám taw janbawırların qolǵa kirgizip, sol jerlerdegi patshaların barlıǵın jeńiliske ushıratı. Ol Izraildin Qudayı Jaratqan Iyenin buyırǵına qulaq asıp, hesh bir tiri jan qaldırmay, tolıǵı menen qırıp tasladı.

⁴¹Eshua Qadesh-Barniyadan Gazaǵa deyin hám Gibonga deyin sozılǵan pútkil Goshen úlkesin basıp aldı. ⁴²Ol bul patshaların barlıǵın hám olardıń jerlerin bir urısta-aq qolǵa kirgizdi. Óytkeni Izraildin Qudayı Jaratqan Iye Izrail ushın urısqa edi. ⁴³Keyin Eshua Izrail xalqı menen birge Gilgaldaǵı ordaǵa qayıp keldi.

Arqa táreptegi patshaların jeńiliske ushırawı

11 ¹Bolıp ótken waqıyalar haqqında Xasor patshası Yabin esitkende, Madon patshası Iobabqa, Shimron hám Axshaf patshalarına, ²arqadaǵı tawlı úlkelerdegi, Kinneret kólinin qublasındaǵı tegisliklerdegi, batıstaǵı taw eteklerindegi hám batıstaǵı Dor tóbeshiklerindegi patshalarga, ³shıǵıs hám batıs úlkelerdegi qananlılarga, tawlı úlkeдеgi amor, xet, periz hám ebus xalıqlarına, Xermon tawının etegindegi Mispa úlkesinde jasaytuǵın xiwlerge xabar jiberdi. ⁴Bul patshalar pútkil láchkerleri, yaǵnıy teńiz jaǵasındaǵı qum sıyaqlı esap-sansız áskerleri, júdá kóp at hám urıs arabaları menen jolǵa shıqtı. ⁵Usı barlıq patshalar izraillılarga qarsı urıs w ushın birlesip, Merom suwları jaǵasına keldi de, hámmesi birge orda qurdi.

⁶Sonda Jaratqan Iye Eshuaǵa bılay dedi:

– Olardan qorqpa. Erteń usınday waqıtta olardıń hámмесin ólimge tapsırıp, Izrailǵa táslim etemen. Sen olardıń atlarınıń tirseklerin kesip, sawash arabaların otqa jandırap jiber.

⁷Solay etip, Eshua pútkil áskerleri menen birge Merom suwları jaǵasındaǵı patshalarga tosattan hújim jasadı.

⁸Jaratqan Iye olardı izraillıǵa táslim etti. Izraillılar olardı jeńiliske ushıratqı hám qashqanlardı ullı Sidonǵa, Misrefot-Mayımǵa hám shıǵıstaǵı Mıspe oypathıǵına shekem quwıp barıp, olardı óltirdi. Olar hesh kimdi aman qaldırmadı. ⁹Eshua Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanıday isledi: olardıń atlarınıń tirseklerin kesti hám sawash arbaların otqa jandırıp jiberdi.

¹⁰Bunnan soń, Eshua izge qaytı hám Xasor qalasın qolǵa kirgizip, onıń patshasın qılısthan ótkerdi. Sebebi Xasor burın usı barlıq patshalıqlardıń bası edi. ¹¹Izraillılar qaladaǵı barlıq adamlardı qılısthan ótkizip, olardı qırıp tasladı. Olar birde bir tiri jan qaldırmadı. Keyin Eshua Xasor qalasın jaǵıp jiberdi. ¹²Solay etip, Eshua bul qalalardı hám olardıń patshaların qolǵa túsirdi hám Jaratqan Iyeniń qulı Muwsanıń buyırǵanıday, hám-mesin qılısthan ótkizip, qırıp tasladı. ¹³Izraillılar Eshuanıń jaǵıp jibergen qalası Xasordan basqa, tóbeshiklerde qurılǵan qalalardıń hesh birine ot bermedi. ¹⁴Olar bul qalalardaǵı hám-me nárseni hám mallardı olja qıldı, al adamlarınıń hám-mesin qılısthan ótkizdi. Olar birde bir tiri jan qaldırmadı. ¹⁵Jaratqan Iyeniń qulı Muwsa Jaratqan Iyeden alǵan buyırıqların Eshuaǵa tapsırǵan edi. Eshua olardı tıńlap, Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanlarınıń hám-mesin tolıq orınladı.

Eshua qolǵa kirgizgen jerler

¹⁶Solay etip, Eshua usı pútkil eldi: tawlı jerlerdi, pútkil Negeb hám Goshen jerlerin, batıstaǵı taw eteklerin, Jordan tegisligin hám Izrail tawları menen olardıń eteklerin, ¹⁷Seirge jaqın Xalaq tawınan baslap, Xermon

tawınıń janındaǵı Lebanon oypathıǵındaǵı Baal-Gadqa deyingi jerlerdi basıp aldı. Al olardıń patshaların qolǵa alıp, óltirdi. ¹⁸Eshua bul patshalar menen uzaq waqıt urısıp kelgen edi. ¹⁹Gibonda jasaytuǵın xiwlerden basqa hesh bir qala xalqı izraillılar menen paraxatshılıq kelisimin dúzgen joq. Izraillılar basqa qalalardıń hám-mesin urıs penen aldı. ²⁰Óytkeni Izrailǵa qarsı urısıw ushın olardıń júreklerin qatal qılǵan Jaratqan Iyeniń Ózi edi. Solay etip, Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanıday, izraillılar olardı ayawsız óltirip, tolıq qırıp tasladı.

²¹Sol waqıtta Eshua barıp, tawlı Xebronda, Debirde hám Anabta, Yahuda hám Izraıldıń barlıq tawlı úlkelelerinde jasaytuǵın anaq xalqın qalaları menen qosa pútkilley qırıp tasladı. ²²Izraillılardıń elinde anaqlardan birde bir adam aman qaladı. Tek Gaza, Gat hám Ashdodta aman qalǵanlar boldı. ²³Solay etip, Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa aytqanıday, Eshua pútkil eldi qolǵa kirgizdi hám onı Izrail urıwları arasında múlik qılıp bólistirdi. Solay etip, urıs toqtap, el tınıshlıqqa eristi.

Muwsa tárepinen jeńiliske ushıraǵan patshalar

12 ¹Izraillılar Iordan dáryasınıń shıǵısın, Iordan tegisliginiń pútkil shıǵıs tárepi menen Arnon dáryasınan Xermon tawına shekem bolǵan jerlerdi qolǵa kirgizip, mına patshalardı jeńiliske ushıratqan edi: ²olardıń biri Xeshbonda jasaǵan amorlardıń patshası Sixon bolıp, onıń patshalıǵı Arnon dáryasınıń jaǵasındaǵı Aroer qalasın hám sol dáryanıń ortasınan baslanatuǵın

ammon xalqınıń shegarası bolǵan Yabboq dáryasına deyingi jerlerdi, yaǵnıy Giladtıń yarımın óz ishine alatuǵın edi. ³ Jordan tegisliginiń shıǵıs tárepi de oǵan tiyisli edi. Bul jer Kinneret kólinen Jordan tegisligindegi teńizge, yaǵnıy Óli teńizge deyin sozılǵan jerlerdi, jáne de, Beyt-Eshimotqa hám qubladaǵı Pisga tawınıń janbawırlarına deyingi jerlerdi óz ishine alatuǵın edi. ⁴ Ekinshisi Bashan patshası Og bolıp, ol eń sońǵı refalardıń biri edi hám Ashtarot penen Edreyde húkimdarlıq etti. ⁵ Ol Xermon tawına, Salkaǵa, geshurlılar menen maaxalıardıń shegaralarına deyin sozılǵan pútkil Bashanǵa hám Xeshbon patshası Sixonınıń shegarasına deyin sozılǵan Giladtıń yarımına húkimdarlıq etetuǵın edi.

⁶ Jaratqan Iyeniń qulı Muwsa hám izraillılar usı patshalardı jeńiliske ushıratdı. Sonda Jaratqan Iyeniń qulı Muwsa olardıń jerlerin Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urınıń yarımına múlik qılıp berdi.

Eshua tárepinen jeńiliske ushıraǵan patshalar

⁷ Lebanon oypatlıǵındaǵı Baal-Gadtan Seirge jaqın Xalaq tawına shekemgi Jordan dáryasınıń batısındaǵı jerlerde jasaǵan patshalardı Eshua hám izraillılar jeńiliske ushıratdı. Olardıń jerlerin Eshua Izrail urıwlarına múlik qılıp bólip berdi. ⁸ Yaǵnıy, Eshua tawlı jerlerdi, batıstaǵı taw eteklerin, Jordan tegisligin, taw janbawırlarındaǵı jerlerdi, shóldi hám Negebti Izrail urıwları arasında múlik qılıp bólistirdi. Bul jerlerde xet, amor, qanan, periz, xiw hám ebus xalıqları jasıytuǵın edi.

Izrail jeńiliske ushıratqan patshalar mınalar edi: ⁹ Erixa patshası, Beyt-Elge jaqın jerdegi Ay qalasınıń patshası, ¹⁰ Erusalim patshası, Xebiron patshası, ¹¹ Yarmut patshası, Laxish patshası, ¹² Eglon patshası, Gezer patshası, ¹³ Debir patshası, Geder patshası, ¹⁴ Xorma patshası, Arad patshası, ¹⁵ Libna patshası, Adullam patshası, ¹⁶ Makkeda patshası, Beyt-El patshası, ¹⁷ Tappuax patshası, Xefer patshası, ¹⁸ Afek patshası, Lashsharon patshası, ¹⁹ Madon patshası, Xasor patshası, ²⁰ Shimron-Meron patshası, Axshaf patshası, ²¹ Taanax patshası, Megiddo patshası, ²² Kedesh patshası, Karmeldegı Ioqneam patshası, ²³ Tóbeshikli Dor eliniń patshası, Galiladaǵı Goyım patshası, ²⁴ hám Tirsa patshası. Barlıǵı bolıp otız bir patsha.

Basıp alınatuǵın jerler

13 ¹ Eshua qartayıp, biraz jasqa barıp qalǵan waqtında, Jaratqan Iye oǵan bilay dedi:

– Sen qartayıp, biraz jasqa barıp qaldıń. Biraq basıp alınatuǵın jerler ele júdá kóp.

² Sol qalǵan jerler mınalar: pútkil filist hám geshur xalıqları jasıytuǵın aymaqlar, ³ yaǵnıy qananlılarǵa tiyisli bolıp esaplangan Mısırdıń shıǵıs tárepindegi Shixor dáryasınan arqadaǵı Ekron shegaralarına shekem sozılǵan jerler – bular filist xalqınıń bes húkimdarına tiyisli Gaza, Ashdod, Ashkelon, Gat hám Ekron qalaları hám qublada aw xalqınıń jerleri. ⁴ Jáne de, sidonlılarǵa tiyisli Ara degen jerden baslap, Afekke, yaǵnıy Amor shegarasına shekemgi pútkil Qanan jerleri. ⁵ Taǵı geballıardıń jerleri hám Xermon tawı etegindegi Baal-Gadtan

Lebo-Xamatqa shekem sozilğan shıǵıs táreptegi pútkil Lebanon jerleri. ⁶ Lebanonnan Misrefot-Mayımǵa shekem sozilğan tawlı jerde jasaytuǵınlardı, yaǵnıy barlıq sidonlılardı izraillıların aldınan quwıp shıǵaraman. Saǵan buyırǵanımday, bul jerlerdi izraillılarınǵa úlestiresen.

⁷ Endi bul jerlerdi toǵız urıwǵa hám Menashshe urıwınıń yarımına múlik etip bólistirip ber.

Iordan dáryasınıń shıǵısındaǵı jerler

⁸ Menashshe urıwınıń basqa yarımı menen Ruben hám Gad urıwları Iordan dáryasınıń shıǵısındaǵı jerlerdi úles etip aldı. Olarǵa bul jerlerdi Jaratqan Iyeniń qulı Muwsa bergen edi.

⁹ Sol jerler Arnon dáryasınıń jaǵasındaǵı Aroerden hám oypatlıqtıń ortasındaǵı qaladan baslanıp, Dibonǵa deyin sozilğan pútkil Medeba tegisligin óz ishine aladı. ¹⁰ Jáne de, onıń ishine Xeshbonda húkimdarlıq etken amorların patshası Sixonniń ammon xalqınıń shegarasına deyin sozilğan pútkil qalaları, ¹¹ Gilad úlkesi hám geshurlılar menen maaxalılarınǵa jerleri, pútkil Xermon tawı hám Salkaǵa deyingi pútkil Bashan jerleri kiredi. ¹² Jáne de, eń sońǵı refalardıń biri bolǵan, Ashtarot hám Edreyde húkimdarlıq etken Bashan patshası Ogtıń qalǵan jerleriniń barlıǵı da kiredi. Muwsa refa xalqın jeńiliske ushıratıp, olardı quwıp jibergen edi. ¹³ Izraillılar geshurlılar menen maaxalıları quwıp jibermedi. Olar búgin de izraillıların arasında jasap kelmekte.

¹⁴ Muwsa tek Lebiy urıwına ǵana jerden úles bermedi. Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergen buyırǵı boyınsha,

Izraılınıń Qudayı Jaratqan Iyege berilgen qurbanlıqlardıń bir bólegi lebiylilerdiń úlesi boladı.

Ruben urıwına berilgen jerler

¹⁵ Tiyre sanına qaray, Muwsanıń Ruben urıwına bergen jerleri mınalar: ¹⁶ Arnon dáryasınıń jaǵasındaǵı Aroerden hám oypatlıqtıń ortasındaǵı qaladan baslanıp, pútkil Medeba tegisligi, ¹⁷ Xeshbon hám tegisliktegi oǵan tiyisli mına qalaların hámmesi: Dibon, Bamot-Baal, Beyt-Baal-Meon, ¹⁸ Yahasa, Kedemot, Mefaat, ¹⁹ Kiryatayım hám Sibma, oypatlıqtaǵı tóbeshikte qurılǵan Seret-Shaxar, ²⁰ Beyt-Peor, Pisga tawınıń janbawırları, Beyt-Eshimot, ²¹ tegisliktegi barlıq qalalar hám Xeshbonda húkimdarlıq etken amor patshası Sixonniń pútkil eli. Muwsa Sixonı hám oǵan tiyisli jerlerde jasaytuǵın Midyan kósemeleri bolǵan Ewiy, Rekem, Sur, Xur hám Rebanı jeńiliske ushıratqan edi. ²² Izraillılar óltirilgenlerge qosıp, Beor ulı palker Bilamdı da qılıstın ótkizdi. ²³ Ruben urıwınıń jeri Iordan dáryasına shegaralas edi. Tiyre sanına qaray, olarǵa múlik etip berilgen awıl hám qalalar usılar edi.

Gad urıwına berilgen jerler

²⁴ Tiyre sanına qaray, Muwsa Gad urıwına mına jerlerdi berdi: ²⁵ Yazer jeri, pútkil Gilad qalaları, Rabba jaqınındaǵı Aroerge deyin sozilğan ammonlarǵa tiyisli bolǵan jerlerdiń yarımı, ²⁶ Xeshbonnan Ramat-Mispe hám Betonimge, Maxanayımnan Lo-Debarǵa deyingi jerler, ²⁷ Iordan oypatlıǵındaǵı Beyt-Haram, Beyt-Nimra, Sukkot, Safon, Xeshbon patshası Sixonniń jerlerinen awısқан

bólegi, Kinneret kóliniń qubla tárepine deyin sozılǵan Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepi. ²⁸ Tiyre sanına qaray, Gad urıwına múlik etip berilgen qala hám awıllar usılar edi.

Menashshe urıwınıń yarımına berilgen shıǵıstaǵı jerler

²⁹ Tiyre sanına qaray, Muwsa Menashshe urıwınıń yarımına mına jerlerdi berdi: ³⁰ olar Maxanayımnan baslanıp, Bashan patshası Ogtıń eli bolǵan pútkil Bashandı hám Bashanda Yairge tiyisli bolǵan alpıs qalanıń hámмесin óz ishine aldı. ³¹ Jáne de, Giladtıń yarımın, Bashan patshası Ogtıń paytaxt qalaları bolǵan Ash-tarot hám Edreydi óz ishine aldı. Bul jerler Menashsheniń ulı Maxirdiń urpaqlarınıń yarımına tiyre sanına qaray berilgen edi.

³² Muwsanıń Erixonıń shıǵısında, Iordan dáryasınıń arǵı jaǵasındaǵı oypathıqtıń Moabqa tiyisli bóleginde bólip bergен jerleri usılar edi. ³³ Biraq Lebiy urıwına jerden úles berilmedi. Jaratqan Iyeniń aytqanıday, olardıń úlesi Izraıldıń Qudayı Jaratqan Iyeniń Ózi boladı.

Iordannıń batısındaǵı jerlerdiń bólistiriliwi

14 ¹ Izraillardıń Qananda múlik etip alǵan jerlerine kelsek, bul jerler ruwxaniy Elazar, Nun ulı Eshua hám Izrail urıwlarınıń tiyre basshıları tárepinen izraillarǵa bólip berildi. ² Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı buyırǵanıday, úlesler toǵız urıw menen bir urıwdıń yarımına shek taslaw jolı menen bólistirildi. ³ Sebebi Muwsa qalǵan eki urıw menen bir urıwdıń yarımınıń úleslerin

Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinde bergен edi. Biraq olar menen birge lebiylilerge múlikten úles berilmegen edi. ⁴ Yusuptıń ullańınan Menashshe hám Efrayım degen eki urıw kelip shıqtı. Sonlıqtan lebiylilerge jerden úles berilmey, tek jasaw ushın qalalar hám mal-múlikleri ushın sol qalalar átirapındaǵı jaylawlar ǵana berildi. ⁵ Solay etip, izraillılar Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa buyırǵanı boyınsha is tutıp, jerlerdi bólisip aldı.

Xebronniń Kalebke beriliwi

⁶ Bir kúni Yahuda urıwınan bolǵan adamlar Gilgalda bolıp atırǵan Eshuaǵa keldi. Sonda Keniz tiyresinen bolǵan Efunne ulı Kaleb Eshuaǵa bilay dedi:

– Jaratqan Iyeniń Qadesh-Barniyada Qudaydıń adamı bolǵan Muwsaǵa sen hám men tuwralı nelerdi aytqanınan ózińniń xabarıń bar. ⁷ Jaratqan Iyeniń qulı Muwsa eldi kózden ótkizip keliw ushın meni Qadesh-Barniyadan jibergeninde, men qırıq jasta edim. Men kórgenlerimdi haq kewlim menen jetkizip keldim. ⁸ Degen menen, meniń menen birge barǵan tuwısqanlarım xalıqtıń júregine qorqınısh saldı. Biraq men Qudayım Jaratqan Iyege tolıq boysındım. ⁹ Sonlıqtan Muwsa sol kúni: «Sen Qudayım Jaratqan Iyege tolıq boysınǵanıń ushın, ayaǵıń tiygen jerler saǵan hám seniń urpaqlarıńa máńgige múlik etip beriledi», – dep ant ishken edi. ¹⁰ Sol waqıtta izraillılar shólde júrgен edi. Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bul sózlerdi aytqanına qırıq bes jil boldı. Minekey, Jaratqan Iye Óz sózińniń üstinen shıǵıp, maǵan ómir berdi. Házir men seksen bes jastaman. ¹¹ Muwsa meni jibergen künde

qanday kúshli bolǵan bolsam, búgin de sondayman. Sol waqıttaǵıday, urısqa shıǵıwǵa ele de kúshim jetedi. ¹² Endi Jaratqan Iyeniń sol kúni aytqanıday, bul tawlı eldi maǵan ber. Ol jerde anaq xalqınıń jasaytuǵının, olardıń úlken hám bekkem etip qorǵalǵan qalalarınıń barlıǵın sol kúni óziń de esitken ediń. Múmkın, Jaratqan Iye maǵan járdem eter hám men Onıń aytqanıday, olardı sol jerden quwıp shıǵararman.

¹³ Sonda Eshua Efunne ulı Kalebke aq pátiyasın berdi hám Xebrondi oǵan mülük qılıp berdi. ¹⁴ Solay etip, Xebron Keniz tiyresinen bolǵan Efunne ulı Kalebtiń mülki boldı hám búgingi künge deyin bul jer oǵan tiyisli. Öytkeni ol Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege tolıq boysınǵan edi. ¹⁵ Xebronnıń eski atı Kiryat-Arba bolıp, Arba anaqlardıń eń ullı adamı edi.

Solay etip, urıs toqtap, el tınıshlıqqa eristi.

Yahuda urıwına berilgen jerler

15 ¹ Tiyre sanına qaray, Yahuda urıwınıń shegine túsken jerler qublada bolıp, Edom shegarasına, eń qublada Zin shóline deyin sozılatuǵın edi. ² Olardıń qubla shegarası Óli teńizdiń qubla tárepindegi qoltıqtan baslanıp, ³ Aqrabbim biyikliginiń qublasına, ol jerden Zinge, Qadesh-Barniyanıń qublasınan Xesronǵa, Xesronnan Addarǵa ótip, ol jerden Qarqaǵa burılatuǵın edi. ⁴ Sońnan Asmonnan ótetuǵın edi hám Mısır shegarasındaǵı saydı boylap, Jer Orta teńizine taqalatuǵın edi. Bul Yahuda urıwınıń qubla shegarası edi. ⁵ Shıǵıs shegarası Óli teńiz boylap Iordan dáryasınıń quyar qoltıǵına

qaray sozılǵan edi. Al arqa shegarası Iordan dáryasınıń Óli teńizge quya tuǵın qoltıǵınan baslanatuǵın edi. ⁶ Ol keyin Beyt-Xoglaǵa qaray sozılıp, Beyt-Arabanıń arqa tárepinen ótetuǵın edi hám Rubenniń ulı Bohannıń tası turǵan jerge deyin baratuǵın edi. ⁷ Sońnan shegara Axor oypatlıǵınan Debirge deyin barıp, oypatlıqtıń qublasındaǵı Adummim biyikligi qarısındaǵı Gilgalǵa burılatuǵın, bul jerden En-Shemesh suwlarına deyin sozılıp, Rogel bulaǵına barıp taqalatuǵın edi. ⁸ Keyin Ebus qalasınıń, yaǵnıy Erusalimniń qubla tárepi boylap Ben-Hinnom oypatlıǵınan ótetuǵın edi. Bul jerden Refaim oypatlıǵınıń arqa tárepinde bolǵan Hinnom oypatlıǵınıń batısındaǵı tawdıń tóbesine kóterilip, ⁹ ol jerden Neftoax suw bulaǵına burılıp, Efron tawındaǵı qalalarǵa sozılatuǵın hám Baalaǵa, yaǵnıy Kiryat-Yarimge qaray burılatuǵın edi. ¹⁰ Al Baaladan batisqa, Seir tawına qaray Yarım tawı boylap, yaǵnıy Kesalon tawınıń arqa tárepi boylap sozılıp, Beyt-Shemeshke qaray baratuǵın hám Timna arqalı ótetuǵın edi. ¹¹ Sońnan Ekronniń arqa tárepindegi janbawırǵa sozılıp, Shikkaronǵa qaray burılatuǵın, Baala tawına jetkennen keyin, Yabneelge baratuǵın hám Jer Orta teńizine barıp taqalatuǵın edi.

¹² Al batis shegarası Jer Orta teńiziniń jaǵaları edi. Yahuda urıwınıń tiyreleri usı shegaralar menen qorshalǵan edi.

Kalebtiń Xebron hám Debir qalaların basıp alıwı

¹³ Eshua Jaratqan Iyeniń ózine buyırǵanıday, Yahuda bólegindegi

Kiryat-Arbanı, yaǵnıy Xebron qalasın Efunne ulı Kalebke úles etip berdi. Arba – anaq xalqınıń tıp babası edi. ¹⁴ Kaleb anaqlardıń Sheshay, Aximan hám Talmay degen tiyrelerin ol jerden quwıp jiberdi. ¹⁵ Ol sol jerden eski atı Kiryat-Sefer bolǵan Debir qalasınıń xalqına qarsı júris qıldı. ¹⁶ Sonda Kaleb:

– Kiryat-Sefer xalqın jeńip, ol jerdi qolǵa kirgizgen adamǵa qızım Axsanı hayallıqqa beremen, – dedi.

¹⁷ Qalanı Kalebtiń inisi, Kenazdıń ulı Otniel qolǵa kirgizdi. Sonlıqtan Kaleb qızı Axsanı oǵan hayallıqqa berdi. ¹⁸ Qız Otnieldiń janına barganda, ol kúyewin úgitlep:

– Ákemnen bir atız sora, – dedi.

Kaleb eshekten túsip atırǵan qızınan:

– Qanday tileǵiń bar? – dep soradı.

¹⁹ Qız ákesine:

– Maǵan bir enshi berseń. Meni Negeb shóline uzatqan ekenseń, endi maǵan suw bulaqların ber, – dedi. Solay etip, Kaleb qızına joqarǵı hám tómenǵi suw bulaqların berdi.

Yahuda urıwına tiyisli qalalar

²⁰ Tiyre sanına qaray, Yahuda urıwına jerlerdi úles qılıp aldı:

²¹ Yahuda urıwınıń eń qublada, Edom jeriniń shegarasındaǵı qalaları tómendegiler edi: Qabseel, Eder, Yagur, ²² Kina, Dimona hám Adada, ²³ Kedesh, Xasor, Itnan, ²⁴ Zif, Telem, Bealot, ²⁵ Xasor-Xadatta, Keriyyot-Xesron, yaǵnıy Xasor, ²⁶ Amam, Shema, Molada, ²⁷ Xasar-Gadda, Xeshmon, Beyt-Pelet, ²⁸ Xasar-Shual, Beer-Sheba, Biziotiya, ²⁹ Baala, Iyyim, Esem, ³⁰ Eltolad, Kesil, Xorma, ³¹ Siklag, Madmanna, Sansanna, ³² Lebaot,

Shilxim, Ayın hám Rimmon. Hám-mesi bolıp, awılları menen birlikte jigirma toǵız qala.

³³ Batıstaǵı taw eteklerinde: Eshtaol, Sora, Ashna, ³⁴ Zanoax, En-Gannim, Tappuax, Enam, ³⁵ Yarmut, Adullam, Soxo, Azeqa, ³⁶ Shaarayım, Aditayım, Gedera yamasa Gederotayım. Hám-mesi bolıp, awılları menen birlikte on tórt qala.

³⁷ Senan, Xadasha, Migdal-Gad, ³⁸ Dilan, Misper, Ioqteel, ³⁹ Laxish, Bosqat, Eglon, ⁴⁰ Kabbon, Laxmas, Kitlish, ⁴¹ Gederot, Beyt-Dagon, Naama hám Makkeda. Hám-mesi bolıp, awılları menen birlikte on altı qala. ⁴² Libna, Eter, Ashan, ⁴³ Iftax, Ashna, Nesib, ⁴⁴ Keila, Axzib hám Maresha. Hám-mesi bolıp, awılları menen birlikte toǵız qala.

⁴⁵ Qalaları hám awılları menen birlikte Ekron, ⁴⁶ Ekronnan Jer Orta teńizine shekemgi Ashdodtıń dógerindeǵı barlıq awıllar.

⁴⁷ Ashdod penen onıń qalaları hám awılları. Mısır shegarasındaǵı sayǵa hám Jer Orta teńizine deyin sozilǵan Gaza menen onıń qalaları hám awılları.

⁴⁸ Tawlı úlkede Shamir, Yattir hám Soxo, ⁴⁹ Danna, Kiryat-Sanna, yaǵnıy Debir. ⁵⁰ Anab, Eshtemoa hám Anim, ⁵¹ Goshen, Xolon hám Gilo. Hám-mesi bolıp, awılları menen birlikte on bir qala.

⁵² Arab, Duma hám Eshan, ⁵³ Yanum, Beyt-Tappuax hám Afeka. ⁵⁴ Xumta, Kiryat-Arba, yaǵnıy Xebron hám Sior. Hám-mesi bolıp, awılları menen birlikte toǵız qala.

⁵⁵ Maon, Karmel, Zif hám Yutta. ⁵⁶ Izreel, Ioqdeam hám Zanoax. ⁵⁷ Kain, Giba hám Timna. Hám-mesi bolıp, awılları menen birlikte on qala.

⁵⁸ Xalxul, Beyt-Sur hám Gedor.
⁵⁹ Maarat, Beyt-Anot hám Elteqon. Hámmesi bolıp, awılları menen birlikte altı qala.

⁶⁰ Kiryat-Baal, yaǵnıy Kiryat-Yarim hám Rabba. Hámmesi bolıp, awılları menen birlikte eki qala.

⁶¹ Shólde Beyt-Araba, Middin hám Sexaxa. ⁶² Nibshan, Duz qalası hám En-Gediy. Hámmesi bolıp, awılları menen birlikte altı qala.

⁶³ Yahuda urıwı Erusalimde jasaǵan ebushılardı quwıp shıǵara almadı. Ebushılar búgin de Yahuda urıwı menen birge Erusalimde jasamaqta.

Efrayım urıwına berilgen jerler

16 ¹ Yusup urpaǵınıń shegine túsken jerlerdiń shegaraları Erixo janındaǵı Iordan dáryasınan, Erixo bulaqlarınıń shıǵıs tárepinen baslanıp, shól arqalı Erixodan Beyt-Eldiń tawlı úlkesine qaray sozıladı. ² Keyin Beyt-Elden Luzǵa ótip, Ark tiyresiniń jeri bolǵan Atarotqa qaray sozıladı. ³ Shegara sol jerden batıstaǵı Yaflet urpaǵınıń jerlerine, tómen de Beyt-Xoron úlkesine, ol jerden Gezerge túsedı hám Jer Orta teńizine kelip tawısiladı.

⁴ Solay etip, Yusuptiń ulları Menashshe hám Efrayım usı jerlerdi úles etip aldı.

⁵ Tiyre sanına qaray, Efrayım urıwınıń úlesine tiygen jerlerdiń shegarası shıǵısta Atrot-Addardan joqarıdaǵı Beyt-Xoronǵa qaray sozılıp, ⁶ Jer Orta teńizine baradı. Arqadaǵı Mixmetattan shıǵısqa, Taanat-Shiloǵa qaray burılıp, qala boylap, Yanoaxtıń shıǵısına qaray sozıladı. ⁷ Bul jerden Atarot hám Naaraǵa túsedı, Erixoǵa jetip, Iordan dáryasına barıp

tawısiladı. ⁸ Tappuaxtan batısqa qaray Qana sayına deyin sozılıp, Jer Orta teńizinde tawısiladı. Tiyre sanına qaray, Efrayım urıwınıń úlesi usı edi. ⁹ Bunnan tısqarı, Menashshe urıwına tiygen úles jerdiń ishinde Efrayım urıwına tiyisli qalalar hám olardıń átiraplarındaǵı awıllar bar edi.

¹⁰ Degen menen, Efrayım urıwı Gezerde jasaǵan qananlılardı quwıp shıǵarmadı. Qananlılar búgingi künge deyin Efrayım urıwınıń arasında jasadı hám olar ushın erksiz xızmet-shige aylanǵan.

Menashshe urıwına berilgen jerler

17 ¹ Yusuptiń tuńǵış ulı Menashsheniń urpaqlarına, Menashshe urıwına berilgen úles jerler mınalar edi: Giladtıń ákesi Maxir Menashsheniń tuńǵış ulı edi. Maxir jawınger adam bolǵanlıqtan, Gilad hám Bashan jeri onıki boldı. ² Menashsheniń basqa ulları Abiezer, Xelek, Asriel, Shexem, Xefer hám Shemidanıń ullarına da tiyre sanına qaray úles berildi. Bular tiyre kósemli bolıp, Yusuptiń ulı Menashsheniń er balaları edi.

³ Menashsheniń quwlıǵı, Maxirdiń shawlıǵı, Giladtıń aqlıǵı, Xeferdiń ulı bolǵan Selofexadtıń ul balası bolmadı. Onıń tek Maxla, Noa, Xogla, Milka hám Tirsa degen qızları boldı. ⁴ Sol qızlar ruwxaniy Elazarǵa, Nun ulı Eshuaǵa hám basshılarǵa kelip, olarǵa:

– Er tuwısqanlarımız qatarı bizlerge de úles beriliwin Jaratqan Iye Muwsaǵa buyırǵan edi, – dedi. Sonda Eshua Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha olarǵa da er tuwısqanları qatarı jerden úles berdi. ⁵ Solay etip, Menashshe

urıwına Jordan dáryasınıń shıǵısındaǵı Gilad hám Bashan jerinen basqa, jáne on jer úles etip berildi. ⁶Óytkeni Menashsheniń qız urpaqları da er urpaqları qatarı jerden úles alǵan edi. Al Gilad jeri bolsa, Menashsheniń basqa ullaına berildi.

⁷Menashshe urıwınıń jeri Asherden Shexemniń shıǵısındaǵı Mixmetatqa sozılatuǵın edi hám shegarası ol jerden qublaǵa burılıp, En-Tappuax xalqınıń jerlerine deyin baratuǵın edi. ⁸Tappuax qalasınıń átirapındaǵı jerler Menashshe urıwına, al onıń shegarasındaǵı Tappuax qalasınıń ózi Efrayım urıwına tiyisli edi. ⁹Sońınan shegara Qana sayına túsip, saydıń qublasındaǵı Menashshe urıwına tiyisli qalalar arasındaǵı Efrayım urıwına tiyisli qalalarǵa deyin baratuǵın edi. Menashshe urıwınıń jer shegarası saydıń arqa tárepi boyınsha sozılıp, Jer Orta teńizine barıp toqtaytuǵın edi. ¹⁰Qubladaǵı jerler Efrayım urıwınıki, al arqadaǵı jerler Menashshe urıwınıki bolıp, batısta Jer Orta teńizi, arqada Asher, shıǵısta Issaxar urıwınıń jerleri menen shegaralasatuǵın edi.

¹¹Issaxar hám Asher urıwlarına tiyisli jerlerdegi Beyt-Shean hám onıń awılları, Ibleam hám onıń awılları, Dor, yaǵnıy Nafat-Dor xalqı hám onıń awılları, En-Dor xalqı hám onıń awılları, Taanax xalqı hám onıń awılları, Megiddo xalqı hám onıń awılları Menashshe urıwına tiyisli edi. ¹²Degen menen, Menashsheniń urpaqları bul qalalarda qolǵa kirgize almadı. Sebebi qananlılar sol jerlerde qalıwǵa qarar etken edi. ¹³Izraillılar kúshke toǵanda, qananlılardı erksiz xızmetshige aylandırdı, biraq olardı tolıq quwıp shıǵarmadı.

Efrayım hám Menashshe urıwlarınıń úlkenirek jer sorawı

¹⁴Bir kúni Yusuptiń urpaqları Eshuaǵa kelip:

– Ne ushın bizlerge tek bir márte shek taslap, bir úles jer berdiń? Jaratqan Iye bizlerdi jarılqaǵanlıqtan, bizler júdá kóppiz, – dedi.

¹⁵Eshua olarǵa:

– Sizler sonshelli kóp bolsańız hám sizlerge Efrayımniń tawlı úlkesi tarlıq etip atırǵan bolsa, perizler hám refalardıń jerlerindegi toǵaylardı shawıp, ózlerińizge jer ashıp alıńlar, – dep juwap berdi.

¹⁶Yusuptiń urpaqları Eshuaǵa:

– Awa, tawlı jerler bizlerge jetpeydi. Biraq Beyt-Shean menen onıń awıllarında hám Izreel oypatlıǵında jasaytuǵınlardıń, yaǵnıy sol jerde jasaytuǵın barlıq qananlılardıń temir arbaları bar-ǵo, – dedi.

¹⁷Eshua Yusuptiń ulları Efrayım menen Menashsheniń urpaqlarına bılay dedi:

– Sizler kóp sanlı hám kúshlisiz. Sizler tek bir úles penen qalmaysızlar. ¹⁸Tawlı jerler hám ondaǵı toǵaylıqlar da sizlerdiki boladı. Sizler tereklerdi shawıp, tazalasańlar, ol jerler tolıǵı menen sizlerdiki boladı. Qananlılar kúshli bolsa da, olardıń temir arbaları bolsa da, sizler olardı quwıp shıǵarasızlar.

Qalǵan jerlerdiń bólistiriliwi

18 ¹Eldi qolǵa kirgizgennen soń, pútkil Izrail jámiyeti Shiloda bir jerge toplandı. Olar sol jerde Ushırasıw shatırın qurdı. ²Degen menen, olardıń arasında jerden elege deyin óz úlesin almaǵan jeti urıw bar edi.

³Sonda Eshua izraillıǵa bılay dedi:
– Ata-babalarıńızdın Qudayı Jaratqan Iyeniń sizlerge bergen jerlerin qolǵa kirgiziwdi qashanǵa shekem keshiktiresizler? ⁴Hár urıwdan úsh adamnan saylap alıńlar. Men olardı eldi kózden ótkizip keliw ushın jiberejaqqan. Olar úles etip alatuǵın jerleriniń shegaraların belgileydi hám olardı súwretlep jazıp, maǵan qaytıp keledi. ⁵Olar bul jerlerdi jeti bólekke bólsin. Yahuda urıwı qubla bólektegi, Yusuptıń urpaqları arqa bólektegi óz jerlerinde qalsın. ⁶Jerdi jeti bólekke bólip, súwretlep jazǵanıńızdan keyin, maǵan alıp kelińler. Men bul jerde, Qudayımız Jaratqan Iyeniń aldında sizler ushın shek taslayman. ⁷Lebiyilerge kelsek, olardıń sizlerdiń arañızda úlesi joq. Olardıń úlesi – Jaratqan Iye ushın ruwxaniylik xızmetin atqarıwdan ibarat. Al Gad hám Ruben urıwı menen Menashshe urıwınıń yarımını Jordan dáryasınıń shıǵıs tárepinde ózleriniń úles jerlerin alǵan edi. Sol jerlerdi olarǵa Jaratqan Iyeniń qulı Muwsa bergen edi.

⁸Eshua jerdi súwretlep jazıp keliw ushın jolǵa shıqpaqshı bolǵan adamlarǵa:

– Barıp, jerlerdi aylanıp shıǵıp, súwretlep jazıń da, sońınan janıma qaytıp kelińler. Keyin men bul jerde, Shiloda, Jaratqan Iyeniń aldında sizler ushın shek taslayman, – dep buyırdı.

⁹Solay etip, adamlar jolǵa atlanıp, eldi aylanıp shıqtı. Olar eldi qalamaqala jeti bólekke bólgen halda kitapqa súwretlep jazdı da, Shiloga, ordada bolǵan Eshuaǵa qaytıp keldi. ¹⁰Eshua Shiloda, Jaratqan Iyeniń aldında olar

ushın shek taslap, jerlerdi Izrail urıwları arasında bólistirdi.

Benyamin urıwına berilgen jerler

¹¹Tiyre sanına qaray, Benyamin urıwı ushın shek taslandı. Olardıń shegine túsken jerler Yahuda urıwı menen Yusuptıń urpaqlarınıń jerleri arasında edi. ¹²Olardıń jeriniń shegarası arqada Jordan dáryasınan baslanıp, Erixonıń arqa tárepine kóteriletuǵın, batısta tawlı úlkege qaray sozılıp, Beyt-Awenniń átirapındaǵı elsiz dalada toqtaytuǵın edi. ¹³Shegara ol jerden Luzdıń janbawırına, yaǵnıy Beyt-Elidin qubla tárepine ótip, Beyt-Xoronıń qublasındaǵı tawdıń qasındaǵı tómeni Atrot-Addarǵa túsedı. ¹⁴Ol jerden shegara burılıp, Beyt-Xoronıń qarsısında bolǵan tawdıń batıs tárepini menen qublaǵa qaray soziladı hám Yahuda urıwına tiyisli bolǵan Kiryat-Baal, yaǵnıy Kiryat-Yarım qalasında toqtaydı. Bul batıs shegarası edi.

¹⁵Al qubla shegarası Kiryat-Yarimniń shetinen baslanıp, Neftoax suw bulaǵına deyin sozilatuǵın edi. ¹⁶Shegara bul jerden Refaim oypatlıǵınıń arqa tárepindegi Ben-Hinnom oypatlıǵına qaraǵan tawdıń eteklerine barıp, Hinnom oypatlıǵı arqalı ótetuǵın hám Ebustıń^a qubla tárepine, ol jerden Rogel bulaǵına túsetuǵın edi. ¹⁷Arqaǵa burılǵan shegara En-Shemesh hám Adummim biyikliginiń qarsısındaǵı Gelilotqa barıp, Rubenniń ulı Bohannıń tasına túsetuǵın edi. ¹⁸Sońınan Jordan tegisliginiń janındaǵı qırdıń arqa tárepinen ótip, tegislikke túsetuǵın edi. ¹⁹Ol jerden Beyt-Xoglanıń

^a **18:16** *Ebus* – Erusalimniń eski atı.

arqa eteklerine ótip, Óli teńizdiń arqa qoltıǵında, Iordan dáryasınıń qubla quyar qoltıǵında toqtaytuǵın edi. Bul qubla shegarası edi. ²⁰ Shıǵıs shegarası Iordan dáryası edi. Tiyre sanına qaray, Benyamin urıwınıń úlesine tiygen jerlerdiń shegaraları usılar edi.

²¹ Tiyre sanına qaray, Benyamin urıwınıń úlesine tiygen qalalar mınalar edi: Erixo, Beyt-Xogla, Emek-Kesis, ²² Beyt-Araba, Semarayım, Beyt-El, ²³ Awwim, Para, Ofra, ²⁴ Kefar-Ammoniy, Ofniy, Geba. Hámmesi bolıp, awılları menen birlikte on eki qala. ²⁵ Gibon, Rama, Beerot, ²⁶ Misper, Kefira, Mosa, ²⁷ Rekem, Irpeel, Tara-la, ²⁸ Sela, Elef, Ebus, yaǵnıy Erusolim, Gibat hám Kiryat. Hámmesi bolıp, awılları menen birlikte on tórt qala. Tiyre sanına qaray, Benyamin urıwınıń úlesi usı edi.

Shimon urıwına berilgen jerler

19 ¹ Ekinshi shek Shimonǵa, tiyre sanına qaray, Shimon urıwına tústi. Olardıń úlesi Yahuda urıwınıń úlesine tiygen jerlerdiń ishinde edi. ² Olarǵa mına qalalar berildi: Beer-Sheba yaǵnıy Sheba, Molada, ³ Xasar-Shual, Bala, Esem, ⁴ Eltolad, Betul, Xorma, ⁵ Siklag, Beyt-Markabot, Xasar-Susa, ⁶ Beyt-Lebaot, Shaxuxen. Hámmesi bolıp, awılları menen birlikte on úsh qala. ⁷ Ayn, Rimmon, Eter hám Ashan. Bular awılları menen birlikte tórt qala.

⁸ Baalat-Beer, yaǵnıy Negebtégi Ramaǵa qaray sozılǵan bul qalalardıń átirapındaǵı barlıq awıllar da Shimon urıwına tiyisli edi. Tiyre sanına qaray, Shimon urıwına tiygen úles usı edi. ⁹ Shimon urıwına berilgen úles Yahuda urıwınıń úlesinen alınǵan edi.

Óytkeni Yahuda urıwınıń úlesi ke-reginen artıq edi. Solay etip, Shimon urıwınıń úlesi Yahuda urıwına tiyisli jerdiń ishinde edi.

Zebulon urıwına berilgen jerler

¹⁰ Tiyre sanına qaray, úshinshi shek Zebulon urıwına tústi. Olardıń jerleri Saridke shekem sozılauıǵın edi. ¹¹ Shegara sol jerden batısqa qaray, Maralaǵa deyin barıp, Dabbeshetke jetetuǵın hám Ioqneam qarısındaǵı sayǵa deyin sozılauıǵın edi. ¹² Sońnan Saridtan kúnshıǵısqa, Kislot-Tabordıń shegarasına barıp, ol jerden Daberatqa taqalatuǵın hám Yafiǵa shıǵatuǵın edi. ¹³ Shıǵıs shegarası Yafiadan Gat-Xefer hám Et-Qasinge ótip, Rimmonǵa deyin sozılauıǵın, keyin Neaǵa burılauıǵın edi. ¹⁴ Al arqa shegarası bul jerden Xannatonǵa burılıp, Iftax-El oypatlıǵına kelip toqtaytuǵın edi. ¹⁵ Bul shegara Qattat, Nahalal, Shimron, Idala hám Beytlehemdi óz ishine aladı. Hámmesi bolıp, olar awılları menen birlikte on eki qala edi. ¹⁶ Tiyre sanına qaray, Zebulon urıwına usı qalalar awılları menen birlikte úles etip berildi.

Issaxar urıwına berilgen jerler

¹⁷ Tórtinshi shek Issaxarǵa, tiyre sanına qaray, Issaxar urıwına tústi. ¹⁸ Olardıń jer shegarasınıń ishine kirgen qalalar: Izreel, Kesullot, Shunem, ¹⁹ Xafarayım, Shion, Anaxarat, ²⁰ Rabbit, Kishyon, Ebes, ²¹ Remet, En-Gannim, En-Xadda hám Beyt-Passes. ²² Olardıń shegarası Tabor, Shaxasima hám Beyt-Shemesh arqalı sozılıp, Iordan dáryasına kelip toqtaytuǵın edi. Hámmesi bolıp, olar awılları menen birlikte on altı qala edi. ²³ Tiyre

sanına qaray, Issaxar urıwına usı qalalar awılları menen birlikte úles etip berildi.

Asher urıwına berilgen jerler

²⁴ Tiyre sanına qaray, besinshi shek Asher urıwına tústi. ²⁵ Olardıń jer shegarasınıń ishine kirgen qalalar: Xelqat, Xaliy, Beten, Axshaf, ²⁶ Allammelex, Amad hám Mishal bolıp, batısta Karmel hám Shixor-Libnatqa deyin sozılatuǵın edi. ²⁷ Bul jerden shıǵısqa, Beyt-Dagonǵa qayıtıp, Zebulon shegarası hám Iftax-El oypatlıǵı boyınsha sozılatuǵın, al arqada Beyt-Emek hám Neielge jalǵasatuǵın edi. Keyin Kabuldıń arqa tárepinen ²⁸ Ebron, Rexob, Xammon hám Qanaǵa ótip, ulı Sidonǵa jetetuǵın edi. ²⁹ Usı jerden Ramaǵa qayıtıp, qorǵanlı Tir qalasına qaray sozılatuǵın, keyin Xosaǵa burılıp, Axzib aymaǵında, Jer Orta teńizinde tamamlanatuǵın edi. ³⁰ Jáne de, Umma, Afek hám Rexob. Hámmesi bolıp, awılları menen birlikte jigirma eki qala. ³¹ Tiyre sanına qaray, Asher urıwına usı qalalar awılları menen birlikte úles etip berildi.

Naftaliy urıwına berilgen jerler

³² Altınshi shek Naftaliyge, tiyre sanına qaray, Naftaliy urıwına tústi. ³³ Olardıń shegarası Xelef hám Saannimdegi terebinf aǵashınan baslanıp, Adamiy-Nekeb hám Yabneel arqalı Laqqumǵa qaray sozılatuǵın hám Iordan dáryasında tamamlanatuǵın edi. ³⁴ Shegara jáne Xeleften baslanıp, batısqa qaray Aznot-Tabordan ótetuǵın hám Xuqoqqa jalǵasatuǵın edi. Qublada Zebulon jerlerine, batısta Asher jerlerine, al shıǵısta Iordan dáryasına barıp tireletuǵın edi.

³⁵ Olardıń qorǵanlı qalaları mınalar edi: Siddim, Ser, Xammat, Raqqat, Kinneret, ³⁶ Adama, Rama, Xasor, ³⁷ Kedesh, Edrey, En-Xasor, ³⁸ Iron, Migdal-El, Xorem, Beyt-Anat, Beyt-Shemesh. Hámmesi bolıp, awılları menen birlikte on toǵız qala. ³⁹ Tiyre sanına qaray, Naftaliy urıwına usı qalalar awılları menen birlikte úles etip berildi.

Dan urıwına berilgen jerler

⁴⁰ Tiyre sanına qaray, jetinshi shek Dan urıwına tústi. ⁴¹ Olardıń úlesine tiygen jerler mına qalalardı óz ishine aladı: Sora, Eshtaol, Ir-Shemesh, ⁴² Shaalabbin, Ayyalon, Ibla, ⁴³ Elon, Timna, Ekron, ⁴⁴ Elteke, Gibbeton, Baalat, ⁴⁵ Ehud, Bene-Beraq, Gat-Rimmon, ⁴⁶ Me-Yarqon hám Yafonıń qarısındaǵı jerler menen birlikte Raqqon. ⁴⁷ Jerlerinen ayırılıp qalǵanlıqtan, Dan urıwı Leshemge hújim jasadı. Olar qalanı alıp, pútkil xalqın qılıshtan ótkizdi de, sol jerge ornalasıp aldı. Jáne de, babası Dannıń húrmetine sol jerdi Dan dep atadı. ⁴⁸ Tiyre sanına qaray, Dan urıwına usı qalalar awılları menen birlikte úles etip berildi.

Eshuaǵa tiygen úles

⁴⁹ Jerlerdi shegaralap bólistirip bolǵannan soń, izrailılar óz jerleri ishinen Nun ulı Eshuaǵa úles berdi. ⁵⁰ Jaratqan Iyenıń buyırǵı boyınsha, olar Eshuaǵa ózi soraǵan qalanı, Efrayımın tawlı úlkesindegi Timnat-Seraxtı berdi. Eshua qalanı qaytadan salıp, sol jerge ornalastı.

⁵¹ Ruwxaniy Elazar, Nun ulı Eshua hám Izrail urıwlarındaǵı tiyre basshılarınıń Shiloda, Jaratqan Iyenıń aldında, Ushırasıw shatırınıń kیره awızını

aldında shek taslap bólistirgen úles jerleri usılar edi. Solay etip, olar eldi bólistiriw isin tamamladı.

Panalaytuǵın qalalar

20¹ Bunnan soń, Jaratqan Iye Eshuaǵa bilay dedi:

² – Muwsa arqalı sizlerge buyırǵa-nımday, izraillılarga ayt, olar ózleri panalaytuǵın qalalardı tańlasın. ³ Eger birew abaysızda adam óltirip qoysa, ol sol jerge qashıp barsın. Sizlerdiń ólgen adamnıń ósh alıwshı ámeńgerinen qashıp panalaytuǵın bir jerińiz bolıwı kerek.

⁴ Bul qalalardıń birine qashqan adam qala dárwazasınıń qasında turıp, óziniń awhalın qalanıń aqsaqallarına bildirsın. Aqsaqallar onı qalasına qabıl etip, oǵan jasaytuǵın orın bersin. ⁵ Adam óltirgen adamnıń izinen ósh alıwshı ámeńgeri quwıp kelse, qalanıń basshıları onı ósh alıwshı adamǵa tapsırıp jibermesin. Sebebi ol abaysızda adam óltirdi hám onda óltirgen adamına degen aldın ala hesh qanday qaslıq bolmaǵan. ⁶ Adam óltirgen adam qaladaǵı jámiyetshilik aldında húkim etilmegenshe hám sol waqıtta xızmet etken bas ruwxaniy ólgenge deyin, sol qalada qalıwı kerek. Sońınan ol ózi qashıp shıqqan qalasına, óz úyine qaytsın.

⁷ Solay etip, olar Naftaliydiń tawlı úlkesindeǵi, yaǵnıy Galiladaǵı Kedeshti, Efrayımniń tawlı úlkesinde bolǵan Shexemdi hám Yahudanıń tawlı úlkesindeǵi Kiryat-Arbanı, yaǵnıy Xebrondı tańladı. ⁸ Jáne de, Iordan dáryasınıń arǵı jaǵındaǵı, Erixonıń shıǵısındaǵı mina qalalardı tańladı: olar Ruben urıwına tiyisli tegisliktegi shólde jaylasqan Beser qalası, Gad urıwınıń jerleri ishindeǵi Giladtaǵı

Ramot, Menashshe urıwınıń jerleri ishindeǵi Bashandaǵı Golan edi. ⁹ Bul qalalar izraillılar hám olar arasında jasaytuǵın kelgindi adamlar ushın ajratıldı. Eger olardıń birewi abaysızda adam óltirip qoysa, ósh alıwshı ámeńgerdiń qolınan ólim kórmew ushın, sol qalalarga qashıp baradı. Ol jámiyetshiliktiń aldında húkim etilmegenshe, sol jerde qawıp-qátersiz boladı.

Lebiylilerge berilgen qalalar

21¹ Lebiy urıwınıń tiyre basshıları ruwxaniy Elazar, Nun ulı Eshua hám Izrail urıwlarınıń tiyre basshılarına bardı. ² Olar Qanan jerindeǵi Shiloda edi. Sonda lebiyliler olarga:

– Jaratqan Iye Muwsa arqalı bizlerge jasaw ushın qalalar, mallarımız ushın qala átirapındaǵı jaylawlar beriliwin buyırǵan edi, – dedi.

³ Solay etip, izraillılar Jaratqan Iyeniń buyırǵına qulaq asıp, lebiylilerge óz úleslerinen mina qalalardı hám olardıń átirapındaǵı jaylaw jerlerdi berdi:

⁴ Birinshi shek Qohat tiyrelerine túsiti. Lebiyli bolǵan ruwxaniy Xaronnıń urpaqlarına shek boyınsha Yahuda, Shimon hám Benyamin urıwlarınan on úsh qala berildi. ⁵ Al Qohatnıń basqa urpaqlarına shek boyınsha Efrayım, Dan hám Menashshe urıwınıń yarımına tiyisli bolǵan tiyrelerden alınǵan on qala berildi.

⁶ Gershon urpaqlarına shek boyınsha Issaxar, Asher, Naftaliy urıwlarına tiyisli bolǵan tiyrelerden hám Bashandaǵı Menashshe urıwınıń yarımınan alınǵan on úsh qala berildi.

⁷ Tiyre sanına qaray, Merariy urpaqlarına Ruben, Gad hám Zebulon urıwlarınan alınǵan on eki qala berildi.

⁸ Solay etip, Jaratqan Iyeniñ Muwsa arqalı buyırǵanıday, izraillilar shek taslap, usı qalalardı jaylawları menen birlikte lebiylilerge berdi.

⁹ Yahuda hám Shimon urıwlarınan alıńǵan hám tómente atları atalatuǵın qalalar ¹⁰ lebiyli Qohat tiyrelerinen bolǵan Xaronnıñ urpaqlarına berildi. Sebebi birinshi shek olarǵa túsken edi. ¹¹ Olarǵa Yahudanıñ tawlı úlkesindegi Anaqtıñ urpaqlarınń tıp babası bolǵan Arbanıñ atı menen atalǵan Kiryat-Arba, yaǵnıy Xebron hám onıñ átirapındaǵı jaylawlar berildi. ¹² Al qalanıñ atızları menen awılları bolsa, Efunne ulı Kalebke múlik etip berilgen edi.

¹³ Ruwxaniy Xaronnıñ urpaqlarına abaysızda adam óltirgenler panalaytuǵın Xebron qalasın, Libnanı, ¹⁴ Yattir, Eshtemoa, ¹⁵ Xolon, Debir, ¹⁶ Ayın, Yutta hám Beyt-Shemesh qalaları menen olardıñ jaylawları, yaǵnıy Yahuda hám Shimon urıwlarınan barlıǵı bolıp toǵız qala berildi. ¹⁷ Al Benyamin urıwınan Gibon, Geba, ¹⁸ Anatot hám Almon degen tórt qala jaylawları menen birlikte berildi.

¹⁹ Solay etip, Xaron urpaǵınan shıqqan ruwxaniylerge jaylawları menen birlikte berilgen qalalardıñ sanı barlıǵı bolıp on úshke jetti.

²⁰ Lebiy urıwınń Qohat tiyreleriniñ qalǵan adamlarına Efrayım urıwınan mına qalalar úles etip berildi: ²¹ Efrayımınń tawlı úlkesindegi abaysızda adam óltirgenler panalaytuǵın Shexem qalası hám Gezer, ²² Kibsayım, Beyt-Xoron degen tórt qala jaylawları menen birlikte berildi. ²³ Al Dan urıwınan Elteke, Gibbeton, ²⁴ Ayyalon hám Gat-Rimmon degen tórt qala jaylawları menen birlikte berildi.

²⁵ Menashshe urıwınń yarımınan jaylawları menen birlikte Taanax hám Gat-Rimmon degen eki qala berildi.

²⁶ Solay etip, Qohattıñ qalǵan urpaqlarına jaylawları menen birlikte barlıǵı bolıp on qala berildi.

²⁷ Lebiy urıwınan bolǵan Gershonnıñ urpaqlarına Menashshe urıwınń yarımına tiyisli bolǵan eki qala: Bashandaǵı abaysızda adam óltirgenler panalaytuǵın Golan qalası hám Beeshtera qalası jaylawları menen birlikte berildi. ²⁸ Issaxar urıwınan bolsa, jaylawları menen birlikte Kishyon, Daberrát, ²⁹ Yarmut hám En-Gannim degen tórt qala berildi. ³⁰ Asher urıwınan jaylawları menen birlikte Mishal, Abdon, ³¹ Xelqat hám Rexob degen tórt qala berildi. ³² Naftaliy urıwınan úsh qala jaylawları menen birlikte berildi: olar Xammot-Dor, Qartan hám abaysızda adam óltirgenler panalaytuǵın Galiladaǵı Kedesh qalası. ³³ Tiyre sanına qaray, Gershonnıñ urpaqlarına jaylawları menen birlikte barlıǵı bolıp on úsh qala berildi.

³⁴ Qalǵan lebiylilerge, yaǵnıy Merariydiñ urpaqlarınń tiyrelerine Zebulon urıwınan alıńǵan Ioqneam, Qarta, ³⁵ Dimna hám Nahalal degen tórt qala jaylawları menen birlikte berildi. ³⁶ Ruben urıwınan alıńǵan Beser, Yahasa, ³⁷ Kedemot hám Mefaat degen tórt qala jaylawları menen birlikte berildi. ³⁸ Gad urıwınan Giladtaǵı panalaytuǵın Ramot qalası hám Maxanayım, ³⁹ Xeshbon hám Yazer qalaları barlıǵı bolıp tórt qala jaylawları menen birlikte berildi. ⁴⁰ Tiyre sanına qaray, lebiylilerdiñ qalǵan tiyrelerine, yaǵnıy Merariydiñ urpaqlarına úles etip berilgen qalalardıñ sanı barlıǵı bolıp on eki edi.

⁴¹ Izraillıların jerlerinden lebiyilerge jaylawları menen birlikte barlıq bolıp qırq segiz qala berildi. ⁴² Bul qalaların hámmesiniń átirapında jaylawları bar edi. Jaylawsız qala joq edi.

Izraillardıń jerdi tolıq iyelep alıwı

⁴³ Solay etip, Jaratqan Iye ata-babalarına beriwge ant ishken barlıq jerlerdi izraillıǵa berdi. Izraillılar sol jerlerdi iyelep, mákan bastı. ⁴⁴ Jaratqan Iye ata-babalarına ant ishkenindey, olardı hár tárepleme tınıshlıqqa eristirdi. Hesh bir dushpanı olarǵa qarsı tura almadı. Jaratqan Iye dushpanlarınıń hámmesini olarǵa táslim etti. ⁴⁵ Jaratqan Iyenıń Izrail xalqına bergен hesh bir iygilikli sózi orınlanbay qalmadı, hámmesi iske astı.

Shıǵıstaǵı urıwların qaytıwı

22 ¹ Bunnan soń, Eshua Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımın jıynadı da, ² olarǵa bilay dedi:

– Sizler Jaratqan Iyenıń qulı Muwsanıń ózlerińizge buyırǵan hár bir nársesin isledińler. Menıń hámme buyırıqlarıma da boysındıńlar. ³ Sonshama waqıt dawamında, búginge deyin tuwısqanlarıńızdı jalǵız taslap ketpedińler. Qudayınız Jaratqan Iyenıń sizlerge bergен buyırǵın orındıńlar. ⁴ Minekey, Qudayınız Jaratqan Iye tuwısqanlarıńızǵa wáde qılǵanıday, olardı tınıshlıqqa eristirdi. Endi Jaratqan Iyenıń qulı Muwsanıń Iordan dáryasınıń arǵı jaǵasında sizlerge múlik qılıp bergен jerlerdegi úylerińizge qaytıńlar. ⁵ Biraq Jaratqan Iyenıń qulı Muwsanıń sizlerge bergен buyırıqların

hám Nızamın muqıyatlı túrde orınlańlar. Qudayınız Jaratqan Iyeni súyińler, Onıń jolı menen júrip, buyırıqların orınlańlar. Oǵan sadıq bolıńlar, Oǵan shın júregińiz hám jan-tánińiz benen xızmet etińler.

⁶ Sońınan Eshua olarǵa aq pátiyasın berip, jolǵa atlandırdı. Solay etip, olar úylerine qaytıp ketti.

⁷ Muwsa Menashshe urıwınıń yarımına Bashanda jer bergен edi. Eshua bolsa, Menashshe urıwınıń qalǵan yarımına Iordan dáryasınıń batısınan, basqa tuwısqanları arasınan jer berdi.

Eshua olardı úylerine qaytarıp atırıp, olarǵa aq pátiyasın berip:

⁸ – Úylerińizge úlken baylıq penen, júdá kóp mal, gúmis, altın, mıs, temir hám júdá kóp kiyim-kenshek penen qaytıp baratırsızlar. Dushpanlarıńızdan olja qılıp alǵan nárselerińizdi tuwısqanlarıńız benen bölisińler, – dedi.

⁹ Solay etip, Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımı Qanan jerindegi Shilodan, izraillardıń janınan ketti. Olar Jaratqan Iyenıń buyırǵı boyınsha, Muwsa arqalı ózleri múlik etip alǵan Gilad jerine qaytıw ushın jolǵa shıqtı.

¹⁰ Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımı Iordan dáryasına jaqın ornalasqan Qanan jerindegi ayaqqa kelgende, dáryanın jaǵasında kórinisi úlken bolǵan qurbanlıq orın qurdı. ¹¹ Izrail xalqına: «Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımı Qanan eliniń shegarasında, Iordan dáryasınıń jaǵasında, izraillıǵa tiyisli jerde bir qurbanlıq orın qurdı», – degen xabar jetti. ¹² Izrail xalqı bul xabardı esitkende, olarǵa qarsı urısız ushın pútkil jámiyet Shiloǵa jıynaldı.

¹³ Sonda izraillılar ruwxaniy Elazar dıń ulı Pinexastı Gilad jerine, Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımına jiberdi. ¹⁴ Onıń menen birge Izrail urıwlarınan on kósem ketti. Bul kósemlerdiń hár biri Izrail tiyreleriniń ishindegi óz qáwimlerine basshı edi. ¹⁵ Olar Gilad jerine, Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımına kelip bılay dedi:

¹⁶ – Jaratqan Iyeniń pútkil jámiyeti bılay deydi: «Sizler nege Izraıldıń Qudayına qıyanet ettińler? Nege búgin sizler ózlerińiz ushın qurbanlıq orın qurıp, Jaratqan Iyeden waz keshtińler hám Oǵan qarsı bas kóterdińler? ¹⁷ Bizlerge Peor tawındaǵı gúnamız^a az ba edi? Jaratqan Iyeniń jámiyeti sol gúna sebepli bálege jolıqan edi. Bizler usı kúнге deyin ózlerimizdi bul gúnadan tazalay almadıq. ¹⁸ Sizler búgin Jaratqan Iyeden waz keshtińiz! Eger sizler búgin Jaratqan Iyege qarsı qozǵalań kóterseniń, Ol da erтеń pútkil Izrail jámiyetine ǵázeplenedi. ¹⁹ Eger sizlerge tiyisli jerler hadal bolmasa, Jaratqan Iyeniń shatırı turǵan Oǵan tiyisli jerge kelip, aramızdaǵı jerden úles alıńlar. Ózlerińizge Qudayımız Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornınan basqa bir qurbanlıq orın qurıp, Jaratqan Iyege hám bizlerge qarsı qozǵalań kótermeńler. ²⁰ Zerax ulı Axan baǵıshlangan oljadan alıp, qıyanet etkende, pútkil Izrail jámiyeti ǵázepkе ushıramadı ma? Axannıń gúnası ushın tek onıń ózi ǵana ólimge duwshar bolmadı-ǵo!»

²¹ Sonda Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımı

Izraıldıń tiyre basshılarına bılay dep juwap berdi:

²² – Jaratqan Iye – qudaylar Qudayı! Jaratqan Iye – qudaylar Qudayı! Ol bulardıń barlıǵın biledi hám Izrail da bilip qoysın: eger bizler islegen isimizdi Jaratqan Iyege qarsı qozǵalań kóteriw yamasa Oǵan qıyanet islew maqsetinde islegen bolsaq, onda búgin Jaratqan Iye bizlerdi ayamasın! ²³ Eger bizler qurbanlıq orındı Jaratqan Iyeden waz keshiw ushın, jandırılatuǵın qurbanlıqlardı, ǵálle sadaqaların yamasa tatıwlıq qurbanlıqların beriw ushın qurǵan bolsaq, Jaratqan Iyeniń Ózi bizlerdi jazalasın. ²⁴ Bizler bul istinadan táshiwishlengenimiz sebepli islegen edik: keleshekte sizlerdiń urpaqlarıńız bizlerdiń urpaqlarımızǵa: «Izraıldıń Qudayı Jaratqan Iye menen sizlerdiń qanday baylanısıńız bar? ²⁵ Háy, Ruben hám Gad urpaqları! Jaratqan Iye sizler menen bizlerdiń aramızǵa Iordan dáryasın shegara qılıp qoyǵan. Sizlerdiń Jaratqan Iyege hesh qanday qatnasıńız joq», – dep bizlerdiń urpaqlarımızdıń Jaratqan Iyeden qorqıp jasawına tosқinlıq jasawı múmkin. ²⁶ Sonlıqtan bizler ózlerimiz ushın qurbanlıq orın qurıwdı sheshtik. Buni jandırılatuǵın qurbanlıq hám basqa qurbanlıqlar ushın emes, ²⁷ al tek sizler menen bizlerdiń aramızda hám keleshek áwladlar arasında gúwalıq bolıwı ushın isledik. Solay etip, bizler de Jaratqan Iyeniń aldında jandırılatuǵın qurbanlıqlarımız, tatıwlıq qurbanlıqlarımız hám basqa qurbanlıqlarımız benen Oǵan sıyına jaqpız. Sonda sizlerdiń urpaqlarıńız keleshekte bizlerdiń urpaqlarımızǵa:

a 22:17 San 25:1-9.

«Jaratqan Iyege hesh qanday qatnasıńız joq», – dep ayta almaydı. ²⁸ Solay etip, bizler bilay oyladıq: keleshekte bizlerge yamasa bolajaq urpaqlarımızǵa usilay dese, bizler: «Ata-babalarımızdıń Jaratqan Iyege arnap qurǵan qurbanlıq orınıń nusqasına qarańlar. Bul orın jandırılatuǵın yamasa basqa qurbanlıqlar ushın emes, al bizler menen sizlerdiń arañızda gúwaliq bolw ushın qurılǵan», – deymiz. ²⁹ Bizler Jaratqan Iyege qarsı qozǵalań kóteriwden, búgin Onnan waz keshiwden, jandırılatuǵın qurbanlıqlar, ǵálle sadaqaları yamasa basqa qurbanlıqlar beriw ushın Qudayımız Jaratqan Iyeniń shatırınıń aldında turǵan qurbanlıq orınnan basqa birewin qurıwdan awlaqpız.

³⁰ Ruwxaniy Pinexas hám onıń menen birge bolǵan jámiyet basshıları, yaǵnıy Izraildiń tiyre basshıları Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımınıń aytqan sózlerin esitkende kewilleri toldı. ³¹ Sonlıqtan ruwxaniy Elazardıń ulı Pinexas Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımına:

– Endi Jaratqan Iyeniń aramızda ekenin bilemiz. Sebebi sizler Oǵan qıyanet etpedińız hám izraillilardı Onıń jazasınan qutqardıńız, – dedi.

³² Ruwxaniy Elazardıń ulı Pinexas hám basshılar Ruben hám Gad urıwları jasaytuǵın Gilad jerinen Qanan jerine, izraillilardıǵa qaytıp kelip, ne bolǵanın aytıp berdi. ³³ Izraillilar bul xabarǵa kewli tolıp, Qudayǵa algıslar ayttı. Olar Ruben hám Gad urıwlarına qarsı urıs ashıw hám olardıń jasaytuǵın jerlerin wayran etiw haqqında qaytıp awız ashpadı. ³⁴ Ruben hám Gad urıwları: «Bul qurbanlıq

orın – bizlerdiń aramızda Jaratqan Iyeniń Quday ekenine gúwa» dep, orındı «Gúwa» dep atadı.

Eshuanıń xoshlasıw sózleri

23 ¹ Jaratqan Iye Izraildiń átira-pındaǵı barlıq dushpanlarınan qutqarıp tımshılıqqa eristirgenen soń, kóp jıllar ótti. Eshua bolsa qartayıp, biraz jasqa barıp qalǵan edi. ² Sonda ol pútkil Izrail xalqın, olardıń aqsaqalların, tiyre basshıların, qazıların hám qadaǵalawshıların shaqırıp alıp, olarǵa bilay dedi:

– Men qartayıp, biraz jasqa barıp qaldım. ³ Qudayınız Jaratqan Iyeniń sizler ushın bul barlıq xalıqlarǵa neler islegenin kórdińler. Öytkeni Qudayınız Jaratqan Iyeniń Ózi sizler ushın urıstı. ⁴ Minekey, men Iordan dáryasınan baslap, kún batar táreptegi Jer Orta teńizine deyin jasaǵan barlıq xalıqlardı joq etip, olardıń jerlerin de, ele joq qılınbaǵan xalıqlardıń jerlerin de sizlerdiń urıwlarıńızǵa bólip berdim. ⁵ Qudayınız Jaratqan Iye bul xalıqlardı quwıp shıǵarıp, aldınızdan shegindiredi hám Ózi sizlerge wáde etkenindey, sizler olardıń jerlerin iyeleysizler. ⁶ Sonlıqtan sizler Muwsanıń Nızam kitabında jazılǵan hár bir nárсени orınlaw ushın júdá kúshli bolıńlar. Jazılǵanlardan ya ońǵa, ya solǵa awıp ketpeńler. ⁷ Arañızda qalǵan xalıqlar menen hesh qanday qarım-qatnas jasamańlar. Olardıń qudaylarınń atların tilge almańlar hám olardıń atları menen ant ishpeńler. Sol qudaylarǵa xızmet etpeńler hám tabınbańlar. ⁸ Búgingi kúнге deyin islep kelgenińizdey, Qudayınız Jaratqan Iyege sadıq qalıńlar. ⁹ Sebebi Jaratqan Iye ullı hám kúshli xalıqlardı sizlerdiń aldınızdan

quwıp shıǵardı. Búgingi kúnge deyin hesh kim sizlerge qarsı tura almadı. ¹⁰ Sizlerdiń arañızdaǵı birewińiz mın adamdı quwıp shıǵaradı. Óytkeni Qudayınız Jaratqan Iyeniń wáde etkenindey, Onıń Ózi sizler ushın urıladı. ¹¹ Sonlıqtan Qudayınız Jaratqan Iyeni súyiwde júdá muqıyatlı bolıńlar. ¹² Al eger sizler Onnan júz burıp, arañızdaǵı qalǵan sol xalıqlar menen aralassańız, olar menen qız alısq, qız berisetuǵın bolsańız, qarım-qatnas jасаsańız, ¹³ onda bilip qoyıńlar: Qudayınız Jaratqan Iye sol xalıqlardı endi aldınızdan quwıp shıǵarmaydı. Onıń sizlerge bergен usı jaqsı jerinen joq bolıńanıńızsha, bul xalıqlar sizler ushın duzaq, qaqqan, arqańızǵa qamshı hám kózlerińizge tiken boladı.

¹⁴ Minekey, meniń de bul dúnyadan ótetuǵın waqtım keldi. Qudayınız Jaratqan Iyeniń sizlerge bergен wádeleriniń hesh biri bosqa shıqpaǵanın shın júregińiz hám jan-tánińiz benen bilesizler. Olardıń hámmesi orınlandı, hesh biri orınlanbay qalmadı. ¹⁵ Qudayınız Jaratqan Iye sizlerge bergен wádeleriniń hámмесin qalay orınlaǵan bolsa, Ol Ózi bergен usı jaqsı jerden sizlerdi joq etpegenше, aytqan barlıq jamanlıqların da solay basınızǵa saladı. ¹⁶ Eger Qudayınız Jaratqan Iyeniń sizlerge orınlań dep buyırǵan kelisimin buzsańız hám barıp, basqa qudaylarǵa xızmet etip, olarǵa tabınсаńız, Jaratqan Iyeniń sizlerge ǵázebi tutanadı. Sonda sizler Ol bergен bul jaqsı jerden tez arada qırılıp ketesizler.

Shexemde jańalangan kelisim

24 ¹ Eshua pútkil Izrail urıwların Shexemde toplap,

Izraildiń aqsaqalların, tiyre basshıların, qazıların hám qadaǵalawshıların shaqırttı. Olardıń hámmesi kelip, Qudaydıń aldında turdı. ² Sonda Eshua pútkil xalıqqa bılay dedi:

– Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Sizlerdiń ata-babalarıńız eski zamanlarda Evfrat dáryasınıń arǵı jaǵasında jasap, basqa qudaylarǵa xızmet etetuǵın edi. Olardıń biri Ibrayım menen Naxordıń ákesi Terax edi. ³ Biraq Men babańız Ibrayımdı dáryanıń arǵı jaǵınan alıp, pútkil Qanan jerleri boylap alıp júrdim. Onıń urpaqların kóbeytip, oǵan Ísaqtı berdim.

⁴ Al Ísaqqa bolsa, Yaqq penen Esawdı berdim. Esawǵa tawlı Seir jerin múlik etip berdim. Yaqq hám onıń ulları Mısırǵa ketti. ⁵ Keyin Men Muwsa menen Xarondı tayınlap, Mısır xalqınıń basına báleler jawdırdım hám sizlerdi Mısırdan alıp shıqtım. ⁶ Awa, Men ata-babalarıńızdı Mısırdan alıp shıqtım. Olar Qızıl teńizge jetip kелgende, mısırlılar sawash arbaları hám onıń ústindeǵi áskerleri menen ata-babalarıńızdıń izinen teńizge deyin quwıp bardı. ⁷ Ata-babalarıńız Jaratqan Iyege, Maǵan jalbarınıp, járdem sorǵanda, Men olar menen mısırlılar arasına qarańǵılıq túsirdim. Mısırlıların ústine teńiz suwların bastırıp, olardı shóktirdim. Sizler Meniń Mısırdan ne islegenimdi óz kózińiz benen kórdińiz. Sizler shólde uzaq waqt jasadıńız.

⁸ Sońınan Men sizlerdi Jordan dáryasınıń arǵı jaǵasında jasaǵan amorlardıń jerine ákeldim. Olar sizlerge qarsı urısqanda, Men olardı sizlerge táslim ettim. Sizler olardıń jerlerin iyeledińiz. Men olardı sizlerdiń aldınızdan joq qıldım. ⁹ Moab patshası Sippor ulı Balaq Izrailǵa qarsı

urısqa shıqtı hám xabar jiberip, Beor ulı Bilamdı sizlerdi náletlew ushın shaqırttı. ¹⁰ Biraq Men Bilamğa qulaq salıwdı maqul kórmedim. Sonlıqtan ol sizlerge pátiyasın beriwge májbúr boldı. Solay etip, Men sizlerdi onıń qolınan qutqardım. ¹¹ Sońınan sizler Iordan dáryasınan ótip, Erixoğa kel-dińiz. Men sizlerge qarsı urısqa erixolardı, jáne de amor, periz, qanan, xet, girgash, xiw hám ebus xalıqların sizlerge táslim ettim. ¹² Men sizlerden aldın eshek hárre^a jiberip, amorlardıń eki patshasın aldınızdan quwdım. Bul is sizlerdiń qılıshınız yamasa oq jayı-ńız járdeminde islenbedi. ¹³ Solay etip, Men sizlerge ózlerińiz miynet etpegen jerdi hám ózlerińiz salmağan qalalardı berdim. Sizler bul jerlerde jasap, ózlerińiz otrıǵızbağan júzim hám záytún baǵlarıńızdıń miywelerin jep atırsızlar».

¹⁴ Eshua dawam etip bilay dedi:

– Sonlıqtan Jaratqan Iyeden qorqıńlar, Oǵan shın júreктен hám sa-dıqlıq penen xızmet etińler. Evfrat dáryasınıń arǵı jaǵasında hám Mısırdá ata-babalarıńızdıń xızmet etken qu-dayların taslap, Jaratqan Iyege xızmet etińler. ¹⁵ Eger Jaratqan Iyege xızmet etkińiz kelmese, onda Evfrat dáryasınıń arǵı jaǵasında ata-babalarıńızdıń xızmet etken qudaylarına yamasa ózlerińiz elinde jasap atırǵan amorlardıń qudaylarına xızmet etkińiz kele me? Búgin usını sheship alıńlar. Al men hám meniń xojalıǵım Jaratqan Iyege xızmet etemiz.

¹⁶ Xalıq juwap berip bilay dedi:

– Jaratqan Iyeni taslap, basqa qu-daylarǵa xızmet etiwden awlaq bolǵaymız! ¹⁷ Sebebi bizlerdi hám

ata-babalarımızdı Mısır elindegi qulıqtan alıp shıqqan, kóz aldımızda ulı káramatlar islep, pútkil jolımızda hám xalıqlar arasınan ótkenimizde bizlerdi saqlaǵan Qudayımız Jaratqan Iyeniń Ózi boladı. ¹⁸ Ol bul elde jasaǵan barlıq xalıqlardı hám amorlardı aldımızdan quwıp jiberdi. Sonlıqtan bizler de Oǵan xızmet etemiz. Óytkeni Ol – bizlerdiń Qudayımız.

¹⁹ Sonda Eshua xalıqqa bilay dedi:

– Biraq sizler Jaratqan Iyege xızmet ete almaysızlar. Óytkeni Ol muxaddes hám qızǵanshaq Quday. Ol sizlerdiń jınayatlarıńızǵa hám gúnalarıńızǵa sabır etpeydi. ²⁰ Eger sizler Jaratqan Iyeni taslap, jat qudaylarǵa xızmet etseńiz, Ózi burın sizlerge jaqsılıq qılǵan bolsa da, endi Ol sizlerden júz buradı hám sizlerdi bálege jolıqtırıp, joq etedi.

²¹ Xalıq Eshuaǵa:

– Yaq! Bizler Jaratqan Iyege xızmet etemiz, – dep juwap berdi.

²² Sonda Eshua xalıqqa:

– Jaratqan Iyege xızmet etemiz dep, tańlaǵanıńızǵa ózlerińiz gúwasızlar, – dedi.

– Awa, ózlerimiz gúwamız, – dep juwap berdi xalıq.

²³ Eshua olarǵa:

– Olay bolsa, endi ózlerińizdegi jat qudaylardı taslańlar. Júreklerińizdi Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege berińler, – dedi.

²⁴ Xalıq Eshuaǵa:

– Bizler Qudayımız Jaratqan Iyege xızmet etip, Onıń sózin tıńlaymız, – dep juwap berdi.

²⁵ Eshua sol kúni Shexemde xalıq ushın bir minnetleme aldı. Olarǵa qaǵıydalar hám nızamlar berdi. ²⁶ Eshua

^a **24:12** *Eshek hárre* – albiraw yaqi qorqınısh mánisin bildiriwi múmkin.

bul sózlerdi Qudaydın Nızam kitabına da jazıp qoydı. Keyin bir úlken tas alıp, onı sol jerge, Jaratqan Iyeniń Muxaddes mákanı janındaǵı emen aǵashınıń astına ornattı. ²⁷ Soń Eshua pútkil xalıqqa:

– Minekey, bul tas bizlerge gúwa bolsın. Sebebi ol Jaratqan Iyeniń bizlerge aytqan barlıq sózlerin esitti. Qudayǵa bergen wádemizde turmasaq, bul tas bizlerge qarsı gúwa boladı, – dedi.

²⁸ Bunnan soń, Eshua xalıqtıń barlıǵın múlik etip alǵan óz jerlerine jiberdi.

Eshuanıń ólimi

²⁹ Usı waqıyalardan keyin, Jaratqan Iyeniń qulı Nun ulı Eshua bir júz on jasında qaytı boldı. ³⁰ Onı Efrayımın tawlı úlkesindegi Gaash tawınıń

arqa tárepine, ózine úles etip berilgen Timnat-Seraxqa jerledi. ³¹ Eshuanıń tiri waqtında hám Eshuadan keyin jasap, Jaratqan Iyeniń Izrail ushın islegen barlıq islerin bilgen aqsaqallardıń tiri waqtında Izrail xalqı Jaratqan Iyege xızmet etti.

³² Izrail xalqı Mısırdan ketip baratırıp, Yusuptıń súyegin de ózleri menen birge alıp ketken edi. Olar onı Yaqıptıń Shexemdegi atızına jerledi. Yaqıp bul atızdı Shexemniń ákesi Xamordıń ullarınan júz kesita^a gúmiske satıp alǵan edi. Sol jer Yusuptıń urpaqlarınıń múlki boldı.

³³ Xaronnıń ulı Elazar da qaytı boldı. Ol Efrayımın tawlı úlkesine, ulı Pinexasqa berilgen Giba qalasına jerlendi.

---

^a **24:32 Kesita** – qanday da bir ólshem birlik, onıń awırlıǵı belgisiz.

Biyler kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Biyler kitabı bizlerdi Izrail xalqınıń Qudaydan júz burǵan hám butlarǵa tabıǵan dáwiri menen tanıstıradı. Bul kitapta Eshuanıń óliminen soń, monarxiya dúzilisine tiykarlangan el payda bolǵanǵa deyin júz bergen hár túrli waqıyalar sóz etiledi. Kitaptaǵı hár túrli waqıyalardı oqıp, olardıń mazmunın túsingenimizde, Quday Izrail xalqınıń jalǵız Húkimdarı ekenin anıq kóre alamız.

Izrail xalqı Qanan jerin iyelep alǵanda, Quday olarǵa sol jerde jasap atırǵan xalıqlardı quwıp jiberiwdi buyrǵan edi. Biraq olar quwıp jibermedi hám nátiyjede Qudaydan júz burıp, sol butqa tabınıwshı xalıqlardıń jalǵan qudaylarına kewil qoyadı. Aqıbetinde, Quday Izrail xalqın butqa tabıǵanı ushın jazalap, olardı átirapında jasap atırǵan Qanan xalıqlarına baǵındırıp qoyadı. Jábirlengen

Izrail xalqı Qudayǵa jalbarımp, Onnan járdem soraydı. Sonda Quday Óz xalqın azat qılıw ushın olarǵa izbe-iz jolbasshılardı jiberedi. Bul jolbasshılar biyler dep ataladı. Biylerdiń basshılıǵında Izrail xalqı dushpanlarınıń ústinen jeńiske erisedi. Keyin olar ushın abadan turmıs baslandı. Izrail xalqı biylerdiń tiri waqtında Qudayǵa sadıq boladı. Biraq hár bir biydiń óliminen soń, olar jáne Qudaydan júz buradı. Bunday hádiyseler qayta-qayta tákirarlanadı.

Ádette biyler bir neshe urıwǵa jolbasshılıq qılatuǵın edi, biraq ayırımları pútkil xalıqtı basqaradı. Sol waqıtta Izrail xalqı tarqalǵan urıwlardan ibarat bolıp, ele bir el dep esaplanbaytuǵın edi. Olardıń patshası bolmaǵanı ushın, sol dáwirde «hár kim ózine durıs bolıp kóringen isti isleytuǵın edi» (21:25).

Izraililardıń aman qalǵan qananlılar menen urısıwı

1 ¹ Eshuanıń óliminen keyin, Izrail xalqı Jaratqan Iyeden: «Qananlılar menen urısıwǵa bizlerden birinshi bolıp kim baradı?» – dep soradı.

² Jaratqan Iye olarǵa: «Yahuda urıwı baradı, Qanan úlkesin oǵan táslim qılamın», – dep juwap berdi.

³ Yahuda urıwı tuwısqanları Shimon urıwına: «Qananlılar menen urısıw ushın, bizlerdiń payımızǵa tiygen

jerge bizler menen birge barıń. Sońınan bizler de sizlerdiń payıńızǵa tiygen jerge sizler menen birge baramız», – dedi. Solay etip, Shimon urıwı Yahuda urıwı menen birge ketti.

⁴ Yahuda urıwı urısqa shıqtı hám Jaratqan Iye qananlılar menen perizlerdi olarǵa táslim qıldı. Yahuda urıwı Bezekte olardan on mıń adamdı óltirdi. ⁵ Sol jerde olar Adoniy-Bezек penen ushırasıp, onıń menen urıstı hám qananlılar menen perizlerdi jeńiliske ushıratı. ⁶ Adoniy-Bezек qashıp keti, biraq olar onı quwıp jetip, uslap aldı da, qol hám ayaqlarınıń bas barmaqların kesip tasladı. ⁷ Sonda Adoniy-Bezек: «Qol hám ayaqlarınıń bas barmaqları kesilgen jetpis patsha menıń dasturxanımnan túsken usaqlardı terip jegen edi. Endi bolsa, meniń olarǵa islegenlerimdi Quday aldıma keltirdi», – dedi.

Olar Adoniy-Bezекti Erusalimge alıp keldi hám ol sol jerde óldi.

⁸ Yahuda urıwı Erusalimge hújim jasap, qalanı basıp aldı hám xalqın qılısttan ótkerip, qalaǵa ot berdi. ⁹ Sonnan keyin, olar tawlı úlkede, Negebte hám batıstaǵı taw eteklerinde jasaytuǵın qananlılar menen urısıp ushın jolǵa tústi. ¹⁰ Eski atı Kiryat-Arba bolǵan Xebronda jasaytuǵın qananlılarǵa qarsı atlanıp jasap, Sheshay, Aximan hám Talmay degen tiyrelerdı jeńip shıqtı. ¹¹ Ol jerden olar eski atı Kiryat-Sefer bolǵan Debir qalasınıń xalqına da qarsı urıs ashtı. ¹² Sonda Kaleb:
– Kiryat-Sefer xalqın jeńip, ol jerdi qolǵa kirgizgen adamǵa qızım Axsanı hayallıqqa beremen, – dedi.

¹³ Qalanı Kalebtiń inisi, Kenazdıń ulı Otniel qolǵa kirgizdi. Sonlıqtan Kaleb qızı Axsanı oǵan hayallıqqa berdi. ¹⁴ Qız Otnieldiń janına barganda, ol kúyewin úgitlep:

– Ákemnen bir atız sora, – dedi.

Kaleb eshekten túsip atırǵan qızınan:

– Qanday tileǵiń bar? – dep soradı.

¹⁵ Qız ákesine:

– Maǵan bir enshi berseń. Meni Negeb shóline uzatqan ekenseń, endi maǵan suw bulaqların ber, – dedi. Solay etip, Kaleb qızına joqarǵı hám tómenǵi suw bulaqların berdi.

¹⁶ Muwsanıń qáyin atasınıń urpaqları bolǵan kenler Yahuda urıwı menen birge Palma qalasınan^a shıǵıp, Aradtiń qublasındaǵı Yahuda shólinde jasawǵa ketti hám sol jerdegi xalıqlar arasına ornalastı.

¹⁷ Sonnan keyin, Yahuda urıwı tuwısqanları Shimon urıwı menen birge barıp, Sefat qalasında jasap atırǵan qananlılardı qıyrattı hám olardıń qalasın tolıǵı menen joq etti. Solay etip, ol jer Xorma^b dep ataldı. ¹⁸ Yahuda urıwı Gazanı, Ashkelondı, Ekronı hám olarǵa tiyisli jerlerdi de basıp aldı.

¹⁹ Jaratqan Iye Yahuda urıwı menen birge bolǵanlıqtan, olar tawlı úlkeni qolǵa kirgizdi. Al oypatlıqta jasap atırǵan xalıqtıń temirden islengen sawash arbaları bolǵanlıqtan, olardı quwa almadı. ²⁰ Olar Muwsanıń aytıp ketkenindey, Xebrondı Kalebke berdi. Kaleb ol jerden anaqlardıń úsh tiyresin quwıp shıǵardı. ²¹ Biraq Benyamin urıwı Erusalimde jasap atırǵan ebuslılardı quwmadı. Ebuslılar búgingi

^a **1:16** *Palma qalası* – bul 3:13 ayat sıyaqlı Erixo qalası yamasa basqa jer bolıwı múmkin.

^b **1:17** *Xorma* – «pútkilley joq etiw» yamasa «baǵıshlangan» degendi bildiredi.

kúнге deyin Benyamin urıwı menen birge jasap kiyatır.

Efrayım hám Menashshe urıwlarınıń Beyt-Eldi basıp alıwı

²² Yusuptıń urpaǵı Beyt-Elge hújim jasadı. Jaratqan Iye olar menen birge edi. ²³ Yusuptıń urpaǵı burınǵı atı Luz bolǵan Beyt-El qalasına jansızlardı jibergende, ²⁴ olar qaladan shıǵıp kiyatırǵan bir adamdı kórdi. Sonda olar:

– Qalaǵa kirer joldı kórsetseń, saǵan jaqsılıq isleybiz, – dedi. ²⁵ Solay etip, sol adam olarǵa qalaǵa kiretuǵın joldı kórsetti. Olar qala xalqın qılısthan ótkergende, oǵan hám onıń aǵayın-tuwǵanlarına tiymedi. ²⁶ Sol adam xetlerdiń jerine kóship bardı hám sol jerge qala qurıp, onıń atın Luz dep atadı. Bul qala házirge deyin usı at penen ataladı.

Izraillılardıń qanan hám amor xalıqların tolıq quwıp shıǵarmawı

²⁷ Menashshe urıwı Beyt-Shean, Taanax, Dor, Ibleam, Megiddo hám bulardıń átirapındaǵı awıllarda jasaytuǵın xalıqtı quwa almadı. Sebebi qananlılar bekkem qorǵanıp, sol jerde jasawın dawam etti. ²⁸ Izraillılar kúshke tolısqan waqtında, qananlılardı erksiz xızmetshige aylandırdı, biraq olardı quwıp jibermedi.

²⁹ Efrayım urıwı da Gezerde jasaytuǵın qananlılardı ol jerden quwıp jibermedi hám qananlılar Gezerde olardıń arasında jasadı.

³⁰ Zebulon urıwı da Kitron hám Nahalal qalalarındaǵı xalıqlardı quwmadı. Zebulon urıwınıń arasında qalǵan bul qananlılar olar ushın erksiz xızmetshige aylandı.

³¹ Asher urıwına kelsek, olar da Akko, Sidon, Axlab, Axzib, Xelba, Afek hám Rexob turǵınların quwmadı. ³² Olar sol jerlerdegi qananlılardı quwıp shıǵarmay, olar menen birge jasadı.

³³ Naftaliy urıwı da Beyt-Shemesh hám Beyt-Anat xalqın quwmay, sol jerdiń xalqı bolǵan qananlılar menen birge jasadı hám qananlılar olar ushın erksiz xızmetshige aylandı.

³⁴ Amorlar Dan urıwına oypatlıqqa túsiwge jol qoymay, olardı tawlı úlkelerde uslap turdı. ³⁵ Amorlar Har-Xereste, Ayyalonda hám Shaalbimde bekkem qorǵanıp, sol jerde qaldı. Biraq Yusuptıń urpaqları kúshke tolısqanda, amorlar olar ushın erksiz xızmetshige aylandı.

³⁶ Amorlardıń shegarası Aqrabbim biyikliginen baslap Selaǵa, onnan da armanıraqqa deyin sozilǵan edi.

Jaratqan Iyeniń perishtesi Boximde

2 ¹ Jaratqan Iyeniń perishtesi Gilgaldan Boximge kelip, izraillılarǵa bilay dedi:

– Sizlerdi Mısırdan shıǵarıp, atabalarınıızǵa beremen dep ant ishken jerge alıp keldim. Men sizlerge: «Sizler menen dúzgen kelisimimdi hesh qashan buzbayman. ² Al sizler bul jerlerde jasap atırǵanlar menen kelisim dúzbeńler hám olardıń qurbanlıq orınların qıyratıp taslańlar», – degen edim. Biraq sizler sózime qulaq salmadıńlar. Ne ushın bunday isledinler? ³ Jáne de, Men sizlerge: «Bul xalıqlardı sizlerdiń arañızdan quwıp shıǵarmayman. Olardıń ózleri sizlerge dushpan, al qudayları duzaq boladı», – dep aytqan edim.

⁴ Jaratqan Iyeniń perishtesi usı sózlerdi aytqanda, pútkil Izrail xalqı dad salıp jılay basladı. ⁵ Sonlıqtan olar sol jerdi Boxim^a dep atadı hám sol jerde Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq shaldı.

Eshuanıń ólimi

⁶ Eshua xalıqtı tarqatıp jibergenнен soń, olardıń hár qaysısı óz payına tiygen jerlerdi iyelep alıw ushın jolǵa shıqtı. ⁷ Eshuanıń tiri waqtında hám Jaratqan Iyeniń Izrail ushın islegen ulı islerin kórip, Eshuadan keyin ómir súrgen aqsaqallar dáwirinde, xalıq Jaratqan Iyege xızmet etti. ⁸ Jaratqan Iyeniń qulı Nun ulı Eshua bir júz on jasında qaytıstı boldı. ⁹ Onı Efrayımnuń tawlı úlkesindegi Gaash tawınıń arqa tárepine, óziniń payına tiygen Timnat-Xeres degen jerge jerledi.

Izraillıardıń Jaratqan Iyeden uzaqlasıwı

¹⁰ Bul áwladtan bolǵanlardıń hám-mesi ólip, ata-babalarına qosılǵannan soń, Jaratqan Iyeni tanımaytuǵın hám Onıń Izrail xalqı ushın islegen islerin bilmeytuǵın basqa bir áwlad ósip jetisti. ¹¹ Izrail xalqı Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islep, Baallarǵa tabına basladı. ¹² Olar ózlerin Mısırdan alıp shıqqan ata-babalarınıń Qudayı Jaratqan Iyeden júz burıp, átiraptaǵı xalıqlardıń qudaylarına awıp ketti hám olarǵa tabındı. Bul Jaratqan Iyeniń qáhárin keltirdi. ¹³ Óytkeni olar Jaratqan Iyeden júz burıp, Baal hám Ashtarta butlarına tabına baslaǵan edi.

¹⁴ Sonlıqtan Jaratqan Iyeniń Izrail xalqına ǵázebi qaynap, olardı

múliklerin tonaytuǵın basqınshılardıń qolına tapsırdı. Jaratqan Iye olardı átiraptaǵı dushpanlarǵa táslim etti. Solay etip, artıq olar dushpanlarına qarsı tura almadı. ¹⁵ Jaratqan Iyeniń aytqanıday hám ant ishkenindey, Izrail xalqı hár sapar sawashqa tús-kende, Jaratqan Iyeniń Ózi olarǵa qarsı boldı hám olar awır awhalda qaldı.

¹⁶ Sonda Jaratqan Iye olardı tonawshılardıń qolınan qutqaratuǵın biylerdi jiberdi. ¹⁷ Biraq olar biylerdi de tınlamadı hám Jaratqan Iyege opasızlıq etip, basqa qudaylarǵa tabınıp ketti. Olar Jaratqan Iyeniń buyırıqların orınlaǵan ata-babaları sıyaqlı bolmay, ata-babaları júrgen joldan tez azǵırıldı. ¹⁸ Jaratqan Iye olar ushın bir biy tańlap shıǵarǵanda, Ol sol biy menen birge boldı hám sol biy jasaǵan waqıtta olardı dushpanlarınıń qolınan qutqaratuǵın edi. Sebebi olar eziwshilik hám zulım astında nala shek-kende, Jaratqan Iyeniń olarǵa rehimi keletuǵın edi. ¹⁹ Degen menen, biyler óliwden-aq, olar ata-babalarından da beter bolıp, jáne basqa qudaylardıń izine eretuǵın, olarǵa xızmet etip, tabınatuǵın edi. Olar islegen jaman is-háreketlerinen hám qaysarlıqtan waz keshpedi.

²⁰ Solay etip, Jaratqan Iyeniń Izrailǵa ǵázebi qaynap, bılay dedi: «Bul xalıq Meniń ata-babalarına orınlań dep buyırǵan kelisimimdi buzıp, sózime qulaq salmadı. ²¹ Sonlıqtan endi Men de Eshua ólgende, usı jerlerde qalǵan xalıqlardıń hesh birin olardıń aldınan quwıp shıǵarmayman. ²² Ata-babaları sıyaqlı Jaratqan Iyeniń jolınan júretuǵınının yamasa júrmeytuǵınının

a **2:5** *Boxim* – «jılap atır» degendi bildiredi.

kóriw ushın, olardı usı milletler arqalı sınayman».

²³ Solay etip, Jaratqan Iye sol milletlerdi dárhal quwıp shıǵarmaǵan hám olardı Eshuaǵa táslim ettirmey, elde qalwǵa ruxsat bergeni edi.

3¹⁻² Qanadaǵı urıslardıń hesh birine qatnaspaǵan barlıq izraillılardı sıraw ushın hám hesh sawash tájiriyesi bolmaǵan jańa áwladlardıń sawash tálimin úyreniwi ushın, Jaratqan Iye qaldırǵan milletler mınalar edi: ³ filist xalqınıń bes húkimdarı, barlıq qanalar, sidonlılar hám Baal-Xermon tawınan Lebo-Xamatqa deyingi aralıqta Lebanon tawlarında jasaytuǵın xiwler. ⁴ Jaratqan Iye Izrail xalqın sıraw ushın hám Muwsa arqalı ata-babalarına bergeni buyırıqların olardıń orınlaytuǵınının yamasa orınlamaytuǵının kóriw ushın, bul milletlerdi olardıń elinde qaldırǵan edi.

⁵ Solay etip, izraillılar qanan, xet, amor, periz, xiw hám ebus xalıqlarınıń arasında jasadı. ⁶ Olar menen qız alısqı, qız beristi hám olardıń qudaylarına tabındı.

Otniel

⁷ Izrail xalqı Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Olar Qudayı Jaratqan Iyeni umıtıp, Baal hám Ashera butlarına tabındı. ⁸ Sonlıqtan Jaratqan Iyeniń Izrailǵa qáhárelip, olardı Aram-Naharayım patshası Kushan-Rishatayımǵa táslim qıldı. Olar segiz jil Kushan-Rishatayımınıń qol astında boldı. ⁹ Biraq izraillılar Jaratqan Iyege nala etkende, Jaratqan Iye olarǵa bir qutqarıwshı

jiberdi. Olardı qutqarǵan Kalebtiń kishkene inisi Kenazdıń ulı Otniel edi. ¹⁰ Jaratqan Iyeniń Ruwxı Otnieldiń ústine túsip, ol Izraildi basqardı. Otniel urısqa shıqqanda, Jaratqan Iye Aram patshası Kushan-Rishatayımdı oǵan táslim qıldı hám Otniel Kushan-Rishatayımnan ústin keldi. ¹¹ Solay etip, el Kenaz ulı Otnieldiń ólimine deyin qırıq jil tınıshlıqta jasadı.

Ehud

¹² Sonnan keyin, izraillılar Jaratqan Iyeniń názerinde jáne jawız bolǵan islerdi isley basladı. Sonıń ushın Jaratqan Iye Moab patshası Eglonı izraillılarǵa qarsı turatuǵınday etip kúshke toltırdı. ¹³ Patsha Eglon ammon hám amalek xalıqların ózine biriktirip alıp, Izrailǵa hújim jasadı. Olar Izraildi jeńiliske ushıratıp, Palma qalasın^a basıp aldı. ¹⁴ Solay etip, izraillılar on segiz jil Moab patshası Eglonınıń qol astında qaldı.

¹⁵ Biraq izraillılar Jaratqan Iyege nala etkende, Jaratqan Iye olar ushın Ehud atlı bir qutqarıwshını jiberdi. Benyamin urıwınan bolǵan Geranıń ulı Ehud solaqay edi. Bir kúni izraillılar Ehud arqalı Moab patshası Eglonǵa salıqların jiberdi. ¹⁶ Ehud ózine uzınlıǵı eki qarıs keletuǵın, eki júzi bar bir qanjar islep aldı hám qanjardı kiyiminiń astına, oń sanına baylap qoydı. ¹⁷ Ehud salıqtı Moab patshası Eglonǵa aparıp berdi. Eglon júdá semiz adam edi. ¹⁸ Ehud salıqtı bergennen soń, salıqtı kóterip aparǵan adamlardı qaytarıp jiberdi. ¹⁹ Al ózi bolsa, Gilgaldıń qasındaǵı tas butlardıń janınan keynine qaytıp keldi de, patshaǵa:

^a 3:13 *Palma qalası* – yaǵnıy Erixo.

– Taqsır, meniń sizge aytatuǵın bir sıırım bar, – dedi.

Patsha oǵan:

– Úndeme, – dedi de, qasındaǵı adamlardıń hámмесin sırtqa shıǵarıp jiberdi.

²⁰ Ehud joqarıdaǵı salqın bólmesinde jalǵız qalǵan patshaǵa jaqınlap, oǵan:

– Sizge Qudaydan bir xabar alıp keldim, – degende, patsha taxtınan turdı.

²¹ Ehud shep qolı menen on sanındaǵı qanjardı aldı da, patshanıń qarnına tıqtı. ²² Qanjar patshanıń qarnına sabı menen qosıla kirip ketti. Ehud qanjardı suwırıp almaǵanlıqtan, qanjar patshanıń maylı qarnında qalıp qoydı. ²³ Ehud aywanǵa shıqtı da, joqarıdaǵı bólmeniń qapıların jawıp, qulıplap ketti. ²⁴ Ol shıǵıp ketkennen keyin, patshanıń xızmetshileri kelip, joqarıdaǵı bólmeniń qapısının ilik turǵanın kórdi de, bir-birine: «Patshamız salqın bólmede dáret sindirip atırǵan shıǵar», – desti. ²⁵ Olar kóp waqıt kútse de, patsha bólmeniń qapısın ashpadı. Sonlıqtan olar gılttı alıp, qapını ashıp qarasa, mırsasınıń óligi jerde jatır eken.

²⁶ Olar patshanı kútip turǵanda, Ehud tas butlardıń janınan ótip, Seiraǵa qashıp ketti. ²⁷ Ehud sol jerge jetip bardı da, Efrayımın tawlı úlkesine shıǵıp, kárnay shertti. Izraillılar onıń menen birge tawlardan tómenge tústi. Ehud olardıń aldında jol baslap júrdi. ²⁸ Ehud olarǵa:

– Izimnen júrińler, sebebi Jaratqan Iye dushpanıńız bolǵan moablılardı sizlerge táslim etti, – dedi. Eहुdın izinen kiyatırǵan izraillılar Moabqa ótetuǵın Jordan ótkellerin iyelep, hesh kimdi ótkermedi.

²⁹ Olar moablılardıń on mıńǵa shamalas qarıwlı hám kúshli adamın óltirdi. Moablılardıń hesh biri aman qalmadı. ³⁰ Sol kúni moablılar izraillıardıń qol astına ótti. El seksen jil paraxatshılıqta jasadı.

Shamgar

³¹ Eहुdтан soń, Anat ulı Shamgar biy boldı. Shamgar filistlerdiń altı júz adamın ógiz aydaytuǵın tayaq penen óltirip, ol da izraillıardı qutqardı.

Debora hám Baraq

4 ¹ Eहुdın óliminen keyin, Izrail xalqı Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi jáne isley basladı. ² Sonlıqtan da Jaratqan Iye izraillıardı Xasorda húkimdarlıq etip atırǵan qananlı patsha Yabinge táslim qıldı. Yabinniń Sisera degen bir sárkárdası bolıp, ol Xaroshet-Goyımda jasytuǵın edi. ³ Yabinniń toǵız júz temir sawash arbası bar edi. Ol izraillıardı jigirma jil ayawsız ezgenlikten, izraillılar Jaratqan Iyege nala shekti.

⁴ Sol waqıtları payǵambar hayal, Lappidottıń hayalı Debora izraillılarǵa biylik qılatuǵın edi. ⁵ Debora Efrayımın tawlı úlkesinde, Rama menen Beyt-El arasındaǵı palma aǵashınıń astında otırıp, aldına kelgen izraillıardıń dawların sheshetuǵın edi. ⁶ Bir kúni Debora Abinoam ulı Baraqtı Kedesht-Naftaliyden shaqırtıp alıp, oǵan: – Izraıldıń Qudayı Jaratqan Iye qasına Naftaliy hám Zebulon urıwlarınan on mıń adamdı alıp, Tabor tawına barıwıńdı buyıradı. ⁷ Ol patsha Yabinniń sárkárdası Siseranı, onıń sawash arbaların hám áskerlerin Kishon sayına, seniń aldına aparıp, saǵan táslim qıladı, – dedi.

⁸ Baraq Deboraga:

– Eger meniñ menen birge barsañ, baraman. Al birge barmasañ, bar-mayman, – dedi.

⁹ Debora:

– Álbette, seniñ menen birge baraman, biraq sen tutqan bul jol óziñe dañq alıp kelmeydi. Sebebi Jaratqan Iye Siseranı bir hayalğa táslim etejaq, – dedi.

Solay etip, Debora Baraq penen birge Kedeshke ketti. ¹⁰ Baraq Zebulon hám Naftaliy urpaqların Kedeshke jıynadı. Baraqtıñ izine on mın adam erdi. Debora da onıñ menen birge ketti.

¹¹ Ken tiyresinen bolğan Xeber Muwsanıñ qáyın atası Xobabtıñ urpağınan bolğan tiyresleslerinen bólek shıǵıp, Kedeshke jaqın jerdegi Saannimdegi terebinf aǵashınıñ janına shatırın tikken edi.

¹² Abinoam ulı Baraqtıñ Tabor tawına shıqqanın esitken Sisera ¹³ toǵız júz temir sawash arbasın hám qasındaǵı barlıq áskerlerin Xaroshet-Goyımnan shıǵarıp, Kishon sayına topladı.

¹⁴ Debora Baraqq:

– Qáne, atlan! Sebebi bul kún – Jaratqan Iyeniñ Siseranı saǵan táslim etetuǵın kúni. Jaratqan Iye seniñ aldında baradı, – dedi.

Solay etip, Baraq on mın adamdı ertip, Tabor tawınan tústi. ¹⁵ Baraq hújim qılǵanda, Jaratqan Iye Siseranı, onıñ sawash arbaların hám áskerlerin albıratı. Sonda Sisera sawash arbasınan túsip, jayaw qashıp ketti. ¹⁶ Baraq onıñ sawash arbaların hám áskerlerin Xaroshet-Goyımğa deyin quwıp bardı. Siseranıñ pútkil áskerleri qılısh júzinen ótkerildi. Hesh biri aman qalmadı.

¹⁷ Al jayaw qashıp ketken Sisera bolsa, kenlerden bolğan Xeberdiñ halı Yaeldiñ shatırına keldi. Óytkeni

Xasordıñ patshası Yabin menen Xeberdiñ shañaraǵı arasındaǵı qarım-qatnas jaqsı edi.

¹⁸ Yael Siseranı kútip alıwǵa shıǵıp, oǵan:

– Qorqpañ, mırzam. Keliñ, shatırınma kiriñ, – dedi. Sisera hayaldıñ shatırına kirgende, hayal onıñ ústine bir japqıstı jawıp qoydı.

¹⁹ Sisera:

– Shólledim, ótinish, ishiwge az-maz suw ber, – dedi.

Yael sút mesin ashıp, Siseraǵa sút ishkiygenen keyin, onıñ ústin jáne jawıp qoydı.

²⁰ Sisera hayalǵa:

– Shatırdıñ kirer awzında tur. Eger birew kelip: «Shatırında kim bar?» – dep sorasa, «Hesh kim joq», – dep jawap ber, – dedi.

²¹ Xeberdiñ hayalı Yael qolına shatırdıñ bir qazıǵı menen balǵanı aldı. Ol sharshaǵanlıqtan qattı uyqıǵa ketken Siseranıñ qasına áste jaqınlap bardı da, qazıqtı onıñ shekesine qattı hám qazıq tesip ótip, jerge kirip ketti. Sisera sol zamatta-aq óldi. ²² Sol waqıtta Baraq Siseranı quwıp kiyatırǵan edi. Yael Baraqtıñ aldınan shıǵıp, oǵan:

– Ishke kir, izlep kiyatırǵan adamıñdı saǵan kórseteyin, – dedi.

Baraq hayaldıñ shatırına kirip barǵanda, shekesine qazıq qaǵılıp, ólip atırǵan Siseranı kórdi.

²³ Solay etip, Quday sol kúni qananlı patsha Yabindi Izrail xalqına boyındırdı. ²⁴ Izrail xalqı qanan patshası Yabinge kúnnen-künge qarsı turıp, aqırında onı joq qıldı.

Debora hám Baraqtıñ jırı

5 ¹ Debora menen Abinoam ulı Baraq sol kúni bilay jırladı:

- 2 «Izrail kósemeleri basshılıq qılǵanda,
Xalıq pidákerlik penen atlanganda,
Jaratqan Iyeni algıslańlar!
3 Tıńlańlar, sizler, háy patshalar!
Háy tóreler, qulaq salıńlar!
Jaratqan Iyeni jırlayman,
Izraildın Qudayı Jaratqan Iyeni saz shertip algıslayman.
4 Seirden shıqqanıńda, Jaratqan Iye,
Edom jerinen júris qılǵanıńda,
Jer silkindi, aspannan jawın quydı.
Awa, bultlar jawın quydırdı.
5 Tawlar Jaratqan Iyeniń aldında titiredi,
Hátteki, titiredi Sinay tawı,
Izraildın Qudayı Jaratqan Iyeniń aldında.
6 Anat ulı Shamgardın dáwirinde,
Yaeldın zamanında kárwanlar júrmey qaldı,
Jolawshılar aylanba joldan júretuǵın boldı.
7 Men Izrailda ana bolıp, ortaǵa shıqpaǵanımsa,
Men, Debora ortaǵa shıqqanǵa deyin,
Izrail awılları bosap qaldı.
8 Izraillılar jańa qudaylardı tańlaǵanda,
Urıs qalanıń dárwazasına tireldi,
Izraildın qırıq mıń áskeriniń qolında,
Qalqan da, nayza da kórinbedi.
9 Júregim Izraildın basshıları menen,
Hám xalıq arasındaǵı pidákerler menen birge,
Jaratqan Iyeni algıslańlar!
10 Háy, aq eshek mingenler,
Háy, gilem ústinde otırǵanlar,
Háy, jolda jayaw júriwshiler, tıńlańlar!
11 Qudıqlardıń basındaǵı alaman dawısı,
Jaratqan Iyeniń jeńislerin, Izrail áskerleriniń jeńislerin ańlatar:
„Sonda Jaratqan Iyeniń xalqı, Qala dárwazalarına qaray júris qıldı.
12 Oyan, Debora, oyan, Oyan, jırıńdı ayt, oyan!
Háy, Abinoam ulı Baraq, Ornıńnan tur, alıp júrtutqınlardıńı“.
13 Aman qalǵanlar sárkárdalarınıń janına keldi,
Jaratqan Iyeniń xalqı batırları menen maǵan keldi.
14 Amalek jerindegi Efrayımnan keldi,
Benyaminliler de saǵan erdi.
Maxir áwladınan keldi basshılar, Zebulonnan keldi sárkárdalıq hasasın uslaǵanlar.
15 Birge edi Issaxar basshıları Debora menen,
Issaxar urıwı da Baraqtıń izinen, Oypatlıqqa tústi asıǵıslıq penen.
Biraq Ruben urıwınıń tiyreleri, Kúshli ekileniwshilik ishinde qaldı.
16 Ne ushın qaldıńız súriwler arasında?
Shopanlardın qoylardı shaqırǵanın esitiw ushın ba?
Biraq Ruben urıwınıń tiyreleri, Kúshli ekileniwshilik ishinde qaldı.
17 Giladlılar Iordan dáryasınıń arǵı jaǵında qaldı,

- Ne ushın Dan urıwı kemeler
janında qaldı?
Asher urıwı teńiz jaǵasında qaldı,
Óz jaǵıslarına mákan bastı.
- 18 Biraq Zebulon hám Naftaliy xalqı,
Janların ólimge tikki maydannıń
biyik jerlerinde.
- 19 Sonda patshalar kelip urıstı,
Taanaxta hám Megiddo suwları
jaǵasında,
Qanan patshaları urıstı,
Biraq gúmis te, olja da almadı.
- 20 Sawashqa tústi juldızlar
aspannan,
Siseraǵa qarsı urıstı, júrip olar
aspandaǵı óz jolınan.
- 21 Kishon dáryası, háy, eski dárya,
Aǵızıp ketti olardı,
Háy janım, kúsh-quwatqa tolıp,
alǵa bas.
- 22 Keldi sonda atlar dúsirlep,
Kúshli atlardıń tuyaqları,
Qaldırdı izlerin jerde.
- 23 Jaratqan Iyenıń perishtesi bılay
dedi:
„Náletleńler, Meroz qalasın,
Náletler aytıń, onıń xalqına.
Járdemge kelmegeńi ushın
Jaratqan Iyege,
Batırlarǵa qarsı urısıw ushın“.
- 24 Ken tiyresinen bolǵan Xeberdiń
hayalı Yael,
Hayallar arasında mol-mol etip
jarılqansın,
Shatırlarda jasaytuǵın hayallar
arasında,
Mol-mol etip jarılqansın.
- 25 Suw soraǵanda sút berdi,
Hasıl kesede qatıq usındı.
- 26 Aldı shep qolına shatır qazıǵın,
Oń qolına jumısshınıń balǵasın.
- Urdu Siseranı, ezdi basın,
Shekesine qaqtı qazıqtı,
Qazıq ta tesip ótti onıń basın.
- 27 Jıǵıldı Sisera onıń ayaqları astına,
Qulap, jerde sozılıp jattı.
Ol jıǵılıp, Yaeldiń ayaqları astına,
Jıǵılǵan jerinde jansız qaldı.
- 28 Siseranıń anası tereze artınan,
Zarlandı bılay dep, pánjireden
qarap:
„Ulımniń sawash arbası,
Keshikti nege bunshelli?
Esitilmeydi nege elege deyin,
Sawash arbalarınıń sesleri?“
- 29 Juwap berer oǵan janındaǵı dana
hayalları.
Anası da ózin jubatıp bılay der:
- 30 „Múmkin, olar oljanı bólisip
atırǵan shıǵar,
Hár jigittiń payına bir-eki qızdan.
Siseraǵa oljadan reńli kiyimler,
Awa, oljadan túsken ráńbárań
kiyimler,
Olja alǵannıń hár birine,
Eki ráńbárań etip kestelengen
kiyimler tiyisken shıǵar“.
- 31 Jaratqan Iye! Barlıq dushpanların
usılay joq bolsın.
Seni súygenler bolsa,
Pútkil qúdireti menen shıqqan
quyash yańlı bolsın!»
- Sonnan keyin, el qırıq jil paraxat-
shılıqta jasadı.

Gideon

6 ¹ Izraillılar Jaratqan Iyenıń ná-
zerinde jawız bolǵan islerdi já-
ne isledi. Jaratqan Iye de olardı jeti jil
midyanlılarǵa táslim etti. ² Midyanlı-
lardıń izraillılarǵa kórsetken zulımlıǵı

sonshelli awır bolğanlıqtan, izraillılar ózleri ushın tawlarda panalaytuǵın jerler, úngirler hám qorǵanlar islep aldı.

³ Izraillılar egin ekken waqtında, midyanlılar, amalekler hám kúnshıǵıstaǵı basqa xalıqlar elge basqınshılıq etetuǵın edi. ⁴ Olar Izrailda ordaların qurıp alıp, Gazaǵa deyingi eginlerin joq qılatuǵın hám tirishilik etiwge kerekli bolǵan qoy, sıyr, eshek sıyaqlı nárselerdiń hesh qaysısın qoymaytuǵın edi.

⁵ Sebebi olar ózleriniń malları hám shatırları menen birge shegirtke sıyaqlı kóp bolıp keletuǵın edi. Olardıń ózleriniń de, túyeleriniń de esap-sanı joq bolıp, Izraildı wayran etiw ushın, el boylap júretuǵın edi. ⁶ Izrail xalqı midyanlılar sebepli sonshelli jarılalıp qalǵanlıqtan, olar Jaratqan Iyege jalbarına basladı.

⁷ Izraillılar midyanlılar sebepli Jaratqan Iyege jalbarında, ⁸ Jaratqan Iye olarǵa bir payǵambar jiberdi. Payǵambar olarǵa bılay dedi:

– Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Sizlerdi Mısırdan, qul bolǵan jerińizden Men alıp shıqtım. ⁹ Sizlerdi mısırlılardıń hám pútkil zulım etiwshilerdiń qolınan Men qutqardım. Olardı aldınızdan quwıp, jerlerin sizlerge berdim. ¹⁰ Sonda Men sizlerge: „Men – sizlerdiń Qudayınız Jaratqan Iye bolaman. Ózlerińiz jerlerinde jasap atırǵan amorlardıń qudaylarına tabınbańlar“, – degen edim. Biraq sizler sózime qulaq salmadıńlar».

¹¹ Sonnan keyin, Jaratqan Iyeniń perishtesi kelip, Ofra qalasındaǵı Abiezer áwladınan bolǵan Ioashqa tiyisli terebinf aǵashınıń astında otırdı. Sol waqıtta Ioashtıń ulı Gideon midyanlılardan jasırıp, sharap iskenjesinde

biyday túyeklep atırǵan edi. ¹² Jaratqan Iyeniń perishtesi oǵan kórinip:

– Háy, batır jigit, Jaratqan Iye seniń menen birge, – dedi.

¹³ Gideon oǵan:

– O, mırzam, eger Jaratqan Iye bizler menen birge bolsa, onda bulardıń barlıǵı ne ushın basımızǵa tústi? Atababalarımız bizlerge: «Jaratqan Iye bizlerdi Mısırdan alıp shıqtı», – dep aytıp bergeni edi. Jaratqan Iyeniń sol ájayıp isleri qayda qaldı? Jaratqan Iye bizlerdi taslap ketti hám midyanlılarǵa táslim qıldı, – dedi.

¹⁴ Jaratqan Iye Gideonǵa qarap:

– Ózińde bar bolǵan kúsh-quwatıń menen bar da, Izraildı midyanlılardıń qolınan qutqar. Seni Men jiberip atırman, – dedi.

¹⁵ Gideon:

– O, Iyem, men Izraildı qalayınsha qutqara alaman? Meniń tiyrem Menashshe urıwındaǵı eń ázzi tiyre, men de úydegi genje ulman, – dedi.

¹⁶ Jaratqan Iye oǵan:

– Men seniń menen birge bolaman. Sen midyanlılardıń hám mesin bir adamdı jeńgendey qılıp, qırıp taslaysań, – dedi.

¹⁷ Sonda Gideon:

– Eger men Seniń miyrimińe erisken bolsam, meniń menen sóylesip atırǵan Sen ekenińdi biliwim ushın, maǵan bir nıshan kórset. ¹⁸ Iltimas, Saǵan sadaqamdı ákelip, usınbaǵanımsa, bul jerden ketip qalma, – dedi.

Jaratqan Iye Gideonǵa:

– Sen qaytıp kelgenińshe, usı jerde turaman, – dep juwap berdi.

¹⁹ Gideon úyine barıp, bir ılaqtı soydı, bir efa^a unnan ashıtqısız nan pisirdi

^a **6:19** *Bir efa* – shama menen 22 l.

hám góshti sebetke saldı da, sorpasın tabaqqa quydı. Gideon bulardı terebinf ağashınıń astına alıp barıp, perishtege usındı. ²⁰ Qudaydın perishtesi oǵan:

– Góshti hám ashtıqsız nanlardı alıp, olardı mına tastın ústine qoy da, sorpanı ústine quy, – dedi. Gideon aytılǵanlardı isledi. ²¹ Jaratqan Iyeniń perishtesi qolındaǵı tayaǵınıń ushın gósh hám ashtıqsız nanga tiygizgende, tastan ot shıqtı. Ot gósh hám ashtıqsız nandı jaǵıp, joq qılıp jiberdi. Sonnan keyin Jaratqan Iyeniń perishtesi kózden ğayıp boldı. ²² Gideon kórgen adamınıń Jaratqan Iyeniń perishtesi ekenin túsiniip:

– Wah, Quday Iye! Men Seniń perishtetiń menen júzbe-júz kóristim, – dedi.

²³ Jaratqan Iye oǵan:

– Saǵan tınıshlıq bolsın. Qorqpa, ólmeysiń, – dedi.

²⁴ Gideon ol jerde Jaratqan Iye ushın qurbanlıq orın isledi. Qurbanlıq orındı «Jaratqan Iye – tınıshlıq» dep atadı. Bul orın búgin de Abiezer urpaqlarınıń Ofra qalasında tur.

²⁵ Tap sol kúni túnde Jaratqan Iye Gideonǵa:

– Ákeńniń padasınan jetti jasar bir buǵanı al. Sonnan keyin, ákeńniń Baal ushın soqtırǵan qurbanlıq orının buzıp, qasındaǵı kiyeli ağashtı shawıp tasla. ²⁶ Usı tóbeshiktiń ústine Qudaydın Jaratqan Iyege arnap, tegis etip qurbanlıq orın qur. Sońınan sol buǵanı al da, óziń kesetuǵın kiyeli ağashtı otın qılıp, jandırılatsuǵın qurbanlıq etip baǵışla, – dedi. ²⁷ Gideon óz adamlarınan on adamdı qasına alıp, Jaratqan Iyeniń ózine aytqanların orınladı. Biraq ol úyindegilerden

hám qala xalqınan qorqqanlıqtan, bunı kúndiz emes, al túnde isledi.

²⁸ Azanda erte turǵan qala xalqı Baalǵa arnalǵan qurbanlıq orınıń buzılıp atırǵanın, kiyeli ağashtıń shabilǵamın hám buǵanıń tazadan qurılǵan qurbanlıq orınıń ústinde qurbanlıq qılıp usınılǵanın kórdi. ²⁹ Sonda olar bir-birinen: «Bunı kim isledi?» – dep soradı. Sorastırıp kórgennen soń, bul isti Ioash ulı Gideonniń qılǵanın bildi. ³⁰ Sol sebepten olar Ioashqa:

– Balańdı sırtqa shıǵar, ol óliwi kerrek. Sebebi ol Baaldıń qurbanlıq orın buzıp, qasındaǵı kiyeli ağashtı shawıp taslaǵan, – dedi.

³¹ Ioash ózine topılıp kelgen adamlarǵa:

– Baaldı qorǵaw sizlerge qaldı ma? Onı qutqaratuǵın sizler me? Baaldı qorǵaytuǵınlar tańǵa deyin óltiriledi. Eger Baal quday bolsa, ol ózi ushın gúressin. Öytkeni buzılǵan qurbanlıq orın onıki-ǵo! – dedi.

³² Sol kúni Ioash: «Baal ózi ushın ózi gúressin, öytkeni buzılǵan qurbanlıq orın onıki», – dep, Gideondi Erubbaal^a dep atadı.

³³ Sol arada midyanlılar, amalekler hám shıǵıs xalıqları birlesip, Iordan dáryasınan ótti de, Izreel oypatlıǵına shatırların qurdı. ³⁴ Sonda Jaratqan Iyeniń Ruwxı Gideonniń ústine tústi hám ol kárnayın shertip, Abiezer urpaqların óziniń izine eriwge shaqırdı. ³⁵ Gideon pútkil Menashshe urıwına xabarshılar jiberip, ol jerdegi xalıqtı da jıynadı. Ol Asher, Zebulon hám Naftaliy urıwlarına da xabarshılar jiberdi. Solay etip, olar da birlesiwge keldi.

^a **6:32** *Erubbaal* – «Baal gúressin» degendi bildiredi.

³⁶ Sonda Gideon Qudayǵa bılay dedi:

– Eger Óziń wáde etkenindey, Izraildi men arqalı qutqaratuǵınıń ıras bolsa, ³⁷ onda men mına qırqılǵan júndi qırmannıń ústine jayaman. Eger shıq júnniń ústine túsip, al jer qurǵaq bolsa, onda Óziń aytqanıńday, Izraildi men arqalı qutqaratuǵınıńdı bilemen.

³⁸ Solay boldı da. Erteńine azanda erte turǵan Gideon júndi alıp sıqanda, júnnen bir kese tolı suw shıqtı.

³⁹ Sonnan keyin, Gideon Qudayǵa bılay dedi:

– Maǵan ǵázeplenbe, jáne bir tilegim bar. Usı jún arqalı sınawıma jáne bir márte ruxsat et. Bul ret tek jún ǵana qurǵaq bolıp, jer betin shıq qaplasın.

⁴⁰ Quday sol tünde Gideonnıń aytqanın isledi. Jún qurǵaq bolıp, pútkil jer betin shıq qapladi.

Gideonnıń midyanlılardı jeńiwi

7 ¹ Erubbaal, yaǵnıy Gideon hám onıń janındaǵı barlıq adamlar erte turıp, Xarod bulaǵınıń basına orda qurdı. Midyanlılardıń ordası olardıń arqa tárepinde, More tóbeshiginiń qasındaǵı oypathıqta edi.

² Jaratqan Iye Gideongá bılay dedi:

– Seniń qasıńdaǵı adamlar júdá kóp. Olar: «Óz kúshimiz benen qutqarıldıq» dep, Meniń aldında maqtanbawı ushin, midyanlılardı olarǵa táslim qıla almayman. ³ Endi sen xalıqqa: «Kim qorqqanınan qaltırıp turǵan bolsa, ketsin, Gilad tawınan izine qaytsın», – de.

Solay etip, xalıqtan jigirma eki mın adam qaytıp ketip, ol jerde on mın adam qaldı.

⁴ Jaratqan Iye Gideongá:

– Adamlarınıń sanı ele de kóp. Sen olardı suw boyına alıp bar. Men olardı

sol jerde sen ushin elekten ótkeremen. «Seniń menen baradı» degen adamım seniń menen baradı. Al «Seniń menen barmaydı» degen adamım barmaydı, – dedi.

⁵ Gideon xalıqtı suw boyına alıp bardı. Jaratqan Iye Gideongá:

– Iyt sıyaqlı tili menen suw ishkenlerdi bir tárepke, dizerlep otırıp suw ishkenlerdi ekinshi tárepke ayır, – dedi.

⁶ Qolların awzına aparıp, tilleri menen suw ishkenlerdiń sanı úsh júz boldı. Al qalǵanlarımıń hámmesi suw ishew ushin dizerlep otırdı. ⁷ Jaratqan Iye Gideongá:

– Sizlerdi tili menen suw ishken úsh júz adam arqalı qutqaraman. Midyanlılardı saǵan táslim qılamın. Al qalǵanları úylerine qaytsın, – dedi.

⁸ Solay etip, Gideon tek úsh júz adamdı ǵana alıp qalıp, qalǵan izraillilardı úylerine qaytarıp jiberdi. Sol úsh júz adam ketkenlerdiń azıq-awqatları menen kárnayların alıp qaldı. Midyanlılardıń ordası Gideon bolǵan jerdiń tómenge jaǵında, oypathıqta edi.

⁹ Jaratqan Iye sol kúni tünde Gideongá bılay dedi:

– Tur, midyanlılardıń ordasına hújim qıl, óytkeni olardı saǵan táslim qılıp atırman. ¹⁰ Eger hújim etiwge qorqsań, Pura atlı xızmetshiniń janına alıp, tómenge, olardıń ordasına bar. ¹¹ Midyanlılardıń sózlerin tıńla. Sonda sen olarǵa hújim etiwge júreksineseń.

Solay etip, Gideon xızmetshisi Pura menen birge midyanlılar ordasınıń shetindegi saqshılar bólimine ketti. ¹² Oypathıqqa jaylasıp alǵan midyanlılar, amalekler hám barlıq shıǵıs xalıqları shegirtke sıyaqlı kóp edi. Olardıń túyeleri de teńiz jaǵasındaǵı qum sıyaqlı esap-sansız edi. ¹³ Gideon ol

jerge jetip barganda, bir adam óz joldasına kórgen túsın aytıp berip atır edi. Ol:

– Men bir tús kórdim. Túsimde arpadan pisirilgen bir shórek nan Midyan ordasına tuwrı domalap barıp, shatırğa urılğanda, shatır qulap, jer menen jeksen boldı, – dedi.

¹⁴ Sol adamnıń joldası:

– Bul izraillı Ioash ulı Gideonnıń qılıshınan basqa hesh nárese emes. Quday midyanlılardı hám pútkil ordanı oğan táslim etejaq bolğanı, – dep juwap berdi.

¹⁵ Gideon tústi hám onıń jorılıwın esitip, Qudayǵa sıyındı. Ol Izrail ordasına qaytıp kelip, adamlarına:

– Turıńlar! Jaratqan Iye Midyan ordasın sizlerge táslim qıldı, – dedi.

¹⁶ Sońınan Gideon úsh júz adamdı úsh toparǵa bólip, olardıń hár birine bir kárnay hám bos bir gúzeden berdi. Gúzelerdiń ishinde shıralar bar edi. ¹⁷ Sonda Gideon olarǵa bilay dedi:

– Kózińiz mende bolsın. Men ne islesem, sizler de sonı isleńler. Olardıń ordasına barganımda, men ne islesem, sizler de sonı isleńler. ¹⁸ Men hám meniń qasımdaǵılar kárnaylarımızdı shertkenimizde, sizler de ordanıń aynala dógereginde turıp, kárnaylarıńızdı shertińler de: «Jaratqan Iye ushın hám Gideon ushın!» – dep baqırınlar.

¹⁹ Gideon hám onıń qasındaǵı júz adam tünde, ortanǵı gezektegi qarawıllar almasıwdan-aq, ordaǵa jetip bardı. Olar kárnayların shertip, qollarındaǵı gúzelerdi sındırdı. ²⁰ Úsh topar da kárnayların shertip, gúzeleń sındırdı. Olar shep qolına shırasın, oń qolına kárnayın uslap: «Jaratqan Iyeniń hám Gideonnıń qılıshı!» – dep baqırdı. ²¹ Olardıń hár biri dushpan

ordasınıń dógereginde, óz ornında turğanda, ordadaǵılardıń hámme-si albırasıp, baqırısıp qasha basladı.

²² Úsh júz kárnay birden shertilgende, Jaratqan Iye ordadaǵılardıń hámmesine bir-birine qarsı qılısh kótergizdi. Midyan ordası Serera táreptegi Beyt-Shittaǵa qaray, yaǵnıy Tabbatqa jaqın jerdegi Abel-Mexolanıń shetine deyin qashıp ketti. ²³ Sonda Naftaliy, Asher hám pútkil Menashshe urıwlarınan bolğan izraillılar shaqırıldı hám olar midyanlılardı quwa basladı.

²⁴ Keyin Gideon Efrayımnıń pútkil tawlı úlkesine xabarshılar jiberip, bilay dedi: «Tómenge túsip, midyanlılarǵa hújim qılıńlar. Olardıń jolların tosıw ushın, Beyt-Baraǵa deyingi Iordan dáryasınıń suw ótkellerin qolǵa kirgizińler». Solay etip, efrayımlılar jynalıp, Beyt-Baraǵa deyingi Iordan dáryasınıń suw ótkellerin qolǵa kirgizdi. ²⁵ Olar midyanlılardıń eki basshısın, Oreb penen Zeebti tutqınǵa aldı. Orebti Oreb jartasınıń qasında, al Zeebti Zeeb sharap iskenjesi janında óltirip, midyanlılardı quwıwdı dawam etti. Oreb penen Zeebtiń kesilgen basların Iordan dáryasınıń arǵı jaǵındaǵı Gideonǵa aparıp berdi.

8 ¹ Efrayım urıwınıń adamları Gideonǵa:

– Midyanlılar menen urısıwǵa ketkenińde, bizlerdi shaqırmadıń. Bizlerge ne ushın bunday qıldıń? – dep onı qattı ayıpladı.

² Gideon olarǵa bilay dep juwap berdi:

– Sizlerdiń islegen isińizdiń qasında meniki ne bolıptı? Efrayımnıń teriminen qalǵan júzimler Abiezerdiń pútkil

júzim ónimlerinden jaqsıraq emes pe?
³ Quday Midyan basshıları bolğan Oreb hám Zeebti sizlerge táslim qıldı. Sizlerge teń keletuǵınday, men ne isley aldım?

Gideonnıń bul sózleri olardıń gá-zebini qaytardı.

⁴ Gideon hám onıń janındaǵı úsh júz adam Iordan dáryasına kelip, dáryanı kesip ótti. Olar sharshasa da, midyanlılardı quıwdı dawam etti. ⁵ Ol Sukkotqa kelgende, qala xalqına:

– Meniń izimnen kiyatırǵan adamlarıma nan berińler, olar haldan tayǵan. Men Midyan patshaları Zebax hám Salmunnanıń izinen quwıp baratırman, – dedi.

⁶ Sukkot basshıları oǵan:

– Seniń áskerlerińe nan bergendey, sen Zebax hám Salmunnanı tutqıńa alıp pa ediń? – dedi.

⁷ Gideon olarǵa:

– Boladı, usı sózińiz ushın, Jaratqan Iye Zebax penen Salmunnanı maǵan táslim etkende, men denelerińizdi shól tikenleri hám sheńgelleri menen tilkim-tilkim qılaman, – dedi.

⁸ Gideon ol jerden Penuelge ketti hám onıń xalqınan da tap solay dep ótinish qıldı. Biraq Penuel xalqı da Sukkot xalqınıń bergeni juwabın berdi. ⁹ Gideon olarǵa:

– Saw-salamat izime qaytqanımda, bul minaranı qulataman, – dedi.

¹⁰ Sol waqıtta Zebax penen Salmunna on bes mińǵa shamalas aman qalǵan shıǵıs xalqlarınıń áskerleri menen birlikte Qarqorda edi. Quralanǵan bir júz jigirma mın ásker ólgen edi. ¹¹ Gideon Nobax hám Iogbohanıń shıǵıs tárepindegi kárwan jolı menen barıp, ańsız turǵan dushpan ordasına hújim jasadı. ¹² Zebax penen

Salmunna qashıp ketti, al Gideon olardıń izinen quwdı. Ol Midyanıń eki patshası bolǵan usı Zebax penen Salmunnanı qolǵa alıp, olardıń barlıq áskerlerin albıratıp tasladı.

¹³ Ioash ulı Gideon urıstan Xeres tó-beshigi boylap qayttı. ¹⁴ Jolda Gideon Sukkottıń bir jas jigiti uslap alıp, onı sorawǵa tuttı. Jas jigit oǵan Sukkottıń jetpis jeti basshısı menen aqsaqallarınıń atların jazıp berdi.

¹⁵ Gideon Sukkot xalqına barıp, olarǵa bilay dedi:

– Sizler maǵan: «Seniń haldan tayǵan adamlarıńa nan beretuǵınday, sen Zebax penen Salmunnanı tutqıńa alıp pa ediń?» – dep meni masqaralaǵan edińiz. Minekey, Zebax penen Salmunna!

¹⁶ Sońınan Gideon qala aqsaqalların toplaıp, Sukkot xalqın shól tikenleri hám sheńgelleri menen jazaladı.

¹⁷ Keyin Penuel minarasın qulatıp, qala xalqın óltirdi.

¹⁸ Sońınan Gideon Zebax penen Salmunnadan:

– Taborda óltirgenlerińiz qanday adamlar edi? – dep soradı. Olar Gideonǵa:

– Olar saǵan uqsaqan edi, hámmesi patsha ullarına mezes edi, – dep juwap berdi. ¹⁹ Gideon olarǵa:

– Olar meniń tuwısqanlarım, anamnıń ulları edi. Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen, eger sizler olardı aman qaldırǵanıńızda, men de sizlerdi óltirmes edim, – dedi. ²⁰ Sonnan keyin, Gideon tuńǵısh ulı Eterge:

– Qáne, olardı óltir, – dedi. Degen menen, ele jas bolǵan Eter qorqıp, qılıshın kótermedi.

²¹ Sonda Zebax penen Salmunna Gideonǵa:

– Bizlerdi óziń óltir. Erkektiń isin tek erkek isley aladı, – dedi.

Solay etip, Gideon barıp, Zebax penen Salmunnanı óltirdi hám túyeleriniń moynındaǵı yarım ay kórinisindegi bezeniw buyımların aldı.

²² Izraillılar Gideonǵa:

– Sen, ulıń hám aqlıǵıń bizlerge bassılıq etiń. Sebebi bizlerdi midyanlılardıń qolınan sen qutqardıń, – dedi.

²³ Biraq Gideon olarǵa:

– Men de, ulım da sizlerge bassılıq qılmaymız. Sizlerge Jaratqan Iye bassılıq qıladı, – dep juwap berdi. ²⁴ Sonınan Gideon dawam etip:

– Sizlerden bir tilegim bar: maǵan hár birińiz oljalarıńızdan bir altın sırgadan berińler, – dedi. Dushpanlar ismayılılar bolǵanlıqtan, altın sırga taǵatuǵın edi.

²⁵ Izraillılar:

– Jan dep beremiz, – dep, jerge bir jayıw jaydı da, oljalarınan bir sırgadan jayıwdıń ústine tasladı. ²⁶ Ay kórinisindegi bezeniw buyımların, túymelerdi, Midyan patshalarınń shım qızıl shapanların hám túyelerdiń moynındaǵı altın shınjırlardı esaplamaǵanda, Gideonniń alǵan altın sırgalarınń awırılıǵı bir mın jeti júz shekel^a shıqtı. ²⁷ Gideon olardan bir efod^b isletip, onı óz qalası bolǵan Ofraǵa jaylastırdı. Pútkil izraillılar usı efodqa tabınıp, Jaratqan Iyege opasızlıq qıldı. Solay etip, bul Gideon hám onıń shańaraǵı ushın bir duzaq boldı.

²⁸ Izraillılardan jeńilgen midyanlılar olarǵa bir márte de qarsı kóterilmedi. El Gideon dáwirinde qırıq jil paraxatshılıqta jasadı.

Gideonniń ólimi

²⁹ Ioash ulı Erubbaal qayıp kelip, óz úyinde jasawdı dawam etti. ³⁰ Onıń jetpis ulı bar edi, sebebi onıń hayalları kóp boldı. ³¹ Gideonniń Shexemde bir toqalı bar edi. Sol toqalı da bir ul tuwıp berip, onıń atın Abimelex qoydı. ³² Ioash ulı Gideon garrılıq dáwranın súrip, qaytı boldı. Ol Abiezer urpaqlarınıń Ofra qalasındaǵı ákesi Ioashtıń qábirine jerlendi.

³³ Gideon ólgennen keyin, izraillılar Jaratqan Iyege jáne opasızlıq qılıp, Baallarǵa tabındı. Olar Baal-Beritti ózlerine quday etip qoydı. ³⁴ Ózlerin átirapındaǵı dushpanlarınan qutqarǵan Qudayı Jaratqan Iyeni umıttı. ³⁵ Jáne de, olar Izrailǵa sonsha jaqsılıqlar qılǵan Erubbaaldıń, yaǵnıy Gideonniń shańaraǵına da jaqsı qatnasta bolmadı.

Abimelex

9 ¹ Erubbaaldıń ulı Abimelex dayılarınıń janına, Shexem qalasına barıp, olarǵa hám anasınıń tiyresinen bolǵan barlıq adamlarǵa bılay dedi:

² – Shexem xalqınan: «Sizler ushın qaysısı jaqsıraq? Gideonniń jetpis ulı sizlerge biylik etkeni me yamasa bir adamnıń biylik etkeni me?» – dep sorańlar. Meniń ózlerińiz benen súyegi bir, qanlas ekenimdi umıtpańlar.

³ Dayıları Abimelextiń aytqanların Shexem xalqına jetkerdi. Sonnan keyin, Abimelexke xalıqtıń kewli iyip: «Ol bizlerdiń tuwısqanıwız boladı», – dedi. ⁴ Olar Abimelexke Baal-Berit butxanasınan jetpis shekel gümis

^a **8:26** *Bir mın jeti júz shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

^b **8:27** *Efod* – belgisiz kiyeli bir zat. Sózlikke qarań.

berdi. Al Abimelex bul gúmiske onbağan hám jaramas adamlardı izine ertti. ⁵ Soñnan ol Ofrağa, ákesiniń úyine ketip, tuwısqanların, yaǵnıy Erubbaaldıń jetpis ulın bir tas ústinde óltirdi. Tek ǵana Erubbaaldıń genje ulı Iotam qashıp jasırınǵanı ushın aman qaldı.

⁶ Keyin pútkil Shexem hám Beyt-Millo xalıqları birge jıynalıp, Shexem-degi estelik tastıń janındaǵı terebinf aǵashınıń qasına bardı hám Abimelexti patsha etip tayınladı.

⁷ Bul xabar Iotamǵa jetip barganda, ol Gerizzim tawınıń tóbesine shıǵıp, bálent dawıs penen xalıqqa bılay dedi:

– Háy, Shexem xalqı! Meni tıńlańlar, sonda Quday da sizlerdi tıńlaydı. ⁸ Bir kúni terekler ózlerine patsha tańlap, onı maylamaqshı bolptı. Sonda olar záyıtın aǵashına barıp: «Bizlerdiń patshamız bol», – deпти.

⁹ Záyıtın aǵashı olarǵa: «Qudaylar hám adamlardı húrmetke eristiriw ushın qollanılatuǵın mayımdı taslap, tereklerdiń ústinde shaqalarımdı terbeltip turayın ba?» – dep juwap beripti.

¹⁰ Sonda terekler ánjir aǵashına: «Kel, sen bizlerdiń patshamız bol», – deпти.

¹¹ Ánjir aǵashı olarǵa: «Jaqsı hám mazalı miywemdi taslap, terekler ústinen basshılıq eteyin be?» – dep juwap beripti.

¹² Soñnan terekler júzim aǵashına: «Kel, sen-aq bizlerdiń patshamız bol», – deпти. ¹³ Júzim aǵashı olarǵa: «Qudaylardıń hám adamlardıń kewlin kóteretuǵın sharabımdı taslap, terekler ústinen basshılıq eteyin be?» – deпти.

¹⁴ Aqırı terekler sheńgelge kelip: «Kel, bizlerdiń patshamız bol», – deпти.

¹⁵ Sheńgel olarǵa: «Eger shınında da meni maylap, ózlerińizge patsha etip qoymaqshı bolsańız, onda kelińler, kóleńkemde panalańlar. Eger panalamasañız, tikenlerimnen shıqqan ot Lebanonnıń kedr^a aǵashların jandırap jiberedi», – deпти.

¹⁶ Minekey, sizler Abimelexti patsha etip saylap ádil hám durıs isledik dep oylaysızlar ma? Erubbaal hám onıń shańaraǵına jaqsılıq etkenińiz usı ma? Bul múnásibetińiz ákeme ılayıq pa?

¹⁷ Al ákem sizlerdi midyanlılardıń qolınan qutqarıw ushın óz janın qáwip astına qoyıp, sizler ushın urıstı. ¹⁸ Biraq búgin sizler ákemniń shańaraǵına qarsı qol kóterdińler, onıń jetpis ulın bir tastıń ústinde óltirdińler. Onıń toqalman tuwılǵan Abimelexti bolsa, óz tuwısqanıńız bolǵanı ushın Shexemge patsha qılıp qoydıńlar. ¹⁹ Eger búgin Erubbaal hám onıń shańaraǵına ádil hám durıs is islegen bolsańız, onda Abimelex ushın quwanıń, ol da sizler ushın quwansın! ²⁰ Biraq olay bolmasa, Abimelexten ot shıǵıp, Shexem hám Beyt-Millo xalqın jandırap jibersin. Ya bolmasa, Shexem hám Beyt-Millo xalqınan ot shıǵıp, Abimelexti jandırap jibersin.

²¹ Soñnan Iotam tuwısqanı Abimelexten uzaqqa, Beerge qaray qashıp ketip, sol jerde jasadı.

²² Abimelex Izraildi úsh jıl basqardı.

²³ Keyin Quday Abimelex penen Shexem xalqınıń arasına jaman ruwx jiberip, bir-birine qarsı qıldı hám xalq Abimelexke boysınbay qoydı. ²⁴ Sebebi Quday bunı óz tuwısqanları bolǵan

^a 9:15 *Kedr* – qaraǵay aǵashqa uqsas náhán terektiń bir túri.

Erubbaaldın jetpis ulın óltirgen Abimelexten hám onıń bul isin qollap quwatlaǵan Shexem xalqınan, olar tókken qannıń qunın alıw ushın isledi. ²⁵ Shexem xalqı Abimelexke qarısı taw baslarında buqqı jasadı hám ol jerden ótkenlerdiń hámnesin tonadı. Bul haqqında Abimelexke xabar jetti.

²⁶ Ebed ulı Gaal tuwısqanları menen birge kelip, Shexemge jaylastı. Ol Shexem xalqınıń isenimine kirdi. ²⁷ Olar baǵlarǵa barıp, júzim jıynadı hám onı sıǵıp, sharap islegennen keyin, bayramladı. Olar óz qudayınıń butxanasında iship-jep otırıp, Abimelexke mazaq sózler ayttı. ²⁸ Sonda Ebed ulı Gaal bılay dedi: «Bizler, yaǵnıy Shexem xalqı Abimelexke xızmet etetuǵınday, ol kim bolıptı? Ol Erubbaaldın ulı emes pe? Zebul da onıń oń qolı emes pe? Sizler shexemlilerdiń atası Xamordın urpaǵınan bolǵanlarǵa xızmet qılıńlar. Abimelexke ne dep xızmet etemiz? ²⁹ Qánekey, bul xalıqtı men basqarsam edi! Sonda Abimelexti ózim quwıp jiberer edim hám oǵan: „Áskerlerińdi kóbeyp, sawash maydanına shıq!“ – der edim».

³⁰ Qala basshısı Zebul Ebed ulı Gaaldın sózlerin esitkende, ǵázebi qaynadı. ³¹ Ol Abimelexke jasırın túrde xabarshılar jollap, olar arqalı mınalardı aytıp jiberdi: «Mine, Ebed ulı Gaal hám onıń tuwısqanları Shexemge keldi. Olar qalanı saǵan qarısı qoymaқта. ³² Endi sen túnde adamlarını menen birge kelip, atızda buqqı taslap jat. ³³ Azanda tań atıwdan-aq ornınnan turıp, qalaǵa hújim jasa. Gaal hám onıń adamları saǵan qarısı shıqqanda, olarǵa qolınnan kelgenin isle».

³⁴ Solay etip, Abimelex hám onıń adamları túnde turıp, tórt toparǵa

bólindi de, Shexemge jaqın jerde buqqı taslap jattı.

³⁵ Ebed ulı Gaal sırtqa shıǵıp, qala dárwazasınıń awzında turǵanda, Abimelex hám onıń qasındaǵılar buqqıda jatırǵan jerinen shıqtı. ³⁶ Kiyatırǵanlardı kórgen Gaal Zebulǵa:

– Tawlardın tóbesinen túsip kiyatırǵanlarǵa qara! – dedi.

Zebul oǵan:

– Adamlarǵa uqsatıp turǵanıń negizinde tawlardın kóleńkesi-ǵo, – dedi.

³⁷ Biraq Gaal sózin dawam etip:

– Qara, úlkemizdiń ortasındaǵı tóreshikten adamlar túsip kiyatır. Palkerler terebinfi tárepten de bir topar kiyatır, – dedi.

³⁸ Sonda Zebul Gaalǵa:

– Endi seniń: «Bizler Abimelexke xızmet etetuǵınday, ol kim bolıptı?» – degen sóziń qayaқта? Sen mensinbegen xalıq usı emes pe? Qáne, endi shıǵıp, olar menen óziń urıs, – dedi.

³⁹ Gaal Shexem xalqın baslap, Abimelex penen urısıwǵa shıqtı. ⁴⁰ Biraq ol jeńilip qasha basladı hám Abimelex onıń izinen quwdı. Qalanıń kirer awzına deyingi aralıқта kóp sanlı óliler jayrap jattı.

⁴¹ Abimelex Arumada qaldı. Al Zebul Gaalǵa hám onıń tuwısqanlarına Shexemde jasawǵa ruxsat bermey, olardı qaladan quwıp jiberdi.

⁴² Erteńine Abimelex shexemlilerdiń atızlarǵa shıqqaninan xabar taptı. ⁴³ Ol adamların úsh toparǵa bólip, atızlarda buqqı taslap jattı. Xalıqtıń qaladan shıqqanın kórgende hújim qılıp, olardı óltirdi. ⁴⁴ Abimelex janındaǵı toparı menen jildam túrde qalanıń kirer awzına barıp turǵanda, basqa eki toparı atızda bolǵanlarǵa hújim jasap, olardı óltirdi. ⁴⁵ Abimelex kún

boyı qalağa qarsı urısıp, qalanı qolğa kirgizdi hám xalqın qılıştan ótkizdi. Qalanı wayran etip, ústine duz septi.

⁴⁶ Shexem minarasındağı adamlar bolğan waqıyalar haqqında esitken-de, El-Berit butxanasınıń qorğanın panaladı. ⁴⁷ Abimelex Shexem minarasında bolğanlardıń sol jerge jıynalğanınan xabar taptı. ⁴⁸ Sonda ol qasındağı adamları menen birge Salmon tawına shıqtı. Qolına bir balta alıp, terektiń shaqasın shaptı da, onı iynine qoyıp, qasındağı xalıqqa: «Meniń ne islegenimdi kórdińler, dárriw sizler de solay isleńler», – dedi. ⁴⁹ Solay etip, hámmesi bir shaqadan kesip alıp, Abimelextiń izine erdi. Olar shaqalardı qorğanınıń túbine úyip, ot berdi. Solay etip, Shexem minarasındağı mıńğa jaqın erkek hám hayallar óldi.

⁵⁰ Sonnan keyin, Abimelex Tebeske bardı da, qalanı qamal qılıp, onı qolğa kirgizdi. ⁵¹ Qalanıń ortasında bekkem bir minara bar edi. Erkek hám hayallar, pútkil qala xalqı sol jerdi panaladı. Olar qapılardı ilip, minaranıń tóbesine shıqtı. ⁵² Abimelex minarağa kelip, oğan hújim qıldı. Biraq ol minarağa ot beriw ushın qapısına jaqınlasqanda, ⁵³ bir hayal digirmannıń ústingi tasın Abimelextiń ústine ılaqtırıp jiberip, basın jardi.

⁵⁴ Abimelex dárhal qural-jarağın alıp júretuğın nókerin shaqırıp aldı da, oğan:

– Qılıshıńdı shıǵar da, meni óltir. Hesh kim: «Abimelexti bir hayal óltirdi» dep aytıp júrmesin, – dedi.

Nóker qılıshın Abimelexke suǵıp, onı óltirdi. ⁵⁵ Abimelextiń ólgenin kórgende, izraillılar úylerine qayttı.

⁵⁶ Solay etip, jetpis tuwısqanın óltirip, ákesine qarsı jawızlıq qılğanı

ushın, Quday Abimelexti usılay jazaladı. ⁵⁷ Quday Shexem xalqın da islegen barlıq jawızlıqları ushın jazaladı. Olar Erubbaaldıń ulı Iotamnıń ǵarǵısına ushıradı.

Tola

10 ¹ Abimelextiń óliminen keyin, Izraildı qutqarıw ushın Issaxar urıwınan Dodonıń aqlıǵı, Puanıń ulı bolğan Tola atlı bir adam shıqtı. Tola Efrayımnıń tawlı úlkesindegi Shamirde jasaytuğın edi. ² Ol Izrailğa jigirma úsh jil biylik etkennen soń, qaytı boldı hám Shamirde jerlendi.

Yair

³ Sonnan keyin, Giladta Yair degen adam shıǵıp, Izrailda jigirma eki jil biylik etti. ⁴ Onıń otız ulı boldı. Olar otız eshekke minip, otız qalanı basqardı. Gilad jerindegi bul qalalar búgin de Yairge tiyisli qalalar dep ataladı. ⁵ Yair ólip, Qamonda jerlendi.

Izraildın dushpanlarınıń qolına táslim etiliwi

⁶ Izraillılar Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolğan islerdi jáne isledi. Olar Baallar hám Ashtartalarga, aramlılar, sidonlılar, moablılar, ammonlar hám filistlerdiń butlarına tabınıp ketti. Olar Jaratqan Iyeni taslap ketti, Oğan sıynbay qoydı. ⁷ Solay etip, izraillılarga ǵázebi qaynağan Jaratqan Iye olardı filistler menen ammonlardıń qolına tapsırdı. ⁸ Olar Iordan dáryasınıń arǵı tárepinde, Giladtaǵı amorlardıń jerinde jasaytuğın pútkil izraillılardı sol jıldan baslap on segiz jil dawamında ezip, olarǵa zulımlıq isledi. ⁹ Ammon xalqı Yahuda, Benyamın hám Efrayım urıwları menen

urısıw ushın Iordan dáryasınan ótti. Sol sebepli Izrail awır awhalda qaldı. ¹⁰ Sonda izraillılar Jaratqan Iyege:

– Bizler Sağan qarsı gúna isledik. Seni, óz Qudayımızdı taslap, Baallarğa tabınıp kettik, – dep nala shekti.

¹¹ Jaratqan Iye izraillılarğa bılay dep juwap berdi:

– Sizlerdi mısırlılardan, amorlardan, ammonlardan hám filistlerden qutqarğan Men emes pe edim? ¹² Sidonlılar, amalekler hám maonlılar sizlerge eziwshilik qılğanda da, sizler Mağan nala shekken ediñiz hám Men sizlerdi olardıñ qolınan qutqarğan edim. ¹³ Biraq sizler Meni taslap, basqa qudaylarğa tabınıp kettiñiz. Sol sebepli Men de endi sizlerdi qutqarmayman.

¹⁴ Barıñlar, tañlağan qudaylarıñızğa nala etiñler. Qıyınshılıqqa túskeniñizde, sizlerdi olar qutqarsın.

¹⁵ Izraillılar Jaratqan Iyege:

– Bizler gúna isledik. Neni maqul dep tapsañ, bizlerge sonı isle. Tek búgin bizlerdi qutqar, – dedi.

¹⁶ Soñınan olar ózlerindegi jat qudaylardıñ músınlerin ılaqtırıp taslap, Jaratqan Iyege sıyıdı. Jaratqan Iye de izraillılardıñ jábir shegiwine artıq shıdamadı.

¹⁷ Ammonlar urısıw ushın jıynalıp, Giladta orda qurğanda, izraillılar da jıynalıp, Mispada ordasın qurdı.

¹⁸ Gilad áskerleriniñ basshıları bir-birine: «Ammonlarğa qarsı birinshi bolıp urıstı baslağan adam pútkil Gilad xalqınıñ basshısı boladı», – dedi.

Iftax

11 ¹ Giladlı Iftax degen bir márt jawinger bar edi. Ol bir buzıq hayaldıñ ulı bolıp, ákesiniñ atı Gilad edi. ² Giladtıñ óz hayalı da oğan ulla

tuwıp berdi. Olar úlkeygende Iftaxtı quwıp, oğan:

– Ákemizdiñ úyinen miyras almaysañ. Óytkeni sen basqa bir hayaldıñ ulısañ, – dedi. ³ Iftax tuwısqanlarınan qashıp, Tob jurıtına jaylasıp aldı hám dógeresine jıynalğan oñbağan adamlar onıñ menen birge basqınshılıq ete basladı.

⁴ Bir qansha waqıt ótkennen keyin, ammon xalqı izraillılarğa urıs ashıtı. ⁵ Urıs waqtında, Gilad aqsaqalları Iftaxtı alıp keliw ushın Tob jurıtına ketti. ⁶ Olar Iftaxqa:

– Júr, bizlerdiñ sárkárdamız bol, ammonlar menen urısayıq, – dedi.

⁷ Iftax olarğa:

– Meni jek kórip, ákemniñ úyinen quwğan sizler emes pe? Basıñızğa is túskende, ne ushın mağan keldiñiz? – dep juwap berdi.

⁸ Gilad aqsaqalları oğan:

– Endi sağan bas iyip keliwimizdiñ sebebi, sen bizler menen birge barıp, ammonlar menen urıs. Sonda sen bizlerge, yaǵnıy Gilad xalqına basshı bolasañ, – dedi.

⁹ Iftax olardan:

– Ammonlar menen urısıwǵa meni alıp barsañız hám Jaratqan Iye olardı mağan táslim qılsa, onda men sizlerdiñ basshıñız bolaman, – dedi.

¹⁰ Gilad aqsaqalları oğan:

– Jaratqan Iye bizlerge gúwa bolsın, anıq aytqanıñday boladı, – dedi.

¹¹ Solay etip, Iftax Gilad aqsaqalları menen birge ketti. Xalıq onı ózlerine basshı hám sárkárda etip qoydı. Iftax aytqan barlıq sózlerin Mispada, Jaratqan Iyeniñ aldında tákirarladı.

¹² Sonnan keyin, Iftax ammon xalqınıñ patshasına elshiler jiberip: «Jerimizge urıs ashıwǵa kelgendey,

bizlerdiń aramızda qanday kelispewshilik bolǵan edi?» – dedi.

¹³ Ammon patshası Iftaxtıń elshilerine mına juwaptı aytıp jiberdi: «Izraillılar Mısırdan shıqqannan keyin, Arnon dáryasınan baslap Yabboq hám Iordan dáryalarına deyingi jerlerimdi alıp qoydı. Endi bul jerlerdi maǵan urıssız qaytarıp ber».

¹⁴ Iftax ammon xalqınıń patshasına jáne elshiler jiberip, ¹⁵ bılay dedi: «Iftax bılay dep atır: Izrail Moab jerlerin de, ammon xalqınıń jerlerin de almadı. ¹⁶ Sebebi Izrail Mısırdan shıqqan waqıtta shól arqalı júrip, Qızıl teńizge, keyin Qadeshke keldi. ¹⁷ Sońınan Izrail Edom patshasına elshiler jiberip, jerleri arqalı ótiwge ruxsat soradı. Biraq Edom patshası qulaq aspadı. Izrail Moab patshasına da elshiler jiberdi, biraq ol da ruxsat bermedi. Sonlıqtan Izrail Qadeshte qaldı.

¹⁸ Keyin Izrail shól jerler menen júrip, Edom menen Moab jerleriniń átirapınan ótti. Olar Moab jeriniń shıǵıs tárepine kelip, Arnonnıń arǵı tárepine ornalastı. Biraq Moab shegarasınıń ishine kirmedi. Óytkeni Arnon moablılardıń shegarası edi.

¹⁹ Sońınan Izrail Xeshbonda húkimdarlıq etip atırǵan amorldıń patshası Sixonǵa elshiler jiberip: „Jerimizge barıw ushın seniń elin arqalı ótiwimizge ruxsat ber“, – dedi. ²⁰ Biraq Sixon Izraildıń jerinen kesip ótiwine isenbedi. Sonlıqtan ol barlıq áskerlerin jynap, Yahasada orda qurdı hám Izrailǵa urıs ashtı.

²¹ Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye Sixondı hám onıń pútkil xalqın izraillılardıń táslim qıldı. Izraillılar amorldı jeńip, olar jasaǵan jerlerdiń hámme sin qolǵa kirgizdi. ²² Olar Arnonnan

Yabboq dáryasına, shólden Iordan dáryasına deyin sozılǵan pútkil Amor jerlerin iyelep aldı.

²³ Endi Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye amorldı Óz xalqı bolǵan Izraildıń aldınan quwǵannan keyin, olardı qaytarıp alıwǵa seniń qanday haqın bar? ²⁴ Qudayıń bolǵan Kemosh saǵan bir jer berse, ol jerge iyelik etpes pe ediń? Bizler de Qudayımız Jaratqan Iyeniń ózlerimizge bergem jerlerine iyelik etemiz. ²⁵ Sen Moab patshası Sippor ulı Balaqtan ústemseń be? Ol qashan izraillılar menen tartısıp, qashan olar menen urısıwǵa shıqtı? ²⁶ Izraillılar úsh júz jıldan berli Xeshbon menen Aroerde hám olardıń átirapındaǵı awıllarda, jáne de, Arnon jaǵasındaǵı barlıq qalalarda jasap kiyatır. Usı waqıtqa deyin bul jerlerdi ne ushın almadıńlar? ²⁷ Men seniń aldında ayıplı emespen. Biraq sen maǵan qarsı urısqa shıǵıp, nahaqlıq qılıp atırsań. Jaratqan Iye – Qazı, Onıń Ózi búgin izraillılardıń hám ammonlarǵa qazılıq etsin».

²⁸ Biraq Iftaxtıń aytıp jibergen bul sózlerine Ammon patshası qulaq salmadı.

²⁹ Sonda Jaratqan Iyeniń Ruwxı Iftaxtıń üstine tústi. Iftax Gilad hám Menashsheden, sońınan Giladtaǵı Mispadan ótip, ammonlarǵa qaray ketti. ³⁰ Ol Jaratqan Iyeniń aldında wáde berip bılay dedi: «Eger ammonlardı maǵan táslim qılsań, ³¹ olardı jeńip, saw-salamat qaytqanımda, meni kútip alıw ushın úyimniń esiginen birinshi bolıp kim shıqsa, onı Jaratqan Iyege baǵıshlap, jandırılatuǵın qurbanlıq etip beremen».

³² Sonnan keyin, Iftax ammonlar menen urısıwǵa ketti. Jaratqan Iye olardı Iftaxqa táslim qıldı. ³³ Iftax

Aroerden Minnitke shekemgi jigirma qalanı hám Abel-Keramimge shekemgi qalalardı wayran etip, ammonlardı úlken jeńiliske ushıratı. Solay etip, ammonlar izraillılardı baǵınıshlı boldı.

³⁴ Iftax Mispaga, óz úyine qaytqanda, onıń qızı dáp shertip, oyınǵa túsip, onı kútip alıwǵa shıqtı. Bul qız onıń jalǵız perzenti bolıp, onnan basqa ya ulı, ya qızı joq edi. ³⁵ Iftax qızın kórgeńde, kiyimlerin jırtıp:

– Wah, qızım, júregimdi qan etip, meni baxtıqara qıldıń-ǵo! Óytkeni men Jaratqan Iyege bergen wádemdi buza almayman, – dedi.

³⁶ Qız ákesine:

– Aǵa, sen Jaratqan Iyege ant ishitiń. Jaratqan Iye dushpanların bolǵan ammonlardan seniń ushın ósh alǵan eken, endi sen de awzıńnan ne shıqqan bolsa, maǵan sonı isle, – dedi.

³⁷ Sońınan qız ákesine jáne:

– Bir tilegim bar: maǵan eki ay máwlet ber, doslarım menen tawǵa shıǵıp, maǵan turmısqa shıǵıw nesip etpegenine jılayın, – dedi.

³⁸ Ákesi qızına:

– Yaqshı, bara ǵoy, – dep eki ayǵa ruxsat berdi. Qız dosları menen birge tawǵa shıǵıp, turmısqa shıǵıw nesip etpegenine jıladı. ³⁹ Eki aydan soń, qız ákesiniń janına qayttı. Ákesi bergen wádesin orınladı. Qızǵa erkektiń qolı tiymegen edi.

Sonnan keyin, Izrailda mınaday bir dástúr payda boldı: ⁴⁰ Izrail xalqınıń qızları hár jılı tawǵa shıǵıp, giladlı Iftaxtıń qızı ushın tórt kún aza tuta tuǵın boldı.

Iftax hám Efrayım arasındaǵı urıs

12 ¹ Efrayım urıwı jıynalıp, Sa-fongá qaray keship ótti. Olar Iftaxqa:

– Ammonlar menen urısıwǵa ketkeninde, bizlerdi ne ushın shaqırmadıń? Sonlıqtan bizler seni de, úyińdi de jaǵıp jiberemiz, – dedi.

² Iftax olarǵa:

– Xalqım hám men ammonlar menen qattı jánjelleskenimizde, men sizlerdi shaqırǵan edim. Biraq sizler kelip, meni olardıń qolınan qutqarmadıńlar.

³ Meni qutqarmaytuǵınıńızǵa kózim jetkende, janımdı qawıp astına qoyıp, ammonlarǵa qarsı hújim jasadım. Keyin Jaratqan Iye olardı maǵan táslim qıldı. Ne ushın búgin meniń menen urısıwǵa keldińler? – dedi.

⁴ Efrayım urıwınan bolǵanlar giladlılarǵa: «Háy, Efrayım hám Menashshe urpaqları arasında jasaytuǵın giladlılar! Sizler Efrayımınıń qashqınları-sız», – degen edi. Sonda Iftax pútkil Gilad xalqın jınap, Efrayım urıwına qarsı sawashqa tústi hám olardı qıyrattı. ⁵ Iordan dáryasındaǵı Efrayım urıwınıń jerine qaray ótetuǵın ótkel-lerdi qolǵa alǵan giladlılar ótpekshı bolıp kelgen qashqınnan: «Efrayım urıwınanbısań?» dep sorarǵanda, ol: «Yaq» dese, ⁶sonda olarǵa: «Shibbolet dep ayt», – deytuǵın edi. Biraq olar: «Sibbolet» deytuǵın edi. Óytkeni olar «shibbolet» sózin durıs ayta almaytuǵın edi^a. Sol sebepli olardı uslap, Iordan dáryasınıń ótkellerinde óltiretuǵın edi. Sol waqıtta efrayımlılardan

^a **12:6** «Shibbolet» sózin durıs ayta almaytuǵın edi – Olardıń sóylew tillerinde dialekt ózgeshe edi.

qırıq eki mın adam óltirildi. ⁷ Giladlı İftax Izrailda altı jil biylik qıldı. Sonnan keyin ol ólip, Giladtıń bir qalasında jerlendi.

Ibsan, Elon hám Abdon

⁸ Keyin ala Izrail xalqına beytlehemli Ibsan biylik etti. ⁹ Ibsannıń otız ulı hám otız qızı boldı. Ol qızların basqa tiyrelerge uzatıp, ulların da basqa urıwlardan úylendirdi. Ibsan Izrailda jeti jil biylik etti. ¹⁰ Sońnan ol ólip, Beytlehemde jerlendi.

¹¹ Ibsannan keyin, Izrailda Zebulon urıwınan bolǵan Elon on jil biylik etti. ¹² Ol ólip, Zebulon jerindegi Ayyalonda jerlendi.

¹³ Elonnan keyin, Izrailda Piratonnan bolǵan Hillel ulı Abdon biylik etti.

¹⁴ Abdonnıń jetpis eshekke minip júretuǵın qırıq ulı hám otız aqlıǵı boldı. Abdon Izrailda segiz jil biylik etti.

¹⁵ Piratonlı Hilleldiń ulı Abdon ólip, Efrayım jerindegi, burın amaleklerge tiyisli bolǵan tawlı úlkeдеgi Piratonga jerlendi.

Samsonnıń tuwılıwı

13 ¹ Izrail xalqı Jaratqan İyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi jáne isley basladı. Jaratqan Iye de olardı qırıq jilǵa filistlerdiń qolına tapsırdı.

² Sora qalasınan, Dan urıwınan bolǵan Manoax atlı bir adam bar edi. Onıń hayalı násilsiz bolıp, hesh perzenti joq edi. ³ Jaratqan İyeniń perishtesi hayalǵa kórinip, oǵan bılay dedi:

– Sen násilsiz bolıp, perzent kórmegeń bolsań da, endi hámiledar bolıp, bir ul tuwasań. ⁴ Endigiden bılay abaylı bol, sen sharap ta, basqa ótkir ishımlık te ishpe hám hesh bir haram

nárse jeme. ⁵ Sebebi sen hámiledar bolıp, bir ul tuwasań. Onıń basına páki tiymesin. Óytkeni bala ana qursaǵınan baslap-aq, Qudayǵa baǵışlangan boladı hám ol Izrail xalqın filistlerdiń qolınan qutqara baslaydı.

⁶ Hayal kúyewine bılay dedi:

– Qasıma Qudaydıń bir adamı keldi. Ol Qudaydıń perishtesi sıyaqlı júdá aybatlı edi. Men onnan qay jerden kelgenin soramadım, ol da maǵan atın aytpadı. ⁷ Biraq ol maǵan: «Sen hámiledar bolıp, bir ul tuwasań. Endigiden bılay, sharap ta, basqa ótkir ishımlık te ishpe hám hesh bir haram nárse jeme. Sebebi bala ana qursaǵınan baslap, óletuǵın kúnine deyin, Qudayǵa baǵışlangan boladı», – dedi.

⁸ Sonda Manoax Jaratqan İyege duwa etip: «O İyem, Sen jibergeń sol Qudaydıń adamı jáne keliwin hám tuwılatuǵın bala ushın ne islewimiz kerekligin bizlerge úyretiwın jalbarıp sorayman», – dedi.

⁹ Quday Manoaxtıń duwasın esitti. Hayal atızda otırǵan waqıtta, Qudaydıń perishtesi oǵan jáne keldi. Biraq Manoax hayalınıń janında joq edi. ¹⁰ Hayal kúyewine xabar beriw ushın asıǵıs túrde juwırıp ketti hám kúyewine:

– Ana birde qasıma kelgen adam maǵan jáne kórinді! – dedi.

¹¹ Manoax turıp, hayalınıń izine erdi hám sol adamnıń janına kelip, onnan: – Hayalım menen sóylesken siz be? – dep soradı.

Sol adam oǵan:

– Awa, men, – dedi.

¹² Manoax onnan:

– Siziń aytqanlarıńız orınlanganda, bala qalay jasawı hám ne islewi kerek? – dep soradı.

¹³ Jaratqan Iyeniń perishtesi Manoaxqa bılay dedi:

– Hayalń aytqanlarımńńń hámмесin orınlasın. ¹⁴ Ol júzimnen islengen hesh bir nárseni jemesin, sharap ta, basqa ótkir ishımlık te ishpesin hám hesh bir haram nársе jemesin. Buyırǵanlarımńńń hámмесin orınlasın.

¹⁵ Sonda Manoax Jaratqan Iyeniń perishtesine:

– Toqtap turıń. Siz ushın bir ılaq soy-maqshımız, – dedi.

¹⁶ Jaratqan Iyeniń perishtesi oǵan:
– Meni irikkeniń menen tayarlaǵan awqatıńdı jemeymen. Eger jandırıl-tuǵın qurbanlıq bermekshi bolsań, onı Jaratqan Iyege ber, – dedi. Al Manoax onıń Jaratqan Iyeniń perishtesi eken-ligin bilmegen edi.

¹⁷ Manoax Jaratqan Iyeniń perish-tesine:

– Aytqanlarınız orınlanganda, sizge alǵıs aytıwımız ushın, atıńızdıń kim ekenin aytıń, – dedi.

¹⁸ Jaratqan Iyeniń perishtesi Ma-noaxqa:

– Atımdı ne ushın sorap atırsań? Me-niń atım qupiya at, – dedi.

¹⁹ Manoax bir ılaq penen ǵálle sada-qasın alıp, bir tastıń ústinde Jaratqan Iyege qurbanlıq berdi. Sol waqıtta Manoaxtıń hám onıń hayalınıń kóz aldında tań qalarlıq waqiya júz ber-di: ²⁰ qurbanlıq orınnan jalın kóte-rilgende, Jaratqan Iyeniń perishtesi jalın menen birge aspanǵa kóterilip ketti. Bunı kórgen Manoax hám onıń hayalı et betinen jerge júǵıldı. ²¹ Son-nan keyin, Jaratqan Iyeniń perishtesi Manoaxqa hám onıń hayalına qay-tıp kórinbedi. Sonda Manoax onıń Jaratqan Iyeniń perishtesi ekenin tú-sindi. ²² Manoax hayalına:

– Bizler sózsiz ólemiz, óytkeni Qudaydı kórdik, – dedi.

²³ Hayalı oǵan:

– Eger Jaratqan Iye bizlerdi óltiriwdi ǵálegende, onda jandırılatuǵın qur-banlıǵımızdı hám ǵálle sadaqamızdı qabil etpegen bolar edi. Ol búgin bu-lardıń barlıǵın bizlerge kórsetip te, ay-tıp ta otırmas edi, – dep juwap berdi.

²⁴ Solay etip, hayal ul tuwıp, onıń atın Samson dep qoydı. Bala ósip úl-keydi hám Jaratqan Iye onı jarılqadı. ²⁵ Sora menen Eshtaol arasındaqı Maxane-Danda bolǵan Samsondı Jaratqan Iyeniń Ruwxı basqara basladı.

Samsonnıń úyleniwi

14 ¹ Bir kúni Samson Timnaǵa bardı. Ol jerde Samson filistli bir qızdı kórip qaldı. ² Ol qaytıp kelip, ata-anasına:

– Timnada filistli bir qızdı kórdim, onı maǵan hayallıqqa alıp beriń, – dedi.

³ Ata-anası oǵan:

– Aǵayın-tuwǵanlardıń yamasa xal-qımızdıń arasında saǵan qız qurıp qa-lıp pa? Ne ushın súnnetsiz filistlerden qız almaqshısań? – dedi.

Biraq Samson ákesine:

– Maǵan sol qızdı alıp ber, óytkeni ol maǵan unap qaldı, – dedi. ⁴ Samson-nıń ata-anası bunıń Jaratqan Iyeniń erki ekenin bilmeytuǵın edi. Sebebi Jaratqan Iye sol waqıtta izraillılarga húkimdarlıq etip atırǵan filistlerge qarşı qolaylı púrsat izlep atırǵan edi.

⁵ Solay etip, Samson ata-anası me-nen birge Timnaǵa ketti. Olar Timna-daǵı júzim baǵlarına jaqınlasqanda, bir arıslan aqırıp, Samsonnıń qar-sı aldınan shıqtı. ⁶ Sonda Jaratqan Iyeniń Ruwxı Samsondı bıylep aldı. Ol qolında hesh nársе bolmasa da,

arıslandı ılaqtı bólgendey etip, bólip tasladı. Biraq ol bul isin ata-anasına bildirmedi. ⁷ Sońınan Samson barıp, qız benen sóylesti hám qız oǵan unadı.

⁸ Bir neshe kúnnen keyin, Samson qızǵa úyleniw ushın jáne Timnaǵa ketip baratırǵanda, ol arıslannıń óligin kóriw ushın burıldı. Qarasa, arıslannıń óliginde pal hárreleriniń uyası hám pal bar eken. ⁹ Samson paldan bir qosuwıs alıp, jol-jónekey jep ketti. Ol ata-anasına kelip, olarǵa da paldan berdi, olar da jedi. Biraq paldı arıslannıń óliginen alǵanın aytpadı.

¹⁰ Samsonnıń ákesi qızdın úyine bardı hám Samson da ol jerde ziyapat berdi. Sebebi dástúr boyınsha kúyew bala usılay isleytuǵın edi. ¹¹ Filistler Samsonǵa otız jas jigitti kúyew jora qılıp jiberdi. ¹² Sonda Samson olarǵa bılay dedi:

– Men sizlerge bir jumbaq aytayın. Jumbaǵımdı ziyapattıń jeti kúni ishinde durıs tapsañız, onda sizlerge zıǵırdan toqlıǵan otız kóylek hám bahalı otız shapan beremen. ¹³ Biraq eger jumbaqtı taba almasañlar, onda sizler maǵan zıǵırdan tigilgen otız kim hám bahalı otız shapan beresizler.

Olar Samsonǵa:

– Jumbaǵıńdı ayt, esiteyik, – dedi.

¹⁴ Samson olarǵa bılay dedi:

«Jeytuǵınnan jelinetuǵın shıqtı,
Kúshliden mazalı shıqtı».

Aradan úsh kún ótse de, filistler jumbaqtı taba almadı.

¹⁵ Tórtinshi* kúni olar Samsonnıń hayalına:

– Kúyewińdi kóndirip, bizlerge jumbaqtıń sheshimin bilip ber. Bolmasa, bizler seni de, ákeńniń úyin de jaǵıp

jiberemiz. Bizlerdi ne bul jerge tonaw ushın shaqırdıńlar ma? – dedi.

¹⁶ Hayalı Samsonǵa jılap:

– Sen meni jek kóreseń, sen meni jaqsı kórmeyseń. Óytkeni meniń xalqımnıń jigitlerine jumbaq ayttıń, biraq onıń juwabın maǵan aytpadıń, – dedi.

Samson hayalına:

– Óz ata-anama aytpaǵanımdı ne ushın saǵan aytıwım kerek? – dedi.

¹⁷ Hayal jeti kún dawam etip atırǵan ziyapattıń qalǵan kúnde jılap qoymadı. Hayalı janına tiyip qoymaǵanlıqtan, Samson oǵan jetinshi kúni jumbaqtıń juwabın ayttı. Al hayal bolsa, juwaptı óz xalqımnıń jigitlerine jetkizdi.

¹⁸ Jetinshi kúni kún batpastan burın, qalanıń jigitleri Samsonǵa kelip, bılay dedi:

«Paldan tatlı,

Arıslannan kúshli ne bar?»

Samson olarǵa:

– Eger meniń qasharım menen jer súrmegenińizde, jumbaǵımdı sheshe almas edińler, – dedi.

¹⁹ Sonda Jaratqan İyeniń Ruwxı Samsondı biylep aldı. Samson Ashkelonǵa ketti hám ol jerde otız adamdı óltirip, olardıń kiyim-kensheklerin sheship aldı da, olardı jumbaqtı sheshken adamlarǵa ákelip berdi. Keyin ol sol ǵázepleniwi menen ákesiniń úyine qaytıp ketti.

²⁰ Al Samsonnıń hayalı bolsa, Samsonnıń kúyew joralarınıń birine uzatılıp jiberildi.

Samsonnıń ósh alıwı

15 ¹ Bir neshe kúnnen keyin, biyday oraǵınıń waqtında Samson bir ılaq alıp, hayalın kóriwge bardı hám ol:

– Hayalimnıń bólmesine kirmekshimen, – dedi.

Biraq hayaldıń ákesi Samsonnıń kiriwine ruxsat bermedi ² hám oğan:

– Seni qızımdı taslap ketti dep oy lap, onı seniń kúyew joralarınıń birine uzatıp jiberdim. Kishkene qızım onnan góre sulıwıraq emes pe? Onıń ornına sol qızımdı ala ğoy, – dedi.

³ Sonda Samson:

– Endi filistlerge jamanlıq qılsam da, haqım bar, – dedi.

⁴ Sońınan Samson dalańlıqqa shı ğıp, úsh júz túlki usladı. Ol hár eki túlkiniń quyırqların bir-birine bay lap, quyırqlarınıń arasına bir shomnan baylap shıqtı. ⁵ Samson shomlardı ja ğıp, túlkilerdi filistlerdiń eginleriniń arasına jiberdi. Solay etip, filistlerdiń gúdi ler, orılma ğan biydayları, júzim hám záytún ba ğları janıp ketti.

⁶ Filistler: «Bunı kim isledi?» – dep sorastır ğanda, olar ğa: «Bunı timnalınıń kúyew balası Samson isledi. Öytkeni qáyin atası onıń hayalm kúyew joralarınıń birine uzatıp jiberipti», – degen xabar jetti. Filistler bardı da, hayaldı hám onıń ákesin ja ğıp jiberdi.

⁷ Sonda Samson olar ğa:

– Usılay islegeniz ushın, sizlerden ósh almay qoymayman! – dedi. ⁸ Samson olar ğa ayawsız túrde hújim jasap, olardıń kóbisin óltirdi. Sońınan ol Etam jartasına barıp, sol jerdegi bir úńgirdi panaladı.

⁹ Filistler de Yahuda ğa barıp, sol jerge orda qurdı da, Lexiyge shabıwıl jasadı. ¹⁰ Sonda yahudalılar olar ğa:

– Ne ushın bizler menen urıswı ğa keldińler? – dep soradı.

Filistler olar ğa:

– Bizlerge qıl ğanın ózine islew ushın, Samsondı tutıp alıw ğa keldik, – dep juwap berdi.

¹¹ Yahudalılardan úsh mıń adam Etam jartasında ğı úńgirge barıp, Samson ğa:

– Filistlerdiń bizlerge húkimdarlıq qılatu ğının bilmeyseń be? Sen ne ushın bizlerge bulay islediń? – dedi.

Samson olar ğa:

– Olar ma ğan ne islegen bolsa, men de olar ğa sonı isledim, – dep juwap berdi.

¹² Olar Samson ğa:

– Bizler seni baylap, filistlerdiń qolına tapsırıp ushın keldik, – dedi.

Samson olar ğa:

– Meni óltirmeytu ğınıńızdı aytıp, ant ishińler, – dedi.

¹³ Olar Samson ğa:

– Boladı, bizler seni tek baylap, olardıń qolına tapsıramız. Sóz beremiz, seni óltirmeymiz, – dedi.

Sonnan keyin, olar Samsondı eki taza arqan menen baylap, úńgirden shı ğardı. ¹⁴ Samson Lexiyge jaqınlasqanda, filistler onı qshqırısıp kútip aldı. Sonda Jaratqan İyeniń Ruwxı Samsondı biylep aldı hám onıń qollarına baylan ğan arqanlar jan ğan saban sıyaqlı úzilip tústi. ¹⁵ Samson jańa ólgen bir eshek tiń jaq súyegin tawıp, onı qolına aldı da, onıń menen mıń adamdı óltirdi. ¹⁶ Sońınan ol bılay dedi:

«Bir eshek tiń jaq súyegi menen,
Olardı úyindilerge aylandırdım,
Bir eshek tiń jaq súyegi menen,
Mıń adamdı óltirdim».

¹⁷ Samson bulardı aytıp bol ğannan soń, jaq súyekti ilaqtırıp tasladı. Sol jer Ramat-Lexiy^a dep ataldı.

^a **15:17** Ramat-Lexiy – «jaq súyegi tó beshigi» degendi bildiredi.

¹⁸ Biraq Samson qattı shóllegenlikten, Jaratqan Iyeni shaqırıp:

«Sen Óz qulıña ullı bir jeńis berdiń. Biraq endi men shóldeń ólip, súnnet-sizlerdiń qolına túsemen be?» – dedi.

¹⁹ Sonda Jaratqan Iye Lexiydegi shuqırılıqtı jardı hám onnan suw shıqtı. Samson suw iship, hálleńip aldı. Sonlıqtan suw shıqqan jerge En-Haqqore^a degen at berildi. Bulaq búgin de Lexiyde tur.

²⁰ Samson filistlerdiń húkimdarlıq dáwirinde izrailılıarǵa jigirma jil biylik qıldı.

Samson Gazada

16 ¹ Bir kúni Samson Gazaǵa bardı. Sol jerde bir buzıq hayaldı kórip qalıp, onıń menen birge túnedi. ² Gazalılarǵa: «Samson usı jerge keldi», – degen xabar jetiwden, olar sol dógerekti qorshap aldı da, tún boyı Samsondı ańlıp, qala dárwazasınıń janında buqqı taslap jattı. Olar: «Kún shıǵıwdan, onı óltiremez», – dep oylap, tún boyı turǵan jerinen qıymıdamadı.

³ Al Samson tún ortasına deyin jattı. Ol tún yarımında ornınan turıp, qala dárwazasını eki jaqlaw hám ilgishi menen qosıp, ornınan qoparıp aldı. Onı iynine qoyıp, Xebronńıń qarşı aldındaǵı tawdıń tóbesine aparıp tasladı.

Samson hám Delila

⁴ Bunnan soń, Samson Sorek oypatlıǵında jasaytuǵın Delila atlı bir qızǵa ashıq bolıp qaldı. ⁵ Filist húkimdarları qızǵa kelip:

– Sen Samsonnıń qúdiretli kúshiniń sırı nede ekenin bilip ber. Onı baylap

boysındırıwımız ushın, qalay jeńe alatuǵınımızdı aytıwǵa hiyle menen onı kóndir. Usılay isleseń, bizler saǵan hár birimiz bir mın bir júz shekel gúmisten beremiz, – dedi.

⁶ Sonda Delila Samsonǵa:

– Ultimas, maǵan bul qúdiretli kúshti qay jerden alıp atırǵanıńdı ayt. Seni boysındırıw ushın, ne menen baylaw kerek? – dep soradı.

⁷ Samson oǵan:

– Eger meni keppegen jeti taza giris penen baylasa, sonda men ápiwayı adam sıyaqlı kúshsiz bolıp qalaman, – dedi.

⁸ Sonda Filist húkimdarları Delilaǵa keppegen jeti taza oq jaydıń girisin ákelip berdi. Delila onıń menen Samsondı bayladı. ⁹ Sol waqıtta ishki bólmede qızdıń jasırınıp turǵan adamları bar edi. Delila Samsonǵa:

– Samson! Filistler bastırıp keldi! – dedi.

Samson baylanǵan girislerdi otqa janǵan jip sıyaqlı úzip tasladı. Solay etip, onıń kúshiniń sırı ashılmay qaldı.

¹⁰ Sonda Delila Samsonǵa:

– Meni aldap, jalǵan sóylediń. Endi ayt, seni ne menen baylaw kerek? – dedi.

¹¹ Samson oǵan:

– Eger meni hesh qollanılmaǵan taza arqan menen baylasa, men ápiwayı adam sıyaqlı kúshsiz bolıp qalaman, – dedi.

¹² Solay etip, Delila taza arqandı alıp, Samsondı bayladı da:

– Samson! Filistler kiyatır! – dedi.

Sol waqıtta ańlıp otırǵanlar ishki bólmede otır edi. Samson qollarındaǵı arqandı jip sıyaqlı úzip tasladı.

^a **15:19** *En-Haqqore* – «Shaqırǵannıń bulaǵı» degendi bildiredi.

¹³ Delila Samsongá:

– Házirge deyin meni aldap, mağan jalğan sóylediñ. Mağan aytshı, seni ne menen baylawğa boladı? – dedi.

Samson oğan:

– Eger jeti burım shashımdı órmekke qosıp toqıp, onı qazıq penen bekemleseñ, men ápiwayı adam sıyaqlı kúshsiz bolıp qalaman, – dedi.

¹⁴ Samson uyıqlap atırğanda, Delila onıñ jeti burım shashın órmekke qosıp toqıdı da, qazıq penen bekkemledi. Soñınan ol:

– Samson! Filistler kiyatır! – dedi.

Sonda Samson uyqısınan oyanıp, órmek hám qazıqtı tawar menen qosa shashınan julıp aldı.

¹⁵ Sonda Delila Samsongá:

– Mağan isenbey turıp, qalayınsha: «Seni jaqsı kóremen», – dep ayta alasañ? Mine, sen meni úshinshi márte aldap, qúdiretli kúshinñiñ sırası nede ekenin aytpay otırsañ, – dedi.

¹⁶ Delila hár kúni usı sózler menen Samsonnıñ mazasını alıp, qıynap jiberdi. Aqırında bul Samsonnıñ janına batqanlıqtan, ¹⁷ ol qızğa óziniñ barlıq ishki sırın aship:

– Meniñ basıma hesh páki tiymegen. Óytkeni men anamnıñ qursağına túskenen baslap, Qudayğa bağıshlanganman. Eger shashımdı aldırısam, men óz kúshimdi joytaman hám ápiwayı adam sıyaqlı kúshsiz bolıp qalaman, – dedi.

¹⁸ Delila Samsonnıñ ishki sırınıñ barlıgın aship bergenin bilgende, filistlerdiñ húkimdarların shaqırttı da:

– Jáne keliñler, óytkeni Samson mağan óz sırın ashtı, – dedi. Filist húkimdarları qollarına gúmislerin alıp, Delilağa keldi. ¹⁹ Delila Samsondı dizesiniñ ústinde uyıqlattı da, adamlardan birewin shaqırıp, Samsonnıñ

jeti burım shashın qırqtırdı. Solay etip, Delila Samsonnıñ ústinen biylikti óz qolına ala basladı hám onıñ kúshi qaytıp qaldı.

²⁰ Delila Samsongá:

– Samson! Filistler kiyatır! – dedi.

Samson oyanıp: «Buringıday ózimdi azat etemen», – dep oyladı. Biraq ol Jaratqan İyeniñ ózin taslap ketkenin bilmegen edi.

²¹ Sonda filistler onı qolğa alıp, kózlerin oyıp tasladı. Olar Samsondı Gazağa aparıp, qola shıñjırlar menen bayladı hám qamaqhanada oğan digirman aydattı. ²² Biraq Samsonnıñ qırılğan shashları óse basladı.

Samsonnıñ ólimi

²³ Filist húkimdarları óz qudayı Dagonnıñ húrmetine ullı bayram berip, oğan qurbanlıqlar beriw hám kewil kóteriw ushin jıynalıp: «Qudayımız dushpanımız bolğan Samsondı bizlerge táslim etti», – dedi. ²⁴ Filist xalqı Samsondı kórgende, ózleriniñ qudayına bilay dep algıs ayta basladı:

«Óltirip kóp adamlarımızdı,
Elimizdi wayran etken
dushpanımızdı,
Qudayımız bizlerge táslim etti».

²⁵ Olardıñ keypi kóterilgende: «Samsondı alıp keliñler, ol bizlerdiñ kewlimizdi kótersin», – dedi. Olar Samsondı qamaqhanadan ákeldirip, onı mazaq qıla basladı. Sonda onı órelerdiñ arasına turgızıp qoyğan edi. ²⁶ Samson óziniñ qolınan uslap kelgen xızmetshige:

– Men usı jaydı tirep turğan órelerge qolımdı qoyıp, olarğa súyenip turayın, – dedi.

²⁷ Butxananıń ishi erkek hám ha-yallargá tolı bolıp, filistlerdiń barlıq húkimdarları da sol jerde edi. Úsh mıńǵa jaqın erkek hám hayallar Samsondı tamasha qılıw ushın tamnıń ba-sında tur edi.

²⁸ Samson Jaratqan Iyege:

«Quday Iye, meni esińe al. Jalbarına-man, maǵan jáne bir márte kúsh ber, o Qudayım. Bir umtılganda, filistlerden eki kózim ushın ósh alayın», – dep jal-barındı. ²⁹ Sońınan ol butxananı tirep turǵan oraylıq órelerdiń birinshisine oń qolın, al ekinshisine shep qolın ti-redi de: ³⁰ «Filistler menen birge óle-yin!» – dedi hám bar kúshi menen órelerdi iyterip jiberdi. Butxana filistlerdiń húkimdarlarınıń hám ishindegi adamlardıń hámmesiniń ústine qulap tústi. Solay etip, Samson ólip baratırıp, tiri waqtında óltirgenlerinen göre kóbirek adamlardı óltirdi.

³¹ Samsonnıń tuwǵan-tuwısqanları hám pútkil úy-ishi kelip, onıń óligin alıp ketti. Olar Samsondı ákesi Manoaxtıń Sora menen Eshtaol arasın-daǵı qábirine jerledi. Samson Izrailda jigirma jil biylik qılǵan edi.

Mixanıń butları

17 ¹ Efrayımın tawlı úlkesin-de Mixa atlı bir adam bar edi.

² Mixa anasına:

– Sennen urlanǵan bir mıń bir júz shekel gúmisi esińde me? Sen onı urlaǵandı kóz aldımda ǵarǵaǵan ediń-ǵo. Sol gúmisi mende, onı men alǵan edim, – dedi.

Sonda anası oǵan:

– Seni Jaratqan Iye jarılqasın, ba-lam! – dedi. ³ Mixa bir mıń bir júz shekel gúmisti anasına qaytarıp berdi.

Al anası:

– Ulımnıń bir jonılǵan hám bir quy-ma but isletiwı ushın, men bul gúmisti Jaratqan Iyege baǵıshlayman. Ulım, gúmisti ózińe qaytarıp berip atırman, – dedi.

⁴ Solay etip, anası Mixa qaytarıp ber-gen gúmisten eki júz shekel alıp, onı zergerge berdi. Zerger onnan bir jonılǵan hám bir quyma but islep berdi. Olar Mixanıń úyine qoyıldı.

⁵ Mixanıń sıyımw ushın saldıǵan muxaddes úyi bar edi. Ol bir efod^a hám kiyeli músinlerdi isletip, ulları-nıń birin ruwxaniy etip tayınladı. ⁶ Ol dáwirde Izrailda patsha joq bolıp, hár kim ózine durıs bolıp kóringen isti is-leytuǵın edi.

⁷ Sol waqıtları Yahuda urıwınıń Beytlehem qalasında jasap atırǵan lebiyli bir jas jigít bar edi. ⁸ Ol jasawǵa basqa bir jer tabıw ushın, Yahudanıń Beytlehem qalasınan shıqtı da, jol-jó-nekey Efrayımın tawlı úlkesindegi Mixanıń úyine keldi.

⁹ Mixa onnan:

– Qay jerden kiyatırsań? – dep sora-dı. Ol Mixaǵa:

– Yahudanıń Beytlehem qalasınan kiyatırman. Ózim lebiylimen, jasay-tuǵın jer izlep júrmen, – dedi.

¹⁰ Mixa oǵan:

– Meniń úyimde qalıp, meniń ke-ńesgóyim hám ruwxaniyim bol. Men saǵan jılına on shekel gúmisi bereyin, tamaǵıńdı toydrayın hám kiyindireyin, – dedi. ¹¹ Solay etip, lebiyli jigít Mi-xanıń úyinde jasawǵa kelisim berdi. Mixa da onı óz ulınday kórdi. ¹² Mi-xa lebiylini ruwxaniy etip tayınladı hám ol Mixanıń úyinde jasap qaldı.

a **17:5** Efod – sózlikke qarań.

¹³ Sonda Mixa: «Endi men Jaratqan Iyeniń maǵan jaqsılıq qılatuǵının bilemen. Óytkeni meniń lebiyli ruwxaniyim bar», – dedi.

Danlılardıń Layıshqa jaylasıwı

18 ¹ Sol dáwirde Izrailda patsha joq edi. Sonda Dan urıwı mákanlaytuǵın jer izlep atırǵan edi. Óytkeni olarǵa Izrail urıwları arasında ózlerine tiyisli úles jer ele berilmegen edi.

² Solay etip, danlılar óz urıwındaǵı barlıq tiyreleri ishinen Sora hám Eshtaol qalalarınan bolǵan bes batır jigitti jerlerdi kózden ótkerip, olardı bilip qaytıw ushın jiberdi. Olar jigitlerge:

– Barıp, jerlerdi kózden ótkizińler, – dedi.

Jigitler Efrayımınń tawlı úlkesinde jaylasqan Mixanıń úyine keldi hám sol jerde túnep qaldı. ³ Olar Mixanıń úyiniń janında turǵanda, lebiyli jas jigitti sóylegen sóziniń ózgesheliginen tanıdı hám sol tárepke burılıp, onnan:

– Seni bul jerge kim ákeldi? Bul jerde ne islep atırsań? Ne ushın bul jerdeseń? – dep soradı.

⁴ Lebiyli jigit Mixanıń ózine ne islegenlerin aytıp:

– Mixa meni jalladı, men oǵan ruwxanilyk qılaman, – dedi.

⁵ Sonda danlılar oǵan:

– Bizlerdiń baratırǵan bul jolımızdıń sátlı yaqı sátsiz ekenin Qudaydan sorap, bilip ber, – dedi.

⁶ Ruwxaniy olarǵa:

– Qáweterlenbey kete berińler, Jaratqan Iye baratırǵan jolımızda yar boladı, – dep juwap berdi.

⁷ Solay etip, sol bes adam jolǵa shıǵıp, Layıshqa keldi. Olar qala xalqınıń

sidonlılar sıyaqlı qáwipsiz, tınısh hám biyǵam ómir súrip atırǵanın kórdi. Bul úlkeniń xalqına húkimin ótkizip, jábir beretuǵın hesh kim joq edi. Olar sidonlılardan uzaqta bolıp, hesh kim menen qarım-qatnas jasamaytuǵın edi.

⁸ Bes jigit Sora hám Eshtaolǵa, urıwlaslarınıń janına qaytqanda, urıwlasları olardan:

– Qanday xabar alıp keldińler? – dep soradı.

⁹ Jigitler olarǵa bılay dep juwap berdi:

– Júrińler, sidonlılarǵa hújim eteyik. Bizler olardıń jerin kórdik, ol júdá jaqsı jer eken. Ne qılıp tursızlar? Irkilmey barıp, oǵan iyelik eteyik. ¹⁰ Ol jerge barǵanıızda, biyǵam jasap atırǵan xalıqtı hám júdá keń jerdi kóresizler. Hesh qanday kemshiligi joq ol jerdi Quday qolınızǵa tapsırıp atır.

¹¹ Sonda Dan urıwınan altı júz adam qurallanıp, Sora hám Eshtaoldan jolǵa shıqtı. ¹² Olar Yahudaǵa kelip, Kiryat-Yarım qalasınıń janında orda qurdı. Sol sebepli Kiryat-Yarımniń batısındaǵı bul jer búgingi künge deyin Maxane-Dan^a dep ataladı. ¹³ Danlılar sol jerden Efrayımınń tawlı úlkesine qaray ketip, Mixanıń úyine keldi.

¹⁴ Layısh jurtın kózden ótkeriwge ketken bes jigit urıwlaslarına:

– Sizler mına úylerdiń birinde efod, kiyeli músinler, jonılǵan bir but hám quyma bir but bar ekenin bilesizler me? Endi ne islew kerekligin ózlerińiz sheshińler, – dedi. ¹⁵ Sonda olar lebiyli jas jigit jasap atırǵan Mixanıń úyine kelip, lebiyliden hal-awhal soradı. ¹⁶ Al qurallanǵan altı júz danlı adam dárwazanıń kirer awzında turdı.

^a **18:12** *Maxane-Dan* – «Dan ordası» degen mániste.

¹⁷ Jerdi kózden ótkergen bes jigít úyge kirip, efodtı, kiyeli músınlerdi hám jonılğan but penen quyma buttı alıp shıqtı. Ruwxaniy hám qurallangan altı júz adam dárwazanın kirer awzında turğan edi.

¹⁸ Olardıń Mixanıń úyine kirip, efodtı, kiyeli músınlerdi hám butlardı alıp shıqqanın kórgen ruwxaniy olardan:

– Ne qılıp atırsızlar? – dep soradı.

¹⁹ Olar ruwxaniyge:

– Únińdi óshir, awzıńdı jap. Sen bizler menen birge júz de, bizlerge keńesgóy hám ruwxaniy bol. Sağan bir adamnıń úyinde ruwxaniylik etkeniń jaqsı ma, ya Izraildıń bir urıwı yamasa bir tiyresine ruwxaniylik etkeniń jaqsı ma? – dedi. ²⁰ Ruwxaniy quwanıp ketti. Ol efodtı, kiyeli músınlerdi hám buttı alıp, sol adamlar menen birge ketti. ²¹ Danlılar bala-shağaların, malların hám dúnya-múlkin aldına salıp, jolğa shıqtı.

²² Danlılar Mixanıń úyinen uzaqlasqanda, Mixanıń qońsı-qobaları jynalıp, olardı quwıp jetti. ²³ Olar danlılardıń izinen baqırğanda, danlılar artına burılıp qarap, Mixağa:

– Ne bolıp qaldı, nege adamlardı jynap keldiń? – dedi.

²⁴ Mixa olarğa:

– Sizler meniń ruwxaniyimdi hám soqtırğan butlarımıdı alıp kettińler. Mağan ne qaldı ózi? Jáne mennen: «Sağan ne boldı?» – dep sorağanıńız nesi?! – dedi.

²⁵ Danlılar oğan:

– Únińdi óshir! Bolmasa, adamlarımızdıń bazıları gázeplenip, hújim etse, ózińdi de, shańarağıńdı da nabit qılasań, – dedi. ²⁶ Sonnan keyin, danlılar jolların dawam etti. Mixa olardıń

ózinen góre kúshlirek ekenligin kórip, úyine qayıp ketti.

²⁷ Al danlılar Mixanıń soqtırğan zatların hám ruwxaniyın janına alıp, Layışqa qaray ketti. Olar tınısh hám biygam qala xalqın qılıştan ótkerip, qalağa ot berdi. ²⁸ Beyt-Rexobtıń janındağı oypatlıqta jaylasqan Layış qalasına járdemge keletuğın hesh kim bolmadı. Óytkeni Layış Sidonnan uzaqta bolıp, basqa qalalar menen qarım-qatnas jasamaytuğın edi.

Dan urıwı qalanı jańadan qurıp, sol jerge ornalasıp qaldı. ²⁹ Olar Izraildıń ulı bolğan babası Dannıń húrmetine qalanı Dan dep atadı. Qalanıń eski atı Layış edi. ³⁰ Danlılar jonılğan buttı sol jerge ornattı. Muwsanıń aqlığı bolğan Gershomnıń ulı Ionatan hám onıń urpaqları súrginge deyin Dan urıwına ruwxaniylik qıldı. ³¹ Qudaydıń Úyi Shiloda bolğan waqıt dawamında, danlılar Mixa isletken jonılğan butqa tabındı.

Lebiyli adam hám onıń toqalı

19 ¹ Izrailda patsha bolmağan dáwirde, Efrayımınń tawlı úlkesiniń ahs túpkirinde lebiyli bir adam jasaytuğın edi. Sol lebiyli adam Yahudanıń Beytlehem qalasınan ózine bir toqal aldı. ² Biraq toqalı oğan opasızlıq etti hám onı taslap, ákesiniń úyine, Yahudanıń Beytlehem qalasına ketip qaldı. Hayal sol jerde tórt ay bolğanda, ³ kúyewi onıń kewlin tawıp, qaytarıp alıp keliw ushın izinen keldi. Ol ózi menen birge xızmetshisin hám eki eshegin alıp kelgen edi. Hayal olardı ákesiniń úyine kirgizdi hám hayaldıń ákesi lebiylini kórgende, onı quwanış penen kútip aldı. ⁴ Lebiyliniń qayın atası, yağmıy toqalınń ákesi

onı úsh kún qonaq qıldı. Olar sol jerde iship-jedi hám túnep qaldı.

⁵ Tórtinshi kúni olar erte turdı. Qızdıń ákesi ketiwge tayarlanıp atırǵan kúyew balasına:

– Nan-pan jep, hálleñip al, sońınan qaytarsızlar, – dedi. ⁶ Ekewi birge otırıp, iship-jep bolǵannan keyin, qáyın atası oǵan:

– Búgin de túnep qalıp, kewlińdi xoshla, – dedi. ⁷ Lebiyli ketpekshi bolıp ornınan turdı, biraq qáyın atası onı jáne túnep qalıwǵa kóndirdi. ⁸ Besinshi kúni lebiyli ketpekshi bolıp, azanda erte turdı. Sonda qáyın atası:

– Iship-jep, hálleñip al, kún awǵan sha kútiń, – dedi. Solay etip, ekewi birge otırıp, iship-jep aldı.

⁹ Sol adam toqalı hám xızmetshisi menen birge qaytpaqshı bolǵanda, qáyın atası oǵan:

– Qara, kún awıp, kesh bolayın dep tur. Endi búgin de usı jerde qonıp qalıp, kewlińdi xoshla. Erteń erte turıp, jolǵa atlanıp, úyińizge qaytarsızlar, – dedi. ¹⁰ Biraq sol adam ol jerde jáne túnep qalıwdı qálemedi. Ol toqalın alıp, júk artilǵan eki eshegi menen jolǵa shıqtı hám Ebusqa, yaǵnıy Erusalimge jaqın jerge jetip keldi.

¹¹ Olar Ebusqa jaqınlasqanda, kún batayın dep turǵan edi. Sonda xızmetshisi xojayına:

– Ebuslılardıń bul qalasına kirip, usı jerde túnep qalayıq, – dedi.

¹² Xojayını oǵan:

– Yaq, xalqı izraillilar bolmaǵan jat qalaǵa kirmeymiz, al Gibaǵa baramız, – dedi. ¹³ Keyin lebiyli sózin dawam etip, xızmetshisine:

– Júr, Gibaǵa yamasa Ramaǵa jetip qalayıq. Ekewiniń birewinde túnep qalarmız, – dedi.

¹⁴ Solay etip, olar jolın dawam etti hám Benyamin urıwınıń Giba qalasına jaqınlasqanda, quyash ta batıp qalǵan edi. ¹⁵ Olar túnep qalıw ushın, Gibaǵa qaray burıldı da, barıp, qala maydanında otırdı. Biraq hesh kim olardı úyine mirát etpedi.

¹⁶ Keshte, bir ǵarrı atız jumısınan qaytıp kiyatır edi. Ol Efrayımniń tawlı úlkesinen bolıp, Gibada jasaytuǵın edi. Al qala xalqı bolsa, benyaminliler edi. ¹⁷ Ǵarrı qala maydanındaǵı jolawshılardı kórip, lebiyliden:

– Qay jerden kelip, qay jerge baratırsızlar? – dep soradı.

¹⁸ Lebiyli adam ǵarrıǵa bılay dep juwap berdi:

– Yahudanıń Beytlehem qalasınan kiyatırmız. Efrayımniń tawlı úlkesindegi uzaq bir jerge, ózim jasaytuǵın jerge ketip baratırmız. Men Beytlehem qalasına barǵan edim, endi Jaratqan İyeniń úyine qaytıp baratırman. Biraq hesh kim meni úyine mirát etpedi. ¹⁹ Bizlerde eshekleirimiz ushın ot-jem, ózim, toqalım hám xızmetshim ushın awqat hám sharap bar. Bizler hesh nársege mıtáj emespiz.

²⁰ Ǵarrı oǵan:

– Kewliń toq bolsın. Barlıq kerekli nárselerdi ózim bereyin, tek ǵana kóshede qonıp qalma, – dedi. ²¹ Ǵarrı olardı úyine alıp barıp, esheklerine jem berdi. Qonaqlar ayaqların juwıp, sońınan iship-jedi.

²² Olar jańa kewillerin jazıp otırǵanda, qalada jasawshı buzıq adamlar úydi qorshap aldı. Olar qapını qaǵıp, úydiń iyesi bolǵan ǵarrıǵa:

– Úyińe kelgen adamdı sırtqa shıǵar, bizler onıń menen jatayıq, – dep baqırısı.

²³ Úy iyesi sırtqa shıǵıp, olarǵa bılay dedi:

– Yaq, tuwısqanlarım, bunday jawızlıq qılmañlar. Bul adam meniñ úyime kelgen qonağım-ǵo, oǵan bunday masqarashılıqtı islemeñler. ²⁴ Mine, úyimde erkek qolı tiymegen qızım hám bul adamnıñ toqalı bar. Men olardı sırtqa shıǵarıp bereyin. Sizler olar menen jatıñlar hám olarǵa qálegeninizdi isleñler. Biraq bul adamǵa bunday masqarashılıqtı islemeñler.

²⁵ Biraq adamlar onı tıñlamadı. Sonda lebiyli toqalın iyterip sırtqa shıǵardı da, olardıñ qolına tapsırdı. Adamlar tún boyı hayaldı zorlap, onıñ namısına tiydi hám tañǵa shamalas onı jiberdi. ²⁶ Hayal tañ sáhárde xojayını qonıp qalǵan úydiñ qapısına kelip jıǵıldı hám quyash shıqqansha, sol jerde jattı.

²⁷ Hayaldıñ xojayını jolın dawam etiw ushın azanda turıp, esikti ash-tı. Sonda ol qolların bosaǵaǵa qoyıp jatırǵan toqalın kórdi. ²⁸ Ol hayalǵa: – Ornıñnan tur, ketemiz, – dedi. Biraq hayal juwap bermedi. Lebiyli onı eshegine júklep, úyine qaray júrip ketti.

²⁹ Ol úyine jetkende, qolına pıshaq aldı da, toqalınıñ óligin on eki bóleкке bólip, pútkil Izrail jerine tarqatıp jiberdi. ³⁰ Bunı kórgenlerdiñ hámme-si: «Izraillılar Mısırdan shıqqalı berli búginge deyin bunday waqıya bolıp kórgen emes. Bul tuwralı oylasıp, keńesiñler hám ne islewimiz kerekligin aytıñlar», – desti.

Benyamin urıwına qarsı urıs

20 ¹ Danna Beer-Shebaǵa deyingi aralıqta hám Gilad jerinde jasaytuǵın pútkil Izrail xalqı jolǵa shıqtı. Olar bir jaǵadan bas shıǵarıp, Mısqaǵa, Jaratqan Iyeniñ aldına jıynaldı. ² Qudaydıñ xalqınıñ bul jıyınına Izrail xalqınıñ hám pútkil

urıwlarınıñ basshıları qatnasıwǵa keldi. Ol jerde qurallanǵan tórt júz mın ásker bar edi. ³ Sol arada Benyamin urıwı izraillılardıñ Mısqaǵa jıynalǵanın esitken edi.

Izraillılar:

– Bul jawızlıqtıñ qalay bolǵanın bizlerge túsindirip beriñ, – dedi.

⁴ Óltirilgen hayaldıñ lebiyli kúyewi bılay dep juwap berdi:

– Men túnew ushın toqalım menen birge benyaminlilerdiñ Giba qalasına keldim. ⁵ Sonda Gibanıñ adamları meni óltirmekshi bolıp, túnde úydi qorshap aldı hám olar toqalımdı zorladı. Toqalım sol sebepli óldi. ⁶ Men onıñ óligin alıp bólekledim hám hár bir bólekti pútkil Izrail jeri boylap jiberdim. Sebebi olar Izrailda jawız hám uyat isti isledi. ⁷ Háy, Izrail xalqı! Minekey, hámmeñiz usı jerdessiz, endi sizler bul isti qarap shıǵıp, she-shimiñizdi aytıñlar.

⁸ Sol jerdegi pútkil xalıq bir awızdan bılay dedi:

– Bizlerdiñ hesh birimiz shatırlarımızǵa ketpeymiz, úylerimizge qaytpaymız. ⁹ Endi bizler Gibaǵa bılay isleymiz: oǵan shek boyınsha hújim jasaymız. ¹⁰ Áskerlerdi azıq-awqat penen támiyinlew ushın, pútkil Izrail urıwlarınan hár júz adamnan on, mın adamnan júz, on mın adamnan mın adam saylap alınadı. Al qalǵanları benyaminlilerdiñ Giba qalasına barıp, olardı Izrailda islegen uyat isi ushın jazalaydı.

¹¹ Solay etip, pútkil izraillılar bir jaǵadan bas shıǵarıp, Gibaǵa qarsı jıynaldı.

¹² Izrail urıwları Benyamin urıwına adamların jiberip: «Arañızda bunday jawızlıq nege islendi? ¹³ Gibadaǵı sol

buzıq adamlardı házir-aq qolımızǵa tapsırın. Bizler olardı óltirip, Izraıldan jawızlıqtı joq eteyik», – dedi.

Biraq benyaminliler izraillı tuwısqanlarına qulaq salmadı. ¹⁴ Izraillılardıǵa qarsı urısw ushın, benyaminliler óz qalalarınan Gibaǵa keldi. ¹⁵ Sol kúni Giba xalqınan bolǵan jeti júz aǵla jawingerden tısqarı, benyaminlilerdiń basqa qalalarınan kelgen, qurallanǵan jigirma altı mın adam jıynaldı. ¹⁶ Olardıń arasında solaqay bolǵan jeti júz aǵla jawinger bar edi. Olardıń hámmesi, hátte, bir tal shashtı nıshan qılıp qoyǵanda da, saqqan menen urıp tiygize alatuǵın edi.

¹⁷ Benyaminlilerden basqa, izraillılardan qurallanǵan tórt júz mın adam jıynaldı. Olardıń hámmesi jawinger adamlar edi. ¹⁸ Izraillılar Beyt-Elge barıp, Qudaydan: «Benyaminliler menen urıswǵa bizlerden birinshi bolıp kim baradı?» – dep soradı. Jaratqan Iye olarǵa: «Birinshi bolıp yahudalırlar urısqa shıǵadı», – dedi.

¹⁹ Izraillılar azanda jolǵa shıǵıp, Gibanıń qarsı aldına áskeriy orda qurdı. ²⁰ Izraillılar Benyamin urıwı menen sawashqa túsiw ushın, Gibada sap tartıp turdı. ²¹ Gibadan shıqqan benyaminliler sol kúni izraillılardan jigirma eki mın adamdı óltirdi. ²² Biraq Izrail xalqı bir-birin jigerlendirip, aldınǵı kúni turǵan jerinde jáne sap tartıp turdı. ²³ Sonda izraillılar Beyt-Elge barıp, Jaratqan Iyeniń aldında keshke deyin jıladı hám Jaratqan Iyeden: «Tuwısqanlarımız bolǵan benyaminliler menen jáne urıswǵa shıǵayıq pa?» – dep soradı. Jaratqan Iye olarǵa: «Awa, olarǵa qarsı urısnılar», – dedi.

²⁴ Solay etip, izraillılar ekinshi kúni jáne benyaminlilerge qarsı júris qıldı.

²⁵ Sol kúni Benyamin urıwı da Gibadan olarǵa qarsı atlanıp, izraillılardan qolına qılısh kótergen jáne on segiz mın adamdı óltirdi.

²⁶ Sonda pútkil Izrail xalqı Beyt-Elge barıp, ol jerde Jaratqan Iyeniń aldında otırıp jıladı hám sol kúni keshke deyin oraza tuttı. Jáne de, olar Jaratqan Iyege jandırılatuǵın qurbanlıqlar hám tatıwlıq qurbanlıqların usındı. ²⁷⁻²⁸ Sol waqıtta Qudaydıń Kelisim sandıǵı Beyt-Elde edi. Xaronnıń aqlıǵı, Elazardıń ulı bolǵan Pinexas sol jerde, sandıqtıń janında ruwxanıy bolıp xızmet etetuǵın edi. Izraillılar Jaratqan Iyeden: «Tuwısqanlarımız bolǵan benyaminliler menen urıswdı dawam eteyik pe yamasa toqtatayıq pa?» – dep soradı. Jaratqan Iye olarǵa: «Urıstı dawam etinler. Sebebi erteń olardı sizlerge táslim qılamın», – dedi.

²⁹ Izraillılar Gibanıń aynalasında buqqı taslap jattı. ³⁰ Olar úshinshi kúni benyaminlilerge qarsı háreketke ótip, burınǵıday qala qarsısında sapqa dizilip turdı. ³¹ Benyaminliler de olarǵa qarsı shıǵıp, qaladan uzaqlasıp ketti. Olar Beyt-Elge hám Gibaǵa baratuǵın jollarda, ashıq maydanlarda aldınǵısı sıyaqlı izraillılardı óltire basladı. Izraillılardan otızǵa shama las adam óltirildi.

³² Benyaminliler: «Ótken sapa daǵıday olardı jáne jeńiliske ushıratamız», – desti. Al izraillılar bolsa: «Olardan qashayıq hám olardı qaladan uzaqlastırıp, jollarǵa shıǵarayıq», – desti. ³³ Sonda izraillılardıń barlıǵı óz orınlarınan shıǵıp, Baal-Tamarda sapqa dizilip turdı. Gibanıń átirapında buqqıda jatırǵan izraillılar da orınlarınan atlıǵıp shıqtı. ³⁴ Solay etip, Izraıldıń on mın aǵla jawingeri

Gibağa hújim jasadı. Ğijlağan urıs baslandı. Benyaminliler basına tüşetuǵın apattan xabarsız edi. ³⁵ Jaratqan Iye benyaminlilerdi izraillılar aldında jeńiliske ushirattı. Izraillılar sol kúni benyaminlilerden qolına qılısh uslağan jigirma bes mın bir júz adamdı óltirdi. ³⁶ Sonda benyaminliler jeńiliske ushıraǵanın túsindi. Al izraillılar artqa sheginip, benyaminlilerge jol berdi. Óytkeni olar Giba aynalasında buqqıda jatırǵanlarǵa isenetuǵın edi. ³⁷ Buqqıdaǵılar tosattan Gibağa hújim jasap, qaladaǵı pútkil xalıqtı qılısthan ótkerdi. ³⁸ Buqqıdaǵılar menen izraillılar arasında kelisilgen bir belgi bar edi. Qalaǵa ot berilip, qoyıw tútinniń aspańǵa kóteriliwi – hújimge ótiwdiń belgisi edi. ³⁹ Sol waqıtta izraillılar sawash maydanınan artqa burılıp, hújimge ótiw kerek edi.

Sol arada benyaminliler izraillıların otızǵa jaqın adamın óltirgen edi. Sol sebepten benyaminliler: «Burıńǵı sawashtaǵı sıyaqlı, izraillılar bizlerden jáne jeńiledi», – dedi. ⁴⁰ Biraq qaladan qoyıw tütün kóterile baslaǵanda, benyaminliler artına burılıp qarap, pútkil qaladan aspańǵa tütün kóterilip atırǵanın kórdi. ⁴¹ Olar izine burılıp kiyatırǵan izraillılardı kórgende, al-birasıp qaldı. Óytkeni olar baslarına apat túskenin bilgen edi. ⁴² Benyaminliler izraillılardan jol boylap, shólge qaray qashsa da, urıstan qashıp qu-tila almadı. Al qalalardan shıqqan izraillılar da olardı qıra baslaǵan edi. ⁴³ Solay etip, izraillılar benyaminlilerdi qorshap aldı hám olardı Gibanıń shıǵısındaǵı jerlerge deyin quwıp, qıyrattı. ⁴⁴ Benyaminlilerden on segiz mın adam óltirildi. Olardıń hámmesi de márt áskerler edi. ⁴⁵ Olardıń aman

qalǵanları shólge, Rimmon jartasına qaray qasha basladı. Izraillılar jol-jó-nekey olardan jáne bes mın adamdı óltirdi. Olardı Gidomǵa deyin quwıp barıp, jáne eki mının óltirdi.

⁴⁶ Sol kúni benyaminlilerden hám-mesi bolıp jigirma bes mın adam óltirildi. Olardıń hámmesi de qolına qılısh uslağan márt áskerler edi. ⁴⁷ Biraq altı júz adam shólge qashıp barıp, Rimmon jartasın panaladı. Olar sol úńgirde tórt ay qaldı. ⁴⁸ Izraillılar benyaminlilerge qayıp barıp, qalalardaǵı adamlardı, mallardı hám dus kelgeniń hámme-sin qılısthan ótkerdi. Aldılarınınan shıqqan barlıq qalalarǵa ot berdi.

Benyaminli jigitlerdiń úylendiriliwi

21 ¹ Izraillılar Mispada: «Hesh birimiz benyaminlilerge qız bermeymiz», – dep ant ishken edi.

² Xalıq Beyt-Elge keldi hám sol jerde Jaratqan Iyeniń aldında keshke deyin otırıp, dad salıp, zar jılastı. ³ Olar: «Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye! Nege Izrailda bulay boldı? Ne ushın Izraildiń bir urıwı joq bolıp ketti?» – dedi.

⁴ Kelesi kúni xalıq azanda erte turdı da, qurbanlıq orın islep, jandırılatuǵın qurbanlıqlar hám tatiwlıq qurbanlıqların usındı.

⁵ Sonda izraillılar: «Jaratqan Iyeniń aldındaǵı jıyınımızǵa Izrail urıwlarınan qaysı urıw kelmey qaldı?» – dep soradı. Sebebi olar Mispada, Jaratqan Iyeniń aldındaǵı jıyınǵa kelme-genlerdiń sózsiz ótiriletuǵının aytıp, qatań ant ishken edi. ⁶ Izraillılar benyaminli tuwısqanları ushın qayǵırısıp, bılay dedi: «Izrail búgin bir urıwınan ayırıldı. ⁷ Aman qalǵan benyaminlilerge hayal bolatuǵın qızlardı qayaqtan

tabamız? Sebebi bizler qızlarımızdı olarğa hayallıqqa bermeymiz dep, Jaratqan Iye haqı ant ishken edik».

⁸ Soñınan olar: «Mispağa, Jaratqan Iyeniñ aldına Izrail urıwlarınan kim kelmedi?» – dep soradı. Solay etip, oradağı jıyınğa Yabesh-Giladтан hesh kimniñ kelmegeni málim boldı. ⁹ Öytkeni kelgenler kózden ótkerilgende, Yabesh-Giladтан hesh kim joq edi.

¹⁰ Sonlıqtan jıynalğanlar Yabesh-Giladqa on eki mın márt áskerdi jiberip, olarğa bılay dedi: «Barıñlar, Yabesh-Gilad xalqın, sonday-aq hayal hám balaların da qılısthan ótkeriñler. ¹¹ Orınlaytuğın isiniñ mınadan ibarat: hár bir erkekti hám erkek qolı tiygen hár bir hayaldı óltiriñler». ¹² Olar Yabesh-Gilad xalqı arasınan erkek qolı tiymegen tórt júz qız tawıp, olardı Qanan jerindegi Shilodağı ordağa alıp keldi.

¹³ Soñınan barlıq jıynalğanlar Rimmon úñgirindegi benyaminlilerge adam jiberip, tınıshlıq járiyaladı.

¹⁴ Sonda benyaminliler qayıp keldi. Jıynalğanlar Yabesh-Gilad xalqınan tiri qaldırılğan qızlardı olarğa hayallıqqa berdi. Biraq qızlardıñ sanı olardıñ hámmesi ushın jetkiliksiz bolıp shıqtı.

¹⁵ Izrail xalqı benyaminlilerdiñ jağdayına qayğırdı. Öytkeni Jaratqan Iye Izrail urıwlarınıñ birligin buzğan edi.

¹⁶ Jıyındağı aqsaqallar: «Benyaminlilerdiñ barlıq hayalları óltirilgenlikten, qalğan erkeklerdi úylendiriw máselesin qalay sheshemiz?» – dedi. ¹⁷ Aqsaqallar dawam etip: «Izraıldan bir urıw

joq bolıp ketpewi ushın, tiri qalğan benyaminlilerdiñ miyrasxorları bolıwı kerek. ¹⁸ Bizler olarğa qızlarımızdı hayallıqqa bere almaymız. Sebebi: „Benyaminlilerge qız bergен hár bir izrailli náletlensin“, – dep ant ishken edik», – dedi. ¹⁹ Soñınan olar: «Minekey, Shiloda hár jılı Jaratqan Iyege arnap bayram ótkiziledi», – dedi. Shilo Beyt-Eldiñ arqa tárepinde, Beyt-Elden Shexemge ketetuğın joldıñ shıǵısında, Lebanonıñ qublasında jaylasqan edi.

²⁰ Solay etip, olar benyaminlilerge bılay dep úyretti: «Barıp, júzim bağı ishinde jasırınıp turıñlar. ²¹ Dıqqat penen qarap turıñlar. Shilonıñ qızları oyınğa shıqqanda, dárhal júzim bağınan shıǵıp, hár biriñiz bir qızdan uslap alıñlar da, Benyamin jerine alıp qashıñlar. ²² Qızlardıñ ákeleri yamasa ájaǵaları bizlerge shaǵım jasap kelse, bizler olarğa: „Benyaminlilerdi bizler ushın keshiriñler. Öytkeni tutqınğa alğan qızlarımız hámmesine jetpedi. Al sizler qızlarıñızdı óz qálewiñiz benen bermegeniñiz ushın, ayıplı sanalmaysızlar“, – dep aytamız». ²³ Benyaminli jigitler usılay isledi. Qızlar oyınğa túskende, hár bir jigit bir qızdan alıp qashtı. Olar ózleriniñ jerlerine qayıp barıp, qalalar saldı hám sol jerde jasay basladı.

²⁴ Soñınan Izrail xalqı sol jerden tarqap, hár biri óz urıwına, tiyresine hám úlesine tiygen jerlerine qayttı.

²⁵ Ol dáwirde Izrailda patsha joq bolıp, hár kim ózine durıs bolıp kóringen isti isleytuğın edi.

Rut kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Rut kitabında biyler dáwirindegi izraıllı bir shańaraqtıń ómir tárizi súwretlenedi. Bul shańaraq sońın ala Izrail xalqı ushın júdá áhmiyetli bolıp qaladı, óytkeni Ruttıń shawlıqlarınıń biri Dawıt Izrailǵa patsha boladı.

Kitaptaǵı ekinshi bas qaharman Ruttıń enesi Naǵıyma bolıp esaplanadı. Ol óz kúyewi hám eki balası menen Beytlehemde jasıytuǵın edi. Degen menen, qurǵaqshılıqtan kelip shıqqan ashlıq sebepli bul shańaraq Moab eline kóship ketedi. Naǵıymanıń kúyewi sol jerde qaytı boladı. Al onıń eki balası moablı qızlarǵa úylenedi. Rut sol qızlardıń biri edi.

Naǵıymanıń eki balası da Moabta qaytı boladı, keyin ol Beytlehemge qaytıwdı sheshedi. Naǵıyma eki kelinine Moabta qalıp, turmısqa shıǵıwdı usınıs etedi. Biraq Rut qalıwdan bas tartıp, enesi menen birge Beytlehemge ketedi. Jáne de, kitapta Ruttıń Boaz degen bay aǵayinine qalay turmısqa shıqqanı tuwralı ayıladı.

Nızam boyınsha, moablılardıń Izrail xalqına qosılıwına ruxsat etilmegen. Al bul kitapta Ruttıń Jaratqan Iyege qalayınsha tolıǵı menen sadıq hám isenimli bolǵanı, jáne de Izrail xalqına qosılıwǵa ruxsat etilgeni haqqında bayan qılmadı.

Elimelextiń shańaraǵı menen Moab jerine kóship barıwı

1 ¹ Izraıldı biyler basqarǵan dáwirde elde asharsılıq boldı. Yahudanıń Beytlehem qalasınan bir adam hayalı hám eki ulı menen birge bir qansha waqıt jasadı turıw ushın Moab eline

kóship ketti. ² Ol adamnıń atı Elimelex, hayalınıń atı Naǵıyma, ullarınıń atları bolsa Maxlon hám Kilyon edi. Efratlı^a bolǵan bul adamlar Yahudanıń Beytlehem qalasınıń turǵınları edi. Olar Moab eline jetip kelip, sol jerde jasadı qaldı.

³ Aradan bir qansha waqıt ótkennen keyin, Naǵıymanıń kúyewi Elimelex

^a **1:2** *Efratlı* – Beytlehemniń átirapındaǵı Efrata degen jerden kelgen adamlar bolıwı múmkin. 4:11 qarań.

qaytıs boldı. Ol eki ulı menen jesir bolıp qaldı. ⁴ Onıñ eki ulı moablı qızlarğa úylendi: birinshi kelininiñ atı Orpa, al ekinshi kelininiñ atı Rut edi. Moabta jasağanına on jılday bolǵanda, ⁵ Maxlon da, Kilyon da bul dúnyadan kóz jumdı. Solay etip, Naǵıyma kúyewinen hám eki ulınan ayırılıp, jalǵız qaldı.

Naǵıyma menen Ruttıñ Beytlehemge qaytıwı

⁶ Moab elinde júrgen Naǵıyma: «Jaratqan Iye Óz xalqına názerin túsirip, olarǵa nan berdi», – degen gápti esitip, kelinleri menen birge óz eline qaytıwǵa bel bayladı. ⁷ Olar jasağan jerin – Moab elin taslap, Yahudaǵa qaray jolǵa shıqtı.

⁸ Jolda kiyatırıp, Naǵıyma kelinlerine:

– Barıñlar, ekewiñiz de tórkiniñizge qaytıñlar. Sizler marhum kúyewleriñizge hám maǵan qanday jaqsılıq qılǵan bolsañız, Jaratqan Iye de sizlerge sonday jaqsılıq qaytarsın. ⁹ Jaratqan Iye sizlerdiñ hár biriñizge kúyew berip, úyli-jaylı bolıp ketkeysiz! – dep, olardıñ betlerinen súydi. Biraq olar zar jilasıp:

¹⁰ – Yaq, bizler seniñ menen birge seniñ xalqıña barajaqpız, – dedi.

¹¹ Sonda Naǵıyma kelinlerine bılay dedi:

– Qızlarım, úyleriñizge qaytıñlar! Meniñ menen ketkeniñizden ne payda? Sizlerge kúyew bolǵanday, qursaǵımda balam bar ma edi? ¹² Barıñlar, keyniñizge qaytıñlar, qızlarım! Men endi qartaydım, kúyewge shıǵa almayman. Eger de men ele de úmit qılsam

boladı, dep usı túni kúyewim menen qosılıp ullar tuwsam da, ¹³ olar erjetkenshe sizler kútip otırar ma ediñiz? Solarǵa qarap, turmısqa shıqqıpay júrer me ediñiz? Yaq, qızlarım, Jaratqan Iye meni sonshama baxıtsızlıqlarǵa duwshar etti. Meniñ qayǵı-hásiretim sizlerdikinen de kúshlirek.

¹⁴ Kelinler jáne zar jılastı. Aqırılı Orpa enesi menen súyisip xoshlastı. Al Rut bolsa enesinen ayırılıǵısı kelmey, onıñ menen birge qaldı.

¹⁵ Naǵıyma Rutqa:

– Mine, abısıñıñ óz xalqına hám óz qudayına^a qaytıp baratır. Sen de onıñ izine erip kete ber! – dedi.

¹⁶ Biraq Rut bılay dedi:

– Seni taslap ketiwge meni májbúr etpe! Sen qay jerge barsañ, men de sol jerge baraman, sen qay jerde bolsañ, men de sol jerde bolaman. Seniñ xalqıñ meniñ xalqım, seniñ Qudayıñ meniñ Qudayım boladı. ¹⁷ Sen qay jerde dúnyadan kóz jumsañ, men de sol jerde ólip, jerlenemen. Eger de men ólimnen basqa bir sebep penen senen ayırılsam, Jaratqan Iye meni jazalaǵan ústine jazalasın.

¹⁸ Naǵıyma Ruttıñ ózi menen birge ketiwge qatañ qarar etkenin kórip, onı qaytıp úgitlemedi.

¹⁹ Solay etip, ekewi Beytlehemge qaray júrip ketti. Olar Beytlehemge jetip kelgende, barlıq qala xalqı janlanıp ketip, hayallar:

– Haw, bul Naǵıyma emes pe? – desti.

²⁰ Naǵıyma olarǵa bılay dedi:

– Meni endi Naǵıyma^b dep emes, al Mara^c dep atañlar. Sebebi Qúdireti

a **1:15** Óz qudayına – moablılar Kemosh atlı qudayǵa sıynatuǵım edi. 3Pat 11:33 qarañ.

b **1:20** Naǵıyma – «jaǵımlı» degendi bildiredi.

c **1:20** Mara – «ashshı, qayǵı» degendi bildiredi.

kúshli Quday meniń basıma kóp qay-
ǵı-hásiret saldı. ²¹ Bul jerden ketke-
nimde men hámmesine iye edim, biraq
Jaratqan Iye meni qurı qol qaytardı.
Nege meni Naǵıyma dep atap atır-
sızlar? Qúdireti kúshli Quday meni
azap-aqıretlerge duwshar qılıp, ba-
xıtsız etti-ǵo.

²² Solay etip, Naǵıyma Moab elinen
kelini bolǵan moablı Rut penen birge
qayttı. Olar Beytlehemge kelgen wa-
qıtta arpa oraǵı baslanǵan edi.

Rut hám Boazdıń ushırasıwı

2 ¹ Naǵıymanıń kúyewi Elimelextiń
Boaz degen tiyreles aǵayını bar
edi. Ol abıraylı hám bay adam edi. ² Bir
kúni moablı Rut Naǵıymaǵa:

– Men atızǵa barayın. Miyrimli bi-
rewdi ushıratsam, sonıń atızınan ma-
saq terip keleyin^a, – dedi.

– Yaqshı, qızım, bara ǵoy, – dedi
Naǵıyma.

³ Rut atızǵa bardı da, oraqshılar-
dıń izinen júrip, masaq tere basladı.
Bul egislik maydan Elimelextiń tiy-
reles aǵayını Boazdıń menshik jeri
bolıp shıqtı.

⁴ Sol waqıtta Beytlehemnen Boaz
kelip, oraqshılarǵa:

– Jaratqan Iye sizler menen birge
bolsın! – dedi.

Oraqshılar oǵan:

– Sizdi Jaratqan Iye jarılqasın! – dedi.

⁵ Boaz olardıń basqarıwshısınan:

– Bul jas kelinshek kim? – dep soradı.

⁶ Oraqshılardıń basqarıwshısı bılay
dep juwap berdi:

– Bul Moab elinen Naǵıyma me-
nen birge kelgen moablı jas kelinshek.

⁷ Ol maǵan: «Oraqshılardıń izinen jú-
rip, bawlardıń arasına túsken masaq-
tı teriwime ruksat etiń», – degen edi.
Shertekte azǵantay ǵana dem alǵanı
bolmasa, erte azannan usı waqıtqa
deyin tımbay atızda islep atır.

⁸ Boaz Rutqa qarap:

– Qızım, sózime qulaq sal. Masaq
teriw ushın basqa atızǵa barmay-aq
qoy. Usı jerde, meniń xızmetshi qızla-
rımınń qasında júrip, tere ber. ⁹ Ora-
qshılar qaysı atızdı orsa, názeriń sol
jerde bolıp, qızlardıń keyninen júre
ber. Xızmetshilerge saǵan tiymewge
buyırq berdim. Eger shólleseń barıp,
xızmetshiler toltırıp qoyǵan ıdıstan
suw ishe ber, – dedi.

¹⁰ Rut Boazdıń aldında et betinen
jıǵılıp, tájim etti de:

– Men bir jat jerli adam bolsam da,
nege siz maǵan názer awdarıp, miy-
rimlilik kórsetip atırsız? – dedi.

¹¹ Boaz oǵan bılay dep juwap berdi:

– Kúyewiń qaytı bolǵannan keyin,
eneńe nelerdi islegenińniń hámme-
sin esittim. Sen ata-anańdı hám óz
watanıńdı taslap, burın óziń tanı-
maǵan xalıq arasına jasawǵa kel-
diń. ¹² Bul jaqsı isleriń Jaratqan
Iyeden qaytsın! Sen Izraildıń Qudayı
Jaratqan Iyeniń qolı astınan pana iz-
legen ekenseń, Onıń Ózi seni mol-
mol etip sıyıqlasın.

¹³ Sonda Rut:

– Endigiden bılay da, maǵan degen
miyrimliliǵińiz tawısilmasın, mı-
zam! Men siziń shorılardıńdıń biri-
ne de arzımayman. Biraq siz mendey
qulnızǵa jubanısh berdińiz hám jıllı
sóyledińiz, – dedi.

^a **2:2** *Masaq terip keleyin* – Kámbaǵallardıń terip alıwı ushın, shashılǵan masaqlar atızda qaldırılǵan. Leb 19:9-10; Nzm 24:19.

¹⁴ Túslik waqıtı kelgende, Boaz oǵan:
– Berman kel, nannan alıp, sirke suwına batırıp je, – dedi.

Rut oraqsılıardıń janına barıp otırdı. Boaz oǵan quwırmashtan uzattı. Rut jep toyıp aldı hám jegeninen awıstırıp alıp qoydı.

¹⁵ Sonnan keyin Rut masaq teriw ushın ornınan turıp ketkende, Boaz xızmetshilerge bilay dep buyırdı:

– Rut bawlar qasınan da masaq tere bersin, onı qapa qılıwshı bolmańlar.

¹⁶ Hátteki, oǵan dástelerden shashıp qaldırıp ketińler. Ol terip alsın, onıń kewline tiymeńler.

¹⁷ Solay etip, Rut keshke deyin atızda masaq terdi hám tergenlerin túyip, suwırganda bir efaǵa^a shamalas arpa aldı. ¹⁸ Rut dándi kóterip qalaǵa qaray júrip ketti. Ol terip kelgen dánin enesine kórsetti hám túste ózi jegen azıǵıman awıstırıp qaldırǵanın oǵan berdi. ¹⁹ Enesi Rutqa:

– Búgin qay jerde masaq terdiń, qay jerde islediń? Saǵan názerin awdarǵan adamdı Quday jarılqasın! – dedi.

Rut kimniń atızında jumıs islegenin enesine aytıp:

– Búgin men islegen egislik jerdiń iyesi Boaz degen adam, – dedi.

²⁰ Naǵıyma kelinine:

– Tirilerden hám marhumlardan Óz miyrim-shápáátin ayamaǵan Jaratqan Iye sol adamdı jarılqasın, – dedi. Naǵıyma jáne dawam etip: – Ol kisi bizlerge jaqın adam, ámeńgerlerimizdiń^b biri boladı, – dedi.

²¹ Moablı Rut bilay dedi:

– Awa, hátteki, ol maǵan: «Xızmetshilerim jıyın-terim islerin

tamamlaǵansha, ular menen birge júre ber», – degen edi.

²² Naǵıyma óz kelini Rutqa:

– Júdá jaqsı, qızım, sol adamniń xızmetshi qızları menen birge júre bergeniń jaqsıraq. Basqanıń atızına barsań, saǵan azar beriwi múmkin, – dedi.

²³ Solay etip, Rut arpa hám biyday oraǵınıń aqırına deyin Boazdıń xızmetshi qızlarınan ayırılmadı. Ol masaq terip, enesi menen birge jaysay berdi.

Ruttıń Boazǵa óz ótinishin bildiriwi

3 ¹ Bir kúni qáyin enesi Naǵıyma Rutqa bilay dedi:

– Qızım, saǵan jaqsı bolıwı ushın, seniń úyli-jaylı bolıp ketiwińe men járdem beriwim kerek emes pe? ² Ayt-paqshı, sen óziń xızmetshileri menen birge jumıs islegen sol Boaz bizlerdiń jaqın aǵayinimiz-ǵo. Minekey, búgin túnde ol qırmanda arpasın suwıradı.

³ Endi sen juwınıp, ústińe átir sewip, shıraylı kiyimińdi kiyip al, sonnan keyin qırmańǵa bar. Biraq Boaz qashan iship-jep bolmaǵansha, oǵan kórinbe.

⁴ Ol uyıqlawǵa jatqanda, jatqan jerin bilip al. Sonnan keyin bar da, onıń ayaq ush betin ashıp, sol jerde jat. Ol saǵan ne islewiń kerekligin ózi aytadı.

⁵ Rut enesine:

– Maǵan aytqanlarıńnıń hámмесin orınlayman, – dedi.

⁶ Sonnan keyin Rut qırman basına barıp, enesiniń tapsırǵanlarınıń hámмесin orınladı. ⁷ Boaz iship-jep, kewli kóterildi hám gúdiniń qasına barıp, uyıqlawǵa jattı. Rut ásten sezdirmei

^a **2:17** *Bir efa* – shama menen 22 l.

^b **2:20** *Ámeńger* – sózlikke qarań.

keldi de, onıń ayaq ush betin ashırnı-qırıp jattı.

⁸ Túnniń ortasında Boaz shorshıp oyanıp ketti. Ol burılıp qarap, ayaq ush betinde bir hayaldıń jatırǵanın kórdi hám onnan:

⁹ – Sen kimseń? – dep soradı.

Rut oǵan:

– Men siziń shorınız Rutpan. Shorınızdı óz panańızǵa alsańız, sebebi siz ámeńgerimiz bolasız, – dedi.

¹⁰ Boaz oǵan bılay dedi:

– Qızım, seni Jaratqan Iye jarılqasın! Seniń bul sońǵı jaqsılıǵıń aldınǵısınan da ullı. Sebebi sen ya kámbaǵal bolsın, ya bay bolsın, jas jigitler arasınan ózińe kúyew izlemediń. ¹¹ Endi qáweterlenbe, qızım. Aytqanlarıńnıń hámmesin orınlayman. Pútkil qala xalqı seniń adamgershilikli hayal ekenińdi biledi. ¹² Meniń sizlerge ámeńger ekenligim durıs, biraq mennen de jaqınaraq ámeńgerińiz bar. ¹³ Búgin túnde usı jerde qonıp qal. Erteń azanda sol aǵayınıń ámeńgerlik wazıypasın orınlawǵa ırızı bolsa, onda júdá jaqsı. Eger de ol ámeńgerlik wazıypasın orınlawdı qálemese, tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen, bul wazıypanı men orınlayman. Endi tańǵa deyin jata tur.

¹⁴ Solay etip, Rut Boazdıń ayaq ush betinde tań atqansha jatıp qaldı. Biraq ol tań saz berip, adamlar bir-birin tanımaytuǵın waqıtta turdı. Óytkeni Boaz: «Qırmanǵa hayal adamnıń kelgenin hesh kim bilmesin», – degen edi.

¹⁵ Boaz Rutqa:

– Jawlıǵıńdı jayıp, uslap tur, – dedi.

Rut jawlıǵın jayıp, uslap turdı. Boaz jawlıqqa altı ólshem arpanı ólshesalıp, iynine arqalatıp jiberdi. Keyin ózi de qalaǵa qaray júrip ketti.

¹⁶ Rut úyine qayıp kelgende, enesi onnan:

– Qızım, ne boldı? – dep soradı.

Rut ózine Boazdıń ne islegeniniń hámmesin aytıp berdi. ¹⁷ Sońnan Rut:

– Ol maǵan: «Qáyin eneńniń aldına qurı qol barma», – dep mına altı ólshem arpanı berip jiberdi, – dedi.

¹⁸ Enesi oǵan:

– Qızım, usı istiń aqırı ne bolatuǵımnı bilgenińshe kútip tur. Sebebi ol adam bul isti búgin aqırına jetkermegenshe tınıń tappaydı, – dedi.

Boazdıń Rutqa úyleniwi

4 ¹ Boaz qala dárwazasınıń janına barıp otırdı. Qarasa, ózi aytqan ámeńgeri qasınan ótip baratır eken. Boaz onı shaqırıp:

– Tuwısqanı, berman kelip, mına jerge otır, – dedi. Sol adam kelip otırdı. ² Sońnan Boaz qala aqsaqallarınan on adamdı jıynap alıp, olarǵa:

– Kelińler, sizler de usı jerde otırıńlar! – dedi. Olar kelip otırdı. ³ Sonda Boaz sol ámeńgerge bılay dedi:

– Moab elinen qayıp kelgen Naǵıyma aǵayınımız Elimelexke tiyisli jer úlesin satpaqshı. ⁴ Men saǵan mınanı málim etpekshimen: usı jerde otırǵanlar hám xalqımnıń aqsaqalları aldında sen sol jerdi satıp al. Eger sen ámeńgerlik wazıypasın orınlamaqshı bolsań, orınla. Eger de orınlawdı qálemeseń, onda maǵan ayt, men bileyin. Sebebi bul wazıypanı orınlaw birinshi gezekte seniń moynıńda. Al sennen keyingi náwbet meniki.

Sol adam:

– Men ámeńgerlik wazıypamdı orınlayman, – dedi.

⁵ Boaz oǵan:

– Eger sen Nağıymadan jerdi satıp alatuğın bolsañ, onda marhumnıñ mülkin öz atında qaldırırw ushın, onıñ moablı jesir hayalı Ruttı da hayallıqqa alıwıñ kerek, – dedi.

⁶ Sol ámeñgeri Boazğa:

– Olay bolsa, men ámeñgerlik wazıypamdı orınlay almayman. Sebebi óz mülkimdi joğaltıp alıwım mümkin. Jaqsısı, bul wazıypanı sen orınla, óytkeni men orınlay almayman, – dedi.

⁷ Ayyemgi Izrailda mınaday dástúr bar edi: eger birew ámeñgerlik wazıypasın orınlaytuğın yamasa mal-múliklerin alıs-beris qılatuğın bolsa, onda bunıñ dálili sıpatında birewi ayaq kiymim sheship, ekinshisine beretuğın edi. Mine, bul Izrailda tastıyqlanğan gúwaliqtıñ ornın basatuğın edi.

⁸ Solay etip, sol ámeñger Boazğa:

– Óziñ satıp ala ber, – dedi de, ayaq kiymim sheship, oğan berdi.

⁹ Boaz aqsaqallargá hám barlıq xalıqqa qarap bılay dedi:

– Búgin sizler mınağan gúwasızlar: men Nağıymadan marhum Elimelex, Kilyon hám de Maxlonnıñ barlıq mülkin satıp alıp atırman. ¹⁰ Jáne de, men marhumnıñ mülkin öz atında qaldırırw ushın, Maxlonnıñ jesiri, moablı Ruttı hayallıqqa alaman. Marhumnıñ tuwısqanları arasında hám ózi jasağan qalada atı óshpesin. Búgin sizler usığan gúwasızlar.

¹¹ Dárwaza janında bolğan pútkil xalıq hám aqsaqallar:

– Bizler gúwamız. Seniñ úyiñe kiretuğın hayaldı Jaratqan Iye Izrail

xalqınıñ eki túpki anası Rahila hám Leaday qılğay. Efratada^a baylıqlar iyesi bolğaysañ, Beytlehemde atıñ ullı bolğay. ¹² Jaratqan Iyeniñ usı jas hayaldan sağan beretuğın balaları arqalı seniñ urpağın Tamaranıñ Yahudağa tuwıp bergeni ulı Perestiñ urpağında kóp bolğay, – dedi.

Dawıt patshanıñ shejiresi

¹³ Solay etip, Boaz Ruttı hayallıqqa alıp, oğan úylendi. Boaz Rut penen qosıldı hám Jaratqan Iye Ruttıñ qurşağına bala berip, ol ul tuwdı.

¹⁴ Hayallar Nağıymağa: «Jaratqan Iyege algıslar bolsın! Ol búgin seni gamxorshısız qaldırmadı. Balanıñ atı Izrailda dañq-ataqqa iye bolsın! ¹⁵ Ol seniñ ómiriñdi jañartadı, qartayğanda bağıwshıñ boladı. Sebebi onı seni jaqsı kóretuğın keliniñ tuwıp berdi. Usı keliniñ seniñ ushın jeti uldan da artıǵıraq», – dedi.

¹⁶ Nağıyma balanı qolına alıp, bawırına bastı hám ózi bağıp tárbiyaladı.

¹⁷ Qoñsı hayallar: «Nağıyma ullı boldı», – dep, balağa at qoyıp, onı Obid dep atadı. Obid Ishaydıñ ákesi, Ishay Dawıttıñ ákesi boldı.

¹⁸ Perestiñ shejiresi mınaday: Peresten Xesron tuwdı, ¹⁹ Xesronnan Ram tuwdı, Ramnan Amminadab tuwdı, ²⁰ Amminadabtan Naxshon tuwdı, Naxshonnan Salmon tuwdı, ²¹ Salmonnan Boaz tuwdı, Boazdan Obid tuwdı, ²² Obidten Ishay tuwdı, Ishaydan Dawıt tuwdı.

^a 4:11 Efrata – bul Beytlehemniñ yamasa onıñ dógerek átirapındaǵı jerdiñ atı. 1:2 qarañ.

Patshalar tuwralı birinshi kitap

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitapta Izrail elindegi basqarıw dúziminiń ózgeriwi tuwralı sóz etiledi. Xalıqtı basqarıp turǵan biylerdiń ornına endi patshalar húkimdarlıq etedi. Xalıqtıń keyingi biyi Samuel payǵambar, Quday tańlaǵan Izraildiń birinshi patshası Shaul hám náwbettegi patsha Dawıt kitaptıń bas qaharmanları.

Patshalar tuwralı birinshi kitaptıń birinshi bóliminde (1–7 baplar) Samuel payǵambardıń ómiri haqqında sóz etiledi. Samuel Izrailǵa hújim qılıp atırǵan dushpanlarǵa qarsı sawashta Izrail láchkerlerine járdem beredi. Biraq Samuel qartayǵannan soń, xalıq láchkerlerge patshanıń basshılıq qılıwın qáleydi hám Samuelden patsha sorap, Qudaydı irenjitedi. Sebebi sol waqıtqa deyin Qudaydıń Ózi Izrail xalıqınıń Patshası sıpatında biyler arqalı basqarǵan edi. Xalıq Qudaydan patsha soraǵanda, Quday Shauldı tańlap alıp, onı Izraildiń patshası etip qoydı. Biraq waqıt ótip, Shaul Qudayǵa sadıq bolmay qaladı.

Kitaptıń ekinshi bóliminde (8–31 baplar) Quday Samuelge Dawıt atlı jas jigitti náwbettegi patsha etip tayınlaytuǵının aytađı. Dawıt filist láchkerinen bolǵan dáwdey Goliyattı óltirgennen soń, tez arada xalıq qaharmanına aylanadı. Dawıtıń abırayı artıp baradı, al Shaul bolsa Dawıtı kóre almaydı. Dawıt Shauldıń kúyew balası hám Shauldıń tuńǵısh ulı Ionatannıń dostı bolsa da, Shaul Dawıtı óltirmekshi bolıp izine túsedı. Kitaptıń qalǵan bóliminde Dawıtıń Shauldan qashıp qutılǵanı hám shólde óziniń kishigirim láchkerine jolbasshı bolǵanı tuwrısında sóz etiledi.

Kitap Shauldıń hám onıń úsh ulınıń filistlerge qarsı sawash waqtında ólgeni haqqındaǵı ayanışlı waqıyalar menen tamamlanadı. Patsha etip tayınlanǵan adamnıń jeńisi yamasa jeńilisi Qudayǵa bolǵan boysınıwshılıǵına sózsiz baylanışlı ekenligi kitapta anıq kórinip turadı.

Samueldiń tuwılıwı

1 ¹Efrayımnıń tawlı úlkesiniń Rama qalasında Efrayım urıwınıń Suf tiyresinen bolǵan Elqana degen bir adam jasaytuǵın edi. Ol Suftıń quwlıǵı, Toxudıń shawlıǵı, Elihudıń aqlıǵı hám Ero-xamnıń ulı edi. ²Elqananıń Xanna hám Peninna atlı eki hayalı bar edi. Peninnanıń balaları boldı, al Xanna qursaq kótermedi. ³Elqana Álemniń Jaratqan Iyesine sıyııp, Oǵan qurbanlıq beriw ushın hár jılı óz qalasınan Shiloǵa baratuǵın edi. Ol jerde Eliydiń eki ulı Xofniy hám Pinexas Jaratqan Iyeniń ruwxaniyleri edi. ⁴Elqana qurbanlıq shalǵan kúni hayalı Peninnaǵa hám onıń ul-qızlarına payların bergende, ⁵Xannaǵa jaqsı jerinen pay beretuǵın edi. Sebebi Quday Xannanı násilsiz qılıp qoyǵan bolsa da, Elqana onı súyetuǵın edi. ⁶Biraq Peninna Jaratqan Iyeniń perzent bermegenin kúndesiniń betine basıp, oǵan bárqulla azap beretuǵın edi. ⁷Bul hár jılı dawam etti. Xanna Jaratqan Iyeniń Úyine hár kelgende, kúndesi oǵan azap beretuǵın edi. Al ol jılap, hesh nárse jemeytuǵın edi. ⁸Sonda kúyewi Elqana oǵan: «Xanna, nege jılaysañ, nege awqat jemeysen? Nege bunshama qayǵılısañ? Men sen ushın on uldan artıq emespen be?» – deytuǵın edi.

⁹Bir kúni olar Shiloda iship-jep bolǵannan keyin, Xanna ornınan turdı. Sonda ruwxaniy Eliy Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasınıń kirer awzındaǵı óz orınılıǵında otır edi. ¹⁰Xannanıń júregi qayǵıǵa tolıp, óksip jılawı menen Jaratqan Iyege duwa etti. ¹¹Ol bılay dep wáde berdi:

«Álemniń Jaratqan Iyesi! Eger Sen qulınnıń qayǵısına názer salıp, meni eske alsañ hám Óz qulındı umıtpay, oǵan bir ul sıylasañ, men onı ómir boyı Saǵan baǵıshlayman. Onıń basına hesh qashan páki tiymeydi».

¹²Xanna Jaratqan Iyege usılay duwa etiwın dawam etip turganda, Eliy onıń awzın gúzetip otırdı. ¹³Xanna ishinen duwa etkenlikten, onıń tek erinleri jıbrılap turdı, al dawısı esitilmedi. Sol sebepten Eliy onı más dep oylap qaldı. ¹⁴Eliy oǵan:

– Máskúnemlikti qashaǵa shekem dawam eteseñ? Ishkendi toqtat, – dedi.

¹⁵Sonda Xanna Eliyge:

– Yaq, mırzam, olay emes. Men bir qayǵıǵa batqan hayalman. Men sharap ta, ótkir ishimlik te ishken joqpan. Tek júregimdegi qayǵımdı Jaratqan Iyege tógip atırman. ¹⁶Qulıńızdı uyatsız hayal dep oylamañız. Qayǵı-hási-retim kúshli bolǵanlıqtan, usı waqıtqa deyin jalbarınıp turman, – dep juwap berdi.

¹⁷Sonda Eliy oǵan:

– Aman-esen qayta ber. Izraildiń Qudayı tileǵıńdı orınlasın, – dedi.

¹⁸Xanna oǵan:

– Maǵan kewlińiz tolsın, – dedi de, óz jolına tústi. Sońınan ol awqatlanadı, onıń júzi de burınǵıday qayǵılı bolmadı. ¹⁹Olar erterine azanda er-te turıp, Jaratqan Iyege sıyınǵannan soń, Ramadaǵı óz úyine qayıp keldi. Elqana hayalı Xanna menen jaqınlastı hám Jaratqan Iye Xannanı esine aldı. ²⁰Xanna hámiledar bolıp, waqtı kelgende ul tuwdı. Xanna: «Men onı Jaratqan Iyeden tilep alǵanman», – dep oǵan Samuel^a dep at qoydı.

^a **1:20** Samuel – «Quday esitti» degen mánisti bildiriwi múmkin.

Xannanın Samueldi Qudayǵa baǵıshlawı

²¹ Elqana Jaratqan Iyege jılıq qurbanlıǵın hám wáde etip ataǵan qurbanlıǵın beriw ushın pútkil xojalıǵı menen birge Shiloǵa ketti. ²² Biraq Xanna olar menen birge ketpedi. Ol kúyewine:

– Bala emshekten shıqqannan keyin, onı Jaratqan Iyege xızmet etiwge alıp baraman. Ol Jaratqan Iyeniń aldında bolıp, máńgige sol jerde qaladı, – dedi.

²³ Kúyewi Elqana oǵan:

– Neni maqul tapsañ, sonı isle. Balanı emshekten shıǵarǵanıńsha, usı jerde bol. Jaratqan Iye saǵan wádeńde turıwǵa járdem bersin, – dedi.

Solay etip, Xanna ulın emshekten shıǵarǵanǵa shekem úyde bolıp, onı emizdi. ²⁴ Bala emshekten shıqqannan soń, Xanna balanı, úsh jasar buǵanı, bir efa^a undı hám bir mes sharaptı alıp, Jaratqan Iyeniń Shilodaǵı Úyine bardı. Bala ele jas edi. ²⁵ Olar buǵanı shalǵannan keyin, balanı Eliyge apardı.

²⁶ Sońınan Xanna Eliyge bilay dedi:

– O, mırzam! Aldıńızda ant ishıp aytaman: men usı jerde, siziń janıńızda turıp, Jaratqan Iyege duwa etken halıman. ²⁷ Men Jaratqan Iyeden mına balanı sorap, duwa etken edim. Ol meniń tilegimdi orınladı. ²⁸ Men de onı Jaratqan Iyege baǵıshlayman. Ol bir ómir Jaratqan Iyege xızmet etedi.

Sońınan olar sol jerde Jaratqan Iyege sıyındı.

Xannanın duwası

2 ¹ Xanna bilay dep duwa etti:

«Júregim Jaratqan Iyede yoshlanar,

Onıń Ózi maǵan kúsh berdi.
Dushpanlarım aldında tilim
uzayıp,

Onıń qutqarǵanına quwanaman.

² Hesh kim joq Jaratqan Iyede
muxaddes,

Awa, Sen sıyaqlı hesh kim joq,
Jaratqan Iye!

Qorǵawshı jartas ta joq
Qudayımız sıyaqlı!

³ Bunnan bilay menmensip
sóylegendı toqtatıń,

Awzıńızdan tákabbir sózler
shıqqasın.

Sebebi Jaratqan Iye hámмесin
biliwshı Quday-ǵo,

Hár bir isti tárezige tartıwshı da
Ol.

⁴ Kúshlilerdiń oq jayları sınar,
Kúshsizler kúshke tolar.

⁵ Toqlar nan ushın jallanıp,
Ashlar toyar,

Násilsizler jetewin tuwıp,
Kóp balalı hayallar biyperzent
qalar.

⁶ Jaratqan Iye óltiredi de, tiriltedi de,
Óliler mákanına túsiredi de,
shıǵarıp aladı da.

⁷ Ol kimisin jarlı qılıp, kimisin
bayıtar,

Kimisin qulatıp, kimisin
joqarılar.

⁸ Jarlını topıraqtan kóterip alıp,
Biysharamı taslandı arasınan alıp
shıǵar.

Otırǵızıp aqsúyekler menen,
Húrmet taxtın berer.

Óytkeni jerdiń tiykarı Jaratqan
Iyeniń qolında,

Sol tiykar ústine Ol dúnyamı
ornatqan.

^a **1:24** *Bir efa* – shama menen 22 l.

- ⁹ Jaratqan Iye sadıq qullarınıñ adımların qorǵar,
Al jamanlar qarańǵılıqta joq bolar,
Sebebi óz kúshi menen jeńiske erispes insan.
- ¹⁰ Jaratqan Iyege qarsı turǵanlar shıl-párshe bolar,
Jaratqan Iye olarǵa qarsı kóklerdi gúrkireter,
Pútkil dúnyanı Ol húkim qılar,
Óz patshasın kúshke toltırıp,
Maylaǵan adamın dańqqa eristirer».

¹¹ Sońnan Elqana Ramaǵa, úyine qayıp ketti. Al kishkene Samuel bolsa, ruwxaniy Eliydiń qolında Jaratqan Iyege xızmet ete basladı.

Eliydiń ullarınıñ jaman isleri

¹²⁻¹³ Eliydiń ulları jaramas adamlar edi. Olar Jaratqan Iyeni mensinbedi hám xalıq aldındaǵı ruwxaniylik wazıypasına hürmetsizlik etti. Birew qurbanlıq shalıp, gósh qaynatıp atırǵanda, ruwxaniylerdiń xızmetshisi qolına úsh tisli shanışqını alıp keletuǵın edi. ¹⁴ Ol shanışqını shúlen qazanǵa, qazanǵa, tabaǵa yamasa tabaqqı tıǵıp, oǵan ilingenniń hámмесin ruwxaniy ushın alatuǵın edi. Olar Shiloǵa kelgen izraillılardıń hámмесine usılay isleytuǵın edi. ¹⁵ Hátte, qurbanlıqtıń mayları tütetip jandıruw ushın ajratıp alınbastan burın ruwxaniydiń xızmetshisi kelip, qurbanlıq shalǵan adamǵa: «Ruwxaniyge quwırıw ushın shiyki gósh ber. Ol sennen pisken gósh emes, al shiyki gósh aladı», – deytuǵın edi. ¹⁶ Eger qurbanlıq shalǵan adam:

«Dáslep maydı tütetip jandırayıq, sońnan qálegeninđi alarsañ», – dese, xızmetshi oǵan: «Yaq, házir bereseń, bolmasa tartıp alaman», – deytuǵın edi. ¹⁷ Jaratqan Iyeniń názerinde jigitlerdiń islegen gúnası júdá awır edi. Oytkeni olar Jaratqan Iyege arnalǵan qurbanlıqlarǵa hürmetsizlik etti.

¹⁸ Sol arada jas Samuel zıǵır efod^a kiyip, Jaratqan Iyeniń aldında xızmet etip júrdi. ¹⁹ Anası hár jılı kúyewi menen birge jıllıq qurbanlıq beriw ushın kelgende, tikken kishkene shapanın ulına ákelip beretuǵın edi. ²⁰ Sonda Eliy Elqanaǵa hám onıń hayalına pátiyasın berip: «Tilep alıp, Jaratqan Iyege arnaǵan balańnıń ornına Jaratqan Iye saǵan bul hayaldan basqa balalar bersin», – deytuǵın edi. Sońnan olar úyine qaytatuǵın edi. ²¹ Jaratqan Iye Xannaǵa názerin túsirdi. Ol hámiledar bolıp, jáne úsh ul, eki qız tuwdı. Al kishkene Samuel Jaratqan Iye aldında ósip bardı.

²² Eliy júdá qartayıp qalǵan edi. Ol ullarınıń izraillılardıǵa islegen barlıq isleri hám Ushırasıw shatırınıń aldında xızmet isleytuǵın hayallar menen jatqanı haqqında esitti. ²³ Sonda Eliy ullarına bilay dedi:

– Ne ushın bunday islerdi islep atır-sızlar? Men sizler islegen jawızlıqlar haqqında hámме adamlardan esittim. ²⁴ Bul jaqsı emes, balalarım! Jaratqan Iyeniń xalqı arasında tarap ketken bul xabar – jaqsı xabar emes. ²⁵ Eger adam adamǵa qarsı gúna islese, Quday ayıpker ushın táwelleshi boladı. Biraq Jaratqan Iyege qarsı gúna islegen adam ushın kim táwelleshi boladı?

^a **2:18** *Efod* – ádette ruwxaniylerdiń kiygen kiyimi. 28-ayattaǵı efod qımbat baha tawardan tigilgen hám bunı tek ǵana bas ruwxaniy kiygen.

Degen menen, olar ákesiniń sózlerine qulaq aspadı. Óytkeni Jaratqan Iye olardı óltiriwdı sheship qoyǵan edi.

Eliydiń ulları haqqında payǵambarshılıq

²⁶ Sol arada óspirim Samuel ósip, Jaratqan Iyeniń de, xalıqtıń da kewline unap bardı. ²⁷ Bir kúni Qudaydıń bir adamı Eliyge kelip, bılay dedi:

– Jaratqan Iye bılay deydi: «Babań hám onıń urpaqları Mısırda faraonnıń xalqına qul bolǵan waqıtta, Men olarǵa Ózimdi ashıp kórsetpegen be edim?» ²⁸ Qurbanlıq orınǵa barıw hám xosh iyisli zatlardı tútetip, efod kiyip júriw ushın pútkil Izrail urıwları arasınan tek seniń babańdı ǵana Ózime ruwxaniy etip tańlamadım ba? Jáne de, izraillilardıń pútkil sıyların da seniń ata-babalarıńnıń urpaqlarına bermedim be? ²⁹ Solay eken, Meniń mákanım ushın ákeliwdi buyırǵan qurbanlıq hám sadaqalarǵa nege húrmetsizlik etesizler? Ne ushın xalqım Izraildiń bergen barlıq qurbanlıqlarınıń eń jaqsı jerlerin ózlerińiz jep semirip, nege ullarıńdı Mennen artıq kóreseń?» ³⁰ Sonlıqtan Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Seniń xojalıǵıń hám seniń babańnıń urpaqları Maǵan máńgige xızmet etedi, – degen edim». Biraq endi Jaratqan Iye bılay deydi: «Endi bulay islewden awlaqpan. Sebebi Meni húrmetlegendi Men de húrmetleymen, al Meni húrmet etpegenler masqara boladı. ³¹ Mine, seniń hám babańnıń urpaǵınıń kúshin qurtatuǵın kúńlerim kiyatır. Solay etip, tuqımıńda hesh kim uzaq ómir súrmeydi. ³² Meniń Izrailǵa isleytuǵın jaqsılıǵıma qaramastan, sen Meniń mákanımda

qıyınshılıq kóreseń. Endigiden bılay, tuqımıńda hesh kim uzaq ómir súrmeydi. ³³ Kózlerińdi soqır qılıp, júreǵińdi qayǵıǵa toltırıw ushın, Meniń qurbanlıq ornımda seniń tuqımıńnan tek bir adamdı qaldıraman. Biraq basqa urpaqlarınıń hámmesi jaslay dúnyadan ótedi. ³⁴ Eki ulıń Xofniy menen Pinexastıń bir kúnde óliwi seniń ushın bir nıshan boladı. ³⁵ Men Ózime qálewlerimdi hám maqsetlerimdi orınlaytuǵın sadıq bir ruwxaniy qoyajaqpan. Ol Meniń maylaǵan patshamnıń aldında bárqulla xızmet etiwı ushın, onıń urpaǵın máńgige usı xızmetke qoyaman. ³⁶ Sonda seniń urıwıńnan aman qalǵan hár bir adam bir bólek gúmis yamasa bir tislem nan ushın bas iyip kelip, nan tawıp jewi ushın, ózin qanday da bir diniy xızmetke qoyıwdı soraydı».

Qudaydıń Samueldi shaqırıwı

3 ¹ Óspirim Samuel Eliydiń qolı astında Jaratqan Iyege xızmet etetuǵın edi. Ol kúńleri Jaratqan Iyeniń sózi siyrek, ayanları da az boldı. ² Bir kúni túnde Eliy ornında jatırǵan edi. Onıń kózleri júdá ázzilep qalǵan bolıp, zorǵa kóretuǵın edi. ³ Al Samuel bolsa, Qudaydıń sandıǵı turǵan Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasında jatırǵan edi. Qudaydıń shırası ele sónbegen edi. ⁴ Sonda Jaratqan Iye Samueldi shaqırdı. Samuel Oǵan:

– Lábbáy, – dep juwap berdi.

⁵ Sońınan Eliyge juwırıp barıp:

– Shaqırdıńız ba? Men keldim, – dedi.

Biraq Eliy:

– Men seni shaqırmadım. Barıp, ornıńa jat, – dedi. Samuel barıp, ornına jattı. ⁶ Jaratqan Iye jáne:

– Samuel! – dep shaqırdı. Samuel ornınan turdı da, Eliyge barıp:

– Meni shaqırdıńız ba? Men keldim, – dedi.

Eliy oǵan:

– Shaqırmadım, balam. Barıp, ornına jat, – dedi.

⁷ Samuel Jaratqan Iyeniń dawısın tanımaytuǵın edi. Sebebi Jaratqan Iyeniń sózi oǵan ele ayan bolmaǵan edi.

⁸ Jaratqan Iye Samueldi úshinshi márte shaqırdı. Samuel ornınan turdı da, Eliyge barıp:

– Meni shaqırdıńız ba? Men keldim, – dedi.

Sonda Eliy balanı Jaratqan Iyeniń shaqırǵanın túsindi. ⁹ Ol Samuelge:

– Barıp, ornına jat. Eger Ol seni jáne shaqırsa: «Jaratqan Iye! Ayta ber, qulıń tıńlap tur», – dep ayt, – dedi.

Samuel barıp, ornına jattı.

¹⁰ Jaratqan Iye kelip, sol jerde turdı hám burınǵıday etip:

– Samuel, Samuel! – dep shaqırdı.

Samuel Oǵan:

– Ayta ber, qulıń tıńlap tur, – dep juwap berdi.

¹¹ Sonda Jaratqan Iye Samuelge bılay dedi:

– Men Izrailda esitken hár bir adamnıń húreyin ushıratuǵın bir nárise isleyjaqpan. ¹² Sol kúni Eliydiń xojalıǵına qarsı aytqanlarımniń hámme-sin basınan ayaǵına shekem júzege asıraman. ¹³ Eliyge ózi biletuǵın gúna sebepli xojalıǵın máńgige jazalaytuǵınımdı xabarlaǵan edim. Onıń ulları Qudayǵa til tiygızse de, ol ullarına tıyım salmadı. ¹⁴ Sonlıqtan Men: «Eliydiń xojalıǵınıń ayıbı hesh qashan hesh qanday qurbanlıq penen ótelmeydi», – dep onıń xojalıǵı haqqında ant ishtim.

¹⁵ Samuel azanǵa shekem jattı, sońnan Jaratqan Iyeniń Úyiniń qapıların

ashtı. Ol kórgen ayanın Eliyge aytıwǵa qorqtı. ¹⁶ Biraq Eliy onı:

– Balam, Samuel! – dep shaqırdı.

Samuel oǵan:

– Lábbáy, – dep juwap berdi.

¹⁷ Eliy Samuelge:

– Jaratqan Iye saǵan nelerdi ayttı? Mennen hesh nárseni jasırma. Eger Onıń saǵan aytqanlarınan birin jasırıp qalsań, Ol seni jazalaǵan ústine jazalasin, – dedi.

¹⁸ Samuel hesh nárseni jasırmas-tan, oǵan hámme-sin aytıp berdi. Sonda Eliy:

– Ol Jaratqan Iye-ǵo. Neni maqul kóirse, sonı islesin, – dedi.

Samueldiń payǵambarlıq xızmetiniń baslanıwı

¹⁹ Samuel ósip bardı. Jaratqan Iye onıń menen birge edi. Jaratqan Iyeniń oǵan aytqan sózleriniń birewi de orınlanbay qalmadı. ²⁰ Danna Beer-Shebaǵa shekemgi pútkil Izrail xalqı Samueldiń Jaratqan Iyeniń payǵambarı bolıp belgilengenin bildi.

²¹ Jaratqan Iye Shiloda kórinuwin dawam etti. Sol jerde Ol Óz sózi arqalı Samuelge Ózin tanıtqan edi.

4 ¹ Samueldiń sózi pútkil Izrailǵa jayıldı.

Kelisim sandıǵınıń dushpan qolına túsiwi

Sol kúnleri izraillılar filistler menen urısıw ushin jolǵa shıqtı. Izraillılar Eben-Ezerge, filistler Afekke ordalırın qurdı. ² Filistler izraillılardıǵa qarsı sawash maydanına tústi. Sawash hawij alǵanda, filistler izraillılardı jeńiliske ushıratı. Sawashta izraillılardıń tórt mıńǵa shamalas adamı

qaza tapdı. ³ Áskerler ordaga qayıp kelgende, Izrail aqsaqalları: «Ne ushın búgin Jaratqan Iye bizlerdiń filistlerden jeńiliwimizge jol qoydı? Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın Shilodan usı jerge alıp keleyik. Ol aramızda bolıp, bizlerdi dushpanlarımızdıń qolınan qutqarsın», – dedi.

⁴ Solay etip, xalıq Shiloga adamlardı jiberdi. Olar barıp, kerublar^a arasında taxtta otırǵan Álemniń Jaratqan Iyesiniń Kelisim sandıǵın alıp keldi. Eliydiń eki ulı Xofniy menen Pinexas ta Qudaydıń Kelisim sandıǵınıń janında edi. ⁵ Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵı ordaga ákelingende, pútkil izraillıardıń qattı baqırısqa dawıslarınan jer lárzege keldi. ⁶ Filistler baqırısardı esitip: «Evreyler ordasında nege bunsheili baqırıs bolıp atır eken?» – desti. Olar Jaratqan Iyeniń sandıǵınıń ordaga ákelingenin bilgende, ⁷ qorqıp ketip bilay dedi: «Olardıń qudayları ordaga kelipti. Qurıp qaldıq! Burın hesh qashan bunday nárese bolıp kórmegen edi. ⁸ Qurıp qaldıq! Bul kúshli qudaylardıń qolınan bizlerdi kim qutqaradı? Olar shólde mısırlılardı túrli bálelerge ushıratqan qudaylar-ǵo. ⁹ Bekkem bolıńlar, filistler! Márt bolıńlar! Bolmasa, evreylerdiń sizlerge qul bolǵanı syaqlı, sizler de olarǵa qul bolasızlar. Márt bolıp, sawashqa túsinler».

¹⁰ Solay etip, filistler sawashqa túsip, izraillıardı jeńdi. Izraillıardıń hár biri óz shatırına qaray qashtı. Qırǵınǵa ushıraǵanı sonshellı, izraillılar otız mın piyada áskerinen ayırıldı. ¹¹ Qudaydıń sandıǵı qolǵa tústi, al Eliydiń eki ulı Xofniy hám Pinexas qaza tapdı.

Eliydiń ólimi

¹² Benyamin urıwınan bir adam sawash maydanınan qashıp shıǵıp, sol kúnniń ózinde Shiloga jetip keldi. Ol qayǵıdan kiyimlerin jirtip, basına toıraq shashqan edi. ¹³ Sol adam jetip kelgende, Qudaydıń sandıǵın oylap, júregi ezilgen Eliy jol shetindegi otırǵısha jolǵa qarap otırǵan edi. Adam qalaga kirip, bolǵan waqıyanı aytıp bergende, qaladaǵılardıń hámmesi dad salıp baqırıstı. ¹⁴ Eliy dad salıp baqırısqa esitip:

– Nege shawqım kóterilip atır? – dep soradı.

Xabarshı bolǵan waqıyanı aytıp beriw ushın dárriw Eliydiń janına keldi.

¹⁵ Sonda Eliy toqsan segiz jasta bolıp, kózleri ázzilep, kórmey qalǵan edi.

¹⁶ Xabarshı Eliyge:

– Men sawash maydanınan kiyatırman. Házir ǵana sol jerden qashıp shıqtım, – dedi.

Eliy onnan:

– Balam, ne boldı? – dep soradı.

¹⁷ Xabarshı Eliyge:

– Izraillılar filistlerdiń aldına túsip qashtı. Áskerler úlken qırǵınǵa ushıradı. Eki ulıńız Xofniy menen Pinexas qaza tapdı, al Qudaydıń sandıǵı qolǵa tústi, – dedi.

¹⁸ Xabarshı Qudaydıń sandıǵı tuwralı aytqanda, Eliy otırǵıshstan shalqasına túsip, qala dárwazasınıń qasına quladı. Ol júdá ǵarrı hám semiz bolǵanlıqtan julını úzilip, jan tapsırdı. Eliy Izrailǵa qırıq jil biylik etken edi.

¹⁹ Sol waqıtta Eliydiń kelini, Pinexastıń hayalı júkli bolıp, tuwatuǵın waqtı shamasqan edi. Hayal

^a **4:4** Kerub – qanatlı ruwxıy barlıq.

Qudaydın sandıǵınıń qolǵa túskeni, qáyın atası hám kúyewiniń ólgeni haqqında esitkende, birden tolǵaǵı tuttı da, dizerlep otırıp bosandı. ²⁰Járdem bergen hayallar oǵan ólimi aldınan:

– Qorqpa, ullı boldıń, – dedi. Biraq ol juwap ta bermedi, dıqqat ta awdar-madı. ²¹Qudaydın sandıǵınıń qolǵa túsip, qáyın atası hám kúyewiniń ólgenligi sebepli hayal: «Ullılıq Izraıldı tárk etti», – dep ulına Ixabod^a dep at qoydı. ²²Ol:

– Ullılıq Izraıldı tárk etti. Sebebi Qudaydın sandıǵı qolǵa tústi, – dedi.

Kelisim sandıǵı filistler qolında

5 ¹Filistler Qudaydın sandıǵın qolǵa kirgizgennen soń, onı Eben-Ezer-degi sawash maydanınan Ashdodqa alıp keldi. ²Olar Qudaydın sandıǵın Dagonnıń butxanasına aparıp, onı Dagonnıń músiniń janına qoydı. ³Erteńine azanda erte turǵan ashdodlılar Dagonnıń Jaratqan Iyeniń sandıǵınıń aldında et betinen jıǵılıp jatırǵanın kórdi. Olar Dagondı aldı da, onı óz ornına qoydı. ⁴Biraq olar erteńine azanda turǵanda, Dagonnıń jáne Jaratqan Iyeniń sandıǵınıń aldında et betinen jıǵılıp jatırǵanın kórdi. Bul rette onıń bası hám eki qolı julmıp, bosaǵada jatırǵan edi. Onıń tek gewdesi ǵana pütün qalǵan edi. ⁵Sonlıqtan Dagonnıń ruwxaniyleri de, Ashdodtaǵı Dagonnıń butxanasına kelgenlerdiń hámmesi de usı künge shekem ol jatqan bosaǵanı baspaydı.

⁶Jaratqan Iye ashdodlılardı hám dógeregindegi xalıqtı awır jazaladı. Olardı shıyqan menen jazalap, qıynshılıqqa duwshar etti. ⁷Bolıp atırǵan waqıyalardı kórgen Ashdod xalqı:

«Izraıldın Qudayınıń sandıǵı bizlerde qalmasın, sebebi Ol bizlerdi de, qudayımız Dagondı da awır jazalap atır», – dedi. ⁸Sonlıqtan olar adam jiberip, pútkil filist húkimdarların shaqırttı hám olardan:

– Izraıldın Qudayınıń sandıǵın ne qılayıq? – dep soradı.

Olar:

– Sandıq Gatqa aparılsın, – dedi.

Solay etip, olar Izraıldın Qudayınıń sandıǵın Gatqa apardı.

⁹Biraq sandıq Gatqa aparılǵannan soń, Jaratqan Iye sol qalanı da jazaladı. Qalanı kúshli qorqınısh biylep aldı. Jaratqan Iye pútkil qala xalqın, kishkenesinen úlkenine shekem jazaladı. Olarǵa da shıyqanlar shıǵa basladı. ¹⁰Sol sebepli olar Qudaydın sandıǵın Ekronǵa jiberdi.

Sandıq qalaǵa kirer-kirmesten, ekronlılar: «Bizlerdi hám xalqımızdı joq qılıw ushın, Izraıldın Qudayınıń sandıǵın bizlerge alıp keldińler!» – dep baqırısı. ¹¹Olar pútkil filist húkimdarların toplaп: «Izraıldın Qudayınıń sandıǵın bul jerden alıp ketińler. Bizlerdi de, xalqımızdı da joq qılmawı ushın, ol óz jerine qaytarılsın», – dedi. Sebebi pútkil qalanı ólim qorqınıshı biylep alǵan edi. Qudaydın olarǵa bergен jazası júdá awır edi. ¹²Tiri qalǵanlarǵa shıyqanlar shıqtı. Qala xalqınıń dadı aspanǵa jetti.

Kelisim sandıǵınıń Izraılǵa qaytarılıwı

6 ¹Jaratqan Iyeniń sandıǵı filistler elinde jetti ay bolǵannan soń, ²filistler ruwxaniylerdi hám palkerlerdi shaqırtıp, olarǵa:

a **4:21** *Ixabod* – «ullılıq joq» degendi bildiredi.

– Jaratqan Iyeniń sandıǵın ne qılsaq eken? Onı óz ornına qalay qaytarıwımız kerekligin bizlerge aytıńlar, – dedi.

³ Olar:

– Eger sizler Izraildın Qudayınǵın sandıǵın izge qaytarmaqshı bolsańız, onı bos jibermey, oǵan qosa ayıbıńızdı juwıw ushın sıy berip jiberińler. Sonda shıpa tabasızlar hám Onıń sizlerdi ne ushın jazalap atırǵanın bilip alasızlar, – dedi.

⁴ Sonda filistler:

– Ayıbımızdı juwıw ushın Oǵan qanday sıy jibereyik? – dep soradı.

Ruwxaniyer hám palkerler bılay dep juwap berdi:

– Sizler jiberetuǵın sıylar filist húkimdarlarınǵın sanına qaray bes shıyqannıń hám bes tıshqannıń altın músinlerinen ibarat. Óytkeni sizler de, húkimdarlarıńız da birdey jazaǵa tartılǵansız. ⁵ Bunıń ushın shıyqanlardıń hám jerińizdi wayran etken tıshqanlardıń músinlerin isleń hám Izraildın Qudayın ullań. Múmkin, sonda Ol sizlerdi, qudaylarıńızdı hám jerińizdi jazalawdı toqtatar. ⁶ Ne ushın mısırılılar hám faraon sıyaqlı qaysarlıq qilasızlar? Quday mısırılılardıń janına tiygende, olar Izrail xalqın bosatıp jibermedi me? ⁷ Endi jańa bir arba isletińler de, birinshi ret tóllegen hám hesh qashan arbaǵa jegilmegen eki qashardı alıp, olardı arbaǵa jeginler. Qasharlardıń buzawların ayırıp alıp, qoraǵa aparıńlar. ⁸ Jaratqan Iyeniń sandıǵın arbanıń ústine qoyıńlar. Ayıbıńızdı juwıw ushın Oǵan jiberip atırǵan altın zatlarıńızdı qutıǵa salıp, sandıqtıń janına jaylastırıńlar. Sońınan arbanı aydap jiberińler, kete bersin. ⁹ Biraq izinen gúzetip barıńlar.

Eger arba óz eline, Beyt-Shemeshke qaray betlese, onda bul ullı apatshılıqtı bizlerge Jaratqan Iyeniń Ózi jibergen boladı. Eger arba basqa tárepke jol alsa, onda bul apatshılıqtıń Onnan jiberilmegenin, al oǵan tosattan duwshar bolǵanımızdı bilip alamız.

¹⁰ Adamlar ayılǵanday isledi. Olar birinshi ret tóllegen eki qashardı arbaǵa jekti, al buzawların qoraǵa qamap tasladı. ¹¹ Jaratqan Iyeniń sandıǵı menen birge ishine shıyqanlardıń hám tıshqanlardıń altın músinleri salınǵan qutını arbaǵa saldı. ¹² Sonda qasharlar tuwrı Beyt-Shemeshke qaray jol aldı. Olar ońǵa da, solǵa da burılmastan, móńirewi menen alǵa ileriledi. Al filist húkimdarları bolsa, Beyt-Shemesh-tiń shegarasına deyin olarǵa erip keldi.

¹³ Sol waqıtta Beyt-Shemesh xalqı oypatlıqta biyday orıp atırǵan edi. Olar basların kóterip qarap, sandıqtı kórgende, quwanıp ketti. ¹⁴⁻¹⁵ Arba beyt-shemeshli Eshuanıń atızına kirip, sol jerdegi úlken bir tastıń janında toqtadı. Lebiyliler Jaratqan Iyeniń sandıǵın hám altın zatlar salınǵan qutını arbadan túsirip, úlken tastıń ústine qoydı. Beyt-shemeshliler arbanıń aǵashların otın etip jardi da, qasharlardı Jaratqan Iyege arnap jandırılatuǵın qurbanlıq etip berdi. Sol kúni beyt-shemeshliler Jaratqan Iyege arnap jandırılatuǵın qurbanlıqlar berip, basqa qurbanlıqlar da shaldı. ¹⁶ Filistlerdiń bes húkimdarı bolıp ótkenlerdi kórgennen soń, sol kúni Ekronǵa qaytıp ketti.

¹⁷ Filistler ayıbın juwıw ushın sıy retinde Ashdod, Gaza, Ashkelon, Gat hám Ekron qalaları ushın Jaratqan Iyege bir-birden shıyqanlardıń altın músinlerin jibergen edi. ¹⁸ Al altınnan islengen tıshqan músinleri bolsa,

bes filist h́ukimdarlarına qarashlı bolǵan qorǵan qalalar menen qosa dógeregindegi awillardıń samına tuwrı keletuǵın edi. Ústine Jaratqan Iyeniń sandıǵı qoyılǵan sol úlken tas búginde deyin beyt-shemeshli Eshuanıń atızında gúwalıq bolıp tur. ¹⁹ Beyt-shemeshlilerden bazıları Jaratqan Iyeniń sandıǵınıń ishine únilgen edi. Sonıń ushın Jaratqan Iye olardı jazalap, jetpis* adamdı joq qıldı. Xalıq Jaratqan Iyeniń ózlerine bergен bul awır jazası sebepli aza tuttı. ²⁰ Beyt-Shemesh xalqı: «Bul muxaddes Qudaydıń, Jaratqan Iyeniń aldında kim tura aladı? Sandıq bizlerden kimge aparılıwı tiyis?» – dep soradı. ²¹ Olar Kiryat-Yarimde jasawshılardı xabarshılar jiberip: «Filistler Jaratqan Iyeniń sandıǵın qaytarıp jiberipti, kelip, onı alıp ketińler», – dedi.

7 ¹ Solay etip, Kiryat-Yarimniń xalqı kelip, Jaratqan Iyeniń sandıǵın aldı da, onı tóbeshiktegi Abinadabtıń úyine apardı. Onıń ulı Elazardı Jaratqan Iyeniń sandıǵına qaraw ushın tayınladı.

Samueldiń Izrailǵa biylik etiwı

² Sandıq uzaq waqıt, jigirma jil dawamında Kiryat-Yarimde qaldı. Sol waqıt ishinde pútkil Izrail xalqı qayǵıǵa batıp, Jaratqan Iyege intizar boldı.

³ Samuel pútkil Izrail xalqına bılay dedi:

– Eger Jaratqan Iyege shın júreктен júz burmaqshı bolsańız, onda ózlerińizdegi basqa qudaylardıń hám Ashtartanıń músinlerin joq qılıńlar. Ózlerińizdi Jaratqan Iyege baǵıshlap, tek Oǵan xızmet etińler. Sonda Ol sizlerdi filistlerdiń qolınan qutqaradı.

⁴ Solay etip, izraillılar Baaldıń hám Ashtartanıń músinlerin joq qılıp, jalǵız Jaratqan Iyege xızmet ete basladı.

⁵ Sonda Samuel:

– Pútkil izraillıardı Mispadıǵa jıynańlar, men sizler ushın Jaratqan Iyege jalbarınaman, – dedi. ⁶ Mispadıǵa jıynalǵan izraillılar qudıqtan suw alıp, onı Jaratqan Iyege arnap tókti. Olar sol kúni oraza tutıp: «Jaratqan Iyege qarşı gúna isledik», – dedi. Samuel Mispada Izrail xalqına biylik etti.

⁷ Filistler Izrail xalqınıń Mispadıǵa toplanǵanın esitkende, filist h́ukimdarları izraillılarǵa qarşı hújimge atlandı. Izraillılar bunı esitkende, filistlerden qorqtı. ⁸ Olar Samuelge:

– Bizlerdi filistlerdiń qolınan qutqarıwı ushın Qudayımız Jaratqan Iyege tınbay jalbarın, – dedi.

⁹ Sonda Samuel ele sútten shıqqan bir qozını alıp, onı Jaratqan Iyege arnap tolıǵı menen jandıratuǵın qurbanlıq etip berdi. Samuel Izrail xalqı ushın Jaratqan Iyege jalbarındı. Jaratqan Iye de oǵan juwap berdi.

¹⁰ Samuel qurbanlıqtı jandırıp atırǵanda, filistler izraillılarǵa hújim qılıw ushın jaqınlasıp qalǵan edi. Biraq sol waqıtta Jaratqan Iye kúshli dawıs penen gúrkirep, filistlerdi qattı albrattı hám olar izraillıardıń aldında kúl-talqan boldı. ¹¹ Mispadan shıqqan izraillılar filistlerdiń izinen quwıp, olardı Beyt-Kardıń tómeniǵa jaǵına shekem óltirip bardı.

¹² Samuel bir tas alıp, onı Mispamenen Shenniń arasına ornattı. Ol: «Jaratqan Iye bizlerge usı jerge deyin járdem berdi», – dep tasqa Eben-Ezer^a dep at qoydı. ¹³ Solay etip, jeńiliske

^a **7:12 Eben-Ezer** – «járdem tası» degendi bildiredi.

ushırağan filistler qaytıp Izrail jerine hújim jasamaytuǵın boldı. Samueldiń kóziniń tirisinde Jaratqan Iye filistlerge qarsı turdı. ¹⁴ Ekronnan Gatqa shekemgi filistlerdiń basıp alǵan qalaları izraililıarǵa qaytarıp berildi. Izraillılar olardıń átirapındaǵı jerlerdi de filistlerdiń qolnan qutqardı. Izrail hám amor xalqı arasında paraxatshılıq ornadı.

¹⁵ Samuel pútkil ómiri boyı Izrailǵa biylik etti. ¹⁶ Ol hár jılı Beyt-Eldi, Gilgaldı hám Mispanı aylanıp shıǵatuǵın, bul qalalarda turıp, pútkil Izrailǵa biylik etetuǵın edi. ¹⁷ Sońnan Ramadaǵı óz úyine qaytıp ketetuǵın hám sol jerden Izrailǵa biylik etetuǵın edi. Ol sol jerde Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın qurdı.

Izrail xalqınıń patsha talap etiwı

8 ¹ Samuel qartayǵan shaǵında, óziniń ulların Izrailǵa biyler etip qoydı. ² Tuńǵış ulınıń atı Ioel, ekinshisiniń atı Abiya bolıp, olar Beer-Shebada biylik etti. ³ Biraq ulları ákesiniń jolnan júrmedi. Olar haram paydaǵa berilip, para alatuǵın hám ádillikti burmalaytuǵın edi.

⁴ Sonlıqtan pútkil Izrail aqsqaqalları jynalıp, Ramadaǵı Samueldiń aldına bardı. ⁵ Olar Samuelge:

– Mine, sen de qartaydıń. Ullarını da seniń jolınnan júrmey atır. Sonıń ushın basqa xalıqlarda bolǵanı sıyaqlı, bizlerge biylik etetuǵın bir patsha qoyıp ber, – dedi.

⁶ Olardıń: «Bizlerge biylik etetuǵın bir patsha qoyıp ber», – degen sózleri Samuelge unamadı. Sol sebepli ol Jaratqan Iyege duwa etti. ⁷ Sonda Jaratqan Iye Samuelge bilay dep juwap berdi:

– Xalıqtıń saǵan aytıp atırǵan sózleriniń hámмесin tuńla. Sebebi olar sennen emes, al ózleriniń patshası bolǵan Mennen waz keshti. ⁸ Olardı Mısırdan alıp shıqqan kúnimnen baslap, usı kúнге shekem Maǵan ne qılǵan bolsa, saǵan da sonı islep atır. Olar Meni taslap, basqa qudaylarǵa xızmet etken edi. ⁹ Endi olarǵa qulaq sal. Biraq olarǵa ózleriniń ústinen patshalıq etetuǵın patshanıń huqıqları tuwralı bildirip, qatań eskert.

¹⁰ Samuel ózinen patsha talap etken xalıqqa Jaratqan Iyeniń barlıq sózlerin jetkerip, ¹¹ olarǵa bilay dedi:

– Sizlerdiń ústińizden húkimdarlıq etetuǵın patshanıń huqıqları mınaday: ol sizlerdiń ullarınızdı alıp, óziniń sawash arbaları hám atları ushın xızmet ettirip qoyadı. Jáne de, olar onıń arbasınıń aldında juwrıp júretuǵın boladı. ¹² Ol bazıların mınbasılar hám eliwbasılar etip qoyadı. Bazılarǵa jerin súrdirip, eginin jıynatadı. Al bazılarǵa bolsa, urıs quralların hám sawash arbalarınıń ásbap-úskenelerin soqtırıp qoyadı.

¹³ Qızlarınızdı iyis may islewshi, aspaz hám nanbay etip aladı. ¹⁴ Jaqsı egislik jerlerińizdi, júzim hám záytún baǵlarıńızdı alıp, óz xızmetshilerine beredi. ¹⁵ Ol zúraátińizdiń hám júzimińizdiń onnan birin alıp, óz aqtalarına hám xızmetshilerine beredi. ¹⁶ Qul hám shorılarıńızdı, eń jaqsı ógiz* hám esheklerińizdi alıp, óz jumıslarında paydalanadı. ¹⁷ Ol mayda mallarıńızdıń da onnan birin aldı, al ózlerińiz onıń qulları bolasızlar. ¹⁸ Usılar orınlanǵanda, ózlerińiz tańlaǵan patshańızdıń dártinen nala shegesizler. Biraq sol kúni Jaratqan Iye sizlerge juwap bermeydi.

¹⁹ Degen menen, xalıq Samueldiń sózin tıńlaǵısı kelmey:

– Yaq, bizlerdi basqaratuǵın bir patsha bolsın. ²⁰ Sonda bizler de basqa xalıqlar sıyaqlı bolamız. Patshamız bizlerge biylik etedi hám aldımızda júrip, sawashlarımızdı basqaradı, – dedi.

²¹ Samuel xalıqtıń barlıq sózlerin tıńlaǵannan soń, olardı Jaratqan Iyegе aytıp berdi. ²² Sonda Jaratqan Iye Samueldge:

– Olardıń sózine qulaq salıp, olarǵa bir patsha qoyıp ber, – dep juwap berdi.

Sonnan keyin, Samuel izraillılardıǵa:

– Hár bir adam óz qalasına qaytsın, – dedi.

Samueldiń Shaul menen ushırasıwı

9 ¹ Benyamin urıwınan Kish degen abıraylı bir adam bar edi. Ol Abieldiń ulı, Serordiń aqlıǵı, Bexorattıń shawlıǵı, Afiaxtıń quwlıǵı edi. ² Kishtiń jas hám simbatlı Shaul ath bir ulı bar edi. Izrail xalqı arasında onnan asqan simbatlı adam joq edi. Hár qanday adamnıń boyı onıń iyine keletuǵın edi.

³ Bir kúni Shauldıń ákesi Kishtiń eshekleri joytılıp ketti. Sonda Kish ulı Shaulǵa:

– Xızmetshilerden birewin janına alıp, esheklerdi izle, – dedi.

⁴ Shaul Efrayımnıń tawlı úlkesin hám Shalisha jerlerin aylanıp shıqtı. Biraq esheklerdi taba almadı. Olar Shaalim úlkesine bardı, biraq eshekler ol jerde de joq bolıp shıqtı. Sońnan olar Benyamin jerine bardı, biraq esheklerdi ol jerden de taba almadı.

⁵ Olar Suf jerine jetkende, Shaul janındaǵı xızmetshisine:

– Júr, qayta qoyayıq. Bolmasa, ákem esheklerdi qoyıp, bizlerdi qayǵıra baslar, – dedi.

⁶ Biraq xızmetshi oǵan:

– Qara, mına qalada Qudaydıń adamı turadı. Ol abıraylı adam bolıp, onıń aytqanlarınıń bári orınlanadı. Házir sol jerge barayıq. Bálkim, ol bizlerge jol kórseter, – dedi.

⁷ Shaul onnan:

– Eger barsaq, oǵan ne aparamız? Dorbamızdaǵı nanımız da tawııldı. Qudaydıń adamına beretuǵın hesh qanday sawǵamız joq. Nemiz qaldı? – dep soradı.

⁸ Xızmetshi Shaulǵa jáne:

– Mine, mende sherek shekel^a gúmis bar. Ol bizlerge baratuǵın jolımızdı kórsetiwı ushın, men onı Qudaydıń adamına beremen, – dep juwap berdi.

⁹ Burın Izrailda bir adam Qudaydan bir nárse soramaqshı bolǵanda: «Júriń, kózi ashıqqa barayıq», – deytuǵın bolǵan. Sebebi házir payǵambar dep atalatuǵın adamlardı burın «kózi ashıqlar» dep ataǵan.

¹⁰ Shaul xızmetshisine:

– Yaqshı, barayıq, – dedi. Solay etip, olar Qudaydıń adamı jasaytuǵın qalaǵa qaray ketti.

¹¹ Olar qalaǵa qaray kóterilip baratırǵanda, suw alıwǵa shıqqan qızlardı ushıratıp, olardan:

– Kózi ashıq usı jerde me? – dep soradı.

¹² Qızlar olarǵa bılay dep juwap berdi:

– Awa, ol sizlerdiń aldınızda ketip baratır. Asıǵıńlar, ol qalamızǵa búgin keldi. Sebebi xalıq búgin sıymıw

a **9:8** *Sherek shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

orında qurbanlıq berejaq. ¹³ Qalağa kiriwińizden-aq, awqatlanıw ushın sıyınıw orınğa shıqqasınan burın onı tawıp alasız. Ol barıp, qurbanlıqtı mu-xaddeslemegenshe, xalıq awqat jemeydi. Shaqırılğanlar ol kelgennen soń jewdi baslaydı. Házir barsañız, onı dárhal tawıp alasız.

¹⁴ Shaul hám onıń xızmetshisi qalaga ketti. Olar qalaga kirgende, sıyınıw ornına baratırğan Samuel olardıń qarsı aldınan shıqtı.

¹⁵ Shaul kelmesinen bir kún aldın, Jaratqan Iye Samuelge ayan berip:

¹⁶ «Erteń usı waqıtta sağan Benyamin jerinen bir adamdı jiberemen. Onı maylap, xalqım Izrailğa húkimdar etip qoy. Ol xalqımdı filistler qolınan qutqaradı. Men xalqımnıń awhalın kórdim. Öytkeni olardıń dadı Mağan jetip keldi», – degen edi.

¹⁷ Samuel Shauldı kórgende, Jaratqan Iye Samuelge: «Sağan aytqan adamım usı boladı. Xalqıma ol húkimdarlıq etedi», – dedi. ¹⁸ Shaul qala dárwazasında Samueldi ushıratıp, onnan:

– Kózi ashıqtıń úyi qay jerde, aytıp jiberesiz be? – dep soradı.

¹⁹ Samuel oğan bilay dep juwap berdi:

– Kózi ashıq men bolaman. Meniń aldımda júrip, sıyınıw ornına kóteril. Búgin meniń menen birge awqatlanasań. Al azanda júregińdegininiń bárin ózińe aytıp berip, úyińe qaytaraman. ²⁰ Úsh kún aldın joytılgan esheklerińdi qaygırma, olar tabıldı. Izraildıń pútkil úmiti kimnen? Sennen hám ákeńniń xojalıgınan emes pe?

²¹ Shaul Samuelge:

– Men Izrail urıwları ishindegi eń kishkenesi bolğan Benyamin urıwınan emespen be? Men tiyisli bolğan

tiyre de Benyamin urıwındağı barlıq tiyrelerdin eń kishkenesi emes pe? Mağan ne ushın bul sózlerdi aytıp turıpsız? – dedi.

²² Samuel Shauldı hám onıń xızmetshisin sıyınıw ornınıń awqatlanıw bólmesindegi shaqırılğan otızday qonaqtıń ústine alıp barıp, eń tóрге otırğızdı. ²³ Sońınan aspazğa:

– Meniń sağan bólek alıp qoy dep bergen góshimdi alıp kel, – dedi.

²⁴ Aspaz sannıń góshin ákelip, Shauldıń aldına qoydı. Samuel Shaulğa:

– Bul seniń payıń. Márhámat, je! Sebebi bunı belgilengen kúni men shaqırğan xalıq penen birge jewiń ushın saqlap qoyğan edim, – dedi.

Sol kúni Shaul Samuel menen birge awqatlandı. ²⁵ Olar sıyınıw ornınan qalaga túskennen keyin, Samuel úyiniń tóbesinde Shaul menen sóylesip otırdı.

Shauldıń húkimdarlıqqa tayınlanıwı

²⁶ Tań azanda Samuel úydiń tóbesinde jatırğan Shauldı shaqırıp:

– Tayarlan, seni jolğa shıǵarıp salaıym, – dedi.

Shaul ornınan turıp, Samuel menen birge sırtqa shıqtı. ²⁷ Olar qala shetine jetkende, Samuel Shaulğa:

– Xızmetshińe ayt, aldımızǵa túsip júre bersin, – dedi. Xızmetshi aldıǵa júrip ketkennen keyin, Samuel Shaulğa:

– Biraq sen toqtap tur, men sağan Qudaydıń sózlerin bildireyin, – dedi.

10 ¹ Sońınan Samuel záytún mayı quylıǵan ıdısın alıp, maydı Shauldıń basına quydı hám onı súyip, bilay dedi:

– Jaratqan Iye seni maylap, Óz xalqı ústinen húkimdar etip qoydı. ² Búgin meniń janımnan ketkenińnen soń, Benyamin jeriniń shegarasındaǵı Sel-saxtaǵı Rahilaniń mazarı janında eki adamdı ushıratasań. Olar saǵan: «Sen izlep ketken eshekler tabıldı. Ákeń esheklerdi oylaǵandı qoyıp, balama ne boldı eken dep, seni qayǵırıp atır», – deydi. ³ Onnan arman qaray júrip, Ta-bordaǵı terebinf aǵashına barasań. Ol jerde úsh adamdı ushıratasań. Olardıń birewi úsh ilaq, ekinshisi úsh nan, al úshinshisi sharap quyılǵan mes alıp, Qudaydıń úyine, Beyt-Elge baratırǵan boladı. ⁴ Olar sálemlesip, saǵan eki nan beredi, sen olardı alasań. ⁵ So-ńnan filistlerdiń saqshılar bólimshesi ornalasqan Gibat-Elohimge barasań. Qalaǵa kirgenińde, sıynıw ornınan túsip kiyatırǵan payǵambarlar toparın ushıratasań. Olar arfa, dáp, sırnay hám lira^a shertkenlerge qosılıp, ózgeshe bir awhalda kiyatırǵan boladı. ⁶ Sonda Jaratqan Iyeniń Ruwxı seni tolıq biylep alıp, sen de olar menen birge ózgeshe awhalǵa túseseń hám pútkilley basqa adamǵa aylanasań. ⁷ Bul belgiler orın-langanda, jaǵdayǵa qaray is tut. Óytkeni Quday seniń menen birge boladı. ⁸ Endi mennen aldın Gilgalǵa barıp, sol jerde meni jeti kún kút. Men jandırılatuǵın qurbanlıqlardı hám tatıwlıq qurbanlıqların beriw ushın seniń janińa baraman. Men janińa barǵanımda, ne islew kerekligin bildiremen.

⁹ Shaul Samueldiń janınan ketiw ushın burılıwdan-aq, Quday Shauldıń júregin ózgertip jiberdi. Sol kúni Samuel aytqan hámme nárse orınlandı. ¹⁰ Olar Gibaǵa kelgende, Shauldı

payǵambarlar toparı qarsı aldı. Sonda Qudaydıń Ruwxı Shauldı biylep alıp, Shaul da olar menen birge ózgeshe awhalǵa túsip qaldı. ¹¹ Onı burınnan tanıytuǵınlardıń hámmesi onıń payǵambarlar menen birge ózgeshe awhalda júrgenin kórgende, bir-birine: «Kishtiń ulına ne bolǵan? Shaul da payǵambarlardıń arasında ma?» – desti.

¹² Sol jerde otırǵanlardıń biri: «Al olardıń ákesi kim eken?» – dedi. «Shaul da payǵambarlardıń arasında ma?» – degen gáp usıdan qalǵan eken.

¹³ Shaul ózgeshe awhaldan ózine kelgennen keyin, sıynıw ornına kóterildi.

¹⁴ Sonda aǵası Shauldan hám onıń xızmetshisinin:

– Sizler qay jerge bardıńlar? – dep soradı.

Shaul oǵan:

– Bizler esheklerdi izledik. Olardı taba almaǵannan soń, Samuelge bardıq, – dep juwap berdi.

¹⁵ Aǵası Shaulǵa:

– Samuel saǵan ne ayttı, maǵan da aytıp ber, – dedi.

¹⁶ Shaul oǵan:

– Ol bizlerge esheklerdiń tabılǵanın anıq aytıp berdi, – dedi. Biraq ol Samueldiń ózine patshalıq tuwralı aytqan sózleri haqqında tis jarmadı.

¹⁷ Samuel Izrail xalqın Mispaga, Jaratqan Iyeniń aldına jynap, ¹⁸ olarǵa bilay dedi:

– Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bilay deydi: «Men izraillilardı, yaǵnıy sizlerdi Mısırardan alıp shıqtım. Mısırılılardıń hám ózlerińizdi ezgen barlıq patshalardıń qolınan sizlerdi qutqardım. ¹⁹ Biraq sizler búgin ózlerińizdi barlıq músiybet hám qıynshılıqlarıńızdan

^a **10:5** *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

qutqarğan Qudayınızdán júz burıp, ózlerińizge bir patsha qoyıp beriwdi talap ettińiz». Endi Jaratqan Iyeniń aldında urıwlarıńız hám tiyrelerińiz boyınsha dizilińler.

²⁰ Samuel pútkil Izrail urıwların bir-me-bir aldığa shıǵardı. Shek boyınsha olardan Benyamin urıwı tańlandı.

²¹ Sońınan Benyamin urıwı tiyreleri boyınsha shaqırılǵanda, Matriydiń tiyresi tańlandı. Eń sońında Matriydiń tiyresinen Kishtiń ulı Shaul tańlandı. Biraq onı izlegende, taba almadı.

²² Sonda xalıq Jaratqan Iyeden:

– Ol adam ele bul jerge kelmedi me? – dep soradı.

Jaratqan Iye olarǵa:

– Ol usı jerde, júklerden arasında jasırınıp jatır, – dep juwap berdi.

²³ Olar juwırıp barıp, Shauldı sol jerden alıp keldi. Shaul xalıqtıń arasında turganda, hámmeniń boyı onıń iynine kelip turdı. ²⁴ Samuel xalıqqa:

– Jaratqan Iyeniń tańlaǵan adamın kórip tursızlar ma? Pútkil xalıq arasında oǵan teń keletuǵını joq, – dedi.

Sonda xalıq:

– Jasasın patsha! – dep baqırdı.

²⁵ Samuel xalıqqa patshalıqtıń huqıqları tuwralı bayanlap berdi. Olardı bir kitap qılıp jazıp, Jaratqan Iyeniń aldına qoydı. Sońınan hámmeni úyine qaytardı. ²⁶ Shaul da Gibaǵa, óz úyine qayttı. Quday júreklerine túrtki salǵan márt adamlar oǵan joldas boldı.

²⁷ Biraq geybir jaramas adamlar: «Ol bizlerdi qalay qutqara aladı?» – dep Shauldı mensinbey, oǵan sıylar bermedi. Al Shaul ózin sezbegegen aldı.

Shaıldın ammon xalqın jeńiwi

11 ¹ Ammon patshası Naxash Giladtaǵı Yabesh qalasına kelip,

qalanı qamal etti. Pútkil yabeshliler Naxashqa:

– Bizler menen kelisim dúz. Bizler saǵan xızmet etemiz, – dedi.

² Biraq Ammon patshası Naxash:

– Men bir shárt penen kelisim dúzemen. Pútkil Izrail xalqın masqara etiw ushın, hár birińizdiń oń kózińizdi oyıp alaman, – dedi.

³ Yabesh qalasınıń aqsaqalları Naxashqa:

– Izraildiń hámme jerine xabarshılar jiberiwimiz ushın, bizlerge jeti kún máwlet ber. Eger bizlerdi qutqaratuǵın hesh kim tabılmasa, saǵan táslim bolamız, – dedi.

⁴ Xabarshılar Shaul jasap atırǵan Giba qalasına kelip, bolıp atırǵan waqıyalardı xalıqqa xabarlaǵanda, xalıq dad salıp jilay basladı. ⁵ Tap usı waqıtta Shaul ógizlerin aydap, atızdan kiyatırǵan edi. Ol:

– Adamlarǵa ne boldı? Nege bunsha jilap atır? – dep soradı. Sonda yabeshlilerdiń jollaǵan xabarın oǵan aytıp berdi.

⁶ Shaul bul gáplerdi esitken waqıtta, Qudaydıń Ruwxı onı biylep aldı. Shaul qattı ashıwǵa mindi. ⁷ Ol bir jup ógizdi soyıp, olardı jilikledi de, jiliklerdi xabarshılar arqalı Izraildiń hámme tárepine jiberip: «Shaul menen Samueldiń izine ermegen hár bir adamnıń ógizlerine de anıq usılay islenedi», – dedi.

Xalıq Jaratqan Iyeden qorqqanınan qaltırıp, hámmesi bir jaǵadan bas shıǵarıp, jolǵa atlandı. ⁸ Shaul olardı Bezekke jıynadı. Sonda Izraildiń basqa urıwlarınan úsh júz mın, al Yahuda urıwınan otız mın adam boldı. ⁹ Izraillılar sol jerge kelgen yabeshli xabarshılarǵa:

– Giladtağı Yabesh turǵınları erteń kún tas tóbege kóterilgende qutqarıluǵının aytıńlar, – dedi.

Xabarshılar barıp, bul xabardı jetkizgende, yabeshliler quwanıp ketti.

¹⁰ Olar Naxashqa:

– Erteń sizlerge táslim bolamız. Sonda bizlerge neni maqul kórseńiz, sonı isleń, – dedi.

¹¹ Erteńine Shaul adamların úsh toparǵa bóldi. Olar erte tańda ammonlardıń ordasına bastırıp kirip, olardı kún qızǵansha qırıp tasladı. Aman qalǵanları tarap ketip, dara-dara bolıp qashtı. ¹² Bunnan keyin, xalıq Samuelge:

– «Shaul ma bizge patsha bolatuǵın?» – degenler kimler edi? Olardı alıp kelińler, óltiremez, – dedi.

¹³ Biraq Shaul olarǵa:

– Búgin hesh kim óltirilmeydi. Sebebi Jaratqan Iye búgin Izrail xalqına qutqarılıw berdi, – dedi.

¹⁴ Al Samuel xalıqqa:

– Gilgalǵa barıp, sol jerde patshalıq-tı qayta tastıyıqlayıq, – dedi.

¹⁵ Solay etip, pútkil xalıq Gilgalǵa barıp, Jaratqan Iyeniń aldında Shauldıń patshalıǵın tastıyıqladı. Sol jerde, Jaratqan Iyeniń aldında tatıwlıq qurbanlıqların berdi. Shaul da, pútkil Izrail xalqı da jaqsılap bázim qurdı.

Samueldiń sońǵı sózi

12 ¹ Bunnan keyin, Samuel Izrail xalqına bılay dedi:

– Men aytqanlarıńızdıń hámmesine qulaq asıp, sizlerge patsha tayınlap berdim. ² Endi sizlerdi basqaratuǵın patshańız bar. Al men qartaydım, shashlarım da aǵardı. Ullarım da sizler menen birge. Jaslıǵımnan baslap, usı kúnge shekem sizlerge biylik

ettim. ³ Mine, men aldınıızda turıppan. Aytıńlar, qaysı birińizdiń ógizińizdi aldım? Kimniń eshegin tartıp aldım? Kimdi aldadım? Kimge zulımlıq qıldım? Kimnen para alıp, onıń ayıpların kórmeslikke aldım? Jaratqan Iyeniń hám Onıń maylaǵan patshasınıń aldında gúwaliq berińler. Sizlerden bir náirse alǵan bolsam, qaytarıp bereyin.

⁴ Xalıq oǵan:

– Bizlerdi aldamağın, bizlerge zulımlıq ta qılmağın, hesh kimniń qolınan hesh nárese almağın, – dedi.

⁵ Samuel olarǵa:

– Mennen birde bir nuqsan tappaǵanıńızǵa Jaratqan Iye de, Ol maylaǵan patsha da gúwa, – dedi.

– Awa, gúwa, – dedi xalıq.

⁶ Samuel sózin bılay dep dawam etti:

– Muwsa menen Xarondı tayınlap, ata-babalarıńızdı Mısır elinen alıp shıqqan Jaratqan Iye boladı. ⁷ Endi usı jerde turıńlar. Jaratqan Iyeniń sizlerdi hám ata-babalarıńızdı qutqarıw ushın islegen barlıq jaqsı islerin Onıń aldında sizlerge dálillep bereyin. ⁸ Yaqıp Mısırǵa ketkennen keyin, ata-babalarıńız Jaratqan Iyege jalbarıńanda, Ol Muwsa menen Xarondı jiberdi. Olar ata-babalarıńızdı Mısır-dan alıp shıǵıp, usı jerge ornalastırdı. ⁹ Biraq ata-babalarıńız ózleriniń Qudayı Jaratqan Iyeni umıttı. Sonlıqtan Jaratqan Iye olardı Xasor patshasınıń sárkárdası Siseranıń, filistlerdiń hám Moab patshasınıń qolına tapsırdı. Olar ata-babalarıńızǵa qarsı urıstı. ¹⁰ Ata-babalarıńız Jaratqan Iyege: «Bizler gúna isledik. Seni taslap, Baal hám Ashtarta butlarına xızmet ettik. Endi bizlerdi dushpanlarıńızdıń qolınan qutqar, Saǵan xızmet etemiz», – dep jalbarındı. ¹¹ Sonda Jaratqan Iye

Erubbaaldı, Bedandı, Iftaxtı hám Samueldi, yaǵnıy meni jiberip, qáwipsiz jasawınız ushın, átirapınızdı qorshaǵan dushpanlarıńızdıń qolınan sizlerdi qutqardı. ¹² Biraq sizler Ammon patshası Naxashtıń ózlerińizge qarsı atlanganın kórgenińizde, patshańızdıń Qudayınız Jaratqan Iye ekenine qaramastan: «Yaq, bizlerdi patsha basqarsın», – dedińler. ¹³ Mine, ózlerińiz tańlap, tilep alǵan patshańız! Awa, Jaratqan Iye sizlerge patsha berdi. ¹⁴ Eger Jaratqan Iyeden qorqıp, Oǵan xızmet qılsańız, Onıń sózlerin tıńlap, buyırıqlarına qarsı shıqpasańız, sizler de, sizlerdi basqaratuǵın patshańız da Qudayınız Jaratqan Iyege ersenińiz, hámmesi jaqsı boladı. ¹⁵ Eger Jaratqan Iyeniń sózine qulaq aspay, Onıń buyırıqlarına qarsı shıqsańız, Jaratqan Iye ata-babalarıńızdı jazalaǵanı sıyaqlı, sizlerdi de jazalaydı. ¹⁶ Endi ornıńızda turıp, Jaratqan Iyeniń kóz aldınızda isleytuǵın ullı isin kórińler. ¹⁷ Házir biyday orımı waqtı emes pe? Men Jaratqan Iyege jalbarınaman hám Ol aspandı gúrkiretip, jawın jawdıradı. Sonda sizler patsha qoyıwdı sorap, Jaratqan Iyeniń názerinde qanday jamanlıq islegenıńizdi jaqsı túsinińizde alıasız.

¹⁸ Samuel Jaratqan Iyege jalbarındı hám Jaratqan Iye sol kúni aspandı gúrkiretip, jawın jawdırdı. Xalıq Jaratqan Iyeden de, Samuelden de qattı qorqtı.

¹⁹ Olar Samuelge:

– Nabıt bolmawımız ushın, bizler, yaǵnıy óz qullarını ushın Qudayın Jaratqan Iyege jalbarın. Óytkeni bizler patsha sorap, óz gúnalarımız ústine gúna jamadıq, – dedi.

²⁰ Sonda Samuel xalıqqa bilay dedi:

– Qorqpańlar, sizler bul úlken jamanlıqtı isledińler. Biraq endi Jaratqan Iyeden júz burmay, Oǵan erińler hám shın júrekteń xızmet etińler. ²¹ Hesh kimdi qutqara almaytuǵın jaramsız butlardıń izine ermeńler. Sebebi olar paydasız. ²² Óziniń ullı atı ushın Jaratqan Iye Óz xalqınan júz burmaydı. Sebebi Ol sizlerdi Óz xalqı qılıwdı maqul taptı. ²³ Maǵan kelsek, sizler ushın Jaratqan Iyege jalbarınıwdan waz keshiw arqalı, Oǵan qarsı gúna islewden awlaq bolǵayman! Men sizlerge tek jaqsı hám tuwrı joldı kórsetemen. ²⁴ Jalǵız Qudaydan qorqıńlar, Oǵan shın júrekteń sadıqlıq penen xızmet etińler. Onıń sizler ushın qanday ullı islerdi islegenin este tutıńlar! ²⁵ Biraq jawızlıq islewdi dawam ete berseńiz, ózlerińiz de, patshańız da qırılıp ketesizler.

Filistler menen urıs

13 ¹ Shaul Izrailda eki jil patshalıq etkennen soń*, ² xalıqtan úsh mın adamdı tańlap alıp, olardıń eki mının Mixmas hám Beyt-Eldiń tawlı úlkelinde óz janına alıp qaldı. Al bir mının Benyamin urıwına tiyisli bolǵan Giba qalasındaǵı Ionatannı janına jiberdi. Xalıqtıń qalǵanın úylerine qaytardı.

³ Ionatan filistlerdiń Gibadaǵı saqshılar toparın qyrattı. Filistler bul tuwralı esitti. Al Shaul: «Evreyler bul xabardı esitsin», – dep pútkil el boylap kárnay sherttirdi. ⁴ Solay etip, izraililardıń hámmesi Shauldıń filistlerdiń saqshılar toparın qırǵanı hám filistlerdiń izraililardı jek kórip qalǵanlıǵı tuwralı esitti. Sonlıqtan xalıq Gilgalǵa, Shauldıń janına jıynaldı.

⁵ Filistler izraililardı menen urısız ushın toplandı. Olar úsh mın* sawash

arbası, olardıń ústindegi altı mın áskeri hám teńiz qumındaý sansız piyada áskerleri menen kelip, Beyt-Awenniń shıǵısındaǵı Mixmasqa orda qurdı. ⁶ Izraillılar ózleriniń qáwip-li jaǵdayda ekenin hám áskerleriniń qısqıǵa alınǵanın kórgende, úńgir-lerge, sheńgelliklerge, jartaslardıń quwıslarına, shuqırlarǵa hám suw saqlaǵıshlarǵa jasırındı. ⁷ Evreylerdiń ayırımları bolsa, Iordannan Gad hám Gilad jerlerine kesip ótti. Biraq Shaul ele Gilgalda edi. Onıń izine ergen pútkil áskerler qorqınıstan qaltırastı. ⁸ Shaul Samuel tárepinen belgilengen múddetke boysınıp, je-ti kún kútti. Biraq Samuel Gilgalǵa kelmey atırǵanlıqtan, xalıq Shauldıń janınan kete basladı. ⁹ Sonda Shaul:

– Jandırılatuǵın qurbanlıq penen tatıwlıq qurbanlıǵı ushın beriletuǵın mallardı maǵan alıp kelińler, – dedi de, jandırılatuǵın qurbanlıqtı usındı.

¹⁰ Shaul jandırılatuǵın qurbanlıqtı berip bolar-bolmasthan, Samuel keldi. Shaul sálem beriw ushın onıń aldına shıqtı. ¹¹ Samuel Shauldan:

– Ne islep qoydıń? – dep soradı.

Shaul oǵan bılay juwap berdi:

– Adamlarım janımnan kete basladı. Sen de belgilengen kúni kelmediń. Bunıń ústine, filistlerdiń Mixmasqa toplanǵanın kórgenimde: ¹² «Endi filistler Gilgalǵa, meniń ústime bastırıp keledi, al men elege shekem Jaratqan Iyeden miyrim soramadım», – dep oy-ladım. Sonlıqtan men jandırılatuǵın qurbanlıqtı beriwdi sheshtim.

¹³ Samuel Shaulǵa:

– Sen aqılsızlarsha is tutup, Qudayıń Jaratqan Iyeniń ózińe bergен buyrıǵın orınlamadıń. Bulay islemegenińde, Ol seniń Izrail ústinen patshalıǵıńdı

mańgilik qılar edi. ¹⁴ Biraq endi seniń patshalıǵıń uzaqqa barmaydı. Jaratqan Iye Óziniń kewline jaqqan birewdi tawıp, onı Óz xalqı ústinen húkimdar etip qoydı. Sebebi sen Jaratqan Iyeniń buyrıǵına boysın-badıń, – dedi.

¹⁵ Sonnan keyin, Samuel Gilgaldan shıǵıp, Benyamin urıwınıń Giba qalasına ketti. Shaul janında qalǵan adamlardı sanap shıqtı. Olar shama menen altı júz adam edi. ¹⁶ Shaul, onıń ulı Ionatan hám olardıń adamları Benyamin urıwına tiyisli bolǵan Giba qalasına ornalastı. Al filistler bolsa, Mixmasqa orda qurǵan edi. ¹⁷ Filistlerdiń ordasınan úsh topar ásker eldi tonaw ushın bólinip shıqtı. Toparlar-dıń biri Shuwal úlkesindegi Ofraǵa, ¹⁸ ekinshisi Beyt-Xorongá, úshinshisi Seboim oypatlıǵı ústinen kóterilip turǵan shólge baratıǵın jol arqalı shegaradaǵı jerlerge qaray jol aldı.

¹⁹ Pútkil Izrail elinde birde bir temirshi usta joq edi. Óytkeni filistler: «Evreyler nayza hám qılısh soǵıp almasın», – degen edi. ²⁰ Sonlıqtan pútkil Izrail xalqı paznaların, ketpenlerin, baltaların hám oraqların egetiw ushın filistlerge barıwǵa májbúr edi. ²¹ Pazna hám ketpenlerdiń egew bahası bir shekeldiń úshten eki bólegi-ne shamalas bolǵan gúmisten, al bel, balta hám ushlı qurallardı egew bahası bir shekeldiń úshten birine teń bolǵan gúmisten ibarat edi. ²² Sol sebepli sawash waqtında Shaul menen Ionatannıń qasındaǵılardıń hesh birinde qılısh ta, nayza da bolmadı. Olar tek Shaul menen Ionatanda ǵana bar edi.

²³ Sol arada filistlerdiń bir toparı Mixmas ótkeline qaray shıqtı.

Ionatannın mártligi

14 ¹ Bir kúni Shauldın ulı Ionatan óz nókerine:

– Júr, argı táreptegi filistlerdın ordasına óteyik, – dedi. Biraq Ionatan bunı ákesine aytpadı. ² Shaul Giba qalası janındaǵı Migronda bir anar aǵashınıń sayasında otırǵan bolıp, onıń janında altı júzge shamalas adamı bar edi. ³ Eford kiygen Axiya da sol jerde edi. Axiya Ixabodtıń aǵası Axitubtıń ulı, Pinexastıń aqlıǵı, Shiloda Jaratqan Iyeniń ruwxaniy bolǵan Eliydiń shawlıǵı edi. Xalıq Ionatannın ketkenin sezbey qaldı. ⁴ Ionatan filistlerdın ordasına ótiwdi rejelestirgen ótkeldiń eki tárepinde de jartaslar bolıp, olardıń birewi Boses, ekinshisi Senne dep atalatuǵın edi. ⁵ Jartaslardın birewi arqada bolıp, Mixmasqa, ekinshisi qublada bolıp, Gibaǵa qarap turǵan edi.

⁶ Ionatan nókerine:

– Júr, sol súnnetsizlerdın ordasına barayıq. Bálkim, Jaratqan Iye bizlerge járdem berer. Sebebi kópshilik penen de, azshılıq penen de Jaratqan Iyeniń jeńiske erisiwine hesh nárese tosqnılıq jasay almaydı, – dedi.

⁷ Nóker oǵan:

– Ne oylasańız, sonı isleń. Baslań, qayaqqa bariwdı maqul kórseńiz de, men siz benen birgemen, – dep juwap berdi.

⁸ Sonda Ionatan bilay dedi:

– Bizler sol adamlar betke óteyik, olar bizlerdi kórsin. ⁹ Eger olar bizlerge: «Janıńızǵa barganımızsha, toqtapturıń», – dese, turǵan jerimizde qalıp, olarǵa qaray kóterilmeymiz. ¹⁰ Eger olar: «Janımızǵa kelińler», – dese, bizler kóterilemiz. Sebebi bul – bizler ushın Jaratqan Iyeniń filistlerdi

bizlerge táslim etetuǵının bildiretuǵın belgi boladı.

¹¹ Solay etip, olar ekewi de filistlerdın áskerlerine kórinde. Sonda filistler:

– Qarańlar, evreyler jasırınǵan shuqırlarınan shıǵa basladı, – dedi.

¹² Sońınan olar Ionatanga hám onıń nókerine:

– Berman kelińler, sizlerge bir nárese aytajaqız, – dep baqırdı.

Sonda Ionatan óz nókerine:

– Meniń izimnen er, Jaratqan Iye olardı izraillıarǵa táslim etti, – dedi.

¹³ Ionatan ayaq-qolları menen tırmasıp, órmeley basladı. Nókeri de oǵan erdi. Ionatan filistlerdi urıp qulata berdi, nókeri de olardı óltire berdi.

¹⁴ Ionatan hám onıń nókeri bul birinshi hújim waqtında, eki ógiz bir kúnde súretuǵın atız maydanınıń yarımında

jerde jigirmaǵa jaqın adamdı óltirdi.

¹⁵ Qır daladaǵı ordada hám pútkil filist xalqı arasında qorqınış húkim súrdi. Áskerler menen tonawshı toparlar

da qattı qaltırastı. Jer de silkindi. Bul Quday jibergen qorqınış edi.

Filistler ústinen jeńis

¹⁶ Benyamin jeriniń Giba qalasında Shauldın gúzetshileri sansız filist áskerleriniń tarap, ján-jaqqa qashıp

baratırǵanın kórdi. ¹⁷ Sonda Shaul janındaǵılarga:

– Áskerlerdi barlap shıǵıp, kimniń joq ekenin bilińler, – dedi. Olar barlap shıqqanda, Ionatan menen onıń nókeriniń joq ekenligi málim boldı.

¹⁸ Shaul Axiyaǵa:

– Qudaydın sandıǵın alıp kel, – dedi. Sol waqıtta Qudaydın sandıǵı Izrail xalqında edi.

¹⁹ Shaul ruwxaniy menen sóylesip atırǵan waqıtta, filistlerdın

ordasındaki ala-pasırılı jáne de háwij alğan edi. Shaul ruwxaniyge:

– Sandıqtı ákelmey-aq qoy, kerek emes, – dedi. ²⁰ Soñınan Shaul hám onıń janındaǵı áskerlerdiń hámmesi toplanıp, sawash maydanına ketti. Ol jerde ullı ala-pasırılı júz berip, filistler bir-birine qılısh sermep atırǵan edi. ²¹ Burın filistler tárepine ótip, olardıń ordasında bolǵan evreyler de saptan shıǵıp, Shaul menen Ionatannıń janındaǵı Izrail áskerlerine qosıldı. ²² Efrayımnıń tawlı úlkesinde jasırınıp júrgen izraillılar da filistlerdiń qashıp atırǵanın esitkende, sawash maydanına shıǵıp, filistlerdi quwa basladı. ²³ Solay etip, Jaratqan Iye sol kúni izraillılardı jeńiske eristirdi. Sawash Beyt-Awenniń arǵı tárepine shekem jayıldı.

²⁴ Sol kúni izraillılar qattı sharshaǵan edi. Sebebi Shaul: «Keshke shekem, men dushpanlarımnan ósh almaǵanımsa, duz tatqan hár bir adamǵa nálet jawsın», – degen shárt qoyıp, xalıqqa ant ishtirgen edi. Sonlıqtan hesh kim hesh nárese jemegen edi. ²⁵ Áskerler toǵayǵa ketti. Ol jerde aǵıp atırǵan pal bar edi. ²⁶ Olar toǵayǵa kirgende, aǵıp atırǵan palǵa kózleri tússe de, ishken antınan qorqqanlıqtan, hesh biri palǵa qol tiygizbedi. ²⁷ Biraq Ionatan ákesiniń áskerlerge ant ishtirgenin esitpegen edi. Ol qolındaǵı tayaǵın sozıp, ushın uyadaǵı palǵa batırıp aldı. Ol paldı tatıp kóriwden-aq, kózleri shayday ashıldı. ²⁸ Sonda sol jerdegilerdiń biri oǵan: – Ákeń áskerlerge: «Eger búgin kim de kim duz tatsa, oǵan nálet jawsın», – dep ant ishtirgen edi. Sonlıqtan da áskerler haldan tayǵan, – dedi.

²⁹ Ionatan oǵan:

– Ákem eldi awır awhalǵa salıp qoyǵan eken. Qarańlar, mına paldan az-maz tatıp kórip edim, kózlerim shayday ashıldı. ³⁰ Búgin xalıq dushpanlarınan oljaǵa alǵan azıq-awqattan jegende, júdá jaqsı bolar edi. Sonda filistler bunnan da úlkenirek qırǵınǵa ushıraǵan bolar ma edi? – dedi.

³¹ Sol kúni izraillılar filistlerdi Mixmastan Ayyalonga shekem jeńiliske ushıratdı. Xalıq qattı haldan taydı. ³² Sonlıqtan olar oljalaǵan mallarına taslanıp, qoylardı, ógizlerdi hám baspaqlardı sol jerde-aq soyıp, qanın aǵızbastan jedi. ³³ Sonda Shaulǵa: «Qara, xalıq góshti qanı menen jep, Jaratqan Iyege qarsı gúna islep atır», – dep xabarladı. Shaul adamlarǵa:

– Opasızlıq qıldıńlar. Házir-aq maǵan úlken bir tastı domalatıp alıp kelińler, – dedi. ³⁴ Soñınan ol jáne:

– Adamlar arasına barıp aytıńlar: ózleriniń ógizlerin hám qoyların maǵan alıp kelip, usı jerde soyıp jesin. Góshti qanı menen jep, gúna islemesin, – dedi.

Sol kúni tünde hár bir adam óziniń ógizin alıp kelip, sol jerde soydı. ³⁵ Shaul Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq ornın qurdı. Bul Shauldıń Jaratqan Iyege arnap qurǵan birinshi qurbanlıq ornı edi.

³⁶ Shaul adamlarına:

– Kelińler, búgin tünde filistlerdiń izinen quwıp, tań atqansha malların tartıp alayıq. Olardıń birde birewin tiri qaldırmayıq, – dedi.

Olar Shaulǵa:

– Neni maqul kórseńiz, sonı isleń, – dedi.

Biraq ruwxaniy:

– Kelińler, Jaratqan Iyeden sorayıq, – dedi. ³⁷ Shaul Qudaydan:

– Filistlerge hújim qıla bereyin be? Olardı izraillılardıǵa táslim qılasań

ba? – dep soradı. Biraq Quday sol kúni juwap bermedi. ³⁸ Sonda Shaul bilay dedi:

– Háy, pútkil xalıq basshıları! Ber-man kelińler, búgin qanday gúna islengenin anıqlayıq. ³⁹ Izraildı qutqarǵan tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: eger bul gúnaǵa jol ashqan ulım Ionatan bolsa da, ol sózsiz óltiriledi.

Biraq hesh kim úndemedi. ⁴⁰ Shaul pútkil izraillılardıǵa:

– Sizler bir tárepte turıńlar, men ulım Ionatan menen ekinshi tárepte tura-man, – dedi.

Adamlar oǵan:

– Neni maqul kórseńiz, sonı isleń, – dep juwap berdi.

⁴¹ Shaul Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyege:

– Maǵan durıs juwaptı ber, – dedi. Shek Ionatan menen Shaulǵa tústi, al xalıq aqlandı. ⁴² Sonda Shaul:

– Endi ulım Ionatan ekewimizdiń aramızǵa shek taslań, – dedi. Bul ret shek Ionatandı tústi. ⁴³ Sonda Shaul Ionatannan:

– Maǵan aytshı, sen ne islediń? – dep soradı.

Ionatan ákesine:

– Men qolımdaǵı tayaqtıń ushı menen azǵantay pal alıp jegen edim. Mine, endi men óliwim kerek, – dedi.

⁴⁴ Shaul oǵan:

– Ionatan, sen sózsiz óleseń. Eger men seni óltirpesem, Quday meni jalalǵan ústine jazalasın, – dedi.

⁴⁵ Biraq xalıq Shaulǵa:

– Izraildı úlken jeńiske eristirgen Ionatandı óltirmekshimiseń? Has-la! Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemiz: onıń shashınıń bir talna da zıyan

tiymeydi. Sebebi ol búgin ne islegen bolsa da, Qudaydıń járdemi menen isledi, – dedi.

Solay etip, xalıq Ionatandı ólimnen qutqarıp qaldı.

⁴⁶ Bunnan soń, Shaul filistlerdi qu-wıwdan waz keshti. Filistler de óz jerlerine qaytıp ketti.

⁴⁷ Shaul Izrailǵa patsha bolǵannan soń, átiraptaǵı dushpanlarına: moab, ammon, edom xalıqlarına, Soba patshalarına hám filistlerge qarsı urıstı. Ol hámme jerde jeńiske eristi. ⁴⁸ Ol mártlershe urısıp, amaleklerdi jeńdi hám izraillılardı tonawshılardıń qolınan qutqardı.

Shauldıń xojalıǵı

⁴⁹ Shauldıń ullarınıń atı Ionatan, Ishwiy^a hám Malkiy-Shua edi. Onıń eki qızı bolıp, úlkeniniń atı Merab, kishkenesiniń atı Mixal edi. ⁵⁰ Al hayalınıń atı Axinoam bolıp, ol Aximaastıń qızı edi. Shauldıń ákesiniń tuwısqanı Nerdiń ulı Abner Shauldıń sárkárdası edi. ⁵¹ Abnerdiń ákesi Ner hám Shauldıń ákesi Kish tuwısqan bolıp, olar Abieldiń ulları edi. ⁵² Shauldıń pútkil ómiri dawamında filistler menen qatal urıslar bolıp turdı. Shaul qay jerde batır hám jawınger adamdı kórse, onı óz xızmetine aldı.

Jaratqan Iyenıń Shauldan júz burısı

15 ¹ Bir kúni Samuel Shaulǵa bılay dedi:

– Jaratqan Iye seni maylap, Óz xalqı Izrail ústinen patsha etip qoyıw ushın meni jibergen edi. Endi Jaratqan Iyenıń sózlerin tıńla. ² Álemniń

^a **14:49** *Ishwiy* – basqa jerlerde «Eshbaal» yamasa «Ish-Boshet» dep te aytıladı.

Jaratqan Iyesi bılay deydi: «Izraillı-larǵa islegen jamanlıǵı ushın amaleklerdi jazalamaqshıman. Óytkeni olar Mısırdan shıqqan Izrail xalqına qarsı shıqqan edi. ³Endi barıp, amaleklerge hújim qıl hám olarǵa tiyisli barlıq nárseni tolıq joq qıl. Olardı aya-ma. Erkegin de, hayalın da, balaların da, nárestelerin de, ógizin de, qoyın da, túyesin de, eshegin de, hámme-sin óltir».

⁴Shaul áskerlerin toplaı, olardı Te-laim qalasında sanaqtan ótkizdi. Ol jerde eki júz mıń piyada ásker bolıp, Yahuda urıwınan da on mıń ásker bar edi. ⁵Shaul amaleklerdiń qalasına barıp, oypatlıqta buqqı jasadı. ⁶Sońınan ol ken xalqına: «Sizlerdi de amalekler menen birge qırıp taslamawım ushın, bólinip, olardıń arasınan shıǵıp ketińler. Sebebi sizler Mısırdan shıqqan Izrail xalqına jaqsılıq islegen edińler», – dep xabar jiberdi. Sonda kenler amaleklerden ayırılıp shıqtı.

⁷Shaul Xawiladan Mısırdıń shıǵı-sındaǵı Shurǵa shekemgi amaleklerdi qıyrattı. ⁸Ol amalek patshası Agagtı tiriley qolǵa aldı, al onıń pútkil xalqın qılıshtan ótkerip, qırıp tasladı. ⁹Biraq Shaul hám onıń adamları Agagtı, onıń eń jaqsı qoyların, sıyırların, eń semiz tanaların hám qozıların, ulıwma jaqsı nárselerdi ayap, olardı tolıq qırıp taslawdı qálemedi. Al áhmiyetsiz hám hálsizlerin qırıp tasladı.

¹⁰Sonda Jaratqan Iyeden Samuelge mınaday sóz tústi:

¹¹– Men Shauldı patsha etip tayın-laǵanıma ókinemen. Ol Mennen júz burıp, buyırıqlarımdı orınlamadı.

Samuel ashıwlandı hám túni menen Jaratqan Iyege jalbarındı. ¹²Erteńi-ne Samuel azanda erte turıp, Shaul

menen ushırasıwǵa bardı. Biraq ol Shauldıń Karmel qalasına ketkenin, sol jerde ózine bir eskertkish ornatqannan soń, tómen túsip Gilgalǵa qaytqanın bildi. ¹³Samuel Shaulǵa kelgende, Shaul oǵan:

– Seni Jaratqan Iye jarılqasın. Men Jaratqan Iyeniń buyırǵın orınladım, – dedi.

¹⁴Biraq Samuel onnan:

– Onda nege qulaǵıma qoydıń mańı-raǵanı hám sıyırdıń móńiregeni esitilip tur? – dep soradı.

¹⁵Shaul oǵan:

– Adamlarım olardı amaleklerden alıp keldi. Qudayıń Jaratqan Iyege arnap qurbanlıqqa shalıw ushın, qoy hám sıyırlardıń eń jaqsıların ayap alıp qaldı, qalǵanların tolıq joq qıldıq, – dep juwap berdi.

¹⁶Sonda Samuel Shaulǵa:

– Toqtay tur, búgin túnde Jaratqan Iyeniń maǵan nelerdi aytqanın saǵan bildireyin, – dedi.

– Ayt, – dedi Shaul.

¹⁷Samuel sózin dawam etip bılay dedi:

– Ózińdi pás sanap júrgenińde, Izrail urıwlarınıń basshısına aylanbadıń ba? Jaratqan Iye seni maylap, Izrailǵa patsha etip qoymadı ma? ¹⁸Ol seni: «Barıp, sol gúnakar amaleklerdi pútkilley qırıp tasla. Hámme-sin joq qılmaǵansha, olar menen urıs», – degen tapsırma menen jibergen edi. ¹⁹Olay bolsa, nege Jaratqan Iyeniń sózine qulaq aspadıń? Nege olǵa taslanıp, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan isti isledıń?

²⁰Shaul Samuelge bılay dep juwap berdi:

– Biraq men Jaratqan Iyeniń sózine qulaq astım. Men Onıń jibergen jeri-ne bardım. Amalek xalqın tolıq qırıp

taslap, olardıń patshası Agagtı usı jerge alıp keldim. ²¹ Adamlarım bolsa, Gilgaldı Qudayın Jaratqan Iyege arnap qurbanlıqqa shalıw ushın qırıp taslanıwı kerek bolǵan oljadan eń jaqsı qoy hám mallardı aldı.

²² Sonda Samuel Shaulǵa bılay dep juwap berdi:

– Jandırılatuǵın hám basqa qurbanlıqlar bergennen góre, Ózine qulaq asqanlarǵa Jaratqan Iye kóbirek qumanbay ma? Qulaq asıw qurbanlıqtan, boysınw qoshqardıń mayınan artıǵıraq. ²³ Sebebi boysınbawshılıq palkerlik sıyaqlı gúna, al menmenlik butparazlıq penen barabar. Sen Jaratqan Iyeniń buyrıǵın orınlawdan bas tartqanıń ushın, Jaratqan Iye de seni patsha etiwden bas tarttı.

²⁴ Shaul Samuelge:

– Men gúna isledim! Awa, Jaratqan Iyeniń buyrıǵına da, seniń sózlerińde de boysınbay, adamlarımnan qorqqanıw ushın, olarǵa qulaq saldım. ²⁵ Biraq endi ótinemen, meniń gúnamdı keshir. Jaratqan Iyege sıyınıwım ushın meniń menen birge qayt, – dedi.

²⁶ Al Samuel Shaulǵa:

– Men seniń menen birge qaytpayman. Óytkeni sen Jaratqan Iyeniń buyrıǵın orınlawdan bas tarttıń, Jaratqan Iye de seni Izrailǵa patsha etiwden bas tarttı, – dedi.

²⁷ Samuel ketpekshi bolıp burılǵanda, Shaul onıń shapanınıń eteginen uslap qaldı. Shapan jrtıldı. ²⁸ Sonda Samuel:

– Búgin Jaratqan Iye Izraildıń patshalıǵın seniń qolıńnan aldı hám senen jaqsıraǵına berdi. ²⁹ Izraildıń ullı Qudayı jalǵan sóylemeydi, pikirin de ózgeretpeydi. Pikirin ózgertetuǵında Ol adam emes, – dedi.

³⁰ Shaul Samuelge:

– Men gúna isledim. Biraq xalqımın aqsqaqalları hám basqa izraillılardıń aldında maǵan húrmet kórset. Qudayın Jaratqan Iyege sıyınıwım ushın, meniń menen birge qayt, – dedi.

³¹ Solay etip, Samuel Shaul menen birge qayttı hám Shaul Jaratqan Iyege sıyındı.

³² Sońınan Samuel:

– Amaleklerdiń patshası Agagtı meniń aldına alıp kelińler, – dep buyırdı. Agagtı baylawlı halda Samueldiń aldına alıp keldi. Al Agag ishinen: «Ólim qáwpiniń shetlep ótkeni anıq», – dep oyladı. ³³ Biraq Samuel oǵan:

– Qılıshıń analardı balalarınan qalay ayırǵan bolsa, seniń anań da hayallar arasında balasınan ayırılısın, – dedi de, Agagtı Gilgaldı, Jaratqan Iyeniń aldında qılısh penen shawıp tasladı.

³⁴ Keyin Samuel Ramaǵa, al Shaul Gibadaǵı óz úyine qayttı. ³⁵ Sol kúnnen baslap ómiriniń aqırına shekem Samuel Shauldı qaytıp kórmedi. Biraq onıń ushın qayǵırıp júrdi. Al Jaratqan Iye bolsa, Shauldı Izrailǵa patsha etip tayınlaǵanına pushayman edi.

Dawıttıń patshalıqqa maylanıwı

16 ¹ Jaratqan Iye Samuelge: – Shauldıń Izrailǵa patsha bolıwınan Meni bas tarttı dep, qashanǵa shekem ol ushın qayǵırıp júreseń? May quyatıǵın shaqındı záytún mayına toltrıp jolǵa shıq. Seni beytlehemli Ishaydıń úyine jiberemen. Sebebi Men onıń ullarınıń birin patsha etiw ushın tańlap aldım, – dedi.

² Samuel:

– Qalay baraman? Shaul bunı esitse, meni óltiredi-ǵo, – dedi.

Sonda Jaratqan Iye bılay dedi:

– Óziń menen birge bir qashardı al da: «Jaratqan Iyege qurbanlıq beriw ushın keldim», – dep ayt. ³ Ishaydı qurbanlıq asına mirát et. Sonda Men sağan ne islewiń kerekligin bildiremen. Sağan kórsetken adamımdı maylap, Meniń ushın patsha etip qoyasań.

⁴ Samuel Jaratqan Iyeniń aytqanın orınlap, Beytlehem qalasına bardı. Qala aqsqaqalları onı qorqınısh penen kútip alıp:

– Tınıshlıq pa? – dep soradı. ⁵ Samuel olarğa:

– Awa, tınıshlıq. Jaratqan Iyege qurbanlıq beriw ushın keldim. Ózlerińizdi páklep, meniń menen birge qurbanlıq asına júrińler, – dedi.

Sońınan ol Ishaydı hám onıń ulların páklew rásiminen ótkerip, qurbanlıq asına mirát etti. ⁶ Ishay hám onıń ulları kelgende, Samuel Eliabtı kórip: «Haqıyqattan da, Jaratqan Iyeniń aldında turǵan mına adam – Onıń maylaǵanı», – dep oyladı.

⁷ Biraq Jaratqan Iye Samuelge: «Onıń shırayına, boyınıń uzınlığına qarama. Sebebi Men onı maqul kórmedim. Men adamlar sıyaqlı qaramayman. Adam sırtqı kórinisine qaraydı, al Men júrekke qarayman», – dedi. ⁸ Ishay ulı Abinadabtı shaqırıp, Samueldiń aldınan ótkerdi. Biraq Samuel: «Jaratqan Iye bunı da tańlamadı», – dedi. ⁹ Keyin Ishay úshinshi ulın, Shammanı alıp keldi. Biraq Samuel: «Jaratqan Iye bunı da tańlamadı», – dedi. ¹⁰ Solay etip, Ishay óziniń jeti ulın da Samueldiń aldınan ótkerdi. Biraq Samuel: «Jaratqan Iye bulardıń hesh birin de tańlap almadı», – dedi.

¹¹ Sońınan Samuel Ishaydan:

– Bular ullarıńnıń hámmesi me? – dep soradı.

Ishay oǵan:

– Eń kishkenesi bar. Ol qoy baǵıp júr, – dep juwap berdi.

Samuel Ishayǵa:

– Birewdi jiberip, onı shaqırt. Ol kelmegenshe, awqatqa otırmaymız, – dedi.

¹² Ishay birewdi jiberip, ulın aldirttı. Ol qızıl júzli, sımbatlı bolıp, kózleri janıp turǵan edi. Jaratqan Iye Samuelge: «Ornıńnan turıp, onı mayla. Tańlaǵan adamım usı boladı», – dedi. ¹³ Samuel záytún mayı quyılǵan shaqtı alıp, aǵalardıń kóz aldında jigittiń basına may quydı. Usı kúnnen baslap, Jaratqan Iyeniń Ruwxı Dawıttı biylep aldı. Sońınan Samuel Ramaǵa qayıtıp ketti.

Dawıttıń Shaulǵa xızmet etiwı

¹⁴ Sol arada Jaratqan Iyeniń Ruwxı Shauldı tárk etti. Jaratqan Iye jibergen jaman bir ruwx onı qıynaytuǵın edi. ¹⁵ Xızmetshileri Shaulǵa:

– Qarań, Quday jibergen jaman ruwx sizdi qıynap atır. ¹⁶ Taqsır, xızmetshilerińiz bolǵan bizlerge buyırıq beriń. Bizler liranı jaqsı shertetuǵın birewdi tawıp keleyik. Sonda Quday jibergen jaman ruwx sizge kelgende, ol adam lira shertedi hám siz jeńil tartasız, – dedi.

¹⁷ Shaul xızmetshilerine:

– Yaqshı, liranı jaqsı shertetuǵın birewdi tawıp, maǵan alıp kelińler, – dep buyırdı.

¹⁸ Sonda xızmetshilerden biri:

– Beytlehemli Ishaydıń ullarınıń birin kórgen edim. Ol liranı jaqsı shertedi eken. Bunıń üstine, ol batır jigit hám jawınger adam eken. Onıń sózleri mánili, qáddi-qáwmeti de kelisken. Jaratqan Iye de onı menen birge, – dedi.

¹⁹ Shaul Ishayğa: «Qoy bağıp júrgen ulıń Dawıttı mağan jiber», – dep xabarshılar jónetti. ²⁰ Ishay bir esheke nan, bir mes sharap hám bir ılaqtı artıp, Dawıt penen qosqa Shaulğa jiberdi. ²¹ Dawıt Shaulğa barıp, onıń xızmetine kirdi. Shaul Dawıttı júdá jaqsı kórdi hám onı ózine nóker etip aldı. ²² Shaul Ishayğa: «Dawıttıń xızmetimde qalıwına ruxsat ber. Oğan kewlim toldı», – degen xabar jiberdi.

²³ Sol kúnnen baslap, Quday jibergen jaman ruwx Shaulğa kelgende, Dawıt lira shertetuğın edi. Sonda Shaul ózine kelip jaqsı bolatuğın, jaman ruwx ta onı tárk etetuğın edi.

Dawıttıń Goliyattı óltiriwi

17 ¹ Filistler urısıw ushın áskerlerin toplaı, Yahudanıń Soxo qalasına jıynaldı. Olar Soxo menen Azeqa qalası aralıǵındaǵı Efes-Dammim degen jerge orda qurdı. ² Shaul menen izraillılar da toplandı. Olar Ela oypatlıǵına orda qurıp, filistlerge qarsı sawashqa tayarlandı. ³ Filistler bir tóbeshikti, al izraillılar ekinshi tóbeshikti iyeledi. Olardıń ortasında oypatlıq bar edi.

⁴ Filistler sapınan gatlı Goliyat degen kúshli bir jawinger ortaǵa shıqtı. Onıń boyı altı shıǵanaq hám bir qarıs edi. ⁵ Ol basına qoladan islengen duwlıǵa, ústine qoladan islengen sawıt kiyip alǵan bolıp, sawıtınıń awırlıǵı shama menen bes mın shekel edi. ⁶ Onıń ayaqları qola dizeqap penen qaplanıp, jawırınına qola semser asqan edi. ⁷ Semseriniń sabı toqıw úskenesiniń qadasında, al semseriniń ushındaǵı temirdiń awırlıǵı altı júz shekel edi. Goliyattıń úlken qalqanın nókeri onıń aldında kóterip júretuğın edi.

⁸ Goliyat turıp, sapta turgán izraillılardıń bılay dep baqırdı:

– Sizler nege sawash maydanına shıqtıńız? Men filistpen, al sizler Shauldıń qulları emessizler me? Mağan qarsı shıǵıw ushın arañızdan birin tańlań. ⁹ Eger ol meniń menen urısıp, meni óltire alsa, onda bizler sizlerdiń qullarınız bolamız. Eger men ústin kelip, onı óltire alsam, onda sizler bizlerge qul bolıp, bizlerge xızmet qılasızlar.

¹⁰ Sońnan filist sózin dawam etip:

– Búgin men Izrail áskerleriniń shermendesin shıǵaraman. Meniń menen alısatuğın bir adamdı aldım shıǵarın, – dedi.

¹¹ Filisttiń bul sózlerin esitip, Shaul da, izraillılar da qattı qorqıp, qáweterge tústi.

¹² Dawıt Yahudanıń Beytlehem qalasınan bolǵan efratlı Ishay degen adamnıń ulı edi. Ishaydıń segiz ulı bar edi. Shauldıń patshalıǵı dáwirinde Ishay qartayıp qalǵan bolıp, adamlar arasında eń jası úlkeni edi. ¹³ Ishaydıń úlken úsh ulı Shaul menen birge sawashqa ketken edi. Sawashqa ketken ularınıń eń úlkeniniń atı Eliab, ekinshisiniń atı Abinadab, úshinshisiniń atı Shamma edi. ¹⁴ Dawıt eń genje ulı edi. Úlken úsh ulı Shauldıń janında edi. ¹⁵ Al Dawıt bolsa, ákesiniń súriwin baǵıw ushın, Shauldıń janınan Beytlehemge qayıp kelgen edi.

¹⁶ Filist Goliyat qırıq kún dawamında azanlı-kesh ortaǵa shıǵıp, urısıwǵa shaqırdı.

¹⁷ Bir kúni Ishay ulı Dawıtqa bılay dedi:

– Mına bir efa quwırmash penen on shórek nandı al da, olardı tezirek ordaǵa, aǵalarıńa aparıp ber. ¹⁸ Al mına on bólek irimtikti bolsa, olardıń

mınbasına ber. Ağalarıńnıń hal-jag-dayın bil hám olardıń jaqsı ekenin bil-diretuǵın qanday da bir belgi alıp kel.
¹⁹ Ağalarıń, Shaul hám basqa barlıq izraillılar menen birge Ela oypatlıǵın-da filistlerge qarsı urısıp atır.

²⁰ Erteńine Dawıt azanda erte turdı. Súriwdi bir shopanǵa qaldırıp, Ishaydıń buyırǵı boyınsha azıq-awqatlardı aldı da, jolǵa shıqtı. Ol ordaǵa jetip barǵanda, áskerler sap tartıp, súren salıwı menen sawashqa shıǵıp atırǵan edi.

²¹ Izraillılar menen filistler bir-birine qarama-qarsı bolıp sapqa dizilgen edi.

²² Dawıt aparǵan zatların júklerdi qarawıllaytuǵın adamǵa qaldırıp, sapqa qaray juwırıp ketti. Ol tuwısqanlarınıń janına barıp, olar menen sálemlesti.

²³ Dawıt tuwısqanları menen sóylesip turǵanda, gatlı filist jawingeri Goliyat óz sapınan ortaǵa shıǵıp, burınǵı sózlerin tákirarlap baqıra basladı. Dawıt bunı esitti. ²⁴ Izraillılar Goliyattı kórgegende qattı qorqıp, onnan qasha basladı. ²⁵ Izraillılar bir-birine: «Izraıldı masqaralaw ushın ortaǵa shıǵıp turǵan mına adamdı kórip tursızlar ma? Onı óltirgen adamǵa patshamız úlken baylıq sıylap, qızın da bermekshi. Hátte, onıń ákesiniń xojalıǵın da Izrailda salıq tólewden azat qılmaqshı», – dedi.

²⁶ Dawıt janındaǵılarǵa:

– Bul filistti óltirip, Izraıldı sher-mendelikten qutqarǵan adamǵa ne beriledi? Tiri Qudaydıń áskerlerin masqaralaytuǵında, bul súnnetsiz filist kim bolıptı? – dedi. ²⁷ Adamlar burınǵı sózlerdi qaytalap, Goliyattı óltirgen adamǵa neler beriletuǵının aytıp berdi.

²⁸ Dawıttıń áskerler menen sóyleskenin esitkende, úlken ájaǵası Eliabtıń ashıwı keldi. Ol Dawıtqa:

– Bul jerge nege keldiń? Shóldegi azǵantay qoyımızdı kimge taslap kettiń? Seniń qanshelli menmen hám qanshelli jaman niyetli ekenińdi bilemen. Sen tek urıstı tamashalaw ushın kelgen-seń, – dedi.

²⁹ Dawıt oǵan:

– Men ne qıldım? Sorawǵa da bolmay ma? – dedi.

³⁰ Ol ájaǵasınıń qasınan ketip, basqa adamlardan da sol nárselerdi soradı. Olar da burınǵıday juwaptı berdi.

³¹ Dawıttıń sózlerin esitkenler onı Shaulǵa jetkizdi. Shaul Dawıttı shaqırttı. ³² Dawıt Shaulǵa:

– Mına filist sebepli hesh kimniń ruwxı túspeyin. Qulıńız bolǵan men barıp, onıń menen alısamın, – dedi.

³³ Shaul oǵan:

– Sen bul filistke qarsı shıǵıp, onıń menen alısa almaysañ. Sebebi sen ele jassañ, al ol bolsa, jaslıǵınan jawinger adam, – dedi.

³⁴ Biraq Dawıt Shaulǵa bılay dedi:

– Qulıńız bolǵan men ákemniń súriwin baǵaman. Arıslan yamasa ayıw kelip, súriwden bir qozını alıp qashsa, ³⁵ izinen quwıp, oǵan hújim qılaman hám qozını awzınan alıp qalaman. Eger arıslan yamasa ayıw maǵan taslansa, onıń jalınan uslap alıp, urıp óltiremen. ³⁶ Qulıńız bolǵan men arıslandı da, ayıwdı da óltirgenmen. Mına súnnetsiz filisttiń basına da sol kún tuwadı. Sebebi ol tiri Qudaydıń áskerlerin masqaraladı. ³⁷ Meni arıslannıń hám ayıwdıń pánjesinen qutqarǵan Jaratqan Iye bul filisttiń qolınan da qutqaradı.

Sonda Shaul Dawıtqa:

– Meyli bar, Jaratqan Iye saǵan yar bolsın! – dedi.

³⁸ Shaul óziniń sawash kiyimlerin Dawıtqa berdi. Basına qola duwlıǵa,

üstine sawıt kiygizdi. ³⁹ Dawıt patshanın sawash kiyimleriniń üstinen qılıshın da asınıp júrmekshi boldı. Biraq ol bularǵa úyrenbegenlikten, Shaulǵa:

– Men bul kiyimler menen júre almayman, sebebi úyrenbegenmen, – dedi de, olardı sheship tasladı.

⁴⁰ Dawıt tayaǵın qolına alıp, saydan bes sypaq tas terip aldı. Olardı shopan dorbasına salǵannan soń, saqqanın aldı da, filist Goliyatqa qaray júrdi.

⁴¹ Filist te, onıń aldında qalqanın kóterip júrgen nókeri de Dawıtqa qaray júrdi. ⁴² Goliyat Dawıtqa bastan-ayaq qarap shıǵıp, onı mensinbedi. Sebebi Dawıt qızıl júzli, simbatlı jas jigiti edi.

⁴³ – Maǵan tayaq penen shıǵatuǵında, men ne saǵan iyt pe edim? – dep, Goliyat óz qudaylarınıń atı menen Dawıttı náletledi. ⁴⁴ Sońınan:

– Berman kel, deneńdi aspandaǵı quslar menen qır daladaǵı haywanlarǵa jem qılayın, – dedi.

⁴⁵ Dawıt oǵan bılay dedi:

– Sen maǵan qılısh, nayza hám semser menen qarsı shıǵıp tursań. Al men sen masqaralaǵan Izrail áskerleriniń Qudayı, Álemniń Jaratqan Iyesiniń atı menen saǵan qarsı shıǵıp turman. ⁴⁶ Búgin Jaratqan Iye seni maǵan táslim etedi. Seni óltirip, basıńdı deneńnen juda qılaman. Búgin filist áskerleriniń óliklerin kóktegi quslar menen jerdegi haywanlarǵa jemtik qılaman. Sonda pútkil jer júzi Izrailda Quday bar ekenin bilip aladı. ⁴⁷ Bul jerdegilerdiń hámmesi Jaratqan Iyeniń qılısh hám nayza menen qutqarmaytuǵının bilip aladı. Sebebi bul urısta Jaratqan Iyeniń Ózi urısadı. Ol sizlerdi bizlerge táslim etedi.

⁴⁸ Goliyat taslanbaqshı bolıp, Dawıtqa qaray júrdi. Dawıt ta onıń menen

alısıw ushın, filistler sapına qaray tez juwırıp ketti. ⁴⁹ Dawıt qolın dorbasına tıǵıp, bir tastı aldı da, saqqanına salıp, atıp jiberdi. Tas filisttiń qaqa mańlayın tesip kirdi. Filist et betinen jerge jıǵıldı. ⁵⁰ Solay etip, Dawıt filist Goliyattı saqqan hám tas penen jeńdi. Qolında qılıshı bolmasa da, onı óltirip, jerge qulattı. ⁵¹ Sońınan Dawıt juwırıp barıp, filisttiń üstine minip turdı. Onıń semserin qımnan suwırıp aldı da, onı óltirip, basın kesip aldı. Ózleriniń batırı bolǵan Goliyattıń ólgenin kórgen filistler qasha basladı. ⁵² Izrail hám Yahuda áskerleri tura kóterilip, filistlerdi Gattıń kirer awzına hám Ekron dárwazalarına shekem quwıp bardı. Shaarayımnan Gat hám Ekron qalalarına baratuǵın jolda filistlerdiń ólikleri jayrap jattı. ⁵³ Filistlerdi quwıp bolıp qaytıp kelgen izraillılar filistlerdiń ordasın talan-taraj etti. ⁵⁴ Dawıt filist Goliyattıń basın alıp, Erusalimge ákeldi, al onıń qural-jaraqların óz shatırına qoydı.

⁵⁵ Shaul Dawıttıń Goliyat penen alıswǵa shıqqanın kórgende, sárkárda Abnerden: «Abner, mına jas jigiti kimniń balası?» – dep sorǵan edi. Al Abner patshaǵa: «Aldıńızda ant ishıp aytaman: patsham, men bilmeymen», – dep juwap bergeni edi. ⁵⁶ Sonda patsha oǵan: «Bul jigittiń kimniń ulı ekenin bil», – dep buyırǵan edi.

⁵⁷ Dawıt Goliyattı óltirip, ordaǵa qaytıp keliwden-aq, Abner onı ertip, Shaulǵa apardı. Goliyattıń kesilgen basın Dawıt ele qolına uslap júrgeni edi. ⁵⁸ Shaul Dawıttan:

– Kimniń ulısań? – dep soradı.

Dawıt oǵan:

– Beytlehemli qulıńız Ishaydıń ulıman, – dep juwap berdi.

Dawit hám Ionatan

18 ¹ Shaul menen Dawitтіn sóy-lesiwi aqırına jetkende, Shauldın ulı Ionatan Dawitті unatıp, onı janınday jaqsı kórip qaldı. ² Sol kúnnen baslap, Shaul Dawitті janında alıp qaldı. Oǵan ákesiniń úyine qayıwǵa ruxsat bermedi. ³ Ionatan Dawitті janınday jaqsı kórgenlikten, onıń menen doslıq kelisimin dúzdi. ⁴ Ionatan ústindegi shapanın sheship, onı Dawitqa berdi. Buǵan qosa sawıtın, qılıshın, oq jayın hám belbewin de berdi.

⁵ Shaul Dawitті qay jerge jiberse de, ol tabısqa eristi. Sonlıqtan Shaul oǵan áskeriy adamlar ústinen joqarı lawazımdı berdi. Bul pútkil xalıqqa hám Shauldın xızmetshilerine unadı.

Shauldın Dawitті qızǵanıwı

⁶ Dawit filist Goliyattı óltirgennen soń, áskerler úylerine qayıp baratırǵanda, Izraildın barlıq qalalarınan kelgen hayallar dáp hám tarlı ásbapları shertip, quwanışlı qosıqlar ayttı hám oyınǵa túsip, patsha Shauldı kútip alıwǵa shıqtı. ⁷ Olar oynap júrip:

«Shaul mıńlaǵanın,

Al Dawit on mıńlaǵanın óltirdi», – dep qosıq ayttı.

⁸ Bul sózler Shaulǵa awır battı. Ol qattı ashıwlanıp: «Dawitqa on mıń adam, al maǵan tek mıń adam berdi. Endi oǵan tek patsha bolıw ǵana jetpey tur!» – dep oyladı. ⁹ Solay etip, sol kúnnen baslap, Shaul Dawitqa qızǵanısh penen qaray basladı.

¹⁰ Erteńine Quday jibergen jaman ruwx Shauldı biylep aldı. Shaul óz úyinde jinlene basladı. Dawit burınǵıday lira shertip otırdı. Shauldın

qolında bir nayza bar edi. ¹¹ Shaul ózinshe: «Dawitті urıp, diywalǵa qadap qoyayın», – dep oylap, qolındaǵı nayzasın Dawitqa ılaqtırıp jiberdi. Biraq Dawit eki rette de qaymıǵıp qaldı.

¹² Shaul Dawittan qorqatuǵın edi. Óytkeni Jaratqan Iye Dawit penen birge bolıp, al Shauldı tárk etken edi. ¹³ Sonlıqtan Shaul Dawitті ózinen uzaqlastırıp, mıńbası etip qoydı. Dawit áskerlerge basshılıq etti. ¹⁴ Jaratqan Iye onıń menen birge bolǵanlıqtan, ol hár bir iste tabısqa eristi. ¹⁵ Dawitтіn úlken tabısların kórgende, Shauldın qorqımışı jáne de artıp bardı. ¹⁶ Pútkil Izrail hám Yahuda xalqı Dawitті súyetuǵın edi. Sebebi Dawit olardıń alında júrip, sawashqa shıǵatuǵın edi.

¹⁷ Shaul Dawitqa:

– Mınaw meniń úlken qızım Merab. Onı saǵan hayallıqqa beremen. Tek maǵan mártlershe xızmet etip, Jaratqan Iyeniń sawashların alıp bar, – dedi. Sebebi ol: «Dawit meniń qolımnan emes, al filistlerdiń qolınan ólsin», – dep oylaytuǵın edi.

¹⁸ Dawit Shaulǵa:

– Patshaǵa kúyew bala bolatuǵınday, meniń ózim, úy-ishim hám ákemniń tiyresi Izrailda kim bolıptı? – dedi.

¹⁹ Degen menen, Shauldın qızı Merabtıń Dawitqa beriletuǵın waqtı kelgende, qız mexolalı Adrielge hayallıqqa berildi.

²⁰ Sol arada Shauldın basqa qızı Mixal Dawitті súyip qaldı. Buni esitkende, Shaul quwanıp ketti. ²¹ Ol: «Dawitqa Mixaldı beremen. Solay etip, Mixal ol ushın duzaq boladı. Al filistler onı óltiredi», – dep oyladı. Shaul Dawitqa: – Házir maǵan kúyew bala bolıwın ushın jáne bir múmkinshiligiń bar, – dedi. ²² Sońınan xızmetshilerine:

«Patshanıń sennen kewli toq, hámme xızmetshileri de seni jaqsı kóredi. Oǵan kúyew bala bolatuǵın waqtıń keldi», – dep Dawıtqa jasırınsha aytıwdı buyırdı.

²³ Shauldıń xızmetshileri bul sózlerdi Dawıtqa jetkizdi. Dawıt olarǵa: – Mendey kambaǵal hám ápiwayı adam ushın patshaǵa kúyew bala bolıw ańsat dep oylaysızlar ma? – dedi.

²⁴ Xızmetshiler Dawıtıń aytqanların Shaulǵa jetkizdi. ²⁵ Sonda Shaul Dawıtqa bılay dep aytıwdı buyırdı: «Patsha óz dushpanlarınan ósh alıw ushın, qalıń mal retinde júz filisttiń súnnet terisinen basqa hesh nárseni qálemeydi». Shaul Dawıtıń filistlerdiń qolına túsip óliwin rejelestirgen edi.

²⁶ Xızmetshiler Shauldıń aytqanların Dawıtqa jetkizdi. Dawıt patshaǵa kúyew bala bolıwdı maqul kórdi. Belgilengen kún bolmadan aldın, ²⁷ Dawıt hám onıń adamları barıp, eki júz filistti óltirdi. Patshaǵa kúyew bala bolıw ushın, Dawıt óltirilgen filistlerdiń súnnet terileriniń birde birewin qaldırmastan patshaǵa ákelip berdi. Sonda Shaul qızı Mixaldı Dawıtqa hayallıqqa berdi. ²⁸ Shaul Jaratqan Iyeniń Dawıt penen birge ekenin hám qızı Mixaldıń onı súyetuǵının anıq bildi. ²⁹ Sol sebepten Shaul Dawıttan jáne de qattıraq qorqtı hám ómiriniń aqırına shekem oǵan dushpan bolıp qaldı.

³⁰ Filist áskerbasıları urısqa shıǵıwın dawam etti. Hár urısta Dawıt Shauldıń basqa áskerbasılarına qarǵanda kóbirek tabısqa erisetuǵın edi. Sonlıqtan Dawıt úlken dańqqa bólendi.

Shauldıń Dawıtı óltiriwge háreket etiwı

19 ¹ Shaul ulı Ionatanga hám barlıq xızmetshilerine Dawıtı

óltiriwdı buyırdı. Biraq Shauldıń ulı Ionatan Dawıtı júdá jaqsı kóretuǵın edi. ² Ol Dawıtqa xabar jiberip: «Ákem Shaul seni óltirmekshi. Erteń azanda saq bol. Bir jerge jasırınıp, sol jerde otır. ³ Al men sen jasırınǵan atızǵa barıp, ákemniń janında tura-man hám onıń menen sen tuwralı sóylesemen. Bir nársе bilsem, saǵan aytaman», – dedi.

⁴ Ionatan ákesi Shaulǵa Dawıtı maqtap bılay dedi:

– Patsham, óz qulıń Dawıtqa qarısı gúna isleme. Sebebi ol saǵan qarısı hesh qanday gúna islemedi hám hár bir isi arqalı saǵan úlken payda keltirdi. ⁵ Ol janın qawıp astına qoyıp, filistti óltirdi. Jaratqan Iye pútkil Izraildı jeńiske eristirdi. Sen de bunı kórip quwandıń. Solay eken, nege Dawıtı sebepsiz óltirip, jazıqsız bir adamǵa nahaqlıq islep atırsań?

⁶ Shaul Ionatannıń sózlerine qulaq salıp:

– Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen, Dawıt óltirilmeydi, – dedi.

⁷ Ionatan Dawıtı shaqırıp, oǵan hámмесin aytıp berdi. Sońınan Dawıtı Shauldıń qasına alıp keldi. Dawıt ta aldınǵıday patshanıń xızmetine kirdi.

⁸ Sawash jáne háwij aldı. Dawıt filistlerge qarısı urısqa shıǵıp, olarǵa kúshli soqqı berdi. Filistler Dawıtıń aldına túsip qashti.

⁹ Bir kúni Shaul nayzasın qolına alıp, úyinde otırǵan edi. Dawıt ta lira sherтип otırǵan edi. Sol waqıtta Jaratqan Iye jiberген jaman ruwx Shauldı bıylep aldı. ¹⁰ Shaul nayzası menen Dawıtı diywalǵa qadamaqshı boldı. Biraq Dawıt jáne qashıp qalıp, Shauldıń nayzası diywalǵa qadaldı. Sol túni Dawıt qashıp qutıldı.

¹¹ Dawıttı gúzetip, erteńine azanda óltiriw ushın, Shaul Dawıttıń úyine xızmetshilerin jiberdi. Biraq hayalı Mixal Dawıtqa:

– Eger búgin tünde qashıp qutılma-
sań, azanda seni óltiredi, – dedi. ¹² So-
ńınan ol Dawıttı terezeden tómenge
túsirip jiberdi. Solay etip, Dawıt qa-
shıp qutıldı. ¹³ Mixal but músinin alıp,
onı tósekke jatqızdı da, ústine kórpe
japtı. Al bas betine eshki júنینen is-
lengen kópshik qoydı. ¹⁴ Shaul jiber-
gen xızmetshiler Dawıttı tutıp alıp
ketiwge kelgende, Mixal olarğa:

– Dawıt awırıp atır, – dedi.

¹⁵ Dawıttı kórip keliw ushın Shaul
xızmetshilerin jáne jiberip atırıp: «Onı
tósegi menen usı jerge alıp kelińler,
óltireyin», – dep buyırdı. ¹⁶ Shauldıń
xızmetshileri úyge kirgende, tósekte
basına eshki júنینen kópshik qoyıl-
ğan músinniń jatırğanın kórdi.

¹⁷ Shaul Mixaldan:

– Nege meni aldap, dushpanımdı qa-
shırıp jiberdiń? – dep soradı.

Mixal oğan:

– Dawıt mağan: «Eger meni bosatıp
jibermeseń, ózińdi óltiremen», – de-
di, – dep juwap berdi.

Dawıttıń Samueldiń aldına barıwı

¹⁸ Qashıp qutılğan Dawıt Ramada ja-
sap atırğan Samuelge bardı hám Sha-
uldıń ózine islegen barlıq isleri tuwralı
aytıp berdi. Sońınan Dawıt Samuel
menen birge Nayotqa barıp, sol jerde
qaldı. ¹⁹ Dawıttıń Ramanıń Nayot de-
gen jerinde ekenligi haqqında xabar
Shaulğa jetip bardı. ²⁰ Sonda Shaul
Dawıttı uslap keliw ushın xızmetshi-
lerin sol jerge jiberdi. Olar Samuel-
diń basshılıǵındaǵı bir payǵambarlar

toparınıń ózgeshe awhalǵa túsip jú-
genin kórdi. Sol waqıtta Qudaydıń
Ruwxı Shauldıń xızmetshilerine de
túsip, olar da ózgeshe awhalǵa túsip
qaldı. ²¹ Shaul bolıp ótken waqıyanı
esitkende, basqa xızmetshilerdi ji-
berdi. Olar da ózgeshe awhalǵa tústi.
Shauldıń úshinshi ret jibergen xız-
metshileri de ózgeshe awhalǵa tústi.
²² Aqırı Shauldıń ózi Rama qalasına
qaray jolǵa shıqtı. Ol Sexudaǵı úlken
suw saqlaǵıshqa jetkende:

– Samuel menen Dawıt qay jerde? –
dep soradı.

Bir adam oğan:

– Ramanıń Nayot degen jerinde, –
dep juwap berdi.

²³ Shaul Ramadaǵı Nayotqa bara-
tırǵanda, oğan da Qudaydıń Ruwxı
tústi. Ol Nayotqa bargansha, jol boyı
ózgeshe awhalda boldı. ²⁴ Shaul kiyim-
lerin sheship tasladı hám Samueldiń
aldında ózgeshe awhalǵa túsip qalıp,
pútkil kúni hám túni boyı jalańash
jattı. Sonlıqtan da, xalıqtıń: «Shaul da
payǵambarlar arasında ma?» – degen
sózi usınnan qalǵan.

Ionatannıń Dawıtqa járdem beriwi

20 ¹ Dawıt Ramanıń Nayot de-
gen jerinen qashıp, Ionatanga
bardı. Dawıt onnan:

– Men ne qıldım? Ayıbım ne? Meni
óltiretuǵınday, ákeńe qarsı ne gúna
isledim? – dep soradı.

² Ionatan oğan:

– Hasla, sen ólmeysiń. Qanday is
bolsa da, ákem mağan aytpay hesh
nárse islemeydi. Bunı nege mennen
jasırar eken? Bunday nárse bolmay-
dı, – dep juwap berdi.

³ Biraq Dawıt oğan:

– Seniñ meni jaqsı kóretuǵınıñdı ákeñ jaqsı bileği. Ol: «Ionatan ne isleytuǵınıñdı bilmesin. Bilse, qapa boladı», – dep oylaydı. Tiri Jaratqan Iye haqı aldında ant ishıp aytaman: men jar jaǵasında turman, – dedi.

⁴ Ionatan Dawıtqa:

– Tile tileǵınıñdı, sen ushın orınlayman, – dedi.

⁵ Dawıt Ionatanga bılay dedi:

– Minekey, erteñ Jaña ay bayramı boladı. Men patsha menen birge dasturxanǵa otırıwım kerek. Biraq maǵan ruxsat ber, men erteñniñ arǵı kúni keshke deyin atızda jasırınıp turayın.

⁶ Eger ákeñ meniñ joqlıǵımıñdı sezip qalsa, oǵan: «Dawıt asıǵıs túrde óz qalası Beytlehemge ketetuǵın bolıp, mennen jalınıp ruxsat soradı. Ol jerde pútkil tiyresi jıllıq qurbanlıq beredi eken», – derseñ. ⁷ Eger ákeñ: «Yaqsı», – dese, onda meniñ qáwip-qáterden aman bolǵanı. Eger gázeplense, bilip qoy, onıñ meni óltiriwdi qarar etkeni. ⁸ Al saǵan kelsek, sen maǵan jaqsılıq isle. Sebebi Jaratqan Iyeniñ aldında meniñ menen kelisim dúzgenseñ. Eger ayıp-lı bolsam, meni óziñ óltir. Meni ákeñe aparıwınıñ ne kereǵı bar?

⁹ Ionatan Dawıtqa:

– Saǵan hasla onday bolmaydı. Eger ákemniñ seni óltiriwdi qarar etkenin bilgenimde, saǵan aytpas pa edim? – dedi.

¹⁰ Dawıt Ionatannan:

– Eger ákeñ saǵan qatal juwap berse, onı maǵan kim xabarlaydı? – dep soradı.

¹¹ Ionatan Dawıtqa:

– Júr atızǵa barayıq, – dedi de, olar ekewi atızǵa ketti.

¹² Ionatan sózin dawam etip, Dawıtqa bılay dedi:

– Izraildiñ Qudayı Jaratqan Iye gúwa bolsın! Erteñ yamasa arǵı kúni usınday waqıtqa deyin ákemniñ niyetin bilip alaman. Eger ákemniñ saǵan degen niyeti jaqsı bolsa, saǵan xabar jiberemen. ¹³ Eger ákem seni óltiriwdi niyet etken bolsa, al men seni xabardar etip, qáwipsiz ketiwiñdi támiyinlemesem, onda Jaratqan Iye meni jazalaǵan ústine jazalasin. Jaratqan Iye burın meniñ ákeme yar bolǵanı sıyaqlı, saǵan da yar bolsın. ¹⁴ Biraq sen kózimniñ tirisinde maǵan Jaratqan Iyeniñ miyrimin kórset. ¹⁵ Eger men ólip qalsam, Jaratqan Iye seniñ barlıq dushpanlarıñdı jer betinen joq qılıp jiberse de, sen meniñ úyishimnen máñgige óz miyrimiñdi ayama.

¹⁶ Solay etip, Ionatan Dawıtıñ násilini menen kelisim dúzip: «Jaratqan Iye Dawıtıñ dushpanların jazalasin», – dedi. ¹⁷ Dawıtqa degen súyispenshiligi sebepli, Ionatan oǵan jáne bir márte ant ishtirdi. Óytkeni Ionatan Dawıtıñ janında jaqsı kóretuǵın edi.

¹⁸ Ionatan Dawıtqa bılay dedi:

– Erteñ Jaña ay bayramı. Seniñ joqlıǵıñ bilinedi, sebebi ornıñ bos turadı. ¹⁹ Arǵı kúni keshte tómen túsip, tez burın jasırınǵan jeriñe bar da, Ezel tasınıñ janında kútip tur. ²⁰ Men bir nıshandı gózlegendey bolıp, tas betke qaray úsh ret oq ataman. ²¹ Soñınan xızmetshime: «Barıp, oqlardı tawıp, alıp kel», – dep buyıraman. Eger xızmetshime: «Qara, oqlar seniñ art jaǵınıñda, olardı alıp kel», – desem, onda sen meniñ janıma kel. Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: sen qáwip-qáterden awlaqsañ. ²² Eger xızmetshime: «Qara, oqlar aldı betiñde», – desem, sen ket. Óytkeni Jaratqan Iye seni uzaqlarǵa jiberip atr. ²³ Al bir-birimizge bergem antımızǵa kelsek, Jaratqan Iye bizlerge máñgige gúwa bolsın.

²⁴ Solay etip, Dawit atızǵa jasırındı. Jańa ay bayramı baslanǵanda, patsha Shaul dasturxanǵa otırdı. ²⁵ Ol ádetgeıdey diywal janındaǵı óz ornına otırdı. Ionatan Shauldıń qarsı aldına*, Abner onıń qasındaǵı óz ornına otırdı. Al Dawıttıń ornı bos qaldı. ²⁶ Biraq Shaul sol kúni hesh nársede demedi. Ol: «Dawıttıń qanday da bir jaǵdayı shıǵıp, tazalanıw rásimin orınlay almay qalıp, páklenbegen shıǵar», – dep oyladı. ²⁷ Degen menen, erteńine, bayramnıń ekinshi kúni de Dawıttıń ornı jáne bos turdı. Sonda Shaul ulı Ionatannan:
– Ishaydıń ulı nege keshe de, búgin de awqatlanıwǵa kelmedi? – dep soradı.

²⁸ Ionatan ákesine:

– Dawit Beytlehemge barıw ushın mennen jalınıp ruxsat soraǵan edi. ²⁹ Ol maǵan: «Iltimas, maǵan ruxsat ber. Sebebi tiyremiz qalada qurbanlıq bermekshi edi. Ájaǵam maǵan sol jerde bolıwımdı buyırǵan edi. Eger maqul kórseń, barıp, tuwısqanlarımdı kórip keleyin», – degen edi. Sonlıqtan ol patsha dasturxanına kele almadı, – dep juwap berdi.

³⁰ Sonda Shaul ǵázeplenip, Ionatanǵa bılay dep baqırdı:

– Háy sen, naysap! Ishaydıń balası menen doslasıp alǵanıńdı bilmeydi deyseń be? Bul isiń menen ózińdi de, seni tuwǵan anańdı da uyatqa qaldırıp atırsań. ³¹ Eger Ishaydıń ulı jer betinde tiri tursa, óziń de, patshalıǵıń da saqlanıp qalmaydı. Endi adam jiberip, onı maǵan alıp keltir. Ol óliwi tiyis!

³² Ionatan ákesine:

– Ol ne ushın óliwi kerek? Ol ne isledi, aqırı? – dedi.

³³ Biraq Shaul Ionatandı óltirmekshi bolıp, oǵan qaray nayzasın ılaqtırıp

jiberdi. Sonda Ionatan ákesiniń Dawıttı óltiriwge anıq qarar qılǵanın túsindi. ³⁴ Ionatan qattı ashıwlanıp, dasturxan basnan turdı. Ol aydıń ekinshi kúni hesh duz tatpadı. Sebebi ákesiniń Dawıttı xorlawı onı hásiwetke saldı.

³⁵ Erteńine azanda Ionatan Dawit penen kórisiw ushın atızǵa ketti. Ol janına bir jas balanı aldı. ³⁶ Ionatan balaǵa:

– Juwir, men atqan oqlardı izle! – dedi. Bala juwırıp baratırǵanda, Ionatan onıń aldına qaray bir oq attı. ³⁷ Bala Ionatannıń atqan oǵı túsken jerge barganda, Ionatan oǵan:

– Oq aldı betińde! – dep baqırdı.

³⁸ Sońınan Ionatan jáne:

– Tez bol, juwir, toqtap turma! – dep baqırdı. Bala oqtı alıp, mirzasına ákelip berdi. ³⁹ Bala hesh nárseden xabarsız edi. Bul istiń mániisi tek Ionatan menen Dawıtqa ayan edi. ⁴⁰ Ionatan qural-jaraqların balaǵa berip:

– Mınalardı qalaǵa apar, – dedi.

⁴¹ Bala ketiwden-aq, Dawit tastıń qubla tárepinen shıǵıp keldi de, júzi jerge tiygenshe iyilip, úsh ret tájim etti. Eki dos bir-birin súyip jıladı, biraq Dawit qattıra qıladı.

⁴² Aqırında Ionatan Dawıtqa:

– Aman-esen jolına tús. Ekewimiz Jaratqan Iyeniń atı menen ant ishkenbiz. Jaratqan Iye bizlerdiń hám urpaqlarımızdıń arasında máńgige gúwa bolsın, – dedi.

⁴³ Sonnan keyin, Dawit óz jolına tústi. Al Ionatan qalaǵa qayttı.

Ruwxaniy Aximelestiń Dawıtqa járdem beriwi

21 ¹ Dawit Nob qalasındaǵı ruwxaniy Aximelestiń janına bardı. Aximelex Dawıttı kútip alıp atırıp:

– Nege jalǵızsań? Nege janında hesh kim joq? – dep qorqımsh penen soradı.

²Dawit oǵan bılay dep juwap berdi:

– Patsha maǵan bir tapsırma bergen edi. Ol maǵan: «Meniń seni ne ushın jibergenimdi hám saǵan qanday tapsırma bergeniimdi hesh kim bilmesin», – degen edi. Sonlıqtan adamlarıma belgili bir jerge barıp turıwdı buyırǵan edim. ³Házir jegen-dey neńiz bar? Maǵan bes nan yamasa jegen-dey bir nárise beriń.

⁴Ruwxaniy oǵan:

– Ápiwayı nan joq. Eger adamlarıńız hayallardan ózlerin tıyǵan bolsa, Qudayǵa arnalǵan nan^a bar, – dep juwap berdi.

⁵Dawit oǵan:

– Ádetke góre, jolǵa shıqqanımda, adamlarımız ózlerin pák saqlap, hayal adamǵa jaqınlamaydı. Ásirese, búgin olar ózlerin júdá pák tuttı, – dedi.

⁶Sonnan keyin, ruwxaniy Dawıtqa muxaddes nan berdi. Sebebi ol jerde Qudayǵa usınılǵan nannan basqa nan joq edi. Bul nan Jaratqan Iyeniń aldınan alınǵan kúni onıń ornına ıssı nan ákelip qoyıldı.

⁷Sol kúni Shauldıń xızmetshileriniń biri Doeg degen edomlı bas shopan Jaratqan Iyeniń aldında diniy xızmetin óteu ushın barıp, sol jerde turǵan edi.

⁸Dawit Aximelexke:

– Janında qılısh yamasa nayza joq pa? Patshaniń tapsırması asıǵıs bolǵanlıqtan, janıma qılısh ta, qural-jaraq ta alıp shıqqappan, – dedi.

⁹Ruwxaniy oǵan:

– Ela oypatlıǵında óziń óltirgen filist Goliyattıń qılıshı bar. Efodtıń artında

tawarǵa orawlı tur. Bul jerde basqa qural joq. Qáleseń, sonı al, – dedi.

Dawit oǵan:

– Oǵan teń keletuǵımı joq, onı maǵan ber, – dedi.

Dawıttıń Gat patshası Axishke barıwı

¹⁰Shauldan qashqan Dawit sol kúni Gat patshası Axishke bardı. ¹¹Axish-tiń xızmetshileri: «Bul Izraildıń patshası Dawit emes pe? Adamlar usı adam haqqında:

„Shaul mıńlaǵanım,

Al Dawit on mıńlaǵanım óltirdi“, – dep ayaq oyınǵa túsip, qosıq aytqan joq pa edi?» – dedi.

¹²Bul sózler Dawıttı tereń oylandıırıp, ol Gat patshası Axishten qattı qorqtı. ¹³Dawit olardıń aldında óziniń kelbetin ózgertip, ózin jinli etip kórsetti hám qala dárwazaların tırmalap, silekeyin saqalına aǵızıp júrdi.

¹⁴Axish xızmetshilerine:

– Bul adamǵa qarańlar, ol naǵız jinli-ǵo. Onı nege maǵan alıp keldińler?

¹⁵Özimizde jinliler azday, onı meniń aldında jinlilik qılsın dep alıp keldińler me? Bul adamnıń sarayıma keliwi shárt pe edi? – dedi.

22 ¹Sonnan keyin, Dawit Gat-tan shıǵıp, Adullam úngirine jasırındı. Aǵaları hám ákesiniń úy-ishi bunı esitip, Dawıttıń janına keldi. ²Qıyın jaǵdayda qalǵan, qarızǵa batqan hám ómirden túnilgen adamlardıń hámmesi Dawıttıń janına jynaldı. Sanı tórt júzge shamalasqan bul adamlarǵa Dawit jetekshilik qıldı.

³ Dawıt sol jerden Moabtaǵı Mispe qalasına barıp, Moab patshasınan:

– Qudaydıń maǵan ne qılaǵın bilip alǵanımsha, ata-anamnıń sizin qasınızda qalwına ruxsat berin, – dep ótinish etti. ⁴Solay etip, Dawıt ata-anasın Moab patshasınıń janına alıp keldi. Dawıt bas panalap júrgeninde, ata-anası Moab patshasınıń janında jasadı. ⁵Biraq payǵambar Gad Dawıtqa:

– Bul jerde qalma, Yahuda jerine ket, – dedi. Sonnan keyin, Dawıt sol jerden ketip, Xeret toǵayına bardı.

Shauldıń Nob qalasınıń ruwxaniylerin óltiriwi

⁶ Sol arada Shaul Dawıt hám onıń janındaǵı adamlardıń qay jerde ekenin bildi. Sol waqıtta patsha nayzasın qolına alıp, Gibada tamarisk^a tereginiń astında otırǵan edi. Áskerleri de onıń átirapın qorshap turǵan edi. ⁷Sonda Shaul olarǵa bilay dedi:

– Háy benyaminliler, meni tıńlańlar! Ishaydıń ulı hár birińizge egislik jerlerdi hám júzimzarlardı beredi deysiz be? Hár birińizdi mınbası yamasa júzbası etip qoyadı deysiz be?

⁸ Sol sebepli hámmeńiz maǵan qarsı til biriktirdińiz be? Ulımnıń Ishaydıń ulı menen kelisim dúzgenin maǵan hesh kim xabarlamadı. Arańızdan maǵan janı ashıtuǵın birde bir adam shıqpadı. Búgingidey maǵan duzaq qurıw ushın, ulımnıń qulım Dawıtı qayraǵanın maǵan bildirgen adam da bolmadı.

⁹ Sol waqıtta Shauldıń áskerleriniń janında turǵan edomlı Doeg:

– Ishaydıń ulı Dawıtın Nob qalasına Axitubtıń ulı Aximelestiń janına

barǵanın kórdim. ¹⁰ Aximelex Dawıt ushın Jaratqan İyeden soradı. Oǵan azıq-awqat ta, filist Goliyattın qılıshın da berdi, – dedi.

¹¹ Patsha Shaul Axitubtıń ulı ruwxaniy Aximelesti hám onıń ákesiniń áwladınan bolǵan Nobta jasaytuǵın barlıq ruwxaniylerdi shaqırıp keliw ushın adamların jiberdi. Olardıń hám-mesi patshaǵa keldi. ¹² Shaul Aximelexke:

– Háy Axitub ulı, meni tıńla! – dedi.
– Lábbáy, taqsır, – dep juwap berdi Aximelex.

¹³ Shaul oǵan:

– Nege sen Ishaydıń ulı menen birge maǵan qarsı til biriktirdiń? Sen oǵan nan menen qılısh berdiń hám onıń ushın Qudaydan soradıń. Dawıt maǵan qarsı qozǵalań kóterip, duzaq qurdı. Bul búgin anıq kórinip tur, – dedi.

¹⁴ Aximelex Shaulǵa bilay dep juwap berdi:

– Pútkil xızmetshilerińiz arasında Dawıttay isenimli adam bar ma? Dawıt sizin kúyew balańız, saqshılardıńızdıń basshısı hám xojalıǵıńızdaǵı húrmetli adamlardıń biri. ¹⁵ Meni Dawıt ushın Qudaydan sorawdı sol kúni basladı deysiz be? Álbette, yaq! Taqsır, qulıńız bolǵan meni hám meniń ákemniń xojalıǵın ayıplamańız. Sebebi men bul is haqqında hesh nársе bilmeytuǵın edim.

¹⁶ Biraq Shaul oǵan:

– Háy Aximelex, óziń de, ákeńniń pútkil xojalıǵı da sózsiz ólesizler, – dedi. ¹⁷ Sońınan Shaul janında turǵan saqshılardı:

– Qánekey, Dawıtı qollaǵan Jaratqan İyeniń ruwxaniylerin óltirińler. Olar

^a **22:6** *Tamarisk* – júńǵılǵa uqsaǵan, biraq onnan biyik hám sulw terek.

Dawıttıń qashıp ketkenin bilse de, maǵan xabar bermedi, – dedi.

Degen menen, patshanıń xızmetshileri qol kóterip, Jaratqan Iyeniń ruwxaniylerin óltirgisi kelmedi. ¹⁸ Sonda patsha Doegke:

– Sen barıp, ruwxaniylerdi óltir, – dep buyırdı.

Sol kúni edomlı Doeg barıp, zıǵır efod kiygen seksen bes ruwxaniydi óltirdi. ¹⁹ Sońınan ol erkek, hayal, bala yamasa náreste demesten, ruwxaniyeler qalası Nobtıń xalqın qılıshtan ótkizdi. Jáne de, sıyırlardı, esheklardi hám qoylardı da shawıp tasladı.

²⁰ Tek Axitub ulı ruwxaniy Aximelextiń ullarınıń biri Abiyatar ǵana qutılıp, Dawıttıń janına qashıp ketti.

²¹ Abiyatar Shauldıń Jaratqan Iyeniń ruwxaniyelerin óltirgeni tuwralı Dawıtqa aytıp berdi. ²² Dawıt Abiyatarǵa bilay dedi:

– Sol kúni ol jerde edomlı Doegti kórgenimde, onıń Shaulǵa sózsiz jetki-zip baratuǵının bilgen edim. Ákeńniń xojalıǵındaǵı hár bir janniń ólimine men sebepshimen. ²³ Janımda qal, qorqpa. Seni óltirmekshi bolǵanlar meni de óltirmekshi. Janımda qalsań, qawipsiz bolasań, – dedi.

Dawıttıń Keila qalasın azat etiwı

23 ¹ Dawıtqa: «Filstler Keila qalasına hújim jasap, qırmandı talan-taraj qılıp atır», – dep xabarladı. ² Dawıt Jaratqan Iyeden:

– Barıp, sol filstlerge hújim jasayın ba? – dep soradı.

Jaratqan Iye oǵan:

– Bar da, filstlerge hújim jasap, Keilanı azat et, – dedi.

³ Biraq Dawıttıń adamları:

– Mine, bizler bul jerde, Yahudada júrip qorqamız. Solay eken, Keilaǵa barıp, filist áskerlerine qarsı qalay urısamız? – dedi. ⁴ Sonda Dawıt Jaratqan Iyeden jáne soraganda, Jaratqan Iye oǵan:

– Turıp, Keilaǵa bar! Óytkeni filstlerdi saǵan Men táslim etejaqpan, – dedi.

⁵ Solay etip, Dawıt adamları menen Keilaǵa barıp, filstlerge qarsı urıstı hám olardıń malların qolǵa kirgizdi. Ol filstlerdi kúshli qırǵıǵa ushıratıp, Keila xalqın azat etti.

⁶ Aximelextiń ulı Abiyatar qashıp, Keilada turǵan Dawıttıń janına barǵanda, efodtı^a da ózi menen birge alıp barǵan edi.

Shauldıń Dawıttı quwdalawın dawam etiwı

⁷ Shaul Dawıttıń Keila qalasına barǵanın esitip: «Quday Dawıttı qolıma uslap berdi. Dawıt dárwazaları támbilengen bir qalaǵa kirip, ózin ózi tutıp berdi», – dedi. ⁸ Solay etip, Shaul Keilaǵa barıp, Dawıttı hám onıń adamların qamalǵa alıw ushın, pútkil xalıqtı sawashqa shaqırdı.

⁹ Dawıt Shauldıń ózine jamanlıq qılawdı rejelestirgenin esitkende, ruwxaniy Abiyatarǵa:

– Efodtı berman alıp kel, – dedi.

¹⁰ Sońınan ol duwa etip bilay dedi:

– Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye! Qulıń bolǵan men sebepli Shauldıń Keilaǵa kelip, xalqın wayran etpekshi ekenin esittim. ¹¹ Keilalılar meni Shauldıń qolına tutıp bere me? Qulınıń esitkenindey, Shaul usı jerge kelejaq

^a **23:6** Efod – sózlikke qarań.

pa? Izraildın Qudayı Jaratqan Iye, jal-barınaman, qulıña ayan et.

Jaratqan Iye:

– Shaul keledi, – dep juwap berdi.

¹² Dawıt Jaratqan Iyeden:

– Keila xalqı meni hám adamlarımdı Shauldın qolına tutıp bere me? – dep soradı.

– Tutıp beredi, – dep juwap berdi

Jaratqan Iye.

¹³ Sonda Dawıt hám onıń janındaǵı altı jüzdey adam Keiladan ketip, hár jerde orın ózgartip júre berdi. Dawıttıń Keiladan qashıp ketkenin esitken Shaul ol jerge barıw pikirinen qayttı.

Dawıt Zif shólinde

¹⁴ Dawıt shóldegi adam bara almaytuǵın jerlerde, Zif shóliniń tawlı bóleginde jasadı. Shaul Dawıttı hár kúni izlese de, Quday Dawıttı onıń qolına tutıp bermedi. ¹⁵ Dawıt Zif shólinde, Xoresh toǵayında júrgende, Shauldın ózin óltiriw ushın jolǵa shıqqanın bilip qaldı. ¹⁶ Sol arada Shauldın ulı Ionatan Xoreshte jasadı turǵan Dawıtqa bardı hám onı Qudaydın atı menen ruwxlandırıp, oǵan:

¹⁷ – Qorqpa, sen ákem Shauldın qolına túspeyseń. Sen Izrailǵa patsha bolasań, al men seniń járdemshiń bolaman. Ákem Shaul da bunı biledi, – dedi. ¹⁸ Keyin ekewi Jaratqan Iyeniń aldında ózleriniń arasındaǵı kelisimdi jańaladı. Sońınan Ionatan úyine qayttı, al Dawıt Xoreshte qaldı.

¹⁹ Zifliler Gibaǵa barıp, Shaulǵa bılay dep xabarladı:

– Dawıt bizlerde, Eshimonnıń qublasında, Xaxila tóbeshigindegi Xoreshitiń adam bara almaytuǵın jerlerinde

jasırınıp júre. ²⁰ Taqsır, qálegen waqıtta kele berin. Dawıttı sizge tutıp beriwdi bizlerge qoyıp berin.

²¹ Shaul olarǵa bılay dedi:

– Maǵan janıńız ashıǵanı ushın Jaratqan Iye sizlerdi jarılqasın! ²² Barıp, jáne bir márte tekserip shıǵın. Dawıttıń qay jerlerde jasırınıp júrgenin, sol jerde onı kimlerdiń kórgenin jaqsılap bilip alınlar. Sebebi xalıq onı júdá hiyleker demekte. ²³ Onıń jasırınatuǵın jerleriniń hámмесin bilip alıp, maǵan anıq xabar alıp kelińler. Sonda men de sizler menen birge baraman. Eger Dawıt sol úlkede bolsa, onı pútkil Yahudanıń tiyreleri arasınan izlep tabaman.

²⁴ Solay etip, zifliler jolǵa túsip, Shauldan aldın Zifke keldi. Sol waqıtta Dawıt hám onıń adamları Eshimonnıń qublasındaǵı dalańlıqta, Maon shólinde edi. ²⁵ Shaul adamları menen Dawıttı izlewge shıqtı. Dawıt Shauldın kiyatırǵanın esitip, Maon shólindegi jartaslarǵa barıp jasırındı. Shaul bunı esitip, Dawıttıń izinen Maon shóline ketti.

²⁶ Shaul tawdın bir tárepinen, Dawıt penen onıń adamları tawdın ekinshi tárepinen alǵa qaray júrdi. Dawıt Shauldan qashıp qutılıwǵa asıqtı. Al Shaul hám onıń adamları bolsa, Dawıttı hám onıń adamların qolǵa túsiriw ushın, qorshay basladı. ²⁷ Sol waqıtta bir xabarshı kelip, Shaulǵa:

– Tez júrin! Filistler elimizge hújim jasadı atır, – dedi. ²⁸ Sonda Shaul Dawıttı quwıwın toqtatıp, filistler menen urıswǵa ketti. Sonlıqtan sol jerge Sela-Hammaxleqot^a degen at berildi.

^a **23:28** Sela-Hammaxleqot – «ajıralıw jartası» degen mánisti bildiriwi múmkin.

Dawıttıń Shauldıń janın saqlap qalıwı

24 ¹ Dawıt sol jerden ketip, En-Gediy úlkesindegi adam bara almaytuǵın jerlerde jasırımıp júrdi.

² Shaul filistler menen bolǵan urıstan qayıtıp kelgende, Dawıttıń En-Gediy shólinde júrgeninen xabar taptı.

³ Shaul Dawıttı hám onıń adamların «Taw eshkisi» jartashlıǵınan izlew ushın, pútkil Izraıldan úsh mıń aǵla ásker alıp, jolǵa shıqtı.

⁴ Jol jiyeginde qoy qorası bolıp, onıń janında bir úngir bar edi. Shaul maydanlaw ushın úngirge kirdi. Al sol úngirdiń eń túpkinde Dawıt penen onıń adamları otırǵan edi. ⁵ Adamları Dawıtqa:

– Jaratqan Iye saǵan: «Dushpanlarıńa qálegenin di isley alıwın ushın, olardı saǵan táslim etemen», – degen edi. Mine, búgin sol kún keldi, – dedi.

Sonda Dawıt ornınan turıp, bildirмей Shauldıń shapanınıń shalǵayınan kesip aldı. ⁶ Biraq Dawıt keyin ala Shauldıń shalǵayınan kesip alǵanı ushın, ózin ayıplı sezdi. ⁷ Dawıt óz adamlarına:

– Taqsırma, Jaratqan Iyeniń maylaǵan adamına qol kóterip, oǵan bir nárise islewden Jaratqan Iyeniń Ózi saqlasın! Sebebi ol Jaratqan Iyeniń maylaǵan adamı, – dedi. ⁸ Dawıt usı sózleri menen adamlarına tıyım salıp, Shaulǵa qol tiygiziwge ruxsat bermedi. Al Shaul úngirden shıǵıp, jolǵa tústi. ⁹ Dawıt ta Shauldıń izinshe úngirden shıǵıp:

– Taqsır! – dep baqırdı. Shaul artına qaraǵanda, Dawıt et betinen jerge jıǵılıp, oǵan tájim etti. ¹⁰ Sońnan ol Shaulǵa bilay dedi:

– «Dawıt saǵan jamanlıq qılajaq», – degenlerdiń sózlerine nege qulaq salasız? ¹¹ Búgin Jaratqan Iyeniń sizdi qolıma tutıp bergenin kózińiz benen kórip turıpsız. Bazılar meniń sizdi óltiriwimdi qálegen edi. Biraq meniń sizge janım ashıp: «Taqsırma qol tiygizbeymen, óytkeni ol Jaratqan Iyeniń maylaǵan adamı», – dedim. ¹² Háy áke, minekey, shapanıńızdıń shalǵayınan kesip alınǵan qolımdaǵı mına qıyındıǵa qarań! Men siziń shapanıńızdıń shalǵayınan kesip aldım, biraq sizdi óltirmedim. Bunnan kewlimde jamanlıqtıń hám zulımlıqtıń joq ekenin bilip alıń. Men sizge jamanlıq qılmasam da, siz meni óltirmekshi bolıp atırsız. ¹³ Jaratqan Iye aramızda tórelilik etsin hám meniń óshimdi sizden Ol alsın. Biraq men sizge qol kótermeymen. ¹⁴ Ata-babalarımız: «Jamanlıq jaman adamlardan shıǵadı», – degeni sıyaqlı, men sizge qol kótermeymen. ¹⁵ Izrail patshası kimge qarsı shıqtı? Siz kimdi quwdalap atırsız? Ólgen iytti yamasa bir búrgeni emes pe? ¹⁶ Jaratqan Iye bizlerge qazılıq etip, qay birimizdiń haq ekenimizdi sheship bersin. Jaratqan Iye dawımdı qarap shıqsın hám meni jaqlap, siziń qolıńızdan qutqarsın.

¹⁷ Dawıt sózin tamamlǵanda, Shaul oǵan:

– Dawıt, ulım! Bul seniń dawısıń ba? – dep soradı hám ókirip julay basladı. ¹⁸ Sońnan ol bilay dedi:

– Sen maǵan qaraǵanda ádilirekseń. Men saǵan jamanlıq islesem de, sen maǵan jaqsılıq penen juwap berdiń. ¹⁹ Búgin sen maǵan jaqsı qatnas ta ekenligin di dálillediń. Jaratqan Iye meni qolına tutıp berse de, meni óltirmedin. ²⁰ Dushpanın tutıp alǵan

qaysı bir adam onı aman jiberedi? Búgin mağan islegen jaqsılığını ushın, Jaratqan Iye sağan jaqsılıq sıylasın! ²¹ Endi men seniń sózsiz patsha bolatuǵınıńdı bildim. Izrail patshalığı seniń qolında bekkem boladı. ²² Endi mennen keyin urpaqlarımdı joq qılmaytuǵınıńdı, ákemniń xojalıǵınan atımdı óshirmeytuǵınıńdı aytıp, Jaratqan Iye haqı ant ish.

²³ Dawıt Shaulǵa ant berdi. Sonnan keyin, Shaul úyine qayttı, al Dawıt hám onıń adamları panalaǵan jerlerine ketti.

Samueldiń ólimi

25¹ Sol arada Samuel dúnyadan ótti. Pútkil Izrail xalqı jıynalıp, oǵan joqlaw aytıp jilap, onı Ramadaǵı óz úyine jerledi.

Bunnan soń, Dawıt Paran shóline ketti.

Dawıt, Nabal hám Abigayıl

² Maon qalasında júdá bay bir adam bar edi. Onıń jer iyeligi Karmel qalasında bolıp, úsh mıń qoyı hám mıń eshkisi bar edi. Ol sol waqıtta Karmelde qoylarınıń júnin qırqıp atırǵan edi. ³ Bul adam Kaleb urpaǵınan bolıp, atı Nabal, hayalınıń atı Abigayıl edi. Hayalı aqıllı hám sulıw, al kúyewi turpayı hám jawız adam edi.

⁴ Dawıt shólde júrgende, Nabaldıń qoyların qırqıp atırǵanın esitti. ⁵ Son-da Dawıt on jıgitti Nabalǵa jiberip atırıp, olarǵa bılay dep buyırdı:

– Karmeldegi Nabalǵa barıńlar, oǵan mennen sálem aytıp, ⁶ bılay deńler: «Ómirińiz uzaq bolsın! Sizge, úy-ishińizge hám ózińizge tiyisliniń hámmesine amanlıq bolsın! ⁷ Házir qoylarıńızdı qırqıp atırǵanıńızdı

esittim. Shopanlarıńız bizler menen birge bolǵanda, olardı qapa qılmadıq. Karmelde bolǵan waqıtta hesh nársesi de joǵalmadı. ⁸ Xızmetshilerińizden sorap kórseńiz, olar sizge aytıp beredi. Sonlıqtan adamlarımdı jıllı júzlik penen qarsı alsańız. Sebebi sizge bayram kúni kelip turmız. Ótinish, qullarıńızǵa hám ulıńız Dawıtqa qolıńızda barınan berseńiz».

⁹ Dawıtın adamları barıp, bul sózlerdi Dawıtın atınan Nabalǵa jetkizip bolıp, juwap kúte basladı. ¹⁰ Biraq Nabal olarǵa mına juwaptı qaytardı: «Dawıt degen kim ózi? Ishaydıń ulı kim bolıptı? Usı kúnleri xojayınlarınan qashıp júrgen qullar kóbeyip ketti. ¹¹ Men ne qoy qırqıp atırǵan adamlarıma arnap qoyǵan nanımdı, suwımdı hám soyǵan malımnıń góshin qayaqtan kelgeni belgisiz bir adamlarǵa beriwim kerek pe?»

¹² Dawıtın adamları kelgen jolı mennen qayıp ketti. Olar Nabaldıń aytqanlarınıń hámmesini Dawıtqa jetkizdi.

¹³ Dawıt adamlarına:

– Hámme qılıshlarıńızdı asınıńlar! – dep buyırdı. Dawıt ta, adamları da qılıshların asınıp aldı. Tórt júzge jaqın adam Dawıt penen birge ketti, al eki júz adam qural-saymanlar janında qaldı.

¹⁴ Sol arada Nabaldıń xızmetshilerinen biri onıń hayalı Abigayılǵa minaday xabar jetkizdi: «Dawıt mirzamız Nabalǵa shólde óz xabarshıların jiberip, sálem jollaǵan edi. Biraq Nabal olarǵa turpayı qatnasta boldı. ¹⁵ Al ol adamlar bolsa, bizlerge júdá jaqsı qatnasta bolǵan edi. Olar bizlerdi renjitpedi. Jaylawda olar menen birge bolǵan waqtımızda, hesh nársemiz joǵalmadı. ¹⁶ Olardıń qaslarında

goy baqqanımızda, olar bizlerdi kúni-túni qorǵap júretuǵın edi. ¹⁷ Endi ne islew kerekligin jaqsılap oylap kóriń. Óytkeni mirzamızdın hám onıń pút-kil úy-ishiniń basına apat dónip tur. Mirzamız sonshellı zulım bolǵanlıqtan, hesh bir adam oǵan bir awız sóz ayta almaydı».

¹⁸ Sonda Abigayıl waqıttı bos jiber-mey, eki júz nan, eki mes sharap, bes qoydın góshin, bes sea^a quwırmash, nıǵızlangan kishmishten júz dana hám keptirip nıǵızlangan ánjirden eki júz dana alıp, olardı esheklerge arttı. ¹⁹ Sońınan hayal xızmetshilerine: – Sizler meniń aldımnan júrińler, men sizlerdiń izińizden baraman, – dedi. Biraq ol kúyewi Nabalǵa hesh nárseni aytpadı.

²⁰ Abigayıl eshekke minip, tawdıń soqpaq jolları arqalı tómenge túsip kiyatırǵanda, ózine qarsı kiyatırǵan Dawıttı hám onıń adamların ushırat-tı. ²¹ Dawıt adamlarına mına sózler-di aytıp atırǵan eken: «Bul adamnıń shóldegi mal-múlkin biykarǵa qorıǵan ekenmen. Onıń hesh bir nársesi joytı-lp ketpedi. Al ol bolsa, jaqsılıǵına ja-manlıq penen juwap qaytardı. ²² Eger azanǵa shekem Nabalǵa tiyisli erkek zatınan birewin tiri qaldırsam, Quday meni jazalaǵan ústine jazalasin*»

²³ Abigayıl Dawıttı kóriwden dár-hal eshekten tústi de, Dawıttıń al-dında et betinen jerge jıǵılıp, tájim etti. ²⁴ Onıń ayaqlarına bas urıp, bı-lay dep jalbarındı:

– Mirzam, ayıptı men, jalǵız men moynıma alaman. Shorıńız bolǵan maǵan bir awız sóz aytıwǵa rux-sat etiń. Aytqanlarıma qulaq salıń.

²⁵ Jalbarınaman, mirzam, sol Nabal degen ońbaǵan adamǵa itibar ber-meńiz. Atı aqılsız degendi bildire-di, sol sıyaqlı ózi de aqılsızdın biri. Tilekke qarsı shorıńız bolǵan men mirzam, siziń jibergen adamlarıńız-dı kórmey qaldım. ²⁶ Endi, mirzam, Jaratqan Iye sizdi qan tógiwden, óz qolıńız benen ósh alıwdan saqlap qal-dı. Tiri Jaratqan Iye haqı aldınızda ant iship aytaman: dushpanlarıńızdın hám sizge jamanlıq tileytuǵınlardıń hámmesiniń basına Nabaldın basına túsetuǵın kún tússin. ²⁷ Mirzam, siz-ge alıp kelgen mına sıylarımdı izińizge ergen adamlarǵa bersenińiz. ²⁸ Shorı-ńızdın gúnasın keshiriń. Jaratqan Iye, álbeste, urpaǵıńızdı bekkem qıladı. Sebebi mirzam, siz Jaratqan Iyeniń urısların alıp barıp atırsız. Ómirińiz-diń aqırına shekem sizde hesh bir na-haqlıq bolmasın. ²⁹ Eger birew sizdi óltiriw ushın quwıp júrse, Qudayıńız Jaratqan Iye ómirińizdi Óz panasın-da asıraydı. Ol dushpanlarıńızdı saq-pannan atılǵan tastay etip ilaqtırıp taslaydı. ³⁰ Jaratqan Iye sizge wáde etken iygilikleriniń hámmesini orın-lap, sizdi Izrailǵa húkimdar etip qo-yadı. ³¹ Sonda ózim ushın ósh alıp, jónsiz qan tóktim dep azap shegip, pushyman bolmaysız. Jaratqan Iye mirzam tabıs bergende, óz shorıńız-dı eske alıń.

³² Dawıt Abigayılǵa bılay dedi:

– Búgin seni maǵan ushırastırǵan Izraildin Qudayı Jaratqan Iyege alǵıs-lar bolsın! ³³ Bereket tapqaysañ! Jaqsı aqıl berip, búgin meni qan tógiwden hám óz qolum menen óshimdi alıw-dan saqlap qalǵanıń ushın jarılqaw

a **25:18** *Bes sea* – bir sea shama menen 7,5 l.

algaysañ. ³⁴ Sağan jamanlıq qılıwdan saqlap qalğan Izraildın Qudayı, tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: eger sen meni ushıratıw ushın, asıgıslıq penen jolğa shıqpağanında, tañ at-qansha, Nabalğa tiyisli er adamlardıń birewi de tiri qalmağan bolar edi.

³⁵ Dawıt Abigayıldın sıyların qabil etip:

– Aman-esen úyiñe qayt. Sózleriñe qulaq salıp, tilegiñdi qabil ettim, – dedi.

³⁶ Abigayıł Nabaldın janına qayıp kelgende, Nabal úyinde patshalıq ziyapattay etip zıyapat berip atırğan eken. Ol júdá más bolıp, kewli kóteriñki edi. Sonlıqtan azanğa shekem Abigayıł oğan hesh narse aytpadı. ³⁷ Erteñine azanda Nabal ózine kelgennen soñ, hayalı oğan bolğan waqıyalardı aytıp berdi. Sol waqıtta-aq Nabaldın júre-gi muzlap, láń bolıp qaldı. ³⁸ Onlağan kúnnen keyin, Jaratqan Iye Nabaldı jazalap, onı óltirdi.

³⁹ Dawıt Nabaldın ólgenin esitkende: «Meni masqaralağan Nabalğa qarsı dawımdı qarap shıǵıp, qulın jamanlıq islewden saqlap qalğan Jaratqan Iyege algıslar bolsın! Jaratqan Iye onıń jamanlıǵın ózine qaytardı», – dedi.

Soñınan Dawıt Abigayıłǵa úylenbekshiligin bildiriw ushın adam jiberdi. ⁴⁰ Dawıtın adamları Karmeldegi Abigayıłǵa barıp:

– Dawıt sağan úylenbekshi. Sonı bildiriw ushın bizlerdi jiberdi, – dedi. ⁴¹ Abigayıł mańlayı jerge tiygen-she iyilip:

– Mine, men, hátte, Dawıtın xızmetshilerininiń shorisı bolıwǵa da tayarman, – dedi. ⁴² Abigayıł tez ornınan turdı da, eshekke mindi. Qasına bes shorisın alıp, Dawıtın xabarshılarınıń

izinen jolǵa tústi. Soñınan ol Dawıtın hayalı boldı.

⁴³ Dawıt izreelli Axinoamǵa úylen-gen edi. Solay etip, Dawıtın eki hayalı boldı. ⁴⁴ Sol arada Shaul qızı Mixaldı, yaǵnıy Dawıtın hayalın gallimli La-yıstın ulı Paltiyge berip jibergen edi.

Dawıtın Shauldın janın jáne saqlap qalıwı

26 ¹ Zifililer Gibaǵa, Shaulǵa ke-lip:

– Dawıt Eshimongǵa qarama-qarsı jaylasqan Xaxila tóbeshiginde jasırınıp júr, – dedi. ² Shaul Izraildın úsh mın aǵla áskerin alıp, Zif shóline Dawıtı izlew ushın shıqtı. ³ Olar Eshimongǵa qarama-qarsı jaylasqan Xaxila tóbeshigindegi jol boyına orda qurdı. Shólde júrgen Dawıt Shauldın ózin izlep, sol jerge kelgenin bilgende, ⁴ tıńshılar jiberdi. Solay etip, ol Shauldın sol jerge kelgenin anıq bilip aldı.

⁵ Sonlıqtan Dawıt Shauldın orda qurǵan jerine barıp, Shaul menen sárkárda Ner ulı Abnerdın qay jerde jatırǵanın kórdi. Shaul ordanıń ortasında, al áskerler onıń átirapında jatırǵan eken.

⁶ Sol waqıtta Dawıt xet xalqınan bolǵan Aximelexten hám Ioabtın ájaǵası Seruyanıń ulı Abishaydan:

– Kim meniń menen birge ordaǵa, Shauldın janına baradı? – dep soradı.

Abishay:

– Seniń menen men baraman, – dep juwap berdi.

⁷ Dawıt penen Abishay sol kúni keshte ordaǵa kirdi. Shaul nayzasın bas ushına jerge shanshıp qoyıp, ordanıń ortasında uyqlap atırǵan edi. Abner menen áskerler de onıń átirapında uyıqlap atırǵan edi.

⁸ Sonda Abishay Dawıtqa:

– Búgin Quday dushpanıńdı qolıńa tutıp berdi. Endi ruqsat ber, onı nayza menen bir urǵanda jerge qadap qoyayın. Ekinshi ret urıwıma hájet qalmaydı, – dedi.

⁹ Biraq Dawıt oǵan bılay dedi:

– Yaq, onı óltirme. Jaratqan Iyeniń maylaǵan adamına qol kótergen adam jazasız qalmaydı. ¹⁰ Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: Shauldı Jaratqan Iyeniń Ózi óltiredi. Ol ya ómiri tawıslıp óledi, ya urısta óledi. ¹¹ Biraq Jaratqan Iyeniń maylaǵan adamına qarsı qol kóteriwden Jaratqan Iyeniń Ózi saqlasın! Onıń bas ushındaǵı nayzası menen gúzesin alayıq ta, keteyik.

¹² Solay etip, Dawıt Shauldıń bas ushındaǵı nayzası menen gúzesin aldı da, sol jerden ketip qaldı. Olardı hesh kim kórmedi. Bolıp ótken waqıyanı hesh kim bilmedi, hesh kim oyanbaıdı da. Olardıń hámmesi qattı uyıqlap atırǵan edi. Óytkeni Jaratqan Iye olarǵa tereń uyqı bergен edi.

¹³ Dawıt arǵı tárepke ótip, uzaǵıraqtaǵı bir tóbeshikke shıǵıp turdı. Olardıń arası ádewir qashıq edi. ¹⁴ Dawıt áskerlerge hám Ner ulı Abnerge:

– Háy Abner, maǵan juwap ber, – dedi.

Abner oǵan:

– Baqırıp, patshanıń tınıshın alatuǵında sen kimsen? – dedi.

¹⁵ Dawıt oǵan bılay dep juwap berdi:

– Sen erkek emesseń be? Izrailda saǵan teń keletuǵını bar ma? Solay eken, nege patshańdı qorǵamadıń? Sebebi birew onı óltiriw ushın ordaǵa kirdi.

¹⁶ Sen óz xızmetińdi jaqsı orınlamadıń. Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: hámmeńiz ólimge ılayıqlısız. Óytkeni taqsırınızdı, Jaratqan Iyeniń maylaǵan

adamın qorǵamadıńız. Qarap kór, patshanıń bas ushındaǵı nayzası menen gúzesi qayaqta?

¹⁷ Dawıtıń dawısın tanıǵan Shaul:

– Dawıt, ulım, bul seniń dawısın ba? – dep soradı.

Dawıt oǵan bılay dep juwap berdi:

– Awa, taqsır, meniń dawısım. ¹⁸ Taqsır, qulınızdı nege quwdalay beresiz? Men ne qıldım? Jazıǵım ne? ¹⁹ Taqsır! Qulınızdıń sózine qulaq salsańız. Eger sizdi maǵan qarsı qayraǵan Jaratqan Iye bolsa, onda bir qurbanlıq berip, Onı tınıshlandırıń. Eger bul isti adamlar islegen bolsa, olar Jaratqan Iyeniń ǵargısına ushırasın. Óytkeni olar: «Ket, basqa qudaylarǵa xızmet et», – dep, Jaratqan Iyeniń jerinen, meniń úlesime tiygen jerden meni quwıp jiberdi. ²⁰ Qanıń Jaratqan Iyeden uzaq jerlerde tógilmesin. Izrail patshası tawlarda keklik awlaǵan ańshı sıyaqlı, bir búrgeni awlawǵa shıǵıptı.

²¹ Sonda Shaul:

– Gúna isledim. Dawıt, ulım, izińe qayt. Búgin meniń janımdı qádirlı kórgeniń ushın, bunnan bılay, saǵan hesh bir jamanlıq islemeymen. Men aqlsızlıq penen is tutup, júdá úlken qátege jol qoydım, – dedi.

²² Dawıt oǵan bılay dedi:

– Mine, patshanıń nayzası. Adamlarınızdıń biri kelip, onı alsın. ²³ Jaratqan Iye hár bir adamnıń ádiligine hám sadıqlıǵına qaray sıy beredi. Búgin Jaratqan Iye sizdi qolıma tutup berse de, men Jaratqan Iyeniń maylaǵan adamına qol kótergim kelmedi. ²⁴ Búgin siziń ómirińiz maǵan qádirlı bolǵanıday, Jaratqan Iye de meniń ómirimdi qádirlı kórsin hám meni hár qanday báleden qutqarsın.

²⁵ Shaul Dawıtqa:

– Dawıt, ulım, seni Jaratqan Iye jarılqasın! Sen sózsiz ullı isler isleysen hám jeńiske erisesen, – dedi.

Bunnan keyin, Dawıt óz jolına tústi, al Shaul bolsa, úyine qayttı.

Dawıt filistler arasında

27 ¹ Dawıt ishinen: «Bir kúni Shauldıń qolnan ólip kermen. Jaqsısı, tezirek filistlerdiń jerine qashıp keteyin. Sonda Shaul Izraildiń hár jerinen meni izlegendi qoyar, men de onnan qutılarman», – dep oyladı.

² Usılayınsha Dawıt hám onıń janındaǵı altı júz adam jolǵa shıǵıp, Gat patshası Maox ulı Axishtiń tárepine ótip ketti. ³ Olar xojalıǵındaǵılar menen birge Gat qalasına, Axishtiń janına ornalastı. Dawıtıń eki hayalı: izreelli Axinoam hám karmelli Nabaldıń jesiri Abıgayıl da onıń janında edi. ⁴ Shaul Dawıtıń Gatqa qashıp ketkenin esitkende, endi onı izlewden waz keshti.

⁵ Dawıt Axishke:

– Eger maqul kórseńiz, átiraptaǵı qalalardıń birinen maǵan bir jer berilsin, men sol jerde jasadın. Sebebi qulıńız bolǵan maǵan siziń qasıńızda, patshanıń qalasında jasawdıń nege keregi bar? – dedi.

⁶ Axish sol kúni Dawıtqa Siklag qalasın berdi. Sol sebepten Siklag házirge deyin Yahuda patshalarına tiyisli qala bolıp qaldı. ⁷ Dawıt filistler elinde bir jil tórt ay jasadı.

⁸ Sol waqıt ishinde Dawıt hám onıń adamları geshur, gizer hám amalek xalıqlarına shabıwıl jasadı. Bul xalıqlar uzaq waqıtlardan beri Shurǵa, hátte, Mısırǵa shekem sozılǵan jerlerde jasadıtuǵın edi. ⁹ Dawıt qay jerge

shabıwıl jasasa da, erkekti de, hayaldı da, hesh kimdi tiri qaldırmay, tek olardıń qoyların, ógizlerin, esheklerin, túyelerin hám kiyim-kensheklerin alıp, patsha Axishke qaytıp keletuǵın edi.

¹⁰ Eger Axish Dawıtтан: «Búgin qay jerlerge shabıwıl jasadıńız?» – dep sorasa, Dawıt oǵan: «Yahudanıń qubla tárepine, Eraxmeel tiyresiniń hám kenlerdiń qubla tárepine shabıwıl jasadıq», – dep juwap beretuǵın edi.

¹¹ Dawıt hesh bir adamnıń Gatqa kelip: «Dawıt olay isledi yamasa Dawıt bulay isledi», – dep aytpawı ushın, erkekti de, hayaldı da, hesh kimdi tiri qaldırmaytuǵın edi. Dawıt filistlerdiń elinde jasaǵan waqtınıń hámмесінде usılay isledi.

¹² Axish Dawıtqa isenip: «Dawıt óz xalqı bolǵan izraillılardıǵa jek kórinishli boldı. Bunnan bılay, ol máńgige meniń xızmetimde boladı», – dep oyladı.

28 ¹ Sol kúnleri filistler Izrail menen urıs wushın áskerlerin topladı. Axish Dawıtqa:

– Bilip qoy, sen adamlarını menen birge meniń janımda urısaña, – dedi.

² Dawıt oǵan:

– Sol waqıtta siz de qulıńızdıń neler qılatuǵının kóresiz, – dep juwap berdi.

Axish oǵan:

– Yaqshi, onda men seni bir ómirge ózimniń tán saqshım etip tayınlayman, – dedi.

Shauldıń árwaq shaqırıwshı hayalǵa barıwı

³ Samuel ólgende, pútkil Izrail xalqı oǵan joqlaw aytıp jılap, onı óz qalası Ramaǵa jerlegen edi. Al Shaul bolsa, árwaqlardı hám ruwxlardı shaqıratuǵınlardı elden quwıp jibergen edi.

⁴ Filistler toplanıp, Shunemge keldi hám sol jerge orda qurdı. Shaul da pútkil izraillıardı toplaı, Gilboa tawına orda qurdı. ⁵ Shaul filist áskerlerin kórgende qorqıp ketip, júregin qorqınısh biylep aldı. ⁶ Ol Jaratqan Iyeden sorasa da, Jaratqan Iye oğan tús arqalı da, Urim^a arqalı da, payǵambarlar arqalı da juwap bermedi. ⁷ Sonlıqtan Shaul xızmetshilerine:

– Maǵan árwaq shaqıratuǵın bir hayaldı tawıp keliń. Oǵan barıp, másláhát sorayın, – dep buyırdı.

Xızmetshileri oǵan:

– En-Dorda árwaq shaqıratuǵın bir hayal bar, – dedi.

⁸ Shaul kiyimin almastırıp, sırtqı kórinisin ózgeretti de, janına eki adamdı alıp, túnde sol hayalǵa keldi. Shaul hayalǵa:

– Ótinemen, men ushın árwaqlardan sorap, men aytqan adamnıń árwaǵın shaqırıp ber, – dedi.

⁹ Biraq hayal:

– Shauldıń neler islegenin, árwaqlardı hám ruwxlardı shaqıratuǵınlardı elden quwıp jibergenin bileseń. Solay eken, nege meni óltiriw ushın duzaq qoyıp atırsań? – dedi.

¹⁰ Shaul oǵan:

– Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen, bul isten saǵan hesh qanday zıyan kelmeydi, – dedi.

¹¹ Sonda hayal Shauldan:

– Saǵan kimdi shaqırıp bereyin? – dep soradı.

Shaul oǵan:

– Maǵan Samueldi shaqırıp ber, – dedi.

¹² Hayal Samueldi kórgende, dawısınıń barınsha baqırıp jiberip, Shaulǵa:

– Siz Shaulsız-ǵo, nege meni aldadıńız? – dedi.

¹³ Patsha oǵan:

– Qorqpa, ne kórip tursań? – dedi.

Hayal oǵan:

– Jerdiń astınan shıǵıp kiyatırǵan bir árwaqtı kórip turman, – dep juwap berdi.

¹⁴ Shaul hayaldan:

– Onıń kórinisi qanday? – dep soradı.

Hayal oǵan:

– Ústine shapan kiygen bir ǵarrı adam joqarıǵa shıǵıp kiyatır, – dedi.

Sonda Shaul onıń Samuel ekenin bildi de, et betinen jerge jıǵılıp, tájim etti.

¹⁵ Samuel Shaulǵa:

– Nege meni shaqırıp, tınıshımdı aladıń? – dedi.

Shaul oǵan:

– Men júdá qynalıp atırman. Filistler maǵan qarsı urispaqta. Quday da meni taslap ketti. Ol maǵan payǵambarlar arqalı da, túslerim arqalı da juwap bermey qoydı. Sonlıqtan ne islewim kerekligin bildiriwiń ushın, seni shaqırtqan edim, – dedi.

¹⁶ Samuel oǵan bilay dep juwap berdi:

– Jaratqan Iye seni taslap ketip, saǵan dushpan bolǵan bolsa, endi nege mennen sorap tursań? ¹⁷ Jaratqan Iye men arqalı aytqanların júzege asırdı. Ol patshalıqtı sennen tartıp alıp, onı janińdaǵı adamǵa, yaǵnıy Dawıtqa berdi. ¹⁸ Óytkeni sen Jaratqan Iyeniń buyırǵına boysınbadiń, Onıń lawlaǵan ǵázebin amaleklerge shashpadıń. Sonlıqtan Jaratqan Iye búgin bul nárselerdi seniń basıńa saldı. ¹⁹ Jaratqan Iye seni de, Izrail xalqın da filistlerge táslim etedi. Erteń sen hám seniń ullarıń

^a **28:6** *Urim* – bul Qudaydıń erkin biliw ushın arnalǵan tas bolıp, onı shek taslaw jolı menen qollanǵan bolıwı múmkin.

meniń janımda bolasızlar. Jaratqan Iye Izrail ordasın da filistlerge táslim etedi.

²⁰ Shaul Samueldiń sózlerinen qatı qorqıp ketip, birden gúrs etip jerge quladı. Bir kún hám bir tún duz tatpaǵanlıqtan, onıń dimarı da qalmaǵan edi. ²¹ Hayal Shaulǵa jaqınlap keldi de, onıń qattı qorqıp ketkenin kórip bilay dedi:

– Minekey, shorınız bolǵan men gápińizge qulaq astım. Janımdı qáterge qoyıp, tileǵińizdi orınladım. ²² Endi ótinemen, siz de shorınız bolǵan meniń sózlerimdi tıńlań. Sizge azǵantay awqat alıp keliwge ruxsat beriń. Jolıńızdı dawam etiwge dárman bolıw ushın, awqatlanıp alıńız.

²³ Biraq Shaul:

– Jemeymen, – dep bas tarttı.

Degen menen, xızmetshileri de, hayal da zorlay bergennen keyin, Shaul olardıń aytqanın isledi. Ol jatqan jerinen turıp, tósekke otırdı. ²⁴ Hayaldıń qorasında baǵıp otırǵan bir jas baspaǵı bar edi. Hayal onı dárriw soydı, qamır iylep, ashıtqısız nan pisirdi. ²⁵ Sońınan olardı Shaul hám onıń xızmetshileriniń aldına qoydı. Olar ishıp-jep bolıp, sol kúni túnde ketip qaldı.

Filistlerdiń Dawıtqa isenbewi

29 ¹ Filistler pútkil áskerlerin Afekke topladı. Izraillılar bolsa, Izreeldeǵi bulaqtıń janına orda qurıp, jaylasıp alǵan edi. ² Filist húkimdarları júz hám mıń adamlıq toparlar menen baratırǵan edi. Dawıt hám onıń adamları patsha Axish penen birge izde kiyatırǵan edi. ³ Filist áskerbasıları:

– Mina evreyler bul jerde ne qılıp júr? – dep soraǵanda, Axish olarǵa:

– Bul adam Izrail patshası Shauldıń xızmetshisi Dawıt boladı. Bir jıldan aslam waqıttan beri, ol meniń janımda júr. Men tárepke ótkennen beri, onnan birde bir jamanlıq kórmedim, – dep juwap berdi.

⁴ Biraq filist áskerbasıları Axishke ashıwlanıp bilay dedi:

– Bul adamdı izine qaytarıp jiber. Ol sen belgilep bergен jerge qaytsın. Bizler menen urısqa barmasın, bolmasa sawash waqtında bizge qarsı shıǵıwı múmkin. Ol aldınǵı mırzasına ózin qalay jaqsı kórsete aladı? Oǵan adamlarımızdıń basın alıp barıwdan basqa jaqsı jol bar ma? ⁵ Olardıń oyınǵa túsip:

«Shaul mıńlaǵanın,

Al Dawıt on mıńlaǵanın óltirdi», – dep usı Dawıt haqqında qosıq aytıp júrgen joq pa edi?

⁶ Sonda Axish Dawıttı shaqırıp alıp bilay dedi:

– Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: sen haq adamsań. Meniń menen birge urısqa barıwıńdı qáler edim. Sen janıma kelgen kúnnen beri, hesh bir jaman is islegenıńdi kórmedim. Biraq sen filist húkimdarlarına jaqqadıń. ⁷ Endi aman-esen izińe qayta ber. Jáne filist húkimdarlarına jaqqaytuǵın is islep qoyma.

⁸ Dawıt Axishke:

– Biraq men ne qıldım? Janıńızǵa kelgennen baslap, házirge deyin menen qanday ayıp taptıńız? Taqsır, ne ushın men barıp, siziń dushpanlarıńızǵa qarsı urısa almayman? – dedi.

⁹ Axish oǵan bilay dedi:

– Bilemen, sen meniń názerimde Qudaydıń perishtesi syyaqlı jaqsısań. Degen menen, filist áskerbasıları seni: «Bizler menen urısqa barmasın», – dep atır. ¹⁰ Endi sen hám seniń menen

birge kelgen mırzań Shauldıń qulları azanda erte turıp, tań atar-atpastan ketińler.

¹¹ Solay etip, Dawıt hám onıń adamları filistlerdiń jerine qaytıw ushın, azanda erte turdı. Al filistler bolsa, Izreelge ketti.

Dawıttıń amaleklerdi jeńiwi

30 ¹ Dawıt hám onıń adamları úshinshi kúni Siklag qalasına jetip keldi. Sol arada amalekler Negebke hám Siklagqa shabıwıl jasap, Siklagtı órtep jibergen edi. ² Olar hesh kimdi óltirmey, tek hayallardı hám sol jerde bolǵan kishkenesinen úlkenine deyinginiń hámмесin tutqın etip, ózleri menen birge alıp ketken edi.

³ Dawıt adamları menen ol jerge jetip barǵanda, qalanıń órtep jiberilgenin, hayalları, ulları hám qızlarınıń tutqınǵa alınǵanın bildi. ⁴ Olar haldan tayǵansha, dad salıp juladı. ⁵ Dawıttıń eki hayalı, izreelli Axinoam hám karmelli Nabaldıń jesiri Abigayıl da tutqın etilgen edi. ⁶ Dawıt qıyın jaǵdayda qaldı. Sebebi hár bir adam ulları hám qızları ushın qayǵırıp: «Dawıttı tas boran qılıp óltiremiz», – desti. Biraq Dawıt óz Qudayı Jaratqan Iyeden kúsh aldı. ⁷ Ol Aximelex ulı ruwxaniy Abiyatarǵa:

– Maǵan efodtı alıp kel, – dedi. Abiyatar efodtı alıp keldi. ⁸ Dawıt Jaratqan Iyeden:

– Bul basqınshılardı quwıp barsam, olarǵa jete alaman ba? – dep soradı.

Jaratqan Iye oǵan:

– Izinen quw, álbette, olarǵa jetip alıp, tutqınlardı azat eteseń, – dep juwap berdi.

⁹ Solay etip, Dawıt janındaǵı altı júz adam menen jolǵa shıǵıp, Besor

sayınıń jaǵasına keldi. Olardıń haldan tayǵanları sol jerde qaldı. ¹⁰ Al Dawıttıń ózi tórt júz adam menen basqınshılardı quwıwdı dawam etti. Saydı kesip ótiwge shaması kelmegen eki júz adam sol jerde qaldı.

¹¹ Olar qır daladan bir mısırılını ta-wıp alıp, Dawıttıń aldına alıp keldi. Oǵan ishiwge suw hám jewge azıq berdi. ¹² Jáne de, oǵan keptirip nıǵızlangan bir bólek ánjir menen eki bólek kishmish berdi. Sol adam jep, hállenip aldı. Ol úsh kún, úsh tún duz tatpaǵan hám suw da ishpegen edi. ¹³ Dawıt onnan:

– Sen kimniń qulısań? Qay jerden-seń? – dep soradı.

Jigit bilay dep juwap berdi:

– Men mısırılman, bir amalektiń qulı edim. Úsh kún burın nawqaslanıp qalǵanlıǵım sebepli, xojayınım meni taslap ketti. ¹⁴ Bizler keretlerdiń qubla shegarasına, yaǵnıy Yahuda jerlerine hám Kalebtiń qubla tárepine shabıwıl jasadıq. Al Siklag qalasin órtep jiberdik.

¹⁵ Dawıt onnan:

– Meni sol basqınshılardı alıp bara alasań ba? – dep soradı.

Jigit oǵan:

– Meni óltirmeytuǵınıńızdı hám xojayınımniń qolına tapsırmaytuǵınıńızdı aytıp, Quday haqı ant ishseńiz, men sizdi sol basqınshılardı alıp baraman, – dep juwap berdi.

¹⁶ Solay etip, mısırılı Dawıtqa jol kórsetip ketti. Basqınshılar dógerekke jayılıp, filistlerdiń jerinen hám Yahudadan basıp alǵan úlken oljalarınan iship-jep máslık qurıp atırǵan edi.

¹⁷ Dawıt erteńine tań azannan kún batqanǵa deyin olardı qırdı. Basqınshılardıń túyelerge minip qashqan tórt

júz jigيتينen basqa birde birewi qutılıp kete almadı. ¹⁸ Dawıt amalekler alıp ketken nárselerdiń hámмесin, sonday-aq óziniń eki hayalın da qutqardı. ¹⁹ Jaslar, gárrılar, ullar, qızlar, oljalıǵan mallar, qullası, amaleklerdiń alıp ketkenlerinen hesh biri joǵalmadı. Dawıt hámмесin qaytarıp aldı. ²⁰ Ol pútkil qoy hám qara mallardı da aldı. Dawıttıń adamları olardı óz mallarınıń aldına salıp, aydap baratırıp: «Bul Dawıttıń oljası», – dep aytatuǵın edi.

²¹ Sonnan soń, Dawıt izine eriwge halları kelmey, Besor sayınıń jaǵasında qalǵan eki júz adamnıń janına bardı. Olar da Dawıttı hám onıń janındaǵılardı kútip alıwǵa shıqtı. Dawıt jaqınlasıp, olar menen amanlastı.

²² Biraq Dawıt penen ketken jaman hám ońbaǵan adamlardıń hámмесi:

– Bular bizler menen birge barmaǵanlıqtan, oljaǵa alınǵan nárselerden olarǵa pay bermeymiz. Hár biri tek óz hayalın hám balaların alıp ketсин, – dedi.

²³ Biraq Dawıt olarǵa bılay dedi:

– Yaq, tuwısqanlarım! Jaratqan Iyeniń bizge bergenlerine bulay islemeńler. Ol bizlerdi qorǵadı hám bizlerge shabıwıl jasaǵan basqınshılardı qolımızǵa tutıp berdi. ²⁴ Sizlerdiń bul sózlerińizdi kim qabil etedi? Sawashqa barǵanlar menen júklerdiń qasında qalǵanlardıń payı teńdey boladı. Hár bir náirse teńdey bólip beriledi.

²⁵ Sol kúnnen baslap, Dawıt bunı Izrail ushın dástúrge aylandırıp, qaǵıyda etip bekitti. Ol házirge deyin saqlanıp kelmekte.

²⁶ Dawıt Siklagqa qaytıp kelgennen soń, dosları bolǵan Yahuda aqsaqallarına: «Mine, bul Jaratqan Iyeniń dushpanlarınan alınǵan oljalardan

sizlerge sawǵa», – dep alınǵan oljalardan berip jiberdi. ²⁷ Ol sawǵalardı Beyt-El, Negebtegi Ramot, Yattir, ²⁸ Aroer, Sifmot, Eshtemoa, ²⁹ hám Raxalda bolǵanlarǵa, Eraxmeel tiyresiniń hám kenlerdiń qalalarında bolǵanlarǵa, ³⁰ Xorma, Bor-Ashan, Atax ³¹ hám Xebronda bolǵanlarǵa, sonday-aq, ózi adamları menen birge gezgen barlıq jerdegilerge jiberdi.

Shauldıń hám onıń ullarınıń ólimi

31 ¹ Sol waqıtta filistler izraillilar menen urısıp atırǵan edi. Izraillilar filistlerdiń aldına túsip qashıp, kópshiligi Gilboa tawında nabit boldı. ² Filistler Shaul menen onıń ullarınıń izine túsip, Shauldıń ulları Ionatandı, Abinadabtı hám Malkiy-Shuanı óltirdi. ³ Shauldıń átirapında sawash hawij alǵan edi. Sonda sadaqsılıar tárepinen atılǵan oq Shaulǵa tiyip, ol awır jaraqatlandı. ⁴ Shaul óz nókerine:

– Qılıshıńdı qınabıman suwırıp al da, meni óltir. Bolmasa, mına súnnetsizler keledi de, qılıshın suǵıp, meni xorlaydı, – dedi. Biraq nókeri qattı qorqıp, bunı islemedi. Sonlıqtan Shaul qılıshın qınan suwırıp alıp, ózin qılıshıńdıń üstine tasladı. ⁵ Nókeri Shauldıń ólgenin kórgende, ol da qılıshınıń üstine ózin taslap, Shaul menen birge óldi. ⁶ Solay etip, Shaul, onıń úsh ulı, nókeri hám pútkil adamları bir kúnde qaza taptı.

⁷ Oypatlıqtıń arǵı tárepinde hám Jordan dáryasınıń arjaǵında jasaytuǵın izraillilar Izrail áskerleriniń qashıp, Shaul hám onıń ullarınıń ólgenin kórgende qalaların taslap, qasha basladı. Filistler kelip, sol qalalarǵa ornalasıp aldı.

⁸ Erteńine filistler ólgenlerdi tonaw ushın kelgende, Gilboa tawında Shauldıń hám onıń úsh ulınıń óligin taptı. ⁹ Olar Shauldıń basın kesip aldı hám qural-jaraqların talan-taraj qıldı. Sońınan bul xabardı butxanalarına hám xalqına jetkeriw ushın, filistlerdiń jerleriniń hámmesine xabarshılar jiberdi. ¹⁰ Shauldıń qural-jarağın qudayı Ashtartanıń butxanasına qoydı, al denesin Beyt-Shan qalasınıń diywalına asıp qoydı.

¹¹ Yabesh-Gilad xalqı filistlerdiń Shaulğa islegen isleri tuwralı esitkende, ¹² olardıń barlıq márt jawıngerleri túni menen jol júrip, Beyt-Shangá bardı. Olar Shauldıń hám onıń ullarınıń denelerin Beyt-Shan diywallarınan túsirip alıp, Yabeshke alıp keldi hám sol jerde jağıp jiberdi. ¹³ Sońınan súyeklerin jynap alıp, Yabeshkegi tamarisk ağashınıń astına kómdi hám jeti kún oraza tutup, azaladı.

Patshalar tuwralı ekinshi kitap

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitaptıń kóp bólimi patsha Dawıttıń húkimdarlıǵı dáwirinde júz bergen waqıyalardan ibarat. Kitapta patsha Dawıttıń erisken jeńisleri, ámelge asırǵan iygi likli isleri, qılǵan gúnaları hám sol gúnalardıń aqıbetleri haqqında sóz etiledi. Qudayǵa qulaq salıwshılıq bereket alıp keletuǵının, boysın bawshılıq bolsa jaza hám apat alıp keletuǵının patsha Dawıttıń ómirinde anıq kóremiz.

Patsha Shauldıń óliminen soń, Yahuda urıwı Dawıttı ózlerine patsha etip tayınlaydı. Qalǵan barlıq Izrail urıwları bolsa Shaul ulı Ish-Boshetti ózlerine patsha qılıp qoyadı. Dawıt penen Ish-Boshettiń arasında jeti jil urıs boladı. Aqır, Dawıt barlıq Izrail hám Yahuda ellerin biriktirip, patsha boladı.

Dawıt Erusalim qalasın ebus xalqınan tartıp alıp, óz patshalıǵınıń jańa paytaxtı qıladı hám Kelisim sandıǵın usı jerge alıp keledi. Ol Qudayǵa arnap Ibadatxana qurıwdı

niyet qılıp, ol jerdi Kelisim sandıǵı saqlanatuǵın bir orın qılmaqshı boladı. Biraq Quday Dawıtqa bunnan da joqarı izzet kórsetpekshi boladı. Ol Dawıtqa: «Men sen ushın bir shańaraq tikleymen, atıńdı mártebeli qılamın, sen qúdiretli húkimdar bolasań, seniń áwladıń máńgi patsha boladı», – dep wáde beredi. Keyin ala Dawıttıń ulı Sulayman Qudayǵa arnap Ibadatxana quradı.

Dawıt Izraildıń dushpanların jeńiliske ushıratadı hám kúshli patshalıqtıń húkimdarı boladı. Soǵan qaramay, ol gúnaǵa qol uradı. Bul gúnanıń aqıbetinde Quday Dawıtqa awır apat jawdıradı. Bul apatıń kópshiligi óz shańaraǵı ishinde júz beredi.

Dawıt minsiz bolmasa da, Qudayǵa sadıq bolıp, jalǵız Oǵan sıyınadı. Sonıń ushın, Quday Dawıtqa miyrimin túsirip, patshalıq taxtıń máńgi bekkem qılatuǵının aytıp, wáde beredi hám onıń násilin bekkemleydi.

Dawıttıń Shauldıń ólimi tuwralı esitiwi

1 ¹ Shaul patsha qaza tapqan edi. Sol arada Dawıt amalekler ústinen jenişke erisip, Siklag qalasına qayıtıp keldi hám ol jerde eki kún qaldı. ² Úshinshi kúni Shauldıń ordasınan qayǵısınıń belgisi retinde kiyimlerin jirtip, basına topıraq shashqan bir adam keldi. Ol Dawıtqa jaqınlasqannan jerge jıǵılıp, oǵan tájım etti. ³ Dawıt onnan:

– Qay jerden kiyatırsań? – dep soradı.

Sol adam Dawıtqa:

– Izrail ordasınan qashıp qutıldım, – dep juwap berdi.

⁴ Dawıt oǵan:

– Ne boldı? Maǵan aytıp ber, – dedi.

Sol adam Dawıtqa:

– Áskerler sawash maydanınan qashıp ketti. Olardıń kópshiligi qırılıp qaldı. Solardıń ishinde Shaul menen onıń ulı Ionatan da óldi, – dedi.

⁵ Sonda Dawıt xabarshı jigitten:

– Shauldıń hám onıń ulı Ionatannıń ólgenin qayaqtan bileseń? – dep soradı.

⁶ Jigit Dawıtqa bilay dep juwap berdi:

– Tosattan Gilboa tawına barıp qaldım. Qarasam, ol jerde Shaul nayzasına súyenip turǵan eken. Al dushpannıń sawash arbaları menen arbakeshleri bolsa, oǵan jaqınlaşıp kiyatırǵan eken.

⁷ Sonda Shaul artına burılıp, meni kórip qaldı da, qasına shaqırdı. Men oǵan: «Lábbáy», – dedim. ⁸ Ol menen: «Sen kimsen?» – dep soradı. Men oǵan: «Men bir amalekpen», – dep juwap berdim. ⁹ Shaul maǵan: «Berman kelip, meni óltir. Sebebi janım shıqpay, qynalıp atırman», – dedi. ¹⁰ Men janına barıp, onı óltirdim. Óytkeni awır jaraqatlanıp qulaǵannan keyin, tiri qalmaytuǵının bilgen edim. Men onıń

basındaǵı taji menen qolına taǵılǵan shınjırın aldım hám olardı usı jerge, mırzam, sizge alıp keldim.

¹¹ Bunı esitken Dawıt hám onıń janındaǵılar qayǵıdan kiyimlerin jirtti. ¹² Olar qılıştan qaza tapqan Shaul, onıń ulı Ionatan hám Jaratqan Iyeniń xalqı bolǵan izraillılar ushın keshke shekem joqlaw aytıp jilap, oraza tuttı.

¹³ Dawıt ózine xabar alıp kelgen jigitten:

– Qay jerlisen? – dep soradı.

Jigit oǵan:

– Men bir kelgindi amalektiń ulıman, – dep juwap berdi.

¹⁴ Sonda Dawıt oǵan:

– Jaratqan Iyeniń maylaǵan adamına qol kóterip, onı óltiriwge qorqpadıń ba? – dedi. ¹⁵ Sońınan Dawıt adamlarınan birin shaqırıp:

– Bar, onı óltir! – dep buyırdı. Solay etip, sol adam amalek jigitti óltirdi.

¹⁶ Dawıt amalek jigitke:

– Óz basına óziń jettiń. Óytkeni: «Jaratqan Iyeniń maylaǵan adamın men óltirdim», – dep ózińe qarsı óz awızın menen gúwalıq berdiń, – dedi.

Dawıttıń Shaul hám Ionatan ushın aytqan joqlawı

¹⁷ Dawıt Shaul hám onıń ulı Ionatan ushın joqlaw ayttı. ¹⁸ Sońınan bul jir Yahuda xalqına úyretilsin dep buyırdı. «Oq jay» dep atalǵan usı jir Ádil-diń kitabında jazılǵan:

¹⁹ «Háy Izrail! Biyik tóbeshiklerde joq boldı saltanatıń!

Qalay jerge quladı batırlarıń?!

²⁰ Bul xabardı Gatqa esittirmeń, Ashkelon kóshelerinde jayıp júrmeń.

Esitip, filist qızları quwanbasın,

- Súnnetsizlerdiń qızları yoshlanbasın.
- 21 Háy, Gilboa tawları,
Ústíńizge shıq túsip, jawın
jawmasın,
Jerleriń ónim de bermesin.
Sebebi batırlardıń qalqanı,
Endi qayıp maylanbaytuǵın
Shauldıń qalqanı,
Sol jerde qulatıldı.
- 22 Ólgenlerdiń qanısız, batırlardıń
tánisiz,
Ionatannıń oq jayı keri qayıpas edi,
Shauldıń qılıshı hesh bos qayıpas
edi.
- 23 Shaul menen Ionatan súykimli
hám jaǵımlı edi,
Ómirde de, ólimde de birge boldı
olar.
Olar búrkítlerden de shaqqanıraq,
Arıslanlardan da kúshlirek edi.
- 24 Háy, Izrail qızları!
Sizlerge bezelgen qırmızı kiyimler
kiygizgen,
Kiyimińizdi altın bezeniw
buyımları menen bezegen,
Shaul ushın jılańlar!
- 25 Wah, qalay qaza taptı batırlar
sawashta!
Biyikligińde jatır óli Ionatan.
- 26 Seniń ushın qayǵıraman,
tuwısqanıń Ionatan,
Men ushın sen júdá qádirlı ediń,
Súyispenshiligiń men ushın,
Artıq edi hayal muhabbatınan.
- 27 Wah, qalay qaza taptı batırlar!
Qalay joq boldı urıs quralları!»

Dawıttıń Yahudaǵa patsha bolıwı

2 ¹ Bunnan keyin, Dawıt Jaratqan
Iyeden:

– Yahuda qalalarınıń birine barayın
ba? – dep soradı.

Jaratqan Iye oǵan:

– Bar, – dep juwap berdi.

Dawıt Onnan:

– Qay jerge barayın? – dep soradı.

Jaratqan Iye Dawıtqa:

– Xebrongá bar, – dep juwap berdi.

² Solay etip, Dawıt óziniń eki hayalı:
izreelli Axinoam hám karmelli Na-
baldıń jesiri Abigayıl menen birge sol
jerge ketti. ³ Dawıt óziniń janındaǵı
adamların da xojalıqları menen bir-
ge alıp ketti. Olar Xebronnıń ózine
hám átirapındaǵı qalalarǵa ornalastı.

⁴ Sonda yahudalılar Xebrongá kelip,
Dawıttı maylap, Yahudaǵa patsha etip
qoydı. Sońnan olar Dawıtqa:

– Yabesh-Gilad turǵınları Shauldıń
denesin jerledi, – dedi.

⁵ Dawıt Yabesh-Gilad turǵınlarına
xabarshılar jiberip, olarǵa bılay dedi:
«Mırzańız Shauldı jerlep, oǵan kórset-
ken sadıqlıǵıńız ushın Jaratqan Iye siz-
lerdi jarılqasın! ⁶ Endi sizlerge Jaratqan
Iye miyrim-shápáátin hám sadıqlıǵın
kórsetsin. Bul isińiz ushın, men de siz-
lerge jaqsılıq qılaman. ⁷ Sonlıqtan kúsh-
li hám márt bolıńlar! Mırzańız Shaul
qayıtıs boldı. Al Yahuda xalqı bolsa, me-
ni maylap, ózlerine patsha etip qoydı».

Izrail menen Yahuda arasındaǵı sawash

⁸ Shauldıń sárkárdası Ner ulı Abner
Shauldıń ulı Ish-Boshetti^a Maxana-
yımǵa alıp bardı. ⁹ Ol jerde Abner Ish-
Boshetti Giladtıń, Asherdiń, Izreeldiń,
Efrayımnıń, Benyaminniń hám pútkil
Izraıldıń üstinen patsha etip tayınladı.
¹⁰ Shauldıń ulı Ish-Boshet qırıq jasında

^a **2:8** *Ish-Boshet* – bul at 1Jln 8:33 ayatta Eshbaal, 1Pat 14:49 ayatta Ishwiw dep ayıtladı.

patsha bolıp, Izrailda eki jil patshalıq etti. Biraq Yahuda xalqı Dawıt penen birge qaldı. ¹¹ Dawıt Xebronda Yahu-da xalqına jeti jil altı ay patshalıq etti.

¹² Bir kúni Ner ulı Abner Shauldıń ulı Ish-Boshettiń adamları menen birge Maxanayımnan Gibongá ketti.

¹³ Al Seruya ulı Ioab bolsa, Dawıtın adamları menen barıp, Gibon háwiziniń janında olardı qarsı aldı. Usı eki topardıń biri háwizdiń bir tárepinde, ekinshisi ekinshi tárepinde otırdı. ¹⁴ Sonda Abner Ioabqa:

– Jigitler orınlarınan turıp, kóz aldımızda alıssın, – dep usınıs qıldı.

Ioab oǵan:

– Meyli, alısa ǵoysın, – dep kelisim berdi.

¹⁵ Solay etip, Benyamin urıwınan Shauldıń ulı Ish-Boshet tárepten on eki adam hám Dawıt tárepten on eki adam aldıǵa shıqtı. ¹⁶ Olardıń hár biri qarsılasınıń basınan uslap aldı da, bir-biriniń búyirine qılısh shısqı, birgelikte jan tapsırdı. Sonlıqtan Gibondaǵı sol jerge Xelqat-Hassurim^a degen at berildi.

¹⁷ Sol kúni sawash júdá qatal tús alıp, Dawıtın adamları Abner menen izraillardı jeńiliske ushıratı. ¹⁸ Seruyanın úsh ulı: Ioab, Abishay hám Asahel de sol jerde edi. Asahel jeyran sıyaqlı shapqır edi. ¹⁹ Ol izinen qalmaq, Abnerdi quwalap ketti.

²⁰ Sonda Abner artına burılıp:

– Asahel, bul senbiseń? – dep soradı.

Asahel oǵan:

– Awa, bul men, – dep juwap berdi.

²¹ Abner oǵan:

– Izimnen quwıwdı toqtatıp, jigitlerdiń birine hújim qıl da, qural-jaraǵın al, – dedi.

Biraq Asaheldiń Abnerdi quwıwdı toqtatqısı kelmedi.

²² Sonda Abner Asahelge jáne eskertip:

– Meni quwıwdı toqtat! Seni óltiriwimniń nege keregi bar? Sońınan tuwısqanıń Ioabtıń júzine qalay qarayman? – dedi.

²³ Biraq Asahel quwıwdı toqtatpaǵanlıqtan, Abner nayzasınıń artqı ushın Asaheldiń qarnına tıǵıp jiberdi. Nayza Asaheldiń arqasın tesip shıqtı. Ol jerge jıǵıla sala, jan berdi. Asahel jıǵılıp ólgen jerden ótip baratırǵanlardıń hámmesi sol jerde toqtap qaldı.

²⁴ Al Ioab penen Abishay Abnerdi quwıwdı dawam etip, kún batqanda, Gibon shóline ketetuǵın joldaǵı Giaxtıń qarsı aldındaǵı Amma tóbeshigine keldi. ²⁵ Benyamin urıwınıń adamları Abnerdiń izine erip jıynalıp, bir toparǵa birlesti hám bir tóbeshiktiń basına shıǵıp, sap tartıp turdı.

²⁶ Abner dawıslap baqırıp, Ioabqa:

– Qılıshımız máńgige insanlardı qırırıw kerek pe? Yamasa sen bunıń aqıbetiniń qayǵılı bolatuǵının bilmeyseń be? Áskerlerińe tuwısqanların quwıwdı toqtatıwdı qashan buyırasañ? – dedi.

²⁷ Ioab Abnerge:

– Tiri Quday haqı ant ishemen: eger óziń aytpaǵanıńda, áskerler erteń azanǵa shekem tuwısqanların quwıwdı toqtatpaǵan bolar edi, – dep juwap berdi. ²⁸ Sońınan Ioab kárnay shertti hám pútkil xalıq toqtadı. Keyin olar izraillilardı quwıwdı da, olar menen urıspadı da.

²⁹ Abner hám onıń adamları tún boyı Iordan tegisligi boylap júrdi. Olar

^a **2:16** Xelqat-Hassurim – «qılıshlar maydanı» degeni bildiriwi múmkin.

Iordan dáryasın kesip ótip, Bitron jolı arqalı Maxanayımǵa qayıp bardı.

³⁰ Ioab ta Abnerdi quwıwdı toqtatıp, qayıp kelgennen soń, hámme adamların jıynadı. Asahelden basqa, Dawıttıń adamlarınan jáne on toǵız adam qazalanǵan bolıp shıqtı. ³¹ Biraq Dawıttıń adamları Abner táreptegi Benyamin urıwınıń adamlarınan úsh júz alpis adamdı óltirgen edi. ³² Ioab hám onıń adamları Asaheldiń densin alıp kelip, Beytlehemdegi ákesiniń qábirine jerledi. Sońnan olar tún boyı jol júrip, tań ata Xebronǵa jetip keldi.

3 ¹ Shauldıń tárepdarları menen Dawıttıń tárepdarları arasındagı urıs uzaq dawam etti. Dawıttıń kúshine kúsh qosılǵan sayın, Shauldıń tárepdarları hálsirep bara berdi.

Dawıttıń Xebronda tuwılǵan ulları

² Xebronda tuwılǵan Dawıttıń ulları: tuńǵış ulı Amnon. Ol izreelli Axinoamnan tuwıldı. ³ Ekinshisi Kileab bolıp, ol karmelli Nabaldıń jesiri Abigaildan tuwıldı. Úshinshisiniń atı Abshalom, ol Geshur patshası Talmaydıń qızı Maaxadan tuwıldı. ⁴ Tórtinshisi Xaggitten tuwılǵan Adoniya, besinshisi Abitaldan tuwılǵan Shefatiya, ⁵ altınshısı Dawıttıń Eglı degen hayalınan tuwılǵan İtream edi. Dawıttıń bul ullarınıń hámmesi Xebronda tuwıldı.

Abnerdiń Dawıtqa qosılwdı sheshiwi

⁶ Shauldıń tárepdarları menen Dawıttıń tárepdarları arasında urıs dawam etip atırǵanda, Abner Shauldıń tárepdarları arasında kúshke tolıp bara berdi.

⁷ Shauldıń Rispa degen bir toqalı bar bolıp, ol Ayya degen adamnıń qızı edi. Bir kúni Ish-Boshet Abnerden:

– Ne ushın sen ákemniń toqalı menen jattıń? – dep soradı.

⁸ Ish-Boshettiń sorawına qattı gázeplengen Abner oǵan bilay dep baqırdı:

– Men ne Yahudaǵa xızmet qılıp júrgen bir kópek pe edim? Men usı künge deyin, ákeñiz Shauldıń xojalıǵına, tuwısqanlarına hám doslarına sadıq boldım. Sizdi de Dawıtqa satıp bermedim. Biraq búgin siz meni usı hayal sebepli ayıplap atırsız. ⁹ Jaratqan İyeniń Dawıtqa ishken antın júzege asırmasam, onda Quday meni jazalaǵan ústine jazalasin! ¹⁰ Ol patshalıqtı Shauldıń násilinen tartıp alıp, Danna Beer-Shebaǵa shekem sozilǵan Izrail menen Yahudada Dawıttıń patshalıǵın ornata tuǵının aytıp, wáde etken edi. ¹¹ Ish-Boshet Abnerden qorqqanlıqtan, oǵan basqa hesh nárse ayta almadı.

¹² Bunnan keyin, Abner óz atınan Dawıtqa xabarshılar jiberip, bilay dedi: «Bul eldi siz basqarıwıńız kerek emes pe? Eger meniń menen kelisim dúzseñiz, pútkil Izraildı siz tárepke awdıruw ushın, járdem beremen».

¹³ Dawıt oǵan: «Yaqshı, men seniń menen kelisim dúzemen. Biraq bir shártim bar: meni kóriwge kelgenińde, Shauldıń qızı, hayalım Mixaldı da óziń menen birge alıp kel. Bolmasa, aldım kelmey-aq qoy», – dedi.

¹⁴ Sońnan Dawıt Shauldıń ulı Ish-Boshetke de xabarshılar jiberip, olar arqalı: «Qalıń malǵa júz filisttiń súnet terisin tólep alǵan hayalım Mixaldı maǵan qaytarıp ber», – dedi. ¹⁵ Sonda Ish-Boshet adamlar jiberip,

Mixaldı kúyewi Paltieldiń úyinen aldırdı. Paltiel Layısh degen adamnıń ulı edi. ¹⁶ Kúyewi jılawı menen Baxurimge shekem hayalına erip bardı. Biraq Abner oǵan: «Izińe qayt», – degende, ol izine qaytıp ketti.

¹⁷ Sol arada Abner Izraıldiń aqsaqalları menen ushırasıp, olarǵa bılay dedi: «Sizler kópten beri Dawıttıń ózlerińizge patsha bolıwın qálegen edińiz. ¹⁸ Endi bunı iske asırıń. Sebebi Jaratqan Iye Dawıt haqqında: „Qulım Dawıt arqalı xalqım Izraıldı filistlerdiń hám pútkil dushpanlarınıń qolınan qutqaraman“, – degen edi». ¹⁹ Abner benyaminlıler menen de sóylesti. Sońınan ol Izrail xalqınıń hám Benyamin urıwınıń qálewı tuwralı Dawıtqa xabarlaw ushın Xebrońǵa ketti.

²⁰ Abner janına jigirma adamdı alıp Xebrońǵa, Dawıttıń janına bardı. Dawıt Abner hám onıń janındaǵılar ushın zıyapat berdi.

²¹ Abner Dawıtqa:

– Endi barıp, pútkil Izrail xalqın jıynap, taqsırım, siziń aldınızǵa alıp keleyin. Olar siz benen kelisim dúzsin. Sonda siz qálegen jerińizdiń hámmesi ústinen patshalıq qılasız, – dedi.

Bunnan soń, Dawıt Abnerdi shıǵarıp saldı. Ol da aman-esen jolina tústi.

Ioabtıń Abnerdi óltiriwi

²² Kóp uzamay, Dawıttıń adamları menen Ioab bir basqınshılıqtan qaytıp keldi. Olar ózleri menen birge kóp olja alıp kelgen edi. Biraq sol waqıtta Abner Xebrońda Dawıttıń janında joq edi. Sebebi Dawıt onı shıǵarıp salǵan bolıp, ol aman-esen jónep ketken edi. ²³ Ioab hám onıń janındaǵı pútkil áskerler Xebrońǵa kelgende, olarǵa Ner ulı Abnerdiń patshaǵa kelgeni, patshanıń

onı qaytarıp jibergeni, onıń da aman-esen úyine qaytqanı tuwralı xabarladı. ²⁴ Sonda Ioab patshaǵa kelip:

– Siz ne islep qoydıńız? Abner óz ayaǵı menen aldınızǵa kelgen bolsa, onı nege bosatıp jiberdińız? Ol ketip qalıptı-ǵo! ²⁵ Ner ulı Abnerdi ózińiz bilesiz. Ol sizdi aldaw ushın, qay jerge barıp, qay jerden keletuǵınıńızdı hám neler isleytuǵınıńızdı biliw ushın kelgen, – dedi.

²⁶ Ioab Dawıttıń janınan shıqqannan keyin, Abnerdiń izinen xabarshılar jiberdi. Xabarshılar onı Sira suw saqlaǵışınıń janınan qaytarıp alıp keldi. Dawıt bunnan biyxabar edi. ²⁷ Abner Xebrońǵa qaytıp kelgende, Ioab ózin onıń menen jeke sóylesip alatuǵın adamday kórsetip, onı qala dárwazasınan kirgizdi. Tuwısqanı Asaheldiń qanın tókkeni ushın, Ioab sol jerde Abnerdiń qarnına pıshaq urıp óltirdi. ²⁸ Dawıt bul waqıyanı esitkende bılay dedi: «Men de, meniń patshalıǵım da Ner ulı Abnerdiń qanı ushın Jaratqan Iyeniń aldında máńgige ayıp-sızbiz. ²⁹ Onıń qanınıń qunı Ioabtıń hám onıń ákesiniń pútkil úy-ishiniń moynında. Ioabtıń urpaǵınan irińli jaraǵa hám jaman teri keselligine shalıńǵanlar, baldaqqa súyengenler, qılıştan ólgenler, nanǵa zar bolǵanlar hesh qashan arılmasın».

³⁰ Solay etip, Ioab hám onıń inisi Abishay Abnerdi óltirdi. Óytkeni Abner Gibondaǵı sawashta olardıń inisi Asaheldi óltirgen edi.

³¹ Sońınan Dawıt Ioabqa hám onıń janındaǵılargá:

– Kiyimlerińizdi jırtıp, aza kiyimin kiyińler hám Abner ushın jılańlar, – dep buyırıq berdi. Dawıt patshanıń ózi Abnerdiń tabıtınıń izinde júrdi.

³² Olar Abnerdi Xebronğa jerledi. Patsha Abnerdiñ qábiriniñ basında dawıs shıǵarıp jiladı. Sol jerdegi pútkil xalıq ta jiladı. ³³ Soñınan patsha Abner ushin mına joqlawdı ayttı:

«Abner, sen bir aqmaq sıyaqlı óliwiñ kerek pe edi?»

³⁴ Qollarıñ baylawlı, ayaqların kisenlewli emes edi-ǵo. Biraq sen qaraqshılar qolınan ótirilgen adam sıyaqlı qaza taptıñ».

Hámme Abner ushin jáne jiladı.

³⁵ Xalıq Dawıtqa barıp, kún batpastan burın onı bir nárse jep alıwǵa kóndirmekshi bolǵanda, Dawıt ant iship bılay dedi:

– Kún batpastan aldın nan yamasa bir nárse jezem, Quday meni jazalǵan ústine jazalasin!

³⁶ Pútkil xalıq bunı bildi hám patshanıñ barlıq islerin unatqanı sıyaqlı, bul isin de unattı. ³⁷ Sol kúni Yahudaǵı hám Izraildaǵı hár bir adam Ner ulı Abnerdiñ óliminde patshanıñ qolı joqlıǵın bildi.

³⁸ Patsha adamlarına bılay dedi:

– Búgin Izrailda bir basshınıñ, ullı bir adamnıñ ólgenin bilmeysizler me?

³⁹ Men maylanıp, patsha etip qoyılǵan bolsam da, búgin hálsizben. Al mına Seruyanıñ ulları bolsa, mennen kúshlirek. Jaratqan Iye jamanlıq islegenge jamanlıǵına jarasa qaytarsın!

Ish-Boshettiñ óltiriliwi

4 ¹ Shauldıñ ulı Ish-Boshet Abnerdiñ Xebronda óltirilgenin esitkende, qáweterge tústi. Pútkil Izrail xalqı da

qorqısıp qaldı. ² Ish-Boshettiñ xızmetinde basqınshılar toparın basqaratuǵın Baana hám Rexab degen eki adam bar edi. Olar Benyamin urpaǵınan bolǵan beerotlı Rimmonnıñ ulları edi. Beerot qalası benyaminlilerge tiyisli qala dep sanalatuǵın edi. ³ Sebebi beerotlılar qalanı taslap, Gittayımǵa qashıp ketken edi. Sonlıqtan olar usı kúнге shekem sol jerde kelgindi bolıp jasap kiyatır.

⁴ Shauldıñ ulı Ionatannıñ eki ayaǵı da lán bolıp qalǵan Mefiboshet^a degen bir ulı bar edi. Izreelden Shaul menen Ionatannıñ qazalǵanı haqqında xabar kelgende, Mefiboshet bes jasta edi. Sonda tárbiyashısı onı alıp qashıp ketken edi. Ol balanı asıǵıs alıp qashıp baratırǵanda, balanı qolınan túsirip alǵanlıqtan, bala mayıp bolıp qalǵan edi.

⁵ Beerotlı Rimmonnıñ ulları Rexab penen Baana jolǵa shıǵıp, kún qattı qızǵan waqıtta Ish-Boshettiñ úyine kelgende, Ish-Boshet uyıqlap jatırǵan edi. ⁶ Rexab hám onıñ tuwısqanı Baana biyday alatuǵın adam sıyaqlı úyge kirip, Ish-Boshettiñ qarnına qanjar tıǵıp óltirdi de, qashıp ketti. ⁷ Waqıya bılay bolǵan edi: olar úyge kirgende, Ish-Boshet uyıqlaytuǵın bólmesindegi óz tóseginde jatırǵan edi. Rexab penen Baana Ish-Boshetti óltirip, basın kesip aldı hám bastı kóterip, pútkil tún boyı Jordan tegisligi arqalı júrdi. ⁸ Olar Ish-Boshettiñ basın Xebronǵa, Dawıt patshaǵa alıp kelip, oǵan: – Mine, sizdi óltirmekshi bolǵan dushpanız Shauldıñ ulı Ish-Boshettiñ bası! Jaratqan Iye búgin Shauldan hám onıñ urpaǵınan taqsırım, sizdiñ óshiñizdi aldı, – dedi.

a **4:4** *Mefiboshet* – bul at 1Jln 8:34; 9:40 ayatlarda «Merib-Baal» dep ayıladı.

⁹ Biraq Dawit beerotlı Rimmonnıñ ulları Rexab penen onıñ tuwısqanı Baanağa bılay dep juwap berdi:

– Meni hár túrli bále-qadaldan qutqarğan tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: ¹⁰ burın Shauldıñ ólimi haqqında xabardı mağan xosh xabar retinde alıp kelgen adamdı uslap alıp, Siklagta óltirgen edim. Ákelgen xosh xabarı ushın oğan berilgen sıy usı boldı. ¹¹ Endi ayıpsız bir adamdı óz úyinde, óz tóseginde óltirgen jawız adamlar da sózsiz óltiriledi. Onıñ qanı ushın sizlerden ósh alıp, sizlerdi jer betinen joq qılıp jibermeymen be?

¹² Soñınan Dawit adamlarına buyırıp berdi. Olar eki tuwısqandı óltirip, olardıñ ayaq-qolların kesti de, denesin Xebrondağı hâwizdiñ boyına asıp qoydı. Al Ish-Boshettiñ basın aparıp, Xebrondağı Abnerdiñ qábirine jerledi.

Dawittiñ Izrailğa patsha bolıwı

5 ¹ Izraildıñ barlıq urıwları Xeb-ronğa, Dawıtqa kelip, bılay dedi: «Bizler siziñ óz súyeginiz hám óz etiñizbiz. ² Burın Shaul patshamız bolğan waqıtta sawashta Izraildı óziñiz baslap júreтуğın ediñiz. Jaratqan Iye sizge: „Xalqım Izrailğa sen shopanlıq etip, Izrail üstinen húkimdar bolasañ“, – dep wáde bergen edi». ³ Solay etip, Izraildıñ barlıq aqsaqalları Xeb-ronğa, patsha Dawittiñ aldına kelgende, Dawit Xebronda Jaratqan Iyeniñ aldında olar menen kelisim dúzdi. Olar da Dawıtı maylap, Izrailğa patsha etip qoydı.

⁴ Dawit otız jasında patsha bolıp, qırılıq jil patshalıq etti. ⁵ Ol Xebronda jetti jil altı ay Yahuda üstinen, Erusalimde otız úsh jil pútkil Izrail hám Yahuda üstinen patshalıq etti.

⁶ Patsha hám onıñ adamları Erusalimde jasap atırğan ebus xalqına shabıwıl jasaw ushın jolğa shıqqanda, ebus xalqı: «Dawit bul jerge kire almaydı», – dep oylap, Dawıtqa:

– Sen bul jerge kire almasañ. Soqırlar menen sholaqlar-aq seni quwıp saladı, – dep baqırdı. ⁷ Degen menen, Dawit Sion qorğanın qolğa kirgizdi. Keyin ala bul qorğan Dawittiñ qalası dep ataldı.

⁸ Sol kúni Dawit adamlarına bılay dedi:

– Ebus xalqın jeñbekshi bolğan hár bir adam suw tarmaqları arqalı barıp, Dawitti jek kóreтуğın sol sholaq hám soqır ebuslardı joq qılsın.

Sonlıqtan: «Soqırlar menen sholaqlar sarayğa kirmeydi», – degen gáp qalğan eken.

⁹ Bunnan keyin, Dawit qorğan qalağa ornalasıp aldı hám onı Dawittiñ qalası dep atadı. Ol qorğannıñ aynala dógeresine Millo degen jerden baslap qosımsha qorğan qurdı. ¹⁰ Dawit kúshke tolıp bara berdi. Óytkeni Álemnıñ Qudayı Jaratqan Iye onıñ menen birge edi.

¹¹ Tir patshası Xiram Dawıtqa elshiler, sonıñ menen birge kedr ağashların, ağash ustaların hám tas qalawshılardı jiberdi. Bul adamlar Dawit ushın bir saray qurdı. ¹² Sonda Dawit Jaratqan Iyeniñ ózin Izrailğa patsha etip tayınlağanın hám Óz xalqı Izrail ushın onıñ patshalıgın dañqqa eristirgenin túsindi.

¹³ Dawit Xeb-ronnan Erusalimge kelgenen keyin de ózine jáne toqallar hám hayallar alıp, olardan da ul hám qızlar kórdi. ¹⁴ Dawittiñ Erusalimde tuwılğan ul-qızlarınını atları mınalar: Shammua, Shobab, Natan, Sulayman,

¹⁵ Ibxar, Elishua, Nefeg, Yafia, ¹⁶ Elishama, Elyada hám Elifelet.

Filistlerdiń jeńiliske ushırawı

¹⁷ Filistler Dawıttıń maylanıp, Izrailğa patsha etip qoyılğanın esitkende, pútkil filist áskerleri Dawıttı qolğa túsiriw ushın izlep ketti. Buni esitken Dawıt qorǵanǵa ketti. ¹⁸ Filistler kelip, Refaim oypatlıǵına jaylastı. ¹⁹ Dawıt Jaratqan Iyeden:

– Filistlerge qarsı júris qılayın ba? Olardı maǵan táslim eteseń be? – dep soradı.

Jaratqan Iye Dawıtqa:

– Awa, júris qıl. Olardı saǵan sózsiz táslim etemen, – dedi.

²⁰ Sonda Dawıt áskerleri menen birge Baal-Perasimge ketti hám ol jerde filistlerdi qıyrattı. Keyin ol: «Hár bir bógetti jaypap ótetuǵın suw tasqını sıyaqlı, Jaratqan Iye dushpanlarımdı aldımda qıyratıp tasladı», – dedi. Sol sebepli sol jerge Baal-Perasim^a degen at berildi. ²¹ Filistler butların sol jerge taslap qashqan edi. Dawıt hám onıń adamları sol butlardı alıp ketti.

²² Kóp ótpey, filistler qaytadan kelip, Refaim oypatlıǵına jaylastı. ²³ Dawıt Jaratqan Iyeden qayta soraǵanda, Jaratqan Iye oǵan bilay dep juwap berdi:

– Olarǵa bul jerden hújim qılma. Olardıń artınan aylanıp bar da, tut aǵashları tárepten hújim qıl. ²⁴ Sen tut aǵashlarınıń joqarısınan ayaq sesleri sıyaqlı dawıstı esitiwden-aq, háreketke kiris. Sebebi sol waqıtta Men seniń

aldıńda filist ordasın qıyratıw ushın baratırǵan bolaman.

²⁵ Dawıt Jaratqan Iyeniń buyırǵanınday qıldı hám filist ordasın Gebadan Gezerge deyin qıyratıp bardı.

Kelisim sandıǵınıń Erusalimge alıp keliwi

6 ¹ Dawıt jáne Izraildaǵı pútkil saylandı áskerlerdi topladı. Olar otız mın adam edi. ² Sońınan Dawıt hám onıń menen birge bolǵan sol adamlardıń hámmesi sandıqtıń ústindegi kerublar^b arasında taxtta otırǵan Álemniń Jaratqan Iyesiniń atı menen atalǵan Qudaydıń sandıǵın alıp keliw ushın Baale-Yahudaǵa^c ketti. ³ Olar Qudaydıń sandıǵın tóbeshiktegi Abinadabtıń úyinen alıp, taza bir arbaǵa qoydı. Abinadabtıń ulları Uzza menen Axyo taza arbanı jeteklep júrdi. ⁴ Olar Qudaydıń sandıǵın alıp ketip baratırǵanda, Axyo sandıqtıń aldında júrdi. ⁵ Sol waqıtta Dawıt hám pútkil Izrail xalqı Jaratqan Iyeniń aldında bar kúshi menen qosıq aytıp, lira^d hám arfa shertip, dáp qaǵıp, sistranı shıńǵıratıp, kimbaldı dańǵıratıp, oyinga túsip kiyatırǵan edi.

⁶ Olar Naxon degen adamniń qırmanına jetip barǵanda, ógizler súrnigip ketti. Sonda Uzza qolın sozıp, Qudaydıń sandıǵın uslap qaldı. ⁷ Húrmetsizligi ushın Jaratqan Iyeniń Uzzaǵa ǵázebi lawladı hám sol jerde-aq onıń janın aldı. Uzza Qudaydıń sandıǵınıń qasında jan tapsırdı.

⁸ Jaratqan Iyeniń Uzzanı jazalaǵanı ushın, Dawıt qattı ashıwlandı. Sol

^a **5:20** *Baal-Perasim* – «Qıyratıw Mırzası» degendi bildiredi.

^b **6:2** *Kerub* – qanatlı ruwxıy barlıq.

^c **6:2** *Baale-Yahuda* – Kiryat-Yarimniń basqa atı, 1Jln 13:6 qarań.

^d **6:5** *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

kúnnen baslap, házirge deyin bul orın Peres-Uzza^a dep ataladı.

⁹ Dawıt sol kúni Jaratqan Iyeden qorqıp: «Endi qalay Jaratqan Iyeniń sandıǵın ákelip, janıma qoya alaman?» – dedi. ¹⁰ Sol kúni Dawıt sandıqtı óziniń atı menen atalǵan qalaǵa alıp barıwdıń ornına, gatlı Obed-Edomnıń úyine apardı. ¹¹ Jaratqan Iyeniń sandıǵı gatlı Obed-Edomnıń úyinde úsh ay turdı. Jaratqan Iye Obed-Edomdı hám onıń pútkil shańaraǵın jarılqadı. ¹² Dawıtqa: «Qudaydıń sandıǵı sebepli, Jaratqan Iye Obed-Edomnıń shańaraǵın hám oǵan tiyisli hámme nárseni jarılqadı», – degen xabar jetti. Sonda Dawıt barıp, Qudaydıń sandıǵın Obed-Edomnıń úyinen Dawıttıń qalasına quwanışlı túrde alıp keldi. ¹³ Jaratqan Iyeniń sandıǵın kótergenler altı adım atqanda, Dawıt bir buǵa menen bir semirtilgen tananı qurbanlıqqa shaldı. ¹⁴ Zıǵır efod^b kiyip alǵan Dawıt Jaratqan Iyeniń aldında bar kúshi menen oyınǵa tústi. ¹⁵ Usılayınsha Dawıt hám pútkil Izrail xalqı quwanışlı dawıslar hám kárnay sesleri astında sandıqtı alıp kiyatırǵan edi. ¹⁶ Sandıq Dawıttıń qalasına kirip kiyatırǵanda, Shauldıń qızı Mixal terezeden qarap turǵan edi. Ol Jaratqan Iyeniń aldında sekirip oyınǵa túsip kiyatırǵan Dawıt patshanı kórgende, onı óz kewlinde pás kórip ketti.

¹⁷ Jaratqan Iyeniń sandıǵı alıp kelinip, Dawıttıń arnawlı túrde qurdırǵan shatırınıń ishindegi óz ornına qoyıldı. Sońnan Dawıt Jaratqan Iyegе arnap jandırılatuǵın qurbanlıqlar

hám tatıwlıq qurbanlıqların berdi. ¹⁸ Jandırılatuǵın hám tatıwlıq qurbanlıqların berip bolǵannan keyin, Dawıt Álemniń Jaratqan Iyesiniń atı menen xalıqqa pátiya berdi. ¹⁹ Keyin ol pútkil xalıqqa, Izrail jámiyetindegi hár bir erkek hám hayalǵa bir shórek nan, bir uwıs xurma hám bir uwıs keptirip nıǵızlangan kishmish ten tarqattı. Bunnan soń, pútkil xalıq úylerine qayttı.

²⁰ Dawıt óz xojalıǵına pátiya beriw ushın úyine qaytıp kelgende, Shauldıń qızı Mixal onı qarsı alwǵa shıqtı hám oǵan:

– Izrail patshası búgin qanday abırayǵa eristi?! Óz qullarınıń shorıları aldında jaramsız adam sıyaqlı jalañashlanıp, ózin kórsetti-ǵo, – dedi.

²¹ Dawıt Mixalǵa bılay dep juwap berdi:

– Meni ákeńniń hám onıń pútkil násiliniń ornına tańlap, Óz xalqı Izrailǵa húkimdar etip qoyǵan Jaratqan Iyeniń aldında oyınǵa tústim. Awa, men Jaratqan Iyeniń aldında oynay bere-men. ²² Endi ózimdi bunnan da tómen tutıp, jáne de pásirek sanayman. Biraq sen aytqan sol shorılar meni húrmetke bóleydi.

²³ Shauldıń qızı Mixal ómiriniń aqırına shekem biyperzent ótti.

Qudaydıń Dawıtqa bergен sózi

7 ¹ Dawıt patsha óz sarayında jasay berdi. Sebebi Jaratqan Iye onı átirapındaǵı barlıq dushpanlarınan qorǵap, tmishlıq berdi.

² Sol waqıtları patsha payǵambar Natanǵa:

^a **6:8** *Peres-Uzza* – «Uzzanıń qıyralıwı» degendi bildiredi.

^b **6:14** *Efod* – ádette ruwxaniyeler kiygen kiyim.

– Qara, men kedr ağashınan qurılğan sarayda jasap atırman, al Qudaydın sandığı bolsa, shatırda turıptı, – dedi.

³ Natan patshağa:

– Júregiñiz neni qálese, sonı isleñ. Sebebi Jaratqan Iye siz benen birge, – dep juwap berdi.

⁴ Biraq sol kúni túnde Natangá Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi:

⁵ – Barıp, qulım Dawıtqa bılay dep ayt: «Jaratqan Iye bılay deydi: Mákan basıwım ushın, Mağan arnap úydi sen qurmaqshımısañ? ⁶ Izrail xalqın Mı-sırdan alıp shıqqan kúnimnen baslap búginge deyin, Men úyde jasadım ba, ózi? Shatırda ol jaqtan bul jaqqa kóship júrgen joqpan ba? ⁷ Pútkil izraili-lar menen birge kóship júrgen jerlerde xalqımdı basqarıwdı buyırğan Izrail biyleriniñ qaysı birine: Nege Mağan kedr ağashınan úy qurıp bermediñiz? – degen edim?»

⁸ Endi qulım Dawıtqa bılay dep ayt: «Álemniñ Jaratqan Iyesi bılay deydi: Men seni jaylawda qoy bağıp júrgen jeriñnen alıp, xalqım Izrailğa húkim-dar etip qoydım. ⁹ Qay jerge barsañ da, seniñ menen birge bolıp, aldında-ğı hámme dushpanlarıñdı joq qıldım. Atıñdı dúnyadağı ullı adamlardıñ atla-rı sıyaqlı ullı qılaman. ¹⁰ Xalqım Izrail ushın orın tayarlap, olardı sol jerge ornalastıraman. Olardıñ óz jurtı bo-ladı hám hesh kim tınıshın buzbaydı. Zalımlar olarğa buringıday zorlıq qil-maydı. ¹¹ Xalqım Izrailğa biyler qoy-ğan waqıttan beri zalımlar olardı ezip kelmekte. Al seni pútkil dushpanla-rıñnan qutqarıp, ráhátke eristiremen.

Jaratqan Iye jáne bılay dep bildire-di: Men seniñ ushın bir shańaraq – patshalar áwladın jarataman. ¹² Sen ólip, ata-babalarıña qosılğanında,

zúryadıñnan birin taxtqa otırğızıp, onıñ patshalıqın bekkemleymen. ¹³ Mağan atap úydi ol quradı. Men de onıñ patshalıq taxtın mángilik qı-lıp ornataman. ¹⁴ Men oğan áke bo-laman, ol Mağan ul boladı. Eger ol gúna islese, áke ulın tayaq penen ja-zalağanday, onı basqa milletler arqalı jazalayman. ¹⁵ Biraq seniñ kóz aldın-da Shauldan Óz miyrimimdi tartıp al-ğanım sıyaqlı, onnan Óz miyrimimdi hesh qashan tartıp almayman. ¹⁶ Se-niñ urpağıñ hám patshalıqıñ Meniñ aldımda mángige turadı hám taxtıñ mángi bekkem boladı».

¹⁷ Solay etip, Natan ayan arqalı be-rilgen bul sózlerdiñ hámмесin Dawıt-qa aytıp berdi.

Dawıtın minnetdarshılıq duwası

¹⁸ Soñınan Dawıt patsha kelip, Jaratqan Iyeniñ aldında otırdı da, bı-lay dedi:

– Quday Iye! Sen meni bunshelli mártebelı qılğanday, men kim bolıp-pan, meniñ úy-ishim de ne bolıptı? ¹⁹ Quday Iye! Seniñ názeriñde bul da az bolğanday, qulıñıñ urpağıñıñ ke-leshegi tuwralı da aytıp berdiñ. Quday Iye, Seniñ adamzatqa degen qatnasıñ usınday ma?! ²⁰ Men Sağan basqa ne ayta alaman? Öytkeni Quday Iye, Sen Óz qulıñdı bileseñ. ²¹ Sen Óz sóziñe hám júregiñe muwapıq bolğan bul ullı isti islediñ hám onı qulıña bildirdiñ. ²² Qanday ullısañ, Quday Iye! Óz qulaqlarımız benen esitken barlıq xa-barımız boyınsha, Sağan teñ keletu-ğımı joq, Sennen basqa Quday da joq. ²³ Dúnyada xalqın Izrailğa uqsaghan birde bir xalıq joq. Olardı Óz xalqın qılıw ushın, azat qılıwğa bardıñ hám

xalqın ushın da, elin ushın da ullı hám tañ qalarlıq isler islep, Óz dañqıńdı shıǵardıń. Mısırdan Óziń ushın azat qılǵan xalqıńnıń aldınan xalıqlardı hám qudaylardı quwıp jiberdiń. ²⁴ Xalqın Izraildı máńgige Óz xalqım boladı dep, olardı bekkemlediń hám Óziń, Jaratqan Iye, olardıń Qudayı boldıń. ²⁵ Endi, Quday, Jaratqan Iye! Qulıńa hám onıń urpaǵına bergen wádeńde máńgige turıp, sózińdi orınlay gór. ²⁶ Adamlar: «Álemniń Jaratqan Iyesi – Izraildin Qudayı», – dep atıńdı máńgige ullılasın hám qulın Dawıttıń urpaǵı da Seniń aldında bekkem tursın. ²⁷ Álemniń Jaratqan Iyesi, Izraildin Qudayı! Sen qulıńa: «Seniń ushın bir shańaraq – patshalıq jarataman», – dep ayan ettiń. Sonlıqtan qulın usılay duwa etiwge júrek etti. ²⁸ Quday Iye, Sen Qudaysañ, Seniń sózleriń haq. Sen qulıńa bul iygiliكلي wádeni berdiń. ²⁹ Endi aldında máńgige dawam etiwı ushın, qulıńnıń patshalıǵın jarılqawıńdı sorayman. Sebebi Quday Iye, Sen solay sóz berdiń hám qulıńnıń patshalıǵı Seniń jarılqawıń arqalı máńgige jarılqanatuǵın boladı.

Dawıttıń jeńisleri

8 ¹ Aradan biraz waqıt ótkennen keyin, Dawıt filistlerdi jeńip, olardı boysındırdı hám filistlerdiń qolınan Meteg-Amma qalasın tartıp aldı.

² Sońınan moab xalqın da jeńiliske ushirattı. Olardı jerge qatara jatqızıp, arqan menen ólshedi hám eki ólshemdi óltirip, úshinshi ólshemdi tiri qaldırdı. Solay etip, moablılar Dawıtqa baǵınıshlı bolıp, oǵan salıq tóleytuǵın boldı.

³ Soba patshası Rexob ulı Hadadezer Ewfrat dáryyası boylap óz patshalıǵın

qayta tiklemekshi bolıp barganda, Dawıt oǵan shabıwıl jasap, jeńip shıqtı.

⁴ Dawıt onıń bir mıń jeti júz arbalı hám jigirma mıń piyada áskerin qolǵa túsiridi. Ol sawash arbasına jegiletuǵın barlıq atlardıń tirseklerin kesip mayırıp, onnan tek júz attı ǵana alıp qaldı.

⁵ Dawıt Soba patshası Hadadezerge járdemge kelgen Damaskte jasaytuǵın aramlardan jigirma eki mıń adamdı óltirdi. ⁶ Sońınan ol Damasktegi aramlardıń jerine óziniń saqshılar toparın ornalastırdı. Aramlar da Dawıtqa qul bolıp, salıq tóleytuǵın boldı. Dawıt qay jerge barsa da, Jaratqan Iye onı jeńiske eristirdi.

⁷ Dawıt Hadadezerdiń sárkárdaları alıp júrgen altın qalqanlardı alıp, Erusalimge ákeldi. ⁸ Jáne de, ol Hadadezerdiń qol astındaǵı Betax hám Berotay qalalarından kóp muǵdarda qola aldı.

⁹ Xamat patshası Toy Dawıttıń Hadadezerdiń pútkil áskerlerin jeńip shıqqaninan xabar taptı. ¹⁰ Sonda Toy óz ulı Ioramdı sálem beriw hám Hadadezer ústinen erisken jeńisi menen qutlıqlaw ushın, Dawıt patshaǵa jiberdi. Sebebi Toy Hadadezer menen uzaq waqıttan beri urısıp kiyatırǵan edi. Ioram Dawıtqa gúmis, altın hám qoladan islengen zatları sawǵaǵa alıp keldi. ¹¹ Dawıt patsha bul sawǵalardı basıp alǵan ellerinen alıp kelgen gúmis hám altınlar menen birge Jaratqan Iyege baǵıshladı. ¹² Bular aram, moab, ammon, filist hám amalek xalıqlarınan alıp kelingeni, jáne de, Soba patshası Rexob ulı Hadadezerden tartıp alınǵan gúmis hám altınlar edi.

¹³ Dawıt Duz oypatlıǵında edom xalqınan on segiz mıń adamdı óltirip qaytqannan soń, onıń dañqı astı.

¹⁴ Dawıt Edom aymaǵının hámme jerine óz saqshılar toparın ornalastırdı. Pútkil edom xalqı Dawıtqa baǵınıshlı boldı. Dawıt qayda barsa da, Jaratqan Iye onı jeńiske eristirdi.

Dawıttıń hámeldarları

¹⁵ Dawıt pútkil Izrailda patshalıq etip, xalqına tuwrı hám ádillik penen húkimdarlıq etti. ¹⁶ Seruya ulı Ioab sárkárda, Axilud ulı Ehoshafat diywanbegi boldı. ¹⁷ Axitub ulı Sadoq penen Abiyatar ulı Aximelex ruwxaniy, Seraya xatker edi. ¹⁸ Ehoyada ulı Benaya keretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılardıń^a sárkárdası edi. Al Dawıttıń ulları ruwxaniyeler edi.

Dawıttıń Mefiboshetke jaqsılıq islewi

9 ¹ Bir kúni Dawıt: «Shauldıń xojalıǵınan tiri qalǵan bar ma? Men Ionatannıń húrmeti ushın oǵan jaqsılıq qılar edim», – dedi.

² Shauldıń xojalıǵında Siba degen bir xızmetshi kisi bar edi. Onı Dawıttıń aldına shaqırıp keldi. Patsha onnan:

– Siba degen senbisen? – dep soradı.

Siba oǵan:

– Awa, Siba degen qulınız men bolaman, – dep juwap berdi.

³ Patsha oǵan:

– Shauldıń xojalıǵınan aman qalǵan adam bar ma? Men oǵan Quday ushın jaqsılıq qılayın, – dedi.

Siba patshaǵa:

– Ionatannıń eki ayaǵı da mayıp bolıp qalǵan bir ulı bar, – dep juwap berdi.

⁴ Patsha onnan:

– Ol qay jerde? – dep soradı.

Siba patshaǵa:

– Ol Lo-Debardaǵı Ammiel ulı Maxirdiń úyinde, – dep juwap berdi.

⁵ Solay etip, Dawıt patsha onı Lo-Debardan, Ammiel ulı Maxirdiń úyinen aldardı.

⁶ Shauldıń aqlıǵı, Ionatannıń ulı bolǵan Mefiboshet Dawıtqa keldi hám et betinen jıǵılıp, oǵan tájim etti.

Dawıt:

– Mefiboshet! – dedi.

– Lábbáy, qulınız usı jerde, – dep juwap berdi Mefiboshet.

⁷ Dawıt oǵan:

– Qorqpa, men ákeń Ionatannıń húrmeti ushın saǵan jaqsılıq qılam. Atań Shauldıń barlıq jerlerin saǵan qaytarıp beremen. Al sen bárqulla meniń dasturxanımnan awqatlanatuǵın bolasań, – dedi.

⁸ Mefiboshet tájim qılıp:

– Óli iytke uqsaǵan mendey qulınızǵa jaqsılıq qılatuǵınday, men kim bolıppan? – dedi.

⁹ Sońınan patsha Shauldıń xızmetshisi Sibanı shaqırtıp alıp, oǵan bılay dedi:

– Burın mırzań Shaulǵa hám onıń xojalıǵına tiyisli bolǵan nárseniń hám-mesin onıń aqlıǵı Mefiboshetke berdim. ¹⁰ Endi mırzańnıń aqlıǵı kerekli azıq-awqat penen támiyinleniwi ushın, sen hám seniń ullarıń menen qulların onıń ushın jerdi tárbiyalap, ónim alıńlar. Al mırzańnıń aqlıǵı Mefiboshet bolsa, bárqulla meniń dasturxanımnan awqat jeydi.

Sibanıń on bes ulı hám jigirma qulı bar edi.

^a **8:18** Keretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılar – shet elden jallap alınǵan tán saqshılar bolıwı múmkin.

¹¹ Siba patshağa:

– Taqsırım, qulıńız bolǵan men bu-
yırǵanlarıńızdıń hámмесin orınlay-
man, – dedi.

Mefiboshet patshanıń ullarımıń biri
syaqlı, patshanıń dasturxanınan aw-
qat jeytuǵın boldı. ¹² Mefiboshettiń
Mixa degen kishkene bir ulı bar edi.
Sol waqıttan baslap, Sibanıń úyinde
jasaytuǵın hár bir adam Mefiboshetke
xızmet etetuǵın boldı. ¹³ Mefiboshet
bárqulla patshanıń dasturxanınan aw-
qat jeytuǵın bolǵanlıqtan, Erusalimde
jasadı. Onıń eki ayaǵı da mayıp edi.

Dawıttıń ammonlar menen aramlardı jeńiwi

10 ¹ Aradan bir qansha waqıt ót-
kennen soń, Ammon patsha-
sı ólip, onıń ornına ulı Xanun pat-
sha boldı. ² Sonda Dawıt: «Ákesiniń
maǵan jaqsılıq etkeni sıyaqlı, men
de Naxash ulı Xanunǵa jaqsılıq ete-
yin», – dep oylap, ákesiniń ólimine
kewil aytıw ushın, Xanunǵa xızmet-
shilerin jiberdi.

Dawıttıń xızmetshileri ammonlar-
dıń jerine barganda, ³ ammon basshi-
ları óz mırzası Xanunǵa:

– Dawıt bul adamlardı ákeńizdiń
húrmeti ushın sizge kewil aytıwǵa
jibergen dep oylaysız ba? Yaq, Dawıt
olardı qalanı kózden ótkerip, bilip
alıw hám qıyratıw ushın sizge jiber-
gen, – dedi.

⁴ Solay etip, Xanun Dawıttıń xız-
metshilerin tutqınǵa alıp, olardıń
saqallarınıń yarımın qırqtırdı, sha-
panların jambasına keletuǵın etip
kestirip, olardı izine qaytarıp jiberdi.

⁵ Dawıt elshileri tuwralı esitkende,
olardı kútip alıw ushın adam jiberdi.
Óytkeni elshiler qattı xorlanǵan edi.

Patsha olarǵa: «Saqalıńız óskenshe,
Erixoda qalıńlar, sońınan qaytıp ke-
lesizler», – dedi.

⁶ Ammonlar Dawıttı ózlerine qar-
sı óshegistirip alǵanın túsindi. Son-
da adam jiberip, Beyt-Rexob penen
Sobadan jigirma mın aramlı piya-
da áskerdi, Maaxa patshası menen
onıń mın adamın hám Tob aymaǵı-
nan on eki mın adamdı jallap aldı.
⁷ Dawıt bunı esitkende, Ioabtı hám
márt jawıngerlerden ibarat bolǵan
pútkil áskerler toparın olarǵa qarşı
atlandırdı. ⁸ Ammonlar shıǵıp, qa-
la dárwazası aldında sap tartıp tur-
dı. Al Rexob penen Sobadan kelgen
aramlar, Tob penen Maaxadan kel-
gen adamlar menen birge dalada bó-
lek sap tartıp turdı.

⁹ Ioab dushpan áskerleriniń aldın-
da da, artında da turǵanın kórgende,
Izraildiń aǵla áskerlerinen bazıların
tańlap alıp, olardı aramlarǵa qarşı sap-
qa turǵızdı. ¹⁰ Qalǵan toparlardı inisi
Abishaydıń qolına tapsırdı. Abishay
olardı ammonlarǵa qarşı sapqa diz-
di. ¹¹ Ioab inisine bilay dedi:

– Eger aramlar mennen basım kel-
se, sen maǵan járdemge kelesen. Al
ammonlar sennen basım kelse, men
saǵan járdemge baraman. ¹² Márt bol!
Xalqımız ushın hám Qudayımızdıń
qalaları ushın mártlershe gúreseyik.
Jaratqan Iye neni maqul tapsa, so-
nı islesin.

¹³ Ioab áskerleri menen birge ara-
mlarǵa táp bergende, aramlar olardıń
aldına túsip qashtı. ¹⁴ Aramlardıń
qashqanın kórgen ammonlar da Abi-
shaydan qashıp, qalaǵa kirip ketti.
Bunnan keyin Ioab ammonlar me-
nen urısıwdan waz keship, Erusalim-
ge qaytıp ketti.

¹⁵ Ózleriniń izraillılardan jeńilgenin kórgen aramlar bir jerge toplandı.

¹⁶ Soba patshası Hadadezer xabar jiberip, Evfrat dáryasınıń argı tárepinde jasaytuǵın aramlardı shaqırttı. Aramlar Hadadezerdiń sárkárdası Shobaxtıń basshılıǵında Xelamǵa keldi.

¹⁷ Bul Dawıtqa málim bolǵanda, ol pútkil Izrail ordasın topladı da, Iordan dáryasın kesip ótip, Xelamǵa bardı. Aram áskerleri Dawıtqa qarsı sap tartıp turdı hám onıń menen sawash qıldı. ¹⁸ Degen menen, aramlar izraillılardıń aldına túsip qashtı. Dawıt olardıń jeti júz sawash arbasınıń arbakeshlerin, qırıq mıń arbalı áskerin óltirip, Hadadezerdiń sárkárdası Shobaxtı jaraqatladı hám ol sawash maydanında jan tapsırdı. ¹⁹ Hadadezerdiń qol astındaǵı hámme patshalar ózleriniń izraillılardan jeńilgenin kórgende, izraillılar menen tınıshlıq kelisimin dúzip, olarǵa baǵınıshlı boldı. Bunnan keyin, aram xalqı ammon xalqına járdem beriwden qorqıp qaldı.

Dawıt hám Bat-Sheba

11 ¹ Kelesi jılı báhárde, patshalar urısqa shıǵatuǵın waqıtta, Dawıt óz áskerbasıların hám pútkil Izrail áskerlerin Ioabtıń basshılıǵında urısqa jiberdi. Olar ammonlardı qırıp taslap, Rabba qalasın qamal qıldı. Biraq Dawıtıń ózi Erusalimde qalǵan edi.

² Bir kúni keshke qarayı Dawıt tóseginen turdı da, saraydıń úshegine shıǵıp, arman-berman júre basladı. Ol sol jerden qarap, shomılıp atırǵan bir hayaldı kórdi. Hayal júdá sulıw edi. ³ Dawıt hayaldıń kim ekenin bilip keliw ushın, adam jiberdi.

Sol adam qaytıp kelip, hayaldıń Eliamnıń qızı, xet xalqınan bolǵan

Uriyanıń hayalı Bat-Sheba ekenligin ayttı. ⁴ Dawıt hayaldı alıp keliw ushın xızmetshilerin jiberdi. Hayal Dawıtıń aldına keldi. Dawıt etek kirinen endi tazalanǵan hayal menen jattı. Sońnan hayal úyine qayttı. ⁵ Hayal hámiledar bolıp qalǵan edi. Sonlıqtan ol Dawıtqa: «Men hámiledarman», – dep xabar jiberdi.

⁶ Sonda Dawıt Ioabqa: «Xet xalqınan bolǵan Uriyanı maǵan jiber», – degen xabar jolladı. Ioab Uriyanı Dawıtıń aldına jiberdi. ⁷ Uriya aldına kelgende, Dawıt onnan Ioab penen áskerlerdiń jaǵdayı hám urıstıń barısı haqqında soradı. ⁸ Sońınan Uriyaǵa:

– Úyińe barıp, dem al, – dedi.

Uriya saraydan shıqqannan soń, patsha onıń izinen sıy jiberdi. ⁹ Degen menen, Uriya úyine qaytpay, patshanıń barlıq xızmetshileri menen birge saray dárwazası aldında uyıqladı. ¹⁰ Dawıtqa Uriyanıń úyine qaytpaǵanı haqqında xabar jetkende, Dawıt Uriyanı shaqırtıp:

– Sen uzaq waqıt sırtta boldıń-ǵo, nege úyińe qaytpadıń? – dep soradı.

¹¹ Uriya Dawıtqa:

– Qudaydıń sandıǵı da, Izrail hám Yahuda áskerleri de ordada qaldı. Sárkárdam Ioab penen siziń adamlarıńız bolsa, qır dalada tünep atır. Solay eken, iship-jep, hayalım menen jatiw ushın, men úyime bara alaman ba? Aldıńızda ant iship aytaman: men hasla bulay islemeymen, – dep juwap berdi.

¹² Sonda Dawıt Uriyaǵa:

– Búgin de usı jerde qal, erteń seni qaytarıp jiberemen, – dedi.

Uriya sol kúni Erusalimde qaldı. Erteńine ¹³ Dawıt Uriyanı shaqırıp alıp, ishkipiz-jegizdi hám onı más qıldı. Biraq keshte Uriya jáne úyine

barmay, patshanıń xızmetshileri menen birge uyıqlaw ushın buringı jatqan ornına bardı.

¹⁴ Sonlıqtan kelesi kúni azanda Dawıt Ioabqa bir xat jazıp, onı Uriyanıń qolına berip jiberdi. ¹⁵ Ol xatta bılay dep jazǵan edi: «Uriyanıń jaradar bolıp óliwi ushın, onı sawashtıń eń qızǵan jerine qoyıp, bir ózin qaldır».

¹⁶ Solay etip, Ioab qalanı qorshap alǵanda, dushpanlardıń márt áskerleriniń qay jerde turatuǵının bilgenlikten, Uriyanı sol jerge qoydı. ¹⁷ Qala xalqı shıǵıp, Ioabtıń áskerleri menen sawashqa tústi. Sawashta Dawıttıń áskerlerinen ayırımları qaza taptı. Qazalanǵanlar arasında xet xalqınan bolǵan Uriya da bar edi.

¹⁸ Sawashtıń barısı haqqında xabarlaw ushın, Ioab Dawıtqa adam jiberdi. ¹⁹ Ol xabarshıǵa bılay dep buyırdı: – Sen sawashtıń barısı haqqında patshaǵa jetkergeninde, ²⁰ patsha ǵázeplenip, saǵan: «Olar menen urısıw ushın qalaǵa nege bunshelli jaqınlastıńız? Olardıń qala diywalman oq atatuǵının bilmeytuǵın ba edińiz?» ²¹ Erubbeshettiń^a ulı Abimelexti qalay óltirgenin bilmeytuǵın ba edińiz? Tebeste bir hayal diywaldan Abimelextiń ústine digirman tasın taslap jiberip, onı óltirgeni esinizde joq pa edi? Solay eken, nege diywalǵa bunshelli jaqın bardıńlar?» – degende, sen oǵan: «Xet xalqınan bolǵan qulıńız Uriya da óldi», – dep aytarsañ.

²² Xabarshı jolǵa shıqtı. Ol Dawıtqa barǵanda, Ioabtıń ózine aytqanlarınan hámмесin oǵan jetkizip bılay dedi:

²³ – Dushpan bizlerden ústin shıqtı. Olar qaladan shıǵıp, bizler menen qır

dalada urıstı. Biraq bizler olardı qala dárwazasına shekem quwıp bardıq. ²⁴ Sonda mergenler siziń adamlarıńızǵa qaray diywaldan oq attı. Patshanıń adamlarınıń ayırımları qaza taptı, xet xalqınan bolǵan qulıńız Uriya da qaza taptı.

²⁵ Dawıt xabarshıǵa:

– Ioabqa bılay dep ayt: «Bolǵan waqıyaǵa qapa bolma. Sawashta kimniń óletuǵının bilip bolmaydı. Qalaǵa qarısı hújimdi kúsheytip, onı jer menen jeksen qılıńlar». Usı sózlerdi aytıp, oǵan jiger ber, – dedi.

²⁶ Uriyanıń hayalı kúyewiniń qaza tapqanın esitip, ol ushın aza tuttı. ²⁷ Aza tutıw waqtı tamam bolǵanda, Dawıt hayaldı sarayǵa aldırdı. Hayal Dawıtqa turmısqa shıǵıp, oǵan bir ul tuwıp berdi.

Biraq Dawıttıń bul isi Jaratqan Iyeniń názerinde jaman is boldı.

Natanniń Dawıttı áshkaralawı

12 ¹ Jaratqan Iye payǵambar Natandı Dawıtqa jiberdi. Sonda Natan Dawıtqa kelip, bılay dedi:

– Bir qalada eki adam bolıptı. Olardıń birinshisi bay, al ekinshisi kámбаǵal eken. ² Bay adamnıń júdá kóp mayda hám iri malları bar eken. ³ Biraq kámбаǵaldıń satıp alıp, baǵıp atırǵan bir urǵashı qozısınan basqa hesh nársesi joq eken. Qozı kámбаǵaldıń úyinde balaları menen birge ósip-ti. Onıń nanıman jep, kesesinen suw iship, qoynında uyıqlaptı. Sol adam ushın qozı óz qızınday edi. ⁴ Bir kúni bay adamnıń úyine bir jolawshı kelipti. Kelgen qonaqqa awqat tayarlaw ushın, óziniń qoy hám siyırларınan

^a **11:21** *Erubbeshet* – Erubbaal yaǵnıy Gideonnıń basqa atı. Biy 6:32; 7:1 qarań.

birin soyıwǵa baydıń kózi qıymay, kámbaǵaldıń qozısın alıp, qonaǵına awqat tayarlap beripti.

⁵Dawıttıń bay adamǵa qattı gázebi kelip, Natanǵa bılay dedi:

– Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: bunday isti islegen adam ólimge ilaylıq! ⁶Tas bawırılıq qılıp, usınday isti islegeni ushın, qozım tórt ese qılıp tólewı tiyis.

⁷Sonda Natan Dawıtqa bılay dedi:

– Sol adam sizsiz! Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Men seni maylap, Izrailǵa patsha etip qoydım hám Shauldıń qolınan qutqardım. ⁸Men saǵan mırzańnıń úyin berdim, hayalların da qoyınıńa saldım. Izrail hám Yahuda xalqın da saǵan berdim. Eger bul da az bolsa, bulardan da kóp nárselerdi berer edim. ⁹Solay eken, nege Meniń názerimde jawız bolǵan islerdi islep, sózimdi pisent etpediń? Xet xalqınan bolǵan Uriyanı qılısh penen óltirip, hayalın ózińe aldıń. Awa, sen onı ammonlardıń qılıshı menen óltirdiń. ¹⁰Bunnan bılay, máńgige seniń xojalıǵıńnan qılısh arımaydı. Sebebi sen Meni pisent etpey, xet xalqınan bolǵan Uriyanıń hayalın ózińe hayallıqqa aldıń». ¹¹Jaratqan Iye jáne bılay deydi: «Saǵan óz xojalıǵıń arqalı jamanlıq keltiremen. Seniń kóz aldında hayallarındı alıp, jaqınlarıńnıń birine beremen. Ol kúpá-kúndiz hayallarınıń qoyınına kiredi. ¹²Awa, sen bul isti jasırınsha islediń, biraq Men bunı pútkil Izrail xalqınıń kóz aldında kúpá-kúndiz isleymen».

¹³Dawıt Natanǵa:

– Men Jaratqan Iyege qarşı gúna isledim, – dedi.

Natan oǵan:

– Jaratqan Iye gúnańızdan ótti, siz ólmeysiz. ¹⁴Biraq siz bul isińiz arqalı

Jaratqan Iyenıń dushpanlarına Oǵan til tiygiziwge jol qoyıp berdińiz. Sol sebepli siziń tuwılǵan perzentıńiz óledi, – dep juwap berdi. ¹⁵Sońınan Natan úyine qayttı.

Jaratqan Iye Uriyanıń hayalınıń Dawıttan tuwǵan balasın awır kelsege duwshar etti. ¹⁶Dawıt Qudayıǵa bala ushın jalbarınıp, oraza tuttı. Úyine kelip, jerde jatqan halda túnderdi ótkerdi. ¹⁷Saray aqsaqalları Dawıttı jerden turǵızıw ushın kelgende, ol turıwdı qálemedi hám olar menen birge awqat ta jemedi. ¹⁸Jetinshi kúni bala shetnedi. Xızmetshileri Dawıtqa balanıń shetnegeni haqqında xabarlawǵa qorqtı. Olar: «Bala tiri waqıtta, bizler onıń menen sóylesken edik, biraq ol bizlerge qulaq aspadı. Endi balanıń shetnegenin oǵan qalay aytamız? Ol ózine qanday da bir jaman nárese islep qoyar», – dep sıbırlastı.

¹⁹Dawıt xızmetshileriniń óz ara sıbırlasıp atırǵanın kórgende, balanıń shetnegenin túsindi. Ol xızmetshilerinen:

– Bala qaytı boldı ma? – dep soradı.

Olar Dawıtqa:

– Awa, qaytı boldı, – dep juwap berdi.

²⁰Sonda Dawıt ornınan turıp, juwındı. Ústine átir jaǵıp, kiyimlerin almastırdı hám Jaratqan Iyenıń Úyine barıp, sıyındı. Sońınan úyine qaytıp kelip, ózine awqat beriliwin buyırdı hám aldına qoyılǵan awqattı jedi.

²¹Xızmetshileri oǵan:

– Bul isińizdi qalay túsinssek boladı? Bala tiri waqtında oraza tutıp, jıladıńız. Al ol ólgennen keyin, ornıńızdan turıp, awqat jedińiz, – dedi.

²²Dawıt olarǵa bılay dep juwap berdi:

– Awa, bala tiri waqtında oraza tuttım, jıladı. Sebebi: «Kim biledi, Jaratqan Iye mağan miyrimin túsirip, bala jasap keter», – dep oylağan edim. ²³ Biraq endi bala óldi. Solay eken, oraza tutıwımnıń ne keregi bar? Onı qaytara alar ma edim? Men onıń janına baraman, biraq ol meniń janıma qaytıp kelmeydi.

Sulaymannıń tuwılıwı

²⁴ Dawıt hayalı Bat-Shebanı jubatı hám janına kirip, onıń menen jattı. Bat-Sheba ul tuwdı hám onıń atın Sulayman dep qoydı. Jaratqan Iye balanı súygenlikten, ²⁵ Natan payǵambardı oǵan jiberdi. Natan Jaratqan Iyeniń sózi boyınsha balaǵa Edidiya^a dep at qoydı.

²⁶ Sol waqıtları ammonlardıń Rabba qalasına qarsı sawash júrgizip atırǵan Ioab patsha sarayı jaylasqan qorǵan qalanı qolǵa kirgizdi. ²⁷ Sońınan Ioab Dawıtqa xabarshılar jiberip bilay dedi: «Men Rabba qalasına hújim qılıp, onıń suw tarmaǵın qolǵa kirgizdim. ²⁸ Endi siz qalǵan áskerlerdi baslap keliń de, qalanı qorshap alıp, onı qolǵa kirgiziń. Eger qalanı men basıp alsam, qala meniń atım menen atalıp keter».

²⁹ Dawıt pútkil áskerlerin toplaı, Rabba qalasına ketti hám qalaǵa hújim jasap, onı qolǵa kirgizdi. ³⁰ Dawıt olardıń patshasınıń basındaǵı tajdı aldı. Hasıl taslar menen bezelgen, awırılıǵı bir talant^b keletuǵın altın taj Dawıtın basına kiygizildi. Dawıt qaladan kóp muǵdarda olja da alıp qayttı. ³¹ Ol qala xalqın sirtqa shıǵarıp, olardı jarǵı, shókkish hám balta menen jumıs islewge, gerbish tayarlawǵa májbúr

etti. Dawıt ammonlardıń qalalarınıń hámмесinde usılay isledi. Sońınan Dawıt pútkil áskerlerin ertip, Erusalimge qayttı.

Amnon hám Tamara

13 ¹ Dawıtın ulı Abshalomnıń Tamara degen bir sulıw qarındası bar edi. Dawıtın basqa hayalınan bolǵan ulı Amnon Tamaranı súyip qaldı. ² Amnon qarındası Tamara sebepli azap shegip, awırıp qaldı. Sebebi Tamara pák qız bolǵanlıqtan, Amnon ushın qızǵa bir nárese islew múmkinshiligin tabıw qıyın edi. ³ Biraq Amnonnıń Ionadab degen jorası bar edi. Ionadab Dawıtın ájaǵası Shimeannı ulı bolıp, ol júdá hiyleker edi. ⁴ Bir kúni Ionadab Amnonnan:

– Háy, patshanıń ulı, nege kúnnen-kúнге azıp baratırsań? Maǵan sebebin aytpaysań ba? – dep soradı.

Amnon oǵan:

– Tuwısqanıw Abshalomnıń qarındası Tamaranı súyip qaldım, – dep juwap berdi.

⁵ Ionadab oǵan:

– Tósekke jatıp alıp, ózińdi awırıp atırǵanday etip kórset. Ákeń seni kóriw ushın kelgende, oǵan: «Aǵa, ótinish, qarındasım Tamara kelip, maǵan awqat pisirip bersin. Awqattı kóz aldımда pisirsin, onı kórip, qolınan awqat jeyin», – dep ayt, – dedi.

⁶ Solay etip, Amnon tósekke jatıp alıp, ózin awırıp atırǵanday etip kórsetti. Patsha onı kóriwge kelgende, Amnon patshaǵa:

– Aǵa, ótinish, qarındasım Tamara kelip, kóz aldımда bir-eki taba nan

^a **12:25** *Edidiya* – «Jaratqan Iyeniń súyiklisi» degendi bildiredi.

^b **12:30** *Bir talant* – shama menen 34 kg.

pisirip bersin. Men onıń qolınan nan jeyin, – dedi.

⁷ Sonda Dawıt sarayda jasap atırǵan Tamaraga: «Ájaǵań Amnonnıń úyine barıp, oǵan jeytuǵın bir nárese pisirip ber», – dep xabar jiberdi. ⁸ Tamara ájaǵası Amnonnıń úyine ketti. Ol tósekte jatırǵan edi. Tamara qamır iylep, onıń úyinde taba nan pisirdi. ⁹ Sońnan tabanı alıp, nandı Amnonnıń das-turxanına qoyǵanda, ol jegisi kelmedi. Sonda Amnon úydegilerge:

– Qasımnan hámme shıǵıp ketsin, – dep buyırdı. Hámme shıǵıp ketti.

¹⁰ Bunnan keyin, Amnon Tamaraga:

– Awqattı jatatuǵın bólmeme alıp kel, men seniń qolıńnan awqat jeyin, – dedi. Tamara ózi pisirgen nanlardı ájaǵası Amnonnıń jatatuǵın bólmesine apardı. ¹¹ Jesin dep, Tamara nandı Amnonǵa jaqınlatqanda, ol Tamaranı uslap alıp:

– Qarındasım, kel, meniń menen jat, – dedi.

¹² Biraq Tamara oǵan bılay dedi:

– Yaq, ájaǵa, meniń namısına tiyme. Izrailda bunday is islenbeydi. Bunday aqılsızlıqtı isleme. ¹³ Usınday shermendelikten keyin, men qalay bas kóterip júre alaman? Al sen Izraildaǵı aqmaq adamlardıń biri bolıp qalasań. Ótinemen, patsha menen sóyles, ol seniń maǵan úyleniwińe qarsı bolmaydı. ¹⁴ Degen menen, Amnon Tamaraga qulaq salǵısı kelmedi. Ol qızdan kúshlirek bolǵanlıqtan, qızdı zorlap, namısına tiydi.

¹⁵ Sonnan soń, Amnonnıń Tamaranı jek kórgenligi sonshellı, onıń jek kóriwshiligi burın bolǵan muhabbatınan da kúshlirek boldı. Amnon Tamaraga:

– Tur, joq bol! – dedi.

¹⁶ Tamara Amnonǵa:

– Yaq, meni quwıwıń – bul birinshi islegen jamanlıǵıńnan da awırıraq, – dedi. Biraq Amnon oǵan qulaq salǵısı kelmedi. ¹⁷ Amnon xızmetshi jigitin shaqırıp oǵan:

– Mına birewdi bul jerden quwıp jiber de, artınan qapını jawıp tasla, – dedi.

¹⁸ Jigit Tamaranı sırtqa shıǵarıp, izinshe qapını jawdı. Tamaranıń ústinde uzın, jeńi de uzın naǵıslı kiyim bar edi. Patshanıń turmısqa shıqpaǵan qızları usılay kiyinetuǵın edi. ¹⁹ Tamara basına kúl shashıp, ústindegi uzın jeńli kiyimin jırtıp tasladı. Ol qolları menen basın uslap, dad salıp, eńirewi menen ketti.

²⁰ Ájaǵası Abshalom qızǵa:

– Seniń menen birge bolǵan ájaǵań Amnon ba edi? Endi sestıńdi shıǵarma, qarındasım. Ol seniń ájaǵań-ǵo. Bul waqıyaǵa qapa bolma, – dedi.

Solay etip, Tamara ájaǵası Abshalomnıń úyinde jalǵız hám muńlı jasadı.

²¹ Dawıt patsha bolıp ótkenler haqqında esitip, qattı gázeplendi. ²² Abshalom Amnonǵa jaqsı da, jaman da sóz aytpadı. Óytkeni ol qarındası Tamaranıń namısına tiygeni ushın, Amnondı jek kórip qalǵan edi.

Abshalomnıń Amnondı óltiriwi

²³ Eki jıldan keyin, Abshalom patshanıń barlıq ulların óziniń qoyın qırqtırıp atırǵan jerge, Efrayım qalasına jaqın jerdegi Baal-Xasorga shaqırdı.

²⁴ Abshalom patshaǵa kelip:

– Men qoylarımı qırqtırıp atırman. Ótinemen, ózińiz de, xızmetshilerińiz de meniń menen birge sol jerge barasańız, – dedi.

²⁵ Dawıt patsha oǵan:

– Yaq, ulım, eger bizler hámmemiz barsaq, saǵan júk bolamız, – dedi.

Abshalom qattı jalınsa da, patshanıń barǵısı kelmedi, biraq balasına pátiya berdi.

²⁶ Sonda Abshalom patshaǵa:

– Onda ájaǵam Amnonnıń bizler menen birge barıwına ruxsat berin, – dedi.

Patsha onnan:

– Amnon nege seniń menen barıwı kerek? – dep soradı. ²⁷ Biraq Abshalom jalına bergennen keyin, patsha Amnondı hám basqa ullarınıń hám-mesin onıń menen birge jiberdi.

²⁸ Abshalom xızmetshilerine bilay dep buyırdı:

– Amnonnan kóz úzbeńler! Ol shap ishıp, más bolǵan waqıtta, men sizlerge: «Amnondı óltirin», – dep aytaman. Sonda onı óltirinler. Qorqpańlar! Sizlerge buyırıqtı men berip atırman. Kúshli hám márt bolıńlar!

²⁹ Xızmetshiler Abshalomnıń buyırǵın orınlap, Amnondı óltirdi. Sonda patshanıń basqa ulları ǵashırlarına minip, qashıp ketti.

³⁰ Olar jolda kiyatırǵanda, Dawıtqa: «Abshalom patshanıń barlıq ulların óltiripti, olardıń birde birewi tiri qalmaptı», – degen xabar jetip keldi.

³¹ Patsha ornınan turdı da, kiyimlerin jırtıp, ózin jerge tasladı. Onıń janındaǵı barlıq xızmetshileri de kiyimlerin jırttı.

³² Sonda Dawıttıń ájaǵası Shimeanın ulı Ionadab bilay dedi:

– Taqsır, hámme ullarımnan ayırılıp qaldım dep oylamańız. Tek Amnon óldi. Sebebi ol qarındası Tamaranıń namısına tiygennen beri, Abshalom Amnondı óltiriwdi oylap júrgen edi.

³³ Sonlıqtan taqsır, hámme ullarınıń óldi, degen xabardan táshiwishlenbeń. Tek jalǵız Amnon ǵana óldi.

³⁴ Sol arada Abshalom qashıp ketti.

Gúzetshi jigit tóbeshiktiń batıs jolınan úlken bir alamannıń kiyatırǵanın kórdi. ³⁵ Ionadab patshaǵa:

– Áne, ullarınız kiyatır. Qulınızdıń aytqanıday boldı, – dedi. ³⁶ Ol aytıp bolar-bolmastan, patshanıń ulları jetip keldi de, dad salıp jilay basladı. Patsha da, xızmetshileri de qattı ókirip jıladı.

³⁷ Al Abshalom qashıp, Geshur patshası Ammihud ulı Talmaydıń janına bardı. Dawıt ulı Amnon ushın uzaq waqıt aza tuttı. ³⁸ Geshurǵa qashqan Abshalom ol jerde úsh jıl boldı.

³⁹ Patsha Dawıttıń Amnonnıń qazasına qayǵısı basılıp, endi Abshalomdı saǵına basladı.

Abshalomnıń Erusalimge qayıp keliwi

14 ¹ Seruya ulı Ioab patshanıń Abshalomdı saǵınıp júrgenin bildi. ² Ol birewdi jiberip, Teqoada jasaytuǵın aqıllı bir hayaldı aldırdı. Ioab hayalǵa:

– Aza kiyimlerini kiyip, ózińdi aza tutıp júrgen adam sıyaqlı kórset. Átir de jaqqay, ózińdi uzaq waqıttan beri ólini azalap júrgen sıyaqlı tut. ³ Keyin patshaǵa barıp, oǵan meniń usı sózlerimdi jetkiz, – dedi de, Ioab hayalǵa nelerdi aytıw kerekligin úyretti.

⁴ Solay etip, teqoalı hayal patshaǵa bardı. Ol patshanıń aldında et betinen jıǵılıp, tájim etip, patshaǵa:

– Taqsır, maǵan járdem berin, – dedi.

⁵ Patsha onnan:

– Ne boldı? – dep soradı.

Hayal patshaǵa bilay dep juwap berdi: – Men bir baxıtsız jesir hayalman. Kúyewim ólip qaldı. ⁶ Shorınız bolǵan meniń eki ulım bar edi. Olar atızda tóbelesip qalıptı. Olardı ayıratuǵın

hesh kim bolmaǵannan soń, birewi birewin urıp, óltirip qoyıptı. ⁷ Endi pútkil tiyre shorınız bolǵan maǵan qarsı shıǵıp: «Tuwısqanın óltirgen adamdı bizlerdiń qolımızǵa ber. Tuwısqanın óltirgeni ushın onı óltirip, usılayınsha miyrasxordı da joq qılamız», – dep atır. Solay etip, jer betinde kúyewimniń atın hám urpaǵın dawam ettiretuǵın tuyaq qaldırmau ushın, olar meniń oshaǵımdaǵı qalǵan shoqtı da óshirejaq.

⁸ Patsha hayalǵa:

– Úyińe qayta ber, bul isti seniń paydaña sheship beremen, – dedi.

⁹ Sonda teqoalı hayal patshaǵa:

– Taqsır! Bul waqıyaǵa men hám meniń ákemniń xojalıǵı ayıplı bolsın. Patsha hám onıń taxtı ayıpsız bolsın, – dedi.

¹⁰ Patsha hayalǵa:

– Birew saǵan qarsı bir nárese dese, onı maǵan alıp kel. Ol qaytıp saǵan tiymeytuǵın boladı, – dedi.

¹¹ Hayal patshaǵa:

– Olay bolsa, ósh alıwshı ámeńgerler isin gújitip, ulımdı óltirip qoymanı ushın, patsha, Qudayınız Jaratqan Iye haqı ant ishseńiz, – dedi.

Patsha hayalǵa:

– Tiri Jaratqan Iyeniń atı menen ay-taman: ulıńıń bir tal shashı da túspeydi, – dedi.

¹² Hayal patshaǵa:

– Taqsır, shorınız bolǵan maǵan jáne bir sóz aytıwǵa ruxsat berseńiz, – dedi.

– Ayt, – dedi patsha.

¹³ Hayal sózin dawam etip bilay dedi:

– Ne ushın siz Qudaydıń xalqına qar-sı bulay islep atırsız? Patsha, siz usı gápińiz arqalı ózińiz ózińizdi ayıplap atırsız. Óytkeni ózińiz quwǵın qılǵan adamdı qaytarmay atırsız. ¹⁴ Jerge

tógilgen suwdı qaytıp jıynaw múmkin bolmaǵanı sıyaqlı, hám memiz de dúnyadan ótip ketemiz. Biraq Quday jandı nabit qılıwdı qálemeydi. Ol quwǵın qılınǵan adamnıń Ózinen uzaq ketpewi ushın shara izleydi. ¹⁵ Xalıq meni qorqıtqanı sebepli, taqsırma usı-lardı aytıp beriw ushın keldim. Men ózimshe: «Patsha menen sóyleseyin, bálkim, ol shorısınıń tilegin orınlar. ¹⁶ Sózlerime qulaq asıp, meni hám ulımdı óltirmekshi bolıp, Qudaydıń bergem miyrasınan ayırıwdı qálegenlerdiń qolınan qutqarar, ¹⁷ taqsırımniń sózi meni tınıshlandırar», – dep oyladım. Sebebi siz, taqsır, jaqsı menen jamandı ayırıwda Qudaydıń perishtesi sıyaqlı. Sizge Qudayınız Jaratqan Iye yar bolsın!

¹⁸ Patsha hayalǵa:

– Sennen bir nárese sorayın, biraq mennen hesh nárseni jasırma, – dedi.

Hayal patshaǵa:

– Sorań, taqsır, – dep juwap berdi.

¹⁹ Patsha hayaldan:

– Bul islerdiń hámмесinde Ioabtıń qolı bar ma? – dep soradı.

Hayal patshaǵa bilay dep juwap berdi:

– Taqsır, aldınıзда ant ishıp ay-taman: sizden hesh nárseni jasırw múmkin emes. Awa, maǵan buyırıq bergem hám shorınızǵa usı sózlerdiń hámмесin úyretken qulıńız Ioab boladı. ²⁰ Jaǵdaydı ózgertiw ushın, qulıńız Ioab bunı oylap tapqan edi. Taqsır, siz Qudaydıń bir perishtesi sıyaqlı dana bolıp, eldegi waqıyaların hámмесinen xabardarsız.

²¹ Sonda patsha Ioabtı shaqırtıp, oǵan:

– Meyli, tilegińdi orınlayman. Barıp, jas jigít Abshalomdı qaytarıp alıp kel, – dedi.

²² Ioab et betinen jerge jıǵılıp, patshaǵa tájım etti hám oǵan minnetdarshılıq bildirip:

– Taqsır, búgin mennen kewlińiz toǵanın bilip turman. Sebebi siz qulıńızdıń tilegin orınladıńız, – dedi.

²³ Sońınan Ioab Geshurǵa barıp, Abshalomdı Erusalimge alıp keldi.

²⁴ Biraq patsha:

– Abshalom úyine ketsin, meniń aldına kelmesin, – dep buyırıp berdi. Sonlıqtan Abshalom patshanı kórmeı, óz úyine ketti.

²⁵ Pútkil Izrailda sın-sımbatı boyınsha Abshalom sıyaqlı maqtawı artqan adam joq edi. Ol basınan ayaǵına shekem minsiz edi. ²⁶ Abshalomǵa shashi awırılıq qılatuǵın bolǵanlıqtan, ol hár jılı shashın kestiretuǵın edi. Ol shashın kestirgen waqıtta ólshetetuǵın edi. Onıń shashınıń awırılıǵı patshalıqtaǵı ólshem birliǵı boyınsha ólshegende, eki júz shekel^a shıǵatuǵın edi. ²⁷ Abshalomnıń úsh ulı hám Tamara degen sulıw bir qızı bar edi.

²⁸ Abshalom Erusalimde eki jil jasaı da, patshanı kóre almadı. ²⁹ Sońınan ol patshaǵa jiberiw ushın Ioabtı shaqırttı. Biraq Ioab Abshalomǵa kelıwdı qálemedi. Abshalom ekinshi ret shaqırttı, biraq Ioabtıń jáne kelgisi kelmedi. ³⁰ Sonda Abshalom qullarına: – Minekey, Ioabtıń arpa atızı menińkinin janında tur. Barıp, atızǵa ot berin, – dedi. Xızmetshiler barıp, Ioabtıń atızına ot berdi.

³¹ Ioab ornınan turdı da, Abshalomnıń úyine barıp:

– Qulların ne ushın atızıma ot berdi? – dep soradı.

³² Abshalom oǵan bılay dedi:

– Minekey, men seni patshanıń aldına jiberiw ushın, usı jerge keliwinđi aytıp, adam jollaǵan edim. Sen arqalı patshaǵa: «Geshurdan ne ushın keldim? Ol jerde qalǵanıń men ushın jaqsıraq bolar edi», – dep aytpaqshı edim. Endi men patshanı kórgim keledi. Eger ayıplı bolsam, meni ózi óltirsın.

³³ Sonda Ioab barıp, Abshalomnıń sózlerin patshaǵa jetkizdi. Patsha Abshalomdı shaqırttı. Abshalom patshanıń aldına keldi de, onıń aldında et betinen jerge jıǵılıp, tájım etti. Patsha Abshalomdı súydi.

Abshalomnıń Dawıtqa qarısı bas kóteriwi

15 ¹ Bunnan soń, Abshalom ózine bir sawash arbasın, atlar hám aldında juwırıp júretuǵın eliw saqsı tayarladı. ² Ol azanda erte turıp, qala dárwazasına baratuǵın jol boyında turatuǵın edi. Óz arızın tıńlatıp, húkim shıǵartıw ushın patshaǵa kelgen hár bir adamdı shaqırıp alıp, onnan: «Qaysı qaladansań?» – dep soraytuǵın edi. Sol adam Izraildin qaysı urıwınan kelgenin aytatuǵın edi.

³ Sonda Abshalom sol adamǵa: «Qara, seniń dawa isin tuwrı hám ádil. Biraq patshanıń janında seni tıńlaw ushın tayınlangan hesh kim joq», – deytuǵın edi. ⁴ Sońınan: «Qánekey, endi meni elge qazı qılıp qoısa, dawa arızı menen kelgen hár bir adamnıń isin ádalatlıq penen shesher edim», – dep qosıp qoyatuǵın edi. ⁵ Eger birew Abshalomǵa tájım etiw ushın jaqınlassa, ol sol adamǵa qolın sozatuǵın hám onı qushaqlap, súyetuǵın edi. ⁶ Abshalom patshaǵa arız qılıp kelgen

a **14:26** Eki júz shekel – bir shekel shama menen 11 gr.

izraillıların hár birine usılay qatnas jasaytuǵın edi. Solay etip, ol izraillıların kewlin ózine awdırap aldı.

⁷Aradan tórt jil* ótkennen soń, Abshalom patshaǵa bılay dedi:

– Meniń Xebrongá barıp, Jaratqan Iyege bergen wádemdi orınlap keliwime ruqsat berseniń. ⁸Sebebi qulınıń bolǵan men Aram úlkesindegi Geshurda jasap atırǵanımda: «Eger Jaratqan Iye meni Erusalimge qaytarsa, onda men Xebrongá barıp, Oǵan sıyınaman», – dep wáde bergen edim.

⁹Patsha oǵan:

– Aman-esen kete ber, – dedi.

Ol ornınan turıp, Xebrongá ketti.

¹⁰Abshalom Izraıldın pútkil urıwlarına jasırın túrde xabarshılar jiberip, olarǵa: «Kárnay dawısın esitiwden-aq: „Abshalom Xebronda patsha boldı“, – dep aytıńlar», – dedi. ¹¹Erusalimnen mirát etilgen eki júz adam bolıp ótken waqıyalardan biyxabar halda, jaqsı niyet penen Abshalomǵa erip ketti. ¹²Abshalom qurbanlıq shalıp atırıp, Dawıttıń másláhátshisi giloli Axitofeldi de Gilo qalasınan aldirtti. Usılayınsha qozǵalań kúsheye berdi. Óytkeni Abshalomnıń izine ergenlerdiń sanı kóbeyip atırǵan edi.

Dawıttıń Erusalimnen qashıwı

¹³Bir xabarshı Dawıtqa kelip:

– Izraillıların kewli Abshalomǵa awıp ketti, – dedi. ¹⁴Sonda Dawıt Erusalimde ózi menen birge bolǵan barlıq xızmetshilerine:

– Turıńlar, qashayıq! Bolmasa, Abshalomnan qashıp qutıla almaysız. Dárhál ketip qalmasaq, Abshalom izimizden tez jetip alıp, bálege duwshar eter, qalanı da qılıstan ótkerer, – dedi.

¹⁵Patshanıń xızmetshileri:

– Taqsır, siz qanday qararǵa kelseńiz, bizler orınlawǵa tayarmız, – dep juwap berdi.

¹⁶Solay etip, patsha pútkil saray xalqın izine ertip, jolǵa shıqtı. Al sarayǵa qarap turıwı ushın, on toqalın sol jerde qaldırdı. ¹⁷Patsha hám onıń izine ergen pútkil xalıq qalanıń eń shetin-degi úydiń janına kelip, toqtadı. ¹⁸Sol jerden baslap, barlıq xızmetshileri, keretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılar hám Gattan ózine erip kelgen gatlı altı júz ásker patshanıń aldınan júrip ótti.

¹⁹Patsha gatlı Ittayǵa bılay dedi:

– Nege sen de bizler menen kiyatırsań? Izińe qayıp, jańa patsha menen qal. Óytkeni sen watanıńnan quwılǵan bir jat elliseń. ²⁰Sen keshe kelgenseń. Búgin qay jerge bararımdı ózim bilmey turıp, seni de sergizdan qılayın ba? Izge qayt, áskerlerińdi de óziń menen alıp qayt. Qudaydıń súyispenshiligi hám sadıqlıǵı saǵan yar bolsın!

²¹Biraq Ittay patshaǵa:

– Taqsır, tiri Jaratqan Iye haqı aldınıńızda ant ishıp aytaman: ólim ushın bolsa da, ómir ushın bolsa da, siz qay jerde bolsańız, qulınıń bolǵan men de sol jerde bolaman, – dep juwap berdi.

²²Dawıt Ittayǵa:

– Yaqshı, onda aldırǵa ótip, júre ber, – dedi.

Solay etip, gatlı Ittay hám onıń janındaǵı hámme adamlar bala-shaǵaları menen birge jolın dawam etti. ²³Xalıq ketip baratırǵanda, átırptaǵı pútkil el zar-zar jilasti. Patsha Kidron sayınan ótti. Pútkil xalıq shólistanlıqqa qaray jol aldı.

²⁴Ruwxaniy Sadoq penen Qudaydıń Kelisim sandıǵın kótergen lebiyliler de sol jerde edi. Olar Qudaydıń sandıǵın

jerge qoydı. Pútkil xalıq qaladan shıǵıp bolǵansha, ruwxaniy Abiyatar tó-beshikke kóterilip, olardı kútip turdı.

²⁵ Sońınan patsha Sadoqqa bilay dedi:

– Qudaydıń sandıǵın qalaǵa qaytarıp alıp bar. Eger Jaratqan Iyeniń maǵan miyrimi túsken bolsa, Ol meni izime qaytarıp, sandıqtı hám sandıq tura-tuǵın orındı maǵan kórseter. ²⁶ Eger Ol maǵan: «Saǵan kewlim tolmadı», – dese, onda men tayarman. Ol maǵan maqul kórgenin islesin.

²⁷ Patsha sózin dawam etip, ruwxaniy Sadoqqa bilay dedi:

– Jaǵdaydı kórip turǵan joqsań ba? Ulıń Aximaastı hám Abiyatardıń ulı Ionatandı janińa al da, Abiyatar menen birge aman-esen qalaǵa qayt. ²⁸ Sizlerden anıq bir xabar almaǵanımsha, men Iordan tegisliginde, dáryanın ótkelinde kútip turaman.

²⁹ Solay etip, Sadoq penen Abiyatar Qudaydıń sandıǵın Erusalimge qaytarıp aparıp, sol jerde qaldı. ³⁰ Al Dawıt bolsa, jilap-eńirep Záyıtın tawına kóterile berdi. Ol basın orap alıp, jalańayaq ketip baratır edi. Onıń janındaǵı adamlardıń hámmesi de basların orap alıp, jilap-eńirep tawǵa shıǵıp baratır edi.

³¹ Sol arada birew Dawıtqa:

– Axitofel de Abshalomnıń tárepin alǵan til biriktiriwshiler arasında eken, – dep xabarladı.

Sonda Dawıt: «Jaratqan Iye, Axitofeldiń keńesin joqqa shıǵara górl!» – dep duwa etti.

³² Dawıt Qudayǵa sıynatuǵın tawdıń tóbesine jetip barǵanda, Ark tiyresinen bolǵan Xushay kiyimi jırtılǵan, basına topıraq shashılǵan halda onı qarşı aldı. ³³ Dawıt oǵan bilay dedi:

– Meniń menen birge ketseń, maǵan júk bolasań. ³⁴ Eger qalaǵa qayıp barsań, Abshalomǵa: «Taqırs, siziń qulıńız bolmaqshıman. Burın ákeńizge qanday xızmet etken bolsam, sizge de solay xızmet etemen», – dep aytarsań. Usılay sen Axitofeldiń másláhátin meniń ushın bosqa shıǵarasań. ³⁵ Ruwxaniyler Sadoq penen Abiyatar sol jerde seniń menen birge boladı. Patshanıń sarayında esitkenlerińniń hámмесinen olardı xabardar etip tur. ³⁶ Sadoqtıń ulı Aximaas penen Abiyatardıń ulı Ionatan da sol jerde. Esitkenlerińniń hámмесin olar arqalı maǵan jetkerip turasań.

³⁷ Solay etip, Dawıttıń dostısı Xushay Erusalimge ketti. Sol waqıtta Abshalom da Erusalimge kirip kiyatırǵan edi.

Dawıt hám Siba

16 ¹ Dawıt tawdıń tóbesinen arman qaray biraz túskende, Mefiboshettiń xızmetshisi Siba qosqan eki eshekke eki júz nan, keptirip nıǵızlanǵan kishmishten júz dana, taza piske miyweden júz dana hám bir mes sharap júklep, Dawıttıń aldınan shıqtı. ² Patsha Sibadan:

– Bulardı ne ushın alıp keldiń? – dep soradı.

Siba oǵan:

– Eshekler patsha xojalıǵındaǵıların miniwi ushın, nan menen taza miyweler xızmetshilerińizdiń jewi ushın, al sharap shólde haldan tayǵanlardıń ishiwi ushın, – dep juwap berdi.

³ Patsha onnan:

– Mirzań Shauldıń aqlıǵı qayaqta? – dep soradı.

Siba oǵan:

– Mefiboshet Erusalimde qaldı. Sebebi ol: «Izrail xalqı búgin atamnıń

patshalıǵın maǵan qaytarıp beredi», – dep aytıp atır, – dep juwap berdi.

⁴ Sonda patsha oǵan:

– Mefiboshettiń hámme nársesi seniki boladı, – dedi.

Siba patshaǵa tájim etip:

– Qullıq, taqsır! Maǵan bárqulla kewlińiz toǵay! – dedi.

Dawıt hám Shimey

⁵ Dawıt patsha Baxurimge jetip barǵanda, Shauldıń tiyresinen bolǵan Geranıń ulı Shimey ǵarǵanıwı menen onıń aldınan shıqtı. ⁶ Pútkil áskerleri hám márt jawıngerleri Dawıt patshanıń oń hám shep jaǵında turǵanına qaramastan, Shimey Dawıtqa hám onıń xızmetshilerine tas ılaqtırdı.

⁷ Shimey bılay dep ǵarǵandı:

– Joq bol, ket. Háy, qanxor, ońbaǵan adam! ⁸ Sen ornına patsha bolǵan Shauldıń úy-ishinde tógilgen qanlardıń qunın Jaratqan Iye sennen óndirip atır. Ol patshalıqtı ulıń Abshalomǵa berdi. Sen qanxor bolǵanıń ushın, bul bálege jolıqtıń.

⁹ Seruya ulı Abishay patshaǵa:

– Bul óli kópek nege taqsırımıdı ǵarǵaydı eken? Ruxsat beriń, basın úzip taslayın, – dedi.

¹⁰ Biraq patsha oǵan:

– Seruya ulları, bunıń menen sizlerdiń jumısıńız bolmasın! Jaratqan Iye oǵan: «Dawıtı ǵarǵa», – degeni ushın ǵarǵap atırǵan bolsa, kim onnan: «Nege bulay islep atırsań?» – dep soray aladı? – dedi.

¹¹ Keyin Dawıt Abishayǵa hám xızmetshilerine bılay dedi:

– Óz ulım meni óltirmekshi bolıp turǵanda, mına benyaminli onnan beterin islemey me? Onı tınıshına qoıńlar, ǵarǵay bersin. Óytkeni bunı

oǵan Jaratqan Iye aytqan. ¹² Bálkim, Jaratqan Iye meniń xorlanıp atırǵanımdı kórip, búgingi ǵarǵıslar ornına jaqsılıq qaytarar.

¹³ Dawıt adamları menen birge jolın dawam etti. Al Shimey Dawıtıń qapталında, tawdıń janbawırında júrip onı ǵarǵadı, oǵan tas atıp, topıraq shashtı.

¹⁴ Iordan dáryasındaǵı ótkelge sharshap jetken patsha hám onıń janındaǵı xalıq sol jerde dem aldı.

Xushay menen Axitofeldiń keńesleri

¹⁵ Sol arada Abshalom hám onıń izraili pútkil tárepdarları Erusalimge keldi. Axitofel de Abshalom menen birge edi. ¹⁶ Sonda Dawıtıń dostısı Ark tiyresinen bolǵan Xushay Abshalomniń janına barıp:

– Jasasın patsha! Jasasın patsha! – dep baqırdı.

¹⁷ Abshalom Xushaydan:

– Dostıńa sadıqlıǵıń usı ma? Ne ushın dostıń menen ketpediń? – dep soradı.

¹⁸ Xushay oǵan bılay dep juwap berdi:

– Yaq, men Jaratqan Iyeniń, mına xalıqtıń hám pútkil izraililardıń tańlaǵan adamı tárepinde bolıp, onıń janında qalaman. ¹⁹ Endi men Dawıtıń ulı Abshalomnan basqa kimge xızmet qılaman? Ákeńizge qalay xızmet etken bolsam, sizge de solay xızmet etemen.

²⁰ Sonda Abshalom Axitofelge qarap:

– Ne isleyik, bizlerge keńes ber, – dedi.

²¹ Axitofel Abshalomǵa:

– Sarayǵa qarap turıwı ushın, ákeńniń taslap ketken toqalları menen jat. Sonda pútkil Izrail ákeńizdiń sizdi jek kórip qalǵanın biledi hám

sizdi qollawshılardıń hámmesi jáne de kúshke minedi.

²² Solay etip, saraydıń úshegine Abshalom ushın bir shatır qurıldı. Ol pútkil izraillılardıń kóz aldında ákesiniń toqalları menen jatıp shıqtı.

²³ Sol waqıtları Axitofel bergen keńesler Quday tárepinen berilgen keńesler dep sanalatuǵın edi. Axitofeldiń hár bir keńesi Dawıt ushın da, Abshalom ushın da usınday edi.

Xushaydıń Axitofeldiń keńesin buzıwı

17 ¹ Axitofel Abshalomǵa jáne bilay dedi:

– Ruxsat berseńiz, on eki mın adamdı saylap alıp, búgin túnde ketip, Dawıtın izine túseyin. ² Házir Dawıt sharshap, haldan tayǵan waqıtta, oǵan hújim etip, kózin qorqıtsam, qasındaǵılar qashıp ketedi. Sonda men Dawıt patshanıń bir ózin óltiremen. ³ Sońnan pútkil xalıqtı sizge qaytarıp alıp kelemen. Xalıqtıń sizge qaytıwı siz óltirmekshi bolıp atırǵan adamnıń ólimine baylanıslı. Solay etip, pútkil xalıq ziyan kórmeydi.

⁴ Bul keńes Abshalomǵa da, pútkil Izrail aqsaqallarına da unap qaldı.

⁵ Biraq Abshalom:

– Ark tiyresinen bolǵan Xushaydı da shaqırın. Ol ne der eken, esiteyik, – dedi. ⁶ Xushay kelgende, Abshalom oǵan Axitofeldiń qanday keńes bergeni tuwralı aytıp berdi. Sońnan ol Xushaydan:

– Onıń keńesi boyınsha is tutayın ba? Bolmasa, sen keńes ber, – dep soradı.

⁷ Xushay Abshalomǵa bilay juwap berdi:

– Axitofeldiń bul rette bergен keńesi jaqsı emes. ⁸ Ákeńizdiń hám onıń

adamlarınıń márt jawıngerler ekenin bilesiz. Olar dalada balalarınan ayırılǵan ayıw sıyaqlı gázepli. Bunıń ústine, ákeńiz tájiriyeбели jawınger, ol túndi áskerler janında ótkermeydi. ⁹ Bul waqıtta ol úngirlerdiń birinde yamasa bir jerde jasırınıp júrgen bolsa kerek. Eger ol áskerlerimizge birinshi bolıp hújim jasasa, ol haqqında esitken hár bir adam: «Abshalomǵa ergenler qırǵınǵa ushıraptı», – dep aytadı. ¹⁰ Sonda júrekleri arıslannıń júregindey bolǵan mártlerdiń de qorqınıshtan ruwxları túsedı. Sebebi ákeńizdiń batırlıǵın hám onıń qasındaǵılardıń mártligin pútkil Izrail biledi. ¹¹ Sonlıqtan sizge aytatuǵın keńesim mınaw: Danna Beer-Shebaǵa shekemgi, teńiz jaǵasındaǵı qum sıyaqlı san-sanaqsız bolǵan pútkil izraillılardı átirapınızǵa toplań. Siz ózińiz de sawashqa shıǵın. ¹² Sonda bizler jasırınǵan jerleriniń birinde Dawıtqa hújim qılıp, jer betine túsken shıq kibi ústine bastırıp baramız. Dawıt da, onıń janındaǵılardıń hesh birin de tiri qaldırmaymız. ¹³ Eger ol bir qalanı panalasa, onda pútkil izraillılar sol qalaǵa arqanlar alıp baradı. Qalanı bir tası qalmaǵansha, oypatlıqqa qaray tartıp qulatıp, joq qılamız.

¹⁴ Abshalom hám pútkil izraillılar: «Xushaydıń keńesi Axitofeldiń keńesinen jaqsıraq», – dedi. Sebebi Jaratqan Iye Abshalomdı apatqa ushıratıw ushın, Axitofeldiń jaqsı keńesin joqqa shıǵarıwdı sheship qoyǵan edi.

¹⁵ Xushay ruwxaniyeler Sadoq penen Abiyatarǵa Axitofeldiń Abshalom menen Izrail aqsaqallarına bergен keńesi hám óziniń olarǵa bergен keńesi tuwralı aytıp berdi. ¹⁶ Sońnan olarǵa: – Sizler mına xabardı Dawıtqa tez jetkiziń: bul túndi Jordan tegisliginde,

dáryanıń ótkelinde ótkizbesin. Tez argı tárepke ótsin. Bolmasa, patshanın ózi de, janındağılar da tolıq qırılıp ketedi, – dedi.

¹⁷ Sol waqıtları qalada kórinbew ushın, Ionatan menen Aximaas qala sırtındağı Rogel bulağı janında kútip turatuǵın edi. Bir shorı qız barıp, olarǵa bolıp ótkenlerdi xabarlap turatuǵın, al olar esitkenlerin Dawıt patshaǵa jetkizip turatuǵın edi. ¹⁸ Biraq bir óspirim olardı kórip qalıp, Abshalomǵa xabarladı. Sonda Ionatan menen Aximaas asıǵıs ol jerden ketip, Baxurimdegi bir adamnıń úyine keldi. Úydiń háwlisinde bir qudıq bar edi. Ionatan menen Aximaas sol qudıqqa jasırındı. ¹⁹ Sol adamnıń hayalı bir japqış alıp, qudıqtıń awzın jawıp qoyıp, hesh nárese sezilmewi ushın, onıń ústine masaqlardı jayıp tasladı. ²⁰ Abshalomnıń xızmetshileri úyge, hayaldıń janına kelip, onnan:

– Aximaas penen Ionatan qay jerde? – dep soradı.

Hayal olarǵa:

– Ózektiń argı tárepine ótip ketti, – dep juwap berdi.

Abshalomnıń xızmetshileri olardı izlep ketti, biraq taba almay, Erusalinge qayttı.

²¹ Adamlar ketkennen keyin, Aximaas penen Ionatan qudıqtan shıqtı da, bolıp ótken waqıyalardı xabarlaw ushın, Dawıt patshaǵa ketti. Olar Dawıtqa barıp:

– Qáne, házir-aq dáryanı kesip ótińler, – dedi hám Axitofeldiń oǵan qarsı qanday keńes bergengligin aytıp berdi.

²² Dawıt sol waqıtta-aq pútkil adamları menen birge Iordan dáryasın kesip ótti. Tań atqanda, Iordan dáryasın kesip ótpegen birde bir adam qalmadı.

²³ Axitofel ózi bergen keńestiń iske aspaǵanın kórgende, eshegin ertlep, oǵan mindi de, óz qalasına, óz úyine qayıtıp ketti. Ol úy-ishine wásiyatnama qaldırǵannan soń, asılıp óldi. Onıń denesi ákesiniń qábirine qoyıldı.

²⁴ Dawıt Maxanayımǵa bargan waqıtta, Abshalom hám onıń janındağı Izrail áskerleri Iordan dáryasın kesip ótip atırǵan edi. ²⁵ Abshalom Ioabtıń ornına Amasanı sárkárda etip tayınladı. Amasa izrailli* Itranıń ulı bolıp, anasınıń atı Abigayıl edi. Abigayıl Seruyanıń sińlisi bolıp, olar Naxash dengen adamnıń qızları edi. Seruya bolsa, Ioabtıń anası edi. ²⁶ Abshalom hám Izrail áskerleri Gilad jerine orda qurdı.

²⁷ Dawıt Maxanayımǵa barganda, ammonlardıń Rabba qalasınan bolǵan Naxash ulı Shobiy, lo-debarlı Ammiel ulı Maxir hám Rogelimnen bolǵan giladlı Barzillay ²⁸ Dawıtqa kórpe-tósekler, qırmalar hám ılay ıdıslar alıp keldi. Jáne de, Dawıt hám onıń janındağılardıń jewi ushın biyday, arpa, un, tarı, aq lobiya, qızıl lobiya, quwırmash, ²⁹ pal, qatıq, qoy jáne de maldıń sútinen alınǵan irimtik alıp keldi. Sebebi olar: «Xalıq shólde ash, haldan tayǵan hám shóllegen bolsa kerek», – dep oylaǵan edi.

Abshalomnıń óltiriliwi

18 ¹ Dawıt óziniń janındağı áskerlerin bir jerge toplaı, kózden ótkerdi hám olardıń üstinen mınbasılar menen júzbasılar qoydı. ² Sońnan olardı Seruya ulı Ioabtıń, onıń inisi Abishaydıń hám gatlı Ittaydıń bassılıǵında úsh toparǵa bólip atlandırdı. Patsha áskerlerge:

– Men de sizler menen birge baraman, – dedi.

³ Biraq áskerler:

– Iltimas, siz bizler menen birge barmañ. Eger bizlerdiñ qashıwımızǵa tuwra kelse de, olar bizlerge dıqqat awdarmaydı, hátte, yarımımız ólip ketsek te, olar bizlerge dıqqat awdarmaydı. Siz bizlerdiñ on mınımızǵa tatıysız. Sonlıqtan siziñ bizlerge qalada turıp járdem bergeniñiz jaqsıraq, – dep juwap berdi.

⁴ Patsha olarǵa:

– Sizler neni maqul kórseñiz, sonı isleymen, – dedi.

Adamlar júzlik hám mınılıq toparlarǵa bólinip, qaladan shıǵıp baratırǵanda, patsha dárwaza janında turǵan edi. ⁵ Patsha Ioab, Abishay hám Ittayǵa:

– Meniñ húrmetim ushın jigit Abshalomǵa zıyan tiygizbeñler, – dep buyırdı. Hámme áskerler patshanıñ áskerbasılarǵa Abshalomǵa baylanısh bergen buyırǵın esitti.

⁶ Dawıttıñ áskerleri izraillılar menen urısıw ushın urıs maydanına shıqtı. Sawash Efrayım toǵayında boldı.

⁷ Izrail áskerleri Dawıttıñ áskerlerinen jeñilip qaldı. Ol jerde úlken qırǵın bolıp, sol kúni jigirma mını adam óldi.

⁸ Sawash hámme jerge jayıldı. Sol kúni toǵaydaǵı qáwipli jaǵdaylarǵa jolıǵıp ólgenlerdiñ sanı qılıshtan ólgenlerdiñ sanınan kóbirek edi.

⁹ Abshalom ańsızda Dawıttıñ adamlarına dus kelip qaldı. Ol ğashırǵa mingen edi. Ğashır úlken bir terebinf aǵashınıñ qalın shaqaları astınan ótip baratırǵanda, Abshalomnıñ bası shaqalar arasına kirip, ilinip qaldı. Ğashır jolin dawam etip kete berdi, al Abshalom terekke iliniwi menen, salbırıp qaldı. ¹⁰ Sonda bir adam bunı kórip qalıp, Ioabqa:

– Men Abshalomnıñ bir terebinf aǵashına ilinip, salbırıp qalǵanın kórdim, – dep xabarladı.

¹¹ Ioab xabar bergen adamǵa:

– Áneqalas, onı kórgen bolsañ, nege jerge qulatıp óltirmediñ? Saǵan on shekel gúmis penen bir qayıs sawǵa eter edim, – dedi.

¹² Biraq sol adam oǵan bılay dep juwap berdi:

– Eger qolıma mını shekel gúmis sanap uslatqanıñızda da, patshanıñ ulına qol kótermegen bolar edim. Sebebi patshanıñ sizge, Abishayǵa hám Ittayǵa: «Meniñ húrmetim ushın jigit, Abshalomdı saqlap qalıñlar», – dep buyırıp bergenin esittik. ¹³ Eger men janımdı qáterge qoyıp, Abshalomdı óltirgenimde, bul isim patshaǵa bilinbey qalmas edi. Siz de meni jaqlamaǵan bolar ediñiz.

¹⁴ Sonda Ioab sol adamǵa:

– Bulay etip, seniñ menen waqıttı bosqa ótkermeyin, – dep, qolına úsh nayza alıp barıp, terebinf aǵashına ilinip, ele tiri turǵan Abshalomnıñ júregine qadadı. ¹⁵ Soñınan Ioabtıñ on nóker jigiti Abshalomdı qorshap alıp, onı óltirdi.

¹⁶ Sonnan keyin Ioab sawashtı toqtatıw ushın kárnay sherttiringende, áskerler izraillılardı quwıwdı toqtatıp, izine qayttı. ¹⁷ Ioabtıñ áskerleri Abshalomdı túsirip aldı da, toǵaydaǵı bir tereñ shuqırǵa tasladı. Shuqırdıñ üstine úlken taslardı úydi. Pútkil izraillılar úyelerine qaray qashıp ketti.

¹⁸ Abshalom tiri waqtında: «Atımdı este qaldıratuǵın birde bir ulım joq», – dep Patsha oypatlıǵına bir estelik ornatıp, oǵan óziniñ atın bergen edi. Bul estelik házir de «Abshalomnıñ esteligi» dep ataladı.

Dawittıń aza tutıwı

¹⁹ Sadoq ulı Aximaas Ioabqa:

– Ruxsat ber, juwırıp barıp, patshaǵa Jaratqan Iyeniń onı dushpanlarınan qutqarǵanın xabarlayın, – dedi.

²⁰ Ioab oǵan:

– Yaq, búgin xabardı sen jetkizbeyseń. Basqa waqıtta xabar jetkizerseń, biraq búgin emes. Óytkeni patshanıń ulı óldi, – dedi.

²¹ Sońınan Ioab bir xabashstanlı adamǵa:

– Sen barıp, kórgenlerińdi patshaǵa jetkiz, – dedi. Xabashstanlı adam Ioabtıń aldında tájim etti de, juwırıp ketti.

²² Biraq Sadoq ulı Aximaas jáne:

– Ne bolsa bolsın, ruxsat ber, men de xabashstanlınıń izinen juwırayın, – dedi.

Ioab oǵan:

– Ulım, nege juwırıp barǵıń kelip qaldı? Bul xabar ushın saǵan súyinshi bermeydi-ǵo, – dedi.

²³ Degen menen, Aximaas:

– Ne bolsa, sol bolsın, juwırıp baraman, – dedi.

Sonda Ioab:

– Meyli, juwırsań juwır, – dedi.

Solay etip, Aximaas tegislik boylap juwırıp, xabashstanlıdan ozıp ketti. ²⁴ Sol waqıtta Dawıt qalanıń ishki hám sırtqı dárwazalarınıń arasında otır edi. Gúzetshi diywal janındaǵı dárwazanıń tóbesine shıqtı. Ol átirapqa kóz jiberip, bir adamnıń juwırıp kiyatırǵanın kórdi. ²⁵ Gúzetshi baqırıp, bunı patshaǵa xabarladı.

Patsha oǵan:

– Eger tek bir adam kiyatırǵan bolsa, demek, onıń jaqsı xabar alıp kiyatırǵanı, – dedi.

Sol adam kem-kemnen jaqınlasıp kele berdi. ²⁶ Gúzetshi basqa bir adamnıń da juwırıp kiyatırǵanın kórip, dárwaza qarawılına:

– Áne, jáne bir adam juwırıp kiyatır, – dep baqırdı.

Sonda patsha:

– Ol da jaqsı xabar alıp kiyatır, – dedi.

²⁷ Gúzetshi:

– Birinshisiniń juwırǵanın Sadoq ulı Aximaastıń juwırǵanına uqsatıp turman, – dedi.

Patsha oǵan:

– Aximaas jaqsı adam. Ol jaqsı xabar alıp keledi, – dep juwap berdi.

²⁸ Sol waqıtta Aximaas bálent dawıs penen patshaǵa:

– Tınıshlıq, – dep baqırdı. Sońınan patshanıń aldında et betinen jerge jıǵılıp, tájim etip:

– Taqsırıma qol kótergenlerdi táslim etken Qudaynız Jaratqan Iyege alǵıslar bolsın! – dedi.

²⁹ Patsha onnan:

– Abshalom jigít aman ba? – dep soradı.

Aximaas patshaǵa:

– Ioab patshanıń xızmetshisi bolǵan xabashstanlı adam menen meni bul jerge jibergen waqtında, úlken bir ala-sapıran bolıp atırǵan edi. Biraq ne bolǵanın bilmeymen, – dep juwap berdi.

³⁰ Patsha oǵan:

– Shetke shıǵıp, bul jerde tur, – dedi. Aximaas shetke shıǵıp turdı. ³¹ Sol waqıtta xabashstanlı adam da jetip kelip:

– Taqsır, xosh xabar! Búgin Jaratqan Iye sizge qarısı bas kótergenlerdiń hámmesiniń qolınan sizdi qutqardı, – dedi.

³² Patsha xabashstanlıdan:

– Abshalom jigiti aman ba? – dep soradı.

Xabashstanlı patshağa:

– Taqsır! Dushpanlarımızdın hám jaman niyet penen sizge qarsı bas kótergenlerdın hámmesiniń aqırıtı bul jigittiń aqırıtı sıyaqlı bolsın! – dep juwap berdi.

³³ Patsha albırap qaldı. Ol dárwaza ústindegi bólmegе shıǵıp, jıladı. Ol shıǵıp baratırıp:

– Wah, ulım Abshalom! Wah, ulım, ulım Abshalom! Ulım, seniń ornıńa men ólsem bolmas pa edi! Wah, ulım, ulım Abshalom! – dep zarlap jılar edi.

Ioabtıń Dawıtqa keyip, eskertiwi

19 ¹ Ioabqa: «Dawıt patsha Abshalom ushın jılap, aza tutıp atır», – dep xabarladı.

² Sol kúńgi jeńis áskerler ushın azaǵa aylandı. Sebebi olar patshanıń ulı ushın aza tutıp atırǵanın esitken edi. ³ Sol kúni áskerler qalaǵa sawashtan qashqan adamlar sıyaqlı uyalıp kirdi. ⁴ Al patsha bolsa, betin basıp, bálent dawıs penen: «Wah, ulım, Abshalom! Abshalom, ulım, ulım!» – dep baqırıp otırǵan edi.

⁵ Ioab patsha otırǵan úyge barıp, oǵan bılay dedi:

– Búgin siziń janińızdı, ul-qızlarıńızdın janların, hayallarıńızdın janların qutqarǵan adamlardıń hámmesini uyatqa qoydıńız. ⁶ Óytkeni siz ózińizdi jek kórgenlerdi jaqsı kórip, ózińizdi jaqsı kórgenlerdi jek kóresiz. Búgin siz áskerbasılardıń hám xızmetshilerdın ózińiz ushın hesh násege arzimaytuǵının kórsettińiz. Awa, eger Abshalom tiri qalıp, hámimiz ólip ketkende, siz ushın jaqsı bolatuǵının men búgin ańlap jettim. ⁷ Endi sırtqa shıǵıp, adamlarıńızdı jigerlendirin!

Jaratqan Iyeniń atı menen ant ishem: eger shıqpasańız, búgin túnde siziń qasıńızda birde bir adam qalmaydı. Bul jaslıǵıńızdan usı kúńge shekem basınızǵa túsken apatlardıń ishindegi eń jamanı boladı.

⁸ Sonda patsha qala dárwazasınıń aldına shıǵıp otırdı. Pútkil áskerlerge: «Patsha qala dárwazasınıń aldına kelip otırdı», – degen xabar jetkende, olar da patshanıń janına keldi.

Dawıtıń Erusalimge qaytıwı

Sol waqıtta Abshalomnıń janındaǵı izraillılar úylerine qashıp ketken edi. ⁹ Izraıldın hámme urıwlarınan bolǵan adamlar bir-biri menen tartısıp bılay desti: «Patsha bizlerdi dushpanlarımızdın qolınan qutqardı. Bizlerdi filistlerdın qolınan qutqarǵan da sol edi. Al endi bolsa, ol Abshalom sebepli elden qashıp ketti. ¹⁰ Bizlerge basshı bolıwı ushın maylaǵanımız Abshalom bolsa, sawashta óldi. Solay eken, endi nege Dawıt patshanı qaytarıp alıp keliwge asıqpay atırmız?»

¹¹ Dawıt patsha ruwxaniyeler Sadoq penen Abiyatarǵa bılay dep xabar jiberdi: «Yahuda aqsaqallarına bılay dep aytıńlar: „Pútkil izraillilardıń patshanı óz sarayına qaytaramız dep aytqan sózleri meniń qulaǵıma jetip keldi. Al sizler nege patshanı qaytarıwda sońǵılar bolmaqshısız? ¹² Sizler meniń tuwısqanlarımsız – óz súyegim hám óz etimsiz. Nege sizler patshanı óz sarayına qaytarıwda eń sońǵılar bolmaqshısız?“ ¹³ Amasaǵa da bılay dep aytıńlar: „Sen meniń tuwısqanımsań – óz súyegim hám óz etimseń. Eger men seni Ioabtıń ornına máńgige sárkárda etip qoymasam, Quday meni jazalaǵan ústine jazalasin!“»

¹⁴ Solay etip, Dawıt pútkil yahudalılardı ózine tolıq awdıırıp aldı. Yahudalılar patshağa: «Pútkil adamlarıńız benen qaytıp keliń», – dep xabar jiberdi. ¹⁵ Patsha qaytıp, Iordan dáryasına bardı. Yahuda xalqı patshanı kútip alıp, Iordan dáryasınan ótkiziw ushın Gilgalğa keldi. ¹⁶ Baxurimnen benyaminli Gera ulı Shimey de Dawıt patshanı kútip alıw ushın, yahudalılar menen birge asıǵs jolǵa shıqtı. ¹⁷ Onıń janında Benyamin urıwınan mıń adam bar edi. Shauldıń úyiniń xızmetshisi Siba da on bes ulı hám jigirma qulı menen birge Iordan dáryasına, patshanıń janına jetip keldi. ¹⁸ Olar patshanıń úy-ishin dáryadan ótkeriw hám onıń tilegin orınlaw ushın patshanıń janına keldi. Patsha dáryanı kesip ótppekshi bolıp turǵanda, Gera ulı Shimey patshanıń aldına jıǵılıp, ¹⁹ oǵan bilay dedi:

– Taqsır, meni ayıpker sanamańız. Siz Erusalimnen shıqqan kúnińizde islegen jamanlıǵımdı kewlińizde saqlamay, umıtıp jiberiń. ²⁰ Qulıńız bolǵan men qanday gúna islegenimdi bilemen. Sonlıqtan taqsırımdı qarşı alıw ushın, pútkil Yusuptıń xalqınan birinshi bolıp men keldim.

²¹ Sonda Seruya ulı Abishay:

– Jaratqan İyeniń maylaǵan adamın ǵarǵaǵanı ushın, Shimey óliwi tiyis, – dedi.

²² Biraq Dawıt oǵan:

– Háy, Seruyanıń ulları, bul sizlerdiń jumısıńız emes. Búgin sizler nege maǵan qarşı shıǵıp atırsız? Izrailda búgin birde bir adam óltirilmeydi! Men ózimniń Izraildıń patshası ekenimdi bilmeymen be?! – dedi. ²³ Sońınan ol ant ishıp, Shimeyge:

– Sen ólmeysen! – dedi.

²⁴ Shauldıń aqlıǵı Mefiboshet te patshanı kútip alıw ushın shıqqan edi. Ol patsha ketken kúnnen baslap, aman-esen izge qaytqan kúnine shekem ayaqların da, kiyimlerin de juwmaǵan, saqalın da almaǵan edi. ²⁵ Mefiboshet patshanı kútip alıw ushın Erusalimnen kelgende, patsha onnan: – Mefiboshet, sen nege meniń menen birge ketpediń? – dep soradı.

²⁶ Mefiboshet patshağa bilay dep juwap berdi:

– Taqsır, qulıńız bolǵan men maıyıp bolǵanımdı sebepli, qulım Sibağa: «Eshkekti ertle, men oǵan minip, patsha menen birge ketemen», – dedim. Biraq ol meni aldadı. ²⁷ Taqsır, siziń aldınıńızda ol maǵan jala japtı. Biraq siz, taqsır, Qudaydıń perishtesi sıyaqlı. Siz neni maqul kórseńiz, sonı isleń. ²⁸ Sebebi taqsırım, siziń aldınıńızda ákemniń urpaqlarınıń hámmesi óz ólimin kútip júrgeninde, siz qulıńız bolǵan meni dasturxanıńızdan awqat jeytuǵınlar arasına otırǵızdıńız. Sizden bunnan artıq bir narse sorawǵa ne haqım bar, o, patsha?!

²⁹ Patsha oǵan:

– Óz isleriń haqqında gápti balalaıwıdıń ne hájeti bar? Saǵan aytatuǵınım mınaw: Siba menen ekewińiz jerlerdi bólisip alıń, – dedi.

³⁰ Biraq Mefiboshet patshağa:

– Taqsırım sarayına aman-saw qaytıp kelgen eken, endi barlıq jerlerdi Siba ala ǵoysın, – dep juwap berdi.

³¹ Giladlı Barzillay da Iordan dáryasın kesip ótiwde patshağa joldas bolıp, onı shıǵarıp salıw ushın, Rogelimnen kelgen edi. ³² Barzillay oǵada qartayǵan bolıp, seksen jasqa shıqqan edi. Ol júdá bay adam bolǵanlıqtan, patsha Maxanayımda bolǵan waqıtta,

patshanı azıq-awqat penen támiyinlep turǵan edi. ³³ Patsha Barzillayǵa:

– Meniń menen birge dáryanı kesip ót. Erusalimde men seni azıq-awqat penen támiyinleymen, – dedi.

³⁴ Biraq Barzillay patshaǵa bılay dep juwap berdi:

– Siz benen Erusalimge ketetuǵınday, qansha ómirim qaldı deysiz? ³⁵ Men házir seksen jastaman. Jaqsı menen jamandı ajrata almasam, ishken-jegenimniń dámin seze almasam, erkek hám hayal qosıqshınıń dawısın esite almasam, taqsır, sizge júk bolıwımın ne keregi bar? ³⁶ Qulınız bolǵan men tek ǵana Iordan dáryasın siz benen birge kesip ótip, sizge az-maz joldas bolmaqshı edim. Patsha, siz nege maǵan bunshelli sıy kórsetip atırsız?

³⁷ Maǵan úyime qaytıwǵa ruqsat beriń. Biraq qulınız Kimham usı jerde, ol siz benen birge arǵı tárepke ótsin. Oǵan neni maqul kórseńiz, sonı isleń.

³⁸ Patsha oǵan:

– Kimham meniń menen birge arǵı tárepke ótedi. Sen oǵan neni maqul kórseń, men sonı isleymen. Mennen ne tileseń de, tileǵıńdi orınlayman, – dedi.

³⁹ Sonnan keyin, patsha hám pútkil xalıq Iordan dáryasınan ótti. Patsha Barzillaydı súyip, oǵan pátiya berdi. Sońınan Barzillay úyine qayttı.

⁴⁰ Patsha Gilgalǵa ketti. Kimham da onıń menen birge ketti. Pútkil Yahuda áskerleri hám Izrail áskerleriniń yarımı patshaǵa joldas boldı. ⁴¹ Sonda izraillılar patshaǵa barıp:

– Nege tuwısqanlarımız yahudalılar sizdi urlap ketip, sizdi hám xojalıǵıńızdı pútkil adamlarınız benen Iordan dáryasınıń arǵı tárepine ótkerip qoydı? – dedi.

⁴² Yahudalılar izraillılarǵa:

– Óytkeni patsha bizlerdiń jaqınımız. Nege buǵan qapa bolasızlar? Patshanıń awqatınan bir náirse jedik pe? Ya bolmasa, ózimizge bir náirse aldıq pa? – dedi.

⁴³ Izraillılar yahudalılarǵa juwap berip:

– Patshada bizlerdiń on payımız bar. Sonlıqtan Dawıt patshada sizlerden góre kóbirek haqımız bar. Solay eken, nege bizlerdi jerge urasızlar? Patshamızdı qaytıp alıp keliwdi birinshi bolıp bizler aytqan joq pa edik? – dedi.

Degen menen, yahudalılardıń sózleri izraillılardıkinen kúshlirek boldı.

Shebanıń qozǵalańı

20 ¹ Sol arada Benyamin urıwınan Bixriydiń ulı Sheba degen jaramas bir adam sol jerde payda boldı. Sheba kárnay shertip:

«Dawıt penen baylanısımız joq,

Ishay ulı Dawıtta qarızımız joq.

Háy, izraillılar, hár birińiz óz

úyińizge qaytıńlar!» – dedi.

² Sonda pútkil izraillılar Dawıtta taslap, Bixriy ulı Shebanıń izine erip ketip qaldı. Al yahudalılar óz patshası tárepinde qalıp, Iordan dáryasınan Erusalimge shekem oǵan joldas boldı.

³ Dawıt patsha Erusalimdegi sarayına qaytıp barǵanda, sarayǵa qarap turıwı ushın taslap ketken toqallarıń baqlaw astında saqlap, olardı támiyinlep turdı. Biraq olar menen jatpadı. Olar ómiriniń aqırına shekem úy qamaǵında saqlanıp, jesir hayallar sıyaqlı jasadı.

⁴ Dawıt Amasaǵa:

– Úsh kún ishinde yahudalılardı adıma shaqırıp kel. Óziń de usı jerde bol, – dedi. ⁵ Amasa yahudalılardı

shaqırıp keliw ushın ketti. Biraq ol belgilengen waqıtta qayıp kelmedi.

⁶ Sonda Dawıt Abishayǵa:

– Endi Bixriy ulı Sheba bizlerge Abshalomnan da úlkenirek jamanlıq isleydi. Ol ózine qorǵanlı qalalardı tawıp alıp, kózimizden ǵayıp bolmawı ushın, sen meniń áskerlerimdi al da, onıń izinen quw, – dedi. ⁷ Solay etip, Ioabtıń adamları, keretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılar hám pútkil márt jawingerler Bixriy ulı Shebanı quwıw ushın, Abishaydıń bassılıǵında Erusalimnen shıqtı. ⁸ Olar Gibondaǵı úlken jartastıń janına jetip barǵanda, Amasa olardıń aldınan shıqtı. Ioab sawash kiyimin kiyip alǵan edi. Ol kiyiminiń sırtınan bir qayıs taǵıp, qayısqa qımında turǵan bir qanjár baylaǵan edi. Ioab aldığa júrip baratırıp, qanjardı qımınan shıǵardı.

⁹ Ioab Amasaǵa:

– Qalaysań, tuwısqanıń? – dedi de, onı súyiw ushın, oń qolı menen Amasanıń saqalınan usladı. ¹⁰ Amasa Ioabtıń qolındaǵı qanjardı ańlamadı. Ioab qanjardı Amasanıń qarnına suǵıp jibergende, onıń ishek-qarnı jerge tógildi. Ekinshi ret urıwǵa hájet qalmadı, ol ólgen edi.

Bunnan soń, Ioab hám onıń inisi Abishay Bixriy ulı Shebanı quwıwdı dawam etti. ¹¹ Ioabtıń adamlarınıń biri Amasanıń óliginiń janında turıp, Amasanıń adamlarına:

– Ioabqa sadıq bolıp, Dawıt tárepte bolǵan hár bir adam Ioabqa ersin, – dedi. ¹² Amasanıń óli denesi qanǵa bılǵanıp, joldıń ortasında jatırǵan edi. Ioabtıń adamı ólige jaqınlasqan hár bir adamnıń sol jerde toqtap qalıp atırǵanın kórgende, Amasanıń ólgin súyrep, atızǵa ılaqtırıp jiberdi

de, ústine bir kiyimdi tasladı. ¹³ Ólik joldan alıp taslangannan soń, hámme Bixriy ulı Shebanı quwıw ushın, Ioabtıń izinen ketti.

¹⁴ Sol arada Sheba pútkil Izrail urıwlarınıń jerlerinen ótip, Abel-Beyt-Maaxaǵa keldi. Sol ayaqlardıń xalqı da oǵan qosıldı. Hámmesi toplanıp, Shebaǵa erdi. ¹⁵ Ioab barlıq adamları menen barıp, Abel-Beyt-Maaxa qalasında bolǵan Shebanı qorshap aldı. Olar qalanıń aldına topıraq úydi hám onıń ústine minip, diywaldı qulata basladı.

¹⁶ Sol waqıtta aqıllı bir hayal qala ishinen baqırıp:

– Tıńlańlar! Tıńlańlar! Ioabqa aytıńlar, berman kelsin, men onıń menen sóylesejaqpan, – dedi. ¹⁷ Ioab hayalǵa jaqınlastı. Sonda hayal onnan:

– Ioab degen sizbisiz? – dep soradı.

– Awa, men, – dep juwap berdi Ioab.

Hayal Ioabqa:

– Onda shorınızdıń ǵápin esitiń, – dedi.

Ioab oǵan:

– Qulaǵım sende, – dedi.

¹⁸ Hayal sózin bılay dep dawam etti:

– Buringılar: «Abel qalasına barıp, másláhát alıńlar», – deytuǵın hám másele solay sheshiletuǵın edi. ¹⁹ Bizler Izraildıń tınıshlıǵın qáleytuǵın sadıq adamlarmız. Siz bolsańız, Izraildaǵı anaday qádirli qalalardıń birin wayran qılmaqshısız. Jaratqan Iyeniń iyeligin ne ushın joq qılmaqshısız?

²⁰ Ioab hayalǵa juwap berip bılay dedi:

– Hasla, olay emes! Men wayran qılmaqshı da, joq qılmaqshı da emespen.

²¹ Hesh qanday olay emes. Efrayım tawlı úlkesinen bolǵan Bixriy ulı

Sheba degen adam Dawıt patshaǵa qarsı bas kóterdi. Eger onıń jalǵız ózin tutup berseńiz, men qaladan artqa sheginemen.

Sonda hayal Ioabqa:

– Onıń basın sizge diywaldan taslaymız, – dedi.

²² Sońnan hayal óziniń dana sózlerin pútkil xalıqqa jetkiziw ushin ketti. Xalıq Bixriy ulı Shebanıń basın kesip, Ioabqa ılaqtırdı. Sonda Ioab kárnay shertti hám onıń adamları qalanı taslap, úylerine ketti. Ioab ta Erusalimge, patshanıń janına qaytıp keldi.

Dawıtın hámeldarlari

²³ Ioab pútkil Izrail áskerleriniń sárkardası edi. Ehoada ulı Benaya ketretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılardıń áskerbasısı edi. ²⁴ Adoniram márdikarǵa alınǵanlar ústinen juwapker, Axilud ulı Ehoshafat diywanbegi edi. ²⁵ Shewa xatker, Sadoq hám Abiyatar ruwxaniyeler edi. ²⁶ Jáne de, yairli Ira Dawıtın ruwxaniyi edi.

Dawıtın gıbonlılar ushin ósh alıwı

21 ¹ Dawıt patshalıq etken dáwirde úsh jil qatara asharsılıq boldı. Sonda Dawıt Jaratqan Iyeden keńes soradı hám Jaratqan Iye oǵan:

– Buǵan Shaul hám onıń qanxor úyishi sebepshi boldı. Óytkeni Shaul gıbonlılardı óltirdi, – dep juwap berdi.

² Patsha gıbonlılardı shaqırtıp alıp, olar menen sóylesti. Gıbonlılar Izrail xalqınan emes, al amor xalqınan qalǵan xalıq bolıp, izraillilar olardı tiri qaldırırǵa ant ishken edi. Degen menen, Izrail hám Yahuda xalqı ushin jan kúydirgen Shaul olardı joq qılıwǵa háreket etti. ³ Dawıt gıbonlılardan:

– Sizler ushin ne isleyin? Jaratqan Iyeniń xalqına pátiyańızdı beriwińiz ushin, bul gúnanı ne menen juwayıń? – dep soradı.

⁴ Gıbonlılar Dawıtqa:

– Bizlerge Shauldan hám onıń úyishinen gúmis te, altın da kerek emes. Izrailda hesh kimdi de óltiriwdi qálemeymiz, – dedi.

Dawıt jáne:

– Sizler neni qáleseńiz, men sonı orınlayman, – dedi.

⁵ Sonda gıbonlılar patshaǵa bılay dep juwap berdi:

– Izraildın hesh bir jerinde jasawımız ushin, Shaul bizlerdi qırıp taslamaqshı boldı. ⁶ Sonlıqtan Shauldın urpaqlarınan jetewin bizlerge ber. Bizler olardı Jaratqan Iyeniń tańlaǵanı bolǵan Shauldın qalası Gibada, Jaratqan Iyeniń aldında darǵa asamız.

Patsha:

– Men olardı sizlerge beremen, – dedi.

⁷ Dawıt patsha Shauldın ulı Ionatan menen Jaratqan Iyeniń aldında ant ishiskeni sebepli, Ionatannıń ulı Mefiboshetke rehım qıldı. ⁸ Al Ayya qızı Rispanıń Shauldan tuwǵan Armoniy hám Mefiboshet degen eki ulın, Shauldın qızı Merabtıń mexolalı Barzillay ulı Adrielden tuwǵan bes ulın aldırıp, ⁹ olardı gıbonlılardın qolına tapsırdı. Gıbonlılar olardı tawda, Jaratqan Iyeniń aldında darǵa astı. Olardıń jetewi de bir waqıtta jan berdi. Olar báhárdegi jıyın-terimniń dáslepki kúnlerinde, arpa oraǵınıń baslanǵan waqtında óltirildi.

¹⁰ Ayya qızı Rispa aza kiyimin alıp, sol tawdaǵı bir jartastın ústine jaydı hám jıyın-terimniń dáslepki kúnlerinen baslap, denelerdın ústine gúzgi jawın jawǵanǵa shekem sol jerde

otırdı. Ol denelerdi kúndiz aspanda-
 ğı quslardan, túnde jabayı haywan-
 lardan qorıdı.

¹¹ Dawıtqa Shauldıń toǵalı Ayya qızı
 Rispanıń islegen isleri haqqında bildi-
 rildi. ¹² Sonda Dawıt barıp, Shauldıń
 hám onıń ulı Ionatannıń súyeklerin
 Yabesh-Gilad xalqınan aldı. Filistler
 Gilboada Shauldı óltirgen kúni onıń
 hám onıń ulınıń denelerin Beyt-Shan
 qalasınıń maydanına asıp qoyǵan edi.
 Al Yabesh-Gilad xalqı denelerdi jasırın
 túrde ol jerden alıp qaytqan edi. ¹³ Da-
 wıt Shauldıń hám onıń ulı Ionatannıń
 súyeklerin ol jerden alıp keldi. Dar-
 ğa asılǵan jeti adamnıń súyekleri de
 jıynaldı. ¹⁴ Olardıń hám Shaul menen
 onıń ulı Ionatannıń súyekleri Benya-
 min jerindegi Selaǵa, Shauldıń ákesi
 Kishtiń qábirine qoyıldı. Solay etip,
 patshanıń barlıq buyırıqları orınlandı.
 Bunnan keyin, Quday el ushın soral-
 ǵan duwalarǵa juwap berdi.

Filistlerge qarsı urıs

¹⁵ Filistler menen izraillılar arasında
 jańadan urıs baslandı. Dawıt adamları
 menen barıp, filistlerge qarsı urıstı
 hám ol qattı sharshadı. ¹⁶ Ushınıń ózi
 úsh júz shekel qoladan islegen nay-
 za kóterip, taza qılısh asınǵan dáu
 áwladlarınan^a bolǵan Ishbiy-Benob
 Dawıttı óltirmekshi boldı. ¹⁷ Biraq
 Seruya ulı Abishay Dawıtqa járdemge
 kelip, sol filistti óltirdi. Bunnan keyin,
 Dawıttıń adamları ant ishıp, Dawıt-
 qa: «Izraıldıń shıraǵı óship qalmawı
 ushın, endi siziń bizler menen urısqa
 barıwıńızǵa jol qoymaymız», – dedi.

¹⁸ Sońınan Gob qalasında filistler
 menen jáne urıs baslandı. Bul urısta

xushalı Sibbexay dáu áwladlarınan
 bolǵan Saf degen adamdı óltirdi.

¹⁹ Gobta izraillılar menen filistler
 arasında taǵı bir urıs boldı. Urısta
 beytlehemli Yaare-Oregimniń ulı El-
 xanan gatlı Goliyattı óltirdi. Goliyat-
 tıń nayzasınıń sabı toqıw úskenesiniń
 qadasınday edi.

²⁰ Keyinirek Gat qalasında jáne sa-
 wash boldı. Ol jerde dáuvey bir adam
 bar edi. Onıń qolları hám ayaqları altı
 barmaqlı bolıp, hámmesi bolıp jigir-
 ma tórt barmaǵı bar edi. Ol da dáu
 áwladlarınan edi. ²¹ Usı adam izrail-
 lılardı masqaralaǵanda, Dawıttıń ája-
 ǵası Shimeanıń ulı Ionatan onı óltirdi.

²² Dawıt hám onıń adamları tárepi-
 nen óltirilgen usı tórt adam da Gatta-
 ǵı dáu áwladlarınan edi.

Dawıttıń jeńis jırı

22 ¹ Jaratqan Iye Dawıttı pútkil
 dushpanlarınan hám Sha-
 uldıń qolınan qutqarǵan kúni Dawıt
 Jaratqan Iyege arnap, mına jirdi ayttı:

² «Jaratqan Iye – jartasım, qorǵanı
 hám qutqarıwshım,

³ Qudayım meniń qorǵawshı
 jartasım, Onnan pana
 tabaman,

Ol qalqanı, qúdiretli
 qutqarıwshım,

Ol qorǵanı hám panam,
 Qutqarıwshım, zulımlıqtan meni
 Sen qutqarasań.

⁴ Maqtawǵa ılayıqlı Jaratqan Iyeni
 shaqıraman,
 Qutqarılamın dushpanlarıman.

⁵ Ájel tolqınları qorshap alıp,
 Nabıt qılıw aǵısları qorqıttı meni.

a **21:16** *Dáu áwladlarınan* – yamasa «Refa áwladlarınan».

- 6 Óliler mákanını arqanları bayladı
meni,
Ólim duzaqları shıqtı qarsıma.
- 7 Azap ishinde Jaratqan Iyege
jalbarındım,
Qudayımdı shaqırdım.
Ibadatxanasınan Ol dawısımdı
esitti,
Qıshqırğanım qulağına jetip bardı.
- 8 Sol waqıtta jer júzi titirep,
shayqaldı,
Aspannıń tiykarı lárzege keldi,
Sebebi Jaratqan Iye gázepke
mingen edi.
- 9 Murnınan tútin kóterildi,
Awzınan jalmap jutatuǵın jalın
shıǵıp,
Onnan kómir shoǵı jawdı.
- 10 Kóklerdi jarıp, tómenge tústi,
Qara bult Onnıń ayaǵınıń astında.
- 11 Bir kerubqa minip,
Samaldıń qanatları ústinde ushıp
keldi.
- 12 Túnekke oranıp,
Qara bultlardı Ózine shertek qıldı.
- 13 Onnıń aldındaǵı nurdan,
Kómir shoǵı shashırıp turdı.
- 14 Gúrkiredi aspannan Jaratqan Iye,
Dawıs berdi Quday Taala.
- 15 Oqlar atıp, dushpanlardı pıtırattı,
Shaqmaq shaqtırıp, olardı
alбірattı.
- 16 Jaratqan Iyeniń keyisinen,
Murnınan shıqqan kúshli
deminen,
Teńizdiń túbi kórinde,
Dúnyanıń tiykarı ashılıp qaldı.
- 17 Aldı meni Jaratqan Iye qolın
sozıp joqarıdan,
Hám shıǵardı tereń suwlardan.
- 18 Qutqardı meni kúshli
dushpanınnan,
Mennen kúshlirek bolǵan,
Meni jek kóretuǵınlardan.
- 19 Qarsı turdı olar maǵan basıma is
túskende,
Biraq tirek boldı maǵan Jaratqan
Iye.
- 20 Ol keń jerge shıǵardı meni,
Kewli tolıp, qutqardı meni.
- 21 Jaratqan Iye haqlıǵım ushın sıy
berip,
Pák qollarım ushın esesin qaytardı.
- 22 Óytkeni júrdim Jaratqan Iyeniń joli
menen,
Jamanlıq islemedim, Qudayınnan
uzaqlasıp.
- 23 Kóz aldımında saqladım barlıq
qararların,
Onnıń qaǵıydalarınan júz
burmadım.
- 24 Minsiz boldım Onnıń aldında,
Ózimdi saqladım gúna islewden.
- 25 Esesin qaytardı Jaratqan Iye,
Haqlıǵım hám kóz aldındaǵı
pákligim ushın.
- 26 Sen sadıqqa sadıqlıq kórsetip,
Minsizge minsiz bolasań.
- 27 Pák adamǵa pákligińdi kórsetip,
Jalatayǵa jalatayshılıǵına göre is
tutasań.
- 28 Ezilgenlerdi qutqarasań,
Menmenlerdi baqlap, kókiregin
basasań.
- 29 Qarańǵılıǵımdı jaqtıǵa
aylandıratuǵın,
Shıraǵım Ózińseń, Jaratqan Iye!
- 30 Seniń menen lášhkerlerdi qıyratıp,
Qudayım menen diywallardan
asarman.
- 31 Qudaydıń joli minsiz,
Jaratqan Iyeniń sózi isenimli,
Ol qalqanı Ózinen pana izlegen
hár bir adamnıń.
- 32 Jaratqan Iyeden basqa Quday bar
ma?

Qudayımızdan basqa qorǵawshı
 jartas bar ma?
 33 Quday meniń qorǵanım,
 Jolımdı minsiz qılatuǵın da Ol.
 34 Kiyiktiń ayaqlarınday qılar
 ayaqlarımdı,
 Qoyar meni biyikliklerge.
 35 Úyretedi qollarımdı urısıwǵa,
 Hám qola oq jaydı kerip tartıwǵa.
 36 Bereseń maǵan qutqarılıw
 qalqanıdı,
 Mártebeli qılar járdemiń meni.
 37 Keń qılarsañ basar jolımdı,
 Ayaqlarım meniń súrnikpes.
 38 Dushpanlarımınıń izinen quwıp joq
 qıldım,
 Olardı joq qılmay turıp izge
 qaytpadım.
 39 Qırıp, joq ettim, tura almay qaldı,
 Ayaqlarım astında sozılıp jattı.
 40 Sawash ushın meni toltırdıń
 kúshke,
 Maǵan qarsı shıqqanlardı bas
 iydirdiń aldımda.
 41 Dushpanlarımdı mennen
 qashatuǵın qıldıń,
 Men de ózimdi jek kórgenlerdi
 joq ettim.
 42 Jalbarındı olar, biraq qutqarǵan
 bolmadı,
 Jaratqan Iyeni shaqırdı, biraq Ol
 juwap bermedi.
 43 Basqıladım olardı daladaǵı ılay
 yańlı,
 Basqıladım olardı jerdegi ılay
 yańlı.
 44 Qutqardıń xalqımnıń kóterilisinen
 meni,
 Milletlerge basshı qılıw ushın
 saqladıń meni,
 Xızmet eter ózim tanımaytuǵın
 xalıqlar maǵan.
 45 Jat elliler mennen aybınar,

Men tuwralı esitiwden maǵan
 boysınar.
 46 Jat ellilerdiń júzleri quwarıp,
 Shıqtı titirep, panalaǵan
 jerlerinen.
 47 Jaratqan Iye tiri! Qorǵawshı
 jartasıma alǵıslar bolsın!
 Qutqarıwshı jartasım, Quday
 ullılansın!
 48 Ol boladı dushpanlarımnan ósh
 alıwıma jol qoyǵan,
 Xalıqlardı maǵan boysındırǵan.
 49 Alıp shıǵar Ol dushpanlarımınıń
 arasınan,
 Ústin qılar maǵan qarsı
 shıqqanlardan,
 Azat qılar jawızlardıń qolınan.
 50 Bunıń ushın Jaratqan Iye!
 Táriyipleymen Seni milletler
 arasında,
 Saz shertip alǵıs aytaman arnap
 atıńa.
 51 Jaratqan Iye Óz patshasın ullı
 jeńislerge eristirer,
 Maylaǵan patshası Dawıtqa hám
 onıń urpaǵına,
 Máńgige miyrim-shápááatin
 kórseter».

Dawıtın sońǵı sózleri

23 ¹ Dawıtın sońǵı sózleri mı-
nalar boldı:

«Ishay ulı Dawıt,
 Quday mártebeli qılǵan adam,
 Yaqıptıń Qudayınıń maylaǵanı,
 Izraildiń súyikli jrshısı bilay deydi:
² Sóyler Jaratqan Iyeniń Ruwxı men
 arqalı,
 Onıń sózi meniń tilimde.
³ Sóyledi Izraildiń Qudayı,
 Izraildiń súyengen jartası maǵan
 bilay dedi:

- „Insanlardı ádillik penen
Hám Qudaydan qorqıp basqarǵan
adam,
4 Ol bultsız aspandaǵı tań nurına
uqsaydı,
Jerden shóp shıǵaratuǵım
jawınnan keyingi nurlarǵa
uqsaydı“.
5 Úy-ishim de Quday menen solay
emes pe?
Ol meniń menen máńgi qalatuǵım,
Hár tárepleme qolaylı hám
isenimli kelisim dúzdi.
Meniń qutqarılıwımdı da,
tileklerimdi de Ol iske
asırmay ma?
6 Al nahaqlar qol menen uslap
bolmaytuǵın tikenler kibi
ılaqtırılar,
7 Tikenlerdi joq qılmaqshı
bolǵanlar,
Temir ásbap yamasa nayzanıń
sabı menen qurallanar.
Tikenler turǵan jerinde jaǵıp
jiberiler».

Dawıttıń márt áskerleri

⁸Dawıttıń batır jawıngerleriniń atları mınalar: úsh adamnıń ishinde basshı bolǵan taxkemonlı Iosheb-Bashshebet. Ol segiz júz adamǵa nayza menen qarısı shıǵıp, bir hújim etkende hámme-sin óltirdi.

⁹Onnan keyingisi axoxlı Dodonıń ulı Elazar. Ol urısıw ushın toplanǵan filistlerge qarısı shıqqan Dawıttıń janındaǵı úsh batırdıń biri edi. Izraillılar ol waqıtta artqa shegingen edi. ¹⁰Biraq Elazar ornında turıp qaldı. Ol qolı talıp, qılıshqa jabısıp qalǵansha, filistlerdi óltirdi. Sol kúni Jaratqan Iye ullı jeńis inam etti. Izraillılar tek ólgenlerdiń zatların

oljaǵa alıw ushın ǵana Elazardıń janına bardı.

¹¹Úshinshisi hararlı Age ulı Shamma edi. Filistler Lexiydegi bir qızıl lobiya atızınıń janında toplanǵanda, Izrail áskerleri olardıń aldına túsip qashqan edi. ¹²Biraq Shamma atızdıń ortasında turıp, sol jerdi qorǵadı hám filistlerdi óltirdi. Sonda Jaratqan Iye ullı jeńis inam etti.

¹³Jıyın-terim waqtında, otız basshıdan úshewi Dawıtqa qosılıw ushın Adullam úngirine keldi. Sol waqıtta filistlerdiń bir toparı Refaim oypathında orda qurǵan edi. ¹⁴Sol waqıtta Dawıt qorǵanda, al filistlerdiń tiykarǵı toparı Beytlehemde edi. ¹⁵Dawıt suw ishkisi kelip:

– Qánekey, Beytlehem dárwazasınıń janındaǵı suw saqlaǵısthan birew maǵan suw ákelip berse edi! – dedi. ¹⁶Sonda bul úsh batır filistlerdiń ordasın jarıp ótip, Beytlehem dárwazasınıń janındaǵı suw saqlaǵısthan suw alıp, Dawıtqa ákelip berdi. Biraq Dawıt onı ishiwden bas tarttı hám suwdı jerge tógip, Jaratqan Iyege usındı. ¹⁷Ol:

– Jaratqan Iye, bunı islewden meni saqlay gör! Janların qáwip astına qoyıp barǵan bul úsh adamnıń qanın isheyin be? – dep, Dawıt suwdı ishpedi.

Bul úsh batır usınday erlik kórsetken edi.

¹⁸Ioabtıń inisi, Seruyanıń ulı Abishay sol otız* batırdıń basshısı edi. Ol nayzası menen úsh júz adamdı óltirdi. Sol tárizde ol úsh batır siyaqlı dańqqa eristi. ¹⁹Onıń otız* batırdan da dańqı artıp, olardıń basshısı bolǵanı menen, sol úsh batırdıń qatarına kirmeytuǵın edi.

²⁰Ehoyada ulı qabseelli Benaya da márt jawınger bolıp, ol da ullı isler

isledi. Ol moablı eki kúshli jawingerdi, al qar jawǵan kúni bir shuqırǵa túsip, arıslanı óltirdi. ²¹Jáne ol dáwdey bir mısırlını da óltirdi. Mısırlınıń qolında nayzası bar edi. Al Benaya oǵan ta-yaq penen qarsı shıǵıp, onıń qolındaǵı nayzasın tartıp aldı da, onı óziniń nayzası menen óltirdi. ²²Ehoyada ulı Benayanıń islegen isleri mine usılar. Ol da sol úsh batır sıyaqlı dańq tarattı. ²³Ol otız batırǵa qaraǵanda ataqlıraq bolsa da, biraq sol úsh batırdıń qatarına kirmedi. Dawıt onı óziniń tán saqshılarına basshı etip qoydı.

²⁴ Otız batırdıń qatarında bolǵanlar tómendegiler: Ioabtıń inisi Asahel, beytlehemli Dodonıń ulı Elxanan, ²⁵xarodlılar Shamma hám Eliqa, ²⁶peletli Xeles, teqoalı Ikkesh ulı Ira, ²⁷anatotlı Abiezer, xushalı Mabunnay, ²⁸axoxlı Salmon, netofalı Maharay, ²⁹netofalı Baananıń ulı Xeleb, Benyamin urıwınan gibalı Ribaydıń ulı Ittay, ³⁰piratonlı Benaya, Gaash sayları aymaǵınan Hidday, ³¹arabalı Abiy-Albon, barxumlu Azmawet, ³²shaalbonlı Elyaxba, Yashenniń ulları: ³³hararlı Shammanıń ulı Ionatan, hararlı Sharar ulı Axiam, ³⁴maaxalı Axasbay ulı Elifelet, gilolı Axitofel ulı Eliam, ³⁵karmelli Xesray, arablı Paaray, ³⁶sobalı Natan ulı Igal, Gad urıwınan Baniy, ³⁷ammon xalqınan Selek, Seruya ulı Ioabtıń nókeri beerotlı Naxaray, ³⁸Iter tiyresinen Ira hám Gareb, ³⁹xet xalqınan Uriya. Hámmesi otız jeti adam edi.

Dawıttıń sanaqtan ótkeriwi

24 ¹Jaratqan Iyeniń Izrail xalqına jáne gázebi qaynadı hám Dawıttı olarǵa qarsı qoyıp, Izrail hám Yahuda xalqın sanap shıǵıwǵa

iytermeledi. ²Sonda patsha qasındaǵı sárkárdası Ioabqa mına buyırıqtı berip, oǵan:

– Dannań Beer-Shebaǵa shekemgi barlıq urıwlarǵa barıp, xalıqtı sanap shıǵıńlar, men xalıqtıń sanın bileyin, – dedi.

³Biraq Ioab Dawıtqa:

– Qudayıń Jaratqan Iye Izrail xalqın házirgisinen júz ese qılıp kóbeytsin. Taqsır, siz de bunı kórgeysiz. Biraq, taqsır, nege usılay islewdi qálep qaldıńız? – dedi.

⁴Degen menen, Ioabtıń hám áskerbasilardıń sózinen patshanıń sózi ústin keldi. Solay etip, olar patshanıń janınan shıǵıp, Izrail xalqın sanaw ushın ketti.

⁵Olar Iordan dáryasın kesip ótip, Gad jerindegi oypatlıqtıń ortasındaǵı qalanıń qublasına, Aroerge shatır qurıp, sol jerde toqtadı. Sońnan ol jerden Yazerge, ⁶Giladqa, Taxtim-Xodshi jerlerine hám Dan-Yaaanǵa ótip, aylanba jol arqalı Sidonǵa bardı. ⁷Onnan keyin, Tir qorǵanına hám xiw menen qanan xalıqlarınıń barlıq qalalarına bardı. Aqırında, Yahudanıń qublasındaǵı Beer-Shebaǵa keldi. ⁸Olar toǵız ay jigirma kún eldi bastan-ayaq aylanıp shıqqannan keyin, Erusalimge qayıp keldi. ⁹Ioab sanaq nátiyjesin Dawıtqa bayan qıldı. Izrailda urısqa jaramlı segiz júz mın, al Yahudada bolsa, bes júz mın adam bar eken.

¹⁰Xalıqtı sanaqtan ótkergennen keyin, Dawıttıń hújdanı qıynaldı hám Jaratqan Iyege: «Bul isti islep, úlken gúnaǵa battım. Jaratqan Iye, jalbarınaman, qulıńnıń ayıbın keshire gör! Men qattı aqmaqlıq qıldım», – dedi.

¹¹Erteńine azanda Dawıt uyqıdan turmıstan aldın, onıń wáliyi bolǵan

payǵambar Gadqa Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi:

¹² – Barıp, Dawıtqa bılay dep ayt: «Jaratqan Iye bılay deydi: Men saǵan úsh jazanı usınaman. Ózińe solardıń birewin tańla, keyin saǵan sol jazanı beremen».

¹³ Gad Dawıtqa barıp, mınalardı bildirdi:

– Elińizde jeti jil ashlıq bolsın ba? Yamasa sizdi quwdalaytuǵın dushpanlarıńızdıń aldında úsh ay qashıp júresiz be? Yaki, elińiz úsh kún illetke ushırasın ba? Endi jaqsılap oylap kórip, meni Jibergenge ne dep juwap beretuǵınımdı sheshiń.

¹⁴ Dawıt Gadqa:

– Maǵan júdá qıyın. Adamnıń qolına túskenşe, Jaratqan Iyeniń qolına túseyin. Sebebi Onıń rehimi kúshli, – dep juwap berdi.

¹⁵ Solay etip, Jaratqan Iye azannan baslap belgilengen waqıtqa shekem Izrail xalqına illet jiberdi. Sonda Danna Beer-Shebaǵa shekemgi xalıqtan jetpis mın adam óldi. ¹⁶ Biraq Qudaydıń perishtesi Erusalimdi joq qılmaqshı bolıp qolın sozǵanda, Jaratqan Iye Ózi jiberip atırǵan qırǵınnan waz keshti hám xalıqtı qırǵan perishtege: «Jeter endi, qolıńdı tart», – dedi. Sol waqıtta Jaratqan Iyeniń perishtesi ebus xalqınan bolǵan Arawnanıń qırman jerinde turǵan edi. ¹⁷ Dawıt xalıqtı qırǵan perishteni kórgende, Jaratqan Iyege: «Gúna islep, jawızlıq qılǵan men-ǵo. Al mına qoylardıń ne jazıǵı bar? Ótinemen, jaqsısı, meni hám ákemniń xojalıǵın jazala», – dedi.

Dawıttıń qurbanlıq orın qurıwı

¹⁸ Sol kúni payǵambar Gad Dawıtqa kelip, oǵan:

– Ebus xalqınan bolǵan Arawnanıń qırman jerine barıp, sol jerde Jaratqan Iyege arnap, qurbanlıq orın qurıń, – dedi. ¹⁹ Dawıt Gadtıń sózine Jaratqan Iyeniń buyırǵı sıyaqlı qulaq asıp, jolǵa shıqtı. ²⁰ Arawna patshanıń hám onıń xızmetshileriniń ózine tuwrılap kiyaıtırǵanın kórdi. Ol Dawıttıń aldına barıp, et betinen jerge jıǵılıp, tájim etti. ²¹ Sońınan ol:

– Taqsır, ne ushın qulıńızdıń janına keldińiz? – dep soradı.

Dawıt oǵan:

– Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın qurıw ushın, qırman jerin sennen satıp alıwǵa keldim. Xalıqqa kelgen illet toqtaw ushın usılay islemekshimen, – dep juwap berdi.

²² Arawna Dawıtqa:

– Taqsır, neni maqul kórseńiz, sonı alıp, Jaratqan Iyege usınıń. Mine, jandırılatsuǵın qurbanlıq ushın ógizler, otın ushın túyek aydaytuǵın taxta hám ógizlerdiń er-turmanları. ²³ Taqsır! Men bulardıń hámмесin sizge beremen, – dedi. Sońınan:

– Qudayıńız Jaratqan Iyeniń sizge kewli tolsın! – dep qosıp qoydı.

²⁴ Biraq patsha:

– Yaq, bolmaydı! Sennen bul nárserlerdi qunın tólep satıp alaman. Sebebi pulı tólenbegen qurbanlıqtı Qudayım Jaratqan Iyege arnap jaqpayman, – dedi.

Solay etip, Dawıt qırman jerin hám ógizlerdi eliw shekel gúmiske satıp aldı. ²⁵ Dawıt sol jerge Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın qurıp, jandırılatsuǵın qurbanlıqlardı hám tatiwlıq qurbanlıqların berdi. Jaratqan Iye de el ushın etilgen duwalarǵa juwap berdi hám Izrailǵa kelgen illet toqtadı.

Patshalar tuwralı úshinshi kitap

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitapta Izrail xalqınıń tariyxınıń dawamı sóz etiledi. Waqıyalar Dawıt hám Sulaymannıń birlesken patshalıqqa hókimdarlıq etken dáwiri menen baslanadı. Kitaptıń dawamında patshalıqtıń bólinip ketiwi, Yahuda hám Izrail patshalıqlarınıń júzege keliwi hám sol patshalıqlardıń birinshi dáwiri sóz etiledi. Sol dáwirde hókimdarlıq qılǵan patshalardıń tabısları olardıń siyasiy yamasa ekonomikalıq utısları menen emes, al Qudayǵa bolǵan sadıqlıǵı menen bahalanatuǵın edi. Bul kitapta hám Patshalar tuwralı tórtinshi kitapta Yahuda menen Izraildıń tariyxındaǵı itibarǵa ılayıqlı adamlar hám waqıyalar sóz etiledi.

Bunnan maqset – tariyxta tómenlegen eki patshalıqtıń táǵdiri haqqında gúrriń etiw arqalı kitap oqıwshıǵa ádep-ikramlıq tuwrısında sabaq beriw. Bul eki patshalıqtıń xalqı payǵambarlarǵa qulaq salmay, Qudaydan júz burǵanı ushın dushpanlardan jeńiledi.

Bul kitap úsh bólimen ibarat. Birinshi bólimde (1–2 baplar) patsha Dawıttıń ómiriniń sońǵı jılları hám onıń ulı Sulaymannıń Izrail patshası bolǵanı haqqında gúrriń etiledi. Ekinshi bólimde (3–11 baplar)

Sulaymannıń hókimdarlıǵı dáwirindegi waqıyalar, onıń qanshelli dańq taratqanı hám bayıǵanı, ásirese, Qudaydıń Erusalimdegi Ibadatxanasın qalay qurǵanı hám onı Qudayǵa baǵıshlaǵanı tuwrısında sóz etiledi.

Kitaptıń qalǵan bólimi (12–22 baplar) Sulaymannıń óliminen soń júz bergen waqıyalardan – arqa táreptegi urıwlardıń Sulayman ulı Rexabamǵa qarsı bas kótergeni, Izrail xalqınıń eki patshalıqqa bólinip ketkeni tuwrısındaǵı waqıyalardan ibarat. Qubladaǵı patshalıq – Yahuda, arqadaǵısı – Izrail dep ataladı. Kitaptıń bul bólimi eki patshalıqtıń hókimdarlarınıń tariyxın óz ishine aladı. Hár bir patsha Qudayǵa bolǵan sadıqlıǵına qarap hókim qılınadı. Eger patsha Qudaydıń nızamına sadıq bolıp, Oǵan ámel qılsa, jaqsı dep maqtaladı. Eger Qudayǵa qulaq salmay, tuwrı joldan adassa, jaman dep hókim etiledi. Izrail patshalarınıń barlıǵı Qudaydan júz burıp, jat qudaylarǵa tabıǵanını ushın, jaman patshalar dep hókim etiledi. Yahuda patshalarınıń kópshiligi óz babası patsha Dawıttan sabaq alıp, onıń jolınan júrgeni hám Qudayǵa sıyınǵanı ushın jaqsı patshalar dep tán alınadı.

Patsha Dawittın soǵı jılları

1 ¹ Patsha Dawit qartayıp, biraz jas-qa barıp qaldı. Onıń ústine qansha kórpe jawsa da, ol hesh ısımadı. ² Sonda xızmetshileri Dawıtqa:

– Taqsır! Janıńızda bolıp sizge qarawı, qoyınızǵa kirip sizdi ısıtıwı ushın jas bir qız tabayıq, – dedi.

³ Xızmetshiler pútkil Izraildı aralap, sulıw qız izledi hám shunemli Abishag degen jas hám sulıw bir qızdı tawıp, onı patshaǵa alıp keldi. ⁴ Qız júdá gózzal edi. Ol patshaǵa qarap, oǵan xızmet etti. Biraq patsha qızǵa jaqınlaspadı.

Adoniyanın taxt ushın talasıwı

⁵ Dawittın Xaggit degen hayalınan tuwılǵan ulı Adoniya: «Men patsha bolaman», – dep kókirek kóterip júrdi. Ol ózine sawash arbaları menen atlardı hám aldında juwırıp júretuǵın eliw saqshımı aldı. ⁶ Ákesi Dawit hesh qashan oǵan: «Nege bulay isledin?» – dep, onı tártipke shaqırıp turmaytuǵın edi. Adoniya Abshalomnan keyin tuwılǵan bolıp, ol da júdá simbatı kelisken jigiti edi.

⁷ Adoniya Seruya ulı Ioab hám ruwxaniy Abiyatar menen keńesti hám olar Adoniyanı qollap quwatladı. ⁸ Biraq ruwxaniy Sadoq, Ehoyada ulı Benaya, payǵambar Natan, Shimey, Rey hám Dawittın tán saqshıları Adoniyaǵa qosılmadı.

⁹ Adoniya Rogel bulaǵına jaqın jerdegi Zoxelet tasınıń janında qoylar, buǵalar hám semirtilgen tanalardı qurbanlıqqa shaldı. Oǵan óziniń pútkil tuwısqanların, yaǵnıy patshanıń ulların hám patshaǵa xızmet etetuǵın barlıq yahudalılardı mirát etti.

¹⁰ Biraq payǵambar Natandı, Benayanı, patshanıń tán saqshıların hám tuwısqanı Sulaymandı mirát etpedi.

Sulaymannıń patsha etip járiyalanıwı

¹¹ Sonda Natan Sulaymannıń anası Bat-Shebaǵa bılay dedi:

– Xaggitten tuwılǵan Adoniyannıń ózin ózi patsha dep járiyalaǵanın esitpedińiz be? Mırzamız Dawittın bunnan xabarı joq. ¹² Endi ózińizdiń hám ulıńız Sulaymannıń ómirin qutqarıp qalıwıńız ushın sizge bir másláhát bereyin. ¹³ Barıp, patsha Dawittın aldına kiriń hám oǵan: «Taqsır, mennen soń seniń ulıń Sulayman patsha bolıp, meniń taxtıma otıradı, dep maǵan ant ishken joq pa edińiz? Onda nege Adoniya patsha boldı?» – dep aytıń. ¹⁴ Siz patsha menen sóylesip atırǵanıńızda, izińizshe men de ishke kirip barıp, sózlerińizdi tastıyıqlayman.

¹⁵ Bat-Sheba patshanıń jataq jayına kirdi. Patsha qattı qartayǵan bolıp, shunemli Abishag oǵan xızmet etip atırǵan edi. ¹⁶ Bat-Sheba jerge jigilip, patshaǵa tájim etti. Patsha onnan: – Tilegiń ne? – dep soradı.

¹⁷ Bat-Sheba oǵan bılay dep juwap berdi:

– Taqsır! Siz: «Mennen keyin ulıń Sulayman patsha bolıp, taxtıma otıradı», – dep Qudayıńız Jaratqan Iye haqı maǵan ant bergen edińiz. ¹⁸ Mine, házir Adoniya patsha bolıp alǵan. Taqsır, bunnan siziń xabarıńız joq. ¹⁹ Ol bir qansha buǵalardı, semirtilgen tanalardı hám qoylardı qurbanlıqqa shaldı. Oǵan patshanıń hámme ulların, ruwxaniy Abiyatardı hám sárkárda Ioabtı mirát etti. Biraq sizge xızmet etetuǵın ulıńız Sulaymandı mirát

etpedi. ²⁰ Taqsır, pútkil Izraildin kózi sizde. Olar ózińizden keyin taxtıńızǵa kimniń otıratuǵının bildiriwińizdi kútip atrı. ²¹ Bolmasa, siz dúnyadan ótip, ata-babalarıńızǵa qosılǵanıńızda, maǵan hám ulım Sulaymangá ayıp taǵıladı.

²² Bat-Sheba ele patsha menen sóylesip turǵanda, payǵambar Natan da keldi. ²³ Patshaǵa: «Payǵambar Natan keldi», – dep xabarladı. Natan patshanıń aldına keldi de, et betinen jıǵılıp, tájim etti.

²⁴ Sońınan Natan bilay dedi:

– Taqsır, siz: «Mennen keyin Adoniya patsha boladı, taxtıma ol otıradı», – degen be edińiz? ²⁵ Ol búgin barıp, bir qansha buǵalardı, semirtilgen tanalardı hám qoylardı qurbanlıqqa shalıp, siziń barlıq ullarıńızdı, ordadaǵı áskerbasılardı hám ruwxaniy Abiyatardı mirát etti. Házir hám-mesi onıń menen ishıp-jep: «Jasasın, patsha Adoniya!» – dep baqırısıp atrı. ²⁶ Biraq Adoniya meni, ruwxaniy Sadoqtı, Ehoyada ulı Benayanı hám sizge xızmet etetuǵın ulıńız Sulaymandı mirát etpedi. ²⁷ Taqsır, bulardıń hám-mesi siziń ruxsatıńız benen bolıp atrı ma? Ne ushın ózińizden keyin taxtıńızǵa kimniń otıratuǵının qullarıńız bolǵan bizlerge bildirmedińiz?

²⁸ Patsha Dawıt:

– Bat-Shebani maǵan shaqırın! – dedi.

Bat-Sheba kelip, patshanıń aldında turdı. ²⁹ Patsha Bat-Shebaǵa bilay dedi:

– Meni barlıq bále-qadalardan qutqarǵan tiri Jaratqan Iye haqı ant ishem: ³⁰ «Mennen keyin ulıń Sulayman

patsha bolıp, taxtıma otıradı», – dep Izraildin Qudayı Jaratqan Iye haqı saǵan bergen antımdı búgin orınlayman.

³¹ Sonda Bat-Sheba et betinen jıǵılıp, patshaǵa tájim etti de:

– Mırzam Dawıt patsha máńgi jasasın! – dedi.

³² Patsha Dawıt:

– Ruwxaniy Sadoqtı, payǵambar Natanı hám Ehoyada ulı Benayanı maǵan shaqırın, – dedi.

Olardıń hám-mesi patshanıń aldına kelgende, ³³ patsha olarǵa bilay dedi:

– Meniń xızmetkerlerimdi janıńızǵa alıń hám ulım Sulaymandı meniń ǵashırım mindirip, Gixon bulaǵına aparıń. ³⁴ Ol jerde ruwxaniy Sadoq hám payǵambar Natan onı maylap, Izrailǵa patsha etip qoysın. Keyin kárnay shalıp: «Jasasın, patsha Sulayman!» – dep jar salıń. ³⁵ Sońınan onıń izine erip, qaytıp keliń. Ol kelip, meniń taxtıma otıradı hám meniń ornıma patsha boladı. Men onı Izrail hám Yahudaǵa húkimdar etip tayınladım.

³⁶ Ehoyada ulı Benaya patshaǵa juwap berip bilay dedi:

– Awmiyin. Taqsır, siziń Qudayıńız Jaratqan Iye de bul qarardı qollap quwatlasın. ³⁷ Jaratqan Iye siz benen birge bolǵanı siyaqlı, Sulayman menen de birge bolsın hám onıń patshalıǵın siziń patshalıǵıńızdan da ullıraq qılsın!

³⁸ Ruwxaniy Sadoq, payǵambar Natan, Ehoyada ulı Benaya hám keretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılar^a Sulaymandı patsha Dawıtın ǵashırım mindirip, onı Gixonǵa alıp bardı. ³⁹ Ruwxaniy Sadoq Muxaddes shatırdan záytún mayı quyılǵan

^a **1:38** Keretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılar – shet elden jallap alınǵan tán saqshılar bolıwı múmkin.

shaqti alıp, Sulaymannıń basına may quydı. Sońınan olar kárnay shaldı hám hámme adamlar: «Jasasin, patsha Sulayman!» – dep baqırđı. ⁴⁰Xalıq Sulaymannıń izine erip ketti. Olardıń sırnay shalıp, ullı quwanış penen baqırısqa dawıslarınan jer titiredi.

⁴¹Adoniya hám onıń janındaǵı qonaqlar endi awqatların jep bolǵanda, usı dawıstı esitti. Ioab kárnay dawıstın esitkende:

– Qalanı lárzege keltirip atırǵan bul ne shawqım eken? – dedi. ⁴²Ol ele sóylep turǵanda, ruwxaniy Abiyatardıń ulı Ionatan kelip qaldı. Adoniya oǵan: – Ishke kir, sen óziń sadıq adamsań, alıp kelgen xabarını da jaqsı bolsa kerек, – dedi.

⁴³Ionatan oǵan bılay dep juwap berdi:

– Yaq, bul ret basqasha. Mırzamız Dawıt patsha Sulaymandı patsha etip qoydı. ⁴⁴Patsha ruwxaniy Sadoqtı, payǵambar Natandı, Ehoyada ulı Benayanı hám keretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılardı Sulaymanǵa qosıp jiberdi. Olar Sulaymandı patshanıń ğashırına mindirdi. ⁴⁵Gixonda Sulayman ruwxaniy Sadoq hám payǵambar Natan tárepinen maylanıp, patsha etip qoyıldı. Olar sol jerden quwanış penen qaytıp keldi hám qala janlanıp ketti. Esitip turǵanıız olardıń dawısları. ⁴⁶Sulayman házir patshalıq taxtında otırıptı. ⁴⁷Bunnan tısqarı, patshamız Dawıtı qutlıqlawǵa kelgen xızmetshileri: «Qudayıńız Sulaymannıń atın siziń atıńızdan ataqlıraq, al onıń patshalıǵın siziń patshalıǵıńızdan da ullıraq qılsın!», – degende, patsha tóseginde jatıp, tájım etip: ⁴⁸«Búgin kózimniń tirisinde urpaǵımnan birin taxtıma

otırǵızǵanı ushın Izraildin Qudayı Jaratqan Iyege algıslar bolsın!» – dedi.

⁴⁹Sonda Adoniyanıń qonaqlarınıń hámмесin qorqıw basıp, orınlarınan turdı da, hár biri óz jolına tústi.

⁵⁰Adoniya bolsa, Sulaymannan qorqanının ornınan turdı da, qurbanlıq orınǵa barıp, onıń shaqlarına jabıstı.

⁵¹Bunı Sulaymanǵa xabarlap:

– Adoniya sizden qorqıp, qurbanlıq orınıń shaqlarına jabısıp alǵan. Ol: «Dáslep patsha Sulayman qulı bolǵan meni qılısh penen óltirmeytuǵının aytıp ant ishsin», – dep atır, – dedi.

⁵²Sulayman olarǵa:

– Eger ol maǵan sadıq adam bolsa, onıń shashınıń bir talına da ziyan tiymeydi. Al eger ishinde qanday da bir jamanlıq bar bolsa, onda ol óltiriledi, – dep juwap berdi.

⁵³Sońınan patsha Sulayman jiberген adamlar Adoniyanı qurbanlıq orınнан alıp keldi. Adoniya kelip, patsha Sulaymanǵa tájım etti. Sulayman oǵan:

– Úyińe bar, – dedi.

Dawıtıń Sulaymanǵa bergen wásiyatları

2 ¹Dawıtıń ólimi jaqınlasqanda, ol ulı Sulaymanǵa mina wásiyatları berdi:

² – Basqalar sıyaqlı men de jaqın arada bul dúnyanı tárk etemen. Sen kúshli hám márt bol. ³ Islegen hár bir isińde hám bargan hár bir jerińde tabısqa erisiwiń ushın, Qudayıń Jaratqan Iyeniń tapsırmaların orınlap, Onıń jollarınan júr hám Muwsanıń Nızamında jazılǵanınday, Qudayıń qaǵıydalarına, buyırıqlarına, nızamlarına hám qararlarına boysın.

⁴ Sonda Jaratqan Iye maǵan bergen

mına sózin orınlaydı: «Eger urpaqlarınıń óz jollarınan adaspay, shın júrekten hám jan-táni menen Maǵan sadıq bolıp júirse, seniń urpaǵıńnan Izrail taxtında otıratuǵın er adamnıń izi úzilmeydi».

⁵ Bunnan tısqarı sen Seruya ulı Ioabtıń maǵan neler islegenin bileseń. Ol Izraildıń eki sárkárdası Ner ulı Abner menen Eter ulı Amasanı óltirip, tınıshlıq waqtında urıstaǵıday qan tókti hám belindegi belbewi menen ayaǵındaǵı sandalların qanǵa bılgadı. ⁶ Sen aqıl menen is tut. Biraq onıń ǵarrı basınıń óliler mákanına tınıshlıq penen kiriwine jol qoyma.

⁷ Giladlı Barzıllaydıń ullaına jaqsılıq isle. Olarǵa dasturxanıńnan awqatlanatuǵınlar arasınan orın ber. Óytkeni men ájaǵań Abshalomnan qashıp júrgenimde, olar maǵan járdem berdi.

⁸ Benyamin urıwınan bolǵan baxurimli Geranıń ulı Shimey de seniń janında. Ol Maxanayımǵa qaray qashıp baratırǵanımda, meni qattı ǵarǵaǵan edi. Biraq sońınan ol meni kútip alıw ushın Iordan dáryasınıń boyına keldi. Sonda men oǵan: «Seni qılısh penen óltirmeymen», – dep Jaratqan Iye haqı ant ishken edim. ⁹ Degen menen, sen onı jazasız qaldırma. Sen aqıllı adamsań, oǵan ne islewdi óziń bileseń. Onıń ǵarrı basın óliler mákanına qanı menen jiber.

Dawıttıń ólimi

¹⁰ Dawıt ólip, ata-babalarına qosılǵanda, ol óziniń atı menen atalǵan qalaǵa jerlendi. ¹¹ Dawıt Izrailda qırıq jil patshalıq etip, onıń jeti jılın Xebronda, otız úsh jılın Erusalimde ótkizdi. ¹² Solay etip, Sulayman ákesi Dawıttıń

taxtına otırdı hám onıń patshalıǵı júdá bekkem boldı.

Adoniyanıń ólimi

¹³ Xaggıt ulı Adoniya Sulaymannıń anası Bat-Shebaniń janına bardı. Bat-Sheba onnan:

– Amanlıq pa? – dep soradı.

Adoniya oǵan:

– Amanlıq, – dep juwap berdi.

¹⁴ Sońınan ol:

– Sizge bir náirse aytpaqshı edim, – dedi.

Bat-Sheba oǵan:

– Ayt ber, – dedi.

¹⁵ Adoniya Bat-Shebaǵa bılay dedi:

– Ózińiz bilesiz, patshalıq maǵan tiyisli edi hám pútkil Izrail meniń patsha bolıwımdı kútip júrgen edi. Biraq jaǵday ózgerip, patshalıq inimniń qolına ótti. Sebebi Jaratqan Iyeniń erki usı edi. ¹⁶ Biraq meniń sizden bir tilegim bar. Ótinemen, qarsılıq bildirmeń.

Bat-Sheba:

– Ayt, – dedi.

¹⁷ Sonda Adoniya Bat-Shebaǵa:

– Ótinemen, patsha Sulayman menen sóylesiń. Ol sizge qarsılıq bildirmeydi. Maǵan shunemli Abishagıtı hayallıqqa bersin, – dedi.

¹⁸ Bat-Sheba oǵan:

– Yaqshı, sen tuwralı patsha menen sóylesip kóreyin, – dep juwap berdi.

¹⁹ Bat-Sheba Adoniyanıń ótinishi tuwralı sóylesiw ushın patsha Sulaymanǵa ketti. Sulayman anasın kútip alıw ushın ornınan turıp, anasına tájim etti hám sońınan taxtına otırdı. Patsha óziniń on tárepine bir taxt qoydırıp, oǵan anasın otırǵızdı. ²⁰ Anası taxtqa otırǵannan soń, patshaǵa: – Sennen kishkene bir ótinishim bar edi, sózimdi jerde qaldırma, – dedi.

Patsha oğan:

– Ayta berin, anajan, sóziñizdi jerde qaldırmayman, – dedi.

²¹ Bat-Sheba patshağa:

– Shunemli Abishagıt ájağan Adoniyağa hayallıqqa berseñ qáytedi? – dedi.

²² Patsha Sulayman anasına:

– Ne ushın Adoniyağa tek shunemli Abishagıt sorap tursız? Ol ushın patshalıqtı da sorasañız bolar edi. Aqırı ol mennen úlken. Bunıń ústine, ruwxaniy Abiyatar menen Seruya ulı Ioab ta ol tárepte emes pe? – dedi.

²³ Soñınan patsha Sulayman Jaratqan Iyeniń atı menen ant iship bılay dedi:

– Eger Adoniyanı bul gápi ushın óltirtpesem, Quday meni jazalağan ústine jazalasin! ²⁴ Meni kúshke toltırıp, ákem Dawıttıń taxtına otırǵızǵan hám Izrail patshalarınıń meniń urpaǵımnan kelip shıǵatuǵının aytıp, wáde etken tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: Adoniya búgin-aq óltiriledi.

²⁵ Solay etip, patsha Sulayman Eho-yada ulı Benayağa Adoniyanı óltiriwdi buyırdı. Ol barıp, Adoniyanı óltirdi.

Abiyatardıń súrgin etiliwi hám Ioabtıń ólimi

²⁶ Patsha ruwxaniy Abiyatarğa:

– Sen Anatottaǵı óz jeriñe bar. Negizinde, sen ólimge ılayıqlısañ. Biraq házir seni óltirmeymen. Sebebi sen ákem Dawıttıń aldında Quday Iyeniń sandıǵın kóterip júrdiń hám ákem shekken hár bir azaptı onıń menen birge bastan keshirdiń, – dedi. ²⁷ Sulayman Abiyatardı Jaratqan Iyeniń ruwxaniy-lingen shetletti. Solay etip, Jaratqan

Iyeniń Shiloda Eliydiń úy-ishine qarısı aytqan sózi orınılandı^a.

²⁸ Bul xabar Ioabqa da jetti. Ioab Abshalomğa qosılmaǵan bolsa da, Adoniyanı qollap quwatlaǵan edi. Sonlıqtan Ioab Jaratqan Iyeniń shatırına qashıp barıp, qurbanlıq orınıń shaqlarına jabıstı. ²⁹ Ioabtıń Jaratqan Iyeniń shatırına qashıp barıp, qurbanlıq orınıń janında turǵanı patsha Sulaymangá xabarlandı. Sulayman Eho-yada ulı Benayağa barıp, onı óltiriwdi buyırdı.

³⁰ Benaya Jaratqan Iyeniń shatırına barıp, Ioabqa:

– Patsha sırtqa shıǵıwıńdı buyırdı, – dedi.

Biraq Ioab:

– Yaq, men usı jerde ólmekshimen, – dep juwap berdi.

Sonda Benaya barıp, Ioabtıń bergen juwabın patshağa jetkizdi.

³¹ Patsha Benayağa bılay dedi:

– Onı aytqanıday isle. Onı óltirip, jerle. Usılayınsha, Ioabtıń jazıqsız tókken qanlarınıń qunın meniń hám ákemniń urpaqlarınıń moynınan alıp tasla. ³² Jaratqan Iye onıń tókken qanı ushın ózin jazalasin. Sebebi ol ákem Dawıtqa bildirmesten, ózinen ádilirek hám ózinen jaqsıraq bolǵan eki adamdı: Izraildiń sárkárdası Ner ulı Abnerdi hám Yahudanıń sárkárdası Eter ulı Amasanı qılısh penen óltirdi. ³³ Solay etip, olardıń qanı máńgige Ioabtıń hám onıń urpaqlarınıń moynında qaladı. Al Jaratqan Iye Dawıtqa, onıń urpaqlarına, úy-ishine hám taxtına máńgige tınıshlıq beredi.

³⁴ Eho-yada ulı Benaya barıp, Ioabtı óltirdi hám ol shóldegi óz úyine jaqın

a **2:27** 1Pat 2:27-36.

jerge jerlendi. ³⁵Patsha Ioabtnı ornına Ehojada ulı Benayamı sárkárda etip, al Abiyatardıń ornına Sadoqtı ruw-xaniy etip tayınladı.

Shimeydiń ólimi

³⁶Bunnan keyin patsha adam jiberip, Shimeydi shaqırttı hám oǵan bılay dedi:

– Erusalimde bir úy qurıp alıp, sol jerde jasa. Hesh jaqqa ketpe. ³⁷Ol jerden shıǵıp, Kidron sayınan ótken kúniń-aq sózsiz óltiriletuǵınıńdı bilip qoy. Óz qanıń ushın óziń juwapker bolasań.

³⁸Shimey patshaǵa:

– Taqsır, qullıq. Siz ne deseńiz, qulıńız bolǵan men sonı orınlayman, – dedi.

Solay etip, Shimey uzaq waqıt Erusalimde jasadı.

³⁹Biraq aradan úsh jil ótkennen soń, Shimeydiń eki qulı Gat patshası Maaxa ulı Axishtiń janına qashıp ketti. Shimeyge qullarınıń Gatta ekenligi tuwralı xabar keldi. ⁴⁰Sonda Shimey eshegin ertlep, qulların izlew ushın Gatqa, Axishtiń janına ketti. Ol qulların qaytarıp ákeldi.

⁴¹Shimeydiń Erusalimnen shıǵıp, Gatqa barıp qaytqanı tuwralı Sulaymanǵa xabar jetti. ⁴²Sonda Sulayman Shimeydi shaqırtıp, oǵan bılay dedi:

– Saǵan Jaratqan Iye haqı ant ishtirgen joq pa edim? «Bilip qoy, qaladan shıǵıp, qanday da bir jerge barǵan kúniń-aq sózsiz óltirileseń», – dep eskertpegen be edim? Sen de maǵan: «Qullıq, irazıman», – demegen be ediń? ⁴³Onda nege Jaratqan Iyeniń aldında ishken antińa hám meniń buyrıǵıma boysınbadıń?

⁴⁴Patsha sózin dawam etip, Shimeyge jáne bılay dedi:

– Sen ákem Dawıtqa islegen barlıq jamanlıqlarınıńdı jaqsı bileseń. Bul islegen jamanlıqlarınıńdı Jaratqan Iye ózińe qaytaradı. ⁴⁵Biraq Jaratqan Iye meni jarılqasın hám Dawıttıń taxtı Jaratqan Iyeniń aldında máńgige bekkem bolsın.

⁴⁶Patsha Ehojada ulı Benayaǵa buyırıp berdi. Ol Shimeydi alıp shıǵıp, óltirdi.

Solay etip, Sulaymannıń patshalıǵı bekkemlendi.

Sulaymannıń Qudaydan danalıq sorawı

3 ¹Sulayman Mısır patshası faraonnı qızlarınń birine úylenip, faraon menen baylanıs dúzdi. Ol hayalın Dawıttıń qalasına alıp keldi. Sulayman óz sarayın, Jaratqan Iyeniń Úyin hám Erusalimniń átirapındaǵı diywallardı tiklegenshe, hayalı sol jerde jasadı. ²Xalıq ele sıyıwıw orınlarında qurbanlıqlar beretuǵın edi. Sebebi sol waqıtqa shekem Jaratqan Iyeniń atına arnap Úy qurılmaǵan edi. ³Sulayman ákesi Dawıttıń kórsetpeleri menen júrip, Jaratqan Iyeni súyetuǵın edi. Degen menen, ol da sıyıwıw orınlarında qurbanlıqlar berip, tütetkiler tütetetuǵın edi.

⁴Patsha qurbanlıq beriw ushın Gibon qalasına ketti, sebebi sıyıwıw orınıń eń baslısı sol jerde edi. Sulayman sol qurbanlıq orında mıń bas maldı jandırılatsuǵın qurbanlıqqa berdi. ⁵Gibonda bolǵanda, Sulayman tünde tús kórdi. Túsinde Jaratqan Iye oǵan kórinip:

– Tile tileǵıńdı, soraǵanıńdı bere-men, – dedi.

⁶Sulayman Oǵan bılay dedi:

– Sen qulın bolğan ákem Dawıtqa úlken jaqsılıq islediń. Sebebi ol haq hám Sağan sadıq bolıp, Seniń aldında shın júreктen tuwrı islerdi islep júrdi. Sen búgin oğan taxtına otıratuǵın bir ul inam etip, oğan úlken jaqsılıq islewdi dawam ettiń. ⁷ O Qudayım Jaratqan Iye, Sen Óz qulındı ákem Dawıttıń ornına patsha etip qoydıń. Biraq men ele júdá jaspan, basqarıwǵa ele tájiriybem joq. ⁸ Qulın Óziń tańlaǵan xalıqtıń, kópliginen sanap shıǵıw múmkin bolmaǵan ullı xalıqtıń ortasında tur. ⁹ Sonlıqtan jaman menen jaqsım ayırıp bilip, xalıqna biylik etiwim ushın, maǵan aqılǵa tolı bir júrek ber. Bolmasa, Seniń bul ullı xalıqındı kim basqara aladı?

¹⁰ Sulaymannıń bul tilegine Iyemizdiń kewli toldı. ¹¹ Quday Sulaymanǵa bilay dedi:

– Sen óziń ushın uzaq ómir, baylıq hám dushpanlarıńnıń ólimin tilemediń, al durıs húkim júrgiziw ushın danalıq soradıń. ¹² Men seniń tilegińdi orınlayman. Saǵan danalıqqa hám aqılǵa tolı júrek beremen. Saǵan uqsaǵanı sennen burın bolmaǵan hám sennen keyin de bolmaydı. ¹³ Saǵan soramaǵanlarıńdı da: baylıq hám dańqtı da beremen. Ómiriń boyı patshalar arasında saǵan teń keletuǵını bolmaydı. ¹⁴ Eger sen de ákeń Dawıt sıyaqlı qaǵıydalarım hám buyırıqlarıma boysınıp, Meniń jollarım menen júrseń, saǵan uzaq ómir de beremen.

¹⁵ Sulayman oyanǵanda, bunıń túsi ekenin ańladı. Sońınan Erusalimge keldi. Ol Iyemizdiń Kelisim sandıǵınıń aldında turıp, jandırılatuǵın qurbanlıqlar hám tatiwlıq qurbanlıqların berdi. Ol pútkil xızmetshileri ushın úlken zıyapat berdi.

Sulaymannıń dana húkimi

¹⁶ Bir kúni eki buzıq hayal patshanıń aldına keldi. ¹⁷ Hayallardıń biri patshaǵa bilay dedi:

– Taqsır! Men mına hayal menen bir úyde jasadım. Bizler birge qalǵan waqıtta, men bosandım. ¹⁸ Men bosanǵannan keyin, úshinshi kúni mına hayal da bosandı. Bizler birge edik, úyde ekewimizden basqa hesh kim joq edi. ¹⁹ Túnde mına hayal balasın astına basıp alıp, óltirip qoyıptı. ²⁰ Qulıńız bolǵan men uyıqlap atırǵanımda, tın ortasında ol ornınan turıp, meniń balamdı janımnan alıp, óziniń qoynına jatqarıptı. Al óziniń ólip qalǵan balasın bolsa, meniń qoynıma salıptı. ²¹ Tańda balamdı emiziw ushın turǵanımda, ol jansız jatırǵan eken. Biraq azanda dıqqat penen qaraǵanımda, onıń meniń balam emes ekenin bildim.

²² Ekinshi hayal:

– Yaq, tiri bala meniki, ólgeni seniki, – dedi.

Birinshi hayal:

– Yaq, ólgen bala seniki, al tirisi meniki, – dedi.

Olar patshanıń aldında usılay tartısp turdı.

²³ Sonda patsha:

– Birewińiz: «Tiri bala meniki, al ólgeni seniki», – deysiz. Ekinshińiz: «Ólgen bala seniki, al tirisi meniki», – deysiz. ²⁴ Onda maǵan bir qılısh ákeńlińler! – dedi.

Qılısh alıp kelingende, ²⁵ patsha:

– Tiri balanı ekige bólip, yarımın birewine, qalǵan yarımın ekinshisine berińler, – dep buyırdı.

²⁶ Sonda balasına janı ashıp, júregi sızlaǵan tiri balanıń anası patshaǵa:

– Taqsır, ótinemen, tiri balanı óltirmeń, onı mına hayalǵa beriń, – dedi.

Al ekinshi hayal bolsa:

– Bala saǵan da, maǵan da joq, onı ekige bóliń, – dedi.

²⁷ Sonda patsha juwap berip:

– Toqtańlar, balanı óltirmeńler! Onı birinshi hayalǵa berińler. Balanıń ana-sı – sol boladı, – dedi.

²⁸ Pútkil izraillılar patsha shıǵarǵan bul húkimdi esitip, patshanı húrmet etetuǵın boldı. Sebebi olar Sulaymanda ádil húkim shıǵarıw ushın, Qudaydan berilgen danalıq bar ekenin bildi.

Sulaymannıń qol astındaǵı hámeldarları

4 ¹ Sulayman pútkil Izraildiń patshası edi. ² Onıń qol astındaǵı hámeldarları mınalar edi:

Sadoq ulı Azariya – ruwxaniy;

³ Shishanıń ulları Elixoref penen Axiya – xatkerler;

Axilud ulı Ehoshafat – diywanbegi;

⁴ Ehojada ulı Benaya – sárkárda;

Sadoq hám Abiyatar – ruwxaniyeler;

⁵ Natan ulı Azariya – úlke hákimleriniń baslıǵı;

Natan ulı Zabud – ruwxaniy hám patshanıń másláhátshisi;

⁶ Axishar – saray basqarıwshısı;

Abda ulı Adoniram – márdikarǵa alınǵanlar ústinen juwapker.

⁷ Sulaymannıń pútkil Izrail úlkelerin basqaratuǵın on eki hákimi bar edi. Olar patshanı hám onıń úy-ishin azıq-awqat penen támiyinlep turatuǵın bolıp, olardıń hár biri jılına bir ay patshanı hám onıń úy-ishin azıq-awqat penen támiyinlewi shárt edi.

⁸ Olardıń atları mınalar:

Efrayımnıń tawlı úlkesiniń hákimi Ben-Xur;

⁹ Maqas, Shaalbim, Beyt-Shemesh, Elon-Beyt-Xanan qalalarınıń hákimi Ben-Deker;

¹⁰ Soxo hám pútkil Xefer jerlerin óz ishine alǵan Arubbot úlkesiniń hákimi Ben-Xesed;

¹¹ Pútkil Nafat-Dor úlkesiniń hákimi Sulaymannıń qızı Tafattıń kúyewi Ben-Abinadab;

¹² Taanax, Megiddo, Izreeldiń qublasındaǵı Saretannıń janındaǵı pútkil Beyt-Shean hám Beyt-Sheanan Abel-Mexola menen Ioqmeamnıń arǵı jaǵına deyin sozılıp jatırǵan úlkelerdıń hákimi Axilud ulı Baana;

¹³ Giladtaǵı Menashshe urpaǵınan bolǵan Yairge tiyisli qalalardı hám Bashandaǵı Argob dógeregindegi diywallar menen qorshalıp, dárwazasına qola támbi basılǵan úlken alpıs qalanı óz ishine alǵan Gilad jerindegi Ramot qalasınıń hákimi Ben-Geber;

¹⁴ Maxanayım úlkesiniń hákimi Iddo ulı Axinadab;

¹⁵ Naftaliy úlkesiniń hákimi Sulaymannıń qızı Basemattıń kúyewi Aximaas;

¹⁶ Asher hám Bealot úlkeleriniń hákimi Xushay ulı Baana;

¹⁷ Issaxar úlkesiniń hákimi Paruax ulı Ehoshafat;

¹⁸ Benyamin úlkesiniń hákimi Ela ulı Shimey;

¹⁹ Gilad jeriniń, yaǵnıy amorlardıń patshası Sixonnıń hám Bashan patshası Ogtıń eski jerleriniń hákimi Uriy ulı Geber. Ol sol úlkeniń jalǵız hákimi edi.

Sulaymannıń bir kúnlük kerek-jaraǵı

²⁰ Yahuda hám Izrail xalqı teńizdiń qumınday kóp bolıp, olar jep-iship

shadlıq ishinde jasadı. ²¹ Sulayman Evfrat dáryasınan filistlerdiń jerine hám Mısır shegaralarına shekemgi barlıq patshalıqlar ústinen húkimdarlıq etti. Olar Sulaymannıń ómiri dawamında oǵan salıq tólep, xızmet etti. ²² Sulaymannıń sarayınıń bir kúnlik azıq-awqatı otız kor^a sapa-ly biyday unı, alpıs kor iri tartılǵan biyday unı, ²³ semirtilgen on buǵa, jaylawdan alınǵan jigirma buǵa, júz qoy, jáne de, suwınlar, jeyranlar, antilopalar hám semiz quslardan ibarat edi. ²⁴ Sulayman Tifsaxtan Gazaǵa shekemgi, Evfrat dáryasınıń batısındaǵı pútkil patshalıqlar ústinen húkimdarlıq etti. Ol átiraptaǵı barlıq eller menen tınıshlıqta jasadı. ²⁵ Sulaymannıń dáwirinde Dannan Beer-Shebaǵa shekemgi Yahuda hám Izrail xalqınıń hár biri ózleriniń ánjir hám júzim aǵashları astında tınısh ómir súrdi. ²⁶ Sulaymannıń sawash arbaları ushın tórt mın* at qorası hám on eki mın atı bar edi.

²⁷ Sol on eki hákimniń hár biri ózi ushın belgilengen bir ay dawamında patsha Sulaymandı hám onıń dasturxaninan awqat jeytuǵınlardıń hámme-sin azıq-awqat penen támiyinleytuǵın edi. Olar birde bir kemshilikke jol qoymaytuǵın edi. ²⁸ Hár bir hákim belgilengen jerge sawash arbalarınıń atları hám shapqır atlar ushın arpa menen saban jetkizip turatuǵın edi.

Sulaymannıń danalıǵı

²⁹ Quday Sulaymanǵa mol danalıq, aqıl hám teńiz jaǵasındaǵı qum sıyaqlı sheksiz tereń túsiniwshilik berdi. ³⁰ Sulaymannıń danalıǵı pútkil shıǵıs

xalıqlarınıń danalıǵınan hám Mısır-
dın pútkil danalıǵınan da ústin edi.

³¹ Ol barlıq adamlardan ótken dana bolıp, Ezrax násilinen bolǵan Etan-
nan, Maxoldıń ulları Heman, Kalkol
hám Dardadan da dana edi. Onıń dań-
qı átiraptaǵı pútkil xalıqlarǵa jayıldı.

³² Ol úsh mın naqıl-maqal ayttı hám
onıń bir mın bes qosıǵı bar edi. ³³ Su-
layman Lebanon tawlarındaǵı kedr
aǵashınan baslap, diywalda ósip tu-
ratuǵın mayoran shóbine shekem sóz
etti. Ol haywanatlar, quslar, jer bawır-
lawshılar hám balıqlar tuwralı da ayttı.

³⁴ Hámme xalıqlardan adamlar kelip,
Sulaymannıń dana sózlerin tıńlaytu-
ǵın edi. Olar Sulaymannıń danalıǵı
tuwralı esitken dúnyanıń barlıq pat-
shalarınan jiberilgen edi.

Qudaydıń Úyiniń qurılısına tayarlıq

5 ¹ Tir patshası Xiram Sulaymannıń
maylanıp, ákesi Dawıttıń ornına
patsha etip qoyılǵanın esitkende, Su-
laymandı qutlıqlaw ushın elshilerin
jiberdi. Sebebi Xiram ómir boyı Da-
witqa dos bolıp kelgen edi. ² Sulayman
da Xiramǵa óz elshilerin jiberip, bılay
dedi: ³ «Ózińiz bilesiz, ákem Dawıt
átirapındaǵı dushpanları menen sa-
wash júrgizgenlikten, Qudayı Jaratqan
Iyeniń atına arnap Úy qura almadı.
Jaratqan Iye sawashlarda dushpan-
ların onıń ayaǵınıń astına taslaǵanǵa
shekem, ol bul isti qıla almadı. ⁴ Endi
Qudayım Jaratqan Iye maǵan hár tá-
repleme tınıshlıq berdi. Házir birde bir
dushpanım da, dónip turǵan qáwip
te joq. ⁵ Jaratqan Iye ákem Dawıtqa:
„Men seniń taxtıña otırǵızatuǵın ulıń

^a 4:22 *Ottz kor* – bir kor shama menen 220 l.

Meniń atıma arnap Úy quradı“, – degen edi. Sonlıqtan men Qudayım Jaratqan Iyeniń atına arnap Úy qurıwdı niyet ettim. ⁶Endi men ushın Lebanon tawlarınan kedr ağashların kesiw ushın adamlarınızǵa buyırıq berseńiz. Meniń adamlarım da siziń adamlarınız benen birge isleydi hám men siziń adamlarınızǵa ózińiz belgilegen miynet haqını tóleymen. Bizlerde ağash kesiwde sindonlılar sıyaqlı tájiriye belgi adamlar joq ekenin ózińiz bilesiz».

⁷Xiram Sulaymannıń bul sózlerin esitkende, qattı quwanıp: «Búgin bul ullı bir xalıqtı basqarıw ushın Dawıtqa dana bir ul bergen Jaratqan Iyege alǵıslar bolsın!» – dedi. ⁸Sońınan ol Sulaymanǵa mına xabardı jiberdi: «Maǵan jibergen xabarınızdı aldım. Kedr hám sárwi ağashlarına baylanıshlı barlıq tileklerińizdi orınlayman. ⁹Adamlarım olardı Lebanon tawlarınan teńizge alıp keledi. Men olardı sal etip buwdırıp, teńiz arqalı aytqan jerińizge jetkizip beremen. Adamlarım sol jerde sallardı sheship, jıyıp beredi, sizler alıp ketesizler. Siz de tilegimdi orınlap, meniń úy-ishimdi azıq-awqat penen támiyinleseńiz».

¹⁰Xiram Sulaymanǵa kereginshe kedr hám sárwi ağashların berdi. ¹¹Sulayman bolsa, Xiramnıń úy-ishiniń azıq-awqatı ushın hár jılı jigirma mın kor biyday, jigirma kor sapalı záytún mayın berip turdı. ¹²Jaratqan Iye wáde etkenindey, Sulaymanǵa danalıq berdi. Sonlıqtan Sulayman menen Xiram arasında tatıwlıq bolıp, olar óz ara kelisim dúzdi.

¹³Patsha Sulayman qara jumıs isletiw ushın pútkil Izraildan otız mın adamdı márdikarǵa aldı. ¹⁴Gezek penen hár ayda olardan on mın

Lebanon tawlarına jiberdi. Olar bir ay Lebanon tawlarında, eki ay úylerinde bolatuǵın edi. Bul adamlarǵa Adoniram basshılıq etti. ¹⁵Jáne de, Sulaymannıń júk tasıytuǵın jetpis mın adamı hám tawlarda tas kesetuǵın seksen mın adamı bar edi. ¹⁶Bulardan tısqarı, Sulayman istin barısın baqlap, jumısshılardı qadaǵalap turatuǵın úsh mın úsh júz qadaǵalawshı tayınladı. ¹⁷Patshanıń buyırığı boyınsha, jumısshılar Úydiń tiykarın jonıǵan taslardan qalaw ushın úlken hám sapalı taslardı kesip shıǵardı. ¹⁸Sulaymannıń hám Xiramnıń adamları geballılar menen birge Úydiń qurılısı ushın ağashlar menen taslardı jońıp tayarladı.

Qudaydın Úyiniń qurılıwı

6 ¹Izrail xalqınıń Mısırdan shıqqanına tórt júz seksen jil bolǵanda, Sulaymannıń Izrail taxtına otırǵanına tórt jil bolǵan edi. Ol sol jıldıń ekinshi ayında, yaǵnıy ziw ayında Jaratqan Iyeniń Úyiniń qurılısın basladı.

²Patsha Sulaymannıń Jaratqan Iyege arnap qurǵan Úyiniń uzınlıǵı alpıs shıǵanaq, eni jigirma shıǵanaq, al biyikligi otız shıǵanaq edi. ³Ibadatxana imaratınıń aldınǵı jaǵındaǵı aywanın uzınlıǵı Úy imaratınıń enindey, yaǵnıy jigirma shıǵanaq, al eni on shıǵanaq boldı. ⁴Sulayman Úyge ayna tárizli oyıqlar isletti. ⁵Ibadatxananıń sırtın, yaǵnıy úlken bólmeniń hám eni tórgi bólmeniń diywalların aylandıırıp, úsh qabatlı qosımsha bólmeler isletti. ⁶Eni tómenge qabattın eni bes shıǵanaq, ortanǵı qabattın eni altı shıǵanaq, úshinshi qabattın eni jeti shıǵanaq edi. Úydiń diywallarına islew bermew ushın, bólmeler tekshege

uqsatıp órilgen bóreneler arqalı Úydiń diywallarına biriktirildi.

⁷ Úydiń qurılısı ushın paydalanılatuǵın taslar kánniń ózinde jonıp tayarlandı. Úy qurılıp atırǵanda, shókishtiń de, baltanıń da, basqa temir ásbabınıń da sestı esitilmedi. ⁸ Orta daǵı qosımsha bólmeniń esigi Úydiń qubla tárepinde edi. Aylanba tekshe arqalı ortanǵı qabatqa, onnan úshinshi qabatqa ótetuǵın edi. ⁹ Sulayman Úydi qurıp tamamladı. Tóbesin kedr bóreneler hám kedr aǵashınan islengen taxtalar menen bastırdı. ¹⁰ Jáne de, ol pútkil Úydi aylandırıp, hár biriniń biyikligi bes shıǵanaq bolǵan qosımsha bólmeler saldırdı. Olar Úy diywallına kedr bóreneler menen bekitildi.

¹¹ Jaratqan Iyeden Sulaymanǵa mınaday sóz tústi:

¹² – Mine, sen Úy qurıp atırsań. Eger sen Meniń qaǵıydalarımdı, nızam hám buyırıqlarımdı orınlap júreń, onda Men ákeń Dawıtqa bergen sózimdi sen arqalı orınlayman. ¹³ Men izraillılar arasında jasap, xalqım Izraildi hesh qashan tárk etpeymen.

¹⁴ Solay etip, Sulayman Úydi qurıp pitkerdi. ¹⁵ Ol Úydiń ishki diywalın edennen tóbege shekem kedr aǵashınan islengen taxtalar menen qapladı, al edenine sárwi aǵashınan islengen taxtalar tósetti. ¹⁶ Úydiń arqa tárepiniń eń tórin edennen tóbesine deyin kedr taxtalar menen bóldirip, uzınlıǵı jigirma shıǵanaq bolǵan bir bólme ajratırdı. Ol jer Eń muxaddes bólme dep ataldı. ¹⁷ Eń muxaddes bólmeniń aldındaǵı úlken bólmeniń uzınlıǵı qırırq shıǵanaq edi. ¹⁸ Diywaldaǵı taslar kórinbewi ushın Úydiń ishın qaplap

turǵan kedr taxtalarǵa asqabaqlar hám asılıp turǵan güller oyıp salındı.

¹⁹ Úydiń ishindegi eń tórgi bólme Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın qoyıw ushın tayarlandı. ²⁰ Bul bólmeniń uzınlıǵı jigirma shıǵanaq, eni jigirma shıǵanaq hám biyikligi de jigirma shıǵanaq edi. Sulayman usı bólmeni de, kedr aǵashınan islengen tütetki tütiletuǵın orındı da sap altın menen qaplattı. ²¹ Sulayman Úydiń ishın de sap altın menen qaplatıp, altın menen qaplangan tórgi bólmeniń aldına altın menen qaplangan shınjırlar tarttırdı.

²² Úydiń ishi bastan-ayaq hám eń tórgi bólmeniń aldındaǵı tütetki tütiletuǵın orın altın menen qaplandı. ²³ Eń tórgi bólmege qoyıw ushın záytún aǵashınan islengen, hár biriniń biyikligi on shıǵanaq bolǵan eki kerub^a islendi.

²⁴ Hár qanatı bes shıǵanaq bolǵan kerubtıń jayılgan eki qanatınıń uzınlıǵı on shıǵanaq boldı. ²⁵ Ekinshi kerubtıń da jayılgan qanatı on shıǵanaq bolıp, eki kerubtıń ólshemi de, kórinisi de birdey edi. ²⁶ Eki kerubtıń da biyikligi on shıǵanaq edi. ²⁷ Sulayman kerublardı Úydiń Eń muxaddes bólmesiniń ortasına qoydı. Kerublardıń jayılgan qanatlarınıń bir ushı bólmeniń diywallarına tiyip, ekinshi ushları bólmeniń ortasında bir-birine tiyisip turdı. ²⁸ Sulayman kerublardı da altın menen qaplattı.

²⁹ Úydiń ishki hám sırtqı bólmeleleriniń hámme diywallarına aylandırıp kerublardıń, palma aǵashlarınıń hám ashılıp turǵan güllerdiń kórinislerin oyıp saldırdı. ³⁰ Usı eki bólmeniń edenlerin de altın menen qaplattı.

³¹ Eń tórgi bólmeniń kirer awzına záytún aǵashınan jaqlawı bes qırılı

^a 6:23 *Kerub* – qanatlı ruwxıy barlıq.

bolğan jarma qapı isletti. ³² Ol záytún ağashınan islengen jarma qapılarga kerublardıń, palma ağashlarınıń hám ashılıp turğan güllerdiń kórinisin oyıp saldırıp, qapılardı altın menen qaplattı. Kerublar menen palma ağashlarınıń súwretlerin de altın menen qaplattı. ³³ Úlken bólmeniń kirer awzına da záytún ağashınan tórt múyeshli jaqlaw isletip, ³⁴ jaqlawğa jıynalatuǵın eki jarma qapını sárwi ağashınan isletti. ³⁵ Bularǵa da kerublardıń, palma ağashlarınıń hám ashılıp turğan güllerdiń kórinislerin oyıp saldırıp, olardı altın menen qaplattı.

³⁶ Ol ishki háwli qurdırıp, onıń diywalların úsh qatar jonılğan tastan hám bir qatar kedr ağashınan isletti.

³⁷ Sulayman óz patshalıǵınıń tórtinshi jilınıń ziw ayında Jaratqan Iyeniń Úyiniń tiykarın qoyǵan edi. ³⁸ Al on birinshi jıldıń segizinshi ayı bolğan buwl ayında Úy aldın ala belgilenenindey etip, barlıq mayda-shúydesine shekem qurıp bolındı. Sulayman Úydi jeti jilda qurıp boldı.

Sulaymannıń sarayı

7 ¹ Sulayman ózi ushın da saray qurdırıp, onı on úsh jilda tolıq tamamladı. ² Ol qurdırǵan Lebanon toǵayı dep atalatuǵın imarattıń uzınlıǵı júz shıǵanaq, eni eliw shıǵanaq, biyikligi otız shıǵanaq edi. Imarat tórt qatar etip qoyılǵan kedr órelerden hám olardıń ústine qoyılǵan kedr bórenelerden ibarat edi. ³ Órelerdiń ústine, hár qatarǵa on bes bóreneden qoyılǵan bolıp, usı qırıq bes bóreneniń ústine kedr taxtalar tóselgen edi. ⁴ Imarattıń eki tárepindegi aynaları úsh qatardan ibarat bolıp, olar bir-birine qarap turǵan edi. ⁵ Barlıq qapılar hám olardıń

jaqlawları tórt múyeshli edi. Aynalar bolsa, úsh qatar etip, bir-birine qarama-qarsı qurılǵan edi.

⁶ Sulayman uzınlıǵı eliw shıǵanaq, eni otız shıǵanaq bolğan óreli bir aywan isletti. Aywannıń aldında óreler qoyılıp, ústi bastırılǵan shertek bar edi. ⁷ Jáne de, taxt turatuǵın, yaǵnıy ol jerde ózi otırıp qazılıq etetuǵın Húkim shıǵarıw aywanın qurdırdı. Onı edeninen tóbesine shekem kedr taxtalar menen qaplattı. ⁸ Usı aywannıń arqa tárepindegi Sulayman jasaytuǵın saray da usı taqılette salınǵan edi. Sulayman hayalı, faraonnıń qızı ushın da anıq usınday bir saray qurıp berdi.

⁹ Bul imaratlardıń hámmesi ishi hám sırtı tiykarınan tóbesine deyin hám sırtınan úlken háwligе deyin jarǵılar menen kesilip, eki tárepi de jonılǵan hám belgilengen ólshem boyınsha tayarlanǵan sapalı taslardan salınǵan edi. ¹⁰ Tiykarı on shıǵanaq hám segiz shıǵanaq keletuǵın úlken, sapalı taslardan qalandı. ¹¹ Diywalı da ólshem boyınsha kesilgen sapalı taslardan órilip, diywal ushın kedr ağashı da paydalanıldı. ¹² Úlken háwliniń aynalası jonılǵan tastan úsh qatar hám kedr bóreneden bir qatar etip, aylandırıp órilgen edi. Jaratqan Iyeniń Úyiniń ishki háwlisiniń hám aywanınıń diywalları da usılay islengen edi.

Xiramnıń xızmeti

¹³ Patsha Sulayman xabar jiberip, Tirden Xiramdı aldırdı. ¹⁴ Onıń anası Naftaliy urıwınan bolǵan bir jesir hayal, al ákesi tirli mısker edi. Xiram qoladan zat islew uqıbın, sheberligin hám qábiletin iyelegen usta edi. Ol patsha Sulaymanǵa kelip, onıń barlıq islerin orınladı.

¹⁵ Xiram qoladan eki óre isledi. Olardıń hár biriniń biyikligi on segiz shıganaq, al hár biriniń aynala ólshemi on eki shıganaq keletuǵın edi. ¹⁶ Jáne de, órelerdiń ústine qoyıw ushın, qoladan eki tóbelik quyıp isledi. Olardıń hár biriniń biyikligi bes shıganaq edi. ¹⁷ Óreniń tóbeliginiń hár biri torǵa uqsatıp órilgen shınjırlar menen bezeldi. ¹⁸ Ol órelerdiń joqarısındaǵı tóbeliklerdi jawıp turıw ushın, hár bir tordı eki qatar etip aylandırıp, qola anarlar menen bezedi. ¹⁹ Aywandaǵı órelerdiń tóbelikleri lala güllerge uqsatıp islenip, olardıń hár biriniń biyikligi tórt shıganaq edi. ²⁰ Hár bir óreniń tóbesindegi tordıń janındaǵı kesegge uqsaghan bóleginiń ústine aylandırıp, eki júzden anar salınǵan edi. ²¹ Xiram bul órelerdi Ibadatxananıń ayanına ornatıp, onıń qubladaǵısın Yaxin^a, arqadaǵısın Boaz^b dep atadı. ²² Órelerdiń tóbelikleri lala gúl taqılette edi. Solay etip, órelerge baylanısh isler tamam boldı.

²³ Xiram qoladan quyma hawız jasadı. Ol domalaq bolıp, onıń bir erneginen ekinshi ernegine shekemgi aralıǵı on shıganaq, tereńligi bes shıganaq, aylana uzınlıǵı otız shıganaq edi. ²⁴ Hawız quyılǵan waqıtta, onıń erneginiń astına eki qatar etip asqabaqqa uqsaghan naǵıslar qosıp quyılǵan bolıp, olar hár bir shıganaqqa on-onnan tuwrı keletuǵın edi. ²⁵ Hawız on eki quyma buǵanıń ústine ornatılǵan bolıp, olardıń úshewi arqaǵa, úshewi batısqa, úshewi qublaǵa, úshewi shıqsıqa qarap turǵan edi. Buǵalardıń

artqı jaǵı hawızdıń astında, ishte edi. ²⁶ Hawızdıń qalınlıǵı tórt eli bolıp, ernegi keseniń ernegine, ashılıp turǵan lala gülge uqsaytuǵın edi. Hawızge eki mın bat^c suw sıyatuǵın edi.

²⁷ Xiram qoladan on túbeldirik isledi. Hár bir túbeldiriktiń uzınlıǵı tórt shıganaq, eni tórt shıganaq, biyikligi úsh shıganaq edi. ²⁸ Túbeldiriklerdiń dúzilisi mınaday edi: túbeldirikler jaqlawlarǵa bektilgen tórt múyeshli qola taxtalardan islendi. ²⁹ Taxtalarǵa, sonday-aq jaqlawlarǵa da arıslan, buǵa hám kerublardıń súwretleri salındı. Al arıslan hám buǵalardıń súwretleriniń astı menen ústine aspa gúlshenberleri oyıp islendi. ³⁰ Hár bir túbeldiriktiń qoladan islengen tórt dóńgelegi hám oǵı bar edi. Túbeldiriktiń tórt tárepine lágendi uslap turıw ushın quyma tirepberdiler islenip, olardıń hár bir tárepi gúlshenberler menen bezetilgen edi. ³¹ Túbeldiriktiń ústi betinde lágén qoyıw ushın arnalǵan dóńgelek oyıq bar bolıp, lágén túbeldirikten joqarı qaray bir shıganaq shıǵıp turǵan edi. Onıń túbine deyingi tereńligi bir yarım shıganaq edi. Oyıqtıń aynala dógereginde oyma naǵıslar bar edi. Biraq túbeldiriklerdiń taxtaları dóńgelek emes, tórt múyeshli edi. ³² Túbeldiriktiń taxtalarınıń astı betinde tórt dóńgelek bar bolıp, onıń oǵı túbeldirikke qatırılǵan edi. Hár bir dóńgelektiń biyikligi bir yarım shıganaq edi. ³³ Dóńgelekler sawash arbalarınıń dóńgeleklerine uqsaytuǵın edi. Onıń hámme nársesi: oqları, toǵını, kegeyi hám gúpshegi quyma

a **7:21** *Yaxin* – «Ol bekkemleydi» degendi bildiriwi múmkin.

b **7:21** *Boaz* – «Onda qúdiret bar» degendi bildiriwi múmkin.

c **7:26** *Eki mın bat* – bir bat shama menen 22 l.

edi. ³⁴ Hár bir túbeldiriktiń tórt múyeshinde túbeldirikke qatırılǵan tórt tirepberdi bar edi. ³⁵ Túbeldiriktiń ústinde yarım shıǵanaq biyiklikte bir domalaq halqa bar edi. Túbeldiriktiń tirepberdileri menen taxtaları túbeldirikke biriktirip islengen edi. ³⁶ Xiram tirepberdiler menen taxtalarǵa sıyǵanınsha kerublardıń, arıslanlardıń, palma aǵashlarınıń súwretlerin, al aynalasına gúlshenberlerdi oyıp saldı. ³⁷ Usılayınsha, ol on túbeldirik isledi. Olardıń hámmesiniń quyılıwı da, ólshemi de, kórinişi de birdey boldı. ³⁸ Xiram on túbeldiriktiń ústine qoyıw ushın qoladan on lágen isledi. Hár bir lágeniń eni tórt shıǵanaq bolıp, onıń hár birine qırıq bat suw ketetuǵın edi. ³⁹ Túbeldiriktiń besewin Úydiń qubla tárepine, besewin arqa tárepine qoydı. Al hawızdı bolsa, Úydiń oń tárepine, yaǵnıy qubla-shıǵısına qoydı. ⁴⁰ Bunnan soń, Xiram kúl salmatuǵın ıdıslar, kúl alatuǵın belsheler hám qan sebeutuǵın tabaqlar soqtı.

Solay etip, Xiram patsha Sulaymannıń tapsırması boyınsha Jaratqan İyeniń Úyi ushın islep atırǵan mına islerin tamamladı: ⁴¹ eki óre, órelerdiń tóbesine qoyılatuǵın eki tóbelik, órelerdiń tóbelerin orap turǵan eki tor, ⁴² óreniń tóbeligin jawıp turıw ushın arnalǵan hár bir tordaǵı eki qatar anar, yaǵnıy eki tordaǵı tórt júz anar, ⁴³ on túbeldirik hám túbeldirik ústine on lágen, ⁴⁴ hawız hám hawızdıń astındaǵı on eki buǵa, ⁴⁵ kúl salnatuǵın ıdıslar, kúl alatuǵın belsheler hám qan sebeutuǵın tabaqlar.

Xiramnıń patsha Sulaymanǵa Jaratqan İyeniń Úyi ushın islep bergen hámme nársesi jiltıratılǵan qoladan islendi. ⁴⁶ Patsha bulardı İordan

tegisliginde, Sukkot penen Saretan arasındaǵı saz ılaylı jerlerde quydırdı. ⁴⁷ Buyımlar sonshelli kóp bolǵanlıqtan, Sulayman olar ushın ketken qolanıń ólshemin anıqlamadı.

⁴⁸ Sulayman Jaratqan İyeniń Úyi ushın tómendegi zatları: altınnan islengen tütetki tütetiletuǵın orındı, usınılǵan nanlar turatuǵın stoldı, ⁴⁹ eń tórgi bólmegе kirer awızda, oń tárepte turatuǵın bes shıra qoyǵısh penen shep tárepte turatuǵın bes shıra qoyǵıshı, güllerdi, shıralardı hám pilik tazalaytuǵın qısqıshlardı, ⁵⁰ qırmalardı, pilik keskishlerdi, qan sebetuǵın tabaqlardı, tütetki salatuǵın tostaǵanlardı hám shoq salnatuǵın ıdıslardı, İbadatxananıń eń tórgi bólmeleriniń, yaǵnıy Eń muxaddes bólmeniń hám úlken bólmeniń qapılarınıń topsaların altınnan isletti.

⁵¹ Patsha Sulayman Jaratqan İyeniń Úyine tiyisli bolǵan islerdi tamamlagannan soń, ákesi Dawıttıń ataǵan gúmis, altın hám basqa zatların ákelip, Úydiń qaznasına qoydı.

Kelisim sandıǵınıń alıp keliwi

8 ¹ Patsha Sulayman Jaratqan İyeniń Kelisim sandıǵın Dawıttıń qalası bolǵan Sionnan alıp keliw ushın Izraildiń aqsaqalların, Izrail xalqınıń barlıq urıw hám áwlad basshıların Erusalimge shaqırdı. ² Hámme jetinshi ay bolǵan etanim ayındaǵı bayram waqtında Sulayman patshanıń aldına jynaldı. ³ Izrail aqsaqallarınıń hámmesi jynalǵanda, ruwxaniyeler Kelisim sandıǵın jerden kóterip aldı. ⁴ Ruwxaniyeler menen lebiyliler Jaratqan İyeniń Kelisim sandıǵın, Ushurasıw shatırım hám shatırdaǵı hámme muxaddes buyımlardı tasıdı. ⁵ Patsha Sulayman hám

onıń janındaǵı pútkil Izrail jámiyeti Kelisim sandıǵının aldında, san-sanaqsız qoy hám buǵalardı qurbanlıqqa shaldı. ⁶ Ruwxaniyeler Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın Úydiń eń tórine, Eń muxaddes bólmege kirgizip, kerublar dıń qanatlarının astındaǵı óz ornına qoydı. ⁷ Kerublardıń qanatları sandıqtıń ústi boylap sozılıp, sandıqtı da, onıń sıyıqların da jawıp turdı. ⁸ Sırıqlar júdá uzın bolǵanlıqtan, olardıń ushları tórgi bólmeniń aldındaǵı Muxaddes bólmeden kórinip turatuǵın edi. Biraq olar sırttan kórinbeytuǵın edi. Olar házir de sol jerde tur. ⁹ Sandıqtıń ishinde Muwsanıń Xoreb tawında qoyǵan eki tas taxtasınan basqa hesh náirse joq edi. Bular Mısır jerinen shıqqanda Jaratqan Iyeniń izraillılar menen dúzgen kelisimi jazılǵan tas taxtalar edi.

¹⁰ Ruwxaniyeler Muxaddes bólmeden shıqqanda, bir bult Jaratqan Iyeniń Úyin toltırdı. ¹¹ Bul bult sebepli ruwxaniyeler xızmetin dawam ettire almadı. Sebebi Jaratqan Iyeniń saltanatı Úydi toltırıp turǵan edi. ¹² Sonda Sulayman bilay dedi:

– Jaratqan Iye! Sen: «Qoyıw bultlar ishinde mákan qurıwdı qáleymen», – dep aytqan ediń. ¹³ Men Sen ushın saltanatlı bir Úy, máńgige jasaytuǵın bir qonıs qurdım.

Sulaymannıń xalıqqa aytqan sózleri

¹⁴ Patsha burılıp, tik ayaqta turǵan pútkil Izrail jámiyetine pátiya berdi. ¹⁵ Sońınan patsha bilay dedi:

– Ákem Dawıtqa Óz awzı menen aytqan sózlerin Óz qolları menen orınlaǵan Izraıldın Qudayı Jaratqan Iyege alǵıslar bolsın! Ol bilay degen edi: ¹⁶ «Xalqım Izraıldı Mısırdan alıp

shıqqan kúnnen beri Ózimniń atıma arnap bir Úy qurıw ushın, Izrail urıwlarına tiyisli qalalardıń hesh birin tańlamadım. Al xalqım Izraıldı basqarıw ushın Dawıtta tańladım». ¹⁷ Ákem Dawıtıń júreginde Izraıldın Qudayı Jaratqan Iyeniń atına arnap Úy qurıw qálewi bar edi. ¹⁸ Biraq Jaratqan Iye ákem Dawıtqa: «Meniń atıma arnap Úy qurıwdı niyet etipseń. Bul jaqsı niyet. ¹⁹ Degen menen, Meniń atıma arnap bul Úydi sen emes, al seniń bel balań quradı», – dedi. ²⁰ Jaratqan Iye bergin sózin orınladı. Jaratqan Iyeniń aytqanıday, ákem Dawıttan soń Izrail taxtına men otırdım hám Izraıldın Qudayı Jaratqan Iyeniń atına arnap Úy qurdım. ²¹ Usı Úydiń ishinde men Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın qoyatuǵın bir orın tayarladım. Ata-babalarımızdı Mısırdan alıp shıqqanda, Jaratqan Iyeniń olar menen dúzgen kelisimi usı sandıqtıń ishinde tur.

Sulaymannıń duwası

²² Sulayman Jaratqan Iyege arnalǵan qurbanlıq orınnıń aldında, pútkil Izrail jámiyetiniń qarsısında turıp, qolların kóklerge jayıp bilay dedi:

²³ – Jaratqan Iye, Izraıldın Qudayı! Kókte de, jerde de Saǵan teń keletuǵın quday joq. Sen Ózińe shın júrekten boysnıp júrgen qulların menen dúzgen kelisimińe sadıq qalıp, olarǵa miyrimińdi kórseteseń. ²⁴ Sen Óz qulıńa, ákem Dawıtqa Óz awzın menen aytqan sózlerińdi búgin Óz qolların menen iske asırdın.

²⁵ Jaratqan Iye, Izraıldın Qudayı! Endi ákem Dawıtqa bergin mına sózińniń de orınlanıwın qáleymen. Sen oǵan: «Eger urpaqların da saǵan

uqsap, Meniń aldında óz jollarınan adaspay júrse, seniń urpaǵıńnan Izrail taxtında otıratuǵın er adamnıń izi úzilmeydi», – degen ediń. ²⁶ Izraildiń Qudayı, endi Óz qulıń, ákem Dawıtqa bergен sózińdi orınlay gór!

²⁷ Írasında da, Quday jer betinde jasar ma edi? Sen kóklerge, kóklerdiń kóklerine de sıymaysañ. Onıń aldında men qurǵan mına Úy ne bolıptı?! ²⁸ Solay bolsa da, Qudayım Jaratqan Iye, qulıńnıń duwaların hám ótinishlerin esitip, búgin onıń jalbarınıwlarına hám duwasına qulaq sal. ²⁹ Kózleriń kúni-túni: «Meniń atım sol jerde boladı», – dep Óziń aytqan Úyde bolsın hám qulıńnıń sol jerge qarap etken duwasın esit. ³⁰ Usı jerge qarap duwa etkeninde, qulıńnıń hám xalqıń Izraildiń jalbarınıwların esite gór. Kóklerdegi Óz mákanıńnan olarǵa qulaq tutıp, olardı keshire gór.

³¹ Eger birew óz jaqınına qarsı gúna islewde ayıplansa hám onnan ant ishiw talap etilse, ol kelip, usı Úydegi Seniń qurbanlıq ornın aldında ant ishse, ³² Sen olarǵa kóklerden qulaq salıp, qullarınıdı Óziń húkim ete gór. Jazıqlımsı isine say jazalap, jazıqsızdı ádilligine say aqlay gór.

³³ Eger xalqıń Izrail Seniń aldında gúna islegeni ushın dushpanlarınan jeriñse hám qaytadan Saǵan júz burıp, atınıdı tán alsa hám usı Úyde duwa etip, Saǵan jalbarınsa, ³⁴ onda Sen olarǵa kóklerden qulaq salıp, Óz xalqıń Izraildiń gúnaların keshire gór hám olardı ata-babalarına Óziń bergен jerge qaytara gór.

³⁵ Olar Saǵan qarsı gúna islegeni ushın aspan jabılıp, jawın jawmaǵanda, olar usı jerge qarap duwa etse, atınıdı tán alsa hám Sen olardı

jazalaǵanıńda, gúnalarınan júz bur-sa, ³⁶ onda Sen olarǵa kóklerden qulaq salıp, qullarınıńnıń hám xalqıń Izraildiń gúnaların keshire gór, olarǵa júriwi tiyis bolǵan tuwrı joldı kórset hám xalqıńa múlik etip bergен jeriñe jawın jawdıra gór.

³⁷ Eger elde ashlıq bolsa, illet payda bolsa, eginler quwrasa, kesellense, shegirtke hám qurt qaplasa, dushpanlar kelip, óz qalalarınıń birinde qamal qılsa, qanday da bir apatshılıq basına tússe yamasa illet tarqasa, ³⁸ sonda bir adam yamasa pútkil xalqıń Izrail duwa etip, jalbarınsa, hár bir adam óziniń basına túsken apatshılıqtı sezip, usı Úyge qaray qolların jaysa, ³⁹ Sen kóklerdegi Óz mákanıńnan olarǵa qulaq sala gór hám olardı keshirip, islegen islerine qaray juwap bere gór. Sebebi adam balasınıń júreginde ne barın tek Sen ǵana bileseñ. ⁴⁰ Olar Óziń atababalarımızǵa bergен bul jerde ómir boyı Sennen qorqıp jasasın.

⁴¹ Eger xalqıń Izraildan bolmaǵan jat jerli adam Seniń atını sebepli uzaq elden kelse, ⁴² Seniń ullı atını, qúdiretli qolıń hám Óz xalqıńa qol sozǵanıń haqqında esitip, usı Úyge kelip duwa etse, ⁴³ kóklerdegi Óz mákanıńnan oǵan qulaq salıp, soraǵanların bere gór. Solay etip, dúnyadaǵı barlıq xalıqlar xalqıń Izrail sıyaqlı Seniń atınıdı bilip, Sennen qorqsın hám men qurdıǵan usı Úydiń Saǵan sıynatuǵın orın ekenin bilsin.

⁴⁴ Eger xalqıń Sen jiberген jol boyınsha dushpanlarına qarsı sawashqa shıqsa hám Sen tańlap alǵan qala menen Seniń atına arnap men qurǵan usı Úyge qarap Saǵan, yaǵnıy Jaratqan Iyege duwa etse, ⁴⁵ kóklerden olardıń duwalarına hám jalbarınıwlarına

qulaq sala gór hám olarǵa járdem bere gór.

⁴⁶ Eger olar Saǵan qarsı gúna islese, sebebi gúna islemegen birde bir adam joq, Sen gázeplenip, olardı dushpanǵa táslim etseń hám dushpan olardı tutqın etip, óziniń jaqın yamasa uzaq bir eline alıp ketse, ⁴⁷ olar da tutqın bolǵan elde júrip, esin jıyıp algannan keyin táwbege kelip: «Gúna isledik, nızamsızlıq qıldıq, ayıpdarmız», – dep jalbarınsa, ⁴⁸ olar ózlerin tutqın qılǵan dushpan elinde júrip, shın júrekten hám jan-táni menen Saǵan júz bursa, ózleriniń ata-babalarına bergen jerine, Sen tańlap alǵan qalaǵa hám Seniń atıńa arnap men qurǵan Úyge qarap duwa etse, ⁴⁹ kóklerdegi Óz mákanıńnan olardıń duwa hám jalbarınıwlarına qulaq sala gór hám olardı qutqara gór. ⁵⁰ Seniń kóz aldında gúna islegen xalqıńdı, olardıń Saǵan qarsı islegen barlıq gúnaların keshire gór. Olardı tutqın etkenlerdiń olarǵa rehimli bolıwı ushın, olardı tutqın etkenlerge insap bere gór. ⁵¹ Sebebi olar Mısrıdan, temir oshaq ishinen Óziń alıp shıqqan Óz xalqıń hám Óz miyrasıń.

⁵² Kózleriń meniń hám xalqıń Izraildiń jalbarınıwlarında bolsın. Saǵan jalbarıńǵanda bárqulla olardı esitip, juwap bere gór. ⁵³ Sebebi, Quday Iye! Sen ata-babalarımızdı Mısrıdan alıp shıqqanıńda qulıń Muwsaǵa aytqanıńday, pútkil dúnya xalıqları arasınan olardı Ózińe miyras etip ajıratıp aldıń.

⁵⁴ Sulayman Jaratqan Iyege duwa etiwın hám jalbarınıwların tamamlaǵannan soń, Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornı janıman, qolların kóklerge jayıwı menen diz shókken jerden turdı. ⁵⁵ Ol tik turıp, qattı dawıs penen

pútkil Izrail jámiyetine bılay dep pátiya berdi:

⁵⁶ – Óz sózinde turıp, xalqı Izrailǵa tınıshlıq bergen Jaratqan Iyege algıslar bolsın! Onıń qulı Muwsa arqalı aytqan iygiliqli sózleriniń hesh biri orınlanbay qalmadı. ⁵⁷ Qudayımız Jaratqan Iye ata-babalarımız benen birge bolǵanı sıyaqlı, bizler menen de birge bolsın, bizlerdi tárk etpesin hám taslap ketpesin. ⁵⁸ Óziniń jollarınan júriwimiz, ata-babalarımızǵa bergen buyırıqlarına, qaǵıydalarına hám nızamlarına boysınıp jasawımız ushın, bizlerdiń júreklerimizdi Ózine qaratsın. ⁵⁹ Awa, Jaratqan Iye aldında jalbarınıp aytqan bul sózlerim kúni-túni Qudayımız Jaratqan Iyeniń yadında bolıp, bul qulınıń hám xalqı Izraildiń kúndelikli mütájliklerin berip tursın. ⁶⁰ Solay etip, barlıq xalıqlar Jaratqan Iyeniń Quday ekenin hám Onnan basqa quday joq ekenin bilip qoysın. ⁶¹ Búgingidey, Onıń qaǵıydaları boyınsha jasaw hám buyırıqların orınlaw ushın, júregińizdi Qudayımız Jaratqan Iyege tolıq baǵışlańlar.

Úydiń baǵışlanıwı

⁶² Sońınan patsha hám pútkil Izrail xalqı Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq shaldı. ⁶³ Sulayman jigirma eki miń bas buǵa hám bir júz jigirma miń bas qoydı Jaratqan Iyege arnap, tatıwlıq qurbanlıǵı ushın shaldı. Solay etip, patsha hám pútkil Izrail xalqı Jaratqan Iyeniń Úyin baǵışhladı. ⁶⁴ Uısı kúni patsha Jaratqan Iyeniń Úyiniń aldındaǵı hawliniń ortanǵı bólegin de muxaddes qılıp ayırıp, jandırılatuǵın qurbanlıqlardı, gálle sadaqaların hám tatıwlıq qurbanlıqlarınıń mayların sol jerde berdi. Óytkeni Jaratqan Iyeniń

aldındaǵı qoladan islengen qurbanlıq orınǵa jaǵılatuǵın qurbanlıqlar, ǵálle sadaqaları hám tatıwlıq qurbanlıqlarınıń mayları sıymay ketti.

⁶⁵ Sonda Sulayman hám úlken jámiyet – Lebo-Xamattan Mısır shegarasındaǵı sayǵa deyingi jerlerden kelgen pútkil Izrail xalqı Qudayımız Jaratqan Iyeniń aldında eki hápte, ulıwma on tórt kún bayramladı. ⁶⁶ Jeti kúnlık bayram tamam bolǵannan keyin, seginshı kúni Sulayman xalıqqa ruxsat berdi. Olar da patshaǵa pátiya berip, Jaratqan Iyeniń qulı Dawıtqa hám xalqı Izrailǵa islegen jaqsılıqları ushın kewli tolıp, quwanış penen úyleri-ne qayttı.

Jaratqan Iyeniń Sulaymanǵa jáne kórinıwi

9 ¹ Sulayman Jaratqan Iyeniń Úyin hám óziniń sarayın salıp, niyetlegen isiniń hámмесin tamamlanǵan soń, ² Gibonda kóringeni sıyaqlı, Jaratqan Iye oǵan jáne kórinıdi. ³ Ol Sulaymanǵa bilay dedi:

– Men seniń duwalarıńdı hám jalbarınıwlarıńdı esittim. Atımnıń máńgige sol jerde bolıwı ushın, sen Maǵan arnap qurǵan mına Úydi muxaddes qıldım. Meniń kózlerim hám júregim bárqulla sol jerde boladı.

⁴ Saǵan kelsek, ákeń Dawıt sıyaqlı Meniń aldında hadal júrek hám ádillik penen júrseń, barlıq buyırıqlarımdı orınlap, qaǵıyda hám nızamlarıma boysınıp jasaıń, ⁵ onda: «Izrail taxtınan seniń urpaǵıńnıń izi úzilmeydi» – dep ákeń Dawıtqa bergen sózimde turıp, Izrail eli ústinen seniń patshalıǵındı máńgige turatuǵın qılaman.

⁶ Biraq eger sen hám seniń urpaqlarınıń Mennen júz burıp, sizlerge bergен buyırıp hám qaǵıydalarıma boysınbay, ketip qalsańız hám basqa qudaylarǵa xızmet etip, olarǵa tabınsańız, ⁷ onda Men Izraildı Ózim bergен jerden shıǵarıp taslayman hám Óz atım ushın muxaddes qılǵan mına Úydi tárk etemen. Sonda Izrail pútkil xalıqlar arasında ápsanaǵa aylanıp, masqara boladı. ⁸ Al mına kórkem Úy qarabaqanaǵa aylanadı. Sonda onıń janınan ótip baratırǵan hár bir adamnıń júregi suwlap, janı túrshigip: «Jaratqan Iye bul eldi hám mına Úydi ne ushın bul awhalǵa saldı eken?» – dep soraytuǵın boladı. ⁹ Keyin olar: «Izrail xalqı ata-babaların Mısırdan alıp shıqqan Qudayı Jaratqan Iyeni tárk etip, basqa qudaylarǵa jabısıp aldı hám olarǵa tabınıp, xızmet etti. Sonlıqtan Jaratqan Iye olardı usı apatshılıqqa duwshar etti», – deydi.

Sulaymannıń pitim dúziwi

¹⁰ Sulayman eki imarattı: Jaratqan Iyeniń Úyi menen óziniń sarayın jıgırma jılда pitkerdi. ¹¹ Bul isler ushın Tir patshası Xiram Sulaymanǵa kereginshe kedr menen sárwi aǵashların hám altın jetkerip berdi. Sol sebepli Sulayman Xiramǵa Galila úlkesindegi jigırma qalanı berdi. ¹² Biraq Xiram Tirden kelip, Sulaymannıń ózine bergен qalaların kórgende, bul qalalar oǵan unamadı. ¹³ Sonda Xiram Sulaymanǵa:

– Tuwısqanıń, maǵan bergен qalaların qanday qalalar ózi? – dedi hám bul jerdi Kabul^a dep atadı. Olar házir de solay ataladı. ¹⁴ Xiram Sulayman

^a **9:13** *Kabul* – «jaramsız» degendi bildiredi.

patshağa bir jüz jigirma talant^a altın jibergen edi.

¹⁵ Patsha Sulayman Jaratqan Iyeniñ Üyin, óziniñ sarayın, Millonı, Erusalimniñ diywalların, Xasor, Megiddo hám Gezer qalaların qurdırıw ushın márdikarğa adam jynağan edi. ¹⁶ Gezer qalasın Mısır patshası faraon qolğa alıp, órtep jibergen edi. Al sol jerde jasap atırğan qananlılardı bolsa, qırıp taslap, qalanı Sulaymanğa hayallıqqa bergen qızına enshige bergen edi. ¹⁷ Sol sebepli Sulayman Gezer qalasın qayta qurğan edi. Ol jáne tómengi Beyt-Xorondı, ¹⁸ Baalattı hám Yahuda jerindegi shóldegi Tamardı*, ¹⁹ ózine tiyisli pútkil telekleri bar qalalardı, sawash arbaları menen atları turatuğın qalalardı qayta qurıp, bekkemledi. Bunnan tısqarı, Sulayman Erusalimde, Lebanon tawlarında hám qol astındağı hámme qalalarda qálegen nárselerin qurdı.

²⁰ Úlkede Izrail xalqınan bolmağan xalıqlar: amor, xet, periz, xiw hám ebus xalıqları qalıp ketken edi. ²¹ Izrail xalqı olardı tolıq joq qıla almağan edi. Sulayman bul xalıqlardıń urpaqların márdikarğa alıp, qul etti. Bul házir de dawam etpekte. ²² Biraq Sulayman Izrail xalqınıń birewin de qara jumısqa salmadı. Olardı ásker, xızmetker, basshı, áskerbası, arbalı áskerlerdiń basshısı etip qoydı. ²³ Sulayman júrgizip atırğan islerdiń basında jumıs islep atırğan xalıqtı basqarıp turğan bes jüz eli w qadağalawshı basshı bar edi.

²⁴ Faraonniñ qızı Dawıttıń qalasınan Sulaymannıń ózi ushın qurdırğan sarayına kóship ótkennen soń, Sulayman Millonı saldırdı.

²⁵ Sulayman Jaratqan Iye ushın arnap qurdırğan qurbanlıq orında jılına úsh ret jandırılatuğın qurbanlıqlar hám tatiwlıq qurbanlıqların beretuğın hám sonıñ menen birge Jaratqan Iyeniñ alında tütetki tütetuğın edi. Solay etip, ol Úydiñ qurılısın tamamladı.

²⁶ Patsha Sulayman Edom jerinde, Qızıl teńiz jağasında jaylasqan Elat janındağı Esion-Geberde kemeler soqtırdı. ²⁷ Xiram teńizdi jaqsı biletuğın kemeshilerin Sulaymannıń adamları menen birge kemedede Ofirge jiberdi. ²⁸ Olar Ofirge barıp, patsha Sulaymanğa tórt jüz jigirma talant altın ákelip berdi.

Sheba hayal patshasınıñ Sulaymanğa keliwi

10 ¹ Sheba^b hayal patshası Jaratqan Iyeniñ atı sebepli Sulaymannıñ arttırğan dańıqı tuwralı esitip, onı jumbaqlar menen sinaw ushın keldi. ² Ol xosh iyisli zatlar, kóp muğdarda altın hám qımbatbaha taslar júklengen úlken bir kárwandı baslap, bir qansha adamları menen Erusalimge keldi hám kewlinde bar bolğan hámme nársesin Sulayman menen bólisti. ³ Sulayman hayal patshanıñ hámme sorawlarına juwap berdi. Sorawlarda patsha túsindire almastay hesh nárese joq edi. ⁴ Sheba hayal patshası Sulaymannıñ danalığın, ol qurdırğan saraydı kórdi. ⁵ Ol jáne patshanıñ dasturxanındağı tağamların, wázirleriniñ otırıs-turısın, xızmetshilerininiñ xızmetin hám olardıń kiyimlerin, sharap quyıwshıların hám onıñ Jaratqan Iyeniñ Üyinde bergen

^a **9:14** *Bir jüz jigirma talant* – bir talant shama menen 34 kg.

^b **10:1** *Sheba* – Arabiyanıñ qubla tárepinde jaylasqan el.

jandırılatusın qurbanlıqların kórgende, artıq ózin uslap tura almadı.

⁶ Ol patshağa bilay dedi:

– Siziń islerińiz hám danalıǵıńız haqqında óz elimde esitkenlerim iras eken. ⁷ Biraq men kelip, óz kózlerim menen kórmegenshe sol sózlerge inanbaǵan edim. Maǵan bulardıń yarımın da aytpaǵan eken. Siziń danalıǵıńız hám baylıǵıńız esitkenimnen de artıq eken. ⁸ Siziń adamlarıńız hám xızmetshilerińiz qanshelli baxıtlı! Olar bárqulla aldınızda turıp, danalıǵıńızdı tıńlay aladı. ⁹ Sizge kewli tolıp, sizdi Izrail taxtına otırǵızǵan Qudayıńız Jaratqan Iyege algıslar bolsın! Jaratqan Iye máńgige Izraildi súygenligi sebepli, ádalattı hám tuwrılıqtı júzege asırıwıńız ushın sizdi patsha etip qoydı.

¹⁰ Sheba hayal patshası patshağa bir júz jigirma talant altın, júdá kóp muǵdarda xosh iyisli zatlar hám qımbatbaha taslar sawǵa etti. Sheba hayal patshasınıń patsha Sulaymangá sawǵa etkenindey dárejede kóp xosh iyisli zatlar bunnan keyin hesh qashan alıp kelingeni emes.

¹¹ Xiramnıń Ofirden altın alıp kelgen kemeleri de sol jerden júdá kóp muǵdarda sapalı arsha aǵashların hám qımbatbaha taslar alıp keldi. ¹² Patsha sapalı arsha aǵashlarınan Jaratqan Iyenıń Úyi hám óziniń sarayı ushın tirepberdiler, qosıqshılar ushın lira^a hám arfa saz ásbapların isletti. Búginde deyin onday dárejede kóp sapalı arsha aǵashı ákelinbegen de, buni hesh kim kórmegen de edi.

¹³ Sulayman Sheba hayal patshasına kewlinen shıqqan bir qansha sawǵaların berdi. Bunnan tısqarı, ol hayal patshağa soraǵan hám qálegen narseleriniń hámмесin berdi. Bunnan keyin, hayal patsha adamları menen birge óz eline qayıp ketti.

Sulayman patshanıń baylıǵı

¹⁴ Hár jılı Sulaymangá kelip tura tuǵın altınnıń muǵdarı altı júz alıp altı talant edi. ¹⁵ Usaqlap satıwshılardan, sawdagerlerdiń sawdasınan hám Arabstannıń barlıq patshaları menen Izrail úlkeriniń hákimlilenen kelip túsetuǵın altınlar buǵan kirmeytuǵın edi.

¹⁶ Patsha Sulayman eki júz úlken qalqan isletip, olardı altın menen qaplattı. Hár bir qalqangá altı júz shekel^b altın jumsaldı. ¹⁷ Jáne altınnan hár biri úsh mina^c keletuǵın úsh júz kishkene qalqan isletti. Patsha bul qalqanlardı Lebanon toǵayı dep atalatuǵın imaratqa qoydı.

¹⁸ Ol jáne pildin súyeginen úlken taxt isletip, onı sap altın menen qaplattı. ¹⁹ Taxttın altı basqaldaǵı bar edi. Taxttın súyengishiniń bas beti domalaq bolıp, otırǵıshınıń eki tárepinde shıǵanaq qoyǵıshı hám onıń janında eki arıslannıń músini tur edi. ²⁰ Taxttın altı basqaldaǵınıń hár biriniń eki tárepinde bir-birden on eki arıslannıń músini tur edi. Hesh bir patshalıqta bunday nárese joq edi. ²¹ Patsha Sulaymannıń ishımlık ishетуǵın ıdısları altınnan islendi. Lebanon toǵayı dep atalatuǵın imarattaǵı hámме ıdıslar da altınnan

^a **10:12** *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

^b **10:16** *Altı júz shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

^c **10:17** *Úsh mina* – bir mina shama menen 550 gr.

islengen bolıp, hesh gúmis qollanılmaǵan edi. Sebebi Sulaymannıń waqtında gúmis qádirsiz bolıp qalǵan edi. ²² Teńizde Xiramnıń kemeleriniń janında Sulaymannıń da úlken sawda kemeleri bar edi. Bul kemeler úsh jilda bir ret altın, gúmis, pil súyegi, maymillar hám tawıs qusların alıp keletuǵın edi.

²³ Patsha Sulayman baylıqta hám danelıqta dúnyanıń barlıq patshalarınan ústin boldı. ²⁴ Qudaydıń Sulaymanǵa bergen danalıǵın tınlaw ushın, pútkil dúnya onı kóriwge qushtar edi. ²⁵ Onı kóriwge kelgenlerdiń hár biri hár jili sawǵa ushın gúmis hám altın ıdıslar, kiyimler, qural-jaraqlar, xosh iyisli zatlar, at hám ğashırlar alıp kelip turdı.

²⁶ Sulayman sawash arbaları menen atlardı jynadı. Onıń bir mıń tórt jüz sawash arbası hám on eki mıń atı bar edi. Olardıń bir bólegin sawash arbaları ushın ajratılǵan qalalarǵa, bir bólegin óziniń janına, Erusalimge jaylastırdı. ²⁷ Patsha Erusalimde gúmistı ápiwayı taslarǵa teń qılıp qoydı. Al kedr ağashı júdá kóp bolǵanlıqtan, batistaǵı taw eteklerinde ósetuǵın jabayı ánjir ağashına teń bolıp qaldı. ²⁸ Sulaymannıń atları Mısır menen Quweden alıp kelindi. Patshanıń sawdagerleri atlardı Quweden satıp alatuǵın edi. ²⁹ Mısırdan hár bir sawash arbası altı jüz shekel gúmiske, al hár bir at bir jüz eliw shekel gúmiske satıp ákelinip, olar patsha sawdagerleri arqalı pútkil Xet hám Aram patshalarına satılatuǵın edi.

Sulaymannıń Qudaydan uzaqlasıwı

11 ¹ Sulayman faraonnıń qızınan basqa moab, ammon, edom,

xet xalıqlarınan hám sidonlılardan bolǵan shet elli hayallardı súydi. ² Jaratqan Iye Izrail xalqına usı xalıqlar tuwralı: «Sizlerdiń júregińizdi ózleriniń qudaylarına awdırmawı ushın, olardan qız alıp, qız berispewińiz kerек», – degen edi. Degen menen, Sulayman bul hayallarǵa súyispenshilik penen baylandı. ³ Sulaymannıń patsha qızlarınan bolǵan jeti jüz hayalı hám úsh jüz toqalı bar edi. Hayalları Sulaymandı jordan shıǵardı. ⁴ Qartayǵan shaǵında, olar Sulaymannıń júregin basqa qudaylarǵa awdırdı. Sulayman júregin tolıǵı menen Qudayı Jaratqan Iyege baǵıshlaǵan ákesi Dawıtqa uqsamadı. ⁵ Ol sidonlılardıń hayal qudayı Ashtartaǵa hám ammonlardıń jerkenishli butı Milkomǵa^a ere basladı. ⁶ Solay etip, Sulayman Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Ol ákesi Dawıtqa uqsamadı hám ózin Jaratqan Iyege tolıq baǵıshlamadı. ⁷ Sulayman Erusalimniń shıǵısındaǵı bir tóbege moab xalqınıń jerkenishli qudayı Kemoshqa hám ammon xalqınıń jerkenishli qudayı Moloxqa arnap sıynıw ornın qurdı. ⁸ Ol óz qudaylarına arnap tütetki tütetip, qurbanlıqlar beretuǵın shet elli hayallarınıń hámme si ushın usılay isledi.

⁹ Jaratqan Iyeniń Sulaymanǵa ğázebi keldi. Sebebi ol Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeden jüz burǵan edi.

Burın Jaratqan Iye Sulaymanǵa eki ret kórinip: ¹⁰ «Basqa qudaylardıń izine erme», – dep buyırǵan edi. Biraq Sulayman Jaratqan Iyeniń buyırǵına boysınbadı. ¹¹ Sonda Jaratqan Iye Sulaymanǵa bılay dedi:

^a **11:5** *Milkom* – 7-ayattaǵı Molox bolıwı múmkin.

– Usılay etip, sen Meniń óziń menen dúzgen kelisimime hám Men burırǵan qaǵıydalarıma boısnbaǵanıń ushın, patshalıqtı sennen tartıp alıp, qullarıńnıń birine beremen. ¹² Biraq ákeń Dawıttıń húrmeti ushın, Men bunı seniń dáwirinde islemeymen. Al ulıńnıń qolınan patshalıqtı tartıp alaman. ¹³ Biraq ulıńnıń qolınan pútkil patshalıqtı tartıp almayman. Qulım Dawıttıń hám Ózim tańlap alǵan qalam Erusalimniń húrmeti ushın, ulıńa bir urıwdı qaldıraman.

Sulaymannıń dushpanları

¹⁴ Solay etip, Jaratqan Iye Edom patshalarınıń násilinen bolǵan edomlı Hadadtı Sulaymangá dushpan qılıp, oǵan qarsı kóterdi. ¹⁵ Dawıt edomlılar menen urıs alıp barǵanda, onıń sárkárdası Ioab ólgenlerdi kómiw ushın keldi hám Edomdaǵı erkeklerdiń hámмесin qırıp tasladı. ¹⁶ Ioab hám pútkil izrailli áskerler Edomdaǵı erkek zatınıń hámмесin qırıp taslayman degenshe, sol jerde altı ay qalıp ketti. ¹⁷ Biraq sol waqıtta kishkene bala bolǵan Hadad ákesine xızmet etken bazı edomlılar menen birge Mısırǵa qaray qashıp ketti. ¹⁸ Olar Midyannan shıǵıp, Parangá bardı hám ol jerden bazı paranlılardı qosıp alıp, Mısırǵa, faraongá bardı. Faraon Hadadqa úy hám jer berdi, onı azıq-awqat penen támiyinledi. ¹⁹ Hadad faraonıń kewlinen shıqtı. Faraon Hadadtı óz hayalınıń, xanbiyke Taxpenestiń sińlisine úylendirdi. ²⁰ Taxpenestiń sińlisi Hadadqa Genubat atlı ul tuwıp berdi. Taxpenes Genubattı faraonniń úyinde ósirdi. Ol faraonniń balaları menen birge ósti. ²¹ Hadad Mısırda júrgen waqıtta Dawıttıń hám

onıń sárkárdası Ioabtıń ólgeni tuwralı esitti. Ol faraongá:

– Ruxsat berseniz, óz elime qaytayın, – dedi.

²² Faraon oǵan:

– Óz elime ketemen deytuǵınday, bul jerde bir nárseden kemshiligiń bar ma? – dep soradı.

Hadad oǵan juwap berip:

– Hasla, biraq ótinemen, qayıtıwıma ruxsat beriń, – dedi.

²³ Quday jáne bir dushpandı, yaǵnıy óz húkimdarınan, Soba patshası Hada-dezerden qashqan Elyada ulı Rezondı Sulaymangá qarsı kóterdi. ²⁴ Dawıt sobalıardı qırıp taslaǵannan soń, Rezon janına qaraqshılardı toplap, olarǵa basshı bolǵan edi. Bul adamlar Damaskke ketip, sol jerde qalǵan hám Damaskte húkimdarlıqtı qolǵa kirgizgen edi. ²⁵ Rezon da Sulaymannıń ómiri dawamında Izrailǵa dushpan bolıp keldi. Ol Aramda patshalıq etti hám Hadad islegen jamanlıqlarǵa qosa, ol da Izrailǵa jamanlıq islep keldi.

Yarobamnıń Sulaymangá qarsı kóteriliwi

²⁶ Jáne, Sulaymannıń xızmetkerlerinen biri Efrayım urıwınan seredalı Nabat ulı Yarobam patshaǵa qarsı bas kóterdi. Onıń anası Serua degen bir jesir hayal edi. ²⁷ Yarobamnıń patshaǵa qarsı shıǵıwınıń sebebi minaw edi: Sulayman Millonı qurdırıp, ákesi Dawıttıń qalasıńnıń diywalındaǵı jarıqlardı pitetti. ²⁸ Yarobam márt adam edi. Sulayman bul jigittiń qábiletli ekenin kórgende, onı Yusuptıń urpaqlarınan alınǵan pútkil márdikarshılar ústinen baqlawshı etip qoydı.

²⁹ Bir kúni Yarobam Erusalimnen sırtqa shıqqanda, shilolı payǵambar

Axiya onı jolda qarsı aldı. Axiyanıń ústinde taza kiyim bar edi. Qala sırtındaǵı dalada olardan basqa hesh kim joq edi. ³⁰ Axiya ústindegi taza kiyimdi sheshti de, onı jırtıp, onı on eki bólekke bóldi. ³¹ Keyin Yarobamǵa:

– On bólegin ózińe al, sebebi Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Men Sulaymannıń qolınan patshalıqtı tartıp alaman hám on urıwdı saǵan beremen. ³² Biraq qulım Dawıttıń húrmeti hám Izraildiń pútkil urıwları arasınan tańlap alǵan qalam Erusalim ushın bir urıwdı oǵan qaldıraman. ³³ Sebebi Sulayman* Mennen júz burıp, sidonlılardıń hayal qudayı Ashtartaǵa, moablardıń qudayı Kemoshqa hám ammonlardıń qudayı Milkomǵa tabınıp ketti. Ol Meniń názerimde durıs bolǵan islerdi islep, qaǵıydalarım hám nızamlarım boysınıp jasaǵan ákesi Dawıtqa uqsamadı hám Meniń jollarımnan júzmedi. ³⁴ Degen menen, buyırıqlarım hám qaǵıydalarım boysınıp jasaǵan, tańlap alǵan qulım Dawıttıń húrmeti ushın, pútkil patshalıqtı Sulaymannıń óziniń qolınan tartıp almayman. Onı ómiriniń aqırına shekem húkimdar etip qoyaman. ³⁵ Biraq patshalıqtı onıń ulınıń qolınan tartıp alıp, on urıwdı Yarobam, saǵan beremen. ³⁶ Al Meniń aldımda, atımnıń sol jerde bolıwı ushın Ózime tańlap alǵan qalam Erusalimde qulım Dawıttıń shıraǵı máńgige sóniq qalmawı ushın, Sulaymannıń ulına bir urıwdı beremen. ³⁷ Saǵan kelsek, Men seni tańlap alaman, sen kewliń kúsegen nárselerdiń hámмесiniń ústinen biylik júrgizip, Izrailǵa patsha bolasań. ³⁸ Eger sen qulım Dawıt sıyaqlı aytqanlarımdı orınlap, qaǵıyda hám buyırıqlarım boysınıp jасаsań,

názerimde tuwrı bolǵan islerdi islep, Meniń jollarım menen júzseń, onda Men seniń menen birge bolaman. Dawıtqa islegenim sıyaqlı, seniń ushın da bekkem bir urpaq – patshalar áwladın jaratıp, Izraildi saǵan beremen. ³⁹ Sulaymannıń gúnası sebepli Dawıttıń urpaǵın jazalayman, biraq bunı máńgige islemeymen».

Sulaymannıń ólimi

⁴⁰ Sulayman Yarobamdı óltirmekshi boldı. Biraq Yarobam Mısırǵa, Mısır patshası Shishaqtıń janına qashıp ketip, Sulaymannıń ólimine shekem sol jerde jasadı.

⁴¹ Sulaymannıń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler, onıń danalıqları Sulaymannıń isleri kitabında jazılǵan. ⁴² Sulayman qırıq jil dawamında pútkil Izraildi Erusalimde turıp basqardı. ⁴³ Sulayman ólip, ata-babalarına qosıldı hám ákesi Dawıttıń qalasına jerlendi. Onıń ornına ulı Rexabam patsha boldı.

Izraillıardıń Rexabamǵa qarsı kóteriliwi

12 ¹ Rexabam Shexemge ketti. Óytkeni pútkil izraillılar Rexabamdı patsha etip qoyıw ushın Shexemge toplanǵan edi. ² Patsha Sulaymannan qashıp, Mısırda jasap atırǵan Nabat ulı Yarobam bunı esitkende, ele Mısırda edi. ³ Izraillılar Yarobamdı shaqırttı. Sonda Yarobam hám pútkil Izrail jámiyeti Rexabamǵa kelip:

⁴ – Ákeñiz moynımızǵa awır moyıntırıp salǵan edi. Siz ákeñiz júklegen awır júkti hám ol salǵan moyıntırıtı jeñilletiń. Sonda sizge xızmet etemiz, – dedi.

⁵ Rexabam olarǵa:

– Endi barıp, úsh kúnnen keyin qayıp kelińler, – dedi. Solay etip, xalıq tarqastı.

⁶ Patsha Rexabam ákesi Sulaymannıń kóziniń tirisinde oǵan xızmet etken aqsaqallar menen oylasıp:

– Mına xalıqqa ne dep juwap bereyin, qanday másláhát beresizler? – dep soradı.

⁷ Aqsaqallar oǵan:

– Eger búgin siz bul xalıqqa qul bolıp, xızmet etseńiz hám olarǵa juwap bergende, jaqsı sózińizdi ayamasańız, olar sizge bir ómir qul boladı, – dep juwap berdi.

⁸ Degen menen, Rexabam aqsaqallardıń másláhátine qulaq aspay, ózi menen birge ósken jas xızmetshileri menen keńesip, ⁹ olardan:

– «Ákeńizdiń bizlerge salǵan moyıntırıǵın jeńilletteńiz», – dep atırǵan bul xalıqqa ne dep juwap bersem eken? Sizler qanday másláhát beresiz? – dep soradı.

¹⁰ Sonda ózi menen birge ósken jas jigitler oǵan bilay dep juwap berdi:

– Sizge: «Ákeńiz moynımızǵa awır moyıntırıq salǵan edi, siz onı jeńilletteńiz», – dep atırǵan xalıqqa: «Meniń shunatay barmaǵım ákemniń belinen de juwanırq. ¹¹ Ákem sizlerge awır moyıntırıq salǵan bolsa, men moyıntırıǵıńızdı onnan da awırlataman. Ákem sizlerdi qamshı menen jazalaǵan bolsa, men sizlerdi sim qosıp órilgen qamshı menen jazalayman», – dep aytıń.

¹² Patshanıń: «Úsh kúnnen keyin qayıp kelińler», – degen sózi boyınsha, úshinshi kúni Yarobam hám pútkil xalıq Rexabamǵa keldi. ¹³ Patsha aqsaqallardıń ózine bergен keńesine qulaq aspay, xalıqqa qatal juwap berdi.

¹⁴ Ol jas jigitlerdiń másláhátı boyınsha xalıqqa:

– Ákem sizlerge awır moyıntırıq salǵan bolsa, men moyıntırıǵıńızdı onnan da awırlataman. Ákem sizlerdi qamshı menen jazalaǵan bolsa, men sizlerdi sim qosıp órilgen qamshı menen jazalayman, – dedi. ¹⁵ Patsha xalıqqa qulaq salmadı. Sebebi Jaratqan Iye shilohı Axiya arqalı Nabat ulı Yarobamǵa aytqan sózlerin orınlaw ushın usılay isledi.

¹⁶ Pútkil izraillılar patshanıń ózlerine qulaq salmaǵanın kórgende, patshaǵa bilay dep juwap berdi:

«Dawıt penen biziń ne baylanısımız bar,
Ishaydıń ulında alatuǵın úlesimiz de joq.
Háy, Izrail xalqı, úylerińizge qayıńlar!
Háy Dawıt, óz úyiń ózińe ardana bolsın!»

Usıları aytıp, izraillılar óz úylerine qayıp ketti.

¹⁷ Biraq Rexabam Yahuda qalalarında jasaytuǵın izraillılardı patshalıq etiwin dawam etti. ¹⁸ Patsha Rexabam márdikarǵa alınǵanlar ústinen qadaǵalawshı Adoniramdı Izrail xalqına jiberdi. Xalıq onı tas boran qılıp óltirdi. Sonda patsha Rexabam tez sawash arbasına mindi de, Erusalimge qashıp ketti. ¹⁹ Sol kúnnen baslap házirge deyin, Izrail xalqı Dawıttıń urpaǵına qarsı kóterilip kelmekte. ²⁰ Pútkil izraillılar Yarobamnıń Mısırdan qayıp kelgenin esitkende adam jiberip, onı ózleriniń jıyımına shaqırdı hám pútkil Izrail ústinen patsha etip qoydı. Yahuda urıwınan basqa

hesh biri Dawıttıń urpaǵınıń qol as-tında qalmaq.

Shemayanıń payǵambarshılıǵı

²¹ Sulaymannıń ulı Rexabam Erusa-limge bardı da, Izrail urıwları menen urısıp, óz patshalıǵın qaytarıp alıw ushın, pútkil Yahuda hám Benyamin urıwınan bir júz seksen mın aǵla ja-wıngerdi áskerlikke topladı. ²² Biraq sol arada Qudaydıń adamı bolǵan She-mayaǵa Qudaydan mınaday sóz tústi:

²³ – Yahuda patshası Sulaymannıń ulı Rexabamǵa, pútkil Yahuda, Ben-yamin urıwlarına hám sol jerde jasay-tuǵın basqa xalıqlarǵa bılay dep ayt: ²⁴ «Jaratqan Iye bılay deydi: „Izrail-larǵa, óz tuwısqanlarıńızǵa qarsı urıs ashıp, urıstı baslamańlar. Hár birińiz óz úyińizge qaytıńlar. Óytkeni bul is-lerdi islep atırǵan Men bolaman“».

Jaratqan Iyeniń bul sózlerin esitken xalıq Onıń buyrıǵına boysınıp, úyle-rine qayttı.

Beyt-El hám Dandaǵı altın buzawlar

²⁵ Yarobam Efrayımnıń tawlı úlke-sindegi Shexem qalasın bekkemlep, sol jerde jasay basladı. Sońınan ol jerden ketip, Penuel qalasına qorǵan saldı. ²⁶ Yarobam ishinen: «Patshalıq jáne Dawıttıń urpaqlarına ótiwi múmkin. ²⁷ Eger bul xalıq Erusalimge, Jaratqan Iyeniń Úyine qurbanlıq beriw ushın bara berse, júrekleri húkimdarına, Ya-huda patshası Rexabamǵa awıp keter hám meni óltirip, patshası Rexabam tárepke ótip keter», – dep oyladı.

²⁸ Patsha keńesgóyleri menen keńes-kennen soń, altınnan eki tananı isle-tip, xalıqqa: «Háy, Izrail xalqı, sıyınıw ushın endi Erusalimge barıwıńızdıń

hájeti joq. Mine, sizlerdi Mısırdan alıp shıqqan qudaylarıńız!» – dedi. ²⁹ Ol tanalardıń birewin Beyt-Elge, ekin-shisin Dan qalasına qoydı. ³⁰ Bul awır gúnaǵa alıp keldi. Sebebi xalıq tana-lardıń birewine tabınıw ushın, hátte, Dangá qaray kete basladı.

³¹ Yarobam sıyınıw orınlarına but-xanalar qurdırdı hám xalıq arasınan lebiylilerden bolmaǵan adamlardı ruwxaniyeler etip qoydı. ³² Yarobam se-gizinshi aydıń on besinshi kúni Yahu-dadaǵı bayramǵa eliklep bir bayram shólkemlestirdi. Ol Beyt-Eldegi qur-banlıq orında ózi soqtırǵan tanalarına atap qurbanlıqlar berdi hám sol jer-de ózi qurdırǵan sıyınıw orınlarınıń ruwxaniyelerin xızmetke qoydı. ³³ Ol óz qálewi menen belgilep alǵan kú-ni, segizinshi aydıń on besinshi kúni qurbanlıqtı jaǵıp tútetiw ushın Beyt-Elde ózi qurdırǵan qurbanlıq orınǵa bardı. Sol kúndi Izrail urpaqları ushın bayram kúni dep belgiledi.

Yahudalı Qudaydıń adamı

13 ¹ Yarobam qurbanlıqtı jaǵıp tútetiw ushın qurbanlıq orın-nıń janında turǵan waqıtta, Qudaydıń adamı Jaratqan Iyeniń buyrıǵı boyınsha Yahudadan Beyt-Elge keldi. ² Ol Jaratqan Iyeniń buyrıǵı boyınsha, qur-banlıq orınǵa qarata bılay dep baqırdı: – Qurbanlıq orın, háy, qurbanlıq orın! Jaratqan Iye bılay deydi: «Da-wıttıń urpaǵınan Ioshiya degen bir ul dúnyaǵa keledi. Ol qurbanlıqtı ja-ǵıp tútetiw, sıyınıw orınlarında xızmet etken ruwxaniyelerdi seniń ústińde qurbanlıqqa beredi. Seniń ústińde adamnıń súyekleri jaǵıladı».

³ Sol kúni Qudaydıń adamı bunıń belgisi tuwralı bılay dedi:

– Bul sózlerdi Jaratqan Iyeniń aytqanlıgın bildiretuǵın belgi mınaw: mına qurbanlıq orın qaq ayırılıp, ústindegi kúl tógilip ketedi.

⁴ Patsha Yarobam Qudaydıń adamınıń Beyt-Elde qurbanlıq orınǵa qarısı baqırıp aytqan sózlerin esitkende, qolın qurbanlıq orınnan alıp, oǵan qaray sozdı da:

– Usłańlar onı! – dep baqırdı. Sonda onıń Qudaydıń adamına qaray sozǵan qolı sárriyip qatıp, qıymıldamay qaldı. ⁵ Qudaydıń adamınıń Jaratqan Iyeniń sózine muwapıq aytqan belgisi boyınsha, qurbanlıq orın qaq ayırılıp, ústindegi kúl tógildi.

⁶ Sol waqıtta patsha Yarobam Qudaydıń adamına:

– Ótinemen, qolımnıń burınǵı halına keliwi ushın, Qudayın Jaratqan Iyege duwa etip, Onnan rehim etiwdi sora, – dedi. Qudaydıń adamı Jaratqan Iyege jalbarınǵanda, patshanıń qolı jazılıp, burınǵı halına keldi.

⁷ Patsha Qudaydıń adamına:

– Meniń menen úyime barıp, awqatlanıp, hállenip al, saǵan sıylar bereyin, – dedi.

⁸ Biraq Qudaydıń adamı oǵan:

– Baylıǵıńızdıń yarımın berseńiz de, men siz benen birge barmayman, bul jerden nan da jemeymen, suw da ishpeymen. ⁹ Sebebi Jaratqan Iye maǵan: «Ol jerde hesh nárse ishıp-jeme hám barǵan jolıń menen qaytpa», – dep buyırıp berdi, – dep juwap berdi. ¹⁰ Solay etip, Qudaydıń adamı Beyt-Elge kelgen jolınan kerı qaytpay, basqa jol menen ketti.

Beyt-elli ǵarrı payǵambar

¹¹ Beyt-Elde jasaytuǵın bir ǵarrı payǵambar bar edi. Ulları kelip, oǵan sol

kúni Qudaydıń adamınıń Beyt-Elde islegen isleri hám patshaǵa aytqanları haqqında ákesine aytıp berdi. ¹² Ǵarrı olardan:

– Qudaydıń adamı qaysı joldan ketti? – dep soradı. Ulları oǵan Yahudadan kelgen Qudaydıń adamınıń qaysı joldan ketkenin kórsetti. ¹³ Sonda ǵarrı ullarına:

– Eshegimdi ertleńler, – dedi. Ulları eshegin ertlegennen soń, ol eshekke minip, ¹⁴ Qudaydıń adamınıń izinen ketti. Onı terebinf aǵashınıń astında otırǵan jerinen taptı hám onnan:

– Yahudadan kelgen Qudaydıń adamı senbiseń? – dep soradı.

Sol adam:

– Awa, men, – dep juwap berdi.

¹⁵ Ǵarrı payǵambar oǵan:

– Júr, meniń menen úyge barıp, awqat jep ket, – dedi.

¹⁶ Qudaydıń adamı oǵan:

– Jolımnan qaytıp, siz benen kete almayman. Bul jerde nan da jemeymen, suw da ishpeymen. ¹⁷ Óytkeni Jaratqan Iye maǵan: «Ol jerde hesh nárse ishıp-jeme hám barǵan jolıń menen qaytpa», – dep buyırıp berdi, – dep juwap berdi.

¹⁸ Ǵarrı payǵambar oǵan:

– Men de sen sıyaqlı bir payǵambarman. Jaratqan Iyeniń buyırığı boyınsha bir perishte kelip, maǵan: «Onı qaytarıp, úyińe ákel. Ol nan jep, suw ishıp alsın», – dep ayttı, – dedi.

Biraq ǵarrı payǵambar Qudaydıń adamın aldaǵan edi. ¹⁹ Solay etip, Qudaydıń adamı ǵarrı payǵambar menen birge izine qayttı hám onıń úyine barıp, ishıp-jedi. ²⁰ Olar ele dasturxan átirapında otırǵanda, Qudaydıń adamın jolınan qaytarǵan payǵambarǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi. ²¹ Ǵarrı

payǵambar Yahudadan kelgen Qudaydıń adamına bılay dep baqırdı:

– Jaratqan Iye bılay deydi: «Sen Meniń sózime boysınbadıń, Qudayın Jaratqan Iyeniń ózińe bergen buyırǵın orınlamadıń. ²² Jolıńnan qayıtıp, saǵan iship-jeme degen jerimde iship-jediń. Sonlıqtan seniń deniń ata-babalarıńnıń qábirine qosılmadı».

²³ Qudaydıń adamı iship-jep bolǵannan soń, ǵarrı payǵambar onıń eshegin ertlep berdi. ²⁴ Qudaydıń adamı ketip baratırıp, jolda bir arıslanǵa tap boldı, arıslan onı óltirdi. Eshek te, arıslan da sozılıp jatırǵan deneniń janında turǵan edi. ²⁵ Joldan ótip baratırǵanlar jolda jatırǵan ólikti hám onıń janında turǵan arıslandı kórdi. Olar ǵarrı payǵambar jasap atırǵan qalaǵa barıp, kórgenlerin aytıp berdi.

²⁶ Qudaydıń adamın joldan qaytarǵan ǵarrı payǵambar bunı esitkende: «Jaratqan Iyeniń sózine boysınbaǵan Qudaydıń adamı sol boladı. Sonlıqtan Jaratqan Iye Óz sózi boyınsha oǵan bir arıslandı jiberdi. Arıslan onı tilkimlep óltirdi», – dedi. ²⁷ Ol ullarına: – Eshegimdi ertleńler, – dedi. Olar eshekti ertledi.

²⁸ Ǵarrı ketip, jolda jatırǵan deneni tawıp aldı. Eshek penen arıslan ele deneniń janında turǵan eken. Arıslan deneni de jemegen, eshekke de tiymegen edi. ²⁹ Ǵarrı payǵambar Qudaydıń adamınıń denesin kóterip alıp, eshekke arttı. Joqlaw aytıp jerlew ushın, onı óz qalasına qaytarıp alıp keldi. ³⁰ Sońınan ǵarrı marhumdı óziniń qábirine qoyıp: «Wah, bawırım!» – dep oǵan joqlaw ayttı. ³¹ Qudaydıń adamın jerlegennen keyin, payǵambar ǵarrı ullarına bılay dedi:

– Ólgenimnen keyin, meni Qudaydıń adamınıń qábirine qoyıń, súyeklerimdi de onıń súyekleriniń janına qoyıń. ³² Sebebi onıń Beyt-Eldegi qurbanlıq orın hám Samariya qalalarındaǵı barlıq sıyınıw orınları tuwralı Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha aytqan sózleri sózsiz orınlanadı.

Yarobamnıń ullı gúnası

³³ Bul waqıyadan keyin de, Yarobam óziniń jaman jolınan qayıtpadı. Ol xalıq arasınan qálegen adamın sıyınıw orınlarına ruwxaniyeler etip qoyıwın dawam etip, ruwxaniy bolıwdı qálegen hár bir adamdı xızmetke tayınladı. ³⁴ Bul isler Yarobamnıń urpaǵınıń gúnnaǵa batıwına hám qırılıp, jer betinen joq bolıp ketiwine alıp keldi.

Yarobamnıń ulınıń ólimi

14 ¹ Sol waqıtları Yarobamnıń ulı Abiya nawqaslanıp qaldı.

² Sonda Yarobam hayalına bılay dedi: – Tur, meniń hayalım ekenińdi bilmeui ushın, kiyimlerińdi ózgertip al da, Shiloǵa bar. Meniń usı xalıqtıń patshası bolatuǵınım tuwralı aldın ala aytqan payǵambar Axiya sol jerde jasaydı. ³ On shórek, bir neshe qıtırtaq nan hám bir gúze pal alıp, oǵan apar. Ulımızǵa ne bolatuǵınım ol saǵan aytadı.

⁴ Hayalı Yarobamnıń aytqanıday islep, Shiloǵa, Axiyanıń úyine ketti. Axiya qartayǵanlıqtan, kózi kórmeytuǵın bolıp qalǵan edi. ⁵ Jaratqan Iye Axiyaǵa: «Mine, Yarobamnıń hayalı kiyatır. Ol keselge shalıńan ulına ne bolatuǵınım sennen soramaqshı. Sen oǵan mınaday-mınaday dep ayt. Ol ózin basqa hayal etip kórsetiw ushın sırtqı kórinisin ózgertip alǵan», – dedi.

⁶ Axiya qapıdan kirip kiyatırǵan halıdın ayaq sestin esitkende bılay dedi:

– Yarobamnıń hayalı, ishke kir! Nege sırtqı kórinisindiń ózgerтип, basqasha kiyinip aldındı? Saǵan jaman xabarlarım bar. ⁷ Yarobamǵa barıp, bılay dep ayt: «Izraildin Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: Men seni xalqım arasınan tańlap alıp, Óz xalqıma, izraillılardıǵa húkimdar etip qoydım. ⁸ Patshalıqtı Dawıttıń urpaǵınan tartıp alıp, saǵan berdim. Biraq sen qulım Dawıtqa uqsamadıń. Ol buyırılqarıma boysındı hám Meniń názerimde durıs bolǵan islerdi islep, shın júreктен Meniń izimnen júrdi. ⁹ Sen ózińnen aldın jasaǵanlardıń hámмесinen de beter jamanıraq jamanlıqlar islediń. Ózińe basqa qudaylardıń, yaǵnıy tana músinlerin soǵıp alıp, Meniń ǵázebimdi keltirdiń. Sen Mennen júz burdıń.

¹⁰ Sol sebepli Men seniń xojalıǵıńdı apatshılıqqa ushıratıp, Izrailda seniń urpaǵıńnan bolǵan pútkil erkek zattın: qul bolsa da, azat adam bolsa da, hámмесin tezektin túyirin de qaldırмай órtegendey etip órteп, kúlin kókke suwıraman. ¹¹ Seniń xojalıǵıńnan qalada ólgenleri iytlerge, dalada ólgenleri kóktegi quslarǵa jem boladı». Bunı Jaratqan Iye ayttı.

¹² Sen endi úyińe qayt. Qalaǵa ayaǵıńdı basıwdan-aq ulın óledi. ¹³ Pútkil Izrail xalqı joqlaw aytıp, onı jerleydi. Yarobamnıń xojalıǵınan jalǵız ol ǵana jerlenedi. Sebebi Izraildin Qudayı Jaratqan Iye Yarobamnıń urpaǵınan jalǵız onda ǵana Ózine unaǵan bir nárselerdi taptı. ¹⁴ Endi Jaratqan Iye Ózi ushın Izrailǵa bir patsha qoyadı. Bul patsha sol kúni-aq, awa, házir-aq Yarobamnıń urpaǵın qırıp taslaydı. ¹⁵ Jaratqan Iye Izrail xalqın jazalaydı

hám ol suwda terbelip turǵan qamısqa uqsap qaladı. Jaratqan Iye olardı ata-babalarına bergen bul jaqsı jerlerden quwıp shıǵarıp, Evfrat dáryasınıń arǵı tárepine shashıratıp jiberedi. Óytkeni olar ózlerine kiyeli aǵashlardı islep alıp, Jaratqan Iyeniń ǵázebin keltirdi. ¹⁶ Yarobamnıń islegen hám Izrailǵa isletken gúnaları sebepli Jaratqan Iye Izraildi tárk etedi.

¹⁷ Yarobamnıń hayalı ol jerden shıǵıp, Tirsaaǵa keldi. Ol úyine ayaq basarbaspastan, bala qaytıс boldı. ¹⁸ Pútkil izraillılar onı jerlep, ol ushın aza tuttı. Solay etip, Jaratqan Iyeniń Óz qulı payǵambar Axiya arqalı aytqan sózi orınlandı.

Yarobamnıń ólimi

¹⁹ Yarobamnıń basqa isleri, yaǵnıy, qalay urısqanları hám eldi qalay basqarǵanı Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ²⁰ Yarobam jigirma eki jil patshalıq etti. Ol ólip, ata-babalarına qosılǵannan soń, onıń ornına ulı Nadab patsha boldı.

Yahuda patshası Rexabam

²¹ Sulaymannıń ulı Rexabam Yahudaǵa patsha bolǵanda qırıq bir jasta edi. Rexabam Jaratqan Iye Óz atın ornatiw ushın Izraildin pútkil urıwları arasınan tańlap alǵan qalası Erusalimde on jeti jil patshalıq etti. Onıń anası ammon xalqınan bolıp, atı Naama edi.

²² Yahudalılar Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Olar ata-babaları islegen gúnalardan da úlkenireк gúnalar islep, Jaratqan Iyeniń qızǵanishlı ǵázebin oyattı. ²³ Olar da arqa patshalıq sıyaqlı, ózleri ushın hár bir biyik tóbeshikke hám qoyıw japıraqlı terektiń astına sıyınıw orınların

islep, kiyeli taslar menen kiyeli ağashlar ornattı. ²⁴ Hátte, úlkeдеgi sıyınıw orınlarında buzıqshılıq isi menen shuğıllanatuğın erkekler de boldı. Yahudalılar Jaratqan Iyeniń burın Izrail xalqınıń aldınan quwğan xalıqları islegen barlıq jerkenishli islerdi isledi.

²⁵ Rexabamnıń patshalıgınıń besinshi jilında Mısır patshası Shishaq Erusalimge hújim jasadı. ²⁶ Ol Jaratqan Iyeniń Úyindegi hám patsha sarayındağı gáziynerdi tartıp alıp ketti. Ol hámme nárseni, Sulayman soqtırğan altın qalqanlardı da alıp ketti. ²⁷ Sońnan patsha Rexabam bulardıń ornına qoladan qalqanlar isletti hám olardı patsha sarayınıń kirer awzın qorǵatuğın saqshılardıń basshılarına berdi. ²⁸ Patsha Jaratqan Iyeniń Úyine hár barǵanda, saqshılar bul qalqanlardı alıp júretuğın, sońnan jáne saqshılardıń bólmesine aparıp qoyatuğın edi.

²⁹ Rexabamnıń basqa isleri hám ol islegen hár bir nárese Yahuda patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ³⁰ Rexabam menen Yarobam pútkil ómiri dawamında urısıp keldi. ³¹ Rexabam ólip, ata-babalarına qosılǵanda, ol Dawıttıń qalasına, ata-babalarınıń janına qoyıldı. Rexabamnıń anası ammon xalqınan bolıp, atı Naama edi. Rexabamnıń ornına ulı Abiyam^a patsha boldı.

Yahuda patshası Abiyam

15 ¹ Izrail patshası Nabat ulı Yarobamnıń patshalıgınıń on segizinshi jilında Abiyam Yahudaǵa patsha boldı. ² Ol Erusalimde úsh jil patshalıq etti. Abiyamnıń anası Abshalomnıń qızı Maaxa edi. ³ Abiyam

da ákesiniń burın islegen barlıq gúnaların dawam etti. Ol Qudayı Jaratqan Iyege júregin tolıq baǵışlaǵan babası Dawıtqa uqsamadı. ⁴ Solay bolsa da, Qudayı Jaratqan Iye Dawıttıń húrmeti ushın oǵan Erusalimde bir shıraq jaǵıp berdi: ózinen keyin ulın onıń ornına otırǵızdı hám Erusalimdi bekkemledi. ⁵ Sebebi xet xalqıman bolǵan Uriyaǵa islegen isin esapqa almaǵanda, Dawıt Jaratqan Iyeniń názerinde durıs bolǵan islerdi islep, pútkil ómiri boyı Onıń buyırıqlarınıń hesh birin orınlawdan bas tartpaǵan edi.

⁶ Rexabam menen Yarobam arasındağı sawash Abiyamnıń ómiriniń aqırına shekem dawam etti. ⁷ Abiyamnıń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Yahuda patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. Abiyam menen Yarobam arasında sawash úzliksiz dawam etken edi. ⁸ Abiyam ólip, ata-babalarına qosılǵanda, Dawıttıń qalasına jerlendi. Onıń ornına ulı Asa patsha boldı.

Yahuda patshası Asa

⁹ Izrail patshası Yarobamnıń patshalıgınıń jigirmalanshı jilında Asa Yahudaǵa patsha boldı. ¹⁰ Ol Erusalimde qırıq bir jil patshalıq etti. Onıń kempir apası Abshalomnıń qızı Maaxa edi. ¹¹ Asa babası Dawıt sıyaqlı Jaratqan Iyeniń názerinde durıs bolǵan islerdi isledi. ¹² Ol sıyınıw orınlarındağı buzıqshılıq penen shuğıllanatuğın erkeklerdi quwıp jiberdi hám ata-babaları islegen barlıq butlardı alıp tasladı. ¹³ Kempir apası Maaxa Asheraǵa arnap jerkenishli bir but soqtırǵanı ushın, patsha Asa onnan xanbiyekelik

^a **14:31** Abiyam – yamasa Abiya.

atağın tartıp aldı. Asa bul jerkenishli butti shawıp taslap, Kidron sayında jağıp jiberdi. ¹⁴ Ol tek sıyınıw orınların joq qılmadı, biraq ómir boyı Jaratqan Iyege sadıq qaldı. ¹⁵ Asa ákesiniń hám óziniń atağan nárselerin: gúmisti, altındı hám buyımlardı Jaratqan Iyeniń Úyine alıp keldi.

¹⁶ Yahuda patshası Asa menen Izrail patshası Baasha arasındağı sawash olardıń ómiriniń aqırına shekem dawam etti. ¹⁷ Izrail patshası Baasha Yahudağa qarsı shıǵıp, Yahuda patshası Asanıń jerlerine hesh kimniń kirip-shıqqawı ushın, Rama qalasınıń bekinisin kúsheytti.

¹⁸ Sonda Asa Jaratqan Iyeniń Úyindegi hám saray qaznasındağı qalğan barlıq gúmıs penen altındı aldı da, olardı xızmetshileri arqalı Damaskte jasaytuǵın Aram patshasına, Xezyonniń aqlıǵı Tabrimmonniń ulı Ben-Hadadqa jiberip, oǵan bılay dedi: ¹⁹ «Ákelerimiz arasında bolǵanı sıyaqlı, bizlerdiń aramızda da kelisim bolsın. Sizge sawǵağa gúmıs hám altın jiberip atırman. Izrail patshası Baasha meniń jerimnen ketiwi ushın, siz onıń menen dúzgen kelisimińizdi buzsańız».

²⁰ Ben-Hadad patsha Asanıń usınısın qabil etip, Izrail qalalarına qarsı áskerbasıların jiberdi. Olar Iyyon, Dan, Abel-Beyt-Maaxa qalaların, pútkil Naftaliy jeri menen birge pútkil Kinneretti basıp aldı. ²¹ Baasha bunı esitkende, Ramanıń bekinisiniń qurılısın toqtatıp, Tirsaga qaytıp keldi. ²² Patsha Asa birde bir adamdı qaldırmay, pútkil yahudalıları shaqırdı. Olar Ramanıń bekinisin qurǵanda, Baasha qollanǵan tas hám aǵashlardı Ramadan tasıp alıp ketti hám patsha

Asa olardan Benyamin jerindegi Geba hám Mispa qalalarınıń bekinisin kúsheytti.

²³ Asanıń basqa barlıq isleri, barlıq qaharmanlıqları, barlıq islegen isleri hám ol qurdırǵan barlıq qalalar Yahuda patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan. Ol qartayǵanda ayaq awırıwına shalındı. ²⁴ Asa ólip, ata-babalarına qosılǵanda, babası Dawıttıń qalasına, ata-babalarınń janına jerlendi. Onıń ornına ulı Ehoshafat patsha boldı.

Izrail patshası Nadab

²⁵ Yahuda patshası Asanıń patshalıǵınıń ekinshi jılında Yarobamniń ulı Nadab Izrailğa patsha boldı hám Izrailda eki jil patshalıq etti. ²⁶ Ol da Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islep, ákesiniń jolı hám Izrailğa isletken gúnaları izinen ketti.

²⁷ Nadab hám pútkil izrailılar filistlerdiń Gibbeton qalasın qamal qılıp atırǵanda, Issaxar urıwınan shıqqan Axiya ulı Baasha til biriktirip, Nadabtı Gibbetonda óltirdi. ²⁸ Yahuda patshası Asanıń patshalıǵınıń úshinshi jılında Baasha Nadabtı óltirip, onıń ornına patsha boldı. ²⁹ Ol taxtqa otırıwdan aq, Yarobamniń urpaǵın tolıǵı menen qırıp tasladı. Yarobamniń xojalıǵı pútkilley joq etilip, birde bir tiri jan qalmadı. Solay etip, Jaratqan Iyeniń Óz qulı shilolı Axiya arqalı aytqan sózi orımlandı. ³⁰ Bulardıń hámmesi Yarobamniń ózi gúna islep, Izrail xalqına da gúna isletip, Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeniń ǵázebin keltirgeni sebepli júz berdi.

³¹ Nadabtıń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Izrail patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan. ³² Yahuda patshası Asa menen Izrail patshası

Baasha arasındaǵı sawash olardıń ómiriniń aqırına deyin dawam etti.

Izrail patshası Baasha

³³ Yahuda patshası Asanıń patshalıǵınıń úshinshi jılında Axiya ulı Baasha pútkil Izrail ǵa patsha boldı hám Tirsada jigirma tórt jil patshalıq etti. ³⁴ Baasha Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Ol Yarobamnıń jolın quwıp, oǵan uqsap gúnaǵa battı, Izraildı da gúnaǵa batırdı.

16 ¹ Jaratqan Iyeden Xananiy ulı Ehuǵa Izrail patshası Baasha haqqında mınaday sóz tústi: ² «Seni Men topıraqtan shıǵarıp alıp, xalqım Izrailǵa húkimdar etip qoydım. Biraq sen Yarobamnıń jolınan júrdiń hám xalqım Izraildı gúnaǵa baslap, olardıń gúnası arqalı Meniń gázebimdi keltirdiń. ³ Sonlıqtan Nabat ulı Yarobamnıń urpaǵına uqsatıp, seniń hám seniń urpaǵınıń kúlin kókke suwıraman. ⁴ Seniń urpaǵınıń qalada ólgenleri iyterge, dalada ólgenleri kóktegi quslarǵa jem boladı».

⁵ Baashanıń basqa isleri, ol islegen hár bir náirse, onıń qaharmanlıqları Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ⁶ Baasha ólip, ata-babalarına qosılǵanda, Tirsada jerlendi hám onıń ornına ulı Ela patsha boldı.

⁷ Jaratqan Iyeniń Baashaǵa hám onıń urpaǵına qarsı húkimi Xananiy ulı payǵambar Ehu arqalı ayılǵan edi. Óytkeni Baasha Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi, Yarobamnıń xojalıǵına eliklep ǵana qoymay, óz gúnaları menen Onıń gázebin oyattı hám Yarobamnıń pútkil áwladların qırıp tasladı.

Izrail patshası Ela

⁸ Yahuda patshası Asanıń patshalıǵınıń jigirma altınshı jılında Baasha ulı Ela Tirsada Izrailǵa patsha boldı hám ol eki jil patshalıq etti. ⁹ Sawash arbalarınıń yarımına basshılıq etetuǵın Zimriy degen bir xızmetshisi Elaǵa qarsı til biriktirdi. Bir kúni Ela Tirsada saray basqarıwshısı Arsanıń úyinde iship, más bolıp qaldı. ¹⁰ Sonda Zimriy ishke kirip, Elanı óltirdi hám onıń ornına taxtqa otırdı. Bul waqıya Yahuda patshası Asanıń patshalıǵınıń jigirma jetinshi jılında boldı.

¹¹ Zimriy patsha bolıp taxtqa otırıwdan-aq, Baashanıń urpaǵın tolıǵı menen qırıp tasladı. Onıń doslarınan da, tuwısqanlarınan da birde bir er adamdı tiri qaldırmadı. ¹² Jaratqan Iyeniń Baashanıń xojalıǵına qarsı payǵambar Ehu arqalı aytqan sózleri boyınsha, Zimriy Baashanıń urpaǵın pútkilley qırıp tasladı. ¹³ Bul waqıya Baasha hám onıń ulı Elanıń gúnaları kóp bolıp, Izrail xalqın gúnaǵa batırǵanı, ózleriniń jaramsız butları menen Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyeniń gázebin keltirgeni ushın júz bergen edi.

¹⁴ Elanıń basqa isleri, ol islegen hámme náirse Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan.

Izrail patshası Zimriy

¹⁵ Yahuda patshası Asanıń patshalıǵınıń jigirma jetinshi jılında Zimriy Tirsada tek jeti kún-aq patshalıq etti. Sol waqıtları Izrail áskerleri flistlerdiń Gibbeton qalasın qamal qılıp, ordada jatırǵan edi. ¹⁶ Ordadaǵı izrailhlar Zimriydiń til biriktirip, patshanı óltirgenin esitti hám sol kúni-aq olar sárkarda Omriydi Izrailǵa patsha etip

járiyaladı. ¹⁷ Omriy hám onıń qasında-ǵı pútkil izrailhılar Gibbetonnan kelip, Tirsanı qamal qıldı. ¹⁸ Zimriy qalanıń qoldan ketkenin kórgende, patsha sarayınıń qorǵanına kirip, sol jerge ot berdi hám ózi de ottıń ishinde ólip ketti. ¹⁹ Bul onıń Yarobamnıń gúnalı jolnan júrip, Izraildı gúnaǵa baslaǵanı hám Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islegeni sebepli boldı. ²⁰ Zimriydiń basqa isleri, onıń patshaǵa islegen qastıyanlıǵı Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan.

Izrail patshası Omriy

²¹ Bunnan soń, Izrail xalqı ekige bólinde. Olardıń yarımını Ginat ulı Tibniydiń, al yarımını Omriydiń patsha bolıwın qáledi. ²² Aqırında, Omriyge ergen xalıq Ginat ulı Tibniyge ergen xalıqtan ústin keldi. Tibniy ólip, Omriy patsha boldı.

²³ Yahuda patshası Asanıń patshalıǵınıń otız birinshi jılında Omriy Izrailǵa patsha boldı. Ol hámmesi bolıp on eki jil patshalıq etip, sonıń dáslepki altı jılında Tirsada patshalıq etti. ²⁴ Omriy Shemer degen adamnan Samariya tóbeshigin eki talant gúmiske satıp alıp, onıń üstine qala qurdı. Qalanı tóbeshiktiń burınǵı iyesi Shemerdiń atı menen Samariya dep atadı.

²⁵ Omriy de Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islep, ózinen aldınǵı barlıq patshalardan da jamanıraq jawızlıqlardı isledi. ²⁶ Ol tolıq Nabat ulı Yarobamnıń jolnan júrdi hám onıń Izraildı baslaǵan gúnalarına qosılıp, ózleriniń jaramsız butları menen Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyeniń ǵázebin keltirdi.

²⁷ Omriydiń basqa isleri hám onıń kórsetken qaharmanlıqları Izrail

patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ²⁸ Omriy ólip, ata-babalarına qosılǵanda, Samariyaǵa jerlendi hám onıń ornına ulı Axab patsha boldı.

Izrail patshası Axab

²⁹ Yahuda patshası Asanıń patshalıǵınıń otız segizinshi jılında Omriy ulı Axab Izrailǵa patsha boldı hám Samariyada jigirma eki jil patshalıq etti. ³⁰ Omriy ulı Axab Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Onıń bul isleri ózinen burın bolǵan patshalardıń hámмесinikinen de asıp tústi. ³¹ Oǵan Nabat ulı Yarobamnıń gúnalarına sherik bolıw az bolǵanday, Sidon patshası Etbaaldıń qızı Izabelge úylendi hám Baalǵa xızmet etip, oǵan tabına basladı. ³² Ol Samariyada Baalǵa arnap qurdırǵan butxanasınıń ishine Baal ushın qurbanlıq orın da qurdı. ³³ Bunıń üstine, ol kiyeli aǵash ta isletti. Axab ózinen burın ótken Izrail patshalarınıń barlıǵınan da artıǵıraq gúna islep, Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyeniń qattı ǵázebin keltirdi.

³⁴ Axab patshalıq etken dáwirde, beyt-elli Xiel Erixo qalasın qayta qurdı. Jaratqan Iyeniń Nun ulı Eshua arqalı aldın ala aytqanıday, Xiel qalanıń tiykarın salǵanda, óziniń tuńǵış ulı Abiramnan, al qalanıń dárwazasın qoyǵanda, genje ulı Segubtan ayırıldı.

Iliyas hám qurǵaqshılıq

17 ¹ Giladtıń Tishbe qalasınan bolǵan Iliyas Axabqa:

– Men xızmet etetuǵın Izraildıń Qudayı, tiri Jaratqan Iye haqı ant ishem: men aytpaǵansha, kelesi jılları jawın da jawmaydı, shıq ta túspeydi, – dedi.

² Sol waqıtta Jaratqan Iyeden Ilyasqa mınaday sóz tústi:

³ – Bul jerden ketip, shıǵıs tárepke qaray júr hám Iordan dáryasınıń shıǵısındaǵı Kerit sayınıń boyına jasırım.

⁴ Sen sol saydan suw isheseń, sol jerde seni baǵıwdı ǵargalarǵa buyırdım.

⁵ Ilyas Jaratqan Iyeniń sózine boysınıp, Iordan dáryasınıń shıǵısındaǵı Kerit sayınıń boyına bardı hám sol jerde qaldı.

⁶ Ǵargalar hár kúni azanda hám keshte oǵan nan menen gósh ákelip turdı, ol suwdı saydan ishti.

⁷ Biraq bir qansha waqıt ótkennen keyin, jerge jawın jawmaǵanlıqtan, say da qurıp qaldı.

Ilyas hám sarafatlı jesir hayal

⁸ Sol waqıtta Ilyasqa Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi:

⁹ – Endi Sidonǵa jaqın jerdegi Sarafat qalasına barıp, sol jerde qal. Sol jerde jasaytuǵın bir jesir hayalǵa seni baǵıwdı buyırdım.

¹⁰ Ilyas Sarafatqa ketti. Ol qala dárwazasına jaqınlaǵanda, sol jerde otın jynap júrgen bir jesir hayalǵa kózi tústi. Ol hayalǵa:

– Maǵan ishiw ushın bir sarqum suw bereseń be? – dedi. ¹¹ Hayal suw ákeliw ushın ketip baratırǵanda, Ilyas onıń izinen:

– İltimas, maǵan shappattay nan da ala kel, – dep baqırdı.

¹² Hayal oǵan:

– Siziń Qudayıńız, tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: jeytuǵın hesh nársem joq. Tek ıdistaǵı bir uwıs un menen ǵúzede azǵantay may ǵana bar. Mine, eki qısım otın teremen de, barıp sol unnan ulım menen ózime bir nárse pisiremen. Usı sońǵı asımızdı jep bolıp, ólip ketemiz, – dedi.

¹³ Ilyas hayalǵa bılay dedi:

– Qorqpa, barıp aytqanıńdı pisir. Biraq dáslep bir kishkene shórek jawıp, maǵan ákelip ber. Al óziń hám ulıń ushın keyin jabasań. ¹⁴ Sebebi Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Jaratqan Iye jerge jawın jibergenshe, ıdistaǵı un da, ǵúzedeǵi may da tawısılmaydı».

¹⁵ Hayal barıp, Ilyastıń aytqanların isledi. Hayal, onıń xojalıǵı hám Ilyas uzaq waqıt azıq-awqattan tariqpadi.

¹⁶ Jaratqan Iyeniń Ilyas arqalı aytqan sózi boyınsha, ıdistaǵı un da, ǵúzedeǵi may da tawısılmadı.

¹⁷ Aradan biraz waqıt ótkennen soń, úy iyesi bolǵan jesir hayaldıń balası nawqaslanıp qaldı. Onıń nawqası júdá awır bolıp, aqırında demi tawısıldı.

¹⁸ Sonda hayal Ilyasqa:

– Qudaydıń adamı, men sizge ne qılıp edim? Siz maǵan ǵúnalarımdı esletiw hám ulımdı óltiriw ushın kelip pe edińiz? – dedi.

¹⁹ Ilyas hayalǵa:

– Balańdı maǵan ber, – dedi de, balanı hayaldıń qolınan alıp, onı ózi jasaytuǵın joqarǵı bólmege alıp shıqtı hám óz tósegine jatqardı. ²⁰ Sońınan Jaratqan Iyege jalbarınıp bılay dedi: «Qudayım Jaratqan Iye, nege Sen úyinen maǵan pana bergen jesir hayaldıń balasın óltirip, oǵan jamanlıq islediń?»

²¹ Keyin Ilyas úsh ret balańnıń ústine ózin taslap, Jaratqan Iyege: «Qudayım Jaratqan Iye, bul balaǵa qaytadan jan bere gór», – dep jalbarındı. ²² Jaratqan Iye Ilyastıń jalbarınıwların esitti. Balanıń janı ózine qaytıp, ol tirildi. ²³ Ilyas balanı joqarǵı bólmeden alıp túsip, anasına berip atırıp:

– Qara, balań tiri, – dedi.

²⁴ Sonda hayal Ilyasqa:

– Endi bildim, siz Qudaydın adamısız hám siz arqalı aytqan Jaratqan Iyeniń sózi haq, – dedi.

Iliyas penen Obadiya

18¹ Aradan kóp waqıtlar ótkennen soń, qurǵaqshılıqtıń úshinshi jılında Jaratqan Iyeden Iliyasqa: «Patsha Axabtıń aldına barıp, ózińdi kórset. Men jerge jawın jawdırajaqpan», – degen sóz tústi. ² Iliyas Axabtıń aldına barıw ushın ketti.

Sol waqıtta Samariyada kúshli asharsılıq húkim súrip turǵan edi.

³ Sonlıqtan Axab saray basqarıwshısı Obadiyanı shaqırdı. Obadiya Jaratqan Iyeden qattı qorqatuǵın edi.

⁴ Izabel Jaratqan Iyeniń payǵambarların qırıp taslaǵan waqıtta, Obadiya júz payǵambardı alıp ketip, eliw-eliwden úngirlerge jasırdı da, olardı nan hám suw menen támiyinlep turǵan edi. ⁵ Axab Obadiyaǵa:

– Úlke boylap, barlıq bulaqlar menen saylardı kórip shıq. Bálkim, at hám ğashırlarımızdı baǵıw ushın bir jerden ot-shóp tabılıp, olardı aman saqlap qalarmız, – dedi. ⁶ Olar aylanıp shıǵıw ushın, jerdı bólisip algannan soń, ekewi eki jaqqa qaray jolǵa tústi.

⁷ Obadiya ketip baratırıp, jolda ózine qaray kiyatırǵan Iliyastı kórdi. Ol Iliyastı tanıp, et betinen jıǵılıp, tájim etip:

– Mirzam Iliyas, bul sizbisiz? – dedi.

⁸ Iliyas oǵan:

– Awa, bul men. Mirzańa barıp: «Iliyas usı jerde», – dep ayt, – dedi.

⁹ Biraq Obadiya Iliyasqa bılay dedi: – Qulıńız bolǵan meni óltiriw ushın Axabtıń qolına tapsıratuǵınday, men ne gúna isledim? ¹⁰ Siziń Qudayıńız,

tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: taqsırım sizdi izlew ushın adam jibermegen birde bir xalıq yaqı patshalıq qalmadı. Ol: «Iliyas bul jerde joq», – degen hár bir xalıq hám patshalıqlarǵa sizdi taba almaǵanı haqqında ant ishtirdi. ¹¹ Al siz bolsańız, endi maǵan ózińizdiń usı jerde ekenligińizdi mirzańa ayt dep atırsız. ¹² Men siziń janıńızdan ketiwden-aq, Jaratqan Iyeniń Ruwxı sizdi men bilmeytuǵın bir jerge alıp baradı. Men barıp, Axabqa xabar bergenimde, ol kelip, sizdi tap-pay qalsa, meni óltiredi. Al qulıńız bolǵan men balalıǵımnan Jaratqan Iyeden qorqıp jasap keldim. ¹³ Izabel Jaratqan Iyeniń payǵambarların qırıp taslap atırǵanda, meniń ne islegenimnen, mirzam, siziń xabarıńız joq pa? Men Jaratqan Iyeniń júz payǵambarın eliw-eliwden úngirlerge jasırdım, olardı nan hám suw menen támiyinlep turdım. ¹⁴ Endi siz bolsańız maǵan: «Mirzańa barıp: „Mine, Iliyas usı jerde“, – dep ayt», – deysiz. Ol meni óltiredi-ǵo.

¹⁵ Iliyas Obadiyaǵa:

– Men dárgayında turǵan Álemniń Jaratqan Iyesiniń tiriligi haqı ant ishemen: búgin men sózsiz oǵan kórine-men, – dedi.

Iliyas Karmel tawında

¹⁶ Obadiya Axabqa barıp, onı waqıyadan xabardar etti. Sonda Axab Iliyastı qarsı alıwǵa ketti. ¹⁷ Axab Iliyastı kórgende:

– Háy, Izraildı bálege duwshar etken adam, bul senbiseń?! – dedi.

¹⁸ Iliyas oǵan bılay dedi:

– Izraildı bálege duwshar etken men emes, al Jaratqan Iyeniń buyırıqlarına boysınbay, Baaldıń músinlerine

xızmet etip, Izraildı bálege duwshar etken siz hám siziń úy-ishińiz boladı. ¹⁹Endi barıp, xabar jiberiń: pútkil Izrail xalqı, Izabeldiń dasturxanınan iship-jeytuǵın Baaldıń tórt júz eliwi payǵambarı hám Asheranıń tórt júz payǵambarı Karmel tawına, meniń janıma jıynalsın.

²⁰Axab xabar jiberip, pútkil Izrail xalqın hám payǵambarlardı Karmel tawına jıynadı. ²¹Iliyas xalıqtıń aldına shıǵıp:

– Qashanǵa deyin, eki kemeniń basın uslap júresiz? Eger Jaratqan Iyeni Quday dep bilseńiz, Onıń izine eriń. Al eger Baaldı Quday dep bilseńiz, onda onıń izine eriń, – dedi.

Biraq xalıq Iliyasqa hesh qanday juwap bermedi. ²²Iliyas sózin dawam etip bilay dedi:

– Jaratqan Iyeniń payǵambarlarınan jalǵız men qaldım. Al Baaldıń tórt júz eliwi payǵambarı bar. ²³Bizlerge eki buǵa alıp keliń. Birewin Baaldıń payǵambarları tańlap alıp, shalsın hám onı maydalap otınıń üstine qoy-sın. Biraq otındı jaqqasın. Al ekinshi buǵanı men shalıp tayarlap, otınıń üstine qoyaman. Biraq otındı jaqqayman. ²⁴Keyin sizler óz qudayınızdıń atın aytıp shaqırıń, men de Jaratqan Iyeniń atın aytıp shaqıraman. Sonda kimniń qudayı ot arqalı juwap berse, sol – Quday boladı.

Pútkil xalıq:

– Yaqshi, solay bolsın, – dep juwap berdi.

²⁵Iliyas Baaldıń payǵambarlarına: – Sizler kópsiz. Sonlıqtan dáslep sizler buǵanıń birewin tańlap alıp, tayarlańlar hám qudayınızdıń atın

aytıp shaqırıńlar. Biraq otındı jaqpańlar, – dedi.

²⁶Olar ózlerine berilgen buǵanı alıp, tayarlaǵannan soń, azannan túske shekem: «Háy Baal, bizlerge juwap ber», – dep Baaldıń atın aytıp shaqırđı. Biraq hesh bir dawıs ta, juwap ta bolmadı. Sonda olar ózleri qurǵan qurbanlıq orın átirapında sekire basladı. ²⁷Tús bolǵanda, Iliyas:

– Qattı baqırıp, shaqırıń! Óytkeni ol quday-ǵo. Bálkim, ol oyǵa shúmip ketken, yamasa bir nárse menen bánt shıǵar, yaki saparda shıǵar. Bálkim, uyıqlap atırǵan bolıp, onı oyatıw kerrek shıǵar, – dep olardıń üstinen kúle basladı.

²⁸Olar qattı baqırđı. Dástúrleri boyınsha, ózlerine pıshaq hám nayza suǵıp, qan aǵızıp, denelerin jaraqatladı.

²⁹Olar tús awǵannan baslap, keshki qurbanlıq beriletuǵın waqıtqa shekem jinlilenip baqıra berdi. Biraq saza da, belgi de, juwap ta bolmadı.

³⁰Sonda Iliyas pútkil xalıqqa:

– Meniń janıma kelińler, – dedi.

Pútkil xalıq Iliyastıń janına keldi. Ol Jaratqan Iyeniń buzılǵan qurbanlıq orın qayta tikledi. ³¹Iliyas Yaqıptıń ularınan kelip shıqqan urıwlarıń sanı boyınsha on eki tas aldı. Sebebi Jaratqan Iyeden Yaqıppa: «Seniń atıń Izrail boladı», – degen sóz túsken edi. ³²Iliyas bul taslardan Jaratqan Iyeniń atına arnap qurbanlıq orın qurđı hám onıń dógerigine eki sea^a dán sıyatıǵın or qazdı. ³³Sońınan otınlardı qaladı hám buǵanı bóleklep, otınıń üstine qoydı da: – Tórt gúze suw ákelip, jandıratıǵın qurbanlıq penen otınıń üstine quyıńlar, – dedi. ³⁴Keyin ol:

a 18:32 Eki sea – bir sea shama menen 7,5 l.

– Jáne solay isleńler, – dedi. Olar solay isledi. Keyin jáne:

– Úshinshi ret te solay isleńler, – dedi. Olar úshinshi ret te solay isledi. ³⁵ Suw qurbanlıq orınnıń dógeresine aǵıp, or da suwǵa toldı.

³⁶ Keshte, qurbanlıq beriletuǵın waqıtta, Iliyas payǵambar qurbanlıq orınǵa jaqınlap, bılay dep duwa etti: «Ibrayımın, Ísaqtıń hám Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye! Búgin Izrailda Ózińniń Quday ekenińdi, meniń de Seniń qulıń ekenimdi hám bulardıń hámмесin Seniń buyırqların boyınsha islegenimdi bildire górl!» ³⁷ Jaratqan Iye, meni esitip, maǵan juwap ber. Bul xalıqqa Ózińniń Quday ekenińdi hám olardıń júreklerin qaytadan Ózińe qarap atırǵanıńdi bildire górl!»

³⁸ Sol waqıtta Jaratqan Iyeniń oti tústi. Túsken ot jandırılauǵın qurbanlıqtı, otındı, taslardı hám topıraqtı jandırıp jiberip, ordaǵı suwdı da jalmap ketti.

³⁹ Pútkil xalıq bunı kórgende, et betinen jerge júgilip: «Jaratqan Iye – Quday, Jaratqan Iye – Quday!» – dep baqırısı.

⁴⁰ Sonda Iliyas olarǵa:

– Baaldıń payǵambarların uslap alıńlar, hesh biri qashıp ketpesin! – dep buyırdı. Olar uslap alındı. Iliyas olardı Kishon sayına alıp barıp, sol jerde óltirdi.

Qurǵaqshılıqtıń tamam bolıwı

⁴¹ Bunnan keyin, Iliyas patsha Axabqa:

– Barıp, iship-jeń. Sebebi kúshli jawınnıń dawısı esitilip tur, – dedi.

⁴² Axab awqatlanıwǵa ketti. Iliyas Karmel tawınıń tóbesine shıqtı hám basın eki dizesiniń arasına tıǵıp, jerge qarap otırdı. ⁴³ Keyin xızmetshisine:

– Barıp, teńiz tárepke qara, – dedi. Xızmetshisi barıp, teńizge qaradı da: – Hesh nárese joq, – dedi.

Iliyas xızmetshisin jeti ret teńiz tárepke qarap keliw ushın jiberdi. ⁴⁴ Jetinshi rette xızmetshisi:

– Teńizden úlkenligi adamnıń alaqańında bir bult kóterilip kiyatır, – dedi.

Sonda Iliyas:

– Axabqa barıp ayt, arbasın jegip tez qaytsın, jawında qalıp qoymasın, – dedi.

⁴⁵ Sol waqıtta, aspandı qalın bult qaplap, samal esti hám nóser jawın jawa basladı. Axab arbasına mindi de, Izreelge ketti. ⁴⁶ Jaratqan Iyeniń qolı Iliyastıń ústinde boldı. Ol belin bekem buwdı da, Axabtıń aldına túsip, Izreelge shekem juwırıp bardı.

Iliyastıń qashıp ketiwi

19 ¹ Patsha Axab Iliyastıń islegen hámме islerin, barlıq payǵambarlardı qalay qılıstıan ótkergenin xanbiyke Izabelge aytıp berdi. ² Sonda Izabel Iliyasqa: «Erteń anıq usınday waqıtqa shekem seniń payǵambarlarǵa islegenińdi ózińe islemesem, qudaylar meni jazalaǵan ústine jazalasın», – dep xabar jiberdi.

³ Iliyas bunı esitkende qorqıp, jan saqlaw ushın Yahudadaǵı Beer-Sheba qalasına qashıp barıp, xızmetshisin sol jerde qaldırdı. ⁴ Al ózi bolsa, shólde bir kún jol júrdi. Aqırında, bir terektiń astına kelip otırdı da, ózine ólim sorap:

– Jaratqan Iye, jeter endi! Janımdı al, meniń ata-babalarımnan artıq jerim joq, – dep duwa etti. ⁵ Sońınan terektiń shaqaları astına jatıp, uyqıǵa ketti. Tosattan bir perishte onı túrtip:

– Turıp, jep al, – dedi.

⁶ Ilyas turıp qarasa, bas betinde tasqa qoyıp pisirilgen ıssı shórek penen bir gúze suw turǵan eken. Ol iship-jep bolıp, jáne uyqıǵa ketti.

⁷ Jaratqan Iyeniń perishtesi ekinshi ret qaytıp keldi de, onı túrtıp:

– Turıp, jep al, aldında uzaq jol turıptı, – dedi. ⁸ Ilyas turıp, iship-jedi. Sol awqattan kúsh alǵan Ilyas Qudaydıń tawı bolǵan Xoreb tawına shekem qırıq kún, qırıq tún jol júrdi. ⁹ Ol sol jerdegi bir úngirge kirip túnedi.

Jaratqan Iyeniń Ilyasqa kórinıwi

Mine, Jaratqan Iyeden Ilyasqa sóz tústi. Ol Ilyasqa:

– Ilyas, bul jerde ne qılıp atırsań? – dep soradı.

¹⁰ Ilyas Oǵan:

– Álemniń Qudayı, Jaratqan Iye, men Saǵan shın ıqlas penen xızmet ettim. Biraq Izrail xalqı Seniń menen dúzgen kelisimnen júz burıp, qurbanlıq orınlarındı buzıp tasladı hám payǵambarlarındı qılıshtan ótkizdi. Jalǵız men qaldım, olar óltiriw ushın meni de izlep atır, – dep juwap berdi.

¹¹ Jaratqan Iye Ilyasqa:

– Tawǵa shıǵıp, kóz aldımında tur. Men seniń janıńnan ótemen, – dedi.

Jaratqan Iyeniń aldında tawlardı jarıp, jartaslardı maydalaǵan qattı hám kúshli samal esti. Biraq Jaratqan Iye samal ishinde emes edi. Samaldan keyin jer silkindi, biraq Jaratqan Iye jer silkiniw ishinde de emes edi. ¹² Jer silkiniwden keyin, ot tústi, biraq Jaratqan Iye ottıń da ishinde emes edi. Ottan keyin ólpeń dawıs esitildi. ¹³ Ilyas bul dawıstı esitkende, betin shapanı menen jawıp aldı da, sırtqa shıǵıp, úngirdiń awzında turdı. Sol waqıtta bir dawıs:

– Ilyas, bul jerde ne qılıp atırsań? – dep soradı.

¹⁴ Ilyas Oǵan:

– Álemniń Qudayı, Jaratqan Iye, men Saǵan shın ıqlas penen xızmet ettim. Biraq Izrail xalqı Seniń menen dúzgen kelisimnen júz burıp, qurbanlıq orınlarındı buzıp tasladı hám payǵambarlarındı qılıshtan ótkizdi. Jalǵız men qaldım, olar óltiriw ushın meni de izlep atır, – dep juwap berdi.

¹⁵ Sonda Jaratqan Iye Ilyasqa:

– Kelgen jolıń menen izińe qaytıp, shól arqalı Damaskke bar. Ol jerge barganıńda, Xazaeldi maylap, Aramǵa patsha etip qoy, ¹⁶ Nimshiy ulı Ehudi maylap, Izrailǵa patsha etip, al abel-mexolalı Shafat ulı Elishanı maylap, ózińniń ornińa payǵambar etip qoy. ¹⁷ Xazaeldiń qılıshınan qashıp qutilǵandı Ehu, Ehudiń qılıshınan qashıp qutilǵandı Elisha óltiredi. ¹⁸ Degen menen, Izrailda Baalǵa tájim etip, onı súymegen jeti miń adamdı tiri qaldıraman.

Elishanıń shaqırılıwı

¹⁹ Solay etip, Ilyas sol jerden ketip, Shafat ulı Elishanı tawıp aldı. Ol on eki jup ógiz benen jer aydap atırǵanlardıń on ekinshisi bolıp jer aydap atır eken. Ilyas Elishanıń janına jaqınlap, shapanın onıń ústine atıp jiberdi. ²⁰ Elisha ógizlerdi qaldırıp, Ilyastıń izinen juwırdı hám oǵan:

– Ata-anamdı súyip, xoshlasıp qaytıwıma ruxsat berseńiz, sońınan izińizden jetip alaman, – dedi.

– Ilyas Elishaǵa:

– Yaqshı, kete ber, biraq saǵan ne qılǵanımdı umıtpa, – dedi.

²¹ Solay etip, Elisha izine qaytıp barıp, bir jup ógizdiń soydı. Olardıń

moyıntırıqların otın etip jaǵıp, góshin pisirdi hám adamlarǵa tarqattı. Adamlar da jedi. Keyin Elisha Iliyastıń izinen ketti hám oǵan xızmet ete basladı.

Aramlılardıń Samariyaǵa hújim etiwı

20¹ Aram patshası Ben-Hadad pútkil áskerlerin jıynadı. Ben-Hadadqa qarashlı otız eki patsha da atları hám sawash arbaları menen oǵan qosıldı. Olar bardı da, Samariyanı qorshap alıp, qalaǵa hújim etti.
² Ben-Hadad qalaǵa, Izrail patshası Axabqa xabarshılar jiberip, bılay dedi: «Ben-Hadad bılay deydi: ³ „Seniń gúmis hám altınıń, hayallarıń hám ullarıńnıń eń jaqsıları meniki boladı“».

⁴ Izrail patshası oǵan: «Taqsir, siziń aytqanıńızday bolsın. Ózim de, men-degi hámme nárse de siziki», – dep juwap berdi.

⁵ Ben-Hadadtıń elshileri jáne qaytıp kelip, Axabqa bılay dedi: «Ben-Hadad bılay deydi: „Saǵan gúmis hám altınıńdı, hayallarıńdı hám ullarıńdı maǵan bereseń dep xabar jiberген edim. ⁶ Endi erteń usı waqıtta seniń sarayınıńdı hám xızmetshilerińniń úyin tintiw ushın adamlarımdı jiberemen. Olar saǵan qádirlı bolǵan hámme nárse-nı alıp ketedi“».

⁷ Sonda Izrail patshası eldegi barlıq aqsaqallardı jıynap, olarǵa:

– Oylap kórińler, bul adam qanday jamanlıq oylap qoyıptı? Ol mennen hayallarımdı, ullarımdı, gúmis hám altınımdı talap etkende, men qarsılıq bildirmedim, – dedi.

⁸ Sonda aqsaqallar da, xalıq ta patshaǵa:

– Oǵan qulaq salmań, ırızı da bolmań, – dedi.

⁹ Solay etip, Axab Ben-Hadadtıń elshilerine: «Taqsirǵa dáslepki tilegin orınlaytuǵınımdı, biraq keyingisine ırızı emesligimdi aytıp barıńlar», – dedi. Elshiler barıp, Ben-Hadadqa juwaptı jetkizdi.

¹⁰ Sonda Ben-Hadad Axabqa xabarshıların jiberip: «Samariyada izime ergen áskerlerdiń uwısın toltırǵanday topıraq qaldırsam, qudaylar meni jazalaǵan ústine jazalasın», – dedi.

¹¹ Izrail patshası oǵan bılay dep juwap berdi: «Patshańızǵa barıp aytıń, sawıtın kiyip atırıp emes, al sheship atırıp maqtansın».

¹² Shatırda ózine qarashlı patshalar menen birge sharap iship otırǵan Ben-Hadad bunı esitkende, adamlarına: «Hújimge tayarlanıń», – dep buyırdı. Olar qalaǵa hújim qılıwǵa tayar turdı.

Axabtıń Ben-Hadad ústinen jeńiske erisiwi

¹³ Sol waqıtta bir payǵambar Izrail patshası Axabqa kelip bılay dedi:

– Jaratqan Iye bılay deydi: «Mına úlken áskerler toparın kórip tursań ba? Búgin onı saǵan táslim etemen! Sonda sen Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasań!»

¹⁴ Axab payǵambardan:

– Kim arqalı? – dep soradı.

Payǵambar oǵan:

– Jaratqan Iye bılay deydi: «Wálayat hákimleriniń jas jawingerleri arqalı», – dep juwap berdi.

Axab onnan:

– Sawashtı kim baslaydı? – dep soradı.

Payǵambar Axabqa:

– Siz baslaysız, – dep juwap berdi.

¹⁵ Axab wálayat hákimleriniń jas jawingerlerin shaqırıp sanadı. Olar eki

júz otız edi. Soñınan pútkil xalıqtı, Izrail áskerlerin sanadı. Olar jeti mın adam edi. ¹⁶ Túste, Ben-Hadad ózine járdem berip atırǵan otız eki patsha menen birge shatırda waqtı xoshlıq etip atırǵan waqıtta, izraillılar hújimdi basladı. ¹⁷ Dáslep wálayat hákimleriniń jas jawıngerleri sawashqa shıqtı. Ben-Hadad jibergen tıńshılar oǵan:

– Samariyadan adamlar shıǵıp kiya-tır, – dep xabarladı.

¹⁸ Ben-Hadad:

– Olar kelisim dúziw ushın kiyatırǵan bolsa da, urısıw ushın kiyatırǵan bolsa da, tiriley uslap alıńlar, – dedi.

¹⁹ Dáslep wálayat hákimleriniń jas jawıngerleri, olardıń izinen basqa áskerler qaladan shıqtı. ²⁰ Olardıń hár biri óz qarsılasın óltirdi, aramlılar qasha basladı hám izraillılar olardıń izinen quwıp ketti. Aram patshası Ben-Hadad ta atına minip, atlıları menen birge qashıp qutıldı. ²¹ Izrail patshası qaladan shıǵıp, atlar menen sawash arbalarına hújim jasadı hám aramlılardı úlken qırǵıńǵa ushıratı.

²² Bunnan keyin, payǵambar kelip, Izrail patshasına:

– Barıp, kúshinızdı jıynań hám ne isleytuǵınıńızdı bilip alıń. Sebebi kelesi jılı báhárde Aram patshası sizge jáne hújim qıladı, – dedi.

Aramlılardıń ekinshi hújimi

²³ Aram patshasının xızmetkerleri oǵan bılay dedi:

– Izraıldıń qudayı – tawlar Qudayı. Sonlıqtan olar bizlerdi jeńdi. Eger olar menen tegislikte urıssaq, bizler olardı sózsiz jeńemiz. ²⁴ Endi qol astıńızdaǵı patshalardıń hámмесin orınlarınan alıp taslap, orınlarına sárkárdalardı tayınlań. ²⁵ Qoldan ketken at ornına

at, arba ornına arba toplaп, burınǵıday ásker jıynań. Keyin izraillılar menen tegislikte sawash júrgizemiz hám sózsiz olardı jeńemiz.

Ben-Hadad olarǵa qulaq salıp, soıay isledi.

²⁶ Kelesi jılı báhárde Ben-Hadad aramlılardı jınap, Izrail menen urısıw ushın Afek qalasına ketti. ²⁷ Izraillılar da jıynalıp, azıq-awqatın aldı da, olar menen urısıw ushın jolǵa shıqtı hám olardıń qarsısına orda qurdı. Úlkeni toltırǵan aramlılardıń aldında izraillılar kishkene eki eshki súriwi sıyaqlı edi.

²⁸ Qudaydıń adamı Izrail patshasınıń janına kelip bılay dedi:

– Jaratqan Iye bılay deydi: «Aramlılar Jaratqan Iye tegisliklerdiń emes, al tawlardıń Qudayı degeni ushın, usı úlken áskerler toparın saǵan táslim etemen. Sonda Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasızlar».

²⁹ Bir-birine qarsı orda qurǵan aramlılar menen izraillılar jeti kún turdı. Jetinshi kúni sawash baslandı. Bir kúnde izraillılar aramlılardıń júz mın piyada áskerin óltirdi. ³⁰ Qalǵanları Afekke, qalanıń ishine qashtı. Ol jerde qalǵan jigirma jeti mın adamnıń ústine qalanıń diywalı quladı.

Ben-Hadad ta qalanıń ishine qashıp barıp, ishki bir bólmege kirip aldı.

³¹ Sonda xızmetshileri Ben-Hadadqa:

– Esitiwimizshe, Izrail patshaları rehimli patshalar qusaydı. Endi ústimizge aza kiyimin kiyip, moynımızǵa arqan salıp, Izrail patshasınıń aldına barayıq. Bálkim, ol bir qasıq qanıńızdan kesher, – dedi.

³² Olar ústine aza kiyimin kiyip, moynlarına arqan saldı hám Izrail patshasınıń aldına kelip:

– Qulıńız Ben-Hadad bir qasıq qanınan keshiwińizdi sorap jalbarınadı, – dedi.

Axab:

– Ben-Hadad ele tiri me? Ol meniń ájaǵam-ǵo, – dedi.

³³ Ben-Hadadtıń xızmetshileri bunı jaqsılıqqa jorıp, patshanıń awzındaǵı sózdi qaǵıp aldı da:

– Ben-Hadad siziń ájaǵańız! – dedi.

Patsha:

– Barıp, onı alıp kelińler, – dep buyrıdı.

Ben-Hadad kelgende, patsha onı óz sawash arbasına mingizdi. ³⁴ Ben-Hadad Axabqa:

– Ákemniń siziń ákeńizden tartıp alǵan qalaların qaytıp beremen. Ákemniń Samariyada bazarlar qurǵanı sıyaqlı, siz de Damaskte bazarlar qurasız, – dedi.

Axab oǵan:

– Kelisim dúzgennen soń, seni bosatıp jiberemen, – dedi. Sońınan onı menen kelisim dúzdi de, bosatıp jiberdi.

Bir payǵambardıń Axabqa qarsı sóylewi

³⁵ Sol arada payǵambarlar toparındaǵılardan biri Jaratqan Iyeniń sózi boyınsha joldasına:

– Ótinemen, meni ur, – dedi.

Biraq ol joldasın urıwdı qálemedi.

³⁶ Sonda payǵambar joldasına:

– Jaratqan Iyeniń buyırǵın orınla maǵanıń ushın, janımnan ketiwden-aq, seni bir arıslan óltiredi, – dedi. Sol adam payǵambardıń qasınan ketiwden-aq, bir arıslanǵa dus kelip, arıslan onı óltirdi.

³⁷ Sońınan payǵambar basqa bir adamǵa kelip:

– Ótinemen, meni ur, – dedi. Sol adam onı urıp, jaradar etti. ³⁸ Payǵambar ketti hám ózin tanıtıw ushın kózin japqısh penen jawıp, jol boyında patshanı kúte basladı. ³⁹ Patsha sol jerden ótip baratırǵanda, payǵambar baqırıp, oǵan bilay dedi:

– Qulıńız bolǵan men urısqa barǵan edim. Sonda bir ásker arman bardı da, bir tutqındı maǵan ákelip: «Mına adamǵa qarap tur. Eger qashıp ketse, onıń ornına ózińniń janıń alınadı yamasa bir talant gúmis bereseń», – dedi. ⁴⁰ Biraq men anaw-mınaw menen bánt bolǵanımda, ol qashıp ketipti.

Izrail patshası oǵan:

– Ózińe óziń húkim shıǵarıp tur sań-ǵo. Seniń jazań sol boladı, – dedi.

⁴¹ Sol waqıtta payǵambar dárriw betindegi japqıshı alıp tasladı. Sonda patsha onıń payǵambarlardan biri ekenin bildi. ⁴² Payǵambar patshaǵa bilay dedi:

– Jaratqan Iye bilay deydi: «Men joq qılıwdı buyırǵan adamdı óz qolınan bosatıp jibergeniń ushın, onıń ornına ózińniń janıń alınadı. Al onıń xalqınıń basına túsetuǵın apat seniń xalqınıń basına túsedı».

⁴³ Izrail patshası qapa bolıp, tınıshsızlanǵan halda Samariyadaǵı sarayına keldi.

Nabottıń baǵı

21 ¹ Aradan biraz waqıt ótip, mınaday waqıya júz berdi: Izreelde, Samariya patshası Axabtıń sarayınıń janında izreelli Nabottıń bir júzim baǵı bar edi. ² Bir kúni Axab Nabotqa:

– Júzim baǵıńdı maǵan ber. Ol meniń sarayıma jaqın bolǵanı ushın, onıń ornına palız eginlerin ósireyin. Baǵıńnıń

ornına basqa jaqsıraq baǵ beremen. Eger qáleseń, baǵınıńnıń bahasınıń gúmis penen tóleymen, – dedi.

³ Biraq Nabot Axabqa:

– Ata-babalarımnan qalǵan miyrastı sizge beriwden meni Jaratqan İyeniń Ózi saqlasın! – dedi.

⁴ Izreelli Nabottıń: «Ata-babalaramnan qalǵan miyrastı sizge bermeymen», – degen sózine qattı ashıwlangan Axab úyine tunjırayıp keldi. Ol tósegine kirip, júzin teris qarataıp jatıp aldı hám duz tatpadı. ⁵ Hayalı Izabel onıń janına kelip:

– Nege ruwxıńız túsken? Nege awqat jemey atırsız? – dedi. ⁶ Axab hayalına:

– Men izreelli Nabotqa: «Júzim baǵınıńdı maǵan gúmiske sat, eger qáleseń, onıń ornına saǵan basqa bir baǵ bereyin», – degenimde, ol maǵan: «Júzim baǵımdı saǵan bermeymen», – dep juwap berdi, – dedi.

⁷ Hayalı Izabel Axabqa:

– Siz Izraildıń patshasına say is tutıp atırsız ba? Ornıńızdan turıp, nan jep alıń da, tımışlanıń. Izreelli Nabottıń baǵın sizge ózim alıp beremen, – dedi.

⁸ Izabel Axabtıń atınan xat jazıp, onı Axabtıń móri menen tastıyıqladı. Soń bul xattı Nabot jasaytuǵın qalanıń aqsaqalları menen aqsúyeklerine jiberdi. ⁹ Xatta bılay dep jazılǵan edi:

«Oraza tutıwdı járiyalap, Nabottı xalıq arasındaqı sıylı orıńǵa otırǵızıl. ¹⁰ Onıń aldına: „Háy Nabot, sen Qudayǵa hám patshaǵa til tiygizdiń“, – dep gúwalıq beretuǵın eki jalaxor adamdı otırǵızıl. Sońınan onı sırtqa alıp shıǵıp, tas boran qılıp óltirińler».

¹¹ Nabot jasaytuǵın qalanıń aqsaqalları menen aqsúyekleri Izabeldiń xat arqalı ózlerine jazǵan buyırǵın

ornıladı. ¹² Olar oraza járiya etip, Nabottı xalıq arasındaqı sıylı orıńǵa otırǵızdı. ¹³ Sońınan eki jaramas adam kelip, Nabottıń qarsı aldına otırdı hám xalıqtıń aldında: «Nabot Qudayǵa hám patshaǵa til tiygizdi», – dep gúwalıq berdi. Sonda Nabottı qalanıń sırtına alıp shıǵıp, tas boran qılıp óltirdi. ¹⁴ Keyin Izabelge: «Nabot tas boran qılıp óltirildi», – dep xabar jiberdi. ¹⁵ Izabel Nabottıń tas boran qılıp óltirilgenin esitiwden, dárriw Axabqa:

– Barıp, sizge gúmiske satqısı kelmegeń izreelli Nabottıń júzim baǵına iyelik etiń. Sebebi ol endi joq, óldi, – dedi. ¹⁶ Axab izreelli Nabottıń óltirilgenin esite sala, onıń baǵın múlik etip alıw ushın sol jerge ketti.

¹⁷ Sol waqıtta Jaratqan İyeden tish-beli İliyas payǵambarǵa mınaday sóz tústi:

¹⁸ – Samariyadaǵı Izrail patshası Axabtı kóriwge bar. Házir ol Nabottıń júzim baǵında, onı iyelep alıw ushın sol jerge keldi. ¹⁹ Oǵan mına sózlerdi jetkiz: «Jaratqan İye bılay deydi: Sen onı óltirip, múlkin de iyelep aldın ba?» Jáne bılay dep ayt: «Jaratqan İye bılay deydi: İytler Nabottıń qanın jalaǵan jerde, seniń qanıńdı da jalaydı».

²⁰ Axab İliyasqa:

– Háy, dushpanım, meni tawıp keldiń be? – dedi.

İliyas oǵan bılay dedi:

– Awa, tawıp keldim. Óytkeni siz Jaratqan İyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islewge berilip ketkensiz.

²¹ Sol sebepli Jaratqan İye bılay deydi: «Seni apatqa ushıratıp, kúlińdi kókke suwıraman. Izrailda Axabtıń násilinen bolǵan pútkil erkek zatın: ol qul bolsın, azat bolsın, hám mesin qırıp taslayman. ²² Izraildı gúnaǵa baslap,

Meniń gázebimdi keltirgeniń ushın, seniń úy-ishińdi Nabat ulı Yarobam hám Axiya ulı Baashanıń úy-ishi sıyaqlı qılaman». ²³ Jáne de, Jaratqan Iye Izabel haqqında bılay deydi: «Izabel Izreel qalasınıń diywalları ishinde iytlerge jem boladı. ²⁴ Axabtıń násilinen qalada ólgenleri iytlerge, dalada ólgenleri kóktegi quslarǵa jem boladı».

²⁵ Axabay bolıp, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islewge bunshelli berilgen adam bolmadı. Hayalı Izabel onı iytermelep turatuǵın edi. ²⁶ Axab Jaratqan Iye Izrail xalqı aldınan quwıp jibergen amorlarǵa uqsap, butlarǵa tabınıp, júdá jerkenishli islerdi isledi.

²⁷ Axab bul sózlerdi esitkende, kiyimlerin jirtıp, aza kiyimlerin kiydi. Orazı tuttı, aza kiyimi menen uyıqladı hám qayǵırıp júrdi.

²⁸ Sonda Jaratqan Iyeden tishbeli Iliyas payǵambarǵa mınaday sóz tústi:

²⁹ – Axabtıń Meniń aldında qanday boysınıwshań bolıp qalǵanın kórdiń be? Ol Maǵan boysınǵanı ushın, Ózim aytqan bálelerdi onıń waqtında emes, al ulınıń waqtında onıń úy-ishiniń basına jawdıraman.

Payǵambar Mixanıń Axabtı eskertiwi

22 ¹ Úsh jıl dawamında Aram hám Izrail arasında urıs bolmadı. ² Úshinshi jılı Yahuda patshası Eshofafat Izrail patshasın kóriwge bardı. ³ Izrail patshası Axab xızmetshilerine:

– Giladtaǵı Ramottıń bizlerge tiyisli ekenin bilmeysizler me? Bizler bolsaq, onı Aram patshasınan qaytarıp alıw ushın hesh nárese qılmadıq, – dedi.

⁴ Sońınan Eshofafattan:

– Giladtaǵı Ramotqa qarsı urısıw ushın meniń menen birge barasız ba? – dep soradı.

Eshofafat Izrail patshasına:

– Meni ózińizdey, xalqımdı xalqıńızday, atlarımıń atlarıńızday kóriń, – dep juwap berdi. ⁵ Sońınan Eshofafat:

– Dáslep Jaratqan Iyeniń ne deytuǵının bilip alayıq, – dedi. ⁶ Sonda Izrail patshası tórt júzge jaqın payǵambardı toplaı, olarǵa:

– Giladtaǵı Ramotqa qarsı urısıw ushın barayın ba yamasa barmayın ba? – dep soradı.

Olar:

– Barıń, Iyemiz qalanı sizge táslim etedi, – dep juwap berdi.

⁷ Biraq Eshofafat:

– Bul jerde bulardan basqa Jaratqan Iyeniń payǵambarı bar ma? Onnan da sorayıq, – dedi.

⁸ Izrail patshası Eshofafatqa:

– Jaratqan Iyeniń erkin soraǵanday, jáne bir payǵambar bar. Ol Imla ulı Mixa. Biraq men onı jaman kóremen. Sebebi ol men tuwralı hesh jaqsı payǵambarshılıq aytpaydı, tek jaman payǵambarshılıq aytadı, – dep juwap berdi.

Eshofafat patshaǵa:

– Patsha, bulay demeńiz, – dedi.

⁹ Sonda Izrail patshası bir xızmetkerdi shaqırıp, oǵan:

– Imla ulı Mixanı tez alıp kel, – dep buyırdı.

¹⁰ Izrail patshası Axab hám Yahuda patshası Eshofafat patshalıq kiyimlerin kiyip, Samariyanıń dárwazasınıń kirer awzındaǵı maydanda, hár biri óz taxtında otırǵan edi. Barlıq payǵambarlar olardıń aldında payǵambarshılıq etip atırǵan edi. ¹¹ Kenaana ulı Sedekiya ózine temirden shaqlar islep:

– Jaratqan Iye bilay deydi: «Aramlılardı qırıp tawıspağansha, usı shaqlar menen súze beresiz», – dedi.

¹² Basqa payǵambarlardıń hámme-si de:

– Giladtaǵı Ramotqa hújim etiń, jeńiske erisesiz. Sebebi Jaratqan Iye olardı sizge táslim etedi, – dep, anıq sol sózdi qaytaladı.

¹³ Mixanı shaqırıw ushın ketken xızmetker oǵan barıp:

– Mine, payǵambarlardıń hámmesi bir awızdan patshaǵa jaqsı boljawlardı aytıp atır. Siziń sózińiz de olardiki menen birdey bolsın, siz de jaqsı boljaw aytıń, – dedi.

¹⁴ Biraq Mixa oǵan:

– Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: Jaratqan Iye maǵan ne dese, sonı aytaman, – dep juwap berdi.

¹⁵ Mixa patshaǵa keldi. Patsha Mixadan:

– Mixa, bizler Giladtaǵı Ramotqa qarsı urısıw ushın barayıq pa yamasa barmayıq pa? – dep soradı.

Mixa patshaǵa:

– Bara berińler, jeńesizler. Sebebi Jaratqan Iye onı sizge táslim etedi, – dep juwap berdi.

¹⁶ Degen menen, patsha Mixaǵa:

– Jaratqan Iyeniń atı menen tek haqıyqattı aytıwıń ushın, saǵan neshe márte ant ishkiwim kerek? – dedi.

¹⁷ Sonda Mixa patshaǵa bilay dedi:

– Maǵan pútkil izrailililer tawlar ústinde jayılp júrgen shopansız qoylar sıyaqlı kórinip tur. Sonda Jaratqan Iye maǵan: «Bulardıń xojayını joq. Hár biri aman-esen úyine qaytsın», – dedi.

¹⁸ Izrail patshası Eshofatqa:

– Bunıń men tuwralı jaqsı emes, al tek jaman payǵambarshılıq aytatuǵının sizge aytqan joq pa edim? – dedi.

¹⁹ Mixa patshaǵa bilay dedi:

– Onda Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań. Men Jaratqan Iyeniń Óz taxtında otırǵanın, pútkil aspan barlıqlarınıń Onıń oń hám shep tárepinde turǵanın kórdim. ²⁰ Sonda Jaratqan Iye: «Giladtaǵı Ramotqa barıp, sol jerde óliwi ushın, Axabtı kim kóndire aladı?» – dep soradı. Birewi anaw, birewi mınaw dep turǵanda, ²¹ bir ruwx aldığa shıqtı da, Jaratqan Iyeniń aldında turıp: «Men kóndire alaman», – dedi. Jaratqan Iye onnan: «Qalay?» – dep soradı. ²² Sol ruwx: «Men jalǵan ruwxqa aylanıp, Axabtıń barlıq payǵambarlarına jalǵan sóyletemen», – dep juwap berdi. Jaratqan Iye oǵan: «Sen onı kóndirip, bunı isleyseń. Barıp, solay isle», – dedi. ²³ Mine, házir Jaratqan Iye siziń sol payǵambarlarıńızdıń hámmesiniń awzına jalǵan ruwxtı salıp qoyǵan. Óytkeni Jaratqan Iye sizge jamanlıq islewge qarar etti.

²⁴ Kenaana ulı Sedekiya Mixaǵa jaqınlap, onıń betine shapalaq penen urıp jiberdi de:

– Jaratqan Iyeniń Ruwxı seniń menen sóylesiw ushın, mennen shıǵıp ketken be eken? – dedi.

²⁵ Mixa oǵan:

– Bunı sen jasırınıw ushın ishki bólege tıǵılǵan waqtında kóreseń, – dedi.

²⁶ Sonda Izrail patshası bilay dedi:

– Mixanı qala hákimi Amon menen patshanıń ulı Ioashqa qaytıp alıp barıń. ²⁷ Olarǵa meniń mına sózimdi jetkiziń: «Men aman-esen qaytıp kelgenimshe, bul adamdı qamaqxanaǵa qamap qoyıp, nan menen suwdan basqa hesh nársе bermesin».

²⁸ Mixa patshaǵa:

– Eger aman-esen qaytıp kelseńiz, onda Jaratqan Iye meniń awzım arqalı

sóylemegen boladı, – dedi, sońınan xalıqqa:

– Hámmeniz bunı esitip qoyıńlar, – dedi.

Axabtıń ólimi

²⁹ Izrail patshası Axab hám Yahu-da patshası Eshofafat Giladtaǵı Ramotqa hújim jasaw ushın jolǵa shıqtı.

³⁰ Izrail patshası Eshofafatqa:

– Men patshalıq kiyimlerin kiymey, urısqa shıǵaman, al siz patshalıq kiyimlerinińdi kiyip shıǵıń, – dedi. Solay etip, Izrail patshası kiyimlerin ózger-tip, sawashqa shıqtı.

³¹ Aram patshası óz sawash arbala-rınıń otız eki áskerbasısına:

– Kishkenesi menen de, úlkeni menen de urısıp otırmay, tek Izrail patshası menen urısqa kirisiń, – dep buyırdı.

³² Sawash arbalarınıń áskerbasıla-rı Eshofafattı kórgende: «Izrail pat-shası usı bolsa kerek», – dep oylap, oǵan qaray bas saldı. Eshofafat ba-qırıp jibergende, ³³ sawash arbalarınıń áskerbasıları onıń Izrail patshası emesligin ańǵarıp, izge qayttı. ³⁴ Bi-raq bir adam tosattan oq jayın atıp ji-berip, Izrail patshasın jaradar etti. Oq sawıttıń qosılǵan jerinen kirgen edi. Patsha arbakeshine:

– Izge aylanıp, meni sawash may-daninan alıp shıq, men jaraqatlan-dım, – dedi.

³⁵ Sol kúni ǵıjlaǵan sawash boldı. Patsha óziniń sawash arbası menen tıǵılsta qalıp, aramlılarga qarap turdı hám keshte jan tapsırdı. Onıń sawash arbası jaralanǵan jerinen aqqan qanǵa bılǵandı. ³⁶ Kún bata Izrail ordası ishinde: «Hár kim óz qalasına, óz je-rine qaytsın!» – dep jar salındı. ³⁷ Pat-sha óldi. Onı Samariyaǵa ákelip, sol

jerde jerledi. ³⁸ Arbanı Samariyadaǵı buzıqlar juwınatuǵın háwizge juwdı. Jaratqan Iyeniń aytqanıday, iytler onıń qanın jaladı.

³⁹ Axabtıń basqa isleri, ol islegen barlıq isler, onıń pil súyeginen qap-laǵan sarayı hám ol qurdırǵan barlıq qalalar haqqında Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ⁴⁰ Axab ólip, ata-babalarına qosıldı. Onıń or-nına balası Axaziya patsha boldı.

Yahuda patshası Eshofafat

⁴¹ Izrail patshası Axabtıń patshalıǵı-nıń tórtinshi jılında Asa ulı Eshofafat Yahudaǵa patsha bolǵan edi. ⁴² Eho-shafat otız bes jasında patsha bolıp, Erusalimde jigirma bes jil patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Azuba bolıp, ol Shilxiydiń qızı edi. ⁴³ Eshofafat ákesi Asanıń jolınan júrip, sol joldan shıq-pay, Jaratqan Iyeniń názerinde tuw-rı bolǵan islerdi isledi. Biraq sıyınıw orınları joq qılınbadı hám xalıq ele sol orınlarda qurbanlıqlar berip, tütetkiler tütetuǵın edi. ⁴⁴ Eshofafat Izrail pat-shası menen tınıshlıq kelisimin dúzdi.

⁴⁵ Eshofafattıń basqa isleri, ol isle-gen qaharmanlıqlar hám júrgizgen sa-washları Yahuda patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ⁴⁶ Eshofafat ákesi Asanıń waqtınan qalǵan sıyınıw orın-larındaǵı buzıqshılıq islewshi erkekler-di jer betinen joq qıldı. ⁴⁷ Sol waqıtları Edomda patsha joq edi, eldi Yahuda patshası qoyǵan hákim basqaratuǵın edi. ⁴⁸ Eshofafat Ofirden altın alıp ke-liw ushın, úlken sawda kemelerin soq-tırdı. Biraq kemeler Esion-Geberden shıqpay atırıp-aq apatqa ushırap, Ofir-ge kete almadı. ⁴⁹ Sol waqıtta Axab-tıń ulı Axaziya Eshofafatqa: «Meniń adamlarım kemedede siziń adamlarıńız

benen birge barsın», – degen edi. Biraq Ehoshafat buğan kelisim bermegen edi.

⁵⁰ Ehoshafat ólip, ata-babalarına qosıldı hám babası Dawıttıń qalasına, ata-babalarınıń janına jerlendi. Onıń ornına ulı Ehoram patsha boldı.

Izrail patshası Axaziya

⁵¹ Yahuda patshası Ehoshafatıń patshalıǵınıń on jetinshi jılında

Axab ulı Axaziya Samariyada Izrailǵa patsha boldı. Ol eki jıl patshalıq etti. ⁵² Axaziya Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Ol ata-anasınıń hám Izraildı gúnaǵa batırǵan Nabat ulı Yarobamnıń jolınan júrdi. ⁵³ Axaziya ákesi sıyaqlı Baalǵa xızmet etip, oǵan tabındı hám Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyeniń gázebin keltirdi.

Patshalar tuwralı tórtinshi kitap

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitapta gárezsiz eki patshalıq – Yahuda hám Izrail patshalıqlarınıń tariyxınıń dawamı sóz etiledi. Húkimdarlıq qılǵan patshaların tabısları olardıń siyasiy yamasa ekonomikalıq utısları menen emes, al Qudayǵa bolǵan sadıqlıǵı menen bahalanatuǵın edi. Bul kitapta hám Patshalar tuwralı úshinshi kitapta Yahuda menen Izraildın tariyxındaǵı itibarǵa ılayıqlı baslı waqıyalar hám adamlar sóz etiledi.

Bundaǵı maqset – tariyxta tómenlegen eki patshalıqtıń táǵdiri haqqında gúrriń etiw arqalı kitap oqıwshıǵa ádep-ikramlıq tuwrısında sabaq beriw edi.

Bul eki patshalıqtıń turǵınları payǵambarǵa qulaq salmay, Qudaydan júz burǵanı ushın dushpanlardan jeńilip, óz ellerinen súrginge alıp ketiledi.

Kitap tiykarınan eki bólimnen ibarat. Birinshi bólim (1–17 baplar) b. e. sh. 722-jılǵa deyin eki patshalıqta júz bergen waqıyalardı óz ishine aladı. Assiriya patshalıǵı Izraildi,

yaǵnıy arqa patshalıqtı basıp alıp, paytaxtı Samariyanı joq qıladı. Tek ǵana Yahuda, yaǵnıy qubla patshalıq qaladı.

Kitaptıń ekinshi bólimi (18–25 baplar) Yahuda patshalıǵında b. e. sh. 586-jılǵa deyin júz bergen waqıyalardan ibarat. Babiloniya patshası Nabuxodonosor Yahuda elin basıp aladı. Paytaxtı Erusalim tolıǵı menen wayran etilip, Yahuda hám Erusalim turǵınlarınıń kóbi si Babilonǵa súrgin etiledi. Erusalimniń qulawı Izrail tariyxında eń qorqınshlı waqıyalardıń biri bolıp qaladı. Degen menen, kitaptıń aqırında kórinip turǵanıday, Quday qulaqsız xalqınan Óz miyrimin aymaydı. Ol Dawıtqa bergen wádesinde turıp, onıń urpaǵın saqlap qaladı. Yahuda patshası Ehoyakin, yaǵnıy Exoniya Babilon tutqınlıǵınan azat boladı hám ómiri boyı Babiloniya patshasınıń dasturxanınan awqat jeydi. Kitap Yahuda xalqınıń kelesheğine úmit barlıǵın kórsetiw menen tamamlanadı (25:27-30).

Jaratqan Iyeniń patsha Axaziyanı jazalawı

1 ¹ Izrail patshası Axabtıń óliminen soń, moablılar Izrailğa qarşı bas kóterdi.

² Izrail patshası Axaziya Samariya-dağı sarayınıń joqarǵı bólmesiniń balkonınan jıǵılıp, jaraqatlandı. Sonda ol adamların jiberip, olarǵa: «Filibterdiń Ekron qalasındaǵı qudayı Baal-Zebubqa barıp, onnan meniń táwir bolatuǵın yaqı bolmaytuǵınımdı sorap bilinler», – dedi.

³ Biraq Jaratqan Iyeniń perishtesi tishbeli Ilyasqa bilay dedi:

– Barıp, Samariya patshası jibergen adamlardıń aldınan shıǵıp, olarǵa bilay dep ayt: «Ekron qudayı Baal-Zebubtan soraw ushın baratuǵınday, Izrailda Quday joq pa edi? ⁴ Sonlıqtan Jaratqan Iye patshańızǵa bilay deydi: „Jatqan tóseǵinńen turmay, sózsiz óleseń“».

Solay etip, Ilyas tapsırmanı orınlaw ushın ketti.

⁵ Adamlar patshanıń janına qaytıp keldi. Patsha olardan:

– Nege bunsha tez qaytıp keldińler? – dep soradı.

⁶ Olar patshaǵa bilay dep juwap berdi:

– Bir adam aldımızdan shıǵıp, bizlerge bilay dedi: «Ózlerińizdi jibergen patshaǵa qaytıp barıp, oǵan bilay dep aytıńlar: „Jaratqan Iye bilay deydi: Ekron qudayı Baal-Zebubtan soraw ushın adamlarıńdı jiberetuǵınday, Izrailda Quday joq pa edi? Usı isin ushın jatqan tóseǵinńen turmay, sózsiz óleseń“».

⁷ Patsha ózi jibergen adamlardan:

– Sizlerdi qarşı alıp, usı sózlerdi aytqan adamnıń túr-túsi qanday edi? – dep soradı. ⁸ Olar patshaǵa:

– Ol júnnen toqılǵan shapan kiyip, beline teri qayıs baylaǵan edi, – dep juwap berdi.

Patsha:

– Bul tishbeli Ilyas, – dedi.

⁹ Patsha bir eliwbasını eliw áskeri menen birge Ilyastı alıp keliwge jiberdi. Eliwbası bir tóbeshiktiń basında otırǵan Ilyastıń janına barıp, oǵan:

– Háy, Qudaydıń adamı, patsha seni tómenge tússin, – dep atır, – dedi.

¹⁰ Biraq Ilyas eliwbasıǵa:

– Eger men Qudaydıń adamı bolsam, onda aspannan ot túsip, seni hám eliw adamıńdı jalmap ketsin, – dep juwap berdi. Sonda aspannan ot túsip, eliwbasını hám onıń eliw adamın jalmap ketti.

¹¹ Keyin patsha basqa bir eliwbasını eliw áskeri menen Ilyasqa jiberdi. Eliwbası Ilyasqa:

– Háy, Qudaydıń adamı, patsha saǵan: «Tez tómenge tú», – dep atır, – dedi.

¹² Ilyas oǵan:

– Eger men Qudaydıń adamı bolsam, onda aspannan ot túsip, seni hám eliw adamıńdı jalmap ketsin, – dep juwap berdi. Sonda aspannan Qudaydıń otı túsip, eliwbasını hám onıń eliw adamın jalmap ketti.

¹³ Patsha úshinshi ret bir eliwbasını eliw adamı menen Ilyasqa jiberdi. Bul eliwbası tóbege shıǵıp, Ilyastıń aldında diz shókti hám jalbarınıp bilay dedi:

– Qudaydıń adamı, meniń hám mına eliw qulıńnıń janına rehimińiz kelsin.

¹⁴ Aspannan ot túsip, mennin aldın kelgen eki eliwbasını hám olardıń hár biriniń eliw adamın jalmap ketken edi. Endi meniń janıma rehimińiz kelsin.

¹⁵ Sonda Jaratqan Iyeniń perishtesi Ilyasqa:

– Onıń menen birge tómenge tús, onnan qorqpa, – dedi. Iliyas ornınan turıp, eliwbası menen birge patshaǵa ketti. ¹⁶ Iliyas patshaǵa bılay dedi: – Jaratqan Iye bılay deydi: «Ekronnıń qudayı Baal-Zebubtan soraw ushın adamlarınıń jiberetuǵınday, Izrailda Quday joq pa edi? Usılay islegenıń ushın jatqan tóseǵinınen turmay, sóz-siz óleseń».

¹⁷ Jaratqan Iyeniń Iliyas arqalı aytqan sózi boyınsha, Axaziya óldi. Axaziyanıń ulı bolmaǵanlıqtan, onıń ornına inisi Ioram patsha boldı. Bul waqıya Yahuda patshası Eshofafat ulı Ehoramnıń patshalıǵınıń ekinshi jılında boldı.

¹⁸ Axaziya islegen basqa isler Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan.

Iliyastıń aspanǵa alınıwı

2 ¹ Jaratqan Iye Iliyastı quyn ishinde aspanǵa kóterip alıp ketpesten aldıń, Iliyas penen Elisha Gilgaldan jolǵa shıqqan edi. ² Sonda Iliyas Elishaǵa:

– Ótinemen, usı jerde qal. Jaratqan Iye meni Beyt-Elge jiberip atır, – dedi.

Elisha oǵan:

– Tiri Jaratqan Iye haqı hám siziń tiriligińiz haqı ant ishemen: sizden ayırılmaıman, – dep juwap berdi. Sóytip olar birge Beyt-Elge ketti.

³ Beyt-Eldegi payǵambarlar toparı Elishanıń aldınan shıǵıp, onnan:

– Jaratqan Iye búgin mırzańdı qa-sıńnan alıp ketedi, bunı bileseń be? – dep soradı. Elisha olarǵa:

– Awa, bilemen, úndemeńler, – dedi.

⁴ Iliyas Elishaǵa:

– Elisha, ótinemen, usı jerde qal, Jaratqan Iye meni Erixoǵa jiberip atır, – dedi. Elisha oǵan:

– Tiri Jaratqan Iye haqı hám siziń tiriligińiz haqı ant ishemen: sizden ayırılmaıman, – dedi. Sóytip olar Erixoǵa keldi.

⁵ Sonda Erixodaǵı payǵambarlar toparı Elishaǵa kelip:

– Jaratqan Iye búgin mırzańdı qa-sıńnan alıp ketedi, bunı bileseń be? – dep soradı. Elisha olarǵa:

– Awa, bilemen, úndemeńler, – dedi.

⁶ Keyin Iliyas Elishaǵa:

– Ótinemen, sen usı jerde qal, sebebi Jaratqan Iye meni Iordan dáryası-na jiberip atır, – dedi.

Elisha oǵan:

– Tiri Jaratqan Iye haqı hám siziń tiriligińiz haqı ant ishemen: sizden ayırılmaıman, – dedi. Solay etip, ekewi jolın dawam etti.

⁷ Payǵambarlar toparınan eliwi kelip, uzaǵıraqtan olarǵa qarap turdı. Al olar ekewi Iordan dáryasınıń jaǵasında turdı. ⁸ Iliyas shapanın alıp, aylanırıp, suwǵa urıp jibergende, suw ekige ayırıldı. Olar ekewi qurǵaq jer arqalı arǵı jaǵaǵa ótti. ⁹ Dáryadan ótip bolǵannan soń, Iliyas Elishadan:

– Meni janińnan alıp ketpesten burın ayt, mennen qanday tileǵin bar? – dep soradı. Sonda Elisha:

– Mende sizdegi ruwxtıń eki esesi bolsın, – dedi. ¹⁰ Iliyas oǵan:

– Qıyın nárseni soradıń. Eger janińnan meniń qalay alıp ketilgenimdi kórseń, onda solay boladı. Eger kór-meseń, olay bolmaydı, – dedi.

¹¹ Olar jolda sóylesip ketip baratırǵanda, tosattan otlı arbaǵa jegilgen otlı atlar kórindi hám olardı bir-biri-nen ayırdı. Iliyas quyn ishinde aspanǵa kóterilip ketti. ¹² Elisha bunı kórip: – Ákem, ákem, Izraildıń arbası hám atlıları! – dep qıshqırıp qala berdi.

Elisha Iliyastı qaytıp kóre almaytuğın bolğanlıqtan, kiyimlerin jırtıp, ekige ayırdı. ¹³ Soñınan Iliyastan túsip qalğan shapandı alıp, izine qayttı hám Iordan dáryasınıń jağasına kelip turdı. ¹⁴ Ol Iliyastan túsip qalğan shapan menen suwdı urıp:

– Jaratqan Iye, Iliyastıń Qudayı qay jerdeseñ? – dedi. Keyin ol suwdı qaytadan urğanda, suw qaq ayırılıp, Elisha sol jerden kesip ótti.

¹⁵ Erixodağı payğambarlar toparı uzaqtan Elishanı kórgende: «Iliyastıń ruwxı Elishağa tústi», – desti. Olar barıp, Elishanı kútip aldı hám basları jerge tiygenşe iyilip oğan tájim etti. ¹⁶ Keyin olar Elishağa:

– Janımızda eliw kúshli adam bar. Ruxsat berin, olar barıp, mırzańızdı izlep kelsin. Báلكim, Jaratqan Iyeniń Ruwxı onı kóterip áketip, qanday da bir tawğa yamasa oypathıqqa aparıp taslağan shıǵar, – dedi. Biraq Elisha olarğa:

– Yaq, olardı izlewge jibermeñler, – dedi. ¹⁷ Degen menen, payğambarlar jalınıp qoymay, biyzar qılğannan soñ, Elisha izlewge ruxsat berdi. Payğambarlar eliw adamdı jiberdi. Olar úsh kún izlep, Iliyastı taba almadı. ¹⁸ Keyin Erixoğa, Elishanıń qasına qaytıp keldi. Elisha olarğa:

– Men sizlerge onı izlemeñler degen joq pa edim? – dedi.

Elishanıń suwdı páklewi

¹⁹ Erixolılar Elishağa:

– Mırzamız, ózińiz kórip turğanday, qalanıń turğan jeri jaqsı, biraq suwı jaman, jeri de ónimsiz, – dedi. ²⁰ Elisha olarğa:

– Taza bir kesege duz salıp, mağan alıp keliñler, – dedi. Olar solay isledi.

²¹ Elisha bulaq basına barıp, duzdı suwğa tasladı da, bılay dedi:

– Jaratqan Iye bılay deydi: «Men bul suwdı taza qıldım, onnan endi ólim de, ónimsizlik te kelip shıqpaydı».

²² Elishanıń aytqan sózi boyınsha, suw házirge deyin ishiwge jaramlı.

Elishanı masqaralağan balalar

²³ Elisha sol jerden Beyt-Elge ketti. Ol jolda ketip baratırğanda, qaladan kishkene balalar shıǵıp:

– Joq bol, taz, joq bol! – dep masqaralay basladı. ²⁴ Ol artına qarap, balalardı kórdi hám olardı Jaratqan Iyeniń atı menen ğarǵadı. Sonda toǵaydan eki urǵashı ayıw shıǵıp, qırıq eki balanı tilkimlep tasladı.

²⁵ Elisha ol jerden Karmel tawına, Karmel tawınan Samariyağa qayttı.

Izrail hám Moab arasındaqı urıs

3 ¹ Yahuda patshası Eshofattıń patshalıǵınıń on segizinshi jılında, Axab ulı Ioram Samariyada Izrailğa patsha boldı hám on eki jil patshalıq etti. ² Ioram Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolğan islerdi islewdi dawam etse de, onıń isleri óz ata-anasınıń islerindey júdá jaman bolmadı. Ol ákesiniń Baalğa arnap soqtırğan kiyeli tasların alıp tasladı. ³ Degen menen, ol Nabat ulı Yarobamıń Izraildı baslağan gúnalarına erip, olardan waz keshpedi.

⁴ Moab patshası Mesha sharwashılıq penen shuǵıllanatuğın edi. Ol Izrail patshasına jılına júz mın qozı hám júz mın qoshqardıń júnin beretuğın edi. ⁵ Biraq patsha Axabtıń óliminen soñ, Moab patshası Izrail patshasına qarsı bas kóterdi. ⁶ Sol waqıtta patsha Ioram Samariyadan shıǵıp, pútkil izraillardı bir jerge topladı. ⁷ Ol Yahuda

patshası Eshofatqa: «Moab patshası mağan qarsı bas kóterdi. Moablılarga qarsı urısıw ushın meniń menen birge barasıw ba?» – degen xabar jiberdi.

Eshofat oğan: «Awa, baraman, meni ózińizdey, xalqımdı óz xalqıńızday, atlarımdı óz atlarıńızday kóriń», – dedi.

⁸ Sońınan ol: «Bizler qaysı joldan barayıq?» – dep soradı.

Ioram oğan: «Edom shóli arqalı», – dep juwap berdi.

⁹ Solay etip, Izrail, Yahuda hám Edom patshaları birge jolğa shıqtı. Olar aylanba jollar arqalı jeti kún júrgennen keyin, suwları tawıslıp, áskerler de, janındağı haywanlar da suwsız qaldı. ¹⁰ Sonda Izrail patshası:

– Wah, Jaratqan Iye bizlerdi, úsh patshanı moablılarga táslim etiw ushın bir jerge jynağan eken-dál! – dep baqırdı.

¹¹ Biraq Eshofat:

– Bul jerde Jaratqan Iyeniń payǵambarı joq pa? Ol arqalı Jaratqan Iyeniń erkin sorap biler edik, – dedi.

Sonda Izrail patshasınıń xızmetkerlerinen biri:

– Bul jerde Shafat ulı Elisha bar, ol burın Iliyastıń qolına suw quyǵan shákirti bolǵan, – dep juwap berdi.

¹² Eshofat:

– Ol Jaratqan Iyeniń ne aytajaǵın biledi, – dedi. Solay etip, Izrail patshası, Eshofat hám Edom patshası Elishaǵa ketti.

¹³ Elisha Izrail patshasına:

– Sen nege mağan kiyatırsań? Ákeń menen anańnıń payǵambarlarına bar, – dedi.

Izrail patshası oğan:

– Yaq, sebebi bul úsh patshanı moablılarga táslim etiw ushın bir jerge toplagan – Jaratqan Iye, – dep juwap berdi.

¹⁴ Elisha oğan:

– Ózim xızmetinde bolǵan Álemniń Jaratqan Iyesiniń tiriligi haqı aytaman: eger Yahuda patshası Eshofattı húrmet etpegenimde, saǵan qaramaǵan da, názer de salmaǵan bolar edim. ¹⁵ Endi mağan lira shertetuǵın bir sazendeni alıp keliń, – dedi.

Sazende kelip, lira shertkende, Jaratqan Iyeniń kúshi Elishanıń ústine tústi. ¹⁶ Sonda Elisha bılay dedi:

– Jaratqan Iye bılay deydi: «Bul oypatlıqtıń basınan ayaǵına deyin orlar qazıńlar. ¹⁷ Sizler samal da, jawın da kórmeysizler. Biraq mına oypatlıq suwǵa tolıp, ózlerińiz de, mallarıńız hám haywanlarıńız da onnan suw ishesizler». ¹⁸ Jaratqan Iye ushın bunı islew ańsat. Ol moablılardı da sizlerge táslim etedi. ¹⁹ Sonda sizler olardıń barlıq qorǵanlı qalaların hám bas qalaların qıyratıp, olardağı hár bir miywe aǵashın kesip taslaysızlar, barlıq bulaqlarınıń kózlerin bekitip, ónimdar atızlarınıń hámмесin taslaqqa aylandırıp, jaramsız qilasızlar.

²⁰ Erteńine azanda qurbanlıq beriletuǵın waqıtta, birden Edom tárep ten suw aǵıp kelip, jerdi basıp ketti.

²¹ Moablılar patshalardıń ózleri menen urısıw ushın kiyatırǵanın esitkende, urısqa jaramlı úlken-kishini toplaп, shegaraǵa kelip turdı. ²² Olar azanda erte turdı. Quyash kóterilip, suw betine túskende, bul suwlar arǵı jaqtaǵı moablılarga qanǵa uqsap qızarıp kórinde. ²³ Sonda olar: «Minaw qanǵo. Patshalar óz ara urısıp, bir-birin qırıp taslaǵan eken. Qáne, moablılar, oljaǵa!» – dep baqırıstı. ²⁴ Biraq moablılar Izrail ordasına kelgende, izrailliler moablılarga hújim jasap, olardı qıra basladı. Sonda moablılar qasha

basladı, al izraillilar olardı quwıwın hám qırıwın dawam etti. ²⁵ Olar qalardı qıyrattı, ónimdar atızlarǵa hár biri bir tastan ılaqtırıp, olardı tasqa toltırdı. Suw bulaqlarınıń kózlerin bekitip, miywe aǵashların kesip tasladı. Tek Kir-Xaresettiń tas diywalları ǵana óz ornında qaldı. Biraq saqpanshılar qorshap alıp, onı da qıyrattı.

²⁶ Moab patshası óziniń jeńilip atırǵanın kórgende, janına jeti júz qılıshpazın alıp, Edom patshasınıń áskerlerin jarıp ótpekshi boldı. Biraq jarıp óte almadı. ²⁷ Sonda ol óz taxtıń miyrasxorı bolǵan tuńǵısh ulın shalıp, diywal ústinde jandırılatuǵın qurbanlıq etip berdi. Bul izraillilarda kúshli ǵázep oyattı hám olar qalanı tárk etip, óz ellerine qaytıp ketti.

Elishanıń kámbaǵal jesir hayalǵa járdem beriwi

4 ¹ Bir kúni payǵambarlar toparınan biriniń hayalı dad salıp kelip, Elishaǵa:

– Qulınız bolǵan kúyewim óldi. Siz onıń Jaratqan İyeden qorqıp jasaǵanın bilesiz. Endi bolsa, bizge qarız bergen adam eki ulımdı qul qılıp alıp ketiwge kelip tur, – dedi.

² Elisha oǵan:

– Saǵan qanday járdem bersem eken? Aytshi, úyińde ne bar? – dedi.

Hayal:

– Shorınızdıń úyinde kishkene bir gúze záytún mayınan basqa hesh náirse joq, – dedi. ³ Elisha hayalǵa bılay dedi:

– Barıp, hámme qońsılarınınan bos ıdısların sorap al. İlaǵı bolǵansha kóp ıdıs jıyna. ⁴ Keyin ullarını menen úyge kir de, qapını ildirip alıp, ıdıslardıń hámmesine záytún mayın quy. Tolǵan ıdıslardı shetke alıp qoya ber.

⁵ Hayal Elishanıń janınan ketti. Sońınan ol ulları menen birge úyge kirip, esikti ildirdi. Ulları ıdıslardı alıp berip turdı, al hayal maydı quyıp turdı. ⁶ Hámme ıdıslar tolǵanda, ol ullarınıń birine: – Jáne bir ıdıs alıp ber, – dedi.

Ulı oǵan:

– Basqa ıdıs qalmadı, – dep juwap berdi. Sonda maydıń aǵıwı da toqtadı.

⁷ Hayal kelip, Qudaydıń adamına bolǵan waqıyanı aytıp berdi. Ol hayalǵa: «Barıp, maydı sat ta, qarızınıńdı tóle. Qalǵanın ullarını menen birge kún kórisiń ushın paydalan», – dedi.

Elisha hám shunemli hayal

⁸ Bir kúni Elisha Shunemge keldi. Ol jerde jasaytuǵın bir abıraylı hayal Elishanı úyine mirát etip, awqatlanıwǵa kóndirdi. Sońın ala Elisha Shunemnen hár ótkende, awqatlanıw ushın sol úyge baratıǵın boldı.

⁹ Aradan biraz waqıt ótkennen keyin hayal kúyewine:

– Bul jerden tez-tez ótip turatuǵın sol adamnıń Qudaydıń muxaddes adamı ekenin bildim. ¹⁰ Kel, úyimizdiń ústine kishkene bir bólme salıp, ishine kórpe-tósek, stol, otırǵısh hám shıra qoyayıq. Ol bizlerge kelgende, sol jerde boladı, – dedi.

¹¹ Bir kúni Elisha kelip, joqarǵı bólmege shıǵıp jattı. ¹² Ol xızmetshisi Gexaziyege:

– Shunemli hayaldı shaqır, – dedi. Ol hayaldı shaqırdı, hayal Elishanıń aldına kelgende, ¹³ Elisha Gexaziyege bılay dedi:

– Hayalǵa bılay dep ayt: «Bizlerge kórsetip atırǵan ǵamxorlıǵınıń saǵan ne menen qaytarayıq? Sen haqqında patsha menen yamasa sárkárda menen sóyleseyin be?»

Hayal oǵan:

– Yaq, raxmet. Men óz xalqımınnıń arasında kemshiliksiz jasap atırman, hámme nársem bar, – dedi.

¹⁴ Sońınan Elisha Gexaziyege:

– Onda, bul hayal ushın ne islesem eken? – dedi.

Gexaziye:

– Onıń ulı joq eken, kúyewi de qar-tayıp qalıptı, – dedi. ¹⁵ Elisha:

– Hayaldı shaqır, – dedi. Gexaziye hayaldı shaqırdı. Ol kelip, qapınıń aw-zında turdı. ¹⁶ Elisha hayalǵa:

– Kelesi jılı usı waqıtta bawırında bir ulıń boladı, – dedi.

Hayal oǵan:

– Yaq mirzam, Qudaydıń adamı, sho-rınıńzdı aldamań, – dedi.

¹⁷ Biraq Elishanıń aytqanıday, ha-yal hámiledar bolıp, kelesi jılı sonday waqıtta bir ul tuwdı. ¹⁸ Bala ósti. Ol bir kúni oraqsılıardıń basında bolıp atırǵan ákesiniń janına bardı. ¹⁹ Sol jerde bala birden ákesine:

– Way, basım awırıp tur, way basım! – dep baqıra basladı.

Ákesi xızmetshisine:

– Balanı anasına alıp bar, – dedi.

²⁰ Xızmetshi balanı kóterip, anasına alıp keldi. Bala túske deyin anasınıń dizesinde otırıp, keyin qaytıstı boldı.

²¹ Hayal joqarǵı bólmegе shıǵıp, balanı Qudaydıń adamınıń tósegine jatqızdı da, esikti jawıp, sırtqa shıqtı. ²² Ol kúyewin shaqırıp:

– Iltimas, maǵan bir xızmetshi menen bir eshek jiberseń. Men tez Qudaydıń adamına barıp kelemen, – dedi.

²³ Kúyewi oǵan:

– Ne ushın oǵan búgin barǵın kelip qaldı? Búgin Jańa ay bayramı da, Shabbat kúni de emes ǵoy, – dedi.

Biraq hayal:

– Zıyanı joq, – dedi.

²⁴ Hayal eshekti ertlep, xızmetshisine:

– Eshekti ayda, men aytpaǵanımsha júristi páseytpe, – dedi.

²⁵ Hayal ketip, Karmel tawına, Qudaydıń adamınıń janına jaqınladı. Qudaydıń adamı hayaldı uzaqtan kór-gende, xızmetshisi Gexaziyege:

– Qara, shunemli hayal kiyatır! ²⁶ Tez aldınan shıǵıp onnan: «Qalaysań, kúyewiń hám balań qalay?» – dep so-ra, – dedi.

Hayal Gexaziyege:

– Hámmesi jaqsı, – dep juwap berdi.

²⁷ Hayal tawǵa shıǵıp, Qudaydıń adamınıń janına keldi de, onıń ayaq-larına jabıstı. Gexaziye hayaldı shetke shıǵarmaqsı bolǵanda, Qudaydıń adamı oǵan:

– Oǵan tiyme, onıń kewli qabarǵan, al Jaratqan Iye bunı mennen jasırıp, aytpadı, – dedi.

²⁸ Hayal oǵan:

– Mirzam, men sizden ul sorap pa edim? «Meni aldamańız», – degen joq pa edim? – dedi.

²⁹ Sonda Elisha Gexaziyege:

– Belinđi buwıp, meniń tayaǵımdı qolına al da, jolǵa shıq. Eger birewdi ushıratsań, sálem berme, eger birew saǵan sálem berse, sálemín alma. Barıp, tayaǵımdı balanıń betine qoy, – dedi.

³⁰ Balanıń anası Elishaǵa:

– Tiri Jaratqan Iye haqı hám siziń tiriligińiz haqı ant ishemen: sizsiz hesh jaqqa ketpeymen, – dedi. Sonlıqtan Elisha da hayalǵa erip jolǵa shıqtı.

³¹ Gexaziye olardan aldınaraq barıp, tayaqtı balanıń betine qoydı. Biraq ses te, tirilik belgisi de bolmaǵannan soń, Gexaziye olardıń aldınan shıǵıp:

– Bala tirilmedi, – dep xabarladı.

³² Úyge kirgende, Elisha óziniń tóseginde ólgen balanıń jatırǵanın kórdi.

³³ Ol bólmege kirip, esikti jawdı hám Jaratqan Iyeye duwa etti. ³⁴ Keyin ol tósekke shıǵıp, balanıń ústine jattı. Awzın balanıń awzına, kózlerin kózlerine, alaqańların alaqańlarına qoyıp, balanıń ústine sozılıp jatqanda, balanıń denesi ısıy basladı. ³⁵ Ol turıp, bólmenniń ishinde oyaqtan-buyaqqa júrdi, sońnan jáne barıp, balanıń ústine sozılıp jattı. Bala jeti ret túshkirdi de, kózlerin ash-tı. ³⁶ Elisha Gexazydi shaqırıp oǵan:

– Shunemli hayaldı shaqır, – dedi. Ol hayaldı shaqırdı. Hayal kelgende, Elisha oǵan:

– Ulıńdı al, – dedi.

³⁷ Hayal Elishanıń ayaqlarına jıǵılıp, bası jerge tiygenshe iyilip tájim etti. Sońnan ulın alıp, shıǵıp ketti.

Jáne eki káramat

³⁸ Elisha Gilgalǵa qaytıp keldi. Ol jerdi ashlıq jaylaǵan bolıp, payǵambarlar toparındaǵılar onıń aldında otırǵan edi. Ol xızmetshisine:

– Úlken qazandı otqa qoyıp, payǵambarlar toparındaǵılarga sorpa pisirip ber, – dedi.

³⁹ Sonda olardıń biri kók shóp terip keliw ushın atızǵa ketti hám iyt túynekti tawıp, onıń jemisine etegin toltırıp keldi. Awqat pisirip atırǵanlar onıń ne ekenin bilmey, maydalap tuwrap qazanǵa salıp jiberdi. ⁴⁰ Awqat hámmege quyıp berildi. Biraq adamlar awqattı tatıp kóriwden: «Háy, Qudaydıń adamı! Mına awqat záhár-ǵo», – dep baqırısı basladı. Hesh kim onı ishe almadı. ⁴¹ Sonda Elisha:

– Un alıp kelińler, – dedi. Ol undı qazanǵa saldı da:

– Endi adamlarǵa quyıp berińler, ishsin, – dedi. Qazanda zıyanlı hesh náirse qalmadı.

⁴² Bir kúni Baal-Shalishadan bir adam Qudaydıń adamına óziniń arpasınıń birinshi zúrátinen jabılǵan jigirma nan hám taza jıynalǵan biydaydıń masaqlarınan dorbasına salıp alıp keldi. Elisha xızmetshisine:

– Adamlarǵa úlestirip ber, jesin, – dedi.

⁴³ Xızmetshisi oǵan:

– Bul júz adamǵa ne boladı? – dedi. Elisha oǵan:

– Adamlarǵa úlestirip ber, jesin. Sebebi Jaratqan Iye bılay deydi: «Jep toyadı, awısıp ta qaladı», – dedi.

⁴⁴ Sonda xızmetshi olardı adamlardıń aldına qoydı. Jaratqan Iyeniń aytqanıday, olar jep toydı hám awısıp ta qaldı.

Naamannıń jaman teri keselliginen jazılıwı

5 ¹ Aram patshasınıń sárkárdası Naaman óz mırzası ushın ullı hám húrmetli adam edi. Sebebi Jaratqan Iye aramlılarda ol arqalı jeńis sıylaǵan edi. Naaman márt jawınger edi, biraq ol jaman teri keselligine johqqan edi. ² Burın aramlılar bir shabıwıl jasaǵanında, Izraildan bir kishkene qızdı tutqın etip alıp kelgen edi. Bul qız Naamannıń halına xızmet etetuǵın edi. ³ Bir kúni ol óz biykesine:

– Qánekey, mırzam Samariyadaǵı payǵambarǵa barǵanda ma edi, ol onı teri keselliginen azat etken bolar edi, – dedi.

⁴ Bunı esitkende, Naaman barıp, izrail qızdıń aytqanların óz mırzasına, patshaǵa aytıp berdi. ⁵ Aram patshası Naamandı:

– Jolǵa atlan, men Izrail patshasına xat jazıp beremen, – dedi. Ol on talant^a gúmis, altı mın shekel^b altın hám on qatar kiyim alıp, jolǵa shıqtı. ⁶ Ol xattı Izrail patshasına ákelip berdi. Xatta bılay dep jazılǵan edi: «Bul xat penen birge qulım Naamandı sizge jiberip atırman. Onı teri keselliginen azat etiwıńizdi qáleymen».

⁷ Izrail patshası xattı oqıp kórdi de, kiyimlerin jırtıp:

– Adamnıń teri keselligin jazıw ushın maǵan adam jiberetuǵınday, men ne jan alıp jan beretuǵın Quday ma edim? Mine, kórińler hám bilip qoyıńlar, ol meniń menen urısıw ushın sebep izlep atır, – dep baqırdı.

⁸ Izrail patshasınıń kiyimlerin jırtqanın esitken Qudaydıń adamı Elisha patshaǵa: «Nege kiyimlerińizdi jırttıńız? Ol adamdı maǵan jiberiń, Izrailda bir payǵambar bar ekenin bilip qoysın», – degen xabar jiberdi.

⁹ Solay etip, Naaman atları hám arabaları menen Elishanıń úyiniń esiginiń aldına kelip turdı. ¹⁰ Sonda Elisha xabarshısın jiberip, ol arqalı Naamanǵa bılay dedi: «Barıp, Iordan dáryasına jetti ret juwın, sonda teriń jańarıp, pák bolasań».

¹¹ Naaman buǵan qattı ashıwlanıp:

– Men, ol aldımnan shıǵıp, óz Qudayı Jaratqan Iyeniń atın aytıp shaqıradı hám kesellenen jerime qolın qoyıp, onı jazadı dep oylaǵan edim. ¹² Damasktegi Abana hám Parpar dáryaları Izraildaǵı barlıq dáryalardıń suwlarınan artıq emes pe? Men olarda-aq juwınıp, páklenip almas pa edim? – dedi de, ashıwǵa buwlıǵıwı menen burılıp ketti.

¹³ Biraq Naamannıń xızmetshileri janına kelip:

– Mırzam, eger payǵambar sizge qıyınaraq bir isti isle degende, islemes pe edińiz? Ol sizge tek: «Barıp juwın, tazalanasań», – dedi-ǵo, – dedi.

¹⁴ Bunnan soń, Naaman Qudaydıń adamınıń sózi boyınsha Iordan dáryasına barıp, jetti ret súńgidi. Sonda onıń denesi náresteniń denesindey tap-taza boldı hám ol pákleni.

¹⁵ Naaman barlıq adamları menen birge Qudaydıń adamına qaytıp keldi hám onıń aldında turıp bılay dedi:

– Mine, endi pútkil jer betinde Izraildıń Qudayınan basqa qudaydıń joq ekenin bildim. Ótinemen, qulıńızdıń mına sawǵasın qabil etiń, – dedi.

¹⁶ Biraq Elisha oǵan:

– Ózim xızmetinde bolǵan tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: hesh náirse almayman, – dedi.

Naaman Elishanı alıwǵa kóndirmekshi boldı, biraq ol almadı. ¹⁷ Sonda Naaman bılay dedi:

– Onda maǵan usı jerdiń topıraǵınan eki ǵashırım kótere alǵanday topıraq alıwǵa ruxsat beriń. Oytkeni qulıńız bolǵan men endigiden bılay Jaratqan Iyeden basqa hesh bir qudayǵa jandırlatuǵın qurbanlıqlar hám basqa qurbanlıqlar bermeymen. ¹⁸ Biraq mina jaǵdayda Jaratqan Iye qulın keshiriwin ótinemen: mırzam Rimmonnıń butxanasına tabınıw ushın barganda, ol meniń qolıma súyenedi. Sol waqıtta, Rimmonnıń butxanasında men de onıń menen birge tájim qılamın. Sonda Jaratqan Iye meni keshirsin.

¹⁹ Elisha oǵan:

^a **5:5** *On talant* – bir talant shama menen 34 kg.

^b **5:5** *Altı mın shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

– Aman-esen kete ber, – dedi.

Naaman sol jerden shıǵıp, biraz uzaqlasqanda, ²⁰ Qudaydın adamı bolǵan Elishanıń xızmetshisi Gexaziy ishinen bılay dedi: «Mırzam bul aramlı Naamannıń ákelgen sawǵaların alıwdan bas tarttı. Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: men onıń izinen quwıp jetip, onnan bir nárseler alaman». ²¹ Solay etip, Gexaziy Naamandı quwıp ketti.

Naaman izinen birewdiń quwıp kiyatırǵanın kórgende, arbadan tústi de, onı qarsı alıp:

– Amanlıq pa? – dep soradı.

²² Gexaziy oǵan:

– Amanlıq, – dep juwap berdi. – Mırzam meni: «Jańa ǵana Efrayımnıń tawlı úlkesindegi payǵambarlar toparınan eki jigiti kelip qaldı. Olarǵa bir talant gúmis hám eki qatar kiyim bersin», – degen xabar menen jiberdi.

²³ Naaman:

– Ótinemen, eki talant gúmis al, – dedi. Onı kóndirip, eki talant gúmisteki eki dorbaǵa salıp bayladı hám eki qatar kiyim qosıp berip, olardı óziniń eki xızmetshisine kótertti. Olar Gexaziydiń aldında júrdi. ²⁴ Tóbeshekke jetkende, Gexaziy zatları olardıń qolınan alıp, úyge jasırdı hám adamlardı izine qaytarıp jiberdi. ²⁵ Keyin ózi Elishanıń aldına keldi. Elisha onnan:

– Gexaziy qay jaqtan kiyatırsań? – dep soradı.

Gexaziy:

– Qulıńız hesh jaqqa barmadı, – dep juwap berdi.

²⁶ Sonda Elisha oǵan:

– Sol adam arbasınan túsip, seni qarşı alǵanda ruwxım seniń menen birge emes pe edi? Házir gúmis, kiyim, záyún hám júzim baǵların, mayda hám

iri mallar, qul hám shorılar alatuǵın waqıt pa? ²⁷ Usı isin ushın Naamannıń jaman teri keselligi máńgige saǵan hám seniń urpaǵına jabıssın, – dedi. Gexaziy Elishanıń aldınan shıqqanda, onıń jaman teri keselligine shalıńǵan denesi túlep ketken edi.

Baltanıń basınıń suw betine qalqıp shıǵıwı

6 ¹ Bir kúni payǵambarlar toparındaǵılar Elishaǵa:

– Qarań, siziń janıńızdaǵı bizler jasaytuǵın jer júdá tar. ² Sonlıqtan Iordan dáryasınıń boyına barayıq hám hár qaysısımız bir aǵashtan kesip alıp, sol jerge baspana qurayıq, – dedi.

Elisha olarǵa:

– Barıńlar, – dedi. ³ Olardan biri:

– Iltimas, siz de bizler menen birge júriń, – dedi.

Elisha oǵan:

– Yaqshı, baraman, – dedi de, ⁴ olar menen birge ketti. Olar Iordanga kelip, aǵash kese basladı. ⁵ Olardan biri aǵash shayıp atırǵanda, baltasınıń bası suwǵa túsip ketti. Sonda ol:

– Way, mırzam, baltanı az-maz waqıtqa sorap alǵan edim! – dep shırlap qoya berdi.

⁶ Qudaydın adamı onnan:

– Ol qay jerge tústi? – dep soradı. Sol adam baltanıń bası túsken jerdi kórsetti. Elisha bir shaqanı kesip alıp, sol jerge ılaqtırıp jibergende, baltanıń bası suwdiń betine qalqıp shıqtı. ⁷ Elisha: – Onı al, – dedi. Adam qolın sozıp, baltanıń basın aldı.

Aram áskerleri hám Elisha

⁸ Aram patshası Izrailǵa qarşı urısqa atlandı. Ol óz xızmetshileri menen másláhátleskennen soń: «Men

mına hám mına jerlerge orda quraman», – dedi.

⁹ Qudaydıń adamı Izrail patshasına: «Ol jerden ótpeń, sebebi aramlılar sol jerge buqqı taslap jatır», – degen xabar jiberdi. ¹⁰ Sonda Izrail patshası Qudaydıń adamınıń aytqan jerin tekserip kórdi. Bir emes, bir neshe máрте Elisha patshaǵa aldın ala eskertti. Solay etip, patsha sol jerlerge barǵanda saq boldı. ¹¹ Buǵan Aram patshasınıń qattı ashıwı keldi hám xızmetshilerin shaqırıp, olarǵa:

– Maǵan aytıńlar, qaysı birińiz Izrail patshasınıń jansızısız? – dedi. ¹² Sonda xızmetshilerden biri:

– Taqsır, hesh birimiz. Bulardı Izrail patshasına bildirip turatuǵın Izrailda jasaytuǵın payǵambar Elisha boldı. Ol hátte, jatatuǵın bólmeńizde ayılǵanlardı da oǵan jetkizip turağı, – dedi.

¹³ Patsha:

– Onda barıp, onıń qay jerde ekenin bilińler. Adam jiberip, onı qolǵa túsi-reyin, – dedi. Patshaǵa: «Elisha Dotanda eken», – dep xabarladı. ¹⁴ Patsha ol jerge atlar, sawash arbaların hám láshkerler toparın jiberdi. Olar túnde kelip, qalanı qorshap aldı.

¹⁵ Qudaydıń adamınıń xızmetshisi azanda erte turıp, sırtqa shıqsa, qala átirapınıń láshkerler, atlar hám sawash arbaları menen qorshalǵanın kórdi. Ol Elishaǵa:

– Way mirzam, endi ne qılamız? – dedi.

¹⁶ Elisha oǵan:

– Qorqpa, sebebi bizlerdiń tárepdarlarımız olardikinen kóp, – dedi. ¹⁷ Sońnan Elisha: «Jaratqan Iye, ol kóriwi ushın, onıń kózlerin asha gör», – dep duwa etti. Jaratqan Iye xızmetshiniń

kózlerin ashtı. Sonda ol Elishanıń dógeregindegi tawlardıń otlı atlar menen sawash arbalarına tolıp turǵanın kórdi.

¹⁸ Aramlılar Elishaǵa hújim qıla baslaǵanda, Elisha Jaratqan Iyege duwa etip: «Bul adamlardı soqır qılıp taslay gör», – dedi. Elishanıń sózi boyınsha, Jaratqan Iye olardı soqır qılıp tasladı.

¹⁹ Keyin Elisha olarǵa:

– Joldan adasıpsız, sizler izlegen qala bul emes. Maǵan erińler, sizlerdi izlegen adamıńızdıń aldına alıp baraman, – dedi de, olardı Samariyaǵa baslap keldi.

²⁰ Olar Samariyaǵa kelgende, Elisha:

– Jaratqan Iye! Olar kóriwi ushın olardıń kózlerin asha gör, – dedi. Jaratqan Iye olardıń kózlerin ashtı hám olar ózleriniń Samariyanıń ortasında turǵanın kórdi.

²¹ Izrail patshası olardı kórgende Elishaǵa:

– Mirzam, olardı qırıp taslayın ba? – dedi.

²² Elisha patshaǵa:

– Yaq, qırıp taslamań. Olardı óltiretuǵınday, siz olardı óz qılıshıńız hám óz oq jayıńız benen qolǵa alıp pa edińiz? Olarǵa nan hám suw beriń, ishıp-jesin hám óz húkimdarına qaytsın, – dedi.

²³ Patsha aramlılar ushın úlken ziyapat berdi hám ishıp-jep bolǵannan keyin, olardı óz húkimdarına qaytarıp jiberdi. Bunnan soń, aramlı basqınshılar Izrail jerine qaytıp kelmedi.

Samariyadaǵı ashlıq

²⁴ Keyinirek Aram patshası Ben-Hadad óziniń barlıq áskerlerin jınap kelip, Samariyanı qamal qıldı. ²⁵ Olar qalanı qamal qılıp turǵanda, onda qattı ashlıq boldı. Solay etip bir eshektiń

gellesi seksen shekel gúmiske, bir uwısh kepter qıyı^a bes shekel gúmiske satıldı.

²⁶ Bir kúni Izrail patshası qala diy-walı ústi menen ketip baratırǵanda, bir hayal:

– Taqsır, járdem beriń, – dep dad saldı.

²⁷ Patsha oǵan:

– Eger Jaratqan Iye saǵan járdem bermese, men qalay járdem bere alaman? Biyday da, sharap ta bere almayman, – dedi de, ²⁸ sońınan: – Ne demekshiseń? – dedi.

Hayal bılay dedi:

– Mına hayal maǵan: «Ulıńdı ber, onı búgin jeyik, al menikin er-teń jey-miz», – degen edi. ²⁹ Sóytip bizler ulımdı pisirip jedik. Erteńine men oǵan: «Ulıńdı ber, jeyik», – desem, ol ulın jasırıp tasladı.

³⁰ Patsha hayaldıń sózin esitkende, kiyimlerin jirtip, diywaldıń ústi boy-lap júrdi. Sonda xalıq onıń ishten aza kiyimin kiyip júrgenin kórdi. ³¹ Patsha: «Eger usı búgin Shafat ulı Elishanıń ba-sı denesinen juda qılınbasa, Quday me-ni jazalaǵan ústine jazalasın», – dedi.

³² Elisha aqsqaqallar menen óz úyinde otırǵan edi. Patsha bir adamdı Elisha-ǵa jiberdi. Sol adam ele Elishaǵa jetip kelmesten aldın Elisha aqsqaqallarǵa:

– Bul qanxordıń meniń basımdı kes-tiriw ushın adam jiberip atırǵanın kórip tursız ba? Sol adam kelgende, qapını ilip taslań, onı ishke kirgiz-beń. Onıń izinde mirzasınıń da ayaq sesleri esitilip tur, – dedi.

³³ Elisha ele olar menen sóylesip otırǵanda, patsha onıń aldına kelip:

– Mine, Jaratqan Iye qanday apat-shılıq jiberdi! Endi Jaratqan Iyeden ne kúte alaman? – dedi.

7 ¹ Elisha buǵan bılay dep juwap berdi:

– Jaratqan Iyeniń sózin tıńlańlar! Jaratqan Iye bılay deydi: «Erteń usı waqıtta Samariya dárwazasındaǵı bazarda bir sea^b sapalı un da, eki sea ar-pa da bir shekelge satıladı».

² Sonda patsha súyenip júretuǵın áskerbası Qudaydıń adamına:

– Eger Jaratqan Iye aspan qaqpaq-ların ashsa da, bulay bola qoymas, – dedi.

Elisha oǵan:

– Sen hámmesin óz kóziń menen kóreseń, biraq onnan jew saǵan ne-sip etpeydi, – dedi.

Qamal etiwdiń toqtawı

³ Qala dárwazasınıń sırtında jaman teri keselligine shalıńǵan tórt adam bar edi. Olar bir-birine: «Ólimimizdi kútip bul jerde otıra berip ne qılamız?» ⁴ Qa-laǵa kireyik desek, ol jerde ashlıq bolıp atır, ashlıqtan ólemiz. Al bul jerde otıra bersek te, ólemiz. Jaqsısı, aramlılardıń ordasına barayıq. Eger óltirmese, tiri qalarmız, óltirse ólip ketermiz», – dedi.

⁵ Olar aramlılardıń ordasına barıw ushın tań qarańǵısında turıp, ordanıń shetine kelse, ol jerde birde bir adam joq eken. ⁶ Sebebi Iyemiz Aram ordası-na sawash arbalarınń taqır-tuqırlısın, atlardıń kisnewin hám kóp áskerlerdiń shawqım-súrenin esittirgen edi. Sonda aramlılar bir-birine: «Izrail patshası

^a **6:25** *Kepter qıyı* – awqatlıq yamasa otın ushın paydalanılǵan bolıwı múmkin. Jáne de, quwırılǵan lobıyanıń yamasa basqa dánlerdiń kepegi bolıwı múmkin.

^b **7:1** *Bir sea* – shama menen 7,5 l.

bizlerge hújim jasaw ushın Xet hám Mısır patshaların jallap alğan qusaydı», – desti. ⁷ Olar tań qarańǵısında shatırların, atların, esheklerin yaǵnıy pútkil ordasın taslap, bas sawǵalap qashıp ketken edi.

⁸ Jaman teri keselligine shalıńǵan adamlar ordanıń shetine keldi hám bir shatırǵa kirip, iship-jedi. Ol jerden gúmis, altın hám kiyimler alıp, olardı jasırıp qayttı. Keyin qayıp kelip, basqa shatırǵa kirdi hám ol jerden alǵanların da aparıp jasırıp qoydı.

⁹ Sońınan bir-birine: «Bizlerdiń bul isimiz durıs emes. Búgin quwanışlı xabarlar kúni. Eger bizler aytıwǵa asıqpay, er-teń kún shıqqanǵa deyin kútsek, onda jazaǵa tartılamız. Júriń, patsha sarayına barıp, xabar beriyek», – dedi.

¹⁰ Solay etip, olar kelip, qala dárwasasınıń qarawılların shaqırıp, olarǵa bilay dedi:

– Bizler aramlılardıń ordasına barıp edik. Ol jerde birde bir adam joq, adamnıń dawısı da esitilmeydi. Tek baylanǵan atlar menen eshekler hám qalay bolǵan bolsa solay qalǵan shatırlar bar eken.

¹¹ Dárwaza qarawılları jar salıp, xabardı patsha sarayına jetkizdi. ¹² Patsha tún ortasında tóseginen turıp, xızmetshilerine:

– Aramlılardıń qanday joba dúzip atırǵanın sizlerge aytıp qoyayın: olar bizlerdiń asharsılıqtı bastan keshirip atırǵanıwızdı biledi. Olar: «Izraillılar qaladan shıqqanda, olardı tiriley qolǵa túsirip, qalaǵa kirip alamız», – dep oylap, atızlarǵa jasırınıw ushın, shatırların taslap ketken, – dedi.

¹³ Sonda xızmetshilerinen biri patshaǵa:

– Qalada qalǵan bes attı alıp, jaǵdaydı bilip keliw ushın bir neshe adam jiberiyek. Ol jerge barǵanlar da, qalada qalǵanlar da bári bir óledi, – dedi.

¹⁴ Olar hár birine jup attan jegilgen eki sawash arbasın aldı. Patsha: «Barıp, kórińler», – dep olardı aram áskerleriniń izinen jiberdi. ¹⁵ Olar aramlılardıń izi menen Iordan dáryasına deyin bardı. Pútkil jol boyı aramlılardıń asıǵıp qashıp baratırıp ılaqtırıp ketken kiyim hám zatlarına tolı edi. Jiberilgen adamlar qayıp kelip, jaǵdaydı patshaǵa jetkizdi. ¹⁶ Sonda xalıq qaladan shıǵıp, Aram ordasın talan-taraj qıldı. Jaratqan Iyeniń sózi boyınsha, bir sea sapalı un da, eki sea arpa da bir shekelge satıldı.

¹⁷ Patsha ózi súyenip júretuǵın áskerbasını dárwaza awzına qoyǵan edi. Ol dárwazanıń aldında adamlardıń ayaǵınıń astında qalıp, óldi. Patsha Qudaydıń adamınıń aldına barǵanda, ol patshaǵa usılay bolatuǵının aytqan edi. ¹⁸ Hámmesi Qudaydıń adamınıń patshaǵa aytqanıday boldı. Ol patshaǵa: «Er-teń usı waqıtlarda Samariya dárwazasındaǵı bazardıń aldında eki sea arpa da, bir sea sapalı un da bir shekelge satıladı», – degende, ¹⁹ usı áskerbası Qudaydıń adamına: «Jaratqan Iye aspan qaqpaların ashsa da, bunday bola qoymas», – dep juwap bergен edi. Sonda Elisha oǵan: «Sen bunı óz kózleriń menen kóreseń, biraq onnan jew saǵan nesip etpeydi», – degen edi. ²⁰ Solay boldı da. Ol dárwazanıń aldında adamlardıń ayaǵınıń astında qalıp, óldi.

Shunemli hayaldıń qayıp keliwi

8 ¹ Elisha ózi ólimnen tiriltken banıń anasına:

– Úy-ishiń menen kóship ketip, jasay alǵanday jerde jasap tur. Sebebi Jaratqan Iye elge jeti jıllıq ashlıq jiberiwdi qarar etti, – dedi. ² Hayal Qudaydıń adamınıń sózi boyınsha, úy-ishi menen birge kóship ketip, jeti jil filistlerdiń jerinde jasadı.

³ Aradan jeti jil ótkennen soń, hayal filistlerdiń jerinen qayıp keldi hám úyi menen jerleriniń qaytarıp beriliwin soraw ushın patshanıń aldına keldi. ⁴ Sol waqıtta patsha Qudaydıń adamınıń xızmetshisi Gexaziy menen sóylesip otırǵan bolıp, oǵan: «Maǵan Elisha islegen hámme ullı isler haqqında aytıp ber», – degen edi. ⁵ Ol Elishanıń ólgen adamdı tiriltkeni haqqında aytıp berip atırǵan waqıtta, Elisha ulın tiriltken hayal úyi menen jerleriniń qayıp beriliwin sorap patshaǵa keldi. Sonda Gexaziy patshaǵa:

– Taqsır, men aytqan hayal mınaw, al qasındaǵı bala sol Elisha tiriltken bala, – dedi. ⁶ Patsha hayaldan soraǵanda, ol hámme sin aytıp berdi. Patsha hayalǵa bir saray xızmetshisin qosıp jiberip:

– Oǵan tiyisli hámme náirse, elden ketken kúnнен baslap, usı künge shekemgi jerinen alınǵan hámme paydası menen birge qaytarıp berilsin, – dedi.

Elisha hám Aram patshası Ben-Hadad

⁷ Bir kúni Elisha Damaskke keldi. Sol waqıtta Aram patshası Ben-Hadad awırıp atırǵan edi. Patshaǵa: «Qudaydıń adamı usı jerge keldi», – dep xabarladı. ⁸ Sonda patsha Xazael degen xızmetshisine:

– Sawǵaǵa bir nárseler al da, Qudaydıń adamınıń aldınan shıq hám meniń

bul awırıwdan jazılatuǵın yaqı jazılmaytuǵınımdı ol arqalı Jaratqan Iyeden sora, – dedi.

⁹ Xazael sawǵaǵa Damasktegi eń jaqsı zatlardan qırıq túyege artıp, Qudaydıń adamın kútip alıwǵa ketti. Ol Elishanıń aldına kelip, oǵan:

– Qulınız, Aram patshası Ben-Hadad awırıwınan jazılatuǵın yaqı jazılmaytuǵını soraw ushın meni sizge jiberdi, – dedi.

¹⁰ Elisha oǵan:

– Barıp oǵan: «Pútkilley sawalıp ketedi ekensiz», – dep ayt. Biraq Jaratqan Iye maǵan onıń sózsiz óletuǵının ayan qıldı, – dedi. ¹¹ Xazael uyattan qızarıp ketkenshe, Qudaydıń adamı oǵan tigilip qarap turdı, sońnan jilap jiberdi.

¹² Xazael onnan:

– Mırzam, nege jilaysız? – dep soradı. Elisha oǵan:

– Sebebi men seniń Izrail xalqına isleytuǵın jawızlıqlarınıdı bilemen. Sen olardıń qorǵanlı qalaların órtep, jigitlerin qılıshtan ótkizesen, emiziwli nárestelardi jerge urıp óltiresen, júkli hayallardıń qarınların jarıp taslaysań, – dep juwap berdi.

¹³ Sonda Xazael:

– Bunday úlken islerdi isley alatuǵında, kópekten parqı bolmaǵan bul qulınız kim bolıptı? – dedi.

Elisha oǵan:

– Jaratqan Iye maǵan seniń Aram patshası bolatuǵınındı kórsetti, – dedi.

¹⁴ Xazael Elishanıń qasınan ketip, óz húkimdarına keldi. Ben-Hadad onnan: – Elisha saǵan ne dedi? – dep soradı. Ol:

– Elisha maǵan siziń pútkilley sawalıp ketetuǵınıızdı ayttı, – dep juwap berdi. ¹⁵ Biraq erteńine Xazael bir

kórpeni suwǵa malıp alıp, onı patshanın betine basıp, patshanı tunshıqtırıp óltirdi. Solay etip onıń ornına ózi patsha boldı.

Yahuda patshası Ehoram

¹⁶ Izrail patshası Axab ulı Ioramnıń patshalıǵınıń besinshi jılında Ehoshafat ele Yahudaǵa patsha bolıp turǵan waqıtta, Ehoshafatnıń ulı Ehoram da Yahudaǵa patsha boldı. ¹⁷ Ehoram patsha bolǵan waqıtta otız eki jasta edi. Ol Erusalimde segiz jil patshalıq etti. ¹⁸ Onıń hayalı Axabtıń qızı bolǵanlıqtan, ol da Axabtıń úy-ishi sıyaqlı Izrail patshalarınń jolınan júrip, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ¹⁹ Biraq Jaratqan Iye qulı Dawıtın húrmeti ushın Yahudanı joq qılǵısı kelmedi. Sebebi Ol Dawıtqa hám onıń urpaǵına máńgige sónbeytuǵın shıraq beriwdi wáde etken edi.

²⁰ Ehoramnıń patshalıǵı dáwirinde edomlılar Yahuda húkimdarlıǵına qarsı bas kóterip, ózlerine patsha qoyıp aldı. ²¹ Ehoram pútkil sawash arbaları menen birge Sairge ketti. Ol jerde edomlılar onı hám onıń sawash arbalarınıń sárdarların qorshap aldı. Biraq Ehoram tünde turıp, qamaldı jarıp shıqtı. Onıń áskerleri de óz úylerine qaray qashtı. ²² Sonnan baslap usı künge deyin edomlılar Yahudanın húkimdarlıǵına boysınbay keledi. Sol waqıtta Libna qalası da qozǵalań kótergen edi.

²³ Ehoramnıń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Yahuda patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan. ²⁴ Ehoram ólip, ata-babalarına qosıldı hám Dawıtın qalasına, ata-babalarınń qasına jerlendi. Onıń ornına ulı Axaziya patsha boldı.

Yahuda patshası Axaziya

²⁵ Izrail patshası Axab ulı Ioramnıń patshalıǵınıń on ekinshi jılında, Ehoram ulı Axaziya Yahudaǵa patsha boldı. ²⁶ Axaziya jigirma eki jasında patsha bolıp, Erusalimde bir jil patshalıq etti. Onıń anası Izrail patshası Omriydiń aqlıǵı bolıp, atı Ataliya edi. ²⁷ Axaziya Axabqa quda-tamır bolǵanlıǵı sebepli, Axabtıń urpaǵınıń jolınan júrdi hám olarǵa uqsap, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi.

²⁸ Axaziya Aram patshası Xazaelge qarsı urısw ushın, Axab ulı Ioram menen birge Giladtaǵı Ramotqa ketti. Aramlılar Ioramdı jaradar etti. ²⁹ Patsha Ioram Ramada, Aram patshası Xazael menen urısqanda, aramlılardan alǵan jaraqatın emletiw ushın Izreelge qayttı. Yahuda patshası Ehoram ulı Axaziya da jaradar bolǵan Axab ulı Ioramdı kóriw ushın Izreelge keldi.

Ehudnıń Izrailǵa patsha bolıwı

9 ¹ Sol kúnleri payǵambar Elisha payǵambarlar toparındaǵılardan birin shaqırıp, oǵan bilay dedi:

– Belinđi buwıp, mina záytún mayı quyılǵan ıdıstı al da, Giladtaǵı Ramotqa bar. ² Sol jerge bariwdan Nimshiydiń aqlıǵı Ehoshafatnıń ulı Ehudı tap. Onı joldaslarınń arasınan shaqırıp alıp, ishki bólemege alıp bar. ³ Keyin záytún mayı quyılǵan ıdıstı alıp, maydı onıń basına quy hám oǵan bilay dep ayt: «Jaratqan Iye bilay dedi: „Seni maylap, Izrail ústinen patsha etip qoydım“». Sońınan irkilmey, qapını ash ta qash.

⁴ Solay etip, payǵambardıń xızmetshi jigiti Giladtaǵı Ramotqa ketti.

⁵ Jigit sol jerge jetip barganda, áskerbasılardıń bir jerge jıynalıp otırǵanın kórdi. Ol:

– Háy áskerbası, sizge aytar gápim bar, – dedi.

Ehu onnan:

– Qaysı birimizge? – dep soradı.

Jigit oǵan:

– Sizge, áskerbası, – dedi.

⁶ Ehu ornınan turıp, úyge kirdi. Jigit záytún mayın Ehudıń basına quy-
dı da bılay dedi:

– Izraildın Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Seni maylap, xalqım Izrail ústinen patsha etip qoydım. ⁷ Sen mırzań Axabtıń urpaǵın qırıp taslaysañ. Meniń qullarım bolǵan payǵambarlarımınń hám barlıq qullarımınń tógilgen qanı ushın Men Izabelden ósh alaman. ⁸ Axabtıń pútkil urpaǵı joq boladı. Izrailda Axabtıń urpaǵınan bolǵan hár bir erkek zatın, azat bolsın, qul bolsın hámмесin joq qılaman.

⁹ Nabat ulı Yarobam menen Axiya ulı Baashanıń urpaǵına ne qılǵan bolsam, Axabtıń urpaǵına da sonı isleymen. ¹⁰ Izabeldiń denesin Izreel jerinde iytlerge jem qılaman hám onıń denesi kómiwsiz qaladı».

Jigit usılardı aytıp bola sala, qapını ashıp, qashıp ketti.

¹¹ Ehu shıǵıp, patshanıń áskerbasılarınıń janına kelgende, olardan biri Ehudan:

– Tınıshlıq pa? Ana telbe saǵan nege kelipti? – dep soradı.

Ehu oǵan:

– Sizler onıń kim ekenin de, ne ayatıǵının da bilesiz-ǵo, – dep juwap berdi.

¹² Olar:

– Sen aldap tursań, bizlerge de aytshı, – dedi.

Ehu olarǵa bılay dedi:

– Ol maǵan mına nárselerdi ayttı: «Jaratqan Iye bılay deydi: „Seni maylap, Izrail ústinen patsha etip qoydım“».

¹³ Sonda olar asıǵıs túrde shapanların sheship, olardı Ehu turǵan teksherge tósedı hám kárnay shalıp: «Ehu patsha boldı!» – dep jar sala basladı.

Ehudıń Ioramdı óltiriwi

¹⁴ Solay etip, Nimshiydiń aqlıǵı Eho-shafat ulı Ehu Ioramǵa qarsı til biriktirdi. Sol waqıtları Ioram Izrail xalqı menen birge Giladtaǵı Ramottı Aram patshası Xazaelden qorgap turǵan edi. ¹⁵ Biraq patsha Ioram Aram patshası Xazael menen bolǵan urısta jaraqatlanıp, emleniw ushın Izreelge qaytqan edi. Ehu qasındaǵılargá bılay dedi:

– Eger sizler men tárepte bolsańız, onda hesh bir adamnıń bul qaladan shıǵıp ketip, Izreelge xabar jetkeriwine jol qoymańlar.

¹⁶ Sońınan Ehu sawash arbasına minip, Ioram jatırǵan jerge, Izreelge keldi. Yahuda patshası Axaziya da Ioramdı kóriw ushın sol jerge kelgen edi.

¹⁷ Izreeldegi minara ústinde turǵan gúzetshi Ehudıń áskerleri menen jaqınlasıp kiyatırǵanın kórip:

– Áskerler toparın kórip turman, – dep baqırdı.

Ioram:

– Olardı qarsı alıp, ne ushın kiyatırǵanın bilip keliw ushın bir atlını jiber, – dedi.

¹⁸ Atlı Ehudı qarsı alıw ushın keti hám oǵan:

– Patshamız: «Tınıshlıq pa?» – dep sorap atır, – dedi.

Ehu oǵan:

– Tınıshlıq pa, joq pa, saǵan ne? Onnansha meniń izime er, – dedi.

Gúzetshi: «Atlı olardıń janına jetip bardı, biraq izine qaytpadı», – dep xabarladı.

¹⁹ Sonda ekinshi bir atlı jiberildi. Atlı olarǵa barıp:

– Patshamız: «Tınıshlıq pa?» – dep sorap atır, – dedi.

Ehu oǵan:

– Tınıshlıq pa, joq pa, saǵan ne? Onnasha meniń izime er, – dedi.

²⁰ Gúzetshi: «Atlı olardıń janına jetip bardı, biraq izine qaytpadı. Kiyatırǵan adamnıń arbasınıń júrisi Nimshiy ulı Ehudikine uqsaydı. Sebebi ol qutırıp shawıp kiyatır», – dep xabarladı.

²¹ Sonda Ioram:

– Arbanı jeginler! – dep buyırdı. Onıń arbasın jekti. Izrail patshası Ioram hám Yahuda patshası Axaziya hár biri óz arbasına minip, Ehudı qarsı alıwǵa shıqtı hám olar izreelli Nabottıń atızında ushirastı. ²² Ioram Ehudı kórgende, onnan:

– Ehu, tınıshlıq pa? – dep soradı.

Ehu oǵan:

– Anań Izabel baslaǵan butparazlıq hám sıyqırshılıqlar dawam eter eken, qalay tınıshlıq bolsın? – dep juwap berdi.

²³ Sonda Ioram Axaziyaǵa:

– Satqınlıq bul, Axaziya, satqınlıq! – dep baqırıwı menen arbasınıń dizginin burıp, qasha jóneldi.

²⁴ Al Ehu oq jayın bar kúshi menen kerip, Ioramnıń jawırınına attı hám oq onıń júregin tesip ótti. Ioram arbasınıń ishine quladı. ²⁵ Sonda Ehu áskerbası Bidqarǵa:

– Onı alıp, izreelli Nabottıń atızına ılaqtırıp jiber. Sebebi yadıńa túsir, bizler ekewimiz birge Ioramnıń

ákesi Axabtıń izinen barganımızda, Jaratqan Iye Axabqa qarsı mına sózlerdi aytqan edi: ²⁶ «Keshe Nabottıń hám onıń ullarınıń qanın kórdim. Sennen usı atızda ósh alaman». Endi Jaratqan Iyeniń sózi boyınsha onıń denesin alıp, atızǵa ılaqtır, – dedi.

Yahuda patshası Axaziyanıń óltiriliwi

²⁷ Yahuda patshası Axaziya bunı kórgende, Beyt-Hagganǵa qaray qashtı. Ehu onı quwıp baratırıp:

– Onı da óltiriń, – dep baqırdı. Axaziyanı Ibleam janındaǵı Gur jolında, arbasında turǵan jerinde oq jay menen attı. Ol Megiddoǵa qashıp barıp, sol jerde jan tapsırdı. ²⁸ Adamları onıń denesin arba menen Erusalimge alıp keldi hám Dawıttıń qalasındaǵı atababalarınıń qasına, óz qábirine qoydı.

²⁹ Axaziya Axab ulı Ioramnıń patshalıǵınıń on birinshi jılında Yahudaǵa patsha bolǵan edi.

Izabeldiń óltiriliwi

³⁰ Keyin Ehu Izreelge keldi. Izabel bolǵan waqıyalardı esitip, kózlerine súrme jaǵıp, shashların sulıwlap, terezeden qarap turǵan edi. ³¹ Ehu dárwazadan kirgende, Izabel oǵan:

– Háy, óz húkimdarın óltirgen Zimriy, tınıshlıq pa?^a – dedi.

³² Ehu terezege qarap:

– Kim men tárepte, kim? – dedi. Sonda eki-úsh saray xızmetshisi Ehuǵa boy kórsetti. ³³ Ehu olarǵa:

– Onı tómenge ılaqtırınlar! – dedi. Xızmetshiler Izabeldi jerge ılaqtırdı. Onıń qanı diywalǵa hám atlarǵa shashırıp, atlar onıń denesin basqılap tasladı.

a 9:31 3Pat 16:9-10.

³⁴ Ehu ishke kirip iship-jedi hám sońnan:

– Bul gárgıs urǵan hayaldı tawıp, jerleñler. Óytkeni ol patsha tuqımınan goy, – dedi. ³⁵ Biraq Izabeldi jerlew ushın ketkenler onıń bas súyegi hám ayaq-qollarınan basqa hesh nárse-sin tappadı. ³⁶ Olar qayıtıp kelip, bunı Ehuǵa xabarladı. Sonda Ehu bilay dedi: «Jaratqan İyeniń qulı tishbeli İliyas arqalı aytqan sózi orınlandı. Jaratqan İye: „Izabeldiń denesi Izreel atızlarında iytlerge jem boladı. ³⁷ Awa, Izabeldiń denesi Izreel atızlarına tógilgen tógin-ge uqsap qaladı hám hesh kim onı bul Izabel-ǵo dep aytpaydı“, – degen edi».

Axabtıń úy-ishiniń óltiriliwi

10 ¹ Samariyada Axabtıń jetpis ulı bar edi. Sol sebepli Ehu xat jazıp, onı Samariyadaǵı Izreel basshılarına, aqsqaqallardıǵa hám Axabtıń ullarınıń tárbiyashılarına jiberdi. Onda bilay dep jazılǵan edi: ² «Mırzańızdıń ulları sizler menen birge. Sizlerde sawash arbaları, atlar, qural-jaraqlar bar hám sizler qorǵanlı qalada jasaysız. Sonlıqtan bul xat sizlerge jetip barıwdan, ³ óz húkimdarıńızdıń ullarınan eń jaqsısın hám eń ılayıqlısın saylap, onı ákesiniń taxtına otırǵızın hám húkimdarıńızdıń úy-ishi ushın gúresiń».

⁴ Biraq olar qattı qorqıp ketip: «Ehuǵa eki patsha bas kele almaǵanda, bizler qalay bas kele alamız?» – desti.

⁵ Keyin saray basqarıwshısı, qala hákimi, aqsqaqallar hám Axabtıń ulların tárbiyalawshılar Ehuǵa mına xabarlı jiberdi: «Bizler sizin qullarınbiz, ne buyırsańız, sonı isleymiz. Bizler hesh kimdi patsha etip qoymaymız, ózińizge ne maqul bolsa, sonı isleń».

⁶ Ehu olardı ekinshi ret mına mazmunda xat jazdı: «Eger sizler men tárepte bolsańız hám meniń sózime boysınsańız, onda óz húkimdarıńızdıń ullarınıń basın alıp, er-teń usı waqıtta Izreelge, meniń aldım kelińler».

Patshanıń jetpis ulı bolıp, olardı qalanıń húrmetli adamları tárbiyalap atırǵan edi.

⁷ Xat olardı jetip kelgende, olar patshanıń jetpis ulın óltirip, basların sebetke saldı hám Izreelge, Ehuǵa jiberdi. ⁸ Xabarshı kelip, Ehuǵa:

– Patshanıń ullarınıń basların alıp keldi, – dep bildirgende, Ehu oǵan: – Olardı eki úyinshik etip, qala dárwazasınıń kirer awzına qoyın, azanǵa deyin sol jerde tursın, – dedi.

⁹ Erteńine azanda Ehu sırtqa shıǵıp, pútkil xalıqqa bilay dedi:

– Sizlerdiń ayıbıńız joq. Húkimdarıma qarsı men bas kóterdim hám onı men óltirdim. Al mınalardıń bárin kim óltirdi? ¹⁰ Endi bilip qoyınlar, Jaratqan İyeniń Axabtıń úy-ishine qarsı aytqan sózleriniń birde birewi orınlanbay qalmaydı. Jaratqan İye Óz qulı İliyas arqalı aytqanların júzege asırdı.

¹¹ Ehu Izreelde Axabtıń úy-ishinen qalǵan adamlardıń hámмесin, wázirlerin, jaqınların, ruwxaniylerin óltirdi. Onıń birde bir adamın tiri qaldırmadı.

Patsha Axaziyanıń jaqınların óltiriliwi

¹² Sońnan Ehu Samariyaǵa qaray jolǵa shıqtı. Jolda shopanlarǵa tiyisli bolǵan Beyt-Eked degen jerden ótip baratırıp, ¹³ Yahuda patshası Axaziyanıń tuwısqanların ushurattı. Olardan:

– Sizler kimsizler? – dep soradı. Olar: – Bizler Axaziyanıń tuwısqanlarımız. Patshanıń hám xanbiyke Izabeldiń

ullarınan xabar alıwǵa baratırmız, – dedi.

¹⁴ Ehu adamlarına:

– Bulardı tiriley uslap alıńlar, – dedi. Olardı tiriley uslap alıp, Beyt-Eked suw saqlaǵıshınıń janında qılıshtan ótkizdi. Olar qırıq eki adam edi. Olardan birde biri aman qalmadı.

Axabtıń basqa jaqınların óltiriliwi

¹⁵ Ehu sol jerden ketkennen soń, ózin kútip alıwǵa kiyatırǵan Rexab ulı Ionadabtı ushıratdı hám onıń menen sálemlesip atırıp:

– Meniń saǵan degen niyetim qalıs bolǵanı sıyaqlı, seniń de maǵan degen niyetiń qalıs pa? – dedi.

Ionadab oǵan:

– Awa, – dedi.

Ehu:

– Onda qolıńdı ber, – dedi. Ionadab qolın sozdı. Ehu onı arbasına mingizip:

¹⁶ – Meniń menen birge júr hám meniń Jaratqan Iye ushın qanshelli jan kúydiretuǵınımdı kór, – dedi de, onı arbasına mingizip alıp ketti.

¹⁷ Sońınan Ehu Samariyaǵa bardı hám Jaratqan Iyeniń Iliyas arqalı aytqan sózleri boyınsha Axabtıń Samariyada qalǵan barlıq adamların tıp-tamırı menen joq qıldı.

Baalǵa tabınatuǵınların óltiriliwi

¹⁸ Ehu pútkil xalıqtı jıynap, olarǵa bılay dedi:

– Axab Baalǵa az xızmet etti, al men oǵan kóbirek xızmet etejaqpan.

¹⁹ Baaldıń barlıq payǵambarların, ruwxaniyelerin hám oǵan tabınatuǵınların hámмесin meniń aldıma

shaqırınlar, hesh kim kelmey qalmasın. Sebebi Baalǵa arnap ullı bir qurbanlıq berejaqpan. Kim de kim kelmey qalsa, ol óltiriledi.

Ehu bul jerde Baalǵa tabınatuǵınları joq qılıw ushın hiyle isletken edi.

²⁰ Sońınan Ehu:

– Baalǵa arnap saltanatlı jıynalısqılıń, – dedi.

Jıyın járiyalandı. ²¹ Ehu pútkil Izrailǵa xabarshılar jiberdi hám Baalǵa tabınatuǵınların hámмесi keldi, birde bir adam kelmey qalmadı. Olar Baaldıń butxanasına kirdi, butxana awzına deyin lıqqa toldı. ²² Ehu muxaddes kiyimlerde qorǵaytuǵın adamǵa:

– Baalǵa tabınatuǵınların hámмесine kiyim ákelip ber, – dedi.

Ol olarǵa kiyim ákelip berdi. ²³ Ehu Rexab ulı Ionadab penen Baaldıń butxanasına kirip, Baalǵa tabınatuǵınlarıǵa:

– Átirapınızǵa jaqsılap qarań, aranızda Jaratqan Iyegе sıyınatuǵınlardan hesh kim bolmasın, bul jerde tek Baalǵa tabınatuǵınlar bolsın, – dedi.

²⁴ Sońınan Ehu hám Ionadab jandırılatuǵın qurbanlıqtı hám basqa qurbanlıqlardı beriwdi basladı. Ehu butxananıń sırtına seksen adamdı qoyıp, olarǵa bılay dep eskertken edi: «Qolınızǵa bergен adamlardan birewi qashıp ketse, janińız benen tóleysiz».

²⁵ Jandırılatuǵın qurbanlıq beriw juwmaqlanǵanda, Ehu saqshılarǵa hám áskerbasılarǵa:

– Ishke kirip, olardı óltiriń, birde birewi qashıp ketpesin, – dedi.

Olar hámменi qılıshtan ótkizip, denelerin sırtqa ılaqtırdı. Keyin Baaldıń butxanasınıń ishki bólmesine kirdi.

²⁶ Butxanadan Baalǵa arnalǵan kiyeli

taslardı alıp shıǵıp, olardı órtep jiberdi. ²⁷ Olar Baalǵa arnalǵan kiyeli tastı da, Baaldıń butxanasın da buzıp tasladı. Xalıq ol jerdi házirgi kúńge shekem hájetxana retinde paydalanıp kelmekte.

²⁸ Solay etip, Ehu Izraildaǵı Baalǵa tabınıwshılıqtı joq qıldı. ²⁹ Degen menen, ol Nabat ulı Yarobamnıń Izraildi baslaǵan gúnalarinan, yaǵnıy Beyt-El hám Dandaǵı altın tanalarǵa tabınıwdan bas keshpedi.

³⁰ Jaratqan Iye Ehuǵa:

– Meniń názerimde tuwrı bolǵan islerdi islegenıń, Axabtıń úy-ishine Meniń júregimde bolǵan hámme nárseni islegenıń ushın, seniń násiliń tórtinshi áwladqa deyin Izrail taxtında otıradı, – dedi.

³¹ Biraq Ehu Izraildın Qudayı Jaratqan Iyeniń nızamı boyınsha júriwge shin júreктен háreket etpedi. Ol Izraildi gúnaǵa baslaǵan Yarobamnıń gúnalarinan waz keshpedi.

Ehudiń ólimi

³² Sol kúnleri Jaratqan Iye Izrail jerlerin bóleklep, qısqarta basladı. Aram patshası Xazael barlıq Izrail ayaqlarında izraillilardı jeńip bardı. ³³ Ol Iordan dáryasınıń shıǵısındaǵı Gad, Ruben hám Menashshe urıwlarına tiyisli bolǵan pútkil Gilad jerin, Arnon sayınıń boyındaǵı Aroerden Giladqa hám Bashanǵa deyingi jerlerdi basıp aldı.

³⁴ Ehudiń qalǵan isleri hám ol islegen barlıq isler, onıń qaharmanlıqları Izrail patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan.

³⁵ Ehu ólip, ata-babalarına qosıldı hám onı Samariyaǵa jerledi. Onıń

ornına ulı Ehoaxaz patsha boldı. ³⁶ Ehu Samariyada Izrail ústinen jirma segiz jil patshalıq etken edi.

Yahuda xanbiykesi Ataliya

11 ¹ Yahuda patshası Axaziyanıń anası Ataliya ulınıń óltirilgenin esitkende, patsha tuqımınan bolǵanlardıń hámme sin qırıp taslawdı sheshti. ² Biraq patsha Ehoramnıń qızı, Axaziyanıń qarındası Ehosheba Axaziya ulı Ioashtı patshanıń óltiriliwi kerek bolǵan ulları arasınan alıp qashıp, tárbiyashısı menen birge jatatuǵın bólmegе jasırıp tasladı. Onı Ataliyadan jasırıp, ólimnen aman alıp qaldı. ³ Ataliya el ústinen patshalıq etip turǵanda, bala Jaratqan Iyeniń Úyinde óz tárbiyashısı menen altı jil jasırın túrde jasadı.

Ataliyaǵa qarsı bas kóteriw

⁴ Jetinshi jılı ruwxaniy Ehojada karlı saqshılar^a menen saray saqshılarınıń júzbasılarına adam jiberip, olardı óz janına, Jaratqan Iyeniń Úyine aldırdı. Sol jerde bul adamlar menen kelisim dúzip, olarǵa ant ishki zıǵannan soń, olarǵa patshanıń ulın kórsetti. ⁵ Keyin Ehojada olarǵa buyırıq berip, bılay dedi:

– Sizler bılay isleysizler: Shabbat kúni xızmetke kelgenińizde, úshten birińiz patshanıń sarayın qorǵaysız. ⁶ Úshten birińiz Sur dárwazasını, al qalǵan úshten birińiz saray saqshılarınıń artındaǵı dárwazanı qorǵaysız. Usılayınsha saraydı qorǵaysız. ⁷ Shabbat kúni xızmetten shıqqan basqa eki topar saqshılarınızdıń hámme si Jaratqan Iyeniń Úyiniń janında

^a **11:4** *Karlı saqshılar* – sırt elli adamlardan dúzilgen tán saqshılar bolıwı múmkin.

patshanı qorǵaydı. ⁸Hár bir adam quralların qolǵa alıp, patshanı qorshap tursın, kim de kim sapqa jaqınlassa, ol óltirilsin. Patsha ishke kirgende de, shıqqanda da onıń janında bolıńlar.

⁹Júzbasılar ruwxaniy Ehoypadanıń hámme buyırıqların orınladı. Hár bir júzbası Shabbat kúni xızmetke túsetuǵın hám xızmetten shıǵatuǵın óziniń qol astındaǵı adamların alıp, ruwxaniy Ehoypadaǵa keldi. ¹⁰Ruwxaniy Jaratqan Iyeniń Úyindegi patsha Dawıttan qalǵan nayza hám qalqanlardı júzbasılarǵa tarattı. ¹¹Patshanı qorǵaw ushın Úydiń qublasınan arqasına deyin, qurbanlıq orınıń hám Úydiń átirapına qurallı saqshılar qoyıldı. ¹²Ehoypada patshanıń ulı Ioashtı sırtqa alıp shıǵıp, basına taj kiygizdi, qolına patshalıq nızamların berip, onı patsha dep járiyaladı. Onı maylap, patsha etip qoydı, xalıq qol shappatlap: «Jasasın patsha!» – dep qishqırısı.

¹³Ataliya saqshılardıń hám xalıqtıń baqırısқан dawısların esitip, Jaratqan Iyeniń Úyindegi jıynalǵan xalıqtıń janına keldi. ¹⁴Qarasa, dástúr boyınsha patsha Jaratqan Iyeniń Úyiniń kireberisindegi óreniń janında, al áskerbasılar hám kárnayshılar onıń átirapında turǵan eken. Al pútkil úlke xalıq bolsa, quwanish penen kárnay shalıp turǵan eken. Sonda Ataliya kiyimlerin jurtıp: – Qıyanet, qıyanet! – dep baqırdı.

¹⁵Ruwxaniy Ehoypada Ataliyanıń Jaratqan Iyeniń Úyinde ótiriliwin qálemedi. Sonlıqtan júzbasılarǵa:

– Mina hayaldı bul jerden alıp shıǵıńlar. Oǵan ergenlerdi qılıshtan ótkizińler, – dep buyırq berdi.

¹⁶Ataliya tutıp alındı hám saraydıń At dárwazasına ákelinip, sol jerde óltirildi.

Ruwxaniy Ehoypada kirgizgen ózgerisler

¹⁷Ruwxaniy Ehoypada xalıqtıń Jaratqan Iyeniń xalıq bolıwı ushın, patsha, xalıq hám Jaratqan Iye arasında kelisim dúzdi. Ol patsha menen xalıq arasında da kelisim dúzdi. ¹⁸Úlke xalıq Baaldıń butxanasına barıp, onı qıyrattı. Ondaǵı qurbanlıq orındı hám músinlerdi buzıp tasladı, al Baaldıń ruwxaniy Mattandı qurbanlıq orınlardıń aldında óltirdi. Ruwxaniy Ehoypada Jaratqan Iyeniń Úyine qarawıllar qoydı. ¹⁹Keyin ol júzbasılardı, karlı saqshılardı, saray saqshıların hám pútkil úlke xalıq er tip, patshanı Jaratqan Iyeniń Úyinen alıp shıqtı. Onı saqshılar dárwazasınıń jolı arqalı sarayǵa alıp keldi hám ol patshalıq taxtqa otırdı. ²⁰Pútkil úlke xalıq shadlıqqa bólenip, qala tınıshlanıp qaldı. Sebebi Ataliya patsha sarayında qılısh penen óltirilgen edi. ²¹Ioash taxtqa otırǵanda jeti jasta edi.

Yahuda patshası Ioashtıń Jaratqan Iyeniń Úyin onlawı

12 ¹Izrail patshası Ehudıń patshalıǵınıń jetinshi jılında, Ioash Yahudaǵa patsha boldı hám Erusalimde qırıq jil patshalıq etti. Onıń anası beer-shebalı bolıp, atı Sibiya edi. ²Ioash ruwxaniy Ehoypadanıń kóziniń tirisinde Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi. Óytkeni ruwxaniy Ehoypada oǵan jol kórsetetuǵın edi. ³Biraq sıynıw orınları joq qılınbadı hám xalıq ele sol orınlarda qurbanlıqlar berip, tútekiler tútetetuǵın edi.

⁴Sonda Ioash ruwxaniylerge bılay dedi:

– Jaratqan Iyeniń Úyine arnap alıp kelingengen barlıq gúmisti: dizim boyınsha jıynalğan jan salıǵın hám Jaratqan Iyeniń Úyine wáde boyınsha berilgen yamasa erkli túrde berilgen gúmiserdi toplań. ⁵ Bul gúmiserdi ruwxaniyeler qaznashılardan qabil etip alsın hám olardı Úydiń buzılğan jerleri bolsa, sol jerlerdi ońlawǵa sarplasın.

⁶ Biraq Ioashtıń patshalıǵınıń jigirma úshinshi jılında da ruwxaniyeler Úydiń buzılğan jerlerin ele ońlamaǵan edi. ⁷ Sonlıqtan patsha Ioash ruwxaniy Ehoypadanı hám basqa ruwxaniyerdi shaqırıp, olarǵa bılay dedi:

– Ne ushın Úydiń buzılğan jerlerin ońlamay atırsızlar? Endigiden bılay qaznashılardan gúmiser almay, olardı Úydiń buzılğan jerlerin ońlaw ushın berińler.

⁸ Ruwxaniyeler xalıqtan gúmiser almawǵa hám Úydiń buzılğan jerlerin ońlawǵa qatnaspawǵa ırızı boldı.

⁹ Ruwxaniy Ehoypada bir qutı alıp, onıń qaqpasınıń ústin testi de, qutını Jaratqan Iyeniń Úyiniń kire awzındaǵı qurbanlıq orınıń oń jaǵına qoydı. Bosaǵadaǵı qadaǵalawshı ruwxaniyeler Jaratqan Iyeniń Úyine alıp kelingengen hámme gúmiserdi qutıǵa salıp turdı. ¹⁰ Qutıǵa kóp gúmiser jıylǵanın kórgende, patshanıń xatkeri menen bas ruwxaniy kelip, Jaratqan Iyeniń Úyine túsken gúmiserdi qaltalap, tárezige tartıp ólshedi. ¹¹ Ólshengen gúmiserdi Jaratqan Iyeniń Úyiniń islerin júrgiziw ushın qoyılğan adamlarǵa berdi. Olar bul gúmiserdi Jaratqan Iyeniń Úyinde islep atırǵan aǵash ustalarına, qurılısshılarǵa, ¹² óriwshilerge hám tas kesiwshilerge tóledi. Jáne de, Jaratqan Iyeniń Úyin

ońlaw ushın aǵash, jonılğan taslar satıp alıwǵa hám ońlaw ushın kerek bolǵan basqa da zatlarǵa sarplandı.

¹³ Biraq Jaratqan Iyeniń Úyinde jıynalğan gúmisten Úy ushın gúmiser qırmalar, pilik keskishler, qan sebetuǵın tabaqlar, kárnaylar hám altın yamasa gúmiser buyımlar islewde jumsalmadı.

¹⁴ Sebebi bul gúmiserler tek jumısshılarǵa tólenip, Jaratqan Iyeniń Úyin dúzetiwge sarplandı. ¹⁵ Jumısshılarǵa tólew ushın gúmiser berilgen adamlardan hesh qanday esap talap etilmedi. Sebebi olar hadal isleytuǵın edi.

¹⁶ Ayıp hám gúna qurbanlıǵı ushın berilgen gúmiser Jaratqan Iyeniń Úyine alıp kelinbedi, olar ruwxaniyerge tiyisli edi.

¹⁷ Sol waqıtta Aram patshası Xazael Gat qalasına hújim jasap, onı basıp aldı. Keyin ol Erusalimge hújim jasawǵa qarar etti. ¹⁸ Biraq Yahuda patshası Ioash óz ata-babaları bolǵan Yahuda patshaları Ehoshafattıń, Ehoramnıń, Axaziyanıń hám óziniń Jaratqan Iyegge ataǵan muxaddes sıylarınıń hám-mesin, Jaratqan Iyeniń Úyinen hám patsha sarayınıń qaznasınan tabılğan barlıq altınlardı Aram patshası Xazaelge jiberdi. Sonda Xazael de Erusalimnen shegindi.

¹⁹ Ioashtıń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Yahuda patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ²⁰ Ioashtıń xızmetshileri qozǵalań kóterip, oǵan qarsı til biriktirdi hám onı Sillaǵa baratuǵın jolda, Beyt-Milloda óltirdi. ²¹ Ioashtı óltirgen xızmetshileri Shimeat ulı Iozabad hám Shomer ulı Ehozabad edi. Ioash ólip, ol Dawittıń qalasına, ata-babalarınıń janına qoyıldı. Onıń ornına ulı Amasiya patsha boldı.

Izrail patshası Ehoaxaz

13 ¹Yahuda patshası Axaziya ulı Ioashtıń patshalıgınıń jıgırma úshinshi jılında, Ehu ulı Ehoaxaz Samariyada Izrailğa patsha boldı hám on jeti jil patshalıq etti. ²Ehoaxaz Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi hám Izraildı gúnaǵa baslaǵan Nabat ulı Yarobamnıń gúnaların dawam etip, olardan bas tartpadı. ³Sol sebepli Jaratqan Iyeniń Izrailğa gázebi qaynap, olardı uzaq waqıt Aram patshası Xazaeldiń hám onıń ulı Ben-Hadadtıń qolına berip qoydı. ⁴Sonda Ehoaxaz Jaratqan Iyege jalbarındı hám Jaratqan Iye onı esitti. Sebebi Ol Aram patshasınıń izraillilardı qalay ayawsız ezip atırǵanın kórip turǵan edi. ⁵Solay etip Jaratqan Iye izraillilardı bir qutqarıwshını jiberdi hám izraillil aram xalqınıń qol astınan qutılıp, burınǵıday óz úylerinde qáwipsiz jasay basladı. ⁶Degen menen, olar Yarobamnıń úy-ishiniń Izraildı baslaǵan gúnalarınan bas tartpay, onı dawam etti hám kiyeli aǵash ta Samariyada tura berdi.

⁷Ehoaxazdıń eli w atlısı, on sawash arbası hám on mıń piyada áskeri qaldı. Óytkeni Aram patshası olardı qırıp, kúlin kókke suwırǵan edi. ⁸Ehoaxazdıń qalǵan isleri, ol islegen barlıq isler hám onıń qaharmanlıqları Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ⁹Ehoaxaz ólip, ata-babalarına qosıldı hám onı Samariyaǵa jerledi. Onıń ornına ulı Ehoash patsha boldı.

Izrail patshası Ehoash

¹⁰Yahuda patshası Ioashtıń patshalıgınıń otız jetinshi jılında, Ehoaxaz

ulı Ehoash Samariyada Izrailğa patsha boldı hám on altı jil patshalıq etti. ¹¹Ol Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islep, Nabat ulı Yarobamnıń Izraildı baslaǵan gúnalarınan júz burmay, sol gúnalardı dawam etti. ¹²Ehoashtıń basqa isleri, ol islegen barlıq isler hám Yahuda patshası Amasiya menen urısqanda kórsetken qaharmanlıqları Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ¹³Ehoash ólip, ata-babalarına qosıldı hám Samariyada Izrail patshalarınıń janına jerlendi. Onıń taxtına ulı Yarobam otırdı.

Payǵambar Elishanıń ólimi

¹⁴Elisha dawasız kesellikke shalındı. Izrail patshası Ehoash onı kóriwge barıp:

– Ákem, ákem, Izraildıń arbası hám atlıları! – dep jıladı. ¹⁵Elisha oǵan:
– Qolıńa oq jay menen oqlardı al, – dedi. Patsha oq jay menen oqlardı aldı. ¹⁶Elisha:

– Oq jaydı ker, – dedi. Patsha oq jaydı kerdi. Sonda Elisha qolların patshanıń qolları ústine qoyıp:

¹⁷– Shıǵıs táreptegi aynanı ash, – dedi. Patsha aynanı ashtı. Elisha:

– Oqtı at, – dedi. Ol attı. Elisha oǵan:
– Bul oq – Aram ústinen seni jeńiske eristiretuǵın Jaratqan Iyeniń jeńis oǵı. Sen Afekte olardı tolıǵı menen joq qılasañ, – dedi.

¹⁸Sońınan:

– Oqlardı al, – dedi. Patsha oqlardı alǵanda, Elisha oǵan:

– Oqlardı jerge ur, – dedi. Patsha oqlardı úsh ret jerge urdı da, toqtap qaldı. ¹⁹Qudaydıń adamınıń buǵan ashıwı kelip:

– Bes-altı ret urıwıń kerek edi. Sonda aramlılardı tolıǵı menen jeńgen bolar

ediń. Endi aramlılardı tek úsh ret ǵa-na jeńe alasań, – dedi.

²⁰ Elisha ólip, jerlendi. Hár jılı báhárde Moab basqınshıları Izrailǵa keletuǵın edi. ²¹ Bir kúni izraillılar bir ólini jerlep atırǵanda basqınshılardı kórip qaldı hám ólini Elishanıń górine ılaqtırıp qashtı. Óli dene Elishanıń súyeklerine tiygende tirilip, ayaqqa turdı.

Izrail hám Aram arasındaǵı sawash

²² Aram patshası Xazael Ehoaxazdıń patshalıǵı dáwirinde izraillılardı zulımlıq etip keldi. ²³ Biraq Jaratqan Iye Ibrayım, Ísaq hám Yaqıp penen dúzgen kelisimine göre, izraillılardı miyrim-shápáát kórsetti hám rehim etip, olardı názerin túsirdi. Olardı joq qılıwdı qálemedi hám búginge deyin Óz dárgayınan quwıp jibermedi.

²⁴ Aram patshası Xazael ólip, ornına ulı Ben-Hadad patsha boldı. ²⁵ Izrail patshası Ehoash ákesi Ehoaxazdıń patshalıǵı dáwirinde qoldan bergen qalalardı Xazaeldiń ulı Ben-Hadad-tan qaytarıp aldı. Ehoash onı úsh ret jeńiliske ushıratıp, Izrail qalalarına qayta iyelik etti.

Yahuda patshası Amasiyanıń Izrail patshası Ehoashqa urıs ashıwı

14 ¹ Izrail patshası Ehoaxazdıń ulı Ehoashtıń patshalıǵınıń ekinshi jılında Yahuda patshası Ioashtıń ulı Amasiya Yahuda taxtına otırdı. ² Amasiya patsha bolǵanda, jıgirma bes jasında edi, ol Erusalimde jıgirma toǵız jil patshalıq etti. Onıń anası erusalimli bolıp, atı Ehoaddan

edi. ³ Amasiya Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi islese de, babası Dawıtqa uqsamadı. Al hár bir iste ol ákesi Ioashtan órnek aldı. ⁴ Biraq sıymıw orınları joq qılınbadı hám xalıq ele sol orınlarda qurbanlıqlar berip, tütetkiler tütetetuǵın edi.

⁵ Amasiya óziniń patshalıq biyligin bekkemlep algannan soń, ákesi Ioash patshanı óltirgen xızmetshilerdi óltirdi. ⁶ Biraq Muwsanıń Nızam kitabında^a jazılǵanına say is tutup, jınayatshılardıń balaların óltirmedi. Onda Jaratqan Iye: «Balalar ushın ákeler, ákeler ushın balalar óltirilmesin. Hár bir adam óz gúnası ushın ótirilsin», – dep buyırǵan edi.

⁷ Amasiya Duz oypatlıǵında on mıń edomlını óltirip, Sela qalasın basıp aldı hám oǵan Ioqteel dep at qoydı. Bul qala házir de sol at penen ataladı.

⁸ Keyin Amasiya Ehudıń aqlıǵı Ehoaxazdıń ulı Izrail patshası Ehoashqa xabarshılar jiberip: «Kel, jekpe-jek alısayıq», – dep shaqırırq tasladı.

⁹ Izrail patshası Ehoash ta Yahuda patshası Amasiyaǵa mınaday juwap jiberdi: «Lebanon tawlarındaǵı shat tiken sol jerdegi kedrge: „Qızınıń meniń ulıma hayallıqqa ber“, – dep xabar jiberipti. Biraq Lebanon tawlarındaǵı bir jabayı haywan sol jerden ótip baratırıp, shat tikendi jenship ketipti. ¹⁰ Sen edomlılardı jeńdiń, sonlıqtan kókireǵin álaspanda. Usı jeńisindi juwıp, úyińde otır. Jánjel baslawdıń ne kereǵi bar? Ózińniń de, Yahudanıń da basın bálege qaldırajaqsań».

¹¹ Degen menen, Amasiya qulaq aspadı. Izrail patshası Ehoash Yahuda patshası Amasiyaǵa qarsı júris qılıp,

^a **14:6** Nzm 24:16.

olar Yahudanın Beyt-Shemesh qalasında jüzbe-jüz keldi. ¹² Yahudalılar izraililər tárepinen qyratılıp, úylerine qaray qashtı. ¹³ Izrail patshası Ehoash Axaziyanın aqlığı Ioashtın ulı Yahuda patshası Amasiyanı Beyt-Shemeshte tutqınğa aldı. Soñınan Erusalimge kelip, qala diywalının Efrayım dárwazasını Múyesh dárwazasına shekemgi tórt jüz shıganaq aralığın qulatıp tasladı. ¹⁴ Ol Jaratqan Iyeniñ Úyindegi hám patsha sarayındağı qaznadan tabılğan hámme altın hám gúmiserdi, hámme zatları, jáne de, kepilge qoylatuğın tutqınlardı alıp Samariyağa qayıp ketti.

¹⁵ Ehoashtın basqa isleri, onıñ qaharmanlıqları hám Yahuda patshası Amasiya menen qalay urısqañı Izrail patshalarınıñ jılnama kitabında jazılğan. ¹⁶ Ehoash ólip, ata-babalarına qosıldı hám Samariyağa, Izrail patshalarınıñ janına jerlendi. Onıñ ornına ulı Yarobam patsha boldı.

Yahuda patshası Amasiyanıñ ólimi

¹⁷ Yahuda patshası Ioash ulı Amasiya Izrail patshası Ehoaxaz ulı Ehoashtın óliminen soñ, on bes jil ómir súrdi. ¹⁸ Amasiyanıñ basqa isleri Yahuda patshalarınıñ jılnama kitabında jazılğan.

¹⁹ Erusalimde Amasiyağa qarşı til biriktirilgenlikten, ol Laxishke qashtı. Biraq til biriktiriwshiler Amasiyanıñ izinen Laxishke adam jiberip, onı sol jerde óltirtti. ²⁰ Olar Amasiyanıñ denesin atqa artıp, Erusalimge alıp keldi hám ol Dawıttın qalasına, ata-babalarınıñ janına jerlendi.

²¹ Yahuda xalqı on altı jasar Azariyanı^a ákesi Amasiyanıñ ornına patsha etip qoydı. ²² Ákesi Amasiyanıñ óliminen keyin, Azariya Elat qalasın Yahudağa qaytarıp alıp, onı qaytadan qurdı.

Izrail patshası Yarobam

²³ Yahuda patshası Ioash ulı Amasiyanıñ patshalığınuñ on besinshi jılında, Ehoash ulı Yarobam Samariyada Izrailğa patsha boldı hám qırq bir jil patshalıq etti. ²⁴ Yarobam Jaratqan Iyeniñ názerinde jawız bolğan islerdi isledi hám Nabat ulı Yarobamnuñ Izraildı baslağan gúnalarınan waz keshpedi. ²⁵ Izraildın Qudayı Jaratqan Iyeniñ Óz qulı gat-xeferli payğambar Amittay ulı Yunus arqalı aytqan sózleri boyınsha, Yarobam Lebo-Xamattan Óli teñizge shekemgi Izrail jerlerin qayta tikledi. ²⁶ Sebebi Jaratqan Iye Izrail xalqı tartıp atırğan kúshli azaptı kórdi. Qul da, azat adam da, hámmesi azap ishinde bolıp, olarğa járdem bergendey hesh kim joq edi. ²⁷ Jaratqan Iye Izraildın atın jer betinen joq qılıp jiberiwdi qálemegenlikten, Ehoash ulı Yarobam arqalı olardı qutqardı.

²⁸ Yarobamnuñ basqa isleri, ol islegen barlıq isler, onıñ qaharmanlıqları, qalay urısqañları hám Yahudağa tiyisli bolğan Damask penen Xamattı Izrailğa qalay qaytarıp alğanı haqqında Izrail patshalarınıñ jılnama kitabında jazılğan. ²⁹ Yarobam ólip, ata-babaları bolğan Izrail patshalarına qosıldı. Onıñ ornına ulı Zexariya patsha boldı.

^a **14:21** Azariya – basqa atı Uzziya. 15:13 qarañ.

Yahuda patshası Azariya

15 ¹ Izrail patshası Yarobamnın patshalıgının jigirma jetinshi jilında, Yahuda patshası Amasiyanın ulı Azariya Yahudağa patsha boldı. ² Azariya on altı jasında taxtqa otırıp, Erusalimde eliw eki jil patshalıq etti. Onın anası erusalimli bolıp, atı Exoliya edi. ³ Azariya da ákesi Amasiyağa uqsap, Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolğan islerdi isledi. ⁴ Biraq sıynıw orınları joq qılınbadı hám xalıq ele sol orınlarda qurbanlıqlar berip, tütetkiler tütetetuǵın edi.

⁵ Jaratqan Iye patsha Azariyanı jazaladı. Ol bir ómir jaman teri keselligine shalınp, bólek bir úyde jasadı. Saraydı hám úlke xalqın onın ulı Iotam basqardı.

⁶ Azariyanın basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Yahuda patshalarının jılnama kitabında jazılğan. ⁷ Azariya ólip, ata-babalarına qosıldı hám Dawıttın qalasındaǵı ata-babalarının janına jerlendi. Onın ornına ulı Iotam patsha boldı.

Izrail patshası Zexariya

⁸ Yahuda patshası Azariyanın patshalıgının otız segizinshi jilında, Yarobam ulı Zexariya Samariyada Izrailğa patsha boldı hám altı ay patshalıq etti. ⁹ Ata-babaları sıyaqlı, ol Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolğan islerdi isledi hám Nabat ulı Yarobamnın Izraildı baslağan gúnalarından bas tartpadı. ¹⁰ Yabesh ulı Shallum Zexariyağa qarsı til biriktirip, onı xalıqtın aldında óltirdi hám ornına ózi patsha boldı.

¹¹ Zexariyanın basqa isleri Izrail patshalarının jılnama kitabında jazılğan.

¹² Solay etip, Jaratqan Iyeniń Ehuğa: «Seniń násilin tórtinshi áwladqa deyin Izrail taxtında otıradı», – dep aytqan sózi orınladı.

Izrail patshası Shallum

¹³ Yahuda patshası Uzziyanın^a patshalıgının otız toǵızınshı jilında, Yabesh ulı Shallum Izrailğa patsha boldı hám Samariyada bir ay patshalıq etti. ¹⁴ Gad ulı Menaxem Tirsadan Samariyağa kelip, sol jerde Yabesh ulı Shallumdı óltirdi hám onın ornına ózi patsha bolıp aldı.

¹⁵ Shallumnın basqa isleri hám ol dúzgen qastıyansılıq Izrail patshalarının jılnama kitabında jazılğan.

¹⁶ Sol waqıtta Menaxem Tirsadan shıǵıp, ózine dárwazaların ashpaǵanı ushın, Tifsax qalasın hám onın átirapındaǵı awıllardıń hámмесin qırdı hám hámiledar hayallardıń qarınların jarıp tasladı.

Izrail patshası Menaxem

¹⁷ Yahuda patshası Azariyanın patshalıgının otız toǵızınshı jilında, Gad ulı Menaxem Izrailğa patsha bolıp, Samariyada on jil patshalıq etti. ¹⁸ Ol Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolğan islerdi isledi hám ómiri boyı Nabat ulı Yarobamnın Izraildı baslağan gúnalarından bas tartpadı.

¹⁹ Assiriya patshası Pul^b Izrailğa hújim etti. Biraq Menaxem Puldıń qollap quwatlawına erisiw arqalı óz patshalıǵın bekkemlew ushın, Pulğa mıń talant gúmis berdi. ²⁰ Menaxem Assiriya

^a **15:13** *Uzziya* – basqa atı Azariya. 14:21 qarań.

^b **15:19** *Pul* – basqa atı Tiglat-Pileser. 15:29 qarań.

patshasına beriw ushın, Izraildağı bay adamlardıń hár birine eliw shekel gú-misten salıq saldı. Solay etip, Assiriya patshası elden sheginip, óz úlkesine qaytıp ketti.

²¹ Menaxemniń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Izrail patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan. ²² Menaxem ólip, ata-babalarına qosıldı hám onıń ornına ulı Peqaxiya patsha boldı.

Izrail patshası Peqaxiya

²³ Yahuda patshası Azariyanıń patshalıǵınıń eliwınshi jılında, Menaxem ulı Peqaxiya Samariyada Izrailǵa patsha boldı hám eki jil patshalıq etti. ²⁴ Peqaxiya Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi hám Nabat ulı Yarobamniń Izraildi baslaǵan gúnalarınan bas tartpadı. ²⁵ Peqaxiyanıń áskerbasılarınan biri Remaliya ulı Peqax oǵan qarsı til biriktirdi. Ol janına giladlı eliw adamdı alıp, Argob hám Arye degen adamlar menen birikti de, Samariyadağı saraydıń qorǵanında Peqaxiyanı óltirip, ornına ózi patsha boldı.

²⁶ Peqaxiyanıń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Izrail patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan.

Izrail patshası Peqax

²⁷ Yahuda patshası Azariyanıń patshalıǵınıń eliw ekinshi jılında, Remaliya ulı Peqax Samariyada Izrailǵa patsha boldı hám jigirma jil patshalıq etti. ²⁸ Ol Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi hám Nabat ulı Yarobamniń Izraildi baslaǵan gúnalarınan jüz burmadı.

²⁹ Izrail patshası Peqaxtıń dáwirinde, Assiriya patshası Tiglat-Pileser Izraildiń Iyyon, Abel-Beyt-Maaxa,

Yanoax, Kedesh, Xasor qalaların hám Gilad, Galila, Naftaliy úlkelerin basıp alıp, xalqın Assiriyaǵa aydap ketti. ³⁰ Yahuda patshası Uzziya ulı Iotamniń patshalıǵınıń jigirmalan-shı jılında, Ela ulı Hoshea Remaliya ulı Peqaxqa qarsı til biriktirip, onı óltirdi hám ornına ózi patsha boldı. ³¹ Peqaxtıń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Izrail patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan.

Yahuda patshası Iotam

³² Izrail patshası Remaliya ulı Peqaxtıń patshalıǵınıń ekinshi jılında, Uzziya ulı Iotam Yahudaǵa patsha boldı. ³³ Iotam jigirma bes jasında patsha boldı hám Erusalimde on altı jil patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Erusha bolıp, ol Sadoq degen adamnıń qızı edi. ³⁴ Iotam da ákesi Uzziyaǵa uqsap, Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi. ³⁵ Biraq sıyınıw orınları joq qılınbadı hám xalıq ele sol orınlarda qurbanlıqlar berip, tütetkiler tütetetuǵın edi. Iotam Jaratqan Iyeniń Úyiniń joqarǵı dárwazasın saldırdı.

³⁶ Iotamniń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Yahuda patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan. ³⁷ Sol kúnlerde Jaratqan Iye Aram patshası Resin menen Izrail patshası Remaliya ulı Peqaxtı Yahudaǵa hújimge jibere basladı. ³⁸ Iotam ólip, ata-babalarına qosıldı hám babası Dawıttıń qalasına, ata-babalarınń janına jerlendi. Onıń ornına ulı Axaz patsha boldı.

Yahuda patshası Axaz

16 ¹ Izrail patshası Remaliya ulı Peqaxtıń patshalıǵınıń on jetinshi jılında, Iotam ulı Axaz

Yahudağa patsha boldı. ² Axaz jigirma jasında patsha bolıp, Erusalimde on altı jil patshalıq etti. Ol Qudayı Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolğan islerdi islegen babası Dawıtqa uqsamadı. ³ Axaz Izrail patshalarının jolınan júrdi. Hátte, Jaratqan Iye Izrail xalqının aldınan quwıp jibergen milletlerdiń jerkenishli dás-túrlerine eliklep, óz ulın otqa jaǵıp, qurban etti. ⁴ Ol sıyıw orınlarında, tóbeshiklerde hám hár bir qoyıw japıraqlı terektiń astında qurbanlıqlar berip, tütetkiler tütetti.

⁵ Sonda Aram patshası Resin hám Izrail patshası Remaliya ulı Peqax Erusalimdi basıp alıw ushın hújim etti. Olar qalanı qamal qılıp tursa da, Axazdı jeńe almadı. ⁶ Sol arada Aram patshası Resin Elat qalasın qaytarıp alıp, ol jerdegi Yahuda xalqın quwıp jiberdi. Sońınan edomlılar Elatqa qonıs bastı, olar házir de sol jerde jasadı.

⁷ Axaz Assiriya patshası Tiglat-Pileserge elshilerin jiberip: «Men siziń qulıńız hám xızmetshińızben. Kelip, maǵan hújim etip atırǵan Aram hám Izrail patshaların qolınan meni qutqarıń», – dedi. ⁸ Axaz Jaratqan Iyeniń Úyinen hám saraydıń qaznasınan tabılǵan gúmis hám altınları alıp, Assiriya patshasına sawǵaǵa berip jiberdi. ⁹ Assiriya patshası Axazdıń tilegin orınlap, Damaskke hújim etip, onı qolǵa kirgizdi. Qala xalqın Kirge súrgin qılıp, Resindi óltirdi.

¹⁰ Patsha Axaz Assiriya patshası Tiglat-Pileserdi qarsı alıw ushın Damaskke barǵanda, sol jerdegi qurbanlıq orındı kórdi. Ol qurbanlıq orınıń súwretin hám qurılısınıń sızilmasın ruwxaniy Uriyaǵa jiberdi. ¹¹ Ruwxaniy Uriya patsha Axaz Damaskten

kelgenshe, Damaskten ol jibergen úlgi boyınsha, qurbanlıq orın qurdırıp qoydı. ¹² Patsha Damaskten qayıp kelgende, qurbanlıq orındı kórdi hám oǵan jaqınlap, ústinde qurbanlıqlar berdi. ¹³ Ol qurbanlıq orında jandırılatusın qurbanlıǵın hám gálle sadaqasın tütetip jandırdı, oǵan ishimlik sadaqasın quyıp, tatıwlıq qurbanlıǵının qanın septi. ¹⁴ Al Jaratqan Iyeniń aldındaǵı qoladan islegen qurbanlıq orındı Jaratqan Iyeniń Úyiniń aldınan, yaǵnıy taza qurbanlıq orın menen Úy ortasında turǵan ornınan jiljıtıp, onı jańa qurbanlıq orınıń arqa tárepine qoydı.

¹⁵ Sońınan patsha Axaz ruwxaniy Uriyaǵa mınaday buyırıq berdi:

– Azanǵı jandırılatusın qurbanlıqtı hám keshki gálle sadaqasın, patsha bergen jandırılatusın qurbanlıqtı hám gálle sadaqasın, úlke xalqı bergen jandırılatusın qurbanlıqtı, gálle sadaqasın hám ishimlik sadaqasın úlken qurbanlıq orında usın. Jandırılatusın qurbanlıqlardıń hám basqa qurbanlıqlardıń hámmesiniń qanın oǵan sep. Al qoladan islegen qurbanlıq orındı men keleshekti bilw ushın qollanaman.

¹⁶ Ruwxaniy Uriya patsha Axazdıń buyırıqların tolıq orınladı.

¹⁷ Patsha Axaz túbeliriklerdiń taxtaların kestirip, ústindegi lágenlerdi aldırıp tasladı. Háwizdi de qola buǵalardıń ústinen túsirip, tóselgen tastıń üstine qoydı. ¹⁸ Assiriya patshasına jaǵınw ushın, ol Shabbat kúnleri Jaratqan Iyeniń Úyine kiretuǵın ústi jabıq joldı hám patsha kiretuǵın qapını jawıp tasladı.

¹⁹ Axazdıń basqa isleri haqqında Yahuda patshaların jılnama kitabında

jazılğan. ²⁰ Axaz ólip, ata-babalarına qosıldı hám Dawıttın qalasına, ata-babalarınıń janına jerlendi. Onıń ornına ulı Xizkiya patsha boldı.

Izraildiń sońǵı patshası Hoshea

17 ¹ Yahuda patshası Axazdıń patshalıǵınıń on ekinshi jilında, Ela ulı Hoshea Samariyada Izrailǵa patsha bolıp, toǵız jil patshalıq etti. ² Ol Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Biraq ózinen aldınǵı Izrail patshalarınan táwirerek edi.

³ Assiriya patshası Shalmanasar Hosheaǵa qarsı sawash ashtı. Hoshea táslim bolıp, oǵan salıq tóley basladı.

⁴ Biraq Assiriya patshası Hosheanıń satqınlıq etkenin bilip qaldı. Sebebi Hoshea Mısır patshası Soǵa xabarshılar jiberген edi hám Assiriya patshasına hár jılı tóleytuǵın salıǵın tólemey qoyǵan edi. Sonlıqtan Assiriya patshası onı tutup alıp, qamaqxanaǵa tasladı.

Samariyanıń qulawı

⁵ Assiriya patshası pútkil Izrail jerlerine hújim qılıp, Samariyanı úsh jil qamal etip turdı. ⁶ Hosheanıń patshalıǵınıń toǵızınshı jilında, Assiriya patshası Samariyanı qolǵa kirgizip, Izrail xalqın Assiriyaǵa súrgin etti. Olardı Xalaxqa, Xaborǵa, Gozandaǵı dárya boyına hám Midiya qalalarına ornalastırdı. ⁷ Bulardıń hámmesi izraililardıń ózlerin Mısır patshası faraonıń qol astınan, Mısır jerinen alıp shıqqan Qudayı Jaratqan Iyege qarsı gúna islegenı sebepli júz berdi. Olar basqa qudaylarǵa tabına basladı. ⁸ Olar ózleriniń aldınan Jaratqan Iye quwıp shıǵarǵan xalıqlardıń dástúrleri hám Izrail patshalarınıń shıǵarǵan

dástúrleri boyınsha jasadı. ⁹ Izraililer ózleriniń Qudayı Jaratqan Iyege unamaytuǵın bul islerdi jasırın isleytuǵın edi. Olar awıllardan baslap, qorǵanlı qalalarǵa shekem hámme jerde ózleri ushın sıyınıw orınların qurdı. ¹⁰ Hár bir biyik tóbeshikke hám qoyıw japıraqlı terektiń astına kiyeleli taslar hám kiyeli ağashlar ornattı.

¹¹ Olar Jaratqan Iyeniń ózleriniń aldınan quwıp shıǵarǵan xalıqları sıyaqlı, barlıq sıyınıw orınlarında tütetki-ler tütetti hám islegen jaman isleri menen Jaratqan Iyeni gázeplendirdi.

¹² Jaratqan Iyeniń ózlerine: «Bulay islemeńler», – degenine qaramastan, olar butlarǵa tabındı. ¹³ Sonda Jaratqan Iye Óziniń barlıq payǵambarları hám wáliyleri arqalı Izrail hám Yahudaǵa bılay dep eskertti: «Jaman jolıńızdan qaytıńlar. Ata-babalarıńızǵa buyırǵan hám qullarım bolǵan payǵambarlarım arqalı sizlerge jiberген Nızamdaǵı barlıq buyırıqlarıma hám qaǵıydalarıma boysınıńlar».

¹⁴ Biraq olar qulaq salmay, Qudayı Jaratqan Iyege isenbegen ata-babalarına uqsap qaysarlıq qıldı. ¹⁵ Olar Onıń qaǵıydalarınan, ata-babaları menen dúzgen kelisiminen hám ózlerine berilgen eskertiwlerinen júz burıp, jaramsız butlarǵa tabındı hám ózleri de mánissiz ómir súrdi. Jaratqan Iye: «Átirapıńızdaǵı xalıqlarǵa uqsap jasamańlar», – dep buyırsa da, olar sol xalıqlardıń ádetlerine eliklep jasay berdi. ¹⁶ Olar ózleriniń Qudayı Jaratqan Iyeniń barlıq buyırıqlarınan júz burıp, tananıń eki músinin quydırdı, kiyeli ağash isletti hám pútkil aspan denelerine tabınıp, Baalǵa xızmet etti. ¹⁷ Ulların hám qızların otta qurbanlıqqa berdi, palkerlik etti hám

belgilerdi jorıdı. Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islewge berilip ketip, Onıń gázebin keltirdi. ¹⁸ Sonlıqtan Jaratqan Iyeniń izraillilardıǵa qattı gázebi keldi hám Yahuda urıwınan basqasınıń hámмесin Óz dárǵayınan quwdı. ¹⁹ Biraq Yahuda da Óz Qudayı Jaratqan Iyeniń buyırıqlarına boysınbay, olar da izraillilar islegen dástúrlerdı isledi. ²⁰ Aqıbette, Jaratqan Iye pútkil Izrail urpaqlarınan júz burıp, olardı jazaladı hám basqınshılardıń qolına táslim etip, hámмесin Óz dárǵayınan shıǵarıp jiberdi.

²¹ Burın Jaratqan Iye izraillilardı Dawıttıń urpaǵınıń qolınan tartıp alǵannan soń, izraillilar Nabat ulı Yarobamdı patsha etip qoyǵan edi. Yarobam olardı Jaratqan Iyeniń jolınan shıǵarıp, ullı gúnaǵa basladı. ²² Izrail urpaqları Yarobam islegen barlıq gúnalarǵa qosıldı, bul gúnalardan bas tartpadı. ²³ Aqırında, Jaratqan Iye Óz qulları bolǵan payǵambarlar arqalı aytqanı sıyaqlı, izraillilardı Óz dárǵayınan quwıp jiberdi. Olar óz jerinen Assiriyaǵa súrgin etildi. Búgin de olar sol jerde jasaydı.

Samariyaǵa qonıs basqanlar

²⁴ Assiriya patshası Babilon, Kuta, Awwa, Xamat hám Sefarwayım qalalarınan adamlardı kóshirip ákelip, izraillilardıń ornına Samariya jerine qonısladırdı. Olar Samariyanı iyelep, onıń qalalarında jasay basladı. ²⁵ Olar sol jerde jasay baslaǵan waqıtları Jaratqan Iyege sıynbadı. Sonlıqtan Jaratqan Iye olarǵa arıslanlardı jiberdi, arıslanlar olardıń ayırımların óltire basladı. ²⁶ Sonda Assiriya patshasına mınaday xabar jetti: «Siz Samariya qalalarına kóshirip

ákelip qonısladıǵan xalıqlar sol jerdiń qudayına qalay sıyınıwdı bilmeydi. Xalıq úlke qudayınıń nızamların bilmegeni ushın, úlke qudayı úlkege arıslanlar jiberip atır, arıslanlar da adamlardı óltirip atır». ²⁷ Assiriya patshası: «Samariyadan súrgin etip ákelingen ruwxaniyelerden birin izge qaytarıń. Ol barıp, sol jerde jasasın hám olarǵa sol jerdiń qudayınıń nızamların úyretsin», – dep buyırdı. ²⁸ Samariyadan súrgin etilgen ruwxaniyelerden biri kelip, Beyt-Elde jasadı hám Jaratqan Iyege qalay sıyınıwdı olarǵa úyretti.

²⁹ Degen menen, Samariya qalalarına qonıs basqan hár bir xalıq óz qudaylarınıń músinlerin isledi. Olardı izraillilar Samariyada jasaǵan waqtında qurǵan sıyınıw orınlarına qoydı. ³⁰ Babilonnan kelgenler Sukkot-Benot degen, Kuttan kelgenler Nergal degen, Xamattan kelgenler Ashima degen, ³¹ Awwadan kelgenler Nibxaz hám Tartaq degen butlardı isledi. Al Sefarwayımnan kelgenler Sefarwayım qudayları Adrammelex penen Anammelexke arnap ulların otta jandırdı. ³² Bir tárepten olar Jaratqan Iyege sıynsa, ekinshi tárepten sıyınıw orınlarındaǵı butxanalarda xızmet etiw ushın, aralarınan ruwxaniyeler saylap qoydı. ³³ Sol jerge kóship kelgen hár bir xalıq Jaratqan Iyege sıyınıw menen birge, óz xalıqlarınıń dástúrleri boyınsha óz qudaylarına da tabındı. ³⁴ Házir de olar sol eski dástúrleri boyınsha jasap keledi. Olar Jaratqan Iyeden qorqpaydı, Jaratqan Iye Izrail dep at bergен Yaqıptıń balalarına buyırǵan qaǵıydalarǵa, pármanlarǵa, nızamlarǵa hám buyırıqlarǵa boysınbaydı. ³⁵ Jaratqan Iye Yaqıptıń urpaǵı menen kelisim dúzip,

olarğa bılay dep buyırǵan edi: «Basqa qudaylardan qorqıp, olarğa tabınbañlar hám olarğa xızmet etip, qurbanlıq bermeñler. ³⁶ Tek ullı qúdireti menen qol sozıp, sizlerdi Mısır jerinen alıp shıqqan Jaratqan Iyeden qorqıñlar, Oǵan sıyıñıp, qurbanlıq berıñler. ³⁷ Sizler ushın jazǵan qaǵıydaların, pármanların, nızamların hám buyırıqların bárha muqıyatlı túrde orınlañlar hám basqa qudaylardan qorqpañlar. ³⁸ Meniñ sizler menen dúzgen kelisimimdi umıtpañlar, basqa qudaylardan qorqpañlar. ³⁹ Tek Qudayınıñ Jaratqan Iyeden qorqıñlar. Ol sizlerdi barlıq dushpanlarıńızdıń qolınan qutqaradı».

⁴⁰ Biraq Samariyaǵa qonıs basqan xalıqlar bul sózlerge qulaq aspay, ózleriniñ burınǵı ádetleri boyınsha jaysay berdi. ⁴¹ Sol xalıqlar hám Jaratqan Iyege, hám ózleri jondırıp isletken músinlerge sıyındı. Olardıń balaları da, balalarınıñ balaları da ózleriniñ ata-babaları islegen isti búginge deyin dawam etpekte.

Yahuda patshası Xizkiya

18 ¹ Izrail patshası Ela ulı Hosheanıñ patshalıǵınıñ úshinshi jılmda, Axaz ulı Xizkiya Yahudaǵa patsha boldı. ² Xizkiya jigirma bes jasında patsha bolıp, Erusalimde jigirma toǵız jil patshalıq etti. Onıñ anasınıñ atı Abiy bolıp, ol Zexariyanıñ qızı edi. ³ Ol da atası Dawıtqa uqsap, Jaratqan Iyeniñ názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi. ⁴ Ol sıyınw orınların joq qıldı, kiyeli taslardı maydalap, kiyeli aǵashtı kesip tasladı, Muwsa islegen mis jılandı da bólip, maydaladı. Sebebi izrailılar onı Nexushtan dep atap, sol kúнге deyin oǵan arnap tútetki tútetetuǵın edi.

⁵ Patsha Xizkiya Izraildıñ Qudayı Jaratqan Iyege úmit bayladı. Onnan burın da, onnan keyin de, Yahuda patshaları arasında oǵan uqsaqanı bolmadı. ⁶ Ol Jaratqan Iyege sadıq bolıp, Onnan júz burmadı hám Jaratqan Iyeniñ Muwsa arqalı bergen buyırıqların orınladı. ⁷ Sonlıqtan Jaratqan Iye onıñ menen birge edi. Xizkiya ne islese de, tabısqa eristi. Ol Assiriya patshasına qarsı bas kóterip, oǵan boysınıwdan bas tarttı. ⁸ Ol Gaza hám onıñ átirapına shekem, awıllardan baslap, qorǵanlı qalalarǵa shekemgi hámme jerlerdegi filistlerdi qırıp tasladı.

⁹ Xizkiyanıñ patshalıǵınıñ tórtinshi jılında, Izrail patshası Ela ulı Hosheanıñ patshalıǵınıñ jetinshi jılında, Assiriya patshası Shalmanasar Samariyaǵa hújim jasap, qalanı qamal etti. ¹⁰ Ol úsh jıldan soñ, Samariyanı qolǵa kirgizdi. Solay etip, Xizkiyanıñ patshalıǵınıñ altınshı, Izrail patshası Hosheanıñ patshalıǵınıñ toǵızınshı jılında, Samariya basıp alındı. ¹¹ Assiriya patshası izrailılardı Assiriyaǵa súrgin etip, olardı Xalaxqa, Xaborǵa, Gozandaǵı dárya boyına hám Midiya qalalarına ornalastırdı. ¹² Bul waqıya izrailılardıñ Qudayı Jaratqan Iyeniñ sózine qulaq aspaǵanı, Onıñ kelisimin buzǵanı sebepli júz berdi. Sebebi izrailılar Qudayı Jaratqan Iyeniñ qulı Muwsa arqalı bergen buyırıqlarına boysınbadı. Olardı tıñlamadı da, orınlamadı da.

Sanxeribtiñ abay etiwı

¹³ Xizkiyanıñ patshalıǵınıñ on tórtinshi jılında, Assiriya patshası Sanxerib Yahudanıñ barlıq qorǵanlı qalalarına hújim jasap, olardı basıp aldı. ¹⁴ Sonda Yahuda patshası

Xizkiya Laxish qalasındaǵı Assiriya patshasına: «Men ayıplıman, meniń jerimnen ketseńiz. Ne talap etseńiz de, tóleymen», – dep xabar jiberdi. Sóytip, Assiriya patshası Yahuda patshası Xizkiyaǵa úsh júz talant gúmis hám otız talant altın salıq saldı. ¹⁵ Xizkiya Jaratqan İyeniń Úyinen hám saraydıń qaznasınan tabılǵan gúmistiń hámme-sin oǵan berdi. ¹⁶ Sonday-aq Yahuda patshası Xizkiya Jaratqan İyeniń Ibadatxanasınıń esiklerin hám jaqlawların altın menen qaplatqan edi. Ol ózi qaplatqan usı altınlardı qırshıp alıp, olardı da Assiriya patshasına berdi.

¹⁷ Degen menen, Assiriya patshası bas sárkárdasın, áskeriy wákilin hám bas wázirin úlken armiya menen Laxishten Erusalimge, patsha Xizkiyaǵa jiberdi. Olar Erusalimge kelip, kir juwıwshınıń atızına baratuǵın joldaǵı, Joqarǵı hawızge suw quyılatuǵın jerde toqtadı. ¹⁸ Olar patshanı shaqırttı. Saray basqarıwshısı Xilkiya ulı Elyakim, xatker Shebna hám diywanbegi Asaf ulı Ioax assiriyalıǵa bardı.

¹⁹ Sonda Assiriya patshasınıń bas wáziri olarǵa bilay dedi:

– Ullı patsha, Assiriya patshasınıń mına sózlerin Xizkiyaǵa jetkiziń: «Neńe úmit artıp tursań? ²⁰ Urıs ushın joba hám kúsh bar dep aytasań, biraq sen tek bos sózlerdi aytıp tursań. Sen kimge súyenip, maǵan qarsı bas kóterip tursań? ²¹ Mine, sen ózine súyengenniń alaqańın tsetuǵın sınıq qamıs hasaǵa uqsaǵan Mısırǵa súyenip tursań. Mısır patshası faraon ózine isengenlerdiń hámmesine usınday. ²² Bálkim maǵan: „Bizler Qudayımız Jaratqan İyege úmit baylaymız“, – der-sizler. Yahuda hám Erusalim xalqına: „Tek Erusalimde, mına qurbanlıq

orında sıyınıńlar“, – dep sıyınıw orınların hám qurbanlıq orınların joq qılǵan Xizkiya emes pe edi?»

²³ Endi sen, meniń mırzam Assiriya patshası menen mawasaǵa kel. Eger men saǵan eki mın bas at bersem, olarǵa minetuǵın sonsha adam taba alar ma ediń? ²⁴ Solay eken, mırzamnıń eń hálsiz áskerbasısın da jeńe almaysań-ǵo. Yamasa Mısırdıń sawash arabaları menen atlılarına isenip tursań ba? ²⁵ Qala berse, men bul jerdi wayran etiw ushın Jaratqan İyeniń erkisiz keldim be? Jaratqan İye maǵan: «Sol úlkege hújim qılıp, onı wayran et», – dedi.

²⁶ Xilkiya ulı Elyakim, Shebna hám Ioax bas wázirge bilay dep juwap berdi: – Bul qullarınız benen arameyshe sóylese beriń, túsinemiz. Diywal ústindegi xalıqqa esittirip, bizler menen evrey tilinde sóylespeń.

²⁷ Bas wázir olarǵa:

– Mırzam meni bul sózlerdi tek mırzańa hám saǵan aytıw ushın emes, al sizler menen birge óz dáretin jep, sidigin ishiwge duwshar bolatuǵın diywal ústinde otırǵan adamlarǵa da jetkeriw ushın jiberdi, – dedi.

²⁸ Sońınan bas wázir ornınan turıp, evrey tilinde bilay dep baqırdı:

– Ullı patshanıń, Assiriya patshasınıń sózlerine qulaq salıńlar! ²⁹ Patsha bilay deydi: «Xizkiya sizlerdi aldamay-aq qoysın. Ol sizlerdi meniń qolmnan qutqara almaydı. ³⁰ Ol: „Jaratqan İye bizlerdi qutqaradı, qala Assiriya patshasınıń qolına berilmeydi“, – dep sizlerdi Jaratqan İyeden úmitlendirmesin».

³¹ Xizkiyaǵa qulaq salmańlar. Sebebi Assiriya patshası bilay deydi: «Meniń menen jarasıp, maǵan kelińler. Sonda

hár bir adam óz júziminiń hám ánjir aǵashınıń miywesinen jep, óz suw saqlaǵışınan suw ishedı. ³² Sońınan men kelip, sizlerdi biydayı, sharabı, nanı, júzimzarları, záyıtın mayı hám palı mol bolǵan, óz úlkeńizge uqsaqan bir úlkege kóshiremen. Sonda ólmey, tiri qalasızlar. Xizkiya: „Jarataqan Iye bizlerdi qutqaradı“, – dep aldaǵanına qulaq salmańlar. ³³ Qaysı xalıqtıń qudayı óz úlkesin Assiriya patshasınıń qolınan qutqara alǵan? ³⁴ Xamat hám Arpadtıń qudayları qayda? Sefarwayım, Hena hám Iwwanıń qudayları qayda? Samariyanıń qudayları Samariyanı menıń qolımnan qutqara aldı ma? ³⁵ Usı ellerdiń qudaylarınıń qaysı biri óz jerin menıń qolımnan qutqara aldı? Solay eken, Jarataqan Iye Erusalimdi menıń qolımnan qalay qutqaradı?»

³⁶ Xalıq úndemedi, juwap ta qaytarımadı. Óytkeni patsha Xizkiya xalıqqa oǵan juwap bermewdi buyırǵan edi.

³⁷ Saray basqarıwshısı Xilkiya ulı Elyakim, xatker Shebna hám diywanbegi Asaf ulı Ioax kiyimlerin jırtıp, Xizkiyanıń aldına keldi hám Assiriya patshasınıń bas wáziriniń sózlerin oǵan aytıp berdi.

Xizkiyanıń payǵambar Iyshayadan keńes sorawı

19 ¹ Patsha Xizkiya bulardı esitkende, kiyimlerin jırttı hám aza kiyimlerin kiyip, Jarataqan Iyeniń Úyine bardı. ² Ol aza kiyimin kiygen saray basqarıwshısı Elyakimdi, xatker Shebnanı hám jası úlken ruwxaniylerdi Amos ulı payǵambar Ishayaǵa jiberdi. ³ Olar Ishayaǵa bilay dedi:

– Xizkiya bilay deydi: «Búgingi kún azap, jaza hám masqarashılıq kúni.

Sebebi bala shıǵaym dep awızǵa taqalıp turǵanı menen, tuwıwǵa kúshi joq hayalǵa uqsaymız. ⁴ Bálkim, tiri Qudaydı aqiretlew ushın mırzası, Assiriya patshası jibergen bas wázirdiń barlıq sózlerin Qudayın Jarataqan Iye esitken shıǵar hám usı esitken sózleri ushın olardı jazalar. Sonlıqtan tiri qalǵanlar ushın duwa et».

⁵ Patsha Xizkiyanıń xızmetkerleri patshanıń sózlerin Ishayaǵa jetkizgende, ⁶ Ishaya olarǵa bilay dedi: – Mırzańızǵa bilay dep aytıńlar: «Jarataqan Iye bilay deydi: Assiriya patshasınıń xızmetkerleriniń Meni masqaralap aytqan sózlerinen, yaǵnıy óziń esitken sózlerden qorqpa. ⁷ Mine, Men oǵan bir ruwx jiberemen. Sonda ol bir xabar esitip, óz eline qayıp ketedi. Men onı óz elinde qılısh penen óltirtemen».

⁸ Assiriya patshasınıń bas wáziri izine qayıp, óz patshasınıń Libna qalasına qarsı urısıp atırǵan jerinen taptı. Sebebi ol Assiriya patshasınıń Laxishten shegingenin esitken edi. ⁹ Assiriya patshası Xabashstan patshası Tirhaqanıń ózine qarsı urısqa atlanǵanın esitip, Xizkiyaǵa jáne elshilerin jiberip bilay dedi:

¹⁰ – Yahuda patshası Xizkiyaǵa bilay dep aytıńlar: «Súyengen Qudayın seni: „Erusalim Assiriya patshasına táslim bolmaydı“, – dep aldamasın. ¹¹ Assiriya patshalarınıń barlıq ellerdi jer menen jeksen etip, neler islegenin esitken shıǵarsañ?! Endi sen qutılıp qalmaqshımısañ? ¹² Ata-babalarım wayran etken Gozan, Xaran, Resef hám Telassardaǵı Edende jasaǵan xalıqlardıń qudayları olardı qutqara aldı ma? ¹³ Xamat hám Arpad patshaları qáne? Sefarwayım, Hena hám Iwwa qalalarınıń patshaları qáne?»

Xizkiyanıń duwası

¹⁴ Xizkiya xattı elshilerdiń qolınan alıp oqıǵannan soń, Jaratqan İyeniń Úyine bardı hám xattı Jaratqan İyeniń aldına jayıp qoydı. ¹⁵ Keyin Jaratqan İyeniń aldında duwa etip, bilay dedi:
– Kerublar^a arasında taxtta otırǵan Izraildiń Qudayı Jaratqan İye! Sen pútkil dúnya patshalıqlarınıń jalǵız Qudayısań! Aspan hám jerdi Sen jaratqansań. ¹⁶ Jaratqan İye, qulaq salıp, esit, kózlerińdi ashıp, kór. Tiri Qudaydı aqiretlew ushın Sanxeribtiń aytıp jibergen sózlerin esit.

¹⁷ Jaratqan İye, ırasında da, Assiriya patshaları xalıqlardı hám olardıń jerlerin wayranladı. ¹⁸ Olardıń qudayların otqa taslap, joq qıldı. Biraq olar haqıyqatında qudaylar emes, al aǵaştan hám tastan adam qolı menen islengen nárseler edi. ¹⁹ Qudayımız Jaratqan İye, bizlerdi Sanxeribtiń qolınan qutqara gór. Sonda pútkil dúnya patshalıqları, o, Jaratqan İye, jalǵız Seniń Quday ekenińdi biledi.

Iyshayanıń payǵambarshılıǵı

²⁰ Sońınan Amos ulı Iyshaya payǵambar Xizkiyaǵa mınaday xabar jiberdi: «Izraildiń Qudayı Jaratqan İye bilay deydi: Assiriya patshası Sanxerib haqqında Maǵan etken duwanı esittim. ²¹ Ol tuwralı Men, Jaratqan İye bilay deymen:

Pák qız Sion, seni kemsitip,
ústińnen kúler,
Qız Erusalim, seniń izińnen bas
shayqar.

²² Sen kimdi aqiretlep, kimdi mazaqladıń?

Kimge dawıs kóterip sóylep,
kimge menmensip qaradıń?
Maǵan – Izraildiń Muxaddesine!

²³ Elshileriń arqalı Meni aqiretlep bilay dediń:

„Sansız sawash arbalarım menen tawlardıń biyik shıńına,
Lebanon tawlarınıń uzaq janbawırlarına shıqtım,
Biyik kedr aǵashların, jaqsı sárwi aǵashların kestim.
Onıń eń tórine, eń qalıń toǵayına bardım.

²⁴ Men qudıqlar qazdım hám jat ellerdiń suwların ishtim,
Mısırdıń barlıq dáryaların tabanım menen qurıttım“.

²⁵ Biraq bunıń hámмесin burınnan jobalastırıp,
Áyyemgi kúnlerden oylap qoyǵanımdı esitpegen be ediń?

Házir Men sonı orınladım.
Sonlıqtan sen qorǵanlı qalalardı qarabaqanaǵa aylandıra aldıń.

²⁶ Sonda qol-qanatı qırıldı qala xalqınıń,
Qorqıp, uyatqa qaldı.
Olar daladaǵı kók shópke, jańa shıqqan názik shópke,
Tamnıń basındaǵı, shıqpay atırıp órt shalǵan shópke uqsap qaldı.

²⁷ Men seniń otırıs-turısındı, qashan kelip-ketetuǵınıńdı, Maǵan degen ǵázebińdi, hámмесin bilemen.

^a 19:15 Kerub – qanatlı ruwxıy barlıq.

- 28 Mağan degen gázebiń ushın,
Tákabbirliǵıń qulaǵıma jetip
kelgeni ushın,
Halqamdı murnıńnan ótkizip,
Suwlıǵımdı awzıńa taǵaman.
Seni kelgen jolıń menen izińe
qaytaraman.
- 29 Háy, Xizkiya! Sen ushın belgi
mınaw boladı:
Usı jılı shashılǵan dánнен ósken
ónimdi jeysiz,
Kelesi jılı sonıń ornına ósken
ónimdi azıq qılasız,
Al úshinshi jılı dán sewip, ónim
alasız,
Júzim baǵların otırǵızıp, olardıń
miywesinen jeysiz.
- 30 Yahuda xalqınıń qutılıp qalǵanları
jerge tamır jayıp,
Joqarıda miywe beredi.
- 31 Sebebi tiri qalǵanlar Erusalimnen,
Qutilǵanlar Sion tawınan kelip
shıǵadı.
Bunı Álemniń Jaratqan Iyesi,
Óz qızǵanshaqlıǵı menen júzege
asıradı.
- 32 Sonlıqtan Jaratqan Iye Assiriya
patshası tuwralı bılay deydi:
Ol bul qalaǵa kirmeydi, oq ta
atpaydı,
Qalaǵa jaqınlasa qalqanı menen,
Qala diywalma topıraq ta
úydirmeydi.
- 33 Kelgen jolı menen qaytadı, qalaǵa
kirmeydi.
Bul – Jaratqan Iyeniń aytqanı!
- 34 Men Ózim ushın hám qulım
Dawittıń húrmeti ushın,
Bul qalanı qorǵap, qutqaraman».

35 Sol kúni túnde Jaratqan Iyeniń
perishtesi assiriyalılardıń ordasına

barıp, bir júz seksen bes mın adam-
dı qırıp tasladı. Azanda oyanıp qara-
ǵanlar hámme jerdiń óliklerge tolıp
ketkenin kórdi. ³⁶ Sonda Assiriya pat-
shası Sanxerib ordanı taslap, izine
qayttı. Ol Nineviyaǵa qayıp kelip,
sol jerde jasadı. ³⁷ Bir kúni ol
óz qudayı Nisroxtıń butxanasında
tabınıp atırǵanda, ulları Adramme-
lex penen Sareser onı qılısh penen
óltirdi hám ózleri Ararat úlkesine
qashıp ketti. Sanxeribtiń ornına ulı
Esar-Xaddon patsha boldı.

Xizkiyanıń qásteleniwi hám shıpalanıwı

20 ¹ Sol kúnleri Xizkiya awırıp,
ólim tóseginde jattı. Sonda
Amos ulı Iyshaya payǵambar oǵan
kelip bılay dedi:

– Jaratqan Iye bılay deydi: «Úy-ishi-
ńe wásiyatnamańdı qaldırıp, ırzalasa
ber, sebebi táwir bolmaysañ, óleseń».

² Xizkiya júzin diywalǵa qaratıp,
Jaratqan Iyege duwa etip:

³ – O, Jaratqan Iye! Aldıńda meniń
shın júreктен sadıqlıq penen jasaǵa-
nımdı hám názerińde tuwrı islerdi is-
lep júrgenimdi esley gör! – dedi hám
óksip-óksip jıladı.

⁴ Iyshaya ele saraydıń ortanǵı háv-
lisinen shıǵıp ketpey atırıp, oǵan
Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi:

⁵ – Izińe qayıp, Meniń xalqımnıń
húkimdarı Xizkiyaǵa mına xabar-
dı jetkiz: «Babań Dawittıń Qudayı
Jaratqan Iye bılay deydi: Duwańdı
esittim, kóz jaslarıńdı kórdim. Mine,
Men seni shıpalayman. Sen úshinshi
kúni Jaratqan Iyeniń Úyine barasań.
⁶ Ómirińdi on bes jılǵa uzaytaman.
Ózińdi de, bul qalanı da Assiriya pat-
shasınıń qolınan qutqaraman. Ózim

ushin hám qulim Dawıttın húrmeti ushin bul qalanı qorǵayman».

⁷ Iyshaya patshanıń adamlarına:

– Keptirip nıǵızlangan ánjir alıp kelinler, – dedi.

Onı ákelip, jaraǵa qoyǵanda, ol sawalıp ketti. ⁸ Xizkiya Iyshayadan:

– Jaratqan Iyeniń meni sawaltatugının hám úshinshi kúni Jaratqan Iyeniń Úyine baratugınımdı qanday belgi arqalı bilemen? – dep soradı.

⁹ Iyshaya oǵan:

– Jaratqan Iyeniń Óz sózin orınlattugının bildiretugın belgi mınaw: tek shege túsip turǵan saya on adım aldığa jiljisin ba yamasa on adım artqa jiljisin ba? – dedi. ¹⁰ Xizkiya Iyshayaǵa:

– Sayanı aldığa on adım jiljıwı ańsat. Saya on adım artqa jiljisin, – dedi.

¹¹ Iyshaya payǵambar Jaratqan Iyege jalbarındı. Sonda Jaratqan Iye patsha Axaz soqtırǵan teksheniń ústine túsip turǵan sayanı on adım artqa jiljitti.

Xizkiyanıń aqlsızlıǵı

¹² Sol arada Xizkiyanıń awırıp qalǵanın esitken Babiloniya patshası Baladan ulı Merodax-Baladan Xizkiyaǵa xatlar hám sawǵalar jiberdi. ¹³ Xizkiya elshilerdi qabil etti hám olarǵa óz qaznasındaǵı zatların hámмесin: gúmıs hám altınların, xosh iyisli zatların, qımbatbaha mayların, qural-jaraq saqlanatuǵın bólmesin kórsetti. Xizkiyanıń sarayında da, patshalıǵında da olarǵa kórsetilmegen hesh náse qalmadı.

¹⁴ Sonda payǵambar Iyshaya patsha Xizkiyanıń janına kelip, oǵan:

– Bul adamlar sizge ne dedi? Olar qay jaqtan kelipti? – dep soradı. Xizkiya oǵan:

– Olar uzaq elden, Babiloniyadan kelgen, – dep juwap berdi.

¹⁵ Iyshaya:

– Olar sarayınıızda nelerdi kórdi? – dep soradı. Xizkiya:

– Sarayımdaǵı hámме nárseni kórdi. Qaznamda olarǵa kórsetpegen hesh násem qalmadı, – dep juwap berdi.

¹⁶ Sonda Iyshaya Xizkiyaǵa bilay dedi:

– Onda Jaratqan Iyeniń sózin esitiń:

¹⁷ «Sarayındaǵı hámме náse hám atababalarınnıń usı kúnge shekem jıynaǵan hámме nársesi Babilonǵa alıp ketiletugın kún keledi, hesh náse qalmaydı, – deydi Jaratqan Iye. ¹⁸ – Seniń násilinńen bolǵan ayırım urpaqların da alıp ketilip, Babiloniya patshasınıń sarayında xızmetshi boladı». ¹⁹ Xizkiya Iyshayaǵa:

– Jaratqan Iyeniń siz arqalı aytqan sózleri jaqsı sózler, – dedi. Sebebi ol ishinen: «Hesh bolmaǵanda meniń zamanımda tınıshlıq hám abadansılıq boladı», – dep oyladı.

²⁰ Xizkiyanıń basqa isleri, barlıq qaharmanlıqları, ol qurǵızǵan háwiz, suw ótkelleri hám qalaǵa qalay suw aparǵanları Yahuda patshalarınń jilnama kitabında jazılǵan. ²¹ Xizkiya ólip, ata-babalarına qosıldı. Onıń ornına ulı Menashshe patsha boldı.

Yahuda patshası Menashshe

21 ¹ Menashshe on eki jasında patsha boldı hám Erusalimde eliw bes jil patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Xefsiba edi. ² Ol Jaratqan Iyeniń Izrail xalqınıń aldınan quwıp jibergen xalıqlardıń jerkenishli jaman islerine eliklep, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ³ Ákesi Xizkiya joq qılǵan sıynıw orınların qayta tikledi. Izrail patshası Axabqa uqsap, Baalǵa arnap qurbanlıq orınlar qurdı, kiyeli aǵash

ornattı hám pútkil aspan denelerine tabınıp, olarǵa xızmet etti. ⁴ Menashshe Jaratqan Iyeniń Úyine, yaǵnıy Jaratqan Iyeniń: «Men Erusalimde Óz atımdı ornataman», – degen Úyine basqa qudaylarǵa arnap, qurbanlıq orınlar qurdırdı. ⁵ Ol Jaratqan Iyeniń Úyiniń eki háwlisine de barlıq aspan denelerine arnap qurbanlıq orınlar qurdı. ⁶ Ol óz ulın otta jandırap qurbanlıqqa berdi, pal ashtı, belgilerdi jorıdı, árwaq hám ruwxlardı shaqırıwshılardıǵa másláhát saldı. Ol Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islep, Onı gázeplendir-di. ⁷ Menashshe ózi isletken Ashera butın Jaratqan Iyeniń Úyine qoydı. Jaratqan Iye Dawıtqa hám onıń ulı Sulaymangá: «Bul Úyde hám Izrail urıwları arasınan tańlap alǵan qalam Erusalimde atımdı máńgige ornataman. ⁸ Eger olar Meniń buyırıqlarımdı hám qulım Muwsa buyırǵan barlıq Nızamlardı muqiyatlı túrde orınlap jasasa, onda Izrail xalqın ózleriniń ata-babalarına bergen jerden quwıp shıǵarmayman», – degen edi. ⁹ Biraq xalıq qulaq aspadı. Menashsheniń xalıqtı joldan azǵırǵanı sonshelli, Jaratqan Iyeniń Izrail xalqınıń aldınan joq qılǵan xalıqlarınan da kóbi rek jamanlıqlar isledi.

¹⁰ Jaratqan Iye Óz qulları bolǵan payǵambarlar arqalı bilay dedi: ¹¹ «Yahuda patshası Menashshe ózinen burın sol jerde jasaǵan amor xalqınan da jamanraq jerkenishli islerdi islegenı, óz butları menen yahudalıları gúnaǵa baslaǵanı ushın, ¹² Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye bilay deydi: „Men Yahuda eliniń hám onıń bas qalası Erusalimniń basına esitken adamnıń júreǵın suwlatatuǵın bir apatshılıq

jawdıraman. ¹³ Samariyaǵa qollanǵan ólshew jibin hám Axabtıń úy-ishine qollanǵan ólshemdi Erusalimge de qollanaman. Tabaqtı sıpırıp, tónke-rip qoyǵanı sıyaqlı, Erusalimdi de solay sıpırıp tazalayman. ¹⁴ Xalqımnıń qalǵanlarınan júz buraman, olardı dushpanlarınıń qolına tapsıraman. Dushpanları olardı tonap, talan-taraj etedi. ¹⁵ Sebebi olar Meniń názerimde jawız bolǵan islerdi isledi hám ata-babaları Mısırdan shıqqan kún-nen usı künge deyin Meniń gázebimdi keltirdi“».

¹⁶ Menashshe Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi islep, yahudalılarıǵa isletken gúnasına qosı, júdá kóp ayıpsız qan tógip, Erusalimdi basınan ayaǵına shekem qanǵa batırdı. ¹⁷ Menashsheniń basqa isleri, ol islegen barlıq isler hám ol islegen gúnalar haqqında Yahuda patshalarınınıń jilnama kitabında jazılǵan. ¹⁸ Menashshe ólip, ata-babalarına qosıldı hám saraydıń Uzda dep atalatuǵın baǵına jerlendi. Onıń ornına ulı Amon patsha boldı.

Yahuda patshası Amon

¹⁹ Amon jigirma eki jasında patsha bolıp, Erusalimde eki jil patshalıq etti. Anasınıń atı Meshullemet bolıp, ol iotbalı Xarustıń qızı edi. ²⁰ Amon da ákesi Menashshege uqsap, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ²¹ Ol ákesiniń jolınan júrdi, ákesi tabınǵan butlarǵa xızmet etip, olarǵa tabındı. ²² Amon ata-babalarınınıń Qudayı Jaratqan Iyeni tárk etti, Onıń jolınan júrmedi.

²³ Patsha Amonnıń xızmetshileri oǵan qarsı til biriktirip, onı óz sarayında óltirdi. ²⁴ Biraq úlke xalıq patsha

Amonga qarsı til biriktirgenlerdiñ hámmesin óltirdi hám onıń ornına ulı Ioshiyanı patsha etip qoydı.

²⁵ Amon islegen basqa isler Yahuda patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan. ²⁶ Amon Uzza baǵındaǵı óz qábirine jerlendi. Onıń ornına ulı Ioshiya patsha boldı.

Yahuda patshası Ioshiya

22 ¹ Ioshiya segiz jasında patsha bolıp, Erusalimde otız bir jil patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Edida bolıp, ol bosqatlı Adayanıń qızı edi. ² Ioshiya Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi hám ońǵa da solǵa da burılmay, babası Dawıttıń jolınan júrdi.

³ Patsha Ioshiya óz patshalıǵınıń on segizinshi jilında, Meshullamnıń aqlıǵı Asaliyanıń ulı xatker Shafandı Jaratqan Iyeniń Úyine jiberip, oǵan bilay dedi:

⁴ – Bas ruwxaniy Xilkiyaǵa bar. Ol bosaqadaǵı qadaǵalawshı ruwxaniyeler xalıqtan jınap, Jaratqan Iyeniń Úyine alıp kelgen gúmislerdi esaplap shıqsın. ⁵ Keyin onı Jaratqan Iyeniń Úyiniń ishindegi islerdi baqlaw ushın tayınlangan adamlarǵa bersin. Olar bunı Jaratqan Iyeniń Úyiniń buzılǵan jerlerin dúzetiwsilerge, ⁶ ustalarǵa, qurılısshılarǵa, tas óriwsilerge tólesin hám Úydi dúzetiwge kerekli bolǵan aǵashlardı hám jonılǵan taslardı satıp alıwǵa jumsasin. ⁷ Degen menen, olarǵa berilgen gúmistıń esabı talap etilmesin, óytkeni olar hadal isleydi.

⁸ Bas ruwxaniy Xilkiya xatker Shafanǵa:

– Men Jaratqan Iyeniń Úyinen Nızam kitabın taptım, – dep, kitaptı Shafanǵa

berdi. Shafan kitaptı oqıdı. ⁹ Sońınan xatker Shafan patshaǵa:

– Qullarınıız Úyden tabılǵan gúmislerdi alıp, onı Jaratqan Iyeniń Úyindegi islerdi alıp barıwshılarǵa tapsırdı, – degen xabar alıp keldi. ¹⁰ Sońınan ol:

– Ruwxaniy Xilkiya maǵan bir kitap berdi, – dedi hám kitaptı patshaǵa oqıp berdi. ¹¹ Patsha Nızam kitabındaǵı sózlerdi esitkende, kiyimlerin jırttı. ¹² Ol ruwxaniy Xilkiyaǵa, Shafan ulı Axiqamǵa, Mixaya ulı Axborǵa, xatker Shafanǵa hám óz xızmetshisi Asayaǵa bilay dep buyırdı:

¹³ – Barıp, tabılǵan bul kitaptıń sózleri haqqında men ushın, xalıq ushın hám pútkil Yahuda ushın Jaratqan Iyeniń erkin sorańlar. Ata-babalarımızdıń bul kitaptıń sózlerine qulaq aspaǵanı hám onda bizler ushın jazılǵan bul sózlerge say jasamaǵanı sebepli, Jaratqan Iyeniń bizlerge qarsı lawlaǵan ǵázebi ullı.

¹⁴ Ruwxaniy Xilkiya, Axiqam, Axbor, Shafan hám Asaya barıp, Xarxastıń aqlıǵı Tiqwanıń ulı bolǵan muxaddes kiyimlerde qarawshı Shallumnıń hayalı payǵambar Xulda menen sóyletti. Xulda Erusalimniń taza bóliminde jasaytuǵın edi.

¹⁵ Hayal olarǵa bilay dedi:

– Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye sizlerdi maǵan jibergen adamǵa bilay dep aytıńlar dep atır: ¹⁶ «Jaratqan Iye bilay deydi: „Yahuda patshasınıń oqıǵan kitabında jazılǵanıday, bul jerge de, bul jerde jasaytuǵın xalıqtıń basına da apatsılıq jawdraman. ¹⁷ Olar meni tárk etti hám basqa qudaylarǵa tütetki tütetip, pútkil isleri menen Meniń ǵázebimdi keltirdi. Sonlıqtan bul jerge qarsı ǵázebim lawladı hám ol sónbeydi“». ¹⁸ Jaratqan

Iyeniń erkin soraw ushın sizlerdi jibergen Yahuda patshasına bılay dep aytıńlar: «Sen esitken sózler tuwralı Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: ¹⁹ „Bul jer hám bul jerde jasaytuǵınlardıń wayran etiliwge hám náletke húkim etilgeni haqqında Meniń sózlerimdi esitkende, júregiń ezildi hám Maǵan boysındı. Sen kiyimlerdiń jırtıp, Meniń aldında jılaǵanlıqtan, Men de seni esittim. ²⁰ Sonlıqtan Men seni ata-babalarıńa qosaman, tınıshlıq penen qábirge qoyılsań. Men bul jerge jawdıratuǵın hesh bir apatshılıqtı seniń kóziń kórmeydi“».

Olar bul xabardı patshaǵa jetkizdi.

Ioshiyanıń butparazlıqtı joq qılıwı

23 ¹ Patsha Ioshiya adam jiberip, Yahuda hám Erusalimniń barlıq aqsaqalların óz janına topladı. ² Sońnan ol pútkil Yahuda menen pútkil Erusalim turǵınların, ruwxaniylerdi, payǵambarlardı, kishkenesinen úlkenine deyingi pútkil xalıqtı ertip, Jaratqan Iyeniń Úyine bardı. Patsha Jaratqan Iyeniń Úyinen tabılǵan Kelisim kitabın basıman ayaǵına deyin olarǵa dawıslap oqıp berdi. ³ Keyin patsha sútinniń janındaǵı arnawlı ornında turıp, Jaratqan Iyeniń aldında kelisim dúzdi. Ol Jaratqan Iyeniń jolı menen júrip, Onıń buyırıqların, qararların, qaǵıydaların shin júrekteń, jantáni menen orınlawǵa, usı kitapta jazılǵan kelisim sózlerine ámel qılıwǵa ant ishti. Pútkil xalıq ta kelisimge qosıldı.

⁴ Sonnan soń, patsha bas ruwxaniy Xilkiyaǵa, ekinshi dárejeli ruwxaniylerge hám bosaǵadaǵı qadaǵalawshı

ruwxaniylerge Baalǵa, Asheraǵa hám pútkil aspan denelerine arnap islengen hámme nárselerdi Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasınan alıp shıǵıwdı buyırdı. Olardı Erusalimniń sırtındaǵı Kidron oypatlıǵında órtetip, kúlin Beyt-Elge aparǵızdı. ⁵ Patsha Yahuda qalalarında hám Erusalim átirapındaǵı sıyınıw orınlarında tútetki tútetiw ushın Yahuda patshaları tárepinen tayınlangan butqa xızmet etiwshi ruwxaniylerdi, Baalǵa, quyashqa, ayǵa, juldızlarǵa hám pútkil aspan denelerine arnap tútetki tútetkenlerdi joq qıldı. ⁶ Kiyeli aǵashtı Jaratqan Iyeniń Úyinen Erusalimniń sırtına, Kidron sayına shıǵardı. Onı sol jerde jaǵıp, kúl-talqan etti hám kúlin ulıwma xalıqlıq qábirlerdiń ústine shashtı. ⁷ Buzıqshılıq islewshi erkeklerdiń Jaratqan Iyeniń Úyindegi úylerin buzıp tasladı. Ol jerde hayallar Ashera butına arnap, kiyimler toqıytuǵın edi.

⁸ Ioshiya Yahuda qalalarındaǵı hámme ruwxaniylerdi jynap, Erusalimge alıp keldi. Keyin Gebadan Beer-Shebaǵa shekemgi aralıқтаǵı ruwxaniyler tútetki tútetip, sıyınatuǵın orınlardı haramladı. Qala hákimi bolǵan Eshuanıń dárwazasına kirer awızdaǵı sıyınıw orınların da joq qıldı. Bul dárwaza qala dárwazasınıń shep tárepinde edi. ⁹ Sıyınıw orınlarınıń ruwxaniyleri Erusalimdegi Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornında qurbanlıq bere almasa da, olar óz kásiplesleri bolǵan ruwxaniyler menen ashitqısız nan jeytuǵın edi.

¹⁰ Ioshiya hesh kimniń quday Moloxqa arnap óz ulın yaqı qızın otta jandırmawı ushın, Ben-Hinnom oypatlıǵındaǵı Tofetti^a de haramlap, jaramsız awhalǵa keltirdi. ¹¹ Ol Jaratqan

^a **23:10** Tofet – quday Moloxqa arnap balalardı jandıratuǵın ornın.

Iyeniń Úyiniń kirer aldına, saray xızmetshisi Natan-Melextiń bólmesiniń qasına Yahudaniń burıńǵı patshalarınıń quyashqa arnap qoydıǵan atlarınıń músinlerin alıp taslap, olardıń arbaların otta jandırdı.

¹² Ioshiya Axazdıń joqarıdaǵı bólmesiniń tamınıń basındaǵı Yahudaniń burıńǵı patshaları qurdırǵan qurbanlıq orınların da, Jaratqan Iyeniń Úyiniń eki háwlisindegi Menashsheniń qurdırǵan qurbanlıq orınların da buzdırdı. Olardı maydalap ezip, Kidron sayına shashıp jiberdi. ¹³ Jáne ol Erusalimniń shıǵısına, Záyıtın tawınıń qublasına Izrail patshası Sulaymannıń sidonlılardıń jerkenishli butı Ashtarta, moablardıń jerkenishli butı Kemosh hám ammonlardıń jerkenishli butı Milkomǵa arnap qurdırǵan sıynıw orınların haramladı. ¹⁴ Ioshiya kiyeli taslardı kúl-talqan etip, kiyeli ağashlardı kesip tasladı hám olardıń orınların adam súyegine toltırdı.

¹⁵ Bunnan tısqarı, Izraildi gúnaǵa baslaǵan Nabat ulı Yarobam qurdırǵan Beyt-Eldegi sıynıw ornın hám qurbanlıq ornın^a joq qıldı. Ol sıynıw ornın jaǵıp jiberip, kúlin kókke suwırdı, kiyeli ağashtı da jaǵıp jiberdi. ¹⁶ Ioshiya aynalasına qarap, taw ústindegi qábirlerdi kórdi. Ol adamların jiberip, qábirdegi súyeklerdi aldirttı hám olardı qurbanlıq orınıń ústinde jaǵıp jiberip, qurbanlıq orını haramladı. Bul Jaratqan Iyeniń Qudaydıń adamı arqalı aldın ala aytqan sózleri^b boyınsha boldı.

¹⁷ Ioshiya:

– Ana jerdegi qulpı tas kimdiki? – dep soradı.

Qala turǵınları oǵan:

– Yahudadan kelgen Qudaydıń adamınıń qábiri. Ol Beyt-Eldegi qurbanlıq orında házir siz islegen isler tuwralı aldın ala járiyalaǵan edi, – dep juwap berdi.

¹⁸ Sonda patsha:

– Oǵan tiymeńler, hesh kim onıń súyekleriniń tınıshın almasın, – dedi. Solay etip, onıń súyeklerine de, Samariyadan kelgen payǵambardıń súyeklerine de hesh kim tiymedi.

¹⁹ Izrail patshaları Jaratqan Iyeniń gázebin keltirip, Samariya qalalarındaǵı sıynıw orınlarına butxanalar qurdırǵan edi. Ioshiya Beyt-Elde islegenlerin bul jerde de islep, bul butxanalar da qıyratıp tasladı. ²⁰ Ol sol jerdegi sıynıw orınlarınıń ruwxaniyelerin qurbanlıq orın ústinde bawızlap, sol jerde adam súyeklerin jandırdı hám sońınan Erusalimde qaytıp keldi.

Ioshiyanıń Qutqarılıw bayramın ótkeriwi

²¹ Patsha Ioshiya pútkil xalıqqa: «Qudayınız Jaratqan Iyege arnap Qutqarılıw bayramın mına Kelisim kitabında jazılǵanı boyınsha bayramlańlar», – dep buyırıq berdi. ²² Sebebi Izrailda biyeler basqarǵan dáwirde baslap, Izrail hám Yahuda patshaları basqarǵan dáwir boyı Qutqarılıw bayramı usılay bayramlanbaǵan edi. ²³ Jaratqan Iyege arnalǵan bul Qutqarılıw bayramı Ioshiyanıń patshalıǵınıń on segizinshi jilinde, Erusalimde bolıp ótti.

²⁴ Bunnan basqa, Ioshiya ruwxaniy Xilkiyanıń Jaratqan Iyeniń Úyinen

^a **23:15** 3Pat 12:32-33.

^b **23:16** 3Pat 13:1-3.

tapqan kitabında jazılğan nızam sózlerin orınlaw ushın, Erusalimde hám Yahuda jerinde payda bolğan barlıq jerkenishli islerdi: árwaqlardı hám ruwxlardı shaqırıwshılardı, kiye-li músınlerdi hám butlardı joq qıldı.

²⁵ Ioshiyadan aldın da, onnan keyin de oğan uqsap Muwsanıń hámme Nızamlarına boysınıp, shın júregi, jan-táni hám bar kúshi menen Jaratqan Iyege júz burğan patsha bolmadı.

²⁶ Biraq Menashshe óz isleri arqalı Jaratqan Iyeniń gázebin keltirgeni ushın, Ol Óziniń Yahudağa qarşı lawlağan gázebinen waz keshpedi.

²⁷ Jaratqan Iye bılay dedi: «Izraildi dárgayımnan qalay quwıp shıǵarǵan bolsam, Yahudanı da solay quwıp shıǵaraman. Tańlap alǵan qalam Erusalimnen hám „atım sol jerde boladı“ degen Úyden júz buraman».

Ioshiyanıń ólimi

²⁸ Ioshiyanıń basqa isleri, ol islegen barlıq isler Yahuda patshalarınıń jilnama kitabında jazılǵan.

²⁹ Ioshiyanıń húkimdarlıǵı waqtında, Mısır faraonı Nexo Assiriya patshasına járdem beriw ushın, Evfrat dáryasına qaray jolǵa shıqtı. Patsha Ioshiya da Nexoǵa qarşı júris qıldı hám olar Megiddoda duslasqanda Nexo Ioshiyanı óltirdi. ³⁰ Xızmetshileri Ioshiyanıń denesin arbaǵa salıp, Megiddodan Erusalimge alıp keldi hám óz qábirine jerledi. Úlke xalqı Ioshiyanıń ulı Ehoaxazdı maylap, ákesiniń ornına patsha etip qoydı.

Yahuda patshası Ehoaxaz

³¹ Ehoaxaz jigirma úsh jasında patsha bolıp, Erusalimde úsh ay patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Xamutal bolıp,

ol libnalı Eremiyanıń qızı edi. ³² Ehoaxaz ata-babaları sıyaqlı Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ³³ Ehoaxazdıń Erusalimde patshalıq etpewi ushın, faraon Nexo onı Xamat úlkesinde, Riblada tutqınǵa aldı hám úlke xalqına júz talant gúmis hám bir talant altın salıq saldı. ³⁴ Faraon Nexo Ioshiyanıń ulı Elyakimdi ákesiniń ornına patsha etip qoydı hám atın ózgartip, Ehojakim dep qoydı. Al Ehoaxazdı Mısırǵa alıp keldi hám ol sol jerde qaytı boldı. ³⁵ Ehojakim faraon talap etken gúmis hám altındı berdi. Bunıń ushın ol úlke xalqına hár biriniń mal-múlkine say salıq salıp, xalıqtan gúmis hám altın óndirip aldı.

Yahuda patshası Ehojakim

³⁶ Ehojakim jigirma bes jasında patsha bolıp, Erusalimde on bir jil patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Zebuda bolıp, ol rumalı Pedayanıń qızı edi. ³⁷ Ehojakim ata-babaları sıyaqlı, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi.

24 ¹ Yahuda patshası Ehojakimniń patshalıǵı dáwirinde Babiloniya patshası Nabuxodonosor Yahudağa hújim jasadı. Ehojakim úsh jil oğan baǵınıshlı bolıp, sońınan oğan qarşı bas kóterdi. ² Jaratqan Iye Óz qulları bolǵan payǵambarlar arqalı aytqan sózleri boyınsha, Yahudanı joq etiw ushın Babiloniya, Aram, Moab hám Ammon elleriniń basqınshı toparların Yahudağa jiberdi. ³ Bulardıń hámmesi Jaratqan Iyeniń buyırǵı boyınsha Yahudanıń basına tústi. Menashshe islegen barlıq gúnalar sebepli, Jaratqan Iye onı Óz dárgayımnan quwıp shıǵarmaqshı boldı. ⁴ Sebebi

Jaratqan Iye Menashsheniń ayıpsız qan tógip, Erusalimdi ayıpsızlardıń qanına toltırǵanın keshiriwdi qálemedi.

⁵ Ehojakimniń basqa isleri hám ol islegen barlıq isler Yahuda patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan. ⁶ Ehojakim ólip, ata-babalarına qosıldı, ornına ulı Ehojakin patsha boldı.

⁷ Mısır patshası endi óz jerinen sırtqa shıqpadı. Sebebi Babiloniya patshası Mısır shegarasındaǵı saydan Evfrat dáryasına shekemgi Mısır patshasına tiyisli barlıq jerlerdi basıp alǵan edi.

Yahuda patshası Ehojakin

⁸ Ehojakin on segiz jasında patsha bolıp, Erusalimde úsh ay patshalıq etti. Onıń anası erusalimli Elnatannıń qızı Nexushta edi. ⁹ Ehojakin de ákesi sıyaqlı Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi.

¹⁰ Sol waqıtları Babiloniya patshası Nabuxodonsordıń áskerleri Erusalimge qarsı júris qılıp, qalanı qamal qıldı. ¹¹ Áskerleri qalanı qamal qılǵanda, Babiloniya patshası Nabuxodonsordıń ózi de qalaǵa keldi. ¹² Sonda Yahuda patshası Ehojakin anası, wázirleri, basshıları hám saray xızmetshileri menen birge Babiloniya patshasına táslim boldı. Babiloniya patshası óz patshalıǵınıń segizinshi jilında, Ehojakindi tutqınǵa aldı. ¹³ Jaratqan Iyeniń aldın ala aytqan sózi boyınsha, Nabuxodonsor Jaratqan Iyeniń Úyindeǵı hám patsha sarayındaǵı gázıynelerdi alıp ketti. Izrail patshası Sulaymannıń Jaratqan Iyeniń Ibadatxanası ushin isletken altın buyımlarınıń hámmesin sindirdi. ¹⁴ Ol jáne pútkil Erusalim turǵınların: basshıların, márt jawingerlerdiń,

ustalardıń hám temirshilerdiń barlıǵın, ulıwma on mın adamdı súrgin etip alıp ketti. Úlkede jarlı xalıqtan basqa hesh kim qalmadı.

¹⁵ Babiloniya patshası Nabuxodonsor Ehojakindi Babilonǵa súrgin etti. Onıń anasın, hayalların, saray xızmetshilerin hám úlkeniń elbasshıların da Erusalimnen Babilonǵa súrgin etti. ¹⁶ Bunnan tısqarı Babiloniya patshası jeti mın saylandı áskerdi, mın usta hám temirshini Babilonǵa súrgin etti. Olardıń hámmesi urısqa jaramlı hám márt jawingerler edi. ¹⁷ Babiloniya patshası Ehojakinniń ornına Ehojakinniń ákesiniń inisi Mattaniyanı patsha etip qoydı hám atın Sedekiya dep ózgeretti.

Yahuda patshası Sedekiya

¹⁸ Sedekiya jigirma bir jasında patsha bolıp, Erusalimde on bir jil patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Xamutal bolıp, ol libnalı Eremiyanıń qızı edi. ¹⁹ Ehojakimge uqsap, Sedekiya da Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ²⁰ Jaratqan Iye Erusalim menen Yahudaǵa gázep lengeni ushin, olardı Óz dárgayınan shıǵarıp tasladı.

Erusalimniń qulawı

Sedekiya Babiloniya patshasına qarsı bas kóterdi.

25 ¹ Sedekiyanıń patshalıǵınıń toǵızınshi jiliniń onınshı ayınıń onınshı kúni Babiloniya patshası Nabuxodonsor pútkil áskerleri menen Erusalimniń átirapına kelip, orda qurdı hám qalanıń aynalasına qamal minaraların qurdı. ² Solay etip, Sedekiyanıń patshalıǵınıń on birinshi

jılına deyin qala qamalda boldı. ³ Sol jılgı tórtinshi* aydıń toǵızınshı kúni qalada ashlıqtıń háwij alganı sonshellı, úlke xalqı bir tislem nanǵa zar boldı. ⁴ Sol waqıtta qala diywalınıń bir jeri buzıldı. Babiloniya áskerleriniń qalanı qamal qılıp turǵanına qaramastan, barlıq áskerler túnde patshanıń baǵınıń janındaǵı eki diywal arasındaǵı dárwaza arqalı shıǵıp, Iordan tegisligine qaray qashıp ketti. ⁵ Biraq kaldey áskerleri patshanı quwıp, Erixo tegisliginde izinen jetip aldı. Hámme áskerler patsha Sedekiyanı taslap, qashıp ketti. ⁶ Patshanı tutqınǵa alıp, onı Riblaǵa, Babiloniya patshasına apardı hám sol jerde oǵan húkim shıǵarıldı. ⁷ Babilonlılar Sedekiyanıń kóz aldında ullańın bawızladı, al óziniń kózlerin oyıp aldı. Sońınan kisenlep, Babilonǵa alıp ketti.

Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasınıń qulawı

⁸ Babiloniya patshası Nabuxodonosordıń patshalıǵınıń on toǵızınshı jılıńın besinshi ayınıń jetinshi kúni Babiloniya patshasınıń xızmetshisi, saqshılar baslıǵı Nabuzaradan Erusalimge keldi. ⁹ Ol Jaratqan Iyeniń Úyine, patsha sarayına hám Erusalimdegi úylerdiń hámmesine ot berip, pútkil záwlim jaylardı órtep jiberdi. ¹⁰ Saqshılar baslıǵı menen birge kelgen kaldey áskerleri Erusalimdi qorshap turǵan barlıq diywallardı qulatıp tasladı. ¹¹ Saqshılar baslıǵı Nabuzaradan qalada aman qalǵanlardı, Babiloniya patshası tárepine ótken qashqınlardı hám basqa ápiwayı xalıqtı súrgin etti. ¹² Júzimgershilik hám diyxansılıq penen shuǵıllanıwı ushın, Nabuzaradan úlkedegi jarlı xalıqtıń bir qanshasın sol jerde qaldırdı.

¹³ Kaldeyler Jaratqan Iyeniń Úyindegi qola órelerdi, túbeldiriklerdi, qola háwizdi bóleklep, qolalardı Babiloniyaǵa alıp ketti. ¹⁴ Sonıń menen birge, olar xızmet etiw waqtında qollanılatuǵın shoq salınatuǵın ıdıslardı, kúl alatıǵın belshelerdi, pilik keskishlerdi, tütetki salatuǵın tostaǵanlardı hám barlıq qola buyımlardı alıp ketti. ¹⁵ Saqshılar baslıǵı altın hám gúmishten islengen buyımlardıń hámmesini, shoq salınatuǵın ıdıslardı hám qan sebetuǵın tabaqlardı alıp ketti.

¹⁶ Jaratqan Iyeniń Úyi ushın Sulayman isletken eki óre, háwiz hám túbeldirikler ushın ketken qolanıń esabı joq edi. ¹⁷ Hár bir óreniń biyikligi on segiz shıǵanaq bolıp, ústinde qoladan islengen tóbelik bar edi. Hár bir tóbeliktiń biyikligi úsh shıǵanaq bolıp, aylanası qoladan islengen shınjırlı torlar hám quyma anarlar menen bezelgen edi.

Yahuda xalqınıń Babilonǵa súrgin etiliwi

¹⁸ Saqshılar baslıǵı Nabuzaradan bas ruwxanıy Serayanı, ekinshi dárejeli ruwxanıy Sefaniyanı hám Ibadatxana bosaǵasındaǵı qadaǵalawshı úsh ruwxanıydi tutqınǵa aldı. ¹⁹ Jáne de, ol qalada qalǵan áskerlerge áskerbası etip qoyılǵan sárkárdanı, qaladan tabılǵan patshanıń bes wázirin, úlke xalqın áskerlikke shaqırıw isi menen shuǵıllanatuǵın áskerbasınıń xatkerin hám el turǵınlarınan alpıs adamdı tutqınǵa aldı. ²⁰ Saqshılar baslıǵı Nabuzaradan olardı Riblaǵa, Babiloniya patshasına alıp bardı. ²¹ Babiloniya patshası olardı Xamat jeriniń Ribla qalasında óltirtti.

Yahuda xalqı óz jerinen súrgin etildi.

Yahuda hákimi Gedaliya

²² Babiloniya patshası Nabuxodonor Shafannıń aqlıǵı Axiqamnıń ulı Gedaliyanı Yahudada qalǵan xalıq ústinen hákim etip tayınladı. ²³ Hámme áskerbasılar hám olardıń adamları Babiloniya patshasınıń Gedaliyanı hákim etip qoyǵanın esitkende, Mispapa qalasına, Gedaliyanıń janına keldi. Kelgenler Netaniya ulı Ismayıl, Qareax ulı Yuxanan, netofalı Tanxumet ulı Seraya, maaxalınıń ulı Yazaniya hám olardıń adamları edi. ²⁴ Gedaliya olarǵa hám olardıń adamlarına ant ishıp:

– Babilonlı xızmetkerlerdiń qol astında bolıwdan qorqpań. Elge ornalasıp alıp, Babiloniya patshasına xızmet etiń. Sonda sizler ushın jaqsı boladı, – dedi.

²⁵ Biraq usı jıldıń jetinshi ayında patsha násilinen bolǵan Elishamanıń aqlıǵı Netaniyanıń ulı Ismayıl on adamı menen Mispaga barıp, Gedaliyanı óltirdi. Olar Mispada Gedaliyanı

janında bolǵan Yahuda xalıqın da kaldeyliler menen birge qılısttan ótkerdi.

²⁶ Sonda kishkenesinen úlkenine deyin pútkil xalıq kaldeylilerden qorqqanınan áskerbasılar menen birge Mısırǵa qashtı.

Ehoyakinniń azat etiliwi

²⁷ Yahuda patshası Ehoyakinniń súrgin etilgenine otız jeti jil bolǵanda, Babilonǵa Ewil-Merodax patsha boldı. Ol sol jıldıń on ekinshi ayınıń jigirma jetinshi kúni Yahuda patshası Ehoyakindi qamaqxanadan shıǵardı. ²⁸ Patsha Ehoyakin menen jıllı sóylesti hám oǵan Babilonǵa súrgin etilgen basqa patshalardan joqarıraq bolǵan mártebe berdi. ²⁹ Solay etip, Ehoyakin qamaqtaǵı kiyimlerin ózgertti hám ómiriniń aqırına deyin patsha dasturxanının awqat jedi. ³⁰ Onıń kúndelikli kerek-jarǵı ómiriniń aqırına shekem patsha tárepinen berildi.

Birinshi jilnama kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Birinshi jilnama hám Ekinshi jilnama kitaplarında Izrail xalqınıń tariyxı bayan etiledi. Eki kitapta «Patshalar» kitaplarındaqı kóp waqıyalar tákirarlansa da, Izrail tariyxı basqasha kóz qaras penen sáwlelenedi. «Patshalar» kitapları Izrail xalqı Babiloniyaga súrgin etilgen dáwirde jazılǵan bolsa, «Jilnama» kitapları xalıqtıń súrginnen óz watanına qaytqanınan soń jazılǵan. Sol sebepli «Jilnama» kitaplarında urpaqlarǵa, patsha Dawıt hám patsha Sulaymannıń húkimdarlıǵı dáwirine, sonıń menen birge, Qudaydıń Úyiniń, yaǵnıy Ibadatxananıń qurılısına baylanıslı waqıyalarǵa ayırıqsha itibar berilgen. Usı arqalı avtor súrginnen qaytqan xalıqtıń táǵdiri óz ótmishine baylanıslı ekenin kórsetpekshi boladı, Qudaydıń qılıp atırǵan islerin alǵıslaydı.

Bul kitapta patsha Dawıt bas qaharman. Ol Erusalimdi Qudayǵa sıynıw orayına aylandıradı. Qudayǵa durıs sıynıwdı óz xalqına úyretedi. Ibadatxananı Dawıtıń ulı

Sulayman qurǵan bolsa da, Dawıt Ibadatxananıń tiykarın salıwshı sıpatında dańqqa iye boladı. Ol Qudayǵa shın júreктen sıynatuǵın hám boysınatuǵın insan sıpatında úlgi etip kórsetiledi.

Birinshi jilnama kitabınıń kóp bóliminde dizim berilgen, bul dizimge Adam-atadan patsha Shaul dáwirine deyin bolǵan urpaqlar kirgizilgen (1–9 baplar).

Shauldıń ólimi haqqındaǵı xabardan keyin (10-bap), patsha Dawıtqa húkimdarlıq beriledi (11–29 baplar). Dawıt qanday patsha bolǵanı hám Erusalimdi paytaxt qılǵanı haqqında ayıladı. Dawıtıń láshkerleri hám láshkerbasıları tuwrısında maǵlıwmat beriledi. Keyin Dawıt Kelisim sandıǵın jańa orınǵa, yaǵnıy Erusalimge kóshirgeni haqqında sóz etiledi. Kitaptıń aqırında Dawıt Ibadatxananı qurıw ushın qanday tayarlıq kórgeni hám ulı Sulaymanǵa sıynıw máresimlerine baylanıslı kórsetpeler bergeni haqqında ayıladı.

Adam-atadan Ibrayımǵa deyingi urpaqlar

1 ¹ Adam, Shet, Enosh, ² Kenan, Mahalalel, Ered, ³ Enox, Metushelax, Lamex hám ⁴ Nux.

Nuxtıń ulları: Sam, Xam hám Yafet*.

⁵ Yafettiń ulları: Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Meshex hám Tiras.

⁶ Gomerdiń ulları: Ashkenaz, Rifat hám Togarma.

⁷ Yawanniń ulları: Elisha, Tarshish, Kittim hám Rodanim^a.

⁸ Xamniń ulları: Kush, Mısır, Put hám Qanan.

⁹ Kushtıń ulları: Seba, Xawila, Sabta, Raama hám Sabtexa.

Raamaniń ulları: Sheba hám Dedan.

¹⁰ Kushtıń jáne Nimrod degen de bir ulı bar edi. Ol jer júzindegi birinshi kúshli jawınger boldı.

¹¹ Mısırdan lud, anam, lehab, nafx, ¹² patrus, kaslux hám kaftor xalıqları, al kaslux xalqınan filist xalqı kelip shıqtı.

¹³ Qanannan tuńǵış ulı Sidon, keyin Xet tuwıldı. ¹⁴ Sonday-aq, ebus, amor, girgash, ¹⁵ xiw, arq, sin, ¹⁶ arwad, semar hám xamat xalıqları da Qanannan kelip shıqtı.

¹⁷ Samniń ulları: Elam, Ashshur, Arpaxshad, Lud, Aram, Us, Xul, Geter hám Meshex. ¹⁸ Arpaxshadtan Shelax, Shelaxtan Eber tuwıldı. ¹⁹ Eberdiń eki ulı bolıp, olardıń biriniń atı Peleg^b edi, óytkeni sol waqıtta jerler bólingen edi. Al ekinshisiniń atı Ioqtan edi.

²⁰ Ioqtannan Almodad, Shelef, Xasarmawet, Erax, ²¹ Hadoram,

Uzal, Dikla, ²² Ebal, Abimael, Sheba, ²³ Ofir, Xawila hám Iobab tuwıldı. Bulardıń bári Ioqtanniń ulları edi.

²⁴ Sam, Arpaxshad, Shelax, ²⁵ Eber, Peleg, Reu, ²⁶ Serug, Naxor, Terax, ²⁷ Ibram, yaǵnıy Ibrayım.

Ibrayımniń urpaqları

²⁸ Ibrayımniń ulları: Ísaq hám Ismayıl. ²⁹ Olardıń shejiresi mınaday: Ismayıldıń tuńǵış ulı Nebayot. Onnan keyin, Kedar, Adbeel, Mibsam, ³⁰ Mishma, Duma, Massa, Xadad, Tema, ³¹ Etur, Nafish hám Kedma. Bular Ismayıldıń ulları edi.

³² Ibrayımniń toqalı Qaturadan tuwılǵan ulları mınalar: Zimran, Ioqshan, Medan, Midyan, Ishbaq hám Shuax.

Ioqshanniń ulları: Sheba hám Dedan. ³³ Midyanniń ulları: Efa, Efer, Xanox, Abida hám Eldaa. Bulardıń hámmesi Qaturadan taraǵan urpaqlar edi.

Esawdıń urpaqları

³⁴ Ísaq Ibrayımniń ulı edi.

Ísaqtıń ulları: Esaw hám Izrail.

³⁵ Esawdıń ulları: Elifaz, Reuel, Eush, Yalam hám Qorax.

³⁶ Elifazdıń ulları: Teman, Omar, Sefiy, Gatam, Kenaz hám Timnadan tuwılǵan Amalek.

³⁷ Reueldiń ulları: Naxat, Zerax, Shamma hám Mizza.

Seirdiń urpaqları

³⁸ Seirdiń ulları: Lotan, Shobal, Sibon, Ana, Dishon, Eser hám Dishan.

³⁹ Lotanniń ulları: Xoriy hám Homam. Timna Lotanniń qarındası edi.

^a **1:7** Rodanim – usı at Jar 10:4 Dodanim.

^b **1:19** Peleg – «bólinip ketti» degeni bildiredi.

⁴⁰ Shobaldnı ulları: Alian, Manaxat, Ebal, Shefy hám Onam.

Sibonnı ulları: Ayya hám Ana.

⁴¹ Ananı ulı: Dishon.

Dishonnı ulları: Xamran, Eshban, Itran hám Keran.

⁴² Eserdın ulları: Bilhan, Zaawan hám Yaaqan.

Dishonnı ulları: Us hám Aran.

Edom patshaları

⁴³ Izrailda patsha bolmasta burın, Edom elinde tómendegi patshalar húkimdarlıq etti: Beor ulı Bela. Onıń qalasınıń atı Dinhaba edi.

⁴⁴ Bela ólgennen keyin, onıń ornına Bosra qalasınan bolǵan Zerax ulı Iobab patsha boldı.

⁴⁵ Iobab ólgennen keyin, temanlıardıń jerinen kelgen Xusham patsha boldı.

⁴⁶ Xusham ólgennen keyin, Moab elinde midyanlılardı qıyratqan Bedad ulı Hadad patsha boldı. Onıń qalasınıń atı Awit edi.

⁴⁷ Hadad ólgennen keyin, onıń ornına masreqalı Samla patsha boldı.

⁴⁸ Samla ólgennen soń, onıń ornına dárya boyındaǵı Rexobottan bolǵan Shaul patsha boldı.

⁴⁹ Shaul ólgennen soń, onıń ornına Axbor ulı Baal-Xanan patsha boldı.

⁵⁰ Baal-Xanan ólgennen soń, onıń ornına Hadad patsha boldı. Onıń qalasınıń atı Paiy edi. Hadadtıń hayalı Mehetabel Mezahabtıń aqlıǵı Matredtıń qızı edi. ⁵¹ Sońınan Hadad ta óldi.

Edom biyleri mınalar: Timna biy, Alia biy, Etet biy, ⁵² Oholibama biy, Ela biy, Pinon biy, ⁵³ Kenaz biy, Teman biy, Mıbsar biy, ⁵⁴ Magdiel biy hám Iram biy. Edom biyleri usılar edi.

Izraıldın ulları

2 ¹ Izraıldın ulları mınalar: Ruben, Shimon, Lebiy, Yahuda, Issaxar, Zebulon, ² Dan, Yusup, Benyamin, Nafaliy, Gad hám Asher.

Yahudanıń urpaqları

³ Yahudanıń ulları: Er, Onan hám Shela. Yahudaǵa bul úsh uldı qananlı Shuanıń qızı tuwıp berdi. Yahudanıń tuńǵısh ulı Er Jaratqan Iyeniń názerinde jawız is islegeni ushın, Jaratqan Iye onı óltirdi. ⁴ Yahudanıń kelini Tamara da oǵan Peres penen Zeraxtı tuwıp berdi. Yahudanıń barlıǵı bolıp bes ulı boldı.

⁵ Perestiń ulları: Xesron hám Xamul.

⁶ Zeraxtıń ulları: Zimriy, Etan, Herman, Kalkol hám Dara. Olar barlıǵı bolıp besew edi.

⁷ Karmiydın ulı: baǵıshlangan narselerge qıyanet islep, Izrailǵa apat ákelgen Axar.

⁸ Etannıń ulı: Azariya.

⁹ Xesronnıń ulları: Eraxmeel, Ram hám Kelubay.

¹⁰ Ramnan Amminadab, Amminadabtan Yahuda urıwınıń kósemi Naxshon tuwıldı. ¹¹ Naxshonnan Salma, Salmadan Boaz, ¹² Boazdan Obid, Obidten Ishay tuwıldı.

¹³ Ishaydın jeti ulı boldı: tuńǵıshı Eliab, ekinshisi Abinadab, úshinshisi Shimea, ¹⁴ tórtinshisi Netanel, besinshisi Radday, ¹⁵ altınshısı Osem, jetinshisi Dawit. ¹⁶ Olardıń Seruya hám Abigayıl degen qarındası boldı.

Seruyanıń úsh ulı bar edi: Abishay, Ioab hám Asahel. ¹⁷ Ismayıl urpaǵınan bolǵan Eterge turmısqa shıqqan Abigayıl Amasanı tuwdı.

¹⁸ Xesronnıń ulı Kalebtıń Azuba hám Eriot degen hayalları bol-

di. Onıń Azubadan tuwılǵan ulları: Esher, Shobab hám Ardon. ¹⁹ Azuba ólgennen keyin, Kaleb Efrataǵa úylendi. Efrata oǵan Xurdı tuwıp berdi. ²⁰ Xurdan Uriy tuwıldı. Uriyden Besalel tuwıldı.

²¹ Bunnan soń, Xesron Giladtıń ákesi Maxir degen adamnıń qızı menen jattı hám alpıs jasında úylengen bul hayalı oǵan Segubtı tuwıp berdi. ²² Yair Segubtıń ulı edi. Yairdıń Gilad jerinde jigirma úsh qalası bar edi. ²³ Biraq Geshur menen Aram Yairge tiyisli qalalardı, sonday-aq, Kenattı hám onıń aylanasındaǵı alpıs qalanı basıp aldı. Bul jerlerde jasap atırǵan barlıq xalıq Giladtıń ákesi Maxirdiń urpaǵınan edi.

²⁴ Xesron Kaleb-Efratada qaytıstı bolǵannan soń, hayalı Abiya Ashxurdı tuwdı. Ashxur Teqoa qalasınıń tiykarın salǵan edi.

Xesronnıń ulı Eraxmeeldiń urpaqları

²⁵ Xesronnıń tuńǵısh ulı Eraxmeeldiń ulları: tuńǵısh ulı Ram, keyin Buna, Oren, Osem hám Axiya. ²⁶ Eraxmeeldiń Atara degen basqa bir hayalı bolıp, ol Onamnıń anası edi.

²⁷ Eraxmeeldiń tuńǵısh ulı Ramnıń ulları: Maas, Yamin hám Eker.

²⁸ Onamnıń ulları: Shammay, Yada. Shammaydıń ulları: Nadab, Abishur. ²⁹ Abishurdıń Abihayıl degen hayalı bolıp, usı hayalı oǵan Axban menen Molidti tuwıp berdi.

³⁰ Nadabtıń ulları: Seled hám Apayım. Seled biypercent dúnyadan ótti.

³¹ Appayımnıń ulı: Ishiy.

Ishiydıń ulı: Sheshan.

Sheshannıń ulı: Axlay.

³² Shammaydıń tuwısqanı Yadanıń ulları: Eter hám Ionatan. Eter biypercent dúnyadan ótti.

³³ Ionatannıń ulları: Pelet hám Zaza. Bular Eraxmeeldiń urpaqları edi.

³⁴ Sheshannıń ulı bolmay, tek qızları bar edi. Sheshannıń Yarxa degen mısırlı bir qulı bar edi. ³⁵ Sheshan qızın qulı Yarxaǵa hayallıqqa berdi. Hayalı oǵan Attaydı tuwıp berdi.

³⁶ Attaydan Natan tuwıldı. Nattan Zabad, ³⁷ Zabadtan Eflal, Eflaldan Obid, ³⁸ Obidten Ehu, Ehudan Azariya, ³⁹ Azariyadan Xeles, Xelesten Elasa, ⁴⁰ Elasadın Sismay, Sismaydan Shallum, ⁴¹ Shallumnan Eqamiya, Eqamiyadan Elishama tuwıldı.

Xesron ulı Kalebtiń urpaqları

⁴² Eraxmeeldiń inisi Kalebtiń ulları: tuńǵısh ulı Ziftiń ákesi Mesha hám ekinshisi Xebronnıń ákesi Marsha boldı.

⁴³ Xebronnıń ulları: Qorax, Tappuax, Rekem hám Shema. ⁴⁴ Shemadan Raxam, Raxamnan Iorqoam tuwıldı. Shemanıń ajaǵası Rekemnen Shammay tuwıldı. ⁴⁵ Shammaydan Maon, Maonnan Beyt-Sur tuwıldı.

⁴⁶ Kalebtiń toqalı Efa oǵan Xaran, Mosa hám Gazeddi tuwıp berdi. Xarannıń ulınıń atı da Gazed edi.

⁴⁷ Yahadaydıń ulları: Regem, Iotam, Geshan, Pelet, Efa hám Shaaf.

⁴⁸ Kalebtiń Maaxa atlı basqa toqalı oǵan Sheber menen Tirxananı tuwıp berdi. ⁴⁹ Maaxa Madmannanıń ákesi Shaaftı hám Maxbena menen Gibanıń ákesi Shewanı da tuwdı. Kalebtiń Axsa degen bir qızı boldı. ⁵⁰ Bulardıń hámmesi Kalebtiń urpaqları edi.

Kalebtiń hayalı Efratadan tuwılǵan tuńǵısh ulı Xurdıń ulları:

Kiryat-Yarimniñ tiykarın salğan Shobal, ⁵¹ Beytlehemniñ tiykarın salğan Salma, Beyt-Gaderdiñ tiykarın salğan Xaref.

⁵² Kiryat-Yarimniñ tiykarın salğan Shobaldan Haroe tiyresi, Menuxotta jasaytuğın xalıqtıñ yarımı hám ⁵³ Kiryat-Yarimde mákan basqan iter, put, shumat, mishra tiyreleri payda boldı. Bul tiyrelerden Sora menen Eshtaol turğınları kelip shıqtı.

⁵⁴ Salmadan tarağan urpaqlar: Beytlehem, Netofa, Atrot-Beyt-Yoab, Manaxattıñ yarımı hám Sora turğınları, ⁵⁵ Yabeste jasaytuğın xatkerlerdiñ tirat, shimeat hám suxat tiyreleri. Bular Rexab urpaqlarınıñ babası Xammattıñ násilinen kelip shıqqan ken xalqı boladı.

Dawittıñ ulları

3 ¹ Dawittıñ Xebronda tuwılğan ulları mınalar: tuńǵışı izreelli Axinoamnan tuwılğan Amnon, ekinshisi karmelli Abigayıldan tuwılğan Daniel, ² úshinshisi Geshur patshası Talmaydıñ qızı Maaxadan tuwılğan Abshalom, tórtinshisi Xaggitten tuwılğan Adoniya, ³ besinshisi Abitaldan tuwılğan Shefatiya, altınshısı hayalı Egladan tuwılğan Iream. ⁴ Dawittıñ bul altı ulı Xebronda tuwıldı. Dawıt Xebronda jeti jil altı ay, soñınan Erusalimde otız úsh jil patshalıq qıldı. ⁵ Dawittıñ Erusalimde tuwılğan ulları: Shimea, Shobab, Natan hám Sulayman. Bul tórtewi Ammiel diñ qızı Bat-Shuadan* tuwıldı. ⁶ Olardan basqa Dawittıñ Ibxar, Elishama, Elifelet, ⁷ Nogah, Nefeg, Yafia, ⁸ Elishama, Elyada hám Elifelet degen toǵız

ulı boldı. ⁹ Bulardıñ barlıǵı Dawittıñ hayallarınan tuwılğan ulları edi. Onıñ toqallarınan tuwılğan ulları da boldı. Dawittıñ Tamara degen qızı da bar edi.

Sulayman patshanıñ urpaǵı

¹⁰ Rexabam Sulaymannıñ ulı edi. Rexabamnan Abiya, Abiyadan Asa, Asadan Eshoshafat, ¹¹ Eshoshafattan Ehoram, Ehoramnan Axaziya, Axaziyaadan Ioash, ¹² Ioashtan Amasiya, Amasiyaadan Azariya^a, Azariyaadan Iotam, ¹³ Iotamnan Axaz, Axazdan Xizkiya, Xizkiyaadan Menashshe, ¹⁴ Menashsheden Amon, Amonnan Ioshiya tuwıldı.

¹⁵ Ioshiyanıñ ulları: tuńǵış ulı Yuxanan, ekinshisi Ehoyakim, úshinshisi Sedekiya, tórtinshisi Shallum.

¹⁶ Ehoyakimniñ ulları: Exoniya^b hám Sedekiya.

¹⁷ Babilonda tutqın bolğan Exoniyanıñ ulları mınalar: Shealtiel, ¹⁸ Malkiram, Pedaya, Shenassar, Eqamiya, Hoshama hám Nedabiya.

¹⁹ Pedayanıñ ulları: Zerubbabel hám Shimey.

Zerubbabeldiñ perzentleri: Meshulam, Xananiya hám qarındası Shelomit. ²⁰ Zerubbabeldiñ jáne bes ulı bar edi: Xashuba, Ohel, Berexiya, Xasadiya hám Yushab-Xesed.

²¹ Xananiyanıñ ulları: Pelatiya hám Eshaya. Eshayadan Refaya, Refayadan Arnan, Arnannan Obadiya, Obadiyaadan Shekaniya tuwıldı.

²² Shekaniyanıñ ulı Shemaya edi.

Shemayanıñ ulları: Xattush, Igal, Bariax, Neariya, Shafat – barlıǵı bolıp altaw.

^a **3:12** Azariya – basqa atı Uzziya. 4Pat 15:13 qarañ.

^b **3:16** Exoniya – Ehoyakimniñ basqa atı, jáne de 17-ayatta bar.

²³ Nariyanıń ulları: Elyoenay, Xizkiya, Azriqam – barlıǵı bolıp úshew.

²⁴ Elyoenaydıń ulları: Hodawiya, Elyashib, Pelaya, Aqqub, Yuxanan, Delaya hám Ananiy – barlıǵı bolıp jetew.

Yahudanıń urpaqları

4 ¹ Yahudanıń urpaqları: Peres, Xesron, Karmiy, Xur hám Shobal. ² Shobaldıń ulı Reaya Yaxattıń ákesi edi. Yaxat Axumay menen Lahadtıń ákesi edi. Bular Sora turǵınlarınıń tiyreleri edi.

³ Izreel, Ishma, Idbash hám olardıń qarındası Haselelponiydiń ákesi Etamıń tiykarın salǵan edi. ⁴ Penuel Gedordıń hám Ezer Xushanıń tiykarın salǵan edi. Bular Beytlehemniń tiykarın salıwshılar hám Efratanıń tuńǵış ulı Xurdıń urpaqları edi.

⁵ Teqoa qalasınıń tiykarın salǵan Ashxurdıń Xela hám Naara degen eki hayalı bar edi. ⁶ Naara Ashxurǵa Axuzzam, Xefer, Temeni hám Axashariydi tuwıp berdi. Bular Naaranıń ulları edi.

⁷ Ashxurdıń Xeladan tuwılǵan ulları: Seret, Soxar, Etnan ⁸ hám Qos. Qos Anub penen Hassobebanıń ákesi hám Harum ulı Axarxel tiyreleriniń tıp babası edi.

⁹ Yabes degen bir adam tuwısqanlarına qaraǵanda abıraylıraq edi. Anası: «Onı azap shegip tuwdım», – dep, atın Yabes^a qoyǵan edi. ¹⁰ Yabes Izraıldıń Qudayına: «Qánekey, Sen meni jarılqap, jerlerimdi keńeytkenińde edi! Qolıń meniń ústimde bolıp, azap shekpewim ushın, meni jamanlıqtan

saqlasań edi!» – dep jalbarındı. Quday onıń tilegin orınladı.

¹¹ Shuxanıń tuwısqanı Kelub Mexirdiń ákesi, Mexir Eshtonniń ákesi edi. ¹² Eshtonnan Beyt-Rafa, Paseax hám Texinna tuwıldı. Texinna Ir-Naxashtıń tiykarın saldı. Bular burın Rexada jasaytuǵın edi.

¹³ Kenazdıń ulları: Otniel hám Seraya.

Otnieldiń ulları: Xatat hám Meonotay*. ¹⁴ Meonotay Ofranıń ákesi edi. Seraya Ge-Xarashimniń^b tiykarın salǵan Ioabtıń ákesi edi. Bulay atalıwınıń sebebi, sol jerdiń turǵınları ónermentshilik penen shuǵıllanatuǵın edi.

¹⁵ Efunne ulı Kalebtiń ulları: Iru, Ela hám Naam. Elanıń ulı: Kenaz.

¹⁶ Ehalleleldiń ulları: Zif, Zifa, Tiriya hám Asarel.

¹⁷ Ezranıń ulları: Eter, Mered, Efer, Yalon. Mered faraonniń qızı Biteaǵa úylenip, ol Meredke Máriyamdı, Shammaıdı hám Eshtemoanıń tiykarın salǵan Ishbaxtı tuwıp berdi. ¹⁸ Mered jáne yahudalı qızǵa úylendi. Bul hayalı oǵan Gedordıń tiykarın salǵan Eredti, Soxonıń tiykarın salǵan Xerberdi hám Zanoaxtıń tiykarın salǵan Eqtieldi tuwıp berdi.

¹⁹ Hodiya Naxamniń qarındasına úylendi. Onnan tuwılǵan ullar Keilada jasaytuǵın Garm tiyresiniń hám Eshtemoada jasaytuǵın Maaxa tiyresiniń tıp babası edi.

²⁰ Shimonniń ulları: Amnon, Rinna, Ben-Xanan hám Tilon.

Ishiydiń urpaqları: Zoxet hám Ben-Zoxet.

^a **4:9** *Yabes* – bul attıń aytılwı evrey tilindegi «azap» sózine únles keledi.

^b **4:14** *Ge-Xarashim* – «ónermentshililer oypatlıǵı» degendi bildiredi.

²¹ Yahudanıń ulı Shelanıń ulları: Lexanıń tiykarın salǵan Er, Mareshanıń tiykarın salǵan Laada, Beyt-Ashbeadaǵı hasil zıǵır toqıwshılardıń áwladları, ²² İokim, Kozeba turǵınları, Moab penen Yashubiy-Lexemdi basqarǵan Ioash penen Saraf. Bul maǵlıwmatlar áyyemgi jazbalardan alınǵan. ²³ Olar Netaim hám Gederada jasaytuǵın hám gúlalshılıq etip, patsha ushın xızmet etetuǵın edi.

Shimonnıń urpaǵı

²⁴ Shimonnıń urpaqları: Nemuel, Yamin, Yarib, Zerax hám Shaul. ²⁵ Shauldan Shallum, Shallumnan Mibsam, Mibsamnan Mishma tuwıldı.

²⁶ Mishmanıń urpaqları: Mishmadan Xammuel, Xammuelden Zakkur, Zakkurdan Shimey tuwıldı.

²⁷ Shimeydiń on altı ulı, altı qızı bar edi. Biraq onıń tuwısqanlarınıń perzentleri az bolǵanlıqtan, olardıń urıwı Yahuda urıwında ulken bolmadı. ²⁸ Shimonnıń urpaqları Beer-Sheba, Molada, Xasar-Shual, ²⁹ Bilha, Esem, Tolad, ³⁰ Betuel, Xorma, Siklag, ³¹ Beyt-Markabot, Xasar-Susim, Beyt-Biriy hám Shaarayım qalalarında jasadı. Dawıttıń patshalıǵına deyin usı qalalar Shimonnıń urpaqlarına tiyisli boldı. ³² Olardıń áwladları Etam, Ayın, Rimmon, Toxen hám Ashan atlı bes qalada da jasadı. ³³ Baalǵa deyin solzılǵan bul qalalardıń dógeresindegi barlıq awıllar da olarǵa tiyisli boldı. Olar sol jerlerde jasadı, ózleriniń shejiresin jazıp bardı.

³⁴ Shimonnıń basqa urpaqları: Meshobab, Yamlex, Amasiya ulı Iosha, ³⁵ İoel, Asieldiń shawlıǵı Serayanıń

aqlıǵı İoshiyianıń ulı Ehu, ³⁶ Elyoenay, Yaaqoba, Eshoxaya, Asaya, Adiel, Esimiel, Benaya ³⁷ hám Shemayanıń jawlıǵı Shimriydiń quwlıǵı Edayanıń shawlıǵı Allonnıń aqlıǵı Shıfıy ulı Ziza. ³⁸ Joqarıda atı atalǵanlardıń hár biri tiyre basshıları edi. Olardıń násilleri kóbeyip, keńinen taradı. ³⁹ Olar mallarına jaylaw izlep, Gedordıń janına, oypatlıqtıń shıǵısına deyin bardı. ⁴⁰ Ol jerde mol hám jaqsı jaylawlar bolıp, úlke keń, tımış hám qáwipsiz edi. Burın ol jerde Xamnıń urpaqlarınıń ayırımları jasaǵan edi.

⁴¹ Yahuda patshası Xizkiyanıń dáwirinde, joqarıda atı atalǵan Shimon urpaqları Xam urpaqlarına hám sol jerde jasadı atırǵan Meunim urpaqlarına hújim jasadı, olardı tolıq qırıp tasladı. Sońınan ózleri sol jerge jaylasıp aldı, olar búgin de sol jerde jasadı. Sebebi ol jerde súriwleri ushın jaylaw bar edi. ⁴² Keyin Ishiydiń ulları Pelatiya, Neariya, Refaya hám Uzziel basshılıǵında Shimonnıń urpaǵınan bes júz adam tawlı Seir jerine barıp, ⁴³ Amalek násilinen aman qalǵanlardı qırıp tasladı. Shimon urpaqları búgin de sol jerlerde jasadı kelmekte.

Rubenniń urpaqları

5 ¹ Izraildiń tuńǵış ulı Rubenniń ulları. Ruben Izraildiń tuńǵış ulı edi. Biraq ol ákesiniń tósegin haramlǵanı ushın, tuńǵışlıq huqıqı Izraildiń ulı Yusuptıń ullarına berildi. Sol sebepli Ruben shejirede tuńǵış ul sıpatında dizimge alınbaǵan.^a ² Yahuda tuwısqanları ishinde eń kúshlisi bolıp, húkimdar onıń urpaǵınan shıqsı da, tuńǵışlıq huqıqı Yusupke tiyisli boldı.

^a **5:1** Jar 35:22; 49:3-4.

³ Izraildın birinshi ulı Rubenniń ulı: Xanox, Pallu, Xesron hám Karmiy.

⁴ Ioeldiń urpaǵı: Ioeldiń ulı She-maya, Shemayanıń ulı Gog, Gogtıń ulı Shimey, ⁵ Shimeydiń ulı Mixa, Mixanınıń ulı Reaya, Reayanıń ulı Baal hám ⁶ Baaldıń ulı Beera. Assiriya patshası Tilgat-Pilneser^a Beeranı súrgin qılıp alıp ketkende, ol Ruben urıwınıń kósemi edi. ⁷ Beeranıń aǵayınleri shejirede tiyreleri boyınsha bılay dizimge alınǵan: jetekshi Eiel, Zexariya ⁸ hám Bela. Bela Azazdıń ulı, Shemanıń aqlıǵı hám Ioeldiń shawlıǵı edi. Olar Aroerden baslap Nebo menen Baal-Meongá deyin sozılǵan jerlerde jasadı. ⁹ Olardıń Gilad jerindegi padaları kóbeyip ketkenlikten, shıǵıs táreptegi Evfrat dáryasına qaray sozılǵan shólge deyingi jerlerdi iyelep aldı.

¹⁰ Shauldıń patshalıq qılǵan dáwirinde, Ruben urpaǵı Ajar urpaǵına qarsı urıs ashtı. Olardı jeńip, Giladtıń shıǵıs tárepindegi olarǵa tiyisli barlıq jerlerdi iyelep aldı.

Gadtıń urpaǵı

¹¹ Gad urıwı Ruben urıwına qońsılas Bashan aymaǵında Salkaǵa deyin sozılǵan jerlerde jasadı. ¹² Bashan jerinde Ioel basshı edi, Shafam ekinshi dárejeli basshı, Yanay hám Shafat olardan keyingiler edi.

¹³ Olardıń aǵayınleri, basqa jetti tiyreniń basshıları mınalar: Mixail, Meshullam, Sheba, Ioray, Yakan, Zia hám Eber. ¹⁴ Bular Abixayıldıń ulları bolıp, Abixayıl Xuriydiń, Xuriy Yaroaxtıń, Yaroax Giladtıń, Gilad Mixaildıń, Mixail Eshishaydıń, Eshishay Yaxdonıń, Yaxdo Buzdıń ulı edi.

¹⁵ Guniydiń aqlıǵı, Abdieldiń ulı Axiy usı tiyrelerdiń basshısı edi.

¹⁶ Gadlılar Giladta, Bashanda, olarǵa tiyisli awıllarda hám Sharonnıń barlıq jaylawlarınıń shegaralarına deyingi jerlerde jasadı. ¹⁷ Bulardıń hám-mesi Yahuda patshası Iotamnıń hám Izrail patshası Yarobamnıń patshalıq etken dáwirinde shejirege kirgizilgen.

¹⁸ Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımında urısqa jaramlı qırıq tórt miń jeti júz alıp adam bar edi. Olardıń hám-mesi qalqan hám qılısh uslap, oq jay tartıp, urısa alatuǵın batırlar edi. ¹⁹ Olar Ajar urpaqlarına, Etur, Nafish hám Nodab qáwimlerine qarsı urıs alıp bardı. ²⁰ Olardı jeńiwde Ruben, Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımına járdem berildi hám Quday Ajar urpaqları menen onıń awqam-lasların olarǵa táslim etti. Sebebi olar urısıp atırıp, dawıslap Qudaydı shaqırǵan edi. Quday da olardıń duwasına juwap berdi, óytkeni olar Oǵan úmit baylaǵan edi. ²¹ Olar Ajar urpaqlarınıń malların: eliw miń túye, eki júz eliw miń qoy, eki miń eshekti olja qılıp, júz miń adamdı tutqınǵa aldı. ²² Olarǵa qarsı Qudaydıń Ózi urısqaqlıǵı sebepli, dushpanlardıń kópshiligi sawashta qırılıp ketti. Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımı súrginge deyin sol jerlerde jasadı.

Menashshe urıwınıń yarımı

²³ Menashshe urıwınıń yarımı kóp sanlı edi. Olar Bashannan Baal-Xermonǵa, Senir hám Xermon tawına deyin sozılǵan jerlerde jasadı. ²⁴ Olardıń áwlad basshıları mınalar:

^a **5:6** *Tilgat-Pilneser* – kóbinese «Tiglat-Pileser» dep jazılǵan.

Efer, Ishiy, Eliel, Azriel, Ereimiya, Hodawiya hám Yaxdiel. Bular márt jawingerler, abıraylı erler hám áwlad basshıları edi. ²⁵ Degen menen, olar ata-babalarınıń Qudayına opasızlıq etti. Qudayǵa qıyanet etip, ózleriniń aldında qırıp jiberilgen sol ellerdiń xalıqlarınıń butlarına tabındı. ²⁶ Sol sebepli Izraildiń Qudayı Assiriya patshası Puldı, yaǵnıy Tilgat-Pilneserdi háreketke keltirdi. Assiriya patshası Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımın jeńip, olardı tutqınǵa aldı. Olardı Xalaxqa, Xaborǵa, Haraǵa hám Gozandaǵı dárya boyına súrgin qıldı. Olar búgin de sol jerlerde jasap kelmekte.

Lebiydiń urpaqları

6 ¹Lebiydiń ulları: Gershom, Qohat hám Merariy.

² Qohattıń ulları: Amram, Ishar, Xebron hám Uzziel.

³ Amramnıń balaları: Xaron, Muwsa hám Máriyam.

Xaronnıń ulları: Nadab, Abihu, Elazar, Itamar. ⁴ Elazardan Pinexas, Pinexastan Abishua, ⁵ Abishuadan Bukkiy, Bukkiyden Uzziy, ⁶ Uzziyden Zeraxiya, Zeraxiyadan Merayot, ⁷ Merayottan Amariya, Amariyadan Axitub, ⁸ Axitubtan Sadoq, Sadoqtan Aximaas, ⁹ Aximaastan Azariya, Azariyadan Yuxanan, ¹⁰ Yuxanannan Azariya tuwıldı. Azariya Erusalimde patsha Sulayman qurǵızǵan Qudaydıń Úyinde ruwxaniy bolıp xızmet etti.

¹¹ Azariyadan Amariya, Amariyadan Axitub, ¹² Axitubtan Sadoq, Sadoqtan Shallum, ¹³ Shallumnan Xilkiya,

Xilkiyadan Azariya, ¹⁴ Azariyadan Seraya, Serayadan Iosadaq tuwıldı.

¹⁵ Jaratqan Iye Yahuda hám Erusalim xalqın Nabuxodonosor arqalı súrgin qılǵanda,^a Iosadaq ta súrgin qılınǵan edi.

Lebiydiń basqa urpaqları

¹⁶ Lebiydiń ulları: Gershom, Qohat hám Merariy.

¹⁷ Gershomnıń ullarınıń atları: Libniy hám Shimey.

¹⁸ Qohattıń ulları: Amram, Ishar, Xebron hám Uzziel.

¹⁹ Merariydiń ulları: Maxliy hám Mushiy.

Túp babası boyınsha dizimge alınǵan Lebiy urıwınıń tiyreleri mınalar:

²⁰ Gershomnıń urpaǵı: Gershomnan Libniy, Libniyden Yaxat, Yaxattan Zimma, ²¹ Zimmadan Ioax, Ioaxtan Iddo, Iddodan Zerax, Zeraxtan Eatray tuwıldı.

²² Qohattıń urpaǵı: Qohattan Amminadab, Amminadabtan Qorax, Qoraxtan Assir, ²³ Assirden Elqana, Elqanadan Ebyasaf, Ebyasaftan Assir, ²⁴ Assirden Taxat, Taxattan Uriel, Urielden Uzziya, Uzziyadan Shaul tuwıldı.

²⁵ Elqananıń basqa ulları: Amasay hám Aximot. ²⁶ Aximottan Elqana, Elqanadan Sofay, Sofaydan Naxat, ²⁷ Naxattan Eliab, Eliabtan Eroxam, Eroxamnan Elqana tuwıldı.

²⁸ Samueldiń ulları: tuńǵış ulı Ioel, ekinshisi Abiya.

²⁹ Merariydiń urpaǵı: Merariyden Maxliy, Maxliyden Libniy, Libniyden Shimey, Shimeyden Uzza, ³⁰ Uzzadan Shimea, Shimeadan Xaggiya, Xaggiyadan Asaya tuwıldı.

^a 6:15 4Pat 24:10-17; 25:1-21.

Ushirasıw shatırındaǵı sazendeler

³¹ Kelisim sandıǵı Jaratqan İyeniń Úyine aparılǵannan soń, sol jerde xızmet etiw ushın Dawıt tayınlaǵan sazendelerdiń atları tómende berilgen. ³² Sulayman Erusalimde Jaratqan İyege arnap Úy qurǵanǵa deyin, olar Ushirasıw shatırında qosıq aytıp, xızmet etti. Olar óz xızmetin berilgen kórsetpeler boyınsha orınlaytuǵın edi.

³³ Sol jerde ulları menen birge sol xızmetti atqarıp atırǵanlar mınalar:

Qohattıń urpaǵınan: qosıqshı Heman. Heman Ioeldiń, Ioel Samueldiń,

³⁴ Samuel Elqananiń, Elqana Eroxamniń, Eroxam Elieldiń, Eliel Toaxtıń,

³⁵ Toax Suftıń, Suf Elqananiń, Elqana Maxattıń, Maxat Amasaydıń,

³⁶ Amasay Elqananiń, Elqana Ioeldiń, Ioel Azariyaniń, Azariya Sefaniyaniń,

³⁷ Sefaniya Taxattıń, Taxat Assirdiń, Assir Ebyasaftıń, Ebyasaf Qoraxtıń,

³⁸ Qorax Ishardiń, Ishar Qohattıń, Qohat Lebiydiń, Lebiy Izraildiń ulı edi.

³⁹ Hemanniń oń jaǵında xızmet etetuǵın járdemshisi, tuwısqanı Asaf boldı. Asaf Berexiyanıń ulı bolıp, Berexiya Shimeaniń, ⁴⁰ Shimea Mixaildiń, Mixail Baasiyaniń, Baasiya Malkiyanıń, ⁴¹ Malkiya Etniydiń, Etniy Zeraxtıń, Zerax Adayanıń, ⁴² Adaya Etanniń, Etan Zimmaniń, Zimma Shimeydiń, ⁴³ Shimey Yaxattıń, Yaxat Gershomniń, Gershom Lebiydiń ulı edi. ⁴⁴ Hemanniń shep jaǵında xızmet etetuǵın járdemshisi tuwısqanı Merariy urpaǵınan Etan boldı. Etan Kishiydiń ulı bolıp, Kishiy Abdiydiń, Abdiy Malluxtıń, ⁴⁵ Mallux Xashabiyanıń, Xashabiya Amasiyanıń, Amasiya Xilkiyanıń, ⁴⁶ Xilkiya Amsiydiń, Amsiy

Baniydiń, Baniy Shemerdiń, ⁴⁷ Shemer Maxliydiń, Maxliy Mushiydiń, Mushiy Merariydiń, Merariy Lebiydiń ulı edi. ⁴⁸ Olardıń lebiyli tuwısqanları Muxaddes shatırdaǵı, Qudaydıń Úyindegi basqa barlıq xızmetlerdi orınlaw ushın tayınlandı. ⁴⁹ Biraq tek Xaron hám onıń urpaqları ǵana qurbanlıq orında jandırılatuǵın qurbanlıqlardı berip, tútetki tütetiletuǵın orında tütetkilerdi tütetetuǵın hám Eń muxaddes bólmede islenetuǵın barlıq xızmetlerdi atqaratuǵın edi. Olar Qudaydıń qulı Muwsa bergen barlıq buyırıqlar boyınsha, Izrail xalqın gúnadan pákleytuǵın edi.

Xaronniń urpaǵı

⁵⁰ Xaronniń urpaqları mınalar: Xaronniń ulı Elazar, Elazardıń ulı Pinexas, Pinexastıń ulı Abishua, ⁵¹ Abishuaniń ulı Bukkiy, Bukkiydiń ulı Uzziy, Uzziydiń ulı Zeraxiya, ⁵² Zeraxiyanıń ulı Merayot, Merayotıń ulı Amariya, Amariyanıń ulı Axitub, ⁵³ Axitubtıń ulı Sadoq, Sadoqtıń ulı Aximaas.

Lebiyliler jasaǵan qalalar

⁵⁴ Lebiylilerdiń jasawı ushın ajratılǵan jerler mınalar: Qohat tiyresinen shıqqan Xaronniń urpaqlarına birinshi shek túskenlikten, ⁵⁵ olarǵa Yahudadaǵı Xebron hám onıń átirapındaǵı jaylawlar berildi. ⁵⁶ Al qala dógeregindegi atız hám awıllar Efunne ulı Kalebke berildi.

⁵⁷ Solay etip, Xaronniń urpaqlarına panalaytuǵın qalalar: Xebron, Libna, Yattir, Eshtemoa, ⁵⁸ Xilez, Debir, ⁵⁹ Ashan hám Beyt-Shemesh qalaları jaylawları menen qosqa berildi. ⁶⁰ Benyamin urıwınan da olarǵa Geba,

Alemet, Anatot qalaları jaylawları menen qosa berildi. Qohat tiyresine berilgen bul qalalar barlıǵı bolıp on úsh edi.

⁶¹ Qohat tiyresiniń qalǵanlarına Menashshe urıwınıń yarımınan alınǵan on qala shek taslaw arqalı berildi.

⁶² Gershom urpaǵına tiyre sanına qaray, Issaxar, Asher, Naftaliy urıwlarınan hám Bashandaǵı Menashshe urıwınan alınǵan on úsh qala shek boyınsha berildi.

⁶³ Merariy urpaǵına tiyre sanına qaray, Ruben, Gad hám Zebulon urıwlarınan alınǵan on eki qala shek boyınsha berildi.

⁶⁴ Izrailililer bul qalalardı jaylawları menen qosa lebiylilerge berdi. ⁶⁵ Yahuda, Shimon, Benyamin urıwlarınan alınǵan hám joqarıda atları atalǵan qalalar shek taslaw arqalı berildi.

⁶⁶ Qohat tiyresinen bolǵan bazı shańaraqlarǵa Efrayım urıwına tiyisli jerlerden qalalar berildi. ⁶⁷ Olarǵa Efrayımınıń tawlı úlkesindegi panalaytuǵın qala Shexem, Gezer, ⁶⁸ Ioqmeam, Beyt-Xoron, ⁶⁹ Ayyalon hám Gat-Rimmon qalaları jaylawları menen qosa berildi.

⁷⁰ Qohat tiyresiniń qalǵan shańaraqlarına Menashshe urıwınıń yarımınan alınǵan Aner hám Bileam qalaları jaylawları menen qosa berildi.

⁷¹ Gershom urpaǵına mına qalalar jaylawları menen qosa berildi:

Menashshe urıwınıń yarımına tiyisli jerlerden: Bashandaǵı Golan hám Ashtarot.

⁷² Issaxar urıwınan: Kedesh, Daberat, ⁷³ Ramot hám Anem.

⁷⁴ Asher urıwınan: Mashal, Abdon,

⁷⁵ Xuqoq hám Rexob.

⁷⁶ Naftaliy urıwınan: Galiladaǵı Kedesh, Xammon hám Kiryatayım.

⁷⁷ Merariy urpaqlarınıń qalǵanlarına mına qalalar jaylawları menen qosa berildi:

Zebulon urıwınan: Rimmono hám Tabor.

⁷⁸ Ruben urıwınan: Erixonıń qarısı aldında, Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinde jaylasqan shóldegi Beser, sonday-aq, Yahasa, ⁷⁹ Kedemot hám Mefaat.

⁸⁰ Gad urıwınan: Giladtaǵı Ramot, Maxanayım, ⁸¹ Xeshbon hám Yazer.

Issaxardıń urpaqları

7 ¹ Issaxardıń Tola, Pua, Yashub hám Shimron degen tórt ulı bar edi.

² Tolanıń ulları: Uzziy, Refaya, Eriel, Yaxmay, Ibsam hám Samuel. Olar óz áwladlarınıń basshıları edi. Dawıt patshalıq etken dáwirde, Tola urpaqlarınıń shejiresinde olardan jigirma eki mın altı júz márt jawınger esapqa alınǵan.

³ Uzziydiń ulı Izraxiya. Izraxiyanıń ulları: Mixail, Obadiya, Ioel hám Ishshiya. Olardıń besewi de áwlad basshıları edi. ⁴ Olardıń hayalları da, balaları da kóp bolǵanlıqtan, áwladınıń shejiresi boyınsha olarda urısqa jaramlı otız altı mın adam bar edi.

⁵ Urıw shejiresi boyınsha, Issaxar urıwınıń tiyrelerinen seksen jeti mın márt jawınger esapqa alınǵan.

Benyaminniń urpaǵı

⁶ Benyaminniń úsh ulı bar edi: Bela, Bexer hám Ediael.

⁷ Belanıń bes ulı bar edi: Esbon, Uzziy, Uzziel, Erimot hám Iriy. Olardıń besewi de áwlad basshıları edi. Olardıń shejiresinde jigirma eki mın otız tórt márt jawınger dizimge alınǵan edi.

⁸ Bexerdiń ulları: Zemira, Ioash, Eli-ezer, Elyoenay, Omriy, Eremot, Abiya, Anatot hám Alemet. Bulardıń hám-mesi Bexerdiń ulları edi. ⁹ Olardıń shejiresinde áwlad basshıları hám jirma mıń eki júz márt jawınger dizimge alıńǵan.

¹⁰ Ediaeldiń ulı: Bilhan. Bilhannıń ulları: Eush, Benyamin, Ehud, Kenaana, Zetan, Tarshish hám Axishaxar. ¹¹ Ediaeldiń barlıq ulları áwlad basshıları edi. Olarda urısqa jaramlı on jeti mıń eki júz márt jawınger bar edi. ¹² Shupim hám Xupim Irdiń, Xushim bolsa, Axerdiń urpaqları edi.

Naftaliy urıwı

¹³ Naftaliydiń ulları: Yaxsiel, Guniy, Eser hám Shallum. Olar Yaqıptıń toqalı Bilhadan taraǵan urpaqlar edi.

Menashshe urıwı

¹⁴ Menashsheniń ulları: aramlı toqalınan tuwılǵan ulları Asriel hám Maxir. Maxir Giladtıń ákesi edi. ¹⁵ Maxir Xupim menen Shupimniń qarındası Maaxanı hayallıqqa aldı. Menashsheniń basqa urpaǵınıń atı Selofexad bolıp, onıń tek ǵana qızları boldı.

¹⁶ Maxirdiń hayalı Maaxa ul tuwıp, atın Peresh dep qoydı. Onıń inisiniń atı Sheresh edi. Shereshtiń Ulam hám Rekem atlı eki ulı boldı.

¹⁷ Ulamnıń ulı Bedan.

Menashsheniń aqlıǵı Maxirdiń ulı Giladtıń áwladı usılardan ibarat edi.

¹⁸ Maxirdiń qarındası Hammolexet Ishhodtı, Abiezerdi hám Maxlanı tuwdı.

¹⁹ Shemidanıń ulları: Axiyan, Shexem, Likxiy hám Aniam.

Efrayımnıń urpaǵı

²⁰ Efrayımnıń Shutelax degen ulı bar edi. Shutelaxtan Bered, Bereden Taxat, Taxattan Elada, Eladadan Taxat, ²¹ Taxattan Zabad, Zabadtan Shutelax tuwıldı. Efrayımnıń Shutelaxtan basqa Ezer hám Elad degen ulları da boldı. Ezer menen Elad Gat qalasınıń tiykarǵı turǵınlarına qarashlı mallardı urlap alıp ketpekshi bolǵanda, gatlılar olardı óltirdi. ²² Olardıń ákesi Efrayım uzaq waqıt aza tuttı. Sonda tuwısqanları onı jibatıwǵa keldi. ²³ Efrayım jáne hayalı menen jattı hám hayalı júkli bolıp, bir ul tuwdı. Úyinde baxıtsızlıq júz bergeni ushın, ákesi balanıń atın Beria^a dep qoydı. ²⁴ Onıń Sheera degen qızı da bar edi. Sheera tómengi hám joqarǵı Beyt-Xoron hám Uzzen-Sheera qalalarınıń tiykarın saldı.

²⁵ Efrayımnıń Refax atlı basqa bir ulı da bar edi. Refaxtan Reshef, Resheften Telax, Telaxtan Taxan, ²⁶ Taxannan Laadan, Laadannan Ammihud, Ammihudtan Elishama, ²⁷ Elishamadan Nun, Nunnan Eshua tuwıldı.

²⁸ Efrayımlıardıń jaylasqan jerleri Beyt-Eldi hám onıń dógeregindegi awıllardı, shıǵıstaǵı Naarandı, batıstaǵı Gezerdi hám onıń dógerigindegi awıllardı, Shexemdi, Ayyanı hám olardıń dógerigindegi awıllardı óz ishine aldı. ²⁹ Menashshe urıwnıń jerlerine shegaralas Beyt-Shean, Taanax, Megiddo hám Dor qalaları, jáne olarǵa tiyisli awıllar bar edi. Izrail ulı Yusuptıń urpaǵı usı jerlerde jasadı.

^a **7:23** Beria – bul atnıń ayıtlıwı evrey tilindegi «baxıtsızlıq» sózi menen únles keledi.

Asherdiń urpaǵı

³⁰ Asherdiń ulları: Imna, Ishwa, Ishwiy, Beria hám olardıń qız tuwısqanı Serax. ³¹ Berianiń ulları: Xeber hám Birzaittıń tiykarın salǵan Malkiel.

³² Xeberdiń Yaflet, Shomer, Xotam atlı ulları hám Shuwa atlı bir qızı bar edi.

³³ Yaflettiń ulları: Pasax, Bimhal hám Ashwat. Yaflettiń ulları usılar edi.

³⁴ Shamerdiń ulları: Axiy, Rohaga, Xubba hám Aram.

³⁵ Onıń tuwısqanı Helemniń ulları: Sofax, Imna, Shelesh hám Amal.

³⁶ Sofaxtıń ulları: Suax, Xarnefer, Shuwal, Beriy, Imra, ³⁷ Beser, Hod, Shamma, Shilsha, Itran hám Beera.

³⁸ Eterdiń ulları: Efunne, Pispá hám Ara.

³⁹ Ullanıń ulları: Arax, Xanniel hám Risiya.

⁴⁰ Bulardıń hámmesi Asherden taraǵan urpaqlar bolıp, olar áwlad basshıları, tańlanǵan márt jawıngerler, abıraylı basshılar edi. Asher urıwınıń shejiresi boyınsha, urısqa jaramlı jigirma altı mıń adam esapqa alınǵan edi.

Benyaminniń urpaqları

8 ¹ Benyaminniń tuńǵış ulı Bela, ekinshi ulı Ashbel, úshinshi ulı Axrax, ² tórtinshi ulı Noxa, besinshi ulı Rafa edi.

³ Belanıń ulları: Addar, Gera, Abihud, ⁴ Abishua, Naaman, Axoax, ⁵ Gera, Shefufan hám Xuram.

⁶ Gebada jasap, keyin Manaxatqa súrgin etilgen áwladlardıń basshıları bolǵan Exudtıń ulları: ⁷ Naaman, Axiya hám bulardı baslap alıp barǵan Gera. Gera Uzza menen Axixudtıń ákesi edi.

⁸ Shaxarayım eki hayalı Xushim menen Baaradan ajrasqannan keyin,

Moab úlkesinde ullar kórdi. ⁹ Ol keyingi alǵan hayalı Xodeshten Iobab, Sibiya, Mesha, Malkam, ¹⁰ Eus, Saxiya hám Mirma atlı ullardı kórdi. Shaxarayımniń usı ullarınıń hámmesi áwlad basshıları edi. ¹¹ Shaxarayımniń Xushim degen hayalınan da Abitub hám Elpaal atlı eki ulı bar edi.

¹² Elpaaldıń ulları: Eber, Misham, sonday-aq, Ono hám Lod qalaları menen onıń átirapındaǵı awıllardı qurǵan Shemed, ¹³ jáne Beria hám Shema. Beria menen Shema Ayyalonda jasaytuǵın xalıqtıń áwlad basshıları edi. Olar Gat turǵınların sol qaladan quwıp jibergen edi.

¹⁴ Axyo, Shashaq, Eremot, ¹⁵ Zebadiya, Arad, Eder, ¹⁶ Mixail, Ishpa hám Ioxa – bular Berianiń ulları edi.

¹⁷ Zebadiya, Meshullam, Xizkiy, Xeber, ¹⁸ Ishmeray, Izlia hám Iobab – bular Elpaaldıń ulları edi.

¹⁹ Yakim, Xizriy, Zabdiy, ²⁰ Elienay, Silletay, Eliel, ²¹ Adaya, Beraya hám Shimrat – bular Shimeydiń ulları edi.

²² Ishpan, Eber, Eliel, ²³ Abdon, Xizriy, Xanan, ²⁴ Xananiya, Elam, Antotiya, ²⁵ Ifdeya hám Penuel – bular Shashaqtıń ulları edi.

²⁶ Shamsheray, Shexariya, Ataliya, ²⁷ Yareshiya, Iliyas hám Xizriy – bular Eroxamnıń ulları edi.

²⁸ Bulardıń hámmesiniń áwlad basshıları hám kósemeler bolǵanlıǵı shejirede jazılǵan. Olar Erusalimde jasadı.

Patsha Shauldıń shejiresi

²⁹ Gibonnıń tiykarın salǵan adam Gibonda jasadı. Onıń hayalınıń atı Maaxa edi. ³⁰ Tuńǵış ulı Abdon, keyingi ulları: Sur, Kish, Baal, Nadab, ³¹ Gedor, Axyo, Zexer ³² hám

Shimeanın ákesi Miklot. Bular Erusalimde, aǵayınleriniń janında jasadı.

³³ Ner Kishtiń, Kish Shauldıń ákesi edi. Shaul Ionatannıń, Malkiy-Shuanıń, Abinadabtıń hám Eshbaaldıń ákesi edi.

³⁴ Ionatan Merib-Baaldıń, Merib-Baal Mixanınıń ákesi edi.

³⁵ Mixanınıń ulları: Piton, Melex, Tarea hám Axaz.

³⁶ Axaz Ehoaddanınıń ákesi edi. Ehoadda Alemet, Azmawet hám Zimriydiń ákesi edi. Zimriy Mosanınıń, ³⁷ Mosa Bineanınıń, Binea Refanınıń, Refa Elasanıń, Elasa Aseldiń ákesi edi.

³⁸ Aseldiń altı ulı bar edi. Olardıń atları: Azriqam, Boxeru, Ismayıl, Sheariya, Obadiya hám Xanan. Bulardıń barlıǵı Aseldiń ulları edi.

³⁹ Aseldiń inisi Eshektiń ulları: tuńǵısh ulı Ulam, ekinshisi Eush, úshinshisi Elifelet.

⁴⁰ Ulamnıń ulları oq jay atıwǵa sheber, márt jawıngerler boldı. Ulamnıń ulları hám aqlıqları kóp bolıp, olar barlıǵı bolıp bir júz eliw edi. Bulardıń hámmesi Benyaminniń urpaqları edi.

9 ¹ Solay etip, pútkil Izrail xalqı Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan shejirege kirgizilgen edi.

Súrginnen Erusalimge qaytqan xalq

Yahuda xalqı Jaratqan Iyege qıyanet islegenı ushın, Babiloniyaǵa súrgin etilgen edi. ² Óz qalalarındaǵı óz iyeliklerine izraillılar ruwxaniyeler, lebiyliler hám Ibadatxana xızmetshileri menen birge birinshi bolıp qayıp kelip, qonıs bastı.

³ Yahuda, Benyamin, Efrayım hám Menashshe urıwınan bolǵan mına adamlar Erusalimde jasadı:

⁴ Yahudanını ulı Perestiń urpaǵınan: Baniydiń quwlıǵı Imriydiń shawlıǵı Omriydiń aqlıǵı Ammihudtıń ulı Utay.

⁵ Shelanını urpaǵınan: tuńǵısh ulı Asaya hám onıń ulları.

⁶ Zeraxtıń urpaǵınan: Euel hám onıń tuwısqanları.

Yahuda urıwınan hámmesi bolıp tı júz toqsan adam edi.

⁷ Benyamin urıwınan: Hassenuanınıń shawlıǵı Hodawıyanıń aqlıǵı Meshullamnıń ulı Sallu, ⁸ Eroxamnıń ulı Ibneya, Mixriydiń aqlıǵı Uzziydiń ulı Ela hám Ibniyanıń shawlıǵı Reueldiń aqlıǵı Shefatiyanıń ulı Meshullam.

⁹ Shejiresinde jazılǵanı boyınsha Benyamin urıwınan toǵız júz eliw tı adam edi. Bulardıń hámmesi áwlad basshıları edi.

¹⁰ Ruwxaniyeler:

Edaya, Ehozarib, Yaxin ¹¹ hám Azariya. Azariya Xilkiyanıń ulı Meshullamnıń aqlıǵı Sadoqtıń shawlıǵı Merayottıń quwlıǵı Axitubtıń jawlıǵı edi. Axitub Qudaydıń Úyiniń bas xızmetkeri edi. ¹² Malkiyanıń shawlıǵı Pashxurdıń aqlıǵı Eroxamnıń ulı Adaya hám Immerdiń jawlıǵı Meshilemittiń quwlıǵı Meshullamnıń shawlıǵı Yaxzeranınıń aqlıǵı Adioldıń ulı Maasay. ¹³ Áwlad basshıları bolǵan Qudaydıń Úyiniń xızmetshileri barlıǵı bir mın jeti júz alpıs adam edi. Olar Qudaydıń Úyindegi islerdi sheberlik penen atqaratuǵın edi.

¹⁴ Lebiyliler:

Merariy urpaǵınan: Xashabiyanıń shawlıǵı Azriqamnıń aqlıǵı Xashshubtıń ulı Shemaya, ¹⁵ Baqbaqqar, Xeresh, Galal hám Mattaniya. Mattaniya Asaftıń shawlıǵı Zixriydiń aqlıǵı Mixanını ulı edi. ¹⁶ Edutunnıń shawlıǵı Galaldıń aqlıǵı Shemayanıń ulı

Obadiya hám netofalılarıdın awıllarında jasap atırǵan Elqananıń aqlıǵı Asanıń ulı Berexiya.

¹⁷ Qudaydın Úyindegi dárwaza qarawılları:

Shallum, Aqqub, Talmon, Aximan. Olardıń tuwısqanı Shallum olardıń basshısı edi. ¹⁸ Olar búginge deyin, shıǵıs táreptegi Patsha dárwazasında xızmet etip keledi. Lebiylilerdiń ordasınan bolǵan dárwaza qarawılları da usılar edi. ¹⁹ Qoraxtıń shawlıǵı Ebyasaftıń aqlıǵı Qoreniń ulı Shallum hám onıń Qorax áwladınan bolǵan tuwısqanları Úydiń kirer awzın qarawılladı. Olardıń ata-babaları da Jaratqan Iyeniń Muxaddes shatırınıń kirer awzın qarawıllaǵan edi. ²⁰ Aldıńǵı waqıtları Elazar ulı Pinexas dárwaza qarawılların basqarǵan edi hám Jaratqan Iye onıń menen birge edi. ²¹ Meshelemiya ulı Zexariya Ushirasıw shatırınıń dárwazasınıń qarawılı edi.

²² Tańlap alınǵan dárwaza qarawılları barlıǵı bolıp eki júz on eki adam edi. Olar awılları boyınsha shejirege kirgizildi. Olardı bul juwapker-shilikli wazıypaǵa Dawıt hám kózi ashıq Samuel tayınlaǵan edi. ²³ Olar hám olardıń urpaqları Jaratqan Iyeniń Úyiniń, yaǵnıy Shatırınıń dárwazasında saqshılıq qılatuǵın edi. ²⁴ Olar tórt táreptegi: shıǵıs, batıs, arqa hám qubladaǵı dárwazalardı qarawılladı. ²⁵ Olardıń awıllarda jasaytuǵın tuwısqanları waqtı-waqtı kelip, jeti kúnlık xızmetti olar menen bólisip islewe minnetli boldı. ²⁶ Bas dárwaza qarawıllarınıń tórtewi de lebiyli bolıp, olarǵa Qudaydın Úyindegi bólmeleler hám ǵáziynexanalar isenip tapsırılǵan edi. ²⁷ Olarǵa Qudaydın Úyin qarawıllaw hám hár tańda qapıladı

ashıw wazıypası júklengenlikten, olar túndi Qudaydın Úyi átirapında ótkeretuǵın edi.

²⁸ Lebiylilerdiń bazıları Qudaydın Úyiniń xızmetinde qollanılauıǵın zatlarǵa juwapker boldı. Olar zatları xızmet ushın bergende de, qaytarıp alǵanda da sanaytuǵın edi. ²⁹ Olardıń basqaları Qudaydın Úyindegi buyımlarǵa hám basqa barlıq zatlarǵa, sonday-aq sapalı unǵa, sharapqa, záytún mayına, livan shayırına hám xosh iyisli zatlarǵa juwapker edi. ³⁰ Al ruwxaniylerdiń bazıları xosh iyisli zatları aralastırıp tayarlaw xızmetin atqardı. ³¹ Qoraxtıń urpaǵınan Shallumniń tuńǵış ulı, lebiyli Mattitiya sadaqa etip usınılatuǵın nanlardı tayarlaw xızmetine qoyılǵan edi. ³² Onıń Qohat urpaǵınan bolǵan bazı tuwısqanlarına bolsa, hár Shabbat kúni usınılatuǵın nanlardı tayarlap, olardı usınıw xızmeti júklendi.

³³ Lebiylilerdiń áwlad basshıları bolǵan sazende hám qosıqshılar Qudaydın Úyiniń bólmelerinde jasadı. Olar kúni-túni xızmette bolǵanlıqtan, xızmettiń basqa túrlerinen azat boldı.

³⁴ Bulardıń hámmesi urpaq shejiresi boyınsha lebiylilerdiń áwlad basshıları edi hám olar Erusalimde jasaytuǵın edi.

Patsha Shauldıń shejiresi

³⁵ Gibonniń tiykarın salǵan Eiel Gibonda jasadı. Onıń hayalınıń atı Maaxa edi. ³⁶ Eieldiń tuńǵış ulı Abdon, keyingi ulları: Sur, Kish, Baal, Ner, Nadab, ³⁷ Gedor, Axyo, Zexariya hám Miklot. ³⁸ Miklot Shimeamniń ákesi edi. Bular Erusalimde, aǵayınleriniń janında jasadı.

³⁹ Ner Kishtiń, Kish Shauldıń ákesi edi. Shaul Ionatannıń,

Malkiy-Shuanıń, Abinadabtıń hám Eshbaaldıń ákesi edi. ⁴⁰ Ionatan Merib-Baaldıń, Merib-Baal Mixanıń ákesi edi.

⁴¹ Mixanıń ulları: Piton, Melex hám Taxrea*.

⁴² Axaz Yaranıń ákesi edi. Yara Alemet, Azmawet hám Zimriydiń ákesi edi. Zimriy Mosanıń, ⁴³ Mosa Bineanıń, Binea Refayanıń, Refaya Elasanıń, Elasa Aseldiń ákesi edi.

⁴⁴ Aseldiń altı ulı bar edi. Olardıń atları: Azriqam, Boxeru, Ismayıl, Sheariya, Obadiya hám Xanan. Bular Aseldiń ulları edi.

Shaul hám onıń ullarınıń ólimi

10 ¹ Filistler izraillılar menen urısıp atırǵan edi. Izraillılar filistlerdiń aldına túsip qashıp, kópshiligi Gilboa tawında nabıt boldı. ² Filistler Shaul menen onıń ullarınıń izine túsip, Shauldıń ulları Ionatandı, Abinadabtı hám Malkiy-Shuanı óltirdi. ³ Shauldıń átirapında sawash hâwij alǵan edi. Sonda sadaqsular tárepinen atılǵan oq Shaulǵa tiyip, ol jaraqatlandı. ⁴ Shaul óz nókerine:

– Qılıshıńdı qınabınan suwırıp al da, meni óltir. Bolmasa, mına súnnetsizler keledi de, meni xorlaydı, – dedi.

Biraq nókeri qattı qorqıp, bunı islemedi. Sonlıqtan Shaul qılıshın qınan suwırıp alıp, ózin qılıshıńıń üstine tasladı. ⁵ Nókeri Shauldıń ólgenin kórgende, ol da qılıshınıń üstine ózin taslap óldi.

⁶ Solay etip, Shaul menen onıń úsh ulı da qaza taptı hám pútkil shańaraǵı olar menen birge qurıp ketti.

⁷ Oypatlıqta jasaytuǵın barlıq izraillılar Izrail áskerleriniń qashqanın hám Shaul menen onıń ullarınıń

ólgenin kórgende, óz qalaların taslap, qasha basladı. Filistler kelip, sol qalalarǵa ornalasıp aldı.

⁸ Erteńine filistler ólgenlerdi tonaw ushın kelgende, Gilboa tawında Shauldıń hám onıń ullarınıń ólgin taptı.

⁹ Olar Shauldı talan-taraj etip, basın hám qural-jaraqaların aldı. Sońnan bul xabardı ózleriniń butlarına hám xalqına jetkeriw ushın, filistlerdiń jerleriniń hámmesine xabarshılar jiberdi. ¹⁰ Olar Shauldıń qural-jaraqaların óz qudaylarınıń butxanasına qoyıp, basın Dagonnıń butxanasına ildirip qoydı.

¹¹ Giladtaǵı pútkil Yabesh xalqı filistlerdiń Shaulǵa islegen hámme isleri haqqında esitkende, ¹² olardıń barlıq márt jawıngerleri barıp, Shaul menen onıń ullarınıń denelerin Yabeshke alıp keldi. Keyin olardıń súyeklerin Yabeshtegi terebinf aǵashınıń astına kómip, jeti kún oraza tutup, azaladı.

¹³ Shaul Jaratqan Iyege qıyanet etkeni ushın ólgen edi. Ol Jaratqan Iyeniń sózine boysınbay, hâtte, árwaq shaqırırshıǵa da másláhát saldı. ¹⁴ Al Jaratqan Iyeden másláhát soramadı. Sol sebepli Jaratqan Iye Shauldı óltirtip, onıń patshalıǵın Ishay ulı Dawıtqa berdi.

Dawıttıń pútkil Izrailǵa patsha bolıwı

11 ¹ Pútkil izraillılar Xebronǵa, Dawıttıń janına jıynalıp bılay dedi: «Bizler sizdiń óz súyegińiz hám óz etińizbiz. ² Burın Shaul patsha bolǵan waqıtta da, sawashta Izraildi ózińiz baslap júretuǵın edińiz. Qudayınız Jaratqan Iye sizge: „Xalqım Izrailǵa sen shopanlıq etip, olarǵa húkimdar bolasań“, – dep wáde bergen edi».

³ Solay etip, Izraildın barlıq aqsaqal-ları Xebrongá, patsha Dawıttıń aldına kelgende, Dawıt Xebronda Jaratqan Iyeniń aldında olar menen kelisim dúzdi. Olar da Jaratqan Iyeniń Samuel arqalı bergen wádesi boyınsha, Dawıt-tı maylap, Izrailǵa patsha etip qoydı.

⁴ Dawıt penen izraillılar Erusalimge júris qıldı. Sol waqıtları bul qala Ebus dep atalıp, ol jerde ebuslılar jasaytu-ǵın edi. ⁵ Ebus xalqı Dawıtqa: «Sen bul jerge kire almaysañ», – degen edi. Degen menen, Dawıt Sion qorǵanın qolǵa kirgizdi. Keyin ala bul qorǵan Dawıttıń qalası dep ataldı.

⁶ Dawıt: «Ebuslılarǵa birinshi bo-lıp hújim jasap, jeńgen adam sárkár-da hám basshı boladı», – dep wáde bergen edi. Seruya ulı Ioab birinshi bolıp hújim jasap, jeńip shıqtı hám sárkárda boldı.

⁷ Bunnan keyin, Dawıt qorǵan qalaǵa ornalasıp aldı. Sol sebepli ol jerge Da-wıttıń qalası degen at berildi. ⁸ Dawıt Millodan baslap qalanıń aynala diy-walların qayta tikledi. Al Ioab qalanıń qalǵan bóleklerin qayta qurdı. ⁹ Dawıt kúshke tolıp bara berdi. Óytkeni Álem-niń Jaratqan Iyesi onı menen birge edi.

Dawıttıń batır áskerleri

¹⁰ Jaratqan Iyeniń Izrailǵa wáde et-kenindey, Dawıttıń batır áskerleriniń áskerbasıları pútkil Izrail xalqı menen birge Dawıttı patsha qıldı hám onıń patshalıǵınıń kúshli bolıwın qollap quwatladı. ¹¹ Dawıttıń batır áskerle-riniń dizimi mınaw: úsh batırdıń* sár-darı Xaxmon ulı Yashobam. Ol úsh júz adamǵa nayza menen qarsı shıǵıp, bir hújim etkende, hámмесin óltirdi.

¹² Onnan keyingisi úsh batırdıń biri axoxlı Dodonıń ulı Elazar. ¹³ Filistler

urısıw ushın Pas-Dammimde jynal-ǵanda, Elazar Dawıttıń qasında boldı. Ol jerde bir arpa atızı bar edi. Sonda izraillılar filistlerden qasha basladı. ¹⁴ Biraq Elazar menen Dawıt atızdıń ortasında turıp, ol jerdi qorǵadı hám filistlerdi qırıp tasladı. Jaratqan Iye olarǵa ullı jeńis sıyladı.

¹⁵ Bir kúni filist áskerleri Refaim oypatlıǵına orda qurǵan waqıtta, otız basshıdan úshewi Adullam úngirin-degi jartastı panalap turǵan Dawıtqa bardı. ¹⁶ Sol waqıtta Dawıt qorǵanda, al filistlerdiń saqshılar toparınıń bi-rewi Beytlehemde edi. ¹⁷ Dawıt qat-tı shóllep:

– Qánekey, Beytlehem dárwazası-nıń janındaǵı suw saqlaǵısthan birew maǵan suw ákelip berse edi! – dedi.

¹⁸ Sonda bul úsh batır filistlerdiń orda-sın jarıp ótip, Beytlehem dárwazasınıń janındaǵı suw saqlaǵısthan suw alıp, Dawıtqa ákelip berdi. Biraq Dawıt onı ishiwden bas tarttı hám suwdı jerge tógip, Jaratqan Iyege usındı. ¹⁹ Ol:

– Qudayım, bunı islewden meni saq-lay gör! Janların qáwip astına qoyıp, suw alıp kelgen bul úsh adamnıń qa-nın ishewin be? – dep, Dawıt suwdı ishpedi.

Bul úsh batır usınday erlik kórset-ken edi.

²⁰ Ioabtıń inisi Abishay úsh batır-dıń* basshısı edi. Ol nayzası menen úsh júz adamdı óltirdi. Sol tárizde ol úsh batır sıyaqlı dańqqa eristi. ²¹ Onıń úsh batırdan* da dańqı artıp, olardıń basshısı bolǵanı menen, sol úsh batır-dıń qatarına kirmeytuǵın edi.

²² Ehoyada ulı qabseelli Benaya da márt jawınger bolıp, ol da ullı isler is-ledi. Ol moablı eki kúshli jawıngerdi, al qar jawǵan kúni bir shuqırǵa túsip,

arıslandı óltirdi. ²³ Jáne de, ol boyı bes shıǵanaq bolǵan mısırlını da óltirdi. Mısırlınınıń qolında toqıw úskenesiniń qadasınday juwan nayzası bar edi. Al Benaya oǵan tayaq penen qarsı shıǵıp, onıń qolındaǵı nayzasın tartıp aldı da, onı óziniń nayzası menen óltirdi. ²⁴ Ehoyada ulı Benayanıń islegen isleri mine usılar. Ol da sol úsh batır sıyaqlı dańq tarattı. ²⁵ Ol otız batırǵa qaraǵanda ataqlıraq bolsa da, biraq sol úsh batırdıń qatarına kirmeydi. Dawıt onı óziniń tán saqshılarına basshı etip qoydı.

²⁶ Basqa batır áskerler mınalar: Ioabtıń inisi Asahel, beytlehemli Dodonıń ulı Elxanan, ²⁷ harorlı Shamnot, pelonlı Xeles, ²⁸ teqoalı Ikkeshtiń ulı Ira, anatotlı Abiezer, ²⁹ xushalı Sibexay, axoxlı Ilay, ³⁰ netofalı Maharay hám netofalı Baananıń ulı Xeled, ³¹ Benyamin urıwınan gibalı Ribaydıń ulı Ittay, piratonlı Benaya, ³² Gaash sayları aymaǵınan Xuray, arabalı Abiel, ³³ baxarumlı Azmawet, shaalbonlı Elyaxba, ³⁴ gizonlı Hashemniń ulları, hararlı Shageniń ulı Ionatan, ³⁵ hararlı Sakardıń ulı Axiyam, Urdıń ulı Elifal, ³⁶ mexeralı Xefer, pelonlı Axiya, ³⁷ karmelli Xesray, Ezbay ulı Naaray, ³⁸ Natanniń inisi Ioel, Ajar ulı Mibxar, ³⁹ ammon xalqınan Selek, Seruya ulı Ioabtıń nókeri beerotlı Naxaray, ⁴⁰ Iter tiyresinen Ira hám Garreb, ⁴¹ xet xalqınan Uriya, Axlay ulı Zabad, ⁴² rubenlilerdiń qáwim basshısı, rubenli Shizanıń ulı Adina hám onıń otız áskeri, ⁴³ Maaxa ulı Xanan, mitanlı Ioshafat, ⁴⁴ ashterotlı Uzziya, aroerli Xotamniń ulları Shama hám Eiel, ⁴⁵ Shimriy ulı Ediael hám onıń

inisi tizli Ioxa, ⁴⁶ maxawlı Eliel, Elnaamniń ulları Eribay hám Ioshawiya, moablı Itma, ⁴⁷ Eliel, Obid, mesobalı Yasiel.

Dawıtıń Siklagtaǵı járdemshileri

12 ¹ Dawıt Kish ulı Shauldan qashıp, Siklagta jasap júrgen waqıtları,^a ayırım áskerler kelip, oǵan qosıldı. Urıslarda Dawıtqa járdem bergen bul jawingerler ² Benyamin urıwınan, Shauldıń aǵayınlerinen edi. Bul sadaqshılar oq jay menen qurallanǵan bolıp, onıń qolı menen de, shep qolı menen de oq jay tartıp, saqpana tas atatuǵın edi. ³ Olardıń basshısı gibalı Shemanıń ulı Axiezer bolıp, inisi Ioash onıń járdemshisi edi. Basqa jawingerler: Azmawettiń ulları Eziel hám Pelet, sonday-aq, Beraxa hám anatotlı Ehu, ⁴ otız batırdıń birewi, yaǵnıy olardıń basshısı gibonlı Ishmaya, sonday-aq, Eremiya, Yaxaziel, Yuxanan, generalı Iozabad, ⁵ Eluzay, Erimot, Bealiya, Shemariya, xaruflı Shefatiya, ⁶ Qoraxtıń urpaǵınan bolǵan Elqana, Ishshiya, Azarel, Ioezer, Yashobam, ⁷ gedorlı Eroxamniń ulları Ioela hám Zebadiya.

⁸ Dawıt shóldegi qorǵanda bolǵanda, gadlılardıń birazı oǵan qosıldı. Olar urısqa tayar márt jawingerler bolıp, qalqan hám nayzanı islete alatuǵın edi. Olardıń júzleri arısladay aybatlı, ózleri tawlardaǵı jeyran kibi shaqqan edi.

⁹ Olardıń basshısı Ezer edi. Ekinshisi Obadiya, úshinshisi Eliab, ¹⁰ tórtinshisi Mishmanna, besinshisi Eremiya, ¹¹ altınshısı Attay, jetinshisi Eliel,

^a **12:1** 1Pat 27:1-6.

¹² segizinshisi Yuxanan, toǵızınshısı Elzabad, ¹³ onınshısı Eremiya, on birinshisi Maxbannay edi.

¹⁴ Usı gadlılar orda áskerbasıları edi. Olardıń eń hálsizleri júz adamǵa, eń kúshlileri mın adamǵa bas keletuǵın edi. ¹⁵ Birinshi ayda, Iordan tolıp tasıp turǵan waqıtta, olar arǵı jaǵaǵa kesip ótip, oypatlıqtıń shıǵıs hám batıs tárepinde jasadı atırǵanlardıń hámмесin bas sawǵalap qashıwǵa májbúr etti.

¹⁶ Benyamin hám Yahuda urıwların-daǵı bazı adamlar da Dawıttıń janına, qorǵanǵa keldi. ¹⁷ Dawıt olardı kútip alıwǵa shıqtı hám olarǵa bılay dedi:

– Eger maǵan járdem beriw ushın jaqsı niyet penen kelgen bolsańız, qatarımızǵa qosılıwıńızǵa ırazıman. Al eger hesh kimge zorlıq islemegen bolsam da, meni dushpanlarıma uslap beriwge kelgen bolsańız, onda ata-babalarımızdıń Qudayı buni kórip, húkim etsin.

¹⁸ Sonda keyinirek otız batırdıń sárdarı bolǵan Amasaydıń ústine Qudaydıń Ruwxı túsip, ol bılay dedi:

«Dawıt, bizler sizikimiz!
Ishay ulı, siz benen birgemiz!
Tınıshlıq hám amanlıq sizge yar bolsın!
Sizge járdem berip atırǵanlarǵa da amanlıq bolsın!
Sebebi sizdi qollap turǵan –
Qudayıńızdıń Ózi».

Dawıt olardı jaqsı qabil etti hám óziniń basqınshılar toparlarına basshılar etip qoydı.

¹⁹ Dawıt filistler menen birge Shaulǵa qarsı urısıw ushın barǵanda,^a Menashshe urıwınıń bazı adamları

Dawıttıń tárepine ótken edi. Degen menen, sol urısta Dawıt hám onıń adamları filistlerge járdem bermedi. Óytkeni filist húkimdarları keńesip: «Dawıt mırsası Shaul tárepke ótip ketip, basımızdan ayırılırmız», – dep, onı keyin qaytarǵan edi. ²⁰ Dawıt Siklagqa qayıp ketip baratırǵanda, Menashshe urıwınan onıń tárepine ótkenler mınalar edi: Adnax, Iozabad, Ediael, Mixail, Iozabad, Elihu hám Silletay. Bulardıń barlıǵı menashshe-lilerdiń mınbasıları edi. ²¹ Olar márt jawıngerler bolıp, Dawıttıń ordasında láshkerbasılıq xızmetin atqardı hám qaraqshılar toparına qarsı gúresiwde Dawıtqa járdem berdi. ²² Dawıtqa járdem beriw ushın hár kúni adamlar kelip qosılatuǵın edi. Nátiyjede, Dawıt Qudaydıń láshkerleri sıyaqlı úlken hám kúshli ordaǵa iye boldı.

Dawıttıń Xebrondaǵı ordası

²³ Jaratqan Iyeniń bergен wádesi boyınsha, Shauldıń patshalıǵın Dawıtqa beriw ushın Xebrondaǵı, Dawıttıń janına kelgen láshkerler sanı mınaday edi:

²⁴ Yahuda urıwınan: urısqa tayar, qalqan hám nayza menen qurallanǵan altı mın segiz júz adam.

²⁵ Shimon urıwınan: urısqa tayar, jeti mın bir júz márt jawınger.

²⁶ Lebiy urıwınan: tórt mın altı júz adam.

²⁷ Xaron násiliniń basshısı Ehoyada hám onıń menen birge bolǵanlar úsh mın jeti júz adam.

²⁸ Jas hám márt jawınger Sadoq hám onıń tiyresinen jigirma eki áskerbası.

²⁹ Shauldıń urıwlasları bolǵan Benyamin urıwınan: úsh mın adam.

^a 12:19 1Pat 29:1-11.

Benyaminlilerdiń kópshiligi sol waqıtqa deyin Shauldıń shańaraǵına sadıq bolıp qaldı.

³⁰ Efrayım urıwınan: óz áwladı arasında ataǵı shıqqan jigirma mın segiz júz márt jawınger.

³¹ Dawıttı patsha etip qoyıw ushın, Menashshe urıwınıń yarımınan arnawlı túrde shaqırılǵanlar on segiz mın adam.

³² Issaxar urıwınan: dáwir talabın túsinetuǵın, Izraildiń ne islew kerekligin biletuǵın eki júz láshkerbası hám olardıń qol astındaǵı adamlar.

³³ Zebulon urıwınan: eliw mın adam. Olar urıs qurallarınıń hámme túri menen qurallanǵan bolıp, Dawıtqa shın júreктен járdem beriw ushın keldi.

³⁴ Naftaliy urıwınan: mın áskerbası hám olar menen birge qalqan hám nayza menen qurallanǵan otız jeti mın adam.

³⁵ Dan urıwınan: urısqa tayar jigirma segiz mın altı júz adam.

³⁶ Asher urıwınan: urısqa tayar, tájiriybeli qırıq mın ásker.

³⁷ Iordan dáryasınıń shıǵısında jasaytuǵın Ruben hám Gad urıwları menen Menashshe urıwınıń yarımınan: urıs qurallarınıń hámme túri menen qurallanǵan bir júz jigirma mın adam.

³⁸ Bulardıń hámmesi sap tartıp, urısqa shıǵıwǵa tayar áskerler edi. Olar qattı qálew menen, Dawıttı pútkil Izrail ústinen patsha etip qoyıw ushın Xebrońǵa keldi. Qalǵan izraililer da Dawıttı patsha etiw niyetinde edi. ³⁹ Xebrońǵa kelgenler Dawıttıń janında úsh kún qaldı hám tuwısqanları tayarlap bergem azıq-awqatları ishıp-jedi. ⁴⁰ Sonday-aq, Issaxar,

Zebulon hám Naftaliy urıwlarınıń alıs aymaqlarınan da adamlar eshek, túye, ǵashır hám ógizlerge azıq-awqat tiyep keldi. Olar mol etip un, keptirip nıǵızlanǵan ánjir menen kishmiş, sharap, záyıtın mayın, iri hám mayda mallardı kóp etip alıp keldi. Sebebi Izrailda shadlıq húkim súrgen edi.

Kelisim sandıǵınıń Kiryat-Yarimnen alıp keliniwi

13 ¹ Dawıt barlıq basshıları, mınbasaları hám júzbasıları menen másláhátlesti. ² Sońınan ol pútkil Izrail jámiyetine bılay dedi:

– Eger bul sizlerge maqul bolsa hám Qudayımız Jaratqan Iyeniń erkine say bolsa, onda Izrail jeriniń hár tárepinde jasap atırǵan tuwısqanlarımızǵa hám qalaları menen jaylawları átirapında jasap atırǵan ruwxaniyeler menen lebiylilerge xabarshılar jibereyik. Olar da kelip, bizlerge qosılsın. ³ Qudayımızdıń sandıǵın ózlerimizge qaytarıp alıp keleyik. Öytkeni Shauldıń dáwirinde Qudaydıń erkin biliwde onnan paydalanbadıq.

⁴ Bul usınıs pútkil jámiyetke maqul tústi, sebebi pútkil xalıq názerinde bul is tuwrı edi.

⁵ Solay etip, Dawıt Qudaydıń Kelisim sandıǵın Kiryat-Yarimnen alıp keliw ushın, Mısırdǵı Shixor dáryasınan Lebo-Xamatqa deyingi jerlerde jasaytuǵın barlıq izraililardı jynadı. ⁶ Keyin Dawıt hám barlıq izraililer kerublar^a arasında taxtta otırǵan Jaratqan Iyeniń atı menen atalǵan Qudaydıń Kelisim sandıǵın alıp keliw ushın, Yahudadaǵı Baala qalasına, yaǵnıy Kiryat-Yarimge ketti.

^a **13:6** *Kerub* – qanatlı ruwxıy barlıq.

⁷ Olar Qudaydıń sandıǵın Abinadab-tıń úyinen alıp, taza bir arbaǵa qoydı. Arbaǵa jegilgen ógizlerdi Uzza menen Axyo jeteklep júrdi. ⁸ Al Dawıt hám pútkil Izrail xalqı Qudaydıń aldında qosıqlar aytıp, lira^a, arfa, dáp, kimbal hám kárnay shertip, bar kúshi menen shadlıqqa bólenip kiyatırǵan edi.

⁹ Olar Kidonnıń qırman jerine jetkende, ógizler súrnigip ketti hám qulap ketpewi ushın Uzza qolın sozıp, sandıqtı usladı. ¹⁰ Sonda Uzzaǵa qarısı Jaratqan Iyeniń ǵázebi lawladı hám sandıqqa qolın sozǵanı ushın, onı óltirdi. Uzza sol jerde, Qudaydıń aldında jan tapsırdı.

¹¹ Jaratqan Iyeniń Uzzanı jazalaǵanı ushın, Dawıt qattı ashıwlandı. Sol kúnnen baslap, házirge deyin bul orın Peres-Uzza^b dep ataladı.

¹² Dawıt sol kúni Qudaydan qorqp: «Qudaydıń sandıǵın janıma qalay alıp kele alaman?» – dedi. ¹³ Sol kúni Dawıt sandıqtı óziniń janına, Dawıtın qalasına alıp barmay, gatlı Obed-Edomnıń úyine apardı. ¹⁴ Qudaydıń sandıǵı gatlı Obed-Edomnıń úyinde úsh ay turdı. Jaratqan Iye Obed-Edomnıń shańaraǵın hám oǵan tiyisli hár bir nárseni jarılqadı.

Dawıtın shańaraǵı

14 ¹ Tir patshası Xiram Dawıtqa elshiler, sonıń menen birge saray qurılısı ushın kedr aǵashların, tas qalawshılardı hám aǵash ustaların jiberdi. ² Sonda Dawıt Jaratqan Iyeniń ózin Izrailǵa patsha etip taınlaǵanın hám Óz xalqı Izrail ushın

onıń patshalıǵın ullı dańqqa eristirgenin túsindi.

³ Dawıt Erusalimde jáne bir neshe hayallar aldı hám olardan da ul hám qızlar kórdi. ⁴ Dawıtın Erusalimde tuwılǵan perzentleriniń atları mınalar: Shammua, Shobab, Natan, Sulayman, ⁵ Ibxar, Elishua, Elpelet, ⁶ Nogah, Nefeg, Yafia, ⁷ Elishama, Beliyada hám Elifelet.

Filistlerdiń jeńiliske ushrawı

⁸ Filistler Dawıtın maylanıp, pútkil Izrailǵa patsha etip qoyılǵanın esitkende, pútkil filist áskerleri Dawıtı qolǵa túsiriw ushın izlep ketti. Buni esitken Dawıt olardı qarısı alıwǵa shıqtı. ⁹ Filistler kelip, Refaim oypatlıǵına shabıwıl jasadı. ¹⁰ Dawıt Qudaydan: – Filistlerge qarısı júris qılayın ba? Olardı maǵan táslim eteseń be? – dep soradı.

Jaratqan Iye oǵan:

– Awa, júris qıl. Olardı saǵan táslim etemen, – dedi.

¹¹ Sonda Dawıt áskerleri menen birge Baal-Perasimge^c ketti hám ol jerde filistlerdi qıyrattı. Keyin ol: «Hár bir bógetti jaypap ótetuǵın suw tasqını sıyaqlı, Quday dushpanlarımđı meniń qolım menen qıyratıp tasladı», – dedi. Sonlıqtan sol jerge Baal-Perasim degen at berildi. ¹² Filistler butların sol jerge taslap qashqan edi. Dawıtın buyırǵı boyınsha, butlar jaǵıp jiberildi.

¹³ Kóp ótpey, filistler qaytadan sol oypatlıqqa shabıwıl jasadı. ¹⁴ Dawıt jáne Qudaydan soradı hám Quday oǵan bılay dep juwap berdi:

^a **13:8** *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

^b **13:11** *Peres-Uzza* – «Uzzanıń qıyralıwı» degendi bildiredi.

^c **14:11** *Baal-Perasim* – «Qıyratıw Mirzası» degendi bildiredi.

– Olarǵa bul jerden hújim qılma. Olardı aylanıp ótip, art jaǵınan, tut aǵashları tárepten hújim qıl. ¹⁵ Sen tut aǵashlarınıń joqarısınan ayaq sesleri sıyaqlı dawıstı esitiwden-aq, olarǵa hújimge ót. Sebebi sol waqıtta Men seniń aldında filist ordasın qıyratıw ushın baratırǵan bolaman.

¹⁶ Dawıt Qudaydıń buyırǵanınday qıldı hám filist ordasın Gibonnan Gerzerge deyin qıyratıp bardı.

¹⁷ Solay etip, Dawıttıń dańqı dógerektegi ellerdiń hámmesine jayıldı. Jaratqan Iye barlıq xalıqlardı onnan qorqatúgin qıldı.

Kelisim sandıǵınıń Erusalimge alıp keliwini

15 ¹ Dawıt óz atı menen atalǵan qalaǵa ózi ushın úyler saldırdı. Ol Qudaydıń Kelisim sandıǵı ushın da bir orın tayarlap, shatır qurdı. ² Keyin Dawıt: «Qudaydıń Kelisim sandıǵın tek ǵana lebiyliler kóterip júredi. Óytkeni Jaratqan Iye sandıqtı alıp júriw hám máńgige Ózine xızmet etiw ushın lebiylilerdi tańlap aldı», – dedi.

³ Dawıt Jaratqan Iyeniń sandıǵın ózi tayarlaǵan jerge alıp keliw ushın, pútkil Izrail xalqın Erusalimge jynadı. ⁴ Keyin tómende atı atalǵan Xaronnıń urpaqların hám lebiylilerdi bir jerge topladı:

⁵ Qohat urpaǵınan: basshı Urieldi hám onıń bir júz jigirma aǵayinin;

⁶ Merariy urpaǵınan: basshı Asayanı hám onıń eki júz jigirma aǵayinin;

⁷ Gershom urpaǵınan: basshı Ioeldi hám onıń bir júz otız aǵayinin;

⁸ Elisafan urpaǵınan: basshı She-mayanı hám onıń eki júz aǵayinin;

⁹ Xebron urpaǵınan: basshı Elieldi hám onıń seksen aǵayinin;

¹⁰ Uzziel urpaǵınan: basshı Amminadabtı hám onıń bir júz on eki aǵayinin.

¹¹ Sonnan keyin, Dawıt ruwxaniyeler Sadoq penen Abiyatardı, lebiyliler Uriel, Asaya, Ioel, Shemaya, Eliel hám Amminadabtı shaqırıp alıp, ¹² olarǵa bılay dedi:

– Sizler lebiylilerdiń tiyre basshıları-sız. Sonlıqtan lebiyli tuwısqanlarıńız benen birge tazalanıw rásiminen ótińler. Keyin Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeniń sandıǵın men tayarlaǵan orınǵa alıp kelińler. ¹³ Ótken sapar sandıqtı sizler, lebiyliler kóterip júrmegenińiz ushın, Qudayımız Jaratqan Iye bizlerge ǵázebin shashqan edi. Sonda bizler onı qaǵıydaǵa say, qalay alıp júriw kerkligin Qudaydan soramaǵan edik.

¹⁴ Solay etip, ruwxaniyeler menen lebiyliler Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeniń sandıǵın alıp keliw ushın, tazalanıw rásiminen ótti. ¹⁵ Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı bergem buyırǵı boyınsha, lebiyliler Qudaydıń sandıǵınıń qadaların iyinlerine qoyıp, kóterip júrdi.

¹⁶ Dawıt lebiylilerdiń basshılarına tuwısqanları arasınan arfa, lira hám kimbal saz ásbapları hawazı astında quwanışlı qosıqlar aytatúgin qosıqshılardı tayınlawdı tapsırdı. ¹⁷ Lebiyliler Ioel ulı Hemandı, onıń tuwısqanlarınan Berexiya ulı Asaftı hám Merariy urpaǵınan Qushaya ulı Etandı tayınladı. ¹⁸ Olardan keyingi ekinshi dárejege tuwısqanlarınan mınalar tayınlandı: Zexariya, Ben, Yaziel, She-miramot, Exiel, Unniy, Eliab, Benaya, Maaseya, Mattitiya, Elifelehu, Mikneya, sonday-aq, dárwaza qarawılları

Obed-Edom hám Eiel. ¹⁹ Sazendeler Heman, Asaf hám Etangá qoladan islingen kimbaldı dańǵırlatıw, ²⁰ Zexariya, Aziel, Shemiramot, Exiel, Unniy, Eliab, Maaseya hám Benayaǵa arfanı joqarǵı dawısta shertiw, ²¹ al Mattitiya, Elifelehu, Mikneya, Obed-Edom, Eiel hám Azaziyaǵa tómengi dawısta lira shertip, sazda jetekshilik etiw tapsırıldı. ²² Lebiylilerdiń basshısı Kenaniya qosıqshılardıń juwapker boldı, sebebi ol bul istinı mamanı edi.

²³ Berexiya menen Elqana Kelişim sandıǵına qarawıl etip tayınlandı. ²⁴ Shebaniya, Ioshafat, Netanel, Amasay, Zexariya, Benaya, Eliezer atlı ruwxaniyeler Qudaydıń Kelisim sandıǵınıń aldında kárnay shertip turatuǵın boldı. Obed-Edom menen Exiya da Kelisim sandıǵın qarawıllap turatuǵın boldı.

²⁵ Solay etip, Dawıt, Izrail aqsaqalları hám mınbasılar Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın Obed-Edomnıń úyinen alıp keliw ushın quwanışlı túrde jolǵa shıqtı. ²⁶ Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın alıp kiyatırǵan lebiylilerge Qudaydıń Ózi yar bolǵanlıqtan, jeti buǵa menen jeti qoshqar qurbanlıqqa shalındı. ²⁷ Dawıt hám sandıqtı kóterip alıp kiyatırǵan lebiyliler, qosıqshılar hám qosıqshılardıń basshısı Kenaniya hasıl zıǵırdan tigilgen kiyim kiygen edi. Bunıń sırtınan Dawıt zıǵır efod^a ta kiyip alǵan edi. ²⁸ Usılayınsha, pútkil Izrail xalqı hár túrli kárnaylar, kimbaldı, arfa hám lira naması astında quwanışlı túrde baqırısıp, Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın alıp kiyatırǵan edi. ²⁹ Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵı Dawıtın qalasına kirip kiyatırǵanda,

Shauldıń qızı Mixal terezeden qarap turǵan edi. Ol shadlanıp oyınǵa túsip kiyatırǵan Dawıt patshamı kórgende, onı óz kewlinde pás kórip ketti.

16 ¹ Qudaydıń sandıǵı alıp kelinip, Dawıtın arnawlı túrde qurdırǵan shatırınıń ishine qoyıldı. Sońnan Qudayǵa arnap jandırılatuǵın hám tatıwlıq qurbanlıqların berdi. ² Jandırılatuǵın hám tatıwlıq qurbanlıqların berip bolǵannan keyin, Dawıt Jaratqan Iyeniń atı menen xalıqqa pátiya berdi. ³ Keyin ol pútkil izrailililerge – hár bir erkek hám hár bir hayalǵa bir shórek nan, bir uwıs xurma hám bir dana keptirip nıǵızlangan kishmishten tarqattı.

⁴ Dawıt lebiylilerdiń ayırımların Jaratqan Iyeniń sandıǵı aldında xızmet etip, Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege jalbarınıw hám Onı táriyiplep, alǵıs-maqtaw aytıw ushın tayınladı. ⁵ Olardıń basshısı Asaf, onıń járdemshisi Zexariya, keyingileri Eiel, Shemiramot, Exiel, Mattitiya, Eliab, Benaya, Obed-Edom hám Eiel edi. Olar arfa hám lira shertiwi, Asaf bolsa bálent dawıslı kimbaldı, ⁶ al ruwxaniy Benaya menen Yaxaziel Qudaydıń Kelisim sandıǵınıń aldında hár kúni belgilenen waqıtta kárnay shertiwi tiyis boldı.

Dawıtın minnetdarshılıq jırı

⁷ Sol kúni Dawıt birinshi ret Asafqa hám onıń tuwısqanlarına Jaratqan Iyege arnap, mına alǵıslaw jırın aytıwdı tapsırdı:

⁸ «Jaratqan Iyeni alǵıslap, atın aytıp shaqırın,

a **15:27** Efod – ádette ruwxaniyeler kiygen kiyim.

- Xalıqlarğa bildiriñ Onıń islerin!
 9 Onı jırlap, saz shertip algıs aytıń,
 Bayan etiń barlıq ájayıp islerin!
 10 Onıń muxaddes atı menen
 maqtanıń,
 Jaratqan Iyeni izleytuǵınlardıń
 júrekleri shadlıqqa tolsın!
 11 Jaratqan Iyeni hám Onıń
 qúdiretin izleń,
 Bárqulla Onıń dárgayında
 bolıwǵa umtılıń!
 12 Este saqlań Onıń islegen ájayıp
 islerin,
 Káramatları menen awzınan
 shıqqan húkimlerin!
 13 Háy, Onıń qulı bolǵan Izrail
 urpaqları,
 Ol tańlap algán Yaqıptıń balaları!
 14 Ol – Jaratqan Iye, bizlerdiń
 Qudayımız!
 Húkimleri pútkil jer júzin
 qaplaǵan.
 15 Máńgige este saqlań Onıń
 kelisimin,
 Mıń-mıńlaǵan áwladlarǵa bergen
 sózin,
 16 Ibrayım menen dúzgen kelisimin,
 Ísaqqa bergen antın!
 17 Bunı Yaqıp ushın bir qaǵıyda etip
 tastıyıqladı,
 Izrail ushın máńgilik kelisim
 qılıp:
 18 „Áwladlarıńnıń payına tiygen
 múlik etip,
 Qanan jerin saǵan beremen“, –
 dedi.^a
 19 Sol waqıtta olar sanı jaǵınan az edi,
 Sol jerde az sanlı hám kelgindi edi.
 20 Olar bir xalıqtan ekinshisine,
 Bir patshalıqtan ekinshisine gezip
 júrgan edi.
- 21 Jaratqan Iye hesh kimniń olardı
 eziwine jol qoymadı,
 Olar ushın patshalarǵa eskertiw
 berip:
 22 „Meniń maylaǵanlarıma tiymeń,
 Payǵambarlarıma jamanlıq
 qılmań!“ – dedi.
 23 Háy, pútkil dúnya, Jaratqan Iyege
 arnap qosıq aytıń!
 Hár kúni járiyalań Onıń
 qutqarıwın!
 24 Bayan etiń dańqın milletlerge,
 Ájayıp islerin barlıq xalıqlarǵa!
 25 Awa, Jaratqan Iye ullı, maqtawǵa
 júdá ılayıqlı,
 Barlıq qudaylardan aybatlı.
 26 Xalıqlardıń barlıq qudayları jalǵan,
 Al Jaratqan Iye kóklerdi jaratqan.
 27 Saltanat hám ullılıq Onıń
 dárgayında,
 Qúdiret hám quwanış Onıń
 mákanında.
 28 Háy, pútkil xalıqlar, Jaratqan Iyeni
 maqtań,
 Jaratqan Iyeniń saltanatın hám
 qúdiretin maqtań!
 29 Jaratqan Iyeniń saltanatın atına
 ılayıqlı túrde maqtań,
 Sıylar alıp, Onıń aldına kiriń!
 Muxaddes sán-sawlatqa bólengen
 Jaratqan Iyege sıyınıń!
 30 Titireń pútkil jer júzi Onıń aldında!
 Dúnya bekkem ornatılǵan, ol
 terbelmeydi.
 31 Quwansın kókler, yoshlansın jer
 júzi,
 Milletler arasında: „Jaratqan Iye
 patshalıq qılmaqta!“ – dep
 aytılsın.
 32 Yoshlansın teńiz hám onı toltrıp
 turǵanlar!

^a 16:18 Jar 12:7; 17:8; 26:3; 28:13.

Quwansın dala hám onıń
ústindegiler!

- ³³ Sonda toǵaydaǵı aǵashlar
shadlanıp baqırısar,
Jaratqan Iyeniń aldında.
Óytkeni Ol jer júzin húkim etiw
ushın kiyatır.
- ³⁴ Jaratqan Iyeni táriyipleń, Ol
iygili,li,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ³⁵ Oǵan bılay deńler:
„Qutqarıwshımız Quday, bizlerdi
qutqar,
Bizlerdi jıynap, basqa xalıqlardan
azat et.
Muxaddes atıńdı táriyipleyik,
Saǵan algıs ayta alǵanımız ushın
maqтанayıq“.
- ³⁶ Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege,
Áwel bastan, máńgige deyin
algıslar bolsın!»

Pútkil xalıq: «Awmiyin!» – dep,
Jaratqan Iyege algıs-maqtawlar ayttı.

Lebiylilerdiń xızmetke tayınlanıwı

³⁷ Dawıt Asaftı hám onıń aǵayınle-
rin Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵı-
nıń aldında bolıp, sol jerde hár kúngi
mútájliklerge qaray bárqulla xızmet
etiwi ushın bekitti. ³⁸ Olar menen bir-
ge xızmet etiwi ushın Obed-Edomdı
hám onıń alpis segiz lebiyli aǵayinin de
tayınladı. Edutunniń ulı Obed-Edom
menen Xosa dárwaza qarawılları boldı.
³⁹ Dawıt ruwxaniy Sadoq penen onıń
ruwxaniy tuwısqanların Gibondaǵı sı-
yınıw ornına qurılǵan Jaratqan Iyeniń
Muxaddes shatırına xızmetke qoydı.
⁴⁰ Olar Jaratqan Iyeniń Izrailǵa ber-
gen Nızamında jazılǵan barlıq qaǵıy-
dalarǵa say, hár kúni tańda hám keshte

jandırılatuǵın qurbanlıqlar beriletu-
ǵın qurbanlıq orında Jaratqan Iyege
arnap, qurbanlıqlar beretuǵın boldı.
⁴¹ Olar menen birge Hemandı, Edu-
tundı hám atları atalıp tańlap alın-
ǵan basqa adamlardı Jaratqan Iyeniń
sadıqlıǵının máńgi dawam etetuǵının
táriyiplew ushın tayınladı. ⁴² Heman
menen Edutun Qudayǵa algıs-maqtaw
aytılganda, kárnay, kimbal, jáne de,
basqa saz ásbaplarının shertiliwine ju-
wapker edi. Edutunniń ulları dárwaza
qarawılları etip tayınladı. ⁴³ Sonnan
keyin, pútkil xalıq óz úylerine tarqastı.
Dawıt ta óz shańaraǵındaǵılarǵa pá-
tiya beriw ushın, úyine qayttı.

Qudaydıń Dawıtqa bergen wádesi

17 ¹ Dawıt sarayına jayǵasıp al-
ǵannan keyin, Natan pay-
ǵambarǵa:

– Qara, men kedr aǵashınan qurıl-
ǵan sarayda jasap atırman. Al Jaratqan
Iyeniń Kelisim sandıǵı bolsa, shatır-
da tur! – dedi.

² Natan Dawıtqa:

– Júregińiz neni qálese, sonı isleń.
Sebebi Quday siz benen birge, – dep
juwap berdi.

³ Biraq sol kúni túnde Natangá
Qudaydan mınaday sóz tústi:

⁴ – Barıp, qulım Dawıtqa bılay dep
ayt: «Jaratqan Iye bılay deydi: Mákan
basıwım ushın, Maǵan arnap úydi sen
qurmaysań. ⁵ Izrail xalqın Mısırdan
alıp shıqqan kúnimnen baslap búginge
deyin, Men úyde jasamadım. Al sha-
tırdan-shatırǵa, ana jerden mına jer-
ge kóship júrdim. ⁶ Pútkil izrailılar
menen birge kóship júrgen jerlerde
xalqımdı basqarıwdı buyırǵan Izrail
biyleriniń qaysı birine: Nege Maǵan

kedr ağashınan úy qurıp bermedi-niz? – degen edim?»

⁷Endi qulım Dawıtqa bılay dep ayt: «Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Men seni jaylawda qoy baǵıp júrgen jerińnen alıp, xalqım Izrailǵa húkimdar etip qoydım. ⁸Qay jerge barsañ da, seniń menen birge bolıp, aldındaǵı hámme dushpanlarıńdı joq qıldım. Atıńdı dúnyadaǵı ullı adamlardıń atları sıyaqlı ullı qılaman. ⁹Xalqım Izrail ushın orın tayarlap, olardı sol jerge ornalastıraman. Olardıń óz jurtı boladı hám hesh kim tınıshın buzbaydı. Zalımlar olarǵa burınıǵıday zorlıq qılmaıdı. ¹⁰Xalqım Izrailǵa biyler qoyǵan waqıttan beri, zalımlar olardı ezip kelmekte. Men barlıq dushpanlarıńızdı boysındıraman.

Jaratqan Iyeń bolǵan Men saǵan óziń ushın bir shańaraq – patshalar áwladın jaratatuǵınımdı bildiremen.

¹¹Sen ólip, ata-babalarıńnıń janına atlanganıńda, zúryadıńnan birin taxtqa otırǵızıp, onıń patshalıǵın bekkemleymen. ¹²Men ushın úydi ol quradı. Al Men bolsam, onıń taxtıń máńgilik qılıp ornataman. ¹³Men oǵan Áke bolaman, ol Maǵan ul boladı. Sennen aldın bolǵan patshadan miyrimimdi tartıp alǵanıń sıyaqlı, onnan Óz miyrimimdi hesh qashan tartıp almayman. ¹⁴Men onı Óz úyimniń hám patshalıǵımniń ústinen máńgige qoyaman. Onıń taxtı máńgige bekkem boladı».

¹⁵Solay etip, Natan ayan arqalı berilgen bul sózlerdiń hámme sin Dawıtqa aytıp berdi.

Dawıttıń minnetdarshılıq duwası

¹⁶Sońınan Dawıt patsha kelip, Jaratqan Iyeniń aldında otırdı da, bılay dedi:

– Quday, Jaratqan Iye! Sen meni bunnshellı mártebeli qılǵanday, men kim bolıppan, meniń shańaraqım da ne bolıptı? ¹⁷Quday, Seniń názerińde bul da az bolǵanday, qulıńnıń urpaǵıńnıń keleshegi tuwralı da aytıp berdiń. Quday, Jaratqan Iye, Sen maǵan ullı bir adam sıyaqlı qaradıń! ¹⁸Qulıńa izzet-húrmet kórsetkeniń ushın, men Saǵan basqa ne ayta alaman! Óytkeni Sen Óz qulıńdı bileseń. ¹⁹Jaratqan Iye! Qulıńnıń iygiliǵı ushın, júregińe muwapıq bolǵan bul ullı isti islep, ullı wádelerdi ashıq bildirdiń.

²⁰Jaratqan Iye, óz qulaqlarımız benen esitken barlıq xabarımız boyınsha, Saǵan teń keletuǵını joq, Sennen basqa Quday da joq! ²¹Dúnyada xalqıń Izrailǵa uqsasǵan birde bir xalıq joq. Olardı Óz xalqıń qılıw ushın, azat qılıwǵa bardıń. Sen Mısırdan Óziń ushın azat qılǵan xalqıńnıń aldınan basqa xalıqlardı quwıp jiberip, ullı hám tań qalarlıq isleriń arqalı Óz atıńdı ullılıqqa eristirdiń. ²²Sen xalqıń Izraildi máńgige Óz xalqıń qıldıń hám Óziń, Jaratqan Iye olardıń Qudayı boldıń.

²³Endi, Jaratqan Iye! Qulıńa hám onıń urpaǵına bergem wádeńdi máńgige tastıyıqlap, sózińdi orınlay gór. ²⁴Solay etip, adamlar: «Izraildiń Qudayı bolǵan Álemniń Jaratqan Iyesi – Izraildiń Qudayı!» – desin hám atıń máńgi turıp, ullı lıansın. Qulıń Dawıttıń urpaǵı da Seniń aldında bekkem tursın.

²⁵Qudayım! Sen maǵan men ushın bir shańaraq – patshalıq jaratatuǵınıńdı ayan qıldıń. Sonlıqtan qulıń Seniń aldında duwa etiwge júrek etti. ²⁶Jaratqan Iye, Sen Qudaysañ! Qulıńa usı iygiliikli nárselerdi wáde ettiń. ²⁷Ózińniń aldında máńgige bolıwı

ushın, qulınnıń patshalıǵın jarılqawdı maqul taptıń. Jaratqan Iye, onı Sen jarılqaǵanıń ushın, ol máńgige jarılqanatuǵın boladı.

Dawıttıń jeńisleri

18¹ Aradan biraz waqıt ótkennen keyin, Dawıt filistlerdi jeńip, olardı boysındırdı. Gat qalasın hám onıń dógerindegi awıllardı filistlerdiń qolınan tartıp aldı.

² Sońınan moab xalqın da jeńiliske ushirattı. Olar Dawıtqa baǵınıshlı bolıp, salıq tóleytuǵın boldı.

³ Jáne de, Soba patshası Hadadezer Evfrat dáryyası boylap óz patshalıǵın bekitiwge barǵanda, Dawıt oǵan Xamatqa deyin shabıwıl jasap, jeńip shıqtı. ⁴ Dawıt onıń mıń sawash arbasın, jeti mıń arbali hám jigirma mıń piyada áskerin qolǵa túsirdi. Ol sawash arbasına jegiletuǵın barlıq atlardıń tirseklerin kesip mayırıp, onnan tek júz attı ǵana alıp qaldı.

⁵ Dawıt Soba patshası Hadadezerge járdemge kelgen Damaskte jasaytuǵın aramlardan jigirma eki mıń adamdı óltirdi. ⁶ Sońınan ol Damasktegi aramlardıń jerine óziniń saqshılar toparın ornalastırdı. Aramlar da Dawıtqa baǵınıshlı bolıp, salıq tóleytuǵın boldı. Dawıt qay jerge barsa da, Jaratqan Iye onı jeńiske eristirdi.

⁷ Dawıt Hadadezerdiń sárkárdaları alıp júrgen altın qalqanlardı alıp, Eru-salimge ákeldi. ⁸ Jáne de, ol Hadadezerdiń qol astındaǵı Tibxat hám Kun qalalarınan kóp muǵdarda qola aldı.

Keyin ala, Sulayman bunı Úy ushın háwiz, sútinler hám hár qyılı buyımlar isletiw ushın qollandı.

⁹ Xamat patshası Tow Dawıttıń Soba patshası Hadadezerdiń pútkil áskerlerin jeńip shıqqanınan xabar taptı. ¹⁰ Sonda Tow óz ulı Hadoramdı^a sálem beriw hám Hadadezer ústinen erisken jeńisi menen qutlıqlaw ushın Dawıt patshaǵa jiberdi. Sebebi Tow Hadadezer menen uzaq waqıttan beri urısıp kiyatırǵan edi. Hadoram Dawıtqa altın, gúmis hám qoladan islengen hár túrli sawǵalar alıp keldi. ¹¹ Patsha Dawıt bul sawǵalardı barlıq milletlerden – edom, moab, ammon, filist hám amalek xalıqlarınan alıp kelgen gúmis hám altın menen birge Jaratqan Iyege baǵıshladı.

¹² Seruya ulı Abishay Duz oypatlıǵında edom xalqınan on segiz mıń adamdı qırǵınǵa ushirattı.

¹³ Dawıt Edomǵa saqshılar toparın ornalastırdı. Pútkil edom xalqı Dawıtqa baǵınıshlı boldı. Dawıt qayda barsa da, Jaratqan Iye onı jeńiske eristirdi.

Dawıttıń xızmetkerleri

¹⁴ Dawıt pútkil Izrailda patshalıq etip, xalqına tuwrı hám ádillik penen húkimdarlıq etti. ¹⁵ Seruya ulı Ioab sárkárda, Axilud ulı Ehoshafat diywanbegi boldı. ¹⁶ Axitub ulı Sadoq penen Abiyatar ulı Abimelex ruwxaniy, al Shawsha^b xatker edi. ¹⁷ Ehoyada ulı Benaya keretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılardıń^c sárkárdası edi. Dawıttıń ulları da patshanıń bas xızmetkerleri boldı.

^a **18:10** *Hadoram* – Ioramnıń basqa atı. 2Pat 8:10 qarań.

^b **18:16** *Shawsha* – 2Pat 8:17 de Seraya delingen.

^c **18:17** *Keretler menen peletlerden alınǵan tán saqshılar* – shet elden jallap alınǵan tán saqshılar bolıwı múmkin.

Dawittıń ammonlar menen aramlardı jeńiwi

19¹ Aradan bir qansha waqıt ótkennen soń, ammonlardıń patshası Naxash ólip, onıń ornına ulı patsha boldı. ² Sonda Dawıt: «Ákesi maǵan jaqsılıq etkeni ushın, men de Naxash ulı Xanunǵa jaqsılıq eteyin», – dep oylap, ákesiniń ólimine kewil aytıw ushın Xanunǵa elshilerin jiberdi.

Dawittıń xızmetshileri Xanunǵa kewil bildiriw ushın ammonlardıń jerine barganda, ³ ammon basshıları Xanunǵa:

– Dawıt bul adamlardı ákeńizdiń húrmeti ushın, sizge kewil aytıwǵa jibergen dep oylaysız ba? Yaq, olar eldi kózden ótkerip, bilip alıw hám qıyratıw ushın kelgen, – dedi.

⁴ Solay etip, Xanun Dawittıń xızmetshilerin tutqınǵa alıp, saqalların qırqtırdı, shapanların jambasına keletuǵın etip kestirip, olardı izine qaytarıp jiberdi.

⁵ Solay etip, olar qaytıp ketti. Dawıt elshileri tuwralı esitkende, olardı kútip alıw ushın adam jiberdi. Óytkeni elshiler qattı xorlanǵan edi. Patsha olarǵa: «Saqalıńız óskenshe, Erixoda qalıńlar, sońınan qaytıp kelesizler», – dedi.

⁶ Ammonlar Dawittı ózlerine qarsı óshegistirip alǵanın túsindi. Sonlıqtan Xanun menen ammonlar Aram-Naharayım, Aram-Maaxa hám Sobadan sawash arbaları menen arbalı áskerlerdi jallap alıw ushın mıń talant^a gúmis jiberdi. ⁷ Xanun otız eki mıń sawash arbasın hám Maaxa patshası menen

onıń áskerlerin jalladı. Maaxa patshası áskerleri menen kelip, Medeba qalasınıń aldına orda qurdı. Ammonlar da qalalarından shıǵıp, urısqa atlandı.

⁸ Dawıt bunı esitkende, Ioabtı hám márt jawingerlerden ibarat bolǵan pútkil áskerler toparın olarǵa qarsı atlandırdı. ⁹ Ammonlar shıǵıp, óz qalasınıń dárwazası aldında sap tartıp turdı. Járdemge kelgen patshalar dalada bólek sap tartıp turdı.

¹⁰ Ioab aldından da, arttan da urısıwǵa tuwrı kelip turǵanın kórgende, Izraildiń aǵla áskerlerinen bazıların tańlap, aramlarǵa qarsı sapqa turǵızdı. ¹¹ Qalǵan toparlardı inisi Abishaydıń qolına tapsırdı. Olar ammonlarǵa qarsı sap tartıp turdı. ¹² Ioab inisine bılay dedi:

– Eger aramlar mennen basım kelse, sen maǵan járdemge keleseń. Al ammonlar sennen basım kelse, men saǵan járdemge baraman. ¹³ Márt bol! Xalqımız ushın hám Qudayımızdıń qalaları ushın mártlershe gúreseyik! Jaratqan Iye neni maqul tapsa, sonı islesin.

¹⁴ Ioab áskerleri menen birge aramlarǵa táp bergende, aramlar olardıń aldına túsip qashtı. ¹⁵ Aramlardıń qashqanın kórgen ammonlar da Ioabtıń inisi Abishaydan qashıp, qalaǵa kirip ketti. Bunnan keyin, Ioab Erusalimge qaytıp keldi.

¹⁶ Aramlar ózleriniń izraillılardan jeńilgenin kórgende, Evfrat dáryasınıń arǵı jaǵasındaǵı aramlarǵa elshiler jiberip, Hadadezerdiń sárkárdası Shofaxtıń qol astındaǵı aramlardı shaqırdı.

¹⁷ Bul Dawıtqa málim bolǵanda, ol pútkil Izrail ordasın topladı da, Iordan

^a **19:6** *Mıń talant* – bir talant shama menen 34 kg.

dáryasın kesip ótip, olarǵa qarsı áskerlerin sapqa turǵızdı. Dawıt aramlarǵa hújimge ótip, olar menen urıstı. ¹⁸ Aramlar izraililardıń aldına túsip qashtı. Dawıt olardıń jeti mıń sawash arbasınıń arbakeshlerin, qırıq mıń piyada áskerin hám olardıń sárkárdası Shofaxtı da óltirdi. ¹⁹ Hadadezerdiń qol astındaǵı patshalar ózleriniń izraililardan jeńilgenin kórgende, Dawıt penen tınıshlıq kelisimin dúzdi hám oǵan baǵınıshlı boldı.

Bunnan keyin, aram xalqı ammon xalqına járdem beriwden bas tartatıǵın boldı.

Rabba qalasınıń iyelep alınıwı

20 ¹ Kelesi jılı báhárde, patshalar urısqa shıǵatuǵın waqıtta, Ioab áskerlerin baslap jolǵa shıqtı. Olar ammonlardıń elin wayran etip, Rabba qalasın qamal qıldı. Biraq Dawıt Erusalimde qalǵan edi. Ioab Rabba qalasına hújim jasap, onı jer menen jeksen etti. ² Dawıt olardıń patshasınıń basındaǵı tajdı aldı. Hasıl taslar menen bezelgen, awırılıǵı bir talant keletuǵın altın taj Dawıtıń basına kiygizildi. Dawıt qaladan kóp muǵdarda olja da alıp qayttı. ³ Ol qala xalqın sırtqa shıǵarıp, olardı jargı, shókkish hám balta menen islene-tuǵın jumıslardı islewe májbúr etti. Dawıt ammonlardıń qalalarınıń hámмесinde usılay isledi. Sońınan Dawıt pútkil áskerlerin ertip, Erusalimge qayttı.

Filistlerge qarsı sawash

⁴ Bir qansha waqıt ótkennen soń, Gezerde filistler menen urıs baslandı.

Bul urısta xushalı Sibbexay dáw áwladlarınan^a bolǵan Sippaydı óltirdi. Sonda filistler bas iydi.

⁵ Filistler menen bolǵan basqa sawashta, Yair ulı Elxanan gatlı Goliyattıń tuwısqanı Laxmiydi óltirdi. Laxmiydiń nayzasınıń sabı toqıw úskenesiniń qadasınday edi.

⁶ Keyinirek Gat qalasında jáne sawash boldı. Ol jerde dáwdey bir adam bar edi. Onıń qolları hám ayaqları altı barmaqlı bolıp, hámmesi bolıp jigirma tórt barmaǵı bar edi. Ol da dáw áwladlarınan edi. ⁷ Usı adam izraililardı masqaralaǵanda, Dawıtıń ájaǵası Shimeanı ulı Ionatan onı óltirdi.

⁸ Dawıt hám onıń adamları tárepinen óltirilgen usı adamlar da Gattaǵı dáw áwladlarınan edi.

Dawıtıń xalıqtı sanaqtan ótkeriwi

21 ¹ Shaytan Izrailǵa qarsı shıǵıp, Dawıtı Izrail xalqın sanaqtan ótkeriwge iytermedi. ² Sonda Dawıt Ioabqa hám láchkerbasılarǵa:

– Barıp, Beer-Shebadan Dangá deyingi izraililardı sanaqtan ótkizip, olardıń qansha ekenin biliwim ushın nátiyjesin maǵan alıp keliń, – dedi.

³ Biraq Ioab:

– Jaratqan Iye Izrail xalqın házirgisinen júz ese qılıp kóbeytsin. Taqsır, olardıń hámmesi siziń qullarınız emes pe? Nege usılay islewdi qálep qaldırınız? Ne ushın Izraildi gúnaǵa batırmaqshısız? – dedi.

⁴ Degen menen, patshanıń sózi Ioabtıń sózinen ústin keldi. Solay etip, Ioab ketti hám pútkil Izraildi aralap shıǵıp, Erusalimge qayıp keldi. ⁵ Ioab

^a **20:4** *Dáw áwladlarınan* – yamasa «Refa áwladlarınan».

sanaq nátiyjesin Dawıtqa bayan qıldı. Pútkil Izrailda urısqa jaramlı bir million bir júz mın, al Yahudada tórt júz jetpis mın adam bar eken.

⁶ Ioab patshaniń buyırığına narazı bolǵanlıǵı sebepli, lebiyliler menen benyaminlilerdi esapqa kirgizbedi.

⁷ Bul buyırq Qudayǵa da unamadı hám Ol Izrail xalqın jazaladı.

⁸ Sonda Dawıt Qudayǵa: «Bul isti islep, úlken gúnaǵa battım. Jalbarınaman, qulıńnıń ayıbın keshire gór. Men qattı aqmaqlıq qıldım», – dedi.

⁹ Jaratqan Iye Dawıttıń wáliyi Gadqa bilay dedi:

¹⁰ – Barıp, Dawıtqa bilay dep ayt: «Jaratqan Iye bilay deydi: Men saǵan úsh jazanı usınaman. Ózińe solardıń birewin tańla, keyin saǵan sol jazanı beremen».

¹¹ Gad Dawıtqa barıp bilay dedi:

– Jaratqan Iye bilay deydi: «Mınalardan birin tańla: ¹² úsh jil ashlıq bolsın ba? Úsh ay dushpanlarıń quwdalap, seni qırsın ba? Yamasa Jaratqan Iyeniń qılıshı bolǵan illet Onıń perishtesi arqalı pútkil Izrail elin qırǵınǵa ushıratsın ba?» Endi jaqsılap oylap kórip, meni Jibergenge ne dep juwap beretuǵınımı sheshiń.

¹³ Dawıt Gadqa:

– Maǵan júdá qıym. Adamnıń qolına túskenşe, Jaratqan Iyeniń qolına túseyin. Sebebi Onıń rehimi júdá kúshli, – dep juwap berdi.

¹⁴ Solay etip, Jaratqan Iye Izrail xalqına illet jiberdi hám xalıqtan jetpis mın adam óldi. ¹⁵ Quday Erusalimdi joq etiw ushın bir perishtesin jiberdi. Biraq Qudaydıń perishtesi Erusalimdi qıra baslaǵanda, Jaratqan Iye bolıp atırǵan apattı kórip, ashınıp ketti hám xalıqtı qırǵan perishtege: «Jeter

endi, qolıńdı tart», – dedi. Sol waqıtta Jaratqan Iyeniń perishtesi ebus xalqınan bolǵan Ornannıń qırman jerinde turǵan edi.

¹⁶ Dawıt basın kótergende, qolındaǵı jalańashlanǵan qılıshın Erusalim tárepke sozıp, jer menen aspan arasında turǵan Jaratqan Iyeniń perishtesin kórdi. Sonda aza kiyimin kiygen Dawıt penen xalıq aqsaqalları et betinen jerge jıǵıldı.

¹⁷ Dawıt Qudayǵa jalbarınıp: «Xalqıńdı sanaqtan ótkeriwdi buyırǵan men emespen be? Gúna islep, jawızlıq qılǵan men-ǵo. Al mına qoylardıń ne jazıǵı bar? Qudayım, Jaratqan Iye! Ótinemen, jaqsısı, meni hám ákemniń xojalıǵın jazala. Biraq xalqıńnıń illetten qırılıp ketiwine jol qoyma», – dedi.

¹⁸ Sonda Jaratqan Iyeniń perishtesi payǵambar Gadqa: «Ebus xalqınan bolǵan Ornannıń qırman jerine barıp, sol jerde Jaratqan Iyege arnap, qurbanlıq orın qursın», – degen xabardı Dawıtqa jetkeriwdi buyırdı.

¹⁹ Dawıt Jaratqan Iyeniń Gad arqalı bergen buyırığı boyınsha jolǵa shıqtı.

²⁰ Qırmanda biydayın aydatıp atırǵan Ornan artına qaraǵanda, perishteni kórdi. Sonda onıń qasındaǵı tórt ulı jasırınıp aldı. ²¹ Sol waqıtta Dawıt Ornanǵa jaqınlap kiyatırǵan edi. Ornan Dawıttı kórgende, qırmanın shıqtı da, et betinen jerge jıǵılıp, Dawıtqa tájim etti.

²² Dawıt Ornanǵa:

– Mına qırman turǵan jerdi maǵan ber. Xalıqqa kelgen illet toqtaw ushın, men bul jerge Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın quraman. Qırman turǵan jerdi maǵan tolıq qunına sat, – dedi.

²³ Ornan Dawıtqa:

– Ala berin! Taqsır, neni maqul kórseñiz, sonı isleñ. Mine, ógizlerdi jandırılatuǵın qurbanlıq ushın, túyek aydaytuǵın taxtanı otın ushın hám biydaydı gálle sadaqası ushın beremen. Bulardıń hámмесin beremen, – dep juwap berdi.

²⁴ Biraq patsha Dawıt Ornangá:

– Yaq, bolmaydı! Bulardı tolıq qunın tólep, satıp alaman. Saǵan tiyisli nárselerdi Jaratqan Iyege usınbayman. Tegin nárseni jandırılatuǵın qurbanlıq etip usınbayman, – dedi.

²⁵ Solay etip, Dawıt bul jer ushın Ornangá altı júz shekel^a altın tóledi. ²⁶ Dawıt sol jerge Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın qurıp, jandırılatuǵın qurbanlıqlardı hám tatiwlıq qurbanlıqların berdi. Ol Jaratqan Iyege jalbarındı hám Jaratqan Iye qurbanlıq orındaǵı jandırılatuǵın qurbanlıqqa aspannan ot jiberip, oǵan juwap berdi.

²⁷ Bunnan keyin, Jaratqan Iye perishtege qılıshın qınabına salıp qoyıwdı buyırdı. Perishte buyırıqtı orınladı. ²⁸ Dawıt ebus xalqınan bolǵan Ornannıń qırmanında Jaratqan Iyeniń ózine juwap bergenin kórgende, ol jerde qurbanlıqlar shaldı. ²⁹ Shólde Jaratqan Iyege arnap Muwsa qurdırǵan shatır hám jandırılatuǵın qurbanlıq beriletuǵın qurbanlıq orın sol waqıtta Gibondaǵı sıyınıw ornında edi. ³⁰ Biraq Dawıt Jaratqan Iyeniń perishtesiniń qılıshınan qorqqanlıqtan, Qudaydıń erkin biliw ushın ol jerge bara almadı.

jandırılatuǵın qurbanlıq orın da usı jerde boladı», – dedi.

Qudaydıń Úyin qurıw ushın tayarlıqlar

² Dawıt Izrailda jasaytuǵın kelgindilerdiń hámмесin jıynawdı buyırdı. Qudaydıń Úyin qurıw ushın, olardıń arasınan taslardı kesetuǵın hám jonatuǵın adamlardı tayınladı. ³ Dawıt dárwaza esikleriniń shegeleri hám qazıq shegeler ushın kóp muǵdarda temir tayarlap qoydı. Tayarlangan qolanıń da kópligi sonshelli, onıń salmaǵın anıqlaw múmkin emes edi. ⁴ Jáne de, ol sansız kedr aǵashın da jıynap qoydı. Óytkeni sidonlılar menen tirliker Dawıtqa kóp muǵdarda kedr aǵashın ákelgen edi.

⁵ Dawıt: «Ulım Sulayman jas hám tájiriybesiz. Al Jaratqan Iyege arnap qurılatuǵın Úy júdá sawlatlı bolıp, dańqı barlıq xalıqlarǵa jayılıwı kerek. Sonlıqtan onıń qurılısı ushın tayarlıq kórip qoya bereyin», – dedi. Solay etip, Dawıt ólmesinen aldın Qudaydıń Úyin qurıw ushın úlken tayarlıqlar kórdi.

⁶ Dawıt ulı Sulaymandı qasına shaqırıp aldı hám oǵan Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege arnap Úy qurıwdı tapsırıp, ⁷ bilay dedi:

– Ulım, men Qudayım Jaratqan Iyege arnap Úy qurıwdı qálegen edim. ⁸ Biraq Jaratqan Iye maǵan bilay dedi: «Sen úlken sawashlarda qatnasıp, kóp qan tóktiń. Meniń aldında jerge kóp qan tókkeniń ushın, Meniń atıma arnap Úydi sen qurmaysañ. ⁹ Biraq sennen tınıshlıqtı súyetuǵın bir ul tuwıladı. Men onı dógeregindegi barlıq dushpanlarınan qutqarıp, ráhatke

22¹ Sonda Dawıt: «Quday Iyeniń Úyi de, Izrail ushın

^a **21:25** *Altı júz shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

eristiremen. Onıń atı Sulayman^a boladı. Onıń dáwirinde Izrailǵa tınıshlıq hám aman-esenlik inam etemen. ¹⁰Meniń atıma arnap Úydi ol quradı. Ol Maǵan ul boladı, Men de oǵan Áke bolaman. Onıń Izrail ústinen quratuǵın patshalıq taxtıń máńgige bek-kemleymen».

¹¹Endi, ulım, Jaratqan Iye saǵan yar bolsın! Ózi wáde etkenindey, Qudayın Jaratqan Iyege arnap Úy qurǵanıńda, seni tabısqa eristirsın. ¹²Jaratqan Iye seni Izrailǵa húkimdar etip qoyǵanda, Qudayın Jaratqan Iyeniń Nızamına ámel qılıwın ushın, Ol saǵan aqıl-parasat bersin. ¹³Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı Izrailǵa bergen qaǵıyda hám nızamların muqiyatlı túrde orınlawǵa tırıssań, tabısqa erisesen. Kúshli hám márt bol! Qorqpa, ruwxın túspeyin!

¹⁴Men kóp mashaqatlar menen Jaratqan Iyeniń Úyi ushın júz mıń talant altın, bir million talant gúmis, ólshep bolmas dárejede kóp qola menen temir, jáne de, aǵash penen tas ta jynap, tayarlap qoydım. Bularǵa sen de qosarsań. ¹⁵Sende kóp jumısshılar: tas kesiwshiler, tas qalawshılar, aǵash ustaları, hár túrli ónerge iye adamlar, ¹⁶altın, gúmis, qola hám temirdi islete alatuǵın sansız ónermentler bar. Endi iske kiris. Jaratqan Iye saǵan yar bolsın!

¹⁷Dawıt Izraildin barlıq basshılarına ulı Sulaymanǵa járdem beriwdi buyırıp, ¹⁸bilay dedi:

– Qudayınız Jaratqan Iye sizler menen birge emes pe? Sizlerdi hár tárepleme tınıshlıqqa bólemedi me? Ol usı jerdin turǵınların maǵan táslim qıldı. Sol sebepli bul jer Jaratqan Iyege

hám Onıń xalqına baǵınıshlı boldı. ¹⁹Endi júregińizdi hám janıńızdı Qudayınız Jaratqan Iyeni izlewege baǵıshlańlar. Quday Iyeniń Muxaddes mákanın qurıwdı baslańlar. Keyin Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın hám Qudayǵa baǵıshlangan basqa muxaddes buyımlardı Jaratqan Iyeniń atına arnap qurılǵan Úyge aparıp qoyıńlar, – dedi.

23 ¹Dawıt mazmunlı ómir súrdi hám qartayǵanda, ulı Sulaymandı Izrailǵa patsha etip qoydı.

Lebiylilerdin atqaratuǵın xızmetleri

²Dawıt Izraildin barlıq basshıların, ruwxaniylerdi hám lebiylilerdi bir jerge topladı. ³Otız hám onnan joqarı jastaǵı lebiyliler sanap shıǵıldı. Olar barlıǵı bolıp otız segiz mıń er adam eken. ⁴Dawıt bilay dedi: «Olardıń jigirma tórt mıń Jaratqan Iyeniń Úyindegi islerdi atqarıwǵa, altı mıń joqarı lawazımlarǵa hám qazılıq isine, ⁵tórt mıń dárwaza qarawılıǵına, tórt mıń ózi tayarlap bergен saz ásbapların shertip, Jaratqan Iyege alǵıs-maqtaw aytıw xızmetine qoyılsın».

⁶Dawıt lebiylilerdi Lebiydiń ulları Gershon, Qohat hám Merariydiń urpaqları boyınsha úsh toparǵa bóldi.

⁷Gershonniń ulları: Laadan hám Shimey.

⁸Laadanniń úsh ulı bolıp, tuńǵıshı Exiel, keyin Zetam hám Ioel.

⁹Shimeydiń Shelomit, Xaziel hám Haran degen úsh ulı bar edi. Olar Laadan urıwınıń áwlad basshıları edi. ¹⁰Shimeydiń basqa ulları: Yaxat,

^a **22:9** *Sulayman* – evrey tilindegi «tınıshlıq» sózi menen baylanıshı.

Ziza, Eush hám Beria. Bul tórtewi de Shimeydiń ulları edi. ¹¹ Yaxat tuńǵıshı, Ziza ekinshi ulı edi. Biraq Eush penen Berianıń ulları kóp bolmaǵanlıqtan, ekewi bir tiyre bolıp esaplandı.

¹² Qohattıń Amram, Ishar, Xebron hám Uzziel degen tórt ulı boldı.

¹³ Amramnıń ulları Xaron hám Muwsa edi.

Xaron eń muxaddes zatları baǵıshlaw isine tayınlandı. Sonlıqtan Xaron hám onıń ulları máńgige Jaratqan Iyeniń aldında qurbanlıqlar beriwi, Oǵan xızmet etiwı hám máńgige Onıń atı menen xalıqtı jarılqawı tiyis boldı.

¹⁴ Qudaydıń adamı Muwsanıń ulları da Lebiy urıwına kirgizildi.

¹⁵ Muwsanıń ulları: Gershom hám Eliezer.

¹⁶ Gershomnıń tuńǵısh ulı Shebulı edi.

¹⁷ Eliezerdiń tuńǵısh ulı Rexabiya edi. Eliezerdiń basqa ulı bolmadı. Al Rexabiyanıń ulları kóp boldı.

¹⁸ Ishardıń tuńǵısh ulı Shelomit edi.

¹⁹ Xebronnıń ulları: tuńǵıshı Eriya, ekinshisi Amariya, úshinshisi Yaxazel, tórtinshisi Eqamam.

²⁰ Uzzielıń ulları: tuńǵıshı Mixa, ekinshisi Ishshiya.

²¹ Merariydiń ulları: Maxliy hám Mushiy.

Maxliydiń ulları: Elazar hám Kish.

²² Elazar ulsız bul dúnyadan kóz jumdı. Biraq onıń qızları bar edi. Atalas aǵayınleri bolǵan Kishtiń ulları olarǵa úylendi.

²³ Mushiydiń Maxliy, Eder hám Eremit degen úsh ulı boldı.

²⁴ Áwladları boyınsha Lebiy urpaǵı usılar edi. Áwlad basshılarınıń hár biri shejirege atpa-at kirgizildi. Jigirma hám onnan joqarı jastaǵı hár bir

lebiylige Jaratqan Iyeniń Úyinde xızmet etiwge bolatuǵın edi. ²⁵ Óytkeni Dawıt: «Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye Óz xalqın tınıshlıqqa eristirip, Ózi de Erusalimdi máńgige mákan etiwdi sheshti. ²⁶ Sonlıqtan bunnan bılay, lebiylilerge Jaratqan Iyeniń shatırın hám sıyınıw xızmetinde qollanılatuǵın zatları tasıp júriwdiń hájeti joq», – dedi. ²⁷ Dawıtın aqırǵı buyırǵı boyınsha jigirma hám onnan joqarı jastaǵı lebiyliler sanaldı.

²⁸ Lebiyliler Jaratqan Iyeniń Úyindegi xızmette Xaronnıń urpaqlarına járdem beriwge minnetli edi. Bularǵa hawli hám bólmelerdi gúzetiw, muxaddes zatları páklew rásiminen ótkeriw hám Qudaydıń Úyine tiyisli basqa da wazıypaları orınlaw isleri kirdi. ²⁹ Olar usınılatuǵın nanlarǵa, ǵálle sadaqası ushın beriletuǵın sapalı unǵa, pátir nanlarǵa, peshte piserilgen sadaqalarǵa hám záytún mayı aralastırılǵan sadaqalarǵa, sadaqardıń kólem hám ólshemine juwapker boldı. ³⁰ Lebiyliler hár kúni azanda hám keshte Jaratqan Iyeni táriyiplew hám algıs-maqtaw aytıw ushın tayar turatuǵın edi. ³¹ Olar Shabbat kúnleri de, Jańa ay bayramlarında da, belgilengen bayram kúnlerinde Jaratqan Iyegе jandırılatuǵın qurbanlıqlar berilgende de, solay isledi. Jaratqan Iyeniń aldında xızmet etiwshi lebiylilerdiń sanı bárqulla aldın ala kórsetpede belgilengen sanda bolıwı kerek edi.

³² Solay etip, lebiylilerge Ushırasıw Shatırını menen Muxaddes orındı qorǵaw hám óz tuwısqanları bolǵan Xaron urpaqlarına Jaratqan Iyeniń Úyindegi xızmette járdem beriw wazıypası júklendi.

Ruwxaniylardıń wazıypası

24¹ Xaron urpaqları mınaday toparlarǵa bólini. Xaronnıń ulları: Nadab, Abihu, Elazar hám Itamar. ² Biraq Nadab penen Abihu ákesinen burın, ul kórmey ólip ketkenlikten, tek Elazar menen Itamar ruwxaniy boldı. ³ Dawıt Xaron urpaqların orınlaytuǵın xızmetleri boyınsha toparlarǵa bóldi. Bul iste oǵan Elazar urpaǵınan Sadoq hám Itamar urpaǵınan Aximelex járdem berdi. ⁴ Elazar urpaqları arasında áwlad basshıları Itamar urpaqlarına qaraǵanda kóbirek bolıp shıqtı. Sonlıqtan Elazar urpaqları on altı toparǵa, Itamar urpaqları segiz toparǵa bólini. ⁵ Elazar urpaqları arasında da, Itamar urpaqları arasında da Muxades orıǵa hám Qudaydıń aldındaǵı baslı xızmetlerge juwapker bolǵan basshılar bar edi. Sol sebepli xızmetler hesh kimdi jaqlamastan, shek taslaw jolı menen bólip berildi.

⁶Lebiyli Netanel ulı xatker Shemaya patshanıń hám xalıq basshılarınıń, ruwxaniy Sadoqtıń, Abiyatar ulı Aximelestiń, ruwxaniylardıń hám lebiyilerdiń áwlad basshılarınıń kóz aldında shek taslawdıń juwmaǵın jazıp bardı. Shek boyınsha, Elazar urpaqlarınan bir shańaraqtan, Itamar urpaqlarınan bir shańaraqtan gezekpe-gezek alındı.

⁷Birinshi shek Ehozarıbke, ekinshisi Edayaǵa tústi. ⁸Úshinshi shek Xarimge, tórtinshisi Seoringe, ⁹besinshisi Malkiyaǵa, altınshısı Miyaminge, ¹⁰jetinshisi Haqqosqa, segizinshisi Abiyaǵa, ¹¹toǵızınshısı Eshuaǵa, onınshısı Shekaniyaǵa, ¹²on birinshisi Elyashibke, on ekinshisi Yakimge, ¹³on úshinshisi Xuppaǵa, on tórtinshisi

Eshebabqa, ¹⁴on besinshisi Bilgaǵa, on altınshısı Immerge, ¹⁵on jetinshisi Xezirge, on segizinshisi Happisseske, ¹⁶on toǵızınshısı Petaxiyaǵa, jigirmalanshısı Exezkelge, ¹⁷jigirma birinshisi Yaxinge, jigirma ekinshisi Gamulǵa, ¹⁸jigirma úshinshisi Delayaǵa, jigirma tórtinshisi Maaziyaǵa tústi.

¹⁹Izraildiń Qudayı Jaratqan İyeniń buyırǵı boyınsha, babası Xaron olarǵa qaǵıydalar bergeni edi. Jaratqan İyeniń Úyine kirgende, olardıń xızmetiniń belgilengen tártibi soǵan tiykarlangan edi.

Lebiylilerdiń basqa urpaqları

²⁰Lebiylilerdiń basqa urpaqları mınalar:

Amramnıń ullarınan Shubael, Shubaeldiń ullarınan Exdeya.

²¹Rexabiya ullarınan tuńǵıshı Ishshiya.

²²Ishardiń urpaqlarınan Shelomot. Shelomottiń ullarınan Yaxat.

²³Xebronnıń ulları: tuńǵıshı Eriya, ekinshisi Amariya, úshinshisi Yaxaziel, tórtinshisi Eqamam.

²⁴Uzziydiń ulı: Mixa.

Mixanıń ulı: Shamir.

²⁵Mixanıń tuwısqanı: Ishshiya.

Ishshiyanıń ulı Zexariya.

²⁶Merariydiń ulları: Maxliy, Mushiya hám Yaziya.

²⁷Merariydiń urpaqlarınan Yaziyanıń ulları: Shoham, Zakkur hám İbri.

²⁸Maxliyden Elazar tuwıldı. Elazardıń ulı bolmadı.

²⁹Kishtiń urpaǵınan Eraxmeel.

³⁰Mushiydiń ulları: Maxliy, Eder hám Erimot.

Lebiy urıwınan bolǵan áwladlar usılar edi. ³¹Olar da tuwısqanları Xaronnıń urpaqları sıyaqlı, patsha Dawıttıń, Sadoqtıń, Aximelestiń, ruwxaniylardıń

hám lebiylilerdiń áwlad basshılarınıń kóz aldında shek taslap, óz wazıypaların belgilep aldı. Shek taslaǵanda, úlken uldıń shańaraǵı menen kishkene uldıń shańaraǵınıń huqıqı teńdey boldı.

Jırshılar

25 ¹ Dawıt penen orda áskerbasıları xızmet ushın Asaftıń, Hemannıń hám Edutunnıń ullarınan ayırımların lira hám arfa shertiw hám kimbaldı dańǵırlatıp, ruwxtan ilhamlanıp qosıq aytıw ushın ayırıp qoydı. Bul xızmet ushın tayınlanganlardıń dizimi mınaw:

² Asaftıń ullarınan: Zakkur, Yusup, Netaniya hám Asarela. Bular Asaftıń basshılıǵı astında bolıp, patshanıń buyırığı boyınsha, ruwxlanıp qosıq aytatuǵın edi.

³ Edutunnıń ullarınan: Gedaliya, Seriy, Iyshaya, Shimey, Xashabiya hám Mattitiya – jámi altı adam. Olar lira naması astında Jaratqan İyeni táriyipleytuǵın hám ruwxlanıp, algıs-maqtawlar menen qosıq aytatuǵın ákesi Edutunnıń basshılıǵı astında edi.

⁴ Hemannıń ullarınan: Bukkiya, Mattaniya, Uzziel, Shebuel, Erimot, sonday-aq Xananiya, Xananiy, Eliata, Giddaltiy, Romamtiy-Ezer, jáne de Ioshbeqasha, Mallotiy, Hotir hám Maxaziot. ⁵ Bulardıń hámmesi patshanıń wáliyi Hemannıń ulları edi. Sebebi Quday Óziniń Hemandı abıraylı qılman degen wádesi boyınsha, Hemanǵa on tórt ul hám úsh qız sıylaǵan edi. ⁶ Olardıń barlıǵı óz ákesiniń basshılıǵı astında Qudaydıń Úyindegi xızmet waqtında kimbaldı dańǵırlatıp, arfa hám lira shertip, Jaratqan İyeniń Úyinde sazendelik qılatuǵın edi. Asaf, Edutun hám Heman patshanıń basshılıǵı

astında boldı. ⁷ Jaratqan İyege algıs-maqtaw aytıw ushın úyretilgen sheber sazendeler aǵayınleri menen birge eki júz seksen segiz adam edi. ⁸ Olar úlken-kishi, ustaz-shákirt dep ayırıp otırmastan, hár biri óz xızmet wazıypasın bilip alıw ushın shek tasladı.

⁹ Birinshi shek Asaf urıwınan Yusupke, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

Ekinshi shek Gedaliyaǵa, onıń ózine, ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹⁰ Úshinshi shek Zakkurǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹¹ Tórtinshi shek Isriyge, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹² Besinshi shek Netaniyaǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹³ Altınshı shek Bukkiyaǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹⁴ Jetinshi shek Esarelaǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹⁵ Segizinshi shek Iyshayaǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹⁶ Toǵızınshı shek Mattaniyaǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹⁷ Onınshı shek Shimeyge, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹⁸ On birinshi shek Azarelge, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

¹⁹ On ekinshi shek Xashabiyaǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²⁰ On úshinshi shek Shubaelge, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²¹ On tórtinshi shek Mattitiyaǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²² On besinshi shek Eremotqa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²³ On altınshı shek Xananiyaǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²⁴ On jetinshi shek Ioshbeqashaǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²⁵ On segizinshi shek Xananiyge, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²⁶ On toǵızınshı shek Mallotiyge, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²⁷ Jigirmalanshı shek Eliataǵa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²⁸ Jigirma birinshi shek Hotirge, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

²⁹ Jigirma ekinshi shek Giddaltiyge, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

³⁰ Jigirma úshinshi shek Maxaziotqa, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

³¹ Jigirma tórtinshi shek Romantiyge, onıń ullarına hám aǵayınlerine tústi. Olar on eki adam edi.

Qudaydıń Úyiniń dárwaza qarawılları

26 ¹ Dárwaza qarawılları mına toparlardan ibarat boldı:

Qorax urpaqlarınan: Asaf áwladınan Qore ulı Meshelemiya.

² Meshelemiyanıń ulları: tuńǵısh ulı Zexariya, ekinshisi Ediael, úshinshisi Zebadiya, tórtinshisi Yatniel, ³ besinshisi Elam, altınshısı Ehoxanan, jetinshisi Eliehoenay.

⁴ Obed-Edomnıń ulları: tuńǵısh ulı Shemaya, ekinshisi Ehozabad, úshinshisi Ioax, tórtinshisi Sakar, besinshisi Netanel, ⁵ altınshısı Ammiel, jetinshisi Issaxar, segizinshisi Peulletay. Quday Obed-Edomdı usılay jarılqaǵan edi.

⁶ Obed-Edomnıń ulı Shemayanıń ulları bar edi. Olar ullı qábilet iyeleri bolǵanlıqtan, óz áwladlarınıń basshıları boldı. ⁷ Shemayanıń ulları: Otniy, Refael, Obid hám Elzabad. Shemayanıń tuwısqanları Elihu menen Sema-xiya da qábiletli adamlar edi. ⁸ Olardıń barlıǵı Obed-Edomnıń urpaqları edi. Olardıń ózleri de, ulları menen tuwısqanları da jumısqa intalı, júdá uqıplı adamlar boldı. Obed-Edomǵa tiyis-liler barlıǵı bolıp alpis eki adam edi.

⁹ Meshelemiyanıń ulları hám aǵayınleri on segiz adamnan ibarat bolıp, olar da qábiletli adamlar edi.

¹⁰ Merariy urpaǵınan Xosanıń ulları: basshısı Shimriy. Shimriy tuńǵısh ul bolmasa da, ákesi onı basshı etip tayınladı. ¹¹ Ekinshisi Xilkiya, úshinshisi Tebaliya, tórtinshisi Zexariya. Xosanıń ulları menen aǵayınleri on úsh adam edi.

¹² Dárwaza qarawıllarınıń toparları óz basshıları boyınsha bólindi. Olar da Jaratqan İyenıń Úyinde xızmet etip atırǵan basqa lebiyliler sıyaqlı óz wa-zıypalarına iye edi.

¹³ Hár dárwaza ushın, áwladları boyınsha úlken-kishige teńdey shek taslandı.

¹⁴ Shıǵıs táreptegi dárwaza taslanǵan shek boyınsha Shelemiyaǵa tústi.

Keyin onıń ulı Zexariya ushın shek taslandı hám oǵan arqa táreptegi dárwaza tústi. Zexariya aqıllı, keńesgóy adam edi. ¹⁵ Qubladaǵı dárwaza shek boyınsha Obed-Edomǵa, al zatlar saqlanatuǵın bólmeler onıń ullarına tústi. ¹⁶ Batıstaǵı dárwaza menen joqarǵı joldaǵı Shallexet dárwazası shek boyınsha Shuppim menen Xosaǵa tústi.

Qarawıllar úzliksiz izbe-izlikte óz wazıypasın orınlaytuǵın edi.

¹⁷ Hár kúni shıǵıstaǵı dárwazada altı lebiyli, arqadaǵı dárwazada tórt lebiyli, qubladaǵı dárwazada tórt lebiyli, zatlar saqlanatuǵın bólmelerde eki adamnan tórt lebiyli qarawıllıqta turdı. ¹⁸ Batıs táreptegi háwlige baratuǵın jol boyında tórt qarawıl, háwliniń ishinde eki qarawıl turdı.

¹⁹ Qorax hám Merariy urpaqlarınan bolǵan dárwaza qarawılları usılay ornalastrıldı.

Qazna qarawılları

²⁰ Olardıń aǵayınleri bolǵan lebiyilerge Qudaydıń Úyindegi qaznaǵa hám Qudayǵa arnalǵan sawǵalar turatuǵın qaznaǵa qaraw tapsırıldı.

²¹ Gershonnıń áwladınan bolǵan Laadannıń urpaǵınan, Laadan tiyresiniń tiyre basshısı Exieliy.

²² Exieliydiń ulları Zetam hám onıń tuwısqanı Ioel Jaratqan İyeniń Úyiniń qaznasın qarawılladı.

²³ Amram, Ishar, Xebron hám Uzziel urpaqlarınan mına adamlarǵa xızmet berildi: ²⁴ Muwsanıń ulı Gershonnıń urpaǵınan Shebuel qaznalar ústinen bas baqlawshı boldı.

²⁵ Gershonnıń tuwısqanı Eliezerdiń násili mınaday edi: Eliezerden Rexabiya, Rexabiyadan İyshaya, İyshayadan

Ioram, Ioramnan Zixriy, Zixriyden Shelomit tuwılǵan edi. ²⁶ Shelomitke hám onıń aǵayınlerine Dawıt patshanıń, tiyre basshılarınıń, mınbasıların, júzbasıların hám áskerbasıların baǵıshlaǵan sawǵaları saqlanatuǵın qaznaǵa qaraw tapsırıldı. ²⁷ Olar sawashta qolǵa túsirgen oljalardan bir bólegin Jaratqan İyeniń Úyin támiyınlew ushın baǵıshlaytuǵın edi. ²⁸ Kózi ashıq Samuel, Kish ulı Shaul, Ner ulı Abner, Seruya ulı Ioab baǵıshlaǵan sawǵalardı hám Jaratqan İyege arnalǵan basqa sawǵalardı da Shelomit penen onıń aǵayınleri qarawılaytuǵın boldı.

Lebiyilerdiń basqa xızmetleri

²⁹ Ishar urpaǵınan Kenaniya hám onıń ulları Qudaydıń Úyiniń sırtındaǵı islerge juwapker bolıp, Izraildaǵı joqarı lawazımlarǵa hám qazılıq isine tayınlandı.

³⁰ Xebron urpaǵınan Xashabiya hám onıń bir mın jeti júz qábiletli aǵayını Izrailda İordan dáryasınıń batıs bólegindegi Jaratqan İyeniń hám patshanıń xızmetine baylanıslı islerge juwapker boldı. ³¹ Xebron urpaǵınan bolǵan Eriya óz urpaǵınıń shejiresi boyınsha Xebron urpaqlarınıń basshısı boldı. Dawıtınń húkimdarlıǵınıń qırqınshı jılında Xebron urpaqlarınıń shejiresi izertlengen edi. Sonda Giladtaǵı Yazerde jasaǵan Xebron urpaqları arasınan júdá qábiletli adamlar tabıldı. ³² Eriyanıń aǵayınleri arasında eki mın jeti júzi júdá qábiletli áwlad basshıları boldı. Qudaydıń hám patshanıń islerine qarawı ushın, Dawıt patsha olardı Ruben hám Gad urıwları, jáne de, Menashshe urıwınıń yarımı ústinen basshı etip tayınladı.

Ordadağı áskeriy bólimler

27 ¹ Tómeñde Izrail xalqınıń áwlad basshıları, mınbasıları, júzbasıları hám patshalıq islerin alıp baratúǵın olardıń basqarıwshılarınıń dizimi berilgen. Olar hár biri jigirma tórt mın adamnan ibarat bolǵan, gezek penen jılına bir ay xızmet etetuǵın áskeriy toparlarǵa juwapker boldı.

² Birinshi ay ushın qoyılǵan birinshi bólimge Zabdiel ulı Yashobam basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi. ³ Yashobam Perestiń urpaǵınan bolıp, ol birinshi ayda xızmet etetuǵın barlıq áskerbasılarǵa basshı boldı.

⁴ Ekinshi ay ushın qoyılǵan ekinshi bólimge axoxlı Doday basshılıq etti. Miklot onıń sárkárdası boldı. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

⁵ Úshinshi ay ushın qoyılǵan úshinshi bólimge ruwxaniy Ehoyadanıń ulı Benaya basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi. ⁶ Otız batırdıń biri hám otız batırdıń jetekshisi bolǵan Benaya usı edi. Onıń ulı Ammizabad ta onıń bóliminde oǵan járdemshi edi.

⁷ Tórtinshi ay ushın qoyılǵan tórtinshi bólimge Ioabtıń tuwısqanı Asahel basshılıq etti. Sońınan onıń ornın ulı Zebadiya iyeledi. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

⁸ Besinshi ay ushın qoyılǵan besinshi bólimge izraxlı Shamhut basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

⁹ Altınshi ay ushın qoyılǵan altınshi bólimge teqoalı Ikkesh ulı Ira basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

¹⁰ Jetinshi ay ushın qoyılǵan jetinshi bólimge Efrayım urıwınan pelonlı Xeles basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

¹¹ Segizinshi ay ushın qoyılǵan segizinshi bólimge Zerax urpaǵınan xushalı Sibbexay basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

¹² Toǵızınshı ay ushın qoyılǵan toǵızınshı bólimge Benyamin urıwınan anatotlı Abiezer basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

¹³ Onınshı ay ushın qoyılǵan onınshı bólimge Zerax urpaǵınan netofalı Maharay basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

¹⁴ On birinshi ay ushın qoyılǵan on birinshi bólimge Efrayım urıwınan piratonlı Benaya basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

¹⁵ On ekinshi ay ushın qoyılǵan on ekinshi bólimge Otnieldıń urpaǵınan netofalı Xelday basshılıq etti. Oǵan tiyisli bólimde jigirma tórt mın adam bar edi.

Izrail urıwlarınıń kósemeleri

¹⁶ Izrail urıwların basqaratúǵın kósemeler mınalar boldı: Ruben urıwın Zixriy ulı Eliezer, Shimon urıwın Maa-xa ulı Shefatiya, ¹⁷ Lebiy urıwın Kemuel ulı Xashabiya, Xaronnıń urpaqların Sadoq, ¹⁸ Yahuda urıwın Dawıttıń ájaǵası Elihu, Issaxar urıwın Mixail ulı Omriy, ¹⁹ Zebulon urıwın Obadiya ulı Ishmaya, Naftaliy urıwın Azriel ulı Erimot, ²⁰ Efrayım urıwın Azaziya ulı Hoshea, Menashshe urıwınıń yarımın Pedaya ulı Ioel, ²¹ Giladtaǵı Menashshe urıwınıń basqa yarımın Zexariya

ulı Iddo, Benyamin urıwın Abner ulı Yasiel, ²² Dan urıwın Eroxam ulı Azarel basqaratuǵın boldı.

Izrail urıwlarınıń kósemeleri usı-lar edi.

²³ Dawıt jigirma hám onnan tómen jastaǵıardı sanamadı. Sebebi Jaratqan Iye Izraildı aspandaǵı juldızlar kibi kóp qılıwǵa wáde bergen edi. ²⁴ Seruya ulı Ioab ta xalıqtı sanaqtan ótkeriw-di baslaǵanı menen, onı aqırına jetkermegen edi. Sol sanaqtıń kesirinen Jaratqan Iye Izrailǵa ǵázebin shashqan edi. Sonlıqtan sanaqtıń nátiyjesi Dawıt patshanıń jılnama kitabına korigizilmedi.

Patshanıń xızmetkerleri

²⁵ Patshaǵa tiyisli qaznalarǵa qaraw Adiel ulı Azmawetke, al qala átirapındaǵı, qalalardaǵı, awıllardaǵı hám minaralardaǵı qaznalarǵa qaraw Uzıya ulı Ionatanǵa tapsırıldı. ²⁶ Egislik jerlerdi tárbiyalaytuǵın diyxanlarǵa Kelub ulı Ezriy, ²⁷ júzim baǵlarına ramalı Shimey, júzim baǵlarındaǵı sharap saqlanatuǵın orınlarǵa shifamalı Zabdiy, ²⁸ batıstaǵı taw eteklerindegi záytún hám jabayı ánjir aǵashlarına gederli Baal-Xanan, záytún mayı saqlanatuǵın orınlarǵa Ioash, ²⁹ Sharonda otlaytuǵın mallarǵa sharonlı Shitray, oypatlıqlarda baǵılatuǵın mallarǵa Adlay ulı Shafat, ³⁰ túyelerge Ismayıl urpaǵınan Obil, esheklerge meronoth Exdeya, ³¹ mayda mallarǵa Ajar urpaǵınan Yaziz juwapker edi.

Bulardıń hámmesi Dawıt patshanıń mal-múlki ústinen qaraytuǵın xızmetkerler edi.

³² Dawıttıń ákesiniń tuwısqanı Ionatan másláhátshi boldı. Ol dana másláhátshi hám xatker edi.

Xaxmon ulı Exiel patshanıń ulları- nıń tárbiyashısı boldı.

³³ Axitofel patshanıń másláhátshisi, al Ark tiyresinen bolǵan Xushay patshanıń dostı edi.

³⁴ Axitofelden keyin, onıń ornın Benaya ulı Ehoyada menen Abiyatar iyeledi.

Ioab patsha ordasınıń sárkárdası edi.

Dawıttıń Qudaydıń Úyi ushın jobası

28 ¹ Dawıt Izraildaǵı barlıq há-meldarlar – urıw basshı-ların, patshanıń xızmetindegi áskeriy bólimlerdiń basshıların, mıńbasılardı, júzbasılardı, patshaǵa hám onıń ulla-rına tiyisli múliklerdi hám súriwlerdi qadaǵalawshılardı, saray xızmetker-lerin, áhmiyetli adamlardı hám barlıq márt jawıngerlerdi Erusalimge jıynadı.

² Dawıt patsha ornınan turıp, olarǵa bilay dedi:

– Tuwısqanlarım hám xalqım, me-ni tańlańlar! Qudaydıń ayaq qoyǵıshı bolǵan Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵı ushın turaqlı orın bolatuǵın bir Úy qurmaqshı edim. Qurılıs ushın tayarlıq ta kórdim. ³ Biraq Quday maǵan: «Meniń atıma arnap Úy qurmaysañ. Sebebi sen kóp urısıp, qan tókken adamsañ», – dedi.

⁴ Degen menen, Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye meniń urpaqlarımniń máńige Izrailda patsha bolıwı ushın, ákemniń pútkil násili arasınan meni tańladı. Ol Yahudanı basshı etip tańladı hám Yahuda urıwınan ákemniń shańaraǵın, al ákemniń ulları arasınan meni tańlap, pútkil Izraildıń patshası qılıwdı maqul taptı. ⁵ Jaratqan Iye maǵan kóp ullar berip, olardıń arasınan Izrail üstinen Jaratqan Iyeniń

patshalıq taxtında otırıwı ushın ulım Sulaymandı tañladı. ⁶Jaratqan Iye maǵan bılay dedi: «Meniń Úyimdi hám háwlılerimdi ulıń Sulayman quradı. Óytkeni Men onı Ózime ul etip tañladım. Men de oǵan Áke bolaman. ⁷Eger ol Meniń buyırq hám nızamlarımıdı házirgidey buljıtpay orınlaytuǵın bolsa, onıń patshalıǵın máńgige bekkemleymen».

⁸Endi Qudayımızdıń aldında hám Jaratqan Iyeniń jámiyeti bolǵan Izrail xalqınıń kózi aldında sizlerge tapsıran: Qudayımız Jaratqan Iyeniń barlıq buyırıqların muqiyatlı túrde orınlańlar. Sonda sizler usı bereketli jerdi máńgige iyelep, áwladlarıńızǵa máńgige miyras etip beresizler.

⁹Al sen, ulım Sulayman, ákeńniń Qudayın tanıp bil hám shın júrekten, jan-tániń menen Oǵan xızmet et. Sebebi Jaratqan Iye hár bir júrekti sınyadı hám barlıq oy-qıyallardı túsinedi. Eger Onı izleseń, sen Onı tabasań. Biraq sen Onı tárk etseń, Ol sennen máńgige júz buradı. ¹⁰Qulaq sal! Muxaddes mákan bolǵan Úydi qurıw ushın Jaratqan Iye seni tañlaǵan eken, sen de márt bolıp iske kiris!

¹¹Keyin Dawıt Úydiń aywanınıń, onıń imaratlarınıń, zatlar saqlanatuǵın bólmeleriniń, joqarǵı qabatınıń, ishki bólmeleriniń hám gúnadan páklenetuǵın orınıń sızılmasın ulı Sulaymanǵa berdi. ¹²Dawıt Muxaddes Ruwx arqalı ózine ayan bolǵan barlıq sızılmalardı: Jaratqan Iyeniń Úyiniń háwlısi menen dógerindegi barlıq bólmelerdiń, Qudaydıń Úyiniń ǵáziy-nexanaların, baǵıshlangan sawǵalar qoyılatuǵın bólmelerdiń sızılmaların, barlıǵın Sulaymanǵa tapsırdı. ¹³Dawıt Sulaymanǵa ruwxaniyeler

menen lebiylilerdiń toparlarına, olardıń Jaratqan Iyeniń Úyindegi barlıq xızmetlerine hám xızmette qollanılauǵın barlıq buyımlarǵa baylanıslı kórsetpeler berdi. ¹⁴Ol hár túrli xızmetlerde qollanılauǵın altın hám gúmis buyımlardı isletiwge kerek bolǵan altın hám gúmistıń muǵdarın da belgilep qoydı: ¹⁵hár bir shıra hám shıra qoyǵıstıń paydalanılauǵın xızmetine qaray, hár bir altın shıra qoyǵısh penen onıń shıraları ushın qansha altın, hár bir gúmis shıra qoyǵısh penen onıń shıraları ushın qansha gúmis ketetuǵının ayttı. ¹⁶Sonday-aq, usınılǵan nanlar qoyılatuǵın stollar ushın ketetuǵın altınıń, gúmis stollar ushın ketetuǵın gúmistıń, ¹⁷shanıshqı, qan sebetuǵın tabaqlar, gúze ushın ketetuǵın sap altınıń, hár bir altın tostaǵan ushın jumsalatuǵın altınıń, hár bir gúmis tostaǵan ushın isletiletuǵın gúmistıń, ¹⁸tútetki tútetiletuǵın orın ushın ketetuǵın sap altınıń mólshe-rin bildirdi. Bunnan tısqarı, Dawıt oǵan arbanıń, yaǵnıy qanatların ja-yıp, Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın jawıp turatuǵın altın kerublardıń sızılmasın da berdi. ¹⁹Dawıt: «Bulardıń hámmesi Jaratqan Iyeniń kórsetpesi boyınsha jazılıp, jobalastırıldı. Ol maǵan jobanı tolıq túsiniwge qábilet berdi», – dedi.

²⁰Keyin Dawıt ulı Sulaymanǵa bılay dedi:

– Márt hám batır bolıp, iske kiris! Qorqpa, ruwxın túspeyin. Sebebi Quday Iye, yaǵnıy meniń Qudayım seniń menen birge. Jaratqan Iyeniń Úyiniń barlıq isleri tamam bolmaǵan sha, Ol seni taslap ta qoymaydı, tárk te etpeydi. ²¹Mine, ruwxaniyeler menen lebiylilerdiń toparları Qudaydıń

Úyindegı hár qanday jumıs ushın tayar tur. Hár túrli tarawdıń sheber ónermentleri bolǵan qálewshiler saǵan járdem bereı. Al basshılar menen pútkil xalıq seniń buyırıqlarıńa boısnadı.

Qudaydıń Úyiniń qurılısı ushın berilgen sawǵalar

29¹ Dawıt patsha pútkil jámiyetke bilay dedi:

– Quday tańlap alǵan ulım Sulayman jas hám tájiriybesiz. Al qılınatuǵın is júdá úlken. Sebebi bul imarat adam ushın emes, al Quday Iye ushın salınadı.² Qudayımınń Úyi ushın qolımnan kelgeninshe altın buyımlar ushın altın, gúmis buyımlar ushın gúmis, qola buyımlar ushın qola, temir buyımlar ushın temir, aǵash buyımlar ushın aǵash, jáne de, oniks, qasnaqqa qoyılatuǵın taslar, periwza, hár túrdegi reńli taslar, sonday-aq, qımbatbaha taslardıń hámme túrlerin hám kóp muǵdarda mramor jıynadım.³ Bulardan tısqarı, Qudayımınń Úyine bolǵan iqlasım sebepli, ózimniń jeke qaznamdaǵı altın menen gúmistı de Qudayımınń Úyine beremen. Olardı bul muxaddes Úy ushın ózim tayarladım.⁴ Men berip atırǵan úsh mıń talant Ofir altını menen jeti mıń talant sap gúmis Úydiń diywalların qaplaw,⁵ barlıq altın hám gúmis buyımlardı islew ushın hám ónermentlerdiń barlıq islerinde qollanılsın. Jáne de, kim búgin ózin Jaratqan Iyege baǵıshlap, Oǵan óz ıqtıyarı menen sadaqa beriwdi qáleydi?

⁶ Sonda áwlad basshıları, Izraıldın urıw basshıları, mıńbasılar, júzbasılar hám patshanıń islerin basqartuǵın

xızmetkerler ıqtıyarlı sadaqalar berdi.⁷ Olar Qudaydıń Úyiniń qurılısı ushın bes mıń talant altın menen on mıń darik^a altın, on mıń talant gúmis, on segiz mıń talant qola hám júz mıń talant temir sawǵa qıldı.⁸ Bahalı tasları bar adamlar olardı Jaratqan Iyeniń Úyiniń qaznasına, Gershonnıń urpaǵınan bolǵan Exieldiń qolına tapsırdı.⁹ Xalıq óz basshılarımın ıqtıyarlı túrde bergен sıyları ushın quwandı. Öytkeni olar Jaratqan Iyege shın júreктен ıqtıyarlı túrde sadaqalar berip atırǵan edi. Dawıt patsha da qattı quwandı.

Dawıttıń duwası

¹⁰ Dawıt pútkil jámiyettiń kóz aldında Jaratqan Iyeni alǵıslap, bilay dedi:

«Babamız Izraıldın Qudayı Jaratqan Iye,

Máńgige Saǵan alǵıslar bolsın!

¹¹ Jaratqan Iye, ullılıq, qúdiret, dańq, Jeńis hám saltanat Seniki.

Aspanda hám jerde bolǵan hár bir nárse Seniki.

Patshalıq ta Seniki, Jaratqan Iye! Sen hár bir nárseden joqarısań.

¹² Baylıq hám húrmet Sennen keler. Hámme nársege húkimdarsań.

Kúsh hám qúdiret Seniń qolında. Birewdi joqarılatıw hám kúshli qılıw,

Seniń qolında.

¹³ Endi, Qudayımız, Seni táriyiplep, Ájayıp atıńa alǵıs-maqtawlar aytamız.

¹⁴ Biraq Saǵan ıqtıyarlı sadaqalar bere alatuǵınday, men kimmen, xalqım kim bolıptı? Hár bir nárse Sennen

a **29:7** *On mıń darik* – bir darik shama menen 8.4 gr.

shıgadı, bizler tek Seniń qolınnan alǵanlarımızdı ǵana Saǵan berip atırmız. ¹⁵ Seniń aldında bizler ata-babalarımız sıyaqlı, jat jerli kelgindimiz. Jer júzindegi ómirimiz kóleńke sıyaqlı ótkinshi hám úmitsiz. ¹⁶ Qudayımız Jaratqan Iye, muxaddes atına arnap Úy qurıw ushın bizler tayarlaǵan mına aǵıl-tegil baylıqtı Seniń qolınnan alǵanbız, hámmesi Seniki. ¹⁷ Qudayım, men Seniń júrekti sınaytuǵınıńdı hám hadallıqtı unatatuǵınıńdı bilemen. Mına nárselerdiń hámмесin men shın júreктен ıqtıyarlı túrде бердім. Házir usı jerde turǵan xalqınıń da Saǵan ıqtıyarlı sadaqalar berip atırǵanın quwanış penen kórip turman. ¹⁸ Jaratqan Iye, babalarımız Ibrayımını, Ísaqtıń hám Izraildiń Qudayı! Xalqınıń bul qálewin máńgige olardıń júreginde saqlap, júreklerin Ózińe sadıq qálpinde saqlap qala górl! ¹⁹ Ulım Sulaymanǵa da Seniń buyırqlarına, qararlarına hám qaǵıydalarına boysınıwı ushın, jáne de men kerekli zatlardı tayarlap qoyǵan Úydi qurıwı ushın sadıq júrek bere górl!»

²⁰ Sońınan Dawıt pútkil jámiyetke:

– Qudayınız Jaratqan Iyeni alǵıslańlar! – dedi. Solay etip, hámmesi ata-babalarınıń Qudayı Jaratqan Iyeni alǵısladı, Qudaydıń hám patshanıń aldında basların iyip, tájım etti.

Sulaymannıń maylanıp, patsha bolıwı

²¹ Kelesi kúni xalıq Jaratqan Iyege arnap, mın bas buǵa, mın bas qoshqar, mın toqlı shalıp, jandırılatsuǵın qurbanlıqlar berdi. Bularǵa qosa, ishımlık sadaqaların da usındı. Pútkil izrailıllar

ushın basqa da kóp qurbanlıqlar berildi. ²² Sol kúni izrailıllar úlken quwanış penen Jaratqan Iyeniń aldında ishıp-jedi.

Keyin, Dawıtın ulı Sulaymandı ekinshi márte patsha dep tastıyıqladı. Sulaymandı Jaratqan Iyeniń aldında maylap, húkimdar, al Sadoqtı maylap, ruwxanıy etip qoydı. ²³ Solay etip, Sulayman ákesi Dawıtın ornına patsha bolıp, Jaratqan Iyeniń bergen taxtına otırdı. Ol tabıslı bolıp, pútkil Izrail oǵan boysındı. ²⁴ Barlıq basshılar, batırlar hám Dawıtın ulları patsha Sulaymanǵa baǵındı. ²⁵ Jaratqan Iye pútkil Izraildiń kóz aldında Sulaymandı ullı mártebeli qıldı hám onı burınǵı Izraildaǵı patshalardıń hesh biri erise almaǵan saltanatqa bóledi.

Dawıtın ólimi

²⁶ Ishay ulı Dawıt pútkil Izrail ústinen patshalıq etti. ²⁷ Dawıt Izrailda qırıq jıl patshalıq etip, onıń jeti jılın Xebronda, otız úsh jılın Erusalimde ótkizdi. ²⁸ Dawıt ǵarrılıq dáwranın súrip, baylıqqa hám izzet-húrmetke tolı kúnlerdi bastan keshirdi hám mazmunlı uzaq ómir súrip, bul dúnyadan kóz jumdı. Onıń ornına ulı Sulayman patsha boldı.

²⁹ Dawıt patshanıń patshalıq qurǵan dáwirindegi islegen isleri basınan ayaǵına shekem kózi ashıq Samueldiń, payǵambar Natannıń, wáliy Gadtıń qoljazbalarında jazılǵan. ³⁰ Bul jazbalar Dawıtın patshalıǵı dáwirindegi isler, onıń qaharmanlıqları, onıń basınan keshirgen waqıyaları, Izrailda hám dógerektegi barlıq ellerde bolǵan waqıyalar tuwralı bayan etedi.

Ekinshi jılnama kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitapta Izrail xalqınıń tariyxınıń dawamı bayan etiledi. Ekinshi jılnama kitabı patsha Sulaymanınıń húkimdarlıǵınıń tariyxı menen baslanıp, b. e. sh. 586-jılı Erusalim qalasınıń qulawına deyingi Yahuda hám Izrail patshalıqlarında júz bergen waqıyalardı óz ishine aladı.

Patsha Sulayman Izraildın dana patshası sıpatında dańq taratadı. Ekinshi jılnama kitabınıń dáslepki bóliminde (1–9 baplar) Sulaymanınıń húkimdarlıǵı dáwirindegi waqıyalar, Erusalimдеgi Ibadatxananıń qurılısı, Qudayǵa baǵıshlanıwı hám birinshi sıyınıw máresimleri haqqında bayan etiledi.

Kitaptıń ekinshi bólimi (10–36 baplar) Izraildın arqadaǵı urıwlarınń kóterilisi menen baslanadı. Bul urıwlar ózleri biyǵárez mámleket dúzip, Qudayǵa sıyınıw ushın Erusalimдеgi Ibadatxanaǵa barımay qoyadı. Nátiyjede, mámleket óz aldına eki patshalıqqa – qublada Yahuda patshalıǵına hám arqada Izrail patshalıǵına bólinip ketedi. Kitaptıń bul bóliminde Erusalimniń

qulawı hám wayran bolıwına deyin júz bergen waqıyalar sóz etiledi. Bul kitaptıń Patshalar tuwralı úshinshi hám tórtinshi kitaplardan ózgesheligi, Izrail, yaǵnıy arqa patshalıq haqqında kem maǵlıwmat beredi. Ekinshi jılnama kitabında jazılǵanı boymsha, Izrail xalqı Qudaydan júz burıp, kóp gúna qılǵan. Sonıń ushın, olardıń tariyxı bayan etiliwge arızmaytuǵın edi. Barlıq itibar Ibadatxanaдаǵı sıyınıw máresimlerdi tiklegen patshalarǵa qaratıladı.

Kitapta Erusalimniń wayran bolıwı hám Yahuda xalqınıń tutqın etip Babiloniyaǵa alıp ketiliwi tuwrısında da aytılıp, Yahuda xalqına berilgen úmit wádesi menen tamamlandı. Persiya patshası Kir súrginde bolǵan yahudiylerge Yahudaǵa qayıtıw ushın ruxsat berip, olarǵa Ibadatxananı qayta qurıwdı buyıradı. Bul Ibadatxana Yahuda xalqı arasındaǵı Qudaydın dárgayın bildirip, ótmish hám keleshekti baylanıstırıp turatuǵın belgi bolıp xızmet etedi.

Sulaymannıń danalıq sorawı

1 ¹ Dawit ulı Sulayman óz patshalıǵın bekkemlep aldı. Qudayı Jaratqan Iye onıń menen birge bolıp, mártebesin júdá joqarılattı. ² Bir kúni Sulayman pútkil Izrail xalqın – mınbasılardı, júzbasılardı, biylerdi, Izraildiń barlıq kósemelerin hám áwlad basshıların shatırttı. ³ Sulayman jıynalǵanlardı etip, Gibon qalasındaǵı sıymıw ornına joldı. Jaratqan Iyeniń qulı Muwsa shólde qurdıǵan Qudaydıń Ushırasıw shatırı sol jerde edi. ⁴ Dawit Qudaydıń Kelisim sandıǵın qoyıw ushın Erusalimde bir shatır tigip, sandıqtı Kiryat-Yarimnen sol shatırǵa alıp barǵan edi. ⁵ Biraq Xurdiń aqlıǵı Uriydiń ulı Besalel qurǵan qoladan islengen qurbanlıq orın ele Gibondaǵı Jaratqan Iyeniń Muxaddes shatırınıń aldında turǵan edi. Sulayman hám jıynalǵan xalıq Qudaydıń erkin biliw ushın sol jerge bardı. ⁶ Sulayman Jaratqan Iyeniń aldında Ushırasıw shatırınıń aldındaǵı qoladan islengen qurbanlıq orınǵa kóterilip, onda mın bas maldı jandırıp qurbanlıqqa berdi.

⁷ Sol túni Quday Sulaymanǵa kórinip, oǵan:

– Tile tileǵıńdı, soraǵanıńdı bere-men, – dedi. ⁸ Sulayman Qudayǵa bılay dedi:

– Ákem Dawıtqa úlken jaqsılıq islediń hám meni onıń ornına patsha etip qoydıń. ⁹ Endi Quday, Jaratqan Iye, ákem Dawıtqa bergen wádeńdi orınla! Aqırı, Sen meni jerdiń shańınday kóp bolǵan xalıq ústinen patsha etip qoydıń. ¹⁰ Bul xalıqtı basqara alıwım ushın, maǵan danalıq hám bilim ber. Bolmasa, bul ullı xalqıńa kim

húkimdarlıq qıla aladı? ¹¹ Quday Sulaymanǵa bılay dedi:

– Demek júregińniń qálewi usı. Sen baylıq, mal-múlik, dańq-ataq yaqı dushpanlarıńa ólim tilemediń, hátte, óziń ushın uzaq ómir de soramadıń. Qaytama, seni patsha etip qoyǵan xalqımdı basqarıw ushın danalıq hám bilim soradıń. ¹² Sonlıqtan saǵan danalıq hám bilim beriledi. Buǵan qosa, saǵan deyingi hesh bir patsha kórmegeń hám sennen keyin de hesh bir patsha kórmeytuǵın baylıq, mal-múlik hám dańq-ataq beremen.

¹³ Sulayman Gibondaǵı Ushırasıw shatırı ornalasqan sıymıw ornınan Erusalimge keldi hám Izrail ústinen húkimdarlıq qıla basladı.

Patsha Sulaymannıń kúshi hám baylıǵı

¹⁴ Sulayman sawash arbaları menen atlardı jynadı. Onıń bir mın tórt júz sawash arbası hám on eki mın atı bar edi. Olardıń bir bólegin sawash arbaları ushın ajratılǵan qalalarǵa, bir bólegin óziniń janına, Erusalimge jaylastırdı. ¹⁵ Patsha Erusalimde gúmis penen altındı ápiwayı taslarǵa teń qılıp qoydı. Al kedr ağashı júdá kóp bolǵanlıqtan, batıstaǵı taw eteklerinde ósetuǵın jabayı ánjir ağashına teń bolıp qaldı. ¹⁶ Sulaymannıń atları Mısır menen Quweden alıp kelindi. Patshannıń sawdagerleri atlardı Quweden satıp alatuǵın edi. ¹⁷ Mısırdan hár bir sawash arbası altı júz shekel gúmiske, hár bir at bir júz eliw shekel^a gúmiske satıp ákelinip, olar patsha sawdagerleri arqalı pútkil Xet hám Aram patshalarına satılatuǵın edi.

^a **1:17** *Bir júz eliw shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

Qudaydın Úyiniń qurılısına tayarlıq

2¹ Sulayman Jaratqan Iyege arnap Úy hám ózi ushın bir saray qurıwdı buyırdı. ² Ol júk tasıw ushın jetpis mın, tawlarda tas kesiw ushın seksen mın hám olardı qadaǵalaw ushın úsh mın altı júz adam belgiledi. ³ Sulayman Tir patshası Xiramǵa bilay dep aytıw ushın adamların jiberdi: «Ákem Dawıt ózi jasaw ushın saray saldırganda jibergen kedr bórenelerinen maǵan da jiberseńiz. ⁴ Házir men Qudayım Jaratqan Iyege arnap Úy qurıp, Úydi Oǵan baǵıslamaqshıman. Sol jerde Onıń aldında xosh iyisli tútetkiler túte-tilip, hárdayım usınılǵan nanlar turıwı kerek. Jáne de, hár kúni azanda hám keshte, Shabbat kúnleri, Jańa ay bayramlarında hám Qudayımız Jaratqan Iye belgilegen bayramlarda jandırıl-tuǵın qurbanlıqlar usınılıwı tiyis. Bul rásimler Izrail ushın máńgi qaǵıyda boladı. ⁵ Qudayımız basqa barlıq qu-daylardan ullı bolǵanlıǵı sebepli, Men quratuǵın Úy de asa ullı boladı. ⁶ Bi-raq kókler, hátte, kóklerdiń kókleri Onı sıyǵıza almaǵanda, Oǵan arnap Úy qurıwǵa kimniń shaması jetedi? Oǵan arnap Úy quratuǵınday, men kim bolıppan? Tek Onıń aldında qur-banlıqlardı órtep usınıw ushın bir ornı qurmaqshıman. ⁷ Sol sebepli maǵan altın, gúmis, qola hám temirden zat islewde, shim qızıl, qırmızı hám qız-ǵısh kók reńli jiplerden zat toqıwda hám oymashılıqta sheber usta bolǵan bir adam jiberseńiz. Ol ákem Dawıt jetistirgen sheber ustalar menen birge

Yahudada hám Erusalimde jumıs isle-sin. ⁸ Maǵan Lebanon tawlarınan kedr, sárwi hám sapalı arsha aǵashların da jiberseńiz. Sebebi adamlarınızdıń Le-banondaǵı aǵashlardı kesiwge uqıplı ekenin bilemen. Meniń adamlarım siziń adamlarınız benen birge isleydi. ⁹ Olar maǵan júdá kóp muǵdarda aǵash kesip bersin. Óytkeni men quratuǵın Úy záwlim hám saltanatlı bolıwı kerek. ¹⁰ Men aǵashlardı kesetuǵın adamlarınızǵa jigirma mın kor^a jenshilgen biyday, jigirma mın kor arpa, jigirma mın bat^b sharap hám jigirma mın bat záyıtın mayın jiberemen».

¹¹ Tir patshası Xiram Sulayman-ǵa xat arqalı bilay dep juwap berdi: «Jaratqan Iye Óz xalqın súygenlikten, sizdi patsha etip qoydı».

¹² Xiram xatın bilay dawam etti: «Aspan hám jerdi jaratqan Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege alǵıslar bol-sın! Ol patsha Dawıtqa Jaratqan Iye ushın Úy, ózi ushın saray salatuǵın da-na, aqıllı hám parasatlı ul inam etipti. ¹³ Sizge Xuram-Abiy degen aqıllı hám sheber bir adamdı jiberemen. ¹⁴ Onıń anası Dan urıwınan, al ákesi tirli. Xu-ram-Abiy altın, gúmis, qola, temir, tas hám aǵash penen, shim qızıl, qızǵısh kók hám qırmızı reńli jipler, jáne ha-sıl zıǵır menen jumıs isley aladı. Ol oymashılıqtıń hámme túrlerine usta bolıp, qálegen buyırtpañızdı ornılay aladı. Ol siziń sheberlerińiz hám áke-ńiz mırzam Dawıtıń sheberleri menen isleydi. ¹⁵ Endi mırzam, ózińiz aytqan biyday, arpa, záyıtın mayı hám sha-raptı qullarınızǵa jiberseńiz. ¹⁶ Bizler de Lebanon toǵaylarınan sizge kerekli

a **2:10** *Jigirma mın kor* – bir kor shama menen 220 l.

b **2:10** *Jigirma mın bat* – bir bat shama menen 22 l.

ağashlardı kesip, bir-birine baylap sal soǵıp, teńiz arqalı Yafoga jetkerip beremiz. Siz ağashlardı sol jerden Erusalimge alıp ketersiz».

¹⁷ Ákesi Dawıt júrgizgen sol sanaqtan keyin, Sulayman da Izrailda jaysaytuǵın barlıq shet ellilerdiń esabın aldı. Olardıń sanı bir júz eliw úsh mın altı júz boldı. ¹⁸ Olardıń jetpis mının júk tasıwshı, seksen mının tawlarda tas kesiwshı, al úsh mın altı júzin jumısshılar ústinen qadaǵalawshı etip belgiledi.

Qudaydıń Úyiniń qurılıwı

3 ¹ Sulayman Erusalimdeki Moriya tawında, ebuslı Ornannıń qırman jerinde Jaratqan İyeniń Úyiniń qurılısın basladı. Bul jerdi ákesi Dawıt aldın ala tayarlap qoyǵan bolıp, ol jerde Jaratqan İye Dawıtqa kóringen edi. ² Sulayman qurılıstı óz patshalıǵınıń tórtinshi jiliniń ekinshi ayınıń ekinshi kúni basladı. ³ Qudaydıń Úyiniń irgetasınıń ólshemi eski ólshem birligi boyınsha mınaday boldı: uzınlıǵı alpıs shıǵanaq, eni jigirma shıǵanaq edi. ⁴ Qudaydıń Úyiniń imaratınıń aldınǵı jaǵındaǵı aywannıń uzınlıǵı Úy imaratınıń enindey, yaǵnıy jigirma shıǵanaq, biyikligi bir júz jigirma shıǵanaq edi. Sulayman Úydiń ishın sap altın menen qaplattı. ⁵ Onıń úlken bólmesiniń diywalların sárwi taxtashalar menen, olardıń üstin sap altın menen qaplattı. Altınıń betine palma ağashları menen shınjır naǵısların oydırıp saldırdı. ⁶ Ol Úydi qımbatbaha taslar menen áshekóyletti. Ol qollanǵan altın Parwayım jerinen alıp kelingene edi. ⁷ Sulayman Úydiń

tóbesindegi órelerdi, qapınıń dógerrek ağashın, diywalların hám qapılardıń altın menen qaplatıp, diywallarǵa kerublardıń^a súwretlerin oyıp saldırdı.

⁸ Ol Eń muxaddes bólmene de qurdırdı. Onıń uzınlıǵı da jigirma shıǵanaq, eni de jigirma shıǵanaq bolıp, Úydiń eni menen birdey ólshemde edi. Sulayman bul bólmeneiń ishın altı júz talant^b jaqsı altın menen qaplattı. ⁹ Onda qollanılǵan altın shegelerdiń awırılıǵı eliw shekel edi. Joqarǵı bólmelerdiń diywalları da altın menen qaplandı.

¹⁰ Eń muxaddes bóleme ushın eki kerubtıń músinin isletip, olardı altın menen qaplattı. ¹¹ Kerublardıń qanatlarınıń ulıwma uzınlıǵı jigirma shıǵanaq edi. Bir kerubtıń bir qanatı bes shıǵanaq bolıp, ol Úydiń bir diywalına tiyip turdı, al ekinshi qanatı da bes shıǵanaq bolıp, ol ekinshi kerubtıń qanatına tiyip turdı. ¹² Sol sıyaqlı, ekinshi kerubtıń da bir qanatınıń uzınlıǵı bes shıǵanaq bolıp, ol Úydiń ekinshi diywalına tiyip turdı, al ekinshi qanatı da bes shıǵanaq bolıp, ol birinshi kerubtıń qanatına tiyip turdı. ¹³ Kerublardıń jayılǵan qanatlarınıń uzınlıǵı jigirma shıǵanaq boldı. Eki kerub ta tik ayaqta turǵan qalıpte islenip, júzleri úlken bólemege qarap turdı. ¹⁴ Sulayman qızǵısh kók, shım qızıl, qırmızı jiplerden hám jıńıshke hasıl zıǵır jiplerden tawar toqtıttı hám olardıń betine kerublardıń súwretlerin kesteletip, perde isletti. ¹⁵ Sulayman eki óre isletip, olardı Úydiń aldına qoydırdı. Hár bir óreniń biyikligi otız bes shıǵanaq, al olardıń üstindegi tóbeliginiń hár biriniń biyikligi bes shıǵanaq edi. ¹⁶ Ol halqa sıyaqlı oralıp turatuǵın

^a **3:7** *Kerub* – qanatlı ruwxıy barlıq.

^b **3:8** *Altı júz talant* – bir talant shama menen 34 kg.

shinjırlar isletip, olar menen óreniń joqarısın bezedi. Jáne, ol júz dana anar miywesin isletip, olardı shinjırlarǵa ildirtti. ¹⁷ Órelerdi Ibadatxananıń aldına: birewin qubla tárepine, ekinshisin arqa tárepine qoydırıp, qubladaǵısın Yaxin^a, arqadaǵısın Boaz^b dep atadı.

Ibadatxanaǵa tiyisli zatlardı islew

4 ¹ Sulayman qoladan qurbanlıq orın da isletti. Onıń uzınlıǵı jigirma shıǵanaq, eni jigirma shıǵanaq, biyikligi on shıǵanaq edi. ² Keyin qolanı eritip, úlken háwiz quydırdı. Onıń bir erneginen ekinshi ernegine shekemgi aralıǵı on shıǵanaq, biyikligi bes shıǵanaq, aylana uzınlıǵı otız shıǵanaq edi. ³ Háwiz quylıǵan waqıtta, onıń erneginiń astına eki qatar etip buǵalardıń kórinisleri qosıp quylıǵan bolıp, olar hár bir shıǵanaqqa on-onnan tuwrı ketuǵın edi. ⁴ Háwiz on eki quyma buǵanıń ústine ornatılǵan bolıp, olardıń úshewi arqaǵa, úshewi batisqa, úshewi qublaǵa, úshewi shıǵısqa qarap turǵan edi. Buǵalardıń artqı jaǵı háwizdiń astında, ishte edi. ⁵ Háwizdiń qalınlıǵı tórt eli bolıp, ernegi keseniń ernegine, ashılıp turǵan lala gülge uqsaytuǵın edi. Oǵan úsh miń bat suw sıyatuǵın edi. ⁶ Sulayman on lágen isletip, onıń besewin qubla tárepke, besewin arqa tárepke qoydı. Bularda jandıratuǵın qurbanlıqlar juwılatuǵın edi. Al háwizde ruwxaniyeler juwınatuǵın edi. ⁷ Sulayman berilgen kórsetpeleler boyınsha on altın shıra qoyǵısh isletip, olardıń besewin Ibadatxananıń ishine oń tárepke, besewin shep tárepke

qoydı. ⁸ Keyin ol on stol soqtırıp, onıń besewin Ibadatxananıń ishine oń tárepke, besewin shep tárepke qoydı. Jáne altınnan júz dana qan sebetuǵın tabaq ta isletti. ⁹ Ol ruwxaniyeler ushın háwli hám úlken háwli qurdırıp, háwliлер ushın qapılar isletti hám qapılardı qola menen qaplattı. ¹⁰ Háwizdi Ibadatxananıń qubla-shıǵıs tárepine qoydırdı. ¹¹ Bunnan keyin Xuram kúl salınatuǵın ıdıslar, kúl alatuǵın belsheler hám qan sebetuǵın tabaqlar soqtı.

Solay etip, Xuram patsha Sulaymannıń tapsırması boyınsha Qudaydıń Úyi ushın islep atırǵan mına islerin tamamladı: ¹² eki óre, órelerdiń tóbesine qoyılatuǵın eki tóbelik, órelerdiń tóbeligin orap turǵan eki tor, ¹³ óreniń tóbeligin jawıp turıw ushın arnalǵan hár bir tordaǵı eki qatar anar, yaǵnıy eki tordaǵı tórt júz anar, ¹⁴ túbeldirikler hám túbeldirik ústine lágenler, ¹⁵ háwiz hám háwizdiń astındaǵı on eki buǵa, ¹⁶ kúl salınatuǵın ıdıslar, kúl alatuǵın belsheler, shamshıqlar.

Xuram-Abiydiń Jaratqan İyeniń Úyi ushın patsha Sulaymanǵa islep bergen hámme buyımları jiltiratılǵan qoladan islendi. ¹⁷ Patsha bulardı İordan tegisliginde, Sukkot penen Sereda arasındaǵı saz ılaylı jerlerde quydırdı. ¹⁸ Sulayman isletken buyımlar sonshellı kóp bolǵanlıqtan, olar ushın ketken qolanıń ólshemi anıqlanbadı.

¹⁹ Sulayman Qudaydıń Úyi ushın tómendegi zatlardı isletti: altınnan islengen tütetki tütetiletuǵın orın, ústinde usınılǵan nanlar turatuǵın stollar, ²⁰ qaǵıydaǵa muwapıq, tórgi bólmegе kіrer awızda janıp turıwı

^a **3:17** *Yaxin* – «Ol bekkemleydi» degendi bildiriw múmkin.

^b **3:17** *Boaz* – «Onda qúdiret bar» degendi bildiriw múmkin.

ushın, sap altınnan shıra qoyǵıshlar hám olardıń shıraları, ²¹ sapalı altınnan islengen gúller, shıralar hám pilik tazalaytuǵın qısqıshlar, ²² sap altınnan pilik keskishler, qan sebetuǵın tabaqlar, lawabı keseler, shoq salınatuǵın ıdıslar. Ibadatxananıń Eń muxaddes bólmesiniń hám úlken bólmeniń qapıları da altınnan islendi.

5 ¹ Sulayman Jaratqan Iyeniń Úyi-ne tiyisli bolǵan barlıq islerdi tamamlaǵannan keyin, ákesi Dawıt ataǵan hámme nárseni: gúmis, altın hám basqa zatları ákelip, Qudaydıń Úyiniń qaznalarına qoydı.

Kelisim sandıǵınıń Jaratqan Iyeniń Úyine alıp keliniwi

² Patsha Sulayman Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın Dawıtıń qalası bolǵan Sionnan alıp keliw ushın Izraildıń aqsaqalların, Izrail xalqınıń barlıq urıw hám áwlad basshıların Erusalimge shaqırdı. ³ Hámme izrailliler jetinshi aydaǵı bayram waqtında patshanıń aldına jıynaldı. ⁴ Izrail aqsaqallarınıń hámmesi jıynalǵanda, lebiyliler Kelisim sandıǵın jerden kóterip aldı. ⁵ Ruwxaniyeler menen lebiyliler Kelisim sandıǵın, Ushırasıw shatırın hám shatırdaǵı hámme muxaddes buyımlardı Ibadatxanaǵa tasıdı. ⁶ Patsha Sulayman hám onıń janındaǵı pútkil Izrail jámiyeti Kelisim sandıǵınıń aldında, san-sanaqsız qoy hám buǵalardı qurbanlıqqa shaldı. ⁷ Ruwxaniyeler Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵın Úydiń eń tórine, Eń muxaddes bólmege kirgizip, kerublardıń qanatlarınıń astındaǵı

óz ornına qoydı. ⁸ Kerublardıń qanatları sandıqtıń ústi boylap sozılıp, sandıqtı da, onıń sıırıqların da jawıp turdı. ⁹ Sırıqlar júdá uzın bolǵanlıqtan, olardıń ushları tórgi bólmeniń aldındaǵı Muxaddes bólmeden kórinip turatuǵın edi. Biraq olar sırttan kórinbeytuǵın edi. Olar házir de sol jerde tur. ¹⁰ Sandıqtıń ishinde Muwsanıń Xoreb tawında qoyǵan eki tas taxtasıman basqa hesh náirse joq edi. Mısırdan shıqqanda Jaratqan Iye bul tawda izrailliler menen kelisim dúzgen edi.

¹¹ Ruwxaniyeler Muxaddes bólmeden shıqtı. Ol jerdegi barlıq ruwxaniyeler qaysı toparǵa tiyisli bolıwına qaramastan, tazalanıw rásiminen ótken edi. ¹² Barlıq lebiyli sazendeler: Asaf, Heman, Edutun, olardıń ulları hám aǵayınleri hasıl zıǵırdan kiyim kiyip alǵan edi. Olar kimbal, arfa hám lira^a shertip qurbanlıq orınıń shıǵıs jaǵında turǵan edi. Olardıń janında kárnay shalatuǵın bir júz jigirma ruwxaniy turdı. ¹³ Kárnayshılar menen qosıqshılar birigip, bálent dawıspenen Jaratqan Iyege alǵıs-maqtawlar aytıp, Onı táriyipleđi. Kárnay, kimbal hám basqa saz ásbaplarına qosılıp qosıqshılar:

«Jaratqan Iye iygiliqli,
Onıń sadıqlıǵı máńgi dawam
etedil!» –

dep Jaratqan Iyege alǵıs-maqtawlar ayttı.

Sonda bir bult Jaratqan Iyeniń Úyin toltırdı. ¹⁴ Bul bult sebepli ruwxaniyeler xızmetin dawam ettire almadı. Sebebi Jaratqan Iyeniń saltanatı Qudaydıń Úyin toltırıp turǵan edi.

^a **5:12** *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

Sulaymannıń sózi

6¹ Sonda Sulayman bilay dedi:
– Jaratqan Iye! Sen: «Qoyıw
bultlar ishinde mákan qurıwdı qá-
leymen», – dep aytqan ediń. ² Men
Sen ushın saltanatlı bir Úy, máńgige
jasaytuǵın bir qonıs qurdım.

Sulaymannıń xalıqqa aytqan sózleri

³ Patsha burılıp, tik ayaqta turǵan
pútkil Izrail jámiyetine pátiya berdi.
⁴ Sońnan patsha bilay dedi:
– Ákem Dawıtqa Óz awzı menen
aytqan sózlerin^a Óz qolları menen
orınlaǵan Izraildın Qudayı Jaratqan
Iyege alǵıslar bolsın! Ol bilay degen
edi: ⁵ «Xalqımdı Mısırdan alıp shıq-
qan kúnnen beri Ózimniń atıma arnap
bir Úy qurıwı ushın, Izrail urıwları-
na tiyisli qalalardıń hesh birin tań-
lamadım. Sonday-aq xalqım Izraildi
basqarıw ushın da birde bir adamdı
tańlamadım. ⁶ Biraq endi Men atıma
arnap Úy qurıw ushın Erusalimdi, al
xalqımdı basqarıw ushın Dawıttı tań-
lap aldım». ⁷ Ákem Dawıttıń júregin-
de Izraildın Qudayı Jaratqan Iyeniń
atına arnap Úy qurıw qálewı bar edi.
⁸ Biraq Jaratqan Iye ákem Dawıtqa:
«Meniń atıma arnap Úy qurıwdı niyet
etipseń. Bul jaqsı niyet. ⁹ Degen me-
nen, Meniń atıma arnap bul Úydi sen
emes, al seniń bel balań quradı», – de-
di. ¹⁰ Jaratqan Iye bergem sózin orınla-
dı. Jaratqan Iyeniń aytqanınday, ákem
Dawıttan soń Izrail taxtına men otır-
dım hám Izraildın Qudayı Jaratqan
Iyeniń atına arnap Úy qurdım. ¹¹ Son-
day-aq, ishinde Jaratqan Iyeniń Izrail

xalqı menen dúzgen kelisimi turǵan
sandıqtı usı Úydiń ishine qoydım.

Sulaymannıń duwası

¹² Sulayman Jaratqan Iyege arnal-
ǵan qurbanlıq orınnıń aldında, pútkil
Izrail jámiyetiniń qarsısında turıp,
qolların jayıp duwa etti. ¹³ Qoladan
uzınlıǵı da, eni de bes shıǵanaq, bi-
yikligi úsh shıǵanaq bolǵan bir sıpá
isletip, onı háwliniń ortasına qoydır-
ǵan bolıp, Sulayman sol sıpáǵa minip
turǵan edi. Ol pútkil Izrail jámiyeti
aldında dizerlep otırıp, qolların kók-
lerge jayıp, ¹⁴ bilay dedi:

– Jaratqan Iye, Izraildın Qudayı!
Kókte de, jerde de Saǵan teń keletu-
ǵın quday joq. Sen Ózińe shın júrek-
ten boysınıp júrgen qullarıń menen
dúzgen kelisimińe sadıq qalıp, olarǵa
miyrimińdi kórseteseń. ¹⁵ Sen Óz qu-
lıńa, ákem Dawıtqa Óz awzıń menen
aytqan sózlerińdi búgin Óz qullarıń
menen iske asırdıń. ¹⁶ Jaratqan Iye,
Izraildın Qudayı! Endi ákem Dawıtqa
bergen mına sózińniń de orınlanıwın
qáleymen. Sen oǵan: «Eger urpaqla-
rıń da saǵan uqsap, Meniń Nızamla-
rıma ámel qılıp, jollarıman adaspay
júrse, seniń urpaǵıńnan Izrail taxtı-
nda otıratuǵın er adamnıń izi úzilmey-
di», – degen ediń. ¹⁷ Izraildın Qudayı
Jaratqan Iye, endi Óz qulıń Dawıtqa
bergen sózińdi orınlay gór!

¹⁸ Írasında da, Quday jer betinde
adamlar arasında jasar ma edi? Sen
kóklerge, kóklerdiń kóklerine de sıy-
maysañ. Onıń aldında men qurǵan
mına Úy ne bolıptı?! ¹⁹ Solay bolsa da,
Qudayım Jaratqan Iye, qulıńniń du-
waların hám ótinishlerin esitip, onıń

a 6:4 1Jln 17:1-14.

jalbarınıwlarına hám duwasına qulaq sal. ²⁰ Kózleriń kúni-túni: «Meniń atım sol jerde boladı», – dep Óziń aytqan Úyde bolsın hám qulıńnıń sol jerge qarap etken duwasın esit. ²¹ Uısı jerge qarap duwa etkeninde, qulıńnıń hám xalqıń Izraildıń jalbarınıwların esite gór. Kóklerdegi Óz mákanıńnan olarǵa qulaq tutup, olardı keshire gór.

²² Eger birew óz jaqınına qarsı gúna islewde ayıplansa hám onnan ant ishiw talap etilse, ol kelip, usı Úydegi Seniń qurbanlıq ornınıń aldında ant ishse, ²³ Sen olarǵa kóklerden qulaq salıp, qullarınıńdı Óziń húkim ete gór. Jazıqlını isine say jazalap, jazıqsızdı ádilligine say aqlay gór.

²⁴ Eger xalqıń Izrail Seniń aldında gúna islegeni ushın dushpanlarınan jeńilse hám qaytadan Saǵan júz burıp, atınıńdı tán alsa hám usı Úyde duwa etip, Saǵan jalbarınsa, ²⁵ onda Sen olarǵa kóklerden qulaq salıp, Óz xalqıń Izraildıń gúnaların keshir hám olardı ózlerine jáne ata-babalarına Óziń bergен jerge qaytara gór.

²⁶ Olar Saǵan qarsı gúna islegeni ushın aspan jabılıp, jawın jawmaǵanda, olar usı jerge qarap duwa etse, atınıńdı tán alsa hám Sen olardı jazalaǵanıńda, gúnalarınan júz bursa, ²⁷ onda Sen olarǵa kóklerden qulaq salıp, qullarınıńnıń hám xalqıń Izraildıń gúnaların keshire gór, olarǵa júriwi tiyis bolǵan tuwrı joldı kórset hám xalqıńa múlik etip bergен jerińe jawın jawdıra gór.

²⁸ Eger elde ashlıq bolsa, illet payda bolsa, eginler quwrasa yamasa kessellense, shegirtke hám qurt qaplasa, dushpanlar kelip, óz qalalarınıń birinde qamal qılsa, qanday da bir apatshılıq basına tússe yamasa illet tarqasa,

²⁹ sonda bir adam yamasa pútkil xalqıń Izrail duwa etip, jalbarınsa, hár bir adam óziniń basına túsken apatshılıqtı sezip, qayǵırıp, usı Úyge qaray qolların jaysa, ³⁰ Sen kóklerdegi Óz mákanıńnan olarǵa qulaq sala gór hám olardı keshirip, islegen islerine qaray juwap bere gór. Sebebi adam balasınıń júreginde ne barın tek Sen ǵana bileseń. ³¹ Olar Óziń ata-babalarımızǵa bergен bul jerde ómir boyı Sennen qorqıp jasasın hám bárqulla Seniń jolıń menen júrsin.

³² Eger xalqıń Izraildan bolmaǵan jat jerli adam Seniń ullı atını, qúdiretli qolıń hám Óz xalqıńa qol sozǵanıń haqqında esitip, uzaq elden kelse hám usı Úyge qarap duwa etse, ³³ kóklerdegi Óz mákanıńnan oǵan qulaq salıp, soraǵanların bere gór. Solay etip, dúnyadaǵı barlıq xalıqlar xalqıń Izrail sıyaqlı Seniń atınıńdı bilip, Sennen qorqsın hám men qurdıǵan usı Úydiń Saǵan sıynatuǵın orın ekenin bilsin.

³⁴ Eger xalqıń Sen jiberген jol boynsha dushpanlarına qarsı sawashqa shıqsa hám Sen tańlap alǵan qala menen Seniń atına arnap men qurǵan usı Úyge qarap Saǵan duwa etse, ³⁵ kóklerden olardıń duwalarına hám jalbarınıwlarına qulaq sala gór hám olarǵa járdem bere gór.

³⁶ Eger olar Saǵan qarsı gúna islese, sebebi gúna islemegen birde bir adam joq, Sen ǵázeplenip, olardı dushpanǵa táslim etseń hám dushpan olardı tutqın etip, jaqın yamasa uzaq bir elge alıp ketse, ³⁷ olar da tutqın bolǵan elde júrip, esin jıyıp alǵannan keyin táwbege kelip: «Gúna isledik, nızamsızlıq qıldıq, ayıpdarmız», – dep jalbarınsa, ³⁸ ózleri tutqınǵa alınıp, súrgin

qılıngan elinde júrip, shın júrekten hám jan-táni menen Sağan júz bur-sa, ózleriniń ata-babalarına bergen jerine, Sen tańlap alğan qalağa hám Seniń atıña arnap men qurğan Úyge qarap duwa etse, ³⁹kóklerdegi Óz mákanınnan olardıń duwa hám jalbarı-nıwlarına qulaq sala gór hám olardı qutqara gór. Sağan qarsı gúna islegen xalqıńdı keshire gór.

⁴⁰Endi Qudayım, názeriń bizlerde bolsın hám usı jerde ayılatuǵın du-walarımızǵa qulaq sala gór!

⁴¹ Quday, Jaratqan Iye! Kóteril endi
Óziń jasaytuǵın jerge,
Qúdiretińniń belgisi bolǵan
sandıǵıń menen birge.
Quday Iye! Ruwxaniyleriń
qutqarıwǵa bólesin,
Sadıq qullarıń jaqsılıǵıńnan
quwansın.

⁴² Quday Iye! Óz maylaǵanıńnan waz
keshpe,
Qulıń Dawıtqa kórsetken
jaqsılıǵıńdı este saqla!

Qudaydıń Úyiniń baǵıshlanıwı

7 ¹Sulayman duwa etip bolıwdan-aq, aspınnan ot túsip, jandırılatuǵın hám basqa qurbanlıqlardı jalmap ketti. Jaratqan İyeniń saltanatı Úydi toltırdı. ²Jaratqan İyeniń saltanatınıń Óz Úyin toltırǵanı sonshelli, ruwxaniyler Úyge kire almadı. ³Pútkil Izrail xalqı as-pannan túsken ottı hám Úy ústindegi Jaratqan İyeniń saltanatın kórgende, tas tósengen alańda et betinen jerge jıǵılıp, tájim etti hám:

«Jaratqan Iye iygili, kili,
Onıń sadıqlıǵı máńgi dawam
etedi», –

dep táriyipleđi.

⁴Sońınan patsha hám pútkil xalıq Jaratqan İyege arnap qurbanlıq shal-dı. ⁵Patsha Sulayman jigirma eki mın bas buǵa hám bir júz jigirma mın bas qoydı Jaratqan İyege arnap, qurbanlıqqa shaldı. Solay etip, patsha hám pútkil xalıq Qudaydıń Úyin baǵıshla-dı. ⁶Ruwxaniyeler óz xızmet orınların iyeledi. Lebiyliler de Jaratqan İyeni táriyiplew ushın patsha Dawıt soqtır-ğan saz ásbapların qollarına alıp tur-dı. Dawıtıń ózi de: «Onıń sadıqlıǵı máńgi dawam etedi», – dep táriyiple-gende, usı ásbaplardan paydalanǵan edi. Lebiylilerdiń qarsısında turǵan ruwxaniyeler kárnayların shaldı, pútkil Izrail xalqı tik ayaqta turǵan edi. ⁷Sulayman Jaratqan İyeniń Úyiniń aldındaǵı háwliniń ortanǵı bólegin de muxaddes qılıp ayırıp, jandırıl-atuǵın qurbanlıqlardı hám tatiwlıq qurbanlıqlarınıń mayların sol jer-de berdi. Öytkeni ózi qoladan islet-ken qurbanlıq orınǵa jandırılatuǵın qurbanlıqlar menen gálle sadaqala-rı hám de tatiwlıq qurbanlıqlarınıń mayları sıymay ketti. ⁸Sol waqıtta Sulayman hám úlken jámiyet – Le-bo-Xamattan Mısır shegarasındaǵı sayǵa deyingi jerlerde jasaytuǵın pútkil Izrail xalqı Qos bayramın je-ti kún nıshanladı. ⁹Segizinshi kúni saltanatlı jıynalıstı ótkerdi. Olar jeti kún dawamında qurbanlıq orındı ba-ǵıshlaw rásiminen ótkergennen ke-yin, jeti kún bayramdı nıshanlaǵan edi. ¹⁰Jetinshi aydıń jigirma úshin-shi kúni Sulayman xalıqtı úyelerine qaytardı. Jaratqan İyeniń Dawıtqa, Sulaymanǵa hám Óz xalqı Izrailǵa islegen jaqsılıqlarına quwanıp, olar-dıń júrekleri tolıp tastı.

Jaratqan Iyeniń Sulaymanǵa jáne kórinivi

¹¹ Sulayman Jaratqan Iyeniń Úyin hám óziniń sarayın salıp, niyetlegen isiniń hámмесin tabıslı tamamlagan-nan soń, ¹² túnde Jaratqan Iye oǵan jáne kórinip, bilay dedi:

– Men seniń duwalarınıń esittim hám bul jerdi Ózime qurbanlıq shalınatuǵın Úy qılıp tańladım. ¹³ Eger Men jawın jawmasın dep aspandı jawıp taslasam, yaki shegirtkelerge jer betindegilerdi jep taslawdı buyırsam, yaki xalqıma illet jibersem, ¹⁴ sonda Meniń atım menen atalatuǵın xalqım Maǵan boysınıp, duwa etse, Maǵan júz burıp, jaman jollarınan qaytsa, onda Men aspannan olarǵa qulaq salaman. Olardıń gúnaların keshirip, jerlerin shıpalayman. ¹⁵ Bunnan bilay, usı jerde qılınatuǵın duwalarǵa názerimdi salaman, qulaqlarım túriwli boladı. ¹⁶ Atımniń máńgige sol jerde bolıwı ushın, usı Úydi tańlap alıp, muxaddes qıldım. Meniń kózlerim hám júregim bárqulla sol jerde boladı. ¹⁷ Saǵan kelsek, Meniń aldımда ákeń Dawıtqa uqsap júrseń, barlıq buyırıqlarımdı orınlap, qaǵıyda hám nızamlarıma boysınıp jasasań, ¹⁸ onda: «Izrail taxtınan seniń urpaǵınıń izi úzilmeydi», – dep ákeń Dawıtqa bergен sózimде turıp,^a patshalıq taxtıńdı máńgige turatuǵın qılaman. ¹⁹ Biraq eger sizler jolımnan tayıp, bergен qaǵıyda hám buyırıqlarıma boysınбай, ketip qalsańız hám basqa qudaylarǵa xızmet etip, olarǵa tabınsańız, ²⁰ onda Men Izraildi Ózim bergен jerden shıǵarıp taslayman hám Óz atım ushın muxaddes

qılǵan mına Úydi tárk etip, onı pútkil xalıqlar arasında ápsanaǵa aylandırıp, masqara qılaman. ²¹ Sonda házir záwlim bolıp turǵan mına Úydiń janınan ótip baratırǵan hár bir adam hayran qalıp, qorqınısh penen: «Jaratqan Iye bul eldi hám mına Úydi ne ushın bul awhalǵa saldı eken?» – dep soraytuǵın boladı. ²² Keyin olar: «Izrail xalqı ata-babaların Mısırdan alıp shıqqan Qudayı Jaratqan Iyeni tárk etip, basqa qudaylarǵa jabısıp aldı hám olarǵa tabınıp, xızmet etti. Sonlıqtan Jaratqan Iye olardı usı apatshılıqqa duwshar etti», – deydi.

Sulayman qılǵan isler

8 ¹ Sulayman Jaratqan Iyeniń Úyi menen óziniń sarayın jigirma jilda pitkerdi. ² Sonıń menen birge Sulayman ózine Tir patshası Xiram bergен qalardı da qayta qurıp, olarǵa izraililardı ornalastırdı. ³ Sulayman Xamat-Soba patshalıǵına júris qılıp, onı da qolǵa kirkizdi. ⁴ Ol shólдеgi Tadmor qalasın hám Xamat elindegi barlıq telekleri bar qalardı qurıp pitkerdi. ⁵ Joqarǵı hám tómengei Beyt-Xoron qalaların qayta salıp, diywal menen qorshap, támbilenetuǵın dárwaza qurdı. ⁶ Sonday-aq, Baalat qalasın, ózine tiyisli barlıq telekleri bar qalardı, barlıq sawash arbaları hám atları saqlanatuǵın qalardı qayta qurıp, bekkemledi. Solay etip, Sulayman Erusalimde, Lebanon tawlarında hám qol astındaǵı hámme qalalarda qálegen nárselerin qurdı.

⁷ Úlkede Izrail xalqınan bolmaǵan xalıqlar: xet, amor, periz, xiw hám ebus xalıqları qalıp ketken edi. ⁸ Izrail xalqı olardı tolıq joq qıla almaǵan edi.

a 7:18 2Pat 7:11-16.

Sulayman bul xalıqlardıń urpaqların márdikarǵa aldı. Bul házir de dawam etpekte. ⁹ Biraq Sulayman Izrail xalqınıń birewin de qara jumısqa salmadı. Olardı ózine ásker, áskerbasılar, arabalı áskerlerdiń basshıları etip qoydı. ¹⁰ Sulayman patshanıń xalıqtı basqarıp turǵan eki júz eliw qadaǵalawshısı da izraillılardan edi.

¹¹ Sulayman: «Hayalım Izrail patshası Dawıttıń sarayında turmawı kerek. Sebebi Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵı turǵan jer – muxaddes», – dep, faraonnıń qızın Dawıttıń qalasınan ol ushın saldıǵan sarayǵa kóshirdi.

¹² Sulayman Ibadatxananıń aywanınıń aldına qurılǵan qurbanlıq orında Jaratqan Iyege arnap jandırılatuǵın qurbanlıqlar usınatuǵın edi. ¹³ Ol bul qurbanlıqlardı Muwsanıń hár kún ushın belgilep bergen qaǵıydasına muwapıq, Shabbat kúnleri, Jańa ay bayramlarında, jıldıń úsh bayramında: Ashıtqısız nan bayramı, Hápteler bayramı hám Qos bayramı kúnleri usınatuǵın edi. ¹⁴ Sulayman ákesi Dawıttıń buyırǵı boyınsha, ruwxaniylerdi toparları boyınsha xızmetlerge qoydı. Lebiylilerdi bolsa algıs-maqtaw aytıw hám kúndelikli islerde ruwxaniylerge járdemlesiw xızmetine qoydı. Dárwaza qarawılların da toparları boyınsha dárwazalarǵa bólip qoydı. Sebebi Qudaydıń adamı Dawıt usılay buyırǵan edi. ¹⁵ Patshanıń ruwxaniylerge, lebiylilerge, sonday-aq qaznaǵa baylanıshı bergen buyırıqları buljıtpay orınlandı.

¹⁶ Sulayman islewdi qálegen isler, Jaratqan Iyeniń Úyiniń negizin qoyǵan kúnnen baslap, ol qurılıp bolınǵanǵa

deyingi isler tolıq orınlandı. Solay etip, Jaratqan Iyeniń Úyi qurıp bolındı.

¹⁷ Patsha Sulayman Edom jerinde, teńiz jaǵasında jaylasqan Esion-Geber hám Elat qalalarına bardı. ¹⁸ Patsha Xiram Sulaymanǵa teńizdi jaqsı biletuǵın adamları menen birge kemelerin jiberdi. Olar Sulaymannıń kemeshileri menen birge Ofirge barıp, ol jerden patsha Sulaymanǵa tórt júz eliw talant altın ákelip berdi.

Sheba hayal patshasınıń Sulaymanǵa keliwi

9 ¹ Sheba^a hayal patshası Sulaymannı arttıruǵan dańqı tuwralı esitip, onı jumbaqlar menen sinaw ushın, xosh iyisli zatlar, kóp muǵdarda altın hám qımbatbaha taslar júklengen úlken bir kárwandı baslap Erusalimge keldi. Ol kewlinde bar bolǵan hámme nársesin Sulayman menen bólisti. ² Sulayman hayal patshanıń hámme sorawlarına juwap berdi. Sorawlarda patsha tú-sindire almastay hesh náre joq edi. ³ Sheba hayal patshası Sulaymannıń danalıǵın, ol qurdıruǵan saraydı kórdi. ⁴ Ol jáne patshanıń dasturxanındaǵı taǵamların, wázirleriniń otırıs-turısın, xızmetshileriniń xızmetin hám olardıń kiyimlerin, sharap quywshıların hám olardıń kiyimlerin, onıń Jaratqan Iyeniń Úyinde bergen jandırılatuǵın qurbanlıqların kórgende, artıq ózin uslap tura almadı.

⁵ Ol patshaǵa bılay dedi:
– Siziń islerińiz hám danalıǵıńız haqqında óz elimde esitkenlerim iras eken. ⁶ Biraq men kelip, óz kózlerim menen kórmegenshe, sol sózlerge isenbegen edim. Maǵan siziń danalıǵıńızdıń

^a **9:1** *Sheba* – Arabiyanıń qubla tárepinde jaylasqan el.

yarımın da aytpağan eken. Siz esitkenimnen de artıq ekensiz. ⁷ Siziñ adamlarıñız hám xızmetshileriñiz qanshelli baxıtlı! Olar bárqulla aldınıñızda turıp, danalıgıñızdı tıñlay aladı. ⁸ Sizge kewli tolıp, sizdi Qudayınıñ Jaratqan Iyege xızmet etiw ushin patsha etip Óz taxtına otırǵızǵan Qudayınıñ Jaratqan Iyege alǵıslar bolsın! Qudayınıñ Izraildi máńgige bekkemlew ushın, onı súygenligi sebepli, ádalattı hám tuwrılıqtı júzege asırıwıñız ushın sizdi patsha etip qoydı.

⁹ Sheba hayal patshası Sulayman patshaǵa bir júz jigirma talant altın, júdá kóp muǵdarda xosh iyisli zatlar hám qımbatbaha taslar sawǵa etti. Sheba hayal patshasınıñ patsha Sulaymanǵa sawǵa etkenindey dárejede sapalı xosh iyisli zatlar hesh qashan alıp kelingeni emes.

¹⁰ Xiram menen Sulaymannıñ Ofirden altın alıp kelgen adamları da sol jerden sapalı arsha aǵashların hám qımbatbaha taslar alıp keldi. ¹¹ Patsha sapalı arsha aǵashlarınan Jaratqan Iyeniñ Úyi hám óziniñ sarayı ushın teksheler, qosıqshılar ushın lira hám arfa saz ásbapların isletti. Búginge deyin Yahuda elinde bunday sapalı arsha aǵashın hesh kim hesh qashan kórmege edi.

¹² Sulayman Sheba hayal patshasına óziniñ ákelgeninen de kóbirek sawǵalar berdi. Bunnan tısqari, ol hayal patshaǵa soraǵan hám qálegen narseleriniñ hámмесin berdi. Keyin, hayal patsha adamları menen birge óz eline qayıp ketti.

Sulayman patshasınıñ baylıǵı

¹³ Hár jılı Sulaymanǵa kelip turatugın altınıñ muǵdarı altı júz alpıs altı

talant edi. ¹⁴ Bunnan tısqari, usaqlap satırwshılar, sawdagerler hám Arabstannıñ barlıq patshaları menen Izrail úlkeriniñ hákimleri Sulaymanǵa altın hám gúmis alıp keletuǵın edi.

¹⁵ Patsha Sulayman eki júz úlken qalqan isletip, olardı altın menen qaplattı. Hár bir qalqanǵa altı júz shekel altın jumsaldı. ¹⁶ Jáne altınnan hár biri úsh júz shekel keletuǵın úsh júz kishkene qalqan isletti. Patsha bul qalqanlardı Lebanon toǵayı dep atalatuǵın imaratqa qoydı.

¹⁷ Ol jáne pildiñ súyeginen úlken taxt isletip, onı sap altın menen qaplattı. ¹⁸ Taxttıñ altı tekshesi hám taxtqa bekitilgen altın taban tiregishi bar edi. Taxttıñ otırǵışınıñ eki tárepinde shıǵanaq qoyǵışı hám onıñ janında eki arıslannıñ músini bar edi. ¹⁹ Taxttıñ altı tekshesiniñ hár biriniñ eki tárepinde bir-birden on eki arıslannıñ músini tur edi. Hesh bir patshalıqta bunday nárse joq edi. ²⁰ Patsha Sulaymannıñ ishimlik ishetuǵın ıdısları altınnan islendi. Lebanon toǵayı dep atalatuǵın imarattaǵı hámме ıdıslar da altınnan islengen edi. Sebebi Sulaymannıñ waqtında gúmis qádirsiz bolıp qalǵan edi. ²¹ Teñizde Xiramnıñ adamlarınıñ basshılıǵında Sulaymannıñ úlken sawda kemeleri bar edi. Bul kemeler úsh jilda bir márte qayıp keletuǵın hám sonda altın, gúmis, pil súyegi, maymıllar hám tawıs qusların alıp keletuǵın edi.

²² Patsha Sulayman baylıqta hám danalıqta dúnyanıñ barlıq patshalarınan ústin boldı. ²³ Qudaydın Sulaymanǵa bergeniñ danalıǵın tıñlaw ushın, jer betindegi barlıq patshalar onı kóriwge qushtar edi. ²⁴ Onı kóriwge kelgenlerdiñ hár biri hár jılı sawǵa ushın

gúmis hám altın ıdıslar, kiyimler, qural-jaraqlar, xosh iyisli zatlar, at hám gashırlar alıp kelip turdı.

²⁵ Sulaymannıń atları menen sawash arbalarına arnalğan tórt mın qorası hám on eki mın atı bar edi. Olardıń bir bólegin sawash arbaları ushın ajratılğan qalalarğa, bir bólegin óziniń janına, Erusalimge jaylastırdı. ²⁶ Sulayman Evfrat dáryasınan filistlerdiń jerine hám Mısır shegarasına deyingi barlıq patshalıqlar ústinen húkimdarlıq etti. ²⁷ Patsha Erusalimde gúmistı ápiwayı taslarğa teń qılıp qoydı. Al kedr ağashı júdá kóp bolğanlıqtan, batıstağı taw eteklerinde ósetuǵın jabayı ánjir ağashına teń bolıp qaldı. ²⁸ Sulaymannıń atları Mısırdan hám basqa barlıq úlkelerden alıp kelinetuǵın edi.

Sulaymannıń ólimi

²⁹ Sulaymannıń basqa isleri basınan aqrına deyin, Natan payǵambardıń tariyx kitabında, shilolı Axiya payǵambardıń payǵambarshılıqlarında hám wáliy Iddonıń Nabat ulı Yarobam tuwralı kórgen ayanı bayan etilgen jazıwlarda jazılǵan. ³⁰ Sulayman Erusalimde pútkil Izrail ústinen qırıq jil patshalıq etti. ³¹ Keyin Sulayman ólip, ata-babalarına qosıldı hám ákesi Dawıttıń qalasına jerlendi. Onıń ornına ulı Rexabam patsha boldı.

Izraililardıń Rexabamǵa qarsı kóteriliwi

10 ¹ Rexabam Shexemge ketti. Óytkeni pútkil izrailılar Rexabamdı patsha etip qoyıw ushın Shexemge toplanǵan edi. ² Patsha Sulaymannan qashıp, Mısırdı jasap atırǵan Nabat ulı Yarobam bunı esitkende, Mısırdan qayttı. ³ Izrailılar

Yarobamdı shaqırttı. Yarobam pútkil izrailılar menen birge Rexabamǵa kelip:

⁴ – Ákeñiz moyınıızǵa awır moyıntırıq salǵan edi. Siz ákeñiz júklegen awır júkti hám ol salǵan moyıntırıqtı jeñilletiń. Sonda sizge xızmet etemiz, – dedi.

⁵ Rexabam olarǵa:

– Úsh kúnnen keyin qayıp kelińler, – dedi. Xalıq tarap ketti.

⁶ Patsha Rexabam ákesi Sulaymannıń kóziniń tirisinde oǵan xızmet etken aqsqaqallar menen oylasıp:

– Mına xalıqqa ne dep juwap bereyin, qanday másláhát beresizler? – dep soradı.

⁷ Aqsqaqallar oǵan:

– Eger siz bul xalıqqa jıllı shıray kórsetip, kewlin alıp, jaqsı sózińizdi ayamasańız, olar sizge bir ómir qul boladı, – dep juwap berdi.

⁸ Degen menen, Rexabam aqsqaqlardıń másláhátine qulaq aspay, ózi menen birge ósken jas xızmetshileri menen keńesip, ⁹ olardan: – «Ákeñizdiń bizlerge salǵan moyıntırıǵın jeñiletseńiz», – dep atırǵan bul xalıqqa ne dep juwap bersem eken? Sizler qanday másláhát beresiz? – dep soradı.

¹⁰ Sonda ózi menen birge ósken jas jigitle oǵan bılay dep juwap berdi:

– Sizge: «Ákeñiz moyınıızǵa awır moyıntırıq salǵan edi, siz onı jeñilletseniz», – dep atırǵan xalıqqa: «Meniń shunatay barmaǵım ákemniń belinen de juwanıraq. ¹¹ Ákem sizlerge awır moyıntırıq salǵan bolsa, men moyıntırıǵıńızdı onnan da awırlataman. Ákem sizlerdi qamshı menen jazalaǵan bolsa, men sizlerdi sim qosıp órilgen qamshı menen jazalayman», – dep aytıń.

¹² Patshanıń: «Úsh kúnnen keyin qaytıp kelińler», – degen sózi boyınsha, úshinshi kúni Yarobam hám pútkil xalıq Rexabamǵa keldi. ¹³ Patsha aqsqaqallardıń keńesine qulaq aspay, olarǵa qatal juwap berdi. ¹⁴ Ol jas jigitlerdiń másláháti boyınsha xalıqqa: – Ákem sizlerge awır moyıntırıq salǵan bolsa, men onı jáne de awırlataman. Ákem sizlerdi qamshı menen jazalaǵan bolsa, men sizlerdi sım qosıp órilgen qamshı menen jazalayman, – dedi. ¹⁵ Patsha xalıqqa qulaq salmadı. Sebebi Jaratqan Iyeniń shilolı Axiya arqalı Nabat ulı Yarobamǵa aytqan sózleri^a orınlanıwı ushın Quday usılay isledi.

¹⁶ Pútkil izraillılar patshanıń ózlerine qulaq salmaǵanın kórgende, patshaǵa bılay dep juwap berdi:

«Dawıt penen biziń ne
baylanısımız bar,
Ishaydıń ulında alatuǵın úlesimiz
de joq.
Háy, Izrail xalqı, úylerińizge
qaytıńlar!
Háy Dawıt, óz úyiń ózińe ardana
bolsın!»

Usılardı aytıp, izraillılar hámmesi óz úylerine qaytıp ketti.

¹⁷ Biraq Rexabam Yahuda qalaların da jasaytuǵın izraillılarǵa patshalıq etiwın dawam etti.

¹⁸ Patsha Rexabam márdikarǵa alınǵanlar ústinen qadaǵalawshı Hadoramdı Izrail xalqına jiberdi. Xalıq onı tas boran qılıp óltirdi. Sonda patsha Rexabam tez sawash arbasına min-di de, Erusalimge qashıp ketti. ¹⁹ Sol

kúnnen baslap házirge deyin, Izrail xalqı Dawıttıń urpaǵına qarsı kóterilip kelmekte.

Shemayanıń payǵambarshılıǵı

11 ¹ Rexabam Erusalimge bardı da, Izrail menen urısıp, óz patshalıǵın qaytarıp alıw ushın, Yahuda hám Benyamin urıwınan bir júz seksen min ağla jawıngerdi áskerlikke topladı. ² Biraq sol arada Qudaydıń adamı bolǵan Shemayaǵa Jaratqan Iyeden minaday sóz tústi:

³ – Yahuda patshası Sulaymannıń ulı Rexabamǵa, Yahuda hám Benyamin jerindegi barlıq izraillılarǵa bılay dep ayt: ⁴ «Jaratqan Iye bılay deydi: Óz tuwısqanlarıńızǵa qarsı urıs ashıp, urıstı baslamańlar. Hár birińiz óz úyińizge qaytıńlar. Óytkeni bul islerdi islep atırǵan Men bolaman».

Jaratqan Iyeniń bul sózlerin esitken xalıq Yarobamǵa qarsı urısıwdan waz keship, izine qayttı.

Rexabamnıń Yahuda qalaların bekkemlewi

⁵ Rexabam Erusalimde jasadı hám qorǵanıw ushın Yahudadaǵı mına qalalardı diywallar menen qorshadı: ⁶ Beytlehem, Etam, Teqoa, ⁷ Beyt-Sur, Soxo, Adullam, ⁸ Gat, Maresha, Zif, ⁹ Adorayım, Laxish, Azeqa, ¹⁰ Sora, Ayyalon hám Xebbron. Bular Yahuda hám Benyamin jerlerindegi qorǵanlı qalalar edi. ¹¹ Rexabam usı qalalardıń bekinislerin kúsheytip, bekinislerge áskerbasılar qoydı hám olarda azıq-awqat, záyıtın mayı hám sharap saqlanatuǵın orınlar qurdı. ¹² Hár bir qalanı úlken qalqan hám nayzalar

a **10:15** 3Pat 11:29-39.

menen támiyinlep, qorǵanıwdı bek-kemledi. Solay etip, Yahuda hám Benyamin urıwları Rexabamnıń qol astında qaldı.

¹³ Izraildıń barlıq aymaqlarındaǵı ruwxaniyeler menen lebiyliler Rexabamnıń qasına toplandı. ¹⁴ Lebiyliler, hátte, óz jaylawları menen mal-múliklerin taslap, Yahuda hám Erusalimge kóship keldi. Sebebi Yarobam menen onıń ulları olardı ruwxaniy bolıp, Jaratqan Iyege xızmet etiwden shetletken edi. ¹⁵ Yarobam teke hám tana músinlerin isletip sıyınıw orınlarına qoydı hám ol jerlerge xızmet etiw ushın óz ruwxaniyelerin tayınladı. ¹⁶ Izraildıń barlıq urıwlarındaǵı Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyege shın júreктen umtılganlar ózleriniń atababalarınıń Qudayı Jaratqan Iyege qurbanlıq beriw ushın, ruwxaniyeler menen lebiylilerge erip, Erusalimge keldi. ¹⁷ Olar Yahuda patshalıǵın bek-kemledi hám úsh jil dawamında Dawit penen Sulaymannıń joli menen júrip, Sulaymannıń ulı Rexabamdı qollap quwatladı.

Rexabamnıń xojalıǵı

¹⁸ Rexabam Dawıttıń ulı Erimottıń qızı Maxalatqa úylendi. Onıń anası Ishaydıń ulı Eliabtıń qızı Abihayıl edi. ¹⁹ Maxalat Rexabamǵa Eush, Shemariya hám Zaham degen ullardı tuwıp berdi.

²⁰ Maxalattan soń Rexabam Abshalomnıń qızı Maaxaǵa úylendi. Ol Rexabamǵa Abiya, Attay, Ziza hám Shelomitti tuwıp berdi. ²¹ Rexabam basqa hayalları hám toqallarına qaraǵanda, Abshalomnıń qızı Maaxanı kóbirek jaqsı kórdi. Rexabamnıń on segiz hayalı hám alpıs toqalı bolıp,

olardan jigirma segiz ul hám alpıs qızı bar edi. ²² Rexabam Maaxadan tuwılǵan ulı Abiyanı óz taxtıınıń miyrasxori qılmaqshı bolıp, basqa tuwısqanlarına basshı etip qoydı. ²³ Rexabam aqılılıq penen is tutıp, basqa ullarınıń hámмесin Yahuda menen Benyamin jerlerindeki qorǵanlı qalalarǵa bólip jiberdi. Olardı kerek-jaraǵı menen moldan támiyinlep, bir qansha hayallar alıp berdi.

Shishaqtıń Yahudaǵa hújim jasawı

12 ¹ Rexabam óz húkimdarlıǵın bekkemlep, kúshke tolǵan keyin, onıń ózi de, pútkil Izrail xalqı da Jaratqan Iyenıń Nızamnan júz burdı. ² Olar Jaratqan Iyege qıyanet etti. Sonlıqtan Rexabamnıń patshalıǵınıń besinshi jilında Mısır patshası Shishaq Erusalimge hújim jasadı. ³ Shishaq ózi menen birge Mısırdan bir mıń eki júz sawash arbasın, alpıs mıń atlı áskerdi, sonday-aq liviyalı, suklı hám xabashstanlı san-sanaqsız láshkerlerdi alıp keldi. ⁴ Shishaq Yahudanıń qorǵanlı qalaların basıp alıp, Erusalimge deyin jaqınlardı. ⁵ Sonda Shishaqtan qorqıp, Erusalimge jıynalǵan Rexabamǵa hám Yahuda basshılarına payǵambar Shemaya kelip, bilay dedi:

– Jaratqan Iye bilay deydi: «Sizler Meni tárk ettińiz, endi Men de sizlerdi tárk etip, Shishaqtıń qolına tapsıraman».

⁶ Izrail basshıları hám patsha óz ayıpların tán alıp:

– Jaratqan Iye ádil, – dedi.

⁷ Jaratqan Iye olardıń ayıpların tán alǵanın kórgende, Shemayaǵa Onnan minaday sóz tústi: «Olar gúnaların

moyınladı. Sonlıqtan Men olardı qırıp taslamayman, qutqarılıwı ushın az-maz járdem beremen. Erusalimge degen gázebim Shishaq arqalı tógilmeydi. ⁸ Biraq olardı Shishaqqa bağınlıshlı qılaman. Sonda olar Mağan xızmet etiw menen basqa ellerdiń patshalarına xızmet etiw arasındaǵı ayır-mashılıqtı bilip aladı».

⁹ Mısır patshası Shishaq Erusalimge bastırıp kelip, Jaratqan Iyeniń Úyindegi hám patsha sarayındaǵı gáziynelerdi tartıp alıp ketti. Ol hámme nárseni, Sulayman soqtırǵan altın qalqanlardı da aldı. ¹⁰ Patsha Rexabam olardıń ornına qoladan qalqanlar isletip, olardı patsha sarayınıń kirer awzın qorǵaytuǵın saqshılardıń basshılarına berdi. ¹¹ Patsha Jaratqan Iyeniń Úyine hár barganda, saqshılar patshanıń qasında bul qalqanlardı alıp júretuǵın, sońınan jáne saqshılardıń bólmesine aparıp qoyatuǵın edi.

¹² Rexabam gúnasin moyınlaǵanda, Jaratqan Iye gázepten qaytıp, Yahuda xalqın tolıq qırıp jibermedi. Yahuda ele de jaqsı isler bar edi.

¹³ Patsha Rexabam Erusalimde patshalıǵın bekkemlep, húkimdarlıq qıla berdi. Ol taxtta otırǵanda qırıq bir jasta edi. Rexabam Jaratqan Iye Óz atın ornatiw ushın Izraildiń pútkil urıwları arasınan tańlap alǵan qalası Erusalimde on jeti jil patshalıq qıldı. Onıń anası ammon xalqınan bolıp, atı Naama edi. ¹⁴ Rexabam Jaratqan Iyege shin júreken umtıлмаǵanı sebepli, jaman islerdi islep turdı. ¹⁵ Rexabam islegen isler basınan ayaǵına shekem Shemaya payǵambardıń jazıwlarında hám wáliy Iddonıń shejirege

kirgizilgen jazıwlarında bayan etilgen. Rexabam menen Yarobam pútkil ómiri dawamında urısıp keldi. ¹⁶ Rexabam ólip, ata-babalarına qosıldı hám Dawıttıń qalasına jerlendi. Onıń ornına ulı Abiya patsha boldı.

Yahuda patshası Abiya

13 ¹ Izrail patshası Yarobamnıń patshalıǵınıń on segizinshi jılında Abiya Yahudaǵa patsha boldı. ² Ol Erusalimde úsh jil patshalıq etti. Abiyanıń anası gibalı Urieldiń qızı Mixaya edi.

Abiya menen Yarobam ortasında urıs boldı. ³ Abiya tórt jüz mın aǵla áskerdi sawashqa basladı. Yarobam bolsa, segiz jüz mın aǵla hám márt áskerin oǵan qarsı sapqa dizdi. ⁴ Abiya Efrayımınń tawlı úlkesindegi Sema rayım tawına shıǵıp, bilay dedi:

– Háy, Yarobam hám pútkil Izrail, meni tıńlańlar! ⁵ Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeniń buzılmas bir kelisim boyınsha Izrailǵa patshalıq qılıwdı máńgige Dawıtqa hám onıń urpaqlarına bergenin bilmeysiz be? ⁶ Biraq Dawıt ulı Sulaymannıń xızmetshisi Nabat ulı Yarobam óz mirzasına qarsı bas kóterdi. ⁷ Onıń qasına ońbaǵan hám jaramas adamlar jıynalıp, Sulayman ulı Rexabamǵa qarsı shıqtı. Rexabam sol waqıtta jas hám tájiriybesiz bolǵanlıqtan, olarǵa qarsı tura almadı. ⁸ Endi bolsa, Dawıttıń urpaǵınıń qolında bolǵan Jaratqan Iyeniń patshalıǵına qarsı turmaqshısız. Awa, sizler kópshiliksiz! Bunıń ústine, qudayınız dep Yarobam soqtırıp bergен altın tanalar^a da janınızda! ⁹ Jaratqan Iyeniń ruwxaniyeleri bolǵan Xaronnıń

^a **13:8** 3Pat 12:26-30.

urpaqların hám lebiylilerdi quwıp jibergen sizler emes pe? Olardıń ornına basqa xalıqlardıń dástúrine say, ápiwayı adamlardan ruwxaniylerdi qoyıp alǵan joqsız ba? Awa, tayınlanıw rásimine bir buǵa yamasa jeti qoshqar alıp kelgen hár bir adam jalǵan qudaylarǵa ruwxaniy bola aladı-dá! ¹⁰ Al bizlerge kelsek, Jaratqan Iye bizlerdiń Qudayımız! Bizler Onnan júz burmadıq. Jaratqan Iyege xızmet etip atırǵan ruwxaniyeler de Xaron urpaǵınan bolıp, lebiyliler olarǵa járdem bermekte. ¹¹ Olar hár kúni azanda hám keshte Jaratqan Iyege jandırılutuǵın qurbanlıqlar beredi, xosh iyisli tütetkiler tütetedi, arnawlı stolǵa usınılǵan nanlar qoyadı, hár kúni keshte altın shıra qoyǵıshaǵı shıralardı jaǵadı. Awa, bizler Qudayımız Jaratqan Iyeniń tapsırmaların orınlap júrmiz. Al sizler bolsańız, Onı tárk ettińiz.

¹² Quday bizler menen birge, Ol bizlerdiń jolbasshımız. Onıń ruwxaniyeleri kárnaylar shalıp, sizlerge qarsı urısqa shaqıradı. Izrail urpaqları, ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan Iyege qarsı urısqańlar! Bári bir jeńiske erispeysiz.

¹³ Sol arada Yarobam áskerleriniń bir bólegin Yahuda áskerleriniń artqı tárepine buqqı qoyıw ushin jibergen edi. Áskerlerdiń tiykarǵı bólimi Yahuda áskerleriniń aldında turdı, al buqqıdaǵılar artqı tárepinde edi. ¹⁴ Yahuda áskerleri átirapqa qarap, ózlerine aldından da arttan da hújim jasamaqsılı bolıp turǵanlardı kórgende, Jaratqan Iyege jalbarındı. Al ruwxaniyeler kárnayların shaldı. ¹⁵ Yahuda áskerleri súren salıp baqırısı. Olar baqırısqa, Quday Yarobamdı hám izraillilardı Abiya menen Yahuda aldında qırǵıńǵa ushirattı. ¹⁶ Izraillilar yahudalılardıń

aldına túsip qashtı hám Quday olardı yahudalılardıń táslim etti. ¹⁷ Abiya hám onıń áskerleri izraillilardıń awır soqqı berdi. Izraillilardıń bes júz mın aǵla áskeri qaza taptı. ¹⁸ Solay etip izraillilar jeńiske ushiradı. Al yahudalılar ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan Iyege súyengeni ushin jeńiske eristi. ¹⁹ Abiya Yarobamdı quwıp ketip, oǵan tiyisli Beyt-El, Eshana, Efron qalaların hám olardıń dógeresindegi awıllardı qolǵa kirgizdi.

²⁰ Yarobam Abiya dáwirinde óziniń burıńǵı qúdiretin tikley almadı. Jaratqan Iye onıń janın aldı hám ol qaytı boldı. ²¹ Al Abiyanıń húkimdarlıǵı kúsheye berdi. Ol on tórt hayal alıp, olardan jigirma eki ul hám on altı qızlı boldı. ²² Abiyanıń basqa isleri, islegen isleri hám aytqanları Iddo payǵambardıń túsindirme kitabında jazılǵan.

14 ¹ Abiya ólip, ata-babalarına qosılǵanda, Dawittıń qalasına jerlendi. Onıń ornına ulı Asa patsha boldı. Asanıń dáwirinde elde on jil tıńshlıq boldı.

Yahuda patshası Asa

² Asa Qudayı Jaratqan Iyeniń názerinde jaqsı hám durıs bolǵan islerdi isledi. ³ Ol jat qudaylardıń qurbanlıq orınları menen sıyınıw orınların alıp taslap, kiyeli taslardı hám kiyeli aǵashlardı buzıp tasladı. ⁴ Ol yahudiylerge ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan Iyege júz burıp, Onıń nızam hám buyırıqların orınlawdı buyırdı. ⁵ Ol Yahudanıń barlıq qalalarındaǵı sıyınıw orınların hám tütetki tütetiletuǵın orınlardı alıp tasladı. Onıń dáwirinde patshalıq paraxatshılıqta jasadı.

⁶Elde tınıshlıq húkım súrgen waqıtta, Asa Yahudada qorǵanlı qalalar qurdı. Sol jılları onıń menen hesh kim urıspadı, sebebi Jaratqan Iye oǵan tınıshlıq sıylaǵan edi. ⁷Asa Yahuda xalqına bilay degen edi: «Mına qalalardı salıp, átirapın diywallar menen qorshayıq. Olarǵa minaralar hám támbilenetúǵın dárwazalar qurıp, qalalardı bek-kemleyik. Bizler Qudayımız Jaratqan Iyege júz burǵanımız ushın, bul el ele bizlerdiki. Awa, bizler Oǵan júz burdıq hám Ol bizlerge hár tárepleme tınıshlıq sıyladı».

Solay etip, olar qurılıstı baslap, tabıslı tamamladı.

⁸Asanıń Yahuda urıwınan úlken qalqan hám nayza menen qurallanǵan úsh júz áskeri, al Benyamin urıwınan kishkene qalqan hám oq jay menen qurallanǵan eki júz seksen áskeri bar edi. Olardıń hámmesi márt jawıngerler edi.

⁹Xabashstanlı Zerax millionlaǵan áskeri hám úsh júz sawash arbası menen Yahudaǵa atlanıp, Maresha qalasına jetip keldi. ¹⁰Asa oǵan qarsı atlandı. Olar Mareshaǵa jaqın jerdegi Sefata oypatlıǵında urısw ushın sap tartıp turdı. ¹¹Asa óz Qudayı Jaratqan Iyege:

– Jaratqan Iye! Kúshliniń aldında turǵan kúshsizge Sennen basqa hesh kim járdem bere almaydı. Qudayımız Jaratqan Iye, bizlerge járdem bere gór! Sebebi bizler Saǵan súyenemiz hám Seniń atıń menen mına sansız láškerge qarsı shıǵıp turmız. Jaratqan Iye, Sen bizlerdiń Qudayımızsań, insan zatınıń Ózińdi jeńiwine jol qoyma! – dep jalbarındı.

¹²Sonda Jaratqan Iye Asa menen yahudalılardıń aldında xabashstanlılardı qırǵınǵa ushıratıp,

xabashstanlılar qasha basladı. ¹³Asa bolsa óz áskerleri menen olardı Gerarǵa deyin quwıp bardı. Xabashstanlılardan qaza tapqanlar sonshelli kóp bolıp, birde birewi aman qalmadı. Olar Jaratqan Iyeniń hám Onıń ordasınıń aldında qırıp taslandı. Yahuda áskerleri kóp olja menen qayttı. ¹⁴Gerar átirapındaǵı qalalarda jasaytuǵın xalıq Jaratqan Iyeden qorqıp qalǵan edi. Yahudalılar olarǵa da shabıwıl jasap, qırǵınǵa ushıratı hám talantaraj etip, mol olja alıp qayttı. ¹⁵Yahudalılar shopanlardıń shatirlarına da shabıwıl jasap, olardıń kóp qoy-eshki hám túyelerin aydap ketti. Keyin olar Erusalimge qaytıp keldi.

Patsha Asanıń jeńillikleri

15 ¹Oded ulı Azariyanıń ústine Qudaydıń Ruwxı tústi. ²Sonda Azariya patsha Asa menen ushırasıw ushın jolǵa shıqtı hám oǵan barıp bilay dedi:

– Háy, Asa, pútkil Yahuda hám Benyamin xalqı, maǵan qulaq salıńlar! Sizler Jaratqan Iye menen birge bolǵan dáwirde, Ol da sizler menen birge boladı. Eger Onı izleseńiz, tabasızlar. Al eger Onı tárk etseńiz, Ol da sizlerdi tárk etedi. ³Uzaq waqıt dawamında Izrail xalqı haqıyqıy Qudaydan, tálim beretuǵın ruwxanıyden hám Onıń Nızamınan alısta jasadı. ⁴Biraq qıynshılıqqa ushıraǵanında olar Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege bet burıp, Onı izledi hám Onı taptı. ⁵Sol kúnleri saparǵa shıǵıw qáwipli bolıp, hámme ellerdiń turǵınları ushın ǵawasatlı waqıtlar edi. ⁶Millet milletke, qala qalaǵa qarsı urısatuǵın edi. Sebebi Quday olardı hár túrli

apatshılıqlarğa ushıratıp, albrıtıp qoyğan edi. ⁷ Biraq sizler bekkem bolınlar! Túskenlikke túspeńler! Óytkeni miynetinińzdiń jemisin alasızlar.

⁸ Oded ulı Azariya payǵambardıń bul payǵambarshılıq sózlerin esitkende, Asa jigerlendi. Ol pútkil Yahuda menen Benyamin jerlerindeki hám Efrayımın tawlı úlkesindeki ózi qolǵa kirgizgen qalalardaǵı jerkenishli butlardı alıp tasladı. Sonday-aq, Jaratqan Iyeniń Úyiniń aywanınıń aldına ornatılǵan Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornın qayta tikledi. ⁹ Bunnan keyin, Asa Yahuda hám Benyamin urıwı menen birge olardıń arasında jasap atırǵan Efrayım, Menashshe hám Shimon urıwınan bolǵanlardı topladı. Óytkeni kóp adamlar Asanıń Qudayı Jaratqan Iyeniń onıń menen birge ekenin kórip, Izraildi taslap, Yahudaǵa kóship kelgen edi. ¹⁰ Olar Asanıń húkimdarlıǵınıń on besinshi jiliniń úshinshi ayında Erusalimge jıynaldı. ¹¹ Sol kúni olar urıstan alıp kelgen oljasınan jeti júz bas iri mal hám jeti mıń bas mayda maldı Jaratqan Iyege arnap qurbanlıqqa berdi. ¹² Xalıq ata-babalarınń Qudayı Jaratqan Iyeni shın júreктen, jan-táni menen izlew ushın kelisim dúzdi. ¹³ Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeni izlemegen hár bir adam: jas bolsın, ǵarrı bolsın, erkek bolsın, hayal bolsın hámmesi óltiriletuǵın boldı. ¹⁴ Olar baqırıp, hár túrli kárnaylar hawazları astında bálent dawıs penen Jaratqan Iyege ant ishti. ¹⁵ Pútkil yahudalılar bergem antı ushın quwanishlı edi, sebebi olar shın júreктen ant ishken edi. Olar iqlaslanıp Jaratqan Iyeni izlegen ushın, Onı taptı. Jaratqan Iye olarǵa hár tárepleme tınıshlıq berdi.

¹⁶ Kempir apası Maaxa Asheraǵa arnap jerkenishli bir but soqtırǵanı ushın, patsha Asa onnan xanbiykelik ataǵın tartıp aldı. Asa bul jerkenishli buttı shawıp taslap, maydalap, Kidron sayında jaǵıp jiberdi. ¹⁷ Ol Izraildaǵı sıyımıw orınların joq qılmasa da, ómir boyı Jaratqan Iyege sadıq qaldı. ¹⁸ Asa ákesiniń hám óziniń ataǵan nárselerin: gúmistı, altındı hám buyımlardı Qudaydıń Úyine alıp keldi. ¹⁹ Asanıń patshalıǵınıń otız besinshi jilına deyin elde urıs bolmadı.

Asanıń sońǵı jılları

16 ¹ Yahuda patshası Asanıń húkimdarlıǵınıń otız altınshı jilında Izrail patshası Baasha Yahudaǵa qarsı shıqtı hám Asanıń jerlerine hesh kimniń kirip-shıqpawı ushın, Rama qalasınıń bekinisin kúsheytti. ² Sonda Asa Jaratqan Iyeniń Úyindeki hám saray qaznasındaǵı gúmis penen altındı aldı da, olardı xızmetshileri arqalı Damaskte jasaytuǵın Aram patshası Ben-Hadadqa jiberip, oǵan bılay dedi: ³ «Ákelerimiz arasında bolǵanı sıyaqlı, bizlerdiń aramızda da kelisim bolsın. Sizge gúmis hám altın jiberip atırman. Izrail patshası Baasha meniń jerimnen ketiwi ushın, siz onıń menen dúzgen kelisimińizdi buzsañız».

⁴ Ben-Hadad patsha Asanıń usınısın qabil etip, Izrail qalalarına qarsı áskerbasılardıń jiberdi. Olar Iyyon, Dan, Abel-Mayım qalaların, pútkil Naftaliy jerindeki barlıq telekleri bar qalardı basıp aldı. ⁵ Baasha bunı esitkende, Ramanıń bekinisiniń qurılısın toqtatıp, isti taslap ketti. ⁶ Patsha Asa pútkil yahudalılardı shaqırttı. Olar Ramanıń bekinisin qurǵanda, Baasha qollangan tas hám aǵashlardı Ramadan

tasıp alıp ketti hám patsha Asa olardan Geba hám Mispa qalalarının bekinisin kúsheytti.

⁷ Sol waqıtları kózi ashıq Xananiy Yahuda patshası Asağa kelip, bılay dedi:

– Siz Qudayınız Jaratqan Iyege súyenbey, Aram patshasına súyendiñiz. Sol sebepli Aram patshasınıń áskerlerin qoldan shıǵardıñız. ⁸ Esiñizge túsirin, xabashstanlılar menen liviyalılar kóp sanlı sawash arbaları hám atlıları menen úlken bir orda bolıp kelmep pe edi? Sonda siz Jaratqan Iyege súyeniñiz ushın, Ol olardı sizge táslim etken edi. ⁹ Jaratqan Iye Ózine shın júreктen sadıq bolǵanlarǵa kúsh-qawat berip turıw ushın, pútkil jer júzine názer salıp turadı. Siz aqılsızlarsha is tuttıñız, sol sebepli bunnan bılay si ziń basıñız urıstan shıqpaydı.

¹⁰ Asa kózi ashıqtıń bul sózlerine ǵázeplendi. Onıń ǵázeplengenini sonshellı, kózi ashıqtı zindanǵa taslattı. Sol waqıtları Asa xalqınıń ayırımlarına qısım kórsetip, ezdi.

¹¹ Asanıń barlıq isleri basınan ayaǵına shekem, Yahuda hám Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ¹² Húkimdarlıǵınıń otız toǵızınshı jılında, Asa ayaq awırıwına shalındı. Awırıwı asqınlap atırǵan bolsa da, ol Jaratqan Iyege júz burmay, táwiplerden úmit etti. ¹³ Asa óz húkimdarlıǵınıń qırırq birinshı jılı ólip, ata-babalarına qosıldı. ¹⁴ Onı hár túrli xosh iyisli zatlarǵa toltırılǵan tabıtqa jatqarıp, Dawıttıń qalasında ózi ushın oydırǵan qábirge qoydı. Onıń húrmetine úlken ot jaqtı.

Yahuda patshası Eshofafat

17 ¹ Asanıń ornına ulı Eshofafat patsha boldı hám Izrailǵa

qarsı bekinisin kúsheytti. ² Ol Yahudanıń barlıq qorǵanlı qalalarına áskerlerin ornalastırıp, pútkil Yahuda jerinde hám ákesi Asa Efrayım urıwınan basıp alǵan qalalarǵa saqshılar toparların qoydı. ³ Eshofafat babası Dawıttıń dáslepki júrgen jollarınan júrgeni ushın, Jaratqan Iye onıń menen birge boldı. Ol Baallarǵa sıyınbay, ⁴ ákesi Asa sıyınǵan Qudayǵa umtılıp, Onıń buyırıqlarına boysındı. Al Izrail xalqı islegen dástúrlerge ermedi. ⁵ Sonlıqtan Jaratqan Iye Eshofafattıń patshalıǵın bekkemledi. Pútkil Yahuda eli oǵan sıyıqlar alıp kelip turdı. Usılayınsha patsha mol baylıqqa hám húrmetke iye boldı. ⁶ Onıń júregi Jaratqan Iyege baǵışlangan edi. Ol Yahudadaǵı sıyınw orınların hám kiyeli aǵashlardı alıp tasladı.

⁷ Eshofafat óz húkimdarlıǵınıń úshinshi jılında óziniń xızmetkerlerinen Ben-Xayıldı, Obadiyanı, Zexariyanı, Netaneldi hám Mixayanı xalıqqa tálim beriwı ushın Yahuda qalalarına jiberdi. ⁸ Olar menen birge lebiylilerden: Shemaya, Netaniya, Zebadiya, Asahel, Shemiramot, Ehonatan, Adoniya, Tobiya hám Tob-Adoniyani, ruwxaniyelerden: Elishama hám Ioramdı jiberdi. ⁹ Jiberilgenler Jaratqan Iyeniń Nızam kitabın janına alıp júrip, Yahudada tálim berdi. Olar pútkil Yahuda qalaların aralap, xalıqqa úyretti. ¹⁰ Yahuda átirapındaǵı barlıq úlkelerdiń patshalıqlarına Jaratqan Iye qorqıw salǵanlıqtan, olardıń hesh biri Eshofafatqa qarsı urıs ashpadı. ¹¹ Bazı filistler sawǵa hám salıq sıpatında Eshofafatqa gúmis, al arablar mayda mal súriwin: jeti mın jeti júz qoshqar hám jeti mın jeti júz teke alıp keldi. ¹² Eshofafat

kúsheyip bara berdi. Ol Yahudada qorǵanlar hám telekleri bar qalalar qurǵızıp, ¹³ Yahuda qalalarında kóp muǵdarda kerek-jaraq jıynap qoydı. Al Erusalimde tájiriybeli márt jawın-gerleri bar edi. ¹⁴ Olardıń áwladları boyınsha dizimi mınaday:

Yahuda urıwında mınbasılar bar edi. Áskerbası Adna úsh júz mın márt jawıngerdi basqardı.

¹⁵ Onnan keyingi áskerbası Ehoxanan bolıp, ol eki júz seksen mın jawıngerge basshılıq etti.

¹⁶ Onnan keyingi áskerbası Zixriy ulı Amasiya bolıp, ol eki júz mın márt jawıngerge basshılıq etti. Amasiya óz erki menen Jaratqan Iyege xızmet etip atırǵan edi.

¹⁷ Benyamin urıwınan shıqqan oq jay hám qalqan menen qurallanǵan eki júz mın márt jawıngerge Elyada basshılıq etti.

¹⁸ Onnan keyingi áskerbası Ehozabad urısqa tayar, qurallanǵan bir júz seksen mın adamdı basqardı.

¹⁹ Bul jawıngerler patshanıń pútkil Yahuda elindegi bekinisli qalalarına jaylastırǵan áskerlerinen tısqarı áskerleri edi.

Payǵambar Mixanıń Axabtı eskertiwi

18 ¹ Yahuda patshası Ehoshafat júdá bay bolıp, ata-qabırayı aspı ketti. Ol Izrail patshası Axab penen quda-tamır boldı. ² Aradan bir neshe jil ótkennen soń, Ehoshafat Axabtı kóriw ushın Samariyaǵa bardı. Axab Ehoshafatıń hám onıń menen barǵanlardıń húrmetine kóplegen mayda hám iri mallardı soydı hám Giladtaǵı Ramot qalasına hújim qılwǵa kóndirmekshi boldı. ³ Sońnan

Izrail patshası Axab Yahuda patshası Ehoshafattan:

– Giladtaǵı Ramotqa meniń menen birge barasız ba? – dep soradı.

Ehoshafat Axabqa:

– Meni ózińizdey, xalqımdı xalqıńızday, kóriń. Siz benen birge urısqa baramız, – dep juwap berdi. ⁴ Sońnan Ehoshafat:

– Dáslep Jaratqan Iyeniń ne deytuǵının bilip alayıq, – dedi.

⁵ Sonda Izrail patshası tórt júz payǵambardı toplap, olarǵa:

– Giladtaǵı Ramotqa qarsı urısız ushın barayıq pa yamasa barmayıq pa? – dep soradı.

Olar:

– Barıń, Quday qalanı sizge táslim etedi, – dep juwap berdi.

⁶ Biraq Ehoshafat:

– Bul jerde bulardan basqa Jaratqan Iyeniń payǵambarı bar ma? Onnan da sorayıq, – dedi.

⁷ Izrail patshası Ehoshafatqa:

– Jaratqan Iyeniń erkin soraǵanday, jáne bir payǵambar bar. Ol Imla ulı Mixa. Biraq men onı jaman kóremen. Sebebi ol men tuwralı hesh jaqsı payǵambarshılıq aytpaydı, tek jaman payǵambarshılıq aytadı, – dep juwap berdi.

Ehoshafat patshaǵa:

– Patsha, bulay demeńiz, – dedi.

⁸ Sonda Izrail patshası bir xızmetkerdi shaqırıp, oǵan:

– Imla ulı Mixanı tez alıp kel, – dep buyırdı.

⁹ Izrail patshası Axab hám Yahuda patshası Ehoshafat patshalıq kiyimlerin kiyip, Samariyanıń dárwazasınıń kirer awzındaǵı maydanda, hár biri óz taxtında otırǵan edi. Barlıq payǵambarlar olardıń aldında

payǵambarshılıq etip atırǵan edi.
¹⁰ Kenaana ulı Sedekiya ózine temir-
 den shaqlar islep:

– Jaratqan Iye bılay deydi: «Aramlı-
 lardı qırıp tawıspaǵansha, usı shaqlar
 menen súze beresiz», – dedi.

¹¹ Basqa payǵambarlardıń hámme-
 si de:

– Giladtaǵı Ramotqa hújim etiń, je-
 niske erisesiz. Sebebi Jaratqan Iye
 olardı sizge táslim etedi, – dep, anıq
 sol sózdi qaytaladı.

¹² Mixanı shaqırıw ushın ketken
 xızmetker oǵan barıp:

– Mine, payǵambarlardıń hámmesi
 bir awızdan patshaǵa jaqsı boljawlar-
 dı aytıp atır. Siziń sózińiz de olardiki
 menen birdey bolsın, siz de jaqsı bol-
 jaw aytıń, – dedi.

¹³ Biraq Mixa oǵan:

– Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen:
 Qudayım maǵan ne dese, sonı ayta-
 man, – dep juwap berdi.

¹⁴ Mixa patshaǵa keldi. Patsha Mi-
 xadan:

– Mixa, bizler Giladtaǵı Ramotqa
 qarsı urısıw ushın barayıq pa yama-
 sa men onnan bas tartayın ba? – dep
 soradı.

Mixa patshaǵa:

– Bara berińler, jeńsizler, olar siz-
 lerge táslim etiledi, – dep juwap berdi.

¹⁵ Degen menen, patsha Mixaǵa:

– Jaratqan Iyeniń atı menen tek ha-
 qıyqattı aytıwıń ushın, saǵan neshe
 máрте ant ishkiwim kerek? – dedi.

¹⁶ Sonda Mixa patshaǵa bılay dedi:

– Maǵan pútkil izrailililar tawlar ús-
 tinde jayılp júrgen shopansız qoylar
 sıyaqlı kórinip tur. Jaratqan Iye ma-
 ǵan: «Bulardıń xojayını joq, hár bi-
 ri aman-esen úyine qaytsın», – dedi.

¹⁷ Izrail patshası Eshofatqa:

– Bunıń men tuwralı jaqsı emes, al
 tek jaman payǵambarshılıq aytatuǵı-
 nın sizge aytqan joq pa edim? – dedi.

¹⁸ Mixa patshaǵa bılay dedi:

– Onda Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań.
 Men Jaratqan Iyeniń Óz taxtında otır-
 ǵanın, pútkil aspan barlıqlarınıń Onıń
 oń hám shep tárepinde turǵanın kór-
 dim. ¹⁹ Sonda Jaratqan Iye: «Giladtaǵı
 Ramotqa barıp, sol jerde óliwi ushın,
 Izrail patshası Axabtı kim kóndire ala-
 dı?» – dep soradı. Birewi anaw, birewi
 mınaw dep turǵanda, ²⁰ bir ruwx aldı-
 ǵa shıqtı da, Jaratqan Iyeniń aldında
 turıp: «Men kóndire alaman», – dedi.
 Jaratqan Iye onnan: «Qalay?» – dep so-
 radı. ²¹ Sol ruwx: «Men jalǵan ruwxqa
 aylanıp, Axabtıń barlıq payǵambarla-
 rına jalǵan sóyletemen», – dep juwap
 berdi. Jaratqan Iye oǵan: «Sen onı kón-
 dirip, bunı isleyseń. Barıp, solay isle», –
 dedi. ²² Mine, házir Jaratqan Iye siziń
 sol payǵambarlarıńızdıń awzına jalǵan
 ruwxtı salıp qoydı. Óytkeni Jaratqan
 Iye sizge jamanlıq islewge qarar etti.

²³ Kenaana ulı Sedekiya Mixaǵa ja-
 qınlap, onıń betine shapalaq penen
 urıp jiberdi de:

– Jaratqan Iyeniń Ruwxı seniń me-
 nen sóylesiw ushın, mennen qaysı jol
 arqalı shıǵıp ketken eken? – dedi.

²⁴ Mixa oǵan:

– Bunı sen jasırınıw ushın ishki ból-
 mege tıǵılǵan waqtında kóreseń, –
 dedi.

²⁵ Sonda Izrail patshası bılay dedi:

– Mixanı qala hákimi Amon menen
 patshanıń ulı Ioashqa qaytıp alıp ba-
 rıńlar. ²⁶ Olarǵa meniń mina sózim-
 di jetkiziń: «Men aman-esen qaytıp
 kelgenimshe, bul adamdı qamaqxa-
 naǵa qamap qoysın hám nan menen
 suwdan basqa hesh nárese bermesin».

²⁷ Mixa patshağa:

– Eger aman-esen qaytıp kelseñiz, onda Jaratqan Iye meniñ awzım arqalı sóylemegen boladı, – dedi, soñınan xalıqqa:

– Hámmeñiz bunı esitip qoyıñlar, – dedi.

Axabtıñ ólimi

²⁸ Izrail patshası Axab hám Yahuda patshası Ehoshafat Giladtağı Ramotqa hújim jasaw ushın jolğa shıqtı.

²⁹ Izrail patshası Ehoshafatqa:

– Men patshalıq kiyimlerin kiymey, urısqa shıgaman, al siz patshalıq kiyimleriniñdi kiyip shıgıñ, – dedi. Solay etip, Izrail patshası kiyimlerin ózgerтип, olar sawashqa shıqtı.

³⁰ Aram patshası óz sawash arbalarınıñ áskerbasılarına:

– Kishkenesi menen de, úlkeni menen de urısıp otırmay, tek Izrail patshası menen urısqa kirisiñ, – dep buyırdı.

³¹ Sawash arbalarınıñ áskerbasıları Ehoshafattı kórgende: «Izrail patshası usı bolsa kerek», – dep oylap, oğan qaray bas saldı. Ehoshafat baqırıp jibergende, Quday Iye oğan járdemge kelip, hújim qılıwshılardı basqa jaqqa burıp jiberdi. ³² Óytkeni sawash arbalarınıñ áskerbasıları onıñ Izrail patshası emesligin ańgarıp, izge qayttı. ³³ Biraq bir adam tosattan oq jayın atıp jiberip, Izrail patshasın jaradar etti. Oq sawıttıñ qosılğan jerinen kirgen edi. Patsha arbakeshine:

– Izge aylanıp, meni sawash maydanınan alıp shıq, men jaraqatlanđım, – dedi. ³⁴ Degen menen, sol kúni ğıjlağan sawash bolıp, Izrail patshası óziniñ sawash arbası menen tıǵılısta qaldı hám keshke shekem aramlılarǵa

qarap turıwǵa májbúr boldı. Keshke taman patsha qaza taptı.

Wáliy Ehudıñ Ehoshafatqa eskertiwi

19 ¹ Yahuda patshası Ehoshafat Erusalimdegi sarayına aman-esen qaytıp kiyatırǵanda, ² Xananiy ulı wáliy Ehu Ehoshafattıñ aldınan shıǵıp, oğan bilay dedi:

– Zalımlarǵa járdem berip, Jaratqan Iyeni jek kórgenlerdi súyiwiñ kerek pe edi? Bul isiñ ushın saǵan Jaratqan Iyeniñ ğázebi tógildi. ³ Degen menen, seniñ jaqsı isleriñ de bar. Sen eldi ki-yeli aǵashlardan tazaladıñ hám shın júreктен Qudaydı izlediñ.

Ehoshafat kirgizgen jeñillikler

⁴ Ehoshafat Erusalimde jasadı. Biraq ol tez-tez Beer-Shebadan Efrayımınıñ tawlı úlkelere deyin jasaytuǵın xalıqtı aralap, olardı ata-babalarınıñ Qudayı Jaratqan Iyege júz burıwǵa shaqırar edi. ⁵ Ol Yahuda elindegi barlıq bekinisli qalalarǵa qazılar qoydı. ⁶ Ol qazılarǵa: «Islegen isiñizge dıq-qatlı bolıñlar. Sebebi sizler adamlar atınan emes, al Jaratqan Iyeniñ atınan húkim shıǵarasızlar. Jaratqan Iye húkim isinde sizler menen birge boladı. ⁷ Jaratqan Iyeden qorqıñ, itibarlı túrde húkim shıǵarıñ. Óytkeni Qudayımız Jaratqan Iye nahaqlıqqa, jaǵımpazlıqqa hám paraǵa kóz jumıp qaramaydı», – deytuǵın edi.

⁸ Ehoshafat Erusalimde de ayırım lebiylilerdi, ruwxaniyelerdi hám Izraildiñ áwlad basshıların Jaratqan Iyeniñ Nızamına baylanıslı sheshimlerdi qabıllaw hám dawlarıdı sheshiw ushın tayınladı. Olar Erusalimde jasadı ⁹ Patsha olarǵa mınaday buyırıp

berdi: «Sizler óz wazıypalarınızdı Jaratqan Iyeden qorqqan halda, sadıqlıq penen shın júreктen orınlañlar. ¹⁰ Óz qalalarında jasap atırǵan tuwısqanlarıñız: tógilgen qan tuwralı bolsın, Jaratqan Iyeniñ Nızamına, buyırıqlarına, qaǵıydalarına yamasa qararlarına baylanıslı bolsın, qanday da bir dawa menen kelse, olarǵa Jaratqan Iyege qarsı gúna islemewdi qatañ eskertiñ. Sonda gúnadan qalıs bolasız. Bolmasa, sizge de, tuwısqanıñızǵa da Jaratqan Iyeniñ gázebi tógiledi. ¹¹ Jaratqan Iyeniñ Nızamına baylanıslı islerde bas ruwxaniy Amariya, patshaǵa baylanıslı islerde Yahudanıñ urıwbası Ismayıl ulı Zebadiya bassılıq etedi. Al lebiyliler bolsa, bul islerdi qadaǵalawda sizlerge járdem beredi. Márt bolıp iske kirisin, Jaratqan Iye jaqsılıq islewshilerge yar bolsın!»

Moablılar menen ammonlarǵa qarsı urıs

20 ¹ Aradan biraz waqıt ótkennen keyin, moablar, ammonlar hám maon xalqınıñ bir bólegi Ehoshafatqa qarsı urıs ashıw ushın jolǵa shıqtı. ² Sonda xabarshılar kelip Ehoshafatqa:

– Edomnan, Óli teñizdiñ arǵı tárepinen sizge urıs ashıw ushın úlken orda kiyatır. Olar házir Xaseson-Tamarǵa, yaǵnıy En-Gedyge jetip qaldı, – dep xabarladı.

³ Qorqıp ketken Ehoshafat Jaratqan Iyeniñ erkin biliwge qarar etti hám pútkil Yahuda boylap oraza tutıwdı járiyaladı. ⁴ Sonda Jaratqan Iyeden járdem soraw ushın, Yahudanıñ barlıq qalalarınan xalıq aǵılıp kelip, Erusalimge jıynaldı.

⁵ Ehoshafat Yahuda hám Erusalim jıyınında, Jaratqan Iyeniñ Úyiniñ jana háwlisi aldında turıp, ⁶ bilay dep duwa etti:

– Ata-babalarımızdıñ Qudayı Jaratqan Iye! Kóklerdegi Quday Sen emespiseñ? Sen xalıqlardıñ barlıq patshalıqlarına biylik eteseñ. Kúsh hám qúdiret Seniñ qolında. Saǵan hesh kim de qarsı tura almaydı. ⁷ Qudayımız! Usı eldiñ burınǵı turǵınların Óz xalqıñ Izraildiñ aldınan quwıp shıǵıp, eldi Óz dostıñ Ibrayımınñ urpaqlarına máńgige bergен Sen emespiseñ? ⁸ Olar usı elde qonıs basıp, Seniñ atına arnap Muxaddes mákan qurdı hám bilay degen edi: ⁹ «Eger apat, yaǵnıy qılıshtan jazalanıw, illet yamasa ashlıq basımızǵa tússe, Óziñ bar bolǵan usı Úydiñ aldına, Seniñ aldına kelip, qıyınshılıq ishinde Saǵan jalbarınamız, Sen de bizlerdi esitip, qutqarasañ». ¹⁰ Mine, Ammon, Moab hám tawlı Seir jeriniñ turǵınlarınıñ ne islep atırǵanına qara! Izraillılar Mısırdan shıqqanda, Sen olarǵa sol xalıqlardıñ jerlerine kiriwge ruxsat bermediñ. Sonlıqtan olardı aylanıp ótip, olardı qırıp jibermegen edi. ¹¹ Endi bolsa, bul xalıqlardıñ bizge berip atırǵan sawǵasına qarap qoy! Sen bizlerge múlik etip bergен jerden olar bizlerdi quwıp shıǵarıwǵa kiyatır. ¹² O Qudayımız, Sen olardı jazalay gór! Sebebi bizlerde ózimizge bastırıp kiyatırǵan bul úlken ordaǵa qarsılıq qılatuǵın kúsh joq. Bizler ne qılıwdı bilmeymiz, biraq kóz tigip, Sennen úmit etemiz.

¹³ Sol waqıtta pútkil Yahuda erkekleri náresteleri, hayalları hám balaları menen birge Jaratqan Iyeniñ aldında turǵan edi. ¹⁴ Sonda jıyın ortasında turǵan Yaxazielge Jaratqan Iyeniñ

Ruwxı tústi. Asaf urpağınan shıqqan lebiyli Yaxaziel Mattaniyanıń quwlıǵı, Eieldiń shawlıǵı, Benayanıń aqlıǵı, Zexariyanıń ulı edi. ¹⁵Yaxaziel til qatıp, bılay dedi:

– Háy, pútkil Yahuda menen Erusalim turǵınları hám patsha Ehoshafat, tıńlańlar! Jaratqan Iye sizlerge bılay deydi: «Bul san-sanaqsız láshkerlerden qorqıp, qáweterlenbeń. Bul urıs sizlerdiki emes, Meniki, yaǵnıy Qudaydiki. ¹⁶Erteń olarǵa qarsı tómen qaray júristi baslań. Olar Siske baratúǵın jol arqalı kóterilip kiyatır. Sizler olardı Eruel shóliniń aldındaǵı oypatlıqtıń aqırında ushıratasız. ¹⁷Biraq sizler urıspaysız. Tek barıp, ornıńızdı iyelep turıp, Jaratqan Iyeniń qutqarıwın kóresiz. Háy, Yahuda hám Erusalim xalqı! Qorqıp, qáweterlenbeń. Erteń olarǵa hújim qılıń, Jaratqan Iye bolǵan Men sizler menen birge bolaman».

¹⁸Ehoshafat bası jerge tiygenshe iyilip tájim etti. Pútkil Yahuda hám Erusalim xalqı da tájim etip, Jaratqan Iyege sıyındı. ¹⁹Qohat hám Qorax urpaqlarınan taraǵan lebiyliler orınlarınan turıp, bálent dawıs penen Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege alǵıs-maqtaw ayttı.

²⁰Ehoshafattıń láshkerleri eretine azanda erte turıp, Teqoa shóline atlandı. Olar jolǵa shıǵıp baratırǵanda Ehoshafat toqtap olarǵa:

– Háy Yahuda hám Erusalim turǵınları, meni tıńlań! Qudayıńız Jaratqan Iyege iseniń, sonda biyqáter bolasız! Onıń payǵambarlarına iseniń, sonda tabısqa erisesiz, – dedi.

²¹Ehoshafat xalıq penen keńesip bolǵannan keyin, Jaratqan Iyege arnap qosıq aytatuǵın hám Onıń muxaddes

sán-sawlatın táriyipleytuǵın qosıqshılardı tayınladı. Olar áskerlerdiń aldında júrip:

«Jaratqan Iyeni táriyipleń,
Onıń sadıqlıǵı máńgi dawam
etedi», –

dep qosıq aytıwı kerek edi.

²²Olar qosıq hám alǵıs aytıp baslaǵan waqıtta-aq, Jaratqan Iye Yahudaǵa urıs ashıw ushın kelgen ammon, moab xalıqlarına hám tawlı Seir jeriniń turǵınlarına duzaq qurdı hám olar qırıldı. ²³Sebebi ammon hám moab xalqı qırıp taslaw ushın, tawlı Seir jeriniń turǵınlarına bas saldı. Olardı qırıp bolǵannan keyin bolsa, ammon hám moab xalqı bir-birin qıra basladı.

²⁴Yahuda xalqı shól daladaǵı gúzetshi minarasına jetip, dushpan ordasına kóz jibergende, olar tek jerde jatqan óli denelerdi kórdi. Olardıń birewi de qashıp qutilmaǵan eken.

²⁵Ehoshafat óz adamları menen olardan qalǵan nárselerdi oljalaw ushın kelgende, júdá kóp qural-saymanlar, kiyim-kenshekler hám qımbatbaha nárselerdi taptı. Olar kótere alǵandayın alıp ketti. Oljanıń kópligi sonshellı, onı jynawǵa úsh kún ketti. ²⁶Al tórtinshi kúni olar bir oypatlıqqa jynalıp, Jaratqan Iyeni alǵısladı. Sonlıqtan ol jer búgin de Beraxa^a oypatlıǵı dep ataladı. ²⁷Keyin pútkil Yahuda hám Erusalim xalqı Ehoshafattıń basshılıǵında quwanış penen Erusalimge qayttı. Sebebi Jaratqan Iye olardı dushpanlarınan qutqarıp, quwanışqa bólegen edi. ²⁸Olar lira, arfa hám kárnay naması astında Erusalimge kirip, Jaratqan Iyeniń Úyine bet aldı. ²⁹Izraildiń dushpanlarına qarsı

^a **20:26** Beraxa – «alǵıslaw» degendi bildiredi.

Jaratqan Iyeniń Óziniń urısqańın esitkende, átiraptaǵı patshalar Qudaydan qorqıp qaldı. ³⁰ Eshoshafattıń patshalıǵında tınıshlıq húkim súrdi. Onıń Qudayı oǵan hár tárepleme paraxatshılıq sıylaǵan edi.

Eshoshafattıń patshalıǵınıń sońı

³¹ Solay etip, Eshoshafat Yahudaǵa patshalıq etti. Ol otız bes jasında patsha bolıp, Erusalimde jıgırma bes jıl patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Azuba bolıp, ol Shilxiydiń qızı edi. ³² Eshoshafat ákesi Asanıń jolınan júrip, sol joldan shıqpay, Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi. ³³ Biraq sıyımıw orınların joq qılmadı. Sonlıqtan xalıq ele ata-babalarınıń Qudayına tolıq júz burmadı. ³⁴ Eshoshafattıń basqa isleri bastan aqırına deyin, Izrail patshalarınıń jılnama kitabınıń bir bólimi bolǵan Xananıy ulı EHUDIń jılnama kitabında bayan etilgen.

³⁵ Keyinirek Yahuda patshası Eshoshafat jaman islerge háwes bolǵan Izrail patshası Axaziya menen tınıshlıq kelisimin dúzdi. ³⁶ Olar Tarshishke jiberiw ushın keme soqtırırǵa kelisip aldı. Kemeler Esion-Geberde soǵıldı. ³⁷ Sonda mareshalı Dodawahu ulı Eliezer Eshoshafatqa qarsı payǵambarshılıq etip:

– Sen Axaziya menen kelisim dúzgeniń ushın, Jaratqan Iye seniń isińdi joq qıladı, – dedi. Kemeler apatqa ushırap, Tarshishke kete almadı.

21 ¹ Eshoshafat ólip, ata-babalarına qosıldı hám Dawıttıń qalasına, ata-babalarınıń janına

jerlendi. Onıń ornına ulı Ehoram patsha boldı.

Yahuda patshası Ehoram

² Eshoshafat ulı Ehoramnıń Azariya, Exiel, Zexariya, Azariyahu, Mixail, Shefatiya atlı inileri bar edi. Bulardıń hámmesi Izrail patshası Eshoshafattıń ulları edi. ³ Ákesi Eshoshafat olarǵa mol gúmis, altın hám qımbatbaha nárselerge qosa, Yahudadaǵı qorǵan qalalardı da sawǵa etti. Al Ehoram tuńǵısh perzent bolǵanlıqtan, patshalıqtı oǵan berdi. ⁴ Biraq Ehoram ákesiniń taxtına otırıp, onı bekkemlegennen soń, barlıq inilerin hám bir qatar Izrail basshıların qılısthan ótkizdi. ⁵ Ehoram patsha bolǵan waqıtta otız eki jasta edi. Ol Erusalimde segiz jıl patshalıq etti. ⁶ Onıń hayalı Axabttıń qızı bolǵanlıqtan, ol da Axabttıń úyishi sıyaqlı Izrail patshalarınıń jolınan júrip, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ⁷ Biraq Jaratqan Iye Dawıt penen dúzgen kelisimi sebepli, Dawıttıń úy-ishin joq qılmadı. Óytkeni Ol Dawıtqa hám onıń urpaǵına máńgige sónbeytuǵın shıraq beriwdi wáde etken edi.^a

⁸ Ehoramnıń patshalıǵı dáwirinde edomlılar Yahuda húkimdarlıǵına qarsı bas kóterip, ózlerine patsha qoyıp aldı. ⁹ Ehoram áskerbasıları hám barlıq sawash arbaları menen birge sol jerge ketti. Ol jerde edomlılar onı hám onıń sawash arbalarınıń sárdarların qorshap aldı. Biraq Ehoram túnde turıp, qamaldı jarıp shıqtı. ¹⁰ Sonnan baslap usı künge deyin edomlılar Yahudanıń húkimdarlıǵına boysınbay keledi. Sol waqıtta Libna qalası da Ehoramnıń

^a 21:7 3Pat 11:36.

húkimdarlığına qarsı bas kóterdi. Sebebi Ehoram ata-babalarınıń Qudayı Jaratqan Iyeni tárk etken edi. ¹¹ Sonday-aq, Ehoram Yahudadaǵı tóbe-shikli jerlerge sıyınw orınların qurıp, Erusalim turǵınların Qudayǵa opasızlıq qılıwǵa jeteledi hám Yahuda xalqın joldan azǵırdı. ¹² Bir kúni Ehoramǵa payǵambar Iliyastan xat keldi. Onda bılay dep jazılǵan edi:

«Babań Dawıttıń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: „Sen ákeń Ehoshafatıń hám Yahuda patshası Asanıń jolınan júrmediń. ¹³ Kerisinshe, Izrail patshalarınıń jolınan júrdiń hám Axabtıń úy-ishiniń islegeni kibi, Yahuda hám Erusalim turǵınların opasızlıqqa basladıń. Bunıń ústine, bir ákeden tuwılǵan, sennen jaqsıraq bolǵan óz inilerińdi óltirdiń. ¹⁴ Sonlıqtan Jaratqan Iye, yaǵnıy Men seniń xalqıńa, hayallarıńa, balalarıńa hám pútkil mal-múlkińe ullı apat jiberemen. ¹⁵ Ózińdi bolsa awır ishek keselligine jolıqtıraman. Ishekleriń sırtqa tógilgenshe, awırıw kúnnen-kúńge kúsheye beredi“».

¹⁶ Bunnan keyin Jaratqan Iye filistlerdi hám xabashstanlılardıń janında jasap atırǵan arabardı Ehoramǵa qarsı qozǵadı. ¹⁷ Olar Yahudaǵa shabıwıl jasap, ishkerige bastırıp kirdi hám patshanıń sarayınan tapqan hámme baylıqlardı, sonday-aq patshanıń balaları menen hayalların alıp ketti. Tek Ehoramıń Ehoaxaz atlı genje ulı ǵana ózinde qaldı.

¹⁸ Bul waqıyalardan keyin, Jaratqan Iye Ehoramdı dawası joq ishek keselligine duwshar etti. ¹⁹ Waqıt óte berdi, aradan eki jil ótkende, kesellik sebepli onıń ishekleri sırtqa atılıp shıqtı. Ol qattı qıynalıp jan tapsırdı. Ehoramıń

ata-babaları ólgende, xalıq olardıń húrmetine ot jaǵıw rásimin ótkergen edi, al Ehoramıń húrmetine ot jaǵılmadı. ²⁰ Ehoram taxtqa otırǵanda otız eki jasta bolıp, Erusalimde segiz jil patshalıq etti. Ol ushın hesh kim joqlaw aytıp jılamadı. Ol Dawıttıń qalasına jerlengen bolsa da, patshalar qábirine qoyılmadı.

Yahuda patshası Axaziya

22 ¹ Erusalim turǵınları Ehoramıń ornına onıń eń genje ulı Axaziyanı patsha etip qoydı. Sebebi arablar menen birge áskeriy ordaǵa shabıwıl jasaǵan basqınshılar patshanıń Axaziyaдан úlken ullarınıń hámмесin óltirgen edi. Usılayınsha, Ehoram ulı Axaziya Yahuda ústinen patshalıq ete basladı. ² Axaziya jigirma eki* jasında patsha bolıp, Erusalimde bir jil patshalıq etti. Onıń anası Izrail patshası Omrıydıń aqlıǵı bolıp, atı Ataliya edi. ³ Axaziya Axabtıń urpaǵınıń jolınan júrdi. Sebebi anası oǵan másláhát berip, jaman islerdi islewge túrtki salıp otırdı. ⁴ Axaziya Axabtıń urpaǵı sıyaqlı Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Ákesi Ehoram ólgennen keyin, Axabtıń urpaqları oǵan keñesshi bolıp, onı qulawǵa alıp keldi. ⁵ Axaziya olardıń másláhátine qulaq salıp, Izrail patshası Axab ulı Ioramǵa erip, Aram patshası Xazael menen urısıw ushın Giladtaǵı Ramotqa ketti. Aramlılar Ioramdı jaradar etti. ⁶ Patsha Ioram Ramada, Aram patshası Xazael menen urısqanda, aramlılardan alǵan jaraqatın emletiw ushın Izreelge qayttı. Yahuda patshası Ehoram ulı Axaziya da jaradar bolǵan Axab ulı Ioramdı kóriw ushın Izreelge keldi.

⁷ Biraq Quday Axazıyanı Ioramdı kóriwge kelgende óltiriwdi sheship qoyǵan edi. Axaziya kelgennen keyin, Ioram menen birge Nimshiydiń ulı EHUDı qarşı alıwǵa shıqtı. Jaratqan Iye EHUDı maylap, Axabtıń úy-ıshin joq qılıw ushın tańlaǵan edi. ⁸ Ehu Axabtıń úy-ıshi ústinen shıǵarılgan húkimdi orınlap atırǵanda, Axaziyaǵa xızmet etip atırǵan Yahuda basshıları menen Axazıyanıń ájaǵalarınıń ullarına dus keldi hám olardı da óltirdi. ⁹ Keyin ol Axazıyanı izley basladı. EHUDıń adamları Axazıyanı Samariyadaǵı jasırınǵan jerinen taptı hám onı Ehuǵa alıp kelip, sol jerde óltirdi. Keyin: «Bul ózin shın júrekten Jaratqan Iyege baǵıshlaǵan Eshofattıń ulı ǵoy!» – dep, onı jeredi. Solay etip, Axazıyanıń úy-ıshinen patshalıq qılǵanday hesh kim qalmadı.

Ataliyanıń patshalıqqa otırıwı

¹⁰ Axazıyanıń anası Ataliya ulmıń ótirilgenin esitkende, Yahudadaǵı patsha tuqımınan bolǵanlardıń hámмесin qırıp taslawdı sheshti. ¹¹ Biraq patsha Ehoramnıń qızı Eshohabat Axazıyanıń ulı Ioashtı patshanıń ótiriliwi kerek bolǵan ullarınan arasinan alıp qashıp, tárbiyashısı menen birge jatatuǵın bólmege jasırıp tasladı. Usılayınsha, patsha Ehoramnıń qızı, ruwxaniy Ehoypadanıń hayalı, Axazıyanıń ógey qarındası bolǵan Eshohabat balanı Ataliyadan jasırdı. Solay etip, Ataliya balanı óltire almadı. ¹² Ataliya el ústinen patshalıq etip turǵanda, bala Qudaydıń Úyinde olar menen altı jil jasırın túrde jasadı.

Ataliyaǵa qarşı bas kóteriw

23 ¹ Ataliyanıń húkimdarlıǵınıń jetinshi jili ruwxaniy Ehoypada kúshke tolıp, júzbasılar: Eroxam

ulı Azariya, Ehoxanan ulı Ismayıl, Obid ulı Azariya, Adaya ulı Maaseya hám Zixriy ulı Elishafat penen kelisim dúzdi. ² Olar Yahudanı aralap shıǵıp, lebiyliler menen Izrail áwladlarınıń basshıların jıynadı hám Erusalimge alıp keldi. ³ Solay etip pútkil jámiyet Qudaydıń Úyinde patsha menen kelisim dúzdi. Ehoypada olarǵa bılay dedi:

– Jaratqan Iyeniń Dawıttıń urpaqlarına bergен wádesine muwapıq, patshanıń ulı patshalıq qılıwı kerek. ⁴ Endi sizler bılay isleysizler: Shabbat kúni xızmetke keletuǵın ruwxaniyeler menen lebiylilerdiń úshтен biri dárwazalardı qarawıllasın. ⁵ Úshтен biri patshanıń sarayın, al qalǵan úshтен biri Tiykar dárwazasın qorǵasın. Basqa adamlardıń hámмесi Jaratqan Iyeniń Úyiniń háwlısine jıynalsın. ⁶ Ruwxaniyeler menen xızmettegi lebiylilerden basqa hesh kim Jaratqan Iyeniń Úyine kirmesin. Olar muxaddes bolǵanlıǵı sebepli, ol jerge kire aladı. Basqa adamlardıń hámмесi Jaratqan Iyeniń tapsırması boyınsha sırta qalsın. ⁷ Lebiyliler quralların qolǵa alıp, patshanı qorshap tursın. Úyge kirgen hár bir adam ótirilsin. Patsha ishke kirgende de, shıqqanda da onıń janında bolıńlar.

⁸ Lebiyliler hám pútkil Yahuda xalqı ruwxaniy Ehoypadanıń hámме buyırqların orınladı. Hár bir júzbası Shabbat kúni xızmetke túsetuǵın hám xızmetтен shıǵatuǵın óziniń qol astındaǵı adamların alıp qaldı. Sebebi ruwxaniy Ehoypada toparlardıń hesh biriniń ketiwine ruxsat bermegen edi. ⁹ Ruwxaniy Ehoypada Qudaydıń Úyindegi patsha Dawıttan qalǵan nayzalardı, kishkene hám úlken qalqanlardı júzbasılarǵa tarattı. ¹⁰ Patshanı qorǵaw ushın Úydiń

qublasınan arqasına deyin, qurbanlıq orınınıń hám Úydiń átirapına qurallı saqshılar qoydı. ¹¹ Ehojada hám onıń ulları patshanıń ulı Ioashtı sırtqa alıp shıǵıp, basına taj kiygizdi, qolına patshalıq nızamların berip, onı patsha dep járiyaladı. Onı maylap, patsha etip qoydı, keyin: «Jasasın patsha!» – dep qıshqırdı.

¹² Ataliya juwırısqa hám patshanı alǵıslap baqırısqa xalıqtıń shawqımın esitip, Jaratqan İyeniń Úyindegi jıynalǵan xalıqtıń janına keldi. ¹³ Qarasa, patsha Úydiń kireberisindegi óreniń janında, al áskerbasılar hám kárnayshılar onıń átirapında turǵan eken. Al pútkil úlke xalqı bolsa, quwanış penen kárnayshalıp, qosıqsular bolsa saz ásbaplarına qosılıp alǵıs-maqtaw qosıqların aytıp turǵan eken. Sonda Ataliya kiyimlerin jirtip: «Qıyanet, qıyanet!» – dep baqırdı.

¹⁴ Ruwxaniy Ehojada Ataliyanıń Jaratqan İyeniń Úyinde ótiriliwin qálemegenlikten, áskerlerge juwapker júzbasılardı jiberip atırıp, olarǵa bilay dedi:

– Onı bul jerden sırtqa alıp shıǵıńlar hám oǵan ergen hár bir adamdı qılısthan ótkizińler, – dedi.

¹⁵ Áskerler Ataliyanı tutup aldı hám saraydıń At dárwazasına ákelip, sol jerde óltirdi.

Ruwxaniy Ehojada kirgizgen ózgerisler

¹⁶ Xalıqtıń Jaratqan İyeniń xalqı bolıwı ushın, Ehojada ózi, pútkil xalıq hám patsha arasında kelisim dúzdi. ¹⁷ Sońınan pútkil xalıq Baaldıń butxanasına barıp, onı qıyrattı. Ondaǵı qurbanlıq orındı hám músinlerdi buzıp tasladı, al Baaldıń ruwxaniyi

Mattandı qurbanlıq orınlardıń aldında óltirdi. ¹⁸ Keyin Ehojada Jaratqan İyeniń Úyiniń islerin alıp barıwdı lebiyli ruwxaniylerge tapsırdı. Olarǵa Dawıt belgilegen Jaratqan İyeniń Úyiniń xızmetlerin orınlaw, Muwsanıń Nızamında jazılǵanlarǵa muwapıq, Jaratqan İyege jandırılatuǵın qurbanlıqlar usınıw hám Dawıtıń buyrǵına muwapıq, quwanışlı túrde qosıq aytıw tapsırıldı. ¹⁹ Qanday sebep penen bolsa da, haram bolǵan adamnıń Jaratqan İyeniń Úyine kirip ketpewi ushın, dárwazaǵa qarawıllar qoydı. ²⁰ Sońınan Ehojada júzbasılardı, aqsúyeklerdi, xalıq basshıların hám pútkil úlke xalqın ertip, patshanı Jaratqan İyeniń Úyinen alıp shıqtı. Olar Joqarǵı dárwaza arqalı ótip, patshanı taxtqa otırǵızdı. ²¹ Pútkil úlke xalqı shadıqqa bólenip, qala tınıshlanıp qaldı. Sebebi Ataliya qılısh penen óltirilgen edi.

Yahuda patshası Ioashtıń Ibadatxananı qayta qurıwı

24 ¹ Ioash jetti jasında patsha bolıp, Erusalimde qırıq jil patshalıq etti. Onıń anası beer-shebalı bolıp, atı Sibiya edi. ² Ioash ruwxaniy Ehojadanıń kóziniń tirisinde Jaratqan İyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi. ³ Ehojada Ioashqa eki hayal alıp berdi. Ioash olardan ul-qızlar kórdi.

⁴ Aradan biraz waqıt ótkennen keyin, Ioash Jaratqan İyeniń Úyin ońlawǵa qarar qıldı. ⁵ Ol ruwxaniyeler menen lebiylilerdi jıynap, olarǵa:

– Yahuda qalalarına barıp, pútkil Izrail xalqınan Qudayınızdıń Úyin ońlaw ushın kelip túsetuǵın jıllıq salıqtı jıynap keliń. Bul isti tez orınlań, – dedi.

Biraq lebiyliler asıqpadı. ⁶ Sonda patsha bas ruwxaniy Ehoypadanı shaqırtıp oğan:

– Ne ushın siz lebiylilerdi Yahudadan hám Erusalimnen salıq jıynap keliwge jibermedińiz? Jaratqan Iyeniń qulı Muwsa hám Izrail jámiyeti bul salıqtı Kelisim shatırımın qárejetleri ushın belgilep qoyǵan-ǵo, – dedi. ⁷ Sebebi zalım hayal Ataliyanıń ulları Qudaydıń Úyine bastırıp kirip, hátté, ol jerdegi muxaddes nárselerdi de Baallar ushın qollanǵan edi.

⁸ Patshanıń buyırǵı boyınsha bir qutı islenip, qutı Jaratqan Iyeniń Úyiniń dárwazasınıń sırtına qoyıldı. ⁹ Qudaydıń qulı Muwsanıń shólde Izrail xalqı ushın belgilegen salıǵın Jaratqan Iyege alıp keliw Yahuda hám Erusalim boylap járiyalandı. ¹⁰ Barlıq hámeldarlar hám pútkil xalıq salıqtı quwanışlı túrde alıp kelip, toǵansha qutıǵa tasladı. ¹¹ Lebiyliler qutını patshanıń xızmetshilerine alıp keletuǵın edi. Olar qutınıń toǵanın kórgende, patshanıń xatkerine hám bas ruwxaniydiń járdemshisine xabar beretuǵın edi. Olar da kelip, qutını bosatıp, keyin qaytadan ornına aparıp qoyatuǵın edi. Olar bárqulla solay isledi hám kóp pul jıynadı. ¹² Patsha hám Ehoypada bul pullardı Jaratqan Iyeniń Úyiniń islerin júrgiziw ushın qoyılǵan adamlarǵa berdi. Olar bul pullarǵa Jaratqan Iyeniń Úyin qayta tiklew ushın tas kesiwshilerdi hám aǵash ustaların, sonday-aq Úydi onlaw ushın temir hám qolaǵa islew beretuǵın jumısshılardı jalladı.

¹³ Jumısshılar ıqlas penen isledi hám isler olardıń qolında alǵa ilgeriledi. Qudaydıń Úyi dáslepki awhalına qaytıp, bekkemlendi. ¹⁴ Olar

islerin tamamlap, qalǵan pullardı patshaǵa hám Ehoypadaǵa alıp keldi. Bul pullarǵa Jaratqan Iyeniń Úyi ushın xızmette hám jandırılatuǵın qurbanlıqlar bergende qollanılatuǵın buyımlar, tostaǵanlar, basqa altın hám gúmis buyımlar islendi. Ehoypadanıń kóziniń tirisinde Jaratqan Iyeniń Úyinde hár kúni jandırılatuǵın qurbanlıqlar berilip bardı.

¹⁵ Ehoypada mazmunlı ómir súrip, qartayıp, bir júz otız jasında dúnyadan ótti. ¹⁶ Izrailda Quday hám Onıń Úyi ushın islegen xızmetleri esapqa alınıp, onıń denesi Dawıttıń qalasına patshalardıń qasına qoyıldı.

Ioashtıń zulımlıǵı

¹⁷ Ehoypadanıń óliminen soń, Yahuda basshıları patshaǵa kelip, oğan tájım etti. Patsha da olarǵa qulaq saldı. ¹⁸ Olar ata-babalarınıń Qudayı Jaratqan Iyeniń Úyin tárk etip, kiyeli aǵashlarǵa hám butlarǵa tabına basladı. Olardıń gúnası sebepli, Yahuda hám Erusalimge Jaratqan Iyeniń ǵázebi keldi. ¹⁹ Jaratqan Iye xalıqtı Ózine qaytarıw ushın payǵambarlar jibergen bolsa da, payǵambarlar olarǵa eskertken bolsa da, bári bir xalıq payǵambarlarǵa qulaq aspadı.

²⁰ Sonda Qudaydıń Ruwxı ruwxaniy Ehoypada ulı Zexariyanı biylep aldı. Zexariya xalıqtıń aldına shıǵıp, bılay dedi:

– Quday bılay deydi: «Nege buyırqlarıma qarsı shıǵıp atırsızlar? Sizler tabısqa erise almaysızlar. Sebebi sizler Meni tárk ettińler, Men de sizlerdi tárk ettim».

²¹ Biraq Zexariyaǵa qarsı til biriktirilip, patshanıń buyırǵı menen Jaratqan Iyeniń Úyiniń háwlisinde ol

tas boran qılıp óltirildi. ²² Patsha Ioash Zexariyanıń ákesi Ehojada kórsetken jaqsılıqlardı umıtıp, onıń ulın óltirdi. Zexariya jan berip atırıp:

– Jaratqan Iye bul islerińizdi kórip, esesin qaytarsın! – dedi.

²³ Sol jıldıń aqırında, Aram ordası Ioashqa hújim jasadı. Olar Yahuda hám Erusalimge kirip, xalıqtıń barlıq basshıların óltirdi, al alğan oljalarınıń hámмесin Damaskke, óz patshasına jiberdi. ²⁴ Aram ordası kóp sanlı bolmasa da, Jaratqan Iye ózlerinen júdá úlken bolğan ordanı olarğa táslim etti. Óytkeni Yahuda xalqı ózleriniń atababalarınıń Qudayı Jaratqan Iyeni tárk etken edi. Solay etip, Ioash óz jazasın aldı. ²⁵ Aram áskerleri Ioashtı awır jaralangán halda taslap ketti. Sonda Ioashtıń xızmetkerleri ruwxaniy Ehojadanıń ulınıń qanı ushın ósh almaqshı bolıp til biriktirdi hám Ioashtı óz tóseginde óltirdi. Onı Dawıttıń qalasına jerledi, biraq patshalardıń qábirine qoymadı. ²⁶ Ioashqa qarsı til biriktirgenler: ammon xalqınan Shimeat degen hayaldıń ulı Zabad hám moablı Shimrit degen hayaldıń ulı Ehozabad edi. ²⁷ Ioashtıń ulları haqqında maǵlıwmat, Ioashqa qarsı ayılğan kóp sanlı payǵambarshılıqlar hám Qudaydıń Úyiniń ońlanıwı haqqındaǵı maǵlıwmatlar Patshalar kitabında jazılğan. Ioashtıń ornına onıń ulı Amasiya patsha boldı.

Yahuda patshası Amasiya

25 ¹ Amasiya patsha bolǵanda, jigirma bes jasında edi, ol Erusalimde jigirma toǵız jil patshalıq etti. Onıń anası erusalimli bolıp,

atı Ehoaddan edi. ² Amasiya Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolğan islerdi islese de, olardı shın júreктен islemedi. ³ Amasiya óziniń patshalıq biyligin bekkemlep alǵannan soń, ákesi Ioash patshanı óltirgen xızmetshilerdi óltirdi. ⁴ Biraq Muwsanıń Nızam kitabında jazılǵanına say is tutup, olardıń balaların óltirmedi. Onda Jaratqan Iye: «Balalarınıń gúnası ushın ákeler, ákeleriniń gúnası ushın balalar óltirilmesin. Hár bir adam óz gúnası ushın óltirilsin»,^a – dep buyırǵan edi.

⁵ Amasiya Yahuda xalqın toplaп, pútkil yahudalılar menen benyaminlilerge áwladları boyınsha mıńbasılar hám júzbasılar qoydı. Keyin jigirma hám onnan joqarı jastaǵılardı sanaqtan ótkerip, áskeriy xızmetke jaramlı hám nayza menen úlken qalqandı islete alatuǵın úsh júz mıń aǵla áskerdiń bar ekenin bildi. ⁶ Bulardan tısqari, júz talant gúmiske Izraıldan júz mıń bahadır jawıngerdi jallap aldı.

⁷ Sol arada Qudaydıń bir adamı Amasiyaǵa kelip bılay dedi:

– Taqsır! Izrail áskerleri siz benen birge barmasın, sebebi Jaratqan Iye izraillılar, yaǵnıy pútkil efrayımlılar menen birge emes. ⁸ Jaqsısı, ózińiz barıp, iske kirisin hám mártlershe urısın. Bolmasa, Quday sizdi jeńiliske ushiratadı. Óytkeni Qudaydıń qollap quwatlawǵa da, jeńiliske ushiratıwǵa da kúshi jetedi.

⁹ Amasiya Qudaydıń adamınan:

– Onda Izrail áskerleri ushın tólenген júz talant ne boladı? – деп soradı. Qudaydıń adamı oǵan:

– Jaratqan Iye sizge onnan da kóbiregin beriwi múmkin, – деп juwap berdi.

a 25:4 Nzm 24:16.

¹⁰ Sonda Amasiya Efrayımnan kelgen áskerlerdi úylerine qaytarıp jiberdi. Olardıń Yahuda xalqına degen gázebi lawladı hám gázepke tolıwı menen úylerine qaytıp ketti.

¹¹ Amasiya mártlik etip, óz áskerlerin Duz oypathıǵına alıp bardı hám ol jerde Seirdiń adamlarınan on mıńın óltirdi.

¹² Yahuda áskerleri olardıń jáne on mıńın tutqınǵa alıp, olardı jartastıń tóbesine alıp shıqtı hám ol jerden tómenge iyterip jiberdi. Olardıń hámmesi bólek-bólek boldı. ¹³ Sol arada Amasiya ózi menen urısqa barıwǵa ruxsat bermey izine qaytarıp jibergen áskerler Samariya menen Beyt-Xoron aralıǵındaǵı Yahuda qalalarına hújim qıldı. Olar úsh mıń adamdı óltirip, kóp olja alıp ketti.

¹⁴ Amasiya edomlılardı qırıp qaytıp kelgende, Seir xalqınıń butların ózi menen birge alıp keldi. Ol bul butlardı ózine quday etip qoydı hám olarǵa tabınıp, qurbanlıqlar berdi. ¹⁵ Sonda Amasiyaǵa Jaratqan Iyeniń gázebi lawladı hám oǵan bir payǵambardı jiberdi. Payǵambar patshaǵa:

– Óz xalqın seniń qolıńnan qutqara almaǵan sol xalıqtıń qudaylarına ne ushın júz burdıńız? – dey bergende,

¹⁶ Amasiya onıń gápin bólip:

– Qashannan beri sen patshanıń másláhátshisi bolıp qaldıń?! Únińdi óshir! Bolmasa janińdi alaman, – dedi.

Payǵambardıń sózi awzında qaldı, biraq sońınan:

– Siz usılay etip, meniń sózlerime qulaq salmaǵanıńız ushın, Qudaydıń sizdi joq qılıwdı qarar etkenin bilemen, – dedi.

¹⁷ Yahuda patshası Amasiya keńesgóyleri menen másláhátleskennen soń, Ehudiń aqlıǵı Ehoaxazdıń ulı Izrail patshası Ehoashqa xabarshılar jiberip:

«Kel, jekpe-jek alısayıq», – dep shaqırıq tasladı.

¹⁸ Izrail patshası Ehoash ta Yahuda patshası Amasiyaǵa mınaday juwap jiberdi: «Lebanon tawlarındaǵı shat tiken sol jerdegi kedrge: „Qızıńdı menin ulıma hayallıqqa ber“, – dep xabar jiberipti. Biraq Lebanon tawlarındaǵı bir jabayı haywan sol jerden ótip baratırıp, shat tikendi jenship ketipti. ¹⁹ Edomlılardı jeńdim dep, maqtanıp, kókiregiń kóterilip ketipti. Jaqsısı, úyińde otır! Jánjel baslawdıń ne keregi bar? Ózińniń de, Yahudanıń da basın bálege qaldırajaqsañ».

²⁰ Degen menen, Amasiya qulaq aspadı. Bul Qudaydıń isi edi. Amasiyanıń Edomnıń qudaylarına tabınǵanı ushın, Quday olardı dushpannıń qolına beriwge qarar qılǵan edi. ²¹ Izrail patshası Ehoash Yahuda patshası Amasiyaǵa qarsı júris qılıp, olar Yahudanıń Beyt-Shemesh qalasında jüzbe-jüz keldi. ²² Yahudalılar izrailililer tárepinen qyratılıp, úylerine qaray qashtı. ²³ Izrail patshası Ehoash Ehoaxazdıń aqlıǵı Ioashtıń ulı Yahuda patshası Amasiyanı Beyt-Shemeshte tutqınǵa alıp, onı Erusalimge alıp keldi. Ehoash Erusalim diywalınıń Efrayım dárwazasınan Múyesh dárwazasına shekemgi tórt jüz shıǵanaq aralıǵın qulatıp tasladı. ²⁴ Ol Qudaydıń Úyindegi Obed-Edomnıń juwapkershiligi astındaǵı hámme altın hám gúmislerdi, hámme buyımlardı, patsha sarayındaǵı qaznanı, jáne de, kepilge qoyılatuǵın tutqınlardı alıp, Samariyaǵa qaytıp ketti.

Yahuda patshası Amasiyanıń ólimi

²⁵ Yahuda patshası Ioash ulı Amasiya Izrail patshası Ehoaxaz ulı

Ehoashtıń óliminen soń, on bes jil ómir súrdi. ²⁶ Amasiyanıń basqa isleri, basınan aqırına shekem Yahuda hám Izrail patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan. ²⁷ Amasiya Jaratqan Iyeden bas keshken kúnnen baslap, Erusalimde oǵan qarsı til biriktirile basladı. Ol Laxishke qashtı. Biraq til biriktiriwshiler Amasiyanıń izinen Laxishke adam jiberip, onı sol jerde óltirtti. ²⁸ Olar Amasiyanıń denesin atqa arıtıp, alıp keldi hám ol Dawıttıń qalasına, ata-babalarınń janına jerlendi.

Yahuda patshası Uzziya

26 ¹ Bunnan keyin, Yahudanıń pútkil xalqı on altı jasar Uzziyanı^a ákesi Amasiyanıń ornına patsha etip qoydı. ² Ákesi Amasiyanıń óliminen keyin, Elat qalasın Yahudaǵa qaytarıp alıp, onı qaytadan qurǵan usı Uzziya edi. ³ Uzziya on altı jasında taxtqa otırıp, Erusalimde eliw eki jil patshalıq etti. Onıń anası erusalimli bolıp, atı Exoliya edi. ⁴ Uzziya da ákesi Amasiyaǵa uqsap, Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi. ⁵ Ózine Qudaydan qorqwdı úyretken Zexariyanıń kóziniń tirisinde Uzziya Qudayǵa umtılıp jasadı. Ol Jaratqan Iyege umtılıp jasaǵanında, Quday onı tabıshı qıldı.

⁶ Uzziya filistlerge urıs ashıp, Gat, Yabne hám Ashdod qalalarınń diywalların qulattı. Keyin Ashdod janına hám filistlerge qaraslı basqa jerlerge qalalar qurdı. ⁷ Filistlerge, Gur-Baalda jasaytuǵın arablarǵa hám meunimlilerge qarsı urısta Quday oǵan járdem berdi. ⁸ Ammonlar Uzziyaǵa salıq tóleytuǵın boldı. Onıń kúshygenligi sonshellı, dańqı Mısır shegaralarına deyin jetti.

⁹ Uzziya Erusalimde Múyesh dárwazasınıń, Oypatlıq dárwazasınıń hám diywallardıń múyeshleriniń ústine minaralar qurıp, olardı bekkemledi. ¹⁰ Ol shólge de minaralar qurǵızdı, kóplegen suw saqlaǵıshlar qazdırdı. Sebebi onıń batıstaǵı taw eteklerinde hám tegislikte baǵılıp atırǵan malları kóp edi. Al tawlarda hám ónimdar jerlerde diyxanları menen júzim ósiriwshi baǵmanları miynet etti. Uzziya diyxanslılıqtı súydi.

¹¹ Uzziyanıń toparlarǵa bólinip, hárdayım urısqa tayar turǵan láchkerleri bar edi. Olardı dizimge alıp, toparlarǵa bóliw isin patshanıń wázirlerinen biri Xananiyanıń basshılıǵında xatker Eiel hám qadaǵalawshı Maaseya alıp bardı. ¹² Bul márt jawingerlerge jetekshilik etetuǵın áwlad basshılarınıń ulıwma sanı eki mın altı júz edi. ¹³ Olardıń qol astında urısqa jaramlı úsh júz jeti mın bes júz ásker bolıp, patshaǵa dushpanlarına qarsı urısıwda járdem beretuǵın úlken kúsh edi. ¹⁴ Uzziya pútkil ordanı qalqan, nayza, duwlıǵa, sawıt, oq jay hám saqpannıń tasları menen támiyinledi. ¹⁵ Ol Erusalimdegi minaralar ústine hám qala diywalınıń múyeshlerine óziniń alımları oylap tapqan oq atatuǵın hám úlken taslardı ılaqtıratuǵın urıs quralların ornattı. Onıń dańqı alıslarǵa jayıldı. Ol Qudaydan úlken járdem alǵanlıqtan, qúdiretli patshaǵa aylandı.

¹⁶ Degen menen, Uzziyanıń qúdiretli bolıwı, onıń menmensip qulawına alıp keldi. Ol Qudayı Jaratqan Iyege degen sadıqlıǵın buzıp, tútetki tütetiletuǵın orında tútetki tütetiw ushın, Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasına kirdi.

^a **26:1** Uzziya – onıń basqa atı Azariya.

¹⁷ Ruwxaniy Azariya menen Jaratqan Iyeniń seksen batır ruwxaniyi patshanıń izinen ishke kirip, ¹⁸ patshanıń jolın tosıp, oǵan bılay dedi:

– Uzziya, Jaratqan Iyege arnap tütetki tütetiwge haqıńız joq! Tütetki tütetiw – bul Xaron urpaqlarınan bolǵan baǵıshlangan ruwxaniylerdiń isi. Muxaddes mákannan shıǵıp ketiń! Siz jınayatqa qol urdıńız. Quday Iye de bul isińizdi maqullamaydı.

¹⁹ Tütetki tütetiw ushın, xosh iyisli zatlar salınǵan tabanı qolına uslap turǵan Uzziya ruwxaniylerge qattı ashıwlandı. Sol waqıtta-aq, olardıń kóz aldında Uzziyanıń mańlayında jaman teri keselliginiń daǵı payda boldı. Bul Jaratqan Iyeniń Úyindegi tütetki tütetiletuǵın orın janında júz bergen edi. ²⁰ Bas ruwxaniy Azariya hám barlıq ruwxaniyeler patshaǵa qaraǵanda, onıń mańlayında jaman teri keselligi payda bolǵanın kórdi hám onı sırtqa shıǵarıwǵa asıqtı. Patshanıń ózi de Jaratqan Iyeniń jazasına jolıqqanın túsiniw, ol jerden ketiwge asıqtı.

²¹ Ol bir ómir jaman teri keselliginen qutıla almadı. Sonlıqtan ol Jaratqan Iyeniń Úyine kire almay, bólek bir úyde jasadı. Saraydı hám úlke xalqın onıń ulı Iotam basqardı. ²² Uzziyanıń basqa islerin basınan aqırına deyin, Amos ulı payǵambar Iyshaya jazıp qaldırǵan. ²³ Uzziya ólip, ata-babalarına qosılǵanda, jaman teri keselligi menen awırǵanlıǵı sebepli, patshalar qoyılatuǵın qábirge emes, al onıń qasındaǵı atızǵa jerlendi. Onıń ornına ulı Iotam patsha boldı.

Yahuda patshası Iotam

27 ¹ Iotam jigirma bes jasında patsha boldı hám

Erusalimde on altı jil patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Erusha bolıp, ol Sadoq degen adamnıń qızı edi. ² Iotam da ákesi Uzziyaǵa uqsap, Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi. Onıń ákesinen ayırmashılıǵı, ol Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasına bastırıp kirmedi. Degen menen, xalıq jawızlıqların dawam ete berdi.

³ Iotam Jaratqan Iyeniń Úyiniń joqarǵı dárwazasın saldırdı hám qala diywalınıń Ofel tóbeshigindegi bólegin onlap, úlken jumıslar isledi.

⁴ Bunnan tısqarı, patsha Yahudanıń tawlı úlkesine bir qansha qalalar qurdırdı, toǵaylıqlarǵa qorǵanlar menen minaralar saldırdı. ⁵ Ol ammonlardıń patshası menen urısıp, jeńiske eristi. Sol jılı ammonlar Iotamǵa salıq retinde júz talant gúmis, on mıń kor biyday hám on mıń kor arpa tóledi. Ekinshi, úshinshi jılı da olar solay isledi. ⁶ Iotam Qudayı Jaratqan Iyege boysınıp jasaǵanı ushın, qúdiretli patshaǵa aylandı.

⁷ Iotamnıń basqa isleri, júrgizgen barlıq urısları hám basqa is-háreketleri Izrail hám Yahuda patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ⁸ Iotam jigirma bes jasında patsha boldı hám Erusalimde on altı jil patshalıq etti. ⁹ Iotam ólip, ata-babalarına qosıldı hám Dawıtın qalasına jerlendi. Onıń ornına ulı Axaz patsha boldı.

Yahuda patshası Axaz

28 ¹ Axaz jigirma jasında patsha bolıp, Erusalimde on altı jil patshalıq etti. Ol babası Dawıtqa uqsamadı, Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi islemedi. ² Axaz Izrail patshalarınıń jolınan júrdi. Hátte, Baallarǵa tabınıw

ushın quyma but músınlerin isletti. ³ Ol Ben-Hinnom oypatlıǵında qurbanlıqlar jandırdı, hátte, Jaratqan Iye Izrail xalqınıń aldınan quwıp jibergen milletlerdiń jerkenishli dás-túrlerine eliklep, óz ulın otqa jaǵıp qurban etti. ⁴ Ol sıyımw orınlarında, tóbeshiklerde hám hár bir qoyıw japıraqlı terektiń astında qurbanlıqlar berip, tútetkiler tútetti.

⁵ Sol sebepli Qudayı Jaratqan Iye Axazdı Aram patshasınıń qolına berdi. Aramlılar onı jeńip, xalqınan kóp adam-lardı tutqın etip, Damaskke alıp ketti.

Bunnan tısqarı, onı Izrail patsha-sınıń da qolına berdi. Izrail patsha-sı Axazdı úlken qırǵıńǵa ushırat-tı.

⁶ Izrail patshası Remaliya ulı Peqax bir kúnde Yahuda áskerlerinen bir júz jigirma mın bahadır jawınger-di óltirdi. Sebebi olar ata-babaları-nıń Qudayı Jaratqan Iyeni tárk etken edi. ⁷ Efrayımlı Zixriy atlı batır ásker patshanıń ulı Maaseyanı, saray bas-qarıwshısı Azriqamdı hám patshanıń bas wáziri Elqananı óltirdi. ⁸ Izraillılar ózleriniń tuwısqanı bolǵan yahudalı-lardan eki júz mın hayal hám balalar-dı tutqın qılıp, kóp olja menen birge Samariyaǵa alıp ketti.

⁹ Samariyada Jaratqan Iyeniń Oded atlı payǵambarı bar edi. Ol qayıp kiyatırǵan láshkerlerdiń aldınan shıǵıp, olarǵa bilay dedi:

– Ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan Iye Yahuda xalqına ǵázep-lengeni ushın olardı sizlerge táslim etti. Biraq sizlerdiń olardı qanday qá-hárge minip qırǵanıńız aspanǵa jetip bardı. ¹⁰ Bul az bolǵanday, endi bolsa Yahuda hám Erusalım turǵınların óz-lerińizge qul qılmaqshısız. Ózlerińiz ne, Qudayıńız Jaratqan Iyege hesh

ǵúna qılmadıńız ba? ¹¹ Sonlıqtan ma-ǵan qulaq salıp, tutqınǵa alǵan tuwısqanlarıńızdı izge qaytarıńlar! Óytkeni, Jaratqan Iyeniń lawlaǵan ǵázebi ústi-ńizge dónip tur!

¹² Sonda Efrayım xalqınıń ayırım kósemleri: Ehxoxanan ulı Azariya, Meshillemot ulı Berexiya, Shallum ulı Xizkiya hám Xadlay ulı Amasa urıstan qaytqanlarǵa qarsı turıp:

¹³ – Tutqınlardı bul jerge alıp kel-meńler. Bizler Jaratqan Iyeniń aldında ayıplı bolıp qalamız. Yamasa ǵúna hám ayıplarımızdı jáne de kóbeytiwdi qáleysizler me? Onısız da ayıplarımız kóp, Jaratqan Iyeniń lawlaǵan ǵázebi Izraıldıń üstine dónip tur, – dedi.

¹⁴ Sonda áskerler tutqınlar menen oljalardı kósemler menen pútkil jıyın turǵan jerge qaldırıp ketti. ¹⁵ Joqarıda atı atalǵan tórt kósem orınlarınan turıp, tutqınlarǵa ǵamxorlıq etti. Olardıń kiyimi joqlarına oljadaǵı kiyimlerden alıp, kiyim kiygizdi, ayaq kiyim berdi, ishkipiz-jegizdi, jaralardı may jaqtı. Haldan tayǵanların eshekke mingizip, hámme sin palma aǵashları ósetuǵın Erixa qalasındaǵı aǵayınlerine alıp bardı. Keyin ózleri Samariyaǵa qayttı.

¹⁶ Sol arada patsha Axaz Assiriya patshasına elshi jiberip, járdem soradı. ¹⁷ Sebebi edomlılar qaytadan Yahudaǵa hújim jasap, adamların tutqın etip, alıp ketken edi. ¹⁸ Bunıń ústine, filistler Yahudanıń batısındaǵı taw eteklerindegi hám qublasındaǵı qalalarǵa shabiwil jasap, Beyt-She-mesh, Ayyalon, Gederot qalaların, sonday-aq Soxo, Timna, Gimzo qalaların átirapındaǵı awılları menen qosa basıp alıp, ol jerlerge qonıslanıp aldı. ¹⁹ Jaratqan Iye Yahudanı

patshası Axazdın kesirinen ayaq astı qıldı. Axaz Yahudanı gúnağa baslap, ózi de Jaratqan Iyege opasızlıq etken edi.

²⁰ Solay etip, Assiriya patshası Tilgat-Pilneser^a Axazğa keldi. Biraq ol járdem beriwdiń ornına, onı qısqıǵa ala basladı. ²¹ Axaz Jaratqan Iyeniń Úyindegi, óziniń sarayındaǵı hám hákimleriniń úylerindegi bahalı nárselerdi alıp, Assiriya patshasına salıq retinde berdi. Biraq bul da oǵan járdem bermedi.

²² Awır kúnlerdi basınan keshirip atırsa da, Axaz Jaratqan Iyege degen opasızlıǵın burınǵıdan da kúsheytti. Awa, ol – patsha Axaz-dá! ²³ Ol: «Aram patshalarınıń qudayları olarǵa járdem berip kelmekte. Endi olarǵa qurbanlıq bersem, olar da maǵan járdem berer», – dep oylap, ózin jeńiliske ushıratqan Damask qalasınıń qudaylarına qurbanlıqlar berdi. Biraq, tilekke qarsı, olar Axazdın óziniń hám pútkil Izraildın qulawına sebepshi boldı.

²⁴ Axaz Qudaydın Úyindegi buyımlardı jıynap, maydaladı. Jáne, Jaratqan Iyeniń Úyiniń qapılarnı japtırıp tasladı hám Erusalim kósheleriniń hár bir múyeshine qurbanlıq orınlar qurdırdı. ²⁵ Ol basqa qudaylarǵa arnap tütetkiler tütetiw ushın, Yahudanıń hár bir qalasına sıyınıw orınların qurıp, atababalarınıń Qudayı Jaratqan Iyeniń gázeplendirdi. ²⁶ Axazdın basqa isleri hám barlıq is-háreketleri bastan ayaǵına shekem Yahuda hám Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ²⁷ Axaz ólip, atababalarına

qosıldı hám Erusalim qalasında jerlendi. Biraq onı Izrail patshalarınıń mazarına qoymadı. Onıń ornına ulı Xizkiya patsha boldı.

Yahuda patshası Xizkiya

29 ¹ Xizkiya jigirma bes jasında patsha bolıp, Erusalimde jigirma toǵız jil patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Abiya^b bolıp, ol Zexariyanıń qızı edi. ² Ol da atası Dawıqqa uqsap, Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi.

Xizkiyanıń Ibadatxananı páklewi

³ Xizkiya óz patshalıǵınıń birinshi jılıń birinshi ayında Jaratqan Iyeniń Úyiniń qapılarnı ashıp, olardı dúzetirdi. ⁴ Sońınan ruwxaniyeler menen lebiylilerdi shaqırtıp, Úydiń shıǵıs tárepindegi maydanǵa jıynadı hám ⁵ olarǵa bilay dedi:

– Lebiyliler, meni tıńlańlar! Ózlerińizdi tazalanıw rásiminen ótkerip, páklenińler, atababalarıńızdıń Qudayı Jaratqan Iyeniń Úyin da pákleńler! Haram nárselerdi bul Muxaddes orınnan shıǵarıp taslańlar!

⁶ Atababalarımız opasızlıq qılıp, Qudayımız Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi hám Onı tárk etti. Olar Jaratqan Iyeniń qonısınan júz burıp, Oǵan arqasın qarattı. ⁷ Olar Ibadatxana aywanınıń qapılarnı jawıp taslap, shıralarnı da óshirip qoydı. Izraildın Qudayınıń Muxaddes ornında tütetkiler de tütetpey, jandırılatuǵın qurbanlıqlardı da usınbay qoydı. ⁸ Sol sebepli, Yahuda menen

^a **28:20** *Tilgat-Pilneser* – kóbinese «Tiglat-Pileser» dep jazılǵan.

^b **29:1** *Abiya* – yamasa Abiy. 4Pat 18:2.

Erusalim Jaratqan Iyeniń gázebine ushıradı. Óz kózlerińiz benen kórgenińizdey, Jaratqan Iyeniń olarǵa islegenleri basqalardıń húreyin ushıratuǵın, qorqınıshlı hám jandı túrshiktiretuǵın kóriniske aylandı. ⁹ Qarańlar, sonlıqtan ákelerimiz qılıshstan qaza taptı, ul-qızlarımız benen hayallarımız tutqında júr. ¹⁰ Endi men bizlerge degen lawlaǵan gázebinen qaytıwı ushın, Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye menen kelisim dúziwdi qáleymen. ¹¹ Balarım, biypárwa bolmańlar! Sebebi Jaratqan Iye sizlerdi Óziniń aldında turıp xızmet etiwıńiz hám qurbanlıqlar jaǵıwıńız ushın tańlap alǵan edi.

¹² Sonda mına lebiyliler xızmetti basladı:

Qohat urpaǵınan: Amasay ulı Maxat, Azariya ulı Ioel;

Merariy urpaǵınan: Abdiy ulı Kish, Ehallelel ulı Azariya;

Gershon urpaǵınan: Zimma ulı Ioax, Ioax ulı Eden;

¹³ Elisafan urpaǵınan: Shimriy hám Eiel;

Asaf urpaǵınan: Zexariya hám Mattaniya;

¹⁴ Heman urpaǵınan: Exiel hám Shimey;

Eduhun urpaǵınan: Shemaya hám Uzziel.

¹⁵ Bul lebiyliler tuwısqanların jıynap alıp, pákleniw rásiminen ótti. Sońınan patshaniń buyırǵı boyınsha, Jaratqan Iyeniń sózine muwapıq, Onıń Úyin páklewge keldi. ¹⁶ Ruwxaniyeler Jaratqan Iyeniń Úyin páklew ushın ishke kirip, onnan tapqan haram nárselerdiń bárin háwligе shıǵardı. Lebiyliler olardı alıp, Kidron sayına aparıp tasladı. ¹⁷ Olar birinshi aydıń birinshi kúni páklewdi baslap, sol aydıń

segizinshi kúni Jaratqan Iyeniń Úyiniń aywanına jetti. Olar jáne segiz kún Úydiń ózin pákledi hám birinshi aydıń on altınshı kúni páklew isin juwmaqladı.

¹⁸ Sońınan patsha Xizkiyaǵa barıp: – Bizler Jaratqan Iyeniń Úyin, jan dırılatsuǵın qurbanlıqlar beriletuǵın orındı hám oǵan tiyisli hámme nárselerdi, usınılǵan nanlar qoyılatuǵın stoldı hám oǵan tiyisli barlıq nárselerdi tolıq pákledik. ¹⁹ Axaz patshaniń óz húkimdarlıǵı waqtında Qudayǵa biyopalıq etip, shıǵarıp taslaǵan nárselerin tayarlap, pákledik. Olar házir Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornınıń janında tur, – dedi.

Jaratqan Iyeniń Úyindegi xızmettiń tikleniwi

²⁰ Erteńine patsha Xizkiya erte turıp, qala hákimlerin jynadı hám olardı ertip, Jaratqan Iyeniń Úyine jol aldı. ²¹ Olar patshalıq, Muxaddes mákan hám Yahuda xalqı ushın gúnaların ótew qurbanlıǵı etip jeti buǵa, jeti qoshqar, jeti toqlı hám jeti teke alıp keldi. Patsha Xaron urpaqlarınan bolǵan ruwxaniylerge bulardı Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornı ústinde qurbanlıqqa beriwdi buyırdı.

²² Ruwxaniyeler dáslep buǵalardı shalıp, qanın qurbanlıq orınǵa septi. Sońınan qoshqarlardı shalıp, qanın qurbanlıq orınǵa septi, keyin toqlılardı shalıp, qanın qurbanlıq orınǵa septi. ²³ Aqırında, gúna qurbanlıǵı ushın berilgen tekelerdi patsha menen pútkil jámiyettiń aldına alıp keldi. Olar tekelerdiń üstine qolların qoydı. ²⁴ Keyin ruwxaniyeler tekelerdi shalıp, qanın pútkil Izrail xalqınıń gúnaldan pákleniwi ushın, gúnaniń qunı

retinde qurbanlıq orıńǵa septi. Sebebi patsha jandırılatuǵın qurbanlıqlar hám gúna qurbanlıqları pútkil Izrail xalqı ushın berilsin, dep buyırǵan edi. ²⁵ Sońınan patsha Dawıttıń, onıń wáliyi Gadtıń hám payǵambarı Natannıń kórsetpesine muwapıq, lebiylilerge kimbal, arfa hám lira berip, olardı Jaratqan İyeniń Úyine ornalas-tırdı. Usılay islewdi Jaratqan İye Óz payǵambarları arqalı buyırǵan edi. ²⁶ Lebiyliler Dawıttıń saz ásbapları menen, ruwxaniyeler kárnaylar menen óz orınların iyeledi. ²⁷ Xizkiya jandırılatuǵın qurbanlıqtı qurbanlıq orında usınıwdı buyırdı. Qurbanlıqlar jandırılǵanda, kárnaylarǵa hám Izrail patshası Dawıttıń saz ásbaplarına qosılıp, Jaratqan İyege arnap qosıqlar aytila basladı. ²⁸ Qurbanlıq jandırılıp bolıńansha, pútkil jıynalǵanlar tájim etip, qosıqshılar qosıq aytıp, kárnayshılar kárnayların shertip turdı. ²⁹ Qurbanlıq beriw tamam bolǵanda, patsha hám onıń janındaǵılar dizelerin búgip, sıyındı. ³⁰ Patsha Xizkiya hám onıń xızmetshileri lebiylilerge Dawıttıń hám wáliyi Asaftıń sózleri menen Jaratqan İyege alǵıs-maqtaw aytıwdı buyırdı. Olar quwanish penen alǵıs-maqtaw ayttı, sıyındı hám tájim etti.

³¹ Keyin Xizkiya:

– Mine, sizler ózlerińizdi Jaratqan İyege baǵısladıńlar. Endi jaqınraq kelip, Jaratqan İyeniń Úyine qurbanlıqlar hám minnetdarshılıq qurbanlıqların alıp kelińler, – dedi.

Sonda jıynalǵanlar qurbanlıqlar hám minnetdarshılıq qurbanlıqların berdi. Ayırım qálewshiler bolsa, jandırılatuǵın qurbanlıqlar alıp kel-di. ³² Xalıq alıp kelgen jandırılatuǵın

qurbanlıqlardıń ulıwma samı mınaday boldı: jetpis buǵa, júz qoshqar, eki júz toqlı. Bulardıń hámmesi Jaratqan İyege arnap jandıraw ushın alıp kelingeni edi. ³³ Basqa muxaddes qurbanlıqlar ushın da altı júz bas iri mal, úsh mın bas mayda mal da alıp kelindi. ³⁴ Biraq ruwxaniyeler dım az bolǵanlıqtan, jandırılatuǵın qurbanlıqlardı terisinen ayırıp úlgerme almay atırǵan edi. Sol sebepli is tamam bolǵansha hám basqa ruwxaniyeler pákleniw rásiminen ótip bolǵansha, lebiyli tuwısqanları olarǵa járdem berdi. Sebebi lebiyliler pákleniw rásimine ruwxaniyelerge qaraǵanda itibarlıraq edi. ³⁵ Tatıwlıq qurbanlıqlarınóń mayı hám jandırılatuǵın qurbanlıqlar hám onıń menen beriletuǵın ishimlik sadaqaları mol boldı.

Usılayınsha Jaratqan İyeniń Úyiniń xızmeti qayta tiklendi. ³⁶ Xizkiya hám pútkil xalıq Qudaydıń xalıq ushın islegen islerine quwandı. Sebebi bul is qısqa waqıt ishinde júz berdi.

Qutqarıw bayramına tayarlıq

30 ¹ Xizkiya pútkil Izrail hám Yahudaǵa xabar jiberip, Efrayım hám Menashshe urıwlarına da xat jazıp, olardı Izraıldıń Qudayı Jaratqan İyege arnap Qutqarıw bayramın nıshanlaw ushın Erusalimdegi Jaratqan İyeniń Úyine mirát etti. ² Patsha, onıń wázirleri hám Erusalimdegi pútkil jıyn keńesip, bayramdı ekinshi ayda ótkeriwdi sheshiti. ³ Olar bayramdı belgilengen waqıtta, birinshi ayda ótkere almaǵan edi. Sebebi pákleniw rásiminen ótken ruwxaniyeler jetkiliksiz boldı hám xalıq ta Erusalimge jıynalıp úlgermedi. ⁴ Bul usınıs patshaǵa da, pútkil jıyınǵa da

unadı. ⁵ Solay etip, olar pútkil Izrail boylap, qubladaǵı Beer-Shebadan arqadaǵı Dangá shekemgi pútkil xalıq Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege arnap Qutqarıw bayramın nıshanlaw ushın Erusalimge kelsin dep járiyalawdı sheshti. Sebebi bul bayram jazılǵanǵa say ulıwma xalıqlıq bayram sıpatında nıshanlanbay kiyatırǵan edi. ⁶ Patshannıń buyırǵı boyınsha, shabarmanlar patshanıń hám onıń xızmetkerleriniń jazǵan xatın pútkil Izrail hám Yahuda boylap tarattı. On da bilay dep jazılǵan edi: «Izrail xalıqı, Ibrayımnnıń, Ísaqtıń hám Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege qaytıńlar! Sonda Ol da sizlerge, Assiriya patshalarınıń qolınan aman qalǵanlarǵa qaytadı. ⁷ Ata-babalarınıń Qudayı Jaratqan Iyege opasızlıq etken ata-babalarınıń hám tuwısqanlarıńız sıyaqlı bolmańlar! Kórip turǵanıńızday, Jaratqan Iye olardı qorqımışlı kóriniske alıp keldi. ⁸ Ata-babalarınıń sıyaqlı qaysar bolmay, Jaratqan Iyege boysınıńlar! Onıń máńgige muxaddes qılǵan Muxaddes ornına kelip, ústińizge dónip turǵan Onıń lawlaǵan ǵázebiniń basılıwı ushın, Qudayıńız Jaratqan Iyege xızmet etińler! ⁹ Eger Jaratqan Iyege júz bursañız, aǵayınlerińizdi hám balalarıńızdı tutqında uslap turǵanlar olarǵa rehim etip, olardı usı elge qaytaradı. Sebebi Qudayıńız Jaratqan Iye miyrimli hám rehimli. Eger Oǵan qaytsañız, Ol sizlerden júz burmaydı».

¹⁰ Solay etip, shabarmanlar Efrayım hám Menashshe jerlerin Zebulonǵa shekem qalama-qala aralap shıqtı. Biraq adamlardıń kópshiligi jarshılardıń üstinen kúlip, masqaraladı. ¹¹ Degen menen, Asher, Menashshe hám

Zebulon urıwlarınıń ayırımları boy-sınıp, Erusalimge keldi. ¹² Júreklerine birlik ruwxın sıylaǵan Jaratqan Iyeniń qolı da Yahuda ústinde bolıp, xalıqta patsha hám onıń wázirleriniń Jaratqan Iyeniń sózi boyınsha bergen buyırǵın orınlawǵa degen qálew tuwdırdı.

¹³ Ekinshi ayda Ashıtqısız nan bayramın nıshanlaw ushın, júdá úlken alaman Erusalimge jynaldı. ¹⁴ Olar iske kirisip, Erusalimdeki jat qudaylarǵa arnalǵan qurbanlıq orınlardı hám tútetki tütetiletuǵın barlıq qurbanlıq orınlardı qıyratıp, Kidron sayına ılaqtırdı. ¹⁵ Ekinshi aydıń on tórtinshi kúni olar Qutqarıw bayramına arnalǵan qurbanlıqtı shaldı. Ruwxaniyeler menen lebiyliler uyalıp qalıp, ózlerin pákledi hám Jaratqan Iyeniń Úyine jandırılatuǵın qurbanlıqlar alıp keldi. ¹⁶ Keyin olar Qudaydıń adamı Muwsanıń nızamı boyınsha, óz orınların iyeledi. Ruwxaniyeler lebiyliler ákelip bergen qurbanlıq qanın alıp, qurbanlıq orınǵa septi. ¹⁷ Xalıq arasında ózlerin páklemegen adamlar kóp edi. Sonlıqtan tazalanıw rásiminen ótpegenlerdiń Qutqarıw qurbanlıǵın shalıw hám olardı Jaratqan Iyege baǵıshlaw lebiylilerge júklendi. ¹⁸ Xalıqtıń kópshiligi, ásirese Efrayım, Menashshe, Issaxar hám Zebulon urıwlarınan kelgenlerdiń kóbisi pákleniw rásiminen ótpegen bolsa da, Qutqarıw bayramınıń asınan jep, qaǵıydanı buzdı. Biraq Xizkiya olar ushın bilay dep duwa etti:

– Iyigilikli Jaratqan Iye! ¹⁹ Bul adamlar Muxaddes orınıń nızamına say ózlerin páklemegen bolsa da, olar Qudaydı, ata-babalarınıń Qudayı Jaratqan Iyeni shın júreктен izledi, sonlıqtan olardıń hár birin keshire ǵór!

²⁰ Jaratqan Iye Xizkiyanıń duwasın esitti hám xalıqtı keshirdi. ²¹ Erusalimge jıynalǵan izraillılar jeti kún dawamında úlken quwanış penen Ashıtqısız nan bayramın nıshanladı. Lebiyliler menen ruwxaniyeler Jaratqan Iyeni táriyiplewge arnalǵan saz ásbapları menen hár kúni Jaratqan Iyege arnap algıs-maqtaw ayttı. ²² Xizkiya Jaratqan Iyege degen xızmetlerin sheberlik penen atqarǵan lebiylilerdi jigerlendirdi. Xalıq jeti kún dawamında tatıwlıq qurbanlıqların berdi, ata-babalarınń Qudayı Jaratqan Iyege algıs-lar aytıp, bayram asınan jedi.

²³ Pútkil jıyın bayramdı jáne jeti kúнге sozıwǵa qarar etti. Sóytip, olar jáne jeti kún quwanış penen bayram qıldı. ²⁴ Yahuda patshası Xizkiya jıynalǵanlarǵa mıń buǵa hám jeti mıń qoy-eshki berdi. Al hámeldarlar bolsa, mıń buǵa hám on mıń qoy-eshki berdi. Júdá kóp ruwxaniyeler páklew rásiminen ótken edi. ²⁵ Pútkil Yahuda xalqı, ruwxaniyeler, lebiyliler, Izraildan kelgenler, Izraildan kelip Yahudada jasap atırǵan jat jerliler quwanışqa tolǵan edi. ²⁶ Erusalimde ullı quwanış húkim súrdi. Sebebi Izraildıń patshası Dawıt ulı Sulaymannıń dáwirinen beri Erusalimde bunday bayram bolıp kórmegen edi. ²⁷ Ruwxaniyeler menen lebiyliler xalıqqa pátiya berdi. Quday olardı esitti, olardıń duwaları kóklerge, Onıń muxaddes mákanına jetip bardı.

Xizkiya kirgizgen ózgerisler

31 ¹ Bayram tolıq tamam bolǵannan keyin, oǵan qatnasqan izraillılardıń barlıǵı Yahuda qalalarına barıp, kiyeli taslardı maydalap, kiyeli aǵashlardı kesip tasladı. Olar pútkil Yahuda, Benyamin, Efrayım

hám Menashshe jerlerindeki sıyıw orınların hám qurbanlıq orınların birde birewin qaldırmaı buzıp tasladı. Sońınan izraillılar óz qalalarına, óz iyeliklerine qayttı.

² Xizkiya ruwxaniyeler menen lebiylilerdi atqaratuǵın wazıypalarına qarap, toparlarǵa bóldi. Olardıń ayırımlarına jandırılatuǵın qurbanlıqlardı hám tatıwlıq qurbanlıqların usınıw, ayırımlarına Jaratqan Iyeniń mákanınıń dárwazalarında xızmet etiw, ayırımlarına táriyiplew hám algıs-maqtaw qosıqların aytıw tapsırıldı. ³ Patsha Jaratqan Iyeniń nızamına muwapıq, hár kúni azanda hám keshte, Shabbat kúnleri, Jańa ay bayramında hám Jaratqan Iyeniń Nızamında belgilengen bayramlarda usınılatuǵın jandırılatuǵın qurbanlıqlar ushın óz mal-múlkinen mallar ajıratı. ⁴ Ruwxaniyeler menen lebiylilerdiń ózlerin Jaratqan Iyeniń Nızamın orınlawǵa baǵıshlawı ushın, patsha Erusalimde jasaytuǵın xalıqqa ruwxaniyeler menen lebiylilerge tiyisli bolǵan payların berip turıwdı buyırdı. ⁵ Bul párman járiyalanıwdan-aq, izraillılar biydaydıń, jańa sharaptıń, záytún mayınıń, paldıń, jerden óngen barlıq ónimlerdiń birinshi zúraátinen saqıylıq penen alıp kele basladı. Sonday-aq qollarında bar bolǵannan mol etip onnan birin berdi. ⁶ Yahuda qalalarında jasap atırǵan izraillılar menen yahudalılar da óz súriw hám padalarınan onnan birin berdi, jáne Qudayı Jaratqan Iyege arnalǵan muxaddes zatlarınan da onnan birin berip, olardı bir jerge jıynap úyin-úyin qıldı. ⁷ Olar bul isti úshinshi ayda baslap, jetinshi ayda tamamladı. ⁸ Patsha Xizkiya hám onıń hámeldarları kelip, úyinlerdi kórgende,

Jaratqan Iyege algıs aytıp, Onıń xalqı Izrailğa pátıyasın berdi. ⁹ Xizkiya ruwxaniyeler menen lebiylilerden bul úyinler haqqında soraganda, ¹⁰ Sadoq tiyresinen bolğan bas ruwxaniy Azariya juwap berip:

– Xalıq Jaratqan Iyeniń Úyine sadaqaların alıp kele baslağannan beri, tamağımız toq, artıp ta qalmaqta. Jaratqan Iye Óz xalqın jarılqağanlıqtan, awısıgınıń ózi ağıl-tegil, – dedi.

¹¹ Sonda Xizkiya Jaratqan Iyeniń Úyine zat saqlanatuğın bólmeler qurıwdı buyırdı hám olar qurıldı. ¹² Bul bólmelerge barlıq sadaqalar, barlıq zattıń onnan biri, bağıshlangan zatlar sadıqlıq penen aparıp qoyıldı. Bul islerdiń basında lebiyli Kenaniya turdı, al inisi Shimey onıń orınbasarı boldı. ¹³ Patsha Xizkiya hám Qudaydıń Úyiniń basqarıwshısı Azariyanıń tapsırması boyınsha, Exiel, Azaziya, Naxat, Asahel, Erimot, Iozabad, Eliel, Ismaxiya, Maxat hám Benaya Kenaniya menen onıń inisi Shimeydiń qol astında baqlawshılar xızmetin atqara basladı. ¹⁴ Shıgıs dárwazanıń qarawlı lebiyli Imna ulı Qore Qudayğa ıqtıyarlı túrde berilgen sadaqalarğa juwapker bolıp, ol Jaratqan Iyege atalğan sıylardı bağıshlap, arnawlı túrde berilgen sıylardı bólip beriw wazıypasın alıp bardı. ¹⁵ Eden, Minyamin, Eshua, Shemaya, Amariya hám Shekaniya ruwxaniyeler jasap atırğan qalalarda ruwxaniylerge tiyisli úleslerin toparları boyınsha, úlken-kishisine birdey etip bólip beriwde Qorege járdemlesti. ¹⁶ Bunnan tısqarı, Jaratqan Iyeniń Úyine kirip, óziniń wazıypası hám toparına say ondağı kúndelikli jumıslardı atqaratuğın úsh jasqa tolğan hám onnan

joqarı bolğan, shejirege kirgizilgen erkeklerge, ¹⁷ sonday-aq, áwladları boyınsha shejirege kirgizilgen ruwxaniylerge, jigirma hám onnan joqarı jastağı lebiylilerge wazıypaları menen toparlarına say úles bólip berdi. ¹⁸ Jáne de, ruwxaniyeler menen lebiylilerdiń shejirege kirgizilgen nárestelerine, hayallarına hám ul-qızlarına da úles tiydi. Sebebi olar ózlerin sadıqlıq penen Qudayğa bağıshlangan edi. ¹⁹ Qalalarınıń átirapındağı awıllarda jasap atırğan Xaron urpaqlarınan bolğan ruwxaniylerge kelsek, olardan bolğan barlıq erkeklerge hám lebiylilerdiń shejiresine kirgen hár bir adamğa tiyisli úlesin beriw ushın atları atalıp, ayırım adamlar tayınlandı.

²⁰ Xizkiya pútkil Yahuda boylap usılay is alıp bardı. Ol Qudayı Jaratqan Iyeniń názerinde iygiliqli, tuwrı hám hadal islerdi isledi. ²¹ Ol Qudaydıń Úyindegi xızmette hám Nızam menen buyırılqarğa ámel qılw islerinde neler islegen bolsa da, Qudayına boysınıp, shın júreктен háreket etti. Nátiyjede ol tabısqa eristi.

Sanxeribtiń abay etiwı

32 ¹ Xizkiyanıń sadıqlıq penen islegen usınday islerinen keyin, Assiriya patshası Sanxerib kelip, Yahudağa hújim jasadı. Ol qorğanlı qalaların qamal qılıp, basıp alıwdı oyladı. ² Sanxeribtiń Erusalimge kelip, urıs ashpaqshı bolğanın kórgen Xizkiya, ³ wázirleri hám áskerbasıları menen qala sırtındağı suw kózlerin pitep taslawdı keñesti. Olar da patshanı qolladı. ⁴ Kóp xalıq jıynalıp: «Assiriya patshaları ne ushın mol suwğa iye bolar eken?» – dep, el boylap ağıp turğan barlıq suw kózlerin

pitep, dáryalardı bógep tasladı. ⁵ Xizkiya kúshin topla, diywallardıń jıgılǵan jerlerin qayta tiklep, ústine minaralar saldı. Ol diywal sırtınan taǵı bir diywal órdirip, Dawıttıń qalasındaǵı Millomı bekkemledi. Jáne de, ol kóplegen qural-jaraqlar hám qalqanlar isletti. ⁶ Patsha xalıqqa áskerbasılar tayımlap, olardı qala dárwazası aldındaǵı maydańǵa jıynadı hám bılay dep jigerlendirdi:

⁷ – Kúshli hám márt bolıńlar! Assiriya patshası hám onıń sansız ordası sebepli qorqıp, ruwxlarıńız túspeyin! Sebebi bizler menen Bolǵan, olar menen bolǵannan kúshlirek! ⁸ Olar tárepte adam kúshi bolsa, bizler tárepte bizlerge járdem beretuǵın hám bizler ushın urısatuǵın Qudayımız Jaratqan Iye bar.

Xalıq Yahuda patshası Xizkiyanıń sózlerinen jigerlendi.

⁹ Bunnan keyin, Assiriya patshası Sanxerib pútkil láshkerleri menen Laxish qalasin qamal qılıp turǵan waqıtta, Yahuda patshası Xizkiyaǵa hám Erusalimdegi pútkil Yahuda xalqına mına xabardı jetkeriw ushın óz xızmetkerlerin Erusalimge jiberdi: ¹⁰ «Assiriya patshası Sanxerib bılay deydi: Sizler neńizge úmit baylap, qamal ishinde qalǵan Erusalimde otırsız? ¹¹ Xizkiya sizlerdi: „Qudayımız Jaratqan Iye bizlerdi Assiriya patshasınıń qolınan qutqaradı“, – dep aldap, ashlıq penen shólden nabıt qılmaqshı. ¹² Qudayǵa arnalǵan sıyınıw orınların hám qurbanlıq orınların qıyratıp, Yahuda hám Erusalim xalqına: „Tek bir qurbanlıq orında Qudayǵa sıyınıp, tek onıń ústinde qurbanlıqlardı tütetip jandıruńlar“, – degen usı Xizkiya emes pe? ¹³ Árasında da, meniń

hám meniń ata-babalarımınń basqa ellerdiń xalıqlarına ne islegenimizdi bilmeysizler me? Sol jerdegi xalıqlardıń qudayları óz jerin meniń qolımnan qutqara aldı ma? ¹⁴ Ata-babalarım tolıq qırıp taslaǵan usı xalıqlardıń qudaylarınıń qaysı biri óz xalqın meniń qolımnan qutqara aldı? Solay eken, qalayınsha sizlerdiń Qudayınız sizlerdi meniń qolımnan qutqara aladı? ¹⁵ Xizkiyanıń ózlerińizdi aldap, joldan urıwına jol qoymańlar! Oǵan isenbenler! Sebebi hesh bir xalıqtıń yaqı patshalıqtıń qudayı óz xalqın meniń qolımnan yamasa ata-babalarımınń qolınan qutqara almaǵan. Endi sizlerdi meniń qolımnan qutqara alatıǵında, Qudayınız kim bolıptı?!»

¹⁶ Sanxeribtiń xızmetkerleri Quday Iyege hám Onıń qulı Xizkiyaǵa qarsı taǵı bir talay sózler ayttı. ¹⁷ Bunıń ústine, Sanxerib Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeni aqiretleytuǵın xat jazıp, Oǵan qarsı mına sózlerdi ayttı: «Basqa jerlerdiń qudaylarınıń óz xalqın mennen qutqara almaǵanıday, Xizkiyanıń qudayı da Óz xalqın meniń qolımnan qutqara almaydı». ¹⁸ Xattı alıp kelgenler bul sózlerdi diywal ústindegi Erusalim turǵınlarına qaray evrey tilinde baqırıp ayttı. Olar xalıqtı qorqıtıp, húreyin ushırıp, qalanı tezirek qolǵa kirgizbekshi boldı. ¹⁹ Olar Erusalimniń Qudayı haqqında jer betindegi basqa xalıqlardıń adam qolı menen jaratılǵan qudayı haqqında aytqanday qılıp sóyledi.

Jaratqan Iyeniń Xizkiyanı qutqarırıwı

²⁰ Patsha Xizkiya hám Amos ulı payǵambar Iyshaya usı ushın duwa etip, kóklerge qarap jalbarındı. ²¹ Sonda

Jaratqan Iye Óz perishtesin jiberdi. Perishte Assiriya patshasınıń ordasındaǵı barlıq batır jawıngerlerdi, kósem-lerdi hám áskerbasılardı qırıp tasladı. Sanxerib masqara bolıp eline qayttı. Bir kúni ol óz qudayınıń butxanasına kirgende, onı óz ulları qılısh penen óltirdi. ²² Solay etip, Jaratqan Iye Xizkiyanı hám Erusalim turǵınların Assiriya patshası Sanxeribtiń hám basqa da dushpanlarınıń qolınan qutqardı. Olardı hár tárepleme qorǵap-saqladı. ²³ Kópler Erusalimge kelip, Jaratqan Iyege sıylar, Yahuda patshası Xizkiyaǵa qımbatbaha zatlar alıp keldi. Sol waqıttan baslap, Xizkiya barlıq xalıqlar arasında joqarı húrmetke eristi.

Xizkiyanıń qásteleniwi, shıpalanıwı hám óliwi

²⁴ Sol kúnleri Xizkiya awırıp, ólim tóseginde jattı hám Jaratqan Iyege duwa etti. Ol Xizkiyanı esitip, oǵan qásteliginen dúzeletuǵın belgi berdi. ²⁵ Biraq Xizkiya ózine kórsetilgen jaqsılıqqa shúkirkilik etpey, menmensip ketti. Sol sebepli Jaratqan Iye oǵan, Yahudaǵa hám Erusalimge ǵázeplendi. ²⁶ Sonda Xizkiyanıń ózi de, Erusalim turǵınları da ózleriniń menmenligi ushın táwbe qıldı. Sonlıqtan Jaratqan Iye olarǵa Xizkiyanıń kóziniń tirisinde ǵázebin shashpadı.

²⁷ Xizkiya júdá bay hám abrayılı boldı. Ol óziniń gúmis hám altını, qımbatbaha tasları, xosh iyisli zatları, qalqanları hám hár túrli qımbatbaha zatları ushın qaznalar saldırdı. ²⁸ Jáne de, ol dán ónimleri, jańa sharap hám záytún mayı saqlanatuǵın orınlar, sonday-aq iri hám mayda mallar

ushın qoralar qurdırdı. ²⁹ Quday mol baylıq inam etkenligi sebepli, patsha ózine qalalar qurdırdı hám kóp sanlı padalar menen súriwlerge iye boldı.

³⁰ Gixon bulaǵınıń joqarǵı aǵısın pitep taslap, suwın jer astı arqalı Dawıttıń qalasınıń batısına aǵızǵan da usı Xizkiya edi. Ol islegen hár bir isinde tabısqa eristi. ³¹ Biraq Babilon el basshıları jiberген elshiler elde bolǵan belgi haqqında sorastırıw ushın kelgende,^a Quday sınaw hám júreginde ne barın biliw ushın, Xizkiyanı óz erkine qoydı.

³² Xizkiyanıń basqa isleri, qılǵan jaqsılıqları Yahuda hám Izrail patshalarınıń kitabındaǵı Amos ulı Iyshaya payǵambardıń ayanlarında bayan etilgen. ³³ Xizkiya ólip, ata-babalarına qosılǵanda, Dawıt áwladlarınıń qábirleriniń joqarısına qoyıldı. Pútkil Yahuda hám Erusalim xalqı oǵan húrmet kórsetti. Onıń ornına ulı Menashshe patsha boldı.

Yahuda patshası Menashshe

33 ¹ Menashshe on eki jasında patsha boldı hám Erusalimde eliw bes jil patshalıq etti. ² Ol Jaratqan Iye Izrail xalqınıń aldınan quwıp jiberген xalıqlardıń jerkenishli jaman islerine eliklep, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ³ Ákesi Xizkiya qıyratıp taslaǵan sıyıw orınların qayta tikledi, Baallarǵa arnap qurbanlıq orınlar qurdı, kiyeli aǵashlardı ornattı hám pútkil aspan denelerine tabınıp, olarǵa xızmet etti. ⁴ Menashshe Jaratqan Iyeniń Úyine, yaǵnıy Jaratqan Iyeniń: «Atım máńgige

^a **32:31** 4Pat 20:12-19.

Erusalimde boladı», – degen Úyine basqa qudaylarǵa arnap, qurbanlıq orınlar qurdırdı. ⁵ Ol Jaratqan Iyeniń Úyiniń eki háwlisine de barlıq aspan denelerine arnap qurbanlıq orınlar qurdı. ⁶ Ol Ben-Hinnom oypatlıǵında óz ulın otta jandırıp qurbanlıqqa berdi, pal ashtı, belgilerdi jorıdı, duwaxanlıq qıldı, árwaq hám ruwxlardı shaqırırwshılarǵa másláhát saldı. Ol Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi kóp islep, Onı gázeplendirdi. ⁷ Menashshe ózi isletken oyma buttı Qudaydıń Úyine qoydı. Quday Dawıtqa hám onıń ulı Sulaymangá: «Bul Úyde hám Izrail urıwları arasınan tańlap alǵan qalam Erusalimde atımdı máńgige ornataman. ⁸ Eger olar Muwsa arqalı bergem barlıq Nızam, qaǵıyda hám pármanlarım baylanıslı buyırqlarımdı muqiyatlı túrde orınlap jasasa, onda Izrail xalqın ózleriniń ata-babalarına belgilep bergem jerden qaytadan quwıp shıǵarmayman», – degen edi.^a ⁹ Biraq Menashshe Yahuda xalqın hám Erusalim turǵınların joldan azǵırǵanı sonshellı, Izrail xalqı óziniń aldınan Jaratqan Iye joq qılǵan xalıqlarınan da kóbirek jamanlıqlar isledi.

¹⁰ Jaratqan Iye Menashshege hám onıń xalqına eskertse de, olar qulaq salmadı. ¹¹ Sonlıqtan Jaratqan Iye olarǵa Assiriya patshasınıń áskerbasıların jiberdi. Olar Menashsheni tutqınǵa aldı, murnına halqa ótkerip, qola kisen menen kisenledi hám onı Babilongá alıp ketti. ¹² Ol azap shegip atırıp, Qudayı Jaratqan Iyege jalbarındı hám ata-babalarınıń Qudayı aldında shın júreктен bas iydi. ¹³ Ol

duwa etti, Jaratqan Iye de onıń duwasın qabil etip, jalbarınıwın esitti. Onı jáne Erusalimge, óz taxtına qaytardı. Sonda Menashshe Jaratqan Iyeniń haqıyqattan da Quday ekenin bildi.

¹⁴ Bunnan keyin, Menashshe Dawıttıń qalasınıń sırtqı diywalın burınıǵıdan da biyik etip qayta qurdı. Bul diywal oypatlıqtaǵı Gixon bulaǵınıń batısınan Ofel tóbesin aynala ótip, Barlıq dárwazasınıń kireberisine shekem sozıldı. Patsha Yahudanıń qorǵanlı qalalarınıń hámmesine áskerbasılar tayınladı. ¹⁵ Menashshe Jaratqan Iyeniń Úyinen basqa jerlerdiń qudaylarınıń músinlerin, ózi qoydırǵan butlardı, Jaratqan Iyeniń Úyi jaylasqan tawdaǵı hám Erusalimdeki barlıq qurbanlıq orınlardı aldırıp, olardı qaladan shıǵarıp tasladı. ¹⁶ Ol Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornın qayta tiklep, onda tatıwlıq hám minnetdarshılıq qurbanlıqların usındı hám Yahuda xalqına Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege xızmet etiwdi buyırdı. ¹⁷ Degen menen, xalıq sıyınıw orınlarında qurbanlıq beriwin dawam etti. Biraq olar bergem qurbanlıqların Qudayı Jaratqan Iyege arnaytuǵın edi.

¹⁸ Menashsheniń basqa isleri, Qudayına arnalǵan duwası hám Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeniń atınan oǵan ayılǵan wáliydiń sózleri Izrail patshalarınıń jılnama kitabında jazılǵan. ¹⁹ Onıń duwası, Qudaydıń oǵan rehim etiwı, barlıq gúnaları, opasızlıǵı, ol ózi boysınǵanǵa shekem qurǵızǵan sıyınıw orınları, kiyeli aǵashları hám butları haqqında barlıǵı Kózi ashıqlardıń kitabında jazılǵan. ²⁰ Menashshe ólip, ata-babalarına

^a 33:8 3Pat 9:3-5.

qosılǵanda, óz sarayına jerlendi. Onıń ornına ulı Amon patsha boldı.

Yahuda patshası Amon

²¹ Amon jigirma eki jasında patsha bolıp, Erusalimde eki jil patshalıq etti. ²² Amon da ákesi Menashshege uqsap, Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Ol ákesi soqtırǵan barlıq butlarǵa qurbanlıq berip, olarǵa xızmet etti. ²³ Amon ákesi Menashshege uqsap, Jaratqan Iyege qayta júz burmadı, kerisinshe, gúna islewdi arttıra berdi. ²⁴ Amonnıń xızmetshileri oǵan qarsı til biriktirip, onı óz sarayında óltirdi. ²⁵ Biraq úlke xalqı patsha Amonga qarsı til biriktirgenlerdiń hámмесin óltirdi hám onıń ornına ulı Ioshiyanı patsha etip qoydı.

Yahuda patshası Ioshiya

34 ¹ Ioshiya segiz jasında patsha bolıp, Erusalimde otız bir jil patshalıq etti. ² Ol Jaratqan Iyeniń názerinde tuwrı bolǵan islerdi isledi hám ońǵa da solǵa da burılmay, babası Dawıttıń jolınan júrdi.

Ioshiya kirgizgen jańalıqlar

³ Ioshiya óz patshalıǵınıń segizinshi jilında, ele jas bolsa da, babası Dawıttıń Qudayın izley basladı. Al óz patshalıǵınıń on ekinshi jılı Yahuda menen Erusalimdi sıyıwıw orınlarınan, kiyeli aǵashlardan, oyma hám quyma butlardıń músinlerinen tazalay basladı. ⁴ Onıń bassılıǵında Baallarǵa arnalǵan qurbanlıq orınlar buzıp taslandı, olardıń janındaǵı tütetki tütetiletuǵın orınlar qıyratıldı, kiyeli aǵashlar menen oyma hám quyma butlardıń músinleri maydalanıp, usı butlarǵa qurbanlıq bergenderdiń

qábirleri ústine shashıldı. ⁵ Ioshiya butqa xızmet etetuǵın ruwxaniyelerdiń súyeklerin ózleriniń qurbanlıq orınlarınıń ústinde otqa jaqtı. Usılayınsha ol Yahuda menen Erusalimdi pákledi. ⁶ Keyin Ioshiya Menashshe, Efrayım, Shimon urıwlarınıń qalalarınan Naftaliy jerlerine deyin hám olardıń qıyrap qalǵan aymaqlarındaǵı ⁷ qurbanlıq orınlardı, kiyeli aǵashlardı kesti hám butlardı maydalap ezdi. Ol pútkil Izrail eli boylap tütetki tütetiletuǵın orınlardı qıyratıp, sońınan Erusalimge qaytıp keldi.

Nızam kitabınıń tabılıwı

⁸ Óz patshalıǵınıń on segizinshi jilında, eldi hám Jaratqan Iyeniń Úyin páklegennen soń, patsha Ioshiya Asaliya ulı Shafandı, qala hákimi Maaseyanı hám diywanbegi Ehoaxaz ulı Ioaxtı Qudayı Jaratqan Iyeniń Úyin ońlaw ushın jiberdi. ⁹ Olar bas ruwxaniy Xilkiyaǵa barıp, Qudaydıń Úyine alıp kelingен barlıq gúmislerdi oǵan berdi. Bosaǵadaǵı qadaǵalawshı ruwxaniyeler bolǵan lebiyliler bul gúmislerdi Menashshe hám Efrayım xalqınan, basqa barlıq izraillılardan, barlıq Yahuda hám Benyamin xalqınan, jáne Erusalim turǵınlarınan jıynaǵan edi. ¹⁰ Olar gúmislerdi Jaratqan Iyeniń Úyindegi islerdi baqlaw ushın tayınlanǵan adamlarǵa berdi. Baqlawshılar bunı Úydiń buzılǵan jerlerin dúzetip, ońlap atırǵan jumısshılarǵa tóledi. ¹¹ Qarjınıń bir bólegi ustalar menen qurılıshshılarǵa da berilip, olar sol gúmislerge Yahuda patshaları qarawsız qaldırǵan imaratlardı ońlaw ushın, jonılǵan taslar hám baqanlar menen arqalıq aǵashlar satıp aldı. ¹² Bul adamlar jumısın hadal

isledi. Olardıń ústinen Merariy urpaǵınan lebiyli Yaxat penen Obadiyanı hám Qohat urpaǵınan lebiyli Zexariya menen Meshullamdı baqlawshı etip qoydı. Saz ásbapların jaqsı shertetuǵın barlıq lebiyliler ¹³ júk tasıwshılardı hám hár bir imarattaǵı hámme jumısshılardı baqlap júrdi. Lebiyilerden ayırımları xatkerler, qadaǵalawshılar hám dárwaza qarawılları xızmetin atqardı.

¹⁴ Jaratqan İyeniń Úyine ákelingen gúmisti alıp shıǵıp baratırıp, ruwxaniy Xilkiya Jaratqan İyeniń Muwsa arqalı bergen Nızam kitabın tawıp aldı.

¹⁵ Xilkiya xatker Shafanǵa:

– Men Jaratqan İyeniń Úyinen Nızam kitabın taptım, – dep, kitaptı Shafanǵa berdi. ¹⁶ Shafan kitaptı patshaǵa alıp kelip, oǵan:

– Qullarınıız ózlerine tapsırılǵannıń hámmesin islep atır. ¹⁷ Olar Jaratqan İyeniń Úyindegi bar gúmisti alıp, baqlawshılar menen jumısshılardı berdi, – dep xabar berdi. ¹⁸ Sońınan xatker Shafan:

– Ruwxaniy Xilkiya maǵan bir kitap berdi, – dedi hám kitaptı patshaǵa dawıslap oqıp berdi. ¹⁹ Patsha Nızam kitabındaǵı sózlerdi esitkende, kiyimlerin jırttı. ²⁰ Ol Xilkiyaǵa, Shafan ulı Axiqamǵa, Mixa ulı Abdonǵa, xatker Shafanǵa hám óz xızmetshisi Asayaǵa bilay dep buyırdı:

²¹ – Barıp, tabılǵan bul kitaptıń sózleri haqqında men ushın da, Izrail hám Yahuda xalqınıń qalǵanları ushın da, Jaratqan İyeniń erkin sorańlar. Jaratqan İyeniń ústimizge jawdıratuǵın ǵázebi ullı, sebebi ata-babalarımız Jaratqan İyeniń sózine ámel qılmadı. Olar bul kitapta jazılǵanlarǵa say is tutpadı.

²² Ruwxaniy Xilkiya menen patsha jibergen adamlar barıp, Xasranıń aqlıǵı Taqhattıń ulı bolǵan muxaddes kiyimlerge qarawshı Shallumnıń hayalı payǵambar Xulda menen sóylesti. Xulda Erusalimniń taza bóliminde jasaytuǵın edi. ²³ Hayal olarǵa bilay dedi:

– Izraildiń Qudayı Jaratqan İye sizlerdi maǵan jibergen adamǵa bilay dep aytıńlar dep atır: ²⁴ «Jaratqan İye bilay deydi: Yahuda patshasınıń aldında oqılǵan kitapta jazılǵan barlıq náletlerdi, yaǵnıy apatshılıqlardı usı jerge hám ondaǵı xalıqqa jawdırmaqshıman. ²⁵ Olar meni tárk etti hám basqa qudaylarǵa tütetki tütetip, pútkil isleri menen Meniń ǵázebimdi keltirdi. Sonlıqtan bul jerge ǵázebim tógiledi hám ol sónbeydi». ²⁶ Jaratqan İyeniń erkin soraw ushın sizlerdi jibergen Yahuda patshasına bilay dep aytıńlar: «Izraildiń Qudayı Jaratqan İye sen esitken sózler tuwralı bilay deydi: ²⁷ Bul jer hám ondaǵı xalıqqa qarşı aytqan sózlerimdi esitkeninde, júregiń ezildi hám Maǵan boysındı. Sen Maǵan boysınıp, kiyimlerińdi jırtıp, Meniń aldımda jılaǵanlıqtan, Men de seni esittim. Bul Jaratqan İyeniń sózleri. ²⁸ Sonlıqtan Men seni ata-babalarıńa qosaman, tınıshlıq penen qábirge qoyılasań. Men bul jerge hám bul jerde jasaytuǵınlarǵa jawdıratuǵın hesh bir apatshılıqtı seniń kóziń kórmeydi».

Olar bul xabardı patshaǵa jetkizdi. ²⁹ Sonda patsha adam jiberip, Yahuda hám Erusalimniń barlıq aqsaqalların jıynadı. ³⁰ Ol Yahuda xalqın, Erusalim turǵınların, ruwxaniylerdi, lebiyilerdi hám úlkeninen kishkenesine deyingi pútkil xalıqtı ertip, Jaratqan İyeniń Úyine bardı. Keyin

patsha olarǵa Jaratqan Iyeniń Úyinen tabılǵan Kelisim kitabın basnan ayaǵına deyin dawıslap oqıp berdi. ³¹ Patsha óziniń arnawlı ornında turıp, Jaratqan Iyeniń aldında kelisim dúzdi. Ol Jaratqan Iyeniń jolı menen júrip, Onıń buyırıqların, qararların, qaǵıydaların shın júrekten, jan-táni menen orınlawǵa, usı kitapta jazılǵan kelisim sózlerine ámel qılıwǵa ant ishti. ³² Ol Erusalimde hám Benyamın jerinde jasaytuǵın adamlarǵa usı anttı tastıyıqlawdı buyırdı. Erusalim turǵınları Qudaydıń, ata-babalarınıń Qudayınıń kelisimine sadıq qaldı.

³³ Ioshiya Izrailǵa qaraslı barlıq aymaqlardaǵı jerkenishli butlardı alıp taslap, Izrailda jasaytuǵınlardıń hámmesine ózleriniń Qudayı Jaratqan Iyege sıyınıwdı buyırdı. Ioshiyanıń kóziniń tirisinde xalıq ata-babalarınıń Qudayı Jaratqan Iyeniń jolınan taymadı.

Ioshiyanıń Qutqarılıw bayramın ótkeriwi

35 ¹ Ioshiya Erusalimde Jaratqan Iyeniń húrmetine Qutqarılıw bayramın nıshanladı. Birinshi aydıń on tórtinshi kúni qurbanlıq shalındı. ² Ioshiya ruwxaniylerdi óz xızmetlerine qoyıp, Jaratqan Iyeniń Úyindegi xızmetin orınlaw ushın, olardı jigerlendirdi. ³ Ol pútkil Izrail xalqına tálim berip kelgen, Jaratqan Iyege baǵshlangan lebiylilerge bılay dedi:

– Muxaddes sandıqtı Izrail patshası Dawıttıń ulı Sulayman qurdırǵan Úyge qoyıńlar. Onı bunnan bılay iyinlerinizde kóterip júriwdiń hájeti joq. Endi Qudayınız Jaratqan Iyege hám

Onıń xalqı Izrailǵa xızmet etińler! ⁴ Izrail patshası Dawıttıń hám onıń ulı Sulaymannıń kórsetpelerine muwapıq,^a áwladınız hám toparlarıńız boyınsha xızmetke tayarlanıńlar. ⁵ Muxaddes orında tuwısqanlarıńız bolǵan xalıqtıń hár bir áwladına lebiylilerdiń bir tobı xızmet etiwge tayar tursın. ⁶ Qurbanlıq soyıp, ózlerińizdi pákleńler hám Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı buyırǵanıday, olardı tuwısqanlarıńız ushın tayınlańlar.

⁷ Ioshiya sol jerdegi xalıqqa Qutqarılıw qurbanlıǵı ushın, mayda maldan otız mın bas toqlı hám ılaq, iri maldan úsh mın bas buǵa sıyladı. Bulardıń hámmesi patshanıń jeke mülkinen berilgen edi. ⁸ Patshanıń wázirleri de ıqtıyarlı túrde xalıqqa, ruwxaniylerge hám lebiylilerge qurbanlıqlar sıyladı. Qudaydıń Úyiniń basqarıwshıları Xilkiya, Zexariya hám Exiel de bayramǵa arnap, ruwxaniylerge Qutqarılıw qurbanlıǵı ushın eki mın altı júz mayda mal hám úsh júz iri mal berdi. ⁹ Sonday-aq, Kenaniya hám onıń tuwısqanları Shemaya menen Netanel, jáne de lebiylilerdiń kósemli Xashabiya, Eiel hám Iozabad bayramda Qutqarılıw qurbanlıǵına shalıw ushın lebiylilerge bes mın bas mayda mal hám bes júz bas iri mal berdi.

¹⁰ Xızmet ushın hámmesi tayar bolǵanda, patsha buyırǵanıday, ruwxaniyeler óz orınlarında, al lebiyliler óz toparları menen tayar turdı. ¹¹ Qurbanlıqlar soyılıp, ruwxaniyeler ózlerine berilgen qandı qurbanlıq orınǵa septi. Lebiyliler mallardı teriden ayırdı. ¹² Olar Muwsanıń kitabında jazılǵanlarǵa muwapıq, Jaratqan Iyege

a 35:4 1Jln 23:1–26:32.

usınıwı ushın, qurbanlıqqa jandırılatuǵın mallardı xalıqtıń hár bir áwladına bólip berdi. Iri mallardı da solay isledi. ¹³ Qaǵıyda boyınsha, Qutqarıw bayramınıń qurbanlıǵın otta quwırdı, muxaddes qurbanlıqlardı hár túrli qazanlarda asıp, pútkil xalıqqa asıǵıs úlestirdi. ¹⁴ Keyin lebiyliler ózleri hám ruwxaniyeler ushın awqat tayarladı. Sebebi Xaronnıń urpaqlarınan bolǵan ruwxaniyeler qas qarayǵansha jandırılatuǵın qurbanlıqlardı hám maldıń mayın órtew menen bánt edi. Sonlıqtan lebiyliler ózleri hám Xaronnıń urpaqlarınan bolǵan ruwxaniyeler ushın awqattı keyin tayarladı.

¹⁵ Asaf urpaǵınan bolǵan qosıqshılar Dawıt, Asaf, Heman hám patshanıń wáliyi Edutunnıń buyırǵı boyınsha belgilengen orınlarında turdı. Dárwazalardıǵı dárwaza qarawıllarına óz orınların taslap ketiwdiń hájeti bolmadı, sebebi olardıń tuwısqanları bolǵan lebiyliler olar ushın hámme sin tayar qıldı. ¹⁶ Solay etip, sol kúni patsha Ioshiyanıń buyırǵına muwapıq, Qutqarıw bayramın ótkeriw hám Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornında jandırılatuǵın qurbanlıqlar beriwge baylanıslı Jaratqan Iyege arnalǵan hámme xızmetler orımlandı. ¹⁷ Sol kúni sol jerde bolǵan barlıq izraillılar Qutqarıw bayramın nıshanladı hám oǵan qosa, jeti kún boyı Ashıtqısız nan bayramın bayramladı. ¹⁸ Payǵambar Samuediń kúnlerinen beri, Izrailda Qutqarıw bayramı bunday etip nıshanlanbaǵan edi. Izrail patshalarınıń hesh biri de Ioshiyanıń nıshanlaǵanı sıyaqlı, ruwxaniyeler, lebiyliler, pútkil Yahuda xalqı, sol jerdegi izraillılar hám Erusalim turǵınları menen birge Qutqarıw bayramın bayramlamaǵan edi.

¹⁹ Usı Qutqarıw bayramı Ioshiyanıń patshalıǵınıń on segizinshi jılında bolıp ótti.

Ioshiyanıń ólimi

²⁰ Bul waqıyalardan soń, Ioshiya Qudaydıń Úyin tártipke keltirip bolǵanda, Mısır patshası Nexo urısıw ushın Evfrat dáryası boyındaǵı Kar-kemish qalasına keldi. Patsha Ioshiya da Nexoǵa qarsı júris qıldı. ²¹ Biraq Nexo Ioshiyaǵa elshileri arqalı mına xabardı jiberdi: «Háy, Yahuda patshası! Meniń menen ne jumısıń bar? Búgin saǵan qarsı emes, al ózim menen urısatuǵın patshalıqqa qarsı urısqa shıqtım. Quday maǵan asıǵıwdı buyırdı, Ol men tárepte. Sonlıqtan Oǵan qarsı shıqpa, bolmasa nabıt bolasań».

²² Biraq Ioshiya Nexo menen urısqıdan waz keshpey, kiyimlerin ózgertti. Qudaydıń Nexo arqalı aytqan sózlerine de qulaq salmay, Megiddo oypathında Nexo menen urısqa kiris-ti. ²³ Sol jerde sadaqshılardıń oǵı patsha Ioshiyaǵa tiyip, ol xızmetshilerine: – Meni alıp ketińler, men awır jaraqatlandım, – dedi.

²⁴ Xızmetshileri Ioshiyanı arbasınan aldı da, basqa arbaǵa mingizip, Erusalimge alıp keldi hám ol sol jerde qaytı boldı. Onı ata-babalarınıń qábirine jerledi. Pútkil Yahuda hám Erusalim xalqı ol ushın joqlaw aytıp jıladı. ²⁵ Eremiya payǵambar Ioshiyaǵa arnap joqlaw jurin shıǵardı. Usı kúnge deyin qosıqshılar Ioshiyanı joqlaw jurıları arqalı eske aladı. Bul joqlawlar Izrailda dástúrge aylanıp, olar Joqlawlar kitabına kirgizilgen.

²⁶ Ioshiyanıń basqa isleri, Jaratqan Iyeniń Nızamında jazılǵanlarǵa say alıp barǵan iygilikli isleri, ²⁷ hámme

waqıyalar basınan ayağına shekem Izrail hám Yahuda patshalarınınıń jılnama kitabında jazılğan.

Yahuda patshası Ehoaxaz

36¹ Yahuda xalqı ákesi Ioshiyanıń ornına ulı Ehoaxazdı Erusalimde patsha etip qoydı. ² Ehoaxaz jigirma úsh jasında patsha bolıp, Erusalimde úsh ay patshalıq etti. ³ Mısır patshası Nexo onı Erusalimde taxttan túsirip, Yahuda eline júz talant gúmis hám bir talant altın salıq saldı. ⁴ Mısır patshası Nexo Yahuda hám Erusalim taxtına Ehoaxazdıń ájaǵası Elyakimdi otırǵızdı hám atın ózgerтип, Ehoyakim dep qoydı. Al Ehoaxazdı bolsa, Mısırǵa alıp ketti.

Yahuda patshası Ehoyakim

⁵ Ehoyakim jigirma bes jasında patsha bolıp, Erusalimde on bir jil patshalıq etti. Ol Qudayı Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ⁶ Babiloniya patshası Nabuxodonosor Ehoyakimge hújim jasadı hám onı qola kisenler menen kisenlep, Babilonǵa alıp ketti. ⁷ Ol Jaratqan Iyeniń Úyindegı bir qansha buyımlardı alıp ketip, Babilondaǵı óziniń butxanasına qoydı.

⁸ Ehoyakimniń basqa isleri, ol islegen jerkenishli isler hám onıń basına túsken barlıq isler haqqında Izrail hám Yahuda patshalarınınıń jılnama kitabında jazılğan. Onıń ornına ulı Ehoyakim patsha boldı.

Yahuda patshası Ehoyakim

⁹ Ehoyakim segiz* jasında patsha bolıp, Erusalimde úsh ay on kún patshalıq etti. Ol da Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ¹⁰ Erte báhárde patsha Nabuxodonosor adam

jiberip, onı Babilonǵa aldırıtı. Kelgenler onıń menen birge Jaratqan Iyeniń Úyindegı qımbatbaha buyımlardı da alıp ketti. Ehoakimniń ornına Ehoakimniń ákesiniń inisi Sedekiyanı Yahuda hám Erusalimge patsha etip qoydı.

Yahuda patshası Sedekiya

¹¹ Sedekiya jigirma bir jasında patsha bolıp, Erusalimde on bir jil patshalıq etti. ¹² Sedekiya da Qudayı Jaratqan Iyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. Jaratqan Iyeniń sózin xabarlaǵan Eremiya payǵambar aldında boy-sınıwshılıq bildirmedi.

Erusalimniń qulawı

¹³ Sedekiya Quday haqı ózine ant ishtirgen patsha Nabuxodonosorǵa qarsı bas kóterdi. Ol qaysarlıq penen qasarısıp, Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege júz burmadı. ¹⁴ Bunıń üstine, ruwxaniylerdiń hám xalıqtıń barlıq basshıları da bargan sayın basqa xalıqlardıń jerkenishli islerine eliklep, opasızlıq qıldı hám Jaratqan Iye muxaddes qılǵan Erusalimdegı Úyin de haramladı.

¹⁵ Ata-babalarınıń Qudayı Jaratqan Iye Óz xalqı hám Óz mákanına janı ashıp, Óz xabarshıları arqalı olarǵa qayta-qayta eskertti. ¹⁶ Biraq olar Qudaydıń xabarshıların mazaq qılıp, Onıń sózlerin pisent etpedi hám Onıń payǵambarlarınıń üstinen küldi. Aqırında, Jaratqan Iyeniń Óz xalqına ǵázeplengenı sonshelli, endi qutqarılıwdıń sharası joq edi. ¹⁷ Quday kaldeylerdiń patshasın olarǵa qarsı atlandırdı. Kaldeylerdiń patshası olardıń jasların Muxaddes mákanda qılısthan ótkerdi, jastı da, qız balanı da, ǵarrını da, aq shashlını da ayamadı. Jaratqan

Iye olardıń hámмесin Nabuxodonosordıń qolına berdi. ¹⁸ Ol Qudaydın Úyindegi úlken-kishi buyımlardıń hámмесin, Jaratqan Iyeniń Úyiniń qaznaların, patshanıń hám onıń wázirleriniń qaznaların Babilongá alıp ketti. ¹⁹ Ol Qudaydın Úyine ot qoydı, Erusalimniń diywalın qulattı, ondağı barlıq áhmiyetli imaratlardı jaǵıp jiberip, ondağı qımbatbaha nárselerdiń hámмесin joq qıldı. ²⁰ Al qılısh-tan aman qalǵanlardı bolsa, Babilongá súrgin qıldı. Olar Persiya patshalığı kúsheygenge shekem, Babiloniya patshasınıń hám onıń ullarınıń qulları boldı. ²¹ Solay etip, Jaratqan Iyeniń Eremiya payǵambar arqalı aytqan^a mına sózleri orınladı: «Jer jetpis jil bos qalıp, Shabbat dem alısların^b óte-megenshe dem aladı».

Kirdiń súrginde bolǵanlardıń qayıwına ruqsat beriwі

²² Persiya patshası Kirdiń patshalığınıń birinshi jılında Jaratqan Iye Óziniń Eremiya payǵambar arqalı aytqan sózin ámelge asırıw ushın, Persiya patshası Kirdiń júregine túrtki saldı. Sonda patsha Kir mınaday párman shıǵarıp, onı pútkil patshalığı boylap járiyalawdı hám jazba túrde taratıwdı buyırdı: ²³ «Persiya patshası Kir bılay deydi: „Aspannıń Qudayı Jaratqan Iye jer júzindegi barlıq patshalıqlardı maǵan berdi hám Yahudanıń Erusalim qalasına Ózi ushın bir Úy qurıwdı maǵan tapsırdı. Arańızdağı Onıń xalqınan bolǵan hár bir adam Erusalimge barsın. Qudayı Jaratqan Iye oǵan yar bolsın!“»

^a **36:21** Erm 25:11; 29:10.

^b **36:21** Leb 25:1-7.

Ezra kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Ezra kitabı bizlerge Ekinshi jilnama kitabında bayan etilgen Yahuda tariyxınıń dawamı menen tanıstıradı. Bunda Qudaydıń Óz wádelelerine sadıq qalıwı hám yahudiylardı Babiloniyadaǵı jetpis jıllıq súrginнен keyin óz watanına qaytarıp alıp keliwi haqqında sóz etiledi. Birinshi topar Zerubbabel bassılıǵında Erusalimge qayıp kelip, Ibadatxananı qayta qurıwdı baslaydı. Zerubbabel Yahuda patshası Ehyokinniń, yaǵnıy Exoniyanıń aqlıǵı bolıp, patsha urpaǵına tiyisli bolǵan aqsúyek sıpatında Erusalimge qayıp keledi. Ekinshi topar ulama Ezra bassılıǵında Erusalimge qaytadı. Ezra xalıqtıń ruwxıy ómir tárizine úlken itibar berip, olardı Quday aldında pák jasawǵa shaqıradı.

Qudaydıń nızamın jaqsı biletuǵın kúshli ulama Ezra ruwxanıy Xaron urpaǵınan kelip shıqqan. Kitaptıń ekinshi bóliminde Ezra bas qaharman bolıp súwretlenedi.

Persiya patshası Kirdiń b. e. sh. 538-jılı arnawlı párman járiyalaǵanı tuwralı Ekinshi jilnama kitabınıń aqırında bayan etilgen edi. Sol pármanda Kir yahudiylardıń óz eline qayıp barıp, Qudayınıń Úyin qayta tiklewine ruxsat beredi. Ezra kitabınıń birinshi bólimi (1–6 baplar) Kirdiń sol pármanı menen baslanadı. Bul bólimniń dawamında bir

neshe yahudiylar Erusalimge qayıp barganı hám Ibadatxanada qurılıstı baslaǵanı haqqında sóz etiledi. Biraq qońsı xalıqlar yahudiylarǵe kóp kesent beredi, sonıń ushın, qurılıs isleri ástenlep qaladı. Hátteki bir neshe jil qurılıs toqtap qaladı. Aqır, b. e. sh. 515-jılı Ibadatxana qurılısı tamamlanadı.

Kitaptıń usı bóliminde keyingi dáwirde júz bergen mashqalalar da orın alǵan (4:6-23). Sonıń menen birge, patsha Artakserks húkimdarlıǵı dáwirinde yahudiylar qala diywalların tiklew islerin toqtatıwǵa májbúr boladı.

Kitaptıń ekinshi bólimi (7–10 baplar) Ezranıń Erusalimge keliwi menen baslanadı. B. e. sh. 458-jılı Ezra Izrail xalqına Qudaydıń nızamların úyretiw ushın Erusalimge qayıp keledi. Sonda Ezra xalıqtıń gúna qılıp atırǵanın kórip, qorqınışqa túsedi. Sebebi Izrail xalqı butqa tabınıwshı xalıqlar menen quda túsip, sonıń aqıbetinde butqa tabınıwshılıqqa jol qoyıp, Qudaydıń nızamların buzıp atırǵan edi. Bul gúnalarǵa qol urǵan Izrail xalqı Qudaydıń qáhárine ushıraw qáwpi astında qaladı (Nzm 7:1-5 qarań). Sonıń ushın, Ezra duwa etip, xalıqtıń gúnalarını ushın táwbe qıladı, ol Qudayǵa: «Xalıqtıń gúnaların keshir», dep jalbarınadı. Xalıq Qudaydıń nızamlarına boysınıwǵa irazı boladı.

Kirdiń súrginde bolǵanlardıń qaytıwına ruxsat beriwı

1 ¹ Persiya patshası Kirdiń patshalıǵınıń birinshi jılında Jaratqan Iye Óziniń Eremiya payǵambar arqalı aytqan sózin^a ámelge asırıw ushın, Persiya patshası Kirdiń júregine túrtki saldı. Sonda patsha Kir mınaday párman shıǵarıp, onı pútkil patshalıǵı boylap járiyalawdı hám jazba túrde taratıwdı buyırdı:

² «Persiya patshası Kir bılay deydi: „Aspannıń Qudayı Jaratqan Iye jer júzindegi barlıq patshalıqlardı maǵan berdi hám Yahudanıń Erusalim qalasına Ózi ushın bir Úy qurıwdı maǵan tapsırdı. ³ Arańızdaǵı Onıń xalqınan bolǵan hár bir adamǵa Qudayı yar bolsın! Endi olar Yahudanıń Erusalim qalasına barıp, Erusalimdeki Qudaydıń, yaǵnıy Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyeniń Úyin qayta qursın. ⁴ Házir tiri qalǵan yahudiylar jasap atırǵan jerlerdiń turǵınları olardı gúmis, altın, buyım hám mallar menen támiyinlew menen birge, Erusalimdeki Qudaydıń Úyi ushın iqtıyarlı sadaqalar bersin“».

⁵ Solay etip, Yahuda hám Benyamin urıwlarınıń áwlad basshıları, ruwxaniyeler, lebiyliler hám Quday tárepinen ruwxlandırılǵan hár bir adam Jaratqan Iyeniń Erusalimdeki Úyin qayta qurıw ushın ketiwge tayarlandı. ⁶ Hámme qońsıları iqtıyarlı sadaqalarǵa qosa, olarǵa gúmis buyımlar, altın, mal-múlikler hám qımbatbaha nárseler berip, járdem qolların sozdı. ⁷ Patsha Kirdiń ózi Jaratqan Iyeniń Úyine tiyisli bolǵan zatlardı, yaǵnıy Nabuxodonosordıń Erusalimnen alıp

kelip, óz qudaymın úyine qoyǵan zatların ol jerden shıǵarttı. ⁸ Persiya patshası Kir olardı qaznashı Mitredatqa ákeldirip, Yahuda hákimi Sheshbasarǵa sanap tapsırttı. ⁹ Olardıń esabı mınaday edi:

Altın ıdıs – 30 dana,

Gúmis ıdıs – 1000 dana,

Pıshaq – 29 dana,

¹⁰ Altın tostaǵan – 30 dana,

Jup gúmis tostaǵan – 410 dana,

Basqa buyımlar – 1000 dana.

¹¹ Altın hám gúmis buyımlardıń barlıǵı 5400 dana edi. Súrgin etilgenler Babiloniyadan Erusalimge qaytarılǵanda, Sheshbassar bul ıdıslardı ózi menen birge alıp qayttı.

Súrginnen qayıp kelgenlerdiń dizimi

2 ¹ Babiloniya patshası Nabuxodonosordıń Babiloniyaǵa tutqın etip alıp ketken adamları súrgin etilip, tutqında bolǵan wálayatınan Erusalimge hám Yahudadaǵı óz qalalarına qayıp keldi. ² Olar Zerubbabel, Eshua, Nexemiya, Seraya, Reelaya, Mordoxay, Bilshan, Mispar, Bigway, Rexum hám Baananiń basshılıǵında qayıp keldi.

Súrginnen qayıtqan Izrail erleriniń dizimi tómendegishe:

³ Parosh urpaqlarınan – 2172 adam;

⁴ Shefatiya urpaqlarınan – 372 adam;

⁵ Arax urpaqlarınan – 775 adam;

⁶ Paxat-Moab, yaǵnıy Eshua hám Ioab urpaqlarınan – 2812 adam;

⁷ Elam urpaqlarınan – 1254 adam;

⁸ Zattu urpaqlarınan – 945 adam;

⁹ Zakkay urpaqlarınan – 760 adam;

¹⁰ Baniy urpaqlarınan – 642 adam;

¹¹ Bebay urpaqlarınan – 623 adam;

^a **1:1** Erm 25:11; 29:10.

¹² Azgad urpaqlarınan – 1222 adam;
¹³ Adoniqam urpaqlarınan – 666 adam;

¹⁴ Bigway urpaqlarınan – 2056 adam;

¹⁵ Adin urpaqlarınan – 454 adam;
¹⁶ Ater, yaǵnıy Xizkiya urpaqlarınan – 98 adam;

¹⁷ Betsay urpaqlarınan – 323 adam;

¹⁸ Iora urpaqlarınan – 112 adam;

¹⁹ Xashum urpaqlarınan – 223 adam;

²⁰ Gibbar urpaqlarınan – 95 adam;

²¹ Beytlehemlilerden – 123 adam;

²² Netofalılardan – 56 adam;

²³ Anatotlılardan – 128 adam;

²⁴ Azmawetlilerden – 42 adam;

²⁵ Kiryat-Yarimlilerden, kefirahılardan hám beerotlılardan – 743 adam;

²⁶ Ramalılardan hám gebalılardan – 621 adam;

²⁷ Mixmashılardan – 122 adam;

²⁸ Beyt-Ellilerden hám aylılardan – 223 adam;

²⁹ Nebolılardan – 52 adam;

³⁰ Magbishlilerden – 156 adam;

³¹ Basqa elamlılardan – 1254 adam;

³² Xarimlilerden – 320 adam;

³³ Lodlılardan, xadidlilerden hám onolılardan – 725 adam;

³⁴ Erixolılardan – 345 adam;

³⁵ Senalılardan – 3630 adam.

³⁶ Ruwxaniyeler:

Eshua násilinen bolǵan Edaya urpaqlarınan – 973 adam;

³⁷ Immer urpaqlarınan – 1052 adam;

³⁸ Pashxur urpaqlarınan – 1247 adam;

³⁹ Xarim urpaqlarınan – 1017 adam.

⁴⁰ Lebiyliler:

Hodawiya násilinen taraǵan Eshua hám Qadmiel urpaqlarınan – 74 adam.

⁴¹ Qosıqshılar: Asaf urpaqlarınan – 128 adam.

⁴² Dárwaza qarawılları: Shallum, Ater, Talmon, Aqqub, Xatita hám Shobay urpaqlarınan – 139 adam.

⁴³ İbadatxana xızmetshileri:

Sixa urpaqlarınan, Xasufa urpaqlarınan, Tabbaot urpaqlarınan, ⁴⁴ Keros urpaqlarınan, Siaha urpaqlarınan, Padon urpaqlarınan, ⁴⁵ Lebana urpaqlarınan, Xagaba urpaqlarınan, Aqqub urpaqlarınan, ⁴⁶ Xagab urpaqlarınan, Shalmay urpaqlarınan, Xanan urpaqlarınan, ⁴⁷ Giddel urpaqlarınan, Gaxar urpaqlarınan, Reaya urpaqlarınan, ⁴⁸ Resin urpaqlarınan, Neqoda urpaqlarınan, Gazzam urpaqlarınan, ⁴⁹ Uzza urpaqlarınan, Paseax urpaqlarınan, Besay urpaqlarınan, ⁵⁰ Asna urpaqlarınan, Meunim urpaqlarınan, Nefusim urpaqlarınan, ⁵¹ Baqbuq urpaqlarınan, Xaqufa urpaqlarınan, Xarxur urpaqlarınan, ⁵² Baslut urpaqlarınan, Mexida urpaqlarınan, Xarsha urpaqlarınan, ⁵³ Barqos urpaqlarınan, Sise-ra urpaqlarınan, Temax urpaqlarınan, ⁵⁴ Neziax urpaqlarınan hám Xatifa urpaqlarınan edi.

⁵⁵ Sulaymannıń márdikarǵa alınǵan xızmetshileriniń urpaqları:

Sotay urpaqlarınan, Soferet urpaqlarınan, Peruda urpaqlarınan, ⁵⁶ Yala urpaqlarınan, Darqon urpaqlarınan, Giddel urpaqlarınan, ⁵⁷ Shefatiya urpaqlarınan, Xattil urpaqlarınan, Pokeret-Hassebayım urpaqlarınan hám Amiy urpaqlarınan edi.

⁵⁸ İbadatxana xızmetshileri menen Sulaymannıń xızmetshileriniń urpaqlarınan barlıǵı bolıp 392 adam edi.

⁵⁹ Tel-Melax, Tel-Xarsha, Kerub, Addan hám Immer qalalarınan kóship kelgen, biraq ózleriniń shıǵısın hám

Izraıldıń qaysı urıwına tiyisli ekenin dálilley almaǵanlar mınalar edi:

⁶⁰ Delaya, Tobiya hám Neqoda urpaqlarınan – 652 adam.

⁶¹ Sunday-aq, ruwxaniyeler násilinen bolǵan Xabayya urpaqları, Haqqos urpaqları hám giladlı Barzillaydıń qızlarınıń birine úylenip, qáyın atasınıń atı menen atalǵan Barzillay urpaqları.

⁶² Bular jazba shejireden óz shıǵısın izledi, biraq taba almaǵanlıqtan qanı taza emes dep, ruwxaniylik xızmetinen shetletildi. ⁶³ Hákim olarǵa Urim hám Tummimmen^a paydalana alatuǵın ruwxaniy shıqpaǵansha, tek ruwxaniylerge beriletuǵın eń muxaddes taǵamnan jemewdi buyırdı.

⁶⁴ Súrǵinnen qaytqan pútkil jámiyet hámmesi bolıp 42 360 adam edi.

⁶⁵ Bulardan tisqari, olardıń 7337 qul hám shorıları, 200 erkek hám hayal qosıqshıları bar edi. ⁶⁶ Súrǵinnen qaytqanlardıń 736 atı, 245 ǵashırı, ⁶⁷ 435 túyesi hám 6720 eshegi bar edi.

⁶⁸ Olar Erusalimdegi Jaratqan İyeniń Úyine keliwden-aq, Qudaydıń Úyin óz ornına qayta tiklew ushın, ayırım urpaq basshıları iqtıyarlı sadaqalar usındı. ⁶⁹ Hár biri shaması kelgenin berdi. Bul is ushın qaznaǵa 61 000 darik^b altın, 5000 mina^c gúmis hám 100 ruwxaniylik kiyim berildi.

⁷⁰ Ruwxaniyeler, lebiyliler, xalıq ishinen ayırım adamlar, qosıqshılar, dárwaza qarawılları hám İbadatxana xızmetshileri óz qalalarına ornalastı. Qalǵan barlıq izraillılar da óz qalalarına ornalasıp aldı.

Qurbanlıq orınıń qayta qurılıwı

3 ¹ Izraillılar óz qalalarına jaylasıp bolǵannan soń, jetinshi ayda olardıń hámmesi bir adamday Erusalimge jıynaldı. ² Qudaydıń adamı bolǵan Muwsanıń Nızam kitabındaǵı jazıwlarǵa muwapıq, qurbanlıq orın ústinde jandırılatuǵın qurbanlıqlar usınıw ushın, Iosadaq ulı Eshua hám onıń ruwxaniy aǵayinleri, Shealtiel ulı Zerubbabel hám onıń tuwısqanları Izraıldıń Qudayına arnap qurbanlıq orın qurıwǵa kiristi. ³ Olar átiraptaǵı xalıqlardan qorqsa da, qurbanlıq orındı onıń burınǵı tiykarı ústine qurıp, onda azanda hám kesh-te Jaratqan İyege arnap jandırılatuǵın qurbanlıqlar berdi. ⁴ Sońınan Nızamda jazılǵanı boyınsha, Qos bayramın nıshanladı hám qaǵıyda boyınsha hár kún ushın belgilengen muǵdarda jandırılatuǵın qurbanlıqlar berdi. ⁵ Bunnan soń, kúndelikli jandırılatuǵın qurbanlıqlardı, Jańa ay bayramında hám Jaratqan İye belgilegen barlıq muxaddes bayramlarda beriletuǵın qurbanlıqlardı, Jaratqan İyege arnap iqtıyarlı sadaqalardı usındı. ⁶ Jetinshi aydıń birinshi kúninen baslap, olar Jaratqan İyege arnap jandırılatuǵın qurbanlıqlar beriwdi baslaǵan edi. Biraq ele Jaratqan İyeniń İbadatxanasınıń tiykarı salınbaǵan edi.

İbadatxananıń tiykarınıń qayta salınıwı

⁷ Izraillılar tas kesiwshilerge hám ustalarǵa gúmis teńge, Lebanonnan

^a **2:63** *Urim hám Tummim* – bul Qudaydıń erkin biliw ushın arnalǵan taslar bolıp, olardı shek taslaw jolı menen qollanǵan bolıwı múmkin.

^b **2:69** *61 000 darik* – bir darik shama menen 8.4 gr.

^c **2:69** *5000 mina* – bir mina shama menen 550 gr.

Yafóga teńiz jolı arqalı kedr aǵashların alıp keliwi ushın sidonlılar menen tirlilerge azıq-awqat, ishimlik hám záyıtın mayın berdi. Bularǵa Persiya patshası Kir ruxsat bergeni edi. ⁸ Erusalimge, Qudaydıń Úyi bolǵan jerge kelgenen soń, ekinshi jıldıń ekinshi ayında Shealtiel ulı Zerubbabel, Iosadaq ulı Eshua, basqa ruwxaniyeler, lebiyliler hám súrginnen Erusalimge qaytqanlardıń hámmesi isti basladı. Jigirma hám onnan joqarı jasta bolǵan lebiyliler Jaratqan Iyeniń Úyindegi islerdi qadaǵalaw ushın qoyıldı. ⁹ Qudaydıń Úyindegi jumısshılardı Eshua, onıń ulları hám aǵayinleri, Qadmiel hám onıń ulları, Hodawiyaniń pútkil urpaqları qadaǵalap turdı. Olar bul xızmetti atqarıwda Xenadad urpaǵınan bolǵan lebiylilerden járdem aldı. ¹⁰ Qurılıshılar Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasınıń tiykarın salıp bolǵanda, ruwxaniyeler arnawlı kiyimlerin kiyip, qollarına kárnayların aldı. Asaf urpaqlarınan bolǵan lebiyliler de kimbolların alıp, Izrail patshası Dawıt belgilegen qaǵıydaǵa muwapıq, Jaratqan Iyege alǵıs-maqtaw aytıw ushın óz orınların iyeledi. ¹¹ Olar gezekpe-gezek:

«Jaratqan Iye iygilikli,

Onıń Izrailǵa bolǵan sadıqlıǵı
máńgi dawam etedi», –

dep Jaratqan Iyege alǵıs-maqtaw hám táriyiplew qosıqların ayttı.

Jaratqan Iyeniń Úyiniń tiykarı salınǵanı ushın, pútkil xalq qattı dawıs penen Jaratqan Iyege alǵıs-maqtaw aytı basladı. ¹² Kópshilik quwanıştan qıshqırǵan bolsa da, Jaratqan Iyeniń buringı Úyin kórgen kóplegen jası úlken ruwxaniyeler, lebiyliler hám urpaq basshıları bul Úydiń tiykarınıń salınǵanın kórgende ókirip jıladı. ¹³ Xalq

qattı shuwlasıp baqırısqańlıqtan, quwanış seslerinen jılaǵanlardıń dawısların ajıratıw múmkin emes edi. Shawqım uzaqtan esitilip turdı.

Ibadatxananıń qayta qurılıwına tosqańlıq

4 ¹ Yahuda hám Benyamin urıwlarınıń dushpanları súrginnen qaytqanlardıń Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyege arnap Ibadatxana qurıp atırǵanın esitti. ² Olar Zerubbabelge hám áwlad basshılarına kelip:

– Bizler de sizler menen birge qurılısqa qatnasayıq. Sebebi bizler de sizler sıyaqlı Qudayınızǵa sıynamız. Bizlerdi usı jerge alıp kelgen Assiriya patshası Esar-Xaddonıń dáwirinen beri, Oǵan arnap qurbanlıq berip kelimiz, – dedi.

³ Biraq Zerubbabel, Eshua hám Izraildıń basqa áwlad basshıları olarǵa bilay dep juwap berdi:

– Qudayımızǵa arnap Úy qurıw ushın sizlerdiń bizler menen birge qurılısqa qatnasıwǵa haqınıız joq. Persiya patshası Kirdiń buyırǵı boyınsha, Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyege arnap Úydi jalǵız ózimiz quramız.

⁴ Sonda sol jerdegi xalıqlar Yahuda xalqın qorqıtıp, qurılıs isine tosqańlıq jasawǵa hám isten qolın suwıtıwǵa háreket etti. ⁵ Dushpanlar keńesshilerge para berip, Persiya patshası Kirdiń pútkil húkimdarlıǵı dawamında olardıń jobalarına qarsılıq qılıp keldi. Bul awhal Persiya patshası Dariydiń patshalıǵına deyin dawam etti.

Erusalimniń tikleniwine sońǵı qarsılıq

⁶ Jıllar ótip, Axashwerosh taxtqa otırıp, onıń patshalıǵı baslanıwdan,

dushpanlar Yahuda hám Erusalim turǵınları ústinen shaǵım xat jazdı. ⁷ Sońnan Persiya patshası Artakserkstiń dáwirinde de Bishlam, Mitredat, Tabeel hám olardıń basqa joldasları patshaǵa xat jazdı. Xat aramey tilinde jazılǵan bolıp, patshaǵa awdarıp berildi. ⁸ Wákil Rexum menen xatker Shimshaydıń patsha Artakserkske Erusalimdi qaralap jazǵan xatınıń mazmunı mınaday edi:

⁹ «Wákil Rexum, xatker Shimshay hám olardıń basqa joldasları: Tripolis, Persiya, Erex hám Babilon turǵınlarınan hám Suza qalasınıń, yaǵnıy elam xalqınıń biyleri hám hámeldarlarınan, ¹⁰ jáne de, ullı hám qúdiretli Asnappar tutqın etip ákelip, Samariya qalalarına hám Evfrattıń arǵı tárepine qonıslandıırǵan xalıqlardan».

¹¹ Olar jibergen xattıń nusqası mınaday edi:

«Patsha Artakserkske Evfrat dáryasınıń arǵı tárepinde jasaytuǵın xızmetshilerinen.

¹² Patshaǵa mınanı málim etpekshimiz: siziń qol astıńızdan shıǵıp, bizge, Erusalimge kelgen yahudiylar qozǵalańshı hám jawız qalanı qayta qura basladı. Olar diywallardı tiklep, imaratlardıń tiykarların dúzetip atır. ¹³ Jáne mınanı da málim etpekshimiz: eger usı qala qurılıp, onıń diywalları qayta tiklenip bolınsa, onda olar salǵırt, salıq hám baji pulların tólemey qoyadı. Nátiyjede patsha qaznasına zıyan keledi. ¹⁴ Patsha sarayınıń duzına ózlerimiz de sherik bolǵanımız sebepli hám patshamızdıń zıyanǵa ushırawına qarap tura almaytuǵın bolǵanlıqtan, xat jiberip, patshanı xabardar qılıp qoymaqshımız. ¹⁵ Eger ata-babalarıńızdıń jılnama kitabınan

izletseńiz, jazbalarda bul qalanıń qozǵalańshı, patshalar hám wálayatlar ushın qáwipli bolǵanın kóresiz. Bul qala ázelden qozǵalańshı oshaǵı bolǵanlıqtan, wayran etilgen. ¹⁶ Usı sebepli patshaǵa málim etemiz: eger usı qala qayta tiklenip, diywalları qayta qurılıs, onda dáryanıń arǵı jaǵındaǵı iyeliklerińizden de ayırılısız».

¹⁷ Patsha mınaday juwap jiberdi:

«Wákil Rexumǵa, xatker Shimshayǵa, Samariyada hám dáryanıń arǵı tárepinde jasaytuǵın olardıń basqa joldaslarına sálem!

¹⁸ Sizlerdiń bizlerge jibergen xatıńız meniń aldında oqılıp, awdarıldı.

¹⁹ Meniń buyırǵım menen izlew alıp barıldı hám bul qalanıń ázelden patshalarǵa qarsı bas kóterip kelgeni, qozǵalań hám búlginshiliktiń mákanı bolǵanı tastıyıldı. ²⁰ Erusalimde Evfrat dáryasınıń arǵı tárepindegi pútkil jerlerdi iyelep, olardan salǵırt, salıq hám baji pulların óndirgen qúdiretli patshalar jasaǵan eken. ²¹ Sonlıqtan sol adamlardıń isti toqtatıwı ushın buyırq ber. Men buyırq bermegenshe, qalanı qayta qurmasın. ²² Abaylı bolıńlar, itibarsızlıq etpeńler. Patshaǵa zálél keltiretuǵın zıyanlı istiń kóbeyiwine jol qoymańlar».

²³ Patsha Artakserkstiń bul xatı Rexum, xatker Shimshay hám olardıń joldaslarınıń aldında oqılıwdan, olar asıǵıs Erusalimge, yahudiylardıń janına bardı hám áskeriy kúsh penen jumıstı toqtatıwǵa májbúr qıldı.

Ibadatxana qurılısın qaytadan dawam ettiriw

²⁴ Solay etip, Qudaydıń Erusalimdeǵı Úyiniń qurılısı toqtap qalıp, Persiya

patshası Dariydiñ patshalıǵınıń ekinshi jilina shekem háreketsiz turdı.

5 ¹ Sol arada payǵambar Xaggay menen Iddo ulı payǵambar Zexariya Yahuda hám Erusalimde jasaytuǵın yahudiylerge olardıń ústinen biylik etken Izraildiń Qudayınıń atı menen payǵambarshılıq etti. ² Sonda Shealtiel ulı Zerubbabel hám Iosadaq ulı Eshua Qudaydıń Erusalimdegi Úyin qayta qurıwdı basladı. Qudaydıń payǵambarları da olar menen birge bolıp, olarǵa járdem berdi.

³ Sol waqıtta Evfrattıń arǵı tárepindegi úlkeniń hákimi Tattenay, Shetar-Boznay hám olardıń joldasları yahudiylerge kelip: «Mına Úydi qurıp, bul qurılıstı qayta tiklewge sizlerge kim ruxsat berdi?» – dep soradı. ⁴ Olar bul qurılıstı alıp barıp atırǵan adamlardıń atların da soradı. ⁵ Biraq Quday yahudiy aqsqaqalarına názerin salǵan edi. Persiya hámeldarları bul is tuwralı Dariyge bir xat jibergen bolıp, sol xatqa juwap kelmegenshe, yahudiylerdı toqtatpadı.

⁶ Dáryanıń arǵı tárepindegi úlkeniń hákimi Tattenay, Shetar-Boznay, olardıń joldasları, yaǵnıy sol úlkeniń hámeldarları patsha Dariyge xat jazıp, nusqasını jiberdi. ⁷ Olar patsha Dariyge jollaǵan xatta bilay dep jazılǵan edi:

«Patsha Dariyge tınıshlıq tileymiz!

⁸ Patshaǵa mınalardı bildirmekshimiz: bizler Yahuda wálayatına, ulı Qudaydıń Úyine bardıq. Ol úlken taslardan qurılıp, diywallarına aǵashlar qosıp qalanıp atır. Bul jumıs jedel pát alǵan bolıp, olardıń qollarında tabıslı ketip atır. ⁹ Bizler sol jerdegi aqsqaqallar menen sóylesip, olardan: „Mına Úydi qurıp, bul qurılıstı

qayta tiklewge sizlerge kim ruxsat berdi?» – dep soradıq. ¹⁰ Bunıń ústine, sizge maǵlıwmat retinde jazıp jiberiw ushın olardıń basshılarınıń atların da soradıq.

¹¹ Olar bizlerge bilay dep juwap berdi: „Bizler aspan hám jerdiń Qudayınıń qullarımız. Bizler kóp jıllar burın qurılǵan Qudaydıń Úyin qayta tiklep atırmız. Bul Úy Izraildiń bir ullı patshası tárepinen qurıp pitkerilgen edi. ¹² Biraq ata-babalarımız aspannıń Qudayın gázeplendirgeni ushın, Quday olardı Babiloniya patshası kaldeyli Nabuxodonosorǵa táslim etti. Ol bul Úydi wayran etip, xalıqtı Babiloniyaǵa súrgin qıldı. ¹³ Degen menen, Babiloniya patshası Kir óz húkimdarlıǵınıń birinshi jılında usı Qudaydıń Úyi qayta tiklensin dep, párman shıǵardı. ¹⁴ Nabuxodonosor Qudaydıń Erusalimdegi Úyinen alıtın hám gúmis ıdıslardı alıp ketip, Babilondaǵı ibadatxanaǵa aparıp qoyǵan edi. Patsha Kir Babilondaǵı ibadatxanadan sol ıdıslardı aldırıp, ózi hákim etip tayınlaǵan Sheshbassar degen adamǵa qaytarıp berdi. ¹⁵ Patsha Kir Sheshbassarǵa: „Bul ıdıslardı aparıp, Erusalimdegi Ibadatxanaǵa qoy. Al Qudaydıń Úyi óz ornına qayta qurılısın“, – dedi. ¹⁶ Solay etip, Sheshbassar kelip, Qudaydıń Erusalimdegi Úyiniń tiykarın qoydı. Sonnan beri qurılıs dawam etpekte, ele tamamlanbadı“.

¹⁷ Eger patshaǵa maqul bolsa, Babiloniyadaǵı hújjetler saqlanatuǵın arxiv tekserilip, patsha Kirdiń Qudaydıń Erusalimdegi Úyin qurıwǵa ruxsat bergeni yamasa bermegeni anıqlansın. Sońınan patsha óz qararın bizlerge jazıp jibersin».

Dariydiń buyrığı

6 ¹ Bunnan soń, patsha Dariydiń buyrığı boyınsha, Babiloniyadaǵı hújjetler saqlanatuǵın arxivte izlew isleri alıp barıldı. ² Arxiv Midiya wálatatımın paytaxtı Axmeta qorǵan qalasında bolıp, ol jerden bir orama hújjet tabıldı. Onda bılay dep jazılǵan edi:

«Este saqlaw ushın: ³ patsha Kirdiń húkimdarlıǵınıń birinshi jılında Qudaydıń Erusalimdegi Úyi haqqında Kir mınaday párman shıǵardı: „Qudaydıń Úyi qurbanlıq usınılatuǵın orında, burınǵı tiykarı ústine qayta qurılısın. Onıń biyikligi alıp shıǵanaq, eni de alıp shıǵanaq bolsın. ⁴ Diywalları úsh qatar úlken taslardan hám bir qatar aǵashtan qurılısın. Al ketetuǵın qárejetler bolsa, patsha qaznasınan tólenisin. ⁵ Bunnan tısqarı, Qudaydıń Úyiniń altın hám gúmis ıdısları, yaǵnıy Nabuxodonosordıń Erusalimdegi Ibadatxanadan Babilongá alıp kelgen ıdısları da qaytarıp berilsin. Olar Erusalimdegi Ibadatxanaǵa, óz ornına alıp barılıp, Qudaydıń Úyine qoyılısın“».

⁶ Sonda patsha Dariy mına xattı jolladı:

«Solay etip, dáryanın arǵı tárepindegi úlkeniń hákimi Tattenay, Shetar-Boznay hám olardıń joldasları, yaǵnıy dáryanın arǵı tárepinde jasawshı hámeldarlar! Ol jerge jaqınlaspańlar. ⁷ Qudaydıń Úyindegi islerge aralaspaspańlar. Yahuda hákimi hám yahudiylardıń aqsaqalları Qudaydıń Úyin burınǵı ornına qayta tiklesin. ⁸ Bunnan tısqarı, Qudaydıń Úyiniń qurılısı ushın yahudiy aqsaqallarına járdem retinde neler islewińiz kerekligi tuwralı sizlerge mınalardı buyıraman: bul

adamlardıń jumsaytuǵın qárejetleri tolıq patsha qaznasınan tólenetuǵın bolǵanlıqtan, jumıs toqtap qalmawı ushın, dáryanın arǵı tárepinen jıynalatuǵın salıqlardan tez olarǵa berinler. ⁹ Erusalimdegi ruwxaniyeler talap etken hámme nárese: aspannıń Qudayına arnap jandırılatuǵın qurbanlıqlar ushın tanalar, qoshqarlar, toqlılar, jáne de, biyday, duz, sharap hám záytún mayı hár kúni irkinishsiz berilsin. ¹⁰ Solay etip, olar aspannıń Qudayına unaytuǵın qurbanlıqlar bersin, patsha hám onıń ullarınıń ómiri ushın duwa etsin. ¹¹ Taǵı da mınanı buyıraman: eger kim de kim bul pármandı ózgeritse, onda sol adamnıń úyinen bir bórene alıp shıǵılıp, sol adam bóreneniń ushına ildirip óltirilsin, al úyi qarabaqanaǵa aylandırılısın. ¹² Óz atın sol jerde ornatqan Quday bul pármandı ózgeritiwge yamasa Qudaydıń Erusalimdegi Úyin joq qılıwǵa urınǵan hár bir patshanı yaqı xalıqtı joq qılısın. Men, Dariy usı buyırıqtı berdim. Buyrırım tolıq orınlansın».

Ibadatxananıń baǵıshlanıwı

¹³ Sonda dáryanın arǵı tárepindegi úlkeniń hákimi Tattenay, Shetar-Boznay hám olardıń joldasları patsha Dariydiń buyrığın tolıq orınladı. ¹⁴ Yahudiy aqsaqalları qurılıstı dawam etti hám payǵambarlar Xaggay menen Iddo ulı Zexariyanıń payǵambarshılıq sózlerinen jiger alıp, olardıń isleri tabıslı boldı. Olar Izraildiń Qudayınıń buyrığı hám Persiya patshaları Kir, Dariy hám Artakserkstiń pármanı boyınsha Ibadatxananı qurıp pitkerdi. ¹⁵ Qudaydıń Úyiniń qurılısı patsha Dariydiń húkimdarlıǵınıń altınshi jılında, adar ayınıń úshinshi kúni tamamlandı.

¹⁶ Izrailhılar: ruwxaniyeler, lebiyliler hám súrginnen qaytqanlardıń hám-mesi Qudaydıń Úyiniń baǵışlanıwın quwanış penen bayramladı. ¹⁷ Olar Qudaydıń Úyiniń baǵışlanıwına ar- nap júz tana, eki júz qoshqar hám tórt júz toqlı shaldı, al Izrail urıwlarınıń sanı boyınsha on eki tekeni pútkil Izrail xalqınıń gúnaları ushın gúna qurbanlıǵı retinde qurbanlıqqa berdi. ¹⁸ Sońınan Muwsanıń kitabında jazıl- ğanınday, ruwxaniyerdi toparları hám lebiylilerdi shaqapları boyınsha Erusa- limdegi Qudaydıń Ibadatxanasındaǵı xızmetke qoydı.

Qutqarıw bayramınıń nıshanlanıwı

¹⁹ Birinshi aydıń on tórtinshi kú- ni súrginnen qaytqanlar Qutqarıw bayramın nıshanladı. ²⁰ Sebebi ruwxaniyer menen lebiyliler ózlerin pák- lew rásiminen ótkergen bolıp, olardıń hám-mesi pák edi. Lebiyliler súrginnen qaytqanlardıń hám-mesi ushın, ruwxaniy tuwısqanları ushın hám ózleri ushın Qutqarıw bayramınıń qurbanlı- ğın shaldı. ²¹ Súrginnen qaytqan Izrail xalqı hám Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyege sıymıw ushın, ózlerin átirapta- ğı xalıqlardıń napákliliklerinen saqla- ğan adamlardıń hám-mesi qurbanlıq góshinen jedi. ²² Olar jeti kún quwa- nış penen Ashıtqısız nan bayramın bayramladı. Sebebi Jaratqan Iye olardı quwanışqa bólegen edi hám Izraildıń Qudayı bolǵan Qudaydıń Úyiniń qurı- lısına járdem beriw ushın Assiriya pat- shasınıń júreǵın jibitken edi.

Ezranıń Erusalimge keliwi

7 ¹ Bul waqıyaldardan keyin, Persiya patshası Artakserkstiń húkimdar-

lıǵı dáwirinde Ezra degen bir adam jasadı. Ol Seraya ulı edi, Seraya Aza- riya ulı, Azariya Xilkiya ulı, ² Xilkiya Shallum ulı, Shallum Sadoq ulı, Sa- doq Axitub ulı, ³ Axitub Amariya ulı, Amariya Azariya ulı, Azariya Merayot ulı, ⁴ Merayot Zeraxiya ulı, Zeraxiya Uzziy ulı, Uzziy Bukkiy ulı, ⁵ Bukkiy Abishua ulı, Abishua Pinexas ulı, Pine- xas Elazar ulı, al Elazar bas ruwxaniy Xaronnıń ulı edi.

⁶ Usı Ezra Babiloniyadan Erusalimge keldi. Ezra Izraildıń Qudayı Jaratqan Iyeniń Muwsaǵa bergен Nızamın jetik biletuǵın ulama edi. Qudayı Jaratqan Iyeniń qolı onıń ústinde bolǵanlıǵı se- bepli, patsha oǵan soraǵan nársesiniń hám-mesin berdi. ⁷ Patsha Artakserkstiń húkimdarlıǵınıń jetinshi jılı Izrail xalqınan ayırım adamlar, sonday-aq ruwxaniyelerden, lebiylilerden, qosıq- shılardan, dárwaza qarawıllarınan hám Ibadatxana xızmetshilerinen ayırımları da onıń menen birge Erusalimge qayttı.

⁸ Ezra Erusalimge kelgende, Arta- kserkstiń húkimdarlıǵınıń jetinshi jılıńın besinshi ayı edi. ⁹ Ol birinshi aydıń birinshi kúni Babiloniyadan jolǵa shıǵıp, óz Qudayınıń miyrimli qolı astında besinshi aydıń birinshi kúni Erusalimge jetip keldi. ¹⁰ Sebebi Ezra óz ómirin Jaratqan Iyeniń Nıza- mın úyreniwge, olardı orınlawǵa hám Izrailda qaǵıyda hám nızamlardı úy- retiwge baǵışlaǵan edi.

Patsha Artakserkstiń Ezraǵa bergен xatı

¹¹ Jaratqan Iyeniń buyrıqların hám Onıń Izrailǵa bergен qaǵıydaların jaqsı biletuǵın ulama hám ruwxaniy Ezraǵa patsha Artakserkstiń bergен xatınıń mazmunı mınaday edi:

¹² «Patshalar patshası Artakserksten aspannıń Qudayınıń Nızamın jetik bi-letuǵın ulama, ruwxaniy Ezraǵa sálem!

¹³ Men mınanı buyıraman: patshalıǵımda jasaytuǵın Izrail xalqınan bolǵan hár bir adamnıń, sonday-aq seniń menen birge Erusalimge ketiwdi qálegen ruwxaniylerdiń hám lebiylilerdiń ketiwine ruxsat beremen. ¹⁴ Sen qolındaǵı Qudaydın Nızamına tiykarlanıp, Yahuda menen Erusalimdegi jaǵdaydı úyreniw ushın patsha hám onıń jeti másláhátshisi tárepinen jiberilip atırsań. ¹⁵ Erusalimde mákan basqan Izraildin Qudayına arnap, patsha hám onıń jeti másláhátshisi iqtıyarlı túrde bergem gúmis hám altınlardı sol jerge jetkereseń. ¹⁶ Jáne de, Babilon wálayatınan óziń jıynaytuǵın barlıq gúmis hám altındı, ózleriniń Qudayınıń Erusalimdegi Úyine arnap xalıq hám ruwxaniyeler bergem iqtıyarlı sadaqalardı da alıp keteseń.

¹⁷ Bul pullarǵa sen tanalar, qoshqarlar, toqlılar, olardıń gálle sadaqaların hám ishimlik sadaqaların satıp al. Olardı Qudayınıń Erusalimdegi Úyiniń qurbanlıq ornında qurbanlıqqa ber. ¹⁸ Qalǵan gúmis hám altınlardı tuwısqanların menen birge Qudaydın erkine say qálegenińshe islet. ¹⁹ Qudayınıń Úyindegi xızmetke qollanıw ushın berilgen idislardı Erusalimniń Qudayına tapsır. ²⁰ Qudayınıń Úyi ushın ne nárseler talap etilse de, jetkiziwiń kerek bolǵan hár bir nárseni patshanıń qaznasınan alarsań.

²¹ Endi men, patsha Artakserks dáryanıń arǵı tárepindegi úlkeniń

barlıq qaznashılarına buyıraman: aspannıń Qudayınıń Nızamı boyınsha ulama, ruwxaniy Ezranıń sizlerden talap qılǵan nársesiniń hámмесin sózsiz berińler. ²² Oǵan 100 talantqa^a shekem gúmis, 100 korǵa^b shekem biyday, 100 batqa^c shekem sharap, 100 batqa shekem záytún mayı hám qálegeninshе duz berińler. ²³ Aspannıń Qudayı Óz Úyi ushın neni buyırsa, sonı buljıtpay orınlańlar. Onıń gázebin meniń hám ullaımınıń patshalıǵına qarsı lawlatıwdıń ne keregi bar? ²⁴ Mınanı da bilip qoyıńlar: ruwxaniyelerdiń, lebiylilerdiń, qosıqshılardıń, dárwaza qarawıllarınıń, Úy xızmetshileriniń hám Qudaydın sol Úyindegi basqa xızmetshilerdiń hesh birinen salǵırt ta, salıq ta, baji pulı da alınbasın.

²⁵ Saǵan kelsek, Ezra, Qudayınıń ózińe bergem danalıǵı menen hákimler hám qazılar tayınla. Olar dáryanıń arǵı tárepindegi seniń Qudayınıń nızamların biwetuǵın barlıq xalıqtı húkim etsin. Al nızamlardı bilmeytuǵınlarǵa tálim ber. ²⁶ Qudayınıń nızamlarına hám patshanıń buyırıqlarına boysınbaǵanlar jazaǵa tartılsın: ólimge húkim etilsin, súrginge jiberilsin, mal-múlki tartıp alınsın yaki sózsiz qamaqqa taslansın».

Ezranıń Qudaydı algıslawı

²⁷ Jaratqan Iyeniń Erusalimdegi Úyine húrmet kórsetiw ushın patshanıń júregine usınday qálewdi salǵan atabalarımızdıń Qudayı Jaratqan Iyеge algıslar bolsın! ²⁸ Ol patshada, onıń másláhátshilerinde hám barlıq kúshli

^a **7:22** 100 talant – bir talant shama menen 34 kg.

^b **7:22** 100 kor – bir kor shama menen 220 l.

^c **7:22** 100 bat – bir bat shama menen 22 l.

basshılarında mağan degen miyrim oyattı. Qudayım Jaratqan Iyeniń qoli meniń ústimde bolǵanlıqtan jigerlendim hám ózim menen alıp ketiw ushın Izraildiń basshıların topladım.

Ezra menen birge Erusalimge qayıp kelgenlerdiń dizimi

8 ¹ Artakserkstiń patshalıǵı dáwirinde meniń menen birge Babiloniyadan kelgen urpaq basshıları hám olardıń dizimi mınaday:

² Pinexas urpaǵınan Gershom, Itamar urpaǵınan Daniel, Dawıttıń násilinen bolǵan ³ Shekaniya urpaǵınan Xattush;

Parosh urpaǵınan Zexariya hám onıń menen bir násiliden dizimge alınǵan 150 erkek;

⁴ Paxat-Moab urpaǵınan Zeraxiya ulı Eliehoenay hám onıń menen birge 200 erkek;

⁵ Zattu urpaǵınan Yaxaziel ulı Shekaniya hám onıń menen birge 300 erkek;

⁶ Adin urpaǵınan Ionatan ulı Ebed hám onıń menen birge 50 erkek;

⁷ Elam urpaǵınan Ataliya ulı Eshaya hám onıń menen birge 70 erkek;

⁸ Shefatiya urpaǵınan Mixail ulı Zebadiya hám onıń menen birge 80 erkek;

⁹ Ioab urpaǵınan Exiel ulı Obadiya hám onıń menen birge 218 erkek;

¹⁰ Baniy urpaǵınan Iosifiyanıń ulı Shelomit hám onıń menen birge 160 erkek;

¹¹ Bebay urpaǵınan Bebay ulı Zexariya hám onıń menen birge 28 erkek;

¹² Azgad urpaǵınan Haqqatan ulı Yuxanan hám onıń menen birge 110 erkek;

¹³ Adoniqamnıń Elifelet, Eiel, Shemaya degen eń sońǵı ulları hám olar menen birge 60 erkek;

¹⁴ Bigway urpaǵınan Utay, Zakkur hám olar menen birge 70 erkek.

Erusalimge qayıw

¹⁵ Men olardı Ahawaǵa qaray aǵıp turǵan ózektiń boyına topladım. Bizler sol jerde úsh kún turdıq. Men xalıq hám ruwxaniyeler arasınan lebiylilerdi izledim, biraq Lebiy urpaǵınan hesh kimdi taba almadım. ¹⁶ Sonlıqtan basshılardan Eliezerdi, Arieldi, Shemayanı, Elnatandı, Yarıbti, Elnatandı, Natandı, Zexariyanı, Meshulamdı hám alımlardan Ioyarib penen Elnatandı shaqırttı. ¹⁷ Olardı Kasifiya degen jerdiń basshısı Iddo degen adamǵa jiberdim. Olardıń Qudaydıń Úyinde xızmet etetuǵın adamlardı jiberiwi ushın, Iddoǵa hám Kasifiya degen jerdegi Ibadatxana xızmetshileri bolǵan tuwısqanlarına nelerdi ayıtıwı kerekligin úyrettim. ¹⁸ Qudayımızdıń miyrimli qoli bizlerdiń ústimizde bolǵanlıǵı sebepli, olar Izraildiń ulı Lebiydiń násilinen, Maxliydiń urpaǵınan Sherebiya degen dana bir adamdı jiberdi. Ol ózi menen birge ulları hám tuwısqanlarından 18 adamdı ákeldi. ¹⁹ Sonday-aq, Xashabiyanı, Merariy urpaǵınan Eshayanı hám tuwısqanları menen olardıń ullarınan 20 adamdı, ²⁰ lebiylilerge járdemlesiw ushın Dawıt hám onıń xızmetshileri qoyǵan Ibadatxana xızmetshilerinen 220 adamdı alıp keldi. Olardıń hámmesi atpa-at dizimge alınǵan.

²¹ Sonda Qudayımızǵa boysınıw, Onnan ózlerimiz, balalarımız hám pútkil dúnya malımız ushın, haq jol soraw ushın Ahawa ózeginiń boyında

oraza járiya ettim. ²² Bizler patshağa: «Qudayımız Ózin izlegenlerdiń hám-mesiniń ústine miyrimli qolın qoyadı, al Ózinen júz burǵanlarǵa kúshli gá-zebin shashadı», – degen edik. Sonlıq-tan jolda bizlerdi dushpannan qorǵaw ushın áskerler hám atlılar sorawǵa uyardım. ²³ Solay etip, bizler oraza tutup, Qudayımızǵa jolımız ushın jal-barındıq, Ol da duwamızdı qabil etti.

Ibadatxana ushın sawǵalar

²⁴ Sońınan basshı ruwxaniyeler arasınan on ekisin: Sherebiyanı, Xasha-biyanı hám olardıń tuwısqanlarınan onın tańlap aldım. ²⁵ Keyin patshanıń, onıń másláhátshileriniń, basshılarınıń hám sol jerdegi pútkil izraillilardıń Qudayımızdıń Úyi ushın bergen barlıq sadaqaların: gúmisti, altındı hám ıdıslardı tárezige tartıp, olarǵa berdim. ²⁶ Men olarǵa bergen zatlardıń ólshemi mınaday edi: 650 talant gúmis, 100 talantlıq gúmis ıdıslar, 100 talant altın. ²⁷ Narqı 1000 darik bolǵan 20 altın tostaǵan, altınday qunlı, jiltır mıstan islengen eki ıdı. ²⁸ Men olarǵa bılay dedim: «Sizler – Jaratqan İyeniń muxaddesisizler, ıdıslar da muxaddes. Gúmis hám altın – sizlerdiń ata-babalarıńızdıń Qudayı Jaratqan İyege berilgen ıqtıyarlı sadaqalar. ²⁹ Ruwxaniyelerdiń basshıları, lebiyliler hám izraillilardıń urpaq basshıları aldında ólshep, Jaratqan İyeniń Erusalimdegi Úyiniń qaznasına tapsırǵanıızsha sergek bolıp, olardı saqlańlar». ³⁰ Solay etip, ruwxaniyeler hám lebiyliler Erusalimge, Qudayımızdıń Úyine alıp barıw ushın,

tárezige tartılǵan gúmisti, altındı hám ıdıslardı qabil etip aldı.

³¹ Bizler birinshi aydıń on ekinshi kúni Erusalimge barıw ushın Ahawa ózegi boyınan jolǵa shıqtıq. Qudayımızdıń qolı bizlerdiń ústimizde bolıp, jolımızda Ol bizlerdi dushpanlardıń hújiminen hám qaraqshılardan qorǵadı. ³² Solay etip, bizler Erusalimge jetip kelip, ol jerde úsh kún dem aldıq.

³³ Tórtinshi kúni Qudayımızdıń Úyine barıp, gúmisti, altındı hám ıdıslardı tárezige tartıp, Uriya ulı ruwxaniy Meremotqa tapsırdıq. Pinexas ulı Elazar onıń qasında boldı. Lebiyli Eshua ulı Iozabad hám Binnuy ulı Noadiya da olar menen birge edi. ³⁴ Hár bir nárse sanaldı hám tárezige tartıldı. Ólshengen zatlardıń hám-mesi sol waqıtta jazıp qoyıldı.

³⁵ Tutqınnan kelgenler, yaǵnıy súrginнен qayıtıp kelgenler Izraıldıń Qudayına arnap, jandırılatuǵın qurbanlıqlar berdi. Olar pútkil izrailliler ushın on eki buǵa, toqsan altı qoshqar, jetpis jeti toqlı shaldı. Al gúna qurbanlıǵı ushın on eki tekeni qurbanlıqqa shaldı. Bulardıń hám-mesi Jaratqan İyege usınılǵan jandırılatuǵın qurbanlıqlar edi. ³⁶ Súrginнен qayıtqanlar patshanıń buyırıqların patshanıń nayıplarına^a hám dáryanıń arǵı tárepindegi wálayatlarınıń hákimlerine berdi. Olar da Izrail xalqın hám Qudaydıń Úyin qollap quwatlaytuǵın boldı.

Ezranıń duwası

9 ¹ Bul waqıyalarдан keyin, basshılar aldına kelip bılay dedi: «Izrail xalqı, hátte, ruwxaniyeler menen lebiyliler

^a **8:36** *Nayıplar* – Persiya imperiyasında joqarı lawazımdı iyelegen basshılar. Olar birikken bir neshe wálayatlardı basqaratuǵın edi.

de aynalamızdağı xalıqlardıń: qanan, xet, periz, ebus, ammon, moab, amor xalıqlarınıń hám mısırlılıardıń jerkenishli nárselerinen ele arılmadı. ² Sebebi ózleri de, ulları da usı xalıqlardıń qızlarına úylengen. Usılayınsha muxaddes tuqım átiraptağı xalıqlar menen aralasıp ketken. Basshılar hám xızmetker adamlar bul opasızlıqqa bas boldı».

³ Men bul gáplerdi esitkenimde, kóylek-shapanımdı jırtıp, shash-saqalımdı julıp, qattı qapa bolıp jerge otırıp qaldım. ⁴ Sonda súrginnen qaytqanlardıń opasızlıǵına baylanıslı, Izraıldıń Qudayınıń sózlerinen qorqqanlardıń hámmesi meniń janıma toplandı. Men bolsam, keshki qurbanlıq waqtına shekem qayǵıǵa batıp otırdım. ⁵ Al keshki qurbanlıq waqtında qayǵıǵa batıp, kóylek-shapanım jırtılǵan halda otırǵan ornımnan turdım. Dizerlep otırıp qollarımdı jayıp, Qudayım Jaratqan Iyege ⁶ bılay dedim: «Qudayım! Basımdı kóterip Saǵan qarawǵa uyalıp hám qısınıp turman. Sebebi gúnamız basımızdan asıp, ayıbımız aspańǵa jetken. ⁷ Ata-babalarımızdıń zamanınan baslap usı kúńge shekem ayıpqa kómilip qalǵanbız. Gúnamız sebepli bizler ózlerimiz, patshalarımız, ruwxaniylerimiz basqa ellerdiń patshalarınıń qolına tapsırıldıq, óltirildik, tutqınǵa alındıq, talandıq hám búgingidey shermende boldıq. ⁸ Biraq búgin Qudayımız Jaratqan Iye! Sen bizlerge qısqa waqıtqa miyrim kórsetip, ayırımlarımızdı tiri qaldırdıń. Qullıqta bolǵanımızda kózimizge nur beriw hám az ǵana bolsa da, eńsemizdi kóteriw ushın, Ózińniń muxaddes ornınnan mákan jay berdiń.

⁹ Sebebi bizler qullar edik. Biraq Qudayımız, Sen bizlerdi qullıqqa

taslap qoymadıń. Sen Persiya patshalarınıń júreginde bizlerge degen miyrim oyattıń. Ózińniń Úyińdi qurıwımız hám qarabaqanaǵa aylanǵan Úydi qayta tiklewimiz ushın jańa ómir berdiń. Jáne de, Erusalimde hám Yahudada bizlerge qorǵanıw diywalın berdiń.

¹⁰ Al endi, Qudayımız, bunnan keyin ne dey alamız? Óytkeni Seniń buyırıqlarınnan júz burdıq. ¹¹ Sen Óz qullarınıń payǵambarlar arqalı mındaı buyırıq bergeni ediń: „Sizler iyelik etiw ushın kirip atırǵan jer – haram jer. Ol sol jerde jasap atırǵan xalıqlardıń haramlıqları hám jerkenishli dástúrleri menen haramlanǵan. Olar eldi bastan ayaǵına óz napákligine toltırǵan. ¹² Sonlıqtan olar menen qızberisip, qız alıspańlar. Hesh qashan olardıń tınıshlıǵı hám iyiligi ushın háreket etpeńler. Sonda kúshli bolasız, bul jerdiń óniminen jep, olardı óz balalarınızǵa máńgige miyras etip beresiz“. ¹³ Basımızǵa túskenlerdiń hámmesi ózlerimizdiń jaman islerimiz hám úlken ayıbımız sebepli boldı. Biraq Sen, Qudayımız, bizlerdi islegen isimizge qaraǵanda jeńil jazaladıń hám ayırımlarımızdı tiri qaldırdıń. ¹⁴ Endi qalayınsha jáne Seniń buyırıqlarını buzıp, usınday jerkenishli islerdi islep atırǵan xalıqlar menen quda-tamır bola alamız? Eger solay islese, onda Sen bizlerge ǵázeplenip, birde birewimizdi tiri qaldırmay, qırıp taslamaysañ ba? ¹⁵ Izraıldıń Qudayı Jaratqan Iye! Sen ádilseń. Búgingi kúńge kelip bizler aman qaldıq. Seniń aldında turıwǵa haqımız bolmasa da, mine, bizler óz ayıplarımızdı arqalap, Seniń aldında turmız».

Aralas nekege shek qoyıw jobası

10¹ Ezra Qudaydıń Úyiniń aldın-da jer bawır lap jılawı menen gúnalardı moyınlap, duwa etip atırǵanda, izraillılardıń úlken bir jıyını: erkekler, hayallar hám balalar onıń janına jıynaldı. Olar da zar eńirep, jılap turdı. ² Sonda Elam urpaǵınan Exiel ulı Shekaniya Ezraǵa bılay dedi:

– Bizler basqa millet qızlarına úylenip, Qudayımızdıń aldında opasızlıq ettik. Degen menen, izraillılar ushın ele úmit bar. ³ Endi Qudayımız benen kelisim dúzeyik. Mirzam, siziń hám Qudayımızdıń buyırıqların qádirleytuǵınlardıń másláháti boyınsha, basqa milletten alınǵan barlıq hayallar menen ajırasıp, olardı balaları menen birge bosatıp jibereyik. Bunı Nızamǵa say túrde isleyik. ⁴ Qáne, ornınızdan turıń! Sebebi bul is sizge júklengen, al bizler sizdi qollap quwatlaymız. Ruwxınızdı kóterip, iske kirisıń!

⁵ Sonda Ezra ornınan turdı. Ol ruwxanıylardıń basshılarına, lebiylilerge hám pútkil izraillılardıǵa usı ayılǵanlardı orınlaymız dep, ant ishiwdi buyırdı. Olar ant ishti. ⁶ Keyin Ezra Qudaydıń Úyiniń aldınan turıp, Elyashib ulı Ehxananınıń bólmesine bardı. Sol jerde bolǵanda, ol súrgin-nen qaytqanlardıń opasızlıǵı ushın aza tutıwın dawam etip, nan da jemedi, suw da ishpedi.

⁷ «Súrgin-nen qaytqanlardıń hám-mesi Erusalimge jıynalsın», – dep Yahuda hám Erusalim boylap jar salındı. ⁸ Jáne de: «Eger kim de kim úsh kún ishinde kelmese, basshılardıń hám aqsqaqallardıń qararı boyınsha onıń barlıq mal-múlki tartıp alınıp, ózi súrgin-nen kelgenler jámiyetinen shıǵarıp

jiberiledi», – dep xabarlandı. ⁹ Sonda pútkil Yahudanıń hám Benyamin urıwınıń adamları úsh kún ishinde Erusalimge jıynaldı. Bul toǵızınshı aydıń jigirmalanshı kúni edi. Pútkil xalıq Qudaydıń Úyi aldındaǵı maydanda otırdı. Olar hám usı isten, hám quyıp jawǵan jawınnan dirildedi. ¹⁰ Ruwxanıy Ezra ornınan turıp, olardı bılay dedi:

– Sizler opasızlıq ettińler, basqa millet qızlarına úylenip, Izraıldıń ayıbına ayıp jamadıńlar. ¹¹ Endi ata-babalardıńızdıń Qudayı Jaratqan Iye aldında gúnalardıńızdı moyınlap, Onıń erkin orınlańlar. Átirapınızdaǵı xalıqlardan hám basqa milletten alınǵan hayallardan ayırılıńlar.

¹² Sonda pútkil jámiyet juwap berip, bálent dawıs penen bılay dedi:

– Awa, siz haqsız. Siz ne aytsańız, sonı isleymiz. ¹³ Degen menen, xalıq kóp, jawın da quyıp tur, ashıq jerde turıwǵa dimarımız qalmadı. Bul bir-eki kúnlilik is emes, sebebi bizlerdiń kópshiligimiz usı iste gúna islegenbiz. ¹⁴ Basshılarımız pútkil jámiyet atınan wákillik qılsın. Al qalalarımızdaǵı basqa millet qızlarına úylengen adamlardıń hám-mesi belgilengen waqıtta óz qalalarınıń aqsqaqalları hám qazıları menen birge usı jerge kelsin. Qudayımızdıń usı is sebepli lawlaǵan gázebi qaytqanıǵa shekem usılay islensin.

¹⁵ Bul usınısqı tek Asahel ulı Ionatan hám Tiqwa ulı Yaxzeyya qarsı boldı, al Meshullam hám lebiyli Shabbetay bolsa, bulardı qollap quwatladı. ¹⁶ Súrgin-nen qaytqanlar ayılǵanday isledi. Ruwxanıy Ezra hár bir urpaqtıń urpaq basshısın atpa-at tańlap aldı. Onınshı aydıń birinshı kúni olar bul isti izertlewge otırdı. ¹⁷ Birinshı aydıń birinshı

kúni olar basqa millet qızlarına úylen-
genlerdiń hámmesiniń isin qarap boldı.

Basqa millet qızlarına úylengenler dizimi

¹⁸ Ruwxaniyeler urpaǵı arasında bas-
qa millet qızlarına úylengenler:

Iosadaq ulı Eshuanıń hám onıń tu-
wısqanlarınıń urpaqlarınan: Maaseya,
Eliezer, Yarib hám Gedaliya. ¹⁹ Olar
hayallarınan ajırasıwǵa sóz berdi hám
hár biri súriwden bir qoshqardı óz ayı-
bı ushın ayıp qurbanlıǵı retinde qur-
banlıqqa berdi.

²⁰ Immer urpaǵınan: Xananiy hám
Zebadiya;

²¹ Xarim urpaǵınan: Maaseya,
Iliyas, Shemaya, Exiel, Uzziya;

²² Pashxur urpaǵınan: Elyoenay,
Maaseya, Ismayıl, Netanel, Iozabad,
Elasa;

²³ Lebiylilerden: Iozabad, Shimey,
Kelaya, yaǵnıy Kelita, Petaxiya, Ya-
huda, Eliezer;

²⁴ Qosıqshılardan: Elyashib;

Dárwaza qarawıllarınan: Shallum,
Telem, Uriy.

²⁵ Basqa izraillılardan:

Parosh urpaǵınan: Ramiya, Izziya,
Malkiya, Miyamin, Elazar, Malkiya,
Benaya;

²⁶ Elam urpaǵınan: Mattaniya, Ze-

xariya, Exiel, Abdiy, Eremot, Iliyas;

²⁷ Zattu urpaǵınan: Elyoenay,
Elyashib, Mattaniya, Eremot, Zabad,
Aziza;

²⁸ Bebay urpaǵınan: Ehoxanan,
Xananiya, Zabbay, Atlay;

²⁹ Baniy urpaǵınan: Meshullam,
Mallux, Adaya, Yashub, Sheal, Ra-
mot;

³⁰ Paxat-Moab urpaǵınan: Adna,
Kelal, Benaya, Maaseya, Mattaniya,
Besalel, Binnuy, Menashshe;

³¹ Xarim urpaǵınan: Eliezer,
Ishshiya, Malkiya, Shemaya, Shimon,

³² Benyamin, Mallux, Shemariya;

³³ Xashum urpaǵınan: Mattenay,
Mattata, Zabad, Elifelet, Eremay,
Menashshe, Shimey;

³⁴ Baniy urpaǵınan: Maaday,
Amram, Uwel, ³⁵ Benaya, Bedeya,
Keluhu, ³⁶ Waneya, Meremot, Elya-
shib, ³⁷ Mattaniya, Mattenay, Yasay,

³⁸ Baniy, Binnuy, Shimey, ³⁹ Shele-
miya, Natan, Adaya, ⁴⁰ Maxnadbay,
Shashay, Sharay, ⁴¹ Azarel, Shele-
miya, Shemariya, ⁴² Shallum, Amari-
ya, Yusup;

⁴³ Nebo urpaǵınan: Eiel, Mattitiya,
Zabad, Zebina, Yadday, Ioel, Benaya.

⁴⁴ Bul adamlardıń hámmesi basqa
millet qızlarına úylenen bolıp, olar-
dıń ayırımlarınıń balaları da bar edi.

Nexemiya kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitap Persiya patshasınıń sa-rayında xızmet etken yahudiy há-meldarı Nexemiyanıń atı menen atalǵan. Kitapta bayan etilgen wa-qiylar Ezra kitabındaǵı waqiyalar-dıń dawamı. Nexemiya Erusalim-ge Ezradan keyin, Persiya patshası Artakserks húkimdarlıǵı dáwirin-de, b. e. sh. 445-jılı qaytıp keledi.

Nexemiya Suzadaǵı patshanıń qorǵan qalasında jasap atırǵan wa-qıtları, Erusalim diywalı wayran bolǵanın, dárwazaları jandırılǵanın esitip, qattı qayǵıradı. Ol duwa etip, Qudaydan Erusalimge barıp, qala diywalların qayta tiklewine múm-kinshilik beriwin soraydı. Patsha Artakserks Nexemiyanı Erusalimge jiberedi, hátteki, qala diywalların

qayta qurıw ushın kerek jaraq pe-nen támiyinleydi.

Nexemiya Erusalimge jetip kel-gennen keyin, qala diywalların kóz-den ótkeredi. Keyin barlıq yahudiy-lerdi jıynap, qurılıs islerin baslap jiberedi. Degen menen, átiraptaǵı qońsı xalıqlar yahudiylerdi masqara qıladı, Persiya patshasına qarsı shıqqan qozǵalańshılar dep olar-dı ayıplaydı. Dushpanlar hátteki, Erusalimge hújim qılıp, Nexemiya-nı óltiriwdi de jobalastıradı. Son-sha qıyınshılıqlarǵa qaramay, Ne-xemiya hám yahudiyler Erusalim diywalın hám dárwazaların qurıp tamamlap, Qudayǵa baǵıshlaydı. Bulardıń hámmesi Qudaydıń Óz xalqına kórsetken miyrimi boladı.

Nexemiyanıń duwası

1 ¹ Xaxaliya ulı Nexemiyanıń sózleri: Persiya patshası Artakserks-tiń húkimdarlıǵınıń jigirmalanshı jı-lınıń kislew ayında men Suza qorǵan qalasında edim. ² Sonda tuwısqanla-rımnan biri Xananıy ayırım adamlar menen birge Yahudadan keldi. Men olardan súrginnen qutılıp qalıp, tiri qalǵan yahudiyler hám Erusalim qalası

tuwralı soradım. ³ Olar maǵan súrgin-nen qutılıp qalıp, Yahuda wálayatın-da tiri qalǵanlardıń qattı qıyınshılıq hám shermendelik awhalda qalǵanı, Erusalim diywallarınıń wayran eti-lip, dárwazalarınıń órtep jiberilgeni tuwralı aytıp berdi.

⁴ Bul sózlerdi esitkenimde, otırıp jı-ladım. Bir neshe kún qayǵıǵa batıp jú-rdim, oraza tutıp, aspannıń Qudayına bılay dep duwa ettim: ⁵ «O, aspannıń

Qudayı Jaratqan Iye! Sen ullı hám aybatlı Qudaysañ! Sen Óziñdi súygenler hám buyırıqlarını orınlağanlar menen dúzgen kelisimiñe sadıq qalasañ. ⁶ Qulıñnıñ duwasın esitiw ushın qulaqların túriwli, kózleriñ ashıq bolǵay. Endi Seniñ aldında qulların bolǵan Izrail xalqı ushın kúni-túni duwa etip, olardıñ gúnaları ushın táwbe qılaman. Awa, bizler Seniñ aldında gúna isledik, men de, meniñ ákemniñ úy-ishi de gúna isledi. ⁷ Bizler Seniñ aldında qattı jerkenishli islerdi isledik. Seniñ qulın Muwsaǵa bergem buyırıqlarına, qaǵıydalar hám nızamlarına boysınbadiq. ⁸ Endi qulın Muwsaǵa bergem mına sózleriñdi esiñe ala gór: „Eger sizler Maǵan opasızlıq etseñiz, Men sizlerdi xalıqlar arasına shashıp jiberemen. ⁹ Biraq Maǵan qayıp kelseñiz hám buyırıqlarıma boysınıp, olardı orınlasañız, jerdiñ eñ shetine quwǵın qılınǵan bolsañız da, sizlerdi ol jerden jıynap alaman. Atımdı ornalastırıp ushın, tañlap alǵan jerge sizlerdi alıp kelemen.“^a

¹⁰ Izrail xalqı – Seniñ qulların hám Óz xalqın. Ullı qúdiretiñ hám kúshli qolın menen olardı azat etkenseñ. ¹¹ O, Iyem! Qulın bolǵan meniñ duwama hám Seniñ atıñdı húrmet qılıwdan zawıqlanatuǵın qullarınnıñ duwasına qulaq túre gór. Búgin maǵan áwmet berip, patshada maǵan degen rehim oyata gór».

Sol waqıtları men patshanıñ sharap quywıshısı edim.

Nexemiyanıñ Erusalimge qayıwı

2 ¹ Patsha Artakserkstiñ húkimdarlıǵının jigirmalanshı jılı, nisan ayı edi. Men patshanıñ aldına ákelingen

sharaptı oǵan usındım. Burın hesh qashan patsha meni túskin awhalda kórgen joq edi. ² Sonlıqtan patsha maǵan: – Nege qapa kórinesen? Bilemen, kessel emesseñ. Júregiñde bir dártiñ bar ma deymen? – dedi. Men qattı qorqıp kettim. ³ Sonda da patshaǵa:

– Taqsır, ómiriñiz uzaq bolsın! Atababalarımız jerlengen qala qańırıp, dárwazaları órtelgen bolsa, men qalay qapa bolmayın? – dedim.

⁴ Patsha maǵan:

– Ne tileyseñ? – dedi. Sonda men ishimmen aspannıñ Qudayına duwa ettim, ⁵ keyin patshaǵa bılay dedim:

– Taqsır, eger maqul dep tapsañız hám mendey qulnızǵa kewliñiz toǵan bolsa, onda meni Yahudaǵa, atababalarım jerlengen qalaǵa jiberseñiz. Men bul qalanı qayta qurmaqshıman.

⁶ Sonda xanbiyke de patshanıñ janında otırǵan edi. Patsha mennem:

– Saparıñ qansha waqıtqa sozıladı, qashan qayıp keleseñ? – dep soradı. Patsha meni jiberiwge irazı boldı. Soñınan men waqıttı belgilep aytım.

⁷ Men patshaǵa jáne bılay dedim:

– Taqsır, eger sizge maqul bolsa, Yahudaǵa jetip barǵanımsa, óz jerlerinen ótiwime ruxsat beriwi ushın, dáryanıñ arǵı jaǵınıñ hákimlerine xat jazıp berilsin. ⁸ Jáne de, patsha toǵaylarınıñ bajbanı Asafqa da xat jazdırıp berseñiz. Ol maǵan Qudaydıñ Ibadatxanası janındaǵı qorǵannıñ dárwazaların, qala diywalların soqtırırım hám ózime úy saldırırım ushın kerek bolatuǵın aǵashlardı bersin.

Qudaydıñ miyrimli qolı meniñ ústimde bolǵanlıǵı sebepli, patsha soranımnıñ hámмесin berdi.

^a 1:9 Nzm 30:1-4.

⁹ Patsha meniń menen birge bir ne she áskerbasılar hám atlılar jibergen edi. Men dáryanıń arǵı jaǵınıń hákimlerine kelip, olarǵa patshanıń xatların berdim. ¹⁰ Xoronlı Sanballat hám ammon xalqınan bolǵan xızmetshi Tobiya Izrail xalqınıń iygiligi ushın ğamxorlıq etiwge bir adamnıń kelgenin esitkende, qattı ğázeplendi.

¹¹ Men Erusalimge kelip, ol jerde úsh kún boldım. ¹² Men Erusalim ushın isleytuǵın islerimdi Qudayımınń júregime salǵanın hesh kimge aytpadım. Túnde turıp, janımdaǵı adamlardan bir neshewin ertip, jolǵa shıqtım. Janıma ózim minip júrgen janıwardan basqa hesh qanday janıwar alǵan joq edim.

¹³ Túnde Oypatlıq dárwazası arqalı shıǵıp, Aydarha bulaǵına, ol jerden Tezek dárwazasına bardım. Men wayran etilgen Erusalim diywalların hám onıń jaǵıp jiberilgen dárwazaların kózden keshirdim. ¹⁴ Sońnan Bulaq dárwazasına hám Patsha háwizine bardım. Biraq astımdaǵı janıwarım ótiwge jol taba almadı. ¹⁵ Sonlıqtan túnde say boylap kóterilip, diywallardı kózden keshirdim. Aqırında, keri aylanıp, Oypatlıq dárwazası arqalı izge qayttım.

¹⁶ Húkimet basshıları meniń qay jerge barıp, ne islep júrgenimdi bilmedi. Sebebi men yahudiylerge de, ruwxanıylerge de, aqsúyeklerge de, basshılarǵa da, usı iske qatnası bar basqa jumıs alıp barıwshılarǵa da ele hesh nárseni aytpaǵan edim.

¹⁷ Sońnan men olarǵa:

– Qanday apatshılıqqa ushıraǵanıızdı kórip tursız ba? Erusalim bosap qalǵan, al onıń dárwazaları bolsa, jan dırıp jiberilgen. Júrińler, Erusalimniń diywalların qayta tikleyik. Bunnan

bılay ayaq astı bolıwǵa shek qoyayıq, – dedim. ¹⁸ Men olarǵa Qudaydıń miyrimli qolınıń meniń ústimde ekenin hám patshanıń ózime aytqan sózlerin aytıp berdim.

Sonda olar:

– Qurılıstı baslaymız, – dedi hám qayırılı iske bar kúshin jumsawǵa tayar turdı.

¹⁹ Biraq xoronlı Sanballat, ammon xalqınan bolǵan xızmetshi Tobiya hám arab xalqınan bolǵan Geshem bulardı esitkende, ústimizden kúldi hám:

– Ne islep atırsız ózi? Yamasa patshaǵa qarsı bas kóterip atırsızlar ma? – dep bizlerdi kemsitip sóyledi.

²⁰ Sonda men olarǵa:

– Aspannıń Qudayı isimizdi sátli qıladı, al Onıń qulları bolǵan bizler qurılıstı baslaymız. Sizlerdiń Erusalimde úlesińiz de, haqıńız da, tariyxıy deregińiz de joq, – dep juwap berdim.

Diywaldıń tikleniwi

3 ¹ Sonnan soń, bas ruwxaniy Elyashib hám onıń ruwxaniy tuwısqanları iske kirisip, Qoy dárwazasını qayta qurdı. Olar dárwazanı baǵıshlaw rásiminen ótkerip, qapılarnı ornına qurdı. Júzlik minarasına deyingi diywallardı tiklep, onı baǵıshlaw rásiminen ótkerdi. Jáne de, olar Xananel minarasına shekemgi diywallardı da tikledi. ² Erixolılar onnan keyingi bólegin, al onnan keyingi bólekti Imriy ulı Zakkur qurdı.

³ Balıq dárwazasını Hassenanıń uları qurdı. Olar dárwazanıń bórelelerin qoyıp, qapılarnı qurdı, qulıp hám támbilerin ornattı. ⁴ Onnan keyingi bólekte Haqqostıń aqlıǵı Uriyanıń ulı Meremot dúzetiw islerin alıp bardı. Onnan keyingi bólekti Meshezabeldiń aqlıǵı Berexiyanıń ulı Meshullam, al

onnan keyingi bólekti Baana ulı Sa-
doq dúzetti. ⁵ Olardan keyingi bólekti
teqoalılar dúzetti. Biraq olardıń aqsú-
yekleri óz qadaǵalawshılarınıń buy-
rıǵın orınlaw ushın qáddin búkpedi.

⁶ Eshana dárwazasın Paseax ulı
Ioyada hám Besodiya ulı Meshullam
dúzetti. Olar dárwazanıń bórenele-
rin qoyıp, qapıların qurdı, qulıp hám
támbilerin ornattı. ⁷ Olardan keyingi
bólekti gibonlı Melatiya hám mero-
notlı Yadon daryanıń arǵı jaǵındaǵı
hákimniń qol astındaǵı Gibon hám
Mispa turǵınları menen birge dúzet-
ti. ⁸ Olardan keyingi bólekti zerger
Xarhaya ulı Uzziel, al onnan keyingi
bólekti xosh iyisli zatlar tayarlawshı
Xananiya dúzetti. Olar Erusalim diy-
wallarınıń Keń diywalǵa deyingi ara-
lıǵın qayta tikledi. ⁹ Olardıń janındaǵı
bólekti Erusalim úlkesiniń yarımınıń
basqarıwshısı Xur ulı Refaya dúzetti.
¹⁰ Olardan keyingi bólekti, óz úyiniń
qarama-qarsısın Xarumaf ulı Edaya,
al onnan keyingi bólekti Xashabniya
ulı Xattush dúzetti. ¹¹ Xarim ulı Mal-
kiya menen Paxat-Moab ulı Xashshub
basqa bir bólekti hám Tandırlar mi-
narasın dúzetti. ¹² Keyingi bólekti
Erusalim úlkesiniń yarımınıń bas-
qarıwshısı Halloxesh ulı Shallum óz
qızları menen birge dúzetti.

¹³ Xanun hám Zanoax turǵınları
Oypatlıq dárwazasın dúzetti. Olar
dárwaza bórenelerin qoyıp, qapıla-
rın qurdı, qulıp hám támbilerin or-
nattı. Jáne de, olar diywaldıń Tezek
dárwazasına shekemgi miń shıǵanaq
aralıǵın dúzetti.

¹⁴ Al Tezek dárwazasın Beyt-Hak-
kerem úlkesiniń basqarıwshısı Rexab

ulı Malkiya dúzetti. Ol dárwazanı
qurıp, qapıların, qulıp hám támbile-
rin ornattı.

¹⁵ Bulaq dárwazasın Mispa úlkesiniń
basqarıwshısı Kol-Xoze ulı Shallun dú-
zetti. Ol dárwazanı qurıp, ústin jawdı,
qapıların, qulıp hám támbilerin ornat-
tı. Ol patsha baǵınıń qasındaǵı Shelax
háviziniń diywalın da Dawıttıń qalası-
nan tómenge túsetuǵın tekshege she-
kem dúzetti. ¹⁶ Onıń janındaǵı bólekti,
yaǵnıy Dawıttıń mazarınıń qarama-
qarsısına shekemgi orınnan hávizge
hám Batırlar úyine deyingi aralıqtı
Beyt-Sur úlkesiniń yarımınıń basq-
arıwshısı Azbuq ulı Nexemiya dúzetti.

¹⁷ Onıń janındaǵı bólekti Baniy ulı
Rexumnıń basshılıǵında lebiyliler dú-
zetti. Onnan keyingi bólekte Keila
úlkesiniń yarımınıń basqarıwshısı
Xashabiya óz úlkesi atınan dúzetiw
islerin alıp bardı. ¹⁸ Onnan keyin-
gi bólekti Xashabiyanıń tuwısqanla-
rı Keila úlkesiniń qalǵan yarımınıń
basqarıwshısı Xenadad ulı Binnuy^a
basshılıǵında dúzetti. ¹⁹ Onnan ke-
yin Mispanıń basshısı Eshua ulı Ezer
qural-jaraq saqlaw bólmesine kóte-
riletuǵın joldıń aldınan diywaldıń
múyeshine shekemgi aralıqtı dúzetti.
²⁰ Onnan keyin múyeshen baslap, bas-
ruwxaniy Elyashibtiń úyiniń qapısınıń
kirer awzına deyingi aralıqtı Zabbay
ulı Barux iqlas penen dúzetti. ²¹ Onıń
janındaǵı Elyashibtiń úyiniń qapısı-
nıń kirer awzınan baslap, onıń úyiniń
aqrına shekemgi aralıqtı Haqqostıń
aqlıǵı Uriyanıń ulı Meremot dúzetti.

²² Onnan keyingi bólekti dógerek-
tegi ayaqlardan kelgen ruwxaniyeler
dúzetti. ²³ Olardan keyin Benyamin

^a 3:18 *Binnuy* – basqa nusqada Bawway.

hám Xashshub óz úyleriniń qarsı aldındaǵı bólekti, al olardan keyin Ananiyanıń aqlıǵı Maaseyanıń ulı Azariya óz úyiniń janındaǵı bólekti dúzetti. ²⁴ Onnan keyin Azariyanıń úyinen diywaldıń múyeshine hám aylanbasına shekemgi aralıqtı Xenadad ulı Binnuy dúzetti. ²⁵ Múyeshitiń hám saqshılar hawlisindegi patshanıń joqarǵı sarayına shıǵatuǵın minaranıń qarsısın Uzay ulı Palal dúzetti. Onnan keyin Parosh ulı Pedaya ²⁶ Ofel tóbeshiginde jasıytuǵın Ibadatxana xızmetshileri menen birge shıǵıs táreptegi Suw dárwazasınıń qarsı aldına hám Shıǵıńqı minarasına shekemgi aralıqtı dúzetti.

²⁷ Shıǵıńqı minarasınıń qarsısınan Ofel tóbeshigindegi diywalǵa shekemgi basqa bólekti teqoalılar dúzetti.

²⁸ Ruwxaniyeler At dárwazasınıń joqarısın, hár biri óz úyiniń qarsı aldın dúzetti. ²⁹ Olardan keyin Immer ulı Sadoq óz úyiniń qarsısın, onnan keyingi bólekti Shıǵıs dárwazasınıń qarawılı Shekaniya ulı Shemaya dúzetti.

³⁰ Onnan keyingi basqa bir bólekti Shelemiya ulı Xananiya hám Salaftıń altınshı ulı Xanun dúzetti. Olardan keyin Berexiya ulı Meshullam óz bólmesiniń qarsı aldın dúzetti. ³¹ Onnan keyin Sap tartıw dárwazasına qarsı turǵan Ibadatxana xızmetshileri menen sawdagerlerdiń úyine hám múyeshtegi joqarǵı bólmege shekemgi aralıqtı zerger Malkiya dúzetti. ³² Al múyeshtegi joqarǵı bólmeden Qoy dárwazasına shekemgi aralıqtı zergerler hám sawdagerler dúzetti.

Qayta qurıw isine qarsı shıqqanlar

4 ¹ Sanballat bizlerdiń diywaldı qayta qurıp atırǵanımızdı esitkende,

qanı qaynap, gázepke mindi hám yahudiylardı masqaralay basladı. ² Ol óz sherikleri menen Samariya láshkerleri aldında bılay dedi: «Mına biyshara yahudiylar ne islep atır? Írasında da, olar óz diywalın qayta tiklemekshi me? Írasında da, olar qurbanlıq bermekshi me? Bular ne, bir kún ishinde qurılıstı pitkermekshi me? Írasında da, olar janıp, úyilgen shıǵındıǵa aylangan taslardı janlandırmaqshı ma?»

³ Sanballatıń janında turǵan ammon xalqınan bolǵan Tobiya da: «Qurıp atırǵan diywalına qarańlar! Eger bir túlki kelip ústine minse, tas diywalı tas-talqan boladı», – dedi.

⁴ Sonda men bılay dep duwa ettim: «Qudayımız, bizlerge qulaq sal! Bizler xorlanıp atırımız. Olardıń bizlerge kórsetken xorlıǵın ózleriniń basına jawdır hám olar da tutqın bolıp, jat elde talanatuǵın bolsın. ⁵ Olardıń ayıplarıń jawıp, gúnaların keshirip, kóz aldınan óshirip taslay görme! Sebebi olar qurılıshlıardıń arına tiydi».

⁶ Degen menen, bizler diywal qurılısın dawam ettik. Xalıq bar ıqlası menen islegenlikten, pútkil diywaldı onıń yarımına deyin tikledik.

⁷ Biraq Sanballat, Tobiya, arablar, ammonlar hám ashoddlılar Erusalim diywallarınıń tikleniw isleriniń alǵa ilgerilep, buzılǵan jerleriniń pitelip atırǵanın esitkende, qattı ashıwlandı. ⁸ Olar hámmesi birge kelip, Erusalimge qarsı urıs ashıwǵa hám ol jerde tártipsizlikti keltirip shıǵarıwǵa kelişip aldı. ⁹ Sonda bizler Qudayımızǵa duwa etip, olardan qorǵanıw ushın kúni-túni saqshılar qoydıq.

¹⁰ Biraq yahudalılar tońqıldap: «Júk tasıwshılar haldan taydı, Shıǵındı bolsa júdá kóp.

Sonlıqtan óz kúshimiz benen,
Diywaldı qayta qura almaymız», – dedi.

¹¹ Al dushpanlarımız bolsa: «Bizlerdi bilip, kórip qoymasınan burın aralarına kirip alıp, olardı óltireyik hám isti toqtatayıq», – dep atır.

¹² Olardıń janında jasaytuǵın yahudiyler kelip, bizlerge: «Olar hár tárep ten sizlerge bastırıp kelmekshi», – dep on máртеlep ayttı.

¹³ Sol sebepli diywaldıń eń pás, ashıq jerleriniń artına qılısh, nayza hám oq jay menen qurallanǵan adamlardı tiyreleri boyınsha ornalastırdım.

¹⁴ Bulardı kórip shıqqannan soń, aqsúyeklerge, basshılarǵa hám pútkil xalıqqa: «Olardan qorqpańlar. Ulı hám aybatlı İyemizdi eske alıńlar. Tuwısqanlarıńız, ul-qızlarıńız, hayallarıńız hám úylerińız ushın urısıńlar», – dedim.

¹⁵ Ózleriniń niyetlerinen xabardar ekenimiz hám Quday olardı pushqa shıǵarǵanı dushpanlarımızdıń qulaǵına jetip bardı. Sonda bizler hám memiz diywalǵa, hár birimiz óz isimizge qayttıq.

¹⁶⁻¹⁷ Sol kúnnen baslap, adamlarım nıń yarımı qurılısta isledi, yarımı nayza, qalqan, oq jay uslap, sawıt kiydi. Al basshılar diywal qurıp atırǵan pútkil Yahuda xalqınıń artında turdı. Diywal qurıwshılar hám júk tasıwshılar bir qolı menen jumıs islep, ekinshi qolına quralın alıp júrdi. ¹⁸ Hár bir qurılıshı beline qılıshın baylap alıp, jumıs isledi. Kárnay shertetuǵınlar meniń janımda júrdi. ¹⁹ Men aqsúyeklerge, basshılarǵa hám pútkil xalıqqa bılay dedim: «Jumıs kólemi úlken hám keń. Bizler diywal boylap jayıp ketip, bir-birimizden uzaqlasıp baratırımız. ²⁰ Sonlıqtan qay jerden kárnay sestin

esitseńiz, sol jerge, qasımızǵa jıynalıńlar. Qudayımız bizler ushın urıladı».

²¹ Bizler jumıstı azanda erte, kún shıqqanda baslap, keshte kesh, juldızlar shıqqanda tamamladıq. Adamlardıń yarımı bárqulla saqshılıqta turdı.

²² Sol waqıtları men xalıqqa jáne: «Hár bir adam óz xızmetshileri menen birge Erusalimde túnesin. Olar túnde qarawılıqta turıp, kúndiz jumıs islesin», – dedim.

²³ Men de, tuwısqanlarım da, xızmetshilerim de, janımdaǵı qarawıllar da, hesh birimiz kiyimlerimizdi sheshpedik. Hár bir adamnıń quralı qolında boldı.

Nexemiyanıń jarlılarǵa járdem beriwi

5 ¹ Sol waqıtları xalıq ishinde, erkekler hám olardıń hayalları arasında óz tuwısqanları bolǵan yahudiylerge degen kúshli narazılıq júzege keldi.

² Olardıń bazıları: «Bizler kópshilik-piz, ul-qızlarımız kóp. Nan tawıp jep, tirishilik etiwimiz ushın bizlerge biyday kerek», – dedi.

³ Al bazıları bolsa: «Ashlıq waqıtta nanımızdı tabıw ushın, atızlarımızdı, júzimzarlarımızdı hám úyerimizdi girewge berip atırımız», – dedi.

⁴ Jáne basqaları bolsa: «Patshaǵa salıq tólew ushın atızlarımız hám jújimzarlarımız ústinen ústeme pul aldıq.

⁵ Bizlerdiń yahudiy tuwısqanlarımız benen qanımız bir, balalarımızdıń da olardıń balalarınan ayırmashılıǵı joq. Biraq bizler ul-qızlarımızdı qul etip satıwǵa májbúr bolıp atırımız, qızlarımızdıń ayırımları álle qashan shorılıqqa satıldı. Atız hám jújimzarlarımız endi basqalardıń qolına ótkenlikten, bizler sharasız qaldıq», – dedi.

⁶ Men olardıń narazılıǵı menen usınday sózlerin esitkenimde, qattı ashıwlandım. ⁷ Biraz oylandım, keyin aqsúyekler menen basshılarǵa keyip:

– Sizler óz tuwısqanlarıńızdan ústeme alıp atırsızlar ma? – dedim. Men usı máselege baylanıslı úlken jıyın topladım. ⁸ Sońınan jıynalǵanlarǵa:

– Bizler basqa xalıqlarǵa satılǵan yahudiy tuwısqanlarımızdı kúshimiz jetkenshe qaytarıp satıp aldıq. Al sizler bolsańız, óz tuwısqanlarıńızdı satıp atırsızlar. Olardı jáne satıp alıwımız ushın ba? – dedim. Olar juwap tappay, únsiz turdı.

⁹ Men olarǵa jáne bilay dedim:

– Islep atırǵanıńız jaqsı is emes. Bizge dushpan bolǵan xalıqlarǵa masqara bolmaw ushın, Qudaydan qorqıp jasaw kerek emes pe edi? ¹⁰ Meniń ózim, tuwısqanlarım hám xızmetkerlerim menen birge xalıqqa qarızǵa gúmis hám biyday berip atırmız. Biraq endigiden bilay ol ushın ústeme alıwdı toqtatayıq! ¹¹ Házirden-aq olarǵa ózlerińiz tartıp alǵan atızların, júzim hám záytún baǵların, úylerin, ústeme ushın tólegen gúmislerin, biydayın, sharap hám mayların qaytarıp berińler.

¹² Olar:

– Qaytarıp beremiz, olardan hesh nársе talap etpeymiz. Siziń aytqanıńızday qılamız, – dedi. Sonda men ruwxaniylerdı shaqırtıp, ruwxaniylerdıń aldında aqsúyekler menen basshılarǵa bergен wádesinde turatuǵını tuwralı olarǵa ant ishtirdim. ¹³ Sońınan shapanımnıń belbewligin sheship qaǵıp:

– Óz wádesinde turmaǵan adamdı Quday úy-jayınan hám iyeliginen ayırıp, dımsız qaldırsın, – dedim. Pútkil jıynalǵanlar:

– Awmiyin, – dedi hám Jaratqan Iyegе alǵıs-maqtawlar ayttı. Xalıq bergен wádesinde turdı.

¹⁴ Jáne de, ózim Yahuda jerine hákim bolıp tayınlangan kúnnen baslap on eki jil dawamında, yaǵnıy Artakserkstiń patshalıǵınıń jıgirmalanshı jılınan otız ekinshi jılına shekem men de, tuwısqanlarım da hákimge arnalǵan azıq-awqattan jemedik. ¹⁵ Mennen burıńǵı hákimler xalıqqa awırmanlıq júklep, nan menen sharaptan tısqarı olardan qırıq shekel^a gúmis te alǵan eken. Hátte, olardıń xızmetshileri de xalıqqa óz húkimin ótkergen eken. Biraq men Qudaydan qorqqanlıqtan, bulay islemedim. ¹⁶ Onıń ornına men bar kúshimdi diywaldıń qurılısına baǵıshladım. Xızmetkerlerimniń hám-mesi istiń basına jıynaldı. Bizler birde bir atız satıp almadıq.

¹⁷ Aylanamızdaǵı basqa xalıqlardan kelgenlerdi esapqa almaǵannıń ózinde, yahudiylerden hám lawazımlı adamlardan bir júz eliń adam meniń dasturxanımnan awqatlanatuǵın edi. ¹⁸ Bir kúnlık awqat ushın bir ógiz, altı semiz qoy hám bir qansha tawıqlar pisiriletuǵın, jáne hár on kúnde bir ret mol etip, túrli-túrli sharaplardan beriletuǵın edi. Degen menen, men úlke hákimine tiyisli awqattı talap etpedim, onısız da xalıqtıń júgi awır edi.

¹⁹ Qudayım, bul xalıq ushın islegen islerimdi meniń iygiligim ushın eske ala górl!

Nexemiyaǵa qarsı til biriktiriw

6 ¹ Diywallardı qurıp, buzılǵan jerleriniń birde birewin qaldırmay,

^a **5:15** *Qırıq shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

tolıq oñlap bolǵanım Sanballat, Tobiya, arab xalqınan bolǵan Geshem hám basqa dushpanlarımınnıń qulaǵına jetip bardı. Biraq ol waqıtta, men ele dárwazalardıń qapıların ornatıp bolmaǵan edim. ²Sonda Sanballat penen Geshem maǵan adam jiberip: «Ono tegisligindegi awillardıń birinde ushıra sayıq», – dedi. Olar maǵan zıyan keltiriw niyetinde edi. ³Sonlıqtan men de olarǵa xabarshılar jiberip: «Men úlken bir is penen bántpen. Sonlıqtan bara almayman. Ne ushın men isti taslap, sizlerge barıwım hám jumıstı toqtatıwım kerek?» – dedim. ⁴Olar tórt márte sol xabardı jiberdi, men de tórt márte solay juwap qaytardım.

⁵Sonda besinshi ret Sanballat maǵan óz xızmetshisin jiberdi. Onıń qolında mórleńbegen ashıq xat bar edi.

⁶Xatta bılay dep jazılǵan edi:

«Basqa xalıqlar arasında xabarlar taraǵan, Geshem de bunı tastıyıqladı. Sen hám yahudiyler qozǵalań kóteriwdi oylap atırsızlar. Sol sebepten sizler diywallardı qayta tiklep atırǵan ekensiz. Usı xabarlarǵa qaraǵanda, sen olarǵa patsha bolmaqshı ekenseń. ⁷Jáne de, óziń haqqında: „Yahudanıń óz patshası bar!“ dep járiyalawı ushın, sen payǵambarlardı da tayınlapsañ. Bul sózler, álbette, patshanıń qulaǵına jetip baradı. Sonlıqtan kel, birge keńesip alayıq».

⁸Men oǵan adam jiberip: «Aytqanlarınıńnıń hámmesi jalǵan, bulardı sen óziń oylap shıǵarǵansań», – dep juwap berdim.

⁹Olardıń hámmesi bizlerdi qorqıtmaqshı bolıp: «Qolların isten suwıtsaq, is toqtaydı», – dep oylaǵan edi. Buǵan qarsı, men Qudaydan qollarıma kúsh beriwin soradım.

¹⁰Bir kúni men Mehetabeldiń aqlıǵı Delaya ulı Shemayanıń úyine bardım. Ol úyine tıǵılıp alǵan edi. Ol maǵan:

– Kel, Qudaydıń Úyinde, Ibadatxananıń ishinde ushırasıp, esiklerin tas qılıp, ildirip alayıq. Sebebi olar seni óltiriw ushın kelejaq, túnde seni óltiriwge keledi, – dedi.

¹¹Biraq men oǵan:

– Men qashıp ketetuǵın adamǵa uqsayman ba? Yaki tiri qalıw ushın, Ibadatxanaǵa jasırınatuǵın adamǵa uqsayman ba? Barmayman, – dedim.

¹²Men onı Qudaydıń jibermegenin, biraq onı Tobiya menen Sanballat paraǵa satıp alǵanlıqtan, ol maǵan qarsı usınday jalǵan payǵambarshılıq sózlerin aytqanın túsiniw jettim. ¹³Olar meni qorqıtıw ushın hám qorqqanımnan onıń aytqanın qılıp, gúna islewim ushın, Shemayanı jallaǵan edi. Sonda meni jamanlap, abırayımdı tógiw ushın sebep tabılar edi.

¹⁴Men bılay dep duwa ettim: «Qudayım, Tobiya menen Sanballattıń islegen islerin umıta görme! Sonday-aq meni qorqıtmaqshı bolǵan payǵambar hayal Noadiyanı hám basqa payǵambarlardı da esińde saqlay gör!»

Diywal qurılısınıń juwmaqlanıwı

¹⁵Diywal elul ayınıń jigirma besinshi sánesinde, eliw eki kúnde pitkerildi. ¹⁶Barlıq dushpanlarımız bul haqqında esitkende, átirapımızdaǵı xalıqlardıń hámmesi qorqıp ketti hám olardıń qattı eńsesi tústi. Sebebi olar bul istıń Qudayımızdıń járdeminde islengenin túsindi.

¹⁷Bunnan tısqarı, sol kúnleri Yahuda aqsúyekleri Tobiyǵa kóp xatlar

jazğan bolıp, Tobiyadan da olarğa xatlar kelip turdı. ¹⁸Tobiya Arax ulı Shekaniyanıń kúyew balası bolğanlıqtan hám Tobiyanıń ulı Ehxanan Berexiya ulı Meshullamnıń qızına úylenlikten, Yahudadağı kóp adamlar onıń menen nan sındırısıp, ant ishiken edi. ¹⁹Hátte, olar Tobiyanıń jaqsı isleri haqqında mağan aytatuǵın, meniń aytqanlarımdı da oǵan jetkerip turatuǵın edi. Tobiya da meni qorqıtıw ushın xatlar jiberip turatuǵın edi.

7 ¹Qala diywalı qurılıp, dárwazanıń qapıları ornatılıp bolıǵannan soń, dárwaza qarawılları, qosıqshılar hám lebiyliler xızmetke qoyıldı. ²Men tuwısqanıń Xananiyge hám qorǵanıń áskerbasısı Xananiyaǵa Erusalimge jetekshilik etiwdi tapsırdım. Áskerbası Xananiya basqalarǵa qaraǵanda sadıq hám Qudaydan qorqatuǵın adam edi. ³Men olarǵa bilay dedim:

– Kún qattı qızǵan waqıtta, Erusalim dárwazaları jabıq tursın. Dárwaza qarawılları xızmette turǵan bolsa da, qapılar jabılıp, ildirip qoyılsın. Qarawıllar Erusalim turǵınlarınan tayımlansın. Olardıń ayırımları nábıbetshilikte tursın, al ayırımları óz úyiniń qarsı aldın qarawıllasın.

Súrginnen qayıp kelgenlerdiń dizimi

⁴Erusalim keń hám ullı qala edi. Biraq onıń xalqı az bolıp, qurılǵan jaylar da ele az edi. ⁵Sonda Qudayım meniń júregime aqsúyeklerdi, basshılardı hám xalıqtı jıynap, olardı shejiresi boyınsha dizimge alıwdı saldı. Men súrginnen birinshi bolıp qayıp kelgenlerdiń jazba túrdegi shejiresin taptım. Onda bilay dep jazılǵan edi:

⁶«Babiloniya patshası Nabuxodonosordıń Babilonga tutqın etip alıp ketken adamları súrgin etilip, tutqında bolǵan wálayatlardan Erusalimge hám Yahudadağı óz qalalarına qayıp keldi. ⁷Olar Zerubbabel, Eshua, Nexemiya, Azariya, Raamiya, Naxmaniy, Mordoxay, Bilshan, Misperet, Bigway, Nexum hám Baananıń basshılıǵında qayıp keldi.

Súrginnen qayıtqan Izrail erleriniń dizimi tómendegishe:

⁸Parosh urpaqlarınan – 2172 adam;
⁹Shefatiya urpaqlarınan – 372 adam;

¹⁰Arax urpaqlarınan – 652 adam;

¹¹Paxat-Moab, yaǵnıy Eshua hám Ioab urpaqlarınan – 2818 adam;

¹²Elam urpaqlarınan – 1254 adam;

¹³Zattu urpaqlarınan – 845 adam;

¹⁴Zakkay urpaqlarınan – 760 adam;

¹⁵Binnuy urpaqlarınan – 648 adam;

¹⁶Bebay urpaqlarınan – 628 adam;

¹⁷Azgdad urpaqlarınan – 2322 adam;

¹⁸Adoniyam urpaqlarınan – 667 adam;

¹⁹Bigway urpaqlarınan – 2067 adam;

²⁰Adin urpaqlarınan – 655 adam;

²¹Ater, yaǵnıy Xizkiya urpaqlarınan – 98 adam;

²²Xashum urpaqlarınan – 328 adam;

²³Betsay urpaqlarınan – 324 adam;

²⁴Xarif urpaqlarınan – 112 adam;

²⁵Gibon urpaqlarınan – 95 adam;

²⁶Beytlehemliler menen netofalırlardan – 188 adam;

²⁷Anatotlılardan – 128 adam;

²⁸Beyt-Azmawetlilerden – 42 adam;

²⁹Kiryat-Yarimlilerden, kefiralırlardan hám beerotlılardan – 743 adam;

³⁰Ramalılardan hám gebalırlardan – 621 adam;

³¹ Mixmashlardan – 122 adam;
³² Beyt-Ellilerden hám aylılardan – 123 adam;
³³ Basqa nebolılardan – 52 adam;
³⁴ Basqa elamlılardan – 1254 adam;
³⁵ Xarimlilerden – 320 adam;
³⁶ Erixohlardan – 345 adam;
³⁷ Lodlılardan, xadidlilerden hám onolılardan – 721 adam;
³⁸ Senahlılardan – 3930 adam.
³⁹ Ruwxaniyeler:
 Eshua násilinen bolğan Edaya urpaqlarınan – 973 adam;
⁴⁰ Immer urpaqlarınan – 1052 adam;
⁴¹ Pashxur urpaqlarınan – 1247 adam;
⁴² Xarim urpaqlarınan – 1017 adam.
⁴³ Lebiyliler:
 Hodewa násilinen tarağan Eshua hám Qadmiel urpaqlarınan – 74 adam.
⁴⁴ Qosiqshılar:
 Asaf urpaqlarınan – 148 adam.
⁴⁵ Dárwaza qarawılları: Shallum, Ater, Talmon, Aqqub, Xatita hám Shobay urpaqlarınan – 138 adam.
⁴⁶ Ibadatxana xızmetshileri:
 Sixa urpaqlarınan, Xasufa urpaqlarınan, Tabbaoť urpaqlarınan,
⁴⁷ Keros urpaqlarınan, Sia urpaqlarınan, Padon urpaqlarınan,
⁴⁸ Lebana urpaqlarınan, Xagaba urpaqlarınan, Shalmay urpaqlarınan,
⁴⁹ Xanan urpaqlarınan, Giddel urpaqlarınan, Gaxar urpaqlarınan,
⁵⁰ Reaya urpaqlarınan, Resin urpaqlarınan, Neqoda urpaqlarınan,
⁵¹ Gazzam urpaqlarınan, Uzza urpaqlarınan, Paseax urpaqlarınan,
⁵² Besay urpaqlarınan, Meunim urpaqlarınan, Nefushesim urpaqla-

rınan,

⁵³ Baqbuq urpaqlarınan, Xaqufa urpaqlarınan, Xarxur urpaqlarınan,
⁵⁴ Baslit urpaqlarınan, Mexida urpaqlarınan, Xarsha urpaqlarınan,
⁵⁵ Barqos urpaqlarınan, Sisera urpaqlarınan, Temax urpaqlarınan,
⁵⁶ Neziax urpaqlarınan hám Xatifa urpaqlarınan edi.

⁵⁷ Sulaymannıń márdikarğa alınğan xızmetshileriniń urpaqları:

Sotay urpaqlarınan, Soferet urpaqlarınan, Perida urpaqlarınan,

⁵⁸ Yala urpaqlarınan, Darqon urpaqlarınan, Giddel urpaqlarınan,

⁵⁹ Shefatiya urpaqlarınan, Xattıl urpaqlarınan, Pokeret-Hassebayım urpaqlarınan hám Amon urpaqlarınan edi.

⁶⁰ Ibadatxana xızmetshileri menen Sulaymannıń xızmetshileriniń urpaqlarınan barlıǵı bolıp 392 adam edi.

⁶¹ Tel-Melax, Tel-Xarsha, Kerub, Addon hám Immer qalalarınan kóship kelgen, biraq ózleriniń shıǵısın hám Izraildiń qaysı urıwına tiyisli ekenin dálilley almağanlar mınalar edi:

⁶² Delaya, Tobiya hám Neqoda urpaqlarınan – 642 adam.

⁶³ Sonday-aq ruwxaniyeler násilinen bolğan Xabayya urpaqları, Haqqos urpaqları hám giladlı Barzillaydıń qızlarınıń birine úylenip, qáyin atasınıń atı menen atalğan Barzillay urpaqları. ⁶⁴ Bular jazba shejireden óz shıǵısın izledi, biraq taba almağanlıqtan qanı taza emes dep, ruwxaniylik xızmetinen shetletildi. ⁶⁵ Hákim olarğa Urim hám Tummimnen^a paydalana alatuǵın ruwxaniy shıqpaǵansha, tek

^a **7:65** *Urim hám Tummim* – bul Qudaydıń erkin biliw ushın arnalğan taslar bolıp, olardı shek taslaw jolı menen qollanğan bolıwı múmkin.

ruwxaniylerge beriletuǵın eń muxaddes taǵamnan jemewdi buyırdı.

⁶⁶ Pútkil jámiyet hámmesi bolıp 42 360 adam edi. ⁶⁷ Bulardan tısqarı, olardıń 7337 qul hám shorıları, 245 erkek hám hayal qosıqshıları da bar edi. ⁶⁸ Jáne de, 736 atı, 245 ǵashırı, ⁶⁹ 435 túyesi hám 6720 eshegi bar edi.

⁷⁰ Ayırım áwlad basshıları isti júrgiziw ushın sıylar berdi. Hákim qaznaǵa 1000 darik^a altın, 50 qırma, 530 dana ruwxaniylik kiyimin berdi.

⁷¹ Ayırım áwlad basshıları isti júriwi ushın qaznaǵa 20 000 darik altın, 2200 mina^b gúmis berdi. ⁷² Al xalıqtıń qalǵan bólegi 20 000 darik altın, 2000 mina gúmis hám 67 ruwxaniylik kiyimin berdi.

⁷³ Solay etip, ruwxaniyeler, lebiyliler, dárwaza qarawılları, qosıqshılar, ayırım adamlar, Ibadatxana xızmetshileri hám pútkil Izrail xalqı óz qalalarına ornalastı».

Ezranıń Nızam kitabın xalıqqa oqıp beriwı

8 ¹ Izraillılar qalalarına ornalasıp bolǵannan soń, jetinshi ayda pútkil xalıq bir adamday bolıp Suw dárwazasınıń aldındaǵı maydanǵa jıynaldı. Olar ulama Ezradan Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı Izrail xalqına bergen buyırıqları jazılǵan Nızam kitabın alıp keliwdi soradı. ² Sonda jetinshi aydıń birinshi kúni ruwxaniy Ezra Nızam kitabın xalıq jıynalǵan jerge alıp keldi. Erkekler, hayallar hám tınlap, oqılǵandı túsine alatuǵın balardıń hámmesi sol jerde edi. ³ Ezra Suw dárwazası aldındaǵı maydanda erkeklerdiń, hayallardıń

hám túsine alatuǵın hár bir adamnıń aldında kún shıqqannan túske shekem Nızam kitabın dawıslap oqıdı. Hámme oqılǵan sózdi dıqqat penen tınladı.

⁴ Ulama Ezra usı is ushın aldın ala tayarlanǵan aǵash minber ústinde turdı. Onıń oń tárepinde Mattitiya, Shema, Anaya, Uriya, Xilkiya hám Maaseya, al shep tárepinde Pedaya, Mishael, Malkiya, Xashum, Xashbadana, Zexariya hám Meshullam turdı.

⁵ Biyik minberde turǵan Ezra pútkil xalıqtıń kóz aldında kitaptı ashtı. Sonda pútkil xalıq ornınan turdı. ⁶ Ezra ullı Qudayǵa, Jaratqan Iyege alǵısmaqtawlar ayttı. Pútkil xalıq qolların kóterip: «Awmiyin, awmiyin», – dep juwap berdi hám et betinen jerge jıǵılıp, Jaratqan Iyege sıyındı.

⁷ Lebiyliler – Eshua, Baniy, She-rebiya, Yamin, Aqqub, Shabbetay, Hodiya, Maaseya, Kelita, Azariya, Iozabad, Xanan, Pelaya óz orınlarında tik turǵan xalıqqa Nızamdı túsindirdi. ⁸ Olar Qudaydıń Nızam kitabın anıq oqıp, mánisin túsindirip berdi hám xalıq oqılǵandı túsindi.

⁹ Nızam sózlerin esitkende, pútkil xalıq jıladı. Sonlıqtan hákim Nexemiya, ulama hám ruwxaniy bolǵan Ezra, jáne xalıqqa úyretip turǵan lebiyliler xalıqqa: «Búgin Qudayınıız Jaratqan Iye ushın muxaddes kún. Aza tutıp, kóz jas tókpeńler», – dedi.

¹⁰ Keyin Nexemiya xalıqqa bılay dedi: «Endi úylerińizge qaytıp, maylı awqatlardan jep, mazalı ishımliklerden ishińler. Awqat tayarlamaǵanlarǵa da sol nárselerden pay berip jiberińler. Sebebi búgin Iyemiz ushın

^a **7:70** 1000 darik – bir darik shama menen 8,4 gr.

^b **7:71** 2200 mina – bir mina shama menen 550 gr.

muxaddes kún. Qayǵırmańlar, sebebi Jaratqan Iye beretuǵın quwanış sizlerdi kúshli qıladı».

¹¹ Lebiyliler de: «Tınıshlanıńlar, búgin muxaddes kún, qayǵırmańlar», – dep xalıqtı tınıshlandırdı. ¹² Solay etip, pútkil xalıq jep-ishiwi, basqalarǵa payların beriw hám ullı quwanış penen bayramlaw ushin ketti. Óytkeni olar ózlerine ayılǵanlardı túsingen edi.

¹³ Erteńine pútkil xalıqtıń áwlad basshıları, ruwxaniyer hám lebiyliler Nızam sózlerin úyreniw ushin ulama Ezranıń janına jıynaldı. ¹⁴ Olar Nızamda jazılǵan Jaratqan Iyeniń Muwsa arqalı bergen mina buyrıǵın^a taptı: «Izrail xalqı jetinshi aydaǵı bayram kúnleri qoslarda jasasın. ¹⁵ Sonlıqtan barlıq qalalarda hám Erusalimde: „Jazılǵanǵa muwapıq, tawlarǵa shıǵıp, záyıtún, jabayı záyıtún, mirta, palma hám basqa da japıraqlı aǵashlardıń shaqaların alıp kelip, qos qurıńlar“, – dep jar salıp, járiyalansın».

¹⁶ Solay etip, xalıq barıp, shaqalar alıp keldi hám hár bir adam óz tamlarınıń basına, sharbaqlarına, Qudaydıń Úyiniń sharbaǵına, Suw dárwazası aldındaǵı maydanǵa hám Efrayım dárwazasınıń aldındaǵı maydanǵa ózleri ushin qoslar qurıp aldı. ¹⁷ Súrginnen qayıp kelgenlerdiń hámmesi qoslar qurıp, qoslarda jasadı. Nun ulı Eshuanıń dáwirinen usı kúнге deyin izraililer bulay islemegen edi. Olar sheksiz quwanışqa bólengen edi. ¹⁸ Ezra birinshi kúnnen sońǵı kúнге deyin, hár kúni Qudaydıń Nızam kitabın oqıdı. Olar jeti kún bayramladı, al segizinshi kúni qaǵıydaǵa muwapıq saltanatlı jıynalı boldı.

Xalıqtıń gúnalari ushin táwbe qılıwı

9 ¹ Jetinshi aydıń jigirma tórtinshi kúni pútkil Izrail xalqı oraza tutup, aza kiyimin kiygen hám baslarına topıraq shashqan halda jıynaldı. ² Sol waqıtta Izrail urpaqları barlıq basqa xalıqlardan ayırılıp shıqtı. Olar ózleriniń gúnaların hám ata-babalari islegen jaman islerdi ashıq moyınladı. ³ Olar óz orınlarında turıp, úsh saattı ózleriniń Qudayı Jaratqan Iyeniń Nızam kitabın oqıw menen, al úsh saattı ózleriniń Qudayı Jaratqan Iyege sıymıw menen ótkizdi. ⁴ Eshua, Baniy, Qadmiel, Shebaniya, Bunniy, Sherebiya, Baniy hám Kenaniy lebiyliler ushin ajratılǵan sıpanıń üstine shıǵıp, Qudayı Jaratqan Iyege qattı dawıslap jalbarındı.

⁵ Keyin lebiyliler Eshua, Qadmiel, Baniy, Xashabniya, Sherebiya, Hodiya, Shebaniya hám Petaxiya bilay dedi: «Turıp, máńgige bar bolǵan Qudayńız Jaratqan Iyege alǵıs-maqtawlar aytıńlar». Olar bilay dep duwa etti:

«Bizlerdiń táriyiplewlerimizden de, alǵıs-maqtawlarımızdan da ullı bolǵan Onıń dańqlı atına alǵıs-maqtawlar aytıńlar!

⁶ Jaratqan Iye, Sen jalǵızsań. Sen aspandı, aspannıń aspanın, olardaǵı pútkil barlıqtı, jerdi hám ondaǵı barlıq nárseni, teńizlerdi hám olardıń ishindegi barlıq nárseni jarattıń. Hámmesine Sen jan berdiń, pútkil aspan deneleri saǵan sıynadı.

⁷ Quday Iye, Sen Óziń Ibramdı tańlap alıp, kaldeylerdiń Ur qalasınan alıp shıqtıń hám oǵan Ibrayım degen jańa

^a **8:14** Leb 23:33-43.

at berdiń. ⁸ Onı aldında sadıq dep taptıń hám onıń urpaqlarına qanan, xet, amor, periz, ebus hám girgash xalıqlarınıń jerlerin beriw ushın, onıń menen kelisim dúzdiń. Sen wádeńdi orınladıń, sebebi Sen ádilseń.

⁹ Sen ata-babalarımızdıń Mısırdá shekken azapların kórdiń hám Qızıl teńiz janındaǵı olardıń dad-páriyadın esittiń. ¹⁰ Menmensip, ata-babalarımızǵa jábir kórsetkeni ushın, Sen faraonǵa, onıń barlıq xızmetkerlerine hám sol jerdegi onıń pútkil xalqına káramatlı belgiler hám tań qalarlıq isler kórsettiń. Sol sebepli búginge deyin Ózińniń dańqlı atıńdı saqlap qaldıń. ¹¹ Sen ata-babalarımızdıń kóz aldında teńizdi ekige ayırdıń hám olar teńizdi qurǵaq jer arqalı kesip ótti. Al olardı quwǵanlardı bolsa, tereń suwǵa ılaqtırılǵan tas kibi teńiz túbine batırıp jiberdiń. ¹² Kúndiz minara sıyaqlı bult bolıp, túnde olardıń júretuǵın jollarına jaqtı túsiriw ushın minara sıyaqlı ot bolıp, ata-babalarımızǵa jol kórsettiń.

¹³ Sen Sinay tawına túsip, aspannan olar menen sóylestiń hám olarǵa ádil nızamlar, durıs kórsetpeler, iygilikli qaǵıydalar hám buyırıqlar berdiń. ¹⁴ Olarǵa Ózińniń muxaddes Shabbat kúnińdi bildirdiń. Qulıń Muwsa arqalı buyırıqlar, qaǵıydalar hám nızamlar berdiń. ¹⁵ Ash bolǵanında, aspannan jawdırdıń, shóllegeninde, jartastan suw shıǵarıp berdiń. Sen olarǵa Óziń beremen dep ant ishken jerge barıwdı hám sol jerdi iyelewdi buyırdıń.

¹⁶ Biraq ata-babalarımız tákabbirlik hám qaysarlıq qılıp, buyırıqlarına

boysınbadı. ¹⁷ Olar boysınıwdan bas tartıp, Seniń ózleriniń kóz aldında islegen káramatlarıńdı umıttı. Olar menmenlik etti hám Mısırdáǵı qullıqqa qayıw ushın ózlerine bir basshı qoyıp alıp, Saǵan qarsı bas kóterdi. Biraq Sen keshiretuǵın, miyrimli, rehimli, sabır-taqatlı hám súyispenshiligi ullı Quday bolǵanlıqtan, olardı taslap ketpediń. ¹⁸ Hátte, ata-babalarımız ózlerine tananıń músinin islep alıp: „Mine, bizlerdi Mısırdan alıp shıqqan qudayımız“, – dep Seni qattı xorladı.

¹⁹ Biraq Seniń rehimliliǵıń ullı bolǵanlıǵı sebepli, olardı shólde taslap ketpediń. Kúndiz olarǵa jol kórsetiwshi minara sıyaqlı bult ta, túnde olardıń júretuǵın jollarına jaqtı túsiriwshi minara sıyaqlı ot ta olardı tárk etpedi. ²⁰ Sen olarǵa tálim beriw ushın, Ózińniń iygilikli Ruwxıńdı berdiń. Awızlarınan mannanı^a tartıp almadıń, shólin qandırıw ushın suw da berdiń. ²¹ Shólde Sen olardı qırıq jil baqtıń: olar hesh nárseden kemlik kórmedi, kiyimleri de tozbadı, ayaqları da qabarmadı.

²² Sen olarǵa patshalıqlar menen xalıqlardı táslim etip, olardıń barlıq jerlerin bólistirip berdiń. Olar Xeshbon patshası Sixonniń hám Bashan patshası Ogtıń jerlerine iyelik etti. ²³ Sen olardıń urpaqların aspandaǵı juldızlarday etip kóbeyttiń hám olardı ata-babalarına: „Kirip, iyelik etińler“, degen jerge alıp keldiń. ²⁴ Olardıń urpaqları sol jerge kirip, onı iyeledi. Sen olarǵa sol jerdiń turǵınları bolǵan qananlılardı boysındırdıń hám qálegenin qılıw ushın, qananlılardıń

^a **9:20** *Manna* – Izrail xalqı Mısırdan shıǵıp shólde júrgende, Quday aspannan bergen azıq. Shıǵ 16:1-36.

patshaları menen xalqın olarğa táslim ettiñ. ²⁵ Olar qorğan qalalardı, ónimdar jerlerdi basıp aldı hám túrli jaqsı zatlar menen toltırılğan úyerdi, qazılğan suw saqlağıshlardı, júzimzarlardı, záyıtın baǵların hám kóp sanlı miywe ağashların iyeledi. Olar jep toydı, semirdi hám Seniñ ullı iygiliǵınen ráhátlendi.

²⁶ Biraq olar boysınbay, Saǵan qarısı bas kóterdi. Olar Seniñ Nızamına arqasın burıp, Saǵan qayıwǵa shaqırğan payǵambarlarını óltirdi. Usılay olar Saǵan qattı til tiygizdi. ²⁷ Sonlıqtan Sen olardı dushpanlarınıñ qolına berdiñ, dushpanları olardı ezdi. Olar azap shekken waqıtlarında, Saǵan jalbarındı. Sen olardı aspannan esittiñ hám Óziñniñ ullı rehimiñ menen olarğa qutqarıwshılardı jiberdiñ. Qutqarıwshılar olardı dushpanlarınıñ qolınan qutqardı.

²⁸ Biraq olar tınıshlıqqa eriskennen soñ, jáne Seniñ kóz aldında jaman islerdi isledi. Sol sebepli Sen olardı qaytadan dushpanlarınıñ qolına berdiñ hám dushpanları olardıñ ústinen húkimdarlıq etti. Olar jáne Saǵan jalbarınǵanda, Sen olardı aspannan esittiñ hám Óziñniñ ullı rehimiñ menen olardı kóp márte qutqarıp aldıñ.

²⁹ Sen olardı Óz Nızamına qaytarıw ushın eskertseñ de, qaysarlıq etip, buyırıqlarına boysınbadı hám qaǵıydalarından júz burıp, gúna isledi. Eger olardı orınlaǵanda, ómirge eriser edi. Biraq olar Saǵan teris qaradı hám menmensip, boysınıwdan bas tarttı. ³⁰ Jıllar boyı olardı shıdamlılıq penen kúttiñ. Óz Ruwxın menen payǵambarların arqalı olarğa eskerttiñ. Biraq olar tınılamadı. Sonlıqtan Sen olardı aynalasındaǵı xalıqlarğa táslim

ettiñ. ³¹ Biraq Óziñniñ ullı rehimligiñ sebebi, olardı tolıq joq qılmadıñ hám tárk etpediñ. Sebebi Sen miyrimli hám rehimli Qudaysañ.

³² Qudayımız, Óz kelisimine hám súyispenhiligine sadıq bolğan miyrimli, ullı, qúdiretli hám aybatlı Qudaysañ! Assiriya patshalarınıñ dáwirinen búginge deyin bizler shekken azaplar, patshalarımız, basshılarımız, ruwxaniylerimiz, payǵambarlarımız, ata-babalarımız hám pútkil xalqımız shekken azaplar Seniñ názerinde az bolıp kórinbegey. ³³ Basımızǵa túsken hár bir iste Sen ádil boldıñ. Öytkeni Sen sadıqlıq penen is tutsañ da, bizler jawızlıq isley berdik. ³⁴ Patshalarımız, basshılarımız, ruwxaniylerimiz hám ata-babalarımız Seniñ Nızamın boyınsha jasamadı, Sen bergen buyırıq hám eskertiwlerge qulaq aspadı. ³⁵ Olar óz patshalıǵında, Sen bergen ullı jaqsılıq ishinde jassa da, keñ hám ónimdar jerlerdi ajıratıp berseñ de, olar Saǵan qulaq aspadı hám ózleriniñ jawız islerinen qaytpadı.

³⁶ Mine, búgin bizler qulmız. Miywelerinen jep, iygiliǵınen tatsın dep ata-babalarımızǵa bergen jerinde qul bolıp jasadı atırımız. ³⁷ Gúnalarımız sebepli, jerimizdiñ mol hasılın üstimizden Óziñ qoyǵan patshalarǵa beremiz. Olar ózlerimizdi de, mallarımızdı da qálegeninshe basqaradı. Bizler qattı azap shegip atırımız».

Xalıqtıñ minnetleme alıwı

³⁸ «Usı isler sebebi bizler jazba túrde qatal minnetleme alamız. Oǵan basshılarımız, lebiylilerimiz hám ruwxaniylerimiz qol qoyıp, mór basadı».

10 ¹ Minnetlemege mór basqanlar mınalar edi:

Xaxaliya ulı hákim Nexemiya hám Sedekiya.

² Ruwxaniyeler:

Seraya, Azariya, Eremiya, ³ Pashxur, Amariya, Malkiya, ⁴ Xattush, Shebaniya, Mallux, ⁵ Xarim, Meremot, Obadiya, ⁶ Daniel, Ginneton, Barux, ⁷ Meshullam, Abiya, Miyamin, ⁸ Maa-ziya, Bilgay, Shemaya.

⁹ Lebiyliler:

Azaniya ulı Eshua, Xenadad urpaqlarınan Binnuy, Qadmiel, ¹⁰ olardıń tuwısqanları: Shebaniya, Hodiya, Kelita, Pelaya, Xanan, ¹¹ Mixa, Rexob, Xashabiya, ¹² Zakkur, Sherebiya, Shebaniya, ¹³ Hodiya, Baniy, Beninu.

¹⁴ Xalıq basshıları:

Parosh, Paxat-Moab, Elam, Zattu, Baniy, ¹⁵ Bunniy, Azgad, Bebay, ¹⁶ Adoniya, Bigway, Adin, ¹⁷ Ater, Xizkiya, Azzur, ¹⁸ Hodiya, Xashum, Betsay, ¹⁹ Xarif, Anatot, Nebay, ²⁰ Magpiash, Meshullam, Xezir, ²¹ Meshezabel, Sadoq, Yaddua, ²² Pelatiya, Xanan, Anaya, ²³ Hoshea, Xananiya, Xashshub, ²⁴ Halloxesh, Pilxa, Shobek, ²⁵ Rexum, Xashabna, Maaseya, ²⁶ Axiya, Xanan, Anan, ²⁷ Mallux, Xarim, Baana.

²⁸ Qalğan xalıqtıń hámmesi: ruwxaniyeler, lebiyliler, dárwaza qarawıları menen Ibadatxana xızmetshileri, qosıqshılar, Qudaydıń Nızamına muwapıq basqa xalıqlardan bóleklengen hár bir adam hayalları hám oqılğandı túsine alatuǵın ul-qızları menen birge ²⁹ óz tuwısqanlarına, yaǵnıy aqsúyeklerge qosılıp bilay dep ant ishti: «Bizler Qudaydıń Óz qulı Muwsa arqalı bergен Nızamı boyınsha jasaymız, Iyemiz bolğan Jaratqan Iyeniń barlıq buyırqlarına, nızam hám qaǵıydalarına tolıq boysınamız. Al boysınbaǵanlarǵa

nálet jawsın! ³⁰ Átirapımızdaǵı xalıqlar menen qız alıp, qız berispeymiz.

³¹ Eger átiraptaǵı xalıqlar Shabbat kúni qanday da bir zatın yamasa biydayın satıw ushın alıp kelse, olardan Shabbat kúni yamasa qanday da bir muxaddes kúnde zat satıp almaymız. Hár jeti jıldıń jetinshi jılında bir ret jerdi súrmeymiz hám qarızlarımızdan keshemiz. ³² Qudayımızdıń Úyindegі xızmet ushın jılına shekeldiń úshten birin beriw minnetlemesin ózimizge alamız. ³³ Bul aqsha usınılǵan nanlar, kúndelikli ǵálle sadaqaları, kúndelikli jandıratılǵın qurbanlıqlar, Shabbat kúni, Jańa ay bayramları, belgilengen bayramlar, muxaddes sadaqalar, Izrail urpaqların páklew ushın beriletuǵın gúna qurbanlıqları hám Qudayımızdıń Úyindegі basqa isler ushın jumsaladı. ³⁴ Bizler – ruwxaniyeler, lebiyliler hám xalıq birgelikte shek taslaymız. Ol arqalı Nızamda jazılǵanına muwapıq, Qudayımız Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornında jaǵılatılǵın otındı hár jılı belgilengen waqıtta Qudayımızdıń Úyine qaysı áwladtıń alıp keletuǵının belgilep alamız. ³⁵ Hár jılı eginimizdiń hám hár bir miywe aǵashımızdıń birinshi ónimin Jaratqan Iyeniń Úyine alıp kelemiz. ³⁶ Nızamda jazılǵanınday, tuńǵısh ullarımızdı, mallarımızdıń birinshi tóllerin, sonday-aq iri hám mayda mallarımızdıń birinshi tóllerin Qudayımızdıń Úyine, sol jerde xızmet etip atırǵan ruwxaniylerge alıp kelemiz. ³⁷ Jáne qamırdıń birinshi zuwalasınan jabılǵan nanımızdı, basqa ónimlerimizden beriletuǵın sadaqlardıń, barlıq miywe aǵashlarımızdıń miyweleriniń, sharaptıń hám záyıtın mayınıń dáslepki ónimlerin Qudayımızdıń Úyindegі zatlar saqlanatuǵın

bólmege qosıw ushın ruwxaniylerge beremiz. Al jerimizden óngen ónimen beriletuǵın onnan birin lebiylilerge beremiz. Sebebi diyxansılıq penen shuǵıllanatuǵın hámme qalalardan alınatuǵın onnan birdi lebiyliler jıynaydı. ³⁸Lebiyliler onnan birin jıynap atırǵanda, Xaron urpaǵınan bolǵan bir ruwxaniy olardıń qasında boladı. Lebiyliler ózleri jıynaǵan onnan bir-den onnan birin Qudaydıń Úyindegi zatlar saqlanatuǵın bólmege beredi. ³⁹Izrail xalqı hám lebiyliler biydaydan, jańa sharaptan, záyıtın mayınan beriletuǵın sadaqalardı sol zatlar saqlanatuǵın bólmelerge alıp keledi. Ol jerde Muxaddesxana buyımları saqlanadı. Sonday-aq ruwxaniyeler, dárwaza qarawılları hám qosıqshılar xızmet waqtında sol jerde boladı.

Bizler Qudayımızdıń Úyin qaraw-sız qaldırmaymız».

Erusalim turǵınları

11 ¹Xalıq basshıları muxaddes qala Erusalimde qalıp, sol jerge ornalastı. Xalıqtıń onnan biriniń muxaddes qalaǵa, Erusalimge kelip jasawı ushın shek taslandı. Al qalǵan toǵız bólegi óz qalalarında qaldı. ²Jáne Erusalimde jasap qalıwdı qálegenlerdiń hámmesine xalıq pátiya berdi.

³Degen menen, bazı izraillilar, ruwxaniyeler, lebiyliler, Ibadatxana xızmetshileri, Sulaymannıń xızmetshileriniń urpaǵınan bolǵanlar óz iyeliklerinde, Yahuda qalalarında jasadı. Erusalimde jasaytuǵın wálayat basshıları mınalar edi: ⁴Yahuda hám Benyamin urpaqlarınan bazıları Erusalimge ornalastı.

Yahuda urpaqlarınan: Peres násilinen Ataya. Ataya Uzziya ulı, Uzziya Zexariya ulı, Zexariya Amariya

ulı, Amariya Shefatiya ulı, Shefatiya Mahalalel ulı edi. ⁵Shela násilinen Maaseya. Maaseya Barux ulı, Barux Kol-Xoze ulı, Kol-Xoze Xazaya ulı, Xazaya Adaya ulı, Adaya Ioyarib ulı, Ioyarib Zexariya ulı edi. ⁶Peres urpaqlarınan 468 adam Erusalimge ornalastı. Olar batır jawingerler edi.

⁷Benyamin urpaǵınan:

Meshullam ulı Sallu. Meshullam Ioad ulı, Ioad Pedaya ulı, Pedaya Qolaya ulı, Qolaya Maaseya ulı, Maaseya Itiel ulı, Itiel Eshaya ulı edi. ⁸Salluǵa Gabbay hám Sallay qosılıp, hámmesi bolıp 928 adam boldı. ⁹Zixriy ulı Ioel olarǵa bassılıq etti, al Hassenua ulı Yahuda qalada Ioelden keyingi ekinshi basshı edi.

¹⁰Ruwxaniyelerden: Ioyarib ulı Edaya, Yaxin, ¹¹Qudaydıń Úyiniń bas xızmetshisi Seraya. Seraya Xilkiya ulı, Xilkiya Meshullam ulı, Meshullam Sadoq ulı, Sadoq Merayot ulı, Merayot Axitub ulı edi. ¹²Olardıń Qudaydıń Úyinde xızmet etetuǵın tuwısqanlarınıń sanı 822 adam.

Eroxam ulı Adaya. Eroxam Pelaliya ulı, Pelaliya Amsiy ulı, Amsiy Zexariya ulı, Zexariya Pashxur ulı, Pashxur Malkiya ulı edi. ¹³Adayanıń áwlad basshıları bolǵan tuwısqanları barlıǵı bolıp 242 adam.

Azarel ulı Amashsay. Azarel Axzay ulı, Axzay Meshillemot ulı, Meshillemot Immer ulı edi. ¹⁴Amashsaydıń batır jawinger bolǵan tuwısqanları 128 adam. Olardıń basshısı Haggedolim ulı Zabdiel edi.

¹⁵Lebiylilerden: Xashshub ulı She-maya. Xashshub Azriqam ulı, Azriqam Xashabiya ulı, Xashabiya Bunniy ulı edi. ¹⁶Lebiylilerdiń basshılarınan Shabbetay hám Iozabad. Olar Qudaydıń Úyiniń sırtqı isleri menen

shuğllanatuğın edi. ¹⁷ Mixa ulı Mattaniya táriyiplew duwasın alıp barıwshı bas jetekshi edi. Mixa Zabdiy ulı, Zabdiy Asaf ulı edi. Mattaniyanıń tuwısqanlarınan biri Baqbuqıya onnan keyingi ekinshi dárejeli xızmetshi edi. Jáne de, Shammua ulı Abda da bar edi. Shammua Galal ulı, Galal Edutun ulı edi. ¹⁸ Muxaddes qalada jasaytuğın lebiyliler barlıǵı bolıp 284 adam edi.

¹⁹ Dárwaza qarawılları:

Dárwazalarda Aqqub, Talmon hám olardıń tuwısqanları nábwetshilik etetuğın edi. Olar hámmesi bolıp 172 adam edi.

²⁰ Izraillılardıń, ruwxaniylerdiń hám lebiylilerdiń qalǵanları Yahudanıń barlıq qalaları boylap, óz úlesine tiygen jerde jasadı.

²¹ Ibadatxana xızmetshileri Ofel tóreshiginde jasadı. Olardı Sixa menen Gishpa basqardı.

²² Lebiylilerdiń Erusalimdegi basshısı Baniy ulı Uzziy bolıp, Baniy Xashabiya ulı, Xashabiya Mattaniya ulı, Mattaniya Mixa ulı edi. Uzziy Qudaydıń Úyinde qosıq aytıw xızmetin atqarıp kelgen Asaftıń urpaqlarınan edi. ²³ Patshanıń qosıqshılardıǵa bergen ayırıqsha pármanı bar edi. Qosıqshılardıǵa hár kún ushın belgilengen muǵdarda qarjı ajratılǵan edi.

²⁴ Yahuda ulı Zerax urpaqlarınan Meshezabel ulı Petaxiya Izrail xalqına baylanıslı barlıq islerde Persiya patshasınıń keńesshisi boldı.

Erusalimniń sırtındaǵılar

²⁵ Yahuda urıwınıń ayırım adamları óz atızlarına jaqın jerdegi qalalarda jasadı. Olar: Kiryat-Arbada hám oǵan tiyisli awıllarda, Dibonda hám oǵan tiyisli awıllarda, Eqabseelde

hám oǵan tiyisli awıllarda, ²⁶ Eshuada, Moladada, Beyt-Pelette, ²⁷ Xasar-Shualda, Beer-Shebada hám oǵan tiyisli awıllarda, ²⁸ Siklagta, Mexonada hám oǵan tiyisli awıllarda, ²⁹ En-Rimonda, Sorada, Yarmutta, ³⁰ Zanoaxta, Adullamda hám oǵan tiyisli awıllarda, Laxishte hám oǵan tiyisli atızlarda, Azeqada hám oǵan tiyisli awıllarda jasadı. Olar Beer-Shebadan Hinnom oypatlıǵına shekemgi jerlerge ornalastı.

³¹ Benyamin urpaqları Geba, Mixmas, Ayya, Beyt-El hám onıń átiraındaǵı awıllarda, ³² Anatot, Nob, Ananiya, ³³ Xasor, Rama, Gittayım, ³⁴ Xadid, Seboim, Neballat, ³⁵ Lod, Ono hám Ge-Xarashim oypatlıǵında jasadı. ³⁶ Yahuda jerinen kelgen lebiylilerdiń ayırım toparları benyaminliler arasına ornalastı.

Ruwxaniyeler menen lebiylilerdiń dizimi

12 ¹ Shealtiel ulı Zerubbabel hám bas ruwxaniy Eshua menen birge súrginnen qayıp kelgen ruwxaniyeler menen lebiyliler mınalar edi:

Ruwxaniyeler: Seraya, Eremiya, Ezra, ² Amariya, Mallux, Xattush, ³ Shekaniya, Rexum, Meremot, ⁴ Iddo, Gineton, Abiya, ⁵ Minyamin, Moadiya, Bilga, ⁶ Shemaya, Ioyarib, Edaya, ⁷ Sallu, Amoq, Xilkiya, Edaya. Bular Eshuanıń dáwirinde ózleriniń izindegi barlıq ruwxaniylerge basshılıq etken edi.

⁸ Lebiyliler:

Eshua, Binnuy, Qadmiel, Sherebiya, Yahuda hám Mattaniya. Mattaniya óz tuwısqanları menen birge táriyiplew qosıqların alıp barıw isine juwapker edi. ⁹ Al olardıń tuwısqanları

Baqbuqıya menen Unniy xızmet waqtında olardıń qarsı aldında turatuǵın edi.

¹⁰ Bas ruwxaniy bolǵan Eshua Ioyakimniń ákesi edi. Ioyakim Elyashibtiń ákesi, Elyashib Ioyadanıń ákesi, ¹¹ Ioyada Yuxanannıń ákesi, Yuxanan Yadduanıń ákesi edi.

¹² Bas ruwxaniy Ioyakim dáwirinde áwlad basshıları bolǵan ruwxaniyeler mınalar edi: Seraya násilinen Meraya, Eremiya násilinen Xananiya, ¹³ Ezra násilinen Meshullam, Amariya násilinen Ehoxanan, ¹⁴ Mallux násilinen Ionatan, Shekaniya násilinen Yusup, ¹⁵ Xarim násilinen Adna, Meremot násilinen Xelqay, ¹⁶ Iddo násilinen Zexariya, Ginneton násilinen Meshullam, ¹⁷ Abiya násilinen Zixriy, Minyamin násilinen bir basshı, Moadiya násilinen Piltay, ¹⁸ Bilga násilinen Shammua, Shemaya násilinen Ehonatan, ¹⁹ Ioyarib násilinen Mattenay, Edaya násilinen Uzziy, ²⁰ Sallu násilinen Qallay, Amoq násilinen Eber, ²¹ Xilkiya násilinen Xashabiya, Edaya násilinen Netanel.

²² Bas ruwxaniyeler bolǵan Elyashib, Ioyada, Yuxanan hám Yadduanıń waqtında, Persiya patshası Dariydiń húkimdarlıǵı dáwirinde, lebiyli áwlad basshılarınıń hám ruwxaniyelerdiń dizimi jazıp qoyıldı. ²³ Elyashib ulı Yuxanannıń zamanına deyingi lebiyli áwlad basshılarınıń dizimi jılnama kitabına jazıldı.

²⁴ Lebiyli basshılardan Xashabiya, Sherebiya hám Qadmiel ulı Eshua bir tárepte, olardıń tuwısqanları qarsı tárepte turıp, Qudaydıń adamı bolǵan Dawıttıń kórsetpesine muwapıq,

gezekpe-gezek alǵıs-maqtaw hám táriyiplew qosıqların aytatuǵın edi.

²⁵ Mattaniya, Baqbuqıya, Obadiya, Meshullam, Talmon hám Aqqub nábette penen dárwaza qarawılları bolıp, Ibadatxana dárwazasınıń ishindegi zatlar saqlanatuǵın bólmelerdi qarawıllaytuǵın edi.

²⁶ Olar Iosadaqtıń aqlıǵı, Eshuanıń ulı Ioyakim, hákim Nexemiya, ulama hám ruwxaniy Ezra jasaǵan dáwirde xızmet etti.

Erusalim diywalınıń pitiwi

²⁷ Erusalimniń jańa diywallarınıń pitkenine arnap rásim ótkergende, táriyiplew qosıqların aytıp, kimbal, arfa hám liralar^a shertip, onı quwanışlı túrde ótkeriw ushın, hámme jerde jasap atırǵan lebiyliler Erusalimge shaqırtıldı. ²⁸ Qosıqshılar Erusalimniń átirapındaǵı úlkelerden, netofalıardıń awıllarınan, ²⁹ Beyt-Gilgaldan hám Geba menen Azmawet jerlerinen keldi. Sebebi qosıqshılar Erusalim átirapınan ózleri ushın awıllar qurıp alǵan edi. ³⁰ Ruwxaniyeler menen lebiyliler dáslep ózlerin páklew rásiminen ótkerdi, sońınan xalıqtı, dárwazalar dı hám diywaldı pákledi.

³¹ Sonda men Yahuda basshılarını diywaldıń ústine shıǵardım hám táriyiplew qosıqların aytatuǵın úlken eki topardı tayınladım. Olardıń birewi diywaldıń oń tárepi boylap, Tezek dárwazasına qaray júrdi. ³² Olardıń izinen Hoshaya hám Yahuda basshılarınıń yarımı, ³³ Azariya, Ezra, Meshullam, ³⁴ Yahuda, Benyamin, Shemaya, Eremiya, ³⁵ hám kárnay shertken bir neshe ruwxaniyeler júrdi.

^a 12:27 *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

Olardan biri Ionatan ulı Zexariya bolıp, Ionatan Shemaya ulı, Shemaya Mattaniya ulı, Mattaniya Mixaya ulı, Mixaya Zakkur ulı, Zakkur Asaf ulı edi. ³⁶ Zexariyanıń tuwısqanları Shemaya, Azarel, Milalay, Gilalay, Maay, Netanel, Yahuda hám Xananiy Qudaydıń adamı bolǵan Dawıttıń saz ásbaplarına uqsaǵan ásbaplardı shertip júrdi. Olardıń aldında ulama Ezra júrdi. ³⁷ Olar Bulaq dárwazasınan ótip, Dawıttıń qalasınıń diywalına qaray kóteriletuǵın teksheler arqalı Dawıttıń sarayınıń ústingi tárepinen kesip ótip, shıǵıs táreptegi Suw dárwazasına qaray ketti.

³⁸ Táriyiplew qosıqların aytatuǵın ekinshi topar diywaldıń ústi boylap, shep tárepke qaray júrdi. Men de xalıqtıń yarımı menen birge olardıń izine erdim. Bizler Tandırlar minarasınan ótip, Keń diywalǵa qaray júrdik. ³⁹ Efrayım dárwazasın, Eshana dárwazasın, Balıq dárwazasın, Xananel minarasın, Júzlik minarasın hám Qoy dárwazasın basıp ótip, Saqshılar dárwazasına kelip toqtadıq.

⁴⁰ Keyin táriyiplew qosıqların aytatuǵın eki topar Qudaydıń Úyindegi ózleriniń ornında turdı. Men de, meniń janımda bolǵan basshılardıń yarımı da sol jerde turdı. ⁴¹ Ruwxaniyeler: Elyakim, Maaseya, Minyamin, Mixaya, Elyoenay, Zexariya, Xananiya janımda kárnay shertip júrdi. ⁴² Jáne de, Maaseya, Shemaya, Elazar, Uzziy, Ehoxanan, Malkiya, Elam hám Ezer de bar edi. Qosıqshılar Izraxiyanıń basshılıǵında baqırıp qosıq ayttı. ⁴³ Sol kúni kóp qurbanlıqlar berildi. Xalıq shadlıqqa bólendi, sebebi Quday olarǵa úlken quwanış sıylaǵan edi. Halyalları da, balaları da shadlıqqa bólendi,

Erusalimniń shadlıǵı uzaq-uzaqlarǵa esitilip turdı.

⁴⁴ Sol kúni berilgen sadaqalar, dáslapki ónimler hám hámme zattıń onnan biri saqlanatuǵın bólmeler ústinen juwapker adamlar xızmetke qoyıldı. Hámme yahudalıardıń ruwxaniyeler menen lebiylilerdiń xızmetinen kewli toq bolǵanlıqtan, Nızam boyınsha qalalardıń átirapındaǵı egislik jerlerden jynalatuǵın, ruwxaniyeler menen lebiylilerge arnalǵan úlesler usı bólmelerge alıp kelindi. ⁴⁵ Ruwxaniyeler menen lebiyliler ózleriniń Qudayınıń xızmetin hám páklew xızmetin alıp bardı. Qosıqshılar menen dárwaza qarawılları da Dawıttıń hám onıń ulı Sulaymannıń kórsetpesi boyınsha óz xızmetlerin atqardı. ⁴⁶ Öytkeni burınnan Dawıt penen Asaftıń dáwirinde qosıqshılarǵa jetekshi qoyılǵan bolıp, Qudayǵa arnap alǵıs-maqtaw hám táriyiplew qosıqların aytatuǵın edi. ⁴⁷ Zerubbabeldiń hám Nexemiyanıń zamanında pútkil Izrail xalqı qosıqshılar menen qarawıllardı kúndelikli azıq-awqat penen támiyinlep turdı. Xalıq lebiylilerge óz úleslerin ayırıp berdi, lebiyliler de Xaron urpaqlarına, yaǵnıy ruwxaniyelerge tiyislinis ajratıp berdi.

Nexemiyanıń sońǵı kirgizgen jańalıǵı

13 ¹ Sol kúni Muwsanıń kitabı xalıqqa oqıp berildi. Kitapta bilay dep jazılǵan edi: «Ammonlar menen moablılar hesh qashan Qudaydıń jámiyetine kire almaydı. ² Sebebi olar Izrail xalqı Mısırdan shıqqanda, olardı suw hám nan menen qarsı alıwdıń ornına, izraillilardı ğargaw ushın Bilamdı jallap aldı.

Biraq Qudayımız gárgıstı jarılqawǵa aylandırdı». ^a ³ Bul Nızamdı esitkenen soń, Izrail xalqı barlıq ózge millet adamların ózlerinen bólekledi.

⁴ Bunnan aldın Qudayımızdın Úyin-degi zatlar saqlanatuǵın bólege ruwxaniy Elyashib qadaǵalawshı etip tayınlangan edi. Ol Tobiya menen jaqın baylanısta bolıp, ⁵ Tobiyaǵa úlken bir bólme ajratıp bergeni edi. Burın bul bólmege gálle sadaqaları, xosh iyisli tútetki, Ibadatxana buyımları, sonday-aq nızam boyınsha lebiylilerge, qosıqshılardıǵa hám dárwaza qarawıllarına tiyisli bolǵan dán, sharap hám záyıtın mayınan alınǵan onnan birler, ruwxaniylerge berilgen sadaqalar qoyılatuǵın edi.

⁶ Biraq bul isler bolıp atırǵan waqıtta men Erusalimde emes edim. Sebebi Babiloniya patshası Artakserkstiń patshalıǵınıń otız ekinshi jılı men patshaǵa ketken edim. Bir neshe waqıt ótkennen keyin, men patshadan ruxsat alıp, ⁷ Erusalimge qayttım. Sonda Elyashib islegen jaman is, yaǵnıy Elyashibtiń Tobiyaǵa Qudaydın Úyiniń háwlisinin bir bólme ajratıp bergeni bildim. ⁸ Buǵan qattı gázebim kelip, Tobiyaǵa tiyisli hámme zatları bólmeden shıǵarıp, ılaqtırdım. ⁹ Keyin bólmelerdi páklewdi buyırdım. Sońnan Qudaydın Úyine tiyisli buyımlardı, gálle sadaqaların hám xosh iyisli tútetkini ol jerge qaytadan qoydırdım.

¹⁰ Jáne de, lebiylilerge óz úlesleri berilmegenin, sol sebepli Ibadatxanada xızmet etip júrgen lebiyliler menen qosıqshılar óz atızlarına ketip qalǵanın bildim. ¹¹ Sonda el basshılarına keyip, olardıǵa: «Qudaydın Úyi nege qarawsız qaldı?» – dedim. Sońnan

ketip qalǵanlardın hámмесin qayta jıynap, óz orınlarına xızmetke qoydım. ¹² Sonda pútkil Yahuda xalqı dánнен, sharaptan hám záyıtın mayınan beretuǵın onnan bir bólegin zatlar saqlanatuǵın bólmelerge alıp kele basladı. ¹³ Men ruwxaniy Shelemiyanı, ulama Sadoqtı hám lebiylilerden Pedayanı zatlar saqlanatuǵın bólmelerge juwapker etip, al Mattaniyanıń aqlıǵı, Zakkurdın ulı Xanandı olardıǵa járdemshi etip qoydım. Bular sadıq adamlar edi. Olardıń wazıypası Lebiy urıwınan bolǵan tuwısqanlarına úleslerin bólip beriwden ibarat edi.

¹⁴ Qudayım, meni yadqa ala gór. Qudayımınń Úyi ushın hám ondaǵı xızmetler ushın islegen jaqsı islerimdi hesh qashan umıtpaǵaysañ!

¹⁵ Sol kúnleri Yahudada bazı adamlardıń Shabbat kúni iskenjede júzim sıǵıp atırǵanın kórdim. Bazılardıń qap-qap dándi esheklerine júklep, jáne de sharap, júzim, ánjir hám basqa da júklerdi arıp, Shabbat kúni Erusalimge alıp kiyatırǵanın kórdim. Sol kúni, men olardı azıq-awqat satıp atırǵanı ushın qattı eskerttim. ¹⁶ Sonıń menen birge Erusalimde jasaytuǵın tirliler balıq hám hár túrli zatlar alıp kelip, Shabbat kúni Erusalimde jasaytuǵın yahudiylerge satıp júrdi. ¹⁷ Men Yahuda aqsúyeklerine keyip, olardıǵa bılay dedim: «Nege bunday jawız islerdi islep, Shabbat kúnin xorlap atırsızlar? ¹⁸ Ata-babalarıńız da usılay islegenlikten Qudayımız basımızǵa hám bul qalǵa apatshılıq jawdırmadı ma? Sizler Shabbat kúnin xorlaw arqalı Qudaydın Izrailǵa degen gázebin lawlatıp atırsızlar».

a 13:1-2 Nzm 23:3-5.

¹⁹ Bunnan keyin, men: «Shabbat kúninen aldınǵı kún gewgim túse baslaǵannan Erusalim dárwazaları jabılıp, olar Shabbat kúni ótkenshe ashılmasın», – dep buyırdım. Shabbat kúni qalaǵa hesh bir júktiń kirgizilmewi ushın, xızmetshilerimnen bazıların dárwazalarǵa qoydım. ²⁰ Sonda sawdagerler hám hár qıylı nárselerdi satıwshılar bir-eki ret Erusalim sırtında túnedi. ²¹ Biraq men olarǵa qattı keyip: «Sizler nege diywal janında túnep atırsızlar? Eger jáne usılay isleytuǵın bolsańız, sizlerge qarsı shara qollanaman», – dedim. Sol kúnнен baslap, olar Shabbat kúni kelmeytuǵın boldı. ²² Shabbat kúniniń muxaddesligin saqlaw ushın, men lebiylilerge ózlerin páklewdi hám kelip, dárwazalarda náwbetshilik etiwdi buyırdım.

Qudayım, bul is ushın da meni eske alıp, Ózińniń ullı miyrimiń menen maǵan rehim ete gör!

²³ Jáne men sol kúnleri Ashdod, Ammon hám Moab jerlerinen bolǵan hayallarǵa úylengen yahudiylerdiń de bar ekenin bildim. ²⁴ Hátte, olardıń balalarınıń yarımını ashdodlılar sóyleytuǵın tilde yamasa basqa xalıqlardıń tilinde sóylep, evrey tilin bilmeydi eken. ²⁵ Sonıń ushın men olarǵa keyip, nálet aytım. Ayırım erkeklerdi urıp, shashların juldım.

Olarǵa Quday haqı bılay ant ishkidim: «Qızlarıńızdı ózge millet adamlarına turmısqa bermeńler, ózlerińiz de, ullarıńız da olardıń qızlarına úylenbeńler. ²⁶ Izrail patshası Sulayman da usınday hayallar sebepli gúnaǵa batqan joq pa edi? Kóplegen xalıqlarda oǵan uqsaqan patsha joq edi. Ol óz Qudayınıń súyiklisi bolǵanlıqtan, Quday onı pútkil Izrail ústinen patsha etip qoyǵan edi. Sonday bolsa da, ózge milletlerden alǵan hayalları onı da gúnaǵa basladı. ²⁷ Ózge millet qızlarına úylenip, Qudayımızǵa opasızlıq ettińiz. Islegen bul asa jawızlıǵıńızdı kórmeslikke alıwımız kerek pe?»

²⁸ Bas ruwxaniy Elyashibtıń ulı Ioyadanıń ullarınan biri xoronlı Sanballattıń kúyew balası edi. Sol sebepli men onı janımnan quwıp jiberdim.

²⁹ Qudayım, olardı eske ala gör! Sebebi olar ruwxaniylik xızmetin, ruwxaniylik hám lebiylik kelisimin^a buzıp, muxaddeslikti haramladı.

³⁰ Usılayınsha, men ruwxaniyeler menen lebiylilerdi hámme jat nárselerden tazaladım. Jáne olardıń xızmetlerin qayta tiklep, jumısların belgilep berdim. ³¹ Jandırılatuǵın otınlar menen eginniń dáslepki ónimlerin belgilenen waqıtta alıp keliwdi joǵa qoydım.

Qudayım, bulardı meniń iygiligim ushın eske ala gör!

^a 13:29 Shıǵ 28:1; 29:1-9.

Ester kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Ester haqqındaǵı waqıya Persiya patshasınıń qısqı sarayında, Suza qorǵan qalasında bolıp ótedi. Persiya patshası Axashwerosh – ilimpazlardıń kópshiligi onıń grek tariyxıy dereklerindeki Kserks I (b. e. sh. 485-464) ekenligine isenedi. Bul patsha hayalın, yaǵnıy xanbiyke Washtiydi quwıp jibergennen soń, onıń ornına Ester atlı yahudiy qızın xanbiyke etip, hayallıqqa aladı. Ester jetim bolıp, ákesiniń tuwısqanı Mordoxaydıń qolında tárbiyalanadı. Mordoxay patsha sarayında xızmet etetuǵın edi. Ol Esterge óziniń yahudiy ekenligin hesh kimge ayt pawdı buyırǵan edi. Ester de oǵan boysınıp, bul tuwralı awız ashpaydı.

Patshanıń Haman degen hámel-darı yahudiylerdi jek kóretuǵın edi. Haman patshanı aldap, pútkil yahudiylerdi qırıp taslaw ushın ruxsat aladı. Kitapta Esterdiń óz ómirin qáwip astına qoyıp, yahudiylerdiń ómirin qalayınsha saqlap qalǵanlıǵı tuwralı sóz etiledi.

Keyinirek Mordoxay hám Ester hámme jerdegi yahudiylerge xat jazıp, onda ózleriniń qalay aman qalǵanın eslep turıw ushın, hár jılı Purim bayramın nıshanlawdı buyıradı.

Ester kitabında Quday sózi tilge alınbaǵan bolsa da, Qudaydıń Esterdi xanbiyke etip qoyıwı arqalı, Óz xalqın qalayınsha qutqarǵanı tuwralı aytiladı.

Axashweroshtıń zıyapatları

1 ¹ Bul waqıya patsha Axashweroshtıń dáwirinde bolǵan edi. Axashwerosh Hindistannan Xabashstanǵa shekem sozılǵan bir júz jigirma jeti wálayattıń ústinen patshalıq etetuǵın edi. ² Sol waqıtta patsha Axashwerosh Suza qorǵan qalasındaǵı taxtında otırıp el basqardı. ³ Ol patshalıǵınıń úshinshi jilında óziniń barlıq bekleri

hám xızmetshileri ushın zıyapat berdi. Persiya hám Midiya áskerbasıları, aqsúyekler hám bir júz jigirma jeti wálayattıń bashıları onıń aldına keldi. ⁴ Kóp kúnler, yaǵnıy bir júz seksen kún dawamında Axashwerosh óz patshalıǵınıń sheksiz baylıǵın, ullılıǵınıń sulıwlıǵın hám saltanatın kórsetti.

⁵ Sol kúnler tamam bolǵannan keyin, patsha Suza qalasındaǵı xalıqtıń úlken-kishisine arnap, óz sarayınıń

bağ hâwlisinde jeti kún zıyapat berdi. ⁶ Hâwliniń mármer baqanlarına ornatılǵan gúmis halqalarǵa shım qızıl hám hasıl zıǵır arqanlar menen baylangan aq hám qızǵısh kók reńli gezlemeler ildirilgen edi. Mármer hám hár túrli reńdegi taslar tóselgen hâwlide altın hám gúmis orınıqlar ornatılǵan edi. ⁷ Sharaplar bir-birinen ayrıqsha bolǵan hár túrli altın ıdıslarda berildi. Patshaniń baylıǵına jarasa, onıń sharabı da mol boldı. ⁸ Patshaniń buyırǵı boyınsha, hesh kim qonaqlardı sharap ishiwge májbúrlemedi. Sebebi patsha saray xızmetshilerine hár bir qonaqtıń tilegin orınlawdı buyırǵan edi.

Xanbiyke Washtiydiń tajnan ayırılıwı

⁹ Sol waqıtta xanbiyke Washtiy de patsha Axashweroshtıń sarayında hayallar ushın zıyapat berip atırǵan edi.

¹⁰ Jetinshi kúni sharap iship kewli kóterilgen patsha óziniń Mehuman, Bizta, Xarbona, Bigta, Abagta, Zetar hám Karkas atlı jeti aqtasına^a ¹¹ xanbiyke Washtiyge taj kiydirip, aldına alıp keliwdi buyırdı. Patsha xalıqqa hám beklerge onıń qanshelli gózzal ekenin kórsetpekshi boldı. Sebebi xanbiyke Washtiy júdá sulıw edi.

¹² Biraq xanbiyke Washtiy aqtalardıń patshadan ákelgen buyırǵın orınlawdan bas tartıp, keliwdi qálemedi. Patshaniń buǵan qattı ashıwı kelip, gázebi qaynap ketti.

¹³ Patsha zamanniń baǵıtın biletuǵın danışpan adamlar menen sóylesti. Öytkeni ol óz islerin nızam hám qajıydalardı biletuǵınlardıń hámmesi

menen keńesip isleytuǵın edi. ¹⁴ Sol waqıtta patshaniń jaqınları bolǵan Karshena, Shetar, Admata, Tarshish, Meres, Marsena hám Memuxan atlı Persiya hám Midiyaniń jeti wáziri bar edi. Patshalıqta joqarı mártebege iye bolǵan usı adamlar patsha menen júzbe-júz kórise alatuǵın edi. ¹⁵ Patsha olardan:

– Meniń aqtalarım arqalı aytqan buyırǵımdı orınlamaǵanı ushın, nızam boyınsha xanbiyke Washtiyge ne islew kerek? – dep soradı.

¹⁶ Sonda patsha hám wázirlerdiń aldında Memuxan bılay dep juwap berdi:

– Xanbiyke Washtiy tek patshaǵa qarsı emes, al barlıq beklerge hám patshaniń qolı astındaǵı pútkil wálayatlardaǵı xalıqlardıń hámmesine qarsı ayıp isledi. ¹⁷ Sebebi xanbiykeniń islegen isi tuwralı hámme hayallar esitkende: «Patsha Axashwerosh xanbiyke Washtiydi aldına alıp keliwdi buyırǵanda, xanbiyke barmaptı», – dep aytıp júredi hám kúyewlerin mensinbey qoyadı. ¹⁸ Búgin xanbiykeniń usı isi tuwralı esitken Persiya hám Midiya aqsúyekleriniń hayalları da óz kúyewlerine sonday qatnasta boladı hám ortadaǵı mensinbewshilikler menen kewil qalıspaqlardıń shegi bolmaydı. ¹⁹ Eger patshamız maqul kórse: «Washtiy endi patsha Axashweroshtıń aldına kelmesin hám onıń xanbiyke degen abırayı onnan góre jaqsıraǵına berilsin», – degen párman shıǵarsın. Bul párman Persiya hám Midiyaniń hesh qashan ózgerilmeytuǵın nızamlarına qosımsha etip jazıp qoyılsın. ²⁰ Patshalıqtıń úlken

^a **1:10** *Aqta* – pishilgen adam. Bunday adam kóbinese patshalar sarayında joqarı la-wazımlarda isleytuǵın bolǵan.

bolıwına qaramastan, patshanın bul pırmanı pútkil patshalıqtıń hámme jerine jetip barǵanda, bay hám kám-baǵal hayallardıń hámmesi óz kúyewlerin húrmet etetuǵın boladı.

²¹ Bul gáp patshaǵa da, wázirlerge de maqul tústi. Patsha Memuxannıń aytqanıday isledi. ²² Ol óz qolı astındaǵı barlıq wálayatlarǵa xat jiberdi. Xat hár bir wálayatqa óz jazıwında hám hár bir xalıqqa óz tilinde jazılǵan bolıp, onda: «Hár bir erkek óz úyiniń xojayını bolsın hám óz ana tilinde sóylesin», – dep jazılǵan edi.

Esterdiń xanbiyke bolıwı

2 ¹ Patsha Axashweroshtıń ashıwı basılǵannan keyin, ol Washtiydi, onıń islegen isin hám oǵan qarsı shıǵarılǵan húkimdi esine túsirdi. ² Patshanınıń arnawlı xızmetshileri: «Patshamız ushın jas, sulıw hám pák qızlar izlensin. ³ Buniń ushın patshanınıń qolı astındaǵı barlıq wálayatlarda baqlawshılar tayınlansın. Olar jas, sulıw hám pák qızlardı Suza qalasındaǵı hayal-qızlar sarayına jıynatıp, patshanınıń hayallarına qaraytuǵın aqtası Hegaydıń qarawına tapsırsın hám olarǵa iyisli zatlar menen pardoz berilsin. ⁴ Patshamızǵa unaǵan qız Washtiydiń ornına xanbiyke bolsın», – dedi. Bul gáp patshaǵa maqul boldı hám ol solay isledi.

⁵ Suza qalasında Benyamin urıwınan bolǵan Mordoxay degen bir yahudiy jasıytuǵın edi. Ol Yair degen adamnıń ulı bolıp, Yair Shimeydiń, al Shimey Kishtiń ulı edi. ⁶ Kish Yahuda patshası Exoniya^a menen birge

Babiloniya patshası Nabuxodonosor tárepinen Erusalimnen súrgin etilip alıp kelingenlerdiń biri edi. ⁷ Mordoxayǵa ákesi jaǵınan tuwısqan bolǵan Hadassa atlı bir qız bar edi. Basqa atı Ester bolǵan Hadassa ata-anasınan jetim qalǵannan soń, Mordoxay onı asırıp alıp tárbiyaladı. Qız qáddi-qáwmeti kelisken, sulıw edi.

⁸ Patshanınıń buyırǵı menen pırmanı járiyalanǵannan soń, kóp qızlar Suza qalasına ákelinip, hayal-qızlar ushın juwapker bolǵan Hegaydıń qarawına tapsırıldı. Patsha sarayına ákelingen qızlardıń ishinde Ester de bar edi. ⁹ Hegay Esterdi unattı hám oǵan kewli toldı. Ol Esterge pardozlanıwı ushın kerikli zatlardı hám oǵan arnalǵan azıq-awqatlardı beriwge asıqtı. Oǵan xızmet etiw ushın patsha sarayınan saylanǵan jeti qızdı belgiledi. Esterdi hám onıń qánizeklerin hayal-qızlar sarayınıń eń jaqsı bólmesine jaylastırdı.

¹⁰ Ester óz xalqı hám óz ata tegi haqqında ashıq aytpadı. Sebebi Mordoxay oǵan bul tuwralı awız ashpaıwı buyırǵan edi. ¹¹ Mordoxay hár kúni Esterdiń awhalınan xabar alıw ushın hám oǵan ne bolıp atırǵanın biliw ushın hayal-qızlar sarayınıń háwliсі átirapında júretuǵın edi.

¹² Patsha Axashweroshtıń aldına kiriw gezegi kelgenshe, hár bir jas qızǵa on eki ay dawamında pardoz beriletuǵın edi. Qızlar ushın shıǵarılǵan qaǵıyda usınday bolıp, olarǵa altı ay mirra mayı^b, altı ay átir mayları hám pardozlaytuǵın zatlar jaǵılatuǵın edi.

^a **2:6** *Exoniya* – Ehoyakinniń basqa atı. ⁴Pat 24:6 qarań.

^b **2:12** *Mirra mayı* – qanday da bir terektiń shiresinen alınıp, qayta islep tayarlanǵan xosh iyisli may.

¹³ Soñınan qız patshanın aldına kiretuğın edi. Qız patsha sarayına kirer alından hayallar sarayınan neni alıwdı qálese, oğan hámmesi beriletuğın edi. ¹⁴ Keshte patshanın bólmesine kirgen qız erteñine azanda patshanın toqallarına qaraytuğın aqtası Shaashgazdın baqlawı astındağı ekinshi hayallar sarayına qaytatuğın edi. Patshağa unamağan hám atı aytıp shaqırılmağan qız patshanın janına qayıtıp kire almaytuğın edi.

¹⁵ Patshanın bólmesine kiriw geze gi Mordoxaydın asırap alğan qızına, yağny onıń aǵası Abixayıldın qızı Esterge kelgende, ol patshanın hayalların qarawıllaytuğın aqtası Hegaydın aytqanların ǵana aldı hám basqa hesh náirse soramadı. Ester ózin kórge hár bir adamnıń kewline unap qaldı.

¹⁶ Solay etip, Axashweroshtın patshalıq etiwiniń jetinshi jilnıń onınshı ayı, tebet ayında Ester patsha Axashweroshtın sarayına aparıldı.

¹⁷ Patsha Esterdi basqa qızlardan góre kóbirek jaqsı kórip qalıp, oğan kewli toldı hám Esterdi basqa hayal-qızlarǵa qaraǵanda kóbirek unattı. Axashwerosh Esterdın basına taj kiydirip, onı Washtiydın ornına xanbiyke etip qoydı. ¹⁸ Soñınan patsha barlıq wázirleri hám xızmetshileri ushın Esterdın húrmetine úlken zıyapat berdi. Ol wálayatlarǵa bayram járiya etti hám patshalarǵa ılayıq saqıylıq penen sawǵalar úlestirdi.

Mordoxaydın patshanın ómirin saqlap qalıwı

¹⁹ Qızlar ekinshi ret jıynalǵanda, Mordoxay sarayda óz xızmetin atqarıp otırǵan edi. ²⁰ Ester Mordoxaydın buyırǵı boyınsha óziniń ata tegi hám

xalqı haqqında ele hesh náirse aytpağan edi. Ester Mordoxaydın tárbiyasında bolǵan waqtında oğan qalay boysınatuğın bolsa, házir de solay boysınatuğın edi.

²¹ Sol kúnleri Mordoxay sarayda óz xızmetin atqarıp otırǵanda, dárwaza saqshıları bolǵan Bigtan hám Teresh degen eki aqta patsha Axashweroshqa ashıwlanıp, onı óltiriwdi rejelestirdi. ²² Mordoxay bul isti bilgende, xanbiyke Esterge xabarladı. Ester onı Mordoxaydın atınan patshağa jetkizdi. ²³ Bul waqıya tekserilip, durıs dep tabıldı hám eki saqshı da darǵa asıldı. Keyin bul waqıya jılnama kitabına patshanın kóz aldında jazıp qoyıldı.

Hamannın yahudiylerdı joq qılıwdı oylawı

3 ¹ Bul waqıyadan keyin patsha Axashwerosh Agag áwladınan bolǵan Hammedata ulı Hamandı joqarı lawazımǵa tayınlap, onıń mártebesin kóterdi. Onı barlıq wázirlerden de joqarı biylikke iye qıldı. ² Patshanın buyırǵı boyınsha, patsha sarayındağı xızmetshilerdın hámmesi Hamanǵa tájim etip, jerge deyin iyiletuğın edi. Biraq Mordoxay oğan tájim etpedi de, jerge deyin iyilmedi de. ³ Patsha sarayındağı xızmetshiler Mordoxaydan: «Sen ne ushın patshanın buyırǵına boysınbay atırsań?» – dep soradı. ⁴ Olar bul sózdi hár kúni qaytalasa da, Mordoxay olardı tınlamadı. Sonlıqtan olar bunı Hamanǵa jetkizdi. Sebebi Mordoxay olarǵa óziniń yahudiy ekinin aytqan edi hám olar Mordoxaydın usılay islewdi dawam etetuğının yamasa etpeytuğın kórgisi keldi.

⁵ Haman Mordoxaydın ózine tájim etip, jerge deyin iyilmegenin kórgende,

ashıwdan tútep ketetuǵın edi. ⁶ Haman Mordoxaydıń jalǵız ózin óltiriwdi oylap qoymay, Mordoxaydıń qaysı xalıqtan ekenin bilgenlikten, Axashweroshtıń pútkil patshalıǵındaǵı barlıq yahudiylardı, yaǵnıy Mordoxaydıń pútkil xalqın qırıp taslawdı qarar etti.

⁷ Axashweroshtıń patshalıǵının on ekinshi jılınıń birinshi ayında, nisan ayında bul isti ámelge asıratuǵın kún hám aydı belgilew ushın Hamannıń aldında pur, yaǵnıy shek taslandı. Shek on ekinshi ayǵa, adar ayına tústi.

⁸ Sońınan Haman patsha Axashweroshqa bılay dedi:

– Patshalıǵınızdadaǵı barlıq wálayatlardaǵı xalıqlar arasına jayılp, tarap ketken bir xalıq bar. Olardıń nızamları basqa barlıq xalıqlardıń nızamlarınan ózgeshe bolıp, olar patshamızdıń nızamlarına boysınbaydı. Olardı óz bildiginshе qaldırıw patshamızdıń mártebesine zıyan tiygizedi. ⁹ Eger patshamız maqul kórse, olardı qırıp taslaw ushın párman shıǵarsın. Men bul isti orınlaǵanlarǵa tólew ushın patsha qaznasına on mıń talant^a gúmis beremen.

¹⁰ Sonda patsha qolındaǵı mór júzigin sheship, pármandı tastıyıqlaw ushın, yahudiylardıń dushpanı, Agag áwladınan bolǵan Hammedata ulı Hamanǵa berdi. ¹¹ Patsha oǵan:

– Gúmis ózińde qalsın. Sol xalıqqa qálegenińdi isle, – dedi.

¹² Birinshi aydıń on úshinshi kúni patshanıń xatkerleri shaqırıldı. Hamannıń hámme buyırıqları patshanıń nayıplarına^b, barlıq wálayatlardıń

hákimlerine, barlıq xalıqlardıń beklерine, hár bir wálayatqa óz jazıwında hám hár bir xalıqqa óz tilinde patsha Axashweroshtıń atınan jazılıp, onıń mór júzigi menen tastıyıqlandı. ¹³ «Yahudiylardıń hámmesi: jası hám ǵarrısı, hayal hám bala-shaǵası on ekinshi aydıń, adar ayınıń on úshinshi kúni, bir kúnde óltirilip, joq qılınsın, qırıp taslanıp, mal-múlki talan-taraj qılınsın», – degen patshanıń xatı patshalıqtıń pútkil wálayatlarına shabarmanlar arqalı jiberildi. ¹⁴ Bul pármannıń kóshirmesi hár bir wálayatta nızam sıpatında járiyalanıp, barlıq xalıqlarǵa bildiriliwi tiyis boldı. Sebebi hámme belgilengen sol künge tayar bolıp turıwı kerek edi.

¹⁵ Shabarmanlar patshanıń buyırığı menen asıǵıs jolǵa shıqtı. Párman Suzaqalasında da járiyalandı. Qala xalqı albırasıp atırǵan waqıtta patsha menen Haman otırıp alıp, sharap ishti.

Mordoxaydıń Esterden járdem sorawı

4 ¹ Mordoxay bolǵan islerdiń hámme mesinen xabar tapqanda kiyimlerin jirtip, aza kiyimin kiydi hám basına kúl shashıp, dad salıp baqırıp julawı menen qala ortasına keldi. ² Ol barıp, saray dárwazasınıń aldında turdı, óytkeni aza kiyimindegi hesh bir adamdı sarayǵa kirgizbeytuǵın edi. ³ Sonday-aq patshanıń buyırığı hám pármanı jetip barǵan hár bir wálayatta yahudiylar ullı qayǵıǵa batıp, oraza tuttı hám dad salıp julastı. Kópshiligi aza kiyimin kiyip, kúldiń üstinde jatti.

^a **3:9** *On mıń talant* – bir talant shama menen 34 kg.

^b **3:12** *Nayıplar* – Persiya imperiyasında joqarı lawazımdı iyelegen basshılar. Olar birikken bir neshe wálayatlardı basqaratuǵın edi.

⁴Xanbiyke Esterdiń qánizekleri hám aqtaları kelip, Mordoxay tuwralı xabar bergende, Ester qattı tınıshsızlandı. Ústindegi aza kiyimlerin sheship, mınalardı kiyip alsın dep, ol Mordoxayǵa kiyimler jiberdi. Biraq Mordoxay olardı qabil etpedi.

⁵Ester ózine patsha tárepinen xızmetshi etip tayınlangan Hatax degen aqtasın shaqırtıp alıp, oǵan Mordoxayǵa ne bolǵanın bilip keliwdi buyırdı.

⁶Hatax patsha sarayınıń dárwazası aldındaǵı ashıq maydanǵa, Mordoxaydıń janına ketti. ⁷Mordoxay oǵan basına túsken hámme nárseni hám Hamannıń yahudiylardı qırıp taslaw ushın patsha qaznasına qansha gúmis beriwdi wáde etkenin de aytıp berdi. ⁸Keyin Mordoxay yahudiylardı qırıp taslaw haqqında Suzada járiyalanǵan pármannıń bir kóshirmesin Hataxqa berip: «Esterge mınanı kórsetip, oǵan hámмесin túsindir. Ester patshaǵa barsın hám onnan óz xalqına rehim etiwdi jalbarınıp sorasın», – dep tapsırdı.

⁹Hatax qayıp kelip, Mordoxaydıń aytqanların Esterge jetkizdi. ¹⁰Ester Hataxtı Mordoxayǵa jáne jiberip, mına sózlerdi jetkiziwdi buyırdı: ¹¹«Saraydıń ishki háwlisine, patshanıń aldına shaqırılmastan kirgen hár bir adamdı, onıń erkek yamasa hayal bolıwına qaramastan, tek bir jaza, yaǵnıy ólim jazası kútedi. Bul haqqında patshanıń hámme xızmetshileri de, onıń qol astındaǵı wálayatların xalıqları da biledi. Tek patsha kimge óziniń altın hasasın sozsa, sol adam ǵana tiri qaladı. Men de patshanıń aldına otız kúnnen beri shaqırılǵan joqpan».

¹²Hatax Esterdiń bul sózlerin Mordoxayǵa jetkizgende, ¹³Mordoxay Esterge mına juwaptı qaytardı: «Sarayda

jasǵanıń ushın pútkil yahudiylar ishinde jalǵız ózim aman qalamam, dep oylama. ¹⁴Eger sen házir úndemey qalsań, yahudiylerge járdem hám qutqarılıw basqa jaqtan keledi. Al sen hám seniń ákeńniń úy-ishi nabit bolasızlar. Kim biledi, bálkim, usınday kúnler ushın sen xanbiyke bolıw mártebesine erisken shıǵarsań».

¹⁵Ester de Mordoxayǵa mına juwaptı qaytardı: ¹⁶«Barıp, Suzadaǵı barlıq yahudiylardı jıynap, men ushın oraza tutıńlar. Úsh kún hám úsh tún hesh nárseship-jemeńler. Men de óz qánizeklerim menen sizler sıyaqlı oraza tutaman, sońınan bul nızamǵa qarsı bolsa da, patshanıń aldına baraman. Eger meniń óliwim tiyis bolsa, ólemen».

¹⁷Solay etip, Mordoxay sol jerden ketip, Esterdiń ózine buyırǵanlarınıń hámмесin orınladı.

Esterdiń patshaǵa óz tilegin bildiriwi

5 ¹Úshinshi kúni Ester patshalıq kiyimlerin kiyip, saraydıń ishki háwlisine, patshanıń taxtı turǵan bólmeniń aldına kelip turdı. Sol waqıtta patsha háwliniń kirer awzına tuwrı qarap turǵan óz taxtında otırǵan edi. ²Patsha háwlide turǵan xanbiyke Esterdi kórgende, oǵan miyrimi tústi hám qolındaǵı altın hasanı Esterge qaray sozdı. Ester patshaǵa jaqınlap kelip, altın hasanıń ushına qolın tiygizdi.

³Patsha oǵan:

– Xanbiyke Ester, ne qáleysen? Qanday tilegin bar? Hátte, patshalıqtıń yarımın sorasań da, beriledi, – dedi.

⁴Ester oǵan:

– Eger patshamız maqul kóirse, búgin meniń ol ushın tayarlaǵan ziyapatıma Haman menen birge kelsin, – dedi.

⁵ Patsha:

– Esterdiń ótinishin orınlaw ushın tez barıp, Hamandı tawıp kelińler, – dep buyırdı.

Solay etip, patsha hám Haman Ester tayarlaǵan zıyapatqa keldi. ⁶ Patsha sharap ishıp otırıp Esterge jáne:

– Ayt, qanday tilegiń bar? Tilegiń orınlanadı. Qanday ótinishiń bar? Patshalıqtıń yarımın sorasań da beriledi, – dedi.

⁷ Ester juwap berip:

– Meniń tilegim hám ótinishim mınaday: ⁸ eger patshamızdıń maǵan kewli tolǵan bolsa, patshamız meniń tilegimdi orınlap, ótinishimdi qanaatlandırıwdı maqul kórse, er-teń meniń olar ushın tayarlaytuǵın zıyapatıma Haman menen birge kelsin. Sonda patshamızdıń sorawına juwap beremen, – dedi.

Hamannıń Mordoxayǵa ashıwlanıwı

⁹ Sol kúni Haman zıyapattan kewli kóterilip, shad bolıp qayttı. Biraq ol patsha sarayında Mordoxaydı kórgeńde, Mordoxay ornınan da turmadı, oǵan húrmet te kórsetpedi. Sonda Haman ashıwdan tútep ketti. ¹⁰ Degen menen, ol ózin tutup, úyine ketti.

Ol úyine kelip, dosların hám halı Zereshi shaqırttı. ¹¹ Olarǵa óziniń sheksiz baylıǵı, ullaınıń kópigi, patshanıń ózin qanshelli húrmet etetuǵınlıǵı hám barlıq wázirler menen xızmetshilerden ústin qoyǵanı haqqında aytıp berdi. ¹² Keyin Haman sózin dawam etip:

– Xanbiyke Ester zıyapat tayarlap, patsha menen tek meni ǵana mirát etti. Er-teń de men patsha menen birge shaqırılǵanman. ¹³ Biraq sarayda

yahudiy Mordoxaydı kórgeńimde, bulardıń hámmesi men ushın shıbın shel-li kórinbeydi, – dedi.

¹⁴ Sonda hayalı Zeresh hám barlıq dosları Hamanǵa bılay dedi:

– Biyikligi eliw shıǵanaq bolǵan dar qurdır. Azanda patshadan Mordoxaydı sol darǵa asıwdı soran. Sońınan shad bolıp, patsha menen zıyapatqa bar.

Bul keńes Hamanǵa unadı hám ol dar qurdırıp qoydı.

Mordoxayǵa húrmet kórsetiliwi

6 ¹ Sol túni patsha Axashweroshtıń uyqısı qashtı. Ol jılnama kitabın ákeliwdi buyırdı hám kitap patshaǵa oqıp berildi. ² Onnan dárwaza saqshıları bolǵan Bigtan hám Teresh degen eki aqtanıń patsha Axashweroshtı óltiriwdi rejelestirgeni, bunı Mordoxaydıń bilip qalǵanı hám xabarlaǵanı tuwralı jazılǵan sózler tabıldı.

³ Patsha:

– Bul isi ushın Mordoxayǵa qanday húrmet-izzet kórsetildi? – dep soradı.

Patshanıń arnawlı xızmetshileri:

– Oǵan hesh nárese de islenbedi, – dep juwap berdi.

⁴ Sonda patsha:

– Háwlide kim bar? – dep soradı. Tayarlatıp qoyǵan darına Mordoxaydı astırıwdı patshadan soraw ushın, Haman tap sol waqıtta saraydıń sırtqı háwlisine kelgen edi.

⁵ Xızmetshileri patshaǵa:

– Háwlide Haman kútip turıptı, – dep juwap berdi.

– Ishke kirsin, – dedi patsha.

⁶ Haman ishke kirgende, patsha onnan:

– Patsha húrmet kórsetkisi kelgen adamına ne islewi kerek? – dep soradı.

Haman ishinen: «Patsha mennen basqa kimge húrmet kórsetiwdi qáler edi», – dep oylap, ⁷ patshaǵa bilay dedi:

– Patsha húrmet kórsetkisi kelgen adamǵa ⁸ patsha kiygen patshalıq kiyim menen patsha mingen at ákelinsin hám attıń basına patshalıq taj kiydirilsin.

⁹ Kiyim de, at ta patshanıń eń abıraylı wázirleriniń birine berilsin. Ol adam patsha húrmet kórsetkisi kelgen adamǵa sol kiyimlerden kiygizip, sol atqa mindirip, onı qala maydanı boylap aylandır-sın. Onıń aldında júrip: «Mine, patsha kimge húrmet kórsetkisi kelse, oǵan usılay isleydi», – dep jar salsın, – dedi.

¹⁰ Sonda patsha Hamanǵa:

– Tez bar da, kiyimler menen attı alıp kel hám saray xızmetshisi yahudiy Mordoxayǵa ózińniń aytqanlarıńdı isle. Aytqanlarıńnıń birewi de qalıp qoymasın, – dedi.

¹¹ Solay etip, Haman kiyimlerden hám attı alıp keldi. Keyin Mordoxaydı ki-yindirip, onı atqa mindirdi de, qala maydanı boylap alıp júrdi hám onıń aldında: «Mine, patsha kimge húrmet kórsetkisi kelse, oǵan usılay isleydi», – dep jar saldı.

¹² Sońınan Mordoxay sarayǵa qayıp keldi. Haman bolsa, shermendelikten júzin jawıp, asıǵıs úyine qayttı.

¹³ Haman hayalı Zereshke hám hámme doslarına júz bergen barlıq waqıyalar tuwralı aytıp berdi. Sonda hayalı Zeresh hám keńeshshileri oǵan:

– Seniń mártebeń Mordoxay aldında tómen túse baslaǵan eken, eger ol yahudiy bolsa, onda sen onı jeńe almaysañ, kerisinshe, onıń aldında jıǵılatuǵınıń gúmansız, – dedi.

¹⁴ Olar ele sóylesip otırǵanda, patshanıń aqtaları kelip, Hamandı Ester tayarlaǵan zıyapatqa asıǵıs alıp ketti.

Hamannıń ólimge húkim etiliwi

7 ¹ Solay etip, patsha Haman menen birge xanbiyke Esterdiń zıyapatına keldi. ² Ekinshi zıyapat kúni de olar sharap ishıp otırǵanda, patsha Esterge jáne:

– Ester, qanday tileǵiń bar? Tileǵiń orınlanadı. Qanday ótinishiń bar? Patshalıqtıń yarımın sorasań da beriledi, – dedi.

³ Sonda xanbiyke Ester juwap berip bilay dedi:

– Taqsırım! Eger maǵan kewlińiz tolǵan bolsa hám durıs dep tapsañız, meniń janımdı saqlap qalıwıńızdı tiley-men hám meniń xalqıma da ómir baǵıshlawıńızdı ótinemen. ⁴ Sebebi men hám meniń xalqım óltirilip joq etiliw hám qırıp taslanıw ushın satılǵanbız. Eger bizler qul hám shorı etip satılǵanımızda, men údemegen bolar edim. Óytkeni bul is sebepli patshamızdıń tıńıshın alıw maqul bolmas edi, – dedi.

⁵ Sonda patsha Axashwerosh xanbiyke Esterden:

– Bunday isti islewge kimniń batılı bardı, sol adam qay jerde? – dep soradı.

⁶ Ester:

– Dushpanımız hám jawımız – bul jawız Haman, – dedi.

Sonda patshanıń hám onıń hayalınıń aldında Hamannıń húreyi ushıp, qorqıp ketti. ⁷ Patsha ǵázeplenip, ornınan turdı da, saray baǵına qaray ketti. Al Haman xanbiyke Esterden óz janın qutqarıwın ótinip soraw ushın ish-te qaldı. Óytkeni ol patshanıń ózin qatań jazalawdı qarar etkenin túsingen edi.

⁸ Patsha saray baǵınan zıyapat bolıp atırǵan jerge qayıtqanda, Ester jambaslap otırǵan orınlıqta Hamannıń et betinen jıǵılıp atırǵanın kórdi de:

– Bul adam sarayda, hátteki, meniń kóz aldında hayalıma zorlıq qılmaqshı ma? – dep baqırdı. Patsha usı sózlerdi aytıp bolar-bolmasta, patshanıń xızmetshileri Hamannıń betin japtı.

⁹ Sońınan patshaǵa xızmet etetuǵın aqtalardıń biri Xarbona bılay dedi:

– Hamannıń úyiniń aldında biyikliǵı eliw shıǵanaq keletuǵın dar turıptı. Bul dar patshamızdı eskertip, onıń ómirin saqlap qalǵan Mordoxaydı asıw ushın qurılǵan, – dedi.

Sonda patsha:

– Sol darǵa onıń ózin asıńlar! – dep buyırıp berdi. ¹⁰ Solay etip, Hamannıń Mordoxaydı asıw ushın qurdırǵan darına onıń ózin astı. Sonnan keyin ǵana patshanıń ashıwı basıldı.

Patshanıń yahudiylardı qorgawı

8 ¹ Sol kúni patsha Axashwerosh yahudiylardıń dushpanı bolǵan Hamannıń mal-múlkin xanbiyke Esterge berdi. Mordoxay patshanıń aldına kirdi, sebebi Ester Mordoxaydıń ózine kim bolatuǵının aytqan edi. ² Sonda patsha Hamannan qaytarıp alǵan mór júzigin barmaǵınan sheship alıp, Mordoxayǵa berdi. Ester de Mordoxaydı Hamannıń mal-múlki ústinen basqarıwshı etip tayınladı.

³ Ester jáne patsha menen sóylesti. Ol jılap, patshanıń ayaǵına jıǵıldı hám Agag áwladınan bolǵan Hamannıń yahudiylerge qarsı rejelestirgen jawız niyetin biykar etiwdi sorap jalındı. ⁴ Patsha altın hasasın Esterge qarap sozǵanda, ol ornınan túrgelip, patshanıń aldında turdı.

⁵ Ol patshaǵa:

– Eger patshamızdıń maǵan kewli toǵan bolsa hám maqul kórse, eger patshamız tilegimdi tuwrı dep bilse

hám men oǵan unasam, Agag áwladınan bolǵan Hammedata ulı Hamannıń patshalıqtıń barlıq wálayatlarındaǵı yahudiylardı qırıp taslawdı buyırıp, qara niyet penen jazdırǵan xatların biykarlap, xatlar jazılsın. ⁶ Sebebi men xalqımnıń basına apatshılıq túsiwine qalay qarap tura alaman? Tuwǵan-tuwısqanlarımnnıń qırıp taslanıwına qalay qarap tura alaman? – dedi.

⁷ Patsha Axashwerosh hayalı Esterge hám yahudiy Mordoxayǵa bılay dedi: – Minekey, Hamannıń mal-múlkin Esterge berdim. Al Hamandı yahudiylardı qırıp taslawdı rejelestirgeni ushın darǵa astırdım. ⁸ Biraq patshanıń atınan jazılıp, onıń júzigi menen mórlengen xattı hesh kim ózgerge almaydı. Sonlıqtan endi ózlerińiz yahudiylar ushın neni maqul kórseńiz, patshanıń atınan sonı jazıp, patshanıń júzigi menen mórleńler.

⁹ Sonda úshinshi ay bolǵan siwan ayınıń jigirma úshinshi kúńinde patshanıń xatkerleri shaqırıldı. Mordoxaydıń buyırǵan hár bir nársesi Hindistannan baslap Xabashstangá shekemgi bir júz jigirma jeti wálayatta jasaytuǵın yahudiylerge, nayıplarǵa, hákimlerge hám wálayat basshılarına: hár bir wálayatqa óz jazıwında hám hár bir xalıqqa óz tilinde, yahudiylerge de óz jazıwı menen óz tilinde jazıldı. ¹⁰ Mordoxay patsha Axashweroshtıń atınan jazdırǵan xatların patshanıń júzigi menen mórledi hám patshanıń xızmetinde qollanıw ushın baǵılıp atırǵan shapqır atlarǵa shabarmanlardı mingizdi de, olarǵa xatlardı berip, jolǵa atlandırdı.

¹¹ Patshanıń pármanında barlıq qalalardaǵı yahudiylerge bir jerge jynalıp, ózlerin qorgawǵa huqıq berilgen

edi. Jáne de, ózlerine hújim qılatuǵın barlıq dushpan xalıqlardıń ya-masa wálayattıń qurallı kúshlerin, balaların hám hayalların óltirip joq qılıwǵa, qırıp taslawǵa, mal-múlkin talan-taraj qılıwǵa ruxsat berilgen edi. ¹² Bul is patsha Axashwerostıń hámme wálayatlarında belgilengen kúni, on ekinshi aydın, yaǵnıy adar ayın on úshinshi kúni isleniwi ke-rek edi. ¹³ Usı pármannıń kóshirme-si hámme wálayatlarǵa nızam retinde járiyalanıp, barlıq xalıqlarǵa bildirildi. Solay etip, yahudiyler sol kúni dushpanlarınan ósh alıw ushın tayar turıwı tiyis edi.

¹⁴ Shabarmanlar patshanıń shapqır atlarına minip, onıń buyırǵı menen asıǵıs jolǵa atlandı. Bul páрман Suza qalasında da járiyalandı.

¹⁵ Mordoxay ústine qızǵısh kók hám aq reńdegi patshalıq kiyimlerde, basına úlken altın taj kiyip, sırtınan shım qızıl hasil zıǵır shapan jamılıp, patshanıń aldınan shıqtı. Suza qala-sı quwanış hám shadlıqqa bólendi. ¹⁶ Yahudiyler ushın jaqtı, quwanışlı, shadlı hám húrmetke tolı kúnler kel-gen edi. ¹⁷ Patshanıń buyırǵı hám pármanı jetip barǵan hár bir wálayat hám qalada yahudiyler quwanışqa tolıp, shadlandı. Olar ziyapatlar uyımlas-tırdı hám bayramladı. Patshalıqtaǵı xalıqlardan kóplegen adamlar yahudiy boldı. Sebebi olardı yahudiylerden qorqıw tuyǵısı biylep alǵan edi.

Yahudiylerdiń jeńisi

9 ¹ Patshanıń buyırǵı hám pármanı ornınatuǵın on ekinshi ay bolǵan adar ayın on úshinshi kúni de keldi. Yahudiylerdiń dushpanları bul kúni yahudiyler ústinen húkimdarlıqtı

ornatıwdı úmit penen kútken edi. Bi-raq kerisinshe bolıp shıqtı. Yahudiyler ózlerin jek kórgenlerden ústem keldi. ² Olar ózlerine jábir etpekshi bolǵan-larǵa qarsı hújim jasaw ushın, patsha Axashwerostıń qolı astındaǵı barlıq wálayatlardaǵı ózleri jasaytuǵın qala-larda bir jerge jıynaldı. Hesh kim ya-hudiylerge qarsı shıǵa almadı, sebebi barlıq xalıqlardı olardan qorqıw tuyǵısı biylep alǵan edi. ³ Wálayat basshıları, nayıplar, hákimler hám patsha islerin júrgiziwshiler Mordoxaydan qorqqan-lıqtan, yahudiylerdi qollap quwatladı. ⁴ Óytkeni Mordoxay sarayda ullı adam boldı. Onıń dańqı barlıq wálayatlarǵa taradı hám kúshi kúnnen-künge ar-tıp bardı.

⁵ Yahudiyler dushpanlarınıń hám-mesin qılısthan ótkerdi, óltirdi hám joq qıldı. Olar ózlerin jek kórgenler-ge qálegen nársesin isledi. ⁶ Yahudiyler Suza qalasında bes júz adamdı óltirip, joq qıldı. ⁷ Jáne de, olar Parshandata, Dalfon, Aspata, ⁸ Porata, Adalya, Aridata, ⁹ Parmashta, Arisay, Ariday hám Wayzatanı óltirdi. ¹⁰ Bul óltirilgenler yahudiylerdiń dushpanı Hammedata ulı Hamannıń on ulı edi. Biraq yahudiyler olardıń mal-múlki-ne qol tiyigizbedi.

¹¹ Sol kúni-aq Suza qalasında óltirilgenlerdiń sanı patshaǵa bildirildi. ¹² Patsha xanbiyke Esterge:

– Yahudiyler Suza qalasında bes júz adamdı hám Hamannıń on ulın óltirip, joq qılıptı. Kim biledi, basqa wálayat-larda olar ne isledi eken? Ne tileyseń? Ol qanaatlandırıladı. Jáne ne soray-sań? Ol orınlanadı, – dedi.

¹³ Sonda Ester:

– Eger patshamız maqul kórsa, Suza-daǵı yahudiyler búgingi pármanınızdı

erteń de orınlasin. Al Hamannıń on ulınıń deneleri darǵa asılsın, – dedi.

¹⁴ Patsha bul ótinishti orınlawdı buyırdı hám párman Suzada járiyalanıp, Hamannıń on ulınıń denesi darǵa asıldı. ¹⁵ Suzadaǵı yahudiylar adar ayınıń on tórtinshi kúni de bir jerge jıynalıp, qalada úsh júz adamdı óltirdi. Biraq olardıń mal-múlkine qol tiygizbedi.

¹⁶ Patshalıqtıń wálayatlarında jasaytuǵın basqa yahudiylar de jan saqlaw hám dushpanlarınan qorǵanıw ushın bir jerge jıynaldı. Olar ózlerin jek kórgenlerden jetpis bes mın adamdı óltirdi, biraq olardıń mal-múlkine qol tiygizbedi. ¹⁷ Bul waqıya adar ayınıń on úshinshi kúni júz bergen edi. Al aydıń on tórtinshi kúni olar tınıshlanıp, bul kúndi zıyapat hám quwanış kúni dep belgiledi.

¹⁸ Suzadaǵı yahudiylar bolsa, sol aydıń on úshinshi hám on tórtinshi kúnleri bir jerge jıynaldı, al on besinshi kúni tınıshlandı. Sol kúndi zıyapat hám quwanış kúni dep belgiledi. ¹⁹ Sonlıqtan awıl-aymaqlarda jasaytuǵın yahudiylar adar ayınıń on tórtinshi kúniń zıyapat hám quwanış kúni retinde belgileydi hám bir-birine taǵamlar beredi.

Purim bayramı

²⁰ Mordoxay bul waqıyalardı jazıp qoydı. Sońınan ol patsha Axashwe-roshtıń qolı astındaǵı uzaq hám jaqın jerdegi wálayatlarda jasaytuǵın yahudiylarǵa xatlar jiberdi. ²¹ Xatta hár jılı adar ayınıń on tórtinshi hám on besinshi kúnlerin bayramlaw buyırılǵan edi. ²² Sebebi bul kúnler yahudiylardıń

óz dushpanlarınan qutılǵan kúnleri bolıp, qayǵısı quwanışqa, azası bayramǵa aylanǵan ayı edi. Mordoxay sol kúnlerdi zıyapat hám quwanış kúnleri dep belgilep, bir-birine taǵamlar úlestiriwdi hám kámbaǵallarǵa sadaqalar beriwdi buyırdı.

²³ Solay etip, yahudiylar Mordoxaydıń buyırǵın qabıl etti hám hár jılı sol kúnlerdi bayramlawdı ádetke aylandırdı.

²⁴ Pútkil yahudiylardıń dushpanı Agag áwladınan bolǵan Hammedata ulı Haman yahudiylardı qırıp taslawdı niyet etip, olardı ezip joq qılıw ushın pur, yaǵnıy shek taslaǵan edi. ²⁵ Biraq bul xabar patshaǵa jetkende, patsha xat arqalı: «Hamannıń yahudiylarǵa qarsı oylaǵan jawız niyeti óziniń basına jetsin. Haman hám onıń ulları darǵa asılsın», – dep buyırıp bergen edi. ²⁶ Pur sózi sebepli, bul kúnlerge Purim^a dep at berilgen edi.

Solay etip, yahudiylar Mordoxaydıń bul xatında jazılǵanlardı, kórgen-bilgenlerin hám baslarınan keshirgenlerin eslerinde saqlaw ushın, ²⁷ yahudiylar, olardıń áwladları hám olarǵa qosılǵanlardıń hámmesi xatta jazılǵanınday, belgilengen waqıtta bul eki kúndi hár jılı sózsiz bayramlawǵa qarar etti. ²⁸ Solay etip, bul kúnler hár bir wálayatta, hár bir qalada hám hár bir tiyrede áwladtan-áwladqa eske alınadı hám bayramlanadı. Usı Purim kúnlerin yahudiylar tárepinen bayramlaw hesh qashan toqtatılmaydı hám bul kúnler áwladlar boyı este saqlanadı.

²⁹ Abixayıl qızı xanbiyke Ester hám yahudiy Mordoxay Purimge baylanış

^a **9:26** *Purim* – bul bayram hár jılı adar ayınıń 14 hám 15-sánelerinde nıshanlanadı. Bul kúnler shama menen mart ayınıń basına tuwrı keledi.

bul ekinshi xattı tolıq biylik penen jazıp tastıyıqladı. ³⁰ Mordoxay Axashweroshtın qol astındaǵı bir júz jigirma jeti wálayatta jasaytuǵın hámme yahudiylerge tınıshlıq hám amanlıq ti-leklerine tolı xatlardı jiberdi. ³¹ Xatta yahudiy Mordoxay xanbiyke Ester menen birlikte aldın ala qarar etke-nindey, yahudiylerge usı Purim kún-lerin belgilengen waqıtta nıshanlawdı qatań saqlawdı buyırdı. Burın yahu-diylerdiń ózleri hám urpaqları oraza tutıw hám azalaw boyınsha belgilen-gen qaǵıydalarǵa boysınǵanı sıyaqlı, bul bayramǵa da boysınıwı belgilen-gen edi. ³² Solay etip, Esterdiń buyırǵı boyınsha Purimge tiyisli usı qaǵıyda-lar tastıyıqlanıp, kitapqa jazıp qoyıldı.

Axashwerosh penen Mordoxaydıń ullılıǵı

10 ¹ Patsha Axashwerosh óz pat-shalıǵındaǵı shetki atawlarǵa deyin pútkil xalıqtan salıq jıynaytu-ǵın edi. ² Onıń barlıq qúdiretli isleri hám qaharmanlıqları, ol mártбели qılǵan Mordoxaydıń ullılıǵı haqqın-da Persiya hám Midiya patshalarınń jılnama kitabında jazılǵan.

³ Yahudiy Mordoxay biyligi boyınsha patsha Axashweroshtan keyingi ekin-shi adam boldı. Ol yahudiyler arasında húrmetke eristi hám kóp urpaqlasları onı jaqsı kórdi. Sebebi ol óz xalqınıń iygiligin oyladı hám pútkil urpaqlas-larınıń tınıshlıǵı ushın gúrestı.

Ayup kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Ayup kitabında sóz etilgen waqıyalar qaysı dáwirde júz bergeni belgisiz. Bul kitaptıń tiykarında barlıq zamanlar ushın tiyisli bolǵan mınaday soraw jatadı: Ne ushın Quday haq adamlardıń azap shegiwine jol qoyadı?

Ayup júdá bay adam bolıp, shın júreктен Qudayǵa sıymadı. Ol tek jaqsı insan ǵana emes, al Qudayǵa sadıq, haq adam boladı. Biraq shaytan Ayuptı Qudayǵa jamanlap, Ayup Qudaydan alıp atırǵan bereketi sebepli Oǵan xızmet etip atır, dep aytadı. Sonnan keyin, Quday shaytanǵa Ayuptı sinap kóriwine ruxsat beredi. Ol shaytanǵa Ayuptı baylıǵınan, perzentlerinen hám densawlıǵınan ayırıwǵa ruxsat beredi. Sonda da Ayup Qudayǵa sadıq qaladı.

Ayuptıń basına awır kún túskende, úsh dostı onı jubatıwǵa keledi. Olar densawlıq hám abadanshılıq – Qudaydıń jarılıqawınıń belgisi, dep isenedi. Ayup densawlıǵınan da, abadan ómirinen de ayırılǵanı ushın, olar Ayupqa, Quday seni qanday da bir ǵunań ushın jazalap

atır, dep aytadı. Ayup bolsa óziniń ayıpsızlıǵın aytıp, doslarınıń sózlerin orınsız dep biledi. Ayup dosları menen kóp tartıladı, degen menen, eki tárep te bir-biriniń sózleriniń nadurıs ekenin tastıyıqlay almaydı. Aqırı olar tartıswdı toqtatadı. Tartısw dawamında qattı azap shegip atırǵan Ayup bir neshe ret Qudayǵa jalbarınıp, óziniń ne ushın qıynalıp atırǵanın túsindiriwdi talap qıladı. Biraq Quday onıń bul sorawına juwap bermeydi. Kerisinshe, Ayupqa kórinip, Óziniń ullı isleri haqqında aytadı.

Kitaptıń aqırında Ayuptıń abadanshılıǵı, jáne perzentler kóretuǵını hám aldındıdan eki ese kóp baylıq arttırǵanı haqqında sóz etiledi. Nátiyjede Ayup basınan keshirgen azap-aqıretler arqalı Qudaydıń pútkil barlıqtıń ústinen jalǵız húkimdar ekenin bilip aladı, hár qanday sharayatta da tek Qudayǵa sıymıw kerekligin tán aladı.

Bul kitap bizlerge ómirimizdiń eń awır demlerinde de jalǵız Qudayǵa úmit baylawdı hám tek ǵana Oǵan súyenip jasawdı úyretedi.

Ayup hám onıń shańaraǵı

1 ¹ Us úlkesinde Ayup atlı bir adam jasaytuǵın edi. Ol minsiz hám ádil bolıp, Qudaydan qorqatuǵın, jamanlıqtan awlaq júretuǵın adam edi. ² Ayuptıń jeti ulı hám úsh qızı bar edi. ³ Ol jeti mıń qoy, úsh mıń túye, bes júz jup ógiz, bes júz urǵashı eshek, sonday-aq, júdá kóp xızmetshilerge iye bolıp, shıǵıs xalıqları arasında eń bay adam edi.

⁴ Ayuptıń ulları úylerinde gezek penen ziyapat berip, ózleri menen ishıjew ushın, úsh apa-sińlisin de mirát etetuǵın edi. ⁵ Zıyapat tamam bolǵannan keyin, Ayup balaların shaqırtıp alıp, pákleniw rásiminen ótkeretuǵın edi. Ol ullarım ishlerinen Qudayǵa til tiygizip, gúna islep qoyǵan bolıwı múmkin, dep oylap, azan menen olardıń hár biri ushın jandırılatsuǵın qurbanlıq beretuǵın edi. Ayup bárqulla usılay isleytuǵın edi.

Ayuptıń dáslepki sınaılıwı

⁶ Bir kúni iláhiy barlıqlar Jaratqan Iyeniń aldına kelgende, olar menen birge shaytan da kelgen edi. ⁷ Jaratqan Iye shaytannan:

– Sen qay jerden kiyatırsań? – dep soradı.

Shaytan Jaratqan Iyege:

– Men jer betin gezip, onıń hámme jerin aylanıp shıqtım, – dep juwap berdi.

⁸ Jaratqan Iye shaytanǵa:

– Qulım Ayupqa ser saldıń ba? Jer betinde ol sıyaqlı minsiz, ádil, Menen qorqatuǵın hám jamanlıqtan awlaq júretuǵın adam joq, – dedi.

⁹ Sonda shaytan Jaratqan Iyege bılay dep juwap berdi:

– Ayup Sennen biykardan-biykarǵa qorqadı dep oylaysań ba? ¹⁰ Onıń ózin,

úy-ishin hám barlıq iyeligin qorǵap júrgen Óziń emesseń be? Sen onıń qolı tiygen hár bir iske bereket berip atırsań. Onıń pada hám súriwleri pútkil úlkege jayılgan. ¹¹ Biraq qolıńdı sozıp, oǵan tiyisli bolǵannıń hámмесin joq qılsań, onda ol júzińe tik qarap, Saǵan nálet aytadı.

¹² Jaratqan Iye shaytanǵa:

– Yaqshı, Ayupqa tiyisli bolǵannıń hámмесin seniń qolıńa beremen, biraq onıń ózine zıyan tiygizbe, – dedi.

Solay etip, shaytan Jaratqan Iyeniń dárgayınan ketti.

¹³ Bir kúni Ayuptıń ulları menen qızları úlken ájaǵasımın úyinde ziyapat berip, sharap ishıp otırǵan edi.

¹⁴ Sonda bir xabarshı juwirıwı menen Ayupqa kelip, bılay dedi:

– Ógizlerińiz jer aydap, eshekler olardıń qasında otlap júrgen edi. ¹⁵ Birden shebalı basqınshılar hújim jasap, xızmetshilerińizdiń hámмесin qılıshtan ótkerdi hám mallardı aydap alıp ketti. Bul xabardı sizge jetkiziw ushın, jalǵız men ǵana qashıp qutıldım.

¹⁶ Ol sózin tamamlap úlgermey-aq, basqa bir xabarshı kelip, bılay dedi:

– Aspannan Qudaydıń jalını túsip, qoylarıńız benen shopanlarıńız janıp, kúlge aylandı. Bul xabardı sizge jetkiziw ushın, jalǵız men ǵana aman qaldım.

¹⁷ Sol adam sózin tamamlap úlgermey-aq, úshinshi xabarshı jetip kelip bılay dedi:

– Kaldeyler úsh topar bolıp kelip, túyelerdiń padasına taslandı. Olar barlıq padashılardı óltirip, túyelerdi aydap ketti. Bul xabardı sizge jetkiziw ushın, jalǵız men ǵana qashıp qutıldım.

¹⁸ Ol usı sózlerdi aytıp turǵanda, basqa bir xabarshı kelip, bılay dedi:

– Siziń ul-qızlarıńız úlken ájaǵası-
nıń úyinde awqatlanıp, sharap iship
otırǵan edi. ¹⁹ Birden shól tárepten
kúshli dawıl kóterilip, jaydı tórt táre-
pinen soqqılay basladı. Úy qulap, onıń
ishindegilerdiń hámmesi óldi. Bul xa-
bardı jetkiziw ushın, jalǵız men ǵana
aman qaldım.

²⁰ Sonda Ayup ornınan turdı da,
qayǵıdan shapanın jirttı hám shashın
aldırıp tasladı. Keyin et betinen jerge
jıǵılıp, sıyındı. ²¹ Ol bılay dedi:

– Anamnıń qursaǵınan jalańash
shıqqan edim,
Bul dúnyadan da jalańash
qaytaman.
Jaratqan Iye berdi, Jaratqan Iye
aldı,
Jaratqan Iyeniń atına alǵıslar
bolsın!

²² Sonsha is bolıp ótse de, olardıń
hesh birinde Ayup ǵúna islemedi,
Qudaydı da ayıplamadı.

Ayuptıń ekinshi ret sınılıwı

2 ¹ Basqa bir kúni iláhiy barlıqlar
Qudaydıń aldına jáne kelgende,
Onıń dárgayında turıw ushın, shaytan
da olar menen birge kelgen edi. ² Son-
da Jaratqan Iye shaytannan:

– Sen qay jerden kiyatırsań? – dep
soradı. Shaytan Jaratqan Iyege:

– Men jer betin gezip, onıń hám-
me jerin aylanıp shıqtım, – dep ju-
wap berdi.

³ Jaratqan Iye shaytangá:

– Qulım Ayupqa ser saldıń ba? Jer
betinde ol sıyaqlı minsiz, ádil, Men-
nen qorqatuǵın hám jamanlıqtan aw-
laq júretuǵın adam joq. Qara, ol ele
minsizliginde bekkem turıptı. Al sen

bolsań, ayıpsızdan ayıpsız onı joq qı-
lıw ushın Meni iytermelediń, – dedi.

⁴ Sonda shaytan:

– Etke et degenindey, adam óz ja-
nı ushın qolındaǵısınıń bárin beredi.

⁵ Qolıńdı sozıp, et penen súyegine zı-
yan tiygizip kór, sonda Ayup júzińe tik
qarap, nálet aytadı, – dedi.

⁶ Jaratqan Iye shaytangá:

– Yaqshı, onı seniń qolıńa beremen,
tek onıń janın alma, – dedi.

⁷ Solay etip, shaytan Jaratqan Iyeniń
dárgayınan shıǵıp ketti hám Ayuptı
basınan ayaǵınıń ushına deyin awır-
tatuǵın jara menen qaplap tasladı.

⁸ Sonda Ayup kúldiń ortasında oti-
rıp, ǵúzeniń sınıǵı menen jaraların
qasıp otırǵan edi.

⁹ Hayalı oǵan kelip:

– Sen ele minsiz bolıwǵa tırısıp atır-
sań ba? Onnan da Qudaydı náletlep,
keyin ólip qala ǵoysesh, – dedi.

¹⁰ Ayup oǵan:

– Sen aqılsız hayallar sıyaqlı sóylep
tursań. Sonda ne, bizler Qudaydan tek
jaqsılıqtı qabil etip, jamanlıqtı qabil et-
pewimiz kerek pe? – dep juwap berdi.

Sonshama azap shekse de, Ayuptıń
awzınan ǵúna bolǵanday sóz shıqpadı.

Ayuptıń úsh dostısı

¹¹ Ayuptıń úsh dostısı: temanlı Eli-
faz, shuwaxlı Bildad hám naamalı
Sofar Ayuptıń basına túsken baxıt-
sızlıqları haqqında esitkende, jasap
turǵan jerlerinen shıqtı hám bir jerde
ushırasıp, jolǵa atlandı. Olar Ayuptıń
qayǵısın bólisip, oǵan táselde beriw
ushın onıń janına keldi. ¹² Dosları
Ayuptı uzaqtan kórip, onı zorǵa tanıdı.
Sonda olar zar eńirep jıladı, kiyimlerin
jirtip, aspanǵa qaray topıraq shashıp,
onı baslarına da septi. ¹³ Dosları jeti

kún, jeti tún Ayup penen birge qara jerde otırdı. Hesh biri oğan bir awız sóz sóylemedi, olar Ayuptıń sonsheli qattı qıynalıp atırǵanın kórip turǵan edi.

Ayuptıń tilge kiriwi

3¹ Aqırı Ayup tilge kirip, óziniń dúnyaǵa kelgen kúnin náletledi.

² Ol bilay dedi:

³ – Joq bolsın men tuwılǵan kún,
«Boyına bala pittı» degen tún!

⁴ Sol kún túnekke aylanıp qalsın!
Aspandaǵı Quday da ol kúndi eslemesin,

Jarıq ta sol künge sáwle shashpasın.

⁵ Sol kúndi tas túnek qarańǵılıq iyelep alsın,

Júzin qara bultlar qaplap alsın,
Qarańǵılıq sol kúnniń húreyin ushırsın.

⁶ Awa, sol túndi tas túnek qarańǵılıq jutıp jibersin,

Ol jil kúnleri arasında sanalmasın,
Aylardıń birewine de kirmesin.

⁷ Sol tún qısır bolsın,
Onda hesh bir shadlıq hawazı esitilmesin.

⁸ Kúnlerdi náletleytuǵınlar,
Liwyatandı^a oyata alatuǵınlar,
Sol túndi ǵarǵasın.

⁹ Onıń tań juldızları sónip qalsın.
Jarıqlıqtı kútsin, biraq ol kelmesin,
Tań shuǵlasın kórmesin.

¹⁰ Óytkeni usı azaptı kózlerim kórmewi ushın,
Sol tún anamnıń qursaǵın jappadı.

¹¹ Ne ushın tuwılıp atırıp, ólmedim eken?

Yamasa tuwıla sala, demim tawıslımadı eken?

¹² Meni nege dizesine alıp otırdı?
Nege meni emizdi eken?

¹³ Solar bolmaǵanda, házir tımış jatqan bolar edim,
Uyıqlap tınım tapqan bolar edim.

¹⁴ Qarabaqanalardı ózlerine qayta tiklep alǵan,
Dúnya patshaları hám keńesgóyleri menen birge bolar edim.

¹⁵ Yamasa úylerin gúmiske toltırǵan,
Altıńǵa bay húkimdarlar menen birge bolar edim.

¹⁶ Yamasa ne ushın óli tuwılǵan bópe sıyaqlı,

Kún nurın kórmegen náreste sıyaqlı kómilmedim?

¹⁷ Ol dúnyada zalımlar jamanlıq qılıwdı toqtatadı,
Harıqqanlar da tınım tabadı.

¹⁸ Ol jerde tutqınlar da tımışlıqtan ráhát aladı,
Qadaǵalawshılardıń baqırıs ların esitpeydi.

¹⁹ Ullı da, kishi de bardur ol jerde,
Qul bolsa, xojayınnan azat.

²⁰ Ne ushın azap shegip júrgenge nur,
Al qayǵıǵa batqanǵa ómir beriledi eken?

²¹ Olar ólimin kútedi, biraq ol kelmes,
Ájelin kómilgen ǵáziyneden de beter izler.

²² Eger ájelin tapsa,
Olar quwanışqa bólenip, shadlanar edi.

²³ Jolın kóre almaytuǵın adamǵa,
Quday aynala dógeregin qarańǵılıq penen qorshaǵan adamǵa,

^a **3:8** *Liwyatán* – teńizde jasaytuǵın úlken maqluq.

- Ne ushın ómir beriler eken?
 24 Nan jewdıń ornına gúrsinemen,
 Ahıw-nalam suw kibi aqpaqta.
 25 Neden qorqqan bolsam, sol júz
 berdi,
 Neden qáweterlengen bolsam, sol
 basıma tústi.
 26 Maǵan tınıshlıq ta, tınım da, ráhát
 te joq,
 Basıma ǵawasatlı kún tuwdı.

Elifazdıń birinshi sózi

- 4** ¹ Sonda temanlı Elifaz Ayupqa
 bilay dedi:
 2 – Eger birew saǵan sóz aytpaqshı
 bolsa,
 Saǵan awır batpay ma?
 Aqırı, kim sóylewden ózin tıyıp
 tura aladı?
 3 Eslep kór, sen kóplerge tálim berer,
 Hálsizlerdi jigerlendirip, kúsh
 berer ediń.
 4 Seniń sózleriń jıǵılǵanǵa tirek
 bolıp,
 Dizeleri qaltırıp, hálsiregenlerge
 kúsh beretuǵın edi.
 5 Al endi sol nárseler óz basına
 túskende,
 Túskinlikke túsip qalıpsañ,
 Óziń baxıtsızlıqqa ushıraǵanda,
 Ruwxıń túsip ketipti.
 6 Qudaydan qorqıwıń – isenimińniń,
 Minsiz jasawıń – úmitińniń
 belgisi emes pe?
 7 Oylap kórshi: qashan ayıpsız
 adam nabit bolıp,
 Ádil adam joq qılınǵan edi?
 8 Meniń kórgenim minaw: kim
 jawızlıqtı shúdigarlap,
 Ǵam-qayǵı tuqımın ekse, sonı
 orıp aladı.

- ⁹ Olar Qudaydıń úplegen deminen
 nabit boladı,
 Onıń ǵázebiniń dawılınan joq boladı.
 10 Arıslanlar aqırıp, ırıldassın,
 Biraq Quday jirtqısh arıslanlardıń
 tislerin sindıradı.
 11 Sonda arıslan oljasız ólip ketedi,
 Jetim qalǵan balaları tarap ketedi.
 12 Maǵan jasırınsha bir sóz keldi,
 Sıbırılısı qulaǵıma shalındı.
 13 Túngi táshiwishli tústen tuwǵan
 oylar ishinde,
 Adamlar qattı uyqıǵa shúmgen
 waqıtta,
 14 Meni qorqıw biylep alıp, qaltıratpa
 bastı,
 Pútkil denem lárzege keldi.
 15 Samal betimdi sıypap ótti,
 Sonda tóbe shashım tik turdı.
 16 Bir súlder turǵanday boldı,
 Biraq men onıń ne ekenin
 túsınbedim.
 Kóz aldımda bir tulǵa payda boldı,
 Tınıshlıq húkim súrdi hám men
 ólpeń dawıstı esittim:
 17 «Adamzat Qudaydıń aldında ádil
 bola ala ma?
 Adam óz Jaratıwshısımın aldında
 pák bola ala ma?»
 18 Quday, hátte, Óziniń aspandaǵı
 xızmetshilerine de isenbeydi,
 Hátte, perishtelerinen de
 kemshilik tabadı.
 19 Sonda tiykarı topıraqtan bolǵan,
 Ílaydan jaratılǵan,
 Jánliktey arısat jenshilip
 qalatuǵınlarǵa ne boladı?
 20 Olar kún shıqqannan ımırt
 jabılǵanǵa shekemgi aralıqta
 nabit boladı,
 Olardıń máńgige joq bolǵanın
 bayqamay da qalasań.

21 Olardıń shatırlarınıń ishindegi
jipleri úzilgen,
Danalıqtan xabarsız ólip ketedi».

Elifaz sózin dawam etedi

5 ¹ – Al endi, Ayup, shaqırǵını kel-
se, shaqır!

Saǵan juwap bergendey, birew
bar ma eken?

Perishtelerdiń qaysısınan járdem
soramaqshısań?

² Ashıw-ǵázep aqmaqtı nabit qılar,
Kúnshillik sadanı óltirer,

³ Men aqmaqtıń tamır jayǵanın
kórdim,

Biraq tosattan onıń úy-ishi
ǵarǵısqa ushıradı.

⁴ Onıń balaları amanlıqtan awlaq
bolar,

Húkim waqtında eziler,
Biraq olardı jaqlaytuǵın hesh kim
bolmas.

⁵ Onıń zúraátin ashlar jep qoyar,
Hátte, tikenler arasında
óskenlerin de.

Ashkózler mal-múlkin de alıp
keter.

⁶ Jawızlıq jerden ósip shıqpaydı,
Ǵam-qayǵı da atızda óspeydi.

⁷ Degen menen, ot ushqınınıń
joqarı qarap ushqanı sıyaqlı,
Azap shegiw ushin tuwılar insan.

⁸ Biraq men Qudaydı izlegen,
Dawa-arzımdı Oǵan tapsırǵan
bolar edim.

⁹ Ol aqılǵa sıymaytuǵın, ullı islerdi
islep,
Sansız káramatlar kórseter.

¹⁰ Ol jer betine jawın jawdırıp,
Atızlardı suwǵarar.

¹¹ Ol tómen awhaldaǵılardı joqarı
kóterip,

Qayǵıǵa batqanlardı
qawıpsızlıkke shıǵarar.

¹² Ol hiylekerlerdiń niyetlerine
tosqınlıq jasap,
Olardı tabıstan mahrum eter.

¹³ Ol danalardı ózleriniń mákkarlıǵı
arqalı qolǵa túsirip,

Hiylekerlerdiń oyların pushqa
shıǵarar.

¹⁴ Kúndiz olar qarańǵılıqqa tap bolar,
Tal túste de tündeǵidey sıypalanıp
júrer.

¹⁵ Quday jarlını jamanlardıń ashshı
sózlerinen,

Kúshlilerdiń qolınan qutqarar.

¹⁶ Solay eken, kámbaǵallarda úmit
bar,

Nahaqlardıń awzı jabılar.

¹⁷ Quday eskertip, dúzetetuǵın
adam qanday baxıtlı!

Sonlıqtan Qúdireti kúshli
Qudaydıń úgit-násiyatın
pisent etpey júrme.

¹⁸ Ol jaralaydı hám Ózi onı tańadı,
Ol zıyan keltiredi, biraq Óz qolı
menen shıpalaydı.

¹⁹ Ol seni altı baxıtsızlıqtan
qutqaradı,

Jetinshi apat ta saǵan zıyan
keltire almaydı.

²⁰ Asharshılıqta ólimnen,
Urısta qılısttan saqlaydı.

²¹ Ol seni til bálesinen qorǵaydı,
Apat kelgende qorqpaytuǵın
bolasań.

²² Wayranshılıq hám ashlıq üstinen
kúletuǵın bolasań,

Jabayı haywanlardan da
qorqpaytuǵın bolasań.

²³ Daladaǵı taslar menen til tabısań,
Jabayı haywanlar da seniń menen
tatıw boladı.

- 24 Sen úyinińiń qáwipsizlik ishinde
ekenin bileseń,
Súriw hám padalarındı kózden
ótkergenińde,
Hesh nársenińiń joǵalmaǵanın
kóreseń.
- 25 Seniń sansız balaların boladı,
Urpaǵıń jer betindegi shóp sıyaqlı
mol boladı.
- 26 Óz waqtında buwılǵan biyday bawı
kibi,
Jasarındı jasap, qábirińe kireseń.
- 27 Mine, bizler bunı izertledik,
hámmesi haqıyqat eken,
Usıladı tıńlap, qabıl qıl.

Ayuptıń juwabı

- 6** ¹ Sonda Ayup bılay dep juwap
berdi:
- ² – Ah, eger meniń shegip atırǵan
qayǵım ólshenip,
Men kórgen apatshılıq tárezige
tartılsa edi!
- ³ Olar teńiz qumınan da awır bolar
edi.
Sonlıqtan oylanbay sóyledim.
- ⁴ Qúdireti kúshli Qudaydıń oqları
deneme qadaldı,
Ruwxım olardıń záhárin ishpekte,
Quday jibergen qorqımsh maǵan
qarsı sapqa dizilgen.
- ⁵ Qulannıń jaylawda otı mol bolsa,
ańqırar ma edi?
Yamasa ógiz aqrırınıń basında
mónirer me edi?
- ⁶ Awqattıń duzsız dámi bola ma?
Yamasa máyektiń aq uwızında
dám bar ma?
- ⁷ Bunday awqatlardan dám tatqım
kelmeydi,
Onday awqatlardan júregim aynıydı.

- ⁸ Eger tilegim ornılap,
Quday ármanıma jetkizse edi!
- ⁹ Quday meni ezip taslasa edi,
Qolın sozıp janımdı alsa edi!
- ¹⁰ Sonda men jubanısh tabar edim,
Qattı awırıp atırsam da, quwanar
edim.
Sebebi men muxaddes Qudaydıń
sózlerinen júz burmadım.
- ¹¹ Kúshti qaydan tabaman
kútetuǵınday?
Aqıbetim ne bolar sabır
qılatuǵınday?
- ¹² Meniń kúshim tastan ba edi?
Yamasa denem temirden be edi?
- ¹³ Ózime ózim járdem bergendey
kúshim qaldı ma?
Tabıs ta meni tárk etti.
- ¹⁴ Dostına miyrim kórsetiwden bas
tartqan adam,
Qúdireti kúshli Qudaydan
qorqıwdan waz keshken
adam boladı.
- ¹⁵ Doslarım, sizler de qurıp qalǵan
say kibi turaqsız, sız,
Aǵıp ketetuǵın say suwlarına
uqsaysız.
- ¹⁶ Olar muz erigende ılaylanıp tasıp,
Qar suwlarına tolıp ketedi.
- ¹⁷ Biraq qurǵaq máwsimde olardıń
suwları tartılıp,
Íssıda joq bolıp ketedi.
- ¹⁸ Kárwanlar suw izlep, baǵıtın
ózgerter,
Shólge kirip ketip, nabıt bolar.
- ¹⁹ Tema jurtınıń kárwanları suw izler,
Sheba jurtınıń sawdagerleri úmit
penen qarar.
- ²⁰ Olar óz úmitine aldanar,
Sol jerge kelip, albirap qalar.
- ²¹ Sizler de men ushın sol saylar
sıyaqlı, sız,

- Meniñ qorqınıshlı awhalımdı
kórip, húreyiñiz ushıp ketti.
- 22 Men sizlerden sawǵa sorap pa edim?
Yamasa men ushın baylıǵıñızdan
tólem tóleñ dedim be?
- 23 Meni dushpan qolınan qutqarıñ
dep jalındım ba?
Yamasa qaraqshılardıñ qolınan
meni satıp alıñ dedim be?
- 24 Maǵan úyretiñ, úndemey turayın,
Kórsetiñler, men nede aljastım?
- 25 Tuwrı sóz qanday ashshı!
Biraq sizlerdiñ ayıplawlarıñız
neni dálilleydi?
- 26 Sizler meniñ sózlerimdi
dúzetpekshimisiz?
Ezilgen adamnıñ sózlerin itibarǵa
ılayıqsız dep sanaysızlar ma?
- 27 Sizler, hátte, jetimler ushın shek
taslawdan,
Doslarıñızdı sawdaǵa salıp,
satuwdan tayınbas ediniñiz.
- 28 Endi ótinemen, maǵan qarañlar,
Betiñizge qarap, ótirik
sóylemeymen ğoy.
- 29 Raydan qaytıñ, endi ádalatsız
bolmañlar,
Raydan qaytıñ, men haqpan!
- 30 Yamasa awzımnan ádalatsız sózler
shıqqan ba edi?
Yaki tilim apatshılıqtıñ dámin
ayıra almay ma?
- Ayuptıñ ómirден nalıwı**
- 7**¹ Adamnıñ jerdegi turmısı awır
miynetten ibarat emes pe?
Onıñ kúnleri kúnlikshiniñ kúnine
uqsamay ma?
- ² Adam keshki kóleñkeni ańsaǵan
qulǵa,
Miyнет haqısın kútken
kúnlikshige uqsaydı.
- ³ Sol sıyaqlı, úles etip mánissiz aylar
berildi,
Payıma azaplı kesheler tiydi.
- ⁴ Jatqanımda: «Qashan turar
ekenmen?» – dep aytaman,
Biraq tún uzaqqa sozılıp,
Tañ atqansha, órden-ıqqa awnap
shıǵaman.
- ⁵ Denemdi qurt penen jara basqan,
Terim tesilip, iriñ aqpaqta.
- ⁶ Kúnlerim toqıwshınıñ mákisinen
de tezirek ótpekte,
Biraq úmitsiz juwmaqlanbaqta.
- ⁷ Quday, ómirimniñ bir dem sıyaqlı
ekenin umıtpa,
Kózim endi qaytıp jaqsılıqtı
kórmeydi.
- ⁸ Meni kórip turǵan kózleriñ keyin
meni kórmeydi,
Kózleriñ meni izleydi, biraq men
joq bolaman.
- ⁹ Bulttıñ serpilip, joq bolıp
ketkenindey,
Óliler mákanına ketken adam da
qaytıp kelmeydi.
- ¹⁰ Ol úyine qaytıp kelmeydi,
Jasaǵan jeri de endi onı eske
almaydı.
- ¹¹ Sonıñ ushın awzıma erk beremen,
Óz dártimdi bayan etemen.
Janımniñ azabı ishinde shaǵım
etemen.
- ¹² Qudayım, Sen maǵan saqsıñı
qoyatuǵınday,
Men ne, teñiz yamasa teñiz
aydarhası ma edim?
- ¹³ Tósegim maǵan tásele berer,
Jatsam, dártim jeñilleser, dep
oylasam,
- ¹⁴ Meni túsler arqalı qorqıtıp,
Ayanlar arqalı zárremdi ushurasañ.

- 15 Bul denede jasadannan göre,
Buwılıp, ólgenim jaqsı edi.
- 16 Men jasadannan toydım, máńgi
jasawdı qálemeymen,
Meni tınısh qoy, ómirim ózi bir
demdey ğana.
- 17 Insan kim ózi, onı sonsha
qádirlep,
Óǵan dıqqat qoyasań,
18 Hár tańda onı tekserip,
Hár sátte onı sınaýsań?
- 19 Qashanǵa shekem mennen kóz
úzbeýseń?
Túkirigimdi jutıp alǵansha da,
meni tınısh qoymaqshı
emespiseń?
- 20 Eger ğúna islegen bolsam, Saǵan
ne tásiiri bar, adamzattıń
Baqlawshısı?
Ne ushın meni Ózińe nıshan qılıp
qoydıń?
Men Saǵan sonshelli júk boldım
ba?
- 21 Ne ushın qılmıslarımdı keshirip,
Gúnalarımdı mennen alıp
taslamaysań?
Sebebi tez arada topıraqqa
qaytaman.
Meni izleyseń, biraq men joq
bolaman.

Bildadtıń birinshi sózi

8 ¹ Sonda shuwaxlı Bildad Ayupqa
bılay dedi:

- ² – Qashanǵa deyin usı sózlerińdi
dawam eteseń?
Awzıńnan shıqqan sózleriń
dawılǵa uqsaydı.
³ Quday ádillikti burmalay ma?

- Qúdireti kúshli Quday haqıyqattı
burmalay ma?
- ⁴ Balalarıń Óǵan qarsı ğúna isledi.
Sonlıqtan Quday da olardı
ǵúnaları ushın jazalaǵan.
- ⁵ Biraq, sen eger Qudaydı shaqırıp,
Qúdireti kúshli Qudayǵa
jalbarınsań,
⁶ Eger sen pák hám ádil bolsań,
Onda Ol saǵan járdemge kelip,
Seni ılayıqlı orınǵa qaytaradı.
- ⁷ Sonda baslanıwı kishkene bolsa da,
Keleshegiń ullı boladı.
- ⁸ Ótinemen, ótken áwladlardan
sorap kór,
Olardıń ata-babalarıńnıń nelerdi
izlep bilgenin qarap kór.
- ⁹ Bizler keshe tuwıldıq, hesh náirse
bilmeymiz,
Bizlerdiń jer betindegi kúnlerimiz
kóleńkedey ótkinshi.
- ¹⁰ Olar saǵan úyretip, násiyat beredi,
Júreklerindegi sózlerin sóylep
beredi.
- ¹¹ Batpaqlıq joq jerde papirus^a óse
me?
Suwsız jerde qamıs boy soza ma?
- ¹² Hátte, olar kógerip turıp, ele
orılmay atırıp-aq,
Hámme shópplerden burın quwrap
qaladı.
- ¹³ Qudaydı umıtqanlar da keleshekte
sol kúyge túsedı,
Qudaysızlardıń úmiti de solay
quriydi.
- ¹⁴ Olardıń isengeni mort,
Súyengeni órmekshiniń awınday.
- ¹⁵ Sonday adam óz úyine súyense, úy
tura almaydı,

^a **8:11** *Papirus* – batpaqlıq jerlerde ósetuǵın qamısqa uqsanǵan ósimlik.

- Bekkem uslasa da, ol shıdam bere
almaydı.
- 16 Qudaysız adam quyash astında
suwı mol jerde,
Ósip turgan ósimlikke uqsaydı,
Onıń shaqaları baǵ ústinde jayılp
turadı.
- 17 Tamırları tas úyındilerin orap alıp,
Taslardıń arasına ornalasıp aladı.
- 18 Al eger ósimlik sol jerden julıp
taslansa,
Sol jerdiń ózi onnan tanıp: «Seni
hesh qashan kórmedim», –
deydi.
- 19 Onıń ómiriniń quwanışı mine,
usılay ayaqlanadı!
Al topıraqtan bolsa, basqa
ósimlikler ósip shıǵadı.
- 20 Quday minsiz adamdı tárk etpeydi,
Jawızlıq islegenlerdi de qollamaydı.
- 21 Ol jáne, seniń awızıńdı kúlkige,
Erinlerińdi shadlıq hawazına
toltıradı.
- 22 Sonda dushpanlarıń uyatqa qaladı,
Zalımlardıń shatırı wayran boladı.

Ayuptıń juwabı

9¹ Sonda Ayup bilay dep juwap
berdi:

- 2 – Awa, ıras, bunıń sonday ekenin
men de bilemen,
Biraq insan Qudaydıń aldında
qalay aqlana aladı?
- 3 Eger adam Quday menen
tartıspaqsı bolsa da,
Ol bergen miń sorawdan birewine
de juwap bere almas edi.
- 4 Qudaydıń danalıǵı tereń, qúdireti
kúshli,

- Onıń menen qasarısıp, Kim aman
qala aldı?
- 5 Aldın ala eskertpey-aq, Ol tawlardı
juljıtar,
Ǵázeplengende, olardı awdarıp
taslar.
- 6 Ol jerdi ornınan qozǵap, silkiter,
Onıń tireklerin titireter.
- 7 Ol quyashqa buyırıq berse, quyash
uyasınan shıqpay qoyar,
Juldızlardı da qulıplap qoyar.
- 8 Onıń jalǵız Ózi kóklerdi jayǵan,
Ol teńiz tolqınları ústinde júrer.
- 9 Ol Jeti qaraqshını, Oriondı,
Úrkerdi hám qubladaǵı
juldızlardıń hámмесin jarattı.
- 10 Ol aqılǵa sıymaytuǵın, ullı islerdi
islep,
Sansız káramatlar kórseter.
- 11 Eger Ol qasımnan ótip ketse de,
men Onı kórmeymen,
Jaqlılap ótip ketse de, men Onı
bayqamayman.
- 12 Eger Ol alıp qoysa, Onı kim
toqtata aladı?
Kim Oǵan: «Sen ne qılıp
atırsań?» – dep ayta aladı?
- 13 Quday Óz ǵázebin tutup turmaydı,
Rahabtıń^a járdemshileri de Onıń
ayaǵına jıǵıladı.
- 14 Solay eken, men qalay Oǵan juwap
bere alaman?
Oǵan aytıw ushın sózlerdi qaydan
tabaman?
- 15 Ayıpsız bolsam da, Oǵan juwap
bere almas edim,
Men tek Qazımnan rehım etiwın
ǵana sorap jalbarınar edim.
- 16 Eger Onı dawıslap shaqırsam, Ol
da maǵan juwap berse edi.

^a 9:13 *Rahab* – Liwyatannıń (3:8) basqa atı.

- Biraq, meniń dawısına qulaq
salatuǵınına isenbeymen.
- 17 Ol meni dúbeley menen soqqılap,
azap bermekte,
Ayıpsızdan ayıpsız jaralarımı
kóbeytpekte.
- 18 Ol dem alıwǵa da jol qoymaydı,
Júregimdi qayǵıǵa toltırıp atır.
- 19 Eger kúsh sınılsa, Ol kúshli!
Eger ádalat soralsa, Onı kim
qazıxanaǵa alıp kele aladı?
- 20 Ayıpsız bolsam da, óz awzım meni
ayıplı eter,
Eger, hátte, minsiz bolsam da, Ol
meni nahaqqa shıǵarar.
- 21 Men minsizben, biraq endi maǵan
bári bir,
Óz ómirimnen túnilip turman.
- 22 Awa, bári bir eken. Sonlıqtan men
bílay deymen:
«Quday ayıpsızdı da, ayıplını da
nabit qıladı».
- 23 Baxıtsızlıq tosattan ólim keltirse,
Ol ayıpsızlardıń basına túsken
apatqa kúledi.
- 24 Jer júzi zalımlardıń qolına
berilgen,
Ol onıń qazılarınıń kózin jawıp
qoyǵan.
Eger buni Ol islemegen bolsa,
onda basqa kim eken?
- 25 Kúnlerim juwırırshıdan da tez
juwırıp ótpekte,
Olar jaqsılıq kórmey-aq, ótip
ketpekte.
- 26 Olar qamıs qayıq sıyaqlı,
Oljaǵa taslanǵan búrkıt sıyaqlı,
tez kózden ǵayıp boladı.
- 27 Eger men: «Shaǵımımdı umıtayın,
Qayǵılı túrimdi ózǵertip,
kúlimsireyin», – desem de,

- 28 Bári bir kóretuǵın azabımnan
qorqar edim.
Bilemen, Sen meni ayıpsız dep
sanamaysañ.
- 29 Eger ayıplı dep tabılǵan ekenmen,
Onda bostan-bosqa gúresip ne
qılamam?
- 30 Hátte, qar suwına juwınsam da,
Qollarımdı sabın menen juwsam da,
- 31 Bári bir Sen meni ilay shuqırǵa
taslaysañ,
Hátte, kiyimlerim de mennen
jerkenedi.
- 32 Quday men sıyaqlı insan
bolmaǵanlıqtan,
Men Oǵan juwap bere almayman,
Onıń menen birge qazıxanaǵa da
bara almayman.
- 33 Qolın ekewimizdiń ústimizge
qoyıp, jarastıratuǵın,
Aramızda bir dáldalshı bolsa edi!
- 34 Hasasın ústimnen alıp taslasa edi
Quday,
Qorqınıshı da meni qorqıtıwdı
toqtatsa edi!
- 35 Sonda men Onnan qorqpastan,
Onıń menen sóyleser edim,
Biraq bul awhalda hesh nárese qıla
almayman.

10 ¹ Ómirden toydım!
Endi arzımdı erkin aytaman,
Ishimdegi ashshı dárt penen
sóyleymen.

² Men Qudayǵa bílay deymen:
«Meni ayıplama.

Meni ne ushın ayıplap atırǵanıńdı ayt.

³ Yamasa meni eziw,
Yaǵny Óz qollarını jaratqannan
bas tartıw,
Zalımlardıń niyetlerin qollaw
Saǵan unay ma?

- 4 Seniń kózleriń insanńıń
kózlerindey me?
Yamasa Sen de olar qaraǵanday
qaraysañ ba?
- 5 Seniń kúnleriń de insanńıń
kúnlerindey me?
Jıllarıń adamńıń jıllarınday ma?
- 6 Ne ushın meniń gúnamdı izlep,
Ayıbımdı tabıwǵa asıǵasań?
- 7 Biraq Sen meniń ayıpsız ekenimdi,
Seniń qolıńnan meni hesh kimniń
qutqara almaytuǵımın
bilesiń.
- 8 Seniń qollarıń meni soǵıp, jarattı,
Biraq endi meni pútkilley joq
qılmaqshımisań?
- 9 Meni ılaydan qalay soqqanıńdı
esle.
Endi meni jáne topıraqqa
qaytarmaqshımisań?
- 10 Sen emes pe, meni anamńıń
qursaǵına sút kibi quyǵan,
Sol jerde meni irimtik kibi
qoyltqan,
- 11 Meni teri hám dene menen
kiyindirip,
Súyek hám sińirler menen
biriktirgen?
- 12 Sen maǵan ómir sıylap, miyrimińdi
kórsettiń,
Seniń ǵamxorlıǵıń meniń
ruwxımdı qorǵadı.
- 13 Biraq, mine, Sen júreǵińde mına
nárselerdi jasırıp qoydıń,
Seniń niyetińniń ne ekenin
bilemen:
- 14 Gúna islesem, meni gúzetip turǵan
bolasań,
Buni jazasız qaldırmaysañ.
- 15 Eger ayıplı bolsam, maǵan hásiret
bolsın!

- Biraq haq bolsam da, basımdı
kótere almay atırman,
Uyatqa qaldım, dártim awır.
- 16 Eger basımdı kótersem,
Arıslan kibi maǵan taslanasań,
Qorqınıshlı kúshińdi qaytadan
maǵan qarsı isletesiń.
- 17 Maǵan qarsı jańadan gúwalar alıp
kelesiń,
Maǵan degen ǵázebińdi
arttırasañ,
Shabıwıl ústine shabıwıl qılasañ.
- 18 Ne ushın tuwılıwıma jol qoydıń?
Hesh kim meni kórmesten aldın,
ólgemim jaqsı edi.
- 19 Hesh dúnyaǵa kelmegendey bolıp,
Anamńıń qursaǵınan tuwrı
qábirge qoyılǵanımda edi.
- 20 Meniń ómir kúnlerim qısqa emes
pe?
Meni tınısh qoy, bir sát táselle
tabayın.
- 21 Sebebi men qaytıp kelmes jolǵa,
Tas túnek qarańǵılıq húkim
súrgen jerge atlanaman.
- 22 Qoyıw qarańǵılıqqashúmgen jerge,
Tártipke keltirilmegen ólim
túnegi eline,
Jaqtılıǵı da tas túnek bolǵan jerge
ketemen».

Sofardıń birinshi sózi

11 ¹ Sonda naamalı Sofar bılay dedi:

- ² – Sonsha kóp sóz juwapsız qala ma?
Kóp sóylegen adam aqlana ma?
- ³ Mıljıń gápleriń adamlardıń tilin
tıyıp qoysın ba?
Masqaralaǵanıńda, seni hesh kim
uyaltpasın ba?

- 4 Sen: «Tálimim minsiz,
Ózim de Qudaydın aldında
pákpen», – deyseñ.
- 5 Qáne, endi Quday juwap berip,
Sağan qarsı til qatıp,
- 6 Danalıqtın sırların bildirse edi!
Sebebi danalıq kóp qırlı góy.
Bilip qoy, Quday gúnalarınıñ
bazıların jeñil jazalaydı.
- 7 Qudaydın tereñ sırların túsine
alasañ ba?
Qúdireti kúshli Qudaydın shegine
jete alasañ ba?
- 8 Qudaydın danalıǵı aspannan da
biyik, sen ne qıla alasañ?
Óliler mákanıman da tereñ, ne
bile alasañ?
- 9 Onıń ólshemi jerden de uzın,
Teñizden de keñ.
- 10 Eger Quday kelip, zindangá taslasa,
Húkim etiw ushın shaqırsa, kim
Oǵan tosqnılıq qıla aladı?
- 11 Ol ótirikshilerdi bileği,
Ol jawızlıqtı kórip, onı itibarsız
qaldıra ma?
- 12 Qulannan adam tuwılmaytuǵını
sıyaqlı,
Miyi joq adam da dana bola
almaydı.
- 13 Biraq, sen eger Oǵan júregiñdi
qayta baǵıshlap,
Qollarıñdı jayıp, duwa etseñ,
- 14 Eger jawızlıq islegen bolsañ, onı
óziñnen uzaqlastırsañ,
Shatırıñnan nahaqlıqtı quwıp
shıǵarsañ,
- 15 Sonda uyalmastan basıñdı kóterip,
Qorqpastan tikke turatuǵınıñ
sózsiz.
- 16 Azabıñdı umıtpıp,

- Onı aǵıp ketken suwlar kibi
yadqa alasañ.
- 17 Ómiriñ tústegi kúnniñ nurıman da
jariq bolar,
Ondaǵı qarańǵılıq ta tañ nurına
aylanar.
- 18 Úmitiñ bolǵanlıqtan, arqayın
bolarsañ,
Átirapıñ qorshalǵanlıqtan,
qáwipsiz dem alasañ.
- 19 Jatqanıñda, seni qorqıtatuǵın hesh
kim bolmaydı,
Kópler sennen miyrim izlep
keledi.
- 20 Biraq zalımlardıñ kózleri talıp,
Bas sawǵalaytuǵın jeri de
bolmaydı,
Úmitleri tek sońǵı demin beriw
bolıp qaladı.

Ayuptıñ juwabı

12 ¹ Sonda Ayup bılay dep juwap berdi:

- ² – Álbette, sizler hámmesin bilesiz,
Danalıq ta sizler menen birge ólip
ketse kerek!
- ³ Biraq mende de sizlerdeǵidey aqıl
bar,
Men de sizlerden kem emespen,
Sizler aytıp atırǵanlardı kim
bilmeydi?
- ⁴ Men óz doslarıma kúlki boldım.
Qudaydı shaqırǵanımda, Ol maǵan
burın juwap beretuǵın edi.
Ádil hám minsiz bolsam da,
kúlkige qalıp otırman!
- ⁵ Qayǵısızlar baxıtsızlıqqa
ushıraǵandı mensinbeydi,
Súrnikkendi iyterip jiberedi.
- ⁶ Qaraqshılardıñ shatırında tınıshlıq
húkim súrgen,

- Qudaydın ğázebin keltirgenler
qáwip-qátersiz jasap atır,
Tap Quday olardıń qolında sıyaqlı.
- 7 Biraq haywanatlardan sora, olar
saġan úyretedi,
Kóktegi quslardan sora, olar
saġan aytıp beredi.
- 8 Jer menen sóyles, ol saġan tálim
beredi,
Teńizdegi balıqlar saġan bildiredi.
- 9 Olardıń qaysısı bilmes,
Bulardıń hámmesi Jaratqan
Iyeniń qoli menen
islengenin?
- 10 Hár bir jaratılıstıń ómiri de,
Hár bir adamnıń janı da Onıń
qolında.
- 11 Awız awqattıń dámin
ajiratqanıday,
Qulaq ta sózlerdiń mánisin ayıra
almay ma?
- 12 Danalıq jası úlkenlerde bolmay
ma?
Aqıl uzaq ómir súrgenlerde
bolmay ma?
- 13 Biraq Qudayda danalıq ta, kúsh te
bar,
Másláhát penen aqıl da Oġan
tiyisli.
- 14 Ol qulatqan náirse qayta
tiklenbeydi,
Ol qamaqqa taslaġandı, hesh kim
bosata almaydı.
- 15 Quday suwlardı toqtatsa,
qurġaqshılıq bolar,
Eger jiberse, dúnyanı suw alar.
- 16 Kúsh-quwat penen jeńis te Oġan
tiyisli,
Aldaġan da, aldaġan da Onıń
qolında.
- 17 Ol másláhátshilerdi jalańayaq
aydatıp,
Biylerdi aqmaqqa aylandıradı.
- 18 Ol patshalardıń sánli belbewlerin
sheship alıp,
Bellerine arqan baylap qoyadı.
- 19 Ruwxaniyerdi de jalańayaq
aydatıp,
Kúshlilerdi awdarıp taslaydı.
- 20 Ol isenimli másláhátshilerdi tilden
ayıradı,
Aqsaqallardı aqılınan juda qıladı.
- 21 Ol aqsúyeklerdi shermende qıladı,
Kúshlilerdi kúshinen ayıradı.
- 22 Ol qarańǵılıqtıń tereń sırların
ashadı,
Tas túnekti de jariqqa shıǵaradı.
- 23 Xalıqlardı ullı qılatuġın da, joq
qılatuġın da Ol,
Olardı kóbeytetuġın da, tarqatıp
jiberetuġın da Ol.
- 24 Jer betindegi xalıq basshıların
aqılınan ayıratuġın da Ol,
Jolsız shólde gezdirip qoyatuġın
da Ol.
- 25 Olar tas túnek qarańǵılıqta
sıypalanıp júredi,
Olardı más adamday teńseldirip
qoyadı.
- 13** ¹ Mine, bulardıń hámmesin
kózlerim kórdi,
Qulaqlarım menen esitip,
túsindim.
- ² Sizlerdiń bilgenlerińizdi men de
bilemen,
Men sizlerden kem emespen.
- ³ Biraq men Qúdireti kúshli Quday
menen sóylesip,
Dawamdı Quday menen tartısqım
keledi.
- ⁴ Al sizler meni ótirik penen
ılaslaysız,

Hámmeñiz paydasız táwiplerge
uqsaysız.
5 Qáne, hámmeñiz dım úndemey
otırsañız,
Bul sizler ushın danalıq bolar edi.
6 Endi meniń arzımdı tıńlap,
Keltiretuǵın dálillerime qulaq salıń.
7 Quday ushın nahaq sózlerdi aytıp,
Ol ushın ótirik sóylewińiz kerek
pe?
8 Eki júzlilik penen Qudaydı jaqlap,
Onıń sózin sóylemekshimisiz?
9 Eger Quday sizlerdi tekserse, jaqsı
bola ma?
Adamlardı aldaǵanday, Onı da
aldaysızlar ma?
10 Eki júzlilik etip, jasırınsha Onı
jaqlasañız,
Ol sizlerdi sózsiz jazalaydı.
11 Onıń ullılıǵı sizlerdi qorqıtpay ma?
Onıń aybatı sizlerge hújim qılmay
ma?
12 Eskertiwlerińiz kúlsıyaqlı paydasız
naqıllardan ibarat,
Dálillerińiz ılaydan islengen
qalqanday hálsiz.
13 Úndemeńler, men sóyleymen,
Keyin ne bolsa, bolar.
14 Sonlıqtan táwekelge bel baylap,
Janımdı qáterge qoyıp atırman.
15 Qarańlar, Ol meni óltirmekshi,
úmitim qalmanı,
Biraq men jollarımdı Onıń
aldında qorǵayman.
16 Sol arqalı qutqarılanam,
Qudaysız adam Onıń aldına
barıwǵa júrek ete almaydı.
17 Sózlerimdi dıqqat penen tıńlań,
Gáplerim qulaqlarıńızǵa kirsin.
18 Mıne, men dawa-arzımdı
tayarladım,
Aqlanatuǵınımdı bilemen.

19 Meniń menen tartısatuǵın adam
bar ma?
Eger birew meni ayıplı dep tapsa,
úndemey ólip ketemen.

Ayuptıń duwası

20 Tek mına eki nárseni sorayman,
Quday,
Sonı qılsań, men Sennen artıq
jasırınbayman:
21 Mennen qolıńdı tart,
Hám aybatıń menen meni qorqıtpa.
22 Sońınan meni shaqır, juwap
beremen,
Yamasa maǵan sóylewge ruxsat
berip, Óziń juwap ber.
23 Meniń qansha ayp hám gúnalarım
bar?
Maǵan qılmıslarım menen
gúnamdı kórset.
24 Ne ushın júzińdi jasırasań?
Nege meni dushpanım dep
sanaysań?
25 Sen samal ushırǵan japıraqtı
qorqıtpaqshımısań?
Quwrap qalǵan qawıqtı
quwdalamaqshımısań?
26 Sen men tuwralı ashshı ayıpları
jazıp qoyıp,
Balalıǵımdaǵı gúnalarımdı maǵan
miyras etip, berip atırsań.
27 Ayaqlarımdı buǵawlap,
Jollarımdı gúzetip,
Izimmen hesh qalmaysań.
28 Sonlıqtan shirigen nársedey,
Kúye jegen kiyimdey ıdırap joq
bolmaqataman.

14 ¹ Hayaldan tuwılǵan insan-
nıń,

Ómiri qısqa, azapqa tolı boladı.

² Ol gúl sıyaqlı ósedi, solıp qaladı,

- Kóleńke sıyaqlı tez ótip ketedi,
turıp qalmaydı.
- 3 Sonday insan bolǵan maǵan
názerińdi úzbey qaraysañ ba?
Húkim qılıw ushın meni
dárgayıńa alıp keleseń be?
- 4 Kim haram nárseden hadal náirse
shıǵara aladı?
Hesh kim!
- 5 Insanniń kúnlerin belgilep,
Aylarınıń sanın sanap,
Asıp ketpeytuǵın shek te qoyǵan
ekenseń,
- 6 Endi onnan názerińdi alıp, onı
tınıshına qoy.
Ol da kúnlikshiniń jumıs kúniniń
ayaqlanǵanına quwanǵanıday,
ómirinen ráhát lensin.
- 7 Hátte, aǵashta da úmit bar,
Onı kesip taslasa, ol qayta ósedi,
Ósiwin toqtatpaydı.
- 8 Tamırları qartayıp qawsap,
Túbiri topıraqta shirip ketse de,
- 9 Suw iyisin alıp-aq, jaynap ketedi,
Jas terek sıyaqlı shaqaların jayadı.
- 10 Biraq insan ólse, bar kúshinen
ayırıladı,
Sońǵı demin shıǵargannan soń,
ol qay jerde boladı?
- 11 Kóldiń suwı qurıp qalǵanday,
Dárya suwı tartılıp, kewip
qalǵanday,
- 12 Ólgen adam da jatadı, qayıp
turmaydı,
Aspan joǵalıp ketpegenshe, ol
oyanbaydı,
Uyqısınan hesh turmaydı.
- 13 Qáne, Sen meni óliler mákanına
jasırıp qoysañ edi,
Gázebiń basılǵansha, saqlap
qoysañ edi!
- Men ushın bir waqıt belgilep,
Sońınan meni eske alsañ edi!
- 14 Adam ólgennen soń, qayta tirile
me?
Eger sonday bolsa, azat
etilgenimshe,
Azaplı kúnlerimniń barlıq
kúnlerinde qayta tiriliwdi
kúter edim.
- 15 Sonda meni, Óziń jaratqan
jaratılısıńdı,
Kórgiń kelgende, shaqırar ediń,
Men de juwap berer edim.
- 16 Sonda Sen adımlarımdı sanap,
gúzeter ediń,
Biraq gúnalarımniń esabın almas
ediń.
- 17 Qılmıslarımdı dorbaǵa salıp
mórlep,
Islegen gúnalarımıdı jasırar ediń.
- 18 Biraq tawlar qulap, maydalanıp,
Jartaslar óz ornınan
qozǵalǵanday,
- 19 Suwdıń tastı jalmap,
Aǵıstıń topıraqtı aǵızıp ketkenindey,
Sen de insanniń úmitin joq qılasañ.
- 20 Sen onı aqırına shekem ezeseń, ol
joq boladı,
Ólgeninde júzin ózgartip, uzaqqa
jibereseń.
- 21 Ulları húrmetke miyasar bolar,
bunnan onıń xabarı bolmas,
Jerge urılar, bunı bilmes.
- 22 Ol tek óz denesiniń azabın sezer,
Tek ózi ushın qayǵırar.

Elifazdıń ekinshi sózi

15¹ Sonda temanlı Elifaz bılay
dep juwap berdi:

² – Qarnın ıssı samalǵa toltırǵanday,
Dana adam bunday hawadan

- alınğan sózler menen juwap bere me?
- ³ Paydasız sózler menen aytısıp, Mánissiz gáppler aytıp, tartıсар ma edi?
- ⁴ Haqıyqattan da, sen Qudaydan qorqıwdı shetke ısırıp qoydıń, Onıń aldında duwa etiwdi de bolar-bolmas náirse dep sanadıń.
- ⁵ Gúnaların awzına sóz salıp tur, Hiylekerlerdiń tili menen sóylep tursań.
- ⁶ Seni ayıplap atırğan men emes, al óz awzıń, Tiliń ózińe qarsı gúwalıq berip tur.
- ⁷ Sen ne adamzattıń tuńǵıshımisań? Yamasa tóbeler jaratılmastan da burın tuwılǵanbısań?
- ⁸ Qudaydıń májilisine qatnasıp, Onı tıńlap pa edıń? Yamasa dana adam tek jalǵız ózińbiseń?
- ⁹ Sen bilip, biz bilmeytuǵın ne náirse eken? Sen túsiniп, biz túsınbeytuǵın ne náirse eken?
- ¹⁰ Aramızda aq shashlılar da, garrılar da bar, Olardıń jası seniń ákeńnen de úlken.
- ¹¹ Qudaydıń tásellesi sen ushın az boldı ma? Saǵan aytqan jaǵımlı sózleri kemlik qıldı ma?
- ¹² Ne ushın júregiń seni alaǵada qıladı? Ne ushın kózlerińde gázep otı lawlap tur?
- ¹³ Ne ushın Qudayǵa ashıwlanıp, Awzına sonshelli erk bereseń?
- ¹⁴ Adam qalay pák bola aladı? Hayal zatınan tuwılǵan bende qalay ádil bola aladı?
- ¹⁵ Quday Óz perishtelerine de isenbeydi, Hátte, aspan da Onıń názerinde pák emes.
- ¹⁶ Solay eken, nahaqlıqtı suw kibi ishetuǵın, Iplas hám buzıq insan onnan beter emes pe?
- ¹⁷ Qulaq sal, men saǵan túsindiremen, Ózim kórgenimdi aytıp beremen.
- ¹⁸ Danalardıń aytqanların, Ata-babalarınan úyrenip, jasırmay úyretkenlerin aytıp beremen.
- ¹⁹ Jer tek olardıń ata-babalarına berilgen edi, Olardıń arasında jat adamlar joq edi.
- ²⁰ Zalım adam ómir boyı azap shegedi, Eziwshilerge berilgen jıllar sanawlı.
- ²¹ Qorqınshlı dawıslar olardıń qulaqlarınan ketpeydi, Tımıshlıq waqtında da basqınshılardıń hújimine ushıraydı.
- ²² Olar qarańǵılıqtan qutılıwǵa úmit etpeydi, Olardıń táǵdirine qılıshтан óliw jazılǵan.
- ²³ Olar bir tısem nan izlep sergizdan bolar, Qarańǵılıq kúniniń jaqınlasqanın da biler.
- ²⁴ Azap hám qayǵı olardı qorqınshqa salar, Urısqa tayar turǵan patsha sıyaqlı qorqınsh olardı jeńer.
- ²⁵ Olar qolların Qudayǵa qarsı kóterip,

- Qúdireti kúshli Qudaydı
maydangá shaqırar.
- 26 Qalıń, bekkem qalqanın kóterip,
Ójetlenip, Oǵan qarsı juwırar.
- 27 Zalım adamnıń betin may qaplap,
Bókselerine may jıynalǵan.
- 28 Olar qarabaqanaǵa aylanǵan
qalalarda jasaydı,
Qulap keteyin dep turǵan,
Qañırıp qalǵan úylerde jasaydı.
- 29 Olar bayımaydı, baylıǵı uzaqqa
sozılmaydı,
Mal-múlki jer betine jayılmaydı.
- 30 Olar qarańǵılıqtan qutıla almaydı,
Olar shaqaları jangán terekke
uqsaydı,
Qudaydıń demi olardı ushırıp
jiberedi.
- 31 Bos nársenge úmit baylap, ózin
aldamasın,
Olardıń sıyı boshıq boladı.
- 32 Waqtı-saati kelmey shawıp
taslanadı,
Shaqaları endi qaytıp kógermeydi.
- 33 Olar kókley miywesi tógilgen
júzim aǵashına,
Gúlleri tógilip, miywesiz qalǵan
záytún aǵashına uqsaydı.
- 34 Qudaysızlardıń toparı násilsiz
boladı,
Paraxorlardıń shatırın ot
jalmap, joq qıladı.
- 35 Olar qayǵıǵa hámiledar bolıp,
jawızlıqtı tuwadı,
Júrekleri jalǵanǵa tolı boladı.

Ayuptıń juwabı

16 ¹ Sonda Ayup bılay dep juwap berdi:

² – Men bunday nárselerdi kóp esittim,

- Sizlerdiń hámmeńiz qanday
biyshara jubatıwshısızlar!
- 3 Bos sózlerińizdiń aqırı bar ma ózi?
Tartısıwǵa sizlerdi ne májbúrlep
tur?
- 4 Eger sizler meniń ornımda
bolǵanıńızda,
Men de sizlerdiń aytqanıńızdı
ayta alaman.
Sizlerge qarsı sóz toqıp aytıp,
Basımdı shayqay alaman.
- 5 Biraq men sózlerim menen tásele
berer edim,
Ernimniń qıymıldısı menen
dártnińizdi jeńilleter edim.
- 6 Al házir sóylesem de, azabım
jeńillenbeydi,
Sóylemesem de, ol basılmaydı.
- 7 Eh, Quday, Sen meni jenship
tasladıń,
Pútkil úy-ishimdi qırıp tasladıń!
- 8 Júzimdi ájim menen qapladıń,
Olar maǵan qarsı gúwaliq
bolmaqta,
Azǵınlıǵım da maǵan qarsı turıp,
Maǵan qarsı gúwaliq bermekte.
- 9 Quday meni jek kórip,
Ǵázep penen tilkim-tilkim
etpekte,
Tislerin qayrap maǵan,
Dushpan kózi menen qarap, meni
tespekte.
- 10 Adamlar awızların kerip ashıp,
Meni masqaralap, shekeme urdı,
Olar maǵan qarsı birikti.
- 11 Quday meni jawızlardıń qolına
tapsırdı,
Zalımlardıń qolına taslap qoydı.
- 12 Men tınısh jasap atr edim,
Biraq Ol meni maydalap tasladı,
Jelkemnen uslap alıp, jerge urdı.
Meni Ózine nishan qıldı.

13 Onıń sadaqshıları meni qorshap
aldı,
Ayamay bótekelerimdi tesip,
Ótimdi jerge tókti.
14 Quday denemdegi tesiktiń ústin
qayta-qayta tesip,
Jawinger ásker kibi ústime
topılmaqta.

15 Men ústime aza kiyimin tiktim,
Ayaq astı bolıp, topıraqta otırman.
16 Jılaǵannan júzim qızardı,
Qabaqlarım qarayıp ketti.
17 Biraq qollarım jawızlıq islemedi,
Duwam da taza.

18 Topıraq, sen meniń qanımdı
jasırma,
Páriyadım hasla tınbasın.
19 Mine, házir meniń Gúwam aspanda,
Joqarıda meniń Qorgawshım bar.
20 Doslarım meni mazaq qılmaqta,
Kóz jaslarım Qudayǵa qaray
aqpaqta.
21 Birewdiń dosları arasında
táwelleshi bolǵanıday,
Quday menen meniń aramda da
bir táwelleshi bolsa edi!

22 Ómirimniń aqırı jaqınlap qaldı,
Qayta kelmes jolǵa atlanaman.

17 ¹ Ruwxım túsken, ómirim az
qalǵan,
Qábir meni kútip turıptı.
² Mazaq qılıwshılar átirapımdı orap
alǵan,
Olardıń qalay xorlıq kórsetip
atırǵanın kórip turman.
³ Quday, Óziń maǵan kepil bola gór,
Sennen basqa kim bar meni
jaqlaytuǵın?

4 Sen meniń doslarımniń aqıl-sanasın
túsinbeytuǵın etip jawıp qoydıń,
Sonlıqtan Sen olardıń jeńiske
erisiwine jol qoymaysań.
5 Óz paydasın gózlep, dosların
satqan adamniń,
Soqırılıǵınıń kesapatı balalarına
tiyedi.

6 Quday meni adamlar tilindegi
ápsanaǵa aylandırdı,
Olar betime tükirdi.
7 Qayǵıdan kózlerim qarawıtıp,
Denemniń súlderı qaldı.
8 Ádil adamlar bunı kórip shorshıp
keter,
Ayıpsızlar qudaysızlarǵa qarsı
ǵázep atına miner.
9 Sonda da ádil adamlar óz jollarına
berik qalar,
Qolları taza bolǵanlar
bekkemlenip bara berer.
10 Qáne, sizler jáne bir háreket etip
kóriń,
Bári bir arañızdan dana adam
taba almaspan.

11 Meniń kúnlerim ótip ketti,
Niyetlerim de shilpárshe boldı.
Júrektegi qálewlerim de óldi.

12 Doslarım túndi kúndizge
aylandıradı,
Qarańǵı bassa da: «Házir jarıq
túsedi», – deydi.

13 Eger óliler mákanı meniń úyim
bolsa,
Tósegimdi qarańǵılıqqa salayın
dep atırsam,

14 Qábirge: «Sen meniń ákemseń», –
desem,
Qurtlarǵa: «Sizler meniń anam
hám apa-qarındaslarımız», –
desem,

- 15 Onda meniń úmitimniń qayda bolǵanı?
Kim meniń úmitimdi kóre aladı?
16 Úmitim meniń menen birge óliler mákanına bara ma?
Meniń menen birge topıraq qoynına kire me?

Bildadtıń ekinshi sózi

18 ¹ Sonda shuwaxlı Bildad bılay dep juwap berdi:

- 2 – Bunday sózlerdi aytıwdı qashan toqtatasızlar?
Aqılǵa kelińler, sońınan sóylesemiz.
3 Ayup, sen ne ushın bizlerdi haywan dep sanap tursań?
Ne ushın kózińe aqmaq bolıp kórinip turmız?
4 Ğázep penen óz janińdı jaraqatlap atırsań,
Seni dep jer beti qańırıp qalıp, Jartaslar óz ornınan qozǵalıwı kerek pe?
5 Durıs, zalımniń otı sónedi, Hátte, ushqını da qalmaydı.
6 Shatırındaǵı jaqtılıq qarańǵılıqqa aylanadı,
Joqarısında turǵan shırası da óship qaladı.
7 Keń qádemleri qıs qarıp, Óz jobaların qurbanına aylanadı.
8 Óz ayaqları onı torǵa jetelep, Ózi barıp, shuqırǵa túsedı.
9 Duzaq onı tabanınan qısıp alıp, Tor onı bekkem uslap aladı.
10 Ol ushın jerge bir duzaq jip qoyılǵan,
Jolında onı qaqqan kútpekte.
11 Ján-jaǵınan qorqınısh onıń zárresin ushırıp,

- Hár adımında izinen quwıp júredi.
12 Onıń kúshi ashlıqtan tawıslıp, Súrnikken jerinde apat ta kútip turadı.
13 Kesellik onıń terisin kemiredi, Awır qástelik onıń múshelerin jep taslaydı.
14 Onı qáwipsiz shatırnan suwırıp alıp,
Qorqınısh patshasınıń aldına alıp baradı.
15 Zalımniń shatırın órt jalmaydı, Ol jasaǵan úyge ıssı kúkirt jawadı.
16 Onıń tamırları qurǵap, kewip, Shaqaları quwrap qaladı.
17 Jer betinde ol eske alınbay, Kóshelerde onıń atı óshedi.
18 Ol jariqtan túnekke aydalıp, Bul dúnyadan quwıp jiberiledi.
19 Xalıq arasında onnan ul da, aqlıq ta qalmaydı,
Ol jasaǵan jerde hesh kimi qalmaydı.
20 Batıstaǵılar onıń táǵdirinen qorqınıshqa túsedı,
Shıǵıstaǵılardı qorqınısh biylep aladı.
21 Awa, jawızlardıń jasaytuǵın jeri usı awhalǵa túsedı,
Qudaydı tanımaytuǵınlardıń mákanı usınday boladı.

Ayuptıń juwabı

19 ¹ Sonda Ayup bılay dep juwap berdi:

- 2 – Qashanǵa shekem meni qıynap, Sózlerińiz benen meni ezesiz?
3 Mine, meni on márte kemsittińiz, Azar bere beriwge uyalmaysızlar ma?
4 Eger meniń qáteleskenim iras bolsa,

- Onda ol meniń moynımda.
⁵ Ózlerińizdi mennen joqarı qoyıp,
 Shermende bolǵanımdı betime
 bassańız,
⁶ Onda bilip qoyıń: Quday maǵan
 nahaqlıq qıldı,
 Óz torın ústıme tasladı.
- ⁷ Men: «Bul – zorlıq», – dep
 baqırsam da,
 Hesh kim juwap bermeydi.
 Járdemge shaqıraman, biraq
 ádatlıq joq.
⁸ Quday jolıma bóget qoydı, óte
 almayman,
 Soqpaqlarımdı qarańǵılıqqa
 búrkedi.
⁹ Ol meni abırayımnan jurday qılıp,
 Basımnan tajımdı sheship aldı.
¹⁰ Meni ján-jaqtan qırıp joydı, tamam
 boldım,
 Aǵashtı suwırǵanday etip,
 úmitimdi túp-tamırı menen
 suwırıp aldı.
¹¹ Onıń gázebi maǵan qarsı
 qaynamaqta,
 Ol meni dushpan dep sanaydı.
¹² Onıń láshkerleri de maǵan qarsı
 atlanıp,
 Meni qamal qılıw niyetinde,
 Shatırım átirapına orda qurdı.
- ¹³ Quday tuwısqanlarımdı mennen
 uzaqlastırıp,
 Jaqınlarımdı jat qıldı.
¹⁴ Aǵayın-tuwǵanlarım mennen júz
 burdı,
 Doslarım meni umıttı.
¹⁵ Qonaqlarım da, shorıların da,
 Meni jat sanap,
 Ózge adamday qarasadı.
¹⁶ Xızmetshimdi shaqırsam, juwap
 bermeydi,
- Oǵan jalınıwım kerek.
¹⁷ Hayalım demimnen tiksinedi,
 Tuwısqanlarım mennen jerkenedi.
¹⁸ Hátte, kishkene balalar da meni
 kemsitedi,
 Ornımnan tursam, ústimnen
 kúledi.
¹⁹ Jaqın doslarım mennen jerkenedi,
 Súygenlerim mennen júz burdı.
²⁰ Et-terim súyegime jabısqan,
 Tánimde shıqqas janım ǵana bar.
²¹ Maǵan ashınıń, háy doslarım,
 maǵan ashınıń!
 Meni Quday urdı!
²² Nege Quday sıyaqlı sizler de
 izimnen qalmaysızlar?
 Etime ele toymadıńız ba?
- ²³ Qáne endi, sózlerim jazıp qoyılsa,
 Orama kitapqa jazıp qaldırılsa!
²⁴ Temir qálem hám qorǵasın menen,
 Tasqa oyılıp máńgige qalsa!
²⁵ Biraq men bilemen, Ámeńgerim
 tiri,
 Aqırında Ol men ushın jer betine
 kelip turadı.
²⁶ Denem buzılıp ketkennen keyin
 bolsa da,
 Usı denem menen Qudaydı
 kóremen,
²⁷ Onı men ózim kóremen!
 Onı kóretuǵın basqanıń emes,
 meniń óz kózlerim boladı.
 Júregim qanamnan shıǵıp baratır!
- ²⁸ Eger sizler: «Bizler onı qalay
 quwdalaymız,
 Aqırı, máseleniń túp-tamırı onda
 goy», – deseńız,
²⁹ Onda qılısttan qorqıń,
 Sebebi Qudaydıń gázebi
 basıńızǵa qılısh dóndiredi,

Sonda húkim etiwshiniń bar
ekenin kóresiz.

Sofardıń ekinshi sózi

20 ¹ Sonda naamalı Sofar Ayup-
qa bilay dedi:

- ² – Qáweterli pikirlerim meni juwap
beriwge májbúr etpekte,
Men qattı tınıshsızlanıp turman.
³ Men kewlime tiyetuǵın
ayıplawlarıńdı esitip turman,
Sonlıqtan aqılım men ushın
juwap bermekte.
- ⁴ Bilmes pe ediń áyyemnen beri,
Adamzat dúnyaǵa kelgenli beri,
⁵ Zalımńıń shadlıǵı uzaqqa
sozılmadı,
Qudaysızdıń quwanışı bir sátlík
ǵana.
- ⁶ Onıń kókiregi kóklerge jetip,
Bası bultlarǵa tiyse de,
⁷ Ol óziniń dáreti kibi máńgige joq
boladı.
Onı kórgenler: «Ol qay jerde?» –
dep soraydı.
- ⁸ Ol tús sıyaqlı ǵayıp boladı, onı
hesh kim taba almaydı,
Túnde kóringen elestey joǵalıp
ketedi.
- ⁹ Onı kórgen kózler endi kórmeydi,
Úy-ishindegilerge qayıp
kórinbeydi.
- ¹⁰ Onıń balaları kámbaǵallardan
mehir kútedi,
Urpaqları tartıp alǵan mal-
dúnyasın qaytarıp beredi.
- ¹¹ Denesin toltırǵan jaslıq jigeri,
Onıń menen birge topıraқта jatadı.
- ¹² Jamanlıq onıń awzında tatlı
kórinip,

- Onı tiliniń astına jasırsa da,
¹³ Onı qádirlep, jibermey,
Awzında uslap tursa da,
¹⁴ Ol asqazanda aynıp,
Ishinde jılanńıń uwına aylanadı.
¹⁵ Ol jutqan baylıqların qaytarıp
qusadı,
Quday olardı asqazanınan
shıǵarıp aladı.
- ¹⁶ Ol jılanńıń uwın sorıydı,
Záhárli qara jılan onı shaǵıp
óltiredi.
- ¹⁷ Aǵar suwlarıńdı, sút hám pal aǵıp
turgan dáryalardıń,
Ráhátin kóre almaydı.
- ¹⁸ Miynet penen eriskenlerin jemey
atırıp, qaytarıp beredi,
Sawdadan tapqan paydasınan
lázzet almaydı.
- ¹⁹ Sebebi ol kámbaǵallardı ezip,
olardı kózge ilmedi,
Ózi salmaǵan úylerdi tartıp aldı.
- ²⁰ Nápsiqawlıǵı tınıshlıq
bermegenlikten,
Ózi unatatuǵın nárselerdiń hesh
qaysısın saqlap qala almaydı.
- ²¹ Ashkózliginen hesh nárseni
qaldırmaydı,
Sonlıqtan abadanlıǵı uzaqqa
sozılmaydı.
- ²² Dáwletli waqtında basına apat
keledi,
Apatshılıqlar onı joq qıladı.
- ²³ Qarnın qampayıtıp toltırıp
bolǵanda,
Quday oǵan lawlaǵan ǵázebin
shashıp,
Ústine ǵázebin jawınday
jawdıradı.
- ²⁴ Zalım temir quraldan qashıp ketse
de,
Onı qola oq tesip ótedi.

- 25 Atılğan oq arqasnan shıǵadı,
Ótin tesip ótken ushı jiltırap turadı,
Ólim qáwpi onı biylep aladı.
- 26 Qara túnek onıń gáziynelerin
kútpekte,
Adam jaqpaǵan ot onı jalmaydı,
Shatırında qalǵan sońǵı
nárselerin de jaǵıp joq qıladı.
- 27 Aspan onıń ayıbın áshkara etedi,
Jer oǵan qarsı bas kóteredi.
- 28 Onıń úyindegı baylıǵı joq boladı,
Qudaydıń qáhár lenip,
jazalaytuǵın kúni hámmesi
seldey bolıp aǵıp ketedi.
- 29 Mine, zalımınń Qudaydan alatuǵın
payı usı,
Qudaydıń oǵan beretuǵın miyrası
usı.

Ayuptıń juwabı

21 ¹ Sonda Ayup bılay dep juwap berdi:

- ² – Sózlerimdi dıqqat penen tıńlań,
Usı sizlerdiń maǵan bergен
táselleńiz bolsın.
- ³ Sabır qılıń, men de sóyleyin,
Sóylep bolǵanımnan keyin mazaq
qılargız.
- ⁴ Maǵan kelsek, men ne adamǵa
arız qılıp atırman ba?
Ne ushın shıdamsızlanbayın?
- ⁵ Jaǵdayıma qarańlar, deneńiz
túrshigedi,
Awzıńızdı qollarıńız benen jawıń.
- ⁶ Jaǵdayımdı oylasam, qorqınısh
biylep aladı,
Denemdi qaltıratpa basadı.
- ⁷ Zalımlar ne ushın jasawın dawam
etedi,

- Qartayıp, hátte, kúsh-ǵayratı arta
beredi?
- ⁸ Balaları saw-salamat dógeresinde,
Urpaqları kóz aldında júredi.
- ⁹ Úyleri qáwip-qáterden awlaq
boladı,
Qudaydıń hasası ústine dónbes.
- ¹⁰ Buǵalarınń tól qoyıwı hesh bosqa
ketpes,
Sıyrıları buzawlaydı, hesh ish
taslamas.
- ¹¹ Balaların súriw kibi shıǵarıp
jiberer,
Perzentleri ayaq oyınǵa túser.
- ¹² Dáp hám lira^a sestine qosılıp,
qosıq aytar,
Sıbızǵı sestine qosılıp, kewil
kóterer.
- ¹³ Ómirleri zawqı-sapa menen ótip,
Óliler mákanına tınıshlıq penen
keter.
- ¹⁴ Sonda da zalımlar Qudayǵa bılay
dep aytar: «Bizlerdi tınısh qoy!
Seniń jollarıńdı biliwdi
qálemeymiz,
- ¹⁵ Saǵan xızmet etetuǵınday Qúdireti
kúshli Quday, Sen kim
bolıpsañ?
Saǵan duwa etiwden bizge ne
payda?»
- ¹⁶ Degen menen, olardıń abadanlıǵı
óz qolının isi emes,
Zalımlardıń oy-qıyalları mennen
awlaq bolsın!
- ¹⁷ Qashan zalımlardıń shıraǵı
sóngen edi?
Qashan olardıń basına apat
dóngen edi?
Qashan Quday olarǵa gázeplenip,
jazalaǵan edi?

^a **21:12** *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

- 18 Qashan olar jel ushırǵan sabanday,
Yamasa dawıl ushırǵan qawıqtay
bolǵan edi?
- 19 Sizler: «Olardıń gúnaları ushın
balaların jazalaydı», –
deysizler,
Onnan da, Quday olardıń ózlerin
jazalasın,
Bul olarǵa sabaq boladı.
- 20 Olar opat bolǵanların óz kózleri
menen kórsin,
Qúdireti kúshli Qudaydıń gázebin
tatsın.
- 21 Ómiri tawısilǵannan keyin,
Izinde qalǵan xojalıǵına ne bolsa
da, olarǵa bári bir emes pe?
- 22 Biraq, eń joqarıdaǵılardı da húkim
etetuǵın Qudayǵa,
Kim aqıl úyrete aladı?
- 23 Birew ólgeninshe, kúshke tolısar,
Tınısh hám qayǵısız jasar,
- 24 Denesin may basıp,
Súyekleri kemik bolar.
- 25 Ekinshisi qayǵıǵa batıp,
Ómirde jaqsılıq kórmey ótip
keter.
- 26 Aqırında, olar topıraқта birge jatar,
Ekewi de qurtqa jem bolar.
- 27 Awa, men sizlerdiń oyınızdı
bilemen,
Niyetińiz maǵan zıyan keltiriw
ekenin de bilemen.
- 28 Sizler: «Sol aqsúyek adamnıń úyi
qay jerde?
Zalımlardıń shatırları qay
jerde?» – deysizler.
- 29 Jolawshılardan soramadıńız ba?
Olar bergen gúwaliqlardı
qabıllamadıńız ba?
- 30 Zalım adam bále kelgen kúni aman
qaladı,

Ǵázep kúni oǵan qutılıw ushın jol
ashıladı.

- 31 Júrgen joln kim onıń betine
aytadı,
Qılmısları ushın kim oǵan jaza
beredi?
- 32 Ol qábirge qoyılǵanda,
Qábiriniń basında gúzetshi turadı.
- 33 Hámme adamlar onıń izine eredi,
Aldında júrgenlerdiń de san-
sanaǵı joq.
Górdiń topıraǵı da oǵan jaǵımlı
boladı.
- 34 Bos gáplerińiz benen meni qalay
jubatasız?
Bergen juwaplarıńızdıń hámmesi
jalǵan.

Elifazdıń úshinshi sózi

22 ¹ Sonda temanlı Elifaz bılay
dedi:

- ² – Adam Qudayǵa payda keltire ala
ma?
Hátte, eń aqıllı adam da Oǵan
payda keltire alar ma edi?
- ³ Seniń ádilligińnen Qúdireti kúshli
Quday ne lázzet aladı?
Pák ómir tárizińnen Oǵan ne
payda?
- ⁴ Qudaydıń seni jazalawı, húkim
etiwı,
Onnan qorqqanıń ushın ba?
- ⁵ Kerisinshe, seniń jawızlıǵın ulla,
Qılmıslarıń sheksiz bolǵanlıqtan
emes pe?
- ⁶ Sen tuwısqanlarıńnan jónsiz
kepillik aldıń,
Kiyimlerin sheship alıp, jalańash
qaldırdıń.
- ⁷ Shóllegenge suw bermediń,
Ash bolǵanǵa nan bermediń.

- 8 Bileginiñ kúshi menen úlkege iyelik ettiñ,
Húrmetli adam bolıp jasadıñ.
- 9 Biraq jesir hayallardı qurı qol qaytardıñ,
Jetimlerdiñ qol-qanatın qayırdıñ.
- 10 Sonlıqtan átirapındı duzaqlar orap alğan,
Tosattan seni qorqınısh baspaqta.
- 11 Qarańgılıq ishindeseñ, kóre almasań,
Seller seni ğarq qılmaqta.
- 12 Quday kóklerden de joqarıda emes pe?
Juldızlarǵa qara, olar qanshelli biyikte!
- 13 Biraq sen: «Quday ne biledi? Tereñ qarańgılıq ishinen húkim ete ala ma?»
- 14 Qoyıw bultlar Onı jasırıp tur, Ol bizlerdi kórmeydi,
Ol aspan gúmbezinde aylanıp júr», – deyseñ.
- 15 Sen ne, zalımlar júrgen,
Eski joldı tutpaqshımısañ?
- 16 Olar waqtınan burın joq qılındı,
Tiykarların sel aǵızıp ketti.
- 17 Olar Qudayǵa: «Bizlerdi tınısh qoy!
Qúdireti kúshli Quday bizlerge ne qıla alar edi?» – dedi.
- 18 Biraq olardıñ úylerin bereketke toltırǵan Quday edi ğoy!
Al men bolsam, zalımlardıñ niyetinen awlaq bolaman.
- 19 Ádiller olardıñ qulaǵanın kórip, quwanar,
Ayıpsızlar olardıñ ústinen kúlip, bilay der:
- 20 «Dushpanlarımız joq qılındı, Mal-múlki jamp, kúl boldı».
- 21 Quday menen jaras, tınıshlıqta bol,
Sonda bereket tabarsań.
- 22 Qudaydıñ awzınan shıqqan kórsetpelerin qabil etip,
Sózlerin júregiñde saqla.
- 23 Eger sen Qúdireti kúshli Qudayǵa qayta júz bursañ,
Eski halıña qaytarsañ.
Shatırındı nahaqlıqtan tazalasań,
- 24 Altındı jerdegi topıraqtay,
Ofir altının saydaǵı taslarday kórseñ,
- 25 Onda Qúdireti kúshli Qudaydıñ Ózi seniñ altınıñ,
Qımbatbaha gúmiñ boladı.
- 26 Sonda Qúdireti kúshli Qudaydan zawıq alarsañ,
Qudayǵa basındı kóterip qaray alarsañ.
- 27 Oǵan duwa et, Ol seni esitedi,
Sen de óziñ wáde etip ataǵanlarındı bereseñ.
- 28 Sonda neni niyet etseñ, orımlanar,
Jollarıña nur tógiler.
- 29 Eger birew ayaq astı bolsa, sen: «Onı qollay gór», – dep aytasań,
Sonda Quday kemkewillilerdi qutqaradı.
- 30 Ol, hátte, ayıplılardı da qutqaradı,
Olar seniñ qollarıñnıñ pákligi sebepli qutqarılar.

Ayuptıñ juwabı

23 ¹ Sonda Ayup bilay dep juwap berdi:

² – Búgin de aytar shaǵımım ashshı,
Zarlaǵanıma qaramastan, Quday awır jazalawın dawam etpekte.

³ Ah, eger Onı qay jerden tabıwdı bilsem edi!

- Ol taxtta otırǵan jerge bara alsam edi!
- 4 Arzımdı Onıń aldında bayan etip, Awzımdı toltırıp, dálillerimdi aytar edim.
- 5 Onıń maǵan beretuǵın juwabın bilip, Ne aytajaǵın túsiner edim.
- 6 Ol ullı kúshi menen maǵan qarsı shıǵar ma edi? Yaq, Onıń Ózi meni tıńlaǵan bolar edi.
- 7 Ádil adam Onıń menen pikir talasıp biler edi, Men de Qazım tárepinen máńgige aqlanar edim.
- 8 Biraq shıǵısqa barsam, ol jerde Quday joq, Batisqa barsam da, Onı taba almayman.
- 9 Arqada bir nárise islese, men Onı kóre almayman, Qublaǵa aylansa da, Onı bayqamayman.
- 10 Biraq Quday men tutqan joldı jaqsı biledi, Ol meni sinaqqa salǵanda, altınday pák bolıp shıǵaman.
- 11 Sebebi ayaqlarım adımba-adım Onıń izinen júrdi, Hesh jaqqa burılmay, Onıń jolın tutтім.
- 12 Awzınan shıqqan buyırılardan júz burmadım, Onıń sózlerin kúndelikli tamaǵımnan da ústin qoydım.
- 13 Quday qarar shıǵaradı, kim Oǵan qarsı shıǵa aladı? Ol neni qálese, sonı qıladı.
- 14 Men ushın shıǵarǵan qararın Ol aqırına shekem orınlaydı,

- Bunday nárseler Onda ele kóp.
- 15 Sonlıqtan Onıń dárgayında húreyim ushadı, Bul haqqında oylasam, Onnan qorqaman.
- 16 Quday meni qoyan júrek qılıp qoydı, Qúdireti kúshli Quday meni qorqınıshqa salıp qoydı.
- 17 Biraq júzimdi qaplaǵan tas túnek qarańǵılıq ta, Meniń dawısımdı sóndire almadı.

24 ¹ Ne ushın Qúdireti kúshli Quday húkim ushın waqıt belgilemeydi?

- Ne ushın Onı tanıǵanlar bul kúnlerdi hesh kórmeydi?
- 2 Zalımlar shegara belgilerin jiljıtıp, Ózlestirip alǵan súriwlerin sol jaylawlarda baǵadı.
- 3 Jetimlerdiń eshegin tartıp aladı, Jesirlerdiń ógizin kepillikke aladı.
- 4 Jarlılardı joldan quwıp shıǵaradı, Úlkedegi barlıq kámbaǵallar bolsa, olardan jasırınıwǵa májbúr boladı.
- 5 Sonlıqtan kámbaǵallar shóldegi qulanlar sıyaqlı, erte iske shıǵıp, Balaları ushın qula dúzden awqat izleydi.
- 6 Olar azaqların basqalardıń atızlarınan toplaydı, Zalımlardıń júzim baǵınan qalǵan-qutqanların terip aladı.
- 7 Túndi kiyimsiz, jalańash ótkeredi, Suwıqta jamılatuǵın hesh nársesi joq.
- 8 Tawda jawǵan jawınnan ústi-bası sel bolıp, Baspanası bolmaǵanlıqtan, jılmıw ushın jartaslarǵa tıǵıladı.

- 9 Zalımlar jetimdi kókirek sútinen ayıradı,
Jarlınıń balasın qarızı ushın tartıp aladı.
- 10 Olar kiyimsiz, jalańash sandalıp júredi,
Ash qarınǵa biyday dástelerin tasıydı.
- 11 Diywallap qorshalǵan jerde záyıtınnen may shıǵaradı,
Iskenjede júzim sıǵadı, biraq ózleri shólden harıǵan.
- 12 Qalalarda ólip baratırǵanlar nala shekpekte,
Jaraqatlangan janlar járdem sorap, páriyad etpekte,
Biraq, sonda da Quday olardıń jalbarınıwlarına kewil bólmeydi.
- 13 Nurǵa qarısı bas kóteretuǵınlar da bar,
Olar nurdıń jolın tanımas,
Onıń soqpaqlarınan da júrmes.
- 14 Jarlı hám kámbaǵaldı óltiriw ushın,
Qanxor kún batqanda ayaqqa turar,
Túnde bolsa, urlıq qılar.
- 15 Buzıqshılıq qılıwshımın kózi ımırt jabılıwın kúter,
Ol: «Meni hesh kim kórmeydi», – dep oylap,
Júzin jawıp alar.
- 16 Qarańǵılıqta urılar úylerdi tonap,
Al kúndizleri óz úylerine tıǵılıp alar,
Olar nurdıń ne ekenin bilmes.
- 17 Olar ushın azan ólimdey qoyıw qarańǵılıq,
Al túnektiń qorqınıshları – olardıń dostı.
- 18 Biraq onday adamlar suw betindegi

- kóbikey tez joq boladı,
Olardıń jer betindegi úlesine nálet jawǵan,
Hesh kim olardıń júzim baǵına ayaq baspas.
- 19 Íssı hawa hám qurǵaqshılıq qar suwların sorıp alǵanday,
Óliler mákanı da gúnakarlardı óz qushaǵına aladı.
- 20 Olardı, hátte, qursaǵına kótergen ana da umitadı,
Qurtlar olardı ház etip jeydi,
Olardı endi hesh kim eslemeydi,
Solay etip, nahaq adamlar aǵash kibi sındırıladı.
- 21 Zalımlar perzenti joq, qaqsal hayalǵa zulımlıq qılar,
Jesirge hesh jaqsılıq qılmas.
- 22 Biraq Quday Óz kúshi menen kúshlilerdi joq qılar,
Olar bekkem ornalasıp alsa da, ómiri ushın úmiti bolmas.
- 23 Quday olarǵa qáwipsizlik berer,
olar Oǵan súyener,
Biraq Qudaydıń kózleri olardıń jollarında.
- 24 Olar bir demge kóterilip, keyin joq bolar,
Tómenletiler, basqalar kibi ólip keter,
Masaq siyaqlı quwrap qalar.
- 25 Solay emes pe? Jalǵan dep, kim meni ayıplay aladı?
Kim meniń gáplerimniń bos ekenin kórsete aladı?

Bildadtıń úshinshi sózi

25¹ Sonda shuwaxlı Bildad bı-lay dedi:

² – Qudayda biylik bar hám Ol aybatlı!

- Ol Óziniń biyik aspanında
tınıshlıq ornatqan.
- ³ Onıń láshkerlerin sanawǵa san jete
me?
- Ol jaqtılıǵım kimniń ústine
túsirmeydi?
- ⁴ Sonda insan Qudaydıń aldında
qalay ádil bola aladı?
Hayal zatınan tuwılǵan qalay pák
bola aladı?
- ⁵ Hátte, Qudaydıń názerinde ay da
jariq emes,
Juldızlar da pák emes.
- ⁶ Solay eken, insan Qudaydıń kózine
qurt sıyaqlı,
Adam balası kúye qurtı sıyaqlı
kóriner.

Ayuptıń juwabı

26 ¹ Sonda Ayup bılay dep ju-
wap berdi:

- ² – Ah, hálsizge sen qalay járdem
berdiń!
Kúshsizge qalay mádet berdiń!
³ Aqılsızǵa qalay másláhát berdiń!
Danalıqtı qalay tereń túsindire
aldıń!
- ⁴ Bul sózlerdi aytıwǵa saǵan kim
járdem berdi?
Sen arqalı sóylegen kimniń
ruwxı?
- ⁵ Suwlardıń hám olardaǵı tirishiliktiń
astında mákan basqan,
Ólilerdiń ruwxları titireydi.
- ⁶ Óliler mákanı Qudaydıń aldında
jalańash,
Nabit bolıw mákanınıń da
japqıshı joq.
- ⁷ Quday kóklerdiń arqa tárepin
boslıqqa jayıp qoydı,
Jerdi de boslıqqa asıp qoydı.

- ⁸ Ol suwlardı Óz bulıtlarınıń ishine
salıp qoydı,
Biraq bulıtlar suwlardıń
awırılıǵınan jırtılıp ketpeydi.
- ⁹ Ol taxtıń ústin jawıp qoyıp,
Ústine Óz bulıtların jaydı.
- ¹⁰ Suwlardıń betin shegaralap sızıp,
Jaqtılıqtı qarańǵılıqtan ayırdı.
- ¹¹ Quday abay etkende,
Aspannıń sútinleri qaltırasıp,
titiresedi.
- ¹² Ol Óz kúshi menen teńizdi
tınıshlandırdı,
Óz aqlı menen teńiz aydarhası
Rahabtı joq qıldı.
- ¹³ Óz demi menen bulıtlardı quwıp,
aspandı ashıq qıldı,
Qolları menen qashıp baratırǵan
úlken jilandı joq qıldı.
- ¹⁴ Bul Onıń isleriniń kishkene bir
bólegi ǵana,
Ol haqqında esitkenlerimiz
sıbırlap aytılǵanday júdá az.
Onıń qúdiretiniń gúrkirewin kim
túsine aladı?

27 ¹ Ayup sózin dawam etip, bı-
lay dedi:

- ² – Huqıqımnan mahrum etken tiri
Quday haqı,
Janımdı hásiretke toltırǵan
Qúdireti kúshli Quday haqı
ant ishemen:
- ³ Gewdemde janım bar eken,
Quday bergem dem murnımda
eken,
- ⁴ Awzımnan nahaq sóz shıqpaydı,
Tilim jalǵan sóz aytpaydı.
- ⁵ Sizlerdi hesh qashan haq dep tán
almayman,
Ólgenimshe, pákligimnen bas
tartpayman.

- 6 Ádilligimde bekkem turıp, onnan hasla júz burmayman, Tiri ekenmen, hújdanım meni ayıplamas.
- 7 Dushpanımınúń basına zalımınúń kúni, Qarsılasımınúń basına nahaqtıń kúni tússin.
- 8 Quday qudaysızdıń janım alıp, onı joq qılǵanda, Onda qanday úmit qaladı?
- 9 Qudaysızdıń basına apatshılıq túskende, Quday onıń dad salıp jılaǵanın esite me?
- 10 Ol qúdireti kúshli Qudaydan zawıq ala ma? Bárqulla Qudaydı shaqıra ala ma?
- 11 Qudaydıń qúdireti haqqında sizlerge úyretemen, Qúdireti kúshli Qudaydıń niyetin sizlerden jasırmayman.
- 12 Haslında, bulardıń hámмесin ózlerińiz kórdińiz, Onda nege hámменіз mánissiz sózlerdi sóyley beresiz?
- 13 Zalım adamnıń Qudaydan alatuǵın úlesi, Qısım kórsetiwshiniń Qúdireti kúshli Qudaydan alatuǵın miyrası mınaw:
- 14 Onıń balaları qanshelli kóp bolsa da, Olar qılıshtan qırılıp ketedi, Urpaqlarınúń jetkilikli tamaǵı bolmaydı.
- 15 Tiri qalǵanları kesellikten ólip, kómiledi, Jesir qalǵan hayalları joqlaw aytıp, jilamaydı.
- 16 Jawız adam jerdiń shańınday mol gúmis jynasa da,

- Ílayday mol kiyim-kenshek toplasa da,
- 17 Onıń toplaǵanların ádiller kiyedi, Ayıpsızlar gúmislerdi bólisip aladı.
- 18 Jawızdıń salǵan úyi órmekshiniń awınday, Qarawıldıń shertegindey hásiz boladı.
- 19 Ol bay bolıp, uyqıǵa ketedi, biraq artıq onday bolmaydı. Kózin ashqanda, baylıǵı joq bolıp shıǵadı.
- 20 Qorqınısh onı sel kibi basadı, Túnde dúbeley ushırıp ketedi.
- 21 Shıǵıs samalı onı ushırıp alıp ketip, Ol kózden ǵayıp boladı. Onı óz ornınan sıırıp taslaydı.
- 22 Samal ayawsız oǵan taslanar, Ol samaldıń kúshinen qashıwǵa urınadı.
- 23 Samal onıń ústinen kúlip, qolların shappatlap, Óz ornınan onıń izinen ısqıradı.

Danalıq haqqında jir

- 28** ¹ Mine, gúmis qazıp alınatuǵın kánler,
- Altındı tazartatuǵın orınlar bar.
- ² Temir jerden qazıp alınadı, Mıs ta tastan balqıtıp alınadı.
- ³ Kánshi qarańǵılıqqa shek qoyadı, Jer astınıń uzaq shetine barıp, Túnek hám qoyıw qarańǵılıqtan qazılma izleydi.
- ⁴ Ol adam jasaytuǵın jerlerden uzaqta, Adam ayaq baspaytuǵın jerlerde qudıq qazıp, Hámmeden uzaqta jipke asılıp, terbelip turadı.
- ⁵ Jer betine kelsek, onnan azıq-awqat ónip shıǵadı,

- Al jer astı bolsa, jandırılğanday
astan-kesten bolıp atır.
- 6 Onıñ tasları lazurittiñ mákanı,
Topırağında altın bar.
- 7 Jirtqış qus kánge baratuğın
jollardı bilmeydi,
Suñqardıñ kózi oğan túspeydi.
- 8 Jabayı haywanlar ol jerlerge ayaq
baspagan,
Arıslan da ol jerlerden júrmegen.
- 9 Adam jartaslardı sındırıp,
Tawları tıp-tamırı menen
qoparıp taslaydı.
- 10 Ol jartaslar arasınan jol ashadı,
Kózleri hár bir bahalı nárseni
kóredi,
- 11 Adam dáryalardıñ sağasın
tabadı*,
Jasıрын bolğanlardı jaqtılıqqa
shıǵaradı.
- 12 Biraq danalıqtı qayaqtan tabıwǵa
boladı?
Aqıldıñ mákanı qay jerde eken?
- 13 Adamzat onıñ qádirin bilmes,
Tiriler áleminen onı taba almas.
- 14 Tereñ suwlar: «Ol mende emes», –
der,
Teñiz de: «Ol meniñ janımda da
emes», – der.
- 15 Onı sap alıńǵa da satıp ala
almaysañ,
Qunıñ gúmis penen de tóley
almaysañ.
- 16 Danalıq Ofır altını menen de,
Qımbatbaha onıks hám lazurit
penen de bahalanbas.
- 17 Ol altın menen de, kristall menen
de salıstırılmas,
Sap altın buyımǵa da
almasırtılmas.
- 18 Marjan hám yashmanı aytpay-aq
qoyayıq,
- Danalıq yaqtıttan da qımbat
turadı.
- 19 Xabashstan xrizoliti de oğan
salıstırılmas,
Sap altın menen de onıñ qunı
ólshenbes.
- 20 Danalıq qaydan keledi?
Aqıldıñ mákanı qay jerde eken?
- 21 Ol barlıq tiri janlardıñ kózinen
jasırılğan,
Kóktegi quslardan da sır saqlanğan.
- 22 Nabıt bolıw mákanı hám ólim:
«Biz ol haqqında tek mısh-mısh
esittik», – deydi.
- 23 Danalıqqa baratuğın jol Qudayǵa
ayan,
Onıñ mákanın tek Ol biledi.
- 24 Ol jerdiñ shetlerine deyin kóz
saladı,
Kóklerdiñ astındağılardıñ
hám mesin kóredi.
- 25 Ol samalǵa kúsh berip,
Suwlarıñ ólshemin belgilep
bergende,
- 26 Ol jawın ushın qarar shıǵarıp,
Jıldırım ushın jol belgilegende,
- 27 Ol danalıqtı kórip, onı bahaladı,
Onı tekserip, tastıyıqladı.
- 28 Soñınan adamǵa:
«Haqiqattan da, Iyeden qorqıw –
bul danalıq,
Jawızlıqtan awlaq bolıw – bul
aqqılıq», – dedi.

Ayuptıñ ótken ómirin ańsawı

29 ¹ Ayup sózin dawam etip bı-
lay dedi:

² – Qáne endi, ótken aylar,
Quday meni qorǵap-saqlaǵan
kúnler qaytıp kelse edi!

- 3 Sol waqıtları Onıń shırası tóbemde jarqırap,
Onıń nurı menen qarańǵılıqtı qáwipsiz kesip óter edim!
- 4 Awa, ónip-ósken kúnlerim, Qudaydıń doslıǵı shatırımıdı qorǵap turǵan kúnler qaytıp kelse edi!
- 5 Sol kúnleri Qúdireti kúshli Quday ele meniń menen birge bolıp, Balalarım da átirapımda edi.
- 6 Úyimde aǵarǵanım mol bolıp, Jartas men ushın záyıtın mayın dárya qılıp aǵızar edi.
- 7 Qala dárwazası aldına barıp, Maydandaǵı ornıma otırmaqshı bolǵanımda,
- 8 Jaslar meni kórip jol berer, Jası úlkenler de ornınan turar edi.
- 9 Basshılar da sóylewin toqtatıp, Qolları menen awızların basar edi.
- 10 Aqsúyeklerdiń de dawısı sónip, Tilleri tańlayına jabısıp qalar edi.
- 11 Meni tıńlaǵanlar maǵan raxmet aytar edi,
Meni kórgenler meni maqtar edi.
- 12 Men nala shekken jarlını da, Járdemge mútáj jetimdi de qutqarar edim.
- 13 Ólim tóseginde jatırǵanlar maǵan pátiyasın berer edi,
Jesir hayallardıń júregi de men bergen járdemnen quwanışqa tolar edi.
- 14 Ádillikti kiyim kibi kiyip aldım, Ádalatlıq shapanım hám sállemdey edi.
- 15 Soqırǵa kóz,
Mayıpqa ayaq boldım.
- 16 Jarlılarǵa ákelik qıldım, Ózim tanumaǵan adamnıń dawın da ádillik penen sheship berdim.
- 17 Nahaqlardıń jaqların sındırıp, Oljasın awızınan tartıp alar edim.
- 18 Sonlıqtan men bılay oylar edim: «Kúnlerim qum kibi kóp boladı,
Men óz oshaǵımnıń basında jan beremen,
- 19 Men tamırı suwǵa tiyip turǵan, Shaqalarına tún boyı shıq túsip turatuǵın terek yańlıman.
- 20 Ata-qabırayım óse beredi, Qolımdaǵı oq jay jańalana beredi».
- 21 Adamlar maǵan sabırlılıq penen qulaq salıp, Keńeslerimdi únsiz tıńlar edi.
- 22 Meniń sózlerimnen keyin hesh kim gáp qospas edi,
Sózlerim olarǵa mayday jaǵar edi.
- 23 Olar meni jawındı kútkendey kúter edi,
Sózlerimdi báhárdegi jawındı simirgen jer sıyaqlı simirer edi.
- 24 Olarǵa kúlip qarasam, kózlerine isenbes edi,
Júzimdegi nurdan olar jigerlener edi.
- 25 Olarǵa bas bolıp, jol kórsetip otırar edim,
Láshkerleri arasındaǵı patsha sıyaqlı,
Jılaǵanlardı jubatatuǵın adam bolıp jasadım.

Ayuptıń óziniń xorlanıp atırǵanı haqqında aytıwı

30¹ Mine endi, ózimnen jası kishi bolǵanlar ústimnen kúlip otr.

Olardıń ákelerin súriwimdi

- qoriytuǵın iyterdiń janına
qoyıwǵa da ılayıq kórmes
edim.
- ² Olardıń qollarındaǵı kúshтен
maǵan ne payda?
Olar kúsh-quwattan ayırılǵan.
- ³ Joqshılıq penen ashlıqtan qurıǵan,
Olar túnde shólde hám elsiz
jerlerde shóp tamırın
kemiredi.
- ⁴ Putalardıń túbinen ashshı shópler
teredi,
Terektiń tamırı – olardıń awqatı.
- ⁵ Olar xalıq arasınan quwıp
jiberilgen,
Urılarǵa baqırǵanday, olardıń
izinen baqıradı.
- ⁶ Olar saylardıń jıralarında,
Jerdegi shuqırlarda hám
jartaslardaǵı úńgirlerde
jasawǵa májbúr.
- ⁷ Olar putalar arasında ulısıp,
Shatlı putalar astında toplanadı.
- ⁸ Olar aqmaq, ata tegi belgisiz
adamlardıń ulları,
Olardı elden qamshılap quwıp
shıqqan.
- ⁹ Endi bolsa, men olardıń
balalarınıń qosıǵına
aylandım,
Olar ushın kúlki boldım.
- ¹⁰ Olar mennen tiksinip, janıma
jolamaydı,
Betime túkiriwden de tartınbaydı.
- ¹¹ Quday meniń oq jayımnıń jibin
bosatıp jiberip,
Meni jerge urǵanı ushın,
Olar meniń aldımda ózlerin
jılawlay almaytuǵın boldı.
- ¹² Bul gázzaplar meniń oń
qaptalınnan hújim qılıp,
Ayaqlarımnan shalıp,
- Ózleriniń nabit qılatuǵın jolın
maǵan qarsı tayarlaydı.
- ¹³ Olar jolımdı tosıp,
Basıma túsetuǵın apatshılıqtı
tezletedi,
Olardı toqtatatuǵın hesh kim joq.
- ¹⁴ Olar omırılǵan úlken tesikten
japırılıp kirip,
Topan suwınday ústıme bastıradı.
- ¹⁵ Meni qorqınısh basqan,
Abırayım samalǵa suwırılǵanday
ushıp ketti,
Dáwletim de bult kibi ótip ketti.
- ¹⁶ Endi janım meni tárk etpekte,
Qayǵılı kúnler meni qorshap aldı.
- ¹⁷ Túni menen súyeklerim sırqırıp,
Azarı tınımsız janımdı jeydi.
- ¹⁸ Quday qáhár menen kiyimimnen
uslap,
Shapanımnıń jaǵası sıyaqlı meni
qılqındıradı.
- ¹⁹ Quday meni ılayǵa ılaqtırdı,
Men shań hám kúlge aylandım.
- ²⁰ Quday, Saǵan jalbarınaman,
maǵan juwap bermeysen,
Ayaqqa tursam, maǵan tek qarap
turasan.
- ²¹ Maǵan rehimsiz bolıp kettiń,
Óz kúsh-quwatıń menen meni
quwǵın qılıp atırsan.
- ²² Quyın menen meni kóterip alıp,
ılaqtırıp,
Dawıldıń ishinde anda-mında
zıńǵıtasan.
- ²³ Awa, meni ólimge,
Barlıq tiri jan ushın tayınlangan
úyge alıp barajaǵıńdı
bilemen.
- ²⁴ Azap shegip, járdem sorap,
páriyad etkenge,

Hesh kim qarsı qol kótermes!
 25 Kúni awır bolǵanlar ushın men
 jılamadım ba?
 Jarlılar ushın janım ashımadı ma?
 26 Biraq men jaqsılıqtan úmit qılsam,
 jamanlıq keldi,
 Jaqtılıqtı kútsem, túnek keldi.
 27 Júregim astan-kesten, tınım
 bilmeydi,
 Basıma qayǵılı kúnler túsken.
 28 Qarayıp kettim, biraq quyashtan
 emes,
 Jıyın arasında turıp, járdem sorap,
 páriyad etemen.
 29 Men saǵallardıń tuwısqanı,
 Úkilerdiń joldası boldım.
 30 Terim qarayıp, túlep túspekte,
 Súyeklerim ıssılıqtan kúymekte.
 31 Liramnıń dawısı joqlaw
 aytqanlardıń,
 Sıbızǵımnıń dawısı jılaǵanlardıń
 dawısına aylandı.

Ayuptıń sońǵı ret óz ayıpsızlıǵın aytıwı

31 ¹ Qızlarǵa qumarlanıp qara-
 maw ushın,
 Kózlerim menen kelisim dúzdim.
² Aspandaǵı Qudaydan alatuǵın
 payım ne boladı?
 Joqarıdaǵı Qúdireti kúshli
 Qudaydan berilgen miyrasım
 ne boladı?
³ Ol ádalatsızlardıń basına apat,
 Jawızlıq qılǵanlardıń basına bále
 jawdırmay ma?
⁴ Ol meniń jollarımdı kórip,
 Hár bir adımımdı sanamay ma?
⁵ Eger men jalǵan joldan júrip,
 Ayaǵım hiylege asıqsa,
⁶ Quday meni tuwrı táreziǵe tartсын,
 Hám Ol meniń pákligimdi bilsin.

⁷ Eger ayaqlarım tuwrı joldan
 tayǵan,
 Júregim kózlerime boysınǵan,
 Yamasa qollarım haramlangan
 bolsa,
⁸ Onda ekken eginimniń ónimin
 basqalar jesin,
 Eginlerim tamırı menen suwırılıp
 qalsın.
⁹ Eger bir hayal arqalı júregim
 azǵırılса,
 Qońsımnıń qapısı aldında onıń
 hayalın ańlıǵan bolsam,
¹⁰ Onda meniń hayalım basqanıń
 biydayın tartсын,
 Basqa erkekler onıń menen jatsın.
¹¹ Aqırı, bul uyatsız is,
 Húkim qılınatuǵın gúna.
¹² Sonday isler nabıt bolıw mákanına
 deyin jandırıp baratúǵın ot
 bolıp,
 Pútkil eginimdi tamırı menen
 kúydirip jiberer edi.
¹³ Eger qul hám shorılarım maǵan
 arız qılǵanda,
 Men olarǵa ádalatsızlıq qılǵan
 bolsam,
¹⁴ Onda Quday ornınan turǵanda,
 men ne qılamın?
 Ol esap soraǵanda, Oǵan ne dep
 juwap beremen?
¹⁵ Meni anamnıń qursaǵında
 jaratqan, olardı da jaratpadı
 ma?
 Bizlerǵe qursaqta pishim bergен
 bir Quday emes pe?
¹⁶ Eger men jarlılardıń tilegin
 orınlamaǵan,
 Jesirlerdiń úmitin pushqá
 shıǵarǵan bolsam,

- 17 Yamasa nanımdı bir ózim jep,
Jetimler menen bólispegen
bolsam,
- 18 Jashıǵımnan jetimlerde ákelik qılıp
keldim,
Ómir boyı jesirlerge ǵamxorlıq
qıldım.
- 19 Eger kiyimi bolmaǵanı ushın jan
berip atırǵandı,
Yamasa jamılatuǵın nársesiz
qalǵan jarlımı kórip,
- 20 Olarǵa qoylarımnuń júنینen kiyim
kiyǵızbegen bolsam,
Olar da júrekteń maǵan algıs
aytpaǵan bolsa,
- 21 Qazıxanada sózimniń ótetuǵınına
kózim jetip,
Jetimge qol kótergen bolsam,
- 22 Onda qollarım iynimnen julınıp
túsip,
Buwınlarınan bólinip qalsın.
- 23 Men Qudaydan keletuǵın apattan
qorqatuǵın edim,
Qudaydıń ullılıǵın bile tura,
onday is qıla almas edim.
- 24 Eger altınǵa úmit baylaǵan bolsam,
Yamasa sap altınǵa: «Sen – meniń
úmitimseń», – degen bolsam,
- 25 Baylıǵımnuń mollıǵına,
Kóp nársenge qol jetkizgenime
maqtaǵan bolsam,
- 26 Jarqırıp turǵan quyashqa qarap,
Jımıńlaǵan aydıń júrgenine qarap,
- 27 Júregim jasırın azǵırılıp,
Qollarımdı súyip, olarǵa qaray
jayıp tabınǵan bolsam,
- 28 Bul da húkimge ılayıqlı ǵúna bolar
edi.
Sebebi men kóktegi Qudayǵa
opasızlıq qılǵan bolar edim.
- 29 Eger dushpanımnıń jıǵılǵanın
kórip, súyingen,
Apatshılıqqa duwshar bolǵanın
kórip, quwanǵan bolsam,
- 30 Olardı ǵarǵaw arqalı,
Awzıma ǵúna islewge jol
qoymadım.
- 31 Eger shatırımdaǵılar: «Ayup
bergen góshten jep,
Qarnın toyǵızbaǵan bar ma?» –
dep soramaǵan bolsa,
- 32 Hesh bir jolawshı kóshede
túnemes edi,
Qapım olar ushın bárqulla ashıq
edi.
- 33 Eger basqalarǵa uqsap, qılmısmıdı
jasırǵan,
Ayıplarımdı sır saqlaǵan bolsam,
- 34 Onda men alamannan qorqqanı
ushın,
Urıwlaslarımnuń qıynawınan
qorqqanı ushın,
Úndemey, qapıdan sırtqa
shıqpaǵan bolar edim.
- 35 Qáne, meni tıńlaytuǵın birew bolsa
edi!
Mine, men aytqanlarımdı
tastıyıqlap, mórledim.
Qúdireti kúshli Quday maǵan
juwap bersin!
Qáne endi, dushpanım ayıplawın
jazıp, qolıma berse edi!
- 36 Sózsiz, onı iynimde kóterip,
Basıma tajday etip, kiyip júrer
edim!
- 37 Men Qudayǵa atqan hár bir
adımımnuń esabın berer
edim,
Xanzada kibi Oǵan jaqınlasar
edim.
- 38 Jerim maǵan qarsı páriyad etken
bolsa,

Onıń qarıqları da birge nala
qılǵan bolsa,
39 Pulın tólemey zúráátin alǵan
bolsam,
Onıń iyeleriniń ólimine sebepshi
bolǵan bolsam,
40 Onda biyday ornına tiken,
Arpa ornına jabayı shópler ósip
shıqsın.

Solay etip, Ayuptıń sózi aqırına jetti.

Elihudıń birinshi sózi

32 ¹ Ayup óz názerinde haq bol-
ǵanlıqtan, úsh dostısı onıń
menen tartıswdı toqtattı. ² Biraq
Ayup ózin aqlap, Qudaydı ayıplaǵa-
nı ushın, Ram áwladınan, Buz tiy-
resinen bolǵan Baraxel ulı Elihudıń
Ayupqa ashıwı keldi. ³ Sonday-aq,
Ayuptı ayıplaǵanı menen, oǵan jónli
juwap qaytara almaǵanı ushın, onıń
úsh dostısına da ashıwı keldi. ⁴ Eli-
hu Ayup penen sóylesiw ushın óziniń
gezegin kútti. Óytkeni basqalardıń
jası onnan úlkenirek edi. ⁵ Biraq sol
úsh adamnıń basqa gápi joqlıǵın kór-
gende, Elihu ashıwǵa mindi.

⁶ Solay etip, Buz tiyresinen bolǵan
Baraxel ulı Elihu sózin baslap, bı-
lay dedi:

– Meniń jasım kishi, sizler
bolsañız jası úlkensizler,
Sonlıqtan batına almadım, óz
bilgenimdi sizlerge aytıwǵa
qorqtım.

⁷ Jası úlkenler sóylesin,
Kóp jasaǵanlar danalıqtan sabaq
bersin, dedim.

⁸ Biraq adamǵa ishindegi ruwx,
Qúdireti kúshli Qudaydıń demi
aql beredi.

⁹ Sonlıqtan tek jası úlkenler dana
bolmaydı,
Tek kóp jasaǵanlar ǵana neniń
durıs ekenin túsine bermeydi.

¹⁰ Sonlıqtan bılay deymen:
Meni tıńlań, men de óz
bilgenimdi bayan eteyin.

¹¹ Sizler sóylegenińizde, men kúttim,
Sizler ne aytıwdı izlep atırǵanıńızda,
Aqıllı sózlerińizge qulaq túrdim.

¹² Sizlerdi bar dıqqatım menen
tınladım.

Biraq hesh birińiz Ayuptıń
nahaqlıǵın dálilley almadıńız,
Hesh birińiz onıń sózlerine juwap
bermedińiz.

¹³ «Bizler dana joldı taptıq:
Ayuptı adam emes, al Qudaydıń
Ózi jeńsin», – demeniler.

¹⁴ Ayup maǵan qarata sóylemedi,
Eger sóylegende de, oǵan
sizlerdiń sózlerińiz benen
juwap bermegen bolar edim.

¹⁵ Sizler irenjip, sóz tappay otırsızlar,
Aytatuǵın sózińiz de qaladı.

¹⁶ Sizler úndemey, juwap bermey
tura berseńiz,
Men de kútip tura beriwim kerek
pe?

¹⁷ Meniń de aytar sózim bar,
Men de óz bilgenimdi bayan
etpekshimen.

¹⁸ Ishim sózlerge tolǵan,
Ishimdegi ruwx meni zorlamaqta.

¹⁹ Júregim ashılmaǵan sharap kibi,
Jańa sharap quyılǵan mes kibi,
jarılıp keteyin dep tur.

²⁰ Sóyleyin, janım jay tapsın,
Awız ashıp, juwap bereyin.

²¹ Men hesh kimniń bet-júzine
qaramayman,

Hesh kimge jaǵımpazlıq
qılmaıman.

- 22 Men jaǵımpazlıq qılıwdı
bilmeymen,
Bolmasa, Jaratırwshım meni
dárriw joq qılǵan bolar edi.

- 33** ¹ Endi Ayup, aytajaǵımdı
tıńlap,
Barlıq sózlerime qulaq salıń!
² Mine, awzımdı ashtım,
Sózlerim tilimniń ushında dizilip
tur.
³ Sózlerim pák júregimnen shıǵadı,
Tilim bilgenin ashıq aytadı.
⁴ Qudaydıń Ruwxı meni jarattı,
Qúdireti kúshli Qudaydıń demi
maǵan ómir berdi.
⁵ Qolnızdan kelse, maǵan juwap
berin,
Aldımda turıp, dáliller keltirin.
⁶ Qudaydıń aldında men de
sizdeymen,
Men de ılay bóleginen jasalǵanman.
⁷ Sonlıqtan mennen qorqpasańız
da boladı,
Qısqıǵa alıwım sizge awır batpasın.
⁸ Gáplerinızdı óz qulaqlarım menen
esittim,
Olar ele qulaqlarımda jańlap tur.
⁹ Siz bılay dedińiz: «Men pákpen
hám gúnasızban,
Minsiz hám ayıpsızban.
¹⁰ Sonda da, Quday maǵan qarsı
sebeup izlep atır,
Meni Óz dushpanı dep
sanamaqta.
¹¹ Ol ayaqlarıma buǵaw salıp,
Jollarımdı gúzetpekte».
¹² Biraq sizge aytayın: bul jerde siz
nahaqsız,

Quday adamzattan ullı.

- ¹³ «Hesh bir sózime juwap
bermedi», – dep turıp,
Nege Onıń menen tartısıp atırsız?
¹⁴ Quday hár qıylı jol menen sóyleydi,
Al bunı adamlar ańlamaydı da.
¹⁵ Adamlar tereń uyqıǵa
shúmgende,
Tóseklerinde qalǵıp ketkende,
Túslerinde, kórgen ayanlarında,
¹⁶ Quday olardıń qulaqların ashıp,
Eskertiwleri menen olardı
qorqıtadı.
¹⁷ Usılayınsha, Ol adamdı jaman
islerinen qaytaradı,
Menmenlikten saqlaydı.
¹⁸ Janın qábirden,
Ómirin qılıshtan qutqaradı.
¹⁹ Yamasa adam tósek tartıp
jatqarılıp,
Súyekleri tınımsız sırqıraw menen
jazalanadı.
²⁰ Sonda ol nanǵa da qaray
almaytuǵın bolıp qaladı,
Hátte, eń mazalı taǵamlarǵa da
ishteyi bolmaydı.
²¹ Azıp-tozıp, tek súlderı qaladı,
Kórinbegen súyekleri endi anıq
kózge taslanadı.
²² Onıń janı qábirge,
Ómiri jan alıwshı perishtelerge
jaqınlasadı.
²³ Al eger miń perishteniń ishinde
adamdı jaqlaytuǵın,
Oǵan ózi ushın neniń tuwrı
ekenin bildiretuǵın bir
perishte bar bolsa,
²⁴ Onıń miyrimi túsip: «Onı qábirge
túsiwden aman saqlap qala
gór!
Men onıń qunın óteytuǵın tólem
taptım», – dese,

- 25 Sonda adamnıń denesi jas
balanikindey bolıp,
Onıń jaslıq shaǵı qaytıp keledi.
- 26 Sońınan adam Qudayǵa duwa
etedi hám Quday onı qabıl
etedi.
Ol quwanış penen Qudaydın
dárgayına keledi,
Quday onıń ádilligin tikleydi.
- 27 Sonda adam adamlar aldında
qosıq aytıp, bilay deydi:
«Men gúna islep, haqıyqattı
burmaladım,
Biraq onıń jazasın tartpadım.
- 28 Ol janımdı qábirden qutqardı,
Men jaqtı dúnyanı kórip turman».
- 29 Mine, Quday bul nárselerdiń
hámмесin,
Eki emes, úsh emes, qayta-qayta
tákirarlaydı.
- 30 Bunı adamnıń janın qábirden
qaytarıw,
Oǵan ómirdiń nurın kórsetiw
ushın solay isleydi.
- 31 Dıqqat qılın, Ayup, meni tıńlań,
Úndemeń, men sóyleyin.
- 32 Eger aytatuǵın gápińiz bolsa, aytıń,
Men siziń aqlanıwıńızdı
qáleymen.
- 33 Eger bolmasa, onda meni tıńlań,
Úndemeń, men sizge danalıqtı
úyreteyin.

Elihudın ekinshi sózi

34 ¹ Elihu sózin dawam etip, bı-
lay dedi:

- ² – Sózlerimdi tıńlań, háy
danıshpanlar!
Maǵan qulaq salıń, háy
bilimpazlar!

- ³ Awızdın awqattın dámin
ajıratqanıday,
Qulaq ta sózlerdiń mánisin
ayıradı.
- ⁴ Kelińler, durıs nárseni tańlap,
Jaqsı nárseni birgelikte anıqlap
alayıq.
- ⁵ Mine, Ayup: «Men ayıpsızban,
Biraq Quday meni huqıqımnan
mahrum etti.
- ⁶ Meniki durıs bolsa da, jalǵanshı
sanaldım,
Men jazıqsız bolsam da, dárttime
em joq», – dedi.
- ⁷ Ayupqa uqsáǵan adam bar ma?
Ol ushın mazaq qılıw suw
ishkendey nársel!
- ⁸ Ol jamanlıq islewshiler menen dos
tutınıp,
Jawızlar menen júredi.
- ⁹ Ol bilay deydi: «Qudayǵa
unaytuǵın islerdi islew,
Adamǵa hesh qanday payda
keltirmeydi».
- ¹⁰ Háy, sanalı adamlar, meni
tıńlańlar!
Quday jawızlıq islewden awlaq,
Qúdireti kúshli Quday nahaqlıq
islewden awlaq!
- ¹¹ Ol adamnıń isine say tólem
tóleydi,
Júrgen jolına say qaytaradı.
- ¹² Haqıyqattan da, Quday jamanlıq
qılmaydı,
Qúdireti kúshli Quday ádillikti
burmalamaydı.
- ¹³ Jer ústinen húkimdarlıq qılıwdı
Oǵan kim berdi?
Kim Onı pútkil dúnyaǵa
húkimdar qılıp qoydı?
- ¹⁴ Eger Quday Óz ruwxın,

- Demin qaytarıp alıwdı qarar qılsa,
 15 Pútkil tiri janlar birge nabıt bolar,
 Adamzat jáne topıraqqa qaytqan
 bolar edi.
- 16 Aqılıńız bolsa, mınanı tıńlań,
 Sózlerime qulaq salań.
- 17 Ádalattı jek kóretuǵın adam
 húkimdar bola ala ma?
 Ádil hám qúdiretli Qudaydı
 ayıplamaqshımsız?
- 18 Ol patshaǵa: «Sen jaramasań», –
 dep,
 Aqsúyeklerge: «Sizler
 zalımsızlar», – deydi.
- 19 Ol basshılarǵa jaramsaqlanbaydı,
 Baydı jarlıdan artıq kórmeydi.
 Olardıń hámnesin Óz qolları
 menen jaratqan.
- 20 Olar tún ortasında kózdi ashıp-
 jumǵansha ólip ketedi,
 Qaltıratpa tiyedi de, jan beredi.
 Kúshliler de adam qolı tiymey-aq,
 joq qılınadı.
- 21 Qudaydıń kózleri adamnıń jolın
 gúzetip turadı,
 Ol adam basqan hár bir adımdı
 kóredi.
- 22 Jawızlıq islewshiler jasırınw ushın,
 Qarańǵılıq ta, túnek te joq.
- 23 Hár qanday adamdı húkim qılıw
 ushın,
 Quday waqıt belgilewi shárt emes.
- 24 Ol teksermey-aq, kúshlilerdi
 maydalap taslaydı,
 Olardıń ornına basqalardı qoyadı.
- 25 Quday olardıń islerin biledi,
 Sonlıqtan túnde olardı awdarıp
 taslaydı, olar joq boladı.
- 26 Olardı zalımlıǵı ushın,
 Hámmeniń kóz aldında jazalaydı.
- 27 Olar Qudaydıń izine ermedi,
 Onıń jolların itibarǵa almadı.
- 28 Olar sebepli jarlılardıń nalası Oǵan
 jetip keldi,
 Ol azap shekkenlerdiń páriyadın
 esitti.
- 29 Eger Quday úndemese, kim Onı
 ayıplay aladı?
 Eger Ol júzin jasırsa, kim Onı
 kóre aladı?
 Quday hár bir millet ushın da, hár
 bir adam ushın da birdey.
- 30 Ol, qudaysızlardıń húkimdarlıq
 qılıp,
 Xalıqqa duzaq qurıwınan saqlaydı.
- 31 Qudayǵa: «Men jazamdı aldım,
 Endi jamanlıq qılmayman.
- 32 Kórmegenimdi maǵan úyret,
 Nahaqlıq qılǵan bolsam, endi
 islemeymen», – deytuǵınıńız
 bar ma?
- 33 Sózlerimnen júz burǵanıńız ushın,
 Quday sizdi sıyılıqlawı kerek pe?
 Men emes, siz tańlawıńız kerek,
 Ne bilesiz, aytıń.
- 34 Sanalı adamlar,
 Meni tıńlap turǵan danalar
 maǵan:
- 35 «Ayup bilmegenlikten, solay
 sóylep tur,
 Onıń gápleriniń mánisi joq», –
 deydi.
- 36 Jawız adam sıyaqlı sóylegeni ushın,
 Ayup, siz aqırına deyin sınılsańız
 edi!
- 37 Siz gúnańızǵa qozǵalańdı da
 qostıńız,
 Aramızda qol shappatlap,
 Qudayǵa qarsı gápti balalattıńız.

Elihudıń úshinshi sózi

35¹ Elihu sózin bilay dawam etti:

- ² – Ayup, siz: «Qudaydın aldında haqpan», – deysiz.
Usı durıs dep oylaysız ba?
- ³ Jáne de: «Mende qanday artıqmashlıq bar?
Gúna islemew arqalı men nege eristem?» – dep soraysız.
- ⁴ Men sizge hám doslarıńızǵa juwap beremen.
- ⁵ Kóklerge kóz jiberip, qarańlar,
Bultlarǵa kóz jiberiń, olar sizlerden biyik.
- ⁶ Eger gúna isleseniń, bunnan Qudayǵa qanday zıyan keledi?
Eger qılmısıńız kóbeyse, Oǵan qanday tásiri bar?
- ⁷ Eger ádil bolsańız, bunnan Qudayǵa ne payda?
Yamasa Ol sizlerdiń qolıńızdan ne aladı?
- ⁸ Jawızlıǵıńız ózlerińizge uqsáǵan adamlarǵa zıyan keltiredi.
Al ádilligińiz bolsa, tek adam balası ushm tásir etedi.
- ⁹ Eziwshiliktiń hádden tıs kópliginen adamlar páriyad etedi,
Kúshlilerdiń qolınan qutqarıwdı sorap, jalbarınadı.
- ¹⁰ Biraq hesh kim: «Tünde qosıqlar inam etken,
Meniń Jaratıwshım – Quday qayda eken?
- ¹¹ Ol bizlerge jer betindegi haywanlarǵa qaraǵanda kóbirek úyretken,
Bizlerdi kóktegi quslardan aqıllıraq etip jaratqan», – demeydi.
- ¹² Jawız adamlardıń menmenligi sebepli,

- Adamlar páriyad etedi, biraq Quday juwap bermeydi.
- ¹³ Awa, Quday bos sózlerge qulaq salmaydı,
Qúdireti kúshli Quday onı itibarǵa almaydı.
- ¹⁴ Ayup, siz: «Onı kórip turǵan joqpan», – deysiz,
Biraq dawa-arzıńız Onıń aldında. Onı kúte turıń!
- ¹⁵ Endi siz: «Ol qáhár lenip, jaza bermedi,
Qılmıs iske de kewil bólmeydi», – deysiz.
- ¹⁶ Usılayınsha, siz mljın gáplerdi aytasız,
Hesh náirse bilmey turıp, gápti kóbeytip atırsız.

Elihudıń eń keyingi sózi

36 ¹ Elihu sózin dawam etip, jáne bilay dedi:

- ² – Biraz sabır qılıńlar, men sizlerge kórseteyin,
Ele Quday ushm aytatuǵın sózlerim bar.
- ³ Men bilimimdi túrli dereklerden topladım,
Jaratıwshımın ádilligin dálillep bereyin.
- ⁴ Shıńında, sózlerim de jalǵan emes,
Qarsıńızda bilimi jetik bir adam tur.
- ⁵ Álbette, Quday qúdiretli,
Biraq Ol hesh kimdi pás kórmeydi,
Onıń qúdireti de, danalığı da sheksiz.
- ⁶ Ol zahımlardıń jasay beriwine jol qoymaydı,
Al jarlılarǵa ádalatlıq qıladı.

- 7 Ol ádillerden kózlerin ayırmaydı,
Olardı patshalar sıyaqlı taxtqa
otırǵızıp,
Máńgige mártebelı qıladı.
- 8 Eger ádiller shınjır menen baylangan,
Azap duzaǵına túsirilgen bolsa,
- 9 Onda Quday olardıń gúnaların,
Menmensip islegen qılmısların
ózlerine kórsetedi.
- 10 Tálım alsın dep, olardıń qulaqların
ashadı,
Hám jawızlıqtan bas tartıwdı
buyıradı.
- 11 Eger olar Qudayǵa boysınıp,
Oǵan xızmet etse,
Onda olardıń qalǵan kúnleri
baxıtqa,
Jılları shadlıqqa tolı boladı.
- 12 Al eger olar Qudayǵa boysınbasa,
qılısthan ótkerilip,
Bilim almastan, ólip ketedi.
- 13 Qudaysızlardıń ishi ǵázepeke tolı
boladı,
Quday olardı kisenlese de, járdem
soramaydı.
- 14 Olar jaslay óledi,
Ómiri shermendelik penen
ayaqlanadı.
- 15 Quday qıynalǵanlardı shekken
azapları arqalı qutqaradı,
Mashqalalarǵa duwshar etiw
arqalı Ózin tıńlaytuǵın qıladı.
- 16 Ol sizdi de dártten azat etip,
Qáwipsiz, sheklenbegen
keńislikke alıp shıǵar,
Dasturxanıńızdı lázzetli
taǵamlarǵa toltırar edi.
- 17 Biraq siz ayıplılar alatuǵın jazanı
tolıq alǵansız,
Húkim hám ádalat jaǵańızǵa
asıp alǵan.

- 18 Ǵázepleniwden saqlanıń, baylıq
sizdi azǵırmasın,
Mol para da sizdi joldan urmasın.
- 19 Baylıǵıńız, kúsh-qúdiretińiz,
Sizdi dártten qutqara ala ma?
- 20 Sonlıqtan xalıqlar óz ornınan,
Jaq qılmatuǵın túndi ańsamanı.
- 21 Jawızlıqqa júz burıwdan saq bolıń,
Siz apattan góre, gúnanı tańlaǵan
kórinesiz.

Elihudıń Ayupqa Qudaydıń qúdiretin esletiwı

- 22 – Bilip qoyıńız, Qudaydıń qúdireti
ullı,
Ol kibi tálım beretuǵın ustaz bar
ma?
- 23 Kim Oǵan júretuǵın jolın belgilep
beredi?
Yamasa kim Oǵan: «Mına isiń
nadurıs», – dep ayta aladı?
- 24 Qudaydıń islerin alǵıslawdı
umıtpańız,
Adamlar sol haqqında táriyiplew
qosıqların aytadı.
- 25 Barlıq adamlar Onıń islerine tań
qalıp,
Hár bir adam olarǵa uzaqtan
qaraydı.
- 26 Awa, Quday ullı, bizler Onı túsine
almaymız,
Onıń ómir jıllarınıń sanı da aqılǵa
sıymaydı.
- 27 Ol suw puwların kóterip alıp,
Olardı jawın tamshılarna
aylandıradı.
- 28 Bultlar suw tamshılardıń tógedi,
Ol adamlardıń ústine nóser bolıp
quyadı.
- 29 Bultlardıń qalay jayılatuǵının,
Onıń shatırınan shıqqan
gúldirmamanıń qalay

- gúrkireytuǵının kim túsine aladı?
- 30 Quday kókte shaqmaǵın shaqtırǵanda,
Onı teńizdiń túbinen kóriwge boladı.
- 31 Quday xalıqlarǵa usılay biylik júrgizip,
Mol azıq-awqat beredi.
- 32 Ol shaqmaqı Óz qollarında saqlap,
Nıshańǵa barıp tiyiwge buyırıq beredi.
- 33 Gúrkirew dawıdan xabar beredi,
Hátte, mallar da dawıdıń bolatuǵının sezedi.

37 ¹ Bunnan júregim dirildep,
Qanasınan shıǵıp keteyin deydi.

- ² Tıńlańlar! Onıń gúrkiregen dawısına,
Awzınan shıqqan sestine qulaq túrińler!
- ³ Ol pútkil aspan astı boylap shaqmaq shaqtıradı,
Shaqmaqıń jaltıldısı jerdiń tórt tárepine jetip baradı.
- ⁴ Bunnan keyin, Qudaydıń dawısı gúrkirep shıǵadı,
Ol ájayıp dawısı menen gúrkireydi,
Onıń dawısı esitilgende, úzliksiz shaqmaq shaǵadı.
- ⁵ Qudaydıń dawısı ájayıp tárizde gúrkireydi,
Ol bizlerdiń aqılıımız jetpeytuǵın ullı islerdi isleydi.
- ⁶ Ol qarǵa: «Jerge jaw!» – deydi.
Al nóser jawıńǵa: «Nóser bolıp quy!» – deydi.
- ⁷ Sonda hár bir adam isin toqtatadı,
Barlıq adamlar bulardıń Onıń isi ekenin biledi.

- ⁸ Jabayı haywanlar óz inlerine kirip,
Uyaların panalaydı.
- ⁹ Dawıl óz mákanınan shıǵıp,
Kúshli samal ayaz alıp keledi.
- ¹⁰ Qudaydıń deminen muz payda boladı,
Sheksiz suwlar muzlap qaladı.
- ¹¹ Qoyıw bultlardı ıǵal menen toydradı,
Olar arqalı shaqmaǵın shaqtıradı.
- ¹² Bultlar Onıń basqarıwında aylanıp júredi,
Pútkil jer betin aylanadı,
Bulardıń hámмесin Quday ózlerine buyırǵanı ushın isleydi.
- ¹³ Ol geyde adamlardı jazalaw ushın,
Al geyde jer júzin suwǵarıp,
Súyispenshiligin kórsetiw ushın jawın jawdıradı.
- ¹⁴ Ayup, mınalardı tıńlań,
Toqtap, Qudaydıń ullı isleri haqqında oylap kóriń.
- ¹⁵ Qudaydıń bultlardı qalay basqaratuǵının,
Óz bultlarınan shaqmaqı qalay shaqtıratuǵının bilesiz be?
- ¹⁶ Bultlardıń aspanda qalay qalqıp júretuǵının,
Bilimi jetik Qudaydıń káramatlı islerin bilesiz be?
- ¹⁷ Qubla samalı esip, jer beti quwrap qalǵanda,
Kiyimleriniń sizdi terletkende,
- ¹⁸ Qola ayna sıyaqlı qattı aspandı,
Siz de Quday sıyaqlı jayıp jibere alasız ba?
- ¹⁹ Qudayǵa ne aytıwımız kerekligin bizlerge úyretin,
Qarańǵılıqta bolǵanlıǵımız sebepli, biz isimizdi qorǵay almaymız.

- 20 Meniń sóylespekshi bolǵanım
tuwralı Óǵan birew xabarlay
ma?
Kim óziniń nabit bolıwın qáleydi?
21 Samal esip, aspandaǵı bultlardı
serpip taslaǵanda,
Jarqıraǵan kún nurına hesh kim
qaray almaydı.
22 Quday arqadan altın nur taratıp
kelmekte,
Ol ájayıp saltanatqa bólengen.
23 Bizler Qúdireti kúshli Qudayǵa
jete almaymız,
Onıń qúdireti hám ádilligi ullı,
Ádalatlıǵı sheksiz, Ol hesh
nahaqlıq qılmaydı.
24 Sonlıqtan, háy adamlar! Onnan
qorqıńlar!
Ózin dana dep bilgenlerge Ol
itibar bermeydi.

**Jaratqan Iyeniń Ayup penen
sóylesiw ushın keliwi**

38 ¹ Sonnan keyin, Jaratqan Iye
quyin ishinen Ayupqa bilay
dedi:

- ² – Bilimsiz sózleriń menen,
Danalıq sheshimlerime gúman
keltiretuǵında, sen kim
bolıpsań?
³ Erkek kibi belinǵı bekkem buw,
Men sorayman, sen juwap ber.
⁴ Men jerdiń negizin ornatqanda,
sen qay jerde ediń?
Biletuǵın bolsań, maǵan ayt.
⁵ Onıń ólshemin belgilegen kim?
Onıń ústinen jip tartqan kim? Sen
onı bileseń-ǵo!
⁶ Jerdiń tiykarları neniń ústine
qoyılǵan?
Onıń irgetasin qoyǵan kim?

- ⁷ Sol waqıtta tań juldızları
shadlanıp baqırısıp,
Iláhiy barlıqlar quwanış penen
qıshqırısqań edi.
⁸ Teńiz jer túbinen atılıp shıqqanda,
Óǵan qapılar qoyıp, bóget basqan
kim edi?
⁹ Men óǵan bultlardı kiyim,
Qara túnekti jórgek qıldım.
¹⁰ Shegaralar belgilep,
Teńizge támbilengen qapılar
qoydım.
¹¹ Sońınan óǵan: «Mına jerge deyin
keleseń, onnan ótpeyseń,
Seniń órkókirek tolqınların usı
jerde toqtaydı», – dedim.
¹² Sen ómirińde bir márte bolsa da,
tańǵa buyırıq berdiń be?
Yamasa tań shuǵlasına ornın
belgilep berdiń be?
¹³ Óǵan jerdiń tıp-túpkirlerine jetip
barıp,
Zalımlardı jasırınǵan jerinen
silkip shıǵarıwdı buyırdıń
ba?
¹⁴ Jer júzi ılayǵa mór basılǵандаy
bolıp, ózgeredi,
Kiyim kiygendey bolıp bezenedi.
¹⁵ Zalımlar kún nurınan mahrum
etiledi,
Kóterilgen qolları sındırıladı.
¹⁶ Sen teńizdiń suw kózlerine túsip
kórdiń be?
Yamasa teńiz túbin izertlep kórdiń
be?
¹⁷ Saǵan óliler mákanınıń
dárwazaları kórsetilip pe edi?
Yamasa qara túnektiń
dárwazaların kórip pe ediń?
¹⁸ Jer keńisligin túsindiń be?

- Eger bulardıń hámmesin bilgen
bolsań, onda túsindir!
- 19 Nurdıń mákanına alıp baratuǵın
jol qayda?
Al qarańlıqtıń mákanı qay
jerde?
- 20 Olardı óz ornına qaytara alasań
ba?
Olardıń úyine baratuǵın joldı
bilesen be?
- 21 Awa, sen bileseń! Sen olardan
burın tuwılǵansań!
Júdá uzaq ómir kórip atırsań!
- 22 Sen qar saqlanatuǵın jerge kirdiń
be?
Yamasa burshaq saqlanatuǵın
jerdı kórdiń be?
- 23 Men olardı apat kúnleri ushın,
Urıs hám sawash kúnleri ushın
saqlap qoyıppan.
- 24 Jaqtılıqtıń qay jerden kelip,
Shıǵıs samalınıń qay jerden
baslanatuǵının bileseń be?
- 25 Kim nóser jawın ushın arna,
Jıldırım ushın jol ashtı?
- 26 Adam jasamaytuǵın jerlerge,
Bos qalǵan shóllerge jawın
jawdıratuǵın kim?
- 27 Kereksiz quw shóldi suwǵa
qandırıp,
Ol jerlerge shópler ósiretuǵın
kim?
- 28 Jawınıń ákesi bar ma?
Shıq tamshıların dúnyaǵa
keltirgen kim?
- 29 Muz kimniń qursaqınan shıqtı?
Aspannan túsken qırawdı kim
tuwdı?
- 30 Suwlar tastay bolıp qatıp qaladı,
Teńizdiń beti muzlap qaladı.
- 31 Úrkerdiń shınjırların baylay
alasań ba?
Yamasa Orionniń jiplerin sheshe
alasań ba?
- 32 Juldızlar toparın óz waqtında
shıǵara alasań ba?
Yamasa Jeti qaraqshımı balaları
menen birge jeteley alasań ba?
- 33 Sen aspanǵa tiyisli qaǵıydalardı
bilesen be?
Yamasa sol nızamlardı jer betinde
ornata alasań ba?
- 34 Ústime nóser jawın jawsın dep,
Bultlarǵa baqırıp, buyırq bere
alasań ba?
- 35 Shaqmaqlarǵa shaǵıwdı buyıra
alasań ba?
Olar saǵan: «Bizler seniń
xızmetińdemiz», – der me
eken?
- 36 Júrekke danalıq,
Aqılǵa túsirik bergen kim?
- 37 Bultlardı sanawǵa kimniń
danalıǵı jetedi?
Kim aspandaǵı suw meslerin
awdarıp taslay aladı?
- 38 Sonda shań ılayǵa aylanıp,
Kesekler bir-birine jabısadı.
- 39-40 Jas arıslanlar uyasında
jasırınıp,
Urgashi arıslan olja ańlıp, puta
astında jatırǵanda,
Sen urgashi arıslanǵa olja tutıp
bere alasań ba?
Yamasa jas arıslanlardıń qarın
toydıra alasań ba?
- 41 Ğarǵanıń balaları ashlıqtan
qańǵıp júrip,
Qudayǵa jalinganda,
Olardı azıq penen
támiyinleytuǵın kim?

- 39** ¹ Sen taw eshkisiniń qashan tuwatuǵının bileseń be?
Yamasa suwinnıń balalaǵanına qarap turǵanbısań?
- ² Olardıń qansha ay buwaz bolıp júretuǵının bileseń be?
Olardıń balalaytuǵın waqtın she?
- ³ Olar tolǵatqanda, júresine otırıp, Balasın dúnyaǵa keltiredi.
- ⁴ Olardıń balaları ashıq jaylawlarda ósip, kúshke toladı,
Keyin ketip, qayıp kelmeydi.
- ⁵ Qulangá erkinlik bergen kim?
Jabayı eshektiń arqanın sheship taslaǵan kim?
- ⁶ Men shól dalanı oǵan úy,
Shorlı jerlerdi mákan qılıp berdim.
- ⁷ Ol qaladaǵı shawqım-súren ústinen kúledi,
Mal aydawshımın baqırısın esitpeydi.
- ⁸ Ol otlaw ushın tawlardı sharlap,
Ózine kók jaylaw izleydi.
- ⁹ Jabayı buǵa saǵan xızmet etiwge ırazı bolıp,
Seniń qorańdaǵı aqırınıń janında túner me eken?
- ¹⁰ Jerińdi aydatıw ushın,
Onı júwenlep, gúndege qosa alasań ba?
- ¹¹ Kúshli dep, oǵan isene alasań ba?
Awır islerińdi oǵan tapsıra alasań ba?
- ¹² Jabayı ógizdiń eginińdi tasıp,
Qırmanıńa alıp keletuǵınına isenesen be?
- ¹³ Túyequs qanatların gárdiyip qaqsada,
Ol láylektiń qanat hám párine jetpeydi.
- ¹⁴ Túyequs máyeklerin jerge qaldırıp ketedi,
Al qum olardı jılıtadı.
- ¹⁵ Máyekler ayaq astında qalıp, eziledi,
Jabayı haywan olardı basıp ketpey me, bunı hesh oylamaydı.
- ¹⁶ Túyequs óz balalarına basqaniki sıyaqlı qatal,
Miynetiniń kúyip ketiwinen qáweterlenbeydi.
- ¹⁷ Óytkeni Men onı danalıqtan mahrum etkenmen,
Oǵan aqıl da bermegenmen.
- ¹⁸ Biraq túyequs qanat jayıp juwırǵanda,
At hám shabandozdı izde qaldırıp, ústinen kúledi.
- ¹⁹ Atqa kúsh bergen,
Onıń jelkesine jal ósirgen,
- ²⁰ Onı shegirtke kibi sekiretuǵın qılǵan sen be ediń?
Onıń pısqırıp kisnegeniniń ózi qorqınışlı.
- ²¹ At tuyaqları menen jer tepsinip, óz kúshine quwanıp,
Dushpannıń ústine qaray shabadı.
- ²² Ol qorqınış ústinen kúlip qarap, hesh nárseden seskenbeydi,
Qılısttan da qaymıqpaydı.
- ²³ Oq salınǵan qap ústinde shıńǵırlaydı,
Nayza hám semser jaltıldaydı.
- ²⁴ Ğázep penen rehimsiz jerdi tepkilep,
Kárnay sestin esitkende, bir jerde turmaydı,
- ²⁵ Kárnay shertilgen sayın kisnep, Sawashtıń iyisin alıstan sezedi,
Sárkárdalardıń shawqım-súrenlerin esitedi.

- 26 Qarshıganını qublağa qaray qanat
jayıp,
Biyiklep ushatuğımı seniñ
danalıǵınıñ arqası ma?
27 Búrkít seniñ buyrıǵın menen
kóterilip ushıp,
Biyiklikke uya sala ma?
28 Ol jartaslar ústine mákan basıp,
sol jerde jasadı,
Jartastıń usha bası – onıń qorǵanı.
29 Ol sol jerde turıp, ań awlaydı,
Onıń kózleri oljasın uzaqtan
kóredi.
30 Palapanları qan sorıydı,
Ólik qay jerde bolsa, ol da sol
jerde boladı.

31 Jaratqan Iye sózin dawam etip,
Ayupqa bilay dedi:

- 32 – Qúdireti kúshli Quday menen
tartısıp atırǵan adam,
Endi Onı jolǵa salmaqshı ma?
Qudaydı ayıplap atırǵan adam
juwap bersin.

33 Sonda Ayup Jaratqan Iyege bilay
dep juwap berdi:

- 34 – Men sanda joq bir adamman,
Saǵan ne dep juwap bereyin?
Endi awzıma bek bolaman.
35 Bir ret sóyledim, biraq juwap bere
almadım,
Ekinshi ret sóyledim, biraq endi
sóylemeymen.

40 ¹ Sonnan keyin, Jaratqan Iye
quyın ishinen Ayupqa bilay
dedi:

- ² – Erkek kibi belinđi bekkem buw,
Men sorayman, sen juwap ber.

- ³ Sen Meni ádalatsızlıqta
ayıplamaqshımısañ?
Óziñdi aqlaw ushın meni
qaralamaqshımısañ?
⁴ Sende Qudaydıń, yaǵnıy Meniñ
qúdiretimdey qúdiret bar
ma?
Dawısıñ Meniki sıyaqlı gúrkirey
ala ma?
⁵ Eger solay bolsa, onda óziñdi dańq
hám bálent mártebe menen
beze,
Ullıhıq hám saltanatqa bólen.
⁶ Ğázebiñdi tógip, shash,
Tákabbirlerge kóz salıp, olardı
boysındır.
⁷ Tákabbirlerge názer salıp, olardı
diz shóktir.
Jawızlardı turǵan jerinde mıljalap
tasla.
⁸ Olardıń hámмесin birge topıraqqa
kóm,
Júzin kepinge orap, qarańǵı
dúnyaǵa baylap qoy.
⁹ Sonda oń qolıñnıñ seni
qutqarǵanın,
Men de moynıma alayın.
¹⁰ Mina begemotqa qara,
Seni jaratqanıñ sıyaqlı, onı da
Men jarattım.
Ol ógiz sıyaqlı shóp jeydi.
¹¹ Onıń belinde ne degen kúshi bar,
Qarındaǵı bulshıq etleri qanday
bekkem!
¹² Onıń quyırǵı kedr aǵashı sıyaqlı
mıqlı,
Jambasındaǵı siñirleri órim-órim.
¹³ Súyekleri qola bórenelerge,
Qabırǵaları temir baqanlarǵa
uqsaydı.
¹⁴ Begemot Meniñ jaratqanıñ
ishindegi eń ájayıbı,

- Jaratqannıń Ózi ǵana oǵan qılısh kótere aladı.
- 15 Tawlar oǵan azıq beredi,
Ol jerde barlıq jabayı haywanlar oynaqlap júredi.
- 16 Begemot lotos japıraǵı astında,
Batpaqlıqta ósken qamıslar arasında jatadı.
- 17 Lotos japıraqları oǵan kóleńke túsirip,
Dárya boyındaǵı tallar onı orap turadı.
- 18 Dárya burqasınlap aqsa da, ol qorqpaydı,
Iordan tasıp, awzına kelse de, oǵan tásir etpeydi.
- 19 Kim onı kózine túspey, tuta aladı?
Kim onıń murnınan ilmek ótkere aladı?
- 20 Al Liwyatandı^a she, balıq uslaytuǵın qarmaq penen uslap,
Tilin jip penen baylay alasań ba?
- 21 Onıń murnınan jip ótkizip,
Jaǵına qarmaq ildire alasań ba?
- 22 Ol saǵan qayta-qayta jalınıp-jalbarınıp,
Seniń menen jilli sóyleser me eken?
- 23 Saǵan máńgige qul bolıw ushın,
Seniń menen kelisim dúzer me eken?
- 24 Qus penen oynaǵan sıyaqlı, onıń menen oynay alasań ba?
Yamasa ermek qılıwı ushın,
qızlarıńa onı baylap bere alasań ba?
- 25 Balıqshılar onıń ushın sawdalasa ma?
Sawdagerler onı óz ara bólisip ala ma?

- 26 Onıń terisin nayza menen,
Basın balıqshınıń shanışqısı menen tese alasań ba?
- 27 Qolınıń oǵan tiygizip kór,
Ekinshi márte tiygizbeytuǵın bolasań,
Bul sawashtı da hesh qashan umitpaytuǵın bolasań.

- 41** ¹ Liwyatandı tutıwǵa úmit etiw paydasız,
Onıń qarası kóriniwden-aq, qorqınıshtan adamnıń júregi jarıladı.
- ² Onı qozǵawǵa hesh kimniń batılı barmaydı.
Solay eken, onda kim Meniń aldımda tura aladı?
- ³ Oǵan qarızdar bolıp qalatuǵınday, kim Maǵan bir náirse berdi eken?
Aspan astındaǵı hámme náirse – Meniki.
- ⁴ Men Liwyatannıń dene aǵzaları,
Ullı kúshi hám ájayıp denesi haqqında aytıp bereyin.
- ⁵ Kim onıń terisin sılıp ala aladı?
Kim onıń eki qabat sawıtın tesip zaqımlay aladı?
- ⁶ Kim onıń awzın ashıp kóre aladı?
Onıń awzındaǵı tisleri qorqınıshlı.
- ⁷ Arqası qatar-qatar qalqannan islengen,
Olar mór basilǵanday etip, bir-birine tıǵız bekkemlengen.
- ⁸ Olardıń bir-birine jaqın jaylasqanı sonshelli,
Arasınan hawa da ótpeydi.
- ⁹ Olar bir-birine tıǵızlanıp, jabıstırılǵan,

^a **40:20** *Liwyatan* – teńizde jasaytuǵın úlken maqluq.

- Olardı ajratıw múmkin emes.
 10 Liwyatan túshkirkende, ot shashadı, Onıń kózleri tań nurı sıyaqlı jaynap turadı.
 11 Awzınan jalın lawlap, Ot ushqınları shashıraydı.
 12 Murnınan shıqqan tútin, Janıp turǵan qamıs ústinde qaynap turǵan qazannıń puwına uqsaydı.
 13 Demi kómirdi alıstıradı, Awzınan jalın shashadı.
 14 Onıń kúshi moynında, Onıń aldında qorqınısh oyınǵa túsedı.
 15 Etiniń qabatları bir-birine bekkem jabisqan, Quymaǵa uqsaydı, hesh terbelmeydı.
 16 Júregi tastay, Digirmannıń astıńǵı tasınday qattı.
 17 Ol ornınan turǵanda, kúshlilerdiń de húreyi ushadı, Qorqınıshtan artqa sheginedi.
 18 Onı qılısh ta kespeydi, Oǵan nayza da, qanjar da, oq ta ótpeydi.
 19 Temir oǵan saban kibi, Qola shirigen terek kibi kórinedi.
 20 Atılǵan oqlar onı qashıwǵa májbúrley almaydı, Saqpannan atılǵan tas ol ushın qawıqtay nársede.
 21 Shoqmar menen urǵan oǵan saban menen urǵanday, Ózine ılaqtırılǵan semserlerdiń sestine kúledi.
 22 Denesiniń astıńǵı teńgeleri gúzenıń ótkir sınıqlarına uqsaydı, ılaydıń ústinde jatsa, túyek aydalǵanday iz qaldıradı.

- 23 Túpsiz tereń iyirimdi ol qazan kibi qaynatadı, Teńizdi qaynap turǵan may kibi tastıradı.
 24 Ol izinde nurlı iz qaldıradı, Kórgenler teńizdiń aq shashi bar dep oylaydı.
 25 Jer betinde onıń teńi-tayı joq, Ol qorqınıshtı bilmeytuǵın etip jaratılǵan.
 26 Ol barlıq tákabbirlerge pás názer menen qaraydı, Hám barlıq menmenlerdiń patshası.

Ayuptıń táwbe etiwi

42 ¹ Sonda Ayup Jaratqan Iyege bilay dep juwap berdi:

- ² – Men bilemen, Seniń qolıńnan hámme nársede keledi, Niyetińde kesent etiw de múmkin emes.
³ Sen: «Bilimsizlik penen Meniń qararımıdı qaralap atırǵan, Mina adam kim ózi?» – dep soraǵan edıń. Awa, men ózim túsinbegen nárseler haqqında, Hasla túsiniwge aqılım jetpeytuǵın ullı isler haqqında sóyledim.
⁴ Sen jáne: «Sen diqqat penen tıńla, Men sóyleyin, Men sorayın, sen juwap ber», – degen edıń.
⁵ Burın men Sen tuwralı tek qulaqlarım menen esitken edim, Al házir Seni óz kózlerim menen kórip turman.
⁶ Sonlıqtan burıńǵı aytqanlarıma ókinip,

Táwbe qılıp, topıraq penen kúlde otırman.

Jaratqan Iyeniń qararı

⁷Jaratqan Iye Ayup penen sóylesip bolǵannan soń, temanlı Elifazǵa til qatıp, bılay dedi:

– Meniń saǵan hám seniń eki dostıńa qáhárim keldi. Sizler Men tuwralı qulım Ayup sıyaqlı durıs sóylemedińler. ⁸Endi jeti buǵa hám jeti qoshqar alıp, qulım Ayupqa barıńlar hám ózlerińiz ushın jandırılatuǵın qurbanlıq usınıńlar. Qulım Ayup sizler ushın duwa etedi. Men onıń duwasın qabil etemen hám aqmaqlıǵıńız ushın sizlerdi jazalamayman. Sizler Men tuwralı qulım Ayup sıyaqlı durıs sóylemedińler.

⁹Solay etip, temanlı Elifaz, shuwaxlı Bildad hám naamalı Sofar Jaratqan Iyeniń aytqanların orınladı. Jaratqan Iye de Ayuptıń duwasın qabil etti.

Qudaydıń Ayuptı qayta jarılqawı

¹⁰Ayup dosları ushın duwa etkenen soń, Jaratqan Iye onıń hal-jaǵdayın burınǵı abadansılıǵına qaytarıp,

burın bolǵan nárseleriniń hámмесin eki ese qılıp qaytarıp berdi. ¹¹Ayuptıń aǵa-inileri, apa-qarındaqları hám onı burın tanıǵannıń hámмесi onıń úyine kelip, Ayup penen birge awqatlandı. Olar Jaratqan Iyeniń basına salǵan barlıq sımaqları ushın Ayupqa kewil ayttı hám táselde berdi. Olardıń hár biri Ayupqa bir kesita^a gúmis hám bir altın sırgadan sıyǵa berdi.

¹²Jaratqan Iye Ayuptıń sońǵı kúńlerin burınǵısına da beter jarılqadı. Endi onda on tórt mın qoy, altı mın túye, bir mın jup ógiz hám mın urǵashı eshek boldı. ¹³Jáne de, Ayuptıń jeti ul hám úsh qızı boldı. ¹⁴Ol birinshi qızına Emima, ekinshisine Kesia, úshinshisine Keren-Happux dep at qoydı. ¹⁵Úlkeniń hesh bir jerinde Ayuptıń qızlarındaıy sulıw qızlar bolmadı. Ákesi Ayup qızlarına aǵa-inileri menen birdey miyras ajratıp, enshige berdi.

¹⁶Bunnan keyin, Ayup jáne bir júz qırıq jil jasap, tórt áwlad kórdi. ¹⁷Solay etip, Ayup uzaq hám mazmunlı ómir súrip, dúnyadan kóz jumdı.

^a **42:11** Kesita – qanday da bir ólshem birlik, onıń awırılıǵı belgisiz.

Zabur

Kitap haqqında maǵlıwmat

Zabur kitabı Qudayǵa baǵıshlangan hár túrli mazmundaǵı jırlardıń jıynaǵı. Olardı bazıda qosıq qılıp saz benen aytqan, bazıda bolsa jalǵız yamasa bir topar bolıp duwa etiw sıpatında aytqan. Kitap 150 jirdan ibarat, jırlardıń kópshiligini patsha Dawıt jazǵan.

Jırlarda evreyshe qosıqlardıń parallelizm dep atalǵan usılı keń qollanılǵan. Ádette bul usıl qanday da bir pikirdi tastıyıqlaw, oǵan pát beriw yamasa qosımsha mánini túsindiriw maqsetinde isletiledi.

Muxaddes Kitap ishindegi kóp kitaplardıń baslı temaları jırlarda óz súlderin tabadı. Bul temalar – alǵıs qosıǵı, alǵıs-maqtawlar, úmit, isenim, gúnanıń aqıbetindegi qayǵı,

Qudaydın sadıqlıǵı hám járdemi. Barlıq jırlardıń tiykarǵı mánisinde Qudayǵa bolǵan kúshli isenim, Oǵan degen haqıyqıy húrmet-izzet jatadı. Jırlardıń avtorları ózleriniń haqıyqıy ishki sezimlerin bildirip, Qudaydı sheksiz miyrim-shápááti ushın alǵıslaydı, qıyınshılıq jaǵdaylarda bolsa júreklerindegi dártlerin tógip saladı.

Iysa Masiyx waz aytqanda hám tálim bergende jırlardan paydalanǵan. Jańa Kelisim avtorları da jırlardıń bazıların óz kitaplarında qollanıp jazǵan. Birinshi masiyxıylar da sıyınǵanda, tálim bergende hám Iysa Masiyx haqqındaǵı Xosh Xabardı basqalarǵa aytıp bergende jırlardan paydalanǵan.

---

1 ¹ Qanday baxıtlı mınaday adam:
Napáklerdin másláháti menen
júrmeytuǵın,
Gúnakarlardın jolına ayaq
baspaytuǵın,
Surbetlerdin arasında otırmaytuǵın.

² Al ol Jaratqan Iyeniń
kórsetpelerinen ráhátlenir,
Kúni-túni kórsetpeleriniń ústinde
oy juwırtar.

³ Ol aǵın suw boyına egilgen miywe
aǵashına meǵzer,
Miywesin óz máwsiminde berer,
Japıraqları quwrap qalmas,
Ol ne islese de, tabısqa eriser.

⁴ Al napákler bolsa bunday emes,
Olar samal ushırǵan qawıqqa uqsar.

⁵ Sonıń ushın ádillik bolǵan jerde
napákler tura almas,

Haqlardıń jámiyetinde
gúnakarlarǵa orın bolmas.
6 Jaratqan Iye haqlardıń jolın
gúzeter,
Al nahaqlardıń jolı ólimge
jetekler.

2 ¹ Ne ushın kóterilis qıladı
milletler?
Nege biyhuda jobalar dúzedi
xalıqlar?
² Jaratqan Iyege hám Onıń
maylaǵan patshasına,
Qarsı sap tartıp turar jer júzindegi
patshalar,
Til biriktirip, bılay deydi
húkimdarlar:
³ «Sındırayıq olardıń salǵan
kisenlerin,
Ílaqtırayıq moynımızdaǵı
buǵawların».
⁴ Kókте otırǵan Iye bolsa,
Olardı masqaralap, ústinen kúler.
⁵ Keyin Ol ashıwlanıp, olardı eskерter,
Ǵázebi menen qorqınıshqa salıp,
bılay der:
⁶ «Men muxaddes tawım bolǵan
Sionǵa,
Ózimniń patshamdı otırǵızdım».
⁷ Jaratqan Iyeniń qararın járiya
qılaman:
Ol maǵan bılay dedi:
«Sen Meniń ulımsań,
Búgin Men saǵan Áke boldım.
⁸ Sora Mennen, xalıqlardı qolıńa
beremen,
Iyeligińe jer júziniń tórt tárepin
tapsıraman.

⁹ Temir hasa menen olardı urıp
ezeseń,
Ílay ıdstay etip, sındırasań».
¹⁰ Háy patshalar, aqıl menen is tutıń!
Háy dúnyadaǵı húkimdarlar,
sabaq alıń!
¹¹ Qorqıw menen Jaratqan Iyege
xızmet etiń,
Múláymlik penen shadlanıń.
¹² Onıń ulınıń aldında bas iyiń,
Bolmasa, Onıń ǵázebi qaynar,
Sizler de ómir jolıńızda birden
joq bolarsız.
Onıń qáhári tez lawlap janar.
Qanday baxıtlı Onnan pana
tapqanlar!

3 ¹ *Dawıttıń óz ulı Abshalomnan
qashqan waqıtta^a jazǵan jırı*

² Jaratqan Iye, sonshellı kóp
dushpanlarım,
Maǵan qarsı bas kóterip atır kóp
adam!
³ Kópler men haqqında:
«Qudaydan oǵan qutqarılıw
joq», – dep aytar. Selah^b
⁴ Biraq Sen Jaratqan Iye, meniń
qalqanımsań,
Meni dańqqa bólep, basımdı
joqarı kótereseń.
⁵ Járдем sorap, Jaratqan Iyege
jalbarınaman,
Juwap berer Ol maǵan muxaddes
tawıman. Selah
⁶ Jaratqan Iye meni qorǵaǵanı sebepli,
Jataman, uyıqlayman, jáne aman-
esen turaman.

^a **3:1** 2Pat 15:13–17:22.

^b **3:3** *Selah* – bul saz termini bolıwı múmkin. Mánisi belgisiz.

7 Hár tárepten qorshap turgán,
On mınılağan jawlardan
qorqpayman.

8 Jaratqan Iye, tur,
Qudayım, meni qutqar!
Sen barlıq dushpanlarımınıń
júzine urdıń,
Jawızlardıń tislerin sındırdıń.

9 Qutqarılıw Jaratqan Iyeden keler,
Xalqınıń ústine jawsın
bereketiń! Selah

4 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine.*
Tarlı saz ásbaplar menen aytila-
tuğın Dawıttıń jırı

2 Meniń huqıqımdı qorǵawshı
Quday!
Jalbarıńanımda juwap ber maǵan!
Qıyınshılıqta qalǵanımda, meni
azat qıldıń,
Rehim etip maǵan, qulaq sal
duwama.

3 Háy, insanlar, qashanǵa deyin
atıma daq túsiresiz?
Qashanǵa deyin biyhuda
nárselerge kewil berip,
Qashanǵa deyin jalǵannıń izinen
júresiz? Selah

4 Bilińler, Jaratqan Iye Ózine sadıq
adamdı tańlar,
Jalbarınsam, Ol meni esiter.

5 Ğázeplenip, gúna islemeń,
Tósekte jatqanıńızda, oylanıń
hám tınıshlanıń. Selah

6 Jaratqan Iyege maqul bolǵan
qurbanlıqlar usınıp,
Oǵan úmit baylań.

7 «Kim bizlerge jaqsılıq qıladı?» –
dep aytatuǵınlar kóp,

Jaratqan Iye, júzińniń nurın
ústimizge tók!

8 Quwanar dán hám sharabı mol
bolǵanlar,

Sen júregime onnan da kóp
shadlıq berdiń.

9 Jatqanımda, tınısh uyıqlayman,
Jalgız Sen, Jaratqan Iye,
Amanlıq ishinde saqlaysañ meni.

5 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine.*
Nay sazında atqarılatuğın Da-
wıttıń jırı

2 Sózlerime qulaq sal, Jaratqan Iye,
Shekken nalalarıma diqqat awdar.

3 Esite gór, járdem sorap dad
salaman,

Patsham hám Qudayım, Saǵan
duwa etemen.

4 Tańda dawısımdı esiteseyń, Jaratqan
Iye,

Hár erte tańda usınaman
duwamdı,

Sennen kútemen juwaptı.

5 Sen jamanlıqtı xosh kórmeytuğın
Qudaysañ,

Jawızlıq Seniń janińda tura almas.

6 Tákabbirler kóz aldında tura almas,
Barlıq napákklik qılǵanlardı jek
kóreseyń Sen.

7 Jalǵan sóyleytuǵınlardı joq
qılasañ,

Jaratqan Iye, qanxor hám
mákkarlardan jerkeneseń.

8 Men mol súyispenshiligińniń
sayasında,

Seniń Üyińe, muxaddes

Ibadatxanańa kiremnen,

Qorqıw menen Saǵan tájim qılıp,
sıyınaman.

9 Jaratqan Iye, Sen ádalatlısań,

- Dushpanlarıma bola, meni jetele,
Aldımda Óz jolıńdı tegisle.
- 10** Shinlıq joq dushpanlarımńıń
sózlerinde,
Olardıń júrekleri bále-qadaǵa tolı,
Awızları ashıq bir qábir sıyaqlı,
Maylı tilleri menen jalǵan
sóyleydi.
- 11** Quday, olardı húkim etip, jazala!
Dúzgen jobaları apat keltirsın
ózlerine,
Olar Saǵan qarsı bas kóterer,
Gúnaları kóp bolǵanı ushın,
olardı quwıp jiber.
- 12** Quwansın Sennen pana tapqanlar,
Olar máńgi shadlanıp baqırsın.
Atıńdı súygenler Sende yoshiw
ushın,
Olardı Óziń qorǵay gór!
- 13** Jaratqan Iye, Sen haq adamlardı
jarılqaysañ,
Rehimiń menen olardı qalqanday
qorǵaysañ.
- 6** ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine.*
Tarlı saz ásbaplar menen tómengi
dawısta aytilatuǵın Dawıttıń jırı
- 2** Jaratqan Iye, qáhár lenip, ayıbımdı
áshkaralama,
Ǵázebiń menen meni jazalama.
- 3** Rehim et maǵan, Jaratqan Iye,
dármanım qalmanı,
Shıpa ber maǵan, Jaratqan Iye,
pútkil denem qaltıraydı.
- 4** Janım azap ishinde qaldı,
Jaratqan Iye, qashanǵa deyin bul
dawam etedi?
- 5** Jaratqan Iye, maǵan qayırılıp,
qutqar janımdı,
Azat qıl súyispenhiligiń haqı.
- 6** Óytkeni óliler arasında hesh kim
sıynbas Saǵan,
Óliler mákanında kim algıs aytar
Saǵan?
- 7** Ah urıp, gúrsinip, sharshadım,
Túni boyı kóz jasım kól-dárya
boladı,
Zar eńirep, tósegim lám boladı.
- 8** Kózlerimniń nurı sóndi
qayǵıdan,
Ázzilendi kózlerim dushpanlarım
sebepli.
- 9** Jawızlıq islewshiler, mennen awlaq
júrińler,
Óytkeni Jaratqan Iye esitti
dadımdı,
- 10** Jalbarıwıma qulaq saldı.
Ol duwamdı qabil qıladı,
- 11** Barlıq dushpanlarım uyalıp
qaladı,
Hámmesin qorqınısh biylep aladı,
Hápzamatta shermende bolıp,
qayıtıp ketedi.
- 7** ¹ *Benyamin urıwınan bolǵan*
Kush sebepli Dawıttıń Jaratqan
Iyege aytqan jırı
- 2** Sennen pana tabaman, Qudayım
Jaratqan Iye!
Izime túskenlerden azat qılıp,
qutqar meni.
- 3** Bolmasa, olar meni arıslanday
tilkimlep taslaydı,
Maydalap bólekleydi,
qutqaratuǵın hesh kim joq.
- 4** Qudayım Jaratqan Iye,
Eger ayıp is qılǵan bolsam,
Birewge nahaqlıq qılǵan bolsam,
- 5** Dostimniń jaqsılıǵına jamanlıq
qaytarsam,

- Mağan sebepsiz hújim qılğan
dushpanıma rehim qılsam^a,
- 6 Onda jawlarım meni izimnen
quwıp, uslap alsın,
Janımdı ayaq astı qılıp, tepkilesin,
Abırayımdı jerge ursın. Selah
- 7 Qáhárlenip kóteril, Jaratqan Iye!
Qarsı shıq dushpanlarımınñıñ
ǵázebine!
Oyan, húkim shıǵarǵan Qudayım!
- 8 Xalıqlardı átirapına jıyna,
Joqarıdaǵı taxtında otırıp,
Olardıń ústinen húkimdarlıq qıl.
- 9 Jaratqan Iye, Sen xalıqlardıń
ústinen húkim shıǵarasań,
Jaratqan Iye, ádilligim hám
minsizligime góre,
Sen meni aqla.
- 10 Jawızlardıń jawızlıqlarına shek qoy,
Haqlardı qollap quwatla,
Aqıl-oy hám júreklerdi Sen
sınaysań,
Haq Quday!
- 11 Quday qalqan sıyaqlı meni qorǵar,
Pák júreklerdi Ol qutqarar.
- 12 Quday ádalatlı qazıdur,
Jawızǵa Ol hár kúni ǵázebin
shashar.
- 13 Eger kim de kim táwbe qılmasa,
Quday oǵan qarsı qılıshın qayrar,
Sadaǵın kerip, tayar turar.
- 14 Qıratuǵın qural-jaraǵın alıp,
Otlı oqların tayarlap turar.
- 15 Jaman adamnan jamanlıq shıǵadı,
Jawızlıqqa júkli boladı,
Nátıyjede jalǵandı tuwadı.
- 16 Ol shuqır qazadı,

- Biraq qazǵan shuqırına ózi túsedı.
- 17 Onıń jamanlıǵı ózine qaytadı,
Jawızlıǵı óz basına jetedi.
- 18 Ádalatlıǵı ushın Jaratqan Iyeni
táriyipleymen,
Saz shertip, Quday Taalanıń atın
alǵıslayman.

8 ¹ *Atqarıwshıların jetekshisine.
Gat tarlı ásbabında aytilatuǵın
Dawıttıń jırı*

- 2 Jaratqan Iye, bizlerdiń Iyemiz,
Pútkil jer júzinde qanshelli ullı
Seniń atıń!
Kókten de joqarı Seniń dańqıń.
- 3 Dushpanlarıńnıń hám jawlarıńnıń
Únin óshiriw ushın,
Náresteler hám emiziwli
balalardıń awzınan,
Ózińe maqtawlar aytqızdıń.
- 4 Qollarıń menen dóretken aspanıña,
Óziń jaylastırǵan ay hám
juldızlarǵa qarasam,
Mınaday sorawlar payda bolar
oyımda:
- 5 «Sen adam tuwralı oylaǵanday, ol
kim bolıptı?
Sen adamzatqa ǵamxorlıq
qılǵanday, ol kim bolıptı?»
- 6 Sen onı Qudaydan sál-aq
tómenirek qıldıń,
Izzet-húrmet tajın oǵan kiygizdiń.
- 7 Qolıń menen dóretkenlerińniń
ústinen onı húkimdar qıldıń,
Hámmesin ayaqlarınıń astına
qoydıń:
- 8 Barlıq mayda hám iri mallardı da,
Daladaǵı jabayı haywanlardı da,

^a **7:5** *Rehim qılsam* – rehim qılıw, qadaǵan etilgen jaǵday názerde tutılǵan bolıwı múmkin. 1Pat 15:1-35 qarań.

- 9 Aspandağı quslardı, teñizdegi balıqlardı,
Teñizde júzetuǵın hár túrli maqluqlardı.
- 10 Jaratqan Iye, bizlerdiń Iyemiz,
Pútkil jer júzinde qanshelli ullı
Seniń atıń!
- 9** ¹ *Atqarıwshıların jetekshisine.*
«Uldıń ólimi» namasına ayıladı.
Dawıttıń jırı
- 2 Jaratqan Iye, shın júrekteń Seni táriyipleymen,
Barlıq ájayıp islerińdi járiyalayman.
- 3 Sende quwanıp, yoshlanaman,
Atıña arnap, saz shertip alǵıslayman, Quday Taala!
- 4 Dushpanlarımsheginipqashqanda,
Súrnigip óler Seniń aldında.
- 5 Meni húkim qılıp, dawımdı qarap shıqtıń,
Taxtıña otırıp, ádil húkim shıǵardıń.
- 6 Qáhár lenip, xalıqlardı ayıpladıń,
Napáklardı joq qıldıń,
Máńgi-baqıy óshirdiń olardıń atların.
- 7 Wayran ishinde qalıp, máńgi joq boldı dushpanımız,
Sen olardıń qalaların qulattıń,
Olar endi qaytadan eske alınbas.
- 8 Jaratqan Iye máńgi patshalıq qıladı,
Húkim qılıw ushın Óz taxtıń qurdı.
- 9 Ol dúnyanı basqarar ádalatlıq penen,
- Húkim qılar xalıqlardı ádillik penen.
- 10 Ezilgenler ushın Jaratqan Iye biyik qorgandıur,
Qıyın jaǵdaylarda olarǵa qorǵan bolar.
- 11 Seni tanıytuǵınlar, Saǵan úmit baylar, Jaratqan Iye,
Ózińdi izlegenlerdi hesh qashan taslap ketpediń.
- 12 Saz shertip, Sionda otırǵan Jaratqan Iyeni alǵıslań!
Islegen islerin xalıqlar arasında járiyalań!
- 13 Tógilgen qannıń qunın talap qıladı,
Ol bulardı este saqlaydı,
Ezilgenlerdiń páriyadın umıtpaydı.
- 14 Rehim qıl maǵan, Jaratqan Iye!
Meni jek kórgen jawlarım azap bermekte!
Ólim awzınan Sen meni qaytarasań.
- 15 Sonıń ushın, qız Sionnıń dárwazalarınıń maydanında,
Saǵan alǵıs-maqtaw aytaman,
Shadlanaman, meni qutqarǵan Senseń.
- 16 Xalıqlar ózleri qazǵan shuqırǵa ózleri tústi,
Qurǵan torlarına óz ayaqları ilindi.
- 17 Ádil húkimi menen Jaratqan Iye Óziniń kimligin kórsetti,
Zalımlar ózleri qurǵan duzaqqa tústi. Higgayon,^a Selah
- 18 Jawızlar hám Qudaydı umıttan barlıq xalıqlar,

^a **9:17** *Higgayon* – bul saz termini bolwı múmkin. Mánisi belgisiz.

- Óliler mákanına túser.
- 19 Al mútáj adamlar hámme waqıtta umıtılıp qalmas, Gáriplerdiń úmiti máńgi joqqa shıǵarılas.
- 20 Tur, Jaratqan Iye! Adamzat jeńip shıqqasın, Dárgayında xalıqlar húkim qılın.
- 21 Olarǵa qorqınısh ber, Jaratqan Iye! Xalıqlar ózleriniń adamzat ekenin bilsin. Selah
- 22 Jaratqan Iye, ne ushın uzaqta turıpsañ, Qıyın jaǵdaylarda Ózińdi jasırasañ?
- 23 Jawızlar menmenlik penen gáriplerdi awlaydı, Óz basına jetsin toqıǵan hiyleleri.
- 24 Jawız adam jawız háwesleri menen maqtanar, Haram tabısqa qumar adam Jaratqan Iyege nálet aytıp, Onı mensinbes.
- 25 Qudayǵa qaray umtılmaydı tákabbir zalımlar, Hámme waqıtta «Quday joq», – dep oylaydı olar.
- 26 Zalımlar hámme waqıtta tabısqa eriser, Qudaydıń buyırıqlarına aqlı jetpes, Olar dushpanların pisent etpes.
- 27 Olar óz kewlinde bilay dep oylaydı: «Bizler hesh qashan súrnıkpeymiz, Áwladtan-áwladqa apatqa dus kelmeymiz».
- 28 Jawızlardıń awız náletke, hiylege, zulımǵa tolı, Tiliniń astında tur jawızlıq hám jaman sózler.
- 29 Olar awıllarda jasırınıp aladı, Ańlıp, ayıpsız adamdı óltiredi. Kózleri sharasız qalǵan qurbandı izleydi.
- 30 Buqqıda jatqan arıslan sıyaqlı, Biysharamı uslayman, dep tasada jatadı. Óz torına ilindirip, gáripti uslap aladı.
- 31 Biyshara jeńilip, qulaydı, Jawızdıń oljasına aylanadı.
- 32 Olar óz kewlinde: «Quday qılmıslarımızǵa itibar bermeydi, Júzin jawıp alǵan, hesh qashan kórmeydi», – dep oylaydı.
- 33 Tur, Jaratqan Iye, qolıńdı soz, Quday! Ezilgenlerdi umıtpa!
- 34 Ne ushın jawızlar Seni mensinbeydi? Ne ushın olar óz kewlinde: «Quday mennen esap soramaydı», – deydi?
- 35 Al Sen ezilgenlerdi hám azap shekkenlerdi kóreseń, Járдем beriw ushın olarǵa názer salasań, Sharasız qalǵanlar ózlerin Saǵan tapsradı, Jetimlerdiń járdemshisi Ózińseń.
- 36 Napák hám jawızdıń qolların sındırıp tasla, Qılmısları ushın olardan esap sora, Basqa jawızlıq qılmasın olar.
- 37 Jaratqan Iye máńgi-baqıy patshadur,

Joq boladı Onıń elinen basqa xalıqlar.

³⁸ Jaratqan Iye, ezilgenlerdiń tilegin esiteseń,

Jigerlendirerseń olardı,
Jetim hám ezilgenlerdiń dadına qulaq salıp,

³⁹ Hesh adam bendesi olardı qorqmıshqa salmasın, dep, Ádillik qılasań olarǵa.

10 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Dawıttıń jırı*

Jaratqan Iyede pana tabaman,
Qalay maǵan bılay dep aytasız:
«Qustay bolıp ushıp ket tawıńa,

² Mine, pák kewilli adamlardı,
Qarańılıqta atıw ushın,
Jawızlar sadaqların tayarlap,
Oqların salıp kerdi.

³ Tártip-nızamnıń tiykarı buzılsa,
Haq adam ne qıla aladı?»

⁴ Jaratqan Iye muxaddes
Ibadatxanasındadır,
Onıń taxtı kóklerde,
Barlıq adamzattı baqlar,
Názeri adamlardı tekserip
turar.

⁵ Jaratqan Iye haq adamdı sınar,
Nahaq adamnan, jawızlıqtı
súyiwshiden jerkener.

⁶ Nahaqlardıń ústine shoq, otlı kúkirt jawdıradı,
Olar ushın úles qılıp, ıssı shól samalın jiberedi.

⁷ Jaratqan Iye ádalatlıdur, ádil islerdi súyedi,
Tuwrı júretuǵın adamlar Onıń júzin kóredi.

11 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Tómenge dawısta aytilatuǵın Dawıttıń jırı*

² Qutqar meni, Jaratqan Iye, sadıq qulıń qalmanı,

Isenimli adamlar joq boldı.

³ Hámme bir-birine jalǵan sóyler,
Eki júzlilik qılıp, jalataylıq qılar.

⁴ Jaratqan Iye kessin eki júzlilerdiń tillerin,
Maqtanshaq awızlardı jawıp taslasın.

⁵ Olar: «Tilimiz benen jeńiske erisemiz,
Kim bizge xojayınlıq qıladı?» – dep aytadı.

⁶ Jaratqan Iye bılay deydi:
«Biysharalar zulımlıq kórdi,
Jarlılar hásiret shekti. Endi qozǵalaman,
Ózleri umtılgan qutqarılıwdı beremen».

⁷ Jaratqan Iyeniń sózleri pákdur,
Onıń sózleri meger,
Jeti márte oshaqta tazalanǵan gúmiske.

⁸ Jaratqan Iye, Sen olardı qorǵaysań,
Jawız násillerden bárqulla saqlaysań!

⁹ Adamlar arasında jamanlıq maqtalǵanda,
Tolıp júrer jawızlar hár tárepte.

12 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Dawıttıń jırı*

² Jaratqan Iye, qashanǵa deyin meni umitasań?

Máńgige me?

Qashanǵa deyin, júzińdi mennen jasrasań?

- 3 Qashanğa deyin, janım azapta qalıp,
Kún dawamında júregim gámğa toladı?
Qashanğa deyin, dushpanım mennen ústem shıǵadı?
- 4 Awhalıma qara, Qudayım Jaratqan Iye, maǵan juwap ber,
Kózlerime nur ber, ólim uyqısına ketpeyin.
- 5 «Omı jeńdik», – dep aytpasın dushpanlarım,
Jıǵılǵanımda súysinbesin jawlarım.
- 6 Úmit baylayman súyispenshiligiñe,
Meni qutqarıp, kewlimdi toltır quwanışqa.
Jırlayman Seni, Jaratqan Iye, Maǵan jaqsılıq qıldıń.

(Zab 52)

- 13** ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine.*
Dawıttıń jırı
Aqmaqlar óz kewlinde: «Quday joq», – der.
Olar buzıldı, jerkenishli isler qılar,
Jaqsılıq qılatuǵın hesh kim joq.
- 2 Aqıllı, yaǵnıy Qudaydı izleytuǵın bar ma eken, dep,
Jaratqan Iye kókten qarar adamzatqa.
- 3 Hámme adasqan, birdey buzılǵan,
Jaqsılıq qılatuǵın hesh kim joq,
Birde birewi joq!
- 4 Jawızlıq qılıwshılardıń hámmesi,
Nan jegen kibi xalqımdı jalmaytuǵınlar,
Jaratqan Iyeni shaqırmaytuǵınlar hesh náirsege túsınbey me?
- 5 Olar qorqınıshqa túse,di,

- Quday haq adamlar menen birgedur.
- 6 Napákler ezilgenlerdiń niyetin pushqa shıǵarsa da,
Jaratqan Iye ezilgenlerdiń panasıdur.
- 7 Kelse edi Izraildiń qutqarılıwı Sionnan!
Jaratqan Iye Óz xalqın abadansılıqqa jáne eristirse,
Yaqıptıń urpaqları shadlanıp, Izrail quwanar edi!

- 14** ¹ *Dawıttıń jırı*
Jaratqan Iye, kim jasay aladı Seniń shatırıńda?
Kim mákanlay aladı muxaddes tawıńda?

- 2 Minsiz jasap, haq is qılǵanlar, Júrekten haqıyqattı sóylegenler.
- 3 Basqalarǵa jala jawmaǵanlar, Dostına jamanlıq islemegenler, Jaqının uyatqa qaldırmaǵanlar.
- 4 Quday biyzar adamlardan jerkenetuǵınlar,
Jaratqan Iyeden qorqatuǵınlardı húrmet etetuǵınlar,
Ózine zıyan bolsa da, ishken antında turatuǵınlar.
- 5 Pul berip, sútxorlıq qılmaǵanlar, Ayıpsızǵa qarsı gúwaliq beriw ushın para almaǵanlar.

Máńgi súrnıkpes usılay jasaǵanlar.

- 15** ¹ *Dawıttıń jırı*
Saqla meni, Quday!
Men Sennen pana tapqanman.
- 2 Jaratqan Iyege bılay dedim:
«Meniń Iyemseń,

- Sennen basqa baxıt joq men
ushın».
- 3 Úlkedegi muxaddeslerge kelsek,
Ájayıpdur, mağan qattı unaydı
olar.
- 4 Basqa qudaylarga ergenlerdiń
dardı artadı,
Olardıń ishımlık sadaqası qan
eken, buğan qosılmayman,
Qudaylarınıń atların awzıma
almayman.
- 5 Mağan tiyisli úlesim hám nesiybem
Senseń, Jaratqan Iye,
Táǵdirim Seniń qolında.
- 6 Ájayıp jerler tústi payıma,
Júdá jaǵımlı meniń úlesim.
- 7 Mağan násiyat bergen Jaratqan
Iyege algıs aytaman,
Hátteki, túnlerde tálim berer
júregim.
- 8 Kózimdi ayırmayman Jaratqan
Iyeden,
Ol oń jaǵımda bolǵanı ushın,
Hesh qashan súrnikpespen.
- 9 Sonıń ushın, júregim quwanışqa,
janım yoshqa tolı,
Denem de tınıshlıq ishinde
jasaydı.
- 10 Sen meni óliler mákanına taslap
ketpeyseń,
Sadıq qulıńdı qábirde
qaldırmaysañ.
- 11 Ómir jolın mağan kórseteseń,
Mol quwanış bardur Seniń
dárgayında,
Oń qolıń máńgi baxıt alıp keler
mağan.

- 16** ¹ *Dawıttıń duwası*
Jaratqan Iye, ádillik ushın
duwa etemen, esit meni,
Páriyadımdı tıńla,
Hiylesiz awzımnan shıqqan
duwama qulaq sal!
- 2 Óziń húkim etip, haqlıǵımdı kórset,
Kózleriń ádillikti kórsin.
- 3 Júregimdi izertlep, túnde snadıń,
Meni tolıq tekserseń de, hesh
nárse tappadıń.
Awzım gúna qılmasın, dep qatar
qıldım.
- 4 Basqa adamlardıń qılmısların
qılmadım,
Seniń awzımnan shıqqan sózge
ámel qılıp,
Zorlıq qılıw jolınan awlaq júrdim.
- 5 Qádemlerim menen Seniń jolıńdı
tuttım,
Hesh qashan tayıp ketpedi
ayaqlarım.
- 6 Saǵan jalbarınaman, Quday,
Sebebi mağan juwap bereseń.
Qulaq sal, tıńla sózlerimdi!
- 7 Kórset Óz súyispenshiligińdi,
Dushpanlarımnan pana izlep,
Saǵan kelgenlerdi oń qolıń
menen azat et!
- 8 Kózińniń qarashıǵında etip qorǵa
meni,
Qanatlarınıń sayasına jasır,
- 9 Jawızlardıń hújiminen,
Saqla meni janıma qas bolıp,
qorshap alǵanlardan.
- 10 Olardıń júreklerin may basqan,
Menmen sózler shıǵar awzınan.
- 11 Olar izime túsken, qorshap alǵan,
Jerge urıw ushın mağan kózlerin
tikken.

- 12 Olar meni tilkimlemekshi bolğan arıslan kibi,
Buqqıda jatırğan jırtqısh arıslan sıyaqlı.
- 13 Kel, Jaratqan Iye, olarǵa qarsı tur,
Olardı dizerletip, tájim qıldır,
Qılıshın menen napáklerden meni qutqar.
- 14 Óz qolın menen aman saqla,
Jaratqan Iye,
Nesiybesi bul dúnyadan bolğan adamlardan.
Qarınları Sen tayarlap qoyǵan jazaǵa toysın,
Balaları da jep toysın,
Awısıp qalǵanı olardıń balalarına da qalsın!
- 15 Al men, haqlıqta Seniń júzińdi kóreyin,
Oyanıp, diydarińa toyayın.
- (2Pat 22)
- 17** ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Jaratqan Iyeniń qulı Dawıttıń jırı. Jaratqan Iye onı pútkil dushpanlarınan hám Shauldıń qolınan qutqarǵan kúni, Dawıt usı jırdı Oǵan arnap aytqan*
- ² Seni súyemen, kúsh-qúdiretim Senseń, Jaratqan Iye!
- ³ Jaratqan Iye – jartasım, qorǵanıam hám qutqarıwshım.
Qudayım meniń qorǵawshı jartasım, Onnan pana tabaman,
Ol qalqanıam, qúdiretli qutqarıwshım hám qorǵanımdur!
- ⁴ Maqtawǵa ılayıqlı Jaratqan Iyeni shaqıraman,
Qutqarılamın dushpanlarımnan.
- ⁵ Ájel arqanları shırmap alıp,
Nabıt qılıw aǵısları qorqıttı meni.
- ⁶ Óliler mákanımın arqanları bayladı meni,
Ólim duzaqları shıqtı qarsıma.
- ⁷ Azap ishinde Jaratqan Iyege jalbarındım,
Járdemge shaqırdım Qudayımdı.
Ibadatxanasıman Ol dawısımdı esitti,
Qıshqırǵanıam qulaǵına jetip bardı.
- ⁸ Sol waqıtta jer júzi titirep, shayqaldı,
Silkindi tawlardıń negizgi tırnaqları,
Sebebi Jaratqan Iye ǵázepke mingen edi.
- ⁹ Murnınan tútin kóterildi,
Awzıman jalmap jutatuǵın jalın shıǵıp,
Onnan kómir shoǵı jawdı.
- ¹⁰ Kóklerdi jarıp, tómenge tústi,
Qara bult Onıń ayaǵımın astında.
- ¹¹ Bir kerubqa^a minip,
Samaldıń qanatları ústinde ushıp keldi.
- ¹² Ózin jasırıw ushın túnekti perde qıldı,
Qoyıw qara bultlardı Ózine shertek qıldı.
- ¹³ Onıń aldındaǵı nurdan,
Burshaq hám kómir shoǵı qara bultlardı jarıp shıqtı.
- ¹⁴ Gúrkiredi aspanda Jaratqan Iye,
Dawıs berdi Quday Taala.
Burshaq hám kómir shoǵı jawdı.
- ¹⁵ Oqların atıp, dushpanlardı pıtırattı,

^a 17:11 Kerub – qanatlı ruwxıy barlıq.

- Shaqmaq shaqtırıp, olardı
albratıp tasladı.
- 16 Jaratqan Iye, Seniñ keyisiñnen,
Murnıñnan shıqqan kúshli
demiñnen,
Suwlarıñ túbi kórindi,
Dúnyanıñ tiykarı ashılıp qaldı.
- 17 Aldı meni Jaratqan Iye qolın
sozıp joqarıdan,
Hám shıǵardı tereñ suwlardan.
- 18 Qutqardı meni kúshli
dushpanıñnan,
Mennen kúshlirek bolǵan,
Meni jek kóretuǵınlardan.
- 19 Qarsı turdı olar maǵan basıma is
túskende,
Biraq tirek boldı maǵan Jaratqan
Iye.
- 20 Ol keñ jerge shıǵardı meni,
Kewli tolıp, qutqardı meni.
- 21 Jaratqan Iye haqlıǵım ushın sıy
berip,
Pák qollarım ushın esesin
qaytardı.
- 22 Óytkeni júrdim Jaratqan Iyeniñ jolı
menen,
Jamanlıq islemedim, Qudayımnan
uzaqlasıp.
- 23 Kóz aldımında saqladım barlıq
qararlarım,
Qaǵıydaların shetke ısırıp
qoymadım.
- 24 Minsiz boldım Onıñ aldında,
Ózimdi saqladım gúna islewden.
- 25 Esesin qaytardı Jaratqan Iye
haqlıǵım ushın,
Kóz aldında qollarımñıñ pákligi
ushın.
- 26 Sen sadıqqa sadıqlıq kórsetip,
Minsizge minsiz bolasañ.
- 27 Pák adamǵa pákligiñdi kórsetip,
Jalatayǵa jalatayshılıǵına góre is
tutasañ.
- 28 Ezilgenlerdi qutqarasañ,
Menmenlerdi bolsa, jerge urasañ.
- 29 Qudayım Jaratqan Iye, shıraǵımdı
jaǵıwshı,
Qarañǵılıǵımdı jaqtılandırıwshı
Senseñ.
- 30 Seniñ menen láshkerlerdi qıyratıp,
Qudayım menen diywallardan
asarman.
- 31 Qudaydıñ jolı minsiz,
Jaratqan Iyeniñ sózi isenimli,
Ol qalqanı Ózinen pana izlegen
hár bir adamnıñ.
- 32 Jaratqan Iyeden basqa Quday bar
ma?
Qudayımızdan basqa qorǵawshı
jartas bar ma?
- 33 Quday meni kúshke toltırar,
Jolımdı minsiz qılar.
- 34 Kiyiktiñ ayaqlarınday qılar
ayaqlarımdı,
Qoyar meni biyikliklerge.
- 35 Úyretedi qollarımdı urısıwǵa,
Hám qola oq jaydı kerip tartıwǵa.
- 36 Bereseñ maǵan qutqarılıw
qalqanımdı,
Oñ qolıñ maǵan súyenish boladı,
Mártebeli qılar járdemiñ meni.
- 37 Keñ qılarsañ basar jolımdı,
Ayaqlarım meniñ súrnikpes.
- 38 Dushpanlarımñıñ izinen quwıp,
jetip aldım,
Olardı joq qılmay turıp, izge
qaytpadım.
- 39 Ezip tasladım, tura almay qaldı
olar,
Ayaqlarım astında sozılıp jattı.
- 40 Sawash ushın meni toltırdıñ
kúshke,

Mağan qarsı shıqqanlardı bas
 ydirdiñ aldında.
 41 Dushpanlarımı menen
 qashatuğın qıldıñ,
 Men de ózimdi jek kórgenlerdi
 joq ettim.
 42 Jalbarımdı olar, biraq qutqarğan
 bolmadı,
 Jaratqan Iyeni shaqırdı, biraq Ol
 juwap bermedi.
 43 Ezdim olardı samal ushırğan shañ
 sıyaqlı,
 Daladağı ılay sıyaqlı shashıratıp
 tasladım.
 44 Qutqardıñ xalıqtıñ kóterilisinen,
 Milletlerdiñ basshısı qıldıñ meni,
 Xızmet eter ózim tanımaytuğın
 xalıqlar mağan.
 45 Men tuwralı esitiwden boysınıp,
 Jat elliler menen aybındı.
 46 Jat ellilerdiñ júzleri quwarıp,
 Shıqtı titirep, panalağan
 jerlerinen.
 47 Jaratqan Iye tiri, Qorǵawshı
 jartasına algıslar bolsın!
 Qutqarıwshım Quday ullılansın!
 48 Ol boladı dushpanlarımnan ósh
 alıwıma jol qoyǵan,
 Xalıqlardı mağan baǵımshlı qılǵan.
 49 Qutqarar Ol dushpanlarımnan,
 Awa, ústin qılar mağan qarsı
 shıqqanlardan,
 Azat qılar jawızlardıñ qolınan.
 50 Bunıñ ushın, Jaratqan Iye,
 Táriyipleymen Seni milletler
 arasında,
 Saz shertip algıs aytaman arnap
 atıña.
 51 Jaratqan Iye Óz patshasın ullı
 jeñislerge eristirer,
 Maylağan patshası Dawıtqa hám
 onıñ urpaǵına,

Máńgige miyrim-shápáátin
 kórseter.

18 ¹ *Atqarıwshıların jetekshisi-
 ne. Dawıttıñ jırı*
² Qudaydıñ ullılıǵın kókler járiyalap
 turadı,
 Onıñ dóretpesi haqqında aspan
 gúmbezi xabarlaydı.
³ Bunı kún künge járiyalaydı,
 Tún túnge málim qıladı.
⁴ Ol jerde bir sóz de, bir gáp te
 aytilmas,
 Shıqqas olardan hesh qanday ses.
⁵ Biraq xabarları hár tárepke tarqalar,
 Sózleri dúnyanıñ tórt tárepine
 jetip barar.

Quday quyash ushın kóklerde
 shatır qurdı.

⁶ Quyash shımıldıqtan shıqqan
 kúyew balaǵa uqsaydı,
 Juwırmaqshı bolǵan juwırıwshı
 yañlı quwanadı.

⁷ Aspannıñ bir shetinen shıǵıp,
 Jolın basqa bir shetine qaray
 dawam etedi,
 Onıñ háwirinen hesh nárse
 jasırına almaydı.

⁸ Jaratqan Iyeniñ nızamı minsiz,
 Ol jańǵa jan qosar,
 Jaratqan Iyeniñ buyırıqları isenimli,
 Ol sadanı dana qılar.

⁹ Jaratqan Iyeniñ pármanları durıs,
 Júrekti shadlıqqa toltrırar.
 Jaratqan Iyeniñ buyırıqları anıq,
 Olar kózlerge nur berer.

¹⁰ Jaratqan Iyeden qorqıw páklik,
 Bul máńgi dawam eter.
 Jaratqan Iyeniñ qaǵıydaları
 haqıyqat,
 Barlıǵı ádildir.

- 11 Bular altınnan, sap altınnan da qádirli,
Pal kózgenekten tamǵan paldan da mazalı.
- 12 Bular qulıń bolǵan maǵan násiyat berer,
Olarǵa ámel qılǵanlar ullı sıy alar.
- 13 Kim óz qátesin kóre aladı?
Bilmey qılǵan gúnalarımnan Óziń pákle.
- 14 Bile tura gúna islewden saqla qulıńdı,
Gúnaniń meni basqarıwına jol qoyma!
Sonda men minsiz bolaman,
Awır gúnadan da uzaqta bolaman.
- 15 Awzımnan shıqqan sózler,
Júregimdegi oy-pikirler,
Seniń aldında maqul bolsın,
Jaratqan Iye, qorǵawshı jartasım,
ámeńgerim!

19 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Dawıttıń jiri*

- ² Qıyınshılıqta qalǵanıńda, Jaratqan Iye juwap bersin,
Yaqıptıń Qudayınıń atı seni aman saqlasın!
- ³ Járдем jibersin saǵan muxaddes Ibadatxanasınan,
Sionnan Ol saǵan súyenish bolsın.
- ⁴ Barlıq sadaqalarıńdı yadında saqlasın,
Jandırlatuǵın qurbanlıqlarıńa irazı bolsın! Selah
- ⁵ Kewlińdeginini bersin saǵan,
Barlıq jobalarıńdı júzege asırsın!
- ⁶ Sonda jeńisniń ushın shadlanıp baqıramız,
Qudayımızdıń atı menen bayraqlarımızdı ornatamız,
Jaratqan Iye barlıq tileǵıńdı júzege asırsın.

- ⁷ Bilemen, Jaratqan Iye Ózi maylaǵan patshaǵa jeńis berer,
Oń qolınıń qutqarıw kúshi menen,
Muxaddes aspanınan oǵan juwap berer.
- ⁸ Bazılar sawash arbalarǵa,
Bazılar atlarǵa isenedi,
Bizler Qudayımız Jaratqan Iyeniń atın aytıp shaqıramız.
- ⁹ Olar qulap, jerge shógedi,
Bizler turıp, tikleyimiz qáddimizdi.
- ¹⁰ Jaratqan Iye, patshamızǵa jeńis sıyla,
Juwap bere gór Saǵan jalbarınǵanımızda!

20 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Dawıttıń jiri*

- ² Jaratqan Iye, qúdiretińe patsha quwanar,
Bergen jeńisińe sonday shadlanar!
- ³ Júregindegi arziw-ármanına jetkerdiń,
Awzınan shıqqan tileginen bas tartpadiń. Selah
- ⁴ Onı ullı jarılqawlar menen qarsı aldıń,
Basına sap altınnan taj kiydirdiń.
- ⁵ Sennen ómir soraǵanda, ómir berdiń,
Uzaq, máńgi-baqıy ómir sıyladıń.
- ⁶ Jeńis berip, onı ullı dańqqa bólediń,
Onı saltanat hám ullılıqqa bólediń.
- ⁷ Onıń üstine máńgi bereket jawdırdıń,
Qasında bolıp, shadlıqqa toltırdıń.
- ⁸ Patsha Jaratqan Iyege úmit baylaydı,

- Quday Taalanıń súyispenhiligi
arqalı súrnikpeydi.
- 9 Qolıń barlıq dushpanlarındı,
Oń qolıń Seni jek kóretuǵınlardı
tabadı.
- 10 Jaratqan Iye, Sen kelgen waqtında,
Qızǵan tandırday qılasań olardı.
Óz ǵázebiń menen olardı jutıp,
Jalın menen jandırasań.
- 11 Joq eteseń urpaqların jer júzinen,
Zúryadın adamlar arasınan.
- 12 Dushpanlarınıń jamanlıq jobasın
dúzip,
Saǵan qarsı jawızlıq oylasa da,
Olar hesh nársege erise almaydı.
- 13 Oq jayıńdı kerip, júzine gózlep,
Artına qashıwǵa májbúrleyseń.
- 14 Ullılıǵıń menen kóteril, Jaratqan
Iye!
Qúdiretińdi saz shertip, jırlayıq.
- 21** ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. «Tańdaǵı suwın» namasına aytiladi. Dawıttıń jırı*
- 2 Qudayım, Qudayım! Nege meni
taslap kettiń?
Nege mennen sonshellı
uzaqtasań?
Ne ushın maǵan járdem
bermeyseń,
Shekken nalalarımdı esitpeyseń?
- 3 Qudayım! Kún boyı shaqıraman,
juwap bermeyseń,
Tún boyı shaqıraman, ele
tıńıshlıq tappadım.
- 4 Sen muxaddesseń,
Izraildin alǵısları ústine taxt
qurǵansań.
- 5 Saǵan úmit qıldı ata-babalarımız,
Úmit bayladı, Sen olardı
qutqardıń.
- 6 Saǵan jalbarımıp, azat boldı,
Saǵan úmit baylap, aldanıp
uyatqa qalmadı.
- 7 Biraq men adam emes, qurtpan,
Adamlar meni kemsitedi, xalıq jek
kóredi.
- 8 Meni kórgenlerdiń hámmesi
ústimnen küledi,
Basların shayqap bılay deydi:
9 «Jaratqan Iyegе ózin tapsırdı, onı
qutqarsın,
Onnan kewli tolsa, Onnıń Ózi
járdem bersin!»
- 10 Sen ediń meni ana qarnınan
shıǵarǵan,
Sen ediń emiziwli waqtımda meni
aman saqlaǵan.
- 11 Tuwılmasımnan aldın, Seniń
ǵamxorlıǵıńa ótkenmen,
Anamnıń qarnınan berli,
Qudayım Senseń.
- 12 Mennen uzaq bolma,
Apat jaqın maǵan,
Járdem beretuǵın hesh kim joq.
- 13 Súzetuǵın buǵalarday qorshap atır
kóp dushpanlar,
Bashannıń kúshli buǵalarınday
dógereklep tur.
- 14 Aqırǵan jirtqısh arıslan yańlı,
Olar maǵan qarsı awzın ashıp
turıptı.
- 15 Suw sıyaqlı tógildim,
Barlıq súyeklerim buwınlarınan
bosastı,
Mumday bolıp, júregim ishimde
eridi.
- 16 Kewip qalǵan gúlalday hal-
dármanım qalmadı,
Tilim tańlayıma jabıstı,
Meni ólim topıraǵına jatqızdıń.

- 17 Átirapımda iytler ızgıp júr,
Jawızlar toparı dógeregimdi
qorshap tur.
Ayaq-qollarımdı tesip atır.
- 18 Barlıq súyeklerimdi sanay alaman,
Dushpanlarım mağan tigilip,
tamasha qılıp tur.
- 19 Kiyimlerimdi óz ara bólispekte,
Lipaslarım ushın shek taslamaqta.
- 20 Mennen uzaq bolma, Jaratqan Iye,
Kúsh-quwatım meniń, járdemge
asıq!
- 21 Janımdı qılısh júzinen,
Ómirimdi iytlerdiń pánjesinen
qutqar!
- 22 Qutqar meni arıslardıń awzınan,
Jabayı buǵalardıń shaqınan,
Jalbarınıwıma juwap berdiń.
- 23 Tuwısqanlarıma Seniń atıńdı
járiyalayman,
Jámiyet aldında Saǵan algıs-
maqtaw aytaman.
- 24 Háy, Jaratqan Iyeden
qorqatuǵınlar,
Oǵan algıs-maqtaw aytıńlar!
Onı dańqqa bóleń, háy, Yaqıp
urpaǵı!
Oǵan húrmet kórsetiń, háy, Izrail
urpaǵı!
- 25 Ezilgeniń qayǵı-hásiretin kórip,
Ol tiksinip, jerkenip qaramadı.
Al onnan júzin jasırmay, qulaq
saldı páriyadına.
- 26 Ullı jıyında algıs-maqtaw
aytıwımnıń sebebi Senseń,
Sennen qorqqanlardıń aldında
wádelerimdi orınlayman.
- 27 Jarlılar jep toyadı,
Seni izlegenler algıs-maqtaw
aytadı,
- Olardıń ómiri uzaq hám shad
boladı!
- 28 Jer júziniń barlıǵı Jaratqan Iyeni
eslep, Oǵan qaytadı,
Dúnyadaǵı barlıq milletler Onıń
aldında tájim qıladı.
- 29 Patshalıq Jaratqan Iyege tiyisli,
Barlıq milletlerge Ol húkimdarlıq
qıladı.
- 30 Jer júzindegi barlıq baylar iship-
jep, Oǵan tájim qıladı,
Hátte, topıraqqa ketetuǵın hám
janın saqlay almaytuǵınlar da,
Onıń aldında dize búgip, bas iyedi.
- 31 Keleshek áwladlar Oǵan xızmet
etedi,
Tuwılatuǵın násillerge Iyemiz
haqqında járiyalanadı.
- 32 Olar kelip, Jaratqan Iyeniń
qutqarıw jolın,
Onıń qılǵan islerin ele
tuwılmaǵanlarǵa jetkeredi.

- 22** ¹ *Dawıttıń jırı*
Jaratqan Iye shopanımdur,
Men mıtájlik kórmespen.
- ² Meni jasıl jaylawlarda jatqızar,
Tınish aǵın suw boyına alıp barar.
- ³ Ol janımdı qayta tiklep,
Óz atı ushın meni tuwrı jolǵa
jetekler.
- ⁴ Hátteki, ólim qarańǵılıǵı yańlı,
Sol oypatlıqtan ótsem de,
Qorqpayman qáwip-qáterden.
Sen meniń menen birgeseń,
Hasañ, shopanlıq tayaǵıń,
Tınishlıq berer maǵan.
- ⁵ Kóz aldında dushpanlarımńıń,
Men ushın dasturxan jayasań.
Basıma may súrtip,
Kesemdi meniń toltırasañ.

6 Ómirim boyı jaqsılıq hám súyispenshilik izimnen júrer,
Jaratqan Iyeniń Úyi máńgi mákanım bolar.

23 ¹ *Dawıttıń jırı*
Jaratqan Iyege tiyisli jer júzi hám onı toltırıp turǵanlar,
Álem hám onda jasaytuǵımlar.
2 Ol teńizlerdiń ústine jerdi ornattıp,
Onı bekkemledi suwlar ústine.
3 Jaratqan Iyeniń tawına kim shıǵıwı múmkin?
Onı muxaddes jerinde kim turıwı múmkin?
4 Qolları pák, júregi taza bolǵan,
Kewlin jalǵan nárselerge bermegen,
Jalgannan ant ishpegen adam.
5 Ol Jaratqan Iyeden jarılqaw aladı,
Qutqarıwshısı Quday onı aqlaydı.
6 Jaratqan Iyeni izlegenler,
Onıń júzin kóriwdi tilegen Yaqıptıń násili sonday boladı. Selah

7 Keń ashılıń, háy dárwazalar!
Ashılıń, háy ázelgi qapılar!
Ullı Patsha kirsin ishke!
8 Kim bul ullı Patsha?
Ol – Jaratqan Iyedur, kúshli hám qúdiretli,
Sawashlarda qúdiretli bolǵan Jaratqan Iye.
9 Kóterilip ashılıń, háy dárwazalar!
Ashılıń, háy ázelgi qapılar!
Ullı Patsha kirsin ishke!
10 Kim bul ullı Patsha?
Ol – Álemniń Jaratqan Iyesi,
Ol – ullı Patsha! Selah

24 ¹ *Dawıttıń jırı*
Jaratqan Iye, pútkil barlıǵım menen Saǵan jaqınlasaman,

2 Qudayım, Sennen úmit qılaman,
Men uyatqa qalmayın,
Dushpanlarım mennen ústin shıǵıp, yoshlanbasın.
3 Saǵan úmit baylaǵan hasla uyatqa qalmas,
Sebepsiz qıyanet etetuǵınlar uyatqa qalar.
4 Jaratqan Iye, jollarıńdı kórset,
Óz soqpaqlarıńdı túsindir maǵan.
5 Haqıyqatlıqqa jetelep, úyret maǵan,
Qutqarıwshım Quday Ózińseń.
Kúni boyı úmitim Sennen.
6 Jaratqan Iye, rehimińdi hám súyispenshiliǵińdi esle,
Bardur bular ázelden beri.
7 Eske alma jaslıqtaǵı gúna hám qılmıslarımdı,
Súyispenshiliǵiń hám iygiliǵiń haqı,
Meni esle, Jaratqan Iye.
8 Jaratqan Iye jaqsı hám ádalatlıdur!
Sonıń ushın, gúnakarlarǵa jol kórseter.
9 Kishipeyillerdi ádillik jolı menen alıp júrer,
Olarǵa Óz jolın úyreter.
10 Kelisimdegi shártlerge ámel qılǵanlar ushın,
Jaratqan Iyeniń soqpaqları súyispenshilik hám sadiqlıqqa tolıdur.
11 Meniń ayıplarım kóp,
Jaratqan Iye, Óz atıń ushın, Ayıplarımdı keshir.
12 Kim Jaratqan Iyeden qorqsa,
Jaratqan Iye oǵan tańlaytuǵın joldı kórseter.
13 Ol adam baxıtlı jasar,

- Onıń násilı eldi múlik etip alar.
 14 Jaratqan Iye Ózinen qorqqanlarǵa
     sırlas bolar,
     Kelisimin olarǵa bildirer.
 15 Kózlerim hámme waqıtta Jaratqan
     Iye tárepte,
     Ol azat qılar tordan ayaqlarımdı.
 16 Awhalıma qara, rehim qıl maǵan,
     Jalgızban hám ezilgenmen.
 17 Artıp barmaqta júregimdegi
     qayǵılar,
     Usı dártlerden meni qutqar!
 18 Azap-aqıretime qara,
     Keshir barlıq gúnalarımdı!
 19 Dushpanlarıma qara, qanshelli
     kóbeygen,
     Jawızlarsha olar meni jek kóredi!
 20 Janımdı saqlap, qutqara gór!
     Shermende qıla górmе,
     Men Sennen pana tapqanman!
 21 Shinlıq hám ádillik meni qorgásın,
     Saǵan úmit baylaǵanman.
- 22 Quday, qutqar Izraıldı,
     Barlıq qayǵı-hásiretlerinen.

- 25** ¹ *Dawıttıń jırı*
 Meni aqla, Jaratqan Iye,
 Men pák joldan júrdim,
 Ekilenbesten Jaratqan Iyege úmit
     bayladım.
- 2 Jaratqan Iye, meni tekserip,
     imtixannan ótker,
     Júregim hám niyetimdi sınap kór.
 3 Súyispenshiligiń kóz aldımда,
     Seniń sadıqlıǵıń meni jetekler.
 4 Ótirikshiler menen birge
     otırmayman,
     Eki júzliler menen dos
     bolmayman.
- 5 Napákler toparın jek kóremen,
     Zulımlardıń arasında otırmayman.
 6 Kórsetiw ushın ayıpsızlıǵımdı,

- Juwaman qollarımdı, Jaratqan Iye,
 Qurbanlıq ornını aylanıp
     júremen.
- 7 Bálent dawıs penen alǵıs qosıǵın
     aytaman,
     Táriyipleymen, barlıq ájayıp
     islerińdi.
- 8 Jaqsı kóremen, Jaratqan Iye, Sen
     mákan qılǵan Úydi,
     Seniń saltanatıń ornalasqan jerdi.
- 9 Gúnakarlar menen birge janımdı
     alma,
     Qanxorlar qatarında ómirime
     shek qoyma.
- 10 Jawız joba dúzedi olardıń qolları,
     Oń qolları paraǵa tolı.
- 11 Al men pák ómir súremen,
     Qutqar meni, rehim qıl maǵan!
- 12 Ayaqlarım tegis jerde turıptı,
     Jaratqan Iye, ullı jıyında
     alǵıslayman Seni.

- 26** ¹ *Dawıttıń jırı*
 Jaratqan Iye meniń nurım
     hám qutqarıwshım,
 Men kimnen qorqaman?
 Jaratqan Iye ómirimniń qorǵanı,
 Meni kim qorqıta aladı?
- 2 Denemdi tilkimlew ushın jawızlar
     ústime bastırıp kelgende,
     Jawlarım hám dushpanlarım
     maǵan qarsı shabıwıl
     jasaǵanda,
     Ózleri súrnigip, qulaydı.
- 3 Bir orda láshker meni qamal qılsa da,
     Júregim qorqqas,
     Maǵan qarsı urıs baslansa da,
     Úmitim úzilmes.
- 4 Jaratqan Iyeden bir tilegim hám
     izlegenim mınaw:

- Jaratqan Iyeniń Úyinde ómir boyı
 jasaw,
 Onıń gózzallıǵın kóriw,
 Ibadatxanasında sıyınıp, oy
 juwırtıw.
 5 Apatta qalǵan kúnlerimde,
 Ol meni Óz panasında aman
 saqlaydı.
 Shatırınıń ishine jasırıp meni,
 Bálent jartas ústine alıp shıǵadı.
 6 Sonda átirapımdaǵı dushpanlarım
 ústinen,
 Basım joqarı kóteriledi.
 Jaratqan Iyeniń shatırında
 qurbanlıq beremen,
 Shadlanıp, algıslaw qurbanlıǵın
 beremen,
 Saz shertip, Onı jırlayman.
- 7 Jaratqan Iye, qulaq sal dawısına,
 Saǵan jalbarınaman,
 Rehim etip, juwap ber maǵan!
 8 «Meniń júzimdi izle!» degenińdi
 kewlim esitti,
 Awa, Jaratqan Iye, Seniń júzińdi
 izleymen.
- 9 Júzińdi mennen jasırma,
 Gázeplenip, qulıńnan júz burma!
 Járdemshim Sen boldıń,
 Júz burıp, meni tárk etpe,
 Quday, qutqarıwshım meniń!
 10 Ata-anam meni taslap ketse de,
 Jaratqan Iye meni qabil etedi.
 11 Jaratqan Iye, jolıńdı úyret maǵan,
 Buqqıda jatqan dushpanlarıma
 bola,
 Tuwrı soqpaqlarınnan jetele meni.
 12 Jawlarımınıń qolına tapsırma meni,
 Jalǵan gúwalar, nahaq
 ayıplawshılar,
 Maǵan qarsı shıqtı.
- 13 Biraq mınaǵan anıq isenemen:

Men tiriler áleminde júrip,
 Jaratqan Iyeniń iygiligin kóremen.

- 14 Jaratqan Iyege úmit qıl,
 Kúshli hám márt bol,
 Jaratqan Iyege úmit qıl.

27 ¹ *Dawıttıń jırı*

- Saǵan jalbarınaman,
 Jaratqan Iye,
 Qorǵawshı jartasım, esitpey
 qalma dawısımdı.
 Eger maǵan juwap bermey, únsiz
 qalsań,
 Ólim shuqırına túsken adamday
 bolıp qalaman.
- 2 Seni járdemge shaqırǵanımda,
 Qollarımdı muxaddes
 Ibadatxanaña sozǵanımda,
 Qulaq sal jalbarınıwlarıma.
- 3 Meni jawızlar hám nahaqlıq
 qılatuǵınlar menen,
 Bir qatarǵa qoyıp, jazalama.
 Olar adamlar menen doslarsha
 qatnasta bolıp,
 Júreklerinde jawızlıq islewdi niyet
 qılar.
- 4 Qılmıslarınıń, islegen
 jawızlıqlarınıń esesin qaytar,
 Qolları menen islegen
 nahaqlıqlarına jarasa jaza
 ber.
- 5 Olar itibar bermes Jaratqan Iyeniń
 islerine,
 Onıń qollarınıń dóretpesine.
 Sonıń ushın, Jaratqan Iye olardı
 qulatadı,
 Olar qaytadan tiklene almaydı.
- 6 Jaratqan Iyege algıslar bolsın!
 Ol qulaq saldı meniń
 jalbarınıwlarıma.

7 Jaratqan Iye kúsh-quwatım hám qalqanımdur,
Júreken Oǵan úmit etemen,
Ol maǵan járdem berdi, júregim yoshlanar,
Qosıqlarım menen Oǵan algıs aytaman.

8 Jaratqan Iye Óz xalqınıń qúdiretidur,
Ózi maylaǵan patshanıń qutqarılıw qorǵanıdur.
9 Xalqınıdı qutqar, Óz menshik xalqınıdı jarılqa,
Olardıń shopanı bol, máńgi ǵamxorlıq qıl!

28 ¹ *Dawıttıń jırı*
Háy, iláhiy barlıqlar,
Jaratqan Iyeni algıslań,
Jaratqan Iyeniń saltanatın hám qúdiretin algıslań,
2 Jaratqan Iyeniń ullı atın algıslań,
Muxaddes sán-sawlatqa bólengen Jaratqan Iyege sıyınıń!
3 Suw betinde esitiler Jaratqan Iyeniń dawısı,
Ullı Quday gúrkirep, dawıshıǵarar,
Sheksiz suw betinde esitiler Jaratqan Iyeniń jańǵırığı.
4 Jaratqan Iyeniń dawısı kúshlıdur,
Jaratqan Iyeniń dawısı saltanatlıdur.
5 Jaratqan Iyeniń dawısı kedraǵashların sindirar,
Hátteki, Lebanondaǵı kedraǵashların maydalap taslar.
6 Ol Lebanon tawın buzawday etip,
Siryon tawın jabayı tanaday etip, sekirter.
7 Shaqmaq shaqtırar Jaratqan Iyeniń dawısı,

8 Shólistandı titireter Onıń dawısı,
Jaratqan Iye Qadesh shólin lárzege salar.
9 Jaratqan Iyeniń dawısı suwınlardı tuwdırar,
Toǵaylardı jalańashlar.
Onıń Ibadatxanasında hámme «Dańq bolsın!» dep baqırısar.
10 Jaratqan Iye topan suwı ústine taxtıń qurdı,
Ol máńgi patsha bolıp qaladı.
11 Jaratqan Iye Óz xalqına kúsh baǵışlar,
Xalqın tınıshlıq penen jarılqar!

29 ¹ *Dawıttıń jırı. Jaratqan Iyeniń úyi baǵışlanǵan waqıtta ayılǵan qosıq*
2 Seni ullılayman, Jaratqan Iye,
Meni joqarı alıp shıqtıń,
Dushpanlarımınıń meniń ústimnen,
Kúliwine jol qoymadıń.
3 Qudayım Jaratqan Iye,
Saǵan jalbarındım, maǵan shıpa berdiń.
4 Jaratqan Iye, janımdı óliler mákanınan alıp shıqtıń,
Ólim shuqırına túsip baratırǵanımda, meni qutqardıń.
5 Háy Jaratqan Iyeniń sadıq qulları,
Saz shertip, Onı algıslań,
Onıń muxaddes atın táriyipleń!
6 Onıń ǵázebi bir mezzil,
Al mehribanlıǵı bir ómir dawam eter.
Qayǵı-azap bir tún bolar,
Biraq azan menen quwanış kirip keler.
7 Áwmetli bolıp, isim júriskende,
«Hasla súrnikpespen!» – degen edim.

- 8 Jaratqan Iye, mehriń menen,
Meni tawday qılıp bekkemlediń.
Biraq Sen júzińdi jasırǵanıńda,
Qorqınısh biylep aldı meni.
- 9 Jaratqan Iye, Seni shaqırdım,
Iyeme jalbarınıp, rehim soradım:
10 «Eger men kirsem qábirge,
Ólimimnen Saǵan ne payda?
Topıraq Saǵan algıs ayta ma?
Seniń sadıqlıǵıńdı járiyalay ma?»
11 Qulaq sal, Jaratqan Iye, maǵan
rehim qıl,
Járdemshim bol, Jaratqan Iye!»
- 12 Qayǵımdı oyın-kúlkige
aylandırdıń,
Aza kiyimimdi sheship, shadlıqqa
bólediń.
- 13 Janım Seni algıslap qosıq aytsın,
únsiz qalmasın,
Saǵan máńgi minnetdarshılıq
bildiremen, Qudayım
Jaratqan Iye.
- (Zab 70:1-3)
- 30** ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisi-
ne. Dawıttıń jırı*
- 2 Jaratqan Iye, Seni panalayman,
Meni hasla shermende qılma!
Ádalatlıǵıń menen qutqar meni!
3 Maǵan qulaǵıńdı túrip, dárhal
qutqar meni,
Panalaytuǵın jartasım bol,
Qutqarıwım ushın, bekkem
qorǵan bol!
- 4 Shinında da, Sen jartasım hám
qorǵanımsañ,
Óz atıń ushın meni jetele, jol
kórset maǵan.
- 5 Maǵan qarsı qoyılǵan tordan
uzaqlat meni,
Ózińseń meniń panam.
- 6 Janımdı qollarıńa tapsıraman,
Jaratqan Iye, sadıq Quday, qutqar
meni.
- 7 Jaramsız butlarǵa tabınıwshılardan
jerkenemen,
Jaratqan Iyege úmit baylayman.
- 8 Sadıqlıǵıń arqalı yoshıp, shad
bolayın,
Qayǵılarımdı Óziń kórdiń,
Shekken azaplarımdı bileseń.
- 9 Meni dushpannıń qolına
tapsırmadıń,
Al ayaqlarımdı keń jerge bastırdıń.
- 10 Rehim qıl maǵan, Jaratqan Iye,
qıynshılıqtaman,
Qayǵıdan kózlerimniń nurı sóndi,
Jan-táńim de tamam boldı.
- 11 Ómirim azap penen,
Jıllarım ah urıw menen tawısılar,
Gúnalarım sebepli kúshim qayıp,
Súyeklerim quwrap qalar.
- 12 Dushpanlarım sebepli jek
kórinishli boldım,
Ásirese óz qońsılarına.
Doslarım da awhalımdı kórip
qorqadı,
Kóshede kórgenler mennen
qashatuǵın boldı.
- 13 Marhum sıyaqlı umit boldım men,
Sınıp qalǵan ıdısqı uqsayman.
- 14 Kóplerdiń ósek sózlerin esitip
atırman,
Olar maǵan qarsı til biriktirdi,
Janımdı alıw ushın joba dúzdi,
Átirapımdı qorqınısh orap aldı.
- 15 Jaratqan Iye, men Saǵan úmit
baylayman,
«Qudayım Senseń!» dep aytaman.
- 16 Táǵdirim Seniń qolında,
Meni dushpanlarımniń qolınan,

- Qutqara gór izime túskenlerden.
 17 Seniń júziń qulıńa nurın shashsın,
 Súyispenshiligińdi kórsetip,
 qutqar meni!
 18 Shermende qılma meni, Jaratqan
 Iye,
 Járdem sorap, Sağan
 jalbarınaman.
 Jawızlar shermende bolsın,
 Óliler mákanında únleri óshsin.
 19 Menmenlik penen, joqarıdan
 qarap,
 Haq adamnan jerkenip, onı
 kemsitip sóylegenniń,
 Óshsin jalğan sesleri.
 20 Iygiligin sonshelli moldur,
 Jaratqan Iye,
 Onı Ózińnen qorqqanlar ushın
 saqlaysañ,
 Hámmeniń kóz aldında,
 Sennen pana tapqanlarǵa jaqsı
 qatnas qılasañ.
 21 Adamlardıń jawız jobasınan,
 Dárgayıńda pana bolıp, olardı
 qorǵaysañ,
 Jaman tillerden,
 Óz panańda saqlaysañ.
 22 Jaratqan Iyege alǵıslar bolsın,
 Qamaldaǵı qalada qalǵanımda,
 Ájayıp miyrim-shápáatıńdi
 kórsettiń maǵan.
 23 Qorqınıshqa túsip, bılay dedim:
 «Seniń dárgayıńnan shıǵarıldım!»
 Biraq járdemge shaqırǵanımda
 Seni,
 Esittiń meniń jalbarınıwımdı.
 24 Jaratqan Iyeni súyiń, háy Onıń
 sadıq qulları!
 Jaratqan Iye isenimli adamlardı
 qorǵaydı,

- Menmenlerge tolıq jaza beredi.
 25 Háy, Jaratqan Iyege úmit
 baylaǵanlar,
 Kúshli bolıń hám márt bolsın
 júregińiz!

- 31** ¹ *Dawıttıń násiyat jırı*
 Qılmısları keshirilgenler,
 Gúnaları alıp taslanganlar qanday
 baxıtlı!
 2 Jaratqan Iye tárepinen ayıplı
 sanalmaǵan,
 Kewlinde sumlıq bolmaǵan adam
 qanday baxıtlı!
 3 Gúnamdı moyınlawdan bas
 tartqanımda,
 Zar jılap júrgenlikten kúni boyı,
 Súyeklerim kewip qaldı.
 4 Kúni-túni qolıń ústimde awır júk
 boldı,
 Saratan ıssısınır qurǵaqshılıǵı
 yańlı, dármanım qalmadı.
 Selah
 5 Sonda gúnamdı aldında
 moyınladım,
 Ayıbımdı jasırmay, bılay dedim:
 «Jaratqan Iyeniń aldında
 qılmısımdı tán alaman».
 Al Sen ayıp-gúnalarımıdı
 keshirdiń. Selah
 6 Sonıń ushın, hár bir sadıq qulıń,
 Múmkinshilik bar waqıtta duwa
 etsin.
 Sonda topan suwı tasıp ketse de,
 oǵan jetip barmas.
 7 Sen meniń panamsañ,
 Meni qáwip-qáterden saqlaysañ,
 Maǵan bergen qutqarılıwıń
 sebepli,
 Átırıpımdaǵılardı shadlıqqa
 bólediń. Selah

- 8 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Sağan aqıl-násiyat beremen,
Júretuǵın jolıńdı kórsetemen,
Másláhát berip, názerimnen
qashırmayman.
9 At yamasa ğashırday oysız bolmań,
Suwlıq hám júwen kerek olardı
jolǵa salıw ushın,
Bolmasa, olar boysınbaydı».
- 10 Napáklerdiń azabı kóp boladı,
Biraq Jaratqan Iyege úmit
etkenlerdi,
Onıń súyispenshiligi qorshap aladı.
- 11 Háy, haq adamlar,
Jaratqan Iyede quwanıp,
shadlanıń,
Háy, júregi pák bolǵanlar,
Hámmeńiz shadlanıp baqırıń!

32 ¹ Háy, haq adamlar,
Jaratqan Iyede shadlanıp
baqırıń!

Ádil adamlarǵa jarasar Oǵan
alǵıs-maqtaw aytıw.

² Lira^a shertip, Jaratqan Iyeni
táriyiplen,
On tarlı arfada Oǵan arnap nama
shalıń.

³ Oǵan arnap taza qosıq aytıń,
Bálent dawıs penen shadlanıp,
saz shertiń.

⁴ Jaratqan Iyeniń sózi haqıyqatdur,
Onıń hár bir isi isenimlidir.

⁵ Jaratqan Iye haqlıqtı hám
ádalatlıqtı súyer,
Jer júzi Onıń súyispenshiligine
tolar.

⁶ Kókler Jaratqan Iyeniń buyrıǵı
menen,

- Aspan deneleri awzınan shıqqan
sózi menen jaratılǵan.
- ⁷ Ol teńiz suwların bir jerge jıynar,
Túpsiz suwları suw
saqlaǵıshlarǵa sıydırar.
- ⁸ Pútkil dúnya júzi Jaratqan Iyeden
qorqsın,
Jer júzinde jasap atırǵannıń
barlıǵı Onnan seskensin.
- ⁹ Ol sóyledi, aytqanı bar boldı,
Buyırıq berdi, hámmesi payda
boldı.
- ¹⁰ Jaratqan Iye milletlerdiń jobaların
buzar,
Xalıqlardıń niyetlerin bosqa
shıǵarar.
- ¹¹ Biraq Jaratqan Iyeniń jobaları
mańǵı turar,
Júregindegi niyetleri áwladtan-
áwladqa dawam eter.

¹² Qanday baxıtlı, Qudayı Jaratqan
Iye bolǵan millet,
Qanday baxıtlı, Jaratqan Iye
tańlap alǵan xalıq.

¹³ Jaratqan Iye kókten kóz taslar,
Pútkil adamzattı kórer.

¹⁴ Ol taxtta otırǵan jerinen,
Gúzeter jer júzinde
jasaytuǵınlardıń hámмесin.

¹⁵ Ol hámмениń júregin jaratqan,
Olardıń isleriniń hámмесin biler.

¹⁶ Áskeri kóp bolǵanı menen, patsha
qutqarılas,
Ullı kúshi menen jawınger jeńe
bermes.

¹⁷ Jeńis ushın sawash atları bos
úmitdur,
Olar qúdiretli kúshi menen
qutqara almas.

^a 32:2 *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

- 18 Jaratqan Iyeniń kózi Ózinen
qorqatuǵınlarda,
Onıń súyispenshiliginen úmit
etetuǵınlarda.
- 19 Olardıń janın ólimnen qutqarar,
Ashlıq dáwirde olardı tiri qaldırar.
- 20 Janımız Jaratqan Iyeden úmit eter,
Ol járdemshimiz hám qalqanımız.
- 21 Ol arqalı júregimiz quwanışqa
tolar,
Onıń muxaddes atına úmit
baylaymız.
- 22 Jaratqan Iye, mudamı úmit
baylaymız Saǵan,
Súyispenshiligiń bizlerge yar
bolsın!

33 ¹ *Abimelestiń aldında ózin
aqılı kemis qılıp kórsetip,
onuń aldınan quwılǵan waqıt-
ta^a Dawıttıń aytqan jiri*

- ² Hámme waqıtta Jaratqan Iyege
alǵıs aytaman,
Alǵıs-maqtaw túspeydi awzımnan.
- ³ Jaratqan Iye menen maqtanar
janım,
Ezilgenler esitip, shad bolsın!
- ⁴ Meniń menen birge Jaratqan Iyeni
ullılań,
Atın birgelikte dańqqa bóleyik.
- ⁵ Jaratqan Iyege jalbarındım, Ol
juwap berdi maǵan,
Meni azat etti barlıq qáwip-
qáterden.
- ⁶ Onnan úmit qılǵanlardıń
júzlerinde nur jarqraydı,
Uyatqa qalıp, júzleri qızarmaydı.
- ⁷ Men ezilip jalbarındım, Jaratqan
Iye esitti,

- Meni barlıq azaplarımnan azat
etti.
- ⁸ Jaratqan Iyeden qorqatuǵınlardıń
átirapına,
Onıń perishteleri orda qurıp,
qutqarar olardı.
- ⁹ Jaratqan Iyeniń jaqsılıǵın tatiń
hám kóriń.
Qanday baxıtlı Onnan pana
tapqanlar.
- ¹⁰ Jaratqan Iyeden qorqıń, háy, Onıń
muxaddesleri,
Onnan qorqqanlardıń bolmas
mútájligi.
- ¹¹ Hátteki, arıslanlar ash hám mútáj
bolar,
Biraq hesh qanday mútájlik
kórmes Jaratqan Iyege
kelgenler.
- ¹² Keliń, háy balalar, tıńlań meni,
Úyreteyin sizlerge Jaratqan
Iyeden qorqıwdı.
- ¹³ Kim ómirden zawıqlanıp,
Jaqsı kúnler keliwin qáleydi?
- ¹⁴ Onda, tilińizdi jaman sózden,
Awzıńızdı ótirik sóz aytıwdan
tıyıń.
- ¹⁵ Jamanlıqtan qashıp, jaqsılıq isleń,
Tınıshlıqqa umtılıp, soǵan kúsh
salıń.
- ¹⁶ Jaratqan Iyeniń kózi haq
adamlarda,
Qulaǵın túrer olardıń dadına.
- ¹⁷ Jaratqan Iye jamanlıq
qılatuǵınlargá qarsı shıǵar,
Jer júzinen olardıń atların óshirer.
- ¹⁸ Haq adamlar jalbarınar, Jaratqan
Iye esiter,
Barlıq azaplarınan olardı azat eter.

^a 33:1 1Pat 21:10-15.

- 19 Jaratqan Iye kewli qabarganlarǵa
jaqındur,
Ruwxı ezilgenlerdi qutqarar.
- 20 Haq adamnıń qayǵıları kóp bolsa,
Jaratqan Iye bulardan onı azat
qılar,
- 21 Barlıq súyeklerin aman saqlar,
Sındırılmas onıń bir súyegi de.
- 22 Jamanlıq zalımdı óltirer,
Haq adamnan jerkengen jaza alar.
- 23 Óz qulların Jaratqan Iye qutqarar,
Hesh qanday jaza almas Onnan
pana tapqanlar.

34 ¹ *Dawıttıń jırı*
Jaratqan Iye, maǵan qarsı
bolǵanlarǵa Óziń qarsı shıq,
Maǵan hújim qılǵanlarǵa Óziń
qarsı hújim qil!

- 2 Úlken hám kishkene qalqan alıp,
Maǵan járdemge kel!
- 3 Meni quwıp kiyatırǵanlarǵa qarsı,
Nayza hám baltańdı al.
«Seni Men qutqaraman», – dep
wáde ber maǵan!

- 4 Janıma qaslıq qılıp júrgenler,
Uyatqa qalıp, masqara bolsın!
Maǵan qarsı jawız niyet etkenler,
Shermendesi shıǵıp, artqa
sheginsin!

- 5 Olar samalda ushqan qawıq sıyaqlı
bolsın,
Jaratqan Iye, Seniń perishteń
izine tússin!

- 6 Qarańǵı hám sırǵanaq bolsın
olardıń jolı,
Jaratqan Iye, Seniń perishteń
quwsın olardı!

- 7 Sebepsiz maǵan tor qurdı,

Meni tutıp alıw ushın, sebepsiz
shuqır qazdı.

- 8 Tosattan olardıń basına apat kelsin,
Qoyǵan torına ózleri tússin,
Qazǵan shuqırına ózleri qulasın.

- 9 Sonda Jaratqan Iye, Sen arqalı
shadlanaman,
Meni qutqarǵanıń ushın
quwanaman.

- 10 Pútkil barlıǵım bılay deydi:
«Hálsizdi kúshliniń qolınan,
Biyshara hám jarlını
tonawshılardan
qutqaratuǵın,
Saǵan uqsaqan kim bar, Jaratqan
Iye?»

- 11 Jawız niyetli gúwalar turıp,
Bilmeytuǵın nárseler haqqında
mennen sorar.

- 12 Olar jaqsılıǵıma jamanlıq qaytarar,
Janım jalǵızlanıp qaldı.

- 13 Olar kesel bolǵan waqıtta,
Aza kiyim kiyip, oraza tuttım.
Basımdı iyip, duwa qıldım.

- 14 Dostım, tuwısqanı, dep
qayǵırdım,
Anam ushın aza tutqanday etip,
Qayǵıdan basımdı iyip júrdim.

- 15 Olar bolsa, jıǵılǵanımda jıynalıp,
shad boldı,
Maǵan qarsı jıynaldı biytanı
adamlar,

- Toqtamastan meni talap tasladı.
16 Qudaysızlarday ayamay masqara
qıldı,
Maǵan qarap, tiserin qayradı.

- 17 Iyem, qashanǵa deyin qarap
turasañ?
Qutqara gór janımdı olardıń
hújiminen,

- Azat qıla gór bul arıslanlardan!
 18 Ullı jámiyet ishinde Sağan shúkir aytaman,
 Sansız xalıq arasında Sağan algıs-maqtaw aytaman.
- 19 Ústimnen kúlmesin sebepsiz mağan dushpan bolğanlar,
 Kózlerin alartpasın ayıpsız meni jek kórgenler.
- 20 Tınıshlıq sózin awzına almas olar,
 Al elde tınısh jasap atırğanlarğa qarşı,
 Jalğan sózlerdi oylap tabar.
- 21 Mağan qarşı awzın keń ashıp, bılay dep aytar:
 «Hay-hay, óz kózimiz benen kórdik qılmıslarınıdı!»
- 22 Hámmesin kórđiń, Jaratqan Iye, únsiz qalma,
 Iyem, mennen uzaq bolma!
- 23 Oyan, tur, huqıqımdı qorǵap, Men ushın gúres, Qudayım, Iyem!
- 24 Ádilligińe góre, meni aqlay gór, Qudayım Jaratqan Iye!
 Ústimnen kúlmesin dushpanlarım!
- 25 Olar ishinen bılay dep aytpasın:
 «Hay-hay, boldı-ǵo biziń qálegenimiz!»
 «Onıń basına jettik!» – demesin.
- 26 Awır awhalıma shadlanǵanlar, Uyalıp, shermende bolsın,
 Mennen ózlerin ústin qoyǵanlar, Uyat hám shermendelikke shırmalıp qalsın.
- 27 Meniń haq bolıp shıǵıwımdı qálegenler,
 Shadlanıp baqırıp, quwansın.

- Tımbastan bılay dep aytsın olar:
 «Qulınıń amanlıǵım qálegen Jaratqan Iye ulılıansın!»
- 28 Sonda kúni boyı tilimnen túspe Seniń ádilligiń,
 Sağan arnap algıs-maqtaw aytaman.

35 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Jaratqan Iyeniń qılı Dawıttıń jırı*

- 2 Nahaqtıń gúnası júreginde sóyleydi.
 Qudaydan qorqıw joq onıń kewlinde.
- 3 Ol ózin joqarı qoyıp, Gúnamdı Quday kórmeydi,
 Húkim qılmaydı, dep aytadı.
- 4 Awzınan jamanlıq hám jalğan shıǵar,
 Danalıqtan hám jaqsılıq qılıwdan bas tartar.
- 5 Hátteki, jatqanda da, napáqlikti oylar,
 Jaman jolǵa túsip, bas tartpas jawızlıqtan.
- 6 Jaratqan Iye, súyispenshiligiń kóklerge,
 Sadıqlıǵıń bultlarǵa jayılgandır.
- 7 Ádilligiń ullı tawlarǵa megzer, Ádalatıń túsiz teńizge uqsar.
 Sen adamzattı da, haywandı da qorǵaysañ, Jaratqan Iye!
- 8 Súyispenshiligiń qanshelli bahalıdur, Quday!
 Qanatlarıńnıń sayasında pana tabar adamlar.
- 9 Olar jep toyar úyińdegi molshılıqtan,
 Olarǵa ishkizersen lázzetke tolı dáryañnan.

10 Ómir bulağı Sende,
Jaqtılıqtı kóremiz nurıń arqalı.

11 Seni taniytuđınlarǵa
súyispenshiliǵıńdı,
Júregi páklerge haqlıǵıńdı kórset.

12 Menmenniń ayaǵı meni baspasın,
Napáklerdiń qolları meni
quwmasın.

13 Qara, jawızlıq islewshiler jerge
jıǵıldı,
Qaytıp tura almastay etip,
tómenge ılaqtırıldı.

36 ¹ *Dawıttıń jırı*
Jamanlıq qılıwshılarǵa kóziń
qızbasın,
Nahaqlıq islewshilerge háwes
qılma!

2 Olar maysa shóptey tez solıp qalar,
Kók shóptey tez quwrıp qalar.

3 Sen Jaratqan Iyege úmit baylap,
jaqsılıq qıl,
Usı elde jasap, sadıqlıqtı saqla.

4 Jaratqan Iyeden zawıqlan,
Ol júregińdegi qálewińdi ámelge
asırar.

5 Ómir jolıńdı Jaratqan Iyege tapsır,
Oǵan isen, sonda Ol sen ushın
háreket eter.

6 Ol seniń ádilligińdi nur sıyaqlı
jarqıratıp,
Haqlıǵıńdı kúndizgi quyashtay
qılar.

7 Jaratqan Iyeniń aldında sabırlı
bol, Oǵan úmit bayla,
Háwes qılma óz jolında áwmetli
bolıp,
Jawız niyetlerin ámelge
asırǵanlarǵa.

8 Ğázebińdi tıyıp, ashıwıńdı bas,
Qızba bolma, bul tek zıyan alıp
keler.

9 Jawızlıq etiwshiler joq etiler,
Jaratqan Iyeden úmit etiwshiler
elge iyelik eter.

10 Tez arada napáktiń kúni pitedi,
Qansha izleseń de, bul jerde taba
almaysań onı.

11 Kishipeyiller bolsa, elge iyelik
qılar,
Mol baxıtqa erisip, ráhát tabar.

12 Napák adam pák adamǵa qarsı
jaman niyet qılar,
Oǵan qarsı tislerin ǵıshırlatar.

13 Biraq Iye napákler ústinen kúler,
Olardıń kúni pitkenin biler.

14 Biyshara hám jarlını qulatıp,
Tuwrı jolda júrgenlerdi óltiriw
ushın,

Napákler qılıshın jalańashlap,
kerdi sadaqların.

15 Biraq qılıshları ózleriniń júregine
suǵılar,
Sadaqları da sınıp keter.

16 Haq adamnıń az zatı,
Napáktiń baylıǵınan göre
abzaldur.

17 Napáktiń kúshi qırqılar,
Haq adamdı bolsa, Jaratqan Iye
qollap quwatlar.

18 Minsizlerdiń hár kúni Jaratqan
Iyege belgili,
Máńgi dawam eter olardıń
miyrası.

19 Uyatqa qalmas olar jaman
kúnderde,
Qarınları toq bolar ashlıq
waqıtta da.

- 20 Biraq napákler sózsiz qırılıp qalar,
Jaratqan Iyeniń dushpanları dala
gúlindey solıp,
Tútin yańlı tarqalıp, joq bolar.
- 21 Napákler qarız alar, qayıtıp bermes,
Haq adam bolsa saqıyılıq penen
berer.
- 22 Jaratqan Iye jarılqağan adamlar
elge iyelik qılar,
Al Ol ğarǵağan adamlar joq bolıp
keter.
- 23 Adamnıń júrgen jolına,
Jaratqan Iyeniń kewli tolsa,
Onıń qádemlerin bekkemler.
- 24 Ol súrnikse de, jıǵılmas,
Jaratqan Iye qolınan uslap qalar.
- 25 Men jas edim, endi qartaydım,
Haq adamnıń taslap ketilgenin,
Onıń urpaǵınıń nan soraǵanın
kórmedim.
- 26 Ol hámme waqıtta saqıyılıq penen
qarız berer,
Urpaǵı da jarılqaw alıp keler.
- 27 Jamanlıqtan qashıp, jaqsılıq qıl,
Sonda elińde máńgi jasarsañ.
- 28 Jaratqan Iye haqlıqtı súyer,
Ol sadıq qulların tárk etpes.
Olardı máńgi qorǵar,
Napáklerdiń urpaǵı joq bolar.
- 29 Haq adamlar eldi múlik etip alar,
Sol elde máńgi jasap qalar.
- 30 Haqtıń awzınan danalıq shıǵar,
Onıń tili ádalattı sóyler.
- 31 Qudaynıń nızamı júregindedur,
Sonıń ushın, qádeminde adaspas.
- 32 Napák adam haq adamdı ańlıp
júrer,
- Onı óltiriwdiń jolın izler.
- 33 Jaratqan Iye haq adamdı
napáklerdiń qolına
tapsırmas,
Húkim etilgende, onı ayıplı
qılmas.
- 34 Jaratqan Iyege úmit bayla, Onıń
jolınan júr,
Ol seni mártebeli qılıp, bul eldi
múlik qılıp berer.
Napáktiń qırılıp ketkenin kórerseń.
- 35 Kórdim napák hám jawız adamnıń,
Óz topıraǵında jasıl terektey ósip-
óngenin.
- 36 Biraq uzaq turmay, ol ótip ketti,
joq boldı,
Qansha izlesem de, taba almadım
onı.
- 37 Minsizge itibar ber, haq adamǵa
qara,
Tımshlıqtı súyetuǵınlardıń
keleshegi bar.
- 38 Gúnakarlardıń hámmesi qırılıp
keter,
Napáktiń keleshegi joq bolar.
- 39 Haqlardıń qutqarılıwı Jaratqan
Iyeden,
Apat kúńinde olarǵa bolar
qorǵan.
- 40 Jaratqan Iyeden pana tapqanı
ushın,
Jaratqan Iye olardı qollap
quwatlap, qutqarar,
Napáklerdiń qolınan aman
saqlap, azat qılar.

37 ¹ Dawıttıń yadqa salıw jırı
² Jaratqan Iye, ğázeplenip,
meni áshkaralama,

- Qáhárlenip, meni jazalama!
 3 Ishime qadaldı oqların,
 Ústıme basıldı qolların.
 4 Gázebińnen denemde qalmaqı saw
 jerim,
 Gúnam sebepli sırqıraydı
 súyeklerim.
 5 Ayıplarım basımnan astı,
 Olar awır júk bolıp, jelkemdi
 bastı.
- 6 Aqılsızlıgım sebepli,
 Jaralarım sasıp, iriń basıp ketti.
 7 Iyilip, eki búklenip qaldım,
 Kúni boyı gám shegip júremen.
 8 Ot bolıp janar meniń belim,
 Denemde qalmaqı saw jerim.
 9 Dińkem qurıp, pútkilley ezildim,
 Júregimniń sızlawınan nala
 shegemen.
- 10 Iyem, júregimdegi barlıq
 qálewlerimdi bileseń,
 Nalalarım jasırın emes Sennen.
 11 Júregim titireydi, kúsh-quwatım
 ketti,
 Kózlerimniń nurı pútkilley sóndi.
 12 Dos-yaranlarım qashtı jaralarım
 sebepli,
 Jaqınlarım qasıma kelmey qoydı.
 13 Janıma qas adamlar mağan duzaq
 qurar,
 Niyeti jawızlar mağan ólim tiler,
 Kúni boyı mağan qarsı hiyle oylap
 júrer.
- 14 Al men gereń sıyaqlı esitpeymen,
 Tilsiz adamday awzımdı
 ashpayman.
 15 Shinında da, men gúńge
 uqsayman,

- Tilinde juwabı joq adamdayman.
 16 Úmitim Sende, Jaratqan Iye,
 Sen juwap bereseń, Quday Iyem!
 17 Sağan duwa etip, bılay dedim:
 «Jağdayımdı kórip, dushpanlarım
 kúlmesin,
 Ayaqlarım súrnikkende, ózlerin
 mennen ústin qoymasın!»
- 18 Jıgılayım dep turıppan,
 Ashshı qaygımdı ishime jutıp
 atırman.
 19 Jinayatlarımı moyınlayman,
 Gúnalarım sebepli qaygıraman.
 20 Al dushpanlarım kúshli hám aman
 júripti,
 Sebepsiz meni jek kóretuğınlar
 kóbeyip ketti.
 21 Olar jaqsılıgıma jamanlıq qaytarar,
 Iygilikli islerim ushın mağan
 dushpan bolar.
- 22 Meni taslap ketpe, Jaratqan Iye!
 Qudayım, mennen uzaq bolma!
 23 Mağan járdem beriwge asıq,
 Qutqarıwshım, Iyem!

38 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisi* *Edutunğa^a. Dawıttıń jırı*

- ² Men ózime bılay dedim:
 «Atqan adımıma diqqat qılayın,
 Tilimdi gúnadan tıyp júreyin,
 Aldımda napákler tursa da,
 Awzıma qum quyıp qoyayın».
³ Tilimdi tıyp, únsizlik saqladım,
 Hátte, jaqsı nárseni aytıwdan bas
 tarttım.
 Artıp ketti meniń dártim.
⁴ Júregim ottay bolıp, lawlap ketti,
 Oylağan sayın, kewlim órtendi,
 Mına sózler tilimnen tógildi:

- 5 «Bildire gór aqıbetimdi, Jaratqan Iye,
Bildir qansha kúnlerim qalğanın,
Bileyin ómirimniń qanshelli qısqa ekenin!
- 6 Qısqa ómir bergenseń mağan,
Seniń názerinde hesh nársedur ómirim,
Bir demdur hár bir adamnıń ómiri. Selah
- 7 Hár bir adamnıń ómiri sayaday ótip keter,
Adamzattıń háreketi biyhuda bolar,
Mal-dúnya jıynar,
Biraq onıń kimge qalatuǵının bilmes.
- 8 Men endi ne kútiwim múmkin, Iye?
Barlıq úmitim Sennen.
- 9 Azat qıla gór barlıq jinayatlarımnan,
Aqmaqlardıń ústimnen kúliwine jol qoyma.
- 10 Únsizlik saqlayman, ashpayman awzımdı,
Sebebi Sen islediń buni.
- 11 Judırıǵıńdı uzaqlastır mennen,
Sen bergen soqqılardan tamam boldım.
- 12 Gúnaları ushın adamzattı, Jazalap, jolǵa salasań.
Kúye jegendey, áziz nárselerin joq qılasań,
Sózsiz, adamzat bir demde ótip ketedi. Selah
- 13 Duwamdı esit, Jaratqan Iye,
Qulaq sal jalbarımwıma,
Kóz jaslarıma biypárwa bolma!
Men bir qonaqqan aldında Seniń,

- Ata-babalarım sıyaqlı kelgindimen.
14 Qáhárli názerińdi uzaqlastır mennen,
Bul dúnyadan ótip ketpesimnen burın shadlanayın!»

39 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Dawıttıń jırı*

- ² Sabır etip kúttim Jaratqan Iyeni,
Ol mağan burılıp, jalbarımwımdı esitti.
- ³ Meni ólim shuqırınan,
Batpaqlıqtan shıǵarıp aldı.
Ayaqlarımdı tastıń ústine bastırdı,
Qádemlerimdi bekkemledi.
- ⁴ Awzıma jańa bir qosıq,
Qudayımızǵa arnalǵan algıs saldı.
Kópler buni kórip, qorqar,
Jaratqan Iyege úmit baylar.
- ⁵ Qanday baxıtlı Jaratqan Iyege úmit baylaǵan,
Menmen hám ótirikshilerge súyenbeytuǵın.
- ⁶ Jaratqan Iye, Qudayım,
Bizler ushın ájayıp isleriń hám niyetleriń kópdur,
Hesh bir zat Saǵan teń kele almas,
Bulardı tilge alıp, sóyley baslasam,
Kópliginen sanap tawısa almaspan.
- ⁷ Sen qurbanlıq hám sadaqalardı qálemediń,
Jandırılatuǵın hám gúna qurbanlıqların talap qılmadıń,
Biraq boysınıwım ushın qulaqlarımdı ashtıń.
- ⁸ Sonda men bılay dedim: «Mine, men keldim,
Orama kitapta men haqqında jazılǵan.

- 9 Seniñ erkiñdi orınlawdan
ráhátlenemen, Qudayım,
Júregimniñ tórindedur Seniñ
nızamıñ».
- 10 Ullı jámiyetiñde ádilligiñdi járiya
qıldım,
Jaratqan Iye, Óziñ bileseñ,
Tilimdi hesh tıymadım.
- 11 Ádilligiñdi ishimde saqlamadım,
Isenimli ekeniñdi hám
qutqarganıñdi járiyaladım,
Miyrim-shápáátiñdi, sadıqlıgıñdı,
Ullı jámiyettiñ aldında sır tutpadım.
- 12 Jaratqan Iye, rehimiñdi ayama
mennen,
Súyispenshiligiñ hám sadıqlıgıñ
meni máñgi qorğasın.
- 13 Sansız apatlar orap aldı átirapımdı,
Gúnalarım basıma jetti, kózim
kórmeydi,
Bular shashımnan kópdur,
Endi júreksiz bolıp qaldım.
- 14 Jaratqan Iye, mağan miyrimiñ
tússin, qutqar meni!
Jaratqan Iye, mağan járdem
beriwge asıq!
- 15 Janımdı alıwğa umtılganlardıñ
hámmesi,
Shermende bolıp, uyatqa qalsın!
Mağan zıyan tiygiziwdi
qálegenler,
Masqara bolıp, keynine qaytsın!
- 16 «Hay-hay!» dep meni
masqaralağanlar,
Shermende bolıp, sasqalaqlap
qalsın.
- 17 Seni izlegenlerdiñ hámmesi,
Sende shadlıq hám quwanışqa
tolsın.
- Seniñ qutqarıwıñdı súygenler:
«Jaratqan Iye ullıdur!» – dep
bárqulla aytıp júrsin!
- 18 Men biyshara hám gárippeñ,
Biraq gamxorlıq qılar mağan
Iyem.
Járdemshim hám qutqarıwshım
Óziñseñ,
Keshikpe, Qudayım!
- 40** ¹ *Atqarıwshılardıñ jetekshisi-
ne. Dawıttıñ jiri*
- ² Qanday baxıtlı jarlımı oylaytuğın!
Apat kúñinde onı Jaratqan Iye
qutqarar.
- ³ Jaratqan Iye onı qorğap, ómirin
saqlar,
Ol elde baxıtlı bolar,
Dushpanlarınıñ qolına
tapsırılmas.
- ⁴ Tósekte jatıp qalğanında,
Járdem berer oğan Jaratqan Iye,
Onı keselinen tolıq ayıqtırar.
- ⁵ Men: «Oh, Jaratqan Iye, mağan
rehim qıl,
Sağan qarsı gúna qıldım, shıpa
ber!» – dedim.
- ⁶ Dushpanlarım jawız niyet penen:
«Qashan ólip, atı ósher eken?» –
deydi.
- ⁷ Olar meni kóriw ushın kelgende,
jalğan sóyleydi,
Ishinen ósek sózler toqıydı,
Keyin sırtqa shıgıp, ósek
tarqatadı.
- ⁸ Meni jek kóretuğınlardıñ hámmesi,
Mağan zıyan tiygiziwdi
jobalastıradı,
Birgelikte men haqqında
sıbrılasıp:

- 9 «Awır kesellikke shalıńǵan ol,
Endi tura almas tóseginen», –
deydi.
- 10 Meniń nanımdı jegen jaqın dostım,
Maǵan qarsı qol kóterdi.
- 11 Sen maǵan rehim qıl, ayaqqa
turǵız, Jaratqan Iye,
Qılmıslarına jarasa, ózlerine
qaytarayın.
- 12 Dushpanlarım mennen ústin
shıqpasa,
Maǵan kewliń tolǵanın bilemen.
- 13 Ayıpsızlıǵım ushın meni aman
saqlaysañ,
Meni dárgayıńda máńgi
turǵızasañ.
- 14 Ázelden máńgige deyin,
Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege
alǵıslar bolsın!
Awmiyin! Awmiyin!

41 ¹ *Atqarıwshıların jetekshisine.*
Qorax áwladınıń^a násiyat jırı

- ² Suwın aǵın suwdı qalay ańsasa,
Quday, meniń janım da Seni solay
ańsaydı!
- ³ Janım Qudayǵa, tiri Qudayǵa
shólleydi,
Qashan baraman Qudaydıń júzin
kóriwge?
- ⁴ Hár kúni: «Qudaydıń qay jerde?» –
degeni ushın,
Kóz jaslarım azıǵım boldı kúni-
túni.
- ⁵ Júrer edim alaman arasında,
Barar edim Qudaydıń Úyine.
Bayramdı belgiler edik kópshilik
penen,

Quwanış hám alǵıs jańǵırǵı
menen.

Usılar tússe yadıma, sırqıraydı
júregim.

- 6 Ne ushın túskinlikke túseseñ, háy
janım?
Ne ushın tınıshsızlanasañ?
Qudayǵa úmit bayla,
Men Oǵan jáne alǵıs aytaman,
Qutqarıwshım hám Qudayıma.
- 7 Túskinlikke túsip ketkenmen,
Sonıń ushın, Qudayım, Seni
Iordan boyında,
Xermon hám Misar tawlarında
esleymen.
- 8 Gúrkiregen teńizlerdey,
Gúwildegen bulaqlarday,
Seniń jibergen qúdiretli
tolqınlarıń,
Basıp ótti ústimnen meniń.

- 9 Kúndiz Jaratqan Iye kórseter
súyispenshiligin,
Túnde Oǵan arnap qosıq
aytaman.
Ómirim bolǵan Qudayǵa duwa
etemen.

- 10 Qorǵawshı jartasım bolǵan
Qudayǵa bilay deymen:
«Ne ushın meni umittıń?
Dushpanlarımınń zulımınan,
Ne ushın qayǵı-ǵam shegip
júriwim kerek?»
- 11 Kúni boyı dushpanlarım: «Qay
jerde Qudaydıń?» dep,
Meni kemsitkende, sırqıraydı
súyeklerim.

12 Ne ushın túsıńlıkke túseseń, háy janım?
Ne ushın tınıshsızlanasań?
Qudayǵa úmit bayla,
Men Oǵan jáne algıs aytaman,
Qutqarıwshım hám Qudayıma.

42 ¹ Quday, Sen meni aqla!

Opasız xalıqqa qarsı dawımda meni jaqla.

Ótirikshi hám ádilsiz adamlardan qutqar.

² Meniń qorǵanı – Quday Senseń,
Nege meni taslap kettiń?
Dushpanlarımınń zulımınan,
Ne ushın qayǵı-ǵam shegip júriwim kerek?

³ Nurıńdı hám haqıyqatıńdı jiber,
Olar jol kórsetsin maǵan,
Alıp barsın meni Seniń muxaddes tawıńa, mákanıńa.

⁴ Baraman men Qudaydıń qurbanlıq ornına,
Quwanışım hám shadlıǵım bolǵan Qudayıma.
Lira shertip algıslayman Seni,
Quday, Qudayım!

⁵ Ne ushın túsıńlıkke túseseń, háy janım?
Ne ushın tınıshsızlanasań?
Qudayǵa úmit bayla,
Men Oǵan jáne algıs aytaman,
Qutqarıwshım hám Qudayıma.

43 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Qorax áwladınıń násiyat jırı*

² Quday, qulaqlarımız benen esittik,
Áyyemgi zamanda, ata-babalarımızdıń dáwirinde,
Aytıp berdi olar islegen isleriń haqqında.

³ Óz qolıń menen quwıp shıǵıp basqa milletlerdi,

Ata-babalarımızǵa jer berdiń,
Sol xalıqlardı qırıp tasladıń.

⁴ Shınında, olar jerdi qılısh penen almadı,

Óz qolları menen jeńiske erispedi,
Al Seniń oń qolıń, qúdiretiń,
Júzińniń nuri menen jeńiske eristi.
Olardan Seniń kewliń tolǵan edi.

⁵ Quday, Sen patshamsań,
Buyır, Yaqıptıń urpaǵı jeńsin!

⁶ Seniń sayañda dushpanımızdı súzip shıǵaramız,
Bizge qarsı bolǵanlardı atıń menen basqılap taslaymız.

⁷ Men óz sadaǵıma isenbespen,
Qılıshım da jeńis alıp kelmes maǵan.

⁸ Dushpanlarımızdan qutqarǵan Senseń,
Bizlerdi jek kóretuǵınlardı shermende qıldıń.

⁹ Kúni boyı Qudayımız benen maqtanamız,
Máńgi algıslaymız Seniń atıńdı. Selah

¹⁰ Biraq Sen bizlerdi taslap ketip, shermende qıldıń,
Áskerlerimiz benen sawashqa shıqpay qoydıń.

¹¹ Dushpanlarımızdıń aldında shegindiridiń,
Jek kóretuǵınlar bizlerdi arqayın tonap ketti.

¹² Bizlerdi soyılatuǵın qoyday qıldıń,
Milletler arasına daǵıtıp jiberdiń.

¹³ Xalqıńdı arzan bahaǵa sattıń,
Olardıń bahasını joqarılatpadıń.

¹⁴ Qońsı xalıqlarǵa bizlerdi shermende qıldıń,

- Dógeregimizdegilerge masqara
hám kúlki qıldıń.
- 15 Milletlerge ápsana ettiń,
Xalıqlar bizge basın shayqar.
- 16 Kúni boyı masqarashılıq meniń
aldımda,
Shermendelik júzimdi qaplağan.
- 17 Esitetuǵımız masqara sóz,
kóretuǵımız xorlıq,
Kóz aldımızda ósh alıwshı
dushpanlar.
- 18 Bulardıń barlıǵı basımızǵa tústi,
Biraq bizler Seni umıtpadıq,
Kelisimińdi buzbadıq.
- 19 Júregimiz Sennen júz burmadı,
Seniń jollarıńnan shetke
shıqpadıq.
- 20 Bizlerdi saǵallar mákanında ezip
tasladıń,
Ústimizge tas túnek qarańǵılıqtı
jawdıń.
- 21 Eger bizler Qudayımızdıń atın
umıtqanımızda,
Basqa qudaylarǵa qollarımızdı
jayǵanımızda,
- 22 Onda Quday bunı bilmes pe edi?
Ol júrektegi sırlardı bileği.
- 23 Sen sebepli kúni boyı bizlerdi
óltiredi,
Shalınatuǵın qoy dep, bizlerdi
esaplaydı.
- 24 Tur, Iye! Nege uyıqlap atırsań?
Oyan, máńgige bizlerdi taslap
ketpe!
- 25 Ne ushın júzińdi jasırıp atırsań?
Qayǵı hám azaplarımızdı ne
ushın umıtasań?
- 26 Bizler topıraqta jatırmız,
Denemiz jerge jabısıp qaldı.

- 27 Tur, járdem ber bizlerge,
Súyispenshiligiń haqı qutqar
bizlerdi!

44 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. «Lala gúl» namasına ay-
tuladı. Qorax áwladınıń násiyat
jiri. Muhabbat qosıǵı*

- ² Júregimnen gózzal sózler tógildi,
Patshaǵa arnayman qosıǵımdı,
Tilim sheber jazıwshınıń
qálemindey bolsın.

- ³ Adam ulları arasındaǵı eń
sulıwısań,
Miyrim tógiler tilińnen.
Awa, Quday seni máńgi
jarılqaǵan.

- ⁴ Háy batır, dańqıń hám saltanatıń
menen,
Belińe qılıshıńdı bayla.

- ⁵ Ullılıǵıń menen atlanıp, alǵa bas,
Haqıyqat, kishi peyillik hám
ádalat ushın jeńiske eris!
Oń qolıń tań qalarlıq isler
kórsetsin.

- ⁶ Patshanıń dushpanlarınıń júegin,
Ótkir oqların tesip óter.
Xalıqlar ayaqlarınıń astına
jıǵılar.

- ⁷ Quday, taxtıń máńgi-baqıy turar,
Seniń patshalıq hasań – ádalat
hasasıdur.

- ⁸ Sen ádillikti súyip, jawızlıqtı jek
kóreseń,
Sonıń ushın, Quday, seniń
Qudayın,

Doslarıńnan göre kóbirek seni,
Quwanış mayı menen mayladı.

- ⁹ Barlıq kiyimińnen mirra, aloe
hám kassiyanıń xosh iyisleri
shıǵadı,

- Pil súyeginen bezelgen saraylarda
tarlı ásbaplardıń hawazı,
Seniń kewlińdi kóteredi!
- ¹⁰ Patsha qızları izzetli hayallarıń
arasında,
Ofir altınları menen bezelgen
xanbiyke turar oń jaǵında.
- ¹¹ Tıńla, háy qız, qara, qulaq sal,
Xalqıńdı hám ákeńniń úyin
umıt.
- ¹² Patsha seniń gózzallığıńa háwes,
Xojayıńıń bolǵanı ushın, aldında
tájim qıl.
- ¹³ Qız Tir sawǵalar alıp keler,
Xalıqtıń bay adamları miyrimińe
erisiwdi qáler.
- ¹⁴ Sarayǵa kirip kiyatırǵan sol qız
qanday gózzal,
Kiyimleri bezelgen altın sabaq
penen.
- ¹⁵ Naǵısh kiyimde onı alıp keler
patsha aldına,
Onıń artınan qızlar, onıń dosları
erip keler.
- ¹⁶ Olar quwanış hám shadlıq penen
alıp kelinەر,
Patshanıń sarayına kirip keler.
- ¹⁷ Babalarıńnıń ornın ullarıń alsın,
Olardı hákim etip qoyarsań pútkil
úlkege.
- ¹⁸ Atıńdı áwladtan-áwladqa
umıtılmas qılaman,
Solay etip, xalıqlar seni máńgi
alǵıslaydı.
- 45** ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshi-
sine. Qorax áwladınıń qosıǵı.
Joqarǵı dawısta ayttıladı*
- ² Quday bizlerdiń panamız hám
kúshimiz,
- Apatta qalǵanımda, isenimli
járdemshimiz.
- ³ Sonıń ushın, qorqpaymız jer
qıymıldasa da,
Tawlar teńizlerdiń túbine qulasa
da.
- ⁴ Olardıń suwları gúrkirep, joqarı
kóterilse de,
Kúshli tolqınlar tawlardı titiretse
de. Selah
- ⁵ Bir dárya bar, suwları quwanış
alıp keler Qudaydıń qalasına,
Quday Taalanıń muxaddes
mákanına.
- ⁶ Qalada Quday bolǵanı ushın,
Qala hesh qashan qulamastan
turar.
Tań atıwdan, Quday oǵan járdem
berer.
- ⁷ Milletler shuwlasıp, patshalıqlar
qular,
Qudaydıń dawısı gúrkirep, jer
júzi erip keter.
- ⁸ Álemniń Jaratqan Iyesi bizler
menen birgedur,
Yaqıptıń Qudayı qorǵanıımızdur.
Selah
- ⁹ Keliń, kóriń Jaratqan Iyeniń islerin,
Jer júzine alıp kelgen apatın.
- ¹⁰ Ol jer júzindegi sawashlardı
toqtatar,
Sadaqlardı sındırıp, nayzalardı
bóleklep,
Qalqanlardı otqa jaǵıp, bılay der:
- ¹¹ «Toqtań hám biliń, Men
Qudayman!
Men ullılanaman xalıqlar
arasında,
Ullılanaman jer júzinde!»

12 Álemniń Jaratqan Iyesi bizler
menen birgedur,
Yaqıptıń Qudayı qorǵanıımızdur.
Selah

46 ¹ *Atqarıwshulardıń jetekshisi-
ne. Qorax áwladınıń jırı*

² Háy, barlıq xalıqlar, shappatlań!
Shadlıq dawısları menen Qudaydı
alǵıslań.

³ Quday Taala, Jaratqan Iye qanday
aybatlı!
Pútkil dúnyanıń ullı patshası.

⁴ Ol bizlerge boysındırdı xalıqlardı,
Ayaǵımızdıń astına tasladı
milletlerdi.

⁵ Ózi súygen Yaqıptıń maqtawlı
múلكin,
Ol tańlap, bizlerge múлік qılıp
berdi. Selah

⁶ Quday shadlıq dawısları,
Jaratqan Iye kárnay sesleri menen
joqarı shıqtı.

⁷ Saz shertip alǵıslań Qudaydı, saz
shertip alǵıslań,
Saz shertip alǵıslań Patshamızdı,
saz shertip alǵıslań.

⁸ Quday pútkil dúnyanıń
patshasıdur,
Saz shertip, násiyat jır aytıń!

⁹ Quday muxaddes taxtına otırıp,
Barlıq milletlerdiń patshası bolar.

¹⁰ Xalıqlardıń húkimdarları,
Ibrayımniń Qudayınıń xalqı
menen bir jerge jıynalar,
Qudayǵa tiyisli jer júziniń patshaları,
Ol júdá ullıdur.

47 ¹ *Qosıq. Qorax áwladınıń jırı*

² Jaratqan Iye ullıdur!

Qudayımızdıń qalasında,
muxaddes tawında,
Ol asa maqtawǵa ılayıqlıdur.

³ Biyik hám gózzaldur,
Pútkil jer júziniń quwanışı Sion
tawı,
Muxaddes taw – ullı Patshanıń
qalası.

⁴ Quday onıń bekinisi ishinde,
Onıń bekkem qorǵanı bolıp Ózin
tanıttı.

⁵ Mine, patshalar jıynalıp,
Birgelikte Sion tawına júris qıldı.

⁶ Biraq qalanı kórip, albirap qaldı,
Qorqınıshqa túsip, qashıp ketti.

⁷ Tolǵaq tutqan hayalday,
Sol jerde olardı titirew bastı.

⁸ Úlken sawda kemelerin qyratqan
shıǵıs samalı sıyaqlı,
Jaq ettiń olardı.

⁹ Álemniń Jaratqan Iyesiniń qalasında,
Qudayımızdıń qalasında,
Neni esitken bolsaq, sonı kórdik.
Quday onıń qawıpsızlıǵın máńgi
bekkemleydi. Selah

¹⁰ Quday, Seniń Ibadatxanańda,
Súyispenshiligiń haqqında
oylaymız.

¹¹ Atıń sıyaqlı, Quday, Saǵan
arnalǵan alǵıs-maqtaw da,
Dúnyanıń tórt tárepine
jayılǵandur.

Onı qolıń ádillikke tolıdur.

¹² Seniń húkimińnen quwansın Sion
tawı,
Shadlansın Yahuda qalaları!

¹³ Sionniń dógeregini aylanıp júriń,
Onıń minaraların sanap shıǵıń.

¹⁴ Keleshektegi áwladınızǵa aytıp
beriw ushın,

Diywallarına dıqqatınızdı qaratın,
Qorğanlarına qarañ.
15 Bul Quday máñgi-baqıy bizlerdiñ
Qudayımız boladı,
Bizlerdi ómirimizdiñ aqırına
deyin jeteleydi.

48 ¹ *Atqarıwshulardıñ jetekshisine. Qorax áwladınıñ jırı*

2 Tıñlañ, háy, barlıq xalıqlar!
Qulaq salıñ hámmeñiz, jer
júzinde jasytuğınlar,
3 Ápiwayı hám aqsúyekler, bay hám
jarlılar!
4 Awzımnan shıǵar danalıq sózler,
Kewlimdegi pikirim túsiniq berer.
5 Qulaq túremen hikmetli sózlerge,
Lira menen mánisin ashıp
beremen.

6 Ne ushın qorqaman apat kúnlerde,
Niyeti buzıq dushpanlarım meni
qorshap alganda?

7 Olar óz mal-dúnyasına isener,
Esapsız baylıqları menen
maqтанar.

8 Hesh kim birewdiñ ómiriniñ
tólemin ótey almas,
Ol ushın Qudayǵa qun tóley
almas.

9 Adam ómiriniñ tólemi qımbat,
Hesh kim hesh qashan ótey almas.

10 Olay bolmaǵanda, máñgi jasar edi
adamzat,
Kórmes edi qábir júzin.

11 Hámme biler danalardıñ da
óletuğının,
Aqmaq hám biymáni adamlardıñ
joq bolatuğının.
Olardıñ baylıǵın basqalar iyeler.

12 Jerlerine óz atların qoysa da,
Qábirleri máñgi úyi bolıp,
Áwladtan-áwladqa mákamı bolar.
13 Abıraylı insan da máñgi turmas,
Ólip ketetuğın haywanǵa megzer.
14 Ózine isengenlerdiñ aqıbeti,
Olardıñ sózin maqullaǵanlardıñ
táǵdiri mınaday bolar: Selah
15 Súriw sıyaqlı óliler mákanına
aydalar,
Ólim olardıñ shopanı bolar.
Tańda haq adamlar olarǵa
húkimdarlıq qılar,
Deneleri shirip keter,
Óliler mákamı olardıñ úyi bolar.
16 Biraq Quday meni óliler
mákanınıñ qolınan qutqarar,
Ol meni Óz dárgayına alar. Selah

17 Qorqpa, eger bir adam bayıp
ketse,

Úyiniñ mal-dúnyası artıp ketse.

18 Ol ólgende, ózi menen hesh náirse
alıp kete almas,
Baylıǵı da onıñ izinen qábirge
erip ketpes.

19 Tiri waqtında, ol ózin baxıtlı
sanasa da,
Tabısh bolǵanı ushın kóplerden
maqтанaw alsa da,

20 Ol da ata-babaları jatqan jerge
ketip,
Jaqtılıqtı artıq kórmes.

21 Abıraylı bolsa da, aqılsız bolǵanlar,
Ólip ketetuğın haywanlarǵa
megzer.

49 ¹ *Asaftıñ^a jırı* Qúdiretli bolǵan Quday, Jaratqan Iye sóyler, Kúnshıǵıstan, batısqa deyin,

a 49:1 1Jln 6:31-33, 39-43; 25:1-2; Ezr 2:41.

- Pútkil jer júzin shaqırar.
 2 Gózzallıqta minsiz Sionnan,
 Quday jarqırap keler.
- 3 Qudayımız keler, únsiz bolmas,
 Aldındağı janıp turǵan ot
 hám mesin jalmaydı,
 Dógereginde kúshli dawıl eser.
- 4 Xalqın húkım qılıw ushın,
 Jer hám aspandı gúwa qılıp
 shaqırar:
- 5 «Jıynań aldımada sıdıq qullarımdı,
 Qurbanlıq shalıp, Meniń menen
 kelisim dúzgenlerdi».
- 6 Kókler Onıń ádilligin járiyalar,
 Húkım shıǵarıwshı Qudaydıń
 Ózidur. Selah
- 7 «Háy, xalqım, tıńlań, Men
 sóyleymen,
 Háy, Izrail, saǵan qarsı gúwalıq
 bereyin:
 Men Qudayman, seniń
 Qudayınman!
- 8 Qurbanlıqların ushın,
 Hám kúndelikli jandırılatuǵın
 qurbanlıqların ushın,
 Dawa qılıp atırǵan joqpan.
- 9 Qorańdağı buǵaǵa da,
 Súriwińdegi tekege de zar
 emespen.
- 10 Meniki toǵaydağı barlıq janıwarlar,
 Mıń-mıńlaǵan tawlardağı
 haywanlar.
- 11 Tawlardağı barlıq quslardı bilemen,
 Dalalardağı hár bir jabayı haywan
 Meniki.
- 12 Ash bolsam, soramaspan sennen,
 Pútkil dúnya hám onı toltırıp
 turǵanlar Meniki.
- 13 Men buǵanın góshin jeytuǵın ba
 edim?
 Tekenıń qanın ishетуǵın ba edim?
- 14 Maǵan, Qudayǵa shúkirklik
 qurbanlıǵın usın,
 Quday Taala aldında ishken
 antını orınla.
- 15 Azap-qayǵı kúnińde shaqır Meni,
 Seni qutqaraman, sen de Meni
 dańqqa bóleyseń».
- 16 Biraq Quday napák adamǵa bılay
 deydi:
 «Ne haqın bar qaǵıydalarım
 haqqında sóylewge?
 Ne haqın bar kelisimimdi awızına
 alıwǵa?»
- 17 Ózińe bergen tárbiyamdı jek
 kóreseń,
 Sózlerimnen júz burasań.
- 18 Urımı kórgeńińde, oǵan qosılasań,
 Buzıqlıq qılıp atırǵanlar menen
 sherik bolasań.
- 19 Awızını jawızlıqqa keń ashasań,
 Tiliń menen jalǵan sózler
 toqıysań.
- 20 Otırıp, tuwısqanıńa qarsı
 sóyleyseń,
 Tuwǵan-tuwısqanıńa da jala
 jawasań.
- 21 Sen usılardı islediń, Men
 úndemedim,
 Meni de ózińdey dep oyladıń.
 Endi seni áshkaralap, ayıbını
 kóz aldına qoyaman.
- 22 Dıqqat salıń, háy, Qudaydı
 umıtqanlar!
 Bolmasa, sizlerdi tilkimlep
 taslayman,
 Qutqaratuǵın hesh kim bolmaydı
 sizlerdi.
- 23 Maǵan shúkirk qurbanlıǵın
 usınǵanlar,
 Meni húrmet qılǵan boladı.
 Kim óz jolın tuwrılap júrse,

Sog'an Óz qutqarıwımdı
kórsetemen».

50 ¹⁻² *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Dawıt Bat-Sheba menen jatqannan keyin, Natan payǵambar onıń aldına kelgende^a, Dawıttıń aytqan jırı*

- ³ Quday, rehim et maǵan,
Súyispenshiligiń menen.
Jınayatlarımdı alıp tasla,
Sheksiz miyrim-shápáátiń menen.
- ⁴ Juwıp tasla ayıplarımdı,
Pákle meni gúnalarımnan.
- ⁵ Bilemen qılmıslarımdı,
Gúnam hár qashan turar kóz
aldımda.
- ⁶ Saǵan qarsı, jalǵız Saǵan qarsı
gúna isledim,
Seniń názerińde jawız bolǵan iske
qol urdım.
Soniń ushın, ayıplasań Sen
haqsań,
Húkim shıǵarǵanıńda, Sen
ádilseń.
- ⁷ Mine, gúnakar bolıp
tuwılǵanman,
Anamnıń qarnında-aq gúnakar
edim.
- ⁸ Sen adamnıń kewlinde shinliq
boliwın qáleyseń,
Jan dúnyama danalıq úyret.
- ⁹ Meni mayoran shóbi^b menen pákle,
taza bolayın,
Juwa gór meni, qardan da appaq
bolayın.
- ¹⁰ Shadlıq hám quwanış dawısın
esittir maǵan,
Yoshsın Sen sıdırǵan súyeklerim.
- ¹¹ Júzińdi bur gúnalarımnan,
Alıp tasla ayıplarımdı.
- ¹² Quday, mende taza júrek jarat,
Ishimdegi turaqlı ruwxtı jańala.
- ¹³ Meni dárgayınnan shıǵarıp
taslama,
Muxaddes Ruwxıńdı mennen alma.
- ¹⁴ Qaytara gór maǵan qutqarılıw
shadlıǵıńdı,
Boysınıw qálewin oyata gór
mende.
- ¹⁵ Jınayatshılarga Seniń jolıńdı
úyretemen,
Gúnakarlar qaytıp keler Saǵan.
- ¹⁶ Keshir meni qan tókkenim ushın,
Quday, Qutqarıwshı Quday,
Seniń ádilligiń ushın shadlanıp
baqıradı tilim.
- ¹⁷ Iye, asha gór láblerimdi,
Awzım Saǵan alǵıslar aytsın.
- ¹⁸ Sen qálemeyseń qurbanlıqlardı,
Bolmasa, Saǵan usınar edim,
Jandırılatuǵın qurbanlıqtan da
kewliń tolmaydı.
- ¹⁹ Saǵan maqul bolatuǵın qurbanlıq –
ezilgen ruwxdur,
Ezilgen hám táwbe qılǵan
júreklerden,
Sen júz burmassań, Quday.
- ²⁰ Rehim etip, Sionǵa jaqsılıq qıl,
Erusalim diywalların qaytadan
tikle.
- ²¹ Sonda tuwrı usınılǵan qurbanlıqlar,
Tolıǵı menen jandırılatuǵın
qurbanlıqlar Saǵan maqul
bolar.
Qurbanlıq ornında buǵalar usınılar.

^a **50:1-2** 2Pat 11:1–12:25.

^b **50:9** *Mayoran shóbi* – bul nazbaygúl shóbine tuqımlas ósimlik.

51 ¹⁻² *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Edomlı Doeg Shauldıń aldına barıp: «Dawıt Aximelxtiń úyine kirdi», – dep xabar bergen waqıtta^a, Dawıttıń aytqan násiyat jırı*

³ Ne ushın maqtanasań jawızlıǵıń menen, háy, kúshli adam?

Qudaydıń miyrim-shápááti hámme waqıtta meniń menen birge.

⁴ Tiliń menen apat keltirseń, Ótkir pákige uqsar tiliń, Aldawǵa sen sheberseń.

⁵ Sen jaqsılıqtan góre, jawızlıqtı, Haqıyqattan góre, ótirikti jaqsı kóreseń. Selah

⁶ Zıyan tiygizetuǵın sózlerdi jaqsı kóreseń, Ótirikshi tildi súyeseń.

⁷ Biraq Quday seni máńgi wayran qıladı, Seni uslap, shatırınnan tartıp shıǵaradı, Tiriler áleminen tamırın menen qurtadı. Selah

⁸ Haq adamlar bunı kórip, qorqadı, Ústińnen kúlip, bilay deydi:

⁹ «Qarańlar, bul adam Qudayǵa qorǵanım dep súyenbedi, Mol baylıǵına úmit bayladı, Basqalarǵa qırǵın keltirip, kúsheydi».

¹⁰ Al men Qudaydıń Úyinde jasıl záyıtın aǵashındayman, Qudaydıń súyispenshiligine máńgi-baqiy isenemen.

¹¹ Isleriń ushın Saǵan máńgi algıs aytaman,

Sadıq qullarınıń jámiyetinde, Iygilikli atına úmit baylap, kútemen.

(Zab 13)

52 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Muńlı aytilatuǵın Dawıttıń násiyat jırı*

² Aqmaqlar óz kewlinde: «Quday joq», – der.

Olar buzıldı, jerkenishli qılmıs qılar.

Jaqsılıq qılatuǵın hesh kim joq.

³ Bar ma eken dep, aqıllı hám

Qudaydı izleytuǵın,

Quday kókten qarar adamzatqa.

⁴ Hámmesi joldan azǵırılǵan, birdey buzılǵan,

Jaqsılıq qılatuǵın hesh kim joq,

Birde birewi joq!

⁵ Jawızlıq qılıwshılar,

Nan jegen kibi xalqımdı

jalmaytuǵınlar,

Qudaydı shaqırmaytuǵınlar hesh nársege túsınbey me?

⁶ Olar qorqınış joq jerde

qorqınışqa túsedı,

Quday saǵan qarsı láshker tartıp kelgenlerdiń,

Súyeklerin shashıp taslaydı,

Quday olardan júz burǵanı ushın, sen olardı shermende qılasań.

⁷ Kelse edi, Izraildiń qutqarılıwı Sionnan!

Quday Óz xalqın abadansılıqqa jáne eristirse,

Yaqıptıń urpaqları shadlanıp, Izrail qutwanar edi.

^a **51:1-2** 1Pat 22:9-23.

53¹⁻² *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Tarlı saz ásbaplarında aytladı. Zifliler Shauldıń aldına barıp: «Dawıt bizlerdiń aramızda jasırınıp júripti», – degende^a, Dawıttıń aytqan násiyat jiri*

³ Quday, meni atıń menen qutqar,
Kúsh-qúdiretiń menen huqıqımdı qorǵa!

⁴ Quday, duwamdı esite gór,
Qulaq sal awzımnan shıqqan sózlerge.

⁵ Ózge jurtlılar maǵan qarsı bas kóterdi,
Zalımlar almaqshı meniń janımdı,
Olar Seni pisent etpeydi. Selah

⁶ Mine, Quday meniń járdemshimdur,
Janımdı qollap quwatlaytuǵın Iyemdur.

⁷ Ol dushpanlarımniń jawızlıǵın ózlerine qaytarar,
Qudayım, sadıqlıǵın haqı olardı qırıp tasla!

⁸ Saǵan óz ıqtıyarım menen qurbanlıq usınaman,
Atıńdı táriyipleymen, Jaratqan Iye, óytkeni ol iygidur.

⁹ Qutqardıń meni hár túrli apatlardan,
Kózlerim kórdi dushpanlarımniń jeńilisin.

54¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Tarlı saz ásbaplarında aytilatuǵın Dawıttıń násiyat jiri*

² Quday, qulaq sal duwama,
Jalbarınıwıma itibarsız bolma.

³ Qulaq salıp, tıńla meni,
Tınıshsızlanıp, azap shegemen,

⁴ Dushpanlarımniń dawısınan,
jawızdıń zulımınan.
Olar basıma qayǵı-ǵam alıp keledi,
Ǵázeplenip, maǵan dushpanlıq qıladı.

⁵ Júregim sızlaydı ishimde,
Ólim qorqınıshı tuwdı basıma.

⁶ Seskeniw hám titirew bastı meni,
Qáweter qapladı denemdi.

⁷ Sonda men: «Qánekey, kepterdey qanatlarım bolsa,
Ushıp ketip, tınıshlanar edim.

⁸ Shınında da, alıslarǵa ketip,
Elsiz jerde mákanlar edim. Selah

⁹ Kúshli samal hám boranlardan qashıp,
Ózime pana tabıwǵa asıǵar edim», – dedim.

¹⁰ Iyem, olardı aljastır,
Olardıń jobaların buzıp jiber.
Qalada zorlıq hám jánjeldi kórip turıppan.

¹¹ Olar kúni-túni qala diywallarınıń ústinde ızǵıydı,
Jawızlıq hám apat qala ishinde júz berip atır.

¹² Onıń ortasında wayranshılıq bar,
Jalǵan hám hiylekerlik arımas maydanınan.

¹³ Eger jawım meni keyise,
Bunı kótere alar edim,
Dushpanım mennen ózin joqarı qoysa,

Onnan jasırınǵan bolar edim.
¹⁴ Biraq sen, maǵan teńles bolǵan adam,

^a 53:1-2 1Pat 23:19; 26:1.

- Dostım hám jaqımım.
 15 Bizler sırlas dos edik,
 Qudaydıń Úyine birge barar edik.
 16 Ólimge duwshar bolsın
 dushpanlarım,
 Tiriley óliler mákanına tússin,
 Sebebi úyleri hám júrekleri
 jawızlıqqa tolıdur.
- 17 Al men Qudaydı shaqıraman,
 Jaratqan Iye qutqarar meni.
 18 Túnde, tańda hám kúndiz,
 Jalbarınıp, dad salaman,
 Ol esitedi dawısımdı.
 19 Maǵan qarsı shıqqanlar kóp bolsa
 da,
 Amanlıq ishinde qutqarar janımdı.
 20 Ázelden taxtta otırǵan Quday,
 Selah
 Meni esitip, olardı boysındıradı.
 Olarda ózgeris joq,
 Qudaydan qorqpaydı.
- 21 Joldasım dostına qarsı qol kóterdi,
 Dúzgen kelisimimizdi buzdı.
 22 Onıń awzınan pal tamadı,
 Biraq júreginde dushpanlıq.
 Sózleri maydan da jaǵımlı,
 Biraq bular jalańashlangan
 qılıshdur.
- 23 Júǵıńdı Jaratqan Iyege tapsır,
 Ol saǵan súyenish boladı.
 Hasla jol qoymas,
 Haq adamnıń qulawına.
- 24 Sen, Quday, ólim shuqırına
 ılaqtırasañ jawızlardı,
 Ómiriniń jartısın da kórmes
 qanxor hám qıyanetshiler.
 Al men Saǵan úmit baylayman.

55 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisi-
 ne. «Uzaqtaǵı únsiz kepter»
 namasına. Filist xalqı Dawıttı
 Gat qalasında tutup alǵanda^a,
 onıń aytqan jırı*

- 2 Quday, maǵan rehim et,
 Adamlar meni quwdalap atır,
 Kúni boyı hújim qılıp, qısqıǵa alıp
 atır.
- 3 Dushpanlarım kúni boyı izime
 túsip, meni izlep atır,
 Maǵan qarsı shıqqanlar kópdur,
 ullı Quday!
- 4 Qorqqanımda, Saǵan úmit
 baylayman.
- 5 Quday, sózińdi maqtayman,
 Qudayǵa úmit baylayman,
 qorqpayman.
 Adamzat maǵan ne qıla aladı?
- 6 Kúni boyı jawlarım sózlerimdi
 burmalaydı,
 Olardıń oy-pikirleri maǵan
 jawızlıq islew.
- 7 Olar til biriktirip, buqqıda jatadı,
 Janımdı alıw ushın, hár bir
 adımımdı ańıhydı.
- 8 Jınayatlarınıń jazasınan qutılıp
 qala ma olar?
 Quday, gázebiń menen olardı
 jerge ur!
- 9 Sergizdan kúnlerim Seniń aldında
 esaplı,
 Kóz jaslarımdı ıdısrına salıp qoy.
 Bular kitabıńda jazılǵan emes
 pe?
- 10 Seni shaqırǵan waqıtımda,
 Dushpanlarım artqa sheginedi.
 Mınanı bilemen: Quday men
 tárepte.

^a **55:1** 1Pat 21:10-15; 27:1-4.

- 11 Sózin ózim maqtaپ atırǵan
Qudayǵa,
Sózin ózim maqtaپ atırǵan
Jaratqan Iyege,
12 Qudayǵa úmit baylayman,
qorqpayman,
Adamzat maǵan ne qıla aladı?
- 13 Quday, Saǵan bergen wádelerimdi
orınlayman,
Minnedarshılıq qurbanlıqların
Saǵan arnayman.
14 Janımdı ólimnen qutqarıp qaldıń,
Ayaqlarımdı súrnigiwden saqladıń,
Sonıń ushın, Quday, Seniń aldıńda,
Ómir nurında júremen.

(Zab 107:2-6)

56 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. «Joq etpe» namasına aytıladı. Dawıttıń Shauldan qashıp, úngirge kirgende^a aytqan jırı*

- 2 Rehim et maǵan, Quday, rehim et maǵan,
Janım Sende panalaydı.
Apat ótip ketkenshe,
Panalayman qanatlarıńnıń sayasında.
- 3 Jalbarınaman Quday Taalaǵa,
Men ushın iygilik qılatuǵın
Qudayǵa.
4 Kókten maǵan qutqarılıw jiberedi,
Meni quwdalaǵanlarǵa keyis sóz aytadı, Selah
Quday Óz súyispenshiligin hám sadıqlıǵın jiberedi.
- 5 Janım arıslanlar arasında qaldı,
Adam denesin jeytuǵınlardıń arasında jatırman,

Tisleri nayza hám sadaq oǵı,
Tilleri ótkir qılısh.

- 6 Kókten de joqarı ullılana ber,
Quday,
Dańqıń pútkil jer júzine jayılsın!
- 7 Dushpanlarım ayaqlarım astına aw tasladı,
Ruwxım túsip ketti.
Jolıma shuqır qazdı,
Ishine olardıń ózleri tústi. Selah
- 8 Júregim Saǵan sadıq, Quday,
júregim sadıq,
Seni jırlap, saz shertemen.
- 9 Oyan, háy janım,
Oyan, háy arfa hám lira,
Erte tańdı men oyatayın!
- 10 Xalıqlar arasında Seni alǵıslayman,
Iye,
Milletler arasında saz shertip,
Saǵan alǵıs aytaman.
- 11 Súyispenshiligiń kóklerge jeter,
Sadıqlıǵıń bultlarǵa ulasar.
- 12 Kókten de joqarı ullılana ber,
Quday,
Dańqıń pútkil jer júzine jayılsın!

57 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. «Joq etpe» namasına aytıladı. Dawıttıń jırı*

- 2 Háy, húkimdarlar, shinında da,
sizler ádil qarar shıǵarasız ba?
Adam ılların ádalatlıq penen húkim qılasız ba?
- 3 Yaq, sizler júregińizde nahaqlıq dúzesiz,
Zorlıq shashar qollarıńız jer júzinde.

^a **56:1** 1Pat 22:1; 24:4.

- 4 Jawızlar ele tuwılmasınan aldın
joldan adasar,
Anasınıń qarnında-aq adasıp,
jalǵan sóyler.
- 5 Olardıń záhári jılanıń záhárindey,
Kobraday qulaqların bekitedi.
- 6 Jılan oynatıwshılardıń dawısın,
Kúshli porxannıń zikirin
esitpeydi.
- 7 Quday, olardıń awzındaǵı tislerin
sındır,
Arıslanlardıń jaqların sındır,
Jaratqan Iye!
- 8 Aǵıp ketetuǵın suwday joq bolsın,
Sadaqların kergende, oqları sınıp
ketsin.
- 9 Erip ketken suw ógizindey joq
bolsın,
Ana qarnınan túsken túsiktey,
olar quyashtı kórmesin.
- 10 Janıp turǵan tiken qazandı
qızdırmay turıp,
Olardı sonshellı tez joq qıl.
- 11 Jawızdan ósh alınǵanın kórip,
haq adam quwanar,
Ayaqların jawızlardıń qanına
juwar.
- 12 Sonda adamlar: «Shınında, haq
adamǵa sıylıq bar,
Jer júzinde húkim shıǵarıwshı
Quday bar», – deydi.

58 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. «Jaq etpe» namasına aytiladi. Shaul Dawıttı óltiriw ushın, úyin ańlıwǵa adam jibergende^a, Dawıttıń aytqan jırı*

² Qudayım, meni dushpanlarımnan qutqar!

- Maǵan qarsı shıqqanlardan aman saqla.
- 3 Jınayatshılardan meni saqla,
Qanxorlardan qutqar.
- 4 Qara, olar janımdı alıw ushın,
ańlıp jatır,
Jazıǵım hám gúnam bolmasa da,
Jaratqan Iye,
Kúshliler maǵan qarsı birlespekte.
- 5 Ayıbım bolmasa da,
Maǵan qarsı hújim etiwge asıǵıp
atır.
Maǵan járdem beriw ushın tur,
awhalıma qara!
- 6 Sen, Álemniń Qudayı Jaratqan Iye,
Izrail xalqınıń Qudayı,
Tur, barlıq xalıqlardı jazala,
Hesh bir jawız jınayatshını ayama.
Selah
- 7 Olar keshte qaytıp keledi,
Iyterdey ırıldasıp, qalanıń
ishinde ızǵıp júredi.
- 8 Qara, olardıń tillerinen sógis
tógiledi,
Awızlarınan qılısh shıǵadı.
Olar: «Kim bizlerdi esiter edi?» –
dep oylaydı.
- 9 Biraq Sen olardıń ústinen küleseń,
Jaratqan Iye,
Barlıq xalıqlardı masqara
qılasań.
- 10 Kúsh-quwatım Senseń, Saǵan
intizarman,
Sen meniń qorǵanımsań, Quday!
- 11 Qudayım súyispenshiligi menen
qarsı alar meni,
Meni ańlıǵan jawlarımniń
qulawın kórseter maǵan.

^a **58:1** 1Pat 19:11.

- 12 Olardı óltirme, bolmasa xalqım
umıtıp ketedi,
Qúdiretiń menen olardı gezende
qılıp, tarqat,
Keyin olardı jerge ur, Iye,
qalqanımız.
- 13 Olardıń awzınan shıqqan gúnaları
ushın,
Tilleri menen sóylegen sózleri
ushın,
Aytqan nálet hám jalǵan sózleri
ushın,
Ózleriniń menmenliginiń
duzaǵına tússin.
- 14 Ğázebiń menen joq qıl olardı,
Birewin de qaldırmay qırıp tasla.
Sonda Qudaydıń Yaqip
urpaqlarınıń ústinen
húkimdar ekenin,
Jer júziniń shetine deyin biledi.
Selah
- 15 Olar keshte qaytıp keledi,
Iyterdey ırıldasıp, qalanıń
ishinde ızgıp júredi.
- 16 Awqat tabıw ushın gezedi,
Túndi ash qarnı menen ótkeredi.
- 17 Al men Seniń kúsh-qúdiretińdi
jırlayman,
Tań azannan súyispenshiligiń
ushın shadlanıp baqıraman.
Óytkeni Sen maǵan qorǵan,
Apatta qalǵanımda, pana boldıń.
- 18 Kúsh-quwatım meniń, saz shertip,
Seni alǵıslayman,
Sen meniń qorǵanımsań,
Maǵan súyispenshilik kórsetken
Qudayımsań.

(Zab 107:7-14)

- 59**¹⁻² *Atqarıwshılardıń jetekshisine. «Kelisim lala gúli» namasına aytiladi. Tálim ushın arnalǵan. Dawit Aram-Naharayım hám Aram-Soba xalqı menen urısqannan soń, Ioab qaytıp kelip, on eki muń edomlnı Duz oypatlıǵında óltirgende^a, Dawitıń aytqan jrı*
- 3 Quday, bizlerden bas tarttıń,
Bizlerdiń qorǵanımsızdı jarıp óttiń,
Ğázeplendiń, endi aldınǵı
awhalımızǵa bizlerdi qaytar!
- 4 Jerdi silkip, onı jardıń,
Jarıqların dúzet, ol shayqalıp atır.
- 5 Xalqıña awır jaǵdaylar berdiń,
Tentireklep júrsin, dep bizlerge
sharap ishkidıń.
- 6 Dushpan oqlarınan saqlanıw ushın,
Ózińnen qorqatuǵınlarǵa bayraq
kótert. Selah
- 7 Oń qolıń menen jeńis ber, bizlerdi
esit,
Óz súygenleriń qutqarılsın!
- 8 Quday Muxaddes mákanında bılay
dedi:
«Yoshlanıp, Shexemdi bólemen,
Sukkot oypatlıǵın ólshep
beremen.
- 9 Gilad Menikidur, Menashshe de
Meniki,
Efrayım duwlıǵam, Yahuda
húkimdarlıq hasam.
- 10 Moab juwınatuǵın lágenim,
Edomǵa ayaq kiyimimdi taslayman,
Filist jerinde jeńis dabılın qaǵaman».

^a 59:1-2 2Pat 8, 10; 1Jln 18–19.

- 11 Kim meni qorğanlı qalağa alıp baradı?
Kim mağan Edomğa deyin jol kórsetedi?
- 12 Quday, Sen emesseñ be?
Biraq Sen bizlerden júz burdıñ,
Áskeriy ordamızğa bassılıq etpey qoydıñ.
- 13 Dushpanğa qarsı gúreste járdem ber,
Adamzattıñ járdemi biyhudadur.
- 14 Quday, Seniñ járdemiñ menen qaharmanlıq kórsetemiz,
Dushpanlarımızdı basqılap taslaysañ.

60 ¹ *Atqarıwshılardıñ jetekshisine. Tarlı saz ásbaplarında aytilatuǵın Dawıttıñ jiri*

- 2 Quday, esit nalamdı,
Tıńla meniñ duwamdı!
- 3 Jerdiñ argı shetinen Sağan jalbarınaman,
Júregimdi qáweter bastı.
- Shıǵıp bolmas bálent jartasqa alıp shıq meni.
- 4 Sen meniñ panam bolıp kiyatırsañ,
Dushpanğa qarsı bekkem qorǵansañ.
- 5 Shatırında máñgi jasayın,
Qanatlarıñ sayasına panalayın.
Selah
- 6 Quday, Sen wádelerimdi esittiñ,
Mağan atıñnan qorqatuǵınlarğa beriletuǵın sıylıqtan berdiñ.
- 7 Patshanıñ ómirin uzaq qıl,
Ómir jılları áwladtan-áwladqa dawam etsin.
- 8 Qudaydıñ aldında ol máñgi taxtında otırsın,

Onı súyispenshiliǵıñ hám sadıqlıǵıñ menen qorǵa!

- 9 Sonda saz shertip, Seniñ atıñdı máñgi algıslayman,
Hár kúni bergen wádemdi orınlayman.

61 ¹ *Atqarıwshılardıñ jetekshisi Edutun ushın. Dawıttıñ jiri*

- 2 Janım tek ǵana Qudayda tımshlıq tabar,
Qutqarılw mağan Onnan keler.
- 3 Jalgız Ol meniñ qorǵawshı jartasım,
Qutqarılwım hám qorǵanım,
Men hasla súrnikpeymen.
- 4 Háy, dushpanlar, qıysıq diywalğa uqsagan,
Qulayın dep turǵan qoraday bolǵan mağan,
Qashanğa deyin hújim qılasız?
- 5 Sizlerdiñ jobañız joqarǵı dárejemenen tómen túsiriw,
Jalǵan sózlerden lázzet alasız,
Awzıñız benen pátiya berip,
Ishiñizden nálet aytasız. Selah
- 6 Háy janım, jalgız Qudaydan tımshlıq tap,
Meniñ úmitim Onıñ Ózi.
- 7 Jalgız Quday meniñ qorǵawshı jartasım, qutqarıwshım,
Qorǵanım Oldur, sonıñ ushın, súrnikpespen.
- 8 Qutqarılwım hám abırayım Qudaydan keler,
Qúdiretli jartasım, panam Oldur.
- 9 Háy xalıq, hámme waqıtta Onnan úmit qılıñ,
Júreǵiñizdi Oǵan ashıñ,
Bizlerdiñ panamız Qudaydur. Selah

- 10 Adamzat hesh nárse emes,
Awa, adam balası ótkinshi.
Eger tárezige tartılsa,
Olar hawadan da jeñil.
- 11 Tonawshılıqqa isenip qalma,
Urlanğan malğa úmit baylama,
Eger baylıǵın kóbeyip qalsa, oǵan
kewil qoyma.
- 12 Quday bir márte sóyledi,
Bunı eki márte esittim:
Kúsh-qúdiret Qudayda.
- 13 Súyispenshilik te Sende, Iye!
Hár bir adamǵa qılǵan isine
jarasa qaytarasań.

62 ¹ Dawıttıń Yahuda shólinde aytqan jiri

- ² Quday, Sen meniń Qudayımsań,
Seni barlıǵım menen izleymen,
Janım Seni ańsaydı,
Kewip, quwrap hám suwsız
qalǵan jerde,
Denem Saǵan intizar.
- ³ Muxaddes Ibadatxanańda názer
tasladım Saǵan,
Kúsh-qúdiretińdi hám dańqıńdı
kórdim.
- ⁴ Seniń súyispenshiligiń ómirden
abzaldur,
Sonıń ushın, tilim Seni alǵıslar.
- ⁵ Ómirim boyı Saǵan alǵıs
aytaman,
Seniń atıń menen qollarımdı
joqarı sozaman.
- ⁶ Maylı jilik jegendey janım toyadı,
Shadlı dawis penen awzım Saǵan
alǵıs-maqtaw aytadı.
- ⁷ Tósegimde jatqanımda, Seni
esleymen,
Túni boyı Seni oylap shıǵaman.
- ⁸ Sen maǵan járdemshi boldıń,

Qanatlarıńnıń sayasında
shadlanıp baqıraman.

- ⁹ Kewlim Saǵan bekkem baylangan,
Oń qolıń meni qollap quwatlaydı.
- ¹⁰ Al janımdı alıwdı qálep atırǵanlar,
Jerdiń túbine túsip, joq boladı.
- ¹¹ Olar qılıstıń soqqısına duwshar
bolıp,
Saǵallargá jem boladı.
- ¹² Patsha bolsa, Qudaydan shadlıq
tabadı,
Quday haqı ant etkenler
quwanışın járiyalaydı,
Ótirikshilerdiń awzı jabiladı.

63 ¹ Atqarıwshılardıń jetekshisi- ne. Dawıttıń jiri

- ² Quday, qulaq sal arzıma,
Janımdı dushpan qorqınıshınan
qorǵa.
- ³ Napáklardiń jawız jobasınan,
Jawızlardıń toparınan saqla meni.
- ⁴ Olar tillerin qılıstay etip qayrap,
Záhárli sózleri oq sıyaqlı nishandı
gózlegen.
- ⁵ Olar ayıpsızǵa oq atıw ushın
buqqıda jatadı,
Oǵan kútilmegende qorqpastan
atadı.
- ⁶ Bir-biriniń jawız niyetlerin qollap
quwatlaydı,
Jasrın duzaq qurıw ushın til
biriktiredi,
«Bunı kim kórer edi?» – desedi.
- ⁷ Olar ádilsizlikti izlep,
«Ájayıp bir joba dúzdik», – dep
aytadı.
Adamzattıń ishki dúnyası hám
júregi tereń sırdur.
- ⁸ Biraq Quday olargá oq atadı,
Tosattan olar jaraqatlanadı.

- 9 Óz tilleri menen óz basına jetedi,
Awhalın kórgenlerdiń júregi
suwlaydı.
- 10 Barlıq adamlardı qorqıw biyleydi,
Olar Qudaydıń islerin
járiyalaydı,
Onıń isleri haqqında oylanadı.
- 11 Haq adam Jaratqan Iyede
quwanadı,
Onnan pana tabadı,
Barlıq pák júrekliler quwanışın
járiyalaydı.

64 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Dawıttıń jırı. Qosıq*

- ² Quday, Sionda algıs-maqtaw
Sağan tiyisli,
Sağan berilgen antlar orınlanadı.
- ³ Sen duwalarımızdı esiteseń,
Barlıq adamzat Sağan keledi.
- ⁴ Gúna awırmanlıǵıman qıynalıp
júrgende,
Sen qılmıslarımızdı keshireseń.
- ⁵ Qanday baxıtlı háwlılerińde jasawı
ushın,
Sen tańlaǵan, Ózińe jaqınlatqan
adam!
Úyińniń, muxaddes
Ibadatxanańnıń,
Jaqsı jemislerine toyamız.

- ⁶ Qutqarıwshımız Quday, haqlıǵın
menen,
Tań qalarlıq islerin menen
bizlerge juwap ber.
Sen jer júziniń tórt tárepiniń,
Uzaq teńizlerdiń úmitiseń.
- ⁷ Kúsh-qúdiret penen
qurallangansań,
Óz kúshiń menen tawlardı
jaylastırǵansań.
- ⁸ Teńizlerdiń hám olardıń
tolqınlarınıń shawqımın,

Jáne de, xalıqlardıń qozǵalaın
tıwshlandırasań.

- ⁹ Dúnyanıń argı shetinde
jasaytuǵınlar,
Káramatlı belgilerińdi kórip
qorqıwǵa túser.
Shıǵıstan batısqa deyingi
xalıqlardı,
Quwanışlı dawıslarǵa toltırasań.
- ¹⁰ Jerge ǵamxorlıq qılıp, onıń shólin
qandırasań,
Onı moldan bayıtasań.
Quday, Seniń salmalarıń suwǵa
toli,
Adamlarǵa ǵalle bereseń,
Jerdi soǵan tayarlaǵansań.
- ¹¹ Qarıqların qandırıp, suwǵarasań,
Biyik jerlerin tegisleyseń.
Jawınıń menen onı jumsartasań,
Onıń ónimin bereketli qılasań.
- ¹² Iygiligiń menen jılǵa taj kiydireseń,
Júrgen jollarıńnan baylıq aǵıp
turar.
- ¹³ Shól otlaq jerge aylanar,
Tóbeshikler shadlıqqa bölener.
- ¹⁴ Jaylawlar súriwler menen qaplanar,
Oypatlıqlar dange kiyiner,
Olar quwanıştan baqırısıp, qosıq
aytar.

65 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Qosıq, jr*

- Háy, jer júzindegi barlıq adamlar,
Bálent dawıs penen Qudayda
shadlanıń!
- ² Onıń ullı atın saz shertip, algıslań,
Oǵan saltanatlı túrde algıs aytıń!
- ³ Qudayǵa aytıń: «Seniń islerin
qanday qorqımışlı!
Qúdiretińniń ullılıǵıman,
Dushpanlarıń Sennen ayınadı.
- ⁴ Pútkil jer júzi Saǵan tájim qıladı,

- Olar Sağan arnap qosıq aytadı,
Awa, saz shertip, Seniń atıńdı
algıslaydı». Selah
- ⁵ Keliń, Qudaydıń ne islegenlerin
kóriń!
Qanday qorqımışlı isler isledi
adamzat ushın:
- ⁶ Ol teńizdi qurǵaq jerge aylandırdı^a,
Ata-babalarımız dáryadan júrip
ótti^b,
Quwanayq Onıń sol islerine!
- ⁷ Qúdireti menen máńgi
húkimdarlıq etedi,
Kózleri milletlerdi baqlap turadı.
Qozǵalańshılar menmenlikke
berilmesin. Selah
- ⁸ Háy, xalıqlar, Qudayımızǵa algıs
aytıń,
Oǵan aytqan algıs-maqtawıńız
jańlasın.
- ⁹ Ol ómirimizdi saqladı,
Ayaqlarımızdıń tayıp ketiwine jol
qoymadı.
- ¹⁰ Quday, Sen bizlerdi sínadıń,
Gúmisti otta tazalaǵanday etip
tazaladıń.
- ¹¹ Bizlerdi duzaqqa jolıqtırdıń,
Jelkemizge awır júk júklediń.
- ¹² Sawash arbaların basımızdıń
ústinen júrgizdiń,
Ottan hám suwdan keship óttik,
Biraq keyin abadansılıqqa alıp
keldiń.
- ¹³ Jandırılatuǵın qurbanlıqlar menen
Úyińe baraman,
Bergen wádelerimdi orınlayman.
- ¹⁴ Apatta qalǵanımda, awzımnan
shıqqan edi,
Tilim menen bergen edim
wádelerdi.
- ¹⁵ Semirtilgen haywanlardı
jandırılatuǵın qurbanlıqqa
beremen,
Qoshqardı tútetip Sağan usnaman.
Mal hám tekelerdi qurbanlıq etip
beremen. Selah
- ¹⁶ Keliń, tıńlań, háy, Qudaydan
qorqatuǵınlar,
Men ushın Onıń ne islegenin
sizlerge aytıp bereyin.
- ¹⁷ Awzım menen Onı shaqırdım,
Tilim menen Onı ulıladım.
- ¹⁸ Eger júregimde jawız niyet bolsa,
Onda Iye meni esitpes edi.
- ¹⁹ Biraq Quday tıńladı meni,
Duwa etkenimde, dawısına qulaq
saldı.
- ²⁰ Algıslar bolsın Qudayǵa,
Ol duwamnan bas tartpadı,
Súyispenshiligin mennen
ayamadı.

66 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshi-
sine. Tarlı saz ásbaplarında
aytıladı. Jr. Qosıq*

² Quday, bizlerge miyrimli bolıp,
jarılıq,
Júzińniń nuri tússin ústimizge.
Selah

³ Solay etip, jer júzi Seniń jolıńdı,
Barlıq milletler Seniń
qutqarıwıńdı bilsin.

⁴ Xalıqlar Sağan algıs aytsın, Quday,
Barlıq xalıqlar Sağan algıs aytsın!

^a 65:6 Shıǵ 14–15.

^b 65:6 Eshu 3.

5 Milletler quwamıp, shadlanıp
baqırsın,
Sen xalıqlardı ádalatlıq penen
húkim qılasañ,
Jer júzindegi milletlerdi
jeteleyseñ. Selah

6 Quday, xalıqlar Sağan algıs aytsın,
Barlıq xalıqlar Sağan algıs aytsın!

7 Jer óz ónimin berdi,
Quday, Qudayımız bizlerdi
jarılqasın.

8 Quday bizlerdi jarılqasın,
Dúyanıń tórt tárepindegiler
Onnan qorqsın!

67 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Dawıttıń jırı. Qosıq*

2 Quday qozǵaladı, tarqalıp ketedi
dushpanları,
Onı jek kórgenler aldınan qashadı.
3 Samal aydaǵan tútin sıyaqlı,
Sen olardı aydap jibereseñ,
Otta erigen mum sıyaqlı,
Qırıladı jawızlar Qudaydıń
aldında.
4 Al haq adamlar bolsa, quwanadı,
Qudaydıń aldında yoshlanadı,
Quwanıp shadlanadı.

5 Qudayımızdı jırlañ,
Saz shertip, Onıń atına algıs aytıń.
Bultlar ústinde keletuǵındı ullılañ,
Onıń atı – Jaratqan Iye!
Onıń aldında yoshlanıń!

6 Muxaddes mákanındaǵı Quday,
Jetimlerdiń ákesi, jesirlerdiń
huqıqın qorǵawshı.

7 Quday jalǵız baslımı úyli qılar,
Tutqınlardı aman-esen azat eter,
Qozǵalańshılar bolsa, ıssı shólde
qalar.

8 Quday, Óz xalıqınıń aldında
júrgenińde,

Shól arqalı júrgenińde, Selah

9 Qudaydıń, Sinaydaǵı Qudaydıń
aldında,
Qudaydıń, Izraildiń Qudayınıń
aldında,

Jer silkindi, kóklerden jawın jawdı.

10 Mol jawın jawdırdıń, Quday,
Kúshsizlengen jerińe qaytadan
kúsh berdiń.

11 Xalqıń ol jerge mákan bastı,
Quday, iyigiliǵın menen
mútájlerdi támiyinlediń.

12 Iyeden xabar keledi,
Kóp hayallar mına xabardı
jetkizedi:

13 «Dushpan áskerleri qashıp baratır,
Patshaları menen birge qashıp
baratır!»

Úyde qalǵan hayallar oljanı
bólisip aladı!

14 Olar qanatları gúmiske,
Párleri sap altıńǵa qaplangan
kepterge megzer.

Háy, erkekler, sawash kúni ne
ushın jaylawda jatırsız?

15 Qúdireti kúshli Quday patshalardı
tarqatıp jibergende,
Salmon tawındaǵı qar boranǵa
megzedi.

16 Háy, ullı taw, Bashan tawı!
Háy, shoqqıları kóp taw, Bashan
tawı!

17 Háy, shoqqıları kóp taw,
Quday mákan qılıwǵa tańlaǵan
tawına,

Quday máńgi mákan qılatuǵın
tawǵa,

Ne ushın qızǵanısh penen
qaraysañ?

- 18 Qudaydın sawash arbaları san-sanaqsızdur,
Iyemiz muxaddeslik ishinde
Sinaydan keler.
- 19 Sen joqarı shıqtıń, tutqınlardı
tutqın ettiń,
Adamlardan, hátte,
qozgalańshılardan sıylar
qabilladıń,
Ol jerde jasaysań, Quday Iye.
- 20 Hár kúni júgimizdi kóteretuğın
Iyege,
Bizlerdi qutqaratuğın Qudayǵa
alǵıslar bolsın. Selah
- 21 Qudayımız – qutqarıwshı
Qudaydur,
Ólimnen qutqaratuğın – Quday
Iyedur.
- 22 Awa, Quday Óz dushpanlarınıń
basın,
Gúna jolında júrgenlerdiń shashlı
gellesin ezedi.
- 23 Iye bilay deydi:
«Dushpanlarıńdı Bashannan
qaytarıp alıp kelemen,
Teńiz túbinde bolsa da alıp
shıǵaman.
- 24 Sonda ayaqlarıńdı olardıń qanına
batırsań,
Iytler de qan jalap, óz úlesin
aladı».
- 25 Quday, Seniń jeńis kárwanınıń,
Qudayımını, Patshamnıń
muxaddes Ibadatxanasına,
Saltanathı kiyatırǵanı kóriner.
- 26 Aldında jurshılar, keyininde
sazendeler,
Ortasında dáp qaqqan jas qızlar.
- 27 «Háy, sizler, Izrail tuqımınan
bolǵanlar,
Jıyımınızda Qudayǵa, Jaratqan
Iyege alǵıs-maqtaw aytıńlar!»
- 28 Aldında eń kishkenesi Benyamin
urıwı,
Izinen óz toparları menen Yahuda
basshıları keledi,
Zebulon hám Naftaliy basshıları
olarǵa eredi.
- 29 Quday, kórset kúsh-qúdiretińdi,
Jáne kórset bizler ushın
qollanǵan kúshińdi,
- 30 Erusalimdegi Ibadatxanańnan!
Patshalar Saǵan sawǵalar alıp
keledi.
- 31 Baqır, qamis arasındaǵı sol bir
jabayı haywanǵa,
Buzawlar arasında kúshli
buǵalarday^a bolǵanlarǵa.
Olar aldında múláyim bolıp,
gúmiserin Saǵan sawǵa
qılsın,
Tarqatıp jiber sawashtan
ráhátlenetuğın xalıqlardı!
- 32 Mısırdan elshiler keledi,
Xabashstan xalqı asıǵıp, qolların
Saǵan sozadı.
- 33-34 Jer júzindegi patshalıqlar,
Kóklerde, áyyemnen bar kóklerde
aylanıp júrgen Qudaydı
jırlań,
Iyege arnap saz shertip, alǵıs
aytıń, Selah
Tıńlań, Onıń aybatlı dawısı
gúrkireydi!
- 35 Qudaydın qúdiretin járiya qılıń,
Onıń ullılıǵı Izraildiń ústinde,
Kúsh-qúdireti kóklerde.

^a 67:31 *Jabayı haywan...*, *kúshli buǵalar* – bul Mısır bolıwı múmkin.

36 Quday aybatlıdur Óziniń
muxaddes Ibadatxanasında,
Izraildin Qudayı kúsh-quwat
berer Óz xalqına.
Qudayǵa algıslar bolsın!

68 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. «Lala gúl» namasına aytiladi. Dawıttıń jırı*

² Quday, qutqar meni,
Suwlar alqımına keldi.

³ Shógip baratırman túpsiz
batpaqqa,
Ayaǵımdı basatuǵın qattı jer joq.
Tereń suwlarǵa shógip kettim,
Kúshli aǵıs meni tartıp ketpekte.

⁴ Dad salıwdan dińkem qurıdı,
Tamaǵım kewip qaldı,
Qudayımdı kútip, kóz nurım
sóndi.

⁵ Sebepsiz meni jek kóretuǵınlar,
Basımdaǵı shashımnan da kópdur.
Dushpanlarım maǵan qarsı jalǵan
sóyler,
Olar kúshli, meni óltirmekshi,
Urlamaǵan nársemdi qaytarıwdı
talap qılar.

⁶ Quday, aqılsızlıǵımdı Óziń
bilesen,
Ayıplarım Sennen jasırın emes.

⁷ Quday, Álemniń Iyesi,
Men sebepli uyatqa qalmasın
Saǵan úmit qılǵanlar!
Izraildin Qudayı,
Seni izlegenler men sebepli
shermende bolmasın!

⁸ Sen ushın shıdayman sógislerge,
Shermendelik qaplaydı júzimdi.

⁹ Aǵa-inilerime jat adamday boldım,
Anamnıń ulları ushın kelgindi
sıyaqlıman.

¹⁰ Seniń Úyińe bolǵan ıqlasım
ishimdi jeydi,
Seni aqıretlegenler meni
aqıretlegen boladı.

¹¹ Oraza tutıp, dad salsam,
Men masqara bolaman.

¹² Aza kiyim kiysem,
Olar ushın ápsana bolaman.

¹³ Qala dárwazası janında otırǵanlar,
Men tuwralı ósek toqıydı.
Máskúnemler meni mısqıllap,
qosıq aytadı.

¹⁴ Biraq men Saǵan duwa etemen,
Jaratqan Iye,
Maqul waqıtta, ullı
súyispenshiligińniń
sayasında, Quday,
Isenimli qutqarıwıń menen juwap
ber maǵan.

¹⁵ Meni qutqar, batpaqqa batıp
ketpeyin,
Meni jek kóretuǵınlardan azat qıl,
Tereń suwlardan meni saqlap qal.

¹⁶ Kúshli aǵıs meni tartıp ketpesin,
Túpsiz suwlar meni jutpasın,
Qábir ústimnen awzın jappasın.

¹⁷ Juwap ber maǵan, Jaratqan Iye,
Iygiliklidur súyispenshiligiń.
Ullı rehimiń sebepli maǵan qaray
burıl.

¹⁸ Óz qulıńnan júzińdi jasırma,
Apat ishinde qaldım, tez juwap
ber maǵan!

¹⁹ Jaqınlap maǵan, qutqar janımdı,
Dushpanlarımnan azat et meni.

²⁰ Meni qanday masqara qılǵanın,
Shermende bolıp, uyatqa
qalǵanımdı bilesen,
Dushpanlarımniń hámmesi Seniń
qarsında.

- 21 Keyisler kewlimdi jaraqatladi,
dártke tolğanman,
Dártlesetuğın birewdi izledim,
hesh kim joq,
Jigerlendiretuğın birewdi izledim,
onı da tappadım.
- 22 Awqatıma olar záhár saldı,
Shóllegenimde, mağan sirke
suwın berdi.
- 23 Aldındağı dasturxanı ózlerine
qaqpan bolsın,
Dosları ushın duzaq bolsın!
- 24 Kózlerin qarańgılıq basıp, kórmey
qalsın,
Belleri máńgige búgılıp qalsın.
- 25 Ashıwıńdı tók olardıń ústine,
Lawlağan gázebiń olardı jutsın!
- 26 Olardıń mákanı qańırıp qalsın,
Shatırlarında jasaytuğın hesh kim
qalmasın!
- 27 Olar Sen urğan adamlardı quwğın
qılar,
Sen jaraqatlağan adamlardıń
jarasın ósek qılar.
- 28 Gúnaları ústine gúna qosı gór,
Sen olardı aqlama.
- 29 Atları ómir kitabınan óshirilsin,
Haq adamlar menen birge
jazılmasın!
- 30 Men biysharaman hám azap
shegip atırman,
Quday, qutqar meni hám
qáwipsiz jerde saqla!
- 31 Qudaydıń atın qosıq aytıp
maqтайman,
Shúkirlilik penen Onı ullılayman.
- 32 Bul shaqlı hám tuyaqlı buğa
yamasa tanadan góre,
Jaratqan Iyege kóbirek maqul
boladı.
- 33 Ezilgenler bumı kórip, quwansın,

- Háy, Qudaydı izlegenler,
júregińiz janlansın!
- 34 Jaratqan Iye mútájlerdi esitedi,
Tutqın bolğan xalqın jek
kórmeydi.
- 35 Oğan algıs-maqtaw aytıń, háy,
aspan hám jer,
Teńizler hám ondağı barlıq
janıwarlar.
- 36 Quday Siondı qutqaradı,
Yahuda qalaların qayta tikleydi,
Xalıq ornalasıp, ol jerdi iyeleydi.
- 37 Onıń qullarınıń urpağı jerdi
miyras qıladı,
Onıń atın súygenler ol jerge
mákan basadı.

(Zab 39:13-17)

- 69** ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisi-
ne. Dawıttıń yadqa salıw jiri*
- ² Quday, meni qutqarıwğa,
Jaratqan Iye, mağan járdem
beriwge asıq!
- ³ Janımdı alıwğa umtılganlar,
Shermende bolıp, uyatqa qalsın!
Mağan zıyan tiygiziwdi qálegenler,
Masqara bolıp, keynine qaytsın!
- ⁴ «Hay-hay!» dep masqaralağanlar,
Shermende bolıp, izine qaytsın.
- ⁵ Seni izlegenlerdiń hámmesi,
Sende shadlıq hám quwanışqa
tolsın.
Seniń qutqarıwıńdı súygenler:
«Quday ullıdur!» – dep bárqulla
aytıp júrsin!
- ⁶ Men biyshara hám gárippeń,
Quday, tezirek kel mağan!
Járdemshim hám qutqarıwshım
Ózińseń,
Keshikpe, Jaratqan Iye!

(Zab 30:1-4)

- 70**¹ Jaratqan Iye, Seni panalayman,
 Meni hasla shermende qılma!
² Ádalatlıǵıń menen qutqarıp, azat qıl meni!
 Maǵan qulaǵıńdı túrip, qutqar meni!
³ Panalaytuǵın jartasım bol, Hámme waqıtta panalawǵa ol jerge bara alayın.
 Meni qutqarıw ushın buyırq ber, Shınında da, Sen jartasım hám qorǵanımsañ.
- ⁴ Qudayım, meni jawızlardıń qolınan,
 Ádalatsız hám zalım adamnıń pánjesinen qutqar!
⁵ Sen meniń úmitimseń, Quday Iye, Jashıǵımnan Saǵan isenemen.
⁶ Tuwılǵanımnan baslap, Saǵan súyendim,
 Meni anamnıń qarnınan Sen alıp shıqtıń,
 Hámme waqıtta Saǵan algıs-maqtaw aytaman.
- ⁷ Kópler ushın órnek boldım, Sen meniń bekkem panamsañ.
⁸ Awzım tolıp tassın algıs-maqtawǵa, Kúni boyı saltanatıńdı járiyalayman.
⁹ Qartayǵan shaǵımda, mennen júz burma,
 Kúshim qaytqannan keyin, meni tárk etpe!
¹⁰ Dushpanlarım maǵan qarsı til biriktirer,
 Meni óltiriwdi qálegenler bir-biri menen keńeser.
¹¹ Olar: «Quday onı tárk etti,

Quwıp, uslap alınılar,
 Onı qutqaratuǵın hesh kim joq!» – deydi.

- ¹² Quday, mennen uzaqlaspa,
 Qudayım, maǵan járdem beriwge asıq!
¹³ Shermende bolıp, joq bolsın, meni ayıplawshılar,
 Maǵan jawızlıq qılmaqshı bolǵanlar,
 Uyatqa qalıp, biyabıray bolsın.
¹⁴ Al men hámme waqıtta Sennen úmit qılamán,
 Ústi-ústine Saǵan algıs aytaman.
¹⁵ Kúni boyı Seniń ádil islerińdi, Qutqarıwıń tuwrısında járiyalayman,
 Olardı sanap, ada bolmaspan.
¹⁶ Quday Iye, qúdiretiń sebepli kelemen,
 Seniń, jalǵız Seniń ádilligińdi bayan qılamán.
- ¹⁷ Quday, jashıǵımnan maǵan Sen tálim berdiń,
 Elege deyin, Seniń ájayıp islerińdi aytıp júremen.
¹⁸ Shashlarım aǵarıp, qartayǵanımda da,
 Tárk etpe meni, Quday!
 Kúshińdi keleshek áwladqa,
 Qúdiretińdi keyingi urpaqlarǵa jetkereyin.
- ¹⁹ Quday, kóklerge jeter ádilligiń, Ullı isler qıldıń Sen,
 Saǵan uqsaqan kim bar, Quday?
²⁰ Sen maǵan kóp awır apatlar jiberdiń,
 Biraq meni qaytadan janlandırasañ,
 Meni jerdiń túbinen jáne shıǵarıp alasań.

21 Abırayımdı joqarılatasań,
Maǵan jáne jubanısh bereseń.

22 Men de arfa shertip, Saǵan algıs
aytaman,
Sadıqlıǵıńdı qosıq etip aytaman,
Qudayım.

Lira shertip, Saǵan algıs aytaman,
Izraildıń Muxaddesi!

23 Saz shertip, Saǵan algıs
aytqanımda,
Awzımnan shadlıq dawısı shıǵıp,
Óziń qutqarǵan janım quwanadı.

24 Tilim kúni boyı Seniń ádalatıń
haqqında járiyalaydı,
Maǵan jawızlıq qılıwdı qálegenler,
Uyatqa qalıp, shermende boldı.

71 ¹ *Sulaymannıń jırı*
Quday, húkim shıǵarıwdı
patshaǵa,
Ádalatlıǵıńdı patshanıń ulına sıyla.

2 Ol Seniń xalqıńdı ádalatlıq penen,
Ǵarıplerıńdı tuwrılıq penen
húkim qılsın!

3 Tawlar xalıqqa abadansılıq,
Tóbeshikler haqıyqatlıq alıp
kelsin.

4 Patsha jarlılardı qorǵasın,
Kámbaǵallardıń balaların
qutqarsın,
Zalımlardı ezip taslasın.

5 Quyash hám ay turǵanıday,
Xalqıń áwladtan-áwladqa Sennen
qorqıp jasasın.

6 Patshamız jańa orılǵan atızǵa
jawǵan jawınday,
Topıraqtı suwǵaratuǵın bereketli
jawınday bolsın.

7 Onıń dáwirinde haq adam gúllep,
jasnasın,
Ay joq bolıp ketpegenshe,
abadansılıq mol bolsın.

8 Ol húkimdarlıq etsin bir teńizden
ekinshi teńizge deyin,
Evfrat dáryasınan jer júziniń
shetine deyin!

9 Onıń aldında shólde jasaytuǵınlar
bas iysin,
Dushpanları topıraq jalasın.

10 Tarshish hám ataw úlkeleriniń
patshaları,

Oǵan salıq alıp kelsin.
Sheba hám Seba patshalıqları
sawǵalar usınsın.

11 Barlıq patshalar aldında tájim
qılsın,
Pútkil xalıqlar oǵan xızmet etsin!

12 Ol nala shekken jarlıǵa járdem
berer,
Súyenishi joq biysharanı
qutqarar.

13 Ǵárip hám jarlıǵa rehimi keler,
Jarlılardıń janın qutqarar.

14 Zorlıq hám zulımlıqtan olardı azat
qılar,
Olardıń qanı onıń názerinde
ázizdur.

15 Patshanıń ómiri uzaq bolsın!
Shebanıń altını oǵan berilsin,
Tınımsız duwa etilsin ol ushın,
Kúni boyı onı jarılqasın!

16 Úlkede dán mol bolsın,
Taw baslarında dán ónimleri
shayqalıp tursın!
Masaqları Lebanon toǵayınday
mol bolsın,
Qala xalqı jerdegi shóp yańlı
kóbeysin!

17 Patshanıń atı máńgi jasasın,
Quyash sóngenshe, atı óshpesin,
Ol arqalı adamlar jarılqansın,
Pútkil xalıqlar: «Ol qanday
baxıtı», – dep aytсын!

- 18 Jaratqan Iye Qudayǵa, Izraildın
Qudayına alǵıslar bolsın.
Káramatlar isleytuǵın jalǵız
Oldur.
- 19 Onıń ullı atına máńgi alǵıslar
bolsın,
Pútkil jer júzi Onıń dańqına tolsın!
Awmiyin! Awmiyin!
- 20 Ishay ulı Dawıttıń duwaları usı
jerde tamamlandı.

72 ¹ Asaftıń jırı

Quday haqıyqattan da
Izrailǵa,

- Júregi pák bolǵanlarǵa iygilikli.
- 2 Ayaqlarım tayıp kete jazladı,
Sırǵanap jıǵılıwdan sál qaldım.
- 3 Jawızlardıń abadansılıǵın kórip,
Sol menmenlerge ishim kúydi.
- 4 Olar ómiriniń aqırına deyin, qayǵı
ne ekenin bilmes,
Deneleri saw-salamat.
- 5 Adamzatta bolatuǵın qıyınshılıqtı
kórmes,
Basqalar sıyaqlı azap shekpes.
- 6 Menmenlik olardıń moynındaǵı
monshaǵı,
Jawızlıq ústindegi kiyimi sıyaqlı.
- 7 Olardıń kózlerin may basqan,
Júrekleri tákabbirlikke tolıp
tasqan.
- 8 Adamlardıń ústinen kúlip, jawız
niyette sóyler,
Menmenlik etip, zulımlıq qılıwdı
jobalastırar.
- 9 Kóklerge qarsı awzın ashar,
Tilleri menen jer júzin iyeler.
- 10 Sonıń ushın, xalıq solarǵa qaray
júz burar,
Sózlerin bolsa, suwday etip ishipe-
alar.

- 11 Olar bılay deydi: «Quday qalay
biledi?
Quday Taalanıń xabarı bar ma
edi?»
- 12 Mine, usındaydur jawızlar,
Hámme waqıtta táshiwishsiz jasar,
Óz baylıǵın arttırar.
- 13 Men biykarǵa júregimdi pák
tutqan ekenmen-dá,
Ayıpsızban, dep qollarımdı
juwǵan ekenmen-dá.
- 14 Kúni boyı azap shegemen,
Hár kúni azanda jazalanaman.
- 15 Men de olar sıyaqlı sóyleyin, desem,
Qıyanet etken bolaman Seniń
haqıyqıy xalqıńa.
- 16 Bulardı túsiniw ushın
oylanganımda,
Men ushın qıyın boldı bul.
- 17 Seniń muxaddes Ibadatxanańa
kiremen degenshe,
Túsınbegen edim olardıń aqireti
ne bolatuǵımn.
- 18 Shınında da, olardı tayǵaq jerge
qoyǵansań,
Jerge qulatıp, wayran qılasań.
- 19 Olar kútilmegende birden qırılıp
qaladı,
Qorqınıshlı apat ishinde pútkilley
joq boladı.
- 20 Oyanganda umıtılıp ketetuǵın tús
sıyaqlı,
Sen qozǵalǵanda, Iye,
Olardı eles súlderdey kórip,
mensinbeysenı.
- 21 Júregim ǵamǵa tolıp,
Qálbimde dárt payda bolǵanda,
- 22 Men nadan bolıp, bilmegen
ekenmen,

- Sağan haywandaý qatnasta boldım.
 23 Sonda da hámme waqıtta Seniñ
     menen birgemen,
     Meniñ oñ qolımnan uslaǵansañ.
 24 Násiyatlarıñ menen maǵan jol
     kórseteseñ,
     Keyin meni dañqqa qaray
     jeteleyseñ.
 25 Sennen basqa kimim bar aspanda?
     Sennen basqanı qálemeymen jer
     júzinde.
 26 Denem hám qálbim hálsirep
     baratır,
     Biraq Quday – Sen júregimniñ
     kúsh-quwatisań,
     Meniñ máńgilik úlesimseñ.
 27 Sennen uzaqlasqanlar ólip ketedi,
     Qırıp taslaysań Sağan opasızlıq
     qılǵanlardı.
 28 Al men ushın Quday, Sağan jaqın
     bolıw jaqsı,
     Barlıq isleriñdi járiyalayın dep,
     Quday Iye, Seni pana qılıp aldım
     ózime.

- 73** ¹ *Asaftıñ násiyat jırı*
 Quday, ne ushın bizlerden
     máńgi bas tarttıñ?
     Ne ushın Óziñ baǵıp atırǵan
     qoylarǵa ǵázebiñdi
     shashasañ?
 2 Esle ótmishtegi iyelik qılǵan
     jámiyetiñdi,
     Óz xalqıñ qılıw ushın azat etken
     qáwimiñdi,
     Óziñ mákan qurǵan usı Sion tawın.
 3 Adımlarıñdı tiklenbey turǵan
     qarabaqanaǵa qaray bur,
     Dushpan Muxaddes orındaǵı
     barlıq nárseni qıyrattı.

- 4 Ibadatxanańda dushpanlarıñ
     qıshqırıtı,
     Ol jerge óz bayraqların tiktı.
 5 Olar toǵayda terek shabıw ushın,
     Baltasın kótergen adamǵa uqsaydı.
 6 Keyin olar ay balta hám balǵaları
     menen,
     Qıyratıp tasladı barlıq oyma islerdi.
 7 Muxaddes mákanıñdı órtedi,
     Atıñ ornalasqan mákanıñdı
     pútkilley haramladı.
 8 Olar óz kewlinde: «Olarđı pútkilley
     qurtamız», – dep,
     Eldegi sıyınıw orınların órtep
     jiberdi.
 9 Káramatlı belgileriñdi kórmeymiz,
     Endi payǵambarlar da qalmaqı,
     Bul qashanǵa deyin dawam
     etetuǵının biletuǵın,
     Hesh kim qalmaqı bizlerdiñ
     aramızda.
 10 Quday, qashanǵa deyin dushpan
     Seni aqiretleıdi?
     Jaw Seniñ atıña máńgige til
     tiygize ala ma?
 11 Ne ushın qolıñdı, oñ qolıñdı artqa
     tartasañ?
     Qoyınıñnan qolıñdı shıǵarıp,
     olarđı qırıp tasla!
 12 Quday, ázelden meniñ patshamsań,
     Jer júzine jeriis alıp keleseñ.
 13 Kúshiñ menen teñizdi ekige bóldiñ,
     Teñiz aydarhalarınıñ basların suw
     ishinde ezdiñ.
 14 Liwyatannıñ^a basların ezdiñ,
     Shólde jasaytuǵınlarǵa onı azıq
     qılıp berdiñ.
 15 Suwdiñ kózlerin hám bulaqlardı
     ashıp aǵızǵan Senseñ,

^a **73:14** *Liwyatan* – teñizde jasaytuǵın úlken maqluq.

- Ağıp turğan dáryalardı qurgatıp
 taslağan Senseñ.
 16 Kúndiz Seniki, tún de Seniki,
 Ay hám quyashtı Sen ornattıñ.
 17 Sen jer júziniñ barlıq shegaraların
 ornattıñ,
 Jazdı da, qıstı da Óziñ jarattıñ.
 18 Esiñde tut, Jaratqan Iye, dushpan
 aqıretlep atır,
 Aqmaq xalıqlar atıña til tiygizip atır.
 19 Qumırınıñ janın jirtqıshlarǵa
 tapsırma,
 Biyshara bendeleriñdi máńgige
 umıtpa.
 20 Dúzgen kelisimiñe názer sal,
 Eldiñ qarańǵı jerleri zorlıqqa
 tolgan.
 21 Ezilgen adam shermende bolıp
 qaytpasın,
 Biyshara hám jarlılar atıña alǵıs-
 maqtaw aytsın.
 22 Tur, Quday, Óz isiñdi qorǵa,
 Aqmaqlardıñ kúni boyı Seni
 masqara qılıwın esle.
 23 Dushpanlarıñnıñ qıshqırǵın,
 Saǵan qarsı shıqqanlardıñ tınbay
 kóterilgen shawqımın umıtpa.

74 ¹ *Atqarıwshılardıñ jetekshisine. «Jaq etpe» namasına aytiladi. Asaftıñ jiri. Qosıq*

² Alǵıslaymız Seni, Quday,
 alǵıslaymız,
 Atıñ Seniñ bizlerge jaqın,
 Adamlar ájayıp isleriñdi járiyalaydı.

³ Quday bılay deydi: «Belgilengen
 waqıt kelgende,

- Ádillik penen qazılıq etemen.
 4 Jer júzi hám onda jasaytuǵınlar
 shayqaladı,
 Biraq bekkem qıldım onıñ
 sütünlerin. Selah
 5 „Maqtanbañ!“ – dedim
 maqtanshaqlarǵa,
 Nahaqlarǵa: „Kókirek kótermeñ!
 6 Kókiregiñizdi joqarı kótermeñ!
 Menmenlik penen sóylemeñ!“ –
 dedim».
- 7 Shıǵıstan da, batıstan da,
 Tawlı shólden de húkim shıqqas.
 8 Biraq qazılıq etiwshi Quday,
 Birin tómenletip, ekinshisin
 joqarılatar.
 9 Jaratqan Iye qolında bir kese uslap
 tur,
 Ol dámlı aralaspalı kópirgen
 sharapqa tolı.
 Onnan jer júzindegi barlıq
 nahaqlarǵa quyadı,
 Olar túbine deyin omı ishedı.

- 10 Al men Onıñ islerin máńgi
 járiyalayman,
 Saz shertip, Yaqıptıñ Qudayına
 alǵıs aytaman.
 11 Ol barlıq nahaqlardıñ kókiregin
 basadı,
 Haq adamlardıñ kúshin
 joqarılatadı.

75 ¹ *Atqarıwshılardıñ jetekshisine. Tarlı saz ásbaplarında aytilatuǵın Asaftıñ jiri. Qosıq*

- ² Yahudada Quday belgili,
 Izrailda Onıñ atı ullı.
³ Onıñ qonısı Salim^a qalasında,
 Jasaytuǵın mákanı Sionda.

^a **75:3** *Salim* – Erusalimniñ eski atı.

4 Ol jerde sindirdi otlı oqlardı,
Qalqan, qılısh hám sawash
quralların. Selah

5 Ańǵa tolı tawlardagı arıslan kibi,
Saltanathı hám qúdiretliсеń.

6 Qaza tawıp tonalǵan batır
jawingerler,
Máńgi uyqıǵa ketti.
Kúshli jigitlerdiń hesh biri qolın
qozǵalta almaydı.

7 Yaqıptıń Qudayı, Seniń
qorqınıshlı dawısıńnan,
Atlar hám arbakeshler esten
tandı.

8 Jalǵız Sen aybathısań,
Kim aldında tura aladı
ǵázeplengeninde?

9-10 Dúnyadagı ezilgenlerdi
qutqarayın dep,
Húkim shıǵarıw ushın turdıń,
Quday,
Kóklerden húkimińdi
járiyalaganińda,
Jer júzi qorqıp, tım-tırıs bolıp
qaldı. Selah

11 Adamzattıń ǵázebi Seniń dańqına
aylanar,
Qalǵan ǵázebin Óziń basasań.

12 Wáde berińler Qudayıńız Jaratqan
Iyege,
Orınlańlar óz wádelerińizdi.
Onıń dógereginde bolǵan
barlıǵıńız,
Qorqınıshlı Qudayǵa sıylar alıp
keliń.

13 Ol húkimdarlardıń ruwxın
sındirer,
Qorqınısh salar jer júzindegi
patshalardıǵa.

76 ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisi
Edutun ushın. Asaftıń jiri*

² Dawıslap Qudayǵa jalbarınaman,
Dawıslap Qudaydı shaqıraman,
Ol meni esitedi.

³ Qıyın kúnimde Iyeni izledim,
Túni menen qollarımdı túsirmey
jaydım,

Kewlim bas tarttı jubanısthan.

⁴ Qudaydı eslesem, ah uraman,
Oy juwırtсам, ruwxım hálsireydi.
Selah

⁵ Kózlerime uyqı bermeyseń,
Háwlırip ketkenlikten, sóyley
almayman.

⁶ Ótmishtegi kúnler haqqında,
Ótken jillar haqqında oylayman.

⁷ Tünde aytqan qosıqlarımdı eske
alaman,

Ózim menen ózim sóylesip,
Ruwxım sorawlarǵa juwap izler:

⁸ Iye bizlerden máńgi bas tarttı ma?
Endi qayıp hesh qashan maǵan
miyrimin túspey me?

⁹ Onıń súyispenshiligi máńgi joq
bolǵanı ma?

Bergen sózi áwladtan-áwladqa
dawam etpey me?

¹⁰ Quday rehim etiwdi umıtqanı ma?
Miyrim-shápáátiniń ornın ǵázep
basqanı ma? Selah

¹¹ Ózime ózim bilay dedim:
«Mine, meniń dártim –
Quday Taalanıń Óz kúshin
kórsetpewi».

¹² Jaratqan Iye, Seniń islerińdi eske
alaman,
Buringı káramatlarıńdi esleymen.

¹³ Seniń barlıq islerińdi túsiniwge
tırısaman,
Ullı isleriń ústinde oy juwırtaman.

- 14 Quday, jolnı muxaddesdur!
Quday, Sen sıyaqlı basqa ullı
quday bar ma?
- 15 Sen – káramatlar isleytuğın
Qudaysañ,
Xalıqlar arasında Óz qúdiretiñdi
kórsettiñ.
- 16 Óz kúshiñ menen xalqıñdı,
Yaqip hám Yusup áwladların azat
qıldıñ. Selah
- 17 Suwlar Seni kórip, Quday,
Suwlar Seni kórip, qorqip ketti.
Túpsiz teñizler titiredi.
- 18 Bultlardan jawın quydı,
Kóklerden shaqmaq shaqtı,
Sonda Seniñ oqların ushtı.
- 19 Dúbeley ishinde dawısıñ gúrkiredi,
Jıldırımlar jer júzin jariq qıldı.
Jer titirep, lárzege keldi.
- 20 Jolnı teñiz arqalı,
Soqpağın ullı suwlar arqalı ótti,
Izleriñ bolsa, kórinbedi.
- 21 Muwsa hám Xaronnıñ qolları
menen,
Xalqıñdı súriw sıyaqlı alıp júrdiñ.

- 77** ¹ *Asaftın násiyat jırı*
Tıñlañ, háy xalqım,
kórsetpelerimdi,
Meniñ sózlerime qulaq túriñ.
- ² Tımsallar aytıw ushin awızımdı
ashaman,
Ótmishtegi sırlı sabaqlardı bayan
etemen,
- ³ Ne esitip, bilgenimizdi,
Ata-babalarımızdıñ bizlerge aytıp
bergenin.
- ⁴ Balalarımızdan bulardı
jasırmaymız,

- Jaratqan Iyeniñ dañqın, Onıñ
kúshin,
Onıñ ájayıp islerin keleshek
áwladqa bayan etemiz.
- ⁵ Jaratqan Iye Yaqıp urpağına
qağıydalar ornatıp,
Izrailğa nızam tayınladı.
Bulardı balalarına úyretsin dep,
Ata-babalarımızğa buyırıp berdi.
- ⁶ Solay etip, keleshek áwladlar
bilsin,
Keleshekke tuwılatuğın balalar da,
Bulardı óz balalarına jetkersin.
- ⁷ Sóytip, olar Qudayğa úmit
baylasın,
Qudaydıñ islerin umıtpasın,
Onıñ buyırqların orınlasın.
- ⁸ Júrekleri turaqlı bolmağan,
Ruwxları Qudayğa sadıq
bolmağan,
Ata-babaları sıyaqlı ójet,
qozğalañshı áwlad bolmasın.
- ⁹ Sadaq hám oqlar menen
qurallanğan Efrayım áwladı,
Sawash kúni keynine burılıp
qashtı.
- ¹⁰ Olar Qudaydıñ kelisimin
saqlamadı,
Onıñ nızamı boyınsha júriwden
bas tarttı.
- ¹¹ Umıttı Onıñ islerin,
Ózlerine kórsetken káramatların.
- ¹² Mısırdá, Soan dalasında,
Ol káramat isledi ata-babalarınıñ
kóz aldında^a,
- ¹³ Teñizdi ekige bólip, olardı alıp ótti,
Suwları diywal sıyaqlı etip
qoydı^b.

^a 77:12 Shıǵ 7–12.

^b 77:13 Shıǵ 14:21-29.

- 14 Kúndiz bult penen,
Túnde ottıń jaqtısı menen olardı
alıp júrdı^a.
- 15 Shólde jartaslardı qaq ayırıp,
Teńizdey mol etip suw berdi.
- 16 Jartastan bulaqlar ashıp,
Suwlardı dáryaday aǵızdı^b.
- 17 Biraq olar Onıń aldında gúna
islewdi,
Shólde Quday Taalaǵa qarsı bas
kóteriwdi dawam etti:
- 18 Júreklerinde Qudaydı sınap,
Kewli kúsegen awqattı talap qıldı.
- 19 Olar Qudayǵa qarsı sóylep, bılay
dedi:
«Quday shólde dasturxan jaya ala
ma?»
- 20 Mine, Ol tastı urıp, suw shıǵardı,
Suwdı dárya qılıp aǵızdı.
Endi xalqına nan bere ala ma,
Gósh penen de támiyinley ala
ma?»^c
- 21 Jaratqan Iye buni esitip, qattı
ǵázeplendi,
Yaqıppa qarsı otın lawlatıp,
Izrailǵa qáhárin shashtı.
- 22 Sebebi olar Qudayǵa isenbedi,
Onıń qutqarıwınan úmit etpedi.
- 23 Ol joqarıdaǵı bulıtlarǵa buyırıq
berip,
Aspan qaqpıqların ashtı.
- 24 Xalıqqa jeytuǵın manna jawdırdı,
Kóktegi dánнен berdi olarǵa.
- 25 Adamlar perishtelerdiń nanın jedi,
Toyǵanınsha awqat jiberdi olarǵa^d.
- 26 Shıǵıs samalın estirdi aspanda,
Qúdireti menen qubla samalın
alıp keldi.
- 27 Shańday qılıp, olarǵa gósh,
Teńiz qumınday mol etip quslar
jawdırdı.
- 28 Olardı ordasınıń ortasına,
Mákan qılǵan jerdiń dógeregini
qondırdı.
- 29 Solay etip, xalıq toyǵanınsha jedi,
Qálegeninshe olarǵa Quday berdi.
- 30 Biraq olardıń kúsewi qaytpay turıp,
Awqatları ele awzında eken,
- 31 Qudaydıń ǵázebi olarǵa shashıldı,
Eń kúshlilerin óltirdi,
Jerge qulattı Izraildiń jas
jigitlerin^e.
- 32 Buǵan qaramastan, olar dawam
etti gúna islewin,
Onıń ájayıp islerine isenbedi.
- 33 Sonıń ushın, Quday olardıń
kúnlerin biyhudalıq penen,
Jılların qorqınısh ishinde aqırına
jetkerdi.
- 34 Quday olardı óltirip baslaǵanda,
Olar Onı izlep, qayta bet burdı,
Pútkil barlıǵı menen Qudaydı
izledi.
- 35 Quday – ózleriniń qorǵawshı
jartası ekenin,
Quday Taala – ámeńgeri ekenin
esledi.
- 36 Biraq awızları menen Oǵan
jaǵımpazlıq qıldı,
Tilleri menen Onıń aldında ótirik
sóyledi.

a 77:14 Shıǵ 13:21-22.

b 77:15-16 Shıǵ 17:1-7; San 20:2-11.

c 77:18-20 Shıǵ 16:2-3; San 11:4-6.

d 77:23-25 Shıǵ 16:4-5.

e 77:26-31 Shıǵ 16:13; San 11:31-34.

- 37 Onıń aldında júrekleri sadıq
bolmadı,
Onıń kelisimine biyopalıq qıldı.
- 38 Degen menen, Quday rehimli,
Gúnalardı keshiredi, gúnakarlardı
joq etpeydi,
Kóp márte Óz gázebin basadı,
Qáhárin tolıq shashpaydı.
- 39 Quday olardıń tánnen ibarat
ekenin,
Esip ótip, qaytıp kelmeytuǵın
samal ekenin esledi.
- 40 Shólde Oǵan qarsı neshshe ret bas
kóterdi,
Qula dúzde Onı qapa qıldı.
- 41 Qayta-qayta sınadı Qudaydı,
Izraildıń Muxaddesin irenjitti.
- 42 Eslemedi Onıń qúdiretli qolın,
Ózlerin dushpannan qutqarǵan
kúnin.
- 43 Mısırda kórsetken belgilerin,
Soan dalasında islegen
káramatların.
- 44 Sonda Mısırdıń ózeklerin qanǵa
aylandırdı,
Olar suwlarınan ishe almay qaldı.
- 45 Olarǵa shaqsın dep, iytshıbın,
Wayran qılsın dep, qurbaqalar
jiberdi.
- 46 Olardıń eginlerin hám qol
miynetlerin,
Shegirtkelerge tapsırdı.
- 47 Burshaq penen júzimzarların,
Jabayı ánjir aǵashların joq etti.
- 48 Olardıń iri malların burshaqtıń,
Súriwlerin jıldırımınıń astında
qaldırdı.
- 49 Olardıń ústine lawlaǵan gázebin
shashtı,
- Olarǵa qáhár, ashıw hám azap,
Apat alıp keletuǵın perishtelerin
jiberdi.
- 50 Óz qáhárine jol qoydı,
Olardı ólimnen saqlamadı,
Janların illetke duwshar qıldı.
- 51 Qırıp tasladı Mısırdaǵı barlıq
tuńǵıshlardı,
Xamnıń shatırlarındaǵı belindegi
kúshiniń,
Birinshi jemisi bolǵan balaların.
- 52 Óz xalqın qoy sıyaqlı jeteklep shıqtı,
Shólde súriwdey etip baslap júrdi.
- 53 Olardı aman-esen alıp júrdi, olar
qorqpadı,
Dushpanları bolsa, teńizge ǵarq
boldı^a.
- 54 Olardı Óziniń muxaddes jerine,
Qúdiretli oń qolı menen erisken
tawlı úlkege alıp keldi.
- 55 Aldılarınan basqa xalıqlardı quwıp
shıǵardı,
Jerlerin olarǵa múlik etip, bólip
berdi,
Izrail urıwların olardıń
shatırlarına jaylastırdı.
- 56 Biraq olar ele de Qudaydı sınadı,
Quday Taalaǵa qarsı bas kóterdi,
Onıń tártiplerine boysınbadı.
- 57 Ata-babaları sıyaqlı opasızlıq
qılıp, qıyanet etti,
Jaramsız sadaq yańlı isenimsiz
boldı.
- 58 Tabınatuǵın orınları menen Onı
irenjitti,
Músin qudayları menen Onıń
qızǵanıshın oyattı.
- 59 Quday bulardı esitip, gázebi
lawladı,

---

a 77:53 Shıǵ 14.

- Izraildan pútkilley júz burdı.
- 60 Adamlar arasındaqı mákan jerin,
Shilodağı Muxaddes mákanın
tárk etti.
- 61 Óz qúdiretin tutqınlıqqa,
Óz saltanatın dushpan qolına
tapsırdı^a.
- 62 Xalqın qılısh júzine tapsırdı,
Óz menshik xalqına gázeplendi.
- 63 Jas jigitlerin ot jalmadı,
Jas qızlarına toy qosıqları ayılmadı.
- 64 Ruwxaniyeleri qılısthan óldi,
Jesirleri joqlaw da ayta almadı.
- 65 Biraq Iye uyqıdan oyanǵanday,
Sharaptıń tásirinen qıshqırǵan
batırday qozǵaldı.
- 66 Dushpanların shegindirip,
jeńiliske ushıratıp,
Olardı máńgi shermendelikke
duwshar qıldı.
- 67 Keyin Ol Yusuptıń urpaǵınan bas
tarttı,
Efrayım urıwın tańlamadı.
- 68 Biraq Yahuda urıwın,
Ózi súygen Sion tawın tańladı.
- 69 Óz muxaddes Ibadatxanasın aspan
sıyaqlı qurdı,
Onı jer júzindey etip máńgi
bekkemledi.
- 70 Óz qulı Dawıttı tańladı,
Qoy qorasınan onı shaqırıp aldı.
- 71 Óz xalqı Yaqıptı, menshigi Izraildı
baǵıw ushın,
Sawlıq qoylardıń arasınan alıp
keldi^b.
- 72 Solay etip, ol xalqına ádalatlıq
penen shopanlıq qıldı,
Sheber qolları menen olardı
jetekledi.

- 78** ¹ *Asaftıń jırı*
Quday, basqa milletler Seniń
elińe bastırıp keldi,
Muxaddes Ibadatxanańdı
haramladı,
Erusalimdi qarabaqanaǵa
aylandırdı.
- 2 Jem qıldı qullarınıńnıń óliklerin
quslarǵa,
Sadıq adamlarınıńnıń denelerin
jabayı haywanlarǵa.
- 3 Qanların suwday aǵızdı Erusalim
boylap,
Olardı jerleytuǵın hesh kim
bolmadı.
- 4 Bizler qońsı xalıqlarǵa masqara,
Dógeregimizdegilerge kúلكi hám
shermende boldıq.
- 5 Qashanǵa deyin, Jaratqan Iye,
Máńgi dawam ete bere me
gázebiń,
Ot sıyaqlı janǵan qáháriń?
- 6 Gázebińdi shash Seni bilmeytuǵın
xalıqlarǵa,
Seniń atıńdı shaqırmaytuǵın
patshalıqlarǵa.
- 7 Olar Yaqıp urpaqların jalmadı,
Onıń mákanın wayran qıldı.
- 8 Ótmishtegi gúnalardı bizlerge
júkleme,
Óz rehimińdi bizlerge tez arada
kórset,
Bizler júdá hálsirep qaldıq.
- 9 Qutqarıwshımız Quday, dańqıńa
bola, bizlerge járdem ber,
Azat et, Óz atıń ushın
gúnalarımızdı keshir.
- 10 Ne ushın basqa xalıqlar:

^a 77:60-61 1Pat 4.

^b 77:70-71 1Pat 16:1-13.

- «Olardıń Qudayı qayaqta?» – dep aytıwı kerek?
 Qullarınıń qanınıń óshin alǵanıdı,
 Óz kózimiz benen kóreyik, buni basqa milletler de bilsin.
- 11 Tutqınlardıń dadı jetip barsın aldına,
 Ólimge húkim etilgenlerdi, Óz qúdiretli kúshiń menen qutqar.
- 12 Seni aqıretlegen qońsı xalıqlarǵa, Jeti ese etip, ózlerine qaytar, Iye!
- 13 Al bizler Seniń xalqıń hám Óziń baǵıp atırǵan qoylarıńbız. Seni máńgi táriyipleymiz, Áwladtan-áwladqa Saǵan alǵıs-maqtaw aytamız.
- 79** ¹ *Atqarıwshılardıń jetekshisine. Asaftıń jırı. «Lala güllerdiń kelisimi» namasına aytiladi*
- 2 Izraildiń shopanı, qulaq sal, Yusupti qoy sıyaqlı alıp júriwshi! Nurińdi shash, kerublar arasında taxtta otırǵan.
- 3 Efrayım, Benyamın hám Menashshe aldında, Óz kúshińdi kórset, Kelip, bizlerdi qutqar.
- 4 Quday! Bizlerdi aldınǵı halımızǵa qaytar, Bizlerge júzińniń nurın shash, qutqarılayıq!
- 5 Jaratqan Iye, Álemniń Qudayı! Qashańǵa deyin, xalqınıń duwalarına qáhárlenesen?
- 6 Bizlerge nan ornına kóz jas berdiń, Kóz jasqa ábden toydırdıń.
- 7 Qońsılarımızdı bizlerge qarsı iytermelediń,
- Dushpanlarımız kúler ústimizden.
- 8 Álemniń Qudayı! Bizlerdi aldınǵı halımızǵa qaytar, Bizlerge júzińniń nurın shash, qutqarılayıq!
- 9 Mısırdan bir júzim aǵashın alıp kelip, Basqa xalıqlardı quwıp, onı otırǵızdıń.
- 10 Ol ushın jer tayarlap, tazaladıń, Ol tamır jayıp, eldi toltırdı.
- 11 Kóleńkesi tawlardı qapladi, Shaqaları náhán kedr aǵashın qapladi.
- 12 Shaqaları sozıldı Jer Orta teńizine deyin, putaları bolsa, Evfrat dáryasına deyin.
- 13 Ne ushın qulattıń onıń diywalların? Joldan ótkenlerdiń hámmesi júzimın julsın dep pe?
- 14 Toǵaydaǵı dońızlar onı qoparıp taslaydı, Jabayı haywanlar jep qoyadı.
- 15 Álemniń Qudayı, bizlerge júzińdi bur, Kóklerden qarap, názer sal, Ğamxorlıq qıl usı júzim aǵashına.
- 16 Oń qolıń menen otırǵızǵanıdı, Óziń ushın kúsheytken nálińdi qorǵa!
- 17 Dushpanlarımız onı otqa jaǵıp, qırqıp atır, Ğázebiń menen olardı óltir.
- 18 Járdem qolıń oń tárepińdegilerdiń ústinde, Óziń ushın tárbiyalaǵan xalqınıń ústinde bolsın.
- 19 Bizler Sennen hesh qashan bezbeymiz,

Bizlerdi qayta tirilt, atıńdı
shaqıramız.

- 20 Jaratqan Iye, Álemniń Qudayı!
Bizlerdi aldınǵı halımızǵa qaytar,
Bizlerge júzińniń nurın shash,
qutqarılayıq!

80 ¹ *Atqarıwshılardıń jetek- shisine. Gat tarlı ásbabında aytilatuǵın Asaftıń jırı*

- 2 Shadlanıpbaqırın kúsh-quwatımız
bolǵan Qudayǵa,
Quwanışlı túrde qıshqırın
Yaqıptıń Qudayına!
3 Qosıq aytıń, dáp qaǵın,
Jaǵımlı dawıshı lira hám arfa
shertiń.
4 Kárnay shertiń jańa ayda,
Tolıq ayda, bayram kúnimizde.
5 Bul Izrail ushın bir qaǵıydadur,
Yaqıptıń Qudayınıń qararıdur.
6 Quday Mısırǵa qarsı júris qılǵanda,
Ol bunı Yusup urpaǵına nızam
qılıp qoydı.

Men bir tanıs bolmaǵan dawıstı
tıńlap turman:

- 7 «Jelkeńizden júkti alıp tasladım,
Qollarıńızdı awır sebetten azat
qıldım.
8 Basıńızǵa apat túskende, Meni
shaqırdıńız,
Sonda sizlerdi qutqarıp aldım,
Gúldirmama arasınan sizlerge
juwap berdim,
Meriba suwları janında sizlerdi
sınadım^a. Selah
9 Tıńla, xalqım, sizlerge eskertemen:
Izrail, qáne endi, sen Maǵan
qulaq salǵanıńda!

- 10 Arańızda basqa quday bolmasın,
Jat qudayǵa tabınbań.

- 11 Seni Mısırдан alıp shıqqan,
Qudayın Jaratqan Iye – Men
bolaman.
Awzıńdı ash, onı toltıraman.

- 12 Biraq xalqım, sen dawısım qulaq
salmadıń,

Izrail, sen Maǵan boysınıwdan
bas tarttıń.

- 13 Men de júreklerińizdiń
qaysarlıǵınsha qaldırıp,
Jol qoydım óz qálewlerińiz benen
júriwińizge.

- 14 Qáne endi xalqım, sen Maǵan
qulaq salǵanıńda,
Izrail, sen Meniń jollarım menen
júrgenińde!

- 15 Dushpanlarıńızdı dárhal
boysındırar edim,
Jawlarıńızǵa qarsı qolımdı kóterer
edim!

- 16 Meni jek kóretuǵınlar Mennen
aybınar edi,
Olardıń bul awhalı máńgi dawam
eter edi.

- 17 Xalqım, sizlerdi eń jaqsı biyday
menen azıqlandırar edim,
Jartastaǵı pal menen toydırar edim».

81 ¹ *Asaftıń jırı* Quday iláhiyeler juyınım basqarıp, Qudaylardıń arasında húkimin járiyalaydı:

- 2 «Qashańǵa deyin, sizler
jawızlardıń tárepini alıp,
Nahaq qazılıq etesiz? Selah
3 Kámbaǵal hám jetimlerge ádaltlıq
kórsetiń,

^a 80:8 Shıǵ 17:1-7; San 20:1-13.

- Gárip hám jarlılardıń huqıqın
 qorǵań.
 4 Kámbaǵal hám gáriplerdi qutqarıń,
 Jawızlardıń qolınan olardı azat
 qılıń.
 5 Sizler hesh nárseni bilmeysiz,
 túsinbeysiz,
 Qarańǵılıqta júresiz.
 Jer júziniń tiykarı lárzege keledi.
 6 „Sizler qudaylarsız,
 Hámmeńiz – Quday Taalanıń
 ullarısız“, – dedim.
 7 Biraq sizler insan sıyaqlı ólesiz,
 Hár qanday húkimdar sıyaqlı
 qulaysız!»
 8 Tur, Quday, qazılıq et jer júzine,
 Barlıq xalıqlar Saǵan tiyislidur.

- 82** ¹ Qosıq. *Asaftıń jiri*
² Quday, únsiz qalma,
 Sóylemey, tıp-tınısh bolma,
 Quday!
³ Mine, dushpanlarıń shawqım
 shıǵarıp,
 Seni jek kóretuǵınlar bas
 kótermekte.
⁴ Xalqıńa qarsı hiyleli joba dúzip,
 Qádirlegenlerińe qarsı oylasıq
 ótkermekte.
⁵ Olar: «Keliń, olardı xalıqlar
 arasınan joq qılayıq,
 Izraildıń atı qaytadan eske
 alınbasın», – deydi.
⁶ Mınalardıń hámmesi til biriktirip,
 Saǵan qarsı awqam dúzgen:
⁷ Edomlılar hám Ismayıl urpaǵı,

- Moablılar hám Ajar urpaǵı,
 8 Gebal, ammon hám amalek
 xalıqları,
 Filist xalqı hám Tir turǵınları.
 9 Assiriya da olarǵa qosılǵan,
 Olar Lut urpaǵına qosımsha kúsh
 bolǵan. Selah
 10 Midyanǵa ne islegen bolsań^a,
 Kishon sayında Sisera hám
 Yabinge ne qılǵan bolsań^b,
 Olarǵa da sonı isle.
 11 Olar En-Dorda joq qılınıp,
 Jer ushın tógin bolıp qaldı.
 12 Olardıń aqsúyeklerine Oreb hám
 Zeebke islegenin^c isle,
 Barlıq kósemlerine Zebax hám
 Salmunnaǵa qılǵanıńdı^d qıl.
 13 Olar: «Keliń, Qudaydıń
 jaylawlarına,
 Iyelik eteyik», – degen edi.
 14 Qudayım! Olardı quyn kótergen
 shańday,
 Samal ushırǵan qawıqtay etip
 tasla,
 15 Ot toǵaydı jalmaǵanday,
 Jalın tawlardaǵı shóplerdi
 kúydirendey,
 16 Boranlarıń menen olardı quwıp,
 Óz dawıllarıń menen qorqınıshqa
 sal.
 17 Shermendelikten qızarsın júzleri,
 Solay etip, olar Seniń atıńdı
 izlesin, Jaratqan Iye.
 18 Olar máńgi uyatqa qalıp,
 qorqınıshqa tússin,
 Xorlanıp, joq bolsın.

a **82:10** Biy 7:1-23.

b **82:10** Biy 4:1-24.

c **82:12** Biy 7:25.

d **82:12** Biy 8:21.

19 Bilsin olar Seniñ atırn Jaratqan Iye
ekenin,
Jer júziniñ jalǵız Quday Taalası
ekeninđi.

83 ¹ *Atqarıwshılardıñ jetekshisine. Gat tarlı ásbabında. Qorax áwladınıñ jiri*

² Qanday ájayıp Seniñ mákanıñ,
Álemniñ Jaratqan Iyesi!
³ Janım Seniñ háwlıleriñdi ańsap,
sharshadı,
Júregim hám pútkil barlıǵım,
Tiri Qudayǵa shadlanıp baqıradı.
⁴ Álemniñ Jaratqan Iyesi, Patsham,
Qudayım!
Qurbanlıq ornınıñnıñ qasında,
Qus ta jasaw ushın ózine orın tabar,
Palapanları ushın qarlıǵash uya
qurar.
⁵ Qanday baxıtlı Seniñ Úyiñde
jasaytuǵımlar,
Olar tınbastan Saǵan alǵıs-
maqtaw aytar! Selah
⁶ Qanday baxıtlı Sennen kúsh
tapqan adam,
Shın júrekte Sionǵa barıwǵa
umtılganlar.
⁷ Jılaw oypatlıǵınan ótip,
Olar suw ózeklerin ashar,
Birinshi jawım ol jerdı bereketke
toltırar.
⁸ Jol júrip, olardıñ kúshine kúsh
qosılar,
Sionda Qudaydıñ aldında bolar.
⁹ Jaratqan Iye, Álemniñ Qudayı,
duwamdı tıñla,
Qulaq sal, Yaqıptıñ Qudayı! Selah
¹⁰ Quday, bizlerdiñ qalqanımuǵa
qara,
Óziñ maylaǵan patshaña názer sal!

¹¹ Seniñ háwlıleriñdegi bir kún mñ
kúnnen artıq.
Nahaqlardıñ shatırında jasawdan
góre,
Qudaydıñ Úyiñiñ bosaqasında
turǵanıñ abzal.
¹² Quday Iye – quyash hám
qalqandur,
Ol miyrim hám dańq berer,
Minsiz júrgenlerden jaqsılıqtı
ayamas.
¹³ Álemniñ Jaratqan Iyesi,
Qanday baxıtlı Saǵan úmit
baylaǵan adam!

84 ¹ *Atqarıwshılardıñ jetekshisine. Qorax áwladınıñ jiri*

² Jaratqan Iye, Óz eliñe miyrim
kórsettiñ,
Yaqıp urpaǵın abadansılıqqa
jáne eristirdiñ.
³ Xalqınıñ ayıbın keshirdiñ,
Olardıñ barlıq gúnalarından óttiñ.
Selah
⁴ Pútkil qáháriñdi uslap qaldıñ,
Lawlaǵan ǵázebiñnen qayttıñ.
⁵ Bizlerdi qutqarǵan Quday, aldınǵı
awhalımızǵa qaytar,
Bizlerge degen ǵázebiñdi toqtat.
⁶ Máñgi ǵázeplenesen be bizlerge?
Ǵázebiñdi áwladtan-áwladqa
dawamlaysañ ba?
⁷ Xalqın Sende quwanış tabıwı
ushın,
Bizlerdi qaytadan
janlandırmaysañ ba?
⁸ Jaratqan Iye, súyispenshiligiñdi
kórset,
Bizlerge qutqarıwıñdı inam et.
⁹ Qudaydıñ, Jaratqan Iyeniñ sózine
qulaq türemen,

- Ol Óz xalqına, Óziniń sadıq
adamlarına tınıshlıq sózin
aytadı,
Endi olar aqılsız jollarına
qaytpasın.
- 10 Onıń saltanatı elimizde mákanlawı
ushın,
Sózsiz, Onnan qorqqanlarǵa Onıń
qutqarıwı jaqın.
- 11 Súyispenshilik hám sadıqlıq
ushırasadı,
Ádillik penen tınıshlıq súyisedi.
- 12 Sadıqlıq jerden kógerip shıǵadı,
Ádalatlıq aspannan qaraydı.
- 13 Jaratqan Iye iygilikti jawdıradı,
Jerimiz óz ónimin beredi.
- 14 Ádalatlıq Onıń aldında júredi,
Onıń qádemleri ushın jol
tayarlaydı.

- 85** ¹ *Dawıttıń duwası*
Jaratqan Iye, qulaq salıp,
juwap ber maǵan,
Men ǵárip hám mıtájben.
- 2 Janımdı qorǵa, Saǵan sadıqpan,
Qudayım, Saǵan úmit baylaǵan
qulıńdı qutqar!
- 3 Maǵan miyrim-shápáátıńdi túsir,
Iye,
Saǵan kúni boyı jalbarınaman.
- 4 Qulıńnıń qálbin quwanışqa toltır,
Júregimdi ashaman Saǵan, Iye.
- 5 Sen iygiliikli hám keshirimliseni,
Iye,
Seni shaqırǵanlardıń hámmesine
súyispenshiligiń ullı.
- 6 Qulaq sal meniń duwama, Jaratqan
Iye,
Jalbarınǵan dawısına dıqqat et!
- 7 Qıyın kúnlerimde Seni
shaqıraman,
Sen meni esiteseń.

- 8 Qudaylar arasında Saǵan
tenlesetuǵını joq, Iye,
Seniń islerińdey isler joq.
- 9 Sen jaratqan barlıq milletler,
Iye, Seniń aldına kelip, tájım
qıladı,
Seniń atıńdı dańqqa bóleydi.
- 10 Sen ullısań, ájayıp isler isleyseń,
Sen jalǵız Qudaysań.
- 11 Jaratqan Iye, jolıńdı maǵan úyret,
Saǵan sadıq bolıp júreyin,
Seniń atıńnan qorqatuǵım etip,
júregimdi bekkemle.
- 12 Quday Iyem, shın júregim menen
alǵıslayman,
Seniń atıńdı máńgi dańqqa
bóleymen.
- 13 Maǵan degen súyispenshiligiń ullı,
Janımdı óliler mákanınıń
tuńǵıyıǵınan aman saqlaysań.
- 14 Quday, arsızlar maǵan qarsı
kóterildi,
Qaraqshılar toparı janımdı alıw
ushın meni izlep júr,
Olar Seni pisent etpeydi.
- 15 Sen, Iye, rehimli hám miyrimli
Qudaysań,
Sabır-taqatlı, súyispenshiligiń ullı
hám sadıqsań.
- 16 Awhalima qara, rehim qıl maǵan,
Qulıńa kúsh-quwat ber,
Shorıńnıń ulın qutqar.
- 17 Qayırqomlıǵıńnan bir belgi kórset
maǵan,
Meni jek kóretuǵınlar kórip,
uyalıp qalsın.
Jaratqan Iye, járdem kórsetip,
Maǵan jubanish bergen Ózińesen.

- 86** ¹ *Qorax áwladınıń jiri. Qosıq*
² Jaratqan Iye muxaddes
tawlar ústine

- Sionnıń tiykarın qurdı,
 Yaqıptıń barlıq mákan jaylarınan
 góre,
 Sionnıń dárwazaların súyedi.
- ³ Qudaydıń qalası,
 Sen haqqında ájayıp sózler
 aytıladı. Selah
- ⁴ Quday bilay deydi:
 «Meni tanıytuǵınlar ishinde,
 Rahab^a hám Babiloniyamı esapqa
 alaman.
 Mine, Filistiya, Tir hám
 Xabashstan da,
 Sol jerde tuwılǵan».
- ⁵ Sion haqqında bilay dep aytıladı:
 «Hár biri sol jerde tuwılǵan!
 Quday Taalanıń Ózi Siondı
 bekkemleydi».
- ⁶ Jaratqan Iye xalıqlardı dizimge
 alǵanda,
 «Bul da Sionda tuwıldı», – dep
 jazadı. Selah
- ⁷ Jırshılar hám oyınǵa túsiwshiler:
 «Ómirimniń bulaǵı sendedur!» –
 deydi.
- 87** ¹ *Qosıq. Qorax áwladınıń jırı. Atqarıwshılardıń jetekshisi ushın. Muńlı aytilatuǵın Ezrax násilinen bolǵan Hemannıń násiyat jırı*
- ² Jaratqan Iye, meni qutqarıwshı
 Quday,
 Kúni-túni aldına kelip,
 jalbarınaman.
- ³ Duwam Seniń aldına jetip barsın,
 Qulaq sal jalbarınıwıma.
- ⁴ Janım azapqa tolı,
 Ómirim óliler mákanına jaqınlastı.
- ⁵ Qábirge kirgenler arasında dep
 esaplanaman,
 Hal-dármanı qalmaǵan adamǵa
 uqsayman.
- ⁶ Men óliler arasına taslanǵanman,
 Sen endi eske almaytuǵın,
 Járдем qolınnan mahrum bolǵan,
 Qazalanıp qábirde jatırǵanlarǵa
 uqsayman.
- ⁷ Sen meni qábirdiń túbine,
 Qarańǵılıq hám tuńǵıyıqqa tasladıń.
- ⁸ Ğázebiń ústimdi zildey basıp,
 Barlıq tolqınların menen ezdiń
 meni. Selah
- ⁹ Joldaslarımnan ayırdıń,
 Meni olarǵa jerkenishli qıldıń,
 Qamalıp qaldım, shıǵa almayman.
- ¹⁰ Kózlerim qayǵıdan hálsiregen,
 Hár kúni Seni shaqırdım,
 Jaratqan Iye,
 Qollarımdı Saǵan jaydım.
- ¹¹ Káramatlarıńdı kórseter me ediń
 óliler ushın?
 Ruwxları turıp, Seni táriyipler me
 edi? Selah
- ¹² Seniń súyispenshiligiń qábirde,
 Sadıqlıǵıń nabit bolıw mákanında
 aytila ma?
- ¹³ Qarańǵılıqta Seniń ájayıp isleriń
 haqqında,
 Umitiliw mákanında ádalatlıǵıń
 haqqında aytila ma?
- ¹⁴ Al men, Jaratqan Iye, Seni
 járdemge shaqıraman,
 Qılǵan duwam tańda jetip barar
 Saǵan.

^a **86:4** *Rahab* – teńiz aydarhası. Bul jerde Mısırdıń astarlı ataması.

- 15 Ne ushın mennen jüz burdıń,
Jaratqan Iye,
Nege júzıńdi mennen jasırasañ?
16 Jashıgımnan qıynalaman, ólimim
jaqın qalğan,
Qorqınıshın aldında sharasız
qaldım.
17 Qáhárli gázebini ústimnen basıp
tasladı,
Qorqınıshların meni tamam qıldı.
18 Kúni boyı bular suw sıyaqlı orap
aldı,
Dógeregimdi pútkilley qorshap
aldı.
19 Doslarımnan hám jaqımınnan
ayırdıń,
Tek gána qarańgılıq joldasım
bolıp qaldı.

88 ¹ Ezrax násilinen bolğan Etannıń násiyat jiri

- ² Jaratqan Iyeniń súyispenshiligin
máńgi jırlayman,
Sadıqlıgın áwladtan-áwladqa
járiyalayman.
³ Súyispenshiligin máńgi
ornalasqan,
Sadıqlıgınıń kóklerde
bekkemlediń, deymen.
⁴ Sen bilay dediń: «Tańlağanım
menen kelisim dúzdim,
Qulım Dawıtqa bilay dep ant
ishtim:
⁵ „Urpağıńdı máńgi bekkem
qılamam,
Taxtıńdı áwladtan-áwladqa
dawam ettiremen“». ^a Selah
⁶ Jaratqan Iye, kókler algıslar ájayıp
islerińdi,

- Maqtalar sadıqlıgını perishteler
jıyımında.
⁷ Kóklerde Jaratqan Iyegge kim
teńlese aladı?
Iláhiy barlıqlar ishinde Jaratqan
Iyegge uqsaytuğımı bar ma?
⁸ Perishteler keńesinde Quday
oğada qorqınıshlı,
Átirapındağılardıń hámмесinen
aybatlı.
⁹ Álemniń Qudayı Jaratqan Iye,
Sen sıyaqlı kúshli bar ma,
Jaratqan Iye?
Sadıqlıgını átirapınıńdı orap alğan.
¹⁰ Qutırğan teńizler ústinen Sen
húkimdarlıq qılasañ,
Kóterilgen tolqınları Sen
tınishlandırasañ.
¹¹ Sen Rahabtı^b óliktey etip ezip
tasladıń,
Qúdiretli qolıń menen
dushpanlardı tarqatıp
jiberdiń.
¹² Kókler Seniki, jer júzi de Seniki,
Dúnyanı hám onı toltırıp
turğanlardı Sen ornattıń.
¹³ Arqa hám qublalı Óziń jarattıń,
Tabor hám Xermon tawları atıń
sebepli shadlanıp baqıradı.
¹⁴ Bilegini kúshli, qolıń qúdiretli,
Oń qolıń hámмесinen bálentte.
¹⁵ Ádillik hám ádalatlıq taxtıńnı
tiykarı,
Súyispenshilik hám sadıqlıq
aldında turadı.
¹⁶ Qanday baxıtlı bálent dawısta
shadlangan xalıq, Jaratqan
Iye!

^a 88:5 2Pat 7:16.

^b 88:11 Rahab – teńiz aydarhası.

- Olar Seniń júzińniń nurında júredi.
- 17 Kúni boyı Seniń atın sebepli shadlanadı, Ádilliginiń arqalı joqarı kóteriledi.
- 18 Sen dańqqa bóleytuǵın kúshimizseń, Írazılıǵınıń arqalı kúshimiz artadı.
- 19 Qalqanımız Jaratqan İyeniki, Patshamız Izraildiń Muxaddesine tiyisli.
- 20 Burın ayan arqalı sóylep, Óz sadıq adamlarına bılay dediń: «Bir jawıngerdi qollap quwatladım, Xalıq ishinen bir jigitti joqarı kóterdim.
- 21 Qulım Dawıttı taptım, Muxaddes mayım menen onı mayladım.
- 22 Qolım onı qollap quwatlaydı, Bilegim oǵan kúsh beredi.
- 23 Dushpan onı alday almaydı, Jawızlar oǵan zulımlıq qıla almaydı.
- 24 Jawların onıń kóz aldında ezemen, Onı jek kórgenlerdi qıraman.
- 25 Sadıqlıǵım hám súyispenshiligim onıń menen birge, Meniń atım menen ol jeńiske erisedi.
- 26 Onıń qolın teńizdiń ústine, Oń qolın dáryalardıń ústine qoyaman.
- 27 Ol Meni shaqırıp, bılay deydi: „Sen meniń ákemeń, Qudayımsań, Qutqarıwshı jartasımsań“.
- 28 Men de onı tuńǵısh ul qılıp alaman, Dúnyadaǵı patshalardıń eń ullısı qılaman.
- 29 Oǵan bolǵan súyispenshiligimdi máńgi saqlayman,
- Onıń menen dúzgen kelisimim bekkem turadı.
- 30 Áwladın máńgige, Taxtıń kókler turgansha dawam ettiremen.
- 31 Eger onıń násili kórsetpelerimnen júz burıp, Nızamlarım boyınsha júrmese,
- 32 Qaǵıydalarımı buzıp, Buyırıqlarımı orınlamasa,
- 33 Jınayatları ushın tayaq penen uraman, Gúnaları ushın olardı jazalayman.
- 34 Biraq Dawıtqa bolǵan súyispenshilikten waz keshpeymen, Sadıqlıǵıma nemquraydı qaramayman.
- 35 Kelisimimdi buzbayman, Awzımnan shıqqan sózimnen hasla qaytpayman.
- 36 Bir márte muxaddesligim haqı ant ishtim, Dawıttı aldamayman.
- 37 Onıń áwladı máńgi dawam etedi, Onıń taxtı Meniń aldında quyash yańlı turadı.
- 38 Ay sıyaqlı máńgi-baqıy aman turadı, Kóklerde sadıq gúwa boladı». Selah
- 39 Biraq Sen onnan jerkenip, júz burdıń, Maylaǵan patshańa qattı gázeplendiń.
- 40 Qulıń menen dúzgen kelisimnen bas tarttıń, Onıń tajın topıraqqa bılgadıń.
- 41 Onıń barlıq diywalların qulattıń, Wayran qıldıń qorǵanların.
- 42 Joldan ótkenlerdiń hámmesi onı tonadı, Qońsı xalıqlarǵa masqara boldı.

- 43 Jawlarınıń oń qolın onnan joqarı qıldıń,
Barlıq dushpanların quwanışqa bólediń.
44 Ótkir qılıshın artqa qaytardıń,
Sawashta onı qollap quwatlamadıń.
45 Onıń saltanatına shek qoydıń,
Taxtıń jerge qulattıń.
46 Onıń jaslıq kúnlerin qısqarttıń,
Onı shermende qıldıń. Selah
- 47 Qashanǵa deyin bul dawam etedi,
Jaratqan Iye?!
Ózińdi bizlerden máńgi jasrasań ba?
Qashanǵa deyin, gázebiń ottay lawlap janadı?
48 Esińe túsir ómirimniń qanshelli qısqa ekenin,
Ne ushın adamzattı biyhuda jarattıń?!
49 Bul dúnyada ómir súrip, ólim kórmeytuǵın,
Óliler mákanınıń kúshinen janın qutqaratuǵın adam bar ma?
Selah
- 50 Qayaqta seniń burınǵı súyispenshiliǵıń, Iye?
Dawıtqa sadıqlıq penen ant ishken ediń!
51 Esle, Iye, qulıńnıń shermende bolǵanın,
Barlıq xalıqlardıń xorlıqlı sózlerin kóterip júrippeń.
52 Esle, dushpanlarıńnıń masqaralawın,
Maylaǵan patshańnıń hár bir qádemin masqara qılıwın.
53 Jaratqan Iyege máńgi algıslar bolsın!
Awmiyin! Awmiyin!

89 ¹ *Qudaydıń adamı bolǵan Muwsanıń duwası*

- ² Iye, áwladtan-áwladqa,
Bizlerdiń pana jerimiz boldıń.
³ Tawlar payda bolmasınan aldın,
Jer júzi hám dúnyanı bar qılmasınan aldın,
Ázelden máńgige Sen – Qudaysań.
- ⁴ Adamzattı topıraqqa qaytarasań,
«Adam ulları, topıraqqa qaytıń», – deyseń.
⁵ Seniń názerińde mın jil ótken bir kún sıyaqlı,
Ótetuǵın túngi bir náwbetshilik yańlı.
⁶ Adamlardı tasqın suw sıyaqlı ıǵızıp keteseń,
Olar tańda umıt bolatuǵın tús sıyaqlı,
Azanda gúllep, ósetuǵın,
Al keshte solıp qalatuǵın shóp kibi.
- ⁷ Joq bolıp ketemiz gázebińnen,
Qorqınışqa túsemiz Seniń qáhárińnen.
⁸ Sen ayıplarımızdı Ózińniń aldına,
Jasırın gúnalarımızdı júzińniń nurı aldına qoydıń.
- ⁹ Kúnlerimiz gázebiń astında óter,
Jıllarımız bir dem yańlı tawısılar.
¹⁰ Ómirimiz jetpis jil eken,
Eger kúshli bolsaq, seksen jil bolar.
Ájayıp jıllarımız da mashqala hám qıynshılıqta ótti,
Ómirimiz tez óter, ushıp ketermiz.
- ¹¹ Kim bile alar Seniń gázebińniń kúshin?
Adamlar qorqqanday, ol sonday kúshli!

- 12 Dana júrekke iye bolıwımız ushın,
Ómirimizdiń kúnlerin sanawdı
úyret.
- 13 Bizlerge qayt, Jaratqan Iye!
Qashanǵa deyin bul dawam etedi?
Qullarına rehım qıl!
- 14 Tańda bizlerdi súyispenshiligiń
menen toydır,
Ómir boyı quwanıp, shadlanıp
baqırayıq.
- 15 Bizlerdi azapqa qaldırǵan
kúnlerińniń,
Baxıtsiz jasaǵan jıllarımızdıń
esesine,
Bizlerdi shadlıqqa bóle.
- 16 Seniń isleriń qullarına,
Saltanatıń olardıń balalarına
kórinsin.
- 17 Quday Iyemiz, Seniń bizlerge
miyrimiń tússin,
Qol miynetimizdi tabıshı qıl,
Awa, qol miynetimizdi tabıshı qıl.

- 90** ¹ Quday Taalanıń panasında
jasaǵan adam,
Qúdireti kúshli Qudaydıń
sayasında túneydi.
- ² Jaratqan Iyege bilay deymen:
«Sen meniń panamsañ,
bekinisimseń,
Men úmit baylaǵan Qudayımsañ».
- ³ Sózsiz Ol seni ańshınıń duzaǵınan,
Óltiretuǵın illetten qutqaradı.
- ⁴ Ol seni oraydı Óz párleri menen,
Onıń qanatlarınan astınan pana
tabasań,
Onıń sadıqlıǵı qalqanıń hám
qorǵan diywalıń boladı.
- ⁵ Sonda sen túnde qáwip-qáterden,
Kúndiz ushqan oqlardan,
- ⁶ Qarańılıqta keletuǵın illetten,

- Túski waqıtta qırǵın keltiretuǵın
apattan qorqpaysañ.
- ⁷ Qaptalıńda mıń adam,
Onı tárepińde on mıń adam qırılsa
da,
Bul apatlar saǵan jaqınlamaydı.
- ⁸ Tek ǵana sen óz kóziń menen,
Jawız adamlardıń jazalanıwın
kóreseń.
- ⁹ Eger Jaratqan Iyeni óz panań,
Quday Taalanı mákanlaytuǵın
jeriń qılsań,
- ¹⁰ Bálege duwshar bolmaysañ,
Shatırına apat jaqınlamaydı.
- ¹¹ Ol perishtelerine buyırıq beredi,
Perishteler barlıq jollarıńdı
qorǵaydı.
- ¹² Ayaǵıńdı tasqa urıp almawıń ushın,
Olar seni qollarında alıp júredi.
- ¹³ Arıslan hám jilannıń ústinen basıp
óteseń,
Kúshli arıslan hám jilandı
basqılap taslaysañ.
- ¹⁴ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Meni súygeni ushın, onı
qutqaraman,
Meniń atımdı bilgeni ushın, onı
aman saqlayman.
- ¹⁵ Meni shaqırǵanda, oǵan juwap
beremen,
Basına is túskende, onıń qasında
bolaman,
Onı qutqarıp, izzet kórsetemen.
- ¹⁶ Oǵan uzaq ómir baǵıshlayman,
Óz qutqarıwımdı oǵan kórsetemen».

- 91** ¹ *Jır. Shabbat ushın arnalǵan
qosıq*
- ² Jaratqan Iyege minnetdarshılıq
bildiriw,

- Saz shertip, Quday Taalanın atın
alğıslaw,
 3 Tańda súyispenshiligińdi,
Túnde sadıqlıǵıńdı járiyalaw
qanday jaqsı!
 4 Bulardı on tarlı ásbap, arfa,
Jáne lira hawazında aytıw qanday
jaqsı!
 5 Isleriń menen meni quwandırdıń,
Jarataqan Iye,
Qollarıńnıń isleri sebepli
shadlanıp baqıraman.
- 6 Qanday ullı islegen isleriń,
Jarataqan Iye,
Oy-pikirleriń júdá tereń!
 7 Nadan adam bunı bilmeydi,
Aqmaq adam bunı túsinbeydi.
 8 Nahaqlar maysa shópıtey ósip
shıqqanı menen,
Jawızlıq islewshiler jaynap-
jasnaǵanı menen,
Olar máńgige joq qılınadı.
 9 Biraq Sen máńgige ullısań,
Jarataqan Iye.
- 10 Mine, Jarataqan Iye, dushpanlarıń
sózsiz,
Awa, sózsiz qırılıp ketedi,
Jawızlıq islewshilerdiń hámmesi
tarqalıp ketedi.
 11 Meni jabayı buǵaday kúshli
qıldıń,
Taza záytún mayı menen mayladıń.
 12 Dushpanlarımınń jeńilisin kórdi
kózlerim,
Maǵan qarsı shıqqan jawızlarǵa
ne bolǵanın esitti qulaqlarım.
- 13 Haq adam palma aǵashında
gúllep jasnaydı,
Lebanondaǵı kedr aǵashında
biyik bolıp ósedı.

- 14 Olar Jarataqan Iyeniń Úyine
otırǵızılǵan bolıp,
Qudayımızdıń háwlisinde gúllep
jasnaydı.
 15 Hátteki, qartaysa da, miywesin
beredi,
Japıraqları qoyıw, tap-taza bolıp
turadı.
 16 Olar bılay dep járiya qıladı:
«Jarataqan Iye ádalatlı! Súyengen
jartasım!
Onda hesh qashan nahaqlıq
bolmas!»

92 ¹ Jarataqan Iye patshalıq qılmaqta!

Ol ullılıqtı kiyim etip kiyip,
Qúdiretti beline baylaǵan,
Dúnya bekkem ornatılǵan,
terbelmeydi.

² Seniń taxtıń ázelden ornatılǵan,
Sen ázelden barsań.

³ Suw tolqınları gúrkirep
shuwıldıydı, Jarataqan Iye,
Tolqınlar gúrkirep dawıs
shıǵaradı,
Tolqınlar gúrkirep shuwıldap,
urıladı.

⁴ Joqarıdaǵı Jarataqan Iye ullı
suwlardıń gúrkirewinen,
Kúshli teńiz tolqınlarınan da
qúdiretli.

⁵ Seniń qaǵıydalarıń turaqlı,
Úyińe muxaddeslik máńgi
jarasadı, Jarataqan Iye.

93 ¹ Ósh alıwshı Quday, Jarataqan Iye, Ósh alıwshı Quday, nurıńdı shash!

² Tur, jer júzin húkim etiwshi,

- Menmenlerge ılayıqlı jazasın ber!
 3 Jaratqan Iye, jawızlar qashanǵa
 deyin,
 Qashanǵa deyin, ústem bolıp,
 yoshlanadı?
- 4 Awızlarınan menmen sózler shıǵıp,
 Zalımlardıń hámmesi maqtanıp
 atır.
- 5 Jaratqan Iye, olar xalqını ezip,
 Óziń tańlaǵan xalqıńa azap berip
 atır.
- 6 Jesir hám kelgindini óltirip,
 Jetimlerdi joq qılıp atır.
- 7 Olar: «Jaratqan Iye kórmeydi,
 Yaqıptıń Qudayı itibar
 bermeydi», – deydi.
- 8 Háy, xalqıń ishindegi oysızlar,
 dıqqat etiń,
 Háy, aqmaqlar, qashan sizlerge
 aqıl kiredi?
- 9 Qulaqtı jaratqan esitpey me?
 Kózdi dóretken kórmey me?
- 10 Milletlerge tártip bergem,
 Adamzatqa bilim bergem
 jazalamay ma?
- 11 Jaratqan Iye adamzattıń pikirlerin,
 Hám olardıń biyhuda ekenin biledi.
- 12 Jaratqan Iye, qanday baxıtlı Sen
 tártip bergem,
 Nızamıńdı Óziń úyretken adam!
- 13 Qıyın kúnlerde oǵan tınıshlıq
 bereseń,
 Jawızlar ushın shuqır qazılǵansha,
 ol aman boladı.
- 14 Awa, Jaratqan Iye xalqın taslap
 ketpeydi,
 Óz menshik xalqın tárk etpeydi.
- 15 Húkimniń tiykarı jáne ádalat
 boladı,
 Ádil adamlar onıń izine eredi.
- 16 Kim meni qorǵaw ushın jawızlarǵa
 qarsı shıǵadı?
 Kim men ushın zalımlarǵa qarsı
 turadı?
- 17 Eger Jaratqan Iye maǵan járdem
 bermegende,
 Janım únsiz ólim mákanına túser
 edi.
- 18 «Ayaǵım tayıp atır», – degenimde,
 Seniń súyispenshiligiń meni
 qolladı, Jaratqan Iye.
- 19 Ishim qayǵı-uwayımǵa tolıp
 ketkende,
 Seniń jubanıshıń kewlimdi kóterdi.
- 20 Qaǵıydanı bánelep, nahaqlıq
 qılǵan húkimdar,
 Seniń menen sherik bola ala ma?
- 21 Olar haq adamǵa qarsı birlesedi,
 Ayıpsızǵa ólim jazasın beredi.
- 22 Biraq Jaratqan Iye meniń
 qorǵanım,
 Qudayım panalaytuǵın jartasım.
- 23 Qudayımız Jaratqan Iye olardıń
 jawız islerin,
 Óz basına keltiredi.
 Jawızlıqları ushın olardı joq qıladı,
 Awa, olardı joq qıladı.

- 94** ¹ Keliń, Jaratqan Iyege
 shadlanıp baqrayıq,
 Qutqarıwshı jartasqa shadlanayıq.
- ² Alǵıs aytıp, Onıń aldına keleyik,
 Oǵan bálent dawıs penen qosıq
 aytayıq!
- ³ Jaratqan Iye ullı Qudaydur,
 Barlıq qudaylardan ústem
 turıwshı ullı patshadur.
- ⁴ Jerdiń tuńǵıyqları Onıń qolında,
 Taw shıfıları da Oǵan tiyisli.
- ⁵ Teńiz Onki, onı Ózi jarattı,
 Qurǵaq jerdi de Óz qolı menen
 dóretti.

- 6 Keliń, tájim qılıp, iyileyik,
Bizlerdi jaratqan Jaratqan Iyeniń
aldında dize búgeyik.
7 Ol bizlerdiń Qudayımız,
Bizler Onıń bağıp atırǵan
xalqımız,
Qolınıń astındaǵı qoylarımız.

- Eger búgin Onıń dawısın
esitseńiz,
8 Meribada, sol kúni shóldegi
Massada bolǵanı sıyaqlı^a,
Tas qılmańlar júrekerińizdi.
9 Islegen islerimdi kórgen bolsa da,
Ata-babalarıńız sol jerde Meni
sınap, tekserdi.
10 Qırıq jil dawamında ol áwladtan
jerkenip^b, bılay dedim:
«Olar júrekeri azǵırılǵan xalıq,
Meniń jollarımdı bilmeydi».
11 Sonlıqtan ǵázeplenip, bılay dep
ant ishtim:
«Olar Meniń tınıshlıq beretuǵın
mákanıma hasla kirmeydi!»^c

(1Jln 16:23-33)

- 95** ¹ Jaratqan Iyege taza qosıq
aytıń!
Háy, pútkil dúnya, Jaratqan Iyege
arnap qosıq aytıń!
2 Jaratqan Iyege arnap qosıq aytıń,
Onıń atın alǵıslań,
Hár kúni járiyalań Onıń
qutqarıwın!
3 Bayan etiń dańqın milletlerge,
Ájayıp islerin barlıq xalıqlarǵa!
4 Awa, Jaratqan Iye ullı, maqtawǵa
júdá ılayıqlı,

- Barlıq qudaylardan aybath.
5 Xalıqlardıń barlıq qudayları jalǵan,
Al Jaratqan Iye kóklerdi jaratqan.
6 Saltanat hám ullılıq Onıń
dárgayında,
Qúdiret hám gózzallıq muxaddes
Ibadatxanasında.
7 Háy, pútkil xalıqlar, Jaratqan
Iyeni maqtań,
Jaratqan Iyeniń saltanatın hám
qúdiretin maqtań,
8 Jaratqan Iyeniń saltanatın atına
ılayıqlı túrde maqtań,
Sıylar ákelip, Onıń háwlisine
kiriń!
9 Muxaddes sán-sawlatqa bólengen
Jaratqan Iyege sıyınıń!
Titireń pútkil jer júzi Onıń
aldında!
10 Milletler arasında: «Jaratqan Iye
patshalıq qılmaqta,
Dúnya bekkem ornatılǵan,
terbelmeydi,
Ol xalıqlardı ádalatlıq penen
húkim qıladı», – dep aytıń.
11 Quwansın kókler, yoshlansın jer
júzi!
Shuwlásın teńiz hám onı toltırıp
turǵanlar!
12 Yoshlansın dala hám onıń
ústindegiler!
Sonda toǵaydaǵı aǵashlar
shadlanıp baqırısar,
13 Kiyatırǵan Jaratqan Iyeniń aldında.
Óytkeni Ol jer júzin húkim etiw
ushın kiyatır,
Dúnyanı ádalatlıq penen,

^a 94:8 Shıǵ 17:1-7; San 20:1-13.

^b 94:10 San 14:33-34.

^c 94:11 San 14:20-23.

Xalıqlardı Óz ádilligi menen
húkim etedi.

96 ¹ Jaratqan Iye patshalıq
qılmaqta,
Shadlansın jer júzi,
Barlıq atawlar quwansın!

² Bult hám qoyıw qarańǵılıq Onıń
dógeregin qaplağan,
Ádillik hám haqıyqatlıq taxtıını
tiykarı.

³ Ot júrer Onıń aldında,
Átirapındaǵı dushpanların
jandırıp jiberedi.

⁴ Shaqmaqları dúnyanı
jaqtılandıradı,
Jer júzi onı kórip, titireydi.

⁵ Jaratqan Iyeniń aldında,
Pútkil jer júziniń Iyesiniń aldında,
Tawlar mumday erip ketedi.

⁶ Kókler Onıń ádalatlıǵın járiyalaydı,
Pútkil xalıqlar ullılıǵın kóredi.

⁷ Butqa tabınıwshılar,
Jalǵan qudayları menen
maqтанatuǵınlar shermende
bolsın!

Jaratqan Iyege sıyınıń, háy, barlıq
qudaylar!

⁸ Jaratqan Iye, húkimlerińdi esitip,
Sion quwanadı,
Yahuda qalaları shadlanadı.

⁹ Jer júzindegi eń ullısı Senseń,
Jaratqan Iye,
Barlıq qudaylardan ústemseń,
ullısań.

¹⁰ Jaratqan Iyeni súyetuǵınlar,
Jamanlıqtı jek kóriń.
Ol sadıq qullarınıń janın qorǵaydı,
Olardı jawızlardıń qolınan
qutqaradı.

¹¹ Haq adamlarǵa nur shashılıp,
Pák júrekliler quwanışqa
bólenedi.

¹² Háy, haq adamlar, Jaratqan Iyede
quwanıń,
Onıń muxaddes atın táriyipleń!

97 ¹ *Jır*
Jaratqan Iyege taza qosıq
aytıń,

Ol ájayıp isler qıldı,
Jeńis alıp keldi Onıń oń qolı hám
muxaddes bilegi.

² Jaratqan Iye milletlerge Óz jeńisin
ayan etti,

Ádalatlıǵın olarǵa kórsetti.

³ Izrail xalqına bolǵan
súyispenshiligin,
Olarǵa bolǵan sadıqlıǵın esinde
saqladı,

Qudayımızdıń jeńisin kórdi
dúnyanıń tórt tárepi.

⁴ Pútkil jer júzi shadlanıp baqırın,
Jaratqan Iyege,
Quwanışlı túrde saz shertip,
qosıq aytıń.

⁵ Lira shertip, Jaratqan Iyege algıs-
maqtaw aytıń,
Lira hám saz hawazları astında!

⁶ Hár túrli kárnaylar shertip,
Bálent dawısta shadlanıń
patshamız Jaratqan Iyeniń
aldında.

⁷ Shuwlasın teńiz hám onı toltırıp
turǵanlar,
Jer júzi hám onda jasaytuǵınlar.

⁸ Dáryalar qol shappatlasın,
Tawlar birgelikte shadlanıp baqırsın,

⁹ Jaratqan Iyeniń aldında!
Ol jer júzin húkim etiw ushın
kiyatır.

Ol dúnyanı ádalatlıq penen,
Xalıqlardı teńlik penen húkim
etedi.

- 98** ¹ Jaratqan Iye patshalıq
qılmaqta,
Titiresin xalıqlar!
Kerublar arasında taxtta otır,
Shayqalsın jer júzi!
- ² Sionda Jaratqan Iye ullı,
Ol barlıq xalıqlardan da joqarı.
- ³ Olar Seniń ullı hám aybatlı atıńdı
alǵıslasın!
Ol muxaddesdur.
- ⁴ Ádalatlıqtı súyetuǵın qúdiretli
Patsha,
Sen ádillikti ornattıń,
Yaqip urpaǵında ádalatlıq hám
ádillik ornattıń.
- ⁵ Qudayımız Jaratqan Iyeni ullılań,
Onıń ayaq qoyǵıshınıń aldına
jıǵılıp, sıyıınıń!
Ol muxaddesdur.
- ⁶ Onıń ruwxaniyeleri arasında
Muwsa menen Xaron da bar
edi,
Samuel de Onıń atın aytıp
shaqırǵanlar arasında edi.
Olar Jaratqan Iyege jalbarındı,
Ol da olarǵa juwap berdi.
- ⁷ Mınara sıyaqlı bult ishinen olar
menen sóylesti,
Olar Onıń buyırıqlarına,
Ózlerine berilgen qaǵıydalarǵa
ámel qıldı.
- ⁸ Qudayımız Jaratqan Iye, Sen
olarǵa juwap berdiń,
Islegen jawızlıqları ushın
jazalasań da,
Keshiriwshi Quday boldıń.

⁹ Qudayımız Jaratqan Iyeni ullılań,
Sıyıınıń Oǵan muxaddes tawında!
Qudayımız Jaratqan Iye
muxaddesdur!

- 99** ¹ *Minnetdarshılıq jırı*
Pútkil dúnya, bálent dawısta
Jaratqan Iyege shadlanıń!
- ² Quwanışlı túrde Oǵan xızmet
qılıń,
Bálent dawısta shadlanıp, Onıń
dárǵayına barıń!
- ³ Jaratqan Iye – Quday ekenin tán
alıńlar,
Ol bizlerdi jarattı, bizler de Oǵan
tiyislimiz,
Onıń xalqımız, baǵıp atırǵan
qoylarımız.
- ⁴ Dárwazalarına maqtawlar menen,
Háwlılerine alǵıs penen kiriń!
Onı táriyiplep, atın alǵıslań!
- ⁵ Jaratqan Iye iygilikli,
Súyispenshiligi dawam eter
máńgi,
Sadıqlıǵı áwladtan-áwladqa
dawam etedi.

- 100** ¹ *Dawıttıń jırı*
Súyispenshilik hám
ádillikti qosıq qılıp aytaman,
Saz shertip, Seni alǵıslayman,
Jaratqan Iye.
- ² Minsiz joldan júriwge dıqqatlı
bolaman,
Maǵan qashan keleseń?
- Pák júrek penen ómir súremen
úyimde.
- ³ Jerkenishli nárseden kózlerim jıraq
boladı,

- Qıysıq jollardı jaman kóremen,
Onday islerdiń maǵan jabısıwına
jol qoymayman.
- ⁴ Azǵın júrek mennen awlaq bolsın,
Jawızlıqtı biliwdı de qálemeymen.
- ⁵ Dostınıń artınan mışh-mışh
aytqannıń únin óshiremen,
Tákabbir hám menmen
adamlarǵa taqatım joq.
- ⁶ Kózim eldegi sadıq adamlardıń
ústinde boladı,
Olardıń janımda bolıwın
qáleymen,
Minsizlik jolınan júretuǵın adam,
Maǵan xızmet etedi.
- ⁷ Hiylekerlik qılatuǵın meniń
sarayımda jasamaydı,
Ótirik sóyleytuǵın kóz aldımda
tura almaydı.
- ⁸ Hár tańda eldegi jawızlardı joq
qılaman,
Barlıq zalımlardı Jaratqan Iyeniń
qalasınan joq qılaman.

101 ¹ *Ezilgen biysharanıń Jaratqan Iyege óz dártin aytıp, etken duwası*

- ² Jaratqan Iye, duwamdı esit,
Páriyadım Saǵan jetip barsın.
- ³ Qıyın kúnimde júzińdi mennen
jasırma,
Qulaq sal meniń dawısına,
Seni shaqırǵanımda, tez juwap
ber maǵan.
- ⁴ Ómirim tútindey joq bolıp,
Súyeklerim ottay janıp atır.
- ⁵ Júregim quwraǵan shópıtey bolıp
qaldı,
Awqat jewdi de umıttım.
- ⁶ Dad salıp, ahıw-nala
shekkenlikten,

- Etim súyeklerime jabısqan.
- ⁷ Men qula dúzdegi uzaqshaǵa
uqsayman,
Qarabaqanaǵa aylanǵan
jerlerdegi bayıwlı sıyaqlıman.
- ⁸ Kózime uyqı kelmeydi,
Tam basındaǵı jalǵız bir qus
yańlıman.
- ⁹ Kúni boyı dushpanlarım meni
mazaq qıladı,
Meni mazaqlawshılar atımdı nálet
aytıw ushın qollanadı.
- ¹⁰ Nan ornına kúl jep atırman,
Kóz jasımdı ishimgilige
aralastıraman.
- ¹¹ Seniń ashıw hám qáháriń sebepli
usınday qılıp atırman.
Awa, Sen meni kóterip, ılaqtırdıń.
- ¹² Keshki waqıttaǵı kóleńkege
uqsaydı ómirim,
Shóp sıyaqlı, sargayıp solıp
atırman.
- ¹³ Biraq Sen, taxtıńda máńgi otırasañ,
Jaratqan Iye,
Seniń dańqın áwladtan-áwladqa
dawam etedi.
- ¹⁴ Ornıńnan turıp, Sionǵa rehim et,
Oǵan miyrim-shápáát
kórsetetuǵın waqıt keldi,
Belgilengen waqıt-saat jetip keldi.
- ¹⁵ Quılların onıń tasların da
qádirleydi,
Onıń topıraǵı ushın janları
ashıydı.
- ¹⁶ Milletler Jaratqan Iyeniń atınan,
Jer júzindegi patshalar Onıń
saltanatınan qorqadı.
- ¹⁷ Jaratqan Iye Siondı qayta tikleydi,
Óz saltanatı menen payda boladı.
- ¹⁸ Gedeylerdiń duwasına qulaq saladı,
Páriyadınan bas tartpaydı.

- 19 Ele tuwılmağan xalıq Jaratqan
Iyege algıs-maqtaw aytsın,
Mınalar keyingi áwlad ushın
jazılsın:
- 20-21 Tutqınlardıń nalasın tınlaw
ushın,
Ólimge húkim etilgenlerdi
qutqarıw ushın,
Jaratqan Iye joqarıdağı muxaddes
mákanınan qaradı,
Kóklerden jer júzine názer tasladı.
- 22 Solay etip, Jaratqan Iyeniń atı
Sionda,
Algıs-maqtaw Erusalimde
járiyalanadı.
- 23 Xalıqlar hám patshalıqlar,
Jaratqan Iyege sıynıw ushın
jıynaladı.
- 24 Ómir jolımda Ol meni kúshten
qaldırdı,
Ómir jasımdı qısqarttı.
- 25 Men bılay dedim:
«Qudayım, ómirimniń jartısında
janımdı alma!
Seniń jıllarıń dawam eter
áwladtan-áwladqa!
- 26 Ázelden jer júzin ornattıń,
Kókler Seniń qollarınıń
dóretpesi.
- 27 Olar joq boladı, al Sen dawam
eteseń,
Olardıń hámmesi kiyimdey tozıp
qaladı,
Shapanday etip olardı
almastırasań,
Olar joq bolıp ketedi.
- 28 Biraq Sen ózgermeysen,
Hesh tawıslımaydı Seniń jılların.
- 29 Qullarınıń balaları usı jerdi
mákanlaydı,
Áwladları Seniń aldında qáwipsiz
jasaydı».

- 102**¹ *Dawıttın jırı*
Jaratqan Iyege algıslar ayt,
háy janım!
Onıń muxaddes atına algıslar ayt,
háy pútkil barlıgım!
- 2 Jaratqan Iyege algıslar ayt, háy
janım!
Umitpa Onıń barlıq jaqsılıqlarım!
- 3 Barlıq ayıplarımıdı keshiretuğın,
Hámme keselime shıpa beretuğın,
- 4 Janımdı ólim shuqırınan azat
etetuğın,
Súyispenshilik hám rehim tajın
kiydiretuğın,
- 5 Ómirimdi iygilik penen
toltıratuğın Ol,
Meni búrkittetip etip, jashıgımdı
tikleydi.
- 6 Jaratqan Iye barlıq ezilgenlerge,
Haqlıq hám ádalatlıq qıladı.
- 7 Óz jolların Muwsağa,
Islerin izrailılarga kórsetti.
- 8 Jaratqan Iye rehimli hám
miyrimli,
Sabır-taqatlı hám súyispenshiligi
ulli.
- 9 Ol bárqulla ayıplay bermeydi,
Máńgige kek te saqlamaydı.
- 10 Bizlerge gúnalarımızğa qarap
qatnas qılmaydı,
Jamanlıqlarımızdı ózimizge
qaytarmaydı.
- 11 Kókler jer júzinen qanshelli joqarı
bolsa,
Onıń Ózinen qorqatuğınlarğa
bolğan súyispenshiligi de
sonshelli ullı.
- 12 Shıgıs batıstan qanshelli uzaq
bolsa,
Ol jinayatlarımızdı bizlerden
sonshelli uzaqlastırdı.
- 13 Áke balalarına qanday rehim qılsa,

Jaratqan Iye de Ózinen
qorqatúǵınlarǵa sonday
rehim qıladı.

14 Ol bizlerdiń qanday jaralǵanımızdı
biledi,

Topıraqtan ekenimizdi umıtpaydı.

15 Adamzattıń ómiri shópke uqsaydı,
Daladaǵı gúldey bolıp gúlleydi.

16 Samal eskende, joq bolıp ketedi,
Bolǵan jeri onı qaytıp tanımaydı.

17-18 Biraq Jaratqan Iye Ózinen
qorqatúǵınlardı máńgi
súyedi,

Onıń kelisimine ámel qılǵanlardıń,
Hám pármanlarına muqıyatlı
túrde boysınǵanlardıń,
Balalarınıń balalarına sadıqlıǵı
dawam etedi.

19 Jaratqan Iye Óz taxtıń kóklerge
ornattı,

Onıń patshalıǵı hámme jerdi óz
ishine aladı.

20 Onıń sózine qulaq salıp,
Aytqanların orınlaytuǵın,
Qúdireti kúshli perishteler,
Jaratqan Iyege alǵıslar aytıń!

21 Jaratqan Iyeniń kóktegi
láshkerleri,

Onıń erkin orınlaytuǵın
xızmetkerleri,

Oǵan alǵıs-maqtawlar aytıń!

22 Jaratqan Iyege alǵıslar aytıń,
Háy, Onıń patshalıǵındaǵı barlıq
jaratılıs!

Jaratqan Iyege alǵıslar ayt, háy
janım!

Saltanat hám ullılıqqa
bólungenseń,

2 Shapanday etip nurǵa orangansań,
Kóklerdi shatırday etip jayǵansań,

3 Sarayındı joqarıdaǵı suwlardıń
ústine qurǵansań,

Bultlardı Ózińe sawash arbası
qılǵansań,

Samaldıń qanatlarına minip
keteseń.

4 Samallardı Ózińe xabarshı,
Ot jalınların xızmetker qılasań.

5 Sen jerdi tiykar ústine ornattıń,
Ol máńgi-baqıy ornınan
qozǵalmas.

6 Oǵan tuńǵıyıqtı kiyim sıyaqlı
kiygizdiń,

Hátteki, tawlardıń joqarısın da
suw qaplaǵan.

7 Seniń keyislerińnen suwlar qashtı,
Gúrkiregen dawısıńnan olar
shegindi.

8 Tawlardan asıp, oypathıqlarǵa tústi,
Óziń belgilegen jerlerge aqtı.

9 Suwlar tasıp ketpesin, jer júzin
jáne qaplamasın dep,
Olar ushın shegara qoydıń.

10 Bulaqlardı saylarǵa qaray,
Tawlar arası menen aǵızasań.

11 Olar barlıq jabayı haywanlardı
suwǵaradı,

Qulanlardıń shólin qandıradı.

12 Quslar suw boylarında jasaydı,
Putalar arasınan olar sayraydı.

13 Kóktegi úyińnen tawlardı
suwǵarasań,

Jer júzi islerińniń miywesinen
toyadı.

14 Mallardı shóppler menen
támiiyinleseń,

103 ¹ Jaratqan Iyege alǵıslar
ayt, háy janım!

Qudayım Jaratqan Iye, Sen oǵada
ullısań!

- Adamlar miynet penen azıgın
alsın dep,
Jerge eginler ósireseń.
15 Kewillerin kóteretuǵın sharaptı,
Júzlerine nur beretuǵın záytún
mayın,
Kúsh-quwat beretuǵın nandı Sen
bereseń.
- 16 Jaratqan Iyeniń terekleri,
Ózi tikken Lebanondaǵı kedr
aǵashları suwǵa qanadı.
17 Quslar tereklerde uya quradı,
Láylektiń uyası bar sárwi
aǵashlarında.
18 Taw eshkileri biyik tawlarda jasadı,
Jartaslarda damanlardıń^a inleri bar.
- 19 Waqıttı belgilesin dep, aydı,
Batatuǵın waqtın biletuǵın
quyashtı jarattıń.
20 Qarańǵılıq shóktirgenińde, tún
boladı,
Sonda toǵay haywanları gezip
júredi.
21 Arıslanlar aqırıp, olja izleydi,
Qudaydan azıǵın soraydı.
22 Quyash shıqqanda, olar izine
qaytadı,
Ózleriniń inlerine barıp jatadı.
23 Adam óz jumıslarına shıǵadı,
Keshke deyin jumısı menen bánt
boladı.
24 Qanshelli isler qıldıń, Jaratqan Iye!
Hámмесin danalıq penen jarattıń,
Jer júzi jaratqanlarıń menen tolı.
25 Mine, ushı-qıyırı joq teńizler,
Ishinde qaynaǵan sansız janzatlar,
- Úlken-kishi janıwarlar.
26 Ol jerde kemeler júzedi,
Ishinde oynasın dep, jarattıń
Liwyatandı^b.
- 27 Waqtında ırısquımızdı bersin, dep,
Olardıń hámmesi Saǵan kóz tigedi.
28 Írisqısın bergenińde, olar jıynap
aladı,
Qollarıńdı ashqanıńda, olar jep
toyadı.
29 Júzińdi jasırǵanıńda, olar
sasqalaqlap qaladı,
Janların alsań, olar ólip,
topıraqqa qaytadı.
30 Jan berseń, olar jaratıladı,
Jańadan ómir bereseń jer júzine.
- 31 Jaratqan Iyeniń saltanatı máńgi
dawam etsin!
Jaratqan Iye shadlansın Óz
jaratqanlarına!
32 Ol jer betine kóz taslasa, jer
titireydi,
Tawlarǵa qol tiygizse, tawlar
túteydi.
33 Ómirim boyı Jaratqan Iyeni
jırlayman,
Bar ekenmen, saz shertip,
Qudayıma alǵıslar aytaman.
34 Oy-pikirlerim Oǵan maqul bolsın,
Jaratqan Iyede quwanaman!
35 Jer júzinen gúnakarlar joq bolsın,
Bunnan bılay jawızlar bolmasın!
Jaratqan Iyege alǵıslar ayt, háy
janım!
- Haliluya!^c

a **103:18** *Daman* – surokqa uqsaytuǵın haywan.

b **103:26** *Liwyatan* – teńizde jasytuǵın úlken maqluq.

c **103:35** *Haliluya* – «Jaratqan Iyeni alǵıslań» degen mániste.

(1Jln 16:8-22)

104¹ Jaratqan Iyeni algıslap,
atın aytıp shaqırın,

Onıń islerin xalıqlarǵa bildiriń!

² Onı jırlap, saz shertip algıs aytırın,
Barlıq ájayıp islerin bayan etiń!

³ Onıń muxaddes atı menen
maqтанıń,

Jaratqan Iyeni izleytuǵınlardıń
júrekleri shadlıqqa tolsın!

⁴ Jaratqan Iyeni hám Onıń qúdiretin
izleń,

Bárqulla Onıń dárgayında
bolıwǵa umtılıń!

⁵ Este saqlań Onıń islegen ájayıp
islerin,

Káramatların hám awzınan
shıqqan húkimlerin,

⁶ Háy, Onıń qulı Ibrayımınıń
urpaqları,

Ol tańlap algán Yaqıptıń balaları!

⁷ Ol – Jaratqan Iye, bizlerdiń
Qudayımız!

Húkimleri pútkil jer júzin
qaplaǵan.

⁸ Máńgi este saqlaydı Óz kelisimin,
Mıń-mıńlaǵan áwladlarǵa bergен
sózін,

⁹ Ibrayım menen dúzgen kelisimin,
Ísaqqa bergен antın.

¹⁰ Bunı Yaqıp ushın bir qaǵıyda etip
tastıyıqladı,
Izrail ushın máńgilik kelisim
qılıp:

¹¹ «Áwladlarıńnıń payına tiygen
múlik etip,

Qanan jerin saǵan beremen», –
dedi.^a

¹² Sol waqıtta olar sanı jaǵınan az edi,
Sol jerde az sanlı hám kelgindi edi.

¹³ Olar bir xalıqtan ekinshisine,
Bir patshalıqtan ekinshisine gezip
júrgen edi.

¹⁴ Jaratqan Iye hesh kimniń olardı
eziwine jol qoymadı,
Olar ushın patshalarǵa eskertiw
berip:

¹⁵ «Meniń maylaǵanlarıma tiymeń,
Payǵambarlarıma jamanlıq
qılmań!», – dedi.

¹⁶ Elge ashlıq jiberdi,

Bir tislem nangá zar qıldı.

¹⁷ Olardıń aldınan bir adamdı jiberdi,
Awa, Yusup qul bolıp satıldı.

¹⁸ Onıń ayaqları shınjırlandı,
Moynına buǵaw salındı.

¹⁹ Onıń aytqanları orınlangansha,
Jaratqan Iyeniń sózi onı sinadı.

²⁰ Patsha adam jiberip, Yusuptı
bosattı,
Xalıqlardıń húkimdarı onı azat
qıldı.

²¹ Onı óz sarayınıń basqarıwshısı,
Pútkil iyeliginiń húkimdarı etip
tayınladı.^b

²² Qálese, xızmetkerimdi shınjırlasın,
Aqsaqallarına danalıq úyretsin,
dedi.

²³ Keyin Izrail Mısırǵa keldi,
Yaqıp Mısırǵa, yaǵnıy Xam
úلكesine ornalastı.

²⁴ Jaratqan Iye onıń xalqın bereketledi,
Dushpanlarına qaraǵanda,
olardıń sanın kóbeytti.

²⁵ Keyin Iyemiz Mısır xalqınıń
júreginde,

^a **104:11** Jar 12:7; 17:8; 26:3; 28:13.

^b **104:17-21** Jar 37:1-36; 39:1–41:57; 45:4-7.

- Óz xalqına degen jek kóriwshilik
oyattı.
Mısır xalqı Onıń qullarına qarşı,
Hiylekerlik qıla basladı.^a
- 26 Ol Óz qulı Muwsanı,
Ózi tańlap alğan Xarondı jiberdi.
27 Olar kórsetti Jaratqan Iyeniń
káramatlı belgilerin,
Xam úlkesinde ájayıp islerin.
28 Jaratqan Iye qarańgılıq jiberip, eldi
tas túnek qıldı,
Muwsa menen Xaron Onıń
sózlerine qarşı shıqpadı.
29 Olardıń suwların qanğa aylandırdı,
Ondağı balıqlardı nabit qıldı.
30 Mısır jeri qurbaqalarğa tolıp ketti,
Hátteki, patshasınıń bólmesine
kirdi.
31 Jaratqan Iye buyırǵanda,
iytshıbınlar ushıp keldi,
Shirkeyler pútkil eldi qapladi.
32 Jawınnıń ornına burshaq jawdırdı,
Shaqmaq shaqtırdı olardıń elinde.
33 Júzimzarların hám ánjir aǵashların
qurttı,
Eldegi barlıq tereklerdi sındırdı.
34 Ol buyırǵanda, shegirtkeler keldi,
Sansız shekshekler payda boldı.
35 Olar eldegi barlıq ósimliklerdi,
Atızlardağı eginlerdi jep tawıstı.
36 Jaratqan Iye eldegi tuńǵıshlardıń
hámмесin,
Hár biriniń belindegi kúshiniń
birinshi jemisi bolǵan
balaların óltirdi.
- 37 Izraillıardı elden gúmis hám altın
menen shıǵardı^b,
Urıwlarınıń ishinde súrnikkeni
bolmadı.
38 Olar shıǵıp ketkende, Mısır
quwandı,
Mısır xalqı Izraildan qorqıp
qalǵan edi.
39 Jaratqan Iye Izraıldı bult penen
jawdı,
Túnde jaqtı bolsın, dep ot berdi^c.
40 Xalıq soraganda, olarǵa bódeneler
jiberdi,
Aspannan nan jawdırıp, olardı
toydırdı^d.
41 Tasti jardı, suw atlıǵıp shıqtı,
Quwraǵan jerlerden dárya bolıp
aqtı^e.
42 Ol Óz muxaddes wádesin,
Qulı Ibrayımǵa bergен sózin
yadına aldı^f.
- 43 Xalqın quwanış ishinde,
Tańlaǵanların shadlıq penen
elden alıp shıqtı.
44 Basqa milletlerdiń jerlerin olarǵa
berdi,
Sol xalıqlardıń miynetin múlik
qılıp aldı.
45 Solay etip, Onıń qaǵıydaların
orınlap,
Nızamlarına boysınıwı ushın
isledi.
- Haliluya!

a **104:23-25** Shıǵ 1:1-14.

b **104:37** Shıǵ 12:35-36.

c **104:39** Shıǵ 13:21-22.

d **104:40** Shıǵ 16.

e **104:41** Shıǵ 17:1-7; San 20:2-11.

f **104:42** Jar 12:1-3; 15; 17.

105¹ Haliluya!

- Jaratqan Iyeni táriyipleń, Ol
iygilikli,
Sadıqlığı máńgi dawam etedi.
- ² Jaratqan Iyeniń ullı islerin kim
aytıp bere aladı?
Kim Oǵan ılayıqlı túrde algıs ayta
aladı?
- ³ Qanday baxıtlı ádalatlıq penen is
tutqanlar,
Hámme waqıtta tuwrı islerdi
qılǵanlar!
- ⁴ Jaratqan Iye, xalqıńa rehim
etkeninde, esle meni,
Qutqarǵanıńda, meni de itibarǵa al.
- ⁵ Tańlaǵanlarıńnıń baxıtın kóreyin,
Xalqıńnıń quwanışın kórip,
quwanayın,
Xalqıńnıń maqtanışın birge
bóliseyin.
- ⁶ Ata-babalarımız sıyaqlı, bizler de
gúna isledik,
Ayp isler hám jawızlıq qıldıq.
- ⁷ Ata-babalarımız Mısırda bolǵan
waqıtta,
Islegen ájayıp islerińe itibar
bermedi,
Seniń mol súyispenshiligińdi
eslemedi,
Teńiz boyında, Qızıl teńizde
qozǵalań kóterdi.
- ⁸ Biraq Jaratqan Iye qúdiretin
kórsetiw ushın,
Óz atı ushın olardı qutqardı.
- ⁹ Qızıl teńizge baqırdı, teńiz qurıp
qaldı,

- Qurgaq jerden júrgizgendeı,
Olardı teńiz túbi arqalı ótkerdi.
- ¹⁰ Olardı jek kóretuǵınlardıń qolınan
qutqardı,
Dushpanlarıńnıń qolınan azat qıldı.
- ¹¹ Jawların suw bastı,
Olardıń hesh biri aman qalmadı.
- ¹² Sonda ata-babalarımız Onıń
sózine isendi,
Onı algıslap, qosıq ayttı.^a
- ¹³ Degen menen, olar Jaratqan Iyeniń
islerin dárhal umıttı,
Onıń kórsetetuǵın jol-jorıǵın
kútip otırmadı.
- ¹⁴ Shólde olar nápsixorlıqqa berildi,
Izsiz dalada Qudaydı sinadı.
- ¹⁵ Quday olardıń soraǵanın berdi,
Biraq olarǵa awır kesellik jiberdi^b.
- ¹⁶ Ordada olar Muwsanı,
Jaratqan Iyeniń muxaddesi
bolǵan Xarondı kúnledi,
- ¹⁷ Jer jarılıp, Datandı jutıp jiberdi,
Abiram menen onıń sheriklerin
jalmadı.
- ¹⁸ Olardıń izinen júrgenlerge ot tústi,
Jalın jandırıp jiberdi jawızlardı.^c
- ¹⁹ Xoreb tawında tananıń músinin
islep aldı,
Sol quyıp islegen butına tabındı.
- ²⁰ Shóp jeytuǵın tananıń músinine,
Qudaydıń ullılıǵın almasdı.
- ²¹ Olar umıttı ózlerin qutqarǵan
Qudaydı,
Mısırda ullı islerdi islegendi,
- ²² Xam úlkesinde ájayıp islerdi
kórsetkendi,

^a **105:7-12** Shıǵ 14:10-31.

^b **105:13-15** San 11.

^c **105:16-18** San 16.

- Qızıl teñizde tañ qalarlıq islerdi qılǵandı.
- 23 Sonıń ushın, Quday olardı joq qılatuǵının ayttı,
Biraq tańlaǵan adamı Muwsa araǵa túsip,
Onı qurtaman degen ǵázebinen qaytardı.^a
- 24 Keyin ájayıp elden júz burdı,
Qudaydıń bergen wádesine isenbedi.
- 25 Óz shatırlarında tońqıldadı,
Jaratqan Iyeniń aytqanlarına qulaq salmadı.
- 26 Sonıń ushın, Jaratqan Iye ant ishıp:
«Sizlerdi shólde qurtıp taslayman,
- 27 Urpaqlarınızdı milletler arasına tarqataman,
Ózge ellerge shashıp jiberemen», – dedi.^b
- 28 Olar Peordaǵı Baalǵa baylanıp qaldı,
Ólilerge berilgen qurbanlıq góshinen jedi.
- 29 Olar óz qılmısları menen Jaratqan Iyeni ǵázeplendirdi,
Sonlıqtan oba keselligi olardıń arasına jayıldı.
- 30 Pinexas turıp, araǵa tústi,
Sonda apat ta toqtadı.
- 31 Onıń bul isi ádillik sanalıp,
Áwladtan-áwladqa máńgi dawam etedi.^c
- 32 Meriba suwları janında olar Jaratqan Iyeni jáne ǵázeplendirdi,
Olar sebepli Muwsanıń basına qayǵı tústi.
- 33 Olar Muwsanıń ashıwına tiydi,
Ol da oylanbastan sóyledi.^d
- 34 Jaratqan Iye joq etiwdi buyırsa da,
Olar joq etpedi xalıqlardı.
- 35 Basqa xalıqlar menen aralastı,
Olardıń úrp-ádetlerin úyrendi.
- 36 Olardıń butlarına tabındı,
Butlar olar ushın duzaq boldı.
- 37 Ul hám qızların,
Jinlerge qurbanlıq qıldı.
- 38 Qanan butlarına qurbanlıq bolsın dep,
Ul hám qızlarınıń qanın,
Ayıpsızlardıń qanın tókti.
El tógilgen qan sebepli haramlandı.
- 39 Olar isleri menen haram boldı,
Qılmısları menen opasızlıq qıldı.^e
- 40 Jaratqan Iyeniń ǵázebi lawladı xalqına qarsı,
Jerkendi Öziniń menshik xalqınan.
- 41 Olardı basqa xalıqlarǵa táslim qıldı,
Jek kóretuǵınları olarǵa húkimdar boldı.
- 42 Dushpanları olardı ezdi,
Olardıń qol astında basları iyildi.
- 43 Jaratqan Iye olardı kóp márte qutqardı,

a **105:19-23** Shıǵ 32.

b **105:24-27** San 13–14.

c **105:28-31** San 25.

d **105:32-33** Shıǵ 17:1-7; San 20:2-13.

e **105:34-39** Nzm 7:1-6; 18:9-13; Biy 1:19–2:5.

- Biraq olardıń aqıl-esi qozǵalań kóteriw boldı,
 Gúnaları sebepli páske urıldı.^a
- 44 Sonda da, Jaratqan Iye xalıqtıń qıyınshılıǵına itibar berdi,
 Dad-páriyadına qulaq saldı.
- 45 Olar haqı Óz kelisimin esledi,
 Ullı súyispenshiligi sebepli olarǵa rehim qıldı.
- 46 Olardı tutqınǵa alǵanlardı,
 Rehimli bolwǵa iytermeledi.
- 47 Qutqar bizlerdi, Qudayımız
 Jaratqan Iye,
 Basqa xalıqlar arasınan bizlerdi jıyna.
 Muxaddes atırdı táriyiplejik,
 Saǵan alǵıs ayta alǵanımız ushın maqtanayıq.
- 48 Izraıldıń Qudayı Jaratqan Iyege,
 Áwel bastan, máńgige deyin alǵıslar bolsın!
 Pútkil xalıq: «Awmiyin!» – desin.
- Haliluya!

- 106**¹ Jaratqan Iyeni táriyipleń, Ol iygilikli,
 Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ² Solay desin Jaratqan Iyeniń qutqarǵanları,
 Dushpan qolınan azat etip alǵanları,
- ³ Shıǵıs, batıs, arqa hám qubladan,
 Shet ellerden jıynap alǵanları.
- ⁴ Bazıları izsiz dalalarda gezip júrdi,
 Mákanlaw ushın qalaǵa jol tappadı.
- ⁵ Ash bolıp, shóllep qaldı,

- Janları hálsirep, óle jazladı.
- ⁶ Sonda olar azap ishinde Jaratqan Iyege jalbarındı,
 Jaratqan Iye olardı azaptan azat etti.
- ⁷ Mákanlay alatuǵın qalaǵa olardı,
 Tuwrı jol menen jetelep, baslap bardı.
- ⁸ Alǵıslar aytsın Jaratqan Iyege súyispenshiligi ushın,
 Adamlarǵa islegen ájayıp isleri ushın.
- ⁹ Ol shóllegenniń shólin qandırdı,
 Ash bolǵandı jaqsı azıqlar menen toydırdı.
- ¹⁰ Bazıları tas túnek qarańǵılıqta,
 Shınjırlanıp, azap ishinde otırdı.
- ¹¹ Olar Qudaydıń sózlerine qarsı shıǵıp,
 Quday Taalanıń úgit-násiyatların mensinbegen edi.
- ¹² Ol awır jumıslar menen olardıń kókiregin bastı,
 Jıǵılǵanda, járdem beretuǵın hesh kim bolmadı.
- ¹³ Sonda olar azap ishinde Jaratqan Iyege jalbarındı,
 Jaratqan Iye olardı azaptan qutqardı.
- ¹⁴ Alıp shıqtı tas túnek qarańǵılıqtan,
 Úzip tasladı shınjırların.
- ¹⁵ Alǵıslar aytsın Jaratqan Iyege súyispenshiligi ushın,
 Adamlarǵa islegen ájayıp isleri ushın!
- ¹⁶ Ol qola dárwazalardı sindırdı,
 Temir támbilerdi ekige bólip tasladı.
- ¹⁷ Bazıları jınayat qılıp, aqmaqtay boldı,

- Gúnaları sebepli azap shekti.
- 18 Barlıq azıq-awqattan júrekleri aynıp,
Ólim awzına jaqınlap qaldı.
- 19 Sonda olar azap ishinde Jaratqan Iyege jalbarındı,
Jaratqan Iye olardı azaptan qutqardı.
- 20 Sózin jiberip, shıpaladı,
Qábirden olardı qutqardı.
- 21 Alǵıslar aytsın Jaratqan Iyege súyispenshiligi ushın,
Adamlarǵa islegen ájayıp isleri ushın!
- 22 Minnetdarshılıq qurbanlıqların usınsın,
Onıń islerin bálent dawıs penen járiyalasın!
- 23 Bazıları kemeler menen teńizge shıǵıp,
Sheksiz suwlarda sawda qıldı,
- 24 Jaratqan Iyeniń islerin,
Tereń suwlarda islegen ájayıp islerin kórdi.
- 25 Ol buyırıq bergende, dawıl baslandı,
Teńiz tolqınları biyik kóterildi.
- 26 Kemeler joqarı kóterilip, jáne tuńǵıyıqqa tústi,
Apattan kemedegilerdiń ruwxları túsip ketti.
- 27 Olar máskünemdey shayqalıp júrdi,
Olardıń sheberlikleri nátiye bermedi.
- 28 Sonda olar azap ishinde Jaratqan Iyege jalbarındı,
Jaratqan Iye olardı apattan alıp shıqtı.
- 29 Ol dawıldı tınıshlandırdı,
Teńiz tolqınları da basıldı.
- 30 Dawıl toqtaǵanda, olar quwandı,
- Ózleri gózlegen mánzilge Jaratqan Iye jetkerdi.
- 31 Alǵıslar aytsın Jaratqan Iyege súyispenshiligi ushın,
Adamlarǵa islegen ájayıp isleri ushın!
- 32 Onı ullılasın jámiyet ishinde,
Alǵıslar aytsın aqsaqallar jıyımında.
- 33 Ol dáryalardı shólge,
Bulaqlardı kewip qalǵan jerge aylandıradı.
- 34 Turǵınlarınń jawızlıǵı sebepli,
Ónimli topıraqtı shor jerge aylandıradı.
- 35 Al shóldi kóllerge,
Kewip qalǵan jerdi bulaqlarǵa aylandıradı.
- 36 Ashlardı sol jerge jaylastıradı,
Olar jasaw ushın qala quradı.
- 37 Egin egip, júzimzarlar otırǵızadı,
Solardan mol ónim aladı.
- 38 Jaratqan Iyeniń jarıqlawı astında,
Olar ósip-ónedi,
Mallarınıń sanı kóbeyedi.
- 39-40 Jaratqan Iye xor qıldı aqsúyeklerdi,
Izsiz bir shólde gezdirdi olardı.
Kúshli eziwshilikten hám azaptan,
Olardıń sanı azayıp, kókirekleri basıldı.
- 41 Al jarlılardı bolsa, eziwshilikten qutqardı,
Qoy súriwindey etip, zúryadın kóbeytti.
- 42 Haq adamlar bunı kórip shadlanadı,
Nahaqlar bolsa awızların jabadı.
- 43 Kim dana bolsa, usılarǵa itibar bersin,

Jaratqan Iyeniń súyispenhiligin
ańlasın.

(Zab 56:8-12; 59:7-14)

- 107**¹ Qosıq. Dawıttıń jırı
² Júregim Sağan sadıq,
Quday,
Pútkil janım menen Seni jırlap,
saz shertemen.
³ Oyan, háy arfa hám lira,
Erte tańdı men oyatayın!
⁴ Xalıqlar arasında Seni algıslayman,
Jaratqan Iye,
Milletler arasında saz shertip,
Sağan algıs aytaman.
⁵ Súyispenhiligin kóklerden asar,
Sadıqlıgıń bultlarǵa tiyer.
⁶ Kókten de joqarı ullılana ber,
Quday,
Dańqıń pútkil jer júzine jayılsın!
⁷ Oń qolıń menen jeńis ber, meni
esit,
Óz súygenleriń qutqarılsın!
⁸ Quday Muxaddes mákanında bılay
dedi:
«Yoshlanıp, Shexemdi bólemen,
Sukkot oypatlıgıń ólshep
beremen.
⁹ Gilad Menikidur, Menashshe de
Meniki,
Efrayım duwlıgám, Yahuda
húkimdarlıq hasam.
¹⁰ Moab juwınatuǵın lágenim,
Edomǵa ayaq kiyimimdi
taslayman,
Filib jerinde jeńis dabılın
qaǵaman».
¹¹ Kim meni bekinisli qalaǵa alıp
baradı?
Kim maǵan Edomǵa deyin jol
kórsetedi?

- ¹² Quday, Sen emesseń be?
Biraq Sen bizlerden júz burdıń.
Áskeriy ordamızǵa basshılıq etpey
qoydıń.
¹³ Dushpanǵa qarsı gúreste járdem
ber,
Adamzattıń járdemi biyhadudur.
¹⁴ Quday, Seniń járdemiń menen
qaharmanlıq kórsetemiz,
Dushpanlarımızdı basqılap
taslaysań.

- 108**¹ Atqarıwshılardıń jetek-
shisi ushun. Dawıttıń jırı
Men algıslap júrgen Quday,
Únsiz qalma!
² Jawızlar hám ótirikshiler maǵan
qarsı awzın ashıp,
Jalganshı tilleri menen meni
aldaydı.
³ Jerkenishli sózler menen meni
qorshap,
Sebepsiz maǵan qarsı hújim qıladı.
⁴ Súyispenhiligime qarsı ayıp taǵadı,
Biraq duwa etiwdi dawam etemen.
⁵ Jaqsılıǵıma jamanlıq qaytaradı,
Súyispenhiligim ushın meni jek
kóredi.
⁶ Jawız adamdı olarǵa qarsı qoy,
Oń jaǵında ayıplawshı birew
tursın!
⁷ Húkim etilgende, olar ayıplı bolsın,
Olardıń duwası gúna sanalsın!
⁸ Olardıń ómiri qısqa bolsın,
Isleytuǵın wazıypasın basqa
birew alsın!
⁹ Balaları jetim,
Hayalları jesir bolıp qalsın!
¹⁰ Balaları gezende bolıp, tilenshilik
qılsın,
Qarabaqanaǵa aylanǵan
úylerinen ketip, nan izlesin!

- 11 Mal-múliklerin sútxorlar iyelesin,
Jıynap-tergenlerin jat adamlar
tartıp alsın!
- 12 Hesh kim olargá jaqsılıq qılmasın,
Jetimlerine hesh kim rehim
etpesin!
- 13 Olardıń áwladı joq bolsın,
Bir áwladtan soń atları óship
qalsın!
- 14 Olardıń ata-babalarınıń gúnaların,
Jaratqan Iye, Sen eske al,
Analarınıń gúnası óshirilmesin!
- 15 Gúnaları hámme waqıtta, Jaratqan
Iye, Seniń aldında tursın,
Olardıń atların jer júzinen joq et!
- 16 Sebebi olar jaqsılıq qılıwǵa
urınbadı,
Biyshara hám mútájlerdi
quwdalap,
Úmitsizlikke túskenlerdi óltirdi.
- 17 Basqalardı náletlewdi jaqsı kórdi,
Endi sol náletler óz basına tússin!
Hesh kimdi jarılqawdı xosh
kórmedi,
Endi jarılqaw olardan uzaq bolsın!
- 18 Náletti olar kiyimdey etip kiyip
aldı,
Náletler suwday ishine kirsın,
Mayday súyeklerine sıńsın!
- 19 Kiyim kiygendey, náletke oranıp
alsın,
Onı hár kúni beline qayıs qılıp
taqsın!
- 20 Jaratqan Iye uslay etip qaytarsın
meni ayıplawshılarǵa,
Maǵan qarsı jaman sóz
aytıwshılarǵa!
- 21 Al Quday Iye,
Óz atıń ushın maǵan járdem ber,
Súyispenshiligiń iygilikli, meni
qutqar!
- 22 Men biyshara hám mútájben,
Ishimde júregim jaralangán.
- 23 Keshki kóleńkedey joq bolıp
baratırman,
Qaǵıp jiberildim shegirtke sıyaqlı.
- 24 Oraza tutıwdan dizelerimde
dárman qalmadı,
Azıp, súyek bolıp qaldım.
- 25 Meni ayıplap atırǵanlardıń aldında
júzim tómen boldı,
Meni kórgende, olar basın
shayqaydı!
- 26 Maǵan járdem ber, Qudayım
Jaratqan Iye,
Súyispenshiligiń haqı qutqar meni!
- 27 Olar bilsin bul iste Seniń qolıń
bar ekenin,
Bunı Seniń islegenińdi, Jaratqan
Iye!
- 28 Meyli, olar meni náletlesin, biraq
Sen meni jarılqaysañ,
Maǵan hújim qılǵanda, olar
shermende bolsın,
Qulıń bolǵan men shadlanaman.
- 29 Meni ayıplawshılar kiyim
kiygendey uyatqa bólensin,
Shapan jamılǵanday,
shermendelikti jamılsın!
- 30 Jaratqan Iyeni kóp táriyipleymen,
Jámáát ishinde Onı algıslayman.
- 31 Ol mútáj adamnıń oń tárepinde
turadı,
Onıń janına qarsı húkim
shıǵaratuǵınlardan qutqaradı.

109¹ *Dawıttıń jırı*
Jaratqan Iye iyeme bılay
dedi:
«Dushpanlarıńdı ayaǵıńnıń astına
bastırmaǵanımsa,
Meniń oń jaǵımda otır».

- ² Jaratqan Iye Sionnan baslap
patshalıǵını keńeytedi,
Dushpanlarınnıń ústinen
húkimdarlıq qıl!
- ³ Sen sawashqa atlanganıńda,
Láshkerleriń óz qálewi menen
izińe eredi.
Tań qushaǵıman tuwılǵan shıq
sıyaqlı,
Muxaddes kiyimler ishinde,
Jaslar seniń aldına keledi.
- ⁴ Jaratqan Iye ant ishti, Óz
qararınan qaytpaydı:
«Sen Melkisedek^a sıyaqlı,
Máńgige ruwxaniy bolıp
qalasań!» – dedi.
- ⁵ Iye seniń oń jaǵında,
Ol Óziniń gázep kúńinde
patshalardı ezip taslaydı.
- ⁶ Milletlerge qarsı húkim
shıǵarıp,
Óliklerdi úyip taslaydı,
Pútkil jer júzindegi húkimdarlardı
ezip taslaydı.
- ⁷ Patsha jol boyındaǵı ózekten suw
ishedi,
Ol basın joqarı kóteredi.

110 ¹ Haliluya!

- Haq adamlardıń jıyımında,
Jámiyet ishinde,
Pútkil júregim menen Jaratqan
Iyeni táriyipleymen.
- ² Jaratqan Iyeniń isleri ullı,
Olardan lázzet alatuǵınlar olardı
izertleydi.
- ³ Onıń isleri saltanatlı hám ullı,
Ádalatlıǵı máńgige dawam etedi.

- ⁴ Jaratqan Iye umıtılmas ájayıp isler
qıldı,
Ol miyrimli hám rehimli.
- ⁵ Ózinen qorqatuǵınlarǵa nan
beredi,
Dúzgen kelisimin hesh waqıtta
umıtpaydı.
- ⁶ Basqa xalıqlardıń jerlerin Óz
xalqına berip,
Kórsetti olarǵa qúdiretli islerin.
- ⁷ Islegen hár bir isinde sadıq hám
ádil,
Onıń barlıq pármanları isenimli.
- ⁸ Bular máńgi-baqıy bekkem turadı,
Sadıqlıq hám ádalatlıq penen
orınlanıwı tiyis.
- ⁹ Ol Óz xalqın azat etti,
Olar menen máńgige kelisim
dúzdi.
Onıń atı muxaddes hám
aybatlıdur.
- ¹⁰ Jaratqan Iyeden qorqıw –
danalıqtıń bası,
Onıń buyırıqların orınlaǵannıń
hámmesi,
Aqıl-parasattıń iyesi boladı.
Oǵan máńgi algıs-maqtaw aytıladı!

111 ¹ Haliluya!

- Qanday baxıtlı Jaratqan Iyeden
qorqatuǵın,
Onıń buyırıqların orınlap,
ráhátlenetuǵın adam!
- ² Onıń áwladı qúdiretli bolar jer
júzinde,
Haqlardıń áwladı jarılqaw aladı.
- ³ Molshılıq hám baylıq úyinde
boladı,

^a 109:4 Jar 14:18-20.

- Haqlığı mángi dawam etedi.
 4 Qarańgılıqta nur shıǵadı haqlar ushın,
 Miyrim-shápáátli, rehimli hám ádil adamlar ushın.
 5 Qolı ashıq, qarız beretuǵın, Islerin ádalatlıq penen isleytuǵın adam abadan turmısqa erisedi!
 6 Ol hasla súrnikpeydi, Haq adam mángi eske alınadı.
 7 Ol jaman xabardan qorqpaydı, Jaratqan Iyege isengen júregi bekkem.
 8 Onıń júregi mıqlı, qorqıw degendi bilmeydi, Dushpanlarınń jeńilisın kóredi.
 9 Ol mútájlerge saqıylıq penen járdem beredi, Onıń haqlığı mángi dawam etedi, Qúdiretli hám abıraylı boladı.
 10 Jawız adam bunı kórip, ashıwlanadı, Tislenip, ózin ózi jep, joq boladı, Jawızlardıń qálewi pushqa shıǵadı.

112 ¹ Haliluya!

- Algıslar aytıń, háy Jaratqan Iyeniń qulları,
 Jaratqan Iyeniń atına algıslar aytıń!
 2 Házir hám mángige,
 Jaratqan Iyeniń atına algıslar bolsın!
 3 Shıǵıstan batısqa deyin,

- Jaratqan Iyeniń atına algıslar bolsın!
 4 Jaratqan Iye barlıq milletlerden bálentte,
 Onıń saltanatı kóklerden de joqarı.
 5 Joqarıda taxtta otırǵan,
 Qudayımız Jaratqan Iyege kim teńlese aladı?
 6 Ol iyilip qaraydı,
 Kóktegilerge hám jer júzindegilerge.
 7 Jarlını topıraqtan kóterip alıp,
 Biysharamı taslandı arasınan alıp shıǵadı.
 8 Olardı otırǵızadı aqsúyekler menen,
 Xalqınıń aqsúyekleri menen.
 9 Biyperzent hayaldı óz úyinde jarılqap,
 Oǵan perzent sıylap, baxıtlı qıladı.

Haliluya!

- ## 113 ¹ Izrail Mısırdan shıqqanda,
- Yaqıptıń urpaǵı tili basqa xalıqtan ketkende,
 2 Yahuda Jaratqan Iyeniń muxaddes jeri,
 Izrail Onıń patshalığı boldı.
 3 Teńiz olardı kórip, artqa shegindi^a,
 Iordan dáryası terisine aqtı^b.
 4 Tawlar qoshqarlar sıyaqlı,
 Tóbeshikler qozılar kibi sekirdi^c.
 5 Háy, teńiz, ne ushın artqa shegindiń?

^a 113:3 Shıǵ 14–15.

^b 113:3 Eshu 3.

^c 113:4 Shıǵ 19:16-19; Biy 5:4-5.

- Háy, Iordan, ne ushın teris qaray aqtıń?
- 6 Háy, tawlar, ne ushın qoshqar sıyaqlı,
Háy, tóbashikler, ne ushın qozı kibi sekirdiń?
- 7 Titire, háy jer júzi, Iyeniń aldında, Yaqıptıń Qudayınıń aldında.
- 8 Ol jartastı suw háwizine, Qattı tastı bulaqqa aylandırda^a.
- 9 Bizlerdiń emes, Jaratqan Iye, bizlerdiń emes,
Súyispenshiligiń hám sadıqlıgıń haqı,
Seniń atıń dańqqa bólensin!
- 10 Ne ushın basqa xalıqlar:
«Olardıń Qudayı qayaqta?» – dep aytıwı kerek?
- 11 Bizlerdiń Qudayımız kóklerde, Ol neni qálese, sonı isleydi.
- 12 Al olardıń butları gúmis hám altınnan,
Adamnıń qolları menen soǵılǵan.
- 13 Awızları bar, sóylemeydi, Kózleri bar, kórmeydi,
- 14 Qulaqları bar, esitpeydi, Murınları bar, iyis sezbeydi,
- 15 Qolları bar, biraq sezbeydi, Ayaqları bar, júrmeydi,
Tamaqlarınan dawıs shıǵara almaydı.
- 16 Olardı soqqan, olarǵa isengenlerdiń hámmesi,
Solar sıyaqlı bolıp qaladı!
- 17 Izrail xalqı, Jaratqan Iyege úmit baylań,
- Ol járdemshińiz hám qalqanıńızdur!
- 18 Xaron urpaǵı, Jaratqan Iyege úmit baylań,
Ol járdemshińiz hám qalqanıńızdur!
- 19 Jaratqan Iyeden qorqatuǵınlar,
Jaratqan Iyege úmit baylań,
Ol járdemshińiz hám qalqanıńızdur!
- 20 Jaratqan Iye bizlerdi yadında tutıp, jarılqaydı,
Izrail xalqın jarılqaydı,
Xaron urpaǵın jarılqaydı.
- 21 Úlkendi-kishini,
Ózinen qorqatuǵınlardıń hámmesini jarılqaydı.
- 22 Sizlerdiń hám balalarıńızdıń sanın, Jaratqan Iye kóbeytsin!
- 23 Aspan hám jerdi dóretken Jaratqan Iye,
Sizlerdi jarılqasın!
- 24 Kókler Jaratqan Iyege tiyisli,
Al jer júzin Ol adamlarǵa berdi.
- 25 Marhumlar, únsizlik mákanına túskenler,
Jaratqan Iyege alǵıslar aytpaydı.
- 26 Bizler Jaratqan Iyeni alǵıslaymız,
Házirden baslap máńgige deyin.
- Haliluya!

114 ¹ Jaratqan Iyeni súyemen,
Ol dadımdı esitedi.

² Maǵan qulaq túrgeni ushın,
Ómirim boyı, Onı shaqıraman.

³ Ólim arqanları meni orap aldı,

- Óliler mákanınıń qorqınıshı
qıynadı,
Meni hásirret hám qayǵı bastı.
- 4 Sonda Jaratqan Iyeniń atın aytıp
shaqırdım,
«O Jaratqan Iye, janımdı
qutqar!» – dedim.
- 5 Jaratqan Iye mehriban hám ádil,
Qudayımız rehimli.
- 6 Jaratqan Iye sada adamlardı
saqlaydı,
Qáwip-qáterde qalǵanımda, meni
qutqaradı.
- 7 Háy, janım, jáne ráhátlen,
Jaratqan Iye saǵan jaqsılıq qıldı.
- 8 Jaratqan Iye, Sen janımdı ólimnen,
Kózlerimdi jastan,
Ayaqlarımdı súrnigiwden
saqladıń.
- 9 Tirilerdiń áleminde,
Jaratqan Iyeniń dárgayında
júremen.
- 115** ¹ «Qattı azap shegip
atırman», – degenimde
de,
Men isenimimdi joytpadım.
- ² Asıǵıp, albıraǵanımda,
«Barlıq adamlar ótirikshi», –
dedim.
- ³ Maǵan qılǵan sonshellı kóp
jaqsılıqların,
Jaratqan Iyege qalay qaytaraman?
- ⁴ Qutqarǵanı ushin ishimlik
sadaqasın usınaman,
Jaratqan Iyeniń atın aytıp
shaqıraman.
- ⁵ Pútkil xalqınıń aldında,
Jaratqan Iyege aytqan antımdı
orınlayman.

- ⁶ Sadıq qullarınıń ólimi,
Jaratqan Iyeniń názerinde
qımbatlıdır.
- ⁷ O Jaratqan Iye, shinında men
Seniń qulınıman,
Shorınıń ulıman,
Sen meni buǵawdan azat ettiń.
- ⁸ MinnetdarshılıqqurbanlıǵımSaǵan
usınıp,
Seniń atınıdı aytıp shaqıraman,
Jaratqan Iye.
- ⁹⁻¹⁰ Jaratqan Iyeniń Úyiniń
háwlisinde,
Erusalim, seniń qaq ortańda,
Pútkil xalıqtıń aldında,
Jaratqan Iyege aytqan antımdı
orınlayman.

Haliluya!

116 ¹ Barlıq milletler, Jaratqan
Iyege algıs-maqtawlar
aytıń!

Barlıq xalıqlar, Onı dańqqa bóleń!

- ² Bizlerge kórsetken súyispenshiligi
ullı,
Jaratqan Iyeniń sadıqlıǵı máńgige
dawam etedi.

Haliluya!

117 ¹ Jaratqan Iyeni táriyipleń,
Ol iygilikli,

Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi!

- ² Izrail xalqı bilay desin:
«Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi!»
- ³ Xaronnıń urpaǵı bilay desin:
«Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi!»
- ⁴ Jaratqan Iyeden qorqatuǵınlar
bilay desin:
«Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi!»

- 5 Qıyn jaǵdayımda Jaratqan Iyege jalbarındım,
Juwap berip, Ol meni keńislikke shıǵardı.
- 6 Jaratqan Iye meniń menen birge, qorqpayman,
Ne qıla aladı adamlar maǵan?
- 7 Jaratqan Iye meniń menen birge, Ol meniń mádetkerim,
Meni jek kórgenlerdiń jeńilisin kóremen.
- 8 Adamnan úmit etkennen góre, Jaratqan Iyeden pana izlegen jaqsı.
- 9 Aqsúyeklerden úmit etkennen góre,
Jaratqan Iyeden pana izlegen jaqsı.
- 10 Barlıq milletler meni qorshap aldı, Jaratqan Iyeniń atı menen qıyrattım olardı.
- 11 Qorshap alıp, maǵan hújim qıldı, Jaratqan Iyeniń atı menen qırdım olardı.
- 12 Hárrelerdey meni qorshap aldı, Biraq janǵan tiken putasınday tez óship qaldı,
Jaratqan Iyeniń atı menen qırdım olardı.
- 13 Meni qulatiw ushın qattı iyterdi, Biraq Jaratqan Iye maǵan járdem berdi.
- 14 Jaratqan Iye kúsh-qúdiretim, Qutqarıwǵa keldi Ol meni.
- 15 Shadlıq hám jeńis dawısları, Jańılaydı haq adamlardıń shatırlarında:
«Jaratqan Iyeniń oń qolı qúdiretli isler qıladı!
- 16 Jaratqan Iyeniń oń qolı jeńis beredi,
- Jaratqan Iyeniń oń qolı qúdiretli isler qıladı!»
- 17 Men ólmeymen, jasadıman, Jaratqan Iyeniń islerin járiyalayman.
- 18 Jaratqan Iye meni qatań jazalap, jolǵa saldı,
Biraq ólimge tapsırmadı.
- 19 Ashıń maǵan haqlıq dárwazaların, Kirip, Jaratqan Iyeni táriyipleysin.
- 20 Bul Jaratqan Iyeniń dárwazası! Haq adamlar onnan kire aladı.
- 21 Seni táriyipleymen, sebebi maǵan juwap berdiń,
Meni qutqarıwǵa keldiń.
- 22 Qurılısshılardıń kereksiz dep taslaǵan tası,
Úydiń múyeshiniń tiykarǵı tası boldı.
- 23 Jaratqan Iye qılǵan bul is, Kózimizge ájayıp kórindi!
- 24 Búgin Jaratqan Iyeniń jaratqan kúni, Usı kúni quwanıp, shadlanayıq!
- 25 Jalbarmamız, Jaratqan Iye, qutqar bizlerdi,
Jalbarmamız, Jaratqan Iye, bizlerge áwmet ber!
- 26 Jaratqan Iyeniń atı menen keletuǵın jarılqansın!
Jaratqan Iyeniń Úyinen saǵan pátiya beremiz.
- 27 Jaratqan Iye – Qudaydur, bizlerge nur beredi,
Bayramdı belgilep baslań,
Japıraqlı shaqalardı alıp,
qurbanlıq orınǵa barıń.
- 28 Sen meniń Qudayımsań, Seni táriyipleymen,

Sen meniñ Qudayımsañ, Seni
ullhlayman.

29 Jaratqan Iyeni táriyipleñ, Ol
iygiliqli,
Sadıqlığı máñgi dawam etedi.

118 ¹ Qanday baxıtlı minsiz
joldan júrgenler,
Jaratqan Iye, Seniñ nızamıñ
boyınsha jasaytuğınlar!
² Qanday baxıtlı Seniñ shártleriñe
ámel qılatuğınlar,
Shın júregi menen Seni
izlegenler!
³ Olar hesh qanday nahaqlıq qılmas,
Seniñ jolında júrer.
⁴ Bergen pármanlarıñdı,
Muqıyatlı túrde orınlawımızdı
tapsırdıñ.
⁵ Qáne endi, turaqlı bolsam,
Seniñ qağıydalarıñdı orınlawda!
⁶ Eger barlıq buyırıqlarıñnan
názerimdi ayırmasam,
Men shermende bolmayman.
⁷ Seniñ ádil nızamlarıñdı
úyrengenimde,
Pák júrek penen Sağan algıs-
maqtaw aytaman.
⁸ Qağıydalarıñdı orınlayman,
Meni pútkilley taslap ketpe!
⁹ Jas jigít qalay pák jol menen júre
aladı?
Seniñ sóziñ boyınsha jasaw arqalı
soğan erisedi.
¹⁰ Pútkil júregim menen Sağan
umtılamam,
Buyırıqlarıñnan awıp ketiwime jol
qoyma!
¹¹ Sağan qarsı gúna islemewim
ushın,
Júregimde saqladım sózleriñdi.

¹² Algıslar bolsın Sağan, Jaratqan Iye,
Mağan qağıydalarıñdı úyret.
¹³ Awzıñnan shıqqan barlıq
qararlarıñdı,
Óz awzım menen járiyalayman.
¹⁴ Shártleriñ menen jasap,
shadlanaman,
Úlken baylıq tapqanday bolaman.
¹⁵ Pármanlarıñ haqqında tereñ oy
juwırtaman,
Seniñ jollarıña dıqqat qılamam.
¹⁶ Qağıydalarıñnan lázzet alaman,
Sózleriñdi umıtpayman.
¹⁷ Mağan, qulıña iygiliq qıl,
Ómir súrip, sóziñe ámel qılamam.
¹⁸ Kózlerimdi ash,
Nızamındağı ájayıp isleriñdi
kóreyin.
¹⁹ Men bir kelgindimen bul dúnyada,
Buyırıqlarıñdı mennen jasırma.
²⁰ Bárqulla Seniñ húkimleriñdi,
Janım sağıñıp sarğayadı.
²¹ Buyırıqlarıñnan awıp ketken,
Náletlengen tákabbirlerdi
keyiyseñ.
²² Masqarashılıq hám xorlıqtı
mennen uzaqlastır,
Sebebi shártleriñdi orınlap
kiyatırman.
²³ Basshılar jynalıp, mağan qarsı
ósek aytса da,
Men, qulıñ Seniñ qağıydalarıñ
haqqında tereñ oy
juwırtaman.
²⁴ Shártleriñnen lázzet alaman,
Olar mağan aql beredi.
²⁵ Janım ájelge jaqınlap qaldı,
Wádeñ boyınsha ómir ber mağan.
²⁶ Júrgen jollarımdı aytıp berdim,
mağan juwap berdiñ,
Qağıydalarıñdı úyret mağan!

- 27 Pármanlarıńnıń mánisin túsindir,
Solay etip, ájayıp isleriń haqqında
oy juwırtayın.
- 28 Ğam-qayğıdan janım ada boldı,
Wáde qılǵanıńday, meni ayaqqa
turgız!
- 29 Jaman joldan uzaqlastır,
Miyrimiń menen maǵan
nızamıńdı úyret.
- 30 Sadıqlıq jolın tańladım,
Ádalatlı qaǵıydalarıńdı kóz
aldıma qoydım.
- 31 Shártlerińdi bekkem uslayman,
Jaratqan Iye, uyatqa qaldırma
meni!
- 32 Shin júrekteń buyırıqlarıńnıń
jolınan júremen,
Kewlime keń túsiniń berdiń.
- 33 Qaǵıydalarıńnıń jolın úyret maǵan,
Jaratqan Iye,
Men olardı aqırına deyin
orınlayman.
- 34 Túsiniń ber, nızamıńa ámel
qılamın,
Shin júregimnen oǵan
boysinaman.
- 35 Buyırıqlarıńnıń jolı menen meni
jetele,
Men onnan ráhát alaman.
- 36 Júregimdi nahaq paydaǵa emes,
Al Óz shártlerińe qaray bur.
- 37 Kózlerimdi biyhuda nárselerden
qaytar,
Óz jolında janımdı saqlay gór.
- 38 Adamlar Sennen qorqıwı ushın,
Maǵan, Óz qulıńa bergem
wádeńdi orınla.
- 39 Meni ózim qorqqan
shermendelikten uzaq qıl,
Seniń qaǵıydalarıń iygilińli.
- 40 Pármanlarıńa talpınaman,
Sen ádalatlısań, ómirimdi saqla.
- 41 Maǵan súyispenshiligińdi kórset,
Jaratqan Iye,
Wádeń boyınsha qutqar meni!
- 42 Sonda meni mazaqlaǵanlarǵa
juwap qaytara alaman,
Seniń sózińe isenemen.
- 43 Haqıyqat sózińdi alıp qoyma
awzımnan,
Seniń qararlarıńa úmit
baylayman.
- 44 Nızamıńa hámmen waqıtta,
Házir hám máńgi-baqıy ámel
qılamın.
- 45 Men erkin júremen,
Sebebi páрманlarıńdı orınlawǵa
tırısaman.
- 46 Patshalar aldında shártlerińdi
aytaman,
Bunnan uyalmayman.
- 47 Buyırıqlarıńnan lázzet alaman,
Olardı jaqsı kóremen.
- 48 Buyırıqlarıńdı súyip, húrmet
etemen,
Qaǵıydalarıń haqqında oy
juwırtaman.
- 49 Qulıń bolǵan maǵan bergem
wádeńdi esle,
Ol arqalı Sen maǵan úmit berdiń.
- 50 Seniń wádeń ómirimdi saqlaydı,
Azap ishinde qalǵanımda usı
maǵan jubanish beredi.
- 51 Tákabbirler meni hádden tis
mazaqlaydı,
Sonda da Seniń nızamıńnan júz
burmadım.
- 52 Ázelgi qaǵıydalarıńdı esleymen,
Solar maǵan jubanish beredi,
Jaratqan Iye.
- 53 Nızamıńnan júz burǵan jawızlar
sebepli,
Ğázepke tolıp ketemen.
- 54 Qay jerde jasasam da,

- Seniň qağıydalarındı jırlap júremen.
- 55 Túnde atıńdı esleymen, Jaratqan Iye,
Nızamıńa ámel qılaman.
- 56 Bul mağan ádet bolıp qalğan,
Seniň pármanlarıńa ámel qılaman.
- 57 Meniň úlesim Senseń, Jaratqan Iye,
Sózlerińdi orınlayman, dep wáde berdim.
- 58 Shin júregimnen Seniň miyrimińdi izleymen,
Wádeń boyınsha mağan rehim et.
- 59 Tutqan jollarıma dıqqat ettim,
Shártleriń boyınsha adım attım.
- 60 Buyırqlarıńdi orınlawğa,
Asıgaman hám keshiktirmeymen.
- 61 Jawızlardıń arqanları meni orap bayladı,
Al men nızamıńdı umıtpadım.
- 62 Ádil húkimleriń ushın,
Tún ortasında turıp, Seni táriyipleymen.
- 63 Sennen qorqatuǵıńdın,
Pármanlarıńa ámel qılatuǵıńdın dostıman.
- 64 Jer júzi súyispenshiliǵıne tolı,
Jaratqan Iye,
Qağıydalarıńdi úyret mağan!
- 65 Jaratqan Iye, jaqsılıq qıldıń qulıńa,
Bergen wádeńde turdıń.
- 66 Mağan zeyin hám túsini ber,
Seniň buyırqlarıńa isenemen.
- 67 Azap sheǵıwden aldım joldan adastım,
Biraq endi Seniň sózińe ámel qılaman.
- 68 Sen iygilikliseń, jaqsılıq qılasań,
Mağan qağıydalarıńdi úyret.
- 69 Tákabbirler jalǵan sóylep, meni qaraladı,
Biraq men shin júregim menen pármanlarıńa boysınaman.
- 70 Olardıń júreklerin may basqan,
Al men nızamıńnan lázzet alaman.
- 71 Jaqsı boldı azap shekkenim,
Usı arqalı qağıydalarıńdi úyrendim.
- 72 Awzıńnan shıqqan nızam men ushın,
Mıńlaǵan altın hám gúmisten bahalıdur.
- 73 Seniň qollarıń meni jaratıp, pishim berdi,
Túsini berip, buyırqlarıńdi úyret.
- 74 Sennen qorqatuǵınlar meni kórip quwansın,
Men Seniň sózińe úmit bayladım.
- 75 Jaratqan Iye, Seniň húkimleriń ádil ekenin bilemen,
Mağan ádalatlı túrde azap shektirdiń.
- 76 Qulıń bolǵan mağan bergen wádeń boyınsha,
Súyispenshiliǵıń meni jubatsın.
- 77 Mağan rehim qıl, aman jasayın,
Nızamıń men ushın lázzetli.
- 78 Meni jalǵan ayıplaǵanı ushın,
Tákabbirler shermende bolsın.
Al men pármanlarıń haqqında oy juwırtaman.
- 79 Shártlerińdi biletuǵınlar, Sennen qorqatuǵınlar,
Mağan bet bursın.
- 80 Shermende bolmawım ushın,
Qağıydalarıńa bola júregim minsiz bolsın.
- 81 Qutqarıwıńa intizar bolıp, janım ada boldı,
Seniň sózińe úmit bayladım.

- 82 Bergen sózińniń ornlanıwın kútip,
Kózlerimniń nuri sóndi,
«Qashan meni jubatasań?» – dep
sorayman.
- 83 Tozǵan shapanday bolıp qalsam
da,
Umitpayman Seniń
qaǵıydalarıńdı.
- 84 Qulnıń bolǵan men jáne qansha
kútiwim kerek?
Meni quwǵın qılıp atırǵanlardı
qashan húkim qılasań?
- 85 Nızamıńa boysınbaytuǵın
tákkabirler,
Shuqır qazdı men ushın.
- 86 Barlıq buyırıqların isenimli,
Meni nahaq quwdalamaqta,
járdem ber!
- 87 Olar meni jer júzinen joq qıla
jazladı,
Biraq men Seniń pármanlarıńnan
ayırılmadım.
- 88 Súyispenshiligiń haqı janımdı
qorǵa,
Awzıńnan shıqqan shártlerińe
ámel qılamın.
- 89 Jaratqan Iye, sóziń máńgi,
Ol kóklerde bekkem turadı.
- 90 Sadıqlıǵıń áwladtan-áwladqa
dawam etedi,
Sen ornattıqan jer júzi bekkem
turadı.
- 91 Qararların boyınsha olar búginge
deyin turıptı,
Olardıń hámmesi Saǵan xızmet
etedi.
- 92 Eger nızamın maǵan lázzet
baǵıshlamaǵanda,
Shekken azaplarımnan ólip keter
edim.
- 93 Pármanlarıńdı hasla umitpayman,
Solar arqalı ómirimdi saqladıń.
- 94 Men Saǵan tiyislimen, qutqar
meni,
Seniń pármanlarıńa talpınaman.
- 95 Jawızlar meni joq qılıw ushın
añlıydı,
Al men Seniń shártlerińe dıqqat
awdaraman.
- 96 Seniń buyırıqlarıńnan basqa,
Hesh bir náirse minsiz emes.
- 97 Nızamıńdı qanshelli súyemen!
Kúni boyı onıń ústinde oy
juwırtaman.
- 98 Buyırıqların meni
dushpanlarımnan góre dana
qıladı,
Buyırıqların máńgi meniń menen
birge.
- 99 Barlıq ustazlarımnan góre,
aqlıraq boldım,
Sebebi shártleriń ústinde oy
juwırtım.
- 100 Jası úlkenlerden góre, danaman,
Óytkeni pármanlarıńa boysındım.
- 101 Seniń sózińe ámel qılıw ushın,
Jaman jolǵa ayaq basıwdan awlaq
boldım.
- 102 Qaǵıydalarıńnan shetke
shıqqadım,
Sen maǵan tálim bergenseń.
- 103 Sózleriń tańlayıma sonshelli
mazalı,
Paldan da tatlı meniń awzıma!
- 104 Pármanların arqalı danalıqqa iye
bolaman,
Sonıń ushın, hár qanday jalǵan
joldan jerkenemen.
- 105 Sózleriń qádemlerim ushın shıra,
Jolımdı jariq qılatuǵın nur.
- 106 Ádil qaǵıydalarıńdı ornlawǵa ant
ishtim,
Sózimde turıp, antımdı ornlayman.

- 107 Kóp azap shektim, Jaratqan Iye,
Wádeń boyınsha janımdı qorǵa.
- 108 Íqtıyarlı sadaqam bolǵan
alǵıslarımdı qabil et,
Maǵan qaǵıydalarıńdı úyret.
- 109 Janım hámme waqıtta qáwip
astında,
Sonda da nızamıńdı umıtpayman.
- 110 Jawızlar duzaq qurdı maǵan,
Sonda da pármanlarıńnan shetke
shıqpadım.
- 111 Shártleriń máńgi miyrasım,
Júregimniń quwanışı olar.
- 112 Qaǵıydalarıńa aqırına deyin,
Máńgige boysınıwdı qarar ettim.
- 113 Eki júzlilerden jerkenemen,
Seniń nızamıńdı súyemen.
- 114 Panam hám qalqanıń Senseń,
Seniń sózińe úmit bayladım.
- 115 Háy, jawızlar, mennen awlaq
júriń,
Men Qudayımniń buyırıqların
orınlayman.
- 116 Quday, jasawım ushın, wádeń
boyınsha meni qollap
quwatla,
Úmitimdi bosqa shıǵarıp,
uyaltpa!
- 117 Qutqarılıwım ushın, meni qollap
quwatla,
Mudamı dıqqat salaman
qaǵıydalarıńa.
- 118 Qaǵıydalarıńnan awıp
ketkenlerden júz burasań,
Olardıń hiyleleri biyhudadur.
- 119 Dúnyadaǵı jawızlardı shıǵındıday
etip taslaysań,
Sonlıqtan súyemen Seniń
shártlerińdi.
- 120 Sennen qorqqanıńnan denem
titireydi,
Húkimlerińnen qorqaman.
- 121 Ádil hám tuwrı isler qıldım,
Eziwshilerdiń qolına qaldırma
meni!
- 122 Qulıńnıń baxtına kepillik ber,
Tákabbirlerdiń meni eziwine jol
qoyma.
- 123 Meni qutqarıwıńdı kútip,
Kózlerimniń nurı sóndi.
Meni azat etiwdi wáde qılǵan
ediń.
- 124 Qulıńa súyispenshiliǵıńdı kórset,
Maǵan qaǵıydalarıńdı úyret.
- 125 Men Seniń qulıńman, maǵan aqıl
ber,
Shártlerińdi bilip alayın.
- 126 Jaratqan Iye, Óz isińdi qılatuǵın
waqtıń keldi,
Adamlar nızamıńdı buzdı.
- 127 Seniń buyırıqlarıńdı,
Altıńnan, sap altıńnan da jaqsı
kóremen.
- 128 Sen bergem barlıq pármanlarıń
boyınsha qádem basaman,
Hár bir jalǵan joldan jerkenemen.
- 129 Seniń shártleriń ájayıp,
Sonlıqtan olarǵa ámel qılaman.
- 130 Mánisi ashılǵanda, sózleriń nur
shashadı,
Sadalarǵa aqıl beredi.
- 131 Shóllep, awzımdı ashaman,
Seniń buyırıqlarıńa qushtarman.
- 132 Atıńdı súygenlerge mudamı
qılǵanıńday,
Názer salıp, maǵan rehim kórset.
- 133 Sóziń menen qádemlerimdi
bekkemle,
Hesh bir gúna meniń ústimnen
húkimdarlıq qılmasın.
- 134 Adamlardıń zulımlıǵınan azat qıl
meni,
Solay etip, pármanlarıńa ámel
qılaman.

135 Seniń júziń qulnı bolǵan maǵan
nurin shashsın,
Qaǵıydalarıńdı úyret maǵan.

136 Dárya bolıp, jas tógiler
kózlerimnen,
Nızamıńa ámel qılmay atır
adamlar.

137 Sen ádilsen, Jaratqan Iye,
Húkimleriń ádalatlı.

138 Buyırǵan shártleriń ádalatlı,
Olar tolıq isenimli.

139 Sózlerińdi umıttı dushpanlarım,
Soǵan degen ǵázebim dińkemdi
qurttı.

140 Sóziń sonday pák,
Qulnı onı súyedi.

141 Men kereksizben, xorlanǵanman,
Biraq pármanlarıńdı umıtpayman.

142 Seniń ádalatıń máńgıdur,
Nızamıń haqıyqatdur.

143 Qayǵı hám azapqa dus kelsem de,
Lázzet alaman buyırqlarıńnan.

144 Shártleriń máńgıge ádalatlıdur,
Jasawım ushın maǵan aqıl ber.

145 Pútkil júregim menen
jalbarınaman,
Juwap ber maǵan, Jaratqan Iye!
Seniń qaǵıydalarıńa ámel
qılaman.

146 Meni qutqar dep, Saǵan dad
salaman,
Shártlerińe ámel qılaman.

147 Kún shıqpastan turıp, járdem
sorayman,
Seniń sózińe úmit baylayman.

148 Bergen wádeńdi túsineyin dep,
Túni boyı uyqı kelmes kózime.

149 Súyispenshiligiń boyınsha
dawısıma qulaq sal,
Húkimleriń boyınsha, janımdı
aman saqla, Jaratqan Iye!

150 Jawız joba dúzetuǵınlar jaqınlap
qaldı,

Olar nızamıńnan uzaqlasqan.

151 Biraq Jaratqan Iye, Sen
janımdasań,

Barlıq buyırqlarıń haqıyqatdur.

152 Shártlerińdi máńgıge
tayınlaǵanıńdı,

Burıńnan men túsindim.

153 Shekken azaplarımqa qara, qutqar
meni,

Nızamıńdı umıtpadım.

154 Sen meni jaqlap, meni qutqar,
Wádeń boyınsha janımdı saqla.

155 Qutqarılıw jawızlardan uzaqdur,
Seniń qaǵıydalarıńdı olar izlemes.

156 Rehimiń ullıdur, Jaratqan Iye,
Húkimleriń boyınsha janımdı
saqla.

157 Meni quwdalaytuǵın
dushpanlarım kóp,
Sonda da shártlerińnen shetke
shıqpadım.

158 Opasızlardı kórgenimde
jerkenemen,

Olar kórsetpelerińe ámel
qılmaydı.

159 Qara, pármanlarıńdı qanshelli
súyemen,

Súyispenshiligiń menen janımdı
saqla.

160 Sózińniń negizi haqıyqatdur,
Ádil húkimlerińniń hámmesi
máńgi dawam etedi.

161 Húkimdarlar meni ayıpsız
quwdalaydı,

Al júregim sózińnen qorqadı.

162 Kóp olja tapqan adamday,
Seniń sózlerińe sonday
quwanaman.

163 Jalǵannan tiksiniw, jerkenemen,

- Biraq Seniń nızamınıdı súyemen.
 164 Ádil húkimleriń ushın,
 Kúnine jeti márte Sağan algıs
 aytaman.
 165 Nızamınıdı súygenler ullı
 abadansılıqqa jetiser,
 Olar hesh nársege súrnıkpes.
 166 Jaratqan Iye, qutqarıwınnan úmit
 qılamın,
 Buyırıqlarını orınlayman.
 167 Shártlerińe ámel qılamın,
 Men olardı júdá jaqsı kóremen.
 168 Párman hám shártlerińe ámel
 qılamın,
 Barlıq jollarımnan xabarın bar.
 169 Páriyadım Sağan jetsin, Jaratqan
 Iye,
 Sóziń boyınsha danalıq ber mağan.
 170 Jalbarıwım Sağan jetip barsın,
 Wádeń boyınsha qutqar meni!
 171 Awzım algıs-maqtawğa tolıp
 tassın,
 Mağan qağıydalarınıdı úyreteseń.
 172 Tilim sózińdi jırlasın,
 Barlıq buyırıqların ádil.
 173 Qolın mağan járdem bersin,
 Pármanlarıńa boysınıwdı
 tańladım.
 174 Qutqarıwınıdı ańsayman, Jaratqan
 Iye,
 Nızamınnan lázzet alaman.
 175 Janımdı saqla, Sağan algıslar
 aytayın,
 Húkimleriń mağan járdem bersin.
 176 Joytılgan qoyday joldan adastım,
 Qulını izlep tawıp al,
 Sebebi buyırıqlarınıdı umıtpadım.

119¹ *Ibadatxanağa baratır-
 ğanda aytilatuğın jır*
 Qıyın jağdayğa túskenimde,
 Jaratqan Iyege páriyad ettim,

- Ol mağan juwap berdi.
 2 Jaratqan Iye, qutqar janımdı jalğan
 sózlerden,
 Ótirikshi tillerden.
 3 Háy, ótirikshi til,
 Jaratqan Iye basińa ne saladı?
 Jáne sağan nelerdi qılar eken?
 4 Ol seni jawıngerdiń ótkir oqları
 menen,
 Janıp turğan otınınıń shoqları
 menen jazalaydı.
 5 Sorım qurısın, Meshexte
 kelgindimen,
 Kedar xalqınıń shatırları arasında
 jasadıman.
 6 Tınıshlıqtı jek kóretuğınlardıń
 arasında,
 Uzaq waqıt birge turdım.
 7 Men tınıshlıq táreparıman,
 Sóyleyin dep awzımdı ashısam,
 Olar urısıwğa tayar.

120¹ *Ibadatxanağa baratır-
 ğanda aytilatuğın jır*
 Kózlerimdi tawlarğa tigemen,
 Qay jerden mağan járdem keler
 dep?

- 2 Aspan hám jerdi dóretken,
 Jaratqan Iyeden keledi járdem.
 3 Ol ayaqlarınıń súrnigiwine jol
 qoymas,
 Seni qorğawshı múlgimes.
 4 Qara, Izraildiń qorğawshısı,
 Múlgimeydi de, uyıqlamaydı da.
 5 Jaratqan Iye – seniń qorğawshıń,
 Ol – seniń oń jağındağı kóleńkeń.
 6 Kúndiz quyashtıń ıssılıǵı,
 Tünde aydıń sáwlesi sağan zıyan
 tiyǵızbes.

- 7 Jaratqan Iye seni barlıq
jamanlıqtan saqlaydı,
Ol seniñ janınıdı qorgaydı.
8 Barar hám qaytar jollarında,
Jaratqan Iye házir hám mángige
seni qorgaydı.

121¹ *Ibadatxanağa baratırǵan- da aytilatuǵın Dawıttın jırı*

- «Jaratqan Iyeniñ Úyine
barayıq», – dep,
Maǵan aytqanda, quwanıp kettim.
2 Erusalim, dárwazalarıńnıń ishine
qádem bastıq!
3 Diywalları bir-biri menen tutasqan,
Erusalim bekkem qala bolıp
salınǵan.
4 Izrailǵa berilgen nızam boyınsha,
Jaratqan Iyeniñ atına algıs aytıw
ushın,
Urıwlar, Jaratqan Iyege tiyisli
urıwlar,
Ol jerge kóterilip baradı.
5 Ol jerde húkim taxtları,
Dawit urpaǵınıń taxtları qurılǵan.
6 Tınıshlıq tileń Erusalimge:
«Seni súyetuǵınlar tınısh ómir
súrsin!
7 Seniñ diywallarınıń ishinde
tınıshlıq,
Qorǵanlarında biyqáterlik
bolsın!»
8 Tuwısqanlarım hám doslarım haqı,
«Tınıshlıq bolsın saǵan!» –
deymen.
9 Qudayımız Jaratqan Iyeniñ Úyi
haqı,
Saǵan iygilik tileymen.

122¹ *Ibadatxanağa baratır- ǵanda aytilatuǵın jırı*

- Kóklerde taxt qurǵan Quday!
Kózlerimdi Saǵan tigemen.
2 Quıllardıń kózleri xojayınıńnı,
Shorınıń kózleri xanımnıńnıń qolına
tigilgenindey,
Bizlerge rehim qıl, dep,
Bizlerdiń kózlerimiz Qudayımız
Jaratqan Iyege tigilgen.
3 Rehim qıl bizlerge, Jaratqan Iye,
rehim qıl,
Kórgen xorlıǵımız jetip artadı.
4 Ráhatte jasap atırǵanlardıń
masqaralawı,
Tákabbirlerdiń xorlawı,
Janımızdan toydırıp jiberdi.

123¹ *Ibadatxanağa baratır- ǵanda aytilatuǵın Dawıt- tın jırı*

- Izrail bilay dep aytсын:
«Eger Jaratqan Iye bizler tárepte
bolmaǵanda,
2 Awa, Jaratqan Iye bizler tárepte
bolmaǵanda,
Adamlar bizlerge hújim qılǵanda,
3 Gázepleri bizlerge qarsı
lawlaǵanda,
Olar bizlerdi tiriley jutar edi.
4 Topan suw bizlerdi juwıp taslar edi,
Seller ústimizden basıp keter edi.
5 Qutırǵan suwlar bizlerdi basıp
keter edi».
6 Olardıń tıslarına bizlerdi olja
qılmaǵan Jaratqan Iyege,
Algıslar bolsın!
7 Ańshınıń duzaǵınan qutilǵan
quslarǵa uqsaymız,
Duzaq sınıp, bizler qutildıq.
8 Aspan hám jerdi jaratqan,
Jaratqan Iyeniñ atınan bizge
járdem keledi.

124¹ *Ibadatxanağa baratır-
ğanda aytilatuğın jir*

Jaratqan Iyege úmit etkenler Sion
tawına uqsaydı,

Hesh qashan shayqalmay, mángi
bekkem turadı.

² Tawlar Erusalimdi qorshap
turğanınday,

Házirden mángige deyin,
Jaratqan Iye Óz xalqın qorshap
turıptı.

³ Shinında, jawız patshanın biylik
hasası,

Haqlardıń úlesine tiygen jerde
mángi turmaydı,

Bolmasa, haqlar naduris islerge
qol urar edi.

⁴ Jaqsılıq qıl, Jaratqan Iye,
Jaqsılarğa, júregi pák bolğanlarğa.

⁵ Al naduris jollarğa túskenlerdi,
Jawızlar menen birge qosıp
shıǵarıp jiber.

Izrailğa tımışlıq bolsın!

125¹ *Ibadatxanağa baratır-
ğanda aytilatuğın jir*

Jaratqan Iye Sionnıń
abadansılığın jáne
qaytarǵanda,

Tús kórip atırǵan adamǵa
uqsaqan edik.

² Awzımız kúlkige,
Tillerimiz shadlıq shawqımlarına
toldı.

Sonda xalıqlar óz ara bılay desti:
«Jaratqan Iye olar ushın ullı isler
qıldı».

³ Jaratqan Iye bizler ushın ullı isler
qıldı,
Bizler quwanışqa toldıq.

⁴ Negeb shólindegi saylardı suwǵa
toltırǵanın yańlı,

Jaratqan Iye, abadansılıǵımızǵa
qaytar.

⁵ Kóz jas tógip dán ekkenler,
Shadlıq penen zúraát orar.

⁶ Tuqım qaltasın kóterip, jilap
baratırǵanlar,
Shadlanıp, dán bawların alıp
qaytar.

126¹ *Ibadatxanağa baratır-
ğanda aytilatuğın Sulay-
mannıń jiri*

Eger Jaratqan Iye úydi qurmasa,
Qurılısshılar biykarǵa miynet
qılar.

Eger Jaratqan Iye qalanı
qorǵamasa,

Gúzetshi biykarǵa qarawıllar.

² Biykarǵa erte turıp, kesh jatasız,
Awqat tabıw ushın kóp miynet
etesiz.

Jaratqan Iye Óz súygenleriniń
mútájliklerin,

Uyıqlaǵanda da támiyinleydi.

³ Balalar Jaratqan Iyeniń sıyı,
Perzentler Onnan berilgen sawǵa.

⁴ Jas waqtında tuwılǵan ullar,
Jawingerdiń qolındaǵı oqlarday
bolar.

⁵ Qanday baxıtlı oq qaltası tolı
adam!

Qala dárwazasında dushpanı
menen dawlasqanda,
Ol shermende bolıp qalmaydı.

127¹ *Ibadatxanağa baratır-
ğanda aytilatuğın jir*

Qanday baxıtlı Jaratqan Iyeden
qorqatuğınlar,

Onıń jolları menen júretuğınlar!

- 2 Etken miynetiñniñ jemisin jeyseñ,
Baxıtlı bolıp, abadan turmıs
keshiresenñ.
- 3 Hayalñ úyiñde jemisli bir júzim
putasındaı,
Balaların dasturxan dógereginde
záytún nálshesindeı boladı.
- 4 Jaratqan Iyeden qorqatuğın adam,
Mine, usılay jarılqanadı.
- 5 Jaratqan Iye seni Sionnan
jarılqasın!
Pútkil ómiriñ boyı, Erusalimniñ
tabısqa eriskenin kóreseñ!
- 6 Balalarınñ balaların kóreseñ!

Izrailğa tımışlıq bolsın!

- 128**¹ *Ibadatxanağa baratır-
ğanda aytilatuğın jir*
«Dushpanlarım jashıgımnan meni
kóp jábirledi»,
Izrail bilay dep aıtsın,
- 2 «Awa, olar jashıgımnan meni kóp
jábirledi,
Biraq meni jeñe almadı.
- 3 Jer aydawshılar arqamda qos
aydadı,
Uzın qarıqtay etip, iz qaldırdı.
- 4 Biraq Jaratqan Iye ádildur,
Qırqıp tasladı jawızlardıñ
arqanlarım».
- 5 Siondı jek kóretuğınlardıñ
hámmesi,
Shermende bolıp, artqa sheginsin.
- 6 Olar óspey atırıp, quwrap
qalatuğın,
Tam ústindegi shópke uqsap
qalsın.
- 7 Buğan oraqsılıardıñ qısımı
tolmaydı,
Bawlawshılıardıñ qushağı tolmaydı.

- 8 Sonda joldan ótken-ketkenler:
«Jaratqan Iye sizlerdi jarılqasın,
Jaratqan Iyeniñ atı menen
sizlerge aq pátiya beremiz», –
dep aytpaydı.

129¹ *Ibadatxanağa baratır-
ğanda aytilatuğın jir*

- Túpsizlikten Seni shaqıraman,
Jaratqan Iye,
- 2 Iye, dawısımdı esit,
Jalbarınıwıma dıqqat etip, qulaq
sal!
- 3 Eger Sen, Jaratqan Iye, gúnalardı
esapqa alganıñda,
Kim Seniñ aldında tura aladı, Iye?
- 4 Biraq Sen keshirimliseñ,
Sonıñ ushım, Sennen qorqamız.
- 5 Jaratqan Iyege intizarman,
Janım Jaratqan Iyege intizar,
Úmit baylayman Onıñ sózine.
- 6 Tañdı kútken saqshılardan kóbirek,
Awa, tañdı kútken saqshılardan
da kóbirek,
Janım Iyeni kútedi.
- 7 Háıy, Izrail, Jaratqan Iyege úmit
bayla!
Jaratqan Iyede súyispenshilik bar,
Ol azatlıq beriwge júdá uqıplı.
- 8 Izraildı barlıq gúnalardan,
Azat etetuğın Onıñ Ózidur.

130¹ *Ibadatxanağa baratır-
ğanda aytilatuğın Dawıtın jiri*

- Jaratqan Iye, júregimde
menmenlik joq,
Kózim tákabbirlik penen
qaramaydı,
Ullı isler menen,

- Aqlım jetpeytuğın isler menen
 ózimdi bánt qılmayman.
- ² Bala anasının bawırında
 tınıshlanganıday,
 Men de jeñil tartıp, tınıshlandım.
 Awa, tınıshlangan baladay janım
 jay taptı.
- ³ Háy, Izrail, búginnen baslap
 máńgige,
 Jaratqan Iyege úmit bayla!

131 ¹ *Ibadatxanağa baratır- ğanda aytilatuğın jir*

- Jaratqan Iye, esle Dawıttı,
 Onıń kórgen barlıq
 qıyınshılıqların.
- ² Ol Sağan ant ishken edi,
 Yaqıptıń Kúshli Qudayı,
 Ol Sağan wáde bergен edi:
- ³ «Men kirmeymen úyime,
 Jatpayman tósegime,
⁴ Kózlerime uyqı bermeymen,
 Qabaqlarımınń jumılıwına jol
 qoymayman,
⁵ Jaratqan Iyege bir orın,
 Yaqıptıń Kúshli Qudayına bir
 mákan salmağansha!»
- ⁶ Kelisim sandıǵımın Efratada ekenin
 esittik,
 Bizler onı Yaar dalalarınan taptıq.
⁷ «Jaratqan Iyenin mákanına barayıq,
 Onıń ayaq qoyǵışınıń aldında
 sıynayıq», – dedik.

- ⁸ Kóteril, Jaratqan Iye, Óz mákanıńa,
 Qúdiretińniń belgisi bolğan
 sandıǵın menen birge.
- ⁹ Ruwxaniyelerin ádillikke búrkenip
 alsın,
 Sadıq qulların shadlanıp
 baqırissın.

- ¹⁰ Qulın Dawıt ushın,
 Óz maylaǵanınnan waz keshpe.
- ¹¹ Jaratqan Iye, Sen Dawıtqa ant
 ishken ediń,
 Sen usı antınan hasla
 qaytpaysañ:
 «Urpasınınnan, ullarınnan birin,
 Seniń taxtıńa otırǵızaman.
- ¹² Eger ulların kelisimime ámel qılsa,
 Olarǵa úyretken qaǵıydalarımdı
 orınlasa,
 Olardıń balaları da máńgige,
 Seniń taxtıńa otıradı».
- ¹³ Jaratqan Iye Siondı tańladı,
 Onda Ózi jasawdı qáledi.
- ¹⁴ Ol bılay dedi:
 «Menin máńgi mákanım usı,
 Usı jerge ornalasaman, bunı Ózim
 qáledim.
- ¹⁵ Ol jerdin azıq-awqatın
 bereketleymen,
 Ondaǵı jarlılardı toydıraman.
- ¹⁶ Qutqarılwǵa bóleymen
 ruwxaniyerdi,
 Mağan sadıqlar shadlanıp
 baqıradi.
- ¹⁷ Ol jerde Dawıt urpaǵınan bir
 kúshli patsha shıǵaraman,
 Ózim maylaǵan patshanın
 shıraǵın sóndirmeymen.
- ¹⁸ Dushpanların shermendelikke
 búrkeymen,
 Al onıń basındaǵı taj jarqırıp tura
 beredi».

132 ¹ *Ibadatxanağa baratır- tın jiri*

- Qanday jaqsı, qanday jaǵımlı,
 Tuwısqanlar birgelikte jasasa!
- ² Bul – basqa quyılğan bahalı mayǵa
 uqsaydı,

Saqallar boylap, Xaronnıñ
 saqalları boylap,
 Kiyimleriniñ jaǵasına aǵıp
 baratırǵan mayǵa megezdi.
³ Sion tawlarına túsken,
 Xermon tawınıñ shıǵı sıyaqlı,
 Jaratqan Iye Sionnan Óz
 bereketin,
 Hám mángilik ómirin berdi.

133 ¹ *Ibadatxanaǵa baratır-
 ǵanda aytilatuǵın jir*
 Háy, sizler, Jaratqan Iyeniñ barlıq
 qulları,
 Jaratqan Iyeniñ Úyinde túni
 menen xızmet etip atırǵanlar,
 Oǵan algıs-maqtawlar aytıń!
² Qollarınızdı Muxaddes orınǵa
 qaray sozıp,
 Jaratqan Iyege algıs-maqtawlar
 aytıń!
³ Aspan hám jerdi dóretken Jaratqan
 Iye,
 Jarılqasın seni Sionnan.

134 ¹ Haliluya!
 Jaratqan Iyeniñ atına algıs-
 maqtawlar aytıń!
 Jaratqan Iyeniñ qulları, algıs-
 maqtawlar aytıń,
² Háy, sizler, Jaratqan Iyeniñ
 Úyinde,
 Qudayımızdıñ Úyiniñ háwlisinde
 xızmet qılatuǵınlar!
³ Jaratqan Iyege algıs-maqtawlar
 aytıń,
 Jaratqan Iye – iygilikli.

Onıñ atına arnap, saz shertip,
 algıs aytıń,
 Onıñ atı súykimli.
⁴ Jaratqan Iye Óziniki etip Yaqıp
 urpaǵın,
 Óz ǵáziynesi etip Izraildı tańladı.
⁵ Bilemen, Jaratqan Iye ullıdur,
 Iyemiz barlıq qudaylardan
 mártebelidur.
⁶ Kóklerde, jer júzinde,
 Teñizlerde, pútkil túpsizliklerde,
 Jaratqan Iye neni qálese, sonı
 isleydi.
⁷ Jer júziniñ shetinen bultlardı
 kóterer,
 Jawın ushın shaqmaq shaqtırar,
 Teleklerinensamal estirer.
⁸ Mısırdá birinshi tuwılǵanlardı,
 Adamlardan baslap haywanlarǵa
 deyin óltirdi^a.
⁹ Faraon hám onıñ xızmetkerlerine
 qarsı,
 Mısırdıñ ortasında belgiler hám
 káramatlar kórsetti^b.
¹⁰ Ol kóp milletlerdi qırıp tasladı,
 Qúdiretli patshalardı óltirdi:
¹¹ Amor patshası Sixondi,
 Bashan patshası Ogtı,
 Pútkil Qanan patshalıqların^c.
¹² Olardıñ jerlerin múlik etip,
 Awa, múlik etip xalqı Izrailǵa
 berdi.
¹³ Jaratqan Iye, Seniñ atın mángi
 turadı,
 Áwladtan-áwladqa Seni
 shaqıradı.

^a **134:8** Shıǵ 12:29-30.

^b **134:9** Shıǵ 7:8–11:10.

^c **134:11** San 21:21-35; Nzm 2:24–3:11.

- 14 Jaratqan Iye xalqın qorǵap,
Qullarına rehim qıladı.
- 15 Xalıqlardıń butları gúmis hám
altınnan,
Adamnıń qolları menen soǵılǵan.
- 16 Awızları bar, sóylemeydi,
Kózleri bar, kórmeydi,
- 17 Qulaqları bar, esitpeydi,
Hátteki, dem ala almaydı.
- 18 Olardı soqqan, olarǵa
isengenlerdiń hámmesi,
Solar sıyaqlı bolıp qaladı!
- 19 Háy, Izrail xalqı, Jaratqan Iyege
alǵıslar aytıń!
Háy, Xaron urpaǵı, Jaratqan
Iyege alǵıslar aytıń!
- 20 Háy, Lebiy urpaǵı, Jaratqan Iyege
alǵıslar aytıń!
Háy, Jaratqan Iyeden
qorqatuǵınlar, Oǵan alǵıslar
aytıń!
- 21 Erusalimde ornalasqan Jaratqan
Iyege,
Sionda alǵıslar bolsın!
- Haliluya!
- 135**¹ Jaratqan Iyeni
táriyiplen, Ol iygilikli,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ² Alǵıs aytıń qudaylar Qudayına,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ³ Minnetdarshılıq bildiriń iyeler
Iyesine,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ⁴ Jalǵız Ol káramatlı isler isleydi,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ⁵ Danalıq penen kóklerdi jarattı,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ⁶ Jerdi suwlar ústine ornattı,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ⁷ Ullı jaqtılıqlardı jarattı,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ⁸ Kúndizdi basqarıw ushın quyashtı
jarattı,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ⁹ Túndi basqarıw ushın ay hám
juldızlardı jarattı,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹⁰ Mısırdıń birinshi tuwılǵanların
óltirdi^a,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹¹ Izraildi Mısırdan alıp shıqtı^b,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹² Bunı kúshli hám qúdiretli qolın
sozıp, júzege asırdı,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹³ Qızıl teńizdi ekige bóldi,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹⁴ Izraildi teńizdiń ortası menen alıp
ótti,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹⁵ Faraon hám onıń láškerlerin,
Qızıl teńizge batırıp jiberdi^c,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹⁶ Óz xalqın shól arqalı alıp júrdi,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹⁷ Ullı patshalardı qıyrattı,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹⁸ Qúdiretli patshalardı joq qıldı,
Sadıqlıǵı máńgi dawam etedi.
- ¹⁹ Amor patshası Sixondi óltirdi,

^a **135:10** Shıǵ 12:29-30.

^b **135:11** Shıǵ 6:6; 13:3-4.

^c **135:13-15** Shıǵ 14:1-31.

- Sadıqlığı mángi dawam etedi.
 20 Bashan patshası Ogtı óltirdi^a,
 Sadıqlığı mángi dawam etedi.
 21 Olardıń jerlerin mülík qılıp berdi,
 Sadıqlığı mángi dawam etedi.
 22 Qulı Izrailğa mülík qılıp berdi,
 Sadıqlığı mángi dawam etedi.
- 23 Jaǵdayımız tómenlegende, bizlerdi
 esledi,
 Sadıqlığı mángi dawam etedi.
 24 Jawlarımızdan bizlerdi qutqardı,
 Sadıqlığı mángi dawam etedi.
 25 Barlıq janzatları azıqlandıradı,
 Sadıqlığı mángi dawam etedi.
- 26 Alǵıs aytıń kóklerdiń Qudayına,
 Sadıqlığı mángi dawam etedi.

136 ¹ Babilondaǵı
 dáryalardıń boyında
 otırıp,
 Siondı eslep, jıladıq.
 2 Dógerektegi tallarǵa,
 Liralarımızdı ildirip qoydıq.
 3 Ol jerde tutqınǵa alǵanlar
 bizlerden jır aytıwımızdı,
 Bizlerge zulımlıq qılǵanlar
 shadlıq qosıǵın talap etip:
 «Sion qosıqlarınan aytıńlar», –
 dedi.

- 4 Bóten jurtta júrgenimizde,
 Qalay Jaratqan Iyenıń qosıǵın
 ayta alamız?
 5 Háy, Erusalim, eger seni umıtsam,
 Qolım saz sherte almay qalsın.
 6 Eger men seni eslemesem,
 Erusalimdi eń úlken
 shadlıǵımnan ústem
 qoymasam,

Tilim qosıq ayta almay qalsın.

- 7 Erusalim qulaǵan kúni,
 Edomlılardıń ne islegenin esle,
 Jaratqan Iye.
 Olar: «Quladıń, tiykarına deyin
 jıǵıp taslań onı!» – degen edi.

- 8 Háy, qız Babilon, sen wayran
 etileseń,
 Bizlerge ne qılǵan bolsań,
 Sonı seniń basına salatuǵınlar
 qanday baxıtlı!
 9 Bópelerińdi uslap alıp,
 Tasqa urıp, shıl-párshe
 qılatuǵınlar qanday baxıtlı!

137 ¹ *Dawıttıń jırı*
 Shin júrekteń Saǵan
 minnetdarshılıq bildiremen,
 Jaratqan Iye,
 Iláhiy barlıqlar aldında Saǵan saz
 shertip, alǵıslar aytaman.

2 Muxaddes Ibadatxanań aldında
 tájım qılaman,
 Súyispenshiligiń hám sadıqlıǵıń
 ushın,
 Seniń atıńa minnetdarshılıq
 bildiremen.
 Óz atıńdı hám sózińdi hámme
 nárseden joqarı qoydıń.

3 Shaqırǵanımda, maǵan juwap
 berdiń,
 Meni jigerlendirip, júregimdi
 batır qıldıń.

4 Alǵıslasın Seni, Jaratqan Iye, jer
 júzindegi patshalardıń
 hámmesi,
 Olar awzıńnan shıqqan sózlerdi
 esitti,

5 Islegen isleriñdi qosıq qılıp aytsın,
Sen ullı dañqqa bólengenseñ.

6 Jaratqan Iye, Sen joqarıda bolsañ
da,
Kishipeyil adamlarğa názer
awdarañañ,
Menmenlerdi uzaqtan bileseñ.

7 Qıyın jaǵdayda júrsem de,
janımdı aman saqlaysañ,
Dushpanlarımñın ğázebine qarısı
qol kótereseñ,
Oñ qolıñ meni qutqaradı.

8 Men ushın ósh alasañ.
Súyispenshiligiñ máñgidur,
Jaratqan Iye,
Óziñ jaratqanlardı taslap ketpe!

138¹ *Atqarıwshılardıñ jetek-*

shisine. Dawıttıñ jırı
O, Jaratqan Iye, meni tekserdiñ
hám meni bileseñ,

2 Qashan otırıp, qashan
turatuǵınımıdı bileseñ,
Niyetimdi uzaqtan túsiniñ
turasañ.

3 Júrsem de, jatsam da, meni
teksereseñ,
Xabarıñ bar barlıq jollarımnan.

4 Awzımnan ele bir sóz de shıqpay
turıp,
Ne aytajaǵımıdı Sen tolıq bileseñ,
Jaratqan Iye.

5 Meni aldı-artımnan orap algansañ,
Qolıñdı ústıme qoyǵansañ.

6 Uısı danalığıñ men ushın júdá
ájayıpdur,
Dım bálent, onı túsiniñ jete
almayman.

7 Seniñ Ruwxıñnan qayaqqa qasha
alaman?

Seniñ dárgayıñnan qayaqqa kete
alaman?

8 Kóklerge shıqsam, Sen sol jerde
barsañ,
Óliler mákanına tússem, Sen ol
jerde de barsañ.

9 Tañnıñ qanatlarına minip ushsam,
Teñizdiñ argı jaǵasına qonsam,
10 Ol jerde de qolıñ meni jeteler,
Oñ qolıñ meni uslap turar.

11 Eger: «Qarañılıq meni qaplasın,
Átirapımdaǵı jaqtılıq túnge
aylansın», – desem,

12 Qarañılıq Sen ushın qarañğı emes,
Tún kúndizdey jaqtı,
Qarañılıq ta, jaqtı da, Sen ushın
birdey.

13 Sen meniñ jan-tánimdi jarattıñ,
Anamñın qursaǵında meni
dórettiñ.

14 Saǵan algıs aytaman,
Men tañ qalarlıq hám ájayıp etip
jaratılǵanman.
Seniñ isleriñ ájayıp,
Bunı júdá jaqsı bilemen.

15 Jasırın jerde jaratılǵanımda,
Jerdiñ túbinde dóretilgenimde,
Súyeklerim Sennen jasırın emes
edi.

16 Qursaqqqa túsken waqtımnan-aq
meni Seniñ kózleriñ kórdi,
Maǵan ajratılǵan künlerdiñ ele
hesh biri kelmesten burın,
Hámmesi Seniñ kitabıña jazılǵan
edi.

17 Men haqqında niyetleriñ
qanshelli sırlı, Quday,
Olardıñ esap-sanı júdá kóp!

18 Eger sanasam, olar qumnan da
kóp,
Oyanganımda, men ele Seniñ
menen birgemen.

- 19 Qáne endi, jawızlardı óltirseń,
Quday!
Qanxorlar, mennen uzaqlasıń!
20 Olar Sen arqalı ant iship, sum joba
dúzedi,
Dushpanlarını Seniń atını menen
jalǵan ant ishedı.
21 Jaratqan Iye, Seni jek kórgenlerdi
qalay jaman kórmeyin?
Saǵan qarsı shıqqanlardan qalay
jerkenbeyin?
22 Men olardı pútkilley jek kóremen,
Olardı ózimniń dushpanım dep
esaplayman.
- 23 Quday, meni tekserip, júregimdi
bil,
Meni sinap kór hám pikirlerimdi
bil.
24 Qara, qáwıpli jolda júrgen joqpan
ba?
Meni Óziń máńgilik jolına jetele!

139¹ *Atqarıwshılardıń jetek- shisine. Dawıttıń jrı*

- 2 Jaratqan Iye, meni jawızlardan
qutqar,
Zalımlardan qorǵa.
3 Olar júreklerinde jawız joba
dúzedi,
Bárqulla urıs-jánjel qozǵaydı.
4 Tillerin jılanını tilindey ótkir qılar,
Awızlarında jılan záhári bar. Selah
- 5 Jaratqan Iye, meni jamannıń
qolınan saqla,
Zalımnan qorǵa.
Olar ayaǵımnan shalıp, meni
qulatpaqshı.
6 Menmenler men ushın duzaq
qurdı,
Jawızlar jolıma tor tasladı,
Olar maǵan qaqqan qoydı. Selah

- 7 Jaratqan Iye, Saǵan bılay dep
aytaman:
«Qudayım – Senseń,
Jalbarınıwıma qulaq sal, Jaratqan
Iye.
8 Quday Iye, qúdiretli
qutqarıwshım,
Sawash kúni Sen basımdı aman
saqladıń.
9 Jawızlardıń tileklerin orınlama,
Jaratqan Iye,
Dúzgen jobaların tabıslı qılma,
Bolmasa, olar kókireklerin
kóterip ketedi». Selah
- 10 Meni qorshap alǵanlardıń
awızlarınan shıqqan
zulımlıqlar,
Ózleriniń basına tússin.
11 Kómir shoǵı jawsın ústilerine!
Olar otqa, túpsiz shuqırlarǵa
ılaqtırılın,
Hasla qaytıp shıqpasın.
12 Jalaxorlarǵa jer júzinde hasla orın
qalmasın,
Apat zalımnıń izine túsip, joq
qılsın.

- 13 Bilemen, Jaratqan Iye, Sen
ezilgenniń huqıqın
qorǵaysañ,
Jarlılarǵa ádalatlıq qılasañ.
14 Awa, pák adamlar atına alǵıs
aytağı,
Haqlar Seniń dárgayında jasaydı.

- ## 140¹ *Dawıttıń jrı*
- Seni shaqıraman, Jaratqan
Iye, járdemge asıq!
Seni shaqırǵanımda, dawısıma
qulaq sal!
2 Duwam xosh iyisli tútetkidey
aldıña jetip barsın,

Kótergen qollarım keshki sadaqa
sıyaqlı bolsın!

- ³ Awzıma qarawıl qoy, Jaratqan Iye,
Erinlerimniń esigin qorǵa.
⁴ Júregim jamanlıqqa awıp ketpesin,
Jawız adamlardıń gúnalı islerine
qatnaspayın,
Olardıń mazalı awqatlarınan
jemeyin.
⁵ Pák adam meni jazalasın – bul
jaqsılıq,
Áshkaralasın – bul basıma
súrtilgen may.
Duwam jawızlardıń islerine
pútkilley qarsıdur.
⁶ Olardıń basshıları jartastan
ılaqtırıladı,
Sonda nahaqlar sózlerimniń durıs
ekenin bilip aladı.
⁷ Súriwshi jerdi jarıp, súrgenindey,
Súyeklerimiz óliler mákanınıń
awzında shashıldı.
⁸ Kózlerim Sende, Quday Iye,
Seni panalayman, janımdı
qorǵawsız qaldırma!
⁹ Jawızlardıń men ushın qurǵan
duzaqlarınan,
Olar qoyǵan qaqqanlardan meni
saqla.
¹⁰ Jawızlar ózleri qoyǵan duzaqqa
özleri tússin,
Al men aman-esen ótip keteyin.

141 ¹ *Úngirde bolǵan waqıtta,^a
Dawıttıń aytqan násiyat jırı.
Duwa*

Dawıslap dad salaman Jaratqan
Iyege,

Dawıslap jalbarınaman Jaratqan
Iyege.

- ² Oǵan dártlerimdi tógemen,
Onıń aldında qayǵılarımdı bayan
etemen.
³ Ruwxım túskende,
Júrer jolımdı Sen bileseń.
Men júretuǵın soqpaqlarda,
Jawlarım duzaq qoyǵan.
⁴ Oń jaǵıma qarap kór,
Hesh kim meni oylamaydı,
Panalaytuǵın jerim qalmadı,
Hesh kim meni qayǵırmaydı.
⁵ Saǵan jalbarınaman, Jaratqan Iye,
«Sen meniń panamsań,
Tiriler áleminde úlesim
Ózińseń», – dep
jalbarınaman.
⁶ Dadıma qulaq sal,
Men júdá hálsiredim.
Izime túskenlerden qutqar meni,
Olar mennen kúshlirek.
⁷ Shıǵarıp al janımdı qamaqtan,
Solay etip, atıña algıs aytayın.
Átirapımdı haq adamlar
qorshaydı,
Sebebi Sen maǵan jaqsılıq qılasań.

142 ¹ *Dawıttıń jırı*
Jaratqan Iye, duwamdı
esit,

- Jalbarınıwıma qulaq sal!
Sen sadıq hám ádalatlısań, juwap
ber maǵan!
² Óz qulıń menen dawlaspa,
Tirilerdiń hesh biri Seniń aldında
minsiz bolmas.
³ Dushpanlarım meni quwǵın qıldı,

^a **141:1** 1Pat 22:1-2; 24:1-22.

- Ómirimdi jer menen jeksen
qıldı.
Ázelde álemnen ótkenler sıyaqlı,
Meni qarańgılıqta jasawǵa
májbúrledi.
- 4 Sonıń ushın, ruwxım tústi,
Júregim suwlap ketti.
- 5 Ótken kúnlerdi esleymen,
Seniń barlıq isleriń haqqında oy
juwırtaman,
Qollarıńnıń isleri haqqında pikir
júritemen.
- 6 Qollarımdı Saǵan sozaman,
Kewip qalǵan topıraq yańlı, janım
Saǵan shólleydi. Selah
- 7 Tez juwap ber maǵan, Jaratqan
Iye,
Ruwxım túsip ketti.
Qábirge kirgen ólilerdey bolıp
qalmawım ushın,
Mennen júzińdi jasırma.
- 8 Azanda súyispenshiligińdi maǵan
esittir,
Óytkeni men Saǵan isenemen,
Júretuǵın jolımdı Óziń kórset,
Júregimdi ashaman Saǵan.
- 9 Dushpanlarımnan qutqar meni,
Jaratqan Iye,
Sennen pana tabaman.
- 10 Erkińdi orınlawdı maǵan úyret,
Sen meniń Qudayımsañ,
Seniń iygiliكلي Ruwxıń,
Tegis joldan meni jetelesin!
- 11 Jaratqan Iye, Óz atıń ushın
janımdı saqla,
Sen ádalatlısań, meni apattan
qutqar.
- 12 Súyispenshiligiń haqı
dushpanlarımıdı joq qıl,

Janımda qastı barlardıń
hámmesin qırıp tasla,
Men Seniń qulıńman.

143 ¹ Dawıttıń jırı

- Qollarımdı urısqa,
Barmaqlarımdı sawashqa
úyretken,
Qorǵawshı jartasım bolǵan
Jaratqan Iyege algıslar
bolsın!
- 2 Ol meni súyedi, Ol meniń
qorǵanı,ım,
Bekinisim hám qutqarıwshım,
Ol meniń qalqanı,ım hám panam,
Xalıqlardı Ol maǵan boysındıradı.
- 3 Jaratqan Iye, Sen ǵamxorlıq
qılǵanday, insan kim bolıptı?
Sen názerińdi salǵanday, adam
balası kim bolıptı?
- 4 Insan bir dem sıyaqlı,
Adamzattıń ómiri ótkinshi bir
kóleńke yańlı.
- 5 Jaratqan Iye, kóklerdi ashıp,
tómenge tús,
Tawlarǵa qol tiygiz, olardan tútin
shıqsın.
- 6 Shaqmaq shaqtırıp, jawlardı
shashıp tasla,
Oqlarıńdı atıp, olardı albirat.
- 7 Joqarıdan qolıńdı sozıp, qutqar
meni,
Tereń suwlardan shıǵarıp al meni,
Jat jurtlılardıń qolnan azat et.
- 8 Olardıń awzı jalǵanǵa tolı,
Oń qolların kóterip, ótirik ant
ishedi.
- 9 Quday, Saǵan jańa qosıq aytaman,
On tarlı arfa shertip, Seni
algıslayman.

- 10 Patshalarğa Sen jeńis sıylaysañ,
Qulıń Dawıttı qılıshtan
qutqarasañ.
- 11 Jat jerlilerdiń qolınan,
Meni qutqarıp, azat qıl.
Olardıń awız jalǵanǵa tolı,
Oń qolların kóterip, ótirik ant
ishedi.
- 12 Ullarımız jashıǵında jaqsı ósken
ósimlikke uqsasın,
Qızlarımız saraydıń naǵıshı
sútinleri sıyaqlı bolsın.
- 13 Teleklerimiz túrli azıq-awqatlarǵa
tolıp tassın.
Qoylarımız mıńlap, on mıńlap
kóbeyip,
Jaylawlarımızdı toltırsın,
- 14 Ógizlerimiz semiz bolsın.
Qorǵanlarımız hesh qashan
tesilmesin,
Adamlarımız súrgin qılınbasın,
Kóshelerimizde zar jılaǵan dawıs
shıqqasın!
- 15 Usınday tilekleri ámelge asqan
xalıq qanday baxıtlı!
Qudayı Jaratqan Iye bolǵan xalıq
qanday baxıtlı!

- 144** ¹ *Dawıttıń aytqan alǵıs-
maqtauı*
Qudayım, Patsha, Seni
ullılayman,
Atıńdı máńgi-baqıy alǵıslayman.
- ² Seni hár kúni alǵıslayman,
Atıńdı máńgi-baqıy dańqqa
bóleymen.
- ³ Jaratqan Iye ullı, Ol maqtawǵa
júdá ılayıqlı,
Onıń ullılıǵına aqıl jetpes.

- ⁴ Islerińdi bir áwlad ekinshi áwladqa
maqtaıp jetkizedi,
Qúdiretli islerińdi aytıp beredi.
- ⁵ Seniń saltanatlı ullılıǵıń,
Ájayıp isleriń haqqında oy
juwırtaman.
- ⁶ Adamlar tań qalarlıq islerińniń
qúdireti haqqında aytadı,
Men járiyalayman ullı islerińdi!
- ⁷ Adamlar ullı iygiliǵıń haqqında
bayan etedi,
Ádalatlıǵıńdı járiyalap, shadlanıp
baqıradı.
- ⁸ Jaratqan Iye miyrimli hám rehimli,
Sabır-taqatlı hám súyispenshiligi
mol.
- ⁹ Jaratqan Iye hámmege iygilikli,
Jaratqanlarınıń hámmesine
rehimli.
- ¹⁰ Barlıq jaratqanların Seni alǵıslaydı,
Jaratqan Iye,
Sadıq qulların Saǵan alǵıs-
maqtauılar aytadı.
- ¹¹ Olar patshalıǵıńnıń ullılıǵı
haqqında sóylep,
Kúsh-qúdiretiń tuwrısında aytıp
beredi.
- ¹² Solay etip, hámme Seniń kúsh-
qúdiretińdi,
Patshalıǵıńnıń ullı dańqın biledi.
- ¹³ Seniń patshalıǵıń – máńgi
patshalıq bolar,
Húkimdarlıǵıń áwladtan-áwladqa
dawam eter. *
- ¹⁴ Jaratqan Iye jıǵılǵanlarǵa súyenish
boladı,
Eki búgilgenlerdiń qáddin
tuwrılaydı.
- ¹⁵ Hámme úmit etip, Saǵan qaraydı,

- Óz waqtında olardıń ırısqsın
bereseń.
- 16 Sen qolıńdı ashıp,
Pútkil janzatlardı qálegeninshe
toydırasań.
- 17 Jaratqan Iye barlıq jollarında ádil,
Islegen barlıq islerinde
súyispenshiligin kórsetedi.
- 18 Jaratqan Iye Ózin
shaqırǵanlarǵa,
Shın kewilden shaqırǵanlarǵa
jaqın boladı.
- 19 Ózinen qorqqanlardıń tilegin
beredi,
Nalásın esitip, olardı qutqaradı.
- 20 Jaratqan Iye Ózin súygenlerdiń hár
birin qorǵaydı,
Jawızlardıń hámмесin joq etedi.
- 21 Awzım Jaratqan Iyege algıs lar
aytsın!
Pútkil janzatlar Onıń muxaddes
atına,
Máńgi-baqıy algıs-maqtawlar
aytsın.

145 ¹ Haliluya!

- Háy, janım, Jaratqan Iyege algıs-
maqtawlar ayt.
- 2 Tiri ekenmen, Jaratqan Iyege algıs-
maqtawlar aytaman,
Bar ekenmen, Qudayıma saz
shertip, Oǵan algıs aytaman.
- 3 Úmit baylamań aqsúyeklerge,
Sizlerdi qutqara almaytuǵın
insanlarǵa.
- 4 Olardıń demi tawıslıp, topıraqqa
qaytar,
Sol kúni-aq, oy-niyeti joq bolar.
- 5 Qanday baxıtlı járdemshisi

- Yaqıptıń Qudayı bolǵan
insanlar,
Úmiti Qudayı Jaratqan Iyede
bolǵanlar!
- 6 Aspandı, jerdi, teńizdi,
Hám olardaǵı pútkil barlıqtı
jaratqan,
Máńgige sadıq bolǵan,
- 7 Ezilgenlerge ádalatlıq qılatuǵın,
Ash bolǵanlarǵa nan beretuǵın Ol
boladı.
- Jaratqan Iye tutqınlardı azat
qıladı,
- 8 Soqırlardıń kózin ashadı,
Eki búgilgenlerdiń qáddin
tikleydi,
Haq adamlardı súyedi.
- 9 Jaratqan Iye kelgindilerdi qorǵaydı,
Jetim-jesirlerdi qollap quwatlaydı,
Jawızlardı jollarınan adastıradı.
- 10 Húkimdarlıq qıladı Jaratqan Iye
máńgige,
Sion, seniń Qudayın húkimdar
boladı áwladtan-áwladqa.

Haliluya!

146 ¹ Haliluya!

- Qanday jaqsı saz shertip,
Qudayımızdı algıslaw!
Qanday lázzetli hám jarasıqlı
Oǵan algıs-maqtaw aytıw.
- 2 Erusalimdi qaytadan tikleytuǵın
Jaratqan Iye boladı.
Izraildiń aydap áketilgenlerin
jıynap aladı.
- 3 Ol jaralı júreklerge shıpa beredi,
Olardıń jaraların tańadı.
- 4 Ol juldızlardıń sanın esaplaydı,

- Olardıń hámmesine at qoyadı.
 5 Iyemiz ullı hám qúdireti kúshli,
 Sheksizdur Onıń danalıǵı.
 6 Ezilgenlerdi ayaqqa turǵızatuǵın
 Jaratqan Iye boladı,
 Jawızlardı jer menen jeksen qıladı.
- 7 Jaratqan Iyege shúkirlik jırların
 aytıń,
 Qudayımızdı lira shertip algıslań.
 8 Ol kóklerdi bultlar menen
 qaplaydı,
 Jer júzin jawın menen támiyinleydi,
 Tawlarda ot-shóp ósiredi.
 9 Ol aزیق beredi haywanlarǵa,
 Ğarqıldaǵan ğarǵanıń
 palapanlarına.
 10 Ol attıń kúshine zawıqlanbaydı,
 Jawingerdiń kúshli ayaqlarınan
 lázzetlenbeydi.
 11 Jaratqan Iye Ózinen qorqqanlarǵa,
 Súyispenshiligine úmit
 baylaǵanlarǵa ırza boladı.

- 147** ¹ Jaratqan Iyeni dańqqa
 bóle, háy, Erusalim!
 Qudayına algıslar ayt, háy, Sion!
 2 Dárwazalarınıń támbilerin Ol
 bekkemleydi,
 Ishindegi balalarındı jarılqaydı.
 3 Elińe tınıshlıq beredi,
 Seni eń jaqsı biyday menen
 toydıradı.

- 4 Jer júzine Óz buyrıǵın jiberedi,
 Onıń aytqan sózi tez jayıladı.
 5 Mamıqtay etip qar jawdıradı,
 Qırawdı kúl kibi shashadı.
 6 Burshaqtı usaqtay etip jawdıradı,
 Onıń qaqaman ayazına kim
 shıday aladı?
 7 Ózi buyırıq berip, muzlardı eritedi,
 Samaldı estirip, suwları aǵızadı.

- 8 Buyırıqların Yaııptıń urpaǵına,
 Qaǵıyda hám nızamların Izrailǵa
 bildirdi.
 9 Bunday qılmadı basqa xalıqlarǵa,
 Olar Onıń nızamların bilmeydi.

Haliluya!

148 ¹ Haliluya!

- Kóklerden Jaratqan Iyege algıslar
 aytıń,
 Biyik aspanda Oǵan algıslar
 aytıń!
 2 Onıń barlıq perishteleri, Oǵan
 algıslar aytıń,
 Algıslar aytıń Oǵan, háy, pútkil
 aspan láshkerleri!
 3 Quyash, ay, Oǵan algıslar aytıń,
 Algıslar aytıń Oǵan, háy,
 jarqıraǵan barlıq juldızlar!
 4 Aspanlar aspanı,
 Kókler ústindegi suwlar,
 Oǵan algıslar aytıń!
- 5 Bular Jaratqan Iyeniń atına algıslar
 aytın,
 Ol buyırıq bergende, olar payda
 boldı,
 6 Olardı máńgi-baqıy bekkem
 ornattı,
 Bul qaǵıyda hesh qashan biykar
 qılmbaydı.
- 7 Jer júzinen Jaratqan Iyege algıslar
 aytıń:
 Háy, teńizdegi náhán janzatlar,
 barlıq túpsiz teńizler,
 8 Shaqmaq, burshaq, qar hám
 bultlar,
 Onıń buyrıǵına boysınatuǵın
 dawıllar,
 9 Tawlar, barlıq tóbeshikler,

- Miywe ağashları hám kedr
ağashları,
10 Jabayı haywanlar hám úy
haywanları,
Jer bawırlawshılar menen quslar,
11 Jer júziniń patshaları, barlıq
xalıqlar,
Aqsúyekler, jer júzindegi barlıq
húkimdarlar,
12 Jigitler hám qızlar,
Ğarrılar hám jaslar!
- 13 Hámmesi Jaratqan Iyeniń atına
algıslar aytsın,
Jalgız Onıń atı ullı.
Onıń ullılıǵı jer hám kókten bálent.
14 Jaratqan Iye Óz xalqın kúshli qıldı,
Barlıq sadıq qullarınıń,
Ózine jaqın bolǵan xalıqtıń,
Izrail xalqınıń dańqın shıǵardı.

Haliluya!

149¹ Haliluya!

- Jaratqan Iyege jańa qosıq aytıń,
Sadıq qullarınıń jıyımında Onı
algıslań!
2 Izrail óz Jaratıwshısı sebepli
quwansın,
Sion xalqı óz Patshasına
shadlansın!
3 Oyingáa túsip, algıslar aytsın Onıń
atına,
Dáp hám lira shertip, Ógan algıs-
maqtaw qosıǵın aytsın!
- 4 Jaratqan Iye xalqına kewli toladı,
Kishi peyillilerge jeńis berip,
olardı dańqqa bóleydi.
5 Uısı erisken húrmetine yoshlansın
sadıq qulları,
Tóseklerinde shadlanıp baqırsın!

- 6 Awızlarında Qudayǵa algıs-
maqtaqlar bolsın,
Qollarında eki júzli qılısh penen,
7 Jat xalıqlardan ósh alsın,
Xalıqlarǵa jaza bersin.
8 Olardıń patshaların shınjırlap,
Abıraylı adamlarına temir
kisenler salsın!
9 Olardıń ústinen shıǵarılgan
húkimdi orınlasin!
Barlıq sadıq qulları ushın bul
húrmet bolar.

Haliluya!

150¹ Haliluya!

- Muxaddes mákanında Qudayǵa
algıslar aytıń!
Qúdireti ushın kóklerde Ógan
algıslar aytıń!
2 Algıslar aytıń Ógan qúdiretli isleri
ushın!
Algıslar aytıń Ógan teńsiz
ullılıǵına jarasa!
- 3 Kárnay shertip, Ógan algıslar
aytıń!
Arfa hám lira shertip, Ógan
algıslar aytıń!
4 Dáp qaǵıp, oyingáa túsip, Ógan
algıslar aytıń!
Tarlı saz ásbap hám sibızǵı
shertip, Ógan algıslar aytıń!
5 Kimballar qaǵıp, Ógan algıslar
aytıń!
Bálent dawıslı kimballar menen
Ógan algıslar aytıń!
6 Murnında demi bar barlıq tiri
janlar,
Jaratqan Iyege algıslar aytıń!
- Haliluya!

Sulaymannıń hikmetleri

Kitap haqqında maǵlıwmat

Sulaymannıń hikmetleri kitabı naql hám násiyatlar túrindegi tárbiya hám diniy tálimatlardan ibarat. Bul kitaptıń bas avtorı Izrail xalqınıń dana patshası Sulayman boladı. Kitaptıń bazı bólimleri Agur (30:1) hám patsha Lemuel (31:1) tárepinen jazılǵan.

Qatarlardıń kópshiliginde kúndelikli ómirde ushıraytuǵın mashqalalar haqqında sóz etiledi. Bul kitap «Jaratqan Iyeden qorqıw – danalıqtıń bası» degen dana sózler menen baslanıp (1:7), tek ǵana diniy isler tuwrısında emes, al ádep-ikramlıq hám aql menen qılınıwı kerek

bolǵan isler haqqında da násiyat beriledi. Bul hikmetler shańaraq hám jámiyettegi qarım-qatnaslar, danalıq penen is tutıw, isbilermenlik, tárbiya hám Qudayǵa boysınıwshılıq sıyaqlı temalardı óz ishine aladı. Kitapta múláymlik, sabır-taqat, kám-baǵallardı húrmet etiw hám dosqa sadıqlıq sıyaqlı minezlemeler haqqında kóp pikirler aytıladı.

Kitaptaǵı kóplegen hikmetler mazmunı boyınsha bir-birine baylanıslı, al bazı hikmetli sózler qısqa bolıp, qatarǵa baylanıslı bolmasa da, ulıwmalıq mánini ózinde túsindirip beredi.

Hikmetlerdiń maqseti

1 ¹ Bular Izraildiń patshası Dawıttıń ulı Sulaymannıń hikmetleri:

² Bul hikmetlerdiń maqseti mınaw:
Danalıqtı hám násiyattı úyretiw,
Aqıllı sózlerdi túsindiriw;

³ Tuwrı jasaw qaǵıydaların,
Ádillik, ádalatlıq hám hadallıqtı
ózlestiriw;

⁴ Sadalarǵa tereń túsiniw,
Óspirimlerge bilim hám sana
beriw.

⁵ Danalar tınlap, bilimine bilim
qosadı,

Aqıllılar dana keńes aladı.

⁶ Usılayınsha olar naql hám
hikmetlerdi,

Danıshpanlardıń sózleri menen
jumbaqların túsinedi.

⁷ Jaratqan Iyeden qorqıw –
danalıqtıń bası.

Tek aqlsızlar ǵana danalıq hám
násiyattı jek kóredi.

Azgırılardan saq bol!

- 8 Balam, ákeńniń násiyatlarına
qulaq sal,
Anañ bergen tálimnen bas tartpa!
9 Olar basańa ájayıp taj,
Moynıńa monshaq boladı.
10 Balam! Eger gúnakarlar seni
azgırmaqshı bolsa,
Olargá kónbe.
11 Eger olar: «Bizler menen júr,
Qan tógiw ushın buqqıda jatayıq,
Sebepsizden sebepsiz biygúnanı
añlıyq.
12 Olardı óliler mákanı kibi tiriley,
Tuńğıyıqqa túskenler kibi
pútinley jutayıq.
13 Barlıq qimbatbaha zatların alayıq,
Úylerimizdi oljaǵa toltrayıq.
14 Bizler menen táwekelge bel bayla,
Bar baylıǵımız ortaқ boladı», –
dese,
15 Balam, olar menen joldas bolma,
Olardıń jolınan awlaқ bol!
16 Olardıń ayaqları jawızlıqqa talpınar,
Qan tógiwge asıǵar.
17 Hátte, quslar da,
Kóz aldında qurılǵan awǵa túspe.
18 Al sol adamlar óz qanın tógiw
ushın buqqıda jatadı,
Ózleriniń janın ózleri añlydı.
19 Haram tabısqa qumardıń aqibeti
sonday boladı,
Sol qumarlıq haram tabıs iyisiniń
basın jalmaydı.

Danalıqtı tıńla!

- 20 Danalıq kóshelerde jar salıp,
Maydanlarda dawıslap baqradı.
21 Shawqımlı kósheniń basında
qıshqırıp,
Qala dárwazalarınıń kirer
awzında óz sózin aytadı:

- 22 «Háy, sadalar! Sadalıǵınızdı
qashanǵa deyin
súymekshisiz?
Surbetler qashanǵa deyin
mazaqlawdan zawıq aladı?
Aqmaqar qashanǵa shekem
bilimdi jek kóredi?
23 Qáne, meniń áshkaralaǵanımnan
dúzelseńiz edi!
Sizlerdi ruwxıma toltırıp,
Sózlerimdi bildirer edim.
24 Sizlerdi shaqırdım, meni tuńlawdan
bas tarttıńız,
Qolımdı sozdım, názer awdarǵan
bolmadı.
25 Sizler meniń barlıq keńeslerimdi
mensinbedińiz,
Meniń áshkaralawlarımdı qabil
etpedińiz.
26 Sonıń ushın men de apatqa
ushıraǵanıńızda, ústińizden
külemen,
Húreyińiz ushqanda, mazaқ
qılamam.
27 Qorqınısh dawılday bastırıp
kelgende,
Apatshılıq quyınday dúbegende,
Qayǵı hám hásiret basıńızǵa
túskende,
28 Meni shaqırasız, men de juwap
bermeymen,
Meni izleysiz, biraқ tappaysız.
29 Óytkeni sizler bilimdi jek kórdińiz,
Jaratqan Iyeden qorqıwdı maқul
kórmedińiz.
30 Keńeslerimdi qabil qılmadıńız,
Áshkaralawlarımdı kózge
ilmedińiz.
31 Sonıń ushın, tutqan jolıńızdıń
ashshı miywelerin jep,
Óz sumlıqlarıńızǵa toyınasızlar.
32 Sadanıń ójetligi ózin óltiredi,
Aqmaqatıń biyǵamlıǵı onı qurtadı.

33 Al meni tınlaganlar qawipsiz jasap,
Jamanlıqtan qorqpay, tımış boladı».

Danalıqtıń qádiri

2 ¹ Balam! Eger sen sózlerimdi qabil qılıp,
Buyırıqlarımı júregińde saqlasań,
² Danalıqqa qulaq túrip,
Túsinikke júregińdi ashsań,
³ Eger aqıl-parasattı shaqırıp,
Túsinikke dawıslap jalbarınsań,
⁴ Onı gúmis kibi izlep,
Kómilgen gáziyne kibi aqtarsań,
⁵ Sonda sen Jaratqan Iyeden qorqıwdıń ne ekenin túsinip,
Qudaydıń kim ekenin bileseń.
⁶ Danalıqtı Jaratqan Iye berer,
Bilim hám túsinik Onıń awzınan shıǵar.
⁷ Ol haqlar ushın tabıs sıylap,
Minsizler ushın qalqan bolar.
⁸ Ol ádalatlıq jolların qorıp,
Ózine sadıqlardıń jolların qorǵar.
⁹ Sonda sen ádillik hám ádalatlıqtı uǵıp,
Hadal hám tuwrı joldıń ne ekenin túsinerseń.
¹⁰ Júregiń danalıqqa tolıp,
Kewliń bilimnen zawıq alar.
¹¹ Aqıl-parasat seni aman saqlap,
Durıs túsinik seni qorǵar.
¹² Danalıq seni jawızlardıń jolınan,
Jalǵan sóylewshilerden,
¹³ Qarańǵılıq jolınan júriw ushın,
Tuwrı joldı taslap ketkenlerden,
¹⁴ Jamanlıq islep quwanıp,
Jawızlıqtıń buzǵınlıǵınan lázzet alatıǵınlardan,
¹⁵ Teris jolǵa túsip,
Óz jollarınan adasqanlardan saqlar.
¹⁶ Danalıq seni buzıq hayaldan,
Jezókshe hayaldıń maylı tilinen saqlar.

¹⁷ Ol jaslay qosılǵan kúyewin taslap ketken,
Qudaydıń aldında dúzgen kelisimin umıtqan.
¹⁸ Onıń úyi ólimge,
Jolları óliler aldına alıp baradı.
¹⁹ Oǵan barǵanlar qayıp kelmes,
Ómir jolına qayta túspes.
²⁰ Sonlıqtan jaqsılardıń jolınan júr,
Ádillerdiń jolın bekkem tut.
²¹ Haqlar jer betin mákan qılar,
Minsizler sol jerde qalar.
²² Jamanlar jer betinen qırıp taslanar,
Opasızlar túp-tamırı menen joq qılınar.

Jaslarǵa másláhát

3 ¹ Balam, úyretkenlerimdi umıtpa,
Buyırıqlarımı júregińde saqla!
² Olar ómir jasıńdı uzayıtp,
Mol tımışlıq sıylaydı.
³ Súyispenshilik hám sadıqlıq hasla seni tárk etpesin,
Olardı moynıńa taǵıp,
Júregińe oyıp jazıp qoy.
⁴ Sonda Qudaydıń hám adamlardıń názerinde,
Miyrim hám abırayǵa iye bolasań.
⁵ Shın júreктen Jaratqan Iyege úmit bayla,
Óz aqıl-parasatıńa súyenip júrme.
⁶ Islegen hár bir isińde Jaratqan Iyeni tanıp bil,
Ol seniń jollarıńdı tuwrılap turar.
⁷ Ózińdi danishpanman dep sanama,
Jaratqan Iyeden qorq,
jamanlıqtan awlaq júr.
⁸ Bul deneńe salamatlıq,
Súyeklerińe azıq boladı.
⁹ Mal-múlkińnen hám hámme zúraátińniń dáslepki óniminen berip,

- Jaratqan Iyege húrmet kórset.
 10 Sonda telekleriń dáńge tolıp tasıp,
 Iskenjeleriń taza sharapqa toladı.
 11 Balam, Jaratqan Iyeniń
 tárbiyasına itibarsız qarama,
 Ol áshkaralaǵanda júregińe awır
 alma.
 12 Áke jaqsı kórgen ulın jazalaǵanı
 sıyaqlı,
 Jaratqan Iye de kimdi súyse, sonı
 áshkaralaydı.

Danalıqtıń qunı

- 13 Danalıqtı tapqan,
 Túsiniкке iye bolǵan adam
 qanday baxıtlı!
 14 Óytkeni danalıq gúmisten qunlıraq,
 Onıń paydası altınnan da joqarı.
 15 Danalıq hasil tastan da qımbat,
 Qumartqan hesh bir nárseniń oǵan
 teń kelmes.
 16 Uzaq ómir onıń oń qolında,
 Baylıq hám dańq sol qolında.
 17 Danalıqtıń jolları jaǵımlı jollar,
 Onıń barlıq soqpaqları tınıshlıqqa
 aparar.
 18 Danalıq – onı iyelegen adam ushın
 ómir teregi,
 Onı bekkem uslaǵan qanday
 baxıtlı!
 19 Jaratqan Iye danalıq penen jerdiń
 tiykarın saldı,
 Túsiniк penen kóklerdi bekkem
 ornattı.
 20 Onıń bilimi menen tuńǵıyıqtıń
 kózleri ashıldı,
 Bultlar shıq túsirdi.
 21 Balam! Saw pikir hám durıs
 túsinikti saqla,
 Olardı názerińnen qashırma.
 22 Olar janińa ómir,
 Moyınıńa ájayıp monshaq boladı.

- 23 Sonda ómir jolında qáwipsiz
 júreseń,
 Ayaqlarıń da súrnikpeydi.
 24 Jatqanıńda qorqpaysań,
 Uyıqlaǵanıńda uyqıń tınısh boladı.
 25 Tosattan bolatuǵın apattan,
 Nahaqlardıń basına túsetuǵın
 báleden qorqpaysań.
 26 Jaratqan Iye seniń súyenishiń
 bolıp,
 Ayaqlarıńdı duzaqqa túsiwden
 saqlaydı.
 27 Qolıńnan keletuǵın waqıtta,
 Mútájlerden járdemińdi ayama.
 28 Qolında bar bola tura jaqınıńa:
 «Erteń kel, sonda beremen», –
 deme.
 29 Biyǵam janińda jasap atırǵan
 qońsıńa,
 Jamanlıq oylama.
 30 Ózińe jamanlıq qılmaǵan adam
 menen,
 Sebepsiz jánjellespe.
 31 Zorlıq islewshige háwes qılma,
 Onıń jollarınıń birde birewin
 tańlama.
 32 Jaratqan Iye azǵırıwshılardan
 jerkenedi,
 Haq adamǵa jaqın boladı.
 33 Jaratqan Iye zalımniń úyin
 náletleydi,
 Ádillerdiń mákanın jarılqaydı.
 34 Ol surbetlerdiń ózlerin mazaq
 qıladı,
 Kishi peyillerge miyrim kórsetedi.
 35 Danalar dańq-ataqtı,
 Aqlısızlar shermendelikti miyras
 etip aladı.

Danalıqtıń artıqmashlıǵı

- 4** ¹ Balalarım, ákeńizdiń násiyat-
 larına qulaq salıń!

- Aqıl-parasattı iyelewge itibar berin.
- ² Men sizlerge jaqsı tálim beremen, Úyretkenlerimnen júz burmańlar.
- ³ Men de ákemniń úyinde bala boldım, Kóziniń qarası, anamniń jalǵızı edim.
- ⁴ Ákem maǵan úyretip, bılay der edi: «Sózlerimdi júregińe bekkem jayla, Buyırıqlarımdı orınla, sonda jaqsı jasaysań.
- ⁵ Danalıqtı hám aqıl-parasattı iyele, Sózlerimdi umıtpa, olardan júz burma.
- ⁶ Danalıqtan ayırılma, ol seni qorǵaydı, Onı súy, ol seni aman saqlaydı.
- ⁷ Eń baslısı – danalıq, danalıqtı iyele, Bar iyeligińdi berip bolsa da, aqılǵa iye bol.
- ⁸ Onı joqarı bahala, ol seni mártebeli qıladı, Oǵan jabısıp alsań, ol seni abırayǵa eristiredi.
- ⁹ Danalıq basına ájayıp gúl sheńber, Sawlatlı bir taj kiydiredi».
- ¹⁰ Balam, tıńla hám sózlerimdi qabıl et, Sonda ómir jasıń uzaq boladı.
- ¹¹ Men saǵan danalıq jolın úyrettim, Seni tuwrı soqpaqlardan jeteledim.
- ¹² Júrgenińde, adımıń tosqnılıqqa ushıramaydı, Juwırǵanıńda súrnikepeyseń.
- ¹³ Násiyatıma bekkem ámel qıl, onnan ayırılma, Onı saqla, ol – seniń ómiriń.
- ¹⁴ Zalımlardıń soqpaǵınan, Jawızlardıń jolınan júirme.
- ¹⁵ Onnan bas tart, ol joldan júre górme, Onnan awlaq bolıp, burılıp ket.
- ¹⁶ Olar jawızlıq islemese, uyıqlay almaydı, Birewdi qulatpasa, uyqısı qashadı.
- ¹⁷ Olar nızamsızlıq arqalı nan jep, Jawızlıq arqalı sharap ishedı.
- ¹⁸ Ádildiń joli tań shuǵlasına uqsaydı, Ol túske deyin jarqıraǵan sayın jarqıraydı.
- ¹⁹ Zalımnıń joli túnekke uqsaydı, Olar nege súrnigip qulaytuǵınım bilmeydi.
- ²⁰ Balam, sózlerime diqqat qoy, Aytqanlarıma qulaq túr.
- ²¹ Sózlerimdi názerińnen qashırma, Olardı júrek tórinde saqla.
- ²² Olar ózin tapqanlarǵa ómir sıylaydı, Pútkil denesine densawlıq beredi.
- ²³ Eń baslısı, bar kúshiń menen júregińdi qorǵa, Ol ómir bulaǵı.
- ²⁴ Awzıńnan jalǵan sóz shıqpasın, Tilińdi ótirik sózden tıy.
- ²⁵ Kózleriń alǵa tuwrı qarasin, Názeriń aldırǵa tigilgen bolsın.
- ²⁶ Qádemińdi oylap bas, Pútkil jollarıń bekkem bolsın.
- ²⁷ Orıǵa da, solǵa da qayırılma, Ayaǵıńdı jawızlıqtan awlaq tut.

Neke hadallıǵın buzıwǵa qarşı eskertiw

- 5** ¹ Balam, danalıǵıma itibar ber, Men túsingen nárselerge qulaq sal.
- ² Solay etseń, sana-sezimiń joǵalmas, Awzıń bilimdi saqlap qalar.
- ³ Buzıq hayaldıń awzınan pal tamar, Sózleri maydan da jumsaq bolar.
- ⁴ Biraq onıń aqıbeti juwsanday ashshı,

- Eki jüzli qılıshtay ótkir.
 5 Ayaqları ólimge túsip barar,
 Qádemleri óliler mákanına qaray
 jeteler.
 6 Ómir jolı tuwralı ol oylamas,
 Qıysıq jol menen júrgenin
 ańǵarmas.
 7 Solay eken, balalarım, meni
 tıńlańlar,
 Aytqan sózlerimnen bas
 tartpańlar!
 8 Onday hayaldan awlaq bol,
 Onıń esigine de jolama.
 9 Bolmasa, abırayıńdı basqalarǵa,
 Ómirińdi tas bawırǵa bereseń.
 10 Baylıǵıńnan basqalar ráhátlenip,
 Miynetiń basqa úydi bayıtadı.
 11 Etiń súyegińe taqalıp, ómiriń
 aqırılǵanda,
 Ah shegip, bılay dep páriyad
 qılarsań:
 12 «Men nege násiyattı jek kórdim?
 Nege júregim eskertiwdi pisent
 etpedi?
 13 Muǵallimlerimdi tıńlamadım,
 Ustazlarım qulaq aspadım.
 14 Sonlıqtan men jıynalǵan jámiyettiń
 aldında,
 Iyt masqara bolayın dep
 qalıppan!»
 15 Suwdı óz suw saqlaǵıshıńnan,
 Óz qudıǵıńnan shıqqan suwdan ish.
 16 Bulaqların kóshe boylap,
 Aǵın suwların maydanlar boylap
 aqsın ba?
 17 Olar tek ózińdiki bolsın,
 Basqalar menen bólispe.
 18 Bulaǵın bereketli bolsın,
 Jaslay qosılǵan qostarıńnan
 lázzet al.
 19 Ol súykimli suwın, názik kiyikke
 uqsaydı.

- Onıń kókiregine bárqulla qanaat
 etip,
 Bárqulla muhabbatınan lázzet al.
 20 Balam, saǵan tiyisli emes hayaldan
 lázzet alıwdıń,
 Basqanıń gewdesin qushıwdıń ne
 keregi bar?
 21 Adamnıń jolları Jaratqan İyeniń
 kóz aldında,
 Ol onıń barlıq adımların baqlap
 turadı.
 22 Jaman adamnıń ayıplı isleri onıń
 ózin duzaqqa túsiredi,
 Ol óz gúnalarına shırmalıp qaladı.
 23 Ol tárbiyasızlıqtan ólip ketedi,
 Aqmaqlıǵı onı joldan shıǵaradı.

Aqmaqlıq qılıwdan saq bol!

- 6** ¹ Balam, eger birew ushın kepil
 bolıp,
 Onıń qarızın moynıńa alsań,
² Onda sen sózińnen tutılıp,
 Óz sózińniń qarmaǵına ilingeniń.
³ Yaǵnıy, sol adamnıń qolına
 túskeniń.
 Balam, onnan qutılıw ushın bılay
 qıl:
 Bar da, ayaǵına jıǵıl, jalın.
⁴ Kózińe uyqı berme,
 Kirpik ilme.
⁵ Ańshıdan qashqan jeyran kibi,
 Qus awlawshıdan qashqan qus
 kibi, ózińdi qutqar.
⁶ Háyerinshek, qumırısqańıń janına
 bar,
 Onıń islerine qarap, danalıq
 úyren.
⁷ Onıń bashıǵı da, qadaǵalawshısı da,
 Húkimdarı da joq.
⁸ Biraq ol jazda óz azıǵın toplaydı,
 Jıyın-terim waqtında awqatın
 jıynaydı.

- 9 Háy erinshek! Qashangá deyin
jatpaqshısań?
- Qashan uyqıńnan oyanasań?
- 10 Biraz uyıqlap, az-maz múlgıp
otırsań,
Geyde qol qawsırıp, jatıp ta alsań,
- 11 Tonawshıday bolıp joqshılıq jetip
keler,
Qaraqshıday bolıp mútájlik bas
salar.
- 12 Ońbağan hám jawız adam jalğan
sóylep júrer,
- 13 Kózlerin qıpılıqlatar,
Ayaqları menen belgi berip,
Barmaqları menen ishara qılar,
- 14 Júregindegi hiyle menen jawız
niyet qılıp,
Bárqulla jánjel tuwdırar.
- 15 Sonlıqtan apat oğan tosattan keler,
Kútilmegende, sharasız shıl-
párshe bolar.
- 16 Jaratqan Iye jek kóretuǵın altı
nárse,
Hátte, Ol jerkenetuǵın jeti nárse
bar:
- 17 Menmen kóz, jalğan sóylewshi til,
Ayıpsız qan tógetuǵın qollar,
- 18 Jawız niyetli júrek,
Jawızlıqqa asıǵatuǵın ayaqlar,
- 19 Ótirik sóyleytuǵın jalğan gúwa,
Tuwısqanlar arasına ot salıwshi
adam.
- Neke hadallıǵın buzıwǵa
qarsı jáne bir eskertiw**
- 20 Balam, ákeńniń buyrıǵın este saqla,
Anań bergen tárbiyadan bas tartpa!
- 21 Olardı bárqulla júregińe túyip,
Moynıńa baylap júr.
- 22 Júrgenińde, olar seni jeteler,
Uyıqlaǵanıńda, olar seni qorǵap
turar,
- Oyanganıńda, olar saǵan keńes
berer.
- 23 Bul buyırıqlar – shıra, násiyatlar –
nur.
Dúzetiwshi tárbiya – ómirge jol.
- 24 Olar seni júwensiz hayaldan,
Buzıq hayaldıń maylı tilinen
qorǵaydı.
- 25 Onıń sulıwlıǵın júregiń
qumartpasın,
Kózin súzip seni aylandırıp
almasın.
- 26 Jezókshe sebepli nangá zar
bolasań,
Al kúyewi bar hayal sebepli
ómirińnen ayırılasań.
- 27 Adam qoyıńǵa ot salar da,
Kiyimin órtemes pe?
- 28 Shoq ústinde júrer de,
Ayaǵın kúydirmes pe?
- 29 Basqanıń hayalı menen jatqanǵa
da solay boladı,
Oǵan jaqınlaǵan jazasız
qalmaydı.
- 30 Ashlıq sebepli tek qarnın toydırıp
ushın urlıq qılsa,
Adamlar onı jek kórmeydi.
- 31 Biraq ol qolǵa túsip qalsa,
Urlaǵan nársesin jeti ese qılıp
tóleydi,
Hátte, úyindegi barlıq mal-
múlkin beriwi múmkin.
- 32 Buzıqshılıq qılǵan – esiwas,
Solay islegen óz janın nabit qılar.
- 33 Ol tayaq jep, masqara bolar,
Shermendelikten máńgige
tazalana almas.
- 34 Qızǵanısthan kúyewin ashıw
kerner,
Ósh alganda ayawdı bilmes.
- 35 Hesh qanday tólemdi qabil etpes,
Ne berseń de, alıwdı qálemes.

7 ¹ Balam, sózlerimdi esińde tut,
 Buyırqlarımı júregińde saqla.
² Buyırqlarıma ámel qıl, sonda jaqsı
 jasaysań,
 Násiyatımdı kóz qarashıǵınday
 asıra.
³ Olardı júzik kibi barmaǵına taǵıp al,
 Júregińe oyıp jazıp qoy.
⁴ Danalıqqa: «Sen meniń
 apamsań», – dep ayt,
 Túsinikti tuwısqanıń, dep ata.
⁵ Olar seni buzıq hayaldan,
 Jezókshe hayaldıń maylı tilinen
 qorǵaydı.
⁶ Bir kúni úyimniń áyneginen,
 Terezeden sırtqa qaradım.
⁷ Sada jaslardıń arasında,
 Aqlı tolmaǵan jas jigitti kórip
 qaldım.
⁸ Ol kósheni hayal jasaytuǵın
 múyeshke jaqın jerden kesip
 ótip,
 Sol hayaldıń úyine aparatuǵın jol
 menen ketti.
⁹ Bul ımırt jabılǵan keshki waqıt
 bolıp,
 Túńgi qarańǵılıq shókken edi.
¹⁰ Sonda buzıqlar sıyaqlı kiyingen
 hiyleker hayal,
 Aldınan shıǵıp, jigitti kútip aldı.
¹¹ Ol úyinde turmaytuǵın,
 Wayraqı hám júwensiz bolıp,
¹² Birese kóshede, birese maydanda,
 Múyeshlerde jigitlerdi awlap
 turadı.
¹³ Ol jigitti uslap alıp, súydi,
 Beti búlk etpey oǵan bılay dedi:
¹⁴ «Búgin tatıwlıq qurbanlıǵın berip,
 Bergen wádemdi orınladım.
¹⁵ Sonlıqtan seni kútip alıwǵa
 shıqtım,
 Seni izlep, mine, tawıp ta aldım!

¹⁶ Túrli reńli Mısır tawarlarınan,
 Tósegimdi qaplap, tósedim.
¹⁷ Jataq jayıma xosh iyisli mirra,
 Aloe hám korica septim.
¹⁸ Qáne kel, tań atqansha, muhabbat
 lázzetin tatıp,
 Onnan ráhátleneyik.
¹⁹ Úyde kúyewim joq,
 Ol alıs saparǵa ketti.
²⁰ Ol gúmis tolı shijlanın da alıp ketti,
 Ay tolgansha qayıp kelmeydi».
²¹ Hayal jıllı sózler menen jigitti
 aylandırıp,
 Maylı tili menen joldan urdı.
²² Sol waqıtta-aq, jigiti oǵan erip ketti.
 Jigiti soyılıwǵa baratırǵan buǵaǵa,
 Duzaqqa ayaq basıp atırǵan
 suwıǵa uqsar edi.
²³ Oq bawırın tesip ótpegenshe,
 Duzaqqa taslangan qus sıyaqlı,
 Ólimge baratırǵanın bilmes edi.
²⁴ Solay eken, balalarım, meni
 tıńlańlar,
 Aytqan sózlerime qulaq salıńlar!
²⁵ Júregińiz sonday hayaldıń jolına
 burılmasın,
 Onıń soqpaqları boylap adasıp
 júrmeńiler.
²⁶ Ol kóplerdi jaradar etip qulattı,
 Sansız adamlar onıń qolınan qaza
 taptı.
²⁷ Onıń úyi óliler mákanına
 jeteleytuǵın,
 Ólimge alıp túsetuǵın jol.

Danalıqtı tıńla!

8 ¹ Shaqırıp atırǵan Danalıq emes
 pe?
 Dawıslap turǵan túsiniq emes pe?
² Ol jol shetindegi bálentliklerdiń
 ústinde,
 Dárbent jollarda turadı.

- 3 Ol qala dárwazaların aldında,
Qalağa kirer awızda turıp jar saladı:
- 4 «Háy adamlar, men sizlerdi
shaqırıp turman,
Shaqırığım adam balasına
qaratılğan!
- 5 Sadalar, uzaqtı kóriwdi úyreniń,
Aqmaqlar, túsiniкке iye bolıń!
- 6 Tıńlańlar, áhmiyetli nárselerdi
aytpaqshıman,
Haqıyqattı bayan etpekshimen.
- 7 Tilim haqıyqattı sóleydi,
Awzım jalǵannan jerkenedi.
- 8 Awzımnan shıqqan hár bir sóz
haqıyqat,
Onda hiyle hám jalǵan joq.
- 9 Sanalıǵa barlıǵı ayan,
Bilimdi iyelegenge bári durıs.
- 10 Gúmisti emes, meniń násiyatımdı al,
Sap altın ornına bilim al.
- 11 Danalıq yaqıttan da qımbat,
Ańsaǵan hesh nársen oǵan teń
kelmes.
- 12 Men – Danalıqpan, Aqıl-parasat
penen birge jasadım,
Bilim hám sana-sezim mende bar.
- 13 Jaratqan Iyeden qorqıw –
jamanlıqtan jerkeniw.
Men menmenlik hám
tákkabirlikti,
Jawızlıq jolın hám ótirik sózdi jek
kóremen.
- 14 Mende jaqsı keńes bar, mende
úgit-násiyat bar,
Men túsiniкpen, kúsh-quwat ta
mende bar.
- 15 Men arqalı patshalar biylik eter,
Húkimdarlar ádil húkim shıǵarar.
- 16 Jer betindegi barlıq húkimdarlar,
Ádil basqarıp otırǵan hámme
aq súyekler men arqalı
basqarar.
- 17 Meni súygenlerdi men de
súyemen,
Meni ıqlas penen izlegenler, meni
tabadı.
- 18 Mende baylıq hám dańq-ataq bar,
Tawıslımas baylıq hám ádalat
mende bar.
- 19 Beretuǵın jemisim altınnan, sap
altınnan da jaqsı,
Men beretuǵın payda saylandı
gúmisten de joqarı.
- 20 Men ádillik jolınan,
Ádalat soqpaqlarınan júremen.
- 21 Meni súygenlerge baylıq sıylap,
Olardıń qaznaların toltıraman.
- 22 Jaratqan Iye Óz isin baslamastan
aldın,
Óz jolınıń bası retinde meni
jarattı.
- 23 Eń basta, dúnya jaratılmastan
aldın,
Men tayınlanǵan edim.
- 24 Ele túpsiz teńiz de bolmaǵan,
Mol suwlı bulaqlar da kóz
ashpaǵan waqıtta,
Men tuwılǵan edim.
- 25 Ele tawlar ornatılmastan aldın,
Tóbelerden de burın men
tuwıldım.
- 26 Ol waqıtta Ol ele jerdi de, dalalardı
da,
Dúnyanıń birinshi topıraǵın da
jaratqan joq edi.
- 27 Ol aspandı ornatqanda,
Teren teńiz júzine jiyek sıǵanda,
men sol jerde edim.
- 28 Joqarıǵa bultlardı qoyǵanda,
Jer astı bulaqlarına tiykar
salǵanda,
- 29 Suwlar shegaradan shıǵıp ketpesin
dep,
Teńizge kórsetpe bergende,

- Jerdiń tiykarm belgilegende,
 30 Men Onıń janında usta boldım.
 Hár kúni Onı quwantıp,
 Onıń aldında shadlanar edim.
 31 Ol jaratqan dúnyada kewlimdi
 kóterer edim,
 Adam balası meniń quwanışım edi.
 32 Solayeken, balalarım, meni tıńlańlar,
 Jolımdı tutqanlar qanday baxıtı!
 33 Násiyatımdı tıńlap, dana bolıńlar,
 Hesh qashan onnan júz burmańlar!
 34 Hár kúni dárwazam aldında sergek
 turatuǵın,
 Esigim aldında kútip turatuǵın,
 Meni tıńlaytuǵın adam qanday
 baxıtı!
 35 Meni tapqan ómirdi tabadı,
 Jaratqan Iyeniń miyrimine erisedi.
 36 Al Meni qoldan shıǵarǵan ózine
 zıyan keltiredi,
 Meni jek kóretuǵınlardıń
 hámmesi ólimdi súyedi».

Danalıqtıń hám aqmaqlıqtıń mirát etiwı

- 9 ¹ Danalıq ózine úy qurıp aldı,
 Onıń jeti sütünin jonıp qoydı.
² Ol malların soyıp, sharap tayarlap,
 Dasturxan jaydı.
³ Ol óz xızmetshi hayalların jollap,
 Qalanıń biyik jerlerinde jar
 saldırdı:
⁴ «Kim sada bolsa, berman kelsin!»
 Al aqıl-esi kemlerge bilay dedi:
⁵ «Kelińler, nanımnan jep,
 Men tayarlaǵan sharaptan
 ishińler.
⁶ Nadanlıqtı taslap, jasańlar,
 Aqıl-parasattıń jolınan júrińler».
⁷ Surbetke násiyat bergen masqara
 bolar,

- Jamandı áshkaralaǵańa min
 taǵılar.
⁸ Surbetti áshkaralama, ol seni jek
 kórip qalar,
 Dananı áshkarala, ol seni súyip
 qalar.
⁹ Danaǵa úyret, ol ele de danaraq
 bolar,
 Ádilge tálim ber, ol bilimin arttırar.
¹⁰ Jaratqan Iyeden qorqıw –
 danalıqtıń bası,
 Muxaddes Qudaydı tanıw – aqıl-
 parasat.
¹¹ Men – danalıq arqalı ómiriń
 uzayar,
 Jasıńa jas qosılar.
¹² Eger dana bolsań, ózińe payda,
 Surbet bolsań, jábirin óziń
 tartarsań.
¹³ Aqmaqlıq – ǵawǵalı hayal,
 Ol nadan, hesh nárseni bilmeydi.
¹⁴ Ol úyiniń esigi aldında,
 Qalanıń biyik jerinde otırıp alıp,
¹⁵ Joldan ótip baratırǵanlardı,
 Óz joli menen ketip
 baratırǵanlardı shaqırıp:
¹⁶ «Kim sada bolsa, berman kelsin!» –
 deydi.
 Al jarımeslerge bilay deydi:
¹⁷ «Urlap ishilgen suw júdá tatlı,
 Jasırıp jelingeng nan sonday mazalı».
¹⁸ Biraq sadalar bilmeydi burın
 shaqırılǵanlardıń,
 Óliler mákanınıń túbinde ólip
 jatırǵanın.

Sulaymannıń hikmetli sózleri

10 ¹ Sulaymannıń dana hikmet-
 leri:

Dana perzent ákesiniń quwanışı,
 Aqlsız perzent anasınıń qayǵısı.

- 2 Haram baylıq payda keltirmes,
Al tuwrılıq ólimnen qutqarar.
- 3 Jaratqan Iye ádil adamdı ash
qoymas,
Zalımlardıń qálewiniń
orınlanıwına jol qoymas.
- 4 Erinshek qol jarlı qılar,
Miynekesh qol baylıq keltirer.
- 5 Jazda ónim jıynağan – aqıllı bala,
Jıyn-terim waqtında uyıqlağan
bala ákesin uyatqa qaldırar.
- 6 Ádil adamnıń basına bereket jawar,
Zalımnıń awzı zorlıqtı jasırar.
- 7 Ádiller teberik qılıp eske alınar,
Zalımlardıń atı umit bolıp keter.
- 8 Dananıń júregi buyırıqlardı qabil
eter,
Aqmaqtıń tili apatqa jeteler.
- 9 Hadal júrgen qáwipsiz júrer,
Al óz jolın naduris tárepke
burğan áshkara bolar.
- 10 Kóz qısqaq adam apatqa jolıǵar,
Ótirik sóylegen nabit bolar.
- 11 Ádildiń awzı – ómir bulaǵı,
Al zalımnıń awzı zorlıqtı jasırar.
- 12 Óshpenlilik jánjel tuwdırar,
Súyispenshilik barlıq qılmıslardı
juwıp keter.
- 13 Aqıllı adamnıń awzınan danalıq
tógiler,
Es-aqılı kem adamnıń arqasına
qamshı tiyer.
- 14 Danalar bilimdi saqlap qoyar,
Aqılsızdıń awzı báleni
jaqnlastırar.
- 15 Baydıń baylıǵı – onıń qorǵanı,
Jarlınıń apatı – onıń kámbaǵallıǵı.
- 16 Ádildiń miyneti ómirge,
Zalımnıń tabısı gúnaǵa aparar.
- 17 Násiyattı alǵanlar ómir jolında
júrer,
Áshkaralaǵandı tán almaǵanlar
joldan azǵırılar.
- 18 Qashǵın jasırǵannıń tili jalǵanshı,
Ósek taratqan adam aqılsız.
- 19 Kóp sóylegen qılmıssız bolmas,
Tilin tıyǵan – aqıllı.
- 20 Ádildiń tili – saylandı gúmis,
Zalımnıń júregi hesh náresege
arzımas.
- 21 Ádildiń tili kóplerdi azıqlandırar,
Aqmaq aqılı jetpegenlikten nabit
bolar.
- 22 Jaratqan Iyeniń jarlıqawı adamdı
baytar,
Ol baylıqqa ǵam-qayǵını qospas.
- 23 Aqılsız jamanlıq qılıwdan,
Túsimpaz danalıqtan lázzet alar.
- 24 Zalım neden qorqsa, soǵan tap
bolar,
Ádil adamlardıń ármanı orınlanar.
- 25 Quyn turıp, zalımlar joq bolar,
Ádiller máńgi bekkem turar.
- 26 Erinshek ózin jumsaǵanlar ushın,
Tiske quyılǵan sirke suwına,
Kózge kirgen tútinge megzer.
- 27 Jaratqan Iyeden qorqıw ómirdi
uzaytar,
Al zalımlardıń ómiri qısqarar.
- 28 Ádildiń kútkeni shadlıqqa jeteler,
Zalımnıń úmiti pushqa shıǵar.
- 29 Jaratqan Iye – jolı minsizlerge
qorǵan,
Jawızlıq islewshilerge apatshılıq
boladı.
- 30 Ádil adam máńgige shayqalmas,
Zalım adam jer betinde tura
almas.
- 31 Ádildiń awzı danalıqtan sóyler,
Al jalǵanshınıń tili kesip taslanar.
- 32 Ádildiń tili minásip sózlerdi biler,
Zalımnıń awzı ótirik sózler
shıǵarar.

11 1 Jaratqan Iye jalǵan tárezi-
den jerkener,

- Duris tárezige Onıń kewli tolar.
- ² Menmenlik kelse, masqarashılıq ta keler,
Kishi peyilliler danalıq penen birge bolar.
- ³ Haq niyetliniń minsizligi oǵan jol kórseter,
Opasızdıń sumlıǵı óziniń basına jeter.
- ⁴ Ğázep kúni baylıq payda bermes,
Ádillik ólimnen qutqarar.
- ⁵ Minsizdiń ádilligi onıń jolın dúziw qılar,
Zalım zalımlıǵı sebepli qulap túser.
- ⁶ Haq niyetlini ádilligi qutqarar,
Opasızlar óz nápsiniń torına túser.
- ⁷ Zalım adam ólgende, úmiti de úziler,
Súyengen baylıǵı da paydasız bolar.
- ⁸ Ádil adam báleden qutılar,
Onıń ornına zalım sol bálege duwshar bolar.
- ⁹ Qudaysız jaqının tili menen joq qılar,
Ádiller óz bilimi menen aman qalar.
- ¹⁰ Ádiller jaynap-jasnasa, qala yoshlanar,
Zalımlar qulasa, quwanış penen baqırısar.
- ¹¹ Haq adamlardıń aq pátıyası menen qala rawajlanar,
Zalımlardıń awızı menen ol wayran bolar.
- ¹² Aqılsız jaqının kemsiter,
Aqıllı awzına bek bolıp júrer.
- ¹³ Ósek tasıǵan sırdı ashar,
Sadıq adam sırdı saqlar.
- ¹⁴ Qáwendersiz el qular,
Keńesshisi kóp el jeńer.
- ¹⁵ Basqaǵa kepil bolǵan bálege jolǵar,
- Kepil bolıwdan qashqan qáwipsizlikte bolar.
- ¹⁶ Miyrimli hayal abırayǵa eriser,
Tas bawır erkek tek baylıqqa iye bolar.
- ¹⁷ Miyrimli adam óz janına jaqsılıq qılar,
Tas bawır ózine zıyan keltirer.
- ¹⁸ Zalım aldamsı sıy ushın miynet eter,
Ádillik sebiwshi haqıyqıy sıy alar.
- ¹⁹ Ádillikti bekkem uslaǵan jasar,
Jawızlıqqa umılǵan óler.
- ²⁰ Hiyleker júrekli Jaratqan Iyege jerkenishli,
Al minsiz júrgenge Onıń kewli tolar.
- ²¹ Bilip qoy, jawız adam jazasız qalmas,
Ádildiń áwladı aman qalar.
- ²² Sulıw, biraq ádepsiz hayal,
Shoshqanıń murnına taǵılǵan altın árebekke megzer.
- ²³ Ádillerdiń tilegi tek jaqsılıq,
Al zalımlardıń kútkeni – ǵázep.
- ²⁴ Birew keń peyillik penen shashar,
sonda da baylıǵı arta berer,
Birew hádden tıs saq, biraq jarlılana berer.
- ²⁵ Saqıy bolǵan molshılıqqa eriser,
Shóllegenge suw bergenniń ózine de suw beriler.
- ²⁶ Biydaydı jasırǵandı xalıq náletler,
Onı satqanǵa pátıya beriler.
- ²⁷ Jaqsılıqqa talpınǵan bereket tabar,
Jawızlıqtı izlegenge jawızlıq keler.
- ²⁸ Óz baylıǵına isengen qular,
Ádiller bolsa jasıl japıraqtay jaynap óser.
- ²⁹ Xojalıǵın azapqa qaldırǵan samaldı miyras etip alar,
Aqılsız danaǵa qul bolar.
- ³⁰ Ádildiń miywesi – ómir teregi,

Dana adam adamlardı ózine
tartar.

- 31 Eger ádil adamğa jer betinde isine
say qaytarılsa,
Onda zalımlar menen
gúnakarlarğa sirá da jaza
beriler.

- 12** ¹ Násiyattı súygen bilimdi
súyer,
Eskertiwdi jek kórgen – nadan.
² Aq kewil adamğa Jaratqan Iyeniń
kewli tolar,
Niyeti buzıqtı jazağa húkim qılar.
³ Adam jawızlıq penen kámal tappas,
Ádildiń negizi terbelmes.
⁴ Jaqsı hayal – kúyewiniń taji,
Kúyewin uyatqa qaldıratuǵın
hayal – súyegindegi irinli
jara.
⁵ Ádildiń oy-niyeti ádalatlı,
Zalımnıń keńesi aldamsı.
⁶ Zalımnıń sózi – qan tógiw ushın
duzaq,
Ádil adamnıń sózi qan tógiliwden
qutqarar.
⁷ Zalım qulap, joq bolar,
Ádildiń úyi bekkem turar.
⁸ Adamdı aqılına qarap maqtar,
Niyeti buzıq kemsitiler.
⁹ Nangá zar bola tura, kókirek
kóterip júrgennen,
Qarapayım bolıp, xızmetshi
bolǵan jaqsıraq.
¹⁰ Ádil óz malınıń da janın ayar,
Zalımnıń rehimi de jawızlıq.
¹¹ Jerine tárbiya bergenniń tamaǵı
toq,
Bos arızw-qıyalǵa berilgenniń
aqılı joq.
¹² Zalım adam jawız adamnıń oljasın
kúser,
Ádildiń tamırı en jayar.

- ¹³ Zalım gúnalı tili sebepli tutılar,
Ádil báleden shıǵıp keter.
¹⁴ Adam óz sóziniń miywesinen
jaqsılıqqa eriser,
Qollarınıń miyneti de óz haqısın
alar.
¹⁵ Aqlsızdıń jolı óz kózine durıs
bolıp kóriner,
Dana adam másláhátke qulaq
salar.
¹⁶ Aqlsızdıń ashıwı dárriw betine
shıǵar,
Aqıllı shekken jábirin jasırar.
¹⁷ Tuwrı sóyleytuǵın gúwa
haqıyqattı,
Jalǵan gúwa ótirikti aytar.
¹⁸ Oylanbay ayılǵan sóz qılıstay
jaraqatlar,
Dananıń sózi shıpa berer.
¹⁹ Íras sóyleytuǵın til máńgi turar,
Ótirikshi til tek bir sátlık.
²⁰ Jaman niyetlilerdiń júreginde
jalǵan,
Tımshlıqtı niyet etkenniń
júreginde shadlıq bar.
²¹ Haq adamğa hesh qanday bále
kelmes,
Nahaqtıń bası báleden shıqqas.
²² Ótirikshi til Jaratqan Iyege
jerkenishli,
Tuwrı is isleytuǵınlarǵa Onıń
kewli tolar.
²³ Aqıllı adam bilimin jasırar,
Aqmaqtıń júregi nadanlıǵın járiya
qılar.
²⁴ Miynetkesh qol biylik qılar,
Erinshek márdikarǵa alnar.
²⁵ Júrektegi uwayım adamdı
shóktirer,
Jaqsı sóz onı quwantar.
²⁶ Ádil adam jaqınına jol kórseter,
Zalım adamnıń jolı olardı
adaştırar.

- 27 Erinshek tutqan ańın pisirip
jemes,
Talapshań qımbatbaha baylıqqa
iye bolar.
- 28 Ádillik jolında ómir bar,
Onıń soqpaqlarında ólim joq.

- 13** ¹ Aqıllı perzent ákesiniń ná-
siyatına qulaq salar,
Surbet perzent keyigenge qulaq
aspas.
- ² Jaqsı adam awzımın miywesinen
jaqsılıq tatar,
Opasızlar jawızlıqqa talpınar.
- ³ Tilin tıyǵan óz ómirin saqlap qalar,
Tiline erk bergen ózin nabit qılar,
- ⁴ Erinshek qálese de, hesh nárese ala
almas,
Talapshańnıń tilegi aqırına deyin
orınlanar.
- ⁵ Ádil adam ótirik sózdi jek kórer,
Zalım uyatsızlıq qılıp, óziniń
abırayın tóger.
- ⁶ Ádillik minsizdi jolında qorǵar,
Zalımlıq gúnakardı qulatar.
- ⁷ Birew hesh nársesi bolmasa da,
ózin bay qılıp kórseter,
Basqası baylıǵı mol bolsa da, ózin
jarlı qılıp kórseter.
- ⁸ Baylıǵı menen adam óz janın satıp
alar,
Jarlı bolsa qáwip-qáterden awlaq
bolar.
- ⁹ Ádillerdiń nurı jarqırıp jaynap
turar,
Zalımlardıń shırası da óship qalar.
- ¹⁰ Menmenlik daw-jánjel keltirip
shıǵarar,
Keńeske qulaq salǵanlarda
danalıq bolar.
- ¹¹ Ańsat tabılǵan baylıq tez tawısalar,
Mıynet penen jıynaǵan baylıǵın
kóbeyter.

- ¹² Uzaq waqıt orınlanbaǵan úmit
júrekti túńildirer,
Orınlangan tilek bolsa, ómir
teregine uqsar.
- ¹³ Násiyattı mensinbegen ózine zıyan
keltirer,
Buyırıqlardı húrmet etken sıy alar.
- ¹⁴ Danalar tálimi – ómirdiń buláǵı,
Ol adamdı ólim duzaǵınan
qutqarar.
- ¹⁵ Jaqsı aqıl unamlı qılar,
Opasızdıń ómiri wayran bolar.
- ¹⁶ Hár qanday aqıllı adam bilim
menen is tutar,
Aqılsız óziniń aqmaqlıǵın kórseter.
- ¹⁷ Jaman shabarman apatqa ushırar,
Isenimli elshi shıpa alıp keler.
- ¹⁸ Násiyatqa qulaq salmaǵan
joqshılıq penen
shermendelikke ushırar,
Eskertiwdi qabil etkenler húrmet-
izzetke bólener.
- ¹⁹ Orınlangan tilek jańǵa jaǵımlı,
Aqılsız jamanlıqtan waz keshiwdi
jek kórer.
- ²⁰ Dana menen dos bolǵan dana
bolar,
Aqılsız benen dos bolǵan apatqa
ushırar.
- ²¹ Baxıtsizlıq gúnakardı quwıp júrer,
Abadanlıq ádillerdiń sıyı bolar.
- ²² Jaqsı adam aqlıq-shawlıqlarına da
miyras qaldırar,
Gúnakarlardıń baylıǵı ádiller
ushın jıynalar.
- ²³ Jarlınıń atızı da mol biyday beriwi
múmkin,
Biraq ádalatsızlıq sebepli wayran
bolar.
- ²⁴ Jazalawǵa ayaǵan balasın
súymeydi,
Balasın súygen balalıqtan
tárbiyaladı.

25 Ádil toygámınsha jer,
Zalımnıń qarnı ash qalar.

14 ¹ Dana hayal úyin jaynatar,
Aqılsız hayal onı óz qolı
menen buzar.
² Tuwrı joldan júretuǵın Jaratqan
Iyeden qorqatuǵın adam,
Joldan shıqqan Onı
mensinbeytuǵın adam.
³ Aqmaqtnıń sózi arqasına qamshı
bolar,
Dananıń sózi onı qorǵar.
⁴ Ógiz bolmasa, aqır bos turar,
Ógizdiń kúshinen mol payda
alınar.
⁵ Isenimli gúwa ótirik sóylemes,
Jalǵan gúwanıń ótirigi tawısilmas.
⁶ Surbet danalıq izler, biraq taba
almas,
Aqıllıǵa bilim ańsat tabılar.
⁷ Aqmaqtan awlaq júr,
Bilimli sóz shıqpas onıń awzınan.
⁸ Parasatlı adamnıń danalıǵı – óz
jolın túsiniwi,
Aqılsızdıń aqmaqlıǵı –
aldamshılıq.
⁹ Aqmaqlar ayıp qurbanlıǵı ústinen
kúler,
Ádil adamlar Qudaydıń
miyrimine saziwar bolar.
¹⁰ Hár kimniń qayǵısı ózine ayan,
Quwanışın da hesh kim bólise
almas.
¹¹ Zalımnıń úyi buzılar,
Ádil adamnıń shatırı gúllene
berer.
¹² Sonday jol bar, adamǵa durıs bolıp
kóriner,
Biraq aqıbeti, ólimge alıp barar.
¹³ Geyde kúlgende de júregiń sızlar,
Quwanış ta geyde qayǵı menen
juwmaqlanar.

¹⁴ Azǵın adam tutqan jolınıń,
Jaqsı adam islegen isiniń sıyın alar.
¹⁵ Sada hámme sózge isene berer,
Aqıllı adımıń oylap basar.
¹⁶ Dana qorqıp, jamanlıqtan awlaq
bolar,
Aqılsız ózin basqara almas hám
ózine isener.
¹⁷ Ashıwshaq aqılsızlıq qılar,
Niyeti buzıqtı hámme jek kórer.
¹⁸ Sadanıń nesiybesine aqmaqlıq
tiyer,
Aqıllı bilimdi taj qılar.
¹⁹ Jawızlar jaqsılar aldında,
Zalımlar ádillerdiń dárwazası
aldında tájim eter.
²⁰ Kámbaǵaldı qońsıları da jaqsı
kórmes,
Baylardıń dostı kóp bolar.
²¹ Jaqının kemsitken gúna qılar,
Jarlıǵa miyrim kórsetken baxıtlı
bolar.
²² Niyeti buzıqlar joldan adaspay ma?
Biraq jaqsı niyetliler
súyispenshilik hám
sadıqlıqqa iye bolar.
²³ Hár qanday miynettiniń paydası bar,
Bos sóz tek joqshılıq keltirer.
²⁴ Danalardıń taji – olardıń baylıǵı,
Aqılsızlardıń taji – aqmaqlıǵı.
²⁵ Ádil gúwa jandı qutqarar,
Jalǵan gúwa satqınlıq qılar.
²⁶ Jaratqan Iyeden qorqıw – bekkem
qorǵan,
Onıń balalarına da pana bolar.
²⁷ Jaratqan Iyeden qorqıw – ómirdiń
bulaǵı,
Ol adamdı ólim duzaǵınan
qutqarar.
²⁸ Xalıqtıń kópligi – patshanıń
ullılıǵı,
Xalıqtıń azlıǵı – húkimdardıń
apatı.

- 29 Sabır-taqatlı adamda ullı aqıl bar,
Ashıwshaq óz aqmaqlıǵın málim
qılar.
- 30 Tınısh júrek denege ómir berer,
Qızǵanshaqlıq súyeklerdi shiriter.
- 31 Jarlını ezgen onı Jaratqandı
aqiretlegen bolar,
Mútájge járdem bergen onı
Jaratqandı húrmet etken
bolar.
- 32 Zalım óz jawızlıǵı sebepli joq bolar,
Ádillerge ólerinde de pana tabılar.
- 33 Danalıq aqıllınnıń júregine
ornalasar,
Hátte, aqmaqlardıń júregi de onı
tanydı.
- 34 Ádillik xalıqtıń dárejesin kóterer,
Nızamsızlıq xalıqtı masqara eter.
- 35 Patshaǵa aqıllı xızmetshi unar,
Shermende is qılǵanǵa onıń
ǵázebi jawar.
- 15** ¹ Múláyim juwap ashıwdı
basar,
Ashshı sóz ǵázepti qozǵar.
- ² Dananıń tili bilimdi maqtar,
Aqılsızdıń awzınan aqmaqlıq aǵar.
- ³ Jaratqan Iyeniń kózi hámme jerde,
Ol jamandı da, jaqsını da kórip
turar.
- ⁴ Múláyim til – ómir teregi,
Ótirikshi til – jandı jaralar.
- ⁵ Aqmaq ákesiniń tárbiyasınan bezer,
Eskertiwge qulaq asqan aqıl-
parasatlı.
- ⁶ Ádildiń úyinde mol ǵáziyne bolar,
Zalımın tapqanı mashqala alıp
keler.
- ⁷ Dananıń awzı bilim taratar,
Aqmaqtıń júregi onday emes.
- ⁸ Nahaqtıń qurbanlıǵınan Jaratqan
Iye jerkener,
Haq adamnıń duwası Oǵan unar.
- ⁹ Zalımın jolınan Jaratqan Iye
jerkener,
Ádillik izinen júrgendi Ol súyer.
- ¹⁰ Tuwrı joldan adasqanlar awır jaza
alar,
Eskertiwdi jek kórgenler nabit
bolar.
- ¹¹ Óliler mákamı hám nabit bolıw
mákamı Jaratqan Iyege ayan
eken,
Demek, adam balasınıń júregi
Oǵan olardan da ayanıraq!
- ¹² Surbet ózin áshkaralaǵandı
unatpas,
Ol dananıń qasına da jolamas.
- ¹³ Júrektiń quwanışı júzdi jarqıratar,
Júrektiń qayǵısı ruwxtı sóndirer.
- ¹⁴ Aqıllınnıń júregi bilimdi izler,
Aqılsızdıń awzı aqmaqlıqqa toyınar.
- ¹⁵ Baxıtsızdıń hár bir kúni qayǵıdan
arılmas,
Júregi quwanışlınnıń ziyapatı ada
bolmas.
- ¹⁶ Kóp baylıq penen táshiwishte
jasaǵannan góre,
Az baylıq penen Jaratqan Iyeden
qorqıp jasaǵan abzalıraq.
- ¹⁷ Jek kórip berilgen semiz baspaq
góshinen góre,
Súyispenshilik penen berilgen
bılamıq jaqsıraq.
- ¹⁸ Ashıwshaq jánjel tuwdırar,
Sabır-taqatlı dawdı basar.
- ¹⁹ Erinshektiń joli shatlı tikenge
uqsar,
Haq adamnıń joli tegis bolar.
- ²⁰ Dana bala ákesin quwantar,
Aqmaq bala anasını pisent etpes.
- ²¹ Aqmaqlıq aqılsızdı quwandırar,
Aqıllı adam tuwrı joldan júrer.
- ²² Keńespey islengen is bosqa shıǵar,
Kóp másláhátshiniń oy-niyeti
iske asar.

- 23 Orınlı juwap adamdı quwantar,
Óz waqtında ayılğan sóz ájayıp
bolar!
- 24 Tómendegi óliler mákanına
túspewi ushın,
Aqıllını ómir jolı joqarıǵa jeteler.
- 25 Jaratqan Iye tákabbirdiń úyin
qulatar,
Jesirdiń jer shegarasın saqlap
qalar.
- 26 Zalımlardıń niyetleri Jaratqan
Iyege jerkenishli,
Jaqsı sózler – pák.
- 27 Haram tabısqa qumar óz úyine
apat keltirer,
Paranı jek kórgen tınısh ómir
súrer.
- 28 Ádil oylap juwap berer,
Zalımnıń awızı jawızlıq qusar.
- 29 Jaratqan Iye zalımlardan alıs bolar,
Ádillerdiń duwasın esiter.
- 30 Nurlı júz júrekti quwantar,
Jaqsı xabar súyekke azıq berer.
- 31 Ómir beretuǵın násiyatqa qulaq
salǵan,
Danalar arasınan orın tabar.
- 32 Násiyattan júz burǵan óz janın xor
qılar,
Eskertiwge qulaq salǵan aqılǵa
iye bolar.
- 33 Jaratqan Iyeden qorqıw danalıqqa
úyreter,
Kishipeyillik dańqqa baslar.
- 4 Jaratqan Iye hámme nárseni
olardıń ózleriniń maqsetine
say jarattı,
Hátte, zalımlardı da apatshılıq
kúni ushın jarattı.
- 5 Hár bir tákabbir Jaratqan Iye ushın
jerkenishli,
Gúmansız, olar jazasız qalmaydı.
- 6 Súyispenshilik hám sadıqlıq
gúnanı juwar,
Jaratqan Iyeden qorqıw
jawızlıqtan awlaq qılar.
- 7 Adamnıń jolı Jaratqan Iyege
maqul bolsa,
Ol onı dushpanları menen de
jarastırar.
- 8 Haram jol menen kirgen mol
paydadan góre,
Hadal jol menen kirgen azǵantay
payda jaqsıraq.
- 9 Júrer jolın adam júreginde oylap
qoyar,
Biraq Jaratqan Iye onıń adımların
baǵdarlar.
- 10 Patsha Qudaydıń atınan sóyleydi,
Ol húkim qılǵanda ádillikti
burmalamawı tiyis.
- 11 Tuwrı tárezi hám táreziniń
pálleleri Jaratqan Iyeden
beriler,
Barlıq tárezi tasları Ol arqalı
jaratılǵan.
- 12 Patsha jawızlıqtan jerkener,
Taxt ádillik arqalı bekkem bolar.
- 13 Ádil til patshaǵa unar,
Haqıyqatı aytqandı ol súyer.
- 14 Patshanıń ǵázebi – ólim xabarshısı,
Biraq dana adam onı
tınıshlandırar.
- 15 Patshanıń júzi nurlansa – ómirden
nıshan,
Onıń miyrimi báhárdegi jawın
alıp keletuǵın bultqa megzer.

16 ¹ Adam joba dúzer,
Biraq bul jobanıń juwabın
Jaratqan Iye berer.

² Adamǵa hámme jolları hadal bolıp
kóriner,
Biraq oy-niyetti Jaratqan Iye
ólsher.

³ Islerińdi Jaratqan Iyege tapsır,
Sonda niyetiń júzege asar.

- 16 Danalıqqa iye bolıw altınnan
qanshelli jaqsıraq,
Aqlıǵa iye bolıw gúmisten
qanshelli qunlıraq.
- 17 Haq adamnıń joli jawızlıqtan
awlaq qılar,
Jolin qorǵaǵan óz janın aman
saqlar.
- 18 Wayran bolıwdan aldın
menmenlik,
Qulawdan aldın tákabbirlik keler.
- 19 Menmenler menen olja
bólskennen,
Jarlılar arasında kishipeyil bolǵan
jaqsıraq.
- 20 Aql menen is alıp barǵan jaqsılıq
tabar,
Jaratqan Iyeden úmit etken baxıtlı
bolar!
- 21 Júregi danalar parasatlı deliner,
Jaǵımlı til tálim kúshin arttırar.
- 22 Aql iyesi ushın – ómir bulaǵı,
Aqmaqlıq aqmaq ushın – jaza.
- 23 Dananıń júregi onıń sózin dana
qılıp,
Awzındaǵı tálimin arttırar.
- 24 Jaǵımlı sóz palday tathı,
Janǵa jaǵımlı, denegeshıpalı.
- 25 Sonday jol bar, adamǵa durıs bolıp
kóriner,
Biraq aqıbeti, ólimge alıp barar.
- 26 Adamnıń ishтейi oǵan miynet
ettirer,
Ashlıǵı onı májbúr eter.
- 27 Ońbaǵan adam jamanlıq oylar,
Onıń sózi jalmaytuǵın jalınǵa
megzer.
- 28 Hiyleker adam jánjel tuwdırar,
Ósekshi doslardı ayırar.
- 29 Zorlıq islewshi jaqının azǵırar,
Onı jaman jolǵa baslar.
- 30 Kózin súzip qaraǵan hiyle oylar,
Ernin tislegen jawızlıq isler.

- 31 Aǵarǵan shash – húrmetli tajı,
Tuwrı jasaǵan onı qolǵa kirgizer.
- 32 Sabırlı adam márt áskerden,
Ózin uslay alatuǵın adam qalamı
basıp algannan ústinirek.
- 33 Kiyimniń shalǵayına shek taslanar,
Onıń sheshimi Jaratqan Iyeden
beriler.

- 17** ¹ Dasturxanı mol hám ziyapatı kóp jánjelli úyden,
Bir tislem qattı namı bar tınısh-tatıw úy jaqsıraq.
- ² Uyat is qılatuǵın uldı aqıllı qul basqarar,
Ol tuwısqanlar qatarında miyrasqa sherik bolar.
- ³ Gúmıs balqıtıwxanada, altın oshaqta sınalar,
Adamnıń júregin Jaratqan Iye sınar.
- ⁴ Zalım jawızdıń sózine dıqqat qoyar,
Ótirikshi búlginshi tilge qulaq salar.
- ⁵ Kámbaǵaldı mazaq qılǵan adam,
Onı Jaratqandı aqiretlegen bolar,
Baxıtsizlıqqa quwanǵan jazasız qalmas.
- ⁶ Aqlıqlar – atalar taji,
Ata-analar – balalar maqtanıshı.
- ⁷ Tóreli sóz aqmaqqa jaraspaǵanı sıyaqlı,
Ótirik sóz de húkimdarǵa jaraspas.
- ⁸ Beriwshiniń názerinde para sıyqırlı tasqa uqsar,
Ne qılsa da isi tabıshı bolar.
- ⁹ Qáteni keshirgen doslıqtı saqlar,
Onı qayta-qayta esley bergen dostın bezdirer.
- ¹⁰ Aqlsızǵa berilgen júz dúrreden góre,
Aqlılıǵa berilgen bir keyis tásirlirek.

- 11 Jaman adam tek búlginshilikti
gózler,
Sonlıqtan oǵan qarsı zalım
perishte jiberiler.
- 12 Aqmaqtıń aqmaqlıǵına tap
bolǵansha,
Balasınan ayırılǵan ana ayıwǵa
tap bolǵan jaqsıraq.
- 13 Jaqsılıqqa jamanlıq qılǵannıń,
Úyinen jamanlıq arımas.
- 14 Jánjeldiń baslanıwı jıqqın suwǵa
uqsar,
Jánjeldi kúsheymesten burın
toqtat.
- 15 Nahaqtı aqlaw hám haqtı ayıplaw –
Ekewi de Jaratqan Iyege
jerkenishli.
- 16 Aqılsızdıń qolındaǵı ǵáziyeden
ne payda?
Danalıqtı iyelewge onıń qálewı
joq ǵoy!
- 17 Dos hárdayım súyedi,
Tuwısqan da qayǵını bólisiw
ushın tuwılǵan.
- 18 Aqlı kem qol berip,
Qońsısı ushın kepil bolar.
- 19 Gúnanı jaqsı kórgen jánjeldi súyer,
Dárwazasın biyik qurǵan qulawdı
izler.
- 20 Hiyleker júrek jaqsılıq tappas,
Ótirikshi til bálege jolıǵar.
- 21 Aqılsız bala tuwǵan adamnıń
mańlayınıń sorı,
Aqmaqtıń ákesi quwanıshtıń ne
ekenin bilmes.
- 22 Quwanışlı júrek shıpa
baǵıshlawshı dári,
Ezilgen ruwx súyekti quwratar.
- 23 Ádalat jolın burmalaw ushın,
Zalım jasırın para alar.
- 24 Aqlı adam názerin danalıqtan
qashırmas,
Aqmaqtıń kózi jer túbin sharlar.

- 25 Aqmaq bala ákesi ushın qayǵı,
Anası ushın ǵam keltirer.
- 26 Ayıpsızdı jazalaw,
Hasılzadamı hadallıǵı ushın urıw
jaqsı emes.
- 27 Bilimli adam tilin jılawlar,
Parasatlı adam saldamlı bolar.
- 28 Aqmaq ta úndemese dana sanalar,
Tilin tıyıp turǵan, parasatlı bolıp
kóriner.

18 ¹ Sayaq adam qara basın oylar,
Barlıq saw pikirge qarsı
shıǵar.

- 2 Aqmaq túsiniwdi jek kórer,
Ol óz oyın bildiriwdi xosh kórer.
- 3 Zalım ózi menen kemsitiwshilik,
Biyabıraylıq ózi menen
masqarashılıq alıp keler.
- 4 Adamnıń awzınan shıqqan sózler
tereń suwlarǵa,
Danalıq bulaǵı aǵın suwǵa
mezger.
- 5 Húkimde zalımdı jaqlap,
Ayıpsızdı nahaqqa shıǵarıw jaqsı
emes.
- 6 Aqmaqtıń tili jánjel tuwdırar,
Awzı menen dúrreni shaqırar.
- 7 Aqılsızdıń awzı ózine ájel,
Onıń tili bolsa, janına duzaq
bolar.
- 8 Ósekshiniń sózleri sonday tatlı,
Olar adamnıń jan dúnyasına kirip
alar.
- 9 Óz jumısına nemquraydı bolıw –
Buzǵınshınıń tuwısqanı.
- 10 Jaratqan Iyeniń atı – bekkem
qorǵan,
Ádil oǵan qashıp, bas sawǵalar.
- 11 Baydıń baylıǵı onıń bekkem
qalası,
Óz qıyalına biyik diywalday
kóriner.

- 12 Qular aldınan adamnıń júregi
tákkabirlener,
Húrmetten aldın kishipeyillik
keler.
- 13 Tınlamay juwap beriw,
Aqmaqlıq hám uyatsızlıq.
- 14 Adamnıń dártine ruwxı tózim
berer,
Biraq ezilgen ruwxqa kim shıdam
berer?
- 15 Aqıllınnıń júregi bilimdi iyeler,
Dananıń qulaǵı bilimdi izler.
- 16 Sıy beriw adamǵa jol ashar,
Húrmetli adamlar aldına deyin
aparar.
- 17 Qarsılası kelip, oǵan soraw qoyıp
teksermegenshe,
Birinshi bolıp dawlasqan haq
bolıp kóriner.
- 18 Shek taslaw dawdı toqtatar,
Kúshli qarsılaslardıń dawın
shesher.
- 19 Ókpeli tuwısqan bekitilgen qalaǵa,
Arasındaǵı daw bolsa, qorǵan
qala dárwazasınıń támbisine
uqsar.
- 20 Adam awzınıń jemisinen qarnın,
Tiliniń óniminen ózin toydırar.
- 21 Ólim hám ómir tildiń iqtıyarında,
Til ne sóylese, sonıń jemisinen
dám tatar.
- 22 Úylengen bereket tabar,
Jaratqan Iyeniń miyrimine eriser.
- 23 Jarlı jalımp sóyler,
Bay turpayı juwap berer.
- 24 Doslar bar, ózin dos qılıp
kórsetken,
Biraq shın dos ta bar,
tuwısqannan da jaqın.

19 ¹ Jalǵan tilli aqmaqтан,
Minsiz júrgen jarlı jaqsı.

² Bilimsiz umtilis jaqsı emes,

- Asıqqan joldan jańılısar.
- ³ Óz aqmaqlıǵı adamnıń jolın buzar,
Al onıń júregi Jaratqan Iyege
narazı bolar.
- ⁴ Baylıq doslardı kóbeyter,
Jarlını dostı da taslap keter.
- ⁵ Jalǵan gúwa jazasız qalmas,
Ótirik sóylegen qutila almas.
- ⁶ Kópler jomart adamnıń miyrimine
túsiwdi qáler,
Qolı ashıqqa hámme dos bolar.
- ⁷ Jarlını tuwısqanları da jek kórer,
Dosları da onnan sonshellı bezip
keter,
Sóylesiw ushın izlese de, olardı
taba almas.
- ⁸ Danalıqqa erisken óz janın súyer,
Aqıl-parasatqa kewil qoyǵan
jaqsılıq tabar.
- ⁹ Jalǵan gúwa jazasız qalmas,
Ótirikshi tiri qalmas.
- ¹⁰ Saltanatlı ómir aqmaqqa
jaraspaǵanı sıyaqlı,
Baslıqlarǵa biylik etiw qulǵa sirá
dá jaraspas.
- ¹¹ Aqıl adamnıń gázebin tıyar,
Qáteni keshiriw oǵan húrmet
keltirer.
- ¹² Patshanıń gázebi arıslannıń
aqırwına uqsar,
Al onıń miyrimi shópke túsken
shıqqa uqsar.
- ¹³ Aqılsız bala ákesiniń basına bále
bolar,
Urısqaq hayal toqtamay
tamatuǵın suwǵa uqsar.
- ¹⁴ Úy hám baylıq – ata-anadan
miyras,
Aqıllı hayal – Jaratqan Iyeden sıy.
- ¹⁵ Qosjaqpaslıq adamdı qattı uyqıshı
qlar,
Erinshek ash qalar.
- ¹⁶ Buyırqlardı orınlaǵan ómirin saqlar,

- Óz johna itibar bermegen nabıt bolar.
- 17 Jarlıǵa miyrim kórsetiw –
Jaratqan Iyege qarız bergendey bolar,
Islegen jaqsılıǵınıń esesin
Jaratqan Iye qaytarar.
- 18 Úmit barda balańdı jónge sal,
Onıń óliwine ayıplı bolma.
- 19 Ashıwshaq jazasın alsın,
Eger qutqarsañ, onı jáne de jazalawǵa tuwrı keledi.
- 20 Keleshekte dana bolıwıń ushın,
Keńesti tıńlap, násiyattı qabıl et.
- 21 Adam júreginde niyet kóp,
Biraq tek Jaratqan Iyenıń maqseti ámelge asar.
- 22 Adamnıń qálewi – sadıqlıq,
Jarlı bolıw ótirikshi bolıwdan jaqsıraq.
- 23 Jaratqan Iyeden qorqıw ómirge jeteler,
Ol tınısh hám mashqalasız jasar.
- 24 Erinshek tabaqqı qol salar,
Biraq awzına aparıwǵa eriner.
- 25 Surbetti jazalasań, sadalar aqılǵa kirer,
Eger aqıllını áshkaralasań, ol sonnan sabaq alar.
- 26 Ákesin tonap, anasın quwǵan bala,
Júzi qara hám uyatsız bala.
- 27 Balam, násiyattı tıńlawdı toqtatqanıń,
Bul bilimli sózlerden bas tartqanıń.
- 28 Jaramas gúwa ádalatlıq ústinen kúler,
Zalımlardıń awzı jamanlıqtı jalmap jutar.
- 29 Surbetler ushın húkim tayar,
Aqmaqtıń arqasına dúrre tayar.

- 20** ¹ Sharap – surbet, ótkir ishımlık – jánjelkesh,
Olardı ishıp aldangán hár bir adam aqılsız.
- ² Patshanıń qáhári arıslannıń aqırǵanına uqsar,
Onıń qáhárin keltirgen ómiri menen juwap berer.
- ³ Jánjelden awlaq bolıw adamǵa abıray keltirer,
Barlıq aqmaqlar jánjelge asıǵar.
- ⁴ Erinshek waqtında jer súrmes,
Jıyın waqtında hesh náirse tappas.
- ⁵ Adamnıń oy-pikiri tereń suwǵa mezzer,
Aqıllı adam olardı tereńnen ilip shıǵarar.
- ⁶ Kópler ózin sadıqpan der,
Biraq haqıyqattan isenimli adamdı kim taba alar?
- ⁷ Ádil minsiz jasar,
Izindegi balaları baxıtlı bolar!
- ⁸ Patsha húkim gúrsisinde otırǵanda,
Kózleri menen barlıq jawızlıqtı ajratar.
- ⁹ Kim: «Meniń júregim taza,
Hadal hám gúnasızban», – dep ayta alar.
- ¹⁰ Naduris tárezi hám naduris taslar,
Ekewi de Jaratqan Iyege jerkenishli.
- ¹¹ Hátte, bala da isinen biliner,
Onıń tazalıǵı da, durıslıǵı da háreketinen ayan bolar.
- ¹² Esitetuǵın qulaqtı, kóretuǵın kózdi,
Ekewin de Jaratqan Iye jaratqan.
- ¹³ Uyqışıl bolma, joqshılıqqa ushırrasań,
Qıraǵı bol, naniń mol bolar.
- ¹⁴ Satıp alıwshı: «Jaramsız náirse», – der,
Bılay shıǵıp, arzan alǵanına maqtanar.

- 15 Altın bar, qımbatbaha tas ta mol,
Bilimli til – taptırmaıtúđın hasıl
tasqa meğzer.
- 16 Biytanısqakepil bolǵannıń kiyimin
sheship al,
Onı basqaǵa kepil bolǵanı ushın
girewge uslap tur.
- 17 Hiyle menen tabılǵan nan
mazalı,
Biraq keyin awız tolǵan qumǵa
aylanar.
- 18 Másıláhát penen jobalar dúz,
Dana keńes penen urısqa shıq.
- 19 Ósek tasıǵan sırıńdı ashar,
Awız bos penen qatnas qılma.
- 20 Ata-anasın ǵarǵaǵannıń,
Qoyıw qarańǵılıqta ómir shıraǵı
sóner.
- 21 Áwel bastan, asıǵıs qolǵa
kirgizilgen miyrastıń,
Aqırı bereketli bolmas.
- 22 «Jamanlıq ushın ósh alaman», –
deme,
Jarattan Iyege tapsırıp kút, Ol
seni qutqarar.
- 23 Naduris ólshem tasları Jarattan
Iyege jerkenishli,
Naduris tárezi de jaqsı emes.
- 24 Adamnıń adımların Jarattan Iye
belgiler,
Solay eken, adam óz jolın qalay
túsinsin?
- 25 Asıǵıs wáde etip, Qudayǵa ataw,
Atap bolıp, oylanıw,
Bul – adam ushın duzaq.
- 26 Aqıllı patsha jawızlardı ajratıp,
Olardıń ústinen túyek aydaydı.
- 27 Adamnıń ruwxı – Jarattan Iyenin
shıraǵı,
Ol adam qalbiniń tereńliklerin
izertler.
- 28 Miyrım-shápáát hám sadıqlıq
patshanı qorǵar,

Miyrım menen ol taxtın bekkem
qılar.

- 29 Jaslardıń maqtanıshı – olardıń
kúsh-quwatı,
Jası úlkenlerdiń abırayı – olardıń
aq shashları.
- 30 Tayaqtan qalǵan jaraqat
jawızlıqtan tazartar,
Tayaqtıń zardabı ishki dúnyanı
pákler.

21 ¹ Patshanıń júregi Jarattan
Iyenin qolındaǵı suw aǵısına
uqsar,

- Ol patshanı qálegen jaǵına
baǵıtlar.
- ² Óz jolınıń hámmesi adamǵa tuwrı
bolıp kóriner,
Biraq Jarattan Iye júrekti tekserer.
- ³ Ádillik hám ádalatlıqtı saqlaw,
Jarattan Iye ushın qurbanlıq
bergennen unamlıraq.
- ⁴ Tákkabbir názer hám menmen
júrek,
Zalımlardıń shıraǵı hám gúnası.
- ⁵ Miynetkesh adamnıń oy-niyeti
molshılıq alıp keler,
Asıǵıslardıń bári joqshılıqqa
ushırar.
- ⁶ Jalǵan til menen jıynalǵan baylıq,
Jaq bolıp ketetuǵın puw hám ólim
duzaǵı.
- ⁷ Zalımlardıń zulımlıǵı ózin joq
qılar,
Olar ádalatlı is tutıwdan bas
tartar.
- ⁸ Ayıplınıń jolı qıysıq,
Ayypsızdıń is-háreketi tuwrı.
- ⁹ Urısqaq hayal menen bir úyde
jasaǵannan,
Úshektiń bir múyeshinde jasaǵan
jaqsı.
- ¹⁰ Zalımnıń kewli jawızlıqqa qumar,

- Jaqını da onnan rehim tappas.
 11 Surbetke jaza berilse, sadağa aqıl kired,
 Dana tálım alsa, bilimi artar.
 12 Ádil Quday zalımın úyin baqlar, Zalımlardı nabit qılar.
 13 Jarlınıń páriyadına qulaqsalmağan, Ózi páriyad qılǵanda juwap ala almas.
 14 Jasırın berilgen sawǵa ǵázepti, Qoyınǵa tıǵıp berilgen para kúshli qáhardı basar.
 15 Ádalat júzege assa, ádiller quwanar,
 Al jawızlıq qılıwshıladı qorqınısh biyler.
 16 Aqıllıq jolınan uzaqlasqan, Óliler jıyımına ornalasar.
 17 Zawqı-sapanı súygen jarlılanar, Sharaptı hám záytún mayın súygen bayımas.
 18 Zalım ádildiń,
 Biyopa haqtıń tólemi bolar.
 19 Urısqaq hám kekshil hayal menen jasaǵannan,
 Shólde jasaǵan jaqsıraq.
 20 Dananıń úyi qımbatbaha ǵáziyne hám záytún mayına tolar,
 Aqılsız barın shashar.
 21 Ádıllık hám miyrim izlegen adam, Ómir, ádalat hám húrmetke iye bolar.
 22 Dana adam kúshlilerdiń qalasına kired,
 Olar isengen qorǵandı tas-talqan qılar.
 23 Awzına hám tiline bek bolǵan, Janın apattan saqlar.
 24 Órkókirek hám tákabbirdi surbet dep atar,
 Ol asa menmenlik penen háreket eter.
 25 Erinshekti qumarlıǵı óltirer,

- Qolları jumıstan bas tartar.
 26 Ol kún boyı ashkózlik penen alıwdı gózler,
 Biraq ádil ayamay berer.
 27 Zalımın qurbanlıǵı – jerkenishli, Ásirese, jawız oy menen berse, onnan da jaman.
 28 Jalǵan gúwa nabit bolar, Hám mesin esitkeniń gúwalıǵı óter.
 29 Zalım júzin isenimli qılıp kórseter, Ádil adam óz jolında bekkem turar.
 30 Jaratqan Iyege qarsı turatuǵın, Danalıq ta, túsiniq te, keńes te joq.
 31 At sawash kúni ushın tayınlanar, Biraq jeńis Jaratqan Iyeden beriler.

22¹ Jaqsı ataq úlken baylıqtan jaqsı,

- Jaqsı ataq-abıray gúmis hám altınnan jaqsı.
 2 Bay hám jarlınıń ortaqlıǵı mınada: Olardıń ekewin de Jaratqan Iye jaratqan.
 3 Aqıllı qáwip-qáterdi kórip, bas sawǵalar,
 Sada alǵa basıp bara berip, zálel kórer.
 4 Kishi peyilik hám Jaratqan Iyeden qorqıw ushın beriletuǵın sıy – Baylıq, dańq hám ómir.
 5 Azǵınnıń joli tiken hám duzaqqa tolı,
 Janın saqlamaqshı bolǵan onnan awlaq júrsin.
 6 Balanı jastan tuwrı jolǵa sal, Ol qartayǵanda da onnan taymaydı.
 7 Baylar jarlılarǵa ústemlik qılar, Qarızdar qarız bergenge qul bolar.

- 8 Nahaqlıq qılğan apat orar,
Onıń ǵázep qamshısı sınar.
- 9 Saqıy adam bereket tabar,
Óz nanın jarlılar menen bóliser.
- 10 Surbetti quwsań, jánjel de keter,
Daw hám keyis te toqtar.
- 11 Júrek pákligin súyetuǵın hám
jaǵımlı sóyleytuǵın adamǵa,
Patsha dos bolar.
- 12 Jaratqan Iyeniń názeri bilimdi
qorǵar,
Opasızdıń sózlerin Ol joqqa
shıǵarar.
- 13 Erinshek: «Dalada arıslan bar!
Maydan ortasında meni
óltiredi!» – der.
- 14 Buzıq hayaldıń awzı túpsız
shuqırǵa meger,
Jaratqan Iye kimge ǵázeplense, ol
sol shuqırǵa qular.
- 15 Aqılsızlıq óspirimniń júreginde bar,
Tárbiyalawshı qamshı onı sonnan
arıltar.
- 16 Bayıw ushın jarlıǵa jábir
kórsetetuǵın,
Bayǵa sıy beretuǵın adam
kámbaǵallasadı.

Danalarđın otız násiyatı

- 17 Danalarđın sózlerin qulaq túrip
tıńla,
Beretuǵın bilimime júregińdi ash.
- 18 Olardı júregińde saqlasań,
Hám olar seniń tillerińde bolsa,
jaqsı boladı.
- 19 Isenimińdi Jaratqan Iyege artıwıń
ushın,
Búgin bulardı saǵan, awa, saǵan
úyretip atırman.
- 20 Másláhát hám bilim menen,
Saǵan otız násiyat jazbaǵan ba
edim?
- 21 Bul isenimli haqıyqat sózlerin

úyreniwiń,
Seni jibergenge durıs juwap bere
alıwıń ushın jazılǵan emes
pe edi?

Birinshi násiyat

- 22 Jarlını jarlılıǵı sebepli tonama,
Baxıtsızdı qala dárwazası aldında
húkim qılǵanda qıynama.
- 23 Olardıń isin Jaratqan Iye jaqlar,
Olardı tonaǵanlardıń janın alar.

Ekınshi násiyat

- 24 Ashıwshaq adam menen dos
bolma,
Qızba adam menen joldas bolma.
- 25 Bolmasa, sen de oǵan eliklerseń,
Janıńdı duzaqqa túsirerseń.

Úshinshi násiyat

- 26 Qol berip,
Basqanıń qarızına kepil
bolatuǵınlardıń biri bolma.
- 27 Tólew ushın hesh náirseń bolmasa,
Tósegińdi de astıńnan tartıp alar.

Tórtinshi násiyat

- 28 Ata-babalarıń qoyıp ketken,
Eski shegara belgisin jiljitpa.

Besinshi násiyat

- 29 Óz kásibiniń mamanı bolǵan
adamdı kórdiń be?
Ol patshalarǵa xızmet eter,
Ápiwayı adamlarǵa xızmet etpes.

Altınshi násiyat

- 23** ¹ Húkimdar menen dastur-
xanlas bolǵanıńda,
Aldındaǵılarǵa dıqqat penen
názer sal,
- ² Eger qulqınıńdı tiya almasań,
Awzıńdı buwıp qoy.

- 3 Onıń dámlı taǵamların kewlin kúsemesin,
Ol hiyle menen berilgen bolıwı múmkin.

Jetinshi násiyat

- 4 Bay bolıw ushin ózińdi zorıqtırma,
Bul oyınđı shıǵarıp taslaytuǵın danalıqqa iye bol.
5 Baylıq kóz ashıp-jumǵansha joq bolar,
Qanat baylap, búrkit kibi aspangá ushıp keter.

Segizinshi násiyat

- 6 Ishi tardıń úyinen as ishpe,
Onıń mazalı taǵamların da kúseme.
7 Ol jegen hár bir nárseni esaplap turar,
«Ish, je», – der saǵan, biraq júregi bunı qálemes.
8 Jegen az-maz nárseni qusıp taslarsañ,
Aytqan jaqsı sózleriń de bosqa keter.

Toǵızınshı násiyat

- 9 Aqmaqqa sóz aytpa,
Ol seniń dana sózlerińdi mensinbeydi.

Onınshı násiyat

- 10 Eski shegara belgisin jılıtpa,
Jetimniń atızına qol salma.
11 Olardıń Ámeńgeri kúshli,
Ol saǵan qarsı shıǵıp, olardıń isin jaqlar.

On birinshi násiyat

- 12 Júregińdi tálimge,
Qulaǵıńdı bilimli sózlerge ber.

On ekinshi násiyat

- 13 Balanı tárbiyasız qaldırma,
Onı qamshı menen jazalasań da, ólmeydi.
14 Onı qamshı menen jazala,
Janın óliler mákanınan qutqararsañ.

On úshinshi násiyat

- 15 Balam, eger júregiń dana bolsa,
Meniń júregim de shadlanar.
16 Awzıń durıs sóylese,
Qálbim yoshlanar.

On tórtinshi násiyat

- 17 Júregiń gúnakarlarǵa háwes qılmasın,
Bárqulla Jaratqan Iyeden qorqıp jasa.
18 Sonda keleshegiń bolatuǵın gúmansız,
Úmitiń de bosqa shıqqas.

On besinshi násiyat

- 19 Tıńla balam, dana bol,
Júregińdi tuwrı jolǵa baǵıtla.
20 Máskúnem hám góshke toymaytuǵınlar arasında bolma.
21 Máskúnem hám tamaqsaw adam jarlılanar,
Uyqıshılıq adamǵa jırtıq kiyim kiygizer.

On altınshı násiyat

- 22 Seni dúnyaǵa keltirgen ákeńe qulaq sal,
Qartayǵanında anańdı mensinbey júrme.
23 Haqıyqattı satıp al, onı satpa,
Danalıq, tálim hám aqılǵa iye bol.
24 Ádildiń ákesi shadlanadı,

Dana balası bar áke ol ushın
quwanadı.

25 Ákeń hám anań quwansın,
Seni tuwǵan qattı shadlansın!

On jetinshi násiyat

26 Balam, júregińdi maǵan baǵıshla,
Kózleriń men júrgen jolda bolsın.

27 Buzıq hayal – tereń shuqır,
Ózgeniń hayalı – tar qudıq.

28 Ol qaraqshıday buqqıda kúter,
Biyopa erkektiń sanın kóbeyter.

On segizinshi násiyat

29 Ah shekken kim? Dad salǵan kim?
Kimde jánjel? Kimde shaǵım?
Kimgе sebepsiz kók túsken?
Kimniń kózleri qızarǵan?

30 Bunıń bári sharap ishıp kóp
otıratuǵınlarda,
Aralas sharaplardı tatıp kóriwge
barǵanlarda bolar.

31 Sharaptıń qızarǵanına,
Kesede tawlanıp turıwına,
Jumsaq jutılıwına qarama!

32 Aqıbetinde ol jılan kibi shaǵar,
Sur jılan kibi uwın shashar.

33 Kózlerińe ersi nárseler kóriner,
Oyınnan jaman pikirler óter.

34 Sen teńizdiń qaқ ortasında
qayıqta,
Órlik aǵashınıń ústinde
jatırǵanday bolarsañ.

35 «Meni urdı, awırmadı,
Sabadı, maǵan sezilmedi,
Jáne ishimlikti izlew ushın,
Qashan oyanaman?» – derseń.

On toǵızınshı násiyat

24 ¹ Zalım adamlarǵa háwes
qılma,
Olar menen birge bolıwdı kúseme.

² Olardıń oyı zorlıq etiwdi oylar,

Awzı mashqala keltiriw tuwralı
sóz eter.

Jigirmalanshı násiyat

³ Danalıq penen úy salınar,
Aqıl menen bekkem bolar.

⁴ Bilim menen úydiń ishi,
Qımbatbaha hám ájayıp baylıqqa
tolar.

Jigirma birinshi násiyat

⁵ Dana adam kúshli bolar,
Bilimli adam kúshke tolıp barar.

⁶ Sonlıqtan urıstı aqıl-keńes penen
alıp bar,
Másláhátshi kóp jerde jeńis bar.

Jigirma ekinshi násiyat

⁷ Aqmaq ushın danalıq qol jetpes
bolar,

Májiliste ol awzım da ashpas.

Jigirma úshinshi násiyat

⁸ Jamanlıq islewdi niyet etken adam,
Niyeti buzıq dep atalar.

⁹ Aqmaqtiń haram oyı – gúna,
Surbet – adamlar ushın jerkenishli.

Jigirma tórtinshi násiyat

¹⁰ Eger sen apatqa ushıraǵanda
hálsizlik etseń,
Onda seniń kúshińniń az bolǵanı.

Jigirma besinshi násiyat

¹¹ Ayıpsız ólimge kesilgendı qutqar,
Soymaqshı bolǵandı izine qaytar.

¹² «Biz bunı bilmedik», – deseń de,
Júrekti sınaytuǵın Quday shınlıqtı
bilmey me?

Janıńdı qorǵaytuǵın bunı
añlamay ma?

Ol hár bir adamǵa isine jarasa
qaytarmay ma?

Jigirma altınshı násiyat

- 13 Balam, pal je, ol jaqsı,
Pal uyanıń palı tańlayıńa tatlı.
14 Sol sıyaqlı, danalıq ta janıńa tatlı,
Eger onı tapsań, keleshegiń bolar,
Úmitiń de úzilmes.

Jigirma jetinshi násiyat

- 15 Háy zalım, ádildiń úyine jawızlıq
oylama,
Onıń mákanın wayranlama.
16 Ádil jeti ret jıǵılsa da, turıp keter,
Zalım apatshılıqtan nabit bolar.

Jigirma segizinshi násiyat

- 17 Dushpanıń jıǵılsa, quwanba,
Súrnikse, shadlanba.
18 Solay isleseń, Jaratqan Iye buni
kórip, narazı bolar,
Dushpanıńa degen gázebinen
qaytar.

Jigirma toǵızınshı násiyat

- 19 Jawızlıq qılıwshılardıǵa qáhár lenbe,
Zalımlardıǵa háwes qılma.
20 Jawızlıq qılıwshılardıń keleshegi
joq,
Zalımlardıń shıraǵı óship qalar.

Otızınshı násiyat

- 21 Balam, Jaratqan Iyeden hám
patshadan qorq,
Qozǵalańshı menen sherik bolma.
22 Jaratqan Iye hám patsha tosattan
bále jiberer,
Olar ekewiniń qanday bále
jiberetuǵının kim biler?

Danalarđın basqa násiyatları

- 23 Mınalar da danalarđın aytqanları:
Húkimde adamdı alalaw jaqsı emes.

- 24 Ayıplıǵa: «Sen ayıpsızsań», –
degendi xalıqlar náletler,
Milletler onı jek kórer.
25 Ayıplım jazalaǵan tabısqa eriser,
Oǵan jarılqawlar jawar.
26 Tuwrı juwap,
Haqıyqıy doslıqtıń belgisi.
27 Sırttaǵı islerińdi pitker,
Egislik jerińdi tártipke sal,
Sońınan úyińdi qur.
28 Sebepsiz jaqmıńa qarsı jalǵan
gúwalıq berme,
Awzıń menen ótirik sóyleme.
29 «Maǵan ne qılǵan bolsa, ózine de
sonı isleymen,
Ol ne qılsa, ózine sonı
qaytaraman», – deme.
30 Men erinshektiń atızınan,
Essizdiń júzimzarınan óttim.
31 Qarasam, hámmesine tikenler ósken,
Jeriniń betin jabayı shóp basqan,
Tas diywalı da qulaǵan.
32 Qarap, oylanıp qaldım,
Kórip, sabaq aldım.
33 Biraz uyıqlap, az-maz múlǵip
otırsań,
Geyde qol qawsırıp, jatıp ta alsań,
34 Tonawshıday bolıp, joqshılıq jetip
keler,
Qaraqshıday bolıp, mıtájlik bas
salar.

**Sulaymannıń hikmetleriniń
ekinshi bólimi**

25¹ Mınalar da Yahuda patshası Xizkiyanıń adamları tárepinen jazıp alınǵan Sulaymannıń hikmetleri:

- 2 Isti qupıya etiw – Qudaydıń dańqı,
Isti izertlep ashıw – patshalardıń
dańqı.

- 3 Aspannıń biyikligi, jerdiń tereńligi
kibi,
Patshanıń oy-niyeti de túsinip
bolmas nárese.
- 4 Gúmisten gáwajaqtı alıp tasla,
Sonda ónerment onnan ıdıs soǵa
alar.
- 5 Patshadan zalımdı uzaqlastır,
Onıń taxtı ádillik penen bekkem
bolar.
- 6 Patshanıń aldında gárdiyme,
Ullıların ornına turıp alma.
- 7 Hasılzada aldında kemsitilgennen
góre,
Onıń saǵan: «Bılay, joqarı shıq», –
degeni jaqsıraq.
Kózleriń menen kórgen nárseni,
- 8 Húkimge tapsırıwǵa asıqpa.
Eger qarsılasıń seni jeńip shıǵıp,
uyaltsa,
Keyin ne qılasań?
- 9 Dawdı jaqımnı menen jeke talqıla,
Basqanıń sırın ashpa.
- 10 Bolmasa adamlar esitip, seni
uyaltar,
Jaman atıń izińnen qalmas.
- 11 Ornı menen ayılǵan sóz,
Gúmıs tabaqqqa salınǵan altın
almaǵa uqsar.
- 12 Tıńlar qulaqqqa dananıń
áshkaralawı,
Altın sırǵaǵa yaqi sap altın
taǵınshaqqqa uqsar.
- 13 Isenimli elshi ózin jibergenler
ushın,
Orım-jıyın waqtındaǵı qardıń
suwıǵı yańlı,
Óz xojayınlarınıń janın jay
taptırar.
- 14 Bermegen sıyın berdim dep
maqтанatuǵın adam,
Qurǵaq samal hám jawmas bultqa
uqsaydı.
- 15 Sabırlıqlıq penen húkimdar
kóndiriler,
Jumsaq til súyekti sındırar.
- 16 Pal tapsań, jeterlisin je,
Artıq jeseń, qusıp taslarsań.
- 17 Qońsıña jiyi-jiyi bara berme,
Sennen bezip, jek kórip qalmasın.
- 18 Jaqınına qarsı jalǵan gúwalıq
bergen adam,
Shoqmar, qılısh hám ushlı oqqqa
uqsar.
- 19 Apat kúni opasızdan úmitleniw,
Sınǵan tis hám sal bolǵan ayaqqqa
megzer.
- 20 Qayǵılıǵa kewilli qosıq aytıw,
Suwıq kúni kiyimin sheship
alǵanǵa,
Yamasa jaraǵa duz sepkenge
megzer.
- 21 Eger dushpanıń ash bolsa, oǵan
nan ber,
Eger shóllese, suw ber.
- 22 Solay islep, onı uyaltarsań,
Esesin Jaratqan İyeden alarsań.
- 23 Arqa samalı jawın alıp keler,
Ósekshi til adam júzinde gázep
oyatar.
- 24 Urısqaq hayal menen bir úyde
jasaǵannan,
Úshektiń bir múyeshinde jasaǵan
jaqsı.
- 25 Alıs elden kelgen jaqsı xabar,
Shóllegenge berilgen salqın
suwǵa megzer.
- 26 Zalımǵa bas iygen ádil adam,
Ílaylanǵan bulaq hám
pataslanǵan qudıqqqa megzer.
- 27 Kóp pal jegen jaqsı emes,
Dańq ushın umtıla beriw de dańq
ápermes.
- 28 Ózin basqara almaytuǵın adam,
Diywalsız, wayran bolǵan qalaǵa
megzer.

26 ¹ Jazǵa qar, orım-jıyın waqtına jawın jaraspaǵanı sıyaqlı,

Aqmaqqa dańq jaraspas.

² Pırr etip ushqan shımshıqtay, Ushıp ketken qarlıǵashtay, Jónsiz ǵargıs ta adamǵa tiymes.

³ Atqa qamshı, eshekke júwen, Aqmaqtnı arqasına tayaq kerek.

⁴ Aqmaqqa aqmaqlıq penen juwap berme, Bolmasa, óziń de oǵan uqsap qalasań.

⁵ Eger aqmaqqa aqmaqlıǵına say juwap bermeseń, Onda ol ózin aqıllı sanar.

⁶ Aqmaq arqalı xabar jibergen, Ayaǵına balta urǵanday yamasa zorlıqqa shıdaǵanday bolar.

⁷ Aqmaq aytqan hikmetler, Aqsaqtıń ayaǵınday nategis bolar.

⁸ Aqılsızdı húrmetlew, Saqpanǵa tastı baylap atqanday paydasız.

⁹ Aqmaq aytqan hikmetler, Máskúnemniń qolındaǵı tikenli shaqaǵa uqsar.

¹⁰ Aqmaqta yaki dus kelgen adamdı jallawshı,

Bet aldına qaramay jaraqat salatuǵın sadaqshıǵa uqsar.

¹¹ Óz aqmaqlıǵın tákirarlaǵan aqmaq,

Óz qusıǵına qaytıp kelgen iytker uqsar.

¹² Ózin dana dep sanaytuǵın adamdı kórdiń be?

Sonday adamǵa qaraǵanda, aqmaqтан kóbirek úmit bar.

¹³ Erinshek: «Jolda arıslan bar. Maydanlarda arıslan júz», – deydi.

¹⁴ Esiktiń topsada aylana bergeni sıyaqlı, Erinshek tóseginde awnap jata berer.

¹⁵ Erinshek tabaqqqa qol salar, Biraq awzına aparıwǵa eriner.

¹⁶ Erinshek ózin, Oylanıp juwap beretuǵın jeti adamnan da aqıllıraq sanar.

¹⁷ Basqanıń jánjeline aralasqan, Joldaǵı iyttiń qulaǵınan tartqanǵa uqsar.

¹⁸ Telbe adamdı óltiretuǵın otlı oqlar atadı.

¹⁹ Jaqının aldap, zıyan keltirgennen keyin: «Men házillesip edim», – deytuǵın adam da sonday.

²⁰ Otın tawısilsa, ot ósher, Ósekshi bolmasa, daw sóner.

²¹ Kómir qızıw ushın, otın ot ushın, Urısqaq adam jánjeldi tutandıruw ushın.

²² Ósekshiniń sózi sonday tatlı, Olar adamnıń jan dúnyasına kirip alar.

²³ Shiyrin sózli jawız niyetli adam, Gúmis jalatılǵan ılay ıdısqı meger.

²⁴ Dushpan óz kegin tili artına jasırar, Júreginde bolsa, hiyle saqlar.

²⁵ Onıń múláyim sóylegenine isenbe, Júreginde jeti sumlıq bar onıń.

²⁶ Óshpenligin hiyle menen jasırsa da, Jawızlıǵı xalıq jıyımında júzege shıǵar.

²⁷ Kim gór qazsa, soǵan ózi túser, Kim joqarıǵa tas domalatsa, ózi astında qalar.

²⁸ Jalǵan til ózi jaralaǵanlardı jek kórer, Jaǵımpaz awız apat keltirer.

27 ¹ Erteńgi kún menen maqtanba,
 Onıń ne alıp keletuǵının bilmeyseń.
² Seni óz awzın emes, basqa awız,
 Óz tillerini emes, ózge til maqtasın.
³ Tas ta salmaqılı, qum da awır,
 Aqmaq tuwdırǵan ǵázep ekewinen de awır.
⁴ Ashıw rehimsiz, ǵázepi basqarıp bolmas,
 Biraq kúnshillikke kim qarsı tura aladı?
⁵ Ashıq eskertken,
 Jasırın súyispenshilikten jaqsı.
⁶ Dostıń eskertiwi sadıqlıq,
 Dushpannıń súyiwi aldamsı.
⁷ Toyınǵan paldan da bas tartar,
 Ashqa ashshı da mazalı kóriner.
⁸ Óz mákanın taslap, gezip ketken,
 Uyasın taslap, gezip ketken qusqa mezger.
⁹ Xosh iyisli may hám tútetki júrekti quwantar,
 Dostıń shın júreктen aytqan keńesi kewilge jaǵımlı bolar.
¹⁰ Ózińniń dostıńnan hám ákeńniń dostınan qol úzbe,
 Basıńa is túskende aǵayınlerińe juwırma,
 Uzaqtaǵı aǵayınнен jaqındaǵı qońsı artıq.
¹¹ Balam, dana bolıp júregime quwanış baǵıshla,
 Sonda meni ayıplaǵanlarǵa ne dep juwap beriwdi bilemen.
¹² Aqıllı qawıp-qáterdi kórip, bas sawǵalar,
 Sada alǵa basıp bara berip, zálel kórer.
¹³ Biytanısqa kepil bolǵannıń kiyimin sheship al,

Onı basqaǵa kepil bolǵanı ushın girewge uslap tur.
¹⁴ Tań azannan qońsısına dawıslap alǵıs aytqan,
 ǒǵarǵan sanalar.
¹⁵ Urısqaq hayal,
 Jawınlı kúni tınbay tamshilaytuǵın jawıńǵa mezger.
¹⁶ Onı toqtatıw samaldı basqarǵanǵa,
 Yamasa qol menen maydı uslaǵanǵa uqsaydı.
¹⁷ Temir temirdi qayrap ótkir qılǵanı sıyaqlı,
 Adam adamdı jetik qıladı.
¹⁸ Ánjirdi tárbiyalǵan jemisin jer,
 Mırzasına ǵamxorlıq etken húrmette bolar.
¹⁹ Adam suwǵa qarap júzin kórgendey,
 Júregine qarap ózin kórer.
²⁰ Óliler mákanı hám nabıt bolıw mákanı toyımsız bolǵanı sıyaqlı,
 Adamnıń kózi de toyımsız.
²¹ Gúmis balqıtıwxanada, altın oshaqta sınalar,
 Adam maqtalǵanda sınalar.
²² Aqmaqtı biyday menen kelide túyseń de,
 Onnan aqmaqılıǵı ayırılmas.
²³ Súriwlerińniń jaǵdayın jaqsı bil,
 Padalarıńa jaqsılap qara.
²⁴ Baylıq máńgilik emes,
 Taj da áwladtan-áwladqa berilmes.
²⁵ Otlar orılıp, taza shóp shıǵar,
 Tawdaǵı shópler de jynap alınar.
²⁶ Sonda qoylar seni kiyindirer,
 Tekeler jer satıp alıwǵa pul bolar.
²⁷ Ózińe hám úy-ishińe azıq ushın,
 Eshki súti mol bolar,
 Shorlarıńnıń ishiwi ushın da jeter.

- 28** ¹ Jawız adam hesh kim quw-masa da qasha berer,
Ádiller arısladay batır bolar.
- ² Elde nızamsızlıq kóbeyse, basshılar kóbeyer,
Túsimpaz hám bilimli basshi bolsa, elde tártip saqlanar.
- ³ Hálsizlerdi ezetuǵın jarlı, Egindi jaypaytuǵın nóser jawıńǵa uqsar.
- ⁴ Nızamdı buzǵanlar zalımlardı maqtar,
Nızamǵa ámel qılǵanlar olarǵa qarısı turar.
- ⁵ Jawız adamlar ádalattı uqpas, Jaratqan Iyeni izlegenler hámmesin túsiner.
- ⁶ Natuwrı joldan júrgen baydan, Minsiz júrgen jarlı jaqsı.
- ⁷ Nızamǵa ámel qılǵan bala – aqıllı bala,
Al jaramasqa dos bolǵan bala ákesin uyatqa qaldıradı.
- ⁸ Ústeme paydası menen baylıq jıynaǵan,
Onı jarlılarǵa saqawat kórsetetuǵın adam ushın jıynaydı.
- ⁹ Nızamdı esitpew ushın qulaǵın jawǵan adamnıń,
Etken duwası da jerkenishli.
- ¹⁰ Haq adamdı joldan azǵırǵan, Ózi qazǵan shuqırǵa ózi túser,
Minsizler jaqsılıqtı miyras qılar.
- ¹¹ Bay adam ózin dana sanar, Aqıllı jarlı onı áshkara qılar.
- ¹² Ádiller ústin shuqsa, quwanış húkim súrer,
Zalımlar lawazımǵa kóterilse, jurtt bas sawǵalar.
- ¹³ Qılmısın jasırǵan tabısqa erispes, Moyınlaǵan hám olardan bas tartqan rehim tabar.
- ¹⁴ Bárqulla Qudaydan qorqqan adam qanday baxıtlı!
Júregın qatal qılǵan apatqa ushırar.
- ¹⁵ Jarlı xalıqqa biylik etken zalım basshi,
Aqırǵan arıslanǵa yaki ash ayıwǵa uqsar.
- ¹⁶ Aqılsız húkimdar xalqın ezer, Haram paydanı jek kórgenniń ómiri uzaq bolar.
- ¹⁷ Qan tógip adam óltirgen, Góрге kirgenshe, qashıp júrer,
Oǵan hesh kim járdem bermesin!
- ¹⁸ Minsiz júrgen qáwipsizlikte bolar, Naduris joldan júrgen tosattan qular.
- ¹⁹ Jerine tárbiya bergenniń tamaǵı toq bolar,
Bos arızıw-qıyalǵa berilgen joqshılıqqa toyar.
- ²⁰ Sadiq adam jarılqawǵa bay bolar, Bayıwǵa asıqqan jazasız qalmas.
- ²¹ Adamlardı alalaw jaqsı emes, Geybir adam bir tislemler nan ushın nahaqlıq qılar.
- ²² Ishi tar adam bayıwǵa asıǵar, Joqshılıqqa ushıraytuǵın oylamaydı da.
- ²³ Adamdı ádil áshkaralaǵan, Aqırında, jaǵımpazǵa qaraǵanda úlken húrmetke eriser.
- ²⁴ «Gúna emes», – dep ata-anasınan urlaytuǵın – Gellekeserlerdiń sherigi.
- ²⁵ Ashkóz jánjel shıǵarar, Jaratqan Iyege úmit artqan toq jasar.
- ²⁶ Ózine isengen – aqılsız, Danalıq penen júrgen qáwipsizlikte bolar.
- ²⁷ Jarlıǵa bergem kem bolmas, Al onnan kóz jumǵan kóp ǵarǵısqa qular.

28 Zalımlar lawazımğa kóterilse, jurt
bas sawǵalar,
Olar qulasa, ádiller kóbeyer.

29 ¹ Jiysi eskertiwdi tınlamay
qasarısqa adam,

Kútilmegende, shıpasız ólip keter.

² Ádiller biylik etse, xalıq quwanar,
Zalımlar biylik etse, xalıq dad
salar.

³ Danalıqtı súygen ákesine
quwanış keltirer,
Buzıqlar menen dos bolǵan
baylıǵın shashar.

⁴ Patsha ádalatlıq penen eldi
bekkemler,
Para alǵan onı qulatar.

⁵ Jaqınına jaǵımpazlangan,
Onıń ayaǵı astına aw qurǵan
bolar.

⁶ Zalımınń gúnası ózine duzaq bolar,
Ádil shadlanıp baqırar hám
quwanar.

⁷ Ádil jarlılardıń huqıqın qorǵar,
Zalımınń buǵan bilimi jetpes.

⁸ Surbetler qalanı kóteriliske
túrtkiler,
Danalar ashıw-ızanı basar.

⁹ Dana adam aqmaq penen
qazıxanada dawlassa,
Aqmaq ashıwlanar, kúler, hesh
maza bermes.

¹⁰ Qanxor adamlar minsizdi jek kórer,
Haq adamlar onıń ómirine
ǵamxorlıq eter.

¹¹ Aqmaq bar ashıwın tóger,
Dana ózin ózi biyler.

¹² Eger húkimdar jalǵan sózge qulaq
salsa,
Onıń barlıq hámeldarları jawızǵa
aylanar.

¹³ Jarlı menen eziwshige orta q náirse
minaw:

Ekewiniń de kózine Jaratqan Iye
nur bergen.

¹⁴ Patsha jarlılarǵa ádalatlı húkim
shıǵarsa,
Onıń taxtı hárdayım bekkem
bolar.

¹⁵ Tayaq hám eskertiw danalıq berer,
Qarawsız qalǵan bala anasın
uyatqa qaldırar.

¹⁶ Zalımlar kóbeyse, nızamsızlıq
kóbeyer,
Ádiller bolsa, olardıń qulaǵanım
kórer.

¹⁷ Balańdı tárbiyala, ol saǵan ráhát
berer,
Janıńdı quwanışqa bóler.

¹⁸ Kókten ayan bolmasa, xalıq
júwensiz bolar,
Nızamǵa ámel qılǵan baxıtlı bolar.

¹⁹ Quldı tek sóz benen tárbiyalap
bolmas,
Ol túsinedi, biraq qulaq salmas.

²⁰ Oylanbay sóyleytuǵın adamdı
kórdiń be?
Sonday adamǵa qaraǵanda,
aqmaqтан kóbirek úmit bar.

²¹ Qul balalıǵınan erkeketip ósirilse,
Aqırında basına bále bolar.

²² Ashıwlı adam jánjel shıǵarar,
Qızba adam kóp gúna qılar.

²³ Menmenlik adamdı jer qılar,
Kishipeyil húrmetke iye bolar.

²⁴ Urıǵa sherik bolǵan óz janın
jaman kórer,
Ǵarǵısqa qalsa da, bilgenin
aytıwǵa batılı jetpes.

²⁵ Adamnan qorqıw duzaqqa túsirer,
Jaratqan Iyege úmit artqan
qáwipsiz bolar.

²⁶ Kópler húkimdardıń kózine
túsiwdi qáler,
Biraq ádalat Jaratqan Iyeden
beriler.

27 Ádiller ushın nahaqlar jerkenishli,
Zalımlar ushın haq júrgenler
jerkenishli.

Agurdıń sózleri

30 ¹ Mınalar Yake ulı Agurdıń
Itielge, Itiel menen Uxalğa
aytqan hikmetli sózleri:

- ² Írasında da, men adamlar
arasındaǵı eń nadanı
ekenmen,
Adamǵa tán aql da joq mende.
- ³ Danalıqtı úyrenge de emespen,
Muxaddes Qudaydı tanımayman
da.
- ⁴ Kim bir ret bolsa da, kóklerge
kóterilgen yamasa tómen
túsken?
Kim alaǵanına samaldı jynap
alǵan?
Kim suwdı kiyimine orap alǵan?
Kim jerdiń shegin ornatqan?
Onıń atı kim? Ulınıń atı kim?
Bilseń, maǵan ayt!
- ⁵ Qudaydıń hár bir sózi haq,
Ol Ózin panalaytuǵınlardıń
qalqanı.
- ⁶ Onıń sózlerine hesh nárese qospa,
Qossań, Ol seni áshkaralar,
ótirikshi bolıp qalarsañ.
- ⁷ Quday, men Sennen eki nárese
sorayman,
Ólmesimnen burın solardı bershi:
- ⁸ Mıljıń sózdi hám ótirikti mennen
awlaq qıl,
Jarlılıq ta, baylıq ta bermeshi
maǵan,
Tek bere gór kúndelikli nanımdı.
- ⁹ Toyınıp ketip, Sennen bas tartıp:
«Jaratqan Iye degen kim ózi?» –
dep aytpayın,
Jarlılanıp qalıp urlıq islep,

Seniń atıña daq túsirip júrmeyin.

- ¹⁰ Xızmetkerinxojayınınajamanlama,
Bolmasa, ol seni ğarǵap, jazasın
tartarsañ.
- ¹¹ Sonday áwlad bar, ákesin ğarǵar,
Anasına da alǵıs aytpas.
- ¹² Sonday áwlad bar, ózin taza sanar,
Hátte, qusıǵıman tazarmaǵan
bolsa da.
- ¹³ Sonday áwlad bar, tákabbirilenip
baǵar,
Hámmeniń ústinen qarar.
- ¹⁴ Jarlılardı jer betinen,
Mútájlerdi adamlar arasınan
jalmap jutatuǵın,
Tisleri qılısh, azıwları pıshaqtay
adamlar bar.
- ¹⁵ Súliktiń eki qızı bar. «Ber, ber», –
dep baqırar olar.
Hesh qashan toymaytuǵın úsh
nárese,
«Jeterli» demeytuǵın tórt nárese
bar:
- ¹⁶ Óliler mákanı, násilsiz qursaq,
Suwǵa qanbaytuǵın topıraq
penen órt hesh qashan
«jeterli» demes.
- ¹⁷ Ákeni mazaqlaytuǵın,
Anaǵa boysınıwdan bas
tartatuǵın kózdı,
Oypatlıqtaǵı ğarǵalar shoqıydı,
Qara qustıń palapanları jeydi.
- ¹⁸ Meniń aqlım jetpeytuǵın úsh
nárese,
Men túsınbeytuǵın tórt nárese bar:
- ¹⁹ Aspandaǵı búrkittiń jolı,
Tas üstindegi jılannıń jolı,
Teńiz ortasındaǵı kemeniń jolı,
Erkektiń qızǵa baratuǵın jolı.

20 Buzıq hayaldıń jolı da sonday.
Ol jep bolıp, awzın súrtip,
«Hesh jamanlıq islemedim», – der.

- 21 Jer úsh nárseden lárzege keler,
Tórtewin ol kótere almas:
22 Qul patsha bolǵanda,
Aqmaq asqa toyǵanda,
23 Jaǵımsız qız turmısqa shıqqanda,
Shorı xanımınıń ornın alǵanda.
24 Jer betinde tórt kishkene náirse bar,
Biraq olar danalardıń danası:
25 Qumırısqa kúshsiz janzat,
Biraq qıs azıǵın jazda tayarlar.
26 Daman^a hálsiz janzat,
Biraq óz inin jartasqa salar.
27 Shegirtkede patsha joq,
Biraq hámmesi sap tartıp júris
qılar.
28 Kesirtkeni qol menen uslawǵa
bolar,
Biraq ol patsha sarayında da bola
alar.
29 Qáдеми sawlatlı úsh náirse,
Júrisi aybatlı tórt náirse bar:
30 Haywanlardıń eń kúshlisi arıslan,
Hesh nárseden qaymıqpas.
31 Mákiyenler aldındaǵı qoraz,
Súriw aldındaǵı teke,
Ordasınıń basındaǵı patsha.

- 32 Eger menmenlik etip aqmaqlıq
qılǵan,
Yamasa jamanlıq oylaǵan bolsań,
Awzınıdı qolıń menen jap.
33 Sútı gúbige pisse may shıǵar,
Murıńǵa ursa qan shıǵar,
Sol sıyaqlı, ashıwdı qozǵasa jánjel
shıǵar.

Lemueldiń aytqanları

31 ¹ Patsha Lemueldiń hikmetli sózleri, anasınıń oǵan úyretkenleri:

- 2 Balam, qursaǵımnan shıqqan
balam!
Balam, wáde berip, tilep alǵanıń!
3 Kúshińdi hayallarǵa jumsama,
Patshalardı nabit qılatuǵınlarǵa
jaslıǵıńdı sarp qılma.
4 Lemuel, patshalarǵa sharap ishiw
jaraspas,
Húkimdarlarǵa ótkir ishimlikti
ańsaw jaraspas.
5 Ishkende, olar nızamdı umıtar,
Ezilgenlerden huqıqın tartıp alar.
6 Ótkir ishimlikti ólip baratırǵanǵa,
Sharaptı ruwxı qıynalǵanǵa ber.
7 Ol ishıp, jarlılıǵın umıtsın,
Qayǵı-hásiretin endi eske
almasın.
8 Awzınıdı óz huqıqın qorǵay
almaytuǵınlar ushın,
Ezilgenlerdi qorǵaw ushın ash.
9 Awzınıdı ádil húkim shıǵarıw ushın,
Jarlı hám mútájdiń isin qorǵaw
ushın ash.

Uqıplı hayal

- 10 Jaqsı hayaldı kim taba alar?
Ol qımbatbaha taslardan da
qımbat.
11 Kúyewi oǵan shın júreктен isener,
Hesh nárseden mútájlik kórmes.
12 Ol kúyewine jamanlıq emes,
Bir ómir jaqsılıq qılar.
13 Ol jún hám zıǵır tabar,
Ráhátlenip, óz qolları menen isler.

a **30:26** Daman – surokqa uqsaytuǵın haywan.

- 14 Ol sawdagerdiń kemesine uqsar,
Nanın uzaqtan alıp keler.
- 15 Ol tań atpay turıp,
Xojalıǵı ushın awqat tayarlar,
Shorılarına da tapsırma berer.
- 16 Atızdı kózden keshirip, satıp alar,
Eńbeginiń túsiminen júzim otrǵızar.
- 17 Belin bekkem buwıp,
Qollarına kúshin jıynar.
- 18 Ol isiniń paydalı ekenin biler,
Shırası túnde de óshpes.
- 19 Qolların sharıqqa qoyar,
Barmaqları menen urshıq iyirer.
- 20 Jarlılarǵa qolın sozar,
Mútájlerge qol berer.
- 21 Úy-ishin oylap, qardan qorqpas,
Úyindegiler qırmızı kiyim kiygen.
- 22 Ol ózi ushın tósek tiger,
Kiyimleri shım qızıl hasıl zıǵırdan.
- 23 Kúyewiniń ataǵı keń jayılp,
El aqsaqalları menen keńes qurar.
- 24 Hayal zıǵırdan kiyim tigip satar,
Sawdagerlerdi qayıs penen
támiiyinler.
- 25 Kúsh hám abıray onıń kiyimi,
Shad bolıp baǵadı erteńgi kúнге.
- 26 Ol danalıq penen sóyler,
Mehir menen násiyat qılar.
- 27 Xojalıq islerin baqlap barar,
Miynetsiz nan jemes.
- 28 Balaları turıp, raxmet aytar,
Kúyewi de bilay dep onı maqtar:
- 29 «Jaqsı hayallar kóp,
Biraq sen hámмесinen artıqsań».
- 30 Súykimlilik aldamsı, sulıwlıq
ótkinshi,
Biraq Jaratqan Iyeden qorqatuǵın
hayal maqtawǵa ılayıq.
- 31 Oǵan miynetine jarasa sıy
berinler,
Isleri qala dárwazası aldındaǵı
keńeste táriyiplensin!

Wazshı kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitap insan ómiriniń maqseti hám mánisi haqqında tereń oy jurtqan dana Wazshınıń pikirlerini ibarat. Muxaddes Kitap alımlarınıń pikiri boyınsha, Wazshı – patsha Sulayman. Ğarrılıq jasqa barıp qalǵan Wazshı óz basıman keshirgenlerine názer taslap, dúnyanıń isleri haqqında pikir júritedi. Onıń názerinde bul dúnya insan túsınbeytuǵın, basqalarǵa da túsindiriw qıyın bolǵan máselelerge tolı. Wazshınıń tastıyqlawı boyınsha, ólimniń arjǵına hesh kim názer taslay almaydı.

Wazshı dúnyaǵa názer taslar eken, insan birese ana nárseniń, birese mına nárseniń izinen quwǵanın kóredi. Adamzat dúnyanı ózine boyındırmaqshı bolıp, onıń sırların biliwge umtıladı. İnsan dúnyanıń eń áhmiyetli nızam hám qaǵıydarların ózgerge alatuǵında, óz táǵdirin sheshe alatuǵında miynet qılıwdan sharshamaydı. Wazshı

adamzattıń óz arzıw-ármanların júzege asırıwǵa biykarǵa umtılıp atırǵanın kóredi, biraq onıń názerinde bul arzıw-ármanlar biyhuda, samaldıń izinen quwǵanday edi.

Wazshı bizlerge hámme nárseni qanday bolsa, sondaylıǵınsha qabıl qılıwdı úyretedi. Barlıq nárseni Quday Óz maqseti boyınsha tayınlaǵan, olardıń hámмесin, hátteki, adamzattıń kemshiliklerin de Quday belgilegen. Sonıń ushın, adam sabırlı bolıp, Qudaydıń bergen ómirinen kewillenip jasawı tiyis. Adam óz uqıplarınıń shegaralanǵanın tán alıwı, kúshi jetpeytuǵın nárselerge umtılıp, qayǵıların arttırmawı kerek. Eń áhmiyetlisi Wazshınıń mına juwmaqqa keliwi: «Qudaydan qorq, Onıń buyırıqların orınla! Bul hár bir adamnıń parızı. Quday hár bir isti, jasırın islengen jaqsı-jaman islerdiń hámмесin húkim qıladı» (12:13-14).

Jumbaqlı dúnya

1 ¹ Bular Dawıttıń ulınıń, Erusalimde patshalıq etken Wazshınıń sózleri:

² «Biyhuda, biyhuda, – deydi Wazshı, – hámмесi biyhuda!»

³ Quyash astında islegen barlıq miynetinen,

Adam ne payda tabar?

⁴ Bir áwlad keter, bir áwlad keler,

Al dúnya máńgige usılay qala berer.

⁵ Kún shıǵar, kún batar,

- Keyin ol shıqqan ornına qayıwǵa asıǵar.
- 6 Samal qublaǵa eser, keyin arqaǵa aylanar.
Ol aylanıp-aylanıp esip,
Qayıp óz jolına túser.
- 7 Barlıq dáryalar teńizge quyar,
Biraq teńiz hesh tolmas.
Dáryalar aqqan jaqqa qayıtan
aǵa berer.
- 8 Hámme nárseni jalıqtıradı,
Adam olardı sóz benen jetkere
almas.
Kóz kóriwden,
Qulaq esitiwden toymas.
- 9 Aldın ne bolǵan bolsa, jáne bolar.
Ne qılınǵan bolsa, jáne qayıtalanar.
Quyash astında hesh qanday jańa
nárseni joq.
- 10 Qanday da bir nárseni bar ma:
«Qarańlar, mınaw jańalıq-
ǵo», – dep ayta alǵanday?
Biraq ol nárseni de áyyemnen,
bizlerden ásirler aldın bar edi.
- 11 Burın bolǵanlar eske alınbas,
Keleshekte bolatuǵınlar da
olardan keyingiler arasında
eske alınbas.

Danalıq izlewdiń paydası joq

- 12 Men, Wazhı, Erusalimde Izrail patshası edim. 13 Ózimdi aspan astında islenip atırǵan nárselerdiń hámme sinen danalıq penen izertlewge hám úyreniwge baǵıshladım. Qudaydıń adam balasına bergeni júgi qanday awır!
14 Men quyash astında islenip atırǵan barlıq islerdi kórdim: olardıń hámme sinen biyhuda, hámme sinen samaldıń izinen quwǵanǵa uqsaydı eken.
- 15 Qıysayǵan nárseni dúzetip bolmas,
Joq nárseni sanap bolmas.

16 Men ózime ózim bılay dedim: «Mine, men ullılıqta hám danalıqta Erusalimde ózimnen aldın biylik etkenlerdiń hámme sinen de ilgerilep, ozıp kettim. Mol danalıq hám bilimdi iyelep aldım». 17 Men ózimdi danalıqtı biliwge, jáne aqılsızlıq penen aqmaqlıqtı biliwge baǵıshladım. Sonda bunıń da samaldıń izinen quwǵanǵa uqsaytuǵının túsindim.

- 18 Kóp bilgen sayın, qapashılıq ta kóbeyer.
Kóp túsingen sayın, dárt te asıp barar.

Keypi-sapanıń biyhudalıǵı

2 **2** Men ózime: «Qáne, endi ráhátlenip, kewil-xoshlıq etip kóreyin», – dedim. Biraq ol da biyhuda eken. 2 Men kúlki haqqında: «Aqılsızlıq», – dedim, al kewil-xoshlıq haqqında: «Ne keregi bar?» – dedim. 3 Danalıǵım basshılıǵında denemdi sharap penen sinap kóriw ushın aqmaqlıqqa beriliwdi sheshtim. Usılayınsha, adamlar aspan astındaǵı qısqa ómirinde nelerdi islese paydalı bolatuǵının bilmekshisi boldım.

4 Men ullı isler isledim: ózime úyler qurdım, júzim baǵların ósirdim, 5 baǵlar hám sulıw toǵaylar jarattım, ol jerlerge túrli miywe aǵashların otırǵızdım, 6 Aǵashlardı suwǵarıw ushın háwizler qurdım, 7 qul hám shorı-lar satıp aldım, úyimde tuwılǵan qul hám shorı-larım da bar edi, iri hám mayda mallarım da sonshellı kóp edi. Mennen aldın Erusalimde jasaǵanlar-dıń hesh birinde bunshellı kóp mal bolmaǵan. 8 Ózime gúmis hám altın jıynadım, patshalardan hám wálayat-lardan ǵáziyne topladım, hayal hám

erkek qosıqshılarga iye boldım, er-
kekke unaytuǵın sulıw toqallardı alıp
kewlimdi xoshladım. ⁹ Solay etip, men
ullılıqqa erisip, ózimnen aldın Erusa-
limde jasaǵanlardıń hámмесinen asıp
tústım. Danalıǵım da meni tárk etpedi.

- ¹⁰ Kózim túsip, unatqanıń hesh
qaysısınan bas tartpadım.
Kewlim kúsegen nárseshe shek
qoymadım.
Qılǵan hár bir isimnen kewlim
xosh boldı.
Pútkil miynetime berilgen pay usı
boldı.
- ¹¹ Biraq óz qollarım menen islegen
islerime,
Qılǵan hámme miynetlerime
qarasam,
Bulardıń hámmesi biyhuda,
samaldıń izinen quwǵanday
nárseshe ekenin,
Quyash astında hesh qanday paydalı
nárseshe joq ekenin kórdim.

Danalıq hám aqılsızlıq

- ¹² Sonnan keyin, jáne danalıq,
aqılsızlıq hám aqmaqlıqtıń
ne ekenin kórmekshı boldım.
Patsha miyrasxorı álle qashan
isengen islerden basqa neler
isley alar edi?
- ¹³ Jaqtılıqtıń qarańǵılıqtan jaqsıraq
bolǵanı sıyaqlı,
Danalıqtıń da aqılsızlıqtan
jaqsıraq ekenin kórdim.
- ¹⁴ Dana júrer jolın biler,
Al aqılsız qarańǵılıqta júrer.
Biraq men ekewiniń de ómiriniń
aqıbetiniń birdey ekenin
túsendim.
- ¹⁵ Sonda men ishimmen bilay dedim:
«Aqılsızdıń basına ne tússe,
meniń basıma da sol túsedi.

Onda júdá aqıllı bolıwdıń ne
keregi bar?»

- Jáne ózime ózim: «Bul da
biyhuda», – dedim.
- ¹⁶ Aqılsız da, dana da,
Uzaq este saqlanbaydı,
Ekewi de tez arada umitiladı.
Dana da aqılsız benen birdey ólim
kórmey me?
- ¹⁷ Usılayınsha men ómirdi jek
kórdim.
Sebebi quyash astında islegen
hár bir is maǵan júdá qayǵılı
kórindi.
Hámmesi biyhuda, samaldıń
izinen quwǵanday nárseshe
eken.

Miynetniń biyhudalıǵı

- ¹⁸ Men quyash astında islegen pútkil
miynetimdi jek kórdim. Sebebi olardı
ózimnen keyingi adamǵa qaldırırwım
kerekti edi. ¹⁹ Ol dana bola ma, aqılsız
bola ma, kim bileydi? Bári bir ol meniń
quyash astında miynet etip, aqıl menen
eriskenlerimniń hámмесine iyelik qı-
ladı. Bul da biyhuda. ²⁰ Sonlıqtan men
quyash astında islegen barlıq miynet-
lerime ashına basladım. ²¹ Adam da-
nalıǵı, bilimi hám uqıbı menen miynet
etedi, keyin bulardıń hámmesi, tap
onıń payı sıyaqlı bularǵa hesh miyne-
ti sińbegen adamǵa qalıwı kerek bo-
ladı. Bul da biyhuda, bul – ullı azap!
- ²² Quyash astında islegen miynetinen
hám urınwılarınan adam nege erisedi?
- ²³ Onıń barlıq kúnleri dárteke, jumısla-
rı qayǵıǵa tolı, hátte, júregi túnde de
tınıshlanbaydı. Bul da biyhuda.
- ²⁴ Adam ushın ishıp-jewden, islegen
miynetinen ráhátleniwden artıq nárseshe
joq eken. Bulardıń da Qudaydan beril-
genine kózim jetti. ²⁵ Aqırı, Ol bermese,

kim jey aladı, kim ráhátlene aladı? ²⁶ Ózine ılayıqlı bolǵanlarǵa Quday danalıq, bilim hám quwanış beredi. Al gúnakarlarǵa bolsa, baylıq arttırıp jıynaw isin tapsıradı. Sońınan Ózine ılayıqlı bolǵan adamlarǵa onıń jemisin beredi. Bul da aqılǵa sıymaydı, bul da samaldıń izinen quwǵanday nársese.

Hár nárseniń waqtı bar

- 3** ¹ Hár nárseniń óz máháli bar, quyash astındaǵı hár istiń óz waqtı bar.
- ² Tuwılıwdıń da, óliwdiń de óz waqtı bar.
Egiwdiń de, egisti jıynawdıń da óz waqtı bar.
- ³ Óltiriwdiń de, shıpa beriwdiń de óz waqtı bar,
Buzıwdıń da, qurıwdıń da óz waqtı bar.
- ⁴ Jılawdıń da, kúliwdiń de óz waqtı bar,
Joqlaw aytıp jılawdıń da, oyınǵa túsiwdiń de óz waqtı bar.
- ⁵ Tas atıwdıń da, onı jıynawdıń da óz waqtı bar,
Qushaqlasıwdıń da, onnan ózin tıyıwdıń da óz waqtı bar.
- ⁶ Izlewdiń de, joǵaltıwdıń da óz waqtı bar,
Saqlap qoyıwdıń da, taslap jiberiwdiń de óz waqtı bar.
- ⁷ Jırtıwdıń da, tigiwdiń de óz waqtı bar,
Úndemewdiń de, sóylewdiń de óz waqtı bar.
- ⁸ Súyiwdiń de, jek kóriwdiń de óz waqtı bar,
Urıstıń da, tınıshlıqtıń da óz waqtı bar.
- ⁹ Jumısshı islegen miynetinen qanday payda tabadı? ¹⁰ Insanlardıń ter tógiwi

ushın, Quday bergen awır jumıslardı kórdim. ¹¹ Quday hámme nárseni óz waqtında ájayıp etip jarattı. Ol adamlarǵa dáwirdi túsiniw múmkinshiligin berdi. Sonda da adam Qudaydıń islegen islerin basınan aqırına deyin túsine almaydı. ¹² Adam ushın ómirde ráhátlenip jasawdan hám jaqsılıq islewden artıq hesh nárseniń joq ekenin bildim. ¹³ Eger adam ishıp-jese hám óz miynetiniń ráhátin kórse, bul oǵan Qudaydan berilgen sıy. ¹⁴ Jáne de, Quday islegen hár bir istiń máńgige ózgermeytuǵının bildim. Onnan hesh nársese alınıp, oǵan hesh nársese qosılmaydı. Quday adamlardıń Ózinen qorqıwı ushın usılay isledi. ¹⁵ Házir ne bolsa, ótmishte de sol boldı, Keleshekte bolatuǵınlar házir de bolıp atır,
Quday bolıp ótkenlerdi jáne qaytarar.

¹⁶ Men quyash astında mına nárseni: Adalat qarar tabıwı tiyis orında nızamsızlıqtı,
Ádillik iske asiwı tiyis orında jawızlıqtı kórdim.

¹⁷ Sonda men ishimmen: «Quday jaqsını da, jamandı da húkim qıladı.
Ol hár bir nársese hám hár bir is ushın,
Húkim qılatuǵın waqtı belgilegen», – dedim.

¹⁸ Jáne, adamlar tuwralı ishimmen bılay dedim: «Quday adamlardıń ózleriniń de haywanlarday ekenin kórsetiwi ushın, olardı sınaydı». ¹⁹ Haywanlardıń basına túskен nársese adamlardıń da basına túsedі: haywanlar da óledi, adamlar da óledi. Ekewinde de birdey jan bar, adamnıń haywannan ústinligi joq. Awa, hámmesi biyhuda. ²⁰ Ekewi de bir jerge baradı, topıraqtan

jaratılğan, topıraqqa qaytadı. ²¹ Adam balasınıń ruwxı joqarıǵa kóterile me, haywannıń ruwxı tómenge, jer astına kire me, bunı kim biledi? ²² Sonda men adam ushın óz miynetinen ráhátleniwden basqa jaqsı nárseniń joq ekenin túsindim. Onıń payına tiygen nársesi usı. Ózinen keyin bul dúnyada ne bolatuǵının oǵan kim kórsete aladı?

Dúnyadaǵı qıymshılıqlar

- 4** ¹ Men quyash astında bolıp atırǵan eziwshiliklerdi kórdim: Jábirlengenlerdiń kóz jasların kórdim, Olardı jubatıwshı joq edi. Kúsh eziwshiler tárepinde edi. Al ezilgenlerge táselde beriwshi de joq.
- ² Sonda men ólip ketken marhumlardıń jaǵdayınıń, Tirilerdiń jaǵdaynan jaqsıraq ekenin túsindim.
- ³ Biraq ele tuwılmaǵanlar, Bular ekewinen de baxıtlıraq. Olar quyash astında islenip atırǵan jawız islerdi kórmedi.

⁴ Men jáne adamnıń pútkil miynetini hám istegi jetiskenligi adamlar arasında qızǵanısh tuwdıratuǵının kórdim. Bul da biyhuda, bul da samaldıń izinen quwǵanǵa uqsaydı.

⁵ Aqılsız qolların qawsırıp alıp, óziniń etin ózi jeydi.

⁶ Tımshlıq penen alınǵan bir uwıs zat, Samaldıń izinen quwıp, awır miynet etip tapqan bir qosuwıs zattan jaqsıraq.

Jalgızlıqtıń biyhudalıǵı

⁷ Men quyash astında jáne bir biyhudalıqtı kórdim:

⁸ Bir jalgız baslı adam bar edi. Onıń perzenti de, tuwısqanı da joq edi.

Ol tınım tappay miynet eter, Kózleri de baylıqqa toymas edi.

Ol ózinen: «Men kim ushın miynet etip,

Ózimdi ráhátleniwden mahrum etip atırman?» – dep soramaydı.

Bul da biyhuda, awır bir dárt.

⁹ Birewden ekew jaqsı, Olar miynetine jaqsı sıy aladı.

¹⁰ Eger birewi qulasa, ekinshisi turǵızadı.

Al eger jalgız adam qulasa, Onı turǵızatuǵın adam bolmaydı.

¹¹ Eki adam birge jatsa, jıllı jatadı. Al jalgız jatqan adam qalay jılınadı?

¹² Eger birew jalgız bolsa, jeńiler, Ekew bolsa, qarsı tura alar. Úsh jipten esilgen arqan teginlikte úzilmes.

Joqarılawdıń biyhudalıǵı

¹³ Berilgen keńeske qulaq aspaytuǵın aqılsız ǵarrı patshadan, jarlı, biraq aqıllı jigit jaqsıraq. ¹⁴ Sonday jigit patshalıqta jarlı bolıp tuwılıp, qamaqhanada otırǵan bolsa da, ol qamaqhanadan shıǵıp, patsha bolıp kóteriliwi múmkin. ¹⁵ Men quyash astında jasap atırǵan hár bir adamnıń patshanıń ornına otırǵan sonday jigittiń izine ergenin kórdim. ¹⁶ Onıń izine ergen xalıq esap-sansız bolsa da, keyingi urpaqlardıń oǵan kewli tolmaydı. Awa, bul da biyhuda, bul da samaldıń izinen quwǵanǵa uqsaydı.

Quday menen qarım-qatnas

¹⁷ Qudaydın Úyine barganda, qá-demińdi oylap bas! Ol jerge islegen jamanlıǵının parqına barmaytuǵın aqılsızlar sıyaqlı tek qurbanlıq beriw ushın bargannan góre, tınlaw ushın bargan jaqsıraq.

5 ¹ Tiliń sóylewge asıqpasın. Qudaydın aldında sóz sóylewge júregiń asıqpasın.

Quday aspanda, sen bolsań, jerdeseń.

Sonlıqtan gápiń qısqa bolsın.

² Mashqala kóp bolǵanda, adam kóp tús kóretuǵın sıyaqlı, Kóp sóylegende, aqılsızlıq júzege keledi.

³ Qudayǵa wáde bersen, onı orınlawdı keshiktirme. Ol aqılsızlardı unatpaydı. Al sen wádeńdi orınlá. ⁴ Wáde berip, orınlamaǵannan góre, wáde bermegeniń jaqsıraq. ⁵ Tilińniń seni gúnaǵa baslawına jol qoyma hám Qudaydın ruwxaniyine: «Wáde berip, qáte qıldım», – deme. Sózleriń menen Qudaydın gázebin keltirme. Bolmasa, Ol qollarıń menen islegen islerińdi joq qıladı. ⁶ Kóp sóylew de, kóp tús kóriw de paydasız. Jaqsısı, Qudaydan qorq!

Baylıqtıń biyhudalıǵı

⁷ Eger sen bir jerde jarlıǵa zulımlıq qılınıp, ádillik hám haqlıqtıń ayaq astı etilip atırǵanın kórseń, buǵan hayran bolma. Sebebi hámeldardıń ústinen qadaǵalawshı úlkeni bar, al olardıń ústinen qadaǵalawshı olardan da úlkeniregi bar. ⁸ Hár bir adam jerdiń ónimine ósh, hátte, patsha da atızdan alınǵan ónimnen óziniń payın aladı.

⁹ Puldı súygen, pulǵa toymas, Baylıqtı súygen baylıqqa toymas. Bul da biyhudalıq.

¹⁰ Mal-dáwlet kóbeyse, olardı isletiwshiler de kóbeyedi. Sonda baylıqtıń iyesi óz baylıǵına telmirip, qızıqsınıp qarawdan basqa ne payda tabadı?

¹¹ Jumısshı az jese de, kóp jese de tınısh uyıqlaydı. Al baydı baylıǵı uyqıdan mahrum qıladı.

¹² Men quyash astında jáne bir qayǵılı waqıyanı kórdim: Jıynalǵan baylıq iyesine zıyan keltirdi.

¹³ Bul baylıq áwmetsizligi sebepli joq bolıp ketti, Ulı tuwılǵanda, Ulına hesh nársede qaldıra almadı.

¹⁴ Adam anadan qalay jalańash tuwılǵan bolsa, Bul dúnyadan da solay ketedi. Islegen miynetiniń jemisinен Hesh nárseni de qollarına alıp kete almaydı.

¹⁵ Mınaw da awır qayǵılı nársede: Adam qalay kelgen bolsa, solay ketedi.

Onda qurı dalaǵa miynet etiwdiń ne keregi bar?

¹⁶ Ol ómir boyı nanın qarańǵılıqta jeydi, Qıynshılıqtı, kesellikti hám ashıwshaqlıqtı bastan keshiredi.

¹⁷ Men insan ushın jaqsı hám ájayıp nársede – bul Qudaydın ózine bergен qısqa ómiri ishinde iship-jew, quyash astında islegen barlıq miynetiniń ráhátin kóriw ekenin bildim. Insanǵa tiygen pay – usı. ¹⁸ Eger Quday adamǵa

mal-múlik hám baylıq berse, oğan usı nárselerden paydalanıwǵa, óz úlesin alıp, miynetinen ráhátleniwge jol ashsa, onda bul Qudaydan berilgen sıy. ¹⁹ Quday onıń júregın quwanışqa toltırıp qoyǵanlıqtan, bunday adam qansha ómiri ketip, qanshası qalǵanlıǵı tuwralı kem oylaydı.

Adamlar ushın ne jaqsı?

6 ¹ Men quyash astında adamlar arasında bolıp turatúǵın, awır bir apattı kórdim: ² Quday adamǵa baylıq, mal-múlik, ataq-abıray beredi. Ol kewli kúsegeniniń hámmesine iye boladı. Biraq Quday oğan sonıń qızıǵın kóriwge imkaniyat bermeydi hám bulardıń barlıǵı basqaǵa buyıradı. Bul da biyhuda, bul – qayǵılı bir dárt.

³ Eger bir adamnıń júz balası bolsa hám ol uzaq ómir súrse, biraq ol ómirdiń ráhátin kórmese hám ólgin kómgendey adam bolmasa, onda men óli tuwılǵan bala onnan baxıtlıraq der edim. ⁴ Óli tuwılǵan bala biykarǵa dúnyaǵa kelip, qarańǵılıq ishinde dúnyadan ótedi, atı da qarańǵılıqqa kómiledi. ⁵ Ol, hátte, quyashtı kórgen de, bilgen de joq. Biraq óli tuwılǵan balanıń jaǵdayı sol adamnıń jaǵdayınan jaqsıraq. ⁶ Sol adam, hátte, mıń jıldan eki ret ómir súrse de, ráhát kórmeydi. Bári bir hámme de bir jerge barmay ma?

- ⁷ Adamnıń barlıq miyneti qarındı toydırıw ushın,
Biraq ashkózlikten kewil toymaydı.
⁸ Dananıń aqılsızdan qanday artıqmashlıǵı bar?
Jarlıǵa ómirde ózin qalay tutıwdı bilgeninen ne payda?
⁹ Ózińde joqtı kúsegennen, bargá qanaat etken jaqsıraq.

Ol da biyhuda, ol da samaldıń izinen quwǵanday nárses.

- ¹⁰ Bar nárseniń hámmesine álle qashan at qoyılǵan.
Adamnıń da táǵdiri belgili.
Hesh kim ózinen kúshli bolǵan menen qasarısa almaydı.
¹¹ Sóz kóp bolsa, biyhudalıq kóbeyer.
Bunnan adamǵa ne payda?
¹² Saya sıyaqlı ótip ketetuǵın ómiriniń mánissiz kúnlerinde adam ushın neniń jaqsı ekenin kim bileidi? Ózinen keyin quyash astında ne bolatuǵının adamǵa kim ayta aladı?

Danalıq

- 7** ¹ Jaqsı at qımbatbaha átir mayınan,
Ólim kúni bolsa, tuwılǵan kúnnen jaqsıraq.
² Toy berip atırǵan úyge bargannan,
Joqlaw aytılp atırǵan úyge bargan jaqsıraq.
Hámmeniń ómiri ólim menen juwmaqlanadı.
Adam tiri waqtında bunı júrekte saqlasın.
³ Qayǵı kúlkiden jaqsıraq.
Qayǵı ómirde bahalı sabaq beredi.
⁴ Dananıń oyı joqlaw aytılp atırǵan úyde,
Aqılsızdıń oyı toylap atırǵan úyde.
⁵ Dananıń keyiwi,
Aqılsızdıń maqtawınan jaqsıraq.
⁶ Haqıyqattan da aqılsızdıń kúlkisi Qazan astında janǵan otınıń sıtırılısına uqsaydı.
Bul da biyhuda.

- 7 Basqalardı jábirlew dananı
aqlınan ayırar,
Para júrekti azgırar.
- 8 Tamamlaw baslawdan jaqsıraq,
Sabırlılıq menmenlikten jaqsıraq.
- 9 Ashıwlanıwǵa asıqpa,
Ashıw aqlısızlardıń júregine uya
saladı.
- 10 «Ne ushın ótmishim búginimnen
jaqsı edi?» – dep sorama.
Bul soraw danalıqqa tán emes.
- 11 Danalıq miyras sıyaqlı jaqsı,
Ol quyashtı kórip turǵan hár bir
adam ushın paydalı.
- 12 Baylıq adamdı qalay qorǵasa,
Danalıq ta adamdı solay qorǵaydı.
Biraq bilimniń artıqmashlıǵı
mınaw:
Danalıq óz iyisiniń ómirin saqlaydı.
- 13 Qudaydıń islerine názer sal.
Ol qıysaytqan nárseni kim dúzete
aladı?
- 14 Jaqsı kúnlerińde onnan ráhátlen,
Jaman kúnlerińde mınaǵan oy
juwırt:
Adam erteń ne bolatuǵının bile
almawı ushın,
Jaqsı kúndi de, jaman kúndi de
Quday jaratqan.
- 15 Men usı biyhuda ómirim
dawamında hámme nárseni
kórdim:
Haq adam ádil bola tura, erte ólip
ketedi,
Al jaman adam jaman bola tura,
uzaq ómir súredi.
- 16 Sonlıqtan asa ádil de, asa dana da
bolma.
- Ózińdi óziń qurtıwdıń ne keregi
bar?
- 17 Hádden tıs jaman da, aqlısız da
bolma.
Ájeliń jetpey, óliwdiń ne keregi
bar?
- 18 Birewin tut,
Ekinshisinen de qol úzbe.
Qudaydan qorqqan adam ekewin
de basshılıqqa aladı.
- 19 Danalıq dananı qalanıń on
húkimdarınan da kúshlirek
qıladı.
- 20 Jer betinde bárqulla jaqsılıq islep,
Hesh gúna qılmay júrgen ádil
adam joq.
- 21 Adamlar aytıp atırǵan hámme
sózlerge dıqqat awdara berme,
Bolmasa qulıńnıń ózińdi
jamanlap atırǵanın esitip
qalıwıń múmkin.
- 22 Ózińniń de basqa adamlardı,
Kóp márte jamanlaǵanıńdı ishiń
biledi.
- 23 Bulardıń hámмесin danalıǵım
menen sınap kórdim.
Ózime ózim: «Dana bolaman», –
dedim.
Biraq danalıq mennen alıs edi.
- 24 Danalıq degen nárese,
Júdá uzaq hám júdá tereńde.
Onı kim taba aladı?
- 25 Men danalıqtı hám barlıqtıń
mazmunın izlep tabıwǵa,
Izertlep, tereń túsiniwge ózimdi
baǵıshladım.
Jawızlıqtıń aqlısızlıq,
Aqlısızlıqtıń telbelik ekenin
bilmekshi boldım.

- 26 Jáne men mınaday hayaldı
ólimnen de ashshı dep
taptım:
Onıń ózi – duzaq, júregi tor, al
qolları kisen.
Qudayǵa unamlı bolǵan adam
onnan qashadı,
Al gúnakar oǵan tutqın boladı.
- 27 Mine, men mınanı úyrendim, –
deydi Wazshı.
– Kóp nárseni izertlep,
Mınanı túsindim:
28 Júregim ele izlegen nársesin taba
almadı:
Mıńnan bir haq erkekti taptım,
Biraq birde bir haq hayaldı taba
almadım.
- 29 Men tek mına nárseni ańladım:
Quday adamdı haq etip jarattı,
Biraq adamlar júdá kóp nadurıs
oy-qıyallarda.

8 ¹ Kim dana adamǵa uqsaydı?
Hámme nárseniń mánisin kim
túsine aladı?
Danalıq adamnıń júzin jaynatadı,
Onıń betindegi qatallıqtı
jumsartadı.

Patshaǵa boysınıńlar

² Men bılay deymen: patshanıń ayt-
qanlarına qulaq sal, sebebi Quday oǵan
ant ishken. ³ Patshanıń aldınan ketiw-
ge asıqpa hám patshaǵa qarsı til birik-
tiriwshilerge qosılma. Ol qálegeniniń
hámмесin isley aladı. ⁴ Patshanıń só-
zinde qúdiret bar, hesh kim oǵan: «Siz
ne islep atırsız?» – dep aytpaydı.

⁵ Buyırıqtı orınlaǵanlar zıyan
kórmeydi.

Dana adam durıs nárseni islew
waqtın da, jolın da bileidi.

- ⁶ Hár bir istiń óz waqtı hám
qaǵıydası bar.
Sonday bolsa da, adam ushın
qıynshılıqtı kóteriw júdá awır.
- ⁷ Keleshekте ne bolatuǵının adam
bilmeydi,
Bunıń qalay bolatuǵının oǵan
kim ayta aladı?
- ⁸ Hesh kimniń samaldı uslap alıp,
Oǵan biylik etiwge kúshi
jetpegenligi sıyaqlı,
Ólim kúni ústinen biylik etiwge de,
Hesh kimniń kúshi jetpeydi.
Urıstan qashıwǵa bolmaytuǵınlıǵı
sıyaqlı,
Jawızlıq ta jawızlıq islewshi
adamdı qutqara almaydı.

⁹ Men bulardıń hámмесin kórdim
hám quyash astında bolıp atırǵan hám-
me nársеге dıqqat awdardım: adam
adamǵa húkimdarlıq etken waqıtta, bir-
birine zıyan keltirgenin kórdim. ¹⁰ Ke-
yin jaman adamnıń qalay jergengenin
kórdim. Muxaddes orınǵa kelip-ketip
júrgen sol adamlar ózleri jamanlıq qıl-
ǵan qalada maqtaw aldı. Bul da biyhuda.

¹¹ Jinayat ushın tez jaza berilmese,
adam balasınıń júregi jamanlıq islew-
ge qumar boladı. ¹² Gúnakar júz márte
gúna islep, uzaq ómir sürse de, Quday-
dan qorqqanlardıń hám Onıń aldında
hadal júrgenlerdiń jaqsılıq kóretuǵı-
nın anıq bilemen. ¹³ Al jaman adam
Qudaydan qorqpaǵanı ushın jaqsılıq
kórmeydi hám onıń sayaǵa uqsáǵan
ómiri uzaq bolmaydı.

¹⁴ Jer betinde aqılǵa sıymaytuǵın mı-
naday nársе de bar: geyde ádil adamlar
jaman adamlarǵa tiyisli bolǵan jazanı
aladı, al ádil adamlarǵa tiyisli húrmet-
ti jaman adamlar aladı. Men: «Bul da
biyhuda, túsiniksiz nársе», – deymen.

¹⁵ Sonlıqtan men kewil kóteriwdi artıq kórdim. Quyash astında adam ushın iship-jep, kewil kóteriwden artıq baxıt joq. Quyash astında Qudaydıń adamǵa bergен ómiri dawamında islegen miynetinen oǵan qalatuǵımı usı.

¹⁶ Men ózimdi danalıqtı biliwge hám jer betinde kúni-túni uyqı kórmey islenip atırǵan islerdi túsiniwge baǵıshladım. ¹⁷ Sonda men Qudaydıń hámme islerine oy juwırttım. Hesh kim quyash astında bolıp atırǵan nárselerge túsınbeydi. Ol qansha urınsa da, buǵan erise almaydı. Dana adam bunı biletuǵının aytsa da, ol bunıń túbine jete almaydı.

Adamlar Qudaydıń qolında

9 ¹ Solay etip, bulardıń hámмесin úyrenip, mına juwmaqqa keldim: ádiller, danalar hám olar islegen hár bir is Qudaydıń qolında. Olardı Quday unata ma, unatpay ma, bunı adam bilmeydi. ² Hár bir adamnıń aqıbeti birdey boladı. Ádil adam menen jawız adamnıń da, jaqsı adam menen jaman adamnıń da, hadal adam menen haram adamnıń da, qurbanlıq beretuǵın adam menen qurbanlıq bermeytuǵın adamnıń da aqıbeti birdey boladı.

Jaqsı adamǵa ne bolsa, gúnakarǵa da sol boladı.

Ant ishkenge ne bolsa, ant ishiwden qorqqanǵa da sol boladı.

³ Quyash astında bolıp atırǵan islerdiń hámмесiniń ishinde qayǵılısı mınaw: hámмениń táǵdiri birdey. Adamlardıń júregi jawızlıqqa tolǵan hám olar ómir súrgен dáwirinde aqmaqlıq isleydi. Keyin olar ólilerdiń janına ketedi. ⁴ Biraq tiri júrgен hár bir adam ushın úmit bar. Awa, óli arıslanнан tiri iyт jaqsı.

⁵ Tiriler óletuǵının bileди, Al óliler hesh nárseni bilmeydi. Olarǵa artıq sıy joq.

Olar endi hesh eske alınbaydı. ⁶ Ólgenlerdiń súyispenhiligi, jek kóriwshiligi, Qızǵanıshları álle qashan ótip ketti.

Olar quyash astında bolıp atırǵan nárselerge,

Endi aralasa almaydı.

⁷ Endi barıp, shadlıq penen nanırdı jep, quwanış penen sharabıńdı ish. Quday usı islerińdi maqullaydı.

⁸ Kiyimlerińiz hárdayım taza bolsın, basıńızdan átir arımasın. ⁹ Quyash astında Quday ózińe bergен qısqa ómirińniń pútkil jumbaqlı kúnlerin súyikli hayalıń menen ráhátte ótker. Ómirден hám quyashtıń astında islegen miynetinińnen saǵan berilgen pay usı boladı. ¹⁰ Qolińnan ne náirse kelse, hámмесin bar kúshiń menen isle. Sen baratuǵın jerde, yaǵny óliler mákanında jumıs ta, oy-pikir de, bilim de, danalıq ta joq.

¹¹ Quyash astında men jáne bir nárseni kórdim:

Jarista júyrik,
Urısta kúshli jeńe bermeydi eken.
Danaǵa – mal-múlik,
Aqıllıǵa – baylıq,
Uqıplıǵa – húrmet bárqulla nesip ete bermeydi eken.

Biraq olardıń hámмесi ushın ele waqt hám úmit bar.

¹² Adam óz waqtın bilmeydi.
Torǵa túsken balıq hám duzaqqa túsken qus sıyaqlı,
Adam da kútilmegende baxıtsızlıqqa ushıraydı.

Danalıq aqlsızlıqtan jaqsıraq

¹³ Quyash astında men danalıqtan jáne bir mısál kórdim. Ol mağan áhmiyetli bolıp kórindi. ¹⁴ Ishinde az ğana adam jasaytuǵın kishkene bir qala bar edi. Kúshli bir patsha ol jerge kelip, onı qamal qıldı hám qalanı basıp alıw ushın, onıń qarsısına úlken bekiniş qurdı. ¹⁵ Biraq sol qalada jarlı bolsa da, dana bir adam jasaytuǵın edi. Ol óz danalıǵı menen bul qalanı qutqarıp qaldı. Degen menen, keyin bul jarlı adamdı hesh kim eske almadı. ¹⁶ Sonda men ózime ózim: «Danalıq kúshтен artıq. Biraq jarlı adamnıń danalıǵına kewil bólip, onıń sózlerin tıńlamaydı eken», – dedim.

¹⁷ Dananıń álpayım aytqan sózi, Aqlsızlar ishindegi basshınıń baqırıp aytqan sózlerinen jaqsıraq.

¹⁸ Danalıq urıs qurallarınan jaqsıraq, Biraq bir aqlsız kóp jaqsılıqtı joqqa shıǵaradı.

10 ¹ Átir mayǵa túsip ólgen shıbınlar átir maydı buzadı, Sol sıyaqlı, húrmetli adamnıń az ğana aqlsızlıǵı, Onıń danalıǵı menen abırayına zıyan keltiredi.

² Dananıń júregi durıs jolǵa, Aqlsızdıń júregi teris jolǵa talpınadı.

³ Aqlsız qanday joldan júrmesin, Oǵan bári bir aql jetispeydi. Ol óziniń aqlsızlıǵın hámmege kórsetedi.

⁴ Eger húkimdarınnıń ğázebi saǵan qaray lawlasa, Ornınan turıp, ketip qalma.

Kishipeyillik úlken qapashılıqlardı da bastıra aladı.

⁵ Quyash astında jáne bir jawızlıqtı kórdim.

Ol húkimdar islegen qátelik edi:

⁶ Aqlsızlar joqarı lawazımlarǵa otırıp, Húrmetli adamlar tórende otıradı.

⁷ Men jáne atqa mingen qullardı, Qulday bolıp, jayaw júrgen basshılardı kórdim.

⁸ Shuqır qazǵannıń ózi sol shuqırǵa túsedi, Diywaldı buzǵandı jılan shaǵadı.

⁹ Tas qashaǵan adamdı taslar jaraqatlaydı, Aǵash jargandı aǵash jaraqatlawı múmkin.

¹⁰ Topır baltanı qayramasa, Kóp kúsh sarp etiledi. Biraq tabısqa erisiw ushın, danalıqtıń paydası kóp.

¹¹ Eger jılan sıyqırlanbastan burın shaǵıp alsa, Onda jılan sıyqırlawshınıń ne keregi bar?

¹² Dananıń awzınan jaǵımlı sózler shıǵadı, Al aqlsız óz sózi menen ózin nabıt qıladı.

¹³ Onıń sóziniń bası – aqlsızlıq, Aqırı – aqmaqlıq.

¹⁴ Aqlsız kóp sóyleydi, Biraq adam keleshekte ne bolatuǵının bilmeydi. Adam ógennen keyin ne bolatuǵının kim ayta aladı?

15 Aqılsızdıń jumısı ózin sharshatadı,
Ol qalaǵa baratuǵın joldı da
bilmeydi.

16 Háy, patshası jas bolıp,
Hámeldarları azannan baslap
zıyapat quratuǵın el, hásiret
shegesen!

17 Al patshası hasıl tuqımnan
shıqqan,
Hámeldarları tek máslik etiw
ushın emes,
Al kúsh toplaw ushın kerek
waqtında zıyapat beretuǵın
el baxıtlı!

18 Erinsheklikten tamnıń tóbesi
oyılar,

Jalqawlıqtan tóbeden suw óter.

19 Zıyapat adamnıń kewlin kóterer,
Sharap ómirge quwanış alıp
keler,

Biraq hámmesi aqsha menen piter.

20 Patshanı, hátte, ishińnen bolsa da,
jamanlama,
Húrmetli adamdı tósekte jatıp ta,
ǵargama.

Sebebi aspandaǵı quslar xabar
tasır,

Qanatlı barlıqlar sózińdi jetkizer.

Keleshekti oyla

11 ¹ Nanińdı basqalarǵa bergende,
qynalmay ber,
Sonda kúnler ótip, ol ózińe
qayıp keler.

² Barińnan jeti yamasa segiz adamǵa
pay ber,
Jer betinde qanday apatshılıq
bolajaǵın bilmeyseń.

³ Bultlar toyinganda,
Jer betine jawın jawıdradı.

Terek qublaǵa qaray qulasa da,
arqaǵa qaray qulasa da,
Ol qulaǵan jerinde qaladı.

⁴ Samal qattı esse, tuqım seppes,
Bult qoyıw bolsa, zúráátin ormas.

⁵ Samaldıń qay jaqtan esetuǵının hám
qursaқтаǵı balanıń súyeginiń
qalay payda bolatuǵının
bilmeytuǵınıń sıyaqlı,
Hámme nárseni isleytuǵın
Qudaydıń islerin de bile
almaysañ.

⁶ Azanda tuqım sep,
Keshte de qolıń bos turmasın.
Olardıń qaysısının ónimli
bolatuǵının bilmeyseń.
Anawsı ma, mınawsı ma?
Báلكim ekewi de jaqsı ónim berer.

⁷ Jaqtılıq tatlı,
Quyashtı kóriw kózge jaǵımlı.

⁸ Adam qansha kóp jasasa da,
Bárqulla quwanıp jasasın.
Biraq qarańǵı kúnlerdiń bar
ekenin de umıtpasın.
Olar da az emes.
Ne júz bermesin, bári de biyhuda.

Jaslıqtıń qádirin bil

⁹ Háy, óspirim! Jaslıq shaqta kewil
kóter.

Jaslıq shaǵında júregiń seni
shadlıqqa bólesin.
Kewliń kúsegen, kóziń qálegen
nárseni isle.

Biraq bulardıń barlıǵı ushın,
Qudaydıń seni húkim
qılatuǵının bilip qoy.

¹⁰ Sonlıqtan júreктен qayǵını quwıp,
Deneńnen azaptı alıp tasla.
Balalıq ta, jaslıq ta tez ótip ketedi.

- 12** ¹ Qayǵılı kúnler, yaǵnıy aqrıǵı kúnler kelip:
 «Men olardan hesh ráhát tappadım», – dep aytpasınan aldın,
 Jashlıq shaǵında Jaratıwshınıńdı eske al!
- ² Quyash, jariqlıq, ay hám juldızlar gúńgirtlenip,
 Jawın izinen jáne qara bultlar qaplamastan aldın,
 Onı eske al!
- ³ Sol kún kelgende,
 Úydi qorǵaytuǵınlar qaltıraydı,
 Kúshliler iyiledi,
 Digirman tartıwshılar az qalǵanlıqtan, isin toqtatadı,
 Terezeden sırtqa qaraytuǵınlardı gúńgirt tartadı.
- ⁴ Kóshege qaraǵan qapılar jabıladı,
 Digirmannıń sestin esitpeytuǵın boladı.
 Qus sestinen oyanadı,
 Biraq sayraǵanın zorǵa esitedi.
- ⁵ Bálentlikten qorqatuǵın bolıp qaladı,
 Kóshege shıǵıwǵa júreksinbeydi,
 Badam aǵashı aq túske enedi,
 Shegirtke súyretilip qaladı,
 Hesh bir miywe qushtarlıq oyatıwǵa járdem bermeydi.
 Adam óziniń máńgilik úyine kirejaq,
 Kóshe joqlaw aytıp jılaǵanlarǵa tolıp ketedi.
- ⁶ Sonlıqtan gúmis shınjır úzilip,

- Altın kese sınbastan,
 Bulaq basındaǵı gúze qıyrap,
 Qudıq ústindegi suw tartqısh úzilmesten,
- ⁷ Topıraqtan islengen deneń jerge qaytpastan,
 Quday bergen ruwxın da Qudayǵa qaytpastan burın,
 Ózińdi Jaratqandı eske al!
- ⁸ Biyhuda, biyhuda! – deydi
 Wazshı, – Hámmesi biyhuda!

Sońǵı sóz

⁹ Wazshı dana adam bolıp ǵana qoyamay, bilgenlerin xalıqqa da úyretti. Ol kóplegen naqıl-maqallardı oy eleginen ótkizip, izertledi hám qayta islep, ornı-ornına qoydı. ¹⁰ Wazshı tereń mánilı sózlerdi izledi, ol haqıyqat sózlerin durıs jazdı.

¹¹ Danalardıń sózleri shopanını ushlı tayaǵına, jıynalǵan naqıl sózler bekkem qaǵılǵan shegege uqsaydı. Bul sózler bir Shopan tárepinen berilgen. ¹² Bulardan tısqarı, balam, mınalardı bilip qoy: kóp kitap jazıwdıń shegi joq, kóp kitap oqıw deneni sharshatadı.

¹³ Hámme nárese ayıldı, endi juwmaqtı tıńlayıq:
 Qudaydan qorq, Onıń buyırıqların orınlal!
 Bul hár bir adamnıń parızı.

¹⁴ Quday hár bir isti,
 Jasırın islengen jaqsı-jaman islerdiń hámмесin húkim qıladı.

Qosıqlar qosıǵı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitap muhabbat haqqındaǵı qosıqlar toplamı bolıp, onda jigit penen qız bir-birine óz muhabbatın aytadı. Jigit hám qız bazıda oy-pikirinde sóleydi, bazıda bir-birine yamasa doslarına qarata sóleydi. Al bazı qosıqlarda bolsa, olar muhabbatınıń birinshi demlerin eslep atırǵanǵa uqsaydı.

Bul kitaptıń avtorı patsha Sulayman hám kitaptıń atı evreysheden sózbe-sóz awdarılǵan bolıp, «Qosıqlar qosıǵı» dep atalǵan.

Bul qosıqlardı hár túrli túsiniw múmkin. Bazılar qosıqlardaǵı jigit Sulaymannıń ózi dese, basqalar bul

qosıqtı Sulaymannıń sarayında júz berip atırǵan waqıya dep túsinedi. Yaǵnıy qız patshanıń sarayına alıp kelingen, biraq óz awılında súygeni bar. Kitapta bayan etiliwi boyınsha, ashıqlar aqırında tabısağı.

Bazılar bul qosıqtaǵı jigit hám qızdı «Quday hám Onıń xalqı yamasa Masiyx hám Onıń jámaáti» dep túsinedi.

Bul kitapta evreyshe qosıq qatarlarında qollanılıp júrgen hár túrli miyweler, xosh iyisli shayırlar, sharap, baǵ, qozı hám eshki sıyaqlı gózzal súwretlewler keń qollanılǵan.

---

1 ¹ Sulaymannıń eń jaqsı qosıǵı.
Qız:

Súy meni, erinleriń menen súy!
Muhabbatıń sharaptan da tatlı!

² Átir mayıń qanday xosh iyisli!

Atıń da tógilgen átir kibi,
Sonıń ushın qızlar súyedi seni!

³ Meni óziń menen alıp ket, asıǵayıq,
Shahzadam meni otawına
aparsın!

Jawanlar:

Seniń menen quwamıp,
shadlanamız,

Muhabbatıńdı sharaptan da
zıyada dep táriyipleymiz.

Qız:

Minásipseń sen qızlardıń
muhabbatına.

⁴ Erusalim qızları,

Men qara torıdan kelgen sulıwman.
Kedar shatırlarınday qaraman,
Sulaymannıń perdelerindey
gózzalman.

⁵ Qara torı bolǵanıma qaramań,

Quyash qarayttı meni.
Aǵa-inilerim maǵan ashıwlanıp,
Meni júzimzarǵa qarawılıp qılıp
qoydı.

Ózimniń júzimzarıma qaray
almadım.

- 6 Súyiklim, aytshı, súriwińdi qay
jerde baǵasań?
Túste onı qay jerde tınıqtırasań?
Nege seniń doslarıńnıń súriwleri
arasınan,
Betine perde jamılǵan
buzıqlarday,
Seni izlep, sergizdan bolıwım
kerek?

Jigit:

- 7 Háy, gózzallar gózzalı!
Bilmeseń, súriwlerdiń izi menen
júr,
Shopanlardıń shatırlarınıń
janında,
Ílaqlarınıdı baq.
8 Faraonniń arbasına jegilgen,
Baytalǵa megzetemen seni,
súyiklim!
9 Taǵınshaqlar bet álpetińe,
Monshaqlar moynıńa qanday
jarasqan!
10 Saǵan gúmis penen áshekóylengen,
Altın taǵınshaq soǵıp beremiz.

Qız:

- 11 Shahzadam óz dasturxanı
átirapında otırǵanda,
Nard átirim xosh iyisin tarattı.
12 Súyiklim men ushın,
Kókireklerim ortasında jatırǵan,
Mirra^a tolı qaltashaǵa megzeydi.
13 Súyiklim men ushın,
En-Gediydegi júzim baǵındaǵı,
Qına gúliniń dástesine megzeydi.

Jigit:

- 14 Qanday gózzalsań, súyiklim!
Gózzalsań, qumırı kózlim.

Qız:

- 15 Qanday simbatlısań, súyiklim!
Júda súyiklimiseń!
Jataǵımız jasıl maysazar.
16 Kedrler úyimizdiń tóbesi bolsa,
Sárwi aǵashları shertegimiz.

2 *Qız:*

- 1 Men Sharon nargizimen,
Oypatlıqlar lalasıman.

Jigit:

- 2 Qızlar arasında meniń súyiklim,
Tikenler arasındaǵı lalaǵa mezzer.

Qız:

- 3 Jigitler arasında meniń súyiklim,
Toǵay aǵashları arasındaǵı alma
aǵashına mezzer.
Sayasında otırıw maǵan ráhát
baǵıshlar,
Miywesiniń dámi awzımnan
ketpes.

- 4 Ol meni ziyapat úyine alıp keldi,
Meni muhabbatı menen qapladı.

- 5 Kishmishler menen meni kúshke
toltır,

Almalar menen janlandı.
Sebebi ishıqı dártinde janbaqtaman.

- 6 Onıń shep qolı basım astında,
Oń qolı menen meni aymalaydı.

- 7 Erusalim qızları!

Jeyran hám jabayı suwınlar haqı
jalbarınaman:

Muhabbatıń ózi oyanbaǵansha,
Íshqını oyatpań hám qozǵamań.

- 8 Mınaw súyiklimniń dawısı!

Ol tawlardan sekirip,
Tóbeshiklerden atlap kiyatır.

^a 1:12 *Mirra* – belgili bir tereklerdiń qatqan jeliminen tayarlanǵan xosh iyisli nársе.

- 9 Súyiklim jeyrangá yamasa jas
suwıǵa meger.
Mine, ol diywalımız artında turıp,
Terezelerden únilip,
Áynektiń kózlerinen sıǵalar.
- 10 Súyiklim maǵan bılay dedi:
«Tur, súyiklim, gózzalım,
Júr, birge keteyik!
- 11 Qara, qıs ta ótti,
Jawın da tındı.
- 12 Jerde güller ashılıp,
Qosıq aytatuǵın waqıt keldi.
Úlkemizde qumırınıń,
Hawazı esitilip tur.
- 13 Ánjir ğumsha shıǵardı.
Júzim shaqaları güllep,
Xosh iyisin shashıp tur.
Tur, súyiklim, gózzalım,
Júr, birge keteyik!»

Jigit:

- 14 Jartastıń jarıǵına,
Tawlardıń shıńlarına jasırınǵan
qumırım!
Jamalıńdı kórset, dawısıńdı
esiteyin.
Dawısıń jaǵımlı, jamalıń gózzal.
15 Bizge túlkilerdi,
Júzimzarlardı wayran etip atırǵan,
Túlkisheklerdi uslap berıń.
Júzim baǵlarımız gúl ashpaqta.

Qız:

- 16 Súyiklim meniki, men de onikimen.
Súriwin lala güller arasında
baǵadı ol.
17 Kesh túsip, kóleńke uzayǵansha,
Qaytıp kel, súyiklim,
Sánli tawlardaǵı jeyranday,
Yamasa jas suwında y shapqıla!

3 *Qız:*

- 1 Tún boyı tósegimde jatıp,
Qálbimniń ashıǵın ańsadam,
Ańsadam, biraq onı taba almadım.

- 2 Endi turıp, qalanı aylanayın,
Kóshe hám maydanlar boylap,
Qálbimniń ashıǵın izleyin.
Onı izledim, biraq taba almadım.
- 3 Qalanı aylanıp júrgen saqshılar,
Meni kórip qaldı. Olardan men:
«Meniń qálbimniń ashıǵın
kórmedińiz be?» – dep
soradım.
- 4 Olardıń janınan ketiwim menen,
Qálbimniń ashıǵın taptım.
Onı qoltıqlap uslap,
Anamniń úyine,
Maǵan hámiledar bolǵan bólmege,
Alıp kelgenimshe, jibermedim.
- 5 Erusalim qızları!
Jeyran hám jabayı suwınlar haqı
jalbarınaman:
Muhabbattıń ózi oyanbaǵansha,
Íshqını oyatpań hám qozǵamań.

Qurbı-qurdaslar:

- 6 Sawdagerlerdiń barlıq xosh iyisli
átirlerinen islengen,
Mirra hám xosh iyisli tütetkini
ańqıtıp,
Buwdaqlaǵan tütindey kóterilip,
Shólden shıǵıp kiyatırǵan kim
eken?
- 7 Qarańlar, Sulaymannıń tasımalı
taxtı!
Qasında alpis batırı,
Izraildiń márt jawıngerleri bar.
- 8 Hámmesi qılısh asınǵan,
Urıs tájiriybesine iye.
Túngi qáwipke qarsı,
Hár biriniń qılıshı belinde.
- 9 Patsha Sulayman Lebanondaǵı
kedr aǵashınan,
Ózine tasımalı taxt isletken.
- 10 Onıń baqanların gúmisten,
Arqasın altınnan isletip,
Otırǵışın shım qızıl tawar menen
qaplatqan.

- Ishin Erusalim qızları shın
kewilden bezegen.
- 11 Sion qızları, sırtqa shıǵıńlar!
Toı kúni,
Júregi shadlıqqa tolǵan kúni,
Anası basına kiydirgen,
Tajına qarańlar!
- 4** *Jigit:*
1 Qanday gózzalsań, súyiklim,
gózzalsań!
Júzińdegi perde astındaǵı
kózleriń,
Qumırınıń kózlerine megzeydi.
Shashların Gilad tawlarınan túsip
kiyatırǵan,
Qara eshkiler súriwindey
tawlanıp turadı.
- 2 Qırqıp, shomıldırıp shıǵarılǵan,
Qoy súriwindey appaq seniń
tisleriń.
Hár biriniń sınarı bar,
Hesh biri jalǵız emes.
- 3 Qırmızı sabaqtay erinleriń,
Awzıń sonday ájayıp.
Japqış astındaǵı júzińniń alması,
Anardıń yarımında qıp-qızıl.
- 4 Moynıń tik qurılǵan,
Dawıttıń minarasına megzeydi,
Oǵan mıń qalqan asılǵan,
Hámmesi batırlar qalqanı.
- 5 Lalazarda otlap júrgen qos suwıǵa,
Egiz jeyrańǵa uqsaydı qos anarıń.
- 6 Kesh túsip, kóleńke uzayǵansha,
Mirra tawına,
Xosh iyisli shayırlar bar tóbege
baraman.
- 7 Súyiklim, sen sonday gózzalsań,
Hesh jerińde miniń joq!
- 8 Lebanonnan meniń menen birge
kel, kelinshegim,
Lebanonnan meniń menen birge
kel!

- Amana tóbesinen,
Senir, yaǵnıy Xermon tóbesinen,
Arıslanlar inlerinen,
Qaplanlar mákanlaǵan tawlardan
asıp kel.
- 9 Ázizim, kelinshegim, júregimdi
biylep aldın,
Janarıńnıń bir qarawı,
Monshaǵıńnıń bir danası menen,
Júregimdi biylep aldın.
- 10 Muhabbatıń qanday tatlı, ázizim,
kelinshegim!
Muhabbatıń sharaptan,
Átirińniń xosh iyisi,
Barlıq xosh iyisli zatlardan lázzetli!
- 11 Láblerińnen pal tamadı,
kelinshegim,
Pal menen sút bar tiliń astında.
Kiyimlerińniń jaǵımlı iyisi,
Lebanonniń xosh iyisindey.
- 12 Ázizim, kelinshegim, sen bir qapısı
jabıq baǵ,
Awzı jabıq qudıq, mór basılǵan
bulaqsań.
- 13 Sen – jaqsı miywe beretuǵın,
Anar baǵısań.
Bul baǵda qına hám nard bar.
- 14 Awa, bul baǵda nard hám shafran,
Xosh iyisli qamis hám korica,
Hár túrli xosh iyisli terekler,
Mirra hám aloe,
Álwan túrli, eń jaqsı xosh iyisli
ósimlikler ósedı.
- 15 Sen baǵ bulaǵısań,
Taza suw qudıǵı,
Lebanon tawlarınıń aǵar suwısań.
- Qız:*
- 16 Oyan, háy, arqa samalı!
Kel, qubla samalı!
Baǵımda esip, onıń xosh iyisin
tarat!
Súyiklim óz baǵına kelip,
Onıń saylandı miywelerinen jesin.

5 *Jigit:*

¹ Men baǵıma kirdim, ázizim,
kelinshegim.

Mirra hám xosh iyisli zatlarımdı
jıynayman.

Palımdı uyası menen jeymen,
Sharabımdı, sútımdı ishemen.

Qurbi-qurdaslar:

Jeńiler, doslar, ishińler!
Iship, lázzet alıń, háy, ashıqlar!

Qız:

² Uyıqlap jatsam da, kewlim sergek.
Tıńlap kór! Súyiklim esik qaǵıp
tur:

«Esikti ash, ázizim, súyiklim,
Qumırım, minsiz sulıwım!
Hól bolǵan basım shıqtan,
Shashlarım túngi izǵardan».

³ Men sheshinip qoydım,
Qalay jáne kiyinemen?
Ayaqlarımdı juwıp qoydım,
Qalay jáne patas qılamın?

⁴ Súyiklim esik tesiginen qolın
suqqanda,
Júregim tolqınlanıp ketti.

⁵ Turdım súyiklime qapı ashpaǵa,
Qollarımnan mirra tamdı,
Barmaqlarımnan aqtı mirra,
Esiktiń ildirgishine.

⁶ Súyiklime esik ashtım,
Biraq ol ketip qalǵan eken.
Onıń ketip qalǵanına, júregim ezildi.
Onı izledim, taba almadım,
Shaqırdım, juwap bermedi.

⁷ Qalanı aylanıp júrgen saqshılar,
Meni uslap alıp, urıp, jaraqatladı,
Sol diywal saqshıları,
Meniń jawlıǵımdı sheship tasladı.

⁸ Erusalim qızları! Sizlerge
jalbarınaman:
Eger súyiklimdi ushıratsañız,
Aytıńlar, ishıqıdan qástemen men.

Qurbi-qurdaslar:

⁹ Súyiklińniń basqalardan nesi artıq,
Háy, gózzallar gózzalı?
Bizlerge jalbarınatuǵında,
Súyiklińniń basqalardan nesi
artıq?

Qız:

¹⁰ Súyiklim meniń qızıl júzli, quwathı,
On mıń adamnıń arasında ayırılıp
turar.

¹¹ Bası sap altınnan,
Shashları buyra,
Ǵargaday qara.

¹² Kóziniń qarashılıqları suw jaǵasında,
Sútke shomılıp, lázzetlenip
otırǵan,
Qos qumırına uqsaydı.

¹³ Shekeleri átir taratıp turǵan,
Gúl baǵına uqsaydı.
Erinleri mirra tamıp turǵan,
Lala gülge uqsaydı.

¹⁴ Qolları sarı yaqıt taǵılǵan,
Altın hasaǵa uqsaydı.
Denesi lazurit tasları menen
qaplanǵan,

Pil súyeginen islengen buyımǵa
uqsaydı.

¹⁵ Ayaqları altın túbekke ornatılǵan,
Mramor sutinge uqsaydı.
Túr-túsi Lebanon tawlarına
uqsaydı,

Kedr ağashlarında sawlatlı.

¹⁶ Tili shiyrin,
Qáddi-qáwmeti kelisken.
Usı meniń súyiklim, usı meniń
dostım,
Háy, Erusalim qızları!

6 *Qurbi-qurdaslar:*

¹ Súyikliń qayda ketti,
Háy, gózzallar gózzalı?
Ol qay tárepke ketti?
Onı seniń menen birge izleyik.

Qız:

- ² Súyiklim óz baǵına,
Jupar iyisli gúl baǵına,
Baǵda súriwin baǵıwǵa,
Lala güller teriwge ketti.
³ Men súyiklimdiki, súyiklim meniki.
Súriwin lala güller arasında
baǵadı ol.

Jigit:

- ⁴ Súyiklim, sen Tirsqa qalasınday
gózzalsań,
Erusalimdey súyikliseń,
Bayraq kótergen láshkerlerdey
aybatlısań.
⁵ Kózlerińdi alıp qash mennen,
Olar meni bende qılmaqta.
Shashların Gilad tawlarınan túsip
kiyatırǵan,
Qara eshkiler súriwine uqsaydı.
⁶ Qırqıp, shomıldırıp shıǵarılǵan,
Qoy súriwindey appaq seniń tisleriń.
Hár biriniń sıńarı bar,
Hesh biri jalǵız emes.
⁷ Japqısh astındaǵı júzińniń alması,
Anardıń yarımında y qıp-qızıl.
⁸ Patshanıń alpis hayalı, seksen
toqalı,
Sansız jas qızları bar.
⁹ Biraq meniń qumırım, minsiz
sulıwım – teńsiz.
Ol anasınıń jalǵızı,
Onı tuwǵannıń erkesi.
Qızlar onı kórip, baxıtlı deydi,
Hayallar hám toqallar onı maqtaydı.

Qurbı-qurdaslar:

- ¹⁰ Tańday atqan,
Ayday sulıw, kúndey jarqıraǵan,
Bayraq kótergen láshkerlerdey
aybatlı,
Kim eken bul?

Qız:

- ¹¹ Oypatlıqtaǵı kóklemzardı kóriw
ushın,

Hám de júzim putaları búrtik
jardı ma,

Anar aǵashları güllede me dep,
Usılardı kóriw ushın, men ǵoza
toǵayına bardım.

- ¹² Bilmedim, qálbim meni biylep alıp,
Xalqımnıń aqsúyekleriniń
arbasına mindirdi.

7 *Qurbı-qurdaslar:*

¹ Qayt, shulamalı qız, izge qayt!
Seni bir kóreyik, izge qayt!

Qız:

Qız-jigitler arasında ayaq oyınǵa
túsip atırǵanday,
Ne ushın meni kórejaqsız?

Jigit

² Qanday sulıw sandal kiygen
ayaqlarıń,
Háy, hasılzadanıń qızı!
Domalaq bókseleriń zergerdıń,
Qolınan shıqqan gáwhar mısalı.

³ Kindigiń bárqulla xosh dámlı
sharapqa tolı,
Domalaq kese mısalı.

Beliń lalalar menen oralǵan,
Biyday úyindisi mısalı.

⁴ Qos anarıń qos suwın,
Egiz jeyran mısalı.

⁵ Moynıń pil súyeginen qurılǵan
minaraday,
Kózleriń Bat-Rabbim dárwazası
janındaǵı,

Xeshbon háwizlerindey.
Murnıń Damaskke qarap turǵan,
Lebanon minarasında y.

⁶ Basıń Karmel tawında y tik bolıp,
Ilpildegen shashlarıń shim qızıl,
Patsha shashlarıńa tutqın boldı.

⁷ Qanday sulıwsań, qanshelli
súyikliseń,

Íshqım ketken súyikimli jamalıńal!

⁸ Turpatıń palma aǵashına,

Qos anarın onıń solqım-solqım
jemisine megzeydi.

⁹ Men: «Bul palmaǵa órmeleyin,
Uslayın miyweli shaqaların», –
dedim.

Anarların júzim solqımlarında,
Demiń almanın iyisindey jupar,

¹⁰ Erinlerin eń jaqsı sharapqa uqsar.

Qız:

Bul sharap súyiklime,
Onıń uyıqlap atırǵan erinlerine
qaray aqsın.

¹¹ Men súyiklimdikimen,
Ol da meni qumsaydı.

¹² Júz súyiklim, atızǵa barayıq,
Túndi qına gülleri arasında
ótkereyik.

¹³ Erte turıp, júzimzarǵa barayıq,
Kóreyik, júzim putaları búrshik
jardı ma,
Olardıń gülleri ashıldı ma,
Anar aǵashları da gülledi me?
Sol jerde ishıqımdı saǵan
baǵıshlayman.

¹⁴ Márgiya shóp xosh iyisin ańqıtpaqta,
Esigimiz aldında,
Álwan túrli jaqsı miyweler bar.
Jańasın da, eskisin de,
Sen ushın saqladım, súyiklim!

8 ¹ Qánekey, tuwısqanımday bol-
sań edi,

Anamnıń emshegin birge emgen!
Kóshede kórgenimde, súyer edim,
Hesh kim meni ayıplamas edi.

² Aldıńa túsip,
Turmısqa tayarlaǵan,
Anamnıń úyine alıp keler edim.
Xosh iyisli sharaptan,
Anarlarımın suwınan ishker
edim saǵan.

³ Seniń shep qolıń basım astında,
Oń qolıń menen meni aymalaydı.

⁴ Erusalim qızları, sizlerge
jalbarınaman:

Muhabbattıń ózi oyanbaǵansha,
Íshqını oyatpań hám qozǵamań.

Qurbı-qurdaslar:

⁵ Súyiklisine súyenip,
Shólden shıǵıp kiyatırǵan kim
eken?

Qız:

Alma aǵashınıń astında,
Anañ saǵan hámiledar bolǵan
jerde,

Ol tolgatıp, seni tuwǵan jerde,
Men seni oyatıp aldım.

⁶ Sal meni júregińe mórdey qılıp,
Qolıńa mórli júziktey qılıp.
Óytkeni muhabbat ólimdey
qúdiretli,

Qumarlıq ájeldey kúshli.
Íshqınıń otı otlı jalında janar,
Lawlap jańǵan jalın kibi.

⁷ Suwlar da muhabbatı óshire
almas,
Dáryalar da onı aǵızıp kete
almas.

Eger adam muhabbat ushın barı-
joǵın berse de,
Ol jek kórinishli bolıp, mazaq
qılmar edi.

Qızdın tuwısqanları:

⁸ Bizlerdiń kishkene qarındasımız
bar,
Onıń ele kókiregi de shıqpaǵan.
Onı ayttırıp kelgen kúni,
Qarındasımız ushın ne qıla
alamız?

⁹ Eger ol diywal bolsa,
Ústine gúmis minara qurar edik,
Eger ol qapı bolsa,
Onı kedr taxtalar menen jawıp
taslar edik.

Qız:

¹⁰ Men ózim diywalman,

- Qos anarım minara mısalı,
Sol sebepli onıń kózine,
Baxıtlı kórindim.
- ¹¹ Sulaymannıń Baal-Hamonda,
Júzim baǵı bar eken,
Ol baǵdı saqshılardıǵa tapsırıptı.
Hár biri onıń jemisi ushın,
Mıń shekel^a gúmis tólewi kerek
eken.
- ¹² Mıń gúmis teńge seniki bolsın, háy,
Sulayman,
Eki júzi jemisin qorıǵandiki bolsın.

Al meniń júzimzarım ózimdiki,
ózime tiyisli.

Jigit:

- ¹³ Háy, baǵlardıǵa mákan basqan!
Joldaslarım dawısındı esitip tur,
Dawısındı tek men esitetuǵım
bolayın.

Qız:

- ¹⁴ Asıq súyiklim!
Jupar iyisi ańqıǵan tawlardaǵı,
Jeyranday yamasa jas suwında
shapqıla.

---

^a **8:11** *Mıń shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

Iyshaya payǵambardın kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Iyshaya payǵambar shama menen qırıq jil dawamında xızmet etedi. Úsı dáwirde Yahuda patshalarınan tórtewi birinen keyin biri húkimdarlıq qıladı (1:1). Iyshaya Erusalimde jasap, Qudaydın sózin Yahudaǵa, yaǵnıy qubla patshalıqqa jetkizedi. Ol jasaǵan dáwirde Izrail, yaǵnıy arqa patshalıq qulap, xalqı Assiriyaǵa tutqın etip alıp ketiledi. Hoshea hám Mixa payǵambarlar Iyshaya payǵambardın zamanlasarı edi.

Bul kitaptıń úsh bólimge bóliwge boladı. Kitaptıń birinshi bóliminde (1–35 baplar) Iyshaya payǵambar Yahuda xalqınıń gúnaların ashıp beredi. Eldegi buzıqshılıq hám húkim súrgen ádalatsızlıqta tilge aladı. Yahuda xalqınıń gúnaları Qudaydın ǵázebin oyatadı. Kitaptıń bul bóliminde avtor Qudaydın muxaddesligine ayırıqsha itibar berip, Onı pútkil álemniń Patshası, sheksiz kúsh-qúdiret Iyesi sıpatında súwretleydi.

Kitaptıń ekinshi bóliminde (36–39 baplar) tariyxta júz bergen

waqıyalar, Patsha Xizkiyaniń zamanında Assiriyanıń Yahuda eline bastırıp kelgeni hám Erusalimdi qamal qılǵanı haqqında sóz etiledi. Sol waqıtta Assiriya tabısqa erispegen edi. Biraq Iyshaya patsha Xizkiyanı aldın ala eskertip, Babiloniya patshalıǵınıń kúsheyetuǵınıń hám keleshekke Yahuda elin basıp alatuǵınıń aytadı.

Kitaptıń úshinshi bólimi (40–66 baplar) uzaq keleshekke baylanıslı ayanlardan ibarat bolıp, xalıqqa úmit baǵıshlaydı. Babiloniya patshalıǵı Yahuda elin wayran qılıp, xalıqtı tutqınlıqqa alıp ketkennen soń, Quday Ózi belgilegen waqıtta olardı óz eline qaytarıp alıp keledi. Olardı jubatıp, abadan ómirge alıp shıǵadı. Bul kitaptıń negizi mınadan ibarat: Quday dúnyada júz berip atırǵan waqıyalardı basqaradı, Ol tek ǵana Óz xalqına emes, al basqa milletlerge de jaqsılıqtı rawa kóredi. Quday dúnyadaǵı barlıq xalıqlarǵa Yahuda xalqı arqalı bereket beredi.

1 ¹Yahuda patshaları Uzziya, Iotam, Axaz hám Xizkiya húkimdarlıq qılğan dáwirde Amos ulı Iyshayanıń Yahuda hám Erusalim tuwralı kór-gen ayarı:

Jaratqan Iyeniń Yahuda xalqına eskertiwi

² Háy kókler, tıńlań! Háy jer, qulaq túr!

Jaratqan Iye bılay deydi:
«Men balalardı tárbiyalap,
ósirdim,

Biraq olar Mağan qarsı bas kóterdi.

³ Mal óz iyesin,
Eshek iyesi qoyğan aqırdı tanıydı.
Biraq Izrail Meni tanımaydı,
Xalqım Meni túsınbeydi».

⁴ Wah, gúnalı millet,
Jazıǵı awır xalıq,
Jawızlıq islewshi áwlad,
Buzǵın balalar, hásiret shegesizler!
Sizler Jaratqan Iyeni tárk ettińiz,
Izraildiń Muxaddesin mensinbedińiz,
Oǵan arqańızdı qarattińiz.

⁵ Ne ushın sizler ele jazalana beresiz?
Nege bas kóteriwdi dawam ete beresiz?

Basıńız pútkilley jaralangán,
Júregińiz tolıq hálsiregen.

⁶ Ayaǵıńızdıń ushınan basıńızǵa shekem saw jerińiz joq,
Tek jaraqatlar, kesikler, ashıq jaralar.
Juwılmaǵan, baylanbaǵan, may jaǵılmaǵan.

⁷ Elińiz wayran bolǵan,
Qalańız jamıp kúl bolǵan.
Jat jerliler kóz aldınızda jerińizdi talan-taraj etedi,
Wayran etip, onı qarabaqanaǵa aylandıradı.

⁸ Qız Sion jalǵızlanıp, júzim baǵındaǵı sayaman,
Palız atızındaǵı shertek,
Qamaldaǵı qala sıyaqlı bolıp qaladı.

⁹ Eger Álemniń Jaratqan Iyesi,
Bizler ushın bir qansha adamdı aman qaldırmaǵanda,
Bizler Sodomday bolar,
Gomoraǵa megzer edik.^a

¹⁰ Háy, Sodom basshıları,
Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań!
Háy, Gomora xalqı,
Qudayımızdıń Nızamına qulaq salıń!

¹¹ «Qurbanlıqlarınızdıń kóp bolǵanınan Mağan ne payda?!
– deydi Jaratqan Iye. –
Jandırılatuǵın qurbanlıqqa bergem qoshqarlarıńızǵa,
Semirtilgen mallarınızdıń maylarına ábden toydım.
Buǵa, toqlı hám eshkilerdiń qanınan lázzet almayman.

¹² Aldıma xızmet etiw ushın kelgenińizde,
Kim sizlerden bulardıń hámмесin alıp keliwdi soradı?

Meniń háwlimdi basqılamań,
¹³ Bunnan bılay mánissiz sadaqalarıńızdı usınbań!
Xosh iyisli tütetkilerińiz de Mağan jerkenishli.

^a **1:9** Jar 18:16–19:28.

- Jaña ay bayramlarıńızdaǵı,
Shabbat kúnlerińızdegi,
Basqa da jıynalıslarıńızdaǵı
jawızlıqlarǵa taqatım joq.
- 14 Jaña ay bayramıńızdı hám
belgilengen bayram
kúnlerińızdı,
Janım jek kóredi.
Olar Men ushin júk boldı,
Olardı kóterip júriwden
sharshadım.
- 15 Sizler qol jayıp, Maǵan
jalbarınǵanıńızda,
Kózimdi sizlerden jasıraman,
Qanshama kóp duwa etseńiz de,
Men tuńlamayman.
Qollarıńız qanǵa batqan.
- 16 Juwınıń, tazalanıń,
Islegen jawız islerińızdı kózimnen
joq qılıń,
Jamanlıq qılıwdı toqtatıp,
17 Jaqsılıq islewdi úyreniń!
Ádalatlıqtı izleń,
Eziwshini jolǵa salıń,
Jetimdi qorǵań,
Jesirdi jaqlań.
- 18 Kelińler, máseleni birge
talqılayıq!
– deydi Jaratqan Iye. –
Gúnalarıńız qıp-qızıl bolsa da,
Olar qarday appaq boladı.
Olar shım qızıl bolsa da,
Aq júndey boladı.
- 19 Eger boysınıp, tuńlasańız,
Jer óndirgen jaqsı nárselerdi
jeysiz.
- 20 Al eger qasarısıp, bas kótersesńiz,
Sizlerdi qılısh jalmaydı».
Bular Jaratqan Iyeniń awzınan
shıqqan sózler.

Quday Erusalimdi húkim etedi

- 21 Erusalim! Qalayınsha sadıq qala
buzıq hayalǵa aylandı?
Ol ádalatqa tolı edi,
Onda ádillik mákan basqan edi,
Endi bolsa, qanxorlarǵa tolǵan!
- 22 Gúmistey ediń ğawajaqqa aylandıń,
Jaqsı sharaptay ediń endi suw
aralastı.
- 23 Húkimdarlarıń qulaqsızlıq etti,
Urılarǵa sherik boldı.
Olardıń hámmesi paramı jaqsı
kóredi,
Sawǵa dáme etedi.
Olar jetimlerden qorǵamaydı,
Jesirlerdiń arzın tuńlamaydı.
- 24 Sonlıqtan Iye, Álemnıń Jaratqan
Iyesi,
Izraildiń Kúshli Qudayı bılay
deydi:
«Dushpanlarıma ğázebimdi tógip,
Jawlarımnan óshimdi alaman!
- 25 Qolımdı saǵan qarsı kóterip,
Ĝawajaǵıńdı silti menen tazartaman,
Barlıq qosımtalardı sennen alıp
taslayman.
- 26 Buringıday, biylerińdi qayta tiklep,
Basında bolǵanıńday,
másláhátshilerińdi qayta
qoyaman.
Sonda seni „Ádillik qalası,
Sadıq paytaxt“ dep ataydı.
- 27 Sion ádalatlıq penen,
Táwbe qılǵan turǵınları ádillik
penen qutqarıladı.
- 28 Biraq óshegisenleri menen
gúnakarları birge qırıp
taslanıp,
Jaratqan Iyeni tárk etkenler joq
qılınadı.

- 29 Zawıqlanıp sıyınğan kiyeli terebinf
ağashlarıñız ushın uyatqa
qalıp,
Sıyınıw ushın ózleriñız saylap
alğan baǵlarıñız ushın
shermende bolasız.
- 30 Sizler japıraǵı tógilgen terebinf
ağashına,
Suwsız qalğan baǵqa uqsaysız.
- 31 Kúshliler qawıqqa,
Olardıñ isleri ushıńǵa aylanadı.
Kúshliler isleri menen birge
janadı,
Bul ottı hesh kim óshirmeydi».

2¹ Amos ulı Iyshayaǵa Yahuda hám
Erusalim haqqında ayan arqalı
bildirilgen sóz mınaw:

- 2 Aqırǵı kúnler kelgende,
Jaratqan Iyeniñ Úyi qurılǵan taw,
Barlıq tawlardan joqarı bolıp,
Hámme tóbeshiklerden mártebeli
boladı.
Pútkil milletler oǵan qaray
aǵıladı.
- 3 Kóplegen xalıqlar kelip, bılay
deydi:
«Júrińler, Jaratqan Iyeniñ tawına,
Yaıptıñ Qudayınıñ Úyine
kóterileyik.
Ol bizlerge Óz jolların úyretsin,
Bizler de Onıñ soqpaqlarınan
júreyik».
- Óytkeni Nızam Sionnan,
Jaratqan Iyeniñ sózi Erusalimnen
shıǵadı.
- 4 Jaratqan Iye milletler arasında
qazılıq etip,
Kóplegen xalıqlardıñ arızın
sheshedi.
Endi olar qılıshlarınan pazna,
Nayzalarınan oraq soǵadı.

- Millet milletke qarsı qılısh
kótermeydi,
Artıq urıswıdı da úyrenbeydi.
- 5 Yaıptıñ urpaqları,
Keliñ, Jaratqan Iyeniñ nurında
júreyik!

Jaratqan Iyeniñ kúni

- 6 Sen Óz xalqıñdı, Yaıptıñ
urpaqların tárk ettiñ,
Óytkeni olardıñ ishi shıǵıstıñ
úr-p-ádetlerine tolı.
Olar filistler kibi pal ashadı,
Jat elliler menen qol qıwsadı.
- 7 Jeri bolsa, gúmis hám altınǵa tolı,
Ǵáziynesiniñ esap-sanı joq.
Eli atlarǵa tolı,
Arbalarınıñ esap-sanı joq.
- 8 Olardıñ jeri jalǵan qudaylarǵa tolı,
Olar óz qollarınıñ isine,
Barmaqları menen soqqan
nársege tájim etedi.
- 9 Insan ayaq astı boldı,
Hár biri diz shókti,
Quday, olardı keshirme!
- 10 Jaratqan Iyeniñ qorqınıshlı
qáhárinen,
Onıñ saltanatınıñ ullılıǵınan,
Jartaslarǵa kirip alıñ,
Topıraq astına jasırınıñ.
- 11 Adamnıñ menmen názeri tómen
qaratılıp,
Tákabbirliǵi jerge urıladı.
Tek jalǵız Jaratqan Iye sol kúni
joqarılatıladı.
- 12 Álemniñ Jaratqan Iyesiniñ bir kúni
bar,
Sol kúni Ol barlıq menmenlerge,
Tákabbirlerge hám barlıq
maqtanshaqlarǵa qarsı
shıǵıp,
Olardı jerge uradı.

- 13 Lebanonnıń barlıq biyik hám
asqınlaǵan kedr aǵashlarına,
Bashannıń barlıq emenlerine,
14 Barlıq biyik tawlarǵa,
Barlıq bálent tóbesheklerge,
15 Hár bir biyik minaraǵa,
Hár bir bekkem diywalǵa,
16 Barlıq úlken sawda kemelerine,
Barlıq ájayıbatlarǵa qarsı turıladı.
17 Adamzattıń menmenligi qulatılıp,
Insan maqtanıshı jerge urıladı.
Tek jalǵız Jaratqan Iye sol kúni
joqarılatıladı.
18 Jalǵan qudaylar birotala joq boladı.
19 Jaratqan Iye jerdi lárzege keltiriw
ushın turǵanda,
Onıń qorqımshılı qáhárinen,
Saltanatınıń ullılıǵınan,
Adamlar jartaslardıń jariqlarına,
Jerdiń tesiklerine kirip ketedi.
20 Sol kúni adamlar ózleri sıyınıw
ushın,
Gúmis hám altınnan islegen
jalǵan qudayların,
Górtishqan hám jarǵanatlarǵa
taslaydı.
21 Jaratqan Iye jerdi lárzege keltiriw
ushın turǵanda,
Onıń qorqımshılı qáhárinen,
Saltanatınıń ullılıǵınan qashıp,
Jartaslardıń jariqlarına,
Tawlardıń tesiklerine keriw ushın
solay isleydi.
22 Demimurnında bolǵan adamzattan
úmit etiwdi toqtatıń!
Ol kim bolıptı?

Yahuda hám Erusalim ústinen shıǵarılgan húkim

- 3** ¹ Mine, Iye, Álemniń Jaratqan
Iyesi,
Erusalimnen hám Yahudadan
tirik hám súyenishlerin:

- Barlıq nan hám suw dereklerin,
2 Batırların hám jawıngerlerin,
Biylerin hám payǵambarların,
Palkerlerin hám aqsqaqalların,
3 Eliwbasıların hám abıraylı
adamların,
Másláhátshilerin, sheber
ustaların hám
kózbaylawshıların tartıp
aladı.
4 Ol bılay deydi:
«Men óspirimlerdi olarǵa basshı
etip qoyaman,
Olarǵa gódekler húkimdarlıq
etedi.
5 Adamlar bir-birine qısım jasap,
Qońsı qońsısın jábirleydi.
Jaslar jası úlkenlerdi,
Qarapayımlar abıraylılardı
sıylamay qoyadı.
6 Sonda adamlar óz ákesiniń
xojalıǵındaǵı,
Tuwısqanına jabısıp:
„Seniń ústińde kiyimiń bar eken,
Sen bizlerge basshı bolıp,
Mına wayran bolǵan úyindilerdi
qol astıńa al!“ – deydi.
7 Biraq sol kúni ol baqırıp:
„Men jarańızdı tańa almayman!
Úyimde awqat ta, kiyim de joq.
Meni basshı qılıp qoymañlar“, –
deydi».
8 Erusalim qıyradı,
Yahuda quladı.
Olardıń sózleri hám isleri
Jaratqan Iyege qarsı bolıp,
Onıń saltanatın masqara qıldı.
9 Júz kórinisleri ózlerine qarsı
gúwalıq beredi,
Sodom sıyaqlı gúnaların ashıq
aytıdı, hesh jasırmaydı.
Olardıń sorı qurıydı!

- Sebebi olar óz basma ózleri apat keltirdi.
- 10 Ádillerge aytnı, olar jaqsılıq kóredi,
Olar óz isleriniń miywesin tatadı.
- 11 Zalımlardıń sorı qurıydı!
Olar jaqsılıq kórmeydi,
Qolı menen islegen isiniń esesin aladı.
- 12 Jas balaları xalqımdı ezedi,
Hayalları olarǵa húkimdarlıq etedi.
Xalqım, jetekshilerinı sizlerdi joldan urdı,
Júrer jolınızdı adastırdı.
- 13 Jaratqan Iye dawa ashıw ushın ornınan qozǵalıp,
Xalıqlardı húkim etiw ushın ayaqqa turdı.
- 14 Jaratqan Iye Óz xalqınıń aqsaqalların hám basshıların húkim etiwge kirisip:
«Sizler júzimzarlarımdı wayran ettińiz,
Úylerińiz jarlılardan talap alǵan oljaǵa tolı.
- 15 Sizler nege Meniń xalqımdı ezip, Jarlılardı qısqa ala beresiz?» – deydi Iye, Álemniń Jaratqan Iyesi.
- 16 Jaratqan Iye bılay deydi:
«Sion qızları tákabbir,
Murnın aspańǵa kóterip,
Kózlerin súzip júredi,
Ayaqlarındaǵı halqaların shıńǵırlatıp,
Kerilip qádem basadı».
- 17 Sonlıqtan İyemiz Sion qızların bas kiyimlerin julıp alıp,
Eńbegin ashıp taslaydı.
- 18 Sol kúni İyemiz olardıń ayaqlarındaǵı halqalardı,

- Shashbawların, yarım ay kórinisindegi bezeniw buyımların,
- 19 Sırǵaların, bileziklerin, oramalların,
Oraypeklerin, tobtıǵındaǵı shıńjırlardı, iyin japqışların,
Átir shiyshelerin, tumarların,
- 20 Mór júziklerin, árebeklerin,
- 21 Sánli kiyimlerin, jegdelerin, shekpenlerin, shıjanların,
- 22 Siyledey juqa kiyimlerin, zıǵır kiyimlerin,
Túrmelerin, jawlıqların tartıp aladı.
- 23 Sonda átirniń ornın sasıq iyis, Belbewdiń ornın jip,
Áshekóylengen shashtıń ornın taqır bas,
Sánli kiyimniń ornın aza kiyimi, Sulıwlıqtıń ornın shermendelik tamǵası basadı.
- 24 Erkeklerińiz qılıstıan óledi,
Jawingerlerińiz sawash maydanında qaza tabadı.
- 25 Sionniń dárwazaları jılap, aza tutadı,
Bosap qalıp, paytaxt taqır jerde otırıp qaladı.

4 ¹ Sol kúni jeti hayal bir erkekke jabısıp, oǵan:
«Bizler óz nanımızdı jep, óz kiyimimizdi kiyemiz,
Bizlerdi óz nekeńe alıp,
Shermendelikten qutqarsañ bolǵanı», – deydi.

Erusalimniń keleshegi

² Sol kúni Jaratqan Iye otırǵızǵan nál gózzal hám saltanatlı boladı. Jerdiń miywesi de Izraildiń aman qalǵanlarına maqtanısh hám dańq boladı.

³ Sionda qalğanlar, Erusalimde aman qalğanlar – Erusalimde tiri qalw táğdirine jazılğan hár bir adam «muxaddes» dep ataladı. ⁴ Iyemiz Sion qızlarınıń na pákligin juwıp taslağanda, Erusalimde tógilgen qandı da húkim ruwxı hám ot ruwxı menen tazalaydı. ⁵ Sońınan Jaratqan Iye Sion tawınıń hámme tárepiniń ústine hám ol jerge jıynalğanlardıń ústine kúndiz bult hám tútin, túnde jalınlağan ottıń jaqtısın jaratadı. Pútkil saltanat ústi qaplangan bolıp, ⁶ ol kúndizgi ıssıda shatır, dawıl menen jawında pana hám qorğanısh boladı.

Júzimzar tuwralı jir

5 ¹ Men súyiklimniń júzimzarı tuwralı jir aytıp bereyin: Topırağı ónimdar bir tóbede, Súyiklimniń júzimzarı bar edi. ² Ol jerdi awdarıp, tasta tazalap, Saylandı nállerdi ekti. Onıń ortasına gúzet minarasın ornatıp, Júzim sıgatuğın shuqır qazdı. Ol bağınan jaqsı júzim kútti, Biraq bağ jabayı júzim berdi. ³ Sonlıqtan súyiklim bılay deydi: «Endi, háy Erusalim turğımları, Yahuda xalqı! Meniń menen júzimzarım ortasında qazılıq etiń. ⁴ Júzimzarım ushın jáne ne qılayın? Men oğan islemegen ne qaldı? Men jaqsı júzim kútken edim, Ol nege jabayı júzim berdi? ⁵ Al endi men sizlerge, Júzim bağıma ne qılatuğınımdı aytayın:

Onıń qorğanların alıp taslayman, Bağ jalmap jep qoyılsın, Diywalların buzıp taslayman, Ol basqılap taslansın. ⁶ Men bağı wayran qılamam, Ol putalmaydı, topırağı awdarılmaydı, Onı shat tiken hám jantaq basıp ketedi. Ústine jawın jawmasın dep, bultqa buyırq beremen».

⁷ Álemniń Jaratqan Iyesiniń júzimzarı – Izrail xalqı, Yahuda xalqı – Onıń otırğızğan súyikli bağı. Ol ádalatlıq kútti, Biraq, qannan basqa hesh nársede kórmedi. Ol ádillik kútti, Biraq japa shekkenlerdiń páriyadınan basqa hesh nársede esitpedi.

Zulımlıq qılıwshılardıń shegetuğın hásireti

⁸ Úy ústine úy, atız ústine atız qosıp atırğanlar, Hásiret shegesizler! Basqalarğa jer qaldırma, Jer betinde jalğız ózińiz jasamaqshısızlar. ⁹ Álemniń Jaratqan Iyesiniń mına sózleri qulağıma shalındı: «Sózsiz, kóp úyler wayran qılınadı, Záwlim hám kórkem jaylar iyemiz qaladı. ¹⁰ On súrım jerdegi júzimzardan tek bir bat^a sharap shıǵadı,

^a **5:10** *Bir bat* – shama menen 22 l.

- Bir xomer^a tuqım tek bir efa^b ónim beredi».
- 11 Erte tańda turıp, ótkir ishimlik izinen quwǵanlar, Ímirıt jabilǵansha sharap iship más bolǵanlar, hásiret shegedi!
- 12 Olardıń zıyapatlarında lira^c hám arfa, Dáp hám sırnay shertilip, sharap ishiledi, Biraq olar Jaratqan Iyeniń islerine kewil bólmeydi, Onıń qolları menen jaratılǵanlarǵa itibar bermeydi.
- 13 Sonlıqtan xalqım nadanlıǵı sebepli súrgin qılınadı. Abıraylı adamları ashlıqtan ólip, Qarapayım xalıq shólden qırıladı.
- 14 Buǵan qosı, óliler mákanınıń ishteyi ashılıp, Awzın qattı kerip ashadı, Erusalimniń abıraylıları hám qarapayım xalıq, Olardıń shawqım-sürenleri hám shadlıǵı sol jerge kiredi.
- 15 Adamzat boysındırılıp, hár bir adam dize búgedi, Menmenniń kózi tómen qaraydı.
- 16 Biraq Álemniń Jaratqan Iyesi ádalatlıqta mártebege erisip, Muxaddes Quday ádilikte Óz muxaddesligin kórsetedi.
- 17 Sonda qoylar óz jaylawlarındaǵıday jayıp júredi, Qozılar baylar taslap ketken qarabaqanalar arasında otlaydı.
- 18 Qılmısın jalǵan qosıp esilgen arqan menen, Al gúnanı arbanıń jibi menen tartıp júrgenler, hásiret shegedi!
- 19 Hátte, olar: «Quday asıqsın, isin tezirek islesin, Biz de kóreyik. Izraildiń Muxaddesiniń maqseti tezirek ámelge assın, Biz de onı bileyik», – deydi.
- 20 Jamandı jaqsı, jaqsını jaman, Túnekti jaqtı, jaqtını túnek, Ashshını mazalı, mazalını ashshı degenler, hásiret shegedi!
- 21 Ózin dana dep sanap, Ózin aqıllı bilgenler, hásiret shegedi!
- 22 Sharap ishiwde qaharman bolǵanlar, Ótkir ishimlikti aralastırıp ishiwde batırılar,
- 23 Para alıp, ayıplını aqlaǵanlar, Haqtı huqıqınan ayırǵanlar hásiret shegedi!
- 24 Ottıń sabandı jalmaǵanı, Jalınnıń pishendi órtegeni sıyaqlı, Olardıń tamırı da shirip ketedi, Gúlleri shań-tozań kibi kókke suwırıladı. Sebebi olar Álemniń Jaratqan Iyesiniń Nızamınan júz burıp, Izraildiń Muxaddesiniń sózin názerge ilmedi.
- 25 Sol sebepli Jaratqan Iyeniń gázebi, Óz xalqına qarşı lawladı, Qolın kóterip, olardı jazalaydı.

^a **5:10** *Bir xomer* – shama menen 220 l.

^b **5:10** *Bir efa* – shama menen 22 l.

^c **5:12** *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

Sonda tawlar titiresedi,
Olardıń óli deneleri taslandı
sıyaqlı kóshelerde jatadı.
Sonda da Onıń gázebi basılmaydı,
Qolı kóteriliwin dawam etedi.

- 26 Ol alıslardaǵı milletlerge belgi beredi,
Jer shetinde jasap atırǵanlardı ısqırıp shaqıradı,
Mine, olar da tez, asıǵıp-úsigip jetip keledi.
- 27 Birde birewi sharshamaydı, súrnıkpeydi,
Múlgimeydi, uyıqlamaydı,
Belinen belbewi sheshilmeydi,
Ayaq kiyiminiń bawı úzilmeydi.
- 28 Olardıń oqları ushqırlanǵan,
Oq jayları tartılǵan,
Atlarınıń tuyaqları shaqmaq tasqa,
Arbalarınıń dóńgelekleri quyınǵa megezeydi.
- 29 Olardıń aqırıwı arıslanǵa uqsaydı,
Olar jirtqısh arıslan kibi aqıradı,
Írildap, oljasın tutup, alıp ketedi,
Hesh kim onı qutqara almaydı.
- 30 Sol kúni olar olja ústinde,
Teńiz tuwlawı kibi ırıldasadı.
Eger birew jerge názer salsa,
Áne, qara túnek penen azaptı kóredi,
Nur qara bulflar menen qaplangan boladı.

Jaratqan Iyeniń Iyshayanı shaqırıwı

6¹ Patsha Uzziya ólgen jılı men biyik hám saltanatlı taxt ústinde otırǵan Iyemizdi kórdim. Onıń kiyiminiń etekleri Ibadatxananı toltırıp turǵan edi.² Onıń joqarısında seraflar^a

turǵan bolıp, hár biriniń altı qanatı bar edi. Olar eki qanatı menen júzin, eki qanatı menen ayaqların jawıp, al qalǵan ekewi menen uship turǵan edi.³ Olar bir-birine dawıslap bılay dep aytıp turdı:

«Álemniń Jaratqan Iyesi,
Muxaddes, muxaddes, muxaddes!
Pútkil álem Onıń saltanatına tolǵan».

⁴ Olardıń dawısınan qapınıń jaqlawları qozǵalıp, Ibadatxana tútinge toldı.

⁵ Sonda men:

– Sorım qurısın! Qurıp qaldım! Óytkeni men awzı haram adamman hám awzı haram adamlar arasında jasap atırman. Degen menen, Patshanı – Álemniń Jaratqan Iyesin kózlerim kórdi, – dedim.

⁶ Bunnan soń, seraflardıń biri maǵan qaray ushtı. Onıń qolında tütetki tütetiletuǵın orınnan átóshkir menen alınǵan qoz bar edi.⁷ Ol qozdı awzıma tiygizip:

– Mine, bul qoz erinlerińe tiydi. Endi qılmıslarını alıp taslandı, gúnalardan páklendiń, – dedi.⁸ Sońınan Iyemizdiń:

– Kimdi jibereyin? Bizler ushın kim baradı? – degen dawısın esittim.

– Mine, meni jiber, men baraman, – dedim men.

⁹ Ol bılay dedi:

– Barıp, bul xalıqqa:

«Tıńlap turasız, biraq túsinbeysiz,
Qarap turasız, biraq mán bermeysiz», – dep ayt.

¹⁰ Solay etip, bul xalıqtıń júreǵin sezimsiz qıl,

^a **6:2** *Seraflar* – jalınlı aspan barlıqları.

Qulaqların awırlastır,
Kózlerin gúńgirtlestir.
Olar kózleri menen kórmesin,
Qulaqları menen esitpesin,
Júrekleri menen sezbesin,
Mağan qayıp kelip, shıpa
tappasın.

¹¹ Men Onnan:

– İyem, bul qashanğa deyin dawam
etedi? – dep soradım.

Ol bılay dep juwap berdi:

– Qalalar qıyrap, qańırap bosap,
Úyler adamsız qalğansha,
Jerler qańırap, wayran bolğansha,

¹² Men, Jaratqan Iye hámмесin
uzaqlarğa quwıp jiberip,
Elde taslap ketilgen jerler
kóbeygenshe.

¹³ Eger de elde xalıqtıń onnan biri
qalsa da,
Onı qaytadan joq qılamın.
Biraq kesip taslanğanda túbiri
qalğan,
Terebinf yamasa emen aғashı
sıyaqlı,
Muxaddes tuqım da túbirden
qayta shıǵadı.

Patsha Axazǵa berilgen belgi

7 ¹ Uzziyanıń aqlıǵı İotamnıń ulı
Axaz Yahudaǵa patshalıq qılǵan
dáwirde Aram patshası Resin menen
İzrail patshası Remaliya ulı Peqax Eru-
salimge urıs ashtı, biraq basıp ala
almadı.

² Dawıttıń urpaǵı Aramnıń Efra-
yım^a menen birleskenin esitkende,
Axazdıń hám onıń xalqınıń júregi
toǵaydaǵı dawıl terbetken terekler

kibi shayqalıp, dirildededi. ³ Sol ara-
da Jaratqan Iye Iyshayaǵa bılay dedi:
– Ulıń Shear-Yashub^b penen birge
kir juwıwshınıń atızına baratuǵın
joldaǵı, Joqarǵı háwızge suw qu-
yılatsuǵın jerge barıp, Axazdı qar-
sı al. ⁴ Oǵan bılay dep ayt: «Abaylı
bol, tınıshlıq saqla, qorqpa! Pısqıp,
shala janıp turǵan eki otın qaldıǵı-
nan – Aram patshası Resinniń hám
Remaliyanıń ulınıń lawlaǵan gáze-
binen ruwxıń túspsin. ⁵ Aram Efra-
yım hám Remaliyanıń ulı menen
saǵan qarsı jaman joba dúzip: ⁶ „Ke-
liń, Yahudaǵa shabıwıl jasayıq, onı
qorqıtıp, basıp alayıq hám Tabeeldiń
ulın patsha etip qoyayıq“, – deydi.

⁷ Biraq Quday Iye bılay deydi:

„Bul ámelge aspaydı,
Júz bermeydi de,

⁸ Damask tek Aramnıń paytaxtı,
Resin bolsa tek ǵana Damasktiń
bası.

Efrayım alpıs bes jil ishinde xalıq
bolıwdan qaladı.

⁹ Samariya tek Efrayımniń paytaxtı,
Al Remaliyanıń ulı bolsa tek ǵana
Samariyanıń bası.

Eger isenimińizde bekkem
turmasañız,

Sizler de hesh qashan bekkem
tura almaysız“».

¹⁰ Jaratqan Iye Axazǵa qaytadan:

¹¹ – Qudayıń Jaratqan İyeden belgi
sora. Belgi óliler mákanınan tereń-
de, aspannan biyikte bolsa da soray
ber, – dedi.

¹² Biraq Axaz:

^a **7:2** Efrayım – arqa patshalıq, yaǵnıy İzrail názerde tutılǵan.

^b **7:3** Shear-Yashub – «tiri qalǵanlar qaytadı» gendgi bildiredi.

– Men soramayman, Jaratqan Iyeni sınaamayman, – dedi.

¹³ Sonda Iyshaya bılay dedi:

– Onda tıñlañ, háy Dawıttıñ urpaqları! Adamlardıñ shıdamın sınağanıñız az bolğanday, endi Qudayımnıñ da shıdamın sınamaqshımısız? ¹⁴ Solay etip, Iyeniñ Ózi sizlerge belgi beredi: Mine, qız hámiledar bolıp ul tuwadı. Onıñ atın Immanuel^a dep qoyadı. ¹⁵ Ol jamannan qashıp, jaqsını tañlay bilemen degenshe, qatıq ishıp, pal jeydi. ¹⁶ Sebebi bala jamannan qashıp, jaqsını tañlay bilemen degenshe, seni qorqıtqan sol eki patshanıñ jeri shólge aylandırıladi. ¹⁷ Biraq Jaratqan Iye Assiriya patshası arqalı seniñ, xalqıñnıñ hám ata-babalarıñnıñ urpaqlarınñ basına Efrayımñıñ Yahudadan ayırılğan kúninen beri bolıp kórilmegeñ awır kúnlerdi saladı.

¹⁸ Sol kúni Jaratqan Iye Mısır dáryalarınıñ ayaq ushlarındağı shıbınlardı hám Assiriya jerlerindegi hárrelerdi ısqırıp shaqıradı. ¹⁹ Olar ushıp kelip, dárya jağasındağı oypathıqlarğa, jartaslardıñ jarıqlarına, barlıq tikenekli putalarğa hám barlıq jaylawlarğa ornalasıp aladı.

²⁰ Sol kúni Iyemiz Evfrat dáryasınıñ arğı jağınan jallap alınğan páki – Assiriya patshası arqalı shashıñızdı, ayaqlarınıñızdağı túklerdi, hátte, saqallarınıñızdı da alıp taslaydı. ²¹ Sol kún kelgende kim de kim bir qashar hám eki qoydı saqlap qala alsa, ²² olar bergen mol sütün, sol adam qatıq ishedı. Elde qalğan hár bir adam qatıq ishıp, pal jeydi.

²³ Sol kúni bahası mıñ shekel^b gúmiske teñ bolğan mıñ júzim náli otırğızılğan hár bir bağdı shat tiken hám jantaq qaplap ketedi. ²⁴ Pútkil eldi tiken hám jantaq qaplap ketkenlikten, adamlar ol jerge oq jay hám oqları menen ańğa keledi. ²⁵ Bir waqıtları islew berip paydalangan tóbeshiklerdiñ hesh birine endi tiken hám jantaqlardan qorqıp, bara almaysızlar. Ol jerler sıyrı bağılıp, qoy basqılaytuğın jerge aylanadı.

Assiriya patshasınıñ urısı

8 ¹ Jaratqan Iye mağan: – Ülken bir taxa al da, oğan anıq etip: «Maher-Shalal-Xash-Baz»^c dep jaz. ² Men ruwxaniy Uriya menen Eberexiya ulı Zexariyanı isenimli gúwalar etip tayınlayman, – dedi.

³ Keyin men payğambar hayalım menen jattım. Ol hámiledar bolıp, ul tuwdı. Sonda Jaratqan Iye mağan:

– Atın Maher-Shalal-Xash-Baz qoy. ⁴ Bala «ağa, apa» dep aytıp úlgermeshten aldın, Assiriya patshası Damasktiñ baylıgın hám Samariyadan tartıp alğan oljaların alıp ketedi, – dedi.

⁵ Jaratqan Iye sózin dawam etip mağan bılay dedi:

⁶ – Bul xalıq tınısh ağıp turğan Shiloax suwlarınan waz keship, Resin hám Remaliyanıñ ulına quwandı. ⁷ Sonlıqtan, Iyeñiz bolğan Men Evfrattıñ mol hám burqasınlağan suwın – Assiriya patshasın hám onıñ pútkil qúdiretin ústiñizge baslap kelmekten. Ol barlıq kánarlarınan shıgıp, pútkil jağanı basıp ketedi. ⁸ Suw

^a **7:14** *Immanuel* – «Quday bizler menen birge» degendi bildiredi.

^b **7:23** *Mıñ shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

^c **8:1** *Maher-Shalal-Xash-Baz* – «asıgıs tonap, tez oljalaw» degendi bildiredi.

tasqını Yahudanı basıp, alqımına keledi. Immanuel, onıń jayılgan qanatları pútkil elińdi qaplaydı!

⁹Háy xalıqlar, jıynalıńlar, nabit bolasızlar! Qulaq túrińler, háy uzaqtaǵı elerdiń hámmesi! Bellerińizdi buwıńlar, biraq nabit bolasızlar! Bellerińizdi buwıńlar, biraq nabit bolasızlar! ¹⁰Birge másláhát qurıń, biraq ol pushqa shıǵadı. Sóz sóyleysiz, biraq ol ámelge aspaydı. Sebebi Quday bizler menen birge!

Jaratqan Iyeniń eskertiwi

¹¹Jaratqan Iyeniń kúshli qolı ústimde bolıp, bul xalıqtıń jolınan júrmewdi qatań eskertip, maǵan bılay dedi:

- ¹² «Bul xalıqtıń til biriktiriw dep ataǵanıń hesh qaysısın, Til biriktiriw dep atamań. Olar qorqqan nárseden qorqpań, húreyińiz de ushpasın.
- ¹³ Álemniń Jaratqan Iyesin muxaddes dep húrmet qılıń. Onnan qorqıń, Onnan zárreńiz ushsın,
- ¹⁴ Ol Muxaddesxana boladı. Biraq Izraildiń eki patshalıǵı ushın, Ol súrniktiretuǵın tas, jıǵılatuǵın jartas, Al Erusalim turǵınları ushın, Duzaq hám tor boladı.
- ¹⁵ Olardıń kópshiligi súrnigip, jıǵılıp, Milja-milja boladı, Duzaqqa túsip, tutqın boladı».
- ¹⁶ Bul xabardı jazıp, orap bayla, Shákirtlerim arasında tálimattı mórlep, olarǵa saqlatqızıp qoy.
- ¹⁷ Men júzin Yaqıptıń urpaqlarınan jasırǵan, Jaratqan Iyeni kútemen, Úmitim tek Onnan.

¹⁸ Minekey, men hám Jaratqan Iye maǵan bergen balaları menen birge usı jerdemen. Bizler Sion tawında mákan qurǵan Álemniń Jaratqan Iyesiniń Izraildaǵı nıshanı hám belgisimiz.

¹⁹ Birewler sizlerge: «Sıbırlap hám sandıraqlap árwaqlardı hám ruwxlardı shaqırıwshılardan sorań. Xalıq óz qudaylarınan sorawı kerek emes pe? Tiriler ushın ólilerden soraw kerek emes pe?» – deydi. ²⁰ Qudaydıń tálimatına hám xabarına júz burıń! Eger kim de kim bularǵa say sóylemese, ol jerde tań nurı bolmaydı. ²¹ Ol ash hám ábiger bolıp jer beti boylap, posıp júredi. Olar ash bolǵanda, ǵázep lenip, óz patshasın hám óz Qudayın náletleydi. Olar joqarıǵa qarasa da, ²² jerge qarasa da, tilekke qarsı, tek qayǵı-hásiret, qarańǵılıq hám qorqınıshlı túnekti kóredi hám qoyıw qarańǵılıqqa shúmip ketedi.

Tımishlıq patshası

9 ¹Degen menen, qayǵı ishindegiler qoyıw qarańǵılıqta bolmaydı. Burın Iyemiz Zebulon jeri menen Naftaliy jerin masqara qılǵan edi, al keleshekte Iordannıń arǵı jaǵasındaǵı teńizge baratıǵın joldaǵı basqa milletler jasaytuǵın Galilani dańqqa bóleydi.

- ² Túnekte júrgen bul xalıq, Ullı nurdı kórdi, Tereń qarańǵılıq elinde jasaǵanlardıń, Ústine nur shashıldı.
- ³ Jaratqan Iye, Sen milletlerdi kóbeyttiń, Olardıń quwanışın arttırdıń. Olar jıyın-terim waqtında quwanǵanday,

- Olja bólisip atırǵanda
shadlanganday,
Seniń aldında quwanışqa
bólenedi.
- 4 Midyanlardı jeńgen kúndegi
sıyaqlı,^a
Sen olardıń awır moyıntırıǵın,
Jawırınına tiyetuǵın juwan
tayaqtı,
Eziwshilerdiń qolındaǵı qamshını
sındırdıń.
- 5 Áskerlerdiń sawashta kiygen
etikleri,
Qanǵa bılǵanǵan barlıq kiyimleri,
Jaǵıp jiberilip, otqa jem boladı.
- 6 Sebebi bizler ushın bir náreste
tuwıldı,
Bir ul inam etildi!
Húkimdarlıq onıń jelkesine
júklenedi,
Onıń atı: Ájayıp Másláhátshi,
Kúshli Quday,
Máńgilik Áke, Paraxatshılıq
Kósemi boladı.
- 7 Onıń húkimdarlıǵı tınımsız ósip,
Tınıshlıq sheksiz húkim súredi.
Ol Dawıttıń taxtına otırıp,
Onıń patshalıǵında húkimdarlıq
etedi.
Házirden baslap máńgige,
Ádalatlıq hám tuwrılıq penen,
Patshalıqtı tastıyıqlap,
bekkemleydi,
Álemniń Jaratqan Iyesi jan
kúydirep,
Bunı iske asıradı.
- Jaratqan Iyeniń Izrailǵa
qarsı ǵázebi**
- 8 Iyemiz Yaqipqa qarsı sóz jiberdi,
Ol Izrailǵa kelip tústi.
- 9 Pútkil xalıq – Efrayım hám
Samariya turǵınları bunı
bildi.
Biraq olar menmenlik hám
tákkabirlik penen bılay
deydi:
- 10 «Gerbish penen salınǵan úyler
quladı,
Ornına jonılǵan taslardan úy
quramız,
Jabayı ánjir aǵashları kesip
taslandı,
Ornına kedr aǵashların tigemiz».
- 11 Solay etip, Jaratqan Iye Resinniń
dushpanların,
Olarǵa qarsı qozǵap,
Dushpanlardı háreketke keltirdi.
- 12 Shıǵıstan aramlar, batıstan filistler,
Awzın ashıp, Izraildı jutıp jiberdi.
Biraq, sonda da Jaratqan Iyeniń
ǵázebi basılmas,
Qolı kóteriliwin dawam eter.
- 13 Xalıq ózlerin jazalaǵanǵa júz
burmadı,
Álemniń Jaratqan Iyesin izlemedi.
- 14 Sonlıqtan Jaratqan Iye Izraildıń
basın da, quyırın da,
Palma aǵashlarınıń shaqaların da,
qamısın da,
Bir kúnde kesip taslaydı.
- 15 Aqsaqallar hám abıraylı adamlar –
bul bas,
Jalǵan payǵambarlar – bul quyırıq.
- 16 Jol kórsetkenler bul xalıqtı
adastrdı,
Olarǵa ergenler bası berik
kóshege kirip qaldı.
- 17 Sonlıqtan Iyemiz olardıń jasları
ushın quwanbas,
Jetim hám jesirine janı ashmas.

^a 9:4 Biy 7:1-25.

Sebebi hár biri qudaysız hám jawız,
Hámmesiniń awzınan aqmaq sóz
shıǵar.
Biraq, sonda da, Jaratqan Iyeniń
ǵázebi basılmas,
Qoli kóteriliwin dawam eter.

- 18 Jawızlıq ot kibi janıp,
Tiken hám jantaqlardı jalmap
jiberer,
Toǵaydaǵı qalın aǵashlardı ot alıp,
Tútın sútin bolıp álaspanǵa
kóteriler.
- 19 Álemniń Jaratqan Iyesiniń
ǵázebinen jer janar,
Adamlar ot ushin otın bolıp,
Hesh kim tuwısqanın ayamas.
- 20 Olar oń tárepten tutup jer, biraq
ashlıǵı basılmas,
Shep tárepten alıp jer, biraq qarnı
toymas.
Hár kim óz jaqınınıń etin jer.
- 21 Menashshe Efrayımnıń,
Efrayım Menashsheniń etin jer,
Keyin ekewi birigip, Yahudaǵa
hújim eter.
Biraq, sonda da Jaratqan Iyeniń
ǵázebi basılmas,
Qoli kóteriliwin dawam eter.

- 10** ¹ Ádalatsız qaǵıydalar shı-
ǵarıp,
Jábirlewshi pármanlar jazǵanlar,
hásiret shegesizler!
- ² Sizler jarlılardı huqıqınan ayırıp,
Xalqımnıń hálisizlerin ádalattan
mahrum etesiz,
Jesirlerdi tonap,
Jetimlerdi oljaǵa aylandırasız.
- ³ Sizler jaza kúni,
Uzaqtan apat kelgende ne qılasız?
Járdem sorap kimge juwırasız?
Baylıǵınızdı qayaqqa qaldırasız?

- ⁴ Tutqınlar arasında dize búgiwden,
Yamasa sawashta ólip ketiwden
basqa sharańız joq.
Bári bir, Jaratqan Iyeniń ǵázebi
basılmas,
Qoli kóteriliwin dawam eter.

Qudaydıń Assiriyaǵa shıǵarǵan húkimi

- ⁵ «Ashıwımnıń tayaǵı bolǵan
Assiriya, hásiret shegedi!
Qolındaǵı tayaǵı – Meniń
ǵázebim.
- ⁶ Onı qudaysız xalıqqa,
ǵázebim kelgen xalıqqa qarsı
jiberemen.
Onı talan-taraj qılıp, oljalawdı,
Kóshedeǵı ilay sıyaqlı, ayaq astı
qılıwdı buyıraman.
- ⁷ Biraq Assiriya patshası bulay
niyet etip,
Bulay oylamaydı da.
Onıń oyı kóplegen milletlerdi
qırıp, joq qılıw.
- ⁸ Ol bılay deydi:
„Meniń láshkerbasılarımnıń
hámmesi patshalar emes pe?»
- ⁹ Kalno qalası Karkemish sıyaqlı,
Xamat qalası Arpad sıyaqlı,
Samariya Damask sıyaqlı joq
bolǵan emes pe?»
- ¹⁰ Butları Erusalim menen
Samiyanikinen de úlken
bolǵan,
Butqa iseniwshi patshalıqlarǵa
qolım jetti.
- ¹¹ Samariya hám onıń butlarına
islegenimdi,
Erusalim hám onıń butlarına da
islemeymen be?»»
- ¹² Iyemiz Sion tawına hám Erusa-
limge qarsı barlıq islerin tamamlap

bolıp, bılay deydi: «Assiriya patshasın maqtanıp kókirek kótergeni hám tákabbir názer taslap júrgeni ushın jazalayman. ¹³ Sebebi Assiriya patshası bılay deydi:

„Bunı óz qollarımın kúshi menen,
Óz danalığım menen isledim.
Óytkeni men aqıllıman.
Men xalıqlardıń shegaraların alıp
taslap,

Ğáziynelerin taladım,
Qúdiretli birewdey, olardıń
patshaların taxttan qulattım.

¹⁴ Uya tapqan sıyaqlı,
Milletlerdiń baylıgın taptım,
Qarawsız qaldırılğan máyeklerdi
jıynağanday,
Pútkil dúnyanı jıynadım.
Qanat qağıp, awzın ashıp,
Aybat etken bolmadı“».

¹⁵ Balta ózi menen shawıp atırğangá
maqtana ma?
Yamasa jargı ózi menen kesip
atırğangá ózin maqtay ma?
Tayaq ózin uslap turğandı kótere
ala ma?
Yamasa aғashtan bolmağan tiri
jandı shoqmar kóterip silke
ala ma?

¹⁶ Sonlıqtan Iye, Álemniń Jaratqan
Iyesi,
Assiriyanı mıqlı jawingerlerine,
Júdetetuğın kesellik jiberedi.
Onıń saltanatı astında alısıp
atırğan órt kibi,
Jalın tutanadı.

¹⁷ Izraildiń nurı otqa,
Onıń Muxaddesi jalıngá aylanıp,
Assiriyanıń tikenzar hám
jantaqların,
Bir kúnde jandırıp, jalmap jiberedi.

¹⁸ Onıń sawlatlı toғayları menen
ónimdar jerlerin,
Pútkilley joq qıladı Jaratqan Iye,
Janı da, táni de nabit boladı,
Awır dártke jolıqqan adam kibi.

¹⁹ Toғaydağı tereklerdiń az qalğanı
sonshelli,
Hátte, jas balalar da olardı sanap,
jaza aladı.

Izraildiń aman qalğanları

²⁰ Sol kúni Izraildiń qalğanları,
Yaqıptıń urpağınıń aman
qutilğanları,
Bunnan bılay ózlerin
jazalağanlarǵa arqa súyemey,
Sadıqlıq penen Jaratqan Iyege,
Izraildiń Muxaddesine arqa
súyeydi.

²¹ Aman qalğanlar, Yaqıptıń
urpağınıń aman qalğanları,
Kúshli Qudayǵa qayıp keledi.

²² Izrail, seniń xalqıń teńizdiń
qumınday kóp sanlı bolğan
bolsa da,
Tek olardan aman qalğanları
ǵana qaytadı.

Joq qılınıw qarar etilgen,
Ol ádillik penen iske asırıladi.

²³ Qarar qılınǵanınday, Iye, Álemniń
Jaratqan Iyesi,
Pútkil jer júzinde joq qılınıwdı
ámelge asıradı.

Iyemizdiń Assiriyanı jazalawı

²⁴ Sonlıqtan Iye, Álemniń Jaratqan
Iyesi bılay deydi:
«Háy, Sionda jasap atırğan xalqım!
Mısırılıardıń islegenı sıyaqlı,
Assiriyaılılar sizlerge shoqmar
kóterip,
Tayaq penen urğanda, olardan
qorqpańlar.

- 25 Kóp ótpey, Meniń sizlerge degen
ǵázebim basılıp,
Qáhárim assiriyalılardı joq
qılıwǵa qaray dónedi.
- 26 Men, Álemniń Jaratqan Iyesi,
Midyanlardı Oreb jartasında
qırǵanım sıyaqlı,^a
Olarǵa qarsı qamshımdı
kóteremen.
Mısırda qılǵanım sıyaqlı,
Hasamdı suwlar ústine sozaman.^b
- 27 Sol kúni assiriyalılardıń júgi
eńseńizden túsip,
Moyıntırıǵı moyınıńızdan alıp
taslanadı.
Kúshke tolǵanıńız sebepli,
moyıntırıq sindiriladı».
- 28 Assiriyalılar Ayyat qalasına júris
qıldı,
Migrondı kesip ótip,
Júklerin Mixmasta qaldırdı.
- 29 Qıyın joldan asıp ótip, Gebada
túnedi,
Rama qalası lárzege keldi,
Gibada jasaytuǵın Shauldıń xalqı
qashıp ketti.
- 30 Páriyad qıl, háy, Gallim qızı!
Qulaq túr, háy, Laysha!
Juwap ber, háy, Anatot!
- 31 Madmena xalqı qashıp ketti,
Gebim turǵınları pana izlep, ushtı.
- 32 Bul kúni dushpanlar Nobta
toqtaydı,
Qız Sionniń tawına,
Erusalimniń tóbeshigine mush
kóteredi.
- 33 Mine, Iye, Álemniń Jaratqan Iyesi,

- Qorqınıshlı kúshi menen
shaqalardı kesip,
Sawlatlı aǵashlardı shawıp
taslaydı,
Biyik terekler sozılıp jerge
qulaydı.
- 34 Toǵaydaǵı qalıń jerlerdi Ol balta
menen shawıp taslaydı,
Lebanonniń qalıń toǵayları da
qulaydı.

Tınısh patshalıq

- 11** ¹ Ishaydıń^c túbirinen bir pu-
taq ósip shıǵıp,
Onıń tamırınan ósip shıqqan
shaqa miywe beredi.
- ² Jaratqan Iyeniń Ruwxı:
Danalıq hám aqıl-parasat ruwxı,
Másláhát hám kúsh-qúdiret
ruwxı,
Jaratqan Iyeni biliw hám Onnan
qorqıw ruwxı,
Onıń ústinde boladı.
- ³ Ol Jaratqan Iyeden qorqıwdan
lázzet alar.
Ol kózi kórgenine qarap, húkim
qılmas,
Qulaǵı esitkenine qarap, sheshim
qabıllamas.
- ⁴ Ol jarlılardı ádillik penen húkim
qılıp,
Jer betindegi kámbaǵallar ushın
tuwrı qarar shıǵarar.
Bir awız sózi menen dúnyanı
jazalap,
Demi menen zalımdı óltirer.
- ⁵ Ádillik Onıń belindegi,
Sadıqlıq Onıń beldemesindegi
qayıs bolar.

^a 10:26 Biy 7:22-25.

^b 10:26 Shıǵ 14:26-28.

^c 11:1 *Ishay* – Dawit patshanıń ákesi.

- 6 Sonda qozı qasqır menen jasar,
Qaplan ılaq penen jatar,
Baspaq, arıslan hám semirtilgen
mallar birge bolıp,
Kishkene balalar olardı jeteklep
júrer.
- 7 Sıyır ayıw menen birge otlar,
Olardıń tólleri birge jatar,
Arıslan buǵa sıyaqlı saban jer.
- 8 Bópe jılan uyasımın ústinde oynar,
Náreste qolın uwlı jılanın inine
tıǵar.
- 9 Muxaddes tawımınń hesh bir
jerinde,
Zıyan keltirilmes, hesh kim
ótiliriles.
- Sebebi teńiz suwǵa tolǵanı sıyaqlı,
Jer beti de Jaratqan Iyeniń
bilimine tolar.

10 Sol kúni Ishaydan ósip shıqqan
tamır xalıqlar ushın belgi boladı. Mil-
letler Onı izlep keledi, Onıń mákanı
saltanatlı boladı. 11 Sol kúni Iyemiz
Óz xalqınan aman qalǵanlardı qay-
tarıw ushın ekinshi ret qolın sozadı.
Ol Assiriya, Mısırdan, Patrıstan,
Xabashstannan, Elamnan, Shinardan^a,
Xamattan hám teńizdegi atawlardan
olardı qaytarıp alıp keledi.

- 12 Ol milletlerge belgi etip bayraq
kóterip,
Izraıldın quwǵın bolǵanların
toplar.
Yahudanıń tarqalıp ketkenlerin,
Jerdiń tórt tárepinen jıynar.
- 13 Efrayımın qızǵanshaqlıǵı toqtar,
Yahudanıń dushpanlıǵı joq
qılınar,
Efrayım Yahudanı kúnlemes,

Yahuda Efrayımǵa dushpanlıq
etpes.

- 14 Olar batısta filistlerge hújim eter,
Shıǵıstaǵı xalıqlardı birge talar,
Edomǵa hám Moabqa qarsı qol
kóterer,
Ammonlar boysınar olarǵa.
- 15 Mısır teńiziniń qoltıǵın,
Bóleklep taslar Jaratqan Iye.
Ol Evfrat dáryası ústine qolın
sozıp,
Kúydiretuǵın samal jiberer,
Onı jeti arnaǵa bóler,
Sandal menen óter adamlar
onnan.
- 16 Mısırdan shıqqan kúni,
Izraillıǵarǵa shıǵıw jolı bolǵanı
kibi,
Jaratqan Iyeniń xalqınıń
Assiriya aman qalǵanları
ushın,
Úlken bir shıǵıw jolı boladı.

Algıs-maqtaw qosıǵı

12 1 Sol kúni sen bılay deyseń:
«Jaratqan Iye! Seni
algıslayman.

Sen maǵan ǵázeplendiń,
Biraq Óz ǵázebińdi basıp,
Meni jubattıń.

- 2 Haqıyqattan da, Quday meniń
qutqarıwshım,
Oǵan úmit baylayman, endi
qorqpayman,
Sebebi Jaratqan Iye bolǵan Quday
meniń kúsh-qúdiretim,
Ol meni qutqarıwǵa keldi».

- 3 Qutqarılıw bulaqlarınan quwanış
penen suw alasızlar.

- 4 Sol kúni bılay deysizler:

^a 11:11 *Shınar* – bul eski Babilonıyanıń atı.

«Jaratqan Iyege minnetdarshılıq bildirip,

Onıń atın aytıp shaqırıńlar,
Xalıqlarǵa Onıń islerin bildirip,
Atınıń ullılıǵın járiyalańlar.

⁵ Jaratqan Iyege saz shertip, algıs aytıńlar,

Sebebi Ol ullı isler isledi,
Bunı pútkil dúnya bilsin!

⁶ Quwanıştan qıshqır Sion xalqı,
shadlanıp baqır,
Óytkeni arañızdaǵı Izraildıń
Muxaddesi ullı!»

Babilonga qarşı payǵambarshılıq

13 ¹ Amos ulı Iyshaya kórgen ayanda Babilon tuwralı aytılgan payǵambarshılıq sóz:

² Taqır tóbe basına bayraq tigiń,
Shabıwılshılardıń dawıslap baqırıń.
Aqsúyeklerdiń dárwazalarına
kiriwi ushın,

Qol bılǵap, olarǵa belgi beriń.

³ Men Özimniń tańlap alǵanlarıma
buyırq berdim.

Ǵázebimdi shashıw ushın,
jawingerlerimdi shaqırdım.
Meniń jeńsime quwanatuǵımlardı
toplادım.

⁴ Tawlardaǵı alamannıń baqırısқан dawısın tıńlań,
Ol sansız xalıqtıń dawısına
megzer.

Bir jerge jıynalǵan milletlerdiń,
Yaǵnıy patshalıqlardıń
qıshqırısқан dawısın tıńlań!
Álemniń Jaratqan Iyesi sawashqa
láshker toplamaqta!

⁵ Jaratqan Iye hám Onıń ǵázep
quralları,

Pútkil jerdi joq qılıw ushın,
Uzaq jerlerden, aspannıń
shetinen kiyatır olar.

⁶ Páriyad etiń! Jaratqan Iyeniń
húkim kúni jaqın qaldı!
Ol keledi Qúdireti kúshli
Qudaydıń apatshılıǵı kibi.

⁷ Sol sebepli qollarda dárman
qalmas,
Hár bir adamnıń ruwxı túser.

⁸ Olardı qorqımış biylep,
Dárt hám qayǵı basar,
Tolǵaq tutqan hayalday azap
sheger,

Bir-birine hayran bolıp qarar,
Júzleri ottay lawlap janar.

⁹ Mine, Jaratqan Iyeniń húkim kúni
kiyatır!

Jer júzin wayran etip,
Ondaǵı gúnakarlardı joq qılıw
ushın,
Rehimsiz, qáhárli hám lawlaǵan
ǵázepke tolǵan.

¹⁰ Kóktegi juldızlar, olardıń toparı,
Jariqlıq taratpas,
Shıqqan quyash qarawıtıp,
Ay da nurın shashpas.

¹¹ Men dúnyanı jawızlıǵı ushın,
Zalımlardı qılmısları ushın
jazalayman.
Menmenlerdiń menmenligine
shek qoyaman,
Zalımlardıń tákabbirliǵin jerge
uraman.

¹² Men adamlardı sap altınnan da,
Ofir altınnan da siyrek
ushıraytuǵın qılaman.

¹³ Sonlıqtan Álemniń Jaratqan
Iyesiniń,
Meniń ǵázebim lawlaǵan kúni,

- Men kóklerdi titiretemen,
Qáhárimnen jer ornınan qozǵalar.
- 14 Sonda ańshı quwǵan jeyranday,
Shopanı joq qoylarday,
Hár bir adam óz xalqına qaytar,
Hár biri óz eline qashar.
- 15 Hár bir tutılǵan adam nayzaǵa
shanshılar,
Hár bir qolǵa túsken adam
qılısthan ótkeriler.
- 16 Balaları kóz aldında mılja-mılja
qılınar,
Úyleri tonalıp, hayallarınıń
namısı ayaq astı qılınar.
- 17 Mine, Men gúmisti
qádirlemeytuǵın,
Altındı súymeytuǵın,
Midiyalılardı olarǵa qarsı
óshegistiremen.
- 18 Olardıń oq jayları jas jigitlerdi
óltirer,
Bópelerge rehim etpes,
Balalarǵa da ayanısh penen
qaramas.
- 19 Men, Quday patshalıqlardıń eń
saltanathısı,
Kaldeylardıń jarqın maqtanıshı
bolǵan Babilondı,
Sodom hám Gomora sıyaqlı,
Jer menen jeksen etemen.
- 20 Ol jerde hesh qashan adam
jasamas,
Áwladtan-áwladqa mákan basqan
adam bolmas,
Kóshpeli arablar ol jerge shatırın
tikpes,
Shopanlar da súriwin ol jerge
jaymas.
- 21 Biraq jabayı haywanlar ol jerge
mákan basar,
Ol jerdegi úylerdi jabayı ańlar iyeler,

Ol jerde úkiler jasar,
Tekeler sekirip júrer.

- 22 Qorǵan qalalarında sırtlanlar,
Kórkem saraylarında saǵallar ulır.
Babilonnıń sońı jaqın qaldı,
Onıń kúnleri uzaq bolmas.

Jaratqan Iyeniń xalqınıń úyine qaytıwı

- 14** ¹ Jaratqan Iye Yaqıptıń ur-
paqlarına rehim eter,
Izraildı jáne tańlap alıp,
Ózleriniń eline ornalaştırar.
Jat jerliler olarǵa qosılıp,
Yaqıptıń násiline biriger.
- ² Xalıqlar olardı óz jerlerine alıp
keler,
Izrail xalqı bolsa, olardı basıp alıp,
Jaratqan Iyeniń jerinde qul hám
shorı qılar.
Ózlerin tutqın qılǵandı tutqın qılıp,
Ózlerin ezgenlerge húkimdarlıq
qılar.

³ Jaratqan Iye sizlerdi azaptan, qay-
ǵıdan hám qullıqtıń awır júginen qut-
qarǵan kúni, ⁴ Babiloniya patshasın
mazaq qılıp, mına qosıqtı aytıp be-
rersiz:

- «Mine, eziwshiniń aqırı keldi!
Tákabbirligi tamam boldı!
- ⁵ Jaratqan Iye zalımınıń tayaǵın,
Húkimdardıń hasasın sındırdı.
- ⁶ Ol ǵázeplenip, xalıqlardı úzliksiz
sabap,
Ayawsız ezip, milletlerdi qáhár
menen basqarǵan edi.
- ⁷ Endi pútkil dúnya tınıshlıq hám
paraxatshılıq ishinde,
Shadlanıp qosıq aytadı.
- ⁸ Hátte, Lebanonnıń sárwi hám kedr
aǵashları,

- Shadlanıp, eziwshiler ústinen
 bılay deydi:
 „Sen jerge qulaǵannan beri,
 Hesh kim bizdi shabıwǵa
 kelmeydi“.
- 9 Seni kútip alıw ushın,
 Óliler mákanı háreketke keledi.
 Seni qarsı alıw ushın,
 Ol ólilerdiń ruwxların,
 Jer júziniń barlıq basshıların
 oyatadı,
 Milletlerdiń barlıq patshaların,
 Taxtlarınan turǵızadı.
- 10 Olardıń hámmesi saǵan:
 „Sen de bizlerdey hálsiz boldıń,
 Bizlerge uqsadıń“, – deydi.
- 11 Saltanatıń da, arfańnıń sestı de,
 Óliler mákanına kirdi.
 Shıbın qurtları astıńa tóselip,
 Jawın qurtları kórpeń boldı.
- 12 Háy, jarqın juldız, tań ulı,
 Kóklerden qalay quladıń!
 Xalıqlardı ezip kelgen sen,
 Endi óziń jerge júǵıldıń!
- 13 Sen ishińnen bılay dediń:
 „Kóklerge kóterilemen,
 Taxtımdı Qudaydıń juldızlarınan,
 Joqarıǵa qoyaman.
 Qudaylar jynalatuǵın tawda,
 Safon tawında otıraman.
- 14 Bultlardıń ústine shıǵaman,
 Ózimdi Quday Taaladay qılaman“.
- 15 Biraq sen óliler mákanına,
 Tuńǵıyıqtıń túbine ılaqtırılasań.
- 16 Seni kórgenler tigilip qarap,
 Táǵdirińe hayran qalıp, bılay
 deydi:
 „Jerdi terbeltip,
 Patshalıqlardı titiretken,
 17 Dúnyanı shólistanǵa aylandırıp,
 Ondaǵı qalalardı qıyratqan,
 Tutqınlardı úylerine qaytarmaǵan
 adam usı ma?“
- 18 Milletlerdiń patshaları saltanatlı
 jerlenip,
 Hár biri óz qábirinde jatır.
- 19 Al sen kereksiz putaq kibi,
 Qábirińnen sırtqa ılaqtırıldıń.
 Sen qılısh penen shabılǵan,
 Taslı tuńǵıyıqqa taslangan,
 Óliler arasında jatırsań.
 Ayaq astında qalǵan óli denege
 uqsaysań.
- 20 Sen basqa patshalar kibi
 jerlenbeysiń.
 Sebebi sen jerińdi wayran ettiń,
 Xalqıńdı qırdıń.
 Jawızlıq qılǵanlardıń násili hasla
 eske alınbasın!
- 21 Ata-babaları islegen ayıp ushın,
 Ulların bawızlawǵa tayarlań.
 Olar qalıp, dúnyanı iyelemesin,
 Jer betin óz qalaları menen
 toltırmasin».
- 22 «Men olarǵa qarsı kóterilemen,
 – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi, –
 Men Babilonnan onıń atın, tiri
 qalǵanların,
 Urpaqların hám keleshek áwladın
 joq qılamın,
 – deydi Jaratqan Iye. –
- 23 Men onı kirpitikenler iyeligine,
 Batpaqlıqqa aylandırıp,
 Joq qılıw sipsesi menen sıpırıp
 taslayman,
 – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi».

Assiriyaǵa qarsı payǵambarshılıq

24 Álemniń Jaratqan Iyesi bılay dep
 ant ishti:

- «Neni niyet etken bolsam, sol boladı,
Qanday qararğa kelgen bolsam, sol ámelge asadı.
- 25 Assiriyalıları Ózimniń elimde sındıraman,
Tawlarımda olardı ayaq astı qılaman.
Olardıń moyıntırığı xalqımnan, Júkleri xalqımniń iyninen alıp taslanadı.
- 26 Pútkil dúnya ushın qabıl etilgen qarar bul,
Pútkil milletlerge sozılğan qol bul».
- 27 Álemniń Jaratqan Iyesi qarar etti, Onı kim biykar qıla aladı?
Ol qolın sozdı,
Onı kim izge qaytara aladı?

Filistlerge qarsı payǵambarshılıq

- 28 Patsha Axaz ólgen jılı usı payǵambarshılıq sóz tústi:
- 29 «Ózlerińizdi urǵan tayaq sındı dep, Shadlanbańlar, háy Filistiya!
Sebebi jılanıń tuqımınan qara jılan tuwılar,
Jılanıń balası da záhárli jılan bolar.
- 30 Jarlınıń tuńǵışı toyadı, Mútájler qáwipsizlikte boladı,
Biraq seniń tuqımını ashlıqtan qurtaman,
Aman qalǵanlarıńızdı da óltiremen.
- 31 Páriyad qıl, háy dárwaza! Dad sal, háy, qala!
Filistiya, qorqınıstan ruwxıńız tússin!
Arqadan shań-tozań bultı kiyatır,
Dushpan áskerleri sap tartıp kiyatır».

- 32 Millettiń xabarshılarına ne dep juwap beremiz?
Olarǵa: «Jaratqan Iye Siondı qurdı,
Xalqınıń jarlıları sol jerden pana tabadı», – deymiz.

Moabqa qarsı payǵambarshılıq

15

¹ Moab tuwralı payǵambarshılıq sóz:

- Moabtıń Ar qalası,
Bir túnde qarabaqanaǵa aylanıp,
Moab joq boldı!
Moabtıń Kir qalası,
Bir túnde qarabaqanaǵa aylanıp,
Moab joq boldı!
- 2 Dibon xalqı jılaw ushın ibadatxanaǵa,
Sıyıwıw orınlarına shıqtı.
Moab xalqı Nebo hám Medeba ushın joqlaw aytar,
Hár biri shashın aldırıp, saqalın qırqar.
- 3 Kóshelerde xalıq aza kiyimin kiyer,
Úydiń tóbelerinde, maydanlarda,
Hámme páriyad etip, zar eńirep jılar.
- 4 Xeshbon menen Elale baqırıp jılar,
Olardıń dawısı Yahasqa deyin esitiler.
Sonlıqtan Moabtıń áskerleri de zar jılar,
Qorqınıstan júrekleri qaltırar.
- 5 Júregim Moab ushın jılaydı,
Qashqınları Soarǵa,
Eglat-Shelishiyaga qashıp ketedi.
Olar jılawı menen Luxit biyikligine kóterilip,
Xoronayımǵa baratúgin jolda,
Wayran bolǵanı ushın dad salıp jılaydı.

6 Nimrim suwlari qurip, shópler soladi,
Taza shóp kógermedi, hasla kók shóp qalmadı.

7 Jıynap-terip, saqlağan baylıgım,
Olar Arabim sayı arqalı alıp ketedi.

8 Moab jeri jılağan dawısqa toldı,
Olardıń eñirewi Eglayımğa,
Nalası Beer-Elimge jetti.

9 Dibonniń suwlari qanğa tolğan.
Biraq Men Dibonniń basına,
Bunnan beterin jawdraman,
Moabtan qashqanlardıń,
Elde qalğanlardıń ústine,
Arıslan jiberemen.

16 ¹ Shól joli arqalı Seladan,

Qız Sionniń tawına,
Eldiń húkimdarlarına,
Qozıladı sıyğa jiberiń.

² Moab hayalları uylarınanılaqtırıp taslanğan,
Qaltırıp qanat qaqqan quslarday,
Arnon sayınıń ótkelinde júredi.

³ Olar Yahuda xalqına bılay deydi:
«Bizge keńes ber, qarar qabil et,
Kún ortasındağı sayañdı,
Tún sıyaqlı bizge túsir.
Quwılğanlardı jasır,
Qashaqlardı qolğa berme.

⁴ Moabtan quwılğanlar,
Mákan bassın arańızda,
Qırgın qılıwshılardan,
Jasırınatuğın pana bol!»

Eziwshiler joq bolğanda,
Wayranshılıq toqtap,
Talanshılar elden ğayıp bolar.

⁵ Taxt súyispenshilik penen ornatılar,
Onda sadıqlıq penen otırar
húkimdar,

Ol Dawıttıń xojalıǵınan kelip shıǵar,
Ádalathıqtı izler, ádillikti júzege asırıwğa asıǵar.

⁶ Moabtiń tákabbirliǵı,
Asa menmenliǵı, dańqparazlıǵı,
Kókirekligi hám surbetligi
haqqında esittik.

Biraq olar bosqa maqtanadı.

⁷ Sonıń ushın moablılar zar jilasın,
Hámmesi birge Moab ushın nala sheksin.

Kir-Xaresettiń kishmishlerin qumartıp,

Qayǵırıp, joqlaw aytıń.

⁸ Xeshbonniń egin maydanları,
Sibmaniń júzimzarları qurıp qaldı,
Milletlerdiń kósemli,
Jaqsı júzim ağashları basqılandı,
Bul ağashlar Yazerge jetip,
Shólge deyin jayıldı.

Shaqaları uzayıp,

Teńizden de asqan edi.

⁹ Sonlıqtan Sibmaniń júzimzarları ushın,

Yazer jılağanday, men de jılayman.
Xeshbon hám Elale!
Sizlerdi kóz jasım menen suwǵaraman.

Sebebi miywe pisken waqıttaǵı,
Dán oraǵı waqtındaǵı oyın-külkińiz toqtadı.

¹⁰ Shadlıq hám quwanış baǵlardı tárk etti,

Júzimzarlarda hesh kim shadlanıp baqırmaydı,
qıshqırmaydı da,

Júzim sıǵılatuğın shuqırlarda júzim sıǵılmaydı,

Quwanışlı shawqımlarğa shek qoydım.

¹¹ Júregim Moab ushın,

Janım Kir-Xeres ushın lira sıyaqlı
nala shegedi.

- ¹² Eger Moab ózleriniń sıymıw
ornında payda bolıp,
Ózlerin taliqtırsa da,
Olar duwa etiw ushın ózleriniń
muxaddes orınlarına kelse de,
Bul hesh qanday payda bermeydi.

¹³ Bul Jaratqan Iyeniń Moab haqqın-
da álle qashan aytqan sózi edi. ¹⁴ Biraq
endi Jaratqan Iye bılay deydi: «Jallan-
ğan ishshiniń múddeti kibi, úsh jıldan
keyin, Moabtıń saltanatınıń hám kóp
sanlı xalqınıń abırayı tógiledi. Xalqı-
nıń aman qalğanları júdá az hám hál-
siz boladı».

Quday Aramdı hám Izraildi jazalaydı

17 ¹ Damask tuwralı payǵam-
barshılıq sóz:

«Mine, Damask endi qala dep
sanalmas,
Ol qarabaqanaǵa aylanadı.

² Aroer qalaları tárk etiledi,
Súriwler jatatuǵın jaylawǵa aylanıp,
Olardı úrkitetuǵın hesh kim
bolmas.

³ Efrayımda qorǵanlı qala qalmas,
Damaskte patshalıq bolmas,
Aramnıń aman qalğanları,
Izraildiń saltanatı kibi bolar,
– deydi Álemnıń Jaratqan Iyesi. –

⁴ Sol kúni Yaqıptıń dańqı ósher,
Maylı denesi azıp-tozar.

⁵ Oraqshılardıń dándi jıynap
alǵanıday,
Óz qolları menen masaqtı terip
alǵanıday boladı.

Ol Refaim oypatlıǵında birewdiń
masaqlardı jıynap alǵanına
uqsaydı.

- ⁶ Záyıtın aǵashınıń miywesi qaǵıp
alınǵannan soń,
Eń tóbesinde eki-úsh záyıtın,
Ónimdar shaqasında tórt-bes
záyıtın qalǵanı sıyaqlı,
Tek bir neshe adam ǵana aman
qaladı,
– deydi Izraildiń Qudayı Jaratqan
Iye».

⁷ Sol kúni xalıq Jaratqanǵa názerin
tigedi,
Kózleri Izraildiń Muxaddesin
kóredi.

⁸ Endi olar ózleri islegen qurbanlıq
orınǵa qaramaydı.
Qolları menen soqqan kiyeli
aǵashlarǵa,
Tútetki tütetiletuǵın orınlarǵa
názer salmaydı.

⁹ Sol kúni olardıń bekinisli qalaları,
Izrailılardan qashqan xiwler
menen amorlardıń,
Tárk etken qalaları sıyaqlı shólge
aylanadı.

¹⁰ Sen óz Qutqarıwshı Qudayıńdı
umıttıń,
Óz Qorǵanıń bolǵan Jartastı eske
almadıń.

Sonlıqtan unamlı ósimlikler
ekseń de,

Basqa jaqtan alıp kelip, júzim
nállerin otırǵızsań da,

¹¹ Olardı ekken kúni ósirseń de,
Otırǵızıp baslaǵan kúni azanda
gúletteń de,
Hástelik hám dárt kúni kelgende,
Jıynap alar daqıl bolmaydı.

¹² Kóp milletlerdiń shuwıldısı,

- Teñizdiñ shuwıldısınday
shuwıldıydı!
Xalıqlardıñ gúwıldısı,
Kúshli tolqınlar kibi gúwildeydi!
13 Milletler kúshli tolqınlardıñ
gúwıldısı kibi gúwildesin,
Biraq Quday olardı
áshkaralaǵanda,
Tóbelerde samal ushırǵan qawıq
kibi,
Uzaqlarǵa qashıp ketedi.
Dúbeley ushırǵan qanbaqtay
aylanadı.
- 14 Keshki waqıt, mine, qorqınısh!
Azanǵa taman olar joq bolıp
ketedi!
Bizlerdi tonaǵanlardıñ payı,
Bizlerdi talan-taraj qılǵanlardıñ
táǵdiri usınday boladı.

Quday Xabashstandı jazalaydı

- 18** ¹ Xabashstan dáryalarınıñ
arǵı jaǵında jasaytuǵın,
Qanatların suwıldatatuǵın el,
hásiwet shegesiz!
- ² Sol el qamıstan islengen qayıq
penen,
Nil dáryası arqalı óz elshilerin
jiberedi.
Háy, júyrik xabarshılar!
Jerleri dáryalar menen bólingen,
Uzın boylı, tegis terili milletke,
Jaqın-alısqa qorqıw salǵan
xalıqqa,
Kúshli hám basqınshı milletke
qaytıńlar.
- ³ Háy sizler, pútkil dúnya turǵınları,
Jer betinde jasawshılar!
Taw basında urıs jalawı kóterilse,
qarańlar,
Kárnay shalıǵanda, esitińler.
- ⁴ Jaratqan Iye maǵan bilay dedi:

«Kúnniñ háwirli ıssısı sıyaqlı,
Jıyın-terim waqtındaǵı shıqlı bult
sıyaqlı,
Men Óz mákanımnan tınısh
qarap turaman».

- ⁵ Hasıl jıynalmastan aldın,
Gúllep bolıp, gúl júzimge
aylanǵanda,
Ol baǵ qayshısı menen putaqlardı
kesip,
Jayılǵan shaqalardı shawıp,
ilaqtıradı.
- ⁶ Hámmesi tawlardaǵı jirtqısh
quslarǵa,
Jerdegi jabayı haywanlarǵa qaladı.
Olar jazda jirtqısh quslarǵa,
Qısta jabayı haywanlarǵa jem
boladı.
- ⁷ Sol waqıtta jerleri dáryalar menen
bólingen,
Uzın boylı, tegis terili millet,
Jaqın-alısqa qorqıw salǵan xalıq,
Kúshli hám basqınshı millet,
Álemnıñ Jaratqan Iyesine,
Álemnıñ Jaratqan Iyesiniñ atı
bolǵan jerge,
Sion tawına sawǵalar alıp keledi.

Mısır tuwralı payǵambarshılıq

- 19** ¹ Mısır tuwralı payǵambar-
shılıq sóz:
- Mine, Jaratqan Iye ushqır bultqa
minip alıp,
Mısırǵa keledi.
Onıñ aldında Mısır butları
titireydi,
Mısırılıardıñ ruwxları túsip ketedi.
- ² «Men mısırılını mısırılıǵa qarsı
kóteremen,

- Tuwısqan tuwısqanǵa, qońsı
qońsıǵa, qala qalaǵa,
Patshalıq patshalıqqa qarsı
urısadı.
- ³ Mısırılıardıń ruwxı túsedı,
Niyetlerin pushqa shıǵaraman.
Olar butlarınan, óli ruwxlarınan,
Árwaqlardı hám ruwxlardı
shaqırıwshılardan másláhát
soraydı.
- ⁴ Men mısırılıardı zalım
xojayınlardıń qolına beremen,
Olardıń ústinen rehimsiz patsha
húkim súredi»,
– deydi Iye, Álemniń Jaratqan
Iyesi.
- ⁵ Nildiń suwı qurıp,
Tarmaqları tartılıp, qurǵap qalar.
- ⁶ Onıń kanalları pataslanar.
Mısırdaǵı Nildiń tarmaqları qurıp,
kewip qalar,
Jekenler hám qamıslar shirip
keter.
- ⁷ Nildiń jaǵasındaǵı basqa
ósimlikler,
Nil dógeresindegi atızlardaǵı
eginler quwrap,
Samal menen ushıp, joq bolar.
- ⁸ Balıqshılar dad salıp, zar jılar,
Nilge qarmaq salıp, kún kórip
otırǵanlar,
Suwǵa aw taslaǵanlar túskinlikke
túser.
- ⁹ Zıǵırdıń qabıǵına islew beriwshiler,
Jaqsı zıǵır tawar toqıwshılar
uyatqa qalar.
- ¹⁰ Kiyim toqıwshılar qayǵıǵa batıp,
Jallanba jumısshılar túskinlikke
túser.
- ¹¹ Soannıń xızmetkerleri qanday
aqılısız?

- Faraonniń dana keńesshileri
aqmaq keńes beredi.
Sizler qalayınsha faraonǵa:
«Men danıshpanniń ulıman,
Áyyemgi patshalar
násilinenmen», – dey alasız.
- ¹² Háy faraon, qáne sol dana
adamlarıń?
- Álemniń Jaratqan Iyesi Mısırǵa
qarsı neni maqset qılǵanın,
Olar saǵan aytıp bersin, bildirsin.
- ¹³ Soannıń xızmetkerleri aqıldan
adastı!
- Nof húkimdarları aldandı!
Mısırdı óz urıw basshıları joldan
adastırdı.
- ¹⁴ Jaratqan Iye olarǵa aqılınan
adastırıp ruwxın jiberdi,
Óz qusıǵına tayıp jıǵılǵan
máskünem qanday bolsa,
Olar da Mısırdı hámme isinde
adastırdı.
- ¹⁵ Bas ta, quyırıt ta, palma shaqası da,
qamıs ta,
Mısır ushin hesh nárse qıla
almadı.

Mısırılıardıń Jaratqan Iyege boysınıwı

¹⁶ Sol kúni mısırılılar hayal adamǵa
uqsap qalıp, Álemniń Jaratqan Iye-
si ózlerine qarsı qol kótermey atırıp,
qorqıp, titiresedi. ¹⁷ Yahuda eli mısırılı-
larǵa qáwip tuwdıradı. Yahudanıń atı
atalǵanda, Álemniń Jaratqan Iyesiniń
Mısırǵa qarsı shıǵarǵan qararınan hár
bir mısırılı qorqatuǵın boladı.

¹⁸ Sol kúni Mısırda bes qala qanan
tilinde sóylep, Álemniń Jaratqan Iye-
sine sadıq bolwǵa ant ishedi. Olardıń
biri Quyash qalası dep ataladı.

¹⁹ Sol kúni Mısırdıń ortasına
Jaratqan Iyege arnap qurbanlıq orın

qurılıp, eldiń shegarasına Oǵan arnalǵan estelik tas qoyıladı. ²⁰ Bul Álemniń Jaratqan Iyesi ushın Mısırda bir belgi hám gúwalıq boladı. Olar eziwshiler sebepli Jaratqan Iyege jalbarıńǵanda, Jaratqan Iye mısırlılarǵa qutqarıwshı jiberip, ǵamxorlıq qıladı hám azat etedi. ²¹ Jaratqan Iye Ózin mısırlılarǵa tanıtadı hám sol kúni mısırlılar Jaratqan Iyeni tanıdı. Olar qurbanlıqlar hám ǵálle sadaqaları menen Jaratqan Iyege sıynadı, Oǵan wádeler berip, olardı orınlaydı. ²² Jaratqan Iye Mısırda jazalaydı hám jazalaǵannan keyin Ózi olarǵa shıpa beredi. Mısırlılar Jaratqan Iyege júz buradı, Jaratqan Iye de olardıń jalbarınıwlarına qulaq salıp, olarǵa shıpa beredi.

²³ Sol kúni Mısırdan Assiriyaǵa keń jol ashıladı. Assiriyalılar Mısırǵa, mısırlılar Assiriyaǵa baradı. Mısırlılar assiriyalılar menen birge sıynadı.

²⁴ Sol kúni Izrail Mısır menen Assiriya qasındaǵı úshinshi el bolıp, olar arqalı dúnya jarılqanadı. ²⁵ Álemniń Jaratqan Iyesi: «Xalqım Mısır, Óz qolımnıń isi bolǵan Assiriya hám miyrasım Izrail jarılqansın», – dep olarǵa aq pátıyasın beredi.

Mısır hám Xabashstan tuwralı payǵambarshılıq

20 ¹ Assiriyanıń sárkárdası Assiriya patshası Sargonıń buyırǵı menen Ashdodqa hújim jasap, qalanı qolǵa kirgizgen jılı, ² Jaratqan Iye Amos ulı Iyshaya arqalı sóyledi. Ol Iyshayaǵa:

– Barıp, ústińdegi aza kiyimdi hám ayaǵıńdaǵı sandaldı sheship

tasla, – dedi. Ol solay islep, jalańash hám jalańayaq júrdi.

³ Sonda Jaratqan Iye bılay dedi:

– Qulım Iyshayanıń úsh jil jalańash hám jalańayaq júrgeni Mısır hám Xabashstan ushın belgi hám nıshan boladı. ⁴ Mısırda shermende qılıw ushın Assiriya patshası Mısır tutqınların, Xabashstannan súrgin bolǵanlardı, olardıń jasın hám ǵarrısın jalańash, jalańayaq, uyatlı jerleri ashıq halda aydap ketedi. ⁵ Xabashstanǵa úmit baylap, Mısır menen maqtanǵanlar qorqıp, uyatqa qaladı. ⁶ Sol kúni bul teńiz jaǵasınıń turǵınları bılay deydi: «Qara, Assiriya patshasınan qutılıw ushın járdem kútip, úmit baylaǵanıımız ne boldı?! Endi bizler qalay qashıp qutilamız?»

Babilon tuwralı payǵambarshılıq

21 ¹ Teńiz jaǵasındaǵı shól^a tuwralı payǵambarshılıq sóz:

Qubladan dúbeleylerdiń
dúbegeni kibi,
Basqınshı da shóldeń, qorqımshılı
jurttan keledi.

² Maǵan bir qorqımshılı ayan tústi:
Satqan satadı, talawshı talaydı.
Hújim et, Elam! Qamal qıl,
Midiya!
Ol sebepli bolǵan nalalardı
aqırına jetkeremen.

³ Sol sebepli belim shanship,
Tuwatuǵın hayaldıń tolǵaǵı kibi,
Tolǵaq tuttı meni.
Esitkenlerimnen eki búgilip,

^a **21:1** Teńiz jaǵasındaǵı shól – Persiya qoltıǵındaǵı Babilonıyanıń qubla bólegi.

- Kórgenlerimnen qorqımışqa tústim.
- ⁴ Júregim háwlırip, qorqımış biylep aldı meni,
Ímırt jabılıwın kútken edim,
Biraq ol meni qorqımışqa saldı.
- ⁵ Gilemler tóselip, dasturxan jayılp,
Jep hám iship atır eken.
Turıńlar, áskerbasılar,
qalqanlarıńızdı maylańlar!
- ⁶ Iye mağan bılay dedi:
«Barıp, gúzetshi qoy, kórgenin aytısın.
- ⁷ Ol sawash arbaların, qos at jegilgen arbağa mingenlerdi, Eshekke, túyege mingenlerdi kóirse,
Olarğa muqıyatlı túrde dıqqat qoysın!»
- ⁸ Gúzetshi bılay dep baqırđı:
«Mırzam, kún boyı men minarada turaman,
Túnde de óz ornımda náwbetshilikte bolaman.
- ⁹ Áne, olar qos at jegilgen sawash arbada kiyatır».
Keyin gúzetshi baqırıp xabarladı:
«Quladı Babilon, quladı!
Onıń qudaylarıńıń barlıq músınleri,
Qıyrap jerde jatır».
- ¹⁰ Qırmanda biyday kibi jenshilgen xalqım!
Álemnıń Jaratqan Iyesinen,
Izraildıń Qudayınan,

Esitkenlerimdi sizlerge ayan qıldım.

Edom tuwralı payǵambarshılıq

¹¹ Duma^a tuwralı payǵambarshılıq sóz:

Birew meni Seirden shaqıradı:
«Gúzetshi, tań atıwǵa qansha qaldı?
Gúzetshi, qashan tın tamam boladı?»

¹² Gúzetshi bılay deydi:
«Tań atadı, biraq jáne tın qaytıp keledi,
Eger soraǵıńız kelse, qaytıp kelip soray berıń».

Arabstan tuwralı payǵambarshılıq

¹³ Arabstan tuwralı payǵambarshılıq sóz:

Dedanlılardıń kárwanları!
Arabstan toǵaylarında túneysizler.

¹⁴ Tema jeriniń turǵınları!
Shóllegege suw berinler,
Qashqınlarǵa awqat berinler.

¹⁵ Olar qılıştan, jalańashlangan qılıştan,
Kerilgen oq jaydan, ǵıjlaǵan urıstan qashıp keledi.

¹⁶ Iye mağan bılay dedi: «Bir jıldan keyin, jallanǵan ishiniń múddeti kibi, Kedardıń pútkil saltanatı aqırına jetedi.

¹⁷ Kedardıń sarıjayshı jawıngerlerinen azǵantayı ǵana aman qaladı». Bunı Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye ayttı.

^a **21:11** Duma – evreyshe «jim-jirtlıq» degendi bildiredi, biraq bul jerde jeke at sıpında qollanılıp, arqa Arabiya yamasa edom xalqın bildiriwi múmkin.

Erusalim tuwralı payǵambarshılıq

22 ¹ Ayan oypatlıǵı tuwralı payǵambarshılıq sóz:

Ne boldı sizlerge?

Nege hámmeñiz úsheklerge
shıǵıp aldınız?

² Háy, shawqım-súrengi tolı,
Ǵalmaǵallı hám shadlı qala!
Ólgenleriñiz qılısthan da ólmedi,
Sawashta da ólmedi.

³ Húkimdarların birgelikte qashıp
ketti,
Biraq oq jaylarınan bir oq atpay-
aq tutqınǵa tústi.
Olar uzaqqa qashıp ketken edi,
Tabılǵanlardıñ hámmesi tutqınǵa
alındı.

⁴ Sonda men bilay dedim:
«Meni jalǵız qaldırın, ókirip jılap
alayın.
Xalqımın qırǵınǵa ushıraǵanı
ushın,
Táselle bermeñ maǵan».

⁵ Sebebi Iye, Álemniñ Jaratqan
Iyesiniñ,
Ayan oypatlıǵında ǵawǵalı,
Zorlıq-zombılıqqa tolı hám ala-
sapıran kúni boladı.
Sol kúni diywallar qulap,
Járdem soraǵan dawıslar tawları
jańǵırtadı.

⁶ Elam oq jay hám oǵın alıp,
Sawash arbaları hám atlıları
menen keldi.
Kir áskerleri qalqanların tayarladı.

⁷ Seniñ saylandı oypatlıqların
sawash arbalarına toldı,
Atlılar qala dárwazası janında sap
tartıp tur.

⁸ Jaratqan Iye Yahudanıñ
bekinislerin kúl-talqan qıldı.

Sol kúni «Lebanon toǵayı» dep
atalatuǵım imarattaǵı,
Qural-jaraqqa úmit etip
qaradıñız.

⁹ Sizler Dawıttıñ qalasınıñ
diywallarında,
Kóp jarıqlardı kórdiñiz.
Tómengi hawızge suw saqlap
qoydıñız.

¹⁰ Sizler Erusalimdegi úylerdi qarap
shıǵıp,
Diywaldı pitew ushın, úylerdi
buzdıñız.

¹¹ Eski hawızdıñ suwları ushın,
Eki diywal arasına suw saqlaǵısh
qurdıñız.
Biraq bunı Kimniñ oylap
qoyǵanına názer salmadıñız,
Bunı Kimniñ ázelden joba
qılǵanına itibar bermediñiz.

¹² Sol kúni Iye, Álemniñ Jaratqan
Iyesi,
Jılap, aza tutıwǵa,
Shashlarıñızdı aldırıp, aza kiyim
kiyiwge shaqırdı.

¹³ Biraq sizler: «Keliñler, iship-jep
qalayıq,
Sebebi erteñ ólemiz-ǵo», – dep,
Ógiz soyıp, qoy shalıp,
Gósh jep, sharap iship,
Keypi-sapa qurıp atırsız.

¹⁴ Sonda Álemniñ Jaratqan Iyesi
qulaǵıma:
«Bul gúna ólgeniñizshe
keshirilmeydi», – dedi.
Bunı Iye, Álemniñ Jaratqan Iyesi
ayttı.

Shebnağa eskertiw

¹⁵ Iye, Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: «Qáne, patshanıń oń qolı bolğan, saray basqarıwshısı sol Shebnağa barıp, bılay dep ayt: ¹⁶ „Bul jerde ne jumısıń bar? Ózińe qábir oyatuǵınday, bul jerde kimiń bar? Joqarıda ózińe qábir qazıp, jartasqa jasaw ushın úńgir oyypsań. ¹⁷ Háy, kúshli adam! Jaratqan Iye seni ilaqtırıp jiberedi. Ol seni bekem uslap alıp, ¹⁸ aylandırıp-aylandırıp, top kibi keń bir elge ilaqtırıp jiberedi. Sen sol jerde ólesen. Ájayıp sawash arbalarıń sol jerde qaladı hám sen mirzańnıń úyin shermende qılasań. ¹⁹ Men seni óz lawazımıńnan túsirip, ornıńnan alıp taslayman.

²⁰ Sol kúni Men qulım Xilkiya ulı Elyakimdi shaqıraman. ²¹ Seniń kiymlerińdi oǵan kiygizip, beline belbewińdi baylayman hám hákimshiligińdi oǵan beremen. Ol Erusalim turǵınlarıńnıń hám Yahuda xalqıńnıń ákesi boladı. ²² Dawittıń úyiniń giltin onıń moyınına asaman. Onıń ashqanın hesh kim jaba almaydı, onıń japqanın hesh kim asha almaydı. ²³ Men onı qattı jerge qaǵılğan qazıqtay etip qaǵaman. Ol óz násili ushın saltanat taxtı boladı. ²⁴ Onıń xojalıǵınıń pútkil abırayı: onıń urpaqları hám shaqaları – onıń keseden gúzege shekemgi barlıq ıdısları oǵan júklenedi.

²⁵ Sol kúni, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi, – qattı jerge qaǵılğan qazıq bosap, suwırılıp, qulap túsedi. Oǵan ilingen barlıq júk te alıp taslanadı. Buni Jaratqan Iye ayttı“».

Tir tuwralı payǵambarshılıq

23 ¹ Tir tuwralı payǵambarshılıq sóz:

Úlken sawda kemeleri, jılańlar!

Tir qalası wayran boldı,

Úysiz, baspanasız qaldı.

Kittim jerlerinen olarǵa xabar keldi.

² Teńizden júzip ótkenler arqalı bayıǵan,

Ataw xalqı hám Sidon

sawdagerleri, úndemen!

³ Mol suw jolı arqalı,

Shixordıń dáni, Nildiń zúraáti

paydańız edi.

Milletlerdiń sawda orayı edińiz.

⁴ Uyal, háy Sidon, teńiz jaǵasındaǵı qorǵan!

Teńiz saǵan bılay deydi:

«Tolǵaq ta tutpadı, tuwmadım da,

Ul da tárbiyalamadım, qız da

ósirmedim».

⁵ Xabar Mısırǵa jetkende,

Tir haqqındaǵı xabardan Mısır

qorqıp, qayǵıǵa túsedi.

⁶ Tarshishke qaray júziń,

Háy, ataw turǵınları, páriyad etiń!

⁷ Haslında ázelden bar bolǵan,

Uzaq úlkelerge ayaǵı jetip, qonis

basqan,

Shadlıqqa bólengen qalańız usı ma?

⁸ Patshalarǵa taj kiydiretuǵın,

Tirge qarsı bul isti kim belgiledi?

Sawdagerleri húkimdarlar bolıp,

Olar dúnyanıń abıraylı adamları edi.

⁹ Menmenliginiń negizi bolǵan

pútkil dańq-ataǵın xorlaw,

Dúnyanıń barlıq abıraylı

adamların jer qılıw ushın,

Álemniń Jaratqan Iyesi usılay

qarar shıǵardı.

¹⁰ Háy, qız Tarshish!

Nil sıyaqlı elińdi kesip ót,

- Ol jerde endi jaǵıs bolmaydı.
- 11** Jaratqan Iye qolın teńiz ústine sozıp,
Patshahqlardı titiretti.
Qanan qorǵanların qıyratıwdı buyırdı.
- 12** Ol bılay dedi:
«Háy, ezilgen pák qız Sidon!
Sen endi yoshlanbaysañ.
Tur, Kittinge bar,
Ol jerde de ráhát kórmeyseñ».
- 13** Kaldeylardıń jerine qara!
Bul xalıq joq endi.
Assiriyalılar onı jabayı haywanlarǵa berdi.
Olar qalaǵa qarsı aǵash minara tiklep,
Sarayların qıyrattı,
Qalanı qarabaqanaǵa aylandırdı.
- 14** Jılańlar, úlken sawda kemeleri,
Qorǵanıńız wayran boldı!
- 15** Sol kúnnen baslap Tir jetpis jılǵa, bir patshanıń ómirindey waqıtqa umıtıladı. Usı jetpis jil tamamlanǵanda, buzıq hayal haqqında ayılǵan mına qosıqtaǵılar Tirdiń basına túsedı:
- 16** «Háy, umıtılǵan buzıq hayal!
Lira alıp, qalanı aylan,
Jaqsı nama shertip, bir qansha qosıqlar ayt,
Báلكim, seni eslep qalar».
- 17** Jetpis jıldan soń, Jaratqan Iye Tirge jaqsılıq qıladı. Qala óz sawdasına qayıtıp, jer betindegi barlıq patshalıqlar menen buzıqshılıq qıladı. **18** Biraq onıń sawdadan hám xızmetten alǵan dáramatları Jaratqan Iyege baǵıshlanadı. Dáramatlar saqlanbaydı da, jıynalmaydı da. Sawdadan alınǵanlar

toyǵansha jew, sulıw kiyiniw ushın Jaratqan Iyeniń dárgayında jasaytuǵınlarǵa beriledi.

Jaratqan Iye jer betin jazalaydı

24 ¹ Mine, Jaratqan Iye dúnya-nı wayran etip, qarabaqanaǵa aylandıradı,

Jer betin kúl-talqan etip,
turǵınların tarqatıp jiberedi.

² Xalıqqa ne bolsa, ruwxaniyge de sol boladı.

Qulǵa ne bolsa, xojayıǵa da sol boladı.

Shorıǵa ne bolsa, biykege de sol boladı.

Qarıydarǵa ne bolsa, satıwshıǵa da sol boladı.

Qarız alıwshıǵa ne bolsa, qarız beriwshige de sol boladı.

Qarızdarǵa ne bolsa, payda alıwshıǵa da sol boladı.

³ Jer beti tolıq wayran etilip, tolıq talan-taraj qılınadı.

Bul sózdi Jaratqan Iye ayttı.

⁴ Jer júzi kewip, qurǵap qaladı,
Dúnya sónip, solıydı,
Dúnyadaǵı kúshliler kúshsten taladı.

⁵ Dúnyada jasaytuǵınlar jerdi haramladı,
Olar nızamlarǵa boysınbadı,
qaǵıydalardı ayaq astı qıldı,
Máńgilik kelisimdi buzdı.

⁶ Sol sebepli dúnyaǵa nálet jawadı,
Turǵınları gúnasınıń jazasına tartıladı.

Jer betinde jasawshılar otqa jaǵılıp,

Tek azǵantay adam qaladı.

⁷ Taza sharap azayadı, júzim putaları solıydı,

- Shadlanıp júriwshiler ah uradı.
- 8 Dáptiń shadlı hawazı basıldı,
Quwanǵanlardıń sestı tındı,
Liranıń shadlı hawazı da sóndi.
- 9 Endi qosıq aytıp sharap ishpes,
Ótkir ishımlık dámi de
ishkenlerge ashshı túyiler.
- 10 Wayran bolǵan qala qarabaqanaǵa
aylanǵan,
Hár bir úy jabılǵan, hesh kim kire
almas.
- 11 Kóshelerde sharap ushın nala
sheger,
Shadlıq qayǵıǵa aylanǵan,
Quwanış jer betin tárk etti.
- 12 Qala qarabaqanaǵa aylanǵan,
Qala dárwazaları kúl-talqan
bolǵan.
- 13 Záytún aǵashı qaǵılǵanda,
Yaki júzim jıynap alıǵannan
keyin,
Qalǵan miywelerge ne bolsa,
Dúnyadaǵı milletlerge de sol
boladı.
- 14 Aman qalǵanlar dawısların kóterip,
Shadlanıp baqıradı.
Jaratqan Iyeniń ullılıǵın aytıp,
Batıstan baqıradı.
- 15 Sonlıqtan shıǵısta Jaratqan Iyeni,
Teńiz jaǵasında Izraildiń Qudayı
Jaratqan Iyeniń atın dańqqa
bóleń.
- 16 Jerdiń shetinen algıs-maqtaw
qosıqların esitemiz:
«Ádil Bolǵanǵa dańq-ataq
bolsın!»
Biraq men bılay dedim:
«Qurıp qaldım, qurıp qaldım!
Sorım qurıydı!
Satqınlar satqınlıq qılmaқта,
Satqınlıǵı sheksiz olardıń».
- 17 Háy dúnyada jasawshılar!

- Qorqıw, shuqır hám duzaq
basınızǵa túsedı.
- 18 Sonda qorqıw dawısınan qashqan
shuqırǵa túsedı,
Shuqırdan shıqqan duzaqqa
túsedı.
Aspan qaqpaları ashılıp,
Jerdiń tiykarı titireydi.
- 19 Jer bólek-bólek bolıp,
Maydalanıp ketedi,
Ol kúshli silkinedi.
- 20 Jer más adamday súrnigedi,
Dawıldaǵı shertektey shayqaladı,
Qılımsları oǵan awır júk boladı,
Jıǵıladı, qayıtıp tura almaydı.
- 21 Sol kúni Jaratqan Iye joqarıdaǵı,
kóklerdegi kúshlerdi,
Jerdegi dúnya patshaların
jazalaydı.
- 22 Olar zindandaǵı tutqınlar kibi, bir
jerge jıynalıp,
Zindanǵa qamaladı hám bir
qansha waqıttan keyin,
jazalanadı.
- 23 Sonda ay uyalıp, quyash
shermende boladı.
Álemniń Jaratqan Iyesi Sion
tawında,
Erusalimde patshalıq etip,
Xalıq aqsaqalları aldında Óz
saltanatın kórsetedi.

Algıs-maqtaw qosıǵı

- 25** ¹ Jaratqan Iye, Sen meniń
Qudayımsañ!
Seni ullılayman, atıńa algıs
aytaman.
Sebebi Sen ájayıp isler qıldıń,
Ázelden dúzgen rejelerińdi,
Sadıqlıq hám isenim menen
júzege asırdıń.
- ² Sen qalanı tas úyindisine,

- Qorǵan qalamı qarabaqanaǵa
aylandırdıń.
Jat jerlilerdiń sarayı bolǵan qalamı
joq qıldıń,
Ol endi hesh qashan qayta
qurılmas.
- ³ Sonlıqtan kúshli xalıqlar dańqqa
bóler Seni,
Rehimsiz xalıqlar qorqar Sennen.
- ⁴ Sen jarlılarǵa,
Apatqa ushıraǵanda,
kámbaǵallarǵa pana boldıń.
Boranda baspana, jáziyramada
saya boldıń.
Rehimsizlerdiń qáhárli demi,
diywalǵa urılǵan dawılǵa,
- ⁵ Qurǵaq jerdegi ıssıǵa uqsar.
Sen jat jerlilerdiń shawqımın,
Íssımı bult sayası menen
bastırǵanday bastırdıń,
Rehimsizlerdiń qosıǵı da sóndi.

Quday tayarlaǵan zıyapat

- ⁶ Sion tawında Álemniń Jaratqan
Iyesi,
Pútkil xalıqlar ushın mol taǵamlı,
Jıllaǵan sharaplı, maylı jilikli,
Tazartılǵan sharaplı zıyapat
beredi.
- ⁷ Bul tawda Ol barlıq xalıqlarǵa
jabılǵan párenjelerdi,
Barlıq milletlerge jabılǵan
japqıshlardı joq qıladı.
- ⁸ Ol ólimdi máńgige jutıp jiberedi.
Quday Iye hámmeniń kóz jasın
súrtip qoyadı,
Óz xalqınıń shermendeligin
pútkil jer júzinen alıp
taslaydı.
Bunı Jaratqan Iye ayttı.
- ⁹ Sol kúni adamlar bılay deydi:
«Mine, bizlerdiń Qudayımız,

- Oǵan úmit baylaǵan edik, bizdi
qutqardı,
Bul – biz úmit baylap kútken
Jaratqan Iye,
Onıń qutqarǵanına quwanıp,
shadlanayıq».
- ¹⁰ Jaratqan Iyeniń qolı Sion tawın
qorǵaydı,
Dáris taslangan shuqırda
sabannıń ezilgeni kibi,
Moab ta óz elinde ayaq astı boladı.
- ¹¹ Júziwshi qolın júziw ushın
sermegeni sıyaqlı,
Moab ta dáris ishinde qolların
sermeydi.
Biraq qansha háreket etse de,
Jaratqan Iye onıń menmenligin
basıp qoyadı.
- ¹² Biyik hám bekkem diywalların
jıǵıp, qulatıp,
Jer menen jeksen qıladı.

Algıs-maqtaw jiri

26 ¹ Sol kúni Yahuda jerinde
mına jir ayıtladı:

- «Bizde kúshli qala bar!
Qudayımızdıń qutqarıwı,
Diywallar menen qorǵanlar
sıyaqlı onı qorǵaydı.
- ² Dárwazalardı ashıńlar!
Sadıqlıqtı saqlaǵan ádil millet
ishke kirsin.
- ³ Saǵan úmit artqanı ushın,
Pikirin Saǵan baǵıshlaǵandı,
Tolıq tınıshlıqta saqlaysañ.
- ⁴ Jaratqan Iyeye máńgige úmit bayla,
Óytkeni Ol máńgilik súyewshi
jartas.
- ⁵ Ol tákabbirlerdi jerge urar,
Biyik qalamı qulatar,
Jer menen jeksen qılıp, topıraqqa
aylandırar.

- 6 Ol qala ayaq astı bolıp,
Jarlılardıń ayaǵı,
Kámbaǵallardıń tabanı menen
basqılanar».
- 7 Ádildiń jolı tegis,
Haq Bolǵan, Sen ádildiń
soqpaǵın dúziw qılasań.
- 8 Jaratqan Iye! Húkimlerińe ámel
qılıp,
Seni kútemiz.
Atıńdı hám Seni este saqlaw
júregimizdiń tilegi.
- 9 Túnde janım Seni ańsaydı,
Ishimdegi ruwxım Seni izleydi.
Jerde húkim júrgizgenińde,
Dúnyada jasawshılar ádillikti
úyrenedi.
- 10 Zalımǵa rehim kórsetilse de,
Olar ádillikti úyrenbes.
Hátte, haqıyqatshıllardıń jerinde
nahaqlıq eter.
Jaratqan Iyeniń ullılıǵın kórmes.
- 11 Jaratqan Iye, qolıń kóterilgen,
Biraq olar kórmes.
Olar Seniń xalqıńa degen
ıqlasıńdı kórip, uyalsın.
Dushpanlarńa niyetlegen ot
olardı jalmasın.
- 12 Jaratqan Iye! Sen bizlerge tınıshlıq
bereseń.
Islegen barlıq islerimizdi bizler
ushın júzege asırǵan Senseń.
- 13 Qudayımız Jaratqan Iye,
Sennen basqa iyeler bizlerge
húkimdarlıq qıldı.
Biraq bizler tek Seniń atıńdı
húrmet etemiz.
- 14 Sol iyeler dúnyadan ótti,
Ólilerdiń ruwxları endi ornınan
turmaydı.
- Sen olardı jazalap, joq qıldıń,
Endi olardı hesh kim yadqa almas.
- 15 Jaratqan Iye, sen milletimizdi
kóbeyttiń,
Milletimizdi kóbeytip, dańqqa
eristiń,
Elimizdiń shegarasın keńeyttiń.
- 16 Jaratqan Iye, xalqımız qayǵı
ishinde Seni izledi.
Sen olardı jazalaǵanda,
Sıbırlap zorǵa duwa etti.
- 17 Jaratqan Iye, bizler de Seniń
aldıńda,
Hámiledar hayaldıń tolǵaq
azabınan qıynalıp,
Baqırǵanı sıyaqlı qıynaldıq.
- 18 Bizler hámiledar bolıp, tolǵattıq,
Biraq samaldan basqa hesh nárse
tuwmadıq.
Jer betine qutqarılıw alıp
kelmedik,
Áwladlardı da dúnyaǵa
keltirmedik.
- 19 Biraq ólilerin jasar, deneler tiriler.
Háy, topıraq astında jatırǵanlar,
Oyanıń, shadlanıp baqırın!
Sebebi Jaratqan Iyeniń shıǵı tań
shıǵına meger,
Jer ólilerdi jasaw ushın shıǵarar.
- 20 Keliń, háy xalqım, bólmelerińizge
kirip,
Ishten qapını jawıp alıń!
Onıń ǵázebi ótip ketkenshe, az-
maz jasırınıp turıń.
- 21 Mine, dúnya turǵınların islegen
ayıbına bola jazalaw ushın,
Jaratqan Iye Óz mákanınan shıǵıp
kiyatır.
Jer ózine tógilgen qandı áshkara
eter,
Óltirilgenlerdi artıq jasırmas.

Izraildın qutqarılıwı

- 27** ¹ Sol kúni Jaratqan Iye gázepli, ullı hám qúdiretli qılıshı menen,
Qashıp baratırǵan, iyreńlegen jılandı, Liwyatandı^a jazalaydı.
Ol teńizdegi usı aydarhanı óltiredi.
- ² Sol kúni ájayıp júzimzar tuwralı qosıq aytıń:
- ³ «Men, Jaratqan Iye onıń qarawılman,
Bárqulla onı suwǵarıp,
Hesh kim zıyan tiygizbesin dep,
Kúni-túni onı qarawıllayman.
- ⁴ Men gázeplenbeymen.
Eger tiken hám jantaqlar Maǵan qarsı shıqsa,
Men olar menen urısıp,
Olardı tolıq jaǵıp jiberemen.
- ⁵ Yamasa olar Mennen pana izlep kelsin,
Meniń menen kelisim dúzsın,
Awa, Meniń menen kelisim dúzsın».
- ⁶ Keleshekte Yaqıptıń urpaǵı tamır jayadı,
Izrail búrtik jarıp, gúlleydi,
Jer betin miywege toltıradı.
- ⁷ Jaratqan Iye izraillılardı,
Olardı jazalaǵanlardı jazalaǵanday etip jazaladı ma?
Yamasa izraillılardı,
Olardı óltirgenlerdi óltirgendey etip óltirdi me?
- ⁸ Jaratqan Iye olardı húkim etti,
Quwıp, súrgin qıldı.

Olardı shıǵıs samalı kibi,
Gázepli demi menen quwıp
shıǵardı.

- ⁹ Solay etip, Yaqıptıń urpaqlarınıń ayıbı alıp taslanıp,
Gúnasınıń óteliwiniń miywesi mınaw boladı:
Qurbanlıq orınıń barlıq tasların,
Hák tasları kibi sındırǵanda,
Kiyeli aǵashlar da,
Tútetki tütetiletuǵın orınlar da qalmaydı.
- ¹⁰ Qorǵan qala qańrap bosap,
Shólge uqsap tárk etilip,
Taslandı jurtqa aylanadı.
Ol jerde baspaqlar otlaydı,
Aǵash shaqaların sıp-sıydam etip,
sol jerde jatadı.
- ¹¹ Shaqaları quwrap sınadı,
Hayallar kelip, olardı jaǵadı.
Bul xalıq es-aqılınan ayırılǵan,
Sonlıqtan Jaratqanı da olarǵa rehım etpes,
Jaratıwshısı da olarǵa mehir kórsetpes.

¹² Sol kúni Jaratqan Iye Evfrat dáryasınan Mısır shegarasındaǵı sayǵa deyin dándi qawıǵınan ayırıp, Izrail xalqın birme-bir jıynap aladı. ¹³ Sol kúni ullı kárnay shalınadı. Assiriya joq bolǵanlar hám Mısırǵa súrgin etilgenler kelip, Erusalimdegi muxaddes tawda Jaratqan Iyege sıyınadı.

Efrayımınń hásiret shegiwi

- 28** ¹ Efrayım máskünemleriniń maqtanǵan taji,
Ónimdar oypatlıqtıń eń jaqsı jerindegi sharapqa toyǵanlardıń qalası,

^a **27:1** *Liwyatan* – teńizde jasaytuǵın úlken maqluq.

Hásiret shegedi!

Onıń saltanatlı gózzallığı, solıp
atırǵan gülge megzeydi.

² Mine, Iyeniń qúdiretli hám kúshli
adamı bar,

Ol burshaqlı dawıldaı,
qıyratıwshı quyındaı,
Zuwlaǵan topan suwı kibi,
Óz qolı menen qalanı jerge
qulatadı.

³ Efrayım máskúnemleriniń
maqтанıshı bolǵan taji,
Ayaq astında qaladı.

⁴ Ónimdar oypatlıqtıń eń jaqsı
jerinde jaylasqan,
Saltanatlı gózzallığı solıp
baratırǵan gül,
Erte pisken ánjir kibi boladı.
Onı kórgen, dárriw úzip alıp, jep
qoyadı.

⁵ Sol kúni Álemniń Jaratqan Iyesi
xalqınan aman qalǵanlar ushın sal-
tanat taji, gózzallıq sheńberi boladı.

⁶ Ol húkim gúrsisinde otırǵanlar ushın
ádalatlıq ruwxı, dárwazanı dushpan-
nan qorǵaǵanlar ushın mádet boladı.

Iyshayanıń eskertiwi

⁷ Mınalar da sharap ishıp tentirek-
lep, ótkir ishımlık ishıp teńselip júredi:
ruwxaniyeler hám payǵambarlar ótkir
ishımlık ishıp tentireklep, sharap ishıp
esten ayırıldı. Olar ótkir ishımlıktan
teńselip, ayan kórgende shatastıradı,
sheshim qabıllaǵanda aljasadı. ⁸ Pút-
kil dasturxanları qusıqqa tolǵan, hesh
bir taza jeri qalmaydı.

⁹ Olar bılay deydi: «Quday kim-
ge bilim úyretpekshi? Xabardı kim-
ge túsindirmekshi? Endi emshekten

shıqqanlarǵa ma yamasa jaqında emiw-
di toqtatqanlarǵa ma? ¹⁰ „Ba-ba-ba, da-
da-da“, – dep, olay-bulay bıdırlaydı».

¹¹ Endi Jaratqan Iye bul xalıqqa shet
ellilerdiń awzı menen, túsiniksiz tiller-
de sóyleydi. ¹² Burın olarǵa: «Bul – tı-
nıshlıq jeri, sharshaǵanlar dem alsın.
Bul – dem alıw ornı», – degen edi. Bi-
raq olar tınlamadı. ¹³ Jaratqan Iyeniń
sózi olar ushın: «„Ba-ba-ba, da-da-da“, –
dep, olay-bulay bıdırlaw» boldı. Solay
etip, olar ketip, shalqasına qulap jara-
qatlanadı, duzaqqa túsip, alıp ketiledi.

¹⁴ Sonlıqtan, Erusalimde bul xalıq-
qa húkimdarlıq etip otırǵan surbetler,
Jaratqan Iyeniń sózin tınlaña! ¹⁵ Sizler:
«Bizler ólim menen kelisim dúzdik, óliler
mákani menen pitim dúzdik. Apatshılıq
kelse, bizge tiymey, ótip ketedi. Sebebi
bizler ótirikti pana, jalǵandı jasırına-
tuǵın orın qılıp alǵanbız», – deysizler.

¹⁶ Sonıń ushın Quday Iye bılay deydi:
«Mine, Men Sionǵa tiykar tasın, sımal-
ǵan tasti, qumbatbaha múyesh tasın, ise-
nimli tiykar qoyaman. Oǵan isengenler
hesh qashan qáweterge túspeydi. ¹⁷ Men
ádıllıktı ólshew jibi, ádalatlıqtı tárezi qı-
laman. Burshaq jawıp, ótiriktiń panasın
sıpırıp alıp ketedi, jasırınǵan ornınızdı
sel basadı. ¹⁸ Sizlerdiń ólim menen dúz-
gen kelisimińiz buzıladı, óliler máka-
nı menen dúzgen pitimińiz óz kúshin
joytıdı. Ullı apat kelgende, jer menen
jeksен bolasız. ¹⁹ Apat hár kelgeninde,
sizlerdi sıpırıp alıp ketedi. Ol hár kúni
azanda, kúndiz-túni keledi».

Bul xabardı túsingenińizde, sizler-
diń húreyińiz ushadı. ²⁰ Sozılıwǵa tó-
segińiz dım qısqa, oranıwǵa kórpeńiz
dım ensiz boladı. ²¹ Jaratqan Iye Pe-
rasim tawındaǵı sıyaqlı^a qozǵalajaq,

Gibon oypathlıǵındaǵı sıyaqlı^a ǵázepke minejaq. Ol Óz isin, ádetten tıs isin, Óz háreketin, tań qalarlıq háreketin júzege asıradı. ²²Eger kisenleriń jáne de bekkemirek bolmasın deseńiz, bunnan bılay surbetlikti toqtatıń. Pútkil dúnyanı joq qılıwdı sheshkeni tuwralı Iye, Álemniń Jaratqan İyesinen esittim.

²³Qulaq túrip, dawısımdı esitiń, dıq-qat qoyıp, sózimdi tıńlań! ²⁴Diyxan egin egiw ushın tek jer ayday bere me? Yamasa tek kesek ezip, malalay bere me? ²⁵Ol jerdi tegislep bolıp, anis egip, zire seppey me? Biydaydı qatarlap, arpanı óz tanabına, jazlıq biydaydı shetine aylandırıp egip taslamay ma? ²⁶Qudayı oǵan násiyat berip, usınday tártipke úyretedi. ²⁷Anis túyekke aydalmaydı, zire arbanıń dóńgelegi menen basılmaydı. Anis tayaq penen, al zire shıbıq penen sabalanadı. ²⁸Nangá arnalǵan biyday túyeklenedi, biraq ol máńgige ezile bermeydi. Arbanıń dóńgelegi menen ústinen túyekti aydasa da, atlar biydaydı maydalap ezip taslamaydı. ²⁹Bul da Álemniń Jaratqan İyesinen berilgen. Onıń másláháti ájayıp, danalıǵı ullı.

Erusalimniń hásireti

29 ¹Dawıttıń mákan basqan qalası Ariel^b, Ariel, hásiRET shegesen!

Jılǵa jil qos, bayramlarıń dawam ete bersin.

²Men Arielge azap shektiremen. Ol jılap, páriyad etedi, Men ushın qurbanlıq oshaǵı kibi boladı.

³Seni aylanıp, orda quraman, Láshkerlerdi ornatıp, qamal qılaman.

Qarsıña minaralar tikleymen.

⁴Sen qulatılıp, jerdiń astınan sóyleseń, Sózleriń topıraq ishinen esitiledi, Dawısıń árwaq dawısında bolıp, jerden shıǵadı, Sózleriń topıraqtan sıbırlap esitiledi.

⁵Biraq sansız dushpanlarıń orpań shańǵıt kibi, Rehimsiz sansız láshkerler suwırılǵan qawıq kibi ushıp ketedi.

Tosattan, bir máwritte,

⁶Álemniń Jaratqan İyesi güldirmama, Jer qozǵalıwı, ullı shawqım, Boran, dawıl hám jalmaytuǵın ot jalını menen keledi.

⁷Arielge qarsı urısqań barlıq milletler,

Oǵan hám onıń qorǵanlı qalalarına hújim qılıp,

Onı ezgenler,

Túndegi tús kibi, túngi kórinis kibi boladı.

⁸Ash adam túsinde awqat jese de, Oyanganda ash boladı, Túsinde suw ishken adamnıń da, Ońında shóli basılmaydı. Sion tawına qarsı urısqań, Hámme milletlerdiń sansız ordası da usı awhalǵa túse di.

⁹Hayran bolıp, tań qalıń,

^a **28:21** Eshu 10:7-14.

^b **29:1** *Ariel* – mánisi anıq emes. Bul atama bul jerde Erusalimdegi Sion tawınıń titulin bildiredi.

- Ózińizdi gór qılıń, soqır bolıń,
 Más bolıń, biraq sharaptan emes,
 Súrnigiń, biraq ótkir ishimlikten
 emes.
- 10 Jaratqan Iye sizlerge tereń uyqı
 berdi,
 Kózlerińizdi jawıp qoydı, háy,
 payǵambarlar,
 Baslarıńızdı orap qoydı, háy,
 wáliyler.
- 11 Bul ayanlardıń hámmesi sizler
 ushın mórlengen orama qaǵazdaǵı
 sózlerdey bolıp qaldı. Eger oqıp bi-
 letuǵın adamǵa orama qaǵazdı be-
 rip: «Mınanı oqıp ber», – deseńiz, ol:
 «Oqıy almayman, bul mórlengen-ǵo», –
 deydi. 12 Eger orama qaǵazdı oqıp
 bilmeytuǵın adamǵa berip: «Mınanı
 oqıp ber», – deseń, ol: «Men oqıy al-
 mayman», – dep juwap beredi.
- 13 Iyemiz bilay deydi:
 «Bul xalıq tek sózi menen Maǵan
 jaqnlap,
 Tek awzı menen Meni sıylaydı.
 Biraq júregi Mennen alıs.
 Adam oylap tapqan parızlar arqalı
 Maǵan sıynadı.
- 14 Sonlıqtan Men bul xalıqtıń
 arasında jáne bir qúdiretli is,
 Tań qalarlıq qúdiretli is isleymen.
 Danaları danalıqtan mahrum boladı,
 Aqıllıları aqılınan ayırıldı».
- 15 Óz niyetlerin Jaratqan Iyeden
 jasırwǵa tırısıp,
 Iserin qarańǵılıqta qılıp
 atırǵanlar, hásiret shegedi!
 Olar: «Bizdi kim kóredi, kim
 bizdi biledi?» – deydi.
- 16 Sizler hámмесin nadurıs túsinip
 atırsız!
- Gúlalshım ılay menen teńlestirip
 bola ma?
 Islengen zat ózin islegenge:
 «Ol meni islemedi», – dey me?
 Pishimi keltirilgen zat óziniń
 pishimin islep shıqqanǵa:
 «Ol hesh nárseni túsinbeydi», –
 dep ayta ma?
- 17 Tez arada ájayıp Lebanon bir
 jıńǵıllıqqa,
 Al jıńǵıllıq bolǵan jerler ájayıp
 toǵayǵa aylanbay ma?
- 18 Sol kúni gereńler orama qaǵazdıń
 sózlerin esiter,
 Qoyıw qarańǵılıq ishinde
 soqırlardıń kózleri kórer.
- 19 Ezilgenler Jaratqan Iyede jańadan
 quwanış tabar,
 Jarlılar Izraildıń Muxaddesinde
 shadlanar.
- 20 Zalımlar joq bolar,
 Surbetler ǵayıp bolar,
 Jamanlıq tárepdarları joq qılınar.
- 21 Dóhmet qılıp, adamlardı
 ginalaǵanlar,
 Qala dárwazasındaǵı qazıǵa
 duzaq qurar,
 Haqtı jalǵan gúwaliqlar menen
 huqıqınan mahrum eter.
- 22 Sonlıqtan Ibrayımdı qutqarǵan
 Jaratqan Iye,
 Yaqıptıń urpaqları tuwralı bilay
 deydi:
 «Bunnan bilay Yaqıptıń urpaǵı
 masqaralanbas,
 Endi júzi qara bolmas.
- 23 Meniń qollarım jaratqan balaların
 óz aralarında kórgende,
 Atımdı muxaddes sanaydı.
 Yaqıptıń Muxaddesin muxaddes
 sanap,

Izraildın Qudayınan qorqatuğın boladı.

²⁴ Joldan adasqanlar túsinedi, Shağım etip nalytuğınlar tálimdi qabil etedi».

Qozğalańshı xalıq

30 ¹ «Qozğalańshı balalar, há-siret shegedi!

– deydi Jaratqan Iye, –
Olar Mennen bolmağan oy-niyetlerdi júzege asıradı,
Meniń Ruwxımsız kelisimler dúzedi,

Gúna ústine gúna jamaydı.

² Mennen keńes soramay,
Faraonniń panasında panalaw,
Mısırđın sayasına tıǵılıw ushın,
Mısırǵa baradı.

³ Faraonniń panası sizlerdi uyatqa qaldıradı,
Mısırđın qorǵawshı sayası sizlerdi biyabıray qıladı.

⁴ Basshıları Soanda bolıp,
Elshileri Xaneske jetken bolsa da,

⁵ Ózlerine paydası bolmağan xalıq sebepli olar uyatqa qaladı.
Sol xalıq járdem de, payda da bermeydi.

Tek olardı uyatqa qaldırıp,
shermende qıladı».

⁶ Negeb haywanları tuwralı payǵambarshılıq sóz:

Urgashı hám erkek arıslan,
Záhárli sur hám oq jılanlar
jasaytuğın,
Apathı hám azaplı úlkeni gezip,
Baylıqların esheklerdiń arqasına,
Ĝáziynelerin túyelerdiń órkeshine
artıp,

Paydası joq xalıqqa aǵılıp baradı.

⁷ Mısırđın járdemi paydasız hám úmitsiz.

Sonlıqtan Men onı: «Biykarshı Rahab^a» dep atadım.

⁸ Endi barıp, bunı bir tas taxtaǵa jazıp,

Olarǵa kitap etip ber.
Bul keleshek kúnleri ushın,
Máńgilik gúwalıq bolsın.

⁹ Bul qozğalańshı xalıq, hiyleker balalar,

Jaratqan Iyeniń táliminen bas tartatuğın perzentler.

¹⁰ Olar kózi ashıqlarǵa: «Ayan kóriwdi qısqartıń!»

Al wáliylerge: «Haqıyqattı aytıp,
payǵambarshılıq qılmań,

Bizlerge jaǵımlı sózlerdi aytıp,
Qıyalıy payǵambarshılıq etiń,

¹¹ Joldan shıǵıń, qaytıń bul joldan,
Izraildın Muxaddesin kózimizden joq qılıń!» – deydi.

¹² Sonlıqtan Izraildın Muxaddesi bilay deydi:

«Bul xabardı qabil etpey,
Zulımlıq hám jalǵannan úmit etip,

Olarǵa súyengeniz ushın,

¹³ Bul qılmısıńız sizler ushın,
Biyik diywaldaǵı opırılıp atırǵan tesik kibi boladı.

Diywal tosattan, bir sátte qulap,
qıyaydı.

¹⁴ Ol ılay ıdıs yańlı qıyrap qaladı.

Maydalanganı sonshelli,
Oshaqtan kúl alıwǵa da, quyıdan suw alıwǵa da,
Jaraǵanday sınıǵı qalmaydı».

^a **30:7** *Rahab* – teńiz aydarhası. Bul jerde Mısırđın astarlı ataması.

- 15 Sonlıqtan Quday Iye, Izraildiń
Muxaddesi bılay deydi:
«Maǵan qaytıp, ráhát tabıń,
qutqarılasız.
Eger sizler tınıshlıq penen Maǵan
úmit baylasañız, kúshli
bolasız.
Biraq sizler bumı qálemedińiz.
- 16 Sizler: „Yaq, bizler atqa minip
qashamız“, – dedińiz.
Sonıń ushın qashasız-dá!
Sizler: „Bizler júyrik atqa minip
shabamız“, – dedińiz.
Sonıń ushın quwıwshılar da
júyrik boladı!
- 17 Bir adamnıń aybatınan mıń adam
qashadı,
Besewiniń aybatınan hámmeńiz
qashasız.
Qalǵanlarıńız taw tóbesindegi
bayraq shıbıǵı,
Tóbeshiktegi bayraq kibi bolasız».
- 18 Jaratqan Iye sizlerge miyrim-
shápáát kórsetiw ushın kútip
turadı,
Sizlerge rehim kórsetiw ushın
ornınan turadı.
Sebebi Jaratqan Iye ádalat
Qudayı,
Onı kútkenler baxıtlı!

Jaratqan Iyeniń Óz xalqın jarılqawı

- 19 Háy, Erusalimde jasaytuǵın Sion
xalqı,
Endi jilamaysız!
Páriyad etkenińizde, Ol sizlerge
miyrim-shápáát kórsetedi.
Esitiwden-aq, Ol sizlerge juwap
beredi.
- 20 Iyemiz sizlerge azap shóregin
berip,

- Apat suwın ishkişgen bolsa da,
Muǵallimińiz endi jasırınbaydı,
Kózińiz benen Onı kóresiz.
- 21 Qulaǵıńız art betten:
«Mınaw durıs jol, sonnan júr», –
degen dawıstı esitedi.
Sonda ońǵa burılıw kerek pe,
shepke burılıw kerek pe, bilesiz.
- 22 Sonda gúmisiń menen qaplangan
butlardı,
Altınıń menen qaplangan
háykellerdi,
Haram dep sanap, haram
nársedey kórip, ılaqtırıp
taslaysız.
Olarǵa: «Jaq bolıńlar!» – deysiz.
- 23 Iyemiz jerge ekken tuqımın ushın
jawın jawdıradı,
Jerdiń zúraáti mol hám bereketli
boladı.
Sol kúni malların keń jaylawda
jaylıp júredi.
- 24 Jer aydaytuǵın ógiz hám eshekler,
Gúrek hám jaba menen samalǵa
suwırılǵan,
Saylandı jem jeydi.
- 25 Ullı qırǵın kúni, minaralar
qulaǵanda,
Hár bir biyik tawda, hár bir biyik
tóbede suwlar aǵıp turadı.
- 26 Jaratqan Iye Óz xalqımın jaralarım
tańıp,
Ózi bergen jaraqattı jazǵan kúni,
Aydıń nurı kún nurınday,
Kúnniń nurı jeti kúnniń nurınday,
Jeti ese jaqtı boladı.

Jaratqan Iyeniń Assiriyanı jazalawı

- 27 Mine, Jaratqan Iyeniń Ózi
uzaqtan,
Lawlaǵan qáhári menen qoyıw
bult ishinde kiyatır.

- Onıń awzı gázepke tolı,
Tili jalmaytuǵın otqa megzeydi.
- 28 Demi moyıńǵa deyin kóteriletuǵın
tasqıńǵa uqsaydı.
Ol milletlerdi nabit bolıw
eleginen ótkeredi.
Xalıqlardıń awzına olardı joldan
azǵıratuǵın júwen saladı.
- 29 Biraq sizler muxaddes bayramdı
nıshanlaǵan tündegeıdey,
Qosıq aytasız.
Jaratqan Iyeniń tawına, Izraildıń
qorgawshı jartasına,
Sırnay sazı astında
shıqqanıńızday,
Júregińiz shadlanadı.
- 30 Jaratqan Iye aybatlı dawısın
esittirip,
Lawlaǵan gázebi hám
jalmaytuǵın ot jalını menen,
Nóser jawın, dawıl hám burshaq
penen,
Bileginiń kúshin kórsetedi.
- 31 Jaratqan Iyeniń dawısı Assiriyanı
qorqıtıp, titiretedi,
Ol hasası menen Assiriyanı uradı.
- 32 Jaratqan Iyeniń jaza hasası
menen,
Olardı urǵan hár bir soqqısı,
Dáp hám lira naması astında
ámelge asadı.
Jaratqan Iye qol jumsap, olar
menen urıladı.
- 33 Deneler jaǵılatuǵın orın álle
qashan tayınlandı,
Awa, Assiriya patshası ushın tayın
qılıp qoyıldı.
Ol jer tereń hám keń bolıp,
Otin qalap toltırılǵan.
Aǵıp turǵan kúkirt kibi,
Jaratqan Iyeniń demi onu
jandradı.

Mısırǵa úmit baylamaw tuwralı

- 31** ¹ Járдем sorap Mısırǵa ket-
kenler,
Atlardı isengenler,
Kóp bolǵanı ushın sawash
arbalarına,
Júdá kúshli bolǵanı ushın
shabandozlarǵa,
Úmit baylaǵanlar, hásiret shegedi!
Olar Izraildıń Muxaddesine júz
burmadı,
Jaratqan Iyeden keńes soramadı.
- ² Biraq Jaratqan Iye de dana.
Ol baxıtsızlıq jawdırar, Óz sózin
qaytarıp almas.
Jawızlıq islewshilerdiń úyine qarsı
kóterilip,
Qılmıskerlerge járdem
beriwshilerge qarsı shıǵar.
- ³ Mısırlılar – Quday emes, adam,
Olardıń atları – ruwx emes,
deneden ibarat.
Jaratqan Iye qoln kóterse, járdem
beriwshi súrnigip,
Járdem alıwshı qulap, ekewi de
nabit boladı.
- ⁴ Sebebi Jaratqan Iye maǵan bilay
dedi:
«Arıslanǵa, awlaǵan awınıń
basında ırılǵan jurtqısh
arıslanǵa,
Bir topar shopan qarsı shıqsa da,
Arıslan olardıń baqırǵanınan
qorqpaydı,
Shuwlasqanınan seskenbeydi.
Álemniń Jaratqan Iyesi de urısıw
ushın,
Sion tawına hám onıń tóbelerine
túsip keledi.
- ⁵ Quslardıń qanat jayıp,
Óz palapanların qorǵaǵanı sıyaqlı,

Álemniń Jaratqan Iyesi de,
Erusalimdi qorǵaydı.
Ol onı qorǵaydı, qutqaradı,
Rehim etip, azat qıladı».

- 6 Háy izraillılar, ózlerińiz ójetlenip
bas tartqan,
Jaratqan Iyege qaytıńlar.
7 Sebebi sol kúni hár birinińiz,
Óz qollarınıń benen gúnaǵa batıp,
Gúmis hám altınnan islegen
jalǵan qudaylarıńızdan júz
burasız.
- 8 «Assiriyalılar adamdiki bolmaǵan
qılıshtan qulaydı,
Adamzattiki bolmaǵan qılıshtan
óledi.
Olar qılıshtan qashadı,
Jas jigitleri qul boladı.
9 Qorqıwdan jıǵılar olardıń jartası,
Sárkárdaları bayraqtı kórip,
titireser».
- Otı Sionda,
Oshaǵı Erusalimde bolǵan
Jaratqan Iye usılay deydi.

Ádil patsha

- 32** ¹ Mine, patsha ádillik penen
patshalıq etip,
Húkimdarlar ádalatlıq penen
basqaradı.
2 Olardıń hár biri samaldan
qorǵaytuǵın bastırmaıay,
Dawıldan bas sawǵalaytuǵın
panaday boladı.
Olar shóldegi aǵın suwǵa,
Kewip shóllegen jerdegi úlken
jartastıń sayasına uqsaydı.
3 Endi kóretuǵınlardıń kózleri
jumılmaydı,
Esitetuǵınlar qulaq qoyadı.
4 Oysızlar túsiniwdi úyrenedi,

Saqawlar tutlıqpay, anıq sóyley
aladı.

- 5 Bunnan bılay, aqmaq hasılzada,
dep shaqırılmas,
Hiyleker húrmetke ılayıqlı, dep
aytılas.
- 6 Aqmaq biyádeplik penen sóyleydi,
Niyeti jamanlıq islewden ibarat.
Ol zorlıq isleydi,
Jaratqan Iyege til tiygizedi,
Ashlardı ash qaldırıp,
Shóllegen suw beriwden bas
tartadı.
- 7 Hiylekerdiń usılı jawız,
Jarlınıń dawası haq bolsa da,
Onı jalǵan sózler menen joq etiw
ushın,
Jawız jobalar dúzedi.
- 8 Al hasılzadalar hasil jobalar dúzip,
Hasil isler ushın bekkem turadı.

Jazalaw hám qutqarıw

- 9 Háy, erkin jasap atırǵan hayallar,
Ornınıńızdan turıp, dawısımdı
esitiń!
- Háy, biyǵam qızlar,
Meniń sózime qulaq salıń!
- 10 Háy, biyǵam hayallar,
Biraz jıldan keyin titiresesiz,
Sebebi júzim hasil bermes,
Miywe jıyın-terimi bolmas.
- 11 Háy, erkin jasap atırǵan hayallar,
titiresesiz!
- Háy, biyǵam qızlar, qaltırasasız!
Kiyimlerińizdi sheship taslap,
Azalap, belinińizdi buwıp alıń.
- 12 Ónimdar atızlar ushın,
Hasılı mol júzim shaqaları ushın,
Kókiregińizdi mushlap urıp, aza
tutıń.
- 13 Tiken hám jantaqlar basıp
ketetuǵın,
Xalqımınń jeri ushın,

- Quwanışqa toli úyler,
Shadlıqqa toli qalalar ushın jılańlar.
- 14 Óytkeni saraylar taslap ketilip,
Shawqımlı qala bos qaladı.
Qorǵan hám minaralar máńgige
qıyralıp,
Qulanlardıń quwanışına,
Mallardıń jaylawına aylanadı.
- 15 Ústimizge joqarıdan Ruwx
tógilgenshe,
Shól ónimdar atızǵa aylanǵansha,
Ónimdar atız ájayıp baǵ dep
sanalǵansha usılay boladı.
- 16 Keyin shólde ádalat mákan basıp,
Ádillik ónimdar atızda jasaydı.
- 17 Ádilliktiń miywesi tınıshlıq,
Nátiyjesi amanlıq hám máńgilik
qáwipsizlik boladı.
- 18 Xalqım tınısh orınlarda,
Qáwipsiz úylerde,
Ráhát baǵıshlaytuǵın jerlerde
jasaydı.
- 19 Toǵay pútkilley joq bolsa da,
Qala jer menen jeksen etilse de,
- 20 Sizler baxıtlı bolasızlar!
Hár bir dárya jaǵasında egin egesiz,
Ógiz hám esheklerdi bos jiberesiz.

Járdem sorap jalbarınıw

- 33** ¹ Háy, ózi wayran etilmegen,
Wayran etiwshi, hásiret
shegesen!
Háy, ózine satqınlıq islenbegen,
Satqınlıq etiwshi, hásiret
shegesen!
Wayran etip bolǵanıńnan keyin,
Óziń de wayran etileseń,
Satqınlıq etip bolǵanıńnan keyin,
Ózińe de satqınlıq islenedi.

- ² Jaratqan Iye, bizlerge rehim et!
Bizler Saǵan úmit bayladıq.
Hár tańda bizge kúsh-quwat berip,

- Qıymshılıqqa ushıraǵanıızda
qutqara gór!
- ³ Qúdiretli dawısıńnan xalıqlar
qashıp keter,
Ornıńnan turǵanıńda, milletler
pıtırap qashar.
- ⁴ Oljańız shegirtkeler jep
taslaǵanday joq bolar,
Adamlar úlken shegirtkeler
toparınıń topılǵanıńday
oljaǵa bas salar.
- ⁵ Joqarıda mákan qurǵan Jaratqan
Iye ullı!
Toltırar Ol Siondı ádalatlıq hám
ádillikke.
- ⁶ Ol seniń dáwirińniń bekkem
tiykarı bolıp,
Mol etip qutqarılıw, danalıq hám
bilim berer.
Jaratqan Iyeden qorqıw – bul
ǵáziyne.
- ⁷ Mine, batırları kóshelerde
páriyad eter,
Paraxatshılıq elshileri zar enirep
jılar.
- ⁸ Úlken jollar bosap qalar,
Jolawshılar ol joldan júrmes.
Pitimler buzılıp, ishken
antlarıńnan tayar,
Adamlar qádirin joytar.
- ⁹ Jer qurǵap, kewip barar,
Lebanon toǵayları uyattan
quwrap qalar.
Sharon tegisligi shólge uqsap qalıp,
Bashan hám Karmeldegi aǵashlar
japıraqların tóger.

Jaratqan Iyeniń xalıqlarǵa eskertiwi

- ¹⁰ «Endi ornımnan turaman,
– deydi Jaratqan Iye, –

- Kóterilip, dańqımdı shıǵaraman.
 11 Sizler pishenge hámiledar bolıp,
 saban tuwasız.
 Demińiz ózlerińizdi jalmap
 jutatuǵın otqa aylanadı.
 12 Xalıqlar janıp kúl boladı,
 Kesilip, otqa jaǵılǵan tikendey
 boladı.
 13 Háy uzaqtaǵılar, ne islegenimdi
 esitiń!
 Háy jaqındaǵılar, qúdiretimdi
 biliń!»
- 14 Siondaǵı gúnakarlar qorqıwǵa
 túsip,
 Qudaysızlardı titirew biylep aldı.
 Olar bılay deydi:
 «Jalmaytuǵın ottıń janında
 qaysısımız jasay alamız?
 Máńgi janıp turǵan jalın janında
 qaysısımız ornalasa alamız?»
- 15 Hadal jasap, tuwrı sóylegen,
 Zorlıq penen alınǵan paydadan
 jerkengen,
 Qolin para alıwdan tıyǵan,
 Qanxorǵa qulaq túrmegen,
 Jamandı kórmew ushin kózlerin
 jumǵan,
 16 Bunday adam biyikliklerde jasadı.
 Jartaslardaǵı qorǵanlar onıń
 panası boladı,
 Onıń nanı mol bolıp, hesh qashan
 suwsız qalmaydı.

Ullı patshanıń eli

- 17 Kózińiz patshanı pútkil gózzallıǵı
 ishinde kórip,
 Uzaqlarǵa sozilǵan úlkeni sholıp
 óter.
 18 Ótken qorqınıshlı kúnler haqqında
 oylap:
 «Salıq jıynaǵan qay jerde?
 Salıqtı ólshep alǵan qay jerde?»

Minaralardı sanaǵan qay jerde?» –
 deyseń.

- 19 Bunnan bılay, gápine
 túsınbeytuǵın,
 Basqa tilde sóyleytuǵın,
 Sol tákabbir xalıqtı kórmeysiz.
 20 Bayramlarımız belgilenetuǵın Sion
 qalasına qara!
 Kózleriń tınısh mákandı,
 Bekkem shatır bolǵan Erusalimdi
 kóredi.
 Onıń qazıqları hesh qashan
 ornınan suwırılmaydı,
 Birde bir jibi úzilmeydi.
 21 Keń dáryalar hám saylar aǵıp
 turǵan jerde,
 Qúdiretli Jaratqan Iye bizler
 menen birge boladı.
 Olardan eskekli kemeler de,
 Jelqomlı kemeler de óte almaydı.
 22 Jaratqan Iye biziń qazımız,
 Ol bizlerdiń nızam
 shıǵarıwshımız.
 Jaratqan Iye biziń patshamız,
 Ol bizlerdi qutqaradı.
 23 Házir kemelerińizdegi jipler
 juqarıp,
 Olar órlikti uslap tura almaytuǵın,
 Jelqomdı da asha almaytuǵın
 bolsa da,
 Waqtı kelgende úlken olja
 bólinedi,
 Hátte, aqsaqlar da oljasın aladı.
 24 Sion turǵınlarınıń hesh biri: «Men
 keselmen» – demeydi,
 Ol jerde jasaǵan xalıqtıń gúnası
 keshiriledi.

Milletler ústinen húkim

- 34** ¹ Háy milletler, jaqınaraq
 kelip, qulaq salıń!
 Háy xalıqlar, dıqqat awdarıń!
 Jer hám onı toltırıp turǵanlar,

- Dúnya hám onda tuwılǵanlardıń barlıǵı esitsin!
- ² Jaratqan Iyeniń pútkil milletlerge qáhári kelip,
Olardıń pútkil láshkerlerine qarsı gázebi lawladı.
Ol olardı pútkilley joq qılıp,
Bawızlaw ushın tapsırdı.
- ³ Olardıń ólikleri dalaǵa ılaqtırıp taslanıp,
Shirip, sasıp jatadı,
Tawlar olardıń qanına bılǵanadı.
- ⁴ Pútkil aspan deneleri shirip ketedi,
Aspan orama qaǵazday shıyırıladı.
Júzim aǵashınıń japıraǵında,
Ánjir aǵashınıń japıraǵında
bolıp,
Ondaǵı pútkil barlıq solıp tógiledi.
- ⁵ Jaratqan Iye bılay deydi:
«Qılıshım kóklerde qanǵa toydı.
Endi, qılıshım jazalaw ushın
Edomnıń ústine,
Pútkilley joq qılıwdı qarar etken
xalıqtıń ústine túsedı».
- ⁶ Jaratqan Iyeniń qılıshı qanǵa toyınıp hám mayǵa bılǵanıp,
Qozı menen tekeniń qanına,
Qoshqardıń bóteke mayına toyǵan.
Jaratqan Iyeniń Bosrada qurbanlıǵı bar,
Edom jerinde ullı qırǵın boladı.
- ⁷ Jabayı buǵalar, tanalar hám kúshli buǵalar da,
Olar menen birge qulaydı.
Olardıń jeri qanǵa suwǵarıladı,
Topıraǵı mayǵa toyadı.
- ⁸ Sebebi bul kún Jaratqan Iyeniń ósh alıw kúni,
Sionnıń dawası ushın ósh alatuǵın jil boladı.
- ⁹ Sonda Edomnıń dáryaları qara mayǵa,
Topıraǵı kúkirtke,
Jeri jamıp turǵan qara mayǵa aylanadı.
- ¹⁰ Ol kúni-túni óshpey,
Tútini máńgige kóterilip turadı.
Sol jer áwladtan-áwladqa qanırap, bos qaladı.
Endi hesh qashan ol jerden hesh kim ótpeydi.
- ¹¹ Uzaqsha hám kirpitikenler ol jerdi iyelep alıp,
Qulaqlı japalaq hám ǵargalar mákan basadı.
Jaratqan Iye onıń ústinen tártipsizlik jibin,
Wayran bolıw aspa rejesin tartadı.
- ¹² Aqsúyekleri sol jerde patshalıq joqlıǵın aytadı,
Pútkil húkimdarları joq bolıp ketedi.
- ¹³ Onıń saraylarına tikenler,
Qorǵanlarına jantaq hám oshaǵanlar ósip,
Saǵallardıń mákanına,
Úkilderdiń baspanasına aylanadı.
- ¹⁴ Ol jerde jabayı haywanlar sırtlanlarǵa dus keledi,
Teke máńirep bir-birin shaqıradı.
Túnde janzatlar sol jerde dem alıp, tınım tabadı.
- ¹⁵ Bayıwlılar sol jerge uya salıp,
Máyek basıp shıǵarıp,
Palapanların qanatı astına jıynaydı.
Shayquslar da sol jerde jup-jubi menen toplanadı.
- ¹⁶ Jaratqan Iyeniń kitabınan oqıp, izleń:
Bulardan hesh biri joǵalmaydı,
Hesh biri jupsız qalmaydı.

Sebebi bul buyırıq Jaratqan Iyeniń awzınan shıqtı,
Onıń Ruwxı olardı jıynaydı.
17 Jaratqan Iye olar ushın shek tasladı,
Óz qolı menen jerdi ólshep berdi.
Olar sol jerdi máńgige iyelep,
Áwladtan-áwladqa sol jerde jasaydı.

Azat bolǵanlardıń Sionǵa qaytıwı

35 ¹ Shól hám qurǵaq aymaq quwanadı,
Qula dúz shadlanıp, nargiz kibi gúlleydi.
² Jaynap gúllep shadlanadı,
shadlanıp baqırısadı.
Oǵan Lebanonnıń dańqı,
Karmel hám Sharonnıń saltanatı beriledi.
Olar Jaratqan Iyeniń dańqın,
Qudayımızdıń saltanatın kóredi.
³ Hálsiz qollarǵa kúsh berip,
Qaltıraǵan dizelerge quwat beriń.
⁴ Qoyanjüreklerge bilay deńler:
«Márt bolıń, qorqpań!
Qudayınıız ósh alıwǵa,
Esesin qaytarıwǵa kelip,
Sizlerdi qutqaradı».
⁵ Sonda soqırlardıń kózleri,
Gereńlerdiń qulaqları ashıladı.
⁶ Aqsaq adam kiyiktey sekirip,
Gúńlek shadlanıp baqıradı.
Shólde qaynar bulaqlar shıǵıp,
Qula dúzde saylar aǵadı.
⁷ Qaynaǵan shól kólge aylanıp,
Shóllegen dala bulaqlarǵa toladı.
Saǵallar mákan basqan jerlerde,
Kók shóp, qamis hám jeken ósedı.
⁸ Sol jerde dár bent jol bolıp,
Ol «Muxaddes jol» dep ataladı.

Napákler onnan ótpeydi,
Aqmaqlar da ol jolǵa ayaq baspaydı.

Ol tek Qudaydıń xalqınıń jolı boladı.
⁹ Ol jerde arıslan bolmaydı,
Hesh qanday jabayı ańlar da ol jolǵa shıqpaydı,
Olar ol jerden tabılmaydı.
Ol joldan qutqarılganlar ǵana júredi.
¹⁰ Jaratqan Iyeniń azat etkenleri izge qaytadı,
Qosıq aytıp Sionǵa qaytıp keledi.
Olar máńgilik quwanış tajın baslarına kiyedi.
Quwanış hám shadlıqqa tolıp tasıp,
Qayǵı hám ǵam-táshiwish qashıp ketedi.

Sanxeribtıń Erusalimdi qorqıtıwı

36 ¹ Xizkiyanıń patshalıǵınıń on tórtinshi jılında, Assiriya patshası Sanxerib Yahudanıń barlıq qorǵanlı qalalarına hújim jasap, olardı basıp aldı. ² Sońınan Assiriya patshası bas wázirin úlken armiya menen Laxishten Erusalimge, patsha Xizkiyaǵa jiberdi. Ol kelip, kir juwıshınıń atızına baratuǵın joldaǵı, Joqarǵı hawızge suw quyılatuǵın jerde toqtadı. ³ Saray basqarıwshısı Xilkiya ulı Elyakim, xatker Shebna hám diywanbegi Asaf ulı Ioax onı qarsı alıwǵa shıqtı. ⁴ Sonda Assiriya patshasınıń bas wáziri olarǵa bilay dedi:
– Ullı patsha, Assiriya patshasınıń mına sózlerin Xizkiyaǵa jetkiziń: «Neńe úmit artıp tursań?» ⁵ Urıs ushın joba hám kúsh bar dep aytasań, biraq sen tek bos sózlerdi aytıp tursań. Sen

kimge súyenip, mağan qarsı bas kóterip tursań? ⁶ Mine, sen ózine súyengenniń alaqańın tesetuǵın sınıq qamıs hasaǵa uqsaaǵan Mısırǵa súyenip tursań. Mısır patshası faraon ózine isengenlerdiń hámmesine usınday. ⁷ Báلكim mağan: „Bizler Qudayımız Jaratqan Iyege úmit baylaymız“, – der-sizler. Yahuda hám Erusalim xalqına: „Tek mına qurbanlıq orında sıyınıńlar“, – dep sıyınıw orınların hám qurbanlıq orınların joq qılǵan Xizkiya emes pe edi?« ⁸ Endi sen, meniń mirzam Assiriya patshası menen mawa-saǵa kel. Eger men saǵan eki mın bas at bersem, olarǵa minetuǵın sonsha adam taba alar ma ediń? ⁹ Solay eken, mirzamnıń eń hálisiz áskerbasısın da jeńe almaysań-ǵo. Yamasa Mısır-dıń sawash arbaları menen atlılarına isenip tursań ba? ¹⁰ Qala berse, men bul jerdi wayran etiw ushın Jaratqan Iyeniń erkisiz keldim be? Jaratqan Iye mağan: «Sol úlkege hújim qılıp, onı wayran et», – dedi.

¹¹ Xilkiya ulı Elyakim, Shebna hám Ioax bas wázirge bilay dep juwap berdi:

– Bul qullarınız benen arameyshe sóylese beriń, túsinemiz. Diywal ústindegi xalıqqa esittirip, bizler menen evrey tilinde sóylespeń.

¹² Bas wázir olarǵa:

– Mirzam meni bul sózlerdi tek mirzańa hám saǵan aytıw ushın emes, al sizler menen birge óz dáretin jep, sidi-gin ishiwge duwshar bolatuǵın diywal ústinde otırǵan adamlarǵa da jetkeriw ushın jiberdi, – dedi. ¹³ Sońınan bas wázir ornınan turıp, evrey tilinde bilay dep baqırdı:

– Ullı patshanıń, Assiriya patshası-ńnıń sózlerine qulaq salıńlar! ¹⁴ Patsha

bilay deydi: «Xizkiya sizlerdi aldama-yaq goysın. Ol sizlerdi qutqara almaydı. ¹⁵ Ol: „Jaratqan Iye bizlerdi qutqara-dı, qala Assiriya patshasınıń qolına berilmeydi“, – dep sizlerdi Jaratqan Iyeden úmitlendirmesin».

¹⁶ Xizkiyaǵa qulaq salmańlar. Sebebi Assiriya patshası bilay deydi: «Meniń menen jarasıp, mağan kelińler. Son-da hár bir adam óz júziminiń hám ánjir aǵashınıń miywesinen jep, óz suw saqlaǵışınan suw ishedı. ¹⁷ So-ńınan men kelip, sizlerdi biydayı, sha-rabı, nanı, júzimzarları mol bolǵan, óz úlkenizge uqsaaǵan bir úlkege kóshiremen. ¹⁸ Xizkiya: „Jaratqan Iye bizlerdi qutqaradı“, – dep aldamasın. Qaysı xalıqtıń qudayı óz úlkesin As-siriya patshasınıń qolınan qutqara alǵan? ¹⁹ Xamat hám Arpadtıń qu-dayları qayda? Sefarwayımnıń qu-dayları qayda? Samariyanıń qudayları Samariyanı meniń qolımnan qutqara aldı ma? ²⁰ Usı ellerdiń qudaylarınıń qaysı biri óz jerin meniń qolımnan qutqara aldı? Solay eken, Jaratqan Iye Erusalimdi meniń qolımnan qalay qutqaradı?»

²¹ Xalıq úndemedi, juwap ta qay-tarmadı. Óytkeni patsha Xizkiya xalıqqa oǵan juwap bermewdi buyırǵan edi. ²² Saray basqarıwshısı Xilkiya ulı Elyakim, xatker Shebna hám diywan-begi Asaf ulı Ioax kiyimlerin jırtıp, Xizkiyanıń aldına keldi hám Assiriya patshasınıń bas wáziriniń sózlerin oǵan aytıp berdi.

Xizkiyanıń Iyshaya payǵambardan keńes sorawı

37 ¹ Patsha Xizkiya bulardı esitkende, kiyimlerin jırttı hám aza kiyimlerin kiyip, Jaratqan

Iyeniń Úyine bardı. ² Ol aza kiyimin kiygen saray basqarıwshısı Elyakimdi, xatker Shebnanı hám jası úlken ruwxaniyelerdi Amos ulı payǵambar Iyshayaǵa jiberdi. ³ Olar Iyshayaǵa bilay dedi:

– Xizkiya bilay deydi: «Búgingi kún azap, jaza hám masqarashılıq kúni. Sebebi bala shıǵayın dep awızǵa taqalıp turǵanı menen, tuwıwǵa kúshi joq hayalǵa uqsaymız. ⁴ Bálkim, tiri Qudaydı aqiretlew ushın mirzası, Assiriya patshası jibergen bas wázirdiń barlıq sózlerin Qudayın Jaratqan Iye esitken shıǵar hám usı esitken sózleri ushın olardı jazalar. Sonlıqtan tiri qalǵanlar ushın duwa et».

⁵ Patsha Xizkiyanıń xızmetkerleri patshanıń sózlerin Iyshayaǵa jetkizgende, ⁶ Iyshaya olarǵa bilay dedi:

– Mirzańızǵa bilay dep aytıńlar: «Jaratqan Iye bilay deydi: Assiriya patshasınıń xızmetkerleriniń Meni masqaralap aytqan sózlerinen, yaǵnıy óziń esitken sózlerden qorqpa. ⁷ Mine, Men oǵan bir ruwx jiberemen. Sonda ol bir xabar esitip, óz eline qaytıp ketedi. Men onı óz elinde qılısh penen óltirtemen».

⁸ Assiriya patshasınıń bas wáziri izine qaytıp, óz patshasınıń Libna qalasına qarsı urısıp atırǵan jerinen taptı. Sebebi ol Assiriya patshasınıń Laxishsten shegingenin esitken edi. ⁹ Assiriya patshası Xabashstan patshası Tirhanıń ózine qarsı urısqa atlanǵanın esitip, Xizkiyaǵa jáne elshilerin jiberip bilay dedi:

¹⁰ – Yahuda patshası Xizkiyaǵa bilay dep aytıńlar: «Súyengen Qudayın seni: „Erusalim Assiriya patshasına táslim bolmaydı“, – dep aldamasın.

¹¹ Assiriya patshalarınıń barlıq ellerdi jer menen jeksen etip, neler islegenin esitken shıǵarsañ?! Endi sen qutılıp qalmaqshımısañ? ¹² Ata-babalarım wayran etken Gozan, Xaran, Resef hám Telassardaǵı Edende jasaǵan xalıqlardıń qudayları olardı qutqara aldı ma? ¹³ Xamat hám Arpad patshaları qáne? Sefarwayım, Hena hám Iwwa qalalarınıń patshaları qáne?»

Xizkiyanıń duwası

¹⁴ Xizkiya xattı elshilerdiń qolınan alıp oqıǵannan soń, Jaratqan Iyeniń Úyine bardı hám xattı Jaratqan Iyeniń aldına jayıp qoydı. ¹⁵ Keyin Jaratqan Iyeniń aldında duwa etip, bilay dedi: ¹⁶ «Kerublar^a arasında taxtta otırǵan Izraildiń Qudayı bolǵan Álemniń Jaratqan Iyesi! Sen pútkil dúnya patshalıqlarınıń jalǵız Qudayısañ! Aspan hám jerdi Sen jaratqansañ. ¹⁷ Jaratqan Iye, qulaq salıp, esit, kózlerińdi ashıp, kór. Tiri Qudaydı aqiretlew ushın Sanxeribtiń aytıp jibergen sózlerin esit. ¹⁸ Jaratqan Iye, ırasında da, Assiriya patshaları xalıqlardı hám olardıń jerlerin wayranladı. ¹⁹ Olardıń qudayların otqa taslap, joq qıldı. Biraq olar haqıyqatında qudaylar emes, al aǵashan hám tastan adam qoli menen islengen nárseler edi. ²⁰ Qudayımız Jaratqan Iye, bizlerdi Sanxeribtiń qolınan qutqara gór. Sonda pútkil dúnya patshalıqları Seniń jalǵız Jaratqan Iye ekenińdi biledi».

Iyshayanıń payǵambarshılıǵı

²¹ Sońınan Amos ulı Iyshaya payǵambar Xizkiyaǵa mınaday xabar jiberdi:

^a **37:16** Kerub – qanatlı ruwxıy barlıq.

«Izraildın Qudayı Jaratqan Iye bilay deydi: Sen Assiriya patshası Sanxerib haqqında Mağan duwa ettiñ.

²² Ol tuwralı Men, Jaratqan Iye bilay deymen:

Pák qız Sion, seni kemsitip,
ústiñnen kúler,
Qız Erusalim, seniñ iziñnen bas
shayqar.

²³ Sen kimdi aqiretlep, kimdi mazaqladıñ?

Kimge dawıs kóterip sóylep,
kimge menmensip qaradıñ?

Mağan – Izraildın Muxaddesine!

²⁴ Elshileriñ arqalı Meni aqiretlep bilay dediñ:

„Sansız sawash arbalarım menen tawlardıñ biyik shıñına,
Lebanon tawlarınıń uzaq janbawırlarına shıqtım,
Biyik kedr ağashların, jaqsı sárwi ağashların kestim.
Onıń eń tórine, eń qalın toǵayına bardım.

²⁵ Men qudıqlar qazdım hám jat ellerdiñ suwların ishtim,
Mısırdıñ barlıq dáryaların tabanıñ menen qurıttım“.

²⁶ Biraq bunıń hámмесin burınnan jobalastırıp,
Áyyemgi kúnlerden oylap qoyǵanımdı esitpegen be ediñ?

Házir Men sonı orınladım.
Sonlıqtan sen qorǵanlı qalalardı qarabaqanaǵa aylandıra aldıñ.

²⁷ Sonda qol-qanatı qırqıldı qala xalqınıñ,

Qorqıp, uyatqa qaldı.
Olar daladaǵı kók shópke, jańa shıqqan názik shópke,

Tamnıń basındaǵı, shıqqay atırıp, órt shalǵan shópke uqsap qaldı.

²⁸ Men seniñ otırıs-turısındı, qashan kelip-ketetuǵınıñdı,
Mağan degen gázebiñdi, hámмесin bilemen.

²⁹ Mağan degen gázebiñ ushın, Tákkabirliǵıñ qulaǵıma jetip kelgeni ushın,
Halqamdı murınıñnan ótkizip, Suwlıǵımdı awzıńa taǵaman.
Seni kelgen jolıñ menen iziñe qaytaraman.

³⁰ Háy, Xizkiya! Sen ushın belgi minaw boladı:
Usı jili shashılǵan dánнен ósken ónimdi jeysiz,
Kelesi jili sonıñ ornına ósken ónimdi azıq qılasız,
Al úshinshi jili dán sewip, ónim alasız,
Júzim baǵların otırǵızıp, olardıñ miywesinen jeysiz.

³¹ Yahuda xalqınıñ qutılıp qalǵanları jerge tamır jayıp, Joqarıda miywe beredi.

³² Sebebi tiri qalǵanlar Erusalimnen, Qutılǵanlar Sion tawınan kelip shıǵadı.
Bunı Álemniñ Jaratqan Iyesi, Óz qızǵanshaqlıǵı menen júzege asıradı.

³³ Sonlıqtan Jaratqan Iye Assiriya patshası tuwralı bilay deydi: Ol bul qalaǵa kirmeydi, oq ta atpaydı,
Qalaǵa jaqınlamas qalqanı menen, Qala diywalına topıraq ta úydirmeydi.

³⁴ Kelgen joli menen qaytadı, qalaǵa kirmeydi,

– deydi Jaratqan Iye. –

35 Men Ózim ushın hám qulım
Dawıttıń húrmeti ushın,
Bul qalanı qorgap, qutqaraman».

36 Sol kúni túnde Jaratqan Iyeniń perishtesi assiriyalılardıń ordasına barıp, bir júz seksen bes mın adamdı qırıp tasladı. Azanda oyanıp qarağanlar hámme jerdiń óliklerge tolıp ketkenin kórdi. **37** Sonda Assiriya patshası Sanxerib ordanı taslap, izine qayttı. Ol Nineviyağa qayıp kelip, sol jerde jasıp qaldı. **38** Bir kúni ol óz qudayı Nisroxtıń butxanasında tabınıp atırǵanda, ulları Adrammelex penen Sareser onı qılısh penen óltirdi hám ózleri Ararat úlkesine qashıp ketti. Sanxeribtiń ornına ulı Esar-Xaddon patsha boldı.

Xizkiyanıń kesel bolıwı hám shıpa tabıwı

38 ¹ Sol kúnleri Xizkiya awırıp, ólim tóseginde jattı. Sonda Amos ulı Iyshaya payǵambar oǵan kelip bilay dedi:

– Jaratqan Iye bilay deydi: «Úy-ishińe wásiyatnamańdı qaldırıp, ırzalasa ber, sebebi táwir bolmaysań, óleseń».

² Xizkiya júzin diywalǵa qaratıp, Jaratqan Iyege duwa etip:

³ – O, Jaratqan Iye! Aldıńda meniń shın júrekten sadıqlıq penen jasaǵanımdı hám názerińde tuwrı islerdi islep júrgenimdi esley gór! – dedi hám óksip-óksip jıladı.

⁴ Sonda Iyshayaǵa Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi:

⁵ – Izińe qayıp, Xizkiyaǵa mına xabardı jetkiz: «Babań Dawıttıń Qudayı Jaratqan Iye bilay deydi: Duwańdı esitim, kóz jaslarıńdı kórdim. Ómirińdi on bes jılǵa uzaytaman. ⁶ Ózińdi de,

bul qalanı da Assiriya patshasınıń qolınan qutqarıp, bul qalanı qorgayman.

⁷ Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń saǵan Óz sózimdi orınlaytuǵınımdı bildiretuǵın belgi mınaw: ⁸ Axaz soqtırǵan teksheniń ústine túsip turǵan sayanı on adım artqa jiljitaman».

Sonda teksheniń ústine túsip turǵan sayanı on adım artqa jiljidi.

⁹ Yahuda patshası Xizkiya táwir bolǵannan keyin, mına jırdı jazdı:

10 «Men: „Ómirimniń gúllengen shaǵında,

Óliler mákanınıń dárwazasınıń ótip ketemen.

Qalǵan ómir jıllarımnan mahrum etildim“, – dedim.

11 Jáne: „Tiriler áleminde Jaratqan Iyeni kórmeymen,
Bunnan bilay, insan zatına kózim túspe,

Bul dúnyada jasaǵanlardıń janında da bolmaspan“, – dedim.

12 Úyim shopannıń shatırı kibi, Suwırılıp, qolımnan alındı. Ómirimdi toqıwshı sıyaqlı ótkerdim,

Jaratqan Iye meni toqıw úskenesinen kesip alıp tasladı.

Bir kún ishinde ómirimdi aqırına jetkerdiń.

13 Azanǵa shekem tózim berip shıdadım,

Ol arıslan kibi, barlıq súyeklerimdi sındırdı.

Bir kún ishinde ómirimdi aqırına jetkerdiń.

14 Men qarlıǵash yaki turna kibi baqırdım,

Kepter kibi zarladım.

Joqarıǵa qarawdan kózlerim taldı,
Men zulımlıqqa ushıradım,
járdem ber, Iye!

15 Ne deyin? Meniń menen sóylesken
de, onı ámelge asırǵan da
Ózi.

Qálbimdegi qayǵımı eske alıp,
Ómirim boyı, abaylap jasıyman.

16 Iye, Seniń qararın adamlarǵa ómir
bere aladı,
Meniń ómir jıllarım da maǵan
qayta berildi,
Densawlıǵımdı tiklep, ómirimdi
saqlap qala gör!

17 Mine, shekken azabım men ushın
jaqsılıqqa boldı,
Ómirimdi nabit bolıw shuqırınan
qutqardıń.
Barlıq gúnalarımıdı artıńa
ılaqtırdıń.

18 Óliler mákanı Seni algıslamas,
Ólim Saǵan maqtaw aytpas,
Tuńǵıyıqqa túskenler Seniń
sadıqlıǵıńa úmit baylamas.

19 Búgin meniń islegenim sıyaqlı,
Tiriler, tek tiriler ǵana Saǵan algıs
aytar,
Ákeler balalarına Seniń sadıqlıǵıń
tuwralı aytıp berer.

20 Jaratqan Iye meni qutqarar,
Pútkil ómirimiz boyı Jaratqan
Iyeniń Úyinde,
Tarlı saz ásbapları menen qosıq
aytamız».

21 Iyshaya patshanıń adamlarına:
«Keptirip nıǵızlanǵan ánjir alıp ke-
lip, onı jaraǵa qoyıń, ol sawalıp ke-
tedi», – degen edi. 22 Sonda Xizkiya
Iyshayadan: «Jaratqan Iyeniń Úyine
baratuǵınımdı qanday belgi arqalı
bilemen?» – dep soragán edi.

Babilonnan kelgen elshiler

39 ¹Sol arada Xizkiyanıń awırıp,
keyin táwir bolǵanın esitken
Babiloniya patshası Baladan ulı Me-
rodax-Baladan Xizkiyaǵa xatlar hám
sawǵalar jiberdi. ²Xizkiya elshilerdi
qabil etti hám olarǵa óz qaznasında-
ǵı zatlardıń hámмесin: gúmis hám
altınların, xosh iyisli zatların, qım-
batbaha mayların, qural-jaraq saqla-
natuǵın bólmessin kórsetti. Xizkiyanıń
sarayında da, patshalıǵında da olarǵa
kórsetilmegen hesh nársе qalmaqđ.

³Sonda payǵambar Iyshaya patsha
Xizkiyanıń janına kelip, oǵan:
– Bul adamlar sizge ne dedi? Olar
qay jaqtan kelipti? – dep soradı. Xiz-
kiya oǵan:

– Olar maǵan uzaq elden, Babiloni-
yadan kelgen, – dep juwap berdi.

⁴Iyshaya:

– Olar sarayınıızda ne kórdi? – dep
soradı. Xizkiya:

– Sarayımдаǵı hámме nárseni kórdi.
Qaznamda olarǵa kórsetpegen hesh
nársем qalmaqđ, – dep juwap berdi.

⁵Sonda Iyshaya Xizkiyaǵa bilay dedi:
– Onda Álemniń Jaratqan Iyesiniń
sózini esitiń: ⁶«Sarayındaǵı hámме
nársе hám ata-babalarıńnıń usı künge
shekem jıynaǵan hámме nársesi Babi-
lonǵa alıp ketiletuǵın kún keledi, hesh
nársе qalmaqđ, – deydi Jaratqan Iye.
⁷– Seniń násilińnen bolǵan ayırım
urpaqların da alıp ketilip, Babiloniya
patshasınıń sarayında xızmetker bo-
ladı». ⁸Xizkiya Iyshayaǵa:

– Jaratqan Iyeniń siz arqalı aytqan
sózleri jaqsı sózler, – dedi. Sebebi ol
ishinen: «Hesh bolmaqđanda, meniń
zamanımda tınıshlıq hám abadanshı-
lıq boladı», – dep oyladı.

Jubatıwshı sózler

- 40**¹ Jubatıń, xalqıma tásele berin!
– deydi Qudayınız. –
- ² Erusalimge jumsaq sózler aytıń, Sawash múddetiniń tawısilğanın, Qılmıslarınıń keshirilgenin, Barlıq gúnalarınń jazasın Jaratqan Iyeniń qolman, Eki ese etip alğanın járiyalań.
- ³ Baqırǵan bir dawıs esitiledi: «Shól dalada Jaratqan Iyege jol tayarlańlar, Qula dalada Qudayımız ushın dúziw hám úlken bir jol ashıńlar!
- ⁴ Barlıq oypatlıqlar toltırılısın, Taw-tóbeler páske shóksin, Qıysıq jerler dúzetilsin, Budır jerler tegislensin.
- ⁵ Sonda Jaratqan Iyeniń saltanatı ayan bolıp, Pútkil adamzat bunı birgelikte kóredi. Bunı Jaratqan Iye aytadı».
- ⁶ Dawıs: «Baqır», – dedi. Men: «Ne dep baqırayın?» – dep soradım. Dawıs bilay dedi: «Pútkil adamzat shópke, Onıń pútkil sadıqlıǵı – atızdaǵı gülge uqsaydı.
- ⁷ Jaratqan Iye demin úplegende, Shóp quwraydı, gül solıydı. Haqıyqattan da, xalıq – bul shóp.
- ⁸ Shóp quwraydı, gül solıydı. Biraq Qudayımızdıń sózi máńgi turadı».
- ⁹ Háy, Sionǵa xosh xabar alıp keliwshi,

- Biyik tawǵa shıq!
Háy, Erusalimge xosh xabar alıp keliwshi,
Bar dawısıń menen baqır!
Dawısıńdı kóter, qorqpa.
Yahuda qalalarına: «Mine, sizlerdiń Qudayınız!» – dep ayt.
- ¹⁰ Mine, Quday Iye qúdiret penen kelip, Húkimdarlıqtı qolına aladı. Onıń sıyı Ózi menen birge, Miynettiń esesin qaytarıw Onıń qolında.
- ¹¹ Ol Óz súriwin shopan kibi baǵadı, Qozılardı qolına alıp, Olardı kóterip, bawırına basadı, Emiziwli qoylarǵa ǵamxorlıq penen jol kórsetedi.

Qudaydıń ullılıǵı

- ¹² Kim suwlarıdıń alaqańı menen, Kóklerdi qarısı menen ólshedi? Kim jerdiń topıraǵın ólshem ıdısına salǵan, Yamasa tawlarıdıń tárezide, Tóbelerdi tárezi pállesinde ólshegen?
- ¹³ Jaratqan Iyeniń Ruwxına kimniń aqlı jetken, Yamasa kim Oǵan keńes bergen?
- ¹⁴ Aql alıw ushın Ol kimnen másláhát soradı, Yamasa Oǵan kim ádalat jolın úyretti? Oǵan bilim berip, Túsiniq jolın kórsetken kim?
- ¹⁵ Mine xalıqlar shelekтеgi suw tamshısında, Tárezilerдеgi shań sıyaqlı kórinedi, Ol atawlarıdıń uwıs topıraq sıyaqlı kóteredi.

- 16 Lebanonnıń otını qurbanlıqtı jaǵıwǵa,
Malları jandırılatuǵın
qurbanlıqqa azlıq etedi.
- 17 Pútkil milletler Onıń aldında hesh nárses emes,
Olar Ol ushın joqtan da, boslıqtan da pás sanaladı.
- 18 Onda Qudaydı kimge uqsatasız?
Onıń biynesin kimge teńeysiz?
- 19 Butqa ma? Buttı ónerment quyıp,
Zerger onı altınǵa qaplaydı,
Onıń ushın gúmis shınjır soǵıladı.
- 20 Eger buǵan qurıbı jetpese,
Shirimeytuǵın bir aǵashtı saylap alıp,
Qozǵalmaytuǵın but soqtırıw ushın,
Sheber ónermentti izleydi.
- 21 Bilmeysizler me, esitpedińler me?
Áwel bastan, sizlerge ayılmadı ma?
Dúnya jaratılǵannan beri túsınbedińiz be?
- 22 Quday jer ústindegi aspan gúmbezinde otır,
Jerde jasaytuǵınlar shegirtkelerge mezger.
Ol kóklerdi perde kibi jayıp,
Jasaw ushın olardı shatır kibi tigedi.
- 23 Ol basshılardı túkke turǵısız etip,
Dúnyanıń húkimdarların kúshinen ayıradı.
- 24 Olar zorǵa egilip, zorǵa sebilip,
Zorǵa tamır jayǵan gezinde,
Jaratqan Iye demin úpleydi, olar quwrap,
Dawıl olardı qawıq kibi ushırıp ketedi.
- 25 «Meni kimge uqsatasız,
Kim Maǵan teń keledi?» – deydi muxaddes Quday.
- 26 Basıńızdı joqarı kóterip, aspanǵa qarań,
Bulardı kim jaratqan?
Quday juldızlardı birme-bir shaqırıp,
Atpa-at ataydı.
Onıń qúdiretli kúshi hám ullı qúdiretine góre,
Olardıń hesh biri ornınan shıqqapay qalmaydı.
- 27 Háy, Yaqıp, háy, Izrail, qalayınsha sen:
«Jolım Jaratqan Iyeden jasırın,
Qudayım huqıqımdı qorǵamaydı», – deyseń?
- 28 Bilmeysizler me? Esitpedińiz be?
Jaratqan Iye – máńgilik Quday,
Pútkil dúnyanıń Jaratıwshısı.
Ol sharshamaydı da, talıqpaydı da,
Onıń danalıǵına aqıl jetpes.
- 29 Ol haldan tayǵandı hállendirip,
Mádetsizlerdiń kúshine kúsh qosadı.
- 30 Háte, jaslar da sharshap, talıǵadı,
Jas jigitle de súrnigip, jıǵıladı.
- 31 Biraq Jaratqan Iyege úmit baylaǵanlar,
Jańadan kúsh aladı.
Olar búrkit kibi qanat jayadı.
Juwırса da, sharshamaydı,
Jortsa da, hesh talıqpaydı.

Quday Izrailǵa kúsh beredi

41 ¹ Jaratqan Iye bılay deydi:
«Háy, atawlar, Meniń aldında úndemey tıńlań!
Xalıqlar kúsh toplaп alsın,
Olar jaqın kelip, sóylesin.

- Keliñler, húkim ushın bir jerge
jıynalayıq.
- 2 Shıǵıstan azat etiwshini háreketke
keltirgen kim?
Onı Ózine xızmetke shaqırǵan kim?
Milletlerdi onıń qolına bergen,
Patshalardı ayaq astı qılǵan kim?
Ol qılıshı menen olardı shańǵa,
Oq jayı menen suwırılǵan
qawıqqa aylandırdı.
- 3 Ol olardı quwdalaydı,
Ayaq basılmaǵan joldan aman-
esen júrip ótedi.
- 4 Bulardı orınlap, júzege asıratuǵın
kim?
Áwel bastan áwladlardı shaqırǵan
kim?
Men, Jaratqan Iye – basıman,
Aqırında da Men bolaman.
- 5 Atawlar bunı kórip, qorqadı,
Jerdiń tórt tárepi qaltıraydı.
Olar jaqınlap keledi.
- 6 Hámme bir-birine járdem berip:
„Márt bol“, – deydi.
- 7 Ónerment zergege,
Urıp tegislewshi tós urıwshıǵa
kepersi tuwralı:
„Jaqsı qurastırıldı“, – dep jiger
beredi.
Keyin ornınan qozǵalmawı ushın
buttı shegeleydi.
- 8 Biraq sen, háy, qulım Izrail,
Men tańlaǵan Yaqıp,
Dostım Ibrayımınń urpaǵı!
- 9 Seni dúnyanıń tórt tárepinen
jıynadım,
Uzaq jerlerden shaqırıp:
„Sen Meniń qulımsañ,
Seni tańladım, tárk etpedim“, –
dedim.
- 10 Qorqpa, Men seniń menen
birgemen.
Qáweterlenbe, Men seniń
Qudayıńman.
Saǵan kúsh berip, járdemlesemen.
Azat etiwshi oń qolım menen
súyeymen.
- 11 Saǵan gázeplengenlerdiń
hámmesi,
Masqara bolıp, uyatqa qaladı,
Saǵan qarsı shıqqanlar dımı
qalmay joq boladı.
- 12 Dushpanlarıńdı izleseń de
tappaysañ,
Seniń menen urısqañlar da hesh
bolmaǵanday joq bolıp
ketedi.
- 13 Men, Qudayıń Jaratqan Iye,
Oń qolıńnan uslap, súyep:
„Qorqpa, saǵan járdem
beremen“, – deymen.
- 14 Háy, qurt sıyaqlı bolǵan Yaqıp,
Háy, az sanlı Izrail, qorqpa!
Men saǵan járdem beremen,
– deydi Jaratqan Iye, –
Seniń Ámeńgeriń, Izraildiń
Muxaddesi.
- 15 Mine, Men seni taza, ótkir tisli,
Túyek aydaytuǵın taxta qılaman.
Sen tawlardı bastırıp, talqanlap,
Tóbeshiklerdi qawıqqa
aylandırasañ.
- 16 Sen olardı suwırasañ,
Samal ushırıp, alıp ketedi,
Dúbeley aylandırıp, ushırıp ketedi.
Sen Jaratqan Iyede shadlanasañ,
Izraildiń Muxaddesi menen
maqтанasañ.
- 17 Jarlı hám kambaǵal suw izleydi,
Biraq suw joq.

- Shólden tańlayları kewip qaladı.
Men Jaratqan Iye olarǵa juwap beremen,
Men, Izraildń Qudayı olardı taslap qoymayman.
18 Men taqır tóbeshiklerden dáryalar, Oypatlıqlardıń ortasınan bulaqlar aǵızaman.
Shóldi kólge, qurǵaq dalanı suwlı bulaqlarǵa aylandıraman.
19 Shólge kedr, akaciya, mirta putaların hám záytún aǵashların,
Quw dalaǵa sárwi, shınar hám qaraǵay aǵashların birge otırǵızaman.
20 Sonda adamlar bunı Jaratqan Iyeniń islegenin,
Izraildń Muxaddesiniń jaratqanım, Kóredi, bileđi, aqıl juwırtıp, túsinedi».

Jaratqan Iye butlarǵa qarsı

- 21 «Dawańızdı aytıń,
– deydi Jaratqan Iye, –
Dálillerińızdi keltiriń,
– deydi Yaqıptıń Patshası. –
22 Butlarıńızdı alıp keliń,
Olar ne bolatuǵının aytıp bersin.
Oylanıp, aqıbetin túsiniwimiz ushın,
Ótmishte bolǵanlardıń mánisin ayan etsin,
Yamasa keleshekte bolatuǵınları bizge bildirsin.
23 Sizlerdiń quday ekenińizdi biliwimiz ushın,
Bunnan keyin ne bolatuǵının bildiriń.
Kórip, hayran qalıwımız ushın,
Jaqsı yaqi jaman bir náse qılıń.
24 Sizler de, islerińiz de hesh náse emes.

Sizlerdi tańlaǵanlar jerkenishli.

- 25 Men arqadan birewdi háreketke keltirdim, ol kiyatır.
Meniń atımdı shaqırǵan shıǵıstan kiyatır.
Ol gúlalshımın ılaydı basqılaǵanı sıyaqlı,
Húkimdarlardı ılayday qılıp basqılaydı.
26 Biliwimiz ushın, kim bunı áwel bastan járiya etti?
„Haqsız“ dep aytıwımız ushın, kim aldın ala xabar berdi?
Hesh kim xabar bermedi, hesh kim járiya etpedi,
Hesh kim sózlerińdi esitpedi.
27 Men birinshi bolıp Sionǵa:
„Olar kiyatır“, – dep bildirdim,
Erusalimge xabarshı jiberdim.
28 Kóz salıp qarasam, arasında keńes beretuǵın da,
Men soratqanda, juwap beretuǵın da birde birewi joq.
29 Mine, olardıń hámmesi jalǵan!
Isleri hesh násege turǵısız,
Músinleri samal hám boslıqtan ibarat».

Jaratqan Iyeniń qulı

- 42** ¹ «Mine, Men qollaǵan qulım,
Kewlime unaǵan tańlaǵanım!
Men Óz Ruwxımdı Oǵan beremen,
Ol milletlerge ádalattı alıp keledi.
2 Ol baqırmaıdı, dawısın kótermeydi,
Kóshelerde Onıń sestı esitilmeydi.
3 Ol mayısqań qamıstı sındırmaıdı,
Pısqıp turǵan pilikti de óshirmeydi,
Sadıqlıq penen ádalattı iske asıradı.
4 Jer betinde ádalattı ornatpaǵansha,
Hálsiremeydi, ruwxı da túspeydi.

Atawlar Onıń tálimine úmit
baylaydı».

- 5 Kóklerdi jaratıp, onı jayǵan,
Jerdi hám ondaǵıardı jayıp
jibergen,
Ondaǵı insanlarǵa dem bergen,
Onda júrgenlerge jan bergen,
Quday Iye bılay deydi:
- 6 «Men, Jaratqan Iye seni
qutqarıwımdı kórsetiw ushın
shaqırdım,
Seniń qolıńnan uslap, qorǵayman,
Xalqım menen dúzgen
kelisimimdi,
Sen arqalı ámelge asıraman.
Seni milletlerge nur qılaman.
- 7 Sen soqır kózlerdi ashıp,
Tutqınlardı qamaqxanadan
shıǵarıp,
Qarańǵılıqtaǵını zindannan azat
eteseń.
- 8 Men – Jaratqan Iyemen. Meniń
atım usı.
Dańqımdı basqaǵa, Ózime
aytılatuǵın algısı butlarǵa
bermeymen.
- 9 Mine, burın boljap ayılǵanlar
ámelge astı.
Men taza nárselerdi járiyalayman,
Olar júzege aspay turıp,
Aldın ala sizlerge ayan etemen».

Algıs-maqtaw jırı

- 10 Teńizde júzip júrgenler hám onı
toltırıp turǵanlar,
Atawlar hám olarda jasawshılar,
Jaratqan Iyege arnap taza qosıq
aytıń,
Jerdiń eń shetlerinen Oǵan algıs-
maqtawlar aytıń!
- 11 Shól hám ondaǵı qalalar,

- Kedar xalqı jasaytuǵın awıllar
dawısın kótersin!
Sela turǵınları quwanıştan qosıq
aytıp,
Tawlardıń tóbelerinen baqırsın!
12 Olar Jaratqan Iyeni ullılasın,
Atawlarda Oǵan algıs-maqtawlar
aytsın!
13 Jaratqan Iye bahadır jigittay bolıp,
Jawingerdey ǵázebin shashadı,
Áskeriy uran salıp, baqırıp,
Dushpanlardan ústinligin
kórsetedi.

Jaratqan Iyeniń járdem sózi

- 14 «Men uzaq waqıt úndemedim,
Sabırlılıq penen Ózimdi usladım.
Endi bolsa, tuwayın dep atırǵan
hayalday qıshqıraman,
Entigip dem alaman.
- 15 Men tawlardı hám tóbeshiklerdi
wayran etemen,
Pútkil ot-shóplerdi qırıp taslayman.
Dáryalardı atawlarǵa aylandırıp,
Háwizlerdi quritaman.
- 16 Soqırlardı bilmegen jollarınan alıp
júremen,
Olardı tanıs bolmaǵan
soqpaqlardan jeteleymen,
Aldında qarańǵılıqtı jaqtılıqqa,
Oylı-biyik jerlerdi tegis jerge
aylandıraman.
Men bulardı isleymen,
Olardı tárk etpeymen.
- 17 Oyma butlarǵa isengenler,
Quyma butlarǵa: „Sizler
qudayımızsız“, – deytuǵınlar,
Shermende bolıp, olardan júz
buradı».

Soqır hám gereń Izrail

- 18 «Háy, gereńler, esitińler,
Háy, soqırlar, qarap kórińler!

- 19 Meniñ qulımday soqır bolğan bar ma?
Men jiberetuğın xabarshıday,
gereñ bolğan bar ma?
Mağan bağıshlangan birewdey,
soqır,
Yamasa Meniñ, Jaratqan Iyeniñ
qulımday, soqır bolğan bar ma?
- 20 Sen kóp nárseni kórdiñ, biraq
itibar bermediñ,
Qulaqların ashıq edi, biraq
esitpediñ».
- 21 Óz ádalatı haqı,
Nızamların dañqqa bólep, ullı
qılıw,
Jaratqan Iyege unadı.
- 22 Biraq bul xalıq talan-taraj qılınğan,
Hámmesi zindangá taslanıp,
qamaqxanağa qamalğan.
Olar oljağa aylandı, qutqaratuğın
hesh kim joq.
Talandı, «Qaytarıp ber», deytuğın
hesh kim joq.
- 23 Arañızda buğan qulaq túretuğın,
Dıqqat qoyıp, keleshek ushın
tıñlaytuğın bar ma?
- 24 Yaqıptı talanshılarğa,
Izraildı qaraqshılarğa bergen kim?
Bul Jaratqan Iye emes pe?
Oğan qarşı gúna islemedik pe?
Olar Onıñ jolınan júrmedi,
Nızamına qulaq aspadı.
- 25 Sonlıqtan Ol lawlağan gázebin,
Ğıjlağan urıstı ústine dóndirdi.
Dógeregin ot penen qaplasa da,
túsınbedi,
Kúydirse de, júrekke almadı.

Izraildiñ qutqarıwshısı

43 ¹ Biraq endi, Yaqıp, seni
jaratqan,

- Izrail, seni dóretken,
Jaratqan Iye bilay deydi:
«Qorqpa, Men seni azat ettim,
Seniñ atıñdı aytıp shaqırdım, sen
Menikiseñ.
- 2 Suwlardan ótkeniñde, seniñ
menen birge bolaman,
Dáryalardan ótkeniñde, olar seni
ıgızıp ketpeydi.
Ot ishinen júrgeniñde janbaysañ,
Jalın seni jalnamaydı.
- 3 Men seniñ Qudayıñ Jaratqan Iye,
Izraildiñ Muxaddesi, seniñ
Qutqarıwshıñman.
Seniñ tólemiñ sıpatında Mısırdı,
Seniñ ornıña Xabashstan menen
Sebanı berdim.
- 4 Názerimde qımbatbaha hám
qádirli bolıp,
Seni súygenim ushın,
Seniñ ornıña adamlardı,
Seniñ ómiriñ ushın xalıqlardı
beremen.
- 5 Qorqpa, Men seniñ menen
birgemen,
Urpaqlarıñdı shıǵıstan alıp
kelemen,
Óziñdi batıstan jıynap alaman.
- 6 Arqağa: „Olardı ber“,
Qublağa: „Olardı uslama“, –
deymen.
„Ullarımdı uzaqtan,
Qızlarımdı jerdiñ tıpkiplerinen,
- 7 Mağan tiyisli bolğan hár bir adamdı,
Óz dañqım ushın jaratqanlarımdı,
Pishim berip, dóretkenlerimdi
qaytar“, – deymen».

Jaratqan Iyeniñ gúwası – Izrail

- 8 Kózi bolsa da, kórmeytuğın
soqırlardı,
Qulağı bolsa da, esitpeytuğın
gereñlerdi alıp shıǵıñ.

- 9 Pútkil milletler bir jerge jynalsın,
Xalıqlar toplansın.
Olardıń arasında qaysısı bulardı
járiyalap,
Ótken waqıyalardı aldın ala
bizlerge bildire aldı?
Gúwalardı alıp kelip, ózlerin
aqlasın,
Basqalar esitip: «Bul durıs», –
desin.
- 10 «Sizler Meniń gúwalarımız,
– deydi Jaratqan Iye. –
Meni bilip, Maǵan iseniwińiz,
Meniń kim ekenimdi túsiniwińiz
ushın,
Saylap alǵan qullarımız.
Mennen aldın, hesh qanday
quday bolǵan emes,
Mennen keyin de bolmaydı.
- 11 Men, tek jalǵız Men – Jaratqan
Iyemen.
Mennen basqa Qutqarıwshı joq.
- 12 Men aldın ala bildirdim, qutqardım
hám járiyaladım.
Arańızda basqa quday joq.
Sizler Meniń gúwalarımız,
– deydi Jaratqan Iye, –
Men Qudayman.
- 13 Áwel bastan beri, Men Solman.
Men uslaǵandı hesh kim jazdıra
almaydı.
Men qılǵandı kim biykarlay
aladı?»
- Babilonnan qutılıw**
- 14 Ámeńgerińiz, Izraildiń Muxaddesi,
Jaratqan Iye bilay deydi:
«Sizler haqı Babilonǵa birewdi
atlanısqa jollayman.
- Kaldeylardı dawırǵı kókke jetken
kemelerine mingizip,
Qashıwǵa májbúr etemen.
- 15 Sizlerdiń Muxaddesińiz, Izraildiń
Jaratıwshısı,
Sizlerdiń Patshańız Jaratqan Iye
Men bolaman».
- 16 Teńizden jol,
Burqasınlaǵan suwdan soqpaq
ashqan Jaratqan Iye,
- 17 Sawash arbaların, atlardı,
Kúshli áskerlerdi ordası menen
alıp shıqqan^a Ol bilay deydi:
«Olar jıǵılıp, tura almaydı,
Óshirildi, shıraday sóndi.
- 18 Ótkenlerdi umıtıń,
Buringılardı eske almań.
- 19 Mine, Men jańa nárse qılamın!
Ol baslandı, nege túsınbeysiz?
Men shólde jol, sahrada dáryalar
salaman.
- 20 Jabayı haywanlar, saǵal hám úkiler,
Meni húrmet qıladı.
Sebebi tańlap alǵan xalqım ishiwi
ushın,
Shólde suw, sahrada dáryalar
aǵızdım.
- 21 Maǵan alǵıs-maqtaw aytıwı ushın,
Ózim ushın jarattım bul xalıqtı.
- 22 Biraq sen, Yaqıp, Meni shaqırmadıń,
Izrail, sen Mennen sharshadıń!
- 23 Jandırılatuǵın qurbanlıq ushın
qoylarıńdı alıp kelmediń,
Qurbanlıqlarıń menen Meni
sıylamadıń.
Men sadaqalar talap etip, seni
qynamadım,
Xosh iyisli tütetkiler talap etip,
awırmanlıq salmadım.

^a 43:17 Shıǵ 14:1-31.

- 24 Sen Mağan arnap, xosh iyisli qamıs satıp almadıń, Meni qurbanlıqtıń mayına toydırmadıń. Kerisinshe, gúnaların menen Mağan júk boldıń, Qılmısların menen Meni sharshattıń.
- 25 Ózim ushin qılmıslarında óshiretuǵın Menmen, Endi qayıp gúnalarında eslemeymen.
- 26 Meniń yadıma sal, dawlasayıq, Aqlanıw ushin, dálillerinde keltir.
- 27 Túp atań gúna islegen edi, Dáldalshılardıń Mağan qarsı bas kóterdi.
- 28 Sonlıqtan Ibadatxanabasshılarınıń abırayın tóktim, Yaqıptı pútkilley joq qılıwǵa, Izraildi ǵarǵısqa húkim ettim».

Jaratqan Iye – jalǵız Quday

- 44** ¹ «Biraq, endi, qulım Yaqıp, Tańlağanım Izrail, qulaq sal!
- ² Seni jaratqan, qursaқта seni qalıplestirgen, Saǵan járdem beretuǵın Jaratqan Iye bilay deydi: Qorqpa, qulım Yaqıp, Saylap alǵanım Eshurun^a!
- ³ Kewip qalǵan jerge suw jiberip, Qurǵaq jerlerge saylar aǵızaman. Urpaqlarınıń ústine Ruwxımdı, Perzentleriniń ústine jarılqawımdı jawdıraman.
- ⁴ Olar jasıl jaylawdaǵı otlar, Aǵın suw jaǵasındaǵı tallar sıyaqlı ósip-ónedi.

- ⁵ Birewi: „Men Jaratqan Iyege tiyislimen“, – deydi, Ekinshisi ózin Yaqıptıń atı menen ataydı, Basqası: „Jaratqan Iyege tiyislimen“, – dep qolına jazıp, Ózin Izrail dep ataydı».

- ⁶ Izraildiń Patshası hám Ámerigeri Jaratqan Iye, Álemnıń Jaratqan Iyesi bilay deydi:

«Men birinshi hám sońıman, Mennen basqa quday joq.

- ⁷ Mağan uqsaqanı bar ma? Ol xabar bersin.

Áyyemgi xalqımdı jaratqan kúnnen baslap bolıp ótkenlerdi,

Keleshekke ne bolatuǵının bildirip, bayanlasın.

Endi bolatuǵın nárselerden xabar bersin.

- ⁸ Qaltramań, qorqpań! Sizlerge áwel bastan aytıp, bildirmedim be? Sizler Meniń gúwalarımsız. Mennen basqa quday bar ma? Basqa Jartas joq, basqa birde birewin de bilmeymen».

Butqa tabınıwshılardıǵa eskertiw

- ⁹ But soqqanlardıń hámmesi – hesh kim emes, Olar qádirlegen nárseler – paydasız. Olardıń ózleri buǵan gúwa, Sebebi butları kórmeydi de, túsınbeydi de.

^a **44:2** *Eshurun* – Izrail xalqına berilgen basqa atama bolıp, «Ádil» degen mánis-ti bildiredi.

- Sonlıqtan olar shermende boladı.
- 10 Payda bermeytuǵın qudaydı kim soǵadı?
Buttı kim quyadı?
- 11 Qara, soǵan sherik bolǵanlardıń hámmesi uyatqa qaladı.
Ónermentler – barı-joǵı tek adamlar.
Olardıń hámmesi jıynalıp, hámmesi bir jerde tursın.
Olar qorqıp, uyatqa qaladı.
- 12 Temirshi quralın alıp, Kómir shoǵında taplaydı, Shókkish penen islew berip, Bileginiń kúshi menen pishim beredi.
Temirshi ash bolıp, hálsireydi, Suw ishpey, haldan tayadı.
- 13 Ağash ustası ağashtı jip penen ólshep,
Ushlı qural menen sızıp aladı. Qashaw menen pishim berip, Asha tayaq penen tamǵalap, Adam qálpine keltiredi.
Onı butxanaǵa qoyıw ushın, Pútkil adam gózzallıǵın beredi.
- 14 Ol kedr ağashın kesip aladı. Sárwi yaki emen ağashın tańlap alıp,
Ósiw ushın toǵaydaǵı terekler arasında qaldıradı.
Yamasa kedr ağashın otırǵızadı, Jawın onı ósiredi.
- 15 Keyin ağash otın boladı, Adam otınıń bir bólegin jaǵıp ısınsa,
Basqa bólegi menen nan pisiredi. Al qalǵanınan ózine bir quday soǵıp alıp, tabınadı,
But soǵıp alıp, aldına jıǵılıp, tájim etedi.
- 16 Otınıń yarımın jaǵıp, awqat tayarlaydı,

- Káwap pisirip, toyǵansha jeydi.
Ol jılınıp, bılay deydi:
«Men jılındım, ottıń háwirin sezdim».
- 17 Awısqan otınnan ol quday, yaǵnıy ózine but islep alıp,
Onıń aldında tájim etedi, oǵan sıynadı.
Oǵan duwa etip, bılay deydi:
«Meni qutqar, óytkeni sen qudayımsañ».
- 18 Bunday adamlar hesh nárseni bilmeydi, túsınbeydi de.
Óytkeni kórmesin dep kózleri, Túsınbesin dep júrekleri jabılǵan.
- 19 Hesh kim oylanıp kórmeydi:
«Otınıń yarımın jaqtım, Qozına nan pisirdim, Góshten káwap pisirip jedim, Endi qalǵanınan jerkenishli náirse soǵayın ba?
Bir bólek ağashqa tabınayın ba?» – dep aytıwǵa, Aqıl-parasatı jetpeydi.
- 20 Ol kúldiń izinen quwadı, Aldanǵan júregi onı joldan adastıradı.
Ol óz janın qutqara almaydı,
«Oń qolımdaǵı náirse jalǵan náirse emes pe?» – dey almaydı.
- 21 «Yaqıp, bulardı este tut, Izrail, sen Meniń qulımsañ. Men seni jarattım, sen Meniń qulımsañ.
Izrail, Men seni umıtpayman.
- 22 Seniń qılmıslarınıdı bult kibi, Gúnalarınıdı azanǵı duman kibi, taratıp jiberemen.
Maǵan qayt, Men sen ushın tólem tóledim».
- 23 Háy kókler, quwanış penen qosıq aytıń,

Sebebi buni Jaratqan Iye júzege asırdı.

Háy jerdiń tereńlikleri, baqırın!
Taw hám toǵaylar,
Toǵaydaǵı hámme terekler qosıq aytıń,
Sebebi Yaqıptı Jaratqan Iye azat etti,
Izrailda Ózin dańqqa bóledi.

- 24 Seni qursaqtá qalıplestirgen Ámeńgeriń,
Jaratqan Iye bılay deydi:
«Hámme nárseni jaratqan,
Kóklerdi jalǵız Ózi jayǵan,
Jalǵız Ózi jerdi dóretken,
- 25 Jalǵan payǵambarlardıń belgilerin pushqa shıǵarǵan,
Palkerlerdi aqmaq qılǵan,
Danalarǵa soqqı berip,
Bilimlerin nadanlıqqa aylandırǵan,
- 26 Qulınıń sózin tastıyıqlaǵan,
Xabarshılarınıń aytqanların ámelge asırǵan,
Erusalimge: „Ishinde jáne adam jasaydı“, – dep aytqan,
Yahuda qalalarına: „Olar qaytadan qurıladı,
Qarabaqanaların tikleymen“, – degen,
- 27 Shuqır suwlarǵa: „Qurıp ket, dáryalarınđı qurıtaman“, – degen,
- 28 Kirge^a: „Meniń shopanım, barlıq maqsetlerimdi ol ámelge asıradı“, – degen,
Erusalimge: „Jańadan qurıladı“,
Ibadatxanaǵa: „Qayta tiklenedi“, – degen,
Jaratqan Iye Men bolaman».

Jaratqan Iyeniń Kirdi tańlawı

- 45** ¹ Jaratqan Iye maylaǵanına,
Oń qolınan uslaǵanına,
yaǵnıy Kirge bılay deydi:
«Aldında milletlerdi bas iydiremen,
Patshalardı qurallarınan mahrum etemen.
Aldında dárwazalar ashılıp,
Olar jabılmaydı.
- 2 Men aldında júrip, tawlardı tegisleymen,
Qola dárwazalardı buzıp, temir támbilerdi sindıraman.
- 3 Saǵan qarańǵılıqta jasırınǵan ǵáziyelerdi,
Jasırın jerlerde saqlanǵan baylıqlardı beremen.
Usı arqalı atıńdı aytıp shaqırǵan
Men – Jaratqan Iye,
Izraildiń Qudayı ekenimdi bileseń.
- 4 Sen Meni tanımasań da,
Qulım Yaqıp, tańlaǵanım Izrail haqı,
Seni atıńdı aytıp shaqırdım,
Saǵan húrmetli at qoydım.
- 5 Men – Jaratqan Iyemen, basqası joq.
Mennen basqa quday joq.
Meni tanımasań da, saǵan kúsh beremen.
- 6 Shıǵıstan batısqa deyingi adamlar,
Mennen basqasınıń joq ekenin bilip qoysın.
Men – Jaratqan Iyemen, basqası joq.
- 7 Nurdı dóretken, qarańǵılıqtı jaratqan Men bolaman,
Abadanlıqtı beretuǵın,
apatshılıqtı jiberetuǵın da Menmen.

^a 44:28 Kir – Iysh 41:2; 2Jln 36:22 qarań.

Bulardıń hámмесin isleytuǵın
Men, Jaratqan Iyemen.
8 Kókler, sen joqarıdan qutqarılıwdı
tók,
Bultlar onı tómenge jawdırsın.
Jer ashılıp, qutqarılıw ósip
shıqsın,
Onıń menen birge ádillik te óssin.
Bunı Men, Jaratqan Iye jarattım».

Qúdireti kúshli Quday

9 Jaratıwshısı menen
dawlasatuǵınlar, hásiret
shegesizler!
Topıraqtan jasalǵan gúzeniń
sınıǵı!
Ílay gúlalshıǵa: «Ne islep atırsań?»
Yamasa: «Islep atırǵan nárseńniń
uslaǵıshı joq», – dep ayta ma?
10 Ákesine: «Meni nege dúnyaǵa
keltirdiń?»
Anasına: «Meni nege tuwdıń?» –
deytuǵınlar,
Hásiret shegesizler!
11 Izraildiń Muxaddesi hám Onıń
Jaratıwshısı,
Jaratqan Iye bilay deydi:
«Balalarımniń keleshegi haqqında
sorawǵa tutpaqshımsız?
Qolımniń isleri tuwralı buyırıq
bermekshimisiz?»
12 Men jerdi dóretip,
Onıń ústine adamdı jarattım,
Óz qollarım menen kóklerdi
jaydım,
Aspan denelerine buyırıq berdim.
13 Kirdi ádil niyetimdi ámelge asırıw
ushın háreketke keltirdim,
Onıń pútkil jolların tegisleymen.
Ol Meniń qalamdı qayta quradı,
Tutqın bolǵan xalqımdı tólemsiz
hám parasız azat etedi», –
deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

14 Jaratqan Iye Izrailǵa bilay deydi:
«Mısırdıń baylıǵı, Xabashstannıń
paydası seniki boladı,
Uzın boylı Seba urpaqları saǵan
keledi.
Olar saǵan eredi,
Kisenbánt bolıp saǵan kelip,
Tájim etip, jalbarınıp:
„Quday tek seniń menen birge,
basqa biri joq,
Onnan basqa quday joq“, –
deydi».

15 Izraildiń Qudayı – Qutqarıwshı,
Haqıyqattan da, Ózin jasırǵan
Quday – Senseń!

16 But soǵatuǵınlardıń hámmesi
uyatqa qalıp, masqara boladı,
Hámmesi birge shermende
boladı.

17 Biraq Izrail Jaratqan Iye tárepinen
máńgige qutqarıladı.
Sizler máńgige uyatqa qalmaysız,
Masqara bolmaysız.

18 Kóklerdi jaratqan – Ol Quday.
Dúnyanı bina etken,
Oǵan túr-tús berip, onı
bekkemlegen,
Onı bos turıw ushin emes,
Al adam jasawı ushin jaratqan,
Jaratqan Iye bilay deydi:
«Men – Jaratqan Iyemen,
Mennen basqası joq.

19 Men jasırın da, qarańǵılıqta da
sóylemedim.
Men Yaıqptıń urpaqlarına:
„Meni hesh nárse joq jerden
izleń“, – demedim.
Men – Jaratqan Iyemen,
haqıyqattı aytaman,
Men shınlıqtı bayan etemen».

Quday hám Babilonniń butları

- ²⁰ «Milletlerden qashıp qutılǵanlar,
Kelip, bir jerge jıynalıp, qasına
jaqınlańlar!
Aǵash butlardı kóterip,
Qutqarmaytuǵın qudayǵa
sıyınǵanlar,
Hesh nárseni bilmeydi.
- ²¹ Aytıń, dawańızdı bayan etiń,
Olar birge másláhátlessin!
Bunı ázelden aytqan kim?
Ótmishte ayan etken kim?
Jaratqan Iye bolǵan Men emespen
be?
Mennen basqa quday joq,
Men ádil Qudayman hám
Qutqarıwshıman,
Mennen basqası joq.
- ²² Pútkil dúnya,
Maǵan júz burnıń, qutqarılásız!
Men Qudayman, basqası joq.
- ²³ Men Ózim haqı ant ishtim,
Awzımnan shıqqan sóz tuwrı,
Ol bosqa shıqqas:
„Hár bir adam Meniń aldımda
dize búgedi,
Hár bir til Maǵan ant ishedı“.
- ²⁴ Olar Men tuwralı: „Ádatat hám
kúsh,
Jalgız Jaratqan Iyede“, – deydi.
- Oǵan ǵázeplengenlerdiń
hámmesi,
Aldına kelip, uyalıp qaladı.
- ²⁵ Biraq Izraildiń pútkil násili,
Jaratqan Iyede aqlanıp, Onıń
menen maqtanadı».

- Nebo degen quday búgildi,
Olardıń butları janıwarlarǵa hám
ógizlerge júklendi.
Burın saltanatlı túrde kóterip
júrgen nárselerińiz,
Endi sharshaǵan haywanlarǵa júk
boldı.
- ² Olardıń qudayları búgilip, dize
búkti,
Olar júklerdi qutqara almas,
Ózleri súrgin etilip atır.
- ³ «Yaqip urpaqları,
Izraildiń aman qalǵanları, Meni
tıńlańlar!
Qursaqta waqtıńızda qabil etip
alıp,
Tuwılǵanıńızdan beri, kóterip
júrdim.
- ⁴ Qartayǵanıńızda da, Men solay
isleymen,
Shashıńız aǵarǵanda da, sizlerdi
kóteremen.
Men sizlerdi jarattım, Ózim
qollayman,
Sizlerdi kóterip júremen,
qutqaraman.
- ⁵ Meni kimgе uqsatıp, kimgе
teńlestirejaqsız?
Kimgе salıstırıp, uqsatajaqsız?
- ⁶ Adamlar altındı shıjlanınan
shıǵarıp tólep,
Gúmisti tárezide ólshep,
Bir zergerdı jallap aladı.
Zerger olardan bir quday soǵıp
beredi,
Adamlar jerge jıǵılıp, oǵan
tabınadı.
- ⁷ Qudayın iyninde kóterip alıp
júredi,
Ornına qoyadı, ol sol jerde tura
beredi.

- Orninan qozgala almaydı.
Oğan jalbarınsa, juwap bermeydi,
Hesh bir apattan da qutqarmaydı.
- ⁸ Háy, gúnakarlar, bunı umıtpańı,
Márt bolıń, yadtan shıǵarmań.
- ⁹ Áyyemgi bolıp ótken islerdi esleń.
Men Qudayman, basqası joq,
Men Qudayman, Maǵan uqsaqanı
joq.
- ¹⁰ Men aqırǵı bolatuǵınlardı áwel
bastan,
Keleshekte bolatuǵınlardı
áyyemnen bildirip kelemen.
Men: „Maqsetlerimdi iske asırıp,
Ózime unaǵan nárselerdiń
hámмесin isleymen“, –
deymen.
- ¹¹ Shıǵıstan jirtqısh qustı,
Maqsetimdi orınlaytuǵın bir
adamdı,
Uzaq jurttan shaqıraman.
Men aytqanımdı orınlayman,
Jobalastırǵanımdı ámelge
asıraman.
- ¹² Júregi qaysarlar,
Jeńisti uzaq dep oylaǵanlar, meni
tıńlańlar!
- ¹³ Jeńisim jaqın, ol uzaq emes,
Qutqarıwım keshikpeydi.
Men Sionǵa qutqarılw,
Izrailǵa dańqımdı sıylayman».

Babilonniń qulawı

- 47** ¹ «Háy, pák qız Babilon,
Tómenge túsip, topıraqqa
otır!
Háy, kaldeylerniń qızı,
Jerge otır, endi taxtıń joq.
Endi seni: „Názik hám
múláyim“, – dep atamaydı.
² Digirmandı alıp, un tart,

- Párenjeńdi alıp tasla, etegińdi
túrip,
Baltırınıń kórsetip, dáryalardı
keship ót.
³ Deneń ashılıp, uyatlı jeriń kórinsin.
Men ósh alaman, hesh kimdi
ayamayman».
- ⁴ Ámeńgerimiz – Izraildiń Muxaddesi,
Onıń atı – Álemniń Jaratqan Iyesi.
- ⁵ «Háy, kaldeylerniń qızı,
Qarańǵıǵa barıp, úndemey otır!
Seni artıq: „Patshalıqlardıń
xanımi“, – dep atamaydı.
- ⁶ Xalqıma qáhárlendim,
Miyrasımdı xorlap,
Seniń qolıńa berdim,
Sen de olarǵa rehım etpediń.
Hátte, ǵarrılarǵa da,
Júdá awır moyıntırıq taqtıń.
- ⁷ Sen: „Men máńgige xanımi
bolaman“, – dediń.
Bularǵa dıqqat bermediń,
Aqıbetiniń ne bolatuǵımnı
oylamadıń.
- ⁸ Háy, ráhátı súyetuǵın,
Qáwipsizlikte jasap, ishinen:
„Mine men, maǵan teń keletuǵımnı
joq,
Men hesh qashan jesir bolıp
otırmayman,
Perzent daǵın da kórmeymen“, –
deytuǵın sen,
Endi mınanı tıńla!
⁹ Bulardıń ekewi de bir kúnde,
Tosattan basıńa túsedı:
Perzentlerińnen ayırılsań, jesir
qalasań.
Sıyqırshılıqtıń kópligine,
Duwaxanlıqtıń ullı kúshine
qaramastan,

- Olar bári bir basıña túsedi.
- 10 Sen óz jawızlıǵına isendiń,
„Meni hesh kim kórmeydi“, – dep
oyladıń.
Danalıǵın hám bilimiń seni
joldan adastırdı.
Ishinńen: „Mine men, maǵan teń
keletuǵını joq“, – dediń.
- 11 Sonlıqtan apatshılıqqa ushıraysań,
Sıyqırshılıq penen onnan qutıla
almaysań.
Basıña baxıtsızlıq túsedi,
Tólem menen onı qaytara
almaysań.
Oylamaǵan wayranshılıq,
Tosattan ústińe keledi.
- 12 Jashlıǵınnan beri shuǵıllanıp kelgen,
Duwaxanlıǵın hám sansız
sıyqırshılıǵını dawam et.
Báلكim, olardan saǵan payda tiyer,
Yaki olar menen birewdi
qorqıtarsań.
- 13 Másıláhátlerdiń kópligi seni
sharshattı.
Juldızlardı izertlewshiler,
Jańa aydıń basında ne bolatuǵımın
aytatuǵınlar,
Basıña túsetuǵın nárselerden seni
qutqarsın.
- 14 Áne, olar sabanǵa uqsaydı,
Ot olardı jandıradı.
Jalmaǵan órten ózlerin de
qutqara almaydı.
Bul jılmatuǵın qoz da,
Janında otıratuǵın jalın da emes.
- 15 Usılayınsha seniń menen miynet
etip,
Jaslıǵınnan aldı-sattı
islegenlerdiń hár biri,
Bası awǵan tárepke rawana
boladı,
Seni hesh kim de qutqarmaydı».

Izraildiń qasarısıwı

- 48** ¹ Tıńla, háy, Yaquptıń ur-
paqları!
Izraildiń atı menen atalatuǵınlar,
Yahudanıń belinen óngenler!
Sizler Jaratqan Iyeniń atı menen
ant ishesiz,
Izraildiń Qudayın shaqırasız.
Biraq bunı shin júreктen hám
ádıllik penen islemeysiz.
- ² Sonda da, ózlerińizdi muxaddes
qaladanbız dep,
Izraildiń Qudayına súyendińiz.
Onıń atı – Álemniń Jaratqan Iyesi.
- ³ «Bolıp ótkenlerdi Men aldın ala
ayttım,
Meniń awzımnan shıqtı, Men
olardı bildirdim.
Keyin tosattan olardı isledim,
Olar orınladı.
- ⁴ Sebebi seniń qaysarlıǵınıń bilemen,
Jelke tamırın temirdey,
Mańlayın qoladay qattı.
- ⁵ Bulardı saǵan aldın ala bayan
ettim,
„Bulardı meniń butlarım isledi,
Aǵash músinlerim hám quyma
qudaylarım,
Bulardı buyırdı“, – dep aytıpaıń
ushın,
Orınlanbastan aldın, olardı saǵan
bildirdim.
- ⁶ Bulardı esittiń, endi hámme sin kór.
Bulardı moyınlamaqsı emespeıń?
Búginнен baslap, saǵan jańa
zatlardı,
Sen bilmegen jasırım zatlardı
aytaman.
- ⁷ Bular tap házir jaratıldı, ótmishte
emes,

- Búginge deyin, sen bular tuwralı esitpediń,
Bolmasa: „Bulardı biletuǵın edim“, – deyseń.
- ⁸ Sen esitpediń de, bilmeyseń de, Ázelden qulaǵıń ashıq emes edi. Men seniń satqın ekenińdi bilemen, Tuwılǵanıńnan beri, qozǵalańshı dep atalasań.
- ⁹ Óz atım haqı ǵázebimdi tutıp, Óz dańqım haqı onı tiydım. Bolmasa, seni joq qılar edim.
- ¹⁰ Mine, gúmistey etip bolmasa da, seni tazaladım, Azap oshaǵında sınadım.
- ¹¹ Bunı Ózim haqı, Ózim ushın isleymen. Nege atıma daq túsiwi kerek? Dańqımdı basqaǵa bermeymen.
- ¹² Háy, Yaqıp, shaqırǵanıń Izrail, Meni tıńla! Men – Solman, birinshi de, sońǵı da Menmen.
- ¹³ Qolım jerdiń tiykarın qoydı, Oń qolım kóklerdi jaydı. Men olardı shaqırsam, Hámmesi birge aldımında turadı.
- ¹⁴ Hámmeńiz jynalıp, tıńlań! Butlardıń qaysısı bulardı aldın ala bildirdi? Jaratqan Iyeniń súyiklisi^a, Onıń Babiloniyaǵa qarsı maqsetin ámelge asıradı, Onıń qolı kaldeylerge qarsı boladı.
- ¹⁵ Men, awa, Men oǵan aytтім, Onı Men shaqırdım, Men alıp keldim, Ol óz isinde tabısqa erisedi.
- ¹⁶ Maǵan jaqınlap, mınanı tıńlańlar! Bastan-aq, Men jasırın sóylemedim, Sonnan beri, Men sol jerdemen».
- Endi Quday Iye meni hám Ruwxın jiberdi.
- ¹⁷ Ámeńgeriń, Izraildiń Muxaddesi, Jaratqan Iye bilay deydi: «Saǵan paydalı nárselerdi úyretetuǵın, Júriwiń kerek bolǵan joldan jeteleytuǵın, Qudayın Jaratqan Iye Men bolaman.
- ¹⁸ Eger Meniń buyırıqlarıma qulaq asqanıńda edi! Abadansılıǵıń daryaday, Ádilligiń teńiz tolqınlarında bolar edi.
- ¹⁹ Urpaqlarıń teńiz qumında kóp, Násilleriń qum qıyrshıqlarında sansız bolar edi. Atları da óshirilmes, Meniń aldımında joq bolmas edi».
- ²⁰ Babiloniyadan shıǵıp, kaldeylerden qashıń! Bunı quwanışlı dawıs penen járiyalań, Jerdiń shetlerine deyin xabarlap: «Jaratqan Iye Óz qulı Yaqptı azat etil!» – dep jayın.
- ²¹ Olardı shólden alıp ótkende de, shóllemedi, Olar ushın jartastan suw aǵızdı,^b Ol jartastı jardı, suw atılıp shıqtı.
- ²² «Jawızlar ushın tınıshlıq joq», – deydi Jaratqan Iye.

^a **48:14** *Jaratqan Iyeniń súyiklisi* – bul Kirdi ańlatadı.

^b **48:21** Shıǵ 17:1-7.

Jaratqan Iyeniń qulınıń xızmeti

- 49** ¹ Atawlar, meni tıńlań!
Uzaqtaǵı xalıqlar, qulaq tırıń!
Jaratqan Iye meni ana qursaǵında
bolǵan waqıtında-aq shaqırdı.
Anamnıń ishinde waqıtında-aq
atap atımdı qoydı.
- ² Ol sózimdi qılıstay ótkir qıldı,
Meni qolınıń sayasına jasırdı.
Meni ushqır oq qıldı,
Óziniń oq qabında saqladı.
- ³ Ol maǵan: «Meniń qulımsañ,
Izrail, Men sen arqalı dańqqa
erisemen», – dedi.
- ⁴ Biraq men: «Miynetim zaya ketti,
Bosqa, biyhuda kúshimdi sarpladım,
Bári bir, Jaratqan Iye haqımdı
beredi,
Quday miynetimniń esesin
qaytaradı», – dedim.
- ⁵ Yaqıptıń urpaqların Oǵan
qaytarıwım,
Izraildi Onıń aldına jynawım
ushın,
Qursaқта meni qalıplestirip,
Ózine xızmetshi qılǵan,
Jaratqan Iye sóyledi.
Men Jaratqan Iyeniń názerinde
húrmetke eristem,
Qudayım meniń kúsh-qúdiretim
boldı.
- ⁶ Ol bilay dedi: «Yaqıptıń tiyrelerin
qayta tiklew,
Izraildiń tiri qalǵanların qaytarıw
ushın,
Qulım bolıwıń jeterli emes,
Seni milletlerge nur qılaman,

Meniń qutqarıwım jerdiń shetine
deyin jetip barsın».

- ⁷ İnsanlar kemsitip, xalıq jek
kórgenge,
Húkimdarlardıń qulına,
Izraildiń Ámeńgeri, Onıń
Muxaddesi,
Jaratqan Iye bilay deydi:
«Patshalar seni kórip, ornınan
turadı,
Kósemeler jıǵılıp, tájim qıladı,
Seni tańlaǵan Izraildiń
Muxaddesi,
Sadiq Jaratqan Iye haqı solay
qıladı».

Izraildiń Jaratqan Iyege júz burıwı

- ⁸ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Miyrimim túsken waqıtta, Men
saǵan juwap beremen,
Qutqarılıw kúnde járdem
beremen.
Seni qorǵayman,
Xalqım menen dúzgen
kelisimimdi,
Sen arqalı ámelge asıraman.
Sen eldi qayta tiklep,
Wayran bolǵan jerlerdi qayta
iyeleyseń.
- ⁹ Tutqınlardıǵa: „Shıǵıńlar!“,
Qarańǵılıqta bolǵandıǵa:
„Azatsañ!“, – deyseń.
Olar jol jaǵalarında otlaydı,
Tap-taqır tóbeshiklerde jaylaw
tabadı.
- ¹⁰ Olar ash ta bolmaydı, shóllemeydi
de,
Quwratıwshı samal da, quyash ta
olarǵa ziyan tiygizbeydi.
Miyrim kórsetiwshı olardı
jetekleydi,

- Suw kózlerine alıp baradı.
- 11 Hámme tawlarımdı jolğa aylandıraman,
Dárbent jollarımdı biyikletemen.
- 12 Mine, olar alıstan,
Kimisi arqadan, kimisi batıstan,
Kimisi Sinim jerlerinen kiyatır».
- 13 Kókler, quwanış penen baqırın!
Jer, shadlan!
Tawlar, qosıq aytıńlar!
Jaratqan Iye Óz xalqın jubatıp,
Azap shekkenlerge rehim etejaq.
- 14 «Sion bolsa bılay deydi:
„Jaratqan Iye meni tárk etti,
Iyem meni umıttı“.
- 15 Ana emiziwli balasın umıta ma?
Ózi tuwǵan balasına rehimi túspey me?
Hátte, ana óz balasın umıtsa da,
Men seni umıtpayman.
- 16 Qara, atıńdı alaqańlarımǵa jazdım,
Qıyralǵan diywalların bárqulla kóz aldımda.
- 17 Ulların asıǵıp keledi,
Seni qırıp, wayran etkenler shıǵıp ketedi.
- 18 Basıńdı kóterip, aylanaǵa qara,
Hámmesi jynalıp, saǵan kiyatır.
Tiriligim haqı ant ishemen,
– deydi Jaratqan Iye. –
Olardıń hámmesi sen ushın bezeniw buyımınday boladı,
Kelinshekter olardı taǵıp alasań.
- 19 Awa, jeriń wayranlanıp, bosap qalıp,
Qarabaqanaǵa aylanǵan bolsa da,
Endi jer xalqıńa tarlıq etip,
Seni jalmap kelgenler sennen uzaqlasadı.
- 20 Tutqın bolǵan waqıtta tuwılǵan balaların,
- Ele saǵan bılay deydi:
„Bul jer bizlerge tarlıq etip atır,
Jasaw ushın kóbirek jer ber“.
- 21 Sonda sen ishińnen bılay deysen:
„Bulardı maǵan kim tuwıp berdi?
Men balalarımdı joytıp, násilsiz bolıp qalǵan edim,
Súrgin etilip, quwıp jiberilgen edim.
Bulardı kim ósirdi?
Men jalǵız ózim qalǵan edim,
Bular qaydan payda boldı?“»
- 22 Quday Iye bılay deydi:
«Men milletlerge qol menen belgi beremen,
Xalıqlarǵa bayraǵımdı kóteremen.
Olar ullarınǵı qolına,
Qızlarınǵı iynine kóterip alıp keledi.
- 23 Patshalar saǵan ákelik qılıp,
Xanbiyekeler saǵan sút beriwshi ana boladı.
Olar aldında beti jerge tiygensehe iyilip tájim etedi,
Ayaqlarındaǵı shańdı artadı.
Sonda sen Meniń Jaratqan Iye ekenimdi,
Maǵan úmit baylaǵanlar uyatqa qalmaytuǵının bilip alasań».
- 24 Kúshliden oljasın tartıp alıw múmkin be?
Yamasa zalımın qolınan tutqın qutıla ala ma?
- 25 Biraq Jaratqan Iye bılay deydi:
«Awa, kúshliniń qolınan oljası tartıp alınadı,
Zalımın oljalardı qaytarılardı.
Saǵan qarsı shıqqanǵa,
Men qarsı turaman,
Balalarınǵı qutqaraman.

26 Seni ezgenlerge óz denesin
jegizemen,
Sharap ishkendey, óz qanların
iship más boladı.
Sonda pútkil adamzat Meniń
Jaratqan Iye ekenimdi,
Seniń Qutqarıwshıń hám
Ámeńgeriń ekenimdi,
Yaqıptıń Kúshli Qudayı ekenimdi
bilip aladı».

Izraildiń gúnası

50 ¹ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Men anańızdı quwıp
jibergen waqıtta bergen talaq
xat qáne?»

Sizlerdi qarız alğan adamıńnıń
qaysısına satıppan?

Mine, sizler óz jawız islerińiz
sebepli satıldıńız,

Sizlerdiń qılmıslarıńız sebepli
anańız quwıp jiberildi.

² Kelgenimde, ne ushın hesh kim joq
edi?

Shaqrıǵanımda, ne ushın hesh
kim juwap bermedi.

Sizlerdi azat etiw ushın qolım
sonday-aq qısqa ma edi?

Yamasa sizlerdi qutqarıwǵa
Mende kúsh joq pa?

Bir aybat etsem, teńiz qurıydı,
Dáryalardı shólge aylandıraman.
Balıqlar suwsızlıqtan sasıp,
shóldeń óledi.

³ Kóklerge qara kiydiremen,
Aza kiyimin olardıń japqıshı
qılaman».

Quldiń sózdi tırlawı

⁴ Sharshaǵanǵa sóz benen mádet
bersin dep,
Quday Iye maǵan tálim berip,
dana til berdi.

Hár kúni tańda Ol meni oyatıp,
Shákirtlerdey tırlasın dep,
qulaǵımdı ashadı.

⁵ Quday Iye qulaǵımdı ashtı,
Men qarsı shıqqadım, júz burıp
ketpedim.

⁶ Men ózimdi urǵanlarǵa arqamdı,
Saqalımdı julǵanlarǵa júzimdi
tuttım.

Masqaralaǵanda da, tükirgende
de júzimdi jasırmadım.

⁷ Quday Iye maǵan járdem
bergenlikten,

Men uyatqa qalmadım.

Ózimdi miytindey bekkem tuttım,
Bilemen, shermende bolmayman.

⁸ Meni aqlawshı janımda,
Meniń menen kim dawlasadı?

Kel, júzleseyyik,
Meni kim ayıplay aladı?
Ol janıma kelsin!

⁹ Maǵan járdem beriwshi – Quday
Iye,

Kim meni gúnalıǵa shıǵara aladı?
Olardıń hámmesi kiyimdey
tozadı,

Olardı kúye jep qoyadı.

¹⁰ Arańızda Jaratqan Iyeden qorqıp,
Onıń xızmetshisiniń dawısına
qulaq salǵan bar ma?

Qarańǵılıqta júrgenler, nurı
bolmaǵanlar,

Jaratqan Iyeniń atına úmit baylap,
Qudayına súyensin!

¹¹ Biraq ot jaǵıp, shıra uslaǵan sizler,
hámmeńiz,

Óz otıńızdıń jarıǵında,

Jaqqan shıralarıńızdıń jaqtısında
júre beriń.

Meniń qolım sizlerge mınanı
qıladı:

Azap ishinde jatasız.

Jaratqan Iyeniń Siondı jubatıwı

- 51** ¹ «Azatlıqqa umtılıp,
Meni, Jaratqan Iyeni
izlegenler,
Mağan qulaq salıńlar!
Ózlerińiz kesip alıńǵan jartasqa,
Ózlerińiz qazıp alıńǵan tas kánine
názer salıń.
- ² Ákeńiz Ibrayımǵa,
Ózińizdi tuwǵan Saraǵa názer salıń.
Men onı shaqırǵanımda, ol jalǵız
edi,
Men onı jarıqlap, kóbeyttim.
- ³ Men, Jaratqan Iye Sionǵa,
Onıń hámme qarabaqanalarına
táselle beremen.
Men Sionnıń shóllerin Edendey,
Dalańlıqların Jaratqan Iyeniń
baǵınday qılamın.
Onda shadlıq hám quwanış,
Minnedarshılıq hám qosıq
dawısları esitiledi.
- ⁴ Xalqım, Mağan dıqqat awdarıń,
Milletim, Mağan qulaq tutıń!
Nızam Mennen shıǵadı,
Ádalatım xalıqlarǵa nur boladı.
- ⁵ Azat etiwim tez jaqınlaspaqta,
Qutqarıwım jolǵa shıqtı.
Qollarım xalıqlardı basqaradı,
Atawlar Meni kútpekte,
Qolımnıń kúshine úmit
baylamaqta.
- ⁶ Basıńızdı kóterip, kóklerge kóz
tigiń,
Tómende bolǵan jerge qarań:
Kókler tútindey tarqap ketedi,
Jer kiyim kibi tozadı,
Ondaǵı jasaytuǵınlar shıbınday
ólip ketedi.

Biraq Meniń qutqarıwım máńgi
boladı,
Meniń azat etiwim hesh qashan
tamam bolmaydı.

- ⁷ Ádillikti bilgen,
Nızamımdı júreginde saqlaǵanlar,
Meni tıńlań!
Adamlardıń abay etiwinen
qorqpań,
Olardıń ǵargáǵanınan
qáweterlenbeń.
- ⁸ Kúye olardı kiyim kibi,
Qurtlar olardı jún kibi jeydi.
Biraq Meniń azat etiwim máńgige
boladı,
Meniń qutqarıwım áwladtan-
áwladqa dawam etedi».
- ⁹ Oyan, oyan, kúshke tol, Jaratqan
Iyeniń qolı!
Áyyemgi waqıtlardaǵıday, áwelgi
áwladtaǵıday oyan!
Rahabtı^a tilkimlegen,
Sol teńiz aydarhasınıń denesin
tesken Sen emes pe ediń?
- ¹⁰ Teńizdi, tereń tuńǵıyıqtıń suwların
qurıtqan Sen emes pe ediń?
Qutqarıǵanlar ótsin dep,
Teńiz túbin jol qılǵan Sen emes
pe ediń?
- ¹¹ Jaratqan Iyeniń azat etkenleri
izge qaytadı,
Qosıq aytıp, Sionǵa qaytıp keledi.
Olar máńgilik quwanış tajın
baslarına kiyedi.
Quwanış hám shadlıqqa tolıp
tasıp,
Qayǵı hám ǵam-táshiwish qashıp
ketedi.

^a **51:9** *Rahab* – Bul at bul jerde Mısırdı bildiredi.

- 12 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Sizlerdi jubatatuǵın Menmen.
Ne ushın basında ólimi bar
insannan,
Shóptey solıp qalatuǵın adamnıń
ulınan qorqasań?
- 13 Sen ózińdi jaratqan, kóklerdi
jayǵan,
Jerdiń tiykarın qoyǵan,
Jaratqan Iyeni, Jaratıwshınıdı nege
umıttıń?
- Seni joq qılıw niyetinde bolǵan,
Eziwshiniń ǵázebinnen nege kúni
boyı qorqasań?
- Qáne, eziwshiniń ǵázebi qayda?
- 14 Tez arada tutqınlar azat etiledi,
Olar ólmeıdi, qábirge de túspeydi,
Nanǵa da zar bolmaydı.
- 15 Tolqınları shuwildasın dep, teńizdi
shayqaǵan,
Qudayın Jaratqan Iye Men
bolaman.
Meniń atım Álemniń Jaratqan
Iyesi.
- 16 Sózlerimdi awzıńa saldım,
Seni qolımnıń sayasında jasırdım.
Kóklerdi ornatqan,
Jerdiń tiykarın qoyǵan,
Sionǵa: „Sen Meniń xalqımsań“
degen Men bolaman».

Jaratqan Iyeniń ǵázep kesesi

- 17 Oyan, Erusalim, oyan, ayaqqa tur!
Jaratqan Iyeniń ǵázep kesesin
Onıń qolnan ishitiń,
Túbine deyin iship, tentireklep
júrdiń.
- 18 Óziń tuwǵan ullarıńnıń ishinde,
Seni jetekleytuǵın birewi de joq.
Óziń ósirgen ullarıńnıń ishinde,
Qolıńnan uslap, súyeytuǵın
birewi de joq.
- 19 Basińa qos apat tústi,

Kim saǵan tásele beredi?
Nabit bolıw, wayranshılıq, ashlıq
hám qılısh,
Kim seni jubata aladı?

20 Ulların esten tanıp,
Torǵa túsken antilopaday bolıp,
Hár kósheniń basında jatır.
Olar Jaratqan Iyeniń ǵázebine,
Qudayınnıń qáhárine ushıraǵan.

- 21 Sonlıqtan azap shekken,
Sharapsız más bolǵanlar,
mınaǵan qulaq salıń!
- 22 Iyeń, Óz xalqın qorǵaytuǵın
Qudayın Jaratqan Iye bilay
deydi:
«Mine, Men seni tentirekletetuǵın
keseni qolıńnan aldım,
Bunnan bilay, Meniń ǵázep
kesemnen ishpeıseń.
- 23 Onı seni jábirlegenlerdiń qolına
beremen.
Olar saǵan: „Jerge jat, ústińnen
basıp óteyik“, – dedi,
Sonda sen arqańdı tutup, jerdey,
Olar ótetuǵın kóshedeı qıldıń».

Sionniń quwanışı

52 ¹ Oyan Sion, oyan, kúshke
tol!

Erusalim, muxaddes qala, ájayıp
kiyimlerińdi kiy!
Endi súnnetsizler hám haram
adamlar saǵan kirmes hasla.

2 Ústińdegi topıraqtı qaǵıp taslap,
Tur, Erusalim, taxtqa otr.
Moynıńdaǵı shınjırdı úzip tasla,
Tutqın bolǵan qız Sion!

- 3 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Sizler pulǵa satılmadıńız,
Pulsız azat etilesiz».
- 4 Quday Iye bilay deydi:

- «Xalqım jasap turıw ushın, dáslep
Mısırǵa bardı,
Keyin assiriyahlar sebepsiz olardı
jábirledi.
5 Bul ne awhal?
– deydi Jaratqan Iye. –
Xalqım qurıdan-qurı basıp alındı,
Húkimdarları páriyad etpekte,
– deydi Jaratqan Iye. –
Kúni boyı atıma til tiymekte.
6 Biraq xalqım Meniń atımdı bilip
aladı.
Sol kúni olar Meniń sóylegenimdi,
„Mine, Men“ degenniń Men
ekenin biledi».
- 7 Tawlar asıp, Xosh Xabar alıp
kiyatırǵannıń,
Ayaqları qanday ájayıp!
Ol paraxatshılıqtı járiyalamaqta,
Xosh xabar alıp kelmekte,
Qutqarılıwdı járiya qılmaqta.
Ol Sionǵa: «Qudayıń húkimdarlıq
qıladı!» demekte.
8 Tıńlań! Gúzetshileriń dawısıń
kótermekte,
Birge olar quwanıp baqırmaqta.
Jaratqan Iyeniń Sionǵa qaytıp
kelgenin,
Olar óz kózleri menen kóredi.
- 9 Birgelikte shadlıq penen baqırın,
Erusalimniń qarabaqanaları!
Jaratqan Iye Óz xalqına táselle
berdi,
Erusalimdi azat etti.
10 Pútkil milletlerdiń kóz aldında,
Jaratqan Iye muxaddes bilegin
túrdi.
Pútkil dúnya,
Qudayımızdıń qutqarıwın kóredi.
- 11 Ketin, ketin, ol jerden shıǵın!

- Haram nárselerge qol tiygizben!
Sizler, Jaratqan Iyeniń muxaddes
zatların tasıwshılar!
Ol jerden shıǵıp, tazalanın,
12 Biraq asıǵs shıǵıp ketpeń,
Qashıp ta júrmeń.
Sebebi Jaratqan Iye aldınızda
júredi,
Izraildiń Qudayı izińizden qorǵap
baradı.

Jaratqan Iyeniń qulınıń azap shegiwi hám ullıanıwı

- 13 «Mine, qulım tabısqa erisedi,
Ol kóterilip, ullılanıp, eń biyikke
shıǵarıladı.
14 Kópler oǵan hayran qaldı.
Onıń túr-túsi adamǵa
uqsamaytuǵın sıqılsız,
Kórinisi de adam ulına
uqsamaytuǵın edi.
15 Ol kóp milletlerdi lal qaldıradı,
Patshalar onıń aldında awzın
jumadı.
Sebebi olar ayılmaǵan nárselerdi
kórip,
Esitpegen nárselerin túsinedi».

53 ¹ Bizlerge jiberilgen xabarǵa kim isendi?

- Jaratqan Iyeniń kúsh-qúdireti
kinge ayan boldı?
2 Jaratqan Iyeniń qulı Onıń aldında
náldey,
Qurǵaq jerdegi tamırday ósip
shıqtı.
Bizler oǵan qaraǵanday,
Onda sın-sımbat ta, ullılıq ta
bolmadı,
Ózine tartqanday kórinis te joq
edi.
3 Ol adamlar tárepińen kemsitildi,
onnan júz burıldı.

- Ol qayǵınıń, azap-aqırettiń ne
ekenin biletuǵın edi.
Adamlar onnan betin
jasıratuǵınday dárejede ol
kemsitildi,
Onı biz adam qatarında kórmedik.
- 4 Haqıyqatında ol, bizlerdiń
keselliklerimizdi ózine aldı,
Awırılıqlarımızdı kóterdi.
Bizler bolsa, onı Quday tárepinen
jazalanıp,
Urılıp, azap shegip atır, dep oyladıq.
- 5 Al ol bizlerdiń qılmıslarımız ushın
jaraqatlandı,
Bizlerdiń jinayatımız ushın azap
shekti.
Tınıshlıq alıwımız ushın
beriletuǵın jazanı ol aldı,
Onıń jaraları bizlerge shıpa berdi.
- 6 Bizlerdiń hámmemiz qoylarday
joldan adastıq,
Hár birimiz óz jolımızdan kettik.
Jaratqan Iye oǵan hámmemizdiń
qılmısımızdı júkledi.
- 7 Ol ezilip, azap shekse de, awzın
ashpadı,
Soyılıwǵa alıp baratırǵan qoy kibi,
Jún qırqıwshınıń aldında únsiz
jatqan qoy kibi,
Hesh awzın ashpadı.
- 8 Ol nahaq húkim menen alıp ketildi.
Xalqımnıń jinayaty ushın
azaplanıp,
Tiriler áleminen shıǵarıp taslandı.
Onıń zamanlaslarınan qaysı biri
bunı bildi?
- 9 Ol zalım da bolmaǵan,
Awzınan jalǵan sóz de shıqqan
bolsa da,
Onıń qábiri zalımlar janınan
belgilendi,
- Bay adamnıń qasına qoyıldı.
- 10 Onıń jábirlenip, azap shegiwi,
Jaratqan Iyeniń qálewi edi.
Onıń janı gúna ushın qurbanlıq
etip berilgen waqıtta,
Ol óz urpaqların kórip, ómiri
uzayadı.
Ol arqalı Jaratqan Iyeniń erki
orınlanadı.
- 11 Jan azabınan soń ol nurdı kóredi,
Óz bilimi arqalı qanaatlanadı.
Meniń ádil qulım kópkerdi
aqladı,
Olardıń qılmısların ózine aladı.
- 12 Sonlıqtan ullılar qatarında oǵan
pay beremen,
Kúshliler menen olja bólisedi.
Óytkeni ol janın qurban etti,
Jinayatshılar qatarında sanaldı,
Kópkerdiń gúnasın ózine aldı,
Qılmıskerler ushın araǵa tústi.

Sionnıń keleshekтеgi ullılıǵı

54 ¹ «Shadlan, háy, bala kór-
megen násilsiz hayal!

Tolǵatıp kórmegen, sen,
shadlanıp baqır!

Sebebi taslap ketilgen hayaldıń
balaları,

Kúyewi bar hayaldikinen kóp
boladı,

– deydi Jaratqan Iye. –

² Shatırınıń ornın keńeyt,
Mákan jayınıń perdelerin
ayamay sozıp,

Jiplerin uzın etip al, qazıqların
bekkemle.

³ Sen ońǵa da, solǵa da jayılasań,
Urpaqlarınıń milletlerdiń jerlerin
iyelep,

Bos qalǵan qalalarǵa ornalasıp
aladı.

- 4 Qorqpa, uyatqa qalmaysañ,
Ruwxıń túspeşin, masqara
bolmaysañ.
Sen jaslıǵındaǵı shermendelikti
umitasañ,
Jesirlik háşiretińdi artıq eske
almaysañ.
- 5 Sebebi seniń kúyewiń – seniń
Jaratıwshıń,
Onıń atı – Álemniń Jaratqan
Iyesi.
Izraildń Muxaddesi –
Ámeńgeriń,
Ol pútkil dúnyanıń Qudayı dep
ataladı.
- 6 Sen kúyewi taslap ketip,
Qálbi jaraqatlangan hayalǵa
uqsaysañ.
Biraq Jaratqan Iye seni shaqıradı,
– deydi Qudayıń. –
- 7 Men seni bir máwrit tárk ettim,
Biraq ullı mehir menen seni
jıynayman.
- 8 Qáhárlengenimde, sennen bir
máwrit júzimdi jasırǵan
edim,
Biraq máńgilik súyispenşiligim
menen,
Saǵan rehim etemen,
– deydi Ámeńgeriń Jaratqan Iye. –
- 9 Bul Men ushın Nuxtıń dáwirine
uqsaydı.
Nuxtıń dáwirinde topan suwı,
Jer júzinde endi qaytalanbaydı
dep ant ishkenim sıyaqlı,
Saǵan da endi qáhárlenip,
jazalamayman dep ant
ishtim.
- 10 Tawlar ornınan qozǵalıp, tóbeler
shayqalsa da,
Meniń saǵan degen
súyispenşiligim
terbelmeydi,
- Tınıshlıq kelisimim de qozǵalmas,
– deydi saǵan rehim etken
Jaratqan Iye. –
- 11 Azap shegip, dawıl dúbep,
jubanısh tappaqan qala!
Seni periwzadan qurıp,
Tiykarińdi lazuritten qoyaman.
- 12 Mınaralarıńdı rubinnen,
Dárwazalarıńdı gáwhardan,
Diywallarıńdı qımbatbaha
taslardan isleymen.
- 13 Balalarıńnıń hámmesi Jaratqan
Iyeden tálim aladı,
Olar ullı tınıshlıqqa bólenedi.
- 14 Sen ádalatlıq penen negiz
qurasañ,
Eziliwden awlaq bolasañ,
qorqpaysañ.
Qáwip-qáterden jiraq bolasañ, ol
saǵan jaqınlamas.
- 15 Eger birew saǵan topılsa,
Bul Mennen emes,
Saǵan hújim qılǵannıń hár biri
saǵan bas iyedi.
- 16 Qara, kómir shoǵın úplep,
Óz maqseti ushın qural-jaraq
soqqan temirshini,
Men jarattım.
Wayran qılsım dep, basqınshını da
Men jarattım.
- 17 Saǵan qarsı qollanıw ushın
jaratılǵan,
Hesh qanday qural-jaraq tabısqa
erispeydi,
Húkimde seni ayıplamaqshı
bolǵan hár bir tildi,
Sen ayıplaysañ.
Jaratqan Iyeniń qullarınıń
miyrası – usı,
Men olardı aqlayman,
– deydi Jaratqan Iye».

Jaratqan Iyeniń shaqırığı

55¹ «Shóllegenlerdiń hámmesi,
suw kózlerine kelińler!

Aqshası joqlar da kelip, awqat
alıp jeńler!

Kelińler, sharap hám sút alıńlar,
Biypul, esheyin!

² Ne ushın aqshańızdı nan
bolmağan nársege,

Miyetnińızdı ózlerińızdi
qanıqtırmaytuǵın nársege
sarplaysızlar?

Meni qunt penen tıńlap, jaqsı
nárseni jeńler,

Janıńız toyımlı awqatlardan lázzet
alsın!

³ Qulaqtúrińler hám Maǵan kelińler,
Tıńlańlar, sonda jasaysız.

Dawıtqa bolǵan sadıq
súyispenhiligim haqı,
Sizler menen máńgilik kelisim
dúzbeکشimen.

⁴ Mine, Men onı xalıqlarǵa gúwa,
Kósem hám sárdar qıldım.

⁵ Sen tanımağan xalıqlardı
shaqırasań,
Seni tanımağan xalıqlar saǵan
keliwge asıǵadı.

Sebebi Izraildiń Muxaddesi,
Qudayın Jaratqan Iye bolǵan
Men,
Seni ullılıqqa bólegenmen».

⁶ Tabıǵa púrsat barda, Jaratqan
Iyeni izleń,

Jaqın jerde eken, Onı shaqırın.

⁷ Zalım óz jolınan,
Jawız adam óz niyetinen qaytsın.
Jaratqan Iyege júz bursın,
Jaratqan Iye rehim eter,
Qudayımızǵa qaytsın,
Onıń keshirimi sheksiz!

⁸ «Meniń pikirlerim sizlerdikinen
özgeshe,

Meniń jolım sizlerdikinen basqa,
– deydi Jaratqan Iye. –

⁹ Aspan jerden qansha joqarı bolsa,
Meniń jollarım da sizlerdikinen
sonsha joqarı,
Meniń oy-pikirlerim de
sizlerdikinen júdá biyik.

¹⁰ Aspannan jawǵan jawın menen qar,
aspanǵa qaytpaydı.
Al jerdi suwǵarıp, ósimlik
kógertip ósiredi,
Egiw ushın dán, jew ushın nan
beredi.

¹¹ Meniń awzımnan shıqqan sóz de
soǵan uqsaydı:
Ol orınlanbay, Maǵan qaytpaydı.
Ol Meniń erkimdi orınlaydı,
Nege jibergen bolsam, sol ámelge
asadı».

¹² Sonlıqtan sizler quwanış penen
shıǵasızlar,
Paraxatshılıq penen jetelenesizler.
Tawlar hám tóbeshikler aldınıзда
qosıq aytıp,
Daladaǵı barlıq aǵashlar qol
shappatlaydı.

¹³ Tikenli puta ornına sárwi aǵashı,
Tikenektiń ornına mirta aǵashı
ósedı.
Bul Jaratqan Iyeniń dańqın
asıratuǵın,
Sónbeytuǵın máńgi belgi boladı.

Jaratqan Iyeniń pútkil milletlerdi qabil etiwı

56¹ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Ádalattı saqlań, tuwrı
bolǵan islerdi isleń,
Sebebi tez arada Meniń
qutqarıwım kelip,

- Azat qılıwım ayan boladı.
- ² Mınanı isleytuǵın adam,
Onı muqıyat orınlaytuǵın adam
balası, qanday baxıtlı!
Bunday adam Shabbat
kúnine ámel qıladı, onı
xorlamaydı,
Qolın jawız islerden tıyadı.
- ³ Jaratqan Iyege baǵıshlangan jat
jerlilerdiń hesh biri:
„Jaratqan Iye meni Óz xalqınan
birotala ayırıp taslaydı“, –
demesin.
Hesh bir aqta da: „Men tek bir
quwrap qalǵan terekpen“, –
dep aytpasın».
- ⁴ Sebebi Jaratqan Iye bilay deydi:
«Shabbatıma ámel qılıwshı,
Maǵan unaǵan nárselerdi
tańlawshı,
Kelisimime sadıq bolǵan
aqtalargá,
⁵ Ibadatxanamda, diywallarımın
ishinde,
Ullarım menen qızlarımnan da
góre jaqsıraq,
Estelik belgi hám at beremen.
Men olargá joǵalmaytuǵın,
mańgilik bir at beremen.
- ⁶ Jaratqan Iyege xızmet etiw,
Onıń atın súyiw,
Onıń qulı bolıw ushın,
Jaratqan Iyege ózin baǵıshlaǵan
jat jerlilerdi,
Shabbat kúnine ámel qılıp, onı
xorlamaǵanlardı,
Kelisimimdi bekkem
saqlaǵanlardı,
⁷ Muxaddes tawıma alıp kelemen.
Duwa etetuǵın Úyimde olardı
quwanışqa bóleymen.

Olardıń jandırılatsuǵın
qurbanlıqları hám basqa
qurbanlıqları,
Qurbanlıq ornımda qabil etiledi.
Meniń Úyim hámme xalıqlar
ushın,
Duwa etetuǵın úy dep ataladı».

- ⁸ Izraildiń quwǵın bolǵanların
jıynap alatuǵın,
Quday Iye bilay deydi:
«Men jıynaǵanlarıma qosa,
Basqalardı da jıynayman».

Izraildiń jawız basshılarınıń húkim qılıwı

- ⁹ Háy, daladaǵı jabayı haywanlar,
Háy, toǵaydaǵı jabayı haywanlar,
Kelip, jeńler!
- ¹⁰ Izraildiń gúzetshileri soqır,
Olardıń hámmesi nadan,
Barlıǵı úrmeytuǵın tilsiz iytler,
Olar jatıp alıp, tús kóredi,
Uyqımı jaqsı kóredi.
- ¹¹ Olar toyǵanın bilmeytuǵın
ashkóz iytler.
Aqılsız shopanlardıń hár biri,
Óz paydasın gózlep,
Óz jolman ketedi.
- ¹² Olar: «Keliń, sharap isheyik!
Ótkir ishimlikke toyayıq!
Erteń de búgingidey boladı,
Háte, bunnan da jaqsıraq
bolar», – deydi.

Opasız xalıq

- 57** ¹ Ádil adam ólip ketip atır,
Biraq hesh kim bunı júreкке
jaqın almaydı.
Sadıq adamlar joq bolıp ketip atır,
Sebebin hesh kim túsınbeydi.
Ádil adam jawızlıqtan qutılıp,
² Tınısh jerge kiredi.

- Tuwrı joldan júrgenler óz
qábirinde tıǵadı.
- 3 «Sizler bolsañız, háy, palkerlerdiń
balaları,
Neke hadallıǵın buzıwshı hám
buzıqlardıń urpaqları,
Berman keliń!
- 4 Sizler kimniń ústinen kúlip tursız?
Kimdi mazaqlap,
Kimgé tilińizdi shıǵarıp tursız?
Sizler qozǵalańshılardıń balaları,
Jalganshılardıń zúryadı emessiz
be?
- 5 Sizler kiyeli terebinflerdiń arasında,
Hár bir qoyıw japıraqlı terek
astında,
Qushtarlıq otında órtendińiz.
Saylarda hám jartastıń
quwıslarında,
Balalarıńızdı qurbanlıqqa
usındıńız.
- 6 Seniń payıń – dáryanıń sıypaq
tasları arasındaǵı butlar,
Nesiybeń – solar boladı.
Olargá ishimlik sadaqaların
quydıń,
Gálle sadaqasın berdiń.
Bulardan keyin de, seni jazasız
qaldırayın ba?
- 7 Biyik hám ullı taw ústine
tóseǵińdi salıp,
Qurbanlıq beriw ushın sol jerge
shıqtıń.
- 8 Qapı hám jaqlawıńnıń argı jaǵına,
Óz butlarıńnıń músinlerin qoydıń.
Meni taslap ketip, jalańashlanıp,
tóseǵińe kirdiń.
Tóseǵińdi keń jaydıń.
Kim menen tósekte jaqsı bolsa,
Sonıń menen pitim dúzdiń.
Olardıń jalańash denesine tigilip
qaldıń.
- 9 Xosh iyisli may alıp, Moloxqa
bardıń,
Átirlerińdi kóbeyttiń.
Elshilerińdi uzaqlarǵa jolladıń,
Hátte, óliler mákanına jiberdiń.
- 10 Uzaq sapar seni talıqtırdı,
Biraq sonda da úmitińdi úzbediń.
Kúshińdi qayta tiklediń,
Sol sebepli haldan taymadıń.
- 11 Meni aldap, esińnen
shıǵaratuǵınday,
Júregińnen Maǵan orın
bermeytuǵınday,
Kimnen aybınıp, kimnen qorqtıń?
Uzaq waqıt úndemegenim
sebepli,
Mennen qorqpaysañ ba?
- 12 Jalgán ádilligińdi, islerińdi áshkara
qılamán,
Bulardan saǵan payda bolmaydı.
- 13 Páriyad etkenińde,
Jıynap qoyǵan butlarıń qutqarsın!
Olardı samal ushırıp alıp ketedi,
Úplegen jel olardı kóterip ketedi.
Biraq Meni panalaǵan adam jerdi
iyeleydi,
Meniń muxaddes tawımdı
miryasqa aladı».

Qudaydıń jubatıwshı sózi

- 14 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Topıraqtı tegislep, jol salıń,
Xalqımnıń jolındaǵı bógetlerdi
alıp taslań».
- 15 Biyik hám bálent Bolǵan,
Máńgi jasaytuǵın,
Atı Muxaddes Bolǵan bilay deydi:
«Men biyik, muxaddes jerde
jasayman,
Sonday bolsa da, ruwxı
túskenlerdiń ruwxın kóteriw,

- Ezilgenlerdiń júregin janlandırıw ushın,
 Ezilgenler hám ruwxı túskenler menen birgemen.
- 16 Men adamlardı bárqulla ayıplap, Máńgige gázeplenbeymen.
 Bolmasa, Men jaratqan insanlardıń ruwxı, Janı aldımda tura almas edi.
- 17 Haram paydağa óshligi ushın gázeplenip,
 Men olardı jazaladım, Qáhár lenip, júzimdi jasırdım.
 Biraq olar qayıwdan bas tartıp, Júregi qálegen joldan ketti.
- 18 Men olardıń jolların kórdim, Degen menen, olarğa shıpa beremen.
 Olardı jetelep, qayğırganlardı qayta jubataman.
- 19 Awızlarına algıs-maqtaw sózlerin salaman.
 Uzaqtağılarğa da, jaqındağılarğa da tınıshlıq bolsın!
 – deydi Jaratqan Iye. – Men olardı shıpalayman!
- 20 Biraq jawızlar tolqınlangan teńizge uqsaydı,
 Ol tınısh tura almaydı, Suwları ilay menen balshıqtı shıǵara beredi,
- 21 Jawızlar ushın tınıshlıq joq», – deydi Qudayım.

Haqıyqıy oraza

58¹ «Dawısındı qıspay, qattı baqır!

Dawısıń kárnaydıń sestindey bolıp shıqsın!
 Xalqıma qılmısların,
 Yaqıptıń násiline gúnaların járiyala!

² Olar hár kúni Meni izler,

- Jollarımdı biliwden zawıq almaqshımış!
 Tuwrı is islegen,
 Qudaydıń kórsetpelerinen júz burmaǵan xalıq kibi,
 Mennen ádil qarar soraydı,
 Qudayǵa jaqın bolıwdı árman etedi.
- ³ Olar: „Bizler oraza tuttıq, Sen nege kórmediń?
 Ózimizdi boysındırdıq,
 Nege itibar bermediń?“ – deydi.
- Mine, sizler oraza tutqan kúnińizdiń ózinde,
 Qálegenińizdi qılıp,
 Jumısshılarıńızdı ezesiz.
- ⁴ Mine, oraza tutıp atırıp daw-jánjel qılasız,
 Zorlıq penen mush kóteresiz.
 Búgingidey oraza menen,
 Dawısıńızdı joqarıǵa esittire almaysız.
- ⁵ Men qálegen oraza,
 Adam ózin boysındırǵan kún usınday bola ma?
 Qamis kibi basıńızdı iyip,
 Aza kiyimin kiyip, kúlge jatıwdı,
 Oaza, yaǵnıy Jaratqan Iyege unaytuǵın kún dep ataysız ba?
- ⁶ Men qálegen oraza,
 Ádalatsızlıq shınjırların sheshiw,
 Moyıntırıq jiplerin úziw,
 Ezilgenlerdi azat etiw,
 Hár qanday moyıntırıqtı sındırıw emes pe?
- ⁷ Nanıńdı ash penen bólisip jep,
 Úysiz jarlılarǵa úyińnen orın beriw emes pe?
 Jalańashtı kórgende kiyim berip,
 Jaqınlarıńnan járdemińdi ayamaw emes pe?

- 8 Sonda nurıń shuǵla kibi jarqırıp,
Tez shıpa tabasań.
Ádilligin aldında júrip,
Jaratqan Iyeniń saltanatı izinde
qorǵanıń boladı.
- 9 Keyin shaqırsań, Jaratqan Iye
juwap beredi,
Páriyad etseń, Ol: „Men
mindaman“, – deydi.
- Arańızdan moyntırıqtı alıp taslap,
Barmaq shoshayıp kórsetiwdi
hám ósekti toqtatsań,
- 10 Ashlar ushın janıńdı pidá etseń,
Qıynalǵanlardı mútáj zatı menen
támiyinleseń,
Onda qarańǵılıqta nurıń sáwle
shashıp,
Tas túnegiń túski waqıttay boladı.
- 11 Jaratqan Iye seni bárqulla
jetekleydi,
Qurǵaq jerde de keregıń menen
támiyinleydi.
Súyegińe quwat beredi.
Sen suwǵarılǵan baǵ kibi,
Suwı qurımaytuǵın bulaq kibi
bolasań.
- 12 Eski qarabaqanaların qayta
tiklenedi,
Kóp urpaqlardan qalǵan,
Qarabaqanalardıń tiykarın qayta
tikleyseń.
Sen: „Qıyraǵan diywallardı
ońlaytuǵın,
Jasaw ushın kóshelerdi qayta
tikleytuǵın“, – dep atalasań.
- 13 Shabbat kúnin ayaq astı qılıwdan,
Muxaddes kúnimde qálegenıńdi
qılıwdan saqlansań,
Shabbat kúnimdi zawıqlı,
Jaratqan Iyeniń muxaddes kúnin
húrmetli dep atasań,

- Ózińe unaǵanın islep,
Keypi-sapanı izlemeseń,
Bos sózlerdi sóylemeseń,
Sol kúndi húrmetleseń,
- 14 Sonda Jaratqan Iyeden zawıq
alasań.
Men seni dúnyanıń
bálentliklerine shıǵarıp,
Ákeń Yaqıptıń miyrasın saǵan
beremen».
- Bunı Jaratqan Iye aytadı.

Gúna hám jaza

- 59** ¹ Bilip qoyıń, Jaratqan
Iyeniń qolı qutqara almay-
tuǵında qısqa emes,
Qulaǵı da esitpeytuǵında, awır
emes.
- ² Degen menen, qılmıslarıńız
Qudayıńız benen arańızǵa
suwıqlıq saldı,
Gúnalarıńız Onıń júzin sizlerden
jasırdı,
Sonlıqtan Ol sizlerdi esitpeydi.
- ³ Qollarıńız qan menen,
Barmaqlarıńız qılmıs penen
haramlandı.
Awzıńız jalǵan aytıp,
Tilińiz ótirik sózler sóyleydi.
- ⁴ Hesh kim ádillikke shaqırmaıdı,
Hesh kim hadal dawlaspaydı.
Ózleriniń bos sózlerine súyenip,
jalǵan sóyleydi,
Buzǵınlıqqa hámiledar bolıp,
jawızlıq tuwadı.
- ⁵ Olar uwlı jılanıń máyegin qurıq
basadı,
Órmekshiniń awın toqıyadı.
Olardıń máyegin jegen óledi,
Sınǵan máyekten záhárli jılan
shıǵadı.
- ⁶ Aw toqıǵan menen hesh nársege
erispeydi,

- Dúzgen jobaları paydasız.
Olardıń isleri jaramas isler,
Qolları zorlıq qıladı.
- ⁷ Ayaqları jamanlıqqa juwiradı,
Biygúna qan tógiwge asıgadı.
Oyları jawızlıqqa tolı,
Talan-taraj hám qırgın bar
jollarında.
- ⁸ Sol jollardan júretuǵınlar,
Tınıshlıqtıń ne ekenin bilmeydi.
Ádalat joq jollarında,
Ózlerine qıysıq jollar isledi,
Tınıshlıqtıń ne ekenin
bilmeytuǵınlar,
Sol jollardan júredi.

Xalıqtıń óz gúnaların moyınlawı

- ⁹ Sonlıqtan ádalat bizden uzaqta,
Ádillik bizge jetip kelmedi.
Nurdi kútemiz, biraq tek
qarańǵılıq bar,
Jaqtılıq izleyміz, biraq túnekte
júremiz.
- ¹⁰ Soqırdıń diywaldı sıypalaǵanına
uqsap,
Kózli kibi qarmalanamız,
Kúpá-kúndiz ımırt jabılǵanday
súrnigemiz,
Kúshliler arasında ólideymiz.
- ¹¹ Hámmemiz ayıwlar kibi
baqıramız,
Kepterler kibi shırıldaymız.
Ádalattı kúttik, biraq ol joq,
Qutqarılıwdı kúttik, biraq ol
bizden alısta.
- ¹² Aldında qılmıslarımız kóp,
Gúnalarımız bizge qarsı gúwalıq
bermekte.
Qılmıslarımız kóz aldımızda,
Ayıplarımızdı ózimiz bilemiz.
- ¹³ Boysınbay, Jaratqan Iyeni tárk
ettik,

- Qudayımızdan júz burdıq,
Zulımlıq penen sóyledik, bas
kóterdik,
Júregimiz hámiledar bolǵan
jalǵandı sóyledik.
- ¹⁴ Ádalat quwıldı, ádillik uzaqta
qaldı.
Haqıyqat qala maydanında quladı,
Hadallıq aramızǵa kire almaydı.
- ¹⁵ Hesh jerde haqıyqat joq,
Zulımlıqtan bas tartqan talanadı.

Jaratqan Iye xalqın qutqarmaqshı

- Jaratqan Iye bunı kórip,
Ádalattıń joqlıǵına qapa boldı.
- ¹⁶ Jaratqan Iye hesh kimniń joqlıǵın
kórdi,
Aralasatuǵın hesh kimniń
joqlıǵına hayran qaldı.
Óz qolı Onı jeńiske eristirdi,
Ádilligi Oǵan súyenish boldı.
- ¹⁷ Ol ádillikti sawıt kibi kiydi,
Qutqarılıw duwlıǵasın basına
kiydi.
Ósh alıwdı Ol kiyim kibi kiyip
alıp,
Ǵázepti shapan kibi jamıldı.
- ¹⁸ Ol hár kimge isine jarasa jaza
beredi.
Dushpanlarına qáhárin tógip,
Jawlarına jazasın tartqızadı.
Hátte, shetki atawlarǵa da esesin
qaytaradı.
- ¹⁹ Batıstaǵılar Jaratqan Iyeniń atınan,
Shıǵıstaǵılar Onıń dańqınan
qorqadı.
Sebebi Jaratqan Iye Óz demi
menen quwǵan,
Tasqın suwday bolıp keledi.

20 «Men Ámeñgeri sıpatında Sionğa,
Yaqıptıń urpaqlarınıń táwbe
qılǵanlarına kelemen»,
– deydi Jaratqan Iye.

21 «Meniń olar menen dúzetuǵım ke-
lisimim mınaw, – deydi Jaratqan Iye. –
Saǵan bergen Ruwxım hám awzıńa
salǵan sózim búginnen baslap seniń
de, balalarıńnıń da, balalarıńnıń ba-
lalarınıń da, – deydi Jaratqan Iye, –
máńgige awzınan túspeydi».

Erusalimniń saltanatlı keleshegi

60 ¹ «Tur, jarqıra, seniń nurıń
keldi,
Jaratqan Iyeniń saltanatı ústińe
shashıldı.
² Mine, jer júzin qarańǵılıq,
Xalıqlardı tas túnek qapladı.
Biraq seniń ústińde Jaratqan Iye
jarqırap,
Onıń ullılıǵı kórinedi.
³ Milletler seniń nurıńa,
Patshalar tań nurıńnıń shuǵlasına
keledi.
⁴ Basıńdı kóterip, aylanaǵa qara,
Hámmesi jynalıp, saǵan kiyatır.
Ullarıń uzaqlardan keledi,
Qızlarıńdı qollarında kóterip
ákeledi.
⁵ Sonda olardı kórip, júzin jarqırap,
Shadıqtan júregiń háwliredi.
Sebebi teńiz arqalı keletuǵın
baylıqlar saǵan nesip etip,
Xalıqlardıń baylıqları saǵan
keledi.
⁶ Túye kárwanı jerińdi qaplap ketip,
Mıdyan hám Efanan kelgen jas
túyeler kárwanına tolasań.
Olardıń hámmesi Shebadan
keledi,

Altın hám xosh iyisli zatlar alıp
kelip,
Jaratqan Iyege alǵıslar aytadı.
⁷ Kedardıń barlıq súriwleri sende
jynaladı,
Nebayottıń qoshqarları saǵan
xızmet etip,
Olar qurbanlıq ornımda
qurbanlıqqa qabil etiledi,
Men saltanatlı Úyimdi dańqqa
böleymen.

⁸ Bultqa uqsap, uyasına kiyatırǵan
kepterge uqsap,

Ushıp kiyatırǵan mınalar kimler?

⁹ Atawlar meni kútedi.

Qudayıń Jaratqan Iye,
Izraildiń Muxaddesi húrmeti,
Úlken sawda kemeleri
birinshilerden bolıp,

Ullarıńdı alıslardan,
Gúmis hám altını menen birge
alıp keledi.

Sebebi Jaratqan Iye seni dańqqa
böledi.

¹⁰ Jat jerliler diywallarıńdı quradı,
Patshaları saǵan xızmet etedi.
Gázeplengenimde, seni jazalaǵan
bolsam da,
Miyrimim túskende, rehim etemen.

¹¹ Dárwazalarıń mudamı ashıq
bolıp,
Olar kúni-túni jabılmaydı.
Milletler óz patshaları menen
súrgin qılınıp,
Baylıqların saǵan alıp kele beredi.

¹² Saǵan xızmet etpegen millet hám
patshalıq joq boladı,
Bunday xalıqlar pútkilley wayran
qılınadı.

¹³ Muxaddes Úyimdi bezew ushın,
Lebanonniń sánli aǵashları:

- Sárwi, shınar hám qaraǵay
aǵashları saǵan alıp kelinesi.
Men ayaq basqan jerimdi
saltanatlı qılamın.
- 14 Saǵan jábir qılǵanlardıń balaları
kelip,
Saǵan tájım etedi.
Seni kemsitkenlerdiń hámmesi
ayaǵına jıǵıladı.
Seni Jaratqan Iyeniń qalası,
Izraildiń Muxaddesiniń Sionı dep
ataydı.
- 15 Tárk etilip, jek kórinishli boldıń,
Sen arqalı hesh kim ótpedi.
Biraq Men seni máńgige ullı qılıp,
Áwladtan-áwladqa shadlıqqa
bóleymen.
- 16 Milletler seni ana kibi emizer,
Patshalar saǵan kókirek sútin
berer.
Sonda sen Meniń Jaratqan Iye –
Qutqarıwshıń,
Ámeńgeriń, Yaqıptıń Kúshli
Qudayı ekenimdi bileseń.
- 17 Saǵan qola ornına altın,
Temir ornına gúmis,
Aǵash ornına qola,
Tas ornına temir beremen.
Paraxatshılıqtı hákimini,
Ádillikti húkimdarıń qılamın.
- 18 Jerińde bunnan bılay zorlıq-
zombılıq,
Shegarań ishinde qırǵın hám
wayranshılıq esitilmeydi.
Diywallarıńdı „Qutqarıw“,
Dárwazalarıńdı „Alǵıs“ dep
ataysań.
- 19 Saǵan kúndiz quyash nurı,
Túnde ay sáwlesi hájet bolmaydı.
Óytkeni Jaratqan Iye seniń máńgi
nurıń boladı,

- Qudayıń seniń ullılıǵıń boladı.
- 20 Bunnan bılay, quyashıń batpas,
Ayıńnıń da sáwlesi óshpes.
Óytkeni Jaratqan Iye seniń máńgi
nurıń boladı,
Qayǵılı kúnleriń tamam boladı.
- 21 Pútkil xalqıń ádil bolıp,
Jerdi máńgi iyeleydi.
Ullılıǵımdı ayan qılıw ushın,
Men olardı ektim, olar Meniń
qollarımnıń isi.
- 22 Olardıń eń azı – mıń adamǵa,
Eń kishkenesi – kúshli milletke
aylanadı.
Men – Jaratqan Iyemen.
Óz waqtında, bunı tez ámelge
asıraman».

Jaratqan Iyeniń miyrimlilik jılı

- 61** ¹ Quday Iyeniń Ruwxı me-
niń ústimde.
Ol meni jarlılarǵa xosh xabar
járiyalaw ushın mayladı.
Meni jaralı júreklerdi emlewge,
Tutqınlardıń azatlıqqa,
Qamaқтаǵıların erkinlikke
shıǵatuǵın,
- ² Jaratqan Iyeniń miyrimlilik jilın,
Qudayımızdıń ósh alatuǵın kúniń
járiyalawǵa,
Barlıq qayǵıǵa batqanlarǵa
jubanısh beriwge,
- ³ Sionda qayǵı basqanlarǵa
ǵamxorlıq qılıwǵa,
Kúl ornına sánli taj,
Qayǵı ornına shadlıq mayın,
Ǵamlı ruwx ornına alǵıs tonın
beriwge jiberdi.
Olar Jaratqan Iyeniń dańqın
kórsetiw ushın egilgen,
Ádillik terebinfleri dep ataladı.
- ⁴ Olar áyyemgi qarabaqanalardı
qayta qurıp,

- Eski qıyrağan orınlardı qayta tikleydi.
Áwladtan-áwladqa wayran bolıp, Qıyrap qalğan qalalardı abat qıladı.
- 5 Jat jerliler sizlerdiń súriwlerińizdi baǵıp,
Shet elliler diyxan hám baǵmanıńız boladı.
- 6 Sizler bolsa, Jaratqan Iyeniń ruwxaniyeleri,
Qudayımızdıń xızmetshileri dep atalasız.
Sizler milletlerdiń baylıǵıman lázzet alıp,
Olardan alǵan qaznalarǵa maqtanasız.
- 7 Burın uyatqa qalǵanıńız ushın esesin alasız,
Xorlıq ornına alǵan jer úlesińiz ushın shadlanasız.
Óz jerińizden eki ese úles alasız,
Máńgilik quwanış sizlerdiki boladı.
- 8 «Men, Jaratqan Iye ádalattı súyemen,
Talanshılıq hám nahaqlıqtı jek kóremen.
Sadıqlıq penen ılayıqlı sıyn berip,
Olar menen máńgilik kelisim dúzemen.
- 9 Olardıń áwladları milletler arasında,
Urpaqları xalıqlar arasında tanımali boladı,
Olardı kórgenlerdiń hár biri, Jaratqan Iye jarılqağan xalıq ekenin ańlaydı».
- 10 Men Jaratqan Iyede shadlanaman,
Janım Qudayımda yoshlanar.
- Óytkeni Ol maǵan qutqarılıw kiyimin kiygizdi.
Maǵan ádillik shapanın japtı.
Men taj kiygen kúyewge,
Bezeniw buyımların taqqan kelinge uqsayman.
- 11 Topıraqtıń ósimlikti shıǵarǵanı kibi,
Baǵdıń egilgen nárselerdi ósirgeni sıyaqlı,
Quday Iye de ádillik hám alǵıstı,
Pútkil milletlerdiń kóz aldında ósirdi.

Sionnıń taza atı

- 62** ¹ Ádilligi nur kibi,
Qutqarılıwı shom kibi parlap janbaǵansha,
Sion haqı úndemey qalмайman,
Erusalim haqı tınısh turмайman.
- ² Milletler ádilligińdi,
Barlıq patshalar ullılıǵıńdı kóredi.
Sen Jaratqan Iye Óz awzı menen qoyatuǵın,
Taza at penen atalasań.
- ³ Sen Jaratqan Iyeniń qolındaǵı gózzallıq gúltaji,
Qudayınıń qolındaǵı patshalıq taji bolasań.
- ⁴ Endi saǵan «Tárk etilgen», dep aytpas,
Jerindi «Qanırap qalğan», dep atamas.
Biraq saǵan «Súyiklim»,
Jerine «Kelinshegim», delinedi.
Sebebi Jaratqan Iye seni súyedi,
Jerin de xojalıqlı boladı.
- ⁵ Jigittiń qızǵa úylengenindey,
Ulların da saǵan iyelik etedi.
Kúyewdiń kelin ushın quwanǵanı sıyaqlı,
Qudayın da sen ushın quwanadı.

- 6 Háy Erusalim, diywallarına
gúzetshiler qoydım,
Olar kúni-túni únsiz qalmas.
Háy, Jaratqan Iyeni eske
alıwshılar,
Ózlerińizge tıwshlıq bermeń.
7 Erusalimdi bekkemlep,
Onı jer júziniń dańqı
qılmaǵansha,
Jaratqan Iyege tıwshlıq bermeń.
- 8 Jaratqan Iye oń qolı,
Qúdiretli qolı menen ant ishti:
«Endi ǵálleńdi dushpanlarına azıq
ushın bermeymen,
Jat elliler miynetiniń sińgen
sharabınnan ishpeydi.
- 9 Zúraátin jıynaǵanlar jep,
Jaratqan Iyege algıs aytadı,
Júzimin jıynaǵanlar,
Muxaddes háwlılerimde sharabın
ishedi».
- 10 Kelińler, kelińler, dárwazalardan
shıǵıńlar!
Qaytıp kiyatırǵan xalıqqa jol
tayarlańlar.
Biyik etip jol salıńlar!
Taslardı alıp taslańlar!
Xalıqlar ushın bayraq tigińler!
- 11 Jaratqan Iye jerdiń tórt tárepine
járiyaladı:
«Qız Sionǵa bılay dep aytıńlar:
„Mıne, Qutqarıwshını kiyatır!
Onıń sıyı janında, inamı
aldında!“»
- 12 Turǵınların «Jaratqan Iye
qutqarǵan muxaddes xalıq»,
dep ataladı.
Óziń «Quday izlep tapqan,
tárk etilmegen qala», dep
atalasań.

Jaratqan Iyeniń qúdireti

63 ¹ – Edomnan kiyatırǵan,
Qırmızı kiyim kiyip,
Bosradan kiyatırǵan bul kim?
Sánli kiyimler kiyip,
Ullı kúsh penen qádem basqan bul
kim?

– Ádillik penen sóyleytuǵın,
Qutqarıwǵa kúshim jetetuǵın bul
Menmen.

² – Iskenjede júzim sıǵıp atırǵan
adamdıki kibi,
Kiyimiń ne ushın qıp-qızıl?

³ – Men jalǵız ózim iskenjede júzim
sıqtım,
Janımda xalıqlardan hesh biri
bolmadı.
Men olardı ashıw menen basqılap,
Ǵázep penen jenishtim.
Olardıń qanı kiyimlerime
shashırıp,

Pútkil ústi-basımdı ılasladı.

⁴ Men xalqımdı qutqaratuǵın jil,
Dushpanlarınan ósh alatuǵın
kúnim keldi dep uyǵardım.

⁵ Men názer saldım, kómekshi joq edi,
Súyenish bolatuǵın hesh kimniń
joqlıǵına hayran qaldım.
Sonda Óz qolım Maǵan jeńis
sıyladı,

Óz ǵázebim Meni qolladı.

⁶ Qáhárleníp, xalıqlardı ayaqqa
bastım,
Ǵázebim menen olardı más qılıp,
Qanın jerge tóktim.

Miyrim sorap duwa etiw

⁷ Jaratqan Iyeniń súyispenshiligin,
Onıń algısqı ılayıqlı islerin,

- Bizlerge kórsetken barlıq
jaqsılıqların,
Ullı súyispenshiligi hám miyrim-
shápááti menen,
Izrail urpaqlarına kórsetken ullı
miyrimin eske alaman.
- ⁸ Jaratqan Iye: «Haslında, olar
Meniń xalqım,
Aldamaytuǵın balalarım», – dep,
Olardıń Qutqarıwshısı boldı.
- ⁹ Olar azap shekkende, Ol qosılıp
qıynaldı,
Onnan kelgen perishte olardı azat
etti.
Olardı Ol súyispenshiligi hám
miyrimi menen qutqardı.
Ázelden olardı qolına kóterip
keldi.
- ¹⁰ Biraq olar bas kóterip,
Onıń Muxaddes Ruwxın qapa
qıldı.
Keyin Ol olardıń dushpanına
aylanıp,
Olar menen Ózi urıstı.
- ¹¹ Sonda Onıń xalqı áyyemgi
kúnlerin,
Onıń qulı Muwsanıń kúnlerin
esledi:
«Olardı Óz súriwiniń shopanları
menen birge,
Teńizden ótkergen qayda?
Olarǵa Muxaddes Ruwxın bergen
qayda?»
- ¹² Ullı qolın Muwsanıń oń qolına
bergen,
Óziniń atın máńgi dańqqa
eristiriw ushın,
Olardıń aldındaǵı suwdı ekige
ayırǵan qayda?
- ¹³ Xalqın teńiz túbinen alıp ótken
qayda?»
Quw dalada shapqlaǵan at kibi,
- Súrnikpesten ótken edi olar.
- ¹⁴ Otlı oypatlıqqa túsip atırǵan pada
kibi,
Olar Jaratqan Iyeniń Ruwxınan
ráhátlendi.
Óz atını dańqqa eristiriw ushın,
Óz xalqını usılay jeteklep júrdiń.
- ¹⁵ Jaratqan Iye, kóklerden qarap,
Ózińniń muxaddes hám dańqlı
ornıńnan názer sal!
Seniń qızǵanıshın hám kúshiń
qayda?
Janashırılıǵın hám miyrimińdi
bizden jıraqtıttıń.
- ¹⁶ Sen bizlerdiń Ákemizseń!
Ibrayım bizlerdi tán almasa da,
Izrail bizlerdi qabıl almasa da,
Jaratqan Iye, Sen bizlerdiń
Ákemizseń,
Ázelden atıń «Ámeńgerimiz»
boldı.
- ¹⁷ Jaratqan Iye, ne ushın Sen
bizlerdi Óz jolıńnan
uzaqlastırıp,
Ózińnen qorqpawımız ushın,
júreklerimizdi qatallastırdıń?
Óz qulların haqı,
Mıyrasın bolǵan urpaqlar haqı
izge qayta gór!
- ¹⁸ Seniń xalqın az waqıt muxaddes
ornıńdi iyelik etti,
Biraq dushpanlarımız
Ibadatxanańdi ayaq astı qıldı.
- ¹⁹ Bizler Sen hesh qashan
húkimdarlıq qılmaǵan,
Seniń atın menen atalmaǵan,
Xalıqqa uqsap qaldıq.

64 ¹ Jaratqan Iye, kóklerdi jarıp,
tómenge túskenińde edi!
Aldında tawlar titireser edi!
² Atını dushpanlarǵa tanıttı.

- Jalınını otındı jandırıp, suwdı
qaynatqanında,
Milletlerdi aldında qaltırat!
3 Bizler kútpegen tañ qalarlıq islerdi
islegeniñde,
Jerge tústini, aldında tawlar
titiredi!
4 Ózinen úmit etkenler ushın,
Sonday islerdi islegen jalǵız
Quday Senseñ.
Sennen basqa qudaydı ázelden
qulaq ta esitpegen, kóz de
kórmegen.
5 Tuwrı islerdi shadlıq penen islep,
Seniñ jollarınıñ yadında
tutqanlardı qarsı alasañ.
Biraq bizler gúna isledik, Sen
ǵázeplendiñ.
Bizler ázelden gúnaǵa batqanbız,
Endi qalay bizler qutqarıla
alamız?
6 Hámmemiz haram adamday
boldıq,
Tuwrı islerimiz de pataslangan
kiyimge uqsaydı.
Hámmemiz japıraq kibi solıp
atırmız,
Gúnalarımız bizdi samalday
ushırıp áketip baratır.
7 Seniñ atınıñ aytıp shaqırǵan,
Saǵan ózin tolıq baǵıshlaǵan hesh
kim joq.
Sonlıqtan Sen bizlerden júziñdi
jasırıp,
Bizlerdi gúnalarımız húkimine
tapsırdıñ.
8 Sonda da, Jaratqan Iye, Sen
bizlerdiñ Ákemizseñ!
Bizler ılay, Sen – gúlalshımızsañ.
Hámmemiz Seniñ qolınan
shıqqanbız.
9 Jaratqan Iye, bizge qattı
ǵázeplenbe,

Qılmıslarımızdı bárqulla yadta
saqlama.

- Bizge názer sala gór,
jalbarınaman,
Hámmemiz Seniñ xalqıñbız.
10 Muxaddes qalaların shólge aylandı,
Hátte, Sion da shólge aylandı,
Erusalim qańırıp bosap qaldı.
11 Muxaddes hám dańqlı
Ibadatxanamız,
Ata-babalarımız Saǵan maqtaw
aytqan orın,
Órtep jiberildi.
Biz qádirlengen nárseler,
Wayran boldı.
12 Jaratqan Iye, sonda da,
Óziñdi tutup tura bereseñ be?
Úndemey, bizlerge sheksiz azap
bere bereseñ be?

Húkim hám qutqarıw

- 65**¹ «Men soramaǵanlarǵa
Ózimdi ayan ettim,
Izlemegenler Meni taptı,
Atımdı aytıp shaqırmaǵan milletke:
„Men mindaman, Men
mindaman“, – dedim.
2 Óz qálewlerine erip,
Naduris joldan júrgen,
Qaysar bir xalıqqa,
Kúni boyı qushaǵımdı ashıp
turdim.
3 Ol xalıq baǵlarda butlarǵa
qurbanlıq berip,
Gerbishtiñ ústinde tútetki tútetip,
Júzime tik qarap turıp,
Úzliksiz ǵázebimdi keltiredi.
4 Olar qábirler arasında otırıp,
Túndi sırlı jerlerde ótkeredi.
Shoshqa góshin jep,
Qazanlarında haram gósh
qaynatadı.
5 Olar: „Arı tur, maǵan jaqnlama,

- Men sen ushın júdá
muxaddespen“, – deydi.
Olar murnıma ashshı tútindey
bolıp,
Kúni boyı pısqıp janıp turgan
otqa megzeydi.
- 6 Mine, aldımda bılay dep jazılğan:
Men údemey qalмайman,
Isine jarasa qaytaraman, sózsiz
qaytaraman.
- 7 Olardı ózleriniń hám ata-
babalarınń gúnaları ushın
jazalayman,
– deydi Jaratqan Iye. –
Olar tawlarda tútetki tútetti,
Tóbeshiklerde Meni aqıretledi.
Olardıń islegen islerin ólshep,
esesin qaytaraman».
- 8 Jaratqan Iye bılay deydi:
«Júzim solqımında ele shire bar
gezde,
Birew: „Onı zayalama, bereket
sonda góy“, – deydi.
Men de qullarım haqı solay
isleymen,
Hámmesin qırıp taslamayman.
- 9 Men Yaqıptan jańa áwlad,
Yahudadan tawlarımınń
miyrasxorlarınń órbitemen.
Tańlağanlarım olardı miyras etip,
Qullarım sol jerde jasaydı.
- 10 Meni izlegen xalıq ushın,
Sharon súriwlerine jaylaw,
Axor oypatlıǵı mallarına
tıńıgatuǵın orın boladı.
- 11 Biraq sizler, Jaratqan Iyeni tárk
etkenler,
Muxaddes tawımdı umıtqanlar,
Tabis degen qudayǵa dasturxan
jayǵanlar,
- Táǵdir degen butqa toltırıp
sharap quyıp bergenler,
12 Men sizlerdiń táǵdirińizge qılıshtı
jazaman.
Hámmeńiz qılıshтан qırılısız.
Sebebi shaqırǵanımda, juwap
bermedińiz,
Sóylegenimde, qulaq salmadıńız.
Meniń názerimde jawız bolǵan
islerdi islep,
Maǵan unamaǵan nárselerdi
tańlap isledińiz».
- 13 Sol sebepli Quday Iye bılay deydi:
«Mine, qullarım jeydi, sizler ash
qalasız.
Mine, qullarım ishedı, sizler
shólleysiz.
Mine, qullarım shadlanadı,
Sizler bolsańız shermende bolasız.
- 14 Mine, qullarımınń júregi
shadlanıp, qosıq aytadı,
Sizler júrek dártinen dad salıp,
Ruwxıy azap penen páriyad etesiz.
- 15 Meniń tańlap alǵanlarım ushın,
Atıńızdı ǵargıs sıpatında qaldırasız.
Quday Iye sizlerdi ólimge húkim
etip,
Óz qullarına basqa at beredi.
- 16 Elde pátiya bergen hár bir adam,
Haqıyqat Qudayınıń atı menen
pátiya beredi,
Elde ant ishken hár bir adam,
Haqıyqat Qudayı haqı ant ishedi.
Buringı qapashılıq umıtılıp,
Qaytıp kózime túspeytuǵın
boladı».
- Jańa aspan hám jańa jer**
- 17 «Mine, Men jańa aspan hám jańa
jer jarataman.
Buringılar endi yadqa alımbas,
oyǵa da kelmes.

- 18 Jaratqanlarıma máńgige quwanıp,
shadlanıń.
Óytkeni Men Erusalimdi shadlıq
ushın,
Xalqın quwanışqa toltırıw ushın
jarataman.
- 19 Ózim de Erusalim ushın quwanıp,
Xalqım ushın shadlanaman.
Endi ol jerde jılaǵan da, dad
salǵan da ses esitilmes.
- 20 Endi onda náresteler qaza tappas,
Uzaq ómir súrmegen ǵarrı da
bolmas.
Júz jasta ólgen jas sanalar,
Júz jasqa jetpey ólgen ǵargıs
urǵan esaplanar.
- 21 Olar úyler qurıp, onda jasar,
Júzimzarlar otırǵızıp, miywesin
jer.
- 22 Endi olar qurǵan úyde, basqalar
jasamas,
Endi olar otırǵızǵan náldiń
miywesin basqalar jemes.
Xalqımınń ómiri tereklerdiń
ómirindey uzaq bolar,
Tańlap alǵanlarım óz miynetiniń
jemisinen lázzet alar.
- 23 Olar biyhudaǵa miynet etpes,
Apat ushın bala tuwmas.
Olardıń ózleri de, urpaqları da,
Jaratqan Iye jarılqaǵan xalıq
bolar.
- 24 Meni shaqırmastan-aq, olarǵa
juwap beremen,
Aytpay atırıp, esitemen.
- 25 Qasqır hám qozı birge otlar,
Arıslan ógiz sıyaqlı ot jer,
Al jılan ushın topıraq azıq bolar.
Meniń muxaddes tawımınń barlıq
jerinde,
Hesh kimge zıyan keltirilmes,
Hesh kim joq qılınbas»,
– deydi Jaratqan Iye.

Húkim hám úmit

- 66** ¹ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Kókler – Meniń taxtım,
Jer – Meniń ayaq basarım!
Sonda Maǵan qanday úy
qurmaqshısız?
Meniń dem alatuǵın ornım qay
jerde boladı?
- ² Hámmesi Meniń qolım menen
jaratılǵan,
Hámmesi Meniki,
– deydi Jaratqan Iye. –
- Sonda da Men kishipeyilge,
ruwxıy ezilgenge,
Sózimnen qaltıraytuǵıńǵa názer
salaman.
- ³ Buǵanı qurbanlıqqa shalǵan adam,
Solay islep turıp, adamdı da
qurbanlıqqa beredi,
Toqlım qurbanlıqqa shalǵan
adam,
Solay islep turıp, iyttiń de moynın
úzedi,
Ǵalle sadaqasın bergen adam,
Solay islep turıp, shoshqa qanım
da usınadı,
Xosh iyisli tütetki tütetken adam,
Solay islep turıp, butqa da
sıynadı.
Olar óz jolların ózleri tańlap aldı,
Jeksurin islerinen lázzet aladı.
- ⁴ Men de olar ushın qatal jaza
tańlayman,
Ózleri qorqqan nársesin basına
salaman.
Óytkeni Men shaqırǵanda, hesh
kim juwap bermedi,
Men sóylegende, hesh kim
tıńlamadı.
Olar Meniń názerimde jawız
bolǵan islerdi islep,

- Mağan lázzet bağıshlamaytuǵın
nárselerdi tańlap aldı».
- 5 Jaratqan Iyeniń sózinen
qaltıraytuǵınlar,
Onıń sózine qulaq salıń:
«Sizlerdi jek kóretuǵın,
Meniń atım sebepli quwdalaytuǵın
tuwısqanlarıńız:
„Jaratqan Iye ullılansın,
Biz de siziń quwanışıńızdı
kóreyik!“, – deydi.
Biraq olardıń ózleri uyatqa
qaladı».
- 6 Mine, qaladan shawqım esitiledi.
Ibadatxanadan dawıs esitiledi.
Dushpanlarına isine ılayıqlı jaza
berip atırǵan,
Jaratqan Iyeniń dawısı bul!
- 7 Hayal tolgatpay-aq, bosanıp,
Qıynalmaq-aq, ul tuwdı.
- 8 Usındaydı esitken bar ma?
Usındaydı kórgen bar ma?
El bir kúnde tuwıla ma?
Millet bir máwritte dúnyaǵa kele
me?
Biraq Sion tolgata baslaǵannan-aq,
Ulların tuwıp aladı.
- 9 Tuwıw waqtına deyin ákelip,
Tuwdırmay qoyaman ba?
– deydi Jaratqan Iye. –
Tuwıwǵa kúsh berip bolıp,
Qursaqtı bekitip qoyaman ba?
– deydi Qudayıń.
- 10 Erusalim menen birge shadlanıń,
Onı súygenlerdiń hámmesi ol
ushın quwanıń,
Ol ushın aza tutqanlar,
Onıń menen birge shadlanıp,
quwanışqa bóleniń.
- 11 Onıń jubanısh beriwshi
emsheklerin emip, toyasız,
Qanıp ishıp, onıń mol dáwletinen
lázzet alasız.
- 12 Jaratqan Iye bılay deydi:
«Mine, Men Sionǵa
abadansılıqtı dáryaday,
Milletlerdiń baylıǵın tolp aqqan
sayday etip aǵızaman.
Ol sizlerdi emizip, qollarına
kóterip,
Ayaǵına shayqaydı.
- 13 Ana balasın jubatqanday, Men
sizlerdi jubataman.
Sizler Erusalimde jubanısh
tabasız».
- 14 Bunı kórgende, júregińiz
quwanışqa tolp,
Deneńiz maysa shóp kibi gúllep
ósedı.
Jaratqan Iyeniń qolı Óz qullarınıń
ústinde ekeni ayan boladı,
Al Onıń ǵázebi bolsa,
dushpanlarına jawadı.
- 15 Qarań, Jaratqan Iye ot ishinde
kiyatır,
Onıń sawash arbaları quyınday,
Kúshli ǵázebin qáhár menen,
Ashıwın lawlaǵan jalınday
tógejaq.
- 16 Jaratqan Iye pútkil adamzattı,
Ot hám qılısh penen húkim qıladı.
Jaratqan Iye tárepinen
óltiriletuǵınlar kóp boladı.
- 17 «Ózlerin páklep hám tazalap,
basshılarına erip butlardıń baǵları-
na kirgenler, shoshqa, tıshqan hám sol
sıyaqlı haram nárselerdiń góshin je-
genler joq etiledi, – deydi Jaratqan Iye.

¹⁸ Men olardıń islerin de, niyetlerin de bilemen.

Pútkil milletlerdi hám barlıq tillerdi bir jerge jıynaw ushın Men kelemen. Olar kelip, ullılıǵımdı kóredi. ¹⁹ Men olardıń arasında bir belgi kórsetip, aman qalǵanlarınıń ayırımların milletlerge xızmet etiwge jiberemen. Olar Tarshishke, Pulǵa, sadaqshılardıń eli bolǵan Ludqa, Tubalǵa, Yawanǵa, Men tuwralı esitpegen hám ullılıǵımdı kórmegen alıstaǵı atawlarǵa barıp, ullılıǵımdı milletlerge járiyalaydı. ²⁰ Izrail ullarınıń gálle sadaqların hadal ıdıslarda Jaratqan İyeniń Úyine alıp kelgeni sıyaqlı, olar da barlıq milletler arasınan tuwısqanlarıńızdıń hámмесin toplap, atlarǵa, hár qıylı arbalarǵa, ğashırlarǵa hám

túyelerge mingizip, – deydi Jaratqan İye, – Meniń muxaddes tawıma, Eru-salimge, Jaratqan İyege sıy retinde alıp keledi. ²¹ Olardıń ayırımların ruwxaniy hám ayırımların lebiyli xızmetker etip tayınlayman, – deydi Jaratqan İye.

²² Men jaratatuǵın jańa aspan hám jańa jer aldımda qansha tursa, – deydi Jaratqan İye, – sizlerdiń násillerińiz benen atıńız da sonsha turadı.

²³ Jańa aydan Jańa ayǵa, Shabbattan Shabbatqa pútkil adamlar aldım kelip, Maǵan sıymadı, – deydi Jaratqan İye.

²⁴ Sırtqa shıqqanda, Maǵan qarısı bas kótergenlerdiń óli denelerin kóredi. Olardıń denelerin jep atırǵan qurtlar ólmes, olardı jaqqan ot sónbes. Pútkil adamzat olardan jerkenedi».

Eremiya payğambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Eremiya búlginshilik dáwirde jasaǵan payǵambar. Babiloniya patshalıǵı Yahudaǵa hújim etip, onı basıp aladı. Yahuda xalqı azatlıqtı qoldan berip, Babiloniyannıń koloniyasına aylanadı. Eremiya payǵambar bul waqıyalarǵa gúwa boladı. Sefaniya, Xabaqquq, Daniel hám Ezekiel payǵambarlar Eremiyannıń zamanlasları edi.

Eremiya jas waqtınan baslap, Yahuda xalqına Qudaydıń sózin jetkize baslaydı. Onıń xızmeti b. e. sh. 586-jılǵa deyin, yaǵnıy Babiloniya Yahuda elin basıp alıp, Erusalimdi wayran qılǵanǵa deyin dawam etedi. Keyin bolsa, Mısırǵa qashıp baratırǵan adamlar Eremiyanı májbúrlep ózleri menen alıp ketedi. Eremiya Mısırda da óz xalqına Qudaydıń sózin jetkiziwdi dawam etedi.

Eremiyannıń payǵambarshılıq sózleriniń kóbisinde, olardıń jazılǵan sánesi kórsetilgen. Biraq bul payǵambarshılıqlar xronologik tárizde emes, al temalar boyınsha jaylastırılǵan.

Eremiya ójet hám gúnaǵa batqan Yahuda xalqın úzliksiz eskertip,

Qudaydıń olardı jazalaytuǵının aytıp, Qudayǵa qaytıwdı ótinedi. Payǵambar xalıqtı babiloniyalılarǵa táslim bolıwǵa shaqıradı. Sol sebepli Eremiyannıń dushpanları onı satqınǵa shıǵaradı. Olar Eremiyanı zindanǵa taslaydı, hátte, óltirmekshi de boladı. Sonday bolsa da, ol xalqınıń boysınbawshılıǵına hám ayanıshlı táǵdirine qattı qayǵıradı. Sol sebepli ol «jılap atırǵan payǵambar» dep te ataladı.

Eremiya Yahuda xalqına: «Sizler Jaratqan Iye menen dúzilgen kelisimdi buzdıńız, jalǵız Oǵan xızmet qılmay, butqa tabınıwshılıqqa berilip kettińız», – dep kóp eskertedi. Usı qılmısları ushın, Yahuda xalqı Qudaydıń ǵázebine ushırap, Babiloniya xalqına táslim bolatuǵının, keyin Babiloniyaǵa súrgin etiletuǵının aldın ala ayan qıladı. Al 31:31-34, 32:36-40 ayatlarda bolsa, waqtı kelip Quday tańlaǵan xalqın óz eline qaytarıp alıp keletuǵının hám olar menen jańa kelisim dúzetuǵının aytadı.

1 ¹ Bular Benyamin jerindegi Anatot qalasında jasaytuǵın ruwxaniyelerdiń biri Xilkiya ulı Eremiyanıń sózleri.

² Yahuda patshası Amon ulı Ioshiyanıń húkimdarlıǵının on úshinshi jılında Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi.

³ Eremiyaǵa Jaratqan Iyeniń sóziniń túsiwi Yahuda patshası Ioshiyanıń ulı Ehoyakinniń dáwirinen, Yahuda patshası Ioshiya ulı Sedekiyanıń patshalıǵının on birinshi jılınıń besinshi ayına deyin, yaǵnıy Erusalim xalqınıń súrgin etip alıp ketiliwine deyin dawam etti.

Eremiyanıń shaqırılıwı

⁴ Maǵan Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi:

⁵ – Men seni jatırda payda etpesimnen aldın tanıdım, Qursaqtan shıqpasınnan aldın seni tańladım.

Seni milletler ushın payǵambar etip tayınladım.

⁶ Sonda men:

– Haw, Quday Iye! Men qalay sóylewdi bilmeymen, júdá jaspan, – dedim.

⁷ Biraq Jaratqan Iye maǵan bilay dedi:

– «Men jaspan», – deme. Seni kimge jibersem, hámmesine barasań, ne buyırsam, sonı aytasań. ⁸ Olardan qorqpa, seniń menen birge bolıp, seni qutqaraman, – dedi Jaratqan Iye.

⁹ Keyin Jaratqan Iye qolın sozıp, awzıma tiygizdi de maǵan bilay dedi:

– Mine, sózlerimdi awzıma saldım.

¹⁰ Qara, suwırıp taslaw, qırıw, joq qılıw, jer menen jeksen qılıw ushın, sonday-aq qurıw, bekkemlew ushın, búgin Men seni milletler hám patshalıqlar üstinen qoydım.

¹¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi. Ol:

– Eremiya, sen neni kórip tursań? – dedi.

– Badam aǵashınıń shaqasın kórip turman, – dep juwap berdim men.

¹² – Tuwrı kórdiń, – dedi Jaratqan Iye maǵan. – Sebebi Men hár bir sózimniń orınlanıwın baqlap turaman.

¹³ Maǵan jáne Jaratqan Iyeden sóz tústi. Ol:

– Neni kórip tursań? – dedi.

– Arqa tárepten júzi bir tárepke qıysayıp qaynap turǵan qazandı kórip turman, – dep juwap berdim men.

¹⁴ Sonda Jaratqan Iye maǵan bilay dedi:

– Bul jerdiń barlıq turǵınlarına arqa tárepten apatshılıq keledi. ¹⁵ Men arqadaǵı patshalıqlardıń barlıq qáwimlerin shaqıraman, – dedi Jaratqan Iye.

– Olardıń patshaları kelip,

Óz taxtların Erusalim

dárwazalarınıń kirer awzına,

Onı qorshap turǵan diywallardıń,

Yahudanıń pútkil qalalarınıń

aldına qoyadı.

¹⁶ Xalqımnıń Mennen júz burıp,

Islegen barlıq jawızlıqları ushın,

Basqa qudaylarǵa tútetki tütetip,

Óz qolları menen islegen

nárselerine tabınǵanı ushın,

Men olarǵa qarsı Óz húkimimdi

járiyalayman.

¹⁷ Sen bolsań, belin di bekkem buw.

Barıp, Meniń saǵan buyırǵanlarımniń hámmesin olarǵa ayt. Olardan qorqpa, bolmasa Men seni olardıń aldında qorqıwǵa salaman. ¹⁸ Búgin Men seni pútkil elge – Yahuda patshalarına, onıń xızmetkerlerine, ruwxaniyelerine

hám sol jerdiń xalqına qarsı bekkem qala, temir sütün hám qola diywal qıldım. ¹⁹Olar saǵan qarsı urıladı, biraq jeńe almaydı. Sebebi seni qutqarıw ushın Men seniń menen birgemen, – dedi Jaratqan Iye.

Izraildiń Qudaydan uzaqlasıwı

2 ¹Jaratqan Iyeden maǵan sóz tústi:
² – Barıp, mınalardı Erusalim xalqına esittirip járiyala:

«Jaratqan Iye bılay deydi:
Seniń jashıǵında qanday opadar bolǵanıń,
Kelinshek waqtındaǵı súyispenshiliǵıń,
Shólde, egin ege almaytuǵın jerde,
Izime ergeniń yadımda.

³ Izrail Jaratqan Iye ushın muxaddes xalıq,
Onıń jemisiniń birinshi miywesi.
Onnan jegenlerdiń barlıǵı jazıqlı bolıp,
Baslarına apat jawdı, – deydi Jaratqan Iye.

⁴ Yaqıptıń xalqı, Izrail xalqınıń barlıq tiyreleri,
Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań!

⁵ Jaratqan Iye bılay deydi:
Mennen uzaqlasatuǵında,
Ata-babalarıńız Mennen ne jamanlıq kórdi?
Jaramsız butlarǵa tabınıp,
Ózleri de tükke turǵısız boldı.

⁶ Olar: „Bizlerdi Mısırdan alıp shıqqan,
Shól dalada, qumlu hám shuqırları bar jerlerde,
Suwsız hám qarańǵı jerde,
Hesh kim óte almaytuǵın hám

hesh kim jasamaytuǵın jerde,
Bizge jol kórsetken Jaratqan Iye qay jerde?“ – dep soramadı.

⁷ Miywesinen hám jaqsılıǵınan tatsın dep,
Men sizlerdi ónimdar bir jerge alıp kelgen edim.
Biraq ol jerge kirip, iyeligimdi haramladıńız,
Múlkimdi jerkenishli orıńǵa aylandırdıńız.

⁸ Ruwxaniyeler: „Jaratqan Iye qayda?“ – dep soramadı.
Qazılar Meni tanımadı,
Xalıq basshıları Maǵan qarsı bas kóterdi.
Payǵambarlar Baaldıń atınan payǵambarshılıq qılıp,
Paydasız nárselerdiń izinen quwdı.

⁹ Sonlıqtan Men sizler menen jáne dawlasaman,
– deydi Jaratqan Iye. –
Men sizlerdiń balalarıńızdıń balaları menen de dawlasaman.

¹⁰ Kittim jaǵalawlarına barıp kóriń,
Kedarǵa adam jollap, dıqqat penen kózden ótkeriń.
Tómendegidey waqiya qashan bolsa da, júz bergen be eken?

¹¹ Háte, olardıń qudayları Quday bolmasa da,
Óz qudaylarınan waz keshken millet bar ma?
Biraq Meniń xalqım óziniń dańqlı Qudayın,
Paydasız nársege almasırdı.

¹² Háy, kókler, buǵan tańlanıp,
Qorqıwdan titireń,
– deydi Jaratqan Iye. –

¹³ Meniń xalqım eki jamanlıq isledi:

- Meni, tiri suw bulağın tárk etti,
 Özlerine suw turmaytuğın, buzıq
 suw saqlağıshlardı qazıp aldı.
- 14 Izrail qul ma?
 Yamasa qul bolıp tuwılğan ba?
 Onda nege ol olja boldı?
- 15 Kúshli arıslanlar oğan aqırıp,
 dawısın kóterdi.
 Jerin shólistangá aylandırdı.
 Qalası qarabaqanağa aylanıp,
 adamsız qaldı.
- 16 Nof hám Taxpanxes xalqı da,
 Eńbegińizdi oyıp tasladı.
- 17 Ózińe jol kórsetken Qudayın,
 Jaratqan Iyeni tárk etkeniń ushın,
 Bul basına túspedi me?
- 18 Endi nege Mısırğa baratırsań,
 Shixordıń suwınan ishiw ushın
 ba?
 Assiriyağa ne ushın baratırsań,
 Evfrat suwınan ishiw ushın ba?
- 19 Sizlerdi óz jamanlıǵıńız jazalap,
 Opasızlıǵıńız ginalaydı.
 Qudayınız Jaratqan Iyeni tárk
 etiwdiń,
 Mennen qorqpawdıń sizler ushın
 qanday jaman hám ashshı
 ekenin,
 Kórip, biliń, – deydi Iye, Álemniń
 Jaratqan Iyesi.
- 20 Sen uzaq waqıt aldın
 moyntırığıńdı buzıp,
 Kisenlerińdi úzip:
 „Sağan xızmet etpeymen“, – dediń.
 Sen hár bir biyik tóbeshikte,
 Hár bir qoyıw japıraqlı terektiń
 astında,
 Dize búgip buzıqshılıq qıldıń.
- 21 Men seni hasıl tuqımnan,
 Saylandı júzim aǵashınan ekken
 edim.
 Biraq sen nege aynıp qalıp,
 Jabayı júzim aǵashına aylandıń?
- 22 Endi kóp silti suwı menen juwıp,
 Sabın menen tazalasań da,
 Seniń ayıpdarlıǵıńnıń tamǵası
 aldımda turadı,
 – deydi Quday Iye. –
- 23 Sen qalayınsha: „Men haram
 emespen,
 Baallargá da ermedim“, – dep
 aytasań?
 Oypatlıqta qılğan qılıǵına^a qarap,
 Ne islegenińdi oylap kór.
 Sen ózin ol jaqtan bul jaqqa
 urǵan,
 Urgashi túyege uqsaysań.
- 24 Sen shólge úyrengen,
 Qushtarlıǵın qozǵanda, samalǵa
 pısqırǵan qulansań.
 Kúyge kelgende, onı kim toqtata
 aladı?
 Shaǵılısqısı kelgenler izinen
 quwıp sharshamaydı,
 Kúyge kelgen ayında, onı tawıp
 aladı.
- 25 Ayaǵıńdı jalańayaq juwırıwdan,
 Tamaǵıńdı shóllewden saqla.
 Biraq sen: „Úmit etpe, men jat
 qudaylardı súyemen,
 Onıń izine eremen“, – dediń.
- 26 Urı qolǵa túskende, shermende
 bolǵanında,
 Izrail xalqı, onıń patshaları,
 basshıları,
 Ruwxaniyleri, payǵambarları
 masqara boladı.
- 27 Olar terekke: „Meniń ákemseń“,
 Tasqa: „Sen meni tuwdıń“, –
 deydi.

a 2:23 7:31-32; 19:1-6; 32:35.

Olar Mağan júzin emes, al
arqasın qarattı.
Biraq baslarına apat túskende:
„Kelip, bizlerdi qutqar“, – deydi.
28 Seniń óziń ushın islep alǵan
qudayların qayda?
Apatqa ushıraǵanıńda,
Seni qutqara alatuǵın bolsa,
kelsin.
Yahuda, qalalarıńnıń sanı qansha
bolsa,
Qudaylarıńnıń sanı da sonsha.
29 Nege Mağan dawa qılasız?
Hámmeńiz Mağan qarsı bas
kóterdińiz,
– deydi Jaratqan Iye. –
30 Xalqıńdı qatal jazaladım,
Biraq olar tárbiyamdı almadı.
Qılıshıńız jırtqısh arıslan kibi,
Payǵambarlarıńızdı qırıp tasladı.

31 Sizler, bul dáwir urpaqları,
Jaratqan Iyeniń sózine qulaq
túriń:
Men Izrail ushın bir shól,
Qara túnek bir jer me edim?
Sonda ne ushın xalqım:
„Bizler erkinbiz,
Endi janıńa qayıp barmaymız“, –
deydi.

32 Qız bala taǵınshaqların,
Kelinshek kelin kiyimin esten
shıǵara ma?
Al Meniń xalqım Meni umıttı,
San-sanaqsız kúnler ótti.

33 Oynas tabıwǵa qanshelli ustasań,
Hátte, buzıq hayalǵa da
jollarıńnan úyrenetuǵın
nárese bar.

34 Etegiń de biyǵúna paqırdıń qanına
bılǵanǵan,

Onı sen urlıq ústinde uslamaǵan
bolsań da,
Bularǵa qaramastan:
35 „Men ayıpsızban,
Jaratqan Iyeniń maǵan degen
qáhári anıq sóndi“, – deyseń.
Biraq: „Men gúnasızban“, –
degeniń ushın,
Ústińnen húkim shıǵaraman.
36 Nege tez-tez jolıńdı ózgerte
bereseń?
Assiriya da uyatqa qalǵanıń
sıyaqlı,
Mısırda da uyatqa qalasań.
37 Ol jerden de qolıń menen betińdi
jawıp shıǵasań.
Sebebi Jaratqan Iye sen úmit
etkenlerden júz burdı,
Endi olar arqalı tabısqa erise
almaysań».

Opasız Izrail

3 ¹ «Eger birew hayalı menen
ajrassa,
Hayal ketip, basqa birewge
turmısqa shıqsa,
Birinshi kúyewi onı qayta
hayallıqqa alar ma edi?
Bul arqalı jer pútkilley
haramlanbay ma?»^a
Sen kópler menen oynashıq qıldıń,
Endi Mağan qayıp
kelmekshimiseń?
– deydi Jaratqan Iye. –
² Kóz jiberip, taqır tóbelerge názer
sal,
Sen buzıqshılıq qılmaǵan orın
qalıp pa?
Shóldegi qaraqshı sıyaqlı,
Jol shetinde otırıp, oynaslarıńdı
añlıdıń.

^a 3:1 Nzm 24:1-4.

- Buzıqshılıǵın hám jawız islerin menen,
Jerdi haramladıń.
3 Sonlıqtan jawın jawmadı,
Báhárdegi nóser de quymadı.
Sen namıssız jezókshege uqsadıń,
Uyattın ne ekenin bilmediń.
4 Endi bolsa: „Áke, jaslıǵımnan Sen meniń dostım ediń,
5 Qáháriń máńgige dawam ete bere me?“ – deyseń.
Usılay ayta tura,
Qolıńnan kelgen jamanlıqlardı isley bereseń».

Yahudanın Izrailǵa eriwi

6 Ioshiya patshanıń dáwirinde Jaratqan Iye maǵan bılay dedi:

– Sen opasız Izraildiń islegen islerin kórdiń be? Ol hár bir biyik tóbeshikte hám hár bir qoyıw japıraqlı terektiń astında buzıqshılıq qıldı. ⁷ Bulardı islep bolǵannan keyin, ol maǵan bet burar dep oylaǵan edim. Biraq ol qaytpadı, bunı biyopa sińlisi Yahuda da kórdi. ⁸ Islegen barlıq buzıqshılıǵı ushın, Men opasız Izrailǵa talaq xat berip, quwıp jibergenimde de, onıń biyopa sińlisi Yahuda bunnan qorqpaстан, buzıqshılıq islegenin kórdim. ⁹ Buzıqshılıq Izrail ushın hesh nárse emestey bolıp kórindi, ol tas hám aǵashlar menen buzǵınlıq islep, jerdi haramladı. ¹⁰ Bulardıń hámmesine qaramaстан, Izraildiń biyopa sińlisi Yahuda shın júreктен emes, al jalǵannan Maǵan qaytıp keldi, – deydi Jaratqan Iye.

¹¹ Jaratqan Iye maǵan bılay dedi:
– Opasız Izrail biyopa Yahudadan ádilirek bolıp shıqtı. ¹² Barıp, bul sózlerdi arqaǵa járiyala: «Opasız Izrail, Maǵan qayt! – deydi Jaratqan Iye. – Men miyrimlimen, endi saǵan

ǵázebimdi shashpayman, – deydi Jaratqan Iye. – Máńgige qáhár lenip júrmeymen. ¹³ Tek ayıbıńdı moyınla: Sen Qudayın Jaratqan Iyege qarşı bas kóterdiń, hár bir qoyıw japıraqlı terektiń astında basqa qudaylarǵa kewil berdiń. Meniń dawısıma qulaq aspadıń, – deydi Jaratqan Iye.

¹⁴ Háy biyopa xalıq, Maǵan qayt! – deydi Jaratqan Iye. – Sebebi Men seniń xojayınıńman. Men sizlerdi qaladan birerden, urıwdan ekewden alıp shıǵarıp, Sionǵa alıp baraman. ¹⁵ Sizlerge Öz kewlimdegidey shopanlardı beremen. Olar sizlerdi bilim hám túsiniк penen baǵadı. ¹⁶ Sizler bul jerde ósip-ónip, san-sanaqsız bolǵanıńızda, – deydi Jaratqan Iye, – xalıq Jaratqan Iyeniń Kelisim sandıǵı tuwralı aytpaytuǵın boladı. Ol tuwralı endi oylamaydı, eske de almaydı, onı kúsemeydi, jáne qaytadan onı soqpaydı. ¹⁷ Sol waqıtta Erusalim Jaratqan Iyeniń taxtı dep ataladı hám Jaratqan Iyeniń atı húrmeti pútkil milletler Erusalimge jynaladı. Bunnan bılay, olar jawız júreкleriniń qıńırlıǵın qılmaıdı. ¹⁸ Sol kúnlerde Yahuda xalqı menen Izrail xalqı birigip, arqadaǵı jerlerden shıǵıp, Men ata-babalarına múlik etip bergen jerge keledi.

- ¹⁹ Men sizlerdi de balalarım qılıp alıp, Ájayıp bir jerdi, Barlıq milletlerdiń gózzal miyrasların bermekshi edim. Sizler Meni „Ákem“ deysiz, Mennen hesh júz burmaysız, dep oylaǵan edim.
²⁰ Biraq hayaldıń kúyewine opasızlıq qılǵanı sıyaqlı, Izrail xalqı, sizler de Maǵan opasızlıq qıldıńız! – deydi Jaratqan Iye.

21 Jalañash tóbelerden bir dawıs
esitiledi,
Bul Izrail xalqınıń ahıw-nalası
menen páriyadı.
Óytkeni olar joldan shıqtı,
Qudayı Jaratqan Iyeni umıttı.

22 Háy, biyopa perzentler, keri
qaytıńlar,
Men sizlerdi opasızlıqtan
emleymen.

Xalıq bilay deydi:
„Mine, Sağan qaytıp kiyatırmız,
Sebebi Qudayımız Jaratqan Iye
Senseń.

23 Írasında da, tóbelerde tabınıp,
Tawlarda salğan shawqım-
súrenler jalğan.
Haqıyqatında, Qudayımız
Jaratqan Iye Izraildi
qutqaradı.

24 Jashǵımızdan ata-babalarımızdıń
múlki bolǵan,
Mayda hám iri malların,
Ul hám qızların jerkenishli but
jalmap juttı.

25 Kelińler, shermendeligimizdi
búrkenip,
Masqarashılıqtı jamılıp alayıq.
Sebebi Qudayımız Jaratqan Iyege
qarsı gúna islep keldik,
Ata-babalarımız da, bizler de,
Jashǵımızdan usı kúнге deyin,
Qudayımız Jaratqan Iyeniń
dawısına qulaq salmadıq.“»

4¹ «Háy, Izrail! Eger qaytpaqshı
bolsań,
– deydi Jaratqan Iye, –
Eger Mağan qaytpaqshı bolsań,
Jerkenishli butlarıńdı Meniń
kózimnen joǵaltsań,

Joldan azǵırılmay júreń,
2 Haqıyqat, ádalát hám tuwrılıq
penen:
„Tiri Jaratqan Iye haqı ant
ishemen“, – deseń,
Onda milletler Men arqalı
jarılqanıp,
Meniń menen maqtanadı».

3 Jaratqan Iye Yahuda xalqına hám
Erusalim turǵınlarına bilay deydi:

«Súrmegen jerińizdi súriń,
Tikenler arasına tuqım seppenı.

4 Yahuda xalqı hám Erusalim
turǵınları,
Júreǵińizdegi jamanlıqlardı alıp
taslap,

Mağan, Jaratqan Iyege ózińizdi
baǵıshlań.

Bolmasa, jawız islerińiz sebepli,
Gázebimdi ot kibi lawlataman,
Onı hesh kim sóndire almas».

Arqadan keletuǵın apat

5 «Yahudada járiyalap, Erusalimde
jar salıp, bilay deńler:

„El boylap kárnay shalıń!“
Baqırıp bilay dep aytıń:
„Jıynalıp, qorǵanlı qalalarǵa
qashayıq!“

6 Sionǵa qashıń dep, bayraq kóteriń!
Sızılmay, tezirek qashıp qutılıń!
Óytkeni Men arqa tárepten apat,
Ullı qırǵın alıp kelemen.

7 Arıslan ininen shıqtı,
Milletlerdi joq qılıw ushın jolǵa
shıqtı.

Jerińdi wayran etiw ushın,
Ol óz ornınan qozǵaldı.
Yahuda, seniń qalalarıń
qarabaqanaǵa aylanadı,

- Adamsız húwlep qaladı.
- 8 Sonıń ushın aza kiyimin kiyip,
zarlap jılań,
Sebebi Jaratqan Iyeniń lawlağan
ǵázebi bizdi shetlep ótpedi.
- 9 Sol kúni,
– deydi Jaratqan Iye, –
Patshanıń hám hámeldarlardıń
júrekleri suwlaydı,
Ruwxaniylerdi qorqımış biylep alıp,
Payǵambarlar ań-tań boladı».
- 10 Sonda men bilay dedim:
– Wah, Quday Iye! «Sizlerge tınıshlıq
boladı», – dep, bul xalıqtı hám Eru-
salimdi pútkilley aldadıń. Qılısh alqı-
mına taqalıp tur-ǵo!
- 11 «Sol waqıtta bul xalıqqa hám Eru-
salimge bilay dep ayıladı: „Shóldegi jala-
ńash tóbelerden esken ıssı samal Meniń
xalqım tárepe espekte. Biraq ol qırman
suwırıp yaqı dándi tazalaw ushın emes.
12 Mennen keletuǵın samal júdá kúshli
boladı. Olardıń ústinen húkim shıǵara-
tuǵın waqıt keldi. Bunı Men aytaman“.
- 13 „Áne, dushpan bult kibi jaqınlap
kiyatır,
Sawash arbaları quyınǵa megzer.
Aqları búrkitten de shaqqan.
Sorımız qurısım, sorlap qaldıq!“
- 14 Háy, Erusalim! Júregińdi
jamanlıqtan tazala,
qutqarılsań.
Jawız niyetlerińdi qashanǵa deyin
ishińde saqlamaqshısań?
- 15 Dannań bir dawıs esitiledi,
Efrayım tawınan apatshılıq xabarı
kelmekte.
- 16 Milletlerge járiyalap, Erusalimge
xabarlań:
- Alıslardan basqınshılar kiyatır,
Yahuda qalalarına qarsı sawash
súrenin aytıp baqırmaqta.
- 17 Olar atızdaǵı saqshılardı uqsap,
Erusalimdi qorshap aladı.
Sebebi Erusalim Maǵan qarsı bas
kóterdi,
– deydi Jaratqan Iye. –
- 18 Bulardıń hámмесin basına salǵan,
Seniń jollarıń hám isleriń boladı.
Bul jawızlıǵıńnıń kesapatı.
Qanday ashshı! Bul seniń
júregińniń tórine jetti!»
- 19 Way, janım! Way, janım!
Azarına shıday almayman!
Wah, júregim! Júregim hásiwet
shegip atır!
Úndemey tura almayman,
Sebebi kárnay sestin, sawash
shawqımın esittim.
- 20 Apatshılıq izinen apatshılıq keldi,
Pútkil jurt was-wayran boldı.
Kózdi ashıp-jumǵansa,
shatırlarım,
Bir demde perdelerim jırtılıp ketti.
- 21 Qashanǵa deyin, men sawash
bayraqların kórip,
Kárnay seslerin esite beremen?
- 22 «Meniń xalqım aqmaq,
Olar Meni tanımaydı.
Olar nadan balalar, olarda túsiniq
joq.
Olar jamanlıq qılıwǵa sheber,
Jaqsılıq qılıwdı bilmeydi».
- 23 Men, Eremiya jerge qaradım,
Ol bos hám tússiz edi.
Aspanǵa qaradım, onda nur joq
edi.
- 24 Tawlarǵa qaradım, olar qaltırsar,
Pútkil tóbeler terbelip turar edi.

- 25 Qaradım, wah, hesh kim joq,
Kóktegi barlıq quslar uship
ketken edi.
- 26 Qaradım, Jaratqan Iyeniń aldında,
Ónimdar topıraq shólge aylanıp,
Pútkil qalalar wayran bolǵan edi.
Buǵan Onıń lawlaǵan gázebi
sebepti edi.
- 27 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Men bul jerdi pútkilley joq
qılmasam da,
Onıń hámmesi qańırıp, bosap
qaladı.
- 28 Sonlıqtan jer aza tutıp, aspan
túneredi.
Men aytım, Men qarar qıldım,
Ókinbeymen, pikirimnen
qaytpayman.
- 29 Barlıq qala xalqı,
Atlılardıń hám sadaqshılardıń
shawqımınan qashadı.
Kimisi qalın putalarǵa tıǵıladı,
Kimisi jartaslarǵa órmeleydi.
Hámme qalalar qańırıp qaladı,
Olarda jasaytuǵın hesh kim
bolmaydı.
- 30 Háy, wayran bolǵan sen!
Nege qırmızı kiyim kiyip aldın?
Ne ushın altın taǵınshaqlar taǵıp,
Kózlerińdi baqıraytıp boyap aldın?
Biykarǵa bezenip alıpsañ.
Oynaslarıń seni jek kóredi,
Olar seniń janińdı almaqshı.
- 31 Men tolǵatıp atırǵan hayaldıń
baqırǵan dawısına,
Birinshi balasın tuwıp atırǵan
hayaldıń,
Ínqıldısına uqsǵan dawıstı esitip
turman.

Men qız Sionnıń entikken
dawısın esitip turman.
Ol qolların sozıp bilay demekte:
„Sorım qurısın!
Janımdı almaqshı bolǵanlar
aldında dimarım qurıdı“».

Erusalimniń gúnası

5 ¹ «Erusalim kóshelerin aylanıń,
Átirapına qarap, ańlań,
Qala maydanlarınan izleń.
Eger ádalatlı hám haqıyqattı
izlegen bir adam tapsañız,
Onda Men bul qalanıń gúnasınan
ótemen.

² Olar: „Tiri Jaratqan Iye haqı ant
ishemiz“, – dese de,
Negizinde, ishken antı jalǵan».

³ Jaratqan Iye, Seniń názeriń
haqıyqatqa tigilgen emes pe?
Olardı urdıń, biraq olar azarın
sezbedi,
Olardı joq qilmaqshı boldıń, biraq
sabaq alıwdan bas tarttı.
Olar betlerin jartastan da qattı
qılıp,
Izge qayıwdı qálemedi.

⁴ Men ishimen: «Bul adamlar gárip
hám aqılsız,
Olar Jaratqan Iyeniń jolın,
Óz Qudayınıń Nızamın bilmeydi.
⁵ Endi men abıraylı adamlarǵa barıp,
Olar menen sóylesemen.
Olar Jaratqan Iyeniń jolın,
Óz Qudayınıń Nızamın bileđi», –
dep oyladım.

Biraq olardıń hámmesi de
Qudayınıń moyıntırıǵın
sındırıp,
Kisenlerin úzip taslaǵan eken.
⁶ Sonlıqtan toǵaydan shıqqan
arıslan olardı tilkimlep,

- Shóldegi qasqır olardı ğajıp taslaydı.
Qaplan qalaları janında buqqıda jatıp,
Qaladan shıqqan hár bir adamdı tilkim-tilkim qıladı.
Sebebi olardıń qılmısı úlken,
Opasızlıǵı sansız.
- 7 «Seni qalay keshiremen?
Balaların Meni taslap ketip,
Quday bolmaǵan butlar haqı ant ishti.
Men olardı toydırdım.
Olar bolsa, qıyanet etip,
Toplanısqı, buziqlardıń úylerine ketti.
- 8 Olar kúyge kelgen ayǵırlar kibi,
Hár biri qońsısınıń hayalına kisneydi.
- 9 Bular ushın Men olardı sózsiz jazalamayman ba?
– deydi Jaratqan Iye. –
Usınday bir milletten ósh almayın ba?
- 10 Júzimzarlarına kirip, olardı wayran qılın,
Biraq pútkilley joq qılmań.
Júzim shaqalarınıń kereksizlerin julıp taslań,
Endi olar Maǵan, Jaratqan Iyege tiyisli emes.
- 11 Izrail hám Yahuda xalıqları,
Maǵan pútkilley qıyanet etti», –
deydi Jaratqan Iye.
- 12 Xalıq Jaratqan Iye haqqında jalǵan sóylep, bılay deydi:
«Ol hesh náirse qılmaydı,
Basımızǵa apatshılıq túspeydi,
Bizler qılısh ta, ashlıq ta kórmeymiz.
- 13 Payǵambarlar samalǵa meger,
Olar Jaratqan Iyenin sózi joq.
Aytqanları olardıń ózleriniń basına tússin».
- 14 Sonlıqtan Álemniń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi:
«Xalıq bul sózlerdi aytqanı ushın,
Óz sózlerimdi seniń awzında jalınday qılamam.
Bul xalıqtı otın qılamam,
Ot olardı jandırıp joq qıladı.
- 15 Háy, Izrail xalqı,
– deydi Jaratqan Iye, –
Sizlerdiń ústińizge,
Uzaq jerden bir milletti alıp kelemen.
Ol kúshli hám áyyemgi xalıq bolıp,
Sol adamlardıń tilin sen bilmeyseń,
Sózine de túsinbeyseń.
- 16 Olardıń oq jayları ashıq qábirge meger,
Adamlarınıń hámmesi batır jawingerler.
- 17 Olar seniń zúraátiniń hám nanınıń jep taslap,
Ul-qızlarıńızdı jalmap jutadı.
Mayda hám iri mallarıńızdı,
Júzim hám ánjirlerińizdi jeydi.
Sizler isengen qorǵanlı qalalarıńızdı,
Qılısh penen wayran qıladı.
- 18 Hátte, sol kúnleri de, – deydi Jaratqan Iye, – sizlerdi pútkilley joq qılmayman. 19 Xalıq sennen: „Nege Qudayımız Jaratqan Iye bizlerge bul nárselerdi isledi?“ – dep sorasa, olarǵa bılay dep juwap ber: „Sizler Onı tárk etip, óz jerińizde basqa qudaylarǵa xızmet ettińiz. Endi sizler ózlerińizge

tiyisli bolmağan jerde basqalarǵa so-
lay xızmet etesiz“.

- 20 Yaqıptıń xalqına jar salıp,
Yahudada járiyalań:
21 Háy, kózi bolsa da, kórmegen,
Qulaǵı bolsa da, esitpegen,
Nadan hám biyparasat xalıq,
Qulaq salıń!
22 Mennen qorqpaysız ba?
– deydi Jaratqan Iye. –
Meniń aldımda qaltıramaysız ba?
Men qumdı teńizge shegara,
Máńgi ótip bolmaytuǵın bóget
qıldım.
Tolqınlar tassa da, ústine shıǵa
almaydı,
Shuwlasa da, onnan asıp kete
almaydı.
23 Biraq bul xalıq ójet hám
qozǵalańshı.
Olar azǵırılıp, óz jolina qaytıp
ketti.
24 Olar júregine túyip:
„Gúzgi hám báhárgi jawındı óz
waqtında jawdıratuǵın,
Jıyn-terim ushın belgilengen
hápteni saqlap kelgen,
Qudayımız Jaratqan Iyeden
qorqayıq“, – demeydi.
25 Ayıplarıńız sizlerdi usı jaqsı
nárselerden uzaqlastırdı,
Gúnalarıńız bereketten mahrum
etti.
26 Xalqımnıń arasında jawız adamlar
bar,
Olar qus awlaǵanday buqqıda
jatıp,
Duzaq qurıp, adamlardı tutadı.
27 Tordıń qusqa tolǵanıday,
Olardıń úyleri de jalǵanǵa tolı.
Sonlıqtan olar kúsheyip, bayıdı,

- 28 Semirip, jiltıradı.
Olardıń jawız isleriniń shegarası
joq.
Jetimniń dawa-arzın ádalatlı
qaramaydı,
Isti onıń paydasına sheshpeydi,
Jarlınıń huqıqın da qorgamaydı.
29 Bular ushın Men onı jazalamayın
ba?
– deydi Jaratqan Iye. –
Bunday milletten ósh almayın ba?
30 Sol jerde qorqınıshlı hám tań
qalarlıq náirse bolmaqta:
31 Payǵambarlar jalǵan
payǵambarshılıq qılmaqta,
Ruwxaniyeler ózleriniń qálewi
boyınsha basqarmaqta.
Meniń xalqıma bul unamaqta.
Biraq bulardıń aqırǵı kelgende ne
qilasız?»

Erusalimniń qamal qılıwı

- 6**¹ «Háy, Benyamin xalqı, janıńız-
dı qutqarıw ushın,
Erusalimnen qashıp ketiń!
Teqoada kárnay shalıń!
Beyt-Hakkeremde ot jaǵıp, belgi
beriń!
Arqadan apatshılıq, ullı qırǵın
kórinbekte.
2 Sulw hám názik qızdı,
Qız Siondı joq qılaman.
3 Shopanlar súriwi menen oǵan
kelip,
Dógeresine shatırların tigedi.
Hár kim úlesine tiygen jerde
súriwin jayadı.
4 „Erusalimge qarsı urısqa
tayarlanıń!
Turıńlar, kúndiz hújimge
shıǵayıq!

- Sorımız qurısın! Kún batıwǵa
meyil beripti,
Kesh túsip, kóleńkeler uzayıptı.
5 Turıńlar, túnde hújim jasap,
Onıń qorǵanların qıyratayıq!»»
- 6 Álemniń Jaratqan Iyesi bilay deydi:
«Tereklerin kesin,
Erusalimge minetuǵın topraq úyiń.
Bul qala jazalanadı,
Onda zorlıq-zombılıqtan basqa
hesh náirse joq.
- 7 Bulaqtan suw shıǵa bergenindey,
Bul qalada da jawızlıq solay shıǵa
beredi.
Onnan zorlıq hám zulımlıqtıń
dawısı esitilip tur,
Kesellik hám jaralardı kórip
turman.
- 8 Erusalim, eskertiwime qulaq sal,
Bolmasa, sennen júz buraman.
Seni qańıratıp,
Adam jasamaytuǵın jerge
aylandıraman».
- 9 Álemniń Jaratqan Iyesi bilay deydi:
«Júzimniń sońǵı solqımına deyin
terilgenindey,
Dushpanlar Izraildı aman
qalǵanlarınan jurday qıladı.
Sonlıqtan júzim teriwshi sıyaqlı,
Qolıńdı iske salıp shaqalardı
qayta kórip shıq».
- 10 Men kimgе aytıp, kimdi qáwipten
saqlayın?
Kim maǵan qulaq asadı?
Olardıń qulaqları jabıq, esitpeydi.
Jaratqan Iyeniń sózi olarǵa
shermendeliktey túyiledi,
Onnan ráhátlenbeydi.
- 11 Sol sebepli men Jaratqan Iyeniń
ǵázebine toldım,
- Qáhárimdi basa almayman.
«Bul ǵázepti kóshedege balalardıń,
Jıynalıp turǵan jigitlerdiń ústine
tók.
Ol erkek hám hayallarǵa jawadı,
Qartayǵanlar hám kúni
jaqınlasqanlar da onnan
qutila almaydı.
- 12 Olardıń úyleri, atızları hám
hayalları,
Basqalarǵa beriledi.
Sebebi Men bul jerdiń
turǵınlarına qarsı qolımdı
kóteremen,
– deydi Jaratqan Iye. –
- 13 Kishkenesinen úlkenine shekem,
Haram dúnya tabıwǵa háwes,
Payǵambarlarınan
ruwxaniyelerine shekem,
Hámmesi hiyle menen is tutadı.
- 14 Tınıshlıq bolmasa da:
„Tınıshlıq, tınıshlıq“, – dep,
Xalqımniń qáwipli jarasın júzeki
emleydi.
- 15 Islegen jerkenishli isleri ushın olar
uyaldı ma?
Yaq, hesh te uyalmadı,
Qızarıw ne ekenin de bilmedi.
Sonlıqtan olar da qulaǵanlar
menen qulaydı,
Jazalaǵanımda, jer menen jeksen
boladı», – deydi Jaratqan Iye.
- 16 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Dárbent jollarda turıp, qarań,
Áyyemgi soqpaqlar haqqında
sorap,
Jaqsı joldıń qay jerde ekenin
úyreniń.
Onnan júriń, janińız ráhát tabadı.
Biraq sizler: „Onnan
júrmeymiz“, – dedińiz.

- 17 Men sizlerdiń ústińizden gúzetshi qoyıp:
„Kárnaydıń dawısına qulaq salıń“, – dedim.
Biraq sizler: „Tıńlamaymız“, – dedińiz.
- 18 Sonıń ushın, milletler, qulaq salıń,
Qarap turǵanlar, olardıń basına neler túsetuǵının biliń.
- 19 Tıńla, jer júzi!
Bul xalıqtıń basına apatshılıq jawdıraman,
Bul olardıń jaman niyetleriniń miywesi boladı.
Olar Meniń sózlerime qulaq aspadı,
Nızamımdı qabil etpedi.
- 20 Ne ushın Maǵan Shebadan xosh iyisli tútetki,
Uzaq ellerden xosh iyisli qamıs alıp kelinedi?
Jandırılatuǵın qurbanlıqlarınızdı qabil etpeymen,
Sizlerdiń qurbanlıqlarınız Maǵan unamaydı».
- 21 Sonlıqtan Jaratqan Iye bilay deydi:
«Bul xalıqtıń aldına súrnigetúǵın tas qoyaman,
Ákeler balaları menen birge súrnigip jıǵıladı,
Qońsılar dosları menen birge nabit boladı».
- 22 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Mine, arqa tárepten bir xalıq kiyatır,
Dúnyanıń shetinen bir ullı millet ayaqqa turmaqta.
- 23 Olar oq jay hám semser menen qurallanǵan,
Ózleri de zalım hám rehimsiz.
- Atlargá minip shawǵan sestı,
Teńiz sıyaqlı shuwıldıydı.
Qız Sion! Saǵan hújim qılıw ushın,
Olar bir adamday sap tartıp turadı».
- 24 Olar haqqındaǵı bul xabardı esitip,
Qollarımızda dárman qalmanı.
Tolǵaq tutqan hayal kibi,
Shanshıw hám azap biylep aldı.
- 25 Atızlarga shıqpań, jollarda júrmeń!
Dushpannıń qolında qılısh bar,
Átiraptı qorqımsh orap alǵan.
- 26 Háy, meniń xalqım!
Aza kiyimin kiyip, kúlge otır.
Jalgız perzent ushın aza tutqanday,
Ashshı-ashshı kóz jas tók.
Sebebi ústimizge tosattan nabit qılıwshı keledi.
- 27 «Men seni xalqım arasına,
Temirdi sınaǵanday etip,
Xalqımdı sinaw ushın qoydım.
Sen olardı baqlap, jollarına baha bereseń.
- 28 Olardıń hámmesi baǵınbaytuǵın qozǵalańshı,
Ósekshi adamlar.
Olar qola hám temirdey qattı,
Bári joldan shıqqan.
- 29 Kórik toqtawsız úplenip,
Otta qorǵasım erip atrı.
Biraq zergerdıń bul isi biyhuda ketti,
Sonda da jawızlıqtan ajratılmadı.
- 30 Olardı „sıpsız gúmis“ dep ataydı.
Óytkeni Men, Jaratqan Iye olardan júz burdım».

Eremiyanıń Ibadatxanada waz aytıwı

7¹ Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi:

² – Jaratqan Iyeniń Úyiniń dárwazasında turıp, mına sózdi járiyala: «Háy, pútkil Yahuda xalqı, Jaratqan Iyege sıyınw ushın mına dárwazalardan kirgenler! Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań! ³ Izraildiń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesiniń sózi mınaw: Jollarıńızdı hám is-háreketińizdi tuwrılań. Sonda Men sizlerge bul jerde jasawǵa ruxsat beremen. ⁴ „Bul Jaratqan Iyeniń Ibadatxanası, bul Jaratqan Iyeniń Ibadatxanası, Jaratqan Iyeniń Ibadatxanası usı jerde“, – degen jalǵan sózlerge isenbeń. ⁵ Eger jollarıńızdı, islerińizdi pútkilley dúzetseniń, bir-birińizge ádalatlı bolsańız, ⁶ kelgindige, jetimge hám jesirge zulımlıq qilmasańız, bul jerde nahaq qan tókpeseniń, ózlerińizge zıyan keltiretuǵın basqa qudaylarǵa awıp ketpeseniń, ⁷ onda Men sizlerge bul jerde, áwelden ata-babalarıńızǵa bergен jerde máńgi-baqıy jasawıńızǵa ruxsat beremen. ⁸ Degen menen, sizler paydasız jalǵan sózlerge isenip júrsiz. ⁹ Sizler urlıq qılasız, adam óltiresiz, neke hadallıǵın buzasız, jalǵan ant ishesiz, Baalǵa arnap, xosh iyisli tútetki tütetesiz, tanımaytuǵın basqa qudaylarǵa eresiz. ¹⁰ Keyin bul jerkenishli islerdi dawam etiw ushın, Meniń atım menen atalǵan mına Úyge kelip, aldımında turıp: „Bizler aman-esenbiz“, – deysizler me? ¹¹ Meniń atım menen atalǵan bul Úy sizler ushın qaraqshılar mákanına aylandı ma? Degen menen, Men ne islep atırǵanıńızdı kórip turman, – deydi Jaratqan Iye. ¹² – Endi Shiloǵa, Men Óz atımdı dáslepki ret ornatqan jerge barıń hám xalqım Izraildiń jawızlıǵı sebepli oǵan ne qılǵanımdı kóriń. ¹³ Bulardıń

hámмесin sizler de isledińiz, – deydi Jaratqan Iye. – Men sizlerge qayta-qayta aytım, qulaq salmadıńız, shaqırdım, juwap bermedińiz. ¹⁴ Solay eken, Men Shiloǵa ne qılǵan bolsam, Meniń atım menen atalǵan, sizler isengen bul Ibadatxanaǵa, sizlerge hám ata-babalarıńızǵa bergен bul jerge sonı qılamан. ¹⁵ Tuwısqanlarıńızdı, pútkil Efrayım^a násillerin aldımnan qalay quwǵan bolsam, sizlerdi de solay quwaman».

Xalıqtıń boyсынbawshılıǵı

¹⁶ – Eremiya, sen bul xalıq ushın duwa etpe, olar ushın páriyad qılma, jalınba, Maǵan táwelle salma. Bári bir Men seni tıńlamayman. ¹⁷ Yahuda qalalarında, Erusalim kóshelerinde olardıń ne islep atırǵanın kórip turǵanıń joq pa? ¹⁸ Balalar otın jıynaydı, ákeler ot jaǵadı, hayallar qamır iylep, Aspan xanshasına arnap mazalı nan pisiredi. Meniń ǵázebimdi keltiriw ushın, bul xalıq basqa qudaylarǵa ishımlık sadaqasın quyadı. ¹⁹ Olardıń ashıwǵa tiymekshi bolǵanı Men be? – deydi Jaratqan Iye. – Yaq, olar ózlerine zálel keltirip, uyatqa qalmaqta.

²⁰ Sol sebepli Quday Iye bılay deydi: Men ashıw-ǵázebimdi bul jerge, adamlar menen haywanlardıń, atızdaǵı aǵashlar menen jerdiń óniminiń ústine tógemen. Ǵázebim ot bolıp janar, ol sóndirilmes.

²¹ Izraildiń Qudayı, Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Jandırılatuǵın qurbanlıqlarıńızdı basqa qurbanlıqlarıńızǵa qosıp, ekewiniń de góshin jey beriń. ²² Óytkeni Men ata-babalarıńızdı Mısırdan alıp shıqqanımda,

^a **7:15** Efrayım – arqa patshalıq Izrail názerde tutılǵan.

jandırılatusın qurbanlıq hám basqa qurbanlıqlar tuwralı hesh náirse ayt-padım, buyırq ta bermedim. ²³ Men olarğa tek mına buyırqtı bergem edim: «Mağan qulaq salıń. Sonda Men sizlerdiń Qudayıńız, sizler de Meniń xalqım bolasız. Bárqulla Men buyırğan joldan júriń, sonda abadan turmısqa erisesiz». ²⁴ Biraq olar tıńlamadı, Mağan dıqqat awdarmadı. Kerisinshe, óz qálewi hám jawız júreginiń ójetligi jolında júrdi. Alğa ilgerilewdiń ornına, artqa ketti. ²⁵ Ata-babalarıńız Mı-sırdan shıqqan kúnnen tap usı künge shekem, Men olarğa barlıq qullarımdı – payǵambarlardı hár kúni izli-izinen jiberdim. ²⁶ Sonda da olar Meni tıńlamadı, názer de awdarmadı. Olar moyın tawlap, ata-babalarınan da be-tre jamanlıq qıldı.

²⁷ Sen olarğa usı sózlerdiń hámme-sin aytasań, biraq olar seni tıńlamaydı. Sen olardı shaqırasań, biraq olar ju-wap bermeydi. ²⁸ Sonlıqtan sen olarğa bilay dep ayt: «Bul Qudayı Jaratqan Iyeniń sózine qulaq aspağan, tálim-tárbiyanı qabil almağan millet! Ha-qıyqat óldi, olardıń awzınan haq sóz shıqqaytuǵın boldı.

²⁹ Erusalim xalqı, shashińızdı kesip
ılaqtırıń,
Taqr tóbelerge shıǵıp, joqlaw
aytıń.
Sebebi ǵázebine ushırağan bul
áwladtı,
Jaratqan Iye tárk etip, taslap ketti.

³⁰ Yahuda xalqı Meniń názerimde jawız bolğan islerdi isledi, – deydi Jaratqan Iye. – Olar Meniń atım menen atalğan úyge jerkenishli butlardı qoyıp, onı haramladı. ³¹ Ul-qızların

otta jaǵıp qurbanlıq qılıw ushın, Ben-Hinnom oypatlıǵındaǵı Tofette sı-yınıw orınların qurdı. Bulardı Men buyırmadım, bular oyıma kirip te shıqpadı. ³² Endi sonday künler keledi, – deydi Jaratqan Iye, – Ol jer Tofet yamasa Ben-Hinnom oypatlıǵı delinbeydi, al Bawızlaw oypatlıǵı dep ataladı. Tofette jerlewge orın qalmagansha, óliler jerlenedi. ³³ Bul xalıqtıń óli deneleri aspandaǵı quslarğa hám jerdegi jabayı haywanlarğa jem boladı. Olardı úrkitetuǵın hesh kim qalmaydı. ³⁴ Yahuda qalalarında hám Erusalim kóshelerinde quwanış hám shadlıq seslerin, kelin-kúyewdiń toyınıń sestin esitilmeytuǵın qılamam. Ol el qarabaqanaǵa aylanadı».

8 ¹ «Sol waqıtta, – deydi Jaratqan Iye, – Yahuda patshalarınıń, bas-shılarınıń, ruwxaniyeleriniń, payǵambarlarınıń súyekleri, Erusalim turǵınlarınıń súyekleri qábirlerinen shıǵarıp taslanadı. ² Bul súyekler ózleri súygen, xızmet etken, izine ergen, másláhát so-raǵan hám tabınǵan zatlarınıń, yaǵnıy quyashtıń, aydıń hám aspan denele-riniń astına shashıp taslanadı. Olar jynap alınbaydı, jerlenbeydi, topıraqta tezек sıyaqlı shashılıp jatadı. ³ Bul jaman xalıqtan aman qalǵanların qay jerge súrgin qılsam da, olar ómirden ólimdi abzal kóredi», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

Gúna hám jaza

⁴ – Sen olarğa ayt:

«Jaratqan Iye bilay deydi:
Jıǵılǵan adam qayta turmay ma?
Joldan adasqan izge qaytpay ma?

⁵ Ne ushın bul xalıq joldan shıqtı?

- Ne ushın Erusalim Mennen
úzliksiz júz buradı?
Olar jalǵanǵa qattı jabisıp alıp,
Maǵan qayıwdan bas tartpaqta.
- 6 Men dıqqat penen tınladım,
Olar hesh tuwrı sóylemeydi.
Hesh biri: „Ne qılıp qoydım“, – dep,
Qılmısına pushayman bolmaydı.
Olar sawashqa umılǵan at kibi,
Hár biri óz jolına jortadı.
- 7 Hátte, aspandaǵı láylek te,
Óziniń qayıw máwsimin biledi.
Qumırı, qarlıǵash hám tırna da,
Kóshiw waqtın biledi.
Biraq xalqım Meniń
kórsetpelerimdi bilmeydi.
- 8 Qalayınsha sizler: „Bizler aqıllımız,
Jaratqan Iyeniń Nızamı
bizlerde“, – dep ayta alasız.
Negizinde, xatkerlerdiń jalǵan
qálemi,
Bul Nızamdı jalǵanǵa
aylandırǵan joq pa?
- 9 Danalar uyatqa qaldı,
Albırıp, duzaqqa tústi.
Olar Jaratqan Iyeniń sózinen júz
burdı.
Sonda olardıń danalıǵı qayda?
- 10 Kishkenesinen úlkenine shekem,
Haram dúnya tabıwǵa háwes.
Payǵambarlarınan
ruwxaniyelerine shekem,
Hámmesi hiyle menen is tutadı.
Sonlıqtan olardıń hayalların
basqalarǵa,
Atızların basqınshılarǵa beremen.
- 11 Tınıshlıq bolmasa da: „Tınıshlıq,
tınıshlıq“, – deydi.
Xalqımnıń qáwipli jarasın júzeki
emleydi.
- 12 Islegen jerkenishli isleri ushın olar
uyaldı ma?
- Yaq, hesh uyalmadı,
Qızarıw ne ekenin bilmedi.
Sonlıqtan, olar da qulaǵanlar
menen qulaydı,
Jazalaǵanda, jer menen jeksen
boladı, – deydi Jaratqan Iye.
- 13 Olardıń zúraátin joq qılaman,
– deydi Jaratqan Iye. –
Shaqalarda júzim qalmaydı,
Ánjir aǵashı da miywe bermeydi,
Hátte, japıraqları da quwrap
qaladı.
Olarǵa ne bergen bolsam,
Hámmesinen juda boladı».
- 14 Adamlar bılay desti:
«Nege ele bul jerde otırmız?
Jıynalıp, qorǵanlı qalaǵa
barayıq,
Sol jerde jan táslim qılayıq.
Qudayımız Jaratqan Iyege qarşı
gúna islegenimiz ushın,
Ol bizlerge záhárli suw ishkizip,
Ólim jazasın berdi.
- 15 Bizler tınıshlıq kúttik,
Biraq jaqsılıq kelmedi,
Shıpa waqtın kúttik,
Biraq tosattan qorqınıshqa
duwshar boldıq.
- 16 Dushpan atlarınıń pısqırığı,
Dannan esitilip tur.
Ayǵırlarınıń kisnegeninen,
Pútkil jer júzi titirep atır.
Olar bul jerdi hám ishindegi
hámme nárseni,
Qalanı hám onda jasaytuǵınlardıń
hámmesin,
Joaq qılıw ushın keldi».
- 17 «Men arañızǵa jılanlardı,
Aldap-arbawǵa kónbeytuǵın uwlı
jılanlardı jiberemen.

- Olar sizlerdi shağadı», – deydi
Jaratqan Iye.
- 18 Dártime shıpa joq,
Júregim jaralı.
- 19 Tıńlań, xalqımnıń zarlağan dawısı,
Jerdiń alıs túpkirinen esitilip tur:
«Jaratqan Iye Sionda emes pe?
Onıń Patshası da endi ol jerde
bolmay ma?»
- «Ne ushın olar ózleriniń butları,
Jaramsız qudayları menen Meniń
qáhárimdi keltirdi?»
- 20 «Báhár de ótti, jaz da tamam boldı,
Bizler ele qutqarılmadıq», –
deydi xalıq.
- 21 Xalqımnıń azabı zardabınan men
de azaplandım,
Aza tutтім, meni qorqınış biylep
aldı.
- 22 Giladta málhám joq pa?
Ol jerde shıpaker joq pa?
Xalqımnıń jaraqatı nege jazılmay
qoydı?
- 9** ¹ Qánekey, basım suw tolı qudıq,
Kózlerim kóz jas shıǵatuǵın
bulaq bolsa edi!
Xalqımnıń qaza tapqanları ushın,
Kúni-túni joqlaw aytıp, jılar
edim!
- ² Qánekey, shólde men ushın bir
kárwan saray bolsa edi!
Xalqımdı taslap, olardan
uzaqlasar edim!
Sebebi olardıń hámmesi buzıq,
Opasızlar jıyndısı.
- ³ «Olar jalǵan ushın tillerin oq jay
kibi iyedi,
- Nahaqlıqtıń arqasınan olar jerde
kúsheyip barmaqta,
Jawızlıq ústine jawızlıq qılmaqta,
Meni hasla tanımaydı,
– deydi Jaratqan Iye. –
- ⁴ Hár birińiz óz dostıńızdan saqlanıń,
Tuwısqanlarıńızdıń birde
birewine isenbeń.
Sebebi hár bir tuwısqan jalǵanşı,
Hár bir dos ósekshi.
- ⁵ Hár kim óz dostısn aldaydı,
Hesh kim haqıyqattı sóylemeydi.
Tillerin jalǵan sóylewge úyretken,
Qılms islew menen ózlerin
harıqtırdı.
- ⁶ Sen, Eremiya, ótirikshiler arasında
jasap atırsań,
Ótirikshiligi sebepli olar Meni
tanıwdan bas tartadı», –
deydi Jaratqan Iye.
- ⁷ Sonlıqtan Álemniń Jaratqan Iyesi
bılay deydi:
«Men olardı otta eritip, sınaqtan
ótkeremen.
Xalqımnıń jaman isine bunnan
basqa ne qılayın?
- ⁸ Olardıń tilleri óltiretuǵın oq,
Hiyle menen sóleydi,
Dostı menen kózabaǵa jaqsı
sóylesedi,
Biraq ishinen oǵan duzaq quradı.
- ⁹ Bular ushın Men olardı
jazalamayın ba?
– deydi Jaratqan Iye, –
Bunday milletten ósh almayın ba?»
- ¹⁰ Men tawlar ushın jılap-sıqlap,
Daladaǵı jaylawlar ushın joqlaw
aytaman.
Olar kúyip, shólge aylandı,
Hesh kim ol jerden ótpeydi,
Mallardıń dawısı da esitilmeydi.

Quslar da, haywanlar da ol jerden
qashıp ketken.

- 11 «Men Erusalimdi tas úyindisine,
Saǵallardıń mákanına
aylandıraman.
Yahuda qalaların shólge
aylandırıp,
Adamsız bos qaldıraman».

12 Bunı túsiniwge kimniń danalıǵı jetedi? Bul jerdiń ne ushın qurıp, wayran bolıp, hesh kim júrmeytuǵın shólge aylanǵanın bizge túsindiretuǵınday, Jaratqan Iyeniń awzınan shıqqan sózdi kim alıp, járiyaladı?

13 Jaratqan Iye bılay deydi: «Olar Meniń ózlerine bergen Nızamımdı orınlawdan bas tarttı, dawısına qulaq aspadı hám Nızamıma say jasamadı.

14 Kerisinshe, olar qaysarlıq penen óz júrek qálewlerine berilip, ata-babaları úyretkenindey, Baallarǵa erdi».

15 Sonıń ushın Álemniń Jaratqan Iyesi Izraildiń Qudayı bılay deydi: «Men bul xalıqqa ashshı juwsan jegizip, záhárli suw ishkizemen. 16 Men olardı ózleri de, ata-babaları da tanımaytuǵın milletlerdiń arasına tarqatıp jiberemen. Olar tolıq qırılıp bolmaǵansha, izine qılısh salaman».

- 17 Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi:
«Oylanıp kóriń!
Joqlaw aytıp jılaytuǵın hayallardı shaqırıń!
Olardıń eń sheberlerin aldirtıń!

18 Jıldam kelip, bizler ushın jılasın,
Kózimizden jas shıǵarıp,
Qabaǵımızdan suwday aǵızsın.

19 Sionnan joqlaw aytıp jılaǵan dawıs esitiledi:

„Bizler wayran boldıq!
Qattı uyatqa qaldıq!
Jerimizdi tárk ettik,
Mákanımız jer menen jeksen
boldı“».

- 20 Háy, hayallar, Jaratqan Iyeniń sózin tuńlań!
Awzınan shıqqan sózge qulaq salıń!

Qızlarıńızǵa jılawdı,
Olardıń doslarına joqlaw jırın aytıwdı úyretiń.

- 21 Kóshelerde balalardı,
Maydanlarda jaslardı qırıp taslaw ushın,
Ólim áyneklerimizge tırmasıp,
Qorǵan qalalarımızǵa kirdi.

- 22 Olarǵa ayt:
«Jaratqan Iye bılay deydi:
Adamnıń óli deneleri,
Ashıq daladaǵı qıy sıyaqlı,
Oraqshılardan qalǵan masaq sıyaqlı shashılıp jatadı.
Olardı jınap alatuǵın hesh kim bolmaydı».

- 23 Jaratqan Iye bılay deydi:
«Dana adam danalıǵı menen,
Kúshli kúshi menen,
Bay baylıǵı menen maqtanbasın.

- 24 Maqtanatuǵın adam Meni túsingeni hám tanıǵanı menen,
Jer júzinde súyispenshilik,
Ádalat hám tuwrılıqtı júzege asıratuǵın,
Jaratqan Iye Men ekenim menen maqtansın.
Bulardan Men ráhátlenemen», –
deydi Jaratqan Iye.

²⁵ «Sonday kúnler keledi, – deydi Jaratqan Iye, – tek kózabağa súnnetlengenlerdiń hámмесin jazalayman. ²⁶ Mısırdı, Yahudanı, Edomdı, ammonlardı, Moabtı hám shólde jasap, tulmshaqların kesetuǵınlardıń hámмесin jazalayman. Óytkeni bul milletlerdiń bári súnnetsiz, pútkil Izrail xalqınıń da júregi súnnetsiz».

Haqıyqıy Quday hám butlar

10 ¹ Háy, Izrail xalqı, Jaratqan Iyenıń sizlerge aytıp atırǵan sózlerin tıńlań! ² Jaratqan Iye bılay deydi:

«Milletlerdiń jolların úyrenbeń, Basqa milletler qorqqanı sıyaqlı, Aspan belgilerinen qorqpań.

³ Xalıqlardıń dástúrleri paydasız. Olar toǵaydan aǵash kesip alıp, Ustanıń quralı menen oǵan pishim beredi.

⁴ Onı gúmis hám altın menen bezeydi, Jıǵılıp ketpesin dep, Shege menen shókkishlep qaǵıp qoyadı.

⁵ Bul butlar palız atızındaǵı qaraqshıǵa uqsaydı, Sóyley almaydı, Kóterip júriw kerek, Ózleri júre almaydı. Olardan qorqpań, Olardıń qolınan jamanlıq islew de, Jaqsılıq islew de kelmeydi».

⁶ Jaratqan Iye, Saǵan uqsaǵanı joq! Sen ullısań, atıń da qúdiretke iye!

⁷ Milletler Patshası, Sennen qorqpaytuǵın kim bar? Sen buǵan ilaylıqlısań. Milletlerdiń barlıq danışpanları,

Barlıq patshalıqları arasında, Saǵan uqsaǵanı joq.

⁸ Bul xalıqlar aqmaq hám aqılsız. Jansız aǵashtan tálim aladı.

⁹ Tarshishten shókkishlep tegisengen gúmis, Ufızdan altın alıp kelinedi. Usta hám zerger islegen nársege, Qızǵısh kók hám shım qızıl kiyim kiygizedi.

Hámмесi sheber ónermentlerdiń isi.

¹⁰ Biraq Jaratqan Iye – haqıyqıy Quday, Ol tiri Quday hám máńgilik Patsha.

Ol qáhárlense, jer titireydi, Milletler Onıń ǵázebine shıdam bere almaydı.

¹¹ Butqa sıynatuǵın xalıqlarǵa bılay dep aytıńlar: «Jer hám aspandı jaratpaǵan qudaylar, Jer betinen hám aspan astınan joq boladı».

¹² Ol Óz qúdireti menen jerdi jarattı, Danalıǵı menen dúnyanı qurdı, Aqlı menen kóklerdi jaydı.

¹³ Ol gúrkiregende, kóktegi suwlar shuwıldaydı, Ol jerdiń tórt tárepinen butlardı kóteredi.

Jawın jawdıriw ushın shaqmaq shaqtırıp, Saqlap qoyǵan jerinen samal estiredi.

¹⁴ Hámме adam aqmaq hám bilimsiz, Hár bir zerger soqqan butları sebepli uyatqa qaladı, Olardıń músinleri qoldan soǵılǵan, olarda jan joq.

- 15 Olar paydasız, masqarapazdın isi,
Jazalağan waqıtta-aq joq boladı.
- 16 Biraq Yaqıptıń Qudayı olarǵa
uqsamaydı,
Ol – pútkil barlıqtı jaratqan
Quday.
Izrail urıwı – Onıń miyrası,
Onıń atı – Álemniń Jaratqan Iyesi.

Apatshılıqtıń keliwi

- 17 Qamalda jasaǵanlar,
Barı-joǵıńızdı jıynań!
- 18 Óytkeni Jaratqan Iye bılay deydi:
«Mine, endi bul jerdiń turǵınların
ilaqtırıp taslayman.
Tawıp alıwı ushın,
Olardı tar jerge quwıp alıp
baraman».

- 19 Sorım qurısın, sorlap qaldım!
Jaraqatım awır! Biraq men ózime:
«Basımda bul dárt te bar eken,
Shıdawım kerek», – dedim.
- 20 Shatırım quladı, úzildi barlıq
jipleri,
Balalarım taslap ketti, endi olar
joq.
Shatırımdı qayta tigetuǵın,
Perdelerin taǵatuǵın hesh kim joq.
- 21 Shopanlar aqıldan adastı,
Jaratqan Iyeden másláhát
soramadı.
Sonlıqtan isleri onınan kelmedi,
Hámme súriwleri tarap ketti.
- 22 Tıńlańlar, bir xabar kiyatır!
Yahuda qalaların shólge,
Saǵallar mákanına aylandırıw
ushın,
Arqadan ullı shawqım kiyatır!

Eremiyaniń duwası

- 23 Jaratqan Iye, men adam jolınıń óz
qolında emesligin,

Óz adımıń ózi basqara
almaytuǵımın bilemen.

- 24 Jaratqan Iye, ǵázebiń menen emes,
Al ádalatıń menen meni tárbiyala!
Bolmasa meni qurtasań.
- 25 Ǵázebińdi Ózińdi tanımaǵan
milletlerge,
Atıńdı aytıp shaqırmaǵan
qáwimlerge tók.
Sebebi olar Yaqıptı jalmadı,
Pútkilley qırıp, joq qılıp,
Mákanın wayran etti.

Kelisimniń buzılıwı

- 11** ¹ Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden
mınaday sóz tústi:
² – Mına kelisimniń shártlerin tıńla!
Bulardı Yahuda xalqına hám Eru-
salim turǵınlarına bayan et. ³ Olarǵa
ayt: «Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye
bılay deydi: Bul kelisimniń shártleri-
ne qulaq aspaǵan adamǵa nálet jawadı.
⁴ Men ata-babalarıńızdı Mısırdan,
temir oshaqtan alıp shıqqan kúnimde
olarǵa bılay dep buyırıq berdim: „Me-
niń dawısına qulaq salıń hám bu-
yırǵan nárselerimniń bárin orınlań.
Sonda sizler Meniń xalqım, Men de
sizlerdiń Qudayıńız bolaman. ⁵ So-
lay isleseńiz, ata-babalarıńızǵa ber-
gen antımdı orınlap, ózlerińiz házir
iyelegen jerdi, sút hám pal aǵıp tur-
ǵan jerdi beremen“».

Sonda men:

– Awmiyin, Jaratqan Iye, – dep ju-
wap berdim.

⁶ Keyin Jaratqan Iye maǵan bılay
dedi:

– Bul sózlerdiń hámмесin Yahuda
qalalarında hám Erusalim kóshele-
rinde járiyalap, bılay dep ayt: «Bul
kelisimniń shártlerin tıńlań hám olar-
dı orınlań. ⁷ Men ata-babalarıńızdı

Mısırdan alıp shıqqan kúnnen tap usı kúnge shekem úzliksiz: „Sózime qulaq salıń“, – dep qattı eskertip keldim. ⁸ Degen menen, olar tınlamadı, qulaq aspadı. Qaytama qırısıǵıp, hár biri júreginiń jaman qálewleri menen júre berdi. Sonlıqtan kelisimdegi barlıq ǵargıstı olardıń basına jawdırdım. Men olarǵa bulardı orınlawdı buyırǵan edim, biraq olar orınlamadı».

⁹ Sońınan Jaratqan Iye maǵan bılay dedi:

– Yahuda xalqı hám Erusalim turǵınları arasında bir til biriktiriw júzege shıqtı. ¹⁰ Olar Meniń sózlerime qulaq salıwdan bas tartqan ata-babalarınıń ayıplarına qayta oraldı, basqa qudaylardıń izine erip, olarǵa xızmet etti. Izrail xalqı da, Yahuda xalqı da Meniń ata-babaları menen dúzgen kelisimimdi buzdı. ¹¹ Sonlıqtan Men, Jaratqan Iye bılay deymen: Men olardıń basına qashıp qutıla almaytuǵın apat jawdıraman. Olar Meni shaqırsa da, Men olarǵa qulaq salmayman. ¹² Keyin Yahuda qalaları menen Erusalim turǵınları ózleri xosh iyisli tútetki tútetken qudaylarına barıp, jalbarınadı. Biraq apatshılıq kelgende, bul qudaylar olardı hasla qutqarmaydı. ¹³ Yahuda, sende qansha qala bolsa, qudaylarıńnıń sanı da sonsha! Jerkenishli butqa, yaǵnıy Baal butına arnap xosh iyisli tútetki tútetiw ushın, Erusalimde qansha kóshe bolsa, sonsha qurbanlıq orın qurdıńız.

¹⁴ Eremiya, sen bul xalıq ushın duwa etpe, olar ushın jalbarınba da. Sebebi apatshılıqqa ushırap Meni shaqırǵanda, Men olarǵa qulaq salmayman. ¹⁵ Súyikli xalqımnıń Ibadatxanamda ne jumısı bar? Olar kóp jaman isler qıldı. Eger jawızlıq qılıp atırıp,

shadlanadı eken, qalayınsha qurbanlıq góshi qabıl alınadı!

¹⁶ Jaratqan Iye Óz xalqına «Sulıw miyweli, jasıl japıraqlı záytún aǵashı» degen at berdi. Endi bolsa, kúshli ǵalmaǵallıq shawqımı astında oǵan ot beredi, onıń shaqaları janıp, nabit boladı. ¹⁷ Bul terekti tikken Álemniń Jaratqan Iyesiniń Ózi onı joq qılıwdı qarar etti. Óytkeni Izrail hám Yahuda xalqı jawızlıqlar isledi, Baalǵa tútetkiler tútetip, Onıń ǵázebin keltirdi.

Eremiyǵa qarsı til biriktiriw

¹⁸ Jaratqan Iye maǵan ayan qıldı. Olardıń jawız niyetlerin ashıp bergeni ushın, men onnan xabar taptım. ¹⁹ Men bolsam, bawızlawǵa alıp baratırılǵan juwas bir qozı sıyaqlı edim. Olardıń maǵan qarsı til biriktirgenin bilmedim. Olar:

«Keliń, aǵashtı miywesi menen joq qılayıq,
Bunnan bılay, onıń atı eske alınbawı ushın,
Tiriler áleminen kesip taslayıq», – degen edi.

²⁰ Ádalatlı húkim shuǵaratuǵın,
Júrek-qalıbtı sınaytuǵın,
Álemniń Jaratqan Iyesi!
Dawamdı Saǵan tapsıraman,
Olardan qalay ósh alǵanırdı kóreyin!

²¹ Sonlıqtan janımdı almaqshı bolıp: «Jaratqan Iyeniń atınan payǵambarshılıq qılma, bolmasa, qolımızdan óleseń», – degen anatohlılar haqqında Jaratqan Iye aytadı. ²² Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: «Men olardı jazalayman. Jasları qılısthan, balaları

hám qızları ashlıqtan óledi. ²³ Hesh biri aman qalmaydı. Húkim qılınatuǵın jılı, Men anatotlılardıń basına apatshılıq jawdıraman».

Eremiyanıń shaǵımı

12 ¹ Jaratqan Iye, dawa-arzımdı Saǵan alıp kelsem,

Sen bárqulla haq bolıp shıǵasań.
Sonda da, húkim tuwralı,

Seniń menen sóylespekshimen.
Ne ushın jamannıń isi júrisedi?
Ne ushın satqınlar tınıshlıqta jasadı?

² Olardı Sen otırǵızdıń, olar tamır jayıp,

Ósip, miywe berdi.

Atıń awzınan túspeydi,
Biraq júregi Sennen alıs.

³ Meni bolsa, Jaratqan Iye, Sen tanıysań,

Meni kóreseń,
Óziń haquındaǵı pikirlerimdi sınaysań.

Sol adamlardı bawızlanatuǵın qoyday etip súyrep,
Soyılatuǵın kún ushın ajratıp, tayınla.

⁴ Qashanǵa deyin jer aza tutıp,
Atızlarda shópler solıp jatadı?

Ol jerdiń turǵınlarınıń jaman isleri aqibetinde,
Haywanlar hám quslar nabit bolmaqta.

Sebebi bul xalıq:
«Ol bizlerge ne bolatuǵının kórmeydi», – deydi.

Qudaydıń Eremiyaǵa juwabı

⁵ «Eremiya, piyadalar menen jarısıp sharshasań,

Onda atlar menen qalay jarısaña?

Jazıq jerde súrnikseń,
Onda Iordan boyındaǵı qalıń toǵayda ne qılasań?

⁶ Hátte, ákeńniń úy-ishi, tuwǵan-tuwısqanlarıń,

Saǵan qıyanet etti,
Artıńnan qattı sóyledi.
Olar saǵan jaqsı sóylese de,
Olarǵa isenbe.

⁷ Men úyimdi tárk ettim,
Iyeligimdi taslap kettim.
Janımday súygen xalıqımdı,
Dushpanlarınıń qolına berdim.

⁸ Óz xalıqım Maǵan toǵaydaǵı arısladay boldı,
Maǵan ırıldadı, sonıń ushın onı jek kóremen.

⁹ Xalıqım jirtqısh qusqa,
Hár tárepten topılısqa ushıraǵan jirtqısh qusqa uqsap qalmaq ma?

Barıp, barlıq jabayı haywanlardı toplań,
Olar Meniń iyeligimdi jalmap jutsın.

¹⁰ Kóp shopanlar júzimzarımdı nabit qıldı,
Atızımdı basqılap tasladı,
Súyikli atızımdı taqır shólge aylandırdı.

¹¹ Onı wayran qıldı,
Kewip, aldımda nala shegip atır.
Barlıq jer wayran boldı,
Oǵan kewil bóletuǵın hesh kim joq.

¹² Shóldegi barlıq taqır tóbeler arqalı,
Qurtıwshılar kiyatır.

Jaratqan Iyenıń, Meniń qılıshım,
Jerdiń bir shetinen ekinshi shetine deyin qırıp joyadı.
Onnan hesh kim aman qalmaydı.

¹³ Olar biyday egip, tiken ordı,

Tınbay miynet etip, ráhát kórmedi.
Lawlağan gázebim sebepli,
Zúráát ala almay shermende
boldıńız».

¹⁴ Jaratqan Iye bılay deydi: «Xalqım Izrailğa bergen múlkime qol salğan barlıq jaman qońsıların óz jerlerinen suwırıp taslayman. Yahuda xalqın da olar menen birge suwırıp taslayman. ¹⁵ Hámme sin suwırıp taslağanımnan soń, olarğa jáne rehim etip, hár birin óz miyrasına, óz jerine qayıtıp alıp kelemen. ¹⁶ Eger xalqıma Baal haqı ant ishiwdi úyretkeni sıyaqlı, ózleri de xalqımın jolın ıqlas penen úyrenip: „Tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen“, – dep, Meniń atım menen ant ishiwdi úyrense, onda olar da xalqımın arasına ornalasadı. ¹⁷ Biraq Mağan qulaq salmağan hár bir milletti túp-tamırı menen qoparıp, nabit qılaman», – deydi Jaratqan Iye.

Zıgır belbew

13 ¹ Jaratqan Iye mağan:
– Barıp, zıgır belbew satıp al. Onı belińe bayla, biraq suwğa tiygizbe, – dedi. ² Jaratqan Iyeniń sózi boyınsha men belbew satıp alıp, onı belime bayladım.

³ Mağan jáne Jaratqan Iyeden sóz tústi:

⁴ – Belińdegi satıp alğan belbewińdi al da, Perat dáryasına barıp, onı sol jerdegi bir jartastıń jarıǵına jasır.

⁵ Men Jaratqan Iyeniń buyırığı boyınsha barıp, belbewdi Perattıń boyna jasırdım.

⁶ Aradan kóp kúnler ótkennen keyin, Jaratqan Iye mağan:

– Tur, Peratqa bar da, jasırğan belbewińdi al, – dedi. ⁷ Keyin men Peratqa kettim, jasırğan jerimdi gewlep,

belbewdi aldım. Biraq belbew shirip, hesh nársege jaramaytuǵın bolıp qalğan edi.

⁸ Sonda mağan Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi:

⁹ – Jaratqan Iye bılay deydi: Men Yahudanıń tákabbirliǵın hám Erusalimniń asa menmenliǵın shiritemen.

¹⁰ Bul jawız xalq qaysar júreginiń qálewin orınlap, Meniń sózlerime qulaq salıwdan bas tarttı. Basqa qudaylarǵa erip, olarǵa xızmet etti, tabındı. Sonıń ushın, olar da usı belbew sıyaqlı hesh nársege jaramaytuǵın boladı.

¹¹ Belbewdiń denegge jabısıp turǵanı sıyaqlı, Men de pútkil Izrail hám Yahuda xalıqların Ózime jaqın tutqan edim, – deydi Jaratqan Iye. – Mağan ataq-abıray, algıs hám dańq keltiredi dep, olardıń Óz xalqım bolıwın qáledim. Biraq olar qulaq salmadı.

Sharap quyılǵan mes

¹² – Olarǵa mına sózlerdi jetker: «Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: Hámme mesler sharapqa toladı». Eger olar saǵan: «Hámme meslerdiń sharapqa tolatuǵın bizler ne bilmeymiz be?» – dese, ¹³ onda olarǵa bılay dep juwap ber: «Jaratqan Iye bılay deydi: Bul jerde jasaytuǵınlardıń hámme sin – Dawittıń taxtında otırǵan patshalardı, ruwxanıylardı, payǵambarlardı hám Erusalim turǵınlarınıń hámme sin más bolǵan sha sharapqa toydıraman. ¹⁴ Men olardı bir-birine, ata-anaların balalarına qarşı qılıp qoyaman, – deydi Jaratqan Iye. – Olardı joq qılǵanımda ayamayman, ashınbayman, rehim de etpeymen».

Súrgin jaqınlaspaqta

¹⁵ Tákkabbirlik etpey qulaq salıp, tıńlań,

- Sebebi Jaratqan Iye ayttı.
- 16 Ústinińzge qarańǵılıq jiberместen,
Zulmat tawlarında ayaǵınız
súrnikpesten aldın,
Qudayınız Jaratqan Iyeni ullılań.
Bolmasa, Ol sizler kútip atırǵan
jarıqlıqtı,
Zulmatqa aylandırıp,
Tas túnek qarańǵı qıladı.
- 17 Eger bul sózlerge qulaq
salmasañız,
Onda tákabbirligińız ushın janım
pinhamı jılaydı,
Kózlerim ashshı-ashshı jas tógedi.
Sebebi Jaratqan Iyeniń qoyları,
Tutqın etip alıp ketiledi.
- 18 Patshaǵa hám ana xanshaǵa bılay
dep ayt:
«Taxtıńızdan túsip, jerge otırıń,
Óytkeni saltanatlı tajińız
basınızdan túsip ketti».
- 19 Negebtin qalaları jabıldı,
Olardı ashatuǵın hesh kim joq.
Pútkil Yahuda súrgin etildi,
Birde bir adam qalmay súrgin
etildi.
- 20 Erusalim, basınıdı kóterip,
Arqadan kiyatırǵanlarǵa qara.
Saǵan berilgen súriw,
Ájayıp súriw qayaqta?
- 21 Ózińe awqamlas qılıp jetistirgen
adamlarınıdı,
Jaratqan Iye seniń ústinnen
basshı qılsa, ne der ekenseń?
Sonda tolǵaq tutqan hayaldın
azabınday,
Sen de azap shekpeyseń be?
- 22 Ishinńen: «Ne ushın bular meniń
basıma tústi?» – dersේń.
Ayıplarınıń kópligi sebepli,
Etekleriń ashıldı, namısıña tiyildi.
- 23 Xabashstanlı terisiniń reńin,

Qaplan ústindegi daqların
ózgerte ala ma?
Sol sıyaqlı, jawızlıq qılıp
úyrengen sizler de,
Jaqsılıq qıla alasız ba?

- 24 «Men sizlerdi shól samalı menen
suwırılǵan,
Qawıq sıyaqlı ushırıp jiberemen.
25 Seniń nesiybeń,
Men ólshep beretuǵın payın – usı,
– deydi Jaratqan Iye. –
Sebebi sen Meni umıtıp,
Jalǵanǵa úmit bayladıń.
26 Shermendeliǵınıdı kórsetiw ushın,
Men de etegińdi betińe deyin
kóteremen.
27 Dalalarda hám tóbeshikler
ústinde,
Sen qılǵan jerkenishli islerdi,
Qıyanetińdi, esirkep kisnewińdi,
Uyatsız buzıqshılıǵınıdı kórdim.
Sorın qurısın seniń, Erusalim!
Pákleniwiniń ushın saǵan jáne
qansha waqıt kerek?»

Jan túrshiktiretuǵın qurǵaqshılıq

14 ¹ Qurǵaqshılıq haqqında Ere-
miyaǵa Jaratqan Iyeden mı-
naday sóz tústi:

- ² «Yahuda aza tutup,
Qalaları quwrıp atır.
Adamları joqlaw aytıp, jerde otır,
Erusalimnen zarlaǵan dawıslar
shıǵıp atır.
³ Aqsúyekler qulların suwǵa jiberdi,
Olar suw saqlaǵıshlarǵa barıp,
suw tappay,
Bos ıdısları menen úylerine qayttı.
Olar albirap, qısnıp, júzin jawıp
aldı.

- 4 Jerge jawın jawmağannan keyin,
Jer qaқ ayırıldı.
Diyxanlar úmitsizlikke túsip,
Basın usladı.
- 5 Hátte, shóldegi ana suwın da,
Ot-shóp bolmağamı ushın,
Jańa tuwǵan balasın taslap
ketpekte.
- 6 Qulanlar jalańash tóbelerde turıp,
Saǵallar kibi suwıq demin
almaqta.
Otlaq bolmağanlıqtan,
Kózleriniń nurı sóngen».
- 7 Ayıplarımız bizge qarsı gúwaliq
berse de,
Óz atıń húrmeti bir nársе qıl,
Jaratqan Iye!
Qıyanetimiz júdá awır,
Saǵan qarsı gúna isledik.
- 8 Izraildiń úmiti,
Azap kúnde Qutqarıwshı!
Nege jerimizge kelgen kelgindige,
Túnep ketetuǵın jolawshıǵa
uqsaysañ?
- 9 Nege Sen albıraǵan adamǵa,
Qutqarıwǵa kúshi jetpeytuǵın,
Jawıngerге uqsaysañ?
Biraq Sen bizlerdiń aramızdasań-
ǵo,
Bizler Seniń atıń menen
shaqırıldıq,
Bizlerdi tárk etpe, Jaratqan Iye!
- 10 Bul xalıq tuwralı Jaratqan Iye bılay
deydi:
«Olar haqıyqattan da, qańǵırıp
júrgendi jaqsı kóredi,
Ayaqların tiya almaydı.
Sonlıqtan Meniń olarǵa kewlim
tolmaydı,
Endi ayıpların eske alaman,
Gúnaları ushın olardı jazalayman».
- 11 Keyin Jaratqan Iye maǵan bılay
dedi:
– Bul xalıqtıń abadanlıǵı ushın du-
wa etpe. 12 Olar oraza tutsa da, olar-
dıń jalbarınıwlarına qulaq salmayman.
Jandırılatuǵın qurbanlıq hám gálle
sadaqasın usınsa da, Men olardı qabil
qılmayman. Kerisinshe, olardı qılısh,
ashlıq hám illet penen qırıp taslayman.
13 Sonda men:
– Quday Iye, payǵambarlar bul xa-
lıqqa qılısh júzin kórmeysez, ashlıq ta
bolmaydı, bul jerde haqıyqıy abadan
turmıs keshiresiz dep atır, – dedim.
14 Jaratqan Iye maǵan bılay dep ju-
wap berdi:
– Payǵambarlar Meniń atımnan jal-
ǵan payǵambarshılıq qılmaqta. Olar-
dı Men jibermedim. Olarǵa buyırıq ta
bermedim, olar menen sóylespedim de.
Olar sizlerge jalǵan ayanlardı, ashqan
paydasız palın hám ózleriniń júrekle-
ri qálegen jalǵanlardı aytıp payǵam-
barshılıq etip júr. 15 Sonlıqtan Meniń
atım menen payǵambarshılıq etip jú-
genlerge bılay deymen: «Olardı Men
jibermegen bolsam da, olar: „Bul jerge
qılısh ta, ashlıq ta jolamaydı“, – deydi.
Biraq bul payǵambarlardıń ózleri qı-
lısh hám ashlıqtan qaza tabadı. 16 Olar
payǵambarshılıq qılǵan xalıq ta ashlıq
hám qılısh sebepli Erusalim kósheleri-
ne ılaqtırıldı. Olardıń ózlerin de, ha-
yalların da, ul-qızların da jerleytuǵın
hesh kim bolmaydı. Olardıń jawızlıq-
ların ózleriniń baslarına jawdıraman».
17 – Sen olarǵa mına sózdi jetkiz:
«Kúni-túni kóz jasım toqtamasın.
Sebebi pák qızım – xalqım awır
jaraqatlandı,
Kúshli soqqı jedi.
18 Dalaǵa shıqsam,

Qılıştan qaza tapqanlar,
Qalağa kirsem,
Ashlıqtan ólimshi bolğanlarda
kóremen.
Payǵambar da, ruwxaniy de,
Ózleri bilmeytuǵın jerde qańǵı
júr».

- 19 Yahudadan pútkilley bas tartqanıń ba?
Sionnan da jerkenetuǵın boldıń ba?
Ne ushın bizdi shıpasız qılıp
jaraqatladıń?
Bizler paraxatshılıq kúttik,
Biraq jaqsılıq kórmedik.
Shıpa alatuǵın waqıttı kúttik,
Ornına zárremiz ushtı.
- 20 Jaratqan Iye, islegen
jamanlıqlarımızdı,
Ata-babalarımızdıń ayıpların
moyınlaymız.
Aldında gúna isledik.
- 21 Atıń húrmeti bizlerden júz burma,
Saltanatlı taxtıń húrmeti ayaq astı
qılma.
Bizler menen dúzgen kelisimińdi
eske al,
Onı buzba.
- 22 Milletlerdiń jaramsız butlarınıń
arasında,
Jawın jawdıra alatuǵını bar ma?
Yamasa aspan ózliginen nóser
quydıra ala ma?
Qudayımız Jaratqan Iye, bunı tek
ǵana Sen isley alasań.
Bulardıń hámмесin isleytuǵın
Senseń,
Úmitimiz Sennen!

Yahuda xalqına rehim etilmeydi

15¹ Jaratqan Iye maǵan bılay
dedi:

– Hátte, Muwsa menen Samuel al-
dımda turıp jalbarınsa da, bul xalıqqa
júregim jibimeydi. Bul xalıqtı aldım-
nan quw, ketsin!² Eger olar sennen:
«Qay jerge baramız?» – dese, olar-
ǵa bılay dep ayt: «Jaratqan Iye bı-
lay deydi:

Ólimge húkim etilgenler – ólsin,
Qılıshqa húkim etilgenler – qılısh
astına tússin,
Ashlıqqa húkim etilgenler –
ashlıqqa ushırasın,
Tutqınlıqqa húkim etilgenler –
tutqın bolsın.

³ Olarǵa tórt túrli jaza beriwdi qa-
rar ettim, – deydi Jaratqan Iye, – ól-
tiriw ushın qılıstı, tilkimlew ushın
iytlerdi, jep, joq qılıw ushın kóktegi
quslar menen jerdegi haywanlardı ji-
beremen. ⁴ Yahuda patshası Xizkiya ulı
Menashsheniń Erusalimde islegen is-
leriniń^a kesiri sebepli, pútkil jer betin-
degi patshalıqlar ushın olardı húreydi
ushıratuǵın kóriniske aylandıraman.

- ⁵ Erusalim, saǵan kimniń janı
ashıydı?
Kim sen ushın aza tutadı?
Hal-jaǵday soraw ushın,
Kim qayırılıp, saǵan keler eken?
- ⁶ Sen Mennen júz burdıń,
– deydi Jaratqan Iye, –
Sen arqańdı qarattıń.
Sonlıqtan qolımdı kóterip,
Seni joq qılaman.
Seni yawdan sharshadım.
- ⁷ Bul jerdiń qala dárwazalarında,
Xalqımdı gúrek penen suwıraman.
Perzentlerinen ayırıp,

^a 15:4 4Pat 21:1-16.

- Xalqımdı nabit qılaman.
Óytkeni olar jaman jollarınan
qaytpadı.
- 8 Olardıń jesirleri teńiz qumınan da
kóp boladı.
Jigitleriniń analarınıń ústine,
Tal túste nabit qılıwshını
jiberemen.
Tosattan olardı qayǵı hám
qorqmıshqa salaman.
- 9 Jetti balalı ana hálsirep,
Sońǵı demin beredi.
Onıń quyashı kúndiz-aq batadı.
Ol uyatqa qalıp, masqara boladı.
Aman qalǵanlardı dushpanlarınıń
kóz aldında,
Qılıshqa tapsıraman, – deydi
Jaratqan Iye».
- Eremiyanıń shaǵım etivi**
- 10 Meniń sorım qurısın!
Anajan, sen meni pútkil dúnya
menen dawlasıp,
Jánjellessin dep tuwıp pa ediń?
Men hesh kimge qarız bermedim,
qarız da almadım,
Sonda da hámme meni náletleydi.
- 11 Jaratqan Iye bilay dedi:
«Men seni pútkilley dushpanlarǵa
beremen.
Apatshılıq hám baxıtsızlıq
waqtında,
Olardı saǵan jiberemen.
- 12 Temirdi, arqadan kelgen temir
hám qolani,
Kim sındıra aladı?
- 13 Eldiń hámme jerinde islegen
gúnalarıńız ushın,
Baylıǵıńızdı hám ǵáziyneńizdi,
Dushpanlarıńızǵa ańsat olja
qılaman.
- 14 Men sizlerdi ózlerińiz bilmeytuǵın
jerdegi,
Dushpanlarıńızǵa qul qılaman.
Ǵázebim sizlerge qarsı tutanıp,
Ot bolıp janadı».
- 15 Jaratqan Iye, Sen bileseń,
Meni yadqa al, járdem ber,
Meni quwǵım qılǵanlardan
óshimdi al.
Sabırlılıǵıń menen meni nabit
qılma,
Bileseń, Sen ushın xorlıqlarǵa
shıdap atırman.
- 16 Sózlerińdi tawıp, jedim.
Sózleriń maǵan quwanış,
júregime shadlıq alıp keldi.
Álemniń Qudayı Jaratqan Iye,
Men Seniń atıń menen
atalǵanman.
- 17 Keypi-sapa qurǵanlar menen
otırmadım,
Olar menen yoshıp,
shadlanbadım.
Seniń qolıń ústimde bolıp,
Meni ǵázepe toltırǵanıń ushın,
Men jalǵız otırdım.
- 18 Nege azabımnıń azarı basılmaydı?
Nege jaraqatım awır hám
shıpasız?
Sen men ushın suwı qurıp qala
beretuǵın,
Aldamshı bir say bolajaqsań ba?
- 19 Buǵan Jaratqan Iye bilay deydi:
«Eger táwbe qılsań, qayta qabil
etip,
Seni xızmetime qoyaman.
Eger mánissiz sóylemey,
Áhmiyetli sózlerdi aytsań,
Meniń tilim menen sóyleseń.
Bul xalıqtıń ózleri saǵan qaytadı,
Biraq sen olarǵa qayırılıp qarama.

20 Men seni bul xalıq ushın,
Qoladan islengen bekkem diywal
qılamam.

Olar seniñ menen urısadı, biraq
jeñe almaydı.

Qutqarıw hám azat qılıw ushın,
Men seniñ menen birgemen,

– dedi Jaratqan Iye. –

21 Seni nahaqlardıñ qolınan azat
etemen,

Rehimsizlerdiñ pánjesinen satıp
alaman».

Yahudanıñ qulawı

16 ¹ Mağan Jaratqan Iyeden mı-
naday sóz tústi:

² – Úylenbe, bul elde ul-qızlarıñ bol-
masın. ³ Bul jerde tuwılğan ul-qızlar,
olardı tuwğan analar hám olardı dó-
retken ákeler tuwralı Jaratqan Iye bı-
lay deydi: ⁴ Olar awır keselliklerden
óledi. Olar ushın joqlaw ayılmaydı,
olar jerlenbeydi. Olar topıraqta tez-
ek sıyaqlı shashılıp jatadı. Qılıştan
qaza tabadı, ashlıqtan óledi. Denele-
ri kóktegi quslarğa hám jerdegi hay-
wanlarğa jem boladı.

⁵ Sonlıqtan Jaratqan Iye bılay deydi:
Adam qaytı bolğan úyge kirme, joq-
law aytıw yamasa kewil bildiriw ushın
barma. Men bul xalıqtan tınıshlıgım-
dı, súyispenshiligimdi hám rehimi-
m-di alıp qoydım, – deydi Jaratqan Iye.
⁶ – Bul jerde úlkeninen kishkenesine
deyin hámmesi óledi. Olardı hesh kim
jerlemeydi, olar ushın joqlaw aytıp, óz
denelerin tilip, shashların aldırmaıdı.
⁷ Ólige joqlaw aytıp jılağanlardı ju-
batıp, shórek sındırıp beretuğın da,
ata-anasın eske alganda táselle kese-
sin usnatuğın da hesh kim bolmaydı.
⁸ Toy bolıp atırğan úyge de kirme, olar
menen otırıp, ishıp-jeme.

⁹ Sebebi Izraildiñ Qudayı, Álemniñ
Jaratqan Iyesi bılay deydi: Sizlerdiñ
kúnleriñizde, sizlerdiñ kóz aldınız-
da bul jerdegi quwanış hám shadlıq
dawısın, kelin hám kúyewdiñ dawı-
sın tıyaman.

¹⁰ Bul sózlerdiñ hámмесin xalıqqa
jetkergeninde, olar sağan: «Ne ushın
Jaratqan Iye bizlerge bul awır azaptıñ
barlıgın jawdırmaqshı ekenin bildir-
di? Jazıgımız ne? Qudayımız Jaratqan
Iyege qarsı qanday gúna isledik?» –
deydi. ¹¹ Sonda sen olarğa bılay dep
juwap ber: «Ata-babalarıñız Meni tárk
etti, – deydi Jaratqan Iye. – Olar bas-
qa qudaylarğa erdi, olarğa xızmet etip,
tabındı. Meni taslap ketti, Nızamıma
ámel qılmadı. ¹² Sizler bolsañız, ata-
babalarıñızdan da beter jamanlıq qil-
dıñız. Mağan qulaq salmay, hár biriñiz
qırsıqlıq penen júregiñizdiñ jamanlıq-
ların islep atırsız. ¹³ Sonıñ ushın Men
sizlerdi bul jerden shıǵarıp, ózleriñiz
de, ata-babalarıñız da bilmeytuğın
jerge ılaqtırıp taslayman. Ol jerde kú-
ni-túni basqa qudaylarğa xızmet ete-
siz. Men sizlerge rehim qılmayman».

Súrginnen qaytıw

¹⁴ «Sonday kúnler keledi, – deydi
Jaratqan Iye, – adamlar endi: „Izrail
xalqın Mısırdan alıp shıqqan Tiri
Jaratqan Iye haqı ant ishemen“, de-
meytuğın boladı. ¹⁵ Bunıñ ornına,
„Izrail xalqın arqadan, Ózi quwıp ji-
bergen barlıq jerlerden alıp shıqqan
tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen“,
deytuğın boladı. Sebebi Men olardı
ata-babalarına bergен jerge qaytarıp
alıp kelemen.

¹⁶ Mine, Men kóp balıqshılardı ji-
beremen, – deydi Jaratqan Iye, – ba-
lıqshılar olardı tutadı. Bunnan keyin,

Men kóp ańshıladı jiberemen. Ańshılar barlıq taw, barlıq tóbeshik hám barlıq jartasardıń jarıqlarınan olardı awlaydı. ¹⁷ Olardıń barlıq jolları Meniń kóz aldımında, olar Mennen jasırına almaydı, qılmısları da názerimnen qasha almaydı. ¹⁸ Olar jansız, jerkenishli butları menen jerimdi haramladı, Meniń múlkimdi jerkenishli músinlerge toltırdı. Sonlıqtan qılmısları hám gúnaları ushın olarǵa eki ese qılıp qaytaraman».

¹⁹ Jaratqan Iye, Sen meniń kúshim hám qorǵanımsañ, Apatshılıq kúni panamsañ! Dúnyanıń tórt tárepinen milletler, Seniń aldına kelip bilay deydi: «Bizlerdiń ata-babalarımız tek jalǵan qudaylardı, Paydasız, jaramsız butlardı miyrasqa aldı.

²⁰ Adam ózine qudaylardı soǵa alama? Aqırı, bular Quday emes-ǵo!»

²¹ «Solay eken, bul ret Men olarǵa sabaq bereyin, Kúshimdi hám qúdiretimdi kórsetip qoyayın. Sonda olar Meniń atımınıń Jaratqan Iye ekenin bilip aladı».

Yahudanıń gúnası

17 ¹ «Yahudanıń gúnası temir qálem menen jazıldı. Bul olardıń júrekleriniń taxtasına, Qurbanlıq orınıń shaqlarına, Shaqmaq tas penen oyıp jazıldı. ² Hár bir biyik tóbeshiktegi, Qoyıw japıraqlı terektiń astındaǵı, Qurbanlıq orınlar menen kiyeli aǵashlarǵa,

Olardıń balaları da tabınıwın dawam etpekte.

³ Jerimdegi tawım ústinde, Pútkil aymaǵınıızda qılǵan gúnalarıńız ushın, Men seniń baylıǵını, Barlıq gáziynelerini, Sıyıw orınların menen birge, Dushpanǵa olja qılıp beremen.

⁴ Óz ayıwın sebepli, Ózińe bergen úlesimnen juda bolasañ. Men seni óziń bilmeytuǵın jerdegi, Dushpanlarıña qul qılamın. Sizler Meniń gázebimdi tutandırdıńız, Ol máńgige janadı».

⁵ Jaratqan Iye bilay deydi: «Insanǵa isengen, Insannıń kúshine súyengen, Júregi Jaratqan Iyeden alısılǵan, Adamǵa nálet jawsın!

⁶ Ol shóldegi putaǵa megezeydi, Jaqsılıq kelgende, onı kórmeydi. Ol kúydiretuǵın shólde, Adamsız duzlı jerde jasadı.

⁷ Jaratqan Iyege úmit baylaǵan, Oǵan súyengen adam qanday baxıtlı!

⁸ Ol suw jaǵasına otırǵızılǵan terekke megezeydi, Tamırın ózekke qaray jayadı. Íssıdan qorqpaydı, Japıraǵı bárqulla jasıl boladı. Jil qurǵaq kelse de, qayǵıǵa batpaydı, Miywe beriwin toqtatpaydı.

⁹ Adam júregi hámme nárseden de hiyleker,

- Hasla dúzelmeydi,
Oğan kim túsine aladı?
- ¹⁰ Men, Jaratqan Iye hár bir adamnıń tutqan jolina,
Islegen islerine qaray qaytarıw ushın,
Adamnıń júregine qarayman,
Qálbın sınayman».
- ¹¹ Haram baylıq jıynaǵan adam,
Ózi tuwmaǵan máyekke qurıq basqan keklikke uqsaydı.
Ómiriniń ortasında baylıǵı qoldan ketip,
Aqırında ol aqmaq bolıp shıǵadı.

Eremiyanıń duwası

- ¹² Muxaddes Ibadatxanamız – ázelden kóterilgen,
Jaratqan Iyeniń saltanatlı taxtı!
- ¹³ Jaratqan Iye, Izraildiń Úmiti!
Seni tárk etkenlerdiń hámmesi uyatqa qaladı.
Sennen júz burǵanlardıń atları,
Qumǵa jazılǵanday joq boladı.
Sebebi olar tiri suw bulaǵın,
Jaratqan Iyeni tárk etti.
- ¹⁴ Shıpa ber maǵan, Jaratqan Iye,
sawalayın,
Meni qutqar, qutqarılayın.
Sebebi tek Ózińe alǵıs aytaman.
- ¹⁵ Olar maǵan: «Jaratqan Iyeniń sózi qay jerde?
Ol ámelge assın», – dey beredi.
- ¹⁶ Men xızmetińde shopan bolıwdan qashpadım.
Apatshılıq kúniniń keliwin de tilemedim.
Awzımnan shıqqan hár bir sózdi Óziń bileseń.
Ol sózler Seniń aldında ayılǵan.

- ¹⁷ Meniń húreyimdi ushırma,
Apatshılıq kúni panam Ózińseń.
- ¹⁸ Meni quwǵın qılǵanlar uyatqa qalsın,
Biraq meni uyatqa qalıwdan saqlay gór.
Olardı qorqıwǵa sal,
Biraq meni qorqıwdan saqlay gór.
Olarǵa apatshılıq kúnin jawdırıp,
Eki ese awır soqqı berip, joq qıl.

Shabbat kúniniń muxaddesligi

- ¹⁹ Jaratqan Iye maǵan bilay dedi:
– Yahuda patshaları kirip-shıǵatıwǵın Xalıq dárwazasına barıp, sol jerde tur. Sońınan Erusalimniń basqa dárwazalarına da barıp tur. ²⁰ Xalıqqa bilay dep ayt: «Mına dárwazalardan ótetuǵın Yahuda patshaları, pútkil Yahuda xalqı hám pútkil Erusalim turǵınları, Jaratqan Iyeniń sózin tińlań! ²¹ Jaratqan Iye bilay deydi: Eger ómirińizdi saqlap qalmaqsı bolsańız, onda Shabbat kúni júk tasımań, onı Erusalim dárwazaları arqalı alıp ótpeń. ²² Sol kúni úyińizden júk shıǵarmań, hesh qanday jumıs islemeń. Meniń ata-babalarıńızǵa buyırǵanımday, Shabbat kúnin muxaddes saqlań. ²³ Degen menen, ata-babalarıńız Meni tińlamadı, qulaq ta salmadı. Qaysarlıq etip, Meni tińlamadı, tárbiyamdı almadı. ²⁴ Biraq eger sizler Maǵan qulaq salıp, – deydi Jaratqan Iye, – Shabbat kúni bul qalanıń dárwazalarınan júk alıp ótpeseńiz, hesh qanday jumıs islemey, Shabbat kúnin muxaddes saqlasańız, ²⁵ onda Dawıtın taxtında otratuǵın patshalar óz hámeldarları menen arbalarǵa hám atlarǵa minip, Yahuda xalqı hám Erusalim turǵınların ertip, bul qalanıń dárwazalarınan kiredi. Bul qalada

máńgige adamlar jasadı. ²⁶ Yahuda qalalarınan, Erusalimniń átiraplarınan, Benyamin jerinen, batıstaǵı taw eteklerinen, tawlı úlkenen, Negebtan adamlar kelip, Jaratqan İyeniń Úyine jandırılatuǵın qurbanlıqları menen basqa qurbanlıqların, ǵálle sadaqaların, xosh iyisli tútetki menen minnetdarshılıq qurbanlıqların alıp keledi. ²⁷ Eger de Meni tıńlamsañız, Shabbat kúni Erusalim dárwazalarınan júk penen kirip, muxaddes Shabbat kúniń muxaddes saqlamasañız, onda qala dárwazalarına ot beremen. Ot Erusalim sarayların jandırıp joq qıladı, ol hesh qashan sónbeydi».

Eremiya ǵúlalshınıń úyinde

18 ¹ Eremiyaǵa Jaratqan İyeden mınaday sóz tústi:

² – Tur, ǵúlalshınıń úyine bar, sol jerde Óz sózimdi ayan qılaman.

³ Men ǵúlalshınıń úyine barganımda, onıń ǵúlal ásbabın aylandırıp jumıs islep otırǵanın kórdim. ⁴ İlaydan islep atırǵan ıdı ǵúlalshınıń qolında buzılıp ketkende, ol sol ılaydan óziniń kózine jaqqanday basqa bir ıdıstı shıǵardı.

⁵ Sol waqıtta Jaratqan İyeden maǵan sóz tústi:

⁶ – Háy, Izrail xalqı, mına ǵúlalshınıń óz ıdıısına islegenindey nárseni, Men de sizlerge isley almayman ba? – deydi Jaratqan İye. – İlay ǵúlalshınıń qolında qanday bolsa, Izrail xalqı, sizler de Meniń qolımda sondaysız. ⁷ Qálegen waqıtta Men qanday da bir millet yamasa patshalıqtı tıp-tamırı menen suwırıp taslaw, qulatıw hám joq qılw tuwralı sheshim qabil ete alaman. ⁸ Biraq Men aytqan sol xalıq jawızlıqları ushın táwbe qılsa, onıń basına

jawdıratuǵın apatshılıǵımnan waz keshemen. ⁹ Aytayıq, Men bir milletti yamasa patshalıqtı qurıp, bekkemlew tuwralı jar salsam, ¹⁰ biraq sol millet Meniń názerimde jawız bolǵan islerdi qılıp, sózime qulaq salmasa, onda Men oǵan islemekshi bolǵan jaqsılıǵımnan waz keshemen.

¹¹ Sonlıqtan endi Yahuda xalqı menen Erusalim turǵınlarına ayt: «Jaratqan İye bılay deydi: Men sizlerge bir apattı tayarlap, bir joba oylap atırman. Hár birińiz jawız jollarıńızdan qayıtıp, is-háreketińizdi dúzetiń».

¹² Biraq olar: «Bizler ushın áwere bolmań! Óz niyetimizdi iske asıra beremiz, hár birimiz jawız júregimizdiń qaysarlıǵı menen is tuta beremiz», – deydi.

¹³ Sonlıqtan Jaratqan İye bılay deydi: «Milletlerden sorań,

Buǵan uqsaqan nárselerdi kim esitipti?

Pák qız Izrail, Qorqınıshlı is qıldı.

¹⁴ Lebanon jartashlı janbawırlarındaǵı, Qarlar hesh erip, joq bolar ma?

Alıs tawlardan aǵıp kelgen muzday suwlar,

Ada bolar ma eken?

¹⁵ Biraq Meniń xalqım Meni umıttı. Olar paydasız butlarǵa tútetki tútetti.

Bular olardı óz jolında súrniktirdi, Eski jollardan adastırdı.

Olar tuwrı joldan shıǵıp, Teris joldan júrip ketti.

¹⁶ Olardıń jeri qorqınıshlı hám jandı túrshiktiretuǵın kóriniske aylanadı,

Jannan ótkenlerdiń júregi suwlap,

Basların shayqaytuǵın boladı.

17 Shıǵıs samalı kibi,
Olardı dushpanlarımın aldına
shashaman.
Olar apatshılıqqa ushıraǵanda,
Júzimdi burıp, arqamdı
kórsetemen».

Eremiyanı óltiriw jobası

18 Sonda xalıq:

– Keliń, Eremiyaǵa qarsı til biriktireyik. Ruwxaniyler úyretetuǵın Nizam da, danıshpanlardıń másláháti de, payǵambarlardıń sózleri de bizlerge jeterli. Eremiyaǵa qarsı sóylep, onıń hesh bir sózine qulaq aspayıq, – dedi.

19 – Jaratqan Iye, meni tıńla,
Dushpanlarımınń sózlerin esit!

20 Nelikten jaqsılıqqa jamanlıq
qaytarmaqshı?
Olar maǵan gór qazdı.
Olarǵa degen gázebińdi basıw
ushın,
Olardıń iygiligin gózlep,
Aldında qalay jalbarımıp
turǵanımdı esińe al.

21 Bunıń ushın, balaların ashlıqqa
ushırat,
Olardı qılısh júzine tapsır.
Anaları perzentlerinen ayırılsın,
Hayalları jesir bolıp qalsın,
Erkekleri ájel tapsın,
Jasları urısta qılıshstan qaza tapsın.

22 Tosattan ústine qaraqshılardı
jibergeninde,
Úylerinen dad-páriyad esitilsin.
Sebebi meni túsiriw ushın gór
qazdı,
Ayaǵımınń astına tor tasladı.

23 Jaratqan Iye, Sen olardıń meni
óltiriw ushın,
Dúzgen barlıq jobaların bileseń.
Olardıń ayıpların keshirme,

Gúnalarına kóz jumba.
Olar Seniń aldında qulasın,
Gázeplengeninde olarǵa qarsı is tut.

Sıńan gúze

19 ¹Jaratqan Iye bılay dedi:
– Barıp, gúlalshıdan ılaydan islengen gúze satıp al. Janıńa xalıq aqsaqallarınan hám ruwxaniylerdiń jası úlkenlerinen alıp, ²Sıńan gúzeler degen dárwaza arqalı shıǵıp, Ben-Hinnom oypatlıǵına bar. Saǵan aytpaqshı bolǵan sózlerimdi sol jerde járiyala. ³Olarǵa bılay de: «Háy Yahuda patshaları menen Erusalim turǵınları, Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań! Izraildiń Qudayı, Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Men bul jerge sonday apatshılıq alıp kelemen, ol tuwralı esitken adamnıń qulaqları shuwıldaıdı. ⁴Sebebi bul xalıq Meni tárk etip, bul jerdi haramladı. Olar bul jerde ózleri de, ata-babaları da, Yahuda patshaları da bilmegen basqa qudaylarǵa qurbanlıq jandırap, bul jerdi biygúna adamlardıń qanına toltırdı. ⁵Olar Baalǵa arnap sıyınıw orınların qurdı hám óz balaların otqa jaǵıp, Baalǵa jandıratuǵın qurbanlıq qılıp berdi. Men olarǵa bulay islewdi buyırǵan da, aytqan da joqpan, bunday nárseni qıyalıma da kelmegen.

⁶Mine, sonday waqıtlar keledi, – deydi Jaratqan Iye, – bul jer artıq Tofet yaki Ben-Hinnom oypatlıǵı dep emes, al Bawızlaw oypatlıǵı dep ataladı. ⁷Usı jerde Yahuda menen Erusalimniń niyetlerin pushqa shıǵaraman. Olardı dushpanlardıń qılıshına, olarda qastı barlardıń qolına tapsıraman. Denelerin kóktegi quslarǵa hám jerdegi jirtqısh haywanlarǵa jem qılaman. ⁸Men bul qalanı qorqınıshlı hám jandı

túrshiktiretuǵın kóriniske aylandıraman. Ol jerden ótken hár bir adamnıń júregi suwlap, apatshılıqları sebepli esten awadı. ⁹ Men bul qalanıń turǵınların óz ul-qızlarınıń etin jewge májbúr qılaman. Janın alıwdı qálegen dushpanlar olardı qamalǵa alganda, olar mútájlikten bir-biriniń etin jeydi».

¹⁰ Sen óziń menen kelgenlerdiń kóz aldında gúzeni sındırıp, ¹¹ olarǵa ayt: «Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Gúlalshınıń gúzesiniń sımp, onıń qayta dúzetilmeytuǵını sıyaqlı, Men de bul xalıqtı hám bul qalanı solay sındıraman. Tofette jerlewge orın qalmaǵansha, óliler jerlenedi. ¹² Men bul jerge de, onıń turǵınlarına da solay qılaman, – deydi Jaratqan Iye. – Bul qalanı da Tofettey qılaman. ¹³ Erusalimniń úyleri de, Yahuda patshalarınıń sarayları da Tofet degen orın sıyaqlı haram sanaladı. Sebebi barlıq úylerdiń tóbelerinde aspan denelerine arnap xosh iyisli tútetkiler tútetildi hám basqa qudaylarǵa arnap ishimlik sadaqaları quyıldı».

¹⁴ Keyin Eremiya Jaratqan Iye payǵambarshılıq qılıw ushın jibergen jerinen, Tofetten qayıtıp keldi. Ol Jaratqan Iyeniń Úyiniń háwlisinde turıp, pútkil xalıqqa bılay dedi:

¹⁵ – Izraıldıń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: «Olar qaysarlıq etip, sózimdi tıńlawdan bas tartqanı ushın, Men bul qalaǵa hám onıń átirapındaǵı qalalarǵa Ózim aytqan bálelerdiń hámмесin jiberemen».

Eremiya hám ruwxaniy Pashxur

20 ¹ Jaratqan Iyeniń Úyiniń bas xızmetkeri ruwxaniy Immer

ulı Pashxur Eremiyaniń payǵambarshılıq etip usı sózlerdi aytıp atırǵanın esitti. ² Pashxur Eremiya payǵambardı urıp, Jaratqan Iyeniń Úyiniń Joqarǵı Benyamin dárwazası janında buǵawlatıp qoydı. ³ Erteńine, Pashxur onı buǵawdan bosatqan waqtında, Eremiya oǵan bılay dedi:

– Jaratqan Iye seni Pashxur dep emes, al Magor-Missabib^a dep atadı. ⁴ Sebebi Jaratqan Iye bılay deydi: «Basińa túsetuǵın isler arqalı Men seni hám hámme doslarıńdı qorqınıshqa salaman. Olardıń dushpan qılıshınan qalay qulaǵanın óz kóziń menen kóreseń. Men pútkil Yahudanı Babiloniya patshasınıń qolına beremen. Bul patsha olardı Babilonǵa súrgin qıladı yamasa qılısh-tan ótkeredi. ⁵ Men bul qalanıń pútkil baylıǵın, mal-múlkin, qumbatbaha zatların, Yahuda patshalarınıń barlıq ǵáziynelerin dushpanlarınıń qolına beremen. Olardı talan-taraq etip, Babilonǵa alıp ketedi. ⁶ Al Pashxur, sen hám úyińde jasaytuǵınlardıń hámмесi Babiloniyaǵa súrgin qılmasız. Sen de, óziń payǵambarshılıq etken doslarıń da sol jerde ólip, sol jerde jerlenesiz».

Eremiyaniń shaǵım etiwi

⁷ Jaratqan Iye, Sen meni aldadıń, Men de aldandım.

Sen mennen kúshliseń, meni jendiń.

Hár bir adam ústimnen kúlip, Kúni boyı meni mazaqlap júr.

⁸ Qashan sóyley baslasam, páriyad etemen,

«Zorlıq hám qırǵın boladı», – dep baqıraman.

^a **20:3** *Magor-Missabib* – «qorqınıshqa búrkengen» degendi bildiredi.

- Jaratqan Iye, Seniń sóziń
sebepli,
Kún boyı ayaq astı bolıp, kúlkige
qalaman.
- ⁹ Eger ishimmen: «Endi Sen tuwralı
oylamayman,
Seniń atıńnan sóylemeymen», –
desem de,
Sózleriń júregimdi ot kibi,
Súyeklerimdi shoq kibi órteydi,
Onı ishimde saqlawdan
sharshadım,
Artıq shıday almayman.
- ¹⁰ Kóplerdiń: «Ján-jaqtı qorqınısh
qaplaǵan!
Ústinen shaǵım qılıń!
Bizler de shaǵım qılayıq!» –
degen sıbırlısın esitemen.
Sırlas doslarımınıń hámmesi,
Qulawımdı kútip, kóz tigip:
«Báلكim ol aldanar, qolǵa túser,
Sonda óshimizdi alarmız», –
deydi.
- ¹¹ Biraq Jaratqan Iye, Sen batır
jawınger kibi,
Meniń menen birgeseń,
Sonlıqtan meni quwǵın
qılıwshılar súrnigip,
Meni jeńe almaydı.
Tabısqa erise almay,
Olar qattı uyatqa qaladı,
Olardıń ayaq astı bolǵanı,
Hesh qashan umitilmaydı.
- ¹² Álemniń Jaratqan Iyesi, haqlardı
sınaytuǵın,
Júrek-qalıbtı anıq kóre alatuǵın
Senseń!
Dawamdı isenip Saǵan
tapsıraman,
Olardan qalay ósh alǵanıdı
kórset maǵan.
- ¹³ Jaratqan Iyege algıs aytıń!
Jaratqan Iyege qosıq aytıń!
Jaratqan Iyeni algıslań!
Sebebi jarlınıń janın,
Zalımlardıń qolınan Ol qutqaradı.
- ¹⁴ Men tuwılǵan kúńge nálet jawsın!
Anam meni tuwǵan kún qutlı
bolmasın!
- ¹⁵ «Ullı boldıń», – dep ákeme xabar
bergen,
Onı quwandırǵan adamǵa nálet
jawsın!
- ¹⁶ Sol adam Jaratqan Iye ayawsız
qırǵan,
Qalalarǵa^a uqsasın.
Ol tań azanda ahıw-nala,
Túste urıs súrenin esitsin.
- ¹⁷ Óytkeni ol anamnıń qursaǵında
meni óltirmedi.
Sonda anam meniń qábirim bolar
edi,
Onıń qursaǵı máńgige hámile
menen qalar edi.
- ¹⁸ Men ne ushın qursaqtan shıqqan
ekenmen?
Azap hám qayǵını bastan keshirip,
Shermendelik penen ómir súriw
ushın ba?

Jaratqan Iyeniń Erusalimge qarsı shıǵıwı

21 ¹ Patsha Sedekiya Malkiya
ulı Pashxur menen Maase-
ya ulı ruwxaniy Sefaniyanı Eremiya-
ǵa jibergende, Eremiyaǵa Jaratqan
Iyeden sóz tústi. Pashxur menen Se-
faniya Eremiyaǵa:

² – Babiloniya patshası Nabuxodo-
nosor bizlerge urıs ashtı. Sol sebepli
bizler ushın Jaratqan Iyege jalbarın.

Báلكim, Jaratqan Iye bizler ushın burınǵıday ájayıp káramatlarınan birin kórsetip, Nabuxodonosor elimizden sheginer, – dedi.

³ Eremiya olarǵa Sedekiyaga mına- nı aytıp barıwdı tapsırdı:

⁴ – Izraıldın Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Sizlerdiń sırtqı diywal- larınıızdı qamal qılǵan Babiloniya patshasına hám kaldeylerge qarsı qollanıp atırǵan qollarınıızdaǵı qurallardı ózle- rińizge qarsı buraman. Olardıń hám- mesin bul qalanıń ortasına toplayman.

⁵ Kúshli bilegim hám sozilǵan qolım meniń ashıwǵa, qáharge hám gázep- ke minip, Meniń Ózim sizlerge qarsı urısaman. ⁶ Men bul qalada jasaw- shılardıń hámмесin: adamlardı da, haywanlardı da joq qılamın. Olar qor- qınıshlı illetten qırıladı. ⁷ Bunnan ke- yin, – deydi Jaratqan Iye, – Yahuda patshası Sedekiyanı, onıń hámeldar- ların, bul qalanıń turǵınların, yaǵnıy illetten, qılısthan hám ashlıqtan aman qalǵanlarınıń hámмесin Babiloniya patshası Nabuxodonosordıń hám ja- nın alıwdı qálegen dushpanlarınıń qolına tapsıraman. Nabuxodonosor olardı qılısthan ótkeredi, olarǵa rehim etpeydi, janı ashımaydı, ayamaydı».

⁸ Bul xalıqqa ayt: «Jaratqan Iye bı- lay deydi: Mine, Men ómir jolı menen ólim jolın usınaman. ⁹ Bul qalada qal- ǵan hár bir adam qılısthan, ashlıqtan hám illetten óledi, al qaladan shıǵıp, ózlerin qamal qılıp turǵan kaldeyl- lerge táslim bolǵan hár bir adam bolsa, janın qutqarıp, ómirin saqlap qaladı.

¹⁰ Men bul qalaǵa jaqsılıq qılıw ushın emes, – deydi Jaratqan Iye, – al apat- shılıq keltiriw ushın bet burdim. Qala Babiloniya patshasınıń qolına berile- di, ol qalaǵa ot qoyadı».

¹¹ Yahuda patshasınıń úy-ishine ayt: «Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań!

¹² Háy, Dawıttıń násili, Jaratqan Iye bılay deydi:

Hár kúni azanda ádalattı júzege asırıń,

Jábirlengendi zalımınıń qolınan azat etiń.

Bolmasa, qılǵan jawızlıqlarınıń sebepli,

Ǵázebim ottay lawlap janadı, Onı hesh kim sóndire almaydı.

¹³ Háy, oypatlıqtaǵı biyik jartas, Tegislik ústindegi Erusalim! Men saǵan qarsıman!

– deydi Jaratqan Iye. –

Sizler: „Kim joqarıdan asıp túsip, bizge qarsı shıǵa aladı?

Kim qorǵanımızǵa kire aladı?“ – deysizler.

¹⁴ Men sizlerdi is-háreketińizge jarasa jazalayman,

– deydi Jaratqan Iye. –

Toǵaylarınıızǵa ot beremen,

Ot átirapınıızdaǵılardıń hámмесin jalmaydı».

22 ¹ Jaratqan Iye maǵan bılay dedi:

– Yahuda patshasınıń sarayına bar da, mına sózdi oǵan ayan et: ² «Háy, Dawıttıń taxtında otırǵan Yahuda patshası, sen, hámeldarlarıń hám bul dárwazadan ótetuǵın xalqıń, Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań! ³ Jaratqan Iye bılay deydi: Ádalattı hám tuwrılıqtı júzege asırıń. Tonalǵandı eziwshiniń qolınan azat etiń. Kelgindige, jetimge hám jesirge nahaqlıq qılmań hám azar bermeń. Bul jerde ayıpsız qan tókpeń.

⁴ Eger bul buyırıqtı muqıyat orınlasa- nız, onda Dawıttıń taxtında otırǵan

patshalar atlarǵa hám arbalarǵa minip, olardıń ózleri de, xızmetkerleri de, xalqı da usı saray dárwazalarınan kiredi. ⁵ Eger bul buyırıqtı orınlamasañız, tiriligim haqı ant ishemen, – deydi Jaratqan Iye, – bul saray qarabaqanaǵa aylanadı.

⁶ Sebebi Jaratqan Iye Yahuda patshasınıń sarayı tuwralı bılay deydi:

Sen Meniń kózime Giladtay,
Lebanonnıń shıńındaysañ.
Biraq Men seni shól dalaǵa,
Adamsız qalaǵa aylandıraman.

⁷ Saǵan qurtıwshılardı jiberemen,
Hár biriniń qolında quralı bar,
Olar seniń sarayıńa qollanǵan
kedr ağashlarıńdı,
Otqa ılaqtıradı.

⁸ Kóp milletler bul qala janınan ótkende, bir-birine: „Bul ullı qalanı Jaratqan Iye ne ushın bunday qıldı eken?“ – deydi. ⁹ Olarǵa bılay dep juwap beriledi: „Olar ózleriniń Qudayı Jaratqan Iyeniń kelisimin buzıp, basqa qudaylarǵa tabınıp, olarǵa xızmet etip ketti“».

Shallum patsha tuwralı bildiriw

¹⁰ Ólgen patsha ushın joqlaw aytpañ,
ol ushın aza tutpañ,
Jaqsısı, tutqın bolǵan patsha
ushın jilañ,
Ol qaytıp kelmeydi,
Ana jurttın kórmeydi.

¹¹ Ákesi Ioshiyanıń ornına Yahudanıń patshası bolǵan hám ol jerden shıǵıp ketken Ioshiya ulı Shallum^a tuwralı Jaratqan Iye bılay deydi:

«Ol bul jerge qaytıp kelmeydi. ¹² Ol tutqın qılıp alıp barılǵan jerinde óledi hám artıq bul jerdi kórmeydi».

Ehoyakin patsha tuwralı bildiriw

¹³ Sarayın ádalatsızlıq penen,
Joqarǵı bólmelerin nızamsızlıq
penen salǵan,
Jaqın adamların esheyin jumsap,
Miyet haqısın bermegen hásiwet shegedi!

¹⁴ «Joqarǵı bólmelerin keń qılıp,
Ózim ushın záwlim saray
salaman», – deydi birew.
Oǵan kóp aynalar qoyıp,
Kedr ağashı menen qaplap,
Onı qızıl reńge boyaydı.

¹⁵ Kedr ağashın kóp qollanǵan
menen,
Patsha bolıp qalasañ ba?
Ákeń toyıp ishıp-jegeni menen,
Ádil hám tuwrı islerdi isledi,
Sonlıqtan isleri tabıslı boldı.

¹⁶ Ol jarlı hám biysharanıń huqıqın
qorǵadı,
Sol sebepli abadan turmıs
keshirdi.
Meni tanıwdıń mánisi usı emes
pe?
– deydi Jaratqan Iye. –

¹⁷ Biraq seniń kóziń hám júreǵiń,
Haram paydanı, ayıpsız qan
tógiwdi,
Zulım hám zorlıq qılıwdı qáleydi.

¹⁸ Sonlıqtan Jaratqan Iye Yahuda patshası Ioshiya ulı Ehoyakim tuwralı bılay deydi:

^a **22:11** *Shallum* – Ehoaxazdıń basqa atı. 4Pat 23:30 qarañ.

«Way-way, tuwısqanıń! Way-way,
 bawırım!» – dep,
 Ol ushın joqlaw ayılmaydı.
 «Way-way, mırzam! Way-way,
 taqsırım!» – dep,
 Ol ushın joqlaw ayıp jilamaydı.
 19 Onıń óligin Erusalim dárwazasınan
 sırtqa shıǵarıp taslap,
 Eshektiń óligin kómgendey etip
 jerleydi.

Erusalim tuwralı bildiriw

20 Erusalim, Lebanonga shıǵıp,
 páriyad et.
 Dawısıń Bashannan esitilip tursın,
 Tawlı Abarim jerlerinen páriyad
 et,
 Sebebi barlıq oynasların qırıldı.
 21 Abadansılıqta bolǵanıńda saǵan
 eskerttim,
 Biraq sen: «Men tınlamayman», –
 dediń.
 Jashıǵınnan solay islep,
 Meni hesh tınlamadıń.
 22 Barlıq basshılarınıń samal ushırıp
 ketedi,
 Awqamlaolarınıń súrgin qılıp alıp
 ketedi.
 Sonda islegen zulımlıqların ushın,
 Uyatqa qalıp, shermende bolasań.
 23 Háy, Lebanonda jasap,
 Onıń kedrine uya salǵan!
 Tuwıp atırǵan hayaldıń tolǵaǵı
 siyaqlı,
 Seni shanshiw tutqanda, azaptan
 mırsıysań!

Exoniyanıń jazalanıwı

24 Óz tiriligim haqı ant ishemen, –
 deydi Jaratqan Iye, – Háy, Yahuda
 patshası Ehoyakimniń ulı Exoniya^a,

hátte, sen onı qolımdaǵı mór júzigim
 bolsań da, seni shıǵarıp ılaqtırǵan
 bolar edim. ²⁵ Men seni janında qastı
 barlardıń hám óziń qorqatuǵımlardıń,
 Babiloniya patshası Nabuxodonosor-
 dıń hám kaldeylerdiń qolına tapsıra-
 man. ²⁶ Seni hám seni tuwǵan anańdı
 kindik qanıń tambaǵan ózge bir jur-
 tqa ılaqtıraman. Sizler sol jerde ólesiz.
²⁷ Sizler bul jerge qayıp keliwdi ár-
 man qılasız, biraq qayıp kele almaysız.

28 Mına adam – Exoniya sınıq
 gúzege,
 Kereksiz buyımǵa aylanıp qalǵan
 ba?
 Ne ushın ol hám onıń balaları
 quwılıp,
 Ózleri bilmeytuǵın jerge ılaqtırıp
 taslandı?

29 Háy elim, elim, elim,
 Jaratqan Iyeniń sózin tıńla!
 30 Jaratqan Iye bılay deydi:
 Bul adamdı zúryadsız,
 Ómirinde isi kelispegen adam,
 dep jazıp qoy.
 Sebebi endi onıń násilinen hesh
 biriniń joli bolmas.
 Hesh biri Dawıttıń taxtına
 otırmas,
 Yahudada húkimdarlıq qılmas.

Ádil shaqa

23 ¹ Jaylawımdaǵı qoylardı na-
 bit qılıp, tarqatıp jibergen
 shopanlar hásiret shegedi! – deydi
 Jaratqan Iye.

² Sonlıqtan Izraıldıń Qudayı
 Jaratqan Iye Óz xalqın baqqan sho-
 panlar haqqında bılay deydi: «Sizler

^a **22:24** Exoniya – Ehoyakimniń basqa atı. 4Pat 24:6 qarań.

Meniń súriwimdi daǵıttıńız, olardı tarqatıp jiberip, ġamxorlıq qılmadıńız. Men sizlerdi jawız islerińiz ushın jazalayman, – deydi Jaratqan Iye. ³ – Súriwimmen aman qalǵanların Ózim quwıp jibergen barlıq ellerden jıynap, qaytadan jaylawlarına alıp kelemen. Olar sol jerde kóbeyip, ósip-ónedi. ⁴ Men olardıń ústinen olardı baǵatıǵın shopanlardı qoyaman. Olar endi qorqıp, qáweterge túspeydi hám joy-tılmaydı, – deydi Jaratqan Iye.

- ⁵ Mine, sonday kúnler keledi, – deydi Jaratqan Iye, – Dawıttıń násilinen ádil bir shaqanı shıǵaraman. Sol patsha taxtqa otırıp, danalıq penen basqaradı, Jer júzinde ádalát hám tuwrılıq húkimdarlıq qıladı.
- ⁶ Sol kúnlerde Yahuda qutqarıladı, Izrail qáwipsizlikte jasadı. Onı „Jaratqan Iye – ádilligimiz“, dep ataydı.

⁷ Sonlıqtan sonday kúnler keledi, – deydi Jaratqan Iye, – artıq: „Izraildı Mısrıdan alıp shıqqan tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen“, – dep ayılmaydı. ⁸ Al: „Izrail xalqın arqadaǵı ellerden hám Ózi quwıp jibergen basqa barlıq ellerden alıp shıqqan tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen“, – dep ayılatuǵın boladı. Solay etip, olar óz jerlerinde jasadı».

Jalǵan payǵambarlar tuwralı

- ⁹ Payǵambarlar haqqında: Júregim ishimde parra-parra boldı, Pútkil súyeklerim qaltıraydı.

Jaratqan Iye sebepli,
Onıń muxaddes sózi sebepli,
Men más adam kibi,
Sharapqa jeńilgen adam kibi boldım.

- ¹⁰ Jer buzıqlarǵa tolı,
El nálet zardabınan aza tutpaqta.
Shóldegi jaylawlar kúyip ketken.
Adamlar jaman jolǵa túsip,
Kúshlerin nahaqlıqqa qollanbaqta.
- ¹¹ «Payǵambarlar da, ruwxaniyeler de iplas,
Hátte, olardıń jamanlıqların,
Óz Úyimde de kórdim,
– deydi Jaratqan Iye. –
- ¹² Sonlıqtan júrgen jolları olarǵa,
Qarańılıqtaǵı tayǵaq jolday boladı.
Sol jerde súrnigip, jıǵıladı.
Sebebi olardı jazalaytuǵın jilda,
Olardıń basına apatshılıq jawdıraman,
– deydi Jaratqan Iye. –
- ¹³ Samariya payǵambarları arasında,
Men mına jerkenishli isti kórdim:
Olar Baaldıń atınan
payǵambarshılıq etip,
Xalqım Izraildı joldan azǵırdı.
- ¹⁴ Al Erusalim payǵambarları arasında,
Bunnan da qorqımshılıq isti kórdim.
Olar buzıqshılıq etip, jalǵanǵa erip,
Jamanlıq qılǵanlardı qollap atır.
Sonlıqtan hesh kim jamanlıqtan qol úzbeydi.
Olardıń hámmesi Men ushın Sodomday,
Onıń turǵınları Gomoraday^a bolıp ketti».

^a 23:14 Jar 18:16–19:28.

15 Sonıń ushın, payǵambarlar haq-qında Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi:

«Men bul xalıqqa ashshı juwsan jegizip,
Záhárli suw ishkezemen.
Óytkeni Erusalim
payǵambarlarımın iplashıǵı,
Pútkil jer júzine jayıldı».

16 Sonlıqtan Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi:

«Payǵambarlar sizlerge sóylegende, qulaq salmań,
Olar sizlerdi bosqa úmitlendiredi.
Olar Meniń sózlerimdi emes,
Ózleri qıyal etken ayanlardı aytıp jú.

17 Olar Meniń sózimdi húrmet etpeytuǵınlarǵa,

„Jaratqan Iye: Sizlerde paraxatshılıq boladı, – dep ayttı“, – deydi.

Júrekleriniń qaysarlıǵı menen jasaytuǵınlardıń hámmesine:
„Apat kelmeydi“, – deydi».

18 Kim Jaratqan Iyeniń keńesinde qatnasıptı?

Kim Onı kórip, sózin esitipti?

19 Mine, Jaratqan Iyeniń ǵázebi dawılday dúbe,
Quyın sıyaqlı zalımlardıń basına dónedi.

20 Júrektegi niyetin tolıq iske asırmaǵansha,
Jaratqan Iyeniń ǵázep oti sónbeydi.

Sizler bunı waqtı kelgende anıq túsinesiz.

21 «Bul payǵambarlardı Men jibermedim,

Olardıń ózleri ortaǵa shıǵıwǵa asıqtı.

Men hesh náirse aytpasam da,
Olar payǵambarshılıq ete berdi.

22 Eger olar Meniń keńesimde bolǵanda,

Xalqıma Meniń sózlerimdi aytıp,
Olardı jaman jollarınan,
Jawızlıqlarınan qaytarǵan bolar edi.

23 Men tek jaqın jerde ǵana Quday bolıp,

Alista Quday emespen be?
– deydi Jaratqan Iye. –

24 Qupıya jerge jasırınǵandı,
Meni kórmeydi dep oylaysız ba?
– deydi Jaratqan Iye. –

Aspan menen jerdi Men toltırmayman ba?
– deydi Jaratqan Iye.

25 Meniń atımnan jalǵan payǵambarshılıq etken payǵambarlardıń ne aytıp júrgenin esittim. Olar: „Men tús kórdim! Men tús kórdim!“ – deydi. 26 Ótirik payǵambarshılıqtı aytıp, óz qıyalların járiyalaytuǵın payǵambarlardıń júrektegi jalǵan oy-qıyalları qashanǵa deyin dawam etedi? 27 Atababaları Baalǵa tabınıw arqalı Meniń atımdı umıttıqanı sıyaqlı, olar da bir-birine aytqan túsleri arqalı xalqıma Meniń atımdı umıttırmaqshı boladı. 28 Tús kórgen payǵambar túsini aytсын, al Meniń sózimdi esitken, onı sadıq bayan etsin. Kepek penen dániniń arasında úlken ayırmashılıq bar – deydi Jaratqan Iye. 29 – Meniń sózim jalınǵa, – deydi Jaratqan Iye, – jartastı maydalaytuǵın shókkishke uqsamay ma? – deydi Jaratqan Iye.

³⁰ – Sonıń ushın, – deydi Jaratqan Iye, – Men bir-birinen sózimdi urlaǵan payǵambarlarǵa qarsıman. ³¹ – Awa, Men óz sózlerin aytıp, „Jaratqan Iye ayttı“, deytuǵın payǵambarlarǵa qarsıman, – deydi Jaratqan Iye. ³² – Awa, Men jalǵan túsler menen payǵambarshılıq etetuǵınlarǵa qarsıman, – deydi Jaratqan Iye. – Olar óz túslerin aytıp, jalǵan sózleri hám bos úgitleri menen Meniń xalqımdı joldan azǵıradı. Olardı Men jibermedim, olarǵa Men tapsırma bermedim. Olardıń bul xalıqqa hasla paydası joq, – deydi Jaratqan Iye».

Jalǵan payǵambarlardıń jalǵan payǵambarshılıǵı

³³ «Eger sennen bul xalıq, payǵambar yamasa ruwxaniy: „Jaratqan Iye saǵan qanday awır payǵambarshılıq júkledi?“ – dep sorasa, sen olarǵa: „Sizlerdiń ózlerińiz Maǵan júksizler. Men sizlerdi tárk etemen, – deydi Jaratqan Iye“ – dep juwap ber. ³⁴ Eger bir payǵambar, ruwxaniy yamasa xalıq ishinen biri: „Bul Jaratqan Iyeniń payǵambarshılıq júgi“, – dese, onda Men sol adamdı hám onıń úy-ishin jazalayman. ³⁵ Sizler bir-birińizge hám tuwısqan tuwısqanǵa: „Jaratqan Iye ne dep juwap berdi? Yamasa Jaratqan Iye ne dedi?“ – dep aytıńlar. ³⁶ Biraq bunnan bılay: „Jaratqan Iyeniń payǵambarshılıq júgi“, – degen sózdi qollanbań. Sebebi hár kimniń óz sózi ózine júk boladı. Bul arqalı sizler tiri Qudaydıń, Qudayımız Álemniń Jaratqan Iyesiniń sózin burmalap taslaysız. ³⁷ Payǵambardan tek: „Jaratqan Iye saǵan ne dep juwap berdi? Yamasa Jaratqan Iye ne dedi?“ – dep sorańlar. ³⁸ Eger sizler: „Jaratqan Iyeden

kelgen júk“, – dep ayta beretuǵın bolsańız, onda Jaratqan Iye sizlerge bılay deydi: Men sizlerge: „Jaratqan Iyeniń payǵambarshılıq júgi“, – degen sózdi aytpawdı buyırsam da, sizler „Jaratqan Iyeden kelgen júk“, – degen sózdi jáne ayttıńız. ³⁹ Sonlıqtan Men joqarıǵa kóterip, sizlerdi ózlerińizge hám atabalarıńızǵa bergен qala menen birge dárgayımnan ılaqtırıp taslayman. ⁴⁰ Men sizlerdi máńgige uyatqa qoyıp, máńgige umitilmaytuǵın shermendelikke qaldıraman».

Eki sebet ánjir

24 ¹ Babiloniya patshası Nabu-xodonosor Yahuda patshası Ehoiakimniń ulı Exoniyanı, Yahudanıń basshıların, ónermentshileri menen temirshilerin Erusalimnen Babilonǵa tutqın etip alıp ketkennen soń, Jaratqan Iye maǵan Ibadatxananıń aldına qoyılǵan eki sebet ánjirdi kórsetti. ² Bir sebette erte piser júdá jaqsı ánjirler, ekinshisinde jewge jaramsız jaman ánjirler bar edi.

³ Jaratqan Iye maǵan:

– Eremiya, ne kórip tursań? – dep soradı. Men:

– Ánjir. Jaqsısı júdá jaqsı, al jamanı sonday jaman, hátte, jewge de bolmaydı, – dep juwap berdim.

⁴ Sonda maǵan Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi: ⁵ «Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: Bul jerden kaldeylerdiń jerine Men jibergen Yahuda tutqınların usı jaqsı ánjirler dep esaplayman. ⁶ Olardıń iyigiligi ushın, názerim olarda boladı. Olardı usı jerge qaytaraman. Olardı ayaqqa turǵızaman, qulatpayman, otırǵızaman, qoparıp taslamayman. ⁷ Men olarǵa Jaratqan Iye ekenimdi tanıp biletuǵın

júrek beremen. Olar Meniń xalqım, Men olardıń Qudayı bolaman. Sebebi olar shın júrekten Maǵan qaytadı.

⁸ Men Yahuda patshası Sedekiyanı, onıń basshıların, bul jerde Erusalimniń aman qalǵanların hám Mısır jerine kóship qonıs basqanlardı mına jewge bolmaytuǵın ánjirlerge uqsataman, – deydi Jaratqan Iye. ⁹ – Men olardıń basına sonday apatshılıq salaman, buni kórgen jer betindegi barlıq patshalıqlardıń húreyi ushadı. Súrgin qılǵan jerlerimniń hámмесinde olar nasaqqa qalıp, ápsanaǵa aylanadı, masqara bolıp, atı ǵargısta qollanılatuǵın boladı. ¹⁰ Ózlerine hám ata-babalarına bergен jerimmen joq bolǵansha, olardıń ústine qılısh, ashlıq hám illet dóndiremen».

Jetpis jıllıq súrgin

25 ¹ Yahuda patshası Ioshiyanıń ulı Ehoiakimniń patshalıǵınıń tórtinshi jılı, Babiloniya patshası Nabuxodonosordıń patshalıǵınıń birinshi jılı Eremiyaǵa pútkil Yahuda xalqı haqqında ayan boldı. ² Payǵambar Eremiya buni pútkil Yahuda xalqına hám Erusalim turǵınlarına jetkerip, bilay dedi:

³ – Mine, jigirma úsh jıldan beri, Yahuda patshası Amon ulı Ioshiyanıń patshalıǵınıń on úshinshi jılınan, usı kúнге deyin Jaratqan Iyenıń sózi maǵan tústi. Men olardı sizlerge qayta-qayta aytım, biraq sizler tınlamadıńız. ⁴ Jaratqan Iye Óz qulları bolǵan payǵambarlardı sizlerge qayta-qayta jiberse de, olarǵa qulaq salmadıńız, itibar da bermedińız. ⁵ Olar arqalı sizlerge bilay dedi: «Endi hár birińiz jawız joldan, natuwrı isler qılıwdan bas tartıń. Sonda Men ózlerińizge

hám ata-babalarıńızǵa bergен jerde máńgi-baqıy mákan basasız. ⁶ Basqa qudaylarǵa ermeń, xızmet etpeń hám tabınbań. Qollarıńız benen islegen butlar menen ǵázebimdi keltirmeń. Sonda Men de sizlerge zıyan keltirmeymen».

⁷ «Biraq sizler Meni tınlamay, – deydi Jaratqan Iye, – qollarıńız benen islegen butlarıńız sebepli ǵázebimdi keltirdińız hám ózińizge zıyan jetkizdińız».

⁸ Sonlıqtan Álemniń Jaratqan Iyesi bilay deydi: «Meniń sózlerimdi tınlamaǵanıńız ushın, ⁹ Men arqadaǵı barlıq xalıqlardı hám Babiloniya patshası bolǵan qulım Nabuxodonosordı shaqıraman, – deydi Jaratqan Iye. – Olardı bul jerdiń pútkil turǵınlarına hám aynalasındaǵı barlıq milletlerge qarsı atlandıraman. Bul xalıqlardı pútkilley joq qılaman hám jerin máńgige qańıratıp taslayman. Olardı kórgenlerdiń júregi suwlap, janı túrshigedi. ¹⁰ Olardı quwanış hám shadlıqtan juda qılaman, kelin-kúyewdiń toyınıń sestі esіtilmeydi, digirman sestі de tınadı, shıraǵı sónedi. ¹¹ Pútkil el qańırap, qorqınıshlı kóriniske aylanadı. Bul milletler jetpis jil Babiloniya patshasına xızmet etedi.

¹² Jetpis jil ótkennen keyin Men Babiloniya patshasını, onıń xalqın hám kaldeylerdiń elin qılǵan qılmısı ushın jazalap, – deydi Jaratqan Iye, – jerin máńgilikke shól dalaǵa aylandıraman. ¹³ Men sol jerge qarsı aytqanlarımniń hámмесin, bul kitapta jazılǵanlardıń hámмесin, yaǵnıy Eremiyanıń pútkil milletler tuwralı aytqan payǵambarshılıqların ámelge asıraman. ¹⁴ Kóp milletler hám ullı patshalar olardı qul qıladı. Men olarǵa is-háreketine hám qollarınıń isine say qaytaraman».

Jaratqan Iyeniń gázep kesesi

¹⁵ Izraildın Qudayı Jaratqan Iye mağan bilay dedi:

– Mına Meniń qáhárimniń sharabına tolğan keseni qolımnan al da, Men seni jiberetuǵın milletlerdiń hámmesine onı ishki. ¹⁶ Olar sol keseden iship, tentirekleydi hám aqılın joytadı. Awa, Men olarǵa qılısh jiberemen.

¹⁷ Men keseni Jaratqan Iyeniń qolınan alıp, Jaratqan Iye meni jibergen milletlerdiń hámmesine onnan ishki. ¹⁸ Búgin bolǵanı kibi wayran bolsın, qorqınıshlı jáne jandı túrshiktiretuǵın kóriniske aylansın hám nálet jawsın dep, Erusalimge, Yahuda qalalarına, onıń patshaları menen basshılarına ishki. ¹⁹ Sonday-aq Mısır patshası faraonǵa, onıń xızmetkerlerine, basshılarına hám pútkil xalqına, ²⁰ Mısırda jasap atırǵan barlıq kelgindilerge, Us jeriniń barlıq patshalarına, Filist jerindegi: Ashkelon, Gaza, Ekron patshalarına hám Ashdodtıń aman qalǵanlarınıń patshasına, ²¹ Edomǵa, Moabqa hám ammonlarǵa, ²² Tirdiń barlıq patshalarına, Sidonniń barlıq patshalarına, teńiz jaǵalawlarındaǵı hám atawlardaǵı patshalarǵa, ²³ Dandanǵa, Temaǵa, Buzǵa hám tulimshaqların kesip júretuǵınlardıń hámmesine, ²⁴ barlıq Arabstan patshalarına hám shólde jasaytuǵın aralas qáwimlerdiń barlıq patshalarına, ²⁵ Zimriydiń, Elamnıń hám Midiyanıń barlıq patshalarına, ²⁶ uzaq-jaqın jerdegi barlıq arqa patshalarına hám jer betindegi barlıq patshalıqlarǵa náwbetpe-náwbet ishki. Bulardıń hámмесinen keyin, Sheshax^a patshası da ishedı.

²⁷ – Sońınan olarǵa ayt: «Izraildın Qudayı Álemnıń Jaratqan Iyesi bilay deydi: Iship, más bolıń, qusıń hám ózlerińizge jiberetuǵın qılıshımnan qayıp turmaytuǵınday bolıp qulań». ²⁸ Eger olar seniń qolıńnan keseni qabil qılıp, ishiwden bas tartsa, olarǵa ayt: «Álemnıń Jaratqan Iyesi bilay deydi: Sózsis ishesiz! ²⁹ Mine, Men Óz atım menen atalǵan qalaǵa apat jiberiwdi basladım. Sizler jazasız qalaman dep oylaysız ba? Jazasız qalmaysız, sebebi Men jer betinde jasap atırǵan hár bir adamǵa qılısh jiberemen, – deydi Álemnıń Jaratqan Iyesi».

³⁰ Sonlıqtan mına sózlerdiń hámмесin olarǵa payǵambarshılıq etip ayt: «Jaratqan Iye joqarıdan gúrkirep, Muxaddes mákanınan saza beredi. Óz jaylawındaǵı xalqına bar dawısı menen gúrkireydi. Pútkil jer beti turǵınlarına qarşı, Júzim basqılagannıń baqırǵanınday baqıradı. ³¹ Aqırwı jer betiniń ushlarına jetedi, Sebebi Jaratqan Iyeniń milletlerge dawası bar. Ol pútkil adamzatqa húkim shıǵarıp, Zalımlardı qılıshтан ótkeredi, – deydi Jaratqan Iye.

³² Álemnıń Jaratqan Iyesi bilay deydi: Qarańlar, apat xalıqtan xalıqqa ótpekte. Jer betiniń shetinen, Qorqınıshlı dawıl turmaqta. ³³ Sol kúni Jaratqan Iyeniń óltirgenleri jerdiń bir shetinen ekinshi shetine deyin jayrap qaladı. Olarǵa

^a **25:26** *Sheshax* – Babiloniyanıń shártli belgiler tártibi menen jazılǵan ataması.

joqlaw aytilmaydı, jıynap alınbaydı, jerlenbeydi, tezек sıyaqlı shashılıp jatadı.

³⁴ Shopanlar jılap, dad-páriyad qılıń! Súriwdiń basshıları, kúlge awnań! Sizlerdiń bawızlanıp, tarqatılatuǵın kúnińiz keldi, Qulatılıp, qımbatbaha ıdı sıyaqlı sındırilasız.

³⁵ Shopanlar qasha almas, Súriw basshıları qutılıp ketpes.

³⁶ Shopanlardıń páriyad etken dawısı, Súriw basshılarınıń eńirep jılaǵanları esitilip tur.

Jaratqan Iye olardıń jaylawların jaypap taslap atır.

³⁷ Jaratqan Iyeniń lawlaǵan ǵázebi sebepli,

Tımış jaylawlar nabit bolmaqta.

³⁸ Ol arısladay bolıp ininen shıqtı. Onıń lawlaǵan ǵázebinen, Basqınshılardıń qılıshman, Olardıń jeri qańırıp bos qaladı».

Xalıq Eremiyanı óltirmekshi

26 ¹Yahuda patshası Ioshiyanıń ulı Ehoyakimniń patshalıǵınıń basında Eremiyaǵa Jaratqan Iyeniń sózi ayan boldı. ²Jaratqan Iye bilay dedi:

– Meniń Úyimniń háwlisine barıp tur da, Yahuda qalalarınan sıyınıw ushın sol jerge kelgenlerdiń hár birine saǵan aytıwdı buyırǵan sózlerimniń birde birewin qaldırmaı, hámмесin ayt. ³Olar qulaq salıp, hár biri jaman jolinan qaytıwı múmkin. Sonda Men irayımnan qaytıp, olardıń jawız isleri ushın jawdırmaqshi bolǵan apattı jiberemeymen. ⁴Olarǵa ayt: «Jaratqan Iye bilay deydi: Eger sizler Meni tınlamasañız hám ózlerińizge bergен Nızamımdı orınlamasañız, ⁵qayta-qayta

jiberген qullarım bolǵan payǵambarlarımniń sózlerine qulaq aspawdı dawam etseńiz, ⁶onda Men bul Úydi Shilo sıyaqlı joq qılaman. Bul qalanı bolsa, jer júziniń pútkil milletleri ushın náletiy qılaman».

⁷Ruwxaniyeler, payǵambarlar hám pútkil xalıq Jaratqan Iyeniń Úyinde Eremiyaniń aytqan bul sózlerin esitti. ⁸Eremiya Jaratqan Iyeniń pútkil xalıqqa ayt dep ózine buyırǵan sózleriniń hámмесin aytıp bolıwdan, ruwxaniyeler, payǵambarlar hám pútkil xalıq Eremiyanı tutup alıp:

– Sen sózsiz óleseń! ⁹Nege sen: «Bul Úy Shiloday boladı, al bul qala adam-sız qarabaqanaǵa aylanadı», – dep, Jaratqan Iyeniń atınan payǵambarshılıq eteseń? – dedi. Jaratqan Iyeniń Úyinde pútkil xalıq Eremiyaniń aynalasına toplandı.

¹⁰Yahuda basshıları bunı esitkende, olar patshaniń sarayınan Jaratqan Iyeniń Úyine keldi hám Jaratqan Iyeniń Úyiniń Taza dárwazasınıń kirer awzındaǵı óz orınlarına otırdı. ¹¹Sonda ruwxaniyeler menen payǵambarlar basshılarǵa hám pútkil xalıqqa:

– Óz qulaqlarımız benen esitkenińizdey, bul adam usı qalaǵa qarsı payǵambarshılıq qıldı. Sonlıqtan bul adam ólim jazasına ılayıqlı! – dedi.

¹²Sonda Eremiya barlıq basshılarǵa hám pútkil xalıqqa bilay dedi:

– Jaratqan Iye meni bul Úy hám qala haqqında jańa esitken sózlerińizdi payǵambarshılıq etiw ushın jiberdi.

¹³Endi jollarıńızdı hám islerińizdi dúzetip, Qudayıńız Jaratqan Iyege qulaq salıń. Sonda Jaratqan Iye de irayınan qaytıp, sizlerge jiberemen degen apattı jiberiwden waz keshedi. ¹⁴Maǵan kelsek, men sizlerdiń qolıńızdaman,

kózińizge ne jaqsı hám durıs bolıp kórinse, sonı isleń. ¹⁵ Biraq mınanı bilip qoyın: eger meni óltirseńiz, bul qala da, onıń turǵınları da, sizler de tógilgen biygúna qan ushın juwapker bolasız. Haqıyqattan da, bul sózlerdiń hámмесin qulaǵıńızǵa jetkeriw ushın meni Jaratqan Iye sizlerge jiberdi.

¹⁶ Sonda basshılar menen pútkil xalıq ruwxaniyer menen payǵambarlarǵa: – Bul adam ólimge húkim etilmewi kerek. Ol bizlerge Qudayımız Jaratqan Iyeniń atınan sóyledi, – dedi.

¹⁷ Sonda sol jerdiń aqsaqallarınan bir neshesi aldǵa shıǵıp, jıynalǵan xalıqqa bılay dedi:

¹⁸ – Yahuda patshası Xizkiyanıń dáwirinde moreshetli Mixa payǵambarshılıq etip, pútkil Yahuda xalqına bılay degen edi: «Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi:

Sion egin maydanı kibi súrilip,
Erusalim qarabaqanaǵa aylanadı,
Ibadatxana turǵan tawdı,
Toǵay qaplaydı»^a.

¹⁹ Bunıń ushın Yahuda patshası Xizkiya yamasa Yahuda xalqınan biri Mixanı óltirip pe edi? Qaytama, Xizkiya Jaratqan Iyeden qorqıp, Onnan rehim soraǵan joq pa edi? Jaratqan Iye de irayınan qaytıp, olarǵa jiberemen degen apatın jibermey qoyǵan joq pa edi? Bizler bolsaq, ózimizge úlken apat jawdırayın dep turmız.

²⁰ Kiryat-Yarimnen Shemaya ulı Uriya degen bir adam da Jaratqan Iyeniń atınan payǵambarshılıq qılıp júrgen edi. Ol da tap Eremiyaǵa uqsap, bul qala hám elge qarısı

payǵambarshılıq qıldı. ²¹ Patsha Eho-yakim óziniń áskerbasıları hám barlıq hámeldarları menen onıń sózlerin esitkende, onı óltirmekshi boldı. Uriya bunı esitkende qorqıp ketip, Mısırǵa qashıp ketti. ²² Patsha Ehoyakim Axbor ulı Elnatandı bir neshe adamlar menen Mısırǵa jiberdi. ²³ Olar Uriyanı Mısırdan alıp shıǵıp, Ehoyakim patshaǵa alıp keldi. Ol Uriyanı qılısh penen óltirip, denesin qarapayım xalıq jerlenetuǵın mazarǵa ılaqtırdı.

²⁴ Biraq Shafan ulı Axiqam Eremiyanı qorǵaǵanı sebepli, Eremiya óltirilili ushın xalıqtıń qolına berilmedi.

Yahudanıń Nabuxodonosorǵa beriliwi

27 ¹ Yahuda patshası Ioshiyanıń ulı Sedekiyanıń* patshalıǵınıń basında Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden mına sóz tústi. ² Jaratqan Iye maǵan bılay dedi:

– Qayıs penen aǵashtan moyıntırıq islep, onı moynıńa taq. ³ Sońınan Erusalimdegi Yahuda patshası Sedekiyaǵa kelgen elshiler arqalı Edom, Moab, Ammon, Tir hám Sidon patshalarına xabar jiber. ⁴ Elshilerge óz mirzalarına mına xabardı bildiriwin buyır: «Izraildiń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Mirzalarıńızǵa mınanı aytıńlar: ⁵ Bul dúnyanı, jer betinde jasap atırǵan adamlardı hám haywanlardı Men ullı qúdiretim hám sozilǵan qolım menen jarattım. Solay eken, onı qálegen adamıma beremen. ⁶ Endi bul jerlerdiń hámмесin Babiloniya patshası qulım Nabuxodonosorǵa berdim. Hátte, jabayı haywanlardı da onıń iqtıyarına tapsırdım. ⁷ Onıń

a **26:18** Mix 3:12.

eliniñ aqırǵı kúni kelgenshe, barlıq milletler onıń ózine, ulına hám aqlıǵına xızmet etedi. Keyin kóp milletler hám ullı patshalar onıń ózin qul qıladı.

⁸ Eger qanday da bir millet yamasa patshalıq Babiloniya patshası Nabuxodonosorǵa xızmet etpese, onıń moyıntırıǵın taqpasa, sol milletti Men bul patshanıń qolı menen joq qılmaǵanımsa, qılısh, ashlıq hám illet penen jazalayman, – deydi Jaratqan Iye. ⁹ – Sonıń ushın: „Babiloniya patshasına xızmet qılmaysız“, – dep atırǵan payǵambarlarıńızǵa, palkerlerińizge, tús jorıwshılarıńızǵa, boljawshılarıńızǵa, sıyqırshılarıńızǵa qulaq salmań. ¹⁰ Olar sizlerge jalǵan payǵambarshılıq qılıp atır. Bunıń nátiyjesinde, Men sizlerdi elinińden aydap shıǵıp, súrgin qılaman, aqibette nabıt bolasız. ¹¹ Biraq Babiloniya patshasınıń moyıntırıǵın taǵıp, oǵan xızmet etken milletti óz jerinde qaldıraman, – deydi Jaratqan Iye. – Olar óz jerinde jasap, óz jerine islew beredi».

¹² Men Yahuda patshası Sedekiyaǵa da sol sózlerdi aytıp bilay dedim: «Babiloniya patshasınıń moyıntırıǵın taǵıp alıń, oǵan hám onıń xalqına xızmet etip, tiri qalıń. ¹³ Jaratqan Iye Babiloniya patshasına xızmet etpegen hár bir milletti óltiretuǵının aytqan edi. Solay eken, sizge hám xalqıńızǵa qılısttan, ashlıqtan hám illetten nabıt bolıwdıń nege keregi bar? ¹⁴ „Babiloniya patshasına xızmet qılma“, – dep aytıp atırǵan jalǵan payǵambarlardıń sózlerine qulaq aspań. Olar jalǵan payǵambarshılıq qılıp atır. ¹⁵ Olardı Men jibermedim, – deydi Jaratqan Iye, – biraq olar Meniń atımnan jalǵan payǵambarshılıq qılıp atır. Sonlıqtan Men sizlerdi quwıp jiberemen. Sizler hám

sizlerge payǵambarshılıq etip atırǵan payǵambarlarıńız nabıt bolasız».

¹⁶ Sońınan men ruwxaniylerge hám pútkil xalıqqa qarata sóyledim: «Jaratqan Iye bilay deydi: „Jaqında Jaratqan Iyeniń Úyindegi zatlar Babilonnan qayıtıp alıp kelinedi“, – dep atırǵan payǵambarlarǵa qulaq salmań. Olar sizlerge jalǵan payǵambarshılıq qılmaqta. ¹⁷ Olarǵa qulaq salmań. Babiloniya patshasına xızmet etini hám aman qalıń. Ne ushın bul qala qarabaqanaǵa aylanıwı kerek? ¹⁸ Eger olar payǵambar bolsa, olarda Jaratqan Iyeniń sózi bolsa, onda olar Jaratqan Iyeniń Úyinde, Yahuda patshasınıń sarayında hám Erusalimde qalǵan zatlardıń Babilonǵa alıp ketilmewin sorap, Álemniń Jaratqan Iyesine jalbarınsın.

¹⁹ Álemniń Jaratqan Iyesi Ibadatxanadaǵı qoladan islengen zatlar: óreler, hawız, túbeldirik, bul qalada qalǵan basqa zatlar tuwralı aytadı. ²⁰ Babiloniya patshası Nabuxodonosor Yahuda patshası Ehoiakimniń ulı Exonıyanı, Yahudanıń hám Erusalimniń barlıq aqsúyeklerin Erusalimnen Babilonǵa súrgin etip alıp ketkende, ayırım zatlardı qaldırıp ketken edi. ²¹ Awa, Izraildıń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi Óz Úyinde, Yahuda patshasınıń sarayında hám Erusalimde qalǵan sol zatlar tuwralı bilay deydi: ²² „Olar Babilonǵa alıp ketiledi. Men olarǵa názer awdarmaǵanımsa, olar sol jerde qaladı, – deydi Jaratqan Iye. – Keyin Men olardı qaytarıp alıp kelemen“».

Jalǵan payǵambar Xananiya

28 ¹ Sol jılı, tórtinshi jıldıń besinshi ayında, Yahuda patshası Sedekiyanıń patshalıǵınıń basında, gibonlı Azzur ulı payǵambar

Xananiya Jaratqan Iyeniń Úyindegi ruwxaniyeler menen xalıqtıń aldında maǵan bilay dedi:

² – Izraildın Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bilay deydi: «Babiloniya patshasınıń moyıntırırǵın sındıraman. ³ Eki jıl ótpey, Babiloniya patshası Nabuxodonosor bul jerden Babilonga alıp ketken Jaratqan Iyeniń Úyine tiyisli zatlardın hámмесin qaytarıp alıp kelemen. ⁴ Jáne Yahuda patshası Ehyakimniń ulı Exoniya menen Babiloniyaǵa súrgin etilgen pútkil yahudalıardı bul jerge qaytarıp alıp kelemen, – deydi Jaratqan Iye. – Men Babiloniya patshasınıń moyıntırırǵın sındırıp taslayman».

⁵ Sonda men, Eremiya payǵambar Jaratqan Iyeniń Úyinde turǵan ruwxaniyelerdiń hám pútkil xalıqtıń aldında payǵambar Xananiyaǵa ⁶ bilay dedim:

– Awmiyin! Jaratqan Iyeniń aytqanı kelsin! Jaratqan Iye Óz Úyinen alıp ketilgen zatlardı hám tutqınlardı Babilonnan bul jerge qaytarıp, seniń payǵambarshılıq etip aytqan sózlerińdi ámelge asırsın. ⁷ Biraq meniń saǵan hám mına xalıqtıń hámмесine aytatuǵın sózimdi tıńla. ⁸ Mennen de, sennen de burın jasap ketken payǵambarlar kóp jerlerge hám ullı patshalıqlarǵa qarsı urıs, ashlıq hám illet boladı dep payǵambarshılıq etken. ⁹ Biraq tınıshlıq boladı, dep payǵambarshılıq etken payǵambardıń sózi júzege asqan keyin ǵana, sol payǵambardı haqıyqattan da Jaratqan Iye jibergeni belgili bolǵan edi.

¹⁰ Sonda Xananiya payǵambar Eremiya payǵambardıń moynındaǵı moyıntırırǵı alıp, sındırdı da, ¹¹ toplanıp turǵan xalıqqa bilay dedi:

– Jaratqan Iye bilay deydi: «Eki jıl ótpey, Men Babiloniya patshası

Nabuxodonosordın moyıntırırǵın barlıq milletlerdiń moynınan alıp, usılay sındıraman».

Bunnan keyin, Eremiya óz jolı menen ketti.

¹² Xananiya payǵambar Eremiya payǵambardıń moynındaǵı moyıntırırǵı sındırǵan keyin kóp ótpey, Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹³ – Barıp, Xananiyaǵa ayt: «Jaratqan Iye bilay deydi: Sen aǵash-tan islengen moyıntırırǵı sındırdıń, endi onıń ornın temirden islengen moyıntırırǵı iyeleydi. ¹⁴ Izraildın Qudayı, Álemniń Jaratqan Iyesi bilay deydi: Men bul milletlerdiń hámмесin Babiloniya patshası Nabuxodonosorǵa xızmet etiwge májbúrlew ushin, moynına temir moyıntırırǵı saldım, olar oǵan xızmet etedi. Hátte, jabayı haywanlardı da onıń iqtıyarına tapsırdım».

¹⁵ Eremiya payǵambar Xananiya payǵambarǵa bilay dedi:

– Qulaq sal, Xananiya! Seni Jaratqan Iye jibermedi, sen bul xalıqtı jalǵanǵa iseniwge májbúr qıldıń. ¹⁶ Sonıń ushin Jaratqan Iye bilay deydi: «Men seni jer betinen sıdırıp taslayman. Jaratqan Iyege qıyanet etiwge shaqırǵanı ushin, usı jili-aq óleseń».

¹⁷ Solay etip, sol jıldıń jetinshi ayında Xananiya dúnyadan ótti.

Súrgindegilerge jazılǵan xat

29 ¹ Payǵambar Eremiya Erusalimnen Babiloniyaǵa Nabuxodonosor tárepinen tutqın qılıp alıp ketilgen tutqınlar arasında aman qalǵan aqsqaqallarǵa, ruwxaniyelerge, payǵambarlarǵa hám pútkil xalıqqa Erusalimnen xat jolladı. ² Bul xat Exoniya patsha menen onıń anası, saray xızmetkerleri, Yahuda hám Erusalim

basshıları, ónermentshiler hám temirshiler Erusalimnen súrgin etilgennen keyin jazıldı. ³ Xat Yahuda patshası Sedekiyanıń Babiloniya patshası Nabuxodonosorǵa jibergen adamları, Shafan ulı Elasa hám Xilkiya ulı Gemariya arqalı berip jiberildi. Xatta bılay dep jazılǵan edi:

⁴ «Izraildın Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi Ózi Erusalimnen Babiloniyaǵa súrgin etken hár bir adamǵa bılay deydi: ⁵ Úyler qurıp, ornalasın, baǵ egip, onıń jemisin jeń. ⁶ Úylenip, ul-qızlı bolıń. Ullarıńızdı úylendirip, qızlarıńızdı turmısqa beriń. Olardan da ullar hám qızlar dúnyaǵa kelsin. Ol jerde azaymań, qayta kóbeyiń. ⁷ Men sizlerdi tutqın etip jibergen qalanıń abadanshılıǵın tileń. Ol qala ushın Jaratqan Iyege duwa etiń, sizlerdiń abadan turmıs keshiriwińiz onıń abadanshılıǵına baylanıslı.

⁸ Izraildın Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Arańızdaǵı payǵambarlar menen palkerlerińizge ózińizdi aldatpań. Olar kórgen túslerin aytqanda qulaq salmań. ⁹ Olar Meniń atım menen sizlerge jalǵan payǵambarshılıq aytadı. Olardı Men jibermedim, – deydi Jaratqan Iye.

¹⁰ Jaratqan Iye bılay deydi: Babiloniyada bolǵanıńızǵa jetpis jil tolganda, Men sizlerge názer awdarıp, sizlerdi usı jerge qaytarıp alıp kelemen degen iygiliikli wádemdi orınlayman. ¹¹ Men sizler ushın dúzgen jobalarımıdı Ózim bilemen, – deydi Jaratqan Iye. – Bul jobalarım sizlerge apat emes, al abadanshılıq alıp keledi, keleshekke úmit baǵıshlaydı. ¹² Sonda sizler Meni shaqırasız, kelip, Maǵan duwa etesiz. Men de sizlerdi esitemen. ¹³ Sizler Meni izleysiz, eger shın júrekten izleseńiz,

tabasız. ¹⁴ Awa, Meni tabasız, – deydi Jaratqan Iye. – Men sizlerdiń abadanshılıǵıńızdı qayta tikleymen. Men sizlerdi quwǵın qılǵan jerlerimniń hámмесinen, barlıq milletler arasınan jıynap alaman, – deydi Jaratqan Iye. – Men sizlerdi qay jerden súrgin qılǵan bolsam, sol jerge qayıtıp alıp kelemen.

¹⁵ Biraq sizler: „Jaratqan Iye Babiloniyada bizlerge payǵambarlar berdi“, – deysiz. ¹⁶ Jaratqan Iye Dawıttıń taxtında otırǵan patsha haqqında, bul qalada qalǵan pútkil xalıq haqqında, sizler menen súrginge ketpegen tuwısqanlarıńız haqqında bildirdi. ¹⁷ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Men olarǵa qılısh, ashlıq hám illet jiberdim. Olardı jewge bolmaytuǵın shirik án-jirdey qılamın. ¹⁸ Qılısh, ashlıq hám illet penen olardıń izinen quwıp, jer betindegi barlıq patshalıqlardıń húreyin ushıraman. Men olardı quwıp jibergen milletler arasında olar ǵarǵısqa qaladı, qorqınıshlı hám jandı túrshiktiretuǵın kóriniske aylanıp, nasaqqa qaladı. ¹⁹ Sebebi olar Meniń sózlerimdi hám qayta-qayta ózlerine jibergen qullarım payǵambarlardıń sózlerin tıńlamadı, – deydi Jaratqan Iye.

²⁰ Sonlıqtan háy, barlıq súrgindegiler, Erusalimnen Babiloniyaǵa súrgin qılǵanlarım, Jaratqan Iyenıń sózin tıńlań! ²¹ Meniń atım menen sizlerge jalǵan payǵambarshılıq qılǵan Qolaya ulı Axab penen Maaseya ulı Sedekiya haqqında Izraildın Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Olardı Babiloniya patshası Nabuxodonosorǵa táslim etemen. Ol ekewin de sizlerdiń kóz aldınıńızda óltiredi. ²² Solay etip, Yahudadan Babilonǵa súrgin etilgenler arasında: „Jaratqan Iye seni Babiloniya patshası tiriley otta jaqqan Sedekiya

hám Axabtay qılsın“, – degen ġárgıs payda boladı. ²³ Olar Izrailda jaramas islerdi isledi, qońsılarının hayalları menen buzıqshılıq qıldı, Men buyırmasam da, Meniń atımnan jalǵan sózlerdi ayttı. Men bulardı bilemen hám Ózim olarǵa gúwaman, – deydi Jaratqan Iye».

Shemaya tuwralı bildiriw

²⁴ – Nexelamlı Shemayaǵa aytıńlar: ²⁵ «Izraildiń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bilay deydi: Sen Erusalimdegi pútkil xalıqqa, Maaseyanıń ulı ruwxaniy Sefaniyaǵa hám basqa barlıq ruwxaniylerge ózińniń atınan bilay dep xatlar jollapsań:

²⁶ „Ruwxaniy Ehoıadaniń ornına Jaratqan Iye seni ruwxaniy etip tayınladı. Jaratqan Iyeniń Úyiniń qadaǵalawshısı sıpatında, ózin payǵambar etip kórsetken hár bir telbeni kisenlep, temir buǵaw menen buǵawlawıń kerrek. ²⁷ Solay eken, ne ushın arañızda payǵambarshılıq qılıp júrgen anatohl Eremiyaǵa shara kórmedińiz? ²⁸ Sebebi ol bizlerge, Babiloniyaǵa xat jollap: Súrgin uzaq dawam etedi. Ózlerińizge úyler qurıp, olarda jasańlar. Baǵlar otırǵızıp, olardıń miywesin jeńler, – dep jazıptı“».

²⁹ Ruwxaniy Sefaniya bul xattı payǵambar Eremiyaǵa esittirip oqıdı. ³⁰ Sonda Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi:

³¹ – Súrgindegilerdiń hámmesine mına xattı jiber:

«Jaratqan Iye nexelamlı Shemaya haqqında bilay deydi: Men onı jibermegen bolsam da, Meniń atımnan sizlerge payǵambarshılıq qılıp, jalǵanǵa isendirdi. ³² Men nexelamlı Shemayanı hám onıń urpaqların jazalayman.

Onıń áwladınan hesh biri bul xalıq arasında jasamaydı hám xalıqıma isleytuǵın jaqsılıǵımdı kórmeydi, – deydi Jaratqan Iye. – Sebebi ol Maǵan qarısı sóyledi».

Jaratqan Iyeniń Óz xalıqna wáde beriw

30 ¹ Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi. ² Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bilay dedi:

– Saǵan aytqan sózlerimniń hám-mesin bir orama kitapqa jaz. ³ Sonday kúnler keledi, – deydi Jaratqan Iye, – xalqım Izrail menen Yahudaniń burınǵı abadansılıǵın qayta tikleymen. Men olardı ata-babalarına bergen jerime qaytarıp alıp kelemen, olar sol jerge iyelik qıladı, – deydi Jaratqan Iye.

⁴ Izrail hám Yahuda haqqında Jaratqan Iye aytqan sózler mınalar:

⁵ «Jaratqan Iye bilay deydi:

Sizler tımshılıq emes,
Ala-sapıran hám qorqmısh
dawısın esitip tursız.

⁶ Endi sorań hám kóriń!

Erkek bala tuwa ma?
Nege tolǵaq tutqan hayalday,
Hár bir erkektiń qolın belinde
kórip turman?

Nege hámmesiniń júzi solǵın?

⁷ Qanday qorqmıshlı kún!
Oǵan uqsan kún basqa
bolmaǵan.

Bul Yaqıp urpaǵı ushın apat
waqtı,

Biraq olar onnan qutqarıladı.

⁸ Sol kúni, – deydi Álemniń

Jaratqan Iyesi, –
Men moyındaǵı moyıntrıqtı
sındıraman,

- Buǵawlardı qoparaman.
Bunnan bilay basqa milletlerge
xızmet etpeydi.
- 9 Endi Qudayı Jaratqan Iyege hám
Men taxtqa otırǵızǵan,
Dawıt áwladınan bolǵan patshaǵa
xızmet etedi.
- 10 Sen, qulım Yaqıp, qorqpa,
– deydi Jaratqan Iye, –
Qáweterlenbe, Izrail!
Men seni qutqarıp, uzaq elden,
Urpaqlarını tutqın bolǵan elinen
qaytaraman.
Yaqıp, sen qayıp kelesen,
Biyqáter hám tınısh jasaysañ.
Seni qorqıtatuǵınlar da bolmaydı.
- 11 Al Men seniń menen birgemen,
– deydi Jaratqan Iye, –
Seni qutqaraman.
Seni arasına shashqan,
Millettiń bárin joq qılaman.
Tek seni joq qılmayman.
Biraq seni ádalatlıq penen
tárbiyalayman,
Seni jazasız qoymayman.
- 12 Jaratqan Iye bilay deydi:
Jaraqatların shıpasız,
Jarań awır.
- 13 Seniń dawańdı hesh kim
qorǵamaydı,
Jarańa shıpa beretuǵın dári joq,
Saǵan hesh qanday shıpa joq.
- 14 Oynaslarıńnıń hámmesi seni umıttı,
Olar seni izlemeydi.
Ayıbıń awır,
Gúnań sheksiz bolǵanı ushın,
Seni dushpan kibi soqqıladım,
Ayawsız jazaladım.
- 15 Nege jaraqatıń ushın,
Shıpasız dártiń ushın páriyad
eteseń?
- Qılmısın awır,
Gúnań sheksiz bolǵanı ushın,
Saǵan solay isledim.
- 16 Biraq seni jalmaǵanlar, jalmanadı,
Barlıq dushpanların,
Olardıń hár biri súrgin etiledi.
Seni talaǵanlar, talanadı,
Seni olja qılǵanlardıń ózlerin,
Men olja qılaman.
- 17 Seni: „Taslap ketilgen“, – dep
atap,
„Sionnıń hesh kimge keregi joq“, –
dep aytısa da,
Men saǵan shıpa berip,
Dártińnen jazaman, – deydi
Jaratqan Iye.
- 18 Jaratqan Iye bilay deydi:
Men Yaqıptıń shatırınıń
abadansılıǵın qayta
tikleymen,
Onıń тұraq jaylarına rehım
etemen.
Qala qarabaqanaları ústine qayta
qurıladı,
Buringı ornına saray salınadı.
- 19 Olardan táriyiplew qosıqları,
Quwanış sesleri esitiledi.
Men olardı kóbeytemen, endi
azaymaydı,
Olardı abıraylı qılaman, ayaq astı
bolmaydı.
- 20 Balaları buringıday ómir súredi,
Jámiyeti aldımda bekkemlenedi.
Olarǵa jábir kórsetkenlerdi
jazalayman.
- 21 Kósemi olardıń ózinen boladı,
Húkimdarı olardıń arasınan
shıǵadı.
Men oni jaqınlataman,
Ol Maǵan jaqın boladı,
Ózinshe Maǵan jaqınlawǵa kim
júrek etedi?

– deydi Jaratqan Iye. –

22 Sizler Meniñ xalqım bolasız,
Men sizlerdiñ Qudayınız
bolaman».

23 Mine, Jaratqan Iyeniñ dawılı,
Ğázepke minip, kóterildi.
Kúshli quyın kóterilip,
Nahaqlardıñ basma dónedi.

24 Júrektegi niyetin ámelge
asırmağansha,
Jaratqan Iyeniñ lawlağan ğázebi
sónbeydi.
Waqtı kelgende sizler bunı
túsinesiz.

31 ¹«Sol waqıtta, – deydi Jaratqan
Iye, – Men Izrail tiyreleriniñ
hámmesiniñ Qudayı bolaman, olar
Meniñ xalqım boladı».

2 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Qılıştan aman qalğan xalıq,
Shólde miyrim tabadı.
Men Izraildi tınıshlandırıwǵa
kelemen.

3 Burınıraqta Jaratqan Iye Izrailǵa
kórinip, bilay degen edi:
Máńgilik súyispenshilik penen
seni súyip,
Sağan miyrim kórsetiwdi dawam
ettim.

4 Seni jáne ayaqqa turǵızaman,
Sen ayaqqa turasañ, pák qız
Izrail!
Jáne dápler menen bezenip,
Kewil kótergenler menen ayaq
oyınǵa túseseñ.

5 Samariya tawlarında jáne
júzimzarlar otırǵızasañ,
Bağ otırǵızğanlar onıñ
miywesinen dám tatadı.

6 Sonday kúnler keledi,

Efrayım tawlı úlkesindegi
gúzetshiler:
„Turıñlar, Sionǵa,
Qudayımız Jaratqan Iyeniñ janına
shıǵayıq“, – dep baqıradı».

7 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Yaqıp ushın quwanış penen
qosıq aytıñ,
Milletlerdiñ basshısı ushın
dawıslap alǵıs aytıñ.

Alǵıslap bilay deñler:
„Jaratqan Iye, qutqar xalqınıñ,
Izraildan aman qalğanların“.

8 Mine, Men olardı arqadaǵı
ellerden,
Dúnyanıñ tórt tárepinen
jıynayman.
Olardıñ arasında soqır, aqsaq,
Hámiledar hám endi bosanǵanlar
da boladı.

Olar ullı jıyın bolıp bul jerge
qaytadı.

9 Olar jılap-sıqlap keledi,
Alıp kiyatırǵanımda jalbarınadı.
Olardı aǵın suwlar boylap
jeteleyen,
Súrnikpesin dep, tegis jollardan
alıp júremen.
Men Izraildiñ ákesi ekenmen,
Efrayım da Meniñ tuńǵışım.

10 Háy, milletler! Jaratqan Iyeniñ
sózın tıñlap,
Onı uzaqtaǵı jaǵalawlarda
járiyalap bilay deñler:
„Izraildi tarqatıp jibergen, onı
toplayjaq,
Shopannıñ óz súriwin
qorǵaǵanınday onı
qorǵaydı“.

11 Sebebi Jaratqan Iye Yaqıptı azat
etip,

- Onı ózinen kúshli bolǵannıń
qolınan qutqaradı.
- 12 Olar kelip, Sionnıń bálent
tóbesinde,
Quwanıp, qosıq aytadı,
Jaratqan Iye bergen bereketke,
Biyday, sharap, záyıtın mayı,
Qoy súriwleri hám mal padaları
sebepli,
Júzlerinen nur jawadı.
Olar suwǵarılǵan baǵ kibi,
Endi hasla solımaydı.
- 13 Sonda jas qızlar shadlanıp, ayaq
oyınǵa túsedı,
Óspirim hám úlken jastaǵı
erkekler birge quwanadı.
Men olardıń qayǵısın quwanışqa
aylandıraman,
Hásiretine tásele berip, quwanış
baǵıshlayman.
- 14 Ruwxaniyelerin sıpatlı azıq penen
toydıraman,
Xalqım bereketime toyadı», –
deydi Jaratqan Iye.
- 15 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Ramadan bir dawıs esitiledi,
Jılaǵan hám páriyad qılǵan
dawıslar!
Balaların joqlap jılar Rahıla,
Jubanǵısı kelmes,
Óytkeni joq endi olar».
- 16 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Dad salıwdı toqtat, kóz jaslarındı
súrt,
Shekken azabınıń esesi tólenedi,
– deydi Jaratqan Iye, –
Balaların dushpan jurttınan qayıp
keledi.
- 17 Seniń keleshegińnen úmit bar,
– deydi Jaratqan Iye, –
Balaların óz jurttına qayıp keledi.
- 18 Men Efrayımnıń hásiretli dawısın
esittim:
„Men qırsıq bir tana sıyaqlı edim,
Meni tárbiyaladıń, men de sabaq
aldım.
Meni qayta tikle, aldıńa qayıp
barayın,
Óytkeni Qudayım Jaratqan Iye –
Senseń.
- 19 Adasqannan keyin, ókinip táwbe
qıldım,
Aqlım kirgende, sanıma urıp
jiladım.
Jashıǵımda islegen ayıp islerim
sebepli,
Uyalıp, shermende boldım“.
- 20 Efrayım Meniń áziz ulım emes pe?
Ol Meniń súyikli balam emes pe?
Oǵan awır sóz aytqan waqtımda
da,
Onı yadımnan shıǵarmay,
súyispenshilik penen
esleymen.
Qálbim onı kúseydi,
Oǵan sózsiz rehim etemen,
– deydi Jaratqan Iye. –
- 21 Óziń ushın jol belgilerin qoy,
Jol kórsetetuǵın sütünler ornat.
Júrgen jolıńa dıqqat qoy.
Pák qız Izrail, izge qayt,
Ózińniń qalalarıńa qayt.
- 22 Qashanǵa deyin gezip
jürmekshiseń, háy biyopa
qız?
Jaratqan Iye dúnyada burın
bolmaǵan nárese jarattı:
Hayal erkektiń dıqqatın tartadı».
- 23 Álemniń Jaratqan Iyesi, Izraildın
Qudayı bilay deydi: «Men olardıń aba-
dandılıǵın qayta tiklegenimde, olar

Yahuda jerinde hám onıń qalalarında mına sózlerdi aytadı:

„Jaratqan Iye seni jarılqasın,
Ádillik mákanı, muxaddes taw!“

²⁴ Dıyxanlar hám mal izindegi shopanlar Yahudada hám onıń qalalarında birge jasaydı. ²⁵ Men sharshaǵanlardıń shólin qandırıp, ruwxıy túńilgenlerdi ruwxlandıraman.

²⁶ Sonda men oyanıp ketip qarasam, ház etip uyıqlaǵan ekenmen.

²⁷ Sonday kúnler keledi, – deydi Jaratqan Iye, – Men Izrailda hám Yahudada adamlardı hám haywanlardı kóbeytemen. ²⁸ Burın Men olardı qadaǵalap turǵan, suwırıp taslap, wayran qılǵan, awdarıp taslap, jer menen jeksen etken, baslarına apat keltirgen bolsam, endi Men qurıw hám bekkemlew ushın olarǵa názer salaman, – deydi Jaratqan Iye. ²⁹ – Sol kúnlerde adamlar bılay dep aytpaytuǵın boladı:

„Ákeler qıshqıl júzim jeydi,
Al balalardıń tisi qamasadı“.

³⁰ Endi hár bir adam óz ayıbı ushın ózi óledi. Kim qıshqıl júzim jese, sonıń tisi qamasadı».

Jańa kelisim

³¹ «Mınaday kúnler keledi, – deydi Jaratqan Iye, – Men Izrail hám Yahuda xalqı menen jańa kelisim dúzemen. ³² Bul kelisim Men olardıń ata-babalarınıń qolınan uslap, Mısır elinen alıp shıqqan waqtında olar menen dúzgen kelisimdey bolmaydı. Men olardıń xojayını bolsam da, olar sol kelisimdi buzdı, – deydi Jaratqan Iye.

³³ Biraq sol kúnlerden keyin, Izrail xalqı menen dúzetuǵın kelisimim mınaw, – deydi Jaratqan Iye, – Men Óz nızamımdı olardıń sana-sezimine ornalastırıp, júreklerine jazıp qoyaman. Men olardıń Qudayı bolaman, olar Meniń xalqım boladı. ³⁴ Bunnan bılay hesh kim óz dostına yamasa óz tuwısqanına: „Jaratqan Iyeni tanıp bil“, – dep úyretpeytuǵın boladı. Sebebi kishkenesinen úlkenine deyin hám-mesi Meni tanıytuǵın boladı, – deydi Jaratqan Iye. – Men olardıń qılmısların keshiremen, gúnaların qaytıp esime almayman».

³⁵ Kúndiz jaqtı bolsın dep, quyashtı bergeni, túnde jarıq bolsın dep, ay hám juldızlarǵa qaǵıyda bergeni, tolqınlarınıń shuwıldasıwı ushın teńizdi óshegistirgen Jaratqan Iye, atı Áleminiń Jaratqan Iyesi bolǵan bılay deydi:

³⁶ «Eger bul qaǵıydalar Meniń aldimda háreketten toqtasa, – deydi Jaratqan Iye, – onda Izrail násilini de millet bolıwdan máńgige ayırıladı».

³⁷ Jaratqan Iye bılay deydi: «Joqarıdaǵı aspandı ólshewge bolmaytuǵında, tómendegi jerdiń tiykarın tabıw múmkin bolmaytuǵında, islegen barlıq isleri ushın, pútkil Izrail násilin Men de tárk ete almayman, – deydi Jaratqan Iye.

³⁸ Sonday kúnler keledi, – deydi Jaratqan Iye, – Xananel minarasınan Múyesh dárwazasına shekem qala Men ushın qayta qurıladı. ³⁹ Jerdi ólsheytuǵın jip sol jerden tuwrı Gareb tóbeshigine deyin sozılıp, Goǵa burıladı. ⁴⁰ Óli deneler hám kúller taslanǵan pútkil oypatlıq, Kidron sayına shekemgi barlıq atızlar, shıǵıstaǵı At dárwazasınıń múyeshine shekemgi jerler Jaratqan Iye ushın muxaddes

boladı. Qala endi hesh qashan wayran qılınbaydı hám qulamaydı».

Eremiyanıń atız satıp alıwı

32¹ Yahuda patshası Sedekiyanıń patshalıǵınıń onınshı jilinda Eremiyaǵa Jaratqan İyeden sóz tústi. Sol jılı Nabuxodonosordıń patshalıǵınıń on segizinshı jili edi. ² Sol waqıtta Babiloniya patshasınıń láshkerleri Erusalimdi qamal qılıp turǵan, al payǵambar Eremiya Yahuda patshasınıń sarayındaǵı saqshılar háwlisinde qamaqta saqlanıp atırǵan edi. ³ Yahuda patshası Sedekiya onı qamap qoyıp, sen ne ushın bulay payǵambarshılıq ettiń dedi: «Jaratqan İye bilay deydi: Men bul qalanı Babiloniya patshasınıń qolına beremen, ol qalanı basıp aladı. ⁴ Yahuda patshası Sedekiya kaldeylardıń qolman qutıla almaydı, ol Babiloniya patshasınıń qolına tapsırıladı hám onı óz kózleri menen kórip, onı menen júzbe-júz sóylesedi. ⁵ Ol Sedekiyanı Babilongá alıp ketedi. Men Sedekiyaǵa kewil awdarmaǵanımsa, ol sol jerde qaladı, – deydi Jaratqan İye, – Kaldeylerge qarsı gúresseniz de, jeńiske erispeysiz».

⁶ Eremiya bilay dep juwap berdi:

– Maǵan Jaratqan İyeden mınaday sóz tústi: ⁷ «Aǵań Shallumnıń ulı Xanamel kelip, saǵan: „Meniń Anatottaǵı atızımdı satıp al. Meniń eń jaqın aǵayınım bolǵanıń sebepli, onı satıp alıwǵa haqıń bar hám buǵan minnetliseni“, – deydi».

⁸ Sońınan Jaratqan İyenıń aytqanıday, aǵamnıń ulı Xanamel saqshılar háwlisine, maǵan kelip: «Benyamin

jeri aymaǵındaǵı Anatottaǵı atızımdı satıp al. Onı satıp alıp, óz wazıypańdı orınla. Onı satıp alsa», – dedi. Sonda men bul sózdiń Jaratqan İyeden túskenin bildim. ⁹ Keyin men Anatottaǵı atızdı aǵamnıń ulı Xanamelden satıp aldım. Oǵan on jeti shekel^a gúmisti ólshep berdim. ¹⁰ Aldı-sattı shártnamasına qol qoyıp, mórimdi bastım hám gúwalardı shaqırıp, gúmisti ólshep berdim. ¹¹ Men nızam-qaǵıydaları jazılǵan mórleńgen shártnamanıń tıp nusqasın hám mórleńbegen bir nusqasın alıp, ¹² bul aldı-sattı shártnamasın aǵamnıń ulı Xanameldiń, oǵan qol qoyǵan gúwalardıń hám saqshılar háwlisinde meni menen qamaqta otırǵan barlıq yahudiylerdiń kóz aldında Maxseyanıń aqlıǵı Neriyanıń ulı Baruxqa berdim. ¹³ Olardıń kóz aldında Baruxqa bilay dep tapsırma berdim: ¹⁴ «Izraildiń Qudayı Álemniń Jaratqan İyesi bilay deydi: Bul aldı-sattı shártnamasınıń mórleńgen hám mórleńbegen nusqaların alıp, uzaq waqıt saqlanıwı ushın, ılay gúzege salıp qoy. ¹⁵ Sebebi Izraildiń Qudayı Álemniń Jaratqan İyesi bilay deydi: Bul jerde jáne úyler, atızlar hám júzimzarlar satıp alınadı».

Eremiyanıń duwası

¹⁶ Aldı-sattı shártnamasın Neriya ulı Baruxqa berip bolıp, Jaratqan İyerge duwa ettim:

¹⁷ «O, Quday İye! Ullı qúdiretiń hám sozilǵan qolıń menen Sen kóklerdi hám jerdi jarattıń. Saǵan múmkin emes nárseniń ózi joq. ¹⁸ Sen mırınshı áwladqa shekem miyrim kórsetesen, biraq ákeleriniń ayıplarınıń jazasın

^a **32:9** *On jeti shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

balalarına tarttırasañ. Ullı hám kúshli Quday, Seniń atın – Álemniń Jaratqan Iyesi. ¹⁹ Seniń niyetleriń ullı hám isleriń qúdiretli. Sen adamzattıń jollarınıń hámмесin kórip turasañ, hár bir adamǵa tutqan jolına, isiniń miywesine jarasa qaytarasañ. ²⁰ Sen Mısırdá belgiler hám káramatlar kórsettiń. Házirge deyin bulardı Izrailda hám adamzat arasında kórsetip, házirgi kúnge shekem Ózińdi dańqqa bólediń. ²¹ Belgiler hám káramatlar menen, kúshli hám sozilǵan qolıń menen hám ullı aybatıń menen xalqıń Izraildı Mısır jerinen alıp shıqtıń. ²² Ata-babalardıń beremen dep ant ishken bul jerdi, sút hám pal aǵıp turǵan jerdi olarǵa berdiń. ²³ Olar kelip, sol jerdi iyelep aldı. Biraq Saǵan qulaq aspadı, Seniń Nızamına say jasamadı hám Sen buyırǵan islerdi qılmadı. Sonlıqtan Sen bul apatlardıń hámмесin olardıń basına jawdırdıń.

²⁴ Qara, dushpanlar qalanı qolǵa kirgiziw ushın topıraq úymekte. Qılısh, ashlıq hám illet sebepli qala ózine hújim qilǵan kaldeylerdiń qolına tústi. Kórip turǵanıńday, aytqanların júzege astı. ²⁵ O Quday Iye, qala kaldeylerdiń qolına berilgen bolsa da, Sen maǵan: Gúwalardıń qatnasıwında gúmiske atız satıp al, – dediń».

Qudaydıń juwabı

²⁶ Bunnan keyin Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi:

²⁷ – Men – pútkil adamzattıń Qudayı Jaratqan Iyemen. Maǵan múmkin emes nárseniń ózi bar ma? ²⁸ Sonlıqtan Jaratqan Iye bolǵan Men bilay deymen: Men bul qalanı kaldeylerge hám Babiloniya patshası Nabuxodonosorǵa beremen. Olar qalanı

qolǵa aladı. ²⁹ Bul qalaǵa hújim qılatuǵın kaldeyler kelip, oǵan ot qoyadı. Úsheklerinde Baal butına xosh iyisli tütetkiler tütetken hám basqa qudaylarǵa ishimlik sadaqaların quyıp, Meniń qáhárimdi keltirgen adamlardıń úylerin tolıq órtep jiberedi.

³⁰ Izrail hám Yahuda xalqı jashlıǵın Meniń názerimde jawız bolǵan islerdi isledi. Awa, Izrail xalqı qollarınıń isi menen bárqulla Meniń gázebimdi keltirdi, – deydi Jaratqan Iye. ³¹ – Bul qala bina bolǵannan baslap, búginge deyin qala xalqı Meniń gázebimdi keltirdi. Sonlıqtan onı dárgayımnan quwıp jiberemen. ³² Izrail hám Yahuda xalqı, olardıń patshaları, hámeldarları, ruwxaniyeleri, payǵambarları, Yahuda hám Erusalim turǵınları – barlıǵı jawız isler islep, Meniń gázebimdi keltirdi. ³³ Olar Maǵan júzin emes, al arqasın qarattı. Men olarǵa zinharlap úyrettim, biraq olar tıńlamadı, tárbiyamdı almadı, násiyatımdı qabil etpedi. ³⁴ Meniń atım menen atalatuǵın Úyge jerkenishli zatların qoyıp, onı haramladı. ³⁵ Ul hám qızların Molox butına arnap otta jaǵıp qurbanlıqqa beriw ushın, Baalǵa arnap Ben-Hinnom oypatlıǵına sıyıw orınların qurdı. Bunday jerkenishli isti qılıp, Yahudanıń gúnaǵa batıwın Men buyırmaǵanman, hátte, bul qıyalıma da kelmegen.

³⁶ Biraq sizler: «Qılısh, ashlıq hám illet sebepli Babiloniya patshasına beriledi», – dep aytqan bul qala tuwralı Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye bilay deydi: ³⁷ Men xalqımdı qáhárim, gázebim hám ashıwım menen hámme jerge tarqatıp jiberген edim, endi olardı jynap alaman. Olardı qaytarıp bul jerge alıp kelip, qáwipsizlikte jasataman.

³⁸ Olar Meniñ xalqım boladı, Men de olardıñ Qudayı bolaman. ³⁹ Olar bárqulla Mennen qorqıp jasaytuğın bir maqsetke baǵdarlangan jol beremen. Bul olardıñ ózleri ushın da, ózlerinen keyingi balaları ushın da jaqsı boladı. ⁴⁰ Men olar menen mángilik kelisim dúzemen. Olarǵa jaqsılıq qılıwdan qashpayman. Mennen júz burıp ketpewi ushın, olardıñ júregine Ózimnen qorqıw sezimin salıp qoyaman. ⁴¹ Men olarǵa quwanış penen jaqsılıq qılamam, sadıqlıq penen shın júreктen hám jan-tánim menen olardı usı jerge ornalastıraman.

⁴² Jaratqan Iye bilay deydi: Bul xalıqtıñ basına ullı apatshılıqlardı qalay salǵan bolsam, olarǵa wáde etken jaqsılıqlardı da solay jawdıraman. ⁴³ Sizlerdiñ: «Kaldeylerge berilip, adamsız hám haywansız qańırıp qalǵan jer», – dep aytıp júrgen bul jerde jáne de atızlar satıp alınadı. ⁴⁴ Benyamin jerinde, Erusalimniñ aylanasındaǵı jerlerde, Yahuda dalalarında, tawlı aymaqlarda, batıstaǵı taw eteklerinde hám Negeb jerlerinde atızlar gúmiske satıp alınıp, shártnamalarǵa qol qoyılıp, mór basılıp, gúwalar shaqırıladı. Sebebi Men olardıñ burınǵı abadansılıǵın qayta tikleymen, – deydi Jaratqan Iye.

Xalıqtıñ abadan keleshekten úmit etiwı

33 ¹ Eremiya ele saqshılar háw-lisinde qamaqta saqlanıp atırǵan waqıtta, oǵan Jaratqan Iyeden ekinshi ret sóz tústi:

² – Isti jobalastırıp, onı isleytuğın hám júzege asıratuğın, atı Jaratqan Iye bolǵan Jaratqan Iye bilay deydi: ³ Meni shaqır, juwap beremen. Sen

bilmegen ullı hám jumbaqlı sırlardı saǵan aytaman.

⁴ Qalaǵa taqap úyilgen topıraqtan hám qılıştan qorǵanıw ushın buzılǵan bul qaladaǵı úyler hám Yahuda patshalarınıñ sarayları haqqında Izraildiñ Qudayı Jaratqan Iye bilay deydi: ⁵ Sizler kaldeyler menen urısasız, biraq olar úyleriñizdi Meniñ qáhárim hám gázebim menen qırıp taslangan óli denelerge toltıradı. Olardıñ islegen barlıq jawızlıqları ushın, Men bul qaladan júzimdi jasırdım. ⁶ Solay bolsa da, bul qalaǵa jáne shıpa berip, onı sawaltaman. Men Óz xalqımdı emleymen. Olarǵa sheksiz abadansılıq hám paraxatshılıq beremen. ⁷ Men Yahudanıñ hám Izraildiñ burınǵı abadansılıǵın qayta tikleymen, olardı burınǵıday qayta bina qılamam. ⁸ Olardı aldımında islegen barlıq gúnalarınan tazalayman hám Maǵan qarsı bas kóterip, islegen barlıq ayıpların keshiremen. ⁹ Dúnyadaǵı barlıq milletler olarǵa islegen hámme jaqsılıqlarımı esitedi hám bul qala jer betindegi barlıq xalıqlar aldında Maǵan quwanış, alǵıs, ataq-abıray hám dańq alıp keledi. Erusalimge islegen hámme jaqsılıqlarım hám bergem paraxatshılıǵım tuwralı esitip, bul milletler qorqıp titiresedi.

¹⁰ Jaratqan Iye bilay deydi: Sizler: «Bul orın wayran bolıp, adamsız hám haywansız shólge aylanadı», – dediñiz. Biraq adamsız hám haywansız bosap qalǵan Yahuda qalalarında hám Erusalim kóshelerinde ¹¹ shadlıq hám quwanış sesleri, kelin hám kúyew sestı, Jaratqan Iyeniñ Úyine minnetdarshılıq qurbanlıqların alıp kelgenlerdiñ bilay degen dawısları esitedi:

«Álemniń Jaratqan Iyesin táriyipleń!
Ol iygilikli, sadıqlıǵı máńgi dawam etedi».

Óytkeni Men bul jerdiń burınǵı abadansılıǵın qayta tikleymen, – deydi Jaratqan Iye.

¹² Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Adamsız hám haywansız bosap qalǵan bul jerde, onıń barlıq qalalarında jáne shopanlardıń óz súriwlerin baǵatuǵın jaylawları boladı. ¹³ Tawlı úlkedegi qalalarda, batıstaǵı taw eteklerinde, Negebte, Benyamin jerlerinde, Erusalim átirapındaǵı hám Yahuda qalalarındaǵı ayaqlarda shopanlar jáne qoyların sanaytuǵın boladı, – deydi Jaratqan Iye.

¹⁴ Sonday kúnler keledi, – deydi Jaratqan Iye, – Izrail hám Yahuda xalqı haqqında aytqan qayırılı wádelerimdi orınlayman. ¹⁵ Sol kúnlerde hám sol waqıtta Men Dawıttıń násilinen ádil bir shaqanı ósirip shıǵaraman. Ol jer betinde ádalat hám ádillikti júzege asıradı. ¹⁶ Sol kúnlerde Yahuda qutqarıladı, Erusalim qawıpsızlikte jasaydı. Onı «Jaratqan Iye – ádilligimiz», dep ataydı.

¹⁷ Sebebi Jaratqan Iye bılay deydi: Dawıttıń násilinen Izrail taxtında otıratuǵındıń izi úzilmeydi. ¹⁸ Aldımda jandırılatuǵın qurbanlıqlardı beretuǵın, ǵálle sadaqaların jandıratuǵın hám qurbanlıq shalatuǵın Lebiy áwladınan bolǵan ruwxaniyler hesh qashan joq bolıp qalmaydı.

¹⁹ Ereimiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi:

²⁰ – Jaratqan Iye bılay deydi: Eger kim de kim Meniń kúndiz hám tún menen dúzgen kelisimimdi buzıp,

olardıń tártibin ózgerte alsa, ²¹ onda Men, qulım Dawıt penen dúzgen kelisimimdi buzıp, Dawıttıń násilin taxttan túsiremen. Sonday-aq, Maǵan xızmet qılıp atırǵan Lebiy urpaqları menen de dúzgen kelisimim buzılǵan esaplanadı. ²² Men qulım Dawıttıń urpaqların hám aldımında xızmet etetuǵın lebiylilerdi aspandaǵı juldızlarday, teñiz jaǵasındaǵı qumlarday san-sanaqsız etip kóbeytemen.

²³ Ereimiyaǵa Jaratqan Iyeden jáne sóz tústi:

²⁴ – Mına xalıqtıń: «Jaratqan Iye Ózi tańlap alǵan eki patshalıqtan da waz keshti», – dep aytıp júrgenin kórmediń be? Olar endi Meniń xalqımdı kemsitip, hátte, onı millet dep atawǵa arlanıp atır. ²⁵ Jaratqan Iye bılay deydi: Haqıyqattan da, Men tún hám kún menen kelisim dúzdim, kóklerdiń hám jerdiń tártibin belgilep berdim. ²⁶ Sonday-aq Yaqıptıń hám qulım Dawıttıń násilinen hesh qashan waz keshpeymen. Ibrayım, İsaq hám Yaqıp násili üstinen Dawıttıń urpaqlarınan birin húkimdar etip qoyıwdı dawam etemen. Men xalqımnıń burınǵı abadansılıǵın qayta tikleymen, olarǵa rehim qılaman.

Sedekiya ushın xabar

34 ¹ Babiloniya patshası Nabuxodonosor óziniń barlıq láshkerleri, qol astındaǵı jerlerdiń barlıq patshalıqları hám xalıqları menen birge Erusalim hám onıń dógerindegi qalalarǵa qarsı urısıp atırǵan waqıtta, Jaratqan Iyeden Ereimiyaǵa sóz tústi:

² – Izraildiń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: Yahuda patshası Sedekiyaǵa barıp ayt: «Jaratqan Iye bılay deydi:

Men bul qalanı Babiloniya patshası Nabuxodonosordın qolına tapsıraman. Ol qalağa ot qoyadı. ³ Sen onıñ qolınan qutıla almaysañ, sózsiz tutıp alınıp, oğan tapsırılarsañ. Sen Babiloniya patshasın óz kózleriñ menen kóreseñ, onıñ menen júzbe-júz sóyleseseñ. Sen Babilonga alıp ketileseñ.

⁴ Degen menen, Yahuda patshası Sedekiya, Jaratqan Iyeniñ mına sózin de tıñla, Sen tuwralı Jaratqan Iye bılay deydi: Sen qılıştan qaza tappaysañ, ⁵ tınıshlıq penen kóz jumasañ. Sağan deyingi bolğan patshalardıñ, ata-babalarıñnıñ húrmetine qalay ot jağılğan bolsa, seniñ húrmetiñe de solay ot jağılıp: Way-way taqsırım! – dep joqlaw aytiladı. Bunı Men, Jaratqan Iye aytıp atırman».

⁶ Eremiya payğambar bulardıñ hám-mesin Erusalimdegi Yahuda patshası Sedekiyağa aytıp berdi. ⁷ Sol waqıtta Babiloniya patshasınıñ láshkerleri Erusalim menen, Yahudanıñ ele táslim bolmağan qalaları Laxish hám Azeqa menen urısp atırğan edi. Yahudanıñ qorğanlı qalalarınan tek usılar qalğan edi.

Qul nızamınıñ buzılıwı

⁸ Sedekiya patsha Erusalimdegi pútkil xalıq penen kelisim dúzip, qullardı azat etiwdi járiyalağanнан keyin, Eremiyağa Jaratqan Iyeden sóz tústi. ⁹ Bul kelisim boyınsha, hár bir adam óziniñ evrey qulın hám shorisın azat etip, hesh kim artıq óz tuwısqanı bolğan yahudalını qullıqta uslamawı tiyis edi. ¹⁰ Pútkil basshılar hám xalıq bul kelisimge boysınıp, ózleriniñ qul hám shorılardı azat etiwge hám olardı bunnan bılay qullıqta uslamawğa irazi boldı hám olardı azatlıqqa shıǵardı.

¹¹ Biraq keyin pikirinen qayıtıp, azatlıqqa shıǵarğan qullardıñ hám shorılardıñ májbúrlep alıp kelip, olardı jáne qulğa aylandırdı.

¹² Sonda Eremiyağa Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹³ – Izraildın Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: Men ata-babalarıñızdı Mısırdan, qul bolğan jerinen alıp shıqqanımda, olar menen kelisim dúzip: ¹⁴ «Ózlerin sizlerge qul etip satıp, altı jil sizlerge xızmet etken evrey tuwısqanıñızdı jetinshi jılı azatlıqqa shıǵarıñ», – degen edim. Biraq ata-babalarıñız Meni tıñlamadı, qulaq aspadı. ¹⁵ Endi sizler táwbe qılıp, hár biriñiz óz tuwısqanıñızdıñ azatlıǵın járiyalap, Meniñ názerimde tuwrı bolğan isti islediñiz. Meniñ atım menen atalğan Úyde, aldımда turıp kelisim dúzdıñiz. ¹⁶ Keyin sóziñizden tanıp, Meniñ atıma daq túsirdiñiz. Sizler azat etkennen keyin, ózleri qálegen jerge ketken qul hám shorılardıñızdı qaytarıp alıp kelip, qul bolwğa májbúrlediñiz.

¹⁷ Sonlıqtan Jaratqan Iye bılay deydi: Mağan qulaq salmadıñız, hár biriñiz tuwısqanıñızdı hám qońsıñızdı bosatıp jibermediñiz. Sol sebepli Men sizlerdi qılısh, illet hám ashlıqqa qaray bosatatuǵımdı járiyalayman, – deydi Jaratqan Iye. – Sizlerdi kórgen jer júzindegi barlıq patshalıqlardıñ húreyi ushadı. ¹⁸ Kelisim dúzgende tananı ekige bólip, onıñ arasınan ótken ediñiz. Men kelisimimdi buzıp, aldımда dúzgen kelisim shártlerin orınlamağanlardı sol tana kibi ekige bólemen. ¹⁹ Tananıñ eki bólegi arasınan ótken Yahuda hám Erusalim basshılarını, saray xızmetkerlerini, ruwxaniylerini hám bul jerdiñ pútkil

xalqın ²⁰ dushpanlarınıń hám janın almaqshı bolǵanlardıń qolına beremen. Olardıń deneleri aspandaǵı quslarǵa hám jerdegi haywanlarǵa jem boladı.

²¹ Yahuda patshası Sedekiyanı hám onıń hámeldarların olardıń dushpanlarına hám janın almaqshı bolǵanlardıń qolına, sizlerden shegingen Babiloniya patshasınıń láshkerlerine tapsıraman. ²² Men buyırıq berip, – deydi Jaratqan Iye, – babiloniyalıardı bul qalaǵa qayıtıp alıp kelemen. Olar qalaǵa hújim etip, onı qolǵa aladı hám jaǵıp jiberedi hám Men Yahuda qalaların adam jasamaytuǵın shólge aylandıraman.

Eremiya hám Rexab násili

35 ¹ Yahuda patshası Ioshiyanıń ulı Ehoyakim húkimdarlıq qılǵan dáwirde Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden mına sóz tústi:

² – Rexabtıń urpaqlarına barıp, olar menen sóyles. Olardı Jaratqan Iyeniń Úyiniń bir bólmesine alıp kelip, ishiw ushın sharap ber.

³ Men Xabassiniyanıń aqlıǵı Eremiyanıń ulı Yazaniyanı, onıń tuwısqanları menen balaların hám Rexabtıń urpaqların ertip, ⁴ Qudaydıń adamı bolǵan Igdaliya ulı Xanannıń ullarınıń Jaratqan Iyeniń Úyindegi bólmesine alıp bardım. Bul bólme basshılardıń bólmesiniń qaptalında, lawazımlı ruwxaniy Shallum ulı Maaseyanıń bólmesiniń joqarısında edi. ⁵ Keyin Rexabtıń urpaqlarınıń aldına sharap tolı gúzeler menen keselerdi qoyıp, olarǵa:

– Sharaptan ishińler, – dedim. ⁶ Biraq olar bılay dep juwap berdi:

– Bizler sharap ishpeymiz. Sebebi babamız Rexab ulı Ionadab bılay dep buyırıq bergen: «Ózleriń de sharap

ishpeń, áwladlarıńız da hesh qashan sharap ishpesin. ⁷ Hesh qashan úy qurmań, egin ekeń, júzim otırǵızbań. Bulardan hesh biri sizlerde bolmasın. Óytkeni sizler bárqulla shatırlarda jasawıńız tiyis. Sonda kóship-qonıp júrgen jerlerińızde uzaq ómir kóresiz».

⁸ Bizler babamız Rexab ulı Ionadabtıń barlıq buyırıqların orınlap kelemiz. Ózlerimiz de, hayallarımız da, ul-qızlarımız da hesh qashan sharap ishpeymiz. ⁹ Jasaw ushın úyler qurmadıq. Bizlerde júzimzar da, egislik atız da, egin de joq. ¹⁰ Bizler shatırlarda jasaymız. Babamız Ionadabqa qulaq asıp, onıń buyırıqların orınlap kelemiz.

¹¹ Biraq Babiloniya patshası Nabuxodonosor bul elge hújim qılǵanda, bizler «aramlılardıń hám kaldeylardıń láshkerlerinen qashıp, Erusalimge baramız» – dep sheshtik. Sol sebepli házir de Erusalimde jasap atırmız.

¹² Sonda Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹³ – Izraıldıń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Barıp, Yahuda xalqı menen Erusalim turǵınlarına bılay dep ayt: «Sizler Meniń sózlerimdi tıńlawdı qashan úyrenesiz? – deydi Jaratqan Iye. ¹⁴ – Rexab ulı Ionadab óz urpaqlarına sharap ishpeydi buyırdı. Olar babasınıń buyırǵına boysınıp, usı künge deyin sharap ishpeydi. Al Men sizlerge qayta-qayta aytсам da, sizler tıńlamadıńız. ¹⁵ Men qullarım bolǵan payǵambarlardıń hámмесin aldınızǵa jiberip: „Hár birińiz jawız jollarıńızdan qayıtıp, is-háreketińizdi ózgeńtiń. Basqa qudaylarǵa xızmet etiw ushın, olarǵa ermeń. Sonda ózlerińizge hám ata-babalarıńızǵa bergen jerimde jasaysızlar“, – dedim. Biraq sizler Meni tıńlamadıńız, Maǵan qulaq aspadıńız.

¹⁶ Rexab ulı Ionadabtıń urpaqları atababalarınıń ózlerine bergen buyırıqların orınladı, al bul xalıq bolsa Meni tınlamadı.

¹⁷ Sonlıqtan Izraildıń Qudayı, Álemniń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: Men Ózim aytqan bálelerdi Yahuda da hám Erusalimde jasaytuǵın hár bir adamnıń basına jawdıraman. Sebebi Men olarǵa aytım, olar tınlamadı. Olardı shaqırdım, juwap bermedi».

¹⁸ Rexab urpaǵına bolsa, Eremiya bılay dedi:

– Izraildıń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: «Sizler babańız Ionadabtıń buyırıqlarına boysınıp, olarǵa ámel qılıp, ózlerińizge tapsırǵanlarıńnıń hámмесin orınladıńız. ¹⁹ Sonlıqtan Izraildıń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Rexab ulı Ionadabtıń urpaǵınan Meniń aldımда xızmet etetuǵın adamnıń izi úzilmeydi».

Baruxtıń Ibadatxanada orama qaǵazdı oqıwı

36 ¹ Yahuda patshası Ioshiya ulı Ehoiakimniń patshalıǵınıń tórtinshi jılında Eremiyaǵa Jaratqan İyeden sóz tústi:

² – Orama qaǵaz alıp, Ioshiyanıń dáwirinde seniń menen sóylesken kúnimnen baslap, usı kúńge shekemgi Izrail, Yahuda hám pútkil milletler haqqında aytqanlarımmnıń hámмесin jazıp qoy. ³ Bálkim Yahuda xalıq baslarına jawdıraqshı bolǵan barlıq bále-qadalar haqqında esitkende, jaman jolnan qaytar, Men de olardıń ayıplarıń hám gúnaların keshirermen.

⁴ Eremiya Neriya ulı Baruxtı shaqırdı. Barux Eremiyanıń awzınan Jaratqan İyeniń aytqan sózleriniń hámмесin orama qaǵazǵa jazdı.

⁵ Keyin Eremiya Baruxqa bılay dep buyırdı:

– Maǵan Jaratqan İyeniń Úyine kiriw qadaǵan. ⁶ Sonlıqtan sen barıp, meniń awzımnan jazıp alǵan Jaratqan İyeniń sózlerin oraza kúni Jaratqan İyeniń Úyinde xalıqqa dawıslap oqıp ber. Onı óz qalalarından kelgen pútkil Yahuda xalıqına dawıslap oqıp ber. ⁷ Bálkim, olar Jaratqan İyeniń aldında jalbarınar, jawız jollarından qaytar. Sebebi Jaratqan İyeniń bul xalıqqa járiyalaǵan qáhár-gázebi ullı.

⁸ Neriya ulı Barux Eremiya payǵambardıń tapsırmasın tolıq orınladı. Ol Jaratqan İyeniń Úyine barıp, orama qaǵazdaǵı Jaratqan İyeniń sózlerin oqıdı.

⁹ Yahuda patshası Ioshiya ulı Ehoiakimniń patshalıǵınıń besinshi jılınıń toǵızınshı ayında Erusalimnen hám Yahuda qalalarından kelgen barlıq xalıq Jaratqan İyeniń aldında oraza járiyalaǵan edi. ¹⁰ Sonda Barux Jaratqan İyeniń Úyiniń Taza dárwazası janındaǵı joqarǵı háwlide jaylasqan Shafan ulı xatker Gemariyanıń bółmesinde turıp, orama qaǵazdan Eremiyanıń sózlerin pútkil xalıqqa dawıslap oqıp berdi. ¹¹ Shafannıń aqlıǵı Gemariyanıń ulı Mixa orama qaǵazdaǵı Jaratqan İyeniń sózlerin esitkende, ¹² patsha sarayındaǵı xatkerler bółmesine bardı. Ol jerde barlıq basshılar: patsha xatkeri Elishama, Shemaya ulı Delaya, Axbor ulı Elnatan, Shafan ulı Gemariya, Xananiya ulı Sedekiya hám barlıq saray hámeldarları otırǵan edi. ¹³ Barux orama qaǵazdan xalıqqa oqıp bergende esitken barlıq sózlerin Mixa olarǵa aytıp berdi. ¹⁴ Hámeldarlar: «Xalıqqa oqıp bergен orama qaǵazdı alıp, kel», – dep aytıw ushın, Kushiydiń shawlıǵı

Shelemiyaniñ aqlığı Netaniya ulı Yahudiydi Baruxqa jiberdi. Neriya ulı Barux orama qağazdı alıp, olarğa keldi. ¹⁵ Hámeldarlar Baruxqa:

– Endi otırıp, bizlerge de oqıp ber, – dedi. Barux olarğa da oqıp berdi. ¹⁶ Olar bul sózlerdi aqırına deyin tıñlağannan soñ, qorqısıp, bir-birine qarap, Baruxqa:

– Bizler patshanı sózsiz bul sózlerden xabardar qılıwımız kerek, – dedi.

¹⁷ Keyin olar Baruxtan:

– Ötinemiz, bizlerge ayt, Eremiyaniñ awzınan shıqqan bul sózlerdiñ hám-mesin sen qalay jazıp aldın?

¹⁸ Barux olarğa bılay dep juwap berdi:

– Ol bul sózlerdiñ hám-mesin mağan aytıp turdı, men olardı sıya menen orama qağazğa jazıp aldım. ¹⁹ Sonda saray hámeldarları Baruxqa:

– Barıp, Eremiya ekewiñiz de jasırınıñ. Qay jerde ekeniñizdi hesh kim bilmesin, – dedi.

²⁰ Hámeldarlar orama qağazdı xatker Elishamaniñ bólmesinde qaldırıp, patsha sarayınıñ hawlisine bardı hám patshağa hám-mesin bayan qıldı.

²¹ Patsha Yahudiydi orama qağazdı alıp keliwge jiberdi. Yahudiy onı xatker Elishamaniñ bólmesinen alıp kelip, patshağa hám onıñ janında turğan barlıq hámeldarlarğa oqıp berdi. ²² Sol waqıtta, toğızınshı ayda patsha qısqı sarayındağı ot janıp turğan oshaqtıñ janında otırğan edi. ²³ Yahudiy orama qağazdan úsh yamasa tórt bólekti oqıp bolıwdan, patsha olardı xatkeriniñ pıshağı menen kesip, otqa taslay berdi. Ol orama qağazdıñ hám-mesin jağıp bolğansha solay isledi. ²⁴ Bul sózlerdi esitkende patsha da, onıñ qasındağı xızmetkerlerdiñ hesh biri de qorqpadı, qayğıırıp kiyimlerin

jrıtpadı. ²⁵ Elnatan, Delaya hám Gemariya patshadan orama qağazdı jağıp jibermewdi ótindi, biraq patsha olardı tıñlamadı. ²⁶ Bunıñ ornına patsha shahzada Eraxmeelge, Azriel ulı Serayağa hám Abdeel ulı Shelemiyağa Eremiya payğambardı hám xatker Baruxtı tutıp alıp keliwdi buyırdı. Biraq Jaratqan Iye olardı jasırıp qoydı.

²⁷ Eremiyaniñ awzınan Barux jazıp alğan sózler jazılğan orama qağazdı patsha jağıp jibergennen soñ, Eremiyağa Jaratqan Iyeden sóz tústi:

²⁸ – Basqa bir orama qağaz alıp, oğan birinshi orama qağazdağı, Yahuda patshası Ehoyakim jağıp jibergen orama qağazdağı sózlerdiñ bárin jaz. ²⁹ Yahuda patshası Ehoyakimge bolsa, Jaratqan Iye bılay deydi dep ayt: «Orama qağazda: „Babiloniya patshası sózsiz keledi, bul jerdi wayran etip, adamlardı hám haywanlardı qırıp taslaydı“, – dep jazılğanı ushın Eremiyağa aybat etip qağazdı órteptasladiñ. ³⁰ Sonlıqtan Jaratqan Iye Yahuda patshası Ehoyakim haqqında bılay deydi: „Onıñ násilinen hesh kim Dawıttıñ taxtına otırmaydı, denesi kúndizdiñ jáziyrama ıssısına, túnniñ ayazına taslanadı. ³¹ Ayıpları ushın onıñ ózin, urpaqların hám xızmetkerlerin jazalayman. Olar tuwralı aytqan barlıq apatshılıqlardı olardıñ ózleriniñ, Erusalim turğınları menen Yahuda xalqınıñ basına jawdıraman. Sebebi olar Mağan qulaq aspadı“».

³² Eremiya basqa orama qağaz alıp, Neriya ulı xatker Baruxqa berdi. Barux Yahuda patshası Ehoyakim otqa jaqqan orama qağazdağı barlıq sózlerdi Eremiyaniñ awzınan jazıp aldı. Biraq bul sózlerge áwelgige uqsaghan kóplegen sózler qosılğan edi.

Eremiya hám patsha Sedekiya

37¹ Babiloniya patshası Nabuxodonosor Ehoyakimniń ulı Exoniyanıń^a ornına Ioshiya ulı Sedekiyanı Yahuda eline patsha etip qoydı. ² Biraq patsha da, onıń wázirleri de, úlke xalqı da Jaratqan İyeniń Eremiya payǵambar arqalı aytqan sózlerine qulaq salmadı. ³ Degen menen, patsha Sedekiya Shelemiya ulı Ehuxal menen Maaseya ulı ruwxaniy Sefaniyanı: «Ótinemen, bizler ushın Qudayımız Jaratqan İyege duwa et», – dep aytıw ushın Eremiyaǵa jiberdi.

⁴ Eremiya sol waqıtta xalıq arasında biyǵam jasadı atırǵan bolıp, ele zindanǵa taslanbaǵan edi. ⁵ Sol arada faraonniń láchkerleri Mısırdan shıqtı. Erusalimdi qamal qılıp turǵan kaldeyler bul xabardı esitkende, Erusalimnen shegindi.

⁶ Sonda Eremiya payǵambarǵa Jaratqan İyeden sóz tústi:

⁷ – Izraildiń Qudayı Jaratqan İye bılay deydi: Mennen soraw ushın sizlerdi Maǵan jibergen Yahuda patshasına bılay dep aytıńlar: «Sizlerge járdemge kiyatırǵan faraonniń láchkerleri óz eline, Mısırǵa qayıp ketedi. ⁸ Al kaldeyler qayıp kelip hújim etedi, qalanı qolǵa alıp, órtep jiberedi.

⁹ Jaratqan İye bılay deydi: „Kaldeyler sózsiz bizlerden sheginedi“, – dep ózlerińizdi aldamańlar. Olar sheginbeydi. ¹⁰ Eger sizler ózlerińizge qarısı urısqa shıqqan kaldeylerdiń pútkil láchkerlerin qırıp taslasańız da, olarda tek jaradarlar qalǵan bolsa da, olar shatırlarınan shıǵıp kelip, bul qalanı órtegen bolar edi».

¹¹ Faraonniń láchkerleri sebepli, kaldeylerdiń láchkerleri artqa shegingen waqıtta, ¹² Eremiya Benyamin jerine barıp, xalıq arasındaqı óziniń payına túsken jer úlesin alıw ushın Erusalimnen ketpekshi boldı. ¹³ Ol Benyamin dárwazasına jetkende, gúzetshiler baslıǵı Xananiyanı aqlıǵı Shelemiya ulı İriya Eremiyanı uslap alıp:

– Sen ne, kaldeylerge qashıp ketpekshimiseń? – dedi.

¹⁴ Eremiya oǵan:

– Jalǵan, men kaldeylerge qashıp ketpekshi emespen, – dedi. Biraq İriya onı tıńlamadı hám Eremiyanı uslap, wázirlerdiń aldına alıp keldi. ¹⁵ Wázirler Eremiyaǵa ashıwlanıp, onı sabadı, keyin xatker Ionatannıń úyine qurılǵan zindanǵa tasladı. ¹⁶ Eremiya zindanǵa taslanıp, ol jerde kóp kúnderdi ótkerdi.

¹⁷ Bir kúni patsha Sedekiya adam jollap, Eremiyanı sarayına aldırdı. Patsha óz sarayında jasırın túrde onnan: – Jaratqan İyeden qanday da bir sóz bar ma? – dep soradı.

Eremiya oǵan:

– Bar, siz Babiloniya patshasınıń qolına túsesez, – dep juwap berdi.

¹⁸ Keyin Eremiya Sedekiya patshaǵa bılay dedi:

– Meni zindanǵa taslaǵanday, men sizge, xızmetkerlerińizge yaki bul xalıqqa ne qıldım? ¹⁹ «Babiloniya patshası sizge, bul xalıqqa hújim qılmaydı», – dep payǵambarshılıq etken payǵambarlarıńız qayaqta? ²⁰ Endi meni tıńlań, taqsırım, ótinish qılıwǵa ruxsat beriń. Meni xatker Ionatannıń úyine qaytarıp jibermeń, bolmasa, men sol jerde ólip ketemen.

^a **37:1** Exoniya – Ehoyakinniń basqa atı. ⁴Pat 24:6 qarań.

²¹ Patsha Sedekiya Eremiyanı saqshılar háwlisine qamap qoyıwdı hám qalada nan pútkilley tawısilgansha, hár kúni oğan nanbayxanadan bir shórek alıp berip turıwdı buyırdı. Solay etip, Eremiya saqshılar háwlisinde qaldı.

Eremiyanını suw saqlaǵıshqa taslanıwı

38 ¹ Mattan ulı Shefatiya, Pashxur ulı Gedaliya, Shelemiya ulı Yuxal hám Malkiya ulı Pashxur Eremiyanını pútkil xalıqqa aytqan mına sózlerin esitti: ² «Jaratqan Iye bılay deydi: Bul qalada qalǵan adam qılısh-tan, ashlıqtan hám illetten óledi, al kaldeyler tárepke ótken adam tiri qaladı, janın qutqarıp aman qaladı. ³ Jaratqan Iye bılay deydi: Bul qala álbette Babiloniya patshasınıń láchkerleriniń qolına beriledi, ol qalamı basıp aladı».

⁴ Sonda saray hámeldarları patshaǵa:

– Bul adam óltirilsin. Ol bul sózlerdi aytıp, bul qalada qalǵan áskerlerimizdiń hám pútkil xalıqtıń ruwxın túsirmekte. Bul adam xalıqqa jaqsılıq emes, al jamanlıq tileydi, – dedi.

⁵ Patsha Sedekiya olarǵa:

– Mine, ol sizlerdiń qolıńızda, men sizlerge qarsılıq kórsetpeymen, – dedi.

⁶ Olar Eremiyanı uslap alıp, patshanıń ulı Malkiyanını saqshılar háwlisindegi suw saqlaǵıshqa arqan menen túsirdi. Suw saqlaǵısh suwsız bolıp, onda tek ılay bar edi. Eremiya balshıqqa batıp qaldı. ⁷ Patshanıń saray xızmetkerlerinen biri, xabashstanlı Ebed-Melex Eremiyanını suw saqlaǵıshqa taslanǵanın esitti. Sol waqıtta patsha Benyamin dárwazası aldında otırǵan edi. ⁸ Ebed-Melex patsha sarayınan shıqtı da, patshaǵa barıp:

⁹ – Taqsır, Eremiyanı suw saqlaǵıshqa taslap, bul adamlar jaman is qılıptı. Qalada nan qaladı, Eremiya ol jerde ashtan óledi, – dedi. ¹⁰ Patsha xabashstanlı Ebed-Melexke:

– Qasıńa otız adam al da, ólip qalmasınan burın, Eremiya payǵambardı suw saqlaǵıshtan shıǵarıp al, – dep buyırdı.

¹¹ Ebed-Melex qasına adamlardı alıp, patsha ǵáziynexanasınıń astındaǵı bólmegе kirdi hám ol jerden góne-kóksi shúberekler menen góne-kóksi kiyimlerde tawıp alıp, olardı arqanǵa baylap, suw saqlaǵıshtaǵı Eremiyaǵa túsirdi. ¹² Keyin Eremiyaǵa:

– Arqan deneńe batpawı ushın, mına góne-kóksi shúberekler menen kiyimlerde qoltıǵınıń astına qoy, – dedi.

Eremiya solay isledi. ¹³ Olar Eremiyanı arqanlar járdeminde suw saqlaǵıshtan shıǵarıp aldı. Bunnan keyin, Eremiya saqshılar háwlisinde qaldı.

Sedekiyanıń Eremiyadan jáne másláhát sorawı

¹⁴ Patsha Sedekiya adam jiberip, Eremiya payǵambardı Jaratqan İyeniń Úyiniń úshinshi esiginiń aldına alıp keltirdi. Patsha Eremiyaǵa:

– Men sennen bir nárese sorayjaqpan, mennen hesh nárseni jasırma, – dedi.

¹⁵ Eremiya Sedekiyaǵa:

– Eger irasin aytsam, meni óltirmespe edińiz? Másláhát bergenim menen meni tıńlamaysız, – dedi.

¹⁶ Biraq patsha Sedekiya jasırın túrde ant ishıp, Eremiyaǵa:

– Bizge jan bergen tiri Jaratqan Iye haqı ant ishemen: seni óltirmeymen hám janıńa qashlıq qılmaqshı bolǵanlardıń qolına tapsırmaymen, – dedi.

¹⁷ Sonnan keyin, Eremiya Sedekiyaǵa bılay dedi:

– Izraildın Qudayı, Álemnıń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: «Eger Babiloniya patshasınıń hámeldarlarına táslim bolsań, janıń tiri qaladı, bul qala da órtep jiberilmeydi, óziń de, úy-ishiń de aman qalasız. ¹⁸ Biraq eger Babiloniya patshasınıń hámeldarlarına táslim bolmasań, bul qala kaldeylerdiń qolına beriledi, olar qalanı órtep jiberedi, óziń de olardıń qolınan qashıp qutıla almaysań».

¹⁹ Patsha Sedekiya Eremiyağa:

– Men kaldeyler tárepke ótken yahudiylerden qorqaman. Kaldeyler meni olardıń qolına tapsırsa, olar meni xorlaydı, – dedi.

²⁰ Eremiya patshağa bılay dedi:

– Yaq, olarğa tapsırmaydı. Aytqanlarımıdı islep, Jaratqan İyeniń sózine qulaq salsańız, tiri qalıp, abadan turmısqa erisesiz. ²¹ Eger táslim bolıwdan bas tartsańız, Jaratqan Iye mağan mınanı ayan etti: ²² Mine, Yahuda patshasınıń sarayında qalğan barlıq hayallar Babiloniya patshasınıń áskerbasısına alıp ketiledi. Sol hayallar sizge bılay deydi:

«Isengen doslarıńız,
Sizdi aldap, jeńip ketti,
Batpaqqa battı ayaqlarıńız,
Olar sizdi taslap ketti».

²³ Siziń barlıq hayallarıńız benen balalarıńız kaldeylerge beriledi. Siz de olardıń qolınan qashıp qutıla almay-sız, Babiloniya patshasınıń qolına túsesiz. Bul qala bolsa, órtep jiberiledi.

²⁴ Keyin Sedekiya Eremiyağa bılay dedi:

– Sóyleskenimiz tuwralı hesh kim bilmesin, bolmasa óleseń. ²⁵ Eger hámeldarlar meniń seniń menen

sóyleskenimdi esitip, sağan kelip: «Patsha menen neler tuwralı sóyleskenińdi jasırmay ayt, bolmasa óleseń», – dese, ²⁶ sen olarğa: «Meni Ionatannıń úyine qaytarıp jiberme, bolmasa, men ol jerde ólip qalaman, dep patshağa jalbarındım dep ayt», – dedi.

²⁷ Barlıq hámeldarlar kelip, Eremiyanı sorawğa tuttı. Ol da patsha buyırğanınday etip juwap berdi. Patshağa ayılğanlardan hesh kimniń xabarı bolmağanlıqtan, olar úndemey qayıp ketti. ²⁸ Erusalim qolğa alınğan künge deyin, Eremiya saqshılar háwlisinde qaldı.*

Erusalimniń qulawı

39 ¹ Yahuda patshası Sedekiyanıń húkimdarlıǵınıń toǵızınshı jılıniń onınshı ayında Babiloniya patshası Nabuxodonosor pútkil áskerleri menen Erusalimge júris qılıp, onı qamalğa aldı. ² Sedekiyanıń patshalıǵınıń on birinshi jılıniń onınshı ayınıń toǵızınshı kúni diywal buzıldı. ³ Erusalim qolğa alınǵanda, Babiloniya patshasınıń barlıq hámeldarları ishke kirip, Ortańǵı dárwaza janında otırdı. Olar: Nergal-Shareser, Samgar-Nebo, áskeriy wákil Sarsexim, bas másláhátshi Nergal-Shareser hám patshanıń barlıq hámeldarları edi.

⁴ Yahuda patshası Sedekiya hám onıń barlıq áskerleri olardı kórgende, túnde patshanıń baǵınıń janındaǵı, eki diywal arasındaǵı dárwaza arqalı shıǵıp, İordan tegisligine qaray qashıp ketti. ⁵ Biraq kaldey áskerleri olardı quwıp, Erixo tegisliginde izinen jetti hám Sedekiyanı uslap, tutqınǵa aldı da, Xamat úlkesiniń Ribla qalasında bolǵan Babiloniya patshası Nabuxodonosorǵa alıp bardı. Sol jerde

patsha Sedekiyaniń ústinen húkim shıǵardı. ⁶ Babiloniya patshası Riblada Sedekiyaniń ulların kóz aldında bawızlattı. Jáne de, ol Yahudaniń barlıq aqsúyeklerin de bawızlattı. ⁷ Bunnan keyin, Sedekiyaniń kózlerin oydırdı, Babilonga alıp ketiw ushın onı qola shınjir menen baylattı.

⁸ Kaldeyler patshaniń sarayın, xalıqtıń úylerin órtep, Erusalim diywalların qulattı. ⁹ Saqshılar baslıǵı Nabuzaradan qalada aman qalǵan adamlardı hám Babiloniya patshası tárepke ótken qashqınlardı qalǵan xalıq penen birge Babiloniyaǵa tutqın qılıp alıp ketti. ¹⁰ Biraq Nabuzaradan hesh nársesi joq biysharalardı Yahuda jerinde qaldırıp, sol waqıtta olarǵa júzimzarlar hám atızlar berdi.

¹¹ Babiloniya patshası Nabuxodonosor saqshılar baslıǵı Nabuzaradanga Eremiya tuwralı mınaday buyırıq berdi: ¹² «Onı uslap alıp, kózqulaq bol. Oǵan hesh qanday zıyan keltirme, ne sorsa, sonı isle».

¹³ Patsha saqshılarınıń baslıǵı Nabuzaradan, áskeriy wákil Nabushazban, bas másláhátshi Nergal-Shareser hám Babiloniya patshasınıń barlıq hámeldarları ¹⁴ adam jollap, Eremiyani saqshılar háwlisinen aldirttı. Olar Shafanniń aqlıǵı Axiqamniń ulı Gedaliyaǵa Eremiyani úyine alıp ketiwdi tapsırdı. Solay etip, Eremiya óz xalıq arasında qaldı.

¹⁵ Qarawıllar háwlisinde qamaqta bolǵan waqtında, Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden mınaday sóz túsken edi:

¹⁶ – Barıp, xabashstanlı Ebed-Meleke ayt: «Izraildiń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Men bul qala tuwralı aytqan sózlerimdi jaqsılıq penen emes, al jamanlıq penen júzege

asıraman. Bular seniń kóz aldında ámelge asadı. ¹⁷ Biraq sol kúni Men seni qutqaraman, – deydi Jaratqan Iye. – Sen óziń qorqıp júrgen adamlarınıń qolına túspeyseń. ¹⁸ Men seni qutqaraman. Sen qılıshstan qaza tappaysañ, Maǵan úmit artqanıń ushın, janiń ózińe olja boladı, – deydi Jaratqan Iye».

Eremiya Gedaliyaniń qasında boladı

40 ¹ Babiloniyaǵa súrgin etilgen pútkil Erusalim hám Yahuda tutqınları menen birge Eremiya da shınjir menen baylanıp, Ramaǵa alıp barıldı. Ol jerde saqshılar baslıǵı Nabuzaradan Eremiyani tawıp, onı bosattı. Sonda Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi. ² Saqshılar baslıǵı Eremiyani qasına shaqırıp alıp, oǵan bılay dedi:

– Qudayıń Jaratqan Iye bul elge apatshılıq jawdırajaǵın aytqan eken. ³ Mine, onı jawdırıp, aytqanınday qıldı. Bulardıń hámmesi Jaratqan Iyege qarısı gúna islegeniz hám Oǵan qulaq salmaǵanıńız sebepli bolıp otır. ⁴ Búgin men seni qolındaǵı shınjirlardan azat etemen. Eger meniń menen Babilonga ketiwdi qáleseń, júr, men saǵan kózqulaq bolaman. Eger ketiwdi qálemeseń, onda qal. Mine, pútkil el aldında jatır. Qay jaqqa ketiwdi qáleseń, yaki qay jaqqa ketiwdi názerinde tuwrı dep tapsañ, sol jerge kete ber.

⁵ Eremiya juwap berip úlgermey-aq, Nabuzaradan sózin dawam etti:

– Babiloniya patshası tárepinen Yahuda qalalarına hákim etip qoyılǵan Shafanniń aqlıǵı Axiqam ulı Gedaliyaniń janına bar. Onıń menen birge xalıq arasında jasay ber. Yamasa qay jaqqa ketiwdi qáleseń, sol jaqqa ket.

Saqshılar baslıǵı oǵan azıq-awqat hám sawǵalar berip, bosatıp jiberdi.

⁶ Eremiya Mispadaǵı Axiqamnıń ulı Gedaliyanıń janına ketti. Mispaga barıp, onıń menen birge elde qalǵan xalıqtıń arasında jasadı.

Yahuda hákimi Gedaliya

⁷ Dalalarda boy tasalap qalǵan barlıq áskerbasılar hám olardıń adamları Babiloniya patshasınıń Axiqam ulı Gedaliyanı hákim qılıp qoyǵanın hám súrginge alıp ketilmegen jarlı erkeklerdi, hayallardı hám balalardı oǵan tapsırǵanın esitti. ⁸ Sonda Netaniya ulı Ismayıl, Qareax ulları Yuxanan menen Ionatan, netofalı Tanxumet ulı Seraya, netofalı Efay ulları, maa-xalı Ezaniya hám olardıń áskerleri Mispaga Gedaliyaǵa keldi. ⁹ Shafannıń aqlıǵı Axiqam ulı Gedaliya olarǵa hám olardıń áskerlerine ant ishıp, bilay dedi:

– Kaldeylerge xızmet etiwden qorqpań. Elge ornalasıp alıp, Babiloniya patshasına xızmet etiń, sonda abadan turmısqa erisesiz. ¹⁰ Men bul jerge keletuǵın kaldeylerge wákillik qılıw ushın Mispada jasadı qalaman. Sizler sharap, jazǵı miyweler hám záytún mayın jıynap, saqlap qoyıńlar da, ózlerińiz ornalasıp alǵan qalalarda jasay berińler.

¹¹ Moabta, ammonlardıń arasında, Edomda hám basqa ellerde jasadı atırǵan yahudiylerdiń hámmesi Babiloniya patshası Yahudada bir topar adamlardı qaldırǵanın, olarǵa Shafannıń aqlıǵı Axiqamnıń ulı Gedaliyanı hákim qılıp qoyǵanın esitti. ¹² Olardıń hámmesi súrgin qılınǵan jerlerdiń bárinen Yahuda jerine, Mispaga, Gedaliyanıń aldına qaytıp keldi. Olar

sol jerde kóp miywe jıynap, mol sharap tayarladı.

¹³ Qareax ulı Yuxanan menen shól daladaǵı áskerbasılar Mispadaǵı Gedaliyaǵa kelip, ¹⁴ oǵan:

– Ammonlardıń patshası Baalis-tiń sizdi óltiriw ushın Netaniya ulı Ismayıldı jibergeninen xabarınıız bar ma? – dedi. Biraq Axiqam ulı Gedaliya buǵan isenbedi. ¹⁵ Keyin Qareax ulı Yuxanan Mispada jasırın túrde Gedaliyaǵa:

– Keliń, men barıp, Netaniya ulı Ismayıldı óltireyin, bunı hesh kim bilmeydi. Ne ushın sizdi óltiriwine, qasınızǵa jıynalǵanlardıń tarqap ketiwine hám Yahudada qalǵanlardıń nabit bolıwına jol qoyıwımız kerek? – dedi.

¹⁶ Biraq Axiqam ulı Gedaliya Qareax ulı Yuxanangá:

– Bulay isleme, sen Ismayıl tuwralı jalǵan aytıp tursań, – dedi.

Ismayıldıń Gedaliyanı óltiriwi

41 ¹ Jetinshi ayda patsha áwladınan hám patshanıń wázirlerinen biri bolǵan Elishamanıń aqlıǵı Netaniyanıń ulı Ismayıl on adamı menen Mispadaǵı Axiqam ulı Gedaliyaǵa keldi. Olar Mispada birge ishıjep otırǵanda, ² Netaniya ulı Ismayıl menen onıń janındaǵı on adam orınlarınan turdı da, Babiloniya patshası sol elge hákim qılıp qoyǵan Shafannıń aqlıǵı Axiqam ulı Gedaliyanı qılısh penen shawıp tasladı. ³ Ismayıl Mispada Gedaliya menen birge bolǵan barlıq yahudiylerdi de, ol jerdegi kaldey áskerlerin de óltirdi.

⁴ Erteńine Gedaliyanıń óltirilgeni haqqında hesh kim bilmey turıp, ⁵ Shekemnen, Shilodan hám Samariyadan seksen adam keldi. Olar qayǵıdan

saqalların qırqqan, kiyimlerin jirtqan, denelerin tilgen bolıp, qollarında Jaratqan İyeniñ Üyine alıp kiyatırğan gálle sadaqası menen xosh iyisli tütetkisi bar edi. ⁶ Olardı kútip alıw ushın Mispadan Netaniya ulı Ismayıl jolğa shıqtı. Ol jilap ushırasıp, olarğa:

– Axiqam ulı Gedaliyağa barıñlar, – dedi.

⁷ Endi qala ortasına kelgende, Netaniya ulı Ismayıl hám onıñ janındağı adamlar olardı óltirip, suw saqlağışqa tasladı. ⁸ Biraq olardıñ arasınan on adam Ismayılğa:

– Bizlerdi óltirme, bizlerdiñ atızda jasırıp qoyğan biydayımız, arpamız, mayımız hám palımız bar, – dedi. Son-da ol ózin tutup, olardı qasındağıları menen birge óltirmey, aman qaldırdı.

⁹ Ismayıl Gedaliyağa tiyisli ólilerdiñ denelerin taslağan suw saqlağış júdá úlken bolıp, onı patsha Asa Izrail patshası Baashadan qorğanıw ushın qazdırğan edi. Netaniya ulı Ismayıl onı óli denegе toltırdı. ¹⁰ Ismayıl Mispadağı qalğan pútkil xalıqtı – patshanıñ qızların hám saqshılar bashıǵı Nabuzaradan Axiqam ulı Gedaliyanıñ iqtıyarına tapsırğan Mispada qalğan pútkil xalıqtı tutqınǵa aldı. Netaniya ulı Ismayıl olardı aydap, ammonlar tárepeke ótiw ushın jolǵa tústi.

¹¹ Biraq Qareax ulı Yuxanan hám onıñ janındağı pútkil áskerbasılar Netaniya ulı Ismayıl islegen jinayatları haqqında esitkende, ¹² adamlarınıñ hámмесin alıp, Netaniya ulı Ismayıl menen urısıw ushın jolǵa shıqtı. Olar Gibondağı mol suwlı háwiz janında Ismayıldıñ izinen jetti. ¹³ Ismayıldıñ qasındağı pútkil xalıq Qareax ulı Yuxanandı hám onıñ qasındağı áskerbasılardı kórgende, quwanıp ketti.

¹⁴ Ismayıl Mispada tutqınǵa alǵan adamlardıñ hámмесi izge, Qareax ulı Yuxanangа qaray juwırdı. ¹⁵ Biraq Netaniya ulı Ismayıl segiz adamı menen Yuxanannan qutılıp, ammonlarǵa qashıp ketti.

Mısırǵa qashıw

¹⁶ Qareax ulı Yuxanan hám onıñ janındağı barlıq áskerbasılar aman qalǵanlardıñ hámмесin Axiqam ulı Gedaliyanı óltirgen Netaniya ulı Ismayıldan qutqarıp, hám Gibonnan izge qaytarıp alıp kelgen áskerlerdi, hayallardı, balalardı, saray xızmetkerlerin Mispadan alıp shıqtı. ¹⁷ Olar jol júrip, Mısırǵa ótiw ushın, Beytlehem jaqınındağı Gerut-Kimhamda toqtadı. ¹⁸ Babiloniya patshası el ústinen hákim qılıp qoyǵan Axiqam ulı Gedaliyanı Netaniya ulı Ismayıl óltirgeni sebepli, olar kaldeylerden qorqtı.

Xalıqtıñ Eremiyadan Qudaydıñ erkin bilip beriwdi sorawı

42 ¹ Keyin barlıq áskerbasılar, Qareax ulı Yuxanan, Hoshaya ulı Ezaniya hám úlken-kishi pútkil xalıq Eremiya payǵambarǵa kelip, ² oǵan bilay dedi:

– Ótinishimizdi qabil etip, bizler ushın, mina aman qalǵanlar ushın Qudayıñ Jaratqan Iyege duwa et. Kórip turǵanıńday, kópten az qaldıq. ³ Qay jerge barıp, ne isleytuǵınıımızdı Qudayıñ Jaratqan Iye bizge kórsetsin.

⁴ Eremiya payǵambar olarǵa:

– Yaqsı, aytqanıńızday, men Qudayıñız Jaratqan Iyege duwa etmen hám Jaratqan Iye ne dep juwap berse de, onı sizlerge ayan qılamın. Sizlerden hesh nárseni jasırmayman, – dedi. ⁵ Olar Eremiyaǵa jáne bilay dedi:

– Eger Qudayın Jaratqan Iye bizge bildiriw ushın sağan ayan etken hár bir sózge ámel qılmasaq, Jaratqan Iyeniń Ózi bizlerge qarsı haqıyqıy hám sadıq gúwa bolsın. ⁶ Jaqsı bolsa da, jaman bolsa da, bizler seni janına jiberip atırqan Qudayımız Jaratqan Iyege qulaq asamız. Qudayımız Jaratqan Iyege qulaq assaq, abadan turmısqa erisemiz.

⁷ On kúnnen keyin, Eremiyağa Jaratqan Iyeden sóz tústi. ⁸ Eremiya Qareax ulı Yuxanandı, onıń menen birge áskerbasılardı hám úlken-kishi pútkil xalıqtı shaqırıp, ⁹ olarğa bilay dedi:

– Ótinishińizdi bildiriw ushın meni Izraıldın Qudayı Jaratqan Iyeniń dárğayına jibergen edińiz. Ol bilay deydi:

¹⁰ «Eger usı jerde qalsańız, Men sizlerdi qayta tikleymen, qulatpayman, otırǵızaman, qoparıp taslamayman. Sebebi Men Ózim basınızǵa salǵan apatshılıq sebepli ókinip atırman. ¹¹ Ózlerińiz qorqıp atırqan Babiloniya patshasınan endi qorqpań. Onnan qorqpań, – deydi Jaratqan Iye, – Men sizler menen birge bolaman. Sizlerdi onıń qolınan qutqaraman hám azat etemen. ¹² Men sizlerge rehim qılaman, sonda onıń sizlerge janı ashıp, sizlerdi óz jerińizge qaytaradı».

¹³ Eger sizler: «Bul jerde qalıwdı qálemeymiz», – dep Qudayınız Jaratqan Iyeniń sózine qulaq salmasańız, ¹⁴ jáne: «Yaq, bizler Mısırǵa ketemiz. Ol jerde urıs ta kórmeymiz, onı xabarlaǵan kárnay sestin de esitpeymiz, nanǵa zar bolmaymız, sol jerde jasaymız», – deseńiz, ¹⁵ onda Yahudanıń aman qalǵanları, Jaratqan Iyeniń sózin tırlań! Izraıldın Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bilay deydi: «Eger sizler Mısırǵa barıwǵa qarar etip, sol jerge

barıp jasasańız, ¹⁶ sizler qorqqan qılısh ol jerde izińizden jetedi, sizler qorqqan ashlıq Mısırda jaǵańızǵa jabıladı hám sizler sol jerde ólesiz. ¹⁷ Mısırǵa barıp jasawdı qarar qılǵan hár bir adam qılıştan, ashlıqtan hám illetten óledi. Men basınızǵa jawdıratuǵın apatshılıqtan hesh kim tiri qalmaydı, hesh kim qashıp ta qutıla almaydı».

¹⁸ Izraıldın Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bilay deydi: «Erusalim turǵınlarına qáhár-ǵázebim tógilgenindey, Mısırǵa kirgenińizde, sizlerge de ǵázebim tógiledi. Sizler ǵarǵısqa qalıp, qorqımshlı kóriniske aylanasız, náletlenip, nasaqqa qalasız. Bul jerdi qaytıp kórmeysiz».

¹⁹ Háy, Yahudanıń aman qalǵanları! Jaratqan Iye sizlerge Mısırǵa ketpewdı buyırdı. Bilip qoyın, búgin men sizlerge eskertip atırman. ²⁰ Meni Qudayınız Jaratqan Iyeniń dárğayına jiberip: «Bizler ushın Qudayımız Jaratqan Iyege duwa et. Onıń aytqanlarınıń hám-mesin bizlerge bildir, bizler de oǵan ámel qılamız», – degenińizde, úlken qátege jol qoydıńız. ²¹ Men búgin sizlerge bunı bildirdim, biraq sizler Qudayımız Jaratqan Iyeniń men arqalı aytqan sózlerine qulaq salmadıńız. ²² Endi jaqsılap bilip qoyın, barıp jasamaqshı bolǵan jerińizde qılıştan, ashlıqtan hám illetten ólesiz.

Eremiyanıń Mısırǵa alıp ketiliwi

43 ¹ Eremiya pútkil xalıqqa ózleriniń Qudayı Jaratqan Iyeniń sózlerin, ózleriniń Qudayı Jaratqan Iyeniń ózin jiberip ayttırqan sózlerin tolıq aytıp bolǵanda, ² Hoshaya ulı Azariya, Qareax ulı Yuxanan hám surbet adamlardıń hám-mesi Eremiyağa bilay dedi:

– Sen jalǵan aytıp tursań. Qudayı-mız Jaratqan Iye seni bizlerge: «Mısırǵa barıp jasamań», – dep aytıw ushın jibergen joq. ³ Kaldeyler bizlerdi óltirsin yamasa Babiloniyaǵa tutqın etip alıp ketsin dep, bizlerdi olardıń qolına tapsırıw ushın Neriya ulı Barux seni bizlerge qarsı iytermelemede.

⁴ Solay etip, Qareax ulı Yuxanan, áskerbasılar hám pútkil xalıq Jaratqan Iyeniń Yahudada qalıw tuwralı aytqan buyrığına qulaq aspadi. ⁵ Yahudada jasaw ushın tarap ketken jerlerinen qayıtıp kelgen yahudiylardıń aman qalǵanlarınıń hámмесin Qareax ulı Yuxanan hám áskerbasılar ertip ketti. ⁶ Bulardan tısqarı, olar babilonlı saqshılar baslıǵı Nabuzaradannıń Shafannıń aqlıǵı Axiqam ulı Gedaliyanıń qasında qaldırıp ketken adamlarınıń hámмесin: erkek hám hayallardı, balalardı, patshanıń qızların, Eremiya payǵambardı hám Neriya ulı Baruxtı ózleri menen alıp ketti. ⁷ Olar Jaratqan Iyege qulaq aspay, Mısır jerine ketip, Taxpanxeske jetip keldi.

⁸ Taxpanxeste Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi:

⁹ – Qolıńa úlken taslardı alıp, olardı Taxpanxestegi faraonnıń sarayınıń kirer awzındaǵı gerbishler arasına kóm. Bunı yahudiylardıń kóz aldında isle. ¹⁰ Keyin olarǵa ayt: «Izraildiń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Mine, Men Babiloniya patshası qulım Nabuxodonosordı bul jerge alıp kelip, onıń taxtıń mına kómilgen taslar üstine ornataman. Nabuxodonosor patshalıq shatırın usı taslardıń üstine tidedi. ¹¹ Ol kelip, Mısırdı wayran qıladı. Táǵdirine ólim jazılǵan óledi, táǵdirine súrgin jazılǵan súrginge ketedi, táǵdirine qılısh jazılǵan qılısh penen

shabıladı. ¹² Babiloniya patshası Mısır qudaylarınıń butxanalarına ot qoyadı, butlardı jandıradı, bazıların ózi menen alıp ketedi. Shopan tonın búrgeden tazalaǵanday, Mısırda da solay tazalaydı. Keyin ol jerden aman-esen shıǵıp ketedi. ¹³ Ol Mısır jerindegi Quıyash qudayınıń butxanasındaǵı Quıyash qudayına arnap qoyılǵan kiyele taslardı buzıp, Mısır qudaylarınıń barlıq butxanaların órtep jiberedi».

Jaratqan Iyeniń Mısırdaǵı yahudiylerge jollalǵan xabarı

44 ¹ Mısırdıń Migdol, Taxpanxes, Nof qalalarında hám Patrus wálayatında jasaǵan barlıq yahudiylar haqqında Eremiyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – Izraildiń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: «Sizler Erusalim hám Yahudanıń barlıq qalalarına Men jawdırgan apatshılıqlardıń hámмесin kórdińler. Mine, házir olar bosap qalǵan, olarda hesh kim jasadı. ³ Olar ózleri de, sizler de, sizlerdiń ata-babalarınız da bilmegen basqa qudaylarǵa arnap tütetki tütetip, xızmet etip, ózleriniń jawız isleri menen Meniń ǵázebimdi keltirdi. ⁴ Men sizlerge qullarım bolǵan payǵambarlardıń hámмесin qayta-qayta jiberip: „Men jek kóretuǵın bul jerkenishli islerdi islemeń“, – dep aytırdım. ⁵ Biraq olar tınlamadı, qulaq aspadi. Jawız islerinen qayıtpadı, basqa qudaylarǵa arnap tütetki tütetiwin dawam ete berdi. ⁶ Sonda qáhárim hám ǵázebim tógilip, Yahuda qalalarında hám Erusalim kóshelelerinde lawlap jandı. Házir kórip turǵanıńızday, olar qarabaqanaǵa hám shólge aylandı.

⁷ Endi Izraildın Qudayı, Álemniń Qudayı Jaratqan Iye bılay deydi: Ne ushın bul awır nárselerdi basınızǵa túsirmekshisiz? Yahudadan kelgen erkek, hayal, bala hám bópelardıń basına jetip, ózińizden keyin tuqım qalmaw ushın ba? ⁸ Ne ushın ózińiz jasaw ushın kelgen Mısır jerinde basqa qudaylarǵa tútetki tútetip, qoldan islegen butlarıńız benen Meni ġázeplendirip atırısz? Ózińizdi qurtıp, jer betindegi barlıq xalıqlardıń ġarǵısına ushirap, nasaqqa qalıw ushın ba? ⁹ Yahuda jerinde, Erusalim kóshelerinde ata-babalarıńızdıń, Yahuda patshalarıńız, olardıń hayallarıńız, ózlerińizdiń hám hayallarıńızdıń islegen jaman islerin umıttıńız ba? ¹⁰ Olar bul kúńge deyin táwbe qılmadı, qorqpadı, sizlerge hám ata-babalarıńızǵa bergен Nızamım hám qaǵıydalarım boyınsha jasamadı.

¹¹ Sonlıqtan Izraildın Qudayı, Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Men ústińizge apatshılıq jawdırıp, Yahuda xalqın pútkilley joq qılwǵa qarar ettim. ¹² Mısırǵa kelip, usı jerde jasap qalwǵa qarar qılǵan yahudiylerdiń aman qalǵanların qolǵa alaman, hám-mesi Mısır jerinde qulap, joq qılmadı, qılıştan hám ashlıqtan ólip ketedi. Kishkenesinen úlkenine deyin qılıştan hám ashlıqtan óledi. Olar ġarǵısqa ushirıp, qorqınıshlı kóriniske aylana-dı, náletlenip, nasaqqa qaladı. ¹³ Erusalimdi jazalaǵanımday, Mısır jerinde jasap atırǵanlardı da qılısh, ashlıq hám illet penen jazalayman. ¹⁴ Jasaw ushın Mısırǵa kelgen yahudiylerdiń aman qalǵanlarınıń hesh biri qutılıp, tiri qalıp, Yahudaǵa qayta almaydı. Ol jerge qaytıp barıp jasawdı jan-táni menen qálese de, bir-eki qashqınnan basqa hesh kim qaytıp bara almaydı».

¹⁵ Hayallarıńız basqa qudaylarǵa tútetki tútetkenin bilgen barlıq erkekler, sol jerde turǵan barlıq hayallar, úlken jámáát – Mısırdıń Patrus wálayatında jasap atırǵan pútkil xalıq Eremiyaǵa bılay dedi:

¹⁶ – Bizler seniń Jaratqan Iyeniń atınan aytqan sózlerińe qulaq salmaymız. ¹⁷ Bizler hám-mesin ózimiz bergен antqa say isleymiz: Aspan xanshasına tútetki tútetemiz, oǵan arnap ishımlık sadaqasın quyamız. Bizler ózlerimiz, ata-babalarıńız, patshalarıńız hám hámeldarlarıńız Yahuda qalalarında, Erusalim kóshelerinde neler qılǵan bolsaq, sonı qılamız. Sol waqıtta toyıp jep, abadan turmıs keshirip, jamanlıq kórmegen edik. ¹⁸ Biraq Aspan xanshasına tútetki tútetip, oǵan arnap ishımlık sadaqaların quyıwdı toqtatqanıńızdan beri, jetispewshilikten basımız shıqpaydı, qılıştan hám ashlıqtan qırılıp atırmız.

¹⁹ Hayallar da bılay dedi:

– Bizlerdiń Aspan xanshasına tútetki tútetip, ishımlık sadaqasın usıńanı-mızdan, onıń kórinisinde, oǵan arnap shórekler japqanıńızdan kúyewleri-mizdiń xabarı joq dep oylaysız ba?

²⁰ Sonda Eremiya pútkil xalıqqa, oǵan juwap bergен erkekler menen hayallarǵa bılay dedi:

²¹ – Sizler ózlerińiz, ata-babalarıńız, patshalarıńız, hámeldarlarıńız, úlke xalqı Yahuda qalalarında hám Erusalim kóshelerinde tútetki tútetkenińizdi Jaratqan Iye umıtıp ketti deysiz be? Yamasa bul Onıń júregine jetip barmadı dep oylaysız ba? ²² Jaratqan Iye islegen jaman hám jerkenishli islerińizge artıq taqat qıla almaǵanı sebepli, házir elińiz wayran bolıp, qorqınıshlı kóriniske aylandı, ġarǵısqa ushirap

adamsız qańırıp qaldı. ²³ Butlarǵa arnap tútetki tútetip, Jaratqan Iyege qarsı gúna isledińiz. Onıń dawısına qulaq salmadıńız, Onıń Nızamına, qaǵıydalarına hám shártlerine say jasamadıńız. Sonlıqtan búgin kórip turǵan apatshılıq basınızǵa tústi.

²⁴ Eremiya pútkil xalıqqa hám halyallarǵa jáne bılay dedi:

– Mısır jerindegi yahudiylardıń hám-mesi, Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań!
²⁵ Izraildıń Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: «Sizler hayallarıńız benen birge: „Aspan xanshasına tútetki tútetip, oǵan ishımlık sadaqasın quyamız“, – dep ishken antlarımızdı sózsiz orınlaymız dep, awızınız benen aytıp, qolınız benen isledińiz. Yaqshı, aytqanıńızdı qılıń, ishken antlarıńızdı orınlań!»

²⁶ Endi Mısır jerinde jasap atırǵan pútkil yahudiylar, Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań: «Men Özimniń ullı atım menen ant ishemen, – deydi Jaratqan Iye, – pútkil Mısır boylap jasap atırǵan yahudiylardıń hesh biri bunnan bılay Meniń atımdı tilge almaydı, „Quday Iye haqı“ dep ant ishpeydi. ²⁷ Men jaqsılıq emes, al jamanlıq keltiriw ushın olardı qadaǵalap turaman. Mısırdaǵı yahudiylardıń birde birewi qalmaǵan-sha, qılısthan hám ashlıqtan qırılıp baradı. ²⁸ Qılısthan aman qalǵan júdá az sanlı yahudiylar Mısırdan Yahuda jerine qayıp baradı. Sonda Mısırda jasaw ushın kelgenlerden aman qalǵanlar kimniń sóziniń júzege asatuǵının, yaǵnıy Meniń sózim be yamasa olardıki me, bunı bilip aladı. ²⁹ Meniń sizlerdi usı jerde jazalawım, sizler ushın nıshan boladı, – deydi Jaratqan Iye. Sonda Meniń sizlerge aytqan sózimniń orınlanatuǵının bilip alasız.

³⁰ Jaratqan Iye bılay deydi: Yahuda patshası Sedekiyanı onıń janında qastı bolǵan dushpanı Babiloniya patshası Nabuxodonosordıń qolına bergenheim sıyaqlı, Mısır patshası faraon Xofranı da onıń janında qastı bolǵan dushpanlarınıń qolına beremen».

Jaratqan Iyeniń Baruxqa aytqan sózi

45 ¹ Yahuda patshası Ioshiya ulı Ehoiakimniń patshalıǵınınń tórtinshi jılında Neriya ulı Barux Eremiyaniń awızınan mına sózlerdi kitapqa jazıp otırǵanda, Eremiya payǵambardıń Baruxqa aytqan sózi:

² – Barux, Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye saǵan bılay deydi:

³ «Sen: „Sorım qurısın! Óytkeni Jaratqan Iye dártime qayǵı-hásiret qostı, mıqılday berip sharshadım, hesh tınıshlıq tappay atırman“, – deyseń».

⁴ Jaratqan Iye maǵan Baruxqa bılay dep ayt dedi: «Mına pútkil jer júzinde qurǵanımdı qırıp taslayman, ekkenimdi suwırıp taslayman. ⁵ Sen óziń ushın ullı nárselerdi izleyseń be? Izleme, sebebi Men pútkil adamzattıń basına apatshılıq jawdıraman, – deydi Jaratqan Iye. – Al saǵan hámme jerde, qayaqqa barsań da janıńdı ózińe olja qılaman».

Mısır tuwralı payǵambarshılıq

46 ¹ Eremiya payǵambarǵa milletler haqqında Jaratqan Iyeden sóz tústi.

² Mısır tuwralı xabar: Yahuda patshası Ioshiya ulı Ehoiakimniń patshalıǵınınń tórtinshi jılında Babiloniya patshası Nabuxodonosor Evfrat dáryasınıń jaǵasındaǵı Karkemishte Mısır patshası faraon Nexonıń ordasın qırǵınǵa ushıratdı.

- 3 «Qalqanlardı tayarlap, sawashqa kirisin!
- 4 Atlarınızdı ertlep, atlargá miniń! Duwlıǵañızdı kiyip, sapqa dizilin! Nayzalarđı egep, sawıtlardı kiyin!
- 5 Men ne kórip turman? Olar qorqıp, sheginip atır, Jawingerleri jeńilip, Artına qaramay, qashıp baratır. Hár tárepten qorqınısh biylep alǵan,
– deydi Jaratqan Iye. –
- 6 Júyrik qashıp qutıla almas, Batır qashıp kete almas. Arqada, Evfrat dáryası boyında, Olar súrnigip, jıǵıladı.
- 7 Nil kibi tasıp, Suwları burqasınlaǵan dáryaday bolǵan kim?
- 8 Nil kibi tasıp, Suwları burqasınlaǵan dáryaday bolǵan bul – Mısır.
Ol: „Tasıp, dúnya júzin qaplayman, Qalanı turǵınları menen joq qılam“, – deydi.
- 9 Háy, atlar, alǵa basın! Háy, arbalar, jel bolıp ushın! Márt jawingerler hújimge ótsin: Xabashstan áskerleri, Put qalqanshıları, Sheber sarıjayshı Lud áskerleri.
- 10 Bul kún Iyeniń, Álemniń Jaratqan Iyesiniń kúni. Bul kún Onıń dushpanlarınan ósh alnatuǵın tólem kúni. Qılısh toyǵansha, Qanǵa shóli qanǵansha jalmaydı. Evfrat dáryasınıń arqasındaǵı jerlerde, Iye, Álemniń Jaratqan Iyesi ushın qurbanlıq boladı.
- 11 Háy, pák qız Mısır, Giladqa barıp, málhám al. Qansha dári ishseń de, biypayda, Seniń dártińe dawa joq.
- 12 Shermendeliǵińdi milletler esitti, Jer beti páriyadińa toldı. Ásker áskerge dúgisip, Ekewi de jerge quladı».
- 13 Babiloniya patshası Nabuxodono-sordiń urısıw ushın Mısır eline kele-tuǵını tuwralı Eremiya payǵambarǵa Jaratqan Iye mına sózdi ayttı:
- 14 «Mısırda járiyalań, Migdolda jar salıń, Nofta hám Taxpanxeste esittirip, bılay deń:
„Turıp, tayarlanıń, Qılısh dógereǵińizdegilerdi qırıp taslaydı“.
- 15 Ne ushın qudayın Apis qashtı? Buǵañ ne ushın ayaqta tura almadı? Sebebi Jaratqan Iye onı jer menen jeksen etti.
- 16 Ol jıǵılǵanlardı kóbeytti, Olar bir-biriniń ústine jıǵılıp atırıp: „Bol tez, zalımnıń qılıshınan qashıp, Óz xalqımızǵa, tuwılǵan mákanımızǵa qaytayıq!“ – deydi.
- 17 Ol jerde bolsa: „Mısır patshası faraon tek maqtanshaq, Ol pursattı qoldan shıǵardı“, – deydi.
- 18 Atı Álemniń Jaratqan Iyesi bolǵan Patsha bılay deydi: Óz tiriligim haqı ant ishemen: Tawlar arasında Tabor tawı qanday bolsa,

Teñiz jağasındaǵı Karmel tawı
qanday bolsa,
Sizlerge kiyatırǵan dushpan da
sonday.

19 Háy, qız Mısırdıń turǵınları!
Túyinshigińizdi túyip, súrginge
tayarlanıń.
Nof wayran bolıp,
Adamsız húwlep qaladı.

20 Mısır júdá sulıw qashar,
Biraq arqanıń sonaları japırılıp
oǵan ushıp keledi.

21 Onıń jallanba áskerleri,
Baqqı tanaday bolsa da,
Sheginip, birlikte izge qashadı,
Olardıń jerinde tura almaydı.
Sebebi olardıń apatshılıqqa
ushıraytuǵın kúni,
Jazalanatuǵın waqtı jetip keldi.

22 Dushpannıń kúshli ordası
jaqnlaǵan sayın,
Mısır jılanday ısıldaydı.
Otın shabatıǵın adamlarday,
Dushpan baltalar menen
keledi.

23 Tıǵız toǵayday bolsa da,
Onı shawıp taslaydı,
– deydi Jaratqan Iye. –
Olar shegirtkelerden de kóp,
Esapsız, san-sanaqsız.

24 Qız Mısır shermende bolıp,
Arqa xalqınıń qolına beriledi».

²⁵ Izraildın Qudayı Áleminiń Jaratqan Iyesi bılay deydi: «Men No qalasınıń qudayı Amondı, faraondı, Mısır menen onıń qudayların, patshaların hám faraonǵa úmit baylaǵanlardı jazalayman. ²⁶ Olardı olardıń janında qastı bolǵan Babiloniya patshası Nabuxodonosordıń hám onıń qullarınıń qolına beremen. Bunnan keyin, Mısırda

buringıday jáne xalıq jasadı», – deydi Jaratqan Iye.

Jaratqan Iye Óz xalqın qutqaradı

27 «Qulım Yaqıp, sen qorqpa!
Izrail, qáweterlenbe!
Men seni uzaq ellerden,
Urpaqlarınıdı súrgin etilgen
jerlerinen qutqaraman.
Yaqıp qayıp kelip,
Tınısh hám biyqáter ómir súredi,
Hesh kim onı qorqıtıpaydı.

28 Qorqpa, qulım Yaqıp!
Men seniń menen birgemen,
– deydi Jaratqan Iye. –
Seni Ózim aralarına jibergen,
Milletlerdın hámмесin joq
qılaman.
Biraq seni joq qılмайman,
Tek ádalatlı túrde jaza beremen,
Jazasız qaldırmayman».

Filistler tuwralı payǵambarshılıq

47 ¹ Faraon Gazaǵa hújim qıl-
mastan aldın, Jaratqan Iyeden
Eremiya payǵambarǵa filistler tuwralı
sóz tústi.

² Jaratqan Iye bılay deydi:
«Arqadan suwlar kóterilip,
Dárya kibi tolıp tasıp,
Jerdi hám onı toltırıp turǵan
nárselerdi,
Qalanı hám onda jasaytuǵınlardı
basıp ketedi.
Adamlar dad-páriyad qılıp,
Sol jerde jasaytuǵın pútkil xalıq
ahıw-nala shegedi.

³ Kúshli atlardın tuyaqlarınıń
dúrsildisinen,
Sawash arbalarının tasırlısınan,
Dóngelekleriniń dawıslarınan,

- Qollarında dárman qalmağan ákeler,
Balalarına qayırílıp ta qaramaydı.
- 4 Sonday kún keledi,
Pútkil filistler qırıp taslanadı.
Tir menen Sidonniń sońǵı
awqamlasları joq qılınadı.
Jaratqan Iye Kaftor jaǵasınan
kelgen filistlerdiń,
Aman qalǵanların joq qıladı.
- 5 Gaza aza tutıp shashın aldıradı,
Ashkelon únsiz qaladı.
Tiri qalǵan oypatlıq turǵınları!
Qashanǵa deyin ğam shegip, óz
deneńizdi tilkimleysiz?
- 6 „Ah, Jaratqan Iyeniń qılıshı!
Qashan tınısh tabasań?
Qınıńa kir,
Tınıshlanıp, demińdi al!“
- 7 Jaratqan Iye oǵan buyırıq bergen
bolsa,
Ol qalay tınıshlansın?
Jaratqan Iye Óz qılıshım,
Ashkelonǵa hám teńiz jaǵasına
jolladı».

Moab tuwralı payǵambarshılıq

48 ¹ Izraildiń Qudayı Álemniń
Jaratqan Iyesi Moab tuwralı
bilay deydi:

- «Nebonıń sorı qurıp,
qarabaqanaǵa aylanadı.
Kiryatayım masqara bolıp, basıp
alınadı.
Shermende bolıp, qorǵanı wayran
etiledi.
- 2 Moabtıń dańqı sónedi.
Xeshbonda dushpanları oǵan
qarsı joba dúzedi,
„Keliń, bul milletti qurtayıq“, –
desedi.

- Madmen qalası, seniń sestiniń óshedi,
Qılısh seni quwalaydı.
- 3 Xoronayımnan dad-páriyad
esitiledi:
„Ullı qırǵınshılıq hám wayranshılıq“.
- 4 Moab quladı,
Balaları shıńǵırıp jılamaqta.
- 5 Ókirip jılawı menen,
Luxit biyikligine kóteriledi,
Xoronayımǵa túsetuǵın jolda,
Qırǵınniń zarlı dawısın esitedi.
- 6 Qashıńlar, bas sawǵalańlar!
Shóldegi jıńıl putasındań jan
saqlańlar.
- 7 Moab, sen islegen isleriń ushın,
Baylıǵıńa úmit baylaǵanıń ushın
qolǵa alınasań.
Ruwxaniyeleri hám hámeldarları
menen,
Kemosh súrgin etiledi.
- 8 Jaratqan Iyeniń aytqanıday,
Hár bir qalanı qırıp taslawshı
keledi,
Birde bir qala aman qalmaydı,
Oypatlıq nabıt boladı,
Tegislik jer menen jeksen boladı.
- 9 Moabqa qábir tasın qoyıń,
Onıń qalaları shólge aylanadı,
Ol jerde hesh kim jasamaydı.
- 10 Jaratqan Iyeniń tapsırǵan isin,
Nemquraydı orınlaǵanǵa,
Onıń qılıshım qan tógiwden
toqtatqanǵa nálet jawsın!
- 11 Moab jashıǵınan biyqáterlikte,
Tındırılǵan sharaptay tınısh
jasadı.
Onı ıdistan ıdısqı quymadı,
Súrginge alıp ketpedi.
Sonlıqtan onıń dámi saqlanıp
qalǵan,
Xosh iyisi ózgermegen.

¹² Biraq onı ıdıstan ıdısqá ózger-te-
tuǵın adamlardı jiberetuǵın kúnler
keledi, – deydi Jaratqan Iye. – Onı
tógedi, ıdısların bosatadı hám gú-
zelerin shıl-párshe etedi. ¹³ Izraildıń
ózleri isengen Beyt-El sebepli uyatqa
qalǵanınday, Moab ta Kemosh sebep-
li uyatqa qaladı.

¹⁴ Sizler qalayınsha: „Bizler márt
jawingerlerimiz,
Sawashqa tayar batırlarmız“, –
deysiz.

¹⁵ Moab wayran qılınadı,
Qalaları basıp alınadı,
Saylandı jigitleri qırıp taslanadı, –
deydi,
Atı Álemniń Jaratqan Iyesi bolǵan
Patsha.

¹⁶ Moabqa qırǵın jaqınlaspaqta,
Apat oǵan jeldey ushıp kelmekte.

¹⁷ Aynalasında jasaytuǵınlar ol
ushın jılańlar,
Onıń atın biletuǵınlar joqlaw
aytıp:
„Wah, qúdiretli hasa,
Dańqlı tayaq qalay sındı?“ –
deńler.

¹⁸ Qız Dibon turǵınları!
Saltanatlı ornıńızdan túsip,
Qurǵaq jerde otırıń.
Moabtı qırǵın qılǵan sizlerge
kelip,
Qorǵanlarńızdı wayran qıladı.

¹⁹ Aroer turǵınları!
Jol jaǵasında turıp, názer salıń,
Qashqan erkekten hám qutilǵan
hayaldan:

„Ne boldı?“ – dep soradı.
²⁰ Moab masqara boldı, joq qılndı!
Páriyad etiń, ókirip jılań!
Moabtıń wayran bolǵanın,

Arnon sayında járiya etiń.

²¹ Tegisliktegi mına qalalar ústinen
húkim shıǵarıldı:

Xolon, Yahasa, Mefaat,

²² Dibon, Nebo, Beyt-Diblatayım,

²³ Kiryatayım, Beyt-Gamul, Beyt-
Meon,

²⁴ Keriyot, Bosra hám Moabtıń uzaq
hám jaqın hár bir qalası.

²⁵ Moabtıń shaqı sındı, qolı kesildi,
– deydi Jaratqan Iye. –

²⁶ Onı más bolǵanınsha ishkiziń,
Sebebi ol Jaratqan Iyege kókirek
kóterdi.

Moab óz qusıǵına ózi awnap
jatsın,

Adamlarǵa kúlki bolsın.

²⁷ Sen Izraildıń ústinen kúlmediń
be?

Ol tuwralı sóz bolsa, bas
shayqaytuǵınday,

Ol ne urlıq ústinde uslanıp pa
edi?

²⁸ Moab turǵınları!
Qalalarńızdı taslap,
Jartaslar arasında jasań.
Uyasın úńgirdiń awzına salǵan,
Kepterdey bolıń.

²⁹ Bizler Moabtıń tákabbirligi,
Onıń asa menmenligi,
Órkókirekligi menen
bálentpárwazlıǵı,
Maqtanshaqlıǵı hám pańpańlıǵı
tuwralı esittik.

³⁰ Men onıń surbetligin bilemen,
– deydi Jaratqan Iye, –
Onıń maqtanǵanları bos, isleri
push.

³¹ Sol sebepli Moab ushın zarlap,
Pútkil Moab ushın jılayman,
Kir-Xeres xalqı ushın joqlaw
aytaman.

³² Sibmanń júzimzarları!

- Seniń ushın Yazer ushın
 jılaǵanımnan da kóbirek
 jılayman.
 Seniń shaqaların teńizden asıp
 ótip,
 Yazerge deyin sozıldı.
 Qırǵm qılıwshı jazǵı jemişine,
 Pisip turǵan júzimińe hújim etti.
- 33 Moabtıń baǵ-baqshalarınan,
 atızlarınan,
 Shadlıq hám quwanış tartıp
 alındı.
 Júzim sıǵılatuǵın shuqırlardan,
 Aǵatuǵın sharapqa shek qoydım.
 Onda endi qosıq aytıp júzim
 basqılanbaydı.
 Shawqım-súren bola beredi,
 Biraq ol quwanış shawqımı
 emes.
- 34 Olardıń páriyad etip baqırǵan
 dawısı,
 Xeshbonnan Elale hám Yahasqa
 deyin,
 Soardan Xoronayımǵa hám
 Eglat-Shelishiyaǵa deyin
 esitiledi.
 Hátteki, Nimrim suwları da qurıp
 qaldı.
- 35 Men Moabtaǵı sıyınıw orınlarında
 qurbanlıq bergendi,
 Óz qudaylarına tútetki tütetkendi,
 Joq qılaman, – deydi Jaratqan Iye.
- 36 Sol sebepli júregim sırnay kibi,
 Moab ushın sızlaydı.
 Kir-Xeres xalqı ushın,
 Júregim sırnay kibi mıranadı.
 Sebebi olar qolǵa kirgizgen
 baylıǵınan jurday boldı.
- 37 Hár bir adam shashın aldırıp,
 saqalın qırqıp,
 Qolların tilip jaraqatlap,
- Aza kiyimin kiygen.
- 38 Moabtıń barlıq úshekleri menen
 maydanlarında,
 Ğalaba jilasqan dawıslar esitiledi.
 Sebebi Men Moabtı kerektsiz
 ıdstay sındırıp tasladım,
 – deydi Jaratqan Iye.
- 39 Wah, Moab qanday shıl-párshe
 boldı!
 Olar qattı baqırıp jılamaqta!
 Moab shermendelikten júzin
 jasırmaqta!
 Ol kúlkige qalıp,
 Átirapındaǵılar ushın qorqınıshqa
 aylandı.
- 40 Jaratqan Iye bılay deydi:
 Qarań, qanatların Moab ústine
 jayıp,
 Dushpan búrkit kibi ushıp júr.
- 41 Keriyot qolǵa túsedı,
 Qorǵan qalalar basıp alınadı.
 Sol kúni Moab jawıngerleriniń
 júregi,
 Tolǵatıp atırǵan hayaldikindey
 boladı.
- 42 Moab Jaratqan Iyege qarsı bas
 kótergeni ushın,
 Xalıqlar arasınan joq qılınadı.
- 43 Moab turǵınları!
 Seni qorqınısh, shuqır hám duzaq
 kútpekte,
 – deydi Jaratqan Iye. –
- 44 Qorqınıshstan qashqan shuqırǵa,
 Shuqırdan shıqqan duzaqqa túsedı.
 Óytkeni Meniń Moabtı,
 Jazalaytuǵın jilim keldi,
 – deydi Jaratqan Iye. –
- 45 Haldan tayǵan qashqınlar,
 Xeshbonniń sayasında toqtaydı.
 Biraq Xeshbon qalasınan ot,
 Sixon patshanınıń qalasınan jalın
 shıǵıp,

Moab elin jandırıp,
 Qozgalañshı xalqın jalmaydı.
 46 Moab, sorıñ qurısın!
 Quday Kemoshtıñ xalqı nabit
 boldı,
 Ulların súrginge aydaldı,
 Qızların tutqınğa alındı.
 47 Biraq aqırğı kúnlerde Men
 Moabtıñ,
 Abadansılığın qaytarıp
 beremen», – deydi Jaratqan
 Iye.

Moabtıñ jazası usı jerde juwmağı-
 na jetedi.

Ammon tuwralı payğambarshılıq

49 ¹ Jaratqan Iye ammonlar
 haqqında bilay deydi:
 «Izraıldıñ ulları joq pa?
 Onıñ miyrasxori joq pa?
 Onda ne ushın Moloxqa
 tabınatuğınlar,
 Gad urıwınıñ jerin iyelep,
 Xalqı Gadtıñ qalalarında jasap atır?
² Sonlıqtan sonday kúnler keledi,
 – deydi Jaratqan Iye, –
 Ammonlardıñ bas qalası Rabbağa
 qarsı,
 Urıs dabilın qaqtıraman.
 Ol úyilgen topıraqqa aylanadı,
 órteledi.
 Sonda Izrail ózlerinen tartıp
 alınğanlardı iyeleydi,
 – deydi Jaratqan Iye. –
³ Zar jıla, Xeshbon!
 Óytkeni Ay qalası qırıp taslandı.
 Rabba hayalları páriyad etiñ!
 Aza kiyimin kiyip, ókirip jılañ!
 Atızlarda gezip júriñ!
 Óytkeni ruwxaniyleri hám
 hámeldarları menen,

Molox súrgin qılınadı.
 4 Oypatlıqların menen nege
 maqtanasañ?
 Oypatlıqların nabit boladı.
 Biyopa qız, gáziyneleriñe isenip:
 „Mağan kim hújim ete aladı?“ –
 dediñ.
 5 Men Ózim sağan hámme tárepten,
 Qorqınısh jiberemen,
 – deydi Iye, Álemniñ Jaratqan
 Iyesi. –
 Sizler quwılıp, tarap qashasız,
 Qashqınlardı hesh kim qayta
 jıynamaydı.
 6 Biraq bunnan keyin, Men
 ammonlardıñ,
 Buringı abadansılığın qaytarıp
 beremen», – deydi Jaratqan
 Iye.

Edom tuwralı payğambarshılıq

⁷ Edom tuwralı Álemniñ Jaratqan
 Iyesi bilay deydi:
 «Temanda endi danalıq joq pa?
 Danalarda másláhát qaladı ma?
 Olardıñ danalığı ğayıp boldı ma?
⁸ Dedan turğınları!
 Artıñızğa qaramay, qashıp,
 Úñgirlerge jasırınıñ.
 Men Esawdı jazalağanımda,
 Basına apatshılıq jawdıraman.
⁹ Bağıńda júzim tergenler,
 Azğantay bolsa da júzim
 qaldırmas pa edi?
 Túnde kelgen urılar,
 Keregin urlamas pa edi?
¹⁰ Biraq Esawdı tır jalañash qılaman,
 Sırlı jerlerin áshkara qılaman,
 Ol jasırına almaydı.
 Onıñ urpaqları,
 Ağayın hám qońsıları joq qılınadı,
 Ózi de joq boladı.
¹¹ Hesh kim: „Jetimleriniñizdi qaldırın,

- Olardıń janın saqlayman.
Jesirlerińiz de maǵan úmit
baylasın“, – dey almaydı».
- 12 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Jaza kesesinen ishiwi kerek
bolmaǵanlar da,
Onnan ishkende, sen jazasız
qalasań ba?
Yaq, jazasız qalmaysań,
Álbette, onnan ishesen».
- 13 Óz atım menen ant ishemen,
– deydi Jaratqan Iye, –
Bosra qorqınıshlı kóriniske
aylanıp, nasaqqa qaladı,
Shólge aylanıp, ġarǵısqa duwshar
boladı.
Onıń barlıq qalaları máńgi bosap
qaladı».
- 14 Men Jaratqan Iyeden bir xabar
esittim,
Milletlerge jollanǵan jarshı:
«Bir jerge jynalıp, oǵan qarsı
shıǵıń,
Ayaqqa turıp, sawashqa
atlanıń!» – dedi.
- 15 «Men seni milletler arasında
arzımas,
Adamlar arasında jek kórinishli
qılaman.
- 16 Qáweterge túsiwiń hám tákabbir
júregiń,
Seni aldadı.
Háy, jartastıń jarıqlarında
jasaytuǵın,
Tóbelardıń biyik shoqqıların
iyelegen!
Búrkit kibi uyańdı bálent qursań
da,
Seni ol jerden tómenge túsiremen,
– deydi Jaratqan Iye. –
- 17 Edom qorqınıshlı kóriniske
aylanadı.
Ol jerden ótken hár bir adamnıń
júregi suwlap,
Apatshılıqları sebepli jamı
túrshigedi.
- 18 Sodom menen Gomora hám
olardıń átirapındaǵı
qalalardıń,
Jer menen jeksen bolǵanı sıyaqlı,
– deydi Jaratqan Iye, –
Edomda da birde bir adam
jasamaydı,
Tiri jan qalmaydı.
- 19 Men Iordan boyındaǵı qalıń
toǵaydan,
Jap-jasil jaylawǵa shıqqan arıslan
sıyaqlı,
Edom xalqın ol jerden asıǵıs
quwıp shıǵaman.
Men olarǵa patsha beremen,
biraq ol olardı qorǵay ala
ma?
Sebebi Maǵan teń keletuǵın kim
bar?
Mennen kim esap talap qıla aladı?
Qaysı patsha Maǵan qarsı tura
aladı?»
- 20 Sonlıqtan Jaratqan Iyeniń Edomǵa
qarsı dúzgen jobasın,
Teman turǵınları ushın niyetlegen
maqsetin esitiń:
«Haqıyqatında, súriwdegi eń jası
da súyrep ketiledi,
Olardıń jaylawları bosap qaladı.
- 21 Olardıń qulaǵan dawısınan,
Jer júzi lárzege keledi.
Qıshqırısқан dawısları,
Qızıl teńizge deyin esitiledi.
- 22 Áne, dushpan búrkit kibi joqarı
ushıp,

Qanatların Bosranıń ústine jaydı.
Sol kúni Edom áskerleriniń júregi,
Tolǵatqan hayaldıń júregindey
boladı».

Damask tuwralı payǵambarshılıq

- 23 Damask tuwralı payǵambarshılıq:
«Xamat hám Arpad uyatqa qaldı,
Qorqınıshlı xabardı esitip, qattı
muńaydı.
Ruwxı túsip,
Tolqın kóterilgen teńizdey
basılmaydı.
- 24 Damask hálsirep, qasha jóneldi,
Onı qorqınısh biylep aldı.
Tolǵaq tutqan hayalday,
Onı azap hám dárt tuttı.
- 25 Quwanışım mákanı bolǵan,
Bul dańqlı qala qalayınsha taslap
ketildi?
- 26 Onıń jas jigitlei kóshelerde óledi,
Barlıq áskerleri sol kúni qaza tabadı,
– deydi, Álemniń Jaratqan Iyesi. –
- 27 Damask diywallarına ot qoyaman,
Ben-Hadad qorǵan qalasın órt
jalmaydı».

Kedar hám Xasor tuwralı payǵambarshılıq

28 Babiloniya patshası Nabuxodonosor basıp alǵan Kedar hám Xasor patshalıqları tuwralı Jaratqan Iye bılay deydi:

«Barıp, Kedarǵa hújim qılıń,
Shıǵıstaǵı xalıqlardı joq qılıń!

- 29 Olardıń shatırları menen súriwleri
tartıp alınadı,
Perdeleri, buyımları, túyeleri
talan-taraj qılınadı,
Adamlar way-waylap: „Qáwip
dónbekte“, – dep baqırısadı.

30 Xasor turǵınları! Qashınlar,
Uzaqlarǵa ketińler,
Úńgirlerge jasırınıńlar!

– deydi Jaratqan Iye. –
Sebebi Babiloniya patshası
Nabuxodonosor,

Sizler ushın qarar qabıl etti,
Sizlerge qarsı joba dúzdi.

31 Bariń, tınısh hám qáwipsiz jasap
atırǵan,

Xalıqqa hújim etiń,

– deydi Jaratqan Iye. –

Olardıń dárwazaları da, támbileri
de joq,

Olar jeke jasadı.

32 Olardıń túyeleri oljalanıp,
Kóp malları qolǵa almadı.

Tulmshaqların kestirip júretuǵın
bul adamlardı,

Tórt tárepke tarqatıp jiberemen,
Hár tárepten olarǵa apat

jiberemen,

– deydi Jaratqan Iye. –

33 Xasor máńgige qańırıp,

Saǵallar mákanına aylanadı.

Ol jerde birde bir adam jasadı,
Tiri jan qalmaydı».

Elam tuwralı payǵambarshılıq

34 Yahuda patshası Sedekiyaniń patshalıǵınıń baslarında Eremiya payǵambarǵa Elam haqqında sóz tústi.

35 Álemniń Jaratqan Iyesi bılay dedi:
«Elamniń qúdiretiniń negizi

bolǵan,

Sadaǵın sindıraman,

36 Aspanniń tórt tárepinen jiberilgen
samal menen,

Elamdı tórt tárepke tarqatıp
jiberemen.

Elamnan súrgin etilgenlerdiń,
Ayaq baspaǵan jurtı qalmaydı.

- 37 Elamdı dushpanlarınıñ,
Janında qastı bolğanlardıñ
aldında albirataman.
Men lawlağan gázebimdi,
Ústine apat qılıp jawdıraman,
– deydi Jaratqan Iye. –
Olardı pútkilley joq qılmağansha,
Izine qılısh salaman.
- 38 Men taxtımdı Elamğa ornatıp,
Onıñ patshasın hám
hámeldarların joq qılaman,
– deydi Jaratqan Iye. –
- 39 Biraq aqırğı kúnlerde Elamğa,
Abadansılığın qaytarıp
beremen»,
– deydi Jaratqan Iye.

Babiloniya tuwralı payğambarshılıq

50 ¹ Babilon hám kaldeylerdiñ jeri haqqında Jaratqan Iyeniñ Ereimiya payğambar arqalı aytağan sózi minaw:

- ² «Milletler arasında járiyalap, jar salıñ,
Bayraq kóteriñ, olarğa esittiriñ,
Hesh nárseni jasırmay aytıñ:
„Babilon qolğa alındı,
Qudayı Bel shermende boldı,
Qudayı Merodax shilpárshe boldı.
Onıñ butları masqara boldı,
Músinleri sindirip taslandı“.
- ³ Sebebi arqadan bir millet oğan qarsı shıǵıp,
Onıñ jerin shólge aylandıradı.
Ol jerde hesh kim jasamaydı,
Adam da, haywan da onnan qashıp ketedi.
- ⁴ Sol kúnleri hám sol waqıtları,
– deydi Jaratqan Iye, –
Izrail xalqı Yahuda xalqı menen birge,

- Kóz jas tógip kelip,
Ózleriniñ Qudayı Jaratqan Iyeni izleydi.
- ⁵ Olar Sionğa qaray bet burıp,
Oğan baratuğın joldı soraydı.
„Keliñ, umıtlımaytuğın máńgilik kelisim dúzip,
Jaratqan Iye menen jarasayıq“, – deydi.
- ⁶ Meniñ xalqım adasqan qoylarday,
Shopanları olardı adastırıp,
Tawlarğa aydap jiberdi,
Olar taw-tóbelerde gezip,
Óz órisin umıttı.
- ⁷ Qoylarıma dus kelgen olardı jedi,
Dushpanları: „Biz ayıplı emespiz,
Olar haqıyqat órisi bolğan Jaratqan Iyege,
Ata-babalarınıñ úmiti bolğan, Jaratqan Iyege qarsı gúna isledi“, – deydi.
- ⁸ Babilonnan qashıp ketiñ,
Kaldeylerdiñ jerinen shıǵıp ketiñ,
Súriwdi baslap júrgen tekedeý bolıñ.
- ⁹ Mine, Men arqadağı ullı milletler toparın,
Babilonğa qarsı kóterip, alıp kelemen.
Olar Babilonğa qarsı sap tartıp turadı,
Onı qolğa aladı.
Oqları mergen áskerdikindey,
Hesh biri bos ketpeydi.
- ¹⁰ Kaldeyler talan-taraj qılınıp,
Onı talağanlardıñ bári oljağa batıp qaladı,
– deydi Jaratqan Iye.
- ¹¹ Háy, miyrasımdı talağan babiloniyalılar!
Sizler más bolıp, yoshlandıńlar,

- Otlaqtağı qasharday sekirip
quwanıp,
Ayğırday kisediñler.
12 Biraq ana jurtıńız uyatqa qaladı,
Kindik qanıńız tamğan jer ayaq
astı boladı.
Ol milletler ishindegi eń
áhmiyetsizi bolıp,
Shólge, quw dalağa, sahrağa
aylanadı.
13 Jaratqan Iyeniń gázebinen,
Elsiz bolıp, pútkilley qańırap
qaladı.
Babilonnan ótken hár bir
adamnıń júregi suwlap,
Apatshılıqları sebepli jamı
túrshigedi.
14 Háy, sadaqshılar,
Babilon átirapına sap tartıp turıń.
Oğan oq atıń, oqlardı ayamań,
Sebebi ol Jaratqan Iyege qarsı
gúna isledi.
15 Hámme tárepten qalağa qaray
baqırın!
Ol táslim boldı, minaraları quladı,
Diywalları jer menen jeksen boldı.
Bul Jaratqan Iyeniń óshi, onnan
ósh alıń,
Ózi ne islegen bolsa, ózine de
sonı isleń.
16 Babiloniyada egin ekkendi,
Oraq waqtında oraqshını da joq
qılın.
Dushpan qılıshınan qashıp,
Hár bir adam óz xalqına qaytsın,
Óz watanına qashıp barsın».

Izraildiń qayta tikleniwi

- 17 «Izrail arıslanlar quwıp,
Súriwden ayrılıp qalğan qoyğa
uqsaydı.

- Dáslep omı Assiriya patshası
jalmağı,
Al mına, onıń súyegin kemirgen
sońǵısı,
Babiloniya patshası
Nabuxodonosor boldı.
18 Sonlıqtan Izraildiń Qudayı,
Álemnıń Jaratqan Iyesi bilay
deydi:
Men Assiriya patshasın qalay
jazalağan bolsam,
Babiloniya patshası menen onıń
elin de solay jazalayman.
19 Izraildi jáne óz órisine qaytaraman,
Ol Karmelde, Bashanda otlap,
Efrayım tawlarında hám Giladta
toyıp júredi.
20 Sol kúnleri hám sol waqıtta,
– deydi Jaratqan Iye, –
Izraildiń ayıbı izlenedi,
Biraq hesh bir ayıp tabılmaydı.
Yahudanıń gúnası izlenedi,
Biraq onnan hesh bir gúna
tabılmaydı.
Men aman qaldırğanlarımdı
keshiremen».

Jaratqan Iyeniń Babiloniyanı jazalawı

- 21 «Meratayım jerine hám Peqod^a
xalqına hújim qılınlar.
Olardı qırıp, tolıq joq qılın,
– deydi Jaratqan Iye. –
Óziñe buyırğanlardıń hámмесin
orınla.
22 Babiloniyada urıs shawqımı hám
ullı wayranshılıq!
23 Pútkil dúnyanı toqpaqlap ezgen
Babiloniya,
Endi qanshelli sınıp, maydalandı!
Ol milletler arasında,

^a 50:21 Meratayım... Peqod – bul atamalar arqalı pútkil Babiloniya názerde tutılğan.

- Qanday qorqınıshlı kóriniske
aylandı!
- 24 Men saǵan duzaq qurdım,
Babilon, sen bilmey, oǵan tústiń.
Jaratqan Iyege qarsı shıqqanıń
ushın,
Sen tabıldıń hám tutqınǵa alındıń.
- 25 Iyeniń, Álemniń Jaratqan Iyesiniń,
Kaldeylerdiń jerinde isleytuǵım isi
bolǵanı sebepli,
Jaratqan Iye zat saqlaytuǵım
bólmessin ashıp,
Onnan gázep quralların shıǵardı.
- 26 Babilonǵa hár tárepten hújim qılın.
Onıń dárwazaların ashıń,
Qaladaǵınıń hámмесin úyin-úyin
qılıp jıynap,
Pútkilley joq qılın.
Onnan hesh nárese qaldırmań.
- 27 Barlıq batırların óltiriń,
Qırıp taslań.
Olardıń sorı qurısın!
Óytkeni olardıń kúni keldi,
Jaza alatuǵın waqtı jetti.
- 28 Babiloniyadan qashıp qayıp
kelgenlerdiń dawısı esitiledi.
Olar Sionǵa kelip,
Qudayımız Jaratqan Iyeniń óshin,
Óz Ibadatxanası ushın alǵan
óshin járiyalamaqshı.
- 29 Sarıjayshılardı, oq atatuǵınlardıń
hámмесin,
Babilonniń qarsısına shaqırın.
Qalanı qorshawǵa alın,
Hesh kim qutilip kete almasın.
Islegen isine jarasa qaytarın,
Ózi ne islegen bolsa, ózine de
sonı isleń.
Sebebi ol Izraildiń Muxaddesine,
Jaratqan Iyege qarsı kókirek kóterdi.
- 30 Sonlıqtan jas jigitleri kóshelerde
ólip,
- Barlıq áskerleri sol kúni qaza
tabadı, – deydi Jaratqan Iye.
- 31 Háy, tákabbir, Men saǵan
qarsıman,
– deydi Iye, Álemniń Jaratqan
Iyesi. –
Seniń kúniń keldi, Men seni
jazalaytuǵım waqtı jetti.
- 32 Tákkabbir súrnigip jıǵıladı,
Onı hesh kim ornınan turǵızbaydı.
Onıń qalalarına ot qoyaman,
Dógeregindegiilerdiń hámмесin
ot jalmaydı».
- 33 Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi:
«Izrail menen Yahuda da jábir
shekpekte,
Tutqınǵa alǵanlardıń hámмесi
olardı bekkem uslap,
Azat qılıwdan bas tartpaqta.
- 34 Biraq olardıń ámeńgeri kúshli,
Onıń atı Álemniń Jaratqan Iyesi,
Ol Izraildiń isin jaqlaydı.
Jer júzine tınıshlıq,
Al Babiloniya turǵınlarına
zobalań beredi.
- 35 Kaldeylerge qılısh dónsin!
– deydi Jaratqan Iye. –
Babilon turǵınlarına,
Basshılarına hám danishpanlarına
qılısh dónsin!
- 36 Jalǵan payǵambarlarına qılısh
dónsin!
Olar aqmaqlıq qılmaqta!
Áskerlerine qılısh dónsin!
Olar nabıt bolmaqta!
- 37 Atlarına, sawash arbarlarına,
Basqa milletlerden jallap alǵan
áskerlerine qılısh dónsin!
Olar hayal sıyaqlı hálsiz boladı.
Onıń gáziiynesine qılısh dónsin!

- Olar talan-taraj boladı.
- 38 Qurǵaqshılıq baslanıp,
Suwlar tartılıp, qurıp qalsın,
Óytkeni bul jer butlar mákanı.
Qorqınıshlı butlar sebepli,
Adamlar aqıldan azdı.
- 39 Endi ol jerde jabayı haywanlar,
Sırtlanlar hám úkiler jasadı.
Onda adam jasamaydı,
Áwladtan-áwladqa hesh kim ayaq
baspaydı.
- 40 Sodom menen Gomoranıń,
Olardıń átirapındaǵı qalalardıń,
Jer menen jeksen bolǵanı sıyaqlı,
Ol jerde de birde bir adam
jasamaydı,
Tiri jan qalmaydı, – deydi
Jaratqan Iye.
- 41 Mine, arqadan bir xalıq kiyatır.
Dúnyanıń shetinen bir ullı millet,
Sonday-aq kóplegen patshalar
ayaqqa turmaqta.
- 42 Olar oq jay hám semser menen
qurallanǵan,
Ózleri de jawız hám rehimsiz.
Atlarǵa minip shawǵan sestı,
Teńız sıyaqlı shuwıldaydı.
Qız Babilon! Saǵan hújim qılıw
ushın,
Olar bir adamday sap tartıp
turadı.
- 43 Babiloniya patshası olar haqqında
esitkende,
Qollarında mádar qalmadı.
Tolǵaq tutqan hayal kibi,
Onı qayǵı-azap biylep aldı.
- 44 Men Iordan boyındaǵı qalıń
toǵaydan,

Jap-jasıl jaylawǵa shıqqan arıslan
sıyaqlı,
Olardı sol jerden asıǵıs quwıp
shıǵaman.
Men olarǵa patsha beremen,
biraq ol olardı qorǵay ala
ma?
Sebebi Maǵan teń keletuǵın kim
bar?
Mennen kim esap talap qıla aladı?
Qaysı patsha Maǵan qarsı tura
aladı?»

- 45 Endi, Jaratqan Iyeniń Babilonǵa
qarsı dúzgen jobasın,
Kaldeylerdiń jeri ushın niyetlegen
maqsetin esitiń:
«Haqıyqatında, súriwdegi eń jası
da súyrep ketiledi,
Olardıń jaylawları bosap qaladı.
- 46 „Babilon basıp alındı!“ – dep
baqırǵanda,
Jer júzi lárzege keledi.
Qıshqırısqa dawısları,
Milletler arasınan esitiledi».

51 ¹ Jaratqan Iye bılay deydi:
«Men Babilon hám Leb-
Qamay^a turǵınların,
Nabıt qılatuǵın dawıl turǵızaman.
² Babilonǵa jat jerlilerdi jiberemen.
Onı biydayday suwırıp, elin
bosatıp taslaydı.
Apatshılıq kúni oǵan ján-jaqtan
hújim qıladı.
³ Sarıjayshılardıń sarıjayıntartıwına,
Sawıtların kiyip tayar turıwına jol
qoymań.
Babilonniń jasların ayamań,
Onıń láchkerlerin tolıq qırıp taslań.

^a **51:1** *Leb-Qamay* – Babiloniyaniń shártli belgiler tártibi menen jazılǵan ataması. Bul «júregi Maǵan qarsılar» degen mánini bildiredi.

- 4 Qazatapqanlar kaldeylerni elinde,
Óltirilgenler kóshelerde jatadı».
- 5 Izrail hám Yahuda eli,
Izrailni Muxaddesi aldında,
Gúnağa batqan bolsa da,
Qudayı Álemniń Jaratqan Iyesi,
Olardı tárk etpedi.
- 6 Babilonlılar arasınan qashın,
Hár kim óz janın qutqarsın.
Onıń qılmısı sebepli nabit bolmań.
Sebebi Jaratqan Iye Babilonnan
ósh almaqta,
Qılmısına jarasa jaza bermekte.
- 7 Babilon Jaratqan Iyeniń qolında,
Pútkil dúnyanı más qılğan,
Altın kese sıyaqlı edi.
Milletler onıń sharabınan ishipe,
Aqılınan azdı.
- 8 Babilon qulap, shıl-párshe boldı.
Ol ushın jılań,
Jarasına málhám jaǵıń,
Báلكim, jazılıp qalar!
- 9 Biz Babilonǵa shıpa bermekshi
boldıq,
Ol shıpa tappadı.
Onı taslap, hámme óz
watanımızǵa keteyik.
Oǵan shıǵarılǵan húkim kóklerge
jetti,
Bultlarǵa deyin kóterildi.
- 10 Jaratqan Iye bizdi aqladı,
Barıp, Qudayımız Jaratqan Iyeniń
islerin,
Sionda járiya qılayıq.
- 11 Oqlardı ushqırlap, oq qaltalardı
toltırıń.
Jaratqan Iye Midiya patshalarınıń
ruwxın qozǵadı.
Niyeti Babilondı joq qılıw edi.
- Usılay, Jaratqan Iye Óziniń óshin,
Ibadatxanasınıń óshin aladı.
- 12 Babilon diywallarına qarsı bayraq
kóteriń,
Baqlawshılardı kúsheytiń,
gúzetshiler qoyıń,
Buqqılardı tayarlań.
Jaratqan Iye maqsetlerin ámelge
asıradı,
Babilon turǵınlarına aytqanların
orınlaydı.
- 13 Mol suwlar boyında,
Bay ǵáziynege iye bolǵan xalıq!
Seniń aqırın jetti,
Ájeliń keldi.
- 14 Álemniń Jaratqan Iyesi Ózi haqı
ant ishti:
«Seni top-top shegirtkedey bolǵan,
Áskerlerge toltıraman.
Olar jeńis dawırǵın saladı».

Jaratqan Iyegе algıs-maqtaw

- 15 Ol Óz qúdireti menen jerdi jarattı,
Danalıǵı menen dúnyanı qurdı,
Aqılı menen kóklerdi jaydı.
- 16 Ol gúrkiregende kókтеgi suwlar
shuwıldaıdı,
Ol jerdiń tórt tárepinen bultlardı
kóteredi,
Jawın jawdırıw ushın shaqmaq
shaqtırıp,
Saqlap qoyǵan jerinen samal
estiredi.
- 17 Hámme adam aqmaq hám
bilimsiz,
Hár bir zerger soqqan butları
sebepli uyatqa qaladı.
Olardıń músinleri qoldan
soǵılǵan, olarda jan joq.
- 18 Olar paydasız, masqarapazdıń isi,
Jazalaǵan waqıtta-aq joq boladı.
- 19 Biraq Yaqıptıń Qudayı olarǵa
uqsamaydı,

Ol pútkil barlıqtı jaratqan Quday.
 Izrail urıwı – Onıń miyrası,
 Onıń atı – Álemniń Jaratqan Iyesi.

Babilonniń qıyralıwı

20 «Babilon, sen Meniń shoqmarım
 ediń,

Sen arqalı milletlerdi qırıp,
 Patshalıqlardı wayran qıldım.

21 Sen arqalı atlar menen ondağı
 shabandozlardı,
 Sawash arbaları menen
 arbakeshlerdi qırdım.

22 Sen arqalı erkekler menen
 hayallardı,
 Ğarrılar menen jaslardı,
 Jigitler menen qızlardı qırdım.

23 Sen arqalı shopandı hám onıń
 súriwin,
 Diyxandı hám onıń jer
 aydaytuǵın ógizin,
 Húkimdarları menen
 hámeldarların qırdım.

24 Babilonniń hám pútkil
 kaldeyleydiń,
 Sionda islegen barlıq
 jawızlıqların,
 Sizlerdiń kóz aldınıızda ózlerine
 qaytaraman,

– deydi Jaratqan Iye. –

25 Háy, wayran etiwshi taw,
 Pútkil dúnyanı qıyratqan taw!
 Men saǵan qarsıman!
 – deydi Jaratqan Iye. –
 Qolımdı sozıp,
 Seni jartastan qulatıp,
 Janıp ketken tawǵa
 aylandıraman.

26 Sennen múyeshke qoyılatuǵın tasta,
 Tiykar tas ta alınbaydı.
 Máńgige qańırıp qalasań,
 – deydi Jaratqan Iye».

27 Sol jerde bayraq kóterip,
 Milletler arasında kárnay shalıń,
 Milletlerdi Babilonǵa qarsı urısqa
 tayarlań.

Ararat, Minniy hám Ashkenaz
 patshalıqların,
 Babilonǵa qarsı toplań.
 Oǵan qarsı sárkárda tayınlap,
 Atlardı shegirtkekey ústine
 bastırıń.

28 Babilonǵa qarsı urısıwǵa
 milletlerdi,
 Midiya patshaların, onıń
 húkimdarları menen
 hámeldarların,
 Olardıń qol astındaǵı barlıq
 ellerdi tayarlań.

29 Jer titirep, qaltırmaqta.
 Óytkeni Babilondi adamsız
 shólge aylandırıw
 haqqındaǵı,
 Jaratqan Iyeniń niyeti ámelge
 aspaqta.

30 Babilon batırları sawastan waz
 keship,
 Óz qorǵanlarında otır.
 Kúshi ketip, hayalday bolıp qalǵan.
 Olardıń jayları órtelip,
 Qapı ilgishleri sıdırıldı.

31 Shabarman izinen shabarman,
 Xabarshı izinen xabarshı kelip,
 Babiloniya patshasına mına
 xabardı bildirdi:
 «Qala hámme tárepten basıp
 alındı,

32 Dárya ótkelleri qolǵa alındı,
 Qamışlı batpaqlar órteldi,
 Áskerlerdi qorqınısh biyledi».

33 Izraildiń Qudayı Álemniń Jaratqan
 Iyesi bılay deydi:
 «Orım waqtında qırman qalay
 aydalatuǵın bolsa,

Qız Babilon da solay qılınadı.
Tez arada sol waqıt keledi».

- 34 «Babiloniya patshası
Nabuxodonosor,
Meni jalmap, albirattı,
Bos ıdısqá aylandırıp qoydı.
Aydarhaday jutıp,
Qarnın lázzetli zatlarımá toltırdı,
Keyin qusıp tasladı.
- 35 Bizlerge hám jerleslerimizge
isengen zorlıq,
Babilonnıń basına tússin», –
deydi Sion turǵınları.
«Tógilgen qanıımızdıń qunı,
Kaldeylerden talap etilsin», –
deydi Erusalim.
- 36 Sonlıqtan Jaratqan Iye bılay deydi:
«Men seniń isińdi jaqlap,
Seniń ushın ósh alaman.
Teńizin qurǵatıp,
Suw bulaqların qurıtaman.
- 37 Babilon tas úyindisine,
Saǵallar mákanına aylanadı.
Qorqınıshlı hám jandı
túrshiktiretuǵın kóriniske
aylanıp,
Kúlkige qaladı.
Ol jerde hesh kim jasamaydı.
- 38 Babilon xalqı arısladay aqıradı,
Arıslan balasıday qańsılaydı.
- 39 Sonda, ishteyi ashılǵanda,
Men olarǵa zıyapat qurıp
beremen.
Yoshlanıp, máńgilik uyqıǵa ketip,
Hesh waqıt oyanbasın dep,
Olardı más qılaman,
– deydi Jaratqan Iye. –
- 40 Olardı toqlı, qoshqar hám serke
kibi,

Soyıwǵa alıp baraman.

- 41 Wah, Sheshax^a basıp alınadı!
Pútkil dúnyanınıń saltanatı qolǵa
alınadı!
Wah, milletler arasında Babilon
qorqınıshlı kóriniske
aylanadı!
- 42 Babilondı teńiz qaplap,
Tuwlaǵan tolqınları onı bastıradı.
- 43 Onıń qalaları qańırıp,
Quw dalaǵa, shólge aylanadı,
Hesh kim jasamaytuǵın,
Adam balası ol arqalı ótpeytuǵın
jer bolıp qaladı.
- 44 Babilon qudayı Beldi jazalap,
Jutqanların qustıraman.
Endi milletler oǵan kelmeytuǵın
boladı,
Babilon diywalları qulaydı.
- 45 Xalqım Meniń! Olardıń arasınan
shıǵıp,
Jaratqan Iyeniń lawlaǵan
ǵázebinen,
Janıńızdı saqlap qalıń.
- 46 Elde tarqalǵan mış-mışlardan,
Júreǵińiz artqa tartıp, qorqpasın.
Bıyıl bir gáp tarqalsa,
Kelesi jılı basqası tarqaladı.
Eldegi zorabanlıq,
Patshalar arasındaǵı urıs
haqqında,
Mış-mışlar tarqaladı.
- 47 Sonday kúnler kiyatır,
Men Babilonnıń butlarını
jazalayman.
Pútkil úlke uyatqa qalıp,
Óli deneleri onıń ortasında jayrap
jatadı.
- 48 Arqadan joq qılıwshı,

^a 51:41 *Sheshax* – Babilonnıń shártli belgiler tártibi menen jazılǵan ataması.

- Babilonga hujim etkende,
 Aspan, jer ham ondaqilardın
 hammaesi,
 Babilonnın jaqdayına shadlanıp,
 qishqırısadı,
 – deydi Jaratqan Iye. –
- 49 Izraillilardı qırqanı,
 Jer júzindegi basqa xalıqlardı da
 qırqanı ushın,
 Babilon qulaydı.
- 50 Qılıştan qutılğanlar irkilmey,
 ketin!
 Uzaq jerlerde Jaratqan Iyeni eske
 alın,
 Erusalimdi júrekte saqlaın.
- 51 „Bizler keyis esitkende, uyaldıq,
 Shet elliler Jaratqan Iyeniń
 Úyiniń,
 Muxaddes jerlerine kirgende,
 Júzi qara boldıq!“
- 52 Sonday kúnler keledi,
 – deydi Jaratqan Iye. –
 Men Babilonnın butların
 jazalayman.
 Pútkil jer boylap,
 Jaradardıń páriyadı esitiledi.
- 53 Hátte, Babilon kóklerge kóterilse
 de,
 Bálent qorqanların bekkem qılsa
 da,
 Men oğan qırqın keltiriwshini
 jiberemen», – deydi Jaratqan
 Iye.
- 54 Babilonnan ahıw-nala sesleri,
 Kaldeylardıń jerinen ullı qırqın
 sestı esitiledi.
- 55 Jaratqan Iye Babilondı opat etip,
 Ullı shawqımın basıp tındıradı.
 Dushpanları mol suwlarıń
 tolqınınday shuwlap,
- Dawısları jańlap turadı.
- 56 Qırqın keltiriwshi Babilonga
 keledi.
 Áskerleri tutqıńa alınıp,
 Oq jayları sındırıldı.
 Jaratqan Iye – ósh alıwshı Quday,
 Ol isine say tolıq qaytaradı.
- 57 «Men Babilonnın basshıların,
 danıshpanların,
 Húkimdarların, hámeldarların
 ham áskerlerin mas qılamın.
 Olar oyanbaytuğın mángilik
 uyqıǵa ketedi», – deydi,
 Atı Álemnin Jaratqan Iyesi bolğan
 Patsha.
- 58 Álemnin Jaratqan Iyesi bılay deydi:
 «Babilonnın qalın diywalları jer
 menen jeksen boladı,
 Bálent dárwazaları jaǵıp jiberiledi.
 Xalıqlardıń miyneti biyhudaǵa
 ketedi,
 Milletlerdin miyneti otqa jemtik
 boladı».
- 59 Yahuda patshası Sedekiyanın
 patshalıǵının túrtinshi jılı, patsha-
 nın jol saparların uyımlastırırwshı wá-
 ziri Maxseyanın aqlıǵı, Neriyanın ulı
 Seraya Sedekiya menen birge Babi-
 longá keterinde, payǵambar Eremiya
 Serayaǵa usı tapsırmanı berdi. 60 Ere-
 miya Babilonnın basına túsetuğın bar-
 lıq apatshılıqlardı, Babilonga tiyisli
 barlıq sózlerdi bir orama qaǵazǵa ja-
 zıp qoyǵan edi. 61 Eremiya Serayaǵa
 bılay dedi:
 – Babilonga barǵanıńda, bul sóz-
 lerdı dawıslap oqıp ber. 62 Keyin bı-
 lay dep duwa et: «Jaratqan Iye, bul
 orınıń joq etiletuǵını, onda insan
 da, haywan da jasamaytuǵını, onıń

máńgige qańırap jatatuǵını tuwralı Óziń ayttıń». ⁶³ Orama qaǵazdı oqıp bolıp, oǵan tas baylap, Evfrat dáryasına atıp jiber. ⁶⁴ Keyin bılay dep ayt: «Babilon da usılay suwǵa shógedi. Ol Men jawdıratuǵın apatshılıqtan, endi hesh qashan ayaqqa tura almaydı. Onıń hámme turǵınları nabıt boladı».

Usınıń menen, Eremiyanıń sózi juwmaǵına jetedi.

Erusalimniń qulawı

52 ¹ Sedekiya jigirma bir jasında patsha bolıp, Erusalimde on bir jil patshalıq etti. Onıń anasınıń atı Xamutal bolıp, ol libnalı Eremiyanıń qızı edi. ² Sedekiya da Ehoiakimge uqsap, Jaratqan İyeniń názerinde jawız bolǵan islerdi isledi. ³ Jaratqan İye Erusalim menen Yahudaǵa gázeplengenini ushın, olardı Óz dárgayınan quwıp jiberdi.

Sedekiya Babiloniya patshasına qarısı bas kóterdi. ⁴ Sedekiyanıń patshalıǵınıń toǵızınshı jiliniń onınshı ayınıń onınshı kúni Babiloniya patshası Nabuxodonosor pútkil áskerleri menen Erusalimniń átirapına kelip, orda qurdı hám qalanıń aynalasına qamal minaraların qurdı. ⁵ Solay etip, Sedekiyanıń patshalıǵınıń on birinshı jılına deyin, qala qamalda boldı.

⁶ Sol jilǵı tórtinshı aydıń toǵızınshı kúni qalada ashlıqtıń háwij alǵanı sonshellı, úlke xalqı bir tislem nanǵa zar boldı. ⁷ Sol waqıtta qala diywalı quladı. Kaldeyler qalanı aylana qorshap turǵan bolsa da, barlıq áskerler túnde patshanıń baǵınıń janındaǵı, eki diywal arasındaǵı dárwaza arqalı shıǵıp, İordan tegisligine qaray qashıp ketti. ⁸ Kaldey áskerleri patshanı quwıp, Erixa tegisliginde izinen jetip

aldı. Hámme áskerler Sedekiyanı taslap qashıp ketti. ⁹ Kaldeyler Sedekiyanı tutqınǵa alıp, Xamat úlkesiniń Ribla qalasında bolǵan Babiloniya patshası Nabuxodonosorǵa alıp bardı. Sol jerde patsha Sedekiyanıń ústinen húkim shıǵardı. ¹⁰ Babiloniya patshası Riblada Sedekiyanıń ulların kóz aldında bawızlattı. Jáne de, ol Yahudanıń barlıq hámeldarların da bawızlattı. ¹¹ Bunnan keyin, Sedekiyanıń kózlerin oydırdı, onı qola shinjir menen baylatıp, Babilonǵa alıp ketti. Onı ólimine deyin qamaqxanada saqladı.

¹² Babiloniya patshası Nabuxodonosordıń patshalıǵınıń on toǵızınshı jiliniń besinshı ayınıń onınshı kúni Babiloniya patshasına xızmet etken saqshılar baslıǵı Nabuzaradan Erusalimge keldi. ¹³ Ol Jaratqan İyeniń Úyine, patsha sarayına hám Erusalimdeki úylerdiń hámmesine ot berip, pútkil záwlim jaylardı órtep jiberdi. ¹⁴ Saqshılar baslıǵı menen birge kelgen kaldey áskerleri Erusalimdi qorshap turǵan barlıq diywallardı qulatıp tasladı. ¹⁵ Saqshılar baslıǵı Nabuzaradan qalada aman qalǵanlardı, xalıqtıń kámbaǵalların, Babiloniya patshası tárepine ótken qashqınlardı hám tiri qalǵan ónermentshilerdi súrgin qılıp, alıp ketti. ¹⁶ Júzingershilik hám diyxansılıq penen shuǵıllanıwı ushın, Nabuzaradan úlkeдегі jarlılardan ayırımların sol jerde qaldırdı.

¹⁷ Kaldeyler Jaratqan İyeniń Úyinдегі qola órelerdi, túbeldiriklerdi, qola háwizdi bóleklep, qolalardı Babiloniyaǵa alıp ketti. ¹⁸ Sonıń menen birge, olar xızmet etiw waqtında qollanılatuǵın kúl salnatuǵın idıslardı, kúl alatuǵın belshelerdi, pilik keskishlerdi, qan sebetuǵın tabaqlardı, tostaǵanlardı hám

barlıq qola buyımlardı alıp ketti. ¹⁹ Saqshılar baslıǵı altın hám gúmisten islengen buyımlardıń hámмесin, qırmalardı, shoq salınatuǵın ıdıslardı, qan sebetuǵın tabaqlardı, kúl salınatuǵın ıdıslardı, shıra qoyǵıshlardı, tostaǵanlardı hám keselerdi alıp ketti. ²⁰ Jaratqan İyeniń Úyi ushın patsha Sulayman isletken eki óre, bir hawız hám hawız astındaǵı on eki qola ógiz ushın sarp etilgen qolanıń esabı joq edi. ²¹ Hár bir óreniń biyikligi on segiz shıǵanaq, domalaq aylanası on eki shıǵanaq, qalınlıǵı tórt eli bolıp, ishi bos edi. ²² Óreniń tóbesinde qola tóbelik bar edi. Onıń biyikligi bes shıǵanaq bolıp, aynalası qoladan islengen shınjırlı torlar hám quyma anarlar menen bezelgen edi. Ekinshi óre de anar áshekóyler menen bezelgen edi. ²³ Hár tárepte toqsan altı anar, tordıń üstindegisi menen hámmesi bolıp júz anar bar edi.

Yahuda xalqınıń Babiloniyaǵa súrgin etiliwi

²⁴ Saqshılar baslıǵı Nabuzaradan bas ruwxaniy Serayanı, ekinshi dárejeli ruwxaniy Sefaniyanı hám İbadatxana bosaǵasındaǵı qadaǵalawshı úsh ruwxaniydi tutqınǵa aldı. ²⁵ Jáne de, ol qalada qalǵan áskerlerge áskerbası etip qoyılǵan bir sárkárdanı, qaladan tabılǵan patshanıń jeti wázirin, úlke xalqın áskerlikke shaqırıw isi menen shuǵıllanatuǵın áskerbasınıń xatkerin hám el turǵınlarınan alpıs adamdı

tutqınǵa aldı. ²⁶ Saqshılar baslıǵı Nabuzaradan olardı Riblaǵa, Babiloniya patshasına alıp bardı. ²⁷ Babiloniya patshası olardı Xamat jeriniń Ribla qalasında óltirtti. Yahuda xalqı óz jerinen súrgin etildi.

²⁸ Nabuxodonosor súrgin qılıp alıp kelgen xalıqtıń sanı mınaday: patshalıǵınıń jetinshi jılında úsh mın jigirma úsh yahudiydi, ²⁹ patshalıǵınıń on segizinshi jılında Erusalim turǵınlarınan segiz júz otız eki adamdı, ³⁰ jigirma úshinshi jılı bolsa saqshılar baslıǵı Nabuzaradan jeti júz qırırq bes adamdı súrgin etip alıp keldi. Súrgin etilgenler jámi tórt mın altı júz adam edi.

Ehoyakinniń tutqınnan bosatılıwı

³¹ Yahuda patshası Ehoyakinniń súrgin etilgenine otız jeti jil bolǵanda, Babilonǵa Ewil-Merodax patsha boldı. Ol sol jıldıń on ekinshi ayınıń jigirma besinshi kúni Yahuda patshası Ehoyakinge jaqsılıq qılıp, onı tutqınlıqtan azat etti. ³² Patsha Ehoyakin menen jıllı sóylesti hám onı Babilonǵa súrgin etilgen basqa patshalardan ústin qoydı. ³³ Solay etip, Ehoyakin qamaқтаǵı kiyimlerin ózgertti hám ómiriniń aqırına deyin patsha dasturxanınan awqat jedi. ³⁴ Onıń kúndelikli kerek-jaraǵı ómiriniń aqırına shekem, ólemen degenshe Babiloniya patshası tárepinen berildi.

Eremiyanıń joqlawı

Kitap haqqında maǵlıwmat

B. e. sh. 586-jılı Erusalim qulap, Yahuda xalqı Babiloniyaga súrgin-ge alıp ketiledi. Kitap usı waqıyaga baylanıslı jazılǵan hám bul bes toplam qosıqtan, yaǵnıy bes bapтан ibarat. Hár bir baptaǵı ayatlardıń bas háripleri evrey álipbesindegi háriplerdiń izbe-izligi menen jazılǵan bolıp, ádebiyattıń joqarǵı shıńına jetkenligi kórsetilgen. Tereń qayǵı belgisi bolǵan bul qosıqlar «Joqlaw» dep ataladı. Qosıq qatarları Erusalim qalası atınan hám «payǵambar» dep atalǵan kitap avtorı

atınan sóz etiledi. Kitaptıń avtorı Eremiya payǵambar boladı.

Eremiya payǵambar Erusalimniń óz gúnaları ushın jazalanıp atırǵanın tán aladı. Ol Erusalimniń hám Ibadatxananıń wayran bolǵanına hám Yahuda xalqınıń tutqın etip alıp ketilgenine qattı qayǵıradı. Biraq úmit usınday apatlı demlerde de óshpeydi. Kitap avtorı Qudaydıń iygiligine, súyispenshiligine hám sadıqlılıǵına qattı isenedi. Ol Qudayǵa jalbarınıp, xalıqqa miyrim-shápáát etiwin soraydı.

Erusalimdi joqlaw

1 ¹ Áttegene-ay!
Bir waqıtları adamǵa tolı qala,
Qalayınsha endi jalǵızlanıp qaldı!
Milletler arasında ullı sanalǵan,
Jesir hayalǵa uqsap qaldı.
Wálayatlardıń xanımı bolǵan,
Endi kúńge aylandı.

² Tún boyı ol zar jılaydı,
Kóz jasları shekelerinen aǵadı.
Barlıq oynasları arasında,
Onı jubatatuǵımı joq.

Barlıq dosları satqınlıq etti,
Onıń dushpanlarına aylandı.

³ Yahuda apatshılıq hám awır qullıq
astında,
Súrgin qılıp alıp ketildi.
Ol basqa milletler arasında jasap,
Hesh tınıshlıq tappadı.
Ol qısqıǵa ushıraǵanda,
Quwǵın qılıwshılardıń qolına tústi.

⁴ Sionǵa baratuǵın jollar aza tutpaqta,
Sebebi belgilengen bayramlarǵa
keletuǵın hesh kim joq.

- Barlıq dárwazaları húwlep qaldı,
Ruwxaniyeleri awır gúrsinbekte.
Bul qalanıń qızları qayǵı-azap
shekpekte,
Qalanıń ózi de ǵamǵa batqan.
- 5 Dushpanları basshı bolıp alǵan,
Jawları bereket tappaqta.
Qılmısınń awırlıǵı sebepli,
Jaratqan Iye bul azaptı Sionǵa
jawdırdı.
Balaları dushpannıń aldına
salınıp,
Tutqın qılıp alıp ketildi.
- 6 Qız Sion óz sawlatın joyttı.
Basshıları jaylaw tappaǵan suwın
yańlı,
Ańshıdan qashırǵa mádarı
qalmadı.
- 7 Azap hám sergizdanlıq
kúnlerinde,
Erusalim burın iyelegen barlıq
ǵáziynelerin eske aladı.
Xalqı jaw qolına túskende,
Oǵan járdem bergen bolmadı.
Onıń qulaǵanın tamashalap,
Dushpanlar ústinen kúldi.
- 8 Erusalim awır gúna isledi,
Sol sebepli haram boldı.
Onı húrmet etkenler jalańashlıǵın
kórip,
Oǵan jek kóriwshilik penen qaradı.
Endi bolsa ol gúrsinip,
Hámmeden júzin jasırmaqta.
- 9 Onıń jazıǵı awır edi,
Biraq aqıbetin oylamadı.
Ol jan túrshigerli tárizde quladı,
Oǵan tásele beriwshi bolmadı.
«O, Jaratqan Iye, awır awhalıma
bir názer sal,
- Sebebi dushpan mennen ústin
shıqtı!»
- 10 Dushpan onıń eń qımbatlı
zatlarına qol saldı,
Basqa milletlerge Óz jıyınına
kiriwdi qadaǵan qılǵan
bolsań da,
Erusalim olardıń Muxaddes
mákanǵa kirgenin kórdi.
- 11 Qalanıń pútkil xalqı nan izlep ah
urmaqta,
Júrek jalǵaw ushın, bar baylıǵın
bermekte.
«O, Jaratqan Iye, názer salıp,
Qanday xorlanganımdı kór!
- 12 Háy, joldan ótip baratırǵanlar!
Sizlerge bári bir me?
Awhalıma bir qarap kóriń,
Men jolıqqan dárttey dárt bar ma?
Jaratqan Iye ǵázebi lawlaǵan kúni,
Bul dártti basıma tókti.
- 13 Ol joarıdan ot jiberip,
Súyeklerimdi kúydirdi.
Ayaqlarıma tor taslap,
Meni artqa qaytardı.
Meni wayran etip,
Kún boyı haldan taydırdı.
- 14 Gúnalarımnan maǵan moyıntırıq
isledi,
Iye olardı Óz qolları menen
biriktirip baylap,
Onı meniń moynıma asıp qoydı,
Onıń menen kúshimdi hálsiretti.
Meni ózim qarşı tura almaytuǵın,
Dushpanlarımnıń qolına berdi.
- 15 Iye mendegi barlıq batırlarımdı
jerge urdı,
Jigitlerimdi qırıw ushın maǵan
qarşı láshker topladı.

- Iye pák qız Yahudanı,
Júzim sıqqanday etip jenishti.
- 16 Bular ushın eñireymen,
Kózimnen jas sel bolıp aǵadı.
Qasımda meni jubatıp,
Janımdı jay taptırar hesh kim joq.
Balalarım wayran boldı,
Sebebi dushpan ústin keldi».
- 17 Sion qolların sozadı,
Biraq oǵan tásele beretuǵın joq.
Yaqıppa dushpan bolıwdı,
Jaratqan Iye buyırdı qońsı
xalıqlarǵa.
Erusalim olardıń arasında haram
nársege aylandı.
- 18 «Awa, Jaratqan Iye ádil,
Men Onıń buyırǵına qarsı
shıqtım.
Háy barlıq xalıqlar, maǵan qulaq
salıń,
Meniń shegip atırǵan azabıma
qarań.
Jas qızlar menen jigitleirim súrgin
qılındı.
- 19 Men oynaslarımdı shaqırdım,
Biraq olar meni sattı.
Ruwxaniylerim menen
aqsaqallarım,
Jan saqlaw ushın azıq izlep júrip,
Qala ishinde jan tapsırdı.
- 20 Qara, Jaratqan Iye, qanday azap
shegip atırman,
Ishim janıp, júregim qaq
ayırılmaqta,
Sebebi Saǵan qarsı bas kóterdim.
Sirtta qılısh balalarımnan
ayırmaqta,
Ishte ólim húkim súrmekte.
- 21 Adamlar ahıw-nalamdı esitti,
Biraq maǵan tásele beriwshi joq.
Barlıq dushpanlarım
apatshılıǵımnan xabar taptı,
Maǵan islegenlerińnen shad
boldı.
Sen járiyalaǵan sol kúndi alıp kel,
Olar da meniń awhalıma tússin.
- 22 Pútkil jawızlıqları názerińnen
qashpasın,
Barlıq qılmıslarım ushın maǵan
ne qılǵan bolsań,
Olarǵa da sonı isle.
Ahıw-nalam kóp,
Júregimde mádarım qalmadı».

Erusalimniń jazalanıwı

- 2** ¹ Áttegene-ay! Qalayınsha Iye
ǵázep atına minip,
Qız Siondı qara bult penen
qapladı.
Ol Izraildiń gózzallıǵın,
Kóklerden jerge ilaqtırdı.
Qáhári kelgen kúni,
Ayaq qoyǵıshı bolǵan
Ibadatxananı eske almadı.
- 2 Yaqıptıń urpaqlarınıń pútkil
mákanların,
Iye ayawsız jalmap jutti.
Ǵázebi kelip, qırıp tasladı,
Qız Yahudanıń qorǵanlı qalaların.
Patshalıǵın hám húkimdarların,
Xorlap, jer menen jeksen qıldı.
- 3 Ǵázebi qaynap,
Izraildiń pútkilley shaqın sındırdı.
Dushpan hújim qılǵanda,
Oń qolın Izraildiń ústinen tartıp
aldı.
Dógerekti jalmaytuǵın jalınday
bolıp,

- Yaquptıń jurtın jandırıp jiberdi.
- 4 Ol dushpan kibi oq jayın tartıp,
Jaw kibi oń qolın iske saldı.
Kózge jaǵımlı kóringenlerdiń
hámnesin óltirip,
Qız Sionnıń shatırınıń ústine,
Gázebin ot kibi tókti.
- 5 Iye dushpanday bolıp,
Izraildi jalmap juttı.
Barlıq sarayların jalmap jutıp,
Qorǵanlı qalaların wayran etti.
Qız Yahudanıń páriyadın,
Ahıw-nalasın arttırdı.
- 6 Ibadatxanasın baǵdaǵı qostay etip
qulattı,
Jıynalatuǵın orındı qarabaqanaǵa
aylandırdı.
Jaratqan Iye Sionda belgilengen
bayramlardı,
Shabbat kúnlerin umıttırdı.
Qáhár-gázepke minip,
Patsha hám ruwxaniyelerden júz
burdı.
- 7 Iye Óz qurbanlıq ornınan waz
keshti,
Muxaddes mákanın tárk etti.
Ibadatxana imaratın,
Dushpan qolına berdi.
Jaratqan Iyeniń Úyinen shıqqan
dushpan shawqımı,
Bayram kúnińdegi dawısqa
megzedi.
- 8 Jaratqan Iye qız Sionnıń
diywalın,
Wayran qılıwdı sheshti.
Ol jaqsılap jobalastırdı,
Írayınan qaytpay, hámnesin
nabit qıldı.
- Solay etip, sırtqı hám ishki
diywallar aza tutpaqta,
Ekewi de haldan taydı.
- 9 Dárwazasın topıraqqa bılǵap,
Iye támbilerin sındırıp, joq qıldı.
Patshasın hám kósemlerin,
Jat milletler arasına súrgin qıldı.
Endi xalıqqa Qudaydıń nızamları
úyretilmeydi,
Payǵambarlarına da Jaratqan
Iyeden ayan kelmeydi.
- 10 Qız Sionnıń aqsaqalları,
Til qatpastan jerde otırıptı,
Baslarına topıraq shashıp,
Aza kiyimin kiyip alǵan.
Basların tómen salbıratıp alǵan,
Erusalimniń jas qızları da.
- 11 Jas tógiwden kózlerim taldı,
Qálbim órtenbekte.
Xalqımın nabit bolǵanı
zardabınan,
Júregim tilkim-tilkim bolmaqta.
Sebebi qala kóshelerinde,
Balalar hám náresteler esten
tanıp jatırıptı.
- 12 Olar: «Nan menen suw ber», –
dep,
Analarına páriyad qılmaqta,
Jaradar kibi, qala kóshelerinde
esten tanıp,
Anaların nabit bawırında jan táslim
qılmaqta.
- 13 Men saǵan ne aytayın?
Seni nege megzeteyin, o, qız
Erusalim?
O, pák qız Sion!
Jubatıwım ushın, seni nege
teńeyin?

- Jaraqatın teñizdey tereń,
Saǵan kim shıpa bere aladı?
- 14 Payǵambarların kórgen ayanlar,
Jalǵan hám mániessiz bolıp shıqtı.
Abadansılıǵını qayta tiklew
ushın,
Qılmıslarını betiñe aytpadı.
Olar kórgen jalǵan ayanlar,
Seni joldan shıǵardı.
- 15 Joldan ótkenler qol shoshayıp,
Qız Erusalim, seni tabalap, bas
shayqap:
«Gózzallıq kórki,
Pútkil dúnyanın quwanışı
delingen qala usı ma?» – deydi.
- 16 Barlıq dushpanlar saǵan awzın keń
ashıp,
Tabalap, tislerin qayraydı.
«Bizler onı jalmap juttıq!
Mine, biz kútken kún!
Aqırı bul kúñge de jettik, onı
kórdik!» – deydi.
- 17 Jaratqan Iye Óz niyetin ámelge
asırdı.
Áyyemgi zamanlarda aytqanınday,
Aytqan sózin orınladı,
Seni ayawsız nabit qıldı.
Awhalıña dushpanlardı shad qıldı,
Jawlarını kúshke toltırdı.
- 18 Iyege qattı jalbarın!
Háy, qız Sionnıń diywalı!
Kúndiz-túni kóz jasını dárya
kibi aǵız,
Óziñe tınıshlıq berme,
Kóz jasın hasla toqtamasın!
- 19 Tur, túni menen qayta-qayta
jalbarın,
- Kewlindeginı Iye dárgayında suw
kibi tók!
Hár bir kósheniń basında,
ashlıqtan qulap atırǵan,
Perzentleriñniń janı ushın,
Qol jayıp, Oǵan jalbarın.
- 20 Qara, Jaratqan Iye, xalqınıń
awhalın kór!
Qaysı xalıqtı bunday awhalǵa
salǵan ediń?
Hayallar erkeletip ósirgen
balaların jey ala ma?
Ruwxaniy hám payǵambarlar
Muxaddes mákanda ótirile
me?
- 21 Jası-ǵarrısı kóshede shańǵa
bılǵanıp jatır,
Qız-jigitlerim qılıştan qırıldı.
Ǵázebiń kelgen kúni Sen olardı
óltirdiń,
Hámmesin ayawsız bawızladıń.
- 22 Belgilengen bayram kúniñdegeidey
shaqırıp,
Hár tárepten maǵan qarsı
dushpanlardı jynadıń.
Jaratqan Iyeniń ǵázebi kelgen
kúni,
Hesh kim qashıp qutıla almadı,
Birdi birewi jan saqlap qala almadı,
Erkeletip ósirgenlerimdi
dushpanım qırıp tasladı.

Qayǵıǵa batqan adam

3¹ Qudaydıń ǵázep tayaǵın jep,
Azap shekken adamman men.

² Ol meni aydap aparıp,
Jaqtı túspeytuǵın qarańǵılıqta
júrgizdi.

³ Pútkil kún dawamında qayta-
qayta,

- Tek mağan qarsı qolın kóterdi.
 4 Etimdi, terimdi tozdırıp,
 Súyeklerimdi sındırdı.
 5 Meni qamal qılıp,
 Hásiretli awırmanlıq penen
 qorshap aldı.
 6 Ázelde álemnen ótkenler sıyaqlı,
 Meni qarańgılıqta jasawǵa
 májbúrledi.
 7 Qashpawım ushın, átirapımdı
 diywal menen qorshadı,
 Awır shınjırlar menen kisenledi.
 8 Páriyad etip, jalbarıńanımda da,
 Ol duwamdı qabil qılmadı.
 9 Jonılǵan taslar menen jolımdı
 tosıp,
 Soqpaqlarımdı bilǵastırıp tasladı.
 10 Quday men ushın buqqıdaǵı
 ayıwǵa,
 Jasırın jatqan arıslanǵa uqsaydı.
 11 Ol meni jolımnan shıǵarıp,
 tilkimledi,
 Dármansız jalǵız qaldırdı.
 12 Oq jayın kerip,
 Meni oǵına nıshan qıldı.
 13 Oq qaltasınan oqlar alıp atıp,
 Bawırımdı testi.
 14 Men pútkil xalqıma kúlki bolıp,
 Kún boyı aytatuǵın qosıǵına
 aylandım.
 15 Ol meni ashshı hásiretke toydırıp,
 Juwsannıń ashshı suwın ishtirdi.
 16 Ózimdi topıraqqa bilǵap,
 Tas penen tislerimdi sındırdı.
 17 Janım tınıshlıqtan mahrum boldı,
 Baxıttıń ne ekenin umıttım.
 18 Ózime ózim: «Shıdamım tawııldı,
 Jaratqan Iyege bolǵan úmitim
 sóndi», – dedim.
 19 Azabım hám sergizdanlıǵım
 tuwralı oylasam,
 Ashshı juwsan hám záhár
 ishkendey bolaman.
- 20 Janım bunı úzliksiz eske alıp,
 Ishimde ezilip atır.
 21 Biraq mınanı júregime túyip,
 Sonnan úmit etemen:
 22 Jaratqan Iyeniń súyispenshiligi
 sebepli,
 Biz joq bolıp ketpedik,
 Onıń rehımliligi tawıılmaydı.
 23 Hár kúni azanda olar jańara
 beredi,
 Onıń sadıqlıǵı ullı!
 24 Men ishımen: «Jaratqan Iye –
 meniń úlesim,
 Sonlıqtan men Oǵan úmit
 baylayman», – dedim.
 25 Jaratqan Iye Ózine úmit
 baylaǵanlarǵa,
 Ózin izlegenlerge jaqsılıq qıladı.
 26 Jaratqan Iyeniń qutqarıwın,
 Únsız kútken jaqsı.
 27 Jashıqta moyıntırıqqa úyrengen
 jaqsı.
 28 Adam únsız, jalǵız otırsın,
 Sebebi bul awırmanlıqtı Jaratqan
 Iye saldı.
 29 Et betinen jerge jıǵılsın,
 Báلكim, ele úmit bar shıǵar.
 30 Ózin urǵanǵa shekesin tutsın,
 Kórgen xorlıqtı ishine jutsın.
 31 Sebebi Iye, máńgige taslap
 qoymaydı.
 32 Ol qayǵı keltirgen bolsa da,
 Ullı miyrimi menen rehım qıladı.
 33 Adamzattı jazalap, azar berse de,
 Bulardı Ol júrek qálewi menen
 qılmaydı.
 34 Úlkedegi barlıq tutqınlar,
 Ayaq astında ezilgende,
 35 Quday Taalanıń dárgayında,
 Adam huqıqınan mahrum
 bolǵanda,

- 36 Dawa isinde adamǵa ádalatsızlıq
qılıńǵanda,
Iye bulardı kórmey me?
- 37 Bulardı Iyeniń Ózi buyırmasa,
Kim aytıp, júzege asıradı?
- 38 Jamanlıq ta, jaqsılıq ta,
Quday Taalanıń awzınan shıqpay
ma?
- 39 Óz gúnaları ushın jazasın alsa da,
Tiri qalǵan eken, adam nege
shaǵım etsin?
- 40 Jollarımızdı tekserip, sınap kóreyik,
Jaratqan Iyege qayıp barayıq.
- 41 Keliń, kóklerdegi Qudayǵa
qollarımızdı sozıp,
Júregimizdi ashıp bılay deyik:
- 42 «Bizler qılmıs islep, bas kóterdik,
Sen de bizlerdi keshirmediń.
- 43 Ğázepke minip, bizlerdi
quwdaladıń,
Ayawsız óltirdiń.
- 44 Duwalarımız esitilmewi ushın,
Óziń bultlarǵa búrkenip aldıń.
- 45 Bizlerdi milletler arasında,
Taslandı hám sıpirındıqqa
aylandırdıń.
- 46 Barlıq dushpanlarımız awzın keń
ashıp,
Bizlerdi tabaladı.
- 47 Qáwip hám hiyle,
Qıyraw hám wayranshılıq
basımızǵa tústi».
- 48 Xalqımnıń nabit bolǵanı sebepli,
Kóz jaslarım sel bolıp aǵadı.
- 49 Kóz jasım toqtamay, úzliksiz aǵa
beredi,
- 50 Jaratqan Iye kóklerden názer salıp,
kórmegenshe.
- 51 Qalamdaǵı barlıq qızlardıń
awhaln kórip,
- Júregim qayǵı-hásiretke batqan.
- 52 Hesh qanday sebepsiz,
Dushpanlarım meni qustay
awladi.
- 53 Janımdı alıw ushın shuqırǵa
tasladı,
Ústimmnen tas attı.
- 54 Suw basımnan asıp ketti,
Men, óldim dep oyladım.
- 55 Shuqırdıń túbinen,
Atıńdı aytıp shaqırdım, o,
Jaratqan Iye.
- 56 «Qulaǵıńdı jawma, dadımdı esit», –
dedim.
Sen jalbarıńanımdı esittiń.
- 57 Shaqırǵanımda, Sen maǵan
jaqınlap:
«Qorqpa», – dediń.
- 58 Iye, Sen dawa-arızımdı qorǵap,
Ómirimdi saqlap qaldıń.
- 59 Jaratqan Iye, maǵan qılınǵan
nahaqlıqtı Sen kórdiń,
Dawama haq húkimińdi shıǵar.
- 60 Olardıń qalay ósh almaqshı ekenin,
Maǵan qarsı dúzgen jobasın
kórdiń.
- 61 Jaratqan Iye, olardıń meni qalay
xorlaǵanın,
Maǵan qarsı dúzgen jobasın,
- 62 Dushpanlardıń kún boyı meniń
ústimmnen,
Qalay gáp qılǵanların esittiń.
- 63 Olarǵa názer sal! Otırsa da, tursa da,
Meni qosıq qılıp, ústimmnen kúledi.
- 64 Olarǵa qolları menen islegen isine
jarasa,
Jazasın ber, Jaratqan Iye!
- 65 Olardıń júreklerin túnekke búrke,
Seniń ğarǵısıń ústilerine jawsın!
- 66 Ğázep penen olardıń izinen
qalмай,
Kóklerińniń astıman olardı joq qıl,
Jaratqan Iye!

Erusalimniń sońǵı kúnleri

- 4** ¹ Áttegene-ay!
Qalayınsha altın qarawıttı!
Sap altın jiltıramay qaldı!
Hár kósheniń basında,
Muxaddes hasıl taslar shashılıp
jatır.
- ² Sionniń áziz balaları,
Sap altınday qádirli edi.
Eh, endi bolsa, gúlalshınıń
qolınan shıqqan,
Ílay ıdıstay qádirsiz bolıp qaldı.
- ³ Hátte, saǵallar da emshek berip,
Óz balaların emizedi.
Biraq meniń xalqım shóldegi
túyequs kibi,
Balalarına rehimsiz boldı.
- ⁴ Náresteniń tili shólden,
Tańlayına jabısıp qaldı.
Balalar nan sorap, tilenbekte,
Biraq olarǵa hesh kim bir tislem
nan bermeydi.
- ⁵ Lázzetli taǵamlar jep jasaǵanlar,
Kóshelerde ashlıqtan nabıt
bolmaқта.
Qırmızı kiyim kiyip óskenler,
Úyilgen taslandılardan awqat
izlemekte.
- ⁶ Xalqımnıń jazası,
Adamzat qolı tiymesten,
Bir demde joq bolǵan,
Sodomniń jazasınan^a da awır.
- ⁷ Erusalim jolbasshıları qardan da
taza,

Súttен de aq edi.
Deneleri yaqıttay qızıl,
Kórinisi lazuritke megzer edi.

- ⁸ Endi bolsa kómirden de qara,
Kóshelerde adam tanıp bolmas
olardı,
Eteri súyeklerine jabısıp qalǵan,
Kewip qalǵan aǵashqa aylanǵan.
- ⁹ Ashlıqtan ólgennen góre,
Qılıştan ólgen abzalıraq edi.
Jerdiń óniminen mahrum bolıp,
Ashlıq azabınan jan táslim qıldı.
- ¹⁰ Miyrimli hayallar óz balaların,
Óz qolları menen pisirdi.
Xalqım wayran bolǵan waqıtta,
Perzentleri olarǵa azıq boldı.
- ¹¹ Jaratqan Iye qáhárin tolıq shashtı,
Lawlaǵan ǵázebin tókti.
Sionǵa qarsı tutandırgan otı,
Onıń tiykarların da jandırıp
jiberdi.
- ¹² Jer júzindegi patshalardıń da,
Dúnyadaǵı insanlardıń da hesh
biri,
Erusalim dárwazaların
dushpanlardıń,
Jawlardıń jarıp ótetuǵınına
isenbedi.
- ¹³ Bularǵa Erusalim
payǵambarlarınıń gúnası,
Ruwxaniyeleriniń qılmısı sebepshi
boldı.
Sebebi olar qala ortasında,
Ádillerdiń qanın tókti.

^a **4:6** Jar 18:16–19:28.

- 14 Endi olar soqır adamday,
Kóshelerde qańgıp júr.
Ústileri qan menen haramlangan,
Olarǵa hesh kimniń jaqınlaǵısı
kelmeydi.
- 15 Xalıq olarǵa: «Joq bolıń, haramılar!
Ketińler, ketińler, qol
tiygizbeńler!» – dep baqıradı.
Olar solay quwılıp, sergizdan
boladı.
Biraq milletler arasında da olarǵa
bılay delinedi:
«Bul jerden shıǵıp ketińler!»
- 16 Jaratqan Iyeniń Ózi olardı tarattı,
Ol endi olarǵa názer salmaydı.
Ruwxaniylerge húrmet,
Jası úlkenlerge miyrim
kórsetilmeydi.
- 17 Biyhuda járdem kútiwden,
Kózlerimiz taldı.
Mınarada turıp kúttik,
Qutqara almaytuǵın xalıqtı.
- 18 Dushpan adımımızdı ańlıdı,
Óz kóshelerimizde júre almay
qaldıq.
Ájel jetip, kúnlerimiz tawısıldı,
Ómirimiz payanına jetti.
- 19 Bizdi quwdalaǵanlar,
Kóklerdegi búrkitten de shaqqan.
Olar tawlarda bizlerdi awladı,
Shóllerde ańlıp jattı.
- 20 Ómirimiz demi, Jaratqan Iyeniń
maylaǵan patshası,
Olardıń duzaǵına tústi.
Bizler ol tuwralı: «Onıń sayasında,
Milletler arasında jasaymız», –
degен edik.

- 21 Háy, Us elinde jasytuǵın,
Qız Edom! Shadlan, quwan!
Biraq saǵan da jaza kesesi jetip
baradı,
Más bolıp, kiyimińdi shesheseń.

- 22 Háy, qız Sion! Qılmısıńnıń jazası
tamamlandı,
Iye seni súrginde uzaq uslap
turmaydı.
Biraq háy, qız Edom, seniń
gúnalardıńı ashıp taslap,
Qılmıslarıń ushın seni jazalaydı.

Rehim sorap duwa etiw

- 5** ¹ O, Jaratqan Iye, basımızǵa tús-
kenler tuwralı oylap kór.
Qara, qanday xor bolǵanımızdı
kór!
- ² Bizge bergen jeriń jat jerlilerge,
Úylerimiz kelgindilerge qaldı.
- ³ Bizler ákesiz jetim bolıp qaldıq,
Analarımız jesirge aylandı.
- ⁴ Suwımızdı pul tólep ishemiz,
Otınımızdı da satıp alamız.
- ⁵ Moynımızǵa moyıntırıq salıp
jumsamaqta,
Qattı sharshadıq, tımışlıqtan
juda bolǵanbız.
- ⁶ Qarnımızdı toydırıw ushın,
Mısır menen Assiriyaǵa qol
sozdıq.
- ⁷ Ata-babalarımız gúna isledi,
biraq endi ózleri joq.
Bizler bolsaq, olardıń qılmısı
ushın jazalanbaqtamız.
- ⁸ Qullar ústimizden húkimdarlıq
qılmaqta,
Olardıń qolınan qutqaratuǵın
hesh kim joq.
- ⁹ Daladaǵı qaraqshınıń qılıshı sebepli,
Janımızdı qawıp astına qoyıp nan
tabamız.

- 10 Ashlıqtıń dártinen,
Tandırdan shıqqanday laplap tur
terimiz.
- 11 Sionda hayallardıń,
Yahuda qalalarında qızlardıń
namısına tiydi.
- 12 Jolbasshılarımız olardıń qoli
menen asıp qoyıldı,
Aqsaqallarımız húrmet etilmedi.
- 13 Jigitler digirman tartpaqta,
Balalar awır otın astında
tentireklemekte.
- 14 Aqsaqallar qala dárwazasında
másláhátlesip otırmaytuǵın
boldı,
Jas jigitler artıq qosıq aytpaytuǵın
boldı.
- 15 Júregimizdi shadlıq tárk etti,
Oyın-kúlkimiz azaǵa aylandı.
- 16 Basımızdan tajımız túsip qaldı,
Gúna islegenimiz ushın sorımız
qurıdı!
- 17 Júregimiz túnildi,
Jılay berip, kózlerimiz
gúńgirtlesti.
- 18 Sebebi Sion tawı húwlep bosap
qaldı,
Saǵallar ol jerde ızǵıp júr.
- 19 Sen bolsań, o, Jaratqan Iye,
máńgige húkimdarlıq
qılasań,
Seniń taxtıń áwladtan-áwladqa
dawam etedi.
- 20 Nege Sen bizlerdi pútkilley
umıttıń?
Nege bizlerdi uzaq waqıt taslap
qoydıń?
- 21 Jaratqan Iye, bizlerdi Ózińe qaytar,
Bizler qaytayıq,
Bizlerge burınǵı kúnlerimizdi
qaytarıp ber.
- 22 Sen bizlerden pútkilley waz
keshken bolsań da,
Ǵázebiń sheksiz bolsa da, solay qıl.

Ezekiel paygambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Ezekiel ruwxaniy edi, Eremiya hám Daniel paygambarlar onıń zamanlasları bolǵan. Ezekiel Babiloniyaǵa súrgin etip alıp ketiledi hám sol jerde súrginde bolǵan Yahuda xalqınıń arasında jasaydı. Ol Quday tárepinen paygambar etip tayınlanıp, tek Babiloniyaǵa súrgin qılınǵan Yahuda xalqına ǵana emes, al Erusalimde qalǵan adamlarǵa da Qudaydıń sózin waz qıladı. Ezekiel óz xızmetin shama menen b. e. sh. 593-jılı baslap, b. e. sh. 571-jılı tamamlaydı. Usı dáwir Yahuda patshalıǵınıń aqırǵı jıllarınan baslap, b. e. sh. 586-jılı Erusalim qulaǵannan keyingi dáwirdi óz ishine aladı. Ezekiel Erusalim qulawınan aldın da, onnan keyin de waz qıladı. Sonıń ushın, onıń bazı wazları Qudaydıń qorqınıshlı húkiminen xabar beredi, basqa wazları bolsa xalıqqa úmit baǵıshlaydı.

Bul kitaptı úlken bes bólimge bóliwge boladı. Birinshi bólimde (1–3 baplar) Ezekiel kórgen ayan da Qudaydıń ullılıǵı súwretlenedi, sonday-aq, Quday Ezekieldi paygambar etip tayınlaǵanı sóz etiledi. Ekinshi bólim (4–24 baplar) bir neshe xabardı óz ishine aladı. Bul xabarlarda Yahuda xalqına beriletuǵın jazalar haqqında ayıladı, sebebi xalıq Qudaydan júz burǵan edi. Ezekiel bul xabarlardıń

kópshilik bólegin mayda-shúydesine deyin súwretlep, óz háreketleri menen kórsetip beredi. Yahuda xalqı Qudaydıń tańlaǵanı hám Ibadatxana Erusalimde jaylasqanı sebepli, xalıq muxaddes bolıwı hám ózin pák saqlawı shárt edi. Yahuda xalqı Qudaydan júz burǵanda, Quday Ibadatxananı tárk etip, olardı jazalaytuǵın edi.

Kitaptıń úshinshi bóliminde (25–32 baplar) Qudaydıń Yahuda eliniń átirapındaǵı xalıqlardı jazalaytuǵını haqqında jazıladı. Tórtinshi bólim (33–39 baplar) Erusalim qulaǵannan keyingi dáwirdi óz ishine aladı. Usı bólimde úmit beretuǵın sózler jazıladı, Quday Óz xalqın keshiretuǵını, keyin olardı Yahuda hám Erusalimge qaytarıp alıp keletuǵını haqqında sóz etiledi.

Besinshi bólimde (40–48 baplar) Erusalimdegi jańa Ibadatxana tuwrısındaǵı Ezekieldiń kórgen ayanı jazıladı. Bul bólimde Qudayǵa sıynıw qaǵıydaları kórsetiledi. Sonday-aq, keleshekte jer Izraildıń on eki urıwı arasında qalayınsha bólistiriliwi kerekligi haqqında ayıladı.

Bul kitaptaǵı kewip qalǵan súyekler haqqındaǵı Ezekiel kórgen ayan júdá keńnen tanılǵan. Bul ayanda Qudaydıń Ruwxı súyeklerge jan baǵıshlap, olardı tiriltedi (37:1-14).

Quday hámme waqıtta Óz kelisine sadıq qaladı. Ol Óz xalqın gúnalardan pákleydi, olardı tikleydi,

xalqın mártebeli qılıp, muxaddes qala bolğan Erusalimde Óz saltanatın ornatadı.

Ezekiel kórgen birinshi ayan

1 ¹ Otızınshı jıldın tórtinshi ayınıń besinshi kúni edi. Men Kebar kanalınıń boyında súrgin etilgenlerdiń arasında turǵanımda, aspan ashıldı hám maǵan Qudaydan ayanlar kórine basladı. ² Aydıń besinshi kúni, yaǵnıy Ehoyakin patshanıń súrgindegi waqtınıń besinshi jılında, ³ kaldeylerdiń jerindegi Kebar kanalı boyında maǵan, Buziy ulı ruwxanıy Ezekielge Qudaydan sóz tústi. Ol jerde Jaratqan Iyeniń qolı meniń ústimde edi.

⁴ Qarap, arqadan kúshli quyınnıń kiyatırǵanın kórdim. Ol ot shashqan hám nur menen qaplangan úlken bult edi. Ottıń ortasında mis sıyaqlı bir nárse jaltırıp turdı. ⁵ Ot ortasında kórinisi insańǵa uqsaqan tórt tiri janzattıń turǵanın kórdim. ⁶ Olardıń hár biriniń tórt bet-álpeti hám tórt qanatı bar edi. ⁷ Ayaqları dúziw, al tabanları tananikine uqsaqan bolıp, jiltıraǵan qoladay sáwle shashıp turdı. ⁸ Tórt qaptalındaǵı qanatlarınıń astında adamnıń qolları bar edi. Olardıń bet-álpeti hám qanatları tórt qaptalında bolıp, ⁹ qanatları bir-birine tiyip turdı. Janzatlar júrgende, burılmay, tuwrı alǵa qaray háreketlendi.

¹⁰ Olardıń bet-álpetiniń kórinisi mınaday edi: tórtewiniń de aldingı

bet-álpeti – adamdiki, oń jaǵındaǵısı – arıslandiki, shep jaǵındaǵısı – buǵaniki hám artındaǵısı – búrkittiki edi. ¹¹ Olardıń bet-álpeti usınday edi. Qanatları bolsa, joqarıǵa qaray jayılıp turdı. Hár janzattıń qanatlarınıń ekewi qasındaǵı janzatlardıń qanatlarına tiyip tursa, basqa eki qanatı óz denesin jawıp turdı. ¹² Olar tek aldığa qaray háreketlendi. Hesh jaqqa burılmay, ruwx qay jaqqa baǵdarlasa, sol jaqqa qaray júrdi. ¹³ Janzatlardıń kórinisi janıp turǵan kómir shoǵına yamasa jalańlaǵan otqa megzer edi. Ot janzatlardıń ortasında tınımsız háreket eter edi. Ot jalın shashıp, onnan shaqmaq shaǵıp turdı. ¹⁴ Janzatlardıń ózleri de jıldırımday tez ol jaqtan bul jaqqa barıp keler edi.

¹⁵ Men janzatlarǵa ser salǵanımda, jerde, hár biriniń janında, bir dóńgelekten turǵanın kórdim. ¹⁶ Tórt dóńgelektiń kórinisi menen dúzilisi birdey bolıp, sarı yaqıt kibi jaltırıp turdı. Olardıń kórinisi hám dúzilisi dóńgelektiń ishine kesesine dóńgelek salınǵanday edi. ¹⁷ Janzatlar qay tárepke baǵıt alsa da, dóńgelekler burılmay-aq tórt tárepke de jılıy alatuǵın edi. ¹⁸ Dóńgeleklerdiń sheńberleri bálent hám qorqınıshlı edi. Tórtewiniń de sheńberleri aylana kózler menen qaplangan edi.

¹⁹ Janzatlar qozgálǵanda, olardıń janındaǵı dóńgelekler de háreketke keletuǵın edi. Jerden kóterilgende, dóńgelekler de kóteriletuǵın edi. ²⁰ Ruwx qayaqqa baǵıt alsa, olar da sol jaqqa baratuǵın, dóńgelekler de olar menen birge kóteriletuǵın edi. Sebebi janzatlardıń ruwxı dóńgeleklerdi de háreketke keltiretuǵın edi. ²¹ Janzatlar qozgálǵanda, dóńgelekler de qozǵalatuǵın, janzatlar toqtaǵanda, dóńgelekler de toqtaytuǵın, janzatlar jer betinen kóterilgende, dóńgelekler de olar menen birge kóteriletuǵın edi. Óytkeni janzatlardıń ruwxı dóńgeleklerdi de háreketke keltirip turdı.

²² Janzatlardıń basınıń ústinde gúmbezge uqsáǵan, kristallday jaltıraǵan hám qorqınışlı bir nárese jayılp turǵan edi. ²³ Janzatlardıń gúmbez astında jayǵan qanatları bir-birine qaray sozılıp turdı. Olardıń hár biriniń denesin jawıp turǵan basqa eki qanatı da bar edi. ²⁴ Janzatlar qozgálǵanda, qanatlarınıń shuwıldısın esittim. Ol kúshli suwlarıń shuwıldısına, Qúdiri kúshli Qudaydıń dawısına, sawash maydanındaǵı láškerlerdiń shawqımına uqsar edi. Janzatlar toqtaǵanda, qanatların túsirip otırdı. ²⁵ Olar toqtap, qanatların túsirip otırǵanda, gúmbez tárizli keńisliktiń joqarısınan bir dawıstı esittim. ²⁶ Gúmbezdiń ústinde lazuritten islengen taxtqa uqsáǵan bir nárese bar edi. Onda insan kórinisinde birew otırǵan edi. ²⁷ Onıń belinen joqarısınıń ishi otqa tolıp, jaltıladaǵan mıstay bolıp turǵanın kórdim. Belinen tómeniniń bolsa, otqa megzes ekenin kórdim. Onı jarqıraǵan nur qaplap turǵan edi. ²⁸ Onıń átirapındaǵı nur jawınlı kúni bultta payda bolatuǵın ayqulaqqa uqsar edi.

Bul kórinis Jaratqan Iyeniń saltanatınıń kórinisi edi.

Bunı kórgende, et betimnen jıǵıldım hám birewdiń sóylegen dawısın esittim.

Ezekieldiń shaqırılıwı

2 ¹ Ol maǵan:

– Insan ulı, ornınınan tur, Men seniń menen sóylespekshimen, – dedi.

² Dawıs maǵan sóylep atırǵanda, maǵan Ruwx kirip alıp, meni ayaqqa turǵızdı hám men sóylep turǵannıń sózlerin esittim. ³ Ol maǵan bilay dedi:

– Insan ulı, Men seni Maǵan qarısı bas kótergen qaysar millet, Izrail xalqına jiberemen. Olar hám olardıń ata-babaları usı künge shekem Maǵan qarısı bas kóterip kelmekte. ⁴ Bul xalıq qaysar hám ójet. Men seni olarǵa jiberemen. Sen olarǵa: «Quday Iye bilay dep atır», – deyseń. ⁵ Bul qozǵalańshı xalıq sózińe qulaq sala ma, salmay ma, bári bir ózleriniń arasında bir payǵambardıń bolǵanın bilsin. ⁶ Al sen bolsań, háy insan ulı, olardan da, olardıń sózlerinen de qorqpa. Hátte, tikenli putalar menen oshaǵanlar átirapını qorshap alsa da, shayanlar arasında jasasań da qorqpa. Olardıń sózlerinen qorqpa, júzlerinen ayınba, olar qozǵalańshı xalıq. ⁷ Seni tıńlasa da, tıńlamasa da, olarǵa sózlerimdi ayt. Olar qozǵalańshı xalıq. ⁸ Sen bolsań, háy insan ulı, Meniń aytqanlarımdı tıńla, bul qozǵalańshı xalıqqa uqsáǵan qaysar bolma. Awızını ashıp, Meniń saǵan beretuǵın nársemdı je.

⁹ Qarasam, maǵan qaray bir qol sozıldı. Qolda bir orama qaǵaz bar edi.

¹⁰ Qol orama qaǵazdı aldım ashıp qoydı. Onıń eki tárepine de joqlaw, qayǵı hám hásiret sózleri jazılǵan edi.

3 ¹ Ol mağan: – Insan ulı, aldındaǵı bul orama qaǵazdı je, keyin barıp, Izrail xalqı menen sóyles, – dedi. ² Men awzım-dı ashtım, Ol mağan orama qaǵazdı jewge berdi. ³ Keyin mağan:

– Insan ulı, Men óziñe berip atırǵan usı orama qaǵazdı jep, qarnıñdı toydır, – dedi. Men orama qaǵazdı jedim, ol awzımda palday tatlı boldı. ⁴ Ol mağan jáne bilay dedi:

– Insan ulı, endi barıp, Izrail xalqına Meniñ sózlerimdi ayt. ⁵ Seni túsiniksiz sóyleytuǵın, tili awır xalıqqa emes, al Izrail xalqına jiberip atırman. ⁶ Eger Men seni túsiniksiz sóyleytuǵın, tili awır hám sózlerine túsiniñ bolmaytuǵın kóp milletler arasına jibergenimde edi, olar saǵan sózsiz qulaq salǵan bolar edi. ⁷ Biraq Izrail xalqı saǵan qulaq salmaydı, olar, hátte, Mağan da qulaq salmaydı. Óytkeni pútkil Izrail xalqı ójet hám qaysar. ⁸ Mine, Men seni de olardıñ ózleri sıyaqlı ójet hám qaysar qılaman. ⁹ Men seni miytindey bek-kem qılaman. Olar qozǵalañshı xalıq bolsa da, olardan qorqıp, qáweterlenbe.

¹⁰ Ol mağan jáne mınalardı ayttı:

– Insan ulı! Meniñ saǵan aytqanlarım-dı dıqqat penen tıñlap, hám mesin júregiñde saqla! ¹¹ Endi súrgindegi jerlesleriñe bar da, tıñlasa da, tıñlamasa da, olarǵa: «Quday Iye bilay demekte», – dep ayt.

¹² Keyin Ruwx meni kóterip aldı. Sonda men art jaǵımnan: «Jaratqan Iyeniñ saltanatı Óz mákanında alǵıslansın», – degen bálent, gúmbirlegen dawıstı esittim. ¹³ Bul janzatlardıñ qanatlarınıñ bir-birine tiygen hám olardıñ janındaǵı dóńgeleklerdiñ gúmbirlegen dawısı edi. ¹⁴ Ruwx meni joqarı kóterip, basqa jaqqa alıp ketti.

Men bolsam, há siretke hám gázepke tolıp, kete berdim. Jaratqan Iyeniñ ústime sozılǵan qolı awır edi. ¹⁵ Keyin men Kebar kanalınıñ boyındaǵı Tel-Abibte jasap atırǵan súrgindegilerge bardım. Sol jerde olardıñ arasında jeti kún dawamında ózime kele almay, ań-tań bolıp otırdım.

Ezekieldiñ Izrailǵa gúzetshi etip qoyılıwı

¹⁶ Sol jeti kún ótkennen keyin, Jaratqan Iyeden mağan sóz tústi:

¹⁷ – Insan ulı! Men seni Izrail xalqına gúzetshi etip tayınladım. Sen Meniñ awzımnan shıqqan sózlerdi tıñlap, olardı Meniñ atımnan eskert. ¹⁸ Eger Men nahaq adamǵa: «Sen sózsiz óleseñ», – desem, al sen onıñ ómirin saqlap qalıw ushın, onıñ menen sóylesip, nahaqlıq jolınan qayıwdı eskertpeseñ, onda ol óz gúnası ushın óledi. Biraq Men onıñ qanınıñ qunın sennen talap qılaman. ¹⁹ Eger sen nahaqtı eskertseñ, biraq ol jawızlıǵınan da, nahaqlıq jolınan da qayıtpasa, onda ol óz gúnası ushın óledi, al sen óz janınıñ saqlap qalasañ. ²⁰ Eger haq adam haqlıǵınan bas tartıp, nahaqlıqqa qol ursaq, Men onı súrniktiremen, ol óledi. Sen oǵan eskertpegeniñ sebepli, ol óz gúnası ushın óledi hám islegen jaqsı isleri eske alınbaydı. Al Men onıñ qanınıñ qunın sennen talap etemen. ²¹ Eger sen haq adamǵa gúna islemewdi eskertseñ hám ol gúna islemese, onda ol sózsiz jasadı. Sebebi ol eskertiwge qulaq saldı, al sen bolsañ, óz janınıñ saqlap qalasañ.

²² Sol jerde Jaratqan Iyeniñ qolı meniñ ústimde boldı hám Ol mağan:

– Turıp, oypatlıqqa tús, Men seniñ menen sol jerde sóylesemen, – dedi.

²³ Men turip, oypathqqa tústim. Sol jerde Jaratqan Iyeniń saltanatı maǵan Kebar kanalı janında kóringendey bolıp tur eken. Men et betimnen jerge jıǵıldım. ²⁴ Ruwx maǵan kirip, meni ayaqqa turǵızıp qoydı. Ol maǵan til qatıp bilay dedi:

– Úyińe kirip, esigińdi ishten ilip al. ²⁵ Endi bolsa, insan ulı, seni arqan menen shırmap baylap taslaydı. Sóytip, sen xalıqtıń arasına shıǵa almaysań. ²⁶ Bul qozǵalańshı xalıqtı áshkaralamawıń ushın, Men seni gún qılıp, tilińdi tańlayıńa jabıstırıp taslayman. ²⁷ Biraq saǵan til qatqanımda, sen olarǵa: «Quday Iye bilay dep atır», – dep aytıwıń ushın seni tilge kirgizemen. Tıńlaǵısı kelgenler tıńlasın, tıńlaǵısı kelmegenler tıńlamay-aq qoysın. Aqırı, olar qozǵalańshı xalıq ǵoy!

Erusalim qamalıńnıń kórinisi

4 ¹ – Insan ulı! Endi bir gerbish alıp aldına qoy, onıń ústine Erusalim qalasınıń súwretin sal. ² Qalanı qorshawǵa alıp, oǵan qarsı qamal minaraların qur, diywalǵa topıraq úy, dushpan ordasın qur hám qala aylanasma diywal buzatuǵın úskenerlerdi ornat. ³ Keyin temir taba alıp, onı óziń menen qalanıń ortasına temir diywal etip ornat. Keyin júzińdi qalaǵa qarat. Qala qamal qılınadı, sen onı qamal qılǵan bolasań. Bul Izrail xalqı ushın eskertiw boladı. ⁴ Sońınan shep qaptalıń menen jambaslap jatıp, Izrail xalqınıń gúnasın ústińe júkle. Shep jaǵıń menen qansha kún jatsań, sonsha kún olardıń gúnasın ózińe júkleyseń. ⁵ Olardıń

gúna qılǵan jıllarınıń sanına bola, sen ushın sonsha kún ajıratım. Sen úsh júz toqsan kún dawamında Izrail xalqınıń gúnasın ózińe júkleyseń. ⁶ Belgilengen waqıt tamam bolǵannan keyin, oń jaǵına jambaslap jat, endi Yahuda xalqınıń gúnasın ózińe alasań. Men hár jıldı bir kún dep esaplap, saǵan qırıq kún belgiledim. ⁷ Erusalimniń qamal qılınǵan diywallarına júzińdi qarat, bilegińdi túrip, oǵan qarsı payǵambarshılıq qıl. ⁸ Qalanı qamal qılǵan künleriń pitpengenshe, Men seni bir jaǵıńnan ekinshi jaǵına awnaw maytuǵınday etip, arqan menen baylap taslayman.

⁹ Endi biyday, arpa, aq hám qızıl lo-biya, tarı hám jazlıq biyday alıp, bir ıdısqı sal hám nan pisir. Onı úsh júz toqsan kún bir jaǵında jatqanıńda jeyseń. ¹⁰ Hár kúni jeytuǵın nanınıń muǵdarı jigirma shekeldiń^a awırılıǵına teń boladı, onı belgilengen waqıtta jeyseń. ¹¹ Suwdı da ólshep isheseń, onıń muǵdarı hinniń altıdan bir bólegine^b teń boladı. Onı da belgilengen waqıtta isheseń. ¹² Nanińdı arpa gúshelerindey etip tayarlap je. Olardı adamlardıń kóz aldında, adamnıń úlken dáretine pisir.

¹³ Jaratqan Iye taǵı:

– Men Izrail xalqın basqa milletler arasına súrgin qılǵanımda, olar haram nan jeydi, – dedi. ¹⁴ Sonda men:

– Ah, Quday Iye! Men hesh qashan ózimdi haramlamaǵanman. Jaslıǵıńnan usı künge deyin, hesh qashan haram ólgen yaki jırtqısh talap óltirgen haywandı jemegenmen. Hesh qanday haram góshiti awzıma alǵan emespen, – dedim.

^a **4:10** *Jigirma shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

^b **4:11** *Hinniń altıdan bir bólegi* – bir hin shama menen 3,7 l.

¹⁵ – Yaqshı, – dedi Ol, – naniñdi adam dáretiniñ ornına, maldıñ teze-gine pisiriwiñe ruxsat beremen.

¹⁶ Soñnan Ol mağan bılay dedi:

– İnsan ulı! Men Erusalimdi bir tisle-m nańǵa zar qılaman. Olar qorqıw ishinde nanın ólshep jeydi hám gúlgı-laǵa túsip, suwın ólshep ishedı. ¹⁷ Suw hám nan jetispeydi. Adamlar qorqı-nısthan esten ayırıladı hám gúnala-rınıñ zardabınan dimarları qurıydı.

Erusalimdi qırǵın bolıw kútpekte

5 ¹ – İnsan ulı! Ótkir bir qılısh al, onı páki ornına paydalanıp, shashiñ menen saqalıñdı qırqıp tasla. Keyin sha-shıñdı ólshew ushın tárezi alıp, olardı bóleklerge ból. ² Qalanıñ qamal kúnle-ri tamamlanǵanda, shashiñnıń úshten bir bólegin gerbishke sızılǵan qalanıñ ústinde jandır. Úshten bir bólegin qala átirapına shashıp taslap, qılısh penen maydala. Qalǵan úshten birin samal-ǵa ushirıp jiber. Men de qılıshımdı jalañashlap, qala turǵınlarınıñ izinen quwaman. ³ Biraq shashiñnıñ bir ne-she talın alıp, shapanıñnıñ shalǵayına tańıp qoy. ⁴ Olardan jáne bir neshewin alıp, otqa taslap, órtep jiber. Sol jerden shıqqan ot pútkil Izrail xalqına taraydı.

⁵ Quday Iye bılay deydi: Bul Erusa-lim, onı Men milletlerdiñ qaq ortasına, al basqa milletlerdi onıñ aylanasına jaylastırdım. ⁶ Biraq Erusalim ayla-nasındaǵı barlıq milletlerden hám ellerden beter jamanlıq qılıp, Meniñ nızamlarıma hám qaǵıydalarıma qar-sı bas kóterdi. Meniñ nızamlarınan waz keshti hám qaǵıydalarıma boysınbadı.

⁷ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Sizler aylanañızdaǵı milletlerden de

beter bas kótergish bolıp kettiñler. Meniñ qaǵıydalarıma ámel qılmadıñ-lar, nızamlarıma boysınbadıñlar, hátte, átirapıñızdaǵı milletlerdiñ dástúrleri boyınsha da háreket etpediñler.

⁸ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Bilip qoy, Men Ózim saǵan qarsı shı-ǵaman. Seni milletlerdiñ kóz aldında jazalayman. ⁹ Qılǵan jerkenishli isle-riñ sebepli, Men saǵan burın isleme-gen hám keleshekte de islemeytuǵın bir isti qılaman. ¹⁰ Sonda ashlıqtan sendegi ata-analar balalarınıñ, bala-lar ata-analarınıñ etin jeydi. Men siz-lerdi jazalayman hám tiri qalǵanlardı samalǵa suwıraman.

¹¹ Óz tiriligim haqı ant ishemen, – deydi Quday Iye, – barlıq jerkenish-li músinleriñ hám buzıq dástúrleriñ menen sen Muxaddes mákanımdı ha-ramladıñ. Men seni saqal qırıqqanday etip qırqıp taslayman, ayamayman, rehim de qılmayman. ¹² Xalqıñnıñ úshten biri illetten yamasa ashlıqtan qala ishinde óledi, úshten biri qala átirapında qılısthan qırıladı, al qal-ǵan úshten birin samalǵa suwıraman hám qılıshımdı jalañashlap, olardıñ izinen quwaman.

¹³ Olarǵa gázebimdi tolıq shashıp bolǵannan keyin, qáhárim basıladı hám Men tınıshlanaman. Qáhárimdi olarǵa tolıq shashıp bolǵannan keyin, olar Meniñ, Jaratqan Iyeniñ qızǵanısh penen aytqanın bilip aladı.

¹⁴ Aynalañdaǵı xalıqlardıñ hám sen arqalı ótetuǵın hár bir adamnıñ kóz aldında seni qıyratıp taslap, nasdaqqa qaldıraman. ¹⁵ Men sizlerdi ashıw hám gázep penen húkim qılıp, awır jaza menen jazalaǵanımda, sen aynalañ-daǵı xalıqlarǵa masqara bolıp, kúl-kige qalasañ, olar bunnan qorqıwǵa

túsip, sabaq aladı. Bunı Men, Jaratqan Iye aytıp turman. ¹⁶ Sizlerdi joq qılıw ushın, ústińizge ashlıqtıń nabit qılıwshı oqların ataman. Ashlıgıńdı kúsheytip, bir tislem nangá zar qılam. ¹⁷ Men saǵan ashlıqtı hám jabayı ańlardı jiberemen, olar seni balalarınan ayıradı. Illet hám qan tógispe eldi jaylaydı, ústińe qılısh dóndiremen. Bunı Men, Jaratqan Iye aytıp turman.

Jaratqan Iyeniń butparazlıqqa qarsı húkimi

6 ¹Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi: ² – İnsan ulı! Izrail tawlarına júzińdi qaratıp, olarǵa qarsı payǵambarshılıq etip, ³ bilay dep ayt: «Háy, Izrail tawları, Quday Iyeniń sózin tıńlań! Quday Iye tawlarǵa, tóbelerge, say-salalarǵa hám oypatlıqlarǵa bilay deydi: Qarańlar, Men sizlerge qarsı qılısh jiberemen, sıyınıw orınlarıńızdı qıyrataman. ⁴ Qurbanlıq orınlarıńız wayran qılınadı, tútetki tütetiletuǵın orınlarıńız qıyratıladı, óltirilgen adamlarıńızdı butlarıńızdıń aldına ilaqtıraman. ⁵ Men Izrail xalqınıń óli denelerin olardıń butlarınıń aldına taslayman hám súyeklerińizdi qurbanlıq orınlarıńızdıń dógeresine shashaman. ⁶ Sizler qay jerde jасаsаńız da, qalalarıńız wayran boladı, sıyınıw orınlarıńız qıyraydı. Sonda qurbanlıq orınlarıńız wayran bolıp, qańırıp qaladı, butlarıńız bóleklenip, jer menen jeksen boladı, tútetki tütetiletuǵın orınlarıńız sindirip taslanıp, qol miynetiniń tıp-tamırı menen joq qılınadı. ⁷ Arańızda óltirilgenler qulap jatadı, sonda Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız.

⁸ Biraq Men bazılardı aman qaldıraman. Sizler el boylap tarqatıp ji-

berilgenińizde, ayırımlarıńız basqa milletler arasında qılısttan qutılıp qalasız. ⁹ Aman qalǵanlar súrgin etip alıp ketilgen jerindegi milletler arasında Meni esleydi. Mennen júz burǵan opasız júrekleri hám butlardıń izinen qaraǵan buzıq kózleri sebepli qanshelli hásiret shektim. Olar islegen jamanlıqları hám jerkenishli isleri ushın ózlerinen ózleri jerkenedi. ¹⁰ Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı. Men olarǵa bul apatshılıqtı jiberemen dep, bostan-bosqa aybat etkenim joq.

¹¹ Quday Iye bilay demekte: Ashıw menen alaqańıńdı alaqańına urıp, jerdi tewip bilay dep ayt: Islegen barlıq jawız hám jerkenishli isleri ushın izraillıardıń sorı qurıydı! Olar qılısttan, ashlıqtan hám illetten qırıladı. ¹² Uzaqtaǵılar illetten óledi, jaqındaǵılar qılısttan qırıladı. Qutılıp, aman qalǵanlar ashlıqtan nabit boladı. Usılayınsha, Men olarǵa gázebimdi tolıq shashaman. ¹³ Qurbanlıq orınlarınıń átirapındaǵı butlardıń arasında, hár bir biyik tóbeşikte hám barlıq tawdıń tóbelerinde, hár bir qoyıw japıraqlı terektiń hám hár bir sayalı terebinf astında, yaǵnıy butlarına xosh iyisli tütetki tütetken jerlerde qırılǵanlar sozılıp jatqanda, olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı. ¹⁴ Men olarǵa qolımdı kóterip, shólden Diblaǵa shekemgi, olar jasaǵan barlıq jerlerdi qańıratıp, bos qaldıraman. Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı».

Izrail xalqınıń sońǵı kúnleri

7 ¹Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi: ² – İnsan ulı! Quday Iye Izrail jerine bilay deydi: «Aqırı jetti! Jerdiń tórt tárepiniń aqırı jetti! ³ Mine, seniń

aqırın jetti! Men seniń ústine gázebimdi shashaman. Sağan tutqan jollarına ılayıqlı húkim shıǵarıp, barlıq jerkenishli isleriń ushın jazalayman.

⁴ Seni ayamayman, rehim de qılmayman. Tutqan jollarıń ushın seni sózsiz jazalayman, jerkenishli isleriń ushın jazańdı tartasań. Sonda sizler Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız.

⁵ Quday Iye bılay deydi: Apat ústine apat! Qarańlar, apat kelmekte! ⁶ Aqırın jetti, awa, kúniń payanına jetti! Ol sağan qarsı kóterildi. Qara, ol kiyatır!

⁷ Sağan qırǵın keldi, sağan keldi, háy, eldiń turǵım! Waqıt jetti, kún jaqın. Tawlarda quwanış emes, ala-sapıran húkim súredi. ⁸ Tez arada Men sağan qáhárimdi tógemen hám gázebimdi tolıq shashaman. Sağan tutqan jollarına ılayıqlı húkim shıǵarıp, barlıq jerkenishli isleriń ushın jazalayman.

⁹ Seni ayamayman, rehim de qılmayman. Tutqan jollarıń ushın seni sózsiz jazalayman, jerkenishli isleriń ushın jazańdı tartasań. Sonda sizlerdi jazalaǵan Men, Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız.

¹⁰ Mine ol, sol kún! Mine, ol keldi: qırǵın kógerip shıqtı, zorlıq gülledi, menmenlik búrtik jardı. ¹¹ Zorlıq nızamsızlıqtı jazalaytuǵın tayaq bolıp ósip shıqtı. Xalıqtan hesh kim qalmadı. Olardıń molshılıǵı da, baylıǵı da, saltanatı da qalmadı. ¹² Waqıt keldi, sol kún jaqınlastı. Satıp alǵan quwanbasın, satqan ǵam shekpesin. Sebebi Meniń gázebim pútkil alaman ústine jawadı. ¹³ Jerin satqan adam ómiriniń aqırına deyin satqan jerin qaytarıp ala almaydı. Óytkeni ayan pútkil alamanǵa tiyisli, ol ózgermeydi. Ózleriniń gúnası sebepli olardıń birewi de ómirin saqlap qala almaydı.

¹⁴ Kárnaylar shalındı, hámmesi tayar. Biraq hesh kim sawashqa túspeydi, óytkeni Meniń gázebim pútkil alaman ústine jawadı. ¹⁵ Sırtta qılısh, ishte illet hám ashlıq. Daladaǵılar qılısh-tan, qala ishindegiler ashlıqtan hám illetten óledi. ¹⁶ Aman qalǵanlar oypatlıqtaǵı kepterlerdey tawǵa qashadı. Olardıń hár biri óz gúnası ushın zar eńireydi. ¹⁷ Qollarında hal qalmaydı, dizeleriniń mádarı qurıyadı. ¹⁸ Olar aza kiyimin kiyedi, olardı qorqınısh biyleydi. Hámmesiniń júzi uyattan qızarıp, barlıǵı shashların tıqırlap aldıradı. ¹⁹ Olar gúmisin kóshege ılaqtıradı, altını haram sanaladı. Jaratqan Iyeniń gázep kúinde gúmis hám altını olardı qutqara almaydı, ashlıqtan da saqlamaydı, qarnın da toydırmaydı. Altın hám gúmis olardı gúnaǵa baslaǵan edi. ²⁰ Ózleri maqtanıp júrgen ájayıp taǵınshaqlarınan olar jerkenishli butlarınıń músinlerin hám haramı nárselerin isletti. Sonlıqtan Men bul baylıqların olar ushın haram qıldım. ²¹ Men olardı jat jerlilerge olja qılaman, jer betindegi jawızlarǵa talataman. Jawızlar olardı haramlaydı. ²² Men olarǵa názer salmayman, olar Meniń qádirlil ornımdı haramlaydı. Basqınshılar sol jerge kirip, onı haramlaydı.

²³ Shinjırlar tayarlań! El qanlı jinayatqa, qala zorlıqqa tolıp ketken. ²⁴ Men milletlerdiń eń jawızın jiberemen. Olar xalqımnıń úylerin basıp aladı. Kúshlilerdiń menmenligine shek qoyaman, olardıń muxaddes orınları haram qılınadı. ²⁵ Qorqınısh kelgende, olar tınıshlıq izley baslaydı, biraq tınıshlıq bolmaydı. ²⁶ Apat izinen apat keledi, mish-mish izinen mish-mish tarqaladı. Olar payǵambarlardan biy-karǵa ayanlar soraydı, ruwxaniyeler

tálim beriwden, aqsaqallar keńes beriwden juda boladı. ²⁷ Patsha ǵamǵa batadı, húkimdarın qorqınısh biyleydi, el xalqınıń qolı iske barmaydı. Olardı tutqan jollarına say jazalayman, óz húkimlerine ılayıqlı húkim shıǵaraman. Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı».

Ibadatxanadaǵı butparazlıq

8 ¹ Súrginde bolǵan waqtımızdıń altınshı jılınıń altınshı ayınıń besinshı kúni men úyimde otırǵan edim, Yahuda aqsaqalları da meniń janında edi. Sonda Quday Iye qolın ústime qoydı. ² Qaraǵanımda, jalıńǵa uqsǵan birewdi kórdim. Onıń belinen tómeni jalıńǵa uqsaydı, belinen joqarısı bolsa, mistay jarqırıp turǵan edi. ³ Ol qolǵa uqsǵan bir nárseni sozıp, meniń shashımnan uslap aldı. Ruwx meni jer hám kók aralıǵına kóterdi hám Qudaydıń ayanında meni Erusalimge, Ibadatxananiń ishki háwlisiniń arqa dárwazasınıń kirer awzına alıp bardı. Ol jerde Qudaydıń qızǵanıshın oyatqan buttıń músini turǵan edi. ⁴ Sol jerde maǵan Izraildiń Qudayınıń saltanatı kórinde. Men bunday ayandı oypatlıqta da kórgen edim.

⁵ Quday maǵan:

– İnsan ulı! Arqa tárepke qara, – dedi. Qarasam, qurbanlıq orın janındaǵı dárwazanıń arqa tárepinde sol qızǵanısh oyatatuǵın buttıń músini turǵan eken.

⁶ Quday maǵan jáne bılay dedi:

– İnsan ulı, sen olardıń ne islep atırǵanın kórip tursań ba? Izrail xalqı bul jerde júdá jerkenishli islerdi islewi arqalı Meni Muxaddes mákanımnan

uzaqlastırmaqta. Biraq sen bunnan da beter jerkenishli nárselerdi kóreseń.

⁷ Ol meni háwliniń kirer awzına alıp keldi. Qarasam, diywalda bir tesik bar eken. ⁸ Ol maǵan:

– İnsan ulı! Diywaldı tes, – dedi. Men diywaldı testim hám ol jerde bir qapını kórdim. ⁹ Ol maǵan:

– Kirip, olar bul jerde islep atırǵan júdá jerkenishli islerdi kór, – dedi. ¹⁰ Men ishke kirip qaraǵanımda, diywaldı aylanırıp hár qyılı jer bawırlawshılardıń, jerkenishli haywanlardıń hám izraillilardıń barlıq butlarınıń súwretleriniń salınǵanın kórdim. ¹¹ Olardıń aldında izraillilardıń jetpis aqsaqalı hám aqsqaqallardıń arasında Shafan ulı Yazaniya turǵan edi. Olardıń hár biriniń qolında tütetki tütetiletuǵın ıdı bolıp, ıdıstan shıqqan xosh iyis bulıtlar kibi joqarıǵa kóterilip turdı.

¹² Keyin Quday maǵan bılay dedi:

– İnsan ulı! Izrail aqsaqallarınıń hár biriniń qarańǵılıqta, ózleriniń butlarınıń bólmelerinde neler islep atırǵanın kórдің be? Olar: «Jaratqan Iye bizlerdi kórmeydi, Jaratqan Iye eldi tárk etken», – deydi.

¹³ Ol maǵan taǵı da:

– Sen olardıń bunnan da beter jerkenishli islerdi islegenin kóreseń, – dedi.

¹⁴ Sońınan Ol meni Jaratqan Iyeniń Úyiniń arqa dárwazasınıń kirer awzına alıp keldi. Men ol jerde Tammuz degen quday ushın aza tutup jilap^a otırǵan hayallardı kórdim. ¹⁵ Ol maǵan:

– Bunı kórдің be, insan ulı? Sen bunnan da beter jerkenishli islerdi kóreseń, – dedi.

¹⁶ Ol meni Jaratqan Iyeniń Úyiniń ishki háwlisine alıp keldi. Ol jerde,

^a **8:14** *Aza tutıp jilaw* – hár jılı islenetuǵın diniy dástúr.

Ibadatxananıń kire awzında, aywan hám qurbanlıq orın aralığında jigirma beske jaqın erkek bar edi. Olar Jaratqan İyeniń Ibadatxanasına arqasın, al shıǵısqa júzin qaratıp, shıǵıstaǵı quyashqa tabınıp atırǵan edi. ¹⁷ Ol maǵan bilay dedi:

– Kórdiń be, insan ulı? Yahuda xalqınıń bul jerde islep atırǵan jerkenishli isleri jeterli emes pe edi? Buǵan qosa, olar jerdi zorabanlıqqa toltırmaqta hám Meniń gázebimdi qattıraq qozǵatpaqta. Olardıń Maǵan qalay til tiyǵızıp atırǵanına qara! ¹⁸ Sonıń ushın Men gázep atına minemen. Men olardı ayamayman, rehim de etpeymen. Bar dawısı menen baqırıp jalbarınsa da, olardı tınlamayman.

Erusalimniń jazalanıwı

9 ¹ Keyin men Jaratqan İyeniń bálent dawıs penen:

– Qalanı jazalaw ushın tayınlanǵanlar, hár birińiz qurallarıńızdı alıp berman keliń! – dep baqırǵanın esitim. ² Men arqaǵa qarap turǵan joqarǵı dárwaza tárepten kiyatırǵan altı erkekti kórdim. Olardıń hár biriniń qolında qırǵın qılıwshı qural bar edi. Olardıń janında zıǵırdan kiyim kiygen, beline jazıw quralların asıp alǵan birew bar edi. Olar ishke kirip, qola qurbanlıq orınıń qasında turdı.

³ Kerublar^a ústindegi Izraildiń Qudayınıń saltanatı óz ornınan kóterilip, Ibadatxananıń bosaǵasına bardı. Jaratqan İye zıǵır kiyim kiyip, beline jazıw quralların asıp alǵan adamdı shaqırıp, ⁴ oǵan:

– Erusalim qalasın aylanıp shıq hám qalada islenip atırǵan jerkenishli

islerden nala shegip, zarlap atırǵanlardıń mańlayına belgi qoy, – dedi. ⁵ Basqa altı adamǵa Onıń bilay degenin esittim:

– Onıń izinen qalanı aylanıp, adamlardı qırıp taslań, ayamań, rehim etpeń. ⁶ Ğarrılardı, jigjit hám qızlardı, balalardı hám hayallardı qırıp taslań. Biraq mańlayında belgisi barlarǵa tiymeń. Meniń Muxaddes mákanımnan baslań.

Olar Ibadatxana aldında turǵan aqsaqallardan basladı. ⁷ Quday altı adamǵa:

– Háwlikerdi óli denelerge toltırıp, Ibadatxananı haramlań. Qáne, baslańlar! – dedi. Olar barıp, qaladaǵılardı qıra basladı. ⁸ Olar adamlardı óltirgende, jalǵız ózim qalǵan men et betimnen jerge jıǵılıp, páriyad etip:

– Ah, Quday İye! Gázebińdi Erusalimge shashıp, Izrailda tiri qalǵanlardıń hámмесin qırıp jibermekshimiseń? – dedim. ⁹ Ol maǵan bilay dep juwap berdi:

– Izrail hám Yahudanınıń gúnası júdá awır, el qanǵa, qala ádalatsızlıqqa tolǵan. Adamlar: «Jaratqan İye eldi tárk etti, Jaratqan İye kórmeydi», – deydi. ¹⁰ Men de olardı ayamayman, rehim de etpeymen. Tutqan jollarına jarasa jazasın beremen.

¹¹ Sol arada zıǵır kiyim kiyip, beline jazıw quralların asqan adam qaytıp kelip:

– Men buyırǵanıńday qıldım, – dep xabarladı.

Qudaydıń saltanatınıń Ibadatxananı tárk etiwı

10 ¹ Men kerublardıń ústi betin degi gúmbezdiń joqarısında lazuritten islengen taxtqa uqsaqan

^a **9:3** Kerublar – ruwxıy barlıqlar. 1:5-25 qarań.

bir nárseni kórdim. ²Jaratqan Iye zıǵır kiyimli adamǵa:

– Kerublar astındaǵı dóńgelekler arasına kir. Kerublar arasında janıp turǵan kómirden bir qosuwıs alıp, onı qalaǵa shash, – dedi.

Ol adam dóńgelekler arasına kirdi, men kórip turdım. ³Ol adam kirgende, kerublar Ibadatxananıń qubla tárepinde turǵan edi. Ishki háwli bultqa boldı.

⁴Jaratqan Iyeniń saltanatı kerublardan ayırılıp, Ibadatxananıń bosasına kelip turdı. Ibadatxana bultqa boldı, al háwli Jaratqan Iyeniń saltanatınıń nurına boldı. ⁵Kerublardıń qanatlarınıń dawısı Qúdireti kúshli Qudaydıń sóylegendegi dawısına uqsap, sırtqı háwlıden esitilip turdı.

⁶Jaratqan Iye zıǵır kiyimli adamǵa: «Dóńgeleklerdiń arasınan, kerublardıń arasınan ot alıp shıq», – dep buyırıp bergende, adam kirip, dóńgelektiń arasına turdı. ⁷Sonda kerublardıń biri ózleriniń janındaǵı otqa qolın sozıp, biraz ot alıp zıǵır kiyim kiygen adamnıń alaqanına saldı. Adam ottı alıp, ol jerden shıqtı. ⁸Kerublardıń qanatları astında adamnıń qolına uqsaqan nárseni kórindi.

⁹Qaraǵanımda, kerublardıń janında tórt dóńgelekti kórdim. Hár bir kerubtıń janında bir dóńgelekten bolıp, dóńgelekler sarı yaqıt kibi jaltıldar edi. ¹⁰Olardıń tórtewiniń de kórinisi birdey bolıp, hár dóńgelektiń ishinde kesesine salınǵan jáne bir dóńgelekten bar edi. ¹¹Olar qozǵalǵanda, tórt tárepke de háreket ete alatuǵın edi. Bas qay jaqqa baǵıtlansa, olar burılmastan, sol jaqqa júrdi. Júrgende olar hesh jaqqa burılmadı. ¹²Olardıń pútkil denesi, arqası, qolları, qanatları hám dóńgelekleri, barlıq tórt dóńgelegi de kózler menen

qaplangan edi. ¹³Dóńgeleklerdiń «quyın» dep ayılatuǵının esitip qaldım.

¹⁴Olardıń hár biriniń tórt bet-álpeti bar edi: birinshi bet-álpeti – kerubtıki, ekinshisi – adamdıki, úshinshisi – arıslanıdıki, tórtinshisi – búrkittiki edi.

¹⁵Kerublar kóterildi. Olar meniń Kebar kanalı boyında kórgen jan-zatlarım edi. ¹⁶Kerublar júrgende, janındaǵı dóńgelekler de júretuǵın edi. Kerublar jerden kóteriliw ushın qanatların jayǵanda, dóńgelekler de olardan ayırılmay júrdi. ¹⁷Jan-zatlarıń ruwxı dóńgeleklerde bolǵanlıqtan, olar toqtaǵanda, dóńgelekler de toqtaytuǵın, olar kóterilgende, dóńgelekler de kóteriletuǵın edi.

¹⁸Jaratqan Iyeniń saltanatı Ibadatxananıń bosasınan ketip, kerublardıń ústinde turdı. ¹⁹Kerublar qanatların qaǵıp, meniń kóz aldımında jerden kóterildi. Dóńgelekler de olar menen birge kóterilip, Jaratqan Iyeniń Úyiniń shıǵıs dárwazasınıń kirer awzında toqtadı. Izraildıń Qudayınıń saltanatı olardıń ústinde edi.

²⁰Bul jan-zatlardı men Kebar kanalı boyında, Izraildıń Qudayınıń tómenge jaǵında kórgen edim. Men olardıń kerublar ekenin endi bildim. ²¹Hár bir kerubtıń tórt bet-álpeti, tórt qanatı hám qanatlarınıń astında adam qolına uqsaqan qolları bar edi. ²²Olardıń bet-álpeti de, kórinisi de, ózleri de men sol Kebar kanalı boyında kórgenlerime uqsaytuǵın edi. Hár biri tuppa-tuwrı aldığa qaray júretuǵın edi.

Izraildıń jetekshileriniń jazalanıwı

11 ¹Ruwx meni kóterip, Jaratqan Iyeniń Úyiniń shıǵıs dárwazasına alıp keldi. Dárwazanıń kirer

awzında jigirma bes adam bar edi. Olardıń arasında men xalıq jetekshilerinen Azzur ulı Yazaniyanı, Benaya ulı Pelatiyanı kórdim.

² Jaratqan Iye mağan:

– İnsan ulı! Jawız niyetli mına adamlar qaladağılarğa jaman keñes berip: ³ «Úy salatuğım waqıt ele kelmedi. Bul qala – qazan, al bizler – onıń ishindegi góshpiz», – dep júr. ⁴ Sonlıqtan olarğa qarsı payğambarshılıq et, payğambarshılıq et, insan ulı!

⁵ Sońınan Jaratqan Iyeniń Ruwxı ústime túsip, mağan mınalardı aytıwdı buyırdı: «Jaratqan Iye bılay deydi: Izrail xalqı, sizlerdiń ne aytqanıńızdı hám ne oylaǵanıńızdı Men bilemen. ⁶ Sizler bul qalada kóp adamlardı óltirip, kóshelerin óli denelerge toltırdıńız.

⁷ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Sizler qalada qaldırǵan óliler – gósh, al qala – qazan boladı. Biraq ózlerińızdi bul qaladan quwıp shıǵaraman. ⁸ Sizler qılıştan qorqasız, Men sizlerge qılısh jawdıraman, – deydi Quday Iye. ⁹ – Sizlerdi qaladan quwıp shıǵarıp, ózlerińızdi basqalardıń qolına tapsıraman hám ústińızden húkim shıǵaraman. ¹⁰ Sizler qılıştan qırilasız, sizlerdi Izrail shegaraları ishinde húkim qılaman. Sonda Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız. ¹¹ Qala sizlerge hesh qashan qazan, al sizler onıń ishindegi gósh bolmaysızlar. Sizlerdi Izrail shegaraları ishinde húkim etemen. ¹² Sonda Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız. Sizler Meniń qaǵıydalarımámel qılmadıńız, nızamlarıma boysınbadıńız. Kerisinshe, aynalańızdaǵı xalıqlardıń ádetlerine say jasadıńız».

¹³ Men payğambarshılıq qılıp atırǵanımda, Benaya ulı Pelatiya jan tapsırdı. Men et betimnen jerge jıǵılıp:

– Ah, Quday Iye, Izraildiń aman qalǵanların tolıq qırıp taslamaqshımısań? – dep dawıslap jiberdim.

¹⁴ Mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹⁵ – İnsan ulı! Tuwısqanlarıń, qanlaslarıń hám pútkil Izrail xalqı tuwralı Erusalim turǵınları bılay dep aytpaqta: «Jaratqan Iyeden awlaq jasań, bul jer bizlerge múlik qılıp berildi». ¹⁶ Sonlıqtan súrginde bolǵanlarğa ayt: «Quday Iye bılay deydi: Men olardı uzaqtaǵı milletler arasına jiberip, jer boylap tarqatqan bolsam da, olar barǵan jerlerinde Mağan sıymadı, biraq muxaddes orın bolmaydı».

¹⁷ – Keyin olarğa ayt: «Quday Iye bılay deydi: Men sizlerdi xalıqlar arasınan jıynap alaman, tarqap ketken jerlerińızden qaytaraman hám sizlerge Izrail jerin beremen». ¹⁸ Xalqım qayıp kelgende, barlıq jerkenishli hám haram nárselerdi ol jerden alıp taslaydı. ¹⁹ Olarğa bir tutas júrek berip, jańa ruwx sıylayman. Denesinen tas júrekti alıp taslap, jumsaq júrek beremen. ²⁰ Sonda olar qaǵıydalarıma ámel qılıp, nızamlarıma boysınıp, olardı orınlap jasadı. Olar Meniń xalqım, Men olardıń Qudayı bolaman. ²¹ Al júrekleri jerkenishli hám haramı islerge qumar adamlardı islerine jarasa jazalayman, – deydi Quday Iye.

²² Keyin kerublar qanatların jaydı, dóńgelekler de olardıń janında edi. Izraildiń Qudayınıń saltanatı olardıń ústinde edi. ²³ Jaratqan Iyeniń saltanatı qalanıń ishinen kóterilip, qala shıǵısındaǵı tawdıń ústinde toqtadı. ²⁴ Qudaydıń Ruwxı arqalı kórgen ayanda Ruwx meni kóterip, kaldeylerdiń elindegi súrgin etilgenlerdiń arasına alıp keldi. Keyin men kórgen ayan meni tárk etti. ²⁵ Men Jaratqan

Iyeniñ ayan qılğanlarınıñ hámмесin súrgindegilerge aytıp berdim.

Yahudaniñ súrgin etiliwiniñ belgisi

12 ¹ Mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı! Sen qozǵalańshı xalıq arasında jasap atırsań. Olardıń kóriwge kózi bar, biraq kórmeydi, esitiwge qulaǵı bar, biraq esitpeydi. Óytkeni olar qozǵalańshı xalıq. ³ Sen, insan ulı, súrgin qılınǵan adam kibi zatlarıńdı tayarlap, kúndiz olardıń kóz aldında jolǵa shıq. Olardıń kóz aldında óz ornıńnan basqa jerge kósh. Olar qozǵalańshı xalıq bolsa da, bálkim, túsiner. ⁴ Kóshiwge kerek nárselerińdi kúndiz sırtqa shıǵarıp qoy, al óziń, olardıń kóz aldında súrgin qılınǵan adam kibi keshte jolǵa shıq. ⁵ Diywaldı tesip, túyinshigińdi sol tesikten alıp shıq. ⁶ Gewgim túskende, olardıń kózinshe túyinshikti jelkeńe salıp, jolǵa shıq. Tárk etip atırǵan jerdi kórmew ushın júzińdi jawıp al. Sebebi Men seni Izrail xalqı ushın bir belgi qıldım.

⁷ Men buyırılǵanlardı isledim. Súrginge kerek nárselerdey etip, zatlarımdı kúndiz shıǵarıp qoydım. Keshte diywaldı qolım menen oydım. Gewgim túskende, túyinshigimdi shıǵarıp, adamlardıń kóz aldında onı jelkeme saldım.

⁸ Azanda mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

⁹ – İnsan ulı! Bul qozǵalańshı Izrail xalqı sennen ne qılıp atırǵanıńdı so ramadı ma? ¹⁰ Olarǵa Quday Iye bılay deydi dep ayt: «Bul Erusalimdegi húkimdarǵa hám ol jerde jasap atırǵan pútkil Izrail xalqına tiyisli xabar». ¹¹ Izrail xalqına ayt: «Men sizler

ushın belgimen. Men ne qılǵan bolsam, Erusalimdegilerge de sol boladı. Olar tutqın qılınıp, súrginge alıp ketiledi». ¹² Arasındaǵı húkimdarı da qarańǵılıqta zatların iynine artıp, jolǵa túsedi. Diywal arqalı shıǵıw ushın onı tesedi, tárk etilip atırǵan bul jerdi kórmew ushın betin jawıp aladı. ¹³ Men onıń üstine torımdı taslayman, ol duzaǵıma túsedi. Onı Babilonǵa, kaldeylardıń jerine alıp baraman. Biraq ol Babilonı kórmeydi hám sol jerde jan tapsıradı. ¹⁴ Onıń dógeregindegilerdiń hámмесin, barlıq járdemshilerin hám barlıq láshkerlerin hár tárepke tarqatıp jiberemen hám qılısh jalańashlap izinen quwaman. ¹⁵ Olardı milletler arasına tarqatıp, ózge jurtlarǵa shashıp jibergenimde, olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı. ¹⁶ Barǵan jerlerinde ózleriniń jerkenishli isleri tuwralı aytıp beriwi ushın, olardıń ayırımların qılıştan, ashlıqtan hám illetten aman saqlap qalaman. Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.

¹⁷ Jaratqan Iyeden mağan sóz tústi:

¹⁸ – İnsan ulı, jegenińde titire, ishkenińde qorqıwdan qaltıra. ¹⁹ Eldegi adamlarǵa mınalardı ayt: «Erusalim turǵınları hám Izrail xalqı tuwralı Quday Iye bılay deydi: Olar nanın qorqıw menen jep, suwın ǵulǵılaǵa túsip otırıp ishetuǵın boladı. Óytkeni eldiń turǵınlarınıń jawızlıqları kesirinen jer barı-jóǵınan ayırıladı. ²⁰ Qonışlı qalalar wayran bolıp, el qańırıp bos qaladı. Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı».

Aytılǵan sóz sózsiz orınlanadı

²¹ Mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

²² – İnsan ulı! Sizlerde, Izrail jerinde: «Kúnler óter, barlıq payǵambarshılıq

sözler pushqa shıǵar», – dep ayılıp júrgeni ne naqıl ózi? ²³ Olarǵa Quday Iye bılay deydi dep ayt: «Men bul naqıldı joq qılaman, qayıtıp Izrailda bunı hesh kim aytpaytuǵın boladı». Olarǵa: «Barlıq payǵambarshılıq ayanlar orınlanatuǵın kúnler jaqınlaspaqta», – dep ayt. ²⁴ «Endi Izrail xalqında jalǵan payǵambarshılıq hám aldamsı boljawlar bolmaydı. ²⁵ Men, Jaratqan Iye ne aytсам da orınlanadı, endi keshikpeydi. Qozǵalańshı xalıq, sizlerdiń kúnlerińizde Men sóz aytaman hám onı ámelge asıraman, – deydi Quday Iye».

²⁶ Quday Iyeden maǵan sóz tústi:

²⁷ – İnsan ulı! Izraillılar: «Onıń kórgen ayanları kóp waqıttan keyin orınlanadı, ol tek ǵana uzaq keleshek haqqında payǵambarshılıq qıladı», – dep aytpaqta. ²⁸ Sonlıqtan olarǵa Quday Iye bılay deydi dep ayt: «Aytqan sózlerimniń birde birewi endi keshiktirilmeydi. Ne aytqan bolsam, hámmesi orınlanadı, – deydi Quday Iye».

Jalǵan payǵambarlardıń jazalanıwı

13 ¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı, házir payǵambarshılıq qılıp atırǵan Izrail payǵambarları menen sóyles. Ózliginen payǵambarshılıq qılıp atırǵanlarǵa ayt: «Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań! ³ Quday Iye bılay deydi: Hesh náirse kórmey, ayanlardı ózleri qıyalınan shıǵarıp júrgen aqılsız payǵambarlardıń sorı qurısın! ⁴ Izrail, seniń payǵambarlarıń qarabaqanalar arasındaqı saǵallarǵa uqsaydı. ⁵ Jaratqan Iyeniń kúni kelgende, Izrail xalqı sawashta bekkem turıwı ushın,

olar diywallarǵa shıǵıp, olardıń opırılǵan jerlerin dúzetpedi. ⁶ Olardıń ayanları ótirik, ashqan palları jalǵan. Olardı Jaratqan Iye jibermegen bolsa da: „Jaratqan Iye usılay aytadı“, – dep járiyalaydı hám sol sózlerdiń orınlanıwın kútedi. ⁷ Men aytpaǵan bolsam da: „Bunı Jaratqan Iye aytadı“, – degenińizde, jalǵan ayanlar kórip, ótirik boljawlardı aytpadıńız ba?

⁸ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Sizlerdiń sózlerińiz ótirik hám ayanlarıńız jalǵan. Bunıń ushın Men sizlerge qarşı shıǵaman, – deydi Quday Iye. ⁹ – Jalǵan ayanlar kórip, ótirik boljawlar aytatuǵın payǵambarlarǵa qarşı qolımdı kóteremen. Olar Meniń xalqımnıń keńesinde qatnaspaydı, Izrail xalqınıń dizimine tirkelmeydi hám Izrail jerine kirmeydi. Sonda sizler Meniń Quday Iye ekenimdi bilesiz.

¹⁰ Sebebi bul payǵambarlar tınıshlıq bolmaytuǵın bolsa da, tınıshlıq bolatuǵının aytıp, Meniń xalqımdı azǵırdı. Olar hásiz diywaldı háklegendey qıldı. ¹¹ Olardı háklep atırǵanlarǵa diywaldıń qulaytuǵının ayt. Nóser jawın quyıp, úlken burshaq jawıp, kúshli dawıl kóteriledi. ¹² Diywal qulaǵanda, adamlar jaqqan háǵińizdiń qayaqta ekenin soramay ma?

¹³ Endi Quday Iye bılay demekte: Men ǵázeplenip, kúshli dawıl turǵızaman, qáhárim menen nóser hám burshaq jawdırıp, diywaldı opat qılaman. ¹⁴ Sizler háklegen diywaldı qulatıp, jer menen jeksen etemen, onıń túbi kórinip qaladı. Diywal qulaǵanda, sizler astında qalıp, nabıt bolasız. Sonda Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız. ¹⁵ Men diywalǵa hám onı háklegenlerge ǵázebimdi tolıq shashıp, sizlerge: „Diywal da, onı háklegenler

de joq boldı, ¹⁶ yaǵnıy Erusalimde tınıshlıq bolmaytuǵın waqıtta tınıshlıqtıń keletuǵın aytıp, payǵambarshılıq qılǵan Izraildıń payǵambarları joq boldı“, – deymen, – deydi Quday Iye».

¹⁷ – Al endi, insan ulı, ózinshe payǵambarshılıq etip júrgen xalqınıń hayal-qızlarına júzındi bur da, olarǵa qarsı payǵambarshılıq qıl. ¹⁸ Olarǵa Quday Iye bılay deydi dep ayt: «Hár bir adamnıń janın awlap, olardıń qollarına tumar taqqan hám adamlardıń basına túrli ólshemdegi japqısh tikken hayallardıń sorı qurıydı! Xalqımınń janına qashlıq qılıp, óz janımdı saqlap qalamam dep oylaysız ba? ¹⁹ Bir neshe uwıs arpa hám bir neshe tisleme nan ushın, xalqımınń aldında Meni xorladınız. Jalǵanǵa háwes bolǵan xalqıma ótirik sóylep, óliwge tiyisli bolmaǵan adamdı óltirdińiz, óliwi kerek adamnıń janın aman saqlap qaldıńız.

²⁰ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Men sizlerdiń adam janın qus kibi awlap atırǵan tumarlarıńızǵa qarsıman. Olardı qollarıńızdan julıp alaman, qus kibi awlaǵan janlarıńızdı azat qılamam. ²¹ Japqıshlarıńızdı da jırtıp, xalqımdı qolıńızdan qutqaraman. Olar endi sizlerge olja bolmaydı. Sonda sizler Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız. ²² Men haq adamǵa zıyan keltirmekshi bolmasam da, sizler ótirik penen onı úmitsizlendirdińiz. Sizler nahaq adamdı qollap quwatladıńız. Sonlıqtan olar jaman jolinan qaytpadı hám janın saqlap qala almadı. ²³ Sol sebepli endi sizler jalǵan ayanlar kórmeysiz hám pal ashpaysız. Men xalqımdı sizlerdiń qolıńızdan qutqaraman. Sonda Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız».

Quday butparazlıqtı jazalaydı

14 ¹ Izrail aqsaqallarınıń bazıları kelip, qarsı aldına otırdı. ² Sonda Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

³ – Insan ulı, mına adamlar óz butların júrek tórine jaylap, azǵırıwshını ózleriniń aldına qoydı. Solay eken, Mennen másláhát sorawına qalay jol qoyaman? ⁴ Sonlıqtan olar menen sóylesip, olarǵa ayt: «Quday Iye bılay deydi: Óz butların júrek tórine jaylap, azǵırıwshını ózleriniń aldına qoyǵan Izrail xalqınan bir adam payǵambardıń aldına kelse, Men, Jaratqan Iye oǵan butlarınıń kópiligine jarasa juwap beremen. ⁵ Solay etip, butları sebepli Maǵan jat bolǵan Izrail xalqınıń júregin Ózime qarataman».

⁶ – Sonlıqtan Izrail xalqına ayt: «Quday Iye bılay deydi: Táwbe qılıń, butlarıńızdan waz keshiń hám pútkil jerkenishli zatlarıńızdan júz burıń. ⁷ Eger Izrail xalqınan bolǵan birew yamasa Izrailda jasap atırǵan kelgindilerden biri Meni tárk etse, óz butların júrek tórine jaylap, azǵırıwshını óziniń aldına qoysa hám Mennen másláhát soraw ushın payǵambarǵa kelse, onda Men, Jaratqan Iye, oǵan Óz juwabımdı beremen. ⁸ Men sol adamǵa qarsı shıǵaman, onı eskertiwshi misalǵa hám ápsanaǵa aylandıraman, onı xalqımınń arasınan joq qılamam. Sonda Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız.

⁹ Eger payǵambar joldan azıp, bir sóz aytса, onda sol payǵambardı Men, Jaratqan Iye azǵırǵan bolaman. Men oǵan qarsı qolımdı kóterip, xalqım Izraildıń arasınan joq qılamam. ¹⁰ Payǵambar da, onnan másláhát sorap kelgen de jazasın aladı. Ekewi birdey

ayıplı. ¹¹ Sonda Izrail xalqı basqa Menen ayırılmaydı hám gúnaları menen ózlerin haramlamaydı. Olar Meniń xalqım, Men olardıń Qudayı bolaman, – deydi Quday Iye».

¹² Mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹³ – Insan ulı, eger bir el qıyanet etip, Mağan qarsı gúna islese, Men oğan qarsı qolımdı kóteremen, olardı bir tisleme nanğa zar qılıp, ashlıqqa duwshar qılamam. Eldegi adam hám haywanlardı qırıp taslayman. ¹⁴ Eger mına úsh adam: Nux, Daniel hám Ayup sol jerde bolğanda da, olar haqlığı menen tek ózleriniń janların ğana qutqarıp qalğan bolar edi, – deydi Quday Iye.

¹⁵ – Eger Men sol jerge jirtqısh haywanlardı jibersem, olar sol jerdi adamsız qılsa hám sol jer jirtqıshlar sebepli bosap, adam ayaq baspaytuǵın bolıp qalsa, ¹⁶ sonda usı úsh adam olardıń arasında bolsa, Men Quday Iye, tiriligim haqı ant ishemen: olar ózlerinen basqa hesh kimdi, hátte, ullańın da, qızların da qutqara almas edi. Jer bolsa qańırıp bos qalar edi. ¹⁷ Yamasa, Men sol jerge qılısh jiberip: «Qılısh, el boylap ót!» – desem hám ondaǵı adamlar menen haywanlardı qırsam, ¹⁸ sonda usı úsh adam olardıń arasında bolsa, Men Quday Iye, tiriligim haqı ant ishemen: olar ózlerinen basqa hesh kimdi, hátte, ullańın da, qızların da qutqara almas edi. ¹⁹ Bolmasa, Men bul elge illet jibersem, yamasa qan tógiw ushın ğázebimdi tógip, adamlardı hám haywanlardı qırıp taslasam, ²⁰ Men Quday Iye, tiriligim haqı ant ishemen: Nux, Daniel hám Ayup olardıń arasında bolsa da, olar ullańın da, qızların da qutqara almas edi. Tek haqlığı menen ózleriniń janın ğana qutqara alar edi.

²¹ Al endi Quday Iye bılay deydi: Erusalimdegi adamlardı hám haywanlardı joq qılıw ushın, olarğa bunnan da beter tórt awır jazanı: qılısh, ashlıq, jirtqısh haywanlar hám illet jiberemen. ²² Degen menen ayırım adamlar aman qaladı. Aman qalğan erkek hám hayallar ol jerden shıǵıp, Babiloniyağa, aldınızğa keledi. Sizler olardıń júris-turısın hám islerin kórgenińizde, Men Erusalimge nege usınday apatlardı jibergenimdi túsiniń, olardıń basına salğan hámme nárseden táselele tabasız. ²³ Awa, olardıń júris-turısın hám islerin kórip táselele tabasız. Sizler Meniń Erusalimde islegen barlıq islerimniń qurıdan-qurı islenbegenin bilesiz, – deydi Quday Iye.

Jaramsız aǵash

15 ¹ Mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – Insan ulı! Júzim aǵashınıń, basqa barlıq tereklerden yamasa júzim shaqasınıń toǵaydaǵı basqa aǵashlardıń shaqasınıń artıqmashlıǵı bar ma? ³ Júzim shaqasınıń bir nárseni islewge bola ma? Hesh bolmasa, bir nárseni ilip qoyıw ushın ilgish soǵa ala ma? ⁴ Yaq, ol tek otın qılıwǵa jaraydı. Ot onıń eki ushın jandırıp, ortasın kúydirip jibergennen keyin, ol dártke asa ma? ⁵ Janbağan shaqa jaramsız bolğannan keyin, otqa janıp kúyip ketkennen keyin, qalay iske jaraydı? ⁶ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Toǵaydaǵı terekler arasındaǵı júzim aǵashı kibi, Erusalim turǵınların da otqa taslayman. ⁷ Olarğa qarsı shıǵaman. Bir otan qashıp qutılma, ekinshisi jalmaydı. Júzimdi olarğa qarsı qaratqanımda, Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız. ⁸ Xalqım Mağan qıyanet qılğanı

ushın, bul jerdi qanırağan shólge aylandıraman, – deydi Quday Iye.

Biyopa Erusalim

16 ¹ Mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ul! Erusalimniń barlıq jerkenishli islerin áshkaralap, ³ Quday Iye bılay deydi dep ayt: «Seniń ata tegin hám seniń tuwılğan jeriń Qanan, ákeń amor xalqıman, anań xet xalqıman. ⁴ Tuwılğanında seniń kindiğiń kesilmedi, tazalap shomıldırılmadıń, duzğa salınbadıń, jórgekke de oralmadıń. ⁵ Hesh kim ayap, sağan bulardan birewin islemedi, miyrim kórsetpedi. Qaytama, dúnyağa kelgen kúni-aq, sen jek kórilip, dalağa ılaqtırıp taslandıń. ⁶ Qaptalıńnan ótip baratırıp, Men seniń qanıña bılğanıp jatırğanıńdı kórip qaldım, sağan: „Jasa!“ – dedim. Men sağan: „Jasa!“ – dep aytım. ⁷ Men seni dalaдағы ósimlik kibi ósirdim. Sen ósip kámalğa jettiń, ayrıqsha gózzallıqqa bölendiń, kókiregiń tolısıp, shashların ósti. Biraq sen tırday jalańash ediń. ⁸ Men jáne qasıńnan óttim hám sağan ser saldım, sen muhabbatqa tayar ediń. Eteгимди jalańash deneñe jawıp, onı qımtadım. Ant ishıp, seniń menen neke kelisimin dúzdim hám sen Meniki boldıń, – deydi Quday Iye.

⁹ Seni shomıldırıp, qannan tazaladım hám deneñe záytún mayın jaqtım. ¹⁰ Ústine nağıslı kóylek, ayağıña jumsaq teriden ayaq kiyim kiygizip, basıña hasil zıgır oraypek oradım hám jipekten kiyimler kiygizdim. ¹¹ Seni bezendirdim, qollarına bilezik, moynıña monshaq taqtım. ¹² Murnıña árebek, qulaqlarına sırğa tağıp, basıña ájayıp taj kiygizdim. ¹³ Sen altın hám

gúmiske bölendiń. Hasil zıgır hám jipekten tigilgen nağıslı kiyimler kiydiń. Sapalı biyday unınan jabılğan nan, pal hám záytún mayı menen awqatlandıń. Sen asa sulıw bolıp, xansha dárejesine jettiń. ¹⁴ Sulıwlıgıń milletler arasında dańq tarattı, Meniń sağan bergen ullılıgım sebepli, gózzallıgıń minsiz edi, – deydi Quday Iye.

¹⁵ Sen bolsań, gózzallıgıña isendiń, dańqıńnan paydalanıp, buzıqshılıq islediń. Ótken-ketkenge kewil qoyıp, gózzallıgıńdı olarğa berdiń. ¹⁶ Kiyimlerińnen birazı menen sıyınıw ornların bezediń hám sol jerde buzıqshılıq qıldıń. Bunday nárse burın bolmağan, endi de bolmaydı. ¹⁷ Men bergen altın hám gúmis tağınshaqlardan erkek butlardıń músinin islettiń hám olar menen buzıqshılıq qıldıń. ¹⁸ Nağıslı kiyimlerde olardıń ústine jawıp, Men bergen záytún mayın hám xosh iyisli tütetkini olardıń aldına qoydıń. ¹⁹ Meniń nanımdı, Men sağan bergen sapalı biyday unın, záytún mayın hám paldı xosh iyisli sıy retinde olardıń aldına qoydıń. Awa, solay islediń, – deydi Quday Iye.

²⁰ Hátte, Mağan tuwıp bergen ullarıńdı hám qızlarıńdı olarğa jem qılıp, qurbanlıqqa berdiń. Buzıqshılıq qılğanıń az bolğanday, ²¹ sen Meniń balalarımdı shalıp, otta jağıp, olarğa berdiń. ²² Usı jerkenishli islerdi hám buzıqshılıqlardı islegeninde, ózińniń tırday jalańash bolıp, qanıña bılğanıp jatırğan kúnińdi, jashlıgıńdı eslemediń.

²³ Sorıń qurısın, sorıń qurısın! – deydi Quday Iye. – Islegen barlıq jawızlıqlarına qosa, ²⁴ sen hár bir ashıq maydanda óziñe shatır hám sıyınıw ornın qurdıń. ²⁵ Hár bir kósheniń basına sıyınıw ornın qurıp, gózzallıgıńdı

ayaq astı qıldıń. Ótken-ketkenge satanıńdı ashıp, buzıqshılıq ústine buzıqshılıq qıldıń. ²⁶ Jınısıy aǵzası iri bolǵan qońsılardıń mısırlılar menen buzıqshılıq isledıń. Buzıqshılıq ústine buzıqshılıq qılıp, Meniń qáhárimdi keltirdiń. ²⁷ Mine, Men saǵan qarsı qolımdı kóterip, ırısquıńdı kemeyttim. Seni dushpanıń filistli qızlardıń qolına berdim. Hátte, seniń uyatsız qılıqlarıńnan olardıń da júzi qızarǵan. ²⁸ Sen assiriyalılar menen de buzıqshılıq isledıń, toymadıń. Olar menen buzıqshılıq isledıń, qanaatlanbadıń. ²⁹ Sawdagerlerdiń jeri bolǵan kaldeylerdiń jerine deyin buzıqshılıǵıńdı arttırdıń, biraq bunıń menen de qanaatlanbadıń.

³⁰ Júregiń qanday buzıq! – deydi Quday Iye. – Bulardıń hámme sin, júwensiz jezóksheday júzege asırdıń. ³¹ Hár kósheniń basına shatır qurıp, hár bir maydanǵa sıyıwıw ornın salǵanıńda, sen jezóksheden pariq qıldıń, sebebi tólemnen júz burdıń. ³² Sen biyopa hayalsań. Óz kúyewińnen göre, basqa erkeklerdi abzal kórdiń. ³³ Hámme buzıqlar sıy aladı, al sen óziń oynaslarıńa sıylar berdiń. Hár jaqtan kelip, seniń menen jatiwı ushın, olardı satıp aldıń. ³⁴ Sen basqa buzıqlardan ózgeshesiń. Hesh kim seni buzıqshılıq qılıwǵa iytermelemege, saǵan hesh kim haqı tólemegen, sen óziń olarǵa haqı tólegenseń. Sonıń ushın sen basqalarǵa uqsamaǵansań.

³⁵ Sonlıqtan, jezókshe, Jaratqan Iyeniń sózin tıńla! ³⁶ Quday Iye bilay deydi: Seniń betsizligiń áshkara boldı, oynaslarıń menen buzıqshılıq qılǵanıńda, jalańashlıǵıń ashılıp qaldı, barlıq jerkenishli butlarıńa tabınıp, balalarıńdı olarǵa qurbanlıqqa berdiń.

³⁷ Bular ushın káypi-sapa qurǵan barlıq oynaslarıńdı, barlıq súyiklilerińdi, olar menen birge sen jerkengenlerdi hámme jaqtan bir jerge toplayman. Seni tırday jalańash qılıp, olardıń aldına shıǵarıp qoyaman. Olar seniń tolıq jalańash deneńdi kóredi. ³⁸ Neke hadallıǵın buzǵan hám qan tókken hayallarǵa beriletuǵın jazanı saǵan beremen. Gázebim hám qızǵanıshım menen seniń qanıńdı aǵızaman. ³⁹ Seni oynaslarıńnıń qolına tapsıraman, olar seniń shatırıńdı jıǵıp, sıyıwıw orınlarıńdı buzıp taslaydı. Ústińdegi kiyimlerińdi hám taǵınshaqlarıńdı tartıp alıp, seni tırday jalańash qaldıradı. ⁴⁰ Olar saǵan qarsı alamandı toplaydı, seni tas boran qılıp óltirip, deneńdi qılısh penen tilkimleydi. ⁴¹ Úyińdi órtep, kóplegen hayallardıń kóz aldında seni húkim qıladı. Solay etip, buzıqshılıǵıńa shek qoyaman, artıq oynaslarıńa haqı tólemeyseń. ⁴² Sonda saǵan degen gázebimnen túsip, qáhárden qaytaman. Tınıshlanaman hám basqa gázepbenymen. ⁴³ Sen jaslıq kúnlerińdi eske almadıń. Qılmıs islep, Meni gázeplendirgeniń ushın, usı qılmıslarıńa jarasa jaza beremen, – deydi Quday Iye. – Barlıq jerkenishli islerińniń ústine bul uyatsız qılıqlardı da qospadıń ba?

⁴⁴ Naqıl menen sóyleytuǵınlar sen tuwralı: „Anası qanday bolsa, qızı da sonday“, – dep aytadı. ⁴⁵ Sen kúyewinen hám perzentinen waz keshken anańa júdá uqsaysań. Sen kúyewinen hám perzentlerinen waz keshken apa-sińlilerińniń óziseń. Seniń anań xet xalqınan, ákeń amor xalqınan. ⁴⁶ Ájapań – qızları menen arqa tárepińde jasaǵan Samariya, al sińliń – qızları menen seniń qubla tárepińde jasaǵan

Sodom. ⁴⁷ Sen olardıń jollarınan júrip, jerkenishli islerine eliklep ǵana qoyamay, óz jollarında olardan tez ozıp kettiń. ⁴⁸ Men, Quday Iye, tiriligim haqı ant ishıp aytaman: sińliń Sodom da óz qızları menen sen hám seniń qızların islegen jawızlıqlarında islemedi. ⁴⁹ Sińliń Sodomnıń ayıbı mınaw edi: ol hám onıń qızları menmen, toq, biypárwa edi. Olar kámbaǵal hám jarlılarǵa járdem bermedi. ⁵⁰ Olar tákabbir edi hám Meniń aldında jerkenishli islerdi isledi. Men bunı kórip, olardı joq qıldım. ⁵¹ Samariya da sen islegen gúnalardıń yarımın da islegen joq. Sen jerkenishli islerdi islewde olardan asıp tústiń. Sen islegen islerge salıstırǵanda, apa-sińlilerin haq bolıp kórinedi. ⁵² Endi shermendeliǵıńdi kóter. Sen apa-sińlilerinıń jazasın jeńillestirdiń. Sen olardan da beter jerkenishli gúnalardı islep, olardı ózińnen gúnasızraq qılıp kórsettiń. Uyattan qızarıp, shermendeliǵıńdi kóter. Sebebi sen apa-sińlilerinıńdi gúnasız qılıp kórsettiń.

⁵³ Biraq Sodomnıń hám onıń qızlarınıń, Samariyanıń hám onıń qızlarınıń, olar menen birge seniń de abadansılıǵıńdi qaytaraman. ⁵⁴ Sonda sen islegen isleriń ushin uyatqa qalıp, shermende bolasań. Bunı kórip apa-sińlilerinıń ózleriniń awhalına shúkirkilik qıladı. ⁵⁵ Apa-sińlilerinıń Sodom hám Samariya óz qızları menen burıńǵı awhalına qaytadı. Sen de óz qızların menen birge burıńǵı awhalına qaytasań. ⁵⁶ Tákkabbir waqtında sińliń Sodomdı mazaq qılatuǵın ediń. ⁵⁷ Endi bolsa, seniń jawızlıǵın ashılıp qaldı. Sen Aram qızları hám onıń barlıq qon-sılarına, filistli qızlarǵa hám átiraptaǵı seni jek kóretuǵın barlıq xalıqlarǵa masqara bolasań. ⁵⁸ Uyatsız qılıqların

hám jerkenishli isleriń ushin jazańdı tartıwıń shárt, – deydi Jaratqan Iye.

⁵⁹ Quday Iye bılay deydi: Men saǵan ılayıqlı jazańdı beremen. Sen Meniń kelisimimdi buzıp, antqa nem-quraydı qaradıń. ⁶⁰ Degen menen, jaslıq shaǵında seniń menen dúzgen kelisimimdi yadqa alıp, seniń menen máńgilik kelisim dúzemen. ⁶¹ Ájapańdı hám sińlińdi qabil qılǵanıńda, óz jolıńdi esińe alıp, uyalasań. Men olardı saǵan qız qılıp beremen. Biraq bul seniń menen dúzetuǵın kelisimime kirmeydi. ⁶² Men seniń menen kelisimimdi qayta tikleymen. Sonda sen Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasań. ⁶³ Men seni barlıq gúnalardıńnan páklegenimde, sen olardı eske alatıǵın, uyalıp, awızıńdı da ashpaytuǵın bolasań, – deydi Quday Iye».

Eki búrkit hám júzim aǵashı haqqında tımsal

17 ¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı! Izrail xalqına jumbaqlap tımsal aytıp ber. ³ Olarǵa ayt: «Quday Iye bılay deydi: Úlken qanatlı, uzın párlı, mamıq, ala-shubar bir aybatlı búrkit Lebanonǵa ushıp kelip, kedr aǵashınıń tóbesin búrip, ⁴ eń joqarǵı shaqasın julıp aldı. Onı sawdagerlerdiń eline alıp barıp, alıp satarlardıń qalasına otırǵızdı. ⁵ Keyin úlkeniń tuqımınan alıp, ónimdar topraqqa ekti. Onı mol suwlar boyına, tal sıyaqlı otırǵızdı. ⁶ Ol ósip, shaqaları jayıǵan, kelte boylı júzim aǵashına aylandı. Onıń shaqaları búrkitke qaray iyildi, tamırı óz ornında qaldı. Solay etip, ol shaqalaǵan, qoyıw japıraqlı aǵash bolıp ósti.

⁷ Biraq úlken qanatlı, mamıq párlı basqa bir búrkit te bar edi. Júzim aǵashı suw izlep, otırǵızılǵan ornınan tamırın oǵan qaray burdı hám shaqaların oǵan sozdı. ⁸ Júzim aǵashı shaqalap, miywe berip, sawlatlı bolatúǵınday, mol suwlar boyına, ónimdar topıraqqa egilgen edi».

⁹ – Olarǵa ayt: «Quday Iye bılay deydi: Endi bul júzim aǵashı ǵawlap óse me eken? Birinshi búrkit onı tamırını menen suwırıp, solqımların julıp, solıtıp taslamay ma? Onıń tazadan ósken shaqaları quwrıp qaladı. Aǵashtı tamırını menen suwırıp alıw ushın, úlken kúsh yaqı kóp sanlı láshker kerek bolmaydı. ¹⁰ Ol kóshirip egilse de, ǵawlap óse me eken? Shıǵıs samalı eskende, quwrıp qalmaq ma? Aǵash ósken qarıǵında-aq solıp qaladı».

¹¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹² – Qozǵalańshı xalıqqa: «Bulardıń máńisin bilmeysiz be?» – dep ayt. Olarǵa bılay dep ayt: «Mine, Babiloniya patshası Erusalimge kelip, onıń patshasınıń hám hámeldarların Babilonǵa alıp ketti. ¹³ Ol patsha áwladınan birewin tańlap, onıń menen pitim dúzdi hám ant ishtirip pitimdi bekitti. Ol eldegi barlıq basshılardı tutqın etip alıp ketti. ¹⁴ Patshalıqtıń boysınıwshań bolıwı, kóterilis qılmawı hám pitim saqlanıp qalıp, bekkem bolıwı ushın ol usılay isledi. ¹⁵ Biraq taza qoyılǵan patsha atlar menen adamlar beriw sorap, Mısırǵa elshilerin jiberdi hám usı isi arqalı Babilonǵa qarsı shıqtı. Bul adam tabısqa erise alar ma eken? Bunı islegen adam aman qalar ma eken? Ol pitimdi buzdı, endi aman qala ma? ¹⁶ Men, Quday Iye tiriligim haqı ant ishemen: ishken antınan qayıp, dúzgen pitimin buzǵanı ushın, ol

ózin patsha etip taxta otırǵızǵan patshasınıń mákanında, Babilonda óledi.

¹⁷ Babiloniya patshası kóplerdiń janın alıw ushın, diywalǵa topıraq úygen de hám qamal minaraların qurǵanda, ullı kúshi hám sansız xalqı bolsa da, faraon bul urısta járdem bermeydi. ¹⁸ Ol dúzgen pitimin buzdı, ishken antınan taydı. Ol qol berisken bolsa da, bul islerdi qıldı. Endi ol qashıp qutıla almaydı.

¹⁹ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Óz tiriligim haqı ant ishemen: Meniń aldımda ishilgen antqa nemquraydı qaraǵanı hám Meniń aldımda dúzgen pitimdi buzǵanı ushın, ondaǵı barlıq náletlerdi onıń basına salaman.

²⁰ Men oǵan tor taslayman, ol Meniń duzaǵıma túsedı. Onı Babilonǵa alıp barıp, Maǵan qarsı islegen opasızlıǵı ushın húkim shıǵaraman. ²¹ Onıń qashıp baratırǵan áskerleri qılıshtan qaza tabadı, al qalǵanları samalǵa suwırıladı. Sonda bul sózlerdi aytqan Men – Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız.

²² Quday Iye bılay deydi: Kedr aǵashınıń usha basınan bir shaqanı alıp otırǵızaman. Tóbesindegi shaqasınan bir jas shıbıq alıp, onı úlken hám bálent tawdıń tóbesine egemen. ²³ Onı Izraildiń bálent tawına otırǵızaman. Ol shaqa jayıp, miywe beredi hám bir ullı kedr aǵashına aylanadı. Barlıq quslar shaqalarına mákan basadı, hár qıylı qanatlı janzatlar shaqalarınıń sayasın panalaydı. ²⁴ Daladaǵı barlıq aǵashlar biyik aǵashtı jıǵatuǵın, pás aǵashtı biyikletetuǵın, jasıl aǵashtı quwratuǵın, quwraǵan aǵashtı gúlendiretuǵın bul – Men, Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı. Men, Jaratqan Iye aytaman hám júzege asıraman».

Jeke juwapkershilik

18 ¹ Mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² «Ne ushın sizler Izrailda: „Ákeleri qıshqıl júzim jeydi, balalarımın tisi qamasadı“, – degen naqıldı qollanasız?

³ Men, Quday Iye tiriligim haqı ant ishemen: bul naqıldı Izrailda endi ayt-paytuğın bolasız. ⁴ Bilip qoyın: hár bir tiri jan Mağan tiyisli. Ákeniń de, balanıń da janı Meniki. Tek gúna qılğan adam óledi. ⁵ Haq adam ádalatlı hám tuwrı bolğan nárseni isleydi. ⁶ Ol tó-beshiklerdegi butlarǵa arnalǵan qurbanlıq máresimine qatnaspaydı, Izrail xalqınıń butlarına kóz salmaydı, basqanıń hayalın haramlamaydı hám etek kiri kelgen waqtında hayalǵa jaqınlamaydı. ⁷ Hesh kimge zulım qılmaydı, girewge alǵan zatın qaytarıp beredi, talansılıq qılmaydı, ash adamǵa nan, jalańashqa kiyim beredi. ⁸ Ósim ushın qarız bermeydi, ústeme almaydı, nahaqlıqtan qolın tıyadı, eki adam arasındaǵı dawdı ádillik penen sheshedi. ⁹ Ol Meniń qaǵıydalarımámel qıladı, nızamlarımdı shın júreктen orınlaydı. Bunday adam – haq adam, ol sózsiz jasadı, – deydi Quday Iye.

¹⁰ Biraq usı haq adamnıń qan tógip júrgen, bir qaraqshı balası bolıp, ol usı nadurıs nárselerden birin islese, ¹¹ yaǵnıy ákesi islemegen isti qılıp, tó-beshiklerdegi butlarǵa arnalǵan qurbanlıq máresimine qatnassa, basqanıń hayalın haramlasa, ¹² jarlı hám kám-baǵalǵa zulım qılса, talansılıq qılса, girewge alǵan zatın qaytarıp bermese, butlarǵa tabınса, jerkenishli islerdi islese, ¹³ ósim ushın qarız berip, ústeme alса, onda ol aman qalar ma eken? Ol aman qalmaydı. Bunday jerkenishli

islerge qol urǵan adam sózsiz óltiriliwi tiyis. Ólimine ózi sebepshi boladı.

¹⁴ Eger bunday adamnıń perzent-i bolsa hám ol ákesi islegen barlıq gúnalardı kóre tura, ákesine elikle-mese, ¹⁵ yaǵnıy tó-beshiklerdegi butlarǵa arnalǵan qurbanlıq máresimine qatnaspa, Izrail xalqınıń butlarına kóz salmasa, jaqınınıń hayalın haramlamasa, ¹⁶ hesh kimge zulım qılmasa, qarızdardan girew talap qılmasa, talansılıq qılmasa, ashqa nan, kiyimsizge kiyim berse, ¹⁷ kám-baǵaldı jábirlemese, ósim hám ústeme almasa, Meniń nızamlarıma boysınıp, qaǵıydalarımámel qılса, onda ol ákesiniń gúnası ushın ólmeydi, ol jasadı. ¹⁸ Al ákesi óz gúnası ushın óledi. Sebebi ol zulımlıq qıldı, tuwısqanın taladı, óz xalqı arasında jaramas islerdi isledi.

¹⁹ Sizler: „Ne ushın perzent ákeniń gúnası ushın juwap bermeydi?“ – dep aytasız. Sebebi perzent ádil hám tuwrı islerdi isledi. Meniń barlıq qaǵıydalarımámuqıyatlı túrde ámel qıldı. Ol sózsiz jasadı. ²⁰ Tek gúna qılğan adam óledi. Perzent ákeniń, áke bolsa, perzenttiń gúnası ushın juwapker emes. Haq adam haqlıǵınıń, nahaq adam óz nahaqlıǵınıń juwabın aladı.

²¹ Eger nahaq adam islegen barlıq gúnaları ushın táwbe qılıp, Meniń barlıq qaǵıydalarımámel qılса, ádil hám tuwrı islerdi islese, ol jasadı, ólmeydi. ²² Ol qanday qılmis islemesin, hesh biri eske alınbaydı, ol islegen ádil isleri sebepli jasadı. ²³ Men nahaq adamnıń ólimin qáleymen be? – deydi Quday Iye, – Men onıń jaman joldan qaytıwın hám jasawın qáleymeymen be?

²⁴ Eger haq adam óz haqlıǵınan ta-yıp, nahaq is tutsa, jawızlar kibi barlıq

jerkenishli islerdi islese, ol jasay ma?
Ol islegen ádalatlı islerdiń hesh biri
eske alınbaydı, al ózi islegen qıyane-
ti hám gúnası ushın óledi.

²⁵ Sizler: „Iyeniń jolı natuwrı“, –
deysizler. Tıńlań, Izrail xalqı! Men
tutqan jol natuwrı ma? Sizlerdiń jo-
lıńız natuwrı emes pe? ²⁶ Eger haq
adam haqlıgınan tayıp, natuwrı isler-
ge qol ursı hám usı sebepli ólse, on-
da ol ózi islegen gúnası ushın óledi.
²⁷ Eger nahaq adam óz nahaqlıgınan
qaytıp, ádil hám tuwrı islerdi qılsa, ol
óz ómirin saqlap qaladı. ²⁸ Ol ózi is-
legen barlıq qılmıslarına kóz jiberip,
olar ushın táwbe qılǵanı sebepli jasay-
dı, ólmeydi. ²⁹ Sonday bolsa da, Izrail
xalqı: „Iyeniń jolı tuwrı emes“, – deydi.
Meniń jolım natuwrı ma, Izrail xalqı?
Natuwrı jol sizlerdiki emes pe? ³⁰ Bu-
nıń ushın, Izrail xalqı, sizlerdiń hár
birińizdi óz jollarıńızǵa bola húkim
etemen, – deydi Quday Iye. – Táwbe
qılıń, barlıq gúnalarıńızdan qaytıń,
qılmıslarıńız sizlerdi nabit qılmasın.
³¹ Islegen barlıq gúnalarıńızdan júz
burıp, ózlerińizge jańa júrek hám ja-
ńa ruwx alıń. Izrail xalqı, sizlerge
óliwdiń ne keregi bar? ³² Men hesh
kimniń ólimin qálemeymen, – dey-
di Quday Iye. – Jaman joldan qaytıń
hám jasań!»

Izrail húkimdarları ushın joqlaw

19 ¹ – Sen Izrail húkimdarları
ushın joqlaw aytıp, ² bilay de:

«Seniń anań qanday arıslan edi?!
Ol arıslanlar arasına ornalastı,
Jırtqısh arıslanlar arasında
balaların ósirdi.

³ Balaların biri kúshli arıslan
bolıp jetilisti,

Ol aw qılıwdı úyrendi,
Adamlardı jey basladı.

⁴ Milletler ol tuwralı esitti,
Arıslandı shuqırǵa túsirdi,
Shınjırlap, Mısır jerine alıp bardı.

⁵ Anası kúte-kúte, úmitin úzdi,
Balaların basqa birewin alıp,
Onı kúshli arıslan qılıp ósirdi.

⁶ Ol kúshli arıslanǵa aylanıp,
Arıslanlar arasında gezip júrdi,
Aw qılıwdı úyrendi,
Adamlardı jey basladı.

⁷ Olardıń qorǵanların buzdı,
Qalaların wayran qıldı.
Jer hám onda jasawshılar,
Onıń aqırınınan titiredi.

⁸ Dógerektegi wálayatlardaǵı
milletler,

Oǵan qarsı hújim qıldı.
Ústine tor tasladı,
Arıslan olardıń shuqırına tústi.

⁹ Shınjırlap, onı qápeske saldı,
Babiloniya patshasına alıp bardı,
Onı qamaqqa tasladı.
Izrail tawlarınıń ústinde,
Qaytıp esitilmesin, dep onıń
dawısı.

¹⁰ Seniń anań suwlarıń boyına
egilgen,
Baǵdaǵı júzim aǵashına uqsar edi.
Suwlarıń molshılıǵınan,
Ol ónimdar hám mol shaqalı edi.

¹¹ Húkimdarǵa hasa bolǵanday,
Kúshli shaqaları bar edi.
Qalıń japıraqlar arasında,
Tik boyı bálent kóterildi.
Bálentligi hám mol shaqaları
menen,

Kózge taslanıp turar edi.

¹² Biraq ǵázep penen,
Ol suwırılıp jerge urıldı.
Shıǵıs samalı miywelerin solıttı,

Kúshli shaqaları sınıp quwradı,
Hámmesin ot jalmap tasladı.

¹³ Ol endi shólge,

Qurgaq hám suwsız jerge
kóshirildi.

¹⁴ Onıń tik shaqasınan jalın shıǵıp,

Solqımların kúydirip jiberdi.

Húkimdarlıq hasası ushın
bekkem shaqası qalmadı».

Bul joqlaw qosıǵı bolıp, joqlaw ushın
qollanıladı.

Biyopa Izrail

20 ¹ Súrgin bolǵan waqtımızdıń
jetinshi jilınıń besinshi ayı-
nıń onınshı kúni Izrail aqsqaqalları-
nan ayırımları Jaratqan Iyeden más-
láhát soraw ushın meniń aldımá keldi.

² Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

³ – Insan ulı! Izrail aqsqaqalları men-
nen sóylesip, olarǵa ayt: «Quday Iye
bilay deydi: Sizler Mennen más-láhát
soraw ushın keldińiz be? Tiriligim
haqı ant ishıp aytaman: sizlerge hesh
qanday más-láhát bermeymen, – dey-
di Quday Iye».

⁴ Olardı húkim qıl! Olardı húkim
qıl, insan ulı! Olarǵa ata-babalarınıń
jerkenishli islerin aytıp ber. ⁵ Olar-
ǵa ayt: «Quday Iye bilay deydi: Men
Izraıldı tańlaǵan kúnim, Yaqıptıń ur-
paqlarına ant ishkenmen hám Mısır-
da Ózimdi tanıtqanman. Men olarǵa
ant ishıp: „Men Qudayıńız Jaratqan
Iye bolaman“, – degenmen. ⁶ Sol kúni
Men olarǵa, ózlerin Mısırda shıǵa-
rıp, olar ushın gózlegen jer betinde-
gi eń ájayıp úlkege, sút hám pal aǵıp
turǵan jerge alıp baratuǵınımı
aytıp ant bergem edim. ⁷ Olarǵa: „Hár
bir adam ózi kewil bergem jerkenish-
li músinlerin ılaqtırıp taslasın, Mısır

butları menen ózlerin haramlamasın.
Men Qudayıńız Jaratqan Iyemen“, –
degen edim.

⁸ Biraq olar Maǵan qarsı bas kóter-
di hám Meni tıńlamadı. Kewil qoyǵan
jerkenishli músinlerin ılaqtırıp tasla-
madı hám Mısır butlarınan júz burma-
dı. Sonda Men Mısırda-aq qáhárimdi
tógip, ǵázebimdi tolıq shashpaqshı
boldım. ⁹ Biraq olar arasında jasaǵan
milletler aldında atıma daq túsirmew
ushın, Óz atım húrmeti ushın háreket
ettim. Men ol milletlerdiń kóziniń al-
dında izraillıardı Mısırda alıp shıǵıp,
Ózimdi olarǵa tanıttım. ¹⁰ Men olardı
Mısırda shıǵarıp, shólge alıp keldim.
¹¹ Óz qaǵıydalarımı berdim hám nı-
zamlarımdı járiyaladım. Olarǵa ámel
qılǵan hár bir adam olar arqalı jasay-
dı. ¹² Jáne, ózlerin muxaddes qılatu-
ǵın Men, Jaratqan Iye ekenimdi bilsin
dep, Ózim hám olar arasındaǵı belgi
retinde Shabbatımı berdim.

¹³ Degen menen, Izrail xalqı shólde
de Maǵan qarsı shıqtı. Meniń qaǵıy-
dalarımá ámel qılmadı, nızamlarımdı
mensinbedi. Usıladı orınlaǵan adam
olar arqalı aman qalatuǵın edi. Olar
Shabbatımı da tolıq xorladı. Sonda
Men olardıń ústine ǵázebimdi τόgip,
shólde olardı qırıp jibermekshi bol-
dım. ¹⁴ Biraq Izraıldı Mısırda alıp
shıqqanımdı kórgen milletler aldın-
da atıma daq túspeyin dep, Óz atım
húrmeti ushın háreket ettim. ¹⁵ Olar-
dı ózlerine bermekshi bolǵan jer be-
tindegi eń ájayıp úlkege, sút hám pal
aǵıp turǵan jerge alıp barmaytuǵınım-
dı aytıp, shólde ant ishtim. ¹⁶ Sebebi
olar Meniń nızamlarımdı mensinbe-
di, qaǵıydalarımá ámel qılmadı hám
Shabbatımı xorladı. Olardıń júregi
butlarǵa berilgen edi. ¹⁷ Degen menen,

olardı qırıp jiberiwge kózim qıymadı hám Men olardı shólde joq qılmadım.

¹⁸ Men shólde olardıń balalarına bılay dedim: „Atalarınızdıń úrp-ádetleri boyınsha júrmeń, olardıń butları menen ózlerińizdi haramlamań. ¹⁹ Men sizlerdiń Qudayınız Jaratqan Iyemen. Meniń qaǵıydalarımámel qılıń hám nızamlarımdı muqıyatlı túrde orınladı. ²⁰ Shabbatımdı muxaddes tutıń. Qudayınız Jaratqan Iye Men ekenimdi biliwińiz ushın, olar bizlerdiń aramızda belgi boladı“.

²¹ Biraq balaları da Maǵan qarsı bas kóterdi. Meniń qaǵıydalarımámel qılmadı, nızamlarımdı orınlawǵa háreket etpedi. Adam olardı orınlawı arqalı aman qalatuǵın bolsa da, olardı orınlamadı, Shabbatımdı xorladı. Sonda Men shólde olarǵa ǵázebimdi tógip, qáhárimdi tolıq shashpaqshı boldım. ²² Solay bolsa da, Izraıldı Mısrıdan alıp shıqqanımdı kórgen milletler aldında atıma daq túspeyin dep, qolımdı tarttı hám Óz atım húrmeti ushın háreket ettim. ²³ Jáne de, shólde olardı milletler arasına tarqatıp, el boylap shashıp jiberemen dep ant ishdim. ²⁴ Sebebi olar Meniń nızamlarımdı orınlamadı, qaǵıydalarımámen sinbedi, Shabbatımdı xorladı hám ata-babalarıńı butlarına qushtarlıana kóz tikti. ²⁵ Sonlıqtan Men olardı jaqsı bolmaǵan qaǵıydaların hám adam orınlaǵanı menen aman qalmaytuǵın nızamlardıń biyilgine tapsırdım. ²⁶ Olardı qorqıtıw ushın hám olar Meniń Quday Iye ekenimdi biliwi ushın, ózleri bergen sıylar, yaǵnıy qarınnan birinshi shıqqan hár bir perzentin otta jaǵıp, qurbanlıq keltiriwi arqalı olardı haramladım».

²⁷ Solay eken, insan ulı, Izrail xalqı menen sóylesip, olarǵa ayt: «Quday Iye bılay deydi: Ata-babalarıńız jáne opasızlıq qıldı hám bul arqalı Maǵan til tiygizdi. ²⁸ Men beremen dep ant ishken jerime olardı alıp barǵanımda, olar kórgen hár bir biyik tóbeshikte hám hár bir qoyıw japıraqlı terekteń astında óz qurbanlıqların shaldı. Ol jerde Meniń ǵázebimdi keltiretuǵın sadaqalar berdi, xosh iyisli tütetkilerdi tütetti hám ishlik sadaqaların quydı. ²⁹ Sonda Men olardan: „Sizler barıp atırǵan bul qanday sıyınıw ornı?“ – dep soradım».

Sonlıqtan sonday orınlar búgingi künge deyin «sıyınıw ornı^a» dep ataladı.

³⁰ Solay eken, Izrail xalqına Quday Iye bılay deydi dep ayt: «Sizler de ata-babalarıńızǵa eliklep, ózlerińizdi haramlamaqshımsız? Olardıń jerkenishli músinleri menen buzıqshılıq qılmaqshımsız? ³¹ Usı künge deyin, sizler balalarıńızdı otta jaǵıp, qurbanlıq qılıp usınıw arqalı, pútkil butlarıńız benen ózlerińizdi haramlap kiyatırsız. Solay isley otırıp, Izrail xalqı, Mennen másláhát soramaqshımsız? Tiriligim haqı ant iship aytaman: sizlerge hesh qanday másláhát bermeymen, – deydi Quday Iye. ³² – Sizler: „Bizler de basqa milletler, basqa jerlerdegi qawimler sıyaqlı, aǵash hám taslarǵa sıynayıq“, – deysiz. Biraq oyınızǵa kelgen bul islerińiz ámelge aspaydı. ³³ Men, Quday Iye tiriligim haqı ant iship aytaman: kúshli bilegim, sozılǵan qolım hám lawlaǵan ǵázebim menen ústińizden patshalıq qılaman. ³⁴ Kúshli bilegim, sozılǵan

^a **20:29** *Sıyınıw ornı* – evrey tilinde «barıw» sózi menen únles keledi.

qolım hám lawlağan gázebim menen sizlerdi xalıqlardıń arasınan shıǵarıp, tarqap ketken jerlerińizden jıynap alaman. ³⁵ Keyin sizlerdi xalıqlardıń shól dalasına alıp barıp, sol jerde júzbe-júz húkim shıǵaraman. ³⁶ Mısır jerindegi shólde ata-babalarıńızǵa qanday húkim shıǵarǵan bolsam, sizlerge de sonday húkim shıǵaraman, – deydi Quday Iye. ³⁷ – Sizlerdi hasa tayaǵım menen barlap shıǵıp, kelisimime boysınıwǵa májbúr etemen. ³⁸ Qozǵalańshılardı hám Maǵan boysınbaytuǵınlardı sizlerden ayıraman. Olardı súrginde bolǵan elden alıp shıqqanım menen, olar Izrail jerine kirmeydi. Sonda Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız.

³⁹ Sizler tuwralı, Izrail xalqı, Quday Iye bilay deydi: Eger Maǵan qulaq salmaytuǵın bolsańız, onda hár birińiz óz butlarıńızǵa xızmet ete berińler. Biraq sıylarıńız hám butlarıńız arqalı Meniń muxaddes atıma artıq daq túsirmeńler. ⁴⁰ Endi Muxaddes tawımda, Izraildıń biyik tawında, – deydi Quday Iye, – sol jerde qansha Izrail xalqı bolsa, hámmesi Maǵan xızmet etedi. Sol jerde Men olardı ırazılıq penen qabil etemen. Barlıq muxaddes zatlarıńız benen birge sadaqalarıńızdı hám óni-mińizdiń birinshi bóleklerin sol jerde talap etemen. ⁴¹ Sizlerdi xalıqlardıń arasınan alıp shıǵıp, tarap ketken jerlerińizden jıynap alǵanımda, sizlerdi xosh iyisli tútetki sıpatında qabil etemen hám milletlerdiń kózleriniń aldında Óz muxaddesligimdi ayan etemen. ⁴² Sizlerdi ata-babalarıńızǵa beremen dep ant ishken jerime, Izrail jerine alıp kelgenimde, Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız. ⁴³ Sol jerde ózlerińizdi haramlağan jollarıńızdı, islegen jawız islerińizdi esińizge alasız hám

islegen barlıq jawızlıqlarıńız sebepli ózińizden ózińiz tiksinesiz. ⁴⁴ Izrail xalqı, Men sizlerdiń tutqan jaman jollarıńızǵa hám jaramas islerińizge qaray emes, al Óz atım húrmeti ushın háreket etkenimde, Sizler Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız, – deydi Quday Iye».

Qubladaǵı órt

⁴⁵ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

⁴⁶ – İnsan ulı, júzińdi qublaǵa qaratıp, qublaǵa waz ayt hám sol jerdegi toǵayǵa qarsı payǵambarshılıq qıl.

⁴⁷ Qubladaǵı toǵayǵa bilay dep ayt: «Jaratqan Iyeniń sózin tıńla! Quday Iye bilay deydi: Men ishińde ot tutandıraman, ol sendegi barlıq aǵashlardı, jasılın da, quwraǵanın da joq qıladı. Lawlağan ot óshpeydi, qubladan arqaǵa shekemgi barlıq jerler janıp kúydiriledi. ⁴⁸ Pútkil insan ulı bul ottı Jaratqan Iyeniń, Meniń jaqqanımdı kóredi, ot óshpeydi».

⁴⁹ Sonda men:

– Ah, Quday Iye! Bul adamlar men tuwralı: «Bul adam qurı tımsal aytıp júrgen joq pa?» – dep aytpaqta, – dedim.

Jaratqan Iyeniń qılıshı

21 ¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı, júzińdi Erusalimge qaratıp, muxaddes orınlarına qarsı waz ayt. Izrail jerine qarsı payǵambarshılıq qılıp, ³ oǵan ayt: «Jaratqan Iye bilay deydi: Men saǵan qarsıman, qılıshımdı qınınan shıǵarıp, sendegi jaqsını da, jamandı da qırıp taslayman. ⁴ Jaqsını da, jamandı da, qubladan arqaǵa shekemgi barlıq tiri jandı qırıp taslaw ushın qılıshımdı qınınan shıǵardım.

⁵ Sonda pútkil adamzat qılıshın qınınan shıǵarǵan bul Men, Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı. Endi qılıshımdı qınına salmayman».

⁶ Sen, insan ulı, zar eñire, olardıń kóziniń aldında belin qayısıp, júreǵin ezilip, nala shek. ⁷ Sennen: «Nege nala shegip atırsań?» – dep sorasa, olarǵa: «Kelgen jaman xabar sebepli qayǵıǵa batıp atırman», – dep juwap ber. Ol júzege asqanda, hámmeniń júregi eziledi, qollarında mádet qalmaydı, ruwxı túsedı, dizeleriniń mádarı qurıydı. Bul keledi hám júzege asadı, – deydi Quday Iye.

⁸ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

⁹ – İnsan ulı, payǵambarshılıq et hám Iye bilay deydi dep ayt:

«Qılısh, qılısh!
Ol sharlandı hám jiltiratıldı!

¹⁰ Bawızlaw ushın sharlandı,
Shaqqmaqtaı jaltıldaw ushın
jiltiratıldı.
Qalay quwanayıq, háy ulımnıń
patshalıq hasası,
Qılısh hár qanday aǵashtı pisent
etpeydi.

¹¹ Qılısh qolǵa uslanıw ushın
jiltiratıwǵa berildi,
Qanxordıń qolına beriliw ushın,
Sharlandı, jiltiratıldı.

¹² İnsan ulı, dad salıp, páriyad qıl,
Qılısh Meniń xalqıma,
Izraildıń barlıq húkimdarlarına
júzlenen.
Meniń xalqım menen birge,
Izrail húkimdarları da qılıshтан
ótkeriledi.
Endi sanına urıp, jıla.

¹³ Sinaw waqtı sózsiz keledi. Qılısh patshalıq hasasın mensinbese, ne

boladı? Patshalıq hasasınıń kúni pitedi, – deydi Quday Iye».

¹⁴ – Sen, insan ulı, payǵambarshılıq qıl,

Ashıw menen alaqaınıdı
alaqaınına ur.

Qılısh eki ret, úsh ret shapsın.
Bul qılısh óltiriw ushın,
Ullı qırǵın ushın arnalǵan.

Qılısh olardı hár tárepten qısıp
kelmekte.

¹⁵ Ruwxları tússin,

Qaza tapqanlar kóbeysin dep,
Men barlıq dárwazalardıń aldına,
Qorqınıshlı qılıshımdı qoydım.

O-ho, qılısh shaqqmaq kibi
jaltıldadı,

Qırıw ushın qınınan shıǵarıldı.

¹⁶ Ońǵa ur, shepke shap,
Júzińniń qaraǵan jaǵına ur.

¹⁷ Men de alaqaınımdı alaqaınıma
uraman,

Ǵázebimdi usılay basaman.
Bunı Men, Jaratqan Iye aytıp
turman.

¹⁸ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹⁹ – İnsan ulı, Babiloniya patshasınıń qılıshı keletuǵın eki joldıń súwretin siz, ekewi de bir jerden shıqsın. Eki qalaǵa baratuǵın joldıń baslanǵan jerine bir belgi qoy. ²⁰ Qılıshıń ammonlardıń Rabba qalasına hám Yahudadaǵı qorshawlı qala Erusalimge baratuǵın jolın sızıp belgile. ²¹ Sebebi Babiloniya patshası joldıń ekige ayırılǵan jerinde turıp, pal ashadı. Ol oqlardı silkitedi, kiyeli músinlerden soraydı, qurbanlıq qılınǵan mallardıń bawırına qarap joriydı. ²² Onıń oń qolında Erusalimdi kórsetip turǵan pal bar. Ol jerge diywallardı tesetuǵın

qurallar ornatiw, ólim buyırǵın be-riw, urıs súrenin salıw, dárwazanı buzatuǵın qurallardı qoyıw, diywalǵa topıraq úyiw, qamal minaraların qurıw keregi ayıladı. ²³ Babiloniya patshasına ant iship, kelisim dúzgen Erusalim xalqınıń názerinde bul pal ótirik bolıp túyiledi. Biraq Babiloniya patshası olardıń ayıbın esletip, olardı qolǵa almaqshı boladı.

²⁴ Sonlıqtan Quday Iye bilay deydi: «Sizler ashıq jinayat qılıp, qılmıslarınızdı eslettińiz. Qılǵan hár bir isinińizde gúnalarınızdı áshkara qılıp, ózlerińiz bunı eske saldıńız. Sonıń ushın sizler qolǵa túsesiz. ²⁵ Sen, Izraildiń napák, jawız húkimdarı, sońǵı kúniń jaqınlastı, aqırǵı jaza kúniń jetip keldi!

²⁶ Quday Iye bilay deydi: Sálleńdi shesh, tajińdi alıp tasla. Endi bul bulay bolmaydı. Xorlangan adam joqarılaydı, joqarıdaǵı adam xorlanadı. ²⁷ Qırǵın! Qırǵın! Qalaǵa qırǵın tiygizemen! Biraq bul uzaq dawam etpeydi. Húkim shıǵarıwshı keledi. Oǵan húkim etiw-di tapsıraman».

²⁸ – Sen, insan ulı, payǵambarshılıq qıl, Izraildi mazaq qılǵan ammon xalqı tuwralı Quday Iye bilay deydi dep ayt:

«Qılısh! Qılısh!

Bawızlaw ushın qınnan shıǵarıldı, Jutıw hám shaqmaqtaý jaltıldaw ushın jiltıratıldı.

²⁹ Ammon xalqınıń qılısh tuwralı kórgen ayanları jalǵan, Ashtırǵan palları ótirik. Qılısh napák jawızlardıń moyın shabadı.

Olardıń sońǵı kúni keldi, Aqırǵı jaza waqtı jetti.

³⁰ Qılıshtı qınına sal!

Jaratılǵan jerinde,
Tuwılǵan mákanıńda,
Men saǵan húkim shıǵaraman.

³¹ Ústińe qáhárimdi tógip,
Ǵázep otımdı úpleymen.
Seni óltiriwge sheber,
Jawız adamlardıń qolına beremen.

³² Sen otqa jem bolasań,
Qanıń jerge tógiledi.
Sen hesh qashan eske alınbaysań.
Bunı Men, Jaratqan Iye aytıp turman».

Erusalimniń gúnası

22 ¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – Sen, insan ulı, húkim qıl, qan-xor qalanı húkim qıl! Onıń islegen jerkenishli islerin aytıp ber. ³ Oǵan Quday Iye bilay deydi dep ayt: «Háy, óz ishińde qan tógip, jaza kúniń jaqınlatqan qala! Sen butlar soǵıp, ózińdi haramladıń! ⁴ Tókken qanıń menen ayıplı boldıń, soqqan butlarıń menen haramlandıń. Kúnleriń jaqınlastı, jıllarıń payanına jetti. Sonıń ushın Men seni milletlerdiń mazaqlawına, pútkil ellerdiń ústińnen kúliwine jol qoyaman. ⁵ Jaman at shıǵarǵan, ǵawǵaǵa tolǵan qala, jaqındaǵılar da, alıstaǵılar da seni mazaqlaydı.

⁶ Mine, ishińde jasap atırǵan hár bir Izrail húkimdarı óz hámelinen paydalanıp, qan tógedi. ⁷ Qalada atanasin mensinbeydi, kelgindini ezedi, jetim hám jesirge zulımlıq qıladı. ⁸ Sen Meniń muxaddes nárselerimdi húrmet etpediń, Shabbatıma biypárwa boldıń. ⁹ Arańızda jala jawıp, qan tógetuǵınlar, tóbeshiklerde butlarǵa arnalǵan qurbanlıq máresimine qatnasatuǵınlar hám uyatsız qılıqlardı qılatuǵınlar bar. ¹⁰ Arańızda ákesiniń

hayalı menen jatatuǵınlar, etek kiri kelip júrgen hayaldı zorlaytuǵınlar bar. ¹¹ Birewi qońsısınıń hayalı menen jerkenishli is qılsa, basqası shermedenlershe kelinin haramlaydı, basqası tuwısqan qarındasınıń namısına tiyedi. ¹² Sendegi adamlar qan tógiw ushın para aladı. Sen ósim hám ústeme alasań, zorlıq penen jaqınıńnıń mal-múلكin tartıp alasań, al Meni bolsa, umıttıń, – deydi Quday Iye.

¹³ Minekey, haram paydań hám ishińde qan tókkeniń ushın Men ashıw menen alaqańımdı alaqańıma uraman. ¹⁴ Men saǵan qarsı háreketke kirgen kúni júregiń daw berip, qolında kúshiń qalar ma eken? Bunı Men, Jaratqan Iye aytaman hám júzege asıraman. ¹⁵ Men seni milletler arasına tarqatıp, el boylap shashıp jiberemen hám arańızdaǵı haram islerge shek qoyaman. ¹⁶ Xalıqlardıń kóz aldında xor bolǵanıńda, Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasań».

¹⁷ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹⁸ – İnsan ulı, Izrail xalqı Men ushın ğawajaqtay qádirsiz bolıp qaldı. Olardıń hámmesi – oshaqtaǵı mıs, qalayı, temir hám qorǵasın. Olar gúmisten qalǵan ğawajaqqa aylandı.

¹⁹ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: «Hámmeńiz ğawajaqqa aylanǵanıńız ushın, Men sizlerdi Erusalimge jynayman. ²⁰ Otti alıstırıp, gúmisti, mısı, temirdi, qorǵasındı hám qalayını eritiw ushın oshaqqa salǵanıńday, Men de qáhár-ǵázebim menen sizlerdi jynayman, hámmeńizdi salıp, eritemen. ²¹ Sizlerdi jynap, ǵázep otımdı ústińizge úpleymen hám qala ishinde erip ketesiz. ²² Gúmistiń oshaqta erigenindey, sizler de qala ishinde eriysez. Sonda ǵázep otım ústińizge

tókken Men – Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız».

²³ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

²⁴ – İnsan ulı, elge: «Sen tazalanbaǵan jerseń. Ǵázep kúni jawın menen suwǵarıлмаǵansań», – dep ayt. ²⁵ Onıń ishindegi húkimdarları* ırıldap, oljasın tilkimlep atırǵan arıslanǵa uqsaydı. Olar adamlardı jeydi, múлік hám baylıqlardı tartıp aladı, jesirlerdiń sanın kóbeytedi. ²⁶ Onıń ruwxanıyleri nızamımdı buzadı, muxaddes zatlarımdı haramlaydı. Muxaddes zat penen haram zattı pariqlamaydı. Hadal menen haramnıń ayırmashılıǵın túsindirmeydi. Shabbatıma kóz jumadı, Men olardıń arasında xorlanıp atırman. ²⁷ Olardıń hámeldarları oljasın tilkimlep atırǵan qasqırǵa uqsaydı. Baylıq arttırıw ushın qan tógedi, adamlardıń janın aladı. ²⁸ Al payǵambarları bolsa olardıń qılmısların hák penen aqlaydı. Ótirikten ayanlar kórip, Jaratqan Iye solay aytpasa da: «Quday Iye usılay aytadı», – dep jalǵan boljawlar aytadı. ²⁹ Eldiń xalqı birin biri ezedi, tonaydı, jarlı hám kámbaǵalǵa zulımlıq qıladı, kelgindini nahaq jábirleydi.

³⁰ Eldi joq qılmawım ushın, diywaldıń buzılǵan jerlerin dúzetetuǵın, onıń buzılǵan jerine qalqan bolıp, sol jer ushın Meniń aldımда turatuǵın birewdi izledim, biraq taba almadım. ³¹ Solay etip, Men olarǵa qáhárımdı tógemen, ǵázep otım menen joq qılaman hám qılǵan qılmıslarına jarasa jazasın beremen, – deydi Quday Iye.

Opasız apa-sińliler

23 ¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı! Bir anadan tuwılǵan eki qız bar edi. ³ Olar jaslıq

shağınan-aq buzıq jolğa túsip, Mısırdá buzıqshılıq qıldı. Sol jerde olardıń kókiregi sıypalanıp, qızlıq emshekleri aymalandı. ⁴ Úlkeniniń atı Ohola, kishkenesiniń atı Oholiba edi. Olar Meniki boldı, ul hám qızlar tuwdı. Ohola – Samariyanı, Oholiba – Erusalimdi bildiredi. ⁵ Ohola Meniki bola tura, buzıqshılıq etip, oynasları bolğan assiriyalıların ıshqında jandı. ⁶ Bular qızgısh kók reńli lipas kiygen jawıngerler, hákimler hám lawazımlı adamlar bolıp, hámmesi sawlatlı jigiter hám atqa mingen áskerler edi. ⁷ Ohola Assiriyanıń kórneklı adamları menen buzıqshılıq qıldı hám ózi ıshqında janğanların butları menen ózin haramladı. ⁸ Ol Mısırdá baslağan buzıqshılıgın taslamadı. Jaslıgında-aq erkekler onıń menen jatıp, qızlıq emsheklerin aymalap, qumarların qandırgan edi. ⁹ Sonlıqtan Men onı ózi ıshqında janğan oynaslarınıń qolına, assiriyalıların qolına berdim. ¹⁰ Olar Oholanı tırday jalańash qılıp sheshindirdi, ul-qızların tutqın qılıp alıp, ózin qılısh penen óltirdi. Oğan usınday húkim shıǵarıldı hám ol hayallar arasında shermende boldı.

¹¹ Oholanıń sińlisi Oholiba bunı kórse de, qumarlıgı hám buzıqshılıgı menen ájapasıman da asıp tústi. ¹² Ol da assiriyalıların hákimleri menen lawazımlı adamlarınıń, bezenip kiyingen jawıngerleri menen atlı áskerleriniń, barlıq sawlatlı jigiteriniń ıshqında jandı. ¹³ Men onıń da ózin haramlağanın kórdim. Olardıń ekewiniń de jolı bir edi. ¹⁴ Oholiba buzıqshılıgın arttırdı. Ol qızıl reń menen diywalğa sızılğan kaldeyli erkeklerdiń súwretin kórdi. ¹⁵ Olardıń bellerinde qaysı, baslarında jelbiregen sálleleri

bolıp, hámmesi kaldeylerdiń jerinde tuwılğan babiloniyalı láchkerbasılarga uqsaytuǵın edi. ¹⁶ Olardı kóriwden, Oholibanıń ıshqı ketti hám kaldeylerdiń jerine shabarmanlar jolladı. ¹⁷ Babiloniyalılar onıń janına, ıshqı tósegine keldi hám buzıqshılıq qılıp, onı haramladı. Oholiba haramlangannan keyin, olardan jerkenish penen júz burdı. ¹⁸ Ol ashıq túrde buzıqshılıqqa berilip, jalańash denesin kórsetkende, onıń ájapasıman jerkenip júz burğanımday, onnan da jerkenip, júz burdım. ¹⁹ Degen menen, ol Mısırdá buzıqshılıq qılğan jaslıgın eslep, jáne de kóbirek buzıqshılıq qıla basladı. ²⁰ Ol jinısıy aǵzaları eshek-tikeindey, urıǵı ayǵırdikeindey bolğan oynaslarına intıqtı. ²¹ Solay etip, sen mısırlılar emshekleriniń aymalap, kókirekleriniń sıypalağan jaslıgındaǵı uyatsız qılıqlarınıń saǵınıń.

²² Sonlıqtan, Oholiba, Quday Iye bılay deydi: «Men óziń jerkenip júz burğan oynaslarınıń ózińe qarsı qozǵayman, olardı hámme jaqtan jıynap alıp kelemen. ²³ Babiloniyalıları, barlıq kaldeylerdi, peqod, shoa hám qoa urıwlarınıń adamların, olar menen birge barlıq assiriyalıların sawlatlı jigiterin, hákimlerin, lawazımlı adamların, láchkerbasıların hám jawıngerlerin – barlıq atqa minerlerin alıp kelemen.

²⁴ Olar qurallar, sawash hám júk arbalar, kóplegen xalıqlar menen kelip, seni ján-jaqtan úlken-kishi qalqan hám duwlıǵa menen qorshawǵa aladı. Men olarǵa seni húkim qılıw ıqtıyarın beremen, olar óziniń ádet-dástúrleri boyınsha húkim qıladı. ²⁵ Men saǵan qarsı qızǵanıshımdı qozǵayman. Olar seni rehimsiz jazalaydı. Qulaq

hám murnıńdı kesip taslaydı, aman qalǵanlar qılısthan ótkeriledi. Ullarınıńdı hám qızlarınıńdı tutqıńǵa aladı, aman qalǵanlardı ot jandırıp joq qıladı. ²⁶ Ústindegi kiyimlerinińdi she-ship alıp, qımbatbaha taǵınshaqlarınıńdı aladı. ²⁷ Men seniń Mısırdan alıp kelgen azǵımlıǵın menen uyatsız qılıǵına shek qoyaman. Endi olarǵa kóz salmaytuǵın hám Mısırdı eske almaytuǵın bolasań.

²⁸ Quday Iye bılay deydi: Bilip qoy, Men seni óziń jek kórgen, kewliń jerkenen adamlardıń qolına tapsıraman. ²⁹ Olar saǵan ayawsız qatnas jasadı, miynet penen jıynaǵanlarınıńdı alıp ketedi, ózińdi tırday jalańash qaldıradı. Usılayınsha seniń uyatsız jalańashlıǵıń, uyatsızlıǵıń hám buzıqshılıǵıń ayan boladı. ³⁰ Bular seniń milletler menen buzıqshılıq islegenini, olardıń butları menen ózińdi haramlaǵanıń sebepli júz beredi. ³¹ Sen ájapańnıń jolınan júrdiń, sol sebepli oǵan ish-kizgen jaza kesemnen saǵan da ish-kizemen.

³² Quday Iye bılay deydi: Sen ájapańnıń shúńgil hám keń kesesinen isheseń. Seniń ústińnen kúledi, masqara bolasań. Kesegen júdá kóp ketedi. ³³ Sen más bolasań hám qayǵıǵa batasań. Bul qırǵın hám wayranshılıq kesesi, bul ájapań Samariyanıń kesesi. ³⁴ Onnan ishıp, tawısań, onı sındırıp, kókiregińdi tilkimleyseń. Bunı Men aytıp turman, – deydi Quday Iye.

³⁵ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Sen Meni umıtıp, Maǵan arqańdı qaratqanıń ushın, uyatsızlıǵıńnıń hám buzıqshılıǵıńnıń jazasın tart».

³⁶ Jaratqan Iye maǵan bılay dedi:
– İnsan ulı, Ohola menen Oholibanı húkim qıl! Olardıń jerkenishli islerin

áshkaralap ayt! ³⁷ Olar neke hadallıǵın buzdı, qolları qanǵa bılǵanǵan. Olar butlar menen buzıqshılıq qıldı, hátte, Maǵan tuwıp bergen balaların da, butlarǵa azıq qılıp, jandırıp usındı. ³⁸ Olar Maǵan jáne mınanı da qıldı: sol kúni olar Meniń Muxaddes mákanımdı da haramladı hám Shabbatımdı xorladı. ³⁹ Balaların butlarǵa arnap shalǵan kúni, olar Meniń Muxaddes mákanıma kirip, onı haramladı. Olar Meniń Úyimde, mine, usılardı isledi.

⁴⁰ Hátte, olar alıs jerdegi adamlarǵa shabarmanlar jiberdi, olar da keldi. Olar kelgende, apa-sińliler olar ushın juwındı, kózlerin boyadı hám áshekóylerin taqtı. ⁴¹ Jayılǵan tolı dasturxan qasındaǵı sulıw tósekke otırdı. Dasturxanǵa Meniń xosh iyisli tútetkimdi hám záytún mayımdı qoydı. ⁴² Káypi-sapa qurıp otırǵan alaman dawısı esitilip turdı. Shól daladan kelgen bul máskúnemler apa-sińliniń qolına bilezik taqtı, basına ájayıp taj kiydirdi.

⁴³ Sonda Men buzıqshılıq islep, haldan tayǵan hayallar tuwralı bılay dedim: «Erkekler bul hayallarǵa jezóksheday qatnas jasasın, sebebi olar sonday». ⁴⁴ Olar jezóksheniń janına kirgende, olar menen jattı. Solay etip, uyatsız hayallar Ohola hám Oholibanı usılay qatnas jasaldı. ⁴⁵ Biraq ádil adamlar olardı neke hadallıǵın buzǵanlıqta hám qanxorlıqta ayıplap, húkim shıǵardı. Öytkeni olar buzıq hayallar bolıp, qolları qanǵa bılǵanǵan edi.

⁴⁶ Quday Iye bılay deydi: Olarǵa qarşı alamanı jıynap alıp kelip, olardıń húreylerin ushırıp, tonat. ⁴⁷ Alaman olardı tas boran qıladı, qılıshı menen shabadı. Balaların hám qızların

óltiredi, úylerin jaǵıp jiberedi. ⁴⁸Usılayınsha Men eldegi uyatsız islerge shek qoyaman, pútkil hayallar bunnan sa-baq alıp, sizlerge eliklemeytuǵın boladı. ⁴⁹Sizler uyatsız qılıqlarınıız hám butqa tabıǵanıńız ushın jazańızdı alasız. Sonda sizler Meniń Quday Iye ekenimdi bilesiz.

Qaynaǵan qazan

24 ¹ Súrginde bolǵan waqtımızdıń toǵızınshı jiliniń onınshı ayınıń onınshı kúni Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı, usı kúndi, búgingi sá-neni jazıp qoy. Babiloniya patshası usı búgin Erusalimdi qamal qıldı. ³ Bul qozǵalańshı xalıqqa bir tımsal aytıp, Quday Iye bilay deydi dep ayt: «Qazandı oshaqqa qoyıp, ishine suw quy. ⁴ Oǵan góshtiń jaqsı bóleklerin: jambas hám jawırın góshlerin salıp, saylandı jiliklerge toltır. ⁵ Gósh saylandı qoydıń góshi bolsın. Astına otındı úyip salıp, súyegin jaqsılap pisir.

⁶ Quday Iye bilay deydi: Qanxor qala hásiret shegedi! Tat basıp, tatı tazalanbaǵan bul qazan hásiret shegedi! Shek taslap saylamastan, góshti bólek-bólek qılıp alıp, ılaqtırın. ⁷ Qalanıń qanı onıń ortasında. Ol qandı keyin shań menen bastırılıp qalatuǵın jerge emes, al jalańash jartastıń ústine tókti. ⁸ Ósh alıwǵa degen ǵázebimdi oyatıw ushın, Men de qandı jartas ústinde qaldırdım, onı jasırıp bolmaydı.

⁹ Sonlıqtan Quday Iye bilay deydi: Qanxor qala hásiret shegedi! Men úlken qılıp otın úyemen. ¹⁰ Otındı mol etip salıp, ottı alıstır, góshti qaynat hám dám beriwshi zatlardı qos. Súyekler de kúyip kúl bolsın. ¹¹ Qazandı bosat, kómirdiń ústine qoyıp, qızdır.

Mıs qızıp, ishindegi pataslıq erisin hám tatı kúyip ketsin. ¹² Biraq barlıq miynetim bosqa ketti, qalıń tattı eritiw ushın, hátte, ot ta járdem bermedi. ¹³ Uyatsız qılıǵıń seni haramladı. Seni tazalamaqsı bolǵanımda, sen tazalanbadiń. Sol sebepli ústińe ǵázebimdi tolıq tógip bolmaǵansha, tazalanbaysań. ¹⁴ Bunı Men, Jaratqan Iye aytıp turman. Meniń háreketke kiretuǵın waqtım boldı. Men Ózimdi toqtatpayman, ayamayman, rehim de qılmayman. Sen óz jolıń hám islerińe ǵóre húkim qılınasań, – deydi Quday Iye».

Ezekieldiń hayalınıń óliwi

¹⁵ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹⁶ – İnsan ulı, men bir soqqı menen seni kózińe qádirlı bolǵan adamnan juda qılaman. Biraq joqlaw aytpa, jilama, kóz jas tókpe. ¹⁷ Ishińnen jıla, marhum ushın aza tutpa. Sálleńdi hám ayaq kiyimińdi sheshpe, saqalıńdı jawma, kewil aytıwǵa kelgenler ákelgen awqattan jeme.

¹⁸ Azanda men xalıq penen sóylestim, keshte hayalım qaytıw boldı. Kelesi kúni azanda men ózime buyırılǵanlardı orınladı. ¹⁹ Sonda adam-lar mennen:

– Sen islep atırǵan bul nárselerdiń bizler ushın qanday mánisi bar? – dep soradı. ²⁰ Men olarǵa Jaratqan Iyeden maǵan minaday sóz túskenin aytım:

²¹ «Izrail xalıqına ayt, Quday Iye bilay deydi: Kúshińizdiń maqtanıshı, kózińizge qádirlı hám janıńızdıń ar-zıwı bolǵan Muxaddes mákanımniń haramlanıwına jol qoyaman. Qaldırıp ketken ul hám qızlarıńız qılısh-tan qırıladı.

²² Sonda Ezekiel ne qılǵan bolsa, sizler de sonı qılasız. Saqalıńızdı

jawmaysız, kewil aytıwǵa kelgenler ákelgen awqattan jemeysiz. ²³ Sálleñiz basınıızda, ayaq kiyimiñiz ayaǵınıızda boladı. Joqlaw aytpaysız, jilamaysız. Qılmıslarınıızdıñ zardabınan dimarınıız qurıp, birge nala shegesiz.

²⁴ Ezekiel sizler ushın belgi boladı. Ol ne islegen bolsa, sizler de solay isleysiz. Bular júz bergende, sizler Meniñ Quday Iye ekenimdi bilesiz».

²⁵ Bunnan keyin Quday Iye maǵan bilay dedi:

– Saǵan kelsek, insan ulı, Men olardıñ qorǵanın, saltanatlı shadlıǵın, kózine qádirli bolǵan nársesin hám janınıñ arızın, sonday-aq ulların hám qızların tartıp alǵanımda, ²⁶ sol kúni qashıp qutilǵan bir adam xabardı jetkeriw ushın saǵan keledi. ²⁷ Sonda jáne tilge kirip, sol adam menen sóyleseseñ, artıq tiliñ tutılmaydı^a. Sen xalqım ushın bir belgi bolasañ, son-da olar Meniñ Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.

Qońsı xalıqlarǵa qarsı payǵambarshılıqlar

25 Ammon

¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – Insan ulı, júziñdi ammonlarǵa qaratıp, olarǵa qarsı payǵambarshılıq qil. ³ Olarǵa ayt: «Quday Iyeniñ sózin tıñlañ! Quday Iye bilay deydi: Muxades mákanım haramlanganda, Izrail jeri wayran qılınǵanda hám Yahuda xalqı tutqınǵa túskende, „Hay-hay“ dep olardıñ üstinen kúlgen ediñiz. ⁴ Sonlıqtan Men sizlerdi shıǵıs xalıqlarınıñ iyeligine beremen. Olar eliñizge

orda qurıp, shatırların tigedi, ónimleriñizdi jep, sútiñizdi ishedı. ⁵ Rabba qalasın túyelerdiñ órisine, Ammon elin qoylardıñ qorasına aylandıraman. Sonda sizler Meniñ Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız.

⁶ Quday Iye bilay deydi: Sen qol shappatlap, ayaq tapırlatıp, Izrail jerin jek kórip, baxıtsızlıǵına shın júrekten quwandıñ. ⁷ Sonlıqtan Men de saǵan qarsı qol kóterip, seni xalıqlarǵa olja qılıp beremen. Seni xalıqlar arasınan joq qılaman, eller arasınan qurtıp, tuqmıqurt qılaman. Sonda sen Meniñ Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasañ».

Moab

⁸ «Quday Iye bilay deydi: Moab penen Seir: „Yahuda xalqınıñ basqa xalıqlardan artıq mashlıǵı joq“, – dep ayttı. ⁹ Sonlıqtan Moabtıñ qaptalın eldiñ maqtanıshı bolǵan Beyt-Eshimot, Baal-Meon hám Kiryatayım qalalarınan baslap ashıp taslayman. ¹⁰ Moabtı ammon xalqı menen birge shıǵıs xalıqlarınıñ iyeligine beremen. Ammon xalqı milletler arasında eske alınbaytuǵın boladı. ¹¹ Men Moab üstinen húkim shıǵaraman. Sonda olar Meniñ Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı».

Edom

¹² «Quday Iye bilay deydi: Edom qaslıq penen Yahudadan ósh alıp, awır gúnaǵa qol urdı. ¹³ Sonlıqtan Quday Iye bilay deydi: Edomǵa qarsı qolımdı kóteremen, ondaǵı adamlardı hám haywanlardı joq qılaman, al eldi shólge aylandıraman. Temannan Dedanǵa shekemgi xalıq qılıshtan qırıladı. ¹⁴ Men xalqım Izraildiñ qolı menen

a 24:26-27 3:26-27; 33:21-22.

Edomnan ósh alaman. Olar Edomda Meniń qáhár-ǵázebim menen háreket etedi. Sonda edom xalqı Meniń ósh alıwımınń qanday ekenin bilip aladı, – deydi Quday Iye».

Filist

¹⁵ «Quday Iye bılay deydi: Áyyemnen dushpanlıǵı bolǵan filistler yahudalılardan ósh alıwǵa háreket etti, júregindegi jek kóriwshilik sebepli olardı jer menen jeksen etip ósh aldı. ¹⁶ Sol sebepli Quday Iye bılay deydi: Mine, Men filistlerge qarsı qolımdı kóterip, keretlerdi joq qılaman hám olardıń teńiz jaǵasında qalǵanların qırıp jiberemen. ¹⁷ Ǵázep penen jazalap, olardan qattı ósh alaman. Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı».

Tir qalasına qarsı payǵambarshılıq

26 ¹ Súrginde bolǵan waqtımızdıń on birinshi jılı, aydıń birinshi kúni maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – Insan ulı, Tir Erusalim tuwralı: «Hay-hay! Xalıqlardıń dárwazası bolǵan qala buzıldı. Men ushın qapıları ashıldı. Ol wayran boldı, men bolsam, bayıp ketemen», – dep atır. ³ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: «Tir, Men saǵan qarsıman. Men kóplegen milletlerdi saǵan qarsı kóteremen. Olar teńiz tolqınlarınıń kóterilgeni kibi saǵan japırılıp keledi. ⁴ Olar diywallarınıń wayran qılıp, minaralarındı qulatadı. Men qalanıń topıraǵın sıpırıp taslap, onı jalańash taslaqqa aylandıraman. ⁵ Teńizdegi bul jer baıqshılar aw jayatuǵın jer boladı. Bunı

Men aytıp turman, – deydi Quday Iye. – Tir qalası xalıqlarǵa olja boladı. ⁶ Qurǵaqlıqtaǵı qalalarınıń turǵınları qılısthan ótkeriledi. Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.

⁷ Quday Iye bılay deydi: Men patshalar patshası bolǵan Babiloniya patshası Nabuxodonosordı Tirge qarsı qozǵıman. Ol arqadan atlar, sawash arbaları, atlılar hám top-top láchkerlerin ertip keledi. ⁸ Tir, olar qurǵaqlıqtaǵı qalalarınıń turǵınların qılısthan ótkeredi. Qala átirapına qamal minaraların quradı, qala diywalına topıraq úyedi, saǵan qarsı qalqanlar ornatadı. ⁹ Diywal buzatuǵın qurallar menen diywallarınıń oyadı, shókkishleri menen minaralarındı buzadı. ¹⁰ Atlardıń kópliginen seni shań-tozań qaplaydı. Dárwazalarınan kirgende, diywalları buzılǵan qalaǵa bastırıp kirgende, atlılardıń, dóńgeleklerdiń hám arbalardıń shawqımınan diywalların titireydi. ¹¹ Atlarınıń tuyaqları barlıq kósheleriniń basqılap taslaydı. Adamların qılısthan qırıladı, úlken kiyeli tasların jer menen jeksen boladı. ¹² Olar baylıǵını talap, satılatuǵın buyımlarınıń basıp aladı. Diywallarınıń jıǵıp, sawlatlı imaratlarındı wayran qıladı, taslarındı, aǵashlarındı hám topıraǵınıń teńizge ılaqtıradı. ¹³ Men qosıqlarınıń ayılıwına shek qoyaman, liralarınıń^a sestı qaytıp esitilmeydi. ¹⁴ Seni jalańash taslaqqa aylandıraman, sen aw jayatuǵın orın bolasań. Endi hesh qashan qayta tiklenbeyseń. Bunı Men, Jaratqan Iye aytıp turman, – deydi Quday Iye.

¹⁵ Quday Iye Tir qalasına bılay deydi: Qulawınıń shawqımınan,

^a **26:13** *Lira* – barmaq penen shertiletuǵın tarlı saz ásbabı.

jaradarlardıń nıqıldısınan, basına túsken qırǵınnan atawlardaǵı hám jaǵalawlardaǵı xalıqlar titiremey me?
 16 Barlıq teńiz húkimdarları óz taxtlarınan túsip, shapanların hám kesteli kiyimlerin sheshedi. Qorqınıshqa búrkenip jerge otıradı, toqtawsız qaltırasıp, awhalındı kórip ań-tań boladı. 17 Keyin saǵan joqlaw aytıp, bılay deydi:

„O, teńizshiler jasaǵan,
 Teńizde dańq taratqan qala,
 Qalay nabıt boldıń!
 Sen hám sende jasaǵanlar,
 Teńizde qúdiretli edińler.
 Teńizdiń jaǵasında
 jasaytuǵınlardıń
 hámmesiniń,
 Húreyin ushırdıń.

18 Sen qulaǵan kúni atawlar titiredi,
 Teńiz jaǵasındaǵılar seniń nabıt bolıwınan qorqıp qaldı“.

19 Quday Iye bılay deydi: Seni adam-sız qalǵan qalaǵa uqsatıp, qarabaqanaǵa aylandırǵanımnan keyin, tuńǵıyıq suwların kóterip, úlken suwları ústińe bastırǵanımnan keyin, 20 seni ólim shuqırına túskenler menen birge áyyemgi xalıqtıń janına túsiremen. Tuńǵıyıqqa túskenler menen birge, eski qarabaqanalar arasına, jer astındaǵı dúnyaǵa ornalastıraman. Solay etip, saǵan hesh kim mákan baspaydı hám sen tiriler áleminde húrmetke erispeyseń.

21 Men aqıbetińdi qorqınıshlı qılaman, sen joq bolasań. Seni izleydi, biraq hesh qashan taba almaydı, – deydi Quday Iye».

Tir ushın joqlaw aytıw

27 1 Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

2 – Insan uh, Tirge arnap joqlaw ayt.
 3 Teńiz dárwazasında mákan basqan hám jaǵalawlardaǵı xalıqlar menen sawda-satıq qılatuǵın Tir qalasına ayt: «Quday Iye bılay deydi:

Tir, sen: „Men gózzallıqta minsizben“, – dediń.

4 Seniń shegaraların teńiz qoyında edi.

Qurılıshların gózzallıǵıńdı minsizlikke eristirdi.

5 Qaptal taxtayların Senir tawındaǵı sárwi aǵashlarınan, Tayınlangan úlken kemedey ediń. Óreligińdi soǵıw ushın, Lebanonnan kedr aǵashın alıp keldi.

6 Eskeklerińdi Bashan emenlerinen, Edenlik taxtaylarıńdı Kittim jaǵalawlarındaǵı qaraǵaylardan soǵıp, Pildiń súyegi menen bezedi.

7 Mısırdıń naǵıslı zıǵır tawarı, Saǵan jelqom qılıp qoyıldı, Ol sen ushın bayraq boldı. Elisha jaǵalawlarınan alıp kelingeni,

Qızǵısh kók hám shım qızıl tawarlar saǵan sayaban qılmdı.

8 Eskekshileriń Sidon hám Arwad turǵınları edi, Sheber adamların, Tir, Seniń darǵaları edi.

9 Kemeniń jariqların pitew ushın, Geballı tájiriybeli adamlar hám ustalar sende bar edi.

Aldı-sattı qılıw ushın, Teńizdegi barlıq kemeler hám teńizshiler saǵan keletuǵın edi.

10 Parsılar, Lud hám Put adamları, Ásker bolıp xızmet etti.

Qalqan hám duwlıǵaların saǵan
asıp qoyıp,

Olar seni dańqqa eristirdi.

11 Arwad hám Xelexten kelgenler,
Diywallarında aylanıp turıp
saqshılıq etti.

Gammadtan kelgenler
minaralarında xızmet etti.

Olar qalqanların diywallarına
asıp qoyıp,

Kórkiñe kórik qostı.

12 Seniñ baylıǵın asa kóp bolǵanlıqtan, Tarshish te seniñ menen sawda-satıq isledi. Olar bergen zatlarınıñ ornına gúmis, temir, qalayı hám qorǵasın berdi. **13** Yawan, Tubal hám Meshex sawdagerleri seniñ menen sawda isledi. Olar sen bergen zatlarınıñ ornına qullardı hám qoladan islengen buyımlardı berdi. **14** Togarma turǵınları sen bergen zatlarınıñ ornına yabıladı, áskeriy atlardı hám ǵashırlardı berdi. **15** Dedan xalqı da seniñ menen sawda-satıq qıldı. Teñiz jaǵasındaǵı kóplegen ellerdiñ bazarı seniñ qolında edi. Olar pil súyegin hám ebon teregin saǵan tólem qılıp beretuǵın edi. **16** Zatlarınıñ kópligi sebepli, Aram da seniñ menen sawda-satıq qıldı. Olar seniñ zatlarınıñ ornına periwza taslar, shim qızıl gezlemeler, naǵıslı kiyimler, hasıl zıǵır tawarlar, marjan hám rubin berdi. **17** Yahuda menen Izrail da seniñ menen sawda-satıq qıldı. Olar seniñ buyımlarınıñ ornına Minnitten alıp kelingen biyday, sonday-aq mazalı zatlar, pal, záytún mayın hám málhám berdi. **18** Seniñ zatlarınıñ kópligi hám sheksiz baylıǵın sebepli, Damask Xelbonnan sharap hám Zaxardan jún alıp kelip, seniñ menen sawda-satıq qıldı. **19** Uzaldan kelgen

Wedan hám Yawan xalıqları sennen zatlar satıp alıp, olardıñ ornına islew berilgen temir, kassiya hám xosh iyisli qamıs beretuǵın edi. **20** Dedan atınıñ erine jabatuǵın qımbatbaha gilemleri menen sawda qıldı. **21** Arabstan hám Kedardıñ barlıq biyleri seniñ qarıdarlarınıñ edi. Olar qozılar, qoshqarlar hám eshkiler alıp kelip, seniñ menen sawda isledi. **22** Sheba menen Raamanıñ sawdagerleri seniñ menen sawda qılıp, alǵan zatlarınıñ ornına eñ jaqsı xosh iyisli zatlar, qımbatbaha taslar hám altın beretuǵın edi. **23** Xaran, Kanne, Eden qalaları, Sheba, Ashshur hám Kilmad sawdagerleri seniñ menen sawda-satıq qıldı. **24** Olar qımbatbaha kiyimler, qızǵısh kók hám naǵıslı gezlemeler, ráńbáráń gilemler hám jaqsılap esilgen jiplerdi saǵan sattı. **25** Úlken sawda kemeleri kárwanlarınıñ bolıp xızmet etti.

Sen teñiz qoyında awır júkke
toldıñ.

26 Eskekshileriñ seni ashıq teñizge
alıp shıqtı.

Shıǵıs samalı seni teñiz qoyında
qıyrattı.

27 Qıyraǵan kúniñ, baylıǵın, zatlarını, buyımlarını, teñizshileriñ, darǵalarını, jarıqlardı pitewshileriñ, sawdagerleriñ, áskerleriñ hám kemedede bolǵan hámme adamlarınıñ teñiz túbine ǵaraq boladı.

28 Darǵalarınıñ qıshqırıǵınan,
Jaǵadaǵı dala lárzege keledi.

29 Barlıq eskekshiler kemelerin tárk
etedı.

Teñizshiler hám darǵalar jaǵaǵa
shıǵıp aladı.

30 Olar sen ushın páriyad qıladı,

Dadlap ashshı kóz jas tógedi.
Baslarına topıraq shashıp,
Kúlge awnaydı.

- ³¹ Shashların aldırıp,
Aza kiyimin kiyedi.
Seniñ ushın júrekleri ezilip,
Zar eñirep, aza tutadı.
³² Olar ağıl-tegil bolıp jılap,
Sen ushın bılay dep joqlaw aytadı:

„Teñiz ortasında qıyrağan,
Tir kibi basqa qala bar ma?

- ³³ Zatlarıñ teñizden shıqqanda,
Kóp milletlerdi toydırdıñ.
Baylıǵınıñ hám aldı-sattınıñ
kópligi menen,
Jerdiñ patshaların bayıttıñ.
³⁴ Al teñizde qıyrap, suw túbine
shókkeniñde,
Buyımlarıñ hám adamlarıñ seniñ
menen birge suwǵa ğarq
boldı.
³⁵ Atawlarda jasawshılar sen tuwralı
esitkende, janları túrshikti,
Patshaların zárresi ushıp,
júzinde qan qalmadı.
³⁶ Basqa xalıqlardıñ sawdagerleriniñ
jani túrshikti.
Aqıbetiñ qorqınışlı boldı,
Sen máńgige joq bolasañ».

Tir patshasına qarsı payǵambarshılıq

28 ¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz
tústi:

² – İnsan ulı, Tirdiñ húkimdarına
ayt: «Quday Iye bılay deydi: Seniñ
kókiregiñ kóterilip: „Men qudayman,
teñiz qoynındaǵı qudaylardıñ taxtı-
da otırıppan“, – dediñ. Óziñ quday
emes, adam bola tura, óziñdi quday-
ǵa teñ bileseñ. ³ Sen Danielden de
dana ekenseñ-dá, sennen jasırım sır

joq eken-dá! ⁴ Danalıǵın hám aqlıñ
menen baylıq arttırdıñ hám ğáziyne-
xanaña altın menen gúmis jıynadıñ.
⁵ Sawda-satıqtaǵı danalıǵın menen
baylıq arttırdıñ hám baylıǵın sebepli
menmensip kettiñ.

⁶ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi:
Óziñdi qudayday dana bilgeniñ ushın,
⁷ ústiñe jat jerlilerdi, xalıqlardıñ eñ
jawızın alıp kelemen. Olar danalıǵın
jaratqan gózzallıqqa qarsı qılıshların
jalañashlaydı hám nurlı saltanatıñdı
sóndiredi. ⁸ Óziñdi góрге tıǵadı hám
sen teñiz qoynındaǵı qalaña jawızlıq
penen óltirileseñ. ⁹ Sonda óziñdi ól-
tirgenler aldında: „Men qudayman“, –
dey alasañ ba? Óziñdi óltirgenlerdiñ
qolında sen quday emes, al ápiwayı
bir adam bolasañ. ¹⁰ Sen jat jerlilerdiñ
qolınan súnnetsizlerdiñ ólimi menen
óleseñ. Bunı Men aytıp turman, – dey-
di Quday Iye».

¹¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹² – İnsan ulı, Tir patshası ushın
joqlaw ayt hám oǵan Quday Iye bılay
deydi dep ayt:

«Sen minsizlik tımsalısañ,
Danalıqqa tolǵan, gózzallıqta
bárkamal ediñ.

¹³ Sen Edende, Qudaydıñ baǵında
ediñ.

Serdolik, xrizolit, gagat,
Sarı yaqıt, oniks, yashma,
Lazurit, periwza, zúmret sıyaqlı,
Qımbatbaha taslarǵa bezendiñ.
Bezeniw buyımlarıñ altınnan
islengen edi.

Sen jaratılǵan kúni, bular
tayarlanǵan edi.

¹⁴ Sen maylanǵan qorǵawshı kerub
ediñ,

Usı iske seni Men qoyǵan edim.

- Sen Qudaydın muxaddes tawı
ústinde ediń,
Otlı taslar arasında júrer ediń.
15 Jaratılǵan kúnińnen baslap,
Qılmısqa qol urǵanǵa deyin,
Óz jolında minsiz ediń.
16 Sawdańnıń kópłigi sebepli,
Ishiń nahaqlıqqa toldı,
Gúnaǵa qol urdın.
Men seni haram dep sanap,
Qudaydın tawınan ılaqtırdım.
Qorǵawshı kerub, seni,
Otlı taslardıń arasınan quwıp
jiberdim.
17 Gózzallıǵıń sebepli júregiń
tákkabirlendi,
Dańqparazlıǵıń sebepli
danalıǵıńdı joq qıldın.
Soǵan bola, Men seni jerge
ılaqtırdım,
Patshalar aldında shermende
qıldım.
18 Qılmıslarıńnıń kópłigi menen,
Sawda-satıqtaǵı nahaqlıǵıń
menen,
Óz muxaddes orınlarıńdı
haramladın.
Sonda Men ortańnan ot
shıǵardım,
Ol seni jalmap qoydı.
Kórgenlerdiń kóz aldında,
Seni kúlge aylandırdım.
19 Xalıqlar arasında seni
taniytuǵınlardıń hámmesi,
Awhalıńa tań qaldı.
Aqıbetiń qorqınıshlı boldı,
Sen máńgige joq bolasań».

Sidongá qarsı payǵambarshılıq

²⁰ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

- ²¹ – İnsan ulı, júzińdi Sidongá qaray
burıp, oǵan qarsı payǵambarshılıq qıl.
²² Oǵan Quday Iye bilay deydi dep ayt:

- «Háy, Sidon, Men saǵan qarsıman.
Men seniń ishińde dańqqa
erisemen.
Saǵan húkim shıǵarıp,
Óz muxaddesligimdi ayan
qılǵanımda,
Hámme Meniń Jaratqan Iye
ekenimdi bilip aladı.
²³ Men Sidongá illet jiberemen,
Kóshelerinde qan tógiledi.
Ján-jaqtan urılǵan qılıshtan,
Qala ortasında qaza tapqanlar
qulap jatadı.
Sonda olar Meniń Jaratqan Iye
ekenimdi bilip aladı».

²⁴ Izrail xalqın jek kóretuǵın qońsı-
lardıń hesh biri, endi qayıtıp Izrailǵa
jaralawshı tiken yamasa tikenli jan-
taqtay bolmaydı. Sonda olar Meniń
Quday Iye ekenimdi bileidi.

²⁵ Quday Iye bilay deydi: Xalıqlar
arasına tarqatıp jiberilgen izraillılardı
jynap alǵanımda, milletlerdiń kóz
aldında olarǵa Óz muxaddesligimdi
ayan etemen. Keyin olar óz jerlerine,
qulım Yaqıpqa bergен jerlerge mákan
basadı. ²⁶ Ol jerde qawipsiz jasadı,
úyler quradı, júzimzarlar otırǵızadı.
Dógerektegi olardı jek kórgenlerge
húkim shıǵarǵanımnan keyin, olar
qawipsizlikte jasadı. Sonda olar Me-
niń ózleriniń Qudayı Jaratqan Iye eke-
nimdi bilip aladı.

Mısırǵa qarsı payǵambarshılıq

29 ¹ Súriginde bolǵan waqtı-
mızdın onınshı jiliniń onın-
shı ayınıń on ekinshi kúni maǵan
Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı, júzińdi Mısır patsha-
sı faraonǵa qaratıp, oǵan hám pútkil

Mısırğa qarsı payğambarshılıq qıl.
³Til qatıp, oğan Quday Iye bilay deydi dep ayt:

«Dárya tarmaqları ishinde jatqan,
 Úlken aydarha, Mısır patshası
 faraon!

Men sağan qarsıman.

Sen: „Nil ózimdiki,

Onı ózim ushın jarattım“, –
 deyseñ.

⁴ Biraq Men jağıña qarmaq salaman,
 Teñgeleriñe dárya
 tarmaqlarındağı balıqlardı
 jabıstıraman.

Teñgeleriñe jabısqan balıqlar
 menen birge,

Seni suwırıp shıǵaraman.

⁵ Óziñdi de, tarmaqlarındağı
 balıqlardı da,

Shólistanǵa ılaqtırıp taslayman.

Sen ashıq dalada jatasañ,

Hesh kim seni jıynamaydı,
 kóterip almaydı.

Seni jerdegi jabayı haywanlarǵa,
 Aspandağı quslarǵa jemtik
 qılaman.

⁶ Sonda Mısırda jasaytuǵın hár bir
 adam,

Meniñ Jaratqan Iye ekenimdi
 bilip aladı.

Sebebi sen Izrail xalqı ushın qamıs
 hasa boldıñ. ⁷ Izrail xalqı seni uslaǵanda,
 sınıp ketip, olardıñ iynin jaraqatladıñ.
 Al súyengende, sen sınıp, olardı
 tentirekletip jiberdiñ.

⁸ Sonlıqtan Quday Iye bilay deydi:
 Men sağan qılısh jiberip, seniñ
 adamlarıñ menen mallarıñdı qırıp
 taslayman. ⁹ Mısır jerin adamsız quw
 dalaǵa aylandıraman. Sonda olar Me-
 niñ Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.

„Nil ózimdiki, onı ózim ushın jarat-
 tım“, – degeniñ ushın, ¹⁰ Men sağan
 hám dáryadağı tarmaqlarıña qarsı
 shıǵaman. Mısır jerin Migdoldan Si-
 wenege shekem hám Xabashstan she-
 garalarına shekem qańıraǵan quw
 dalaǵa aylandıraman. ¹¹ Ol jerge adam
 ayaq baspaydı, haywan tuyaǵı tiymey-
 di. Ol jerde qırıq jil adam jasamaydı.
¹² Men Mısırdı qańırıp qalǵan ellerdiñ
 ishindegi eñ jamanına aylandıraman.
 Onıñ qalaları wayran etilgen qala-
 larıñ eñ wayran bolǵanı bolıp, qırıq
 jil adamsız qaladı. Mısırılıardı basqa
 xalıqlar arasına tarqatıp, jat jerlerge
 shashıp jiberemen.

¹³ Quday Iye bilay deydi: Qırıq jil-
 dan keyin, tarqatıp jiberilgen mısırılı-
 ları xalıqlardıñ arasınan jıynayman.

¹⁴ Mısırılıardı súrginnen qaytarıp, óz-
 leriniñ tuwılǵan jurtı Patrusqa alıp
 kelemen. Ol jerde olardıñ patshalıǵı
 hálsiz boladı. ¹⁵ Ol hálsizirek patshalıq
 bolıp, artıq xalıqlardan ústin bolmaydı.
 Olar xalıqlar ústinen húkimdarlıq
 qılmawı ushın, Men olardı azaytaman.

¹⁶ Mısır endi hesh qashan Izrailǵa sú-
 yenish bolmaydı. Kerisinshe, Mısırdıñ
 baxıtsızlıǵı olarǵa Mısırdan járdem
 soraw arqalı gúna islegenin eslete-
 di. Sonda olar Meniñ Quday Iye eke-
 nimdi bileidi».

¹⁷ Súrginde bolǵan waqtımızdıñ ji-
 girma jetinshi jılıñ birinshi ayınıñ
 birinshi kúni maǵan Jaratqan Iyeden
 sóz tústi:

¹⁸ – İnsan ulı, Babiloniya patsha-
 sı Nabuxodonosor Tir menen urısız
 ushın áskerlerine qattı miynet ettir-
 di: hámme áskerdiñ shashı túsip qaldı,
 jelkeleri qırshıldı. Biraq ol da, ásker-
 leri de Tirden miynetine jarasa olja
 ala almadı.

¹⁹ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: «Men Babiloniya patshası Nabuxodonosorǵa Mısır jerin beremen. Ol Mısırdıń baylıǵın alıp ketedi. Onı talan-taraj qıladı, oljalap alıp ketedi. Bul onıń áskerleri ushın miynet haqı boladı. ²⁰ Awa, Men oǵan Mısırdı miy-neti ushın sıy qılıp beremen, sebebi ol hám onıń áskerleri Men ushın miynet etti, – deydi Quday Iye. ²¹ – Sol kúni Men Izrail xalqın kúshli qılaman hám olardıń arasında ashıq sóylew ushın saǵan sayrap turǵan til beremen. Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı».

Mısır ushın joqlaw aytıw

30 ¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – Insan ulı, payǵambarshılıq qılıp ayt: «Quday Iye bılay deydi:

Ah, sol kún, dep baqır!

³ Sebebi sol kún jaqınlastı, Jaratqan Iyeniń kúni jaqınlastı. Bul kún qalıń bultlı boladı, Milletlerdiń qiyamet-qayım kúni.

⁴ Mısırǵa qarsı qılısh shıǵadı. Mısırılılar qılıshstan qırılǵanda, Xabashstandı qorqınısh biyleydi. Mısırdıń baylıǵı alıp ketiledi, Tiykarı kúl-talqan qılınadı.

⁵ Xabashstan, Put, Lud, jat jerli jallanba áskerler, Kub hám olar menen pitim dúzgen ellerdiń xalqı qılıshstan ótkeriledi.

⁶ Jaratqan Iye bılay deydi: Mısırdıń awqamılasları qırıladı, Maqtanıshlı qúdireti qulaydı. Mıgdoldan Siwenege shekem, Hámmesi qılıshstan ótkeriledi,

– deydi Quday Iye. –

⁷ Olar qańırıp qalǵan ellerdiń ishindegi,

Eń jamanına aylanadı.

Onıń qalaları wayran etilgen qalalar ishindegi,

Eń wayran qılınganı boladı.

⁸ Mısırǵa ot berip,

Onı qollaǵanlardıń hámмесin joq qılǵanımda,

Olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.

⁹ Sol kúni qayǵı-ǵamsız jasad atırǵan xabashstanlılardı qorqıtıw ushın, Men kemeler menen xabarshılar jiberemen. Mısırdıń qiyamet-qayım kúni-nde, xabashstanlılardı qorqınısh biylep aladı. Mine, usı kún sózsiz keledi.

¹⁰ Quday Iye bılay deydi:

Men Babiloniya patshası Nabuxodonosordıń qolı menen,

Kóp sanlı Mısır xalqın joq qılaman.

¹¹ Nabuxodonosordıń ózi hám áskerleri,

Barlıq xalıqlar arasındaǵı eń jawızı.

Ol Mısırdı qurtıw ushın alıp kelinedi.

Mısırǵa qarsı qılıshların jalańashlap,

Jerdi ólilerge toltıradı.

¹² Men Nildiń tarmaqların qurtıp, Eldi zalımlardıń qolına beremen. Eldi hám ondaǵı hámме nárseni, Jat jerlilerdiń qolı menen wayran etemen.

Bunı Men, Jaratqan Iye aytıp turman.

- 13 Quday Iye bılay deydi:
Men barlıq butlardı joq qılaman,
Noftağı qudaylardıń músinlerin
qurtaman.
Mısırda endi húkimdar bolmaydı.
Mısır jerin qorqımışqa salaman.
- 14 Patrus úlkesin wayran qılaman,
Soan qalasına ot qoyaman,
No qalası ústinen húkim
shıǵaraman.
- 15 Mısırdań qorǵanı bolǵan Singe
ǵázebimdi tógemen.
No qalasınıń kóp sanlı xalqın
qırıp taslayman.
- 16 Mısırǵa ot qoyaman,
Sin sheksiz azap shegedi.
No qalasınıń diywalı tesiledi,
Nofqa kúpá-kúndiz dushpan
hújim qıladı.
- 17 Uon hám Piy-Beset jigitleri,
Qılıshtan nabıt boladı,
Qala xalqı súrgin qılınadı.
- 18 Men Mısırdań biylik hasasın
sındırǵan,
Hám de onıń maqtanıshlı
qúdiretin qulatqan kúni,
Taxpanxeste kún túnekke
aylanadı,
Qalanı qara bult qaplaydı,
Oǵan qarashlı qala-awıllardıń
turǵınları súrgin qılınadı.
- 19 Men Mısır ústinen húkim
shıǵaraman.
Sonda olar Meniń Jaratqan Iye
ekenimdi bilip aladı».

²⁰ Surginde bolǵan waqtımızdıń on
birinshi jılıń birinshi ayınıń jetinshi
kúni maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

²¹ – İnsan ulı, Men Mısır patshası
faraonnıń qolın sındırdım. Onıń shı-
pa tabıwı ushın, hesh kim qolın bay-
lamadı, qaytıp qılısh uslawı ushın,

hesh kim qolına taxtay salıp tańbadı.
²² Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi:
«Men Mısır patshası faraonǵa qarsı-
man. Men onıń eki qolın da: saw qo-
lın da, sınıǵan qolın da sındıraman.
Qolındaǵı qılıshı jerge túsip ketedi.
²³ Mısırlılardı xalıqlar arasına tar-
qatıp, eller arasına shashıp jiberem-
men. ²⁴ Men Babiloniya patshasınıń
bileğine kúsh berip, qolına qılıshım-
dı uslataman. Al faraonnıń qolların
sındıraman. Faraon Babiloniya pat-
shasınıń aldında awır jaradar bolǵan
adamday inırsıydı. ²⁵ Men Babiloniya
patshasınıń qollarına kúsh beremen,
al faraonnıń qollarında dárman qal-
maydı. Men Babiloniya patshasına qı-
lıshımды bergenimde hám ol qılıshtı
Mısır jerine qaray sozǵanda, olar Me-
niń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.
²⁶ Men mısırlılardı xalıqlar arasına
tarqatıp, ellerdiń arasına shashıp ji-
beremen. Sonda olar Meniń Jaratqan
Iye ekenimdi bilip aladı».

Kedr aǵashı tuwralı tımsal

31 ¹ Súrginde bolǵan waqtımız-
dıń on birinshi jılıń úshinshi
ayınıń birinshi kúni maǵan Jaratqan
Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı, Mısır patshası fara-
onǵa hám onıń sansız xalqına bılay
dep ayt:

«Ullıhıqta saǵan teń keletuǵın kim
bar?

³ Ánekey, sulıw shaqalı, qoyıw
sayalı,
Lebanondaǵı keдр aǵashına
uqsaǵan,
Assiriyaǵa qara!
Onıń boyı bálent bolıp,
Tóbesi bulflarǵa tiyip turatuǵın edi.

- 4 Suwlar onı suwǵardı,
Jer astı bulaqları onı ósirdi.
Aǵısları ol ósken jerden aqtı,
Tarmaqları toǵaydaǵı hámme
tereklerdi qandırdı.
- 5 Ol toǵaydaǵı barlıq tereklerden
biyik bolıp ósti,
Suwǵa jaqsılap qanǵanlıqtan,
Baldaqları irilenip,
Shaqları uzaydı.
- 6 Aspandaǵı barlıq quslar,
Shaqlarına uya saldı.
Barlıq jabayı haywanlar,
Shaqları astında balaladı.
Barlıq ulla milletler,
Onıń sayasında jasadı.
- 7 Ol óziniń bálentligi menen,
Shaqlarınıń uzınlıǵı menen
kórkem edi.
Sebebi tamırı ulla suwlarǵa tiyip
turǵan edi.
- 8 Qudaydıń baǵındaǵı kedrler onıń
menen bellese almas edi.
Sárwiler onıń putaqlarına teń
kelmes edi.
Shınarlardıń shaqları onıkindey
emes edi.
Qudaydıń baǵındaǵı birde bir
terek,
Gózzallıqta oǵan teń kelmes edi.
- 9 Men onı qalıń shaqlar menen
bezedim,
Qudaydıń Eden baǵındaǵı
hámme aǵashlar,
Oǵan háwes qılar edi.

10 Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi:
Onıń boyı ósip, tóbesi bultlarǵa jet-
kende, ol biyikliginen tákabbirlenip
ketti. 11 Sonıń ushın Men onı mil-
letlerdiń húkimdarınıń qolına ber-
dim hám ol onı óz jawızlıǵına jarasa
jazaladı. Men onı quwıp jiberdim.

12 Xalıqlar arasındaǵı eń jawızı onı
kesip, taslap ketti. Shaqları tawlar-
ǵa hám oypatlıqlarǵa túsip, sınǵan
putaqları jerdiń barlıq say-salala-
rında shashılıp jattı. Jer betindegi
hámme milletler onıń sayasın tárk
etip, ózin taslap ketti. 13 Aspandaǵı
barlıq quslar qulaǵan aǵashqa kelip
qondı, barlıq jabayı haywanlar sha-
qaları arasına jaylastı. 14 Endigiden
bılay, suw boyında ósken hesh bir te-
rek bunday bálent bolıp ósip, tóbesi
bultlarǵa tiymewi, mol suw iship ós-
ken hesh bir terek bunday dárejede
bálent bolmawı ushın usılay boldı.
Olardıń hámmesi góрге kirgen adam-
lar menen birge ólimge, jer astındaǵı
dúnyaǵa tapsırılǵan.

15 Quday Iye bılay deydi: Kedr aǵa-
shı óliler mákanına kirgen kúni, Men
onıń ushın aza tutsın dep, jer astı suw
kózlerin bekittim. Olardıń aǵısın toq-
tattım, mol suwların aǵızbay qoydım.
Bul aǵash ushın pútkil Lebanondı
túnekke qaplادım, barlıq tereklerin
solıttım. 16 Men onı góрге kirgenler
menen birge óliler mákanına túsirge-
nimde, qulawınıń shawqımınan mil-
letlerdi titirettim. Sonda Eden baǵınıń
barlıq terekleri de, Lebanonnıń eń jaq-
sı hám saylandı terekleri de, mol suw
iship ósken terekler de jer astındaǵı
dúnyada tásele taptı. 17 Onıń sayasın-
da jasaǵanlar, yaǵnıy xalıqlar arasın-
daǵı onıń awqamlasları onıń menen
birge óliler mákanına túsip, qılıshtan
qaza tapqanlarǵa qosıldı. 18 Eden ba-
ǵındaǵı tereklerdiń qaysı biri dańq-
ataqta hám ullılıqta saǵan teń keledi
eken? Biraq sen Eden terekleri menen
birge jer astındaǵı dúnyaǵa kireseń.
Sen qılıshtan qaza tapqanlar menen
birge súnnetsizlerdiń arasında jataasań.

Bul faraonnıń hám onıń sansız xalqı-
nıń tımsalı, – deydi Quday Iye».

Faraon ushın joqlaw aytıw

32¹ Súrginde bolǵan waqtı-
mızdıń on ekinshi jılınıń on
ekinshi ayınıń birinshi kúni maǵan
Jaratqan İyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı, Mısır patshası faraon
ushın bılay dep joqlaw ayt:

«Sen ózińdi xalıqlar arasındaǵı
arıslan dep bileseń,
Biraq óziń teńizdegi aydarhaǵa
uqsaysań.

Dáryalarıńa boy taslaysań,
Ayaqların menen suwlardı
basqılaysań,

Tarmaqların ılaytasañ.

³ Quday Iye bılay deydi:
Ústińe torımdı taslayman.
Kóplegen xalıqlar jıynalıp,
Torım menen seni tartıp shıǵaradı.

⁴ Seni jerge ılaqtıraman,
Ashıq maydanǵa taslayman.
Aspandaǵı barlıq quslardı ústińe
qondıraman,

Jer betindegi barlıq jabayı
haywanlar saǵan toyadı.

⁵ Góshińdi tawlarǵa jayıp taslayman,
Oypathıqlardı óligińe toltıraman.

⁶ Jerdi tawlarǵa deyin aqqan qanıńa
qandıraman,
Say-salalardı etińe toltıraman.

⁷ Seni gúm qılǵanımnan keyin,
kóklerdi jawaman,
Ondaǵı juldızlardı túnertemen,
Quyashtıń júzin bult penen
qaplayman,

Ay da sáwle shashıwın toqtatadı.

⁸ Aspandaǵı barlıq jaqtılıq
shıraqların,
Ústińde qarańǵı qılaman,

Jerińdi zulmat penen qaplayman,
– deydi Quday Iye –

⁹ – Jer boylap, sen tanımaytuǵın
xalıqlar arasında,
Seniń qulaǵanıńdı járiyalap,
Kóp xalıqlardıń júregine gúlgıla
salaman.

¹⁰ Kóp xalıqlardı saǵan hayran
qaldıraman,
Aldında qılısh oynatqanımda,
Olardıń patshaları sen sebepli
qaltırap qorqadı.
Sen qulaǵan kúni,
Hár biri óz janı ushın hár sátte
titireydi.

¹¹ Quday Iye bılay deydi:
Babiloniya patshasınıń qılıshı
saǵan dúbeydi.

¹² Xalıqlar arasındaǵı eń jawızı
bolǵan,
Kúshli áskerlerdiń qılıshı menen,
Seniń kóp sanlı xalqıńdı qıraman.
Olar Mısırdıń menmenligin ayaq
astı qılıp,
Sansız xalqın qırıp joyadı.

¹³ Mol suwlar janında baǵılıp atırǵan,
Pútkil malların joq qılaman,
Bunnan bılay, adam ayaǵı da,
Haywan tuyaǵı da bul suwlardı
basqılamaydı.

¹⁴ Sonda suwlardı tındıraman,
Dáryaların mayday bolıp
aǵatuǵın qılaman,
– deydi Quday Iye. –

¹⁵ Mısır jerin qańıratıp, bos
qaldırǵanımda,
Onı hámme nársesinen jurday
etkenimde,
Onda jasaytuǵınlardı qırıp
taslaǵanımda,
Olar Meniń Jaratqan Iye
ekenimdi bilip aladı.

¹⁶ Mine bul, milletlerdiñ qızları ay-tatuğın joqlaw. Mısır hám onıñ kóp sanlı xalqı tuwralı usı joqlawdı ayta-dı, – deydi Quday Iye».

Mısır óliler mákanına túsedı

¹⁷ Súrğinde bolğan waqtımızdıñ on ekinshi jılı, aydıñ on besinshi kúni ma-ğan Jaratqan İyeden sóz tústi:

¹⁸ – İnsan ulı, Mısırdıñ kóp sanlı xalqı ushın qaygırıp jıla. Olardı hám kúshli milletlerdiñ qızların góрге kirgenler menen birge jer astındağı dúnyağa jiber. ¹⁹ Olarğa bılay dep ayt: «Sen óziñdi basqalardan unamlıman dep oylaysañ ba? Túsip, súnnetsizler menen birge jat».

²⁰ Olar qılısthan qaza tapqanlardıñ arasında jan tapsıradı. Qılısh berildi. Mısırdı hám onıñ kóp sanlı xalqın qırıp taslañ. ²¹ Óliler mákanındağı eñ kúshli sárkárdalar Mısır hám onıñ awqamaları tuwralı: «Qılısthan ót-kerilgen súnnetsizler jer astına túsi-rildi, olar sol jerde jatırıpıtı», – deydi.

²² Assiriya hám onıñ pútkil áskerleri sol jerde jatır. Qılısthan qaza tapqan áskerleriniñ qábirleri átirapın qor-shap alğan. ²³ Olardıñ qábirleri tuñ-ğıyıqtıñ eñ túbinde, áskerleri onıñ átirapında. Tiriler áleminiñ húreyin ushırğanlardıñ hámmesi qılısthan ót-kerilip óltirildi.

²⁴ Elam da sol jerde, kóp sanlı xalqı da onıñ qábiriniñ átirapında. Olardıñ hámmesi qılısthan qaza tapqan. Ti-riler áleminiñ húreyin ushırğan bul súnnetsizler jer astındağı dúnyağa tústi. Olar tuñğıyıqqa túskenler me-nen birge óz shermendeligin alıp ketti.

²⁵ Elamğa hám onıñ kóp sanlı xalqı-na óltirilgenler arasınan orın berildi. Adamları onıñ dógerегine qoyıldı.

Olardıñ hámmesi súnnetsiz bolıp, qılısthan ótkerilgen edi. Olar tiriler áleminiñ húreyin ushırğan edi, endi tuñğıyıqqa túskenler menen birge óz shermendeligin alıp ketti. Olar qaza tapqanlardıñ arasına ornalastı.

²⁶ Meshex penen Tubal da sol jer-de kóp sanlı xalqı menen birge jatır. Adamlarınıñ qábirleri olardıñ áti-rapında. Bul súnnetsizler de tiriler áleminiñ húreyin ushırğanı ushın qı-lısthan qaza tapqan. ²⁷ Olar óliler má-kanına qural-jaraqaları menen kirgen, qılıshları basına qoyılğan, súnnet etil-megen batırlar menen birge jatpay-dı. Meshex penen Tubaldıñ gúnaları súyeklerine ornalasıp alğan. Öytke-ni olar batırlar kibi tiriler áleminiñ húreyin ushırdı. ²⁸ Faraon, sen de tas-talqan qılınıp, qılısthan qaza tap-qanlar menen birge súnnetsizler ara-sında jataañ.

²⁹ Edom da óz patshaları hám bar-lıq húkimdarları menen birge ol jer-de. Kúshliligine qaramastan, olardıñ hámmesi qılısthan qaza tapqanlar me-nen birge qoyılğan. Olar súnnetsiz-ler hám tuñğıyıqqa túskenler menen birge jatır.

³⁰ Arqa táreptiñ barlıq basshaları menen sidonlılar da sol jerde. Olar kúshli bolıp, adamlardıñ húreyin ushırğanına qaramastan, qaza tap-qanlar menen birge shermendelik pe-nen ol jerge kirdi. Bul súnnetsizler qılısthan qaza tapqanlar menen bir-ge jatır hám tuñğıyıqqa túskenler me-nen birge óz shermendeligin alıp ketti.

³¹ Faraon hám onıñ barlıq áskerleri bulardı kórip, ózleriniñ qılısthan qaza tapqan sansız xalqı ushın táselle taba-dı, – deydi Quday Iye. ³² – Men olarğa tiriler áleminiñ húreyin ushırwğa jol

bergen bolsam da, faraon hám onıń sansız xalqı qılıstıan qaza tapqanlar menen birge súnnetsizlerdiń arasın-da jatadı, – deydi Quday Iye.

Qudaydıń Ezekieldi Izrailğa gúzetshi qılıp tayınlawı

33 ¹ Mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – Insan ulı, óz xalqıń menen sóylesip, olarğa bilay dep ayt: «Eger Men bir elge qılısh jibersem, sol jerdiń xalqı ózlerinen bir adamdı saylap, onı gúzetshi qılıp tayınlaydı. ³ Ol jerine kiyatırğan qılıshtı kórip, kárnay shalıp, xalqın eskertedi. ⁴ Eger birew kárnaydıń sestin esitse de, saqlanbasa hám qılısh kelip, onı óltirse, onıń qanı óz moynında qaladı. ⁵ Ol kárnay sestin esitip turıp, itibar bermegeni ushın, óz ólimine ózi ayıplı. Al ózin qáwipten saqlağan adam óz ómirin saqlap qaladı. ⁶ Eger gúzetshi qılısh kiyatırğanın kórse hám xalqın eskertiw ushın kárnay shalmasa, qılısh kelip, olardan birewiniń janın alsa, onda bul adam óz gúnası ushın óledi. Biraq onıń qanınıń qunın Men gúzetshiden talap etemen».

⁷ Insan ulı, Men seni Izrail xalqına gúzetshi etip tayınladım. Sen Meniń awzımnan shıqqan sózlerdi tıńlap, olardı Meniń atımnan eskert. ⁸ Men nahaq adamğa: «Nahaq adam, sen sózsiz óleseń!» – desem, al sen nahaqtı jolınan qaytarıw ushın hesh nárseni aytpasań, onda nahaq óz gúnası ushın óledi. Biraq Men onıń qanınıń qunın sennen talap qılamam. ⁹ Eger sen nahaqtı jolınan qaytarıw ushın eskertseń, biraq ol óz jolınan qaytpasa, ol óz gúnası ushın óledi, al sen óz janińdı saqlap qalasań.

¹⁰ Insan ulı, sen Izrail xalqına sizler bilay deysizler dep ayt: «Bizler qılmıslarımız benen gúnalarımızğa kómindik, olar bizlerdiń dimarımızdı qurtıp atır. Bul awhalda qalay tiri qalamız?»

¹¹ Olarğa bilay dep ayt:

«Men, Quday Iye Öz tiriligim haqı aytaman: Men nahaq adamnıń ólimin qálemeymen, onıń óz jolınan qaytıp, jasawın qáleymen. Qaytıńlar! Jaman jollarınıızdan qaytıńlar! Nege óliwińiz kerek, Izrail xalqı?!»

¹² Insan ulı, óz xalqına bilay dep ayt: «Eger haq adam gúna islese, onıń haqlığı onı qutqara almaydı. Eger nahaq adam tuwrı jolğa kirse, qılğan qılmısları qulawına sebep bolmaydı. Sol siyaqlı, haq adam gúna islese, burıńğı haqlığı onı tiri saqlap qala almaydı. ¹³ Eger Men haq adamğa jasytuǵının aytsam, al ol haqlığına isenip, gúnağa qol ursasa, onda onıń burıńğı haqlığı eske alınbaydı, qaytama, ol islegen jawızlıǵı ushın óledi. ¹⁴ Al nahaq adamğa sózsiz óletuǵının aytsam, ol gúnalarınan júz burıp, tuwrılıq hám ádillikti júzege asırsa, ¹⁵ qarız ushın girewge alǵan zatın da, urlaǵan zatın da qaytarıp berse, ómirge eristiretuǵın qaǵıydalardı orınlasa hám qaytıp zulımlıq qılmasa, ol sózsiz jasadı, ólmeydi. ¹⁶ Ol islegen gúnalardıń hesh biri eske alınbaydı. Bul adam tuwrı hám ádil isler qılǵanı ushın, sózsiz jasadı».

¹⁷ Seniń xalqıń: «Iyeniń jolı natuwrı», – deydi. Biraq ózleriniń jolı natuwrı. ¹⁸ Eger haq adam haqlıǵınan tayıp, natuwrı islerge qol ursasa, bunıń ushın óledi. ¹⁹ Eger nahaq adam nahaqlıǵın taslap, ádil hám tuwrı islerdi isley baslasa, ol usılay islep, janın saqlap qaladı. ²⁰ Sizler bolsańız:

«Iyeniń jolı natuwrı», – deysiz. Izrail xalqı, Men sizlerdiń hár birińizdi isinızge jarasa húkım qılamın.

Erusalimniń qulawı

²¹ Súrginde bolǵan waqtımızdıń on ekinshi jılımnıń onınshı ayınıń besinshi kúni Erusalimnen qashıp qutılǵan bir adam maǵan kelip:

– Qala basıp alındı, – dedi.

²² Sol qashqın kelmesinen bir kún burın keshte Jaratqan Iyeniń qolı meniń ústimde boldı. Qashqın azanda aldım kelmeı turıp, Ol maǵan sóylew qábiletin qaytarıp berdi. Men jáne tilge kirdim^a. ²³ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

²⁴ – İnsan ulı, Izrail jeriniń wayran bolǵan jerlerinde jasap júrgen adamlar: «Ibrayım jalǵız ózi bolsa da, bul jerge iyelik qılǵan edi. Al bizler kóppiz, sonlıqtan bul jerdiń bizlerge iyelikke berilgenin anıq bilemiz», – dep aytta. ²⁵ Sonlıqtan olarǵa ayt: «Quday Iye bilay deydi: Sizler góshti qanı menen jeysiz, butlarǵa tabınasız, qan tógesiz. Solay qıla tura, bul jerge iyelik qılmaqshımsız? ²⁶ Sizler qılıshıńızǵa isenesiz, jerkenishli islerdi qılasız, hár birińiz basqa adamnıń hayalın haramlaysız. Solay qıla tura, bul jerge iyelik qılmaqshımsız?» ²⁷ Olarǵa ayt: «Quday Iye bilay deydi: Tiriligim haq ant ishemen: wayran bolǵan jerde jasap atırǵanlar qılıstın nabıt boladı. Ashıq dalada bolǵanlardı Men jabayı haywanlarǵa jem qılamın. Bekinisi-li jerlerde hám úngirlerde bolǵanlar illetten óledi. ²⁸ Bul jerdi qańıraǵan shólistanǵa aylandıramın. Onıń maqtanışlı qúdireti payamına jetedi. Izrail

tawlarında da adam qalmaydı, ol jerge hesh kim ayaq baspaydı. ²⁹ Islegen jerkenishli isleri ushın jerdi qańıraǵan shólistanǵa aylandırdım, olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı».

³⁰ İnsan ulı, jerlesleriń diywallar qasında hám úyleriń bosaǵasında turıp, sen tuwralı bir-birine: «Júriń, Jaratqan Iyeden qanday sóz kelgen eken, esiteyik», – dep atır. ³¹ Olar toparlasıp keledi. Meniń xalqım seniń aldında otıradı, sózlerińdi tıńlaydı, biraq olardı orınlamaydı. Olar tillerinde jaǵımpazlanganı menen, júreklerinde óz paydasın gózleydi. ³² Sen olar ushın, jaqsı sazende hám muhabbat haqqında qosıq aytatuǵın xosh hawaz qosıshısań. Olar sózlerińdi esitedi, biraq olardı orınlamaydı. ³³ Bular júzege asqanda, mine, júzege asıp ta atır, olar ózlerińdiń arasında bir payǵambardıń bolǵanını bilip aladı.

Izrail shopanları

34 ¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – İnsan ulı, Izrail shopanlarına payǵambarshılıq qıl. Payǵambarshılıq qılıp, olarǵa, yaǵnıy shopanlarǵa ayt: «Quday Iye bilay deydi: Súriwdi baǵıwdıń ornına ózlerin baǵıp júrgen Izrail shopanları, hásiret shegesiz! ³ Sizler may jeysiz, júnnen kiyim kiyesiz, semiz qoylardı soyasız, biraq súriwdi baqpaysız. ⁴ Hálsizge kúsh bermedińiz, keseldi shıpalamadıńız, súyegi sıngannıń sınıǵın tańbadıńız. Adasqandı qaytıp alıp kelmedińiz, joytılǵandı izlemedińiz. Qaytama, olardı kúsh penen, rehimsiz basqardıńız.

^a 33:21-22 3:26-27; 24:26-27.

⁵ Olar shopansız hár jaqqa taradı hám tarqap júrip, jabayı haywanlarǵa jem boldı. ⁶ Qoylarım tawlarda hám biyik tóbelerde gezdi. Olar barlıq jerge ja-yıldı, olardı hesh kim izlemedi, tabıw-ǵa urınbadı.

⁷ Sonlıqtan, shopanlar, Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań!

⁸ Tiriligim haqı ant ishemen, – deydi Quday Iye, – shopannıń joqlıǵı sebepli qoylarım talandı hám jirtqısh haywanlarǵa jem boldı. Shopanlarım qoylarımǵa izlemedi, qoylarımǵa baqpay, ózlerin baqtı. ⁹ Sonlıqtan, shopanlar, Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań! ¹⁰ Quday Iye bılay deydi: Men shopanlarǵa qarsıman! Men olardan esap talap etemen hám endigiden bılay, olarǵa qoylarımǵa baqtırmayman. Artıq ózlerin de baqpaydı. Endi olarǵa jem bolmawı ushın, awızlarınan qoylarımǵa tartıp alaman.

¹¹ Quday Iye bılay deydi: Men Ózim qoylarımǵa izleymen hám olarǵa qarayman. ¹² Tarqalıp ketken qoylardıń arasında shopan súriwine qalay qaraytuǵın bolsa, Men de olarǵa solay qarayman. Bult túnergen bultlı kúni tarqalıp ketken qoylarımǵa hámme jerden qutqarıp alaman. ¹³ Olardı xalıqlardıń arasınan shıǵarıp, ellerden jynap alaman. Ata jurtına alıp kelip, Izrail tawlarında, saylarında hám eldiń adam mákan basqan jerleriniń hámmesinde baǵaman. ¹⁴ Men olardı jasil jaylawlarda baǵaman, Izraildiń bálent tawları olardıń ór isi boladı. Olar sol jerlerdegi maysazarlarda jayıp, Izraildiń tawlarındaqı mol shóp-li jaylawlarda otlaydı. ¹⁵ Qoylarımǵa Men Ózim shopan bolaman, olarǵa dem berip, tınıshlandıraman, – deydi Quday Iye. ¹⁶ – Joytılganın izleymen,

adasqanın qayıtıp alıp kelemen, súyegi sıngannıń sınıǵın tańaman, awırǵanına mádet beremen, al semiz hám kúshlisin bolsa, joq qılaman. Olardı ádalatlıq penen baǵaman.

¹⁷ Sizlerge kelsek, qoylarım, – deydi Quday Iye, – qoy menen qoy, qoshqar menen teke arasında qazılıq qılaman.

¹⁸ Jasil jaylawda otlaǵanıńız az bolǵanday, jegenińızden qalǵanın basqılıp atırsız! Taza suwdan ishkenińız jetkilikli emestey, ishkenińızden qalǵanın ayaǵıńız benen ılaytıp atırsız! ¹⁹ Meniń qoylarım sizlerdiń basqılıp taslaǵan shóp-lerińizdi jep, ayaqlarıńız benen ılaytıp taslaǵan suwlarıńızdı ishiwi kerek pe?

²⁰ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Semiz qoy menen ariq qoy arasında Men Ózim qazılıq qılaman. ²¹ Hál-siz qoylardı quwıp shıǵarmaǵansha, sizler olardı jambasıńız hám iyinińız benen iyterip, shaqıńız benen dúktińiz. ²² Men qoylarımǵa qutqaraman, olar endi talanbaydı. Jáne de, qoy menen qoydıń arasında qazılıq qılaman. ²³ Olardıń ústinen baǵatuǵın bir shopandı, qulım Dawıtı qoyaman. Dawıt olardı baǵadı hám olardıń shopanı boladı. ²⁴ Men, Jaratqan Iye, olardıń Qudayı, al qulım Dawıt olardıń húkimdarı boladı. Buni Men, Jaratqan Iye aytıp turman.

²⁵ Men olar menen tınıshlıq kelisimin dúzip, eldegi barlıq jirtqısh haywanlardı quwıp shıǵaraman. Sonda qoylarım jabayı tábiyat qoynında qáwipsiz jasap, toǵaylarda uyıqlaydı. ²⁶ Men olardı jarılqayman hám tawım-nıń átirapında jasataman. Óz waqtında jawın jawdıraman, bul jawınlar bereketli jawınlar boladı. ²⁷ Ağashlar óz miywesin, jer óz ónimin beredi. Xalıq

öz jerinde qáwipsiz jasadı. Moyıntı-
rıqların sındırıp, olardı qul qılğanlar-
dın qollarınan azat etkenimde, olar
Meniñ Jaratqan Iye ekenimdi bilip ala-
dı. ²⁸ Bunnan bılay, olar milletlerge ta-
lanbaydı hám jirtqış haywanlar olardı
jemeydi. Olar qáwipsiz jasadı, hesh
kim olardı qorqıtpaydı. ²⁹ Men olarğa
ónimdar jerlerdi beremen, olar endi
elde ashlıqtan qırılmaydı, xalıqlardıñ
tabasına da ushıramaydı. ³⁰ Sonda
olar Meniñ ózleriniñ Qudayı Jaratqan
Iye ekenimdi, ózleri menen birge eke-
nimdi hám Izrail xalqı Meniñ xalqım
ekenin bilip aladı, – deydi Quday Iye.
³¹ – Sizler Meniñ qoylarım, jaylaw-
dağı qoylarımsız. Sizler adamsızlar,
Men bolsam, sizlerdiñ Qudayıñız-
ban, – deydi Quday Iye».

Edomğa qarsı payğambarshılıq

35 ¹ Mağan Jaratqan Iyeden sóz
tústi:

² – Insan ulı, júziñdi tawlı Seir jeri-
ne qaratıp, oğan qarsı payğambarshi-
lıq qılıp, ³ oğan ayt: «Quday Iye bılay
deydi: Háy, tawlı Seir jeri, Men sağan
qarsıman. Qolımdı kóterip, seni kim-
sesiz qańıratıp taslayman. ⁴ Qalalarıñ-
dı qarabaqanağa aylandırıp, adamsız
qaldıraman. Sonda Meniñ Jaratqan
Iye ekenimdi bilip alasañ.

⁵ Ázelden dushpanshılıgıñ bolğan-
lıqtan, Izrail apatqa ushırıp, sońğı
jazasın tartıp atırğanda, olardı qılısh-
tıñ erkine tapsırdıñ. ⁶ Sol qılğanlarıñ
ushın, tiriligim haqı aytaman, – dey-
di Quday Iye, – seni qanğa bılgayman,
qan iziñnen qalmaydı. Qan tógiwden
tiksinbegeniñ ushın, qan da seniñ
iziñnen qalmaydı. ⁷ Tawlı Seir jeri, se-
ni adamsız shólge aylandıraman. Sa-
ğan kelip-ketiwshilerdi joq qılaman.

⁸ Óziñdi óli denege toltıraman. Tóbe-
shikleriñde, oypathıqlarıñda hám bar-
lıq saylarıñda qılıshıtan qaza tapqanlar
qulap jatadı. ⁹ Seni máńgige qańıratıp,
bos qaldıraman. Qalalarıñda adam
jasamaytuğın boladı. Sonda Meniñ
Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasañ.

¹⁰ Men, Jaratqan Iye sol jerde bolğa-
nıma qaramastan, sen: „Bul eki xalıq
hám olardıñ jerleri biziki boladı, olardı
iyelep alamız“, – degeniñ ushın, ¹¹ ti-
riligim haqı aytaman, – deydi Quday
Iye, – xalqımdı jek kórip, ashıw hám
qızğanshaqlıq penen olarğa ne qıl-
ğan bolsañ, Men de sağan sonı isley-
men. Sağan qazılıq qılğanımda, olarğa
Ózimdi ayan etemen. ¹² Sonda sen Me-
niñ Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasañ.
Men seniñ Izrail tawlarına: „Qañrap
bos qaldı, olar bizge jem qılıp beril-
di!“ – dep masqaralap aytqan barlıq
sózleriñdi esittim. ¹³ Sen kóz aldım-
da maqtanıp, Mağan qarsı gápti kóbeyt-
tiñ. Men bulardı esittim.

¹⁴ Quday Iye bılay deydi: Pútkil jer
beti quwanışqa bólenip atırğanda,
men seni qańıratıp, quw dalağa aylan-
dıraman. ¹⁵ Izrail xalqınıñ miyras jeri
bosap qalğanda qalay quwanğan bol-
sañ, sol isti seniñ de basıña salaman.
Tawlı Seir jeri hám pútkil Edom bir-
gelikte quw dalağa aylanasız. Sonda
hámme Meniñ Jaratqan Iye ekenim-
di bilip aladı».

Quday Izrailğa bereket bermekshi

36 ¹ – Insan ulı, Izrail tawla-
rına payğambarshılıq qılıp,
olarğa ayt: «Izrail tawları, Jaratqan
Iyenıñ sózin tıñlañ! ² Quday Iye bı-
lay deydi: Dushpan sizler tuwralı:
„Hay-hay, áyyemgi biyiklikler endi

bizlerdiki boldı! – dep aytqan edi».

³ Sonlıqtan payğambarshılıq etip, mına sózlerdi ayt: «Quday Iye bılay deydi: Hár tárepten talap, wayran qılğanı sebepli, sizler aman qalğan milletlerdiñ mülkine aylandıñız, olardıñ tabasına hám ósegine qaldıñız. ⁴ Háy, Izrail tawları, Quday Iyeniñ sózin tıñlañ! Quday Iye tawlarğa hám tóbelerge, saylar menen oypatlıqlarğa, dógerektegi aman qalğan milletlerge olja bolıp, tabağa qalğan elsiz qarabaqanalarğa hám adamsız qalğan qalalarğa sóylemekte. ⁵ Quday Iye bılay deydi: Aman qalğan milletlerge, ásirese, Edomğa qarşı lawlağan gázebim menen sóyleymen. Olar jaylawlardı talan-taraj qılıw ushın, júregi shadlanıp, jek kóriwshilik penen jerimdi ózlerine mülk qılıp aldı».

⁶ – Sonlıqtan Izrail jeri tuwralı payğambarshılıq etip, tawlarğa hám tóbelerge, saylar menen oypatlıqlarğa ayt: «Quday Iye bılay deydi: Sizler xalıqlardıñ mazaqlawlarınan azap shekkeniñiz ushın, Men qızğanışım hám gázebim menen sóyleymen. ⁷ Endi bolsa Quday Iye bılay deydi: Men ant iship aytaman: átirapıñızdağı xalıqlardıñ ózleri masqaralanıp, azap shegedi.

⁸ Al sizler bolsañız, Izrail tawları, shaqalarıñızdı jayıp, xalqım Izrail ushın miywe beresiz, sebebi olar jaqında eline qaytıp keledi. ⁹ Mine, Men sizlerge qayırılıp qarap, názer salaman, sizler súrilip, egilesiz. ¹⁰ Sizlerdiñ turgınlarıñızdı, pútkil Izrail xalqın, olardıñ hámme sin kóbeytemen. Qalalar adamğa toladı, qarabaqanalar abat qılınadı.

¹¹ Adamlardıñ hám mallardıñ sanın kóbeytemen, olar ónip-ósip kóbeyedi. Men sizlerge burıñıday adamlardı qonıs bastıraman hám burıñıdan da

kóbirek jaqsılıq qılaman. Sonda sizler Meniñ Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız. ¹² Xalqım Izraildı ústiñizge alıp kelemen, olar sizlerdi iyeleydi, sizler olardıñ mülki bolasız. Qaytıp olardı balalarınan mahrum etpeysiz.

¹³ Quday Iye bılay deydi: Izrail tawları, sizler tuwralı: „Adamlardı jalmaıtıñız, xalqın perzentinen mahrum qılmaıtıñız“, – deydi. ¹⁴ Sonlıqtan, endi adamlardı jalmamaysız, bunnan bılay, xalqınıñ surnigiwine sebep bolmaysız, – deydi Quday Iye. ¹⁵ – Endi milletlerdiñ ústiñizden külgenin esitpeytıñız, xalıqlardıñ tabalawın kóterip júrmeysiz, xalqını perzentlerinden juda etpeysiz, – deydi Quday Iye».

¹⁶ Mağan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹⁷ – İnsan ulı, Izrail xalqı óz jerinde jasap atırğanda, tutqan jolı hám islegen isi menen ol jerdi haramladı. Olardıñ jolı Meniñ názerimde etegi kelgen hayaldıñ haramlıǵına uqsaydı.

¹⁸ Qan tókkeni hám ózleriniñ butları menen jerdi haramlağanı ushın, olarğa gázebimdi tóktim. ¹⁹ Men olardı xalıqlar arasına tarqatıp, jer boylap shashıp jiberdim. Olardı tutqan jolları hám islegen isleri ushın jazaladım.

²⁰ Olar qaysı xalıq arasına barsa da, sol jerdegi adamlar: «Olar Jaratqan Iyeniñ xalqı, biraq Onıñ jerinen shıǵıp ketiwge májbúr bolıptı», – deytıñız boldı. Usılay etip, xalqım Meniñ muxaddes atıma til tiyiwine jol qoya berdi. ²¹ Olar ózleri barğan xalıqlar arasında til tiygizgen muxaddes atım ushın janım ashıdı.

²² Sonlıqtan Izrail xalqına ayt: «Quday Iye bılay deydi: Izrail xalqı, Men bulardı sizler ushın emes, al sizler barğan jerleriñizde til tiygizgen

Ózimniń muxaddes atım ushın isleymen. ²³ Milletlerdiń arasında til tiygizilgen, olardıń arasında sizler til tiygizgen ullı atımnıń muxaddesligin kórsetemen. Men olardıń kóz aldında sizler arqalı Óz muxaddesligimdi ayan qılғанımda, xalıqlar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı, – deydi Quday Iye. ²⁴ – Sizlerdi milletlerdiń arasınan, hámme ellerden jıynap alıp, óz jerińizge alıp kelemen. ²⁵ Keyin ústińizge taza suw sebemen, sizler taza bolasız. Sizlerdi barlıq napákligińizden hám barlıq butlarıńızdan tazalayman. ²⁶ Sizlerge jańa júrek hám jańa ruwx beremen. Deneińizden tas júrekti alıp taslap, jumsaq júrek beremen. ²⁷ Ishińizge Óz Ruwxımdı salaman, sizler Meniń qağıydalarımaya say jasaysız, buyırıqlarımaya ámel qılıp, olardı orınlaysız. ²⁸ Sonda ata-babalarıńızǵa bergен jerimde jasaysız. Sizler Meniń xalqım, Men sizlerdiń Qudayıńız bolaman. ²⁹ Men sizlerdi barlıq napáklikten saqlayman. Gállege ósip, mol ónim beriwdi buyıraman, bunnan bılay ashlıqqa duwshar qılmayman. ³⁰ Endi ashlıq sebepli xalıqlarǵa masqara bolmawıńız ushın, miywe jemislerin hám atızlardaǵı ónimdi mol qılaman. ³¹ Sonda jawız jolińızdı hám jaman islerińizdi esińizge alıp, qılmıslarıńız hám jerkenishli islerińiz sebepli ózińizden jerkenesiz. ³² Bunı sizler ushın islep atırғанım joq, – deydi Quday Iye, – mınanı bilip qoyıń: Izrail xalqı, tutqan jollarıńız ushın qızarıp, uyalıń.

³³ Quday Iye bılay deydi: Sizlerdi barlıq qılmıslarıńızdan tazalağan kúnim qalalarǵa ornalastıraman, qarabaqanalardı abat qılaman. ³⁴ Olay-bulay ótkenlerdiń kóz aldında wayran bolıp

jatırған shólge islew beriledi. ³⁵ Sonda olar: „Mına shólge aylanған jer Eden baǵındaı bolıptı. Mına wayran bolıp, adamsız qarabaqanaǵa aylanған qalaaǵa diywal salınıp, adamlar mákan basıptı“, – deydi. ³⁶ Sonda átirapıńızda qalğan xalıqlar buzılǵandı tikleytuǵın, shólди eginzargá aylandıratuǵın – bul Jaratqan Iye ekenin bileди. Bunı Men, Jaratqan Iye aytaman hám júzege asıraman.

³⁷ Quday Iye bılay deydi: Men xalqım Izraildiń jalbarınıwlarına qulaq salıp, olar ushın mınanı isleymen: adamlardı qoy súriwindey kóp qılaman. ³⁸ Belgilengen bayramlarda Eruusalimde qurbanlıq qılınatuǵın qoylar qansha kóp bolsa, bosap qalğan qalalar da adamlarǵa sonshellı tolı boladı. Sonda Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı».

Kewip qalğan súyekler oypathıǵı

37 ¹ Jaratqan Iyeniń qolı meniń ústimde edi. Ol meni Óz Ruwxı menen alıp ketip, oypathıqtıń ortasına aparıp qoydı. Ol jer súyeklerge tolıp atırған edi. ² Ol meni olardıń arası menen jeteledi, men oypathıqta jatırған sansız súyeklerdi kórdim. Súyekler júdá kewip qalğan edi. ³ Ol mennen:

– İnsan ulı, mına súyekler tirile ala ma? – dep soradı. Men Oǵan:

– Quday Iye, bunı tek Sen bileseń, – dep juwap berdim. ⁴ Keyin Ol maǵan bılay dedi:

– Payǵambarshılıq etip, mına súyeklerge bılay dep ayt: «Kewip qalğan súyekler, Jaratqan Iyeniń sózin tıńlań!

⁵ Quday Iye bul súyeklerge bılay demekte: Men sizlerge jan beremen, sizler tirilesiz. ⁶ Ústińizge sińirler pitirip,

et ósiremen hám teri menen qaplayman. Ishińizge jan salaman, sizler tirilesiz hám Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız».

⁷ Men ózime tapsırılǵanday, payǵambarshılıq ettim. Payǵambarshılıq etip atırǵanımda, tasırılǵan shawqım esitildi, súyekler bir-biri menen birlese basladı. ⁸ Men olarda sińirdiń hám ettiń qalay payda bolǵanın, olardı teri qaplaǵanın kórdim. Biraq denesinde ele jan joq edi. ⁹ Sonda Ol maǵan bılay dedi:

– Jangá payǵambarshılıq qıl. İnsan ulı, payǵambarshılıq qılıp, oǵan bılay dep ayt: «Quday Iye bılay deydi: Háy jan, tórt tárepten samal bolıp, mına óltirilgenlerdiń ústine es, olar tirilsin».

¹⁰ Men Ol tapsırǵanday, payǵambarshılıq qıldım. Jan olarǵa kirip, olar tirildi, ayaqqa turdı. Olar júdá ullı alamanǵa aylandı. ¹¹ Sonda Ol maǵan bılay dedi:

– İnsan ulı, mına súyekler – pútkil Izrail xalqı. Olar: «Súyegimiz quwrap qaldı, úmitimiz úzildi, bizler tamırdan úzilip taslanǵanbız», – deydi. ¹² Sonlıqtan payǵambarshılıq etip, olarǵa ayt: «Quday Iye bılay deydi: Xalqım, Men qábirlerińizdi ashıp, sizlerdi görden shıǵaraman hám Izrail jerine alıp kelemen. ¹³ Qábirlerińizdi ashıp, o, xalqım, sizlerdi görden shıǵarǵanımda, Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip alasız. ¹⁴ Sizlerge ruwxımdı salaman, sizler tirilesiz. Men sizlerdi óz jerińizge ornalastıraman. Sonda bunı Meniń, yaǵnıy Jaratqan Iyenıń aytqanın hám júzege asırǵanın bilesiz, – deydi Jaratqan Iye».

¹⁵ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

¹⁶ – İnsan ulı, sen bir tayaq alıp, oǵan: «Yahuda hám onıń menen

birlesken izraillılar ushın» dep jaz. Keyin basqa tayaq alıp, oǵan: «Yusup hám onıń menen birlesken Izrail xalqı ushın Efrayımın tayaǵı» dep jaz.

¹⁷ Eki tayaqtı bir-birine qosıp usla, olar qolında bir tayaqtay bolıp kórsin. ¹⁸ Xalqın: «Qolındaǵı ne, túsindirip bereseń be?» – dep sorasa, ¹⁹ olarǵa bılay dep ayt: «Quday Iye bılay deydi: Men Efrayımın qolındaǵı tayaǵım, yaǵnıy Yusup penen birlesken Izrail urıwların tayaǵın alıp, Yahudanıń tayaǵına qosaman. Olardı bir tayaq qılıp, Óz qolımda uslayman». ²⁰ Sen jazıw jazǵan eki tayaq olardıń kóz aldında seniń qolında turǵanda, ²¹ olarǵa Quday Iye bılay deydi dep ayt:

«Men Izrail xalqın hámme jaqtan, ózleri barǵan xalıqlardıń arasınan jınap alıp, ózleriniń jerine alıp kelemen. ²² Olardı sol jurttı, Izrail tawlarında bir xalıq qılaman hám olardıń hám-mesin bir patsha basqaratuǵın boladı. Olar endi eki xalıq bolmaydı hám eki patshalıqqa bólinbeydi. ²³ Endi butlar menen, jerkenishli zatlar menen hám hár qıylı nadurıs nárseler menen ózlerin haramlamaydı. Gúnaǵa batıp jasaǵan mánzillerinen olardı azat etip, tazalayman. Olar Meniń xalqım, Men olardıń Qudayı bolaman.

²⁴ Qulım Dawıt olarǵa patsha boladı hám hám-mesiniń shopanı boladı. Olar Meniń buyırıqlarım menen jısaydı, qaǵıydalarımámel qılıp, olardı orınlaydı. ²⁵ Olar Men qulım Yaqıpqa bergen jerde, ata-babaları jasaǵan jerde jısaydı. Sol jerge olardıń ózleri, balaları hám balalarınıń balaları máńgige mákan basadı. Qulım Dawıt máńgige olardıń húkimdarı boladı. ²⁶ Men olar menen tınıshlıq kelisimin dúzemen, bul kelisim máńgige

dawam etedi. Olardı ayaqqa turǵı-zaman, kóbeytemen hám Özimniń Muxaddesxanamdı olardıń ortasına máńgige ornataman. ²⁷ Olardıń arasında mákan basaman. Men olardıń Qudayı, olar Meniń xalqım boladı. ²⁸ Muxaddesxanam máńgige olardıń arasında jaylasqanda, xalıqlar Izraildi muxaddes qılatuǵın Men, Jaratqan Iye ekenin bilip aladı».

Gogqa qarsı payǵambarshılıq

38 ¹ Maǵan Jaratqan Iyeden sóz tústi:

² – Insan ulı, Magog jerindegi Meshex hám Tubaldıń ullı húkimdarı Gogqa júzińdi qaratıp, oǵan payǵambarshılıq qıl: ³ «Quday Iye bilay deydi: Háy, Meshex hám Tubaldıń ullı húkimdarı Gog, Men saǵan qarsıman! ⁴ Men seni basqa tárepke burıp jiberip, jaqlarıńa qarmaq salaman. Seni hám pútkil ordańdı, atlarıńdı, atlılarıńdı, bezenip kiyinip alıp, úlken hám kishi qalqan uslaǵan úlken toparıńdı, qılısh penen qurallanǵanlardıń hámмесin súyrep shıǵaraman. ⁵ Qalqan uslap, duwlıǵa kiygen Persiya, Xabashstan hám Put xalıqları, ⁶ Gomerdiń barlıq áskerleri, arqadaǵı alıs jurт Togarma xalqınıń pútkil láshkerleri, sonday-aq, kóplegen xalıqlar seniń menen birge boladı.

⁷ Tayar tur! Janıńa jıynalǵan pútkil alaman menen birge tayar tur! Sen olarǵa jetekshi bolasań. ⁸ Kóp waqıttan keyin, sen atlasısqa shaqırılasań. Sońǵı jıllarda sen urıstan ózin tiklep alǵan bir jerge hújim qılasań. Bul jerdiń xalqı kóp milletlerden shıǵıp, uzaq waqıttan beri adamsız qalǵan Izrail tawlarına jıynalǵan. Onıń turǵınları milletler arasınan alıp kelinip,

házir qáwipsiz jasap atır. ⁹ Sen dawılda kóterileseń. Seniń óziń, láshkerleriń hám seniń menen bolǵan kóp xalq eldi qaplap alıw ushın, bulttay bolıp kelesiz.

¹⁰ Quday Iye bilay deydi: Sol kúni sen jaman qıyallarǵa berilip, jawız jobalar dúzeseń. ¹¹ Sen bilay deyseń: „Qorǵansız jerlerge bastırıp barıp, biyǵam, tınısh jasap atırǵan xalıqqa hújim qılaman. Olardıń diywalı da, támbilenetuǵın qapısı da joq. ¹² Burın qanırıp bos jatqan, házir adam mákan basqan qalalarda jasap atırǵan xalıqtı talap, oljalayman. Sharwashılıq hám sawda menen shuǵıllanatuǵın, milletlerdiń arasınan jıynalıp, dúnyanıń orayında jasaytuǵın bul xalıqqa qol salaman“. ¹³ Sheba, Dedan, Tarshish sawdagerleri hám onıń barlıq jolbasshıları sennen: „Sen talaw ushın keldiń be? Talan-taraj qılıw, gúmis hám altın alıp ketiw, mal hám baylıqtı tartıp alıw, mol oljalı bolıw ushın láshker tartıp keldiń be?“ – dep soraydı».

¹⁴ Sonlıqtan insan ulı, payǵambarshılıq qılıp, Gogqa ayt: «Quday Iye bilay deydi: Sol kúni xalqım Izraildiń qáwipsizlikte jasap atırǵanına seniń kóziń jetedi. ¹⁵ Sonda arqadaǵı alıs jurtıńnan kóp xalıqlardı: atlılardı, ullı jıyndı hám sansız láshkerlerdi ertip keleseń. ¹⁶ Sen jer júzin qaplaǵan bult kibi, xalqım Izrailǵa hújim jasaysań. Keleshekte, háy Gog, Men seni Óz jerime jiberemen. Milletlerdiń kóz aldında, sen arqalı muxaddesligimdi ayan etip, milletlerge Ózimdi tanıtaman.

¹⁷ Quday Iye bilay deydi: Áyyemgi dáwirlerde qullarım Izrail payǵambarları arqalı aytqan adamım sen emesseń be? Sol waqıtları olar Meniń seni izrailılardıǵa qarsı jiberetuǵınım

tuwralı jillar boyı payğambarshılıq etti. ¹⁸ Gogtıń Izrail jerine hújim etetuǵın kúni, – deydi Quday Iye, – qáhár lenip, gázebim lawlaydı. ¹⁹ Qızganshaqlıǵım menen gázep otında janıp, sol kúni Izrail jerinde ullı jer silkiniw júz beretuǵının járiyalayman. ²⁰ Teńizdegi balıqlar, kóktegi quslar, jabayı haywanlar, barlıq jer bawırlawshılar, jer betindegi barlıq adamlar Meniń aldımında titireydi. Tawlar astan-kesten boladı, tik jarlar qulaydı hám barlıq diywallar jer menen jeksen boladı. ²¹ Pútkil tawlarımında Gogqa qarsı qılısh shaqıraman, – deydi Quday Iye. – Hár bir adamnıń qılıshı óz tuwısqanına qarsı boladı. ²² Gogtı illet hám qan tógiw menen jazalayman. Onıń hám láshkerleriniń ústine, janındaǵı kóp xalıqlardıń ústine ğarq etiwshi jawın, taslı burshaq, ot hám kúkirt jawdıraman. ²³ Solay etip, Men ullılıǵımdı hám muxaddesligimdi kórsetemen hám kóp milletlerdiń kóz aldında Ózimdi ayan etemen. Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı».

Gogtıń jeńiliske ushırawı

39 ¹ – Insan ulı, sen Gogqa qarsı payğambarshılıq qılıp, oǵan ayt: «Quday Iye bılay deydi: Háy, Meshextiń hám Tubaldıń ullı húkimdarı Gog, Men saǵan qarsıman! ² Seni basqa tárepke burıp jiberemen, arqadaǵı alıs jurttan shıǵarıp, Izrail tawlarına alıp kelemen. ³ Shep qolındaǵı sadaǵıńdı hám oń qolındaǵı oǵıńdı urıp túsiremen. ⁴ Sen pútkil láshkerleriniń hám janındaǵı xalıqlar menen birge Izrail tawlarında qulaysañ. Seni hár túrli jirtqısh quslarǵa hám jabayı haywanlarǵa jemtik qılaman. ⁵ Sen ashıq maydanda óleseń. Bunı Men

aytıp turman, – deydi Quday Iye. ⁶ – Men Magog jerine hám atawlarda qáwipsiz jasap atırǵanlarǵa ot jiberemen. Sonda olar Meniń Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı.

⁷ Men Ózimniń muxaddes atımdı xalqım Izrailǵa ayan etemen. Bunnan bılay, muxaddes atıma til tiygiziwine jol qoymayman. Sonda xalıqlar Izraildiń Muxaddesi, Jaratqan Iye Men ekenimdi bilip aladı. ⁸ Mine, bul kún keledi hám júzege asadı, – deydi Quday Iye, – yaǵnıy sol Men aytqan kún.

⁹ Izrail qalalarınıń turǵınları sırtqa shıǵıp, qural-jaraqlardı, úlken hám kishkene qalqanlardı, oq jay hám onıń oqların, tayaq hám nayzalırdı otqa jaǵadı. Olar jeti jil otın boladı. ¹⁰ Daladan otın tasıwǵa, toǵaydan otın shabıwǵa hájet qalмай, qural-jaraqlardı otın qıladı. Izrail xalqı ózlerin tonaǵanlardı tonaydı, ózlerinen tartıp alǵanlardan tartıp aladı, – deydi Quday Iye.

¹¹ – Sol kúni Men Izraildan, teńizdiń shıǵısındaǵı Jolawshılar oypatlıǵınan Gogqa qábirstan ushın orın beremen. Ol ótken-ketkenlerdiń jolın tosadı. Ol jerge Gog penen onıń pútkil láshkerleri jerlenedi hám ol jer „Gogtıń sansız láshkerleriniń oypatlıǵı“ dep ataladı. ¹² Eldi tazalaw ushın, Izrail xalqı olardı jeti ay boyı jerleydi. ¹³ Eldegi pútkil xalq olardı jerlewge qatnasadı. Men Ózimdi dańqqa eris tirgen kúnim, Izrail xalqı abırayǵa iye boladı, – deydi Quday Iye. ¹⁴ – Usı jeti ay ótkende, hár kúni eldi gezip júretuǵın adamlar belgilenedi. Olar menen birge eldi tazalaw ushın kómiwsiz qalǵan ólilerdi kómetuǵın adamlar da belgilenedi. ¹⁵ Eldi gezip júrgenler

adam súyegin kórip qalsa, onıń qası-na belgi qoyıp ketedi. Jerlewshiler onı alıp, Gogtıń sansız láshkerleriniń oy-patlıǵına jerleydi. ¹⁶ Sol jerde Hamona degen qala da boladı. Olar usılayınsha eldi tazalaydı».

¹⁷ İnsan ulı, sen bolsañ, – deydi Quday Iye, – hár túrli quslarǵa hám barlıq jabayı haywanlarǵa bılay dep ayt: «Meniń sizler ushın soyatıǵın qurbanlıǵıma, Izrail tawlarındaǵı ulı qurbanlıqqa ján-jaqtan jıynalıp ke-lińler. Ol jerde gósh jep, qan ishesiz. ¹⁸ Bashan úlkesinde semirtilip baǵıl-ǵan qoshqarlardıń, toqlılardıń, te-kelerdiń, buǵalardıń góshi hám qanı sıyaqlı, kúshli adamlardıń hám dúnya húkimdarlarınıń góshin jep, qanın ishesiz. ¹⁹ Meniń sizler ushın soya-tıǵın qurbanlıǵımnan toyǵansha góshtiń mayın jep, más bolǵansha qan ishesiz. ²⁰ Meniń dasturxanıman atlarǵa, atlılardıǵa, kúshli jawıngerler-ge hám hár qıylı áskerlerge toyasız, – deydi Quday Iye. ²¹ – Men milletler arasında ullılıǵımdı ayan etemen. Barlıq xalıqlar Meniń shıǵarǵan húkimimdi hám olardı qúdiretli qolım menen jazalaǵanımdı kóredi. ²² Sol kúnnen baslap, Izrail xalqı Meniń óz-leriniń Qudayı Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı. ²³ Basqa xalıqlar Izrail xal-qınıń Maǵan qıyanet qılǵanı sebepli, óz jazıǵı ushın súrgin etip alıp ketil-genin biledi. Men olardan júzimdi ja-sırdım, olardı dushpanlardıń qolına berdim hám hámmesi qılısthan qaza taptı. ²⁴ Olarǵa óz napákligine hám nızamsızlıǵına jarasa is tuttım hám júzimdi olardan jasırdım.

²⁵ Sonlıqtan Quday Iye bılay deydi: Endi Men Yaqıptı burıńǵı abadan-shılıǵına eristiremen, pútkil Izrail

xalqına rehim qılaman hám mu-xaddes atım húrmeti qızǵanamın. ²⁶ Olarǵa hesh kim qáwip tuwdırmaı, óz ellerinde qorqınıshsız jasap atır-ǵanında, olar Maǵan qılǵan qıyanet-leri ushın uyaladı. ²⁷ Olardı xalıqlar arasınan qaytarıp, dushpan jerlerinen jıynap alǵanımda, kóp milletlerdiń kóziniń aldında olar arqalı Óz mu-xaddesligimdi ayan etemen. ²⁸ Men olardı xalıqlar arasına tarqatıp jiber-gen bolsam da, keyin ol jerde olardıń birde birewin qaldırmaı óz jerine jıynaǵanımda, olar Meniń ózleriniń Qudayı Jaratqan Iye ekenimdi bilip aladı. ²⁹ Men Izrail xalqınıń ústine Ruwxımdı tógemen, endi hesh qa-shan júzimdi olardan jasırmaıman, – deydi Quday Iye».

Taza Ibadatxana tuwralı ayan

40 ¹ Súrginde bolǵan waqtımız-dıń jigirma besinshi jılınıń birinshi ayınıń onınshı kúni Erusa-limniń basıp alınǵanıma on tórt jil bolǵan edi. Sol kúni Jaratqan Iyeniń qolı meniń ústimde bolıp, Jaratqan Iye meni sol jerge alıp bardı. ² Ayan-da Quday meni Izrail eline alıp ba-rıp, bálent bir tawdıń ústine turǵızıp qoydı. Ol jerdiń qubla tárepinde ima-ratlar bolıp, qalaǵa uqsap turǵan edi. ³ Meni sol jerge alıp bardı. Qarasam, dárwaza aldında bir adam tur. Onıń kórinisi jiltıraǵan qoladay bolıp, qo-lında zigır jip hám ólsheytuǵın tayaq bar edi. ⁴ Sol adam maǵan bılay dedi: – İnsan ulı, kózleriń menen kór, qu-laqlarıń menen esit. Kórsetken nár-selerimniń hámmesine dıqqat qoy. Meniń saǵan kórsetiwim ushın, sen bul jerge alıp kelindiń. Kórgenleriń-niń hámmesini Izrail xalqına jetker.

Shıǵıs dárwaza imarati

⁵ Qarasam, Ibadatxananıń sırtı ay-lana diywal menen qorshalǵan eken. Sol adamnıń qolındaǵı ólsheytuǵın tayaqtıń uzınlıǵı altı shıǵanaq bolıp, hár bir shıǵanaqtıń uzınlıǵı ádette-gi ólshemnen tórt elige artıq edi. Ol diywaldı ólshedi, diywaldıń qalınlıǵı da, biyikligi de bir ólshew tayaǵına teń boldı. ⁶ Keyin ol shıǵısqa qarap turǵan dárwazaǵa barıp, teksheler-den kóterilip, dárwaza bosaǵasın ólshedi. Bosaǵa tabaldırıǵınıń eni bir tayaqqa teń bolıp, bul birinshi bosaǵa edi. ⁷ Dárwaza imaratınıń ishinde saqshılardıń bólmeleri bar edi. Olardıń uzınlıǵı da, eni de bir tayaqqa teń bolıp, usı bólmelerdi ajratıp turǵan diywallardıń qalınlıǵı bes shıǵanaq edi. Dáliz jolınıń aqırında Ibadatxana háwlisine qaraǵan aywan bolıp, usı aywanǵa shıǵatuǵın tabaldırıqtıń eni bir tayaqqa teń boldı. ⁸ Soń ol aywandı ishten ólshedi, onıń dálizden tısqarı uzınlıǵı bir tayaq shıqtı. ⁹ Keyin ol aywandı sırttan ólshedi, onıń uzınlıǵı segiz tayaq shıqtı. Aywan esiginıń eki qaptalındaǵı sútinge uqsaqan shıǵıńqı diywallardıń hár qaysısınıń qalınlıǵı eki shıǵanaqtan edi. Bul aywan dárwaza imaratınıń ishinde bolıp, Ibadatxanaǵa qarap turǵan edi. ¹⁰ Shıǵıs dárwaza imaratınıń ishiniń eki qaptalında da úsh-úshten bólme-ler bolıp, olardıń hámmesiniń ólshemi de, olardıń arasındaǵı diywallar da birdey qalınlıqta edi. ¹¹ Ol dárwazanınıń kirer awzın ólshedi, ol on shıǵanaq, al dálizdiń eni on úsh shıǵanaq shıqtı. ¹² Saqshılardıń bólmeleriniń hár qaysısınıń aldında eni bir shıǵanaqtan bolǵan páskeltek paqsa bar

edi. Saqshılardıń bólmeleriniń eni de, uzınlıǵı da altı shıǵanaq edi. ¹³ Keyin dárwaza imaratınıń tóbesiniń enin, bir bólmeniń shetki diywalınan qaramaqarsı turǵan bólmeniń shetki diywalına shekemgi aralıqtı ólshedi. Tóbeniń eni jigirma bes shıǵanaq shıqtı. ¹⁴ Keyin ol dárwaza imaratınıń háwli tárepindegi shıǵıńqı diywalların ólshedi. Olardıń biyikligi alpıs shıǵanaq shıqtı. ¹⁵ Dárwaza imaratınıń kirer awızdan shıǵar awızǵa shekemgi uzınlıǵı eliw shıǵanaq edi. ¹⁶ Dárwaza imaratınıń ishiniń eki tárepinde jaylasqan saqshılardıń bólmeleri menen olardıń arasındaǵı diywallarda, sonday-aq aywannıń ishiniń hár bir tárepinde ayna tárizli oyıqlar bar edi. Aywannıń háwli tárepindegi shıǵıńqı diywalları palma aǵashınıń súwretleri menen bezelgen edi.

Sırtqı háwli

¹⁷ Keyin ol meni sırtqı háwlige alıp kirdi. Háwli átirapında otız bólme hám tas tóselgen jol bar edi. ¹⁸ Dárwazalardıń eki tárepindegi tas joldıń eni dárwazalardıń uzınlıǵına teń edi. Bul tas jol háwlidegi tas joldan pási-rek edi. ¹⁹ Ol háwliniń enin, shıǵıstaǵı dárwaza imaratınıń shıǵar awzınan ishki háwliniń kirer awzına shekemgi aralıqtı ólshedi, ol júz shıǵanaq shıqtı.

Arqa dárwaza

²⁰ Ol sırtqı háwliniń arqaǵa qaraǵan dárwazasınıń uzınlıǵı menen enin ólshedi. ²¹ Imarattıń eki tárepindegi úsh-úshten qurılǵan saqshılardıń bólmeleri, olardıń arasındaǵı diywallardıń hám aywannıń ólshemi birinshi dárwaza imaratınıń ólshemleri menen birdey edi. Imarattıń uzınlıǵı

eliw shıganaq, eni jigirma bes shıganaq edi. ²² Diywallardağı ayna tárizli oyıqlardıń, aywannıń hám palma ağashınıń súwretleriniń ólshemleri shıgıs dárwazasındağı menen birdey edi. Dárwazağa jeti basqaldaqlı teksh arqalı kóteriletuǵın edi. Al aywan imarattıń ishki tárepinde edi. ²³ Arqa dárwazasınıń aldında da shıgıs dárwazasınıń aldındağıday qarama-qarsı turǵan ishki háwliniń dárwaza imaratı bar edi. Bul adam ishki dárwaza imaratınan sırtqı dárwaza imaratına shekemgi aralıqtı ólshedi. Aralıq júz shıganaq shıqtı.

Qubla dárwaza

²⁴ Ol meni qubla tárepke alıp bardı. Ol jerde qublağa qaraǵan dárwaza imaratı bar edi. Ol imarattıń diywalların hám aywanın ólshedi. Olardıń ólshemleri basqalardiki menen birdey shıqtı. ²⁵ Basqa dárwaza imaratlarında bolǵanıday, bul dárwaza imaratınıń da, onıń aywanınıń da hámme tárepinde ayna tárizli oyıqlar bar edi. Imarattıń uzınlıǵı eliw shıganaq, eni jigirma bes shıganaq bolıp shıqtı. ²⁶ Oǵan jeti basqaldaqlı teksh arqalı kóterilip, aywanǵa kiretuǵın edi. Imaratıń ishki diywalları palma ağashınıń súwretleri menen bezelgen edi. ²⁷ Ishki háwliniń de qublağa qaraǵan dárwazası bar edi. Ol qubladağı sırtqı dárwazadan usı dárwazağa shekemgi aralıqtı ólshedi. Aralıq júz shıganaq shıqtı.

Ishki háwligе kiretuǵın dárwazalar

²⁸ Ol meni qubla dárwaza arqalı Ibadatxananıń ishki háwlisine alıp kirdi de, qubladağı dárwazanı ólshedi.

Onıń da ólshemleri basqalardiki menen birdey edi. ²⁹ Saqshılardıń bólmeleriniń, olar arasındağı diywallardıń hám aywannıń ólshemi de basqa imaratlardağılar menen birdey bolıp shıqtı. Dárwaza imaratınıń hám onıń aywanınıń hámme tárepinde ayna tárizli oyıqlar bar edi. Dárwaza imaratınıń uzınlıǵı eliw shıganaq, eni jigirma bes shıganaq edi. ³⁰ Ishki háwlidegi dárwaza imaratlarınıń hár biriniń aywanınıń uzınlıǵı jigirma bes shıganaq, eni bes shıganaq edi. ³¹ Aywan sırtqı háwligе qarap turǵan bolıp, onıń kiret awzınıń eki qaptalıındağı shıǵıńqı diywalları palma ağashınıń súwretleri menen bezelgen edi. Dárwazağa segiz basqaldaqlı teksh arqalı kóteriletuǵın edi.

³² Ol shıgıs dárwazasınıń imaratı arqalı meni ishki háwligе alıp kirdi hám onı ólshedi. Ol da basqalarday bolıp shıqtı. ³³ Saqshılar bólmeleri, olar arasındağı diywalları hám aywannıń ólshemleri basqaları menen birdey edi. Imarattıń da, onıń aywanınıń da hámme tárepinde ayna tárizli oyıqlar bar edi. Dárwaza imaratınıń uzınlıǵı eliw shıganaq, eni jigirma bes shıganaq edi. ³⁴ Aywan sırtqı háwligе qarap turǵan bolıp, onıń shıǵıńqı diywalları palma ağashınıń súwretleri menen bezelgen edi. Dárwazağa segiz basqaldaqlı teksh arqalı kóteriletuǵın edi.

³⁵ Keyin ol meni arqa dárwazağa alıp kelip, dárwaza imaratın ólshedi. Onıń ólshemleri basqa imaratlardıń ólshemleri menen birdey edi. ³⁶ Saqshılar bólmeleri, olardıń arasındağı diywalları hám aywannıń ólshemi basqalardiki menen birdey edi. Imarattıń ishiniń hámme tárepinde aynala ayna tárizli oyıqlar bar edi. Imarattıń uzınlıǵı eliw

shıǵanaq, eni jigirma bes shıǵanaq edi. ³⁷ Aywan sırtqı háwlıge qarap turǵan bolıp, onıń shıǵıńqı diywalları palma aǵashınıń súwretleri menen bezelgen edi. Dárwazaǵa segiz basqaldaqlı teksher arqalı kóteriletuǵın edi.

Qurbanlıqtı tayarlaytuǵın orınlar

³⁸ Ishki dárwazanıń aywanınıń qaptalında, bólek bir bólmeli jay bar edi. Jandırılatuǵın qurbanlıqlar usı jerde juwılatuǵın edi. ³⁹ Jandırılatuǵın qurbanlıqtı, gúna hám ayıp qurbanlıǵın soyıw ushın dárwaza aywanınıń ishinde, eki qaptalda ekew-ekewden tórt stol turdı. ⁴⁰ Aywanınıń sırtında bolsa, eki tárepte eki stoldan tórt stol bolıp, olar arqa dárwazaǵa kiretuǵın teksheden kórinip turdı. ⁴¹ Solay etip, dárwazanıń ishki hám sırtqı táreplerinde qurbanlıqlardı soyıwǵa arnalǵan segiz stol bar edi. ⁴² Jandırılatuǵın qurbanlıqlar ushın jonılǵan tastan qurılǵan jáne tórt stol bar edi. Hár bir stoldıń uzınlıǵı hám eni bir yarım shıǵanaq, biyikligi bir shıǵanaq edi. Jandırılatuǵın qurbanlıqlardı hám basqa qurbanlıqlardı soyıw ushın arnalǵan qural-jaraqlar onıń ústinde turdı. ⁴³ Aywanınıń diywallarına hár biri tórt eli bolǵan ilmekler qaǵılǵan edi. Qurbanlıq góshi bolsa stollar ústine qoyılatuǵın edi.

Ruwxaniylerdiń bólmeleri

⁴⁴ Ishki dárwazanıń sırtında, ishki háwlıde eki bólme bar edi. Bulardıń birewi arqadaǵı dárwazanıń janında bolıp, qublaǵa qaraǵan, ekinshisi shıǵıs dárwazanıń janında bolıp, arqaǵa qaraǵan edi. ⁴⁵ Adam maǵan bilay dedi:
– Qublaǵa qarap turǵan bólme Ibadatxanada xızmet etip atırǵan

ruwxaniylerge arnalǵan. ⁴⁶ Al arqaǵa qarap turǵan bólme qurbanlıq orında xızmet etip atırǵan ruwxaniylerge arnalǵan. Bular Sadoqtıń urpaqları bolıp, olarǵa Lebiy urıwı arasınan Jaratqan Iyege xızmet etiw ushın, Oǵan jaqınlasıwǵa ruxsat etilgen edi.

⁴⁷ Keyin ol ishki háwlini ólshedi. Ol tórt múyeshli bolıp, uzınlıǵı da, eni de júz shıǵanaq shıqtı. Qurbanlıq orın Ibadatxananıń aldında edi.

Ibadatxana

⁴⁸ Ol meni Ibadatxananıń aywanına alıp kelip, onıń bosaqasınıń eki tárepindegi sútinge uqsaqan shıǵıńqı diywalların ólshedi. Diywallardıń qalınlıǵı bes shıǵanaq, eni úsh shıǵanaq shıqtı. ⁴⁹ Aywanınıń óziniń uzınlıǵı jigirma shıǵanaq, eni on eki shıǵanaq edi. Aywanǵa on basqaldaqlı teksher arqalı kóteriletuǵın edi. Aywanınıń kirer awzınıń eki tárepinde eki sútin bar edi.

41 ¹ Keyin ol meni Muxaddes bólmeniń qapısına alıp barıp, qapınıń eki tárepindegi diywallardı ólshedi. Eki táreptegi diywallardıń qalınlıǵı altı shıǵanaq edi. ² Bosaqanıń ózi on shıǵanaq, eki tárepindegi diywallar bes shıǵanaqtan edi. Ol Muxaddes bólmeni de ólshedi. Onıń uzınlıǵı qırırq shıǵanaq, eni jigirma shıǵanaq shıqtı. ³ Keyin ol ishki bólmege kirip, onıń bosaqasınıń jaqlaw diywalların ólshedi. Diywallardıń qalınlıǵı eki shıǵanaqtan, bosaqanıń ózi altı shıǵanaq, al eki tárepten bosaqǵa qosılǵan diywallardıń uzınlıǵı jeti shıǵanaqtan edi. ⁴ Ol ishki bólmeni de ólshedi. Onıń uzınlıǵı da, eni de jigirma shıǵanaq edi. Ol maǵan:
– Bul Eń muxaddes bólme, – dedi.

Ibadatxananın diywalına qosıp salınğan bólmeler

⁵ Ol Ibadatxana diywalın ólshedi. Diywaldıń qalınlığı altı shıganaq shıqtı. Ibadatxananın sırtqı diywalına taqap, aylandırıp salınğan bólmelerdiń eni tórt shıganaq edi. ⁶ Bul bólmeler biriniń ústine biri úsh qabat etip salınıp, hár qabatta otız bólmeden bar edi. Ibadatxana diywalları shıǵarılıńqırıp teksheday etip órilip, sol shıǵıńqırğan jeri párdiywal xızmetin atqardı. Solay etip, bólmelerdi bastırğan aǵashlar Ibadatxana diywalına kirmey turdı. ⁷ Ibadatxana diywalınıń tómeniń bólegi joqarıdaǵı bólegine qaraǵanda qalıńıraq bolǵanı ushın joqarıdaǵı bólmeler keńirek edi. Tómeniń qabattan ekinshi qabatqa, onnan úshinshi qabatqa kóteriletuǵın edi.

⁸ Men Ibadatxana átirapına salınğan usı bólmelerdiń tırnaǵın kórdim. Onıń biyikligi bir tayaq, yaǵnıy altı shıganaq edi. ⁹ Bólmelerdiń sırtqı diywalınıń qalınlığı bes shıganaq edi. Ibadatxana aylanasında aylanıp turǵan bólmeler menen ¹⁰ ruwxaniylardıń bólmeleriniń arasındaǵı aralıqtıń eni jigitırma shıganaq edi. ¹¹ Bólmelerdiń qubla hám arqa tárepinde ashıq maydangá qaraǵan esikleri bar edi. Bólmeler átirapındaǵı sırtqa shıǵıńqırıp turǵan tırnaqtıń eni bes shıganaq edi.

Ibadatxananıń batısındaǵı imarat

¹² Ibadatxananıń artındaǵı, yaǵnıy batıs tárepindeǵı ashıq maydanda eni jetpis shıganaq, uzınlığı toqsan shıganaq, diywalınıń qalınlığı bes shıganaq bolǵan úlken bir imarat bar edi.

Ibadatxanaǵa tiyisli ulıwma ólshemler

¹³ Keyin ol Ibadatxananı ólshedi. Ibadatxananıń uzınlığı júz shıganaq shıqtı. Ibadatxananıń artındaǵı ashıq maydan, art bettegi imarat hám onıń diywalı júz shıganaq shıqtı. ¹⁴ Ibadatxananıń aldınǵı tárepindegi, yaǵnıy shıǵıs tárepindegi ashıq maydandıń eni júz shıganaq shıqtı. ¹⁵ Ol Ibadatxananıń artındaǵı ashıq maydangá qarap turǵan imaratıń uzınlıǵın ólshedi. Imarat penen onıń eki qaptalındaǵı dálizlerdiń uzınlığı júz shıganaq shıqtı.

Ibadatxananıń ishki qurılısı

Ibadatxananıń ishi hám onıń aywanı, ¹⁶ bosaqalar, ayna tárizli oyıqlar hám qosımsha islengen ernekler tabaldırıqtıń aldınan hám edennen ayna tárizli oyıqlarǵa shekem aǵash penen qaplangan edi. Ayna tárizli oyıqlarǵa da aǵashan islew berip qaplangan edi. ¹⁷ Ibadatxana hám aywanıń ishindegi hámme diywalları, qapılardıń joqarısı, ¹⁸ kerublardıń hám palma aǵashınıń súwretleri salınğan taxtalar menen qaplangan edi. Hár eki kerubtıń ortasında bir palma aǵashınıń súwreti salınğan bolıp, hár bir kerubtıń eki bet-ápeti bar edi. ¹⁹ Palma aǵashına bir tárepten kerubtıń adamnıń bet-ápetine uqsagán júzi, ekinshi tárepten arıslangá uqsagán júzi qarap turǵan edi. Bunday súwretler Ibadatxananıń ishki diywalların aylandırıp, ²⁰ edennen qapılardıń ústilerine shekem islengen edi. ²¹ Muxaddes bólmeniń qapısınıń jaqlawları tórt múyeshli edi. Eń muxaddes bólmeniń qapısınıń jaqlawları da sonday edi. ²² Uzınlığı hám

eni eki shıganaq, biyikligi úsh shıganaq bolǵan aǵashtan islengen bir qurbanlıq orın bar edi. Onıń múyeshleri, tiykarı hám qaptalları aǵashtan islengen edi. Sol adam maǵan:

– Bul Jaratqan İyeniń aldındaǵı stol, – dedi.

²³ Muxaddes bólmeniń de, Eń muxaddes bólmeniń de jarma qapısı bar edi. ²⁴ Olardıń hár bir tárepi eki taxtadan ibarat bolıp, jıynalmalı etip islengen edi. ²⁵ Muxaddes bólmeniń qapılarına diywallardaǵıday kerublar menen palma aǵashınıń súwretleri salınǵan edi. Aywannıń aldına aǵash shertek qurılǵan edi. ²⁶ Aywannıń eki tárepindegi diywallarda ayna tárizli oyıqlar hám palma aǵashınıń súwretleri bar edi. Ibadatxananıń qosımsha bólmelerinde de shertekler bar edi.

Ruwxaniylerdiń bólmeleri

42 ¹ Adam meni arqadaǵı jol arqalı sırtqı háwlige alıp shıǵıp, ruwxaniylerdiń bólmelerine alıp bardı. Bul bólmeler ashıq maydanniń hám Ibadatxananıń artındaǵı jaydıń arqa tárepinde jaylasqan edi. ² Bólmelerdiń esigi arqaǵa qarap turǵan bolıp, imarattıń uzınlıǵı júz shıganaq, eni eliw shıganaq edi. ³ Imarattıń bir tárepi ishki háwliniń eni jigirma shıganaq bolǵan ashıq jerine, ekinshi tárepi sırtqı háwlidegi tas tóselgen jolǵa qarap turǵan edi. Imarat úsh qabat qılıp qurılǵan bolıp, onıń qaptal dálizleri bar edi. ⁴ Imarattıń aldında eni on shıganaq, uzınlıǵı júz shıganaq* bolǵan ayaq jol bolıp, sol jol arqalı imaratqa kiriwge bolatuǵın edi. Bólmelerdiń qapıları arqaǵa qaray ashılatuǵın edi. ⁵ Úshinshi qabattaǵı bólmeler ekinshi qabattaǵıǵa, ekinshi

qabattaǵı bólmeler birinshi qabattaǵıǵa qaraǵanda tarlaw edi. Sebebi ústingi qabattaǵı bólmelerdiń dálizleri kóbirek orın alıp turǵan edi. ⁶ Uşı úsh qabatlı imaratta háwliilerdegidey sütünler bolmadı. Sonlıqtan joqarǵı qabattaǵı bólmeler tómengi qabattaǵı bólmelerden tar edi. ⁷ Bólmeler sırtqı háwliiden diywal arqalı ajıratılıp turdı. Diywal bólmelerdiń aldında eliw shıganaqqa sozılıp jattı. ⁸ Sırtqı háwlidegi bólmelerdiń uzınlıǵı eliw shıganaq, al Ibadatxana táreptegi bólmelerdiń uzınlıǵı júz shıganaq edi. ⁹ Sırtqı háwliiden tómengi bólmelerge kiretuǵın awız shıǵıs tárepte jaylasqan edi. ¹⁰ Bul awız háwliniń diywali baslanǵan jerde edi.

Ibadatxananıń qubla* tárepinde de ruwxaniylerdiń bólmeleri bar edi. Olar ashıq maydanniń hám Ibadatxananıń artındaǵı imarattıń qubla tárepinde jaylasqan edi. ¹¹ Bólmelerdiń aldında ayaq jol bar edi. Bul bólmelerdiń uzınlıǵı da, eni de, barlıq esikleri de, jaylasıwı da arqa táreptegi bólmeler menen birdey kóriniste edi. ¹² Qubladaǵı bólmelerge shıǵıstan, diywaldı boylap turǵan joldıń baslanǵan jerinen kiretuǵın edi.

¹³ Adam maǵan bılay dedi:

– Ashıq maydanniń arqasındaǵı hám qublasındaǵı bólmeler – muxaddes bólmeler. Jaratqan İyege jaqınlasatuǵın ruwxaniyeler eń muxaddes zatlardı sol jerde jeydi. Eń muxaddes qurbanlıqlardı – gálle sadaqaların, gúna hám ayıp qurbanlıqların sol jerge qoyadı. Sebebi ol jer muxaddes. ¹⁴ Ruwxaniyeler muxaddes orınnan sırtqı háwlige tuwrı shıǵıp ketpewi tiyis. Olar xızmet waqtında kiygen kiyimlerin usı jerge sheship qoyıwı kerek. Sebebi bul kiyimler muxaddes. Xalıqtıń aldına

shıqpasınan aldın, ruwxaniyeler ki-yimlerin ózgertiwi kerek.

Ibadatxana aymaǵı

¹⁵ Ol Ibadatxananıń ishki jaǵındaǵı ólshemlerdi alıp bolǵannan soń, meni shıǵıstaǵı dárwaza arqalı alıp shıǵıp, Ibadatxana dógeresindegi sırtqı aymaqtı ólshey basladı. ¹⁶ Ol ólsheytuǵın tayaq penen shıǵıs tárepti ólshedi. Ol bes júz shıǵanaq shıqtı. ¹⁷ Arqa tárepti ólshedi, ol bes júz shıǵanaq shıqtı. ¹⁸ Qubla tárepti ólshedi, ol da bes júz shıǵanaq shıqtı. ¹⁹ Keyin batisqa aylanıp, onı ólshedi, ol da bes júz shıǵanaq shıqtı. ²⁰ Usılayınsha, ol Ibadatxana aymaǵınıń tórt tárepin ólshep shıqtı. Muxaddes orındı muxaddes emes orınnan ajratıp turatuǵın diywal bar edi. Onıń uzınlıǵı da, eni de bes júz shıǵanaqqa teń edi.

Jaratqan Iyeniń saltanatınıń Ibadatxananı toltırıwı

43 ¹ Keyin adam meni shıǵısqa qarap turǵan dárwazaǵa alıp keldi. ² Mine, Izraildiń Qudayınıń saltanatı shıǵıs tárepten kirip keldi. Dawısı kúshli aqqan suwlarıń gúm-birlisi yańlı edi. Saltanatınan jer júzi nurǵa tolıp turdı. ³ Bul ayan Quday Erusalimdi nabit qılıwǵa kelgeninde hám Kebar kanalı boyında bolǵanımda kórgen ayanlarıma uqsar edi. Men jerge et betimnen jıǵıldım. ⁴ Jaratqan Iyeniń saltanatı shıǵısqa qaraǵan dárwazadan Ibadatxanaǵa kirdi. ⁵ Ruwx meni kóterip, ishki háwlige alıp keldi. Men Ibadatxananıń Jaratqan Iyeniń saltanatına tolıp turǵanın kórdim.

⁶ Adam qasımında turǵanında, Ibadatxanadan maǵan sóylegen dawıstı esittim. ⁷ Ol bılay dedi:

– İnsan ulı, bul orın Meniń taxtı turatuǵın hám taban tireytuǵın jerim. Usı jerde, Izrail xalqınıń arasında máńgige bolaman. Bunnan bılay, Izrail xalqı da, patshaları da, ózleriniń opasızlıǵı menen hám marhum patshalarına sıyınıwı menen muxaddes atımdı haramlamaytuǵın boladı. ⁸ Olar bosaǵasın bosaǵamnıń qasına, qapılarınıń jaqlawların Meniń qapı jaqlawlarınıń qasına qurdı. Meniń menen olardıń arasında tek ǵana bir diywal bar edi. Olar islegen jerkenishli isleri arqalı Meniń muxaddes atımdı haramladı. Sonlıqtan ǵázep penen olardı joq qıldım. ⁹ Endi Izrail xalqı opasızlıqların hám marhum patshalarına sıyınıwdı Mennen awlaq qılsın. Sonda Men olardıń arasında máńgige mákan basaman.

¹⁰ İnsan ulı, usı Ibadatxana tuwralı Izrail xalqın xabardar qıl. Olar islegen gúnalarından uyalsın, mına Ibadatxananıń jobası menen tanısıp shıqsın. ¹¹ Eger olar islegen barlıq islerinen uyalıp, pushayman bolsa, onda olarǵa Ibadatxananıń kórinisin, jaylasıw tártibin, kiretuǵın hám shıǵatuǵın jerlerin, onıń qurılısı menen dúzilisin hám tártip-qaqıydaların kórset. Onıń qurılısı menen qaqıydaların saqlawı hám olarǵa ámel qılıwı ushın, bulardıń hámмесin olardıń kóz aldına jazıp qoy. ¹² Ibadatxana nızamı mınaday: tawdıń tóbesi hám onıń átirapındaǵı aymaq – júdá muxaddes! Ibadatxana nızamı mine usınday!

Qurbanlıq orın

¹³ Ibadatxanaǵı qurbanlıq orınıń ólshemleri bir shıǵanaq hám qosımsha tórt eli turatuǵın uzınıraaq shıǵanaq penen ólshenedi. Qurbanlıq orınıń aynalasında tereńligi bir shıǵanaq, eni

bir shıganaq, erneginiń eni bir qarıs bolǵan salmasha boladı. Qurbanlıq orınıń biyikligi mınaday: ¹⁴ Qurbanlıq orınıń tómeni bóleginiń biyikligi salmashanıń túbinen ólshegende eki shıganaq, ústingi tárepiniń ekinshi bólektiń túbine deyingi aralıǵı bir shıganaq. Ortadaǵı bólektiń biyikligi tórt shıganaq, ústingi tárepiniń úshinshi bólektiń túbine deyingi aralıǵı bir shıganaq. ¹⁵ Eń ústingi úshinshi bólektiń, yaǵnıy qurbanlıq jaǵılatuǵın orınıń biyikligi tórt shıganaq bolıp, onnan tórt shaq shıǵıp turadı. ¹⁶ Qurbanlıq orınıń oshaǵınıń uzınlıǵı da, eni de on eki shıganaq bolıp, tórt múyeshlik kórinisinde boladı. ¹⁷ Ortadaǵı bóleginiń tórt tárepi de on tórt shıganaqtan edi. Qurbanlıq orınıń túbindegi salmashanıń erneginiń biyikligi yarım shıganaq boladı. Dógeresine aylandırıp islengen salmashanıń te-reńligi bir shıganaq edi. Qurbanlıq orınıń tekshesi shıǵıs tárepte boladı.

¹⁸ Adam maǵan bilay dedi:

– İnsan ulı! Quday Iye bilay deydi: «Qurbanlıq orındı qurǵannan keyin, onıń ústinde jandırılatuǵın qurbanlıqtı usınıw hám qan serpiw qaǵıydaları mınaday: ¹⁹ Maǵan xızmet etiw ushın janıma jaqınlasa alatuǵın Sadoq násilinen bolǵan lebiyli ruwxaniylerge gúna qurbanlıǵı retinde bir buǵa ber, – deydi Quday Iye. ²⁰ – Buǵanıń qanın alıp, qurbanlıq orınıń tórt shaqına súrtip, joqarǵı bólektiń tórt múyeshine hám erneklerine aylandırıp serpip shıqsın. Usılayınsha qurbanlıq orın tazalanıp, páklenedi. ²¹ Keyin gúna qurbanlıǵı ushın shalıńǵan buǵanı Muxaddesxananıń sırtındaǵı arnawlı orınǵa alıp barıp, órtep jibersin.

²² Ekinshi kúni gúna qurbanlıǵı ushın minsiz teke usınılsın. Buǵanıń qanı menen tazalanǵanı sıyaqlı, tekeniń qanı menen de qurbanlıq orın tazalansın. ²³ Qurbanlıq orındı páklegennen soń, minsiz buǵa menen qoshqardı ²⁴ Jaratqan Iyeniń, Meniń aldım aıp kel. Ruwxaniyeler olarǵa duz sewip, olardı jandırılatuǵın qurbanlıq qılıp Maǵan usınsın.

²⁵ Jetti kún dawamında, hár kúni minsiz bir tekeni gúna qurbanlıǵı qılıp usınsın. Jáne de, minsiz bir buǵa menen minsiz bir qoshqardı da qurbanlıqqa usınsın. ²⁶ Usı jetti kún dawamında ruwxaniyeler qurbanlıq orındı páklep tazalasın. Keyin onı paydalanıwǵa boladı. ²⁷ Jetti kún tamam bolǵannan keyin, segizinshi kúnnen baslap ruwxaniyeler jandırılatuǵın qurbanlıqlarınıńdı hám tatıwlıq qurbanlıqlarınıńdı qurbanlıq orında usınadı. Sonda Meniń sizlerge kewlim toladı, – deydi Quday Iye».

Shıǵıs dárwazanıń wazıypası

44 ¹ Sol adam meni qaytadan Muxaddesxananıń shıǵısındaǵı sırtqı dárwaza janıma alıp bardı. Dárwaza jabıq edi. ² Jaratqan Iye maǵan bilay dedi:

– Bul dárwaza bárqulla jabıq tursın, ashılmasın, bunnan hesh kim kirmesin. Sebebi Men, Izraildıń Qudayı Jaratqan Iye bunnan kirdim, sonlıqtan ol jabıq halında qaladı. ³ Tek húkimdar ǵana Meniń aldım qurbanlıq asınan jew ushın bul imaratqa kiredi. Ol aywan arqalı kirip, sol jol menen shıǵıp ketedi.

Ibadatxanadaǵı xızmet tuwralı

⁴ Keyin ol adam meni arqadaǵı dárwaza arqalı Ibadatxanaǵa alıp keldi. Men Ibadatxananıń Jaratqan Iyeniń

salтанatına tolıp turǵanın kórdim hám et betimmen jerge jıǵıldım. ⁵ Jaratqan Iye maǵan bılay dedi:

– İnsan ulı, kórgen hám esitkenlerińe dıqqatlı bol. Men saǵan Jaratqan Iyeniń Úyiniń qaǵıydaları hám nızamaları tuwralı aytaman. Ibadatxanaǵa kimlerdiń kirip-shıǵıwına bolatuǵınına dıqqatlı bol. ⁶ Qozǵalańshı Izrail xalqına ayt: «Quday Iye bılay deydi: Izrail xalqı, jeter endi, jerkenishli islerińizdi toqtatıń! ⁷ Qurbanlıqtıń qanı menen mayın awqat sıpatında Maǵan usınǵanıńızda, júregi hám denesi súnnet etilmegen jat jerlilerdi Muxaddesxanama alıp kirip, onı haramladıńız. Jerkenishli islerińiz benen kelisimimdi buzdıńız. ⁸ Muxaddes zatlarımıdı qorǵawǵa baylanıslı talaplarımıdı orınlamadıńız. Bul zatlarǵa qaraw ushın ózlerińizdiń ornınızǵa jat jerlilerdi xızmetke qoydıńız. ⁹ Quday Iye bılay deydi: Júregi hám eti súnnet etilmegen birde bir jat jerli, hátte, ol izraillılar arasında jasasa da Muxaddes mákanıma kirmewi kerek.

¹⁰ Izrail joldan azıp, butlarǵa tabınıp ketkende, olarǵa qosılıp Mennen júz burǵan lebiyliler óz gúnasınınıń jazasın tartadı. ¹¹ Olar Muxaddes mákanımda xızmet ete beredi: dárwazada qarawıl boladı, Ibadatxanaǵa baylanıslı xızmetlerdi atqaradı. Jandırılatuǵın qurbanlıqlardı hám basqa qurbanlıqlardı soyadı, xalıqqa xızmet etedi. ¹² Biraq butlarǵa tabınıp júrgen Izrail xalqına xızmet etip, olardı gúnaǵa baslaǵanı ushın ant ishemen, – deydi Quday Iye, – olar óz ayıbınıń jazasın tartadı. ¹³ Olar ruwxaniy bolıp Maǵan jaqınlaspaydı, muxaddes zatlarım hám eń muxaddes zatlarım qol tiyigzibeydi. Islegen jerkenishli isleri ushın uyatqa

qaladı. ¹⁴ Degen menen, Ibadatxana menen baylanıslı xızmetti hám ol jerde islenetuǵın barlıq ápiwayı islerdi olarǵa júkleymen.

¹⁵ Izrail xalqı Mennen júz burıp ketkende, Muxaddesxananıń xızmetin sadıqlıq penen atqarǵan Sadoq násilinen bolǵan lebiyli ruwxaniyeler xızmet etiw ushın Maǵan jaqınlasadı. Qurbanlıqtıń mayın hám qanın usınıw ushın Meniń aldımda turadı, – deydi Quday Iye. ¹⁶ – Tek olar ǵana Muxaddesxanama kirip, Maǵan xızmet etiw hám talaplarımıdı orınlaw ushın dasturxanıma jaqınlasadı.

¹⁷ Ruwxaniyeler ishki háwliniń dárwazasınan kirerde, zıǵırdan tigilgen kiyim kiyip alsın. Ishki háwlide yamasa Ibadatxana ishinde xızmet qilǵanında ústine júnli kiyim kiymesin. ¹⁸ Baslarına zıǵır sálle orasın hám zıǵır diz kiyim kiyip alsın. Terletetuǵın kiyim kiymesin. ¹⁹ Sırtqı háwligе, xalıqtıń aldına shıqpastan aldın xızmet waqtında kiygen kiyimlerin sheship, muxaddes bólmelerde qaldırıp, basqa kiyim kiysin. Xalıq olardıń muxaddes kiyimlerine tiyip ketpesin.

²⁰ Ruwxaniyeler shashların páki menen aldırmaıwı hám uzın etip ósirmewi kerek. Al shashların bárqulla keltertip tursın. ²¹ Ishki háwligе kirgende birde bir ruwxaniy sharap ishpewi kerek. ²² Olar jesirge de, ajırasqan hayalǵa da úylenbewi kerek. Tek ǵana Izrail násilinen bolǵan qızlarǵa hám ruwxaniyden qalǵan jesirge úyleniwi múmkin.

²³ Ruwxaniyeler xalqıma muxaddes nárese menen muxaddes emes nárseniń, haram menen hadaldıń ayırmaşılıǵın úyretsin. ²⁴ Dawlı máselelerde qazılıq etip, Meniń nızamlarıma say qarar shıǵarsın. Men belgilegen

bayramlarga baylanıslı kórsetpeleirimdi hám qağıydalarımı qadağalasın. Shabbatımı muxaddes saqlasın. ²⁵ Olardan hesh biri óli denege jaqınlap, ózin haramlamasın. Tek ata-anası, ul-qızı, ağa-inisi yamasa turmısqa shıqpağan ajapa hám qarındası ólse gána, ruwxaniy ólige jaqınlap, ózin haramlawı múmkin. ²⁶ Ruwxaniy tazalanıw rásiminen ótkennen keyin, jáne jeti kún kútiwi kerek. ²⁷ Ol Muxaddes orında xızmet etiw ushın ishki háwligе kirgen kúni, ózi ushın gúna qurbanlıgın beriw kerek, – deydi Quday Iye.

²⁸ – Ruwxaniylerge Izrail jerinen úles berilmesin. Olardıń miyrası da, úlesi de Men bolaman. ²⁹ Olar gálle sadaqalarınan, gúna hám ayıp qurbanlıqlarınan jeydi. Izrailda tolıgı menen Mağan bağıshlangan hár bir nársе olarğa tiyisli boladı. ³⁰ Qamırdıń birinshi zuwalasınan jabilğan nanlar hám barlıq sıylarıńız ruwxaniylerdiki boladı. Úyińizde bereket bolıwı ushın, biydaydıń dáslepki tartılğan unın ruwxaniylerge berin. ³¹ Haram ólgen yaki jirtqısh haywan talağan qustıń hám haywannıń góshin jew ruwxaniylerge qadağan etiledi».

Jaratqan Iyenin úlesi

45 ¹ «Izrail jerin urıwlarğa bólgenińizde, uzınlıgı jigirma bes mın shıganaq, eni jigirma mın shıganaq* bolğan bir bólek jerdi muxaddes aymaq sıpatında Jaratqan Iye ushın ajratıń. Bul jer tolıgı menen muxaddes sanalsın. ² Sol jerdiń bes jüz shıganaqqa bes jüz shıganaq bolğan tórt múyeshli jeri Muxaddesxana ushın ajratılsın. Onıń átirapın aylangan eliw shıganaqlıq

ashıq maydan bolsın. ³ Muxaddes aymaqtan uzınlıgı jigirma bes mın shıganaq, eni on mın shıganaq bolğan bir bólek ólshe. Muxaddesxana jaylasqan bul jer júda muxaddes jer boladı. ⁴ Jerdiń bul muxaddes bólegi Jaratqan Iyege jaqınlasatuğın ruwxaniylerge, yaғnıy Muxaddesxanada xızmet etetuğın ruwxaniylerge tiyisli boladı. Bul bólekte Muxaddesxana ushın muxaddes orın hám ruwxaniylerdiń úyleri boladı. ⁵ Uzınlıgı jigirma bes mın shıganaq, eni on mın shıganaq bolğan muxaddes aymaqtıń ekinshi yarımı Ibadatxana xızmetindegi lebiylilerge jasaytuğın qalaların qurıw ushın múlik etip beriledi. ⁶ Muxaddes aymaqtıń qaptalınan eni bes mın shıganaq, uzınlıgı jigirma bes mın shıganaq bolğan jerdi qala ushın ajratıń. Bul jer pútkil Izrail xalqına tiyisli boladı».

Húkimdar ushın jer

⁷ «Muxaddes aymaq penen qala aymaғınıń eki qaptalındaғı jerler húkimdarға berilsin. Ol batis tárepten batisqa, shıgıs tárepten shıgısqa qaray sozılıp, onıń uzınlıgı batıstan shıgısqa shekem sozılğan Izrail urıwlarına ajratılğan jerdiń uzınlıgına teń boladı. ⁸ Bul Izrailda húkimdardıń úlesi boladı. Bunnan bılay, húkimdarlarım xalqıma zulımlıq qılmaydı. Izrail urıwları óz jerlerine ózleri iyelik qıladı».

Ólshem birlikleri

⁹ «Quday Iye bılay deydi: Jeter endi, Izrail húkimdarları! Zorlıq-zombılıqtı hám eziwshilikti toqtatıń. Ádalat hám tuwrılıqtı júzege asırıń. Xalqımdı óz iyeliginen quwıp shıgarıwdı toqtatıń, – deydi Quday Iye. ¹⁰ – Tárezińiz tuwrı

bolsın, sıyımlılıqtı ólsheytuǵın efa^a hám suyıqlıqtı ólsheytuǵın bat^b ıdılarınıız durıs ólshemde bolsın. ¹¹ Efa menen battıń sıyımlılıq kólemi birdey bolsın. Efa da, bat ta xomerdiń onnan bir bólegine^c teń bolsın. Efa ushın da, bat ushın da xomer úlgi bolıp belgilenisın. ¹² Bir shekel jigirma geraǵa^d teń bolsın, jigirma shekel, jigirma bes shekel hám on bes shekel qosılıp bir minanı^e qurasın».

Salıqlar

¹³ «Beretuǵın salıǵınıız mınadan ibarat: biydaydıń alpıstan bir bólegi, arpanıń alpıstan bir bólegi, ¹⁴ záyıtın mayınıń júzden bir bólegi. Maydı ólshegende battan paydalanıń, on bat bir xomerge, yaǵnıy bir korǵa^f tuwrı keledi. ¹⁵ Sonday-aq Izrail jaylawındaǵı eki júz qoydan birewi húkimdarǵa berilsin. Bular ǵálle sadaqası, jandırılatuǵın qurbanlıq hám tatıwlıq qurbanlıǵı bolıp, gúnadan pákleniw ushın beriledi, – deydi Quday Iye. ¹⁶ – Eldegi pútkil xalıq bul salıqlardı Izrail húkimdarına beriwı kerek. ¹⁷ Húkimdar Izrailda barlıq bayramlarda – úlken bayramlarda, jáne de Jańa ay bayramında hám Shabbat kúnlerinde jandırılatuǵın qurbanlıqlardı, ǵálle sadaqaların hám ishimlik sadaqaların támiyinlewi shárt. Ol Izrail xalqın páklew ushın beriletuǵın gúna qurbanlıǵın, ǵálle sadaqasın,

jandırılatuǵın qurbanlıqtı hám tatıwlıq qurbanlıǵın alıp keledi.

¹⁸ Quday Iye bılay deydi: Birinshi aydıń birinshi kúni minsiz bir buǵa alıp, Muxaddesxananı pákle. ¹⁹ Ruwxaniy gúna qurbanlıǵınıń qanınan alıp, onı Ibadatxana qapılarınıń jaqlawlarına, qurbanlıq orınıń ústiniń tórt múyeshine, ishki háwlige kiretuǵın dárwazalardıń jaqlawlarına jaqsın. ²⁰ Xalıqtıń bilmey hám abaylamay qılǵan gúnaları ushın jetinshi kúni de solay isleńler. Usılayınsha Ibadatxananı pákleń.

²¹ Birinshi aydıń on tórtinshi kúni Qutqarıw bayramın bayramlań, bunda jeti kún dawamında ashıtqsız nan jewińiz kerek.^g ²² Bayramnıń birinshi kúni húkimdar óziniń hám xalıqtıń gúnası ushın bir buǵanı gúna qurbanlıǵı ushın usınadı. ²³ Bayramnıń jeti kúni dawamında hár kúni húkimdar Maǵan minsiz jeti buǵa menen minsiz jeti qoshqardı jandırılatuǵın qurbanlıq etip hám hár kúni bir tekeni gúna qurbanlıǵı etip beriwı kerek. ²⁴ Qurbanlıq qılınatuǵın hár bir buǵa hám hár bir qoshqar menen birge ǵálle sadaqası sıpatında bir efadan un hám hár bir efa ushın bir hinnen záyıtın mayın bersin.

²⁵ Jetinshi aydıń on besinshi kúni baslanatuǵın Qos bayramı ushın da húkimdar jeti kún dawamında beriletuǵın gúna qurbanlıqların,

a **45:10** Efa – bir efa shama menen 22 l.

b **45:10** Bat – bir bat shama menen 22 l.

c **45:11** Xomer – bir xomer shama menen 220 l.

d **45:12** Gera – bir gera shama menen 0,5 gr.

e **45:12** Mina – bir mina shama menen 550 gr.

f **45:14** Kor – bir kor shama menen 220 l.

g **45:21** Shıǵ 12:1-20.

jandırılatusın qurbanlıqlardı, gálle sadaqaların hám záytún mayın bersin».^a

46¹ «Quday Iye bilay deydi: Ishki háwlige alıp kiretuğın shıǵıs táreptegi dárwaza altı jumıs kúni dawamında jabıq tursın. Al Shabbat kúni hám Jańa ay bayramı kúni ashılsın. ² Húkimdar dárwaza imaratınıń aywan arqalı dárwazanıń ishinen ótip, dárwazanıń jaqlawlarınıń janında tursın. Ruwxaniy onıń jandırılatusın hám tatiwlıq qurbanlıqların usınıp atırǵanda, húkimdar aywan bosaǵasında turıp sıyınısın. Keyin kelgen jolı menen shıǵıp ketsin. Biraq dárwaza keshke shekem ashıq tursın. ³ Hár Shabbat hám Jańa ay bayramı kúni Izrail xalqı usı dárwaza aldında turıp, Jaratqan Iyege sıyınısın. ⁴ Shabbat kúni húkimdar Jaratqan Iyege minsiz altı toqlı menen minsiz bir qoshqardı jandırılatusın qurbanlıq ushın alıp kelsin. ⁵ Qoshqarǵa qosıp, gálle sadaqası ushın bir efa un bersin. Al toqlılar menen birge qálegen muǵdarda un bersin. Hár bir efa unǵa bir hin muǵdarda záytún mayın qosıp bersin. ⁶ Jańa ay bayramı kúni minsiz bir buǵa, altı toqlı hám bir qoshqar bersin. ⁷ Gálle sadaqası ushın buǵaǵa qosıp bir efa, qoshqarǵa qosıp bir efa un alıp kelsin. Al toqlılar menen birge qálegen muǵdarda gálle sadaqasın bersin. Hár bir efa un ushın bir hin záytún mayın qosıp bersin. ⁸ Húkimdar ishke kirgende, dárwaza imaratınıń aywan arqalı kirsın hám sol jol menen qayıp shıqsın.

⁹ Belgilengen bayramlarda úlke xalqı sıyınıw ushın Jaratqan Iyeniń

aldına kelgende, arqadaǵı dárwazadan kirgenleri qubladaǵı dárwazadan, qubladaǵı dárwazadan kirgenleri arqadaǵı dárwazadan shıǵıp ketsin. Hár bir adam kirgen dárwazasınıń qayıp shıqqayı, qarama-qarsı dárwazadan shıǵıp ketiwi kerek. ¹⁰ Húkimdar olardıń arasında bolıwı kerek. Xalıq kirgende kiriwi, xalıq shıqqanda shıǵıwı kerek.

¹¹ Úlken bayramlarda hám belgilengen bayramlarda qurbanlıq qılınatusın hár bir buǵa hám hár bir qoshqar menen birge bir efadan gálle sadaqası beriledi. Toqlılar menen birge qálegen muǵdarda gálle sadaqası beriledi. Hár bir efa un menen birge bir hin záytún mayı beriledi. ¹² Húkimdar Jaratqan Iyege iqtıyarlı túrde jandırılatusın qurbanlıq yamasa tatiwlıq qurbanlıǵın bermekshi bolsa, oǵan shıǵısqa qaraǵan dárwaza ashılsın. Bul qurbanlıqlardı ol Shabbat kúni beretuğın qurbanlıqlarday etip usınısın. Keyin ol sırtqa shıǵıp ketedi hám dárwaza jabiladı».

Kúndelikli qurbanlıqlar

¹³ «Hár kúni azanda bir jasar minsiz bir toqlını jandırılatusın qurbanlıq etip alıp kelip, onı Jaratqan Iyege usınıń. ¹⁴ Onıń menen birge hár kúni azanda gálle sadaqası ushın efanıń altıdan bir bólegi muǵdarında sapalı un hám unǵa aralastırıw ushın hinniń úshten bir bólegi muǵdarında záytún mayı berilsin. Gálle sadaqasınıń Jaratqan Iyege usınıw qaǵıydası máńgige usınday boladı. ¹⁵ Toqlı, gálle hám záytún mayı jandırılatusın qurbanlıq ushın hár kúni azanda úzliksiz túrde alıp kelinsin».

a 45:25 Leb 23:33-43.

Húkimdardıń jer múlki tuwralı nızam

¹⁶ «Quday Iye bılay deydi: Eger húkimdar óz iyeliginen ullarınıń birine jer sawǵa qılsa, bul jer onıń áwladlarına da miyrasqa ótip, olardıń miyrası boladı. ¹⁷ Eger húkimdar xızmetshileriniń birine jer sawǵa qılsa, xızmetshi bul jerge Qutlı jılǵa^a deyin ǵana iyelik qıla aladı. Keyin jer húkimdarǵa qaytarıp beriledi. Húkimdardıń jeri tek onıń balalarına ǵana miyrasqa óte aladı. ¹⁸ Húkimdardıń xalıqtı jerden quwıp shıǵarıp, olardıń jerin tartıp alıwǵa haqısı joq. Ol tek óz jerinen balalarına miyras ajratıwı múmkin. Xalqımınıń hesh biri óz jerinen quwıp shıǵarılmásın».

Ibadatxana asxanası

¹⁹ Keyin adam meni dárwaza janındaǵı jol arqalı ruwxaniylerge arnalǵan, arqaǵa qarap turǵan muxaddes bólmelerge alıp keldi. Sol jerden batıstaǵı eń shetki orındı kórsetti. ²⁰ Ol bılay dedi:

– Bul jerde ruwxaniyeler ayıp hám ǵúna qurbanlıqlarınıń góshin pisiredi hám ǵálle sadaqasınıń nanın jabadı. Xalıqtıń muxaddes azıq-awqatlarǵa tiyip ketpewi ushın, olardı sırtqı háwlige shıǵarmawı kerek.

²¹ Keyin ol meni sırtqı háwlige shıǵarıp, háwliniń tórt múyeshine alıp bardı. Hár bir múyeshite qorshalǵan bir orın bar edi. ²² Hávliniń hár bir múyeshinde ólshemleri birdey bolǵan, uzınlıǵı qırq shıǵanaq, eni otız shıǵanaq bolǵan ústi jabıq orınlar bar edi. ²³ Olardıń hámmesi diywal

menen aylandırılǵan bolıp, diywaldıń ishi boylap oshaqlar qurılǵan edi. ²⁴ Adam maǵan bılay dedi:

– Bular asxanalar. Onda Ibadatxana xızmetshileri xalıqtıń alıp kelgen qurbanlıq góshlerin pisiredi.

Ibadatxanadan aǵıp shıqqan dárya

47 ¹ Keyin ol meni qaytadan Ibadatxana qapısına alıp bardı. Ibadatxana shıǵısqa qarap turǵan edi. Men Ibadatxana bosǵasınıń astınan shıǵısqa qaray suw aǵıp turǵanın kórdim. Suw Ibadatxananiń qubla tárepinen shıǵıp, qurbanlıq orınıń qublası arqalı aǵıp turǵan edi. ² Adam meni arqa dárwaza arqalı alıp shıqtı hám sırt jaq penen aylanıp, shıǵısqa qarap turǵan sırtqı dárwazaǵa alıp bardı. Suw qubla tárepten aǵıp turǵan edi.

³ Adam qolındaǵı ólshewish jibi menen shıǵısqa qaray júrdi de, mıń shıǵanaq aralıqtı ólshedi. Keyin meni suwǵa túsirdi. Suw tobıǵıma kelip turdı. ⁴ Ol taǵı mıń shıǵanaq aralıqtı ólshep, meni armanıraq alıp bardı. Suw dizeme keldi. Jáne mıń shıǵanaq aralıqtı ólshep, meni jáne de armanıraq alıp bardı. Endi suw belime deyin keldi. ⁵ Keyin ol jáne mıń shıǵanaq aralıqtı ólshep aldı. Bul jerde suw men óte almaytuǵın dáryaǵa aylandı. Suw kóterilip, júzip ótpese, keship óte almaytuǵın dáryaǵa aylanǵan edi.

⁶ Ol mennen:

– İnsan ulı, mınanı kórip tursań ba? – dep soradı. Keyin meni jaǵaǵa alıp shıqtı. ⁷ Jaǵaǵa shıqqanımda, men eki jaǵada da kóp tereklerdiń ósip turǵanın kórdim.

^a **46:17** Leb 25:8-17; 27:17-24.

⁸ Ol mağan bılay dedi:

– Bul suw shıǵısqa qaray aǵıp, Jordan tegisligi arqalı Óli teńizge quyadı. Sonda teńizdiń suwı dushshı boladı. ⁹ Dárya aǵıp barǵan hámme jerde tirishilik baslanadı, baliqlar tolıp tasadı. Sebebi dárya suwı ashshı suwdı dushshı suwǵa aylandıradı. Bul suwlar aǵıp ótken jerlerdiń hámme-sinde tirishilik boladı. ¹⁰ Dárya boylarında baliqshılar turıp, En-Gedyden En-Eglayımǵa shekemgi orınlarda awların keptiredi. Jer Orta teńizindegidey baliqlardıń túri kóp boladı. ¹¹ Biraq batpaqlıqlar menen shalshıq suwlardıń suwları tazalanbaydı. Olar duz káni bolıp qala beredi. ¹² Dáryanın eki tárepinde hár túrli miywe aǵashları ósedi, japıraqları solımaydı, miyweleri tawıslımaydı, hár ayda miywe beredi. Óytkeni Muxaddesxanadan shıqqan suw olardı suwǵaradı. Miyweleri azıq boladı, al japıraqları shıpalı boladı.

Eldiń jańa shegaraları

¹³ Quday Iye bılay deydi: «Jerdi Izraildiń on eki urıwına bólip bergenińizde, minaday qılıń: Yusupke eki pay berilsin. ¹⁴ Jerdi urıwlarǵa teńdey bólip berińler. Men bul jerdi ata-babalarıńızǵa beremen dep ant ishtim. Bul jer sizlerdiń múlkińiz boladı.

¹⁵ Eldiń shegarası minaday: arqa shegarańız Jer Orta teńizinen baslanıp, Xetlon jolı arqalı Lebo-Xamatıń qası menen Sedad, ¹⁶ Berota qalalarına hám Damask penen Xamat aralıǵında jaylasqan Sibrayım qalasına deyin barıp, Xawran shegarasındaǵı Xaser-Hattixonǵa deyin soziladı. ¹⁷ Solay etip, shegara Jer Orta teńizinen Xasar-Enonǵa shekem soziladı. Arqada

Damask hám Xamat iyelikleri bar. Bul arqa shegarańız.

¹⁸ Shıǵıs shegara Xawran hám Damask aralıǵınan baslanıp, Izrail hám Gilad jerleri arasınan aǵıp ótetuǵın Jordan dáryası arqalı shıǵıstaǵı teńizge barıp, sol jerden Tamar qalasına deyin jetip baradı. Bul shıǵıs shegarańız.

¹⁹ Qubla shegarańız Tamar qalasınan Qadeshtegi Meriba suwlarına shekem, keyin Mısır shegarasındaǵı say boylap barıp, Jer Orta teńizine kelip tireledi. Bul qubla shegarańız.

²⁰ Batis shegarańız Jer Orta teńizni boylap barıp, Lebo-Xamatqa qaramaqarsı jaylasqan jerge deyin soziladı. Bul batis shegarańız boladı.

²¹ Bul jerlerdi Izrail urıwlarına bólip berińler. ²² Jerdi ózlerińizge hám arańızda jasadı balalı bolǵan kelgindilerge bólistirip beriń. Jat jerliler Izrail urpaqları arasında jergilikli turǵınlar sıpatında qaralsın hám izraillılar menen teńdey úleske iye bolsın. ²³ Jat jerli qaysı urıwdıń arasına qonıs basqan bolsa, oǵan sol urıwdıń jerinen úles berilsin», – deydi Quday Iye.

Urıwlarǵa tiyisli jerler

48 ¹ «Mınalar urıwlardıń atları. Dan urıwınıń úlesi arqada jaylasqan. Onıń shegarası Xetlon jolı boylap Lebo-Xamatqa deyin barıp, onnan Damask hám Xamat arasındaǵı arqa shegarada ornalasqan Xasar-Enonǵa deyin soziladı. Dan urıwına tiyisli aymaq Izrail eliniń shıǵıs shegarasınan batis shegarasına shekem soziladı.

² Asherdiń úlesi Dannıń jeri menen shegaralasıp, shıǵıstan batisqa deyin soziladı.

³ Naftaliydiń úlesi Asher jeri menen shegaralasıp, shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

⁴ Menashsheniń úlesi Naftaliydiń jeri menen shegaralasıp, shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

⁵ Efrayımniń úlesi Menashshe jeri menen shegaralasıp, shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

⁶ Rubenniń úlesi Efrayım menen shegaralasıp, shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

⁷ Yahudaniń úlesi Rubenniń jeri menen shegaralasıp, shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

⁸ Yahudaniń shegarasınan baslap, shıǵıstan batısqa deyin sozilǵan jerdi ajratıp qoyıń. Onıń eni jigirma bes mın shıǵanaq, uzınlıǵı shıǵıstan batısqa sozilǵan, urıwlarıń payına tiygen jerdiń uzınlıǵı menen teń bolsın. Bul jerdiń ortasında Muxaddesxana boladı. ⁹ Jaratqan Iyege arnalǵan jerdiń uzınlıǵı jigirma bes mın shıǵanaq, eni jigirma mın shıǵanaq* boladı. ¹⁰ Muxaddes aymaqtıń ruwxaniylerge tiyisli bóleginiń arqadaǵı uzınlıǵı jigirma bes mın shıǵanaq, batıstaǵı eni on mın shıǵanaq, shıǵıstaǵı eni on mın shıǵanaq, qubladaǵı uzınlıǵı jigirma bes mın shıǵanaq boladı. Onıń ortasında Jaratqan Iyeniń Muxaddesxanası boladı. ¹¹ Bul úles Sadoq násilinen shıqqan hám ruwxaniylikke tayınlangan ruwxaniylerge tiyisli boladı. Olar Meniń talaplarımıdı orınladı. Izrail xalqı menen birge lebiyliler de joldan azǵanda, olar Maǵan sadıq qaldı. ¹² Muxaddes aymaqtıń júdá muxaddes bólegi ruwxaniylerge tiyisli boladı. Ol jer lebiylilerdiń jerine shegaralas boladı.

¹³ Ruwxaniylerdıń jeriniń janınan lebiylilerge beriletuǵın jerdiń

uzınlıǵı jigirma bes mın shıǵanaq, eni jigirma mın shıǵanaq boladı. Bul bólektiń uzınlıǵı barlıǵı bolıp jigirma bes mın shıǵanaq, eni jigirma mın shıǵanaq boladı. ¹⁴ Bul bólekti satıwǵa da, almasıruwǵa da bolmaydı. Bul eldegi eń jaqsı úles boladı. Onı basqa adamnıń qolına beriwge bolmaydı. Sebebi bul – Jaratqan Iyeniń muxaddes jeri.

¹⁵ Qalǵan eni bes mın shıǵanaq, uzınlıǵı jigirma bes mın shıǵanaq bolǵan ápiwayı jer qala úyleri hám jaylawlar ushın beriledi. Qala sol jerdiń orayında jaylasadı. ¹⁶ Qalanıń ólshemi mınaday: arqa tárepi tórt mın bes júz, qubla tárepi tórt mın bes júz, shıǵıs tárepi tórt mın bes júz hám batıs tárepi tórt mın bes júz shıǵanaq. ¹⁷ Qala arqa, shıǵıs, qubla hám batıs táreplerden eni eki júz eliw shıǵanaq bolǵan jaylawlar menen qorshalǵan boladı. ¹⁸ Qaladan tısqarı bolǵan, muxaddes jer menen shegaralas turǵan jerdiń shıǵıs tárepi de, batıs tárepi de on mın shıǵanaq boladı. Bul jerde qalada islewshiler ushın azıq jetistiriledi. ¹⁹ Izraildiń hámme urıwlarınan qalada islewshiler bul atızlarǵa egin egiwi múmkin. ²⁰ Ulıwma ajratılǵan jerdiń uzınlıǵı da, eni de jigirma bes mın shıǵanaqtan boladı, al qalaǵa ajratılǵan úles muxaddes aymaqtıń tórtten birine teń boladı.

²¹ Muxaddes aymaqtıń hám qalaǵa qaraslı bólektiń eki tárepiндеgi jerler húkimdarǵa tiyisli boladı. Onıń uzınlıǵı jigirma bes shıǵanaq bolıp, shıǵıs tárepiндеgisi shıǵıs shegaraǵa, batıs tárepiндеgisi batıs shegaraǵa barıp taqaladı. Urıwlarǵa tiyisli úleske shegaralas jaylasqan bul eki aymaq húkimdarǵa tiyisli boladı.

Muxaddes Ibadatxana turgan muxaddes aymaq olardin ortasında boladı. ²² Solay etip, lebiylilerdin úlesi hám qala múlki húkimdardın iyeliginin arasında jaylasadı. Húkimdardın iyeligi Yahuda hám Benyamin jerlerini ortasında boladı.

²³ Qalgan urıwlarğa kelsek, Benyaminniń úlesi shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

²⁴ Shimonnıń úlesi Benyaminniń úlesi menen shegaralasıp, shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

²⁵ Issaxardın úlesi Shimonnıń úlesi menen shegaralasıp, shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

²⁶ Zebulonnıń úlesi Issaxardın úlesi menen shegaralasıp, shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

²⁷ Gadtın úlesi Zebulonnıń úlesi menen shegaralasıp, shıǵıstan batısqa deyin soziladı.

²⁸ Gadtın úlesinin qubla shegarası Tamar qalasınan Qadeshtegi Meriba suwlarına shekem baradı, ol jerden Mısır shegarasındaǵı say boylap ótip, Jer Orta teńizine jetedi.

²⁹ Solay etip, Izrail urıwlarına bólip beretuǵın úles jerlerińiz usılar», – deydi Quday Iye.

Qalanın aynala dógeregi

³⁰ «Qalanın aynala dógeregi mında day bolsın: uzınlıǵı tórt mın bes júz shıǵanaq bolǵan arqa tárepte ³¹ úsh dárwaza bolsın. Qala dárwazaları Izrail urıwlarınıń atları menen atalsın. Arqa táreptegi dárwazalar Ruben, Yahuda hám Lebiy dárwazaları dep atalsın. ³² Uzınlıǵı tórt mın bes júz shıǵanaq bolǵan shıǵıs tárepte úsh dárwaza bolıp, olar Yusup, Benyamin hám Dan dárwazaları dep atalsın. ³³ Uzınlıǵı tórt mın bes júz shıǵanaq bolǵan qubla tárepte úsh dárwaza bolıp, olar Shimon, Issaxar hám Zebulon dárwazaları dep atalsın. ³⁴ Uzınlıǵı tórt mın bes júz shıǵanaq bolǵan batıs tárepte úsh dárwaza bolıp, olar Gad, Asher hám Naftaliy dárwazaları dep atalsın. ³⁵ Qalanın aylanası barlıǵı bolıp on segiz mın shıǵanaq boladı. Qala sol kúnnen baslap „Jaratqan Iye sol jerde“ dep ataladı».

Daniel payǵambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitaptıń bas qaharmanı Daniel payǵambar. Ol evreylerdiń aqsúyekler shańaraqlarınıń birinde tuwılıp ósedi hám b. e. sh. 605-jılı basqa tutqınlar qatarı patsha Nabuxodonosor tárepinen Babiloniyaǵa súrgin qılınadı. Daniel Babiloniya patshasınıń sarayında xızmet qıla baslaydı. B. e. sh. 539-jılı Midiya hám Persiya láshkerleri Babilon taxtıń iyelegennen keyin de, Daniel saraydaǵı xızmetin dawam etedi.

Kitaptıń birinshi bóliminde (1–6 baplar) avtor bizlerge jas Daniel hám onıń úsh dostıń tanıstıradı. Olardıń shaqqanlıǵı, uqıbı hám ádepliligi haqqında sóz etilip, Babilon sarayında júz bergen waqıyalar haqqında bizlerdi xabardar qıladı. Sonday-aq, dúnya xalıqlarınıń táǵdiri hám Qudaydıń máńgi húkimdarlıǵı haqqında sóz etiledi.

Kitaptıń ekinshi bólimi (7–12 baplar) Danielge kelgen ayanlardan

hám perishte oǵan aytqan ayan máńisleriniń túsindiriliwinen ibarat. Bul ayanlarda dúnya júzindegi xalıqlardıń táǵdiri, yahudiy xalqınıń keleshegi hám Qudaydıń máńgi húkimdarlıǵı haqqında sóz etiledi. Keleshekte tariyx saxnasına shıǵatuǵın ullı imperiyalardıń húkimdarlıǵı hám yahudiylerdiń olarǵa ǵárezli bolıwı sóz etiledi.

Juwmaqlap aytqanda, kitaptıń tiykarǵı máńisi mınadan ibarat: adamzat táǵdirin Quday basqaradı. Quday patshalıqlardı qúdiretli qıladı, waqtı kelgende bolsa olardı jeńiliske ushıratadı. Tariyx saxnasına shıqqan ullı Babiloniya hám Persiya imperiyaları, jeńilmes Aleksandr Makedonskiy húkime-ti hám Rim húkimdarlıǵı keldi de, ketti, al Qudaydıń Óz xalqı arqalı ornatqan Aspan patshalıǵı bolsa máńgi turıptı.

Danieldiń Babilonga alıp ketiliwi

1 ¹ Yahuda patshası Ehojakimniń patshalıǵınıń úshinshi jılında Babiloniya patshası Nabuxodonosor

Erusalimge júris qılıp, qalanı qamal qıldı. ² Iye Nabuxodonosordıń Yahuda patshası Ehojakimdi tutqınǵa alıwına hám Qudaydıń Úyindegi bazı ıdıslardı alıp ketiwine jol qoydı. Nabuxodonosor

ıdıslardı Babiloniyaga alıp barıp, olardı öz qudayınıñ ibadatxanasınıñ gáziyne-xanasına jaylastırdı.

³ Babiloniya patshası sarayınıñ bas xızmetshisi Ashpenazğa Izrail xalqınan alıp kelinggen tutqınlardıñ ishinen patshağa hám aqsúyeklerdiñ shańarağına tiyisli bolğan jas jigitleydi alıp keliwdi buyırdı. ⁴ Bular minsiz, kelbetli, hár tárepleme aqıl-parasatlı, bilimli, jaqsı túsinikke iye hám patsha sarayında xızmet etiwge ılayıqlı bolıwı kerek edi. Jáne de Ashpenaz olarğa kaldeyleydiñ tilin hám ádebiyatın úyretiwı tiyis edi. ⁵ Patsha olar ushın öz dasturxanınan awqat hám sharap ajratıp qoydı. Sol jas jigitleydi ush jil dawamında tálim algannan keyin, patshanıñ aldında xızmetke tayın bolıwı kerek edi.

⁶ Tańlangan jaslardıñ arasında Yahuda urıwınan bolğan Daniel, Xananiya, Mishael hám Azariya bar edi. ⁷ Saraydıñ bas xızmetshisi olardıñ atların ózgerтип, Danieldi Belteshas-sar, Xananiyanı Shadrax, Mishaeldi Meshax, Azariyanı bolsa Abed-Ne-go dep atadı.

⁸ Daniel ózin haramlamawdı sheshti hám ol saray bas xızmetshisinen patsha dasturxanınan beriletuǵın awqat hám sharaptan ákelmewdi ótinish qıldı. ⁹ Quday Danieldiñ saray bas xızmetshisiniñ kewlinen shıǵıwına hám rehimine miyasar bolıwına jol qoydı. ¹⁰ Saraydıñ bas xızmetshisi Danielge bilay dedi:

– Yaq, sizlerge beriletuǵın awqat penen ishimliklerdi ullı mártebeli patshamızdıñ ózi belgilep berdi. Onıñ buyırıqlarınan bas tartıwdan qorqaman. Eger ol júziñizdiñ kórinisi basqa jas jigitleydiñ júzinen göre solǵın

ekenin kórse, onda janımdı qáwip astına qoyǵan bolasız.

¹¹ Daniel usı másele boyınsha saray bas xızmetshisi tayınlaǵan saqsı menen sóylesti, sebebi bul saqsı Daniel, Xananiya, Mishael hám Azariya ushın juwapker adam edi. Ol saqsıǵa bilay dedi:

¹² – iltimas, qullarınızǵa on kún dawamında jewge palız ónimlerin hám ishiwge suw berip, sınap kóriñ. ¹³ Keyin bizlerdiñ kórinisimizdi patsha dasturxanınan awqat jegen jigitleydiñ kórinisi menen salıstırıp kóriñ, usıdan keyin öz bilgeniñizdi qılıñ.

¹⁴ Solay etip, saqsı buǵan ırızı bolıp, olardı on kún dawamında sınap kórdi. ¹⁵ On kún ótkennen keyin, olardıñ qáddi-qáwmetleri tolısıp, patsha dasturxanınan berilgen awqatlardı jegen jigitleydiñ ádewir kelbetli hám tolıǵıraq bolıp kórinde. ¹⁶ Solay etip, sol kúnnen baslap saqsı patsha dasturxanınan olar ushın alıp kelinggen awqatlar menen sharaplardı bilay qoyıp, olarǵa tek ǵana palız ónimlerin beretuǵın boldı.

¹⁷ Quday bul tórt jigitke hár tárepleme bilim hám ádebiyat penen danalıqtı úyreniwde uqıp bergendi. Onnan qala berse, Daniel hár túrli ayan hám túslerdi jorıw qábiletine iye edi.

¹⁸ Patsha belgilegen múddet tamam bolǵanda, saray bas xızmetshisi barlıq jigitleydi Nabuxodonosordıñ aldında alıp bardı. ¹⁹ Patsha olar menen sóylesti hám olardıñ arasınan Daniel, Xananiya, Mishael hám Azariyaǵa teñ keletuǵını tabılmadı. Sonıñ ushın, olar patshanıñ xızmetine tayınlandı. ²⁰ Patsha qanday soraw bermesin, olardıñ danalıǵı, túsinigi pútkil patshalıqtaǵı palkerlerden hám

porxanlardan on ese ústin bolıp shıqtı. ²¹ Patsha Kirdiń patshalıǵınıń birinshi jılına deyin Daniel sarayda xızmet etti.

Nabuxodonosordıń kórgen túsi

2 ¹ Óz húkimdarlıǵınıń ekinshi jılında Nabuxodonosor bir tús kórdi. Túsi onı sonshelli tınıshsızlandırıp jibergenlikten, uyqısı qashtı. ² Patsha túsinin jorılıwın biliw ushın, qol astındaǵı barlıq palkerlerdi, porxanlardı, juldız izertlewshilerdi hám danışpanlardı shaqırttı. Olar patshanıń aldına kelgende, ³ patsha olarǵa:

– Bir tús kórdim. Meni tınıshsızlandırǵan bul tústıń mánisin bilgim keledi, – dedi.

⁴ Danışpanlar patshaǵa aramey tilinde bilay dedi:

– Mirzamız patshanıń ómiri uzaq bolsın! Túsinizdi aytıp berin, bizler onı jorıp bereyik.

⁵ Patsha olarǵa bilay dedi:

– Meniń keskin qararım mınaday: eger sizler maǵan kórgen túsimdi hám onıń jorılıwın aytıp bermeseñiz, men sizlerdi jazalap, deneleriñizdi bóleklep taslayman, al úyleriñizdi bolsa wayran qılıp, bir úyindi tasqa aylandıraman. ⁶ Al eger de túsimdi aytıp, onı jorıp berseñiz, onda sizlerge bahalı sawǵalar berip, húrmet-izzet kórsetmen. Bunıń ushın, meniń túsimdi aytıp, onı jorıp berin.

⁷ Olar patshaǵa jáne:

– Taqsır, aldı menen kórgen túsinizdi aytıp berin, bizler onı jorıymız, – dedi.

⁸ Patsha olarǵa bilay dedi:

– Sizler meniń qararımın qatań ekenin kórip, waqıttan utıwdı qálep atırǵanıñızdı bilip turıppan. ⁹ Eger túsimdi aytıp bermeseñiz, sizlerdi tek ǵana bir jaza kútip turıptı. Sizler meni

aldastırıp, jaǵday ózgergenshe waqıtı sozıwdı kelisip alǵansız. Qáne, túsiti maǵan aytıp berin, sonda onı jorıy alatuǵınıñızdı da bilemen.

¹⁰ Danışpanlar patshaǵa:

– Jer júzinde siziń bul talabınızǵa juwap bere alatuǵın birde bir jan joq. Ullı hám qúdiretli bolǵan patshalardıń hesh biri de palkerden, porxannan hám danışpannan bunday nárseni talap qılmaǵan. ¹¹ Taqsır, siz bizlerge qıyın bolǵan talaptı qoyıp atırsız. Adamlar arasında jasamaytuǵın qudaylardan basqa bunı patshaǵa aytıp beretuǵın hesh kim joq, – dep juwap berdi.

¹² Bul sózlerge ǵázeplengen patsha Babilondaǵı barlıq danışpanlardı óltiriwdi buyırdı. ¹³ Solay etip, hám-mesiniń óltiriliwi ushın buyırıq shıqtı. Daniel hám onıń dosların da ólim jazası kútip turǵan edi.

Qudaydıń Danielge Nabuxodonosordıń túsın ashıp beriwı

¹⁴ Patsha saqshılarınıń baslıǵı Aryox Babilondaǵı barlıq danışpanlardı óltiriw ushın jolǵa shıqqanda, Daniel onıń aldına bardı hám aqıl-parasat penen oǵan xabarlasıp:

¹⁵ – Ne ushın patsha bunday qatań buyırıq shıǵardı? – dep soradı.

Aryox bolǵan waqıyanı Danielge aytıp berdi. ¹⁶ Sonda Daniel patshanıń aldına kirip, tústıń jorılıwın tabıw ushın máwlet soradı. ¹⁷ Keyin Daniel úyine qaytıp, bolıp ótkenlerdi dosları Xananiya, Mishael hám Azariyaǵa aytıp berdi hám olarǵa:

¹⁸ – Babilon danışpanları menen birge ólmewimiz ushın, aspandaǵı Qudayǵa jalbarınıń. Ol bizlerge rehım

kórsetip, sol sırdı ashıp beriwin so-rań, – dedi.

¹⁹ Sol túni Danielge bul sır ayan arqalı ashıldı hám Daniel aspandaǵı Qudayǵa algıs-maqtawlar aytıp:

²⁰ «Qudayımız dana hám qúdiretlidir,

Onıń atı máńgige jarılqansın!

²¹ Ol zamandı hám dáwirdi ózgerter, Patshalardı taxttan túsirip, taxtqa otırǵızar.

Danışpanlarǵa danalıq, Aqıllılarǵa bilim berer.

²² Ol tereń hám sırlı zatlardı ashadı, Qarańǵılıqta jasırınǵan nárselerdi bileđi,

Onıń dógeregi jariqlıq penen qorshalǵan.

²³ Ata-babalarımınń Qudayı, Saǵan algıs aytıp, Seni maqtayman,

Sen maǵan danalıq hám kúsh berdiń,

Soraǵanımızdı maǵan ashıp bergen Senseń,

Patsha soraǵan nárseni bizlerge kórsetken Sen bolasań», – dedi.

Danieldiń patshaǵa túsın hám onıń jorılıwın aytıp beriwi

²⁴ Daniel Babilon danışpanların óltiriw ushın patsha tárepinen tayınlanǵan Aryoxtıń aldına barıp:

– Babilon danışpanların óltirmeń. Meni patshanıń aldına alıp barıń, men ol kórgen tústi jorıp beremen, – dedi.

²⁵ Aryox dárhal Danieldi patshanıń aldına alıp barıp:

– Taqsır, Yahuda tutqınlarınıń arasınan túsinińdi joriytuǵın bir adamdı tawıp keldim, – dedi.

²⁶ Patsha Belteshassar dep atalǵan Danielge:

– Sen maǵan kórgen túsimdi hám onıń jorılıwın aytıp bere alasań ba? – dep soradı.

²⁷ Daniel patshaǵa bılay dep juwap berdi:

– Taqsır, bul sırdı danışpan da, por-xan da, palker de, boljawshı da sizge ashıp bere almaydı. ²⁸ Biraq aspandaǵı Quday usı sıyaqlı sırlardı ashıp bere aladı. Mırzamız Nabuxodonosor, Ol sizge keleshekke ne bolatuǵının ayan qılmaqshı. Siz kórgen tús hám ayan mınaday edi:

²⁹ Taqsır, siz jatıp, keleshek haqqında oyladıńız. Sonda sırlardı ashıp beriwshi Quday sizge keleshekke ne júz beretuǵının bildirdi. ³⁰ Maǵan bul sır danalıǵım basqalardikinen zıyat bolǵanı ushın ashılmağı, al patshamnıń kórgen túsiniń jorılıwın biliwi ushın hám júreginde bolǵan oy-pikiriniń mánisin túsiniwi ushın ashıldı.

³¹ Taqsır, siz túsinińde náhán bir músin kórđińiz. Aldıńızda turǵan sol músin oǵada úlken hám júdá jarqıraǵan edi. Jáne de, onıń kórinisi qorqımshılı edi. ³² Músinniń bası sap altınnan, kókirek hám qolları gúmisten, belli hám sanları qoladan, ³³ baltırları temirden, ayaqlarınıń bir bólegi temirden, bir bólegi ılaydan edi. ³⁴ Siz qarap turǵanıńızda, adamzattıń qol tiymesten bir tas qoparılıp, músinniń temir hám ılaydan bolǵan bólegine urıldı da, onı maydalap tasladı. ³⁵ Temir, ılay, qola, gúmıs hám altın maydalanıp, jazǵı qırmandaǵı qawıqtay bolıp qaldı. Samal olardı ushırıp jiberip, hesh náse qalmadı. Músinge urılǵan tas bolsa, úlken taw bolıp, pútkil jer júzin toltırıp jiberdi.

³⁶ Bul siziń kórgen túsińiz edi. Endi bolsa, túsińizdiń jorılıwın aytıp bereyin. ³⁷ Patsha, siz patshalar patshası-sız. Aspandaǵı Quday sizge patshalıq, saltanat, kúsh-qúdiret hám ullılıq bergen. ³⁸ Ol jerde jasap atırǵan barlıq adamzattı, hátteki, daladaǵı jabayı haywanlardı hám aspandaǵı quslardı siziń qolınızǵa tapsırıp, olardıń ústinen húkimdar etip qoydı. Altın bas – bul sizsiz. ³⁹ Al sizden keyin basqa bir patshalıq ayaqqa turadı. Ol patshalıq sizden hásizlew boladı. Onnan keyin pútkil dúnyanı iyeleytuǵın qoladan bolǵan úshinshi patshalıq húkimdarlıq qıladı. ⁴⁰ Bunnan soń keletuǵın tórtinshi patshalıq temirdey qattı boladı. Temir hámme nárseni sindirip joq qılǵanıday, sol patshalıq ta ózinen aldın bolǵan patshalıqtı buzıp, joq qıladı. ⁴¹ Siz músinniń baltırdan tómeni menen ayaq barmaqlarınıń bir bóleginiń ılaydan, bir bóleginiń temirden ekenin kórđińiz, bul bólingen patshalıq boladı. Ílay temir menen qarılǵanı ushın, demek bul patshalıqtıń kúshli hám hásiz tárepleri boladı. ⁴² Ayaqtıń barmaqlarınıń bir bólegi temirden hám bir bólegi ılaydan bolǵanı siyaqlı, patshalıqtıń da bir bólegi kúshli, bir bólegi hásiz boladı. ⁴³ Temir menen ılaydıń qarılıwı – bul xalıqlardıń bir-birine quda-tamır bolıp aralasıp, bekkem bolǵısı keletuǵının bildiredi. Biraq temir ılay menen birikpegeni siyaqlı, olar da bir-biri menen birlесе almaydı. ⁴⁴ Sol patshalardıń dáwirinde aspannıń Qudayı máńgi hám hesh bir xalıqtan jeńilmeytuǵın bir patshalıq ornatadı. Bul patshalıq

basqa barlıq patshalıqlardı joq qılıp, ózi máńgi turadı. ⁴⁵ Tawdan adamzattıń qolı tiymey-aq tastıń ózi túsip, temir, qola, ılay, gúmis hám altındı maydalap taslaǵanın kórđińiz. Ulı Quday keleshekte bolatuǵınlardı sizge bildirgen. Siziń kórgen túsińiz haqıyqat, jorılıwı da durıs.

Patshanıń Danieldi sıylıqlawı

⁴⁶ Sonda patsha Nabuxodonosor Danieldi húrmet etip, onıń aldında et beti menen jerge jıǵıldı. Keyin óz adamlarına Daniel ushın sıylar ákeliwdi hám xosh iyisli zatlardı beriwdi buyırdı. ⁴⁷ Patsha Danielge bılay dedi: – Shınında da, seniń Qudayıń sırlardı ashıp beretuǵın qudaylardıń Qudayı, patshalardıń İyesi eken. Öytkeni meniń sırlarımdı tek ǵana sen ashıp bere aldın!

⁴⁸ Bunnan soń, patsha Danieldi joqarı mártebege kóterip, kóp bahalı sawǵalar menen sıylıqladı hám onı Babilon wálayatınıń húkimdarı hám Babilondaǵı pútkil danıshpanlar üstinen basshı etip tayınladı. ⁴⁹ Danieldiń ótinishi menen, patsha Babilon wálayatın basqarıwdı Shadrax, Meshax hám Abed-Negoǵa tapsırdı. Danieldiń ózi patshanıń sarayında xızmet etip qaldı.

Nabuxodonosordıń altın músindi ornatiwı

3 ¹ Patsha Nabuxodonosor úlken bir altın músin isletti. Biyikligi alpis shıǵanaq, eni altı shıǵanaq bolǵan bul músindi Babilon wálayatındaǵı Dura tegisligine ornattı. ² Sonnan soń, ol nayıplardı^a, húkimdarlardı, hákimlerdi,

^a **3:2** *Nayıplar* – Persiya imperiyasında joqarı lawazımdı iyelegen basshılar. Olar birikken bir neshe wálayatlardı basqaratuǵın edi.

wázirlerdi, qaznashılardı, qazılardı, hámeldarlardı hám barlıq wálayat xızmetkerlerin shaqırıp, ózi ornatqan músinniń ashılıw máresimine qatnasıwın buyırdı. ³ Olardıń barlıǵı patsha Nabuxodonosor ornatqan músinniń ashılıw máresimine qatnasıw ushın, músinniń aldına jıynalganda, ⁴ jarshı bálent dawıs penen bılay dep jar saldı: «Háy, barlıq xalıqlar, milletler hám hár túrli tildegi adamlar, patshanıń buyırǵına qulaq salıńlar! ⁵ Kárnay, nay, lira, citra, arfa, dáp hám basqa da saz ásbaplarınıń shertilgen dawısların esitiwden, jerge jıǵılıp, patsha Nabuxodonosor ornatqan altın músinge tabınıńlar. ⁶ Kim de kim tájim qılıp, tabınbasa, sol waqıttıń ózinde ot janıp turǵan peshke taslanadı». ⁷ Sonlıqtan kárnay, nay, lira, citra, arfa hám basqa da saz ásbaplarınıń dawısın esitiwden, barlıq xalıqlar, milletler hám hár túrli tildegi adamlar jerge jıǵılıp, patsha Nabuxodonosor ornatqan músinge tabındı.

Danieldiń doslarınıń ayıplanıwı

⁸ Sol waqıtta yahudiylerdi qaralaw niyetinde júrgen bazı kaldeyler payıttan paydalanıp, ⁹ patsha Nabuxodonosorǵa bılay dedi:

– Ullı mártebeli patsha, ómirińiz uzaq bolsın! ¹⁰ Taqsır, siziń buyırǵıńız boyınsha, kárnay, nay, lira, citra, arfa, dáp hám basqa da saz ásbaplarınıń dawısın esitken hár bir adam jerge jıǵılıp, altın músinge tabınıwı kerek emes pe edi? ¹¹ Siz buyırıqqa ámel qılmaǵan hár bir adamnıń ot janıp turǵan peshke taslanatuǵınay aytqan edińiz. ¹² Biraq bazı yahudiyler, yaǵnıy ózińiz Babilon wálayatına húkimdar etip tayınlaǵan Shadrax, Meshax hám Abed-Nego siziń buyırǵıńızǵa boysınbadı. Bul

adamlar qudaylarıńızǵa tabınbaydı, siz ornatqan músinge de tabınıwdı maqul kórmedi.

¹³ Bul xabardı esitip, qattı ǵázeplen-gen Nabuxodonosor Shadrax, Meshax hám Abed-Negonı aldına alıp keliwdi buyırdı. Olar patshanıń aldına alıp kelingende, ¹⁴ Nabuxodonosor olarǵa bılay dedi:

– Háy, Shadrax, Meshax hám Abed-Nego, meniń qudaylarıma hám men ornatqan altın músinge tabınbaǵanıńız iras pa? ¹⁵ Degen menen, men sizlerge jáne bir múmkinshilik beremen. Házir kárnay, nay, lira, citra, arfa, dáp hám basqa da saz ásbaplarınıń dawısın esitiwden-aq, jerge jıǵılıp, men ornatqan músinge tabınıńlar. Eger tájim etpeseńler, sol waqıttıń ózinde otlı peshke taslanasızlar. Sonda sizlerdi meniń qolımnan hesh bir quday da qutqara almaydı!

¹⁶ Shadrax, Meshax hám Abed-Nego patshaǵa bılay dep juwap berdi:

– Mırzamız, bul máselede ózlerimizdi aqlamaqshı emespiz. ¹⁷ Bizler sıynatuǵın Quday bizlerdi ot janıp turǵan peshten de, siziń qolıńızdan da qutqara aladı. ¹⁸ Biraq eger Ol bizlerdi qutqarmaǵan jaǵdayda, taqsır, mınanı bilip qoyıń: bizler hesh qashan qudaylarıńızǵa sıynbaymız, siz ornatqan altın músinge de tabınbaymız.

Danieldiń doslarınıń ólimge húkim etiliwi

¹⁹ Shadrax, Meshax hám Abed-Negonıń bul juwabına Nabuxodonosordıń qattı ǵázebi kelgenlikten túri ózgerip ketti. Ol peshtegi ottı aldınısınan jeti ese qattı jandırdı buyırdı. ²⁰ Keyin áskerleriniń arasınan eń kúshli áskerlerge Shadrax,

Meshax hám Abed-Negonı baylap, otlı peshke taslawdı buyırdı. ²¹ Solay etip, áskerler olardı baylap, ústki kiyimi, ishtanı, bas kiyimi, qullası barlıq kiyimleri menen birge otlı peshke tasladı. ²² Patshanıń buyırǵınıń qatań bolǵanlıǵı hám peshtiń sonshelli kúshli janıp turǵanlıǵı sebepli, Shadrax, Meshax hám Abed-Negonı otqa taslaǵan áskerler ottıń háwirine kúyip ózleri ólip qaldı. ²³ Shadrax, Meshax hám Abed-Nego bolsa baylangan halda otlı peshke qulap tústi.

²⁴ Bunı tamasha qılıp turǵan patsha Nabuxodonosor birden ornınan sekirip turdı da, tań qalıp, keńesgóylerine: – Peshke baylangan halda úsh adamdı taslamadıq pa? – dep baqırıp jiberdi. – Álbette, sonday, mirzamız patsha, – dep juwap berdi olar.

²⁵ Patsha:

– Qarańlar, al men ot ishinde baylangan halda júrgen tórt adamdı kórip turman. Olardıń hesh biri de zıyan kórmegen. Tórtinshisi bolsa, kórinisinen iláhiy barlıqqa uqsaydı! – dedi.

²⁶ Nabuxodonosor ot janıp turǵan peshtiń awzına barıp:

– Háy, Quday Taalanıń qulları Shadrax, Meshax hám Abed-Nego, berman shıǵıńlar! Meniń aldıma kelińler! – dep baqırdı.

Sonda Shadrax, Meshax hám Abed-Nego ottıń ishinen shıqtı. ²⁷ Barlıq nayıplar, húkimdarlar, hákimler hám patsha keńesgóyleri Shadrax, Meshax hám Abed-Negonı dógereklep aldı hám ottıń bul adamlarǵa hesh qanday zıyan tiygizbegenin kórdi. Olardıń shashları kúymegen, kiyimlerine zıyan tiymegen, hátteki, olardan ottıń iyisi de shıqpay turǵan edi.

²⁸ Sonda Nabuxodonosor bılay dedi:

– Shadrax, Meshax hám Abed-Negonıń Qudayına algıs-maqtawlar bolsın! Ol óz perishtesin jiberip, Ózine isengen qulların qutqardı. Olar óz Qudayınan basqa qudaylarǵa sıyıınıwdan góre, janınan keshiwdi abzal kórdi, sonıń ushın, patshanıń, yaǵnıy meniń buyırǵıma boysınıwdan bas tarttı.

²⁹ Sonıń ushın, mınanı párman qılaman: Shadrax, Meshax hám Abed-Negonıń Qudayına til tiygizgen hár bir adam qaysı xalıq, millet yamasa qaysı tilge tiyisli bolıwına qaramastan, olar shawıp taslanadı, úyleri bolsa wayran qılınadı. Öytkeni bunday qılıp qutqara alatuǵın basqa quday joq.

³⁰ Keyin patsha Shadrax, Meshax hám Abed-Negonıń mártebesin jáne de asırıp, olardı Babilon wálayatındaǵı joqarǵı lawazımǵa kóterdi.

Nabuxodonosordıń ekinshi túsi

³¹ Patsha Nabuxodonosor jer júzindegi barlıq xalıqlar, milletler hám hár túrli tildegi adamlarǵa mınaday xabar jolladı:

«Sizlerge tınıshlıq hám bereket tileymen! ³² Quday Taalanıń maǵan kórsetken belgi hám káramatları haqqında sizlerdi xabardar qılmaqshıman.

³³ Qanday ullı Onıń belgileri!

Qanday qúdiretli káramatları!

Onıń patshalıǵı – máńgi patshalıq bolar,

Onıń húkimdarlıǵı áwladtan-áwladqa dawam eter».

4 ¹ Men, Nabuxodonosor óz úyimde – sarayımda tınısh, ráhátlenip jasap atırǵan edim. ² Biraq bir kúni tünde qorqınıshlı tús kórdim. Tósegimde jatqanımda, bul tús hám ayanlar meni

gattı qorqınıshqa saldı. ³ Túsimdi mağan jorıp beriwı ushın Babilonnıń barlıq danıshpanların aldım aıp kelıwdı buyırdım. ⁴ Aldım kelgen palkerlerge, porxanlarǵa, danıshpanlarǵa hám boljawshılarǵa túsımdı aytıp berdim, biraq olar onı jorıy almadı. ⁵ Aqırında atı menıń qudayımnıń atı menen atalǵan Belteshassar degen muxaddes qudaylardıń ruwxı menen tolǵan Daniel aldım keldı. Men oǵan túsımdı aytıp berıp, bılay dedım:

⁶ – Háy, Belteshassar, danıshpanlardıń basshısı, sende muxaddes qudaylardıń ruwxı bar ekenin hám hár bir sırdı asha alatuǵınıńdı bilemen. Kórgen túsımdı tıńlap, mağan jorıp ber. ⁷ Tósegimde jatıp, kórgen ayanlarda dúnyanıń ortasında ósip turǵan júdá úlken bir terekti kórdım. ⁸ Terek ósip barıp, kúshke toldı hám onıń ushı aspanǵa jetti. Bul terekti dúnyanıń tórt tárepinen kóriwge bolatuǵın edi. ⁹ Onıń japıraqları sulıw hám pútkil dúnyanı támiyinleytuǵın mol miywesi bar edi. Jabayı haywanlar onıń sayasında pana tawıp, kóktegi quslar shaqalarına uya salıp, jer júzindegi barlıq tiri janlar onnan azıqlanatuǵın edi. ¹⁰ Tósegimde jatıp, kórip atırǵan ayanda, aspannan muxaddes bir gúzetshi túsip keldı. ¹¹ Ol bálent dawıspenen bılay dedi: «Terekti kesip, shaqaların shawıp taslańlar, japıraqların úzip, miywelerin shashıp taslańlar. Sayasındaǵı haywanlardı quwıńlar, shaqalarındaǵı quslardı ushırıp jiberińler. ¹² Biraq terektiń túbiri menen tamirlarına tiymeńler, onı temir hám qola menen shıńjırlap, jabayı shóplerdiń arasında qaldırıńlar. Ol aspannan túsken shıqqa shomılsın, jabayı haywanlar menen jasap, nesiybesin

dala shóplerinen terip jesin. ¹³ Onnan adamzat júregi alıp taslanıp, haywan júregi berilsin. Ol jeti múddet haywanday bolıp jasasın. ¹⁴ Bul húkimdi gúzetshiler, qarardı muxaddesler shıǵardı. Solay etip, hár bir tiri jan Quday Taalanıń adamzat patshalıǵınıń Húkimdarı ekenin bilsin. Ol patshalıqtı qálegen adamına berer, hátteki, qarapayım adamdı taxtqa otırǵızar». ¹⁵ Men, patsha Nabuxodonosor usınday tús kórdım. Endi sen, Belteshassar mağan onı jorıp ber, sebebi patshalıǵındaǵı danıshpanlardıń hesh biri túsımdı jorıp bere almadı. Al bul seniń qolıńnan keledi, óytkeni sende muxaddes qudaylardıń ruwxı bar.

Danieldiń tústı jorıwı

¹⁶ Keyin Daniel, yaǵnıy Belteshassar bir neshe waqıt ózine kele almay turdı, oyları onı qorqınıshqa salǵan edi. Sonda patsha oǵan:

– Belteshassar, túsım de, onıń jorılıwı da seni qorqınıshqa salmasın, – dedi.

Sonda Belteshassar bılay dep jawap berdi:

– Mırzam, bul tús sizdi jek kóretuǵınlardıń, onıń jorılıwı dushpanlarıńızdıń basına tússin! ¹⁷ Siz usha bası aspanǵa tiyip turǵan biyik hám kúshli bir terekti kórđińız. Bul terek sonshelli úlken bolǵanlıqtan, onı dúnyanıń tórt tárepinen kóriwge bolatuǵın edi. ¹⁸ Onıń japıraqları júdá sulıw, pútkil dúnyanı támiyinleytuǵın mol miyweleri bar edi. Onıń sayasında jabayı haywanlar jasap, kóktegi quslar shaqalarına uya salǵan edi. ¹⁹ Patsham, bul terek siz bolasız. Siz ullı hám kúshli boldıńız. Ullılıǵıńız kóklerge jetip, húkimdarlıǵıńız pútkil jer júzine jayıldı. ²⁰ Siz aspannan túsip

kiyatırğan muxaddes gúzetshini de kórđiniz. Ol: «Terekti kesip, joq qılınlar. Biraq onıń túbiri hám tamırlarına tiymeńler, olardı temir hám qola menen shınjırlap, jabayı shóplerdiń arasına qaldırınlar. Jetti múddet dawamında ol aspannan túsken shıqqa shomılıp, jabayı haywanlar menen birge jasasın», – dedi. ²¹ Patshamız, tústiń jorılıwı hám Quday Taalanıń taqsırım bolğan sizge shıǵarǵan qararı mınaday: ²² siz adamlar jámiyetinen shıǵarılıp, jabayı haywanlardıń arasında jasaysız. Quday Taalanıń adamzat patshalıǵınıń jalǵız Húkimdarı ekenin hám Ol taxttı qálegen adamına beretuǵınıń túsingenińizshe jetti múddet dawamında malǵa uqsap ot jep, aspannan túsken shıqqa shomılasız. ²³ Degen menen, terektiń túbiri hám tamırları qaldırılısın! – degen buyırq mınanı ańlatadı: Barlıq húkimdarlıqtıń aspandaǵı Qudayǵa tiyisli ekenin túsingenińizden keyin, patshalıǵınıız qayta tiklenedi. ²⁴ Sonlıqtan taqsır, sizden ótinemen, másláhátimdi alńız: gúnalardıńızdan bas tartıp, tuwrı islerdi isleń, ayıp islerińizden bas keship, jarlılarǵa rehım qılıń. Sonda siziń tabıslı ómirińiz dawam etedi.

Nabuxodonosordıń túsiniń ońınan keliwi

²⁵ Bulardıń hámmesi patsha Nabuxodonosordıń basına tústi. ²⁶ Aradan on eki ay ótkennen soń, ol Babilondaǵı sarayınıń tam basına shıǵıp júrdi. ²⁷ Sonda ol qalaǵa qarap:

– Ózim qurdırǵan patsha qalası bolǵan ulla Babilonǵa qarańlar! Men buni ulla saltanatım ushın óz qúdiretim menen qurdım, – dedi. ²⁸ Ol bul sózlerdi aytıp úlgermesten-aq aspannan bir dawıs keldi:

– Háy, patsha Nabuxodonosor, sózime qulaq sal! Házirden baslap, sen taxtıńnan túsirildiń. ²⁹ Sen adamlar jámiyetinen aydalıp, jabayı haywanlar menen jasaysań. Quday Taala – adamzat patshalıǵınıń jalǵız Húkimdarı ekenin hám Ol taxttı qálegen adamına beretuǵınıń túsiniń jetpegeńizshe, jetti múddet dawamında malǵa uqsap ot jep júreseń.

³⁰ Nabuxodonosorǵa ayılǵan bul sózler sol waqıtta orındandı. Ol adamlar jámiyetinen aydaldı hám mal sıyaqlı ot jep, aspannan túsken shıqqa shomıldı. Shashları búrkittiń qanatlarınıń uzınlıǵında, tırnaqları bolsa qustıń tırnaqlarında bolıp ósip ketti.

³¹ Belgilengen múddet tamamlanǵanda, men, Nabuxodonosor kózlerimdi kókke tiktim hám sol waqıtta ózime keldim. Quday Taalaǵa alǵısmaqtawlar aytтым, máńgi ómir súriwshini alǵıslap, ullaıladım:

Onıń húkimdarlıǵı – máńgi
húkimdarlıq,

Onıń patshalıǵı áwladtan-
áwladqa dawam eter.

³² Dúnyada jasap atırǵanlar Onıń
aldında hesh náirse emes,
Ol aspandaǵı kúshlerdiń hám
dúnyada jasap atırǵanlardıń
ústinen,

Óziniń qálegen húkimin shıǵarar.

Hesh kim Onı toqtata almas,

Oǵan «Ne qılıp atırsań?» – dep
hesh kim ayta almas.

³³ Es-aqlım qaytıp kelgen waqıttań ózinde, meniń patshalıq mártebem, abırayım hám saltanatım qayta tiklendi. Keńesgóylerim hám aqsúyeklerim meni izlep keldi. Men qaytadan taxtqa

otırdım, ullılığım bolsa, aldınğısınan da asıp ketti. ³⁴Endi men, Nabuxodonosor Aspannıń Patshasına alǵıs-maqtaw aytaman, Onı alǵıslap, ullılayman. Óytkeni Onıń barlıq isleri haqıyqat hám jolları ádil. Tákabbirlerdiń kókiregin basıwǵa Onıń kúshi jetedi.

Patsha Belshassardıń bergen ziyapatı

5 ¹Patsha Belshassar óziniń mıń aqsúyegi ushın úlken ziyapat berip, olar menen birge sharap ishti. ²Sharaptan más bolǵan Belshassar Erusalimdegi Ibadatxanadan ákesi Nabuxodonosor alıp kelgen altın hám gúmis keselerdi alıp keliwdi buyırdı. Patsha aqsúyekleri, hayalları hám toqalları menen sol keselerden sharap ishpekshi edi. ³Solay etip, Erusalimdegi Ibadatxanadan, yaǵnıy Qudaydıń Úyinen alıp kelingен altın ıdıslardı aldırıp, patshannıń ózi, aqsúyekleri, hayalları hám toqalları sol ıdıslardan sharap ishti. ⁴Olar sharaptan ishıp, altın, gúmis, qola, temir, aǵash hám tastan islengen qudaylardı alǵısladı.

⁵Kútilmegende, bir insan qolı payda bolıp, shıra qoyǵıstıń qasındaǵı patsha sarayınıń háklengen diywalına ja za basladı. Patsha jazıp atırǵan qoldı kórdi. ⁶Onı qorqınış biylep alıp, júzi bozarıp ketti hám belinde quwatı qal may, dizeleri qaltıray basladı. ⁷Patsha dawıslap baqırıp, porxan, danışpanlar hám boljawshılardı alıp keliwdi buyırdı. Patsha Babilon danışpanlarına:

– Kim bul jazıwdı oqıp, onıń mánisin maǵan túsindirip berse, sol adamnıń ústine patshalıq shapan kiygizemen, moynına altın shınjır taǵıp, patshalıqta úshinshi húkimdar etip tayın layman, – dedi.

⁸Patshannıń barlıq danışpanları ish ke kirip keldi, biraq olar jazıwdı oqıy almadı, onıń mánisin de túsindirip bere almadı. ⁹Patsha Belshassar qat tı qorqınışqa túsip, júzi bozarıp ket ti, aqsúyekleri bolsa sasqalaqlap qaldı.

¹⁰Sol waqıtta patsha hám aqsúyek leriniń dawısların esitip, ziyapat bolıp atırǵan jerge kelgen patshannıń anası:

– Mırzamız patshannıń ómiri uzaq bolsın! Qorqpa, túrińiz de quwarmasın! ¹¹Siziń patshalıǵıńızda muxaddes qudaylardıń ruwxına tolǵan bir adam bar. Ákeńniń dáwirinde bul adam aqlılı, zeyinli hám qudaylar sıyaqlı dana dep tán alınǵan edi. Ákeń patsha Nabuxodonosor onı palker, porxan, danışpan hám boljawshılardıń basshısı etip tayınlaǵan edi. ¹²Patsha Nabuxodonosor Belteshassar dep ataǵan sol Daniel túslerdi jorıwda da, jumbaqlardı túsindiriwde de, mashqalalardı sheshiwde de ǵayrı tábiyǵıy ruwxqa, bilim hám aqlı-parasatqa iye. Patsham, Danieldi usı jerge alıp keliwdi buyır, ol sizge mına jazıwdıń mánisin túsindirip bersin, – dedi.

¹³Solay etip, Daniel patshannıń aldına alıp kelindi. Patsha Danielge bilay dedi:

– Patsha ákem Yahudadan alıp kelgen tutqınlar arasındaǵı Daniel sen biseń? ¹⁴Seni qudaylar ruwxı menen tolǵan, aqlılı, zeyinli hám dana dep esittim. ¹⁵Men danışpanlardı hám porxanlardı mına jazıwdı oqıp, mánisin túsindirip bersin, dep shaqırttım. Degen menen, olardıń birewi de mánisin ayta almadı. ¹⁶Seniń jumbaqlardı sheship, olardı túsindire alatuǵınırdı esittim. Eger sen házir bul jazıwdı oqıp, onıń mánisin túsindire alsań, men seniń ústińe patshalıq shapan

kiygizemen, moynıńa altın shınjır taǵıp, patshalıqtaǵı úshinshi húkimdar etip tayınlayman.

¹⁷ Daniel patshaǵa bılay dep juwap berdi:

– Sawǵalarıńız ózińizde qala bersin, yaki olardı basqa birewge beriń. Men bul jazıwdı sonda da oqıp, onıń mánisin túsindirip beremen.

¹⁸ Taqsır, Quday Taala ákeńiz Nabuxodonosorǵa patshalıq, ullılıq, dańq hám húrmet berdi. ¹⁹ Quday oǵan bergен ullılıǵı sebepli hámme xalıqlar, milletler hám hár bir tildegi adamlar ákeńizden qorqıp qaltraytuǵın edi. Ol qálegenin óltirip, qálegenin tiri qaldıratuǵın, qálegenin mártebege kóterip, qálegenin xor qılatuǵın edi. ²⁰ Degen menen, ol tákabbirlenip, menmen bolıp ketkenlikten, patshalıq taxttan túsirilip, barlıq saltanatınan ayırılǵan edi. ²¹ Ol adamlar jámiyetinen shıǵarılıp, aqlsız haywandaı bolıp qalǵan edi. Ákeńiz adamzat patshalıǵınıń jalǵız húkimdarı Quday Taala ekenin hám Ol taxttı qálegen adamına bere-tuǵının túsingenshe, jabayı eshekler menen birge jasap, mal sıyaqlı ot penen azıqlandı hám aspannan túsken shıqqa shomıldı.

²² Al onıń zúryadı bolǵan siz, patsha Belshassar, bulardıń hámмесinen xabarıńız bolsa da, kishipeyil bolmadıńız. ²³ Bunıń ornına siz aspannıń Iyesine qarsı bas kóterdińız. Qudaydıń Ibadatxanasındaǵı ıdıslardı aldırıp, aqsúyeklerińiz, hayallarıńız hám toqallarıńız benen sharap ishtińiz. Kórmeytuǵın, esitpeytuǵın, hesh nárseni bilmeytuǵın gúmis, altın, qola, temir, aǵash hám tastan soǵılǵan qudaylardı

alǵısladıńız. Biraq ómirińizdi hám barlıq jollarıńızdı qolında uslap turǵan Qudaydı ullılamadıńız. ²⁴ Sonıń ushın, Quday qol jiberip, usı sózlerdi jazdırdı.

²⁵ Bunda bılay dep jazılǵan: «MENE, MENE, TEKEL» hám «PARSIN».

²⁶ Bunıń mánisi mınadan ibarat: MENE – Quday siziń húkimdarlıq kúnińizdi esaplap shıǵıp, onıń sońın belgiledi. ²⁷ TEKEL – siz tárezide tartılıp, jeńil bolıp shıqtıńız. ²⁸ PERES^a – patshalıǵıńız bólinip, Midiya hám Persiyaǵa beriledi.

²⁹ Sonda Belshassardıń bergен buyırǵı boyınsha, Danielge patshalıq shapan kiydirilip, moynına altın shınjır taǵıldı hám ol patshalıqtaǵı úshinshi húkimdar, dep járiyalandı.

³⁰ Sol kúni túnde Babiloniya patshası Belshassar óltirildi. ³¹ Onıń patshalıǵın alpıs eki jasar midiyalı Dariy iyeledi.

Danieldiń arıslanlar turǵan shuqırǵa taslanıwı

6 ¹ Patsha Dariy pútkil patshalıqtaǵı jerlerdi 120 wálayatqa bólip, hár bir wálayat ústinen nayıp tayınlawdı sheshti. ² Patshaǵa qıyn bolmawı ushın, nayıplardan esap alıp otratuǵın úsh wázir tayınlandı, olardıń ishinde Daniel de bar edi. ³ Daniel basqa wázirler hám nayıplarǵa qaraǵanda óz isin joqarı dárejede alıp baratuǵın edi. Sonıń ushın, patsha pútkil patshalıqqa basqarıwshı etip, Danieldi tayınlawdı jobalastırıp qoyǵan edi. ⁴ Sonda bunı kóre almaǵan basqa wázirler hám nayıplar Danieldi ayıplawǵa urınıp, onıń basqarıw isleriniń kemshilik tabıwǵa háreket qıldı.

^a **5:28** PERES – 25-ayattaǵı PARSIN sóziniń birlik sanda jazılıwı.

Biraq onnan birde bir qáte yaki kemshilik taba almadı. Sebebi Daniel sadıq edi. Onnan hesh qanday gúna da, ayıp ta tabılmadı. ⁵ Aqırında olar bir-birine bilay dedi: «Onnı Qudaynıń nızamına baylanıshı bir nárseler tappasaq, Danielge qarsı basqa ayıp taba almaymız».

⁶ Sonda wázirler hám nayıplar patshanıń aldına barıp bilay dedi:

– Patsha Dariy, ómirińiz uzaq bolsın! ⁷ Patshalıqtaǵı barlıq wázirler, húkimdarlar, nayıplar, keńesgóyler hám hákimler keńesip, patshamız, siziń mınaday qatań párman shıǵarıwıńızdı maqul taptıq: Otız kún ishinde kim de kim sizden basqa adamǵa yamasa qudayǵa sıyınsa, yamasa duwa etse, ol arıslanlar turǵan shuqırǵa taslan-sın. ⁸ Patsha, párman shıǵarıp, onı tastıyıqlań. Bul párman Midiya hám Persiya nızamlarına muwapıq ózger-tilmeytuǵın hám biykar etilmeytuǵın bolsın.

⁹ Solay etip, patsha Dariy párman-dı tastıyıqladı.

¹⁰ Daniel pármannıń tastıyıqlanǵanın bilse de, úyine barıp, terezeleri Erusalim tárepke qarap ashılǵan joqarǵı bólmesine shıqtı da, ádettegidey kúnine úsh márte dizerlep, Qudayǵa duwa etti hám Onı alǵısladı.

¹¹ Oǵan qarsı til biriktirgen adamlar bir topar bolıp, úyine bardı hám Danieldiń óz Qudayına duwa etip, miyrim-shápáát sorap atırǵanınıń üstinen shıqtı. ¹² Sonda olar patshanıń aldına barıp, shıǵarıǵan párman haqqında bilay dep ayta basladı:

– Taqsır! Siz párman shıǵarıp, kim de kim otız kún ishinde sizden basqa bir qudayǵa yamasa adamǵa duwa etse, ol arıslanlar turǵan shuqırǵa taslanadı, dep tastıyıqlaǵan joq pa edińiz?

Patsha:

– Awa, men shıǵarǵan bul párman Midiya hám Persiya patshalıǵınıń nızamlarına muwapıq qatań, ózgermeydi, – dep juwap berdi.

¹³ Olar patshaǵa bilay dedi:

– Taqsır Yahuda tutqınlarınan bolǵan Daniel sizdi de, siz shıǵarǵan pármandı da mensinbey, ol kúnine úsh márte óz Qudayına duwa etip atır, – dedi.

¹⁴ Patsha bunı esitip, qattı qáweterge tústi. Ol Danieldi qutqarıp qalıwdı júreginde niyet etti. Hátteki, kún batqansha qolınan kelgenshe onı qutqarıwǵa háreket qıldı. ¹⁵ Degen menen, Danielge qarsı til biriktirgenler patshanıń aldına kelip:

– Taqsır, Midiya hám Persiya nızamlarına muwapıq, patsha shıǵarǵan hár bir buyırq hám párman ózger-tilmeytuǵının bilesiz, – dedi.

¹⁶ Sonda patsha Danieldi alıp kelip, arıslanlar turǵan shuqırǵa taslawdı buyırdı. Danieldiń ózine bolsa:

– Hámme waqıtta óziń xızmet etip kelgen sol Qudaynı seni qutqarsın! – dedi.

¹⁷ Bir tas ákelinip shuqırdıń awzı jawıp qoyıldı. Danielge baylanıshı jaǵday ózger-tilmesin, dep patsha óziniń hám aqsúyekleriniń mór júzikleri menen tastı mórlep qoydı. ¹⁸ Keyin patsha óz sarayına qayttı. Oǵan kewil kóteretuǵın hesh náse ákelinbedi hám túndi hesh náse jemey ótkerdi. Túni menen uyıqlamay shıqtı.

¹⁹ Tań atıwdan patsha ornınan turıp, asıǵıp-úsigip, arıslanlar turǵan shuqırǵa qaray júrip ketti. ²⁰ Ol shuqırǵa jaqınlap barǵannan, muńlı dawıs penen:

– Háy, tiri Qudaydıń qulı Daniel! Sen hámme waqıtta xızmet etip júrgen

Qudayın seni arıslanlardan qutqara aldı ma? – dedi.

²¹ Daniel:

– Taqsır, ómirińiz uzaq bolsın!

²² Meniń Qudayım perishtesin jiberip, arıslanlardıń awzın jawıp qoydı hám arıslanlar mağan hesh qanday zıyan tiygizbedi. Óytkeni Qudayımniń aldında gúnasız boldım hám siziń aldınızda da men hesh qanday ayıp is qılmadım, – dep juwap berdi.

²³ Sonda patshanıń quwanışı ishine sıymay, onı shuqırdan shıǵarıwdı buyırdı. Danieldi shuqırdan shıǵarǵan adamlar, oǵan hesh qanday zıyan tiymegenin kórdi, sebebi Daniel óz Qudayına isengen edi. ²⁴ Patshanıń buyırǵı boyınsha, Danieldi na haq qaralaǵan adamlar alıp kelinip, hayalları hám balaları menen birge arıslanlar turǵan shuqırǵa taslandı. Olar shuqırdıń túbine jetpey atırıp-aq, arıslanlar olarǵa taslanıp, súyeklerin sindirip, maydalap tasladı.

²⁵ Sonnan keyin, patsha Dariy jer júzindegi barlıq xalıqlar, milletler hám hár bir tildegi adamlarǵa bılay dep xat jolladı: «Sizlerge tınıshlıq hám bereket bolsın! ²⁶ Men mınaday párman shıǵaraman: patshalıǵımdaǵı barlıq adamlar Danieldiń Qudayınan qorqıp, qaltırasın, óytkeni:

Ol máńgi bar bolǵan tiri
Qudaydur,
Onıń patshalıǵı hasla qulamas,
Húkimdarlıǵı hesh qashan
tawısilmas.

²⁷ Ol azat qıladı hám qutqaradı,
Aspan menen jerde belgi hám
káramatlar kórsetedi,
Ol qutqardı Danieldi arıslanlardıń
pánjesinen».

²⁸ Solay etip, patsha Dariy hám Perisiya patshası Kir húkimdarlıq júrgizgen dáwirlerde Daniel tabısqa eristi.

Danieldiń tórt maqluq haqqında kórgen ayarı

7 ¹ Babiloniya patshası Belshassar dıń patshalıǵınıń birinshi jilında Daniel tóseginde jatıp, túsinde ayanlar kórdi. Sonda ol túsın jazıp, ² bılay dep bayan qıldı:

Túnde kórgen ayanda aspannıń tórt tárepinen esken kúshli samal ullı teńizdi tolqınlandırıp atırǵan eken. ³ Sol teńizden bir-birine uqsamaytuǵın úlken tórt jirtqısh maqluq shıqtı. ⁴ Birinshisi arıslanǵa uqsaytuǵın edi. Onda búrkittiń qanatları bar edi. Qanday da bir kúshtiń onıń qanatların julıp taslaǵanın hám jerden kóterip, adamǵa uqsatıp eki ayaqqa turǵızıp qoyǵanın kórdim. Sol maqluqqa adamnıń júreği berildi.

⁵ Ekinshi maqluq artqı ayaqları menen turǵan ayıwǵa uqsaytuǵın edi. Ol awzına úsh qabırǵa súyekti tislep alǵan edi. Oǵan: «Qáne, toyǵanıńsha gósh je», – dep aytıldı.

⁶ Sońınan qaplanǵa uqsan basqa bir maqluqtı kórdim. Onıń arqasında qustıń tórt qanatı bar edi hám ol tórt baslı edi. Oǵan húkimdarlıq etiw huqıqı berilgen edi.

⁷ Sonnan keyin, túr-túsi qorqınıshlı, aybatlı hám júdá kúshli tórtinshi maqluqtı kórdim. Ol temir tiseri menen barlıǵın shaynap, maydalap tasladı. Al qaldıqların bolsa, ayaqları menen basıp ezdi. Ol aldınǵı maqluqlarǵa uqsamaytuǵın edi, onıń on múyizi bar edi. ⁸ Men usı maqluqtıń múyizlerin tamasha qılıp turǵanımda, olardıń arasınan ósip shıǵıp atırǵan jáne bir

kishkene múyiz kórdim. Oǵan orın bosatıw ushın, aldınǵı on múyizden úshewi túbi menen qoparılıp tústi. Jańa ósip shıqqan múyizde adamnıń kózine uqsaǵan kózleri hám menmenlik penen sóyleytuǵın awzı bar edi.

Qudaydın húkimi

⁹Men taxtlardıń orın-orınlarına qoyılıp, Ázelden Bar Bolǵannıń óz orınına otırǵanın kórdim. Onıń kiyimi appaq qarday, shashları bolsa tap-taza mamıqtay edi. Onıń taxtı janıp turǵan jalın, taxttıń dóńgelekleri lawlap turǵan ot sıyaqlı edi. ¹⁰Onıń aldınan otlı bir dárya aǵıp shıqtı. Mıń-mıńlaǵanlar Oǵan xızmet etip, on mıń – on mıńlaǵanı Onıń aldında turdı. Húkim baslandı, kitaplar ashıldı.

¹¹Menmenlik penen sóylep atırǵan sol kishkene múyizge qarap turǵanımda, sol tórtinshi maqluq kóz aldımda óltirildi hám onıń óligi otqa taslanıp, joq qılındı. ¹²Basqa maqluqlardan bolsa húkimdarlıq tartıp alındı, biraq belgili bir waqıtqa deyin jasawına ruxsat berildi.

¹³Túnde kórgen sol ayanımda men aspan bulflarında kiyatırǵan adam ulına uqsaǵan birewdi kórdim. Ol Ázelden Bar Bolǵannıń aldına aparıldı. ¹⁴Oǵan húkimdarlıq, ullılıq hám patshalıq berildi. Barlıq xalıqlar, milletler hám hár bir tildegi adamlar oǵan xızmet etti. Onıń biyligi tawısilmaytuǵın, máńgi húkimdarlıq, patshalıǵı hesh qashan qulamaytuǵın patshalıqdur.

Ayanıń mánisi

¹⁵Daniel, yaǵnıy men ishimmen ruwxıy qattı tınıshsızlandım hám kórgen ayanım meni qáweterge saldı. ¹⁶Men

sol jerde turǵanlardıń birine jaqınlap, bulardıń hámмесiniń haqıyqıy mánisin aytıp beriwın soradım. Ol maǵan ayannıń mánisin ashıp, bılay dep túsindirip berdi:

¹⁷ – Bul tórt úlken maqluq – jer júzinde payda bolatuǵın tórt patsha. ¹⁸ Biraq Quday Taalanıń muxaddesleri patshalıqtı qolǵa alıp, olar sheksiz, máńgi húkimdarlıq qıladı.

¹⁹ Sonda tórtinshi maqluq tuwralı shın mánisin biliwdi qálegen edim, óytkeni ol basqa maqluqlardan ayırqsha hám qattı qorqınıshlı edi. Temir tiseri hám qola tırnaqları bar bul maqluq barlıǵın shaynap maydalap, qalǵanların bolsa basıp ezetuǵın edi.

²⁰ Onıń basındaǵı on múyizdiń hám jańa ósip shıqqan múyizdiń mánisin biliwdi qáledim. Sol múyiz ósip shıǵıp atırǵanda, ornındaǵı úsh múyizdi túsirip jibergen edi. Kózleri hám menmenlik penen sóyleytuǵın awzı bar bul múyiz basqa múyizlerge qaraǵanda kóbirek kúshke iye bolıp kórinetuǵın edi.

²¹ Men tamasha qılıp turǵanımda, sol múyiz muxaddes adamlar menen sawash júrgizip, olardı jeńip atırǵan edi. ²² Sonda Ázelden Bar Bolǵan kelip, Óziniń muxaddesleri ushın ádil húkim shıǵardı. Qudaydın muxaddesleriniń patshalıqtı qolǵa alatuǵın waqıtı kelgen edi.

²³ Sábwetlesim dawam etip bılay dep túsindirip berdi:

– Tórtinshi maqluq – bul jer júzinde húkimdarlıq qılatuǵın tórtinshi patshalıqtıń tımsalı. Bul patshalıq basqa patshalıqlardan ayırqsha boladı. Ol pútkil dúnyanı shaynap, ezip maydalap taslaydı. ²⁴ Maqluqtıń on múyizi – patshalıqtı basqaratuǵın on

patsha. Keyinirek jańadan bir patsha payda boladı. Bul patsha aldınǵı on patshadan ayırıqsha boladı hám olardıń arasınan úsh patshanı taxttan túsirip taslaydı. ²⁵ Ol Quday Taalaǵa qarsı sózlerdi aytıp, Onıń muxaddeslerin ezedi. Muxaddes bayramlar hám nızamlardı ózgertiwge háreket etedi. Qudaydıń muxaddesleri bir múddet, eki múddet hám yarım múddet dawamında sol patshanıń zulımlıǵı astında boladı. ²⁶ Usı múddetler tamamlanǵanda, aspanda húkim jıynalısqı baslanadı. Zalım patsha taxttan túsirilip, pútkilley joq qılınadı. ²⁷ Quday Taalanıń muxaddeslerine bolsa patshalıq, húkimdarlıq hám aspan astındaǵı barlıq patshalıqlardıń ullılıǵı beriledi. Olardıń patshalıǵı máńgi patshalıq boladı. Barlıq húkimdarlıq olarǵa boysınıp, xızmet etedi.

²⁸ Kórgen, esitkenlerim usılargın ibarat edi. Men, Daniel bul túsimnen sonday qattı qáweterlenip, júzim solǵın tartıp ketken edi. Degen menen, bulardıń hámмесin ishimde saqladım.

Qoshqar hám teke haqqındaǵı ayan

8 ¹ Birinshi ayannan keyin, patsha Belshassardıń húkimdarlıǵınıń úshinshi jılında Danielge, yaǵnıy maǵan jáne bir ayan kórinde. ² Bul ayan da men Elam wálayatınıń Suza qorǵan qalasında, Ulay kanalınıń boyında turǵan ekenmen. ³ Men kanal boyında bir qoshqardıń turǵanın kórdim. Onıń uzın eki múyizi bar edi. Onıń múyiziniń biri uzınraq, sol uzın múyizi ekinshi bolıp shıqqan edi. ⁴ Qoshqar batıs, arqa hám qubla táreplerge ózin urıp atrıǵanın kórdim. Hesh bir haywan oǵan qarsı shıǵa almaytuǵın edi hám onıń qolınan

hesh nárseni qutqara almaytuǵın edi. Qoshqar qálegenin islep, ózin aybatlı qılıp kórsetti.

⁵ Bunı tamasha qılıp turǵanımda, batıs tárepten bir tekeniń pútkil jer júzin aralap, tuyaqları jerge tiymes ten kiyatırǵanın kórdim. Onıń kózleriniń ortasında bir úlken múyizi bar edi. ⁶ Ol bar kúshi hám gázebi menen kórgen kanaldıń boyında turǵan eki múyizli qoshqarǵa qaray taslandı. ⁷ Gázep penen qoshqardı súzip, onıń múyizlerin sındırǵanın kórdim. Qoshqardıń tekege qarsı shıǵatuǵın kúshi joq edi. Teke onı jerge qulatıp, basqılap tasladı, qoshqardı onıń qolınan qutqaratuǵın hesh kim bolmadı.

⁸ Teke qattı kúsheyip ketti, biraq kúsh-qúdiretke tolǵan waqıtta, onıń úlken múyizi sınıp tústi hám onıń ornına tórt tárepke qayırılıp, basqa úlken tórt múyiz ósip shıqtı.

⁹ Sol múyizlerdiń birinen jáne bir kishkene múyiz ósip shıqtı. Keyin ol úlkeyip, qublaǵa, shıǵısqa hám gózzal úlkege qaray jayıla berdi. ¹⁰ Qúdireti kókke jetken bul múyiz aspan láchkerlerine hújim qıldı. Aspan láchkerleri bolǵan juldızlardıń bazaların jerge túsirip, olardı basqılap tasladı. ¹¹ Hátteki, aspan láchkerleriniń sárkárdasın mensinbey, oǵan beriletuǵın kúndelikli qurbanlıqlardı toqtattı. Muxaddes mákandı bolsa wayran qıldı. ¹² Jawızlıq sebepli aspan láchkerleri kúndelikli qurbanlıqlar menen birge oǵan tapsırıldı. Haqıyqattı ayaq astı qılǵan sol múyiz hár bir isinde tabısqa eriser edi.

¹³ Keyin bir perishteniń sóylesip atrıǵanın esitip qaldım. Basqa bir perish te onnan bilay dep soradı:

– Ayandaǵı bul jawızlıq kúndelikli qurbanlıqlardıń ornın qashanǵa deyin

iyeleydi? Qashangá deyin Muxaddes orın hám aspan láshkerleri ayaq astı boladı?

¹⁴ Ekinshi perishte mağan bilay dedi:

– Bunday awhal eki mın úsh júz kún hám tún dawam etedi. Sonnan keyin, Muxaddes orın páklenip, aldınğı halına qaytarıladı.

Perishte Jabrayıldın ayandı túsindirip beriwi

¹⁵ Men, Daniel kórgen ayannın mánisin túsiniw ushın, basımdı qatırıp turğanımda, kútilmegende, aldımada adam súlderindegi birew payda boladı. ¹⁶ Sol waqıtta men Ulay kanalınan: «Háy, Jabrayıl, bul adamğa ayannın mánisin túsindirip ber», – dep aytqan adam dawısın esittim. ¹⁷ Jabrayıl men turğan jerge jaqınlasqanda, qorqanımnan et betimnen jerge júgildim. Biraq ol mağan:

– Háy, insan ulı, bul aqırzaman haqında ayan ekenin túsın, – dedi.

¹⁸ Ol sóylep atırğanda esten awıp, jerde sozılıp jatırğan edim. Degen menen, ol qolın sozıp, meni ayaqqa turğızıp qoydı da, ¹⁹ mağan bilay dedi:

– Qulaq sal, Quday Öz gázebin jer júzine shashıwdı belgilegen waqtında, neler bolatuğın sağan bildiremen. Sebebi bul ayan belgilenen aqırzamanğa baylanıslı. ²⁰ Sen kórgen eki múyizli qoshqar – bul Midiya hám Persiya patshaları. ²¹ Júnli teke bolsa – Grek patshası. Eki kóziniń ortasındağı úlken múyiz – Grek taxtına otıratuğın birinshi patsha. ²² Sınıp túsken múyizdiń ornına shıqqan tórt múyiz – sol xalıqtan shıgatuğın tórt patshalıqtı bildiredi. Taxtqa otırğan tórt patsha aldınğı patshağa qarağanda hálsiz boladı.

²³ Sol tórt patshanın húkimdarlığının aqırı jaqınlap, gúnaları tolıp tasqanda, hiylekerlikke sheber, aybat júzli bir patsha bas kóterip shıǵadı. ²⁴ Ol júdá kúsheyip ketedi, biraq óz kúshi menen buğan erispeydi. Ol hámme nárseni wayran qılıp, barlıq islerinde tabısqa erisedi. Kúshli basshılardı hám muxaddes xalıqtı qırıp taslaydı. ²⁵ Ol sumlıǵı menen hiylekerligi arqalı tabısqa erisip, tákabbirleñip ketedi. Kóp adamlardı eskertip otırmay óltiredi, hátteki, eń ullı patshaların Patshasına qarsı bas kóteredi. Biraq ol insan qolı tiymey-aq joq qılınadı. ²⁶ Sağan ayılğan azanğa hám keshke baylanıslı ayan haqıyqat. Sen ayandı sır tut, óytkeni bul uzaq keleshekke baylanıslı.

²⁷ Usı waqıyadan soń, Danieldiń, yaǵnıy meniń mánisim qashıp, bir neshe kún awırıp jattım. Sońınan ornımnan turıp, patshanın xızmetine qayttım. Degen menen, bul ayan meni pútkilley hawlıqtırıp taslağan edi. Men onıń mánisin túsınbegem edim.

Danieldiń óz xalqı ushın duwa etiwı

9 ¹ Babiloniya patshalıǵına otırğan midiyalı Axashwerosh ulı Dariydiń húkimdarlıǵının birinshi jılı edi. ² Men, Daniel Dariydiń húkimdarlıǵının dáslepki jılında Muxaddes Jazıwları túsiniwge kiriskeñ edim. Jaratqan Iyeniń payǵambar Eremiyağa aytqan sózleri boyınsha, Erusalimniń jetpis jil dawamında wayran bolıp jatatuğının bilip aldım.

³ Sonda men júzimdi Quday Iye tárepke burıp, jalbarınıp duwa ettim, oraza tuttım, aza kiyimin kiyip, kúlege otırdım. ⁴ Qudayım Jaratqan Iyege

duwa etip, gúnalarımızdı moyınlap, bilay dedim:

«O, Iye, ullı hám aybatlı Quday! Seni súyip, buyırıqlarına boysınanlar menen dúzgen kelisimińde sadıq qalasań!

⁵ Al bizler gúna islep, jamanlıqqa qol urdıq. Jawız islerdi islep, Sağan qarsı bas kóterdik, buyırıqlarınnan hám nızamlarınnan júz burdıq. ⁶ Bizler Seniń atıń menen patshalarımızğa, basshılarımızğa, ata-babalarımızğa hám elimizdegi barlıq xalıqqa sóylegen xızmetkerleriń bolğan payǵambarlarğa qulaq salmadıq.

⁷ Ádalatlıq Sen tárepte, Iye! Al bizler búgin shermende boldıq. Bizler Sağan qıyanet etkenimiz ushın Yahuda hám Erusalim turǵınların – pútkil Izrail xalqı bolğan bizlerdi uzaq hám jaqın ellerge tarqatıp jiberdiń. ⁸ Jaratqan Iye, Sağan qarsı gúna qılǵanımız ushın patshalarımız, basshılarımız, ata-babalarımız, – hám memiz shermende boldıq. ⁹ Quday Iyemiz, bizler Sağan qarsı bas kótersek te, Sen gúnalarımızdı keshiriwshi, rehimli Qudaysań. ¹⁰ Qudayımız Jaratqan Iye, bizler Sağan qulaq salmadıq! Xızmetkerleriń payǵambarlar arqalı bizlerge bergen nızamlarına ámel qılmadıq.

¹¹ Pútkil Izrail xalqı Nızamıńdı buzip, haq joldan azǵırıldı, Sağan qulaq salıwdı qálemedi. Bizler Sağan qarsı gúna qılǵanımız ushın, qulıń Muwsanıń Nızamında jazılǵan náletler basımızğa tústi, ishilgen antlar orınladı. ¹² Awa, Sen bizlerge hám basshılarımızğa eskertip aytqan sózlerińdi júzege asırıp, bizlerdi úlken apatqa duwshar ettiń. Erusalimniń basına túsken awır apat jer júzindegi hesh bir jerde bolmaǵan. ¹³ Muwsanıń Nızamında jazılǵan barlıq apatlar

basımızğa tústi. Al bizler sonda da gúnalarımızdan qaytıp, Qudayımız Jaratqan Iyeniń miyrim-shápáátin izlemedik, Onıń haqıyqat sózin de eske almadıq. ¹⁴ Jaratqan Iye bizlerdi bul apatlarğa duwshar qıldı, sebebi Qudayımız Jaratqan Iye islegen hár bir isinde ádalatlı. Al bizler Onıń sózine qulaq salmadıq.

¹⁵ O, Quday Iyemiz, Sen Óz xalqıńdı Mısırdan qúdiretli qolıń menen alıp shıqtıń hám házirge deyin atıń dańqqa bólingen. Al bizler gúna qıldıq, jawızlıqqa qol urdıq. ¹⁶ Iye, Sen haqlıǵıń boyınsha Óz qalań Erusalimnen, Ózińniń muxaddes tawıńnan ashıw hám gázebińdi alıp taslay gór! Bizlerdiń gúnalarımız hám ata-babalarımızdıń nızamsızlıqları sebepli Erusalim hám Óziń tańlaǵan xalqıń qońsı xalıqlardıń arasında xor bolıp atır. ¹⁷ Endi Qudayımız, qulıńnıń duwasın hám jalbarınıwın esit. Óziń ushın, Iye, wayran bolǵan Muxaddes mákanıńa nurlı júzińdi qarat. ¹⁸ Qudayım, qulaq salıp, esit! Kózlerińdi ashıp, bizlerdiń shekken azabımızğa hám Óz atıń menen atalǵan qalańnıń awhalına qara. Bizler óz haqlıǵımızğa súyenip emes, al Seniń sheksiz miyrimińe súyenip jalbarınamız. ¹⁹ Iye, qulaq sal! Iye, bizlerdi keshir! Iye, názer salıp, háreket ete gór! Qudayım, Óziń ushın asıǵa gór, óytkeni bul qala hám xalq Seniń atıń menen atalǵan».

Jabrayıldıń ayandı túsindirip beriwi

²⁰ Men tınbay duwa etip, ózimniń hám xalqım Izraildiń gúnaların ashıq moyınlap, Qudaydıń muxaddes tawı – Erusalim ushın Qudayım Jaratqan Iyege jalbarınıp atırǵan edim. ²¹ Men

ele duwa etip atırǵanımda, aldınǵı ayanımda kórgen adam súlderindegi Jabrayıl jildam ushıp, qasıma kelip turdı. Bul keshki qurbanlıq usınılatuǵın waqıt edi. ²² Ol maǵan túsindirip, bilay dedi:

– Daniel, men saǵan danalıq hám túsiniq beriw ushın keldim. ²³ Sen Qudayǵa duwa etip baslaǵanımda, Ol saǵan juwap bergen edi. Men juwaptı saǵan jetkiziw ushın keldim, sebebi sen Qudaydıń súyikli bendesiseń. Qáne, endi aytatuǵın sózlerime jaqsılap qulaq sal, ayannıń mánisin túsiniq al.

²⁴ Jınayat islerdi toqtatıp, gúnalarǵa shek qoyıw, ayıplardı páklew hám máńgi ádillikti ornataw, ayan hám payǵambarlardıń sózleri ámelge asıp, júdá muxaddes Ibadatxana qayta baǵıshlanıp, maylanıwı ushın Quday seniń xalqıń hám muxaddes qalań ushın jetpis hápte belgiledi. ²⁵ Mınanı túsiniq, bilip al: Erusalimdi qayta qurıw ushın buyırıq berilgennen baslap, maylangan húkimdar kelgenge deyin jetpis hápte ótedi. Alpıs eki hápte ótkende, Erusalim qalası, onıń kósheleri hám qorǵanları qayta tiklenedi, biraq bul qıyınshılıq dáwirde júz beredi. ²⁶ Alpıs eki hápte ótkende, maylangan húkimdar óltiriledi hám ol erisken hár bir nárse joq boladı. Keyingi keletuǵın húkimdardıń áskerleri qalanı da, Ibadatxananı da wayran qıladı. Onıń aqırına topan suwında bolıp, urıs aqırına deyin dawam etedi. Quday qyrtıwdı qarar etken edi. ²⁷ Sol húkimdar kóp xalıqlar menen bir hápte kúshli bir kelisim dúzedi. Sol hápteniń yarımı ótkende, ol qurbanlıq hám sadaqalarǵa shek qoyadı. Jáne de, Ibadatxanaǵa wayran qılatuǵın jerkenishli bir zattı ornataadı. Bul – wayran qılıwshı

húkimdardı joq qılıw ushın Quday belgilegen kúnge deyin dawam etedi.

Danieldiń Tigr dáryasınıń boyında kórgen ayanı

10 ¹ Persiya patshası Kiridiń patshalıǵınıń úshinshi jılında, Belteshassar dep atalǵan Danielge bir ayan keldi. Keleshekte júz bere tuǵın kúshli sawashqa baylanıslı bolǵan bul xabar haqıyqat. Daniel bul xabardı ayan arqalı túsindi.

² Sol kúnleri men, Daniel úsh hápte aza tutıp júrdim. ³ Úsh hápte dawamında hesh qanday toyımlı awqat jemedim, gósh penen sharaptı awzıma da almadım hám may súrtpedim. ⁴ Birinshi aydıń jigirma tórtinshi kúni men ullı dáryanıń, yaǵnıy Tigr dáryasınıń boyında turǵan edim. ⁵ Sonda men ústinde zıǵırdan toqılǵan aq kiyimi, belinde taza altınnan islengen belbewi bar birewdi kórdim. ⁶ Onıń denesi sarı yaqıt sıyaqlı jarqırıp, júzi shaqmaq jalınında, kózleri shomday bolıp janıp turǵan edi. Onıń ayaq-qolları jiltır qoladay jiltırıp, dawısı alaman xalıqtıń dawısında jańǵırıp turatuǵın edi.

⁷ Ayandı jalǵız men kórdim. Janım daǵılar ayandı kórmese de, olardıń zárreleri ushqanı sonshellı, olar qashıp, jasırınıp aldı. ⁸ Sonda men bir ózim qaldım. Sol ullı ayandı kórip atırǵanımda, hálisizlenip, júzim quwarıp, dińkem de qalmaǵan edi. ⁹ Sonda perishteniń dawısın esittim. Dawıstı esitkenimde esimmen awıp, et betimnen jerge jıǵıldım. ¹⁰ Sonda bir qol maǵan tiyip, meni kóterip, qol hám dizelerime turǵızıp qoydı.

¹¹ Sol perishte maǵan:

– Háy, Daniel, sen Qudaydıń súyikli bendesiseń. Qáne, tur! Saǵan

aytatuǵın sózlerime jaqsılap qulaq sal, óytkeni házir men seniń aldına jiberilgenmen.

Ol maǵan usı sózlerdi aytıp atırǵanda, men qaltırıp ornımnan turdım.

¹² Ol sózin dawam etip, bilay dedi:

– Qorqpa, Daniel! Sen bul xabar haqqında túsiniń alıwdı niyet etip, Qudayınıń aldında ózińdi kishipeyil tutqan kúnińnen-aq seniń duwań qabıl etildi. Duwalarıńa juwap beriw ushın aldına keldim. ¹³ Biraq Persiya patshalıǵınıń húkimdarı jigirma bir kún dawamında maǵan qarsı turdı. Men Persiya patshalarınıń ishinde jalǵız qalǵanımda, bas perishtelerdiń biri Mixail maǵan járdemge keldi. ¹⁴ Men saǵan keleshekte xalqınıńıń basına túsetuǵın nárselerdi túsindiriw ushın keldim. Bul ayan sol kúnler haqqında.

¹⁵ Ol usı sózlerdi aytıp atırǵanda, men basımdı iyip, únsiz turǵan edim.

¹⁶ Sonnan soń adam balasına uqsaǵan birew erinlerime qolın tiygizdi. Sonda men de awızımdı ashıp, aldımında turǵanǵa bilay dedim:

– Mirzam, bul ayan meni qattı qıynap jiberdi, dińkem qurıdı. ¹⁷ Mendey bir qulıń qalayınsha mırzam menen sóylese aladı? Halım qalmaǵan, demim tiǵılıp, zorǵa dem alıp atırman.

¹⁸ Sonda adam ulına uqsaǵan sol birew jáne bir márte qolın tiygizip, maǵan kúsh baǵıshlap, ¹⁹ bilay dedi:

– Háy, Qudaydıń súyikli bendesi, qorqpa! Saǵan tınıshlıq bolsın! Kúshli bol, awa, kúshli bol!

Ol maǵan sóylep atırǵanda, maǵan kúsh-quwat enip:

– Mirzam, siz maǵan kúsh-quwat berdińiz, endi ayta beriń, – dedim.

²⁰ Ol maǵan:

– Seniń aldına ne ushın kelgenimdi bileseń be? Endi men Persiya patshalıǵınıń húkimdarı menen urısıwǵa qayıtp baraman. Biraq men ketkennen keyin, Grek patshalıǵınıń húkimdarı keledi. ²¹ Biraq dáslep Haqıyqat kitabında ne jazılǵanın saǵan aytıp beremen. Olarǵa qarsı gúreste maǵan sizlerdiń húkimdarıńız Mixail perishteden basqa hesh kim járdem bermeydi, – dedi.

11 ¹ – Midiyalı Dariydiń húkimdarlıǵınıń birinshi jılında, men oǵan járdem berip, qorǵaw ushın onıń qasında turǵan edim.

Qubla hám arqa patshalıqları

² – Endi men saǵan haqıyqattı ayta man. Persiya patshalıǵında jáne úsh patsha húkimdarlıq qıladı. Biraq tórtinshi patsha basqalarına qaraǵanda baylıǵı aytarlıqtay kóp bolıp, baylıǵı arqalı kúsh arttıradı hám hámme ni Grek patshalıǵına qarsı qozǵaydı.

³ Keyin taxtqa kúshli bir patsha otıradı, ol ullı húkimdarlıq penen basqarıp, qálegen isin qıladı. ⁴ Degen menen, ol kúsh-qúdiretke tolıp tasqanda, patshalıǵı ıdırap, tórtke bólinip ketedi. Taxt onıń zúryadına berilmeydi hám patshalıqtıń aldınǵı kúsh-qúdireti olarda bolmaydı. Sebebi onıń patshalıǵı tıp-tamırı menen julıp taslanıp, onıń zúryadınan bolmaǵan basqa birewlerge beriledi.

⁵ Sol arada qubla patshası kúsheyip ketedi, biraq patshanıń sárkardarlarınan biri kúsheyip, patshanıń saltanatınan góre úlkenirek bir patshalıqqa húkimdarlıq qıladı. ⁶ Bir neshe jil ótkennen soń, qubla patshası arqa patshası menen tınıshlıq kelisimin dúzedi. Usı kelisimdi bekkemlew ushın, qubla

patshasınıń qızı arqa patshasına baradı. Degen menen, qubla patshasınıń qızı óz kúshin joytadı hám kúshin saqlay almaydı. Qız, onıń menen birge kelgen nókerleri, balası hám onı qollap quwatlaǵan qolǵa tapsırıladı.

⁷ Biraq qubla patshalıǵınıń taxtına qızdıń aǵayınlerinen biri otıradı. Ol arqa patshalıǵınıń láshkerlerine hújim qılıp, qorǵanların qolǵa aladı hám olardıń ústinen jeńiske erisedi. ⁸ Olardıń músin qudayların, quyma butların, gúmis hám altınnan islengen qımbatbaha ıdısların olja qılıp, Mısırǵa alıp ketedi. Keyin bir neshe jil dawamında arqa patshasınıń tınıshın buzbaydı. ⁹ Sońınan arqa patshası qubla patshasına bastırıp baradı, biraq artqa sheginiwge májbúr bolıp, óz eline qayıp ketedi.

¹⁰ Keyin arqa patshalıǵınıń balaları urısqa tayarlanıp, júdá kóp láshker jıynaydı. Láshkerler topan suwday aǵıp, qubla patshalıǵınıń qorǵanına hújim qıladı. ¹¹ Gázepke mingen qubla patshası arqa patshası menen sawashqa túsedı. Arqa patshasınıń sansız láshkerleri dushpan qolına táslim qılınadı. ¹² Sansız láshkerdiń ústinen jeńiske erisken qubla patshası tákabbirlenip ketedi hám mıń-mıńlaǵan áskerdi óltirse de, onıń jeńisi uzaqqa sozılmaydı. ¹³ Sebebi bir neshe jildan keyin arqa patshası aldınǵısınan da kóp hám jaqsı qurallanǵan láshkerleri menen qubla patshalıǵına jáne bastırıp baradı.

¹⁴ Sol waqıtta kóp adamlar qubla patshasına qarsı bas kóteredi. Ayan ámelge assın, dep xalqınıń arasındaǵı bazı qozǵalańshılar da bas kóteredi, biraq tabısqa erise almaydı. ¹⁵ Son-da arqa patshası kelip, qorǵan qalanı qamal qıladı, ishine kiriw ushın diywalǵa topıraq úyıp, onı qolǵa aladı.

Qubla patshalıǵınıń láshkerleri arqa patshalıǵınıń kúshine qarsı tura almaydı, hátteki, qubla patshalıǵınıń saylandı láshkerleri de jawdıń láshkerleriniń kúshli hújimin qaytara almaydı. ¹⁶ Arqa patshası qálegenin isleydı, hesh bir adam oǵan qarsılıq qılıwǵa júreksinbeydi. Ol gózzal Izrail úlkesin qolǵa kirgizip, onı wayran etiw múmkinshiligine iye boladı. ¹⁷ Aldın arqa patshası óz patshalıǵınıń bar kúshi menen qubla patshalıǵın basıp almaqshı boladı. Ol qubla patshalıǵın jer menen jeksen qılıw maqsetinde onıń patshası menen kelisim dúzip, oǵan qızın uza-tadı. Biraq arqa patshasınıń bul jobaları push bolıp, tabısqa erise almaydı. ¹⁸ Sonnan soń arqa patshası burılıp, teńiz boyındaǵı qalalarǵa hújim qılıp, kóbisin qolǵa aladı. Degen menen, bir sárkárda bul tákabbir patshanı toqtatıp, onıń qılmıslarına jarasa jazasın beredi. ¹⁹ Sonda arqa patshası sheginip, óz elindegi qorǵanlarǵa qaytadı hám jolda jeńiliske ushırıp, izsiz joq boladı.

²⁰ Onıń ornına arqa taxtına basqa bir patsha otıradı. Gáziynesin toltırmaqshı bolǵan bul patsha salıqshısın jiberip, adamlarǵa kóp salıq saladı. Biraq qısqa waqıt ishinde ol óledi. Onıń ólimi sawashtıń yamasa birewdiń qas-tıyansılıǵı nátiyjesinde júz bermeydi.

²¹ Onıń ornına taxtqa otırǵan patsha ońbaǵan bir adam boladı. Patsha zúryadınan bolmaǵan bul adam kútilmegende hiylekerlik penen arqa patshalıǵınıń taxtına otırıp aladı. ²² Ol ózine qarsılıq kórsetken júdá kúshli áskeriy ordanı joq qıladı. Hátteki, kelisim dúzgen húkimdardı da usı awhalǵa saladı. ²³ Ol basqa xalıqlar menen kelisim dúzip, hiylekerlik penen is tutadı. Oǵan ergenlerdiń sanı

az bolwına qaramastan, onıń kúshi barǵan sayın artıp baradı. ²⁴ Ol bay wálayatlarǵa kútilmegende bastırıp barıp, ata-babaları hesh qashan qılmaǵan islerge qol uradı. Qolǵa kirgizgen olja hám mal-múliklerdi óziniń izine ergenlerge bólistirip beredi. Qorǵanlardı qolǵa alıw jobaların dúzedi, biraq bul jaǵday uzaqqa sozılmaydı.

²⁵ Ol kúsh-qúdiretin jıynap, qubla patshasına úlken bir láshker tartıp baradı. Qubla patshası da oǵada qúdiretli hám kúshli láshkerleri menen urısqa shıǵadı. Biraq oǵan qarsı dúzilgen hiylekerlik sebepli artıq qarsı tura almaydı. ²⁶ Qubla patshasınıń óz tabaqlasları oǵan satqınlıq qıladı. Onıń ordası jeńiliske ushirap, kóbisi qırılıp qaladı. ²⁷ Sol eki patshanıń júreginde jaman niyet boladı. Olar bir dasturxanda otırıp, bir-birine ótirik sóleydi. Biraq bunnan nátiyje shıqpaydı. Sebebi belgilengen waqıt ele kelmegen edi. ²⁸ Arqa patshası kóp baylıq penen óz eline qaytıp ketedi. Biraq onıń júregi muxaddes kelisimge qarsı boladı. Jolda ol niyetin ámelge asırıp, keyin óz eline qaytıadı.

²⁹ Belgilengen waqıtta arqa patshası qubla patshalıqqa jáne júris qıladı, biraq bul ret aldındıday bolmaydı. ³⁰ Batıstan kelgen kemeleri oǵan qarsılıq kórsetedi, ruwxı túsken patsha artqqa sheginedi. Biraq qaytıp kelgende, ol ashıwın muxaddes kelisim dúzgen xalıqtan aladı, muxaddes kelisimnen bas tartqanlarǵa bolsa jaqsılıq qıladı. ³¹ Onıń láshkerleri Muxaddes mákannıń qorǵanına bastırıp kirip, Muxaddes orındı haramlaydı. Kúndelikli qurbanlıqlardı toqtatıp, wayran qılatuǵın jerkenishli bir zattı ornatadı. ³² Sol patsha hiyle menen kelisimnen bas tartqanlardıń kewlin

tawıp, olardı óz tárepine awdırıp aladı. Al Qudayǵa sadıq qalǵanlar bolsa, bar kúshi menen oǵan qarsılıq kórsetedi. ³³ Xalıqtıń arasındıǵı dana jobbasshılar adamlarǵa aqıllı násiyatlar beredi. Degen menen, bir qansha waqıtqa deyin olardıń bazıları qılısthan óledi, otta jandırıladı, bazıları zindanǵa taslanadı, talan-taraj boladı. ³⁴ Quwǵın waqtında olar azǵantay járdem aladı. Kópler jaǵımpazlıq penen olarǵa qosıladı. ³⁵ Quwǵın waqtında bir neshe dana adamlar azap shegedi. Usı arqalı aqırǵı waqıtqa deyin olar usılayınsha páklenip, tazalanadı. Sebebi belgilengen waqıt ele kelmegen.

³⁶ Arqa patshası kewli qálegen isti qıladı. Ol ózin kókke kóterip, qudaylardan joqarı qoyadı. Qudaylardıń Qudayına qarsı sóylep, til tiygizedi. Qudaydıń belgilep qoyǵan ǵázep waqtı tawısilǵanǵa deyin, ol tabıslı boladı. Degen menen, Quday óz jobasın sózsiz ámelge asıradı. ³⁷ Ol ata-babaları sıyınǵan qudaylardı hám hayallar jaqsı kórgen qudaydı mensinbeydi. Ol ózin olardıń hámмесinen joqarı qoyıp, birde bir qudaydı óz názerine ilmeydi. ³⁸ Bulardıń ornına qorǵanlardı qorǵawshı, dep atalǵan qudaydı ullılaydı. Ata-babaları tabınbaǵan bul qudayǵa altın, gúmis, qımbat bahalı taslar hám qımbat sıylardı sadaqa qılıp, húrmet kórsetedi. ³⁹ Ol jat qudaydıń járdemi menen qorǵanların qorǵaydı. Onı haqıyqiy húkimdar dep tán alǵanlarǵa húrmet-izzet kórsetip, olardı kóp adamlardıń ústinen basshı etip qoyadı hám olarǵa jerlerdi sawǵa sıpatında bólip beredi.

⁴⁰ Zamannıń aqırında qubla patshası oǵan hújim qıladı. Biraq arqa patshası sawash arbaları, atlıları hám kóp

kemeleri menen oğan quyınday bas-tırıp barıp, jerlerdi suw tasqını sıyaqlı jaypap ótedi. ⁴¹ Ol gózzal Izrail úlkesin de qolğa alıp, kóplegen ellerdiń basına jetedi. Degen menen, edom, moab hám ammon xalqınıń basshıları onıń qolınan qashıp qutıladı. ⁴² Ol basqa ellerge de qol saladı, Mısır da onnan qashıp qutıla almaydı. ⁴³ Ol Mısırdıń altın, gúmis qaznalarına hám barlıq baylıqlarına iyelik qıladı. Liviyalılar menen xabashstanlılar da oğan baǵınıshlı boladı. ⁴⁴ Degen menen, shıǵıs hám arqa tárepten kelgen xabarlar onı tań qaldıradı. Bul xabardan ǵázeplen-gen patsha jolǵa atlanıp, kóp adamlardı qırıp taslaydı. ⁴⁵ Keyin teńiz hám gózzal muxaddes taw arasındaǵı jerlerge barıp, sol jerge patshalıq shatırların tigatedi. Biraq ol sol jerde óledi, oğan járdem beretuǵın hesh kim bolmaydı.

Aqırzaman

12 ¹ – Sol waqıtta xalqınıdı qorǵawshı ullı húkimdar, Mixail perishte payda boladı. Óytkeni milletler payda bolǵannan baslap ulıwma júz bermegen qorqınıshlı azap dáwiri baslanadı. Sonda seniń xalqınıńın arasınan Qudaydıń kitabına atı jazılǵan hár bir adam qutqarıladı. ² Ólip, topıraققa kómilgenlerdiń kópshiligi oyadı: kimisi máńgilik ómirge iye boladı, kimisi shermendelikke hám máńgi uyatqa duwshar boladı. ³ Danalar ashıq aspan sıyaqlı jaynaydı, adamlardı ádil jolǵa jetelegenler bolsa, juldızlar yańlı udayna máńgi-baqy jarqıraydı. ⁴ Al sen, Daniel, kitaptı mórle de, bul sózlerdi aqırzamanǵa deyin sır saqla. Kóp adamlar ózlerin ana jaqtan mına jaqqa urıp, bilimin asıradı.

Danieldiń eki perishte haqqında kórgen ayarı

⁵ Sonda men, Daniel dáryanıń bo-yında payda bolǵan jáne basqa ekewin kórdim: birewi dáryanıń bergi jaǵasında, ekinshisi arǵı jaǵasında turǵan edi. ⁶ Olardıń biri aǵıstıń joqarǵı jaǵında turǵan zıǵır kiyimli perishteden: – Qashanǵa deyin bul tań qalarlıq waqıya dawam etedi? – dep soradı.

⁷ Suwdıń joqarǵı jaǵında turǵan zıǵır kiyimli perishteniń eki qolın aspangá sozıp, máńgi jasawshı Quday haqı ant ishkenin hám mınaday sózler aytqanın esittim:

– Bul tań qalarlıq waqıyalar bir múddet, eki múddet hám yarım múddet dawam etedi. Muxaddes xalıqtıń kúsh-qúdireti tolıq joq bolǵanda, bulardıń hámmesi tamam boladı.

⁸ Sol adamnıń aytqan sózlerin esittim, biraq túsınbedim hám onnan:

– Mırzam, bunıń aqibeti ne boladı? – dep soradım.

⁹ Ol bılay dep juwap berdi:

– Endi kete ber, Daniel. Bul sózler jabılıp, aqırzamanǵa deyin mórlep qoyılǵan. ¹⁰ Kópler páklenedi hám aǵarıp, tazalanadı. Biraq napák napákligin dawam etedi. Napáklerdiń birewi de bunı túsınbeydi, danalar bolsa bulardıń barlıǵın túsınıp aladı.

¹¹ Kúndelikli qurbanlıqlar toqtatılıp, wayran qılatuǵın jerkenishli zat ornatılǵannan baslap 1290 kún ótedi.

¹² Aqırına deyin, yaǵnıy 1335 kún ótkenshe kútip, shıdaǵanlar qanday baxıtlı! ¹³ Sen, Daniel, ómir jolınıdı dawam etip, bul dúnyadan kóz jumasań. Biraq aqırzamanda tirilip, sıyınıdı alasań.

Hoshea payğambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Hoshea payğambar Amos payğambardan keyin Izrailda, yaǵnıy arqa patshalıqta, patshalıq qulamastan aldın xızmet etken. Izrail patshalıǵı b. e. sh. 722-jılı qulaǵan.

Kitaptıń dáslepki úsh babında Hosheanıń shańaraq qurıwı súwretlenedi. Hosheanıń shańaraqı Izrail elinde waz etip aytqan xabarınıń janlı súwreti bolıp xızmet etedi. Quday Óz xalqı Izraildın biyopalıǵın kórsetpekshi bolıp, Hosheaǵa: «Buzıq hayalǵa úylen», – dep buyıradı. Buzıq hayal Hosheaǵa úsh perzent tuwıp beredi. Hosheanıń perzentlerine Quday Izrail xalqınıń jazalanıwın esletip turatuǵın atlardı qoyadı. Quday Hosheaǵa: «Biyopa hayalıńdı súy», – dep buyıradı, sebebi bul Qudaydın biyopa Izrail xalqına bolǵan máńgi súyispenshiliginiń tımsalı boladı.

Kitaptıń qalǵan bóliminde Qudaydın Izrail xalqı menen dúzgen

kelisimine ayrıqsha itibar beriledi. Bul kelisim boyınsha, Quday hám Izrail xalqı bir-birine sadıq bolıwı tiyis. Quday hámme waqıtta kelisim shártlerin orınlap keledi, Izrail xalqı bolsa hár saparı kelisim shártlerin buzadı. Olar Qudaydın járdemine isenbey, láshkeriniń kúshi hám basqa ellerdiń járdemi menen ózlerin qorǵamaqshı boladı. Bunnan tısqarı, butlarǵa tabınıp, jaqsı jemis jıynap alamız, mallarımız kóbeydi, dep úmitin butlarǵa baylaydı.

Izrail hám Yahuda xalıqları Qudaydan júz buradı, Quday olar menen bul haqqında aytısadı, kelisimdi buzǵanlıǵın aytıp olardı ayıplaydı. Olar islegen gúnaları ushın jazasın tartadı.

Gúnalarına qaramay, Quday Óz xalqın súyedi. Aqırı, Qudaydın sheksiz súyispenshiligi olardıń júrek tórin iyelep aladı, Quday hám xalq arasındaǵı qarım-qatnas tiklenedi.

Hosheanıń hayalı hám balaları

1 ¹Yahuda patshaları Uzziya, Iotam, Axaz, Xizkiya húkimdarlıq etken waqıtları hám Izrail patshaları Ehoash ulı Yarobam húkimdarlıq etken waqıtları Beeriy ulı Hosheaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi.

²Jaratqan Iye Hoshea arqalı sóyley baslap, oǵan bılay dedi:

– Bar, bir buzıq hayalǵa úylen, onıń buzıqshılıq penen tuwǵan balaları boladı. Óytkeni bul el de Jaratqan Iyeden bas tartıp, opasızlıq qıldı.

³ Solay etip, Hoshea Diblayımnın qızı Gomerge úylendi. Gomer hámileदार bolıp, Hosheağa ul tuwıp berdi.

⁴ Jaratqan Iye Hosheağa bılay dedi:

– Ulınnıń atın Izreel dep qoy. Sebebi uzaq waqıt ótpey, Men patsha Ehudıń shańaraǵım Izreelde qan tókkeni ushın jazalayman. Izrail patshalıǵın joq qılaman. ⁵ Sol kúni Men Izreel oypatlıǵında Izraildin sadaǵım sındıraman.

⁶ Gomer jáne hámileदार bolıp, qız tuwdı. Jaratqan Iye Hosheağa:

– Qızdıń atın Lo-Ruxama^a dep qoy. Óytkeni bunnan bılay Men Izrail xalqına rehim qılmayman, olardı keshirmeymen. ⁷ Biraq Yahuda xalqına rehim qılaman. Olardı sadaq, qılısh, sawash, at hám atlılar arqalı emes, al olardıń Qudayı bolǵan Men, Jaratqan Iye, Óz kúshim menen qutqaraman, – dedi.

⁸ Gomer Lo-Ruxamanı emshekten shıǵarǵannan soń, jáne hámileदार bolıp, ul tuwdı. ⁹ Jaratqan Iye bılay dedi:

– Ulınnıń atın Lo-Ammiy^b dep qoy. Óytkeni endi sizler Meniń xalqım emessiz, Men de sizlerdin Qudayıńız emespen. ¹⁰ Degen menen, Izrail xalqı teńizdegi qum sıyaqlı kóp bolıp, olardı ólshep te, sanap ta bolmaytuǵın waqıt keledi. Olarǵa: «Sizler xalqım emessiz», – dep ayılǵan jerde: «Tiri Qudaydıń balalarıız», – dep ayıladı.

¹¹ Sonda Yahuda hám Izrail xalıqları qaytadan birlesip, ózlerine bir basshı tańıladı. Olar óz elinde ósip, gúllep jasnaydı. Solay etip, Izreeldin^c kúni ullı bir kún boladı.

2 ¹ Jaratqan Iye bılay dedi: «Aǵa-inilerinızdı Ammiy^d, ájapa-qarındaqlarınızdı Ruxama^e, dep shaqırın».

Izraildin opasızlıǵı

² «Anańızdıń ayıbın betine basın, awa, ayıbın betine basın,

Ol endi hayalım emes,
Men de onıń kúyewi emespen.
Júzindegi buzıqshılıq boyawın óshirip,

Alıp taslasın kókiregindegi buzıqshılıq belgisin.

³ Bolmasa, Ózim onıń kiyimin sheship, jalańash qılaman, Anasınan tuwılǵanday etip, hámmeniń aldına qoyaman. Kewip qalǵan jerdey, shól daladay etip,

Suwsızlıqtan óltiremen.

⁴ Balalarına rehim qılmayman, Óytkeni olar buzıqshılıqtan tuwılǵan.

⁵ Olardıń anası buzıqshılıq qıldı, Shermendelik penen olarǵa hámileदार boldı.

Ol bılay dedi: „Oynaslarımın izinen eremen,

Nanımdı, suwımdı, jún hám zigır tawarımdı,

Záyıtın mayımdı hám ishimpligimdi olar beredi“.

⁶ Sonıń ushın, tosaman jolın tikenler menen,

Jolın taba almasın dep, diywal quraman.

⁷ Oynaslarımın izinen quwadı,

^a **1:6** *Lo-Ruxama* – «rehim etilmegen» degendi bildiredi.

^b **1:9** *Lo-Ammiy* – «Meniń xalqım emes» degendi bildiredi.

^c **1:11** *Izreel* – «Quday egedi» degendi bildiredi.

^d **2:1** *Ammiy* – «Meniń xalqım» degendi bildiredi.

^e **2:1** *Ruxama* – «rehim etilgen» degendi bildiredi.

- Biraq olarğa jete almaydı,
Olardı izleydi, biraq taba almaydı.
Sonda ol bılay deydi:
„Kúyewimniń aldına qayıtıp
barayın,
Sol waqıttaǵı awhalım házirgiden
jaqsı edi!“
- ⁸ Biyday, sharap hám záyıtın mayın,
Oǵan Men bergenimdi bilmedi.
Baal ushın qollanǵan gúmis
penen altındı da,
Oǵan Men bergenimdi bilmedi.
- ⁹ Sonıń ushın, zúraát waqtında
tartıp alaman biydayımdı,
Jıyın-terim máwsiminde alıp
qoyaman taza sharabımdı.
Jalańash denesin jawıp turǵan
jún hám zıǵır tawarlarımdı
qaytarıp alaman.
- ¹⁰ Mine, endi oynaslarımıń kóz
aldında,
Onı jalańashlap, abırayın
tógemen,
Hesh kim onı qutqara almaydı
Meniń qolımnan.
- ¹¹ Pútkil quwanışlarına, úlken
bayramlarına,
Jańa Ay bayramına hám Shabbat
kúnlerine,
Barlıq belgilengen bayramlarına
shek qoyaman.
- ¹² „Oynaslarımniń bergen tólemi“,
dep aytqan,
Júzimzarları menen ánjir baǵların
wayran etemen,
Hámmesin toǵaylıqqa
aylandıraman.
Baǵları jem boladı jabayı
haywanlarǵa.

- ¹³ Baallarıǵa arnalǵan bayram kúnleri,
Oǵan arnap tútetki tútetkeni ushın,
Sırǵa hám taǵınshaqlar menen
bezenip,
Oynaslarımıń izinen júrip,
Meni tolıq umıtqanı ushın, onı
jazalayman», – deydi
Jaratqan Iye.

Jaratqan Iyeniń Izrailǵa degen súyispenshiligi

- ¹⁴ «Al endi, onıń kewlin tabaman,
Shólge alıp barıp, jilli sóylesemen.
- ¹⁵ Sonnan keyin oǵan júzimzarların
qaytarıp beremen,
Axor^a oypatlıǵın úmit esigi
qılaman.
Jashlıq waqtındaǵıday,
Mısırdan shıqqan
kúnlerindegidey,
Ol Maǵan: „Awa“, – dep juwap
beredi.

¹⁶ Sol kúni, – deydi Jaratqan Iye, –
sen Meni „Kúyewim“, dep shaqırasañ,
artıq „Mırzam“^b demeyseń. ¹⁷ Baallardıń
atların qayıtıp tiline almaytuǵın qı-
laman. Olardıń atları qaytadan yadqa
alınbaydı. ¹⁸ Sol kúni olar ushın jabayı
haywanlar, aspandaǵı quslar hám jer
bawırlawshılar menen kelisim dúze-
men. Sol jerden sadaq hám qılıshlardı,
barlıq sawash quralların joq qılaman.
Sonda olar qáwipsiz jatatuǵın boladı.
¹⁹ Men seni Ózime máńgige nekelep
alaman. Saǵan hámmen waqıtta ádalatlı
hám ádil, súyispenshilikli hám miyrim-
shápáátli qatnasta bolaman. ²⁰ Seniń
menen bolǵan nekege sadıq qalaman,
sen Meni Jaratqan Iye, dep bileseń.

^a **2:15** Axor – «apat» degendi bildiredi.

^b **2:16** Sózbe-sóz: «Baalım».

- 21 Sol kúni juwap beremen,
– deydi Jaratqan Iye, –
Men aspańǵa, aspan bolsa jerge
juwap beredi.
- 22 Jer biyday, taza sharap hám záytún
mayı menen juwap beredi,
Olar Izreelge juwap beredi.
- 23 Sol waqıtta Men onı Ózim ushın
usı jerge egemen.
Lo-Ruxamaǵa rehim kórsetemen,
Lo-Ammiyge: „Meniń xalqım“, –
deymen.
Ol da Meni: „Meniń Qudayım“, –
dep shaqıradı».

Hoshea hám onıń opasız hayalı

3 ¹ Jaratqan Iye maǵan bılay dedi:
– Sen jáne bar! Oynası bar hám
buzıqshılıq islegen bolsa da, hayalı-
ña qaytadan súyispenshiligińdi kór-
set. Jaratqan Iye bolǵan Meniń Izrail
xalqın súygenim sıyaqlı, sen de ha-
yalıńdı súy. Izrail xalqı basqa quday-
larǵa burılıp ketti hám nıǵızlangan
kishmishti jaqsı kóredi.

² Solay etip, men on bes shekel^a gú-
miske, bir yarım xomer^b arpaǵa óz ha-
yalımdı qaytarıp satıp aldım. ³ Oǵan:

– Sen uzaq waqıt meniń menen ja-
saysañ. Buzıqshılıq qılmaysañ. Bir-
de bir erkekke jaqınlamaysañ, men
de saǵan jaqınlaspayman, – dedim.

⁴ Óytkeni Izrail xalqı da uzaq wa-
qıt dawamında patshasız, basshi-
sız, qurbanlıqsız, kiyeli tassız, efod^c
hám kiyeli músinsiz jasadı. ⁵ Sonnan
keyin, Izrail xalqı qaytadan Qudayı
Jaratqan Iyeni hám Dawıt patshanı
izleydi. Aqırǵı kúnlerde olar Jaratqan

Iyeden qorqıp, Onıń iygiligin qabil-
laytuǵın boladı.

Jaratqan Iyeniń Izrail xalqın ayıplawı

- 4** ¹ Tıńlań Jaratqan Iyeniń sózin,
Izrail xalqı,
Jaratqan Iyeniń bul eldiń
turǵınlarına qarsı dawası bar:
«Bul elde sadıqlıq ta,
súyispenshilik te, Quday
haqqında bilim de joq,
Meni, Óz Qudaynı tamǵısı
kelmeydi.
- ² Ol jerde nálet, jalǵan, adam óltiriw,
urlıq,
Hám buzıqshılıq tolıp ketken.
Hámme jaqta zorlıq, qan ústine
qan tógedi.
- ³ Sonıń ushın, jer kóz jas tógedi,
Ol jerde jasaytuǵın xalıq
hálsireydi.
Nabit bolar jabayı haywanlar,
Kóktegi quslar, hátteki teńizdegi
balıqlar».

Jaratqan Iyeniń ruwxaniylerdi ayıplawı

- ⁴ «Birde birewińiz dawlaspańlar,
Hesh kim bir-birin ayıplamasın,
Meniń dawam sizlerge qarsı, háy
ruwxaniyler!
- ⁵ Sizler kúndiz jıǵılasız,
Payǵambar da túnde sizler menen
birge súrnigedi,
Men anańızdı nabit qılaman.
- ⁶ Joq bolmaqta xalqım Meni
bilmegeni ushın,

^a **3:2** *On bes shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

^b **3:2** *Bir yarım xomer* – bir xomer shama menen 220 l.

^c **3:4** *Efod* – sózlikke qarań.

- Óytkeni sizler waz keshtinüz Meni biliwden,
Mağan ruwxaniy bolıp xızmet etpesin, dep,
Men de waz keshemen sizlerden.
Sizler umittinüz Qudayınızdın nızamların,
Sonın ushın, Men de perzentlerinüzdi umıtaman.
- 7 Ruwxaniyeler, sizlerdın sanınız artqan sayın,
Mağan qarsı kóp gúna qıldınız.
Endi abırayınızdı tógip, shermende qılamın.
- 8 Sizler xalqımın gúna qurbanlıqları arqalı jasaysız,
Olardıń gúna qılıwın qáleysiz.
- 9 Xalqımın basına túsken sizlerdın de basınızǵa túsedi.
Tutqan jolınız boyınsha jazalayman,
Qılǵan qılmısınızǵa jarasa qaytaramın.
- 10 Olar jeydi, biraq toymaydı qarnı,
Buzıqshılıq qıladı, biraq kóbeymeydi sanı.
Olar buzıqshılıq ushın, Jaratqan İyeni tárk etti».
- Qudaydın butqa tabınıwshılardı húkım qılıwı**
- 11 «Jańa hám eski sharap,
Xalqımdı es-aqılınan ayırdı.
- 12 Olar aǵash buttan keńes sorap,
Tayaqtan juwap aladı.
Óytkeni joldan urdı olardı buzıqshılıq ruwxı,
Óz Qudayınan ayırılıp,
buzıqshılıq qıldı.
- 13 Tawlardın tóbelerinde qurbanlıqlar shalıp,
Tútetki tútetip atır tóbeshiklerde,
Emen, aq terek hám terebinflerdin qoyıw sayalarında.
Sonın ushın, qızlarınız buzıq boldı,
Kelinlerinız neke hadallıǵın buzdı.
- 14 Buzıqshılıq qılǵan qızlarınızdı,
Neke hadallıǵın buzǵan kelinlerinızdı jazalayman.
Sebebi erkeklerdin ózleri buzıqlarǵa baradı,
Butqa tabınatuǵın jerde buzıqlar menen birge qurbanlıq shaladı.
Es-aqılınan ayırılǵan xalıq óledi.
- 15 Sen, Izrail buzıqshılıq qılsań da,
Yahuda bul ayıpqa qol urmasın.
Tabınıw ushın Gilgalǵa barmań,
Beyt-Awenge^a de ayaq baspań.
Tiri Jaratqan İye haqı ant ishpeń.
- 16 Izrail qaysar sıyırdıy bolıp ketti,
Endi Jaratqan İye olardı Qalay baǵadı qoyday etip keń jaylawda?
- 17 Efrayım^b butlarǵa júregin berdi,
Qoy onı!
- 18 Olar sharabın tawıslıǵanşa ishıp,
Buzıqshılıq jolın dawam etedi,
Olardıń húkimdarları shermendelikti jaqsı kórdi.
- 19 Dawıl olardı ushırıp alıp ketedi,
Butlarǵa bergem qurbanlıqları sebepli uyatqa qaladı».

^a 4:15 *Beyt-Awen* – «jawızlıq úyi» degendi anlatadı. Hoshea Beyt-El qalasın sol jerdegi butparazlıq sebepli usılay atadı.

^b 4:17 *Efrayım* – arqa patshalıq Izrail názerde tutilǵan.

Izrail hám Yahudanıń húkim etiliwi

- 5**¹ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Háy, ruwxaniyeler, esitińiler!
Háy, Izrail xalqı, dıqqat penen
tıńlańlar!
Qulaq salıń, háy patsha
shańaraǵı!
Sizlerge qarsı húkim shıǵarıldı.
Sizler Mispada adamlar ushın
duzaq,
Tabor tawında jayılǵan bir tor
boldıńız.
- ² Sizler tereń battıńız Shittimde,
Biraq Men hámmeńizdi
jazalayman.
- ³ Efrayım, seni jaqsı bilemen,
Izrailda da Meniń ushın jasırın
nárse joq.
Efrayım, házir sen buzıqshılıq
qılıp kettiń,
Izrail, sen ózińdi haramladıń.
- ⁴ Islegen isleri Qudayına qaytıwına
jol qoymaydı,
Sebebi olardıń ishinde buzıqshılıq
ruwxı bar,
Olar Jaratqan Iyeni tanımadı.
- ⁵ Izraildiń menmenligi ózine qarsı
gúwaliq beredi,
Óz jinayaty sebepli qulaydı Izrail,
yaǵnıy Efrayım,
Yahuda da onıń menen birge
qulaydı.
- ⁶ Qoy hám malları menen Jaratqan
Iyeni izleydi,
Biraq Onı taba almaydı,
Óytkeni Jaratqan Iye olardı taslap
ketti.
- ⁷ Olar Jaratqan Iyege opasızlıq etti,
Nekesiz balalar tuwdı.
Jańa ay bayramı olardıń ózlerin,
Jáne de, eginlerin jalmap jutadı».

Izrail menen Yahuda arasındaǵı urıs

- ⁸ «Gibada kárnay, Ramada kárnay
shertiń,
Beyt-Awende sawash dabılın urıń,
Dushpan izińizden kiyatır, háy
Benyamin!
- ⁹ Jaza kúni Efrayım qańırıp, bosap
qaladı,
Izrail urıwlarına járiyalaǵanım
sózsiz júz beredi.
- ¹⁰ Yahuda basshıları jer shegarasınıń
sızıǵın,
Jılıstırǵanlarǵa uqsaydı,
Suw tasqınınday etip, gázebimdi
tógemen olardıń ústine.
- ¹¹ Húkim waqtında Efrayım azap
shegip, ezildi,
Óytkeni biyhuda zatlarǵa eriwdi
abzal kórdi.
- ¹² Men Efrayımdı kúye sıyaqlı jep,
Yahuda xalqın qurt sıyaqlı
kemiremen.
- ¹³ Efrayım óziniń kesel ekenin,
Yahuda óz jaraların kórgende,
Efrayım Assiriyaǵa ketti,
Ullı patshadan járdem sorap,
elshi jiberdi,
Biraq ol shıpa bere almaydı
sizlerge,
Jarańızdı táwir qıla almaydı.
- ¹⁴ Óytkeni Men Efrayımǵa arıslan
sıyaqlı,
Yahuda xalqı ushın kúshli bir
arısladay bolaman.
Olardı Ózim tilkimlep, maydalap
taslayman,
Súyrep, Ózim alıp ketemen.
Olardı hesh kim qutqara almaydı.
- ¹⁵ Olar óz gúnasin moyınlaǵan
waqtqqa deyin,
Men olardı taslap ketemen.

Azap ishinde júrgende, Meniń
júzimdi izlep, olar Mağan
qaytadı».

Xalıqtıń ótirikten táwbe qılıwı

- 6** ¹ Bul xalıq bilay deydi:
«Kelińler, Jaratqan Iyege
qaytayıq!
Ol bizlerdi tilkimlep, maydalap
tasladı,
Shıpanı da Ózi beredi.
Bizlerdi jaradar qıldı,
Jaralarımızdı Ózi tańadı.
- ² Eki kúnde bizlerdi ómirge qaytaradı,
Úshinshi kúni ayaqqa turǵızadı,
Onıń dárgayında jasaymız.
- ³ Kelińler, Jaratqan Iyeni biliwge
umtılayıq,
Onı biliwge ǵayrat salayıq.
Ol tań atıwındaý sózsiz keledi,
Jerdi suwǵaratuǵın jawın sıyaqlı,
Awa, báhár jawınındaý bizlerge
keledi».
- ⁴ Quday bilay deydi:
«Saǵan ne qılayın, háy Efrayım?
Saǵan ne qılayın, háy Yahuda?
Súyispenshiligińiz tańdaǵı
dumanday tez joq boladı,
Erte azanǵı shıq sıyaqlı parlanıp
ketedi.
- ⁵ Sonıń ushın, sizlerdi
payǵambarlarım arqalı
shawıp tasladım,
Awzımnan shıqqan sózlerim
menen óltirdim,
Tań nurınıń shıǵatuǵınındaý,
Shıǵarǵan húkimim sózsiz júzege
asadı.
- ⁶ Óytkeni Men qurbanlıq emes,
Miyrim-shápáát qáleymen,
Jandırılatuǵın qurbanlıqlardı
emes,

Meni, Qudaydı tamıp, biliwińizdi
qáleymen.

- ⁷ Xalqım Adam-ata sıyaqlı
kelisimdi buzdı,
Awa, ol jerde Mağan opasızlıq
qıldı.
- ⁸ Gilad – jawızlardıń qalası,
Kósheleri qan izlerine tolı.
- ⁹ Qaraqshılar buqqıda jatıp,
qurbanın ańlıydı,
Ruwxaniyeler toparı da olarǵa
uqsaydı.
Shexem qalasına baratuǵın jolda
adam óltiredi,
Awa, olar jerkenishli jinayatqa qol
uradı.
- ¹⁰ Men Izrailda qorqınıshlı hádiyseni
kórdim:
Efrayım buzıqshılıq qıldı,
Izrail ózin haramladı.
- ¹¹ Háy, Yahuda, seniń de jaza kúniń
belgilendi.

Men xalqımdı jáne abadansılıqqa
eristirmekshi bolǵanımda,

- 7** ¹ Izraildı shıpalamaqshı bolǵa-
nımda,
Efrayımın ayıpları áshkara boldı,
Samariyanıń jinayadı ashıldı.
Olar hiylekerlik penen is tutadı,
Urılar úylerge urlıqqa túsedı,
Qaraqshılar jol tosıp tonawshılıq
qıladı.
- ² Olardıń islegen jawız isleri yadımda,
Biraq olar bunı oylamaydı da.
Endi jawız isleri ózlerin qorshap
aldı,
Sol gúnalar Meniń kóz aldında.
- ³ Olar jamanlıqlarımenen patshanıń,
Jalǵanları menen hámeldarlarınıń
kewlin kóterer.

- 4 Olardıń hámmesi buzıqshılıqqa háwes,
Olar qamırdı iylegennen baslap,
Ol ashıǵanǵa deyin,
Óshpey janıp turǵan tandırǵa uqsaydı.
- 5 Patshasınıń bayramı kúni,
Hámeldarlar sharaptıń qızırwına más boldı,
Patsha surbetler menen tabaqlas boldı.
- 6 Olar hiyle menen oǵan jaqın bolar,
Júrekleri peshtey janar,
Túni menen ǵázepten pısqıp,
Azanda jalınday lawlaydı.
- 7 Tandırday qızǵan bul barlıq adamlar,
Húkimdarların jalnamay jutıp atır.
Nátıyjede patshaları birinen keyin biri ólip atır,
Biraq Meni járdemge shaqırmadı birewi de.
- 8 Efrayım basqa xalıqlar menen aralasıp ketti,
Ol bir jaǵı kúyip, bir jaǵı shiyki qalǵan nangǵa uqsaydı.
- 9 Ózge xalıqlar onıń kúshin jalmadı,
Ol bolsa, bunı ańlamadı.
Shashlarına aq tústi,
Biraq bunı da bayqamadı.
- 10 Izraildıń menmenligi, ózine qarsı gúwalıq berer,
Basına túsken apatlarǵa qaramay,
Óz Qudayı Jaratqan Iyege qaytpadı,
Olar Meni izlemedi.
- 11 Efrayım sana-sezimi joq, aqılsız kepterge uqsaydı,
- Olar birese Mısırdı shaqırıp,
Birese Assiriyaǵa barıp, járdem soraydı.
- 12 Olar ketkende, Men torımdı olardıń ústine taslayman,
Aspanda ushıp júrgen qustay etip, jerge túsiremen.
Olardı jıyımında ayılǵanı boyınsha jazalayman.
- 13 Hásiret bolsın, olarǵa!
Sebebi olar Mennen uzaqlasıp ketti!
Apat jawadı olardıń baslarına,
Óytkeni Maǵan qarsı bas kóterdi!
Olardı qutqargım keledi,
Biraq Maǵan jalǵan sóyleydi.
- 14 Olar Maǵan shın júreктen jalbarınbaydı,
Tóseklerinde jatıp, baqıradı.
Biyday hám sharap ushın olar óz denelerin tiledi^a.
Mennen olar uzaqlasadı.
- 15 Olarǵa tálim-tárbiya berip, kúsheytken bolsam da,
Olar Maǵan qarsı jamanlıq oyladı.
- 16 Olar jaramsız sadaqqa uqsaydı,
Maǵan, Quday Taalaǵa júzin burmaydı.
Aqılsız sózleri sebepli,
Basshıları qılıshtan óledi,
Mısırdá olar kúlki boladı».

Qudaydıń butqa tabınıwshılardı ayıplawı

- 8** ¹ Jaratqan Iye bılay deydi:
«Kárnay shalıp, dabil salıń!
Dushpan búrkittey Jaratqan Iyenıń xalqınıń ústinde ushıp júr,
Sebebi xalqım kelisimimdi buzdı,
Olar nızamıma qarsı shıqtı.

^a 7:14 Baalǵa tabınıwshılar tárepinen islenen háreket. 3Pat 18:28.

- 2 Izrail xalqı Mağan dad salıp:
„Qudayım, Seni tán alamız!“ –
deydi.
- 3 Özleri bolsa, iygilikli islerden bas
tarttı,
Dushpanlar quwǵın qıladı olardı.
- 4 Olar Mensiz patshalar tayınladı,
Ruxsatımsız basshılar sayladı.
Gúmis hám altınnan ózleri ushın
butlar soqtı,
Usı arqalı baslarına apat keltirdi.
- 5 Háy, Samariya! Seniń tana
súlderindeki butıń
jerkenishli,
Sizlerge qarsı gázebim lawlap
janbaqta!
Qashan ayıpsız bolıp júresiz?
- 6 Öytkeni bul Izraildiń isi,
Buttı bir ónerment soqtı,
sonlıqtan ol Quday emes!
Samarianıń músın tanası
sındırıp taslanadı.
- 7 Samal ekken adamlar boran orıp
alar,
Masaqsız biyday un bolmas.
Biydayıńızdıń masaǵı bolǵanı
menen,
Onı bóten xalıqlar jep keter.
- 8 Izrail jalmap jutıldı,
Basqa xalıqlar arasında jaramsız
ıdısqı uqsap qaldı.
- 9 Jalgız qańǵıp júrgen qulanday,
Olar Assiriyaǵa ketti.
Efrayım ózine oynaslar jalladı.
- 10 Olar basqa xalıqlardan oynaslar
jallasa da,
Men olardı bir jerge jıynap
alaman.
Kúshli patshanıń zulımlıǵı astında,
Olar tez arada hálsizlenip qaladı.
- 11 Efrayım gúnaların juwmaqshı
bolıp,

Kóp qurbanlıq orımlar qurıp
tasladı.

Bular bolsa, gúna isleytuǵın
orınǵa aylandı.

12 Men bul xalıqqa kóp nızamlar
jazdıım,

Biraq olar nızamlarımdı jat nárse
dep sanadı.

13 Olar qurbanlıqlar beredi,
Ózleri qurbanlıq góshinen jeydi,

Biraq Jaratqan İyeniń, Meniń
kewlim tolmas olarǵa.

Olardıń jinayatların eske alaman.
Gúnaları ushın jazasın beremen,
Olar Mısırǵa qayıp ketedi.

14 Izrail Öz Jaratıwshısın umıtıp,
saraylar qurdı,

Yahuda kóp qalalardı bekkemledi.
Biraq Men qalalarına ot qoyaman,
Qorǵanların otqa jem qılamam».

Izrail xalqınıń jazalanıwı

9 1 Háy Izrail, basqa xalıqlarday
quwanıp, shadlanba!

Sen opasızlıq qılıp, Qudaydan
uzaqlastıń,

Barlıq qırman jerinde,

Buzıqshılıqqa tólangen tólemdi
jaqsı kórdiń.

2 Al endi qırman da, sharap
sıǵatuǵın iskenje de xalıqtı
toydırmaz,

Taza sharap ta olardıń úmitin
aqlamas.

3 Olar Jaratqan İyeniń jerinde
qalmaydı,

Efrayım Mısırǵa qayıp ketedi.
Assiriya da haram sanalǵan azıq-
awqatlardı jeydi.

4 Qurbanlıqların lazımdaǵı nan
sıyaqlı bolıp,

Onnan jegenlerdiń hámmesi
haram sanaladı.

- Jaratqan Iyege ishimlik sadaqasın quymañ,
Alıp kelgen qurbanlıqların Oğan maqul bolmas.
Olardıń namı tek ğana qarın ushın,
Bunday nanlar Jaratqan Iyeniń Úyine kirgizilmes.
- 5 Ne isley alasız belgilengen bayramlarda,
Jaratqan Iyeniń bayram kúnlerinde?
- 6 Olar apattan qashıp qutılsa da, Mısır olardı bir jerge jıynaydı, Paytaxtı Memfis olardı jerleydi. Bahalı gúmis zatlarıńdı jantaq shópler basıp, Shatırlarına sheńgel ósip ketedi.
- 7 Jaza beriletuǵın waqıt jetip keldi, Esap beretuǵın waqıt keldi. Háy, Izrail, mınanı bilip qoy, Kóp gúnaların sebepli, Dushpansılıǵınıń sheksizligi sonshelli, Payǵambar aqmaq, ruwxtan ilhamlanǵan adamlar telbe, dep sanaldı.
- 8 Qudayım payǵambardı Efrayımǵa gúzetshi qıldı, Biraq onıń hár bir adımına duzaq qurdıńız, Dushpanlıq bar Qudayımızdıń Úyinde.
- 9 Giba kúnlerindeki sıyaqlı^a, olar azǵırılıwǵa tereń battı. Quday jınayatların eske aladı, Gúnalarına jarasa jaza beredi.
- 10 Jaratqan Iye bilay deydi: «Men Izraıldı tapqanda, Shólde júzim tapqanday boldım. Ata-babalarıńızdı kórgende, Dáslepki ánjir miywesin kórgendey boldım. Biraq olar Baal-Peorga kelgende, Sol jerdegi jerkenishli butqa ózlerin baǵıshladı. Olar ózleri jaqsı kórgen sol but sıyaqlı Jerkenishli bolıp qaldı.
- 11 Efrayımın saltanatı bir qus sıyaqlı ushıp ketedi, Olarda perzent te tuwılmas, hayalları da hámiledar bolmas, Qursaqına bala da pitpes.
- 12 Eger perzent ósirse de, Men olardı birewin de qaldırmay tartıp alaman. Awa, olardı taslap ketkenimde, hásiret shegedi!
- 13 Efrayımdı kórgenimde, Ol Tir qalasına uqsaytuǵın edi, Gózzal jerde jaylasqan edi. Biraq endi Efrayım óz balaların, Jálladtıń aldına alıp shıǵadı».
- 14 Jaratqan Iye, bul xalqına ne bereseń? Hayallardı bala tuwmaytuǵın, Balaların emize almaytuǵın qılıp ber.
- 15 Jaratqan Iye bilay deydi: «Olardıń hár bir jawızlıǵı Gilgaldan baslandı, Sol jerde jerkene basladım olardan. Islegen jawızlıqları ushın, Olardı úyimnen quwıp jiberemen. Artıq olardı jaqsı kórmeymen,

a 9:9 Biy 19–21.

- Olardıń barlıq basshıları Maǵan qarsı bas kóterdi.
- 16 Efrayım quladı, tamırları kewip qaldı,
Artıq miywe bere almaydı.
Balalı bolǵan jaǵdayda da,
Álpeshlegen zúryadın óltiremen».
- 17 Olar Qudayǵa qulaq salmaǵanlıqtan,
Qudayım olardan júz buradı.
Xalıqlar arasında gezende boladı.

- 10** ¹ Izrail jayılp ósken júzim aǵashına megezeydi,
Mol miywesin berdi,
Biraq miywesi kóbeygen sayın,
Butqa arnap kóp qurbanlıq orın qurdı.
Eli gúllep jasnaǵan sayın, kiyeli taslardı bezedi.
- ² Kewilleri ekige bólingen bul xalıq endi ayıbı ushın jazasın aladı,
Jaratqan Iye butqa arnalǵan qurbanlıq orınların qulatağı,
Kiyeli tasların sındırıp taslaydı.
- ³ Sonnan soń olar bılay deydi:
«Bizlerdiń patshamız joq,
Óytkeni Jaratqan Iyeden qorqpadıq.
Patshamız bolǵanı menen,
Ne keler edi onıń qolınan?»
- ⁴ Olar aytıp atır mániessiz sózlerdi,
Jalǵan ant ishıp, kelisim dúzip atır.
Sonıń ushın, atızdıń qarıqlarındaǵı záhárli shóp sıyaqlı,
Ádilsizlik kóbeyip barmaqta.
- ⁵ Samariyada jasadıtuǵınlar,
Beyt-Awendegi qashar butnan qáweter alar,

- Xalıq onıń ushın jas tóger.
Buttıń ruwxaniyleri de dad salar,
Sebebi buttıń saltanatı alıp taslanadı.
- ⁶ But sıy retinde ullı patshaǵa,
Assiriyaǵa alıp ketiledi,
Efrayım shermende boladı,
Izrail óz jobası sebepli uyatqa qaladı.
- ⁷ Suwdaǵı ıǵıp ketken tayaq sıyaqlı,
Samariya patshası joq bolıp ketedi.
- ⁸ Izraildiń gúnasına sebep bolǵan,
Awendegi sıyımw orınları joq qılınadı.
Qurbanlıq orınlardı jantaq hám sheńgeller basadı.
Sonda adamlar tawlarǵa:
«Bizlerdi jerleń!»
Tóbeshiklerge: «Ústimizge qulań!» dep jalinadı.
- ⁹ Jaratqan Iye bılay deydi:
«Háy, Izrail, sen Gibada bolǵan kúnnen baslap gúna islediń,
Sol jerde ózgermesten qaldıń.
Gibadaǵı jinayatshılardıǵa qarsı sawash bolmadı ma?»
- ¹⁰ Men qálegen waqtımda jazańdı beremen,
Saǵan qarsı xalıqlardı birlestiremen.
Eki jinayatıń ushın,
Dushpanlar saǵan kisen saladı.
- ¹¹ Efrayım túyek aydawdı jaqsı kóretuǵın,
Úyretilgen qasharǵa uqsaydı.
Biraq moyntırıq taǵaman,
Efrayımınń sulw moynına.
Efrayımdı ertleymen,
Yahudaǵa qos aydataman,
Yaqipqa mala bastıraman.
- ¹² Háy, Izrail, ózińiz ushın ádillik egiń,

- Súyispenhilik jemisin orıp alını.
 Özleriñiz ushın súrilmegen
 jeriñizdi súriñ,
 Sebebi Jaratqan Iyeniñ aldına
 keletuǵın waqtıñız boldı,
 Ol kelgen waqıtta,
 Ústiñizge ádalatlıqtı jawıñday
 jawdırsın.
- 13 Biraq sizler jawızlıq egip,
 Ádilsizlikti orıp aldıñız,
 Jalǵannıñ miywesinen jediñiz,
 Óytkeni tutqan óz jolıñızǵa súyenip,
 Batır jawıngerleriñizge isendiñiz.
- 14 Sonıñ ushın, xalqıñızdıñ basına
 sawash apatı dónip tur,
 Shalmannıñ sawash kúñinde
 Beyt-Arbeldi qulatqanıñday,
 Hayallardı balaları menen birge
 jerge urıp óltirgenindey,
 Qulaydı seniñ barlıq qorǵanlarıñ.
- 15 Háy Beyt-El, jawızlıqlarıñnıñ
 kópligi ushın,
 Usı kúnler basına túsedı.
 Tañ atqanda, Izrail patshası nabıt
 boladı».

Qudaydıñ Izrailǵa degen súyispenhiligi

- 11** ¹ Jaratqan Iye bilay deydi:
 «Balalıǵında Izraildi súydım,
 Ulımdı Mısırdan shaqırıp aldım.
² Olardı qansha shaqırsam,
 Mennen sonsha uzaqlastı.
 Qurbanlıqlar berdi Baallarǵa,
 Tútetkiler tútetti butlarǵa.
³ Efrayımǵa táy-táy turıp, júriwdi
 Men úyrettim,
 Onı qollarımda kóterip júrdim.
 Biraq ol bilmedi Meniñ shıpa
 bergeniñdi.
⁴ Men onı insan jibi menen,
 Súyispenhilik arqanı menen
 jeteledim.

Moyınan moyıntırıqtı alıp taslap,
 Onı awqatlandırıw ushın, eñkeydim.

- ⁵ Xalqım táwbe qılıwdan bas
 tartqanı ushın,
 Mısırǵa qayıp barmay ma?
 Assiriya olarǵa húkimdarlıq
 qılmay ma?
- ⁶ Qalalarında qılısh jalañlaydı,
 Dárwazalarınıñ támbileri joq
 qılınadı,
 Qorǵanı ishinde olardı qılısh
 jalmaydı.
- ⁷ Óz xalqım Mennen júz buriwǵa
 beyimlesedi,
 Baalǵa dad salsa da,
 Ol olardı hasla joqarı kótermes.
- ⁸ Háy, Efrayım, qalay sennen waz
 kesheyin?
 Háy Izrail, qalayınsha seni taslap
 keteyin?
 Adma qalasın joq qılǵanımday,
 seni joq qıla alaman ba?
 Seboyımǵa qılǵanımdı saǵan qıla
 alaman ba?
 Bunday qılıwǵa júregim dawamas
 hasla!
 Saǵan bolǵan mehrim artıp ketti.
- ⁹ Yaq, lawlaǵan gázebimdi basıñızǵa
 jawdırmayman,
 Efrayımdı jáne nabıt qılmayman.
 Óytkeni Men insan emespen,
 Qudayman,
 Arañızda bolatuǵın muxaddes
 Qudayman,
 Artıq aldıñızǵa gázep penen
 barmayman.
- ¹⁰ Arısladay aqırǵanımda, xalqım
 Jaratqan Iyeniñ, Meniñ
 izimnen eredi,
 Men aqırǵanımda balalarım
 batıstan titiresip keledi.

- 11 Olar Mısırdan quslarday bolıp,
Assiriyaдан kepterlerdey qaltırap
keledi.
Men olardı úylerine
ornalastıraman,
Bunı Men, Jaratqan Iye aytaman».

Izraildiń gúnası

- 12 «Efrayım átirapımdı jalǵan menen,
Izrail Meni hiyle menen orap
tasladı.
Al Yahuda Quday menen birge
bolıp,
Muxaddes Qudayǵa sadıq qaldı».

12 ¹ Efrayım shól samalın kútip
turadı,

Kúni boyı shıǵıs samalınıń izinen
quwıp júredi.

Jalǵan hám zorlıqtı arttıradı.
Assiriya menen kelisim dúzip,
Záytún mayın Mısırga jiberedi.

- 2 Jaratqan Iyeniń dawası bar
Yahudaǵa,
Yaqıptı júrgen jolı boyınsha
jazalaydı,

Islegen islerin ózlerine qaytaradı.

- 3 Yaqıp anasınıń qarnında
tuwısqanıń tabanım uslaǵan^a,
Úlkeygende, Quday menen
gúresken^b.

- 4 Perishte menen gúresip, onı jeńdi,
Ol jılap, miyrim-shápáát soradı.
Qudaydı Beyt-Elde taptı,
Sol jerde Quday bizler menen
sóylesti^c.

- 5 Jaratqan Iye, Álemniń Qudayı,

Onıń atı – Jaratqan Iye.

- 6 Sonlıqtan Qudayıńa qayt sen,
Súyispenshilikti hám ádillikti
saqla,

Hámme waqıtta Qudayıńdı kút.

- 7 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Xalqım táreziden jeytuǵın
sawdagerge uqsaydı,

Olar urlıqtı jaqsı kóredi.

- 8 Efrayım: „Men bayman,
Ózime mal-dáwlet arttırdım,
Barımdı mańlay terim menen
taptım,

Hesh kim meni gúnakar dep
ayıplay almas“, – deydi.

- 9 Biraq seni Mısırdan alıp shıqqan,
Qudayıń Jaratqan Iye – Men
bolaman.

Shóldegi kúnlerińizdegidey,
Seni jáne shatırlarǵa
ornalastıraman.

- 10 Men payǵambarlarǵa sóyledim,
Olarǵa kóp ayanlar berdim,
Olar arqalı tımsallar aytım».

- 11 Giladta jawızlıq islenbedi me?
Sózsiz onıń xalqı áhmiyetsiz bolıp
qaldı.

Gilgalda buǵalar qurbanlıq
qılınbadı ma?

Atızlar dógeregindegi qurbanlıq
orınlar,

Tas úyindilerine uqsap qaladı.

- 12 Yaqıp Aram eline qashıp ketti^d,
Izrail ol jerde hayalı ushın qul bolıp,
Qalıńlıq tólew ushın qoy baqtı^e.

a 12:3 Jar 25:26.

b 12:3 Jar 32:22-30.

c 12:4 Jar 28:10-22; 35:1-15.

d 12:12 Jar 28:1-5.

e 12:12 Jar 29:1-20.

13 Jaratqan Iye payğambarı arqalı,
Izrail xalqın Mısırdan alıp shıqtı,
Payğambar arqalı olardı qorğadı.

14 Biraq Efrayım qattı gázeplendirdi
Qudaydı,
Efrayımnan esabın talap qıladı
tókken qamı ushın,
Onı mazaq qılğanı ushın ılayıqlı
jazasın qaytaradı.

Izraildın keyingi jazası

13 1 Jaratqan Iye bılay deydi:
«Burın Efrayım sóylegende,
hámme titireytuğın edi,
Izrailda onıń mártebesi ullı edi.
Biraq Efrayım Baalğa tabınıp,
gúna arttırdı,
Usılay etip, ózin ólimge tapsırdı.
2 Házir de xalqım gúna ústine gúna
islep atır,
Gúmislerinen quyma butlar,
Sheberlik penen músınler soǵıp
atır.
Bulardıń hámмесin ónerment
qoldan isler.
Bunday adamlar haqqında bir sóz
bar:
„Butqa qurbanlıq qılğan – tananı
súygen boladı“.
3 Sonıń ushın, olar tańǵı dumanday
boladı,
Bir maydanda joq bolatuğın
shıqqa uqsaydı.
Samal ushırǵan qırmandaǵı
qawıqtay joq boladı,
Morıdan shıqqan tútinge uqsap
qaladı.
4 Biraq Mısırdan seni alıp shıqqan,
Qudayın Jaratqan Iye – Men
bolaman.
Mennen basqa Qudaydı bilmewiń
kerek,

Mennen basqa joqdur seniń
qutqarıwshıń.

5 Men seni shólde,
Suwsız qurǵaqshılıqta baqtım.
6 Otlı jaylawda olar toydı,
Qarnı toyğannan keyin, menmen
boldı.
Sol sebepli sen Meni umıttıń.
7 Men olardıń jolın arıslan sıyaqlı
añlıyman,
Qaplan sıyaqlı, buqqıda jataman.
8 Balalarınan ayırılǵan ayıw sıyaqlı
taslanaman,
Júrekerin jawıp turǵan
kókirekerin tilkimlep
taslayman.
Sol jerde arıslan sıyaqlı olardı
jalmayman,
Jirtqısh haywan kibi maydalap
taslayman.

9 Háy, Izrail, Men seni qurtaman,
Saǵan kim járdem bere aladı?
10 Barlıq qalalarıńdı qutqaratuğın
patshań qáne?
„Bizlerge patsha hám basshı ber“, –
dep soraǵan biyleriń qáne?
11 Men ashıwlanıp, saǵan patsha
berdim,
Gázepke mingenimde, onı alıp
tasladım.
12 Efrayımın jınaytı jıynalıp tur,
Onıń gúnası saqlanıp tur.
13 Tolǵaq tutqan ananıń azabı oǵan
túsedı,
Biraq bala aqılsız bolıp,
Waqtı bolǵanda da, qarınnan
shıqqadı.
14 Bul xalıqtı óliler mákanınıń
kúshinen qutqarar ma edim?
Olarǵa ámeńgerlik qılar ma edim?
Háy ólim, uwlı iyneńdi shıǵar!

Háy óliler mákamı, apat kúshińdi
kórset!
Endi Men rehim qılmayman».

- 15 Efrayım tuwısqanları arasında kóp
ósip-ónse de,
Jaratqan Iye onıń ústine shıǵıs
samalın,
Shólden esetuǵın samal jiberedi,
Onıń bulaǵı qurıydı,
Qudıǵınıń suwı tartılıp qaladı.
Ǵáziyesindegi bahalı zatları
tonaladı.

14 ¹ Samariya óz Qudayına qarsı
bas kóterdi,
Endi olar gúnasınıń jazasın tartıp,
qılıshtan óledi.
Dushpanlar jerge urıp óltiredi
bópelerin,
Júkli hayallarınıń qarınların
jaradı.

Hosheanıń Izrailǵa jalbarınıwı

- ² Qudayın Jaratqan Iyege qayt, háy
Izrail,
Óytkeni gúnań sebepli quladıń.
³ Táwbe etip, Jaratqan Iyege qayt,
Oǵan ayt: «Barlıq gúnalarımızdı
keshir,
Duwamızdı qabil et.
Buǵalardı qurbanlıq qılǵanday,
Saǵan algıs-maqtaw
usınamız.
⁴ Assiriya bizlerdi qutqara almaydı,
Mınbeyimiz sawash atlarına.
Endi qoldan soǵılǵan butlardı
„qudayımız“, demeymiz.
Sebebi jetim Sennen rehim
tabadı».

Jaratqan Iyeniń Izrailǵa úmit beriwi

- ⁵ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Shıpa berip xalqıma,
opasızlıqtan qaytaraman,
Súyemen shin kewilden olardı.
Sebebi olarǵa degen ǵázebim
qayttı.
⁶ Shıq sıyaqlı bolaman Izrailǵa,
Sonda Izrail lala gúldey ashıladı,
Lebanon kedri sıyaqlı tamır jayadı.
⁷ Olardıń shaqaları jayılp,
Záyıtın aǵashınday kórkem boladı.
Lebanondaǵı kedr aǵashınday
xosh iyis taratadı.
⁸ Olardıń sayasında jáne xalıqlar
jasaydı,
Olar mol biyday jetistirip,
júzimdey gúlleydi.
Lebanon sharabınday belgili
boladı.
⁹ Efrayım bilay desin: „Butlar maǵan
kerek emes!
Qudaydıń dawısına qulaq
salaman,
Názerimdi Oǵan qarataman,
Men jasil sárwi aǵashınday
bolaman“.
Men sen alǵan mol zúraátińniń
bulaǵıman».
- ¹⁰ Kim dana bolsa, usı jazılǵan
sózlerdi túsinedi,
Kim aqıl-parasatlı bolsa, bulardıń
barlıǵın ańlaydı.
Jaratqan Iyeniń jolları tuwrı,
Bul joldan júredi haq adamlar,
Biraq gúnakarlar bul jollarda
súrnigip jıǵıladı.

Ioel payǵambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Ioel payǵambar Yahuda hám Erusalim turǵınlarına payǵambarshılıq qılıp, olardı táwbege shaqıradı. Onıń payǵambarshılıqları anıq hám tuwrı boladı. Ioel payǵambardıń qashan xızmet qılǵanı belgisiz. Bazı alımlardıń shamalawı boyınsha, ol Babiloniya Erusalimdi basıp alıwınan aldın, yaǵnıy b. e. sh. 586-jılǵa deyin xızmet qılǵan.

Bul kitapta Ioel payǵambar Jaratqan Iyeniń kúni haqqında xabar beredi. Sol dáwirde Yahuda xalqı Jaratqan Iyeniń kúnin intizarlıq penen kútetuǵın edi. Olar sol kún kelgende Quday barlıq dushpanlardı joq qıladı, yahudiyler ushın abadanshılıq dáwiri baslanadı, dep oylaytuǵın edi. Biraq payǵambar bunnan kelisim bermeydi, negizinde

Jaratqan Iyeniń kúni kelgende, Quday birinshi náwbette Óz xalqın gúnaları ushın jazalaytuǵımın aytadı. Sonıń ushın, payǵambar xalıqtı táwbege shaqıradı. Ol Yahuda eline bastırıp keletuǵın úyin-úyin shegirtkeler hám elde bolatuǵın qorqınıshlı qurǵaqshılıq haqqında eskertedi. Ol Jaratqan Iyeniń kúnin tas túnek kún, bult qaplaǵan tas qarańǵı kún, dep súwretleydi.

Ioel payǵambar xalıqtı Qudayǵa qaytıwǵa shaqıradı. Qudaydıń miyrimi hám rehimlilikini haqqında sóz baslaydı. Ol xalıq jaza alıp bolǵannan keyin, Qudaydıń olarǵa rehim etetuǵınını, ústilerine Óz Ruwxın mol qılıp jawdıratuǵınını hám dushpanların qatań jazalaytuǵınını aytıp, payǵambarshılıq qıladı.

---

1 ¹ Petuel ulı Ioelge Jaratqan Iyeden sóz tústi:

Shegirtkelerdiń jerdi qaplap alıwı

² Háy, aqsaqallar, tıńlańlar,
Elde jasap atırǵan hár bir adam,
qulaq salańlar,

Siziń zamanıńızda yamasa
ata-babalarıńızdıń
dáwirinde,

Júz bergen be edi usınday apat?
³ Aytıp berıń bul haqqında
balalarıńızǵa,
Balalarıńız bayanlap bersin
balalarına,

- Olardıń balaları jetkizsin keyingi áwladına.
- 4 Sheksheklerden qalğanın shegirtkeler jedi,
Olardan awısqanın qońızlar jedi,
Qońızlardan awısqanın qurtlar jedi.
- 5 Háy, máskünemler oyandıń hám jılań!
Háy, sharap ishiwshiler,
sharabıńız ushın dad salıń!
Óytkeni taza sharabıńız awzıńızdan tartıp alındı.
- 6 Bastırıp keldi jerime kúshli hám sansız bir xalıq,
Tisleri arıslan tislerine uqsar,
Arıslandikindey gürek tisleri de bar.
- 7 Wayran qıldı júzim ağashlarımı, Jalańashlap tasladı ánjir ağashlarımı,
Shaqalarımıń qabıqların sılıp tasladı,
Hámmesi appaq talday bolıp qaldı.
- 8 Kúyewinen ayırılıp, aza kiyim kiygen,
Jas kelinshektey dad salıń.
- 9 Jaratqan İyeniń Úyinde toqtadı gálle hám ishimlik sadaqası,
Jaratqan İyeniń xızmetindegi ruwxaniyeler aza tutup atır.
- 10 Egislik maydanlar bosap qaldı, dad salmaqta dalalar,
Óytkeni joq etildi biydaylar,
Tawııldı jańa sharap, záytún mayı da aqpay, toqtap qaldı.
- 11 Biyday hám arpa ushın qayğırın, háy, diyxanlar!
Dad salıń, háy, bağmanlar,
Sebebi atızıńızdıń ónimleri joq boldı.
- 12 Júzim shaqaları quwradı, ánjir ağashları solıdı,
Anar, palma, alma ağashları,
Barlıq miywe ağashları quwradı.
Adamzattıń quwanışı joq boldı.
- Táwbege shaqırılıw**
- 13 Ruwxaniyeler, aza kiyim kiyip, jas tógiń,
Qurbanlıq orındaǵı xızmettegiler, dad salıń,
Háy, Qudayımnuń xızmetinde júrgenler,
Ibadatxanaǵa kelip, túndi aza kiyim menen ótkeriń.
Óytkeni Qudayıńızdıń Úyinde, Gálle hám ishimlik sadaqası qalmadı.
- 14 Oraza ushın kún belgileń,
Saltanatlı jynalıs járiyalań.
Aqsaqallardı hám bul jerde jasaytuǵınlardıń hámmezin,
Qudayıńız Jaratqan İyeniń Úyine jıynań,
Jaratqan İyege hámmeńiz jalbarınıń!
- 15 Sol kún, yaǵnıy Jaratqan İyeniń kúni jaqındur,
Qúdireti kúshli Qudaydıń jiberetuǵın apatı sıyaqlı keledi sol kún.
- 16 Azıq-awqatımız joq etildi kóz aldımızda,
Qudayımızdıń Úyinde quwanış hám shadhq tamam bolǵan joq pa?
- 17 Tuqımlar shirip ketti kesekler astında,
Gálle ónimleri quwrap qalǵanlıǵı sebepli,
Gállexanalar bosap, telekler buzıldı.

- 18 Ínırsıp atır mallar!
Gezip júripti padalar,
Óytkeni quwrap qalğan
jaylawdağı otlar,
Qoy súriwleri de qıynalıp qalğan.
- 19 Jaratqan Iye, Sağan jalbarınaman.
Óytkeni jalın jalmadı jaylawlardı,
Ot órtedi daladağı barlıq ağashlardı.
- 20 Hátteki, jabayı haywanlar da
Sağan jalbarınıp atır,
Sebebi say hám bulaqlar qurıp
qaldı,
Ot jalmadı daladağı jaylawlardı.

Shegirtkeler hám dushpanlar

- 2** ¹ Sionda kárnay shertińler!
Muxaddes tawımda dabil
urıńlar!
Qorqıwdan titiresin bul jerde
jasaytuǵımlar,
Óytkeni kiyatır Jaratqan Iyeniń
kúni,
Ol júdá jaqın.
- ² Bul kún qarańǵı, tas túnek,
Bultlı hám qap-qarańǵı bolar.
Tawlardıń ústinen jayılgan tań
nurı yańlı,
Sansız hám kúshli bir láshker
ordası kiyatır.
Áwelleri bunday hesh júz
bermegen,
Áwladlar boyı da hesh qashan
bolmas.
- ³ Olardıń aldında jalmaytuǵın ot,
Artında lawlağan jalın janar.
Aldındağı Eden baǵı sıyaqlı jerler,
Olar ótkennen keyin, izsiz shólge
aylanar.
Hesh náirse qashıp qutıla almas
olardan.
- ⁴ Olardıń kórinisi atlarǵa uqsaydı,
Sawash atlarındaý dúsirlesedi.

- ⁵ Taw tóbesine shıǵıp atırǵan,
Sawash arbasınıń dawısındaý
dúsirleydi,
Sabandı jandırıp atırǵan jalındaý
tısırlaydı,
Sawashqa sap tartıp, júris qılǵan,
Kúshli láshker ordasınıń
shawqımına uqsaydı.
- ⁶ Olardıń aldında qorqınışqa túsedı
xalıqlar,
Hámmeniń júzi solıp, aǵarıp ketedi.
- ⁷ Bahadırlarday hújim qıladı olar,
Batır áskerler sıyaqlı diywallarǵa
órmelep minedi.
Olar sap tartıwı menen alǵa basıp,
Hesh biri óz jolınan shetke
shıqqaydı.
- ⁸ Bir-birin iyterip, túrtpesten,
Hámmesi saptı buzbay qádem
basadı.
Jawdıń qurallı bógetlerin jarıp
ótkende de,
Olardı hesh náirse toqtata almas.
- ⁹ Olar qalaǵa bastırıp kirip,
Diywallardan órmelep ótedi,
Úylerge tırmasıp minip,
Urıday terezeden kiredi.
- ¹⁰ Olardıń aldında jer silkinedi,
Aspan qaltırap turadı.
Quyash hám ay qarayıp ketedi,
Juldızlardıń nurı sónedi.
- ¹¹ Dawısı gúrkirep, Jaratqan Iye
ordasın baslap baradı,
Sansız Onıń láshkerleri,
Onıń buyrǵına boysınatuǵımlar
qúdiretli.
Jaratqan Iyeniń sol kúni ullı hám
qorqınışlı!
Sol künge kim shıday alar eken?!

Táwbege shaqırılıw

- ¹² Jaratqan Iye bilay deydi:

- «Házir oraza tutıp, jılap hám kóz jas tógıp,
Pútkil júregińiz benen Mağan qaytıń.
13 Kiyimińizdi emes, júreklerińizdi jirtıń».
- Qudayınız Jaratqan Iyege qaytıń.
Sebebi Jaratqan Iye miyrimli,
rehimli,
Sabır-taqatlı hám súyispenshiligi ullı.
Jazalawdan waz keshetuğın Quday.
- 14 Kim biledi, Ol rayıman qaytıp,
rehim qılıwı múmkin?
Keyin bereket beredi.
Sonda Qudayınız Jaratqan Iyege,
Gálle hám ishimlik sadaqalarıńızdı usınarsız.
- 15 Sionda kárnay shertiń,
Oraza ushın kún belgileń,
Sol kúni saltanatlı jıynalıs járiyalań.
- 16 Jıynań xalıqtı,
Pákleń jámiyetti,
Qartayğanlardı bir jerge shaqırıń,
Balalardı, hátteki emiziwli bópelardı alıp keliń.
Jáne de, kúyew óz bólmesinen shıqsın,
Kelinshek shımıldıqtan shıgıp kelsin.
- 17 Ruwxaniyeler, Jaratqan Iyeniń xızmetkerleri,
Jılasın Ibadatxananıń aywanı menen qurbanlıq orın arasında,
Jalbarınsın olar bılay dep:
«Jaratqan Iye, Óz xalqıńa rehim qıl,
Múlkiń ápsanağa aylanıp,
masqara bolmasın basqa milletler arasında,

Xalıqlar: „Olardıń Qudayı qayaqta?“ – dep mazaq qılmasın».

Jaratqan Iyeniń juwabı

- 18 Sonda Jaratqan Iye janı ashıp,
Rehim qıldı Óz xalqına.
- 19 Bılay dep juwap berdi Ol xalqına:
«Mine, sizlerge beremen gálle,
jańa sharap hám záytún mayın,
Bulardan toyıp iship-jeysiz.
Endi jol qoymayman milletler arasında mazaq bolıwıńızğa.
- 20 Arqadan kelgen qáwipti sizlerden uzaqlastıraman,
Quwrağan hám izsiz shólge olardı aydap jiberemen.
Aldındağılardı shıgıstağı teńizge,
Keyindegilerdi batıstağı teńizge ılaqtıraman.
Sasıq iyis shıgadı óliklerinen».
Shımında da, Jaratqan Iye ullı is qıldı.
- 21 Qorqpa, jer júzi, quwanıp shadlan!
Jaratqan Iye ullı islerdi isledi.
- 22 Qorqpań, jabayı haywanlar!
Sebebi jasılğa dónedi jaylawlar.
Miywelerin berer miywe aғashlar,
Ánjir hám júzimlerdiń miyweleri mol boladı.
- 23 Háy, Sion xalqı, shadlanıń,
Qudayınız Jaratqan Iyede quwanıń.
Tiklenip alıwıńız ushın, Ol sizlerge gúzgi jawın jawdırdı,
Óz waqtında jawdırdı gúz hám báhár jawınların.
- 24 Endi qırmanlarda taza dánler mol bolıp,
Sharapqa hám záytún mayına ıdıslar tolıp tasadı.

Jaratqan Iye Óz xalqın qutqaradı

- 25 Jaratqan Iye bilay deydi:
 «Sol jılları sizlerge jiberген,
 Shegirtke úyirleriniń jegenleriniń,
 Qıyaratqanlarınıń, jalmağanlarınıń,
 Yaǵnıy, Men jiberген láshker
 ordasınıń,
 Keltirген zıyanınıń ornın
 toltıraman.
- 26 Endi qálegenıńızshe jep toyasız,
 Sizler ushın ájayıp islerdi
 kórsetken,
 Qudayınız Jaratqan Iye bolǵan
 Maǵan algıs aytasız.
 Xalqım, sizler endi hasla
 shermende bolmaysız.
- 27 Háy, Izrail, Meniń arañızda
 ekenimdi,
 Meniń Qudayınız Jaratqan Iye
 ekenimdi,
 Mennen basqa quday joq ekenin
 bilip alasız.
 Xalqım, sizler endi hasla
 shermende bolmaysız.
- 28 Sonnan keyin, barlıq adamlardıń
 ústine,
 Óz Ruwxımdı jawdıraman.
 Ul hám qızlarıńız payǵambarshılıq
 qıladı,
 Qartayǵan adamlarıńız túsler,
 Jaslarıńız ayanlar kóredi.
- 29 Óz Ruwxımdı jawdıraman sol
 kúnlerde,
 Hátteki qul hám shorılardıń ústine.
- 30 Aspanda hám jer júzinde belgi
 kórsetemen,
 Qan, ot hám tútin minarası payda
 boladı.
- 31 Jaratqan Iyeniń ullı hám qorqınıshlı
 kúni kelmesinen aldın,

Quyash qarańǵılanıp, ay qanǵa
 aylanadı.

- 32 Sonda Meniń, Jaratqan Iyeniń atın
 aytıp shaqırǵan hár bir adam
 qutqarıladı.

Jaratqan Iye, yaǵnıy Men wáde
 bergenimdey,
 Sion tawındaǵı hám Erusalimdegi
 qashıp qutilǵanlar,
 Aman qalǵanlar Jaratqan Iyeniń,
 yaǵnıy Meniń tańlap
 alǵanlarım boladı».

Jaratqan Iye xalıqlardı húkim qıladı

- 3** ¹ «Mine, sol kúnlerde, Men Ya-
 huda hám Erusalimdi,
 Qaytadan abadansılıqqa
 eristirgenimde,
- ² Barlıq milletlerdi jıynap,
 Eshoshafat^a oypathıǵına alıp
 baraman.
 Múlkim bolǵan Izrail xalqın,
 Milletler arasına tarqatıp, jerimdi
 bólisip alǵanı ushın,
 Sol jerde olardı húkim qılaman.
- ³ Olar qul saylaw ushın shek tasladı
 xalqım ushın,
 Ózleri buzıqshılıq qılıw ushın, er
 balalardı sattı,
 Ishken sharabı ushın qızlardı
 tólem ornına berdi.
- ⁴ Háy, Tir, Sidon hám barlıq filist
 úlkeleri,
 Sizlerge Mennen ne kerek?
 Mennen ósh alıwdı qáleysizler me?
 Eger Mennen ósh almaqshı
 bolsańız,
 Sol waqıttıń ózinde óz
 qılmısıńızdı,
 Qaytarıp óz basınızǵa salaman.

^a 3:2 *Eshoshafat* – «Jaratqan Iye húkim qıladı» degendi bildiredi.

- 5 Sizler tonap aldınız gúmis hám altınimdi,
Alıp kettiñiz óz ibadatxanalarınızğa qımbat bahalı zatlarımıd.
- 6 Yahuda hám Erusalim xalqın greklerge satıp,
Olardı óz watanınan uzaqlastırdınız.
- 7 Kóresizler, Yahuda hám Erusalim xalqın,
Alıp shıgaman sizler satqan jerlerden.
Qılmısınızdı óz basınızğa salaman.
- 8 Endi ul hám qızlarınızdı Yahuda xalqına tapsıraman,
Olardı uzaq bir jurttqa – shebalılarga satadı.
Bulardı Jaratqan Iye bolğan Men aytım.
- 9 Milletler arasında bılay dep járiyalañ:
„Sawashqa tayarlanıp,
batırlarınızdı shaqırın,
Barlıq áskerleriñiz atlanıp,
hújimge shıqsın!
- 10 Paznańızdan qılıshlar,
Orağıńızdan nayzalar soğıñ.
Jawingermen, – desin hálisizler.
- 11 Háy, dógerektegi barlıq milletler,
asıgıñ,
Hámmeñiz jldam keliñ“».
- Jaratqan Iyeden Óz batırların sol jerge ákeliwin sorañ.
- 12 Jaratqan Iye bılay deydi:
«Milletler ayaqqa tursın,
Ehoshafat oypatlıgına toplansın.
Sebebi dógerektegi barlıq milletlerdi,
Húkim etiw ushın sol jerde bolaman.
- 13 Qáne, oraq sahnılar, eginler pisti,
Keliñler, júzim iskenjeleri tolıp ketti,
Basıp júzimlerdi sıgıñlar.
Óytkeni olardıñ jawızlıqları tolıp ketti».
- 14 Húkim oypatlıgına,
Sansız alaman jıynaldı,
Húkim oypatlıgına,
Jaqnlastı Jaratqan Iyeniñ kúni.
- 15 Quyash hám ay qarañgılasqan,
Juldızlardıñ nurı sónip qalğan.
- 16 Jaratqan Iye Sionda turıp baqıradı,
Erusalimnen gürkiregen dawıs shıgaradı.
Aspan hám jer shayqaladı.
Biraq Jaratqan Iye Óz xalqın panasına aladı,
Izrail xalqınıñ qorğanı boladı.
- Quday Óz xalqın jarılqaydı**
- 17 Jaratqan Iye jáne bılay deydi:
«Sol waqıtta sizler biletuğın bolasız,
Muxaddes tawım bolğan Siondı mákan etken,
Qudayınız Jaratqan Iye – Men ekenimdi.
Erusalim muxaddes qala,
Basqa xalıqlar onı endi hasla basıp almaydı.
- 18 Sol kúni mazalı júzim sharabı ağar tawlardan,
Sút ağıp turar tóbeshiklerden,
Yahudadağı hámme suwsız ózekler suwğa toladı,
Jaratqan Iyeniñ Uyinen bir bulaq shıgadı,
Shittim oypatlıgın suwgaradı.
- 19 Biraq Mısır wayran boladı,

Edom izsiz shólge aylanadı,
Sebebi olar yahudalılardıń jerine
hújim qılıp,
Ayıpsız adamlardıń qanın tókti.
²⁰ Al Yahuda adamnıń máńgi
mákanlaytuǵın jeri boladı,
Erusalim áwladtan-áwladqa turadı.

²¹ Tógilgen qanlar ushın jaza
bermegen edim,
Endi olardıń qanınıń óshin
alaman.
Jaratqan Iyeńiz bolǵan Men
Siondı mákanlayman».

Amos paygambardın kitabı

Kitap haqqında mağlıwmat

Amos paygambar Yahuda elinen bolıp, ol jerde sharwashılıq penen shuǵıllanatuǵın edi. Quday onı Izrail eline jiberedi hám ol jerdegi xalıqqa paygambarshılıq qılıwdı buyıradi. Amos Yahudada ózi jasap atırǵan Teqoadan shıǵıp, Izraildaǵı Beyt-El qalasına baradı. Sol dáwirlerde Beyt-El Izraildaǵı butparazlıqtıń eń kúshli orayı bolǵan.

Bul kitaptıń basında Amos paygambar Izraildın átirapındaǵı xalıqlar haqqında paygambarshılıq qıladı. Keyin Izrail xalqınıń, ásirese, bay adamlardıń ashshı táǵdirin

járiyalaydı. Óytkeni olar kámbaǵal watanlasların talap, qul qılatuǵın edi. Sol dáwirde Izrail xalqınıń kópshiligi Qudaydın jolınan shıǵıp, butlarǵa sıyına baslaǵan edi. Soǵan qaramastan, olar Qudaydan qutqarılıw kútetuǵın edi. Amos bolsa xalıqtı eskertip, Qudaydın olardı jazalaytuǵının aytadı.

Kitap úmit beretuǵın sózler menen tamamlanadı. Quday Óz xalqın jazalap bolǵannan soń, olardı tutqınnan óz jerine qaytarıp alıp keledi hám xalıqtı qaytadan tikleydi.

---

1 ¹ Teqoalı sharwashılardıń biri bolǵan Amostıń sózleri. Yahuda patshası Uzziya, Izrail patshası Ehoash ulı Yarobam húkimdarlıq qılǵan waqıtlarda, jer silkiniwden eki jil aldın, Amos Izrail haqqında ayanlar kórdi.

² Amos bilay dedi:

«Jaratqan Iye Sionnan dawıslap
baqıradı,
Erusalimnen gúrkiregen dawıs
shıǵaradı.
Shopanlardıń jaylawları qayǵıǵa
batadı,

Karmel tawınıń joqarısındaǵı
shópler quwrıp qaladı».

Izrailǵa qońsilas xalıqlardıń jazalanıwı

Aram

³ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Damask jinayat ústine jinayat isledi,
Men jazasız qaldırmayman olardı,
Olar temir tisli mala menen
Giladtı ezdi.

⁴ Sonıń ushın, Xazaeldıń úyine ot
jawdıraman,

Ot jandırıp joq etedi
Ben-Hadadın qorğan
qalaların.

- ⁵ Damaskdárwazalarınıń támbilerin
sındıraman,
Awen oypatlıǵında taxtta
otırǵandı joq qılaman,
Beyt-Edende patshalıq hasasın
uslaǵandı óltiremen,
Kir jurıtına súrgin boladı aram
xalqı».
Bular Jaratqan Iyeniń sózleri.

Filist

- ⁶ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Gaza jinayat ústine jinayat isledi,
Men jazasız qaldırmayman olardı.
Olar pútkil jámiyetti súrginge alıp
ketip,
Edomlılarǵa satıp jiberdi.
⁷ Sonıń ushın, Gaza diywallarına ot
jawdıraman,
Ot jandırıp joq etedi onıń qorğan
qalaların.
⁸ Ashdod qalasında taxtta otırǵandı
joq qılaman,
Ashkelonda patshalıq hasasın
uslaǵandı óltiremen.
Ekronǵa qarsı qolımdı kóteremen,
Filistlerdiń aman qalǵanları joq
boladı».
Bular Quday Iyeniń sózleri.

Tir

- ⁹ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Tir jinayat ústine jinayat isledi,
Men jazasız qaldırmayman
olardı.
Olar doslıq kelisimin umıtıp,
Pútkil jámiyetti tutqınǵa alıp,
Edomlılarǵa satıp jiberdi.
¹⁰ Sonıń ushın, Tir qalasınıń
diywallarına ot jawdıraman,

Ot jandırıp joq etedi onıń qorğan
qalaların».

Edom

- ¹¹ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Edom jinayat ústine jinayat
isledi,
Men jazasız qaldırmayman olardı.
Olar qılısh penen quwdı
tuwısqanların,
Rehim qılmay, qáhárin sheksiz
shashtı,
Ġázebinen hesh qaytpadı.
¹² Sonıń ushın, Temanǵa ot
jawdıraman,
Ot jandırıp, joq etedi Bosranıń
qorǵanların».

Ammon

- ¹³ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Ammon jinayat ústine jinayat
isledi,
Men jazasız qaldırmayman olardı.
Olar jer shegarasın keńeytiw
ushın Giladqa hújim qılıp,
Ol jerdegi júkli hayallardıń
qarnın jardı.
¹⁴ Sonıń ushın, Rabba qalasınıń
diywallarına ot qoyaman,
Ot jandırıp, joq qıladı onıń
qorǵan qalaların.
Sawash kúńindegi qıshqırıqlar
astında,
Dawıllı kúnniń dúbeleyi ishinde
qaladı.
¹⁵ Ammon patshası xızmetshileri
menen birge súrgin etiledi».
Bular Jaratqan Iyeniń sózleri.

2 Moab

- ¹ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Moab jinayat ústine jinayat
isledi,

Men jazasız qaldırmayman olardı.
Olar Edom patshasınıń súyeklerin,
Hák kúydirgendey etip jaǵıp
jiberdi.

- ² Sonıń ushın, Moabqa ot
jawdıraman,
Ot jandırıp, joq etedi Keriyot
qorǵan qalasın.
Shawqım, sawash dabılları hám
kárnay sesleri astında,
Moab xalqı qırılıp ketedi.
³ Onıń húkimdarın joq qılamın,
Hámeldarı menen birge barlıq
xızmetshilerin óltiremen». —
Bular Jaratqan İyeniń sózleri.

Yahudanıń jazalanıwı

- ⁴ Jaratqan İye bilay deydi:
«Yahuda jinayat ústine jinayat
isledi,
Jazasız qaldırmayman olardı.
Jaratqan İyeniń, Meniń
nızamımnın olar bas tarttı,
Qaǵıydalarımdı orınlamadı.
Ata-babaları sıyaqlı jalǵan
qudaylarǵa erip,
Tuwrı joldan azǵırıldı.
⁵ Sonıń ushın, Yahudaǵa ot
jawdıraman,
Ot jandırıp joq etedi Erusalim
qorǵan qalasın».

Izraıldıń jazalanıwı

- ⁶ Jaratqan İye bilay deydi:
«Izrail jinayat ústine jinayat isledi,
Jazasız qaldırmayman olardı.
Ayypsız adamdı pulǵa sattı,
Kámbaǵaldı bir jup ayaq kiyimge
almastırdı.
⁷ Olar jarlınıń basın topıraqqa
bılǵap, ayaq astı qıldı,
Biysharaǵa jol bermey, shetke
shıǵarıp tasladı,

- Ákesi menen balası bir qız benen
jatıp,
Meniń muxaddes atıma til tiygizdi.
⁸ Hár bir qurbanlıq orınıń qasında,
Girewge alǵan kiyimlerde jayıp,
ústinde jatadı.
Járiyma qılıp tóletken sharaptı,
Ózleriniń Qudayınıń Úyinde
ishedi.
⁹ Óz xalqım ushın Men amor xalqın
joq qıldım.
Olar kedr aǵashınday uzın,
Emen aǵashınday bekkem bolsa
da,
Shaqalarındaǵı miywelerin,
Jerdegi tamırların qurttı.
¹⁰ Sizlerdi Mısır jerinen Men alıp
shıqtım,
Amor xalqınıń jerlerin iyelesin dep,
Shólde qırıq jil jeteledim.
¹¹ Ullarınızdın payǵambarlar,
Jas jigitlerińizden Maǵan
baǵıshlangan názirler
taynladım.
Solay emes pe, Izrail xalqı?
– deydi Jaratqan İye. —
¹² Sizler názirlerge sharap ishtirdińiz,
„Payǵambarshılıq qılmań!“ – dep,
Payǵambarlarǵa buyırıq berdińiz.
¹³ Awır júk tiyelgen arba jerdi
ezgenindey etip,
Men sizlerdi ezemen.
¹⁴ Sonda shaqqanlar qashıp qutıla
almaydı,
Kúshlilerdiń kúsh-quwatı
qalmaydı,
Jawingerler óz janın qutqara
almaydı.
¹⁵ Sadaqshı óz ornında tura almaydı,
Tez juwiratuǵınlar qasha almaydı,
Atlı óz janın qutqara almaydı.
¹⁶ Sol kúni eń dáw júrek jawinger de,

Óz qural-jaraqların taslap qashadı». Bular Jaratqan Iyeniń sózleri.

3 ¹ Háy, Izrail xalqı, Jaratqan Iyeniń sózlerine qulaq salıń. Ol sizlerge, Mısırdan Ózi alıp shıqqan barlıq urıwıńızǵa qarsı bılay deydi:
² «Jer júzindegi barlıq xalıqlar arasınan, Tek ǵana sizlerdi tańlap aldım, Sonlıqtan sizlerdi hámme jinayatlarıńız ushın jazalayman».

Payǵambardıń wazıypası

³ Óz ara kelisip almay turıp, eki adam birge jolǵa shıǵa ma?
⁴ Oljası bolmasa, toǵayda arıslan aqıra ma?
 Usłaǵan hesh nársesi bolmasa, jirtqısh arıslan ininen dawıs shıǵara ma?
⁵ Jerdegi duzaqqa jem qoyılmasa, Duzaqqa qus túse me?
 Duzaqqa hesh nárese túspese, Duzaqtıń jibi tartıla ma?
⁶ Qalada qáwıpli jaǵday sebepli kárnay shalınsa, Xalıqtı qorqımış baspay ma?
 Jaratqan Iye jibermese, Qalaǵa apat kele me?
⁷ Shinında, qulı payǵambarlarǵa Óz jobasın ashpay turıp, Quday Iye hesh nárese qılmaydı.
⁸ Arıslan aqırǵanda, kim qorqpaydı? Quday Iye sóylegende, Kim payǵambarshılıq qılmaydı?

Samariyanıń húkim etiliwi

⁹ Ashdod saraylarında járiyalań, Mısır saraylarında da bılay dep járiyalań:

«Samariya tawlarında jıynalıń, Qalanıń ishindegi ullı tártipsizliklerdi, Ondaǵı eziwshiliklerdi kóriń.
¹⁰ Olar ádalatlıqtı qalay islewdi bilmeydi, – deydi Jaratqan Iye, – Qorǵan qalalarında zulımlıq hám zorlıq jıynaydı».
¹¹ Sonıń ushın, Quday Iye bılay deydi: «Dushpan qorshap almaqta jerińdi, Kúsh-quwattan ayırıp seni, Qorǵan qalalarıńdı talan-taraj qıladı».
¹² Jaratqan Iye bılay deydi: «Bir shopan arıslannıń awzınan qoydıń eki tuyaǵın, Yamasa qulaǵınıń bir bólegin alıp qalǵanıday, Samariyada jasap atırǵan izraillılar da, Tóseginıń bir sheti hám juqa kórpesi menen ǵana aman qaladı.
¹³ Qulaq salıń hám Yaqıptıń urpaqların eskertiń!» Quday Iye, Álemnıń Qudayı bılay deydi:
¹⁴ «Jinayatları sebepli Men Izraıldı jazalaǵan kúni, Beyt-Eldiń qurbanlıq orınların joq qılamın, Kesilip jerge túse di qurbanlıq orınıń shaqları.
¹⁵ Qısqı hám jazǵı saraylardı buzıp taslayman, Pil súyegi menen bezelgen saraylar wayran qılınadı, Kóp úyler joq boladı», – deydi Jaratqan Iye.

4 ¹ Háy, Samariya tawındaǵı semiz sıyırlarday bolǵan hayallar,

Qulaq salıń mına sózlerge:

Kámbaǵallardı ezesiz,

Jarlılarǵa jábir beresiz,

Kúyewlerińizge: «Ishimlik alıp keliń, ishemiz», – deysiz.

² Quday Iye Óz muxaddesligi haqı ant iship, bılay deydi:

«Mine, sizlerdi shanışqı menen ildirip,

Qalǵanlarıńızdı balıqtay qarmaq penen súyrep ketetuǵın kúnler keledi.

³ Hár birińiz buzılǵan diywal jariqlarınan alıp ótilip,

Harmonǵa ılaqtırılásız», – deydi Jaratqan Iye.

Izrail xalqınıń Qudayǵa qayıp kelmewi

⁴ «Beyt-Elge barıp, gúna isley beriń, Gilgalǵa ketip, gúnańızdı kóbeytiń!

Azanda qurbanlıqlarınızdı usınıń, Hár úsh kúnnen onnan birińizdi alıp keliń.

⁵ Ashıtqı salınǵan shórekti minnetdarshılıq sadaqası etip jandırın,

Íqtıyarlı sadaqalarınızdı hámmege járiya qılıń.

Sebebi usınday qılıwdı xosh kóresiz, háy Izrail xalqı», – deydi Quday Iye.

⁶ «Sonıń ushın, barlıq qalalarınızǵa ashlıq jiberdim,

Jasap atırǵan hár bir jerińizde nangá zar qıldım,

Sonda da, sizler Maǵan qayıp kelmedińiz», – deydi Jaratqan Iye.

⁷ «Jıyın-terimge úsh ay qalǵanda, Men sizlerge jawın jawdırmay qoydım.

Bir qalaǵa jawın jawdırdım, Ekinshisine jawdırmadım.

Bir atızǵa jawın jawdı, Basqası jawın jawmaǵanlıqtan quwrıp qaldı.

⁸ Eki-úsh qalanıń xalqı suw ishiw ushın,

Basqa bir qalaǵa súyretilip barsa da, Olardıń shóli qanbadı.

Sonda da, sizler Maǵan qayıp kelmedińiz», – deydi Jaratqan Iye.

⁹ «Qayta-qayta egisliklerińizdi quwratıp, olarǵa kesellik jiberip jazaladım,

Shegirtkeler baǵlarıńızdı, júzimzarlarıńızdı,

Jáne de, ánjir hám záytúnlerińizdi jedi.

Sonda da, sizler Maǵan qayıp kelmedińiz», – deydi Jaratqan Iye.

¹⁰ «Mısırda islegenim sıyaqlı,^a Arańızǵa illet jiberdim, Jigitlerińizdi qılısh júzinen ótkerdim, Atlarıńızdı dushpanlarıńızǵa berdim,

Ordańızdaǵı ólilerdiń iyisine murnıńızdı toltırdım.

Sonda da, sizler Maǵan qayıp kelmedińiz», – deydi Jaratqan Iye.

^a 4:10 Shıǵ 12:29-30.

- 11 «Qudayınız bolğan Men
Sodom hám Gomoranı
qıyratqanımday,^a
Sizlerdiń ayırımlarınızdı
qıyrattım,
Sizler ot ishinen shıǵarıp alınǵan
shala janǵan aǵashtay
boldıńız.
Sonda da, sizler Maǵan qaytıp
kelmedińız», – deydi
Jaratqan Iye.
- 12 «Sonlıqtan Izrail, seni jazalayman,
Shınında, saǵan Men usını
isleymen,
Qudayınıńnıń húkimine tayarlan,
háy Izrail!»
- 13 Óytkeni tawlardı qalıplestirip,
samaldı jaratqan,
Oy-pikirlerin adamzatqa ashıp
bergen,
Tań nurın qarańǵılıqqa
aylandırǵan Ol,
Dúnyanıń eń biyik jerlerin basıp
júr,
Onıń atı Jaratqan Iye, Álemniń
Qudayıdur.

Izrail xalqı ushın ayılǵan tolǵaw

- 5**¹ Izrail xalqı, sizler haqqında
aytatuǵın,
Joqlaw jırına qulaq salıń:
² «Qız Izrail jıǵıldı,
Endi qaytıp tura almaydı,
Ol jalǵız awnap jatır óz jerinde,
Onı turǵızatuǵın hesh kim joq».
³ Quday Iye bilay deydi:
«Qaladan Izrail xalqınıń mıń
jawingeri shıqsa,

Júz jawingeri ǵana aman qaladı,
Qaladan júz jawingeri shıqsa,
On jawingeri ǵana aman qaladı».

Táwbege shaqırıw

- ⁴ Sonıń ushın, Jaratqan Iye Izrail
xalqına bilay deydi:
«Maǵan qaytıń, sonda jasaysız,
⁵ Beyt-Elge barmańlar, Gilgalǵa
ayaq baspańlar,
Beer-Shebaǵa ótip ketpeńler,
Sebebi Gilgal xalqı sózsiz súrgin
etiledi,
Beyt-El hesh náirse bolmay qaladı».
- ⁶ Jaratqan Iyeni izleń, sonda jasaysız,
Bolmasa, Ol Yusuptıń xalqına^b
qarsı ottay lawlaydı,
Beyt-Eldi jaǵıp joq qıladı.
Jalındı óshiretuǵın hesh kim
bolmaydı.
- ⁷ Háy, ádalattı ashshı juwsanǵa
aylandırǵanlar,
Haqlıqtı jerge urǵanlar!
⁸ Úrker hám Orion juldız toparların
jaratqanıń,
Túpsiz qarańǵılıqtı tań nurına
aylandırıp,
Kúndizdi túndey qarańǵı
qılǵanıń,
Teńiz suwların shaqırıp,
Jer júzine quyǵanıńnı atı Jaratqan
Iyedur.
- ⁹ Ol kúshlilerdi jıldırımday jıǵadı,
Qorǵan qalanı jer menen jeksen
qıladı.
- ¹⁰ Sizler qala dárwazasındaǵı jıyında
ádalatlı qazılardan jerkenesiz,

^a **4:11** Jar 18:16–19:28.

^b **5:6** *Yusuptıń xalqı* – arqa patshalıq Izrail názerde tutılǵan.

- Haqıyqattı sóylegenlerdi jaman kóresiz.
- 11 Kámbaǵaldı ezesiz,
Oǵan awır salıq salıp, biydayın tartıp alasız,
Tastan jonıp úy salsańız da, onda jasay almaysız.
Gózzal júzimzar otırǵızsańız da, onıń sharabın ishpeysiz.
- 12 Jımayatlarıńız sózsiz kóp,
Gúnalarıńız sansız ekenin bilemen.
Haq adamdı jábirlep, para alasız,
Qala dárwazasındaǵı húkim jıynalısqı waqtında,
Biysharanıń haqın jeysiz!
- 13 Sonıń ushın, sonday zamanda,
Aqıllı adam únsizlik saqlaydı,
Sebebi bul jaman zamandır.
- 14 Jamanlıqqa emes, jaqsılıqqa umtılıń,
Sonda sizler jasaysız,
Solay etip, ózlerińız aytqanday,
Jaratqan Iye, Álemniń Qudayı sizler menen birge boladı.
- 15 Jamanlıqtı jek kóriń,
Jaqsılıqtı súyiń,
Qala dárwazasındaǵı húkim jıynalısqında ádalattı tikleń.
Múmkin, Jaratqan Iye, Álemniń Qudayı,
Yusuptıń xalqınan aman qalǵanlarına rehim qılar.
- 16 Sonlıqtan, Jaratqan Iye,
Álemniń Qudayı, Iye bilay deydi:
«Barlıq maydanlarda xalıq zar jılasadı,
Barlıq kóshelerde olar way-way salısaadı,
Diyxanlardı aza tutıw ushın,
Joqlaw aytatuǵınlardı jılaw ushın shaqıradı.

- 17 Barlıq júzimzarlarda zar jılaw esitiledi,
Óytkeni Men arañızdan ótemen». Bular Jaratqan Iyeniń sózleri.

Jaratqan Iyeniń kúni

- 18 Jaratqan Iyeniń kúniń ańsap kútip atırǵanlar, hásiret shegesiz!
Jaratqan Iyeniń húkim kúniń kútiwdiń ne keregi bar?
Ol kún jaqtılıq emes, qarańǵılıq boladı.
- 19 Sol kúni bir adam arıslanann qashsa,
Aldınan ayıw shıqqanday bolar,
Onnan da qashıp, úyine aman qaytsa,
Qolı menen diywalǵa súyenip turǵanda,
Onı jılan shaǵıp alganday bolar.
- 20 Jaratqan Iyeniń kúni qarańǵılıq emes, jaqtılıq bola ma?
Ol qoyıw qarańǵılıq, onda jaqtılıq joq.
- 21 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Bayramlarıńızdı jek kóremen,
Olardan jerkenemen,
Xosh kórmeymen muxaddes jıynalısqılarıńızdı.
- 22 Jandırılatuǵın qurbanlıq hám gálle sadaqalarıńızdı,
Maǵan usınasańız da, olardı qabil etpeymen.
Semirtilgen mallarıńızdan tatiwlıq qurbanlıqların barseńız de,
Men olarǵa názerimdi de salmayman.
- 23 Uzaqlastırıń Mennen shawqımlı qosıqlarıńızdı,
Tıńlamayman arfa menen shertken sazlarıńızdı.

- 24 Onıń ornına ádalat aǵın suw sıyaqlı,
Haqıyqatlıq máńgi aǵatuǵın dáryaday aǵıp tursın.
- 25 Háy, Izrail xalqı, shólde qırıq jil dawamında,
Usınǵan qurbanlıqlar hám gálle sadaqalarıńız Maǵan ba edi?
- 26 Patsha dep ataǵan Sakkut butın,
Juldız qudayı dep ataǵan Kaywan músinin,
Ózlerińiz ushın islep alǵan usı músinlerdi alıp júresiz.
- 27 Damasktiń arǵı jaǵına sizlerdi jáne súrgin qılamın». Bular Jaratqan Iyenıń sózleri, Onıń atı – Jaratqan Iye, Álemniń Qudayı.

Izraildiń jazalanıwı

- 6** ¹ Hásiret shegesizler, Sionda biyǵam jasad atırǵanlar, Samariya tawında ózlerin amanlıq ishindemiz, dep esaplaǵanlar! Milletlerdiń abıraylı adamları bolıp sanalatuǵınlar, Izrail xalqı sizlerge arqa súyep keledi.
- ² Kalne qalasına barıń hám kóriń, Ol jerden ullı Xamatqa ótiń, Keyin filistlerdiń Gat qalasına qaray túsiń. Sizlerdiń eki patshalıǵıńızdıń, Olardikinen artıqmashlıǵı bar ma? Olardıń jerleri sizlerdikinen úlken be edi?
- ³ Apat kúnin uzaq sanap, Jawızlıqtı jaqmılastırıp atırǵanlar,
- ⁴ Pil súyeginen soǵılǵan kátte jatqanlar,

- Tóseklerinde sozılıp jambaslaǵanlar, Súriwlerdiń ishinen qozılardı, Jaylawdaǵı semiz tanalardı jegenler!
- ⁵ Ózlerińizshe Dawıtqa uqsap qosıqlar shıǵarıp, Arfa sazı astında qosıqlar aytqanlar!
- ⁶ Úlken keseler menen sharap iship, Maydıń eń jaqsısın ústine súrtkenler, Yusuptiń xalqımın qulawına nemquraydı qaraǵanlar!
- ⁷ Sizler birinshi bolıp súrginge áketilesiz, Jambaslap ótkizetuǵın ziyapatlarıńız tawısladı.
- ⁸ Quday Iye Ózi haqı ant ishedı, Jaratqan Iye, Álemniń Qudayı bılay deydi: «Yaqıptıń menmenliginen jerkenemen, Onıń qorǵan qalaların jek köremen. Qalanı hám ishindegilerdiń hámмесin, Dushpanǵa táslim qılamın».

⁹ Eger bir úyde on adam qalsa, olar da óledi. ¹⁰ Marhumnıń jaqın aǵayını jerlew ushın ólini alıwǵa kelgende, úydiń ishindegi adamnan: «Qasıńda jáne birew bar ma?» – dep soraydı. Ol: «Hesh kim joq», – dep juwap beredi. Keyin aǵayını: «Tınısh, Jaratqan Iyenıń atın tilge almayıq!» – deydi.

- ¹¹ Mine, Jaratqan Iye buyırıp berip atır, Úlken úyler buzıp taslanadı, Kishkene úyler jer menen jeksen boladı.

- ¹² Atlar jartas ústinde shaba ala ma?
Kim ógizdi jegip, teñizdi súre
aladı?
Biraq sizler ádalattı záhárge,
Haqlıq miywesin ashshı juwsangá
aylandırđınız.
- ¹³ Lo-Debar qalasın qolǵa kirgizdik,
dep quwanǵanlar:
«Qarnayım qalasın óz kúshimiz
benen basıp aldıq», – deysiz.
- ¹⁴ Biraq Jaratqan Iye, Álemniń
Qudayı bilay deydi:
«Mine, sonıń ushın, háy Izrail
xalqı,
Sizlerge qarsı bir xalıqtı
jiberemen,
Olar Lebo-Xamattan Araba
sayna deyin sizlerdi ezedi».

Jaza haqqında ayan

7 ¹ Quday Iye maǵan mınanı kórsetti: patshaǵa tiyisli ot-shóp jıynap alıǵannan soń, jańadan shópler shıǵa baslaǵanda, Jaratqan Iye shegirtke úyirin payda qıldı. ² Shegirtkeler eldegi barlıq jasıl shóplerdi jep tawısqanda, men:

– Quday Iye, ótinemen keshir! Yaqıp bunnan qalay aman qaladı? Ol júdá hálsiz xalıq! – dedim. ³ Jaratqan Iye Óz ırayınan qayttı.

– Bulay bolmaydı, – dedi Ol.

⁴ Quday Iye jáne maǵan mınanı kórsetti: Quday Iye ot jawdırdı, ot tereń suwlardı jalmap tasladı hám jerdi jan-dıra basladı. ⁵ Sonda men:

– Quday Iye, ótinemen, toqtat! Yaqıp bunnan qalay aman qaladı? Ol júdá hálsiz xalıq! – dedim. ⁶ Jaratqan Iye Óz ırayınan qayttı.

– Bulay bolmaydı, – dedi Quday Iye.

⁷ Basqa ayanda maǵan mınanı kórsetti: Iye bir ólshew jibin uslap, órilgen

tik diywaldıń qasında turdı. ⁸ Jaratqan Iye:

– Ne kórip tursań, Amos? – dep soradı. Men:

– Bir ólshew jibin, – dedim. Iye bilay dedi:

– Mine, xalqım Izraildiń ortasına da bir ólshew jibin qoyaman. Endi artıq olardı keshirmeymen.

⁹ Ísaq áwladınıń sıynatuǵın orınları joq boladı,
Izraildiń muxaddes orınları qıyratıladı,
Qılısh jalańashlayman Yarobam násiline qarsı.

Amos hám Amasiya

¹⁰ Beyt-Eldegi ruwxaniy Amasiya Izrail patshası Yarobamǵa xabar jiberip, bilay dedi: «Amos Izrail xalqınıń arasında saǵan qarsı til biriktirip atır. Jer onıń sózlerin kótere almaydı.

¹¹ Sebebi Amos bilay dep atır:

„Yarobam qılısh penen óltiriledi,
Izrail óz jerinen alısqa,
Sózsiz súrgin etip áketiledi“».

¹² Sonnan keyin, Amasiya Amosqa:
– Háy, wáliy, bul jerden ketip, Yahu-daǵa qash. Nanińdi sol jerden tawıp, sol jerde payǵambarshılıq et. ¹³ Endi artıq Beyt-Elde payǵambarshılıq qılma. Óytkeni bul jer patshanıń muxaddes jeri, patshalıqtıń ibadatanası, – dedi.

¹⁴ Amos oǵan bilay dep juwap berdi:
– Men payǵambar da emespen, payǵambardıń shákirti de emespen. Men mal baǵıp, jabayı ánjir aǵashların ósiremen. ¹⁵ Súriw baǵıp júrgenimde, Jaratqan Iye meni shaqırıp: «Bar,

xalqım Izrailğa payğambarshılıq qıl», – dedi. ¹⁶Endi Jaratqan Iyenin sözlerine qulaq sal. Sen: «Izrailğa qarsı payğambarshılıq qılma, İsaq áwladına qarsı sóyleme!» – deyseñ. ¹⁷Sonın ushın, Jaratqan Iye bilay deydi:

«Hayalın qalada jezókshe boladı,
Ul hám qızların qılısh júzinen
ótkiziledi.

Jerin ólshenip, basqalarğa
bólistirip beriledi,

Al óziñ haram sanalgan bir jurтта
óleseñ.

Izrail xalqı óz jerinen alısqa,
Sózsiz súrgin etip áketiledi».

Bir sebet miywe

8 ¹Quday Iye mağan mınanı kórsetti: mine, bir sebet pisken miywe tur. ²Ol mennen:

– Neni kórip tursañ, Amos? – dep soradı.

– Bir sebet pisken miyweni, – dep juwap berdim.

Sonnan keyin, Jaratqan Iye:

– Xalqım Izraildın aqırını keldi. Endi olardı artıq keshirmeymen. ³Sol kúni ibadatxanadağı qosıqlar qayğılı joqlawğa aylanadı. Hámme jer ólilerge toladı, únsizlik saqlansın, – dedi. Bunu Quday Iye ayttı.

⁴Qulaq salın, jarlını eziwshiler,
Eldegi kambağallardı joq etkenler!

⁵Sizler bilay deysiz:

«Jaña ay bayramı ótiwden
dánimizdi satamız,
Shabbat kúni ótiwden
biydayımızdı bazarğa
shıgaramız.

Ólshem ıdısın kishireytip, ólshem tasın úlkeytemiz,
Táreziden urıp, alıwshılardı
aldaymız.

⁶Jarlılardı gúmiske,
Kambağallardı bir jup ayaq
kiyimge satıp alamız,
Dánniñ ornına qawıq satamız».

⁷Yaqıptıñ menmenligine qarsı
Jaratqan Iye ant iship, bilay deydi:

«Olardıñ qılmısların hesh qashan
umıtpayman.

⁸Sonın ushın, jer titireydi,
Onda jasaytuğınlarıñ hámmesi
qayğığa batadı.

Pútkil jer júzi Nil dáryasında
tasıp, kóteriledi,
Mısırdagı Nil dáryası sıyaqlı
qaytadan tómenleydi».

⁹Quday Iye bilay deydi:

«Sol kúni, túste quyashtı
batıraman,

Kúpá-kúndiz jer júzin qarañgılıq
penen qaplayman.

¹⁰Bayramlarıñızdı qayğığa,

Barlıq qosıqlarıñızdı joqlawğa
aylandıraman.

Hár biriñizge aza kiyim kiydiremen,
Basiñızdagı shashlarıñızdı
aldırtaman.

Sol kúni jalğız uldan ayırılğanday
joqlaw aytılip,
Shımında, aqırını ashshı qayğılı kún
boladı».

¹¹Quday Iye bilay deydi:

«Mınaday kúnler keledi,
Jer júzine ashlıq jiberemen.
Nan hám suw qıtkershiliginen
emes,

- Jaratqan Iyeniń, Meniń
sózlerimdi esitpegenlikten,
ash qaladı.
- 12 Jaratqan Iyeniń, Meniń sózlerimdi
izlep,
Adamlar teńizden teńizge ótip,
Arqadan shıǵısqa baradı.
Ol jaqtan bul jaqqa barıp, sarsañ
boladı,
Biraq onı taba almaydı.
- 13 Sol kúni gózzal qızlar hám jas
jigitler,
Shóllep haldan tayadı.
- 14 Samariyanıń Ashima degen butı
haqı ant ishıp:
„Háy, Dan, seniń qudayıńnıń
tiriligi haqı,
Beer-Shebaǵa alıp baratuǵın
zıyarat joli haqı“, –
deytuǵınlar,
Jerge qulap, qaytıp tura almaydı».

Izraildiń húkim etiliwi

- 9** ¹Men Iyeni kórdim, Ol qurbanlıq
orınıń qasında turıp, bilay dedi:
«Tirep turǵan sútinlerdiń tóbesine
urıń,
Bosaǵaları lárzege kelsin.
Olar adamlardıń ústine qulasın,
Aman qalǵanların qılısh júzinen
ótkeremen,
Olardan hesh biri qashıp kete
almaydı,
Birewi de aman qalmaydı.
- 2 Hátteki, olar óliler mákanına kirse
de,
Qolımdı sozıp, shıǵarıp alaman.
Kóklerge shıǵıp alsa da,
Ol jerden tartıp túsiremen.
- 3 Karmel tawınıń joqarısına jasırınıp
alsa da,
Olardıń izine túsip, tawıp alaman.

- Mennen jasırınıw ushın teńiz
túbine tússe de,
Teńiz jılanına buyırıp, olardı
shaqtıraman.
- 4 Dushpanlar olardı súrgin qılıp alıp
ketse de,
Qılıshqa buyırıp berip, hámмесin
qırıp taslataman.
Jaqsılıq ushın emes, al jamanlıq
ushın,
Olarǵa Óz názerimdi taslayman».
- 5 Iye, Álemniń Jaratqan Iyesi,
Jerge qol tiygizgende, jer erip
ketedi,
Onda jasaytuǵınlardıń hámмесi
qayǵıǵa batadı.
Pútkil jer júzi Nil dáryasında
tasıp, kóteriledi,
Mısırdaǵı Nil dáryası sıyaqlı
qaytadan tómenleydi.
- 6 Ol sarayınıń joqarǵı bólmесin
kókke qurdı,
Onıń tiykarın jer júzine ornattı.
Ol teńiz suwların jıynap, jer
júzine tógedi,
Onıń atı Jaratqan Iye.
- 7 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Háy, Izrail xalqı,
Meniń ushın xabashstanlılardan
qanday ayırmashılıǵıńız
bar?
Izrail xalqın Mısırдан,
Filist xalqın Kaftordan,
Aramlılardı Kirден alıp shıqqan
Men emespen be?»
- 8 Mine, Quday Iyeniń, Meniń
kózlerim,
Gúnakar patshalıqtıń ústinde.
Onı jer júzinen sıpırıp
taslayman,

Biraq olardı, Yaqıptıń urpaqların
pútkilley joq qılmayman», –
deydi Jaratqan Iye.

⁹ «Mine, Men buyırıq beremen,
Barlıq milletler arasındaǵı Izrail
xalqın,
Dánda elekten ótkergendey etip,
elekten ótkeremen,
Jaqsı dánniń birewi de jerge
túspeydi.

¹⁰ Xalqımınń arasındaǵı barlıq
gúnakarlar,
„Apattan uzaqtamız, apatqa
duwshar bolmaymız“, –
degenler,
Qılısh júzinen ótkeriledi».

Jaratqan Iyeniń Izrailǵa bergen wádesi

¹¹ «Sol kúni Dawıttıń qulaǵan
patshalıǵın qaytadan
tikleymen,

Diywallarınıń jariq jerlerin
sıbap,

Buzılǵan jerlerin ońlayman.

Onı burıńǵı qálpine keltiremen.

¹² Solay etip, Izrail xalqı edomlıların
aman qalǵanlarına,

Maǵan tiyisli bolǵan barlıq
milletlerge iyelik etedi».

Bul sózlerdi usılarınń hámмесin
iske asırıwshı Jaratqan Iye
aytpaqta.

¹³ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Mine, mınaday kúnler keledi,
Diyxan zúraátti jıynap, terip
úlgermesten,

Kelesi jer aydaytuǵın waqıt keledi,
Sharap tayarlap úlgermesten,
Júzimniń miywesi jáne pisedi.
Tawlardan mazalı sharap tamadı,
Barlıq tóbeshiklerden jerge aǵıp
túsedi.

¹⁴ Súrgin bolǵan xalqım Izraildı
qaytarıp alıp kelemen,
Olar wayran bolǵan qalaların
qayta tiklep, sol jerde jasadı,
Júzimzarlar egip, sharabın ishedı,
Baǵlar otırǵızıp, miywelerinen
jeydi.

¹⁵ Men olardı óz jerine egemen,
Men bergen jerden,
Olardı hesh kim suwırıp
taslamaydı».

Bunı Qudayınıız Jaratqan Iye
aytpaqta.

Obadiya payğambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Kitaptıń avtorı Obadiya payğambar Edom eli haqqında payğambarshılıq qıladı. Edom xalqı Qudaydıń tańlaǵan xalqına úzliksiz dushpanlıq qılıp kelgeni ushın, Obadiya Edom eliniń pútkilley wayran bolatuǵının járiyalaydı. Bul kitap Muxaddes Kitaptıń ishindegi eń qısqası bolıwına qaramastan, Qudaydıń qatań húkiminen xabar beredi.

Babiloniyahılar b. e. sh. 605-586-jılları dawamında Erusalimge bir neshе máрте hújim qılıp, qalanı basıp aladı. Olar Yahuda xalqın Babiloniyaga súrgin etip alıp ketedi. Obadiya payğambar bul kitaptı sol awır

dáwirde, birinshi súrgin jıllarında jazadı. Óli teńizdiń qublasındaǵı tawlı aymaqta jasaǵan edom xalqı Erusalimniń qulaǵanına quwanadı. Yahuda xalqınıń basına túsken bul apattan olar tek shadlanıp ǵana qoymastan, qalanı tonaydı, basqınshılardıǵa járdem beredi. Quday edom xalqın usı qılmısı ushın jazalaydı, olar menen bir qatar basqa xalıqlardı da húkim qıladı.

Obadiya bul xabardı Yahuda xalqınıń keleshektegi jeńisleri menen tamamlap, tutqınnan qayıtıp keletuǵın Qudaydıń xalqı Edom eliniń ústinen húkimdarlıq qılatuǵının aytadı.

Edomniń jazalanıwı

1 ¹ Bul Obadiyanıń kórgen ayanı. Quday Iye Edom haqqında bul sózlerdi ayttı.

Jaratqan Iyeden bir xabar esittik.
Milletlerge jollanǵan jarshı:
«Kelińler, Edomǵa urıs ashayıq!» – dedi.

² «Háy, Edom, seni milletler arasında arzımas qılaman,

Sen oǵada jek kórinishli bolasań.

³ Jartastıń jarıqlarında jasap,
Tóbelerniń biyik shoqqılarına
jaylastıń,

Júregindegi tákabbirlik seni
aldadı.

Ózińshe: „Kim meni jerge túsire
aladı?“ – dediń.

⁴ Búrkittetey joqarılasań da,
Uyań juldızlar arasında bolsa da,
Ol jerden tómenge túsiremen seni,
– dedi Jaratqan Iye. –

- 5 Urı hám qaraqshılar túnde kelse,
Tek ǵana ózlerine keregin almay
ma?
Júzim teretuǵınlar baǵına kirse,
Azǵantay bolsa da, júzim
qaldırmay ma?
Biraq sen tolıq nabit bolasań.
- 6 Esawdıń áwladı – Edom,
Seniń hámme nársen talan-taraj
qılınatuǵını sonshellı,
Hátteki, jasırım ǵáziynelerin de
tabılıp, tartıp alınadı.
- 7 Barlıq awqamsların saǵan qarsı
shıǵıp,
Seni óz jerińnen quwıp shıǵaradı.
Kelisim dúzgenlerin seni aldap,
jeńiliske ushıratadı,
Nanıńdı jegenler saǵan duzaq
quradı,
Al sen bunı bilmey qalasań.
- 8 Sol kúni,
– deydi Jaratqan Iye, –
Edomnıń dana adamların,
Esawdıń tawlı jerindegi aqıllı
adamlardı joq qılamın.
- 9 Háy, Teman, seniń jawingerlerin
qorqınışqa túseđi,
Esawdıń tawlı jerindegi hár bir
adam joq qılınadı.
- 10 Tuwısqanıńa, yaǵnıy Yaqıpqa,
Islegen jawızlıqların ushın
shermende bolıp,
Máńgige joq bolasań.
- 11 Onıń mal-múlkin jat jerliler alıp
ketken kúni,
Sen uzaqtan qarap turdıń.
Jat xalıqlar Erusalım
dárwazalarına kirip,
Ol ushın shek taslaǵanda,
Sen de olar sıyaqlı is tuttıń.
- 12 Tuwısqanıńnıń basına túsken
baxıtsızlıǵı ushın,

- Qol qawsırıp, qarap turmawın
kerek edi.
Yahuda xalqı qırǵınǵa ushıraǵanda,
quwanbawın kerek edi,
Apat kúnlerinde, maqtanbawın
kerek edi.
- 13 Xalqım apatqa ushıraǵan kúni,
qala dárwazalarına kirmewin
kerek edi.
Sol kúni xalqım ushıraǵan
baxıtsızlıqqa quwanbawın
kerek edi.
Olar azapqa duwshar bolǵanda,
mal-múlkin olja qılmawın
kerek edi.
- 14 Qashıp baratırǵanlardı óltiriw
ushın,
Jol kesilispelerin tospawın kerek
edi.
Sol apat kúnde aman qalǵanlardı,
Dushpan qolma tapsırmawın
kerek edi».

Qudaydıń basqa xalıqlardı húkim qılıwı

- 15 «Meniń, Jaratqan Iyeniń barlıq
xalıqlardı húkim qılatuǵın
kúnim jaqınlastı,
Háy, Edom, sen ne islegen bolsań,
saǵan da sol islenedi,
Islegen qılmısların óz basına
túseđi.
- 16 Sizler muxaddes tawımda ǵázep
sharabın ishıp alǵanıńız
sıyaqlı,
Barlıq xalıqlar da sol sharaptan
simiredi.
Iship-iship bul dúnyadan joq
bolıp ketedi».

Izraildin jeńisi

- 17 «Sion tawı aman qalǵanlarǵa
pana boladı,

Ol jer muxaddes boladı.
 Yaqıptıń urpaqları tartıp alıńǵan
 múlkine qaytadan iyelik
 qıladı,
 18 Yaqıptıń urpaqları ot,
 Yusuptıń xalqı jalın,
 Esawdıń xalqı saban bolıp
 qaladı.
 Olardı órtep, joq qıladı,
 Esawdıń áwladınan aman qalǵanı
 bolmaydı».

 Bular Jaratqan Iyenıń sózleri.

19 Negebte jasaytuǵın Yahuda xalqı
 Esawdıń tawlı jerin iyeleydi. Al batısta-
 ǵı taw eteklerinde jasaytuǵınlar Filist,
 Efrayım hám Samariya jerlerin iyeley-
 di. Benyaminliler Giladtı iyelep aladı.
 20 Súrgin etilgen izrailli jawıngerler Sa-
 rafatqa deyin sozılǵan Qanan jerlerin
 iyeleydi. Erusalimnen súrgin qılınıp
 Sefaradta jasap atırǵanlar Negebte-
 gi qalalardı iyelep aladı. 21 Jeńimpaz-
 lar Esawdıń tawlı jerine húkimdarlıq
 qılıw ushın, Sion tawına shıǵadı. Bul
 patshalıq Jaratqan Iyege tiyisli boladı.

Yunus payǵambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Yunus kitabı basqa payǵambar-shılıq kitaplardan ózgeshe bolıp, Yunustıń aytqan wazı tek ǵana bir ǵápten ibarat. Bul kitapta Yunus qırılıp joq bolıwǵa húkim etilgen Nineviya xalqın eskertiw ushın barıwdan bas tartıp, Jaratqan Iyege boysınbaytuǵını sóz etiledi. Yunus, hátteki, qalanıń qyralıwın qálegen edi, óytkeni Nineviya Izraildıń dushpanı Assiriya mámleketiniń paytaxtı edi. Biraq Jaratqan Iye Yunustı tuwrı jolǵa

saladı. Sonnan keyin, Yunus Nineviyaǵa barıp, Qudaydıń buyrıtın orınladı.

Kóp adamlar Yunus kitabın oqıǵanda, úlken baliqtıń Yunustı jutıp jibergenine ǵana itibar beredi. Degen menen, bul kitapta Jaratqan Iyeniń hámmege miyrim-shápáát kórsetiwdi qáleytuǵını tuwralı ayıladı.

Yunus payǵambar 4 Patshalar 14:25-ayatta aytıp ótıledi, demek ol b. e. sh. VIII ásirlerdiń ortalarında jasaǵan.

Yunustıń Jaratqan Iyeden qashıwı

1 ¹ Jaratqan Iyeden Amittay ulı Yunusqa mınaday sóz tústi:

² – Qánekey, ullı Nineviya qalasına bar da, xalqına waz ayt. Sebebi olardıń jawızlıqları Maǵan jetip keldi.

³ Biraq Yunus Jaratqan Iyeden Tarshishke qashpaqshı boldı. Ol Yafo^a qalasına kelip, Tarshishke baratuǵın bir kemeni taptı. Jol haqısın tólep, kemege otırdı da, Jaratqan Iyeniń názerinen qashıw ushın, Tarshishke qaray jolǵa shıqtı.

⁴ Sonda Jaratqan Iye teńizge kúshli samal jiberdi. Teńizde qáhárli dawıl kóterilip, keme shıl-párshe bolıp sınıp keteyin dep qaldı. ⁵ Kemeshilerdi qorqınış biylep, hár biri óz qudayına dawıslap jalbarına basladı hám kemeni jeńilletiw ushın júklerdi teńizge tasladı. Yunus bolsa, kemeniń tómengi qabatına túsip jatıp, tereń uyqıǵa ketken edi.

⁶ Keme basshısı Yunustıń janına barıp:

– Háy! Sen qalay uyıqlap atırsań? Tur, óz qudayıńa jalbarın. Múmkin,

^a **1:3** *Yafo* – Jer Orta teńizindegi Erusalimge tiyisli port qala.

ol bizlerdi esine alar hám bizler aman qalarmız, – dedi.

⁷ Soñınan kemeshiler bir-birine:

– Keliñler, shek taslayıq hám bul apat basımızğa kim sebepli túskenin bileyik, – dedi. Olar shek tasladı hám shek Yunusqa tústi.

⁸ Olar Yunustan:

– Bizlerge ayt, bul apat bizlerdiñ basımızğa sen sebepli túsken joq pa? Kásip-káriñ ne, qayaqtan kiyatırsañ? Óziñ qay jerliseñ hám qaysı milletke tiyisliseñ? – dep soradı.

⁹ Yunus:

– Men evreymen, teñizdi hám jerdi jaratqan aspanniñ Qudayı Jaratqan Iyege sıynaman, – dep juwap berdi.

¹⁰ Kemeshilerdi qattı qorqınısh biylep, olar Yunustan:

– Nege bulay islediñ? – dep soradı. Olar Yunustiñ Jaratqan Iyeden qashıp kiyatırğanın biletuğın edi. Óytkeni Yunus olarğa bunı aytıp bergen edi.

¹¹ Teñiz qutırıwın kem-kemnen kúsheyte berdi. Olar Yunustan:

– Teñizdiñ tınıshlanıwı ushın bizler sağan ne islewimiz kerek? – dep soradı.

¹² Ol:

– Meni kóterip, teñizge ılaqtırın, sonda ol tınıshlanadı. Sebebi bul kúshli dawılğa men sebepli duwshar bolğanıñızdı bilemen, – dep juwap berdi.

¹³ Kemeshiler qurğaqılıqqa jetiw ushın bar kúshlerin salıp eskek esse de, biraq jete almadı. Óytkeni teñiz olarğa qarsı qutırıwın kem-kemnen kúsheyte berdi. ¹⁴ Sonda olar Jaratqan Iyege dawıslap bilay dedi:

«O, Jaratqan Iye! Sağan jalbarınamız, usı adamniñ janı sebepli bizler nabıt bolmayıq. Eger ol ayıpsız bolsa, onıñ qanı ushın bizlerdi juwapker qılma.

Sebebi Sen, Jaratqan Iye, Óziñe maqul bolğan isti islediñ».

¹⁵ Soñınan olar Yunusti teñizge ılaqtırıp jiberdi. Sonda qutırıp turğan teñiz tınıshlandı.

¹⁶ Bul waqıya sebepli kemeshiler Jaratqan Iyeden qattı qorqıp qaldı hám Oğan arnap qurbanlıq shalıp, wádeler berdi.

2 ¹ Sol waqıtta Jaratqan Iye Yunusti jutıwı ushın úlken bir balıqtı jiberdi. Yunus úsh kún, úsh tún usı balıqtıñ ishinde boldı.

² Yunus balıqtıñ ishinde óziniñ Qudayı Jaratqan Iyege bilay dep duwa etti:

Yunustiñ duwası

³ «Awır jağdayğa túskenimde, Seni shaqırdım Jaratqan Iye! Juwap berdiñ Sen mağan. Óliler mákanınıñ túpkininen, Járдем sorap baqırdım, Esittiñ Sen dawısımdı meniñ.

⁴ Tereñlikke, teñiz túbine ılaqtırdıñ meni,

Qorshadı suw ağısları átirapımdı. Pútkil suwların da, qutırğan tolqınlardıñ da,

Basıp ótti üstimnen meniñ.

⁵ Sonda men bilay dedim: „Quwılğanman Seniñ aldırınan, Biraq kóremen jáne muxaddes Ibadatxanañdı“.

⁶ Suwlar meni tunshıqtırdı, Qorshap aldı túpsizlik te, Basıma shırmaldı teñiz shópleri.

⁷ Tústim tawlar túbine, Qamaldım qapıları máńgige ilingen jerge.

Biraq Sen, Qudayım, Jaratqan Iye,

Shuqırdan qutqardıń janımdı
meniń.

⁸ Janım alqımına taqalǵanda,
Eske aldım Jaratqan Iyeni,
Meniń duwam Saǵan,
Jetip bardı muxaddes
Ibadatxanaña.

⁹ Jaramsız butlarǵa tabınıwshılar,
Opasızlıq etken bolar.

¹⁰ Biraq alǵıs-maqtaw aytıp men,
Saǵan qurbanlıq shalaman.
Ózimniń bergen wádemdi
orınlayman,
Qutqarılıw keledi Jaratqan
Iyeden!»

¹¹ Jaratqan Iye balıqqa buyırq berdi hám ol Yunustı qurǵaqlıqqa qusıp shıǵarıp jiberdi.

Yunustıń Nineviyaǵa barıwı

3 ¹Jaratqan Iyeden Yunusqa ekinshi márte mınaday sóz tústi: ²Qánekey, ullı Nineviya qalasına bar da, saǵan aytatuǵınlarımdı xalıqqa járiyala.

³Yunus Jaratqan Iyeniń sózine boy-sınıp, Nineviyaǵa ketti. Nineviya son-day úlken qala bolıp, onı basıp ótiw ushın úsh kúnlık jol júriw kerek edi.

⁴Solay etip, Yunus qalaǵa kirip, bir kúnlık joldı basıp ótkennen soń: «Qırırq kúnnen keyin Nineviya qıyratıldı», – dep jar saldı. ⁵Sonda Nineviya xalqı Qudayǵa isendi hám olar oraza tutıwdı járiyalap, ullısınan kishisine deyin aza kiyimin kiydi.

⁶Bul xabar Nineviya patshasına jetip barǵanda, ol taxtınan túsip, ústindegi patshalıq kiyimlerin sheshti hám aza kiyimin kiyip, kúlge otırdı^a.

⁷Sońınan ol Nineviyada óziniń hám aqsúyekleriniń atınan mına buyırıqtı járiyalattı: «Hesh bir adam da, haywan da, iri mal da, mayda mal da hesh nárse jemesin, jaylawǵa barmasın hám suw ishpesin. ⁸Adamlar da, haywanlar da aza kiyiminde bolsın. Hár bir adam Qudayǵa bar kúshi menen jalbarınıp, ózleriniń jaman jollarınan hám jawızlıq islewden waz keshsin. ⁹Kim biledi, múmkin, sonda Quday pikirin ózgerter, lawlaǵan gázebinen qaytar hám bizler nabit bolmaspız».

¹⁰Sonda Quday nineviyalılardıń qılǵan islerin hám olardıń jaman joldan qaytqanın kórdi. Sonlıqtan olarǵa janı ashıp, jiberemen degen apattı jibermedi.

Yunustıń Qudaydıń rehimine ashıwlanıwı

4 ¹Sonda Yunus buǵan qattı renjip, ashıwlandı. ²Ol Jaratqan Iyege bilay dep duwa etti:

– O, Jaratqan Iye! Usınday bolatuǵının óz elimde bolǵan waqtımda-aq aytpaǵan ba edim? Sonlıqtan da men Tarshishke qashqan edim. Sebebi Seniń miyrimli, rehimli, sabır-taqatlı, súyispenshiligi ullı hám jazalawdan waz keshetuǵın Quday ekenińdi biletuǵın edim. ³Endi ótinemen, Jaratqan Iye, meniń janımdı al. Sebebi tiri júrgenimnen góre, ólgenim jaqsıraq.

⁴Jaratqan Iye oǵan:

– Seniń ashıwlanıwǵa haqın bar ma? – dedi.

⁵Yunus qaladan shıǵıp, onıń shıǵıs tárepindegi bir jerge barıp otırdı. Ol ózine shertek soǵıp alıp, onıń sayasında otırdı hám qalaǵa ne

^a **3:6** *Kúlge otırdı* – bul tereń qayǵını yamasa táwbege keliwdi bildiretuǵın is-háreket.

bolatuǵının kóriw ushın kúte basladı. ⁶ Sonda Quday Iye Yunustıń basına sayasın túsirip, qayǵısın jeńilletsin dep, bir ósimlik ósirip shıǵardı. Yunus bul ósimlikke qattı quwandı. ⁷ Biraq kelesi kúni tań atqanda, Quday bir qurttı jiberdi hám ol ósimlikti kemirip, quwratıp tasladı. ⁸ Quyash shıqqanda, Quday shıǵıstıń qapırıq samalın estirdi. Quyash Yunustıń basın qattı qızdırǵanlıqtan, ol hálsizlene basladı hám ózine ólim tilep: «Tiri júrgenimnen góre, ólgenim jaqsıraq», – dedi.

⁹ Biraq Quday oǵan:

– Ósimlik ushın ashıwlanıwǵa haqın bar ma? – dedi.

Yunus:

– Álbette, hátteki, ólgen she ashıwlanıwǵa haqım bar, – dedi.

¹⁰ Sonda Jaratqan Iye oǵan bılay dedi:

– Bul ósimlik bir túnde shıǵıp, bir túnde joq boldı. Sen miynet etip, bul ósimlikti ósirmegen bolsań da, oǵan janım ashıp atır. ¹¹ Al Nineviyada bolsa, aq penen qaranı ayıra almaytuǵın bir júz jigirma mıńnan aslam adam hám kóp sanlı haywanlar bar. Usı ullı qala ushın Meniń janım qalay ashımasın?

Mixa payğambarđın kitabı

Kitap haqqında mağlıwmat

Mixa payğambar Yahuda elindegi kishkene bir awılda tuwılğan. Ol Iyshaya payğambarđın zamanlası bolıp, b. e. sh. 722-jılı arqa patshalıqtıń Assiriyağa súrgin etiliwinen aldın xızmet etken.

Mixa payğambar Izraildın paytaxtı Samariya hám Yahudanıń paytaxtı Erusalim haqqında payğambarshılıq qıladı. Eki paytaxtıń hámeldarları hám bayları pútkil xalıqtı joldan urıp, butlarğa tabınıwdı úyretedi. Bunnan tısqarı, insapsızlıq qılıp, kámbağallardı tonaydı. Usınday sebeplerge baylanıslı Quday Izrail hám Yahuda xalıqların jazalamaqshı boladı. Mixa payğambar

Izrail hám Yahuda xalıqlarınıń basına túsetuğın músiybetler hám tutqınlıq azapları haqqında payğambarshılıq qıladı.

Degen menen, keleshekte Izrail hám Yahuda xalıqları haqıyqıy Qudayğa jáne sıymadı. Sonda Quday olardı óz eline qaytarıp alıp keledi, jeńiske jeteleytuğın haq húkimdarı olarğa beredi. Sol waqıt kelgende, hámme jerde tınıshlıq ornaydı. Quday Ózi tańlağan húkimdar menen birge xalıqqa shopanlıq qıladı. Izraildi basqaratuğın bul húkimdar Beytlehem qalasında tuwılatuğın haqqındağı payğambarshılıqlar da usı kitaptan orın alğan.

1 ¹ Yahuda patshaları Iotam, Axaz hám Xizkiya húkimdarlıq etken waqıtları moreshetli Mixa payğambarğa Samariya hám Erusalim haqqında ayan bolıp, Jaratqan Iyeden mınaday sóz tústi:

Samariya hám Erusalimniń húkim etiliwi

² Háy, pútkil xalıqlar, qulaq salń!
Háy, jer júzi hám onı toltırıp
turğanlar, tırńlań!

Quday Iye Óz muxaddes
Ibadatxanasınan sizlerge
qarsı gúwalıq beredi.

³ Mine, Jaratqan Iye Óz mákannan
shıǵıp keler,
Jer júzine túsip, tawlar tóbesi
menen júrer.

⁴ Sonda mum otta erip ketkenindey,
Tawlar Onıń ayağı astında erip
keter.

Tóbeshiklerden suw aǵıp
túskenindey,

- Olar oypathıqqa qaray tógiler.
- ⁵ Bulardıń barlıǵı Yaqıp urpaǵınıń kóterilisi, Izrail xalqınıń gúnaları sebepli bolar. Yaqıp urpaǵınıń kóterilisine kim juwapker? Olardıń bas qalası Samariya emes pe? Yahudadaǵı sıyınıw orınlarǵa kim juwapker? Bas qala Erusalim emes pe?
- ⁶ Sol sebepten Jaratqan Iye bılay deydi: «Samariyanı qırdaǵı tas úyinine, Júzim egiletuǵın jerge aylandıraman, Tasların oypathıqqa tógip, Qalanıń tiykarın jalańashlayman.
- ⁷ Samariyanıń barlıq butları bólek-bólek etip sıdırılar, Tabınatuǵın orınlardaǵı buzıqshılıq penen jıynalǵan sawǵalar jandırılar. Butlardıń barlıǵın joq etemen. Buzıqlıq jolı menen jıynalǵan sawǵalar, Basqa jurttaǵı buzıqlarǵa tólem etip alıp ketiler».
- ⁸ Men, usı sebepli jılap, dad salaman, Jalańayaq hám jalańash júremen, Saǵalday uwıldap, qayǵıraman, Úkidey bozlap, ah uraman.
- ⁹ Sebebi Samariyanıń jarasına shıpa joq, Bul jara Yahudaǵa da juqtı, Jetip keldi ol xalqınıń dárwazasına, hátteki, Erusalimniń ózine.
- ¹⁰ Bul xabardı dushpanımız Gatqa esittirmeń!
- Olardıń aldında kóz jasınızdı tókpeń!
- Beyt-Lafrada qayǵıdan topıraqqa awnań!
- ¹¹ Háy, Shafir xalqı, Jalańash hám shermende halında súrginge ketesiz. Saanan turǵınları qalalarınan shıqqaydı, Beyt-Esel turǵınları joqlaw aytıp, jas tógedi, Endi Beyt-Esel sizlerge járdem bere almaydı.
- ¹² Marot turǵınları qutqarılıwdı, Sabırsızlıq penen kútken edi, Biraq Jaratqan Iye jibergen apat, Erusalimniń dárwazasına jetip keldi.
- ¹³ Háy, Laxish turǵınları, atlarınızdı sawash arbalarına qosıń, Qız Siondı gúnaǵa baslaǵan sizler bolasız. Óytkeni sizler Izraildan órnek alıp, gúna isledińiz.
- ¹⁴ Solay eken, háy, Yahuda xalqı, Moreshet-Gatqa sawǵalarınızdı berip, xoshlasa beriń. Járdem kúter Izrail patshaları Axzib qalasınan, Biraq olar aldandı.
- ¹⁵ Háy, Maresha turǵınları, Jaratqan Iye qalańızdı basqınshılardıń qolına tapsıradı, Izraildiń ullı basshıları Adullamdaǵı úńgirge jasırmadı.
- ¹⁶ Háy, Yahuda xalqı, súyikli balalarınız ushin, Qayǵırıp, shashlarınızdı aldırıń, Quzǵınıń basınday etip, tıqırlatıp taslań. Sebebi súrgin etiler balalarınız.

Jarlıladı ezgenlerdiń jazalanıwı

- 2** ¹ Jınayat qılıwdı oylaytuǵınlar,
Hátteki tóseginde jatqanda,
Jawızlıq jobalastıratuǵınlar,
hásiret shegesiz!
Tań atqanda, olar dúzgen jobasın
júzege asıradı.
Sebebi olardıń somı islewge kúshi
jetedi.
- ² Kewli kúsegen atızlardı iyelep,
Zorlıq penen úylerdi tartıp aladı.
Olar shańaraqlardı ezip, miyras
jerlerin basıp alıp atır.
- ³ Sol sebepli Jaratqan Iye bılay
deydi:
«Men bul xalıqqa sonday bir apat
tayarlap atıрман,
Bunnan hesh birińiz qashıp kete
almaysız.
Basıńızdı kóterip, júre almaysız,
Sebebi sonday apatshılıq zaman
keledi.
- ⁴ Sol kún kelgende, sizlerdi
masqaralap,
Sizler haqqında mınaday qayǵılı
jır ayıldı:
„Bizler pútkilley wayran boldıq!
Jaratqan Iye xalqımızdıń barı-
joǵın basqalarǵa úlestirdi,
Jerlerimizdi satqınlarǵa tarqatıp
berdi“».
- ⁵ Sonıń ushın, Jaratqan Iyeniń xalqı
qaytadan jerdi bóliskende,
Hesh birińiz shek boyınsha úles
jer almaysız.
- ⁶ Olardıń payǵambarları:
«Bular haqqında payǵambarshılıq
etpe,
Onday payǵambarshılıqtı toqtat,
Bizler bolmaymız shermende», –
deydi.

⁷ Háy, Yaqıptıń násili,
«Jaratqan Iyeniń sabırı tawısilǵan
ba eken?
Ol usınday islerdi qılar ma edi?» –
dep aytıwıńız orınlı ma?
Jaratqan Iyeniń sózleri tuwrı
júrgen adamǵa,
Jaqsılıq alıp kelmey me?

⁸ Jaratqan Iye bılay deydi:
«Jaqında óz xalqıńızǵa
dushpanday zulımlıq qıldıńız!
Sawashtan qaytqan adamlarday
qáwetersiz júrgenlerdi ańlıp,
Olardıń iynindegi shapanın tartıp
aldıńız.

⁹ Xalqımnıń hayalların jaǵımlı
úylerinen shıǵarıp jiberdińiz,
Jas balalardıń nesiyesin máńgige
qırqıp tasladıńız.

¹⁰ Qánekey, turıń, ketiń bul jerden!
Artıq aman-esenlik taba almaysız
bul elden!
Óytkeni gúnańız sebepli elińiz
tolıq wayran boldı».

¹¹ Jalǵan sóyleytuǵın ótirikshi kelip:
«Sizlerge sharap hám ótkir
ishimlik mol boladı, dep
payǵambarshılıq qılamın», –
dese,
Ol bul xalıqtıń payǵambarı
sanaladı!

Úmit wádesi

¹² Jaratqan Iye bılay deydi:
«Biraq háy, Yaqıp urpaǵı,
Men hámmeńizdi sózsiz jıynayman,
Qalǵan izraillilardı toplayman.
Qoradaǵı qoylarday, jaylawdaǵı
súriwdey etip,
Jıynayman sizlerdi bir jerge.
Sonda tolıp tasar elińiz adamlarǵa».

13 Quday olarǵa jol ashadı,
Tutqınlıqtan azat etedi.
Qala dárwazasınan shıǵıp ketedi.
Patshańız bolǵan Jaratqan Iye
olarǵa jetekshi bolıp, aldında
júredi.

Basshıların hám payǵambarların gúnası

3 ¹ Sonda men bılay dedim:
«Tıńlańlar, Yaqıp urpaǵınıń
basshıları,
Izrail xalqınıń húkimdarları!
Sizler ádalattıń ne ekenin
biliwińiz kerek emes pe?»

² Al sizler bolsa, jaqsılıqtan jerkenip,
Jamanlıqtı jaqsı kóresiz.
Sizler xalqınıń terisin sıyırap,
Etin súyeginen sılıp alasız.

³ Xalqınıń góshin jeysiz: terisin
sıyırap, súyeklerin maydalaysız,
Qazanǵa salınatuǵın góshıey,
tabaǵa pisiretuǵın ettey
olardı tuwraysız.

⁴ Jaqın arada sizler Jaratqan Iyege
jalbarmasız,
Degen menen, sol waqıtta
jawızlıq islegenıńiz ushın,
Ol sizlerden júzin jasıradı».

⁵ Xalqın joldan azǵırǵan,
Ózin toydırǵanǵa tınıshlıq tilegen,
Al awzın maylamaǵanǵa urıs
járiyalaǵan payǵambarlarǵa,
Jaratqan Iye bılay deydi:

⁶ «Sonıń ushın, ústińizdi qarańǵı
tın qaplaydı,
Qarańǵılıqtan hesh qanday ayan
kóre almaysız.
Háy, payǵambarlar, sizler ushın
quyash batadı,
Kúndizińiz qarańǵılıqqa aylanadı.

⁷ Wáliyler shermende boladı,
Uyatqa qaladı palkerler.

Quday olarǵa juwap bermegeni
ushın,
Uyattan júzlerin jawıp aladı».

⁸ Biraq men Yaqıp urpaǵına
ayıpların,
Izrail xalqına gúnaların bildiriw
ushın,
Jaratqan Iyeniń Ruwxı menen
kúshke,
Ádillik hám batılıqqa tolaman.

⁹ Qulaq salıń, Yaqıp urpaǵınıń
basshıları,
Izrail xalqınıń húkimdarları!
Ádillikten jerkendińiz,
Haqıyqattı burmaladıńız.

¹⁰ Qanlardıń esesinetikledińiz Siondı,
Ádilsizlik jolı menen qurdıńız
Erusalimdi.

¹¹ Basshıları para alıp, húkim
shıǵaradı,
Ruwxaniyeleri dámegóylik penen
tálim beredi,
Payǵambarları pul alıp,
payǵambarshılıq qıladı.
Sonday bolsa da, olar:
«Jaratqan Iye bizler menen birge,
Basımızǵa túspeydi hesh qanday
apat», – dep,
Jaratqan Iyege arqa súyegisi keledi.

¹² Sonlıqtan sizler sebepli Sion egin
maydanı kibi súriledi,
Sizler sebepli Erusalim
qarabaqanaǵa aylanadı.
Ibadatxana turǵan tawdı toǵay
qaplaydı.

Jaratqan Iyeniń basqarıwı

4 ¹ Aqırǵı kúnler kelgende,
Jaratqan Iyeniń Úyi qurılǵan taw,
Barlıq tawlardan joqarı bolıp,
Hámme tóbeshiklerden mártebeli
bolar.

- Ígıp barar ol jerge xalıqlar.
 2 Kóp milletler kelip, bilay deydi:
 «Kelińler, Jaratqan Iyeniń tawna
 shıǵayıq,
 Yaqıptıń Qudayımın Úyine kireyik.
 Ol bizlerge Óz jolların úyretsin,
 Bizler Onıń jolınan júreyik».
 Óytkeni nızam shıǵar Sionnan,
 Jaratqan Iyeniń sózi keler
 Erusalimnen.
- 3 Kóp xalıqlardı Jaratqan Iye húkim
 qılar,
 Jaqın hám uzaqtaǵı kúshli
 milletler arasındaǵı,
 Jánjellerin sheship berer.
 Olar qılıshlardan paznalar soǵar,
 Nayzalardan oraqlar isler.
 Bir-birine qılısh kótermes xalıqlar,
 Sawash qılıwdı endi úyrenbes olar.
- 4 Hár kim óz júzimzarınıń, ánjir
 aǵashınıń astında tınısh jasadı,
 Hesh kim olarǵa abay etpeydi.
 Bunı Álemniń Jaratqan Iyesiniń
 Ózi aytadı.
- 5 Barlıq xalıqlar óz qudaylarına erse de,
 Bizler Qudayımız Jaratqan Iyeniń
 jolınan máńgi-baqıy júremiz.

Izrail xalqı súrginnen qayıp keledi

- 6 «Sol aqırǵı kúnler kelgende,
 – deydi Jaratqan Iye, –
 Jıynap alarman qırǵınǵa
 ushıraǵanlardı,
 Toplayman quwǵın bolǵanlardı,
 Azapqa duwshar etkenlerimdi.
- 7 Qırǵınǵa ushıraǵanlardı aman
 saqlayman,
 Quwǵın bolǵanlardan kúshli xalıq
 dóretemen,
 Sol kúnnen baslap, máńgige Men,
 Jaratqan Iye,

Sion tawında olarǵa húkimdarlıq
 qılaman.

- 8 Háy, súriwdiń gúzetiw minarası,
 Qız Sionniń qorǵanı,
 Húkimdarlıǵıń ózińe qaytar,
 Háy, qız Erusalim, patshalıǵıń
 qayta tiklener».
- 9 Erusalim, nege sen dad salıp,
 zarlaysañ?
 Patshań bolmaǵanı ushın ba?
 Tolǵaq tutqan hayalday nege azap
 shegesen?
 Másláhátshiń ólgeni ushın ba?
- 10 Háy, qız Sion, tuwıp atırǵan hayal
 sıyaqlı,
 Ah urıp, ózińdi hár tárepke tasla.
 Sebebi qaladan shıǵıp, shól
 dalalarǵa barıp qonıslaysañ,
 Keyin Babiloniyaǵa áketilip,
 súrgin etileseń.
 Biraq ol jerde sen azatlıq tabasań,
 Qutqaradı seni Jaratqan Iye
 dushpan qolınan.
- 11 Degen menen, saǵan qarısı
 jıynaldı bir talay milletler,
 Sen haqqında bilay dep aytadı olar:
 «Kelińler, Siondı xorlayıq,
 Basına túskenlerin tamasha
 qılayıq».
- 12 Biraq bilmeydi olar Jaratqan
 Iyeniń niyetin,
 Olardı qırmanǵa aparılatuǵın dán
 bawlarında jıynap atır,
 Onıń usı jobasın olar túsineydi.
- 13 Jaratqan Iye bilay deydi:
 «Háy, qız Sion, tur da, olardı
 basqılay basla!
 Sebebi temirden qılarman seniń
 shaqlarıńdı,
 Qoladan isleymen seniń
 tuyaqlarıńdı,

Ezip, maydalap taslaysañ kóp xalıqlardı.

Bağışlaysañ Mağan alğan oljalarınıdı,
Pútkil jer júziniń Iyesi bolğan Jaratqan Iyege».

5 ¹ Háy, Erusalim, áskerlerińdi topla!

Dushpanlar bizdi qamal qıldı.
Olar tayaq penen Izrail húkimdarınıń betine urdı.

Beytlehemnen shıǵatuǵın kósem

² Jaratqan Iye bılay deydi:
«Háy, Efrata aymaǵındaǵı Beytlehem,
Yahudadaǵı qalalardıń kishkenesi bolsań da,
Izraıldı Meniń atımnan basqaratuǵın kósem sennen shıǵadı.

Onıń násili zamannıń baslanıw dáwirine barıp taqaladı».

³ Sonıń ushın, hámiledar hayal kóz jarıp, ullı bolǵanǵa deyin,
Jaratqan Iye Izrail xalqın dushpanlarǵa táslim qıladı.
Keyin sol súrgindegi qalǵan tuwısqanları qayıtıp,
Izrail xalqına qayta qosıladı.

⁴ Ol kelip, Jaratqan Iyeden alǵan kúshi menen,
Qudayı Jaratqan Iyeniń atımın ullılıǵı menen,
Súriwin baǵadı.
Pútkil dúnya onıń ullılıǵın tán aladı.

⁵ Tınıshlıq ornatuwshı ol boladı.

Qutqarılıw hám tazalanıw

Assiriyalılar elimizge hújim etip,
Qorǵanlarımızdı jarıp ótkende,

Olarǵa qarsı jeti jetekshi hám segiz basshı tayınlaymız.

⁶ Olar Assiriya jerlerine qılısh penen,
Nimrod jerlerine qanjar menen húkimdarlıq etedi.

Assiriyalılar elimizge hújim etip,
shegaramızǵa kirip kelse,
Bizlerdi usı kósem qutqaradı.

⁷ Kóp xalıqlar arasında,
Yaqıp xalqınıń qalǵanları,
Jaratqan Iyeniń jiberген shıǵınday,
Maysa shóplerdiń ústine jawǵan jawınday boladı.

Olar adamzatqa gárezli bolmaydı,
Hesh kimnen járdem de kútpeydi.

⁸ Kóp milletler ishinde, kóp xalıqlar arasında,

Yaqıp xalqınıń qalǵanları,
Toǵay haywanları arasındaǵı arısladay,

Qoy súriwi arasına kirip alǵan,
Jirtqısh arısladay boladı.
Júrgen jollarında hámmege kútilmegende taslanadı.

Olardıń qolınan hesh kim qutqara almaydı.

⁹ Háy, Izrail, dushpanlarıńdi jeńeseń,
Barlıq dushpanlarıń qırılıp ketedi.

¹⁰ «Sol kúni, – deydi Jaratqan Iye, –
Atlarıńızdı qırıp taslayman,
Sawash arbalarıńızdı sindırıp taslayman.

¹¹ Wayran qılaman elińizdeki qalalardı,
Jer menen jeksen qılaman barlıq qorǵanlarıńızdı.

¹² Sıyqırshılıqqa shek qoyaman,
Arańızda birde bir palker qaldırmayman.

¹³ Joq qılaman but hám kiyeli taslarıńızdı,
Artıq tabınbaysız qollarıńız benen islegen butlarıńızǵa,

- 14 Arańızdağı kiyeli aǵashlardı
qoparıp taslayman,
Qalalarıńızdı jer menen jeksen
qılaman.
- 15 Maǵan boysınbaǵan milletlerge,
Óz qáhár hám gázebimdi tógip,
ósh alaman».

Jaratqan Iyeniń Óz xalqın ayıplawı

- 6** ¹ Jaratqan Iyeniń aytqan mına
sózine qulaq salıń:
«Qáne, turıń! Shaǵımınızdı tawlar
aldında aytıń,
Tóbeshikler dawısınızdı esitsin».
- ² Háy, tawlar Jaratqan Iyeniń
ayıplawına qulaq salıń!
Háy, jer júziniń bekkem tiykarları
Oǵan qulaq túriń,
Sebebi Jaratqan Iye Óz xalqına
qarsı dawın aytar,
Izrail xalqı menen tartıсар.
- ³ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Háy, xalqım, Men saǵan ne
qıldım?
Qáne, juwap ber, saǵan qanday
awırmanlıǵım tústi?»
- ⁴ Mısırdan seni alıp shıqqan edim,
Azat etken edim qullıq
moyntırıǵınan.
Saǵan jolbasshı bolsın dep,
Muwsanı, Xarondı hám
Máriyamdı jibergen edim.
- ⁵ Háy, xalqım, Moab patshası
Balaqtıń sizlerge qarsı jawız
niyetin,
Beor ulı Bilamnıń oǵan qalay
juwap bergenin esle.^a
Shittimnen Gilgalǵa deyingi
bolǵan waqıyalardı esle,^b

Sonda bilip alasań seni qanday
etip qutqarǵanımdı».

Haqıyqıy boysınıwshılıq

- ⁶ Jaratqan Iyeniń aldına ne alıp
barayın?
Joqarıdağı Qudayǵa qalay
sıynayın?
Oǵan arnap jandırılatuǵın
qurbanlıq bereyin be?
Bir jasar tananı usınayın ba?
- ⁷ Oǵan arnap mıńlap qoshqarlardı
soysam,
Záytún mayın dárya qılıp aǵızsam,
Jaratqan Iyeniń mennen kewli
tolar ma eken?
Ayıbım ushın tuńǵısh ulımdı
bereyin be?
Gúnam ushın óz perzentimdi
qurban eteyin be?
- ⁸ Háy, adamzat, neniń jaqsı ekenin,
Jaratqan Iye bildirdi saǵan,
Onıń sennen talap qılatuǵını
ibaratdur mınadan:
Ádillik qılıp, súyispenshilikke
sadiq bol,
Múláyim bolıp, Quday menen
birge júr.

Izraildın gúnası hám jazası

- ⁹ Jaratqan Iye qala xalqına dawıslap
bilay deydi,
Oǵan qulaq salıw – danalıqdur:
«Háy, tıńlań, xalq hám qala
jámiyeti!
- ¹⁰ Úylerin haram baylıq penen
toltırıp atırǵanlarǵa,
Naduris ólshemlerge qalay itibar
bermeyin.
- ¹¹ Táreziden jegenine,

^a 6:5 San 22–24.

^b 6:5 Eshu 3–4.

- Naduris ólshem tas qollanganına,
Qalay shıday alaman?²
- 12 Zorlıq qıladı qaladağı baylar,
Jalataydur qala xalqı da,
Tillerinen bolsa jalğan sózler
shıǵar.
- 13 Sonıń ushın, Men sizlerdi uraman,
Gúnalarınız ushın wayran
qılamán.
- 14 Sizler jeysiz, biraq toymaysız,
Hámme waqıtta ash qaladı
qarnımız.
Zat jıynaysız, onı saqlay almaysız,
Jıynap-tergenińizdi qılısh penen
joq qılamán.
- 15 Egesiz, biraq orıp almaysız,
Záytún mayın sıǵıp alasız,
Biraq maydan ústińizge súrte
almaysız,
Júzim iskenjede júzim sıǵasız,
Biraq onıń sharabınan ishe
almaysız.
- 16 Óytkeni erdińiz patsha Omrydiń
úr-ádetlerine,
Patsha Axabtıń áwladınıń jawız
qılmıslarına.^a
Olardıń másláháti menen jasadıńız,
Sonlıqtan Men sizlerdi qorqmıshlı
kóriniske aylandıraman.
Sizlerdi kórgenlerdiń janı
túrshigedi,
Barlıq xalıqlardıń aldında*
nasaqqa qalasız».

Izrail xalqınıń jawız isleri

- 7** ¹ Wah, sorım qurıdı!
Júzimzar jıyn-terimi bolnıp,
Jazǵı miyweler terip alnǵannan
soń,
Shaqalarınan jewge bir solqım da
taba almaǵan,

- Bir dana ánjirge zar bolğan adam
sıyaqlıman.
- 2 Bul elde Qudayǵa sadıq adam
qalmadı,
Durıs júrgen hesh kim qalmadı
adamlar arasında.
Qan tógiw ushın adamlar ańlıp
jatar,
Duzaq quradı tuwısqanlar bir-
birine.
- 3 Jamanlıq qılıwǵa sheber olar,
Hámeldar hám qazı para aladı.
Kúshli adam qálegenin zorlıq
penen qıldıradı,
Birgelikte haqlıqtı buzıp kórsetedi.
- 4 Olardıń eń jaqsısı jantaqqa uqsaydı,
Hújdanlısı bolsa, tikenekten beter.
Biraq sizler kútip turğan kúnleri,
Jetip keldi jazalanatuǵın kúnleri,
Endi olar sasqalaqlap qaladı.
- 5 Isenbeń qońsıńızǵa, súyenbeń
dostıńızǵa.
Qoyınıńızda hayalıńız jatqanda,
Qum quyın awzıńızǵa.
- 6 Óytkeni sol waqıtları ul óz ákesin
xorlaydı,
Qız anasınıń betinen aladı,
Kelin bolsa, qáyin enesine qarşı
turadı.
Adamnıń dushpanları óziniń úy-
ishi boladı.
- 7 Biraq men Jaratqan Iyege kóz
tigemen,
Qutqarıwshım bolğan Qudaydı
úmit penen kútemen,
Sózsiz esitedi meni Qudayım
meniń.
- Jaratqan Iyeniń qutqarıwı**
- 8 Jaǵdayımdı kórip, shad bolmań,
háy, dushpanlarım!

^a 6:16 3Pat 16:21-34.

- Jıǵılsam da, ózim turaman.
Qarańǵılıqta qalsam da, Jaratqan
Iye maǵan nur boladı.
- 9 Jaratqan Iyege qarsı gúna isledim.
Endi Onıń gázebine shıdayman.
Biraq Ol meni jaqlap, aqlaydı.
Jarıqlıqqa meni alıp shıǵadı,
Sonda Onıń ádilligin kóremen.
- 10 Dushpanım bunı kóredi,
«Qudayıń Jaratqan Iye qay
jerde?» – dep masqara
qılǵan,
Sol dushpanım shermende boladı.
Onıń qulawın óz kózim menen
kóremen,
Solay etip, ayaq astı boladı
kóshedeǵı batpaq sıyaqlı.
- 11 Háy, Erusalim, mınaday waqıt
keledi:
Seniń diywallarıń qayta qurıladı,
Shegarań seniń keńeyip ketedi.
- 12 Sol waqıtta hámme jerden xalıqlar
keledi.
Assiriya dan Mısırga deyin,
Mısırdan Evfrat dáryasına deyin
sozılǵan jerlerden,
Uzaq teńiz boylarınan hám alıs
taw janbawırlarınan,
Aǵıp keledi kóp xalıqlar.
- 13 Biraq ishinde jasap atırǵanlardıń
qılmıslarınan,
Dúnya júzi qańırıp bosap qaladı.
- Mixanıń duwası hám
Jaratqan Iyege alǵıs aytıwı**
- 14 Jaratqan Iye, xalqıńnıń shopanı
bol,
Átirapları ónimdarlı jerler,
Biraq toǵay ishinde jalǵız
jasaytuǵın súriwıńdi,
Óz hasań menen basqara gór.
- Uzaq ótmishte bolǵanıday,
Bashan hám Gilad jaylawlarında
otlata gór.
- 15 Bizlerdi Mısırdan alıp shıqqan
kúnlerińdeǵidey,
Káramatlarıńdı kórset xalqıń
ushın.
- 16 Káramatlarıńdı kórgen milletler,
Kúsh-qúdiretlerine jarasa
shermende boladı.
Qorqınısthan qolları menen
awızların basıp,
Qulaqları olardıń gereń bolıp
qaladı.
- 17 Jılan hám jer bawırlawshılar
sıyaqlı topıraq jalaydı olar,
Qorqqanınan titirep
qorǵanlarınan shıǵadı.
Qudayımız Jaratqan Iye, olar
húreyi ushıp,
Qaltrırap Seniń aldına keledi.
- 18 Quday, Saǵan uqsası bar ma eken?
Óz xalqıńnıń qalǵanlarımın,
Jınayatların hám kóterilislerin
keshiretuǵın basqa Quday
joqdur.
Máńgige gázeplesseń xalqına,
Sebebi sadıq miyrimińdi
kórsetiwdi maqul kóreseń.
- 19 Sen bizlerge jáne miyrim-shápáát
qılarsań,
Ezip taslarsań ayıplarımızdı
ayaǵıń astında,
Pútkil gúnalarımızdı teńiz túbine
ılaqtırasań.
- 20 Ótmishte ata-babalarımızǵa,
Ibrayımǵa hám Yaqıppa ant
iship, wáde bergenseń,
Olardıń urpaǵına bergem haqıyqat
sózinde sadıq turasań.

Naxum payğambardıń kitabı

Kitap haqqında mağlıwmat

Naxum kitabı Assiriya paytaxtı Nineviyanıń qulawı haqqında jazılğan qosıq túrindegi payğambarshılıq. Assiriya qúdiretli patshalıq bolıp, ózi basıp alğan xalıqlarğa júdá zalım hám jawız edi. Yunus payğambardıń dáwirinde Nineviya turǵınları gúnalarından táwbe qılğan edi. Biraq Naxum payğambardıń dáwirinde bolsa olar jáne jawızlıqqa, butparazlıq hám jamanlıqqa asa berilip ketedi. Assiriya b. e. sh. 722-jılı Izraildı basıp alıp, turǵınların Assiriyaǵa súrgin qıladı. Olar Yahudaǵa, yaǵnıy qubla patshalıqqa da kóp qáwip tuwdıradı. Sonıń

ushın, Naxum payğambar Nineviyanıń ayanışlı aqibeti haqqında payğambarshılıq qıladı.

Naxum payğambar Nineviya qulamastan aldın waz aytadı. Babiloniyalılar b. e. sh. 612-jılı Nineviyanı jeńiliske ushıratadı. Kitaptan orın alğan Tebes qalasınıń qulawı tuwrısındaǵı waqıyalar b. e. sh. 663-jılı, Naxum payğambar xızmet etiwden aldın júz beredi (3:8-10).

Bul kitapta payğambar Naxum Qudaydı – pútkil álemniń hám barlıq xalıqlardıń Húkimdarı, hámme niń táǵdirin baqlap turıwshı haqıy-qıy Quday dep járiyalaydı.

---

1 ¹ Bul Nineviya qalası haqqında payğambarshılıq sózi. Elqoshlı Naxumǵa berilgen ayan mınaday:

Jaratqan Iyenıń Nineviyaǵa qarsı gázebi

- ² Jaratqan Iye – qızǵanshaq, ósh alıwshı Qudaydur,
Ol ósh aladı hám gázepketolıdur.
Qarsı shıqqanlardan ósh alar,
Dushpanlarına qarsı gázeplenip júrer.
- ³ Jaratqan Iye sabır-taqatlı,

Biraq Ol kúshli, qúdiretli dur.
Ayıplınıń ayıbın sózsiz jazalaydı,
Júrgen jolı quyn menen dawıl boladı,

Ayaq astıan shańday qoyıw bultlar kóteriledi.

- ⁴ Ol bir buyırıp penen qurǵatar teńizdi,
Keptirip taslar pútkil dáryalardı.
Quwrap qalar Bashannıń hám Karmel tawınıń jasıl shópleri,
Solp qalar Lebanonnıń gülleri.
- ⁵ Jaratqan Iyenıń aldında tawlar titirer,

- Dárgayında tóbeshikler erip
keter.
Ol kóringende, jer silkiner,
Pútkil jer júzi hám ondaǵı barlıq
qaltırıp keter.
- 6 Kim qarsı tura alar Onıń
qáhárine?
Kim shıday alar Onıń lawlaǵan
ǵázebine?
Ǵázebi ottay lawlap jayılar,
Jartaslar shıl-párshe bolıp keter.
- 7 Jaratqan Iye jaqsıdur,
Qıynalǵan waqıtta qorǵandur,
Qorǵaydı Ol Ózinen pana
tapqanlardı.
- 8 Biraq kúshli suw tasqını menen joq
eter Nineviyanı,
Dushpanlarınıń izine túsip,
qarańǵılıqqa aydaydı.
- 9 Jaratqan Iyege qarsı hesh qanday
joba dúzbe!
Óytkeni Ol seni joq qıladı.
Ekinshi márte Oǵan qarsı tura
almaysañ.
- 10 Shırmalǵan tikendey, más bolıp
batırday bolǵan sizler,
Qurǵaq sabanday jandırılıp joq
bolasızlar.
- 11 Háy, Nineviya, Jaratqan Iyege
qarsı joba dúzetuǵın,
Jawız másláhát beretuǵın sennen
shıqtı.
- 12 Jaratqan Iye Yahuda xalqına bılay
deydi:
«Assiriyalılar kúshli hám sansız
bolǵanı menen de,
Olar qırılıp, joq bolıp ketedi.
Háy xalqım, seniń basıńdı azapqa
salǵan edim,
Endi bunnan bulay azapqa
duwshar etpeymen,
- 13 Moyıntırıǵıńdı sındırıp,
Assiriyanıń qolınan azat
qılaman».
- 14 Assiriya haqqında Jaratqan Iye
mınaday buyırıp berdi:
«Atıńızdı dawam etiwshi
zúryadıńız bolmasın,
Jaq qılaman qudaylarıńnıń
úyindegi but músinlerdi,
Jaǵımsız xalıq bolǵanıń ushın,
tayarlayman qábirińdi».
- 15 Mine, xosh xabar alıp keliwshi,
Tınıshlıq xabarı menen tawlardan
asıp keler.
Háy, Yahuda xalqı, belgile
bayramlarıńdı,
Orınla Qudayǵa bergem
wádelerińdi.
Endi dushpanlarıń bastırıp
kelmes elińe,
Óytkeni tolıǵı menen joq etildi
olar.

Nineviyanıń qulawı

- 2** ¹ Basqınshılar bastırıp kiyatır,
háy Nineviya, qorǵanıńdı
bekkemle,
Jollardı qadaǵala, belinıńdi bekkem
buwıp, bar kúshińdi jıyna.
- ² Dushpanları Izraildı tas-talqan
etip,
Júzim baǵların wayran etken edi.
Biraq Yaqıptıń aldınǵı ullılıǵın
qayta tiklegendey etip,
Jaratqan Iye Izraildıń ullılıǵın da
qayta tikleydi.
- ³ Nineviya, dushpanıńnıń
áskerleriniń qalqanı
qıp-qızıldur,

- Láshkerleriniń kiyimi qırmızı
reńdur,
Sawash arbaları sawash kúni
jalınday jaltıdaydı,
Nayzaları hawada shayqalıp
turadı.
- 4 Kósheler boylap jelip ushar sawash
arbaları,
Zuwıldaydı qala maydanlarında
arman-berman,
Janıp turgán shom sıyaqlı ot
shıǵarıp, jıldırım sıyaqlı
jarqıraydı.
- 5 Sárkárdası láshkerbasıların
jıynaydı,
Alǵa basqanda, olar óz jolında
asıǵadı.
Qalqanların ózlerine pana qılıp,
Qala diywalına japırıladi.
- 6 Dárya bógetleri ashıladi,
Saray suw menen shayılıp, jer
menen jeksen boladı.
- 7 Aldın ala járiyalanganday súrgin
etiler Nineviya,
Onıń shorıları kepterdey nala
sheger,
Ókinishten olar kókiregine urar.
- 8 Nineviya qalası suwı jıǵıp ketken
háwiz yańlı,
Qashıp keter ishindegi xalıqlar,
Artıman: «Toqtańlar, toqtańlar!»
dep baqırar,
Biraq qayrılıp qaramas hesh kim
artına.
- 9 Tonalǵan gúmis penen altını,
Tawısilmaydı Nineviyanıń
qımbatbaha zatları,
Ol tolıdur hár túrli ǵáziynege.
- 10 Quladı, jer menen jeksen bolıp,
wayran boldı Nineviya.
Qorqınısthan ruwxları túsip ketti,

Dizeleri qaltırıp, titirep ketti
deneleri,
Solǵın tartıp, bozardı hár biriniń
júzi.

- 11 Ne bolıp qaldı arıslan inine
uqsáǵan Nineviyaǵa?
Arıslan óz balaların baqqan sol
jerge.
Arıslan hám ana arıslan júrgen
waqıtta,
Qáwip-qátersiz edi olardıń
balaları.
- 12 Arıslan jeterlishe ań awlaǵan edi
balaları ushın,
Ana arıslan ushın oljaların
bawızlaǵan edi.
Awlaǵan awları menen óz inin,
Oljalar menen toltırǵan edi óz
uyasın.

13 Álemniń Jaratqan Iyesi bılay dey-
di: «Saǵan qarsıman, háy, Nineviya!
Sawash arbalardıńdı jandırıp jiberemen.
Kúshli arıslanlarıń qılısthan óledi.
Endigiden bılay, sen tonawshılıq qıla
almaysañ. Xabarshılarıńnıń dawısı
artıq esitilmeydi».

- 3** ¹ Hásiret shegeseń, háy, qolları
qan qala!
Jalǵanǵa hám talan-taraj etilgen
zatlarǵa tolǵan qala.
Ol jerdegi tonawshılıq hesh
qashan tawısilmas.
- ² Esitiler qamshınıń tarsıldısı hám
dóngeleklerdiń dúsirliisi,
Shawıp baratırǵan at tuyaqlarınıń
dawısı,
Sawash arbalarınıń tasır-tusırılısı.
- ³ Hújimge kirdi atlı áskerler,
Qılıshlar jalt-jult eter, nayzalar
jiltırar,

- Úyilip ketti óli deneler,
 Sansız bolıp ketti ólikler,
 Bularǵa súrnigip atır adamlar.
- 4 Sen, suyıq ayaqlıq penen sheksiz
 buzıqshılıq qılǵan sıyırshı
 hayalsań,
 Buzıqlıǵın menen xalıqlardı ózińe
 tutqın qılıp,
 Sıyırshılıǵın menen ózińe qul
 etken ediń.
- 5 Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi:
 «Saǵan qarsıman, háy Nineviya!
 Men seniń kóyleǵıńniń etegin
 joqarı kóterip,
 Milletlerge jalańash deneńdi
 kórsetip,
 Patshalıqlardıń aldında
 shermende qılaman.
- 6 Ústińe taslandı taslap, seni
 xorlayman,
 Adamlarǵa tamasha bolasań sen.
- 7 Seni kim kórse de artqa sheginip,
 bılay deydi:
 „Wayran boldı Nineviya,
 Ol ushın kimniń janı ashıydı eken?“
 Seni jubatatuǵın hesh kim joq».
- 8 Mısırdıń bas qalası No-Amonnan
 seniń qay jeriń artıq edi?
 Dárya boyında jaylasqan edi sol
 qala da,
 Suw menen qorshalıp, qorǵanı
 Nil dáryası edi,
 Suwlar onıń qorǵan diywalları
 bolǵan edi.
- 9 Xabashstan hám Mısır onıń
 sheksiz kúshiniń bulaǵı edi,
 Put hám Liviya da onıń
 awqamlasları edi.
- 10 Solay bolsa da, Tebes xalqı súrgin
 etilip, tutqınǵa alıp ketildi,
 Hár bir kósheniń basında tasqa
 urıp óltilirdi náresteleri.
- Aqsúyek bekleri ushın shek
 taslandı,
 Shinjir menen kisenlendi barlıq
 ullı adamları.
- 11 Háy, Nineviya, sen de más bolıp,
 tentireklep júreseń,
 Sen de dushpanlarınıńnan
 jasırınatuǵın jer izleyseń.
- 12 Seniń barlıq qorǵanlarınıń,
 Ánjir aǵashınıń birinshi pisken
 miywesine megzer.
 Aǵashtı silkitkende, ánjirler
 jeytuǵınıń awzına túser.
- 13 Áskerlerińe qara! Hayal adamnan
 parqı joq olardıń,
 Dárwazalarıń dushpanlar ushın
 keń ashılar.
 Ot jaǵıp joq qıldı dárwazalarıńnıń
 támbilerin.
- 14 Qamalǵa túsetuǵın waqtıń ushın
 suwıńdı toltır,
 Bekkemle qorǵanlarınıńdı!
 Gerbish tayarlaw ushın ılaydı iyle,
 Quyatuǵın qalıplerińdi tayarla.
- 15 Bári bir ot jalmap seni jutıp jiberedi,
 Qılısh seni qırıp taslaydı.
 Shegirtkeler eginlerdi jep joq
 qılǵanday,
 Dushpanlarını seni joq qıladı.
 Sizler shegirtkelerdey kóbeye
 berińler!
- 16 Aspandaǵı juldızlardan da kóp
 sawdagerleriń,
 Olar shegirtkeler yańlı elińdi
 talan-taraj eter,
 Keyin qanat qaǵıp ushıp keter.
- 17 Seniń húkimdar hám
 xızmetkerleriń,
 Suwıq kúnde diywallarǵa
 qonatuǵın,
 Al quyash shıqqanda ushıp
 ketip, ǵayıp bolatuǵın
 shegirtkelerge uqsaydı.

- 18 Háy, Assiriya patshası, el
 basqarıwshılarını óldi,
 Aqsúyeklerini bolsa, mángi uyqıǵa
 ketti,
 Tarap ketti xalqın tawlarǵa.
 Olardı jıynaytuǵın hesh kim
 qalmadı.
- 19 Jaraqatınıń dawası joq, jaraların
 ólimge alıp barar.

Seniń awhalını esitken barlıq
 adamlar,
 Shadlanıp qolların shappatlar.
 Óytkeni seniń sheksiz
 jawızlıǵınnan azap
 shekpegen adam bar ma
 edi?

Hesh kim qashıp qutıla almaǵan
 edi.

Xabaqquq payǵambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Xabaqquq payǵambar Yahuda eliniń qulawına jaqın waqıtta xızmet etken. Babiloniyalılar b. e. sh. 605-jılı Yahuda eline birinshi hújiminen soń, b. e. sh. 586-jılı onı tolıǵı menen iyelep aladı.

Kitaptıń birinshi hám ekinshi baplarında Xabaqquq payǵambar menen Quday arasındaǵı sáwbet sóz etiledi. Xabaqquq payǵambar ádalatsızlıq hám jinayatlarǵa tolıp tasqan Yahuda eli haqqında Qudayǵa arız qıladı. Sonda Quday Xabaqquqqa Óz jobasın ayan qılıp, Yahuda xalqın babiloniyalılar arqalı jazalaytuǵının aytadı. Biraq

Xabaqquq buǵan narazılıǵın bildiredi. Qudaydıń jaza quralı sıpatında Yahuda xalqınan göre gúnaları awır bolǵan babiloniyalıları qollanıwın Xabaqquq hesh túsinbeydi. Bul oǵan ádalatsızlıqtay bolıp túyiledi. Biraq Quday Xabaqquqqa juwap berip, waqıtı kelgende babiloniyalıları da jazalaytuǵının aytadı.

Qudaydan juwap alǵan payǵambar Xabaqquq Qudayǵa bolǵan isenimin járiyalap, kitaptı gózal qosıq penen tamamladı. Ol Qudayǵa shúkirlik bildirip, Onıń teńsiz qúdireti hám ullılıǵına alǵıs-maqtawlar aytadı.

---

1 ¹ Bul payǵambarshılıq sóz – Xabaqquq payǵambarǵa ayan arqalı berilgen xabar.

Xabaqquqtıń Jaratqan Iyege nala shegiwi

² Jaratqan Iye, qashanǵa deyin Seni járdemge shaqıraman,
Maǵan qulaq salasań ba, ózi?
«Zorlıq-zombılıq!» dep jalbarınıp atırman,
Biraq bizlerdi qutqarmay atırsań Sen!

³ Ne ushın jawızlıqtı kózim menen kóriwime jol qoydıń?
Sonday nahaqlıqqa qalay qarap turıpsań?

Qayaqqa qarasam da talan-tarajlıq hám zorlıq-zombılıq.
Hámme jerde daw hám jánjeller tolıp ketti.

⁴ Sonlıqtan nızam óz kúshin joytıp,
ádıllıq ayaq astı boldı,
Jawızlar ádil adamlardan ústin keldi,
Solay etip, ádıllıq burmalandı.

Jaratqan Iyeniń juwabı

- 5 «Dıqqat penen qarańlar basqa xalıqlarǵa,
Tań qalasızlar kórgenlerińizge.
Sizlerdiń dáwirińizde sonday isler qılaman,
Esitken waqtıńızda, isene almaysızlar.
- 6 Mine, Men kaldeylerdi kúshli qılaman,
Bul xalıq jawız hám tınımsız.
Olar dúnyanıń tórt tárepine júris qıladı,
Basqa xalıqlarǵa tiyisli jerlerdi basıp aladı.
- 7 Olar qorqınışlı hám qáwiplidur, Ózine xan, ózine biy bolǵan menmen xalıqdur.
- 8 Olardıń atları qaplannan tez, Túnde júretuǵın ash qasqırlardan da qáwiplidur.
Atlı áskerleri jerdi shańǵıtıp, uzaqtan keler,
Oljasına taslanatuǵın búrkit yańlı ushıp keler.
- 9 Olardıń hámmesi kiyatır tonaw ushın,
Ordaları shól quyımındaǵı talpınıp,
Olar qum jynaǵanday tutqınlardı jıynap keler.
- 10 Patshalardı mazaqlap, basshılardı masqara qıladı,
Qorǵanlı, bekkem qalalardıń ústinen kúledi,
Sol qalalardıń diywallarına qıya etip, topıraq úyip,
Keyin olardı qolǵa aladı.
- 11 Sonnan keyin, olar samal sıyaqlı tez ótip ketedi,
Bul gúnakar adamlar óz kúshin quday, dep esaplaydı».

Xabaqquqtıń Jaratqan Iyge jáne nala shegiwi

- 12 Jaratqan Iye, Muxaddes Qudayım, Hámme waqıtta bar bolǵan Sen emesseń be?
Solay eken, bizler joq bolıp ketpeymiz.
O, Jaratqan Iye, bizlerdi jazalaw ushın, kaldeylerdi tańladıń,
O, meniń qorǵawshı Jartasım, jazalaw huqıqın solarǵa berdiń.
- 13 Jawızlıqtı kórgisi kelmeytuǵın sonday pákdur Seniń kózleriń,
Xosh kórmeyseń Sen nahaqlıqtı.
Ne ushın endi usı jawız adamlarǵa shıdap atırsań?
Jawızlar ózlerine qaraǵanda ádilirek bolǵanlardı jutıp atırǵanda,
Sen qalayınsha únsiz turıpsań?
- 14 Sen adamzattı teńizdegi balıqlarday,
Basshısı joq shıbın-shirkeylerdey qıldıń.
- 15 Kaldeyler olardıń barlıǵın óz qarmaǵına túsirer,
Tor taslap balıq awlaǵanday etip, olardı awlar.
Awları menen tutıp alıp, jıynap alar,
Sonda olar quwanıp, shadlanar.
- 16 Awları arqalı olar kóp olja aladı, Jaqsı awqatlar menen awqatlanadı,
Sol sebepli, awları ushın qurbanlıqlar shaladı.
Awlarına arnap, tútetki tútetedi.
- 17 Qashanǵa deyin, olar awları menen ellerdi awlap,

Xalıqlardı ayawsız óltiriwdi
dawam etedi?

2 ¹ Men gúzetshi minarasına
shıǵıp,
Minaranıń ústinde qarap
turaman,
Jaratqan Iyeniń juwabın kútemen.
Meniń nalalarım qanday juwap
beretuǵımın kóremen.

Jaratqan Iyeniń Xabaqquqqa bergen juwabı

² Sonda Jaratqan Iye maǵan bılay
dep juwap berdi:

«Taslarǵa anıq qılıp jaz saǵan
ayan qılǵanlarımdı,
Hár bir adam bir qaraǵannan
oqıy alatuǵın bolsın.

³ Bul ayan belgilengen waqıtta
ámelge asadı,
Sol waqıt tez arada keledi, bul
ayan jalǵan emes.

Eger de keshikkendey bolıp
kórinse, sabır et,
Ol álbeste keshikpey orınlanadı.

⁴ Qara, menmen adam tuwrı joldan
júrmegeni ushın óledi,
Haq adam Qudayǵa bolǵan
sadıqlıǵı arqalı jasaydı.

⁵ Baylıq* aldamsıdur,
Menmen adam tınım tappaydı,
Ol óliler mákanına uqsap,
Ólim sıyaqlı hesh qashan
toymaydı.

Sonıń ushın, ellerdi basıp alıp,
xalıqlardı tutqın qıladı.

⁶ Tutqınǵa túsken xalıqlar onıń ústi-
nen kúlip, mazaqlap bılay deydi:
„Háy, ózine tiyisli bolmaǵandı
talap, bir úyin qılǵan,

Hásiret shegeseń, basqalardıń
zatların tonap, qarızınıdı
arttırǵan.

Bul jaǵday qashanǵa deyin
dawam eter edi?“

⁷ Qarızınıdı qaytarıwdı talap
qılatuǵınlar tosattan payda
boladı,

Olar kelip, seni qorqınısh ishinde
qaldıradı,

Sonda sen olar ushın olja bolıp
qalasań.

⁸ Sen kóp xalıqlardı tonap, qan
tóktiń.

Ellerge, qalalarǵa hám ondaǵı
xalıqlarǵa zorlıq-zombılıq
qıldıń,

Sonıń ushın, olardan aman
qalǵanları seni talaydı.

⁹ Úyin jawızlıq penen baylıqqa
toltırıp,

Apatan qashıw ushın, úyin
biyikke qurǵan, hásiret
shegedi!

¹⁰ Sen óz hiyleń menen,
Óz urpaǵına shermendelik alıp
keldiń,

Kóp xalıqlardı qıyratqanıń ushın,
Apat alıp keldiń óz basına.

¹¹ Hátteki, úyińniń diywal tasları
saǵan qarsı páriyad qıladı,
Óre aǵashları da olarǵa qosılıp
jańǵıradı.

¹² Háy, qan tógip qala qurǵan, hásiret
shegeseń,

Háy, ádalatsızlıq penen qorǵan
salǵan, hásiret shegeseń!

¹³ Xalıqlardıń ter tógip eriskenleriniń
janıp ketiwi,

Milletlerdiń barlıq miynetleriniń
bosqa shıǵıwı,

Álemniń Jaratqan Iyesiniń isi
emes pe?

- 14 Óytkeni suwlar teñizdi toltırıp
turganıday,
Jer júzi Jaratqan Iyeniń ullılıǵı
haqqındaǵı bilimge toladı.
- 15 Hásiret shegesen! Háy, jalańash
denelerin tamasha qılıw ushın,
Qońsı xalıqlarǵa más bolǵanınsha
ózińniń ǵázep sharabınnan
ishtirgen.
- 16 Sen abıray ornına shermendelikke
bóleneseń,
Endi gezek saǵan keldi, óziń de
ish hám kórinsin súnnetsiz
jalańash deneń.
- Jaratqan Iye saǵan ishtirer oń
qolındaǵı jazaǵa tolı kesesin,
Sóytip abırayıńdı tógip,
shermende qılar.
- 17 Lebanon toǵaylarında qılǵan
zorlıq-zombılıǵıń óz basıńa
túsedı,
Jabayı haywanlardı qırıp tasladıń,
Endi sol islegen jawızlıǵıń ózińdi
qorqıwǵa saladı.
- Adamzattıń qanın tóktiń,
Ellege, qalalarǵa hám ondaǵı
xalıqlarǵa zorlıq-zombılıq
qıldıń.
- 18 Adamzattıń qoldan soqqan oyma
hám quyma butları nege
jaraydı?
Olardıń ne paydası bar jalǵannan
basqa?
Adam ózi soqqan butına isener,
Biraq soqqan butı tilsiz bir únsiz
zatdur.
- 19 Aǵash butqa „Oyan!“ dep aytqan,
Tilsiz tasqa „Tur!“ dep
jalbarınǵan, hásiret
shegesen!

But saǵan tuwrı joldı kórsete alar
ma edi?

Olar altın hám gúmis penen
qaplangandır,

Biraq onıń ishinde ómir joq.

- 20 Al Jaratqan Iye – Óz muxaddes
Ibadatxanasında,
Únsiz tursın pútkil dúnya Onıń
aldında».

Xabaqquqtıń duwası

3 ¹ Payǵambar Xabaqquqtıń jır me-
nen aytilatuǵın duwası.

- ² Jaratqan Iye, dańqıńdı esittim,
Seniń islegen islerińe tań qaldım,
Biziń zamanımızda da sonday
islerdi jáne isle, o, Jaratqan
Iye,

Endi hámmege málim bolsın
neler isley alatuǵıńıń.

Miyrim-shápáátińdi umıtpa
ǵázeplengeninde!

- ³ Quday járdemge keledi Temannan,
Muxaddes Quday keler Paran
tawınan. Selah^a
Onıń ullılıǵı qaplaydı aspandı,
Oǵan arnalǵan algıs-maqtawlar
dúnyanı toltıradı.

- ⁴ Onıń nuri jıldırımday jarqırar,
Nur shashılar Onıń qollarınan,
Kúsh-qúdireti qollarında
jasırınǵandır.

- ⁵ Ol Óziniń aldınan illet jiberer,
Óltiretuǵın keselge izinen júriwdi
buyırar.

- ⁶ Ol turǵanda jer silkinedi,
Názer taslaǵanda, xalıqlar titireydi.

^a **3:3 Selah** – bul saz termini bolıwı múmkin. Mánisi belgisiz. Zabur jırlarında jiyi qollanılǵan.

- Áyyemnen kiyatırǵan tawlar
qulap túsip,
Burınnan bar bolǵan tóbeshikler
shógip, Oǵan bas iyedi,
Máńgidur Qudaydıń jolları.
- 7 Kushan adamlarınıń óz
shatırlarında qorqqanın,
Midyan jerinde jasaytuǵın
adamlardıń titiregenin
kóremen.
- 8 Jaratqan Iye, saylarǵa ashıwlandıń
ba?
Ǵázeplendiń be dáryalarǵa?
Yamasa óshiń bar ma edi teńizde?
Xalqıń ushın mindiń be jeńilmes
atlarıńa hám sawash
arbalarıńa?
- 9 Sen atıw ushın oq jayındı alasań,
Oqlarındı atıwǵa tayarlaysań.
Selah
Jer júzin dáryalar menen qaq
bólip taslaysań.
- 10 Titirep keter tawlar Seni kórgende,
Seller tasıp, barlıq nárseni juwıp
keter,
Teńiz túpleri shırqırıp, tolqınları
kóteriler.
- 11 Seniń oqlarınıń ushqan nurınan,
Jıltraǵan nayzańınıń jiltırawınan,
Óz ornında qatıp qalar quyash
penen ay.
- 12 Sen basıp ótersen jer júzin ǵázep
penen,
Xalıqlardı qáháriń menen basıp
ezersen.
- 13 Óziń tańlaǵan xalıqtı hám
tayınlaǵan patshanı qutqarıw
ushın kelesen,
Jawız eldiń basshısın tas-talqan
etesen,
Tolıq joq qılasań jawız
patshalıqtıń kúshlerin. Selah
- 14 Dushpan áskerleri bizlerdi daǵıtıw
ushın quyınday bolıp keler,
Buqqı taslap, hálsiz adamlardı
talan-taraj eter,
Sóytip, olar shadlanıp quwanar.
Al Sen olardıń basshısın óz
nayzası menen óltireseń.
- 15 Atlarını menen teńizdi basıp,
Ullı suwlardı úyir etip,
aylandırasań.
- 16 Bulardı esitkenimde, lárzege keldi
denem,
Qaltırıp ketti meniń erinlerim,
Erip ketkendey boldı súyeklerim,
Dármansızlıqtan dizelerim
titiredi.
- Biraq bizlerge hújim qılǵanlardıń
apatshılıq kúnin,
Kútemen men sabırlılıq penen.
- 17 Hátteki, ánjir aǵashı miywelemey
qalsa,
Júzim aǵashları júzim bermese,
Ónim bermese de záyıtın
aǵashları,
Atızlarda zúraát bolmay qalsa da,
Qoy qoralar bosap qalsa da,
Padada mallar qalmasa da,
- 18 Men bári bir Jaratqan Iyede
yoshlanaman,
Qutqarıwshım Qudayıma
quwanaman.
- 19 Quday Iye kúshimdur meniń,
Ol ayaqlarımdı kiyiktiń ayaǵında
shaqqan qılar.
Tawlardıń ústinen meni júrgizer.
- Atqarıwshılardıń jetekshisine: tarlı
saz ásbaplar menen ayıtladı.

Sefaniya payğambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Sefaniya Yahudada patsha Ioshiyanıń húkimdarlıǵınıń dáslepki jıllarında payğambarshılıq qıladı. B. e. sh. 621-jılı patsha Ioshiya qayta ózgeris kirgiziw ótkergen edi. Onıń xızmeti ózgeris kirgiziwden áwelgi dáwirge tuwrı kelgen bolıwı múmkin. Eremiya hám Naxum payğambarlar Sefaniya payğambardıń zamanlasları bolǵan.

Sefaniyanıń dáwirinde Yahuda xalqı úmitin keleshekke baylap, Qudaydıń qúdireti menen dushpanların jer júzinen joq qılıwǵa shım júreктen isenetuǵın edi. Olar: «Qudaydıń ádalat ornata tuǵın jeńis kúnlerin úlken saltanat penen kútip alamız», dep niyet qılıp, sol dáwirdi Jaratqan

Iyeniń kúni dep ataytuǵın edi. Sefaniya payğambar bolsa xalıqtı eskertip, Jaratqan Iyeniń kúni de Quday boysınbaytuǵın bendelerdi jazalaydı, dep aytadı. Qulaqsız Yahuda xalqı da, basqa xalıqlar qatarı awır ja za alatuǵının Sefaniya aldın ala eskertedi. Degen menen, payğambar Qudaydıń Óz xalqına rehimli ekenin tastıyıqlap ótedi. Xalıqtıń ashshı táǵdiri tuwralı payğambarshılıq qılǵan avtor kitaptı úmitli sózler menen tamamlaydı. Erusalim keleshekte wayran bolsa da, waqtı kelip, bul áziz qala jáne tiklenedi, ol jerdi mómin hám haq adamlar mákan qıladı, dep Sefaniya payğambar isenim menen tastıyıqlap aytadı.

---

1 ¹ Yahuda patshası Amon ulı Ioshiya dáwirinde Xizkiya áwladınan bolǵan Kushiydıń ulı, Gedaliyanıń aqlıǵı, Amariyanıń shawlıǵı Sefaniyaǵa Jaratqan Iyeden sóz tústi.

Yahudanıń húkim etiliwi

- ² «Jer júzinen hámme nárseni sıpırıp taslayman,
– deydi Jaratqan Iye, –
³ Adamlardı, haywanlardı,

Aspandaǵı quslardı, teńizdegi balıqlardı,
Azǵıratuǵın zatlardı hám jawız adamlardı sıpırıp taslayman.
Joaq etemen jer júzinen adamzattı,
– deydi Jaratqan Iye. –

- ⁴ Men Yahudaǵa hám Erusalim turǵınlarına qarşı qol kóteremen.
Baalǵa tabınıwshılıqtıń izlerin,

- But ruwxaniyeleriniń hám Óz
ruwxaniyelerimniń atların
óshiremen.
- 5 Tamǵa shıǵıp, aspan denelerine
tabınıp turıp,
Maǵan da sıymatuǵınlardı,
Meniń aldımda ant iship turıp,
Molox haqı da ant ishetuǵınlardı
joq qılaman.
- 6 Olar Mennen júz burdı, izimnen
júrmedi,
Mennen járdem de, jol-jorıq ta
sorawdı qálemeydi».
- 7 Quday Iyeniń aldında únsizlik
saqlañ,
Óytkeni Onıń húkim kúni
jaqınlastı.
Jaratqan Iye qurbanlıq asın
tayarlap,
Miymanların mirát etti.
- 8 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Sol qurbanlıq kúni,
Hámeldarlardı, patsha ullańın,
Jat xalıqtıń kiyimlerin
kiygenlerdiń hámмесin
jazalayman.
- 9 Bosaqadan atlap ótetuǵınlardı,
Zorlıq hám aldaw joli menen,
Xojayınlarınıń úylerin baylıqqa
toltırǵanlardı,
Sol kúni jazalayman».
- 10 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Sol kúni Erusalimniń Balıq
dárwazasınan dad,
Qalanıń taza bóliminen páriyad,
Tóbeshiklerden kúshli
wayrangshilik dawısı
esitiledi.
- 11 Qalanıń bazar tárepinde
jasaytuǵınlar, páriyad shegiń.
Barlıq sawdagerlerińiz joq boladı,

Aldı-sattı qılatuǵınlar qırıp
taslanadı.

- 12 Sol kúni shıra menen Erusalimdi
aralap izleymen,
„Jaratqan Iyeniń qolınan jaqsılıq ta,
jamanlıq ta kelmeydi“, – dep,
Ózlerinshe oylaǵanlardı,
Ómirден zawıqlanıp, biyǵam
júrgenlerdi jazalayman.
- 13 Olardıń baylıǵı talan-taraj bolıp,
Úyleri wayran etip buzıladı.
Qurǵan úylerinde jasamaydı,
Tikken júzimzarlarınıń
sharabınan ishpeydi».

Jaratqan Iyeniń húkim kúni

- 14 Jaratqan Iyeniń ullı húkim kúni
jaqınlastı,
Az qaldı, ol júdá tez kiyatır.
Qulaq salıń! Jaratqan Iyeniń kúni
keldi,
Jawingerlerdiń dawısı ashshı
boladı.
- 15 Sol kún Qudaydıń ǵázep kúni!
Qayǵı hám azap kún,
Qıyraw hám apat kún,
Tas túnek hám qarańǵı kún,
Bultlı hám gúńgirtli kún boladı.
- 16 Sol kúni sawash kárnayları
shalınıp, sawash dawısları
shıǵadı,
Qorǵanlı qalalar menen
minaralarǵa qarsı shabıwıl
jasaladı.
- 17 Jaratqan Iye bilay deydi:
«Adamlardıń basına apat
keltiremen,
Soqır adamday olar súrnigedi,
Sebebi olar Maǵan qarsı gúna
isledi.
Olardıń qanı suwday aǵadı,
Deneleri jerde qıy sıyaqlı
shashılıp jatadı».

18 Jaratqan Iyeniń gázep kúni,
Gúmis hám altınları olardı
qutqara almaydı.
Jaratqan Iyeniń qızǵanısh otı pútkil
dúnyanı jandırap, joq qıladı.
Jaratqan Iye jer júzinde jasap
atırǵanlardıń hámмесin,
Qorqınıshlı tárizde qıyratadı.

Sefaniyanıń xalıqtı táwbege shaqırıwı

2¹ Háy, arsız xalıq!
Órteliw ushin jıynalǵan saban
sıyaqlı toplanıńlar!
2 Qudaydıń pármanı orınlansa,
Táwbe qılıw múmkinshiligińiz
samal ushırǵan qawıqtay joq
boladı.
Sonlıqtan Jaratqan Iyeniń
lawlaǵan gázebine
ushıramasıńızdan aldın,
Jaratqan Iyeniń gázep kúni
kelmesinen aldın, esińizdi
jiynap alıń!
3 Háy, Jaratqan Iyeniń nızamlarına
ámel qılatuǵıńlar,
Eldegi barlıq kishipeyilliler,
Jaratqan Iyege keliń.
Haq hám kishipeyil bolıwǵa
umtılıń.
Sonda Jaratqan Iyeniń gázep
kúńinde aman saqlanıwıńız
múmkın.

Yahudanıń dógeresindegi xalıqlardıń húkim etiliwi

Filistlerdiń húkim etiliwi

4 Gaza qalası qańırıp, bosap qaladı,
Ashkelon qalası qarabaqanaǵa
aylanadı,

Ashdod turǵınları túske deyin
quwıp shıǵarılardı,
Ekron qalası tıp-tamırı menen
joq qılınadı.

5 Kritten kelip, teńiz boyında jasap
atırǵanlar, hásiret shegesiz!
Háy, filistlerdiń jeri Qanan,
Jaratqan Iyeniń saǵan qarsı
húkimi mınaday:
«Men seni birde bir turǵınıń
qalmaǵansha, qırıp
taslayman».

6 Teńiz boyındaǵı elińiz,
Qoy-eshkilerdiń jaylawlarına,
Súriwlerdiń qoralarına aylanadı.

7 Yahuda xalqınıń aman qalǵanları
sol elge iyelik qıladı,
Ol jerde súriwlerin otlatadı,
Ashkelondaǵı úylerde túneydi.
Óytkeni Qudayı Jaratqan Iye
olarǵa ğamxorlıq qıladı,
Buringı abadansılıǵına eristiredi.

Moab hám ammonlardıń húkim etiliwi

8 «Men moablılardıń kemsitken
mısqıllı sózlerin,
Ammon xalqınıń mazaq sózlerin
esittim.

Olar Meniń xalqımdı ayaq astı
qılıp,
Xalqımnıń jerine kóz
alayttırǵanın esittim.

9 Sonlıqtan, tiriligim haqı ant
ishemen,
– deydi Izraildiń Qudayı, Álemniń
Jaratqan Iyesi, –
Moab eli Sodom, ammon xalqınıń
eli Gomora sıyaqlı bolıp
qaladı.^a
Sonda olardı jabayı shópler qaplap,

a 2:9 Jar 18:16–19:28.

Duzlı shuqırlarğa tolıp ketedi,
 Máńgi qańırağan elsiz dalğa
 aylanadı.
 Xalqımınń aman qalğanları olardı
 tonaydı,
 Yahudada aman qalğanları olardıń
 jerlerin múlik etip aladı».

- 10 Olardıń menmenlikleri ushın,
 Álemniń Jaratqan Iyesiniń xalqın
 ayaq astı qılıp,
 Olardıń jerine kóz alayttırğanı
 ushın,
 Usı apatlar olardıń basına túsedı.
 11 Jaratqan Iye olarğa qarsı aybat
 qıladı,
 Jer júzindegi barlıq qudaylardı
 qurtadı.
 Teńiz jaǵalarındaǵı barlıq
 milletler,
 Óz ellerinde Jaratqan Iyege
 sıynadı.

Xabashstannıń húkım etiliwi

- 12 «Háy, xabashstanlılar,
 Sizler de Meniń qılıshımnan
 ólesiz», – deydi Jaratqan Iye.

Assiriyanıń húkım etiliwi

- 13 Jaratqan Iye arqa tárepke qarsı qol
 kóterip,
 Assiriyanı joq qıladı.
 Nineviya qalasin wayran qıladı,
 Onı suwsız shólge aylandıradı.
 14 Onıń ortası súriwlerdiń,
 Hár túrli jabayı haywanlardıń
 jatatuǵın ornı boladı.
 Sútınlerdiń joqarısında uzaqsha
 hám bayıwlılar uyıqlaydı,
 Aynalardan olardıń dawısı
 shıǵadı.
 Qulatılğan tasları bosǵalarında
 úyilip qaladı,

- Tek ǵana kedr aǵashları qaladı.
 15 Mine, tınıshlıq ishinde jasaǵan
 maqtanshaq qala,
 «Maǵan teńlese alatuǵını joq», –
 dep ózinshe aytqan edi.
 Al endi bolsa, ol wayran boldı,
 Jabayı haywanlardıń mákanına
 aylandı.
 Janınan ótken-ketkenler,
 Kórgenlerine qolların shoshaytıp,
 tabalap ketedi.

Erusalimniń gúnası

- 3**¹ Hásiret shegedi, boysınbaytu-
 ǵın hám haramlanǵan qala,
 Eziwshilerge tolı qala!
 2 Ol hesh qulaq salmadı,
 Ózine sabaq almadı,
 Jaratqan Iyeden úmit etpedi,
 Óz Qudayına bet burmadı.
 3 Qala húkımdarları aqırǵan arıslan
 yańlı,
 Qazılar túnde gezip júrgen ash
 qasqırlar sıyaqlı,
 Olar tańǵa deyin oljadan hesh
 nárse qaldırmaydı.
 4 Payǵambarları tákabbir hám
 biyopa,
 Ruwxaniyeleri muxaddes nárseni
 haramlaydı,
 Olar Qudaydıń nızamın buzadı.
 5 Biraq ádil Jaratqan Iye ele sol
 qalada,
 Ol nahaqlıq qılmaydı,
 Hár kúni azanda ádalathıǵın
 júzege asıradı,
 Hár tańda bunı toqtatpaydı.
 Degen menen, nahaqlar uyat
 degendi bilmeydi.
 6 Jaratqan Iye bilay deydi:
 «Men xalqlardı joq ettim,
 Qorǵanların qulattım,

Kóshelerin wayran qıldım, endi
 olardan hesh kim júrmeydi,
 Qalaları wayran bolıp, bosap
 qaldı,
 Birde bir adamzatı qalmadı.
 7 Xalqım Mennen qorqar,
 Bunnan ózine sabaq alar, dep
 oyladım.
 Sonday qılğanda, mákanlağan
 jerine tiymegen bolar edim,
 Beretuğın jazama ushıramağan
 bolar edi.
 Degen menen, olar hár bir isinde
 gúna islewge háwes edi».

Xalıqlar Iyemizge júz buradı

8 «Endi Meni kútiñler,
 – deydi Jaratqan Iye, –
 Xalıqlardı tonaytuğın kúnimdi
 kútiñler.
 Men xalıqlardı jıynawdı,
 Patshalıqlardı bir jerge toplawdı
 sheshtim.
 Olardıń ústine ashıwımdı,
 Lawlağan gázebimdi shashaman.
 Otlı qáhárim pútkil jer júzin
 jandırıp taslaydı.
 9 Keyin Men barlıq xalıqlardıń
 awızların pákleymen,
 Sonda olar Meniń atımdı aytıp
 shaqırıp,
 Birgelikte Mağan xızmet etedi.
 10 Shashırıp ketken, Mağan
 sıymatuğın xalqım,
 Xabashstandağı dáryalardıń argı
 jaǵınan,
 Mağan sıylar alıp keledi.
 11 Háy, Erusalim, Mağan qarsı
 shıqqan qozǵalańlarıń ushın,
 Sol kúni uyalıp qalmaysañ,
 Óytkeni sendegi menmen
 hám maqtanshaqlardı joq
 qılaman.

Muxaddes tawımda sen hesh
 qashan jáne kókirek
 kótermeysiñ.
 12 Sendegi kishipeyil hám qarapayım
 adamlardı qaldıraman,
 Olar Jaratqan Iye bolğan Meniń
 atımnan pana tabadı.
 13 Izraillılardan aman qalǵanları
 nahaqlıq qılmaydı,
 Jalǵan sóylemeydi,
 Hesh kimdi aldamaydı,
 Olar qoylarday tınısh otlaydı,
 jatadı,
 Olardı qorqıtatuğın hesh kim
 bolmaydı».

Saltanatlı túrde shadlanıw

14 Háy, qız Sion, shadlanıp baqır!
 Háy, Izrail, quwanışlı túrde
 baqır!
 Shın júreктен shadlanıp, yosh,
 Háy, qız Erusalim!
 15 Jaratqan Iye saǵan qarsı húkimdi
 alıp tasladı,
 Dushpanlarıńdı quwıp jiberdi.
 Izraildiń Patshası Jaratqan Iye
 seniń ishińde.
 Endi qayıp apattan qorqpaysañ.
 16 Sol kúni Erusalimge mınaday
 sózler ayıladı:
 «Qorqpa, háy, Sion, qollarıń
 bosaspasın.
 17 Qudayıń Jaratqan Iye seniń
 ishińde,
 Ol qúdiretli qutqarıwshı.
 Ol sizlerdi dep quwanıp,
 shadlanadı,
 Súyispenshiligi menen sizlerdi
 jubatadı,
 Sen ushın bálent dawıspen
 shadlanadı».

18 Jaratqan Iye bilay deydi:

«Háy, súrgin bolıp,
bayramlardan bos
qalğanlar,
Sizler qapa bolğan ediñler,
Endi Men sizlerden apattı alıp
taslayman,
Bunnan bilay, masqara bolmaysız.
19 Mine, sizlerge zulım qılğanlardı
Ózim jazalayman,
Aqsáǵanlardı qutqarıp, tarap
ketkenlerdi jıynap alaman.
Shermende bolğan ellerinde,

Olardı abıray hám húrmetke
eristiremen.
20 Sol waqıtta Men sizlerdi jıynap,
Elińizge jetelep, alıp kelemen.
Sizlerdi jáne abadansılıqqa
eristiremen,
Bunı óz kózińiz benen kóresiz,
Dúnyadaǵı barlıq xalıqlardıń
aldında,
Sizlerdi húrmet hám abırayǵa
eristiremen», – deydi
Jaratqan Iye.

Xaggay payğambardın kitabı

Kitap haqqında mağlıwmat

Kitap b. e. sh. 520-jılı Qudaydın Xaggay payğambar arqalı jibergen xabarlarınan ibarat. B. e. sh. 538-jılı Persiya patshası Kir shıǵarǵan párman boyınsha, yahudiylar Babilonnan Erusalimge qayıp, Ibadatxananı qayta qurıwǵa kirisedi. Biraq kóp qarsılıqlar sebepli qayta qurıw isleri toqtap qaladı.

B. e. sh. 520-jılǵa deyin yahudiylardıń kóbisi Babiloniyadaǵı súrginnen qayıp keledi. Biraq adamlar Qudaydın úyine itibarsız bolıp, tek ǵana óz úylerin qurıw hám bezew menen áwere boladı. Xalıqtıń Qudayǵa bolǵan

bunday hürmetsizligi hám qulaqsızlıǵı kóp apatlarǵa sebep boladı: aspannan shıq túspeydi, jer zúraát bermeydi, úlkede ashlıq húkim súredi, xalıq gedeylesedi hám qılǵan miynetleri nátiyjesiz boladı.

Xaggay payğambar biypárwa bolǵan Yahuda xalqın Ibadatxananı tiklewe shaqıradı. Óytkeni usı arqalı xalıq Qudayǵa óziniń shın hürmetin hám itibarın kórsete alatuǵın edi. Xalıq Ibadatxananı qurıwdı baslaǵannan keyin, Quday olarǵa bereket beriwdi hám eline abadansılıq sıylawdı wáde qıladı.

Jaratqan İyeniń Ibadatxananı qaytadan qurıwdı buyırıwı

1 ¹ Patsha Dariydıń patshalıǵınıń ekinshi jılınıń altınshı ayınıń birinshi kúniinde Yahuda hákimi Shealtieldıń ulı Zerubbabelge hám bas ruwxaniy İosadaq ulı Eshuaǵa payğambar Xaggay arqalı Jaratqan İyeden mınaday sóz tústi:

² «Álemniń Jaratqan İyesi bılay deydi: Bul xalıq Jaratqan İyeniń Úyin qaytadan quratuǵın waqıt ele kelmedi, dep aytıp atır».

³ Sonnan keyin, Jaratqan İyeden payğambar Xaggay arqalı jáne mınaday sóz tústi:

⁴ «Bul Ibadatxana wayran bolıp qulap atırǵan waqıtta, sizlerge aǵashlar menen qaplangan sulıw úylerde jasaytuǵın waqıt pa?»

⁵ Mine, endi Álemniń Jaratqan İyesi bılay deydi: Ózlerińizdiń tutqan jollarınız haqqında jaqsılap oylanıp, túsiniń alıńlar! ⁶ Kóp ektińler, biraq az orıp aldınıńlar. Sizler awqat hám sharap iship-jeseńiz de, toymadıńlar. Kiyim-kenshek kiyseńiz de, deneńiz

jılımadı. Is haqınızdı alğanınız benen, tesik shıjlan qaltağa salganday boladı.

⁷ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay dep aytıp atır: Ózlerińizdiń tutqan jollarınız haqqında jaqsılap oylanıp, túsiniń alıńlar! ⁸ Tawlarğa shıǵıp, aǵash alıp kelińler hám Meniń Úyimdi qayta qurıńlar. Usılay etip, Meniń kewlim tolıp, atım ullılansın! – deydi Jaratqan Iye. ⁹ – Mol zúraát alıwǵa úmit etken edińler, biraq az jıynadıńlar. Awa, úylerińizge ne alıp kelseńiz de, olardı kókke suwırdım. Ne ushın? – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. – Awa, Meniń Úyim wayran bolıp jatırǵan waqıtta, sizler óz úylerińizdi salıwǵa juwirǵanıńız ushın solay isledim. ¹⁰ Sonıń ushın da, aspan jawılıp, shıq túspe di hám jer óz zúraátin bermedi. ¹¹ Eldegi tawlarǵa hám atızlarǵa qurǵaqshılıq jiberdim. Bunıń kesiri taza sharapqa, záytún mayına, jerdiń jetistiretuǵın barlıq ónimlerine, adamlarǵa hám haywanlarǵa tiyip, islegen miynetlerińiz bosqa ketti».

Xalıqtıń buyırıqqa qulaq asıwı

¹² Sonda Shealtiel ulı Zerubbabel, bas ruwxaniy Iosadaq ulı Eshua hám qalǵan xalıqtıń barlıǵı Qudayı Jaratqan Iye jibergen payǵambar Xaggaydıń sózlerine qulaq salıp, Jaratqan Iyege boysındı.

¹³ Keyin Jaratqan Iyeniń xabarshısı Xaggay Onıń: «Men sizler menen birgemen», – degen sózlerin xalıqqa jetkerdi. ¹⁴ Solay etip, Jaratqan Iye Yahuda hákimi Shealtiel ulı Zerubbabeldi, bas ruwxaniy Iosadaq ulı Eshuanı hám qalǵan xalıqtıń barlıǵın ruwxlandırıp, usı iske jigerlendirdi. Sonda olar kelip, Qudayı bolǵan Álemniń Jaratqan Iyesiniń Úyiniń qayta qurıw jumısın baslap jiberdi. ¹⁵ Bul patsha Dariydiń

patshalıǵınıń ekinshi jılınıń altınshı ayınıń jigirma tórtinshi kúni edi.

Taza Ibadatxananiń saltanatı

2 ¹ Sol jıldıń jetinshi ayınıń, jigirma birinshi kúni Jaratqan Iyeden payǵambar Xaggayǵa mınaday sóz tústi:

² – Yahuda hákimi Shealtiel ulı Zerubbabelge, bas ruwxaniy Iosadaq ulı Eshuaǵa hám qalǵan xalıqqa bılay dep ayt: ³ «Sizlerdiń arañızda usı Ibadatxananiń burınǵı saltanatın kórgen adam bar ma? Házirgi kórinisi qanday? Burınǵıǵa salıstırǵanda, házir hesh nárese emestey bolıp kórinip turǵan joq pa? ⁴ Endi sen, háy, Zerubbabel, jigerlen! – deydi Jaratqan Iye. – Háy, bas ruwxaniy Iosadaq ulı Eshua, jigerlen! Háy, eldegi pútkil xalıq, jigerleniń! – deydi Jaratqan Iye. – Jumısqa kirisinińler! Sebebi Men sizler menen birgemen, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. ⁵ – Mısır jerinen shıqqanıńızda, sizler menen dúzgen kelisimim boyınsha, Meniń Ruwxım sizlerdiń arañızda boladı. Qorqańlar!

⁶ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Tez arada aspan hám jerdi, teńiz hám qurǵaqlıqtı jáne silkindiremen. ⁷ Barlıq xalıqlardı titiretemen hám olar bahalı buyımların usı jerge alıp keledi, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. – Men usı Ibadatxanani saltanatqa bóleymen. ⁸ Gúmis te, altın da Meniki, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. ⁹ – Keleshekte bul Ibadatxanani saltanatı aldınǵısınan da ullı boladı, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. – Sol jerge tınıshlıq beremen».

Jaratqan Iye bereket alıp keledi

¹⁰ Dariydiń patshalıǵınıń ekinshi jılında, toǵızınshı aydıń, jigirma

tórtinshi kúni Jaratqan Iyeden paygambar Xaggayǵa mınaday sóz tústi:

¹¹ – Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Ruwxaniylerge Nızamǵa baylanıslı mına sorawdı ber: ¹² «Eger arañızdaǵı biriniz qurbanlıqtan alınǵan muxaddes góshti kiyiminiń etegi menen alıp baratırǵan bolsa, onıń etegi nangá, sorpaǵa, sharapqa, záyıtın maına yamasa basqa bir awqatqa tiyip ketse, sol awqat muxaddes bola ma?»

Xaggay usı sorawdı bergende, ruwxaniyeler:

– Yaq, – dep juwap berdi.

¹³ Xaggay sózin dawam etip, bılay dedi:

– Ólige bir jerin tiygizip, haram sanalǵan bir adam usı awqatlardıń birewine bir jerin tiygizip alsa, sol awqat haram sanala ma?

Ruwxaniyeler:

– Awa, haram sanaladı – dep juwap berdi.

¹⁴ Sonda Xaggay bılay dedi:

«Bul xalıq, usı millet Meniń kóz aldında da sonday, – deydi Jaratqan Iye. – Olardıń hár bir islegen isleri, qurbanlıq orında usınǵan hár bir qurbanlıqları da haram.

¹⁵ Endi búgingi kúnnen baslap neler bolǵanın oylanıp kóriń. Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasınıń tasın órip baslamasıńızdan aldın neler bolǵanı haqqında jaqsılap oylanıp kóriń.

¹⁶ Qırmanǵa jigirma ólshem dán alaman dep barǵanıńızda, onnan tek ǵana on ólshem dán shıǵatuǵın edi. Sharap sıǵatuǵın iskenjeden eliw gúze sharap alaman dep barǵanıńızda

bolsa, onnan tek ǵana jigirma gúze sharap shıǵatuǵın edi. ¹⁷ Óytkeni Men sizlerdiń qol miynetinińizdi quwrıp qalıw, keselleniw hám burshaq penen jazaladım. Sonda da, Maǵan qayıp keliwden bas tarttıńlar, – deydi Jaratqan Iye. ¹⁸ – Búgin, toǵızınshı aydıń jigirma tórtinshi kúninen baslap, Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasınıń tırnaǵın qaytadan salıp baslaǵan kúnnen baslap neler bolıp atırǵanına dıqqat salıp, oylanıp kórińler. ¹⁹ Ǵálexanada bir tuqım qalıp pa edi? Júzim, ánjir, anar hám záyıtın aǵashı búginge deyin miywesin berip pe edi? Biraq búginnen baslap, Men sizlerdi jarılqayman».

Jaratqan Iyeniń Zerubbabelge bergen wádesi

²⁰ Sol aydıń jigirma tórtinshi kúni Jaratqan Iyeden Xaggayǵa ekinshi márte mınaday sóz tústi:

²¹ – Yahuda hákimi Zerubbabelge bılay dep ayt: «Men aspan menen jerdi silkindiremen. ²² Patshalıqlardı qulataman, jat xalıqlardıń kúshin joq qılamam. Sawash arbaların olardıń ústindegiler menen qosıp, awdarıp taslayman. Atlar hám shabandozları jıǵıladı, olardıń hámmesi bir-biriniń qılıshınan óledi.

²³ Sol kúni seni, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi, – Óz qolıma alaman, háy, Shealtiel ulı qulım Zerubbabel, – deydi Jaratqan Iye. – Seni Ózimniń mór júzigim sıyaqlı qılamam, sebebi Men seni tańladım, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi».

Zexariya payǵambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Kitap Zexariya payǵambardıń payǵambarshılıqlarınan ibarat. B. e. sh. 538-jılı ol Babiloniyadaǵı súrgin etilgen yahudiyler menen birge Erusalimge qaytadı. Zexariya Xaggay payǵambardıń zamanlası hám onnan keyin de kóp jillar dawamında xızmet etken.

Sol dáwirde Yahuda úlkesi Perisiya imperiyasınıń qol astında edi. Yahudaǵa qaytqan yahudiyler Ibadatxananı qayta qurıwdı baslaǵan edi. Degen menen, xalıq túskinlikke túsip, qurılıs isleirin toqtatadı.

Kitaptıń birinshi bóliminde (1–8 baplar) Qudaydıń Zexariyaǵa segiz ayan bergeni haqqında sóz etiledi. Zexariya metafora súwretlewlerge bay bolǵan ayanlar arqalı xalıqtı ruwxlandıradı, Ibadatxananı

aqırına deyin qurıwı ushın olarǵa jiger beredi.

Kitaptıń ekinshi bóliminde (9–14 baplar) Zexariya keletuǵın patsha hám Qudaydıń xalıqqa beretuǵın jarqın keleshegi haqqında aytıp, xalıqqa úmit baǵıshlaydı. Kitaptıń bul bóliminde ayanlar uzaq keleshekke tiyisli bolıp, basqa xalıqlardıń Erusalim hám Yahudaǵa hújim qılatuǵını tuwrısında xabar beredi. Sol waqıt kelgende, Yahuda xalqınıń kóbisi óltiriledi, biraq Quday Óz xalqınıń bir bólegin qutqarıp qaladı. Sonda Yahuda xalqınan aman qalǵanları táwbe qılıp, Qudayǵa qaytadı, Quday olardı keshiredi. Sol zamanda Erusalim qalası mártebeli boladı. Qaladan ómir bulaǵı aǵıp shıǵadı. Pútkil jer júzindegi xalıqlar Qudayǵa sıynadı.

Iyeniń xalqın Ózine qaytarıw ushın shaqırıwı

1 ¹ Dariydiń patshalıǵınıń ekinshi jılınıń segizinshi ayında, Iddonıń aqlıǵı, Berexiyanıń ulı payǵambar Zexariyaǵa Jaratqan Iyeden mına sózler tústi:

² – Men, Jaratqan Iye, ata-babalarınızǵa qattı ǵázeplengen edim. ³ Sonlıqtan xalıqqa ayt: «Álemniń Jaratqan Iyesi bilay deydi: Maǵan qaytıń, Men de sizlerge qaytaman. Bunı Álemniń Jaratqan Iyesi aytadı. ⁴ Ata-babalarınız sıyaqlı bolmań! Aldıńǵı payǵambarlar Álemniń Jaratqan Iyesiniń atınan

olardı eskertip: „Jaman jollarınızdán hám jawız qılmıslarınızdán qaytın“, – degen edi. Degen menen, olar qulaq salmadı, Mağan itibar da bermedi, – deydi Jaratqan Iye. ⁵ – Qáne sol ata-babalarınıız? Payǵambarlar máńgi-baqıy jasay ma? ⁶ Qullarım payǵambarlar arqalı buyırǵan sózlerim hám qaǵıydalarım ata-babalarınıızdın basına túsken joq pa? Sonda olar táwbe qılıp: „Álemniń Jaratqan Iyesi bizlerdiń júrgen jollarımız benen islegen islerimizge jarasa neni niyetlegen bolsa, sonı isledi“, – dedi».

Birinshi ayan: Atlar hám atlılar

⁷ Dariydiń patshalıǵınıń ekinshi jilinde, on birinshi aydın, yaǵnıy shebat ayınıń jigirma tórtinshi kúni Iddonıń aqlıǵı, Berexiyanıń ulı payǵambar Zexariyaǵa Jaratqan Iyeden ayan arqalı sóz tústi.

⁸ Tünde men jırada mirta putaları arasında qızıl atqa mingen bir adamdı kórdim. Onıń artında qızıl, qońır hám aq atlar bar edi. ⁹ Sonda meniń menen sóylesip baslaǵan perishteden: – Mirzam, bular ne? – dep soradım.

Ol:

– Bulardıń ne ekenin saǵan kórsetemen, – dep juwap berdi.

¹⁰ Sonda mirta putaları arasındaǵı adam da:

– Jaratqan Iye bulardı dúnyanı gezip shıqsın dep jiberdi, – dedi.

¹¹ Sonda atlılar mirta putaları arasındaǵı Jaratqan Iyenıń perishtesin maqullap:

– Dúnyanı gezip shıqtıq, pútkil dúnya tınıshlıq hám amanlıq ishinde! – dedi.

¹² Sonda Jaratqan Iyenıń perishtesi:

– Álemniń Jaratqan Iyesi, jetpis jıldan berli Erusalim hám Yahuda qalalarına gázeplenip keldiń. Endi qashanǵa deyin olarǵa Óz rehimińdi kórsetiwden bas tartasań? – dedi. ¹³ Jaratqan Iye meniń menen sóylesip turǵan perishtege mehriban hám jubatıwshı sózler menen juwap berdi. ¹⁴ Meniń menen sóylesip turǵan perishte mağan mına xabardı járiyalawdı buyırdı:

«Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Erusalim hám Siondı qattı qızǵanaman. ¹⁵ Al biyǵam jasap atırǵan basqa milletlerge qattı gázeplendim. Öytkeni Men xalqıma azǵantay ashıwlanǵan waqtında, olar xalqıma qarsı jawızlıq ústine jawızlıq islegen edi.

¹⁶ Sonıń ushın, Jaratqan Iye bılay deydi: Men Erusalimge miyrim-shápátimdi tógiw ushın qaytaman, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. – Úyim ol jerde qayta qurıladı hám Erusalimge ólsheytuǵın jip tartıladı».

¹⁷ Mağan jáne mınanı da járiyalawdı buyırdı:

«Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Meniń qalalarımında jáne molshılıq boladı. Men, Jaratqan Iye Siondı jáne jubataman, Erusalim jáne Meniń tańlaǵan qalam boladı».

Ekinshi ayan: Tórt múyiz hám tórt temirshi

¹⁸ Keyin men názer taslaǵanımda, tórt múyizdi kórdim. ¹⁹ Meniń menen sóylesken perishteden:

– Bular ne? – dep soradım.

Ol maǵan:

– Bular Yahuda, Izrail hám Erusalim xalqın tarqatıp jibergen múyizler, – dep juwap berdi.

²⁰ Sonnan soń, Jaratqan Iye maǵan tórt temirshini kórsetti. ²¹ Men:

– Bular ne isleyin dep atır? – dep soradım.

Perishte:

– Mına múyizler Yahuda xalqın bas kótere almaytuǵınday etip tarqatıp jibergen edi. Bul temirshiler Yahuda xalqın tarqatıw ushın hújim qılǵan milletlerdi qorqıtıp, múyizlerin qulatıw ushın keldi, – dep juwap berdi.

Úshinshi ayan: Ólshew jibi

2 ¹ Keyin men jáne názer tasladım hám qolında ólsheytuǵın jibi bar bir adamdı kórdim. ² Men onnan:

– Qayaqqa baratırsız? – dep soradım.

Ol maǵan:

– Erusalimdi ólshewge, eni hám uzınlıǵı qansha shıǵatuǵının kóriwge baratırman, – dep juwap berdi.

³ Keyin, meniń menen sóylesip atırǵan perishte ketip baratır edi, basqa bir perishte aldınan shıǵıp, ⁴ oǵan bilay dedi:

– Tez barıp, sol adamǵa ayt: «Erusalimde adam hám mallar sonshelli kóp bolǵanlıqtan, diywallarınıń ishine sıymay qaladı. ⁵ Meniń Ózim onıń dógeregindegi otlı diywalı, ishindegi saltanatı bolaman, – deydi Jaratqan Iye».

Súrgindegilerdiń óz eline shaqırılıwı

⁶ «Qánekey, arqa táreptegi elden qashılǵar, – deydi Jaratqan Iye. – Sebebi sizlerdi jerdiń tórt tárepine tarqatıp jiberdim, – deydi Jaratqan Iye. ⁷ – Babiloniyada jasap atırǵan Sion xalqı, qashıp qutılıńlar». ⁸ Álemniń Jaratqan Iyesi Óz dańqı ushın meni sizlerdi tonaǵan xalıqlarǵa jiberdi. Ol

bilay deydi: «Sizlerge tiygen Meniń kózimniń qarashıǵına tiygen boladı.

⁹ Men olarǵa qarsı qolımdı kóteremen. Ózlerine qul etken xalıqlar olardı tonaydı». Sonda sizler meni Álemniń Jaratqan Iyesi jibergenin bilip alasızlar.

¹⁰ «Háy, qız Sion, quwan hám shadlanıp baqır! Mine, Men sizlerdiń arañızda jasaw ushın kelemen, – deydi Jaratqan Iye. ¹¹ – Sol kúni kóp milletler Jaratqan Iyege, yaǵnıy Maǵan qosılıp, Meniń xalqım boladı. Shımında, Men sizlerdiń arañızda jasadım». Sol waqıtta meni Álemniń Jaratqan Iyesi sizlerge jibergenin bilesiz. ¹² Yahuda muxaddes jerdegi Jaratqan Iyeniń mülki boladı, Erusalimdi jáne tańlap aladı.

¹³ Háy, pútkil adamzat, Jaratqan Iyeniń aldında únsizlik saqlań! Ol Óziniń muxaddes mákanınan shıǵıp kiyatır!

Tórtinshi ayan: Bas ruwxaniy

3 ¹ Keyin bas ruwxaniy Eshuanıń Jaratqan Iyeniń perishtesiniń aldında turǵanın hám onıń oń jaǵında onı ayıplaw ushın shaytannı turǵanın kórdim. ² Jaratqan Iye shaytandı keyip:

– Men saǵan tıyım salaman, háy, shaytan! Erusalimdi tańlaǵan Men saǵan tıyım salaman! Bul adam ot ishinen suwırıp alınǵan shala janǵan otın bólegi emes pe? – dedi.

³ Perishteniń aldında Eshua patas kiyim kiyip turǵan edi. ⁴ Perishte sol jerde turǵanlarǵa:

– Ústindegi patas kiyimlerin shehiń, – dedi. Keyin Eshuaǵa:

– Tıńla, seniń ayıplarıńdı alıp tasladım. Saǵan taza, saltanatlı kiyim kiydiremen, – dedi.

⁵ Sonda men:

– Onıń basına taza sálle kiydirilsin, – dedim. Olar onıń basına taza sálle, ústine kiyim kiydirdi. Jaratqan İyeniń perishtesi de onıń qasında turǵan edi.

⁶ Keyin Jaratqan İyeniń perishtesi Eshuaǵa eskertip bılay dedi:

⁷ – Álemniń Jaratqan İyesi bılay deydi: «Eger sen Meniń jollarım menen júrip, talaplarımı orınlasañ, Meniń Úyimde bassılıq qılıp, háwlimdi basqarasañ. Saǵan usı jerde turǵanlar menen birge dárgayıma kirip-shıǵıw huqıqın beremen. ⁸ Tıńla, bas ruwxaniy Eshua, sen hám janıńda otırǵan ruwxaniy tuwısqanlarıń menen birge hámmeńiz keleshekte júz beretuǵın waqıyalardıń nıshanısız. Men Shaqa degen xızmetkerimdi alıp kelemen. ⁹ Mine, Eshuanıń aldına bir tas qoydım. Sol tasqa jeti kóz qarap turıptı. Men tastıń ústine oyıp jazıw jazaman, – deydi Álemniń Jaratqan İyesi. – Bir kún ishinde mına eldiń gúnasın alıp taslayman. ¹⁰ Sol kúni, – deydi Álemniń Jaratqan İyesi, – sizler qońsı-qobalarınızdı óz júzim aǵashlarıńızdıń hám án-jir aǵashlarıńızdıń astında otırıwǵa mirát etesiz».

Besinshi ayan: Altın shıra qoyǵısh hám záyıtın aǵashları

4 ¹ Meniń menen sóylesken perishte qayıp kelip, uyqıdan oyatqanday etip meni oyattı. ² Ol mennen:

– Neni kórip tursañ? – dep soradı.

Men bılay dep juwap berdim:

– Hámme jeri altınnan soǵılǵan shıra qoyǵıshtı kórip turıppan, onıń joqarısında záyıtın mayına arnalǵan bir tostaǵan turıptı. Shıra qoyǵıshtıń jeti

shırası hám olardıń jeti tútikshesi bar.

³ Sonday-aq, shıra qoyǵıshtıń qasında eki záyıtın aǵashı bar. Birewi tostaǵannıń oń tárepinde, ekinshisi sol tárepinde turıptı.

⁴ Men ózim menen sóylesip atırǵan perishteden:

– Bulardıń mánisi ne, mırzam? – dep soradım.

⁵ Ol:

– Bulardıń mánisin bilmeyseń be? – dedi.

Men:

– Yaq, mırzam, – dep juwap berdim.

⁶ Sonıń ushın, ol maǵan mınalardı aytıp berdi:

– Jaratqan İye Zerubbabel^a ushın mına sózlerdi ayttı: «Kúsh hám qúdiret penen emes, al Meniń Ruwxım menen tabısqa erisesañ. Bul Álemniń Jaratqan İyesiniń sózi. ⁷ Sen ne bolıpsañ, háy, bálent taw? Zerubbabeldiń aldında sen bir tegislik bolıp qalasañ! Ol Ibadatxananıń aqırǵı tasın ornatqanda, xalıq: „Qanday gózzal, qanday gózzal!“ – dep baqırısadı».

⁸ Jaratqan İyeden maǵan jáne tómen-degi sóz tústi: ⁹ «Úyimniń tiykarǵı tası Zerubbabeldiń qolları menen qoyıldı, qurılıstı da onıń qolları aqırına jetkeredi. Sol waqıtta, Álemniń Jaratqan İyesi bolǵan Meniń seni jibergenimdi bileseń. ¹⁰ Qurılıstıń kishkene isi baslanǵan kúndi kim mensinbeydi? Adamlar Zerubbabeldiń qolındaǵı jazıwı bar qalayı taxtanı kórgende, shadlanadı».

Sonda perishte maǵan bılay dedi:

– Mına jeti shıra pútkil jer júzine qarap turatuǵın Jaratqan İyeniń kózleri.

¹¹ Men perishteden mınanı soradım:

^a **4:6 Zerubbabel** – Yahuda hákimi. Ezz 5:1-2.

– Shira qoygıshıtın on hám shep tárepindegi bul eki záytún ağashlarının mánisi ne? ¹² Altınday may ağıp turğan eki altın tútiksheniń qasındaǵı bul eki nál neni ańlatadı?

¹³ Ol mennen:

– Bulardıń mánisin bilmeyseń be? – dep soradı.

Men:

– Yaq, mirzam, – dep juwap berdim.

¹⁴ Perishte:

– Bular pútkil dúnyanıń Iyesine xızmet etiwshi hám záytún mayı menen maylangan eki adam^a boladı, – dedi.

Altınshı ayan: Ushıp baratırǵan orama kitap

5 ¹ Men jáne názer taslaǵanımda, ushıp baratırǵan orama kitaptı kórdim. ² Perishte mennen:

– Neni kórip tursań? – dep soradı.

Men:

– Ushıp baratırǵan orama kitaptı kórip turıppan, onıń uzınlıǵı jigirma shıǵanaq, eni on shıǵanaq, – dep juwap berdim.

³ Sonda perishte maǵan túsindirip, bılay dedi:

– Bul kitapqa pútkil jer júzine keletuǵın nálet jazılǵan. Urlıq qılǵanlar orama kitaptıń bir tárepindegi jazıw boyınsha, jalǵan ant ishkenler ekinshı tárepindegi jazıw boyınsha elden joq qılınadı. ⁴ Álemnıń Jaratqan Iyesi: «Nálet jawdıraman. Urınıń úyine hám Meniń atım menen jalǵan ant ishetuǵınlardıń úyine nálet jawadı. Nálet sol úyde bolıp, jaydıń ağashları menen tasların pútkilley joq qıladı», – deydi.

Jetinshi ayan: ıdıshindegi hayal

⁵ Meniń menen sóylesken perishte kelip, maǵan bılay dedi:

– Názer tasla, kiyatırǵan nárseni kór.

⁶ Men:

– Bul ne? – dep soradım.

Perishte:

– Kiyatırǵan nárese ólshem ıdıısı. Bul – eldegi pútkil xalıqtıń gúnası, – dedi.

⁷ Qorgásınnan soǵılǵan qaqpası ashıldı, ıdıstıń ishinde bolsa, bir hayal otırǵan eken.

⁸ Perishte:

– Bul hayal – jawızlıq, – dep, hayaldı ıdıstıń ishine iyterip jiberdi de, awır qaqpasınıń jawıp tasladı.

⁹ Men jáne názer taslap, eki hayaldıń ushıp kiyatırǵan kórdim. Olar láylektiń qanatlarına uqsǵan qanatların samalda jayǵan edi. Olar kelip, sol ıdıstı aldı da, aspanǵa kóterip alıp ketti. ¹⁰ Men ózim menen sóylesip atırǵan perishteden:

– ıdıstı qayaqqa alıp baratır? – dep soradım.

¹¹ Ol maǵan:

– Onı Shınar^b eline alıp baratır. Ol jerde oǵan sıynatuǵın úy qurıp bereydi, úy tayın bolǵanda, ıdıstı sol jerde bir túbeldirikke qoyadı, – dep juwap berdi.

Segizinshi ayan: Tórt sawash arbası

6 ¹ Men jáne názer taslaǵanımda, eki qola tawdıń arasınan shıǵıp kiyatırǵan tórt sawash arbasın kórdim. ² Birinshi sawash arba qızıl atlarǵa,

^a **4:14** *Maylangan eki adam* – bas ruwxaniy Eshua hám Yahuda hákimi Zerubbabel.

^b **5:11** *Shınar* – bul eski Babilonıyanıń atı. Jar 11:2 qarań.

ekinshisi qara atlarğa, ³ úshinshisi aq atlarğa, tórtinshisi ala-shubar atlarğa jegilgen edi. Bul atlardıń hámmesi kúshli edi. ⁴ Men ózim menen sóylesip turǵan perishteden:

– Mırzam, bular ne? – dep soradım.

⁵ Perishte bılay dep juwap berdi:

– Bular kóktegi tórt samal. Olar pútkil dúnyanıń Iyesiniń dárgayında bolǵannan keyin, aylanıwǵa shıǵadı. ⁶ Qara atlarğa jegilgen sawash arbası arqaǵa, aq atlarğa jegilgen arba onıń izinen baradı, al ala-shubar atlarğa jegilgen arba qublaǵa ketedi.

⁷ Sol kúshli atlar jolǵa shıǵıp, jer júzin aylanıp shıǵıwǵa asıqtı. Perishte olarǵa:

– Barińlar, jer júzin aylanıp shıǵıńlar, – dedi. Sonda olar aylanıp shıǵıwǵa ketti. ⁸ Keyin perishte maǵan dawıslap:

– Qara! Atlar arqadaǵı elge bardı. Ol jerde Jaratqan Iyeniń erkin orınladı, Jaratqan Iye ǵázepten qayttı, – dedi.

Eshuaǵa berilgen taj

⁹ Jaratqan Iyeden maǵan tómendegi sóz tústi:

¹⁰ – Babiloniya súrgininen qaytıp kelgen Xelday, Tobiya hám Edayadan sawǵaların alıp, sol kúni-aq, Sefaniya ulı Ioshiyanıń úyine bar. ¹¹ Berilgen gúmis hám altınnan taj soǵıp, onı Iosadaq ulı bas ruwxaniy Eshuanıń basına kiygiz. ¹² Oǵan bılay dep ayt: «Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Mine, Shaqa degen adam! Ol turǵan jerinen shaqalap, Meniń Ibadatxanamdı quradı. ¹³ Awa, Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń Ibadatxanamdı quratuǵın

ol boladı. Ol ullılıqqa bólenedi, taxtında otırıp, húkimdarlıq qıladı. Ruwxaniy de óz taxtında otıradı, ekewiniń arasında birlik ornaydı». ¹⁴ Bul taj Xelem^a, Tobiya, Edaya hám Sefaniya ulı Xenniń^b ǵamxorlıǵına tapsırılıp, Jaratqan Iyeniń, yaǵnıy Meniń Ibadatxanamda estelik bolıp qaladı.

¹⁵ Uzaqta jasaytuǵınlar kelip, Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasınıń qurılısına qatnasadı. Solay etip, meni sizlerge Álemniń Jaratqan Iyesiniń jibergenin bilip alasız. Eger Qudayınız Jaratqan Iyeniń sózlerin buljıtpay orınlasañız, usılardıń hámmesi orınlanadı.

Orazadan göre ádillik hám súyispenshilik abzal

7 ¹ Dariydiń patshalıǵınıń tórtinshi jılıniń toǵızınshı ayı bolǵan kislew ayınıń tórtinshi kúni Jaratqan Iyeden Zexariyaǵa sóz tústi.

² Beyt-Eldiń turǵınları Sareserdi, Regem-Melexti hám onıń adamların Jaratqan Iyeden miyrimin soraw ushın, Erusalimge jiberip, bılay degen edi:

³ «Barıp, Álemniń Jaratqan Iyesiniń Úyindegi ruwxaniyeler hám payǵambarlardan: „Bizler kóp jıllardan berli besinshi ayda Ibadatxananıń wayran qılınǵanın eske túsirip, qayǵırıp, oraza tutıp kiyatırmız. Usınday qılıwdı dawam ete bereyik pe?“ – dep sorańlar».

⁴ Sonda maǵan Álemniń Jaratqan Iyesinen sóz tústi:

⁵ – Eldiń barlıq xalqına hám ruwxaniyelerine ayt: «Jetpis jıl dawamında sizler besinshi hám jetinshi aylarda oraza tutıp, qayǵırdıńız. Biraq

^a **6:14** *Xelem* – bul Xelday.

^b **6:14** *Xen* – Ioshiya bolıwı múmkin.

shınında da usını Men ushın islegen be ediñiz? ⁶ Iship-jegeniñiz sıyaqlı, óz paydañız ushın oraza tutpadıñız ba? ⁷ Erusalim hám onıń átirapında-ǵı awıllar gúllep jaynaǵanda, Negeb hám batıstaǵı taw etekleri adamlarǵa tolı waqıtta, Jaratqan Iye bolǵan Men bir neshe jil aldın payǵambarlar arqalı usı sózlerimdi aytqan joqpan ba?»

⁸ Jaratqan Iyeden Zexariyaǵa jáne sóz tústi:

⁹ «Álemniń Jaratqan Iyesi bolǵan Men bılay degen edim: „Ádil húkim shıǵarıñlar. Bir-biriñizge miyirman hám rehimli bolıñlar. ¹⁰ Jetim-jesirlerge, kelgindilerge hám kámbaǵalardıǵa zulımlıq qılmañlar. Bir-biriñizge jawızlıq qılıwdı oylamañlar“. ¹¹ Biraq xalqım qulaq salıwdan bas tarttı. Ójetlik etip, esitpew ushın qulaqların jawıp aldı. ¹² Álemniń Jaratqan Iyesi bolǵan Men Ruwxım menen aldınǵı payǵambarlar arqalı sóyledim. Biraq xalqım júreklerin tas qılıp, nızam hám sózlerime qulaq salmadı. Sonıń ushın, Men olarǵa qattı ǵázeplendim.

¹³ Men shaqırǵanda, olar qulaq salmadı, olar shaqırǵanda, Men de olarǵa qulaq salmayman, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. ¹⁴ – Men olardı ózleri tanımaytuǵın xalıqlardıń arasına shashıp tasladım. Olardıń eli adamsız qaldı, ol jerge hesh kim kirip-shıqpaytuǵın boldı. Ájayıp el qula dúzge aylandı».

Jaratqan Iyeniń Erusalimdi qayta qurıwǵa wáde etiwi

8 ¹ Álemniń Jaratqan Iyesinen maǵan jáne sóz tústi:

² «Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Men Siondı qattı qızǵanaman. Oǵan bolǵan qızǵanıshım ishimdi jandıradı.

³ Jaratqan Iye bılay deydi: Sionǵa qaytıp kelemen, Erusalim Meniń mákanım boladı. Sonda Erusalim „Sadıq qala“, Álemniń Jaratqan Iyesiniń tawı „Muxaddes taw“ dep ataladı.

⁴ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Qollarına hasa uslaǵan kempir-ǵarrılar jáne Erusalim maydanlarında otıradı. ⁵ Qalanıń kósheleri oynap júrgen bala hám qızlarǵa toladı.

⁶ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Aman qalǵan xalqımniń kózine usı kúnler múmkin emes bolıp kóringeni menen, Meniń kózime onday bolıp kórinbeydi, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

⁷ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Xalqımdı kúnshıǵıs hám batıstaǵı ellerden qutqarıp alaman. ⁸ Erusalimde jasawı ushın olardı qaytarıp alıp kelemen. Olar Meniń xalqım, Men olardıń sadıq hám ádil Qudayı bolaman.

⁹ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Kúshli bolıñlar! Meniń Úyim qayta qurılıwı ushın tiykarı salınǵan kúnleri payǵambarlardıń aytqan sózlerin esitip atırsız. ¹⁰ Sol waqıtqa deyin miyneti ushın adamlarǵa is haqı, haywanlarǵa jem berilmeytuǵın edi. Dushpanlar sebepli hesh kim tınıshlıq ishinde kirip shıǵa almaytuǵın edi. Men hám meni bir-birine qarsı qoyǵan edim. ¹¹ Biraq xalqımniń aman qalǵanlarına burınǵıday islemeymen, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. ¹² – Endi tuqım tınıshlıq ishinde sebilip, júzimzar óz miywesin beredi, topıraq ónimli bolıp, aspan óz shıǵın túsirip turadı. Bulardıń barlıǵın aman qalǵan xalıqtıń iyeligine beremen. ¹³ Háy, Yahuda hám Izrail xalqı, Men sizlerdi qutqaraman! Milletler atıñızdı ǵarǵısta qollanatuǵın edi, endi onı pátiya

bergende qollanatuǵın boladı. Qorqpañlar, kúshli bolıñlar!

¹⁴ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Ata-babalarınız gázebime tiygende, sizlerge apat jiberiwdi sheshtim hám ayamadım, – bunı Álemniń Jaratqan Iyesi aytadı. ¹⁵ – Endi bolsa, Erusalimge hám Yahuda xalqına jáne jaqsılıq qılıwdı sheshtim. Qorqpañlar! ¹⁶ Sizler islewińiz kerek bolǵan nárseler mınalar: bir-birińizge haqıyqatı sóyleńler. Húkim shıǵarǵanıńızda, ádalatlıqtı hám ádillikti saqlań. ¹⁷ Júregińizde bir-birińizge qarsı jawızlıq jobalastırmań, jalǵannan ant ishpeń. Sebebi Men bulardıń barlıǵınan jerkenemen, – deydi Jaratqan Iye».

¹⁸ Álemniń Jaratqan Iyesinen maǵan jáne tómendegi sóz tústi:

¹⁹ «Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Tórtinshi, besinshi, jetinshi hám onınshı aylardaǵı oraza Yahuda xalqı ushın quwanışlı hám shadlıqqa tolı baxıtlı bayramlarǵa aylanadı. Sonlıqtan ádalatlıqtı hám tınıshlıqtı súyiń.

²⁰ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Ele xalıqlar hám kóp qalalarda jaysaytuǵın adamlar Erusalimge keledi.

²¹ Bir qalanıń turǵınları basqa qalaaǵa barıp: „Álemniń Jaratqan Iyesinen rehim sorap, Onıń júzin izlew ushın barayıq. Men de sizler menen baraman“, – deydi. ²² Álemniń Jaratqan Iyesi bolǵan Meni izlep, Mennen rehim soraw ushın kóp milletler hám kúshli xalıqlar Erusalimge keledi.

²³ Álemniń Jaratqan Iyesi bılay deydi: Sol kúnlerde hár túrli tilde sóyleytuǵın milletlerden on adam bir yahudiydiń etegine asılıp: „Ruxsat ber, seniń menen birge barayıq. Sebebi Qudaydıń seniń menen birge ekenin esittik“, – dep aytadı».

Izraildiń dushpanlarınıń jazalanıwı

9 ¹ Payǵambarshılıq sóz. Jaratqan Iyeniń sózi Xadrax jurtna, ásirese Damask qalasına qaratılǵan:

Insanlardıń hám Izrail urıwlarınıń kózi Jaratqan Iyede.

² Bul sóz Xadrax penen shegaralas Xamatqa,

Uqıphılardı tolı bolsa da, Tir hám Sidon qalalarına da qaratıladı.

³ Tir ózine bir qorǵan qurdı, Gúmisti topıraqtay etip, Altındı daladaǵı qumday etip úydi.

⁴ Degen menen, Iye onıń mal-dúnyasını alıp qoyadı, Baylıǵın teńizge ilaqtıradı, Qalanı bolsa, ot jalmaydı.

⁵ Ashkelon bunı kórip, zárresi ushadı, Gaza da qorqmıshqa túsip, qaltıraydı,

Usı awhalǵa túsken Ekron úmiti sónedi.

Gaza óz patshasınan ayırılardı, Ashkelon qańırıp bosap qaladı.

⁶ Jaratqan Iye bılay deydi: «Ashdodta qanı aralas xalıq jasadı,

Filist xalqınıń tákabbirliğine shek qoyaman.

⁷ Men olardıń awızlarınan qanlı góshti,

Tislerinıń arasınan haram awqatlardı alıp taslayman.

Aman qalǵanları bolsa, Qudayǵa, Maǵan tiyisli boladı,

Yahuda urıwınıń bir bólegine aylanadı.

Ekron qalası ebus xalqı sıyaqlı
Meniki boladı.

- 8 Úyimniń dógeresine orda
quraman,
Basqınshılardan qorǵayman.
Meniń Ózim onı baqlap turǵanım
ushın,
Hesh kim xalqımniń jerine qarsı
júre almaydı».

Wáde etilgen patsha

- 9 «Háy, qız Sion, qattı shadlan!
Háy, qız Erusalim, bálent dawısta
shadlan!
Mine, patshań saǵan kiyatır!
Ol ádil, jeńimpaz hám kishipeyil.
Eshekke, jas eshekke,
Gúrrege minip saǵan kiyatır!
10 Efrayımnan^a sawash arbaların,
Erusalimnen atlardı alıp
taslayman.
Sawash sadaqları joq qılınadı,
Patshańız xalıqlarǵa tınıshlıq
járiyalaydı,
Onıń húkimdarlıǵı teńizden
teńizge,
Evfrat dáryasıman dúnyanıń
shetine deyin soziladı».

Tutqınlardı azat etiw wádesi

- 11 «Sion, sizlerge kelsek, qurbanlıq
qanı menen bekitken
kelisimim^b sebepli,
Tutqındaǵı xalqırınızdı suwsız
qudıq ishinen azat etemen.
12 Háy, úmit etken tutqınlar,
Qorǵanıńızǵa qaytıń.
Búgin Men sizlerge aytaman,
Joytqanlarıńızdı eki ese etip
qaytaraman.

- 13 Yahudanı sadaǵım sıyaqlı,
Efrayımdı oq sıyaqlı qollanaman.
Háy, Sion, seni qılısttay etip
qollanaman,
Yawan xalqına qarsı qozǵayman».

Jaratqan Iyeniń Óz xalqın qorǵayı

- 14 Sonda Jaratqan Iye Óz xalqımın
ústinde payda boladı,
Onıń ogı shaqmaqtaı shaǵadı.
Quday Iye kárnay shaladı,
Qubla dawılları menen hújim
qıladı.
15 Álemniń Jaratqan Iyesi Óz xalqın
qorǵaydı,
Xalıq óz dushpanların joq qıladı,
Saqqan tasları menen jeńiske
erisedi.
Olar sharap ishken
máskúnemlerdeı baqıradı,
Olar qurbanlıq qanın serpiwge
arnalǵan tabaqtay,
Qurbanlıq orınıń tórt
múyeshindeı qanǵa tolı
boladı.
16 Sol kúni olardıń Qudayı Jaratqan
Iye,
Shopan óz súriwin saqlaǵanday
etip, olardı qorǵaydı.
Onıń elinde olar taj gáwharındaı
jarqıraydı.
17 Bul qanday ájayıp hám gózzal
boladı!
Jas jigít hám qızlar,
Dán menen sharaptıń
molshılıǵıman güllep
jasnaydı.

^a 9:10 Efrayım – arqa patshalıq Izrail názerde tutilǵan.

^b 9:11 Shıǵ 24:1-8.

Yahuda hám Izraildiń jaqtı keleshegi

- 10** ¹ Erte báhárde Jaratqan
Iyeden jawın tileń,
Jawın bultların jiberetuǵın,
Adamlarǵa jawın jawdıratuǵın,
Dalalarda ósimlik ósiretuǵın
Jaratqan Iye boladı.
- ² Kiyeli músinlerdiń sóleytuǵını
ótirik,
Palkerlerdiń ashqan palı jalǵan,
Olar kórmegen túslerin jalǵannan
toqıydı,
Paydası joq jubanısh sózlerin
aytadı.
Sonıń ushın, bul xalıq súriwdey
gezip júr,
Shopansız bolǵanı ushın azap
shegip atır.
- ³ Jaratqan Iye bilay deydi:
«Gázebim shopanlarǵa qarsı
lawladı,
Jolbashılardı jazalayman.
Álemniń Jaratqan Iyesi bolǵan
Men Óz súriwime,
Yahuda xalqına ğamxorlıq
qılamın.
Olardı ájayıp sawash atı sıyaqlı
qılamın.
- ⁴ Kúshli múyesh tası, shatırdiń
qazıǵı hám sawash quralınday,
Barlıq basshılar Yahudadan
shıǵadı.
- ⁵ Olar sawashta kóshedegi batpaqtı
basqılaǵan jawıngerlerdey
boladı,
Jaratqan Iye, Men olar menen
birge bolǵanı ushın,
Olar urısqa shıǵıp,
Dushpanınıń atlıların shermende
qıladı.
- ⁶ Yahuda xalqın kúsheytemen,
Yusup áwladın qutqaraman,
Olarǵa rehim qılamın,
Súrginnen qaytarıp alıp kelemen.
Men olardan hesh qashan júz
burmaǵanımday boladı,
Sebebi Men olardıń Qudayı
Jaratqan Iyemen,
Olarǵa qulaq salaman.
- ⁷ Efrayım xalqı batır jawıngerlerdey
boladı,
Sharap ishıp alǵanday, júrekleri
yoshadı.
Balaları bunı kórip, shadlanadı,
Júrekleri Jaratqan Iyede shadlanadı.
- ⁸ Shopanday shaqırıp, olardı
jıynayman,
Men olardı azat qılamın.
Buringıday, olar jáne kóbeyedi.
- ⁹ Olardı xalıqlardıń arasına tarqatıp
jibersem de,
Uzaq jerlerde Meni esleydi,
Balaları menen birge aman qalıp,
qaytıp keledi.
- ¹⁰ Olardı Mısırdan qaytarıp alıp
shıǵaman,
Assiriya jerinen jıynap alaman.
Olar kóbeygenlikten, óz elindegi
jerlerge sıymaydı,
Sonıń ushın, olardı Giladqa hám
Lebanonǵa alıp kelemen.
- ¹¹ Xalqım apat teńizinen ótedi,
Olar teńizdiń tolqınların
tınishlandıradı,
Nil dáryasınıń túbi qurıp qaladı.
Assiriyanıń tákabbirliǵı basıladı,
Mısır patshalıq hasasınan
ayırılardı.
- ¹² Xalqımdı Óz kúshim menen
qúdiretli qılamın,
Olar Meniń atım menen júredi». Bular Jaratqan Iyeniń sózi.

Izraildın dushpanlarınıñ apatı

11 ¹ Háy, Lebanon, dárwazalarınıñ ash,

Ot kedr ağashlarınıñ jağıp joq qılsın!

² Háy, sárwi ağashı, dad sal!

Kedr ağashı quladı,

Ullı terekler joq boldı!

Háy, Bashandağı emen ağashları, dad salnı,

Qalın toğaylar kesildi!

³ Qulaq sal, shopanlardın shekken páriyadına,

Olardıñ ájayıp jaylawları joq boldı!

Qulaq sal, arıslanlardın aqırğan dawısına,

Iordan boyındağı qalın toğay joq boldı!

Eki shopan

⁴ Qudayım Jaratqan Iye bilay dedi:

– Soyılıwğa arnalğan súriwge shopanlıq qıl. ⁵ Súriwdi satıp alğanlar, olardı soysa da, ókinbey júripti. Qoylardı satqanlar bolsa: «Jaratqan Iyege algıslar bolsın, bayıp kettim!» – deydi. Shopanlar óz súriwlerine janı ashımaydı. ⁶ Men endi elde jasap atırğan xalıqqa artıq rehim qılmayman, – deydi Jaratqan Iye. – Men olardıñ hár birin óz qoñı xalqına hám patshasınıñ qolına tapsıraman. Olar eldi ezedi, Men de xalıqtı olardıñ qolınan qutqarmayman.

⁷ Solay etip, soyılıwğa arnalğan súriwge, olardıñ ezilgenlerine shopanlıq qıldım. Qolıma eki tayaq aldım, birewin «Írzashılıq», ekinshisin «Birlik» dep atap, súriwdi baqtım. ⁸ Bir aydın

ishinde úsh shopandı quwıp jiberdim. Meniñ súriwge bolğan sabır-taqatım tawııldı, olar da meni jek kórdi. ⁹ Sonda men súriwge:

– Artıq sizlerdi baqpayman. Óletüğim ólsin, nabıt bolatüğim nabıt bolsın, aman qalğanları bir-biriniñ etin jesin, – dedim.

¹⁰ Keyin «Írzashılıq» degen tayağımdı alıp, onı sındırdım. Usılay qılıp, Jaratqan Iyeniñ barlıq xalıqlar menen dúzgen kelisimin buzğanın kórsettim.

¹¹ Solay etip, kelisim sol kúni buzıldı. Meni gúzetip turğan súriwdiñ ezilgenleri bul istin Jaratqan Iyeniñ jibergen xabarı ekenin túsindi.

¹² Men olarğa:

– Eger maqul dep tapsañız, meniñ is haqımdı beriñ, bolmasa bermey-aq qoyıñ, – dedim. Sonda olar mağan otız shekel^a gúmisti is haqım ushın ólshep berdi.

¹³ Jaratqan Iye mağan:

– Bunı gúlalshınıñ aldına tasla, – dedi. Solay etip, ózleri joqarı dep bahalağan otız shekel gúmisti alıp, Jaratqan Iyeniñ Úyindegi gúlalshınıñ aldına tasladım.

¹⁴ Keyin «Birlik», dep atalğan ekinshi tayağımdı sındırdım. Usılay etip, Yahuda menen Izrail arasındağı tuwısqanlıq birlikti buzdım.

¹⁵ Jaratqan Iye mağan jáne bilay dedi: – Bar, jáne bir márte shopanlıq qıl, nadan shopanday háreket et. ¹⁶ Elge sonday bir shopan jiberemen, ol nabıt bolıp atırğanlarğa qaramaydı, joytılganlardı izlemeydi, jaraqatlanganlarğa shıpa bermeydi, sawların azıqlandırmaydı. Al semiz qoylardıñ góshin jep, tuyaqların julıp taslaydı.

^a **11:12** *Otız shekel* – bir shekel shama menen 11 gr.

¹⁷ «Hásiret shegesen, súriwdi tárketetuǵın nadan shopan!
Qılısh kelsin qolına hám on kózińe,
Pútkilley qurıp qalsın qolın,
Pútkilley soqır bolsın on kóziń!»

Erusalimniń jeńisi

12 ¹ Payǵambarshılıq sóz. Bul Jaratqan Iyeniń Izrail haqqında aytqan sózleri:

«Kóklerdi jayıp, jer júziniń negizin qurǵan hám insańǵa ómir demin bergen Jaratqan Iye bılay deydi: ² Erusalimdi dógeresindegi xalıqlardı teńseldiretuǵın sharap kesesi qılaman. Erusalim sıyaqlı Yahuda da qamal ishinde qaladı. ³ Sol kúni Men Erusalimdi basqa xalıqlar ushın awır tastay qılaman, onı kóteriwe háreket etkenler ózlerin mayırıp qoyadı. Jer júzindegi barlıq xalıqlar Erusalimge qarsı birigedi. ⁴ Sol kúni, – deydi Jaratqan Iye, – hár bir attı qorqınısh-tan sasqalaqlatıp, atqa mingenlerdi es-aqılınan ayıraman. Yahuda xalqına názerimdi salıp, basqa xalıqlardıń barlıq atların soqır qılıp taslayman. ⁵ Sonda Yahudanıń biyleri ishinen: „Qudayı bolǵan Álemniń Jaratqan Iyesine úmit baylaǵan Erusalim xalqı kúsh-qúdiret bulaǵımız“, – dep oylaydı.

⁶ Sol kúni Yahudanıń biylerin otın-lardıń ortasında janıp turǵan bir shoq sıyaqlı, dán bawlarınıń arasında janıp turǵan bir shomday qılaman. Ol on hám soldaǵı, dógerektegi barlıq xalıqlardı jandırap joq qıladı. Erusalim bolsa, saw-salamat óz jerinde turadı.

⁷ Dawit áwladınıń hám Erusalim turǵınlarınıń dańqı Yahudadan asıp ketpewi ushın, Jaratqan Iye bolǵan Men Yahuda ordasına aldı menen jeńis

beremen. ⁸ Men, Jaratqan Iye sol kúni Erusalim turǵınların qorǵayman. Solay etip, arańızdaǵı eń hálsiz adam Dawittay kúshli, Dawit áwladı bolsa Quday sıyaqlı, ózlerine bassılıq etken Jaratqan Iyeniń perishtesindey boladı. ⁹ Sol kúni Erusalimge qarsı hújim qılǵan barlıq xalıqlardı joq etiwge kirisemen.

¹⁰ Dawittiń áwladı menen Erusalim turǵınlarına miyrim hám duwa etiw ruwxın jiberemen. Olar Maǵan, yaǵnıy ózleri denesin teskenge qaraydı. Olar jalǵız ulı ushın aza tutqanday, azalaydı, tuńǵısh ulı ushın zar jılaǵanday, jılaydı. ¹¹ Sol kúni Erusalimdegi aza Megiddo oypatlıǵındaǵı Hadad-Rimmonda bolǵan aza sıyaqlı júdá úlken boladı. ¹² Pútkil el azalaydı. Hár bir áwlad óz aldına aza tutadı: Dawit áwladı óz aldına, olardıń hayalları óz aldına, Natan áwladı óz aldına, olardıń hayalları óz aldına, ¹³ Lebiy áwladı óz aldına, olardıń hayalları óz aldına, Shimey áwladı óz aldına hám olardıń hayalları óz aldına aza tutadı. ¹⁴ Qalǵan barlıq áwladlar da óz aldına aza tutadı. Olardıń hayalları da óz aldına aza tutadı».

Gúnadan tazalanıw

13 ¹ «Sol kúni Dawit áwladın hám Erusalim turǵınların gúnadan hám haramılıqtan tazalaw ushın aǵıp turǵan bir bulaq boladı. ² Sol kúni elden butlardıń atların óshiremen, artıq olar eske alınbaydı, – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi, – jalǵan payǵambarlardı da, napák ruwxı da joq qılaman. ³ Eger jáne birrew payǵambarshılıq qılatuǵın bolsa, onıń óz tuwǵan ata-anası: „Sen óleseń, sebebi Jaratqan Iyeniń atı menen

jalğan sóylep tursań“, – deydi. Al ol payǵambarshılıq etken jaǵdayda, onıń óz ata-anası onıń denesin túyrep, óltiredi.

⁴Sol kúni hár bir jalğan payǵambar ayan kórip, payǵambarshılıq etiwge uyalatuǵın boladı. Payǵambardıń júnli kiyimin kiymeydi hám adamlardı qaytıp aldamaydı. ⁵Onıń ornına ol: „Men payǵambar emespen, diyxanman. Jashıǵımnan berli bir adamnıń qolında atızǵa qarayman“, – deydi. ⁶Birew onnan: „Deneńdegi jaralar qay jerden payda boldı?“ – dep soraǵanda, ol: „Bular doslarımınń úyinde arttırǵan jaralar“, – dep juwap beredi.

Shopannıń óltiriliwi, súriwdiń tarqap ketiwi

- ⁷ «Oyan, háy qılısh!
Meniń shopanıma, Meniń
jaqınımǵa qarsı shıq,
– deydi Álemniń Jaratqan Iyesi, –
Shopandı shawıp tasla,
Qoylar tarqalıp ketsin.
Men qozılarǵa qarsı qol
kóteremen.
- ⁸ Pútkil elde xalıqtıń úshsten ekisi
qırılıp, joq boladı,
– deydi Álemniń Jaratqan Iyesi, –
Úshsten biri aman qaladı.
- ⁹ Aman qalǵan úshsten birin ottan
ótkeremen,
Olardı gúmistey eritip,
tazalayman,
Altındı sınaǵanday, sinayman.
Olar Meniń atımdı aytıp
shaqıradı,
Men de olarǵa juwap beremen,
„Bular Meniń xalqım“, – deymen,
Olar da Meni: „Jaratqan Iye –
bizlerdiń Qudayımız“, –
deydi».

Sawash hám jeńis

14 ¹Mine, Jaratqan Iyeniń húkim kúni kiyatır! Háy, Erusalim xalqı, kóz aldınıзда mal-múlkińiz talan-taraj boladı.

²Erusalimge qarsı sawash ashıwı ushın barlıq xalıqlardı bir jerge toplayman. Qala basıp alınıp, jawlar úylerdi tonaydı, hayallardıń namısın ayaq astı qıladı. Qalada jasaytuǵınlardıń jartısı súrginge áketiledi, qalǵanları bolsa, qalada qaldırıladı.

³Keyin Jaratqan Iye burın sawash waqtında islegenindey, sol xalıqlarǵa qarsı urıladı. ⁴Sol kúni Onıń ayaqları Erusalim qalasınıń shıǵısındaǵı Záytún tawınıń ústinde turadı. Záytún tawı ekige bólinedi. Tawdıń ortasında shıǵıstan batısqa qarap ketken keń bir oypatlıq payda boladı. Sonda tawdıń bir tárepi arqaǵa, ekinshi tárepi bolsa, qublaǵa jılısadı. ⁵Sizler bólingen tawdıń ortasındaǵı oypatlıq arqalı qashasız. Bul oypatlıq Aselge deyin sozıladı. Yahuda patshası Uzziya dáwirinde bolǵan jer silkiniw waqtında qalay qashqan bolsańız, solay qashasız. Sonda Qudayım Jaratqan Iye barlıq perishteler menen birge keledi!

⁶Sol kúni nur bolmaydı, nur taratıp turatuǵın aspan deneleri qarańǵılasadı. ⁷Kún dawam ete beredi, sonda kúndiz benen túnniń ayırmashılıǵı bolmaydı. Keshte de jaqtı bolıp turadı. Bul qashan júz beretuǵının tek ǵana Jaratqan Iye bileidi.

⁸Sol kúni Erusalimnen aǵın suw aǵıp shıǵadı, onıń yarımı shıǵıstaǵı teńizge, qalǵan yarımı batıstaǵı teńizge quyıladı. Suw jazda da, qısta da aǵıp turadı.

⁹ Jaratqan Iye pútkil dúnyanıń patshası boladı. Sol kúni Jaratqan Iye jalǵız Quday bolıp, tek ǵana Onıń atı ullılanadı.

¹⁰ Pútkil el Gebadan Erusalimniń qublasındaǵı Rimmonga deyin Iordan tegisligindey bolıp qaladı. Al Erusalim bolsa joqarıda bolıp, Benyamin dárwazasınan Birinshi dárwazaǵa hám, Múyesh dárwazasına deyin, Xananel minarasınan patshanıń júzim iskenjesine deyin óz ornında qaladı.

¹¹ Adamlar sol jerge ornalasıp, tınıshlıq ishinde jasadı. Erusalim endi qayıtıp joq qılınıwǵa tapsırılmaıdı.

¹² Erusalimge qarsı urıs ashqan barlıq xalıqlarǵa Jaratqan Iye mına awır kesellikti jiberip, jazalaydı: ele ayaǵında turǵan waqtında-aq deneleri irip, kózleri uyasında, tilleri awzınıń ishinde shirip ketedi. ¹³ Sol kúni Jaratqan Iye adamlardı úlken alırawshılıqqa túsiredi. Hámme janındaǵı adamniń qolınan uslap, bir-birine qol kóteredi. ¹⁴ Yahuda xalqı da Erusalimde urısaıdı. Dógerektegi barlıq xalıqlardıń baylıǵı, kóp muǵdar da altını, gúmis hám kiyimleri olja etip alınadı. ¹⁵ Dushpan ordasınıń atları, ǵashırları, túyeleri, eshekleri hám barlıq haywanları sol awır kesellikke shatıladı.

¹⁶ Erusalimge qarsı sawash ashqanlardan aman qalǵanları bolsa, hár jılı Álemniń Jaratqan Iyesi bolǵan Patshaǵa tájim qılıw ushın hám Qos bayramın nıshanlaw ushın Erusalimge keledi. ¹⁷ Eger jer júzindegi xalıqlardıń birewi Álemniń Jaratqan Iyesi bolǵan Patshaǵa tájim qılıw ushın Erusalimge kelmese, olardıń elinde jawın jawmaydı. ¹⁸ Eger Mısır xalqı bayramǵa keliwden bas tartsa, Jaratqan Iye Qos bayramına keliwden bas tartqan basqa xalıqlardıń basına salǵan awır keselikti olardıń basına da saladı. ¹⁹ Qos bayramın nıshanlawǵa shıqpaǵan Mısır xalqınıń hám basqa barlıq xalıqlardıń jazası usı boladı.

²⁰ Sol kúni atlardıń qońırawlarında «Jaratqan Iyege baǵıshlanǵan», dep jazıladı. Jaratqan Iyeniń Úyindegi qazanlar qurbanlıq orınınıń alında qullanılatuǵın tabaqlar sıyaqlı muxaddes boladı. ²¹ Erusalim hám Yahudadaǵı hár bir qazan Álemniń Jaratqan Iyesine baǵıshlanadı. Sonda qurbanlıq shalıwǵa kelgenler sol qazanlardı qurbanlıqtıń góshin pisiriw ushın qollanıwına boladı. Sol kúnnen baslap, Álemniń Jaratqan Iyesiniń Úyinde sawdagerler bolmaydı.

Malaxiya payǵambardıń kitabı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Malaxiya payǵambar Nexemiyanıń zamanlası bolıp, shama menen b. e. sh. 430-jılı xızmet etken. Sol waqıtta Erusalimdegi Ibadatxana qayta qurılıp bolǵan hám Babiloniyaga súrgin etilgen yahudiylerdiń kóbisi óz eline qayıp kelgen edi. Sol dáwirde olardıń watanı Persiya imperiyasınıń qol astında boldı.

Yahudiyler ushın bul júdá qıyın waqıtlar bolıp, kishkene Yahuda úlkesi ullı Persiya imperiyasınıń arzımas bir bólegi bolǵanı ushın, adamlar ózleriniń jarıq kelesheğine degen úmitin joytqan edi. Qurılǵan jańa Ibadatxanada Quday Óz saltanatın hám qúdiretin kórsetpegeni ushın, xalıq Onıń sadıq súyispenshiligine hám ádilligine ekilenip qaladı. Sol sebepli olar Qudayǵa kerekli dárejede húrmet-izzet

kórsetpey, Ibadatxanaga itibarsız boladı hám Qudayǵa maqul bolmaǵan qurbanlıqlar beredi. Olar Qudaydıń nızamlarına ámel qılmaydı, kámbaǵal hám jetim-jesirlerge jaman qatnasta bolıp, hayalları menen ajirasadı. Onnan bir hám sadaqaların Ibadatxanaga alıp kelmeydi, bul bolsa Qudaydıń názerinde urlıq edi.

Malaxiya payǵambar xalıqtı eskertedi, Jaratqan Iyenıń keletuǵını haqqında xabar berip, Quday Óz xalqın húkim qılatuǵının, olardı pákleytuǵının aytıp járiyalaydı. Iyemiz keliwinen aldın jol tayarlaytuǵın elshisin jiberetuǵının da aytıp ótedi (3:1). Qudaydıń Óz xalqına beretuǵın bereketi hám xalqınıń jarıq keleshegi haqqındaǵı payǵambarshılıqlar da kitaptan orın alǵan.

---

1 ¹ Payǵambarshılıq sózi. Jaratqan Iye Malaxiya arqalı Izrail xalqına mına sózlerdi xabarladı:

Jaratqan Iyenıń Izrailǵa bolǵan súyispenshiligi

² Jaratqan Iye: «Men sizlerdi súyip kelemen», – deydi.

Al sizler bolsańız: «Bizlerge bolǵan súyispenshiligińdi qalayınsha kórsetken ediń?» – dep soraysız.

Jaratqan Iye: «Esaw Yaqıptıń aǵası emes pe edi? Sonday bolsa da, Men Yaqıptı súydim, ³ al Esawdı jek kórdim. Esawdıń tawlı úlkelerin wayran

qılıp, elin shóldiń saǵallarına tapsırdım», – dep juwap beredi.

⁴ Eger Esawdıń urpaǵı edomlılar: «Bizler búlginshilikke ushıradıq, biraq wayran bolǵan jerlerimizdi qayta tiklep alamız», – dep aytsa, Álemniń Jaratqan Iyesi bilay dep juwap beredi:

«Olar qayta qursa da, Men jáne wayran qılamam. Sonda olardıń úlkesi Jawızlıq úlkesi dep atalıp, al ózleri Jaratqan Iyeniń qáhárine máńgi ushıraǵan xalıq boladı. ⁵ Bunı óz kózlerińiz benen kórip, sizler: „Jaratqan Iye Izrail shegaralarınń sırtında da dańqqa iye!“ – dep aytatuǵım bolasız».

Jaratqan Iyeniń ruwxaniylerdi húkim qılıwı

⁶ «Ruwxaniyler! Ul ákesine, qul xojayınına húrmet kórsetedi. Eger Men sizlerdiń ákeńiz bolsam, sizlerdiń Maǵan kórsetken húrmetińiz qayaqta? Eger xojayınıńız bolsam, Menen qorqqanıńız qayaqta?» – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. «Háy, ruwxaniyler, sizler Meniń atımdı húrmetlemeıy qoydıńız.

Degen menen, sizler: „Seniń atıńa qalayınsha húrmet kórsetpedik?“ – dep soraysız.

⁷ Sizler qurbanlıq ornıma haram sadaqalar alıp kelesizler. Solay isleseńiz de, „Bizler Seniń qurbanlıq ornıńdı qalay haramladıq?“ – dep soraysızlar. Biraq „Jaratqan Iyeniń dasturxanın qádirlemesek te boladı“, – dep aytasız. ⁸ Soqır maldı qurbanlıq qılıw naduris emes pe? Mayıp yamasa awırıw haywandı qurbanlıq qılıw naduris emes pe? Usınday bir haywandı óz hákimińizge aparıp kóriń! Onıń sennen kewli tolar ma eken yamasa ol seni jaqsı qabıllay ma eken?» – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

⁹ «Endi sizlerge Óz miyrim-shá-páátimdi kórsetiwim ushın, Maǵan, Qudayǵa jalbarımnı. Biraq sizler Maǵan sonday qurbanlıqlardı usınasańız, onda Men sizlerge miyrimimdi túsirip, qabil eter me edim?» – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

¹⁰ «Qáne endi, arañızdaǵı birińiz biykarǵa qurbanlıq orında ot jaǵımasın, dep Ibadatxananıń esigin jawıp taslasa, jaqsı bolar edi! Meniń kewlim sizlerden toq emes», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. «Sizlerdiń sadaqalarıńızdı qabil etpeymen.

¹¹ Öytkeni shıǵıstan batisqa deyingi xalıqlardıń arasında Meniń atım ullı boladı! Hámme jerde Meniń atıma arnap, tütetki tütetiledi, taza qurbanlıqlar beriledi. Sebebi xalıqlar arasında Meniń atım ullı boladı!» – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

¹² «Al sizler bolsańız: „Jaratqan Iyeniń dasturxanı qádirsiz, ondaǵı sadaqalar arızmas“, – dep Meniń atıma til tiygizesiz. ¹³ Sonıń menen birge, „Qanday awır júk!“ – dep Maǵan murınlarıńızdı girjiytesiz», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

«Qurbanlıq ushın urlanǵan, maıyp hám awırıw haywanlardı alıp kelgenińizde, Men solardı sizlerdiń qolıńızdan qabil etiwim kerek pe?» – deydi Jaratqan Iye. ¹⁴ «Óz súriwińizden Maǵan, Jaratqan Iyege baǵıshlap usınıwǵa wáde berip qoyǵan erkek haywannıń ornına kemshiligi bar haywandı qurbanlıq qılǵan ótirikshige nálet bolsın! Sebebi Men ullı Patshaman. Xalıqlar Meniń atımnan qorqadı», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

2 ¹ «Háy ruwxaniyler, endi bul buyırq sizlerge arnaladı. ² Eger Maǵan

qulaq salmasañız hám atımdı húrmet etpeseñız», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi, «sizlerge nálet jawdırap, sizlerdiń pátiyalarınızdı náletke aylandıraman. Alle qashan náletledim, sebebi sizler Meni húrmetlewdi qálemediñler.

³ Men sizlerdiń áwladlarıńızdı jazalayman. Bayramlarıńızda qurbanlıq qılğan mallarıńızdıń taslandıların júzlerińizge ılaqtıraman. Sizlerdi usı-lar menen birge taslap jiberemen. ⁴ Lebiyliler menen dúzgen kelisimimniń^a dawam etiwı ushın, usı buyırıqtı Meniń bergeniimdi bilip alasızlar», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. ⁵ «Lebiyliler menen dúzgen kelisimim ómir hám tınıshlıq beretuǵın kelisim edi. Maǵan húrmet kórsetsin dep, Men olarǵa usıları bergem edim. Olar Mennen qorqıp, atımdı húrmet etetuǵın edi. ⁶ Olardıń awzında durıs kórsetpe bar edi hám tillerinde hesh qanday ádalatsızlıq joq edi. Olar Meniń menen birge bolıp, tınıshlıq hám tuwrı jolda júretuǵın edi hám kóp adamlardı gúna jolınan qaytaratuǵın edi.

⁷ Ruwxaniydiń tilindegi sózler bilimdi saqlaydı hám adamlar onıń awzınan durıs kórsetpe izleydi. Öytkeni ol Álemniń Jaratqan Iyesiniń xabarshısı. ⁸ Degen menen, sizler joldan azǵırılıp kettiñız hám óz úgit-násiyatlarıńız benen kóp adamlardı gúnaǵa jetelediñız. Meniń lebiyliler menen dúzgen kelisimimdi buzdıñız», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. ⁹ «Sizler Meniń jollarımdı izlemediñler, Nızamǵa baylanıslı máselelerde adamına qaray is tuttıñlar. Sol sebepten Men de barlıq xalıqtıń aldında sizlerdiń abırayıńızdı túsirip, jerge urdım».

Yahuda xalqınıń Qudayǵa qıyanet etiwı

¹⁰ Bizlerdiń hám memizdiń Ákemiz bir emes pe? Bizlerdi Quday jaratqan joq pa? Onday bolsa, ne ushın hár birimiz óz tuwısqanıımızǵa qıyanet etip, Qudaydıń ata-babalarıımız benen dúzgen kelisimin buzıp atırımız?

¹¹ Yahuda xalqı opasızlıq qıldı. Olar Izrailda hám Erusalimde jerkenishli isler isledi: Yahuda basqa qudaylarǵa tabınatuǵın qızlarǵa úylenip, Jaratqan Iyeniń súygen muxaddes Ibadatxanasın haramladı. ¹² Bunı islegen adam kim bolıwına qaramastan, ol Álemniń Jaratqan Iyesine qurbanlıqlar alıp kel-se, Jaratqan Iye onı Yaqtıptıń shatırırınan joq qılsın!

¹³ Sizler islep atırǵan jáne bir is bar: Jaratqan Iyeniń qurbanlıq ornın kóz jaslar menen toltırıp jibergensiz, dad salıp, hásiret shegip atırsız. Sebebi Jaratqan Iye sizlerdiń alıp kelgen qurbanlıqlarıńızdı qabil etpey atır, Ol bulardan ırızı emes. ¹⁴ «Ne ushın?» – dep soraysızlar. Sebebi sizler jas waqtıńızda úylengen hayalınıızǵa qıyanet ettiñler. Ol sizlerdiń ómirlik jolda-sıñız, nekeli hayalınız edi. Jaratqan Iyeniń Ózi ekewińizdiń arañızda gúwa bolǵan edi.

¹⁵ Quday sizlerdi bir dene hám bir ruwx qılıp jaratpadı ma? Ne ushın bir qıldı? Öytkeni Ol Ózine ayırıqsha bolǵan bir urpaq izlegen edi. Sonlıqtan ózlerińizge iqtıyat bolıń, hesh birińiz jaslıqta úylengen hayalınıızǵa qıyanet etpeń.

¹⁶ «Men nekeniń buzılıwın jek kóremen», – deydi Izraildın Qudayı

a 2:4 Shıǵ 28:1; 29:1-9.

Jaratqan Iye. «Hayalına usınday jawızlıq islegen adamnan jerkemenen», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. Sonlıqtan abaylı bolıńlar hám qıyaret etpeńler.

Húkim kúni jaqın qaldı

¹⁷ Sizler sózlerińiz benen Jaratqan Iyeni sharshatıp jiberdińler.

Sizler: «Bizler Onı qalay sharshattıq?» – dep soraysız. Al sizler Onı: «Jamanlıq qılǵan hár bir adam Jaratqan Iyeniń aldında jaqsıdur, Onıń kewli olardan tolıdur», – dep sharshattıńız. Jáne de: «Qáne, ádillikti saqlaytuǵın Quday qayda ózi?» – dep soraysız.

3 ¹ «Mine, Men Óz xabarshımdı jiberemen. Ol Meniń aldımda jol tayarlaydı. Sizler kóriwdi ańsap júrgen kelisimniń xabarshısı kiyatır. Sizler izlep atırǵan Iye tosattan Óz Ibadatxanasına keledi», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

² Biraq Ol kelgende, kim shıday aladı? Ol payda bolǵanda, kim tura aladı? Sebebi Ol taplap tazalaytuǵın ot sıyaqlı, kir juwıwshınıń sabını sıyaqlı boladı. ³ Ol gúmisti eritip tazalap alatuǵın adam sıyaqlı húkim taxtına otırıp, lebiylilerdi pákleydi. Awa, altın hám gúmisti tazalaǵanday etip, tazalaydı. Sonda olar Jaratqan Iyege tuwrı jol menen qurbanlıqlar usınatuǵın boladı. ⁴ Keyin ótken kúnderdegi, buringi jıllardaǵı sıyaqlı, Yahuda hám Erusalimde usınılǵan sadaqalar Jaratqan Iyege maqul boladı.

⁵ «Sonda sizlerdi húkim qılıw ushın baraman. Mennen qorqpaǵanlarǵa: juldız izertlewshilerge, buzıqlıq qılǵanlarǵa, jalǵan ant ishkenlerge,

jumısshınıń is haqısın bermegenlerge, jetim-jesirlerdi eziwshilerge hám kelgindilerdiń huqıqın sheklegenlerge qarsı shıǵıp, olardı tezlik penen áshkaralayman», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

Onnan birlerdi urlaw

⁶ «Men Jaratqan Iyemen, Men hesh waqıtta ózgermeymen. Sonıń ushın, sizler joq bolıp ketpedińler, háy, Yaqq urpaqlar! ⁷ Sizler ata-babalarıńızdıń dáwirinen baslap, Meniń qaǵıydalarımnan júz burıp, oǵan ámel qılmay kiyatırsız. Endi táwbe qılıp, Meniń aldım kelińler. Sonda Men de sizlerge qayıp baraman», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

«Biraq sizler: „Ne sebepten táwbe qılıwımız kerek?“ – dep soraysızlar.

⁸ Adamzat Qudaydan bir náirse urlawı múmkin be? Al sizler bolsa, Mennen urlap atırsızlar. „Sennen ne urlappız?“ – dep soraysız.

Sizler onnan biri menen sadaqalarlı urlap atırsızlar! ⁹ Sizler ğarǵısqa ushıradıńlar. Sebebi sizler – pútkil xalıq Mennen urlap atırsız. ¹⁰ Úyimde azıq-awqat bolıwı ushın, barlıq onnan birlerińizdi zatlar saqlanatuǵın bólmegе alıp kelińler. Meni usılayınsha sinap kórińler», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. «Sonda aspan qaqların ashaman, sizlerdiń ústińizge bereket jawdırıp, tolıp tastıraman. ¹¹ Eginlerińizdi shegirtkelerdiń jep ketiwine jol qoymayman hám júzim baǵlarıńız jemissiz qalmaydı», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. ¹² «Sonda barlıq xalıqlar sizlerdi: „Qanday baxıtlı xalıq“ – dep ataydı. Sebebi sizlerdiń elińiz ájayıp bir jer boladı», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

¹³ «Sizler Mağan qarsı jaman sózler sóyledińiz», – deydi Jaratqan Iye. «Sonda da sizler: „Bizler Sağan qarsı ne aytıp edik?“ – dep soraysız. ¹⁴ Sizler bilay dep aytqan edińiz: „Qudayǵa xızmet etiwdiń paydası joq. Álemniń Jaratqan Iyesiniń talapların orınlawdıń, Onıń aldında aza tutqan adamday bolıp júriwdiń bizlerge ne keregi bar? ¹⁵ Al endi bizler menmenlerdi baxıtlı dep esaplaymız. Jawızlıq qılıwshılar tabısqa erisip atır. Mine, Qudaydı sıñaǵanlar jazadan aman qalıp atır“».

¹⁶ Biraq Jaratqan Iyeden qorqatugınlar óz ara sáwbetlesti. Jaratqan Iye olardıń sáwbetine qulaq salıp, tıńladı. Jaratqan Iyeden qorqıp, Onıń atın sıylaǵanlar ushın, Onıń aldında bir estelik kitabı jazıldı.

¹⁷ «Men belgilegen sol kúnde, olar Meniń gáziynem boladı», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. «Áke ózine boysınǵan ulma qanday miyrim kórsetse, Men de olarǵa sonday miyrim kórsetemen. ¹⁸ Sol waqıtta sizler haq adam menen jawız adamniń, Qudayǵa xızmet etken adam menen xızmet etpegen adamniń arasındaǵı ayırma-shılıqtı jáne kóresiz».

Jaratqan Iyeniń ullı kúni

4 ¹ «Mine, sol kún jaqınlap qaldı. Ol lawlap janıp turǵan tandırǵa megzeydi. Sonda menmenler menen jawızlıq qılıwshılar saban sıyaqlı bolıp qaladı. Sol kúni olardıń hámmesi jaǵıp jiberiledi», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi. «Olardıń tamırı da, shaqası da qalmaydı. ² Al sizler, Meniń atıma húrmet kórsetetuǵınlar ushın, nurları menen shıpa beretuǵın ádillik quyashı shıǵadı. Sonda sizler qoradan shıqqan buzawday sekirip oynap, shadlanasızlar. ³ Jawızlardı basqılıp taslaysızlar. Awa, Men usılardı ámelge asırǵan kúni, olar ayaǵınızdıń astındaǵı topıraq sıyaqlı bolıp qaladı», – deydi Álemniń Jaratqan Iyesi.

⁴ «Qulım Muwsanıń Nızamın, pútkil Izrail xalqı ushın Xoreb tawında Muwsaǵa bergен qaǵıydalardı hám kórsetpelерdi esińizge alıń.

⁵ Jaratqan Iyeniń ullı hám qorqınıshlı kúni kelmesinen aldın, Men sizlerge payǵambar Iliyastı jiberemen. ⁶ Men kelip, pútkil eldi ğarǵap, joq qılmawım ushın, ol ákelerdiń júreklerin balalarına, balalardıń júreklerin ákelerine qaratıp, jarastıradı».

JANA KELISIM

Matta jazğan Xosh Xabar

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitaptı Iysanıń shákirti Matta jazǵan. Ol aldın salıqshı bolǵan (Mat 9:9-13). Matta Iysanıń islerin kórip, gúwa bolǵan hám sózlerin esitken on eki elshiniń biri edi. Ol óz Ustazınıń ómiri hám xızmeti haqqında bayanlaydı. Matta bul kitapta Iysanıń Eski Kelisimdegi wáde etilgen Qutqarıwshı Masiyx ekenin aytadı. Ol bunı dálillew ushın, Eski Kelisimdegi payǵambarshılıqlardıń Iysanıń ómiri hám xızmeti arqalı orınlanganın atap ótedi hám Qutqarıwshı Masiyx haqqında jazılǵan Eski Kelisimdegi kóp ayatlardı keltiredi.

Kitap Iysa Masiyxtıń shejiresi menen baslanadı, shejirege Ibrayımnan baslap, Iysaǵa deyingi áwladlar

kiritilgen, jáne de, Iysanıń Dawıttıń Urpaǵı ekenine úlken itibar berilgen. Sonıń menen birge, yahudiyler kútken Aspan Patshalıǵı haqqında jiyi-jiyi aytıp, Iysanı Dawıt patshasınıń urpaǵınan shıqqan Patsha sıpatında súwretleydi. Biraq Onıń Patshalıǵı bul dúnyada emes, al adamlardıń ishinde ekenin atap ótedi.

Matta óz kitabında Iysanıń tek yahudiy xalqınıń emes, al pútkil adamzattıń Qutqarıwshısı ekenligin hám Onıń dúnyadaǵı barlıq adamlardıń gúnaları ushın qurban bolıp, úshinshi kúni ólimnen qayta tirilgenin aytadı. Kitaptıń aqırında 28-bap 18-20 ayatlarda Iysa Óz shákirtlerine ullı tapsırma beredi.

Iysa Masiyxtıń shejiresi

(Luk 3:23-38)

1 ¹ Ibrayım hám Dawıttıń urpaǵı Iysa Masiyxtıń^a shejiresi mınaday:
² Ibrayımnan Ísaq tuwıldı. Ísaqtan Yaqıp tuwıldı. Yaqıptan Yahuda hám onıń aǵa-inileri tuwıldı. ³ Yahuda menen Tamaradan Peres hám

Zerax tuwıldı. Peresten Xesron tuwıldı. Xesronnan Ram tuwıldı. ⁴ Ramnan Amminadab tuwıldı. Amminadabtan Naxshon tuwıldı. Naxshonnan Salmon tuwıldı. ⁵ Salmon menen Raxabtan Boaz tuwıldı. Boaz benen Ruttan Obid tuwıldı. Obidten Ishay tuwıldı. ⁶ Ishaydan Dawıt patsha tuwıldı.

---

a **1:1** *Masiyx* – «Basına may quyılǵan adam» degendi ańlatadı. Quday wáde etken Qutqarıwshı. Sózlikke qarań.

Dawit penen burın Uriyanın juba-yı bolğan hayaldan Sulayman tuwıldı. ⁷ Sulaymannan Rexabam tuwıldı. Rexabamnan Abiya tuwıldı. Abiyadan Asa tuwıldı. ⁸ Asadan Ehoshafat tuwıldı. Ehoshafattan Ehoram tuwıldı. Ehoramnan Uzziya tuwıldı. ⁹ Uzziyadan Iotam tuwıldı. Iotamnan Axaz tuwıldı. Axazdan Xizkiya tuwıldı. ¹⁰ Xizkiyadan Menashshe tuwıldı. Menashsheden Amon tuwıldı. Amonnan Ioshiya tuwıldı. ¹¹ Babiloniyağa súrgin etilgende, Ioshiyadan Exoniya* hám onıń inileri tuwıldı.

¹² Babiloniyağa súrgin etilgennen keyin, Exoniyadan Shealtiel tuwıldı. Shealtielden Zerubbabel tuwıldı. ¹³ Zerubbabelden Abihud tuwıldı. Abihudtan Elyakim tuwıldı. Elyakimnen Azor tuwıldı. ¹⁴ Azordan Sadoq tuwıldı. Sadoqtan Axim tuwıldı. Aximnen Elihud tuwıldı. ¹⁵ Elihudtan Elazar tuwıldı. Elazardan Mattan tuwıldı. Mattannan Yaqip tuwıldı. ¹⁶ Yaqiptan Máriyamnın kúyewi Yusup tuwıldı. Máriyamnan Masiyx dep atalğan Iysa tuwıldı.

¹⁷ Solay etip, hámmesi bolıp: Ibrayımnan Dawıtqa deyin on tórt urpaq, Dawıttan Babiloniyağa súrgin etiliwge deyin on tórt urpaq, Babiloniyağa súrgin etilgennen Masiyxqa deyin on tórt urpaq.

Iysa Masiyxtın tuwılıwı

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Iysa Masiyxtın tuwılıwı bilay boldı: Onıń anası Máriyam Yusupke atastırılǵannan keyin, olar qosilmastan burın, Máriyamnıń Muxaddes

Ruwxtan hámiledar ekenligi bilindi. ¹⁹ Onıń kúyewi Yusup haq adam bolıp, Máriyamdı uyatqa qaldırmayın dep, oǵan úyleniwden jasırın túrde bas tartıwdı oyladı. ²⁰ Ol usılay oylap júrgende, Jaratqan Iyeniń bir perishesi onıń túsine enip:

– Háy, Dawıttın urpaǵı Yusup! Sen Máriyamdı ózińe hayallıqqa alıwǵa qorqpa. Onıń ishindegi balası Muxaddes Ruwxtan. ²¹ Máriyam ul tuwadı. Sen onıń atın Iysa^a dep qoyasań, sebebi Ol Óz xalqın gúnalarınan qutqaradı, – dedi.

²² Bulardıń hámmesi Jaratqan Iyeniń payǵambar arqalı aldın ala aytqan mına sózleriniń orınlanıwı ushın boldı:

²³ «Mine, qız hámiledar bolıp Ul tuwadı. Onıń atın Immanuel dep qoyadı»^b.

Immanuel – «Quday bizler menen birge» degen mániste.

²⁴ Yusup uyqıdan turǵannan soń, Jaratqan Iyeniń perishesiniń buyırǵannın islep, Máriyamǵa úylendi. ²⁵ Biraq Máriyam ulın* tuwǵansha, Yusup oǵan jaqınlaǵan emes. Bala tuwılǵannan keyin, ol balanıń atın Iysa dep qoydı.

Juldız izertlewshiler

2 ¹ Iysa Yahudiyaniń Beytlehem qalasında, patsha Hirodın zamanında tuwıldı. Uzaq waqıt ótpey, Erusalim qalasına kúnshıǵıstan juldız izertlewshiler kelip:

² – Yahudiylerdin jańa tuwılǵan Patshası qayaqta eken? Óytkeni bizler kúnshıǵısta Onıń juldızın kórip, Oǵan tabınıwǵa keldik, – dep soradı.

³ Buni esitken patsha Hirod hám onıń menen birge pútkil Erusalim

^a **1:21** Iysa – «Jaratqan Iye qutqaradı» degendi bildiredi.

^b **1:23** Iysh 7:14.

qalası tınıshsızlanıp qaldı. ⁴ Hirod xalıqtıń barlıq bas ruwxaniyelerin hám diniy muǵallimlerin jıynap alıp, olardan Masiyxtıń qay jerde tuwılıwı tiyis ekenin soradı.

⁵ Olar bılay dedi:

– Yahudiyadaǵı Beytlehemde. Sebebi payǵambar arqalı mınaday sózler jazılǵan:

⁶ «Háy, Yahuda jerindegi

Beytlehem!

Yahudadaǵı baslı qalalardan sen hesh kem emessen!

Óytkeni Meniń xalqım Izraildi

baǵatuǵın Kósem

Sennen shıǵadı»^a.

⁷ Sonda Hirod juldız izertlewshilerdi jasırın shaqırtıp, olardan juldızdıń shıqqan waqtın bilip aldı. ⁸ Olardı Beytlehemge jiberip:

– Barıp, Náreste haqqında jaqsılap bilip alıń. Onı tapqannan keyin, maǵan xabar beriń, men de barıp Oǵan tabınayın, – dedi.

⁹ Olar patshanıń sózin esitip bolıp, júrip ketti. Sonda ózleri kúnshıǵısta kórgen juldız olardıń aldında júrip, jol kórsetti hám Náreste jatqan úydiń ústinde toqtadı. ¹⁰ Juldızdı kórgende, olar qattı quwandı. ¹¹ Úyge kirip, Náresteni hám Onıń anası Máriyamdı kórdi de, Náresteniń ayaǵına jıǵılıp, Oǵan tabındı. Ózleriniń ǵáziyne idisların ashıp, Oǵan altın, ladan hám mirra^b degen xosh iyisli zatları sıǵa berdi. ¹² Olar Hirodqa qayıtıp barmaw haqqında túslerinde eskertilgenlikten,

basqa bir jol menen óz ellerine qayıtıp ketti.

Mısırǵa qashıw

¹³ Juldız izertlewshiler ketkennen keyin, Jaratqan İyeniń bir perishtesi Yusuptıń túsine enip:

– Ornınnan tur da, Náreste menen anasın alıp, Mısırǵa qash! Saǵan ózim xabar bergenimshe, sol jerde bol! Sebebi Hirod Náresteni óltiriw ushın izlemekte, – dedi.

¹⁴ Yusup turdı da, Náreste menen anasın alıp, tın ishinde Mısırǵa qashıp ketti. ¹⁵ Hirodtıń ólimine shekem sol jerde boldı. Solay etip, Jaratqan İyeniń: «Ulımdı Mısırda shaqırıp aldım»^c, – dep payǵambar arqalı aldın ala aytqan sózleri orındandı.

¹⁶ Al Hirod juldız izertlewshilerdiń aldap ketkenin túsiniw, qattı ashıwlandı. Juldız izertlewshilerden waqıttı bilip alǵan ol Beytlehemdegi hám onıń dógeresindegi eki jasqa shekemgi ul balaların hámмесin óltiriwdi buyırdı. ¹⁷ Solay etip, Eremiya payǵambar arqalı ayılǵan mına sózler orındandı:

¹⁸ «Ramadan bir dawıs esitildi,

Qattı zarlap jılaǵan.

Balaların joqlap jılar Rahila.

Jubangısı kelmes, óytkeni joq

endi olar»^d.

Mısırda Nasıraǵa qayıw

¹⁹ Hirod ólgennen keyin, Jaratqan İyeniń bir perishtesi Mısırda Yusuptıń túsine enip:

^a 2:6 Mix 5:2.

^b 2:11 *Ladan hám mirra* – belgili bir tereklerdiń qatqan shiresinen tayarlangan xosh iyisli nárese.

^c 2:15 Hosh 11:1.

^d 2:18 Erm 31:15.

²⁰ – Ornınnan tur da, Náreste menen anasın alıp, Izrail eline qayt. Sebebi Náresteni óltirmekshi bolǵanlar óldi, – dedi.

²¹ Yusup turıp, Náreste menen anasın alıp, Izrail eline qayttı. ²² Biraq Yahudiyada Hirotdıń ornına balası Arxelay patsha bolıp otırǵanın esitip, Yusup ol jerge barıwǵa qorqtı. Túsinde ayan arqalı eskertilgen ol Galila úlkesine ketip, ²³ Nasıra degen qalaǵa ornalastı. Solay etip, «Ol nasıralı dep ataladı», dep payǵambarlardıń aldın ala aytqanları orınlandı.

Shomıldırıwshı Yaqıyanıń wazı

(*Mrk 1:1-8; Luk 3:1-18; Yuxn 1:19-28*)

3 ¹ Sol kúnleri shomıldırıwshı Yaqıya kelip, Yahudiya úlkesiniń shól dalasında:

² – Távbe etińler! Sebebi Aspan Patshalıǵı^a jaqınladı, – dep járiyaladı.

³ Iyshaya payǵambar arqalı mınaday dep aldın ala ayılǵan adam usı Yaqıya edi:

«Shól dalada baqırǵan bir dawıs esitiledi:

„Iyemizge jol tayarlanlar,

Onıń júreтуǵın jolların dúzetińler!“^b

⁴ Yaqıya túyeniń júninen kiyim kiygen, belin teri qayıs penen buwǵan bolıp, onıń awqatı shegirtke menen jabayı hárreniń palı edi.

⁵ Sol waqıtta Erusalimniń, pútkil Yahudiya úlkesiniń hám Iordannıń

pútkil dógereginiń turǵınları onıń aldına bardı ⁶ hám ózleriniń gúnaların moyınlap, Iordan dáryasında shomıldırıldı. ⁷ Yaqıya ózine kóp pariseyler menen saddukeylerdiń^c suwǵa shomıldırılıwǵa^d kiyatırǵanın kórip, olarǵa: – Háy, uwlı jılanlardıń tuqımları! Keleshektegi qáhárli jazadan qutılıwdı sizlerge kim úyretti? ⁸ Távbe etkenińizge ılayıq jemis berińler! ⁹ Jáne: «Ata tegimiz Ibrayım ata-ǵo!» – dep ishlerińizden oylamańlar. Sizlerge aytatuǵım: Quday Ibrayımǵa mına taslardan da urpaq jasad bere aladı.

¹⁰ Tereklerdiń tamırında házirdiń ózinde-aq balta jatır. Jaqsı miywe bermeytuǵın hár bir terek shabilıp, otqa taslanadı. ¹¹ Távbe etkenińizdiń belgisi retinde, men sizlerdi suw menen shomıldıraman. Biraq mennen keyin Keliwshı mennen de qúdiretli: men Onıń ayaq kiyimin sheshiwge de ılayıqlı emespen. Ol sizlerdi Muxaddes Ruwx hám ot penen shomıldıradı. ¹² Onıń jabası qolında. Ol Óz qırmanın tazalap, biydayın gállexanasına jıynaydı, al sabanın sónbes otqa jandıradı, – dedi.

Iysanıń shomıldırılıwı

(*Mrk 1:9-11; Luk 3:21-22*)

¹³ Sonda Iysa Yaqıya tárepinen shomıldırılıw ushın Galiladan Iordan dáryasına, Yaqıyanıń qasına keldi.

¹⁴ Biraq Yaqıya Onı irkip:

– Seniń qolınnan shomıldırılıwǵa men mıtájben-ǵo! Sen nege maǵan kiyatırsań? – dedi.

^a **3:2** *Aspan Patshalıǵı* – Qudaydıń Patshalıǵı.

^b **3:3** *Iysh 40:3.*

^c **3:7** *Pariseyler menen saddukeyler* – Iysanıń zamanında yahudiy xalqınıń kúshli diniy toparları.

^d **3:7** *Suwǵa shomıldırılıw* – grek tilinde «baptizo». Bul rásim adamlardıń Qudaydıń aldında táwbe etip, taza ómiri baslawınıń nishanı.

¹⁵ Biraq, Iysa oǵan juwap berip:
– Endi ırazı bol, pútkil haqlıqtı^a bizler
usılayınsha orınlawǵa tiyislimiz, – dedi.

Sonnan soń, Yaqıya Oǵan qayılshılıq berdi.

¹⁶ Iysa shomıldırılıp, dárriw suwdan shıqtı. Mine, aspan ashılıp, Ol Qudaydıń Ruwxımın Óziniń ústine kepter pishininde túsip kiyatırǵanın kórdi.

¹⁷ Sonda aspannan:

– Bul – Meniń súyikli Ulım, Men Oǵan ırzaman! – degen saza esitildi.

Iysanıń sınılıwı

(Mrk 1:12-13; Luk 4:1-13)

4 ¹ Sonnan soń, shaytan sinasin dep, Muxaddes Ruwx Iysanı shólge alıp bardı. ² Iysa sol jerde qırıq kún, qırıq tún oraza tutup, aqırı ash boldı. ³ Sonda azǵırıwshı shaytan Onıń qasına kelip:
– Eger Sen Qudaydıń Ulı bolsań, mına taslarǵa buyır, olar nanga aylan-sın! – dedi.

⁴ Iysa juwap qaytarıp:
«Adam tek ǵana nan menen emes, al Qudaydıń awzınan shıqqan hár bir sóz benen jasadı»^b, – dep ayılǵan, – dedi.

⁵ Sonnan soń, shaytan Onı muxaddes qala Erusalimge alıp barıp, İbadatxananıń tóbesine turǵızıp qoydı da, ⁶ Oǵan:

– Eger Sen Qudaydıń Ulı bolsań, tómen sekir. Sebebi bılay dep jazılǵan:

«Ol perishtelerine buyırıp beredi.

Ayaǵıńdı tasqa urıp almawıń ushın,

Olar Seni qollarında alıp júredi»^c, – dedi.

⁷ Iysa oǵan:

– «Qudayıń Jaratqan İyeni sına-ma!»^d – dep te jazılǵan, – dedi.

⁸ Jáne shaytan Onı júdá biyik bir tawǵa aparıp, Oǵan dúnyanıń barlıq patshalıqları menen olardıń sán-saltanatın kórsetip:

⁹ – Eger ayaǵıma jıǵılıp, maǵan tabınsań, usılardıń hámмесin Saǵan beremen, – dedi.

¹⁰ Sonda Iysa oǵan:

– Joq bol kózimnen, shaytan!

«Qudayıń Jaratqan İyege sıyıyp, tek Oǵan xızmet et!»^e – dep Muxaddes Jazıwda ayılǵan, – dedi.

¹¹ Sonnan keyin, shaytan Onıń qasınan ketti. Sonda perishteler kelip, Iysaǵa xızmet etti.

Iysanıń Óz xızmetin baslawı

(Mrk 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Iysa Yaqıyanıń tutqınǵa alıńǵanın esitip, Galila úlkesine qayıp ketti.

¹³ Ol Nasıra qalasın qaldırıp, Zebulon hám Naftaliy dógeregindegi kól-diń jaǵasında jaylasqan Kaparnahum qalasına kelip ornalastı. ¹⁴ Solay etip, Iyshaya payǵambar arqalı ayılǵan mına sózler orınlandı:

¹⁵ «Háy, Zebulon jeri menen Naftaliy jeri,

Teńizge baratúǵın joldaǵı,

Iordannıń arǵı jaǵasındaǵı,

Basqa milletler jasytuǵın Galila eli!

^a **3:15** Pútkil haqlıq – Qudaydıń erki.

^b **4:4** Nzm 8:3.

^c **4:6** Zab 90:11-12.

^d **4:7** Nzm 6:16.

^e **4:10** Nzm 6:13.

¹⁶ Qarańgılıqta jasağan xalıq
 Úlken bir jariqtı kórdi.
 Ólim qarańgısında jasağanlar
 ushın,
 Jaqtılıq nurı tústi»^a.

¹⁷ Sol waqıttan baslap, Iysa:
 – Tawbe etińler! Sebebi Aspan Patshalıǵı jaqınladı! – dep járiyalay basladı.

Iysanıń dáslepki shákirtleri

(*Mrk 1:16-20; Luk 5:1-11*)

¹⁸ Iysa Galila kóliniń jaǵasında júrgende, kólge aw salıp atırǵan eki aǵalı-inilini: Petr dep atalǵan Shimondi hám onıń inisi Andreydi kórdi. Olar balıqshılar edi. ¹⁹ Iysa olarǵa:

– Meniń izime erińler! Men sizlerdi adamlardı awlaytuǵın awshılar^b qılaman, – dedi.

²⁰ Olar dárriw awların taslap, Onıń izine erdi.

²¹ Sol jerden ketip baratırıp, Ol basqa eki aǵalı-inilini: Zebedaydıń ulı Yaqptı hám onıń inisi Yuxandı kórdi. Olar ákesi Zebeday menen birge qayıqta awların jamap otırǵan edi. Iysa olardı da shaqırdı. ²² Olar dárriw qayıqtı da, ákesin de qaldırıp, Onıń izine erdi.

Iysanıń awırıwlarǵa shıpa beriwı

(*Luk 6:17-19*)

²³ Iysa pútkil Galila úlkesin aralap júrdi. Olardıń májilisxanalarında tálim berdi hám Aspan Patshalıǵı tuwralı Xosh Xabardı járiyalap, xalıqtaǵı hár qanday awırıw hám hálsizlikti shıpalaytuǵın edi. ²⁴ Iysa tuwralı xabar pútkil Siriyaǵa jayıldı. Barlıq awırıw

adamlardı, túrli sırqaw hám dártke ushıraǵanlardı, jin urǵanlardı, qoyanshıq hám lán bolǵanlardı Oǵan alıp keldi. Iysa olarǵa shıpa berdi. ²⁵ Onıń izine Galiladan, Dekapolispen, Erusalimnen, Yahudiyadan hám Iordannıń arǵı jaǵınan kelgen kóp xalıq erip júrdi.

Tawdaǵı waz

5 ¹ Iysa alamandı kórip, bir tawǵa shıqtı. Ol otırǵannan keyin, shákirtleri qasına keldi. ² Iysa olarǵa bılay dep tálim bere basladı:

Haqıyqıy baxıtlılıq

(*Luk 6:20-23*)

³ – Qudayǵa mútáj ekenligin túsingenler baxıtlı!

Aspan Patshalıǵı olardiki!

⁴ Qayǵırıp júrgenler baxıtlı!
 Olar jubanish tabadı.

⁵ Kishiheyilliler baxıtlı!

Olar jer júzine iyelik etedi.

⁶ Haqlıqtı anısap, oǵan umtılǵanlar baxıtlı!

Quday olardı tolıq qanaatlandıradı.

⁷ Miyrim-shápáátliler baxıtlı!

Olar miyrim-shápáát aladı.

⁸ Pák kewilliler baxıtlı!

Olar Qudaydı kóredi.

⁹ Jarastırwshılar baxıtlı!

Olar Qudaydıń balaları dep ataladı.

¹⁰ Haqlıq ushın quwdalanganlar baxıtlı!

Aspan Patshalıǵı olardiki.

¹¹ Adamlar sizlerdi Men sebepli xorlasa, quwdalasa, hár túrli ótirik sózler

^a **4:15-16** Iysh 9:1-2.

^b **4:19** Adamlardı awlaytuǵın awshılar – Qudaydıń jolına túsiriwshiler.

menen jamanlasa, sizler baxıtılısızlar!
¹² Quwanırlar hám shadlanırlar! Óytkeni sizlerdiń aspandaǵı sıyıńız úlken. Sizlerden burınǵı payǵambarlardı da usılay quwdalaǵan.

Duz hám nur

(*Mrk 9:50; Luk 14:34-35*)

¹³ – Sizler – dúnyanıń duzısızlar. Biraq duz óz kúshin joytsa, onı qalay jáne shorlı qılıwǵa boladı? Onda ol hesh nársese jaramaydı, tek shıǵarıp taslanıp, adamlardıń ayaǵı astında basılıp qaladı.

¹⁴ Sizler – dúnyanıń nurısızlar. Taw basına salınǵan qala jasırın bolıp qalmaydı. ¹⁵ Sonday-aq shıranı jaqqannan soń, onı ıdistiń astına emes, al shıra qoyǵıshqa qoyadı, sonda ol úydegi-lerdiń hámmesine óz jaqtısın túsiredi. ¹⁶ Sol sıyaqlı, sizlerdiń nurıńız adamlardıń aldında jarqıray bersin. Adamlar sizlerdiń jaqsı islerińizdi kórip, aspandaǵı Ákeńizdi dańqqa bólesin!

Muxaddes Nızam tuwralı

¹⁷ – Sizler Meni Muxaddes Nızamdı yamasa payǵambarlardıń Jazıwların biykar etiwge keldi, dep oylamańlar. Men biykar etiw ushın emes, al orınlaw ushın keldim. ¹⁸ Sizlerge shınnı aytıp turman: aspan menen jer joyılmaǵansha, Muxaddes Nızamnıń bir háribi de, bir noqatı da joyılmaydı, barlıǵı da orınlanıwı tiyis. ¹⁹ Solay etip, kim de kim usı buyırıqlardıń eń kishi birewin buzıp, adamlarǵa da solay úyretse, ol Aspan Patshalıǵında eń kishi bolıp sanaladı. Al kim de kim olardı orınlap, adamlarǵa úyretse, ol

Aspan Patshalıǵında ullı bolıp sanaladı. ²⁰ Meniń sizlerge aytatuǵımın: eger sizlerdiń haqlıǵıńız diniy muǵallimler menen pariseylerdikinen artıq bolmasa, sizler Aspan Patshalıǵına kirmeysiz.

Ǵázep tuwralı

²¹ – «Adam óltirme! Kim de kim adam óltirse, ol húkim etiliwge tiyisli»^a, – dep burınǵılarǵa aytlıǵandı esitkensiz. ²² Al Meniń sizlerge aytatuǵımın: kim de kim tuwısqanına biykarǵa* ǵázeplense, ol húkim etiliwi tiyis. Kim de kim tuwısqanın masqaralap, oǵan: «Aqlsız adamsań!» dese, joqarǵı keńes tárepinen húkim etiliwi tiyis. Al kim de kim tuwısqanına: «Aqmaq!» dese, dozaq otına túsıwi tiyis. ²³ Sonlıqtan eger de sen qurbanlıǵıńdı qurbanlıq orınǵa alıp kelgenińde, tuwısqanıńnıń saǵan ókpeli ekeni sol jerde esińe tússe, ²⁴ qurbanlıǵıńdı sol jerde, qurbanlıq orınnıń aldında qaldırıp, áweli tuwısqanıńa barıp, onıń menen jarasıp al! Sońınan qayıtıp kelip, qurbanlıǵıńdı Qudayǵa ber.

²⁵ Birew saǵan qarısı daw kóterip, seni qazıxanaǵa alıp baratırǵanda, onıń menen tezirek jarasıp al. Olay etpeseń, ol seni qazımnıń aldına aparadı, qazı seni saqshıǵa tapsırıp, qamatıp taslaydı. ²⁶ Saǵan shınnı aytaman: sońǵı tiyinińdi tólep tawıspaǵanıńsha, ol jerden shıǵa almasań.

Neke hadallıǵın buzıw hám ajrasıw tuwralı

²⁷ – Sizler: «Neke hadallıǵın buzba!»^b – degendi esitkensiz. ²⁸ Al Meniń

^a **5:21** Shıǵ 20:13.

^b **5:27** Shıǵ 20:14.

sizlerge aytatugımım: kim de kim basqa bir hayalğa buzıq niyet penen qarasa, ol álle qashan-aq, kewlinde onıń menen neke hadallığın buzğan boladı. ²⁹ Eger seni on kóziń azgırsa, onı oyıp tasla. Sebebi pútkil deneńniń dozaqqa taslanganinan góre, bir músheńniń joq bolğanı sağan jaqsıraq boladı. ³⁰ Eger seni on qolıń azgırsa, onı shawıp tasla. Pútkil deneńniń dozaqqa túskeninen góre, bir músheńniń joq bolğanı sağan jaqsıraq boladı.

³¹ Tağı da: «Kim de kim óz hayalı menen ajiraspaqshı bolsa, oğan talaq xat bersin»^a, – delingen. ³² Al Meniń sizlerge aytatugımım: kim de kim neke hadallığın buzbağan hayalınan ajirassa, hayalıńın neke hadallığın buzıwına sebepker boladı. Sonday-aq kim de kim kúyewinen ajirasqan bir hayaldı alsa, ol neke hadallığın buzadı.

Ant ishiw tuwralı

³³ – Tağı da sizler: «Antıńdı buzba, Jaratqan Iye aldında antıńdı orımla!»^b – dep burınǵılarǵa aytilgandı esitkensiz. ³⁴ Al Meniń sizlerge aytatugımım: hesh waqıtta ant ishpe! Aspan menen de ant ishpe, óytkeni ol – Qudaydıń taxtı. ³⁵ Jer menen de ant ishpe, sebebi ol – Onıń ayaq basarı. Erusalim menen de ant ishpe, óytkeni ol – ullı Patshanıń qalası. ³⁶ Óz basıń menen de ant ishpe, sebebi sen shashińniń bir talın da ya aǵarta, ya qarayta almaysań. ³⁷ Sizlerdiń: «awa» sózińiz «awa», «yaq» sózińiz «yaq» bolsın, bunnan basqası shaytannan.

Ósh alıw tuwralı

(Luk 6:29-30)

³⁸ – Sizler: «Kózge kóz, tiske tis»^c, – degendi esitkensiz. ³⁹ Al Meniń sizlerge aytatugımım: jaman adam menen qarsılaspañ. Birew betińniń on jaǵına ursa, oğan betińniń sol jaǵın da tut. ⁴⁰ Birew seniń menen dawlasıp kóylegińdi algısı kelse, oğan shapanıńdı da sheship ber. ⁴¹ Birew seni ózi menen birge bir shaqırım jer júriwge májbúrlese, onıń menen birge eki shaqırım jú. ⁴² Sennen soragangá ber, sennen qarızǵa alayın degennen ayama.

Dushpanlarıńızdı súyińler!

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ – Sizler: «Janıńdaǵı adamdı súyd, dushpanıńdı jek kór» – degendi esitkensiz. ⁴⁴ Al Meniń sizlerge aytatugımım: dushpanlarıńızdı súyińler, sizlerdi quwdalaytuǵınlar ushın duwa etińler*. ⁴⁵ Sonda aspandaǵı Ákeńizdiń balaları bolasızlar. Óytkeni Ol jamanlardıń üstine de, jaqsılardıń üstine de, Óz quyashınıń nurın tógedi hám haq adamlardıń üstine de, na-haqlardıń üstine de, jawımın jawdıradı. ⁴⁶ Eger sizler ózlerińizdi súygenlerdi ğana súyseńler, qanday sıylıq alasızlar? Salıqshılar da solay islemey me? ⁴⁷ Sizler tuwisqanlarıńız benen ğana sálemlesseńler, onda qanday ózgesheligińiz bar? Butqa tabınıwshılar da solay islemey me? ⁴⁸ Solay etip, aspandaǵı Ákeńizdiń minsiz bolğanı siyaqlı, sizler de minsiz bolıńlar!

a **5:31** Nzm 24:1.

b **5:33** Leb 19:12; San 30:3; Nzm 23:21.

c **5:38** Shıǵ 21:24; Leb 24:20; Nzm 19:21.

d **5:43** Leb 19:18.

Sawap isler tuwralı

6¹ – Abaylañlar, sizler sawap isleriñizdi adamlarğa kórsetiw ushın, olardıñ aldında islemeñler. Olay etseñler, sizlerge aspandağı Ákeñizden sıylıq bolmaydı.

² Solay etip, sen qayır-sadaqa bergeniñde, eki júzliler sıyaqlı jar salma. Bundaylar adamlar maqtasın dep, májilixanalarda hám kóshelerde usılay isleydi. Sizlerge shıñın aytıp turman: olar álle qashan óz sıyların alıp boldı. ³ Sen qayır-sadaqa bergeniñde, oñ qolıñnıñ ne islegenin sol qolıñ bilmesin. ⁴ Sonda sen qılğan qayır is jasırın boladı hám jasırınlıqtı kóriwshi Ákeñ sağan qaytaradı.

Duwa etiw tuwralı

(Luk 11:2-4)

⁵ – Duwa etkeniñizde, adamlarğa kórsetiw ushın májilixanalarda hám kóshelerdiñ múyeshlerinde turıp duwa etiwdi jaqsı kóretuğın eki júzliler sıyaqlı bolmañlar. Sizlerge shıñın aytıp turman: olar álle qashan óz sıyların alıp boldı. ⁶ Al sen duwa etkeniñde bólmeñe kirip, esigiñdi japqanıñnan soñ, kózge kórinbeytuğın Ákeñe duwa et! Sonda jasırınlıqtı kóriwshi Ákeñ sağan qaytaradı.

⁷ Duwa etkeniñizde, butqa tabınıwshılar sıyaqlı mıjıñğa berilmeñler. Olar kóp sóylesek tıñlar dep oyladı. ⁸ Sizler olarğa uqsamañlar. Sebebi Ákeñiz nege mútáj ekenligiñizdi Onnan soramasıñızdan aldın bileği. ⁹ Sonlıqtan sizler bılay dep duwa ettiñler:

Aspandağı Ákemiz!

Seniñ atıñ muxaddes bola bersin.

¹⁰ Seniñ Patshalıgıñ kelsin.

Aspanda orımlanganı sıyaqlı,
Jerde de Seniñ erkiñ orımlansın.

¹¹ Bizlerge búgin de kúndelikli nanımızdı bere gór.

¹² Bizlerge gúna islegenlerdi keshirgenimizdey,
Bizlerdiñ de gúnalarımızdı keshire gór.

¹³ Bizlerdiñ azgırılıwımızğa jol qoymay,

Shaytannan qutqara gór.

Sebebi Patshalıq ta, qúdiret te, ulılıq ta máñgilikke Seniki. Awmiyin.

¹⁴ Eger sizlerge gúna islegenlerdi keshirseñler, aspandağı Ákeñiz de sizlerdi keshiredi. ¹⁵ Al eger sizlerge gúna islegenlerdi keshirmeseñler, Ákeñiz de gúnalarıñızdı keshirmeydi.

Oraza tutiw tuwralı

¹⁶ – Oraza tutqanıñızda, eki júzler sıyaqlı muñayıp júrmeñler. Olar adamlarğa oraza tutıwshı bolıp kóriniw ushın gána ajarın buzıp júredi. Sizlerge shıñın aytaman: olar álle qashan óz sıyların alıp boldı. ¹⁷ Sen oraza tutqanıñda, shashıña átir may jağıp, betiñdi juw. ¹⁸ Solay etip, oraza tutqanıñ adamlarğa emes, al kózge kórinbeytuğın Ákeñe kóransın. Jasırınlıqtı kóriwshi Ákeñ sağan qaytaradı.

Jóğalmaytuğın baylıq

(Luk 12:33-36; 16:13)

¹⁹ – Ózleriñizge jer betinde baylıq jynamañlar. Bul jerde onı kúye de jeydi, tat ta basadı, urılar da buzıp kirip urlaydı. ²⁰ Al ózleriñizge aspanda baylıq jynañlar. Sol jerde onı kúye de jemeydi, tat ta baspaydı, urılar da buzıp kirip urlamaydı. ²¹ Óytkeni baylıgıñız qay jerde bolsa, júregiñiz de sol jerde boladı.

²² Kóz – deneniń shıraǵı. Sonlıqtan da, eger kóziń saw bolsa, pútkil deney de jariq boladı. ²³ Eger kóziń saw bolmasa, pútkil deney de qarańǵı boladı. Sonlıqtan eger ishińdegi jariq qarańǵı bolsa, onda qarańǵılıqtıń ózi qanshellı tas túnek boladı!

²⁴ Hesh kim eki xojayıńǵa xızmet ete almaydı. Sebebi ol birewin jek kórip, ekinshisin jaqsı kóredi yamasa birewine sadıq bolıp, ekinshisine itibarsız qaraydı. Sizler hám Qudayǵa, hám baylıqqa birdey xızmet ete almaysızlar.

Táshiwishlenbeńler!

(Luk 12:22-31)

²⁵ – Sonlıqtan sizlerge aytatugımın: janıńız ushın ne ishıp, ne jeymiz dep, deneńiz ushın ne kiyemiz dep táshiwishlenbeńler. Jan awqattan, dene kiyimmen artıq emes pe? ²⁶ Aspandaǵı quslarǵa qarańlar! Olar ekpeydi de, ormaydı da, telekke jynamaydı da, al aspandaǵı Ákeńiz olardı asıraydı. Sizler olardan anaǵurlım artıq emesizler me? ²⁷ Táshiwishleniw sebepli, kim sizlerdiń arañızda óz ómirin bir saatqa bolsa da uzayta aladı? ²⁸ Kiyim tuwralı nege táshiwishlenesizler? Daladaǵı lala güllerdiń qalay ósip turǵanına qarańlar! Olar miynet te etpeydi, jip te iyirmeydi. ²⁹ Al sizlerge aytatugımın: Sulayman da óziniń sán-saltanatında usıların birewindey sánli kiyinbegen edi. ³⁰ Eger búgin dalada ósip turǵanı menen, erteń oshaqqa taslanatuǵın shópti Quday usılay kiyindirse, sizlerdi olardan da artıq kiyindirmes pe edi, háy, isenimi azlar!

³¹ Sonlıqtan da: «Ne ishıp, ne jeymiz?» yamasa «Ne kiyemiz?» – dep táshiwishlenbeńler. ³² Öytkeni usıların hámмесin bul dúnyaǵa tiyisli

adamlar izlep júredi. Usı nárselerdiń hámмесine mútáj ekenińizdi aspandaǵı Ákeńiz bileledi. ³³ Eń aldı menen Qudaydıń Patshalıǵın hám Onıń haqlıǵın izleńler! Sonda bulardıń hámмесi sizlerge qosımsha etip beriledi. ³⁴ Solay etip, erteńgi kún tuwralı táshiwishlenbeńler! Sebebi erteńgi kún ózi ushın ózi ǵam jeydi. Hár kúnniń óz ǵamı ózine jetedi.

Basqalardı húkim etpeńler!

(Luk 6:37-38, 41-42)

7 ¹ – Basqalardı húkim etpeńler, sonda sizler de húkim etilmeysiz. ² Öytkeni sizler basqalardı qanday húkim etseńler, ózlerińiz de sonday húkim etilesizler. Qanday ólshem menen ólshep berseńler, ózlerińizge de sonday ólshem menen ólshep beriledi. ³ Sen nege tuwısqanıńnıń kózindegi shópti kórip turıp, óz kózińdegi qadanı sezbeysen? ⁴ Óz kózińde qada bola tura, qalay: «Qáne, kózińdegi shópti alıp taslayın», – dep tuwısqanıńa aytasań? ⁵ Háy, eki júzli! Dáslep óz kózińdegi qadanı alıp tasla, sonda anıq kórip, tuwısqanıńnıń kózindegi shópti alıp taslay alasań.

⁶ Muxaddes zattı iyterge bermeńler, hinji-marjanlarıńızdı shoshqalardıń aldına taslamańlar. Olar hinjilerińizdi ayaqları menen basqılap, aylanıp kelip ózlerińizdi tilkimlep taslaydı.

Sorańlar, izleńler, esikti qaǵıńlar!

(Luk 11:9-13)

⁷ – Sorańlar, sizlerge beriledi. Izleńler, tabasızlar. Esikti qaǵıńlar, ol sizlerge ashıladı. ⁸ Öytkeni soraǵan hár bir adam aladı, izlegen tabadı, esik qaqqanǵa ashıladı. ⁹ Sizlerdiń

arańızda ulı nan sorasa, tas beretuğın adam bar ma? ¹⁰ Ya bolmasa, balıq sorasa, oğan jılan beretuğın bar ma? ¹¹ Ózlerińiz jaman bola tura, balalarıńızǵa jaqsı sıylar beriwdi bilseńiz, onda aspandaǵı Ákeńiz Ózinen soraganlarǵa qanshelli kóp iyilikler beredi!

¹² Solay etip, hámme iste adamlardıń ózlerińizge ne islewin qáleseńler, sizler de olarǵa somı isleńler. Muxaddes Nızamnıń da, payǵambarlardıń Jazıwlarıńnıń da mánisi usı.

Tar qapıdan kirińler!

(Luk 13:24)

¹³ – Tar qapıdan kirińler. Óytkeni nabit bolıwǵa aparatuğın qapı keń, jol da enli, onıń menen júretuğınlar kóp. ¹⁴ Al ómirge aparatuğın qapı tar, jol da ensiz, onı tabatuğınlar az.

Terek miywesinen biliner

(Mat 12:33-35; Luk 6:43-44)

¹⁵ – Jalǵan payǵambarlardan saq bolıńlar! Olar qoy terisin jamılıp sizlerge keledi, biraq ishlerinde olar jirtqısh qasqırlar. ¹⁶ Sizler olardı miywesinen bilesizler. Sheńgelden júzim yamasa oshaǵannan ánjir jıynay alasız ba? ¹⁷ Hár bir jaqsı terek jaqsı miywe beredi, jaman terek jaman miywe beredi. ¹⁸ Jaqsı terek jaman miywe, jaman terek jaqsı miywe bere almaydı. ¹⁹ Jaqsı miywe bermeytuğın hár bir terek shabılıp, otqa taslanadı. ²⁰ Solay etip, sizler olardı miywesinen bilesizler.

²¹ Maǵan: «Iye! Iye!» degenniń hár biri emes, tek aspandaǵı Ákemniń erkin orınlawshı Aspan Patshalıǵına kiredi. ²² Zamannıń aqırǵı kúńinde kóbisi Maǵan: «Iye! Iye! Bizler Seniń atın menen payǵambarshılıq etip,

Seniń atın menen jinlerdi quwıp shıǵarmadıq pa? Seniń atın menen kóp káramatlar islemedik pe?» – deydi. ²³ Sonda Men olarǵa: «Men sizlerdi hesh qashan tanıǵan emespen, Menen awlaq ketińler, háy, nızamdı bu zıwshılar!» – dep ashıq aytaman.

Aqıllılıq hám aqılsızlıq

(Luk 6:47-49)

²⁴ – Solay etip, Meniń usı sózlerimdi tıńlap, olardı orınlawshılardıń hár biri óz úyin jartas ústine salǵan aqıllı adamǵa uqsaydı. ²⁵ Jawın jawıp, dáryalar tasıp, samal esip, bul úydi soqqıladı, biraq ol jartas ústine salınǵanlıqtan qulamadı. ²⁶ Al Meniń usı sózlerimdi tıńlap, olardı orınlamaytuğınlardıń hár biri óz úyin shege qum ústine salǵan aqılsız adamǵa uqsaydı. ²⁷ Jawın jawıp, dáryalar tasıp, samal esip, bul úydi suw basqanda, ol qulap, qattı qyraldı.

²⁸ Iysa usı sózlerdi aytıp bolǵanda, xalıq Onıń tálimine tań qaldı. ²⁹ Sebebi Ol diniy muǵallimler sıyaqlı emes, al Óz biyligi menen adamlarǵa tálim berdi.

Iysanıń teri keselligine shalınǵan adamǵa shıpa beriwi

(Mrk 1:40-45; Luk 5:12-16)

8 ¹ Iysa tawdan túskende, izine kóp xalıq erdi. ² Sonda Onıń qasına teri keselligine shalınǵan bir adam kelip, ayaǵına júǵıldı de:

– Iyem, eger Sen qáleseń, meni kesellikten tazalay alasań, – dedi.

³ Iysa qolın sozıp, oğan tiygizdi de: – Qáleymen, tazalan! – dedi.

Teri keselligine shalınǵan adam sol waqıtta-aq tazalanıp shıpa taptı. ⁴ Iysa oğan:

– Abaylı bol, bunı hesh kimge aytpa! Biraq ruwxaniyge barıp ózińdi kórset te, teri keselliginen tazalanǵanıńdı adamlarǵa dálillew ushın, Muwsa bu-yrıǵan qurbanlıqtı ber,^a – dedi.

Rimli júzbasınıń isenimi

(Luk 7:1-10)

⁵ Iysa Kaparnahumǵa kirgen waqıtta Onıń qasına bir rimli júzbası kelip:

⁶ – İyem, meniń xızmetshim lán bolıp, qattı qıynalıp úyde jatır, – dep Onnan járdem soradı.

⁷ Iysa oǵan:

– Men barıp, oǵan shıpa beremen, – dedi.

⁸ Al júzbası:

– İyem, Seniń shańaraǵıma keliwińe men ılayıqlı emespen. Tek bir sóz ǵana aytsañ, xızmetshim jazılıp ketedi. ⁹ Öytkeni men de birewdiń qol astındaǵı adamman, ózime baǵınıshlı áskerlerim de bar. Olardıń birewine «bar» desem, baradı, ekinshisine «kel» desem, keledi, qulıma «mınanı isle» desem, isleydi, – dep juwap qaytardı.

¹⁰ Bulardı esitken Iysa tań qalıp, izine erip kiyatırǵanlarǵa:

– Sizlerge shınnı aytıp turman: Men bunday isenimdi Izrailda da ushıratpaǵan edim. ¹¹ Sizlerge aytatuǵınım: shıǵıstan hám batıstan kóp adamlar kelip, İbrayım, Ísaq hám Yaqıp penen birge Aspan Patshalıǵında dasturxanlas boldı. ¹² Al Patshalıqtıń miyrasxorları sırtqa, qarańǵılıqqa shıǵarıp taslanadı. Sol jerde olar jılap, pushayman jeydi – dedi.

¹³ Sonnan soń, Iysa júzbasıǵa:

– Bara ber, seniń isenimińe qaray bolsın! – dedi.

Júzbasınıń xızmetshisi sol waqıtta aq jazılıp ketti.

Iysanıń kóp adamlarǵa shıpa beriwi

(Mrk 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Iysa Petrdiń úyine kelip, onıń qáyin enesiniń ıssılıǵı kóterilip, awırıp jatırǵanın kórdi. ¹⁵ Iysa hayaldıń qolına qolın tiygizgende, ıssılıǵı tústi hám hayal ornınan turıp, Oǵan xızmet etti.

¹⁶ Kesh bolǵanda, adamlar Iysaǵa jin urǵan kóp adamlardı alıp keldi. Iysa olardaǵı jawız ruwxlardı Óziniń sózi menen quwıp shıǵarıp, awırǵanlardıń hámmesine shıpa berdi. ¹⁷ Bular Iyshaya payǵambar arqalı ayılǵan mına sózlerdiń orınlanıwı ushın boldı: «Ol keselliklerimizdi Ózine aldı, Awırıwlarımızdı Ózine júkledi»^b.

Iysaǵa shákirt bolıwdıń shártleri

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Iysa dógerегine jıynalǵan kóp xalıqtı kórgende, shákirtlerine kóldiń arǵı jaǵasına ótiwdi buyırdı. ¹⁹ Sonda bir diniy muǵallım kelip, Oǵan:

– Ustaz, Sen qayaqqa barsañ da, men Saǵan eremen, – dedi.

²⁰ Iysa oǵan:

– Túlkillerdiń inleri, aspandaǵı quslardıń uyaları bar. Biraq Adam Ulınıń^c bas qoyıp tınıǵatuǵın ornı da joq, – dedi.

²¹ Jáne bir shákirti Oǵan:

– İyem, dáslep barıp, ákemdi jerlewime ruxsat et, – dedi.

²² Biraq Iysa oǵan:

– Maǵan er. Ólilerdi jerlewdi ólilerdiń ózlerine qaldır, – dedi.

^a 8:4 Leb 14:1-32.

^b 8:17 Iysh 53:4.

^c 8:20 Adam Ulı – Iysa Masiyx Ózin kóbinese usılay atadı, sózlikke qarań.

Iysanín dawıldı toqtatıwı

(Mrk 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Iysa qayıqqa mingende, shákirtleri de Onıń izinen mindi. ²⁴ Kólde toattan kúshli dawıl kóterilip, tolqınlar qayıqtı suwǵa toltıra basladı. Al Iysa uyıqlap jatır edi. ²⁵ Sonda shákirtleri Oǵan jaqınlap keldi de, Onı oyatıp: – İyem! Bizlerdi qutqar, nabıt bola-jaqpız! – dedi.

²⁶ Iysa olarǵa:

– Nege bunshama qorqasızlar, háy, isenimi azlar? – dedi de, turıp samalǵa hám kólge tıyım salǵanda, awır tınıshlıq ornadı.

²⁷ Adamlar tań qalısıp:

– Samaldı da, tolqınlardı da Ózine boysındıratuǵın bul kim? – desti.

Jin urǵan eki adamnıń shıpa tabıwı

(Mrk 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Iysa arǵı jaǵadaǵı Gadara úlkesine kelgende, qábirlerdiń arasınan kiyatırǵan jin urǵan eki adamdı ushıratdı. Olar júdá qáhárli bolǵanlıqtan, bul jol menen ótiwge hesh kimniń batılı barmaytuǵın edi. ²⁹ Olar qıshqırıp: – Qudaydıń Ulı Iysa, Seniń bizler menen ne jumısıń bar? Bul jerge bizlerdi waqtı kelmesten burın azaplawǵa keldiń be? – dedi.

³⁰ Olardan alısırtaqta bir úlken shoshqa padası jayılıp júrgen edi.

³¹ Jinler Iysaǵa:

– Eger bizlerdi quwıp shıǵaratuǵın bolsań, shoshqalardıń padasına jiber, – dep jalındı.

³² Sonda Iysa olarǵa:

– Barińlar, – dedi.

Jinler adamlardan shıǵıp, shoshqalardıń ishine kirdi. Sonda shoshqalardıń

hámmesi juwrırısıp, tik jardan kólge tústi de, suwda nabıt boldı.

³³ Shoshqa baǵıwshılar qashıp qalaǵa barıp, bárin xabarladı hám jin urǵanlarǵa ne bolǵanın da aytıp berdi. ³⁴ Sonda qalanıń barlıq turǵınları Iysanıń aldına shıqtı. Olar Onı kórgende, úlkenen shıǵıp ketiwin ótindi.

Láń adamnıń shıpa tabıwı

(Mrk 2:1-12; Luk 5:17-26)

9 ¹ Sońnan Iysa qayıqqa minip, kól-diń arǵı jaǵasına ótti de, Óz qalasına qayıp keldi. ² Sonda adamlar tóseginde jatırǵan bir láń adamdı kóterip, Oǵan alıp keldi. Iysa olardıń isenimin kórip, láń adamǵa:

– Balam, jigerli bol, gúnaların keshirildi! – dedi.

³ Sonda diniy muǵallimlerdiń geybirewleri ishinen: «Bul Qudayǵa til tiygizip tur-ǵo!» – dedi.

⁴ Iysa olardıń ne oylaǵanın bilip, olarǵa:

– Ishlerińizden nege jamanlıq oylap tursızlar? ⁵ Qaysısın aytıw ańsatıraq: «Gúnaların keshirildi», – dew me yamasa «Ornıńnan turıp júre ber», – dew me? ⁶ Biraq, Adam Ulınıń jer betinde gúnalardı keshiriwge biyligi bar ekenin bilip qoyıńlar, – dedi de, láń adamǵa: – Ornıńnan turıp tósegindi al da, úyińe bar! – dedi.

⁷ Láń adam ornınan turıp, úyine ketti. ⁸ Bunı kórgen adamlardı qorqınısh biylep, adamlarǵa usınday biylik bergен Qudaydı maqtadı.

Mattanıń shákirt bolıwı

(Mrk 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Iysa sol jerden ketip baratırıp salıq keńsesinde otırǵan Matta atlı adamdı kórdi de, oǵan:

– Meniń izime er, – dedi.

Ol ornınan turıp, Iysanıń izine erdi.

¹⁰ Iysa onıń úyinde dasturxan basında otırǵanda, kóplegen salıqshılar menen gúnakarlar kelip, Ol hám Onıń shákirtleri menen birge dasturxanlas boldı. ¹¹ Pariseyler bunı kórip, Onıń shákirtlerinen:

– Ustazınız nege salıqshılar hám gúnakarlar menen birge as iship otır? – dep soradı.

¹² Bunı esitken Iysa olarǵa:

– Shıpakerge deni sawlar emes, al awırıwlar mıtáj. ¹³ Sizler barıp: «Men qurbanlıqtı emes, al miyrim-shápáatti qáleymen»^a, – degen sózlerdiń máni-sin bilip alınılar. Sebebi Men haq adam-lardı emes, al gúnakarlardı shaqırıw ushın keldim, – dedi.

Oraza haqqında soraw

(*Mrk 2:18-22; Luk 5:33-39*)

¹⁴ Sol waqıtta Yaquyanıń shákirtleri kelip, Iysadan:

– Bizler de, pariseyler de jiyi-jiyi oraza tutamız, al Seniń shákirtleriń nege oraza tutpaydı? – dep soradı.

¹⁵ Iysa olarǵa:

– Toyǵa kelgenler kúyew olar menen birge bolǵan waqıtta qayǵıra ala ma? Biraq, olardan kúyew tartıp alıp ketiletuǵın kúnler keledi, sonda olar oraza tutadı.

¹⁶ Hesh kim eski kiyimge jańa tawardan jamaw jamamaydı. Olay etse, juwǵanda jańa jamaw qısqarıp, eski kiyimnen jırtılıp qaladı hám jırtıq burınısınan beter boladı.

¹⁷ Jańa sharaptı da hesh kim eski meske quymaydı. Olay etse, mes jarılıp, sharap ta aǵıp ketedi, mes te buzıladı.

Jańa sharap jańa meske quyıladı, son-da ekewi de saqlanadı, – dedi.

Tirilgen qız hám shıpa tapqan hayal

(*Mrk 5:21-43; Luk 8:40-56*)

¹⁸ Iysa olarǵa usıladı aytıp turǵanda qasına bir májilixxananıń basshısı kelip, Onıń ayaǵına jıǵıldı da:

– Meniń qızım jańa ǵana óldi. Sen kelip oǵan qolıńdı tiygiz, sonda ol tıreledi, – dedi.

¹⁹ Iysa ornınan turıp, shákirtleri menen birge oǵan erdi.

²⁰ Sonda on eki jıldan beri qan ketip awırıp júrgen bir hayal Iysanıń artına jaqımlap kelip, Onıń kiyiminiń shetine qolın tiygizdi. ²¹ Sebebi hayal ishinen: «Onıń kiyimine ǵana qolımdı tiygizsem, shıpa tabaman», – dep oylaǵan edi. ²² Iysa burılıp, onı kórdi de:

– Qızım, jigerli bol, isenimiń seni qutqardı! – dedi.

Hayal sol waqıtta-aq shıpa taptı.

²³ Iysa basshınıń úyine kelgende, sıbızǵıshılardı hám tınıshsızlanıp turǵan adamlardı kórip, ²⁴ olarǵa:

– Shıǵınılar! Qız ólgen joq, tek uyıqlap atır, – dedi.

Olar Iysanıń üstinen kúldi. ²⁵ Adamlar sırtqa shıǵarılgannan keyin, Iysa ishke kirip qızdıń qolın uslaǵanda, qız ornınan turdı. ²⁶ Bul waqıya tuwralı xabar pútkil dógerекке jayıldı.

Eki soqırdıń shıpa tabıwı

²⁷ Iysa sol jerden ketip baratırǵanda Onıń izine eki soqır adam erip, Oǵan:

– Dawıttıń Urpaǵı^b! Bizlerge rehim ete gör! – dep baqırısı.

^a **9:13** Hosh 6:6.

^b **9:27** Dawıttıń Urpaǵı – Masiyxtıń basqa ataǵı.

²⁸ Ol úyge kirkende, Onıń qasına soqırlar da keldi. Iysa olardan:

– Meniń bunı isley alatuǵımına isenesizler me? – dep soradı.

Olar:

– Awa, Iyem, isenemiz, – dep jawap berdi.

²⁹ Sonda Iysa olardıń kózlerine qolın tiygizip:

– Sizlerge isenimińiz boyınsha bolsın, – degende, ³⁰ olardıń kózleri kóre basladı.

Iysa olarǵa:

– Abaylań, bunı hesh kim bilmesin! – dep qatań tapsırdı.

³¹ Biraq olar sırtqa shıǵıp, Iysa tuwralı xabardı pútkil dógerекке jaydı.

Jin urǵan bir gúnelektiń shıpa tabıwı

³² Olar shıǵıp keteyin dep atırǵan waqıtta adamlar Iysaǵa jin urǵanı sebepli gúnelek bolǵan bir adamdı alıp keldi. ³³ Jin quwıp shıǵarılgannan keyin, gúnelek adam sóyley basladı. Adamlar tań qalısıp:

– Bunday waqıya Izrailda hesh qashan bolǵan emes, – desti.

³⁴ Biraq pariseyler:

– Ol jinlerdi jinlerdiń baslıǵının kúshi menen quwıp shıǵarıp júr, – desti.

Iysanıń adamlarǵa janı ashıwı

³⁵ Sonnan soń, Iysa barlıq qala hám awıllardı aralap júrdi. Olardıń májilixanalarında tálim berdi hám Aspan Patshalıǵı tuwralı Xosh Xabardı járiyalap, barlıq awırılıqlarǵa hám hámme hálsiz adamlarǵa shıpa berdi. ³⁶ Ol kóp xalıqtı kórip, olarǵa janı ashıdı, óytkeni olar shopansız qoylarǵa uqsap qıynalǵan hám pıtırańqı edi. ³⁷ Sonda Ol shákirtlerine:

– Orılatuǵın egin kóp, biraq jumısshılar az. ³⁸ Sonlıqtan zúraáttiń iyesi bolǵan Iyemizden Óziniń atızına egindi oratuǵın jumısshılar jiberiwin duwa etip sorańlar, – dedi.

Iysanıń on eki elshini tańlawı

(*Mrk 3:13-19; Luk 6:12-16*)

10 ¹ Iysa on eki shákirtin qasına shaqırıp alıp, olarǵa jawız ruwxlardı quwıp shıǵarıw hám barlıq awırılıqlar menen hálsizliklerge shıpa beriw biyligin berdi.

² On eki elshiniń atları mınaday: Petr dep atalǵan Shimon hám onıń inisi Andrey, Zebedeydiń ulı Yaqıp hám onıń inisi Yuxan, ³ Filip penen Bartolomey, Tomas penen salıqshı Matta, Alpeydiń ulı Yaqıp hám Taddey. ⁴ Watansúyer Shimon hám keyin Iysaǵa satqınlıq islegen Yahuda Isqariot.

Shákirtlerge berilgen tapsırmalar

(*Mrk 6:7-13; Luk 9:1-6*)

⁵ Iysa usı on ekisin jibergende, olarǵa bilay dep tapsırmalar berdi:

– Basqa milletlerdiń jerlerine barmańlar, samariyalılardıń qalalarına da kirmańlar. ⁶ Al joǵalǵan qoylarday bolǵan Izrail xalqına barıńlar. ⁷ Baratırıp, jol boyı: «Aspan Patshalıǵı jaqınladı», – dep járiyalap júrińler. ⁸ Awırılıqlarǵa shıpa berińler, ólgenlerdi tiriltińler, teri keselligine shalınǵanlardı tazalańlar, jinlerdi quwıp shıǵarıńlar. Esheyin aldıńlar, esheyin berińler. ⁹ Bellik qaltalarıńızǵa altın, gúmis hám mıs teńgeler salıp júrmeńler. ¹⁰ Jolǵa dorba da, awısız kiyim de, ayaq kiyim de, tayaq ta almańlar. Sebebi miynet etiwshi óz nanın tabadı.

¹¹ Sizler qaysı qalağa yamasa awılğa kirseñler de, sol jerde kimniñ ılayıqlı ekenin izlep tabıñlar da, ketkenshe sol adamniñ úyinde turıñlar. ¹² Onıñ úyine kirgeniñizde, amanlıq tilep sálem beriñler. ¹³ Úy ılayıqlı bolsa, tilegen amanlıgıñız sol úyge ornaydı, ılayıqlı bolmasa, tilegen amanlıgıñız ózleriñizge qaytadı. ¹⁴ Eger sizlerdi birew qabil almasa hám sózleriñizge qulaq aspasa, sol úyden yamasa qaladan shıǵıp baratırıp, ayaqlarıñızdaǵı shañdı qaǵıp ketiñler. ¹⁵ Sizlerge shıñın aytıp turman: húkim shıǵarılatuǵın qıyamet-qayım kúniñde Sodom menen Gomoranıñ^a awhalı sol qalanıñ awhalınan jeñilirek boladı.

Keleshektegi quwdalanıwlar

(Mrk 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ – Mine, Men sizlerdi qoylarđı qasqırlardıñ arasına jibergendey jiberip atırman. Sonlıqtan jilanday aqıllı, kepterdey aq kewil bolıñlar. ¹⁷ Adamlardan saq bolıñlar, olar sizlerdi qazıxanalarǵa tapsıradı, májilixanalarında qamshıláp sabaydı. ¹⁸ Men sebepli sizler hákimler hám patshalardıñ aldılarına aparılasızlar. Usılayınsha sizler olarǵa hám basqa milletlerge Men tuwralı gúwalıq beresizler. ¹⁹ Sizlerdi uslap bergen waqıtta qalay yamasa ne aytıw haqqında qayǵırmañlar, óytkeni aytatuǵın sózleriñiz sol waqıtta sizlerge beriledi. ²⁰ Sebebi sizler emes, al sizler arqalı Ákeñizdiñ Muxaddes Ruwxı sóyleydi. ²¹ Tuwısqanı tuwısqanın, ákesi balasın ólimge uslap beredi. Balaları da ata-analarına qarsı shıǵıp, olardı óltirtedi. ²² Meniñ atım sebepli,

sizlerdi hámme jek kóredi. Biraq aqırına deyin shıdaǵan qutqarıladı. ²³ Sizlerdi bir qalada quwdalasa, ekinshi qalağa qashıñlar. Sizlerge shıñın aytıp turman: sizler Izrail eliniñ qalaların aralap bolmay-aq, Adam Ulı jetip keledi.

²⁴ Shákirt ustazınan, xızmetshi xojasınan ullı emes. ²⁵ Shákirt ustazı sıyaqlı bolsa, xızmetshi de xojası sıyaqlı bolsa, olarǵa jetkilikli. Adamlar úy iyesin Belzebúl-shaytan dep ataǵan bolsa, onıñ úy-ishine onnan da jamańıraq at taqpay ma?!

Kimnen qorqıw kerek?

(Luk 12:2-9)

²⁶ – Solay etip, olardan qorqpañlar. Óytkeni ashılmaytuǵın hesh qanday sır, bilinbeytuǵın hesh qanday jasırın nárse joq. ²⁷ Meniñ sizlerge qarañǵıda aytıp turǵanımdı sizler jariqta aytıñlar. Qulaqlarıñızǵa sıbırlap ayılǵandı úy tóbesinen járiyalañlar. ²⁸ Deneni óltirse de, jandı óltire almaytuǵınlardan qorqpañlar. Al jandı da, deneni de dozaqta joq qıla alatuǵın Qudaydan qorqıñlar. ²⁹ Eki shımshıq bir tiyınǵa satılmay ma? Biraq olardıñ birewi de Ákeñizdiñ erki bolmasa jerge qulap túspeydi. ³⁰ Baslarıñızdaǵı shashlardıñ bári de Qudayǵa sanawlı. ³¹ Sonlıqtan qorqpañlar: kóp shımshıqlardan sizler qımbatlıraqsızlar.

³² Solay etip, kim de kim Meni adamlar aldında tán alsa, Men de onı aspandaǵı Ákemniñ aldında tán alaman. ³³ Al kim de kim Meni adamlar aldında tán almasa, Men de onı aspandaǵı Ákemniñ aldında tán almayman.

^a 10:15 Jar 18:16–19:28.

Iysa ushın bolatuǵın ayırılıswlar

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ – Meni jer júzine tatıwlıq ákelgen, dep oylamañlar. Men tatıwlıq emes, qılısh beriwge keldim. ³⁵ Sebebi Men ulın ákesine, qızın anasına, kelinin qáyın enesine qarsı etip, ayırıwǵa keldim. ³⁶ Adamnıń dushpanları óziniń úy-ishi boladı^a.

³⁷ Kim de kim Mennen artıq ákesin yamasa anasın súyse, ol Maǵan ılayıqlı emes. Kim de kim Mennen artıq ulın yamasa qızın súyse, ol Maǵan ılayıqlı emes. ³⁸ Kim de kim óz atanaq aǵashın arqalap Meniń izime ermese, ol Maǵan ılayıqlı emes. ³⁹ Óz janın saqlap júrgen adam onı joǵaltadı, al janın Men ushın joǵaltqan adam onı saqlap qaladı.

Qabil alıw hám sıylıq

(Mrk 9:41)

⁴⁰ – Kim de kim sizlerdi qabil alsa, onıń Meni qabil alǵanı boladı, kim de kim Meni qabil alsa, onıń Meni Jibergendi qabil alǵanı boladı. ⁴¹ Kim de kim payǵambardı payǵambar bolǵanı ushın qabil alsa, ol payǵambar alatuǵın sıylıqtı aladı. Kim de kim haq adamdı haq bolǵanı ushın qabil alsa, ol haq adam alatuǵın sıylıqtı aladı. ⁴² Men sizlerge shınnı aytıp turman: kim de kim usılardıń ishindegi eń qarapayımına shákirtlerimniń biri bolǵanı ushın tek bir kese suwıq suw ishkiyse de, ol sıy-sız qalmaydı.

11 ¹ Iysa on eki shákirtine usı tapsırmalardı berip bolǵan keyin, sol jerden ketip, jaqın jaylasqan qalalarda tálim beriwge hám Xosh Xabardı járiyalawǵa bardı.

Iysa hám shomıldırwshı Yaqıya

(Luk 7:18-35)

² Yaqıya qamaqta otırıp, Masiyxtıń islegen isleri haqqında esitkende óz shákirtlerin jiberip: ³ «Keletuǵın Sol senbiseń yamasa basqa birewdi kútiwimiz kerek pe?» – dep Onnan sorattı.

⁴ Iysa olarǵa juwap berip:

– Barıñlar, esitip-kórgenlerińizdi Yaqıyaǵa bildirińler. ⁵ Soqırlardıń kórip, aqsaq bolǵanlardıń júrip, teri kesselligine shalıńanlardıń tazalanıp, gereńlerdiń esitip, ólgenlerdiń tirilip, Xosh Xabardıń jarlılarǵa járiyalanıp atırǵanın aytıp berińler. ⁶ Maǵan gúmansız isengenler baxıtlı, – dedi.

⁷ Olar ketkennen keyin, Iysa xalıqqa Yaqıya tuwralı ayta basladı:

– Sizler shól dalaǵa neni kóriwge bardıñlar? Samal terbetken qamıstı ma? ⁸ Aytıñlar, neni kóriwge bardıñlar? Hasıl kiyim kiygen bir adamdı ma? Hasıl kiyim kiygenler patsha saraylarında boladı-ǵo. ⁹ Solay etip, neni kóriwge bardıñlar? Payǵambardı ma? Awa, Meniń sizlerge aytatuǵınım: ol – payǵambardan da ullı. ¹⁰ Bul adam haqqında Muxaddes Jazıwda bılay dep ayılǵan: «Mine, Men aldınnan Óz xabarshımdı jiberemen, ol Seniń aldında baratuǵın jolıńdı tayarlap qoyadı»^b. ¹¹ Sizlerge shınnı aytıp turman: hayaldan tuwılǵanlardıń arasında shomıldırwshı Yaqıyadan ullı adam

^a 10:35-36 Mix 7:6.

^b 11:10 Mal 3:1.

joq. Biraq Aspan Patshalığındağı eń kishkene adam da onnan ullı. ¹² Shomıldırıwshı Yaqıyanın kúnlerinen baslap házirge deyin Aspan Patshalığına zorlıq jasalıp, zorlıq jasawshılar Onı basıp alıp atır. ¹³ Yaqıya keliwge deyin barlıq payǵambarlar hám Muxaddes Nızam Aspan Patshalığı haqqında payǵambarshılıq etip kelgen. ¹⁴ Eger bulardı qabıl etkińiz kelse, keliwge tiyisli bolǵan Iliyas payǵambar^a – usı Yaqıya. ¹⁵ Qulaǵı bar adam jaqsılap esitip alsın!

¹⁶⁻¹⁷ Házirgi áwladtı kimge uqsataıyn? Olar bazarda joldaslarına:

«Sizlerge sıbızǵı sherttik, biraq oynamadıńlar!

Sizlerge joqlaw ayttıq, biraq jılamadıńlar!» –

dep baqırıp otırǵan balalarǵa uqsaydı. ¹⁸ Sebebi Yaqıya kelip, iship-jemedi. Sonda olar: «Onı jin urǵan», – desti. ¹⁹ Adam Ulı kelip, iship-jedi. Sonda olar: «Mine, tamaqsaw hám máskúnem adam, Ol salıqshılar menen gúnakarlardıń dostı», – dep aytıp atır. Al Qudaydıń danalıǵı isler arqalı aqlanadı.

Táwbe etpegen qalalar

²⁰ Sonnan soń, Iysa káramatların kóbirek islegen qalalardı táwbe etpegenligi ushın ayıplay basladı:

²¹ – Hásiret shegeseń, Xorazin! Hásiret shegeseń, Betsayda! Eger sizlerde islengen káramatlar Tir hám Sidon qalalarında islengeninde, olar álle qashan aza kiyimin kiyip, basına kúl shashıp, táwbe etken bolar edi. ²² Al Meniń sizlerge aytatuǵınım: húkim shıǵarılatuǵın qıyamet-qayım kúnde

Tir menen Sidonniń awhalı sizlerdiń awhalıńızdan jeńilirek boladı. ²³ Háy sen, Kaparnahum, aspangá kóteri-lesen be? Yaq, dozaqqa qulatılasań. Óytkeni sende bolǵan káramatlı isler Sodomda islengeninde, ol bul kúнге deyin saqlanar edi. ²⁴ Al Meniń saǵan aytatuǵınım: húkim shıǵarılatuǵın qıyamet-qayım kúnde Sodom qalasınıń awhalı seniń awhalıńnan jeńilirek boladı.

Iysanıń adamlardı ráhátleniwge shaqırıwı

(Luk 10:21-22)

²⁵ Sol waqıtta Iysa sózin dawam etip: – O, Áke, aspan menen jerdiń Iyesi! Bulardı danalardan hám aqılılardan jasırıp, nárestedey adamlarǵa ashıp bildirgeniń ushın Seni maqtayman! ²⁶ Awa, Áke! Sebebi Seniń qálewiń usınday edi.

²⁷ Maǵan hámmesi Ákemnen berilgen. Ákeden basqa hesh kim Ulın bilmeydi. Ákeni de tek ǵana Ulı hám Ulı tańlap ashıp bildirgisi kelgenler ǵana bileđi.

²⁸ Háy, sharshap, awır júk basqanlar, hámmeńiz Maǵan kelińler! Men sizlerdi ráhátlendiremen. ²⁹ Moyıntırıtıǵımdı salıp, Mennen úyrenińler: óytkeni Men mómin hám kishipeyilmen. Solay etip, kewillerińiz tınıshlıq tabadı. ³⁰ Men bergen moyıntırıtıq ıńǵaylı, júgim jeńil, – dedi.

Shabbat kúni haqqında tartıs

(Mrk 2:23-28; Luk 6:1-5)

12 ¹ Bir Shabbat kúni Iysa biyday atızınıń arasınan ótip baratır edi. Shákirtleri ash bolıp, biydaydıń

a **11:14** Mal 4:5-6.

masaqların úzip alıp jey basladı.

² Buni pariseyler kórip, Oǵan:

– Qara, Seniń shákirtleriń Shabbat kúni de islewge bolmaytuǵın isti^a islep atır, – dedi.

³ Iysa olarǵa:

– Ózi de, qasındaǵılar da ash bolǵanda, Dawıttıń ne islegenin sizler oqımaǵansızlar ma? ⁴ Ol Qudaydıń Úyine kirip, ruwxaniyelerden basqa ózine de, qasındaǵılarǵa da jewge bolmaytuǵın, usmılǵan nanlardı jegen emes pe?^b ⁵ Shabbat kúni de ruwxaniyeler Ibadatxanada Shabbat kúnine baylanıslı qaǵıydanı buzsa da gúnasız bolatuǵının Muxaddes Nızamda oqımaǵansızlar ma?^c ⁶ Sizlerge ayatatuǵınım: bul jerde Ibadatxanadan da ullı Birew bar. ⁷ Eger sizler: «Men qurbanlıqtı emes, al miyrim-shápáátı qáleymen»^d, – degen sózdiń máni sin túsingenińizde edi, gúnasızlardı ayıplamaǵan bolar edińiz. ⁸ Adam Ulı Shabbat kúniniń de iyesi, – dedi.

⁹ Iysa ol jerden ketip, olardıń májilisxanasına kirdi. ¹⁰ Sol jerde bir qolı lán adam bar edi. Pariseyler Iysanı ayıplamaqshı bolıp, Oǵan bilay dep soraw qoydı:

– Shabbat kúni de awırıw adamǵa shıpa beriw nızamǵa tuwrı kele me?

¹¹ Iysa olarǵa:

– Sizlerdiń arañızdaǵı birińizdiń jalǵız ǵana qoyı bolsa, ol Shabbat kúni bir shuqırǵa túsip ketse, onı shıǵarıp almay ma? ¹² Adam qoydan góre, anaǵurlım artıq emes pe? Demek,

Shabbat kúni jaqsılıq islew nızamǵa tuwrı keledi, – dedi.

¹³ Sońınan Ol qolı lán adamǵa:

– Qolıńdı soz! – dedi.

Adam qolın sozǵanda, ekinshisindey sap-saw bolıp qaldı. ¹⁴ Sonda pariseyler sırtqa shıǵıp, Iysanı joq qılhw tuwralı til biriktire basladı.

Qudaydıń tańlaǵan Xızmetshisi

¹⁵ Biraq Iysa bunı bilip, sol jerden ketip qaldı. Onıń izine kóp xalıq erip júrdi. Ol awırılıqlardıń hámmesine shıpa berip, ¹⁶ Óziniń kim ekenligin ashıq aytıwdı olarǵa qadaǵan etetuǵın edi. ¹⁷ Bul Qudaydıń Iyshaya payǵambar arqalı aytqan sózleriniń orınlanıwı ushin boldı:

¹⁸ «Bul – tańlap alǵan Qulım,

Kewlim unatqan Súyiklim.

Men Óz Ruwxımdı Oǵan beremen.

Ol hámme milletlerge ádalattı járiyalaydı.

¹⁹ Tartıspaydı da, baqırmaydı da, Kóshelerde Onıń sestı esitilmeydi.

²⁰ Ádalat jeńiske erispegenshe, Ol mayısqan qamıstı sindirmeydi, Pısqıp turǵan pilikti de óshirmeydi.

²¹ Xalıqlar Onıń atına úmit baylaydı»^e.

Qudaydıń Ruwxına qarsı bolmaw tuwralı eskertiw

(Mrk 3:20-30;

Luk 6:43-45; 11:14-23)

²² Sol waqıtta adamlar Iysaǵa jin urıp, gún hám soqır bolǵan adamdı

a 12:2 Shıǵ 34:21.

b 12:3-4 1Pat 21:6.

c 12:5 San 28:9-10.

d 12:7 Hosh 6:6.

e 12:18-21 Iysh 42:1-4.

alıp keldi. Iysa oğan shıpa bergenlikten, gún-soqırđın kózi ashılıp, sóyley basladı. ²³ Adamlardıń hámmesi qat-tı tań qalısqı:

– Dawıttıń Urpağı – Usı emes pe eken? – desti.

²⁴ Bunı esitken pariseyler:

– Ol jinlerdi tek jinlerdiń baslıǵı Belzebúl-shaytannıń kúshi menen ǵana quwıp shıǵarıp júr, – dedi.

²⁵ Al Iysa olardıń oyların bilip, bılay dedi:

– Óz ara qarsı bolıp bólingen hár bir patshalıq joq boladı, óz ara qarsı bolıp bólingen hár bir qala yamasa úy qulaydı. ²⁶ Al eger shaytan ózin ózi quwıp shıǵarsa, onda onıń óz ara qarsı bolıp bólingeni boladı. Olay bolsa, onıń patshalıǵı qalay saqlanadı? ²⁷ Eger Men jinlerdi Belzebúl-shaytannıń kúshi menen quwıp shıǵarıp júrgen bolsam, onda sizlerdiń shákirtlerińiz olardı kimniń kúshi menen quwıp shıǵarıp júr? Solay etip, olar sizlerdiń nadurıs ekenińizdi áshkaralaydı. ²⁸ Biraq Men jinlerdi Qudaydıń Ruwxı menen quwıp shıǵarıp atırǵan bolsam, onda sizlerge Qudaydıń Patshalıǵınıń jetip kelgeni.

²⁹ Kim dáslep kúshli adamdı baylap taslamay turıp, onıń úyine kirip, mal-mülkin tartıp ákete aladı? Tek onı baylaǵannan keyin ǵana onıń úyin tonay aladı.

³⁰ Kim de kim Meniń menen birge bolmasa, ol Maǵan qarsı. Kim de kim Meniń menen birge jynamasa, ol shashadı. ³¹ Sonlıqtan sizlerge aytatuǵınım: adamlar hár qanday gúna islese de, Qudayǵa til tiygizse de keshiriledi, biraq Muxaddes Ruwxqa til tiygizse, keshirilmeydi. ³² Kim de kim

Adam Ulına qarsı bir sóz aytса, keshiriledi, biraq Muxaddes Ruwxqa qarsı sóylegen házir de, keleshekte de keshirilmeydi.

³³ Terekti jaqsı dep sanasańlar, miywesin de jaqsı dep sanańlar, al terekti jaman dep sanasańlar, miywesin de jaman dep sanańlar. Sebebi terek miywesinen bilinedi. ³⁴ Háy, uwlı jılanlardıń tuqımları! Sizler ózlerińiz jaman bola tura, qalay jaqsı sózler sóyley alasızlar? Adamnıń kewli nege tolıp tassa, awzınan sol shıǵadı. ³⁵ Jaqsı adam kewlindegi jaqsılıq ǵáziyesinen jaqsılıq shıǵaradı, al jaman adam kewlindegi jamanlıq ǵáziyesinen jamanlıq shıǵaradı. ³⁶ Sizlerge aytatuǵınım mınaw: adamlar aytqan hár bir bos sózi ushın húkim shıǵarılatuǵın qiyamet-qayım kúnde juwap beriwi shárt. ³⁷ Öytkeni sen óz sózleriń menen aqlanasań da, óz sózleriń ushın ayıplanasań da.

Iysadan káramatlı belgi kórsetiwin soraw

(Mrk 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ Sonda diniy muǵallimler menen pariseylerdiń geybirewleri Iysaǵa:

– Ustaz! Seni Qudaydıń jibergenligin dálilleytuǵın káramatlı belgi kórsetiwińdi qáleymiz, – dedi.

³⁹ Biraq Iysa olarǵa bılay dep juwap qaytardı:

– Jaman hám opasız áwlad káramatlı belgi talap etpekte. Biraq oğan Yunus payǵambardıń káramatlı belgisinen^a basqası kórsetilmeydi. ⁴⁰ Yunustıń úlken balıqtıń ishinde úsh kún, úsh tún bolǵanıday, Adam Ulı da jer qoynında úsh kún, úsh tún boladı. ⁴¹ Nineviya turǵınları húkim shıǵarılatuǵın

a 12:39 Yuns 2:1, 11.

qiyamet-qayım kúni usı áwlad penen birge ornınan turıp, bul áwladtıń adam-ların ayıplaydı. Óytkeni Yunus járiyala-ğanda, olar táwbe etti^a. Biraq bul jerde Yunustan da ullı Birew bar. ⁴² Qublada-ğı hayal patsha húkım shıǵarılatuǵın qiyamet-qayım kúni usı áwlad penen birge ornınan turıp, bul áwladtıń adam-ların ayıplaydı. Sebebi ol Sulaymannıń danalıǵın esitiw ushın, jer betiniń ar-ǵı shetinen kelgen edi^b. Biraq bul jerde Sulaymannan da ullı Birew bar.

Qaytıp kelgen jawız ruwxlar

(Luk 11:24-26)

⁴³ – Jawız ruwx adamnan shıqqan-nan keyin suwsız jerlerdi gezip, dem alıwǵa orın izleydi, biraq taba almaydı. ⁴⁴ Sonda ol ózine: «Shıqqan úyi-me qaytayın», – deydi hám qaytıp kelgende, úydiń bos bolıp, tazalanıp hám jıynalıp turǵanın kóredi. ⁴⁵ Son-da ol barıp, ózinen de jawız jeti ruwxtı ertip keledi de, kirip sol úyde turadı. Solay etip, sol adamnıń sońǵı awhalı burınǵıdan da jaman boladı. Bul ja-man áwladqa da sonday boladı!

Iysanıń anası hám tuwısqanları

(Mrk 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Iysa xalıqqa sóylep turǵanda, ana-sı hám tuwısqanları keldi. Olar sırtta turıp, Onıń menen sóylespekshi boldı. ⁴⁷ Sonda birew Oǵan:

– Anań menen tuwısqanların Senıń menen sóylespekshi bolıp, sırtta tu-rıptı, – dedi.

⁴⁸ Ol bunı aytqan adamǵa qarap:

– Meniń anam kim, tuwısqanla-rım kimler? – dedi de, ⁴⁹ Óziniń shá-

kirtlerin qolı menen kórsetip bılay dedi: – Mine, Meniń anam hám tuwısqan-larım! ⁵⁰ Sebebi kim de kim Meniń aspandaǵı Ákemniń erkin orınlasa, Meniń tuwısqanım da, anam da – sol.

Tuqım sebiwshi tuwralı tımsal

(Mrk 4:1-20; Luk 8:4-15)

13 ¹ Sol kúni Iysa úyden shıǵıp, kóldiń jaǵasına barıp otırdı. ² Onıń janına júdá kóp xalıq jıynal-ǵanlıqtan, Ol qayıqqa minip otırdı, al xalıq jaǵada turdı. ³ Ol tımsallar me-nen olarǵa kóp nárselerdi aytıp, bılay dedi:

– Bir kúni tuqım sebiwshi tuqım se-biwge shıǵıptı. ⁴ Ol sepkende, tuqım-lardıń geybirewleri jol shetine túsip, quslar kelip, olardı shoqıp jep qoyıptı. ⁵ Geybirewleri topıraǵı az bolǵan tas-laqqa túsip, jer tereń bolmaǵanlıqtan tez kógerip shıǵıptı. ⁶ Biraq kún shıq-qannan soń solıp, tamırsız bolǵan-lıqtan quwrıp qalıptı. ⁷ Geybirewleri tikenler arasına túsıpti. Tikenler ós-kennen soń, olardı tunshıqtırıp tas-laptı. ⁸ Al basqaları ónimli jerge túsip, birewi júz eseden, birewi alpis eseden, birewi otız eseden zúráát beripti. ⁹ Qu-laǵı bar adam jaqsılap esitip alsın!

Tımsaldıń maqseti

(Mrk 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Iysanıń shákirtleri qasına kelip, Onnan:

– Xalıqqa ne ushın tımsallar menen sóylep atırsań? – dep soradı.

¹¹ Iysa olarǵa bılay dep juwap berdi: – Aspan Patshalıǵınıń sırların bi-liw sizlerge berilgen, biraq olarǵa

a 12:41 Yuns 3:6-9.

b 12:42 3Pat 10:1-10.

berilmegen. ¹² Sebebi kimde bar bolsa, oğan jáne de mol etip beriledi, al kimde joq bolsa, onıń barı da tartıp alınadı. ¹³ Sonlıqtan da olarǵa tımsallar menen sóylep turman. Óytkeni:

«Olar qarasa da kórmeydi,
Tıńlasa da esitpeydi hám
túsinbeydi».

¹⁴ Iyshaya payǵambardıń aldın ala olar haqqında aytqanı júzege astı:

«Tıńlap turasız, biraq túsinbeysiz,
Qarap turasız, biraq mán
bermeysiz!

¹⁵ Sebebi bul xalıqtıń júregi sezimsiz bolıp,

Qulaqları pitip qalǵan, kózleri
gúńgirtlesken.

Olay bolmaǵanda, olardıń kózleri
kórer edi,

Qulaqları esiter edi, júrekleri
menen túsiner edi.

Olar Maǵan qayıp kelse, Men
olarǵa shıpa berer edim»^a.

¹⁶ Biraq, sizlerdiń kórip turǵan kózlerińiz, esitip turǵan qulaqlarıńız baxıtlı! ¹⁷ Sizlerge shıńın aytıp turman: qanshama payǵambarlar menen haq adamlar sizlerdiń kórgenlerińizdi kórgisi kelgen edi, biraq kórmedi. Esitkenlerińizdi esitkisi kelgen edi, biraq esitpedi.

Tuqım sebiwshi tuwralı tımsaldıń túsendiriliwi

(*Mrk 4:13-20; Luk 8:11-15*)

¹⁸ – Endi sizler tuqım sebiwshi tuwralı tımsaldıń mánisin tıńlańlar. ¹⁹ Aspan Patshalıǵı tuwralı ayılǵan sózdi esitken, biraq onı túsinbegen adamǵa shaytan kelip, onıń kewline sebilgen sózdi tartıp áketedi. Jol boyına

sebilgen tuqımınń mánisi usı. ²⁰ Al taslaqqa sebilgen tuqım mınanı bildiredi: adam sózdi esitken waqıtta-aq, onı quwanış penen qabıl aladı. ²¹ Biraq tamırsız bolǵanlıqtan, turaqsızlıq etedi. Sóz ushın azap shegiwge yamasa quwdalanıwǵa tuwra kelgende, tez isenimmen qaytadı. ²² Tikenler arasına sebilgen tuqım mınanı bildiredi: adam sózdi esitedi, biraq bul dúnyanıń táshiwshileri hám baylıqqa aldanıw sózdi tunshıqtıradı. Sonlıqtan ol zúráát bermeydi. ²³ Al ónimli jerge sebilgen tuqım mınanı bildiredi: adam sózdi esitip, onı túsinedi hám birewleri júz eseden, birewleri alpis eseden, birewleri otız eseden zúráát beredi.

Biyday hám haram shóp

²⁴ Iysa basqa tımsal keltirip, olarǵa bilay dedi:

– Aspan Patshalıǵı óziniń egislik jerine jaqsı tuqım sepken adamǵa uqsaydı. ²⁵ Túnde, adamlar uyıqlaǵan waqıtta dushpanı kelip, onıń biydayınıń arasına haram shóptiń tuqımın sewip. ²⁶ Biyday kógerip masaq shıǵarǵanda, haram shóp te payda bola baslaptı. ²⁷ Sonda xızmetshileri xojasına kelip: «Xojayın! Siz egislik jerińizge jaqsı tuqım seppegen be edińiz? Onda haram shóp qayaqtan payda boldı?» – depti. ²⁸ Ol: «Buni dushpan isledi», – depti. Sonda xızmetshileri: «Barıp, olardı suwırıp taslawımızdı qáleysiz be?» – dep soraptı. ²⁹ Ol: «Yaq, sizler haram shóplerdi suwırǵanıńızda, olar menen birge biydaydı da suwırıp alıwıńız múmkin. ³⁰ Orıw máwsimi jetkenshe, ekewi qatar óse bersin. Orıw máwsiminde men oraqsılıarǵa:

a **13:14-15** Iysh 6:9-10.

„Dáslep haram shópti jynañlar hám bawlap órteñler, al biydaydı telegime quyıñlar“, – deymen», – deпти.

Qıshqıl tuqım hám ashıtqı tuwralı tımsal

(Mrk 4:30-32; Luk 13:18-21)

³¹ Iysa olarǵa ózge bir tımsal keltirip, bilay dedi:

– Aspan Patshalıǵı bir adamnıń óz egislik jerine ekken qıshqıl tuqımına^a uqsaydı. ³² Ol tuqımlardıń ishindegi eń kishkenesi bolsa da, ósip shıqqannan soń barlıq shóplerden úlkeyip, terek boladı. Aspandaǵı quslar ushıp kelip, shaqalarına uya saladı.

³³ Iysa olarǵa basqa tımsal aytıp:

– Aspan Patshalıǵı ashıtqıǵa uqsaydı. Ol bir hayaldıń úsh samar qamırǵa az ǵana ashıtqı salganda, barlıq qamırdı ashıtatuǵın ashıtqısına uqsaydı.

³⁴ Iysa bulardıń hámмесin xalıqqa tımsallar menen ayttı. Tımsalsız olarǵa hesh náirse aytpadı. ³⁵ Solay etip, payǵambardıń aldın ala aytqanına sózleri orınlandı:

«Awzımdı tımsallar aytıw ushın ashıp,

Dúnya jaratılǵannan beri jasırın bolǵanlardı sóyleymen»^b.

Biyday hám haram shóp tuwralı tımsaldıń túsindiriliwi

³⁶ Sońınan Iysa xalıqtı qaldırıp, úyge kirdi. Shákirtleri Onıń qasına kelip:

– Egislik jerdegi haram shóp tuwralı tımsaldı bizlerge túsindirip ber, – dedi.

³⁷ Iysa bilay dep juwap berdi:

– Jaqsı tuqım sebiwshi – Adam Ulı. ³⁸ Egislik jer – dúnya, jaqsı

tuqımlar – Aspan Patshalıǵınıń balaları. Al haram shópler – shaytannıń balaları. ³⁹ Haram shóplerdi sepken dushpan – shaytan. Orıw máwsimi – aqırzaman, oraqsıl – perishteler boladı. ⁴⁰ Solay etip, haram shóplerdi qalay jynap alıp, otqa jaqsı, bul dúnyanın aqırında da sonday boladı. ⁴¹ Adam Ulı perishtelerin jiberedi, Onıń Patshalıǵınan olar barlıq azǵırıwshılar menen nızamdı buzıwshılardı jynap aladı da, ⁴² janıp turǵan oshaqqa taslaydı. Olar sol jerde jilap, pushayman jeydi. ⁴³ Son-da haq adamlar ózleriniń Ákesiniń Patshalıǵında kún sıyaqlı jarqırıp turadı. Qulaǵı bar adam jaqsılap esitip alsın!

Tabılǵan ǵáziyne hám qımbat hinji tuwralı tımsal

⁴⁴ – Aspan Patshalıǵı egislik jerge jasırılǵan ǵáziynege uqsaydı. Onı birrew tawıp alıp, jáne jasırıp qoyıptı da, quwanganınan barlıq mal-múlkin satıp jiberip, sol egislik jerdi satıp alıptı.

⁴⁵ Jáne Aspan Patshalıǵı hasil hinjiler izlep júrgen bir sawdagerge uqsaydı. ⁴⁶ Ol júdá qımbat bir hinjini tapqanda, óziniń barlıq mal-múlkin satıp jiberip, sol hinjini satıp alıptı.

Balıq túsken aw tuwralı

⁴⁷ – Jáne Aspan Patshalıǵı teńizge salınıp, álwan túrli balıqlar túsken awǵa uqsaydı. ⁴⁸ Tolǵannan keyin, balıqsılardı onı jaǵaǵa súyrep shıǵarıptı. Sońınan otırıp, jaqsılardı tańlap ıdıslarǵa salıp, al jamanların ılaqtırıp taslaptı. ⁴⁹ Aqırzamanda da solay boladı: perishteler kelip, jaman adamlardı haq adamlardan ayırıp alıp, ⁵⁰ janıp

^a 13:31 *Qıshqıl tuqım* – gorchica.

^b 13:35 Zab 77:2.

turğan oshaqqa taslaydı. Olar sol jerde julap, pushayman jeydi.

⁵¹ Sonnan soń, Iysa olardan:

– Bulardıń hámмесin túsindińler me? – dep soradı.

Olar:

– Awa, Iyem, túsindik, – dedi.

⁵² Iysa olarǵa:

– Sonlıqtan Aspan Patshalıǵı tuwralı tálim alǵan hár bir diniy muǵallım óz ǵáziynesinen jańanı da, góneni de shıǵarıwshı úy iyesine uqsaydı, – dedi.

Nasiralıardıń Iysaǵa isenbewi

(Mrk 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Iysa usı tımsallardı aytıp bolǵanнан soń, sol jerden ketip qaldı. ⁵⁴ Ózi ósken qalaǵa kelip, sol jerdegi májilixanada xalıqqa tálim bere basladı. Xalıq tań qalııp:

– Ol bunday danalıqtı hám káramat islew qúdiretin qayaqtan alǵan? ⁵⁵ Ol – aǵash ustasınıń balası emes pe? Onıń anasınıń atı Máriyam, inileriniń atları Yaqıp, Yusup, Shimon, Yahuda emes pe? ⁵⁶ Onıń hámме qarındasları da biziń aramızda emes pe? Al bulardıń hámmesi Onda qayaqtan payda boldı eken? – dedi de, ⁵⁷ Onı tán almadı.

Sonda Iysa olarǵa:

– Qádirlenbeytuǵın payǵambar joq, ol tek óz watanı menen úyinde ǵana qádirsiz, – dedi.

⁵⁸ Olar isenbegeni sebepli, Iysa ol jerde kóp káramatlar islemedi.

Shomıldırıwshı Yaqıyanıń óltiriliwi

(Mrk 6:14-29; Luk 9:7-9)

14 ¹ Sol waqıtta Iysa haqqında xabardı Galila úlkesiniń húkimdarı Hirod ta esitip, ² óz xızmetkerlerine:

– Bul adam – shomıldırıwshı Yaqıya. Ol ólimnen qayta tirilipti, sonlıqtan da usınday káramatlar islemekte, – dedi.

³ Bunnan burın Hirod óz inisi Filipitiń hayalı Hirodiya sebepli Yaqıyanı uslap alıp baylatıp, qamatıp taslaǵan edi. ⁴ Óytkeni Yaqıya oǵan: «Onı hayal qılıp alıwıń nızamǵa tuwrı kelmeydi», – degen edi. ⁵ Hirod Yaqıyanı óltirmekshi de bolıp edi, biraq xalıqtan qorqtı. Sebebi xalıq Yaqıyanı payǵambar dep sanaytuǵın edi.

⁶ Al Hirodtıń tuwılǵan kúniinde, Hirodiyanıń qızı jıynalǵan qonaqlardıń aldında oyınǵa túsip, Hirodtıń kewlinen shıqtı. ⁷ Sonıń ushın ol qızǵa soraǵan nársesin beriwge wáde berip, ant ishti.

⁸ Qız anasınıń keńesi boyınsha:

– Shomıldırıwshı Yaqıyanıń basın aldırıp, tabaqqa salıp, maǵan usı jerge ákelip beriń, – dedi.

⁹ Patsha buǵan qıynalsa da, qonaqlarınıń aldında ant ishkenlikten qızǵa soraǵanın beriwdi buyırdı. ¹⁰ Solay etip, patsha adam jiberip, qamaqta Yaqıyanıń basın kesip aldirttı. ¹¹ Tabaqqa salıp ákelingen bas qızǵa berildi. Qız onı anasına aparıp berdi. ¹² Yaqıyanıń shákirtleri kelip, onıń denesin alıp ketip jerledi. Sonnan soń barıp, Iysaǵa xabarladı.

Iysanıń bes miń adamdı toyǵızıwı

(Mrk 6:30-44; Luk 9:10-17;
Yuxn 6:1-14)

¹³ Iysa buni esitkennen keyin qayıqqa minip, elsiz bir jerge jalǵız ketip qaldı. Bul tuwralı esitken xalıq óz qalalarından shıǵıp, piyadalap Onıń izine erdi. ¹⁴ Iysa qayıqtan túskende sonshama xalıqtı kórdi, olarǵa janı ashıp, awırıwlarına shıpa berdi.

¹⁵ Kesh bolǵanda shákirtleri qasına kelip, Oǵan:

– Bul – bir elsiız jer, kún de kesh boldı.

Xalıqtı tarqatıp jiber, olar awıllarǵa barıp, ózlerine awqat satıp alsın, – dedi.

¹⁶ Biraq Iysa:

– Olardıń ketiwiniń hájeti joq, olarǵa sizler awqat berińler, – dedi.

¹⁷ – Bizlerde tek bes nan menen eki balıq ǵana bar, – dedi olar.

¹⁸ Iysa:

– Olardı bul jerge, Maǵan alıp ke-lińler, – dedi.

¹⁹ Sońnan xalıqqa shóppli jerge otır-wıwdı buyırdı da, bes nan menen eki balıqtı alıp, aspanǵa qarap Qudayǵa shúkirlilik etti. Nanlardı sındırıp, shákirtlerine berdi, olar xalıqqa úlestirdi.

²⁰ Hámmesi jep toydı, awısqan bólek-lerin jıynap, úlken on eki sebet toltırdı. ²¹ Al jegenler hayal hám balalardan basqa bes mıńday adam edi.

Iysanıń suwdıń ústi menen júriwi

(Mrk 6:45-56; Yuxn 6:15-21)

²² Bunnan soń dárhal Iysa shákirt-lerine qayıqqa miniwdı hám Ózinen burın arǵı jaǵaǵa ketiwdi buyırdı. Al Ózi xalıqtı tarqatıp jiberdi. ²³ Xalıqtı tarqatıp jibergennen soń, Iysa du-wa etiw ushın jalǵız Ózi tawǵa shıqtı, keshte de sol jerde jalǵız qaldı. ²⁴ Al sol waqıtta kóldiń jaǵasınan uzaqlas-qan qayıqtı tolqınlar soqqılay basladı, óytkeni kúshli samal qayıqqa qarsı esip tur edi.

²⁵ Erte tańda Iysa kóldiń ústi menen júrip, olarǵa jaqınlay basladı. ²⁶ Shákirtleri kóldiń ústi menen kiyatırǵan Onı kórgende zárreleri ushıp:

– Bul árwaq, – dep qattı qorqıp ba-qırısı.

²⁷ Biraq Iysa olarǵa dárriw:

– Jigerlenińler! Bul Men, qorqpań-lar, – dedi.

²⁸ Petr Oǵan juwap berip:

– İyem! Eger bul Sen bolsań, maǵan suwdıń ústi menen Seniń qasıńa júrip bariwdı buyır, – dedi.

²⁹ Iysa:

– Kel, – dedi.

Petr qayıqtan túsip, Iysaǵa qaray suwdıń ústi menen júrip ketti. ³⁰ Biraq ol samaldıń kúshli ekenin kórgende qorqıp ketip, suwǵa bata baslaǵanda:

– İyem! Meni qutqar! – dep baqırdı.

³¹ Iysa dárriw qolın sozıp, onı tar-tıp aldı da, oǵan:

– Háy, isenimi az! Sen nege gúman-landıń? – dedi.

³² Olar qayıqqa mingende, samal tınıp qaldı. ³³ Qayıqtaǵı shákirtleri Iysanıń ayaǵına jıǵılıp:

– Sen shınında da, Qudaydıń Ulı-sań! – desti.

Gennesarettegi

awırıwlarıń shıpa alıwı

³⁴ Olar kóldiń arǵı jaǵasına ótip, Gennesaret jerine kelip toqtadı. ³⁵ Sol jerdiń turǵınları Iysanı tanıp, pút-kil dógerekke xabarladı hám awır-ǵan adamlardıń hámмесin Oǵan alıp keldi. ³⁶ Olar Iysadan tek kiyiminiń shetine ǵana qol tiygiziwge ruxsat soradı. Qol tiygizgenlerdiń hámме-si shıpa taptı.

Adamlardı ne haramlaydı?

(Mrk 7:1-13)

15 ¹ Sonda Iysanıń qasına Eru-salimnen pariseyler menen diniy muǵallimler kelip, Oǵan:

² – Ne ushın Seniń shákirtleriń ata-babalardan qalǵan dástúrlerdi buzıp

júr? Olar nan jewden aldın qolların juwmaydı, – dedi.

³ Iysa olarğa juwap berip, bılay dedi:
– Sizler ne ushın dástúrlerińiz sebepli Qudaydın buyrırım buzasızlar?

⁴ Sebebi Quday: «Ata-anańdı húrmetle»^a hám «Kim de kim ákesine yamasa anasına jaman sóz aytsa, ol sózsiz óltirilsin»^b dep buyırıq bergen. ⁵ Al sizler: «Kim de kim ákesine yamasa anasına: „Sağan beretuğınımı Quday jolina qurban etip bağıshlayman“, dese, ⁶ ol ákesin yamasa anasin sıylaması da boladı», – deysizler. Solay etip, dástúrlerińiz sebepli, sizler Qudaydın sózin biykar etip atırsızlar. ⁷ Háy, eki júzliler! Iyshaya payğambar sizler tuwralı aldın ala durıs aytqan:

⁸ «Bul xalıq sıylar Meni tili menen*,
Biraq júregi Mennen alıs.

⁹ Olar Mağan bosqa sıymıp,
Adam oylap tapqan parızlardı úyreter»^c.

¹⁰ Sońınan Iysa xalıqtı shaqırıp alıp, olarğa:

– Tıńlap, túsiniş alıńlar: ¹¹ adamdı onıń awzına engen narse emes, al awzınan shıqqan narse haramlaydı, – dedi.

¹² Sonda Onıń shákirtleri qasına kelip, Onnan:

– Bul sózdi esitkende, pariseylerdiń ashıwlanıp qalğanın bildiń be? – dep soradı.

¹³ Iysa olarğa:

– Aspandağı Ákem ekpegen hár bir ósimlik túp-tamır menen julıp taslanadı. ¹⁴ Olardı qoyıńlar. Olar – soqırlardıń soqır jetelewshileri. Eger soqırdı

soqır jetelese, ekewi de shuqırğa qulap túsedi, – dedi.

¹⁵ Petr Oğan:

– Bul tımsaldı bizlerge túsindirip ber, – dedi.

¹⁶ Iysa olarğa:

– Sizler ele túsınbey tursızlar ma?
¹⁷ Awızğa engenniń hámmesi qarınğa baratúğının, onnan soń sırtqa shıǵıp ketetuğının túsınbeysizler me?
¹⁸ Awızdan shıqqan kewilden shıǵadı. Adamdı haramlaytuğın usı. ¹⁹ Öytkeni jamanlıq oylaw, adam óltiriw, neke hadallığın buzıw, buzıqshılıq qılıw, urlıq islew, jalğan gúwalıq beriw hám masqaralaw kewilden shıǵadı. ²⁰ Adamdı haramlaytuğın usılar. Al qol juwmay awqat jew adamdı haramlamaydı, – dedi.

Qananlı hayaldıń isenimi

(Mrk 7:24-30)

²¹ Iysa sol jerden shıǵıp, Tir hám Sidon úlkesine ketti. ²² Sol úlkelerden qananlı bir hayal kelip, Oğan:

– İyem, Dawıttıń Urpaǵı, mağan rehim ete gör! Meniń qızımı jin urıp, qattı qynalıp atır, – dep baqırdı.

²³ Biraq Iysa oğan hesh narse aytadı. Sonda shákirtleri qasına kelip, Onnan:

– Onı jiber, izimizden baqırıp kiyaıtır, – dep ótindi.

²⁴ Iysa:

– Men tek Izraildın joǵalğan qoylarına jiberilgenmen, – dep juwap qaytardı.

²⁵ Sonda hayal kelip, Onıń ayaǵına jıǵıldı da:

a **15:4** Shıǵ 20:12; Nzm 5:16.

b **15:4** Shıǵ 21:17; Leb 20:9.

c **15:8-9** Iysh 29:13.

– Iyem! Mağan járdem ete gór! – dep jalındı.

²⁶ Iysa oğan juwap berip:

– Balalardıń nanın alıp, iytlerge taslaw durıs emes, – dedi.

²⁷ Hayal:

– Awa, Iyem, solay. Biraq iytler de xojayınlarınıń dasturxanının túsken usaqlardı jeydi-ǵo, – dedi.

²⁸ Sonda Iysa oğan:

– Háy, hayal, seniń isenimiń kúshli eken, tilegeniń bolsın, – dedi.

Onıń qızı sol waqıtta-aq jazılıp ketti.

Iysanıń tórt mın adamdı toyǵızıwı

(Mrk 8:1-10)

²⁹ Iysa sol jerden ketip, Galila kóline keldi hám tawǵa shıǵıp otırdı. ³⁰ Sonda Onıń qasına kóp xalıq jynalıp qaldı. Olar ózleri menen birge aqsaqlardı, soqırlardı, mayıplardı, gúńeleklerdi hám basqa da awırıw adamlardı Iysanıń aldına alıp keldi. Iysa olarǵa shıpa berdi. ³¹ Solay etip, gúńeleklerdiń tilleri shıǵıp, mayıplardıń jazılıp, aqsaq bolǵanlardıń júrip, soqırlardıń kózleri ashılıp ketkenligin kórgen xalıq ań-tań bolısqan, Izraildıń Qudayına alǵıs ayttı.

³² Iysa shákirtlerin janına shaqırıp alıp, olarǵa:

– Xalıqqa janım ashıp tur. Olar úsh kúnnen beri qasımda bolıp, jeytuǵın hesh nársesi joq. Olardı ash halında jibergim kelmeydi, sebebi jolda hálsirep qalıwı múmkin, – dedi.

³³ Shákirtleri:

– Usınshama xalıqtı toyǵıza alarlıqtay, bir elsiz dalada nandı qayaqtan tabamız? – dedi.

³⁴ Iysa olardan:

– Neshe nanıńız bar? – dep soradı.

Olar:

– Jetew, jáne bir neshe kishi balıq ta bar, – dep juwap berdi.

³⁵ Sońnan Iysa xalıqqa jerge otırıwdı buyırdı. ³⁶ Jeti nandı hám balıqlardı alıp, Qudayǵa shúkirlik etti. Olardı sındırıp, shákirtlerine berdi, olar xalıqqa úlestirdi. ³⁷ Olardıń hámmesi jep toydı. Awısqan bóleklerin jıynap, jeti sebet toltırdı. ³⁸ Jegenler hayal hám balalardan basqa tórt mın adam edi.

³⁹ Sonnan soń, Iysa xalıqtı tarqatıp jiberdi de, qayıqqa minip, Magdala dógeretine ketti.

Káramatlı belgi kórsetiwdi soraw

(Mrk 8:11-13; Luk 12:54-56)

16 ¹ Pariseyler menen saddukeyler Iysaǵa keldi de, Onı sınamaqshı bolıp, aspannan káramatlı belgi kórsetiwın soradı. ² Iysa olarǵa juwap qaytarıp:

– Keshte sizler: «Erteń kún ashıq boladı, aspan qızǵısh-ǵo», – deysizler. ³ Al tań azannan: «Búgin jawın-shashın boladı, aspan qızıl hám túnergen», – deysizler. Sizler nege aspannıń rayın ayıra alsańlar da, zamannıń belgilerin ayıra almaysızlar? ⁴ Jaman hám opasız áwlad káramatlı belgi talap etpekte. Biraq oğan Yunustıń belgisinen basqası kórsetilmeydi, – dedi.

Soń olardı qaldırıp, sol jerden ketip qaldı.

Jalǵan tálimatlardan saq bolıńlar!

(Mrk 8:14-21)

⁵ Iysanıń shákirtleri arǵı jaǵaǵa ótkende, nan ákeliwdi umıtıp ketken edi.

⁶ Iysa olarǵa:

– Abaylañlar, pariseylerdiñ hám saddukeylerdiñ ashıtqısının saq bolıñlar! – dedi.

⁷ Sonda olar:

– Nan ákelmegenimiz ushın solay dep atırǵan shıǵar, – dep óz ara aytısa basladı.

⁸ Iysa bunı bilip, olarǵa:

– Háy, isenimi azlar, sizler nege óz ara nanińızdıń joqlıǵın aytısıp tur-sızlar? ⁹ Ele de túsınbediñler me? Bes nan bes mıń adamǵa jetip, awısqanın jıynaǵanıńızda neshe sebet toltırǵanıńız esinińizde joq pa? ¹⁰ Jáne de jeti nan tórt mıń adamǵa jetip, awısqanın jıynaǵanıńızda neshe sebet toltırǵanıńız esinińizde joq pa? ¹¹ Meniń sizlerge nan haqqında aytpaǵanımdı nege túsınbey-sizler? Pariseylerdiñ hám saddukeylerdiñ ashıtqılarının saq bolıñlar, – dedi.

¹² Olar sonda ǵana Onıń nanniń ashıtqısının emes, al pariseylerdiñ hám saddukeylerdiñ tálimatlarınan saq bolıwdı aytqanlıǵın túsindi.

Petrdiñ Iysanıń Masiyx ekenin moyınlawı

(*Mrk 8:27-30; Luk 9:18-21*)

¹³ Iysa Filip Kesariyasındaǵı úlkege kelgende, Óz shákirtlerinen:

– Adamlar Meni, Adam Ulin kim dep sanaydı? – dep soradı.

¹⁴ Olar:

– Geybirewleri shomıldırıwshı Yaqiya, geybirewleri Iliyas, al bazıları Eremiya yamasa payǵambarlardıń biri dep sanaydı, – dedi.

¹⁵ Iysa olarǵa:

– Al sizler Meni kim dep sanaysızlar? – dedi.

¹⁶ Shimon Petr juwap qaytarıp:

– Sen – Masiyxsañ, tiri Qudaydıń Ulısañ, – dedi.

¹⁷ Iysa oǵan:

– Yunustıń ulı Shimon, sen baxıtlısañ! Saǵan bunı adam balası emes, al aspandaǵı Ákem ashıp bildirdi. ¹⁸ Saǵan Meniń aytatuǵınım mınaw: sen – Petrseñ^a, Men mına tastıń ústine Óz jámaátimdi ornataman, onı ólim kúshleri de jeñe almaydı. ¹⁹ Saǵan Aspan Patshalıǵınıń giltlerin beremen. Sen jer betinde neni baylasañ, sol aspanda da baylanadı, jáne de, sen jer betinde neni sheshseñ, sol aspanda da sheshiledi, – dep juwap berdi.

²⁰ Sonnan soñ, Iysa shákirtlerine Óziniń Masiyx ekenligin hesh kimge ayt pawdı buyırdı.

Iysanıń Óz ólimi hám qayta tiriliwi haqqında bildiriwi

(*Mrk 8:31–9:1; Luk 9:22-27*)

²¹ Sol waqıttan baslap Iysa Óziniń Erusalimge barıp, aqsaqallar, bas ruwxaniyeler hám diniy muǵallimler tárepinen kóp azap shegiwi hám óltiriliwi, biraq úshinshi kúni qayta tiriliwi tiyis ekenligin shákirtlerine bildire basladı.

²² Petr Iysanı shetke shaqırıp alıp, Oǵan:

– Quday saqlasın, Iyem! Saǵan bunday bola kórmesin! – dep qarsı sóyley basladı.

²³ Iysa burılıp, Petrge:

– Joq bol kózimnen, shaytan! Sen Maǵan kesent berip atırsañ. Sen Qudaydıń emes, al adamnıń islerin oylap tursañ, – dedi.

Ózinen keship, Iysaǵa eriw

²⁴ Sonda Iysa Óz shákirtlerine:

^a **16:18** *Petr* – grek tilinde «Petros», tas degendi bildiredi.

– Kim de kim Mağan ergisi kelse, ózinen keshsin hám óz atanaq aǵashın arqalap, Meniń izime ersin. ²⁵ Óytkeni kim de kim óz janın saqlamaqshı bolsa, onı joǵaltadı. Al kim de kim óz janın Men ushın joǵaltsa, onı saqlap qaladı. ²⁶ Adam pútkil dúnyanı iyelep alıp, biraq óz janın joǵaltsa, bunnan oǵan ne payda? Ol óz janı ushın qanday tólem bere aladı? ²⁷ Adam Ulı Ákesiniń saltanatında Óz perishteleri menen birge keledi. Sonda Ol hár kimge islegen islerine qaray qaytaradı. ²⁸ Sizlerge shımnı aytaman: usı jerde turǵanlardıń geybirewleri Adam Ulınıń Óz Patshalıǵında keliwin kórmeǵenshe, ólmeydi, – dedi.

Iysanıń túr-túsiniń ózgeriwi

(*Mrk 9:2-13; Luk 9:28-36*)

17 ¹ Aradan altı kún ótkennen soń, Iysa tek Petrdi, Yaqıptı hám onıń inisi Yuxandı qasına alıp, bir biyik tawǵa shıqtı. ² Sonda olardıń aldında Iysanıń túr-túsi ózgerdi: Onıń júzi quyashtay jarqıradı, kiyimleri jariq siyaqlı appaq boldı. ³ Sol waqıtta birden olarǵa Iysa menen sóylesip turǵan Muwsa hám Iliyas payǵambarlar kórindi. ⁴ Sonda Petr Iysaǵa:

– Iyem, bizlerdiń bul jerde bolǵanı-mız qanday jaqsı! Eger qáleseń, men bul jerge úsh qos quraman: birewin Saǵan, birewin Muwsaǵa, birewin Iliyasqa, – dedi.

⁵ Ol ele sóylep turǵanda, bir jariq bult olardı qapladı. Bulttan:

– Bul – Meniń súyikli Ulım, Men Oǵan ırzaman. Onıń aytqanın tıńlańlar! – degen saza esitildi.

⁶ Bunı esitken waqıtta shákirtleri qattı qorqısıp, bet-álpetinen jerge jıǵıldı. ⁷ Biraq Iysa jaqınlap kelip, olarǵa qolın tiygizdi de:

– Turıńlar, qorqpańlar! – dedi.

⁸ Olar kózlerin ashıp joqarıǵa qaraǵanda, Iysadan basqa hesh kimdi kórmedi.

⁹ Tawdan tómen túsip baratırǵanda, Iysa olarǵa:

– Adam Ulı ólimnen qayta tirilmesinen burın, bul kórgenlerińizdi hesh kimge aytpańlar! – dep buyırdı.

¹⁰ Sonda olar:

– Nege diniy muǵallimler aldın menen Iliyas keliwi shárt deydi? – dep soradı.

¹¹ Iysa olarǵa:

– Durıs, aldın menen Iliyas kelip hám-mesin dúzetedi. ^a ¹² Al Meniń sizlerge ayta tuǵınım: Iliyas álle qashan kelgen edi, biraq onı adamlar tanımadı hám oǵan qálegenin isledi. Adam Ulı da olardan solay azap shegedi, – dep juwap berdi.

¹³ Sonda shákirtleri Iysanıń shomıldırıwshı Yaqiya haqqında aytıp turǵanın túsindi.

Jin urǵan balanıń shıpa tabıwı

(*Mrk 9:14-32; Luk 9:37-45*)

¹⁴ Olar xalıqtıń janına kelgende, bir adam Iysaǵa jaqınlap, Onıń aldında dize búkti de:

¹⁵ – Iyem, meniń ulıma rehim ete gór. Ol qoyanshıq bolıp awırıp, qattı azap shegip atır, jiyi-jiyi otqa da, suwǵa da jıǵıladı. ¹⁶ Men onı Seniń shákirtlerińe ákelgen edim, biraq olar shıpa bere almadı, – dedi.

¹⁷ Iysa juwap qaytarıp:

– Háy, isenbeytuǵın, adasqan áwlad! Men qashanǵa deyin sizler menen

^a **17:11** Mal 4:5-6.

birge bolaman? Qashangá deyin sizlerge shıdayman? Onı Mağan, bul jerge ákelińler, – dedi.

¹⁸ Iysa jinge buyırq bergende, ol baladan shıǵıp ketti hám bala sol waqıtta-aq shıpa taptı.

¹⁹ Sonda shákirtleri Iysaǵa awlaqtı kelip:

– Bizler nege jindi quwıp shıǵara almadıq? – dep soradı.

²⁰ Iysa olarǵa:

– Isenimińiz az bolǵanlıqtan. Men sizlerge shının aytıp turman: eger isenimińiz qıshqıl tuqımındaǵana bolsa da, bul tawǵa: «Usı jerden ana jerge kósh!» deseńler, ol kóshedi. Sizlerdiń qolıńızdan kelmeytuǵın hesh nársе болмады, – dedi. [²¹ *]

Iysanıń Óz ólimi hám qayta tiriliwi haqqında jáne bildiriwi

(Mrk 9:30-32; Luk 9:43-450)

²² Shákirtleriniń hámmesi Galilada bolǵanda, Iysa olarǵa:

– Adam Ulı adamlardıń qolına uslap beriledi. ²³ Olar Onı óltiredi, biraq Ol úshinshi kúni qayta tiriledi, – dedi.

Buǵan olar qattı qapa boldı.

Ibadatxana salıǵı

²⁴ Olar Kaparnahumǵa kelgende, eki draxmalıq^a Ibadatxana salıǵın jıynawshılar Petrdiń janına kelip, onnan:

– Sizlerdiń Ustazıńız Ibadatxana salıǵın tólemey me eken? – dep soradı.

²⁵ Petr:

– Awa, tóleydi, – dedi.

Ol úyge kelgende, Iysa onnan burın:

– Shimon, sen qalay oylaysañ? Jer betiniń patshaları bajılar menen salıqtı kimlerden aladı? Óz balalarınan

ba yamasa basqa adamlardan ba? – dep soradı.

²⁶ Petr:

– Basqa adamlardan, – dedi.

Iysa:

– Olay bolsa, patshanıń balaları salıq tólewden azat. ²⁷ Biraq, olardı túsınbewshilikke salmawımız ushın, kólge bar da, qarmaq salıp, eń birinshi ilingen balıqtı al. Onıń awzın ahsañ, tórt draxmalıq bir gúmis teńgeni tabasań. Onı alıp, Meniń menen óziń ushın olarǵa tóle, – dedi.

Aspan Patshalıǵında eń ullı kim?

(Mrk 9:33-37, 42-48;

Luk 9:46-48; 17:1-2)

18 ¹ Sol waqıtta shákirtleri Iysanıń janına kelip:

– Aspan Patshalıǵında eń ullı kim? – dep soradı.

² Iysa bir kishkene balanı shaqırıp alıp, onı olardıń ortasına turǵızıp qoyıp bilay dedi:

³ – Sizlerge shının aytıp turman: kewillerińizdi ózgartip, balalar sıyaqlı bolmasañız, Aspan Patshalıǵına kire almayсыз. ⁴ Solay etip, kim de kim ózin usı bala sıyaqlı pás tutsa, sol Aspan Patshalıǵında eń ullı boladı. ⁵ Al kim de kim mınaday bir balanı Meniń atım ushın qabil etse, onıń Meni qabil etkeni boladı.

⁶ Biraq kim de kim Mağan isenetuǵın mına kishkenelerdiń birewin azǵırsa, onıń moynına úlken digirman tası baylanıp, tereń teńizdiń túbine batırılǵanı oǵan jaqsıraq bolar edi. ⁷ Adamlardı azǵırwshı nárseler sebepli, dúnya hásiret shegedi! Azǵırwshı nárselerdiń bolıwı sózsiz, biraq

a **17:24** Eki draxma – bir draxma jumısshınıń bir kúnlik is haqısı.

azgırır kim arqalı kelse, sol adam há-siret shegedi!

⁸ Eger seni qolın yamasa ayağın azgırsa, onı shawıp tasla. Eki qolın menen yamasa eki ayağın menen mángilik otqa taslanganınnan göre, bir qolın yamasa bir ayağın menen ómirge eriskeniń ózińe jaqsıraq. ⁹ Eger seni kóziń azgırsa, onı oyıp tasla. Eki kóziń menen dozaq otına taslanganınnan göre, jalğız kóziń menen ómirge eriskeniń ózińe jaqsıraq.

¹⁰ Abaylańlar, mina kishkenelerdiń hesh qaysısın da kemsitiwshi bolmańlar! Sebebi sizlerge aytatuğınım: olardıń aspandağı perishteleri aspandağı Ákemniń júzin hámme waqıt kórip turadı. [¹¹ *]

Joyılğan qoy tuwralı tımsal

(Luk 15:3-7)

¹² – Sizler qalay oylaysızlar? Eger birewdiń júz qoyı bolıp, onıń birewi joytılp ketse, ol toqsan toğız qoyın tawda qaldırıp, joytıılğan bir qoyın izlemes pe edi? ¹³ Sizlerge shıńın aytıp turman: eger onı tawıp alsa, joytıılmağan toqsan toğız qoyınan göre, tawıp alğan jalğız qoyına kóbirek quwanadı. ¹⁴ Sol sıyaqlı, sizlerdiń aspandağı Ákeńiz mina kishkenelerdiń birewiń de joytıılıwın qálemeydi.

Bir-birińizdi haq jolğa túsirińler, birge duwa etińler!

¹⁵ – Eger tuwısqanıń sağan qarsı gúna islese, oğan bar da, awlaqta sóylesip, ayıbın betine ashıq ayt. Eger ol sózińdi tıńlasa, onda tuwısqanıńdı ózińe qaytarıp alğanı boladı. ¹⁶ Eger ol sózińdi

tıńlamasa, óziń menen birge bir yamasa eki adamdı ertip oğan bar, óytkeni aytıılğan barlıq sózleriń eki yamasa úsh adamnıń gúwalıńında tastıyıqlanıwı tiyis^a. ¹⁷ Eger olardıń da sózin tıńlağısı kelmese, onda iseniwshiler jámaátine ayt. Al iseniwshiler jámaátin de tıńlağısı kelmese, onda onı butqa tabınıwshı hám salıqshı dep sana.

¹⁸ Sizlerge shıńın aytıp turman: sizler jer betinde neni baylasańız, sol aspanda da baylanadı, jáne de, sizler jer betinde neni sheshseńiz, sol aspanda da sheshiledi.

¹⁹ Sizlerge jáne shıńın aytaman: jer betinde sizlerdiń ekewińiz kelisip ne sorasańız, aspandağı Ákem sonı beredi. ²⁰ Sebebi qay jerde eki yamasa úsh adam Meniń atım menen jıynalsa, Men olar menen birgemen.

Rehimsiz xızmetshi tuwralı tımsal

²¹ Sonda Petr Iysağa kelip:

– İyem, mağan qarsı gúna islegen tuwısqanıma neshe ret keshirim beriwim kerek? Jeti retke deyin be? – dep soradı.

²² İysa oğan:

– Sağan jeti retke deyin emes, al jetpis jerdegi jeti retke deyin keshirim ber, deymen. ²³ Solay etip, Aspan Patshalıǵı óz xızmetshileri menen qarızın esaplasqısı kelgen bir patshaǵa uqsaydı. ²⁴ Ol esaplasa baslaǵanda, onıń aldına onnan on mıń talant^b qarızdar bolğan birewdi alıp kelipti. ²⁵ Biraq ol qarızın tóley almaytuğın bolğanlıqtan, patsha oğan onıń ózi menen qosıp hayalın, balaların hám

^a 18:16 Nzm 19:15.

^b 18:24 *On mıń talant* – bir talant jumısshınıń on bes jıllıq is haqısı.

barlıq mal-mülkin satıp, qarızın tólewdi buyırıptı. ²⁶ Sonda xızmetshi onıń ayaǵına jıǵılıp: «Taqısr, shıdap turıń, men barlıq qarızımdı tóley-men!» – dep jalınıptı. ²⁷ Xızmetshige janı ashıǵan patsha onı bosatıp, qarızınan keshipti. ²⁸ Al xızmetshi sırtqa shıǵıp, ózine júz dinar^a qarızdar bolǵan bir xızmetshi joldasın ushıratıp: «Maǵan beretuǵın qarızıńdı ber», – dep onı buwındıra baslaptı. ²⁹ Sonda onıń joldası ayaǵına jıǵılıp: «Shıdap tur, men qarızımdı tóley-men», – dep jalınıptı. ³⁰ Biraq ol joldasınń sózin tıńlamay, ózine beretuǵın qarızın tólemegenshe, onı qamattırıp taslaptı. ³¹ Onıń basqa xızmetshi joldasları bul waqıyanı kórip, qattı qapa bolıptı hám patshaǵa barıp, bolǵan istin bárin aytıp beripti. ³² Sonda patsha onı shaqırtıp alıp, oǵan: «Háy, jawız xızmetshi! Sen maǵan jalınǵanıń sebepliǵana barlıq qarızınan keshken edim. ³³ Meniń saǵan rehim etkenimdey, seniń de óz joldasıńa rehim etiwiniń tiyis emes pe edi?» – depti. ³⁴ Patsha qáhár lenip, ózine beriletuǵın qarızdıń bárin tólep bolmaǵansha, onı jazalawshılardıń qolına tapsırıptı.

³⁵ Eger sizlerdiń hár birińiz tuwısqanıńızdıń gúnasın shın kewlinizden keshirmeseńler, Meniń aspandaǵı Ákem de sizlerge solay isleydi, – dedi.

Ajirasıw tuwralı

(*Mrk 10:1-12*)

19 ¹ Iysa usı sózlerdi aytıp bolǵannan soń Galiladan joǵa

shıǵıp, Iordannıń arǵı jaǵasındaǵı Yahudiya úlkesine bardı. ² Onıń izine kóp xalıq erdi, Ol sol jerde olarǵa shıpa berdi.

³ Iysanıń qasına pariseyler kelip, Onı sınap kóriw ushın:

– Er adamnıń hár qıylı sebep penen hayalınan ajirasıwı nızamǵa tuwrı kele me? – dep soradı.

⁴ Iysa olarǵa juwap qaytarıp bılay dedi:

– Jaratıwshı eń basta olardı erkek hám hayal qılıp jaratqanın^b oqımaǵansızlar ma? ⁵ Jáne Ol bılay degen: «Sonlıqtan er adam ata-anasın qaldırıp, óz hayalına qosıladı hám ekewi bir dene boladı»^c. ⁶ Solay etip, olar endi eki emes, al bir dene boladı. Sol sebepli, Quday qosqanlardı adam ajiratpasın.

⁷ Olar Iysaǵa:

– Sonda nege Muwsa payǵambar er adamǵa ajirasqanda hayalına talaq xat berip ajirasıwdı buyırǵan?^d – dedi.

⁸ Iysa olarǵa:

– Sizler tas bawır bolǵanlıqtan, Muwsa sizlerge hayallarıńız benen ajirasıwǵa ruxsat bergен. Biraq basta olay emes edi. ⁹ Meniń sizlerge aytatuǵınım: kim de kim óz hayalı menen neke hadallıǵın buzıwdan basqa sebep penen ajirasıp, basqa hayal alsa, ol neke hadallıǵın buzǵan boladı*, – dedi.

¹⁰ Sonda Iysanıń shákirtleri Oǵan:

– Eger er adamnıń hayalına degen wazıypası usınday bolsa, onda úylenbegen jaqsıraq eken, – dedi.

¹¹ Iysa olarǵa:

a **18:28** *Júz dinar* – bir dinar jumısshınıń bir kúnlik is haqısı.

b **19:4** Jar 1:27.

c **19:5** Jar 2:24.

d **19:7** Nzm 24:1.

– Bunı hámme de qabil ete almaydı, biraq kimge Qudaydan berilse, sol ǵana qabil ete aladı. ¹² Óytkeni úylenbeytuǵın hár túrli adamlar bar: geybirewleri aqta bolıp tuwıladı, geybirewlerin adamlar aqta qılıp taslaydı, al bazıları Aspan Patshalıǵına xızmet etiw ushın óz erki menen úyleniwden bas tartadı. Kim bul sózdi qabil ete alsa, sol qabil etsin, – dedi.

Iysanıń balalarǵa pátıya beriwı

(Mrk 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Sol waqıtta adamlar Iysaǵa olardıń ústine qolın qoyıp duwa etsin dep, balaların alıp keldi. Al shákirtler olarǵa keyidi. ¹⁴ Biraq Iysa:

– Balardıń Maǵan keliwine ruxsat berıńler, olarǵa tosqınlıq jasamańlar. Sebebi Aspan Patshalıǵı usındaylardiki, – dedi.

¹⁵ Sońınan Ol balardıń ústine qolın qoyıp duwa etti de, sol jerden ketip qaldı.

Baylıq hám máńgilik ómir

(Mrk 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Sonda bir jigıt Iysadan:

– Ustaz! Máńgilik ómirge iye bolıwım ushın qanday iygiliqli isler islewim kerek? – dep soradı.

¹⁷ Iysa oǵan:

– Sen nege Mennen iygiliq haqqında soradıń? Tek Quday ǵana iygiliqli. Al máńgilik ómirge eriskiń kelse, Onıń buyırıqların orınl, – dedi.

¹⁸ Jigıt Iysadan:

– Qanday buyırıqlardı? – dep soradı. Iysa:

– «Adam óltirme, neke hadallıǵın buzba, urlıq isleme, jalǵan gúwaliq berme, ¹⁹ ata-anańdı húrmetle^a hám ózińdi súygeniń sıyaqlı, janıńdaǵı adamdı da súy!»^b, – dedi.

²⁰ Jas jigıt Oǵan:

– Men bulardıń hámмесin orınlap kiyatırman, jáne ne jetispeydi? – dedi.

²¹ Iysa oǵan:

– Eger minsiz bolǵıń kelse, barıp barlıq mal-mülkińdi satıp, aqshasın jarlılarǵa ber. Sonda seniń ǵáziyneń aspanda boladı. Sońınan kelip, Meniń izime er, – dedi.

²² Bul sózlerdi esitken jas jigıt qapa bolıp, sol jerden ketip qaldı. Óytkeni onıń baylıǵı kóp edi.

²³ Iysa Óz shákirtlerine:

– Sizlerge shıńın aytıp turman: bay adamnıń Aspan Patshalıǵına kiriwi qıyın. ²⁴ Taǵı sizlerge aytatuǵım: bay adamnıń Qudaydıń Patshalıǵına kiriwinen ǵóre, túyege iyneniń kózi-nen ótiw ańsatıraq, – dedi.

²⁵ Bunı esitken shákirtleri qattı tań qalısqı:

– Olay bolsa, kim qutqarıla aladı? – dep soradı.

²⁶ Al Iysa olarǵa qarap:

– Bul adamlardıń qolınan kelmeydi, biraq Quday ushın múmkin emes náirse joq, – dedi.

²⁷ Sonda Petr juwap qaytarıp, Oǵan: – Minekey, bizler hámme nársemizdi taslap, Seniń izińe erdik. Bizler nege erisemiz? – dedi.

²⁸ Iysa olarǵa:

– Sizlerge shıńın aytıp turman: dúnya jańalanǵannan soń, Adam Ulı Óziniń saltanatlı taxtına otırǵanda, Meniń

^a 19:18-19 Shıǵ 20:12-16; Nzm 5:16-20.

^b 19:19 Leb 19:18.

izime erip júrgen sizler de on eki taxtqa otırıp, Izrail xalqınıń on eki urıwına húkimdarlıq qılasızlar. ²⁹ Sonda Meniń atım ushın óz úylerin, aǵa-inilerin, apaqarındaqların, ata-anasın*, balaların, mal-mülkin taslap shıqqan hár kim júz ese artıǵı menen aladı hám máńgilik ómirge iye boladı. ³⁰ Biraq birinshilerdiń kóbisi sońǵılar, sońǵıların kóbisi birinshiler boladı, – dedi.

Júzim baǵındaǵı jumısshılar tuwralı tımsal

20 ¹ Iysa jáne bılay dedi: – Aspan Patshalıǵı óziniń júzim baǵına jumısshılardı jallap alıw ushın tań azanda shıqqan úy iyesine uqsaydı. ² Ol jumısshılar menen kúnine bir dinar tólewge kelisip, olardı óziniń júzim baǵına jiberipti. ³ Saat toǵızlar shamasında shıǵıp, bazar da jumıssız turǵan adamlardı kórip, ⁴ olarǵa: «Sizler de meniń júzim baǵıma barıńlar, men sizlerge tiyisli haqlarınızdı beremen», – degende, olar barıptı. ⁵ Ol saat on ekiler shamasında da, tústen keyin úshler shamasında da shıǵıp, taǵı usılay islepti. ⁶ Keshki besler shamasında da shıǵıp, ele jumıssız turǵan basqa adamlardı kórip, olarǵa: «Nege bul jerde kún boyı jumıssız tursızlar?» – dep soraptı. ⁷ Olar: «Sebebi bizlerdi hesh kim jallap alǵan joq», – dep juwap beripti. Ol: «Sizler de meniń júzim baǵıma barıp, miynet etińler*», – depti. ⁸ Kún kesh bolǵanda, baǵdın iyesi óziniń basqarıwshı xızmetkerine: «Jumısshılardı shaqırıp alıp, miynet haqların ber. Eń sońǵı kelgenlerinen baslap, eń aldınǵı kelgenleri menen juwmaqla», – depti. ⁹ Sonda keshki besler shamasında kelgenler bir dinardan alıptı. ¹⁰ Eń aldı

menen kelgenler: «Bizler kóbirek alarımız», – dep oylaptı, biraq olar da bir dinardan alıptı. ¹¹ Is haqların alǵan olar úy iyesine tońqıldap: ¹² «Mına eń sońında kelgenler bir saat ǵana jumıs isledi. Al siz olardı kúni boyı azaplanıp, ıssıǵa kúyıp jumıs islegen bizler menen teń ettińiz», – depti. ¹³ Biraq baǵdın iyesi juwap qaytarıp, olardıń birewine: «Háy, dostım, men saǵan ádalatsızlıq etip turǵan joqpan. Sen meniń menen bir dinarǵa kelisken joq pa ediń? ¹⁴ Haqını alıp, jónińe ket. Men mına sońǵı adamǵa da saǵan bergnimdey bergim keledi. ¹⁵ Meniń óz aqsham menen qálegenimdi islewime erkim joq pa? Meniń saqıylıǵıma ishi tarlıq qılıp tursań ba?» – depti.

¹⁶ Solay etip, sońǵılar birinshiler, birinshiler sońǵılar boladı*.

Iysanıń Óz ólimi hám qayta tiriliwi haqqında úshinshi ret bildiriwi

(Mrk 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Erusalimge baratırǵanda, Iysa jolda on eki shákirtin awlaqqa shaqırıp alıp, olarǵa:

¹⁸ – Minekey, bizler endi Erusalimge qaray kóterilip baratırımız. Sol jerde Adam Ulı bas ruwxaniyeler menen diniy muǵallimderdiń qolına uslap beriledi. Olar Onı ólimge húkim etip, ¹⁹ Onı masqaralaw, sabaw, atanaq aǵashqa shegelew ushın, basqa millet adamlarına tapsıradı. Biraq Ol úshinshi kúni qayta tiriledi, – dedi.

Yaqip hám Yuxannıń anasınıń ótinishi

(Mrk 10:35-45)

²⁰ Sol waqıtta Zebedeydiń ullarınıń anası ulları menen Iysanıń qasına

keldi. Onıń ayaǵına jıǵılıp, bir nárse soramaqshı boldı.

²¹ Iysa onnan:

– Tileǵin ne? – dep soradı.

Hayal Oǵan:

– Óz patshalıǵında usı eki ulımnıń birewin oń jaǵına, ekinshisin sol jaǵına otırǵızıwdı wáde et, – dedi.

²² Al Iysa juwap qaytarıp:

– Sizler ne sorap turǵanıńızdı bil-meysizler. Sizler Men ishetuǵın azap kesesinen ishe alasızlar ma? – dedi.

Olar:

– Awa, ishe alamız, – dedi.

²³ Iysa olarǵa:

– Meniń kesemnen ishesizler*. Biraq, Ózimniń oń jaǵım menen sol jaǵıma otırǵızıw Meniń erkimde emes. Ákem kimlerge arnaǵan bolsa, solar otıradı, – dedi.

²⁴ Bunı esitken on shákirti aǵalı-inili ekewine ashıwlanıp qaldı. ²⁵ Biraq Iysa olardı qasına shaqırıp alıp, bilay dedi:

– Basqa milletler arasında húkimdarları xalıqqa zulımlıq etip, basshı-ları ústemlik penen basqaratuǵının bilesizler. ²⁶ Biraq, sizlerdiń arańızda bunday bolmasın. Arańızda kim ulı bolǵısı kelse, sol sizlerge xızmetshi bolıwı shárt. ²⁷ Arańızda kim birinshi bolǵısı kelse, sol sizlerge qul bolıwı shárt. ²⁸ Adam Ulı Ózine xızmet etti-riwge emes, al Ózi xızmet etiwge hám kóplerdiń azatlıq qunın tólew ushın, Óz janın baǵıshlawǵa keldi.

Iysanıń eki soqırǵa shıpa beriwı

(Mrk 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Olar Erixo qalasınan shıqqanda, kóp xalıq Iysanıń izine erdi. ³⁰ Sonda

joldıń shetinde otırǵan eki soqır adam Iysanıń ótip baratırǵanın esitip:

– Iyem, Dawıttıń Urpaǵı! Bizlerge rehim ete gór! – dep baqırdı.

³¹ Xalıq únlerin shıǵarmawdı aytıp, olarǵa keyidi. Biraq olar onnan da be-ter qattı baqırıp:

– Iyem, Dawıttıń Urpaǵı! Bizlerge rehim ete gór! – dedi.

³² Iysa toqtap, olardı shaqırıp al-dı da:

– Meniń ózlerińiz ushın ne islewim-di qáleysizler? – dep soradı.

³³ Olar:

– Iyem, kózlerimizdi ashıwıńdı, – dep juwap berdi.

³⁴ Iysa olarǵa janı ashıp, kózlerine qolın tiygizdi.

Sol waqıtta-aq olardıń kózleri ashı-lıp, Onıń izine erdi.

Iysanıń Erusalimge saltanatlı túrde kiriwi

(Mrk 11:1-11; Luk 19:28-40;

Yuxn 12:12-19)

21 ¹ Olar Erusalimge jaqılap, Záyıtın tawınıń etegindegi Betfage degen awılǵa kelgende, Iysa eki shákirtin jumsap, ² olarǵa bilay dedi:

– Qarsı aldınıздаǵı awılǵa barıńlar. Oǵan kiriwden-aq, baylawlı turǵan eshek penen gúrreni tabasızlar. Olardı sheship alıp, Maǵan ákelinler. ³ Eger birew sizlerge bir nárse dese, sizler: «Olar Iyemizge kerek», – dep aytıńlar, ol olardı sol waqıtta-aq jiberedi.

⁴ Bul payǵambar arqalı ayılǵan mı-na sózlerdiń orınlanıwı ushın boldı:

⁵ «Qız Sionǵa^a aytıńlar:

Mıne, seniń Patshań eshekke, jas eshekke,

^a **21:5** Qız Sion – Erusalim.

Gúrrege minip kishipeyillik penen sağan kiyatır!»^a

⁶ Shákirtleri barıp, Iysanıń buyırǵanın isledi. ⁷ Olar eshekti gúrresi menen alıp kelip, shapanların ústine japtı, Iysa gúrrege minip aldı. ⁸ Xalıqtıń kópshiligi óz shapanların jolǵa tósep, basqaları tereklerden shaqa kesip alıp jolǵa jaydı. ⁹ Aldı-artında erip kiyatırǵan xalıq quwanıp:

– Dawıttıń Urpaǵına hosanna!^b
Jaratqan İyeniń atı menen keletuǵın jarılqansın!
Eń joqarıda hosanna!^c – dep baqırısı.

¹⁰ Iysa Erusalimge kirip kelgende, pútkil qala janlanıp:

– Bul kim? – dep soradı.

¹¹ Xalıq:

– Bul – Iysa, Galiladaǵı Nasıradan shıqqan payǵambar, – dedi.

Iysanıń Ibadatxanadan satıwshılardı quwıwı

(*Mrk 11:15-19; Luk 19:45-48; Yuxn 2:13-22*)

¹² Iysa Ibadatxanaǵa kirip, ol jerden satıwshılar menen alıwshılardıń hámмесin quwıp shıǵardı da, aqsha almastırıwshılardıń stolların, kepter satıwshılardıń otırǵıshların awdarıp taslap, ¹³ olarǵa:

– «Meniń Úyim duwa etetuǵın úy dep ataladı»^d, – dep Muxaddes Jazıwda jazılǵan, al sizler onı qaraqshılardıń uyasına aylandırdıńlar!^e – dedi.

¹⁴ Ibadatxanada Iysanıń qasına soqırlar hám aqsqaqlar kelgende, Ol olarǵa shıpa berdi. ¹⁵ Bas ruwxaniyeler hám diniy muǵallimler Ol islegen káramatları hám Ibadatxanada: «Dawıttıń Urpaǵına hosanna!» – dep baqırısın balalardı kórip, ashıwlanıp qaldı da, ¹⁶ Oǵan:

– Olardıń ne dep atırǵanın esitip turısań ba? – dedi.

Iysa olarǵa:

– Awa! Sizler: «Náresteler hám emiziwli balalardıń awzınan, Ózińe maqtawlar aytqızdıń»^f, – dep Muxaddes Jazıwda aytlıǵandı hesh oqımaǵan-sızlar ma? – dedi.

¹⁷ Sonnan soń, Iysa olardı qaldırıp, qaladan shıǵıp ketti hám Betaniyaǵa barıp, sol jerde túnedi.

Quwrap qalǵan ánjir aǵashı

(*Mrk 11:12-14, 20-24*)

¹⁸ Erte azanda Iysa qalaǵa qayıp kiyatırǵanda, ash boldı. ¹⁹ Jol boyında bir ánjir aǵashın kórip, onıń qasına bardı. Biraq onnan japıraqlarınan basqa hesh nárese tappaǵannan soń, aǵashqa:

– Bunnan bılay, sende máńgige hesh jemis óspesin, – dedi.

Ánjir aǵashı sol waqıtta-aq quwrap qaldı. ²⁰ Shákirtleri bunı kórgende tań qalısp:

– Bul ánjir aǵashı qalayınsha dárriw quwrap qaldı? – dep soradı.

²¹ Iysa olarǵa juwap berip:

a **21:5** Zxr 9:9.

b **21:9** *Hosanna!* – «Qutqara gór!» degen mániste. Qudaydı alǵıslaǵanda aytıladı.

c **21:9** Zab 117:25-26.

d **21:13** Iysh 56:7.

e **21:13** Erm 7:11.

f **21:16** Zab 8:3.

– Sizlerge shının aytıp turman: eger gúmansız isenseñler, tek ánjir aǵa-shına islegenimdey ǵana emes, hát-te mına tawǵa: «Ornıńnan kóterilip, teñizge qula!» – deseñiz, aytqanıńız boladı. ²² Eger isenim menen duwa etsenler, ne sorasańlar da, hámme-sin alasızlar, – dedi.

Iysanıń biyligi haqqında soraw

(*Mrk 11:27-33; Luk 20:1-8*)

²³ Iysa Ibadatxanaǵa kirip, tálim berip otırǵanda, Oǵan bas ruwxaniyler menen xalıq aqsqaqalları kelip:

– Bul islerdi qanday biylik penen islep júrseñ hám bunday biylikti Saǵan kim berdi? – dep soradı.

²⁴ Iysa juwap qaytarıp:

– Men de sizlerge bir soraw bereyin. Eger onıń juwabın berseñler, Men de sizlerge bul islerdi qanday biylik penen isleytuǵımmdı aytaman. ²⁵ Yaqıya adamlardı shomıldırıw ushın qayaqtan biylik aldı? Aspannan ba yamasa adamlardan ba? – dedi.

Olar óz ara oylasıp: «Eger „aspannan“ desek, Ol bizlerge: „Sonda nege oǵan isenbediñler“, – deydi. ²⁶ Al eger „adamlardan“ desek xalıqtan qorqamız: hámmesi de Yaqıyanı payǵambar dep esaplaydı!» – desti.

²⁷ Sonlıqtan olar Iysaǵa:

– Bilmeymiz, – dep juwap berdi.

Ol:

– Onday bolsa, Men de sizlerge bul islerdi qanday biylik penen isleytuǵımmdı aytpayman, – dedi.

Eki ul tuwralı tımsal

²⁸ – Sizler qalay oylaysızlar: bir adamnıń eki ulı bolıptı. Ol birinshisine barıp: «Balam, sen búgin júzim baǵına barıp, jumıs isle», – depti. ²⁹ Ol:

«Barmayman», – dep juwap beripty. Biraq sońınan ókinip, barıptı. ³⁰ Soń ákesi ekinshi ulına barıp, oǵan da solay depti. Ol: «Yaqshı, aǵa, baraman», – dep juwap beripty, biraq barmaptı.

³¹ Usı ekewiniń qaysısı ákesiniń tilegin orınlaǵan boladı? – dep soradı Iysa.

– Birinshisi, – dep juwap qaytardı olar.

Iysa olarǵa bılay dedi:

– Sizlerge shının aytıp turman: salıqsızlar hám buziq hayallar Qudaydıń Patshalıǵına sizlerden burın kiredi.

³² Öytkeni Yaqıya sizlerge haq joldı kórsetiw ushın kelgen edi, biraq sizler oǵan isenbediñler. Al salıqsızlar menen buziq hayallar oǵan isendi, biraq sizler bunı kórgennen keyin de táwbe etpediñler hám isenbediñler.

Jawız diyxanlar haqqında tımsal

(*Mrk 12:1-12; Luk 20:9-19*)

³³ – Endi basqa bir tımsaldı tıńlañlar: bir úy iyesi bolıptı. Ol júzim baǵın otırǵızıp, onı diywal menen qorshaptı, sharap iskenjesin qazıp, gúzet minarasın ornatıptı. Sońınan baǵın diyxanlarǵa ijararǵa berip, ózi uzaq jerge ketip qalıptı. ³⁴ Zúraát jıynaytuǵın máwsim jaqınlaǵanda, ol ózine tiyisli úlesin alıw ushın, diyxanlarǵa xızmetshilerin jiberipti. ³⁵ Diyxanlar onıń xızmetshilerin uslap alıp, olardıń birewin sabap, ekinshisin óltirip, al jáne birewin tas boran qılıptı. ³⁶ Sońınan baǵdıń iyesi burınǵıdan da kóp basqa xızmetshilerin jibergende, olarǵa da solay islepti. ³⁷ Eń aqırında ol: «Ulımdı húrmet eter» dep, olarǵa óz ulın jiberipti. ³⁸ Biraq diyxanlar onıń ulın kórip, bir-birine: «Bul – miyrasxor-ǵo. Júriñler, onı óltirip, miyras múlkine

iye bolayıq», – desipti. ³⁹ Olar onı uslap alıp, júzim baǵınan sırtqa shıǵarıp óltiripti.

⁴⁰ Endi júzim baǵınıń iyesi kelgende, sol diyxanlarǵa ne qıladı?

⁴¹ Olar Iysaǵa:

– Ol bul jawızlardı rehimsizlik penen óltiredi de, júzim baǵın waqtında jemisin berip turatuǵın basqa diyxanlarǵa ijaraǵa beredi, – dedi.

⁴² Iysa olarǵa bılay dedi:

– Sizler Muxaddes Jazıwlarda mına sózlerdi oqımaǵansızlar ma?

«Qurılıshılardıń kerektsiz dep taslaǵan tası,

Úydiń múyeshiniń tiykarǵı tası boldı.

Jaratqan Iye qılǵan bul is, Kózimizge ájayıp kórindi!»^a

⁴³ Sonlıqtan Meniń sizlerge aytatuǵınım: Quday Óz Patshalıǵın sizlerden tartıp aladı da, onı jemisin berip turatuǵın xalıqqa beredi. ⁴⁴ Sol tasqa túsken adamnıń shıl-párshesi shıǵadı. Tas kimniń ústine tússe, sonı jenship taslaydı.

⁴⁵ Bas ruwxaniyeler menen pariseyler Iysanıń aytqan tımsalların esitkennen soń, Onıń ózleri haqqında aytqanın túsiniw, ⁴⁶ Onı qolǵa alıwǵa tırıstı. Biraq xalıqtan qorqtı, sebebi xalıq Onı payǵambar dep sanaytuǵın edi.

Úyleniw toyı tuwralı tımsal

(Luk 14:15-24)

22 ¹ Iysa olarǵa tımsallar menen sózin dawam etip, bılay dedi:

² – Aspan Patshalıǵı bir patshanıń óz balasınıń úyleniw toyın bergenine uqsaydı. ³ Toyǵa mirát etilgenlerdi shaqırıp keliw ushın, patsha

xızmetshilerin jiberipti. Biraq olardıń kelgisi kelmepti. ⁴ Sonda ol jáne basqa xızmetshilerin jiberip: «Mirát etilgenlerge aytıńlar: mine, men ziyapatımdı tayarlap qoydım, ógizlerim de, semirtilgen mallarım da soyıldı, hám-mesi de tayın. Toyǵa kelsin!» – dep aytıp qalıptı. ⁵ Biraq, mirát etilgenler onıń sózine kewil awdarmaptı: kimisi egislik jerine, kimisi sawda-satıǵına ketipti. ⁶ Al geybirewleri patshanıń xızmetshilerin uslap alıp, xorlap óltiripti. ⁷ Bunı esitken patsha qáhár-lenip, óziniń áskerlerin jiberipti. Sol jınayatshılardı óltirtip, olardıń qalaların órtetip jiberipti. ⁸ Sonda ol óziniń xızmetshilerine: «Toydıń ası tayar, biraq mirát etilgenler ılayıqsız boldı.

⁹ Sonlıqtan endi sizler jol dábentlerine barıp, ushıratqanlarınızdıń bárin toyǵa shaqırıp kelińler», – depti. ¹⁰ Sonda xızmetshileri jollarǵa shıǵıp, ushıratqanlarınıń bárin de: jaqsısı bolsın, jamanı bolsın, shaqırıp jynap kelipti. Toyxana qonaqlarǵa tolı bolıptı. ¹¹ Patsha qonaqlardı kóriwge kirgende, toy kiyimin kiymegen birewge kózi túsip, ¹² oǵan: «Háy, dostım, sen bul jerge toy kiyimisiz qalay kirgenseń?» – depti. Biraq ol úndemepti. ¹³ Sonda patsha xızmetshilerine buyırıp, bılay depti: «Mınanıń ayaq-qolın baylap, sırtqa, qarańǵılıqqa taslańlar! Ol sol jerde jılap, pushayman jeydi».

¹⁴ Óytkeni mirát etilgenler kóp, al tańlap alınǵanlar az.

Salıq tólew tuwralı

(Mrk 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Sonda pariseyler sırtqa shıǵıp ketip, Iysanı qalay sózinen tutıw tuwralı

a 21:42 Zab 117:22-23.

oylasa basladı. ¹⁶ Oğan Hirodtın tárepdarları menen birge ózleriniń shá-kirtlerin jiberip, bılay dep aytqızdı:

– Ustaz! Bizler Seniń durıs adam eke-nińdi hám jaǵımpazlıq etpeytuǵınıńdı bilemiz. Óytkeni Sen adamlardıń bet-júzine qaramaysañ. ¹⁷ Solay etip, bizlerge aytshı, Sen mınaǵan qalay qaraysañ: Rim imperatorına salıq tólew durıs pa yamasa nadurıs pa?

¹⁸ Biraq Iysa olardıń haram niyetin bilip, olarǵa:

– Háy, eki júzliler! Sizler Meni nege sınap atırsızlar? ¹⁹ Maǵan salıq teńgesin kórsetińler, – dedi.

Olar Oğan bir dinar ákelip berdi. ²⁰ Ol:

– Bunda kimniń súwreti bar hám kimniń atı jazılǵan? – dep soradı.

²¹ Olar:

– Rim imperatorınıń, – dep juwap berdi.

Sonda Iysa:

– Olay bolsa, imperatordıń haqın imperatorǵa, Qudaydıń haqın Qudayǵa berińler, – dedi.

²² Olar bunı esitip, tań qalıstı hám Onıń janıman ketip qaldı.

Qayta tiriliw tuwralı soraw

(*Mrk 12:18-27; Luk 20:27-40*)

²³ Qayta tiriliw joq, dewshi saddukeyler sol kúni Iysaǵa kelip, bılay dep soraw qoydı:

²⁴ – Ustaz! Muwsa: «Birew balası bolmay ólse, izinde qalǵan jesirine inisi úylenip, aǵasınıń urpaǵın dawam ettirsin»,^a – degen-ǵo. ²⁵ Bizde aǵayınli jeti jigit bar edi. Olardıń

birinshisi úylenip, qaytı boldı, balası bolmaǵanlıqtan, hayalı inisine qaldı. ²⁶ Ekinshisine de, úshinshisine de, hátte, jetinshisine de solay boldı. ²⁷ Bárinen keyin hayaldıń ózi de qaytı boldı. ²⁸ Al endi qayta tirilgende hayal jetewiniń qaysısınıń hayalı boladı? Ol olardıń hámmesine de hayal bolǵan edi-ǵo.

²⁹ Iysa olarǵa juwap qaytarıp bılay dedi:

– Sizler Muxaddes Jazıwlardı da, Qudaydıń qúdiretin de bilmegenlikten aljasıp tursızlar. ³⁰ Óytkeni adamlar qayta tiriliwde úylenbeydi de, turmısqa da shıqqaydı, al aspandaǵı perishteler sıyaqlı boladı. ³¹ Ólgenlerdiń qayta tiriliwi tuwralı Qudaydıń sizlerge aytqanların oqımaǵansızlar ma?

³² Quday: «Men Ibrayımniń Qudayıman, Ísaqtıń Qudayıman, Yaqıptıń Qudayıman»^b, – degen. Quday ólilerdiń emes, al tirilerdiń Qudayı.

³³ Bunı esitken xalıq Onıń tálimatına tań qaldı.

Eń baslı buyırq

(*Mrk 12:28-34; Luk 10:25-28*)

³⁴ Iysanıń saddukeylerdi sóyletpey taslaǵanın esitken pariseyler bir jerge jıynaldı. ³⁵ Olardıń arasınan bir nızam muǵallimi Iysanı sınamaqshı bolıp, ³⁶ Onnan:

– Ustaz! Muxaddes Nızamdaǵı eń baslı buyırq qaysı? – dep soradı.

³⁷ Iysa oǵan:

– «Qudayın Jaratqan Iyeni shın júrekten, jan-tániń hám pútkil aqıl-oyın menen súy»^c. ³⁸ Bul – birinshi hám

^a **22:24** Nzm 25:5-6.

^b **22:32** Shıǵ 3:6.

^c **22:37** Nzm 6:5.

eñ bашı buyırıq. ³⁹ Ekinshisi de sol sıyaqlı: «Óziñdi súygeniñ sıyaqlı, janındağı adamdı da súy»^a. ⁴⁰ Pútkil Muxaddes Nızam da, payǵambarlardıñ Jazıwları da usı eki buyırıqqa tiykarlangan, – dedi.

Masiyx kimniñ Urpaǵı?

(Mrk 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Pariseyler jıynalıp bolǵannan soñ, Iysa olardan:

⁴² – Masiyx haqqında ne oylaysızlar? Ol kimniñ urpaǵı? – dep soradı.

– Ol Dawıttıñ Urpaǵı, – dedi olar.

⁴³ Iysa olardan:

– Olay bolsa, Dawıt Muxaddes Ruwxtan ilhamlanıp, Masiyxtı qalayınsha «Iyem» dep ataǵan? Ol bılay degen-ǵo:

⁴⁴ «Jaratqan Iye Iyeme ayttı:

„Dushpanlarıñdı ayaǵıñnıñ astına bastırmaǵanımsa,

Meniñ oñ jaǵımda otır“»^b.

⁴⁵ Solay etip, Dawıt Onı «Iyem» dep ataǵan bolsa, Ol qalayınsha onıñ urpaǵı boladı? – dep soradı.

⁴⁶ Oǵan hesh kim de juwap bere almadı hám sol kúnnen baslap, Oǵan soraw beriwege hesh kimniñ batılı barmadı.

Iysanıñ diniy muǵallimler menen pariseylerdi ayıplawı

(Mrk 12:38-40;

Luk 11:39-51; 13:34-35; 20:45-47)

23 ¹ Sonda Iysa xalıqqa hám Óziñiñ shákirtlerine bılay dedi:

² – Muwsanıñ orınlığına diniy muǵallimler menen pariseyler otırdı. ³ Sonlıqtan olardıñ sizlerge

aytqanlarınıñ hámмесin de orınlañlar. Biraq, olardıñ islegenin islemeñler. Sebebi olar aytadı, biraq aytqanların ózleri islemeydi. ⁴ Olar kóterip júriwge qıym awır júklerdi baylap, adamlardıñ iynine salıp, kótertedi. Al ózleri olardı barmaǵı menen de qozǵaǵısı kelmeydi. ⁵ Olar barlıq islerin adamlardıñ kózine túsiw ushın ǵana isleydi. Ishine Qudaydıñ Sózi jazıp salınǵan qutılardıñ kólemin úlkeytip, mañlaylarına baylap, kiyimleriniñ shashaqların uzın etip qoyadı. ⁶ Olar zıyapatlarda tórde, májilixxanalarda sıylı orında otırǵandı jaqsı kóredi. ⁷ Bazar maydanlarında ózlerine sıylap sálem bergendi hám ózlerin «ustaz» dep atawın unatadı. ⁸ Al sizler ózleriñizdi «ustaz» dep atatpañlar, óytkeni sizlerdiñ jalǵız-aq Ustaziñız bar. Sizlerdiñ báriñiz bir-biriñizge tuwısqansız. ⁹ Jer júzinde hesh kimdi de «áke» dep atamañlar, óytkeni sizlerdiñ jalǵız-aq Ákeñiz bar, Ol aspanda. ¹⁰ Ózleriñizdi «jолbasshı» деп te atatpañlar, себеби sizlerdiñ jalǵız-aq jолbasshıñız бар, Ol – Masiyx. ¹¹ Arañızdağı eñ ullıñız sizlerdiñ xızmetshiñiz bolsın. ¹² Óytkeni kim de kim ózin joqarı tutsa, ol pásletiledi, kim de kim ózin pás tutsa, ol mártebeli qılınadı.

¹³ Hásiret shegesizler, diniy muǵallimler hám pariseyler, eki júzliler! Sebebi sizler adamlarǵa Aspan Patshalığıñın esigin jabasızlar. Ózleriñiz de kirmeysizler, kirgisi kelgenlerdi de kirgizbeysizler. [¹⁴ *]

¹⁵ Hásiret shegesizler, diniy muǵallimler hám pariseyler, eki júzliler! Sizler óz diniñizge bir adamdı bolsa da

a **22:39** Leb 19:18.

b **22:44** Zab 109:1.

kirgiziw ushın teńizdi de, qurǵaqlıqtı da aylanıp shıǵasızlar. Al kirgizgenen soń, onı ózlerińizden de eki ese jaman dozaqı qılasızlar.

¹⁶ Hásiret shegesizler, soqır jetelewshiler! Sizler bılay deysizler: «Kim de kim Ibadatxana menen ant etse, ol antın orınlawǵa minnetli emes, al kim de kim Ibadatxanadaǵı altın menen ant etse, ol antın orınlawǵa minnetli».

¹⁷ Háy, aqlısız soqırlar! Qaysısı ullıraq: altın ba yamasa altındı muxaddes qılatuǵın Ibadatxana ma? ¹⁸ Jáne de: «Kim de kim qurbanlıq orın menen ant etse, ol antın orınlawǵa minnetli emes, al kim de kim onıń ústindegi qurbanlıq penen ant etse, ol antın orınlawǵa minnetli», – deysizler. ¹⁹ Háy, soqırlar! Qaysısı ullıraq: qurbanlıq pa yamasa qurbanlıqtı muxaddes qılatuǵın qurbanlıq orın ba? ²⁰ Solay etip, qurbanlıq orın menen ant etiwshi adam orın menen de, orınnıń ústindegilerdiń hámmesi menen de ant etken boladı. ²¹ Ibadatxana menen ant etiwshi adam Ibadatxana menen de, onda jaysaytuǵın Quday menen de ant etken boladı. ²² Aspan menen ant etiwshi adam Qudaydıń taxtı menen de, onıń ústinde otırǵan Quday menen de ant etken boladı.

²³ Hásiret shegesizler, diniy muǵallimler hám pariseyler, eki júzliler! Sizler jalbız, anis, zire sıyaqlı ósimliklerdiń onnan birin beresizler, biraq Muxaddes Nızamdaǵı eń baslılarına: ádillikke, miyrim-shápáátke hám sadıqlıqqa kewil bólmeysizler. Bunı da islep, onı da qaldırmawıńız kerek edi. ²⁴ Háy, shirkeydi súzip taslap, túyeni jutatuǵın soqır jetelewshiler!

²⁵ Hásiret shegesizler, diniy muǵallimler hám pariseyler, eki júzliler! Sizler tabaq-keseniń sırtın tazalaysızlar, biraq olardıń ishi nápsiqawlıq hám júwensizlikke tolǵan. ²⁶ Háy, soqır parisey! Sen dáslep tabaq-keseniń ishın tazala, son-da olardıń sırtı da taza boladı.

²⁷ Hásiret shegesizler, diniy muǵallimler hám pariseyler, eki júzliler! Sizler háklengen qábirgerge uqsaysızlar: olar sırtınan sulıw bolıp kórinse de, ishi óliklerdiń súyekleri menen patashıqqa tolǵan. ²⁸ Sol sıyaqlı sizler de sırtıńızdan adamlarǵa ózlerińizdi haq adam etip kórsetesizler, biraq ishlerińiz eki júzlilik penen nızamsızlıqqa tolı.

Jazalarıńızdı tartasızlar!

²⁹ – Hásiret shegesizler, diniy muǵallimler hám pariseyler, eki júzliler! Sizler payǵambarlarǵa mazarlar ornatasızlar. Haq adamlardıń esteliklerin bezep: ³⁰ «Eger de ata-babalarımızdıń zamanında ómir súrgenimizde, payǵambarlardıń qanın tógiwde olarǵa sherik bolmas edik», – deysizler. ³¹ Solay etip, ózlerińizdiń payǵambarlardı óltirgenlerdiń urpaǵı ekenligińizdi dálilleysizler. ³² Ata-babalarıńızdıń islegen gúnalarınıń mólsherin tolıqtıra berińler! ³³ Jılanlar, uwlı jılanlardıń tuqımları! Sizler qalay etip dozaq jazasınan qashıp qutilmaqshısızlar? ³⁴ Sol sebepli Men sizlerge payǵambarlardı, danalardı, diniy muǵallimlerdi jiberemen. Sizler olardıń geybirewlerin óltiresizler, geybirewlerin atanaq aǵashqa shegeleysizler, basqaların májilixanalarıńızda qamshılıp, qaladan-qalaǵa quwdalaysızlar. ³⁵ Solay etip, haq Abildiń^a qanınan baslap, Ibadatxanadaǵı

a 23:35 Jar 4:8.

Muxaddesxana menen qurbanlıq orının arasında sizler óltirgen Baraqiyanın ulı Zexariyanıń^a qanına deyin, jer betinde tógilgen haq adamlardıń qanlarınıń bári de sizlerdiń moyınlarıńızǵa júklenedi. ³⁶ Sizlerge shıńın aytıp turman: bulardıń hámmesi ushın usı áwlad jazaǵa tartıladı.

Iysanıń Erusalim tuwralı qayǵırwı

³⁷ – Oh, Erusalim, Erusalim! Payǵambarlardı óltiriwshi, Qudaydıń saǵan jibergenlerin tas boran qılıwshı qala! Óz shójelerin qanatınıń astına alǵan mákiyen sıyaqlı, Men de seniń balalarıńdı neshe ret jıynamaqshı boldım, biraq sizler qálemedińler. ³⁸ Mine, úyińizdi Quday taslap ketip, ol qańrap qaladı. ³⁹ Sizlerge aytatuǵınım: «Jaratqan Iyeniń atı menen keletuǵın jarılqansın!»^b – dep aytqanlarıńızǵa deyin Meni qaytıp kórmeysizler.

Iysanıń Ibadatxananıń qıyralıwın boljawı

(Mrk 13:1-13; Luk 21:5-19)

24 ¹ Iysa Ibadatxanadan shıǵıp baratırǵanda, shákirtleri Oǵan Ibadatxananıń imaratların nusqap kórsetiw ushın qasına keldi.

² Sonda Iysa olarǵa:

– Mınalardıń bárin kórip tursızlar ma? Sizlerge shıńın aytıp turman: bul jerde tas ústinde tas qalmaydı, hámmesi qıyratıladı, – dedi.

³ Sonnan soń, Ol Záyıtún tawında otırǵanda shákirtleri awlaqta Onıń qasına kelip:

– Ustaz, bunıń qashan bolatuǵının bizlerge aytıp ber. Seniń keliwińdi hám usı zamannıń aqırın qanday belgi bildiredi? – dep soraw qoydı.

⁴ Iysa olarǵa bılay dep juwap berdi: – Birewlerdiń sizlerdi aldawınan saq bolıńlar! ⁵ Sebebi kóppler Meniń atım menen kelip: «Men – Masiyxpan» dep, kóp adamlardı aldaydı. ⁶ Sizler urıslardıń shawqımın hám urıslar tuwralı xabarları esitesizler, biraq qáweterlenbeńler. Bulardıń bolıwı shárt, biraq bul ele aqırı emes. ⁷ Óytkeni millet milletke qarsı, patshalıq patshalıqqa qarsı kóteriledi, kóp jerlerde asharsılıqlar hám jer silkiniwler boladı. ⁸ Al bulardıń hámmesi tolǵaq azabınıń baslanıwına uqsaydı.

⁹ Sonda sizlerdi qynawǵa uslap beredi hám óltiredi. Meniń atım ushın barlıq xalıqlar sizlerdi jek kóredi. ¹⁰ Sonda kóp adamlar isenimnen qaytadı, bir-birine satqınlıq islep, bir-birin jek kóredi. ¹¹ Kóplegen jalǵan payǵambarlar payda bolıp, kóp adamlardı aldaydı. ¹² Nızamsızlıq kóbeygenlikten, kóp adamlardıń súyispenshiligi suwıydı. ¹³ Biraq, aqırına deyin shıdaǵan qutqarıladı. ¹⁴ Aspan Patshalıǵı tuwralı Xosh Xabar pútkil jer júzine járiyalanıp, barlıq xalıqlarǵa gúwalıq boladı. Sonnan keyin, usı zamannıń aqırı keledi.

Eń ullı apat

(Mrk 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ – Al Daniel payǵambar aldın ala aytqan wayran qılatuǵın jerkenishli bir zattıń muxaddes orında turǵanın

^a 23:35 2Jln 24:20-22.

^b 23:39 Zab 117:26.

kórgenińizde^a, – payǵambardıń jazıwın oqıǵan adam bul zattıń máńisin túsinsin, – ¹⁶ Yahudiyadaǵılar tawlarǵa qashsın. ¹⁷ Kim de kim tamnıń tóbesinde bolsa, úyinen bir nárese alıw ushın tómenge túspeyin. ¹⁸ Kim de kim atızda bolsa, shapanın alıw ushın izine qaytpasın. ¹⁹ Sol kúnleri júkli hám emiziwli hayallarǵa qanday qıyın boladı! ²⁰ Qashatuǵın waqıtlarınıız qıs máwsimine yamasa Shabbat kúni-ne^b tuwrı kelmesin dep, duwa etińler. ²¹ Sebebi sonda dúnya jaratılǵannan beri usı kúнге deyin bolmaǵan hám qaytıp bolmaytuǵın ullanı apat boladı. ²² Eger sol kúnler qısqartılmaǵanda, hesh kim de qutqarıлмаǵan bolar edi, biraq tańlap alınǵanlar ushın, sol kúnlerdi qısqartadı.

²³ Sonda eger sizlerge birew: «Qarańlar, Masiyx bul jerde!» yamasa: «Ol ana jerde» dese isenbeńler. ²⁴ Óytkeni jalǵan masiyxlar hám jalǵan payǵambarlar payda bolıp, eger múmkin bolsa, tańlap alınǵanlardı da aldaw ushın, ullanı káramatlı belgiler hám tań qalarlıq islerdi kórsetedi. ²⁵ Dıqqat etińler! Men sizlerge aldın ala aytıp atırman.

²⁶ Solay etip, eger sizlerge: «Mine, Ol shólistanda!» dese, shıqpańlar yamasa: «Ol jasırın bólmelerde» dese, isenbeńler. ²⁷ Sebebi Adam Ulınıń keliwi shıǵısta payda bolıp, aspan boylap batısqa zuwlap ótken jıldırımday boladı.

²⁸ Ólik qay jerde bolsa, quzǵınlar sol jerge jıynaladı.

Adam Ulınıń qayta keliwi

(*Mrk 13:24-27; Luk 21:25-28*)

²⁹ – Sol kúnlerdiń apatınan soń, «Birden quyash qarańǵılanadı, Ay óz jaqtısın túsirmeydi, Juldızlar aspannan túsip, Aspan kúshleri silkinedi»^c.

³⁰ Sonda aspanda Adam Ulınıń káramatlı belgisi kóringende, jer júzindegi barlıq xalıqlar jılay baslaydı. Olar Adam Ulınıń ullanı qúdiret hám saltanat penen aspandaǵı bulıların ústinde kiyatırǵanın kóredi.^d ³¹ Kárnaydıń kúshli dawısı menen Ol Óziniń perishtelerin jiberedi hám olar dúnyanıń tórt tárepinen, aspannıń bir shetinen baslap ekinshi shetine deyin, Onıń tańlap alınǵanların jıynap keledi.

Ánjir aǵashın mısálǵa alıńlar!

(*Mrk 13:28-31; Luk 21:29-33*)

³² – Ánjir aǵashın mısálǵa alıńlar: onıń shaqaları jumsarıp, japıraq shıǵara baslaǵanda, jazdıń jaqın ekenin bilesizler. ³³ Sol sıyaqlı, sizler usıların hámmezin kórgenińizde Adam Ulınıń jaqınlap, esik aldında turǵanın bilińler! ³⁴ Sizlerge shının aytıp turman: bul áwlad joq bolıp ketpesinen burın bulardıń hámmezi boladı. ³⁵ Aspan menen jer joyladı, biraq Meniń sózlerim hesh qashan joyılmaydı.

a **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11.

b **24:20** Yahudiyelerdiń nızamı boyınsha, bul kúni jumıs islew hám uzaq jolǵa shıǵıw qadaǵan etilgen edi.

c **24:29** Iysh 13:10; 34:4.

d **24:30** Dan 7:13.

Sol kúndi yamasa saatti hesh kim de bilmeydi

(*Mrk 13:32-37;*

Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ – Biraq, sol kúndi hám sol saatti hesh kim de bilmeydi: aspandaǵı perishteler de, Uldıń Ózi de*, tek ǵana Ákem biledi. ³⁷ Nuxtıń zamanında qalay bolǵan bolsa, Adam Uli kelgende de solay boladı. ³⁸ Óytkeni topan suwınan burın, Nux kemege^a mingen kúnge deyin, adamlar iship-jedi, úylendi, turmısqa shıqtı. ³⁹ Topan suwı basıp, bárin qırıp joyǵanǵa deyin, olar ańǵarmadı. Adam Uli kelgende de solay boladı. ⁴⁰ Sol waqıtta eki adam atızda bolsa, birewi alınıp, ekinshisi qaldırıladı. ⁴¹ Eki hayal digirman tartıp otırса, birewi alınıp, ekinshisi qaldırıladı.

⁴² Solay etip, sergek bolıńlar! Sebebi Iyeńizdiń qashan keletuǵının bilmeysizler. ⁴³ Mınanı bilip qoyıńlar: eger úy iyesi urınıń túnniń qaysı waqtında keletuǵının bilse uyıqlamay, úyine urınıń buzıp kiriwine múmkinshilik bermegen bolar edi. ⁴⁴ Sonlıqtan sizler de tayar bolıp turıwıńız shárt! Óytkeni Adam Uli sizler oylamaǵanda keledi.

⁴⁵ Iyesi úy-ishimdegilerdi basqarsın hám olarǵa waqtında awqatın bersin dep tayınlaǵan isenimli hám aqıllı xızmetshi kim? ⁴⁶ Iyesi kelgende onıń solay islep atırǵanın kórse, sol xızmetshi baxıtlı! ⁴⁷ Sizlerge shıńın aytıp turman: iyesi onı óziniń pútkil mal-múlkin basqarıwshı etip tayınlaydı. ⁴⁸ Al eger sol xızmetshi jaman bolıp, ishinen: «Iyem tez kele qoymas», – dep oylap, ⁴⁹ xızmetshi joldasların sabap,

máskúnemler menen birge iship-jese, ⁵⁰ sonda sol xızmetshiniń iyesi kútpegen kúni hám oylamaǵan waqıtta kelip, ⁵¹ onı ayawsız jazalap, eki júz-lilerdiń awhalına saladı. Sol jerde ol jılap, pushayman jeydi.

On qız tuwralı tımsal

25 ¹ – Sol kúni Aspan Patshalıǵı shıraların alıp, kúyewdi qarşı alıwǵa shıqqan on qızǵa uqsaydı. ² Olardıń besewi aqılsız, al besewi aqıllı bolıptı. ³ Aqılsız qızlar shıraların alıptı da, biraq awısqı may almay shıǵıptı. ⁴ Al aqıllı qızlar shıraları menen qosı may quyılǵan ıdısların da alıp shıǵıptı. ⁵ Kúyew keshikkennen soń olardıń hámmesi qalǵıp, uyıqlap qalıptı. ⁶ Biraq tún ortası bolǵanda: «Kúyew kiyatır, onı qarşı alıwǵa shıǵıńlar», – dep baqırǵan dawıs esitilipti. ⁷ Sonda qızlardıń hámmesi turıp, ózleriniń shıraların tayarlaptı. ⁸ Aqılsız qızlar aqıllılarǵa: «Bizlerge maylarınıızdan az-maz berińler, shıralarımız sónip atır», – depti. ⁹ Al aqıllı qızlar: «Bizlerge de, sizlerge de jetpey qalıwı múmkin, jaqsısı, satıwshılarǵa barıp satıp alıńlar», – dep juwap beripti. ¹⁰ Olar may satıp alıwǵa ketken waqıtta kúyew kelipti. Tayar turǵan qızlar onı menen birge toyxanaǵa kirgennen soń, qapı bektilipti. ¹¹ Sońınan qalǵan qızlar da kelip: «Iyem! Iyem! Bizlerge qapını ash!» – dep jalınıptı. ¹² Biraq ol: «Sizlerge shıńın aytıp turman: men sizlerdi tanımayman!» – dep juwap qaytarıptı.

¹³ Solay etip, sergek bolıńlar, sebebi Adam Ulnıń keletuǵın kúniń hám waqtın bilmeysizler.

a 24:38 Jar 6:14-16.

Amanat etilgen talant tuwralı tımsal

(Luk 19:11-27)

¹⁴ – Aspan Patshalığı bir adamnıñ saparğa ketpesinen burın xızmetshilerin shaqırıp alıp, olarğa óziniñ mal-mülkin amanat etkenine uqsaydı. ¹⁵ Olardıñ uqıbına qaray, birewine bes, ekinshisine eki, úshinshisine bir talant berip, jolğa atlanıptı. ¹⁶ Bes talant alğanı dárriw barıp, aqshanı sawdağa aylandırıp, jáne besewin arttıriptı. ¹⁷ Eki talant alğanı da solay islep, jáne ekewin arttıriptı. ¹⁸ Bir talant alğanı barıp, xojayınınıñ aqshasını jerge kómip jasırıptı.

¹⁹ Aradan kóp waqıt ótkennen soñ xızmetshilerdiñ xojayını qayıtıp kelip, olardan esap talap etipti. ²⁰ Sonda bes talant alğanı jáne besewin ákelip: «Xojayın, mağan bes talant bergen ediñiz, minekey, men jáne besewin arttırdım», – deпти. ²¹ Xojayını oğan: «Bárekella, jaqsı hám isenimli xızmetshim! Kishkene iste isenimli boldıñ, men sağan úlken is tapsırmaqshıman. Júr, meniñ quwanışıma sherik bol!» – deпти. ²² Eki talant alğanı da kelip: «Xojayın, siz mağan eki talant bergen ediñiz, minekey, men jáne ekewin arttırdım», – deпти. ²³ Xojayını oğan: «Bárekella, jaqsı hám isenimli xızmetshim! Kishkene iste isenimli boldıñ, men sağan úlken is tapsırmaqshıman. Júr, meniñ quwanışıma sherik bol!» – deпти.

²⁴ Soñınan bir talant alğanı da kelip: «Xojayın, siziñ qatal adam ekeniñizdi bilemen. Siz óziñiz ekpegen jeriñizden orıp, shashpağan jeriñizden jynaysız. ²⁵ Sonlıqtan men sizden qorqıp, talantıñızdı jerge kómip jasırğan edim. Minekey, aqshañız, alıñ», – deпти.

²⁶ Al xojayını oğan juwap qaytarıp bilay deпти: «Háy, jaman hám jalqaw xızmetshim! Meniñ ózim ekpegen jerden orıp, shashpağan jerden jynaytuğımındı bileedi ekenseñ, ²⁷ meniñ aqshamdı aylanısqa jiberetuğın adamğa beriwiñ tiyis edi, qayıtıp kelgenimde ózimdikin paydası menen alar edim. ²⁸ Endi onnan talanttı alıñlar da, onı on talantı barga beriñler! ²⁹ Öytkeni kimde bar bolsa, oğan jáne de mol etip beriledi, al kimde joq bolsa, onıñ barı da tartıp alınadı. ³⁰ Al mına jaramsız xızmetshini sırtqa, qarañğılıqqa shıǵarıp taslañlar. Sol jerde ol jılap, pushayman jeydi*».

Aqırzamandağı húkim

³¹ – Adam Ulı Óz saltanatı ishinde barlıq perishteleri menen birge kelgende, Óziniñ saltanatlı taxtına otıradı. ³² Sonda barlıq xalıqlar Onıñ aldına jynaladı hám Ol shopannıñ qoylardı eshkilerden ayırǵanı sıyaqlı, olardı ayırıp bóledi. ³³ Qoylardı oñ jaǵına, eshkilerdi sol jaǵına qoyadı. ³⁴ Sonda Patsha oñ jaǵındaǵılarǵa: «Keliñler, Ákemnen jarılqanǵanlar, dúnya jaratılǵannan beri sizler ushın tayarlap qoyılǵan patshalıqtı miyras etip alıñlar. ³⁵ Sebebi Men ash bolǵanımda, sizler Mağan awqat berdiñler, shóllegenimde, suw berdiñler, jat jerde júrgenimde, Meni qabil aldıñlar. ³⁶ Jalañash bolǵanımda, kiyim berdiñler, nawqas bolǵanımda, ǵamxorlıq qıldıñlar, qamaqta bolǵanımda, Mağan keldiñler», – deydi. ³⁷ Sonda haq adamlar Oğan: «Iyem! Bizler qashan ash bolǵanıñdı kórip, Sağan awqat berdik, qashan shóllegenıñdı kórip, suw berdik? ³⁸ Qashan jat jerde júrgeniñdı kórip, Seni qabil ettik, qashan jalañash bolǵanıñda, kiyim berdik?»

³⁹ Qashan nawqas yamasa qamaqta bolǵanıńdı kórip, Saǵan bardıq?» – deydi. ⁴⁰ Patsha olarǵa juwap berip: «Sizlerge shıńın aytıp turman: sizlerdiń usı islerdi Meniń mına eń qarapayım tuwısqanlarımńıń birewine islegenıńız – Maǵan islegenıńız boladı», – deydi. ⁴¹ Sonnan keyin, Ol sol jaǵındaǵılargá: «Háy, ǵargıs alǵanlar! Meniń qasımnan arman, shaytan hám onıń perishteleri ushın tayarlap qoyılǵan máńgilik otqa ketińler!» ⁴² Óytkeni Men ash bolǵanımda, sizler Maǵan awqat bermedińler, shóllegenimde, suw bermedińler. ⁴³ Jat jerde júrgenimde, Meni qabil almadıńlar, jalańash bolǵanımda, kiyim bermedińler, nawqas bolǵanımda, qamaqta bolǵanımda, Maǵan kelmedińler», – deydi. ⁴⁴ Sonda olar juwap berip: «Iyem! Bizler Seniń qashan ya ash bolǵanıńdı, ya shóllegenıńdı, ya jat jerde júrgenıńdı, ya jalańash, ya nawqas, ya qamaqta bolǵanıńdı kórip, Saǵan xızmet etpedik?» – deydi. ⁴⁵ Sonda Patsha juwap qaytarıp: «Sizlerge shıńın aytıp turman: sizlerdiń usı islerdi mına eń qarapayım birewine islemegenıńız – Maǵan islemegenıńız boladı», – deydi.

⁴⁶ Solay etip, olar máńgilik azapqa jiberiledi, al haq adamlar máńgilik ómirge erisedi.

Iysanı óltiriw ushın til biriktiriw

(Mrk 14:1-2; Luk 22:1-2;
Yuxn 11:45-53)

26 ¹ Iysa usı sózlerdiń hámme-sin aytıp bolǵannan keyin, Óz shákirtlerine:

² – Endi eki kúnnen soń, Qutqarıw bayramı^a bolatuǵının bilesizler. Sonda

Adam Ulı atanaq aǵashqa shegeleniwge uslap beriledi, – dedi.

³ Sol waqıtta bas ruwxaniyeler hám xalıq aqsaqalları Kayafa degen bas ruwxaniydiń háwlisine jıynaldı. ⁴ Olar Iysanı hiyle menen qolǵa túsirip óltiriw haqqında másláhátlesti. ⁵ Biraq olar: «Xalıq arasında qozǵalań bolmawı ushın, bul isti bayram kúnleri islemeyik», – desti.

Iysa Betaniyada

(Mrk 14:3-9; Yuxn 12:1-8)

⁶ Iysa Betaniyada, burın teri keselligi menen awırǵan Shimonnıń úyinde, ⁷ dasturxan basında otırǵanda, qolında qımbatbaha átir mayǵa tolı mármer ıdı bar bir hayal Onıń qasına kelip, átir maydı Onıń basına quydı. ⁸ Bunı kórgen shákirtleri ashıwlap:

– Bunday ısrapkershiliktiń ne keregi bar? ⁹ Bul átir maydı qımbatqa satıp, aqshasın jarlılargá úlestirip beriwge bolatuǵın edi, – desti.

¹⁰ Biraq Iysa bunı esitip, olarǵa:

– Bul hayaldı nege uyaltıp atırsızlar? Ol Maǵan jaqsılıq isledi. ¹¹ Jarlılar sizler menen bárqulla birge, al Men sizler menen bárqulla birge bolmayman. ¹² Ol bul átir maydı deneme quyıp, Meni jerlewge tayarladı. ¹³ Sizlerge shıńın aytıp turman: Xosh Xabar dúnyanıń qay jerinde járiyalansa da, bul hayal eske alınıp, onıń islegen isi aytilatıwın boladı, – dedi.

Yahudanıń satqınlıǵı

(Mrk 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Sońınan Iysanıń on eki shákirtiniń biri Yahuda Isqariot dep atalǵan adam bas ruwxaniylerge barıp:

^a **26:2** Qutqarıw bayramı – sózlikke qarań.

¹⁵ – Iysanı sizlerge uslap bersem, mağan ne beresizler? – dep soradı.

Olar oğan otız gúmis teñge usındı.

¹⁶ Yahuda da sol waqıttan baslap Iysanı uslap beriwge qolaylı payıt izledi.

Iysanıń Óz shákirtleri menen Qutqarılıw bayramınıń asın jewi

(Mrk 14:12-21; Luk 22:7-13;

Yuxn 13:21-30)

¹⁷ Ashıtqısız nan bayramınıń^a birinshi kúnde Iysanıń shákirtleri Oğan kelip:

– Qutqarılıw bayramınıń asın jewiń ushın qay jerde tayarlıq kóriwimizdi qáleysen? – dep soradı.

¹⁸ Ol juwap berip bilay dedi:

– Qaladağı pálenshe degen adamğa barıp, oğan: «Ustazımız: „Meniń kúnim jaqınlap qaldı. Shákirtlerim menen birge bayram asın seniń úyińde jeymen“, dedi», – dep aytıńlar.

¹⁹ Shákirtleri Iysanıń tapsırmasın orınlap, bayram asın tayarladı.

²⁰ Kesh bolğanda, Iysa on eki shákirti menen birge dasturxan átirapına otırdı. ²¹ Olar awqatlanıp otırғanda, Iysa:

– Sizlerge shıńın aytıp turman: arañızdağı birińiz Mağan satqınlıq isleydi, – dedi.

²² Sonda olar qattı qapa bolıp, birinen soń biri Onnan:

– Men emespen be, Iyem? – dep soray basladı.

²³ Iysa olarğa juwap berip:

– Meniń menen birge tabaqqqa qol salğan adam Mağan satqınlıq qıladı.

²⁴ Degen menen, Adam Ulı Ózi haqqında Muxaddes Jazıwda ayılğanday baratır, biraq Adam Ulına satqınlıq

qılıwshı hásiret shegedi! Ol adamnıń bul dúnyağa kelmegeni ózi ushın jaq-sıraq bolar edi, – dedi.

²⁵ Sonda Oğan satqınlıq qılatuğın Yahuda:

– Men emespen be, Ustaz? – dedi.

Iysa oğan:

– Bunı sen óziń ayttıń, – dep juwap berdi.

Iysanıń sońı keshesi

(Mrk 14:22-26; Luk 22:14-23;

1Kor 11:23-25)

²⁶ Olar awqatlanıp otırғanda Iysa nandı alıp, Qudayğa shúkirlik etti hám onı sindirip, shákirtlerine berdi de:

– Alıńlar, jeńler, bul – Meniń de-nem, – dedi.

²⁷ Sońınan Ol keseni alıp, Qudayğa shúkirlik bildirdi hám olarğa keseni berip bilay dedi:

– Hámmeńiz bunnan ishińler! ²⁸ Se-bebi bul – kóp adamnıń gúnalarınıń keshiriliwi ushın tógiletuğın, jańa kelisimdi bekietuğın Meniń qanıw.

²⁹ Sizlerge aytatuğınım: Ákemniń Patshalıǵında sizler menen jańasın ishetuğın kúnime deyin, Men bunday júzim ishimpliginen qayıtıp ishpeymen.

³⁰ Sońınan olar Qudaydı jrlaytuğın qosıq aytıp, Záyıtún tawına ketti.

Petrdiń Iysadan tanıwı haqqında

(Mrk 14:27-31; Luk 22:31-34;

Yuxn 13:36-38)

³¹ Sonda Iysa olarğa:

– Bul túni hámmeńiz Meni taslap ketesizler. Óytkeni Muxaddes Jazıwda bilay dep ayılğan:

«Shopandı shawıp taslağanımda,

a **26:17** Ashıtqısız nan bayramı – sózlikke qarań.

Súriwdegi qoylar tarqap ketedi»^a.

³² Biraq qayta tirilgenimnen keyin, sizlerden burın Galiláğa baraman, – dedi.

³³ Petr Óğan juwap berip:

– Seni hámmesi taslap ketse de, men Seni hesh qashan taslap ketpeymen, – dedi.

³⁴ Iysa óğan:

– Sağan shının aytıp turman: búgin túnde qoraz shaqıraman degenshe, sen Mennen úsh ret tanasań, – dedi.

³⁵ Petr Óğan:

– Mağan Seniń menen birge óliwge tuwra kelse de, men Sennen hesh qashan tanbayman, – dedi.

Basqa shákirtleriniń hámmesi de solay dedi.

Iysanıń Getsemanide duwa etiwı

(*Mrk 14:32-42; Luk 22:39-46*)

³⁶ Sońınan Iysa shákirtleri menen birge Getsemani degen jerge kelip, olarğa:

– Men ana jerge barıp duwa etip bolaman degenshe, sizler usı jerde otırıńlar, – dedi.

³⁷ Ózi menen birge Petrdi hám Zebedeydiń eki ulın alıp ketti de, qayǵırıp qıynala basladı. ³⁸ Sonda Iysa olarğa:

– Janım ólerdey qıynalıp tur. Sizler usı jerde qalıp, Meniń menen birge sergek bolıp turıńlar, – dedi.

³⁹ Sońınan Ol biraz shetirekke bardı da, betin jerge basıp, bılay dep duwa ete basladı:

– Ákem Meniń! Eger de múmkin bolsa, bul azap kesesi Mennen ótsin. Biraq Meniń emes, Seniń qálewıń bolsın!

⁴⁰ Shákirtleriniń qasına qaytıp kelip, olardıń uyıqlap atırǵanın kórdi de, Petrge:

– Solay etip, sizler Meniń menen birge uyıqlamay bir saat ta otıra almadıńlar ma? ⁴¹ Sergek bolıńlar! Azǵırılmawıńız ushın duwa etińler! Ruwx qáleydi, biraq dene hálsiz, – dedi.

⁴² Iysa ekinshi ret barıp, jáne bılay dep duwa etti:

– Ákejanım! Eger bul azap kesesi Men ishpey Mennen óte almasa, onda Seniń erkiń orınlansın.

⁴³ Qayıp kelip, olardıń jáne uyıqlap atırǵanın kórdi. Óytkeni kózlerin uyıqı basqan edi.

⁴⁴ Olardı qaldırıp, jáne barıp, úshinshi ret te sol sózlerin qaytalap duwa etti. ⁴⁵ Sońınan shákirtleriniń qasına qaytıp kelip, olarğa:

– Sizler ele uyıqlap, dem alıp atırsızlar ma? Mine, waqıt boldı, Adam Ulı gúnakarlardıń qolına uslap beriledi.

⁴⁶ Turıńlar, kettik. Qarańlar, Mağan satqınlıq qılıwshı jaqınladı, – dedi.

Iysanıń qolǵa alınıwı

(*Mrk 14:43-50; Luk 22:47-53;*

Yuxn 18:3-12)

⁴⁷ Iysa ele sóylep turǵanda, Onıń on eki shákirtiniń biri Yahuda keldi. Onıń menen birge bas ruwxaniyler hám xalıq aqsaqalları jibergen júdá kóp adamlar bar edi. Adamlar qollarına qılısh hám shoqmar uslaǵan edi. ⁴⁸ Satqınlıq qılıwshı olarğa belgi berip: «Men kimdi súysem, Ol – Sonıń Ózi. Onı qolǵa alıńlar», – degen edi.

⁴⁹ Ol dárriw Iysanıń qasına barıp: – Assalawma áleykum, Ustaz! – dep Onı súydi.

⁵⁰ Iysa óğan:

– Háy, dostım, nege keldiń? – dedi.

^a 26:31 Zxr 13:7.

Sonda olar Iysaǵa jaqınlap keldi de, Oǵan tıp berip, uslap aldı. ⁵¹ Sol waqıtta-aq Iysanıń qasındaǵılardan biri qılıshın suwırıp alıp, bir siltep, bas ruwxaniydiń qulınıń qulaǵın shawıp tasladı. ⁵² Biraq Iysa oǵan:

– Qılıshıńdı qınabına salıp qoy! Qılısh kóteriwshtilerdiń hámmesi de qılısttan qaza tabadı. ⁵³ Eger Men házir Ákemnen sorasam, Ol Maǵan on eki legionnan^a da artıq perishte jibermeydi, dep oylaysañ ba? ⁵⁴ Biraq eger onday bolsa, Muxaddes Jazıwlarıdaǵı solay bolıwı tiyis degen sózler qalayınsha orınlanadı? – dedi.

⁵⁵ Sonda Iysa xalıqqa:

– Meni uslaw ushın, jımayatshıǵa qarısı shıqqanday bolıp, qılısh hám shoqmar alıp keldińler me? Men hár kúni Ibadatxanada otırıp tálim beretuǵın edim, biraq sizler Meni uslamadıńlar. ⁵⁶ Usılarıń hámmesi payǵambarlardıń Jazıwlarınıń orınlanıwı ushın boldı, – dedi.

Sonda shákirtleriniń hámmesi Onı taslap, qashıp ketti.

Iysa joqarǵı keńes aldında

(*Mrk 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Yuxn 18:13-14, 19-24*)

⁵⁷ Iysanı qolǵa alǵanlar Onı Kayafa degen bas ruwxaniye apardı. Ol jerge diniy muǵallimler menen aqsaqallar jynalǵan edi. ⁵⁸ Petr Iysaǵa bas ruwxaniydiń háwlisine deyin uzaqtan erip bardı hám sońın kóriw ushın ishke kirip, saqshılar menen birge otırdı. ⁵⁹ Bas ruwxaniyeler hám pútkil joqarǵı keńes Iysanı ólim jazasına húkim etiw

ushın, Oǵan qarısı jalǵan gúwalıq izledi. ⁶⁰ Kóplegen jalǵan gúwalar kelse de, Oǵan taǵatuǵın ayıp taba almadı. Aqırında eki jalǵan gúwa kelip:

⁶¹ – Ol: «Qudaydıń Ibadatxanasın buzıp, onı úsh kúnniń ishinde qayta tikley alaman», – dep ayttı, – dedi.

⁶² Sonda bas ruwxaniy ornınan turıp, Iysadan:

– Olar Saǵan qarısı gúwalıq berip atır. Sen nege hesh juwap bermeyseń? – dep soradı.

⁶³ Biraq Iysa úndemedi. Sonda bas ruwxaniy Oǵan:

– Men Saǵan tiri Qudaydıń atı menen ant ishiwińdi talap qılamın, bizlerge aytshı: Qudaydıń Ulı, Masiyx – Sen biseń? – dep soradı.

⁶⁴ Iysa oǵan:

– Sol ekenimdi óziń aytıp tursań. Sizlerge aytatuǵınım: usı waqıttan baslap, sizler Adam Ulınıń Qúdiretliniń oń jaǵında otırǵanın^b hám aspandaǵı bulıtlardıń ústinde kiyatırǵanın kóresizler^c, – dedi.

⁶⁵ Sonda bas ruwxaniy óz kiyimlerin jırtıp:

– Ol Qudayǵa til tiygizdi-ǵo! Endi bizlerge gúwalardıń ne keregi bar? Onıń Qudayǵa til tiygizgenin házir ózlerińiz esittińiz! ⁶⁶ Sizlerdiń húkimnińiz qanday boladı? – dep soradı.

Olar juwap qaytarıp:

– Ol ólim jazasına tartılıwı tiyis, – dedi.

⁶⁷ Sonda olar Iysanıń betine túkirip, Onı ura basladı. Birewler betine shapalaq penen urıp, ⁶⁸ Oǵan:

– Háy, Masiyx! Bizlerge wáliylik etip ayt: Seni kim urdı? – dedi.

^a **26:53** *Bir legion* – Rim armiyasında 6000 áskerden ibarat áskeriy topar.

^b **26:64** Zab 109:1.

^c **26:64** Dan 7:13.

Petrдің Iysadan tanıwı

(*Mrk 14:66-72; Luk 22:56-62; Yuxn 18:15-18, 25-27*)

⁶⁹ Sol waqıtta Petr sırtta, háwlide otırǵan edi. Onıń qasına bir shorı qız kelip:

– Sen de galilalı Iysa menen birge ediń-ǵo, – dedi.

⁷⁰ Biraq ol hámmeniń aldında tanıp:

– Seniń ne aytıp turǵanıńdı túsineymen, – dedi.

⁷¹ Ol dárwazaǵa qaray baratırǵanda onı basqa bir shorı qız kórip, sol jerdegilerge:

– Mına adam nasıralı Iysa menen birge bolǵan-ǵo, – dedi.

⁷² Ol ant ishıp:

– Men ol Adamdı tanımayman, – dep jáne tandı.

⁷³ Birazdan soń, sol jerde turǵanlar Petrge jaqınlap kelip, oǵan:

– Írasında da, sen solardıń biriseń. Bul seniń sóylegenińnen anıq bilinip tur, – dedi.

⁷⁴ Sonda Petr:

– Shıńın aytıp turman, aldasam nálet jawsın, men ol Adamdı tanımayman, – dep ant ishti.

Sol waqıtta-aq qoraz shaqırdı.

⁷⁵ Sonda Iysanıń: «Qoraz shaqıraman degenshe, sen Mennen úsh ret tanaşań», – degen sózi Petrdiń esine túsiti. Ol sırtqa shıǵıp ketip, ókirip jıladı.

Iysanıń Pilattıń aldına aparılıwı

(*Mrk 15:1; Luk 23:1-2; Yuxn 18:28-32*)

27 ¹ Tań atqanda, barlıq bas ruwxaniyeler menen xalıq aqsaqalları Iysanı óltiriw tuwralı

keñesti de, ² Onı baylatıp, rimli hákim Pilatqa aparıp tapsırdı.

Yahudanıń ólimi

(*Elsh 1:18-19*)

³ Sonda Iysaǵa satqınlıq qılǵan Yahuda Onıń jazaǵa húkim etilgenin kórip ókindi de, alǵan otız gúmis teńgeni bas ruwxaniyeler menen xalıq aqsaqallarına qaytarıp berip:

⁴ – Men satqınlıq qıldım. Ayıpsız qandı tóktirip, gúna isledim, – dedi.

Olar oǵan:

– Bizlerge ne? Óziń bil, – dedi.

⁵ Sonda Yahuda gúmistı Ibadatxananıń ishine ılaqtırıp tasladı da, sırtqa shıǵıp ketip, asılıp óldi.

⁶ Bas ruwxaniyeler gúmistı alıp:

– Bunı Ibadatxana qaznasına salıwǵa bolmaydı, sebebi bul qannıń qunı, – dedi.

⁷ Olar óz ara oylasıp, sol aqshaǵa gúlalshınıń egislik jerin satıp aldı da, onı jat jerden kelgenlerdi jerlewge arnadı. ⁸ Sonlıqtan sol jer usı künge deyin «Qan jeri» dep ataladı.

⁹ Solay etip, Eremiya payǵambardıń aldın ala aytqan mına sózleri orınladı: «Olar otız shekel gúmistı, yaǵnıy Izraildiń urpaqları bahalaǵan Onıń qunın alıp, ¹⁰ Jaratqan Iye maǵan aytqanıday, gúlalshınıń egislik jeri ushın berdi».^a

Ólim húkimi

(*Mrk 15:2-15; Luk 23:3-5, 13-25; Yuxn 18:33-38; 19:1-16*)

¹¹ Iysa rimli hákimniń aldında turǵanda, hákim Onnan:

– Sen Yahudiylardıń Patshasınıń – dep soradı.

^a **27:9-10** Zxr 11:12-13; Erm 19:1-13; 32:6-9.

Iysa oğan:

– Sol ekenimdi óziń aytıp tursań, – dep juwap berdi.

¹² Al bas ruwxaniyeler menen xalıq aqsaqalları Onı ayıplaǵanda, Ol hesh juwap bermedi.

¹³ Sonda Pilat Oǵan:

– Saǵan qarsı qanshama gúwaliqlar berilip atırǵanın esitip turǵan joqsań ba? – dedi.

¹⁴ Biraq óziniń birde bir sózine Iysanıń juwap qaytarmaǵanına hákim qattı hayran qaldı.

¹⁵ Qutqarılıw bayramında xalıq soraǵan bir tutqındı bosatıp beriw hákimniń ádeti edi. ¹⁶ Sol waqıtta qamaqta Barabba degen belgili bir jinayatshı bar edi. ¹⁷ Xalıq jynalıp bolǵanda, Pilat olarǵa bilay dedi:

– Sizler kimdi bosatıp beriwimdi qáleysizler? Barabbanı ma yamasa Masiyx dep atalatuǵın Iysanı ma?

¹⁸ Öytkeni ol olardıń Iysanı ózine kúnshillik penen uslap bergenin bi letuǵın edi.

¹⁹ Pilat húkim gúrsisinde otırǵanda, hayalı oǵan mınaday xabar jiberdi: «Sol haq Adamǵa hesh náirse isleme. Men búgin túsimde Ol sebepli kóp azap shektim».

²⁰ Bas ruwxaniyeler menen xalıq aqsaqalları xalıqtı úgitlep:

– Barabbanı bosatıp berip, Iysanı óltiriwdi talap etińler, – dedi.

²¹ Hákim olardan jáne:

– Sizlerge ekewiniń qaysısın bosatıp beriwimdi qáleysizler? – dep soradı.

Olar:

– Barabbanı, – dedi.

²² Pilat olardan:

– Al Masiyx dep atalatuǵın Iysaǵa ne isleyin? – dep soradı.

Olardıń hámmesi de:

– Onı atanaq aǵashqa shegelet! – dedi.

²³ Al Pilat olardan:

– Ol qanday jamanlıq isledi, aqırı? – dep soradı.

Biraq olar:

– Onı atanaq aǵashqa shegelet! – dep qattıraq baqırısı.

²⁴ Pilat hesh náirse isley almaytuǵının hám qozǵalań baslanajaǵın sezip, suw aldı da, xalıqtıń kóz aldında qolın juwıp:

– Bul adamnıń qanınıń tógiliwine men ayıplı emespen, sizler juwapkersiz, – dedi.

²⁵ Pútkil xalıq:

– Onıń qanı ushın bizler hám bizlerdiń balalarımız juwapker bolǵaymız! – dep juwap qaytardı.

²⁶ Sonda Pilat olardan Barabbanı bosatıp berdi. Al Iysanı qamshılata qannan soń, atanaq aǵashqa shegelewge tapsırdı.

Áskerlerdiń Iysanı masqaralawı

(Mrk 15:16-20; Yuxn 19:2-3)

²⁷ Sonda hákimniń áskerleri Iysanı hákim Pilattıń sarayına alıp barıp, Onıń aldına pútkil áskerlerdi jynadı.

²⁸ Onıń kiyimlerin sheship, ústine qırmızı shapan japtı da, ²⁹ tikenli shıbıqlardan taj órip, Onıń basına kiygizdi. Oń qolına qamıs tayaqtı uslattı da, Onıń aldına dizerlep otırıp:

– Jasasın, Yahudiylardıń Patshası! – dep mazaq etti.

³⁰ Oǵan tükirdi, qamıstı alıp, Onıń basına urdı. ³¹ Onı masqaralap bolǵannan keyin, ústindegi shapanı sheship alıp, Oǵan Óz kiyimin kiygizdi de, atanaq aǵashqa shegelew ushın alıp ketti.

Iysaniń atanaq aǵashqa shegeleniwi

(*Mrk 15:21-32; Luk 23:26-43; Yuxn 19:17-27*)

³² Áskerler shıǵıp baratırǵanda Shimon atlı bir kireneli adamdı ushıratıp, onı Iysaniń atanaq aǵashın arqalap alıp júriwge májbúrledi. ³³ Golgota dep atalǵan, yaǵnıy «Bas súyek ornı» degendi ańlatatuǵın jerge kelgende, ³⁴ olar Iysaǵa ót qosılǵan sharaptı ishiwge berdi, biraq Ol tatıp kórip, ishiwden bas tarttı.

³⁵ Onı atanaq aǵashqa shegelep bolǵannan soń shek taslasıp, kiyimlerin óz ara bólisti^a, ³⁶ sońınan otırıp, Onı qarawılladı. ³⁷ Onıń ayıbın kórsetetuǵın: «BUL – YAHUDIYLERDİŇ PATSHASÍ IYSA» degen jazıwdı basınıń ústi betine, aǵashqa qaǵıp qoydı. ³⁸ Iysa menen birge eki qaraqshını da, birewin oń tárepine, ekinshisin sol tárepine atanaq aǵashqa shegeledi.

³⁹ Iysaniń janınan ótip baratırǵanlar basların shayqadı hám Onıń ústinen kúlip^b:

⁴⁰ – Háy, Ibadatxananı buzıp, Onı úsh kúnniń ishinde qayta tikleyjaq bolǵan, Sen! Eger Sen Qudaydıń Ulı bolsań, qánekey, Ózińdi Óziń qutqarıp, atanaq aǵashtan túsip kórshi! – desti.

⁴¹ Bas ruwxaniyeler, diniy muǵallimler hám aqsqaqallar da Onı mazaq qılıp bılay dedi:

⁴² – Bul basqalardı qutqarıp, Ózin Ózi qutqara almaydı. Eger Ol Izraildiń Patshası bolsa, házir atanaq aǵashtan

tússin. Sonda bizler Oǵan isenemiz. ⁴³ Ol Qudayǵa arqa súyep tur. Eger Quday qálese, házir Onı qutqarsın^c. Sebebi Ol: «Men Qudaydıń Ulıman», – degen edi-ǵo.

⁴⁴ Iysa menen birge atanaq aǵashqa shegelengen qaraqshılar da Onı usılay mazaq etti.

Iysaniń jan tapsırıwı

(*Mrk 15:33-41; Luk 23:44-49; Yuxn 19:28-30*)

⁴⁵ Túske saat on ekiden baslap, túsken keyin saat úshke deyin, pútkil jerdi qarańǵılıq qaplap turdı. ⁴⁶ Saat úshler shamasında Iysa qattı dawıs penen:

– Eliy, Eliy! Lama sabaxtani? – dep baqırdı. Bul: «Qudayım, Qudayım! Nege Meni taslap kettiń?»^d – degen di ańlatadı.

⁴⁷ Sol jerde turǵanlardıń geybirewleri bunı esitip:

– Ol Iliyastı shaqırıp atır, – dedi.

⁴⁸ Dárriw olardıń birewi juwırıp barıp, bir sorgıshtı sirke suwına batırıp aldı da, onı tayaqqa qadap, Oǵan ishiwge berdi.

⁴⁹ Al basqaları:

– Toqtay tur, Iliyas kelip, Onı qutqarar ma eken, kóreyik, – desti.

⁵⁰ Iysa jáne bálent dawıs penen baqırdı da, jan tapsırdı.

⁵¹ Sol waqıtta-aq Ibadatxananıń Muxaddesxanasındaǵı perde joqarıdan tómenge deyin qaq ayırılıp, ekige bólindi. Jer silkinip, jartaslar jarıldı. ⁵² Qábirler ashılıp, jatırǵan muxaddeslerdiń kóbisi qayta tirildi. ⁵³ Iysa

a **27:35** Zab 21:19.

b **27:39** Zab 21:8.

c **27:43** Zab 21:9.

d **27:46** Zab 21:2.

qayta tirilgennen keyin, olar qábirle-rinen shıǵıp, muxaddes qalaǵa bardı hám kóp adamlarǵa kórindi.

⁵⁴ Jer silkiniwdiń hám basqa waqı-yaldıń bolǵanın kórgen júzbası hám onıń menen birge Iysanı qarawilla-ǵanlar qattı qorqısıp:

– Bul haqıyqattan da, Qudaydıń Uli eken! – desti.

⁵⁵ Sol jerde uzaqtan qarap turǵan kóp hayallar da bar edi, olar Iysanıń izine Galiladan erip kelip, Oǵan xız-met etken edi. ⁵⁶ Olardıń arasında magdalalı Máriyam, Yaqıp penen Yusuptıń anası Máriyam hám Zebe-deydiń ullarınıń anası da bar edi.

Iysanıń qábirge qoyılıwı

(*Mrk 15:42-47; Luk 23:50-56;*
Yuxn 19:38-42)

⁵⁷ Kesh bolǵanda, Arimatiyadan Yusup atlı bir bay adam keldi. Ol da Iysanıń shákirti edi. ⁵⁸ Ol Pilatqa barıp, Iysanıń denesin soradı. Pilat oǵan be-riwdi buyırdı. ⁵⁹ Yusup deneni alıp, onı taza zıǵır kepinge oradı da, ⁶⁰ óziniń jartasta oyılǵan jańa qábirine aparıp qoydı. Sońınan úlken bir tastı doma-latıp, qábirdiń awzına qoydı da, sol jerden ketip qaldı. ⁶¹ Magdalalı Má-riyam menen basqa Máriyam sol jer-de, qábirdiń qarsısında otırǵan edi.

Qábirdi qarawıllaw

⁶² Kelesi kúni, yaǵnıy yahudiylardıń tayarlıq kúninen^a keyingi Shabbat kú-ni^b bas ruwxaniyeler menen pariseyler Pilattıń aldına jıynalıp, ⁶³ oǵan:

– Taqsır! Ana ótirikshiniń tiri waq-tında: «Men úsh kúnnen keyin qayta

tirilemen», – degeni esimizge tústi. ⁶⁴ Sonlıqtan da, shákirtleri túnde ke-lip, Onı urlap alıp ketip, xalıqqa: «Ol ólimnen qayta tirildi», – dep ayt pawı ushın, Onıń qábirin úsh künge deyin qarawıllawǵa buyırıp berdi. Olay et-pesek, sońǵı jalǵan burınǵısına da beter boladı, – dedi.

⁶⁵ Pilat olarǵa:

– Saqshılar bar-ǵo. Barıp, qábirdi óz bilgenlerińizshe gúzetińler, – dedi.

⁶⁶ Olar barıp, tasqa mór bastı da, qá-birge saqshı qoydı.

Iysanıń qayta tiriliwi

(*Mrk 16:1-10; Luk 24:1-12;*
Yuxn 20:1-10)

28 ¹ Shabbat kúni ótkennen soń, ekshembi kúni tań sá-hárde magdalalı Máriyam hám bas-qa Máriyam qábirdi kóriwge keldi. ² Birden jer qattı silkinip, Jaratqan Iyeniń perishtesi aspannan túsip kel-di de, qábirdiń awzındaǵı tastı doma-latıp alıp taslap, onıń ústine otırdı. ³ Perishteniń túsi jıldırımday bolıp, kiyimi qarday appaq edi. ⁴ Saqshılar onnan qattı qorqıp qaltırastı hám óli sıyaqlı bolıp, janları qalmadı.

⁵ Perishte hayallarǵa:

– Qorqpańlar! Atanaq aǵashqa she-gelengen Iysanı izlep kelgenińizdi bilemen. ⁶ Ol bul jerde joq. Óziniń aytqanıday, Ol qayta tirildi. Barıp, Onıń jatqan jerin kórińler. ⁷ Házir tez Onıń shákirtlerine barıp, Iysanıń ólimnen qayta tirilgenin aytıńlar! Ol sizlerden burın Galilaǵa baradı. Onı sol jerde kóresizler! Meniń sizlerge aytatuǵınım usı, – dedi.

^a **27:62** *Tayarlıq kúni* – juma kúni.

^b **27:62** *Shabbat kúni* – shembi kúni.

⁸ Hayallar birese qorqısıp, birese qattı quwanısıp, qábirden tez shıqtı da, Onıń shákirtlerine xabardı jetki-ziw ushın asıǵıp juwırıp ketti.

⁹ Kútilmegende Iysa olardıń aldınan shıǵıp:

– Assalawma áleykum! – dedi.

Olar jaqınlap keldi de, Iysanıń ayaǵın qushaqlap, Oǵan sıyındı. ¹⁰ Sonda Iysa olarǵa:

– Qorqpańlar! Tuwısqanlarıma barıp aytıńlar, Galilaǵa barsın. Olar Meni sol jerde kóredi, – dedi.

Saqshılardıń xabarı

¹¹ Hayallar jolda júrgende saqshılardıń geybirewleri qalaǵa barıp, bolǵan waqıyanıń barlıǵın bas ruwxaniylerge aytıp berdi. ¹² Bas ruwxaniyler aq-saqallar menen jynalısqı keńesti de, áskerlerge kóp aqsha berip:

¹³ – «Túnde bizler uyıqlap atırǵanımızda shákirtleri kelip, Onı urlap alıp ketti», – dep aytıńlar. ¹⁴ Eger bul xabar hákimniń qulaǵına jetse, bizler

onıń menen kelisip, sizlerdi hár qanday báleden saqlap qalamız, – dedi.

¹⁵ Áskerler aqshanı alıp, olardıń úyretiwı boyınsha isledi. Al usı sóz yahudiylerdiń arasında búgingi kúnge deyin keń tarqalǵan.

Ulı tapsırma

(Mrk 16:14-18; Luk 24:36-49; Yuxn 20:19-23; Elsh 1:6-8)

¹⁶ On bir shákirti Galilaǵa, Iysanıń ózlerine aytqan tawına bardı. ¹⁷ Olar Iysanı kórgende, Oǵan sıyındı, biraq geybirewleri gúmanlandı. ¹⁸ Sonda Iysa olardıń qasına kelip:

– Maǵan aspanda da, jerde de pútkil biylik berilgen. ¹⁹ Sonlıqtan da barıp, barlıq xalıqlardı Maǵan shákirt qılıńlar: olardı Ákeniń, Uldıń hám Muxaddes Ruwxtıń atı menen shomıldırıp, ²⁰ Meniń sizlerge buyırǵanlarımniń hámme sin orınlawdı olarǵa úyretińler. Minekey, Men dúnyanıń aqrına deyin hámme waqıt sizler menen birge bolaman! – dedi.

Mark jazğan Xosh Xabar

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul Xosh Xabardı Yuxan dep te atalğan Mark jazğan. Ol ózi elshi bolmaǵanı menen de, Pavel hám Barnaba menen birge xızmet etken (Elsh 13:5). Áyyemgi masiyxıylardıń maǵlıwmatı boyınsha ol Petrdiń dilmashı bolǵan.

Ol kitaptı yahudiy emeslerge, yaǵnıy rimlilerge hám basqa millet adamlarına qarata jazğan bolıwı múmkin. Sebebi kitapta yahudiylerdiń úrp-ádetleri hám arameyshe sózlerdiń mánisleri túsindiriledi.

Mark Iysanıń qúdireti hám biyligine ayırıqsha pát beredi. Ol Iysanı Qudaydıń Ulı dep tastıyıqlap, Iysa ullı Ustaz, teńi joq Shıpkaker ekenin, hátteki shaytan, jinler hám

ólim Oǵan boysınatuǵının sóz qıladı. Avtor Iysanıń tábiyat, gúna, diniy úrp-ádetler hám Ibadatxanadaǵı tártip ústinen Húkimdar ekenin kórsetedi. Iysanıń adamlarǵa shıpa bergeni haqqında Mark qayta-qayta sóz etip, Onıń bul káramatlarıń hámмесin Qudaydıń qúdireti menen qılǵanın tastıyıqlaydı.

Jáne de, usı kitaptaǵı 10-bap 45-ayatta Iysanıń Ózi: «Adam Ulı Ózine xızmet ettiriwge emes, al Ózi xızmet etiwge hám kópplerdiń azatlıqunın tólew ushın, Óz janın baǵıshlawǵa keldi», – dep aytqanıday, Mark Iysanı barlıq adamlardı gúnadan azat qılıw ushın Quday jiberген xızmetshi sıpatında kórsetedi.

Yaqıyanıń jol tayarlawı

(*Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Yuxn 1:19-28*)

1 ¹ Qudaydıń Ulı Iysa Masiyx-tıń^a Xosh Xabarınıń baslanıwı. ² Iyshaya payǵambardıń kitabında* bilay dep jazılǵan:

«Mine, Men aldırnan xabarshımdı jiberemen, Ol Seniń baratıǵın jolıńdı tayarlap qoyadı^b.

³ Shól dalada baqırǵan bir dawıs esitiledi: „Iyemizge jol tayarlańlar,

^a **1:1** *Masiyx* – «Basına may quyılǵan adam» degen mánisti ańlatadı. Quday wáde etken Qutqarıwshı. Sózlikke qarań.

^b **1:2** Mal 3:1.

Onıń júretuǵın jolların dúzetińler!^a

⁴ Yaǵıya shól dalagá kelip, adamlardı suwǵa shomıldırıldı^b. Olarǵa gúnaların keshiriliwi ushın táwbege keliwdi hám suwǵa shomıldırılıwdı járiyalap júrdi. ⁵ Sonda pútkil Yahudiya úlkesiniń xalqı hám Erusalim turǵınlarınıń hámmesi oǵan barıp, gúnaların moyınladı hám Iordan dáryasında shomıldırıldı.

⁶ Yaǵıya túye júninin kiyim kiyip, beline teri qayıs taǵıp, shegirtke hám jabayı hárreniń palı menen awqatlanatuǵın edi. ⁷ Ol xalıqqa járiyalap:

– Meniń izimnen mennen de qúdiretli Birew kiyatır. Men iyilip, Onıń ayaq kiyiminiń bawın sheshiwge de ılayıqlı emespen. ⁸ Men sizlerdi suw menen shomıldırđım, al Ol sizlerdi Muxaddes Ruwx penen shomıldıradı, – dedi.

Iysanıń shomıldırılıwı

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ Sol kúnleri Iysa Galila úlkesindegi Nasira qalasınan kelip, Iordan dáryasında Yaǵıyanıń qolman shomıldırıldı.

¹⁰ Iysa suwdan shıǵıwdan-aq, aspannıń ashılǵanın hám Muxaddes Ruwxtıń kepter pishininde Óziniń ústine túskenin kórdi. ¹¹ Sonda aspannan:

– Sen – Meniń súyikli Ulımsañ, Men Saǵan ırzaman!^c – degen saza esitildi.

Iysanıń sınaılıwı

(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Sonnan soń, dárriw Muxaddes Ruwx Iysanı shólge apardı. ¹³ Iysa

shólde qırıq kún bolıp, shaytan tárepinen sınaldı. Ol jabayı haywanlar arasında boldı hám perishteler Oǵan xızmet etti.

Iysanıń Óz xızmetin baslawı

(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Yaǵıya qamaqqa alıngannan keyin, Iysa Galila úlkesine keldi hám Qudaydıń Xosh Xabarın járiyalap:

¹⁵ – Waqıt boldı, Qudaydıń Patshalıǵı jaqınladı. Táwbe etip, Xosh Xabarǵa isenińler! – dedi.

Iysanıń dáslepki shákirtleri

¹⁶ Iysa Galila kóliniń jaǵası menen baratırǵanda, kólge aw salıp júrgen Shimondı hám onıń inisi Andreydi kórdi. Olar balıqshılar edi. ¹⁷ Iysa olarǵa:

– Meniń izime erińler! Men sizlerdi adamlardı awlaytuǵın awshılar^d qılamın, – dedi.

¹⁸ Olar dárriw awların taslap, Onıń izine erdi.

¹⁹ Iysa biraz júrgennen soń, Zebedeıdiń ulı Yaǵıptı hám onıń inisi Yuxandı kórdi. Olar qayıqta awların jamap otırǵan edi. ²⁰ Iysa dárriw olardı da shaqırdı. Olar da ákesi Zebedeıdi jumısshılar menen qayıqta qaldırıp, Iysanıń izine erdi.

Iysanıń jindi quwıp shıǵarıwı

(Luk 4:31-37)

²¹ Olar Kaparnahum qalasına keldi. Shabbat kúni Iysa dárhal májilixanaǵa

a **1:3** Iysh 40:3.

b **1:4** *Suwǵa shomıldırıw* – grek tilinde «baptizo». Bul rásim adamlardıń Qudaydıń alında táwbe etip, taza ómirdi baslawınıń nishanı.

c **1:11** Zab 2:7; Iysh 42:1.

d **1:17** *Adamlardı awlaytuǵın awshılar* – Qudaydıń jolına túsiriwshiler.

kirip, tálim bere basladı. ²² Adamlar Onıń tálimine tań qalıstı, sebebi Ol diniy muǵallimler sıyaqlı emes, al Óz biyligi menen tálim berdi.

²³ Sol waqıtta olardıń májilixanasında jawız ruwxlı bir adam bolıp, ol:

²⁴ – Nasıralı Iysa! Bizler menen ne jumısıń bar? Sen bizlerdi joq etiwge keldiń be? Seniń kim ekenińdi bilemen, Sen – Qudaydıń Muxaddiseiń! – dep baqıra basladı.

²⁵ Biraq Iysa jawız ruwxqa keyip:
– Únińdi óshir de, onnan shıǵıp ket! – dedi.

²⁶ Jawız ruwx adamdı qaltırattı da, qattı baqırıp, onnan shıǵıp ketti.

²⁷ Hámme tań qalısıp, óz ara:

– Bul ne? Bul qanday qúdiretli jańa tálimat? Onıń buyırığına jawız ruwxlar da boysınadı-ǵo, – desti.

²⁸ Iysa haqqında xabar tez arada pútkil Galila úlkesiniń hámme jeri-ne tarqaldı.

Iysanıń kóp adamlarǵa shıpa beriwı

(*Mat 8:14-17; Luk 4:38-41*)

²⁹ Májilixanadan shıǵıwdan-aq, Iysa Yaqıp hám Yuxan menen birge Shimon hám Andreydiń úyine keldi.

³⁰ Shimonnıń qáyin enesiniń ıssılıǵı kóterilip, awırıp jatırǵan edi. Olar Iysaǵa ol haqqında dárriw aytıp berdi.

³¹ Iysa hayaldıń qasına barıp, qolınan uslap turǵızǵanda, onıń ıssılıǵı túsip, olarǵa xızmet etti.

³² Quyash batıp kesh túskende, adamlar Iysaǵa barlıq awırǵan hám jin urǵanlardı alıp keldi. ³³ Pútkil qala xalqı esik aldına jıynaldı. ³⁴ Ol hár túrli awırıp menen awırǵan kóp

adamlarǵa shıpa berdi hám kóp jinlerdi quwıp shıǵardı. Iysa jinlerdiń sóylewine ruxsat bermedi, óytkeni jinler Onıń kim ekenin biletuǵın edi.

Iysanıń Galiladaǵı wazı

³⁵ Tań azanda Iysa erte turıp, úyden shıqtı hám awlaq jerge barıp, duwa etti. ³⁶ Shimon hám onıń qasındaǵılar Onı izlep shıqtı. ³⁷ Onı tapqannan soń, Oǵan:

– Hámme Seni izlemekte, – desti.

³⁸ Ol juwap berip:

– Júrińler, jaqın jaylasqan qalalarǵa barayıq. Men ol jerlerde de waz aytıwım kerek, sebebi Men sol ushın kelgenmen, – dedi.

³⁹ Solay etip, Iysa pútkil Galila úlkesin aralap, olardıń májilixanalarında waz aytıp, jinlerdi quwıp shıǵardı.

Iysanıń teri keselligine shalıńǵan adamǵa shıpa beriwı

(*Mat 8:1-4; Luk 5:12-16*)

⁴⁰ Teri keselligine shalıńǵan bir adam Iysaǵa kelip, Onıń aldında dize búkti hám Onnan ótinip:

– Eger Sen qáleseń, meni kesellikten tazalay alasań, – dedi.

⁴¹ Iysanıń jańı ashıp, qolın sozıp, oǵan tiygizdi de:

– Qáleymen, tazalan! – dedi.

⁴² Sol waqıtta-aq sol adam teri keselliginen qutılıp, tazalandı. ⁴³ Iysa qatań eskertip, onı dárhal jiberdi de:

⁴⁴ – Abaylı bol, hesh kimge hesh nárseni aytıwshı bolma! Biraq ruwxanıyge barıp ózińdi kórset te, teri keselliginen tazalanǵanıńdı adamlarǵa dálillew ushın, Muwsa buyırǵan qurbanlıqtı ber,^a – dedi.

^a **1:44** Leb 14:1-32.

⁴⁵ Biraq ol barıp, bolğan waqıyanıń hámme sin jar salıp ayta basladı. Sol sebepli, İysa endi qalaǵa ashıq kire almay qaldı hám qala sırtındaǵı dalańlıqta turdı. Sonda da xalıq Oǵan hár tárepten kele berdi.

Lán adamnıń shıpa tabıwı

(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

2¹ Bir neshe kúnnen keyin, İysa jáne Kaparnahumǵa qayıp keldi. Adamlar Onıń úyde ekenin esitkende, ² jıynalğan adamnıń kópiginen esik aldında da orın qalmadı. İysa olarǵa Qudaydıń sózin aytıp otırǵanda, ³ tórt adam bir lán adamdı kóterip, Oǵan alıp keldi. ⁴ Biraq adam kóp bolǵanlıqtan, İysaǵa jaqınlasa almadı. Sonlıqtan olar İysa otırǵan úydiń tóbesin ashıp, lán adamdı tósegi menen tómenge túsirdi. ⁵ İysa olardıń isenimin kórip, lán adamǵa:

– Balam, gúnaların keshirildi! – dedi.

⁶ Sol jerde bir neshe diniy muǵallimler otırǵan edi, olar ishlerinen: ⁷ «Ol nege Qudayǵa til tiygizip tur? Gúnalardı jalǵız Qudaydan basqa kim keshire aladı?» – dep oyladı.

⁸ İysa olardıń ne oylaǵanın dárriw bilip:

– Ishlerińizden nege bunday nárselerdi oylap tursızlar? ⁹ Lán adamǵa neni aytıw ańsatıraq: «Gúnaların keshirildi», – dew me yamasa «Ornıńnan turıp, tósegińdi alıp júr», – dew me?

¹⁰ Biraq, Adam Ulınıń^a jer betinde gúnalardı keshiriwge biyiligi bar ekenin bilip qoyınlar, – dedi de, lán adamǵa:

¹¹ – Saǵan aytaman: ornıńnan tur da, tósegińdi alıp, úyińe bar! – dedi.

¹² Adam ornınan turdı da, dárriw tósegin alıp, adamlardıń kóz aldında shıǵıp ketti. Hámme tań qalıstı hám Qudaydı maqtap:

– Bizler hesh qashan bunday nárse ni kórgen joq edik, – desti.

Lebiydiń shákirt bolıwı

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ İysa jáne kól jaǵasına barǵanda, xalıq Onıń qasına keldi hám Ol adamlarǵa tálím berdi. ¹⁴ İysa ketip baratırıp, salıq keńsesinde otırǵan Alpeydiń ulı Lebiydi^b kórdi de, oǵan:

– Meniń izime er! – dedi.

Ol ornınan turıp, İysanıń izine erdi.

¹⁵ İysa Lebiydiń úyinde dasturxan basında otırǵanda, kóplegen salıqshılar menen gúnakarlar Ol hám Onıń shákirtleri menen birge awqat jedi. Óytkeni Onıń izine eriwshi bunday adamlar kóp edi. ¹⁶ Pariseyler^c arasındaǵı diniy muǵallimler Onıń gúnakarlar hám salıqshılar menen birge as iship otırǵanın kórip, Onıń shákirtlerine:

– Ol nege salıqshılar hám gúnakarlar menen birge as iship otır? – dedi.

¹⁷ Bunı esitken İysa:

– Shıpakerge deni sawlar emes, al awırıwlar mıtáj. Men haq adamlardı emes, al gúnakarlardı shaqırıp ushın keldim, – dedi.

Oraza haqqında soraw

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Yaqıyanıń hám pariseylerdiń shákirtleri oraza tutatuǵın edi. Ayırım adamlar İysaǵa kelip:

^a **2:10** *Adam Ulı* – İysa Masiyx Ózin kóbinese usılay atadı, sózlikke qarań.

^b **2:14** *Lebiy* – Matta dep te tanılǵan. Mat 9:9 qarań.

^c **2:16** *Pariseyler* – İysanıń zamanında yahudiy xalqınıń kúshli diniy toparı.

– Yaqıyanıń hám pariseylerdiń shákirtleri oraza tutadı, al Seniń shákirtleriń nege oraza tutpaydı? – dep soradı.

¹⁹ Iysa olarǵa:

– Toyǵa kelgenler kúyew olar menen birge bolǵan waqıtta oraza tuta ala ma? Kúyew ózleri menen birge bolsa, olar oraza tuta almaydı. ²⁰ Biraq, olardan kúyew tartıp alıp ketiletuǵın kúnler keledi, olar sonda, sol kúnleri oraza tutadı.

²¹ Hesh kim eski kiyimge jańa tawardan jamaw jamamaydı. Olay etse, juwǵanda jańa jamaw qısqarıp, eski kiyimnen jirtılıp qaladı hám jirtiq burınǵısınan beter boladı. ²² Hesh kim jańa sharaptı eski meske quymaydı. Olay etse, jańa sharap eski mesti jarıp, sharap ta aǵıp ketedi, mes te jaramsız bolıp qaladı. Jańa sharap jańa meske quyılıwı tiyis, – dedi.

Shabbat kúni haqqında tartıs

(*Mat 12:1-8; Luk 6:1-5*)

²³ Bir Shabbat kúni Iysa biyday atızınıń arasınan ótip baratırǵanda, shákirtleri jol boyı biydaydıń masaqların úze basladı. ²⁴ Pariseyler Iysaǵa:

– Qara, olar ne ushın Shabbat kúni de islewege bolmaytuǵın isti^a islep atır, – dedi.

²⁵ Iysa olarǵa:

– Ózi de, qasındaǵılar da awqatqa mıtáj bolıp ash qalǵanda, Dawıttıń ne islegenin sizler hesh oqımaǵansızlar ma? ²⁶ Ol bas ruwxaniy Abiyatardıń zamanında Qudaydıń Úyine kirip, tek ruwxaniylerge ǵana jewge bolatuǵın, usnilǵan nanlardı ózi de

jegen, qasındaǵılarǵa da bergem emes pe?^b – dedi.

²⁷ Ol jáne:

– Adam Shabbat kúni ushın emes, al Shabbat kúni adam ushın jaratılǵan. ²⁸ Sonlıqtan Adam Ulı Shabbat kúni niń de iyesi, – dedi.

Iysanıń qolı lán adamǵa shıpa beriwi

(*Mat 12:9-14; Luk 6:6-11*)

3 ¹ Iysa jáne májilisxanaǵa kirdi. Ol jerde qolı lán bir adam bar edi. ² Geybirewler Iysanı ayıplamaqshı bolıp, Shabbat kúni sol adamǵa shıpa bermes pe eken dep, Onı ańlıdı. ³ Iysa qolı lán adamǵa:

– Ortaǵa shıq, – dedi. ⁴ Sońınan olardan:

– Nızam boyınsha Shabbat kúni ne islegen durıs: jaqsılıq pa yamasa jamanlıq pa? Adamnıń janın qutqarıw ma yamasa nabıt qılıw ma? – dep soradı.

Biraq olar úndemedi. ⁵ Iysa olarǵa ashıwlı názer taslap, olardıń tas bawırılıǵına qıynaldı hám sol adamǵa:

– Qolıńdı soz, – dedi.

Ol qolın sozǵanda, qolı burınǵıday sap-saw bolıp qaldı. ⁶ Biraq pariseyler sırtqa shıǵa sala dárriw Iysanı joq qılıw tuwralı Hirodtnıń tárepdarları menen til biriktire basladı.

Teńiz jaǵasındaǵı xalıq

⁷ Iysa Óz shákirtleri menen kóldiń jaǵasına shıqtı. Oǵan Galiladan kóp xalıq erip júrdi. Yahudiyadan, ⁸ Eruşalimnen, Idumeyadan, Iordannıń arǵı jaǵasınan hám Tir menen Sidon

^a **2:24** Shıǵ 34:21.

^b **2:25-26** 1Pat 21:6.

átirapınan júdá kóp adamlar Onıń islegen isleri haqqında esitip, Oǵan keldi. ⁹ Xalıq kóp jynalǵanlıqtan, Ózin tıǵılistirmasin dep, Iysa shákirtlerine qayıq tayarlawdı tapsırdı. ¹⁰ Sebebi Ol kóp adamlarǵa shıpa bergenlikten, awırıw adamlardıń hámmesi Oǵan qolların tiygizbekshi bolıp, átirapına tıǵılısa berdi. ¹¹ Hár qashan jawız ruwxlar Iysanı kórgende, Onıń aldına jıǵılıp:

– Sen – Qudaydıń Ulısań! – dep barırsatuǵın edi.

¹² Biraq Ol Óziniń kim ekenligin ashıq aytıwdı olarǵa qatań qadaǵan etetuǵın edi.

Iysanıń on eki elshisin tańlawı

(*Mat 10:1-4; Luk 6:12-16*)

¹³ Iysa tawǵa shıǵıp, Ózi qálegen adamlardı shaqırǵanda, olar Onıń qasına keldi. ¹⁴⁻¹⁵ Ózi menen birge bolıw ushın, Qudaydıń sózin járiyalaıwǵa jiberiw ushın hám jinlerdi quwıp shıǵarıwǵa biylik beriw ushın on ekisin tańladı.

¹⁶ Iysa tayınlaǵan on eki elshi mınalar edi: Ol Petr dep ataǵan Shimon, ¹⁷ Iysa Boanerges, yaǵnıy «gúldirmamanıń balaları» dep ataǵan Zebedeydiń ulları Yaqıp hám Yuxan, ¹⁸ Andrey, Filip, Bartolomey, Matta^a, Tomas, Alpeydiń ulı Yaqıp, Taddey, watansúyer Shimon ¹⁹ hám keyin Iysaǵa satqınlıq islegen Yahuda Isqariot.

Iysa hám Belzebúl

(*Mat 12:22-32;*

Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Sońınan Iysa úyge kirgende, jáne kóp xalıq jynalıp, Oǵan hám shákirtlerine awqatlanıwǵa múmkinshilik

bolmay qaldı. ²¹ Iysanıń úy-ishi bunı esitip, Onı alıp ketiw ushın jolǵa shıqtı. Óytkeni adamlar: «Ol esinen awıptı», – degen edi.

²² Erusalimnen kelgen diniy muǵallimler:

– Onda Belzebúl-shaytan bar. Ol jinlerdi jinlerdiń baslıǵınıń kúshi menen quwıp shıǵarıp júr, – desti.

²³ Sonda Iysa olardı Ózine shaqırıp alıp, olarǵa tımsallar menen sóyley basladı:

– Shaytandı shaytan qalay quwıp shıǵara aladı? ²⁴ Eger bir patshalıq óz ishinen bólinse, ol qulaydı. ²⁵ Bir úy óz ishinen bólinse, ol qulaydı. ²⁶ Eger shaytan ózine ózi qarsı shıǵıp, óz ara bólinse, onda onıń patshalıǵınıń qulap, tamam bolatuǵın waqtınıń jetkeni.

²⁷ Hesh kim de kúshli adamnıń úyine kirip, mal-múlkin tonay almaydı. Tek onı baylaǵannan keyin ǵana onıń úyin tonay aladı.

²⁸ Sizlerge shinın aytıp turman: adamlardıń hár qanday ǵınası da, til tiygiziwleri de keshiriledi. ²⁹ Biraq kim de kim Muxaddes Ruwxqa til tiygizse, hesh qashan keshirilmeydi. Ol máńgige ǵınalı boladı. ³⁰ Iysa bul sózlerdi adamlardıń: «Onda jawız ruwx bar», – degeni sebepli ayttı.

Iysanıń anası hám tuwısqanları

(*Mat 12:46-50; Luk 8:19-21*)

³¹ Sonda Iysanıń anası hám tuwısqanları keldi. Olar úydiń sırtında turıp, adam jiberip, Onı shaqırttı. ³² Átirapında otırǵan alaman Iysaǵa:

– Anań menen tuwısqanlarıń kelip, Seni sırtta shaqırıp tur, – dedi.

³³ Iysa olarǵa juwap qaytarıp:

^a **3:18** Matta – Lebiy dep te tańlǵan. Mat 9:9 qarań.

– Meniń anam kim, tuwısqanlarım kimler? – dedi de, ³⁴ átirapında otırǵanlarǵa qarap: – Mine, Meniń anam hám tuwısqanlarım! ³⁵ Kim de kim Qudaydıń erkin orınlasa, Meniń tuwısqanım da, anam da – sol, – dedi.

Tuqım sebiwshi tuwralı tımsal

(*Mat 13:1-9; Luk 8:4-8*)

4 ¹Iysa jáne kól jaǵasında tálim bere basladı. Átirapına júdá kóp xalıq jıynalǵanlıqtan, kóldegi qayıqqa minip otırdı, al xalıq kóldeń jaǵasında, qurǵaqlıqta turdı. ²Ol xalıqqa tımsallar menen kóp nárselerdi úyretip, bılay dedi:

³– Tıńlańlar: bir tuqım sebiwshi tuqım sebiwge shıǵıptı. ⁴Ol sepkende, tuqımlardıń geybirewleri jol shetine túsip. Quslar uship kelip, olardı shıqqı jep qoyıptı. ⁵Geybirewleri topıraǵı az bolǵan taslaqqa túsip, jer tereń bolmaǵanlıqtan tez kógerip shıǵıptı. ⁶Biraq kún shıqqannan soń solıp, tamırsız bolǵanlıqtan, quwrap qalıptı. ⁷Geybirewleri tikenler arasına túsip. Tikenler óskennen soń, olardı tunshıqtırıp taslaptı hám olar zúraát bermep. ⁸Al basqaları ónimli jerge túsip, kógerip ósip shıǵıptı hám geybirewleri otız, geybirewleri alpıs, geybirewleri júz eseden zúraát beripti.

⁹Qulaǵı bar adam jaqsılap esitip alsın!

Tımsaldıń maqseti

(*Mat 13:10-17; Luk 8:9-10*)

¹⁰Iysa jalǵız qalǵanda, on eki shákirti hám basqalar Onnan tımsallar haqqında soradı. ¹¹Iysa olarǵa bılay dedi: – Qudaydıń Patshalıǵınıń sırın bilw sizlerge berilgen. Al sırttaǵı basqa

adamlarǵa hámmesi tımsallap aytıladı. ¹²Solay etip:

«Olar qarap tursa da, kórmeydi, Tıńlap tursa da, túsınbeydi, Qaytıp kelip, keshirilmeydi»^a.

Tuqım sebiwshi tuwralı tımsaldıń túsindiriliwi

(*Mat 13:18-23; Luk 8:11-15*)

¹³Iysa olarǵa bılay dedi:

– Sizler bul tımsaldı túsınbeysizler me? Onda basqa barlıq tımsallardı qalay túsinesizler? ¹⁴Tuqım sebiwshi Qudaydıń sózin sebedi. ¹⁵Geybir adamlar jol shetine sebilgen tuqımlarǵa uqsaydı, olar Qudaydıń sózin esitiwden-aq, shaytan kelip, olardıń kewline sebilgen sózdi alıp ketedi. ¹⁶Bazılar taslaq jerge sebilgen tuqımlarǵa uqsaydı. Olar sózdi esitken waqıtta-aq onı quwanış penen qabil etedi. ¹⁷Biraq tamırsız bolǵanlıqtan turaqsızlıq etip, sóz ushın azap shegiwge yamasa quwdalanıwǵa tuwra kelgende, tez isenimnen qaytadı.

¹⁸Ayırımlar tikenler arasına sebilgen tuqımlarǵa uqsaydı. ¹⁹Olar sózdi esitse de, bul dúnyanıń táshiwishleri, baylıqqa aldanıw hám basqa da qumarlıqlar sózdi tunshıqtıradı, sonlıqtan olar zúraát bermeydi. ²⁰Al basqaları ónimli jerge sebilgen tuqımlarǵa uqsaydı. Olar sózdi esitip, onı qabil etedi hám zúraát beredi: birewleri otız, birewleri alpıs, birewleri júz eseden beredi.

²¹Iysa olarǵa jáne bılay dedi:

– Kim shıranı ıdıtıń yamasa káttiń astına qoyıw ushın ákeledi? Kerisinshe, onı shıra qoyǵıshqa qoyıw ushın ákelmey me? ²²Sebebi ashılmaytuǵın

^a **4:12** Iysh 6:9-10.

hesh qanday sır, bilinbeytuğın hesh qanday jasırın nárse joq. ²³ Qulağı bar adam jaqsılap esitip alsın!

²⁴ Iysa dawam etip, olarğa bilay dedi: – Esitkenleriñizge kewil awdarıñlar! Sizler qanday ólshem menen ólshep bersenler, ózleriñizge de sonday ólshem menen ólshep beriledi. Hátte, sizlerge qosımsha etip te beriledi. ²⁵ Kimde bar bolsa, oğan qosımsha etip beriledi, al kimde joq bolsa, onıñ barı da tartıp alınadı.

Ósip shıqqan tuqım tuwralı tımsal

²⁶ Soñ Iysa: – Qudaydıñ Patshalığı mınağan uq saydı: bir adam jerge tuqım sewipti. ²⁷ Ol tún bolğanda uyıqlaptı, kúndiz bolğanda oyanıptı: biraq tuqımın qalay kógerip óskenin bilmeyti. ²⁸ Öytkeni jer óz-ózinen zúraát beredi: dáslep kók shıgıp, soñnan masaq, al onnan soñ masaq ishinde dán ónedi. ²⁹ Al egin pisip jetiliskende, sol adam dárriw orıwğa kirisedi, sebebi orıw máháli keldi, – dedi.

Qıshqıl tuqım tuwralı tımsal

(*Mat 13:31-32; Luk 13:18-19*)

³⁰ Iysa tağı bilay dedi: – Qudaydıñ Patshalığın nege uq satayıq? Onı qanday tımsal menen túsindiriwge boladı? ³¹ Ol qıshqıl tuqımına^a uqsaydı. Jerge sebilgende, bul tuqım jer júzindegi barlıq tuqımlardıñ eñ kishisi boladı. ³² Biraq ol sebilgenen soñ ósip, shaqaları yayılıp, barlıq shóplerden úlken boladı hám oğan aspan qusları ushıp kelip, sayalı shaqalarına uya saladı.

³³ Iysa usınday kóp tımsallar menen xalıqqa túsine alğanınsha sóz ayttı.

³⁴ Olarğa tımsalsız hesh nárse ayt padı, al shákirtlerine awlaqta hám-mesin túsindirdi.

Iysanıñ dawıldı toqtatıwı

(*Mat 8:23-27; Luk 8:22-25*)

³⁵ Sol kúni keshte Iysa shákirtlerine: – Kóldiñ arğı jağasına óteyik, – dedi.

³⁶ Olar xalıqtı qaldırıp, Iysanı otırğan qayıǵı menen alıp ketti. Onıñ menen birge basqa qayıqlar da bar edi. ³⁷ Sonda kúshli dawıl kóterilip, tolqınlar qayıqtı soqqılaganda, qayıq suwğa tola basladı. ³⁸ Al Iysa qayıqtıñ artqı jağında basına dastıq salıp, uyıqlap atır edi. Shákirtleri Onı oyatıp:

– Ustaz! Bizler óletuğın boldıq-ǵo, sonda da Sağan bári bir me? – dedi.

³⁹ Iysa turdı da, samalğa tıyım salıp, tolqınğa:

– Toqta! Tımışlan! – dep buyırdı.

Sonda samal toqtap, awır tımışlıq ornadı.

⁴⁰ Iysa olarğa:

– Nege bunshama qorqasızlar? Ele isenimleriñiz joq pa? – dedi.

⁴¹ Biraq olar qattı qorqısıp, bir-birine:

– Samaldı da, tolqındı da Ózine boy-sındıratuğın bul kim? – desti.

Iysanıñ jin urğan adamğa shıpa beriwi

(*Mat 8:28-34; Luk 8:26-39*)

5 ¹ Olar kóldiñ arğı jağasındaǵı gerasalıardıñ úlkesine keldi. ² Iysa qayıqtan túsıwden-aq, Onıñ qarsı aldnan qábirlerdiñ arası menen kiyatırğan jawız ruwxqa shalınğan adam shıqtı.

^a **4:31** Qıshqıl tuqım – gorchica.

³ Bul adam qábirler arasında jasap júrgen bolıp, onı hesh kim shıñjır menen de baylap qoya almaǵan edi. ⁴ Neshe ret shıñjırlasa da, kisenlese de, ol hár qashan shıñjırlardı úzip, kisenlerdi sındırıp taslaytuǵın edi. Onı boysındırırwǵa hesh kimniń kúshi jetpeytuǵın edi. ⁵ Ol kúni-túni qábirler arasında hám tawdıń eteklerinde baqırıp júrip, ózin taslar menen jaraqatlaytuǵın edi.

⁶ Uzaqtan Iysanı kórgen ol juwırıp keldi de, ayaǵına jıǵılıp:

⁷ – Quday Taalanıń Ulı – Iysa! Meniń menen ne jumısıń bar? Quday ushın ótinemen, meni qıynama! – dep qattı baqırdı.

⁸ Óytkeni Iysa: «Háy, jawız ruwx, bul adamnan shıǵıp ket!» – degen edi.

⁹ Sonda Iysa onnan:

– Atıń kim? – dep soradı.

Ol:

– Meniń atım Úlken topar, sebebi bizler kóppiz, – dedi ¹⁰ hám ózlerin bul jerden basqa jaqqa jibermewin ótinip, Oǵan qattı jalındı.

¹¹ Sol jerdegi tawdıń eteginde úlken shoshqa padası jayılıp júrgen edi. ¹² Jawız ruwxlar Iysaǵa jalınıp:

– Bizlerdi sol shoshqalarǵa jiber, olarǵa kireyik, – dedi.

¹³ Iysa olarǵa ruxsat etti. Sonda jawız ruwxlar sol adamnan shıǵıp, shoshqalarǵa kirdi hám eki mıńǵa shamalas shoshqa padası juwırısıp, tik jardan kólge tústi de, suwǵa batıp ketti.

¹⁴ Shoshqa baǵıwshılar qashıp ketip, qala hám awıllarǵa bardı da, bolǵan waqıyanı aytıp berdi. Adamlar ne bolǵanın kóriw ushın keldi. ¹⁵ Olar Iysanıń qasına barıp, burın úlken jin toparı urǵan adamnıń aqıl-esi kirip, kiyinip otırǵanın kórgende qorqıp qalıstı. ¹⁶ Bolǵan waqıyanı kórgenler

jin urǵan adamǵa hám shoshqalarǵa ne bolǵanın olarǵa aytıp berdi.

¹⁷ Sonda adamlar Iysadan olardıń úlkesinen ketiwin ótine basladı.

¹⁸ Iysa qayıqqa mingende, jinnen azat bolǵan adam Oǵan:

– Seniń menen birge barayın, – dep jalındı.

¹⁹ Biraq Iysa oǵan ruxsat etpey:

– Úyińe, jaqınlarıńnıń qasına qayt, Iyemizdiń saǵan ne islegenin hám Onıń saǵan qanday miyrim-shápáát kórsetkenin olarǵa aytıp ber, – dedi.

²⁰ Ol adam sol jerden ketip, Iysanıń oǵan ne islegenin Dekapoliske barıp járiyalay basladı. Esitkenlerdiń hám-mesi tań qalıstı.

Tirilgen qız hám shıpa tapqan hayal

(*Mat 9:18-26; Luk 8:40-56*)

²¹ Iysa qayıq penen jáne arǵı jaǵaǵa ótkende, átirapına kóp adam jıynaldı. Ol jaǵada turǵanda, ²² Yair atlı májilixsana basshılarınıń biri keldi. Ol Iysanı kórip, ayaǵına jıǵıldı da:

²³ – Kishkene qızım ólim tóseginde jatır. Sen kelip, onıń ústine qolınıdı qoy, ol shıpa tawıp, tiri qalsın! – dep qattı jalındı.

²⁴ Iysa onıń menen birge ketti. Izine kóp xalıq erip, tıǵılıstırıp júrdi.

²⁵ Sol jerde on eki jıldan beri qan ketip awırıp júrgen bir hayal bar edi. ²⁶ Ol talay shıpakerlerden kóp azap shekken edi hám pútkil mal-múlkin sarplaǵan bolsa da hesh shıpa tappay, awhalı burınǵısınan beter bolǵan edi. ²⁷ Hayal Iysa haqqında esitip, adamlardıń arası menen Onıń artına jaqınlap kelip, Onı kiyimine qolın tiygizdi. ²⁸ Óytkeni ol ishinen: «Onıń kiyimine ǵana qolımdı tiygizsem, shıpa tabaman», – degen edi.

²⁹ Sol waqıtta-aq hayaldıń qan ke-tiwi toqtadı hám ol denesiniń shıpa tapqanın sezdi. ³⁰ Sonda Iysa Ózinen kúsh shıqqanın dárriw bilip, xalıqqa burıldı da:

– Meniń kiyimime kim qolın tiygiz-di? – dep soradı.

³¹ Shákirtleri Oǵan:

– Xalıqtıń Seni tıǵılıstırıp kiyatırǵanın kórip turıp, nege: «Meniń kiyimime kim qol tiygizdi», – dep soraysañ? – dedi.

³² Biraq Iysa bunı kim islegenin kó-riw ushın, átirapına qaray basladı.

³³ Sonda ózine ne bolǵanın bilgen ha-yal qorqıp hám qaltırıp, Onıń aldına keldi de, ayaǵına jıǵılıp, bar haqıyqattı aytıp berdi. ³⁴ Iysa oǵan:

– Qızım! Isenimiń seni qutqardı. Tı-nishlıq penen bara ber, endi dártińnen azap shekpeyseń, – dedi.

³⁵ Ol ele usılardı aytıp turǵanda, májilixsana basshısınıń úyinen adam-lar kelip:

– Qızıńız óldi. Endi nege Ustazdıń tınıshın alıp tursız? – dedi.

³⁶ Biraq Iysa bul sózlerdi esitse de, májilixsana basshısına:

– Qorqpa, tek isen, – dedi.

³⁷ Iysa Ózine Petr, Yaqıp hám onıń inisi Yuxannan basqa hesh kimniń eri-wine ruxsat etpedi. ³⁸ Olar májilixsa-na basshısınıń úyine kelgende, dawıs shıǵarıp qattı jılap atırǵan adamlardı kórdi. ³⁹ Iysa ishke kirip:

– Nege qayǵırıp, jılap tursızlar? Qız ólgen joq, tek uyıqlap atır, – dedi.

⁴⁰ Olar Iysanıń ústinen kúldi. Bi-raq Ol hámmeni shıǵarıp jiberip, Ózi menen birge qızdıń ata-anasın hám shákirtlerin alıp, qız jatırǵan bólmege kirdi. ⁴¹ Qızdıń qolınan uslap, oǵan:

– Talıta kumi! – dedi. Bul: «Qızım, saǵan aytaman, túrgel», – degendi bildiredi.

⁴² Qız dárriw ornınan turıp, júre basladı, onıń jası on ekide edi. Bu-nı kórgenler qattı tań qalıstı. ⁴³ Iysa olarǵa bul haqqında hesh kimge ayt-pawdı qatań buyırıp, qızǵa awqat be-riwdi tapsırdı.

Nasırálılardıń Iysanı tán almawı

(*Mat 13:53-58; Luk 4:16-30*)

6 ¹ Iysa sol jerden shıǵıp, Ózi ósken qalaǵa keldi. Onıń izine shákirt-leri de erdi. ² Shabbat kúni bolǵanda, Ol májilixsanada tálim bere basladı. Ol tıńlaǵan kóp adamlar tań qalısp:

– Bulardıń bárin Ol qayaqtan alǵan? Oǵan bunday danalıqtı kim bergen? Onıń qolları usınday káramatlardı qa-lay islemekte? ³ Ol aǵash ustası emes pe? Ol Máriyamniń ulı, Yaqıp, Ioses, Yahuda hám Shimonlardıń aǵası emes pe? Onıń qarındasları da usı jerde, bizlerdiń aramızda emes pe? – desip, Onı tán almadı.

⁴ Iysa olarǵa:

– Qádirlenbeytuǵın payǵambar bol-maydı, ol tek óz watanında, aǵayın-tuwǵanlarınıń arasında hám úyinde ǵana qádirsiz, – dedi.

⁵ Iysa ol jerde tek bir neshe awırırw adamlardıń ústine ǵana qolın qoyıp, shıpa berdi, biraq basqa káramatlar isley almadı ⁶ hám olardıń isenimsiz-ligine hayran qaldı.

Iysanıń on eki shákirtine tapsırma beriwi

(*Mat 10:5-15; Luk 9:1-6*)

Sońınan Iysa sol átiraptaǵı awıllardı aralap, tálim berdi. ⁷ On eki shákirtin shaqırıp alıp, olardı ekew-ekewden

jibere basladı hám olargá jawız ruwx-lardı quwıp shıǵarıwǵa biylik berdi.

⁸ Olargá:

– Jolǵa jalǵız tayaqtan basqa hesh náirse: nan da, dorba da, qaltalarıńızǵa aqsha da almańlar, ⁹ ayaqlarıńızǵa ayaq kiyim kiyseńler de, artıq kiyim almańlar, – dep buyırdı.

¹⁰ Ol jáne:

– Bargán jerińizde qaysı úyge kir-seńiz, ol jerden shıǵıp ketkenińizshe, sol úyde bolıńlar. ¹¹ Eger bir jerde sizlerdi qabil etpese hám sózlerińizdi tıńlamasa, sol jerden shıǵıp baratırıp, olargá eskertiw retinde, ayaqlarıńızdaǵı shańdı qaǵıp ketińler*, – dedi.

¹² Shákirtler barıp, xalıqqa táw-be etiwdi járiyalap júrdi ¹³ hám kóp jinlerdi quwıp shıǵarıp, kóp awırwıw adamlardı may menen sılap, olargá shıpa berdi.

Shomıldırıwshı Yaqıyanıń óltiriliwi

(*Mat 14:1-12; Luk 9:7-9*)

¹⁴ Patsha Hirod Iysa tuwralı esitti, sebebi Onıń atı hámmege belgili bolǵan edi. Geybirewler: «Bul – ólimnen qayta tirilgen shomıldırıwshı Yaqıya, sonlıqtan da Ol usınday káramatlar islemekte», – dese, ¹⁵ bazılar: «Bul – İliyas^a», – desti. Taǵı basqalar: «Ol – burıńǵı payǵambarlar sıyaqlı, bir payǵambar», – desti.

¹⁶ Al bunı esitken Hirod:

– Men basın kestirgen Yaqıya tirilip kelipti, – dedi.

¹⁷ Hirod adam jiberip, Yaqıyanı uslatıp baylattı da, onı qamatıp taslaǵan edi. Sebebi ol óz inisi Filiptiń hayalı Hirodiyaǵa úylengen edi. ¹⁸ Óytkeni

Yaqıya oǵan: «Tuwısqanıńnıń hayalın alıwıń nızamǵa tuwrı kelmeydi», – degen edi.

¹⁹ Al Hirodiya kek saqlap, Yaqıyanı óltirmekshi boldı, biraq óltire almadı. ²⁰ Sebebi Hirod Yaqıyanıń haq hám muxaddes adam ekenin bilip, onnan qorqıp, onı qorǵaytuǵın edi. Ol Yaqıyanıń sózlerin esitkende qattı tıńshıslansa da, olardı qızıǵıwshılıq penen tıńlaytuǵın edi.

²¹ Kúnlerdiń birinde qolaylı jaǵday tuwıldı. Hirod tuwılǵan kúnde saray hámeldarlarına, áskerbasılargá hám Galila úlkesiniń basshılarına zıyapat berdi. ²² Sonda Hirodiyanıń qızı kelip oyınǵa túsip, Hirodtıń hám onıń qonaqlarınıń kewlinen shıqtı. Hirod qızǵa:

– Mennen ne tileseń de sora, bere-men, – dedi.

²³ Jáne de, qızǵa ant ishıp:

– Ne tileseń de, hátte, patshalıǵım-nıń yarımına deyin bolsa da bere-men, – dedi.

²⁴ Qız sırtqa shıǵıp, anasına:

– Ne sorayın? – dedi.

Anası:

– Shomıldırıwshı Yaqıyanıń basın sora! – dedi.

²⁵ Qız asıǵıslıq penen dárriw patshaǵa keldi de:

– Maǵan tap házir shomıldırıwshı Yaqıyanıń basın aldırıp, tabaqqalıq beriwinińdi qáleymen, – dedi.

²⁶ Patsha buǵan qattı qıynalsa da, qonaqlarınıń aldında ant ishkenligi sebepli, qızdıń tilegine qarsı tura almadı. ²⁷ Sonlıqtan patsha sol waqıtta-aq jálladın jiberip, Yaqıyanıń basın ákeliwdi buyırdı. Jállad barıp,

a 6:15 Mal 4:5-6.

qamaqta Yaқыyanıń basın kesip aldı da, ²⁸tabaqqalıp, qızǵa ákelip berdi, al qız onı anasına berdi. ²⁹Bunı esitken Yaқыyanıń shákirtleri kelip, onıń denesin alıp ketti de, qábirge qoydı.

Iysanıń bes mıń adamdı toyǵızıwı

(*Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Yuxn 6:1-14*)

³⁰Elshiler Iysanıń qasına qayıtıp kelip, Oǵan barlıǵın: qanday isler islegenin hám xalıqqa nelerdi úyretkenin aytıp berdi. ³¹Iysa olarǵa:

– Kelińler, awlaq jerge barayıq, ol jerde sizler biraz dem alasızlar, – dedi.

Óytkeni kelip-ketiwsiler kóp bolǵanlıqtan, olardıń awqatlanıwǵa da waqtı joq edi. ³²Sonlıqtan da olar qayıqqa minip, jalǵız ózleri elsiz jerge ketti.

³³Biraq kóp adamlar olardıń ketip baratırǵanın kórdi. Olardı tanıǵanlıqtan, barlıq qalalardan shıqtı da, jaǵa boylap juwırısıp, olardan burın jetip keldi. ³⁴Iysa qayıqtan túskende sonshama xalıqtı kórip, olarǵa janı ashıdı. Sebebi olar shopansız qoylarǵa uqsaytuǵın edi. Sonlıqtan Iysa olarǵa kóp nárselerdi úyrete basladı. ³⁵Kesh bolǵanda, Onıń shákirtleri qasına kelip:

– Bul – bir elsiz jer, kún de kesh boldı. ³⁶Olardı tarqatıp jiber, átiraptaǵı awıl-elatlarǵa barıp, ózlerine azıq satıp alıń, – dedi.

³⁷Iysa olarǵa juwap berip:

– Olarǵa sizler awqat berińler! – dегende, olar:

– Írasında da, eki júz dinarǵa^a nan satıp alıp, xalıqqa jegizeyik pe? – dedi.

³⁸Iysa olarǵa:

– Qansha nanıńız bar? Barıp kórińler, – dedi.

Olar bilip kelip:

– Bes nan menen eki balıq bar eken, – dedi.

³⁹Sonda Iysa shákirtlerine xalıqtı top-topqa bólip, jasıl shóptiń ústine otırǵızıwdı buyırdı. ⁴⁰Xalıq júzden, eliwden toparǵa bólinip otırdı. ⁴¹Iysa bes nan menen eki balıqtı alıp, aspanǵa qarap Qudayǵa shúkirklik etti. Namlardı sındırıp, xalıqqa tarqatıw ushın shákirtlerine berdi hám eki balıqtı da barlıǵına úlestirdi. ⁴²Olardıń hámme-si jep toydı. ⁴³Awısqan nan bóleklerin hám balıqlardı jynap, úlken on eki sebet toltırdı. ⁴⁴Nan jegen er adam bes mıńǵa shamalas edi.

Iysanıń suwdıń ústi menen júriwi

(*Mat 14:22-33; Yuxn 6:15-21*)

⁴⁵Bunnan soń, dárhal Iysa shákirtlerine qayıqqa miniwdi hám Ózinen burın arǵı jaǵadaǵı Betsaydaǵa ketiwdi buyırdı. Al Ózi xalıqtı tarqatıp jiberdi. ⁴⁶Olardı jibergennen soń, duwa etiw ushın tawǵa shıqtı. ⁴⁷Kesh bolǵanda qayıq kóldiń ortasında bolıp, al Iysanıń jalǵız Ózi jaǵada edi. ⁴⁸Samal qarsı esip turǵanlıqtan, Iysa shákirtleriniń eskek esiwge qıynalıp atırǵanın kórdi. Tańǵı tórtlerde Iysa kóldiń ústi menen shákirtlerine qarayıp júrip, olardıń qasınan óteyin dep te qaldı. ⁴⁹Shákirtleri kóldiń ústi menen kiyatırǵan Iysanı kórgende árwaq dep oylap, baqırısıp jiberdi. ⁵⁰Óytkeni hámme-si Onı kórip, qorqıp qalısqa edi. Biraq Iysa olarǵa dárriw:

^a **6:37** Eki júz dinar – bir dinar jumısshınıń bir kúnlik is haqısı.

– Jigerleniñler! Bul Men, qorqpañlar! – dedi.

⁵¹ Iysa olardıń qayığına miniwden, samal toqtadı. Olar qattı tań qalıstı. ⁵² Sebebi olar nan menen bolğan káramattı túsınbegen edi: kewilleri soqır edi.

⁵³ Iysa hám Onıń shákirtleri kóldiń arğı jaǵasına ótip, Gennesaret jerine kelip toqtadı da, qayıqtı baylap qoydı. ⁵⁴ Olar qayıqtan túskende, adamlar Iysanı dárriw tanıp, ⁵⁵ pútkil dógerekke juwırıstı. Onıń qay jerde ekenligin esitiwden, Oǵan awırıw adamlardı tósekleri menen ákele basladı. ⁵⁶ Ol qay jerge kelmesin: awıllarǵa ma, qalalarǵa ma, elatlarǵa ma, adamlar awırıwları bazar maydanlarına alıp keldi. Olar Iysadan hesh bolmasa kiyimiñiń shetine ǵana qol tiygiziwge ruxsat soradı. Oǵan qol tiygizgenlerdiń hámmesi shıpa taptı.

Adamdı ne haramlaydı?

(Mat 15:1-20)

7 ¹ Iysanıń qasına Erusalimnen kelgen pariseyler hám ayırım diniy muǵallimler jynaldı. ² Olar Iysanıń shákirtleriniń ayırımlarınıń haram, yaǵnıy úrp-ádet boyınsha juwılmaǵan qolları menen awqat jegenin kórdi.

³ Óytkeni pariseyler hám barlıq yahudiylar ata-babalarınan qalǵan úrp-ádetlerin saqlap, qolların jaqsılap juwmay turıp awqat jemeytuǵın ⁴ hám jáne de, bazardan kelip, juwınbaǵansha awqatlanbaytuǵın edi. Olar basqa da kóp dástúrlerdi saqlawdı úrdis etken. Mısalı: kese, gúze, mıs qazanlardı juwadı.

⁵ Sonlıqtan pariseyler menen diniy muǵallimler Iysadan:

– Nege Seniń shákirtleriń ata-babalardan qalǵan úrp-ádetlerdi orınlamay, haram qolları menen awqat jeydi? – dep soradı.

⁶ Iysa olarǵa:

– Sizler, eki júzliiler tuwralı Iyshaya payǵambar mınaday dep durıs boljaǵan:

«Bul xalıq sıylar Meni tili menen, Biraq júregi Mennen alıs.

⁷ Olar Maǵan bosqa sıyııp, Adam oylap tapqan parızlardı úyreter»^a.

⁸ Sizler Qudaydıń buyrıǵın taslap, adamlardıń dástúrlerin orınlap júrsizler*, – dedi.

⁹ Iysa olarǵa jáne:

– Sizler óz dástúrleriñizdi saqlaw ushın, Qudaydıń buyrıǵın biykarlawdı aqılǵa muwapıq dep esaplaysızlar.

¹⁰ Muwsa: «Ata-anańdı húrmetle»^b hám «Kim de kim ákesine yamasa anasına jaman sóz aytsa, ol sózsiz óltirilsin»,^c – degen. ¹¹ Biraq sizler: «Kim de kim ákesine yamasa anasına: „Saǵan beretuǵınımdı Qudayǵa qurban qılıp baǵıshladım“, dese, ¹² sol adam ata-anasına hesh járdem bermese de boladı», – deysizler.

¹³ Solay etip, sizler óz úrp-ádetleriñiz benen Qudaydıń sózin biykar etip, basqa da usı sıyaqlı kóp islerdi isleysizler, – dedi.

¹⁴ Iysa xalıqtı jáne Ózine shaqırıp alıp bilay dedi:

– Meni hámmeñiz tıñlap, túsiniñ alıñlar. ¹⁵ Adamnıń ishine sırttan kiretuǵın hesh nárese onı haramlay

^a 7:6-7 Iysh 29:13.

^b 7:10 Shıǵ 20:12; Nzm 5:16.

^c 7:10 Shıǵ 21:17; Erm 20:9.

almaydı, al adamdı onıń ishinen shıǵatuǵın nárseni haramlaydı. [16*]

¹⁷ Ol xalıqtıń qasınan ketip, úyge kirgende, shákirtleri sol tımsal haq-qında soradı. ¹⁸ Iysa olarǵa:

– Ele sizler de túsinbedińler me? Adamnıń ishine sırttan kiretuǵın hesh nárseni onı haramlay almaytuǵının túsinbeysizler me? ¹⁹ Sebebi ol onıń kewline emes, al qarnına barıp, sońınan sırtqa shıǵadı, – dedi.

Solay etip, Iysa hár qanday azıq-awqattıń hadal ekenin ayttı.

²⁰ Ol jáne:

– Adamdı onıń ishinen shıqqan nárseler haramlaydı. ²¹ Óytkeni ishten, adamnıń kewlinen jaman oylar, buzıqshılıq, urlıq islew, adam óltiriw, ²² neke hadallıǵın buzıw, nápsiqawlıq, jawızlıq, aldaw, azǵınlıq, kúnshillik, masqaralaw, menmenlik, aqılsızlıq shıǵadı. ²³ Bul jamanlıqlardıń barlıǵı adamnıń ishinen shıǵıp, onı haramlaydı, – dedi.

Sirofenikiyalı hayaldıń isenimi

(Mat 15:21-28)

²⁴ Iysa sol jerden shıǵıp, Tir* úlkesine keldi. Ol bir úyge kirdi hám bunı hesh kimniń bilgenin qálemedi, biraq jasırına almadı. ²⁵ Kishkene qızı jawız ruwxqa shalınǵan bir hayal Iysa haqqında esitip, dárhal Oǵan keldi de, ayaǵına júǵıldı. ²⁶ Bul – Sirofenikiya elinde tuwılǵan grek hayalı edi. Ol Iysadan qızındaǵı jindi quwıp shıǵarıwdı ótindi. ²⁷ Al Iysa oǵan:

– Birinshi balalardı toydırıw kerek, balalardıń nanın alıp, iytlerge taslaw duris emes, – dedi.

²⁸ Hayal juwap berip:

– Duris, Iyem. Biraq iytler de das-turxannan túsken balalardıń nanınıń usaqların jeydi-ǵo, – dedi.

²⁹ Iysa oǵan:

– Usı juwabıń ushın úyińe qayta ber, qızınan jin shıǵıp ketti, – dedi.

³⁰ Hayal úyine kelgende, qızınan tósekte jatırǵanın hám onnan jinniń shıǵıp ketkenin kórdi.

Iysanıń hám gereń, hám saqaw adamǵa shıpa beriwi

³¹ Iysa Tir úlkesinen shıǵıp, Sidon arqalı Dekapolistiń ústi menen Galila koline qayıp keldi. ³² Sol jerde adamlar Oǵan hám gereń, hám saqaw bolǵan adamdı alıp kelip, onıń ústine qolın qoyıwın ótindi. ³³ Iysa onı she-tirek shıǵarıp, qulaqlarına barmaqların tıqtı da, túkirip, qolın onıń tiline tiygizdi. ³⁴ Aspanǵa qarap gúrsindi de, oǵan:

– Effata! – dedi. Bul «ashıl» degen-di bildiredi.

³⁵ Sol waqıtta-aq adamnıń qulaqları ashıldı hám ol tilge kirip, duris sóyley basladı. ³⁶ Iysa adamlarǵa bul haqqında hesh kimgeni aytpawdı buyırdı. Biraq Ol olarǵa qansha tıyım salsa da, olar jáne de kóbirek jaya berdi. ³⁷ Adamlar qattı tań qalısp:

– Ol hámмесin jaqsı isleydi: gereńlerdi esitetuǵın, gúneleklerdi sóyleytuǵın qıladı, – desti.

Iysanıń tórt miń adamdı toyǵızıwı

(Mat 15:32-39)

8 ¹ Sol kúnleri kóp xalıq jıynaldı. Olardıń jeytuǵın hesh nársesi bolmaǵanlıqtan, Iysa shákirtlerin janına shaqırıp alıp:

² – Xalıqqa janım ashıp tur. Olar úsh kúnнен beri Meniń qasımında bolıp, jeytuǵın hesh nársesi joq. ³ Eger olardı ash halında úylerine jibersem,

jolda hálsirep qaladı. Jáne de, olardıń geybirewleri uzaqtan kelgen, – dedi.

⁴ Shákirtleri Oǵan juwap berip:

– Kim usınday bir elsiz jerde sonshellı adamdı toydırıw ushın nan taba aladı? – dedi.

⁵ Iysa olardan:

– Neshe nanıńız bar? – dep soradı.

Olar:

– Jetew, – dep juwap berdi.

⁶ Sonda Iysa xalıqqa jerge otırıwdı buyırdı. Jeti nandı alıp, Qudayǵa shúkirklik etti hám tarqatıw ushın, shákirtlerine sındırıp berdi. Shákirtleri xalıqqa tarqattı. ⁷ Olarda jáne bir neshe kishi balıq ta bar edi. Iysa Qudayǵa shúkirklik etip, olardı da tarqatıwdı buyırdı. ⁸ Xalıq jep toydı hám awısıp qalǵan bóleklerdi jıynap, jeti sebet toltırdı.

⁹ Ol jerde tórt mıńǵa shamalas adam bar edi. Iysa adamlardı tarqatıp jiberdi ¹⁰ hám shákirtleri menen dárriw qayıqqa minip, Dalmanuta úlkesine ketti.

Iysadan káramatlı belgi kórsetiwdi talap etiw

(Mat 16:1-4)

¹¹ Pariseyler Iysaǵa kelip, Onıń menen tartısa basladı hám Onı sinap kóriw ushın, aspannan káramatlı belgi kórsetiwdi talap etti. ¹² Iysa awır gúrsinip:

– Nege bul áwlad káramatlı belgi talap etip atır? Shıńın aytıp turman: bul áwladqa hesh qanday káramatlı belgi kórsetilmeydi, – dedi.

¹³ Sońınan olardı qaldırıp, jáne qayıqqa mindi de, arǵı jaǵaǵa ketti.

Jalǵan tálimatlardan saq bolıńlar!

(Mat 16:5-12)

¹⁴ Shákirtleri ózleri menen birge nan alıwdı umıtıp ketip, qayıqta tek

ǵana bir nan bar edi. ¹⁵ Iysa olardı eskertip:

– Abaylańlar, pariseylerdiń hám Hirodın aşıhtıqsınan saq bolıńlar! – dedi.

¹⁶ Olar:

– Nanımız joq bolǵanlıqtan usılay dedi, – dep, óz ara aytısa basladı.

¹⁷ Iysa bunı bilip, olardan:

– Nege sizler nanıńızdıń joqlıǵın aytısıp tursızlar? Elege deyin kórme hám túsinbey tursızlar ma? Elege deyin kewillerińiz soqır ma? ¹⁸ Nege kózlerińiz bola tura kórmeysizler, qulaqlarıńız bola tura esitpeysizler? Eslerińizde joq pa? ¹⁹ Men bes nandı bes mıń adamǵa sındırıp bergenimde, awısqan bóleklerdi jıynap neshe sebet toltırdıńlar? – dep soradı.

– On eki, – dep juwap berdi olar.

²⁰ Iysa jáne:

– Men jeti nandı sındırıp, tórt mıń adamǵa bólistirgenimde, awısqan bóleklerdi jıynap neshe sebet toltırdıńlar? – dep soradı.

– Jeti, – dep juwap berdi olar.

²¹ Iysa olarǵa:

– Sonda ele de túsinbedińler me? – dedi.

Iysanıń Betsaydada soqır adamǵa shıpa beriwi

²² Iysa shákirtleri menen Betsaydaǵa kelgende, adamlar Iysaǵa bir soqır adamdı ákelip, oǵan qolın tiygiziwin ótindi. ²³ Iysa soqır adamnıń qolınan uslap, onı awıldın sırtına alıp shıqtı. Onıń kózlerine túkirip, onıń ústine qolların qoydı da:

– Bir nárese kórip tursań ba? – dep soradı.

²⁴ Ol qarap:

– Adamlardı kórip turman. Olar júrip baratırǵan tereklerge uqsaydı, – dedi.

²⁵ Sonda Iysa onıń kózlerine jáne qolların qoyǵanda, ol tigilip qaradı da, shıpa tawıp, hámmesin anıq kóre basladı. ²⁶ Iysa onı úyine jiberip, oǵan:
– Awılǵa barma! – dedi.

Petrdiń Iysanıń Masiyx ekenligin moyınlawı

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Iysa Óz shákirtleri menen Filip Kesariyasındaǵı awıllarǵa ketti. Jol boyı shákirtlerinen:

– Meni adamlar kim dep sanaydı? – dep soradı.

²⁸ Olar juwap berip:

– Birewler shomıldırıwshı Yaqıya, ekinshiler Iliyas, taǵı basqalar payǵambarlardıń biri desedi, – dedi.

²⁹ Iysa olardan:

– Al sizler Meni kim dep sanaysızlar? – dep soradı.

Petr juwap berip:

– Sen – Masiyxsań, – dedi.

³⁰ Sonda Iysa olarǵa Ózi haqqında hesh kimge aytpawdı eskertti.

Iysanıń Óz ólimi hám qayta tiriliwi haqqında bildiriwi

(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Iysa Adam Ulınıń kóp azap shegip, aqsaqallar, bas ruwxaniyeler hám diniy muǵallimler tárepinen qabil alınbay óltiriliwi hám úshinshi kúni qayta tiriliwi tiyis ekenligin olarǵa úyrete basladı. ³² Ol bul haqqında ashıq-aydın ayttı. Biraq Petr Onı shetke shaqırıp alıp, qarsı sóyley basladı. ³³ Iysa burılıp, Óziniń basqa shákirtlerine qaradı da, Petrge qatań juwap berip:

– Joq bol kózimnen, shaytan! Sen Qudaydıń emes, al adamnıń islerin oylap tursañ, – dedi.

³⁴ Sońınan Iysa shákirtleri menen xalıqtı Ózine shaqırıp alıp:

– Kim de kim Maǵan ergisi kelse, ózinen keshsin hám óz atanaq aǵashın arqalap, Meniń izime ersin.

³⁵ Sebebi kim de kim óz janın saqlamaqshı bolsa, onı joǵaltadı. Al kim de kim óz janın Men hám Xosh Xabar ushın joǵaltsa, onı saqlap qaladı. ³⁶ Adam pútkil dúnyanı iyelep alıp, biraq óz janın joǵaltsa, bunnan oǵan ne payda? ³⁷ Ol óz janı ushın qanday tólem bere aladı? ³⁸ Eger kim de kim usı opasız hám gúnakar áwladta Mennen hám Meniń sózlerimnen arlansa, Adam Ulı da Ákesiniń saltanatında Óziniń muxaddes perishteleri menen kelgende, onnan arlanadı, – dedi.

9 ¹ Iysa olarǵa jáne:

– Sizlerge shinın aytaman: bul jerde turǵanlardıń geybirewleri Qudaydıń Patshalıǵınıń Óz qúdireti menen kelgenin kórmegenshe, ólmeydi, – dedi.

Iysanıń túr-túsiniń ózgeriwi

(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Aradan altı kún ótkennen soń, Iysa tek Petr, Yaqıp hám Yuxandı alıp, bálent bir tawǵa shıqtı. Sonda olardıń aldında Iysanıń túr-túsi ózgerdi. ³ Onıń kiyimi jarqırıp ketip, qarday appaq túske endi. Jer júzinde hesh bir kir juwiwshı bunday qılıp aǵarta almas edi. ⁴ Sonda olarǵa Iliyas hám Muwsa payǵambarlar kórinip, Iysa menen sóylesip turdı. ⁵ Petr Iysaǵa:

– Ustaz, bizlerdiń bul jerde bolǵanıımız qanday jaqsı! Bizler úsh qos qurayıq: birewin Saǵan, birewin Muwsaǵa, birewin Iliyasqa, – dedi.

⁶ Petr bul sózlerdi ne aytarın bil-megenlikten ayttı, óytkeni shákirtler qattı qorqıp qalğan edi.

⁷ Sol waqıtta bir bult payda bolıp, olardı qapladı. Bulttan:

– Bul – Meniń súyikli Ulım!^a Onıń aytqanın tıńlańlar! – degen saza esitildi.

⁸ Shákirtleri birden ján-jaǵına qaraǵanda, ózleriniń qasında Iysadan basqa hesh kimdi kórmedi.

⁹ Tawdan tómen túsip baratırǵanda, Iysa olarǵa:

– Adam Ulı ólimnen qayta tirilgen-she, bul kórgenlerińizdi hesh kimge aytpańlar, – dep buyrdı.

¹⁰ Olar bul waqıyanı sır saqlap, «ólimnen qayta tiriliw» degenniń ne ekenligi haqqında bir-birinen soraytuǵın edi. ¹¹ Shákirtleri Iysadan:

– Nege diniy muǵallimler aldı menen Iliyas keliwi shárt deydi? – dep soradı.

¹² Iysa olarǵa juwap berip:

– Durıs, aldı menen Iliyas kelip, hám-mesin dúzetedı.^b Biraq nege Adam Ulı kóp azap shegip, qabıllanbawı shárt, dep jazılǵan? ¹³ Sizlerge aytatuǵınım: Iliyas kelgen edi. Biraq ol haqqında jazılǵanday, adamlar oǵan qálegenin islep, jaman qatnasta boldı, – dedi.

Iysanıń jin urǵan balaǵa shıpa beriwi

(*Mat 17:14-20; Luk 9:37-43*)

¹⁴ Olar basqa shákirtlerine qaytıp kelgende, shákirtlerdi qorshaǵan kóp xalıqtı hám olar menen tartısıp turǵan diniy muǵallimlerdi kórdi. ¹⁵ Pútkil xalıq Iysanı kóriwden tań qalıstı hám juwırısıp kelip, Oǵan sálem berdi. ¹⁶ Iysa olardan:

– Olar menen ne haqqında tartısıp tursızlar? – dep soradı.

¹⁷ Xalıq arasınan bir adam Oǵan juwap berip:

– Ustaz! Men Saǵan tilsiz ruwx urǵanlıqtan gúnelek bolıp qalğan balamdı alıp keldim. ¹⁸ Balamdı ruwx tutqanda, jerge jıǵadı. Onıń awzında kóbik payda boladı hám ol tislerin qayrap, qatıp qaladı. Men Seniń shákirtlerińnen jawız ruwxtı quwıp shıǵarıwdı ótingen edim, biraq olardıń qolınan kelmedi, – dedi.

¹⁹ Sonda Iysa olarǵa:

– Háy, isenbeytuǵın áwlad! Men qashanǵa deyin sizler menen birge bolaman? Qashanǵa deyin sizlerge shıdayman? Balanı Maǵan alıp ke-lińler, – dedi.

²⁰ Olar balanı Iysaǵa alıp keldi. Iysanı kóriwden ruwx balanı dárriw qaltırattı. Bala jerge jıǵıldı da, awzınan kóbige aǵıp, awnap jattı. ²¹ Sonda Iysa balanıń ákesinen:

– Bunday bolǵanına qansha waqıt boldı? – dep soradı.

Ákesi:

– Kishkene bala waqtınan usınday. ²² Ruwx onı óltirmekshi bolıp, neshe márte otqa da, suwǵa da tasladı. Eger qolınan kelse, bizlerdi ayap, járdem ete gór, – dedi.

²³ Iysa oǵan:

– Eger qolınan kelse, deyseń be? Isenetuǵın adamǵa hámme nársе múmkin, – dedi.

²⁴ Balanıń ákesi dárhal jılap jiberip: – Men isenemen, az isenimimniń bekkem bolıwına járdem et! – dep baqrdı.

^a **9:7** Zab 2:7.

^b **9:12** Mal 4:5-6.

²⁵ Xalıqtıń juwırısıp kiyatırǵanın kórgende Iysa jawız ruwxqa keyip:

– Háy, tilsiz hám gereń ruwx! Buyıraman: onnan shıǵıp ket hám qayıtıp oǵan kiriwshi bolma, – dedi.

²⁶ Sonda ruwx shıǵırıp, balanı qattı qaltırattı da, onnan shıǵıp ketti. Balalı ólıdey bolıp jatırǵanlıqtan, adamlardıń kóbisi:

– Ol ólip qaldı, – dedi.

²⁷ Biraq Iysa onı qolnan uslap turǵızǵanda, ol ornınan turdı.

²⁸ Iysa úyge kirgennen keyin, shákirtleri awlaqta Onnan:

– Bizler nege jawız ruwxtı quwıp shıǵara almadıq? – dep soradı.

²⁹ Iysa olarǵa juwap berip:

– Jinlerdiń bunday túrin tek duwa etiw arqalı quwıp shıǵarıwǵa boladı, – dedi.

Iysanıń jáne Óz ólimi hám qayta tiriliwi haqqında bildiriwi

(*Mat 17:22-23; Luk 9:43-45*)

³⁰ Sol jerden shıǵıp, olar Galila arqalı ótti. Iysa bunı hesh kimniń bilmeWIN qáledi. ³¹ Sebebi Ol shákirtlerine tálim berip:

– Adam Ulı adamlardıń qolına uslap beriledi, olar Onı óltiredi hám óltirilgennen keyin, Ol úshinshi kúni qayta tiriledi, – dedi.

³² Biraq shákirtleri bul sózlerdiń mánisin túsınbedi, al sorayın dese qorqtı.

Aspan Patshalıǵında eń ullı kim?

(*Mat 18:1-5; Luk 9:46-48*)

³³ Olar Kaparnahumǵa keldi. Iysa úyde bolǵanda, shákirtlerinen:

– Jol boyı ne haqqında tartıstıńlar? – dep soradı.

³⁴ Biraq olar úndemedi. Óytkeni olar jol boyı arasında kimniń eń ullı ekenligi haqqında tartısqan edi. ³⁵ Iysa otırıp, on eki shákirtin shaqırıp aldı da, olarǵa:

– Eger kim de kim birinshi bolǵısı kelse, sol eń sońǵı bolıp, hámmege xızmet etiwı shárt, – dedi.

³⁶ Soń kishkene bir balanı alıp, olardıń ortasına turǵızdı da, onı qushaqlap:

³⁷ – Kim de kim mınaday kishkene bir balanı Meniń atım ushın qabil etse, onıń Meni qabil etkeni boladı. Al kim de kim Meni qabil etse, onıń tek Meni emes, al Meni Jibergendi qabil etkeni boladı, – dedi.

Bizlerge qarsı bolmaǵan – bizlerdiń táreparımız

(*Luk 9:49-50*)

³⁸ Yuxan Iysaǵa:

– Ustaz! Seniń atıń menen jinlerdi quwıp shıǵarıp júrgen bir adamdı kórdik. Biraq ol bizlerge erip júrmegenlikten, oǵan tıyım saldıq, – dedi.

³⁹ Al Iysa bılay dedi:

– Oǵan tıyım salmańlar, sebebi Meniń atım menen káramat kórsetkenlerdiń hesh qaysısı da Men tuwralı jaqın arada jaman sóz ayta almaydı.

⁴⁰ Óytkeni kim de kim bizlerge qarsı bolmasa, ol bizlerdiń táreparımız.

⁴¹ Sizlerge shıńın aytıp turman: kim de kim Masiyxqa tiyisli bolǵanıńız sebepli, Meniń atım ushın sizlerge bir kese suw ishkiyse, ol sıysız qalmaydı.

Azǵırılıp gúna islemeń

(*Mat 18:6-9; Luk 17:1-2*)

⁴² – Jáne de, kim de kim Maǵan isetuǵın mına kishkenelerdiń birewin azǵırsa, onıń moynına úlken digirman tası baylanıp teńizge taslanǵanı oǵan

jaqsıraq boladı. ⁴³ Eger seni qolın az-
gırsa, onı shawıp tasla. Eki qolın menen
dozaqqa, sónbes otqa taslanganınnan
góre, sholaq bolıp mángilik ómirge
eriskeniń jaqsıraq. [⁴⁴ *] ⁴⁵ Eger seni
ayaǵın azgırsa, onı shawıp tasla. Eki
ayaǵın menen dozaqqa taslanganınnan
góre, sholaq bolıp mángilik ómirge
eriskeniń jaqsıraq. [⁴⁶ *] ⁴⁷ Eger seni
kóziń azgırsa, onı oyıp tasla. Eki kóziń
menen dozaqqa taslanganınnan gó-
re, jalǵız kóziń menen Qudaydıń Pat-
shalıǵına kirgeniń jaqsıraq. Dozaqta
⁴⁸ «olardı jep atırǵan qurt ta ólmeydi,
jandırıp atırǵan ot ta sónbeydi»^a.

⁴⁹ Zatlardıń otta sınılıp, duz benen
tazalanǵanı sıyaqlı, hár bir adam so-
lay sınılıp, tazalanadı*.

⁵⁰ Duz – jaqsı nárese. Biraq duz óz
kúshin joytsa, onı qalay jáne shorlı
qılıwǵa boladı? Ishińizde duz bolsın,
bir-birińiz benen tatıw jasańlar, – dedi.

Ajirasıw haqqında

(*Mat 19:1-12; Luk 16:18*)

10 ¹ Iysa sol jerdi qaldırıp, Yahu-
diya úlkesine hám Iordannıń
arǵı tárepine ketti. Onıń janına jáne
kóp xalıq jynalǵan edi hám Ol taǵı
ádettegidey olarǵa tálim berdi.

² Iysaǵa ayırım pariseyler keldi hám
Onı sinap kórmekshi bolıp:

– Er adamnıń hayalınan ajirasıwı
nızamǵa tuwrı kele me? – dep soradı.

³ Iysa sorawǵa soraw menen juwap
berip:

– Muwsa sizlerge neni buyırǵan
edi? – dedi.

⁴ Olar:

– Muwsa er adamnıń hayalına ta-
laq xat jazıp, ajirasıwına ruxsat et-
ken,^b – dedi.

⁵ Iysa olarǵa:

– Sizler tas bawır bolǵanlıqtan, ol usı
buyırıqtı jazǵan edi. ⁶ Biraq jaratılıstıń
basında bilay boldı: «Quday adamlar-
dı erkekek hám hayal qılıp jaratqan»^c.
⁷ «Sonlıqtan er adam ata-anasın qal-
dıırıp, óz hayalına qosıladı ⁸ hám ekewi
bir dene boladı. Solay etip, olar endi
eki emes, al bir dene boladı»^d. ⁹ Sol
sebepli, Quday qosqanlardı adam aji-
ratpasın, – dedi.

¹⁰ Úyde bolǵanda, Onnan shákirtle-
ri jáne usılar haqqında soradı. ¹¹ Iysa
olarǵa:

– Kim de kim óz hayalı menen ajira-
sıp, basqa hayal alsa, ol hayalına bol-
ǵan neke hadallıǵın buzǵan boladı.
¹² Hayal da óz kúyewi menen ajirasıp,
basqa erkekke turmısqa shıqsa, ol da
neke hadallıǵın buzǵan boladı, – dedi.

Iysanıń balalarǵa pátiya beriwi

(*Mat 19:13-15; Luk 18:15-17*)

¹³ Qolın tiygizsin dep, adamlar
Iysaǵa balaların alıp keldi. Al shá-
kirtleri olarǵa keyidi. ¹⁴ Bunı kórgen-
de Iysa olarǵa ashıwlanıp:

– Balalardıń Maǵan keliwine ruxsat
berinler! Olarǵa tosqınlıq jasamańlar!
Óytkeni Qudaydıń Patshalıǵı usın-
daylardiki. ¹⁵ Sizlerge shınnı aytaman:
kim de kim Qudaydıń Patshalıǵın
kishkene bala sıyaqlı qabil etpese, ol
oǵan kire almaydı, – dedi.

^a **9:48** Iysh 66:24.

^b **10:4** Nzm 24:1.

^c **10:6** Jar 1:27.

^d **10:7-8** Jar 2:24.

¹⁶ Soñınan balalardı qushaqlap, olardıń ústine qolların qoyıp, pátiyasın berdi.

Baylıq hám máńgilik ómir

(*Mat 19:16-30; Luk 18:18-30*)

¹⁷ Iysa jolǵa shıǵıp baratırǵanda bir adam juwırıp kelip, Onıń aldında di-zet búkti de:

– Iygilikli Ustaz! Máńgilik ómir-di alıwım ushın ne islewim kerek? – dep soradı.

¹⁸ Iysa oǵan:

– Sen nege Meni iygiliqli dep atap atırsań? Jalgız Qudaydan basqa hesh kim iygiliqli emes. ¹⁹ Onıń buyırıqların óziń bileseń: «Adam óltirme, neke hadallığın buzba, urlıq isleme, jalǵan gúwaliq berme, jalataylıq qılma, ata-anańdı húrmetle»^a, – dedi.

²⁰ Ol Iysaǵa:

– Ustaz! Men bulardıń hámмесin bala waqtımnan beri orınlap kiyatırman, – dedi.

²¹ Iysa oǵan súyispenşilik penen qarap:

– Saǵan bir nárise jetispeydi. Barıp barlıq mal-múlkińdi satıp, aqshasın jarlılarǵa ber, sonda seniń ǵáziyneń aspanda boladı. Soñınan kelip, Meniń izime er, – dedi.

²² Biraq jigiti bul sózlerdi esitkende túri ózgerip ketti. Ol qapa bolıp, ketip qaldı. Sebebi onıń baylıǵı kóp edi.

²³ Iysa átirapına qarap, shákirtlerine:

– Baylıǵı barlarǵa Qudaydıń Patshalıǵına kiriw qanday qıyn! – dedi.

²⁴ Shákirtleri bul sózlerdi esitip, tań qalıstı. Biraq Iysa olarǵa jáne:

– Balalarım! Qudaydıń Patshalıǵına kiriw qanday qıyn! ²⁵ Bay adamnıń

Qudaydıń Patshalıǵına kiriwinen góre, túyege iyneniń kózinen ótiw anısa-tıraq, – dedi.

²⁶ Olar qattı tań qalısqı, bir-birine:

– Olay bolsa, kim qutqarıla aladı? – dedi.

²⁷ Iysa olarǵa qarap:

– Bul adamlardıń qolınan kelmeydi, biraq Qudaydıń qolınan keledi. Öytkeni Quday ushın múmkin emes nárise joq, – dedi.

²⁸ Sonda Petr sóz baslap, Oǵan:

– Minekey, bizler hámме náriseміз-di taslap, Seniń izińe erdik, – dedi.

²⁹ Iysa juwap berip:

– Shınnı aytıp turman: kim de kim Men ushın hám Xosh Xabar ushın úylerin, aǵa-inilerin, apa-qarında-sların, ata-anasın, balaların, mal-múlkin taslap shıqsa, ³⁰ ol házir, bul dúnyada quwdalanıwlar menen birlikte júz ese artıǵı menen úylerin de, aǵa-inilerin de, apa-qarında-sların da, ata-anasın da, balaların da, jerlerin de aladı hám keleshekte máńgilik ómirge iye boladı. ³¹ Biraq, birinshilerdiń kóbisi sońǵılar, sońǵılardıń kóbisi birinshiler boladı, – dedi.

Iysanıń Óz ólimi hám qayta tiriliwi haqqında úshinshi ret aytıwı

(*Mat 20:17-19; Luk 18:31-34*)

³² Olar Erusalimge kóteriletuǵın jolda baratırǵanda, Iysa shákirtleriniń aldında júrdi. Shákirtleri tań qalıstı, al erip kiyatırǵanlar qorqınışta edi. Iysa on eki shákirtin jáne shaqırıp aldı da, Ózine ne bolatuǵını haqqında olarǵa ayta baslap, bılay dedi:

^a **10:19** Shıǵ 20:12-16; Nzm 5:16-20.

³³ – Minekey, bizler Erusalimge qaray kóterilip baratırmız. Sol jerde Adam Ulı bas ruwxaniyeler menen diniy muǵallimlerdiń qolına uslap beriledi. Olar Onı ólimge húkim etip, basqa millet adamlarına tapsıradı. ³⁴ Olar Onı masqaralap, Oǵan túkiredi hám qamshılap sabap, óltiredi. Al úsh kún-nen keyin, Ol qayta tiriledi.

Yaqıp hám Yuxanniń tilegi

(*Mat 20:20-28*)

³⁵ Sonda Zebedeydiń ulları Yaqıp hám Yuxan Iysaǵa kelip:

– Ustaz! Bizler ne sorasaq ta, sonı orınlawıńdı qáleymiz, – dedi.

³⁶ Iysa olardan:

– Meniń sizler ushın ne islewimdi qáleysizler? – dep soradı.

³⁷ Olar:

– Ózińniń saltanatlı patshalıǵında birewimizdi oń jaǵına, ekinshimizdi sol jaǵına otırǵız, – dedi.

³⁸ Iysa:

– Sizler ne sorap turǵanıńızdı bil-meysizler. Sizler Men ishetuǵın azap kesesinen ishe alasızlar ma? Meniń shomıldırılatuǵınımday, shomıldırı-la alasızlar ma? – dedi.

³⁹ Olar:

– Awa, alamız, – dep juwap berdi.

Iysa olarǵa:

– Men ishetuǵın azap kesesinen siz-ler de ishesizler, Meniń shomıldırılatu-ǵınımday, sizler de shomıldırılásızlar. ⁴⁰ Biraq Meniń oń jaǵım yamasa sol jaǵıma otırǵızıw Meniń erkimde emes. Bul orınlar kimlerge arnalǵan bolsa, solar otıradı, – dedi.

⁴¹ Qalǵan on shákirt bunı esitken-de, Yaqıp penen Yuxanǵa ashıwlanıp

qaldı. ⁴² Sonda Iysa olardı qasına sha-qırıp alıp:

– Basqa milletler arasında húkimdar-lar dep esaplanǵanlar xalıqqa zulımlıq etip, basshıları ústemlik penen basqa-ratuǵının bilesizler. ⁴³ Biraq, sizlerdiń arańızda bunday bolmasın. Arańızda kim ullı bolǵısı kelse, ol sizlerge xız-metshi bolıwı shárt. ⁴⁴ Arańızda kim birinshi bolǵısı kelse, sol hámmege qul bolıwı shárt. ⁴⁵ Sebebi Adam Ulı Ózine xızmet ettiriwge emes, al Ózi xızmet etiwge hám kópplerdiń azatlıq qunın tólew ushın, Óz janın baǵısh-lawǵa keldi, – dedi.

Iysanıń soqır Bartimeyge shıpa beriwi

(*Mat 20:29-34; Luk 18:35-43*)

⁴⁶ Olar Erixoǵa keldi. Iysa Óz shá-kirtleri hám kóp xalıq penen Erixo-dan shıǵıp baratırǵanda, Timeydiń ulı soqır Bartimey jol boyında tilenshilik etip otır edi. ⁴⁷ Ol nasıralı Iysanıń sol jerde ekenin esitkende:

– Dawıttıń Urpaǵı^a Iysa! Maǵan re-him ete gór! – dep baqıra basladı.

⁴⁸ Kóp adamlar únin shıǵarmawın aytıp, oǵan keyidi. Biraq ol onnan da beter qattı baqırıp:

– Dawıttıń Urpaǵı! Maǵan rehim ete gór! – dedi.

⁴⁹ Iysa toqtap:

– Onı shaqırıń, – dedi.

Adamlar soqırdı shaqırıp:

– Jigerli bol, ornınnan tur! Ol seni shaqırıp atır, – dedi.

⁵⁰ Ol shapanın sheshti de, ornınan uship turıp, Iysaǵa keldi.

⁵¹ Iysa onnan:

^a **10:47** *Dawıttıń Urpaǵı* – Masiyxtıń basqa ataǵı.

– Sen ushın ne islewimdi qáleyseń? – dep soradı.

Soqır adam Oǵan:

– Ustaz! Kózlerim kóretuǵın bolsın, – dedi.

⁵² Iysa oǵan:

– Bar, isenimiń seni qutqardı, – dedi. Sol waqıtta-aq soqırдың kózi qaytadan kóretuǵın boldı hám ol Iysanıń izine erip, jolǵa tústi.

Iysanıń Erusalimge saltanatlı túrde kiriwi

(*Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Yuxn 12:12-19*)

11 ¹ Olar Erusalimge jaqınlap, Záyıtın tawınıń etegindegi Betfage hám Betaniya degen awıllarǵa kelgende, Iysa shákirtleriniń ekewin jumsap, ² olarǵa bilay dedi:

– Qarsı aldınıńdaǵı awılǵa barıńlar. Oǵan kiriwden-aq, ele hesh kim minbegen, baylawlı turǵan bir gúrreni tabasızlar. Onı sheship, alıp kelińler. ³ Eger birew sizlerden: «Nege bunday islep atırsızlar?» – dep sorasa, sizler: «Bul Iyemizge kerek. Ol bunı tez qaytarıp jiberedi», – dep juwap berińler.

⁴ Olar barıp, kóshedegi dárwaza qasında baylanǵan gúrreni taptı hám onı sheship aldı. ⁵ Sol jerde turǵan geybi-rewler olarǵa:

– Gúrreni sheship alıp ne qılajaqsızlar? – dep soradı.

⁶ Olar Iysanıń aytqanıday juwap bergende, adamlar olarǵa ruxsat berdi. ⁷ Gúrreni Iysaǵa alıp kelip, ózleriniń shapanların onıń ústine japtı, Iysa gúrrege minip aldı. ⁸ Kóp adamlar shapanların jolǵa tósep, al geybi-rewler

daladaǵı tereklerden shaqa kesip alıp, jolǵa jaydı. ⁹ Aldında hám izde erip kiyatırǵanlar bilay dep baqırıstı:

– «Hosanna!^a

Jaratqan Iyeniń atı menen keletuǵın jarılqansın!

¹⁰ Babamız Dawıttıń jaqımlap kiyatırǵan Patshalıǵı jarılqanǵan!

Eń joqarıda hosanna!^b

¹¹ Iysa Erusalimge kelip, Ibadatxanaǵa kirdi. Ol jerde hámme nárseni kózden keshirip bolıp, kesh bolǵanlıqtan, on eki shákirti menen Betaniyaǵa ketti.

Iysanıń ánjir aǵashın ǵargawı

(*Mat 21:18-19*)

¹² Kelesi kúni olar Betaniyadan shıqanda, Iysa ash boldı. ¹³ Ol alıstan japıraqları menen qaplangan bir ánjir aǵashın kórip, onnan bir nárese tabılar ma eken dep, qasına bardı. Biraq jemis beretuǵın waqıt bolmaǵanlıqtan, japıraqlarınan basqa hesh nárese tapadı. ¹⁴ Sonda Ol aǵashqa:

– Bunnan bilay, máńgige seniń miyweńnen hesh kim jemesin! – dedi.

Bunı shákirtleri de esitti.

Iysanıń Ibadatxanadan satıwshılardı quwıwı

(*Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Yuxn 2:13-22*)

¹⁵ Olar Erusalimge kelgende, Iysa Ibadatxanaǵa kirip, ol jerden satıwshılar menen alıwshılardı quwıp shıǵara basladı. Aqsha almastırıwshılardıń stolların, kepter satıwshılardıń otırǵıshların awdarıp tasladı

^a **11:9** *Hosanna!* – «Qutqara gór!» degen mániste. Qudaydı algıslaǵanda aytıladı.

^b **11:9-10** Zab 117:25-26.

¹⁶ hám Ibadatxananıń háwlisi arqalı hesh kimgе hesh nársе alıp ótiwge ruxsat etpedi.

¹⁷ Sońnan xalıqqa tálim berip:
– «Meniń Úyim hámme xalıqlar ushın,

Duwa etetuǵın úy dep ataladı»^a, – dep jazılmaǵan ba? Al sizler onı qaraqshılardıń uyasına aylandırdıńlar^b, – dedi.

¹⁸ Bas ruwxaniyeler hám diniy muǵallimler bunı esitip, Onı joq qılıwdıń jolın izledi. Óytkeni pútkil xalıq Iysanıń tálimine tań qalısқанlıqtan, olar Onnan qorqatuǵın edi.

¹⁹ Kesh bolǵanda, Iysa shákirtleri menen qaladan shıǵıp ketti.

Quwrap qalǵan ánjir aǵashı

(Mat 21:20-22)

²⁰ Olar erte azanda ótip baratırıp, ánjir aǵashınıń tamırına deyin quwrap qalǵanın kórdi. ²¹ Petr bolǵan waqıyanı esine túsirip, Iysaǵa:

– Ustaz! Qara, Sen ǵarǵaǵan ánjir aǵashı quwrap qalıptı, – dedi.

²² Iysa olarǵa juwap berip:

– Qudayǵa isenińler. ²³ Sizlerge shıńın aytıp turman: eger kim de kim bul tawǵa: «Ornıńnan kóterilip, teńizge qula», – dese hám kewlinde gúmanlanbay, aytqanınıń orınlanatuǵınına isense, onıń aytqanı orınlandı. ²⁴ Sonlıqtan sizlerge aytatuǵınım: duwa etkenińizde neni sorasańlar da, alǵanıńızǵa iseniń, sonda ol sizlerge beriledi. ²⁵ Duwa etip turǵanıńızda, birewge ókpele bolsańız, onı keshiriń, sonda aspandaǵı Ákeńiz de sizlerdiń gúnalarńızdı keshiredi, – dedi. [26*]

Iysanıń biyligi haqqında soraw

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Olar jáne Erusalimge keldi. Iysa Ibadatxananıń háwlisinde aylanıp júrgende, Oǵan bas ruwxaniyeler, diniy muǵallimler hám aqsaqallar kelip, ²⁸ Onnan:

– Bul islerdi qanday biylik penen islep júrsеń hám bunday biylikti Saǵan kim berdi? – dep soradı.

²⁹ Iysa olarǵa juwap berip:

– Men de sizlerge bir soraw bereyin, juwap berińler. Sonda Men de bul islerdi qanday biylik penen isleytuǵınımды aytaman. ³⁰ Yaqıyanıń shomıldırıwı aspannan boldı ma yamasa adamlardan ba? Juwap berińler, – dedi.

³¹ Olar óz ara oylasa basladı: «Eger „aspannan“ desek, Ol: „Sonda nege oǵan isenbedińler“, deydi. ³² „Adamlardan“ deyik pe?»

Biraq onday dewge xalıqtan qorqıtı, sebebi hámme Yaqıyanı haqıyqıy payǵambar dep sanaytuǵın edi. ³³ Sonlıqtan olar Iysaǵa:

– Bilmeymiz, – dep juwap berdi.

Iysa olarǵa:

– Onday bolsa, Men de sizlerge bul islerdi qanday biylik penen isleytuǵınımды aytpayman, – dedi.

Jawız diyxanlar haqqında tımsal

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

12 ¹ Iysa olarǵa tımsallar menen sóyley basladı:

– Bir adam júzim baǵın otırǵızıp, onı diywal menen qorshaptı hám sharap iskenjesin qazıp, gúzet minarasın ornatıptı. Sońnan baǵın diyxanlarǵa

a **11:17** Iysh 56:7.

b **11:17** Erm 7:11.

ijarağa berip, ózi uzaq jerge ketip qalıptı. ² Terim máwsimi kelgende, ol baǵdın jemisinen tiyisli úlesin alıw ushın, diy-xanlarǵa óziniń bir xızmetshisin jiberipti. ³ Biraq olar xızmetshini uslap alıp sabap, qurı qol qaytarıptı. ⁴ Ol jáne olarǵa basqa xızmetshisin jibergende, onıń basın jarıp, biyabıray qılıptı. ⁵ Sonda ol jáne basqa bir xızmetshisin jibergende, olar onı óltiripti. Ol jáne de kóp basqa xızmetshilerin jibergende, geybirewlerin sabap, geybirewlerin óltiripti. ⁶ Endi bir ǵana adam, onıń súyikli ulı qalıptı. Eń aqırında ol: «Ulımdı húrmet eter» dep, olarǵa óz ulın jiberipti. ⁷ Biraq diy-xanlar bir-birine: «Bul – miyras-xor-ǵo. Júrińler, onı óltireyik, sonda miyras múlki bizlerge qaladı», – desipti. ⁸ Solay etip, onı uslap alıp óltirip, júzim baǵınan sırtqa shıǵarıp taslaptı.

⁹ Endi júzim baǵınıń iyesi ne isleydi? Ol kelip, diy-xanlardı joq qıladı da, júzim baǵın basqalarǵa beredi. ¹⁰ Sizler Muxaddes Jazıwdaǵı mına sózlerdi oqımaǵansızlar ma:
«Qurılıshılardıń kerektsiz dep taslaǵan tası,
Úydiń múyeshiniń tiykarǵı tası boldı.

¹¹ Jaratqan Iye qılǵan bul is, Kózimizge ájayıp kórindi!»^a
¹² Olar bul tımsaldıń ózlerine qarşı ayılǵanın bilip, Iysanı qolǵa alıwǵa tırıstı. Biraq xalıqtan qorqqanlıqtan Onı qaldırıp, ketip qaldı.

Salıq tólew tuwralı

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Sońnan olar Iysanı sózinen tu-tıw ushın, pariseylerdiń hám Hirotdıń

tárepdarlarınıń geybirewlerin Oǵan jiberdi. ¹⁴ Olar Iysaǵa kelip:

– Ustaz! Bizler Seniń durıs adam eke-nińdi hám jaǵımpazlıq etpeytuǵınıńdı bilemiz. Öytkeni Sen adamlardıń bet-júzine qaramay, Qudaydıń jolın durıs úyretip otırsań. Rim imperato-rına salıq tólew durıs pa yamasa na-durıs pa? Tólewimiz kerek pe yamasa kerek emes pe? – dep soradı.

¹⁵ Biraq Iysa olardıń eki júzliligin bilip:

– Meni nege sınap atırsızlar? Maǵan bir dinar ákelińler, kóreyin, – dedi.

¹⁶ Olar alıp kelgende, Ol:

– Bunda kimniń súwreti bar hám kimniń atı jazılǵan? – dep soradı.

Olar:

– Rim imperatorınıń, – dedi.

¹⁷ Sonda Iysa olarǵa juwap berip:

– Imperatordıń haqın imperatorǵa, Qudaydıń haqın Qudayǵa berińler, – dedi.

Olar Oǵan tań qalıstı.

Qayta tiriliw haqqında soraw

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Sońnan qayta tiriliw joq dewshi saddukeylerdiń^b bir neshesi Iysaǵa kelip Onnan:

¹⁹ – Ustaz! Muwsa bizlerge: «Eger birewdiń aǵası balasız ólip, hayalın qaldırsa, inisi onıń hayalın alıp, óz aǵasınıń urpaǵın dawam ettirsin»,^c – dep jazıp qaldırǵan. ²⁰ Aǵayınli jeti jigit bar edi. Olardıń birinshisi úylenip, izinde bala qaldırmay ólip ketti. ²¹ Sol hayaldı ekinshisi alıp, ol da izinde bala qaldırmay ólip ketti. Úshinshisine

^a 12:10-11 Zab 117:22-23.

^b 12:18 Saddukeyler – Iysanıń zamanında yahudiy xalqınıń kúshli diniy toparı.

^c 12:19 Nzm 25:5-6.

de solay boldı. ²²Jeti ağayinliniñ hesh qaysısı da izinde bala qaldırmastan ólip ketti. Eñ soñında hayaldıñ ózi de qaytı boldı. ²³Olar qayta tirilgende, hayal qaysısıñ hayalı boladı? Sebebi ol jetewine de hayal bolğan edi-ǵo, – dep soradı.

²⁴Iysa olarǵa juwap berip:

– Sizler Muxaddes Jazıwları da, Qudaydıñ qúdiretin de bilmegenlikten aljasıp tursızlar. ²⁵Óytkeni adamlar ólimnen qayta tirilgende úylenbeydi de, turmisqa da shıqpaydı, al aspandaǵı perishteler sıyaqlı boladı. ²⁶Ólgenlerdiñ qayta tiriliwi tuwralı Muwsanıñ kitabında, janıp turǵan puta haqqında ayılǵan waqıyada Qudaydıñ ne aytqanın oqumaǵansızlar ma? Quday Muwsaǵa: «Men – Ibrayımniñ Qudayıman, Ísaqtıñ Qudayıman, Yaqıptıñ Qudayıman»^a, – degen. ²⁷Quday ólilerdiñ emes, al tirilerdiñ Qudayı. Sizler qattı aljasıp tursızlar, – dedi.

Eñ baslı buyırq

(*Mat 22:34-40; Luk 10:25-28*)

²⁸Diniy muǵallimlerdiñ biri olardıñ tartısların esitti. Iysanıñ olarǵa jaqsı juwap bergenin kórip, Onnan:

– Buyırıqlardıñ ishinde eñ bashısı qaysı? – dep soradı.

²⁹Iysa oǵan:

– Eñ baslı buyırq bul: «Qulaq sal, Izrail! Qudayımız Jaratqan Iye – jalǵız Iye. ³⁰Qudayın Jaratqan Iyeni shın júregiñ, jan-tániñ, pútkil aqıl-oyıñ hám bar kúshiñ menen súy»^b. ³¹Ekinshisi minaday: «Óziñdi súygeniñ sıyaqlı,

janındaǵı adamdı da súy»^c. Bulardan ullı buyırq joq, – dedi.

³²Diniy muǵallım Oǵan:

– Awa, Ustaz! «Quday – jalǵız, Onnan basqa quday joq», – dep durıs ayttıñ. ³³Qudaydı pútkil júregiñ, pútkil aqılıñ, pútkil kúshiñ menen súyiw hám óziñdi súygeniñ sıyaqlı, janındaǵı adamdı da súyiw – hámme jandırılatusın qurbanlıqlardan hám Quday jolına berilgen sadaqalardan artıq, – dedi.

³⁴Iysa onıñ aqılǵa say juwap bergenin kórip:

– Sen Qudaydıñ Patshalıǵıman alıs emesseñ, – dedi.

Sonnan soñ, Oǵan soraw beriwge hesh kimniñ batılı barmadı.

Masiyx kimniñ Urpaǵı?

(*Mat 22:41-46; Luk 20:41-44*)

³⁵Iysa Ibadatxanada adamlarǵa tálim berip atırıp:

– Qalayınsha diniy muǵallimler Masiyxtı Dawıttıñ Urpaǵı deydi?

³⁶Dawıttıñ ózi Muxaddes Ruwxtan ilhamlanıp, bılay degen:

«Jaratqan Iye Iyeme ayttı:

„Dushpanlarıñdı ayaǵıñnıñ astına bastırmaǵanımsa,

Meniñ oñ jaǵımda otır!“^d

³⁷Dawıttıñ ózi Onı «Iyem» dep ataǵan bolsa, Ol qalayınsha onıñ urpaǵı boladı? – dep soradı.

Kóp xalıq Onı quwanış penen tıñladı.

Diniy muǵallimler haqqında

(*Mat 23:1-36; Luk 20:45-47*)

³⁸Iysa tálim berip:

^a 12:26 Shıǵ 3:6.

^b 12:29-30 Nzm 6:4-5.

^c 12:31 Leb 19:18.

^d 12:36 Zab 109:1.

– Diniy muğallimlerden saq bolıńlar! Olar uzın kiyim kiyip júrgendi, bazar maydanlarında ózlerine sıylap sálem bergendi, ³⁹ májilixanalarda sıylı orında, zıyapatlarda tórde otırǵandı jaqsı kóredi. ⁴⁰ Olar jesir hayallardıń úylerin jalmap jutıp, kózge kóriniw ushın uzaq duwa etedi. Bunday adamlar eń awır jaza aladı, – dedi.

Jesir hayaldıń sadaqası

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Iysa Ibadatxanadaǵı sadaqa qutısınır qarsısında xalıqtıń qutıǵa aqsha salıwına qarap otırdı. Baylardıń kóbisi kóp aqsha saldı. ⁴² Sonda bir jarlı jesir hayal kelip, eki tiyin saldı. ⁴³ Iysa shákirtlerin qasına shaqırıp alıp:

– Sizlerge shıńın aytıp turman: bul jarlı jesir hayal qutıǵa aqsha salǵanlardıń hámмесinen kóp saldı. ⁴⁴ Sebebi olardıń hámмесi óz baylıqlarınan awısqañın saldı. Al bul hayal jarlı bolsa da, kún kórisine kerekli barlıq aqshasın saldı, – dedi.

Iysanıń Ibadatxananıń qıyralıwın boljawı

(Mat 24:1-14; Luk 21:5-19)

13 ¹ Iysa Ibadatxanadan shıqqanda, shákirtleriniń biri:

– Ustaz, qara, qanday ájayıp taslar, qanday ájayıp imaratlar! – dedi.

² Iysa oǵan:

– Mina sawlatlı imaratlardı kórip tursañ ba? Bul jerde tas ústinde tas qalmaydı, hámмесi qıyratıladı, – dedi.

³ Soñınan Iysa Záytún tawında, Ibadatxananıń qarsı aldında otırǵanda, Petr, Yaqıp, Yuxan hám Andrey awlaqta Onnan:

⁴ – Bizlerge ayt, bular qashan boladı hám bulardıń hámмесiniń bolatuǵının qanday belgi bildiredi? – dep soradı.

⁵ Sonda Iysa olarǵa bılay dep aytı basladı:

– Birewlerdiń sizlerdi aldawınan saq bolıńlar! ⁶ Óytkeni kópler Meniń atım menen kelip: «Men – Masiyxpan» dep, kóp adamlardı aldaydı. ⁷ Sizler urıslardıń shawqımın hám urıslar haqqında mış-mışlardı esitkende qaweterlenbeńler. Bulardıń bolıwı shárt, biraq bul ele aqırı emes. ⁸ Sebebi millet milletke qarsı, patshalıq patshalıqqa qarsı kóteriledi. Kóp jerlerde jer silkiniwler hám asharsılıqlar boladı. Bul waqıyalar tolǵaq azabımın baslanıwına uqsaydı.

⁹ Ózlerińizge saq bolıńlar! Óytkeni sizlerdi qazıxanalarǵa tapsıradı hám májilixanalarda tayaq jeysizler. Jáne de, Men sebepli hákimler hám patshalardıń aldına aparılıp, olarǵa gúwaliq beresizler. ¹⁰ Biraq dáslep Xosh Xabar hámме xalıqlarǵa járiyalanıwı shárt. ¹¹ Sizlerdi uslap alıp, húkim etiwge aparatırǵanda, ne aytıwdı oylap, aldın ala tımışsizlanbańlar. Sol waqıtta sizlerge ne berilse, sonı aytıńlar. Sebebi sizler emes, al Muxaddes Ruwx sóleydi. ¹² Tuwısqañı tuwısqañın, ákesi balasın ólimge uslap beredi. Balaları da ata-analarına qarsı shıǵıp, olardı óltirtedi. ¹³ Meniń atım sebepli, sizlerdi hámме jek kóredi. Biraq aqırına deyin shıdaǵan qutqarıladı.

Eń ullı apat

(Mat 24:15-21; Luk 21:20-24)

¹⁴ – Wayran qılatuǵın jerkenishli bir zattıń turıwǵa bolmaytuǵın jerde turǵanın kórgenińizde^a, Yahudiyadaǵılar

^a **13:14** Dan 9:27; 11:31; 12:11.

tawlarǵa qashsın! Payǵambardıń jazıwın oqıǵan adam bul zattıń máni-sin túsinsin. ¹⁵ Kim de kim tamnıń tóbesinde bolsa, tómenge túspe-sin hám bir nárseni alıw ushın úyine kirmesin. ¹⁶ Al kim de kim atızda bolsa, shapanın alıw ushın izine qaytpasın. ¹⁷ Sol kúnleri júkli hám emiziwli hayallarǵa qanday qıyın boladı! ¹⁸ Bulardıń qıs máwsiminde bolmawı ushın duwa etińler. ¹⁹ Óytkeni sol kúnleri Quday bul dúnyanı jaratqannan beri usı künge deyin bolmaǵan hám qaytıp bolmaytuǵın apat boladı. ²⁰ Eger İyemiz sol kúnlerdiń sanın qısqartpaǵanda, hesh kim qutqarıлмаǵan bolar edi. Biraq Ol Óziniń tańlap alǵanları ushın, sol kúnlerdiń sanın qısqarttı.

²¹ Sonda eger sizlerge birew: «Qarańlar, Masiyx bul jerde» yamasa: «Qarańlar, Ol ana jerde» dese, isenbeńler. ²² Óytkeni jalǵan masiyxlar hám jalǵan payǵambarlar payda bolıp, eger múmkin bolsa, tańlap alınǵanlardı aldaw ushın, káramatlı belgiler hám tań qalarlıq islerdi kórsetedi. ²³ Sonlıqtan saq bolıńlar! Men hám-mesin sizlerge aldın ala aytıp atırman.

Adam Ulınıń qayta keliwi

(*Mat 24:29-31; Luk 21:25-28*)

²⁴ – Biraq sol kúnleri, sol apattan keyin,

«Quyash qarańǵılanadı,
Ay óz jaqtısın túsirmeydi.

²⁵ Juldızlar aspannan túsip,
Aspan kúshleri silkinedi»^a.

²⁶ Sonda adamlar Adam Ulınıń ulı qúdiret hám saltanat penen bultlarda kiyatırǵanın^b kóredi. ²⁷ Ol Óz

perishtelerin jiberip, dúnyanıń tórt tárepinen, jerdiń shetinen baslap aspannıń shetine deyin, Óziniń tańlap alǵanların jıynap keledi.

Ánjir aǵashın mısálǵa alıńlar!

(*Mat 24:32-35; Luk 21:29-33*)

²⁸ – Ánjir aǵashın mısálǵa alıńlar: onıń shaqaları jumsarıp, japıraq shıǵara baslaǵanda, jazdıń jaqın ekenin bilesizler. ²⁹ Sol sıyaqlı, sizler bul waqıyaların bolıp atırǵanın kórgeńiz-de, Adam Ulınıń jaqınlap, esik aldında turǵanın bilińler. ³⁰ Sizlerge shıńın aytıp turman: bul áwlad joq bolıp ketpesinen burın bulardıń hám-mesi boladı. ³¹ Aspan menen jer joyıladı, biraq Meniń sózlerim hesh qashan joyılmaydı.

Sol kúndi yamasa sol saattı hesh kim de bilmeydi

(*Mat 24:36-44*)

³² – Sol kúndi yamasa sol saattı hesh kim de bilmeydi: aspandaǵı perishteler de, Uldıń Ózi de, tek ǵana Ákem bile-di. ³³ Abaylańlar hám sergek bolıńlar*, óytkeni sol waqıttıń qashan keletuǵının bilmeysizler. ³⁴ Bul – bir adamnıń sayaxatqa ketip baratırıp, úyindegi xızmetshilerine basqarıwǵa biylik bergeni hám hár birine is tapsırıp, dárwaza qarawılına sergek bolıwdı buyırǵanına uqsaydı. ³⁵ Solay etip, sergek bolıńlar! Sebebi úy iyeginiń keshte me, yarım aqshamda ma, qoraz shaqırǵanda ma, erte azanda ma, qashan keletuǵının bilmeysizler. ³⁶ Ol kútilmegende kelip, sizlerdiń uyıqlap atırǵanıńızdı kór-mesin. ³⁷ Sizlerge aytatuǵınımdı hám-menge aytaman: sergek bolıńlar!

^a **13:25** İysh 13:10; 34:4.

^b **13:26** Dan 7:13.

Iysanı óltiriw ushın til biriktiriw

(*Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Yuxn 11:45-53*)

14¹ Qutqarılw hám Ashıtqısız nan bayramına^a eki kún qalğan edi. Bas ruwxaniyler hám diniy muǵallimler Iysanı hiyle menen qolǵa túsirip óltiriwdiń joǵn izlestirdi.

² Biraq olar: «Xalıq arasında qozǵalań bolmawı ushın, bul isti bayram kúnleri islemeyik», – desti.

Iysa Betaniyada

(*Mat 26:6-13; Yuxn 12:1-8*)

³ Iysa Betaniyada, burın teri keselligi menen awırǵan Shimonnıń úyinde, das-turxan basında otırǵanda, mármer ıdısta júdá qımbatlı, sap nardtan alınǵan átir mayı bar bir hayal keldi. Ol ıdıstı sindirdi da, maydı Iysanıń basına quydı. ⁴ Geybirewler ashıwlanıp, bir-birine: – Bunday ısrapkershiliktiń ne ke-regi bar? ⁵ Onı úsh júz dinardan da qımbatıraqqa satıp, aqshasın jarlılarǵa úlestirip beriwge bolatuǵın edi, – desip, hayaldı ayıplay basladı.

⁶ Biraq Iysa:

– Hayaldı tınıshına qoyıńlar. Onı nege qısqındırıp atırsızlar? Ol Maǵan jaqsılıq isledi. ⁷ Óytkeni jarlılar sizler menen bárqulla birge, olarǵa qálegen waqtıńızda járdem bere alasızlar. Biraq Men sizler menen bárqulla birge bolmayman. ⁸ Ol qolınan kelgenin isledi. Meniń deneme aldın ala átir may quyıp, onı jerlewge tayarladı. ⁹ Sizlerge shınıń aytıp turman: Xosh Xabar dúnyanıń qay jerinde járiyalansa da, bul hayal eske alınıp, onıń islegen isi aytılatuǵın boladı, – dedi.

Yahudanıń satqınlıǵı

(*Mat 26:14-16; Luk 22:3-6*)

¹⁰ Sońınan on eki shákirttiń biri bolǵan Yahuda Isqariot Iysanı uslap beriw ushın bas ruwxaniylerge bardı. ¹¹ Olar bunı esitip, quwanısıp qaldı hám oǵan gúmis teńge beriwdi wáde etti. Yahuda da Iysanı uslap beriwge qolaylı payıt izledi.

Iysanıń Óz shákirtleri menen Qutqarılw bayramınıń asın jewi

(*Mat 26:17-25; Luk 22:7-13; Yuxn 13:21-30*)

¹² Ashıtqısız nan bayramınıń birinshi kúni Qutqarılw bayramınıń qozıwı shalıńanda, shákirtleri Iysaǵa: – Qutqarılw bayramınıń asın jewiń ushın, bizlerdiń qay jerge barıp tayarlıq kóriwimizdi qáleyseń? – dedi.

¹³ Ol shákirtleriniń ekewin jiberip, olarǵa:

– Qalaǵa barıńlar, ol jerde sizlerge gúze menen suw kóterip kiyatırǵan adam gezleskende, onıń izine erińler. ¹⁴ Ol kirgen úydiń ıyesine: «Ustazımız: „Shákirtlerim menen birge bayram asın jeytuǵın bólmem qáne?“ – dep sorap atır», deńler. ¹⁵ Ol sizlerge tósekler tóselip tayar turǵan joqarıdaǵı úlken bólmenni kórsetedi. Bizlerge sol jerde bayram asın tayarlanıńlar, – dedi.

¹⁶ Shákirtleri shıǵıp, qalaǵa keldi hám Iysanıń aytqanlarınıń hámмесin tawıp, bayram asın tayarladı.

¹⁷ Kesh bolǵanda, Iysa on eki shákirti menen birge keldi. ¹⁸ Olar awqatlanıp otırǵanda, Iysa:

– Sizlerge shınıń aytıp turman: Meniń menen awqatlanıp otırǵan

^a **14:1** Qutqarılw hám Ashıtqısız nan bayramı – sózlikke qarań.

arańızdağı birińiz Mağan satqınlıq isleydi, – dedi.

¹⁹ Olar qapa bolıp, birinen soń biri Onnan:

– Men emespen-ǵo, ya? – dep so-ray basladı.

²⁰ Iysa olarǵa juwap berip:

– On eki shákirtimniń biri, Meniń menen bir tabaqqanannın malıp atırǵan adam – sol. ²¹ Adam Ulı Ózi haqqında Muxaddes Jazıwda ayılǵanday baratır, biraq Adam Ulına satqınlıq qılıwshı hási-ret shegedi! Ol adamniń bul dúnyaǵa kel-megeni ózi ushın jaqsıraq bolar edi, – dedi.

Iysaniń sońǵı keshesi

(*Mat 26:26-30; Luk 22:14-23;*

1Kor 11:23-25)

²² Olar awqatlanıp otırǵanda, Iysa nandı alıp, Qudayǵa shúkirlilik etti. Onı sindirip, shákirtlerine berdi de:

– Alıńlar, bul – Meniń denem, – dedi.

²³ Soń keseni alıp, Qudayǵa shúkirlilik bildirdi de, olarǵa berdi. Onnan hámmesi ishti. ²⁴ Olarǵa:

– Bul – kóp adamlar ushın tógiletuǵın, jańa kelisimdi bekitetuǵın Meniń qanım. ²⁵ Sizlerge shınnın aytıp turman: Qudaydıń Patshalıǵında jańasın ishetuǵın kúnime deyin, júzim ishimpligen qaytıp ishpeymen, – dedi.

²⁶ Sońınan olar Qudaydı jrlaytuǵın qosıq aytıp, Záytún tawına ketti.

Petrdiń Iysadan tanıwı haqqında

(*Mat 26:31-35; Luk 22:31-34;*

Yuxn 13:36-38)

²⁷ Iysa olarǵa:

– Sizlerdiń hámmeńiz Meni taslap ketesizler. Óytkeni Muxaddes Jazıwda bilay dep ayılǵan:

«Shopandı shawıp taslaǵanımda, Qoylar tarqap ketedi»^a.

²⁸ Biraq qayta tirilgenimnen keyin, sizlerden burın Galilaaǵa baraman, – dedi.

²⁹ Petr Oǵan:

– Seni hámmesi taslap ketse de, men taslap ketpeymen, – dedi.

³⁰ Sonda Iysa oǵan:

– Saǵan shınnın aytıp turman: búgin túnde qoraz eki ret shaqıraman degenshe, sen Mennen úsh ret tana-sań, – dedi.

³¹ Biraq Petr qızıp ketip:

– Mağan Seniń menen birge óliwge tuwra kelse de, Sennen hesh qashan tanbayman, – dedi.

Qalǵanlarınıń hámmesi de solay dedi.

Iysaniń Getsemanide duwa etiwı

(*Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Olar Getsemani dep atalatuǵın jerge keldi. Iysa shákirtlerine:

– Men duwa etip bolaman degenshe, sizler usı jerde otırıńlar, – dedi.

³³ Petr, Yaqıp hám Yuxandı Ózi menen birge alıp ketti. Ol qattı qáweterlenip, qıynala basladı. ³⁴ Olarǵa:

– Janım ólerdey qıynalıp tur. Sizler usı jerde qalıp, sergek bolıp turıńlar, – dedi.

³⁵ Iysa biraz shetirekke barıp, jerge jıǵıldı da, múmkin bolsa bul saattıń Ózinen shetlep ótiwin sorap, duwa ete basladı.

³⁶ – Áke, Ákejanım! Saǵan hámme-si múmkin. Bul azap kesesin Mennen awlaq qıl. Biraq Meniń emes, Seniń qálegeniń bolsın, – dedi.

^a 14:27 ЗХГ 13:7.

³⁷ Iysa shákirtleriniń qasına qaytıp kelip, olardıń uyıqlap atırǵanın kór-di de, Petrge:

– Shimon, uyıqlap atırsań ba? Uyıqlamay bir saat ta otıra almadıń ba?

³⁸ Sergек bolıńlar! Azǵırılmawıńız ushın duwa etińler. Ruwx qáleydi, biraq dene hálsiz, – dedi.

³⁹ Ol jáne barıp, sol sózlerin aytıp, duwa etti. ⁴⁰ Qaytıp kelip, olardıń jáne uyıqlap atırǵanın kór-di. Óytkeni kózlerin uyqı basqan edi. Olar Iysaǵa ne dep juwap bererin bilmedi.

⁴¹ Iysa úshinshi ret qaytıp kelip, olarǵa:

– Sizler ele uyıqlap, dem alıp atırsızlar ma? Boldı, waqıt keldi. Adam Ulı gúnakarlardıń qolına uslap beriledi.

⁴² Turıńlar, kettik. Qarańlar, Maǵan satqınlıq qılıwshı jaqınladı, – dedi.

Iysanıń qolǵa alınıwı

(*Mat 26:47-56; Luk 22:47-53;*

Yuxn 18:3-12)

⁴³ Tap sol waqıtta, Iysa ele sóylep turǵanda, on eki shákirtiniń biri Yahuda keldi. Onıń menen birge bas ruwxaniyeler, diniy muǵallimler hám aqsqaqallar jibergen bir topar adamlar bar edi. Adamlar qollarına qılısh hám shoqmar uslaǵan edi. ⁴⁴ Satqınlıq qılıwshı olarǵa belgi berip: «Men kimdi súysem, Ol – Sonıń Ózi. Onı uslap, abaylap alıp ketińler», – degen edi.

⁴⁵ Yahuda keldi de, dárriw Iysaǵa jaqınlasıp, Oǵan:

– Ustaz! – dep, Onı súydi.

⁴⁶ Al adamlar Iysaǵa táp berip, uslap aldı. ⁴⁷ Biraq Iysanıń qasında turǵanlardıń birewi qılıshın suwırıp alıp, bir siltep, bas ruwxaniydiń qulınıń qulaǵın shawıp tasladı. ⁴⁸ Sonda Iysa olarǵa:

– Meni uslaw ushın, jinayatshıǵa qarsı shıqqanday bolıp, qılısh hám shoqmar alıp keldińler me? ⁴⁹ Men hár kúni sizler menen Ibadatxanada birge bolıp, tálim bergeniimde, Meni uslamadıńlar. Biraq, Muxaddes Jazıwlar orınlanıwı shárt, – dedi.

⁵⁰ Sonda shákirtleriniń hámmesi Onı taslap, qashıp ketti.

⁵¹ Denesine zıǵır tawar oraǵan bir jas jigít Onıń izine erip baratır edi. Olar onı uslap alganda, ⁵² ol oranǵan tawarın taslap, ishki kiyim menen qashıp ketti.

Iysa joqarǵı keńes aldında

(*Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Yuxn 18:13-14, 19-24)*

⁵³ Olar Iysanı bas ruwxaniyge apardı. Ol jerge hámme bas ruwxaniyeler, aqsqaqallar hám diniy muǵallimler jıynaldı. ⁵⁴ Petr Iysaǵa bas ruwxaniydiń háwlisiniń ishine deyin uzaqtan erip kelip, háwlide saqshılar menen birge otqa jılınıp otırdı. ⁵⁵ Bas ruwxaniyeler hám pútkil joqarǵı keńes Iysanı ólim jazasına húkim etiw ushın, Oǵan qarsı gúwalıq izledi, biraq taba almadı.

⁵⁶ Sebebi kóp adamlar Oǵan qarsı jalǵan gúwalıqlar berse de, gúwalıqları bir-birine sáykes kelmes edi.

⁵⁷ Sońınan geybirewler ornınan turıp, Oǵan qarsı jalǵan gúwalıq berip:

⁵⁸ – Bizler Onıń: «Adam qolınan qurılǵan bul Ibadatxananı Men buzıp taslayman hám úsh kúnniń ishinde adam qolınan qurılmaǵan basqa Ibadatxana quraman», – degenin esittik, – dedi.

⁵⁹ Biraq olardıń gúwalıǵı da sáykes kelmedi.

⁶⁰ Sonda bas ruwxaniy ortaǵa shıǵıp, Iysadan:

– Olar Sağan qarsı gúwalıq berip atır. Sen nege hesh juwap bermeyseñ? – dep soradı.

⁶¹ Biraq Iysa úndemedi hám hesh juwap qaytarmadı. Bas ruwxaniy Onnan jáne:

– Algıslanğanın Ulı – Masiyx Senbiseñ? – dep soradı.

⁶² Iysa:

– Awa, Men. Sizler Adam Ulımnıń Qúdiretliniń oń jaǵında otırǵanın^a hám aspandaǵı bultlarda kiyatırǵanın kóresizler^b, – dedi.

⁶³ Sonda bas ruwxaniy óz kiyimlerin jırtıp:

– Endi bizlerge gúwalardıń ne ke-regi bar? ⁶⁴ Qudayǵa til tiygizgenin esittińler-ǵo. Sizlerdiń qararınız qanday? – dedi.

Olardıń hámmesi Iysanı ólim jazasına húkim etiwge qarar etti.

⁶⁵ Geybirewler Oǵan tükire basladı hám betin baylap, Onı mushlap urdı da, Oǵan:

– Qánekey, wáliylik et, – desti.

Saqshılar da Onı shapalaq penen urdı.

Petrdiń Iysadan tanıwı

(*Mat 26:69-75; Luk 22:56-62;*

Yuxn 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Petr ishki háwlide otırǵanda, bas ruwxaniydiń shorı qızlarınan biri keldi. ⁶⁷ Ol otqa jılınıp otırǵan Petrdi kórip, oǵan tigilip qaradı da:

– Sen de sol nasıralı Iysa menen birge ediń-ǵo, – dedi.

⁶⁸ Biraq Petr tanıp:

– Seniń ne aytıp turǵanıdı bilmeymen hám túsınbeymen, – dedi de, sırtqı háwligе shıǵıp ketti*.

⁶⁹ Shorı qız onı kórip, sol jerdegi lerge jáne:

– Bul adam – solardıń biri, – dep ayta basladı.

⁷⁰ Biraq Petr jáne tandı.

Birazdan soń, sol jerde turǵanlar Petrge:

– Írasında da, sen solardıń biriseñ, óytkeni galilalısañ-ǵo*, – dedi.

⁷¹ Ol:

– Sizler aytıp turǵan bul Adamdı men tanımayman, aldasam nálet jawsım, – dep ant ishti.

⁷² Sol waqıtta-aq qoraz ekinshi ret shaqırdı. Petr Iysanıń ózine: «Qoraz eki ret shaqıraman degenshe, sen Mennen úsh ret tanasañ», – degen sózi esine túsip, jılap jiberdi.

Pilatıń Iysanı tergewi

(*Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5;*

Yuxn 18:28-38)

15 ¹ Tań atıwdan bas ruwxaniyeler, aqsaqallar, diniy muǵallimler hám pútkil joqarǵı keńes másláhátlesip aldı da, Iysanı baylap, rimli hákim Pilatqa aparıp tapsırdı. ² Pilat Onnan:

– Sen Yahudiylardıń Patshasınımsañ? – dep soradı.

Iysa oǵan:

– Sol ekenimdi óziń ayttıń, – dep juwap berdi.

³ Bas ruwxaniyeler Onı kóp nárselerde ayıpladı. ⁴ Pilat jáne Iysadan sorap:

– Sen hesh juwap bermeyseñ be? Qara, olar Sağan qanshama ayıp taǵıp atır, – dedi.

⁵ Biraq Iysa hesh juwap bermedi. Pilat buǵan hayran qaldı.

^a **14:62** Zab 109:1.

^b **14:62** Dan 7:13.

Iysanın ólimge húkim etiliwi

(*Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Yuxn 18:39-40; 19:1-16*)

⁶ Hár Qutqarılw bayramında Pilat xalıq soráǵan bir tutqındı bosatıp beretuǵın edi. ⁷ Sol waqıtta qamaqta qozǵalań waqtında óziniń sherikleri menen adam óltirgen Barabba degen bir adam bar edi. ⁸ Xalıq Pilatqa kelip, ózleri ushın ádettegi isin islep, bir tutqındı bosatıp beriwın soray basladı. ⁹ Pilat olardan:

– Yahudiylerdiń Patshasın bosatıp beriwimdi qáleysizler me? – dep soradı.

¹⁰ Sebebi ol bas ruwxaniyelerdiń Iysanı ózine kúnshillik penen uslap bergenin biletuǵın edi.

¹¹ Biraq bas ruwxaniyeler xalıqtı úgitlep, Iysanıń ornına Barabbanı bosatıp beriwdi talap ettirdi. ¹² Pilat olarǵa jáne:

– Olay bolsa, sizler Yahudiylerdiń Patshası dep ataǵan adamǵa ne isleyin? – dedi.

¹³ Olar:

– Onı atanaq aǵashqa shegelet! – dep baqırıtı.

¹⁴ Pilat olardan:

– Ol qanday jamanlıq isledi? – dep soradı.

Biraq olar:

– Onı atanaq aǵashqa shegelet! – dep qattıraq baqırıtı.

¹⁵ Sonda Pilat xalıqtıń kewlinen shıǵıw ushın Barabbanı bosatıp berdi. Al Iysanı qamshilatqannan soń, atanaq aǵashqa shegelewge tapsırdı.

Áskerlerdiń Iysanı masqaralawı

(*Mat 27:27-30; Yuxn 19:2-3*)

¹⁶ Áskerler Iysanı hákim Pilattıń sarayınıń ishki háwlisine alıp barıp, pútkil áskerlerdi jıynadı. ¹⁷ Olar Iysaǵa shım qızıl shapan kiygizdi de, tikenli shıbıqlardan taj órip, basına saldı. ¹⁸ Sońınan:

– Jasasın, Yahudiylerdiń Patshası! – dep baqırısa basladı.

¹⁹ Basına qamıs penen urıp, Oǵan túkirdi de, aldında dize búgip, tájim etti. ²⁰ Onı masqaralap bolǵannan keyin, olar Iysanıń ústindegi shım qızıl shapandı sheship alıp, Oǵan Óz kiyimin kiygizdi de, atanaq aǵashqa shegelew ushın alıp ketti.

Iysanıń atanaq aǵashqa shegeleniwi

(*Mat 27:31-44; Luk 23:27-43; Yuxn 19:17-27*)

²¹ Iskender hám Rufustıń ákesi, Shimon degen kireneli bir adam awıldan kiyatırıp, sol jerden ótip baratır edi. Onı Iysanıń atanaq aǵashın arqalap alıp júriwge májbúrledi. ²² Olar Iysanı Golgota dep atalǵan, yaǵnıy «Bas súyek ornı» degendi ańlatatuǵın jerge alıp keldi. ²³ Oǵan mirra qosılǵan sharaptı bergende, Ol ishiwden bas tarttı. ²⁴ Iysanı atanaq aǵashqa shegelep bolǵannan soń, kim ne alar eken dep shek taslasıp, óz ara Onıń kiyimlerin bólisti^a. ²⁵ Olar Iysanı atanaq aǵashqa shegelegende, saat azanǵı toǵız edi. ²⁶ Onıń bas betinde ayıbın kórsetetuǵın: «YAHUDIYLERDİŇ PATSHA-SÍ» degen jazıw bar edi. ²⁷ Iysa menen birge eki qaraqshını da, birewin oń

a 15:24 Zab 21:19.

tárepine, ekinshisin sol tárepine atanaq aǵashqa shegeledi. [28*]

²⁹ Ótip baratırǵanlar basların shay-qadı hám Onıń ústinen kúlip^a:

– Háy, Ibadatxananı buzıp, Onı úsh kúnniń ishinde qayta tikleyjaq bolǵan, Sen! ³⁰ Ózińdi Óziń qutqarıp, atanaq aǵashtan túsip kórshi! – dedi.

³¹ Bas ruwxaniyeler menen diniy muǵallimler de Onı mazaq qılıp, bir-birine:

– Bul basqalardı qutqarıp, Ózin Ózi qutqara almaydı! ³² Izraildiń Patshası Masiyx házir atanaq aǵashtan tússin, sonda bizler kórip, Oǵan isenemiz, – desti.

Iysa menen birge atanaq aǵashqa shegelengenler de Onı mazaq etti.

Iysanıń jan tapsırıwı

(*Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Yuxn 19:28-30*)

³³ Túske saat on ekiden baslap, tús-ten keyin saat úshke deyin pútkil jerdi qarańǵılıq qaplap turdı. ³⁴ Saat úshthe Iysa qattı dawıs penen:

– Eloy, Eloy! Lama sabaxtani? – dep baqırdı. Bul: «Qudayım, Qudayım! Nege Meni taslap kettiń?»^b – degen-
di ańlatadı.

³⁵ Sol jerde turǵanlardıń geybirew-leri bunı esitip:

– Qarańlar, Ol Iliyastı shaqırıp atır, – dedi.

³⁶ Sonda bir adam juwırıp barıp, sorǵıştı sirke suwına batırdı hám onı bir tayaqqa qadadı da, Oǵan ishiw-ge berip:

– Toqtay turıń! Iliyas kelip, Onı túsirip alar ma eken, kóreyik! – dedi.

³⁷ Al Iysa qattı baqırdı da, jan tapsırdı.

³⁸ Sol waqıtta Ibadatxananıń Mu-xaddesxanasındaǵı perde joqarıdan tómenge deyin qaq ayırılıp, ekige bó-lindi. ³⁹ Iysanıń qarsısında turǵan júz-bası Onıń usılay jan tapsırǵanını kórip:
– Haqıyqattan da, bul Adam – Qudaydıń Ulı eken, – dedi.

⁴⁰ Sol jerde uzaqtan qarap turǵan bir neshe hayallar bar edi. Olardıń ara-sında magdalalı Máriyam, kishkene Yaqıp penen Iosestiń anası Máriyam hám Salomiya boldı. ⁴¹ Olar Iysaǵa Galilada bolǵan waqtında erip júrip, Oǵan xızmet etken edi. Ol jerde Iysa menen birge Erusalimge kelgen bas-qa kóp hayallar da bar edi.

Iysanıń qábirge qoyılıwı

(*Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Yuxn 19:38-42*)

⁴² Kún kesh boldı. Bul kún tayarlıq kúni, yaǵnıy Shabbat kúninen aldınǵı juma kúni edi. ⁴³ Sonda joqarǵı keńes-tiń húrmetli aǵzası, Qudaydıń Patsha-lıǵın kútiwshi arimatiyalı Yusup kelip, batıllıq penen Pilattıń aldına kirdi de, Iysanıń denesin soradı. ⁴⁴ Pilat Iysanıń álle qashan ólgenine hayran qalıp, júz-basını shaqırtıp aldı da:

– Ólgenine kóp waqıt boldı ma? – dep soradı.

⁴⁵ Júzbasıdan bilip algannan soń, ol deneni Yusupke berdi. ⁴⁶ Yusup kepin-lik tawar satıp aldı. Ol Iysanıń denesin atanaq aǵashtan túsirip alıp, zıǵır ke-pinge oradı da, jartasta oyılǵan qábirge qoyıp, qábirdiń awzına bir tastı do-malatıp qoydı. ⁴⁷ Magdalalı Máriyam

^a 15:29 Zab 21:8.

^b 15:34 Zab 21:2.

menen Iosestinʼ anası Máriyam Iysanıń qay jerge qoyılǵanın kórdi.

Iysanıń qayta tiriliwi

(*Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Yuxn 20:1-10*)

16 ¹ Shabbat kúni ótkennen soń, magdalalı Máriyam, Yaqıptıń anası Máriyam hám Salomiya Iysanıń denesine jaǵıw ushın xosh iyisli may satıp aldı. ² Olar ekshembi kúni qu-yash shıǵıwdan tań azanda qábirge keldi. ³ Óz ara:

– Qábirdiń awzındaǵı tastı bizlerge kim domalatıp berer eken? – dep sóylesti.

⁴ Biraq basların kóterip qarap, tastıń domalatıp taslanǵanın kórdi. Tas júdá úlken edi. ⁵ Qábirdiń ishine kirgen olar oń tárepte otırǵan aq kiyimli bir jas jigitti kórip, qorqıp ketti.

⁶ Jigit olarǵa:

– Qorqpańlar! Sizler atanaq aǵashqa shegelengen nasıralı Iysanı izlep júrsizler-ǵo. Ol qayta tirildi, Ol bul jerde joq. Mine, Onıń qoyılǵan jeri. ⁷ Endi barıp, Onıń shákirtlerine hám Petrge: «Ol sizlerden burın Galilaǵa baradı. Óziniń aytqanıday, Onı sol jerde kóresizler», – dep aytıńlar, – dedi.

⁸ Hayallar qattı qorqısıp hám qalıtırasıp, qábirden shıǵıp qashıp ketti. Qorqqanlıqtan, hesh kimge hesh nárseni aytpadı.

Iysanıń magdalalı Máriyamǵa kórinıwi

(*Mat 28:9-10; Luk 24:13-35; Yuxn 20:11-18*)

⁹ Iysa ekshembi kúni erte tańda qayta tirilip, birinshi bolıp magdalalı Máriyamǵa kórinıdi. Iysa burın onnan jeti jindi quwıp shıǵarǵan edi.

¹⁰ Máriyam barıp, bunı Iysa menen birge bolǵanlarǵa xabarladı. Olar jılap, qayǵırıp otırǵan edi. ¹¹ Biraq olar Iysanıń tiri ekenin hám Máriyamnıń Onı kórgenin esitse de, isenbedi.

Iysanıń eki shákirtine kórinıwi

¹² Sońınan Iysa awılǵa baratırǵan olardıń ekewine basqasha túrde kórinıdi. ¹³ Olar qaytıp kelip, basqa shákirtlerge xabarlaǵanda, olarǵa da isenbedi.

Iysanıń shákirtlerine tapsırması

(*Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Yuxn 20:19-23; Elsh 1:6-8*)

¹⁴ Sońınan Iysa awqatlanıp otırǵan on bir shákirtine kórinip, olardı isenbewshilikte hám qaysarlıqta ayıpladı. Óytkeni olar Onıń tirilgenin kórgenlerge isenbegen edi. ¹⁵ Iysa olarǵa bilay dedi: – Pútkil dúnya boylap júrińler hám barlıq adamlarǵa Xosh Xabardı járiyalańlar. ¹⁶ Kim de kim isenip shomıldırılsa, qutqarıladı, al kim de kim isenbese, húkim etiledi. ¹⁷ Isengenler menen mınaday káramatlı belgiler birge boladı: Meniń atım menen jinlerdi quwıp shıǵarıp, jańa tillerde sóleydi. ¹⁸ Qolları menen jılanlardı uslap alsa da hám uwlı zat ishse de, olarǵa zıyan kelmeydi. Awırılıardıń ústilerine qolların qoyǵanda, olar shıpa tabadı.

Iysanıń aspanǵa alınıwi

(*Luk 24:50-53; Elsh 1:9-11*)

¹⁹ Iyemiz Iysa olarǵa usıları ayıtıp bolǵannan soń, aspanǵa alınıdı hám Qudaydıń oń tárepine otırdı. ²⁰ Al shákirtleri barıp, hámme jerde Xosh Xabardı járiyalap júrdi. Iyemiz olar menen birge islep, Óz sózin káramatlı belgiler arqalı tastıyıqlaytuǵın edi.

Luka jazǵan Xosh Xabar

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitap Jańa Kelisimdegi tórt Xosh Xabardıń úshinshisi. Bul kitaptı Luka jazǵan. Ol elshi Paveldiń sadıq dostı bolıp, kóp xızmet saparlarda birge bolǵan jaqın joldası edi.

Ol Xosh Xabardıń dawamı sıpatında «Elshilerdiń isleri» kitabın da jazǵan. Luka bul kitaptı Iysa Masiyxtıń pútkil adamzat ushın wáde etilgen Qutqarıwshı ekenin hámme milletlerge bildiriw ushın jazadı. Solay etip, ol Qudaydıń qutqarıw jobasınıń ishine tek yahudiyler emes, al basqa milletler de kiretuǵının kórsetedi.

Luka óz kitabında Iysanıń xızmeti hám tálimatı haqqında sóz etedi. Masiyxtıń tuwılıwınan baslap,

aspanǵa kóteriliwine deyin bolǵan waqıyalardı súwretleydi hám tariyxıy waqıyalardı keltiredi.

Luka jazǵan Xosh Xabarda basqa úsh Xosh Xabarǵa qaraǵanda «Adam Ulı» degen at kóbirek qaytalanıp, Iysanıń dúnyanı qutqarıw ushın kelgen Qudaydıń wákil ekenligi kórsetiledi. Duwa etiwge ayrıqsha dıqqat awdarılıp, Xosh Xabardı esitken adamlardıń quwanış hám Muxaddes Ruwxtıń tutqan ornı atap ótileti. Jáne de, sol zamanda jámiyettiń tómeni qatlamlarına kiretuǵın hayallarǵa, jarlı adamlarǵa hám gúnakarlarǵa degen Iysanıń ǵamxorlıǵı haqqında aytladı.

Algı sóz

1 ¹ Aramızda bolıp ótken belgili waqıyalardı kóplerdiń álle qashan bayan etpekshi bolǵanı bizlerge málim. ² Olar bul waqıyalarǵa bastan-aq gúwa bolǵanlardıń hám Xosh Xabardı járiyalawshılardıń bizlerge jetkizgen nárselerin jazǵan edi. ³⁻⁴ Solay etip, húrmetli Teofil, ózińizge úyretilgen bul tálimattıń haqıyqı ekenin siz de

biliwińiz ushın, men de bastan-ayaq hámme sin muqıyatlap úyrenip shıǵıp, barlıq waqıyalardı izbe-izlik penen sizge jazıwdı maqul taptım.

Shomıldırıwshı Yaqıyanıń tuwılıwı haqqında xabar

⁵ Yahudiya elinde, patsha Hirod zamanında, Abiya toparınan Zexariya atlı bir ruwxanıy bar edi. Onıń

hayalı Xaron áwladınan shıqqan bolıp, atı Elizabeta edi. ⁶ Olardıń ekewi de Quday aldında haq adamlar bolıp, Jaratqan Iyeniń barlıq buyırq hám qaǵıydaların buljıtpay orınlap jasaytuǵın edi. ⁷ Elizabeta násilsiz bolǵanlıqtan, olar biyperzent edi. Jáne ekewi de biraz jasqa barıp qalǵan edi.

⁸ Kúnlerdiń birinde óz toparınıń gezegi kelip, Zexariya Quday aldında ruwxaniylik xızmetin atqarıp turǵanda, ⁹ ruwxaniylerdiń ádeti boyınsha tútetki tútetiw ushın, Jaratqan Iyeniń Ibadatxanasındaǵı Muxaddesxanaǵa kiriw shegi oǵan tústi. ¹⁰ Tútetki tütetiw waqtında jıynalǵan xalıqtıń hám-mesi sırtta duwa etip tur edi.

¹¹ Sonda Jaratqan Iyeniń bir perishti-tesi tútetki tütetiletuǵın orınınń oń tárepinde payda bolıp, Zexariyaǵa kórindi. ¹² Onı kórgen Zexariya qorqıp, alırıap qaldı. ¹³ Biraq perishte oǵan bilay dedi:

– Qorqpa, Zexariya! Seniń etken duwanı qabil boldı. Hayalıń Elizabeta saǵan ul tuwıp beredi, onıń atın Yaqiya dep qoyasań. ¹⁴ Ol saǵan quwanış hám shadlıq alıp keledi. Onıń dúnyaǵa kelgenine kóp adamlar quwanadı. ¹⁵ Sebebi ol Jaratqan Iyeniń názerinde ullı adam bolıp, sharap ta, basqa ótkir ishlikler de ishpeydi. Anasınıń qursaǵında jatırǵannan baslap, Muxaddes Ruwxqa toladı. ¹⁶ Ol Izrail perzentleriniń kóbisin olardıń Qudayı Jaratqan Iyege qaytaradı. ¹⁷ Ákelerdi balaları menen jarastırıp, boysınbaytuǵınlardı haq adamlardıń danalıq jolina túsiredi. Xalıqtı Iyemizdiń ke-liwine tayarlaw ushın, ol Iliyastıń^a

ruwxı hám qúdireti menen Iyemizdiń aldında júrip keledi.

¹⁸ Sonda Zexariya perishtege:

– Bulardıń ıras ekenin men qayaqtan bilemen? Öytkeni men ǵarrıman, hayalıń da biraz jasqa barıp qalǵan, – dedi.

¹⁹ Perishte oǵan juwap berip:

– Men Quday aldında turıwshı Jabrayılman. Seniń menen sóylesip, saǵan usı xosh xabardı jetkiziw ushın jiberilgenmen. ²⁰ Biraq, waqtı kelgende orınlanatuǵın sózlerime isenbegeniń ushın, usılar ámelge aspaǵansha sóyley almay, gún bolıp qalasań, – dedi.

²¹ Sol waqtta Zexariyanı kútip turǵan xalıq onıń Muxaddesxanada irkilip atırǵanına hayran boldı. ²² Zexariya sırtqa shıqqanda, xalıqqa sóyley almay qaldı. Sonda xalıq onıń Muxaddesxanada ayan kórgenin túsindi. Zexariya tilden qaldı hám xalıq penen imlap sóylesti.

²³ Óziniń xızmet etetuǵın kúnleri tamam bolǵannan keyin, Zexariya úyine qayttı.

²⁴ Aradan kúnler ótkennen soń, onıń hayalı Elizabeta hámiledar bolıp, bes ay jasırınıp júrdi. ²⁵ «Jaratqan Iye maǵan názer awdarǵan kúnderde bul isti islep, adamlar aldındaǵı masqarashılıqtı mennen alıp tasladı», – dedi ol.

Iysanıń tuwılıwı haqqında Xosh Xabar

²⁶ Elizabetanıń hámiledar bolǵanına altı ay toǵanda, Quday Jabrayıl perishteni Galila úlkesiniń Nasıra dep atalatuǵın qalasına, ²⁷ Dawıt

^a **1:17** *Iliyas* – Iysa Masiyx tuwılmastan burın IX ásirde jasaǵan payǵambar. 3Pat 18:1-46; Mal 4:5-6.

áwladınan shıqqan Yusup degen jigite atastırılğan bir qızğa jiberdi. Qızdın atı Máriyam edi. ²⁸ Perishte úyge kirip, oğan:

– Sálem sağan, Quday jarılqağan! Jaratqan Iye seniń menen birge*, – dedi.

²⁹ Máriyam perishteniń sózlerine añ-tañ boldı hám bul qanday sálemlesiw boldı eken dep, oylanıp qaldı.

³⁰ Perishte oğan bilay dedi:

– Qorqpa, Máriyam, sen Qudaydın miyrimine eristiń! ³¹ Mine, sen hámiledar bolıp, Ul tuwasań hám Onıń atın Iysa dep qoyasań. ³² Ol ullı bolıp, Quday Taalanıń Ulı dep ataladı. Quday Iye Oğan babası Dawıttıń taxtıń beredi. ³³ Ol Yaqıptıń xalqınıń ústinen máńgige patshalıq etedi hám Onıń patshalıǵınıń shegi bolmaydı.

³⁴ Máriyam perishteden:

– Men er adamğa jaqınlamağan bolsam, bul qalay boladı? – dep soradı.

³⁵ Perishte oğan juwap berip:

– Seniń ústińe Muxaddes Ruwx túsedı hám Quday Taalanıń kúshi sağan sayasın saladı. Sonlıqtan da, sennen tuwılajaq Muxaddes Bala Qudaydın Ulı dep ataladı. ³⁶ Mine, násilsiz dep sanalğan seniń aǵayın apań Elizabeta da qartayǵanda ul balaǵa hámiledar boldı. Onıń hámiledar bolǵanına altı ay toldı. ³⁷ Sebebi Qudaydın qolınan kelmeytuǵın nárese joq, – dedi.

³⁸ Sonda Máriyam:

– Men – Jaratqan Iyeniń bendesimen, aytqanıńday bolsın, – dedi.

Sonnan soń, perishte onıń janınan ketti.

Máriyamnıń Elizabetaǵa barıwı

³⁹ Sol kúnlerde Máriyam jolǵa shıǵıp, tezlik penen Yahudiyanıń tawlı

úلكesindegi bir qalaǵa ketti. ⁴⁰ Ol Zexariyanıń úyine kirip, Elizabetaǵa sálem berdi. ⁴¹ Elizabeta Máriyamnıń sálemin esitkende, onıń ishindegi náreste tıyrılap ketti. Elizabeta Muxaddes Ruwxqa tolıp, ⁴² dawıslap bilay dedi:

– Hayallar arasında sen jarılqağan sań, seniń ishindegi Náreste de jarılqağan! ⁴³ Iyemniń anası keletuǵında, men kimmen? ⁴⁴ Mine, seniń sálem bergen dawısın qulaǵıma jetkende, ishindegi náreste quwanishtan tıyrılap qoya berdi. ⁴⁵ Isengen hayal qanday baxıtlı! Óytkeni Jaratqan Iyeniń oğan aytqanları orınlanadı. ⁴⁶ Sonda Máriyam bilay dedi:

«Janım Jaratqan Iyeni ullılaydı.

⁴⁷ Qutqarıwshım Qudayda ruwxım shadlanadı.

⁴⁸ Sebebi Ol Óziniń arzımas bendesine názerin awdardı.

Endi meni barlıq áwladlar „baxıtlı“ dep ataydı.

⁴⁹ Óytkeni Qúdiretli Quday maǵan ullı isler isledi.

Onıń atı muxaddes.

⁵⁰ Ol áwladtan-áwladqa, Ózinen qorqqanlarǵa miyrim-shápáátin beredi.

⁵¹ Óz qolı menen qúdiretin kórsetip, Kewillerinde menmen oyları bar adamlardı pıtırattı.

⁵² Húkimdarlardı taxttan túsirip, Ğarip-qáserlerdi joqarı kóterdi.

⁵³ Ash bolǵanlardı iygilik berip toydrıp,

Bay bolǵanlardı qurı qol qaytardı.

⁵⁴⁻⁵⁵ Ata-babamızǵa bergen wádesi boyınsha,

Ibrayımǵa hám onıń urpaǵına miyrim-shápáát etiwdi máńgi este tutıp,

Xızmetshisi Izrailǵa járdem etti».

⁵⁶ Máriyam Elizabeta menen úsh ayday birge bolıp, sońınan úyine qaytıp ketti.

Shomıldırıwshı Yaqıyanıń dúnyaǵa keliwi

⁵⁷ Elizabetanıń bosanatuǵın waqıtı kelip, ol ul tuwdı. ⁵⁸ Qońsıları menen aǵayınleri Jaratqan Iyeniń oǵan úlken miyrim-shápáát kórsetkenin esitip, onıń quwanışın bólisti.

⁵⁹ Olar segizinshi kúni balanı súnetlewge^a alıp bardı hám oǵan Zexariya dep, ákesiniń atın qoymaqshı boldı. ⁶⁰ Biraq balanıń anası:

– Yaq, onıń atı Yaqiya bolsın, – dedi.

⁶¹ Olar Elizabetaǵa:

– Aǵayın-tuwǵanlarıńnıń arasında bunday at hesh kimde joq-ǵo, – dep, ⁶² ákesinen balaǵa qanday at qoymaqshı ekenin ımlap soradı.

⁶³ Zexariya jazıw taxtayshasın talap qıldı da: «Onıń atı Yaqiya bolsın», – dep jazdı. Buǵan hámme ań-tań bolıstı. ⁶⁴ Sol waqıtta-aq Zexariya tilge kirip, Qudaydı alǵıslap sóyley basladı. ⁶⁵ Átirapında jasawshılardı qorqınış biyledi hám Yahudiyanıń pútkil tawlı úlkesi boylap usılar haqqında sóz tarqadı. ⁶⁶ Esitkenlerdiń hámmesi oyǵa shúmip: «Bul náreste kim bolar eken?» – deytuǵın edi. Sebebi Jaratqan Iyeniń qúdireti onıń menen birge edi.

Zexariyanıń payǵambarshılıq jırı

⁶⁷ Náresteniń ákesi Zexariya Muxaddes Ruwxqa tolıp, payǵambarshılıq etip bilay dedi:

⁶⁸ «Izraildiń Qudayı Jaratqan Iyege alǵıslar bolsın!

Óytkeni Ol kelip, Óz xalqı ushın tólem tólep, onı qutqardı.

⁶⁹⁻⁷⁰ Óziniń muxaddes payǵambarları arqalı áyyemnen aytqanınday,

Ol bizler ushın Óz xızmetshisi Dawıttıń urpaǵıman shıqqan qúdiretli Qutqarıwshımı berdi.

⁷¹ Quday bizlerdi dushpanlarımızdan hám bizlerdi jek kóriwshilerdiń qolınan qutqardı.

⁷² Bizlerdiń ata-babalarımızǵa wáde etken miyrimliligin kórsetip,

Óz muxaddes kelisimin,

⁷³ Babamız Ibrayımǵa bergен antın eske aldı.

⁷⁴⁻⁷⁵ Ol bizlerdi dushpanlarımızdıń qolınan qutqarıp,

Ómir boyı Onıń aldında muxaddes hám haq bolıp, Qorqpastan, Oǵan xızmet qılıwımızǵa múmkinshilik berdi.

⁷⁶ Al sen, balam, Quday Taalanıń payǵambarı dep atalasań. Sebebi sen Iyemizdiń aldınan júrip, Onıń jolın tayarlaysań.

⁷⁷ Onıń xalqına gúnalarınıń keshirilip, qutqarılatuǵının járiyalaysań.

⁷⁸⁻⁷⁹ Qarańǵıda hám ólim sayasında jasap atırǵanlarǵa nur túsiriw ushın,

Sonday-aq bizlerge tınıshlıqqa qaray jol kórsetiw ushın, Qudaydıń ullı miyrim-shápáati aspannan tań bolıp atadı».

⁸⁰ Náreste bolsa ósip, ruwxıy kúshke tolıp bardı hám Izrail xalqınıń aldında

kórinetuǵın kúnge deyin shól dala-da jasadı.

Iysanıń tuwılıwı

(Mat 1:18-25)

2 ¹ Sol kúnleri Rim imperatorı August pútkil Rim patshalıǵınıń turǵınları dizimnen ótiwi tiyis, degen páрман shıǵardı. ² Bul birinshi dizimnen ótiw Kirini Siriyaǵa hákimlik qılǵan zamanda boldı. ³ Hár bir adam dizimnen ótiw ushın óz qalasına bardı.

⁴ Yusup te Galiladaǵı Nasıra qalasınan jolǵa shıǵıp, Yahudiyadaǵı Beytlehem dep atalǵan Dawıttıń qalasına keldi. Óytkeni ol Dawıttıń urpaǵınan edi. ⁵ Dizimnen ótiw ushın, onıń menen birge qalınlıǵı bolǵan hámiledar Máriyam da bardı. ⁶ Olar sol jerde bolǵanda Máriyamnıń ayı-kúni tolıp, ⁷ tuńǵış ulın tuwdı. Onı qundaqlap, bir aqırǵa jatqızdı, sebebi miymanxanada olarǵa orın joq edi.

Shopanlar hám perishteler

⁸ Sol átirapta shopanlar bolıp, olar túnde óz padasın dalada qarawıllaytuǵın edi. ⁹ Tosattan olardıń aldında Jaratqan Iyeniń bir perishtesi payda bolıp, Iyemizdiń saltanatı olardıń átirapın jarqıratıp jiberdi. Olar qattı qorqıp ketti. ¹⁰ Perishte olarǵa:

– Qorqpańlar! Men sizlerge hámme adamlardı sheksiz quwandıratuǵın xosh xabar járiyalayman. ¹¹ Búgin Dawıttıń qalasında sizler ushın Qutqarıwshı tuwıldı. Ol – Iyemiz Masiyx^a. ¹² Onıń belgisi mınaday: sizler aqırda qundaqlawlı jatırǵan Náresteni tabasızlar, – dedi.

¹³ Birden perishteniń qasında aspandaǵı perishtelerdiń úlken toparı payda boldı hám bılay dep Qudaydı alǵısladı:

¹⁴ «Aspanda Quday alǵıslansın, Jerdegi Qudayǵa unaytuǵın adamlarǵa tınıshlıq bolsın!»

¹⁵ Perishteler aspangá kóterilgenen soń, shopanlar bir-birine:

– Júrińler, Beytlehemge barayıq. Jaratqan Iyeniń bizlerge bildirgen, sol júz bergen waqıyanı kóreyik, – desti.

¹⁶ Olar asıǵıshlıq penen kelip, Máriyam menen Yusuptı hám aqırda jatırǵan Náresteni taptı. ¹⁷ Onı kórip, perishtelerden Náreste haqqında esitkenlerin aytıp berdi. ¹⁸ Bunı esitken adamlardıń hámmesi shopanlardıń sózlerine tań qalıstı. ¹⁹ Al Máriyam bul sózlerdi júreginde saqlap, oylap júrdi. ²⁰ Shopanlar ózlerine ayılǵanlardıń hámмесin esitip-kórgenleri ushın Qudaydı alǵıslap, maqtaw aytıp, qaytıp ketti.

²¹ Aradan segiz kún ótip, Náresteni súnnet etkende, Onıń atın Iysa dep qoydı. Máriyam hámiledar bolmasınan burın, perishte Oǵan usı atı bergен edi.

Shimon hám Annanıń Iysa menen ushırasıwı

²² Muwsanıń Nızamı boyınsha tazalanıw kúnleri tamam bolǵanda^b, Yusup penen Máriyam Iysanı Jaratqan Iyege arnaw ushın, Onı Erusalimge alıp keldi. ²³ Óytkeni Jaratqan Iyeniń Nızamında: «Qarınnan birinshi shıqqan hár bir ul Jaratqan Iyege

^a **2:11** Masiyx – «Basına may quyılǵan adam» degendi ańlatadı. Quday wáde etken Qutqarıwshı. Sózlikke qarań.

^b **2:22** Leb 12:1-8.

arnalsın»^a, – dep jazılğan. ²⁴ Jáne Jaratqan Iyeniń Nızamında ayılğan-day, olar «jup qumırı yamasa eki jas kepterdi»^b qurban etpekshi boldı.

²⁵ Sol waqıtta Erusalimde Shimon atlı bir adam bar edi. Ol haq hám dinshil adam bolıp, Izraildiń tásele tabıwın intizarlıq penen kútip jú edi. Muxaddes Ruwx oğan yar edi. ²⁶ Jaratqan Iye jibergen Masiyxtı kórmegenshe ólmeytuǵının oğan Muxaddes Ruwx aldın ala aytqan edi. ²⁷ Shimon Muxaddes Ruwxtıń basqarıwında Ibadatxanaǵa keldi. Iysanıń ata-anası Muxaddes Nızam boyınsha tiyisli úrp-ádetlerdi orınlaw ushın Onı Ibadatxanaǵa alıp kelgende, ²⁸ Shimon Onı qolına alıp, Qudaydı alǵıslap bilay dedi:

²⁹ «O, Qúdiretli Iyem, Óziń aytqanıńday,
Endi qulıńdı bul dúnyadan tınıshlıq penen jibereseń.

³⁰⁻³¹ Sebebi kózlerim Seniń hámme xalıqlar ushın,
Tayarlap qoyǵan qutqarıwıńdı kórdi.

³² Ol basqa milletlerdiń kózin ashatuǵın nur bolıp,
Seniń xalqıń Izrailǵa dańq keltiredi».

³³ Náresteniń ata-anası Ol tuwralı ayılğan sózlerge tań qalıstı. ³⁴ Shimon olarǵa pátiyasın berip, Onıń anası Máriyamǵa:

– Mine, bul Náreste Izrailda kóp adamlardıń qulawına hám qayta tikleniwine sebepshi boladı. Ol Iyemizdiń belgisi bolıp, Ol sebepli kóp talas-tartıslar kelip shıǵadı. ³⁵ Sonda kóp

adamlardıń júrekleriniń túpkirindegi oy-qıyalları áshkara bolıp, al seniń kewlińe hásiwet qılıshı suǵıladı, – dedi.

³⁶ Sol jerde Asher urıwınan shıqqan Panueldiń qızı Anna atlı, júdá qartayǵan bir payǵambar hayal da bar edi. Ol turmısqa shıqqannan soń, kúyewi menen jeti jil jasadı. ³⁷ Sońınan seksen tórt jasına deyin jesir bolıp, Ibadatxanadan shıqqay oraza tutıp hám duwa etip, kúni-túni Qudayǵa sıymnatuǵın edi. ³⁸ Sol waqıtta ol da jaqınlap kelip, Qudayǵa shúkirkilik bildirdi hám Erusalimniń qutqarılıw kúniń kútkenlerdiń hámmesine Náreste haqqında aytıp berdi. ³⁹ Yusup penen Máriyam Jaratqan Iyeniń Nızamı boyınsha barlıq tiyisli nárselerdi orınlap bolǵannan soń, Galiladaǵı óz qalası Nasıraǵa qayıp keldi. ⁴⁰ Náreste ósip, kúsh penen aqıl-danalıqqa tolısıp bardı hám Qudaydıń miyrimi Onıń ústinde edi.

Iysanıń balalıǵı

⁴¹ Iysanıń ata-anası hár jılı Qutqarılıw bayramında^c Erusalimge baratuǵın edi. ⁴² Iysa on eki jasqa tolǵanda, olar ádettegidey Erusalimge bayramlawǵa keldi. ⁴³ Bayram kúnleri tamam bolǵannan soń, olar úyine qaray jolǵa shıqtı, al jas óspirim Iysa Erusalimde qalıp qoyǵan edi. Biraq bunı ata-anası bilmedi. ⁴⁴ Olar Iysanı basqalar menen kiyatır dep oylap, bir kúnlük joldı basıp ótkennen soń, Onı aǵayınleri menen tanıslarınıń arasınan izledi. ⁴⁵ Tappaǵannan keyin, Onı izlep Erusalimge qayıp bardı. ⁴⁶ Úsh kúnnen soń, olar Iysanı Ibadatxanadan taptı. Ol diniy

^a **2:23** Shıǵ 13:2, 12.

^b **2:24** Leb 12:8.

^c **2:41** *Qutqarılıw bayramı* – sózlikke qarań.

muğallimlerdiń ortasında olardıń sózlerin tıńlap, sorawlar berip otırǵan edi. ⁴⁷ Tıńlap otırǵanlardıń hámmesi Onıń aqlına hám bergen juwaplarına hayran qalıstı. ⁴⁸ Ata-anası Iysanı kórip, ań-tań boldı hám anası Oǵan: – Balam, bul ne qılǵanıń? Ákeń menen ekewimiz qattı qayǵırıp, Seni izledik, – dedi.

⁴⁹ Iysa olarǵa:

– Meni izlewdiń ne keregi bar edi? Ákemniń úyinde bolıwım kerek ekenin bilmedińiz be? – dedi.

⁵⁰ Biraq olar Iysanıń aytqan sózlerin túsinedi.

⁵¹ Iysa olar menen birge Nasıra qalasına qaytıp kelip, olardıń tilin alıp júrdi. Al Onıń anası bolǵan waqıyalardıń hámмесin kewlinde saqladı.

⁵² Iysanıń jası da, aql-danalığı da ósip, Qudaydıń hám adamlardıń súyispen-shiligine bólenip bardı.

Shomıldırıwshı Yaqıyanıń wazı

(*Mat 3:1-12; Mrk 1:1-8; Yuxn 1:19-28*)

3 ¹ Rim imperatorı Tiberiustıń húkimdarlıǵınıń on besinshi jilında Yahudiya úlkesinde Pontiy Pilat hákimlik qıldı. Galilanı Hirod, Itureya hám Traxonit úlkelerin onıń inisi Filip, Abilena úlkesin Lisaniyas basqardı. ² Al Xanna menen Kayafa bas ruwxaniy edi. Sonda shól dalada jasadıp atırǵan Zexariyanıń ulı Yaqıyaǵa Qudaydıń sózi tústi. ³ Yaqıya Iordan átirapındaǵı barlıq úlkelerdı aralap, adamlarǵa gúnalarınım keshiriliwi ushın táwbege keliwdi hám suwǵa shomıldırılıwdı^a járiyalap júrdi.

⁴ Bul Iyshaya payǵambardıń kitabında jazılǵan mına sózlerge tuwrı keledi:

«Shól dalada baqırǵan bir dawıs esitiledi:

Iyemizge jol tayarlanlar,
Onıń júretuǵın jolların dúzetińler!

⁵ Barlıq oypathıqlar toltırılınsın,
Taw-tóbeler páske shóksin,
Qıysıq jollar dúzetilsin,
Budır jerler tegislensin.

⁶ Sonda pútkil adamzat Qudaydıń qutqaratuǵımın kóredi»^b.

⁷ Yaqıya shomıldırılıwǵa kelgen alamanǵa bılay dedi:

– Háy, uwlı jılanlardıń tuqımları! Keshhektegi qáhárli jazadan qutılıwdı sizlerge kim úyretti? ⁸ Eger sizler táwbe etken bolsańlar, buǵan ılayıq jemis berińler! Jáne: «Ata tegimiz Ibrayım ata-ǵo», – dep ishlerińizden oylamańlar. Sizlerge aytatuǵımın: Quday Ibrayımǵa mına taslardan da urpaq jasadıp bere aladı. ⁹ Tereklerdiń tamırında házirdiń ózinde-aq balta jatır. Jaqsı miywe bermeytuǵın hár bir terek shabılıp, otqa taslanadı.

¹⁰ Sonda xalıq onnan:

– Olay bolsa, bizler ne islewimiz kerek? – dep soradı.

¹¹ Yaqıya olarǵa:

– Kimniń eki kiyimi bolsa, birewin kiyimi joqqa bersin. Kimniń awqatı bolsa, ol da solay islesin, – dep juwap berdi.

¹² Sańqshılar da shomıldırılıw ushın kelip, Yaqıyadan:

– Ustaz, bizler ne islewimiz kerek? – dep soradı.

¹³ Yaqıya olarǵa:

^a **3:3** *Suwǵa shomıldırılıw* – grek tilinde «baptizo». Bul rásim adamlardıń Qudaydıń alında táwbe etip, taza ómirdi baslawınıń nishanı.

^b **3:4-6** Iysh 40:3-5.

– Belgilengeninen artıq talap etpeñler, – dedi.

¹⁴ Áskerler de onnan:

– Al bizler ne islewimiz kerek? – dep soradı.

Yaqıya olarğa:

– Hesh kimdi tonamañlar, hesh kimge jala jappañlar, óz is haqıńızğa qanaat etiñler, – dedi.

¹⁵ Úmit etip kútip turğan xalıqtıń hámmesi Yaqıya tuwralı ishlerinen:

– Bul Masiyx emes pe eken? – dep oyladı.

¹⁶ Yaqıya hámmesine juwap berip:

– Men sizlerdi suw menen shomıldıraman, biraq mennen keyin qúdiretli Birew kiyatır. Men Onıń ayaq kiyiminiń bawın sheshiwge de ılayıqlı emespen. Ol sizlerdi Muxaddes Ruwx hám ot penen shomıldıradı. ¹⁷ Onıń jabası qolında. Ol Óz qırmanın tazalap, biydayın gállexanasına jıynaydı, al sabanın sónbes otqa jandıradı, – dedi.

¹⁸ Yaqıya xalıqqa basqa da kóp eskertiwler berip, Xosh Xabardı járiyalap júrdi. ¹⁹ Úlke húkimdarı Hirod óz inisiniń hayalı Hirodiyağa úylengenligi sebepli hám basqa da barlıq jaman isleri ushın, Yaqıya tárepinen áshkara etilgen edi. ²⁰ Hirod Yaqıyanı qamattı taslap, óziniń buringı islegen jamanlıqlarına jáne bir jamanlıq qostı.

Iysanıń shomıldırılıwı

(*Mat 3:13-17; Mrk 1:9-11*)

²¹ Pútkil xalıq shomıldırılǵanda, Iysa da shomıldırıldı. Ol duwa etkende aspan ashılıp, ²² Muxaddes Ruwx kepter pishininde Onıń ústine tústi. Sonda aspannan:

– Sen – Meniń súyikli Ulımsañ, Men Saǵan ırzaman!^a – degen saza esitildi.

Iysanıń shejiresi

(*Mat 1:1-17*)

²³ Iysa Óz xızmetin baslaǵanda otızlar shamasında edi. Adamlar Onı Yusuptıń ulı sıpatında tanıytuǵın edi. Al Yusup Eliy ulı, ²⁴ Eliy Mattat ulı, Mattat Lebiy ulı, Lebiy Malkiy ulı, Malkiy Yannay ulı, Yannay Yusup ulı, ²⁵ Yusup Mattatiya ulı, Mattatiya Amos ulı, Amos Naxum ulı, Naxum Hesliy ulı, Hesliy Naggay ulı, Naggay ²⁶ Maxat ulı, Maxat Mattatiya ulı, Mattatiya Shimey ulı, Shimey Yusex ulı, Yusex Yuda ulı, ²⁷ Yuda Yuxanan ulı, Yuxanan Resha ulı, Resha Zerubbabel ulı, Zerubbabel Shealtiel ulı, Shealtiel Neriy ulı, ²⁸ Neriy Malkiy ulı, Malkiy Addiy ulı, Addiy Qosam ulı, Qosam Elmadam ulı, Elmadam Er ulı, ²⁹ Er Eshua ulı, Eshua Eliezer ulı, Eliezer Iorım ulı, Iorım Mattat ulı, Mattat Lebiy ulı, ³⁰ Lebiy Shimon ulı, Shimon Yahuda ulı, Yahuda Yusup ulı, Yusup Ionam ulı, Ionam Elyakim ulı, ³¹ Elyakim Melea ulı, Melea Menna ulı, Menna Mattata ulı, Mattata Natan ulı, Natan Dawıt ulı, ³² Dawıt Ishay ulı, Ishay Obid ulı, Obid Boaz ulı, Boaz Sala ulı, Sala Naxshon ulı, ³³ Naxshon Amminadab ulı, Amminadab Ram ulı, Ram Xesron ulı, Xesron Peres ulı, Peres Yahuda ulı, ³⁴ Yahuda Yaqip ulı, Yaqip Ísaq ulı, Ísaq Ibrayım ulı, Ibrayım Terax ulı, Terax Naxor ulı, ³⁵ Naxor Serug ulı, Serug Reu ulı, Reu Peleg ulı, Peleg Eber ulı, Eber Sala ulı, ³⁶ Sala Kenan ulı, Kenan Arpaxshad ulı, Arpaxshad Sam ulı, Sam Nux ulı, Nux Lamex ulı, ³⁷ Lamex Metushelax ulı, Metushelax Enox ulı, Enox Ered ulı, Ered Mahalalel ulı, Mahalalel Kenan ulı, ³⁸ Kenan Enosh

^a 3:22 Zab 2:7; Iysh 42:1.

uli, Enosh Shet uli, Shet Adam-ata uli, al Adam-ata Quday uli.

Iysanıń sınıalıwı

(Mat 4:1-11; Mrk 1:12-13)

4¹ Iysa Muxaddes Ruwxqa tolıp, Iordan dáryasınan qaytıp kelgende, Ruwx Onı shól dalağa alıp bardı.

²Sol jerde shaytan Onı qırıq kún sınadı. Ol bul kúnleri hesh nársede jemedi. Sol kunler ótkennen soń, aqırı ash boldı.

³Sonda shaytan Iysağa:

– Eger Sen Qudaydıń Uli bolsań, mına tasqa buyır, ol nańa aylansın, – dedi.

⁴Iysa oǵan juwap berip:

– «Adam tek ǵana nan menen jasmaydı»^a, – dep Muxaddes Jazıwda ayılǵan, – dedi.

⁵Sonda shaytan Iysanı bir biyik jerge shıǵardı da, Oǵan bir demde dúnyanıń barlıq patshalıqların kórsetip, ⁶Oǵan:

– Men usı mámleketlerdiń pútkil biyigin hám olardıń sán-saltanatların Saǵan beremen. Öytkeni olar maǵan berilgen, olardı qálegen adamıma beremen. ⁷Eger maǵan tabınsań, hám-mesi Seniki boladı, – dedi.

⁸Iysa oǵan juwap berip:

– Muxaddes Jazıwda: «Qudayıń Jaratqan Iyege sıynıp, tek Oǵan xızmet et»^b, – dep ayılǵan, – dedi.

⁹Sońınan shaytan Iysanı Erusalimge aparıp, Ibadatxananıń tóbesine turǵızıp qoydı da, Oǵan:

– Eger Sen Qudaydıń Uli bolsań, Ózińdi bul jerden tómenge tasla,

¹⁰sebebi bılay dep jazılǵan: «Ol perishtelerine Seni saqlap qalıwǵa buyırq beredi. ¹¹Ayaǵıńdı tasqa urıp alma-wıń ushın, olar Seni qollarında alıp júredi»^c, – dedi.

¹²Iysa shaytangá:

– «Qudayıń Jaratqan Iyeni sına-ma!»^d, – dep ayılǵan, – dedi.

¹³Shaytan hámme sınawların tamamlaǵannan keyin, waqıtsha Iysanıń qasınan ketti.

Iysanıń Galiladaǵı wazı

(Mat 4:12-17; Mrk 1:14-15)

¹⁴Muxaddes Ruwxtıń kúshine to-lǵan Iysa Galilaga qaytıp keldi hám Ol tuwralı xabar pútkil dógerekke tarqadı. ¹⁵Iysa olardıń májilixanalarında tálim berdi hám Ol hámme adamlar tárepinen alǵıslandı.

Nasıralılardıń Iysanı qabil almawı

(Mat 13:53-58; Mrk 6:1-6)

¹⁶Iysa Ózi ósken Nasıra qalasına ke-lip, Öz ádeti boyınsha Shabbat kúni májilixanaǵa kirdi. Iysa oqıw ushın ornınan turǵanda, ¹⁷Oǵan Iyshaya payǵambardıń kitabı berildi. Ol kaptaptı ashıp, mına sózler jazılǵan jerdi taptı:

¹⁸⁻¹⁹ «Jaratqan Iyeniń Ruwxı Meniń ústimde.

Ol Meni jarlılarǵa Xosh Xabar járiyalaw ushın mayladı^e *.

Ol Meni tutqınlardıń azat bolatuǵının,

a **4:4** Nzm 8:3.

b **4:8** Nzm 6:13.

c **4:10-11** Zab 90:11-12.

d **4:12** Nzm 6:16.

e **Luk 4:18-19** Mayladı – Qudaydıń tapsırǵan jumısı ushın maylanıp, tayınlanıw

Soqirlardıń kóretuǵımın
xabarlawǵa,

Azap shekkenlerdiń erkinlikke
shıǵıwı ushın hám

Jaratqan İyeniń miyrimlilik jılın
járiyalaw ushın jiberdi»^a.

²⁰ Sońınan İysa kitaptı jawdı da, onı xızmetkerge berip, ornına otırdı. Májilisxanadaǵı hámme adamlar Oǵan tigilip qaldı. ²¹ İysa olarǵa sóyley baslap: – Usı Muxaddes Jazıwlar búgin, sizler esitken waqıtta orınlandı, – dedi.

²² Hámme İysanı maqtadı hám Onıń awzınan shıqqan jaǵımlı sózlerge hayran qalısıp:

– Bul – Yusuptıń balası emes pe? – desti.

²³ İysa olarǵa bılay dedi:

– Sizler, álbette, Maǵan: «Shıpaker, ózińdi óziń emle», – degen naqıldı aytıp, «Bizler Kaparnahumda islegen isleriń haqqında esittik. Bul jerde, Óz ana jurtıńda da solardı isle!» – demekshisizler. ²⁴ İysa dawam etip: – Sizlerge shıńın aytaman: hesh bir payǵambar óz watanında qabil alınbaydı. ²⁵ Sizlerge haqıyqatın aytaman: İliyas payǵambardıń zamanında úsh jil, altı ay aspan jawılıp, jawın bolmay, elde awır asharshılıq bolǵanda, Izrail elinde kóp jesir hayallar bar edi. ²⁶ Biraq İliyas olardıń hesh birewine jiberilmey, tek Sidon eliniń Sarafat qalasındaǵı bir jesir hayalǵa jiberilgen edi^b. ²⁷ Sol sıyaqlı, Elisha payǵambardıń zamanında da Izrailda teri keselligine shalınǵanlar kóp edi. Biraq, tek siriyalı Naaman basqa hesh kim awırwınan jazılǵan joq^c, – dedi.

²⁸ Bunı esitken májilisxanadaǵı-lardıń barlıǵı qattı ashıwǵa mindi.

²⁹ Orınlarınan turıp, İysanı qaladan quwıp shıǵardı da, Onı tik jardan taslap jiberiw ushın, sol qala qurılǵan tawdıń basına alıp bardı. ³⁰ Biraq İysa olardıń arasınan ótip, Óz jolına tústi.

İysanıń jindi quwıp shıǵarıwı

(Mrk 1:21-28)

³¹ İysa Galiladaǵı Kaparnahum qalasına keldi hám Shabbat kúni xalıqqa tálim berdi. ³² Xalıq İysanıń tálimine tań qaldı, sebebi Onıń sózinde biylik bar edi.

³³ Májilisxanada jinge shalınǵan, jawız ruwxlı bir adam bar edi. Ol bálent dawıs penen baqırıp:

³⁴ – O, nasıralı İysa! Bizler menen ne jumısıń bar? Sen bizlerdi joq etiwge keldiń be? Seniń kim ekenińdi bilemen, Sen – Qudaydıń Muxaddeseń! – dedi.

³⁵ İysa oǵan keyip:

– Únińdi óshir de, onnan shıǵıp ket! – dedi.

Sonda jin hámmeniń kóz aldında adamdı jerge qulattı da, hesh zıyan tiygizbey, onnan shıǵıp ketti.

³⁶ Hámme tań qalısıp, bir-birine:

– Bul ne gáp? Ol jawız ruwxlarǵa biylik hám qúdiret penen buyırıq bergende, olar shıǵıp ketedi, – desti.

³⁷ Solay etip, İysa tuwralı xabar sol úlkedegi barlıq jerlerge jayıldı.

İysanıń kóp adamlarǵa shıpa beriwi

(Mat 8:14-17; Mrk 1:29-34)

³⁸ İysa májilisxanadan shıǵıp, Shimonnıń úyine bardı. Shimonnıń qayın

^a 4:18-19 İysh 61:1-2.

^b 4:25-26 3Pat 17:1-24.

^c 4:27 4Pat 5:1-14.

enesiniñ qattı ıssılıǵı kóterilip, awırıp jatırǵan edi. Olar Iysadan onı kóriwdi ótinish etti. ³⁹ Iysa hayaldıń bas ushında turıp ıssılıqqa tıyım salǵanda, hayaldıń ıssılıǵı tústi. Hayal dárıw ornınan turıp, olarǵa xızmet etti.

⁴⁰ Quyash batarda hámme hár túrli keselliklerge shalıńǵan adamların Iysaǵa alıp keldi. Iysa olardıń hár biriniń ústine qolın qoyıp, shıpa berdi.

⁴¹ Kóp adamlardan jinler shıǵıp baratırıp: «Sen – Qudaydıń Ulısań!» – dep baqıratuǵın edi. Biraq Iysa olarǵa keyip, sóylewge tıyım saldı. Óytkeni olar Onıń Masiyx ekenin biletuǵın edi.

Iysanıń májilixanalarda waz aytıwı

⁴² Tań atqanda Iysa úyden shıǵıp, awlaq jerge ketti. Xalıq Onı izlep qasına keldi hám ózlerin taslap ketpewi ushın, Onı alıp qalmaqshı boldı. ⁴³ Biraq Iysa olarǵa:

– Qudaydıń Patshalıǵı tuwralı Xosh Xabardı basqa qalalarda da járiyala-wım kerek, sebebi Men sol ushın jiberilgenmen, – dedi.

⁴⁴ Solay etip, Iysa Yahudiyadaǵı májilixanalarda waz aytıp júrdi.

Iysanıń dáslepki shákirtleri

(Mat 4:18-22; Mrk 1:16-20)

5 ¹ Bir kúni Iysa Gennesaret kóliniń jaǵasında turǵanda, xalıq Qudaydıń sózin esitiw ushın Onıń janında tıǵılısıp turdı. ² Sonda Iysa kóldiń jaǵasında turǵan eki qayıqtı kórdi. Al balıqshılar qayıqtan túsip, awların juwıp atırǵan edi. ³ Qayıqlardıń biri Shimongǵa tiyisli edi. Iysa oǵan minip, Shimonnan jaǵadan biraz armanıraq

júzip barıwın ótindi de, qayıqta otırıp, xalıqqa tálim bere basladı.

⁴ Sózin tamamlagannan soń, Shimongǵa:

– Tereñirek jerge júzip barıp, balıqqa aw sal, – dedi.

⁵ Shimon Oǵan juwap berip:

– Ustaz! Bizler túni menen miynet etip, hesh nárse tuta almadıq. Biraq, Seniń sóziń boyınsha aw salaman, – dedi.

⁶ Olar usılay islegende, kóp balıq tutqanlıǵı sonshellı, hátte, awları da jırtıla basladı. ⁷ Sonda olar basqa qayıqtaǵı sheriklerine belgi berip, járdemlesiwge shaqırdı. Joldasları kelip, eki qayıqtı da suwǵa batar dárejede balıqqa toltırdı.

⁸ Bunı kórgen Shimon Petr Iysanıń ayaǵına jıǵılıp:

– İyem! Meniń qasımnan ket, óytkeni men gúnakar adamman, – dedi.

⁹ Sebebi ózleriniń bunshama kóp balıq awlaǵanına ózi de, qasındaǵılar da hayran qalǵan edi. ¹⁰ Shimonniń sherikleri bolǵan Zebedeydiń ulları Yaqq penen Yuxan da usınday awhalda edi. Iysa Shimongǵa:

– Qorqpa, bunnan bılay adamlardı awlaytuǵın awshı^a bolasań, – dedi.

¹¹ Sonda olar qayıqların jaǵaǵa shıǵardı da, hámмесin qaldırıp, Iysanıń izine erdi.

Iysanıń teri keselligine shalıńǵan adamǵa shıpa beriwi

(Mat 8:1-4; Mrk 1:40-45)

¹² Iysa bir qalada bolǵanda, teri keselligi pútkil denesin qaplaǵan bir adam keldi. Ol Iysanı kórip, ayaǵına jıǵıldı da:

^a **5:10** Adamlardı awlaytuǵın awshı – Qudaydıń jolına túsiriwshi.

– Iyem! Eger Sen qáleseñ, meni kesellikten tazalay alasañ, – dep jalındı.

¹³ Iysa qolın sozıp, oğan tiygizdi de:

– Qáleymen, tazalan! – dedi.

Ol sol waqıtta-aq teri keselliginen tazalandı.

¹⁴ Iysa oğan:

– Bunı hesh kimge aytpa! Tek ruw-xaniyge barıp, óziñdi kórset te, teri keselliginen tazalanganiñdı adam-larğa dálillew ushın, Muwsa buyır-ğan qurbanlıqtı ber^a, – dep buyırdı.

¹⁵ Biraq Iysa haqqında xabar burın-ğıdan da kóbirek jayıldı. Kóp xalıq Onı tıñlap, awırıwlarına shıpa alıw ushın, Onıñ aldına ağıp kele berdi. ¹⁶ Al Iysa awlaq jerge barıp, duwa etetuğın edi.

Iysanıñ láń adamğa shıpa beriwi

(Mat 9:1-8; Mrk 2:1-12)

¹⁷ Bir kúni Iysa tálim berip otır-ğanda, Galila menen Yahudiyaniñ barlıq awıllarınan hám Erusalim-nen kelgen pariseyler^b menen di-niy muğallimler Onıñ qasında edi. Al Iysada awırıwlarğa shıpa beriw-shi Jaratqan Iyeniñ qúdireti bar edi.

¹⁸ Sonda birewler láń bolğan adamdı tósegi menen kóterip alıp keldi. Olar Iysanıñ aldına onı qoyıw ushın, úyge kirgiziwge tırıstı. ¹⁹ Adamlardıñ kópliginen alıp kire almağan olar tamnıñ basına shıqtı. Tamnıñ basın ashtı da, láń adamdı tósegi menen or-tağa, Iysanıñ aldına túsirdi. ²⁰ Iysa olardıñ isenimin kórip:

– Dostım, seniñ gúnaların keshiril-di, – dedi.

²¹ Diniy muğallimler menen pari-seyler: «Qudayğa til tiygizip turğan Bul kim? Gúnalardı jalğız Qudaydan basqa kim keshire aladı?» – dep ish-lerinen oylay basladı.

²² Iysa olardıñ ne oylağanın bilip, olarğa:

– Ishleriñizden nege bunday nárse-lerdi oylap tursızlar? ²³ Qaysısın aytıw ańsataraq: «Gúnalarıñ keshirildi», – dew me yamasa: «Orniñnan turıp, júre ber», – dew me? ²⁴ Biraq, Adam Ulnıñ^c jer betinde gúnalardı keshiriwge biyligi bar ekenin bilip qoyınlar, – dep juwap berdi de, láń adamğa: – Sağan aytaman: orniñnan turıp, tósegiñdi al da, úyiñe bar! – dedi.

²⁵ Sonda láń adam hámmeniñ kóz aldında dárhal ornınan turıp, ózi jat-qan tósegin aldı da, Qudaydı alğıslap úyine qayttı. ²⁶ Hámme qattı tañ qa-lısp, Qudayğa maqtawlar ayttı. Olar qorqınışqa tolıp:

– Bizler búgin tañ qalarlıq isler kór-dik, – desti.

Iysanıñ Lebiydi shaqırıwı

(Mat 9:9-13; Mrk 2:13-17)

²⁷ Sonnan keyin, Iysa sol jerden shı-ğıp, salıq keńsesinde otırğan Lebiy^d atlı salıqshını kórdi de, oğan:

– Izime er! – dedi.

²⁸ Ol ornınan turdı da, hámme nár-sesin qaldırıp, Iysanıñ izine erdi.

²⁹ Lebiy óz úyinde Iysa ushın úlken zıyapat berdi. Olar menen birge kóp-legen salıqshılar hám basqa da adam-lar dasturxanlas boldı. ³⁰ Pariseyler

a **5:14** Leb 14:1-32.

b **5:17** *Pariseyler* – Iysanıñ zamanında yahudiy xalqınıñ kúshli diniy toparı.

c **5:24** *Adam Ult* – Iysa Masiyx Ózin kóbinese usılay atadı, sózlikke qarañ.

d **5:27** *Lebiy* – Matta dep te tanılgan. Mat 9:9 qarañ.

menen diniy muǵallimler Iysanıń shákirtlerine narazılıq bildirip:

– Sizler nege salıqshılar hám gúnakarlar menen birge ishıp-jep otırsızlar? – dedi.

³¹ Iysa olarǵa juwap berip:

– Shıpakerge deni sawlar emes, al awırıwlar mıtáj. ³² Men haq adam-lardı emes, al gúnakarlardı táwbege shaqırıwǵa keldim, – dedi.

Oraza haqqında soraw

(*Mat 9:14-17; Mrk 2:18-22*)

³³ Olar Iysaǵa:

– Yaqıyanıń shákirtleri jiyi-jiyi oraza tutıp, duwa etedi. Pariseylerdiń shákirtleri de solay isleydi. Al Seniń shákirtleriń ishıp-jep júripti, – dedi.

³⁴ Iysa olarǵa:

– Kúyew ózleri menen birge bolǵanda, toyǵa kelgenlerdi oraza tutıwǵa májbúr ete alasızlar ma? ³⁵ Biraq, olardan kúyew tartıp alıp ketiletuǵın kúnler keledi, olar sonda, sol kúnleri oraza tutadı, – dedi.

³⁶ Iysa olarǵa jáne bir tımsal aytıp, bilay dedi:

– Hesh kim jańa kiyimnen jırtıp alıp, eski kiyimge jamaw salmaydı. Olay etse, jańa kiyim de jırtılıp qaladı, jańa jamaw da eski kiyimge úylespeydi. ³⁷ Hesh kim jańa sharaptı da eski meske quymaydı. Olay etse, jańa sharap mesti jarıp aǵıp ketedi, mes te búlinedi. ³⁸ Jańa sharaptı jańa meske quyw gerek*. ³⁹ Hesh kim eski sharaptı ishıp kórip, jańasın qáleymeydi: óytkeni «eskisi jaqsıraq», – deydi.

Shabbat kúni haqqında tartıs

(*Mat 12:1-8; Mrk 2:23-28; 3:1-6*)

6 ¹ Bir Shabbat kúni Iysa biyday atızınıń arası menen ótip baratırǵanda,

Onıń shákirtleri biyday masaqların úzip alıp, alaqlarını menen uwqalap jey basladı. ² Geypara pariseyler olarǵa: – Sizler nege Shabbat kúni de islewge bolmaytuǵın isti^a islep atırsızlar? – dedi.

³ Iysa olarǵa juwap berip:

– Ózi de, qasındaǵılar da ash bolǵanda Dawıttıń ne islegenin sizler oqımaǵansızlar ma? ⁴ Ol Qudaydıń Úyine kirip, tek ruwxaniylerge ǵana jewge bolatuǵın, usımlıǵan nanlardı ózi de jegen, qasındaǵılarǵa da bergen emes pe? – dedi.

⁵ Jáne olarǵa:

– Adam Ulı Shabbat kúni de iyesi, – dedi.

⁶ Iysa basqa bir Shabbat kúni májilixanaǵa kirip, tálim bere basladı. Sol jerde oń qolı lán bir adam bar edi. ⁷ Diniy muǵallimler menen pariseyler Iysadan ayıp tabıw ushın, Shabbat kúni awırıwlarǵa shıpa bermes pe eken dep, Onı ańlıdı. ⁸ Biraq Iysa olardıń usı oyın bilip, qolı lán adamǵa:

– Ornıńnan turıp, ortaǵa shıq, – dedi.

Ol ornınan turıp, ortaǵa shıqtı.

⁹ Sonda Iysa olarǵa:

– Sizlerge bir soraw bereyin: nızam boyınsha Shabbat kúni ne islegen durıs: jaqsılıq pa yamasa jamanlıq pa? Adamnıń janın qutqarıw ma yamasa nabıt qılıw ma? – dedi*.

¹⁰ Iysa átirapındaǵıların hámme sine qarap shıqtı da, qolı lán adamǵa: – Qolıńdı soz, – dedi.

Ol solay islegende, qolı burınıday sap-saw bolıp qaldı.

¹¹ Sonda olar qattı ashıwǵa minip, Iysaǵa ne islew gerek ekenin óz ara keñese basladı.

a 6:2 Shıǵ 34:21.

Iysanıń on eki elshisin tańlawı

(Mat 10:1-4; Mrk 3:13-19)

¹² Sol kúnleri Iysa duwa etiw ushın tawǵa shıqtı hám túndi Qudayǵa duwa etiw menen ótkizdi. ¹³ Tań atqanda, Óz shákirtlerin janına shaqırıp alıp, arasınan on ekisin tańlap aldı da, olardı «elshiler» dep atadı. ¹⁴ Olar: Iysa Petr dep ataǵan Shimon hám onıń inisi Andrey, Yaqıp penen Yuxan, Filip penen Bartolomey, ¹⁵ Matta^a menen Tomas, Alpeydiń ulı Yaqıp penen watansúyer dep atalǵan Shimon, ¹⁶ Yaqıptıń ulı Yahuda hám keyin Iysaǵa satqınlıq islegen Yahuda Isqariot.

Iysanıń tálimatı hám shıpa beriwi

(Mat 4:23-25)

¹⁷ Iysa olar menen birge tawdan tómen túsip, bir tegislik jerge kelip turdı. Sol jerde Onıń kóplegen shákirtleri, pútkil Yahudiya hám Erusalimnen, Tir hám Sidondaǵı úlken teńiz jaǵasınan kelgen kóp xalıq bar edi. ¹⁸ Olar Iysanı tıńlawǵa hám óz keselliklerine shıpa tabıwǵa kelgen edi. Jawız ruwxlardan azap shekken adamlar da kelip, shıpa taptı. ¹⁹ Pútkil xalıq Iysaǵa qol tiygiziwge tırısatuǵın edi. Sebebi Onnan kúsh shıǵıp, hámmege shıpa beretuǵın edi.

Baxıtlılar hám baxıtsızlar

(Mat 5:1-12)

²⁰ Iysa shákirtlerine qarap bilay dedi:

– Jarlılar, sizler baxıtlısızlar!
Sebebi Qudaydıń Patshalıǵı sizlerdiki.

²¹ Házir ash bolıp júrgenler, sizler baxıtlısızlar!
Sebebi toq bolasızlar.

Házir jılap júrgenler, sizler baxıtlısızlar!

Sebebi quwanıp kúlesizler.

²² Adamlar sizlerdi Adam Ulı ushın jek kórse, aralarınan shetletse, xorlap, atlarıńızǵa daq túsirse, sizler baxıtlısızlar! ²³ Sol kúni quwanıp, shadlıqqa bólenińler! Óytkeni sizlerdiń aspandaǵı sıyıńız úlken. Olardıń ata-babaları da payǵambarlarǵa usılay islegen.

²⁴ Biraq, háy baylar, sizler hásiret shegesizler!

Sebebi sizler óz házligińizdi álle qashan alıp boldıńlar.

²⁵ Házir toq bolǵanlar, sizler hásiret shegesizler!

Sebebi sizler ash qalasızlar.

Házir quwanıp kúlip atırǵanlar, sizler hásiret shegesizler!

Sebebi sizler ókirip jılaysızlar.

²⁶ Hámme sizlerdi maqtasa, sizler hásiret shegesizler!

Sebebi olardıń ata-babaları jalǵan payǵambarlarǵa usılay islegen.

Dushpanlarıńızdı súyińler!

(Mat 5:38-48; 7:12)

²⁷ – Biraq, Meni tıńlap otırǵan sizlerge aytatuǵınım:

Dushpanlarıńızdı súyińler,
Ózlerińizdi jek kóretuǵınlarǵa jaqsılıq isleńler.

²⁸ Sizlerdi ǵarǵaytuǵınlarǵa jaqsı tilek tileńler,

Qapa qılatuǵınlar ushın duwa etińler.

²⁹ Betińniń bir jaǵına urǵanǵa ekinshi betińdi de tut.

Shapanıńdı tartıp alǵanǵa kóylegińdi de alıwǵa ruxsat et!

^a 6:15 Matta – Lebiy dep te tańılǵan. Mat 9:9 qarań.

³⁰ Sennen sorağan hár bir adamğa ber,

Senikin algannan qaytarıp beriwdi talap qılma!

³¹ Adamlardıń ózlerińizge ne islewin qáleseńler,

Sizler de olarğa somi isleńler!

³² Eger sizler ózlerińizdi súygenlerdi ğana súyseńler, bul ushın qanday algıs alasızlar? Gúnakarlar da ózlerin súygenlerdi súyedi. ³³ Eger ózlerińizge jaqsılıq islegenlerge ğana jaqsılıq isleseńler, bul ushın qanday algıs alasızlar? Gúnakarlar da usılay isleydi.

³⁴ Eger sizler qaytarıp alıwdan úmit etip, qarız berseńler, bul ushın qanday algıs alasızlar? Gúnakarlar da qansha qarız berse, sonsha qaytarıp alıw ushın, gúnakarlarğa qarız beredi. ³⁵ Biraq sizler dushpanlarıńızdı súyińler. Jaqsılıq qılıp, hesh nársede dámetpey, qarız berińler. Sonda sizler úlken sıylıq alıp, Quday Taalanıń balaları bolasızlar. Óytkeni Ol jaqsılıqtı bilmeytuǵımlarğa da, jaman adamlarğa da miyrimli. ³⁶ Solay etip, Ákeńiz miyrim-shápáátli bolǵanı syaqlı, sizler de miyrim-shápáátli bolıńlar.

Basqalardı húkim etpeńler!

(*Mat 7:16-20; 12:33-35*)

³⁷ – Basqalardı húkim etpeńler, sonda sizler de húkim etilmeysiz. Ayıplamańlar, sonda sizler de ayıplanbaysız. Keshirińler, sonda sizler de keshirilesiz. ³⁸ Berińler, sonda sizlerge de beriledi. Basıp, silkitip toltırılǵan, tasıp tógilgen mólsher menen eteklerińizge salıp beriledi. Sizler qanday ólshem menen ólshep berseńler, ózlerińizge de sonday ólshem menen ólshep beriledi.

³⁹ Iysa olarğa jáne bir tımsal ayttı:

– Soqırdı soqır jetelep júre ala ma? Ekewi de bir shuqırğa qulap túspey me? ⁴⁰ Shákirt ustazınan ullı emes. Biraq hár bir adam bilimin jetilistirengennen keyin, óz ustazınday boladı. ⁴¹ Sen nege tuwısqanıńnıń kózindegi shópti kórip turıp, óz kózindegi qadanı sezbeysen? ⁴² Óz kózindegi qadanı kórmey turıp, qalay: «Tuwısqanıń, qáne, kózindegi shópti alıp taslaym», – dep tuwısqanıńa ayta alasań? Háy, eki júzli! Dáslep óz kózindegi qadanı alıp tasla, sonda anıq kórip, tuwısqanıńnıń kózindegi shópti alıp taslay alasań.

Terek miywesinen biliner

(*Mat 7:17-20; 12:33-35*)

⁴³ – Jaman miywe beretuǵın jaqsı terek hám jaqsı miywe beretuǵın jaman terek joq. ⁴⁴ Hár bir terek miywesinen bilinedi: hesh kim sheńgelden ánjir jıynamaydı, tikenlikten júzim termeydi. ⁴⁵ Jaqsı adam kewlindegi jaqsı ğáziyesinen jaqsılıq shıǵaradı, al jaman adam kewlindegi jaman ğáziyesinen jamanlıq shıǵaradı. Adamnıń kewli nege tolıp tassa, awzınan sol shıǵadı.

⁴⁶ Nege sizler Meni: «Iyem, Iyem» dep shaqırıp, aytqanlarımı qılmaysızlar? ⁴⁷ Maǵan kelip, sózlerimdi tıńlap, olardı orınlaytuǵın adamnıń kimge uqsaytuǵının sizlerge aytayın: ⁴⁸ ol – jerdi tereń etip qazıp, tiykarın jartas üstine qalap, úy salǵan adamğa uqsaydı. Sel tasıp, sol úydi soqqılaǵanda, úy bekkem salınǵanlıǵı sebepli, onı qozǵalta almaydı. ⁴⁹ Biraq sózlerimdi esitse de, onı orınlamaytuǵın adam úyin jer üstine tiykarınsız salǵan adamğa uqsaydı. Suwlar tasıp, bul úydi soqqılaǵanda, ol sol waqıtta-aq qulap, qattı qıyralıp qaladı.

Rimli júzbasınıń isenimi

(Mat 8:5-13; Yuxn 4:43-54)

7 ¹Iysa Ózin tınlap turǵan xalıqqa hámme sózin aytıp bolǵannan soń, Kaparnahumǵa ketti. ²Sol jerde bir rimli júzbasınıń qádirleytuǵın xızmetshisi awırıp, ólim tóseginde jatırǵan edi. ³Júzbası Iysa tuwralı esitip, Onıń kelip, xızmetshisine shıpa beriwin ótinish etiw ushın, Oǵan yahudiylardıń aqsqaqalların jiberdi. ⁴Olar Iysanıń qasına keldi de, qattı ótinish etip:

– Ol Seniń járdem beriwińe minásip.

⁵Sebebi ol xalqımızdı jaqsı kóredi, bizlerge májilixsana da salıp berdi, – dedi.

⁶Iysa olar menen birge ketti. Ol úyge jaqınlap qalǵanda, júzbası Oǵan dosların jiberip, bılay dep aytqızdı:

– Áwere bolmay-aq qoy, Iyem! Seniń shańaraǵıma keliwińe men ılayıqlı emespen. ⁷Sonlıqtan ózimniń Saǵan barıwımdı da minásip kórmedim. Tek bir sóz aytsañ boldı, xızmetshim jazılıp ketedi. ⁸Óytkeni men de birewdiń qol astındaǵı adamman, ózime baǵınıshlı áskerlerim de bar. Olardıń birewine «bar» desem, baradı, ekinshisine «kel» desem, keledi. Qulıma «mınanı isle» desem, isleydi.

⁹Bul sózlerdi esitken Iysa tań qaldı hám izine erip kiyatırǵan xalıqqa burılıp:

– Sizlerge aytatuǵınım: Men bunday isenimdi Izrailda da ushıratpaǵan edim, – dedi.

¹⁰Jiberilgenler úyge qayıp kelgende, awırıp xızmetshiniń jazılıp ketkenin kórdi.

Jesir hayaldıń balası

¹¹Aradan kóp ótpey, Iysa Nadin degen qalaǵa keldi. Onıń menen

shákirtleri hám kóp xalıq birge júrdi. ¹²Iysa qala dárwazasına jaqınlaǵanda, bir jesir hayaldıń jalǵız balasınıń óligin kóterip shıǵarıp atır edi. Qalanıń kóp adamları hayal menen birge júrip kiyatır edi. ¹³Iyemiz hayaldı kórgende janı ashıp:

– Jılama! – dedi.

¹⁴Iysa jaqınlap kelip, tabıtqa qolın tiygizgende, tabıt kóterip kiyatırǵanlar toqtap qaldı. Ol:

– Háy jas jigít, saǵan aytaman: orınınan tur! – dedi.

¹⁵Óli tikeyip otırdı da, sóyley basladı. Iysa onı anasına tapsırdı.

¹⁶Hámmeni qorqınısh biylep:

– Aramızda ullı payǵambar payda boldı. Quday Óz xalqına járdemge keldi, – dep Qudayǵa alǵıs ayttı.

¹⁷Iysa tuwralı bul xabar pútkil Yahudiya úlkesine hám dógerektegi jerlerge jayıldı.

Iysa hám shomıldırıwshı

Yaqıya

(Mat 11:2-19)

¹⁸Shákirtleri Yaqıyaǵa bolıp ótken waqıyalar haqqında xabarladı.

¹⁹Yaqıya shákirtleriniń ekewin shaqırıp alıp: «Keletuǵın Sol senbiseń yamasa basqa birewdi kútiwimiz kerrek pe?» – dep soraw ushın, olardı Iyemizge jiberdi.

²⁰Olar Iysaǵa kelip:

– Shomıldırıwshı Yaqıya bizlerdi: «Keletuǵın Sol sen be yamasa basqasın kúteyik pe?» – dep soraw ushın, saǵan jiberdi, – dedi.

²¹Sol waqıtta Iysa awırıp menen kesellerge hám jawız ruwxlarǵa shalınǵan kóplegen adamlarǵa shıpa berip, kóp soqırlardıń kózin ashqan edi.

²²Iysa olarǵa juwap berip:

– Barıñlar, esitip-kórgenlerinızdı Yaqıyağa bildiriñler. Soqırlardıń kórip, aqsaq bolǵanlardıń júrip, teri keselligine shalınǵanlardıń tazalanıp, gereñlerdiń esitip, ólgenlerdiń tirilip, Xosh Xabardıń jarlılarǵa járiyalanıp atırǵanın aytıp beriñler. ²³ Maǵan gúman-sız isengenler baxıtlı! – dedi.

²⁴ Yaqıyanıń jibergen adamları qayıtıp ketkennen soń, Iysa xalıqqa Yaqıya tuwralı bılay dep ayta basladı:

– Sizler shól dalaǵa neni kóriwge bardıñlar? Samal terbetken qamıstı ma?

²⁵ Neni kóriwge bardıñlar? Jipek kiyim kiygen bir adamdı ma? Biraq hasıl kiyim kiyip, baylıqta jasaytuǵınlar patsha saraylarında boladı. ²⁶ Solay etip, neni kóriwge bardıñlar? Payǵambardı ma? Awa, Meniń sizlerge aytatuǵınım: ol – payǵambardan da ullı. ²⁷ Bul adam haqqında Muxaddes Jazıwda bılay dep ayılǵan: «Mine, Men aldınnan Óz xabarshımdı jiberemen, ol Seniń aldında baratúǵın jolıńdı tayarlap qoyadı»^a. ²⁸ Sizlerge aytatuǵınım: hayaldan tuwılǵanlardıń arasında shomıldırıwshı Yaqıyadan ullı adam joq. Biraq Qudaydıń Patshalıǵındaǵı eń kishkene adam da onnan ullı.

²⁹ Bunı esitken pútkil xalıq, hátte, salıqshılar da Qudaydıń haqlıǵın moynladı. Sebebi olar Yaqıyanıń qolınan shomıldırılǵan edi. ³⁰ Biraq pariseyler menen nızam muǵallimleri Qudaydıń olarǵa arnaǵan erkin qabil almadı. Óytkeni olar Yaqıyanıń qolınan shomıldırılıwdan bas tartqan edi.

³¹ Iysa jáne:

– Házirǵı áwladtıń adamların kimge uqsatayın, olar kimlerge megzeydi?

³² Olar bazarda bir-birine qıshqırısıp:

«Sizlerge sıbızǵı sherttik, biraq oynamadıñlar!

Sizlerge joqlaw ayttıq, biraq jilamadıñlar!» –

dep otırǵan balalarǵa uqsaydı. ³³ Sebebi shomıldırıwshı Yaqıya kelip, nan da jemedi, sharap ta ishpedi. Al sizler onı: «Jin urǵan», – deysizler. ³⁴ Adam Ulı kelip, jep te, ishipek te júrip, sizler Onı: «Mine, tamaqsaw hám máskünem adam, Ol salıqshılar menen gúnakarlardıń dostı», – deysizler. ³⁵ Al Qudaydıń danalıǵı onı qabil etetuǵınlardıń hámmesi arqalı aqlanadı, – dedi.

Iysa hám gúnakar hayal

³⁶ Pariseylerdiń biri Iysanı awqatqa mirát etti. Iysa pariseydiń úyine kirip, dasturxan átirapına otırdı. ³⁷ Sol qalada jasawshı bir gúnakar hayal Iysanıń pariseydiń úyinde, dasturxan basında otırǵanın bilip, mármer ıdista átir may alıp keldi. ³⁸ Ol artta, Iysanıń ayaq betinde turıp jilap, kóz jasların Iysanıń ayaqlarına tóge basladı hám olardı shashları menen súrtti. Onıń ayaqların súyip, iyis may menen mayladı. ³⁹ Iysanı mirát etken parisey bunı kórip, ishinen:

– Eger Ol payǵambar bolsa, Oǵan qolın tiygizip turǵan hayaldıń kimligin hám onıń qanday hayal ekenin biler edi. Ol – gúnakar hayal-ǵo, – dedi.

⁴⁰ Iysa oǵan:

– Shimon, saǵan aytatuǵın bir awız sózim bar, – dedi.

– Ayta ber, Ustaz! – dedi Shimon.

⁴¹ Iysa oǵan:

– Bir qarız beriwshiniń eki qarızdarı bar eken: birewiniń bes júz,

a 7:27 Mal 3:1.

ekinshisinin eliw dinar^a qarızı bolıptı. ⁴² Biraq olardıń tóleytuǵın hesh nár-esesi bolmaǵanlıqtan, ol ekewiniń de qarızınan keshipti. Qáne, aytshı, olardıń qaysısı onı kóbirek súyedi? – dedi.

⁴³ Shimon:

– Meniń oyımsha: qarızı kóbirek keshirilgeni, – dep juwap berdi.

– Durıs aytasań, – dedi Iysa oǵan.

⁴⁴ Sońınan hayalǵa burılıp, Shimonǵa:

– Bul hayaldı kórip tursań ba? Úyińe kelgenimde, sen Maǵan ayaqlarımdı juwatuǵın suw da bermediń. Al ol kóz jasları menen ayaqlarımdı juwıp, shashları menen súrtti. ⁴⁵ Sen Meni súyemediń, al ol Men kelgennen beri ayaqlarımdı toqtamastan súyip atır.

⁴⁶ Sen basıma may da jaqpadıń, al ol ayaqlarıma iyis may jaqtı. ⁴⁷ Sonlıqtan saǵan aytatuǵınım: onıń kóp gúnaları keshirildi. Súyispenshiliginiń kúshli bolıwınıń sebebi – sol. Kim az keshirilse, sol az súyedi, – dedi.

⁴⁸ Sońınan hayalǵa:

– Gúnaların keshirildi, – dedi.

⁴⁹ Sonda Iysa menen birge dasturxan basında otırǵanlar óz ara:

– Gúnalardı da keshiretuǵın bul kim ózi? – desti.

⁵⁰ Al Iysa hayalǵa:

– Isenimiń seni qutqardı, tımışlıq penen bara ber, – dedi.

Iysanıń izine ergen hayallar

8 ¹ Sońınan Iysa qala hám awıllardı aralap, Qudaydıń Patshalıǵınıń Xosh Xabarın járiyalap júrdi. Iysa menen birge on eki shákirti, ² jáne de, jawız ruwxlardan hám awırıwlardan

azat bolǵan bir neshe hayallar da boldı. Olar: ishinen jeti jin shıqqan magdalalı dep atalǵan Máriyam, ³ Hirodtnıń saray basqarıwshısı Xuzanıń hayalı Yuxanna, Suzanna hám basqa da kóplegen hayallar Iysaǵa hám Onıń shákirtlerine* óz mal-múlki menen xızmet etetuǵın edi.

Tuqım sebiwshi tuwralı tımsal

(*Mat 13:1-9; Mrk 4:1-9*)

⁴ Hár túrli qalalardan adamlar kelip, kóp xalıq jıynalǵanda, Iysa tımsal menen sóz basladı:

⁵ – Bir tuqım sebiwshi óz tuqımın sebiwge shıǵıptı. Ol sepkende, tuqımlardıń geybirewleri jol shetine túsip, ayaq astında basılıp qalıptı. Aspandaǵı quslar olardı shoqıp, jep qoyıptı. ⁶ Geybirewleri taslaq jerge túsip, kógerip shıǵıptı. Biraq ıǵallıq az bolǵanlıqtan, quwrıp qalıptı. ⁷ Geybirewleri tikenler arasına túsip, tikenler olar menen birge ósip, tunshıqtırıp taslaptı. ⁸ Al basqaları ónimli jerge túsip, ósip shıǵıptı hám júz ese zúraát beripti. Iysa usılardı aytıp bolǵannan soń dawıslap: – Qulaǵı bar adam jaqsılap esitip al-sın! – dedi.

Tımsallardıń maqseti

(*Mat 13:10-17; Mrk 4:10-12*)

⁹ Shákirtleri Iysadan:

– Bul tımsal neni ańlatadı? – dep soradı.

¹⁰ Iysa olarǵa bılay dedi:

– Qudaydıń Patshalıǵınıń sırların biliw sizlerge berilgen, al basqalarǵa tımsal menen ayıldı. Sonlıqtan da: «Olar qarasa da, kórmeydi, Tıńlasa da, túsınbeydi»^b.

^a **7:41** *Dinar* – bir dinar jumısshınıń bir kúnlik is haqsı.

^b **8:10** Iysh 6:9.

Tuqım sebiwshi tuwralı tımsaldıń túsindiriliwi

(*Mat 13:18-23; Mrk 4:13-20*)

¹¹ – Al bul tımsaldıń mánisi mınaday: tuqım – bul Qudaydıń sózi. ¹² Jol shetine túskenleri mınaday adamlardı bildiredi: olar sózdi esitedi, biraq soń shaytan kelip, olardıń júreklerindeki sózdi alıp ketedi. Sonlıqtan olar isene almaydı hám qutqarılmaydı. ¹³ Taslaq jerge túskenleri mınaday adamlardı bildiredi: olar sózdi esitip, quwanış penen qabil etedi, biraq tamırsız bolǵanlıqtan waqıtsha ǵana isenip, sınaw waqtı kelgende isenimmen qaytadı. ¹⁴ Al tikenler arasına túskenleri mınaday adamlardı bildiredi: olar sózdi esitedi, biraq ómirdiń táshiwishleri, baylıq hám házlikler astında tunshıǵıp, olardıń zúraáti pispey qaladı. ¹⁵ Al ónimli topıraqqa túskenleri mınaday adamlardı bildiredi: olar sózdi esitip, jaqsı hám pák kewillerinde saqlap, shıdamlılıq penen zúraát beredi*.

¹⁶ Hesh kim shıranı jaǵıp, onı ıdıs penen jawıp yamasa káttiń astına qoymaydı. Kerisinshe, kirgenler jaqtılıq kórsin dep, onı shıra qoyǵıshqa qoyadı.

¹⁷ Óytkeni ashılmaytuǵın hesh qanday sır, málim hám áshkara bolmaytuǵın hesh qanday jasırın náirse joq.

¹⁸ Sonlıqtan qalay tıńlap atırǵanıńızǵa dıqqat awdarınılar! Sebebi kimde bar bolsa, oǵan qosımsha beriledi, al kimde joq bolsa, onıń ózimde bar dep oylap júrgen nársesi de tartıp alınadı.

Iysanıń anası hám tuwısqanları

(*Mat 12:46-50; Mrk 3:31-35*)

¹⁹ Iysaǵa anası hám tuwısqanları keldi. Biraq xalıq kóp bolǵanlıqtan,

Oǵan jaqınlay almadı. ²⁰ Adamlar Iysaǵa:

– Anań menen tuwısqanlarıń Se-ni kórmekshi bolıp, sırtta tur, – dep xabarladı.

²¹ Iysa olarǵa juwap berip:

– Kimler Qudaydıń sózin tıńlap, onı orınlasa, Meniń anam da, tuwısqanlarım da solar, – dedi.

Iysanıń dawıldı toqtatıwı

(*Mat 8:23-27; Mrk 4:35-41*)

²² Kúnlerdiń birinde Iysa shákirtleri menen qayıqqa minip, olarǵa:

– Kóldiń arǵı jaǵasına óteyik, – dedi.

Solay etip, olar jónep ketti. ²³ Olar qayıqta júzip baratırǵanda, Iysa uyıqlap qaldı. Kólde kúshli dawıl turıp, qayıq suwǵa tola basladı hám olar qáwip astında qaldı. ²⁴ Shákirtleri Iysanıń qasına barıp:

– Ustaz! Ustaz! Nabıt bolajaqız! – dep, Onı oyattı.

Iysa ornınan turdı da, samalǵa hám tolqınlasıp turǵan suwǵa tıyım saldı. Sonda olar tınıp, átirap tım-tırıs boldı. ²⁵ Iysa shákirtlerine:

– Isenimińiz qáne? – dedi.

Olar qorqısıp, ań-tań bolısıp, bir-birine:

– Bul kim Ózi? Ol samal menen suwǵa buyırıq bergende, olar Oǵan boysınadı-ǵo! – desti.

Jinge shalıńǵan adam

(*Mat 8:28-34; Mrk 5:1-20*)

²⁶ Olar Galilaniń qarsısında jaylasqan gerasalıardıń úlkesine qayıq penen júzip bardı. ²⁷ Iysa jaǵaǵa shıǵıwı menen, Oǵan qaladan kelgen, jinge shalıńǵan bir adam gezlesti. Bul adam kóp waqıtlardan beri kiyim kiyemey hám úyde jasamay, qábirstanda

jasaytuǵın edi. ²⁸ Ol Iysanı kórgende qıshqırıp jiberdi hám Iysanıń aldına jıǵılıp, qattı dawıs penen:

– Quday Taalanıń Ulı – Iysa! Meniń menen ne jumısıń bar. Ótinemen, meni qıynama! – dedi.

²⁹ Óytkeni Iysa jawız ruwxqa bul adamnan shıǵıp ketiwdi buyırǵan edi. Jawız ruwx onı tez-tez tutıp turǵanlıqtan, adamlar onı shınjir menen baylap, kisen salıp qarawıllaytuǵın edi. Biraq ol hámмесin úzip, jin tárepinen shólistanǵa aydap alıp ketiletuǵın edi.

³⁰ Iysa onnan:

– Atıń kim? – dep soradı.

– Úlken topar, – dep juwap berdi ol.

Sebebi onıń ishine kóp jin kirgen edi. ³¹ Jinler Iysadan ózlerin tuńǵı-yıqqa jibermewin ótindi.

³² Sol jerdegi tawdıń eteginde úlken shoshqa padası jayılp júrgen edi. Jinler Iysadan shoshqalarǵa kiriwge ruxsat beriwın ótindi. Iysa olarǵa ruxsat etti.

³³ Sonda jinler adamnan shıǵıp, shoshqalarǵa kirdi. Shoshqa padası juwırısıp, tik jardan kólge tústi de, batıp ketti.

³⁴ Bolǵan waqıyanı kórgen shoshqa baǵıwshılar qashıp ketip, qala hám awıllarǵa barıp xabarladı. ³⁵ Adamlar bolǵan waqıyanı kóriw ushın Iysanıń janına keldi. Olar ishinen jinler shıqqan adamnıń aqıl-esi kirip, kiyinip, Iysanıń ayaq betinde otırǵanın kórgende qorqıp qalıstı. ³⁶ Waqıyanı óz kózleri menen kórgenler jin urǵan adamnıń qalay shıpa tapqanın olarǵa aytıp berdi. ³⁷ Sonda gerasahlardıń úlkesiniń átirapınan kelgen pútkil xalıqtıń zárreleri ushıp, Iysadan ózleriniń úlkesinen ketiwın ótindi. Iysa qayıqqa minip, qaytıp ketti.

³⁸ Al jinlerden azat bolǵan adam Iysaǵa:

– Seniń menen birge keteyin, – dep jalındı.

Biraq Iysa oǵan:

³⁹ – Úyińe qaytıp, Qudaydıń saǵan ne islegenin aytıp ber, – dep onı jiberdi.

Ol barıp, Iysanıń oǵan ne islegenin pútkil qalaǵa járiyaladı.

Tirilgen qız hám shıpa tapqan hayal

(*Mat 9:18-26; Mrk 5:21-43*)

⁴⁰ Iysa qaytıp kelgende, xalıq Onı quwanış penen qabil aldı. Óytkeni hámме Onı kútip turǵan edi. ⁴¹ Sonda májilixananıń baslıǵı bolǵan Yair atlı bir adam kelip, Iysanıń ayaǵına jıǵıldı da, úyine kiriwin ótindi. ⁴² Sebebi onıń on eki jaslar shamasındaǵı jalǵız qızı ólim tóseginde jatır edi.

Iysa júrip kiyatırǵanda, xalıq Onı ján-jáǵınan qısıp baratır edi. ⁴³ Sol jerde on eki jıldan beri qan ketip awırıp júrgen, shıpakerlerge barı-joǵın sarp etse de, hesh kimnen shıpa taba almaǵan bir hayal bar edi. ⁴⁴ Hayal Iysanıń artına jaqınlap kelip, Onıń kiyiminiń shetine qolın tiygizdi. Sol waqıtta-aq hayaldıń qan ketiwi toqtadı.

⁴⁵ Sonda Iysa:

– Maǵan kim qolın tiygizdi? – dep soradı.

Hesh kim moynına almaǵannan soń, Petr*:

– Ustaz! Xalıq Seni qorshap, ján-jáǵıńnan qısıp tur-ǵo*, – dedi.

⁴⁶ Biraq Iysa oǵan:

– Maǵan birew qolın tiygizdi, óytkeni Men Ózimnen bir kúsh shıqqanın sezdim, – dedi.

⁴⁷ Hayal jasırına almaytuǵının bilip, qaltırıp Iysanıń aldına keldi de, Onıń ayaǵına jıǵıldı. Óziniń qanday sebep penen Oǵan qolın tiygizgenin hám sol waqıtta-aq qalay shıpa tapqanın pútkil xalıq aldında aytıp berdi.

⁴⁸ Iysa oğan:

– Qızım! Isenimiñ seni qutqardı, tınıshlıq penen bara ber, – dedi.

⁴⁹ Iysa usı sózlerdi aytıp turǵanda májilixsana basshısınıń úyinen birew kelip, Yairge:

– Qızınıń óldi, endi Ustazdıń tınıshın almań, – dedi.

⁵⁰ Biraq Iysa bunı esitip, oğan:

– Qorqpa, tek isen, qızın shıpa tabadı, – dedi.

⁵¹ Iysa úyge kelgende, Petr, Yuxan, Yaqıp hám qızdıń ata-anasınan basqa hesh kimniń Ózi menen birge ishke kiriwine ruxsat bermedi. ⁵² Hámme qızdı azalap, jılap turǵan edi. Biraq Iysa:

– Jılamańlar, ol ólgen joq, tek uyıqlap atır, – dedi.

⁵³ Olar qızdıń ólgenin bilip, Iysanıń ústinen küldi. ⁵⁴ Iysa* qızdıń qolınan usladı da, dawıslap:

– Qızalaq, ornınınan tur! – dedi.

⁵⁵ Qızdıń janı qaytıp kirip, ol dárriw ornınan turdı. Iysa oğan jew ushın bir nárse beriwdi tapsırdı. ⁵⁶ Qızdıń atası ań-tań boldı, biraq Iysa olarǵa bolǵan waqıya haqqında hesh kimge ayt pawdı buyırdı.

On eki elshiniń tapsırma alıwı

(*Mat 10:5-15; Mrk 6:7-13*)

9 ¹ Iysa qasına on eki shákirtin shaqırıp alıp, olarǵa barlıq jinlerdi quwıp shıǵarıwǵa hám awırıwlarǵa shıpa beriwge kúsh hám biylik berdi.

² Qudaydıń Patshalıǵın járiyalap, awırıw adamlarǵa shıpa beriw ushın olardı jiberip, ³ Iysa bılay dedi:

– Jolǵa hesh nárse: tayaq ta, qalta da, nan da, aqsha da, artıq kiyim de almańlar. ⁴ Qaysı úyge kirseńler de, ol jerden ketkenińizshe, sol úyde bolıńlar. ⁵ Eger bir qalada sizlerdi qabil

almasa, sol qaladan shıǵıp baratırıp, olarǵa eskertiw retinde ayaqlarınızdı daǵı shańdı qaǵıp ketińler.

⁶ Shákirtler jolǵa shıqtı. Olar hámme jerde Xosh Xabardı járiyaladı hám awırıwlarǵa shıpa berip, awıllardı aralap júrdi.

Iysa hám Hirod

(*Mat 14:1-12; Mrk 6:14-29*)

⁷ Úlke húkimdarı Hirod bolıp atırǵan barlıq waqıyalar haqqında esitip, tınıshsızlanıp qaldı. Sebebi geybirewler: «Yaqıya ólimnen qayta tirilipti» dese, ⁸ basqalar: «Iliyas payda bolıptı» dep, jáne birewler: «Buringi payǵambarlardıń biri tirilipti», – deytuǵın edi. ⁹ Al Hirod: «Yaqıyanıń basın kestirgen edim-ǵo. Endi minaday islerdi islep atır dep, men esitken Adam kim boldı eken?» – dep Iysanı kóriwdiń jolın izlestirdi.

Iysanıń bes mıńnan aslam adamdı toyǵızıwı

(*Mat 14:13-21; Mrk 6:30-44; Yuxn 6:1-14*)

¹⁰ Elshiler qaytıp kelip, islegen hámme isleri haqqında Iysaǵa aytıp berdi. Iysa Ózi menen birge tek olardı ǵana alıp, Betsayda dep atalǵan qalǵa* ketti. ¹¹ Biraq xalıq bunı bilip, Iysanıń izinen keldi. Iysa olardı jaqsı qabil alıp, olarǵa Qudaydıń Patshalıǵı haqqında aytı hám shıpaǵa mıtáj adamlarǵa shıpa berdi.

¹² Kún kesh bola baslaǵanda, on eki elshisi Iysanıń aldına kelip:

– Xalıqtı jiber. Átiraptaǵı awıl-elatlarǵa barıp, túneytuǵın jer menen azıq-awqat tapsın. Óytkeni bizler bir elsiz jerdemiz-ǵo, – dedi.

¹³ Biraq Iysa olarǵa:

– Olarǵa sizler awqat berińler, – dedi.

– Bizler barıp, sonsha adamğa azıq satıp almasaq, bes nan menen eki balıqtan basqa hesh nársemiz joq, – dedi shákirtleri.

¹⁴ Sebebi ol jerde bes mınğa shama-las er adam bar edi.

Iysa shákirtlerine:

– Olardı eliw-eliwden topqa bólip otırǵızınlar, – dedi.

¹⁵ Shákirtleri solay islep, hámme sin jerge otırǵızdı. ¹⁶ Iysa bes nan menen eki balıqtı alıp, aspanǵa qarap olar ushin Qudayǵa shúkirklik etti. Olardı sindırıp, xalıqqa tarqatıw ushin, shákirtlerine berdi. ¹⁷ Hámme jep toydı. Awısqan bóleklerin jynap, úlken on eki sebet toltırdı.

Petrdiń Iysanıń Masiyx ekenligin moyınlawı

(Mat 16:13-19; Mrk 8:27-29)

¹⁸ Kúnlerdiń birinde Iysa awlaq jerde duwa etip turǵanda, shákirtleri de Onıń menen birge edi. Iysa olardan:

– Xalıq Meni kim dep sanaydı? – dep soradı.

¹⁹ Shákirtleri juwap berip bilay dedi:

– Shomıldırıwshı Yaqıya dep sanaydı, al bazıları Iliyas, jáne basqaları: «Buringı payǵambarlardıń biri tirilip ke-
lipti», – desedi.

²⁰ Iysa olardan:

– Al sizler Meni kim dep sanaysız-lar? – dep soradı.

Petr Oǵan:

– Sen – Qudaydıń jibergen Masiyxı-sañ, – dep juwap berdi.

Iysanıń Óz ólimi hám qayta tiriliwi haqqında bildiriwi

(Mat 16:20-28; Mrk 8:31-38)

²¹ Iysa bul tuwralı hesh kimge ayt-pawların olarǵa qatań eskertti de:

²² – Adam Ulı kóp azap shegip, aq-saqallar, bas ruwxaniyeler hám diniy muǵallimler tárepinen qabıl alınbay óltiriliwi hám úshinshi kúni qayta ti-riliwi tiyis, – dedi.

²³ Sonda Iysa hámmege bilay dedi:

– Kim de kim Maǵan ergisi kelse, ózinen keshsin hám hár kúni óz ata-naq aǵashın arqalap, Meniń izime ersin. ²⁴ Kim de kim óz janın saqla-maqshı bolsa, onı joǵaltadı, al kim de kim óz janın Men ushin joǵaltsa, ol onı saqlap qaladı. ²⁵ Eger adam pút-kil dúnyanı iyelegeni menen, óz janın joytıp, ózine zıyan keltirse, bunnan oǵan ne payda? ²⁶ Kim de kim Men-nen hám Meniń sózlerimnen arlansa, Adam Ulı da Óziniń, Ákesiniń hám muxaddes perishtelerdiń saltanatında kelgende, onnan arlanadı. ²⁷ Sizlerge shının aytaman: bul jerde turǵanlar-dıń geybirewleri Qudaydıń Patshalıǵın kórmegenshe, ólmeydi.

Iysanıń túr-túsiniń ózgeriwi

(Mat 17:1-8; Mrk 9:2-8)

²⁸ Bul sózlerdi aytqannan soń segiz kúndey ótkende, Iysa Petr, Yuxan hám Yaqıptı qasına alıp, duwa etiw ushin tawǵa shıqtı. ²⁹ Iysa duwa etkende, Onıń túr-tüsü ózgerdi, kiyimleri de appaq tús-ke enip, jarqırıp ketti. ³⁰ Sonda eki er adam Onıń menen sóylesip turǵan edi. Bular Muwsa menen Iliyas edi. ³¹ Olar ullı saltanat penen kórinip, Iysanıń ja-qında Erusalim qalasında dúnyadan ótip, Qudaydıń erkin orınlawı tiyis eke-ni haqqında sóylesti. ³² Al Petr menen onıń qasındaǵıları kúshli uyqı basqan edi. Olar oyanıp ketip, Iysanıń ullılıǵın hám Onıń menen turǵan eki er adamdı kórdi. ³³ Olar Iysanıń janınan kete bas-laǵanda, Petr Iysaǵa:

– Ustaz, bul jerde bolǵanımız qanday jaqsı! Bizler úsh qos qurayıq: birewin Saǵan, birewin Muwsaǵa, birewin Iliyasqa, – dedi.

Ol ne aytqanın ózi bilmedi.

³⁴ Petr usılardı aytıp turǵanda bir bult payda bolıp, olardı qapladı. Shákirtler bult ishine kirgende qorqısıp qaldı. ³⁵ Sonda bulttan:

– Bul – Meniń tańlap alǵan Ulım, Onıń aytqanın tıńlańlar! – degen saza esitildi.

³⁶ Dawıs tınıp qalǵannan soń, Iysanıń jalǵız Ózi qaldı. Shákirtleri tis jarıp, kórgenleri haqqında sol kúnleri hesh kimge aytpadı.

Iysanıń jin urǵan balanı azat qılıwı

(*Mat 17:14-21; Mrk 9:14-29*)

³⁷ Kelesi kúni olar tawdan túskende, Iysanı kóp xalıq kútip aldı. ³⁸ Kútilmegende xalıq arasınan birew baqırıp:

– Ustaz, Sennen ótinip sorayman, meniń balama bir názer sala gór! Ol meniń jalǵız balam! ³⁹ Balamdı jawız ruwx tutqanda, ol birden qıshqırıp jiberedi. Jawız ruwx onı qaltırıp, awzınan kóbik aǵızadı da, azaplap bolǵannan soń, zorǵa degende onnan ketedi. ⁴⁰ Men Seniń shákirtlerińnen jawız ruwxtı quwıp shıǵarıwdı ótingen edim, biraq olardıń qolınan kelmedi, – dedi.

⁴¹ Iysa juwap berip:

– Háy, isenbeytuǵın, adasqan áwlad! Men qashańǵa deyin sizler menen birge bolıp, sizlerge shıdayman? Balańdı bul jerge alıp kel, – dedi.

⁴² Bala kiyatırǵanda jin onı jerge jıǵıp, qaltırata basladı. Biraq Iysa jawız ruwxqa tiyim salıp, balaǵa shıpa berdi hám onı ákesine tapsırdı. ⁴³ Hámme Qudaydıń ullılıǵına tań qalıstı.

Xalıq Iysanıń barlıq islerine hayran qalıp turǵanda, Iysa Óz shákirtlerine:

⁴⁴ – Mına sózlerimdi qulaqlarınıǵa quyıp alıńlar: Adam Ulı adamlardıń qolına uslap beriledi, – dedi.

⁴⁵ Biraq olar bul sózdıń mánisin túsinbedi. Onıń mánisi olarǵa jasırın bolǵanlıqtan, olar onı uǵa almadı. Al bul sóz tuwralı Iysadan sorawǵa qorqtı.

Aspan Patshalıǵında eń ullı kim?

(*Mat 18:1-5; Mrk 9:33-37*)

⁴⁶ Shákirtler óz ara:

– Qaysı birimiz ullımız? – dep tartısa basladı.

⁴⁷ Iysa olardıń kewillerindegi oydı bilip, bir kishkene balanı aldı da, onı janına qoyıp, ⁴⁸ olarǵa bılay dedi:

– Kim de kim bul balanı Meniń atım ushin qabil etse, onıń Meni qabil etkeni boladı. Al kim de kim Meni qabil etse, onıń Meni Jibergendi qabil etkeni boladı. Óytkeni arańızda kim eń kishkene bolsa, sol eń ullı boladı.

⁴⁹ Sonda Yuxan:

– Ustaz! Seniń atıń menen jinlerdi quwıp shıǵarıp júrgen bir adamdı kórdik. Biraq ol bizler menen birge Saǵan ermegenlikten, oǵan tiyim saldıq, – dedi.

⁵⁰ Iysa Yuxanǵa:

– Oǵan tiyim salmańlar. Sebebi kim de kim sizlerge qarsı bolmasa, ol sizlerdiń táreptarińız, – dedi.

Samariyalıardıń Iysanı tán almawı

⁵¹ Iysanıń bul dúnyadan aspanǵa alnatuǵın kúnleri jaqınlaǵanda, Ol Erusalimge barıwǵa qarar etti. ⁵² Ol aldınan xabarshıların jiberdi. Olar barıp, Iysanıń keliwine tayarlıq kóriw ushın, Samariyanıń bir awılına kirdi. ⁵³ Biraq Iysa Erusalimge qaray baratırǵanlıqtan,

ol jerde Onı qabil etpedi. ⁵⁴Shákirtleri Yaqıp penen Yuxan bunı kórip:

– İyem! Bulardı joq qılıp jiberiw ushin*, aspannan ot túsiwin buyırımıwızdı qáleyseñ be? – dedi.

⁵⁵Biraq İysa burılıp, olarğa keyidi*.

⁵⁶Soñınan olar basqa awılğa ketti*.

Iysağa shákirt bolıwdıń shártleri

(Mat 8:19-22)

⁵⁷Olar jolda kiyatırǵanda, birew İysağa:

– Sen qayaqqa barsañ da, men Saǵan eremen, – dedi.

⁵⁸İysa oǵan:

– Túlkillerdiń inleri, aspandaǵı quslardıń uyaları bar. Biraq Adam Ulınıń bas qoyıp tınıǵatuǵın ornı da joq, – dedi.

⁵⁹Al basqa birewine:

– Meniń izime er, – dedi.

Biraq ol:

– İyem, dáslep barıp, ákemdi jerlewime ruxsat et, – dedi.

⁶⁰İysa oǵan:

– Ólilerdi jerlewdi ólilerdiń ózlerine qaldır. Al sen barıp, Qudaydıń Patshalıǵı tuwralı járiyala, – dedi.

⁶¹Jáne birew İysağa:

– İyem, men Seniń izińe eremen, biraq dáslep úy-ishim menen xoshlasıp keliwime ruxsat et, – dedi.

⁶²Biraq İysa oǵan:

– Atızdı súriwdi baslap, artına qaray beretuǵın adam Qudaydıń Patshalıǵına ılayıqlı emes, – dedi.

Iysanıń jetpis eki shákirtin jiberiwi

10 ¹Bunnan keyin, İyemiz basqa jetpis eki* shákirtin tańlap alıp,

Ózi bargısı kelip júrgen hár bir qala hám orınlarǵa olardı ekew-ekewden Ózinen burnı jiberip atırıp ²bılay dedi:

– Orılatuǵın egin kóp, biraq jumısshılar az. Sonlıqtan zúraátıń iyesi bolǵan İyemizden Óziniń atızına egindi oratuǵın jumısshılar jiberiw duwa etip sorańlar. ³Barıńlar! Mine, Men sizlerdi qozıladı qasqırlardıń arasına jibergendey, jiberip atırman. ⁴Shijlan da, dorba da, ayaq kiyim de almańlar, jolda hesh kimgе sálem de bermeńler.

⁵Qaysı úyge kirseńler de, dáslep: «Bul úyde amanlıq bolsın!» – dep sálem berińler. ⁶Eger sol úyde amanlıqtı súyiwshi adam bolsa, sizler tilegen amanlıq sol adamda qaladı, al eger bolmasa, ózlerińizge qaytadı. ⁷Sol úyde qalıp, bergenin iship-jeńler. Öytkeni miynet etken adam óz miynet haqısına ılayıqlı. Úyden-úyge kóship júrmeńler. ⁸Eger qanday da bir qalaǵa kelgenińizde sizlerdi qabil etse, bergenin jeńler. ⁹Sol jerdegi awırıw adamlarǵa shıpa berip, olarǵa: «Sizlerge Qudaydıń Patshalıǵı jaqınladı», – deńler. ¹⁰Biraq qanday da bir qalaǵa kelgenińizde sizlerdi qabil etpese, kóshege shıǵıp: ¹¹«Qalańızdan ayaqlarımızǵa juqqan shańdı da sizlerge eskertiw retinde qaǵıp taslaymız. Biraq bilip qoyıńlar, Qudaydıń Patshalıǵı jaqınladı», – dep aytıńlar. ¹²Sizlerge aytatuǵımım: húkim shıǵarılatuǵın qiyamet-qayım kúni Sodom qalasınıń^a awhalı sol qalanıń awhalınan jeńilirek boladı.

Táwbe etpegen qalalar

(Mat 11:20-24)

¹³– Hásiret shegeseń, Xorazin! Hásiret shegeseń, Betsayda! Eger sizlerde

a **10:12** Jar 19:24-28.

islengen káramatlar Tir hám Sidon qalalarında islengeninde, olar álle qashan aza kiyimin kiyip, basına kúl shashıp, táwbe eter edi. ¹⁴ Biraq húkim shıǵarılatuǵın qıyamet-qayım kúninde Tir menen Sidonnıń awhalı sizlerdiń awhalınıńdan jeńilirek boladı. ¹⁵ Háy sen, Kaparnahum, aspańǵa kóterileseń be? Yaq, dozaqqa qulatılasań.

¹⁶ Iysa shákirtlerine jáne bılay dedi:

– Kim de kim sizlerdi tıńlasa, Meni tıńlaǵanı boladı. Kim de kim sizlerdi qabıl almasa, Meni qabıl almaǵanı boladı. Al kim de kim Meni qabıl alsa, Meni Jibergendi qabıl alǵanı boladı.

Jetpis eki shákirttiń qaytıp keliwi

¹⁷ Iysanıń jetpis eki shákirti quwanış penen qaytıp kelip:

– İyem! Seniń atıńdı tilge alsaq, jinler de bizlerge boysınadı, – dedi.

¹⁸ Iysa olarǵa:

– Shaytannıń jıldırım sıyaqlı aspannan túskenin kórdim. ¹⁹ Minekey, Men sizlerge jılanlar menen shayanlardı ayaq astı qılıp, dushpannıń pútkil kúsh-qúdiretin jeńiwge biylik berdim. Sizlerge hesh nárese zıyanın tiygize almaydı. ²⁰ Biraq jawız ruwxlardıń sizlerge boysınǵanına emes, al atlarıńızdıń aspanda jazılǵanına quwanırlar, – dedi.

²¹ Sonda Iysa Muxaddes Ruwxtan shadlanıp bılay dedi:

– O, Áke, aspan menen jerdiń İyesi! Bulardı danalardan hám aqıllılardan jasırıp, nárestedey adamlarǵa ashıp bildirgeniń ushın, Seni maqtayman! Awa, Áke! Sebebi Seniń qálewiń usınday edi.

²² Maǵan hámmesi Ákemnen berilgen. Uldıń kim ekenin Ákeden basqa hesh kim bilmeydi. Ákeniń kim ekenin de tek ǵana Ulı hám Ulı tańlap ashıp bildirgisi kelgenler ǵana bileđi.

²³ Sońınan Iysa shákirtlerine burılıp olarǵa ayrıqsha bılay dedi:

– Sizlerdiń kórip atırǵanıńızdı kórip turǵan kózler baxıtlı! ²⁴ Meniń sizlerge aytatuǵınım: qanshama payǵambarlar menen patshalar sizlerdiń kórgenlerińizdi kórgisi kelgen edi, biraq kórmedi. Esitkenlerińizdi esitkisi kelgen edi, biraq esitpedi.

Miyrimli samariyalı

²⁵ Sonda bir nızam muǵallımı ornınan turıp, Iysanı sınap kóriw ushın, Onnan:

– Ustaz, máńgilik ómirdi alıwım ushın ne qılıwım kerek? – dep soradı.

²⁶ Iysa oǵan:

– Muxaddes Nızamda ne dep jazılǵan? Sen onı qalay túsineseń? – dedi.

²⁷ Ol juwap berip:

– «Qudayıń Jaratqan İyeni shın júreǵiń, jan-tániń, bar kúshiń hám pútkil aqıl-oyıń menen súy»^a. Jáne de: «Ózińdi súygeniń sıyaqlı, janińdaǵı adamdı da súy»^b, – delingen, – dedi.

²⁸ Iysa oǵan:

– Durıs juwap berdiń, usılay isle, sonda jasaysań, – dedi.

²⁹ Biraq ol ózin aqlaǵısı kelip, Iysadan:

– Meniń jaqınım kim? – dep soradı.

³⁰ Iysa oǵan bılay dep juwap qaytardı:

– Bir adam Erusalimnen Erixoǵa ki-yatırıp, qaraqshılardıń qolına túsip

^a 10:27 Nzm 6:5.

^b 10:27 Leb 19:18.

qalıptı. Qaraqshılar onıń kiyimlerin sheship alıp, onı sabap, ólimshi etip taslap ketipti. ³¹ Sonda bir ruwxaniy sol jol menen júrip, onı kórip, basqa jaqqa burılıp ketipti. ³² Bir lebiyli^a de sol jerge kelip, onı kórip, basqa jaqqa burılıp ketipti. ³³ Biraq sol jerden ótip baratırǵan samariyalı bir adam ol jatırǵan jerge kelip, onı kórgende janı ashıptı. ³⁴ Onıń janına barıp, jaraqatların sharap penen juwıptı hám may jaǵıp tańıptı. Onı eshegine mingizip, miymanxanaǵa alıp kelip, ǵam-xorlıq kórsetipti.

³⁵ Erteńine eki dinar shıǵarıp, miymanxana iyesine beripti de: «Óǵan jaqsılap qara. Eger bunnan artıq qarejet shıǵarsañ, qayıp kelgenimnen soń tóleymen», – deпти. ³⁶ Endi usı úshewiniń qaysısı qaraqshılardıń qolına túsken adamnıń jaqını boladı, dep oylaysañ?

³⁷ Nızam muǵallimi:

– Óǵan miyrimlilik kórsetkeni, – dedi.

Iysa óǵan:

– Bar, sen de usılay isle, – dedi.

Máriyam hám Marta

³⁸ Olar jol júrip kiyatırǵanda, Iysa bir awılǵa kirdi. Bul jerde Marta atlı bir hayal Onı úyine qabil etti. ³⁹ Martanıń Máriyam degen sińlisi bar edi. Ol Iysanıń ayaq betinde otırıp, Onıń sózlerin tıńladı. ⁴⁰ Al Marta qonaq kútiw menen bánt boldı. Ol Iysaǵa kelip: – Iyem, sińlimniń hámme isti meniń bir ózime qaldırǵanına qaramaysañ ba? Óǵan ayt, maǵan járdemlessin, – dedi.

⁴¹ Biraq Iysa óǵan juwap berip:

– Eh, Marta, Marta, sen kóp nárselerdi uwayımlap, táshiwishlensesñ.

⁴² Tek bir náse ǵana zárúr. Máriyam durıs joldı tańladı, bul onnan tartıp alınbaydı, – dedi.

Duwa etiw haqqında

(Mat 6:9-13; 7:7-11)

11 ¹ Kúnlerdiń birinde Iysa bir jerde duwa etip atırǵan edi. Duwa etip bolǵannan soń, shákirtleriniń biri Óǵan:

– Iyem! Yaqıya óz shákirtlerine duwa etiwdi úyretkenindey, Sen de bizlerge duwa etiwdi úyret, – dedi.

² Iysa olarǵa bılay dedi:

– Duwa etkenińizde bılay deńler:

Áke!*

Seniń atıń muxaddes bola bersin.

Seniń Patshalıǵıń kelsin*.

³ Bizlerge hár kúni kúndeliklik nanımızdı bere gör.

⁴ Gúnalarımızdı keshire gör.

Óytkeni bizler de ózlerimizge ǵúna qılǵan hár bir adamdı keshiremiz.

Bizlerdiń azǵırılıwımızǵa jol qoyma*.

⁵ Iysa olarǵa jáne bılay dedi:

– Aytayıq, arañızdaǵı birinińdiń dostısı bar. Ol yarım aqshamda dostısına barıp: «Dostım! Maǵan qarızǵa úsh nan berip tur. ⁶ Saparda júrgen bir dostım kelip qalıp edi, onıń aldına qoyatuǵın hesh nársem joq», – deпти.

⁷ Sonda dostısı ishten: «Meniń tınıshımdı alma. Esigim beklewli. Bala-larım da meniń menen birge tósekte jatır. Ornımnan turıp, saǵan hesh

^a **10:32** *Lebiyli* – lebiy urıwına tiyisli adam. Olar Ibadatxanada xızmet etken. 1Jln 23:28-32.

nárse bere almayman», – dep juwap beripti. ⁸ Biraq sizlerge aytatuǵımım: ornınan turıp, dostı bolǵanı ushın soranın bermese de, izinen qalmaq soranı sebepli ol ornınan turıp, qan-sha sorasa, sonsha beredi. ⁹ Sonlıqtan sizlerge aytatuǵımım: sorańlar, sizlerge beriledi. Izleńler, tabasızlar. Esikti qaǵıńlar, ol sizlerge ashıladı. ¹⁰ Óytenkeni soran hár bir adam aladı, izlegen tabadı, esik qaqqanǵa ashıladı. ¹¹ Arańızda qaysı áke balası* balıq sorasa, oǵan balıq ornına jılan beredi? ¹² Máyek sorasa, oǵan shayan beredi? ¹³ Solay etip, ózlerińiz jaman bola tur, balalarıńızǵa jaqsı sıylar beriwdi bilseńiz, onda aspandaǵı Áke de Ózinen soranlarǵa Muxaddes Ruwxtı beriwı sózsiz.

Iysa hám Belzebúl

(*Mat 12:22-30; Mrk 3:20-27*)

¹⁴ Bir kúni Iysa bir adamnan gúnelek jindi quwıp shıǵardı. Jin shıqqannan soń, gúnelek adam sóyley baslaǵanda, xalıq hayran qaldı. ¹⁵ Biraq olardıń geybirewleri: «Ol jinlerdi jinlerdiń baslıǵı Belzebúl-shaytannıń kúshi menen quwıp shıǵarıp júz», – desti.

¹⁶ Al basqaları Iysanı sinap kórmekshi bolıp, aspannan káramatlı belgi kórsetiwdi talap etti. ¹⁷ Biraq Iysa olardıń oyların bilip, bilay dedi:

– Óz ara qarsı bolıp bólingen hár bir patshalıq joq boladı. Óz ara qarsı bolıp bólingen hár bir úy qulaydı. ¹⁸ Eger shaytan óz ara qarsı bolıp bólinse, onıń patshalıǵı qalay saqlanadı? Sizler Meni: «Jinlerdi Belzebúl-shaytannıń kúshi menen quwıp shıǵarıp júz», – deysizler. ¹⁹ Eger Men jinlerdi Belzebúl-shaytannıń kúshi menen quwıp shıǵarıp júrgen bolsam, onda

sizlerdiń shákirtlerińiz olardı kimniń kúshi menen quwıp shıǵarıp júz? Solay etip, olar sizlerdiń nadurıs ekenińizdi áshkaralaydı. ²⁰ Biraq, eger Men jinlerdi Qudaydıń kúshi menen quwıp shıǵarıp atırǵan bolsam, onda sizlerge Qudaydıń Patshalıǵımın jetip kelgeni. ²¹ Tis-tırnaǵına deyin qurallanǵan bir kúshli adam óz úyin qorgasa, onıń mal-múlki aman boladı. ²² Al onnan da kúshlirek birew oǵan hújim jasap, onı jeńse, onıń isengen barlıq qural-ların tartıp alıp, oljasın bólistiredi.

²³ Kim de kim Meniń menen birge bolmasa, ol Maǵan qarsı. Kim de kim Meniń menen birge jıynamasa, ol shashadı.

²⁴ Jawız ruwx adamnan shıqqannan keyin suwsız jerlerdi gezip, dem alıwǵa orın izleydi. Taba almaǵannan soń, ol: «Shıqqan úyime qaytayın», – deydi.

²⁵ Qayıp kelgende, úydiń tazalanıp hám jıynalıp turǵanın kóredi. ²⁶ Son-da ol barıp, ózinen de jawız jeti ruwxtı ertip keledi de, kirip sol úyde turadı. Solay etip, sol adamnıń sońǵı awhalı burınǵıdan da jaman boladı.

Haqıyqıy baxıt

²⁷ Iysa usılardı aytıp turǵanda xalıq ishinen bir hayal dawıslap, Oǵan: – Seni kótergen qursaq hám Seni emizgen kókirekler qanday baxıtlı! – dedi.

²⁸ Biraq Iysa oǵan: – Qudaydıń sózin tıńlap, onı orınlawshılar onnan da baxıtlı! – dedi.

Káramatlı belgi haqqında

(*Mat 12:38-42; Mrk 8:12*)

²⁹ Xalıq jıynalıp, kóbeyip atırǵanda, Iysa olarǵa bilay dep ayta basladı: – Bul áwlad – jaman áwlad! Ol káramatlı belgi talap etpekte. Biraq oǵan

Yunustıń káramatlı belgisinen^a basqası kórsetilmeydi. ³⁰ Yunus Nineviya turǵınları ushın qanday belgi bolsa, Adam Ulı da bul áwlad ushın sonday belgi boladı. ³¹ Qubladaǵı halı patsha húkım shıǵarılatuǵın qıyamet-qayım kúni usı áwlad penen birge ornınan turıp, bul áwladtıń adamların ayıplaydı. Sebebi ol Sulaymannıń danalıǵın esitiw ushın, jer betiniń arǵı shetinen kelgen edi^b. Biraq bul jerde Sulaymannan da ullı Birew bar. ³² Nineviya turǵınları húkım shıǵarılatuǵın qıyamet-qayım kúni usı áwlad penen birge ornınan turıp, bul áwladtıń adamların ayıplaydı. Óytkeni Yunus járiyalaǵanda, olar táwbe etti^c. Biraq bul jerde Yunustan da ullı Birew bar.

Jaqtılıq hám kóz haqqında

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ – Hesh kim shıranı jaǵıp, onı jasırın jerge yamasa ıdstıń astına qoymaydı. Kerisinshe, kirgenler jaqtını kórsin dep, onı shıra qoyǵıshqa qoyadı. ³⁴ Kóziń – deneńniń shıraǵı. Eger kóziń saw bolsa, pútkil deneń de jariq boladı. Eger kóziń saw bolmasa, deneń de pútkilley qarańǵı boladı. ³⁵ Sonlıqtan da, abayla, ishińdegi jariq qarańǵı bolmasın! ³⁶ Eger pútkil deneń jariq bolıp, hesh bir qarańǵı jeri bolmasa, shıra seni óz nurı menen jaqtı qılǵanı sıyaqlı, deneń pútkilley jariq boladı.

Iysanıń dindarlardı ayıplawı

(Mat 23:1-36; 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Iysa usı sózlerdi aytıp turǵanda, bir parisey Onı úyine awqatqa shaqırdı.

Iysa onıń úyine kirip, dasturxanǵa otırdı. ³⁸ Iysanıń awqattan burın qol juwmaǵanın kórip, parisey tań qaldı. ³⁹ Sonda Iyemiz oǵan:

– Háy pariseyler, sizler tabaq-keseñiń sırtın tazalaysızlar, biraq óz ishińiz nápsiqawlıq hám jawızlıqqa tolı. ⁴⁰ Háy, aqılsızlar, sırtın jaratqan ishinde jaratqan emes pe? ⁴¹ Jaqsısı, ıdıslarınızdıń ishindegiden qayır-sadaqa berińler, sonda sizler ushın hámme nársen taza boladı.

⁴² Hásiret shegesizler, pariseyler! Sizler jalbız, iyisli shóp hám hár túrli palız ónimleriniń onnan birin beresizler, biraq ádillikke hám Qudaydıń súyispenshiligine biypárwa qaraysızlar. Bunı da islep, onı da qaldırmawıńız kerek edi. ⁴³ Hásiret shegesizler, pariseyler! Sizler májilixanalarda sıylı orında otırǵandı, bazar maydanlarında ózlerińizge sıylap sálem bergendi jaqsı kóresizler. ⁴⁴ Sizler hásiret shegesizler! Sebebi sizler adamlar bilmey ústilerinen basıp ótetuǵın belgisiz qabirlerge uqsaysızlar, – dedi.

⁴⁵ Sonda nızam muǵallimleriniń biri Iysaǵa:

– Ustaz! Sen bul sózlerdi aytıp, bizlerdi de qapa qılıp atırsań, – dedi.

⁴⁶ Biraq Iysa:

– Sizler de hásiret shegesizler, nızam muǵallimleri! Óytkeni sizler kóterip júriwge qıyın júklerdi adamlarǵa kótertip, ózlerińiz olardı kóterisiwge barmaǵıńızdı da qozǵamaysızlar. ⁴⁷ Sizler hásiret shegesizler! Sebebi sizler atabalarınız óltirgen payǵambarlarǵa mazarlar ornatasızlar. ⁴⁸ Solay etip,

a **11:29** Yuns 2:1, 11.

b **11:31** 3Pat 10:1-10.

c **11:32** Yuns 3:6-9.

sizler ata-babalarınızın islerin maqullap, olardı dälilleysizler. Olar payğambarlardı óltirgen edi, al sizler olarğa mazarlar ornatasızlar. ⁴⁹ Sonlıqtan da, Qudaydın danalığı bılay degen: «Men olarğa payğambarlar menen elshilerdi jiberemen. Olar geybirewlerin óltirip, geybirewlerin quwğın qıladı». ⁵⁰⁻⁵¹ Sol sebepten Abıldın qanınan^a baslap, qurbanlıq orın menen Ibadatxana arasında óltirilgen Zexariyanıñ qanına^b deyin, dúnya jaratılğannan beri tógilgen barlıq payğambarlardın qanı usı áwladtan talap etiledi. Awa, sizlerge aytatuğınım: usı áwladtan talap etiledi! ⁵² Hásiret shegesizler, nızam muğallimleri! Óytkeni sizler qutqarılıw haqqında bilim qapısınıñ giltin tartıp aldınlar: bul qapıdan ózleriñiz de kirmediñler, kirmekshi bolğanlarğa da tosqınlıq jasadınlar, – dedi.

⁵³ Iysa sol jerden ketip baratırğanda, ashıwlangan diniy muğallimler menen pariseyler Onı qısqıǵa alıp, kóp sorawlarğa juwap beriwge májbúrlendi. ⁵⁴ Olar sózinen tutıp ayıplaw ushın, Iysanı añlıdı.

Kimnen qorqıw kerek?

(Mat 10:26-31)

12 ¹ Sonıñ arasında kóp mınlağan adamlar jynalıp, bir-birine tıǵılısıp turdı. Iysa aldı menen Óz shákirtlerine sóz baslap, bılay dedi:

– Pariseylerdiñ ashıtqısınan, yaǵnıy eki júzlilikten saq bolınlar! ² Ashılmaytuğın hesh qanday sır, bilinbeytuğın hesh qanday jasırın náirse joq. ³ Sonlıqtan qarańǵıda aytqanıñız jaqtıda esitiledi, bekitiwli qapı artında

qulaqqa sıbırlap aytqanıñız úylerdiñ tóbesinen járiyalanadı.

⁴ Meniñ sizlerge, doslarıma aytatuğınım: deneni óltirse de, bunnan soñ basqa hesh náirse isley almaytuğınlardan qorqpañlar! ⁵ Biraq kimnen qorqıwıñız kerek ekenin aytayın: óltirgennen keyin, dozaqqa taslaytuğın Qúdireti kúshli Qudaydan qorqınlar. Awa, sizlerge aytatuğınım: Onnan qorqınlar. ⁶ Bes shımshıq eki tiyinǵa satılmay ma? Solay bolsa da, olardıñ hesh birin de Quday umitpaydı. ⁷ Baslarıñızdaǵı shashlardıñ bári de Qudayǵa sanawlı. Sonlıqtan qorqpañlar: kóp shımshıqlardan sizler qımbatlıraqsızlar.

⁸ Sizlerge aytatuğınım: kim de kim Meni adamlar aldında tán alsa, Adam Ulı da onı Qudaydın perishteleriniñ aldında tán aladı. ⁹ Al kim de kim Meni adamlar aldında tán almasa, onıñ ózi de Qudaydın perishteleriniñ aldında tán alınbaydı.

¹⁰ Adam Ulına qarsı bir sóz aytqan hár bir adam keshiriledi, biraq Muxaddes Ruwxqa til tiygizgen adam keshirilmeydi.

¹¹ Sizlerdi májilixanalarǵa, basshılarǵa hám hákimlerge aparǵanda, qalay juwap beriwdi yamasa ne aytıwdı qayǵırmañlar. ¹² Sebebi ne aytıw kerek ekenin sizlerge sol waqıtta Muxaddes Ruwx úyretedi.

Aqılsız bay

¹³ Xalıq arasınan birew Iysaǵa:
– Ustaz, ájaǵama ayt, miyrastı meniñ menen bólıssin, – dedi.

¹⁴ Iysa oǵan:

a **11:50-51** Jar 4:8.

b **11:50-51** 2Jln 24:20-22.

– Kim Meni sizlerge qazı yamasa miyraslardı bóliwshi etip qoydı? – dedi. ¹⁵ Soñınan xalıqqa: – Abaylañlar, dúnyaxorlıqtan saq bolıñlar! Óytkeni adamnıń ómiri onıń mal-mülkiniń kópligine baylanısh emes, – dep, ¹⁶ olarǵa mınaday tımsal keltirdi:

– Bir bay adamnıń egislik jeri mol zúrát beripti. ¹⁷ Ol óz-ózine: «Ne islese eken? Ónimlerimdi jınap qoyatuǵın jerim joq», – dep pikir júrgizipti. ¹⁸ Soñınan:

– Bılay isleymen: ǵállexanalarımdu buzıp, olardı úlkeytip salaman hám sol jerge barlıq ǵállem menen mal-mülkimdi jınap qoyaman. ¹⁹ Soñınan óz janıma bılay deymen: «Janım, kóp jılǵa jetetuǵın mol dúnyañ bar. Endi dem al, ishıp-jep, kewlińdi xoshla», – deпти. ²⁰ Biraq Quday oǵan:

– Háy, aqmaq, búgin túnde seniń janın almadı. Sonda seniń jınap-tergenleriń kimge qaladı? – deпти.

²¹ Ózi ushın baylıq jınap, Quday aldında sıqmar bolǵan adamnıń awhalı usınday boladı.

Táshiwishlenbeñler!

(Mat 6:25-34)

²² Iysa shákirtlerine bılay dedi:

– Sonlıqtan sizlerge aytatuǵınım: ne jeymiz dep, janıńız ushın, ne kiyemiz dep, deneńiz ushın táshiwishlenbeñler! ²³ Jan awqattan, dene kiyimnen artıq. ²⁴ Ǵarǵalarǵa qarañlar: olar ekpeydi de, ormaydı da. Olardıń ya dán saqlaǵıshları, ya ǵállexanaları joq. Biraq, Quday olardı asraydı. Al sizler quslardan qanshelli qımbatlısızlar! ²⁵ Táshiwishleniw sebepli, kim sizlerdiń arańızda óz ómirin bir saatqa bolsa da uzayta aladı? ²⁶ Eger usınday kishkene nársese qolıńızdan kelmese, basqa

nárseler haqqında táshiwishleniwdiń nege keregi bar? ²⁷ Lala ǵúlleriniń qalay ósip turǵanına qarañlar! Olar miynet te etpeydi, jip te iyirmeydi. Al sizlerge aytatuǵınım: Sulayman da óziniń sán-saltanatında usıların bi-rewindey sánli kiyinbegen edi. ²⁸ Eger búgin dalada ósip turǵanı menen, er-teñ oshaqqa taslanatuǵın shópti Quday usılay kiyindirse, sizlerdi olardan da artıq kiyindirmes pe edi, háy, isenimi azlar! ²⁹ Sonlıqtan da, ne ishıp, ne jeytuǵınıńızdı izlep, táshiwishlenbeñler. ³⁰ Sebebi usıların bárin bul dúnyaǵa tiyisli adamlar izlep júredi. Sizlerdiń usılarǵa mıtáj ekenińizdi Ákeńiz bile-di. ³¹ Onıń ornına, Qudaydıń Patshalıǵın izlep júrińler, sonda bular sizlerge qosımsha etip beriledi.

³² Háy, kishkene pada, qorqpa! Ákeńiz sizlerge Patshalıqtı beriwdi maqul taptı. ³³ Mal-mülkińizdi satıp, qayır-sadaqa berińler. Ózlerińizge tozbaytuǵın qalta islep, aspanda tawısilmaytuǵın ǵáziyne jıynañlar. Ol jerge urı da jaqınlamaydı, kúye de túsip jemeydi. ³⁴ Óytkeni baylıǵıńız qay jerde bolsa, júregińiz de sol jerde boladı.

Iysanıń qayta keliwine tayar bolıw

(Mat 24:45-51; Mrk 10:38; 13:34-36)

³⁵ – Bellerińiz buwiwli bolıp, shıralarıńız janıp tursın! ³⁶ Xojayını neke toydan qayıp kelip, esikti qaqqanda, oǵan dáriw ashıw ushın kútip turǵan xızmetshilerdey bolıñlar. ³⁷ Xojayını kelgende olardıń sergek bolıp turǵanın kórse, sol xızmetshiler baxıtlı! Sizlerge shıńın aytaman: ol belin buwıp, xızmetshilerin otırǵızıp, ózi olarǵa xızmet etedi. ³⁸ Eger xojayını tın ortasında yamasa tań atqanda kelip,

xızmetshilerinini oyaw turğanın kórse, onda sol xızmetshiler qanday baxıtlı! ³⁹ Mınanı bilip qoyıñlar: eger úy iyesi urınıñ qashan keletuǵının bilse, ol úyine urınıñ buzıp kiriwine jol qoymas edi. ⁴⁰ Sizler de tayar bolıp turıwıñız shárt! Sebebi Adam Ulı sizler oylamaǵanda keledi.

⁴¹ Sonda Petr:

– İyem, Sen bul tımsaldı tek bizlerge aytıp atırsañ ba yamasa hámmege me? – dedi.

⁴² İyemiz bılay dedi:

– Úy iyesi úy-ishimdegilerge tiyisli awqatın waqtında bersin dep, olardıñ üstinen tayınlaǵan isenimli hám aqıllı úy basqarıwshı kim? ⁴³ İyesi kelgende onıñ solay islep atırğanın kórse, sol xızmetshi qanday baxıtlı! ⁴⁴ Sizlerge shının aytıp turman: iyesi onı óziniñ pútkil mal-múlkin basqarıwshı etip tayınlaydı. ⁴⁵ Eger sol xızmetshi ishinen: «İyem tez kele qoymas» dep, malaylar hám shorılardı sabap, iship-jep, más bola baslasa, ⁴⁶ sonda sol xızmetshiniñ iyesi kútpegen kúni hám oylamaǵan waqıtta kelip, onı ayawsız jazalap, isenbeytuǵınlardıñ awhalına saladı.

⁴⁷ İyesiniñ erkin bilse de tayar turmaǵan, onıñ erki boyınsha is tutpaǵan xızmetshi kóp tayaq jeydi. ⁴⁸ Al onıñ erkin bilmegen hám jazaǵa turarlı is islegen xızmetshi az tayaq jeydi. Kimge kóp berilgen bolsa, onnan kóp talap etiledi. Kimge kóp isenip tapsırılsa, onnan kóbirek soroladı.

Masiyx ushın bolatuǵın ayırılıswlar

(Mat 10:34-36)

⁴⁹ – Men dúnya júzine ot salıwǵa keldim. Onıñ házir-aq jalınlap ketiwin qanshelli qáler edim! ⁵⁰ Men júdá

awır azap-hásiretti basımnan keshiriwim tiyis. Bul orınlangansha, qanshelli qıynalaman! ⁵¹ Meni jer júzine tınıshlıq ákelgen, dep oylap atırsız ba? Yaq, deymen sizlerge: alawızlıq ákelgenmen. ⁵² Óytkeni bunnan bılay, bir úyde bes adam bolsa, olar óz ara bólinedi. Úshewi ekewine qarsı, ekewi úshewine qarsı boladı. ⁵³ Ákesi ulına, ulı ákesine qarsı, anası qızına, qızı anasına qarsı, qáyin enesi kelinine, kelini qáyin enesine qarsı bolıp bólinedi.

⁵⁴ Soñnan İysa xalıqqa da bılay dedi:

– Sizler batıstan bir bulıtın kóterilgenin kórgeniñizde, dárriw: «Jawın jawadı» deysizler hám sonday boladı da. ⁵⁵ Qubla samalı eskende: «Kún ıssı boladı» deysizler hám sonday boladı da. ⁵⁶ Háy, eki júzliler! Jer hám aspannıñ túsın anıqlay aladı ekensiz, nege házirgi waqtıñ rayın anıqlay almaysızlar?

⁵⁷ Neniñ durıs ekenin nege ózleriñiz sheshe almaysızlar? ⁵⁸ Birew saǵan qarsı daw kóterip, seni qazıǵa alıp baratırǵanda, jolda onıñ menen jarasıwǵa tırıs. Olay etpeseñ, ol seni qazınıñ aldına aparadı, qazı seni xızmetkerge tapsıradı, al xızmetker seni qamap taslaydı. ⁵⁹ Saǵan aytatuǵınım: soñǵı tiyiniñdi tólep tawıspaǵanıñsha, ol jerden hasla shıǵa almaysañ.

Táwbe etiw haqqında

13 ¹ Sol waqıtta geybirewler İysaǵa kelip, Pilattıñ galilalıları óltirtkeni hám olardıñ qanın ózleri shalǵan qurbanlıqları menen aralastırıp taslaǵanı haqqında aytıp berdi. ² İysa olarǵa:

– Usınday apatqa ushıraǵanlıqtan, bul galilalıları basqa barlıq

galilahlardan gúnalıraq, dep oylaysızlar ma? ³ Yaq, deymen sizlerge. Eger táwbe etpeseñler, hámmeñiz de usılay nabit bolasızlar. ⁴ Ústilerine Siloam minarası qulap ólgen on segiz adam Erusalimde jasawshı adamlardıń hámmeşinen ayıplıraq edi, dep oylaysızlar ma? ⁵ Yaq, deymen sizlerge. Eger táwbe etpeseñler, hámmeñiz de usılay nabit bolasızlar, – dedi.

⁶ Soñınan Iysa mınaday tımsal aytıp berdi:

– Bir adamnıń júzim baǵında egilgen ánjir aǵashı bolıptı. Adam onnan miywe alıw ushın kelipti, biraq taba almaptı. ⁷ Sonda ol baǵmanǵa: «Mine, men úsh jıldan beri bul ánjir aǵashınan miywe alıw ushın kelemen, biraq taba almayman. Onı shawıp tasla! Nege ol bosqa orın iyelep tur?» – deпти. ⁸ Biraq baǵman oǵan juwap berip: «Xojayın, onı bıyl da qaldırıń. Men onıń átirapın qazıp, qıy tógeyin. ⁹ Múmkin, endigi jılı miywe berip qalar. Eger bermese, shawıp taslar-sız», – deпти.

Iysanıń búkir hayalǵa shıpa beriwı

¹⁰ Bir Shabbat kúni Iysa májilixanaların birinde tálim berip otırǵan edi. ¹¹ Sol jerde on segiz jıldan beri awırır ruwxınan qıynalǵan bir hayal bar edi. Ol eki búklenip qalǵan bolıp, boyın hesh tik uslay almas edi. ¹² Iysa onı kórip, janına shaqırıp aldı da, oǵan:

– Hayal, sen dártińnen azat bolasań, – dep, ¹³ onıń ústine qolların qoyǵanda, hayal sol waqıtta-aq boyın tiklep, Qudayǵa alǵıslar ayta basladı.

¹⁴ Sonda májilixana basshısı Iysanıń Shabbat kúni shıpa bergenine ashıwı kelip, xalıqqa:

– Jumıs islew ushın altı kún bar. Shıpa alıwǵa Shabbat kúni emes, al sol kúnleri keliñler, – dedi.

¹⁵ Iyemiz oǵan bılay dep juwap berdi:

– Háy, eki júzliler! Shabbat kúni hár biriñiz ógiziñizdi yamasa eshegiñizdi qoradan sheship alıp, suwǵarıwǵa aparmaysız ba? ¹⁶ On segiz jıldan beri shaytan baylap qoyǵan Ibrayımınń mına qızın Shabbat kúni bul baylawdan azat qılıw kerek emes pe edi?

¹⁷ Iysa usı sózlerdi aytqanda, Oǵan qarsılıq kórsetkenlerdiń hámmeşi uyalıp qaldı. Al pútkil xalıq Onıń barlıq ullı islerine quwandı.

Qıshqıl tuqım hám ashtıqı

(*Mat 13:31-33; Mrk 4:30-32*)

¹⁸ Soñınan Iysa:

– Qudaydıń Patshalıǵı nege uqsaydı? Onı nege megezeteyin? ¹⁹ Ol – bir adamnıń óz baǵına ekken qıshqıl tuqımına^a uqsaydı. Ol ósip, terek boladı hám shaqalarına aspan qusları ushıp kelip, uya saladı, – dedi.

²⁰ Iysa jáne bılay dedi:

– Qudaydıń Patshalıǵın nege uqsatayın? ²¹ Ol bir hayaldıń úsh samar qamırǵa az ǵana ashtıqı salǵanda, barlıq qamırda ashitatuǵın ashtıqsına uqsaydı.

Tar qapıdan kiriñler!

(*Mat 7:13-14, 21-23*)

²² Erusalimge qaray jol alǵan Iysa qala hám awıllardı aralap, tálim berip júrdi. ²³ Bir adam Iysadan:

– Iyem, tek az ǵana adam qutqarıla ma? – dep soradı.

^a 13:19 *Qıshqıl tuqım* – gorchica.

²⁴ Sonda Iysa xalıqqa bılay dedi:
 – Tar qapıdan kiriwge bar kúshi-nizdi salıńlar! Sebebi sizlerge aytatugınım: kópler kiriwge tırısadı, biraq kire almaydı. ²⁵ Úydiń Iyesi turıp qapını jawıp taslaǵanda, sizler sırtta turıp, qapını qaǵa baslap: «Iyem! Bizlerge qapını ash!» – deysizler. Biraq Ol sizlerge: «Men sizlerdi tanımayman hám qayaqtan kelgenińizdi bilmeymen», – dep juwap beredi. ²⁶ Sonda sizler: «Bizler Seniń kóz aldında ishipedik. Sen bizlerdiń kóshelerimizde tálim beretuǵın edin-ǵo», – dep aytasızlar. ²⁷ Biraq Ol: «Sizlerge aytatugınım: Men sizlerdi tanımayman hám qayaqtan kelgenińizdi bilmeymen. Háy, jamanlıq qılıwshılardıń hámme-si Mennen awlaq ketinler!» – deydi.

²⁸ Sizler Ibrayımınıń, Ísaqtıń, Yaqıptıń hám barlıq payǵambarlardıń Qudaydıń Patshalıǵında júrgenin, al ózlerińizdiń sırtqa quwıp shıǵarılǵanıńızdı kórgenińizde jilap, pushayman jeysizler. ²⁹ Shıǵıstan hám batıstan, arqadan hám qubladan adamlar kelip, Qudaydıń Patshalıǵında dasturxan átirapına otıradı. ³⁰ Mine, sonda sońǵılardıń geybirewleri birinshiler, al birinshilerdiń geybirewleri sońǵılar boladı.

Iysanıń Erusalim tuwralı qayǵırıwı

(Mat 23:37-39)

³¹ Sol waqıtta bir neshe pariseyler kelip, Iysaǵa:
 – Bul jerden ket, Hirod Seni óltirmekshi, – dedi.

³² Iysa olarǵa bılay dedi:
 – Barıp, sol túlkige aytıńlar: Men búgin hám erteń jinlerdi quwıp shıǵarıp,

awırıwlarǵa shıpa beremen, al úshinshi kúni isimdi juwmaqlayman. ³³ Solay bolsa da, Men búgin, erteń hám arǵı kúni Óz jolım menen júriwim kerek. Óytkeni hesh bir payǵambarǵa Erusalimnen basqa jerde óliwge bolmaydı.

³⁴ Oh, Erusalim, Erusalim! Payǵambarlardı óltiriwshi, Qudaydıń saǵan jibergenlerin tas boran qılıwshı qala! Óz shójelerin qanatınıń astına alǵan mákiyen sıyaqlı, Men de seniń bala-larıńdı neshe ret jıynamaqshı boldım, biraq sizler qálemedińler. ³⁵ Mine, úyińizdi Quday taslap ketedi. Sizlerge aytatugınım: «Jaratqan Iyeniń atı menen keletuǵın jarılqansın!»^a – dep aytqanlarıńızǵa deyin Meni kórmeysizler.

Shabbat kúnde shıpa beriw

14 ¹ Bir Shabbat kúni Iysa pariseylerdiń bir basshısınıń úyine awqatqa kelgende, hámme Onı baqlap otırdı. ² Sonda sarsıq keselden azap shekken bir adam Iysanıń aldına keldi. ³ Iysa diniy muǵallimler menen pariseylerden:

– Shabbat kúni awırıw adamǵa shıpa beriw nızamǵa tuwrı kele me yamasa tuwrı kelmey me? – dep soradı.

⁴ Olar úndemedi. Sonda Iysa sol adamǵa qolın tiygizip shıpa berdi de, qaytarıp jiberdi. ⁵ Sońınan olarǵa bılay dedi:

– Arańızdaǵı birińizdiń balańız yamasa ógizińiz qudıqqa túsip ketse, Shabbat kúni bolıwına qaramastan, onı dárriw shıǵarıp almaysız ba?

⁶ Olar Iysanıń bul gápine juwap bere almadı.

a 13:35 Zab 117:26.

Ózińdi joqarı tutpa!

⁷ Qonaqlardıń ózlerine tórdegi orınlardı tańlap atırǵanın kórgen Iysa olarǵa mınaday bir tımsal ayttı:

⁸ – Seni birew neke toyına shaqırǵanda, tórdegi orıńǵa otırma. Shaqırılǵanlar arasında sennen de sıylıraq birew bolıwı múmkin. ⁹ Olay etpeseń, ekewińizdi de shaqırǵan adam saǵan kelip: «Mına adamǵa ornıńdı ber» dese, sen uyalıp, esik bettegi orıńǵa otırıwǵa májbúr bolasań. ¹⁰ Sonlıqtan qonaqqa shaqırılǵanıńda, barıp esik bettegi orıńǵa otır. Sonda seni qonaqqa shaqırǵan adam jańıńa kelip: «Dostım, tóрге shıǵıp otır», – deydi. Solay etseń, óziń menen otırǵan hár bir adamnıń aldında abırayǵa iye bolasań. ¹¹ Sebebi kim de kim ózin joqarı tutsa, ol pásletiledi, kim de kim ózin pás tutsa, ol mártebeli qılınadı.

¹² Sońınan Iysa Ózin shaqırǵan úy iyesine:

– Túske yamasa keshki ziyapat bergenińde doslarıńdı, tuwısqanlarıńdı, aǵayınlerińdi, ya bay qońsılarıńdı shaqırma. Óytkeni olay etseń, olar da seni qonaqqa shaqırıp, saǵan qaytaradı. ¹³ Kerisinshe, ziyapat bergenińde jarlı, mayıp, aqsaq hám soqırlardı shaqır. ¹⁴ Solay etseń, sen baxıtlı bolasań. Sebebi olar saǵan qaytara almaydı. Biraq haq adamlar qayta tirilgende, Quday saǵan qaytaradı, – dedi.

Toyǵa mirát etilgenler

(Mat 22:1-10)

¹⁵ Iysa menen dasturxan átirapın otırǵanlardıń biri bul sózlerdi esitip, Oǵan:

– Qudaydıń Patshalıǵında duz tatqan adam baxıtlı, – dedi.

¹⁶ Iysa oǵan bilay dedi:

– Bir adam úlken ziyapat berip, kóp qonaq shaqırıp. ¹⁷ Awqatlanatuǵın waqıt bolǵanda: «Kelińler, hámmesi tayar boldı», – dep aytıw ushın, mirát etilgenlerge óz xızmetshisin jiberipti. ¹⁸ Biraq hámmesi oylasıp qoyǵan day, siltaw taba baslaptı. Birinshisi oǵan: «Men jer satıp aldım, sonı barıp kóriwim kerek, ótinemen, meni keshir», – deпти. ¹⁹ Al ekinshisi: «Men bes jup ógiz satıp aldım, solardı sınap kóriwge baratırman. Ótinemen, meni keshir», – deпти. ²⁰ Úshinshisi de: «Men tap jańa úylendim, sonlıqtan bara almayman», – deпти. ²¹ Xızmetshi qayıtıp kelip, bulardıń hámme-sin xojayınına aytıp beripti. Úy iyesi ashıwlanıp, xızmetshisine: «Tez bar da, qalanıń úlken-kishi kóshelerin aralap, jarlı, mayıp, soqır hám aqsaq adamlardı bul jerge alıp kel», – dep buyırıp. ²² Sońınan xızmetshi: «Xojayın, buyırǵanlarıńızdı orınladım, biraq jáne de bos orın bar», – deпти. ²³ Xojayın xızmetshisine: «Jollarǵa hám awıl soqpaqlarına barıp, adamlardı bul jerge keliwge kóndir. Sonda úyim adamlarǵa tolı boladı. ²⁴ Óytkeni sizlerge aytatuǵınım: mirát etilgenlerdiń hesh qaysısı da meniń ziyapatıman duz tatpaydı*», – deпти.

Iysaǵa shákirt bolıwdıń shárti

(Mat 10:37-38)

²⁵ Iysa menen birge kóp xalıq júrgen edi. Iysa olarǵa burılıp bilay dedi:

²⁶ – Kim de kim Maǵan kelip, Meni ata-anasınan, hayalınan, balalarınan, aǵa-inisinen, apa-qarında-slarınan, hátte, óz ómirinen de artıq kórme-se, ol Meniń shákirtim bola almaydı. ²⁷ Kim de kim óz atanaq aǵashın

arqalap, Meniń izimnen júrmese, ol Meniń shákirtim bola almaydı. ²⁸ Arańızdaǵı birińiz minara qurmaqshı bolsa, onı pitkeriw ushın qárejet jete me dep, aldın ala otırıp, esaplap shıqpay ma? ²⁹ Olay etpese, tiykarın salıp bolıp, qurıp pitkere almay qalsa, bunı kór-genler onıń ústinen kúlip: ³⁰ «Mına adam qurıwdı baslap, pitkere alma-dı», – deydi.

³¹ Bir patsha basqa patshaǵa qarsı urısqa shıǵajaq bolsa, ózimniń on mıń áskerim menen, kiyatırǵan qarsılasım-nıń jigirma mıń áskerine qarsı tura alaman ba dep, aldın ala otırıp oylanıp almay ma? ³² Kúshi jetpeytuǵın bolsa, sol patsha ele uzaqta bolǵanda oǵan elshi jiberip, tınıshlıq pitimin jasaw-dı soraydı. ³³ Solay etip, sizlerdiń hár birińiz ózińizge tiyisli hámme zattan waz keshpeseńiz, Meniń shákirtim bola almaysız.

³⁴ Duz – jaqsı nárese. Biraq duz óz kúshin joytsa, onı qalay jáne shorlı qı-lıwǵa boladı? ³⁵ Ol topıraqqa da, qıy bolıwǵa da jaramaǵanlıqtan, sırtqa ılaqtırıp taslanadı. Qulaǵı bar adam jaqsılap esitip alsın!

Joyılǵan qoy

(Mat 18:12-14)

15 ¹ Iysanı tınlaw ushın kóp sa-lıqshılar menen gúnakarlar Onıń qasına jaqınlap kelgen edi. ² Pa-riseyley menen diniy muǵallimler bu-nı kórip:

– Ol gúnakarlardı qabil etip, olar menen birge awqat jeydi, – dep narazılıq bildirdi.

³ Sonda Iysa olarǵa mına tımsaldı aytıp berdi:

⁴ – Aytayıq, arañızdaǵı birińizdiń júz qoyı bolıp, birewin joytıp alsa, ol toqsan toǵızın shól dalada qaldırıp, joytılgan bir qoyın tappaǵansha izlep júrmese pe edi? ⁵ Tawıp algannan soń quwanıp ketip, onı iynine kóterip aladı da, ⁶ úyine kelip, dosları menen qońsıların shaqırıp, olarǵa: «Meniń menen birge quwanılınlar, joytılgan qoyımdı taptım», – deydi. ⁷ Sizlerge aytatuǵımım: sol sıyaqlı, táwbe etiwge hájeti joq toqsan toǵız haq adamnan göre, táwbe etken bir gúnakarǵa aspanda kóbirek quwanadı.

Joyılǵan gúmis teńge

⁸ – Aytayıq, bir hayaldıń on drax-ması^a bolıp, birewin joytıp alsa, ol shıra jaǵıp, úydi sıpırıp, tappaǵan-sha muqıyatlap izlemese pe edi? ⁹ Ta-wıp algannan soń, qurdasları menen qońsıların shaqırıp: «Meniń menen birge quwanılınlar, joytılgan draxmam-dı tawıp aldım», – deydi. ¹⁰ Sizlerge aytatuǵımım: Qudaydıń perishtele-ri de táwbe etken bir gúnakar ushın usılay quwanadı.

Joyılǵan ul

¹¹ Iysa jáne bılay dedi:

– Bir adamnıń eki ulı bar eken.

¹² Olardıń genjetayı ákesine:

– Áke, mal-múlkińniń maǵan tiyisli bólegin ber, – deпти.

Sonda ákesi mal-múlkin eki ulına bólip beripti. ¹³ Bir neshe kún ótken-nen soń, kishi ul barı-joǵın jıynap alıp, uzaq elge ketip qalıptı. Ol jerde buzıq jolǵa túsip, mal-múlkin jónsiz sarp etipti. ¹⁴ Jigit hámмесin sarp etip bolǵannan soń, sol elde awır asharslılıq

^a **15:8** On draxma – bir draxma jumısshınıń bir kúnlik is haqsı.

bolip, ol joqshılıqqa ushıraqtı. ¹⁵ Ol barıp, sol eldiń bir turǵınına jallanıptı. Al ol adam jigitti dalasındaǵı shoshqalardı baǵıwǵa jiberipti. ¹⁶ Jigit shoshqalar jeytuǵın jem menen qarın toydırıwǵa da zar bolıptı. Biraq oǵan hesh kim hesh nárese bermepti. ¹⁷ Onıń aqlı enip:

– Ákemniń qanshama jallanǵan jumısshıları nańǵa toyıp júr, al men bul jerde ashtan óleyin dep atırman. ¹⁸ Qoy, ákeme barayın, oǵan: «Áke, men Qudayǵa hám saǵan qarsı gúna isledim. ¹⁹ Endi seniń balań dep atalıwǵa ılayıqlı emespen. Meni jallanǵan jumısshılarıńnıń qatarına qabil et», – dep aytayın, – depti.

²⁰ Solay etip, jigit ákesine qaray jolǵa shıǵıptı. Ol ele uzaqta kiyatırǵanda, ákesi ulın kórip, bawırı eljirep ketipti. Juwırıp barıp, ulın qushaqlap súye baslaptı. ²¹ Ulı oǵan:

– Áke, men Qudayǵa hám saǵan qarsı gúna isledim. Endi seniń ulıń dep atalıwǵa ılayıqlı emespen, – depti.

²² Biraq ákesi xızmetshilerine:

– Tez bolıńlar, eń jaqsı kiyim ákelip, oǵan kiygizińler. Qolına júzik taǵıp, ayaǵına ayaq kiyim berińler. ²³ Baǵıp semirtilgen baspaqtı ákelip soyıńlar, iship-jep, kewil kótereyik. ²⁴ Sebebi meniń bul ulım ólgen edi – tirildi, joyılǵan edi – tabıldı, – depti.

Solay etip, olar toylay baslaptı.

²⁵ Sol waqıtta úlken ulı atızda edi. Qaytıp kiyatırıp úyine jaqınlaǵanda, nama hám oyın-kúlki seslerin esitipti. ²⁶ Xızmetshileriniń birewin shaqırıp alıp:

– Bul ne? – dep soraptı.

²⁷ Xızmetshi oǵan:

– Inińiz qaytıp keldi, ákeńiz onıń aman-saw qaytıp kelgeni ushın se-

mirtilgen baspaqtı soydı, – dep juwap beripti.

²⁸ Úlken ulı ashıwlanıp, úyge kirgisi kelmepti. Sonda ákesi sırtqa shıǵıp, onnan ishke kiriwdi ótinipti. ²⁹ Biraq ol ákesine bılay depti:

– Mine, men saǵan neshe jıldan beri xızmet etip kiyatırman, hesh qashan seniń buyrıǵına qarsı shıqqan emespen. Biraq doslarım menen waqtı xoshlıq etiwim ushın, sen maǵan bir ilaq ta bergen joqsań. ³⁰ Al endi bolsa, mal-múlkińdi buzıq hayallarǵa sarp etip kelgen mına ulıńa semirtilgen baspaqtı soyıpsań.

³¹ Ákesi oǵan:

– Ulım! Sen hámme waqt meniń menen birgeseń. Meniń barlıq mal-mülkim seniki. ³² Biraq búgin quwanıp, kewil kóteriwimiz kerek. Óytkeni seniń bul iniń ólgen edi – tirildi, joyılǵan edi – tabıldı, – depti.

Nahaq úy basqarıwshı

16 ¹ Iysa Óz shákirtlerine jáne bılay dedi:

– Bir bay adamnıń úy basqarıwshısı bar eken. Baydıń qulaǵına: «Úyińdi basqarıwshı mal-múlkińdi sarp etip júripti», – degen shaǵım jetipti. ² Bay onı shaqırıp alıp:

– Sen tuwralı esitip atırǵanım ne gáp? Óz jumısıń boyınsha esap ber. Sen bunnan bılay úy basqarıwshı bolma alımsań, – depti.

³ Sonda úy basqarıwshı ishinen:

– Ne qılsam eken? Xojayım meni jumıstan bosatıp atır. Jer qazıwǵa kúshim jetpeydi, sadaqa sorawǵa uyalaman.

⁴ Basqarıwshılıqtan bosatılǵanımnan soń, adamlar meni úyerine qabil qılıwı ushın ne islesem eken? – dep oyladı. Sońınan he, taptım, – depti de, ⁵ xojayımına

qarızdar adamlardı birim-birim shaqırıp alıp, olardıń birinshisinen:

– Xojayınımnan qansha qarızın bar? – dep soraptı.

⁶ Ol:

– Júz batpan may, – dep juwap beripti.

– Til xatırndı al da, tez otırıp, eliw batpan dep jaz, – depti basqarıwshı.

⁷ Sońnan basqasınan:

– Seniń qansha qarızın bar? – dep soraptı.

– Mıń qap biyday, – dep juwap beripti ol.

Oǵan da:

– Til xatırndı al da, segiz júz qap dep jaz, – depti.

⁸ Xojayını nahaq úy basqarıwshını aqıllı is qılǵanı ushin maqtaptı. Sebebi bul dúnyanıń adamları ózi sıyaqlılar arasında Nurdıń balalarınan göre aqılraq háreket qıladı. ⁹ Meniń sizlerge aytatuǵımım: bul dúnyanıń baylıǵınan paydalanıp dos arttırıńlar, bul baylıq tawısilǵanda, olar sizlerdi máńgilik mákanǵa qabıl qılsın.

¹⁰ Kishkene iste isenimli bolǵan adam úlken iste de isenimli boladı, al kishkene iste sadıq bolmaǵan adam úlken iste de sadıq bolmaydı. ¹¹ Solay etip, eger sizler bul dúnyanıń baylıǵına sadıq bolmasañız, kim sizlerge aspandaǵı haqıyqıy baylıqtı isenip tapsıradı? ¹² Eger sizler basqaǵa tiyisli nársege sadıq bolmasañız, kim sizlerge ózlerińizdikin beredi?

¹³ Hesh bir xızmetshi eki xojayıńǵa xızmet ete almaydı. Sebebi ol birewin jek kórip, ekinshisin jaqsı kóredi yamasa birewine sadıq bolıp, ekinshisine itibarsız qaraydı. Sizler hám Qudayǵa, hám baylıqqa birdey xızmet ete almasızlar.

¹⁴ Bulardıń hámмесin dúnyaxor pariseyler esitip, Iysanı mazaq qıldı.

¹⁵ Iysa olarǵa bilay dedi:

– Sizler ózlerińizdi adamlar aldında haq qılıp kórsetesizler, biraq Quday júreǵińizdi biledi. Adamlar qımbat dep sanaǵan nárse Quday aldında jerkenishli.

¹⁶ Yaqıyaǵa deyin Muxaddes Nızam hám payǵambarlar dáwiri boldı. Sol waqıttan baslap, Qudaydıń Patshalıǵı haqqında Xosh Xabar járiyalanıp kiyatır hám hár bir adam oǵan kiriwge kúsh salıp júz. ¹⁷ Biraq Muxaddes Nızamnan bir noqat joǵalǵanınan göre, aspan hám jerdiń joq bolıp ketiwi ańsatıraq.

¹⁸ Óz hayalı menen ajirasıp, basqa hayalǵa úylengen hár bir adam neke hadallıǵın buzǵan boladı. Kúyewinen ajirasqan hayalǵa úylengen adam da neke hadallıǵın buzǵan boladı.

Tilenshi Lazar hám bay

¹⁹ – Zıǵırdan tigilgen shim qızıl sánli kiyimler kiyip, hár kúni dábbebeli zıyapatlar beretuǵın bir bay adam bolıptı. ²⁰ Baydıń dárwazası aldında pútkil denesin jara basqan Lazar atlı bir tilenshi jatadı eken. ²¹ Ol baydıń dasturxanınınan túsken usaqlar menen qarın toydırıwdı árman etipti. Iytler de kelip, onıń jaraların jalap ketedi eken. ²² Waqtı kelgende tilenshi qaytı bolıp, perishteler onı Ibrayımınń janına alıp barıptı. Bay adam da qaytı bolıp, onı jerlepti. ²³ Bay dozaq otında azap shegip atırıp, basın kóterip qaraǵanda, alısta Ibrayımdı hám onıń qasındaǵı Lazardı kóripti. ²⁴ Ol qattı baqırıp: «Ibrayım ata, maǵan rehim ete gör! Lazardı jiber, ol barmaǵımın ushin suwǵa basıp, meniń tilime suw

tamızsın. Sebebi men bul ot ishinde qattı qıynalıp atırman», – deпти. ²⁵ Biraq Ibrayım oğan: «Balam, sen ómirińde tek jaqsılıq kórgenińdi, al Lazardıń jamanlıq kórgenin umıtpa. Endi bolsa, ol bul jerde jubanısh tawıp, al sen qıynalıp atırсаń. ²⁶ Bunıń ústine, sizler menen bizlerdiń aramızǵa úlken tuńǵıyıp ornatılǵan. Sonlıqtan bul jerden sizlerge ótpekshi bolǵanlar óte almaydı hám ol jerden de bizlerge hesh kim óte almaydı», – deпти. ²⁷ Sonda bay adam: «Ata, olay bolsa, sennen ótinenemen, Lazardı meniń ákemniń úyine jiber. ²⁸ Óytkeni meniń bes aǵa-inim bar. Olar da bul azap shegetuǵın jerge túspewi ushın Lazar barıp, olardı eskertsin», – deпти. ²⁹ Biraq Ibrayım oğan: «Olarda Muwsa hám basqa payǵambarlardıń Jazıwları bar. Olardı tıńlasın», – deпти. ³⁰ Al bay adam: «Yaq, Ibrayım ata! Eger ólgenlerdiń birewi tirilip barsa ǵana, olar táwbe etedi», – deпти. ³¹ Sonda Ibrayım oğan: «Eger Muwsa menen payǵambarlardı tıńlamaǵan bolsa, ólgenlerdiń birewi tirilse de, isenbeydi», – dep juwap beripti.

Keshirim, isenim hám xızmet

(*Mat 18:6-7, 21-22; Mrk 9:42*)

17 ¹ Iysa Óz shákirtlerine jáne bilay dedi:

– Adamlardı gúnaǵa azǵırıwshı nár-selerdiń keliwi sózsiz. Biraq olar kim arqalı kelse, sol adam hásiret shegedi! ² Ol adamnıń mına kishkenelerdiń birewin azǵırǵanнан góre, moynına digirman tası baylanıp, teńizge taslanǵanı oğan jaqsıraq bolar edi. ³ Abaylı bolıńlar! Eger tuwısqanıń saǵan qarsı gúna islese, oğan eskertiw jasa. Eger gúnasın moyınlasa, onı keshir. ⁴ Eger ol saǵan qarsı bir kúnniń ishinde jetti

ret gúna islese, jetti ret te saǵan kelip: «Gúnamdı moyınlayman» dese, onı keshir.

⁵ Sonda elshiler Iyemizge:

– Isenimimizdi arttır, – dedi.

⁶ Iyemiz bılay dedi:

– Eger isenimińiz qıshqıl tuqımındaǵana bolsa da, bul tut aǵashına: «Tamırın menen qoparılıp, teńizge otırǵızıl», – deseńler, ol sózińizdi tıńlaydı.

⁷ Arańızda qaysı birińiz jer aydap yamasa mal baǵıp júrgen xızmetshińiz daladan qaytqanda, oğan: «Tez kelip, dasturxanǵa otır», – deysiz? ⁸ Keri-sinshe, oğan: «Meniń keshki awqatımdı tayarla, belinđi buwıp, iship-jep bolǵanımsa, maǵan xızmet et. Sońnan óziń iship-jeyseń», – dep aytpaysız ba? ⁹ Buyırǵanın orınlaǵanı ushın xızmetshisine minnetdarshılıq bildirer me eken? ¹⁰ Sol sıyaqlı sizler de ózlerińizge buyırılǵanıń hámмесin orınlaǵannan soń: «Bizler arzimaytuǵın qullarmız, tek wazıypamızdı ǵana orınladıq», – deńler.

Teri keselligine shalıńan on adam

¹¹ Iysa Erusalimge baratırıp, Samariya hám Galila úlkeleri arasındaǵı shegara jerler arqalı júrdi. ¹² Ol bir awılǵa kirip kiyatırǵanda teri keselligine shalıńan on adam gezlesti. Olar uzaqta turıp, ¹³ qattı dawıslap: – Ustazımız Iysa, bizlerge rehim et! – dedi.

¹⁴ Iysa olardı kórip:

– Barıp, ózlerińizdi ruwxaniylerge kórsetińler, – dedi.

Olar ketip baratırǵanda teri keselliginen jazılıp ketti. ¹⁵ Olardıń ishindegi birewi óziniń shıpa tapqanın kórip, bálent dawıs penen Qudaydı alǵıslap,

qayıp keldi de, ¹⁶ Iysanıń ayaǵına jıǵılıp, Oǵan minnetdarshılıq bildirdi. Bul adam samariyalı edi. ¹⁷ Sonda Iysa:

– Shıpa tapqan on adam emes pe edi? Qalǵan toǵızı qayaqta? ¹⁸ Qudayǵa alǵıs aytıw ushın, mına shet elliden basqa hesh kim qayıp kelmedi me? – dedi.

¹⁹ Soń oǵan:

– Ornıńnan tur da, kete ber, iseni miń seni qutqardı, – dedi.

Qudaydıń Patshalıǵınıń keliwi

(Mat 24:23-28, 37-41)

²⁰ Pariseyler Qudaydıń Patshalıǵınıń qashan keletuǵınıń soraǵanda, Iysa olarǵa bılay dep juwap berdi:

– Qudaydıń Patshalıǵı kózge kórinip kelmeydi. ²¹ «Mine, bul jerde» yamasa «Áne, ana jerde» dep te aytpaydı. Sebebi Qudaydıń Patshalıǵı sizlerdiń arañızda, – dedi.

²² Soń Iysa shákirtlerine bılay dedi:

– Adam Ulınıń kúnleriniń birin bolsa da kóriwdi ańsaytuǵın waqıtlarıńız keledi. Biraq, kóre almaysızlar. ²³ Sizlerge: «Áne, Ol ana jerde» yamasa «Mine, Ol bul jerde» dese, barmańlar, olardıń izlerine ermeńler. ²⁴ Óytkeni shaqmaq shaǵıp, aspandı bir shetinen ekinshi shetine deyin jarqıratıp jibergendey, Adam Ulı da Óz kúńinde solay payda boladı. ²⁵ Biraq dáslep Ol kóp azap shegip, bul áwlad tárepinen qabilanbawı tiyis.

²⁶ Nuxtıń zamanında qalay bolǵan bolsa, Adam Ulınıń kúnlerinde de solay boladı. ²⁷ Nux kemege mingen kúńge deyin adamlar ishıp-jedi, úylendi, turmısqa shıqtı. Sońınan

topan suwı basıp, hámmeni nabit qıldı^a. ²⁸ Luttıń zamanında da sonday boldı: adamlar ishıp-jedi, sawda-satıq isledi, egin ekti, jay saldı. ²⁹ Biraq, Lut Sodom qalasınan shıqqan kúni aspannan ot hám kúkirt jawıp, hámmeni nabit qıldı^b. ³⁰ Adam Ulı payda bolatuǵın kúni de tap sonday boladı.

³¹ Sol kúni tamnıń tóbesinde bolǵan adamnıń zatları úyinde qalsa, olardı alıw ushın tómenge túspeyin. Kim de kim atızda bolsa, izine qaytpasın. ³² Luttıń hayalın^c eske túsirińler!

³³ Kim de kim óz janın saqlamaqshı bolsa, onı nabit qıladı, al kim de kim óz janın nabit qılsa, onı saqlaydı.

³⁴ Sizlerge aytatuǵınım: sol túni bir tósekte jatırǵan eki adamnıń birewi alınadı, ekinshisi qaldırıladı. ³⁵ Birge digirman tartqan eki hayaldıń birewi alınadı, ekinshisi qaldırıladı. [³⁶ *]

³⁷ Sonda shákirtleri Iysadan:

– Iyem, bul waqıyalar qay jerde boladı, – dep soradı.

Iysa olarǵa:

– Ólik qay jerde bolsa, quzǵınlar da sol jerge jıynaladı, – dedi.

Jesir hayal hám qazı

18 ¹ Iysa shákirtlerine bárqulla duwa etip, úmit úzbew kekligin bildiriw ushın bir tımsal aytıp berdi.

² Ol bılay dedi:

– Bir qalada Qudaydan da qorqpaytuǵın, adamlardan da uyalmaytuǵın bir qazı bolıptı. ³ Sol qalada bir jesir hayal da turadı eken. Hayal oǵan qayta-qayta kelip: «Meniń huqıqımdı dawlasınan

a **17:27** Jar 6:5–7:1.

b **17:28-29** Jar 19:1-29.

c **17:32** Jar 19:23-26.

qorǵań», – dep ótine beredi eken. ⁴Biraq qazı kóp waqıtqa deyin bunı islegisi kelmepti. Sońınan óz-ózine: «Men Qudaydan da qorqpayman, adamlardan da uyalmayman. ⁵Biraq, mına jesir hayal maǵan tımışlıq bermey atırǵanı ushın onıń huqıqın qorǵay qoyayın. Bolmasa, ol qayta-qayta kelip, meniń mazamdı alar», – depti.

⁶Iyemiz sózin dawam etip bilay dedi: – Ádalatsız qazınıń sózlerin esittińler. ⁷Solay eken, Quday Ózine kúni-túni jalbarınıp atırǵan, Ózi tańlap alǵan adamlarınıń huqıqın qorǵamay ma? Olardı kóp kúttirip qoya ma? ⁸Sizlerge aytatuǵınıń: kóp keshikpey olardıń huqıqın qorǵaydı. Biraq Adam Ulı kelgende, jer júzinde isenim tabar ma eken?

Parisey hám salıqshı

⁹Ózleriniń haqlıǵına isenip, basqarlardı kemsitetuǵın ayırım adamlarǵa Iysa mına tımsaldı da aytıp berdi:

¹⁰ – Eki adam duwa etiw ushın Ibadatxanaǵa kırıpti. Olardıń birewi parisey, ekinshisi salıqshı eken. ¹¹Parisey turıp alıp mınaday dep duwa etipti: «O, Qudayım! Men basqa adamlarday tonawshı, nahaq, neke hadallıǵın buzıwshı yamasa, hátte, mına salıqshı sıyaqlı bolmaǵanıń ushın, Saǵan shúkirlik etemen. ¹²Háptesine eki márte oraza tutaman. Barlıq tapqan tabısmınıń onnan birin beremen». ¹³Al salıqshı alısta turıp, kózin aspanǵa kóteriwe de batılı barmay, qattı ókinip: «O, Qudayım! Mendey gúnakarǵa rehım et!» – depti.

¹⁴Sizlerge aytatuǵınıń: parisey emes, al usı adam aqlanıp úyine qayıpti. Sebebi kim de kim ózin joqarı

tutsa, ol pásletiledi, al kim de kim ózin pás tutsa, ol mártebeli qılınadı.

Iysa hám kishkene balalar

(*Mat 19:13-15; Mrk 10:13-16*)

¹⁵Qolın tiygizsin dep, adamlar Iysaǵa bóbeklerin alıp keldi. Shákirtleri bunı kórip, olarǵa keyidi. ¹⁶Biraq Iysa olardı qasına shaqırıp alıp, shákirtlerine:

– Balardıń Maǵan keliwine ruxsat berinler, olarǵa tosqınlıq jasamańlar. Óytkeni Qudaydıń Patshalıǵı usındaylardiki. ¹⁷Sizlerge shıńın aytaman: kim de kim Qudaydıń Patshalıǵın kishkene bala sıyaqlı qabil etpese, ol oǵan kire almaydı, – dedi.

Baylıq hám máńgilik ómir

(*Mat 19:16-30; Mrk 10:17-31*)

¹⁸Bir basshı Iysadan:

– Iygilikli Ustaz! Máńgilik ómirdi alıwım ushın ne islewim kerek? – dep soradı.

¹⁹Iysa oǵan:

– Sen nege Meni iygilikli dep atap atırsań? Jalǵız Qudaydan basqa hesh kim iygilikli emes. ²⁰Onıń buyırıqların óziń bileseń: «Neke hadallıǵın buzba, adam óltirme, urlıq isleme, jalǵan gúwaliq berme, ata-anańdı húrmetle»^a, – dedi.

²¹Biraq ol:

– Bulardıń hámмесin men bala waqtınnan beri orınlap kiyatırman, – dedi.

²²Bunı esitken Iysa oǵan:

– Saǵan jáne bir nársе jetispeydi. Barlıq mal-múlkińdi satıp, aqshasın jarlılarǵa úlestirip ber. Sonda seniń gáziyneń aspanda boladı. Sońınan kelip, Meniń izime er, – dedi.

^a 18:20 Shıǵ 20:12-16; Nzm 5:16-20.

²³ Basshı bunı esitip, qattı qapa boldı. Sebebi ol júdá bay edi.

²⁴ Iysa onıń qapa bolǵanın kórip:

– Baylıǵı barlardıń Qudaydıń Patshalıǵına kiriwi qanday qıym! ²⁵ Bay adamnıń Qudaydıń Patshalıǵına kiriwinen góre, túyege iyneniń kózinen ótiw ańsatıraq, – dedi.

²⁶ Bunı esitkenler:

– Olay bolsa, kim qutqarıla aladı? – dep soradı.

²⁷ – Adamlardıń qolınan kelmegen nársede Qudaydıń qolınan keledi, – dedi Iysa.

²⁸ Sonda Petr:

– Minekey, bizler hámme nársemizdi taslap, Seniń izińe erdik, – dedi.

²⁹ Iysa shákirtlerine:

– Sizlerge shıńın aytaman: Qudaydıń Patshalıǵı ushın ya úyin, ya hayalın, ya tuwısqanların, ya ata-anasın, ya balaların qaldırıp ketken hár bir adam ³⁰ bul dúnyada neshe ese artıǵı menen aladı hám keleshekte máńgilik ómirge iye boladı, – dedi.

Iysanıń Óz ólimi hám qayta tiriliwi haqqında úshinshi ret bildiriwi

(*Mat 20:17-19; Mrk 10:32-34*)

³¹ Iysa on eki shákirtin qasına sharıp alıp, olarǵa bilay dedi:

– Minekey, bizler endi Erusalimge qaray kóterilip baratırımız. Sol jerde payǵambarlardıń Adam Ulı tuwralı jazǵanlarınıń hámmesi orınlanadı.

³² Ol basqa millet adamlarına uslap beriledi. Olar Onıń ústinen kúledi, masqaralaydı, betine tükiredi ³³ hám qamshılap sabap, óltiredi. Al Ol úshinshi kúni qayta tiriledi.

³⁴ Biraq shákirtleri bul sózlerden hesh nársede túsinbedi. Bul sózler olarǵa jasırın bolıp, ayılǵanlardıń máni sin ańlamadı.

Iysanıń bir soqır adamǵa shıpa beriwi

(*Mat 20:29-34; Mrk 10:46-52*)

³⁵ Iysa Erixa qalasına jaqınlaǵanda, joldıń shetinde tilenshilik etip, bir soqır adam otır edi. ³⁶ Qasınan adamlardıń ótip baratırǵanın esitken ol:

– Ne bolıp atır? – dep soradı.

³⁷ – Nasıralı Iysa ótip baratır, – dedi adamlar oǵan.

³⁸ Sonda ol:

– Dawıttıń Urpaǵı^a Iysa! Maǵan rehime ete górl! – dep baqırıp jiberdi.

³⁹ Aldında ketip baratırǵanlar únin shıǵarmawdı aytıp, oǵan keyidi. Biraq ol onnan da beter qattı baqırıp:

– Dawıttıń Urpaǵı! Maǵan rehime ete górl! – dedi.

⁴⁰ Sonda Iysa toqtap, soqır adamdı qasına alıp keliwdi buyırdı. Soqır adam jaqınlaǵanda, Iysa onnan:

⁴¹ – Sen ushın ne islewimdi qáleyseń? – dep soradı.

– Iyem, kózlerim kóretuǵın bolsın, – dedi ol.

⁴² Iysa oǵan:

– Kózleriń kóretuǵın bolsın, iseni miń seni qutqardı, – dedi.

⁴³ Sol waqıtta-aq soqır adamnıń kózleri kóre basladı hám Qudaydı alǵıslap, Iysanıń izine erdi. Bunı kórgeń pútkil xalıq ta Qudaydı maqtadı.

Salıqshı Zaqaydıń qutqarılıwı

19 ¹ Iysa Erixa qalasına kirip, onıń ishinen ótti. ² Sol jerde

^a **18:38** *Dawıttıń Urpaǵı* – Masiyxtıń basqa ataǵı.

Zaqay atlı bir adam bar edi. Ózi salıqshılardıń baslıǵı bolıp, bay adam edi. ³ Ol Iysanıń qanday ekenligin kóriwge urındı. Biraq adamlar kóp bolǵanlıqtan, kóre almadı. Óytkeni onıń boyı pás edi. ⁴ Iysanı kóriw ushın ol alǵa qaray juwırıp, jabayı ánjir tereginе shıǵıp aldı. Sebebi Iysa usı jerden ótiwi kerek edi. ⁵ Iysa sol jerge kelgende joqarıǵa qarap, oǵan:

– Zaqay, tezirek tómen tús! Búgin seniń úyińde qalıwım kerek, – dedi.

⁶ Ol tezlik penen tómen túsip, Iysanı quwanış penen qabıl aldı. ⁷ Bunı kórgenlerdiń hámmesi:

– Ol gúnakar adamnıń úyine qonaqqa bardı, – dep narazılıq bildire basladı.

⁸ Biraq Zaqay ornınan turıp, İyemizge:

– İyem, mal-múلكimniń yarımın jarlılarǵa beremen. Eger kimniń haqın jegen bolsam, tórt ese artıǵı menen qaytarıp beremen, – dedi.

⁹ Sonda Iysa:

– Búgin bul úyge qutqarılıw keldi. Óytkeni bul adam da İbrayımniń urpaǵı. ¹⁰ Sebebi Adam Ulı adasqanlardı tawıp, qutqarıw ushın keldi, – dedi.

On mina haqqında tımsal

(Mat 25:14-30)

¹¹ Bulardı tıńlap otırǵanlarǵa Iysa tımsal menen sózin dawam etti. Óytkeni Ol Erusalimge jaqınlasıp qalǵanlıqtan, olar: «Qudaydıń Patshalıǵı jaqın arada keledi», – dep oylaǵan edi. ¹² Sonlıqtan Iysa bilay dedi:

– Bir aqsúyek adam ózine patshalıq biyligin alıp qaytıw ushın, uzaq elge ketpekshi bolıptı. ¹³ Ol óziniń on

xızmetshisin shaqırıp alıp: «Men qaytıp kelemen degenshe, bul aqshanı aylanısqa salıńlar», – dep, olarǵa on mina^a beripti. ¹⁴ Biraq oǵan qarashlı puqaralar onı jek kóretuǵın edi. Sonlıqtan onıń izinen wákillerin jiberip: «Onıń bizlerdiń ústimizden patsha bolıwın qálemeymiz», – dep xabar jollaptı.

¹⁵ Biraq ol patsha bolıp qaytıp kelgende, ózi bergен aqshalar menen kim qansha arttırǵanın biliw ushın xızmetshilerin ózine shaqırtıptı. ¹⁶ Birinshisi kelip: «Xojayın! Siziń bir minańız jáne on mina arttırdı», – deпти. ¹⁷ Xojayını oǵan: «Bárekella, jaqsı xızmetshim! Kishkene iste isenimli bolǵanıń ushın, sen on qala ústinen basqarıwǵa biylik alasań», – deпти.

¹⁸ Ekinshisi kelip: «Xojayın, siziń bir minańız jáne bes mina arttırdı», – deпти. ¹⁹ Xojayını oǵan da: «Sen bes qalanıń ústinen basqarıwshı bolaşań», – deпти.

²⁰ Sońnan basqası da kelip: «Xojayın! Mine, siziń minańız. Men onı bet oramalǵa túyip saqladım. ²¹ Men sizden qorqtım. Sebebi siz qoymaǵan jerińizden alıp, ekpegen jerińizden oratuǵın qatal adamsız», – deпти. ²² Xojayını oǵan: «Háy, jaman xızmetshi! Seni óz awzıńnan shıqqan sózleriń menen ayıplayman. Meniń qoymaǵan jerden alatuǵın, ekpegen jerden oratuǵın qatal adam ekenimdi biledi ekenseń, ²³ nege endi aqshamdı aylanısqa berip jibermediń? Sonda men qaytıp kelgenimde, onı paydası menen qaytarıp alar edim», – deпти. ²⁴ Soń qasında turǵanlarǵa qarap: «Onnan minanı alıń da, on minası barga berińler», – deпти. ²⁵ «Xojayın, onıń on minası bar-ǵo», – desipti olar.

a **19:13** *On mina* – bir mina jumısshınıń úsh aylıq is haqısı.

²⁶ Sizlerge aytatúǵınım: kimde bar bolsa, oǵan qosımsha beriledi, al kimde joq bolsa, onıń barı da tartıp alınadı. ²⁷ Endi ústilerinen patsha bolıwımdı qálemegen dushpanlarımıdı bul jerge alıp keliń de, kózimniń aldında ólти-rińler, – depти patsha.

Iysanıń Erusalimge saltanatlı túrde kiriwi

(*Mat 21:1-11; Mrk 11:1-11; Yuxn 12:12-19*)

²⁸ Usıladı aytıp bolǵannan keyin Iysa jol baslap, Erusalimge qaray júrdi. ²⁹ Ol Záytún tawı dep atalatuǵın tawdıń etegindegi Betfage hám Betaniya degen awıllarǵa kelgende eki shákirtin jumsap, ³⁰ olarǵa bilay dedi: – Qarsı aldınızdaǵı awılǵa barıńlar. Oǵan kirgenińizde, ele hesh kim minbegen, baylap qoyılǵan gúrreni tabasızlar. Onı sheship, alıp kelińler. ³¹ Eger birew: «Onı nege sheship atırsızlar?» – dep sorasa, «Ol Iyemizge kerek», – dep aytıńlar.

³² Jiberilgenler barıp, Iysanıń ózlerine aytqanların anıq taptı. ³³ Olar gúrreni sheship atırǵanda, onıń iyeleri: – Gúrreni nege sheship atırsızlar? – dep soradı.

³⁴ Olar:

– Ol Iyemizge kerek, – dep juwap berdi.

³⁵ Olar gúrreni Iysaǵa alıp keldi. Onıń ústine ózleriniń shapanların jawıp, oǵan Iysanı mindirdi. ³⁶ Iysa baratırǵanda, adamlar jolǵa shapanların tósedı.

³⁷ Iysa Záytún tawınan tómen túsetuǵın jerge jaqınlaǵanda, Onıń barlıq

shákirtleriniń toparı ózleri kórgen barlıq káramatları ushın quwanışlı túrde bálent dawıs penen Qudayǵa maqtawlar ayta basladı:

³⁸ «Jaratqan Iyeniń atı menen keletuǵın Patsha jarılqanǵan! Aspanda tınıshlıq, eń joqarıdaǵı Qudayǵa alǵıs bolsın!»^a

³⁹ Xalıq arasında turǵan geybir pariseyler Iysaǵa:

– Ustaz, shákirtlerińe tıyım sal, – dedi.

⁴⁰ Iysa olarǵa:

– Sizlerge aytatúǵınım: eger olar úndemey qalsa, taslar baqıradı, – dedi.

⁴¹ Iysa Erusalimge jaqınlaǵanda onı kórip jilap jiberdi de:

⁴² – Oh, hesh bolmasa usı kúnińde tınıshlıǵına neler kerek ekenin bilseń edi! Biraq bul házir seniń kózlerińnen jasırılǵan. ⁴³ Dushpanların qalaǵa kiriw ushın topıraq úyip, seni qorshap, ján-jaqtan qısatuǵın kúnler basińa túsedı. ⁴⁴ Olar seni hám seniń ishińdegi balalarıńdı jer menen jeksen qıladı. Sende tas ústinde tas qaldırmaydı. Óytkeni sen Qudaydıń saǵan qutqarılıw ushın bergен мүмkinshiligine itibar bermediń, – dedi.

Iysanıń Ibadatxanadan satıwshılardı quwıwı

(*Mat 21:12-17; Mrk 11:15-19; Yuxn 2:13-22*)

⁴⁵ Sońınan Iysa Ibadatxanaǵa kirip, ol jerden satıwshılardı quwıp shıǵara basladı. ⁴⁶ Olarǵa:

– «Meniń Úyim duwa etetuǵın úy boladı»^b, – dep Muxaddes Jazıwda

^a 19:38 Zab 117:26.

^b 19:46 Iysh 56:7.

jazılğan, al sizler onı qaraqshılardıñ uyasına aylandırdıñlar!^a – dedi.

⁴⁷ Iysa hár kúni Ibadatxanada tálim beretuğın edi. Bas ruwxaniyeler, diniy muğallimler hám xalıq basshıları Onı joq qılıwdıñ jolın izledi. ⁴⁸ Biraq bunıñ ilajın taba almadı, sebebi pútkil xalıq Iysanıñ sózlerin jan-táni menen tıñlaytuğın edi.

Iysanıñ biyligi haqqında soraw

(Mat 21:23-27; Mrk 11:27-33)

20 ¹ Kúnlerdiñ birinde Iysa xalıqqa Ibadatxanada tálim berip, olarğa Xosh Xabardı járiyalap turğanda, Onıñ qasına bas ruwxaniyeler hám diniy muğallimler aqsaqallar menen birge kelip, ² Onnan:

– Bizlerge aytshı, bul islerdi qanday biylik penen islep júrseñ hám bunday biylikti Sağan kim berdi? – dep soradı.

³ Iysa juwap qaytarıp:

– Men de sizlerden bir nárseni sorayın. Aytıñlarshı:

⁴ Yaqıyanıñ shomıldırıwı aspannan boldı ma yamasa adamlardan ba? – dedi.

⁵ Olar óz ara oylasıp:

– Eger «aspannan» desek, Ol bizlerge: «Sonda nege oğan isenbediñler», – dep aytar. ⁶ Al eger «adamlardan» desek, pútkil xalıq bizlerge tas atar, óytkeni olar Yaqıyanıñ payğambar ekenine isenedi, – desti. ⁷ Sonlıqtan olar Iysağa:

– Qayaqtan ekenin bilmeymiz, – dep juwap berdi.

⁸ Sonda Iysa olarğa:

– Men de sizlerge bul islerdi qanday biylik penen isleytuğınımı aytpayman, – dedi.

Jawız diyxanlar haqqında tımsal

(Mat 21:33-46; Mrk 12:1-12)

⁹ Soñınan Iysa xalıqqa mına tımsaldı aytıp berdi:

– Bir adam júzim bağın otırğızıp-tı hám onı diyxanlarğa ijarağa berip, ózi uzaq waqıtqa alıs jerge ketip qalıptı. ¹⁰ Terim máwsimi kelgende, ol bağıdıñ jemisinen tiyisli úlesin alıw ushın, diyxanlarğa óziniñ bir xızmetshisin jiberipti. Biraq diyxanlar onı urıp, qurı qol qaytarıptı. ¹¹ Ol basqa xızmetshisin jibergende, onı da urıp, masqaralap, qurı qol qaytarıptı. ¹² Úshinshisin jumsağanda, onı da jaradar etip, quwıp jiberipti. ¹³ Sonda júzim bağınuñ iyesi: «Ne qılsam eken? Súyikli ulımdı jibereyin. Múmkin, onı húrmet eter», – deпти. ¹⁴ Biraq diyxanlar onı kórip, óz ara oylasıp: «Bul miyrasxor-ǵo. Júriñler, onı óltireyik, sonda miyras mülki bizlerge qaladı», – desipti de, ¹⁵ onı júzim bağınan sırtqa shıǵarıp, óltiripti. Endi júzim bağınuñ iyesi olarğa ne isleydi? ¹⁶ Ol kelip, sol diyxanlardı joq qıladı da, júzim bağın basqalarğa beredi.

Bunı esitkenler:

– Quday saqlasın! – desti.

¹⁷ Biraq Iysa kózlerin olarğa tigip:

– Olay bolsa, Muxaddes Jazıwdağı: «Qurılıshılardıñ kereksez dep taslağan tası,

Úydiñ múyeshiniñ tiykarǵı tası boldı»^b, –

degen sózler neni ańlatadı?

¹⁸ Sol tasqa túsken hár bir adamnıñ shıl-párshesi shıǵadı. Tas kimniñ ústine tússe, sonı jenship taslaydı, – dedi.

^a 19:46 Erm 7:11.

^b 20:17 Zab 117:22.

¹⁹ Iysanıń bul tımsaldı ózlerine tiy-gizip aytıp atırǵanın túsingen diniy muǵallimler menen bas ruwxaniyeler Onı sol waqıtta-aq qolǵa alıwǵa tırıs-tı, biraq xalıqtan qorqıtı.

Salıq tólew tuwralı

(*Mat 22:15-22; Mrk 12:13-17*)

²⁰ Olar Iysanı dıqqat penen ańlıy basladı. Iysanı sózinen tutıp, Onı hákimniń biyligine hám húkimine tap-sırıw ushın, Oǵan ózlerin haq niyetli qılıp kórsetetuǵın jansızlardı jiberdi. ²¹ Jansızlar Iysadan:

– Ustaz, bizler Seniń haqıyqattı aytıp tálim berip atırǵanıńdı bilemiz. Hesh kimniń bet-júzine qaramay, Qudaydıń jolın durıs úyretip atırsań. ²² Aytshı, bizlerdiń Rim imperatorına salıq tólewimiz durıs pa yamasa nadurıs pa? – dep soradı.

²³ Biraq Iysa olardıń hiylesin túsini-p, olarǵa:*

²⁴ – Maǵan bir dinar kórsetińler. Bunda kimniń súwreti bar hám kimniń atı jazılǵan? – dedi.

Olar:

– Rim imperatorınıń, – dep juwap berdi.

²⁵ Sonda Iysa:

– Olay bolsa, imperatordıń haqın imperatorǵa, Qudaydıń haqın Qudayǵa berińler, – dedi.

²⁶ Solay etip, olar Iysanı xalıq al-dında aytqan birde bir sózinen tuta almadı. Onıń juwaplarına tań qalısp, lal bolıp qaldı.

Qayta tiriliw haqqında soraw

(*Mat 22:23-33; Mrk 12:18-27*)

²⁷ Qayta tiriliw joq dewshi saddu-keylerdiń^a ayırımları Iysaǵa kelip, Onnan:

²⁸ – Ustaz, Muwsa bizlerge, eger birewdiń aǵası balasız ólip hayalın qaldırsa, inisi onıń hayalın alıp, óz aǵasınıń urpaǵın dawam ettiriw ke-rekligin jazıp qaldırǵan edi.^b ²⁹ Aǵa-yinli jeti jigiti bar edi. Olardıń birinshisi úylenip, balasız óldi. ³⁰ Ekinshisi de, ³¹ úshinshisi de sol hayaldı aldı. Hayaldı jetewiniń hámmesi de alıp, bala qaldırmay ólip ketti. ³² Eń sońında hayaldıń ózi de qaytı boldı. ³³ Al qayta tirilgende ol jetewiniń ishinde qaysısı-nıń hayalı boladı? Ol jetewine de hayal bolǵan edi-ǵo, – dep soradı.

³⁴ Iysa juwap berip bilay dedi:

– Bul dúnyanıń adamları úylenedi hám turmısqa shıǵadı. ³⁵ Al kelesi dúnyaǵa hám ólimnen qayta tiriliwge ılayıqlı bolǵanlar úylenbeydi de, turmısqa da shıqpaydı. ³⁶ Olar perishteler sıyaqlı bolǵanlıqtan, endi ól-meydi. Ólimnen qayta tirilgenlikten, Qudaydıń balaları boladı. ³⁷ Muwsa da ólgenlerdiń qayta tiriletuǵının janıp turǵan puta haqqında ayılǵan waqıyada kórsetken edi. Ol sol jerde Jaratqan İyeni: «İbrayımniń Qudayı, Ísaqtıń Qudayı, Yaqıptıń Qudayı»^c dep ataǵan. ³⁸ Quday ólilerdiń emes, al tirilerdiń Qudayı. Sebebi Oǵan tiyisli adamlardıń hámmesi tiri.

³⁹ Diniy muǵallimlerdiń geybirew-leri:

^a **20:27** *Saddukeyeler* – Iysanıń zamanında yahudiylerdiń kúshli diniy toparı.

^b **20:28** *Nzm 25:5-6*.

^c **20:37** *Shıǵ 3:6*.

– Ustaz, Sen duris ayttıń, – dedi.

⁴⁰ Oǵan jáne soraw beriwge hesh kimniń batılı barmadı.

Masiyx kimniń Urpaǵı?

(*Mat 22:41-46; Mrk 12:35-37*)

⁴¹ Iysa olarǵa bilay dedi:

– Qalayınsha Masiyxtı Dawıttıń Urpaǵı desedi? ⁴² Dawıttıń ózi Zaburda:

«Jaratqan Iye Iyeme aytti:

⁴³ „Dushpanlarıńdı ayaǵıńnıń astına bastırmaǵanımsa, Meniń oń jaǵımda otır!“^a – degen.

⁴⁴ Solay etip, Dawıt Onı «Iyem» dep ataǵan bolsa, Ol qalayınsha onıń Urpaǵı boladı?

Diniy muǵallimler haqqında

(*Mat 23:1-36; Mrk 12:38-40;*

Luk 11:37-54)

⁴⁵ Pútkil xalıq tıńlap turǵanda, Iysa Óz shákirtlerine:

⁴⁶ – Diniy muǵallimlerden saq bolıńlar! Olar uzın kiyim kiyip júrgendi, bazar maydanlarında ózlerine sıylap sálem bergendi, májilixanalarda sıylı orında, zıyapatlarda tórde otırǵandı jaqsı kóredi. ⁴⁷ Olar jesir hayallardıń úylerin jalmap jutıp, kózge kóriniw ushın uzaq duwa etedi. Bunday adamlar eń awır jaza aladı, – dedi.

Jesir hayaldıń sadaqası

(*Mrk 12:41-44*)

21 ¹ Iysa názer salıp, Ibadatxananıń sadaqa qutısına Qudayǵa arnalǵan sıyların salıp atırǵan baylardı kórdi. ² Ol bir ǵárip jesir hayaldıń da eki tiyın salǵannın kórip:

³ – Sizlerge haqıyqatın aytaman: bul jarlı jesir hayal hámmeden kóp saldı.

⁴ Óytkeni bulardıń hámmesi óz baylıqlarınan awısqanın saldı. Al bul hayal jarlı bolsa da, kún kórisine kerekli barlıq aqshasın saldı, – dedi.

Aqırzamannıń belgileri

(*Mat 24:1-14; Mrk 13:1-13*)

⁵ Geybirewler Ibadatxananıń sulıw taslar hám Qudayǵa arnalǵan sıylar menen bezetilgenin aytıp turǵanda, Iysa:

⁶ – Sizler usı jerde kórip turǵanlarıńızdan tas ústinde tas qalмай, hámme-si qıyratılatuǵın kúnler keledi, – dedi.

⁷ Olar Iysadan:

– Ustaz, bular qashan boladı? Bulardıń bolatuǵının aldın ala qanday belgi bildiredi? – dep soradı.

⁸ Iysa olarǵa:

– Aldanıwdan saq bolıńlar! Sebebi kópler Meniń atım menen kelip: «Men – Masiyxpan» yamasa «Waqıt jaqın» deydi. Olardıń izlerine ermeńler. ⁹ Urıslar hám kóterilisler haqqında esitkenińizde, qorqpańlar. Óytkeni dáslep usı bolıwı tiyis. Biraq aqırı dárhal kelmeydi, – dedi.

¹⁰ Sońınan Iysa olarǵa bilay dedi:

– Millet milletke qarsı, patshalıq patshalıqqa qarsı kóteriledi. ¹¹ Kúshli jer silkiniwler, kóp jerlerde asharsılıqlar hám qırǵınlar boladı. Aspanda qorqınıshlı qubılıslar hám ullı káramatlı belgiler júz beredi. ¹² Biraq bulardıń hámmesinen burın adamlar sizlerdi uslap alıp quwǵın qıladı, májilixanalarǵa tapsırıp, qamaqqa saladı. Meniń atım ushın sizlerdi patshalar menen hákimlerdiń aldına alıp baradı. ¹³ Sonda sizlerge Men tuwralı

^a **20:42-43** Zab 109:1.

gúwaliq beriwge múmkinshilik tuwıladı. ¹⁴ Sonlıqtan ózlerińizdi qalay qorǵawdı aldın ala oylamawdı kewil-lerińizge túyip alıńlar. ¹⁵ Sebebi Men sizlerge sonday sheshenlik penen dahnıq beremen, sizlerge qarsı shıqqanlardıń hesh qaysısı da qarsı sóyley de, sózlerińizdi biykarlay da almay qaladı. ¹⁶ Hátte, ata-ana, aǵa-ını, aǵayın-tuwǵan hám doslarıńız da sizlerge satqınlıq isleydi. Al geybirewlerińizdi óltiredi. ¹⁷ Meniń atım sebepli, sizlerdi hámme jek kóredi. ¹⁸ Biraq baslarıńızdaǵı bir tal shash ta nabit bolmaydı. ¹⁹ Sabırlılıǵıńız benen óz janıńızdı qutqarasızlar.

Erusalimniń qıyratılıwı

(*Mat 24:15-21; Mrk 13:14-19*)

²⁰ – Erusalimdi áskerlerdiń qorshap alǵanın kórgenińizde, onıń wayran bolatuǵın waqtınıń jaqınlaǵanın bilinler. ²¹ Sonda Yahudiyadaǵılar tawlarǵa qashsın. Qalanıń ishindegiler tez sırtqa shıqsın, átiraptaǵılar qalaǵa kirmesin. ²² Óytkeni sol kúńler Muxaddes Jazıwda ayılǵanlardıń hámmesi orınlanatuǵın jaza kúńleri boladı. ²³ Sol kúńleri júkli hám emiziwli hayallarǵa qanday qıyın boladı! Sebebi jer júzinde úlken apatshılıq bolıp, bul xalıq Qudaydıń ǵázebine ushiraydı. ²⁴ Olar qılısh júzinen ótkerilip, barlıq ellerge tutqın etip alıp ketiledi. Basqa milletlerdiń dáwranı tamam bolmaǵansha, Erusalim olar tárepińen ayaq astı qılınadı.

Adam Ulınıń qayta keliwi

(*Mat 24:29-31; Mrk 13:24-27*)

²⁵ – Quyash, ay hám juldızlarda káramatlı belgiler payda boladı. Jer

júzinde xalıqlar teńizdiń shuwlap tolıqınlanganına úmitsizlikke túsip albıraydı. ²⁶ Adamlar dúnyaǵa kiya-tırǵan apatshılıqtı kútip, qorqıwdan hálsizlenedi. Óytkeni aspan kúshleri silkinedi. ²⁷ Sonda adamlar Adam Ulınıń ullı qúdiret hám saltanat penen bultta kiyatırǵanın^a kóredi. ²⁸ Bul waqıyalar bola baslaǵanda turıp, baslarıńızdı kóterińler. Sebebi qutqarılıwıńız jaqın.

Sergек болıp, дува етіңлер!

(*Mat 24:32-35; Mrk 13:28-31*)

²⁹ Iysa olarǵa mına tımsaldı aytıp berdi:

– Ánjir aǵashına hám basqa barlıq tereklerge qarańlar. ³⁰ Olardıń japıraq shıǵara baslaǵanın kórgenińizde, jazdıń jaqınlaǵanın ózlerińiz bilesizler. ³¹ Sol sıyaqlı, sizler bul waqıyalarlıq bolıp atırǵanın kórgenińizde, Qudaydıń Patshalıǵınıń jaqın ekenin bilinler.

³² Sizlerge shıńın aytıp turman: bul áwlad joq bolıp ketpesinen burın bulardıń hámmesi boladı. ³³ Aspan menen jer joyıladı, biraq Meniń sózlerim hesh qashan joyılmaydı.

³⁴ Saq bolıńlar! Shaǵal-máslik qılıp, más bolıp, turmıs táshiwishleri astında júrekerińizdi awır júk baspasın. Jáne sol kún sizlerge tor sıyaqlı tosattan túspeyin. ³⁵ Óytkeni sol kún pútkil jer júzinde jasawshılardıń basına túsedı. ³⁶ Sol sebepten bolajaq bul islerden qutılıp, Adam Ulı aldında tura alıw ushin hámme waqt sergek bolıp, duwa etińler.

³⁷ Iysa kúndiz Ibadatxanada tálim berip, al túnlerin bolsa qaladan shıǵıp, Záytún tawında ótkizetuǵın edi.

a **21:27** Dan 7:13.

³⁸ Tañ atıwdan pútkil xalıq Iysanı tınlaw ushın Ibadatxanağa keletuǵın edi.

Yahudanıń satqınlıǵı

(*Mat 26:1-5, 14-16;*

Mrk 14:1-2, 10-11; Yuxn 11:45-53)

22 ¹ Qutqarılw bayramı dep atalatuǵın Ashıtqısız nan bayramı jaqınlap qalǵan edi. ² Bas ruwxaniyeler hám diniy muǵallimler xalıqtan qorqqanlıqtan, Iysanı jasırın túrde óltiriwdiń joln izledi.

³ Sonda on eki elshiniń biri – Isqariot dep atalǵan Yahudanıń ishine shaytan kirip aldı. ⁴ Yahuda barıp, bas ruwxaniyeler hám Ibadatxananıń bas qarawılları menen Iysanı olarǵa qalay uslap beriwdi oylastı. ⁵ Olar quwanısıp, oǵan aqsha beriwge kelisim berdi. ⁶ Yahuda wáde berip, Iysanı olarǵa xalıq joq jerde uslap beriw ushın qolaylı payıt izledi.

Iysanıń sońǵı keshesi

(*Mat 26:17-25; Mrk 14:12-21;*

Yuxn 13:21-30; 1Kor 11:23-25)

⁷ Qutqarılw bayramınıń qozısı shalınıwı kerek bolǵan Ashıtqısız nan bayramı jetip keldi. ⁸ Iysa Petr menen Yuxandı jiberip:

– Barińlar, bizler ushın Qutqarılw bayramınıń asın tayarlańlar, – dedi.

⁹ Olar:

– Qay jerde tayarlawımızdı qáleyseń? – dep soradı.

¹⁰ Iysa olarǵa bilay dedi:

– Qalaǵa kirgenińizde, gúze menen suw kóterip kiyatırǵan adamǵa gezlesesiz. Onıń izine erip, ol kirgen úyge kirińler ¹¹ hám úydiń iyesine: «Ustazımız: „Shákirtlerim menen birge bayram asın jeytuǵın bólme qáne?“ – dep sennen sorap atır», – deńler. ¹² Ol

sizlerge tósekler tóselgen joqarıdaǵı úlken bólmeni kórsetedi. Sol jerde tayarlańlar.

¹³ Olar barıp, Iysanıń aytqanlarınıń hámмесin tawıp, bayram asın tayarladı.

¹⁴ Awqatlanatuǵın waqıt bolǵanda, Iysa elshileri menen birge dasturxan átirapına otırdı. ¹⁵ Olarǵa:

– Azap shekpesimnen burın bul bayram asın sizler menen birge jewdi qattı qálegen edim. ¹⁶ Sizlerge aytatuǵınım: bizler Qudaydıń Patshalıǵında haqıyqıy Qutqarılw asın jemegenimizshe, Men bul astan basqa jemeymen, – dedi.

¹⁷ Sońnan Iysa qolına keseni alıp, shúkirlik etti de:

– Bunı alıp, óz ara bólisip ishińler.

¹⁸ Sebebi Meniń sizlerge aytatuǵınım: Qudaydıń Patshalıǵı kelmegenshe, Men endi júzim ishimpliginen ishpeymen, – dedi.

¹⁹ Soń nandı alıp, Qudayǵa shúkirlik bildirdi hám onı sindirip, olarǵa berdi de:

– Bul – sizler ushın beriletuǵın Meniń denem. Meni eslep turıw ushın bunı isleńler, – dedi.

²⁰ Sol sıyaqlı, keshki awqattan soń keseni alıp:

– Bul kese – Sizler ushın tógiletuǵın Meniń qanıw menen bekitiletuǵın jańa kelisim.

²¹ Biraq qarańlar, Meni satatuǵın adamnıń qolı Meniń qolım menen bir dasturxanda. ²² Adam Ulı Quday aldın ala belgilegendey baratır. Biraq Oǵan satqınlıq qılıwshı hásiret shegedi! – dedi.

²³ Shákirtler bir-birinen:

– Bul isti isleytuǵın qaysısımız? – dep soray basladı.

Hámmeden ullı kim?

²⁴ Shákirtler arasında qaysısının eń ullı bolıp esaplanıwı kerek ekeni haqqında bir tartıs ta payda boldı. ²⁵ Iysa olarǵa bilay dedi:

– Milletlerdiń patshaları óz xalıqları ústinen ústemlik etedi, olarǵa biylik etiwshiler «xalıqtıń qayırqomları» dep ataladı. ²⁶ Biraq sizler bunday bolmańlar. Kerisinshe, arañızda eń úlken bolǵan eń kishidey bolsın, basshı da xızmetshidey bolsın. ²⁷ Qaysı biri ullı: dasturxan basında otırǵan ba yamasa xızmet etip turǵan ba? Dasturxan basında otırǵan emes pe? Biraq Men sizlerdiń arañızda xızmetshideymen.

²⁸ Sinawdan ótken waqtında sizler Meniń menen birge boldıńlar. ²⁹ Ákem Maǵan patshalıq biyligin bergeni sıyaqlı, Men de sizlerge patshalıq biyligin beremen. ³⁰ Solay etip, sizler Meniń Patshalıǵımnıń dasturxanı átirapında iship-jeysizler, taxtlarda otırıp, Izraildiń on eki urıwına húkimdarlıq qılasızlar.

Petrdiń Iysadan tanıwı haqqında

(*Mat 26:31-35; Mrk 14:27-31; Yuxn 13:36-38*)

³¹ Iysa Petrge:

– Shimon, Shimon! Adamlardıń biydaydı kepshek penen jelpigeni sıyaqlı, shaytan sizlerdi sinaw ushın ruqsat sorǵan edi. ³² Biraq Men isenimiń tawısilmasın dep, sen ushın duwa ettim. Sen Maǵan qaytıp kelgenińde, tuwısqanlarıńnıń isenimin bekkemle, – dedi.

³³ Shimon Iysaǵa:

– Iyem! Seniń menen birge qamaqqada, ólimge de barıwǵa tayarman, – dedi.

³⁴ Biraq Iysa oǵan:

– Petr, saǵan aytatuǵınım: búgin qoraz shaqırmastan burın sen Meni tanımayman dep, Mennen úsh ret tanasań, – dedi.

Dorba hámm qılısh

³⁵ Soń Iysa shákirtlerine:

– Men sizlerdi shıjlınsız, dorbasız, ayaq kiyimsiz jibergenimde, ne nárseden kemshilik kórdińler? – dedi.

– Hesh nárseden, – dep juwap berdi olar.

³⁶ Sonda Iysa olarǵa:

– Al endi kimniń shıjlanı bolsa, onı alıp júrsin. Jáne dorbasın da alsın. Kimniń qılıshı bolmasa, kiyimin satıp, qılısh alsın. ³⁷ Óytkeni sizlerge aytatuǵınım: Muxaddes Jazıwdaǵı: «Ol jinayatshılarǵa qosıp sanaldı»^a, – degen sóz Mende ámelge asıwı kerek. Awa, Men tuwralı jazılǵanlar orınılap atır, – dedi.

³⁸ – Iyem! Qara, bul jerde eki qılısh bar, – dedi olar.

– Sol jetedi, – dedi Iysa.

Iysanıń Záytún tawında duwa etiwı

(*Mat 26:36-46; Mrk 14:32-42*)

³⁹ Iysa shıǵıp, Óz ádeti boyınsha Záytún tawına ketti. Shákirtleri de Onıń izine erdi. ⁴⁰ Sol jerge kelgende, Iysa olarǵa:

– Azǵırılmawıńız ushın duwa etińler, – dedi.

⁴¹ Ózi olardan tas ılaqtırım jerdey awlaǵıraq barıp, dizerlep otırdı da, bilay dep duwa etti:

^a 22:37 Iysh 53:12.

⁴² – O, Ákem, eger Sen qáleseń, bul azap kesesin Mennen ótkizip jiber. Biraq Meniń emes, Seniń qálegeniń bolsın. ⁴³ Sonda aspannan bir perishte Iysağa kórinip, Oǵan kúsh berdi. ⁴⁴ Ol azap shegip atırıp, jáne de kúshlirek duwa etti. Onıń teri jerge tamǵan qan tamshıları sıyaqlı edi.

⁴⁵ Iysa duwa etip bolıp, ornınan turdı da, shákirtleriniń qasına keldi. Olardıń qayǵıdan sharshap, uyıqlap atırǵanın kórdi. ⁴⁶ Olarǵa:

– Nege uyıqlap atırsızlar? Turıńlar, azırılmawıńız ushın duwa etińler, – dedi.

Iysanıń qolǵa alınıwı

(*Mat 26:47-56; Mrk 14:43-50; Yuxn 18:3-11*)

⁴⁷ Iysa ele sóylep turǵanda, bir topar adamlar payda boldı. Olardıń aldında on eki shákirtiniń biri Yahuda ki-yatır edi. Ol Iysanı súyiw ushın Oǵan jaqınlastı*. ⁴⁸ Iysa oǵan:

– Yahuda! Sen Adam Ulın súyip turıp, Oǵan satqınlıq isleyseń be? – dedi.

⁴⁹ Iysanıń qasındaǵılar ne bolajaǵım sezip:

– İyem, qılıshtı iske salayıq pa? – dedi.

⁵⁰ Olardıń birewi bas ruwxaniydiń qulınıń oń qulaǵın shawıp tasladı.

⁵¹ Biraq Iysa:

– Toqtatıńlar, jeter endi! – dep quldıń qulaǵına qolin tiygizip, jazıp jiberdi.

⁵² Soń Iysa Ózin uslawǵa kelgen bas ruwxaniylerge, İbadatxananıń bas qarawıllarına hám aqsqaqallarǵa bılay dedi:

– Meni uslaw ushın junayatshıǵa qarsı shıqqanday bolıp, qılısh hám shoqmar alıp keldińler me? ⁵³ Men hár kúni sizler menen birge İbadatxanada bolǵanımda, Maǵan qarsı qol kótermedińler. Biraq endi zaman sizlerdiki, házir qaralıǵılıq ústemlik etetuǵım waqıt.

Petrdiń Iysadan tanıwı

(*Mat 26:57-58, 67-75;*

Mrk 14:53-54, 66-72;

Yuxn 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Olar Iysanı uslap, bas ruwxaniydiń úyine alıp bardı. Al Petr uzaqtan erip keldi. ⁵⁵ Háwliniń ortasına ot jaǵıp, hámmesi birge otırǵanda, Petr de olardıń arasında otırǵan edi. ⁵⁶ Bir shorı qız Petrdiń ottıń qasında otırǵanın kórip, oǵan tigilip qaradı da:

– Bul adam da Onıń menen birge edi, – dedi.

⁵⁷ Biraq Petr qızǵa:

– Yaq, qarındasım, men Onı tanımayman, – dep Iysadan tandı.

⁵⁸ Birazdan keyin basqa birew de Petrdi kórip:

– Sen de solardıń biriseń, – dedi.

Biraq Petr oǵan:

– Yaq, aǵa, men olardan emespen, – dedi.

⁵⁹ Bir saattay ótkennen soń, taǵı birew:

– Árasında da, mına adam Onıń menen birge bolǵan, sebebi ol galilalıǵo, – dedi bekkem isenim menen.

⁶⁰ Biraq Petr oǵan da:

– Aǵa, seniń ne aytıp turǵanıńdı túsinbeymen, – dedi.

Tap sol waqıtta, ol sóylep turǵanda, qoraz shaqırdı. ⁶¹ İyemiz burılıp, Petrge qaradı. Sonda Petr İyemizdiń: «Búgin qoraz shaqırmastan burın sen Mennen úsh ret tanasań», – degen sózin esine tú-sirdi. ⁶² Sırtqa shıǵıp ketip, ókirip jıladı.

Iysanı masqaralaw

(*Mat 26:59-66; Mrk 14:55-64;*

Yuxn 18:19-24)

⁶³ Iysanı uslap turǵan adamlar Onı masqaralap ura basladı. ⁶⁴ Onıń kózlerin baylap, Onnan:

– Wáliylik etip ayt, Seni kim urdı? – dep soradı. ⁶⁵ Oğan jáne basqa da kóp jaman sózler ayttı.

Iysa joqarǵı keñes aldında

(*Mat 26:59-66; Mrk 14:55-64; Yuxn 18:19-24*)

⁶⁶ Tañ atqannan keyin, xalıq aqsaqalları, yaǵnıy bas ruwxaniyeler menen diniy muǵallimler jıynalıp másláhátlesti de, Iysanı ózleriniñ joqarǵı keñesine apardı. ⁶⁷ Onnan:

– Bizlerge ayt, Sen Masiyxısañ? – dep soradı.

Iysa olarǵa:

– Men sizlerge aytsam da, isenbeysizler. ⁶⁸ Sizlerge soraw bersem de, juwap bermeysizler*. ⁶⁹ Biraq endigiden bilay, Adam Ulı qúdiretli Qudaydıń oń jaǵında otıradı^a, – dedi.

⁷⁰ Sonda hámmesi:

– Demek, Sen Qudaydıń Ulımısañ? – dep soradı.

Iysa olarǵa:

– Meniñ Sol ekenimdi ózleriñiz aytıp tursız, – dep juwap berdi.

⁷¹ Sonda olar:

– Bizlerge jáne qanday gúwalıq kerrek? Óz awzınan esittik-ǵo, – desti.

Iysanıñ Pilatqa aparılıwı

(*Mat 27:1-2, 11-14; Mrk 15:1-5; Yuxn 18:28-38*)

23 ¹ Sonda jıynalǵanlardıń hám-mesi orınlarınan turıp, Iysanı Pilatqa alıp bardı da, ² Onı bilay dep ayıplay basladı:

– Bizler bul adamnıñ xalqımızdı joldan azǵırıp júrgenin anıqladıq. Ol Rim imperatorına salıq tólewge qarşı

shıǵıp, Ózin Masiyxpan, yaǵnıy Patshaman dep ataydı.

³ Pilat Iysadan:

– Sen Yahudiylardıń Patshasımsañ? – dep soradı.

Iysa oğan:

– Sol ekenimdi óziñ aytıp tursañ, – dep juwap berdi.

⁴ Pilat bas ruwxaniyeler menen xalıqqa:

– Men bul adamnan hesh bir ayıp tappay turman, – dedi.

⁵ Biraq olar ayıtqanнан qaytpay:

– Ol Galila úlkesinen baslap, hátte, usı jerge deyin pútkil Yahudiyada Óz tálimatın tarqatıp, xalıqqa qozǵalañ salıp júr, – dedi.

Iysa Hirod aldında

⁶ Pilat bunı esitkende:

– Bul adam galilalı ma? – dep soradı.

⁷ Iysanıñ Hirodqa qaraslı úlken ekenin bilgende, Pilat Onı Hirodqa jiberdi. Sol kúnleri Hirodtıń ózi de Erusalimde edi. ⁸ Hirod Iysanı kór-gende qattı quwandı. Óytkeni ol tuwralı kóp esitkenlikten, onı burınnan kórgisi keletuǵın hám bir káramatlı belgi kórseter dep úmitlenetuǵın edi. ⁹ Ol Iysaǵa kóp sorawlar berdi, biraq Iysa hesh juwap bermedi. ¹⁰ Al bas ruwxaniyeler menen diniy muǵallimler sol jerde turıp, Iysanı qattı ayıpladı. ¹¹ Hirod ta óz áskerleri menen birge onı kemsitip masqaraladı da, oğan patshalıq lipas kiygizip, Pilatqa qaytarıp jiberdi. ¹² Bul waqıyadan burın bir-birine dushpan bolıp kelgen Hirod penen Pilat sol kúni dos bolıp qaldı.

a **22:69** Zab 109:1.

Ólim húkimi

(*Mat 27:15-26; Mrk 15:6-15;*
Yuxn 18:39-40; 19:1-16)

¹³ Pilat bas ruwxaniylerdi, basshıladı hám xalıqtı shaqırtıp alıp, ¹⁴ olarğa: – Sizler mağan bul adamdı xalıqtı joldan azgırıp jú dep, alıp keldiñler. Mine, men sizlerdiñ kóz aldınıızda Onı tergesem de, sizlerdiñ qoyğan ayıplarıñızdıñ birewin de onnan tappadım. ¹⁵ Hirod ta hesh narse tappay, onı bizlerge qaytarıp jiberdi. Kórip turğaniñızday, ol ólim jazasına ılayıq hesh narse islemegen. ¹⁶ Sonlıqtan onı jazalap, bosatıp jiberemen, – dedi. [¹⁷ *]

¹⁸ Biraq xalıqtıñ hámmesi bir awızdan:

– Bul adamdı joq qıl! Bizlerge Barabbanı bosatıp ber! – dep baqırısı.

¹⁹ Barabba qalada júz bergen qozğalañğa qatnasıp, adam óltirgeni ushın qamalğan edi.

²⁰ Pilat Iysanı bosatıp jibermekshi bolıp, olarğa qarata jáne sóyledi.

²¹ Biraq olar:

– Onı atanaq aǵashqa shegelet! Shegelet! – dep baqırısı.

²² Pilat úshinshi ret olarğa:

– Ol qanday jamanlıq isledi? Men onnan ólimge ılayıqlı hesh ayıp tappadım. Solay eken, Onı jazalap, bosatıp jibereyin, – dedi.

²³ Biraq olar dawıslarınıñ barınsha baqırıwdı dawam etip, Iysanı atanaq aǵashqa shegeletiwdi talap qıldı hám aqırında óz degenlerine eristi. ²⁴ Solay etip, Pilat olardıñ talapların orınlawğa qarar etti. ²⁵ Olardıñ

sorağan adamın, qozğalañ kótergeni hám adam óltirgeni ushın qamaqta otırğan adamdı bosatıp, Iysanı olardıñ erkine tapsırdı.

Iysanıñ atanaq aǵashqa shegeleniwi

(*Mat 27:32-44; Mrk 15:21-32;*
Yuxn 19:17-27)

²⁶ Áskerler Iysanı alıp baratırğanda, awıldan kiyatırğan Shimon degen kireneli bir adamdı uslap alıp, oğan atanaq aǵashtı arqalatıp, Iysanıñ izinen júriwge májbúrledi.

²⁷ Iysanıñ izine júdá kóp xalıq erip júrdi. Arasında Ol ushın zarlap jilasqan hayallar da bar edi. ²⁸ Iysa olarğa burılıp bılay dedi:

– Erusalim qızları! Men ushın jilamañlar. Biraq ózleriñiz hám balalarıñız ushın jilañlar. ²⁹ Sebebi: «Násilsiz hayallar, hesh qashan tuwmağan qur-saqlar hám bala emizbegen kókirekler baxıtlı!» – dep aytatuğın künler keldi. ³⁰ Sonda tawlarğa: «Ústimizge qulañlar!», tóbeshiklerge: «Bizlerdi jerleñler!»^a – desedi. ³¹ Öytkeni japjasıl aǵashqa usılay islese, quwrağan aǵashqa ne qıladı eken?

³² Iysa menen birge eki jinayatshını da ólimge alıp bardı. ³³ «Bas súyegi» degen jerge kelgende, olar Iysanı eki jinayatshı menen birge atanaq aǵashqa shegeledi. Jinayatshılardıñ birewi Onıñ oñ tárepinde, ekinshisi shep tárepinde edi. ³⁴ Iysa:

– Áke, olardı keshire gór! Olar ne islep atırğanın bilmeydi, – dedi.

Áskerler shek taslap, Iysanıñ kiyimlerin bólisti^b.

^a **23:30** Hosh 10:8.

^b **23:34** Zab 21:19.

³⁵ Xalıq sol jerde qarap turdı. Al bas-shılar Iysanıń ústinen kúlip:

– Ol basqalardı qutqargan edi-ǵo. Eger Ol Qudaydıń jibergen Masiyxı, Qudaydıń Tańlaǵanı bolsa, Ózin Ózi qutqarsın, – dedi.

³⁶ Áskerler de Oǵan jaqınlasıp, Onı masqaraladı hám sirke suwın berip:

³⁷ – Eger Sen Yahudiylerdiń Patshası bolsań, Ózińdi Óziń qutqar, – desti.

³⁸ Iysanıń bas betinde: «BUL – YAHUDIYLERDİŇ PATSHASI» degen* jazıw bar edi.

³⁹ Atanaq aǵashqa shegelengen jinayatshılardıń biri:

– Sen Masiyx emesseń be? Qáne, onda Ózińdi de, bizlerdi de qutqar, – dep mazaq etti.

⁴⁰ Al ekinshisi oǵan keyip:

– Óziń de birdey jazaǵa húkim etilip turıp, Qudaydan qorqpaysań ba?

⁴¹ Bizler islerimizge ılayıq ádil jaza aldıq. Al Ol hesh qanday jamanlıq qılǵan joq-ǵo, – dedi. ⁴² Soń Iysaǵa: – Iysa, Óz Patshalıǵına kirgenińde, meni esińe al! – dedi.

⁴³ Iysa oǵan:

– Saǵan shıńın aytaman: sen búgin Meniń menen birge jánnette bolsań, – dedi.

Iysanıń jan tapsırıwı

(*Mat 27:45-56; Mrk 15:33-41;*

Yuxn 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Túske saat on ekiler shamasında kún jaqtısın túsirmey, saat úshlerge deyin pútkil jerdi qarańǵılıq qaplap turdı. Ibadatxanadaǵı Muxaddesxananıń perdesi ortasınan ekige bólinip,

jırtılıp ketti. ⁴⁶ Iysa bálent dawıs penen baqırıp:

– Áke! Ruwxımdı qollarına tapsıraman^a, – dedi.

Usını aytıp boldı da, jan tapsırdı.

⁴⁷ Bolǵan waqıyalardı kórgen júzbası Qudaydı algıslap:

– Haqıyqattan da, bul haq adam eken, – dedi.

⁴⁸ Tamashaǵa jıynalǵan pútkil xalıq bolǵan waqıyalardı kórip, júrek-bawırları ezilip, izlerine qayttı. ⁴⁹ Biraq Iysanı bilgenlerdiń hámmesi hám Galiladan Onıń izine erip kelgen hayallar bularǵa uzaqtan qarap turdı.

Iysanıń qábirge qoyılıwı

(*Mat 27:57-61; Mrk 15:42-47;*

Yuxn 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Keñestiń qararı menen isinde qatnaspagan, keńes aǵzası bolǵan Yusup athı jaqsı hám haq bir adam bar edi. Ol Yahudiyanıń Arimatiya qalasınan bolıp, Qudaydıń Patshalıǵın kútip júrgen edi. ⁵² Yusup Pilatqa barıp, Iysanıń denesin soradı. ⁵³ Onı atanaq aǵashtan túsirip alıp, zıǵır kepinge oradı hám ele hesh kim qoyılmaǵan jartasta oyılǵan bir qábirge qoydı. ⁵⁴ Bul yahudiylerdiń tayarlıq kúni^b bolıp, Shabbat kúni kirip kiyatırǵan edi.

⁵⁵ Iysa menen birge Galiladan kelgen hayallar da Yusupke erip barıp, qábirdi hám Iysanıń denesiniń qalay qoyılǵanın kórdi. ⁵⁶ Olar úylerine qayıp kelip, xosh iyisli maylar hám átirler tayarlap qoydı.

Al Shabbat kúni Qudaydıń buyırığı boyınsha dem aldı.

^a **23:46** Zab 30:6.

^b **23:54** *Tayarlıq kúni* – juma kúni.

Iysanını qayta tiriliwi

(Mat 28:1-10; Mrk 16:1-8;
Yuxn 20:1-10)

24¹ Ekshembi kúni tań sáhárde hayallar* tayarlap qoyǵan xosh iyisli mayların alıp, qábirge keldi. ² Olar qábirdiń awzındaǵı tastıń domalatıp alıp taslanǵanın kórdi. ³ Biraq ishke kirgende, Iyemiz Iysanını denesin taba almadı. ⁴ Olar buǵan tań qalısqı turǵanda, tosattan jarqıraǵan kiyim kiygen eki adam payda boldı. ⁵ Hayaldardıń húreyleri ushıp, basların jerge iygende, eki adam olarǵa bılay dedi:

– Tirini ólilerdiń arasınan nege izleysizler? ⁶ Ol bul jerde joq, Ol qayta tirildi! Galilada bolǵanında, Onıń sizlerge ne aytqanın eslerińizge túsirińler. ⁷ Ol sizlerge: «Adam Ulı gúnakar adamlardıń qolına uslap beriledi, atanaq aǵashqa shegelenedi hám úshinshi kúni qayta tiriledi», – degen edi. ⁸ Sonda olar Iysanını sózlerin eslerine túsirdi.

⁹ Qábirden qayıtıp barǵan hayallar bulardıń hámмесin on bir elshige hám basqa barlıq adamlarǵa xabarladı. ¹⁰ Bul xabardı elshilerge jetkizgenler magdalalı Máriyam, Yuxanna, Yaqıptıń anası Máriyam hám olar menen birge júrgen basqa hayallar edi. ¹¹ Biraq bul sózler elshilerge bos gáp bolıp kórinip, olar hayallarǵa isenbedi. ¹² Al Petr ornınan turıp, qábir tárepke qaray juwırıp ketti. Ol ishke únilip qaraǵanda, sol jerde jatırǵan zıǵır kepindi ǵana kórdi. Bolǵan waqıyaǵa tań qalıp, izine qayttı.

Emmausqa baratuǵın jolda

(Mrk 16:12-13)

¹³ Tap sol kúni shákirtlerdiń ekewi Erusalimnen on eki shaqırımday qashlıqtaǵı Emmaus dep atalatuǵın bir

awılǵa baratırıp, ¹⁴ bolǵan usı waqıyalar haqqında óz ara sóylesti. ¹⁵ Olar óz ara sóylesip, pikir alısqı baratırǵanda, Iysanını Ózi olarǵa jaqınlap, qatar júrdi. ¹⁶ Biraq olardıń kózleri baylangandıy bolıp, Onı tanımadı. ¹⁷ Iysa olardan: – Sizler óz ara neler haqqında sóylesip baratırsızlar? – dep soradı.

Olar tunjırap toqtap qaldı. ¹⁸ Arasındaǵı Kleopa atlı birewi Oǵan:

– Erusalimde bolsań da, usı kúnderde sol jerde júz bergen waqıyalardan hesh xabarı joq, jalǵız Sen shıǵarsań, – dedi.

¹⁹ Iysa olardan:

– Qanday waqıyalardan? – dep soradı.

Olar juwap berip:

– Nasıralı Iysa haqqındaǵı waqıyalardan. Ol Qudaydıń hám pútkil xalıqtıń aldında isinde de, sózinde de qúdiretli bolǵan payǵambar edi. ²⁰ Bas ruwxaniylerimiz benen basshılarımız Onı ólim jazasına hám atanaq aǵashqa shegelewge tapsırdı. ²¹ Al bizler Onı Izraildi azat etedi dep, úmit etken edik. Mine, bul waqıyalardıń bolǵanına búgin úsh kún boldı. ²² Bunıń üstine, aramızdaǵı hayallardıń geybirewleri bizlerdi tań qaldırdı. Olar erte tańda qábirge barıp, ²³ Onıń denesin tappay keldi. Qayıtıp kelip, Iysanını tiri ekenin bildirgen perishtelerdi kórgenin aytıp berdi. ²⁴ Jáne bizlerdiń ishimizdegi ayırımlarımız qábirge barıp, anıq hayallardıń aytqanıday ekenin kóripti. Biraq Iysanını Ózin kórmepiti, – dedi.

²⁵ Iysa olarǵa bılay dedi:

– Háy, aqılsızlar! Payǵambarlardıń aytqanlarınıń hámмесine shın júrekten isenbeytuǵınlar! ²⁶ Masiyx usı azapları shegip, Óz saltanatına kiriwi kerek emes pe edi?

²⁷ Sońınan Muwsanıń hám barlıq payǵambarlardıń Jazıwlarınan baslap,

Muxaddes Jazıwlarıń hámмесinde Ózi haqqında ayılǵanlardı olarǵa túsindirip berdi.

²⁸ Olar ózleri baratırǵan awılǵa jaqınlaǵanda, Iysa Ózin jolın dawam etetuǵın qılıp kórsetti. ²⁹ Biraq olar:
– Bizler menen birge qal, kún batıwǵa shamalasıp, kesh bolajaq, – dep Onnan ótindi.

Solay etip, Iysa olar menen birge qalıw ushın awılǵa kirdi.

³⁰ Olar menen dasturxan basında otırǵanda Iysa nandı alıp, Qudayǵa shúkirlik etti hám sındırıp, olarǵa berdi. ³¹ Sonda ǵana olardıń kózleri ashılıp, Onı tanıdı. Biraq Iysa kózden ǵayıp boldı. ³² Olar bir-birine:

– Ol jolda bizler menen sóylesip, Muxaddes Jazıwları túsindirgende, júreklerimiz quwanışqa tolmaǵan ba edi? – dedi.

³³ Dárriw orınlarınan turıp, Erusalinge qayıtıp keldi. On bir elshini hám olar menen birge jynalǵanlardı taptı. ³⁴ Jynalǵanlar:

– İyemiz haqıyqattan qayta tirilip, Shimonǵa kórinipti, – desti.

³⁵ Sonda eki shákirt te joldaǵı waqıyalardı hám Iysa nandı sındırǵanda, Onı qalay tanıp qalǵanın aytıp berdi.

Iysanıń shákirtlerine kóriniwi

(Mat 28:16-20; Mrk 16:14-18;

Yuxn 20:19-23; Elsh 1:6-8)

³⁶ Olar usını aytısıp turǵanda, Iysanıń Ózi olardıń ortasında payda bolıp:

– Tınıshlıq sizlerge yar bolsın! – dedi.

³⁷ Biraq shákirtler árwaq kórip turamız dep oylap, tań qalısıp, qattı qorqıstı. ³⁸ Iysa olarǵa:

– Nege hayran qalıp tursızlar? Nege kewillerińizge bunday ǵumanlı oylar

keledi? ³⁹ Meniń qollarıma hám ayaqlarıma qarańlar. Bul Meniń Ózim-men. Maǵan qol tiygizip kórińler. Árwaqta et penen súyek bolmaydı, biraq kórip turǵanıńızday, Mende bar, – dedi.

⁴⁰ Usını aytıp, olarǵa qolların hám ayaqların kórsetti. ⁴¹ Al shákirtleri quwanısıp hám ań-tań bolıp, ele isenbey turǵanda, Iysa olardan:

– Bul jerde jeytuǵın bir nárseniń bar ma? – dep soradı.

⁴² Olar Oǵan pisirilgen balıqtıń bir bólegin berdi. ⁴³ Iysa onı alıp, olardıń kóz aldında jedi.

⁴⁴ Sońınan Iysa olarǵa:

– Sizler menen birge bolǵanımda, Men tuwralı Muwsanıń Nızamında, payǵambarlardıń Jazıwlarında hám Zaburda jazılǵanlardıń hámmesi orınlanıwı tiyis, dep aytqan edim, – dedi.

⁴⁵ Keyin Muxaddes Jazıwları túsiniw ushın olardıń zeyinlerin ashtı

⁴⁶ hám dawam etip olarǵa bılay dedi:

– Masiyx azap shegip, úshinshi kúni ólimnen qayta tiriledi, – dep te jazılǵan. ⁴⁷ – Erusalimnen baslap barlıq xalıqlarǵa Onıń atı menen táwbe etse,

ǵúnaların keshiriletuǵının járiyalaw tiyis. ⁴⁸ Al sizler bulardıń ǵúwasısızlar.

⁴⁹ Mine, Men Ákemniń wáde etkenin sizlerge jiberemen. Biraq sizler joqarıdan bul qúdiretti alǵanǵa deyin usı qalada qalıńlar, – dedi.

⁵⁰ Sońınan Iysa shákirtlerin qaladan sırtqa, Betaniyaǵa deyin apardı. Qolların kóterip, olarǵa pátiyasın berdi. ⁵¹ Pátiyasın berip turǵanda olardan uzaqlasıp, aspanǵa alındı.

⁵² Shákirtler Iysaǵa tájim etip, úlken quwanış penen Erusalimge qayıtıp keldi. ⁵³ Qudaydı alǵıslap, hámme waqıt İbadatxanada boldı.

Yuxan jazğan Xosh Xabar

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitap Jaña Kelisimdegi tórt Xosh Xabardıń tórtinshisi. Bul Xosh Xabardı elshi Yuxan jazǵan. Onıń ózi kitapta jazılǵan kóp waqıyalarınǵıń gúwası bolǵan. Yuxan- nıń bul Xosh Xabardı jazǵandaǵı maqseti adamlardıń Iysanıń Qut- qarıwshı Masiyx ekenine iseniwi- nen hám bul arqalı ómirge erisiwi- nen ibarat edi (20:31).

Bul kitap ázelden bar bolǵan Sóz haqqında maǵlıwmat penen basla- nadı. Iláhiy Sóz dúnya jaratılmas- tan aldın bar bolǵan. Ne jaratılǵan bolsa, hámmesi Sóz arqalı payda bolǵan. Qudaydıń Sózi adam bo- lıp tuwıldı, Ol Iysa Masiyx edi. Iysa Masiyx qarańǵılıqqa batıp ketken bul dúnyaǵa ómir nurı bolıp kel- di. Masiyxqa isengen hár bir adam aspandaǵı Ákeni tanıp aladı hám mańǵı ómirge iye boladı.

Iysa Masiyx adamlarǵa Óziniń kimligin túsindiriw ushın hár túr- li súwretlewlerdi paydalanadı. Ol Ózin «ómir nanı», «ómir beretu- ğın tiri bulaq», «dúnyanın nurı», «jaqsı shopan», «jol, haqıyqat hám ómir», «haqıyqıy júzim aǵashı» hám «adamlardı aqırette qayta ti- riltiwshi, olarǵa ómir beriwshi» dep ataydı.

Kitaptıń 13-17-baplarında Iysanıń Óz shákirtlerine qılǵan ğamxorlıǵına, Ustaz hám shákirt- leri arasındaǵı múnásibetke itibar beriledi. Kitaptıń keyingi bapla- rında Iysanıń qolǵa alınıwı, azap- lanıwı, óltiriliwi hám tiriliwi haq- qındaǵı waqıyalar orın alǵan (18- 21-baplar). Kitap Iysa tirilgenen soń bir neshe márte shákirtlerine kóringeni haqqındaǵı waqıyalar menen tamamlanadı.

Ómir sózi

1 ¹ Eń basta Sóz bar edi. Sóz Quday menen birge edi. Sóz Quday edi. ² Eń bastan-aq Ol Quday menen birge edi.

³ Hámme nárse Ol arqalı jaratıl- di. Olsız hesh nárse jaratılǵan emes.

⁴ Onda ómir bar edi. Ómir adamlardıń

nurı edi. ⁵ Nur qarańǵılıqta jarqıraydı, qarańǵılıq onı jeńe almadı.

⁶ Quday tárepinen jiberilgen Yaqıya atlı bir adam bar edi. ⁷ Ol nur haqqın- da gúwalıq beriwge hám óziniń gúwa- lıǵı arqalı hámmeni isendiriwge keldi.

⁸ Onıń ózi nur emes edi, biraq ol nur

haqqında gúwalıq beriwge jiberilgen edi. ⁹Hámme adamdı jaqtı qılatuǵın haqıyqıy nur dúnyaǵa keldi.

¹⁰Sóz dúnyada edi. Dúnya Ol arqalı jaratılǵan edi, biraq dúnya Onı tanımadı. ¹¹Óz jerine keldi, biraq Óz xalqı Onı qabıl etpedi. ¹²Biraq Ol Ózin qabıl etkenlerge, atına isengenlerdiń hámmesine Qudaydıń balaları bolıw huqıqın berdi. ¹³Olar qannan da, deneniń qálewinen de, ya adamnıń qálewinen de emes, al Qudaydan tuwıldı.

¹⁴Sóz adam bolıp aramızda jasadı. Bizler Onıń ullılıǵın, Ákeden kelgen, miyrimge hám haqıyqatqa tolı bolǵan jalǵız Uldıń ullılıǵın kórdik.

¹⁵Yaqiya Ol haqqında bálent dawıs penen gúwalıq berip bilay dedi:

– «Meniń izimnen Keliwshi menen ullı. Sebebi Ol mennen burın bar edi», – dep aytqan Adamım – Usı.

¹⁶Onıń tolılıǵınan hámmeimiz miyrim üstine miyrim aldıq. ¹⁷Óytkeni Muxaddes Nızam Muwsa arqalı berilgen edi, biraq miyrim hám haqıyqat İysa Masiyx^a arqalı keldi. ¹⁸Hesh kim hesh qashan Qudaydı kórgen emes. Biraq Onı Ákeniń qushaǵındaǵı Ózi Quday bolǵan jalǵız Ul tanıttı.

Shomıldırıwshı Yaqıyanıń wazı

(*Mat 3:1-12; Mrk 1:1-8;*

Luk 3:15-17)

¹⁹Yahudiy basshıları Erusalimnen ruwxaniyeler menen lebiylilerdi^b jiberip, Yaqiyaadan: «Sen kimseń?» dep

soraǵanda, onıń gúwalıǵı mınaday boldı. ²⁰Ol tán aldı, tanbadı. «Men Masiyx emespen», – dep ashıq moyınladı.

²¹Olar jáne Yaqiyaadan:

– Oндаy bolsa, sen kimseń? İliyassań^c ba? – dep soradı.

– Ol emespen, – dedi Yaqiya.

– Sen sol payǵambarmısań?^d – dep soradı olar.

– Yaq, – dep juwap berdi ol.

²²Sonda olar Yaqiyaǵa:

– Kimseń, ayt, bizlerdi jibergenlerge bir juwap bereyik. Óziń haqqında ne deyseń? – dedi.

²³Yaqiya:

– İyshaya payǵambardıń aytqanıday men: «İyemizdiń jolın dúzetińler»^e, – dep shólde baqırǵan dawıspan, – dedi.

²⁴⁻²⁵Pariseylerden^f jiberilgenler Yaqiyaadan:

– Eger sen Masiyx ta, İliyas ta, ya sol payǵambar da bolmasań, sonda nege adamlardı shomıldırıp júrsen? – dep soradı.

²⁶Yaqiya olarǵa bilay dep juwap berdi:

– Men suw menen shomıldıraman, biraq arańızda sizler tanımaytuǵın Birew turıptı. ²⁷Mennen soń kiya-tırǵan Adam – Usı*. Men Onıń ayaq kiyiminiń bawın sheshiwge de ılayıqlı emespen.

²⁸Bulardıń hámmesi İordan dáryasınıń arǵı jaǵasındaǵı Betaniyada, Yaqıyanıń shomıldırıp júrgen jerinde boldı.

^a **1:17** *Masiyx* – «Basına may quyılǵan adam» degendi ańlatadı. Quday wáde etken Qutqarıwshı. Sózlikke qarań.

^b **1:19** *Lebiyli* – lebiy urıwına tiyisli adam. Olar İbadatxanada xızmet etken. 1Jln 23:28-32.

^c **1:21** Mal 4:5-6.

^d **1:21** Nzm 18:15-19.

^e **1:23** İysh 40:3.

^f **1:24-25** *Pariseyler* – İysanıń zamanında yahudiy xalqınıń kúshli diniy toparı.

Qudaydın Qozısı

²⁹ Erteñine Yaqıya ózine qaray kiyatırğan Iysanı kórgende bılay dedi:

– Mine, dúnyanıń gúnasın Ózine alatuǵın Qudaydın Qozısı! ³⁰ «Menen keyin bir Adam kiyatır. Ol menen ullı. Sebebi Ol mennen burın bar edi», – dep aytqanım Usı. ³¹ Meniń ózim Onı bilmeytuǵın edim, biraq Izraildın Onı tanıwı ushın men suw menen shomıldırıwǵa^a keldim.

³² Yaqıya gúwalıq berip jáne bılay dedi:

– Muxaddes Ruwxtıń kepter pishininde aspannan túsip, Onıń ústinde turǵanın kórdim. ³³ Men Onı bilmeytuǵın edim. Biraq, meni suw menen shomıldırıw ushın jibergen Quday maǵan: «Muxaddes Ruwxtıń túsip, kimniń ústinde turǵanın kórseń, Muxaddes Ruwx penen shomıldıratuǵın Sol», – degen edi. ³⁴ Men bunı kórip: «Bul – Qudaydın Ulı» dep gúwalıq berdim.

Iysanıń dáslepki shákirtleri

³⁵ Erteñine Yaqıya jáne shákirtleriniń ekewi menen birge turǵan edi.

³⁶ Ol ótip baratırǵan Iysanı kórip:

– Mine, Qudaydın Qozısı! – dedi.

³⁷ Eki shákirt onıń bul sózlerin esitip, Iysanıń izine erdi. ³⁸ Iysa artına burılıp, izinen kiyatırǵanlardı kórgende, olardan:

– Ne izlep júrsizler? – dep soradı.

– Qay jerde jasaysañ, Rábbi? – dedi olar. Rábbi – «ustaz» degendi bildiredi.

³⁹ – Kelip kórińler, – dedi Iysa.

Olar barıp, Iysanıń qay jerde jasaytuǵının kórdi hám sol kúni Onıń menen qaldı. Saat tórtler shamasında edi.

⁴⁰ Yaqıyanıń sózlerin esitip, Iysanıń izine ergen eki adamnıń biri Shimon Petrdiń tuwısqanı Andrey edi. ⁴¹ Andrey dáslep óz tuwısqanı Shimondi izlep tawıp, oǵan:

– Bizler Masiyxtı taptıq, – dedi. Masiyx – Quday wáde etken Qutqarıwshı.

⁴² Andrey onı Iysaǵa alıp keldi. Iysa oǵan qarap:

– Sen Yuxan ulı Shimonsañ. Sen Kifa dep atalasañ, – dedi. Kifa – bul Petrdiń basqa atı^b.

⁴³ Kelesi kúni Iysa Galilaǵa barmaqshı boldı. Filipti tawıp, oǵan:

– Izime er, – dedi.

⁴⁴ Filip te Andrey menen Petr sıyaqlı Betsayda qalasınan edi. ⁴⁵ Filip Natanieldi tawıp, oǵan:

– Bizler Muwsa Muxaddes Nızamda hám payǵambarlar da óz Jazıwlarında jazǵan Adamdı, Yusuptıń Ulı, nasıralı Iysanı taptıq, – dedi.

⁴⁶ Nataniel oǵan:

– Nasıradan jaqsı nárse shıǵar ma edi? – dedi.

– Kelip kór, – dedi Filip.

⁴⁷ Iysa Natanieldiń Ózine jaqınlaşıp kiyatırǵanın kórip, ol haqqında bılay dedi:

– Mine, ishinde hiylesi joq, naǵız izrailı.

⁴⁸ Nataniel Iysadan:

^a **1:31** *Suw menen shomıldırıw* – grek tilinde «baptizo». Bul rásim adamlardıń Qudaydın aldında táwbe etip, taza ómirdi baslawınıń nıshanı.

^b **1:42** *Kifa – bul Petrdiń basqa atı* – arameyshe Kifa, grekshe Petr. Ekewi de «tas» degendi bildiredi. Mat 16:18.

– Meni qayaqтан tanıysañ? – dep soradı.

– Filip seni shaqırmastan burın, seni ánjir ağashınıń astında kórdim, – dep juwap berdi Iysa.

⁴⁹ Nataniel Iysaǵa:

– Ustaz, Sen Qudaydıń Ulısań, Sen Izraildıń Patshasısań! – dedi.

⁵⁰ Iysa oǵan:

– Seni ánjir ağashınıń astında kórge-nimdi aytqanım ushın isenip atırsań ba? Bulardan da ullı islerdi kóresen! – dedi.

⁵¹ Iysa jáne:

– Sizlerge shıńın, haqıyqatın ayta-man: aspannıń ashılǵanın, Qudaydıń perishteleriniń Adam Ulınıń^a aldına kelip-ketip atırǵanın kóresizler, – dedi.

Iysanıń birinshi káramatı

2 ¹ Eki kún ótkennen soń, Galilaniń Kana qalasında úyleniw toyı boldı. Iysanıń anası sol jerde edi. ² Iysa menen shákirtleri de toyǵa mirát etilgen edi. ³ Sharap tawısilǵanda, Iysanıń anası Oǵan:

– Olardıń sharabı tawııldı, – dedi.

⁴ Iysa oǵan:

– Apa, bul Meniń jumısım emes. Me-niń waqtım ele kelgen joq, – dedi.

⁵ Iysanıń anası xızmetshilerge:

– Ol sizlerge ne dese de, sonı isleń-ler, – dedi.

⁶ Sol jerde diniy ádet boyınsha yahudiyler tazalanıw ushın qollanatuǵın, hár qaysısınıń sıyımlılıǵı eki-úsh metreta^b alatuǵın altı tas gúze bar edi.

⁷ Iysa xızmetshilerge:

– Gúzelerdi suwǵa toltırıńlar, – dedi. Olar gúzelerdi awzına deyin toltırdı.

⁸ Sonda Iysa xızmetshilerge:

– Endi bunnan alıp, toy basqarıw-shıǵa aparıńlar, – dedi.

Olar alıp bardı. ⁹ Toy basqarıwshı sharapqa aylanǵan suwdı tatıp kórdi. Onıń qayaqтан kelgenin bilmedi, tek alıp kelgen xızmetshiler ǵana biletuǵın edi. Toy basqarıwshı kúyewdi shaqırıp:

¹⁰ – Hár bir adam aldın jaqsı sharap-tı, adamlar más bolǵannan soń pási-regin beredi. Biraq sen jaqsı sharaptı házirge deyin saqlapsañ-ǵo, – dedi.

¹¹ Iysa bul birinshi káramatlı belgi-sin Galilaniń Kana qalasında kórsetip, Óz ullılıǵın ayan etti. Shákirtleri de Oǵan isendi.

¹² Bunnan keyin Iysa anası, tuwısqanları hám shákirtleri menen Kaparnahum qalasına keldi hám ol jerde bir neshe kún qaldı.

Iysanıń Ibadatxanadan satıwshılardı quwıwı

(*Mat 21:12-13; Mrk 11:15-17; Luk 19:45-46*)

¹³ Yahudiylerdiń Qutqarılıw bayramı^c jaqınlasıp qalǵanda, Iysa Erusalimge ketti. ¹⁴ Ibadatxanada iri qaramal, qoy hám kepter satıwshılardı, sol jerde otırǵan aqsha almastırıwshılardı kórdi. ¹⁵ Iysa arqannan qamsı islep, barlıq sawdagerlerdi, qoylardı hám iri qaramallardı Ibadatxanadan quwıp shıǵardı. Aqsha almastırıwshılardıń aqshaların shashıp, stolların awdarıp tasladı. ¹⁶ Ol kepter satıwshılardıǵa: – Mınalardı bul jerden joq etińler, Ákemniń Úyin bazarǵa aylandırmańlar! – dedi.

^a **1:51** *Adam Ulı* – Iysa Masiyx Ózin kóbine-se usılay atadı, sózlikke qarań.

^b **2:6** *Eki-úsh metreta* – bir metreta shama menen 40 l.

^c **2:13** *Qutqarılıw bayramı* – sózlikke qarań.

¹⁷ Sonda shákirtleri: «Seniń Úyińe bolǵan ıqlasım ishimdi jeydi»^a, – dep ayılǵan Muxaddes Jazıwdaǵı sózlerdi eslerine túsirdi.

¹⁸ Yahudiy basshıları Iysadan:

– Bulardı islewe biyliginiń bar ekenin bizlerge qanday káramatlı belgi menen dálilley alasań? – dep soradı.

¹⁹ Iysa olarǵa juwap berip:

– Bul Ibadatxananı buzıńlar, Men onı úsh kúnniń ishinde qayta tikley-men, – dedi.

²⁰ Olar Iysaǵa:

– Bul Ibadatxana qırıq altı jılda qurılǵan, Sen onı úsh kúnniń ishinde tiklemekshimiseń? – dedi.

²¹ Biraq Iysanıń Ibadatxana dep aytqanı Óz denesi edi. ²² Iysa ólimnen qayta tirilgennen soń, shákirtleri Onıń bul sózlerin eslerine túsirip, Muxaddes Jazıwǵa hám Iysanıń bul sózine isendi.

²³ Iysa Erusalimde, Qutqarılıw bayramında bolǵanda, kóppler Ol islegen káramatlı belgilerdi kórip, Onıń atına isendi. ²⁴ Biraq Iysa hámme adamlardıń kewillerin bilgenlikten, Ózin olarǵa isenbedi. ²⁵ Oǵan adam haqqında hesh kimniń gúwalıǵınıń hájeti joq edi. Óytkeni adamnıń kewlinde ne bar ekenin Ol biletuǵın edi.

Iysa hám Nikodim

3 ¹ Pariseyler arasında yahudiy basshılarınıń biri bolǵan Nikodim ath bir adam bar edi. ² Ol bir kúni túnde Iysaǵa kelip, Oǵan:

– Ustaz, Seniń Qudaydan kelgen bir muǵallım ekenińdi bilemiz. Sebebi hesh kim Quday onı menen birge

bolmasa, Sen islep atırǵan káramatlı belgilerdi isley almaydı, – dedi.

³ Iysa oǵan:

– Saǵan shınıń, haqıyqatın aytaman: kim de kim qaytadan^b tuwılmasa, Qudaydıń Patshalıǵın kóre almaydı, – dep juwap berdi.

⁴ Nikodim Iysadan:

– Qartayǵan adam qalay qaytadan tuwıla aladı? Ol anasınıń qursaqına ekinshi márte kirip, qaytadan tuwıla ala ma? – dep soradı.

⁵ Iysa oǵan juwap berip bılay dedi:

– Saǵan shınıń, haqıyqatın aytaman: kim de kim suwdan hám Muxaddes Ruwxtan tuwılmasa, Qudaydıń Patshalıǵına kire almaydı. ⁶ Deneden tuwılǵan – dene, Muxaddes Ruwxtan tuwılǵan – ruwx boladı. ⁷ Saǵan: «Qaytadan tuwılıwıń kerek», – degenime hayran qalma. ⁸ Samal qálegen jerinde esedi, onıń dawısın esitesen, biraq qayaqtan kelip, qayaqqa ketetuǵınıń bilmeyseń. Muxaddes Ruwxtan tuwılǵan hár bir adam da usınday.

⁹ Nikodim Iysadan:

– Bul qalay bolıwı múmkin? – dep soradı.

¹⁰ Iysa oǵan bılay dep juwap berdi:

– Sen Izraildıń ustazı bola tura, usıları bilmeyseń be? ¹¹ Saǵan shınıń, haqıyqatın aytaman: bizler bilgenimizdi sóyleymiz, kórgenimiz haqqında gúwalıq beremiz. Al sizler bizlerdiń gúwalıǵımızdı qabil etpey atırsızlar. ¹² Sizlerge jerdegi nárseler haqqında aytqanımda isenbeseńler, aspandaǵı nárseler haqqında aytсам, qalay isenesizler? ¹³ Aspannan kelgen Adam Ulınan basqa hesh kim aspanǵa shıqqan

^a **2:17** Zab 68:10.

^b **3:3** *Qaytadan* – joqarıdan.

emes. ¹⁴ Muwsanın shólde jılandı joqarı kótergeni sıyaqlı^a, Adam Ulı da joqarı kóteriliwi tiyis. ¹⁵ Sonlıqtan Oǵan isengen hár bir adam* máńgilik ómirge iye boladı.

¹⁶ Quday bul dúnyanı sonshelli súygenlikten, Óziniń jalǵız Ulın berdi. Onıń Ulına isengen hár bir adam na-bit bolmay, máńgilik ómirge iye boladı. ¹⁷ Quday Ulın bul dúnyanı húkim etiw ushın emes, al dúnyanı Ol arqalı qutqarıw ushın jiberdi. ¹⁸ Oǵan isengen adam húkim etilmeydi. Al isenbegen adam álle qashan húkim etilgen, óytkeni ol Qudaydıń jalǵız Ulınıń atına isenbedi. ¹⁹ Húkim mınadan ibarat: dúnyaǵa nur keldi, biraq adamlardıń isleri jaman bolǵanlıqtan, olar nurǵa qaraǵanda qarańǵılıqtı jaqsı kórdi. ²⁰ Jamanlıq islewshi hár bir adam nurdı jek kóredi hám isleri áshkara bolmawı ushın, nurǵa kelmeydi. ²¹ Biraq haq is islewshi adam isleriniń Quday aldında islengenı kórinsin dep, nurǵa keledi.

Iysa hám Yaqıya

²² Bunnan soń, Iysa shákirtleri menen Yahudiyaǵa keldi. Bir neshe waqıt olar menen birge sol jerde qalıp, adamlardı shomıldırdı. ²³ Yaqıya da Salimniń qasındaǵı Aynonda shomıldırıp júrdi, sebebi ol jerde suw mol edi. Adamlar kelip, shomıldırılatuǵın edi. ²⁴ Óytkeni Yaqıya ele qamalmaǵan edi. ²⁵ Sonda Yaqıyanıń shákirtleri menen bir yahudiy arasında diniy ádet boyınsha tazalanıw haqqında tartıs payda boldı. ²⁶ Olar Yaqıyaǵa kelip:

– Ustaz, Iordan dáryasınıń arǵı jaǵasında seniń menen birge bolǵan, sen gúwaliq bergen Adam bar-ǵo, Sol

shomıldırıp júripti. Hámme adam Oǵan barmaqta, – dedi.

²⁷ Yaqıya bılay dep juwap berdi: – Qudaydan berilmese, adam ózine hesh náirse ala almaydı. ²⁸ «Men Masiyx emespen, men tek Onıń aldınan jiberilgenmen», – dep aytqanıma sizler gúwasızlar. ²⁹ Kelinshek kimge tiyisli bolsa, sol kúyew boladı. Biraq kúyewdi tıńlap turǵan dostı onıń dawısın esitip, qattı quwanadı. Men de sonday quwanışqa toldım. ³⁰ Onıń ullılanıwı, al meniń páseyiwim tiyis.

³¹ Joqarıdan kelgen hámmeden ullı. Jerden bolǵan jerge tiyisli hám jerdegi nárseler haqqında sóyleydi. Al aspannan kelgen hámmeden ullı. ³² Ol kórgeńi hám esitkeni haqqında gúwaliq beredi, biraq gúwalıǵın hesh kim qabil etpeydi. ³³ Onıń gúwalıǵın qabil etken Qudaydıń haq ekenin tastıyıqlaydı. ³⁴ Quday tárepinen jiberilgen Qudaydıń sózlerin sóyleydi. Sebebi Quday Ruwxın ólshewsiz beredi. ³⁵ Áke Öz Ulın súyedi hám hámme nárseni Onıń qolına tapsırǵan. ³⁶ Ulǵa isengen adam máńgilik ómirge iye boladı. Uldı tıńlamaǵan adam ómir kórmeydi, al Qudaydıń ǵázebi onıń üstinde qaladı.

Iysa hám samariyalı hayal

4 ¹⁻³ Pariseyler Iysanıń Yaqıyaǵa qaraǵanda kóp shákirt arttırıp, olardı shomıldırıp júrgenin esitti. Haqıyqatında Iysanıń Ózi emes, al shákirtleri shomıldratuǵın edi. Iysa bunı bilgende Yahudiyadan shıǵıp, jáne Galilaǵa ketti.

⁴ Baratırıp, Samariya arqalı ótiwi kerek edi. ⁵ Solay etip, Ol Samariyanıń Sixar dep atalǵan qalasına keldi. Bul

qala Yaqıptıń óz balası Yusupke bergen jerine jaqın edi. ⁶Sol jerde Yaqıptıń qudıǵı da bar edi. Iysa jol júrip sharshaǵanlıqtan, qudıqtıń qasında otırdı. Saat on ekiler shamasında edi.

⁷Sol waqıtta samariyalı bir hayal suw alıwǵa keldi. Iysa oǵan:

– Maǵan ishiwge suw ber, – dedi.

⁸Al Iysanıń shákirtleri azıq-awqat satıp alıw ushın qalaǵa ketken edi.

⁹Samariyalı hayal:

– Sen yahudiysen, al men samariyalı hayalman. Qalay mennen suw sorap tursań? – dedi.

Óytkeni yahudiylar samariyalılar menen qarım-qatnas jasadı.

¹⁰Iysa hayalǵa:

– Eger sen Qudaydıń sıyın hám «Maǵan ishiwge suw ber», – dep aytıp turǵannıń kim ekenin bilgeninde, seniń óziń Onnan sorar ediń, Ol saǵan tiri suw berer edi, – dep juwap berdi.

¹¹– Mırza! Sende suw alatuǵın hesh nárse joq-ǵo, qudıq bolsa tereń. Sen tiri suwdı qayaqtan alasań? ¹²Sen bul qudıqtı bizlerge bergen, ózi de, balaları da, malları da onnan suw ishken, babamız Yaqıptan ullımisań? – dedi hayal.

¹³Iysa hayalǵa bilay dep juwap berdi:

– Bul suwdan ishken hár bir adam jáne shólleydi. ¹⁴Biraq Men beretuǵın suwdan ishken hár bir adam máńgige shóllemeydi. Kerisinshe, Men beretuǵın suw onıń ishinde máńgilik ómir beretuǵın tiri bulaqqa aylanadı.

¹⁵Hayal Iysaǵa:

– Mırza, endi shóllemewim ushın hám suw alıwǵa bul jerge kelmewim ushın, usı suwdan maǵan ber, – dedi.

¹⁶– Barıp, kúyewińdi bul jerge shaqırıp kel, – dedi Iysa.

¹⁷Hayal Oǵan:

– Meniń kúyewim joq, – dep juwap berdi.

– Kúyewim joq dep, sen durıs ayttıń.

¹⁸Seniń bes kúyewiń boldı. Házir birge jasap atırǵan adamnı da kúyewiń emes. Bunı sen durıs ayttıń, – dedi Iysa.

¹⁹Hayal Oǵan:

– Mırza, Seniń payǵambar ekenińe kózim jetip tur. ²⁰Ata-babalarımız bul tawda sıyındı, biraq sizler: «Sıyınwǵa tiyisli jer Erusalimde», – deysizler, – dedi.

²¹Iysa oǵan bilay dedi:

– Hayal, Maǵan isen, Quday Ákege bul tawda da, Erusalimde de sıyınbaytuǵın waqıt kiyatır. ²²Sizler bilmeytuǵınıńızǵa sıyınasızlar, al bizler biletuǵınımızǵa sıyınamız. Sebebi qutqarılıw yahudiylardan. ²³Biraq, haqıyqıy sıyınwshılardıń Quday Ákege ruwx hám haqıyqatlıq penen sıyınatuǵın waqtı keledi. Áne, sol waqıt házir keldi. Quday Áke de Ózine usılay sıyınatuǵınlardı izlep atır. ²⁴Quday – Ruwx, Oǵan sıyınatuǵınlar da ruwx hám haqıyqatlıq penen sıyınawı tiyis.

²⁵Hayal Iysaǵa:

– Masiyxtiń keletuǵının bilemen. Ol kelgende, bizlerge hámмесin bildirdi, – dedi. Masiyx «maylanǵan» dendi bildirdi.

²⁶Iysa oǵan:

– Seniń menen sóylesip turǵan Men – Solman, – dedi.

²⁷Sol waqıtta Iysanıń shákirtleri keldi hám Onıń bir hayal menen sóylesip turǵanın kórip, hayran qalıstı. Biraq olardıń hesh qaysısı: «Sen onnan ne sorap tursań?» yamasa «Onıń menen nege sóylesip tursań?» – dep soramadı.

²⁸Sonda hayal gúzesin qaldırıp, qalaǵa ketti hám adamlarǵa:

²⁹ – Kelińler, maǵan islegen islerimniń hámмесin aytıp bergен Adamdı kórińler. Ol Masiyx emes pe eken? – dedi.

³⁰ Adamlar qaladan shıǵıp, Iysaǵa qaray júrdi.

³¹ Sonıń arasında shákirtleri Iysadan ótinip:

– Ustaz, awqat je! – dedi.

³² Biraq Iysa olarǵa:

– Mende sizler bilmeytuǵın awqat bar, – dedi.

³³ Shákirtler bir-birine:

– Múmkin, birew Oǵan awqat ákelgen shıǵar? – desti.

³⁴ Biraq Iysa olarǵa bılay dedi:

– Meniń awqatım – Meni Jibergenniń erkin orınlaw hám Onıń isin tamamlaw. ³⁵ Sizler: «Jıyn-terimge ele tórt ay bar», – dep aytpaysızlar ma? Biraq, sizlerge aytatuǵınım: kózlerińizdi ashıp, eginzarǵa qarańlar. Olar pisip jetilisip, jıyn-terimge tayar tur.

³⁶ Oraqsıńı óz haqın aladı hám máńgilik ómir ushın zúraát jıynaydı. Solay etip, ekken de, orǵan da birge quwanadı. ³⁷ «Birewi egedi, basqası oradı», – degen naqıl usıǵan tuwrı keledi.

³⁸ Men sizlerdi ózlerińiz miynet etpegen zúraátı orıwǵa jiberdim. Basqalar miynet etken edi, al sizler olardıń miynetiniń zúraátin aldınlar.

Samariyalıardıń Iysaǵa iseniwi

³⁹ «Ol maǵan islegen islerimniń hámмесin aytıp berdi», – degen halıdıń gúwalıǵı sebepli, sol qaladaǵı samariyalardıń kóbisi Iysaǵa isendi. ⁴⁰ Sonlıqtan samariyalılar Iysaǵa kelip, ózleri menen qalıwdı ótindi. Ol sol jerde eki kún qaldı. ⁴¹ Iysanıń sózin esitip, jáne de kóbirek adamlar isendi.

⁴² Olar hayalǵa:

– Bizler endi seniń sózleriń sebebi emes, al Onıń sózlerin ózlerimiz esitip, Onıń haqıyqattan da dúnyanıń Qutqarıwshısı ekenin bilgenimiz sebebi isenemiz, – dedi.

Iysanıń patsha xızmetkeriniń ulına shıpa beriwi

(*Mat 8:5-13; Luk 7:1-10*)

⁴³ Eki kún ótkennen soń, Iysa sol jerden shıǵıp, Galilaǵa ketti. ⁴⁴ Iysanıń Ózi: «Payǵambar óz watanında qádirsiz», – dep aytqan edi. ⁴⁵ Ol Galilaǵa kelgende, galilalılar Onı jıllı júzlik penen qabil aldı. Óytkeni olar da Erusalimdegi Qutqarılw bayramına barıp, Iysanıń sol jerde islegen barlıq islerin kórgen edi.

⁴⁶ Iysa jáne Ózi suwdı sharapqa aylandıran Galilaniń Kana qalasına keldi. Sol jerde patshanıń bir xızmetkeri bolıp, onıń ulı Kaparnahumda awırıp atırǵan edi. ⁴⁷ Ol Iysanıń Yahudiyadan Galilaǵa kelgenin esitip, Oǵan bardı. Kelip, ólim tóseginde jatırǵan ulına shıpa beriwdi Iysadan ótindi.

⁴⁸ Iysa oǵan:

– Sizler káramatlı belgilerdi hám tań qalarlıq nárselerdi kórmegenshe isenbeysizler! – dedi.

⁴⁹ Patsha xızmetkeri Iysaǵa:

– Mırza, ulım ólip qalmastan burın kele gör! – dedi.

⁵⁰ Iysa oǵan:

– Bar, ulıń jasadı, – dedi.

Ol adam Iysanıń sózine isenip, ketti. ⁵¹ Jolda kiyatırǵanda onı xızmetshileri qarşı alıp, oǵan balasınıń tiri qalǵanın ayttı. ⁵² Ol xızmetshilerinen balasınıń awhalıńın saat neshede jeńilleskenin soraganda, olar:

– Keshe túske saat birde ıssılıǵı tústı, – dedi.

⁵³ Sonda balanın ákesi bunın: «Ulnı jasaydı», – dep Iysa aytqan waqıtta bolğanın bilip, onın ózi hám shaña-rağındağılardıń hámmesi isendi.

⁵⁴ Bul – Iysanıń Yahudiyadan Galilağa kelgennen soń islegen ekinshi káramatlı belgisi edi.

Háwizdegi lánniń shıpa tabıwı

5 ¹ Bunnan soń, yahudiylerdiń bir bayramı bolıp, Iysa Erusalimge ketti. ² Erusalimdegi Qoy dárwazası qasında evreyshe Beytzata dep atalğan bes aywanlı bir háwiz bar edi. ³⁻⁴ Bul jerde soqır, aqsaq hám lán bolğan júdá kóp kesel adamlar jatatuğın edi*. ⁵ Sol jerde otız segiz jıldan beri kesel bolğan bir adam bar edi. ⁶ Iysa onıń jatırğanın kórgende, uzaq waqıttan beri usı awhalda ekenin bilip, onnan:

– Táwir bolıwdı qáleyseń be? – dep soradı.

⁷ Kesel adam Oğan:

– Mırza, suw qozǵalǵanda, meni háwizge túsiretuğın hesh kimim joq. Men baraman degenshe, basqa adam mennen burın túsip aladı, – dedi.

⁸ Iysa oğan:

– Ornıńnan tur, tósegińdi al da, júr, – dedi.

⁹ Ol adam sol waqıtta-aq shıpa taptı hám tósegin alıp júrip ketti. Bul Shabbat kúni edi. ¹⁰ Sonlıqtan yahudiy basshıları shıpa tapqan adamğa:

– Búgin Shabbat kúni-ǵo, tósegińdi alıp júriwge bolmaydı, – dedi.

¹¹ Biraq, sol adam olarğa bılay dep juwap berdi:

– Mağan shıpa bergeni Adam: «Tósegińdi al da, júr», – dedi.

¹² – Sağan: «Tósegińdi al da, júr», – degen Adam kim? – dep soradı olar.

¹³ Al shıpa tapqan adam Onıń kim ekenin bilmeytuğın edi. Sebebi Iysa sol jerdegi xalıqtıń arasında kórinbey qalğan edi.

¹⁴ Sońınan Iysa sol adamdı Ibadatxanada ushıratıp qaldı hám oğan:

– Mine, sen shıpa taptıń. Sağan ele de jamanıraq nárse bolmawı ushın, bunnan bılay ǵúna isleme, – dedi.

¹⁵ Sol adam barıp, ózine shıpa bergeni Adamnıń Iysa ekenin yahudiy basshılarına aytıp berdi.

¹⁶ Bunday islerdi Shabbat kúni islegenı ushın, yahudiy basshıları Iysanı quwdalay* basladı. ¹⁷ Biraq Iysa olarğa bılay dep juwap berdi:

– Ákem^a usı künge deyin miynet etip kiyatır, Men de miynet etip atırman.

¹⁸ Sol sebepli yahudiy basshıları Onı óltiriw ushın jáne de kóbirek háreket etti. Öytkeni Ol tek Shabbat kúnin buzıp ǵana qoymay, Qudaydı Ákem dep, Ózin Qudayǵa teńlestirgen edi.

Quday Ulnıń biyligi

¹⁹ Iysa yahudiylerge bılay dedi:

– Sizlerge shınnı, haqıyqatın ayta-man: Ul Ákeniń qılğan islerin kórme-genshe, Ózliginen hesh nárse isley almaydı. Áke neni islese, Ulı da sonı isleydi. ²⁰ Sebebi Áke Ulnı súyedi hám islegenleriniń hámмесin Oğan kórsetedi. Sizlerdi hayran qaldıratu-ğın bulardan da ullıraq islerdi Oğan kórsetedi. ²¹ Ákeniń ólilerdi tiriltip, olarğa ómir bergeni sıyaqlı, Ulı da qálegen adamına ómir beredi. ²² Áke hesh kimdi húkim qılmaydı, Ol pútkil

^a 5:17 Ákem – Quday.

húkimdi Ulına tapsırǵan. ²³ Solay etip, hámme adam Ákeni húrmet etkeni sıyaqlı, Uldı da húrmet etsin. Uldı húrmet etpegen Onı jibergen Ákeni de húrmet etpegen boladı.

²⁴ Sizlerge shının, haqıyqatın aytaman: Meniń sózlerimdi tıńlap, Meni Jibergenge isengen adamda máńgilik ómir bar. Ol húkim etilmey, ólimnen ómirge ótti. ²⁵ Sizlerge shının, haqıyqatın aytaman: ólilerdiń Qudaydıń Ulınıń dawısın esitetuǵın waqtı keledi hám ol házir keldi de. Onıń dawısın esitkenler tiriledi. ²⁶ Óytkeni Ákeniń Ózi ómirdiń tiykarı bolǵanı sıyaqlı, Uldıń Ózine de ómirdiń tiykarı bolıwdı inam etti. ²⁷ Oǵan húkim etiw biyligin de berdi. Sebebi Ol – Adam Ulı.

²⁸ Buǵan hayran qalmańlar. Qábirdegilerdiń hámmesiniń Onıń dawısın esitetuǵın waqtı kiyatır. ²⁹ Olar qábirlerden shıǵadı. Jaqsılıq qılǵanlar jasaw ushın, jamanlıq qılǵanlar húkim etiliw ushın qayta tiriledi. ³⁰ Men Ózligimnen hesh nársesiz almayman. Qalay esitsem, solay húkim qılaman hám Meniń húkimim ádil. Óytkeni Men Óz erkimdi emes, al Meni jibergen Ákemniń erkin orınlayman.

³¹ Eger Men Ózim tuwralı Ózim gúwalıq bersem, gúwalıǵım haqıyqı bolmaydı. ³² Biraq Men tuwralı gúwalıq beriwshi basqa Birew bar, Onıń Men tuwralı berip atırǵan gúwalıǵınıń haqıyqat ekenin bilemen.

³³ Sizler Yaqıyaǵa adamlardı jiberdińler, ol haqıyqat haqqında gúwalıq berdi. ³⁴ Men adamnıń gúwalıǵına mıtáj bolmasam da, bulardı sizlerdiń qutqarılıwıńız ushın aytıp atırman. ³⁵ Yaqıya – janıp, nur shashıp turǵan shıra edi. Sizler onıń nurında az waqıt quwanıwdı qáledińler.

³⁶ Biraq Mende Yaqıyanikinen ullıraq gúwalıq bar. Sebebi Ákemniń Maǵan orınlawım ushın tapsırǵan isleri, usı ilep atırǵan islerimniń ózi Meni Ákemniń jibergeni haqqında gúwalıq berip atır. ³⁷ Meni jibergen Ákemniń Ózi Men tuwralı gúwalıq berip tur. Sizler hesh qashan Onıń dawısın da esitpegensizler, júzin de kórmegensizler. ³⁸ Onıń sózleri de sizlerde jaylaspaydı, óytkeni sizler Onıń Jibergenine isenbey atırsızlar. ³⁹ Sizler Muxaddes Jazıwları izertleysizler, sebebi olar arqalı máńgilik ómirge iye bolamız, dep oylaysızlar. Al olar Men tuwralı gúwalıq beredi. ⁴⁰ Biraq sizler máńgilik ómirge iye bolıw ushın, Maǵan keliwdi qálemeysizler.

⁴¹ Men adamlardan maqtaw qabil qılmayman. ⁴² Biraq sizlerdi bilemen, júreǵińızde Qudayǵa degen súyispen-shilik joq. ⁴³ Men Ákemniń atınan kelsem de, Meni qabil etpey atırsızlar. Eger basqa birew óz atı menen kelse, onı qabil etesizler. ⁴⁴ Sizler bir-birińizden maqtaw esitiwdi jaqsı kóresizler, biraq jalǵız Qudaydıń maqtawına erisiwge umtılmaysızlar. Olay bolsa, Maǵan qalay isene alırsızlar?

⁴⁵ Meni Ákemniń aldında sizlerdi ayıplaydı, dep oylamańlar. Sizlerdi ayıplawshı ózlerińiz úmit etetuǵın Muwsa boladı. ⁴⁶ Muwsaǵa isengeninizde, Maǵan da isener edińler. Óytkeni ol Men tuwralı jazǵan edi. ⁴⁷ Biraq Muwsanıń Jazıwlarına isenbeseńler, Meniń sózlerime qalay isenesizler?

Iysanıń bes miń adamdı toyǵızıwı

(*Mat 14:13-21; Mrk 6:30-44;*

Luk 9:10-17)

6 ¹ Bunnan soń, Iysa Galila, yaǵnıy Tiberiya kóliniń arǵı jaǵasına ótti.

² Onıń awırıwlarǵa shıpa beriw arqalı islegen káramathı belgilerin kórgenlikten, kóp xalıq izine erdi. ³ Iysa tawǵa shıǵıp, shákirtleri menen birge sol jerde otırdı. ⁴ Yahudiylardıń Qutqarıw bayramı jaqımlap qalǵan edi.

⁵ Iysa basın kóterip, Ózine qaray kóp xalıqtıń kiyatırǵanın kórip, Filipten: – Bul adamlardı awqatlandırıw ushın nandı qayaqtan satıp alamız? – dep soradı.

⁶ Iysa bul gápti onı sınaw ushın aytı. Sebebi Ol ne isleyjaq ekenin Ózi bi letuǵın edi.

⁷ Filip Oǵan:

– Olardıń hár birine az-maz bersek te, eki júz dinarlıq^a nan jetpeydi, – dep juwap berdi.

⁸ Shákirtlerinen biri, Shimon Petrdiń tuwısqanı Andrey Iysaǵa:

⁹ – Bul jerde bir balada bes arpa nanı menen eki balıq bar. Biraq usınshama adam ushın bular ne boladı? – dedi.

¹⁰ Iysa:

– Xalıqtı jerge otırǵızılǵar, – dedi.

Ol jerde shóp kóp bolǵanlıqtan, bes mıńǵa shamalas er adam jerge jambasladı. ¹¹ Sonda Iysa nanlardı alıp, Qudayǵa shúkirklik etti de, otırǵanlarǵa úlestirip berdi*. Sol sıyaqlı, olarǵa balıqlardı da qálegeninshe bólip berdi.

¹² Hámme jep toyǵanda, Iysa shákirtlerine:

– Awısqan bóleklerin jıynap alıńlar, hesh nárese zaya bolmasın, – dedi.

¹³ Solay etip, shákirtler adamlar jegen bes arpa nanınan awısqan bóleklerdi jıynap, úlken on eki sebet toltırdı.

¹⁴ Xalıq Iysa islegen káramatlı belgini kórip:

– Haqıyqattan da, Bul dúnyaǵa keletuǵın payǵambar eken, – desti.

¹⁵ Iysa olardıń kelip, Ózin patsha qılıw ushın zorlıq penen uslayjaq ekenin bilgende, jáne jalǵız Ózi tawǵa shıǵıp ketti.

Iysanıń suwdıń ústi menen júriwi

(*Mat 14:22-33; Mrk 6:45-52*)

¹⁶ Kesh bolǵanda, Iysanıń shákirtleri kólge bardı. ¹⁷ Olar bir qayıqqa minip, kólardıń arǵı jaǵasındaǵı Kaparnahumǵa qaray jol aldı. Qarańǵı tússe de, Iysa ele olardıń qasına kelme gen edi. ¹⁸ Kúshli samal esip, kól tolqınлана başladı. ¹⁹ Shákirtler besaltı shaqırımday júzgennen soń, kólardıń ústi menen júrip, qayıqqa jaqınlasıp kiyatırǵan Iysanı kórip, qorqıp qalıstı. ²⁰ Biraq Iysa olarǵa:

– Bul – Men, qorqpańlar! – dedi.

²¹ Sonda olar Iysanı qayıqqa mindirmekshi boldı. Qayıq sol waqıtta-aq olar baratırǵan jaǵaǵa kelip toqtadı.

²² Erteńine kólardıń arǵı jaǵasında qalǵan xalıq ol jerde tek bir qayıq bolǵanın, Iysanıń Ózi shákirtleri menen birge bul qayıqqa minbegenin, al tek shákirtleriniń ózleri ketkenin bildi. ²³ Sonda Iyemiz shúkirklik etip bergennandı xalıq jegen jerdiń jaqınına Tiberiyadan bir neshe qayıqlar keldi. ²⁴ Iysanıń da, shákirtleriniń de ol jerde joq ekenin kórgen xalıq qayıqlarǵa mindi hám Iysanı izlep, Kaparnahumǵa ketti.

Iysa – ómir nanı

²⁵ Olar Iysanı kólardıń arǵı jaǵasınan tawıp, Onnan:

^a **6:7 Eki júz dinarlıq** – bir dinar jumısshınıń bir kúnlik is haqısı.

– Ustaz, Sen bul jerge qashan keldiñ? – dep soradı.

²⁶ Iysa olarğa juwap berip:

– Sizlerge shıñın, haqıyqatın aytaman: sizler Meni káramatlı belgiler kórgeniñiz ushın emes, al nan jep toyğaniñız ushın izlep atırsızlar. ²⁷ Sizler ótkinshi azıq ushın emes, al máñgilik ómirge jeteleytuğın azıq ushın miynet etiñler. Onı sizlerge Adam Ulı beredi. Óytkeni Quday Áke Oğan Óz mórın basıp, biylik berdi, – dedi.

²⁸ Olar Iysadan:

– Qudayğa unaytuğın islerdi islewimiz ushın ne qılıwımız kerek? – dep soradı.

²⁹ – Qudayğa unaytuğın is – Onıñ Jibergenine iseniw, – dep juwap berdi Iysa.

³⁰ Olar Iysağa:

– Bizler kórip, Sağan iseniwimiz ushın, qanday káramatlı belgi kórsetejaqsañ? Ne isleyjaqsañ? ³¹ «Jew ushın olarğa aspannan nan berdi»^a, – dep jazılğanınday, ata-babalarımız shólde manna^b jegen, – dedi.

³² Iysa olarğa:

– Sizlerge shıñın, haqıyqatın aytaman: sizlerge aspannan nan bergen Muwsa emes, al aspannan haqıyqıy nandı sizlerge berip turğan – Meniñ Ákem. ³³ Sebebi Qudaydıñ nanı aspannan kelip, dúnyağa ómir beredi, – dedi.

³⁴ Xalıq Iysağa:

– Mırza, bizlerge bunday nandı hámme waqıt berip tur, – dedi.

³⁵ Iysa olarğa bilay dedi:

– Men – ómir nanıman. Mağan kelgen adam hesh qashan ash bolmaydı

hám Mağan isengen adam hesh qashan shóllemeydi. ³⁶ Biraq Men sizlerge: «Meni kórdiñler, sonda da Mağan ele isenbey atırsızlar», – dedim. ³⁷ Ákemniñ Mağan bergeneriniñ hámmesi Mağan keledi. Mağan kelgenlerdi hesh qashan quwıp shıǵarmayman. ³⁸ Óytkeni Men Óz erkimdi emes, al Meni Jibergenniñ erkin orınlaw ushın aspannan keldim. ³⁹ Onıñ Mağan bergeneriniñ hesh birin joytpawım, al aqırǵı kúnde hámmesini tiriltiwim – bul Meni Jibergenniñ erki. ⁴⁰ Ákemniñ erki – Onıñ Ulın kórip, Oğan isengen hár bir adamnıñ máñgilik ómirge iye bolıwı. Men onı aqırǵı kúni tiriltemen.

⁴¹ Sonda: «Men aspannan kelgen nanman», – degeni ushın, yahudiylar Iysağa narazılıq bildire basladı.

⁴² – Bul – Yusuptıñ ulı Iysa emes pe? Bizler Onıñ ata-anasın tanıymız-ǵo. Endi qalay Ol: «Aspannan keldim», – dep aytıp otır? – desti olar.

⁴³ Iysa olarğa bilay dep juwap berdi: – Óz ara narazı bolmañlar. ⁴⁴ Eger Meni Jibergen Ákem alıp kelmese, hesh kim Mağan kele almaydı, al Mağan kelgendi aqırǵı kúni tiriltemen.

⁴⁵ Payǵambarlardıñ Jazıwlarında: «Hámmesi Qudaydan tálim aladı»^c, – dep jazılğan. Ákemnen esitip, Onnan úyrengen hár bir adam Mağan keledi. ⁴⁶ Qudaydan Kelgennen basqa hesh kim Ákeni kórgen emes, Ákeni tek ǵana Ol kórgen. ⁴⁷ Sizlerge shıñın, haqıyqatın aytaman: isengen adam máñgilik ómirge iye. ⁴⁸ Men – ómir

^a **6:31** Shıǵ 16:4-5; Zab 77:24.

^b **6:31** *Manna* – Izrail xalqı Mısırdan shıǵıp shólde júrgende, Quday aspannan bergem azıq.

^c **6:45** Iysh 54:13.

nanıman. ⁴⁹ Ata-babalarınız shólde manna jese de, ólip ketti. ⁵⁰ Bul jerde aspannan kelgen bir nan bar, onı jegen adam ólmeydi. ⁵¹ Men – aspannan kelgen tiri nanman. Eger kim de kim bul nandı jese, máñgi jasadı. Dúnyaǵa ómir beriw ushın, Men beretuǵın bul nan – Óz denem.

⁵² Sonda yahudiyler:

– Ol qalay bizlerge Óz denesin jewge bere aladı? – dep óz ara tartısa basladı.

⁵³ Iysa olarǵa bilay dedi:

– Sizlerge shınnı, haqıyqatın ayta-man: Adam Ulınıń denesin jep, qanın ishpesenler, sizlerde ómir bolmaydı.

⁵⁴ Meniń denemdi jep, qanımdı ishken adamda máñgilik ómir bar hám Men onı aqırǵı kúni tiriltemen. ⁵⁵ Sebebi Meniń denem – haqıyqıy azıq, qanı – haqıyqıy ishimlik. ⁵⁶ Denemdi jep, qanımdı ishken adam Mende jasadı, Men onda jasadıman. ⁵⁷ Meni tiri Ákem jibergendey hám Meniń Ákem arqalı jasadı atırǵanımday, Meniń denemdi jegen adam da Men arqalı jasadı. ⁵⁸ Aspannan túsken nan, mine – usı. Bul nan ata-babalarınız jegen mannaǵa uqsamaydı. Olar ólip ketti, al bul nandı jegen adam máñgi jasadı.

⁵⁹ Iysa bul sózlerdi Kaparnahumdaǵı májilixsanada tálim bergende ayttı.

Máñgilik ómir sózleri

⁶⁰ Shákirtleriniń kóbisi bunı esitip:

– Qanday qıyın sózler! Bunı kim qabilay aladı? – dedi.

⁶¹ Shákirtleriniń buǵan narazı bolǵannı bilip, Iysa bilay dedi:

– Bul sózler iseniwińizge tosqınlıq qılıp atır ma? ⁶² Eger Adam Ulınıń burın bolǵan jerine kóterilgenin kórseńiz she? ⁶³ Ruwx ómir beredi, al

dene payda keltirmeydi. Sizlerge aytqan sózlerim ruwx hám ómir. ⁶⁴ Biraq arańızda isenbeytuǵınlar bar.

Óytkeni Iysa kimlerdiń isenbeytuǵının hám kimniń Ózine satqınlıq isleytuǵının burınnan-aq biletuǵın edi.

⁶⁵ Iysa jáne:

– «Ákem jol qoymasa, hesh kim Maǵan kele almaydı», – dep sol sebepli aytqan edim, – dedi.

⁶⁶ Sol waqıttan baslap, Iysanıń shákirtleriniń kóbisi ketip qalıp, endi Onıń menen júrmeytuǵın boldı.

⁶⁷ Sonda Iysa on eki shákirtinen:

– Sizler de ketpekshimisiz? – dep soradı.

⁶⁸ Shimon Petr juwap berip:

– İyem, bizler kimge baramız? Sende máñgilik ómir sózleri bar. ⁶⁹ Bizler Seniń Qudaydıń Muxaddesi* ekenińe isenemiz hám bunı bilemiz, – dedi.

⁷⁰ Iysa olarǵa:

– Sizlerdi, on ekini tańlap alǵan Ózim emes pe? Biraq arańızdaǵı birińiz – shaytan, – dedi.

⁷¹ Ol Shimon ulı Yahuda Isqariot haqqında aytqan edi. Sebebi Yahuda on ekiniń biri bolsa da, keyin Iysaǵa satqınlıq isledi.

Iysa hám Onıń inileri

7 ¹ Sońnan Iysa Galila boylap júrdi, óytkeni yahudiy basshıları Onı óltirmekshi bolǵanlıqtan, Ol Yahudiyada júriwdi qálemedi. ² Yahudiylerdiń Qos bayramı jaqınlap qalǵan edi. ³ Sonda Iysanıń inileri Oǵan:

– Bul jerden ketip, Yahudiyaǵa bar. Seniń islep atırǵan islerińdi shákirtleriń de kórsin. ⁴ Sebebi ózin ashıq tanıpaqshı bolǵan adam jasırın is islemeydi. Eger Sen usınday isler islep atırǵan bolsań, Ózińdi dúnyaǵa kórset, – dedi.

⁵ Óytkeni Oǵan, hátte, inileri de isenbeytuǵın edi.

⁶ Iysa olarǵa:

– Men ushın ılayıqlı waqıt ele kelmedi. Al sizler ushın hár qanday waqıt qolaylı. ⁷ Dúnya sizlerdi jek kóre almaydı, biraq Meni jek kóredi. Sebebi Men onıń isleriniń jaman ekenligi haqqında gúwalıq berip júrmen. ⁸ Sizler bayramǵa barıńlar. Men házirshe bul bayramǵa barmayman, óytkeni Meniń waqtım ele tolmadı, – dedi.

⁹ Iysa olarǵa usıladı aytıp, Galilada qaldı.

Iysa Erusalimdegi bayramda

¹⁰ Biraq inileri bayramǵa ketkenen soń, Iysanıń Ózi de bardı. Ashıq túrde emes, al jasırın bardı. ¹¹ Yahudiy basshıları Iysanı bayramda izlep: «Ol qayaqta?» – dep soradı.

¹² Xalıq arasında Ol haqqında kóp sıbırılı sózler boldı. Birewler: «Ol jaqsı Adam», – dese, basqalar: «Yaq, Ol xalıqtı joldan azǵırıp atır», – dedi.

¹³ Biraq yahudiy basshılarının qorqqanlıqtan, hesh kim Ol haqqında ashıq sóyley almaytuǵın edi.

¹⁴ Bayramnıń yarımı ótkende Iysa Ibadatxanaǵa kirip, tálim bere basladı. ¹⁵ Yahudiy basshıları:

– Bul Adam hesh oqmaǵan bolsa da, usınshama bilimdi qayaqtan alǵan? – dep tań qalısti.

¹⁶ Iysa olarǵa juwap berip bilay dedi: – Meniń tálimatım Ózimdeki emes, al Meni Jibergendiki. ¹⁷ Kim de kim Qudaydıń erkin orınlaǵısı kelse, bul tálimattıń Qudaydan ba yamasa Men Ózligimnen aytıp atırman ba, bilip aladı. ¹⁸ Óz atınan sóylewshi ózine

ullılıq izleydi, al Ózin Jibergenniń ullılıǵın izlewshi – haqıyqatshıl, On da jalǵan joq. ¹⁹ Muwsa sizlerge Muxaddes Nızamdı bermedi me? Biraq hesh birińiz de Muxaddes Nızamdı orınlamaysızlar. Meni ne ushın óltirmekshisizler?

²⁰ Xalıq:

– Seni jin urǵan ba? Kim Seni óltirmekshi? – dedi.

²¹ Iysa sózin dawam etip, olarǵa bılay dedi:

– Men bir is isledim, hámmeńiz buǵan hayran qalıp atırsızlar. ²² Muwsa sizlerge súnnetti buyırǵanlıqtan, sizler Shabbat kúnde de balanı súnnet etesizler. Biraq haqıyqatında, súnnet Muwsadan emes, al onnan da aldınǵı ata-babalarınıńızdan qalǵan^a. ²³ Muwsanıń Nızamı buzılmasın dep, bala Shabbat kúni bolsa da súnnet qılınadı eken, nege sizler Maǵan Shabbat kúni bir adamǵa tolıq shıpa berdiń, dep ashıwlanasızlar? ²⁴ Sırtqı kóriniske qarap húkim etpeńler, al ádillik penen húkim shıǵarıńlar.

Iysa – Masiyx pa?

²⁵ Sonda ayırım erusalimliler:

– Óltirmekshi bolıp atırǵanı usı Adam emes pe? ²⁶ Mine, Ol ashıq sóylep tur, al olar Oǵan hesh náirse dep atırǵan joq. Múmkin, basshılar Onıń Masiyx ekenin haqıyqattan da tán alǵan shıǵar? ²⁷ Biraq bizler bul Adamnıń qayaqtan kelgenin bilemiz. Al Masiyx kelgende, Onıń qayaqtan kelgenin hesh kim bilmeydi, – desti.

²⁸ Sol waqıtta Ibadatxanada tálim berip turǵan Iysa bálent dawıs penen bilay dedi:

a 7:22 Jar 17:9-14.

– Sizler Meni hám Meniń qayaqtan ekenimdi bilesizler. Men Óz-Ózimen kelgenim joq. Meni Jibergen Haq, sizler Onı bilmeyizler. ²⁹ Biraq Men Onı bilemen, sebebi Men Onnan keldim, Meni Ol jiberdi.

³⁰ Sonda olar Iysanı uslawǵa tırıstı, biraq hesh kim Oǵan qol tiygizbedi. Óytkeni Onıń waqtı ele kelmegen edi. ³¹ Al xalıq arasında kóp adamlar Oǵan isenip:

– Masiyx kelgende, bul Adamnan da kóbirek káramatlı belgiler isler me eken? – dedi.

³² Pariseyler Iysa haqqında xalıq arasındaqı bul sózlerdi esitti. Sonlıqtan olar hám bas ruwxaniyeler Iysanı uslaw ushın saqshılardı jiberdi.

³³ Iysa bilay dedi:

– Men sizler menen birge az waqt bolaman, sońınan Meni Jibergenge qaytıp baraman. ³⁴ Meni izleysizler, biraq tappaysızlar. Men bolatuǵın jerge sizler kele almaysızlar.

³⁵ Sonda yahudiy basshıları óz ara:

– Bul Adam bizler taba almaytuǵındaq qayaqqa barmaqshı? Ol grekler arasına tarqalıp ketken yahudiylerge barıp, greklerge tálim bermekshi me? ³⁶ «Meni izleysizler, biraq tappaysızlar. Men bolatuǵın jerge sizler kele almaysızlar», – degen sózler neni ańlatadı eken? – desti.

Tiri suw

³⁷ Bayramnıń sońǵı, ullı kúnde Iysa ornınan turıp, bálent dawıs penen bilay dedi:

– Kim de kim shóllese, Maǵan kelip ishsin. ³⁸ Muxaddes Jazıwda aytılgandaq, Maǵan isengen adamnıń ishinen tiri suw dárya bolıp aǵadı.

³⁹ Iysa bunday dep, Ózine isenetuǵınlar alatuǵın Muxaddes Ruwx haqqında aytqan edi. Sebebi Ol ele ullılıqqa erispegenlikten, olarǵa Muxaddes Ruwx ele berilmegen edi.

⁴⁰ Xalıq arasınan ayırımlar bul sózlerdi esitip:

– Bul – haqıyqattan da Payǵambar, – dedi.

⁴¹ Basqaları: «Bul – Masiyx», – dedi.

Al geybirewleri: «Yaq, Masiyx Galiladan keletuǵın ba edi? ⁴² Muxaddes Jazıwda Masiyx Dawıttıń urpaǵınan bolıp, Dawıttıń ana jurtı Beytlehem awılınan keletuǵını^a jazılǵan emes pe?» – dedi.

⁴³ Solay etip, Iysa sebepli xalıq arasında bóliniw payda boldı. ⁴⁴ Olardıń geybirewleri Onı uslamaqshı boldı, biraq hesh kim Oǵan qol tiygizbedi.

Yahudiy basshılarının Iysaǵa isenbewi

⁴⁵ Saqshılar qaytıp kelgende, bas ruwxaniyeler menen pariseyler olardan: – Nege Onı alıp kelmedińler? – dep soradı.

⁴⁶ Saqshılar juwap berip:

– Hesh kim hesh qashan bul Adam sıyaqlı sóylegen emes, – dedi.

⁴⁷ Pariseyler olarǵa:

– Sizler de aldandıńız ba? ⁴⁸ Basshılardan yamasa pariseylerden Oǵan isengen adam boldı ma, sirá? ⁴⁹ Biraq, Muxaddes Nızamdı bilmeytuǵın bul xalıq nálet etilgen, – dedi.

⁵⁰ Olardıń biri, burın Iysaǵa kelgen Nikodim atlı adam olarǵa:

⁵¹ – Nızamımız boyınsha, dáslep adamdı tıńlamay turıp, onıń ne islegenin bilmesten, húkim etiwge bola ma? – dedi.

a 7:42 2Pat 7:12; Mix 5:2.

⁵² Oğan:

– Sen de Galiladansañ ba? Muxaddes Jazıwıdı jaqsılap oqı, sonda Galiladan payğambar shıqpaytuǵının bileseñ, – dedi olar.

⁵³ Soñınan hámmesi úylerine tarqastı.

Buzıqshılıqta uslangan hayal

8 ¹ Al Iysa Záytún tawına ketti. ² Tañ atqanda, Ol jáne Ibadatxanaǵa qayıp bardı. Pútkil xalıq Onıń qasına keldi hám Iysa otırıp, olarǵa tálim bere basladı. ³ Sonda diniy muǵallimler menen pariseyler Iysanıń aldına buzıqshılıq islep atırǵanda uslangan bir hayaldı alıp keldi. Hayaldı ortaq turǵızıp:

⁴ – Ustaz! Bul hayal buzıqshılıq islep atırǵanda uslandı. ⁵ Muwsa Nızamda bizlerge bunday hayallardı tas boran qılıwdı buyırǵan^a. Sen ne deyseñ? – dedi.

⁶ Olar bul sózlerdi Iysanı sınap, Onı ayıplaytuǵın bir siltaw tabıw ushın ayttı.

Biraq Iysa eńkeyip, barmaǵı menen jerge jazıp otıra berdi. ⁷ Olar sorawların dawam ete bergennen soñ, Iysa túrgelip:

– Arañızda kim gúnasız bolsa, sol birinshi bolıp hayalǵa tas atsın, – dedi.

⁸ Soñınan jáne eńkeyip, jerge jaza berdi.

⁹ Olar bul sózlerdi esitkende*, jası úlkenlerinen baslap, birim-birim ke te basladı. Aqırında jalǵız Iysa menen ortada turǵan hayal qaldı. ¹⁰ Iysa ornınan turıp, hayalǵa:

– Hayal! Olar qayaqta? Hesh kim seni húkim etpedi me? – dedi.

¹¹ – Hesh kim, Mırza! – dep juwap berdi hayal.

Iysa oğan:

– Men de seni húkim etpeymen, bar, bunnan bılay gúna isleme, – dedi.

Iysa – dúnyanıń nuri

¹² Iysa jáne xalıqqa bılay dedi:

– Men – dúnyanıń nurıman. Kim de kim Maǵan erse, qarańǵılıqta júrmeydi, al ómir nurına iye boladı.

¹³ Sonda pariseyler Iysaǵa:

– Sen Óziń haqqında Óziń gúwalıq berip atırsañ. Seniń gúwalıǵıń haqıyqat emes, – dedi.

¹⁴ Iysa olarǵa juwap berip bılay dedi:

– Men Ózim haqqında Ózim gúwalıq bersem de, gúwalıǵım haqıyqat. Óytkeni Men qayaqta kelgenimdi hám qayaqqa ketetuǵınımdı bilemen. Al sizler Meniń qayaqta kelgenimdi hám qayaqqa ketetuǵınımdı bilmeysizler. ¹⁵ Sizler adamnıń oy-pikiri menen húkim etesizler, al Men hesh kimdi húkim etpeymen. ¹⁶ Eger Men húkim etsem de, Meniń húkimim ádil. Sebebi Men jalǵız emespen. Men hám Meni Jibergen Ákem ekewimiz birge húkim etemiz. ¹⁷ Sizlerdiń Muxaddes Nızamınıńda eki adamnıń gúwalıǵınıń haqıyqat ekeni^b jazılǵan-ǵo. ¹⁸ Men Ózim haqqında Ózim gúwalıq bere men hám Meni jibergen Ákem de Men tuwralı gúwalıq beredi.

¹⁹ Sonda olar Iysadan:

– Seniń Ákeñ qayaqta? – dep soradı.

Iysa olarǵa:

– Sizler Meni de, Meniń Ákemdi de bilmeysizler. Eger Meni bilgenińizde, Ákemdi de biler ediñler, – dedi.

^a **8:5** Leb 20:10; Nzm 22:22-24.

^b **8:17** Nzm 17:6; 19:15.

²⁰ İsa bul sözlerdi İbadatxanada tálím berip atırıp, sadaqa qutısının qasında ayttı. Biraq hesh kim Onı uslamadı, óytkeni Onın waqtı ele kel-megen edi.

²¹ İsa olarğa jáne:

– Men ketip baratırman. Sizler Meni izleysizler. Biraq óz gúnalarınız benen ólesizler. Men baratuğın jerge sizler kele almaysızlar, – dedi.

²² Sonda yahudiy bashlıları óz ara:

– Ol Ózin Ózi óltirejaq pa eken? Nege: «Meniñ baratuğın jerime sizler kele almaysızlar», – dep atır? – desti.

²³ İsa olarğa bilay dedi:

– Sizler tómennensiz, Men joqarıdanman. Sizler bul dúnyadansız, al Men bul dúnyadan emespen. ²⁴ Sonlıqtan Men: «Sizler óz gúnalarınız benen ólesizler», – degen edim. Eger Meniñ Sol ekenime isenbeseñler, óz gúnalarınız benen ólesizler.

²⁵ Sonda olar İysadan:

– Sen kimsen? – dep soradı.

İsa olarğa:

– Bastan-aq sizlerge kim tuwralı aytqan bolsam, anıq Solman. ²⁶ Sizler tuwralı aytatuğın hám sizlerdi húkim etetuğın kóp nárselerim bar. Meni Jibergen haqıyqat hám Men Onnan ne esitsem, dúnyağa sonı sóyley-men, – dedi.

²⁷ Olar İysanın Áke haqqında aytıp turğanın túsınbedi. ²⁸ Solay etip, İsa bilay dedi:

– Adam Uln joqarı kótergeniñizde, Meniñ Sol ekenimdi hám Ózligimnen hesh náse islemegenimdi, al Ákemniñ Mağan úyretkenlerin aytqanımdı bilip alasızlar. ²⁹ Meni Jibergen Meniñ menen birge, Ol Meni jalğız qaldırma-dı. Óytkeni Men hámme waqt Oğan unaytuğın islerdi isleymen.

³⁰ İsa bul sözlerdi aytqanda, Oğan kóp adamlar isendi.

Haqıyqat azat qıladı

³¹ Sol waqıtta İsa Ózine isengen yahudiylerge:

– Eger Meniñ sözlerim boyınsha jasasañlar, haqıyqıy shákirtlerim bolasızlar. ³² Sizler haqıyqattı bilip alasızlar, haqıyqat sizlerdi azat qıladı, – dedi.

³³ – Bizler – İbrayımniñ urpağımız. Hesh qashan hesh kimge qul bolmağanbız. Nege: «Azat bolasızlar», – dep atırsañ? – dedi olar.

³⁴ İsa olarğa juwap berip bilay dedi:

– Sizlerge shının, haqıyqatın aytaman: gúna isleytuğın hár bir adam – gúnaniñ qulı. ³⁵ Qul úyde máñgi qalmaydı, ul máñgi qaladı. ³⁶ Sonlıqtan eger Ul sizlerdi azat qılsa, haqıyqattan azat bolasızlar. ³⁷ Sizlerdiñ İbrayımniñ urpağı ekeniñizdi bilemen. Biraq Meni óltiriwdi qáleysizler, sebebi Meniñ sózim kewliñizden orın almaydı. ³⁸ Men Ákemnen kórgenimdi aytaman. Al sizler ákeñizden esitkeñizdi isleysizler.

³⁹ Olar İysağa juwap berip:

– Bizlerdiñ babamız İbrayım-ğó, – dedi.

İsa olarğa:

– Eger sizler İbrayımniñ urpaqları bolğanıñızda, İbrayımniñ islerin isler ediñler. ⁴⁰ Biraq endi Meni, Qudaydan esitken haqıyqattı sizlerge aytqan Adamdı óltirejaqsızlar. İbrayım bunday isti islemedi. ⁴¹ Sizler óz ákeñizdiñ islerin qılıp atırısızlar, – dedi.

– Bizlerdiñ jalğız Ákemiz bar, Ol – Quday. Bizler nekesiz tuwılğan joqpız, – dep juwap berdi olar.

⁴² İsa olarğa bilay dedi:

– Eger Quday sizlerdiñ Ákeñiz bolğan-da, Meni súyer ediñler. Óytkeni Men Qudaydan keldim hám usı jerdemen. Men Ózligimnen kelgenim joq, Meni Ol jiberdi. ⁴³ Nege aytqanlarıma túsın-beysizler? Sebebi Meniñ sózimdi tıñlay almaysızlar. ⁴⁴ Sizler óz ákeñiz shaytan-nansız, sizler onıñ tileklerin orınlawdı qáleysizler. Ol bastan-aq adam óltiriw-shi edi. Ol haqıyqat tárepinde turmağan, óytkeni onda haqıyqatlıq joq. Ol ótirik sóylegen waqıtta óz tábiyatına tán sóyleydi. Sebebi ol ótirikshi hám ótiriktiñ ákesi. ⁴⁵ Biraq Men haqıyqattı aytıp turğanlıqtan, Mağan isenbey atırsızlar. ⁴⁶ Qaysı biriñiz Meni gúnalı dep, ayıplay alasız? Eger haqıyqattı aytıp turğan bolsam, nege Mağan isenbey atırsızlar? ⁴⁷ Kim Qudaydan bolsa, Qudaydıñ sózlerin tıñlaydı. Al sizler Qudaydan bolmağanlıqtan tıñlamay atırsızlar.

Iysa hám Ibrayım

⁴⁸ Yahudiyler Iysağa juwap berip:
– Sen samariyalısañ hám Seni jin urğan, dep aytqanımız durıs emes pe? – dedi.

⁴⁹ Iysa juwap berip bilay dedi:
– Meni jin urğan joq. Biraq Men Ákemdi húrmet qılamam, al sizler Meni masqaralap atırsızlar. ⁵⁰ Men Ózime ullılıq izlemeymen. Ullılığım-dı izlewshi hám húkim etiwshi Birew bar. ⁵¹ Sizlerge shıñın, haqıyqatın aytaman: kim de kim sózlerimdi orınlasa, ol hesh qashan ólim kórmeydi.

⁵² Yahudiyler Iysağa:
– Seni jin urğanın endi bildik. Ibrayım hám payğambarlar ólip ket-ti. Al Sen: «Kim de kim Meniñ sózle-rimdi orınlasa, ol hesh qashan ólim kórmeydi», – dep atırsañ. ⁵³ Sen bizlerdiñ babamız Ibrayımnan ullımısıñ?

Ol da, payğambarlar da ólip ketken. Sen Óziñdi kim dep sanaysañ? – dedi.

⁵⁴ Iysa juwap berip bilay dedi:

– Eger Men Ózimdi Ózim ullılasam, Meniñ ullılığım push boladı. Meni ullılaytuğın, sizler «Qudayımız» dep ataytuğın Meniñ Ákem. ⁵⁵ Sizler Onı bilmeysizler, al Men Onı bilemen. Eger Onı bilmeymen, desem, sizler sıyaqlı ótirikshi bolaman. Biraq Men Onı bilemen hám Onıñ sózin orınlayman. ⁵⁶ Babañız Ibrayım Meniñ keletuğın kúnimdi kóretuğımına quwandı hám kórip shadlandı.

⁵⁷ Yahudiyler Iysağa:

– Sen ele eliw jasqa da tolğanıñ joq-ğo. Sen Ibrayımdı kórdiñ be? – dedi.

⁵⁸ Iysa olarğa:

– Sizlerge shıñın, haqıyqatın aytaman: Ibrayım tuwılmastan burın Men bar edim, – dedi.

⁵⁹ Sonda olar Iysağa ılaqtırıw ushın tas aldı. Biraq Iysa olardan jasırınıp, Ibadatxanadan shıǵıp ketti*.

Iysanıñ ishten soqır bolıp tuwılğan adamğa shıpa beriw

9 ¹ Iysa ótip baratırǵanda, ishten soqır bolıp tuwılğan bir adamdı kór-di. ² Shákirtleri Iysadan:

– Ustaz! Bul adamnıñ soqır bolıp tuwılıwı kimniñ gúnası sebepli boldı, óziniñ be yamasa ata-anasınıñ ba? – dep soradı.

³ Iysa bilay dep juwap berdi:

– Buğan adamnıñ óziniñ de, ata-anasınıñ da gúnası sebep bolğan joq. Qudaydıñ isleri onıñ ómirinde kórin-wi ushın, ol soqır bolıp tuwıldı. ⁴ Ele kúndiz eken, Meni Jibergenniñ isle-rin islewimiz kerek. Tún keledi, sonda hesh kim isley almaydı. ⁵ Men dúnyada ekenmen, dúnyanıñ nurıman.

⁶ Iysa bul sózlerdi aytıp bolıp, jerge túkirdi de, tükirikten ılay islep, onı soqırđn kózlerine jaqtı ⁷ hám oğan:
– Barıp, Siloam hâwizinde juwın, – dedi.

Siloam – «Jiberilgen» degen mâ-nisti bildiredi. Ol barıp juwındı hám kózleri kóretuđın bolıp, qaytıp keldi.

⁸ Sonda qońsıları hám burın onıń tilenshilik etip otırđanın kórgenler:
– Bul – tilenshilik etip otiratuğın sol adam emes pe? – dedi.

⁹ Birewleri: «Awa, sol», dese, basqaları: «Yaq, ol tek soğan uqsaydı», dedi. Al onıń ózi: «Men sol adamman», dedi.

¹⁰ – Olay bolsa, kózleriń qalay ashıldı? – dep soradı olar.

¹¹ Ol juwap berip:

– Iysa degen Adam ılay islep, kózlerime jaqtı hám mağan: «Siloam hâwizine barıp, juwın», – dedi. Sonda men barıp, juwındım hám kózlerim kóretuđın boldı, – dedi.

¹² Olar:

– Ol qayaqta? – dep soradı.
– Bilmeymen, – dedi ol.

¹³ Adamlar burın soqır bolđan adamdı pariseylerdiń aldına alıp bardı. ¹⁴ Iysanıń ılay islep, soqırđn kózin ashqan kún Shabbat kúni edi. ¹⁵ Sonda pariseyler de onnan kózleriniń qalay kóretuđın bolđanın soradı. Sol adam olarğa:

– Iysa meniń kózlerime ılay jaqtı. Men juwındım hám endi kóretuđın boldım, – dedi.

¹⁶ Sonda geybir pariseyler:

– Bul Adam Qudaydan emes. Óytkeni Shabbat kúni jumıs islep atır, – dedi.

Biraq basqaları:

– Gúnakar adam bunday káramatlı belgilerdi qalay isley aladı? – dedi.

Solay etip, olardıń arasında bóliniw payda boldı.

¹⁷ Olar jáne burın soqır bolđan sol adamnan:

– Kózlerińdi ashqan sol Adam haqında sen ne aytasań? – dep soradı.
– Ol payđambar, – dedi ol.

¹⁸ Biraq yahudiy basshıları kózleri ashılđan adamnıń ata-anasın shaqırt-pağansha, onıń burın soqır bolđanı-na hám endi kózleriniń kóretuđımına isenbedi. ¹⁹ Olar onıń ata-anasınan:
– Ishten soqır bolıp tuwıldı, dep aytqan ulıńız usı ma? Endi ol qalay kóretuđın boldı? – dep soradı.

²⁰ Onıń ata-anası juwap berip:

– Onıń bizlerdiń ulımız ekenin hám soqır bolıp tuwılđanın bilemiz. ²¹ Biraq, endi qalay onıń kóretuđın bolđanın hám onıń kózlerin kimniń ashqanın bilmeymiz. Ózinen sorań, ol erjetken, ózi ushın ózi sóylesin, – dedi.

²² Soqır adamnıń ata-anası yahudiy basshılarınan qorqqanlıqtan usılay dedi. Sebebi yahudiy basshıları: «Kim Iysanıń Masiyx ekenin tán alsa, ol májilixanadan quwılsın», – dep til biriktirgen edi. ²³ Sonlıqtan onıń ata-anası: «Ol erjetken, ózinen sorań», – degen edi.

²⁴ Solay etip, pariseyler soqır bolđan adamdı ekinshi márte shaqırıp, oğan:
– Haqıyqatın aytıp, Qudaydı maqta! Bizler bul Adamnıń gúnakar ekenin bilemiz, – dedi.

²⁵ – Ol gúnakar ma, gúnakar emes pe, bilmeymen. Men tek bir nárseni bilemen: soqır edim, endi kóretuđın boldım, – dep juwap berdi ol.

²⁶ Olar jáne onnan:

– Ol sağan ne isledi? Kózlerińdi qalay ashtı? – dep soradı.

²⁷ – Men sizlerge jańa ğana ayttım-đo, biraq sizler tıńlamadıńlar. Jáne ne esitpekshisizler? Sizler de Onıń

shákirtleri bolıwdı qáleysizler me? – dep juwap berdi ol.

²⁸ Sonda yahudiyeler oğan jekirinip: – Sen Onıń shákirtiseń! Al bizler Muwsanıń shákirtlerimiz! ²⁹ Qudaydıń Muwsa menen sóyleskenin bilemiz. Biraq bul Adamnıń qayaqtan kelgenin bilmeymiz, – dedi.

³⁰ Kózi ashılğan adam olarğa: – Tań qalarlıǵı sol-dál! Sizler Onıń qayaqtan kelgenin bilmeysizler, biraq Ol meniń kózlerimdi ashtı. ³¹ Bizler Qudaydıń gúnakarlarıdı tınlamaytuǵının bilemiz. Biraq kim de kim Qudaydı sıylap, Onıń erkin orınlasa, sonı tınlaydı. ³² Dúnya bar bolǵalı, ishten soqır bolıp tuwılğan adamnıń kózin birewdiń ashıwı – hesh esitilmegen gáp. ³³ Eger bul Adam Qudaydan bolmaǵanda, hesh nársesiz almas edi, – dedi.

³⁴ Yahudiyeler oğan juwap berip: – Óziń pútkilley gúnaǵa batıp tuwılǵansań, sen be bizlerdi úyretetuǵın? – dep, onı quwıp shıǵardı.

Ruwxiy soqırılıq

³⁵ Pariseylerdiń onı quwıp shıǵarǵanin esitken Iysa onı tawıp: – Sen Adam Ulına* isenesen be? – dep onnan soradı.

³⁶ Ol juwap berip: – Mırza, Ol kim? Maǵan ayt, men de Oǵan iseneyin, – dedi.

³⁷ Iysa oğan: – Sen Onı kórdiń. Mine, seniń menen sóylesip turǵan – Onıń Ózi, – dedi.

³⁸ Sonda ol: – İyem, isenemen, – dep, Iysaǵa sıyındı.

³⁹ Iysa: – Soqırlar kórsin, kóretuǵınlar soqır bolsın dep, Men bul dúnyanı húkim etiwge keldim, – dedi.

⁴⁰ Iysanıń qasında bolǵan ayırım pariseyler bul sózlerdi esitip, Oğan: – Ne, bizler de soqırmız ba? – dedi.

⁴¹ Iysa olarğa: – Eger sizler soqır bolǵanıńızda, gúnańız bolmas edi. Biraq: «Kózlerimiz kóredi» degenińiz ushın, gúnańız moyınıńızda qaladı, – dedi.

Iysa – jaqsı shopan

10 ¹ – Sizlerge shıńın, haqıyqatın aytaman: kim qoy qoraǵa qapıdan kirmey, basqa jerden asırılıp tússe, ol – urı hám basqınshı. ² Al qapıdan kirgen adam qoylardıń shopanı. ³ Qarawıl oğan qapını ashıp bereydi. Qoylar shopanıń dawısına qulaq saladı, ol óz qoyların atpa-at shaqırıp, olardı sırtqa alıp shıǵadı. ⁴ Ol óz qoylarınıń hámмесin sırtqa shıǵarǵannan soń, olardıń aldında júredi. Qoylar da onıń izine eredi, óytkeni olar shopanıń dawısın tanıydı. ⁵ Olar jat adamnıń izine ermeydi, al onnan qashıp ketedi. Sebebi jat adamnıń dawısın tanımaydı.

⁶ Iysa olarğa usı tımsaldı aytıp berdi. Biraq olar Iysanıń ne aytpaqshı bolǵanin túsınbedi.

⁷ Sonlıqtan Iysa jáne bılay dedi: – Sizlerge shıńın, haqıyqatın aytaman: Men qoylar ushın qapıman. ⁸ Mennen burın kelgenlerdiń hámмесi urılar hám basqınshılar edi, qoylar olarǵa qulaq aspadı. ⁹ Men – qapıman. Kim de kim Men arqalı kirse, qutqarıladı. Ol kiredi, shıǵadı hám jaylaw tabadı. ¹⁰ Urı tek urlaw, óltiriw hám nabit qılıw ushın keledi. Biraq Men olar ómirge iye bolıwı ushın, dawletli ómirge iye bolıwı ushın keldim.

¹¹ Men – jaqsı shopanman. Jaqsı shopan qoyları ushın janın bereydi.

¹² Al jallanğan adam qoylardıń shopanı hám iyesi emes. Sonlıqtan ol qasqırdıń kiyatırğanın kórse, qoylardı taslap qashıp ketedi. Al qasqır qoylarǵa shabıwıl jasap, tarqatıp jiberedi. ¹³ Óytkeni ol jallanğan adam bolǵanlıqtan, qoylardı qayǵırmay qashıp ketedi.

¹⁴⁻¹⁵ Men – jaqsı shopanman. Ákemniń Meni biletuǵını hám Meniń Ákemdi biletuǵınım sıyaqlı, Men de qoylarımdı bilemen, olar da Meni bile-di. Men qoylarım ushın janımdı beremen. ¹⁶ Meniń bul qoradan bolmaǵan basqa da qoylarım bar. Olardı da alıp keliwim tiyis. Olar Meniń dawısım-dı esitedi, sonda bir shopanı bar bir súriw boladı. ¹⁷ Men janımdı qaytıp alıw ushın beremen. Sonlıqtan Ákem Meni súyedi. ¹⁸ Janımdı Mennen hesh kim tartıp ala almaydı. Biraq Men onı Ózim beremen. Mende onı beriwge de, qaytıp alıwǵa da biylik bar. Bul buyırıqtı Men Ákemnen aldım.

¹⁹ Usı sózler sebepli, yahudiylar arasında jáne bóliniw payda boldı. ²⁰ Olardıń kóbisi:

– Onı jin urǵan, Onıń esi durıs emes. Nege Onı tıńlap tursızlar? – dedi.

²¹ Al basqaları:

– Bul jinli adamnıń sózleri emes. Jin soqırdıń kózlerin asha ala ma? – dedi.

Basshıların Iysadan bas tartıwı

²² Sol waqıtta Erusalimde Ibadatxananı baǵıshlaw bayramı^a boldı. Qıs edi. ²³ Iysa Ibadatxanada, Sulaymannıń aywanında júrgen edi. ²⁴ Yahudiy basshıları Onıń átirapına jynalıp:

– Qashanǵa deyin bizlerdi túsinbewshilikke salasań? Eger Sen Masiyx bolsań, bizlerge ashıǵın ayt, – dedi.

²⁵ Iysa olarǵa juwap berip bilay dedi:

– Men sizlerge ayttım, biraq sizler isenbey atırsızlar. Ákemniń atı menen qılǵan islerim Men tuwralı gúwaliq berip atır. ²⁶ Biraq ta, sizler isenbey atırsızlar. Sebebi sizler Meniń qoylarım emessizler. ²⁷ Meniń qoylarım dawısına qulaq asadı. Men olardı bilemen, olar Meniń izime eredi. ²⁸ Men olarǵa máńgilik ómir beremen hám olar hesh qashan nabıt bolmaydı. Hesh kim olardı Meniń qolımnan tartıp ala almaydı. ²⁹ Olardı Maǵan bergen Ákem – hámmeden ullı. Ákemniń qolınan olardı hesh kim tartıp ala almaydı. ³⁰ Men hám Ákem birmiz.

³¹ Sonda yahudiy basshıları Onı tas boran qılıw ushın, jerden jáne tas aldı. ³² Iysa olardan:

– Men sizlerge Ákem tapsırǵan kóp jaqsı islerdi kórsettim. Olardıń qaysı biri ushın, Meni tas boran qılmaqshısız? – dep soradı.

³³ Yahudiy basshıları Iysaǵa juwap berip:

– Seni jaqsı isleriń ushın emes, al Qudayǵa til tiygizgeniń ushın, tas boran qılmaqshımız. Sen adam bola tura, Ózińdi «Qudayman», – dep atırsań, – dedi.

³⁴ Iysa olarǵa bilay dedi:

– «Men: sizler qudaylarsız, dedim»^b, – dep Muxaddes Nızamnıńızda jazılǵan emes pe? ³⁵ Quday Óz sózin jibergen adamlardı qudaylar dep ataǵan. Muxaddes Jazıwdı biykarlawǵa bolmaydı.

^a **10:22** *Ibadatxananı baǵıshlaw bayramı* – b. e. sh. 164 jılǵı Qudaydın úyiniń jańadan baǵıshlanıwın eske alıw bayramı.

^b **10:34** Zab 81:6.

³⁶ Áke Meni Ózine ajıratıp alıp, dúnyaǵa jiberdi. Solay eken, «Qudaydıń Ulıman», – degenim ushın, nege Maǵan «Qudayǵa til tiygizip atır-sań», – deysizler? ³⁷ Eger Ákemniń islerin qılmay atırǵan bolsam, Maǵan isenbeńler. ³⁸ Biraq Onıń islerin qılıp atırǵan bolsam, Maǵan isenbeseńler de, qılǵan islerime isenińler. Sonda Ákeniń Mende, Meniń Ákede eke-nimdi túsinip, bilip alasızlar.

³⁹ Sol waqıtta olar Iysanı uslap alıw-ǵa jáne háreket qıldı, biraq Iysa olar-dıń qollarınan qutılıp qaldı.

⁴⁰ Iysa jáne Iordan dáryasınıń ar-ǵı jaǵasına, burın Yaqıyanıń adam-lardı shomıldırıp júrgen jerine barıp, sol jerde qaldı. ⁴¹ Oǵan kóp adam-lar kelip:

– Yaqiya hesh qanday káramatlı bel-gi islemegen edi. Biraq onıń bul Adam haqqında aytqanlarınıń hámmesi dur-is shıqtı, – dedi.

⁴² Sol jerde kóp adamlar Iysaǵa isendi.

Lazardıń ólimi

11 ¹⁻² Betaniya degen awıl-da La-zar atlı bir adam awırıp atır-ǵan edi. Onıń qarında-slardı Máriyam menen Marta da sol awıl-da jasaytu-ǵın edi. Keyinirek Iyemizge átir may quyıp, Onıń ayaqların shashı menen súrtetuǵın hayal, usı Máriyam edi. ³ Apalı-sińlilili Iysaǵa: «Iyem, Seniń jaqsı kóretuǵın adamıń awırıp atır», – dep xabar jiberdi.

⁴ Iysa bunı esitip:

– Bul awırıwdıń izi ólim menen juw-maqlanbaydı, al Qudaydıń ullılınıwı ushın boladı. Solay etip, bul arqalı Qudaydıń Ulı da ullılanadı, – dedi.

⁵ Iysa Martanı, onıń sińlisin hám Lazardı súyetuǵın edi. ⁶ Iysa Lazardıń

awırıp atırǵanın esitse de, Ózi bolıp atırǵan jerde jáne eki kún qaldı.

⁷ Sońınan shákirtlerine:

– Jáne Yahudiyaǵa barayıq, – dedi.

⁸ Shákirtleri Oǵan:

– Ustaz, yahudiyler Seni jaqında ǵa-na tas boran qılmaqshı edi-ǵo. Sen jáne sol jerge barajaqsañ ba? – dedi.

⁹ Iysa juwap berip:

– Kúndiz on eki saat bar emes pe? Kúndiz júrgen adam súrnigip ji-ǵılmaydı, óytkeni ol bul dúnyanıń nurın kóredi. ¹⁰ Al túnde júriwshi súrnigip jıǵıladı, sebebi onda nur joq, – dedi.

¹¹ Iysa bul sózlerdi aytqannan soń, olarǵa jáne bılay dedi:

– Dostımız Lazar uyuqlap qaldı. Bi-raq Men onı oyatıw ushın ketip ba-ratırman.

¹² – Iyem, uyuqlap qalǵan bolsa, tá-wir boladı, – dedi shákirtleri.

¹³ Iysa Lazardıń ólimin názerde tut-qan edi. Biraq olar Iysa qádimgi uyqı haqqında ayttı, dep oyladı.

¹⁴ Sonda Iysa olarǵa ashıq aytıp:

– Lazar óldi. ¹⁵ Sizlerdiń iseniwińiz ushın, Meniń sol jerde bolmaǵanıma sizler ushın quwanışlıman. Al endi oǵan barayıq, – dedi.

¹⁶ Sonda Egiz dep atalǵan Tomas shákirtlerge:

– Júrińler kettik, bizler de Onıń me-nen birge ólemiz, – dedi.

Iysa – qayta tiriliw hám ómir

¹⁷ Iysa Betaniyaǵa jaqınlaǵanda, La-zardıń qábirge qoyılǵanına tórt kún bolǵanın bildi. ¹⁸ Betaniya Erusalim-ge jaqın, úsh shaqırımday jerde bol-ǵanlıqtan, ¹⁹ kóp yahudiyler Marta menen Máriyamǵa ájaǵasınıń ólimi sebepli kewil aytıwǵa keldi. ²⁰ Marta

Iysanıń kiyatırǵanın esitip, Onı qarsı alıwǵa shıqtı. Al Máriyam úyde qaldı.

²¹ Marta Iysaǵa:

– İyem! Eger Sen usı jerde bolǵanıń-da, ájaǵam ólmes edi. ²² Biraq házir de Sen Qudaydan ne sorasań da, Qudaydıń Saǵan beretuǵının bilemen, – dedi.

²³ Iysa oǵan:

– Seniń ájaǵań tiriledi, – dedi.

²⁴ – Aqırettegi qayta tiriliwde onıń da qayta tiriletuǵının bilemen, – dedi Marta.

²⁵ Iysa oǵan:

– Men qayta tiriliw hám ómirmen. Maǵan isengen adam ólse de, jasaydı. ²⁶ Maǵan isenip jasap atırǵan hár bir adam hesh qashan ólmeydi. Usıǵan iseneseń be? – dedi.

²⁷ Marta Oǵan:

– Awa, İyem. Seniń dúnyaǵa keletuǵın Masiyx, Qudaydıń Ulı ekenińe isenemen, – dedi.

²⁸ Marta usını aytıp bolıp ketip qaldı hám Máriyamdı shaqırıp alıp:

– Ustaz usı jerde, seni shaqırıp atır, – dep oǵan sıbırladı.

²⁹ Máriyam bunı esitiwden tez ornınan turdı da, Iysanıń janına ketti.

³⁰ Iysa ele awılǵa kirmegen bolıp, Ol Marta menen ushırasqan jerde edi.

³¹ Máriyam menen birge úyde bolǵan hám oǵan kewil aytıp otırǵan yahudiylar onıń asıǵıslıq penen ornınan turıp, sırtqa shıqqanın kórdi. Olar onı jılaw ushın qábirge ketti dep oy lap, izine erdi.

³² Máriyam Iysa turǵan jerge kelgende, Onı kórip, ayaqlarına jıǵıldı da:

– İyem! Eger Sen usı jerde bolǵanıń-da, ájaǵam ólmes edi, – dedi.

³³ Máriyamnıń hám onıń menen kelgen yahudiylardıń jılaǵanın kórgende, Iysa ruwxıy qıynalıp, janı ashıdı.

³⁴ – Onı qay jerge qoydıńlar? – dep soradı.

– İyem, kelip kór, – dedi olar.

³⁵ Iysa kózine jas aldı.

³⁶ Sonda yahudiylar:

– Qarańlar, onı qanshelli súyer eken! – dedi.

³⁷ Biraq olardıń ayırımları:

– Soqırdıń kózlerin ashqan bul Adam Lazardı ólimnen aman alıp qala almas pa edi? – dedi.

Iysanıń Lazardı tiriltiwi

³⁸ Iysa jáne ishinen tereń qayǵırıp, qábirge bardı. Qábir bir úńgirde bolıp, onıń awzı tas penen jabılǵan edi.

³⁹ Iysa:

– Tastı alıp qoyıńlar, – dedi.

Marhumnıń qarındası Marta Iysaǵa:

– İyem! Ol iyislenip ketken shıǵar. Óytkeni onıń qábirge qoyılǵanına tórt kún boldı, – dedi.

⁴⁰ Iysa oǵan:

– «Eger Maǵan isenseń, Qudaydıń ullılıǵın kóreseń», – dep saǵan aytqan joq pa edim? – dedi.

⁴¹ Solay etip, olar tastı alıp qoydı. Iysa kózlerin aspangǵa tigip, bılay dedi:

– Áke! Meniń tilegimdi esitkeniń ushın, Saǵan minnetdarshılıq bildiremen. ⁴² Meni hámme waqıt esitetuǵınıńdı bilemen. Biraq Men bunı usı jerde turǵan xalıq Meni Seniń jiberińe iseniwi ushın aytтім.

⁴³ Iysa usılardı aytıp, bálent dawı penen:

– Lazar, sırtqa shıq! – dep baqırdı.

⁴⁴ Sonda ayaq-qolları kepinlik penen oralǵan, beti oramal menen baylanǵan óli tirilip, sırtqa shıqtı. Iysa olarǵa:

– Onı sheshindirip jiberińler, kete bersin, – dedi.

Iysanı óltiriw ushın til biriktiriw

(*Mat 26:1-5; Mrk 14:1-2; Luk 22:1-2*)

⁴⁵ Solay etip, Máriyamǵa kelip, Iysanıń qılǵan islerin kórgen yahudiylerdiń kóbisi Iysaǵa isendi. ⁴⁶ Biraq ayırımları pariseylerge barıp, Iysanıń qılǵan isleri haqqında aytıp berdi. ⁴⁷ Sonda bas ruwxaniyeler menen pariseyler joqarǵı keńeste jynalıp:

– Bizler ne qılıwımız kerek? Bul Adam kóp káramatlı belgiler islemekte. ⁴⁸ Eger Onı Óz erkine jibersek, hámme Oǵan isenip ketedi. Sonda rimliler kelip, Ibadatxanamızdı da, elimizdi de joq qıladı, – dedi.

⁴⁹ Olardıń biri, sol jılı bas ruwxaniy bolǵan Kayafa:

– Sizler hesh nárseni bilmeysizler. ⁵⁰ Pútkil xalıq nabıt bolǵanınan góre, xalıq ushın bir adamnıń óliwi sizler ushın jaqsıraq ekenin túsinbeysizler me? – dedi.

⁵¹⁻⁵² Ol bul sózlerdi ózliginen aytpaǵan edi. Sol jılı ol bas ruwxaniy bolǵanlıqtan, Iysanıń yahudiy xalqı ushın, tek yahudiy xalqı ushın ǵana emes, al Qudaydıń tarqalıp ketken balaların jynap birlestiriw ushın óletuǵının boljap aytqan edi.

⁵³ Solay etip, sol kúnnen baslap olar Iysanı óltiriwge til biriktirdi. ⁵⁴ Sonlıqtan Iysa endi yahudiyler arasında ashıq júre almaytuǵın boldı. Sonda Ol shólge jaqın jerdegi Efrayım degen qalashaǵa ketip, shákirtleri menen birge sol jerde qaldı.

⁵⁵ Yahudiylerdiń Qutqarılıw bayramı jaqınlap qalǵan edi. Diniy rásim boynsha tazalanıw ushın, eldiń hámme tárepinen kóp adamlar bayramnan burın Erusalimge keldi. ⁵⁶ Olar Iysanı izledi hám Ibadatxanada turıp:

– Qalay oylaysızlar. Ol bayramǵa keler me eken? – dep bir-birinen soradı.

⁵⁷ Al bas ruwxaniyeler menen pariseyler Iysanı uslaw ushın, kim de kim Onıń qay jerde ekenin bilse, xabar beriwdi buyırǵan edi.

Iysa Betaniyada

(*Mat 26:6-13; Mrk 14:3-9*)

12 ¹ Qutqarılıw bayramınan alıtı kún aldın Iysa Betaniyaǵa, Ózi ólimnen tiriltken Lazar jasaytuǵın jerge keldi. ² Sol jerde Iysa ushın keshki zıyapat berildi. Marta xızmet etip júrgen edi. Iysa menen dasturxan átirapında jambaslap jatırǵanlardıń arasında Lazar da bar edi. ³ Sonda Máriyam kishkene gúze menen júdá qımbat turatuǵın, sap nardtan alınǵan átir maydı alıp kelip, Iysanıń ayaqlarına jaqtı hám Onıń ayaqların shashları menen súrtti. Úydiń ishi átir maydıń xosh iyisine tolıp ketti.

⁴ Sonda Iysanıń shákirtleriniń biri, sońınan Oǵan satqınlıq isleytuǵın Yahuda Isqariot:

⁵ – Ne ushın bul may úsh júz dinarǵa satılıp, aqshası jarlılarǵa berilmedi? – dedi.

⁶ Bul sózlerdi ol jarlılardı oylaǵanı ushın emes, al urı bolǵanı ushın ayttı. Ortalıqtaǵı puldıń qutısı onda bolıp, ol qutıǵa salınǵanlardan ózine alatuǵın edi.

⁷ Iysa:

– Hayaldı tınıshına qoy! Ol buni Meniń jerlenetuǵın kúnim ushın saqlap qoyǵan. ⁸ Jarlılar sizler menen bárqulla birge, al Men sizler menen bárqulla birge bolmayman, – dedi.

⁹ Kóplegen yahudiyler Iysanıń Betaniyada ekenin bilip, sol jerge keldi. Olar tek Iysa ushın emes, al Ol

ólimnen tiriltken Lazardı kóriw ushın da keldi. ¹⁰ Sonda bas ruwxaniyeler Lazardı da óltiriwge til biriktirgen edi. ¹¹ Óytkeni ol sebepli kóp yahudiyeler Iysağa erip, Oğan isenetuǵın boldı.

Iysanıń Erusalimge saltanatlı túrde kiriwi

(*Mat 21:1-11; Mrk 11:1-11; Luk 19:28-40*)

¹² Erteńine Erusalimdeki bayramǵa kelgen kóp xalıq Iysanıń da sol jerge keletuǵının esitip qaldı. ¹³ Olar palma aǵashınıń shaqaların alıp, Iysanı qarsı alıwǵa shıqtı hám bálent dawıs penen bılay dedi:

«Hosanna!^a

Jaratqan Iyeniń atı menen keletuǵın

Izraildiń Patshası jarılqansın!^b

¹⁴⁻¹⁵ Muxaddes Jazıwda:

«Qorqpa, qız Sion!^c

Mine, gúrrege minip, seniń

Patshań kiyatır»^d, –

dep jazılǵanday, Iysa bir gúrreni ta-wıp, oğan mindi.

¹⁶ Onıń shákirtleri dáslep bunı túsinbedi. Biraq Iysa ullılıqqa eriskenen soń, bul sózlerdiń Ol haqqında jazılǵanın hám xalıqtıń bulardı Ol ushın islegenin eslerine túsirdi.

¹⁷ Iysanıń Lazardı qábirden shaqırıp, onı ólimnen tiriltken waqtında Iysa menen birge bolǵan xalıq kórgenlerin aytıp júrdi. ¹⁸ Sonlıqtan Iysanıń bul káramatlı belgini islegenin esitken kóp adamlar Onı qarsı alıwǵa shıqtı. ¹⁹ Al pariseyler bir-birine:

– Kórip tursızlar ma? Qolınıızdan hesh nársе kelmey atır. Pútkil dúnya Onıń izine erip ketti! – dedi.

Iysanıń Óz ólimi haqqında aldın ala aytıwı

²⁰ Bayramda sıyımıw ushın Erusalimge kelgenler arasında bazı grekler de bar edi. ²¹ Olar Galilaniń Betsayda qalasınan bolǵan Filipke kelip:

– Mırza, bizler Iysanı kóriwdi qáley-miz, – dep ótinish etti.

²² Filip barıp, bunı Andreyge ayt-tı. Andrey menen Filip Iysağa barıp xabarladı.

²³ Iysa olarǵa bılay dep juwap berdi: – Adam Ulınıń ullılanatuǵın waqtı keldi. ²⁴ Sizlerge shınnı, haqıyqatın aytaman: biyday dáni jerge túsip ólmese, ol jalǵız qaladı. Al eger ólse, kóp zúráát beredi. ²⁵ Óz janın qádirleytuǵın adam onı joytadı. Al bul dúnyada óz janın ayamaytuǵın adam onı máńgilik ómir ushın saqlaydı. ²⁶ Kim de kim Maǵan xızmet etiwdi qálese, izime ersin. Men qay jerde bolsam, Meniń xızmetshim de sol jerde boladı. Kim de kim Maǵan xızmet etse, onı Ákem izzet etedi.

²⁷ Endi júregim qayǵıǵa toldı. Men ne deyin? «Áke, Meni bul waqıttan qutqar», – deyin be? Biraq Men usı waqıt ushın kelgenmen. ²⁸ Áke, Óz atıńdı ullıla!

Sonda aspannan:

– Atımdı ullıladı, Men onı jáne de ullılayman, – degen saza keldi.

²⁹ Sol jerde turıp, bunı esitken alaman ishinen ayırımları: «Aspan

a **12:13** *Hosanna!* – «Qutqara górl!» degen mániste. Qudaydı algıslaǵanda ayıladı.

b **12:13** Zab 117:25-26.

c **12:14-15** *Qız Sion* – Erusalim.

d **12:14-15** Zxr 9:9.

gúrkiredi», – dedi. Al basqaları: «Oğan perishte sóyledi», – dedi.

³⁰ Iysa olarğa juwap berip:

– Bul saza Men ushın emes, al sizler ushın esitildi. ³¹ Házir bul dúnyanın húkim etiletuǵın waqtı keldi. Házir bul dúnyanın hákimi^a quwıp shıǵarıladı. ³² Men jerden joqarıǵa kóterilgenimde, hámme adamlardı Ózime tartaman, – dedi.

³³ Iysa bunı qanday ólim menen óletuǵının bildiriw ushın ayttı.

³⁴ Xalıq Oğan bılay dep juwap berdi:

– Bizler Muxaddes Jazıwdan Masiyxtıń máńgi jasaytuǵının esitkenbiz. Qalay Sen: «Adam Ulı joqarıǵa kóteriliwi tiyis», – dep atırsań? Bul Adam Ulı degeni kim?

³⁵ Iysa bılay dedi:

– Jáne az waqt nur sizler menen birge boladı. Sizlerdi qarańǵılıq baspawı ushın, nur bar waqıtta júrip qalıńlar. Qarańǵılıqta júrgen adam qayaqqa baratırǵanın bilmeydi. ³⁶ Sizlerde nur bar waqıtta nurǵa isenińler. Sonda nurdıń balaları bolasızlar.

Iysa usı sózlerdi aytıp bolıp, olardıń kózlerinen tasalandı.

Yahudiylardıń Iysaǵa isenbewi

³⁷ Iysa olardıń kóz aldında sonsha káramatlı belgiler kórsetse de, olar Iysaǵa isenbedi. ³⁸ Solay etip, Iyshaya payǵambardıń aytqan mına sózleri orınladı:

«Iyem! Bizler aytqan xabarǵa kim isendi?

Jaratqan Iyeniń kúsh-qúdireti kimge ayan boldı?»^b

³⁹ Sonlıqtan olar isene almadı. Sebebi Iyshaya payǵambar jáne bılay degen edi:

⁴⁰ «Quday olardıń kózlerin soqır etti, Júrekerin tas qıldı.

Kózleri menen kórmeydi, Júrekeri menen túsinbeydi.

Men olarǵa shıpa beriwim ushın, Maǵan qayıtp kelmeydi»^c.

⁴¹ Iyshaya Iysanıń ullılıǵın kórgenlikten, Ol haqqında sóylep, usı sózlerdi aytqan edi.

⁴² Soǵan qaramastan, basshılar arasında da kóbisi Iysaǵa isendi. Biraq pariseylerden qorqıp, májilisxanadan quwılmawı ushın, isenimlerin ashıq moyınlamadı. ⁴³ Óytkeni olar Qudaydıń maqtawınan göre, adamnıń maqtawın kóbirek jaqsı kórdi.

Aqırǵı kún hám húkim

⁴⁴ Sonda Iysa bálent dawıs penen bılay dedi:

– Maǵan isengen adam Meni Jiberген Qudayǵa isengen boladı. ⁴⁵ Jáne de, Meni kórgen adam Meni Jiberген Qudaydı kórgen boladı. ⁴⁶ Maǵan isengen hár bir adam qarańǵılıqta qalmawı ushın, Men dúnyaǵa nur bolıp keldim.

⁴⁷ Kim de kim Meniń sózlerimdi esitse de, biraq olardı orınlamasa*, Men onı húkim etpeymen. Sebebi Men dúnyanı húkim etiw ushın emes, al onı qutqarıw ushın keldim. ⁴⁸ Meni tán almay, sózlerimdi qabıllamaǵan adamnıń húkim etiwshisi bar. Meniń sóylegen sózim aqırǵı kúni onı húkim etedi. ⁴⁹ Óytkeni Men Ózligimnen sóylegen joqqan. Al Meni jiberген

^a **12:31** *Bul dúnyanıń hákimi* – shaytan.

^b **12:38** Iysh 53:1.

^c **12:40** Iysh 6:10.

Ákemniń Ózi ne aytıwımdı hám qalay sóylewımdı Maǵan buyırdı. ⁵⁰ Onıń buyırǵınıń máńgilik ómirge jeteleytuǵının bilemen. Sonlıqtan Men ne aytsam da, Ákemniń Maǵan aytqanın aytıp atırman.

Iysanıń Óz shákirtleriniń ayaǵın juwıwı

13 ¹ Qutqarıw bayramınıń aldıńǵı kúni Iysa Óziniń bul dúnyadan Ákesiniń janına baratuǵın waqtı kelgenin bildi. Ol bul dúnyadaǵı Ózine tiyisli adamlardı súyetuǵın edi. Olardı aqırına deyin súydi.

² Iysa shákirtleri menen keshki awqatqa otırdı. Shaytan álle qashan Shimon ulı Yahuda Isqariottıń kewline Iysaǵa satqınlıq qılıw niyetin salǵan edi. ³ Iysa Ákesiniń hámme nárseni Onıń qolına bergenin, Óziniń Qudaydan kelgenin hám Qudayǵa qayıp baratırǵanın bilip, ⁴ dasturxan basınan turdı. Sırtqı kiyimin sheshti de, bir súlginı alıp beline bayladı. ⁵ Sońınan lágenge suw quyıp, shákirtleriniń ayaqların juwıp, belindegi súlgi menen súrte basladı.

⁶ Iysa Shimon Petrdiń qasına kelgende, Petr Oǵan:

– Iyem, meniń ayaqlarımdı Sen juwajaqsañ ba? – dedi.

⁷ Iysa oǵan juwap berip:

– Meniń ne islep atırǵanımdı sen házir túsınbeyseń. Biraq sońınan túsınip alasań, – dedi.

⁸ – Meniń ayaqlarımdı Sen hesh qashan juwmaysañ! – dedi ol.

– Eger Men seniń ayaqlarıńdı juwmasam, Meniń menen qatnasta bolmaysañ, – dedi Iysa.

⁹ Shimon Petr Iysaǵa:

– Iyem, onda tek ayaqlarımdı emes, qollarımdı da, basımdı da juwa gór! – dedi.

¹⁰ Iysa oǵan:

– Shomılǵan adam pútkilley taza. Onıń tek ayaqların ǵana juwıw kerek. Sizler de tazasızlar, biraq hámmeńiz emes, – dedi.

¹¹ Iysa Ózine kimniń satqınlıq qılatuǵın biletuǵın edi. Sonlıqtan: «Biraq hámmeńiz emes» degen edi.

¹² Shákirtleriniń ayaqların juwıp bolǵannan soń, Iysa kiyimlerin kiyip, jambaslap jattı da, olarǵa bılay dedi:

– Meniń sizlerge ne islegenimdi túsindińler me? ¹³ Sizler Meni Ustaz hám Iyem dep ataysızlar. Durıs ay-tasızlar, sebebi Men Solman. ¹⁴ Men sizlerdiń Iyeńiz hám Ustazıńız bola tura, ayaqlarıńızdı juwǵan bolsam, sizler de bir-birińizdiń ayaqlarıńızdı juwıwıńız tiyis. ¹⁵ Men sizlerge ne islegen bolsam, sizler de sonı islewińiz ushın, Men sizlerge órnek kórsettim. ¹⁶ Sizlerge shıńın, haqıyqatın ayta-man: xızmetshi xojasınan ullı emes. Elshi de ózin jibergennen ullı emes. ¹⁷ Eger sizler bulardı bilip orımlasańız, baxıtlı bolasızlar!

Iysaǵa satqınlıq

(Mat 26:20-25; Mrk 14:17-21;

Luk 22:21-23)

¹⁸ – Men hámmeńiz tuwralı aytıp atırǵan joqpan. Men Ózimniń tańlap alǵanlarımdı bilemen. Biraq Muxaddes Jazıwdaǵı: «Meniń nanımdı jegen Maǵan qarsı qol kóterdi»^a, – degen sózler orınlanıwı kerek.

a **13:18** Zab 40:10.

¹⁹ Bul júz bergende, Meniń Sol ekenime iseniwińiz ushın, Men sizlerge házir, bul bolmastan burın aytıp atırman. ²⁰ Sizlerge shının, haqıyqatın aytaman: kim de kim Men jibergen adamdı qabil alsa, Meni qabil alǵanı boladı. Kim de kim Meni qabil alsa, Meni Jibergendi qabil alǵanı boladı.

²¹ Iysa bulardı aytqannan soń, ruwxıy qıynalıp, ashıq sóylep bilay dedi: – Sizlerge shının, haqıyqatın aytaman: arañızdaǵı birińiz Maǵan satqınlıq isleydi.

²² Shákirtleri Onıń kimdi názerde tutıp atırǵanın túsınbey, bir-birine qarastı. ²³ Shákirtlerden biri Onıń qasında jambaslap jatırǵan edi. Iysa onı súyetuǵın edi. ²⁴ Shimon Petr sol shákirtke: «Ol kim tuwralı aytıp atır, sora», – dep imladı.

²⁵ Iysanıń kókiregine súyenip jatırǵan sol shákirt Onnan:

– Iyem, ol kim? – dep soradı.

²⁶ Iysa juwap berip:

– Men mına bir bólek nandı malıp, kimge bersem, ol – sol, – dedi de, bir bólek nandı malıp, Shimon ulı Yahuda Isqariotqa berdi. ²⁷ Yahuda nandı alıwdan-aq, onıń ishine shaytan kirdi. Iysa oǵan:

– Qılajaq isińdi tezirek qıl, – dedi.

²⁸ Dasturxan átirapında otırǵanlardıń hesh qaysısı Iysanıń bul sózlerdi Yahudaǵa ne ushın aytqanın túsınbedi. ²⁹ Aqsha qutısı Yahuda da bolǵanlıqtan, Iysa oǵan: «Bayram ushın bizlerge kerekli zatlardı satıp al» yamasa «Jarlılarǵa bir nárseler», – dep atırǵan shıǵar, dep oyladı geybirewleri. ³⁰ Al Yahuda bir bólek nandı alıwdan-aq, sırtqa shıǵıp ketti. Tún bolǵan edi.

Jańa buyırq

³¹ Yahuda sırtqa shıǵıp ketkennen soń, Iysa bilay dedi:

– Házir Adam Ulı ullılandı. Ol arqalı Quday da ullılandı. ³² Quday Ol arqalı ullılanganlıqtan, Qudaydıń Ózi de Onı ullılaydı. Onı tez arada ullılaydı.

³³ Balalarım! Endi Men sizler menen birge uzaq waqıt bolmayman. Meni izleysizler, biraq yahudiy basshılarına aytqanımday, sizlerge de aytatuǵınım: Men baratuǵın jerge sizler jete almaysızlar.

³⁴ Sizlerge jańa buyırq berip atırman: bir-birińizdi súyińler! Meniń sizlerdi súygenim sıyaqlı, sizler de bir-birińizdi súyińler. ³⁵ Eger bir-birińizdi súyseńler, hámme usı arqalı sizlerdiń Meniń shákirtlerim ekenińizdi bilip aladı.

Petrdiń Iysadan tanıwı haqqında

(*Mat 26:31-35; Mrk 14:27-31;*

Luk 22:31-34)

³⁶ Shimon Petr Iysaǵa:

– Iyem, Sen qayaqqa baratırsań? – dedi.

Iysa:

– Men baratuǵın jerge sen házir izimnen erip bara almaysań. Biraq sońınan izimnen keleseń, – dep juwap berdi.

³⁷ Petr Oǵan:

– Iyem, ne ushın Seniń izińnen házir bara almayman? Men Sen ushın janımdı beremen! – dedi.

³⁸ Iysa oǵan bilay dep juwap berdi: – Men ushın janırdı bermekshimeseń? Saǵan shının, haqıyqatın aytaman: qoraz shaqırmastan burın sen Mennen úsh ret tanasań.

Iysa – jol, haqıyqat hám ómir

14 ¹Iysa shákirtlerine bılay dedi: – Júrekleriniz ğam shekpesin. Qudayǵa isenińler, Maǵan da isenińler. ²Ákemniń úyinde orın kóp. Eger olay bolmaǵanda, sizlerge aytpas edim. Óytkeni Men sizler ushın orın tayarlawǵa ketip baratırman. ³Men barıp, sizler ushın orın tayarlaǵanımnan soń, sizler de Men bolatuǵın jerde bolıwıńız ushın, jáne kelip, sizlerdi Óz janıma alıp ketemen. ⁴Men baratuǵın jerge aparatuǵın joldı sizler bilesizler.

⁵Tomas Iysaǵa:

– İyem, Seniń qayaqqa baratuǵınıńdı bilmeymiz-ǵo. Joldı qalay bile alamız? – dedi.

⁶Iysa oǵan bılay dedi:

– Men jol, haqıyqat hám ómirmen. Men arqalı bolmasa, hesh kim Ákege bara almaydı. ⁷Eger Meni bilseńler, Ákemdi de bilesizler. Awa, Onı bilesizler, sebebi Onı kórdińler.

⁸Filip Iysaǵa:

– İyem, bizlerge Ákeni kórset, bizlerge sonıń ózi jetkilikli, – dedi.

⁹Iysa oǵan bılay dedi:

– Filip, Men sonsha waqıttan beri sizler menen birge bolsam da, Meni ele bilmeysen be? Meni kórgen Ákeni kórgen boladı. Sen ne ushın: «Bizlerge Ákeni kórset», – dep aytıp atırsań? ¹⁰Meniń Ákede, Ákeniń Mende ekenine isenbeysen be? Sizlerge aytqan sózlerimdi Ózligimnen aytıp turǵan joqpan, al Mende jasap atırǵan Áke Óz islerin islep atır. ¹¹Meniń Ákede, Ákeniń Mende ekenine isenińler. Hesh bolmasa, islegen islerim arqalı Maǵan isenińler. ¹²Sizlerge shınnın, haqıyqatın aytaman: Maǵan isengen adamnıń ózi de Men islegen islerdi

isleydi, hátte, olardan da úlkenirek islerdi isleydi. Sebebi Men Ákeme baratırman. ¹³Áke Ulı arqalı ullılanıwı ushın, Meniń atım menen ne sorasańlar da, hámмесin orınlayman. ¹⁴Meniń atım menen bir nárse sorasańlar, Men onı orınlayman.

Iysanıń Muxaddes Ruwxı wáde etiwı

¹⁵– Eger Meni súyseńler, Meniń buyırqlarımdı orınlaysızlar. ¹⁶Men Ákemnen sorayman hám Ol sizler menen máńgi birge bolıwı ushın basqa Jaqlawshını jiberedi. ¹⁷Ol – Haqıyqat Ruwxı. Dúnya Onı qabil ete almaydı. Óytkeni Onı kórmeydi de, tanımaydı da. Biraq sizler Onı bilesizler. Sebebi Ol sizler menen birge jasaydı, Ol ishińizde boladı. ¹⁸Sizlerdi jetim qılıp qaldırmaıman, sizlerge qayıtıp kelemen. ¹⁹Birazdan keyin, dúnya Meni qayıtıp kórmeydi. Biraq sizler Meni kóresizler. Óytkeni Men qayta tirilemen, sizler de qayta tirilesizler. ²⁰Sol kúni sizler Meniń Ákemde, sizlerdiń Mende hám Meniń sizlerde ekenimdi bilesizler. ²¹Meniń buyırqlarımdı bilip, olardı orınlaǵan adam – Meni súyetuǵın adam. Meni súygen adamdı Ákem de súyedi. Men de onı súyip, oǵan Ózimdi kórsetemen.

²²Isqariotlı emes basqa Yahuda Iysaǵa:

– İyem, bul qalay bolǵanı, Ózińdi dúnyaǵa emes, bizlerge kórsetejaqsań ba? – dedi.

²³Iysa oǵan bılay dep juwap berdi:

– Kim de kim Meni súyse, Meniń sózimdi orınlaydı. Ákem de onı súyedi. Bizler oǵan kelip, onıń menen birge jasaymız. ²⁴Meni súymegen adam sózlerimdi orınlamaydı. Sizler esitip

atırǵan sózler Meniki emes, al Meni jibergen Ákemdiki.

²⁵ Men ele sizler menen birge bolǵan waqtımda sizlerge bulardı aytтім. ²⁶ Ákemniń Meniń atımnan jiberetuǵın Jaqlawshısı, Muxaddes Ruwx sizlerge hámmesin úyretedi. Ol Meniń sizlerge aytqanlarımniń hámmesin eslerińizge túsiredi. ²⁷ Men sizlerge tınıshlıq qaldıraman. Óz tınıshlıǵımdı sizlerge beremen. Men beretuǵın tınıshlıq dúnya beretuǵın tınıshlıqqa uqsamaydı. Júreklerińiz ǵam shekpesin, qorqpańlar.

²⁸ Sizler Meniń: «Sizlerden ketemen hám jáne sizlerge qaytıp kelemen», – degenimdi esittińler. Eger sizler Meni súygenińizde: «Ákemniń janına baratırman», – degenime quwanar edińler. Sebebi Ákem Mennen ullı. ²⁹ Bular júz bergende iseniwińiz ushın, ele júz bermesten burın, sizlerge házir-den aytтім. ³⁰ Sizler menen endi kóp sóylespeymen. Óytkeni bul dúnyanıń hákimi^a kiyatır. Onıń Meniń ústimnen hesh qanday biyligi joq. ³¹ Biraq bul dúnya Meniń Ákemdi súyetuǵımındı hám Onıń Maǵan buyırǵanlarınıń hámmesin orınlaytuǵımındı biliwi tiyis. Qáne turıńlar, bul jerden keteyik.

Júzim aǵashı hám onıń shaqaları

15 ¹ – Men – haqıyqıy júzim aǵashıman, al Ákem baǵman. ² Mendegi jemis bermeytuǵın hár bir shaqanı Ol kesip taslaydı. Jemis beretuǵın hár bir shaqanı jáne de kóbirek jemis bersin dep, putap tazalaydı. ³ Meniń sizlerge aytqan sózlerim arqalı sizler álle qashan tazasızlar. ⁴ Mende bolıńlar, Men de

sizlerde bolaman. Aǵashta bolmaǵan shaqa óz-ózinen jemis bere almaǵanı sıyaqlı, sizler de Mende bolmasańlar, jemis bere almaysızlar.

⁵ Men – júzim aǵashıman, sizler – shaqalarsız. Kim Mende bolıp, Men onda bolsam, ol kóp jemis beredi. Sebebi Mensiz hesh náirse isley almay-sızlar. ⁶ Kim de kim Mende bolmasa, shaqa sıyaqlı sırtqa taslanıp, quwrap qaladı. Bunday shaqalar jıynalıp, otqa taslanıp jandırıladı. ⁷ Eger sizler Mende bolıp, Meniń sózlerim sizlerde bolsa, qálegenińizdi sorańlar, sizlerge beriledi. ⁸ Sizler kóp jemis berseńler, Ákem ullılanadı. Sonda Meniń shákirtlerim bolasızlar.

⁹ Ákeniń Meni súygeni sıyaqlı, Men de sizlerdi súydim. Meniń súyispenshiligime sadıq bolıńlar. ¹⁰ Men Ákemniń buyırıqların orınlap, Onıń súyispenshiligine sadıq bolǵanımday, sizler de eger Meniń buyırıqlarımdı orınlasańlar, Meniń súyispenshiligime sadıq bolasızlar. ¹¹ Bulardı sizlerge Meniń quwanışım sizlerde bolıwı ushın hám quwanışınız tolı bolıwı ushın aytтім. ¹² Meniń buyırımınaw: Men sizlerdi qalay súygen bolsam, sizler de bir-birińizdi solay súyińler. ¹³ Dosları ushın óz janın bergен adamniń súyispenshiliginen artıq súyispenshilik joq. ¹⁴ Eger sizler buyırǵanlarımı orınlasańlar, Meniń doslarım bolasızlar. ¹⁵ Bunnan bılay, sizlerdi «qul» dep atamayman. Óytkeni qul xojayınıń ne isleytuǵının bilmeydi. Sizlerdi «doslarım» dep atayman. Sebebi Ákemnen esitkenlerimniń hámmesin sizlerge bildirdim. ¹⁶ Sizler Meni emes, Men sizlerdi

^a **14:30** *Bul dúnyanıń hákimi* – shaytan.

tañladım. Barıp jemıs bersin hám jemisi turaqlı bolsın dep, sizlerdi tayınladım. Solay etip, Meniñ atım menen Ákemnen ne sorasañlar da, Ol sizlerge beredi. ¹⁷ Sizlerge buyırǵım sol: bir-biriñizdi súyiñler!

Dúnyanıñ jek kóriwi

¹⁸ – Eger dúnya sizlerdi jek kórse, sizlerden aldın onıñ Meni jek kórgenin biliñler. ¹⁹ Sizler bul dúnyaniki bolǵanıñızda, dúnya ózine tiyisilerdi súyer edi. Biraq, sizler bul dúnyaniki emessizler. Óytkeni Men sizlerdi dúnyadan tañlap aldım. Sonlıqtan dúnya sizlerdi jek kóredi. ²⁰ Meniñ: «Xızmetshi xojasınan ullı emes», – degen sózlerimdi esleriñizge túsiriñler. Eger adamlar Meni quwdalasa, sizlerdi de quwdalaydı. Eger Meniñ sózimdi tıñlasa, sizlerdiñ sózleriñizdi de tıñlaydı. ²¹ Bul islerdiñ hámмесin sizlerge Meniñ atım sebepli isleydi. Sebebi olar Meni Jibergendi bilmeydi. ²² Eger Men kelmeğenimde hám olarǵa aytпағанымда, olardıñ gúnaları bolmas edi. Biraq endi gúnalarına keshirim joq. ²³ Meni jek kórgen adam Meniñ Ákemdi de jek kórgen boladı. ²⁴ Eger Men olar arasında hesh kim islemegen islerdi islemegenimde, olarda gúna bolmas edi. Endi bolsa, olar islerimdi kórse de, Meni de, Ákemdi de jek kórdi. ²⁵ Biraq bul olardıñ Muxaddes Nizamındaǵı: «Meni biykarǵa jek kórdi»^a, – degen sózlerdiñ orınlanıwı ushın boldı.

²⁶ Ákemnen sizlerge Men jiberetuǵın Jaqlawshı, yaǵnıy Ákemnen shıǵatuǵın Haqıyqat Ruwx kelgende, Ol Men tuwralı gúwaliq beredi. ²⁷ Sizler

de gúwaliq beresizler. Óytkeni áwelden-aq Meniñ menen birgesizler.

16 ¹ – Men bulardı sizlerge azǵırılmawıñız ushın aytтім. ² Sizlerdi májilisanadan quwıp jiberedi. Hátte, sizlerdi óltirip atırǵan hár bir adam bunıñ menen Qudayǵa xızmet etip atırman, dep oylaytuǵın waqıt keledi. ³ Bulardı Ákemdi de, Meni de bilmegenlikten isleydi. ⁴ Sol waqıt kelgende bular tuwralı sizlerge aytqanımdı eske túsiriwiñız ushın, sizlerge bildirgen edim. Áwelden sizlerge bulardı aytqan joqpan, sebebi Men sizler menen birge edim.

Muxaddes Ruwxtıñ isi

⁵ – Endi bolsa, Meni Jibergenniñ janına baratırman. Degen menen, arañızda hesh kim Mennen: «Qayaqqa baratırsañ?» – dep sorap atırǵan joq. ⁶ Biraq sizlerge bulardı aytqanımdı ushın, júregiñiz qayǵıǵa toldı. ⁷ Soǵan qaramastan, Men sizlerge haqıyqatın aytaman: Meniñ ketkenim sizler ushın jaqsıraq. Eger Men ketpesem, sizlerge Jaqlawshı kelmeydi. Eger ketsem, Onı sizlerge jiberemen. ⁸ Ol kelgende, dúnyaǵa gúnanıñ, haqlıqtıñ hám húkimniñ ne ekenin ashıp beredi. ⁹ Gúna sonnan ibarat: adamlar Maǵan isenbeydi. ¹⁰ Haqlıq sonnan ibarat: Men Ákemniñ janına ketip baratırman hám endi qayıp Meni kórmeysizler. ¹¹ Húkim sonnan ibarat: bul dúnyanıñ hákimi húkim etildi.

¹² Sizlerge jáne de aytatuǵınlarım kóp, biraq házir sizler kótire almaysızlar. ¹³ Biraq Ol, yaǵnıy Haqıyqat Ruwxı kelgende, sizlerdi tolıq haqıyqatqa

a 15:25 Zab 34:19; 68:5.

qaray jeteleydi. Ol Ózliginen sóylemeydi, tek neni esitse, sonı sóyleydi hám keleshekke ne bolatuǵının sizlerge bildiredi. ¹⁴ Ol Meni ullılaydı. Óytkeni Ol Menikinen alıp, sizlerge bildiredi. ¹⁵ Ákemde ne bar bolsa, hámmesi Meniki. Sonlıqtan: «Ol Menikinen alıp, sizlerge bildiredi», – degen edim.

¹⁶ Birazdan soń, sizler Meni artıq kórmeysizler. Jáne birazdan soń, Meni qaytadan kóresizler*.

Qayǵınız quwanışqa aylanadı

¹⁷ Sonda shákirtlerdiń geybirewleri bir-birine:

– «Birazdan soń, sizler Meni artıq kórmeysizler, jáne birazdan soń, Meni qaytadan kóresizler» hám «Sebebi Ákeme ketip baratırman», – dep aytıp, Ol bizlerge ne demekshi? ¹⁸ «Birazdan soń» degeni ne? Ne aytqanına túsiney atırmız, – dedi.

¹⁹ Iysa olardıń Ózine bir soraw bermekshi bolǵanın bilip, olarǵa bılay dedi:

– «Birazdan soń, Meni kórmeysizler, jáne birazdan soń, Meni kóresizler», – degenim haqqında bir-birińizden sorap tursızlar ma? ²⁰ Sizlerge shının, haqıyqatın aytaman: sizler jilap, aza tutasızlar, al dúnya quwanadı. Sizler qayǵırasızlar, biraq qayǵınız quwanışqa aylanadı. ²¹ Hayal bala tuwǵanda azap shegedi, óytkeni onıń waqtı keldi. Biraq balasın tuwǵannan soń, dúnyaǵa adam kelgenlikten quwanıp, shekken azabın umıtıp ketedi. ²² Sol syaqlı, sizler de házir qayǵırıp atırsızlar. Biraq Men sizlerdi jáne kóremen hám júregińiz quwanışqa toladı. Bul quwanıştı sizlerden hesh kim tartıp ala almaydı. ²³ Sol kúni Mennen hesh

nárse soramaysızlar. Sizlerge shının, haqıyqatın aytaman: Meniń atım menen Ákemnen ne sorasańlar da, Ol sizlerge beredi. ²⁴ Házirge deyin sizler Meniń atım menen hesh nárse soramadıńlar. Sorańlar, alasızlar, sonda quwanışıńız tolı boladı.

²⁵ Sizlerge bulardı tımsallar menen aytım. Biraq Men sizlerge tımsallar menen sóylemeytuǵın waqt keledi, sonda Ákem haqqında sizlerge ashıqtan-ashıq aytaman. ²⁶ Sol kúni Meniń atım menen Ákemnen soraysızlar. Sizler ushın Ákemnen Men sorayman, dep atırǵanım joq. ²⁷ Ákemniń Ózi sizlerdi súyedi, sebebi sizler Meni súyip, Meniń Ákemnen kelgenime isendińler. ²⁸ Men Ákemnen shıǵıp, dúnyaǵa keldim. Endi dúnyanı qaldırıp, Ákeme qaytıp baratırman.

²⁹ Shákirtleri Iysaǵa:

– Mine, endi ashıq aytıp tursań, hesh tımsal qollanıp atırǵan joqsań. ³⁰ Seniń hámme nárseni, hátte, bizlerdiń endi soramaqshı bolǵanımızdı da biletuǵınıńdı bilemiz. Sonlıqtan Seniń Qudaydan kelgenińe isenemiz, – dedi.

³¹ Iysa olarǵa juwap berip bılay dedi:

– Endi isenesizler me? ³² Mine, hámmeńiz úylerińizge tarqap ketip, Meni jalǵız qaldıratuǵın waqtıńız keledi, ol kelip qaldı da. Biraq Men jalǵız emespen, óytkeni Ákem Meniń menen birge.

³³ Bulardı sizlerge Mende bolıp, tınıshlıq alıwıńız ushın aytım. Bul dúnyada qıynshılıq kóresizler, biraq márt bolıńlar, Men dúnyanı jeńdim!

Iysanıń duwası

17 ¹ Iysa bul sózlerdi aytıp bolǵannan soń, kózlerin aspanǵa tigip bılay dedi:

– Áke, waqıt keldi. Ulıń Seni ullılawı ushın, Sen de Ulıńdı ullıla. ² Sebebi Seniń Oǵan bergen adamlarınıń hámmesine Ol máńgilik ómir bersin dep, Sen Oǵan pútkil adamzat ústinen biylik berdiń. ³ Máńgilik ómir – bul Seni, jalǵız haq Qudaydı hám Sen jibergen Iysa Masiyxtı biliw. ⁴ Seniń Maǵan tapsırǵan isińdi tamamlaǵanımenen, Seni jer júzinde ullıladım. ⁵ Áke, dúnya jaratılmastan burın Seniń menen birge bolǵanımda, Mende bolǵan ullılıq penen házir Meni Ózińniń aldında ullıla.

⁶ Seniń Maǵan dúnyadan bergen adamlarına Seniń atıńdı tanıttım. Olar Seniki edi, Sen olardı Maǵan berdiń hám olar Seniń sózlerińdi orınladı. ⁷ Seniń Maǵan bergen nárselerińniń hámmesi Sennen ekenin olar endi bilip aldı. ⁸ Óytkeni Maǵan bergen sózlerińdi olarǵa tapsırdım, olar qabil etti. Olar Meniń Sennen kelgenimdi haqıyqattan bildi hám Meni Seniń jibergenińe isendi. ⁹ Olar ushın sorayman: dúnya ushın emes, Maǵan bergen adamların ushın sorayman. Sebebi olar Seniki. ¹⁰ Menikiniń hámmesi – Seniki hám Senikiniń hámmesi – Meniki. Men olar arqalı ullılandım. ¹¹ Men endi bul dúnyada emespen, biraq olar bul dúnyada. Men Saǵan baratırman, Muxaddes Áke, Maǵan bergen Óz atıńnıń kúshi menen olardı saqla*, olar da Biz sıyaqlı bir bolsın. ¹² Men olar menen birge bolǵanımda, Seniń Maǵan bergen atıńnıń kúshi menen olardı qorǵap saqladım*. Nabıt bolıwǵa tiyisli adamnan basqa olardan hesh biri nabıt bolmadı. Solay etip, Muxaddes Jazıw orınladı.

¹³ Endi Men Saǵan baratırman. Meniń quwanışım olarda tolı bolıwı ushın, bul sózlerdi dúnyada bolǵan

waqtımda aytıp atırman. ¹⁴ Men olarǵa Seniń sózińdi tapsırdım, dúnya bolsa olardı jek kórdi. Óytkeni Meniń dúnyaǵa tiyisli bolmaǵanımda sıyaqlı, olar da dúnyaǵa tiyisli emes. ¹⁵ Olardı dúnyadan alıwıńdı emes, shaytan saqlawıńdı sorayman. ¹⁶ Meniń dúnyaǵa tiyisli bolmaǵanımda sıyaqlı, olar da dúnyaǵa tiyisli emes. ¹⁷ Olardı haqıyqat penen muxaddes qıl. Seniń sóziń – haqıyqat. ¹⁸ Seniń Meni dúnyaǵa jibergeniń sıyaqlı, Men de olardı dúnyaǵa jiberdim. ¹⁹ Olar da haqıyqat penen muxaddes bolıwı ushın, Men Ózimdi olar ushın baǵıshlayman.

²⁰ Men tek olar ushın emes, al olardıń sózleri arqalı Maǵan isenetuǵınlar ushın da sorayman: ²¹ olardıń hámmesi bir bolsın. Áke, Meni Seniń jibergenińe dúnya iseniwi ushın, Seniń Mende hám Meniń Sende bolǵanımda sıyaqlı, olar da Bizde bolsın. ²² Biz bir bolǵanımda sıyaqlı, olar da bir bolıwı ushın, Seniń Maǵan bergen ullılıǵıńdı olarǵa berdim. ²³ Men olarda, Sen Mendeseń. Meni Seniń jibergenińdi, sonday-aq Seniń Meni súyetuǵınıń sıyaqlı, olardı da súyetuǵınıńdı dúnya biliwi ushın, olar da bir tutas bolsın.

²⁴ Áke! Seniń Maǵan bergen adamların Men bolatuǵın jerde Meniń menen birge bolıwın hám Sen Meni dúnya jaratılmastan burın súygenlikten, Seniń Maǵan bergen ullılıǵıńdı olardıń da kóriwin qáleymen.

²⁵ Ádil Áke! Dúnya Seni bilmeydi, biraq Men Seni bilemen. Bular da Meni Seniń jibergenińdi biledi. ²⁶ Maǵan degen súyispenhiligiń olarda bolıwı ushın hám Men de olarda bolıwım ushın, Seniń atıńdı olarǵa bildirdim hám bildiriwdi dawam etemen.

Iysanın qolğa alınıwı

(*Mat 26:47-56; Mrk 14:43-50;*
Luk 22:47-53)

18 ¹ Iysa duwa etip bolğannan soñ, shákirtleri menen birge Kidron saymın argı jağasına ótti. Ol jerde bir baǵ bar edi. Iysa shákirtleri menen sol baǵqa kirdi.

² Oǵan satqınlıq qılatuǵın Yahuda da bul jerdi biletuǵın edi. Sebebi Iysa shákirtleri menen ol jerde tez-tez ushırasıp turatuǵın edi. ³ Solay etip, Yahuda janına bir topar Rim áskerleri menen bas ruwxaniyer hám pariseyler jibergen saqshılardı alıp, sol jerge keldi. Olardıń qollarında panıs, shom hám qurallar bar edi.

⁴ Iysa Ózine bolajaq hámme nárseni bilgenlikten, aldına shıǵıp, olardan: – Kimdi izlep júrsizler? – dep soradı.

⁵ – Nasıralı Iysanı, – dep juwap berdi olar.

– Men – Solman, – dedi Iysa.

Iysanın satqını Yahuda da olar menen birge turǵan edi. ⁶ Iysa: «Men – Solman» dewi menen, olar artqa sheginip, jerge jıǵıldı.

⁷ Sonda Iysa olardan jáne:

– Kimdi izlep júrsizler? – dep soradı.

– Nasıralı Iysanı, – dedi olar.

⁸ Iysa juwap berip:

– Sizlerge aytım-ǵo, Men – Solman. Eger Meni izlep júrgen bolsańlar, bul adamlardı jiberińler, ketsin, – dedi.

⁹ Bul Onıń: «Seniń Maǵan bergenerińniń hesh birin joytpadım», – dep burın Ózi aytqan sózleriniń orınlanıwı ushın boldı.

¹⁰ Sonda Shimon Petr janındaǵı qılıshın suwırıp alıp, bir siltep, bas ruwxaniydiń qulımın oń qulaǵın shawıp tasladı. Quldıń atı Malkus edi.

¹¹ Iysa Petrge:

– Qılıshıńdı qınabına salıp qoy! Ákemniń Maǵan bergen azap kesesinen ishpeyin be? – dedi.

¹² Soñınan áskerler toparı menen olardıń basshısı hám yahudiyerdiń saqshıları Iysanı uslap bayladı. ¹³ Onı dáslep Xannaǵa alıp bardı. Xanna sol jılı bas ruwxaniy bolǵan Kayafanıń qayın atası edi. ¹⁴ Yahudiy basshılarına: «Xalıq ushın bir adamnıń óliwi jaqsıraq», – dep keńes bergen usı Kayafa edi.

Petrdiń Iysadan tanıwı

(*Mat 26:69-70; Mrk 14:66-68;*
Luk 22:55-57)

¹⁵ Shimon Petr menen jáne basqa shákirti Iysanın izine erip bardı. Bul shákirt bas ruwxaniyge tanı bolǵanlıqtan, Iysa menen birge bas ruwxaniydiń hawlisine kirdi. ¹⁶ Al Petr sırtta, qapınıń aldında qaldı. Bas ruwxaniydiń tanı bolǵan sol shákirt sırtqa shıǵıp, qapını qarawıllaǵan shorı qız benen sóylesti de, Petrdi ishke alıp kirdi.

¹⁷ Qapını qarawıllaǵan shorı qız Petrden:

– Sen de bul Adamnıń shákirtlerinen emesseń be? – dep soradı.

– Yaq, – dep juwap berdi ol.

¹⁸ Kún suwıq bolǵanlıqtan, xızmetshiler menen saqshılar kómir jaǵıp, jılnıp turdı. Petr de olar menen birge turıp jılındı.

Bas ruwxaniydiń Iysanı tergewi

(*Mat 26:59-66; Mrk 14:55-64;*
Luk 22:66-71)

¹⁹ Bas ruwxaniy Iysadan Onıń shákirtleri hám tálimatı haqqında soradı.

²⁰ Iysa oǵan bilay dep juwap berdi:

– Men dúnyağa ashıq sóyledim. Hámme waqıtta yahudiyler jıynalatuǵın májilixanalarda hám Ibadatxanada úyrettim. Jasırın hesh náirse aytpadım. ²¹ Nege Mennen sorap atırsañ? Sózlerimdi esitkenlerden sora. Olar ne aytqanımdı bileidi.

²² Iysa usılardı aytqanda, Oǵan jaqın turǵan saqshılardıń biri:

– Bas ruwxaniyge de usılay juwap beriwge bola ma? – dep Onıń betine urıp jiberdi.

²³ Iysa oǵan:

– Eger Men nadurıs sóylegen bolsam, nadurıslıǵımdı dálille. Biraq durıs sóylegen bolsam, nege Meni urasañ? – dedi.

²⁴ Xanna Iysanı baylawlı halında bas ruwxaniy Kayafaǵa jiberdi.

Petrdiń Iysadan jáne tanıwı

(*Mat 26:71-75; Mrk 14:69-72; Luk 22:58-62*)

²⁵ Shimon Petr ele otqa jılmıp tur edi. – Sen de Onıń shákirtlerinen emeseñ be? – dep soradı olar.

Biraq ol tanıp:

– Yaq, – dedi.

²⁶ Bas ruwxaniydiń qullarınıń biri, Petr qulaǵın shapqan adamnıń aǵayini Petrden:

– Seni baǵda Onıń menen birge kórgegen joqpan ba? – dep soradı.

²⁷ Petr jáne tandı. Sol waqıtta-aq qoraz shaqırdı.

Iysa Pilat aldında

(*Mat 27:1-2, 11-31; Mrk 15:1-5; Luk 23:1-5, 13-25*)

²⁸ Tań azanda yahudiy basshıları Iysanı Kayafanıń aldınan hákim Pilattıń sarayına alıp bardı. Olar Qutqarıw bayramınıń asın haramlanbay

jew ushın sarayǵa kirmedi. ²⁹ Sol sebepten Pilat sırtqa shıǵıp, olardan:

– Bul adamdı ne nársede ayıplap atır-sızlar? – dep soradı.

³⁰ Olar juwap berip:

– Eger bul adam jinayatshı bolmaǵanda, Onı seniń aldına alıp kelmesedik, – dedi.

³¹ Pilat olarǵa:

– Onı ózlerińiz alıp ketip, óz nızamınıń boyınsha húkim etińler, – dedi.

Yahudiy basshıları:

– Bizlerge hesh kimdi óltiriwge ruxsat etilmegen, – dedi.

³² Iysanıń Óziniń qanday ólim menen óletuǵını haqqında aytqan sózleriniń orınlanıwı ushın usılay boldı.

³³ Sonda Pilat jáne sarayına kirdi hám Iysanı ózine shaqırtıp:

– Sen Yahudiylerdiń Patshasımsañ? – dep soradı.

³⁴ Iysa bilay dep juwap berdi:

– Bunı óziń aytıp tursañ ba yamasa Men tuwralı saǵan basqalar ayttı ma?

³⁵ Pilat:

– Men ne yahudiy men be? Seni maǵan Óz xalqıń menen bas ruwxaniyleriń tapsırdı. Sen ne islep qoydıń? – dedi.

³⁶ Iysa juwap berip:

– Meniń Patshalıǵım bul dúnyada emes. Eger Patshalıǵım bul dúnyada bolǵanda, yahudiy basshılarınıń qolına tapsırılmawım ushın, xızmetshilerim gúreser edi. Biraq Meniń Patshalıǵım bul jerde emes, – dedi.

³⁷ – Demek, Sen patsha ekenseñ dá? – dedi Pilat.

Iysa juwap berip:

– Óziń aytqanday, Men Patshaman. Men haqıyqat haqqında gúwalıq beriw ushın tuwıldım hám sonıń ushın dúnyaǵa keldim. Kim haqıyqat

tárepinde bolsa, Meniń dawısımdı esitedi, – dedi.

³⁸ Pilat Iysağa:

– Haqıyqat degen ne? – dedi.

Bunı aytıp bolǵannan soń, Pilat jáne yahudiylerdiń janına shıǵıp, olarǵa:

– Men Onnan hesh ayıp taba almay atırman. ³⁹ Biraq sizlerde bar bir ádet boyınsha, men hár Qutqarılıw bayramında sizler ushın bir tutqındı bosatıp beretuǵın edim. Sizler ushın Yahudiylerdiń Patshasın bosatıp beriwimdi qáleysizler me? – dedi.

⁴⁰ Biraq olar jáne:

– Yaq, Onı emes, Barabbanı bosat! – dep baqırısı.

Al Barabba qozǵalańshı edi.

Iysanıń ólimge húkim etiliwi

19 ¹ Sonda Pilat Iysanı uslap, qamshılardı buyırdı. ² Áskerler tikenli shıbıqlardan taj órip, Iysanıń basına kiygizdi. Sońnan Oǵan shim qızıl shapan japtı. ³ Aldına kelip:

– Jasasın, Yahudiylerdiń Patshası! – dep júzine shapalaq penen urdı.

⁴ Pilat jáne sırtqa shıǵıp, yahudiylerge:

– Mine, meniń Onnan hesh bir ayıp tappaǵanımdı sizlerdi bilsin dep, Onı sizlerdiń aldınızǵa shıǵarıp atırman, – dedi.

⁵ Sonda basında tikenli taji, ústinde shim qızıl shapanı bar Iysa sırtqa shıqtı. Pilat olarǵa:

– Mine, bul Adam! – dedi.

⁶ Bas ruwxaniyeler menen olardıń saqshıları Iysanı kórgende:

– Onı atanaq aǵashqa shegelet, shegelet! – dep baqırısı.

Pilat olarǵa:

– Onı sizler alıp ketip, atanaq aǵashqa shegeleńler. Óytkeni men Onnan hesh qanday ayıp tappay atırman, – dedi.

⁷ Yahudiy basshıları oǵan juwap berip:

– Bizlerde nızam bar hám sol nızam boyınsha, Ol óliwi shárt. Sebebi Ol Ózin Qudaydıń Ulı dep atadı, – dedi.

⁸ Pilat bul sózlerdi esitkende, burınǵıdan beter qorqıp ketti. ⁹ Qaytadan sarayına kirip, Iysadan:

– Sen qay jerdenseń? – dep soradı.

Biraq Iysa oǵan juwap bermedi.

¹⁰ Pilat Oǵan:

– Meniń menen sóylespeyjaqsañ ba? Seni azat qılıwǵa da, atanaq aǵashqa shegeletiwge de biyligim bar ekenin bilmeyseń be? – dedi.

¹¹ Iysa juwap berip:

– Saǵan Qudaydan berilmegende, sende Meniń ústimnen hesh qanday biylik bolmas edi. Sonlıqtan Meni saǵan uslap bergenniń gúnası seniń gúnanańnan awırırmaq, – dedi.

¹² Sol waqıttan baslap, Pilat Iysanı azat etiwge tırısı. Biraq yahudiy basshıları:

– Bul Adamdı azat qılsań, Rim imperatorınıń dostı emesseń. Ózin patsha dep ataytuǵın hár bir adam imperatorǵa qarsı boladı, – dep baqırısı.

¹³ Pilat bul sózlerdi esitkende, Iysanı sırtqa shıǵardı hám «Tas maydansha», evreyshe Gabbata dep atalǵan jerdegi húkim gúrsisine otırdı. ¹⁴ Tayarlıq kúni, Qutqarılıw bayramınan bir kún burın saat on ekiler shamasında Pilat yahudiylerge:

– Mine, sizlerdiń Patshańız! – dedi.

¹⁵ Biraq olar baqırısıp:

– Joq qıl Onı! Joq qıl, atanaq aǵashqa shegele! – dedi.

Pilat olarǵa:

– Sizlerdiń Patshańızdı atanaq aǵashqa shegeleyin be? – dedi.

– Bizlerdiñ Rim imperatorınan basqa patshamız joq, – dep juwap berdi bas ruwxaniyeler.

¹⁶ Solay etip, Pilat Iysanı atanaq aǵashqa shegelew ushın áskerlerge tapsırdı.

Iysanıñ atanaq aǵashqa shegeleniwi

(*Mat 27:32-44; Mrk 15:21-32;*

Luk 23:26-43)

Áskerler Iysanı alıp ketti. ¹⁷ Iysa Óz atanaq aǵashın arqalap, «Bas súyek ornı», evreyshe Golgota dep atalǵan jerge keldi. ¹⁸ Sol jerde Iysanı hám Onıñ menen birge eki adamdı atanaq aǵashqa shegeledi. Olardıñ birewi onı tárepte, ekinshisi sol tárepte, al Iysa ortada edi.

¹⁹ Pilat jazıw jazdırıp, onı atanaq aǵashtıñ ústine ildirtti. Onda: «NASÍRALÍ IYSA – YAHUDIYLERDİÑ PATSHASÍ», – dep jazılǵan edi. ²⁰ Yahudiylardıñ kóbisi bul jazıwdı oqıdı. Óytkeni Iysa atanaq aǵashqa shegelengen jer qalaǵa jaqın edi hám bul jazıw evreyshe, latinsha hám grekshe jazılǵan edi. ²¹ Yahudiylardıñ bas ruwxaniyleri Pilatqa bılay dedi:

– «Yahudiylardıñ Patshası» dep jazba, «Onıñ Ózi: Men – Yahudiylardıñ Patshasıman, dedi», – dep jaz.

²² – Ne jazajaq bolsam jazdım, – dep juwap berdi Pilat.

²³ Áskerler Iysanı atanaq aǵashqa shegelegennen soñ, Onıñ kiyimin aldı hám onı tórt bólekke bólip, hár qaysısı bir bólekten aldı. Kóylegin de aldı.

Ol tigilmegen bolıp, bastan-ayaq bir pútın toqıma edi.

²⁴ Sonlıqtan áskerler bir-birine:

– Bunı jırtpayıq, shek taslayıq, kimge tússe, sol alsın, – dedi.

Bul Muxaddes Jazıwdaǵı mına sózlerdiñ orınlanıwı ushın boldı:

«Kiyimlerimdi óz ara bólisti,

Lipaslarım ushın shek tasladı»^a.

Áskerler usı aytılgandı isledi.

²⁵ Iysanıñ atanaq aǵashınıñ qasında Onıñ anası, anasınıñ apası, Klopanıñ hayalı Máriyam hám magdalalı Máriyam turǵan edi. ²⁶ Iysa anasın hám onıñ janında turǵan Óziniñ súyikli shákirtin kórgende, anasına:

– Apa, mine, seniñ ulıń, – dedi.

²⁷ Keyin shákirtine:

– Mine, bul seniñ anań, – dedi.

Sol waqıttan baslap, sol shákirt onı óz úyine aldı.

Iysanıñ jan tapsırıwı

(*Mat 27:45-56; Mrk 15:33-41;*

Luk 23:44-49)

²⁸ Sonnan soñ, Iysa hámmesiniñ tamlanganın bilip, Muxaddes Jazıw orınlanıwı ushın^b:

– Shóllep turman! – dedi.

²⁹ Sol jerde sirke suwına tolı bir gúze tur edi. Áskerler sorǵıshtı oǵan batırıp alıp, mayoran shóbi^c shıbıǵına qadadı da, Iysanıñ awzına tuttı. ³⁰ Iysa onı tatıp kórip:

– Orınlandı, – dedi de, basın iyip, jan tapsırdı.

³¹ Bul tayarlıq kúni^d edi. Erteńgi kún Qutqarıw bayramına tuwra

a **19:24** Zab 21:19.

b **19:28** Zab 21:16; 68:22.

c **19:29** *Mayoran shóbi* – bul nazbaygúl shóbine tuqımlas ósimlik.

d **19:31** *Tayarlıq kúni* – juma kúni.

keletuǵın ayrıqsha Shabbat kúni^a bolǵanlıqtan, yahudiy basshıları denelerdi atanaq aǵashqa qaldırıwdı qálemedi. Olar Pilattan shegelengenlerdiń ayaqların sındırıp^b, denelerdi alıp taslawdı soradı. ³² Sonda áskerler barıp, Iysa menen atanaq aǵashqa shegelengenlerdiń dáslep birinshisiniń, sońınan ekinshisiniń ayaqların sındırıp tasladı. ³³ Biraq Iysanıń qasına kelgende, Onıń álle qashan jan tapsırǵanın kórip, ayaqların sındırmadı. ³⁴ Bunıń ornına, áskerlerdiń biri Onıń búyirin nayza menen testi. Sol waqıtta-aq qan menen suw aǵıp shıqtı. ³⁵ Bunı kórgen adamnıń gúwaliǵı haqıyqat. Ol óziniń haqıyqatlıqtı aytıp atırǵanın biledi. Sizler de iseniwińiz ushın ol gúwaliq berdi. ³⁶ Bulardıń hámmesi: «Onıń hesh bir súyegi sınbaydı»^c, – degen Muxaddes Jazıwdaǵı sózlerdiń orınlanıwı ushın boldı. ³⁷ Muxaddes Jazıwdıń basqa bir jerinde: «Ózleri nayza menen tesken Adamǵa qaraydı»^d, – delingen.

Iysanıń qábirge qoyılıwı

(*Mat 27:57-61; Mrk 15:42-47; Luk 23:50-56*)

³⁸ Bunnan soń, arimatiyalı Yusup Iysanıń denesin alıp ketiw ushın Pilattan ruxsat soradı. Yusup Iysanıń shákirti edi. Biraq ol yahudiy basshılarınan qorqqanlıqtan, bunı jasırıp júrgen edi. Pilat ruxsat bergennen soń, Yusup barıp, Iysanıń denesin alıp ketti. ³⁹ Burın tünde Iysaǵa kelgen Nikodim de

júz qadaqqa^e jaqın mirra^f menen aloe aralaspasın alıp keldi. ⁴⁰ Yahudiylerdiń jerlew dástúri boyınsha, olar Iysanıń denesin xosh iyisli zatlar sebilgen zıǵır kepinge oradı. ⁴¹ Iysa atanaq aǵashqa shegelengen jerde bir baǵ bolıp, bul baǵdıń ishinde ele hesh kim qoyılmaǵan bir jańa qábir bar edi. ⁴² Bul kún yahudiylerdiń tayarlıq kúni bolǵanlıqtan, qábir jaqın jaylasqanı sebepli, olar Iysanı sol jerge qoydı.

Iysanıń qayta tiriliwi

(*Mat 28:1-8; Mrk 16:1-8; Luk 24:1-12*)

20 ¹ Ekshembi kúni tań azanda, ele qarańǵı bolǵanda, magdalalı Máriyam qábirge keldi hám qábirdiń awzındaǵı tastıń alıp taslanǵanın kórdi. ² Ol juwırıp, Shimon Petrge hám Iysanıń jaqsı kóretuǵın sol shákirtine bardı da, olarǵa:

– Iyemizdi qábirden alıp ketipti. Onı qay jerge qoyǵanın bilmeymiz, – dedi.

³ Sonda Petr menen basqa shákirt shıǵıp, qábirge qaray jol aldı. ⁴ Olar juwırıp ketti. Biraq sol shákirt Petrden tezirek juwırıp, qábirge birinshi bolıp keldi. ⁵ Ol ishke únilip qaraǵanda, sol jerde jatırǵan zıǵır kepindi kórdi, biraq ishke kirmedi. ⁶ Onıń izinen Shimon Petr jetip kelip, qábirge kirdi. Sol jerde jatırǵan kepindi hám ⁷ Iysanıń basına oralǵan oramaldı kórdi. Oramal kepin menen birge emes, al bólek jerde búklenip turǵan edi. ⁸ Sonda qábirge birinshi bolıp kelgen sol shákirt

a **19:31** *Shabbat kúni* – shembi kúni.

b **19:31** *Ayaqların sındırıp* – olardıń tezirek óliwi ushın solay islingen.

c **19:36** *Shıǵ* 12:46; San 9:12; Zab 33:21.

d **19:37** *Zxr* 12:10.

e **19:39** *Júz qadaq* – júz «litra» (grek awırılıq ólshemi). Shama menen 34 kg.

f **19:39** *Mirra* – xosh iyisli shayır.

te ishke kirdi hám usıladı kórip, isendi. ⁹ Sebebi olar Iysanıń ólimnen qayta tiriliwi tiyis ekenligi tuwralı ayılǵan Muxaddes Jazıwdı elege deyin túsınbeytuǵın edi. ¹⁰ Bunnan soń, shákirtler úylerine qaytıp ketti.

Iysanıń magdalalı Máriyamǵa kórinıwi

(*Mat 28:9-10; Mrk 16:9-11*)

¹¹ Al Máriyam qábirdiń sırtında jılap turǵan edi. Jılap turıp, eńkeyip qábirdiń ishine qaradı ¹² hám aq kiyimli eki perishteni kórdi. Biri Iysanıń denesi jatqan jerdiń bas ushında, ekinshisi ayaq ushında otırǵan edi.

¹³ Olar Máriyamnan:

– Hayal, sen nege jılap tursań? – dep soradı.

– Iyemdi alıp ketipti. Onı qay jerge qoyǵanıń bilmeymen, – dedi ol.

¹⁴ Usıladı aytıp bolıp, arqasına burıldı hám Iysanıń turǵanıń kórdi. Biraq Onıń Iysa ekenin tanımadı.

¹⁵ Iysa oǵan:

– Hayal, sen nege jılap tursań? Kimdi izlep júrsań? – dedi.

Máriyam Onı baǵman dep oylap, Oǵan:

– Mırza, eger Onı sen alıp ketken bolsań, qay jerge qoyǵanıńdı maǵan ayt, men Onı alıp qaytaym, – dedi.

¹⁶ Iysa oǵan:

– Máriyam! – dedi.

Máriyam burılıp, evreyshelep:

– Rábbuniy! – dedi. Rábbuniy – «ustaz» degendi ańlatadı.

¹⁷ Iysa oǵan:

– Maǵan qol tiygizbe! Sebebi Men ele Ákemniń janına kóterilmedim. Al sen tuwısqanlarıma barıp, Meniń Ákemniń hám sizlerdiń Ákeñizdiń, Meniń Qudayımnıń hám sizlerdiń

Qudayıńızdıń aldına kóterilip baratırǵanımdı ayt, – dedi.

¹⁸ Magdalalı Máriyam shákirtlerge barıp, olarǵa:

– Men Iyemdi kórdim! – dedi hám Iysanıń ózine ne aytqanların olarǵa xabarladı.

Iysanıń shákirtlerine kórinıwi

(*Mat 28:16-20; Mrk 16:14-18;*

Luk 24:36-49)

¹⁹ Ekshembi kúni keshte shákirtler birge jıynalǵan edi. Yahudiy basshılarınan qorqqanlıqtan, olar úydiń qapıların ilip qoyǵanda, Iysa keldi. Olardıń ortasında turıp, olarǵa:

– Tıshlıq sizlerge yar bolsın! – dedi.

²⁰ Bunı aytıp, olarǵa qolların* hám búyirin kórsetti. Shákirtler Iyemizdi kórip, qattı quwandı.

²¹ Iysa olarǵa jáne bılay dedi:

– Tıshlıq sizlerge yar bolsın! Ákem Meni jibergeni sıyaqlı, Men de sizlerdi jiberip atırman. ²² Usılay dedi de, olarǵa qaray úplep:

– Muxaddes Ruwxtı alıńlar. ²³ Sizler kimniń gúnaların keshirseńler, Quday da onıń gúnaların keshiredi. Sizler kimniń gúnaların keshirmeseńler, Quday da onıń gúnaların keshirmeydi, – dedi.

Iysanıń Tomasqa kórinıwi

²⁴ On eki shákirttiń biri, Egiz dep atalǵan Tomas Iysa kelgende olardıń arasında joq edi. ²⁵ Sonlıqtan basqa shákirtler oǵan:

– Bizler Iyemizdi kórdik, – desti.

Biraq Tomas olarǵa:

– Onıń qollarındaǵı shege izlerin kórmegenimshe, barmaǵım menen shege izlerin hám qollarım menen Onıń búyirin uslap kórmegenimshe, isenbeymen, – dedi.

²⁶ Bir hápteden soń, Iysanıń shákirtleri jáne úyde jynalǵan edi. Tomas ta olar menen birge edi. Úydiń qapıları ilik bolǵanda, Iysa kelip, olardıń ortasında turdı da:

– Tınıshlıq sizlerge yar bolsın! – dedi.

²⁷ Sońnan Tomasqa:

– Barmaǵıńdı berman soz. Qollarıma qara, qolıńdı sozıp, búyirimdi uslap kór. Gúmanlanbay, isen, – dedi.

²⁸ Tomas Oǵan juwap berip:

– İyem meniń, Qudayım meniń! – dedi.

²⁹ Iysa oǵan:

– Sen Meni kórgenlikten isendiń. Biraq, kórmey isengenler qanday baxıtlı! – dedi.

Bul kitaptıń maqseti

³⁰ Iysa shákirtleriniń aldında bul kitapta jazılmaǵan basqa da kóp káramatlı belgiler isledi. ³¹ Biraq bular sizlerdiń Iysanıń Masiyx, Qudaydıń Ulı ekenine iseniwińiz ushın hám isenip, Onıń atı menen ómirge iye bolıwıńız ushın jazıldı.

Iysanıń Galilada jeti shákirtine kórinivi

21 ¹ Bunnan soń, Iysa Tiberiya kóliniń jaǵasında shákirtlerine jáne kórinidi. Bul bılay boldı:

² Shimon Petr, Egiz dep atalǵan Tomas, Galilaniń Kana qalasman bolǵan Nataniel, Zebedeydiń ulları hám Iysanıń shákirtlerinen jáne ekewi birge edi. ³ Shimon Petr olarǵa:

– Men balıq awlawǵa ketip baratırman, – dedi.

– Bizler de seniń menen birge baramız, – dedi olar.

Olar barıp, qayıqqa mindi. Biraq sol túni hesh náirse tuta almadı.

⁴ Tań atqanda, kóldiń jaǵasında Iysa turǵan edi. Biraq shákirtleri Onıń Iysa ekenin bilmedi.

⁵ Iysa olardan:

– Háy, doslar, balıǵıńız joq pa? – dep soradı.

– Joq, – dep juwap berdi olar.

⁶ – Awińızdı qayıqtıń oń jaǵına salıńlar, sonda tutasızlar, – dedi Iysa.

Olar aw salıp, kóp balıq tutqanlıqtan, awdı tartıp shıǵara almadı.

⁷ Iysanıń súyikli shákirti Petrge:

– Bul İyemiz! – dedi.

«Bul İyemiz» degendi esitkennen, Shimon Petr shapanın túrip kólge sekindi. ⁸ Al basqa shákirtler balıq tolı awdı súyrep, qayıq penen keldi. Öytkeni olar jaǵadan shama menen eki júz shıǵanaq uzaqlıqta edi. ⁹ Olar jaǵaǵa shıqqanda, ol jerde jaǵılıp atırǵan kómirdi hám qozdıń ústine qoyılǵan balıq penen nandı kórdi.

¹⁰ Iysa olarǵa:

– Házir tutqan balıqlarıńızdan alıp kelińler, – dedi.

¹¹ Shimon Petr qayıqqa minip, balıqqa tolı awdı jaǵaǵa tartıp shıǵardı. Awda bir júz eliw úsh iri balıq bar edi. Balıqlar sonshellı kóp bolsa da, aw jirtilmadı. ¹² Iysa olarǵa:

– Kelińler, azanǵı awqattı jeńler, – dedi.

Shákirtleriniń hesh qaysısı Onnan: «Sen kimseń?» – dep sorawǵa batına almadı. Sebebi Onıń İyemiz ekenin biletuǵın edi. ¹³ Iysa jaqınaraq keldi de, nandı alıp, olarǵa berdi. Balıqlar menen de usılay isledi.

¹⁴ Solay etip, bul Iysanıń ólimnen tirilgeninen soń, shákirtlerine úshinshi márte kórinivi edi.

Iysanıń Petr menen sóylesiwi

¹⁵ Azanǵı awqattı jep bolǵannan soń, Iysa Shimon Petrden:

– Yuxan ulı Shimon, Meni olardan da kóbirek súyeseń be? – dep soradı.

– Awa, Iyem. Seni jaqsı kóretuǵınımdı bileseń-ǵo, – dedi Oǵan Petr.

Iysa oǵan:

– Qozılarımdı otlat, – dedi.

¹⁶Iysa ekinshi márte onnan:

– Yuxan ulı Shimon, Meni súyeseń be? – dep soradı.

Petr Oǵan:

– Awa, Iyem. Seni jaqsı kóretuǵınımdı bileseń-ǵo, – dedi.

Iysa oǵan:

– Qoylarımdı baq, – dedi.

¹⁷Úshinshi márte Iysa onnan:

– Yuxan ulı Shimon, Meni jaqsı kóreseń be? – dep soradı.

Petr Onıń ózinen úshinshi márte: «Meni jaqsı kóreseń be?» – dep soraganına qapa boldı.

– Iyem, Sen hámmesin bileseń, Seni súyetuǵınımdı da bileseń, – dedi Petr.

Iysa oǵan bılay dedi:

– Qozılarımdı otlat. ¹⁸Saǵan shının, haqıyqatın aytaman: jas waqtında belbewińdi óziń baylap, qálegen jerińe baratuǵın ediń. Biraq qartayǵanıńda qollarıńdı sozıp turasań hám basqa birew belbewińdi baylap, seni qálemeden jerińe alıp baradı.

¹⁹Iysa bunı Petrdiń qanday ólim menen Qudaydı ullılaytuǵının

bildiriw ushın aytqan edi. Usını aytıp bolıp:

– Izime er, – dedi.

²⁰Petr artına burılıp, Iysanıń súyikli shákirtiniń izlerine erip kiyatırǵanın kórdi. Bul – keshki awqat waqtında Iysanıń kókiregine súyenip jatıp: «Iyem, Saǵan kim satqınlıq isleydi?» – dep soragan shákirt edi.

²¹Petr onı kórip, Iysadan:

– Iyem, oǵan ne boladı? – dep soradı.

²²Iysa oǵan:

– Men kelemen degenshe, onıń jasawın qálesem, saǵan ne? Sen Meniń izime er, – dedi.

²³Solay etip, tuwısqanlar arasında: «Bul shákirt ólmeydi», – degen sóz tarqaldı. Biraq Iysa Petrge: «Ol ólmeydi», – degen joq. Al: «Men kelemen degenshe, onıń jasawın qálesem, saǵan ne?» – degen edi.

²⁴Bulardıń hámmesi haqqında gúwaliq berip, usıladı jazǵan sol shákirt. Bizler onıń gúwalıǵınıń haqıyqat ekenin bilemiz.

²⁵Iysa islegen basqa da kóp isler bar. Eger olar birme-bir jazılǵanda, jazılǵan kitaplar dúnyaǵa sıymas edi, dep oylayman.

Elshilerdiń isleri

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitaptı Luka jazǵan. Ol elshiler menen jaqsı tanıs bolıp, elshi Paveldiń kóp saparlarında oǵan joldas bolǵan. Kitapta biziń eramızdıń I ásiriniń ortalarında payda bolǵan birinshi iseniwshi jámáátlerdiń 30 jil ishindegi tariyxı aytıladı.

Bul kitap Luka jazǵan Xosh Xabardıń dawamı bolıp, elshilerdiń xızmetleriniń hám birinshi jámáátler arqalı Qudaydıń isleriniń dawam etip atırǵanın kórsetedi.

Jáne de, bul tórt Xosh Xabardı hám elshilerdiń xatların baylanıstırıwshı kópır bolıp, elshiler Petr hám Paveldiń xızmeti haqqında hám iseniwshi jámáátlerge jazılǵan jańa kelisimdegi xatlar jazılǵan waqıtta qanday jaǵday bolǵanı haqqında maǵlıwmat beredi.

Kitaptaǵı waqıyalar Erusalimnen baslap Rimge deyingi aralıqta bolıp ótedi. Lukaniń bul kitaptı jazǵandaǵı maqseti tek iseniwshi jámáátlerdiń tariyxın jazıp qaldırıw emes, al Iysa Masiyxtıń Xosh Xabarınıń pútkil dúnyaǵa tarqatılıwı ushın Muxaddes Ruwxtıń iseniwshiler arqalı neler islegenin kórsetiwden ibarat edi. Óytkeni İyemiz İysanıń Ózi: «Biraq sizlerge Muxaddes Ruwx túskende kúsh-qawat alasızlar hám Erusalimde, pútkil Yahudiyada, Samariyada, hátte, dúnyanıń shetine deyin Meniń gúwalarım bolasızlar», – degen edi (1:8).

Házir de Muxaddes Ruwx İysa Masiyxqa tiyisli iseniwshi jámáátler arqalı solay is alıp barmaqta.

İysanıń aspańǵa alınıwı

1

¹⁻² Húrmetli Teofil!

Men birinshi kitabımda İysanıń islegen isleri hám úyretiwge kiriske-ninen baslap, Ózi tańlaǵan elshilerine Muxaddes Ruwx arqalı buyırıqlar bergennen soń, aspańǵa alınǵan kúnine deyin bolǵan waqıyaların hámмесin

jazǵan edim. ³ Ol azap shegip ólgen-nen keyin, kóp isenimli dálıller menen elshilerge Óziniń qayta tirilgenin kórsetti. Qırırq kún dawamında olarǵa kórinip, Qudaydıń Patshalıǵına baylanıslı nárseler haqqında ayttı. ⁴ Olar menen birge bolǵanda mına buyırıqtı berdi:

– Erusalimnen ketip qalmañlar. Al ózleriñiz Mennen esitken Ákemniñ wádesiniñ orınlanıwın kútiñler. ⁵ Sebebi Yaqıya suw menen shomıldırğan edi, biraq sizler kóp kún ótpey Muxaddes Ruwx penen shomıldırılásızlar.

⁶ Elshiler birge jynalğanda, Iysadan bilay dep soradı:

– İyem, Izrailğa patshalıqtı házir qaytarıp berejaqsañ ba?

⁷ Iysa olarğa:

– Ákeniñ Óz biyliği menen belgilep qoyğan waqıt-máhállerin biliw sizlerge berilmegen. ⁸ Biraq sizlerge Muxaddes Ruwx túskende kúsh-quwat alásızlar hám Erusalimde, pútkil Yahudiyada, Samariyada, hátte, dúnyanıñ shetine deyin Meniñ gúwalarım bolásızlar, – dedi.

⁹ Iysa usıladı aytıp bolıp, olardıñ kóz aldında aspańğa alındı. Onı bir bult qaplap, olardıñ názerinen uzaqlastırdı.

¹⁰ Iysa kóterilip baratırğanda, olar kózlerin aspańğa tigip turğan edi. Birden olardıñ qasında aq kiyimli eki adam payda bolıp:

¹¹ – Háy, galilalılar, nege aspańğa qarap tursızlar? Sizlerden aspańğa alınğan bul Iysanıñ qalay kóterilgenin kórgeñizdey, Ol anıq solay qaytıp keledi, – dedi.

Matiyastıñ Yahudanıñ ornına saylanıwı

¹² Bunnan soñ, elshiler Záytún tawı dep atalğan tawdan Erusalimge qaytıp keldi. Bul taw Erusalimge jaqın bolıp, bir shaqırımday^a jerde jaylasqan edi. ¹³ Qalağa kirip, ózleri bolıp atırğan

úydiñ joqarğı qabatına kóterildi. Olar: Petr, Yuxan, Yaqıp, Andrey, Filip, Tomas, Bartolomey, Matta, Alpeydiñ ulı Yaqıp, watansúyer Shimon hám Yaqıp ulı Yahuda edi. ¹⁴ Bulardıñ hámmesi hayal-qızlar, Iysanıñ anası Máriyam hám Onıñ tuwısqanları menen birlikte úzliksiz duwa etetuğın edi.

¹⁵ Sol kúnlerdiñ birinde jynalğan bir jüz jigirmağa shamalas iseniwshilerdiñ arasınan Petr ornınan turıp bilay dedi:

¹⁶ – Tuwısqanlarım! Iysanı uslap alğanlarğa jolbassılıq etken Yahuda haqqında Muxaddes Ruwxtıñ Dawıt arqalı áwelden bildirgen Muxaddes Jazıwı orınlanıwı kerek edi. ¹⁷ Yahuda da bizlerdiñ birimiz bolıp, usı xızmetten úlesin alğan edi.

¹⁸ Bul adam óz qılmısınırın haqısına bir egislik jer satıp aldı. Ol sol jerde et betinen jıgılıp, qarnı jarıldı hám barlıq ishekleri aqtarıldı. ¹⁹ Bul waqıya Erusalim turğınlarınıñ hámmesine málim boldı. Sonlıqtan sol egislik jer olardıñ tilinde «Xakeldama» dep atalıp, bul atama «Qan jeri» degen mániñi añlatadı.

²⁰ Öytkeni Ziburda:

«Onıñ mákanı qañırıp qalsın, Shatırlarında jasawshı bolmasın»^b.

Jáne de:

«Onıñ isleytuğın wazıypasın basqa birew iyelesin»^c, – dep jazılğan.

²¹⁻²² Sonlıqtan onıñ ornın iyeleytuğın adam İyemiz Iysa bizler menen birge bolğanda, yaғnıy Yaqıyanıñ suwğa

^a **1:12** *Bir shaqırımday* – sózbe-sóz: bir Shabbat kúnlik jol. Yahudiylerdiñ diniy dás-túri boyınsha, Shabbat kúni basıp ótiwge ruxsat etilgen aralıq.

^b **1:20** Zab 68:26.

^c **1:20** Zab 108:8.

shomıldırıwınan^a baslap, Iysanın aspangá alıngán kúnine deyin, bárqulla bizlerdiń aramızda bolǵan adamlardıń biri bolıwı kerek. Ol Iysanın qayta tirilgenine bizler menen birge gúwa bolıwı tiyis.

²³ Solay etip, eki adam: laqabı Yustus bolǵan Barsabba dep atalatuǵın Yusup hám Matiyas usınıldı. ²⁴⁻²⁵ Sońınan olar bılay dep duwa etti:

– O, İyemiz, Sen hár bir adamnıń kewlin bileseń. Usı eki adamnıń qaysısın elshilik xızmetine tańlaǵanıńdı bizlerge kórset. Al Yahuda bul xızmetti taslap, ózine ılayıqlı jerge ketti.

²⁶ Olar ekewine shek taslaǵanda, shek Matiyasqa tústi. Solay etip, ol on bir elshiniń qatarına qosıldı.

Muxaddes Ruwxtıń túsiwi

2 ¹ Eliwinshi kúni bayramı^b kelgende, iseniwshilerdiń hámmesi bir jerge jıynaldı. ² Tosattan aspannan kúshli samal eskendey bolıp, bir shawqım esitildi hám olar otırǵan úydi pútkilley toltırıp jiberdi. ³ Ottıń jalını sıyaqlı tillerge uqsǵan bir nárseler olarǵa kórinip, bólinip-bólinip hár biriniń ústine tústi. ⁴ Olardıń hámmesi Muxaddes Ruwxqa tolıp, Ruwxtıń aytqızıwı boyınsha basqa tillerde sóyley basladı.

⁵ Sol waqıtta Erusalimde dúnyanıń hár túrli ellerinen kelgen dinshil yahudiyeler jasaytuǵın edi. ⁶ Bul sestı esitip, kóp xalıq bir jerge jıynaldı. Olardıń hár biri óz tillerinde ayılǵan sózlerdi esitkenlikten hayran boldı. ⁷ Hámme qattı tań qalısq, bılay dedi:

– Qarańlar, bul sóylep atırǵanlardıń hámmesi galilalı emes pe? ⁸ Onda qalay olardıń bizlerdiń hár birimizdiń tuwılǵan jerimizdiń tilinde sóylep atırǵanın esitip turmız? ⁹ Aramızda parfiyalılar, midiyahılar, elamlılar bar. Mesopotamiyada, Yahudiyada hám Kappadokiyada, Pontus hám Aziyada, ¹⁰⁻¹¹ Frikiya hám Pamfiliyada, Mısır hám Liviyanıń Kirenege jaqın úlkelerinde jasaytuǵınlar bar. Ózleri yahudiy bolǵan hám yahudiy dinine ótken Rimnen kelgen qonaqlar, kritliler hám arablar da bar. Biraq bizler Qudaydıń ullı isleri haqqında hár birimiz óz tillerimizde esitip turmız-ǵo.

¹² Olardıń hámmesi ań-tań bolısıp, bir-birinen:

– Bunı qalay túsiniwge boladı? – dep soradı.

¹³ Al geybirewleri mısqıllap:

– Olar taza sharap iship, más bolǵan, – destı.

Petrdiń sózi

¹⁴ Sonda on bir elshi menen birge Petr ornınan turdı da, bálent dawıs penen xalıqqa qarata sóyledi:

– Yahudiyeler hám pútkil Erusalim turǵınları! Men bunı sizlerge túsendireyin, sózlerime qulaq salıńlar. ¹⁵ Bul adamlar sizler oylaǵanday más emes. Sebebi házir azanǵı saat toǵız-ǵo. ¹⁶ Biraq bul kórip turǵanlarıńız loel payǵambar arqalı aldın ala ayılǵan edi:

¹⁷ «Quday bılay deydi:

Aqırǵı kúnlerde barlıq adamlardıń ústine Óz Ruwxımdı jawdıraman.

^a **1:21-22** *Suwǵa shomıldırıw* – grek tilinde «baptizo». Bul rásim adamlardıń Qudaydıń aldında táwbe etip, taza ómirdi baslawınıń nıshanı.

^b **2:1** *Eliwinshi kúni bayramı* – grekshe «Pentikost». Qutqarıw bayramınan soń, eliw kún tolganda bolatuǵın bayram.

Ullarınız hám qızlarınız
 paygambarshılıq qıladı.
 Jaslarınız ayanlar, qartayǵan
 adamlarınız túsler kóredi.
 18 Sol kúnlerde Ózimniń er hám
 hayal xızmetshilerimniń
 ústine de,
 Óz Ruwxımdı jawdıraman,
 Olar da paygambarshılıq etedi.
 19 Joqarıda, aspanda tań qalarlıq
 nárseler,
 Tómede, jer júzinde káramatlı
 belgiler:
 Qan, ot hám burqıraǵan
 tütünlerdi kórsetemen.
 20 Iyemizdiń ullı hám saltanatlı kúni
 kelmesten aldın,
 Quyash qarańǵılanıp, ay qanǵa
 aylanadı.
 21 Sonda Iyemizdiń atın aytıp
 shaqırǵan hár bir adam
 qutqarıladı»^a.

22 Izraillılar, mına sózlerge qulaq
 salıńlar: xabarıńız bar, nasıralı Iysa
 Qudaydıń Ol arqalı arańızda islegen
 káramatları, tań qalarlıq waqıyaları
 hám káramatlı belgileri menen Quday
 tárepinen dálillengen Adam edi. 23 Bul
 Iysa Qudaydıń erki hám aldın ala bel-
 gilegeni boyınsha, sizlerge uslap beril-
 gen edi. Sizler Onı Qudaydıń Nızamın
 bilmeytuǵın basqa millet adamlarınıń
 qolı menen atanaq aǵashqa shegelep
 óltirdińler. 24 Al Quday ólim azabınıń
 tusawların úzip, Onı tiriltti. Óytkeni
 Onı ólimniń uslap turıwı múmkin emes
 edi. 25 Ol haqqında Dawıt bılay degen:
 «Kózimdi ayırmayman Iyemizden,

Ol oń jaǵımda bolǵanı ushın,
 Hesh qashan súrnikpespen.
 26 Sonlıqtan kewlim quwanıp, tilim
 shadlanıp sóyleydi.
 Denem de úmit ishinde jasadı.
 27 Sebebi Sen janımdı óliler
 mákanına taslap ketpeyseń,
 Óz Muxaddesińniń shiriwine jol
 qoymaysań.
 28 Ómir jolın maǵan kórseteseń,
 Meni Óz dárgayıńda quwanışqa
 bóleyseń»^b.

29 Tuwısqanlarım! Men sizlerge ullı
 babamız Dawıt haqqında ashıq ayta
 alaman: ol óldi hám jerlendi. Onıń qá-
 biri búginge deyin usı jerde, bizlerde
 saqlanǵan. 30 Dawıt paygambar bol-
 ǵanlıqtan, Qudaydıń oǵan: «Seniń
 urpaǵıńnan Birin taxtıńa otırǵıza-
 man»^c, – dep ant ishıp, wáde berge-
 nin bildi. 31 Sonlıqtan ol keleshekte ne
 bolatuǵının kórip, Masiyxtıń qayta
 tiriletuǵını tuwralı bılay degen edi:
 «Ol óliler mákanında qaldırılmadı,
 Denesi de shirimeydi».

32 Quday usı Iysanı ólimnen tiriltti,
 buǵan bizlerdiń hám memiz gúwamız.
 33 Ol Qudaydıń qúdireti menen aspan-
 da joqarı húrmetke erisip, Ákeden
 wáde etilgen Muxaddes Ruwxtı aldı.
 Házir kórgenińiz hám esitkenińiz sı-
 yaqlı, sol Ruwxtı bizlerge jawdırdı. 34-
 35 Dawıt aspanǵa kóterilmegen bolsa
 da bılay degen edi:
 «Jaratqan Iye Iyeme ayttı:
 „Dushpanlarınıdı ayaǵıńnıń astına
 bastırmaǵanımsa,
 Meniń oń jaǵımda otır“»^d.

a 2:17-21 Iol 2:28-32.

b 2:25-28 Zab 15:8-11.

c 2:30 2Pat 7:12-16; Zab 131:11.

d 2:34-35 Zab 109:1.

³⁶ Solay etip, pútkil Izrail xalq anıq bilip qoysın: Quday sizler atanaq ağashqa shegelegen sol Iysanı hám Iyemiz, hám Masiyx qıldı.

³⁷ Bunı esitkenlerdiń júreklerine qanjar suǵılǵanday boldı. Olar Petr hám basqa elshilerden:

– Tuwısqanlar, bizler ne islewimiz kerek? – dep soradı.

³⁸ Petr olarǵa bılay dedi:

– Gúnalarınızdıń keshiriliwi ushın táwbe etip, hár birińiz Iysa Masiyxtıń atı menen suwǵa shomıldırılıńlar. Sonda Muxaddes Ruwxtı sıyǵa alıasızlar. ³⁹ Bul wáde sizlerge, sizlerdiń balalarıńızǵa hám alıstaǵılardıń hám-mesine, yaǵnıy Qudayımız Jaratqan Iye shaqırǵan hár bir adamǵa berilgen.

⁴⁰ Petr basqa da kóp sózler menen olarǵa gúwaliq berip:

– Bul buzıq áwladtan qutqarılıńlar, – dep ótinish etti.

⁴¹ Onıń sózin qabil etkenler suwǵa shomıldırıldı, sol kúni olarǵa úsh mińǵa shamalas adam qosıldı.

Iseniwshilerdiń ómiri

⁴² Olar ózlerin elshilerdiń tálimine baǵıshlap, bir-biri menen qarım-qatnasta boldı hám birge nan sındırıp^a, duwa etetuǵın edi. ⁴³ Elshiler arqalı kóp tań qalarlıq nárseler hám káramatlı belgiler kórsetilgenlikten, hámmeni qorqınısh biyledi. ⁴⁴ Iseniwshilerdiń hámmesi birge bolıp, hámme nársesin ortalıqqa qoydı. ⁴⁵ Mal-múliklerin satıp, hár kimniń mútájligine qaray úlestiretuǵın edi. ⁴⁶ Olar hár kúni birge Ibadatxananıń háwlisinde jıynalısqı, úylerde nan sındırıp. Quwanışlı túrde haq kewil menen

birge awqatlandı. ⁴⁷ Qudayǵa maqtawlar aytıp, pútkil xalıqtıń alǵısına bólendi. Iyemiz de qutqarılǵanlardı olarǵa kún sayın qosıp bardı.

Ayaǵı lán adamnıń shıpa alıwı

3 ¹ Bir kúni Petr menen Yuxan duwa etiw waqtında, tústen keyin saat úште Ibadatxanaǵa baratır edi. ² Sol jerde ishsten ayaǵı lán bolıp tuwılǵan bir adam bar edi. Ol Ibadatxanaǵa kelgenlerden sadaqa soraw ushın kóterip ákelinip, hár kúni Ibadatxananıń «Gózzal» degen qapısınıń qasında otırǵızlatuǵın edi. ³ Bul adam Ibadatxanaǵa kirip baratırǵan Petr menen Yuxandı kórip, olardan sadaqa soradı. ⁴ Petr menen Yuxan oǵan tigilip qaradı. Sońnan Petr oǵan:

– Bizlerge qara! – dedi.

⁵ Sol adam olardan bir náirse alıwdı dámetip, olarǵa dıqqat penen tigilip qaldı.

⁶ Petr oǵan:

– Mende gúmis hám altın joq, biraq saǵan ózimde barımdı beremen. Nasıralı Iysa Masiyxtıń atı menen buyraman, júr! – dep ⁷ onıń oń qolınan usladı da, ornınan turǵızdı. Sol waqıtta-aq onıń ayaqları menen tobiqlarına kúsh endi. ⁸ Ol ornınan ushıp turdı da, júre basladı. Bılay-bılay júrip sekiriwi menen Qudayǵa alǵıslar aytıp, olar menen birge Ibadatxanaǵa kirdi. ⁹ Pútkil xalıq onıń júrip baratırǵanın hám Qudaydı alǵıslap atırǵanın kórip, ¹⁰ onıń Ibadatxananıń «Gózzal» degen qapısınıń qasında otırıp, tilenshilik etetuǵın adam ekenin tanıdı. Júz bergen waqıyaǵa olar qattı hayran qalısıp, ań-tań bolıstı.

^a **2:42** *Nan sındırıp* – awqatlanıw hám ásirese Iyemiz Iysanıń sońǵı keshesin eslew.

Petrдің Ibadatxanadağı sózi

¹¹ Jańağı adam Petr menen Yuxan-nan ayırılmay júrgende, pútkil xalıq hayran qalısıp, «Sulaymannıń aywanı» dep atalatuǵın jerge, olardıń qası-na juwırısıp keldi. ¹² Bunı kórgen Petr xalıqqa qarata bılay dedi:

– Izraillılar, buǵan nege ań-tań bolıp atırsızlar? Bul adamdı bizler óz kúshimiz yamasa dinshilligimiz benen júrgizgende, nege bizlerge tigilip tursızlar? ¹³ Ibrayımın Qudayı, Ísaqtıń Qudayı, Yaqıptıń Qudayı, biziń ata-babalarımızdıń Qudayı Óz xızmetshisi Iysanı ullıladı. Sizler Onı uslap berdińler hám Pilat Onı bosa-tıwǵa qarar etkende, Pilattıń aldında Onnan waz keshtińler. ¹⁴ Muxaddes hám haq Adamnan waz keship, bir adam óltiriwshiniń ózlerińizge bosa-tılıp beriliwin talap ettińler. ¹⁵ Sizler Ómir Iyesin óltirdińler, biraq Quday Onı ólimnen tiriltti. Bizler buǵan gúwamız. ¹⁶ Sizler kórgen hám tanytuǵın bul adam Iysanıń atı menen, Onıń atına degen isenim menen shıpa tap-tı. Iysaǵa degen isenim hámmeńizdiń kóz aldınızda oǵan tolıq shıpa berdi.

¹⁷ Endi tuwısqanlarım, sizlerdiń bul isti basshılarınız sıyaqlı bilmey islegenińizdi bilemen. ¹⁸ Biraq barlıq payǵambarlar arqalı Óz Masiyxınıń azap shegetuǵının aldın ala bildirgen Quday Óz sózin usılay ámelge asırdı. ¹⁹⁻²⁰ Solay etip, táwbe etińler hám gúnalarınızdiń juwılıwı ushın Qudayǵa qaytıńlar. Sonda Jaratqan Iye sizlerge ráhátleniw waqıtların beredi

hám sizler ushın aldın ala tayınlanǵan Masiyxtı, yaǵnıy Iysanı jiberedi. ²¹ Qudaydıń áyyemnen muxaddes payǵambarları arqalı aytqanıday, hámme nárseniń óz qálpine keliwine deyin Iysa aspanda bolıwı kerek. ²² Óytkeni Muwsa bılay degen edi: «Qudayınız Jaratqan Iye sizler ushın tuwısqanlarınızdiń arasınan men sıyaqlı bir payǵambardı shıǵaradı. Onıń aytqan hár bir sózin tıńlańlar. ²³ Sol payǵambardı tıńlamaǵan hár bir adam Qudaydıń xalqı arasınan joq etiledi»^a.

²⁴ Samuel payǵambardan baslap, onnan keyin kelip sóylegen payǵambarlardıń hámmesi de usı kúnler haqqında bolǵan edi. ²⁵ Sizler payǵambarlardıń hám Qudaydıń ata-babalarınız benen dúzgen kelisiminiń miyrasxorlarısızlar. Sebebi Quday Ibrayımǵa bılay degen edi: «Seniń áwladıń arqalı jer júzindegi hámme xalıqlar jarılqanadı»^b. ²⁶ Hár birińizdi jaman joldan qaytarıp, sizlerdi jarılqaw ushın, Quday Ózi tayınlaǵan xızmetshisin eń aldı menen sizlerge jiberdi.

Petr hám Yuxan joqarǵı keńes aldında

4 ¹ Petr menen Yuxan xalıqqa sóylep turǵanda, ruwxaniyeler, Ibadatxana saqshılarınıń basshısı hám saddukeyler^c olardıń janına toparlasıp keldi. ² Óytkeni olardıń xalıqqa tálim berip, Iysanıń misalında ólilerdiń qayta tiriletuǵının járiyalaǵanına qattı ashıwlı edi. ³ Sonlıqtan olar Petr menen Yuxandı uslap aldı da, erteńine deyin qamap qoydı. Sebebi kún kesh bolıp qalǵan edi. ⁴ Biraq,

^a 3:22-23 Nzm 18:15, 18-19.

^b 3:25 Jar 22:18; 26:4.

^c 4:1 Saddukeyler – yahudiylardıń kúshli diniy toparı.

elshilerdiń sózin esitken adamlardıń kóbisi isendi. Isengen er adamlardıń sanı bes mıńǵa shamalas edi.

⁵ Kelesi kúni yahudiy basshıları, aqsaqallar hám diniy muǵallimler Erusalimge jıynaldı. ⁶ Bas ruwxaniy Xanna menen Kayafa, Yuxan, Iskender hám bas ruwxaniydiń urpaǵınan bolǵan basqa adamlar da sol jerde edi. ⁷ Olar Petr menen Yuxandı ortaǵa turǵızıp, olardan:

– Sizler bunı qanday kúsh penen hám kimniń atı menen isledińler? – dep soradı.

⁸ Sonda Petr Muxaddes Ruwxqa tolıp bilay dedi:

– Xalıq basshıları hám aqsaqallar!

⁹ Bul láń adamǵa islengen jaqsılıq hám onıń qalay shıpa tapqanı haqqında bizler búgin tergelip atırǵan bolsaq,

¹⁰ onda sizlerdiń hámmeńiz hám pútkil Izrail xalqı mınanı bilip qoyıńlar: bul adam sizler atanaq aǵashqa shegelegen, biraq Quday ólimnen qayta tiriltken nasıralı Iysa Masiyxtıń atınıń qúdireti menen sap-saw bolıp, aldıńızda tur.

¹¹ Sol Iysa haqqında Muxaddes Jazıwda bilay dep ayılǵan:

«Siz, qurılısshılardıń kereksiz dep taslaǵan tası,
Úydiń múyeshiniń tiykarǵı tası boldı»^a.

¹² Iysadan basqa hesh kim arqalı qutqarılıw joq. Qutqarılıwımız ushın aspan astında adamlarǵa berilgen basqa hesh bir at joq.

¹³ Keńes aǵzaları Petr menen Yuxanıń bilimsiz hám qarapayım adamlar ekenin bayqap, olardıń batılıǵın kórge tań qalıstı. Olardıń Iysa menen

birge bolǵanın bildi. ¹⁴ Biraq shıpa tapqan adamnıń Petr hám Yuxan menen turǵanın kórip, olarǵa qarsı hesh náirse ayta almadı. ¹⁵ Solay etip, keńes aǵzaları olarǵa sırtqa shıǵıp ketiwdi buyırdı da, sońınan óz ara keńese baslap:

¹⁶ – Bul adamlarǵa ne islese eken? Erusalimde jasaytuǵın hár bir adam olardıń anıq káramatlı belgi islegenin biledi. Bizler bunı biykarlay almaymız. ¹⁷ Biraq, bul xabardıń xalıq arasında jáne de kóbirek jayılmawı ushın, bunnan bilay Iysanıń atı menen hesh kimge hesh qashan sóylemeńler dep, qorqıtıp qoyayıq, – desti.

¹⁸ Sońınan olardı shaqırıp alıp, Iysanıń atı menen hesh náirse ayt-pawların hám úyret-pewlerin buyırdı.

¹⁹ Biraq, Petr menen Yuxan olarǵa juwap berip:

– Ózlerińiz oylap kóriń: Qudaydıń sózlerinen göre, sizlerdiń sózlerińizge qulaq asıw Quday aldında durıs bolar ma eken? ²⁰ Bizler kórgenlerimizdi hám esitkenlerimizdi aytpay tura almaymız, – dedi.

²¹ Keńes aǵzaları jazalaw ushın hesh qanday sebep taba almaǵanlıqtan, olardı jáne qorqıttı da, bosatıp jiberdi. Óytkeni bolǵan waqıya ushın pútkil xalıq Qudayǵa alǵıslar aytıp turǵan edi. ²² Sebebi káramatlı shıpa nátiyjesinde jazılǵan adamnıń jası qırıqtan asqan edi.

Iseniwshilerdiń duwa etiwı

²³ Petr menen Yuxan bosatılǵannan soń joldaslarına barıp, bas ruwxaniyeler menen aqsaqallardıń ózlerine aytqan sózleriniń hámмесin xabarladı.

²⁴ Olar bunı esitkende, bir awızdan

^a 4:11 Zab 117:22.

Qudayğa qarata bálent dawıs penen bilay dedi:

– O, Qúdiretli İyemiz! Aspandı, jerdi, teñizdi hám olardıń ishindegilerdiń hámмесin Sen jaratqansań. ²⁵ Óz xızmetshiń babamız Dawıttıń awızı menen Muxaddes Ruwx arqalı bilay degen ediń:

«Ne ushın kóterilis qıladı milletler?
Nege biyhuda jobalar dúzedi
xalıqlar?»

²⁶ Jaratqan Iyege hám Ol tayınlağan Masiyxqa qarsı,
Sap tartıp turadı jer júzindegi patshalar,
Jıynalıp, til biriktiredi
húkimdarlar». ^a

²⁷ Haqıyqattan da, Hirod penen Pontiy Pilat bul qalada basqa milletler hám Izrail xalqı menen birge Sen tayınlağan muxaddes xızmetshiń Iysağa qarsı toplandı. ²⁸ Olar bunı Seniń qúdiretiń hám erkiń menen aldın ala belgilengenlerdi ámelge asırıw ushın isledi. ²⁹ Endi, O İyemiz, olardıń aybat etiwlerine názer salıp, Seniń sózińdi tolıq mártlik penen aytıwğa Óz qullarıńa kúsh-quwat bere górl! ³⁰ Muxaddes xızmetshiń Iysanıń atı menen awırıwlarğa shıpa beriw ushın, káramatlı belgiler hám tań qalarlıq isler islew ushın qúdiretińdi kórsete górl!

³¹ Duwa etip bolğanda, olar jıynalğan jer silkinip ketti. Hámмесi Muxaddes Ruwxqa tolıp, Qudaydıń sózin mártlik penen ayta basladı.

Iseniwshilerdiń awızbirshiligi

³² Iseniwshiler jıyınındağı hám-me adam bir jan, bir tán edi. Hesh qaysısı da óz mal-múlkin «meniki»

demeytuğın edi. Al hám-me nárse-sin ortalıqqa qoydı. ³³ Elshiler İyemiz Iysanıń qayta tirilgeni haqqında kúshli jiger menen, tásirli túrde gúwaliq beretuğın edi hám olardıń hám-mesi Qudaydıń ullı miyrimine iye edi. ³⁴ Olardıń arasında joqshılıqta jasaytuğın adam bolğan joq. Öytkeni jerleri yamasa úyleri barlar olardı satatuğın edi. Túsken aqshaların alıp kelip, ³⁵ elshilerdiń qolına salatuğın edi. Aqshalar hár kimge mıtájligine qaray úlestiriletuğın edi.

³⁶ Mısalı: Lebiy urıwınan shıqqan Yusup degen kipli bir adam bar edi. Elshiler oğan Barnaba, yağnıy «Jubaniş beriwshi» degendi ańlatatuğın at bergен edi. ³⁷ Ol ózine tiyisli jerdi sattı da, aqshasın ákelip, elshilerdiń qolına saldı.

Xananiya hám Safira

5 ¹ Al Xananiya atlı adam hayalı Safira menen mal-múlkin satıp, ² aqshanıń bir bólegin jasırıp qaldı da, qalğan bólegin ákelip elshilerdiń qolına saldı. Bunnan onıń hayalınıń da xabarı bar edi.

³ Sonda Petr oğan bilay dedi:

– Xananiya, nege shaytanğa júreğinnen orın berip, Muxaddes Ruwxtı aldadıń hám satılğan jerdiń aqshasınıń bir bólegin alıp qaldıń? ⁴ Jer satılmay-aq sağan tiyisli emes pe edi? Satılğannan soń da, aqshasın qáleğenińshe jumsawğa erkli emes pe ediń? Nege bunday is islewge niyet ettiń? Sen adamlardı emes, Qudaydı aldadıń.

⁵ Xananiya bul sózlerdi esitiwden-aq jerge jigilip, jan tapsırdı. Buni esitenkenlerdiń hámмесin kúshli qorqınısh

^a 4:25-26 Zab 2:1-2.

biyledi. ⁶ Jas jigitle orınlarınan turıp, onıñ denesin kepinledi de, alıp ketip jerledi.

⁷ Aradan shama menen úsh saattay ótkende, bolğan waqıyadan xabarsız Xananiyanıñ hayalı ishke kirip keldi.

⁸ Petr oğan:

– Mağan aytshı, jerdi usınsha aqshaǵa sattıñlar ma? – dedi.

– Awa, soǵan, – dedi hayal.

⁹ Petr oğan bılay dedi:

– Nege Jaratqan İyeniñ Ruwxın sınap kóriwge kelistiñler? Ánekey, kúyewiñdi jerlegenler esikten kirip kiyatır. Olar seni de alıp ketedi.

¹⁰ Hayal sol waqıtta-aq Petrdiñ ayaǵına jıǵılıp, jan tapsırdı. Ishke kirgen jas jigitle onıñ ólip qalǵanın kórip, sırtqa alıp ketti de, kúyewiniñ qasına jerledi. ¹¹ Pútkil iseniwshiler jámaátin hám bolğan waqıyalardı esitkenlerdiñ hámмесin kúshli qorqınısh biyledi.

Elshilerdiñ kóp adamlarǵa shıpa beriwı

¹² Xalıq arasında elshiler arqalı kóp káramatlı belgiler kórsetilip, tañ qalarlıq isler islenetuǵın edi. Iseniwshilerdiñ hámмесi Sulaymannıñ aywanında jıynalıp turatuǵın edi. ¹³ Sırttan olarǵa qosılıwǵa hesh kimniñ batılı barmaytuǵın edi, biraq xalıq olarǵa kóp algıslar aytatuǵın edi. ¹⁴ Jáne de, İyemizge isenip, iseniwshilerge qosılǵan er hám hayallardıñ sanı barǵan sayın arta berdi. ¹⁵ Hátte, Petr ótip baratırǵanda, hesh bolmasa onıñ sayası awırıwlarıñ biriniñ ústine tússin dep, olardı kóshegerge shıǵarıp, kátler hám tóseklerdiñ ústilerine jatqızıp qoydı. ¹⁶ Erusalimniñ dógeregindegi qalashalardan da kóp adamlar jıynalıp, awırıwları hám jawız ruwxlardan azap shekkenlerdi

alıp keletuǵın edi. Olardıñ hámмесi shıpa tabatuǵın edi.

Elshilerdiñ quwdalanıwı

¹⁷ Sonda bas ruwxaniy hám onıñ tárepdarlarınıñ hámмесi, yaǵnıy saddukey toparınıñ aǵzalarınñ qızǵanısthan ishleri janıp, ¹⁸ elshilerdi uslattı da, mámleket qamaqxanasına qamatıp tasladı. ¹⁹ Biraq túnde İyemizdiñ bir perishtesi qamaqxananıñ qapılarnı ashıp, olardı sırtqa shıǵardı da:

²⁰ – Barıñlar, İbadatxanada turıp, bul jaña ómir tuwralı sózlerdiñ barlıǵın xalıqqa aytıñlar, – dedi.

²¹ Elshiler aytılgandı tıñlap, tañ sáhárde İbadatxanaǵa bardı da, tálim bere basladı.

Sol waqıtta bas ruwxaniy hám onıñ tárepdarları kelip, joqarǵı keñestiñ adamların, yaǵnıy Izrail xalqınıñ barlıq aqsaqalların jıynalıwǵa shaqırdı hám elshilerdi alıp keliw ushın qamaqxanaǵa adam jiberdi. ²² Biraq, saqshılar qamaqxanaǵa barǵanda elshilerdi tappay, izlerine qaytıp keldi de, mınalardı xabarladı:

²³ – Qamaqxananıñ bekkem etip jabılǵanın, qapılardıñ awzında qarawıllardıñ turǵanın kórdik. Biraq, qapılardı ashqanıımızda, ishten hesh kimdi tappadıq.

²⁴ Bul sózlerdi esitken İbadatxana saqshılarınıñ basshısı menen bas ruwxaniyeler: «Bul ne bolǵanı» dep, albırasıp qaldı.

²⁵ Sonda olardıñ qasına bir adam kelip:

– Áne, sizler qamaqqa salǵan adamlar İbadatxanada tálim berip tur, – dep xabarladı.

²⁶ Solay etip, saqshılardıñ basshısı saqshılar menen birge ketip, elshilerdi

alıp keldi. Biraq xalıqtıń ózlerin tasboran qılıwınan qorqıp, olarǵa zorlıq islemedi.

²⁷ Olar elshilerdi alıp kelip, joqarǵı keñestiń aldında turǵızıp qoydı. Bas ruwxaniy elshilerdi sorawǵa tutıp:

²⁸ – Bul at penen tálim bermeń, dep qatań buyırǵan edik-ǵo. Biraq sizler óz tálimatıńızdı pútkil Erusalim qalasına jayıpsızlar. Bul Adamnıń qanının tógiliwine de bizlerdi juwapker qilmaqshısızlar, – dedi.

²⁹ Petr menen basqa elshiler bılay dep juwap berdi:

– Adamlarǵa emes, Qudayǵa boysınıw tiyis! ³⁰ Ata-babalarımızdıń Qudayı sizler atanaq aǵashqa shegelep óltirgen Iysanı qayta tiriltti.

³¹ Izraildin táwbe etip, gúnalarınin keshiriliwi ushın, Quday Onı Kósem hám Qutqarıwshı qılıp, Óziniń oń tárepine kóterdi. ³² Bizler bul islerdin gúwasımız. Sonday-aq, Qudaydin Ózine boysınatuǵınlarǵa beretuǵın Muxaddes Ruwxı da bularǵa gúwa.

³³ Joqarǵı keñes aǵzaları bunı esitkende ashıwǵa minip, elshilerdi óltirmekshi boldı. ³⁴ Biraq, pútkil xalıqtıń húrmetine iye bolǵan nızam muǵallimi Gamaliel atlı bir parisey^a keñeste ornınan turıp, elshilerdi az-maz waqıtqa sırtqa shıǵarıp turıwdı buyırdı. ³⁵ Sońnan ol keñes aǵzalarına bılay dedi:

– Izraillılar! Bul adamlarǵa isleyjaq isińizdi abaylap isleńler. ³⁶ Sebebi bunnan burın ózin ullı dep esaplaǵan Teudas atlı bir adam shıqqan edi. Oǵan tórt júzge shamalas adam qosıldı. Biraq ol ótirilip, izine ergenlerdin hámmesi tarqap, joq bolıp ketti. ³⁷ Onnan soń, xalıqtıń esabı alınǵan kúnderde

galilalı Yahuda shıǵıp, bir topar adamlardı izine ertti. Ol da ótirilip, izine ergenlerdin hámmesi tarqap ketti.

³⁸ Sonlıqtan endi sizlerge aytatuǵınım mınaw: bul adamlarǵa tiyemenler, olardı tınıshına qoyıńlar. Óytkeni bul is-háreket adamlardan bolsa, ol iske aspaydı. ³⁹ Biraq Qudaydan bolsa, bul adamlardı joq qıla almaysızlar. Jáne de, Qudayǵa qarsı urısıwshı bolıp qalıwıńız da múmkin.

⁴⁰ Keñes aǵzaları Gamalieldin másláhátin qabil etti de, elshilerdi ishke shaqırtıp, olardı qamshılattı hám Iysanıń atı menen waz aytpawdı buyırıp, bosatıp jiberdi. ⁴¹ Elshiler Iysanıń atı sebepli masqaralanıwǵa miyasar bolǵanı ushın joqarǵı keñesten qıwanıshlı túrde shıǵıp ketti. ⁴² Olar hár kúni Ibadatxanada hám úyme-úy tálim beriwin, Iysanıń Masiyx ekeni haqqında Xosh Xabardı járiyalawın toqtatqan joq.

Jeti xızmetshi

6 ¹ Masiyxtıń shákirtleriniń sanı ósip atırǵan sol kúnderde grekshe sóyleytuǵın iseniwshi yahudiyler tárepinen evreyshe sóyleytuǵın iseniwshi yahudiylerge qarsı narazılıq payda boldı. Sebebi kúndelikli járdem bólistirilgende, olardıń jesirlerine kewil awdarılmaytuǵın edi. ² Sonda on eki elshi hámme shákirtlerdi bir jerge jynap:

– Qudaydin sózin járiyalaw isin taslap, dasturxan basında xızmet etkenimiz duris bolmas. ³ Tuwısqanlarım! Arańızda jaqsı atı shıqqan, Muxaddes Ruwx penen danalıqqa tolǵan jeti adamdı tańlańlar. Olarǵa usı isti tapırıyq. ⁴ Al bizler ózlerimizdi duwa

^a **5:34** *Parisey* – yahudiylerdin kúshli diniy toparlarınin birine tiyisli adam.

etiwge hám Qudaydın sózin járiya-lawğa baǵıshlayıq, – dedi.

⁵ Bul sóz pútkil jámáátke unadı. Olar isenimi kúshli hám Muxaddes Ruwxqa tolı bolǵan Stepandı, jáne de Filipti, Proxordı, Nikanordı, Timondı, Parmendi hám yahudiy dinine ótken antioxiyalı Nikolastı saylap, ⁶ elshilerdiń aldında turǵızdı. Elshiler olardıń ústilerine qolların qoyıp, duwa etti.

⁷ Solay etip, Qudaydın sózi jayılp, Erusalimdegi shákirtlerdiń sanı kóbeye berdi. Ruwxaniylerdiń kóbisi de elshilerdiń tálimin qabıl alıp, isene basladı.

Stepannıń qolǵa alınıwı

⁸ Qudaydın miyrimi menen qúdiretine tolı bolǵan Stepan xalıq arasında ullı tań qalarlıq nárseler hám káramatlı belgiler kórsetetuǵın edi. ⁹ Degen menen, «Qullıqtan azat etilgenler» degen májilixananıń kireneli hám iskenderiyalı ayırım aǵzaları, sonday-aq Kilikiya menen Aziyadan bolǵan adamlar Stepangá qarsı shıǵıp, onıń menen tartısa basladı. ¹⁰ Biraq ol danalıq hám Muxaddes Ruwx penen sóylegenlikten, olar qarsı tura almadı. ¹¹ Sonda olar bir neshe adamdı úgitlep: «Onıń Muwsaǵa hám Qudayǵa til tiygizgenin esittik», – dep aytqızdı.

¹² Solay etip, olar xalıqtı, aqsaqallardı hám diniy muǵallimlerde óshegistirip, bas salıp Stepandı usladı da, onı joqarǵı keńestiń aldına alıp keldi. ¹³ Olar ákelgen jalǵan gúwalar:

– Mına adam Ibadatxanaǵa hám Muwsanıń Nızamına úzliksiz qarsı sóylep júr. ¹⁴ Bizler onıń: «Nasıralı

Iysa Ibadatxananı joq qıladı, Muwsanıń bizlerge bergен úrp-ádetlerin ózgerdedi», – degenin esittik, – dedi.

¹⁵ Joqarǵı keńeste otırǵanlardıń hámmesi Stepannıń júzine tigilip qarap, onıń júziniń perishteniń júzine uqsas ekenin kórdi.

Stepannıń sózi

7 ¹ Sonda bas ruwxaniy Stepannan: – Usı durıs pa? – dep soradı.

² Stepan bılay dep juwap berdi: – Tuwısqanlarım hám aǵalarım, maǵan qulaq salıńlar! Babamız Ibrayım Xaranga kóship ornalaspastan burın Mesopotamiyada bolǵan waqtında ullı Quday oǵan kórinip: ³ «Elińdi hám aǵayın-tuwǵanlarınıń qaldırıp, Men saǵan kórsetetuǵın elge bar»^a, – degen edi.

⁴ Solay etip, Ibrayım kaldeylerdiń elinen shıǵıp, Xaranga ornaladı. Ákesiniń óliminen keyin, Quday onı sol jerden alıp, házir sizler jasap atırǵan bul elge kóshirdi. ⁵ Degen menen, Quday bul jerde oǵan hesh qanday iyelik, hátte, bir qarıs jer de bermegen edi. Biraq, sol waqıtta Ibrayımınń balası joq bolsa da, Quday bul jerdi oǵan hám onıń urpaqlarına múlik qılıp beretuǵımın wáde etken edi. ⁶ Jáne de, Quday oǵan bılay degen edi: «Seniń urpaqların jat jerde jat bolıp, tórt júz jil qullıqta jasaydı hám zulımlıq kóredi. ⁷ Biraq Men olardı qul etken xalıqtı jazalayman. Bunnan soń, olar sol jerden shıǵıp, Maǵan bul jerde sıynadı»^b. ⁸ Sońınan Quday Ibrayım menen muxaddes kelisim dúzip, sunetlew rásimin onıń belgisi qıldı. Solay etip, Ibrayım Ísaqtıń ákesi bolıp,

^a 7:3 Jar 12:1.

^b 7:6-7 Jar 15:13-14.

onı segizinshi kúni súnnet^a etti. Ísaq Yaqıptıń, Yaqıp on eki ullı atalarımızdıń ákesi boldı.

⁹ Yusuptı kúnlegen atalarımız onı Mısırǵa satıp jiberdi^b. Biraq Quday onıń menen birge bolıp, ¹⁰ barlıq qıyınshılıqlarınan qutqardı. Mısır patshası faraonnıń aldında oǵan danalıq berdi hám onıń miyrimine eristirdi. Faraon onı Mısırdıń hám sarayındaǵı barlıq adamlardıń ústinen basshı qılıp qoydı.

¹¹ Sońınan pútkil Mısır hám Qanan ellerinde ashlıq bolıp, úlken qıyınshılıqlar baslandı. Ata-babalarımız jewge awqat taba almay qaldı. ¹² Mısırda gálle bar ekenin esitken Yaqıp atalarımızdı sol jaqqa birinshi márte jolladı. ¹³ Olar Mısırǵa ekinshi márte kelgende, Yusup tuwısqanlarına óziniń kim ekenin tanıttı hám faraonǵa onıń shıǵısı belgili boldı^c. ¹⁴ Yusup ákesi Yaqıptı hám barlıǵı jetpis bes adamnan ibarat bolǵan hámme aǵayın-tuwǵanların ózine shaqırtıp aldı. ¹⁵ Solay etip, Yaqıp Mısırǵa kóship ketti. Onıń ózi de, ata-babalarımız da sol jerde qaytı boldı. ¹⁶ Olardıń súyegi Shexemge alıp kelinip, Ibrayımın sol jerde Xamordıń ullarınan gúmis aqshaǵa satıp alǵan qábirine qoyıldı.

¹⁷ Qudaydıń Ibrayımǵa bergен wádesiniń orınlanatuǵın waqtı jaqınlaǵanda, Mısırdaǵı xalqımızdıń sanı júdá kóbeyip qalǵan edi. ¹⁸ Sol waqıtta Mısır taxtına Yusuptı tanımaytuǵın basqa bir patsha taxtqa otırdı. ¹⁹ Ol xalqımızdan hiylekerlik penen paydalanıp, zulımlıq isledi hám olardıń

jańa tuwılǵan balalarınıń tiri qalması ushın dalaǵa taslawǵa májbúrledi.

²⁰ Sol waqıtta Muwsa dúnyaǵa keldi. Ol júdá sulıw bala bolıp, úsh ay ákesiniń úyinde baǵıldı. ²¹ Ol dalaǵa taslanǵanda, onı faraonnıń qızı tawıp alıp, óz balasında qılıp tárbiyalap ósirdi. ²² Muwsa mısırılıardıń barlıq bilim tarawlarınan tálim alıp, sózinde de, isinde de kúshli boldı.

²³ Ol qırıq jasqa toǵanda, onıń kewlinde óz tuwısqanları bolǵan izraililardıń jaǵdayın barıp kóriw niyeti payda boldı. ²⁴ Olarǵa barganda bir mısırınıń izrailiniń jábirlep atırǵanın kórip, onı jaqladı hám mısırınıń óltirip, zulımlıq kórgen adam ushın ósh aldı.

²⁵ Ol: «Qudaydıń men arqalı ózlerin qutqaratuǵının tuwısqanlarım túsiner», – dep oylaǵan edi. Biraq ol túsinbedi. ²⁶ Erteńine Muwsa tóbelesip atırǵan eki izrailiniń ushıratıp qalǵanda, olardı jarastırmaqshı bolıp: – Jigitler, sizler tuwısqansız-ǵo. Nege bir-birińizge jábir berip atırsızlar? – dedi.

²⁷ Biraq, jaqınına jábir bergен adam Muwsanı iyterip jiberip:

– Kim seni bizlerdiń ústimizden basshı hám qazı qılıp qoydı? ²⁸ Keshe mısırınıń óltirgenindey, meni de óltirmekshimiseń?^d – dedi.

²⁹ Bul sózdi esitkende Muwsa Midyan eline qashıp ketip, Midyanda jat jerli bolıp jasadı. Ol sol jerde eki balalı boldı.

³⁰ Qırıq jil ótkennen soń, Sinay tawınıń dógeregindegi shólde, janıp turǵan

a 7:8 Jar 17:9-14..

b 7:9 Jar 37:28.

c 7:13 Jar 41:54; 42:1-2; 45:3-4.

d 7:27-28 Shıǵ 2:14.

putanın jalınında Muwsağa bir perishte kórinidi. ³¹ Muwsa bul kóriniske tań qaldı. Anıqlap kóriw ushın jaqınlaǵanda, Jaratqan Iyeniń: ³² «Men seniń ata-babalarıńnıń Qudayıman, Ibrayımnıń, Ísaqtıń, Yaqıptıń Qudayıman»^a, – degen dawısı esitildi. Muwsa qorqqanınan qaltırıp, qarawǵa júreksine almadı. ³³ Sońınan Jaratqan Iye oǵan bılay dedi: «Ayaq kiyimińdi shesh, sebebi sen turǵan jer muxaddes. ³⁴ Men xalqımnıń Mısırda azapaqıret shegip atırǵanın kórdim, onıń nalasın esitip, onı qutqarıw ushın aspannan tústim. Endi bar, Men seni Mısırǵa jiberemen»^b.

³⁵ Bul: «Kim seni basshı hám qazı qılıp qoydı?» – dep adamlar tán almaǵan – sol Muwsa edi. Quday onı putada kóringen perishte arqalı basshı hám qutqarıwshı qılıp jiberdi. ³⁶ Mısırda, Qızıl teńizde hám qırırq jil boyı shólde tań qalarlıq nárseler hám káramatlı belgiler kórsetip, xalıqtı Mısırdan shıǵarǵan usı Muwsa edi. ³⁷ Izrail ullarına: «Quday sizlerge óz tuwısqanlarıńızdıń arasınan men siyaqlı bir payǵambardı shıǵaradı*»^c, – degen de – usı Muwsa edi. ³⁸ Sinay tawında ózine sóylegen perishteniń sózlerin ata-babalarımızǵa jetkizgen hám shólde jynalǵan Izrail xalqı menen birge bolǵan da sol edi. Ol bizlerge jetkiziw ushın Qudaydıń tiri sózlerin alǵan edi.

³⁹ Biraq, ata-babalarımız oǵan boysınıwdı qálemedi hám onı tán almay, kewilleri Mısırǵa awdı. ⁴⁰ Olar

Xarongá: «Bizlerdi baslap júretuǵın qudaylardıń músinlerin soǵıp ber, sebebi bizlerdi Mısır elinen shıǵarǵan sol Muwsağa ne bolǵanın bilmeymiz»^d, – dedi. ⁴¹ Sol kúnlerde olar tananıń músinin soǵıp, sol butqa qurbanlıq berdi. Olar óz qolları menen soqqan butqa quwanıp, kewil kóteristi. ⁴² Sonlıqtan Quday olardan júzin teris burıp, olardı aspan denelerine tabıńıwǵa taslap qoydı. Bul payǵambarlardıń kitabında jazılǵanıday boldı:

«Háy, Izrail xalqı!

Sizler shólde qırırq jil boyı,

Maǵan qurbanlıq hám sıylar

berdińiz be?

⁴³ Ózlerińiz tabıńıw ushın islegen butlardı:

Moloxtıń shatırın hám qudayıńız

Refannıń juldızın

Kóterip júrdińler-ǵo.

Sonlıqtan Men sizlerdi Babilonnıń arjaǵına súrgin qılaman»^e.

⁴⁴ Ata-babalarımızdıń shólde Kelişim shatırını bar edi. Muwsa onı ózine sóylegen Qudaydıń buyırǵanıday, kórgen úlgi boyınsha islegen edi.

⁴⁵ Shatır áwladtan-áwladqa ótip, ata-babalarımız Eshuanıń basshılıǵında Quday quwıp jibergen xalıqlardıń jerlerin iyelegende, onı ózleri menen birge alıp júrdi. Shatır Dawıttıń zamanına deyin boldı. ⁴⁶ Quday aldında miyrimge erisken Dawıt Yaqıptıń Qudayı ushın mákan qurıwǵa ruxsat soradı. ⁴⁷ Biraq, Quday ushın úy salǵan Sulayman boldı.

a 7:32 Shıǵ 3:6.

b 7:33-34 Shıǵ 3:5, 7-8, 10.

c 7:37 Nzm 18:15.

d 7:40 Shıǵ 32:1.

e 7:42-43 Amo 5:25-27.

⁴⁸ Degen menen, Quday Taala adamnıń qolı menen salıńǵan mákanlarda jasamaydı. Ol payǵambar arqalı bılay degen edi:

⁴⁹ «Aspan – Meniń taxtım,

Jer – ayaq basarım,

Sizler Maǵan qanday úy salıp
bermekshisizler?

Meniń dem alatuǵın ornım qay
jerde eken?

⁵⁰ Bulardıń hámмесin Meniń qolım
jaratpadı ma?»^a

⁵¹ Háy, ójetler, shın kewilden Qudayǵa boysınbaytuǵınlar, Onıń sózin tınlamaytuǵınlar! Sizler ata-babalarıńızǵa uqsap, Muxaddes Ruwxqa bárqulla qarsı turasızlar. ⁵² Ata-babalarıńız payǵambarlardıń qaysı birin quwdalamadı? Olar haq Adamnıń keliwin aldın ala boljaǵanlardı da óltirdi-ǵo. Sizler de endi Oǵan satqınlıq islep, Onı óltirdińler. ⁵³ Sizler perishteler arqalı berilgen Muxaddes Nızamdı alsańlar da, onı orınlamadıńlar!

Stepannıń óltiriliwi

⁵⁴ Keńes aǵzaları bul sózlerdi esitkende ashıwǵa minip, Stepangá qarsı tislerin qayradı. ⁵⁵ Al Muxaddes Ruwxqa tolǵan Stepan kózlerin aspanǵa tigip, Qudaydıń saltanatın hám Qudaydıń oń tárepinde turǵan Iysanı kórdi. ⁵⁶ Sonda ol:

– Qarańlar, aspannıń ashılǵanın hám Adam Ulınıń Qudaydıń oń tárepinde turǵanın kórip turman, – dedi.

⁵⁷ Al olar qulaqların jawıp, qattı qıshqırıtı. Hámмесi birden Stepangá topıldı da, ⁵⁸ onı qalanıń sırtına súyrep shıǵarıp, tas boran qıla

basladı. Gúwalar óz kiyimlerin Shaul atlı bir jas jigittin ayaǵınıń janına qoydı.

⁵⁹ Olar tas boran qılıp atırǵanda, Stepan: «Iyem Iysa, ruwxımdı qabil et», – dep duwa etti. ⁶⁰ Sońınan ol dize búkti de, bálent dawıs penen: «O Iyem, bul gúnanı olardıń moynına júkleme!» – dedi. Usını aytıp bolıp, ol jan tapsırdı.

Erusalim jámáátiniń quwdalanıwı

8 ¹ Stepannıń óltiriliwin Shaul da maqullaǵan edi. Sol kúnniń ózinde-aq, Erusalimdegi iseniwshiler jámáátine qarsı kúshli quwdalaw baslandı. Elshilerden basqa iseniwshilerdiń hámмесi Yahudiya menen Samariya úlkeleriniń hámме jerleri boylap tarqap ketti. ² Ayırım iseniwshi adamlar Stepandı jerlep, onı qattı azaladı. ³ Biraq Shaul iseniwshiler jámáátine qattı azap berdi. Ol úyme-úy kirip, erkek pe, hayal ma, hámмесin súyrep shıǵarıp, qamaqqa saldırdı.

Filip Samariyada

⁴ Al tarqalıp ketken iseniwshiler el aralap, Qudaydıń sózin járiyalap júrdi. ⁵ Filip Samariyanıń bir qalasına kelip, ol jerdegilerge Masiyx haqqında járiyaladı. ⁶ Filiptiń sózin esitken hám ol kórsetken káramatlı belgilerdi kórgen xalıq onıń sózlerin dıqqat penen tınladı. ⁷ Óytkeni jin urǵan kóp adamlardan jawız ruwxlar qıshqırıp shıǵıp, kóplegen lán hám aqsaq bolǵanlar shıpa tabatuǵın edi. ⁸ Solay etip, sol qala úlken quwanışqa bölendi.

a 7:49-50 Iysh 66:1-2.

Sıyqırshı Shimon

⁹ Sol qalada kóp waqıtlardan beri sıyqırshılıq penen shuǵıllanatuǵın, Samariya xalqın tań qaldırıp kiyatırǵan hám ózin ullı adam dep esaplaytuǵın Shimon atlı bir adam bar edi. ¹⁰ Eń qarapayım adamlardan baslap eń abıraylı adamlarǵa deyin, hámme si onı dıqqat penen tıñlap: «Onda ullı qúdiret dep atalatuǵın Qudaydıń qúdireti bar», – deytuǵın edi. ¹¹ Shimon olardı kóp waqıtlardan beri sıyqırshılıq penen tań qaldırıp kiyatırǵanlıqtan, onı hámme tıñlaytuǵın edi. ¹² Biraq olar Qudaydıń Patshalıǵı hám Iysa Masiyxtıń atı haqqında Xosh Xabar dı járiyalap Filiptiń sózlerine isengende, erkekler de, hayallar da suwǵa shomıldırıldı. ¹³ Shimonnıń ózi de isenip suwǵa shomıldırılǵannan soń, Filiptiń janman ayırılmadı. Kórsetilgen belgiler hám ullı káramatlardı kórip, ol tań qaldı.

¹⁴ Erusalimdegi elshiler samariyalardıń Qudaydıń sózin qabil etkenin esitip, olarǵa Petr menen Yuxandı jiberdi. ¹⁵ Ekewi sol jerge barıp, samariyalı iseniwshilerdiń Muxaddes Ruwxtı qabil etiwı ushın duwa etti. ¹⁶ Sebebi ele olardıń hesh qaysısına Muxaddes Ruwx túspegen bolıp, olar tek Iyemiz Iysanıń atı menen suwǵa shomıldırılǵan edi. ¹⁷ Petr menen Yuxan olardıń ústilerine qolların qoyǵanda, olar Muxaddes Ruwxtı qabil etti.

¹⁸ Elshilerdiń bul qol qoyıw háreketi menen Muxaddes Ruwx berilgenin kórgen Shimon olarǵa aqsha usınıp:

¹⁹ – Maǵan da usınday qúdiret beirińler, men kimniń ústine qollarımdı

goysam da, ol Muxaddes Ruwxtı qabil qılatuǵın bolsın, – dedi.

²⁰ Biraq Petr oǵan bılay dedi:

– Qudaydıń sıyın aqshaǵa satıp alıwdı oylaǵanıń ushın, aqshań óziń menen birge qurıp ketsin. ²¹ Bul iste seniń payıń da, úlesiń de joq. Óytkeni kewliń Quday aldında haq emes. ²² Endi bul jawız niyetiń ushın táwbe etip, Iyemizge jalbarın! Múmkin, kewlińdegi bul niyetti Ol keshirer. ²³ Sebebi seniń ashshı qızǵanışqa tolı ekenińdi hám jamanlıqtıń shırmawında ekenińdi kórip turman.

²⁴ Shimon juwap berip:

– Men ushın Iyege sizler duwa etiwler, aytqanlarıńızdıń hesh biri basıma túspeyin, – dedi.

²⁵ Petr menen Yuxan Iyemizdiń sózi haqqında gúwalıq berip waz aytqannan soń, Samariyanıń kóp awıllarında Xosh Xabar dı járiyalap, Erusalimge qayttı.

Filip hám efioپیالی wázir

²⁶ Sonda Iyemizdiń bir perishtesi Filipke bılay dedi:

– Ornińnan turıp, qubla tárepke, Erusalimnen Gazaǵa baratıǵın shól jolına bar.

²⁷ Filip ornınan turıp, jolǵa shıqtı. Sol waqıtta Efiopiyanıń hayal patshası Kandakiyanıń wázirlerinen biri, onıń barlıq qaznasın basqaratuǵın bir aqta^a sıyınıw ushın Erusalimge barıp, ²⁸ sol jol menen qaytıp kiyatır edi. Ol arbasında Iyshaya payǵambardıń kitabın oqıp otırǵan edi. ²⁹ Muxaddes Ruwx Filipke:

– Barıp, sol arbaǵa jaqınlas, – dedi.

³⁰ Filip juwırıp arbanıń qasına barǵanda, onıń Iyshaya payǵambardıń kitabın oqıp otırǵanıń esitip:

a 8:27 Aqta – pishilgen adam.

– Ne oqip otirǵanıńdı túsinesen be? – dep soradı. ³¹ Efiopiyalı:

– Birew maǵan jol-jorıq kórsetpese, qalay túsine alaman, – dedi de, Filip ten arbaǵa minip otırıwdı ótinish etti.

³² Ol Muxaddes Jazıwdıń mına jerin oqip otirǵan edi:

«Ol qoy sıyaqlı soyılıwǵa alıp barıldı,

Jún qırqıwshınıń aldında qoy qalay úndemey tursa,

Ol da solay awzın ashpadı.

³³ Ol xorlanıp, ádil húkim alıwdan juda boldı.

Onıń urpaqların kim tilge aladı?

Óytkeni Onıń bul dúnyadaǵı ómiri tawııldı»^a.

³⁴ Wázir Filipten:

– Ótinenen, maǵan aytshı: payǵambar kim tuwralı aytıp atır? Ózi tuwralı ma yamasa basqa birew tuwralı ma? – dep soradı.

³⁵ Sonda Filip Muxaddes Jazıwdıń usı jerinen baslap, Iysa haqqında Xosh Xabardı oǵan aytıp berdi.

³⁶ Olar jol júrip kiyatırǵanda, suw bar jerge keldi.

– Mine, bul jerde suw bar-ǵo, suwǵa shomıldırılıwıma ne tosqınlıq qıladı? – dedi wázir.

[37 *] ³⁸ Sońınan arbanı toqtatıwdı buyırdı. Filip penen ekewi suwǵa túsiti hám ol Filiptiń qolınan suwǵa shomıldırıldı. ³⁹ Olar suwdan shıqqanda, Iyemizdiń Ruwxı Filipti birden alıp ketip*, wázir onı qaytıp kórmedi. Solay bolsa da, ol quwanışlı túrde jolın dawam etti. ⁴⁰ Al Filip Azot qalasında payda boldı. Ol Kesariyaǵa barǵansha

barlıq qalalardı aralap, Xosh Xabardı járiyalap júrdi.

Shauldın táwbe etiwı

(Elsh 22:6-16; 26:12-18)

9 ¹ Al Shaul Iyemizdiń shákirtlerine ele ólim qáwpin tuwdırıp júrdi. Ol bas ruwxaniyge bardı da, ² Damasktegi májilixanalardıǵa^b xatlar jazıp beriwin soradı. Sol jerde Iysanıń jolı menen júrgen erkek bolsın, hayal bolsın, tap-sa olardı uslap, Erusalimge alıp keliw niyetinde edi. ³ Ol jol júrip Damaskke jaqınlaǵanda, tosattan aspannan túsken bir nur onıń átirapın jarqırıtıp jiberdi.

⁴ Shaul jerge jıǵıldı hám:

– Shaul, Shaul, sen nege Meni quwdalap atırsań? – degen dawıstı esitti.

⁵ Shaul:

– Sen kimseń, Iyem? – dep soradı.

– Men – sen quwdalap atırǵan Iysaman*. ⁶ Al endi ornıńnan turıp, qalaǵa bar. Neni islew tiyis ekenligi saǵan ayıladı, – degen dawıs esitildi.

⁷ Shaul menen kiyatırǵanlardıń tıllerı tutılıp, toqtap qaldı. Sebebi olar dawıstı esitse de, hesh kimdi kórmegen edi. ⁸ Shaul jerden turdı. Biraq kózlerin ashqanda, hesh nárese kóre almadı. Sonlıqtan olar onıń qolınan uslap, Damaskke jeteklep apardı. ⁹ Onıń kózleri úsh kún boyı kórmey qalıp, hesh nárese iship-jemedi.

¹⁰ Damaskte Xananiya atlı Iysanıń shákirti bar edi. Iyemiz oǵan kórinip:

– Xananiya, – dedi.

– Lábbáy, Iyem! – dep juwap berdi ol.

¹¹ Iyemiz oǵan:

^a **8:32-33** Iysh 53:7-8.

^b **9:2** *Májilixana* – grekshe «sinagoga». Yahudiylardıń Qudayǵa xızmet etetuǵın hám Qudaydıń sózin úyrenetuǵın ornı.

– Ornınnan tur da, «Tuwrı kóshe» degen kóshege barıp, Yahudanıń úyin-degi Shaul atlı bir tarsuslı adamdı so-ra. Ol házir duwa etip atır. ¹² Ol ózine kórsetilgen ayanda janına Xananiya atlı bir adamnıń kelip, kózleriniń qay-tadan kóriwi ushın ústine qolların qo-yıp duwa etkenin kórgen edi, – dedi.

¹³ Xananiya juwap berip:

– İyem! Bul adamnıń Seniń Erusa-limdegi muxaddeslerińe^a qansha ja-manlıq islegenin men kóp adamlardan esitken edim. ¹⁴ Bul jerge de ol Seniń atıńa sıynatuǵınlardıń hámмесin tut-qıńǵa alıw ushın, bas ruwxaniyelerden biylik alıp kelgen, – dedi.

¹⁵ İyemiz oǵan:

– Bar! Óytkeni Men bul adamdı atım-dı basqa milletlerge, patshalarǵa hám Izrail ullarına jetkiziw ushın tańla-dım. ¹⁶ Meniń atım ushın qanshama azap shegetuǵının Ózim oǵan kórse-temen, – dedi.

¹⁷ Solay etip, Xananiya bardı da, sol úyge kirdi hám qolların Shauldıń ús-tine qoyıp:

– Tuwısqanıw, Shaul! Saǵan kiy-a-tırǵan jolında kóringen İyemiz İysa kózlerińniń ashılıp, Muxaddes Ruwx-qa tolıwın ushın meni jiberdi, – dedi.

¹⁸ Sol waqıtta-aq kózlerinen perde túsken-dey bolıp, Shaul jáne kóre bas-ladı. Ol ornınan turıp, suwǵa shomil-dirıldı hám ¹⁹ awqat jep, kúshke endi.

Shaul Damaskte hám Erusalimde

Shaul bir neshe kún Damasktegi shá-kirtlerdiń janında qaldı. ²⁰ Ol dárhal İysanıń Qudaydıń Ulı ekenligin máji-lisxanalarda járiyalay basladı. ²¹ Onı

esitkenlerdiń hámмесi tań qalısıp: «Mınaw Erusalimde usı İysanıń atına sıynatuǵınlardı qırǵan adam emes pe? Ol bul jerge de sonday adamlardı tutqın etip, bas ruwxaniylerge apa-rıw ushın kelgen joq pa edi?» – desti.

²² Biraq Shaul kúnnen-kúńge ruw-xıy kúshke tolısıp bardı. İysanıń Masiyx ekenligi haqqında dáliller kel-tirip, Damaskte jasaytuǵın yahudiy-lerdi tań qaldıratuǵın edi.

²³ Aradan kóp kúnler ótkende, ya-hudiyler Shauldı óltiriwge til biriktirdi.

²⁴ Biraq, olardıń bul niyeti Shaulǵa bel-gili bolıp qaldı. Yahudiyler onı óltiriw ushın kúni-túni qalanıń dárwazasın ańlıdı. ²⁵ Degen menen, Shauldıń shá-kirtleri bir kúni tünde onı sebetke saldı da, qalanıń diywalınan túsirip jiberdi.

²⁶ Shaul Erusalimge kelip, sol jerde-gi shákirtlerge qosılıwǵa tırıstı. Biraq onıń İysanıń shákirti bolǵanıma isen-bey, olardıń hámмесi onnan qorqatu-ǵın edi. ²⁷ Sonda Barnaba onı elshilerge ertip keldi. Ol Shauldıń jolda İyemizdi qalay kórgenin, İyemizdiń onıń menen sóyleskenin hám onıń Damaskte qalay İysanıń atı menen batıl túrde waz ayt-qanın olarǵa aytıp berdi. ²⁸ Solay etip, Shaul Erusalimde olar menen birge aralasıp, İyemizdiń atı menen qorq-pastan waz aytıp júrdi. ²⁹ Ol grekshe sóyleytuǵın yahudiyler menen sóyle-sip, tartısatuǵın edi. Al olar Shauldı óltiriwge háreket etti. ³⁰ Tuwısqanlar bunı bilgende onı Kesariyaǵa aparıp, sol jerden Tarsusqa jiberdi.

³¹ Solay etip, pútkil Yahudiya, Galila hám Samariya boylap iseniwshiler tı-nıshlıqqa eristi. İyemizden qorqıp ja-saǵan jámáát bekkemlenip, Muxaddes

a **9:13** *Muxaddesler* – İysaǵa iseniwshiler.

Ruwxtıń qollap quwatlawı menen sanı óse berdi.

Eneydiń shıpalanıwı

³² Sonda Petr el aralap júrip, Lidda-da jasaytuǵın muxaddeslerdi kóriwge keldi. ³³ Ol sol jerde lán bolıp segiz jıldan beri tósek tartıp jatırǵan Eney atlı bir adamdı kórdi. ³⁴ Petr oǵan:

– Eney, Iysa Masiyx saǵan shıpa beredi. Ornıńnan turıp, tóseǵińdi jıyna, – dedi.

Eney sol waqıtta-aq ornınan turdı. ³⁵ Lidda hám Sharonda jasaytuǵınlarınardıń derlik hámmesi bunı kórip, Iyemizdiń jolına tústi.

Petrdiń Tabitanı tiriltiwi

³⁶ Ioppada Iysanıń shákirti bolǵan Tabita atlı bir hayal bar edi. Tabita – grekshe «Dorkas», yaǵnıy «jeyran» degendi ańlatadı. Ol hámme waqıt jaqsılıq islep, jarlılarǵa qayır-sadaqa beretuǵın edi. ³⁷ Sol kúnleri Tabita awırıp, qaytı boldı. Adamlar onıń denesin juwıp, joqarıdaǵı bólmege qoydı. ³⁸ Lidda Ioppaǵa jaqın bolǵanlıqtan, Petrdiń sol jerde ekenin esitken shákirtler oǵan eki adamdı jiberip: «Tezirek bizlerge kel», – dep ótinish etti.

³⁹ Petr ornınan turıp, olar menen birge ketti. Úyge kelgende, onı joqarıdaǵı bólmege alıp bardı. Barlıq jesir hayallar Petrdiń átirapına jynaldı. Olar jilap turıp, Dorkastıń ózleri menen birge jasaǵan waqtında tikken ishki kiyimleri menen kóyleklerin oǵan kórsetti.

⁴⁰ Petr hámmeni sırtqa shıǵarıp jiberdi de, dize búgip, duwa etti. Sońnan ólige burılıp:

– Tabita, ornıńnan tur! – dedi.

Hayal kózlerin ashtı da, Petrdi kórip, tikeyip otırdı. ⁴¹ Petr qolın berip, onı ornınan turǵızdı. Sońnan muxaddesler menen jesir hayallardı shaqırdı da, tirilgen Tabitanı olarǵa kórsetti. ⁴² Bul waqıya tuwralı xabar pútkil Ioppaǵa málim bolıp, kóp adamlar Iyemizge isendi. ⁴³ Petr kóp kún Ioppada, Shimon atlı teri iyewshiniń úyinde qaldı.

Rimli júzbası Korneliy

10 ¹ Kesariyada «Italiyalı» degen áskeriy bólimniń júzbası bolǵan Korneliy atlı bir adam bar edi. ² Ol pútkil shańaraǵı menen Qudaydan qorqatuǵın, dinshil adam edi. Xalıqqa kóp járdem berip, Qudayǵa bárqulla duwa etetuǵın edi. ³ Bir kúni tústen keyin saat úshler shamasında Qudaydıń bir perishtesiniń oǵan kelip: «Korneliy!» dep aytqanın ol bir ayanda anıq kórdi.

⁴ Korneliydi qorqımış biylep, ol kózlerin perishtege tikti de:

– Newe, Iyem? – dedi.

Perishte oǵan juwap berip:

– Etken duwaların menen bergен qayır-sadaqaların Qudayǵa jetip bardı. Quday olardı este saqladı. ⁵ Endi Ioppaǵa adamlardı jiberip, Petr dep atalatuǵın Shimon degen bir adamdı shaqırt. ⁶ Ol úyi teńiz jaǵasında jaylasqan Shimon atlı bir teri iyewshiniń úyinde qonaqta*, – dedi.

⁷ Ózi menen sóylesken perishte ketkende, Korneliy xızmetshilerinen ekin hám óz járdemshileriniń ishinen dinshil bir áskerdi shaqırdı. ⁸ Oларǵa hámмесin túsindirip, Ioppaǵa jiberdi.

Petr kórgen ayan

⁹ Erteńine saat on ekiler shamasında olar jol júrip qalaǵa jaqınlasqanda, Petr

duwa etiw ushın tamnıń tóbesine shıqtı. ¹⁰ Ol ash bolıp, awqat jegisi keldi. Awqat tayarlanıp atırǵanda, ayırıqsha jaǵdayǵa tústi. ¹¹ Sonda ol aspannıń ashılǵanın hám dasturxan sıyaqlı bir nárseniń tórt múyeshi asılǵan halında jerge túsip kiyatırǵanın kórdi. ¹² Onıń ishinde hár túrli tórt ayaqlı janıwarlar, jer bawırlawshılar hám aspan qusları bar edi. ¹³ Bir dawıs oǵan:

– Petr, tur. Soyıp je, – dedi.

¹⁴ – Yaq, Iyem. Men hesh qashan haram yamasa mákiriw zat jegen emespen,^a – dedi Petr.

¹⁵ Dawıs jáne ekinshi ret esitilip, Petrge:

– Qudaydıń hadallaǵanın sen haram deme! – dedi.

¹⁶ Bul úsh márte tákirarlanıp, dasturxan dárhal aspanǵa kóterilip ketti.

¹⁷ Kórgen ayanınıń neni ańlatatuǵının oylap, Petr hayran bolıp turǵanda, Korneliy jibergen adamlar Shimonnıń úyin sorap, qapınıń aldında toqtap qaldı. ¹⁸ Olar dawıslap:

– Petr dep atalatuǵın Shimon usı jerde turıp atır ma? – dep soradı.

¹⁹ Petr ele ayan haqqında oylanıp turǵanda, Muxaddes Ruwx oǵan:

– Áne, úsh adam seni izlep júr. ²⁰ Qáne, ornıńnan turıp, tómenge tús. Hesh ekilenbesten, olar menen birge ket. Sebebi olardı Men jiberdim, – dedi.

²¹ Petr tómenge túsip, adamlarǵa:

– Sizler izlep júrgen adam men bolaman. Qanday jumıs penen keldińler? – dedi.

²² Olar Petrge:

– Korneliy degen haq hám Qudaydan qorqatuǵın, pútkil yahudiyeler húrmet etetuǵın bir júzbası bar. Oǵan

bir muxaddes perishte seni úyine shaqırtıp, sózlerińdi tıńlawdı buyırıp-tı, – dedi.

²³ Sonda Petr olardı ishke mirát etip, miyman qıldı.

Petr Korneliydiń úyinde

Erteńine Petr turıp, olar menen birge jolǵa shıqtı. Ioppadaǵı tuwısqanlardıń ayırımları da onıń menen birge ketti.

²⁴ Olar kelesi kúni Kesariyaǵa keldi. Korneliy aǵayın-tuwǵanların hám jaqın dosların jınap, olardı kútip otırǵan edi. ²⁵ Petr úyge kirgende, Korneliy onı qarşı aldı da, ayaqlarına jıǵılıp, oǵan tabındı. ²⁶ Biraq Petr onı turǵızıp:

– Tur, men de adamman-ǵo, – dedi.

²⁷ Petr Korneliy menen sóylesip ishke kirgende, kóp adamlardıń jıynalıp otırǵanın kórip, ²⁸ olarǵa bılay dedi:

– Yahudiydiń basqa millet adamı menen qarım-qatnasta bolıp, oǵan barıwı qadaǵan ekenin bilesizler. Biraq Quday maǵan hesh adamdı haram hám iplas demew kerekligin kórsetken edi. ²⁹ Sonlıqtan shaqırılǵanımda bas tartpay usı jerge keldim. Endi meni ne sebepten shaqırǵanıńızdı sorawıma bola ma?

³⁰ Korneliy bılay dedi:

– Tórt kún aldın usınday waqıtta, tús ten keyin saat úshte úyde duwa etip otır edim*. Tosattan jarqıraǵan kiyimli bir adam aldımda payda bolıp, ³¹ maǵan: «Korneliy! Quday seniń duwańdı esitip, bergem qayır-sadaqalarıńdı este saqladı. ³² Ioppaǵa adam jiberip, Petr dep atalatuǵın Shimondı shaqırt. Ol teńiz jaǵasında jasaytuǵın teri iylewshi Shimonnıń úyinde turıp atır*», – dedi. ³³ Sonlıqtan men sizge dárriw

^a **10:14** Leb 11:1-47.

adam jolladım. Siz de kelip, jaqsı qıldıńız. Endi bizler hámmemiz İyemizdiń sizge buyırǵan hár bir nársesin tıńlaw ushın Quday aldında otırmız.

³⁴⁻³⁵ Sonda Petr bılay dep sózin basladı:

– Qudaydıń adamlardı ayırmaytuǵının, biraq Ózinen qorqqan hám haq islewshi adamdı milletine qaramay qabil etetuǵının haqıyqattan túsinipturman. ³⁶ Quday Izrail xalqına İysa Masiyx arqalı tınıshlıq Xosh Xabarın járiyalaǵanın bilesizler. İysa Masiyx – hár bir adamnıń İyesi. ³⁷ Yaqıya suwǵa shomıldırılıwdı járiyalaǵannan soń, Galiladan baslap pútkil Yahudiyada bolǵan mına waqıyalardan da xabarınıız bar: ³⁸ Quday nasıralı İysaǵa Muxaddes Ruwx hám qúdiret berip, xızmetke tayınladı. İysa hámme jerdi aylanıp jaqsılıq isledi, shaytannıń qol astında bolǵanlardıń hámmesine shıpa berdi. Óytkeni Quday Onıń menen birge edi. ³⁹ İysanıń yahudiylardıń úlkesinde hám Erusalimde islegen isleriniń hámmesine bizler gúwamız. Adamlar Onı atanaq aǵashqa shegelep óltirgen edi. ⁴⁰ Biraq Quday İysanı úshinshi kúni ólimnen tiriltti hám Onıń adamlarǵa kóriniwine jol qoydı. ⁴¹ Ol adamlardıń hámmesine emes, al Qudaydıń aldın ala tańlaǵan gúwalarına, yaǵnıy bizlerge, ólimnen qayta tirilgennen keyin Ózi menen birge ishıp-jegenlerge kórinde. ⁴² Ol Óziniń Quday tárepinen tirilerdi hám ólilerdi húkim etiwshi bolıp tayınlanganın xalıqqa járiyalawımızdı hám bul haqqında gúwaliq beriwimizdi buyırdı. ⁴³ Payǵambarlardıń hámmesi İysa haqqında gúwaliq berip, Oǵan isengen hár bir adamnıń gúnaları Onıń atı menen keshiriletuǵının aytqan edi.

⁴⁴ Petr ele usı sózlerdi sóylep turǵanda, Qudaydıń sózlerin esitken hár bir adamnıń ústine Muxaddes Ruwx túsiti. ⁴⁵ Petr menen birge kelgen súnnetli iseniwshiler Muxaddes Ruwxtıń sıyı basqa millet adamlarınıń ústilerine de jawǵanına tań qalıstı. ⁴⁶ Sebebi olardıń ruwxıy tillerde sóylep, Qudaydı algıslap turǵanın esitti.

Sonda Petr:

⁴⁷ – Bular da anıq bizler sıyaqlı Muxaddes Ruwxtı aldı. Olardıń suwǵa shomıldırılıwın kim qadaǵan ete aladı? – dedi.

⁴⁸ Solay etip, Petr olardıń İysa Masiyxtıń atı menen suwǵa shomıldırılıwın buyırdı. Sońnan olar Petrden bir neshe kún qalıwın ótinish etti.

Petrdiń bolǵan waqıyanı túsindiriwı

11 ¹ Elshiler menen Yahudiyadaǵı tuwısqanlar basqa milletlerdiń de Qudaydıń sózin qabil etkenin esitti. ² Sonlıqtan Petr Erusalimge kelgende, súnnetli iseniwshiler onı ayıplap:

³ – Sen súnnetsiz adamlardıń úyine barıp, olar menen birge awqatlanıp-sañ! – dedi.

⁴ Sonda Petr sóz baslap, bolǵan waqıyanı izbe-izlik penen aytıp berdi:

⁵ – Men Ioppa qalasında duwa etip otırǵan edim. Ayrıqsha jaǵdayǵa túsip, bir ayan kórdim: dasturxanǵa uqsan bir náirse tórt múyeshi asılǵan halında aspannan túsip, meniń janıma deyin keldi. ⁶ Kózlerimdi tigip, dasturxanǵa dıqqat penen qaradım. Dasturxannıń ishinde jer júzinde jasawshı tórt ayaqlı janıwarlardı, jabayı haywanlardı, jer bawırlawshılardı hám aspan qusların kórdim. ⁷ Sonda

mağan bir dawıstıñ: «Petr, tur. Soyıp je», – degenin esittim. ⁸ «Yaq, Iyem! Awzıma hesh qashan haram yamasa mákiriw nárselgenim joq», – dedim. ⁹ Dawıs aspannan ekinshi márte esitlip: «Qudaydıñ hadallağanın sen haram deme!» – dedi.

¹⁰ Bul úsh márte tákirarlandı. Soñınan hámmesi jáne aspańǵa alındı. ¹¹ Tap sol waqıtta Kesariyadan mağan jiberilgen úsh adam men bolıp atırǵan úydiñ aldında turǵan edi. ¹² Muxaddes Ruwx mağan hesh ekilenbey olar menen ketiwdi ayttı. Mina altı tuwısqanımız da meniñ menen birge shıǵıp, sol adamnıñ úyine bardıq. ¹³ Ol bizlerge qalayınsha bir perishteni kórgenin aytıp berdi. Perishte onıñ úyinde payda bolıp, ózine: «Ioppaǵa adam jollap, Petr dep atalatuǵın Shimondı shaqırt. ¹⁴ Ol saǵan seni hám pútkil xojalıǵıñdı qutqaratuǵın sózlerdi aytadı», – depti. ¹⁵ Men sóyley baslaǵannan-aq, eñ basta bizlerdiñ ústimizge túskendey, olardıñ ústilerine de Muxaddes Ruwx tústi. ¹⁶ Sonda Iyemizdiñ mina sózleri yadıma tústi: «Yaqıya suw menen shomıldırdı, al sizler Muxaddes Ruwx penen shomıldırılásızlar». ¹⁷ Solay etip, Quday Iyemiz Iysa Masiyxqa isenetuǵın bizlerge bergen sıyın olarǵa da berse, Qudayǵa qarsı shıǵatuǵınday men kim bolıppan?

¹⁸ Bul sózlerdi esitip, olar tınıshlandı. Qudaydı alǵıslap bılay dedi:
– Demek, Quday basqa milletlerge de táwbe etip, máńgilik ómirge iye bolıw múmkinshiligin beripti.

Antioxiyadaǵı iseniwshilerdiñ jámaáti

¹⁹ Stepan óltirilgen kúnнен baslanǵan quwdalaw sebepli tarqalǵan iseniwshiler Fenikiya, Kipr hám Antioxiyaǵa shekem bardı. Olar Qudaydıñ sózin tek yahudiylerge járiyalaytuǵın edi. ²⁰ Biraq, olardıñ arasınan kiprli hám kireneli ayırım adamlar Antioxiyaǵa barıp, greklerge de Iyemiz Iysa tuwralı Xosh Xabardı járiyalap júrdi. ²¹ Iyemizdiñ qolı olar menen birge bolǵanlıqtan, kóp adamlar isenip, Iyemizdiñ jolına tústi. ²² Bul haqqında xabar Erusalimdegi iseniwshilerdiñ jámaátine jetip barǵanda, olar Barnabanı Antioxiyaǵa jiberdi. ²³ Barnaba sol jerge kelgende, Qudaydıñ miyrimin kórip quwandı. Olardıñ hámmesine Iyemizge shin kewilden sadıq bolıńlar, dep aqıl-násiyat berdi. ²⁴ Óytkeni ol Muxaddes Ruwxqa tolǵan, isenimi kúshli, jaqsı adam edi. Solay etip, kóp adamlar Iyemizge alıp kelindi. ²⁵ Sonda Barnaba Shauldı izlew ushın Tarsusqa ketti. ²⁶ Onı tawıp, Antioxiyaǵa ákeldi. Solay etip, Barnaba menen Shaul tolıq bir jil sol jerdegi iseniwshiler jámaáti menen birge jynalıp, kóp adamlarǵa tálim berdi. Usı Antioxiya qalasındaǵı shákirtler birinshi márte masiyxıylar^a dep ataldı. ²⁷ Sol kúnleri Erusalimnen Antioxiyaǵa bir neshe payǵambarlar keldi. ²⁸ Olardan Agabus atlı birewi ornınan turdı hám Muxaddes Ruwxtan ilhamlanıp pútkil jer júzinde ashlıq bolatuǵının ayttı. Bul ashlıq imperator Klavdiydiñ^b

^a **11:26** *Masiyxıylar* – grekshe xristianlar. Yaǵnıy, Iysa Masiyxtı Qutqarıwshım hám Iyem dep qabil etken iseniwshi adamlar.

^b **11:28** *Imperator Klavdiy* – biziñ eramızdıñ 41–54 jıllarında Rim imperatori bolǵan adam.

zamanında boldı. ²⁹ Sonda shákirtler Yahudiyada jasaytuğın tuwısqanlarǵa qollarınan kelgeninshe aqshalay járdem beriwge qarar etti. ³⁰ Olar jıynalǵan aqshalardı iseniwshiler jámáatınıń aqsaqallarına Barnaba hám Shaul arqalı jiberip, usı qarardı orınladı.

Yaqıptıń ólimi, Petrdiń qamalıwı

12 ¹ Sol waqıtta patsha Hirod iseniwshiler jámáatınıń geybir adamların quwdalay basladı. ² Ol Yuxannıń tuwısqanı Yaqıptı qılısh penen óltirtti. ³ Bunıń yahudiy basshılarına jaqqanın kórip, izinen Petrdi de uslatpaqshı boldı. Ashıtqısız nan bayramı^a kúnleri edi. ⁴ Hirod Petrdi uslatıp, qamaqqa saldırdı. Onı qarawıllardı hár biri tórt áskerden ibarat bolǵan tórt áskeriy toparǵa tapsırdı. Sebebi Qutqarılıw bayramı^bnan soń, onı xalıqtıń aldına shıǵarıw niyetinde edi.

⁵ Solay etip, Petr qamaqqa alındı. Biraq iseniwshiler jámáatı ol ushın Qudayǵa bar jigeri menen duwa etti.

Petrdiń qamaqtan azat bolıwı

⁶ Hirodtıń Petrdi xalıqtıń aldına shıǵarmaqshı bolǵan kúninen aldınǵı kúni tünde, ol eki áskerdiń ortasında qos shınjır menen baylawlı halında uyıqlap atır edi. Qapınıń awzında turǵan qarawıllar da qamaqtı qarawıllap tur edi. ⁷ Tosattan Iyemizdiń bir perishtesi payda bolıp, qamaqtıń ishi jarqrap ketti.

Perishte Petrdiń búyirinen túrtip, onı oyattı da:

– Tez ornıńnan tur, – degende, Petrdiń qollarındaǵı shınjırlar sheshilip, túsip ketti. ⁸ Perishte oǵan:

– Belińdi buwıp, ayaq kiyimińdi kiy, – dedi. Petr usılay isledi. Perishte oǵan: – Shapanıńdı kiyip, meniń izime er, – dedi.

⁹ Petr qamaqxanadan shıǵıp, onıń izine erdi. Biraq, perishteniń qılıp atırǵan isleriniń ońında bolıp atırǵanın bilmey, ayan kórip turman, dep oyladı.

¹⁰ Olar birinshi hám ekinshi qarawılardan ótip, qalaǵa shıǵatuđın temir dárwazaǵa keldi. Dárwaza olarǵa óz-ózin ashıldı. Olar sırtqa shıǵıp bir kóshe ótkende, perishte birden Petrdiń janınan ğayıp boldı.

¹¹ Sonda ózine kelgen Petr: «Iyemizdiń Óz perishtesin jiberip, meni Hirodtıń qolınan hám yahudiy xalıqınıń meniń basıma túsıwin, dep kútken barlıq bálelerden qutqarǵanın endi haqıyqattan túsinipturman», – dedi.

¹² Petr bunı túsingennen soń, Mark dep atalatuğın Yuxannıń anası Máriyamnıń úyine ketti. Ol jerde kóp adamlar jıynalıp, duwa etip otırǵan edi. ¹³ Petr sırtqı qapını qaqqanda, Roda atlı bir xızmetshı qız kim ekenin biliw ushın qapıǵa keldi. ¹⁴ Ol Petrdiń dawısın tanıp, qattı quwanǵanınan qapını ashpay, qaytadan ishke juwırıp: «Petr qapınıń aldında tur», – dep xabar berdi.

¹⁵ «Esiń durıs pa?» – desti oǵan. Al qız sózinde turıp alǵanlıqtan, olar: «Bul onıń perishtesi», – dedi.

¹⁶ Biraq Petr qapını qaǵıwdı dawam etti. Olar qapını ashıp, onı kórgende

^a **12:3** Ashıtqısız nan bayramı – sózlikke qarań.

^b **12:4** Qutqarılıw bayramı – sózlikke qarań.

hayran qaldı. ¹⁷ Petr olarğa úndemewlerin qolı menen ımlap kórsetti de, Iyemizdiń onı qamaqtan qalay shıǵarǵanın aytıp berdi. Sońınan: «Bul xabarlarǵı Yaqipqa hám basqa tuwısqanlarımızǵa jetkizińler», – dep, sol jerden shıǵıp, basqa jaqqa ketti.

¹⁸ Tań atqanda, Petrge ne bolǵanın túsınbey, áskerler qattı albırastı. ¹⁹ Hirod Petrǵı izletti. Taba almaǵannan soń, qarawıllardı sorawǵa tutıp, olardı óltiriwdı buyırdı.

Hirod patshanıń ólimi

Bunnan soń, Hirod Yahudiyadan Kesariyaǵa ketip, bir qansha waqt sol jerde qaldı. ²⁰ Ol Tir hám Sidon turǵınlarına qáhárli edi. Sonda olar óz ara kelisip, Hirodqa keldi. Patshanıń isenimli xızmetshisi Blastustı óz táreplerine awdarıp, jarastırıwdı soradı. Öytkeni olardıń úlkesiniń azıq-awqatı patshanıń úlkesinen ǵárezli edi.

²¹ Belgilengen kúnde patshalıq lipasların kiygen Hirod taxtına otırdı da, xalıqqa sóz sóyledi. ²² Sonda xalıq: «Bul adamnıń dawısı emes, qudaydıń dawısı», – dep baqırıstı. ²³ Sol waqıtta aq Iyemizdiń bir perishtesi Hirodǵı urıp jiberdi. Sebebi ol Qudayǵa beriw kerek bolǵan dańqıtı ózi alǵan edi. Sonda onıń denesin qurtlar kemirip, ol jan tapsırdı.

²⁴ Al Qudaydıń sózi jayılıp, iseniwshilerdiń sanı arta berdi.

²⁵ Tapsırmanı orınlaǵan Barnaba menen Shaul Mark dep atalatuǵın Yuxandı ózleri menen birge alıp, Eru-salimnen qaytıp keldi.

Barnaba menen Shauldıń xızmetke jiberiliwi

13 ¹ Antioxiyadaǵı iseniwshiler jámáátinde payǵambarlar hám

muǵallimler bar edi. Olar: Barnaba, Niger dep atalatuǵın Shimon, kireneli Lukiy, úlke patshası Hirod penen birge tárbiyalanǵan Manain hám Shaul. ² Olar Iyemizge sıyınıp, oraza tutıp otırǵanda, Muxaddes Ruwx bilay dedi: «Men shaqırǵan is ushın, Maǵan Barnaba menen Shauldı ajratıp berińler». ³ Solay etip, olar oraza tutıp, duwa etkennen soń, Barnaba menen Shauldıń ústine qolların qoydı hám olardı jolǵa shıǵarıp saldı.

Kipr atawında

⁴ Muxaddes Ruwx tárepinen jiberilgen Barnaba menen Shaul Selevkiyaǵa barıp, sol jerden keme menen Kiprge júzip ótti. ⁵ Olar atawdaǵı Salamis degen qalaǵa kelip, yahudiylerdiń májilisxanalarında Qudaydıń sózin járiyaladı. Mark dep atalatuǵın Yuxan da olar menen birge bolıp, olarǵa xızmet etip júrdi.

⁶ Olar pútkil atawdı bastan-ayaq basıp ótip, Paposqa keldi. Sol jerde Bareshu atlı sıyırshı hám jalǵan payǵambar bolǵan bir yahudiydi ushıratı. ⁷ Ol hákim Sergiy Paveldiń keńesgöyi bolıp, onıń menen birge júretuǵın edi. Hákim aqıllı adam bolǵanlıqtan, Barnaba menen Shauldı shaqırtıp, Qudaydıń sózin tınlamaqshı boldı. ⁸ Biraq, grek tilinde atı Elimas bolǵan jańaǵı sıyırshı olarǵa qarsılıq kórsetip, hákimniń iseniwine tosqınlıq etiwge tıristı. ⁹ Sonda Muxaddes Ruwxqa tolǵan Shaul, yaǵnıy Pavel kózlerin Elimasqa tigip:

¹⁰ – Háy, kewli hár qıylı hiyle menen jalǵanǵa tolı shaytannıń balası! Sen hár qanday haqıyqatlıqtıń dushpanısań! Iyemizdiń tuwrı jolların burmalawdı qoyasań ba, joq pa? ¹¹ Mine,

endi Iyemiz sağan qarsı qolın kóterdi. Sen soqır bolıp qalıp, bir qansha waqıt quyash jaqtısın kóre almaytuğın bolasañ, – dedi.

Sol waqıtta-aq onıń kózlerin qarañğı túnek qapladı hám ol qolınan uslap ózin jeteleytuğın adamdı izlep, átırıpın qarmalay basladı. ¹²Hákim bolğan waqıyanı kórip, isendi. Óytkeni Iyemiz tuwralı tálimatqa hayran qalğan edi.

Pisidiyanıń Antioxiya qalasında

¹³ Pavel menen onıń joldasları Papan kemege minip, Pamfiliyanıń Pergiya qalasına keldi. Al Yuxan olardı qaldırıp, Erusalimge qayıp ketti. ¹⁴Olar Pergiyadan jolın dawam etip, Pisidiyanıń Antioxiya qalasına bardı. Shabbat kúni májilixsanağa kirip otırdı. ¹⁵Muxaddes Nızam hám payğambarlardıń Jazıwlarınan oqılğannan soñ, májilixsananıń basshıları olarğa: «Tuwısqañlar, xalıqqa aytatuğın násiyat sózleriñiz bolsa, márhámat, aytıñlar», – dep xabarladı.

¹⁶ Pavel ornınan turdı da, qolı menen isharet etip bilay dedi:

– Háy, izrailliler hám Qudayğa sıynatuğın basqa millet adamları, tıñlañlar! ¹⁷Bul Izrail xalqınıń Qudayı biziń ata-babalarımızdı tañlap, olar Mısır elinde jat bolıp jasağanda, olardı úlken xalıq qıldı. Soñınan Óziniń qúdi-retli qolı menen olardı sol jerden alıp shıqtı. ¹⁸Shólde shama menen qırıq jil olardıń qırılıǵına shıdadı. ¹⁹Qanan jerinde jeti milletti joq qılıp, olardıń jerin Óz xalqına múlik etip berdi. ²⁰Bulardıń hámmesi tórt júz eliw jilday dawam etti.

Soñınan Quday Samuel payğambardıń zamanına deyin olarğa biylerdi berdi^a. ²¹Bunnan keyin xalıq patsha soraganda, Quday olarğa Benyamin urıwınan bolğan Kishtiń ulı Shauldı berdi. Shaul qırıq jil patshalıq etti. ²²Quday onı taxttan túsirgennen soñ, olarğa Dawıttı patsha etip qoydı. Quday ol tuwralı mınaday gúwaliq berdi: «Men kewlimdegidey bir adamdı, Ishay ulı Dawıttı taptım. Ol Meniń hár bir tilegimdi orınladı»^b.

²³Quday Óz wádesi boyınsha onıń urpağınan Izraildıń Qutqarıwshısı Iysanı shıǵardı. ²⁴Iysa kelmesten burın Yaqıya pútkil Izrail xalqına táwbe etip suwǵa shomıldırılıwdı járiyaladı. ²⁵Yaqıya xızmetin tamamlawǵa shamasqanda bilay degen edi: «Meni kim dep oylaysızlar? Men Masiyx emespen. Ol mennen keyin keledi. Men Onıń ayaq kiyiminiń bawın she-shiwge de ılayıqlı emespen»^c.

²⁶Tuwısqañlarım, Ibrayımınń urpaqları hám Qudayǵa sıynatuğın basqa millet adamları! Bul qutqarılıw sózleri bizlerge jiberilgen. ²⁷Erusalimde jasaytuğınlar hám olardıń basshıları Iysanıń kim ekenin bilmedi hám hár Shabbat kúni oqılatuğın payğambarlardıń Ol tuwralı jazǵan sózlerin túsinbedi. Sonlıqtan olar Iysanı húkim etip, payğambarlardıń sózlerin ámelge asırdı. ²⁸Onnan ólim jazasına ılayıqlı hesh qanday ayıp taba alma da, Pilattan Onı óltiriwdi soradı. ²⁹Ol haqqında jazılǵanlardıń hámme-sin orınlaǵannan soñ, olar Onı atanaq aǵashtan túsirip, qábirge qoydı.

a **13:20** Biy 2:16.

b **13:22** 1Pat 13:14; Zab 88:21.

c **13:25** Yuxn 1:20; Luk 3:15-16.

³⁰ Biraq, Quday Onı ólimnen tiriltti.

³¹ Iysa Ózi menen Galiladan Erusalimge kelgenlerge kóp kúnler dawamında kórinip júrdı. Endi bul adamlar xalıq aldında Onıń gúwaları boldı.

³² Bizler de sizlerge Qudaydıń ata-babalarımızǵa wáde etken Xosh Xabarın járiyalap atırımız. ³³ Ol Iysanı tiriltiwi arqalı olardıń urpaqları bolǵan bizler ushın sol wádeni ámelge asırdı. Zaburdıń ekinshi jırında bılay dep jazılǵan:

«Sen Meniń Ulımsań,
Búgin Men Saǵan Áke boldım»^a.

³⁴ Iysanı hesh qashan shiritpey, ólimnen qayta tiriltetuǵını haqqında Quday bılay degen:

«Men sizlerge Dawıtqa wáde etken,
Muxaddes hám haqiqıy
jarılqawımdı beremen»^b.

³⁵ Sonlıqtan basqa bir jerde bılay delingen:

«Óz Muxaddesińniń shiriwine jol
qoymaysań»^c.

³⁶ Dawıt óz zamanında Qudaydıń erki boyınsha xızmet etkennen soń kóz jumıp, óz ata-babalarınıń qasına qoyıldı hám denesi shirip ketti. ³⁷ Biraq, Quday tiriltken Adamnıń denesi shirimeydi. ³⁸ Solay etip, tuwısqanlarım, mınanı bilip alıńlar: gúnalarınızdıń usı Iysa arqalı keshiriletuǵını sizlerge járiyalanıp atır. ³⁹ Muwsanıń Nızamı menen sizler hesh bir gúnadan aqlana almas ediniz. Biraq Iysaǵa isengen hár bir adam Ol arqalı aqlanadı. ⁴⁰ Endi abaylı bolıńlar! Payǵambarlardıń aytqan mına sózleri basınızǵa túspeyin:

⁴¹ «Qarańlar, háy, surbetler,
Tań qalısqı, nabıt bolıńlar!
Sizler jasaǵan dáwirde bir is
qılaman,

Onı birew sizlerge aytıp berse de,
isenbes ediniz»^d.

⁴² Pavel menen Barnaba májilisxanadan shıǵıp baratırǵanda, adamlar olardan kelesi Shabbat kúni de usılar haqqında aytıwın ótinish etti. ⁴³ Májilisxanadaǵı xalıq tarqaǵanda, yahudiyler hám yahudiy dinine ótken Qudayǵa sıymatuǵınlardıń kóbisi Pavel menen Barnaba olar menen sóylesip, Qudaydıń miyrimine súyenip jasawdı úgit-násiyat etti.

⁴⁴ Kelesi Shabbat kúni qala xalqınıń derlik hámmesi Iyemizdiń sózin tuńlaw ushın jıynaldı. ⁴⁵ Biraq yahudiyler sonsha xalıqtı kórip, qızǵanıshqa toldı. Paveldiń sózlerine qarsı shıǵıp, onı mazaq etti.

⁴⁶ Sonda Pavel menen Barnaba batırılıq penen juwap qaytarıp bılay dedi:
– Qudaydıń sózin dáslep sizlerge járiyalawımız kerek edi. Sizler onı qabil almaǵanlıqtan hám ózlerinizdi máńgilik ómirge ılayıqlı kórmegenlikten, bizler endi basqa milletlerge ketemiz. ⁴⁷ Óytkeni Iyemiz bizlerge bılay dep buyırǵan edi:

«Jerdiń shetine deyin qutqarılıw
ákeliwini ushın,
Seni basqa milletler ushın nur
etip qoydım»^e.

a **13:33** Zab 2:7.

b **13:34** Iysh 55:3.

c **13:35** Zab 15:10.

d **13:41** Xab 1:5.

e **13:47** Iysh 49:6.

⁴⁸ Basqa millet adamları bunı esitkende quwanıp ketip, Iyemizdiń sózin alǵısladı. Mángilik ómir ushın tańlanganlardıń hámmesi isendi. ⁴⁹ Solay etip, Iyemizdiń sózi pútkil úlke boylap jayıldı. ⁵⁰ Biraq yahudiylar Qudayǵa sıymatuǵın húrmetli hayallardı hám qala basshıların úgitlep, Pavel menen Barnabaǵa qarsı qoydı hám olardı quwdalatıp, úlkenen quwdırıp jiberdi. ⁵¹ Sonda Pavel menen Barnaba olarǵa qarsı eskertiw retinde ayaqlarınıń shańın qaǵıp, Ikoniyaǵa ketti. ⁵² Al shákirtler quwanışqa hám Muxad-des Ruwxqa tolıp tasa berdi.

Ikoniyada

14 ¹ Ikoniyada Pavel menen Barnaba ádettegidey yahudiylardıń májilisxanasına barıp, sonday tásirli waz aytqanlıqtan, yahudiylardan de, greklerden de kóp adam isendi. ² Biraq, isenbeytuǵın yahudiylar basqa millet adamların tuwısqanlarǵa qarsı óshegistirip, olardıń aqıl-oyın uwladı. ³ Pavel menen Barnaba ol jerde uzaq waqt qaldı hám Iyemizge súyenip, Qudaydıń sózin batırılıq penen aytıp júrdi. Iyemiz olar arqalı káramatlı belgiler hám tań qalarlıq nárselerdi kórsetip, Óz miyrimi haqqında sózlerdi tastıyıqladı. ⁴ Qala xalqı ekige bólinip, geybirewleri yahudiylardıń, geybirewleri elshilerdiń tárepine ótti. ⁵ Yahudiylar menen basqa millet adamları óz basshıları menen birlikte elshilerge jábir berip, olardı tas boran qılmaqshı boldı. ⁶ Biraq bunı bilip qoyǵan Pavel menen Barnaba Likaonıyanıń Lистра hám Derbe qalalarına hám sol átiraplarǵa qashıp barıp, ⁷ sol jerlerde de Xosh Xabardı járiyalawdı dawam etti.

Listra hám Derbede

⁸ Listrada eki ayaǵı lán bir adam bar edi. Ol ishten lán bolıp tuwılıp, hesh qashan júrmegen edi. ⁹ Bul adam Paveldiń sózlerin tıńlap otırǵanda, Pavel oǵan tigilip qarap, shıpa tabatuǵımına isenimi bar ekenin kórdi de, ¹⁰ qattı dawıslap: – Ayaqlarında tik tur*, – dedi. Sol adam ornınan ushıp turdı da, júre basladı.

¹¹ Xalıq Paveldiń islegen isin kórgegende, likaoniya tilinde:

– Qudaylar adam pishinine enip, bizlerge kelipti, – dep baqırıstı.

¹² Olar Barnabanı Zevs, Paveldi sóz sóylegeni ushın Hermes dep atadı.

¹³ Qalanıń sırtında jaylasqan Zevs ibadatxanasınıń ruwxaniyi qala dárwazasına ógizlerdi hám gúl sheńberlerin alıp keldi de, xalıq penen birlikte elshilerge qurbanlıq bermekshi boldı.

¹⁴ Biraq elshiler – Barnaba menen Pavel bunı esitkende kiyimlerin jırtıp, kópshiliktiń arasına ózlerin urdı da, bılay dep baqırdı:

¹⁵ – Adamlar! Nege bunday islep atırsızlar? Bizler de sizler sıyaqlı adamlarmız! Sizlerdiń bul mánisiz nárselerdi taslap, aspandı, jerdi, teńizdi hám olardıń ishindegilerdiń hámmesin jaratqan tiri Qudayǵa júz burıwıńız ushın Xosh Xabardı járiyalap atırımız. ¹⁶ Quday ótken áwladlardıń waqtında barlıq milletlerdi óz ómir jolları menen júriwge qaldırdı. ¹⁷ Soǵan qaramastan, Ózi haqqında gúwalıq beriwdi toqtatpay, sizlerge jaqsılıq islep kelmekte: Ol aspannan jawın jawdırıp, jemislerge bay máwsimlerdi beredi. Sizlerdi azıq penen toydırıp, júregińizdi quwanışqa toltıradı.

¹⁸ Usı sózler menen, olar ózlerine qurbanlıq bermewge xalıqtı zorga degende kóndirdi*.

¹⁹ Biraq Pisidiyanıń Antioxiya hám Ikoniya qalalarından kelgen ayırım yahudiyler xalıqtı óz tárepine awdırıp*, Paveldi tas boran qıldı. Onı óldi dep oylap, qalanıń sırtına súyrep shıǵarıp tasladı. ²⁰ Degen menen, shákirtler átirapına jıynalǵanda, Pavel ózine kelip ornınan turdı da, qalaǵa qayttı. Erteńine ol Barnaba menen birge Derbege ketti.

Siriya Antioxiyasına qaytıw

²¹ Olar Xosh Xabardı Derbe qalasında járiyalap, kóp shákirt arttırgannan soń, Pisidiyadaǵı Listra, Ikoniya hám Antioxiya qalalarına qaytıp keldi. ²² Jol-jónekey shákirtlerdiń janlarına kúsh-quwat berip, isenimde bekkem turıwdı úgıtńasıyat etti de: «Qudaydıń Patshalıǵına kiriwimiz ushın, kóp qıymshılıqlardan ótiwimiz tiyis», – dedi. ²³ Pavel menen Barnaba hár bir iseniwshi jámáátte aqsaqallardı tayınladı. Orazı tutıp, duwa etkennen soń, olardı ózleri isenetuǵın İyemizdiń qolına tapsırdı.

²⁴ Sońınan olar Pisidiya úlkesi arqalı ótip, Pamfiliya úlkesine keldi. ²⁵ Pergiyada Qudaydıń sózin járiyalaǵannan soń, Antaliyaǵa ketti. ²⁶ Sol jerden keme menen Antioxiyaǵa qayttı. Bul qalada Pavel menen Barnaba ózlerine tapsırılǵan xızmetti islew ushın ózlerin Qudaydıń miyrimine baǵıshlaǵan edi. Olar sol isti endi orınladı. ²⁷ Ol jerge jetkende, olar iseniwshiler jámáátin bir jerge jıynap, Qudaydıń ózleri arqalı neler islegenin, basqa milletlerge isenim qapısını qalay ashqanın

bildirdi. ²⁸ Olar sol jerdegi shákirtler menen birge uzaq waqıt qaldı.

Erusalimdegi qurılıtay

15 ¹ Yahudiyadan Antioxiyaǵa geybir iseniwshiler kelip, tuwısqanlarǵa: «Eger Muwsanıń úrpadeti boyınsha súnnet etilmeseńler, qutqarıla almaysızlar», – dep tálim bere basladı. ² Pavel hám Barnaba olar menen aytısıp, qattı tartısıp qaldı. Aqırında Pavel hám Barnabaǵa, jáne de olar menen birge basqa bir neshe tuwısqanǵa Erusalimdegi elshiler menen aqsaqallarǵa barıp, usı máseleni sheshiw tapsırıldı. ³ Solay etip, olar iseniwshiler jámáátini tárepinen jiberilip, Fenikiya hám Samariya úlkelere ótti. Jol-jónekey basqa milletlerdiń táwbe etkenin aytıp, sol jerdegi tuwısqanlarǵa úlken quwanış baǵıshladı. ⁴ Erusalimge kelgende, olar iseniwshiler jámáátini, elshiler hám aqsaqallar tárepinen jaqsı qabil etildi. Qudaydıń ózleri arqalı islegen hámme nársesin* olarǵa bildirdi.

⁵ Biraq, pariseyler^a arasından shıqqan ayırım iseniwshiler orınlarından turıp: – Iseniwshi bolǵan basqa millet adamları da súnnet etilip, olarǵa Muwsanıń Nızamın orınlawdı buyırw tiyis, – dedi.

⁶ Elshiler menen aqsaqallar bul másele boyınsha másláhátlesiw ushın jıynaldı. ⁷ Uzaq talqılawdan soń Petr ornınan turıp, olarǵa bılay dedi:

– Tuwısqanlar! Basqa milletlerdiń Xosh Xabardı meniń awzımnan esitip iseniwi ushın, Quday kóp waqıt burın arañızdan meni tańlaǵanın bilersizler. ⁸ Adamnıń kewlin biletuǵın

^a **15:5** *Pariseyler* – yahudiy xalqının kúshli diniy toparı.

Quday Muxaddes Ruwxtı bizlerge berigeni sıyaqlı, basqa milletlerge de berip, olardı qabıl etkenin kórsetti. ⁹ Quday olardıń kewillerin isenimleri arqalı tazalap, bizler menen olardıń arasına ayırmashılıq qoymadı. ¹⁰ Olay bolsa, endi ne ushın ata-babalarımız da, ózlerimiz de kóterip júre almağan moyntırıqtı shákirtlerdiń moynına salıp, Qudaydı sınap atırsızlar? ¹¹ Olardıń Iyemiz Iysanıń miyrimi menen qutqarılatuǵında, bizler de ózlerimizdiń solay qutqarılatuǵınıızǵa isenemiz.

¹² Sonda jıynalǵanlardıń hámmesi tınıshlanıp, Barnaba menen Pavel di tıńlay basladı. Olar ózleri arqalı Qudaydıń basqa milletler arasında kórsetken káramatlı belgileri menen tań qalarlıq nárseleri haqqında aytıp berdi. ¹³ Olar sózlerin tawısqannan soń, Yaқыp sóz baslap bılay dedi:

– Tuwısqanlar, maǵan qulaq salıńlar! ¹⁴ Basqa milletlerden Ózine tiyisli bir xalıq shıǵarıw ushın, Quday olarǵa dáslep qalay miyrimlilik kórsetkenin Shimon Petr bayan etken edi. ¹⁵ Payǵambarlardıń jazıp qaldırǵan mına sózleri de usıǵan tuwrı keledi:

¹⁶ «Bunnan keyin Men qaytıp kelip, Dawıttıń qulaǵan úyin qayta quraman.

Buzılǵan jerlerin ońlap, qayta tikleymen.

¹⁷⁻¹⁸ Solay etip, qalǵan adamlar, Meniń atım menen atalıwshı barlıq milletler, Iyesin – Meni izlep tapsın. Bulardı áyyemnen bildirgen Jaratqan Iye usılay deydi»^a.

¹⁹ Sonlıqtan, meniń pikirimshe, Qudaydıń jolına túsken basqa millet

adamların qıynamawımız kerek. ²⁰ Biraq, butlarǵa shalınıp haramlanǵan qurbanlıq góshinen, buzıqshılıqtan, buwındırılıp óltirilgen haywanlardıń góshinen hám qannan awlaq bolıwların* jazıp jiberiwimiz tiyis. ²¹ Óytkeni áyyemgi waqıtlardan beri Muwsanıń Nızamı hár bir qalada járiyalanıp kiyatır hám hár Shabat kúni májilixanalarda oqılmaqta.

Basqa milletlerden bolǵan iseniwshilerge xat

²² Solay etip, pútkil iseniwshiler já-mááti menen elshiler hám aqsaqallar ózleriniń arasınan adamlardı saylap, olardı Pavel hám Barnaba menen birge Antioxiyaǵa jiberiwge qarar etti. Saylanǵanlar: tuwısqanlar arasında basshılıq etip júrgen Barsabba dep atalatuǵın Yahuda menen Sila edi. ²³ Olar arqalı mına xattı jazıp jiberdi: «Húrmetli tuwısqanlarımız!

Tuwısqanlarıńız bolǵan biz, elshiler hám aqsaqallardan, Antioxiya, Siriya hám Kilikiyadaǵı basqa millet adamları bolǵan siz, tuwısqanlarǵa sálem!

²⁴ Aramızdaǵı ayırım adamlardıń sizlerge barǵanın hám óz sózleri menen sizlerdi táshiwishke salıp*, aqılıńızdı hayran qılǵanın esittik. Bizler olarǵa hesh qanday jol-jorıq bermegen edik. ²⁵ Sonlıqtan aramızdan bir neshe adamdı saylap, súyikli tuwısqanlarımız Barnaba hám Pavel menen birge sizlerge jiberiwdi bir awızdan maqul taptıq. ²⁶ Bular ekewi Iyemiz Iysa Masiyxtıń atı ushın ómirlerin baǵıshlaǵan adamlar. ²⁷ Sizlerge jáne de Yahuda menen Silanı jiberip atırımız. Olar bul jazǵanlarımızdı awızsha aytıp beredi. ²⁸ Sebebi Muxaddes Ruwx hám bizler

^a **15:16-18** Amo 9:11-12.

áhmiyetli bolǵan mına qaǵıydalardan tısqarı sizlerge hesh nárseni júklemewdi maqul taptıq: ²⁹ sizler butlarǵa shalıǵan qurbanlıqtıń góshinen, qannan, buwındırılıp óltirilgen haywanlardıń góshinen hám buzıqshılıqtan awlaq bolıńlar*. Usılardan saqlansańlar, jaqsı is qılǵan bolasızlar. Aman bolıńlar!»

³⁰ Solay etip, jiberilgenler jolǵa shıǵıp, Antioxiyaǵa keldi. Jámaátti bir jerge jıynap, olarǵa xattı tapsırdı. ³¹ Iseniwshiler xattı oqıp, ondaǵı kewil kóteriwshi sózlerge quwandı. ³² Payǵambarshılıq sıyın alǵan Yahuda menen Sila tuwısqanlarǵa kóp sózler menen aqıl-násiyat aytıp, ruwxıy kúsh-quwat berdi. ³³ Bir qansha waqıt sol jerde bolǵannan soń, tuwısqanlar olardı aman-esen shıǵarıp salıp, jollaǵanlarǵa qaytardı. [³⁴ *]

³⁵ Al Pavel menen Barnaba Antioxiyada qaldı. Olar kóplegen adamlar menen birlikte İyemizdiń sózin úyretip, járiyalap júrdi.

Paveldiń ekinshi saparı

³⁶ Bir qansha waqıttan soń, Pavel Barnabaǵa:

– Endi izimizge qayıtıp, bizler İyemizdiń sózin járiyalaǵan hár bir qaladaǵı tuwısqanlarımızǵa barayıq, olardıń hal-jaǵdayın kóreyik, – dedi.

³⁷ Barnaba Mark dep atalatuǵın Yuxandı birge alıp júrmekshi boldı.

³⁸ Biraq Pavel Pamfiliyada ózlerin taslap ketip, birlikte baslaǵan isti dawam etpegen Marktı ózleri menen birge alıp júriwdi maqul kórmedi. ³⁹ Solay etip, olardıń arasında keskin túsınbewshilik bolıp, bir-birinen bólindi. Barnaba Marktı alıp, keme menen Kıprge ketti. ⁴⁰ Al Pavel Silanı tańladı

hám tuwısqanlar tárepinen İyemizdiń miyrimine tapsırılǵannan soń, jolǵa shıqtı. ⁴¹ Ol Siriya hám Kilikiya úlkelerin aralap, iseniwshi jámaáatlerdi bekkemlep júrdi.

Timofeydiń Pavel menen Silaǵa qosılıwı

16 ¹ Pavel Derbege, sońnan Lистраǵa keldi. Sol jerde anası iseniwshi yahudiy, al ákesi grek bolǵan Timofey atlı shákirt bar edi. ² Lистра hám İkoniyadaǵı tuwısqanlar ol haqqında jaqsı pikirde edi. ³ Timofeydi ózi menen birge alıp júriwdi qálegen Pavel sol jerdegi yahudiyler sebepli, onı súnet ettirdi. Öytkeni hámme Timofeydiń ákesiniń grek ekenin biletuǵın edi. ⁴ Olar qaladan-qalaǵa ótip, Erusalim-degi elshiler menen aqsqaqallar belgilegen qaǵıydalardı iseniwshilerge orınlaw ushın tapsırdı. ⁵ Solay etip, iseniwshi jámaáatlerdiń isenimi bekkemlenip, sanı kúnnen-künge arta berdi.

Paveldiń Makedoniyaǵa shaqırılıwı

⁶ Qudaydıń sózin Aziya úlkesinde^a jayıwǵa Muxaddes Ruwx tıyım salǵanlıqtan, Pavel menen onıń joldasları Frikiya hám Galatiya úlkelerin aralap júrdi. ⁷ Olar Misiyanıń shegarasına kelgende, Bitiniyaǵa kirmekshi boldı, biraq İysanıń Ruwxı olarǵa ruxsat bermedi. ⁸ Sonlıqtan olar Misiyadan ótip, Troas qalasına keldi. ⁹ Sol kúni tünde Pavel ayan kórdi. Makedoniyalı bir adam onıń aldında turıp: «Makedoniyaǵa kelip, bizlerge járdem ber», – dep ótindi. ¹⁰ Pavel bul ayandı kórgennen soń, bizler dárriw

^a **16:6** Aziya úlkesi – házirgi Turkiya eliniń qubla-batıs bóleginde bolǵan bir úlke.

Makedoniyağa barıwdın háreketin isledik. Sebebi Quday bizlerdi olargá Xosh Xabardı járiyalawğa shaqırıp atır, degen juwmaqqa keldik.

Pavel Filip qalasında

¹¹ Bizler Troastan keme menen shıǵıp, tuwrı Samotrakiyağa, erfeñine Neapoliske júzip bardıq. ¹² Ol jerden Makedoniya úlkesiniń eń baslı qalası, Rimniń qol astında bolǵan Filipke jetip keldik. Bul qalada bir neshe kún qaldıq.

¹³ Bizler Shabbat kúni qala dárwazasınıń sırtqa, dáryanıń jaǵasına shıqtıq. Ol jerde yahudiyeler duwa etetuǵın orın bar dep oylaǵan edik. Bizler otırıp, sol jerge jynalǵan hayallargá sóyley basladıq. ¹⁴ Tıńlawshılar arasında Tiatira qalasınan kelgen, shım qızıl qımbat gezlemelerdi satıwshı Lidiya atlı bir hayal bar edi. Ol Qudayǵa sıynatuǵın edi. Paveldiń sózlerine qulaq salıwı ushın, Iyemiz onıń kewlin ashıtı. ¹⁵ Lidiya úy-ishi menen birge suwǵa shomıldırılǵannan soń, bizlerdi úyine mirát etip: «Meni Iyemizge isenedi, dep esaplaytuǵın bolsańlar, kelińler, úyimde bolmıńlar», – dep bizlerdi kóndirdi.

Pavel menen Sila qamaqta

¹⁶ Bir kúni bizler duwa etetuǵın jerge baratırǵanıımızda, palkerlik penen shuǵıllanatuǵın jawız ruwxlı bir shorıǵa duslastıq. Bul qız palkerlik penen xojayınlarına kóp payda keltiretuǵın edi. ¹⁷ Ol Pavel menen bizlerdiń izimizge túsip:

– Bul adamlar – Quday Taalanıń xızmetshileri, olar sizlerge qutqarılıw jolın járiyalap atır! – dep baqırıp júrdi.

¹⁸ Bul kóp kún tákirarlandı. Aqırında Pavel biyzar bolıp ketip, arqasına burıldı da, qızdın ishindegi jawız ruwxqa:

– Iysa Masiyxtıń atı menen buyırman: onnan shıǵıp ket! – dedi.

Jawız ruwx qızdın ishinen dárhal shıǵıp ketti.

¹⁹ Shorımnıń xojayınları payda kóriwden úmitleriniń úzilgenin bilip, Pavel menen Silanı uslap aldı da, bazar maydanındaǵı basshılarǵa súyrep apardı. ²⁰ Olardı Rim basshılarınıń aldına alıp kelip:

– Mına yahudiyeler qalamızdı astan-kesten etpekte. ²¹ Biz rimlilerge qabil etiwge de, orınlawǵa da bolmaytuǵın úrp-ádetlerdi járiyalap júr, – desti.

²² Xalıq ta olargá qosılıp, elshilerge qarşı shıqtı. Basshılar Pavel menen Silanıń kiyimlerin jırtıp sheshtirdi de, tayaq penen sabawǵa buyırıp berdi. ²³ Olardı kóp sabatqannan soń, qamaqqa saldırdı hám qamaqxana xızmetkerine olardı jaqsılap qarawıllawdı buyırdı. ²⁴ Usınday buyırıp alǵan qamaqxana xızmetkeri olardı qamaqxananiń ishki bólmesine qamap, ayaqların buǵaw menen qısıp tasladı.

²⁵ Túnniń ortalarında Pavel menen Sila duwa etip, Qudaydı alǵıslaytuǵın qosıq aytıp otırǵan edi. Basqa tutqınlar da olardı tıńladı. ²⁶ Birden jer qattı qozǵalıp, qamaqxananiń tırnaǵı silkindi hám sol waqıtta-aq barlıq qapılar ashılıp, hámmeniń shınjırları sheshilip ketti. ²⁷ Uyqıdan oyǵan qamaqxana xızmetkeri qamaqxananiń qapılarınıń ashıq ekenin kórdi. Tutqınlar qashıp ketti, dep oylaǵan ol ózin óltirmekshi bolıp, qılıshın suwırıp aldı. ²⁸ Biraq Pavel bálent dawıs penen baqırıp: – Óz janıńa qastıyanlıq etpe, hám memiz usı jerdemiz, – dedi.

²⁹ Qamaqxana xızmetkeri shıra ákeldirip, ishke juwırıp kirdi de, qaltırıp, Pavel menen Silanıń aldına jıǵıldı.

³⁰ Olardı sırtqa shıǵarıp:

– Mirzalar, qutqarılwım ushın ne islewim kerek? – dep soradı.

³¹ Olar:

– İyemiz İysağa isen, sonda sen de, úy-ishiń de qutqarılasız, – dedi.

³² Sońınan olar onıń ózine hám úyin-degilerdiń hámmesine İyemizdiń sózin ayttı. ³³ Qamaqxana xızmetkeri túnniń sol sátinde olardı alıp ketip, jaraqat-ların juwdı da, dárriw ózi hám pútkil úy-ishi suwğa shomıldırdı. ³⁴ Ol Pavel menen Silanı úyine ákelip, aldılarına dasturxan jaydı. Qudayğa isengenine pútkil úy-ishi menen quwandı.

³⁵ Tań atqanda, basshılar: «Sol adamlardı bosatıńlar», – degen buyırq penen saqshılardı jolladı. ³⁶ Qamaqxana xızmetkeri bul sózlerdi Pavelge xabarlap:

– Basshılar sizlerdi bosatıw ushın adam jollaptı. Endi shıǵıp, aman-esen kete berińler, – dedi.

³⁷ Biraq Pavel saqshılarga bılay dedi:

– Rim puqaraları bolǵan bizlerdi xalıq aldında húkimsiz sabap, qamaqqa saldı. Endi bizlerdi jasırım quwıp jibermekshi me? Bul bolmaydı! Bizlerdi ózleri kelip shıǵarsın!

³⁸ Saqshılar bul sózlerdi basshılarga jetkerdi. Basshılar Pavel menen Silanıń Rim puqaraları ekenin esitkende qorqıp ketti. ³⁹ Kelip, keshirim soradı. Sońınan olardı sırtqa shıǵarıp, qaladan ketiwlerin ótindi. ⁴⁰ Pavel menen Sila qamaqtan shıǵıp, Lidiyanıń úyine bardı. Sol jerde tuwısqanlardı kórip, olardı jigerlendirgennen soń, jolǵa shıqtı.

Salonikada

17 ¹ Olar Amfipolis hám Apoloniyanıń ótip, Salonikaǵa keldi. Bul jerde yahudiylardıń bir májilixanası bar edi. ² Pavel óz ádeti

boymsha májilixanaǵa bardı. Úsh hápte olar menen Muxaddes Jazıw-lardı talqıladı. ³ Masiyxtıń azap shegip, ólimnen qayta tiriliwi tiyis ekenin túsindirip, dáliller keltirdi de:

– Men sizlerge járiyalap atırǵan bul İysa – Masiyx, – dedi ol.

⁴ Yahudiylardıń bazıları maqullap, Pavel menen Silaǵa qosıldı. Sonday-aq, Qudayǵa sıymatuǵın greklerdiń úlken toparı hám kóplegen abıraylı hayallar da solay isledi.

⁵ Biraq yahudiylar kúnshillik etip, bazarda bos júrgen ayırım jaramas adamlardı jynadı da, qalada topalań kóterdi. Pavel menen Silanı tawıp, olardı xalıqtıń aldına shıǵarıw ushın, Yasonnıń úyine topılıp kirdi. ⁶ Biraq olardı taba almay, Yason menen basqa geybir tuwısqanlardı qala basshılarınıń aldına súyrep aparıp:

– Pútkil dúnyanı astan-kesten etken bul adamlar usı jerge de kelipti. ⁷ Yason olardı qabıl qıldı. Olardıń hámmesi İysa degen basqa bir patsha bar ekenin aytıp, Rim imperatorınıń pármanlarına qarsı háreket etip júr, – dep baqırdı.

⁸ Bul sózlerdi esitken xalıq hám qala basshıları qattı tınıshsızlandı. ⁹ Biraq olar Yasonnan hám basqalardan kepillikke aqsha alıp, bosatıp jiberdi.

Beriyada

¹⁰ Tuwısqanlar dárriw sol túni Pavel menen Silanı Beriyaǵa jiberdi. Olar Beriyaǵa kelip, yahudiylardıń májilixanasına kirdi. ¹¹ Beriyaǵaǵı yahudiylardıń Salonikadaǵı yahudiylarǵa qaraǵanda pikiri keńirek edi. Olar Qudaydıń sózin úlken qızıǵıwshılıq penen qabıl etip, Pavel menen Silanıń aytqan sózleriniń durıs ekenin biliw ushın, hár kúni

Muxaddes Jaziwlarđı izertleytuğın edi.
¹² Solay etip, yahudiylerniń kóbisi hám kóplegen abıraylı grek hayalları menen er adamları isendi.

¹³ Biraq Salonikadağı yahudiylar Pavelniń Beriyada da Qudayniń sózin járiyalađanın bilgende, sol jerge de kel-di hám xalıqtı úgitlep, qozgalań saldı.
¹⁴ Sonda tuwısqanlar Paveldi dárhal te-niz tárepeke jiberdi. Al Sila menen Timofey Beriyada qaldı.
¹⁵ Paveldi shıǵarıp salıwshılar onı Afınağa deyin apardı. Olar Pavelden: «Sila menen Timofey, múmkin bolsa, tez maǵan jetsin», – degen tapsırmanı alıp, izlerine qayttı.

Afnada

¹⁶ Afnada Sila menen Timofeydi kútip júrgen Pavel qalanıń butlarǵa tolı ekenin kórgende, qattı qapa bolıp ashıwlandı.
¹⁷ Sonlıqtan ol májilisanadağı yahudiylar hám Qudayǵa sıyınatuğın grekler menen aytısıp, hár kúni bazar maydanında ushırasqanlar menen tartısıp júrdi.
¹⁸ Epikurshılardıń hám stoik oyshıllarınıń^a geybirewleri de onıń menen tartısa basladı. Birewleri: «Mına miljiniń ne demekshi», – dese, ayırımları: «Ol jat qudaylardıń xabarshısı bolsa kerrek», – dedi. Óytkeni Pavel Iysa hám Onıń qayta tiriliwi tuwralı Xosh Xabarđı járiyalap júrdi.
¹⁹ Olar Paveldi Areopag keńesine^b alıp kelip, oǵan:
 – Sen járiyalap júrgen bul jańa tálimattıń ne ekenin biliwimizge bola ma?
²⁰ Sebebi sen qulađımızǵa jat nárselerdi aytıp atırsań, bulardıń ne ekenin bilgimiz keledi, – dedi.

²¹ Pútkil afinalılar hám sol jerde jasaytuđın shet elliler waqıtların tek jańalıqlar aytıw hám tıńlaw menen ótkizetuđın edi.

²² Pavel Areopag keńesiniń ortasında turıp, bılay dedi:

– Háy, afinalılar! Sizlerdiń hár tárepleme júdá dinshil ekenińizdi kórip turman.
²³ Men aylanıp júrip, sizler tabınatuğın orınlardı kózden keshirgenimde, «Biytanıs qudayǵa» degen jazıwı bar, bir qurbanlıq orındı da kórdim. Endi ózlerińiz bilmey sıyınıp júrgen usı Quday haqqında sizlerge járiyalayjaqqan.

²⁴ Dúnyanı hám onıń ishindegilerdiń hámмесin jaratqan Quday aspan hám jerdiń Iyesi bolǵanlıqtan, adamnıń qolı menen salınǵan ibadatxanalarda jasamaydı.
²⁵ Ol bir nársenge mútájdey, Oǵan adamnıń qolları menen xızmet etip bolmaydı. Óytkeni hámме adamlarǵa ómir, dem hám barlıqtı Onıń Ózi beredi.
²⁶ Quday hámме milletlerdi bir adamnan jaratıp, olardı pútkil jer júzine ornalastırdı. Olardıń jasaytuğın dáwirleri menen mákanlarınıń shegaraların aldın ala belgilep bergен.
²⁷ Bunı Quday Ózin izlesin hám qarmalanıp bolsa da tapsın, dep isledi. Degen menen, Ol hesh birimizden alıs emes.
²⁸ Sebebi sizlerdiń shayırlarınızdiń geybirewleri: «Bizler Onıń urpađımız», – dep aytqanıday, bizler Ol arqalı jasaymız, háreket etemiz hám barmız.

²⁹ Bizler endi Qudaydıń urpađı bolǵanımız sebepli, Quday adamnıń óneri hám aqıl-oyı menen dóretilgen

^a **17:18** *Epikurshılar hám stoik oyshılları* – eski grek elindegi oyshıllardıń toparları.

^b **17:19** *Areopag keńesi* – Ares tóbesi degen jerde jaylasqan afinalıardıń rásmiy keńesi yamasa qazıxanası. Bul jerde on eki qazı jynalatuđın edi.

altın, gúmis yamasa tas músinge uqsas dep oylamañlar. ³⁰ Ótken dáwirlerde Quday nadanlıqqa dıqqat awdarmağan bolsa da, endi hár bir jerde hár bir adamnıń táwbe etiwın buyırmaqta. ³¹ Óytkeni Ol bul dúnyanı Ózi tañlağan Adamı arqalı ádillik penen húkim etetuǵın kúndi belgilep qoyıptı. Buni sol Adamdı ólimnen qayta tiriltip, hár bir adamǵa dálilledi.

³² Ólimnen qayta tiriliw haqqında esitkende, kimisi mazaq etip kúldi, kimisi: «Bul haqqında seni basqa sapa tıñlaǵımız keledi», – dedi. ³³ Sońınan Pavel olardıń arasınan shıǵıp ketti. ³⁴ Al geybir adamlar oǵan qosılıp, isendi. Olardıń arasında Areopag keńesiniń aǵzası bolǵan Dionisiy, Damaris atlı bir hayal hám jáne basqalar bar edi.

Korinf qalasında

18 ¹ Bunnan soń, Pavel Afinadan shıǵıp, Korinfke keldi. ² Sol jerde Akila atlı, pontlı bir yahudiyege duslastı. Akila hayalı Priskilla menen jaqında Italiyadan kelgen edi. Sebebi imperator Klavdiy barlıq yahudiylardıń Rimnen shıǵıp ketiwın buyırǵan edi. Pavel olarǵa bardı da, ³ kásipler bolǵanlıqtan olar menen birge qalıp, jumıs isledi. Olardıń kásibi – shatır soǵıw edi. ⁴ Pavel hár Shabbat kúni májilixanada aytısıp, yahudiylardı hám greklerdi isendiriwge háreket etti.

⁵ Sila menen Timofey Makedoniyadan kelgende, Pavel ózin Qudaydıń sózin járiyalawǵa hám yahudiylerge Iysanıń Masiyx ekeni haqqında gúwalıq beriwge tolıq baǵıshladı. ⁶ Biraq

yahudiylar qarsı shıǵıp, onı masqara-laǵanda, Pavel kiyiminiń shańın qaǵıp^a, olarǵa bılay dedi:

– Qanıńız óz basınızda qalsın! Men juwapkershilikten azatpan. Bunnan bılay, basqa milletlerge ketemen.

⁷ Pavel sol jerden shıǵıp, Qudayǵa sıymatuǵın Titus Yustus atlı bir adamnıń úyine keldi. Onıń úyi májilixanaǵa irgeles edi. ⁸ Májilixana basshısı bolǵan Krispus pútkil úy-işi menen Iyemizge isendi. Paveldi tıñlaǵan korinflilerdiń kóbisi de isenip, suwǵa shomıldırıldı.

⁹ Bir kúni túnde Iyemiz Pavelge ayan kórsetip: «Qorqpa, únsiz qalmaq, sóyley ber!» ¹⁰ Men seniń menen birgemen, jamanlıq islew ushın saǵan hesh kim qol tiygize almaydı. Óytkeni bul qalada Meniń adamlarım kóp», – dedi. ¹¹ Solay etip, Pavel ol jerde bir yarım jıl qaldı hám xalıqqa Qudaydıń sózin úyretiwın dawam etti.

¹² Gallio Axaya úlkesiniń hákimi bolǵan waqıtta yahudiylar birigip, Pavelge qarsı shıqtı. Onı qazıxanaǵa alıp barıp:

¹³ – Mına adam xalıqtı úgitlep, Qudayǵa sıymıwdı bizlerdiń nızamımızǵa qayshı keletuǵın jol menen úyretip júr, – dedi.

¹⁴ Pavel endi sózin baslamaqshı bolǵanda, Gallio yahudiylerge bılay dedi: – Háy, yahudiylar! Eger bir nızamsızlıq yamasa bir awır jinayat islengen bolsa, men sizlerdi sabırlılıq penen tıñlar edim. ¹⁵ Biraq, sózlerge, atlarǵa hám ózlerińizdiń nızamınızǵa baylanıslı máseleler bolsa, ózlerińiz shehińler. Men bunday nárselerge qazılıq etkim kelmeydi.

^a **18:6** *Kiyiminiń shańın qaǵıp* – yahudiylardıń ádeti boyınsha, baylanıstıń úzilgenligin bildiredi.

¹⁶ Solay etip, Gallio olardı qazıxanadan quwıp jiberdi. ¹⁷ Sonda olardıń hámmesi májilixananıń basshısı Sos-tenisti uslap alıp, qazıxananıń aldında sabap tasladı. Al Gallio bulardıǵa kewil de awdarǵan joq.

Paveldiń Antioxiyaǵa qaytıwı

¹⁸ Pavel sol jerde jáne bir neshe kún bolǵannan soń, tuwısqanlar menen xoshlastı. Priskilla hám Akila menen birge Siriyaǵa barıw ushın kemege mindi. Qudayǵa ant bergenlikten, Pavel Kenxreyada shashın qıydırıp tasladı. ¹⁹ Efeske kelgende, Priskilla menen Akilanı sol jerde qaldırıp, ózi májilixanaǵa bardı da, yahudiyler menen pikir alısa basladı. ²⁰ Olar kóbirek waqıt qalwın ótinish etse de, Pavel qayılshılıq bermedi. ²¹ Biraq olar menen xoshlasıp atırıp:

– Quday qálese, sizlerge jáne qaytıp kelemen*, – dedi.

Sońınan keme menen Efesten jónep ketti.

²² Ol Kesariyada kemededen túsip, Erusalimge ketti hám sol jerdegi iseniwshiler jámáátine sálem bergennen soń, Antioxiyaǵa bardı. ²³ Antioxiyada bir neshe waqıt qalǵannan soń, Pavel jolǵa shıqtı. Tártip boyınsha Galatiya hám Frikiya úlkelerin aralap, hámme shákirtlerge ruwxıy kúsh-quwat berip júrdi.

Apollostıń xızmeti

²⁴ Sol waqıtta negizi iskenderiyalı bolǵan Apollos atlı bir yahudiy Efeske keldi. Ol Muxaddes Jazıwları júdá jaqsı biletuǵın, sózge sheshen adam edi. ²⁵ Iyemizdiń jolında tálim alǵan

ol jalınlı ruwx penen sóylep, Iysa haqqında durıs úyretetuǵın edi. Biraq ol tek Yaqıyanıń suwǵa shomıldırıwınǵana biletuǵın edi. ²⁶ Apollos májilixanada batılıq penen sóyley basladı. Bunı Priskilla menen Akila esitkende, onı úyine aparıp, Qudaydıń jolın anıǵıraq túsindirip berdi.

²⁷ Apollos Axayaǵa ketpekshi bolǵanda, tuwısqanlarımız onı qollap quwatladı. Sol jerdegi shákirtlerdiń onı qabıl qılıwı ushın xat jazıp berdi. Apollos sol jerge jetip barıp, Qudaydıń miyrimi menen isengenlerge kóp járdem berdi. ²⁸ Sebebi ol Iysanıń Masiyx ekenin Muxaddes Jazıwlar arqalı dálillep, yahudiylerdi xalıq aldında kúshli túrde áshkaraladı.

Pavel Efes qalasında

19 ¹ Apollos Korinftede bolǵanda, Pavel tawlı úlkelerden ótip, Efeske keldi. Ol jerde ayırım shákirtler menen ushırasıp, ² olardan:

– Isengen waqtıńızda Muxaddes Ruwxtı aldınız ba? – dep soradı.

– Muxaddes Ruwxtıń bar ekenin bizler hesh esitpedik te, – dep juwap berdi olar.

³ – Olay bolsa, qanday shomıldırıw menen shomıldırıldıńlar? – dep soradı Pavel.

– Yaqıyanıń tálimine tiykarlanıp, suwǵa shomıldırıldıq^a, – dedi olar.

⁴ Pavel bılay dedi:

– Yaqıya xalıqtı táwbe ettirip hám suwǵa shomıldırıp, olardıǵa ózinen soń Keletuǵınǵa, yaǵnıy Iysaǵa iseniwdi aytqan edi.

⁵ Olar bunı esitkende, Iyemiz Iysanıń atı menen suwǵa shomıldırıldı. ⁶ Pavel

^a **19:3** Mat 3:5-6.

olardıń ústilerine qolların qoyıp duwa etkende, olarǵa Muxaddes Ruwx tústi hám olar ruwxıy tillerde sóylep, payǵambarshılıq ete basladı. ⁷ Olar barlıǵı bolıp shama menen on eki adam edi.

⁸ Pavel májilixsanaǵa bardı. Ol sol jerde úsh ay dawamında Qudaydıń Patshalıǵı tuwralı tálim berdi hám olardı isendiriwge tırısıp, batılıq penen sóyledi. ⁹ Biraq, geybirewleri qasarısıp isenbedi hám Iysanıń jolın xalıq aldında jamanlay basladı. Sonlıqtan Pavel olardı qaldırıp, shákirtlerdi ózi menen birge aldı da, hár kúni Tiranustıń mektebinde tálim beriwin dawam etti. ¹⁰ Bul awhal eki jılǵa sozıldı. Solay etip, yahudiy bolsın, grek bolsın, Aziya úlkesinde jasaǵan hár bir adam Iyemizdiń sózin esitti.

Skevanıń jeti ulı

¹¹ Quday Pavel arqalı tań qalarlıq káramatlar isledi. ¹² Hátte, Paveldiń denesine tiygen bet oramallar yamasa aljapqışlar nawqaslarǵa qoyılǵanda, olar dártlerinen azat bolıp, ishlerinen jawız ruwxlar shıǵatuǵın edi.

¹³ El aralap, jawız ruwxlardı quwıp júrgen geybir yahudiy duwaxanlar da jawız ruwx urǵan adamlarǵa Iyemiz Iysanıń atın qollana basladı. Olar: «Pavel járiyalap júrgen Iysanıń atı menen buyıramız, shıǵıp ket!» – deytuǵın edi. ¹⁴ Bas ruwxanıy Skeva atlı bir yahudiydiń jeti ulı da usılay islep júrgen edi. ¹⁵ Biraq jawız ruwx olarǵa:

– Iysanı bilemen, Paveldi tanıyman, al sizler kimsiz? – dep juwap berdi de, ¹⁶ jawız ruwx urǵan adam olarǵa táp berip jıǵıp, olardan ústin shıqtı. Olar úyden jaradar hám jalańash bolıp qashıp ketti.

¹⁷ Bul xabar Efeste jasaytuǵın barlıq yahudiylar menen greklerge jetip

bardı. Hámмесin qorqınısh biylep, Iyemiz Iysanıń atı úlken húrmetke eristi. ¹⁸ Isengenlerdiń kóbisi kelip, islegen jaman islerin ashıq moyınladı. ¹⁹ Sıyqırshılıq penen shuǵıllanatuǵın kóp adamlar da kitapların jıynap, hámмениń kóz aldında jaǵıp jiberdi. Kitaplardıń bahasını esaplaǵanda, eliw mın gúmis teńge boldı. ²⁰ Solay etip, Iyemizdiń sózi qúdiret penen jayılp, tásiiri artıp bardı.

²¹ Bul waqıyalardan soń, Pavel Makedoniya hám Axaya úlkerinen ótip, Erusalimge barıwǵa qarar etti. «Ol jerge barǵanımnan soń, Rimdi de kóriwim kerek», – dedi ol. ²² Sonlıqtan ózi bir neshe waqıt Aziya úlkesinde qalıp, járdemshilerinen ekewin – Timofey menen Erastustı Makedoniyaǵa jiberdi.

Efestegi kóterilis

²³ Sol waqıtları Iyemiz Iysanıń jolına qarsı kúshli kóterilis payda boldı. ²⁴ Dimitriy atlı bir zerger gúmisten Artemida ibadatxanasınıń kishkene úlgilerin soǵıp, óz ónermentshilerine kóp payda keltiretuǵın edi. ²⁵ Dimitriy óz ónermentshileri menen ózindey zergerlerdi bir jerge jıynap, olarǵa bılay dedi:

– Doslar, usı kásibimiz arqalı kóp payda alatuǵınımızdı bilesizler. ²⁶ Biraq Pavel degen mına bir adamnıń qoldan soǵılǵan qudaylardıń haqıyqıy qudaylar emes ekenin aytıp, tek Efeste emes, al pútkil Aziyada kóp sanlı adamlardı úgitlep azǵırǵanın kórip hám esitip atırsızlar. ²⁷ Bul bizlerdiń ónerimizdiń qádirine qawıp tuwdırıp qana qoymay, al ullı hayal quday Artemidanıń ibadatxanasınıń arızımaytuǵın nársege aylanıp, pútkil Aziya

ülkesi menen pútkil dúnya sıymatú-
ğın hayal qudaydı ullılığınan ayırıw
qáwpi bar.

²⁸ Olar bunı esitkende, qattı gázep-
lenip: «Efeslilerdiń Artemidası ul-
lı!» – dep baqıra basladı. ²⁹ Pútkil qala
tártipsizlikke tolıp ketti. Adamlar Pa-
veldiń joldasları makedoniyalı Gayus
penen Aristarxtı uslap alıp, tamasha
maydanına qaray súyredi. ³⁰ Pavel xa-
lıqtıń arasına barmaqshı boldı, biraq
shákirtler oğan jol qoymadı. ³¹ Paveldiń
dosları bolğan Aziya ülkesiniń ayırım
basshıları da oğan xabar jollap, tama-
sha maydanında kórinbewin ótindi.

³² Jıynalğanlardıń birewi anaw, bire-
wi mınaw dep baqırıp, jıynalıstı biytár-
tıp boldı. Kóbisi ne ushın jıynalğanın
da bilmeytuğın edi. ³³ Yahudiyler
Iskender atlı bir adamdı iyterip orta-
ğa shıǵarǵanlıqtan, ayırım adamlar
bolğan waqıya ushın onı ayıpker dep
sheshti. Iskender qolı menen ishara-
t etip, ózin xalıq aldında qorǵamaq-
shı boldı. ³⁴ Biraq xalıq onıń yahudiy
ekenin bilgende, hámmesi bir awızdan
shama menen eki saattay: «Efeslilerdiń
Artemidası ullı!» – dep baqırıp turdı.

³⁵ Qala xatkeri xalıqtı tınıshlandı-
rıp bilay dedi:

– Efesliler! Ullı Artemidaniń aspan-
nan túsken músiniń hám onıń iba-
datxanasınıń qorǵawshısı – Efes qalası
ekenin kim bilmeydi? ³⁶ Bulardı hesh
kim biykarlay almaydı. Sonıń ushın tı-
nishlanıp, oylanıp is tutıwıńız kerek.
³⁷ Sizlerdiń bul jerge ákelgen adam-
larıńız ibadatxananı da tonamağan,
hayal qudaymızǵa da til tiygizbegen.
³⁸ Sonlıqtan Dimitriydiń hám onıń
ónermentshi joldaslarınıń birewge
qarsı qanday da bir shaǵımı bar bol-
sa, qazıxanalar ashıq, qazılar da bar.

Bir-biriniń ústinen sol jerde shaǵım
etsin. ³⁹ Al eger taǵı basqa másele
bolsa, ol rásmiy jıynalıstı sheshili-
wi tiyis. ⁴⁰ Búgingi bolğan waqıyalar
sebepli ayıplanıw qáwpimiz. Bun-
day topalańdı aqlay alıwǵa bizlerde
sebepten joq.

Ol usı sózlerdi aytıp, jıynalğanlardı
tarqatıp jiberdi.

Pavel Makedoniya menen Greciyada

20 ¹ Efestegi topalań basılǵan-
nan keyin, Pavel shákirtler-
di shaqırtıp jigerlendirdi. Sońnan
olar menen xoshlasıp, Makedoniyaǵa
ketiw ushın jolǵa shıqtı. ² Ol jol-jó-
nekey úlkelerdi aralaǵanda, iseniw-
shilerdi kóp sózler menen jigerlendi-
rip, Greciyaǵa keldi. ³ Ol jerde úsh ay
qaldı. Keme menen Siriyaǵa ketpekshi
bolǵanda, yahudiyler ózine qarsı til
biriktirgenlikten, Makedoniya arqalı
izine qayıwǵa qarar etti. ⁴ Pir ulı beri-
yalı Sopater, salonikalılardan Aristarx
penen Sekundus, derbeli Gayus hám
Timofey, Aziya ülkesinen Tixik penen
Trofim onıń menen birge ketti. ⁵ Bular
burın ketip, bizlerdi Troas qalasında
kútip turdı. ⁶ Al bizler Ashıtqısız nan
bayramınan soń, Filipten keme menen
jolǵa shıǵıp, bes kúnde olarǵa, Troas-
qa jetip keldik. Ol jerde jeti kún boldıq.

Paveldiń Evtixtı tiriltiwi

⁷ Ekshembi kúni nan sındırıw ushın
bir jerge jıynalǵanımızda, Pavel ise-
niwshilerge sóz sóyledi. Erteńine ke-
tetuğın bolǵanlıqtan, onıń wazı yarım
aqshamǵa deyin sozıldı. ⁸ Bizler jıy-
nalǵan joqarǵı qabattaǵı bólmede kóp
shıralar janıp turǵan edi. ⁹ Evtix at-
lı bir jas jigiti áynekke minip otır edi.

Paveldiń sózi sozılıp ketkenlikten, Evtixtı uyqı bastı. Ol uyıqlap ketip, úshinshi qabattan qulap tústi. Onı jerden kóterip alganda, ol ólip qalğan edi. ¹⁰ Pavel tómengge túsip, jigittiń ústine eńkeydi de, onı qushaqlap: «Uwayımlamay-aq qoyıń, onıń janı bar!» – dedi. ¹¹ Sońnan joqarıǵa kóterilip, nan sındırıp jedi. Olar menen tań atqansha kóp sóyleskennen soń, jolǵa shıqtı. ¹² Jigitti úyine tiri aparıp, iseniwshiler úlken jubanısh aldı.

Troastan Militke sapar

¹³ Bizler burınraq keme menen ketip, Assos qalasına bardıq. Ol jerden Paveldi mingizip alıwımız kerek edi. Óytkeni onıń ózi piyada júrgisi kelgenlikten, bizlerge usılay tapsırǵan edi. ¹⁴ Pavel menen Assosta ushırasıp, onı kemege mingizdik te, Mitilina qalasına bardıq. ¹⁵ Ol jerden keme menen jolǵa shıǵıp, erteńine Xios atawınıń qarsısına keldik. Bir kúnnen soń Samos atawına*, onıń erteńine Milit qalasına bardıq. ¹⁶ Aziya úlkesinde waqıttı bosqa jibermeu ushın, Pavel Efeske barmay ótiwdi uyǵardı. Eger múmkin bolsa, ol Eliwinshi kúni bayramında Erusalimde bolwǵa asıpaqta edi.

Paveldiń efesli aqsaqallar menen xoshlasqanda sóylegen sózi

¹⁷ Pavel Militten Efeske adam jiberip, iseniwshiler jámáátiniń aqsaqalların janına shaqırttı. ¹⁸ Olar janına kelgende, Pavel bılay dedi:

– Aziya úlkesine qádem basqan dáslepki kúnimmen baslap, sizler menen birge bolǵan waqtımınń hámmeesinde qalay jasaǵanımdı bilesizler. ¹⁹ Yahudiylardıń qastıyansılıqları sebepli

basımnan ótken qıyınshılıqlarǵa qaramastan, Iyemizge tolıq kishipeyillik penen, sizler ushın kóz jaslarımdı tógip xızmet ettim. ²⁰ Jáne de, paydalı bolǵan hár qanday nárseni qaldırmay, sizlerge xalıq aldında hám úylerde tálim beriwdi toqtatpadım. ²¹ Yahudiylerge de, greklerge de táwbe etip Qudayǵa keliwdi hám Iyemiz Iysaǵa iseniwdi járiyaladım.

²² Al endi bolsa, Muxaddes Ruwxtıń jetelewi menen Erusalimge baratırman. Ol jerde maǵan ne bolatúǵımın bilmeymen. ²³ Biraq Muxaddes Ruwx meni qamaq hám qıyınshılıqlar kútip turǵanın maǵan hár bir qalada bildiriip atır. ²⁴ Buǵan qaramastan, men óz janımdı ayamayman. Tek óz báygimdi basıp ótip, Qudaydıń miyriminiń Xosh Xabarı tuwralı gúwalıq beriwdi, yaǵnıy Iyemiz Iysanıń maǵan tapsırǵan isin juwmaqlasam bolǵanı.

²⁵ Men arańızda júrip, Qudaydıń Patshalıǵı haqqında járiyaladım. Endi bolsa, sizlerdiń hesh qaysısıńızdıń meniń júzimdi qaytıp kórmeytuǵınıńızdı bilemen. ²⁶ Sonlıqtan búgin sizlerge minanı ashıq aytaman, kim de kim arańızda qutqarılmasa, men ol ushın juwapker emespen. ²⁷ Sebebi sizlerge Qudaydıń pútkil erkin tolıq járiyaladım. ²⁸ Ózlerińizge hám Muxaddes Ruwx sizlerdi baǵıwshı qılıp qoyǵan pútkil súriwge kózqulaq bolıńlar! Qudaydıń Óz Ulınıń qanı menen satıp alǵan iseniwshiler jámáátin baǵıńlar! ²⁹ Men ketkennen soń, súriwdi ayamaytuǵın jirtqısh qasqırlardıń arańızǵa kiretuǵının bilemen. ³⁰ Hátte, arańızdan shákirtlerdi joldan azǵırıp, ózleriniń izlerine ertiw ushın, haqıyqattı burmalawshı adamlar shıǵadı. ³¹ Sonlıqtan sergek bolıńlar! Úsh jil boyı, kún-tún demey kóz jaslarımdı

tógip, hár birińizge úzliksiz aqıl-násiyat bergenimdi eslerińizde saqlañlar!

³² Endi men sizlerdi Qudayǵa hám Onıń miyrimin bildiretuǵın sózge tap-sıraman. Bul sóz sizlerdi bekkemlep, Qudaydıń muxaddes bolǵan pútkil adamları menen birge sizlerge de miyras beriwge qúdireti jetedi. ³³ Men hesh kimniń gúmisin, altının yamasa kiyimin kúsemedim. ³⁴ Ózimniń hám meniń menen birge bolǵanlardıń mútájlikleri ushın usı qollarım menen miynet etkenimdi bilesizler. ³⁵ Iyemiz Iysanıń: «Alǵan adamnan góre, bergem adam baxıtlıraq», – degen sózin umıtpay, usılay miynet etip, hásizlerge járdem beriw kerekligin sizlerge islegem hár bir isimde kórsettim.

³⁶ Pavel usı sózlerdi aytıp bolǵanнан soń, olardıń hámmesi menen birge dize búgip, duwa etti. ³⁷ Olardıń hámmesi qattı jılastı hám Paveldi qushaqlap súydi. ³⁸ Ásirese olardı qattı qapa qılǵan, Paveldiń: «Meniń júzimdi qayıtıp kórmeysiz», – degen sózleri boldı. Sońınan onı kemege deyin shıǵarıp saldı.

Paveldiń Erusalimge qaray jolǵa shıǵıwı

21 ¹ Olar menen xoshlasqanı-mızdan keyin, keme menen júzip, tuwrı Kos atawına kettik. Erteńine Rodos atawına, ol jerden Patara qalasına keldik. ² Sol jerden Fenikiyaǵa baratıǵın kemeni tawıp mindik te, júzip kettik. ³ Kipr kóringende, onıń qubla tárepinen ótip, Siriyaǵa qaray jol aldıq. Keme Tir qalasında júgin túsiriw kerek bolǵanlıqtan, sol jerde toqtadıq. ⁴ Ol jerde shákirtlerdi izlep tawıp, olar menen birge jeti kún qaldıq. Shákirtler Muxaddes Ruwxtıń

bildiriwi menen, Pavelden Erusalimge barmawdı ótindi. ⁵ Biraq ketetuǵın waqtımız bolǵanda shıǵıp, jolımızdı dawam ettik. Hámme iseniwshiler hayal hám bala-shaǵaları menen birge bizlerdi qalanıń sırtına deyin shıǵarıp saldı. Teńizdiń jaǵasında dize búgip, duwa ettik. ⁶ Bir-birimiz benen xoshlasqanıımızdan soń, kemege mindik. Al olar úylerine qayttı.

⁷ Tirden jolımızdı dawam etip, Ptolemayda qalasına keldik. Ol jerdegi tuwısqanlarımız benen kórisip, olardıń janında bir kún qaldıq. ⁸ Erteńine shıǵıp, Kesariyaǵa keldik. Saylangan jeti xızmetshiniń biri bolǵan, Xosh Xabar járiyalawshı Filiptiń úyine barıp, onıń menen qaldıq. ⁹ Bul adamnıń payǵambarshılıq etetuǵın, turmısqa shıqpaǵan tórt qızı bar edi.

¹⁰ Sol jerde bir talay kún bolǵanı-mızdan soń, Yahudiyadan Agabus atlı bir payǵambar keldi. ¹¹ Ol bizlerge kelip, Paveldiń belbewin aldı da, onıń menen óziniń ayaq-qolların baylap:

– Muxaddes Ruwx bılay deydi: «Yahudiyler bul belbewdiń iyesin Erusalimde usılay etip baylap, basqa millet adamlarına uslap beredi», – dedi.

¹² Bul sózlerdi esitip, bizler hám sol jerdegi adamlar Pavelden Erusalimge barmawın ótindik. ¹³ Sonda Pavel bılay dep juwap berdi:

– Ne islep atırsızlar? Nege jılasıp, júregimdi ezip atırsızlar? Men Iyemiz Iysanıń atı ushın Erusalimde tek ayaq-qolımdı baylatıwǵa emes, al óliwge de tayarman.

¹⁴ Paveldi kóndire almaǵanlıqtan: «Iyemizdiń qálegeni bolsın», – dep qayıtıp úndemedik.

¹⁵ Sol kúńlerden soń jolǵa tayarlanıp, Erusalimge keldik. ¹⁶ Kesariyadaǵı

shákirtlerdiń ayırımları da bizler menen birge keldi. Olar bizlerdi jasap turıw ushın dáslepki shákirtlerdiń biri bolǵan, kiprli Minasonnıń úyine alıp bardı. Bizler sol úyde boldıq.

Paveldiń Yaqıp penen ushırasıwı

¹⁷ Erusalimge kelgenimizde, tuwısqanlarımız bizlerdi quwanışlı túrde qarsı aldı. ¹⁸ Erteńine bizler Pavel menen birge Yaqıptı kóriwge bardıq. Aqsqaqallardıń hámmesi de sol jerge jıynalǵan edi. ¹⁹ Pavel olardan halawhal soragannan keyin, óz xızmeti arqalı Qudaydıń basqa milletler arasında islegen islerin birim-birim aytıp berdi.

²⁰ Olar bunı esitip, Qudaydı alǵısladı da, Pavelge bilay dedi:

– Tuwısqanımız Pavel! Óziń kórip tursań, yahudiyler arasında İyemizge iseniwshi kóp mıńlaǵan adamlar bar. Olardıń hámmesi Muxaddes Nizamǵa júdá intalı. ²¹ Olardıń alǵan xabarına qaraǵanda, sen basqa milletler arasında jasaytuǵın barlıq yahudiylerge balaların súnnet etpewlerin hám úrp-ádetlerimizdi orınlamawın aytıp, Muwsanıń Nızamınan bas tartıw kerkligin úyretip júrgen ekenseń. ²² Endi ne qılıw kerek? Olar álbette, seniń usı jerge kelgenińdi esitedi. ²³ Sonlıqtan mına aytqanımızdı isle. Aramızda Quday aldında ant ishken tórt adam bar. ²⁴ Olardı janına alıp, tazalanıw rásiminen ót. Olar shashların aldırıwı ushın, kerekli qurbanlıqtıń qunın sen tóle. Solay etip, hámme adam sen haqqında esitkenleriniń tiykarısız ekenin hám seniń Muxaddes Nizam boyınsha jasap atırǵanıńdı bilsin. ²⁵ Al basqa millet iseniwshilerine kelsek, bizler olarǵa butlarǵa shalınǵan

qurbanlıqtıń góshinen, qannan, buwındırılıp óltirilgen haywanlardıń góshinen hám buziqshılıqtan awlaq bolıwları tuwralı qararımızdı jazıp jibergen edik.

²⁶ Kelesi kúni Pavel janına sol tórt adamdı alıp, olar menen birge tazalanıw rásiminen ótti. Sońınan tazalanıw kúnleriniń qashan tamam bolatuǵının hám hár biri ushın qashan qurbanlıq shalınatuǵının bildiriw ushın, İbadatxanaǵa kirdi.

Paveldiń qolǵa alınıwı

²⁷ Jeti kúnlik múddet tamamlanıwǵa shamalasqanda, Aziya úlkesinen kelgen yahudiyler Paveldi İbadatxanada kórip, pútkil xalıqqa qozǵalań saldı da, onı uslap alıp:

²⁸ – Háy, izraillilar, járdem berińler! Bul adam hámme jerde hámme adamlarǵa biziń xalqımızǵa, Muxaddes Nizamǵa hám İbadatxanaǵa qarsı tálím berip júr. Onıń ústine, greklerdi de İbadatxanaǵa alıp kelip, bul muxaddes orındı haramladı, – dep baqırısı.

²⁹ Öytkeni olar bunnan aldın Paveldi qalada efesli Trofim menen birge kórgenlikten, Pavel onı İbadatxanaǵa alıp kelgen, dep oylaytuǵın edi.

³⁰ Pútkil qala ayaqqa turdı. Hár tárepten juwırısıp kelgen xalıq Paveldi uslap, İbadatxananıń sırtına súyrep shıǵardı. Sol waqıtta-aq İbadatxananıń dárwazası jabıldı.

³¹ Olar Paveldi óltirmekshi bolıp atırǵanda, Rim mıńbasısına: «Pútkil Erusalim qozǵalań kóterdi!» – degen xabar jetip bardı. ³² Mıńbası dárhal áskerler menen júzbasılardı janına alıp, xalıq turǵan jerge juwırıp keldi. Olar mıńbası menen áskerlerdi kórgende, Paveldi urıwdı toqtattı.

³³ Sonda mırnbası jaqınlap kelip, Paveldi tutqıńǵa aldı da, qos shınjır menen baylawdı buyırdı. Sońınan:

– Bul kim? Ol ne isledi? – dep soradı.

³⁴ Xalıq ishinen birewi anaw, birewi mınaw, dep baqırdı hám shawqım sebepli jónli juwap ala almaǵanlıqtan, mırnbası Paveldi áskeriy bólimge alıp ketiwdi buyırdı. ³⁵ Pavel basqıshqa kelgende, xalıq sonday gázepli bolǵanlıqtan, áskerler onı kóterip júriwge májbúr boldı. ³⁶ Xalıq onıń izinen:

– Onı joq etińler! – dep baqırıp júrdi.

Paveldiń ózin aqlawı

³⁷ Áskeriy bólimge kireyin dep atırǵanda, Pavel mırnbasıǵa:

– Sizge bir nárse aytsam bola ma? – dedi.

Mırnbası:

– Sen grekshe bileseń be? ³⁸ Demek, sen bunnan burın qozǵalań kóterip, tórt miń qozǵalańshını shólge aparǵan mısırlı emes ekenseń-ǵo, – dedi.

³⁹ Pavel:

– Men yahudiymen. Kilikiyanıń belgili qalası Tarsustıń puqarasıman. Sizden ótinish, xalıqqa sóz sóylewge ruxsat etiń, – dedi.

⁴⁰ Mırnbası ruxsat etiwden, Pavel basqıstıń ústinde turıp, xalıqqa qolı menen ishara etti. Tereń tınıshlıq ornaǵannan soń, olarǵa evrey tilinde sóyley basladı.

22 ¹ – Tuwısqanlarım hám aǵalarım! Endi sizlerge aytajaq, ózimdi aqlawshı sózlerimdi tıńlańlar!

² Paveldiń ózlerine evreyshe sóylegenin esitkende, olar burınǵıdan beter tım-tırıs boldı. Pavel bılay dep dawam etti:

³ – Men yahudiymen. Kilikiyanıń Tarsus qalasında tuwılıp, usı Erusalim qalasında óstim. Gamaliydiń qolı astında ata-babalarımızdıń nızamı boyınsha muqıyatlı túrde tárbiyalandım. Házir sizlerdiń hámmeńiz sıyaqlı, men de Qudayǵa intalı xızmet ettim.

⁴ Iysanıń jolı menen júriwshilerdi ólgen she quwdalap, erkek pe, hayal ma demesten, olardı baylap qamaqqa saldım. ⁵ Bas ruwxaniy menen barlıq aqsaqallar keńesi de sózlerimdi tasıtıyqlay aladı. Men olardan Damasktegi yahudiylerge jazılǵan xat alıp, jolǵa shıqqan edim. Meniń maqsetim Iysaǵa isenetuǵın sol jerdegi adamlardı da baylap, jazalaw ushın Erusalimge ákeliw edi.

⁶ Men jolǵa shıǵıp, Damaskke jaqınlaǵanımda, túsler shamasında tostattan aspattan túsken bir jariq nur átirapımdı jarqırıtıp jiberdi. ⁷ Men jerge jıǵıldım hám bir dawıstıń maǵan: «Shaul, Shaul! Sen nege Meni quwdalap atırsań?» – degenin esittim.

⁸ «Sen kimseń, Iyem?» – dep soradım men. Ol maǵan: «Men – sen quwdalap atırǵan nasıralı Iysaman» – dedi. ⁹ Meniń janımdaǵılar nurdı kórse de*, meniń menen sóyleskeniń sózlerin túsınbedi.

¹⁰ «Iyem, ne islewim kerek?» – dep soradım men. Iyemiz maǵan: «Ornıńnan turıp, Damaskke bar. Saǵan bekitilgen islerdiń hámmesi sol jerde ayıladı», – dedi. ¹¹ Jańaǵı nurdıń saltanatlı jaqtısınan kózlerim kórmey qalǵanlıqtan, janımdaǵılar qolımnan uslap, meni Damaskke jeteklep apardı.

¹² Sol jerde Xananiya atlı bir dinshil adam bar edi. Xananiya sol jerdegi barlıq yahudiylar arasında jaqsı atı shıqqan adam bolıp, Muxaddes

Nızam boyınsha jasaytuğın edi. ¹³ Ol janıma kelip turdı da: «Tuwısqanım, Shaul! Kózleriñ kórip ketsin!» – dedi. Meniñ sol waqıtta-aq kózlerim ashılıp, onı kórdim.

¹⁴ Xananiya bılay dedi: «Ata-babalaramızdın Qudayı Óziniñ erkin biliwiñ ushın hám haq Adamdı kórip, Onıñ awzınan shıqqan sestı esitiwiñ ushın, seni tañladı. ¹⁵ Sebebi sen kórgenleriñdi hám esitkenleriñdi barlıq adamlarğa járiyalap, Onıñ gúwası bolasañ. ¹⁶ Endi neni kútip otırsañ? Orniñnan turıp, suwğa shomıldırıl hám Onıñ atın aytıp shaqırıp, gúnalarıñnan tazalan!»

¹⁷ Men Erusalimge qayıtıp kelip, Ibadatxanada duwa etip otırғанımda, ayrıqsha jaǵdayǵa túsip, Iyemizdi kórdim. ¹⁸ Ol maǵan: «Tezirek Erusalimnen ket! Óytkeni bul jerdegi adamlar seniñ Men tuwralı bergen gúwalıǵıñdı qabil etpeydi», – dedi.

¹⁹ Men Oǵan bılay dedim: «Iyem! Olar meniñ májilixanama-májilixana júrip, Saǵan isenetuǵınlardı qamap, sabaǵanımdı bileği. ²⁰ Jáne de, Seniñ gúwañ Stepanniñ qanı tógilgende, men de sol jerde edim. Men onı óltirgenlerdiñ kiyimlerin qarawıllap, olardıñ isin maqullap turdım».

²¹ Iyemiz maǵan: «Bar! Men seni uzaqqa, basqa milletlerge jiberemen», – dedi.

Rim puqarası Pavel

²² Adamlar Paveldi usı sózlerine deyin tıñladı. Biraq soñǵı sózlerdi esitkende:

– Bunday adamdı jer betinen qurtıw kerek, ol jasawǵa ılayıqlı emes! – dep dawıslarınıñ barınsha baqıra basladı.

²³ Olar usılay baqırısıp, ashıw menen kiyimlerin ılaqtırıp, aspangá

shañ-tozañ kóterip turǵanda, ²⁴ mıñbası Paveldi áskeriy bólimniñ ishine aparıwdı buyırdı. Xalıqtıñ Pavelge qarşı ne ushın usılay baqırıp atırғанın biliw ushın, onı qamshılap, tergewdi tapsırdı. ²⁵ Qollarım kerip, qayıs penen baylap atırǵanda, Pavel sol jerde turǵan júzbasıǵa:

– Rim puqarasın húkim etpey turıp qamshılaw nızamǵa tuwrı kele me? – dedi.

²⁶ Júzbası bunı esitkende, mıñbasıǵa barıp xabar berdi de:

– Ne isleyin dep atırıszlar? Bul adam – Rim puqarası eken-ǵo, – dedi.

²⁷ Sonda mıñbası Paveldiñ janına kelip:

– Maǵan aytshı, sen Rim puqarası mısañ? – dep soradı.

– Awa, – dedi Pavel.

²⁸ – Men bul puqaralıqqa kóp aqsha menen eristim, – dedi mıñbası.

– Al men Rim puqarası bolıp tuwıldım, – dedi Pavel.

²⁹ Sonda Paveldi tergemekshi bolǵanlar dárhal janınan shegindi. Paveldi baylatqan mıñbası da onıñ Rim puqarası ekenin bilgende qorqıp ketti.

Pavel joqarǵı keñes aldında

³⁰ Erteñine mıñbası yahudiylardiñ Paveldi ne ushın ayıplap atırғанın anıq bilmekshi bolǵanlıqtan, onı kisenlerden bosattı da, bas ruwxaniyeler menen pútkil joqarǵı keñestiñ jynalıwın buyırdı. Soñınan Paveldi alıp kelip, olardıñ aldında turǵızıp qoydı.

23 ¹ Pavel joqarǵı keñes aǵzalarına dıqqat penen názer salıp: – Tuwısqanlarım! Men búgingi künge deyin Qudayıñ aldında pák hújdan menen jasadım, – degende, ² bas

ruwxaniy Xananiya Paveldiń janında turǵanlarǵa onıń awzına urıwdı buyırdı. ³Sonda Pavel oǵan:

– Háy, eki júzli! Seni Quday uradı! Sen meni Muxaddes Nızam boyınsha húkim etiw ushın otırsań, biraq Muxaddes Nızamdı buzıp, meni urıwdı buyırıp atırsań, – dedi.

⁴Paveldiń qasında turǵanlar:

– Qudaydıń bas ruwxaniyin de maзақ etiwge bola ma? – dedi.

⁵Pavel bılay dedi:

– Tuwısqanlarım, onıń bas ruwxaniy ekenin bilmeytuǵın edim. Sebebi: «Óz xalqıńnıń basshısına jaman sóz aytpa»^a, – dep Muxaddes Jazıwda aytilǵan-ǵo.

⁶Sonda olardıń bir bóleginiń saddukeyler, basqa bóleginiń pariseyler ekenin bilgen Pavel joqarǵı keńeste bálent dawıs penen:

– Tuwısqanlarım! Men parisey men hám pariseydiń ulman. Men ólilerdiń qayta tiriliwinen úmit etkenim ushın húkim etilip atırman, – dedi.

⁷Pavel bunı aytqanda, pariseyler menen saddukeyler arasında jánjel payda bolıp, jynalǵanlar ekige bólinde. ⁸Óytkeni saddukeyler ólimnen qayta tiriliwde, perishte de, ruwx ta joq, deydi. Al pariseyler bulardıń hámмесin tán aladı.

⁹Solay etip, jynalısta kúshli shawqım baslandı. Pariseyler toparınan ayırım diniy muǵallimler orınlarınan turıp:

– Bizler bul adamnan hesh qanday ayıp tappay turmız. Eger oǵan ruwx yamasa perishte sóylegen bolsa she? – dep qızıp sóyledi.

¹⁰Jánjel kem-kemnen kúsheyip baratırǵanlıqtan, olardıń Paveldi tilkimlep taslawınan qorqqan

mınbası áskerlerge tómenge túsiwdi hám olardıń arasınan onı kúsh penen alıp ketip, áskeriy bólimge aparıwdı buyırdı. ¹¹Sol túni İyemiz Pavelge kórinip: «Márt bol! Men tuwralı Erusalimde qalay gúwalıq bergen bolsań, Rimde de solay gúwalıq beriwıń tiyis», – dedi.

Paveldi óltiriw ushın til biriktiriw

¹²Erteńine yahudiyeler til biriktirip: «Paveldi óltirmegenimizshe iship-jesek, bizlerge nálet bolsın», – dep óz ara ant ishti. ¹³Bul til biriktiriwge qatnasqanlardıń sanı qırıqtan aslam edi. ¹⁴Olar bas ruwxaniyeler menen aqsqaqallarǵa barıp bılay dedi:

– «Paveldi óltirmegenimizshe awızımızǵa bir túyir nárese alsaq, bizlerge nálet bolsın», – dep qatal túrde ant ishtik. ¹⁵Endi sizler joqarǵı keńes penen birlikte mınbasıǵa barıń da, ózlerińizdi Paveldiń máselesin ele de anıǵıraq tekseretuǵın qılıp kórsetip, onı sizlerge alıp keliwın ótinish etińler. Ol keńeske kelmesten burın bizler onı óltiriwge tayar turamız.

¹⁶Biraq Paveldiń jiyeni olardıń til biriktirgenin esitip qalıp, áskeriy bólimge bardı da, bul xabardı Pavelge jetkizdi. ¹⁷Pavel júzbasılardıń birin janına shaqırıp:

– Bul jigitti mınbasıǵa alıp barıń, ayatuǵın gápi bar eken, – dedi.

¹⁸Júzbası jigitti mınbasıǵa alıp keldi de:

– Tutqın Pavel meni shaqırıp, mına jigitti sizge aparıwımdı ótinish etken edi. Onıń sizge aytajaq gápi bar eken, – dedi.

a 23:5 Shıǵ 22:28.

¹⁹ Mıńbası jigittiń qolınan usladı da, onı shetke shıǵarıp:

– Maǵan ne aytpaqshı ediń? – dep soradı.

²⁰ Jigit bilay dep juwap berdi:

– Yahudiyler óz ara til biriktirip, Paveldiń máselesin anıǵıraq tekseriw siltawı menen, onı ertheń joqarǵı keńeske alıp keliwińizdi sizden ótinish etpekshi. ²¹ Biraq siz olarǵa qulaq salmań! Sebebi olardıń qırıqtan aslamı onı tasada kútpekte. Olar: «Paveldi óltirmegenimizshe iship-jesek, bizlerge nálet bolsın!» – dep ant ishti. Endi olar siziń qayılshılıǵıńızdı kútip, tayar bolıp turıptı.

²² Mıńbası jigitte:

– Bulardı maǵan xabarlaǵanıńdı hesh kimge aytpa! – dep tapsırdı da, onı qaytarıp jiberdi.

Paveldiń Kesariyaǵa alıp barılıwı

²³ Sońınan mıńbası júzbasılardıń ekewin janına shaqırıp alıp bilay dedi:

– Túnde, saat toǵızda Kesariyaǵa ketiw ushın, eki júz piyada ásker, jetpis atlı hám eki júz nayzalı ásker tayarlańlar. ²⁴ Paveldi mindirip, onı aman esen hákim Felikske jetkiziw ushın, atlar menen támiyinleńler.

²⁵ Sońınan mıńbası tómendegi xattı jazdı:

²⁶ «Húrmetli hákim Felikske Klavdiy Lisyastan sálem!

²⁷ Yahudiyler bul adamdı uslap alıp óltireyin dep atır edi. Biraq men onıń Rim puqarası ekenin bilgenimnen soń, áskerlerim menen jetip barıp, qutqarıp qaldım. ²⁸ Onı ne ushın ayıplap atırǵanın bilmekshi bolıp, yahudiylerdiń joqarǵı keńesine alıp bardım. ²⁹ Sonda onıń yahudiylerdiń nızamına

baylanış tartışlı nárseler sebepli ayıplanıp atırǵanın anıqladım. Biraq onda ólimge yamasa qamalıwǵa ılayıq hesh qanday ayıp joq. ³⁰ Bul adamǵa qarsı qastıyansılıq islenejaq ekenligi maǵan xabar etilgende, onı dárhal sizge jolladım. Onıń ayıplawshılarına da oǵan qarsı shaǵımların siziń aldınıızda aytıwdı buyırdım».

³¹ Solay etip, áskerler ózlerine berilgen buyırq boyınsha Paveldi alıp, túnde Antipatris degen qalashaǵa bardı. ³² Erteńine olar atlı áskerlerdi Pavel menen joldı dawam etiw ushın qaldırıp, ózleri áskeriy bólimge qayıp keldi. ³³ Atlı áskerler Kesariyaǵa barıp, xattı hákimge berdi de, Paveldi onıń qolına tapsırdı. ³⁴ Hákim xattı oqıp, Pavelden qaysı úlkeden ekenin soradı. Kilikiyalı ekenin bilgende, oǵan: ³⁵ «Seni ayıplawshıların kelgende tıńlayman», – dedi de, onıń Hirodtıń sarayında qarawıllanıwın buyırdı.

Pavel hákim Feliks aldında

24 ¹ Aradan bes kún ótkennen soń, bas ruwxaniy Xananiya ayırım aqsaqallar hám Tertulus atlı sheshen bir nızam qániygesi menen Kesariyaǵa kelip, hákimge Paveldiń üstinen shaǵım jasadı. ² Pavel shaqırılǵanda, Tertulus onı ayıplay basladı: – Ullı mártebeli Feliks! Siziń arqańızda uzaq waqıtlardan beri tınıshlıqta jasap atırımız. Siziń keleshekti kóre biletuǵınıńız arqalı bul millettıń abadansılıǵı rawajlanıp barmaqta. ³ Bizler bunı hámme waqıtta, hámme jerde úlken minnetdarshılıq penen moyınlaymız. ⁴ Biraq siziń waqtıńızdı almaw ushın, bizlerdiń aytajaq bir awız sózimizdi diqqat penen tıńlawıńızdı ótinish etemen.

⁵ Bizler bul adamdı dúnya júzindegi pútkil yahudiyler arasında qozgalań kótergen illettey qáwipli bir adam dep taptıq. Ol «Nasiralılar»^a dep atalğan topardıń jetekshileriniń biri. ⁶ Hátte, ol Ibadatxanamızdı da haramlamaqshı bolǵanda, bizler onı qolǵa aldıq. [7*] ⁸ Siz de onı tergegenińizde, bizlerdiń onı ne ushın ayıplap atırǵanımızdıń hámmezin ózinen bilip alasız.

⁹ Yahudiyler de Paveldi ayıplap, ayılǵanlardıń durıs ekenin maqulladı.

¹⁰ Hákim Paveldiń sóylewi ushın ishara etkende, Pavel bılay dep juwap berdi:

– Siziń kóp jıllardan beri bul millette qazılıq etip kiyatırǵanıńızdı bilip, ózimdi siziń aldınıńızda aqlaytuǵınıma quwanışlıman. ¹¹ Meniń Erusalimge sıyınıw ushın kelgenime on eki kúnnen kóp bolmaǵanın ózińiz bilip alıwınıńǵa boladı. ¹² Olar meniń ya Ibadatxanada, ya májilixanalarda, ya qalanıń basqa bir jerinde birew menen tartısıp turǵanımdı yamasa xalıqqa qozgalań salıp júrgenimdi kórmedi. ¹³ Házir de maǵan taǵıp atırǵan ayıplardıń sizge dálillep bere almaydı. ¹⁴ Biraq, sizge mınanı moynlayman: olar «azǵın topar» dep ataytuǵın jol boyınsha men ata-babalarımnıń Qudayına sıyınıp, Muxaddes Nızamda hám payǵambarlardıń Jazıwlarında ayılǵan hár bir nársege isemen. ¹⁵ Bul adamlardıń da, gúnakarlardıń da qayta tiriliwine Qudaydan úmit etemen. ¹⁶ Sonlıqtan da, men Qudaydıń hám adamlardıń aldında pák hújdanlı bolıwǵa hámme waqt tırısaman.

¹⁷ Milletime qayır-sadaqa, Qudayǵa qurbanlıqlar beriw ushın, kóp jıldan soń Erusalimge qayıp keldim. ¹⁸ Men tazalanıw rásiminen ótip, usıardı islep atırǵanımda, olar meni Ibadatxanada kórdi. Sonda meniń qasımda kóp adam da, shawqım da bolǵan joq. ¹⁹ Biraq ol jerde Aziya úlkesinen kelgen ayırım yahudiyler bar edi. Siziń aldınıńızda áne solar turıp, maǵan taǵatuǵın ayıpları bar bolsa, aytıwları kerek. ²⁰ Ya bolmasa, joqarǵı keñestiń aldında turǵanımda, mennen qanday ayıp tapqanın bul jerdegi adamlar aytsın. ²¹ Men tek olardıń aldında turǵanımda: «Ólilerdiń qayta tiriletuǵınına isengenim ushın, búgin men húkim etilip atırman», – dep baqırǵan edim.

²² Sonda Feliks Iysanıń jolı tuwralı jaqsı bilgenlikten:

– Dawınıńızdı mıńbası Lisyas kelgende sheshemen, – dedi de, istiń qaralwın keyinge qaldırdı.

²³ Sońınan ol júzbasıǵa Paveldi qarawıllawdı, biraq erkinlik berip, doslarınıń oǵan járdemlesiwine tıyım salmawdı buyırdı.

Paveldiń Kesariyada tutqın bolıwı

²⁴ Bir qansha kúnnen soń, Feliks óziniń Druzilla atlı yahudiy hayalı menen birge keldi. Ol Paveldi shaqırtıp alıp, onıń Masiyx Iysaǵa iseniw haqqında aytqanların tınladı. ²⁵ Pavel haqlıq, ózin tıyiw hám keleshek tegi húkim haqqında aytqanda Feliks qorqıp ketip:

– Házirshe bara ber. Waqt tapsam, seni jáne shaqırtıp alaman, – dedi.

^a **24:5 Nasiralılar** – Iysa Nasıra qalasınan bolǵanlıqtan, Oǵan iseniwshi adamlardı «Nasiralılar» dep ataǵan.

²⁶ Sonıń menen birge, bosatılıwı ushın Paveldiń ózine para beriwinen úmit etetuǵın edi. Sonlıqtan onı tez-tez shaqırtıp, onıń menen gúrrińlesetuǵın edi.

²⁷ Biraq aradan eki jil ótkende, Felikstiń ornına Porkiy Fest keldi. Feliks yahudiylerge jaǵıńǵısı kelgenlikten, Paveldi qamaqta qaldırıp ketti.

Pavel Festtiń aldında

25¹ Fest úlkege hákimlik wazıypasına kelgenen soń úsh kún ótkende, ol Kesariyadan Erusalimge bardı. ² Sonda bas ruwxaniyeler menen yahudiylardıń basshıları oǵan Paveldiń ústinen shaǵım jasadı. ³ Miyrimlilik kórsetip, Paveldi Erusalimge jiberiwın onnan jalınıp soradı. Al ózleri Paveldi jolda óltirmekshi bolıp, til biriktirgen edi. ⁴ Fest olarǵa juwap berip, Paveldiń Kesariyadaǵı qamaqta ekenin hám óziniń de jaqında sol jerge baratıǵının ayttı da:

⁵ – Arańızda biyligi barlar meniń menen birge barıp, sol adam bir qılmıs islegen bolsa, onı ayıplasm, – dedi.

⁶ Fest olardıń janında segiz yamasa on kúnnen artıq qalmaq, Kesariyaǵa qayttı. Erteńine ol húkim gúrsisine otırıp, Paveldi alıp keliwdi buyırdı. ⁷ Pavel kelgende, Erusalimnen barǵan yahudiylar onıń átirapın qorshap aldı da, oǵan ózleri dálillep bere almaytuǵın kóp awır ayıpları taqtı.

⁸ Pavel ózin aqlap:

– Men ya yahudiylardıń nızamına, ya Ibadatxanaǵa, ya Rim imperatorına qarsı hesh qanday jınayat islegenim joq, – dedi.

⁹ Biraq yahudiylerge jaǵıńǵısı kelgen Fest Pavelge:

– Erusalimge barıp, sol jerde usılar boyınsha meniń aldında húkim etiliwdi qáleyseń be? – dedi.

¹⁰ Pavel bılay dedi:

– Men Rim imperatorınıń húkim gúrsisi aldında turman. Men usı jerde húkim etiliwim tiyis. Meniń yahudiylerge hesh qanday jamanlıq islemege nimdi ózińiz júdá jaqsı bilesiz. ¹¹ Eger men ayıplı bolsam hám ólimge ılayıqlı bir nárse islegen bolsam, ólimnen bas tartpas edim. Al eger bulardıń maǵan taǵıp atırǵan ayıpları tiykersiz bolsa, onda hesh bir adamnıń meni olardıń qolına uslap beriwge haqsı joq. Men imperatordıń húkimin talap etemen.

¹² Sonda Fest keńesgöyleri menen másláhátleskennen soń:

– Sen Rim imperatorınıń húkimin talap ettiń, endi imperatorǵa barsañ, – dep juwap berdi.

Pavel Agrippa patshanıń aldında

¹³ Bir qansha kúnнен soń, Agrippa patsha menen Bernika^a Festti qutlıqlaw ushın Kesariyaǵa keldi. ¹⁴ Olar sol jerde kóp kún qalǵanlıqtan, Fest Paveldiń isin patshaǵa bildirip bılay dedi:

– Bul jerde Feliks qamaqta qaldırıp ketken bir adam bar. ¹⁵ Men Erusalimde bolǵanımda, yahudiylardıń bas ruwxaniyleri menen aqsqaqalları oǵan ayıp taǵıp, onı jazalawımdı talap qılǵan edi.

¹⁶ Men olarǵa: «Ayıplanıwshı óz ayıplawshıları menen júzlespey turıp, oǵan taǵılıp atırǵan ayıplardan ózin qorǵawǵa múmkinshilik bermesten, onı uslap beriw – rimlilerdiń ádetine qayshı keledi», – dep juwap berdim.

^a **25:13** Bernika – Agrippanıń qarındası.

¹⁷ Sonlıqtan olar meniń menen bul jerge kelgende, men waqıttı bosqa jibermey, ertheńine-aq húkim gúrsisine otırdım da, sol adamnıń alıp keliniwin buyırdım. ¹⁸ Biraq ayıplawshılar orınlarınan turǵanda, oǵan men kútken ayıplardıń hesh birin taqpadı. ¹⁹ Tek olardıń óz dini hám bir Iysa atlı ólgen, biraq Pavel tiri dep tastıyıqlaǵan adam haqqında ayırım tartısları bar eken. ²⁰ Men bul máseleni qalay sheshiwdi bilmey basım qatıp, Pavelden: «Erusalimge barıp, usılar boyınsha sol jerde húkim etiliwdi qáleyseń be?» – dep soradım. ²¹ Biraq ol óz isin Rim imperatorınıń qarawın hám oǵan deyin qamaqta qaldırılıwın talap etti. Sonlıqtan men onı imperatorǵa jollawıma deyin qamaqta bolıwın buyırdım.

²² Sonda Agrippa Festke:

– Bul adamdı men de tıńlaǵım keledi, – dedi.

– Onı ertheń-aq tıńlaysız, – dedi Fest.

²³ Ertheńine Agrippa menen Bernika ullı sán-saltanat penen kelip, mıńbasılar hám qalanıń abıraylı adamları menen birlikte rásmiy zalǵa kirdi. Festtiń buyırǵı boyınsha Pavel alıp kelindi. ²⁴ Fest bilay dedi:

– Patsha Agrippa hám usı jerdegi hámme adamlar! Sizler mına adamdı kórip tursızlar. Erusalimde de, bul jerde de, pútkil yahudiy xalqı onıń ústinen maǵan shaǵım jasap: «Ol bunnan bilay jasamawı tiyis» – dep baqırıs-qan edi. ²⁵ Biraq men onıń ólim jazasına ılayıq hesh qanday is islemegenin anıqladım. Onıń ózi imperatordıń húkimin talap etkenlikten, onı Rimge jiberiwge qarar ettim. ²⁶ Al mende bolsa, ol haqqında húkimdarǵa jazǵanday, belgili hesh nárese joq. Sonlıqtan bul

tergewdiń nátiyjesinde maǵan jazıwǵa bir nárese tabılıp qalar dep, onı sizlerdiń aldınıwǵa, ásirese, patsha Agrippa, siziń aldınıwǵa shıǵardım. ²⁷ Öytkeni tutqındı imperatorǵa jollap, oǵan qoyılǵan ayıplardı bildirmew nadurıs bolar, dep oylayman.

Paveldiń ózin aqlawı

26 ¹ Agrippa Pavelge: – Ózińdi aqlap sóylewińe ruxsat beriledi, – dedi.

Sonda Pavel qolın kóterip isharat etti de, ózin aqlap sóyley basladı:

² – Patsha Agrippa! Yahudiylardıń maǵan taǵıp atırǵan barlıq ayıplarına qarsı búgin ózimdi siziń aldınıwda aqlap atırǵanıw ushın baxtıyarman, dep esaplayman. ³ Sebebi ásirese siz yahudiylardıń úrp-ádetlerin hám tartıslı máselelerin jaqsı bilesiz. Sonlıqtan meni sabırlılıq penen tıńlawıńızdı ótinish etemen.

⁴ Dáslep óz elimde, sońınan Erusalimde jaslıǵımnan beri qalay ómir súrgenimdi pútkil yahudiyler bileydi. ⁵ Olar meni kóp waqıttan beri tanıydı hám eger qálese, dinimizdiń eń qatal baǵıtı boyınsha parisey bolıp jasaǵanıw tuwralı gúwalıq bere aladı. ⁶ Endi bolsa, Qudaydıń ata-babalarıwızǵa bergен wádesine úmit etkenim ushın, men usı jerde turıp, húkim etilip atırman. ⁷ Bizdiń on eki urıwımız kúni-túni Qudayǵa barıqlası menen xızmet etip, bul wádeniń orınlanıwınan úmit etedi. Patsham, yahudiyler meni, mine, usı úmit sebepli ayıplamaqta. ⁸ Qudaydıń ólilerdi tiriltiwın sizler nege isenip bolmaytuǵın nárese, dep esaplaysızlar?

⁹ Negizinde men de nasıralı Iysanıń atına qarsı qolımnan kelgen hámme

nárseni islewim kerek, dep oylaytuğın edim. ¹⁰ Men bunı Erusalimde isledim de. Bas ruwxaniyelerden alğan biylik penen muxaddeslerdiñ kóbisin qamaqqa saldırdım. Olarğa ólim jazası beriliwi ushın dawıs beretuğın edim.

¹¹ Májilixanama-májilixana júrip, olardı tez-tez jazalap, Iysağa til tiygiwiwe májbúrleytuğın edim. Olarğa qáhárli bolğanım sonshelli, hátte, olardı jat qalalarda da quwdaladı.

¹² Bir márte men bas ruwxaniyelerden biylik hám tapsırma alıp, Damaskke qaray jolğa shıqtım. ¹³ Patsham, tal túste jolda baratırğanımda, aspannan túsip, meniñ hám joldaslarımnıñ átirapın jarqıratıp jibergen quyashtıñ sáwlesinen de jarıq bir nurdı kórdim.

¹⁴ Hámmemiz jerge jıgılğanımızda, bir dawıstıñ mağan evrey tilinde sóylegenin esittim: «Shaul, Shaul, sen nege Meni quwdalap atırsañ? Mağan qarşı shıǵıwıñnan hesh qanday payda joq».

¹⁵ «Iyem, Sen kimseñ?» – dep soradım men. Iyemiz juwap berip bilay dedi: «Men – sen quwdalap atırğan Iysaman. ¹⁶ Qáne, tikeyip, ornuñnan tur! Meni kórgeñiñ hám Meniñ sağan kórsetejaq nárselerim haqqında gúwaliq beriwiñ ushın, jáne de, seni Óz xızmetime tayınlaw ushın sağan kórindim. Sen kórgeñleriñ hám sağan kórsetejaq nárselerim haqqında gúwaliq bereseñ. ¹⁷ Men seni óz xalqıñnıñ hám basqa milletlerdiñ qolnan qutqaraman. ¹⁸ Basqa milletlerdiñ kózleriñ ashıp, olardı qarañǵılıqtan jaqtıǵa, shaytannıñ qolı astınan Qudayǵa aparıw ushın seni olarğa jiberip atırman. Solay etip, olardıñ gúnaları keshirilip, Mağan degen isenimleri menen muxaddes adamlardıñ arasınan úles alsın».

¹⁹ Sonlıqtan, patsha Agrippa, aspannan berilgen ayanǵa baǵınbay tura almadım. ²⁰ Dáslep Damask, soñnan Erusalim hám pútkil Yahudiya úlkesindegi yahudiylerge, jáne basqa milletlerge de táwbe etip Qudayǵa júz burıwdı hám táwbege ılayıq isler islewdi járiyalap júrdim. ²¹ Yahudiylardiñ meni Ibadatxanada uslap, óltirmekshi bolǵanıñ sebebi usı. ²² Biraq búgingi künge deyin mağan Quday járdem berip kelmekte. Sonlıqtan úlken-kishi, hámmege gúwaliq berip, usı jerde turman. Meniñ aytıp turǵanlarım payǵambarlardıñ hám Muwsanıñ boljap aytqanlarınan basqa emes. ²³ Olar Masiyxtıñ azap shegetuğın hám birinshi bolıp ólimnen tiriletuğın, Óz xalqına hám basqa milletlerge nur haqqında járiyalaytuğın bildirgen edi.

²⁴ Pavel usı tárizde ózin aqlap turǵanda, Fest bálent dawıs penen:

– Pavel, seniñ esiñ durıs emes! Kóp oqıǵanıñ seni aqlıñnan azdırdıptı! – dedi.

²⁵ Pavel bilay dedi:

– Esim durıs, húrmetli Fest! Meniñ sózlerim haqıyqatqa hám aqlǵa say. ²⁶ Patsha bul nárseler haqqında jaqsı bilgenlikten, men onıñ menen erkin sóylesip turman. Bulardıñ hesh biriniñ onıñ diqqatınan shette qalmaǵanına isenemen. Óytkeni bul bir shette bolǵan joq. ²⁷ Patsha Agrippa! Siz payǵambarlardıñ sózlerine isenesiz be? Bilemen, isenesiz.

²⁸ Sonda Agrippa Pavelge:

– Meni az-maz waqtıñ ishinde kóndirip, masiyxıy qılmaqshımsañ? – dedi.

²⁹ – Tez arada bolsa da, uzaq waqtan keyin bolsa da, tek siz emes, al búgin meni tıñlap otırǵanlardıñ hámmesi mına shıñjırlarsız men sıyaqlı bolıwın Qudaydan tileymen, – dedi Pavel.

³⁰ Sonda patsha, hákim, Bernika hám olar menen otırǵanlar orınlarınan turdı. ³¹ Olar sırtqa shıǵıp, óz ara: «Bul adam ólimge yamasa qamalıwǵa ılayıq hesh nársese islemegen», – desti.

³² Agrippa Festke: «Eger bul adam Rim imperatorınıń húkimin talap etpegende, onı azat qılıwǵa bolar edi», – dedi*.

Paveldiń Rimge qaray jólǵa shıǵıwı

27 ¹ Italiyaǵa keme menen ketiwge qarar etkenimizde, Pavel menen basqa ayırım tutqınlar imperator Avgust atındaǵı áskeriy bóliminen bolǵan Yuliy atlı bir júzbasıǵa tapsırıldı. ² Aziya úlkesiniń jaǵaların daǵı jaǵıslarǵa baratuǵın Adramittiń kemesine minip, bizler jolǵa shıqtıq. Janımızda Salonikadan kelgen makedoniyalı Aristarx ta bar edi.

³ Erteńine Sidonǵa jetip keldik. Yuliy Pavelge adamgershilik islep, onıń óz mútájliklerine járdem alıwı ushın, doslarına barıp keliwine ruxsat etti. ⁴ Ol jerden keme menen jáne jolǵa shıqtıq. Samal qarsı aldımızdan esip turǵanlıqtan, Kipr atawınıń ıq jaǵı menen júrdik. ⁵ Kilikiya hám Pamfiliya úlkeriniń qarsı aldındaǵı ashıq teńizden ótip, Likianıń Mira qalasına keldik. ⁶ Júzbası sol jerde Italiyaǵa baratuǵın Iskenderiyadan kelgen kemeni tawıp, bizlerdi oǵan mingizdi. ⁷ Kóp kún boyı áste-aqırın júzip, zorǵa degende Knidosqa jetip bardıq. Samalǵa qarsı júziw qıyın bolǵanlıqtan, Krit atawınıń ıq jaǵı menen Salmon qalasınıń qasınan óttik. ⁸ Jaǵa boylap zordan júzip,

Laseya qalasınıń qasındaǵı «Gózzal jaǵıs» degen jerge keldik.

⁹ Bizler kóp waqıttı sarp etip aldıq. Hátte, yahudiylerdiń oraza kúni^a de ótip ketkenlikten, endi júziw qáwipli edi. Sonlıqtan Pavel olarǵa eskertip:

¹⁰ – Adamlar! Bul jolımız tek júk hám keme ushın emes, al janlarımız ushın da júdá qáwipli hám zıyanlı bolatuǵının kórip turman, – dedi.

¹¹ Biraq júzbası Paveldiń sózlerinen góre, keme aydawshısı menen kemeniń xojayınıń sózine qulaq astı. ¹² Jaǵıs qıslawǵa qolaylı bolmaǵanlıqtan, kemedegilerdiń kóbisi jolǵa shıǵıwdı hám ilaji bolsa Fenikske jetip, qıstı sol jerde ótkiziwdi sheshti. Feniks – qubla-batıs hám arqa-batıs táreplerge qarǵan, Kritte jaylasqan bir jaǵıs edi.

Teńizdegi dawıl

¹³ Qubladan jumsaq samal ese baslaǵanda, olar óz maqsetimizge jettik dep oylap, kóshkini kóterdi de, Krittiń jaǵası menen júzip ketti. ¹⁴ Biraq kóp ótpey, ataw tárepten «Arqa-shıǵıs» dep atalatuǵın dawıl bastırıp keldi. ¹⁵ Keme dawıl tárepinen iskenjege alınıp, samalǵa qarsı tura alatuǵın kúshimiz bolmaǵanlıqtan, bizler táslim bolıp kete berdik. ¹⁶ Kavda dep atalatuǵın bir kishi atawdıń ıq jaǵına jetkenimizde, kemeniń qayıǵın zorǵa degende saqlap úlgerdik. ¹⁷ Kemeshiler qayıqtı joqarıǵa tartıp shıǵarıp, kemeni aylandırıp arqan menen bekkem etip baylap qoydı. Liviya jaǵasınıń qayır jerlerine tiyiwden qorqıp, tezlikti qaytaratuǵın úskeneni túsirdi de, ıǵıp kete berdi. ¹⁸ Dawıl bizlerdi

^a **27:9** *Oraza kúni* – yaǵnıy Gúnadan pákleniw kúni. Bul kúnler teńizde kúshli dawayllar kóteriletuǵın gúz aylarına tuwra keletuǵın edi.

gatti qıynağanlıqtan, olar erteñine kemededen júk ılaqtıra basladı. ¹⁹ Úshinshi kúni kemeniń qural-saymanların da óz qolları menen teńizge ılaqtırdı. ²⁰ Kóp kún boyı quyash ta, juldızlar da kórinbedi. Dawıl ele qáhárli bolğanlıqtan, aqırında aman qalıwdan úmitimizdi pútkilley úzdik.

²¹ Adamlar kóp waqıttan beri hesh nárise jemegen edi. Sonda Pavel ortağa shıǵıp bilay dedi:

– Adamlar! Maǵan qulaq asıp, Kritten shıqpaǵanıńızda, bunday qáwip-qáter menen shıǵınǵa ushıramaǵan bolar edik. ²² Biraq endi sizlerdi márt bolıwǵa shaqıraman. Tek keme ǵana apatqa ushırap, arańızda hesh bir jan nabit bolmaydı. ²³ Sebebi men tiyisli bolıp, xızmet etip júrgen Qudaydıń bir perishtesi ótken túni janıma kelip, ²⁴ bilay dedi: «Qorqpa Pavel! Sen Rim imperatorınıń aldına barıwıń tiyis. Jáne Quday seniń menen saparlas bolǵanlardıń hámмесin saǵan baǵıshladı». ²⁵ Sonlıqtan, adamlar, márt bolıńlar! Men Qudayǵa isenemen: maǵan ne aytilsa, sol boladı. ²⁶ Bizler bir atawǵa ıǵızılıp aparılıwımız tiyis.

²⁷ Dawıldıń baslanǵanına on tórt kún bolǵanda, bizler Adriya teńizinde ıǵıp júredik. Shama menen túniń yarımında kemeshiler qanday da bir qurǵaqlıqqa jaqınlasqanın shamaladı. ²⁸ Sonda olar teńizdiń tereńligin ólshep, jigirma qulash ekenin bildi. Az-maz waqıttan soń jáne ólshep kórgende, on bes qulash ekenin kórdi. ²⁹ Suwdıń astındaǵı jartasqa urılıwımızdan qorqıp, olar kemeniń art betinen tórt kóshki ılaqtırdı da, tańnıń tezirek atıwın tilep, duwa etti. ³⁰ Kemeshiler kemededen qashpaqshı bolıp, aldınǵı tárepten kóshki taslawdı

sıltawladı da, qayıqtı teńizge túsire basladı. ³¹ Biraq Pavel júzbası menen áskerlerge:

– Bular kemedede qalmasa, sizlerge aman qalıw joq, – dedi.

³² Sonda áskerler qayıqtıń arqanların kesip, onı teńizge túsirip jiberdi.

³³ Tań atayın dep turǵanda, Pavel hámmeni awqat jewge úgitlep:

– Hesh nárise jemey awqatsız qalıp kútkenińizge búgin on tórt kún boldı. ³⁴ Sonlıqtan awqat jep alıwıńızdı ótinish etemen. Bul aman qalıwıńız ushin zárúr. Hesh qaysısıńızdıń bir tal shashıńız da nabit bolmaydı, – dedi.

³⁵ Pavel usıladı aytıp bolıp nandı aldı da, hámmeniń aldında Qudayǵa shúkirlik bildirip, nandı bólip jey basladı. ³⁶ Sonda hámme jigerlenip, awqat jedi. ³⁷ Kemedede barlıǵımız bolıp eki júz jetpis altı jan edik. ³⁸ Awqatqa toyıp bolǵannan soń, olar biydaydı teńizge tógip, kemeni jeńilletti.

Kemeniń apatqa ushırawı

³⁹ Tań atqanda, kemeshiler ózleri kelgen jerdi tanımadı. Biraq jaǵası qumlıq bolǵan bir qoltıqtı kórip qalıp, múmkin bolsa, kemeni sol jerge aparıp toqtatıwdı uyǵardı. ⁴⁰ Kóshkilerdiń arqanların kesip, teńizge tasladı da, baǵıtlawshı eki eskekti baylaǵan arqanlardı sheshti. Aldınǵı jelqomdı samal tárepke kóterip, jaǵaǵa qaray júzip ketti. ⁴¹ Biraq keme bir qumlı sayız jerge tap bolıp, tumsıǵı qumǵa battı da, qıymıdamay qaldı. Al artqı jaǵı kúshli tolqınlar tárepinen soqqılanıp, sınıp ketti.

⁴² Tutqınlar júzip qashıp ketedi dep oylap, áskerler olardı óltirmekshi boldı. ⁴³ Biraq júzbası Paveldi qutqarǵısı kelip, áskerlerge bul niyetin iske

asırıwǵa tıyım saldı. Sońınan júzip biletuǵımlarǵa birinshi bolıp ózlerin teńizge atıp, jaǵaǵa shıǵıwların buyrıdı. ⁴⁴ Al qalǵanları bolsa, kimisi taxtay, kimisi kemeniń sınıq bóleklerinen uslap, olardıń izlerinen jetip bardı. Solay etip, hámmesi aman-esen jaǵaǵa shıqtı.

Maltada

28 ¹ Aman qalǵanımızdan soń, atawdıń atınıń Malta ekenin bildik. ² Jergilikli adamlar bizlerge ádetten tıs adamgershilik kórsetti. Jawın jawıp, kún suwıq bolǵanlıqtan, olar ot jaǵıp, hám memizdi jaqsı qabil etti. ³ Pavel bir qushaq otın jınap, ottıń ústine saldı. Sonda ottıń ıssınan qashqan bir uwlı jılan onıń qolına jabıstı. ⁴ Jergilikli adamlar Paveldiń qolına jılannıń asılıp turǵanın kórip, bir-birine:

– Bul adam, sózsiz, adam óltirgen qanxor eken. Teńizden aman qalǵan bolsa da, ádillik qudayı^a onıń tiri qalıwına jol qoymadı, – desti.

⁵ Biraq Pavel qolın silkip, jılandı otın ishine ılaqtırıp jiberdi hám hesh qanday zıyan kórmedi. ⁶ Olar Paveldiń denesiniń isip ketiwın yamasa birden ólip qalıp, jerge jıǵılıwın kútip tur edi. Biraq uzaq waqıt kútip, oǵan hesh qanday zıyan kelmegeenin kórgende, pikirlerin ózgerтип: «Ol bir quday», – desti.

⁷ Bizler turǵan jerdiń jaqınında atawdıń basshısı bolǵan Publiy atlı adamnıń jer múlki bar edi. Ol bizlerdi úyine qabil etip, úsh kún miyman qıldı. ⁸ Sol waqıtta Publiydiń ákesiniń

ıssılıǵı kóterilip, ishi ótip awırıp jatırǵan edi. Pavel onıń janına barıp duwa etti de, qolların onıń ústine qoyıp, shıpa berdi. ⁹ Uşı waqıyadan soń, atawdaǵı basqa awırıw adamlar da kelip, shıpa tabatuǵın edi. ¹⁰ Olar bizlerge kóp húrmet kórsetti hám jolǵa shıǵıp baratırǵanımızda kerekli nárselerdi kemege júkledi.

Paveldiń Rimge jetip barıwı

¹¹ Úsh aydan soń, Iskenderiyadan kelip sol atawda qıslap qalǵan, Egiz qudaylardıń tulǵası qoyılǵan bir keme menen jolǵa shıqtıq. ¹² Sirakuz qalasına barıp, úsh kún qaldıq. ¹³ Ol jerden jolımızdı dawam etip, Regiumǵa keldik. Erteńine qubladań ese baslaǵan samaldıń járdemi menen eki künde Puteoliyge bardıq. ¹⁴ Ol jerden tuwısqanlarımızdı taptıq. Olardıń ótinishi boyınsha, bizler olar menen birge bir hápte qaldıq. Aqırında bizler Rimge keldik. ¹⁵ Xabarımızdı esitken Rimdegi tuwısqanlarımız bizlerdi kútip alıw ushın Appiy maydanına hám Úsh miymanxana degen orınǵa deyin keldi. Pavel olardı kórgende Qudayǵa shúkirlik etip, jigerlenip qaldı. ¹⁶ Rimge kelgenimizde, Pavelge* ózin qarawılaytuǵın ásker menen birge óz aldına jasawǵa ruxsat etildi.

Paveldiń Rimde waz aytıwı

¹⁷ Úsh kúnnen soń, Pavel Rimdegi yahudiy jetekshilerin shaqırdı. Olar jynalǵanda, Pavel bılay dedi:

– Tuwısqanlarım! Men xalqımızǵa yamasa ata-babalarımızdıń úrp-ádetlerine qarsı hesh náse islemesem de

^a **28:4** *Ádillik qudayı* – greklerdiń mifologiyası boyınsha, ádillikti saqlaytuǵın halal quday.

Erusalimde tutqın bolıp, rimlilerdiń qolına tapsırıldım. ¹⁸ Olar meni tergep bolǵannan soń, bosatıp jibermekshi boldı. Óytkeni maǵan ólim jazasın beretuǵınday hesh qanday tiykar joq edi. ¹⁹ Biraq, yahudiyler buǵan qarsı shıqqanlıqtan, men Rim imperatorınıń húkimin talap etiwge májbúr boldım. Degen menen, bunı men óz xalqımdı ayıplamaqshı bolıp islemedim. ²⁰ Sonlıqtan sizlerdi bul jerge usılar haqqında sóylesip, ushırasıwǵa shaqırdım. Sebebi men Izraildiń úmiti ushın mına shınjırlar menen baylanganman.

²¹ Olar Pavelge:

– Sen tuwralı Yahudiyadan xat almadıq, ol jerden kelgen ózimizdiń adamlardıń hesh biri sen tuwralı jaman xabar da ákelmedi yamasa jaman nársede aytpadı. ²² Biraq bizler seniń pikirińdi ózińnen esitiwdi qáleymiz. Óytkeni hámme jerde sen tiyisli bolǵan bul toparǵa qarsı shıǵıp atırǵanın bilemiz, – dedi.

²³ Olar Pavel menen bir kúndi belgilep, sol kúni kóp adamlar menen birge ol bolıp atırǵan jerge keldi. Pavel azannan keshke deyin olarǵa Qudaydıń Patshalıǵı tuwralı gúwalıq berip, túsindirdi. Muwsanıń Nızamına hám payǵambarlardıń Jazıwlarına tiykarlanıp, olardı Iysa haqqında

aytılǵanlarǵa isendiriwge háreket etti. ²⁴ Ayırımıları Paveldiń sózlerine isendi, al bazıları isenbey qaldı. ²⁵ Óz ara bir kelisimge kele almay, Pavel mına sońǵı sózlerin aytıp turǵanda olar kete basladı:

– Muxaddes Ruwx Iyshaya payǵambar arqalı ata-babalardıńǵa bılay sóylep, durıs aytqan:

²⁶ «Bul xalıqqa barıp, mınalardı ayt:

Tıńlap turasız, biraq túsınbeysiz,
Qarap turasız, biraq mán bermeysiz.

²⁷ Sebebi bul xalıqtıń júregi sezimsiz bolıp,

Qulaqları pitip qalǵan, kózleri gúńgirtlesken.

Olay bolmaǵanda, olardıń kózleri kórer edi,

Qulaqları esiter edi, júrekleri menen túsiner edi.

Olar Maǵan qaytıp kelse, Men olarǵa shıpa berer edim». ^a

²⁸ Mınanı bilip qoyıńlar: Quday Óziniń bul qutqarılıwın basqa milletlerge berdi. Olar bunı qabil aladı. [²⁹ *]

³⁰ Pavel kireyge alǵan jayında tolıq eki jil bolıp, ózin kóriwge kelgenlerdiń hámмесin qabil etti. ³¹ Ol batıllıq penen, hesh bir tosqınlıqsız Qudaydıń Patshalıǵı tuwralı járiyalap, Iyemiz Iysa Masiyx haqqında tálim berdi.

^a 28:26-27 Iysh 6:9-10.

Yaqıptıń xatı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xat Jańa Kelisimdegi eń birinshi kitaplardıń biri. Onı elshi Yaqıp emes, al Iyemiz Iysanıń ini-si hám Erusalimdegi jámaátke jete-kshi bolǵan Yaqıp jazǵan.

Yaqıp bul xattı quwdalawlar sebepli tarqalıp ketken yahudiy iseniwshilerdi jigerlendirip, olarǵa jubanısh beriw ushın jazǵan edi. Iseniwshiler sol dáwirde quwǵın sebepli Erusalimnen uzaq jerlerge tarqalıp ketken bolıwı múmkin (Elsh 8:1).

Xattaǵı baslı tema – isenimdi is-ler arqalı kórsetiwden ibarat. Xat-ta hár qanday sınavlardı quwanış penen qabil etiw kerekligi haqqında hám eki júzlilikten qashıp, hámme nársede hadal bolıw kerekligi haqqında sóz etiledi. Jáne de, iseniw-shi duwa etkende, Qudaydıń sózi-ne boysıńanda, barlıq islerde, tildi tıyıwda h. t. b. nárselerde hadal bo-lıwı hám ómirdiń hámme tarawla-rında ózin masiyxıy qılıp kórsetiwi kerekligi haqqında ayıladı.

Sálemnama

1 ¹ Men, Qudaydıń hám Iyemiz Iysa Masiyxtıń qulı Yaqıptan, jer júzi-ne tarqalıp ketken Qudaydıń xalqına sálem!

Sınav hám azǵırıw

² Tuwısqanlarım, túrli sınavlarǵa ushıraǵanıńızda onı úlken quwanış penen qabil etińler. ³ Sebebi iseni-mińizdiń sınılıwınan sabırlılıq pay-da bolatuǵının bilesizler. ⁴ Hesh bir kemshiliksiz, jetiliskeń hám minsiz adamlar bolıwıńız ushın tolıq sabırlı-lıq etińler. ⁵ Eger arañızdaǵı birińizdiń

danalığı kem bolsa, hámmege saqıylıq penen, ayıplamay beretuǵın Quday-dan sorasın. Quday oǵan beredi. ⁶ Bi-raq hesh gúmanlanbastan, isenim menen sorasın. Óytkeni gúmanlan-ǵan adam samal menen shayqatılıp tınıshsızlangan teńiz tolıqına uq-saydı. ⁷⁻⁸ Óziniń pútkil jollarında tu-raqsız bolǵan, bunday eki oyılı adam Iyemizden bir nársel alaman, dep oy-lamasın.

Tómen jasaytuǵın tuwısqan hám bay tuwısqan

⁹ Tómen jasaytuǵın tuwısqan Qudaydıń ózine bergen mártebesi

menen maqtansın. ¹⁰ Al bay tuwıs-qan óz pásliğı menen maqtansın. Sebebi bay adam daladaǵı gúl sıyaqlı solıp qaladı. ¹¹ Quyash shıǵıp, jáziyrama ıssısı menen shóptı quwratıp taslaydı. Onıń gúli tógilip, kórkiniń gózzallığı joǵaladı. Bay adam da usılay óz isleri menen solıp joq boladı.

Sınaw baxıt alıp keledi

¹² Sınawǵa shıdaǵan adam baxıtlı! Óytkeni ol sınawdan ótkennen soń, Qudaydıń Ózin súyetuǵınlarǵa wáde etken ómir tajın aladı.

¹³ Azǵırılıwǵa túskende hesh kim: «Men Quday tárepinen azǵırılıp atıрман», – demesin. Sebebi Quday jamanlıq penen azǵırılı almaydı hám Onıń Ózi de hesh kimdi azǵırmaydı. ¹⁴ Biraq hár kim óziniń jaman qálewlerine berilip, aldanıp azǵırılıadı. ¹⁵ Keyin sol qálew hámiledar bolıp, gúnanı tuwadı. Al gúna jetilisip, ólimdi tuwadı.

¹⁶ Súyikli tuwısqañlarım, aldanbañlar! ¹⁷ Hár qanday jaqsı hám minsiz sıy joqarıdan, nurlar Ákesi bolǵan Qudaydan keledi. Onda hesh qanday ózgeris yamasa ózgeriwshi kóleńke joq. ¹⁸ Onıń jaratqañlarınıń arasında birinshi miyweleri bolıwımız ushın, Ol Óz qálewi boyınsha bizlerdi haqıyqat sózi menen ómirge eristirdi.

Tıńlaw hám orınlaw

¹⁹ Súyikli tuwısqañlarım, mınanı este saqlañlar: hár bir adam esitiwde shaqqan, sóylewde aqırın, ǵázep leniwde de aqırın bolsın. ²⁰ Óytkeni adamnıń ǵázebi Qudaydıń talap etken haqlıǵın iske asıra almaydı. ²¹ Sonlıqtan hár qanday iplashıqtı hám tasıp batarıǵan jamanlıqtı taslap, ózlerińizde

egilgen, janlarıńızdı qutqara alatuǵın Qudaydıń sózin kishipeyillik penen qabil etińler.

²² Sózdi tek tıńlawshılar bolıp, óz-ózińizdi aldamañlar, onı orınlawshılar bolıñlar. ²³ Eger kim de kim sózdi tıńlap, onı orınlamasa, ol óz tábiyǵı kelbetin aynada kórgen adamǵa uqsaydı. ²⁴ Sebebi ol ózin kórip bolıp, ketip qaladı hám qanday ekenin dárhal umıttadı. ²⁵ Biraq azatlıq beriwshi minsiz nızamǵa anıqlap qaraytuǵın hám ol boyınsha jasaytuǵın adam umıtshaq tıńlawshı bolmay, onı is júzinde qollanadı. Bunday adam óz isleri menen baxıtlı boladı.

²⁶ Ózin dinshil dep esaplap, tilin tıymaǵan adam ózin ózi aldaǵan boladı. Onıń dinshilligi bos. ²⁷ Ákemiz Qudaydıń aldında pák hám qátesiz dinshillik bul – jetim-jesirlerge qıyın kúnlerinde járdem etip, ózin dúnyanıń napákliliklerinen saqlaw.

Adamlardı alalamañlar

2 ¹ Tuwısqañlarım, ullı Iyemiz Iysa Masiyxqa isenimi bar sizler adamlardı alalamañlar. ² Eger sizlerdiń jıynalısuńızǵa altın júzikli, sánli kiyimler kiygen bir adam menen jupını kiyim kiygen bir jarlı adam kelse, ³ sizler sánli kiyim kiygen adamǵa húrmet kórsetip: «Siz bul jerge, jaqsı jerge otırıń», al jarlı adamǵa bolsa: «Sen ana jerde tur» yamasa: «Ayaq betimde otır» deseñler, ⁴ arańızda alalıq jasap, jaman niyetli húkim shıǵarıwshılar bolıp qalmaysızlar ma?

⁵ Qulaq salıñlar, súyikli tuwısqañlarım: Quday bul dúnyada jarlı bolǵanlardı isenimde bay bolıwı hám Ózin súygenlerge wáde etken Patshalıǵınıń miyrasxorları bolıwı ushın tańlamadı

ma? ⁶ Biraq sizler jarlını biyabıray qıldınız-ğo. Sizlerge zulımlıq jasap atırğan baylar emes pe? Sizlerdi qazı-xanalarğa súyrep aparatuğın da baylar emes pe? ⁷ Sizlerge berilgen qádirli at-tı mazaq qılwhşılar da olar emes pe?

⁸ Muxaddes Jazıwdağı: «Óziñdi súygeniñ sıyaqlı, janındağı adamdı da súy»^a, – degen başlı nızamdı haqıy-qattan orınlasañlar, jaqsı qılasızlar. ⁹ Biraq adamlardı alalasañlar, gúna islep atırğan bolasızlar hám Muxaddes Nızam aldında jinayatshı sıpatında jazalanasızlar. ¹⁰ Öytkeni kim de kim Muxaddes Nızamdı tolığı menen orınlap, tek bir nársede ayıplı bolsa, ol pútkil Muxaddes Nızamğa qarşı gúnakar boladı. ¹¹ Sebebi «Neke hadallığın buzba»^b, – degen Quday, «Adam óltirme»^c, – de degen. Eger sen neke hadallığın buzbasañ da, biraq adam óltirseñ, Muxaddes Nızamğa qarşı jinayatshı bolasañ. ¹² Azatlıq beriwshi nızam boyınsha húkim etiletuğınlar sıyaqlı sóyleñler hám is tutıñlar. ¹³ Öytkeni húkim – rehimsiz adamğa rehimsiz. Al rehim húkimnen ústin.

Isenim hám isler

¹⁴ Tuwısqanlarım, eger kim de kim isenimi barlıgın aytıp, jaqsı isler qılmasa, ne paydası bar? Bunday isenim onı qutqara ala ma? ¹⁵ Eger bir tuwısqanımız jalañash qalıp, kúndelik azıǵına zar bolsa, ¹⁶ arañızdağı biriñiz olarğa: «Aman-esen barıñ,

jılınıñ hám toyıñ» dese, biraq dene-sine kerekli zatlar bermese, bunnan ne payda? ¹⁷ Sol sıyaqlı, islersiz isenim de óz-ózinen óli. ¹⁸ Biraq birew: «Seniñ isenimiñ bar, meniñ islerim bar. Mağan islersiz isenimiñdi kórset, al men sağan isenimimdi islerim arqalı kórseteyin», – deydi. ¹⁹ Sen Qudaydıñ jalǵız ekenine isenesen be? Jaqsı qılasañ. Jinler de buğan isenip, qaltırasadı. ²⁰ Háy, aqılsız adam, islersiz isenimiñniñ paydasız ekenin biliwdi qáleyseñ be? ²¹ Babamız Ibrayım ulı Ísaqtı qurbanlıq orıńǵa baǵıshlap^d, isleri menen aqlanbadı ma? ²² Kórip turǵanıñday, isenimi onıñ isleri menen háreket etti. Isenimi isleri menen kámal taptı. ²³ Solay etip, «Ibrayım Qudayǵa isendi hám sol sebepten Quday onı haq dep sanadı»^e, – dep jazılǵan Muxaddes Jazıw orınlanıp, ol Qudaydıñ dostı^f dep ataldı. ²⁴ Kórip tursızlar, adam tek isenimi menen emes, isleri menen aqlanadı. ²⁵ Sol sıyaqlı, jansızlardı qabıl etip, olardı basqa joldan jibergen buzıq hayal Raxab^g ta óz isleri menen aqlanbadı ma? ²⁶ Ruwxsız dene óli bolǵanı sıyaqlı, islersiz isenim de óli.

Tildi tıyw haqqında

3 ¹ Tuwısqanlarım, kópleriñiz muǵallım bola bermeñler. Sebebi bizlerdiñ, muǵallımlerdiñ qatañ húkim qılınatuğınımızdı bilesizler. ² Hám-memiz kóp qáte isleymiz. Eger kim de

a **2:8** Leb 19:18.

b **2:11** Shıǵ 20:14; Nzm 5:18.

c **2:11** Shıǵ 20:13; Nzm 5:17.

d **2:21** Jar 22:1-18.

e **2:23** Jar 15:6.

f **2:23** Iysh 41:8; 2Jln 20:7.

g **2:25** Eshu 6:21-24.

kim sóylegende qáte qılmasa, ol pútkil denesin boysındıra alatuğın minsiz adam bolğanı.

³ Bizlerge boysınıwı ushın, atlardıń awızlarına suwlıq salıp, olardıń pútkil denesin basqara alamız. ⁴ Kemeler de sonshelli úlken bolıp, kúshli samallar menen júirse de, kemeshiniń qálegen jerine júdá kishkene rul menen burıladı. ⁵ Sol sıyaqlı, til de deneniń kishkene bir múshesi bolsa da, kóp maqtanadı. Kishkene bir ushqın sonshelli úlken toğaydı jandırap jibere aladı. ⁶ Til – bul ot, denemizdiń músheleri arasında bir jamanlıq dúnyası. Ol pútkil denemizdi iplaslaydı hám ómirimizdi jandıradı. Onıń ózi de dozaq otında janadı.

⁷ Hár túrli haywanlar, quslar, jer bawırlawshılar hám teńiz janıwarları adam tárepinen qolğa úyretilgen hám qolğa úyretilmekte. ⁸ Biraq tildi hesh bir adam boysındıra almaydı. Ol toqtatıp bolmaytuğın jamanlıq bolıp, óltiriwshi záhárge tolı.

⁹ Tilimiz benen Jaratqan Iyeni hám Ákeni algıslaymız. Sol tilimiz benen Qudayğa uqsatıp jaratılğan adamlardı ğarğaymız da. ¹⁰ Bir awızdan hám maqtaw, hám ğarğıs shıǵadı. Tuwısqanlarım, bunday bolmawı kerek. ¹¹ Bir bulaqtan hám dushshı, hám ashshı suw shıǵa ma? ¹² Tuwısqanlarım! Ánjir aǵashı záyıtún yamasa júzim aǵashı ánjir bere ala ma? Ashshı bulaq ta dushshı suw bere almaydı.

Joqarıdan túsken danalıq

¹³ Arańızda dana hám túsimpaz adam kim? Bunday adam óz danalıǵın jaqsı júris-turısı arqalı kórsetip, kishipeyillik penen jaqsı isler islewi tiyis. ¹⁴ Biraq eger júregińizde ashshı

kúnshillik hám menmenlik bar bolsa, onda maqtanbańlar, haqıyqatqa qarsı jalǵan sóylemeńler. ¹⁵ Bunday «danalıq» joqarıdan túspegen. Bunday «danalıq» dúnyadan, adam tábiyatınan, shaytannan. ¹⁶ Óytkeni qay jerde kúnshillik hám menmenlik bar bolsa, sol jerde tártipsizlik hám hár túrli jamanlıq boladı.

¹⁷ Biraq joqarıdan túsken danalıq birinshiden pák, sońınan tatıw, múláyim, boysınıwshı, miyrim-shápáátke hám jaqsı jemislerge tolı. Ol ádalatsız hám eki júzli emes. ¹⁸ Tınıshlıq penen tuqım sewip, tınıshlıq ornatiwshılar haqlıq jemisin jıynap aladı.

Dúnya menen dos bolıwdan awlaq bolıńlar!

4 ¹ Arańızdaǵı urıs hám jánjeller qayaqtan kelip shıǵadı? Denelerińizdiń múshelerinde urısıp atırǵan qálewlerińizden emes pe? ² Bir nárseni qáleysizler, biraq erise almaysızlar. Sonlıqtan adam óltiresizler. Kúnshillik etesizler, biraq qálegenińizge erise almaǵanlıqtan, jánjellesip urısasızlar. Sizler Qudaydan soramaǵanıńız ushın, almay atırsızlar. ³ Sorasańız da almay atırsızlar. Sebebi jaman niyet penen, óz nápsińizge paydalanıw ushın sorap atırsızlar.

⁴ Háy, opasızlar! Dúnya menen dos bolıwdıń Qudayğa dushpanlıq ekenin bilmeysizler me? Dúnyanıń dostı bolıwdı qálegen adam ózin Qudayğa dushpan qıladı. ⁵ Muxaddes Jaziwda: «Quday Ózi bizlerge bergen jandı qızǵanısh penen jaqsı kóredi», – dep bosqa ayılǵan dep oylaysızlar ma? ⁶ Degen menen, Qudaydıń bizlerge beretuğın miyrimi jáne de ullıraq. Sonlıqtan Muxaddes Jaziwda:

«Quday menmenlerge qarsı turadı, Biraq kishipeyllilerge Óz miyrimin beredi»^a, – delingen.

⁷ Solay etip, Qudayǵa boysınıńlar! Shaytańǵa qarsı turıńlar, sonda ol sizlerden qashıp ketedi. ⁸ Qudayǵa jaqınlasıńlar, sonda Ol da sizlerge jaqınlasadı. Háy, gúnakarlar, qollarıńızdı gúnadan tazalańlar! Háy, eki oyılıar, júrekerińızdi pákleńler! ⁹ Qayǵırınlar, aza tutıp, jılańlar! Kúlkińiz azaǵa, quwanışıńız qayǵıǵa aylansın. ¹⁰ Jaratqan Iyeniń aldında ózlerińizdi pás tutıńlar, Ol sizlerdi mártebeli qıladı.

Bir-birińizdi jamanlamańlar!

¹¹ Tuwısqanlarım, bir-birińizdi jamanlamańlar! Óz tuwısqanın jamanlaytuǵın yamasa húkim etetuǵın adam Muxaddes Nızamǵa qarsı sóylep, onı húkim etken boladı. Eger sen Muxaddes Nızamdı húkim etseń, onda Muxaddes Nızamdı orınlawshı emes, al onı húkim etiwshi bolasań. ¹² Nızam shıǵarıwshı hám húkim etiwshi – jalǵız Quday. Tek ǵana Ol qutqarıwǵa hám nabit qılıwǵa qúdiretli. Al tuwısqanıńdı húkim etetuǵında, sen kim bolıpsań?

Maqtanshaqlıq haqqında

¹³ Endi «Búgin yamasa ertheń pálen qalaǵa ketemiz, ol jerde bir jıl qalıp, sawda-satıq islep, payda kóremiz», – deytuǵınlar, tıńlańlar! ¹⁴ Sizler ertheń ne bolatuǵının bilmeysizler. Ómirińizdiń ózi ne? Ol az waqt kórinip, keyin joq bolatuǵın puw. ¹⁵ Onıń ornına: «Eger Jaratqan Iye qálese, jasaymız

hám mınanı ya ananı isleymiz», – dep aytıwıńız tiyis. ¹⁶ Biraq sizler menmensip maqtanasızlar. Hár qanday maqtanshaqlıq – jawızlıq. ¹⁷ Solay etip, kim de kim jaqsılıq islewdi bilse de, onı islemese, gúna qılǵan boladı.

Baylarǵa eskertiw

5 ¹ Tıńlańlar endi, háy baylar, basıńızǵa túsetuǵın baxıtsızlıqlar sebepli ókirip jılańlar! ² Baylıǵıńız shirip, kiyimlerińizdi kúye jegen. ³ Altın hám gúmislerińiz tat basqan. Olardıń tatı sizlerge qarsı gúwalıq berip, denenińizdi ot sıyaqlı jeydi. Sizler bul aqırǵı kúnlerde de baylıq ústine baylıq jıynadıńlar.

⁴ Sizler eginlerińizdi orgán jumıshılardıń is haqısın jep qoydıńlar. Mine, sol oraqsılıardıń dadı Álemniń Jaratqan Iyesiniń qulaǵına jetti. ⁵ Sizler jer júzinde molshılıqta jasap, káypisapa ettińler. Bawızlanatuǵın kúnde ózlerińizdi semirttińler. ⁶ Sizler ózlerińizge qarsı turmaǵan haq adamlardı húkim etip óltirdińler.

Sabırlı bolıńlar!

⁷ Solay etip, tuwısqanlarım, Iyemiz kelgenshe, sabırlı bolıńlar! Áne, diyxan sabırlılıq etip, birinshi hám sońǵı jawınlar jawǵansha, jerdiń qımbathlı zúraátin kútip atır. ⁸ Sizler de sabırlı bolıp, bekkem turıńlar! Óytkeni Iyemizdiń keletuǵın waqtı jaqın. ⁹ Tuwısqanlar, húkim etilmewińiz ushın bir-birińizge qarsı narazılıq bildirmeńler. Mine, húkim etiwshi Iyemiz qapı aldında tur.

¹⁰ Tuwısqanlar, Jaratqan Iyeniń atınan sóylegen payǵambarlardıń qıynshılıqlarda sabırlılıq etkeninen órnek

a 4:6 Hkm 3:34.

alıñlar. ¹¹ Sabırlılıq etkenlerdi bizler baxıtlı dep esaplaymız. Sizler Ayup-tıñ sabırlılıǵı haqqında esittiñler. Sońında Jaratqan İyeniñ ol ushın neler islegenin de bilesizler^a. İyemiz júdá miyrim-shápáátli hám rehimli.

¹² Háy, tuwısqanlarım! Eñ baslısı, ant ishpeñler. Ya aspan menen, ya jer menen, ya basqa nárse menen ant ishpeñler. Tek «awa» ńız awa, «yaǵ» ńız yaq bolsın. Sonda húkim etilmeysizler.

Isenim menen etilgen duwa

¹³ Arańızda azap shegip atırǵan bar ma? Ol duwa etsin. Ruwxı kóterińki adam bar ma? Ol Qudayǵa algıs-maqtaw qosıǵın aytsın. ¹⁴ Arańızda awırırw adam bar ma? Ol iseniwshiler jámáátiniñ aqsaqalların shaqırsın. Olar İyemizdiñ atı menen onı may menen

sılap, ol ushın duwa etsin. ¹⁵ Isenim menen etilgen duwa awırırwǵa shıpa beredi hám İyemiz onı ayaqqa turǵızadı. Eger ol gúna islegen bolsa, gúnası keshiriledi. ¹⁶ Solay etip, shıpa tabıwıńız ushın, bir-birińizdiñ aldınıńızda gúnalarınıńızdı moyınlañlar hám bir-birińiz ushın duwa etiñler. Haq adamnıñ duwası júdá kúshli tásirge iye.

¹⁷ İliyas ta bizler sıyaqlı bir adam edi. Jawın jawmasın dep, ol kúshli duwa etkende, jerge úsh jil, altı ay jawın jawmadı. ¹⁸ Ol jáne duwa etti. Sonda aspannan jawın jawıp, jer ónim berdi^b.

¹⁹ Tuwısqanlarım! Arańızda bir adam haqıyqat jolınan adassa, birińiz onı haqıyqatqa qaytarsa, ²⁰ bilsin, bir gúnakardı nadurıs joldan qaytarǵan adam bir jandı ólimnen qutqarǵan hám kóp gúnalardı juwǵan boladı.

^a **5:11** Ayup 1:21-22; 42:10-16.

^b **5:17-18** 3Pat 17:1; 18:41-45.

Petrдің birinshi xatı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Petr jazǵan. Petr bul xattı Anadolı (házirgi Turkiya) úlkelinde quwdalanıp atırǵan iseniwshilerdi qollap quwatlaw ushın hám olardı isenimde bek-kem turıwǵa jigerlendiriw ushın jazadı. Isenimi sebepli azap shek-ken iseniwshi adam Iyemiz Masiyx-tan órnek alıp, qıyınshılıqlarǵa

shıdamlı bolıwı kerekligin aytıp, násiyatlaydı.

Jáne de, Petr óz xatında Quday mu-xaddes bolǵanı sıyaqlı, iseniwshiler de jaǵday qanshelli qıyın bolsa da mu-xaddes ómir keshiriwi hám jamanlıq-qa jaqsılıq penen juwap qaytarıwı ke-rekligin aytadı. Húkimetke hám bas-shılarǵa boysınıw kerekligin jazadı.

Sálemnama

1 ¹ Iysa Masiyxtıń elshisi Petrden, Pontus, Galatiya, Kappadokiya, Aziya hám Bitiniya úlkelere tarqalıp ketken, sol úlkelerde jat jerli bolıp jasap atırǵan, Quday tárepinen tańlap alınǵanlarǵa sálem! ² Iysa Masiyxqa boysınıp, Onıń qanı ústilerińizge se-bilip tazalanıwıńız ushın, Quday Áke sizlerdi ázelden-aq tańlap aldı hám Muxaddes Ruwx sizlerdi muxaddes qıldı. Sizlerge miyrim hám tınıshlıq mol-mol etip berilsin!

Joǵalmaytuǵın úmit

³ Iyemiz Iysa Masiyxtıń Ákesi – Qudayǵa alǵıslar bolsın! Sebebi Ol Óziniń sheksiz miyrim-shápáátı menen bizlerdi jańadan tuwıldırdı. Son-lıqtan Iysa Masiyxtıń ólimnen tiriliwi

arqalı bizlerge sónbeytuǵın úmit berdi. ⁴ Ol bizlerdi shirimeytuǵın, pák hám eskirmeytuǵın bir miyrasqa eristirdi. Usı miyras sizler ushın aspanda saq-lawlı tur. ⁵ Zamannıń aqırında ayan bolıwǵa tayar turǵan qutqarıwǵa eri-siwińiz ushın, sizler isenimińiz arqalı Qudaydıń qúdireti menen qorǵalmaq-tasız. ⁶ Usı sebepli quwanıp, shadla-nıńlar. Házir qısqa bir waqıt hár túrli sinawlarǵa ushıraǵanıńızda azap she-giwge tuwra kelse de, ⁷ bul isenimińiz-diń taza bolıwı ushın paydalı. Hátte, joq bolıp ketetuǵın altın da otta tap-lanıp, sinaladı. Al sizlerdiń isenimińiz altınnan qımbatlıraq. Sinalǵan iseni-mińiz, Iysa Masiyx kelgende sizlerdi maqtaw, dańq hám húrmetke sazıwar qıladı. ⁸ Sizler Masiyxtı kórmegen bol-sańız da, Onı súyesizler. Házir Onı

kóre almasañız da, Oğan isenip, sóz benen aytıp jetkiziwge qıyın bolğan bir ájayıp hám ullı quwanış penen shadlanbaqtasızlar. ⁹ Sebebi isenimiñizdiń nátiyjesine, yaǵnıy janlarıńızdıń qutqarıwına erisesizler.

¹⁰ Sizlerge beriletuǵın miyrim haqqında payǵambarshılıq etip aytqan payǵambarlar bul qutqarıw tuwralı muqyayatlap izlenip izertledi. ¹¹ Olardıń ishinde bolğan Masiyxtıń Ruwxı Masiyxtıń shegetuǵın azapları hám sol azaplardan soń keletuǵın ullılıq haqqında aldın ala bildirgende, olar bulardıń qay waqıtta hám qalay bolatuǵının izertledi. ¹² Olardıń izertlep aytqanlarınıń ózleriniń zamanında emes, al sizlerdiń zamanıńızda bolatuǵının Quday olarǵa ashıq bildirdi. Bulardı, yaǵnıy Xosh Xabardı aspannan jiberilgen Muxaddes Ruwxtıń qúdiri menen járiyalawshılar sizlerge házir járiyaladı. Hátte, perishteler de bulardı biliwdi qattı qáleydi.

Muxaddes bolıńlar!

¹³ Solay etip, aqıl-oyıńızdı is-háreketke tayarlap, sergek bolıńlar. Iysa Masiyx kelgende sizlerge beriletuǵın miyrimnen tolıq úmit etińler. ¹⁴ Til alǵısh balalar sıyaqlı bolıp, Qudaydı bilmegen ótken ómirińizdegi jaman qálewlerińiz boyınsha jasamańlar. ¹⁵ Kerisinshe, sizlerdi shaqırǵan Quday muxaddes bolǵanı sıyaqlı, sizler de hár bir is-háreketińizde muxaddes bolıńlar. ¹⁶ Óytkeni bılay dep jazılǵan: «Muxaddes bolıń, óytkeni Men muxaddespen».^a

¹⁷ Hesh kimniń bet-júzine qaramay, hár bir adamdı islerine qaray húkim

etetuǵın Qudaydı «Áke» dep shaqıratuǵın bolsańız, jat jerli bolıp jaysaytuǵın bul dúnyadaǵı ómirińizde Qudaydan qorqıp jasańlar. ¹⁸ Xabarıńız bar, ata-babalarıńızdan qalǵan paydasız ómir tárizinen gúmis yamasa altın sıyaqlı ótkinshi nárseler menen satıp alınbadıńlar. ¹⁹ Al Qudaydıń minsiz hám kemshiliksiz Qozısı bolǵan Masiyxtıń biybaha qanı menen satıp alınıp qutqarıldıńlar. ²⁰ Quday dúnyanı jaratpastan burın usı maqset penen Masiyxtı tańlap alıp, Onı bul aqırǵı kúnlerde sizler ushın jiberdi. ²¹ Onı ólimnen tiriltip, dańqqa eristirgen Qudayǵa Ol arqalı isenesiz. Sol sebepli isenimińiz hám úmitińiz Qudayǵa qaratilǵan.

²² Haqıyqatqa boysınıw arqalı óz janlarıńızdı gúnadan tazalaǵanlıqtan, tuwısqanlarıńızdı tuwısqanlıq súyispenshilik penen súyesizler. Solay etip, bir-birińizdi shın júreктен súyińler. ²³ Sizler óletuǵın násil arqalı emes, al ólmeytuǵın násil arqalı, yaǵnıy Qudaydıń tiri hám máńgilik sózi arqalı jańadan tuwıldıńız. ²⁴ Óytkeni:

«Pútkil adamzat shópke,

Onıń pútkil sán-saltanatı da daladaǵı gülge uqsaydı,

Shóp quwrap qalar, güller tógiler.

²⁵ Biraq, İyemizdiń sózi máńgi saqlanar».^b

Usı sóz – sizlerge járiyalanǵan Xosh Xabar.

Tiri tas hám Qudaydıń xalqı

2 ¹ Sonlıqtan hár qanday jamanlıqtı, hár qıylı ótirikti hám eki júzlilikti, kúnshillikti hám hár qanday ósekti

^a **1:16** Leb 11:44-45; 19:2; 20:7.

^b **1:24-25** İysh 40:6-8.

qoyınlardı! ²Jańa tuwılǵan nárestelerdiń ana sútine qushtar bolǵanıday, sizler de ruwxıy taza sút bolǵan Qudaydıń sózine qushtar bolıńlar. Sonda azıq alıp ósip, qutqarılásızlar. ³Sebebi sizler İyemizdiń jaqsılıǵın tatıp kórdińler.

⁴Adamlar kereksiz dep taslaǵan, biraq Quday tárepinen tańlangan biybaha tiri tasqa – İyemiz İysaǵa kelińler.

⁵Sizler de tiri taslar sıyaqlısızlar. Sonlıqtan Quday sizlerdi ruwxıy İbadatxana salıwda qollanıp, İysa Masiyx arqalı Ózine unaytuǵın ruwxıy qurbanlıq beriwińiz ushın, muxaddes ruwxaniyeler qılıp atır. ⁶Óytkeni Muxaddes Jazıwda bılay delingen:

«Mine, Men Ózim tańlaǵan biybaha bir tastı, múyeshke qoyılatuǵın tiykarǵı tastı Sionda ornataman. Oǵan isengen adam hesh qashan uyatqa qalmaydı».^a

⁷İsenetuǵın sizler ushın bul tas qımbatlı. Al isenbeytuǵınlar ushın Ol:

«Qurılıshılardıń kereksiz dep taslaǵan tası,
Úydiń múyeshiniń tiykarǵı tası boldı».^b

⁸Jáne de,

«Súrniktiretuǵın tas, qulatatuǵın jartas boldı».^c

İsenbeytuǵınlar Qudaydıń sózin tıńlamaǵanı ushın súrnigedi. Bul olardıń táǵdirine jazılǵan.

⁹Biraq sizler Quday tárepinen tańlangan adamlar, Patshanıń ruwxaniyeleri, muxaddes millet hám Qudayǵa tiyisli xalıqsız. Sizler ózlerińizdi qarańǵılıqtan Óziniń ájayıp nurına shaqırǵan Qudaydıń tań qalarlıq islerin

járiyalaw ushın tańlandıńlar. ¹⁰Bir waqıtları Qudaydıń xalqı emes edińler. Biraq endi Qudaydıń xalqısız. Bir waqıtları Qudaydıń miyrim-shápáátin bilmegen edińler, endi bolsa, Onıń miyrim-shápááatin aldıńlar.

¹¹Súyikli tuwısqanlarım, bul dúnyada jat jerli hám qonaq bolǵan sizlerge jalbarınaman, janińızǵa hár qashan qarsı turatuǵın deneniń jaman qálewlerinen qashińlar. ¹²İsenbeytuǵınlar arasında hadal ómir súrińler. Olar sizlerdi jamanlıq islewshiler, dep ayıplasa da, jaqsı islerińizdi kórip, Quday ketuǵın kúni Onı alǵıslaydı.

Basshılardıǵa boysınıńlar!

¹³İyemiz ushın, adamlar ornatqan hár qanday hákimshilikke boysınıńlar. Joqarı biylikke iye patshaǵa hám ¹⁴jamanlıq islewshilerdi jazalaw, jaqsılıq islewshilerdi xoshametlew ushın patsha tárepinen jiberilgen hákimlerge boysınıńlar. ¹⁵Sebebi Quday sizlerdiń jaqsı islerińiz arqalı aqlsız adamlardıń ósek sózleriniń toqtawın qáleydi. ¹⁶Al sizler azat adamlarsız. Biraq azatlıǵıńızdı jamanlıq islew ushın paydalanbay, Qudaydıń qulları bolıp jasańlar. ¹⁷Hámme adamlardıǵa húrmet kórsetińler. İseniwshi tuwısqanlarıńızdı súyińler. Qudaydan qorqıńlar, patshanı sıylańlar.

Qullardıǵa násiyat

¹⁸Háy qullar, xojayınlarıńızǵa boysınıńlar! Olardıń tek jaqsı hám miyrimlilerin ǵana emes, al qatalların da tolıq húrmet etip, boysınıńlar. ¹⁹Eger

^a **2:6** İysh 28:16.

^b **2:7** Zab 117:22.

^c **2:8** İysh 8:14.

kim de kim nahaq azap shekkende Qudaydı oylap, azaplarǵa shıdasa, bul Qudayǵa unaydı. ²⁰ Eger gúna islegenıńız ushın tayaq jegenıńızde shıdasańız, bul sizlerge abıray áperer me eken? Biraq, jaqsılıq isley tura azap shekkenıńızde shıdasańız, bul Qudayǵa unaydı. ²¹ Óytkeni Quday sizlerdi usı ushın shaqırdı. Masiyxtıń Ózi sizler ushın azap shegip, Onıń izinen júriwińız ushın órnek kórsetti.

²² «Ol gúna islemedi, awzınan jalǵan sóz de shıqpadı». ^a ²³ Xorlanganda, hesh kimge qarsı shıǵıp, kewline tiymedi. Ol azap shekkende de hesh kimdi qorqıtpadı, al Ózin ádillik penen húkim etiwshi Qudaydıń qolına tapsırdı. ²⁴ Bizlerdiń gúna ushın ólip, haq bolıp jasawımız ushın, Ol gúnalarımızdı atanaq aǵashta Óz denesine júkledi. Onıń jaraqatları arqalı shıpa taptıńız. ²⁵ Burın adasqan qoylar sıyaqlı edińız, endi bolsa, janlarıńızdıń Shopanına hám Baǵıwshısına qayıtıp keldińler.

Erli-zayıplıǵarǵa aqıl-násiyatlar

3 ¹⁻² Háy hayallar, Masiyx Qudayǵa boysıńǵanday, sizler de kúyewlerińızge boysınıńlar. Sonda olardıń geybirewleri Qudaydıń sózine qulaq aspasa da, sizlerdiń Qudaydan qorqıp, pák ómir sürip atırǵanıńızdı kórip, sózlerińız arqalı emes, al siz, hayallardıń úlgili ómirińız arqalı qolǵa kirgizilip, iseniwshi boladı. ³ Sulıwlıǵıńız tek sırtqı bezeniwlerden: áshekóylengen shashlar, taǵılǵan altınlar hám sánli kiyimlerden ǵana ibarat bolmasın. ⁴ Al sulıwlıǵıńız sırlı bolǵan ishki

dúnyańızdan, yaǵnıy jumsaq hám tınısh bolǵan joǵalmaytuǵın ruwxıy gózzalıqtan ibarat bolsın. Bul Quday aldında júdá qımbatlı. ⁵ Ótmishte Qudaydan úmit etken muxaddes hayallar da óz kúyewlerine boysınıp, usılay bezengen. ⁶ Solardıń biri Sara da óz kúyewi Ibrayımdı «xojayım» dep atap^b, oǵan boysındı. Eger sizler de jaqsılıq islep, hesh qanday qorqınıshqa berilmeseńız, Saranıń qızları bolasızlar.

⁷ Háy kúyewler, sol sıyaqlı sizler de hayallarıńızdı jaqsı túsinip jasańlar. Olardıń názik ekenin hám máńgilik ómirdi sizler menen birge miyras etip alatuǵının bilip, olardı húrmet etińler. Solay etseńız, duwa etkenińızde tosqınlıq bolmaydı.

Haqıyqatlıq ushın azap shegiw

⁸ Juwmaqlastırıp aytqanda, hámmeńiz bir niyet penen birlesińler. Basqalardıń quwanış hám qayǵısın bóliసిńler. Bir-birińızdı tuwısqanlarsha súyińler. Qayırqom hám kishipeyil bolıńlar. ⁹ Jamanlıqqa jamanlıq, ǵarǵısqa ǵarǵıs penen juwap qaytarmańlar. Kerisinshe, jaqsılıq penen juwap qaytarińlar. Sebebi sizler Qudaydıń jarılqawın miyras etip alıw ushın shaqırılǵansızlar.

¹⁰ «Kim de kim ómirden zawıqlanıp, Jaqsı kúnler keliwın qálese, Tilin jaman sózden, awzın ótirik sóz aytıwdan tıysın.

¹¹ Jamanlıqtan qashıp, jaqsılıq islesin. Tınıshlıqqa umtılıp, soǵan kúsh salsın.

¹² Óytkeni Jaratqan İyeniń kózi haq adamlarda,

^a **2:22** Iysh 53:9.

^b **3:6** Jar 18:12.

Qulağın túrer olardıń
jalbarınıwlarına.

Biraq Jaratqan Iye jamanlıq
qılatuǵınlarǵa qarsı shıǵar».^a

¹³ Jaqsılıq islewge intalı bolsańız, kim sizlerge jamanlıq isleydi? ¹⁴ Haq isle-rińiz ushın azap shegip atırǵan bol-sańız, sizler baxıtılısızlar! Adamlardıń qorqıtqaninan qorqpańlar hám qá-weterlenbenler. ¹⁵ Masiyxtı «Iyemiz» dep, júregińizde ayrıqsha qásterleń-ler. Sizlerdegi úmit haqqında soragán hár bir adamǵa juwap beriwge hám-me waqıt tayar bolıńlar. ¹⁶ Degen me-nen, bunı múláymililik penen, húr-met kórsetip isleńler. Masiyxqa tiyisli bolǵan sizlerdiń jaqsı júris-turısıńız-dı jamanlap mazaq etetuǵınlar uya-lip qalıwı ushın, hújdanıńızdı taza tutıńlar. ¹⁷ Jaqsılıq etip azap shegiw Qudaydıń qálewi bolsa, bul jamanlıq islep azap shegiwden jaqsıraq.

¹⁸ Masiyxtıń Ózi de haq bola tura, nahaqlar ushın azap shekti. Ol biz-lerdi Qudayǵa alıp keliw ushın, gú-nalarımız ushın bir mártebe qurban boldı. Denesi óltirilse de, Ol ruwxta tirildi. ¹⁹ Ol, hátte, qamaqta bolǵan ruwxlarǵa da barıp, Óz jeńisin jári-yaladı. ²⁰ Áyyemgi waqıtları Nuxtıń zamanında keme soǵılǵanda, Quday adamlardıń táwbe etiwin sabırlılıq pe-nen kútse de, olar Oǵan boysınbaǵan edi. Sol kemege az ǵana adam, yaǵnıy segiz adam minip, suwdan qutqarıldı.^b ²¹ Bul – Iysa Masiyxtıń qayta tiriliwi arqalı házir sizlerdi qutqaratuǵın suw-ǵa shomıldırılıwdıń tımsalı. Suwǵa shomıldırılıw deneni kirden tazalaw

emes, al Qudaydan pák hújdan soraw degendi bildiredi. ²² Masiyx aspangá kóterilip, Qudaydıń oń jaǵında otır^c. Oǵan perishteler, aspandaǵı biylew-shiler hám kúsh iyeleri boysındı.

Quday ushın jasaw

4 ¹ Solay etip, Masiyx* denesi me-nen azap shekti. Sizler de Masiyxta bolǵan oylar menen ózlerińizdi azap shegiwge tayarlańlar. Sebebi denesi azap shegip atırǵan adam gúna islewdi toqtatadı. ² Bunnan bılay, dúnyadaǵı ómirińizdiń qalǵan bóleginde adam-nıń jaman qálewleri boyınsha emes, al Qudaydıń erki boyınsha jasańlar. ³ Ót-ken ómirińizde isenbeytuǵın adamlar-ǵa jaǵatuǵın ádetlerdi islep jasaǵanıńız jeter! Sol waqıtları sizler buzıqshılıqqa, jaman qálewlerge, máskúnemlikke, ayshı-áshiretke, nápsiqawlıqqa hám jerkenishli butparazlıqqa berilip, ómir súrgen edińler. ⁴ Endi bolsa, isenbey-tuǵınlar sizlerdiń olar menen birlikte usınday nápsiqumarlıqta qatnaspaganı-ńız sebepli hayran bolıp, sizlerdi mazaq etip atr. ⁵ Biraq olar bunıń ushın tiri-ler menen ólilerdi húkim etiwge tayar turǵan Quday aldında juwap beredi. ⁶ Sol sebepli, ólilerdiń denesi basqalar qatarı ólip jazalansa da, ruwxı Quday sıyaqlı jasawı ushın, Xosh Xabar óli-lerge de járiyalandı.

⁷ Hámme nárseniń aqırı jaqın. Sonlıq-tan duwa etiw ushın aqıl menen is tutup, sergek bolıńlar! ⁸ Eń baslısı, bir-biri-ńizdi shın júrekten súyińler. Óytkeni súyispenshilik kóp gúnalardı juwa-dı. ⁹ Narazılıq bildirmey, bir-birińizge

^a **3:10-12** Zab 33:13-17.

^b **3:20** Jar 6–8.

^c **3:22** Zab 109:1.

miymandos bolıńlar. ¹⁰ Hár birińiz jaqsı xızmetshi sıpatında Qudaydıń sizlerge miyrimlilik penen bergen hár túrli ruwxıy sıyların qollana otırıp, bir-birińizge xızmet etińler. ¹¹ Adamlar aldında sóylegen adam Qudaydıń sózine say sóylesin. Basqalarǵa xızmet etetuǵın adam Qudaydıń bergen kúshi menen xızmet etsin. Usılayınsha, Iysa Masiyx arqalı Quday hár bir iste alǵıslansın. Ullılıq hám qúdiret máńgi-baqıy Masiyxtiki. Awmiyin.

Masiyxıy bolıp azap shegiw

¹² Súyikli tuwısqanlarım, sizlerdi sınaw ushın keletuǵın awır azaptı tań qalarlıq nársede dep, hayran bolmańlar. ¹³ Kerisinshe, Masiyxtiń azaplarına sherik bolǵanıńızǵa quwanmańlar. Solay etip, Masiyx saltanat penen kelgende, quwanıp shadlanasızlar. ¹⁴ Masiyxtiń atı ushın masqaralanıp atırǵan bolsańız, sizler baxıtlı sizler! Sebebi Qudaydıń ullı Ruwxı ústińizde boladı*. ¹⁵ Jáne hesh birińiz adam óltiriwshi, urı, jamanlıq islewshi yamasa basqalardıń jumısına aralasıp, kesent bere tuǵın bolıp, azap shekpesin. ¹⁶ Biraq sizler masiyxıy^a bolǵanıńız ushın azap shegip atırǵan bolsańız, uyalmańlar. Al bul at penen atalatuǵınıńız ushın Qudaydı alǵıslańlar. ¹⁷ Óytkeni húkim shıǵarılatuǵın waqt jetip keldi. Húkim shıǵarıwdı Quday Óz shańaraǵınan baslaydı. Eger bul Qudaydıń shańaraǵı bolǵan bizlerden baslansa, Qudaydıń Xosh Xabarına qulaq aspaytuǵınlardıń aqırı qanday boladı?

¹⁸ «Eger ádil adam zorǵa qutqarılsa, Qudaysız hám gúnakar adamǵa ne boladı?»^b

¹⁹ Sonlıqtan Qudaydıń erki menen azap shekkenler janların isenimli Jaratqanǵa tapsırsın hám jaqsılıq islewin dawam etsin.

Jámáát aqsaqalları hám jasları

5 ¹ Arańızdaǵı jámáát aqsaqallarına olarday jámáát aqsaqalı bolǵan men, Masiyxtiń shekken azaplarımıń gúwası hám Ol qayıp kelgende ashıq kórinetuǵın saltanatınıń sheriklesi sıpatında mınalardı ótinish etemen: ² Qudaydıń sizlerge tapsırǵan súriwin májbúriy túrde emes, al shın kewilden, Qudaydıń erkine say qılıp baǵıńlar. Bunu aqsha ushın paydakúnemlik penen emes, al óz qálewıńiz benen isleńler. ³ Ózlerińizge tapsırılǵan adamlarǵa ústemlik etpey, súriwge úlgi bolıńlar. ⁴ Solay etseńiz, bas Shopan kelgende, sónbeytuǵın ullılıq tajın alasızlar.

⁵ Háy jaslar, sol sıyaqlı sizler de aqsaqallarǵa boysınıńlar. Hámmeńiz bir-birińiz benen kishipeyil qatnasta bolıńlar. Sebebi:

«Quday menmenlerge qarsı turadı, Biraq kishipeyillilerge Óz miyrimin beredi».^c

⁶ Sonlıqtan ózlerińizdi Qudaydıń qúdiretli qolı astında pás tutıńlar. Sonda belgilengen waqt kelgende, Ol sizlerdi mártebeli etedi. ⁷ Barlıq ǵam-táshiwshilerińizdi Oǵan tapsırıńlar. Óytkeni Ol sizlerge ǵamxorlıq qıladı.

^a **4:16** *Masiyxıy* – grekshe «xristian». Yaǵnıy, Iysa Masiyxtı Qutqarıwshım hám Iyem dep qabil etken iseniwshi adam.

^b **4:18** Hkm 11:31.

^c **5:5** Hkm 3:34.

⁸ Saq hám sergek bolıńlar. Dushpanıńız shaytan kimdi jutsam eken dep, aqırǵan arısladay bolıp gezip júr. ⁹ Isenimde bekkem bolıp, shaytanǵa qarsı turıńlar. Sebebi dúnyanıń basqa jerlerindeki tuwısqanlarıńızdıń birdey azap shegip atırǵanınan xabarıńız bar. ¹⁰ Pútkil miyrimniń tiykarı bolǵan Quday sizlerdi Iysa Masiyx arqalı Óziniń máńgilik saltanatına shaqırdı. Qısqa ómirińizde azap shegip atırǵan bolsańız da, Ol sizlerdi jetilistiredi, bekkemleydi, kúsh-quwat beredi hám tıyanaqlı qıladı. ¹¹ Qúdiret máńgi-baqıy Onıki bolsın! Awmiyin.

Sońǵı sálemnama

¹² Men sizlerge usı qısqasha xatımdı ózim isenimli tuwısqanımdı dep esaplaytuǵın Silaǵa^a jazdırıp atırman. Sizlerdi jigerlendirip, bul xatta aytqanlarımniń Qudaydıń haqıyqıy miyrimi ekeni haqqında gúwahıq beremen. Usı miyrim menen bekkem turıńlar.

¹³ Sizler menen birge tańlangan Babilondaǵı^b iseniwshiler jámááti hám tutınǵan ulım Mark sizlerge sálem aytıp atır. ¹⁴ Bir-birińizdi súyispenshilik penen súyip, sálemlesińler.

Masiyxqa tiyisli bolǵan sizlerdiń hámmeńizge tınıshlıq yar bolsın!

^a **5:12** *Sila* – grekshe tekstte bul attıń basqa variantı Silvanus.

^b **5:13** *Babilon* – Rim názerde tutilǵan.

Petrđin ekinshi xatı

Kitap haqqında mağlıwmat

Bul xattı elshi Petr jazđan. Ekinshi xatında ol jalđan ustazlar sebepli jámáatte payda bolđan ishki kelispewshilikler hám tártipsizlikler tuwrısında sóz etedi. Bul xat jazılđan dáwirde iseniwshiler jámáati arasına jalđan ustazlar kirip alıp, masiyxıylardı joldan azđırıp atırđan edi. Petr óz xatında oqıwshılardı sonday ustazlardan uzaqlasıwdı eskertip, sol ótirikshilerdiń sózsiz jaza alatuğının aytıp ótedi.

Jalđan ustazlar Masiyxtın keliwine isenbey, Onnan bas tartqanlıqtan, aqırette olardıń jazalanatuğının aytadı. Petr Iyemizdiń keletuğın kúni haqqındağı temanı jarıttadı. Sonıń menen birge, ol Iyemizdiń keliwin kútip atırđan adamlardı jigerlendiredi. Olardı taza hám minsiz ómir keshiriwge, Qudayđa sadıq qalıwđa hám isenimde ósip barıwđa shaqıradı.

Sálemnama

1 ¹ Iysa Masiyxtın qulı hám elshisi Shimon Petrden, Qudayımız hám Qutqarıwshımız Iysa Masiyxtın haqlığı arqalı bizler alđan qımbatlı isenimge teń isenimdi sıyđa alđanlarđa sálem! ² Qudaydı hám Iyemiz Iysanı haqıyqattan bilip barıwıńız arqalı sizlerge miyrim hám tınıshlıq mol-mol etip berilsin!

Shaqrılıw hám tańlap alınıw

³ Qudaylıq qúdiretke iye Iysa Masiyx Ózin biliwimiz arqalı jasawımız hám Qudaydıń jolı menen júriwimiz ushın bizlerge kerekli bolđan hámme nárseni berdi. Ol bizlerdi Óz ullılığın hám iygiligin alıwımız ushın shaqırdı. ⁴ Quday

Óz ullılığı hám iygiligi arqalı bizlerge júdá úlken hám qımbatlı wádeler berdi. Solay etip, bul wádeler sebepli sizler dúnyadađı jaman qálewlerden qutılıp, qudaylıq tábiyatqa sherik bolasızlar. ⁵ Sonlıqtan sizler bar kúshinińizdi sarp etip, isenimińizge jaqsılıqtı, jaqsılıqqa bilimdi, ⁶ bilimge nápsini tıyıwdı, nápsini tıyıwđa sabırlılıqtı, sabırlılıqqa Qudayđa bağıshlanıwdı, ⁷ Qudayđa bađıshlanıwđa tuwısqanlıq súyispenshilikti, tuwısqanlıq súyispenshilikke súyispenshilikti qosıp arttırdılar. ⁸ Eger bul jaqsı qásiyetler sizlerde bar bolıp, artıp atırđan bolsa, onda Iyemiz Iysa Masiyxtı biliwde tabıssız hám jemissiz bolmasız.

⁹ Bul jaqsı qásiyetlerge iye bolmağan adam uzaqtı kóre almaytuğın soqır adam bolğanı. Ol burıngı gúnalarınan tazalanğanın umıtqan adam demek.

¹⁰ Sonlıqtan háy tuwısqanlarım, Qudaydıń sizlerdi shaqırğanı hám tańlap alğanı haqıyqat ekenin kórsetiw ushın, ele de kúsh-ğayrat salıńlar. Usılay isleseńiz, hesh qashan súrnikpeysiz.

¹¹ Solay etip, Iyemiz hám Qutqarıwshımız Iysa Masiyxtıń mángilik Patshalıǵına kiriw jolı sizlerge keń ashıladı.

Muxaddes Jazıwlarǵa dıqqat awdarıńlar!

¹² Sol sebepten sizler bulardı bilip, ózińizdegi haqıyqatı bekkem tutsańlar da, men usılardı sizlerge hámme waqıt esletip turıwǵa tayarman. ¹³ Bul denede jasağan waqıtında yadıńızda bolğan nárselerdi esletip turıwdı durıs dep taptım. ¹⁴ Öytkeni Iyemiz Iysa Masiyxtıń mağan bildiriwi boyınsha, bul deneden ayırılatuğın waqıtımńıń jaqın ekenin bilemen. ¹⁵ Men bul dúnyadan ketkenimnen sońı da bulardı hámme waqıt eslep tura alıwıńız ushın, jan-táńim menen tırısaman.

¹⁶ Bizler^a Iyemiz Iysa Masiyxtıń qúdiretin hám qayta keliwin sizlerge málim etkenimizde, yadtan oylap tabılğan ańızlarǵa tiykarlanbadıq. Al Onıń ullılıǵın óz kózlerimiz benen kórgen edik. ¹⁷ Sebebi qúdiretli hám ullı Qudaydan Iysaǵa: «Bul – Meniń súyikli Ulım, Men Oǵan ırzaman», – degen saza esitilgende, Ol Quday Ákeden dańq hám saltanat aldı. ¹⁸ Onıń menen birge muxaddes tawda bolǵanımızda, aspannan kelgen usı sazamı bizler de esittik.

¹⁹ Jáne bizlerde ele de isenimlirek bolǵan payǵambarlardıń sózleri bar. Tań atıp, tań juldızı jarqıraǵanday, júrekerińiz tolıq túsiniq alatuğın künge deyin qarańǵı jerde nurın shashqan shıraǵa uqsaghan payǵambarlardıń sózlerine dıqqat awdarsańız, jaqsı qılasızlar. ²⁰ Aldı menen mınamı bilip qoyıńlar: Muxaddes Jazıwda bolǵan hesh bir payǵambarshılıq sózin hesh kimge óz betinsheshe túsindiriwge bolmaydı. ²¹ Öytkeni hesh bir payǵambarshılıq sózi adamnıń qálewi menen ayılǵan emes. Al Muxaddes Ruwx^b tárepinen basqarılǵan adamlar Qudaydıń sózlerin aytqan.

Jalǵan ustazlar haqqında

2 ¹ Biraq, burın Izrail xalqı arasında jalǵan payǵambarlardıń bolǵanı sıyaqlı, sizlerdiń arańızda da jalǵan ustazlar boladı. Olar arańızǵa jasırın túrde azǵın tálimatlar kirgizip, hátte, ózlerin Óz qanın tólep satıp alǵan Iyesin de tán almaydı. Solay etip, bundaylardıń is-háreketi olardı tez arada nabit bolıwǵa alıp keledi. ² Kóp adamlar olardıń buzıqlılıǵına eredi. Olar sebepli haqıyqat jolına til tiyedi. ³ Olar nápsiqawlıǵı sebepli ózleri oylap tapqan jalǵan sózlerdi aytıp, sizlerden paydalanadı. Olardıń húkimi áwelden-aq tayar turǵan bolıp, olar kóp keshikpey nabit etiledi.

⁴ Sebebi Quday gúna islegen perishetelerdi de ayamaǵan. Olardı húkim etiletuğın künge deyin saqlansın dep, tas túnék dozaqqa ılaqtırıp, qarańǵılıqqa qamap qoyıptı. ⁵ Quday qudaysızlardıń dúnyasına topan suwın jibergende, áyyemgi dúnyanı da ayamadı. Biraq, haqıyqatlıq jarshısı bolǵan Nuxtı hám

^a **1:16** Bizler – Petr, Yuxan, Yaqip (Mat 17:1-5; Mrk 9:2-7; Luk 9:28-35.)

^b **1:21** Muxaddes Ruwx – Qudaydıń Ruwxı.

onnan basqa jeti adamdı aman saqlap qaldı^a. ⁶ Sodom hám Gomora qalaların da húkim etip, kúlge aylandırđı^b. Bul arqalı keleshekke qudaysızlardıń basına túsetuǵınlardı mısál etip kórsetti. ⁷ Al ar-namıssız adamlardıń buzıqlıǵınan azap shekken haq adam Luttı Quday qutqardı^c. ⁸ Olardıń arasında jasaǵan bul haq adamnıń pák kewli olardıń nahaq islerin kórip hám esitip turıp, kún sayın qıynalatuǵın edi. ⁹ Solay etip, Jaratqan Iye Óz joli menen júretuǵın adamlardı qıyınshılıqlardan qalay qutqarıwdı hám nahaq adamlardı húkim shıǵarılatuǵın qıyamet-qayım kúnine deyin qalay saqlap, jazalawdı biledi. ¹⁰ Ásirese óziniń gúnakar tábiyatınıń buzıq qálewlerine berilip, Qudaydıń biyligin mensinbeytuǵın nahaq adamlardıń táǵdiri usılay boladı.

Sol sıyaqlı, uyatsız hám ójet adamlar bolǵan jalǵan ustazlar ullılıqqa iye bolǵanlarǵa til tiygiziwden qorqpaydı. ¹¹ Perishtelerdiń kúsh hám qúdireti jalǵan ustazlardan anaǵurlım ullıraq bolsa da, perishteler Jaratqan Iye aldında olardı masqaralap ayıplamaydı. ¹² Biraq bul jalǵan ustazlar ózleri túsinbeytuǵın zatlarǵa til tiygizedi. Uslap alınıp nabit qılınıw ushın tuwılǵan sanasız hám tábiyǵıy sezim boyınsha jasaytuǵın haywanlarday bolǵan olar sol haywanlar sıyaqlı nabit boladı. ¹³ Olar islegen jaman islerine ılayıq jaza aladı. Bular kúndiz ayshı-áshiretke berilwdi ómirdiń mazmunı dep biledi. Sizlerdiń júzińizdi qara

qılıp, daq túsiřetuǵın bul adamlar sizler menen birge zıyapatta otırǵanda, óz ótiriginen ráhátlenedi. ¹⁴ Olardıń kózleri buzıqshılıqqa tolǵan bolıp, olar úzliksiz gúna isleydi. Isenimi hál-siz adamlardı joldan azǵıratuǵın bul adamlar – nápsiqaw hám ǵargıs urǵan adamlar. ¹⁵ Tuwrı joldı taslap adasqan olar nahaq jol menen payda kóriwdi jaqsı kórgen Beor ulı Bilamnıń jolın tuttı. ¹⁶ Biraq ol islegen gúnası ushın áshkara etilgen edi: tilsiz eshek tilge kirdi, ol adamday bolıp sóylep, payǵambardıń aqılsız isine tosqınlıq jasaǵan edi^d.

¹⁷ Bul adamlar suwsız bulaqlar, dawıl aydaǵan duman. Olar ushın tas túnek qarańǵılıq tayar tur. ¹⁸ Óytkeni olar naduris jol menen júretuǵın adamlardan álle qashan qutılǵanlardı bos hám lap sózler menen aldap, gúnakar tábiyattıń buzıq qálewlerine baslaydı. ¹⁹ Ózleri azǵınlıqtıń qulı bola tura, olarǵa azatlıqtı wáde etedi. Sebebi adam neden jeńilse, sonıń qulı boladı. ²⁰ Adamlar İyemiz hám Qutqarıwshımız İysa Masiyxtı bilip, dúnyanıń napákliklerinen qutılǵannan soń, jáne sol nárselerdiń duzaǵına túsip, olardan jeńilse, onda keyingi awhalı burınǵıdan da jaman boladı. ²¹ Óytkeni haqıyqatlıq jolın bilgenen soń, berilgen muxaddes buyırıqtan júz burǵannan góre, bul joldı hesh bilmegen olar ushın jaqsıraq bolar edi. ²² Olardıń ómirinde ushırasatuǵın bunday awhalǵa mına naqıl sózler tuwrı keledi:

a **2:5** Jar 6:1–7:24.

b **2:6** Jar 18:16–19:28.

c **2:7** Jar 19:1-16.

d **2:15-16** San 22:4-35.

«Iyt óz qusıǵına qaytadı,
Shoshqa juwındırılǵannan soń,
Barıp batpaqqa awnaydı»^a.

Iyemizdiń qaytıp keletuǵın kúni

3¹⁻² Súyikli tuwısqanlarım, bul meniń sizlerge jazıp atırǵan ekinshi xatım. Men eki xatımda da muxaddes payǵambarlardıń aldın ala aytqan sózleri hám Qutqarıwshı Iyemizdiń elshileri arqalı bergen buyırım eske túsiriwińiz ushın sizlerde pák oy-pikirlerdi oyatıwǵa háreket ettim.³ Eń aldın menen mınanı bilip qoyıńlar: dúnyanıń aqırǵı kúnlerinde óz jaman qálewlerine eretuǵın mazaq etiwsiler payda boladı. Olar sizlerdi mazaq qılıp: ⁴ «Iyeńizdiń qaytıp kelemen degen wádesi qáne? Atababalarımız dúnyadan ótkennen beri, hámme nárese qalay jaratılǵan bolsa, ele solay turıptı-ǵo», – deydi.⁵ Sebebi olar Qudaydıń sózi menen aspannıń júdá áyyemgi waqıtlarda bar bolǵanın hám jerdiń suw arqalı suwdan jaratılǵanın jortaǵa bilmegendey boladı.⁶ Sol eski dúnya da usı topan suwınan nabit bolǵan edi.⁷ Al házirgi aspan hám jer bolsa, otta janıw ushın Qudaydıń sol sózi menen saqlanıp, qudaysız adamlardıń húkim etilip nabit bolatuǵın kúnine shekem qorǵalıp turıptı.

⁸ Súyikli tuwısqanlarım, tek mınanı esten shıǵarmańlar: Jaratqan Iyeniń názerinde bir kún mın jilday, mın jil bir kúndey.⁹ AyırımLAR keshikti dep esaplaǵanday, Iyemiz wádesin orınlawdı keshiktirip atırǵan joq. Kerisinshe, Ol hesh kimniń nabit bolıwın qálemey, hár bir adam táwbe etsin dep, sizler ushın sabırlılıq penen kútip turıptı.¹⁰ Degen menen, Iyemizdiń

kúni urı sıyaqlı kútilmegende keledi. Sol kúni aspan ullı gúrsildi menen joq boladı, aspan deneleri janıp ketedi, jer hám jer betindegi hár bir nárese janıp kúlge aylanadı*.¹¹ Hámme nárese usı tárizde joq bolıp ketetuǵın bolsa, sizler qanday adamlar bolıwıńız zárúr? Sizler muxaddes bolıp jasap, Qudaydıń jolı menen júriwińiz kerek.¹² Qudaydıń kúniniń keliwin saǵına kútip, onıń keliwin tezletiwıńiz lazım. Óytkeni sol kúni aspan janıp joq boladı, aspan deneleri de kúshli ıssıdan erip ketedi.¹³ Biraq bizler Qudaydıń wádesi boyınsha haqlıq ornaǵan jańa aspan menen jańa jerdi kútemiz.

¹⁴ Sonlıqtan súyikli tuwısqanlarım, usıları kútip júrgen ekensiz, Qudaydıń aldında kemshiliksiz hám minsiz bolıwǵa bar kúshińiz benen háreket etip, tınısh jasańlar.¹⁵ Súyikli tuwısqanımız Paveldiń de ózine berilgen danalıǵı menen sizlerge jazǵanıday, Iyemizdiń sabırlılıǵın qutqarıw pırsatı dep esaplańlar.¹⁶ Pavel barlıq xatlarında usı haqqında sóz etedi. Onıń xatlarında túsiniwge qıyın bolǵan bazı bir jerler bar. Nadan hám tıyanaqsız adamlar basqa Muxaddes Jazıwları burmalaǵanı sıyaqlı, bulardı da burmalaydı. Usı is-háreketleri olardı nabit bolıwǵa alıp keledi.

¹⁷ Solay etip, súyikli tuwısqanlarım, bulardı aldın ala bilip qoyıńlar, ar-namıssız adamlarǵa erip, ózlerińizdiń bekkem negizińizdi joytıp qoyıwıńız ushın saq bolıńlar.¹⁸ Iyemiz hám Qutqarıwshımız Iysa Masiyxtıń miyrimine bólenip, Onı biliwde ósip barıńlar. Házir hám máńgige Oǵan dańq bolsın! Awmiyin.

a 2:22 Hkm 26:11.

Yuxanniń birinshi xatı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xatı elshi Yuxan I ásiridin aqırında jazǵan. Xat jazılǵan waqıtta jalǵan tálimatlar keń tarqalǵan bolıp, olar iseniwshi jámáátlerge úlken qáwip tuwǵızatuǵın edi. Sebebi bunday tálimatlardı tarqatıwshı jalǵan muǵallimler Iysa Masiyx adam bolıp jasamadı, dep úyretetuǵın edi.

Yuxan óz xatında bul pikirge qarşı shıǵıp, Iysa Masiyxtıń adam bolıp jasaǵanın tastıyıqlaydı hám iseniwshiler Masiyx arqalı Quday menen qarım-qatnasta bolıp, óz ara bir-birin súyiwi kerekligi haqqında aytağı. Jáne de, Iysa Masiyxqa isengen hár bir adamnıń máńgilik ómirge iye ekenligi haqqında gúwalıq beredi.

Ómir Sózi

1 ¹ Eń bastan bar bolǵan ómir Sózi^a haqqında: Onı esitkenimizdi, óz kózlerimiz benen kórgenimizdi hám anıqlap kórip, Oǵan qollarımızdı tiy-gizgenimizdi sizlerge járiyalap atırımız. ² Ómir ashıq kórinde, bizler Onı kórdik hám Ol tuwralı gúwalıq berip atırımız. Áke^b menen birge bolıp, bizlerge kóringen máńgilik Ómirdi sizlerge járiyalap atırımız. ³ Sizler de bizler menen qarım-qatnasta bolıwıńız ushın, kórgenimizdi hám esitkenimizdi sizlerge járiyalap atırımız. Bizlerdin qarım-qatnasımız bolsa, Áke hám Onıń Ulı Iysa Masiyx penen boladı. ⁴ Bulardı sizlerge quwanışımız tolı bolıwı ushın jazıp atırımız.

Quday – nur

⁵ Iysa Masiyxtan esitip, sizlerge járiyalap atırǵan xabarımız bul: Quday – nur, Onda hesh qanday qarańǵılıq joq. ⁶ Eger Onı menen qarım-qatnastamız dep, qarańǵılıqta júrgen bolsaq, jalǵan sóylep, haqıyqat boyınsha jamaǵan bolamız. ⁷ Biraq Qudaydin Ózi nurda bolǵanı sıyaqlı, bizler de nurda júrsək, bir-birimiz benen qarım-qatnasta bolamız hám Onıń Ulı Iysanıń qanı bizlerdi hár qanday gúnadan tazalaydı. ⁸ Gúnamız joq desək, óz-ózimizdi aldaǵan bolamız hám bizlerde haqıyqatlıq bolmaydı. ⁹ Eger gúnalarımızdı moyınlasaқ, sadıq hám haq Quday gúnalarımızdı keshirip, bizlerdi hár

^a **1:1** Yuxn 1:1-14.

^b **1:2** Áke – Quday.

qanday jamanlıqtan tazalaydı. ¹⁰ Eger gúna islemeydik desek, Qudaydı ótirikshı qılıp qoyamız hám bizlerde Onıń sózi bolmaydı.

Iysa – bizlerdiń Jaqlawshımız

2 ¹ Balalarım! Men bulardı sizlerge gúna islemeyinız ushın jazıp atırman. Biraq eger birimiz gúna islep qoysaq, Ákeniń aldında Jaqlawshımız, haq bolǵan Iysa Masiyx bar. ² Ol bizlerdiń gúnalarımızdıń keshiriliwi ushın qurban boldı. Ol tek bizlerdiń emes, al pútkil dúnyanıń gúnaları ushın baǵışlanǵan qurbanlıq boldı.

³ Eger Qudaydıń buyırıqların orınlasaq, Onı biletuǵımızdı usı arqalı bilip alamız. ⁴ «Onı bilemen» dep, Onıń buyırıqların orınlamaǵan adam ótirikshı, onda haqıyqatlıq joq. ⁵ Biraq Qudayǵa degen súyispenhilik Onıń sózin orınlaǵan adamda haqıyqattan kámal tabadı. Qudayda ekenimizdi usı arqalı bilip alamız. ⁶ «Qudayda jasayman» degen adam Iysa sıyaqlı jasawı shárt.

Jańa buyırıq

⁷ Súyikli tuwısqanlarım, sizlerge jańa buyırıqtı emes, ázelden ózlerińiz qabil etken eski buyırıqtı jazıp atırman. Bul eski buyırıq – sizler esitken Qudaydıń sózi. ⁸ Biraq sizlerge jáne jańa buyırıq ta jazıp atırman. Bunıń haqıyqat ekeni Masiyx hám sizler arqalı kórinip atır. Sebebi qarańǵılıq ótip baratır, al haqıyqıy nur álle qashan jarqırıp tur.

⁹ «Nurdaman» dep, tuwısqanın jek kóretuǵın adam ele qarańǵılıqta boladı. ¹⁰ Tuwısqanın súygen adam nurda jasaydı hám onda súrnigiwge sebep bolmaydı. ¹¹ Biraq, tuwısqanın jek

kóriwshi qarańǵılıqta boladı. Ol qarańǵılıqta júrip, qayaqqa baratırǵanın bilmeydi. Óytkeni qarańǵılıq onıń kózlerin soqır etken.

¹² Balalarım, sizlerge jazıp atırman, Sebebi Iysanıń atı arqalı gúnalarıńız keshirildi.

¹³ Ákeler, sizlerge jazıp atırman, Óytkeni sizler eń bastan bar Bolǵandı bilesizler.

Jaslar, sizlerge jazıp atırman, Sebebi sizler shaytandı jeńdińler. Balalarım, sizlerge jazdım, Óytkeni sizler Ákeni bilesizler.

¹⁴ Ákeler, sizlerge jazdım, Sebebi sizler eń bastan bar Bolǵandı bilesizler.

Jaslar, sizlerge jazdım, Óytkeni sizler kúshlisiz hám sizlerde Qudaydıń sózi bolıp,

Sizler shaytannıń ústinen jeńiske eristińler.

¹⁵ Dúnyanı hám dúnyadaǵı nárselerdi súymeńler. Kim de kim dúnyanı súyse, onda Ákege degen súyispenhilik joq. ¹⁶ Sebebi dúnyada bolǵan hár bir nárse: deneniń qálewleri, kózdiń qálewleri hám ómirdegi menmenlik Ákeden emes, dúnyadan. ¹⁷ Dúnya hám onıń qálewleri ótip ketedi, biraq Qudaydıń erkin orınlaǵan adam máńgi jasaydı.

Masiyxqa qarsı turıwshı

¹⁸ Balalarım, bul sońǵı waqıt. Masiyxqa qarsı turıwshınıń kele-tuǵının esitkenińizdey, álle qashan Masiyxqa kóp qarsı turıwshılar payda boldı. Sońǵı waqıt bolǵanın usınnan bileyiz. ¹⁹ Olar aramızdan shıqtı, biraq bizlerge tiyisli emes edi. Eger bizlerge tiyisli bolǵanda, bizler menen

birge qalar edi. Olardıń ketkeni arqalı olardıń hesh biriniń bizlerge tiyisli emes ekeni málim boldı.

²⁰ Al sizler muxaddes bolǵan Masiyxtan Muxaddes Ruwxtı alǵanlıqtan, hámmeńiz haqıyqattı bilesizler.

²¹ Men sizlerge haqıyqattı bilmegeńińiz ushın emes, al haqıyqattı hám hesh qanday jalǵannıń haqıyqattan emes ekenin bilgeńińiz sebepli jazıp atırman.

²² Iysanıń Masiyx ekenin tán almaǵan adam ótirikshi bolmasa, onda kim ótirikshi? Ákeni hám Uldı tán almaǵan adam – Masiyxqa qarsı turıwshı. ²³ Uldı tán almaǵan adamda Áke de joq. Al Uldı tán alǵan adamda Áke de bar.

²⁴ Áwel bastan esitken sózińizdi ózlerińizde saqlańlar. Eger áwel bastan esitken sózińiz sizlerde bolsa, sizler de Ul hám Áke menen birge bolasızlar. ²⁵ Masiyxtıń Ózi bizlerge wáde etken máńgilik ómir – usı.

²⁶ Bulardı sizlerdi azǵırmaqshı bolıp atırǵanlar haqqında jazıp atırman. ²⁷ Biraq sizler Masiyxtıń Muxaddes Ruwxına iyesiz. Sizlerde Muxaddes Ruwx bolǵanlıqtan, sizlerge hesh kimniń úyretiwiniń hájeti joq. Masiyxtıń Muxaddes Ruwxı sizlerge hámmezin úyretedi. Onıń tálimi haqıyqiy, jalǵan emes. Onıń sizlerge úyretkeni siyaqlı, Masiyx penen jasańlar.

Qudaydıń balaları

²⁸ Awa, balalarım, endi Masiyx penen qarım-qatnasta bolıp, Ol kelgende, Onıń aldında uyatqa qalmawımız ushın márt bolayıq.

²⁹ Qudaydıń haq ekenin bilseńiz, haq is qılǵan hár bir adamnıń da Onnan tuwılǵanın bilin.

3 ¹ Qarańlar, Qudaydıń balaları dep atalıwımız ushın, Áke bizlerdi qanday ullı súyispenshilik penen súydi! Haqıyqattan da, bizler Qudaydıń balalarımız. Dúnya Ákeni bilmegenlikten, bizlerdi de bilmey atır. ² Súyikli tuwısqanlarım, bizler endi Qudaydıń balalarımız. Biraq qanday bolatuǵımız ele bizlerge kórsetilmedi. Masiyx kelgende, Ol sıyaqlı bolatuǵımızdı bilemez. Óytkeni Onı haqıyqattan qanday bolsa, sonday kóremiz. ³ Masiyxtan usılay úmit etken hár bir adam Ol pák bolǵanı sıyaqlı, ózin pákleydi.

⁴ Gúna islegen hár bir adam nızamsızlıq islegen boladı. Sebebi gúnanıń ózi – nızamsızlıq. ⁵ Al Masiyxtıń gúnalarımızdı alıp taslaw ushın kelgenin bilesizler. Onıń Ózinde gúna joq. ⁶ Onda jasaytuǵın adam gúna islemeydi. Gúna islewdi dawam etip atırǵan adam Onı kórmegen de, bilmegen de.

⁷ Perzentlerim! Hesh kimge ózlerińizdi aldatpańlar. Masiyxtıń haq bolǵanı siyaqlı, haq is islegen adam da haq. ⁸ Gúna isley beretuǵın adam shaytannan. Óytkeni shaytan bastan baslap gúna islep kiyatır. Sonlıqtan Qudaydıń Ulı shaytannıń islerin joq qılıw ushın keldi. ⁹ Qudaydan tuwılǵan hár bir adam gúna islemeydi, sebebi Qudaydıń tuqımı onda boladı. Ol Qudaydan tuwılǵanlıqtan, gúna islewdi dawam ete almaydı. ¹⁰ Qudaydıń balaları menen shaytannıń balaların minadan ayırıwǵa boladı: haq is islemegen hám tuwısqanın súymegen adam Qudaydan emes.

Bir-birimizdi súyeyik!

¹¹ Sizler ázelden esitken xabar bul: bir-birimizdi súyeyik! ¹² Shaytangá tiyisli bolıp, óz tuwısqanın óltirgen

Kainğa uqsamayıq. Ol ne ushın tuwısqanın óltirdi? Óytkeni óziniń isleri jawız, al tuwısqanınıń isleri haq edi^a.

¹³ Tuwısqanlarım, dúnya sizlerdi jek kórip atırǵan bolsa, hayran qalmańlar. ¹⁴ Bizler ózlerimizdiń ólimnen ómirge ótkenimizdi bilemiz, sebebi tuwısqanlarımızdı súyemiz. Kim de kim tuwısqanın súymese, ol óli bolıp qala beredi. ¹⁵ Tuwısqanın jek kórgen hár bir adam – adam óltiriwshi. Adam óltiriwshi hesh bir adamnıń mángilik ómirge iye emes ekenin bilesizler.

¹⁶ Súyispenshiliktiń ne ekenin Masiyxtıń bizler ushın Óz janın bergenin bilemiz. Sonlıqtan bizler de tuwısqanlarımız ushın óz janımızdı beriwimiz shárt. ¹⁷ Kim de kim dúnya-malǵa bay bola tura, tuwısqanınıń joqshılıqta jasıp atırǵanın kóirse de tas bawırlıq etse, qalayınsha onday adamda Qudaydıń súyispenshiligi boladı?

¹⁸ Perzentlerim, tek sóz yamasa til menen emes, al is hám haqıyqatlıq penen súyeyik. ¹⁹⁻²⁰ Haqıyqatqa tiyisli ekenimizdi usı arqalı bilemiz. Eger júregimiz bizlerdi ayıplap atırǵan bolsa da, Quday aldında júregimiz tınısh boladı. Óytkeni Quday júregimizden ullı hám Ol hámme nárseni biledi.

²¹ Súyikli tuwısqanlarım, eger júregimiz bizlerdi ayıplamasa, onda Qudaydıń aldında batır bolamız. ²² hám Onnan ne sorasaq ta alamız. Sebebi bizler Onıń buyırıqların orınlap, Oǵan unaytuǵın nárselerdi islep atırımız. ²³ Onıń buyırığı bul: Ulı Iysa Masiyxtıń atına isenip, Onıń bizlerge buyırǵanınday, bir-birimizdi súyiwimiz tiyis. ²⁴ Qudaydıń buyırıqların orınlaǵan adam Qudayda, Quday da

onda boladı. Onıń bizlerde ekenin Onıń bizlerge bergen Ruwxı arqalı bilemiz.

Ruwxlardı sınańlar!

4 ¹ Súyikli tuwısqanlarım, hár qanday ruwxqa isene bermeńler. Biraq ruwxlardıń Qudaydan bolǵanın yamasa bolmaǵanın biliw ushın, olardı sınap kórińler. Óytkeni dúnyada kóp jalǵan payǵambarlar payda boldı. ² Qudaydıń Ruwxın mınadan bilesizler: Iysa Masiyxtıń adam denesinde kelgenin tán alǵan hár qanday ruwx Qudaydan. ³ Iysanı tán almaǵan hár bir ruwx Qudaydan emes. Bul – Masiyxqa qarsı turıwshınıń ruwxı. Sizler onıń keletuǵının esitken edińler. Mine, ol álle qashan dúnyada.

⁴ Perzentlerim, sizler Qudaydansızlar hám jalǵan payǵambarlardı jeńdińler. Sebebi sizlerdegi Muxaddes Ruwx dúnyadaǵı ruwxtan ullı. ⁵ Jalǵan payǵambarlar dúnyadan. Sol sebepli, olar dúnyaǵa tiyisli sózlerdi sóyleydi hám dúnya olardı tıńlaydı. ⁶ Al bizler Qudaydanbız. Kim de kim Qudaydı bilse, bizlerdi tıńlaydı. Al kim de kim Qudaydan bolmasa, bizlerdi tıńlamaydı. Haqıyqat Ruwxı menen jalǵan ruwxtı usnınan ayırıp alamız.

Quday – súyispenshilik

⁷ Súyikli tuwısqanlarım, bir-birimizdi súyeyik! Óytkeni súyispenshilik Qudaydan. Hár bir súyiwshi adam Qudaydan tuwılǵan hám Qudaydı biledi. ⁸ Súymeytuǵın adam Qudaydı bilmeydi. Sebebi Quday – súyispenshilik. ⁹ Quday bizlerge degen súyispenshiligin bilay kórsetti: Quday Óziniń

^a 3:12 Jar 4:3-8.

jalğız Uln dúnyağa jiberip, bizlerge Ol arqalı ómir berdi. ¹⁰ Mine, súyispen-shilik – usı: bizler Qudaydı emes, al Quday bizlerdi súyip, Óz Uln bizlerdiń gúnalarımızdıń keshiriliwi ushın qurbanlıq qılıp jiberdi.

¹¹ Súyikli tuwısqanlarım! Quday bizlerdi usılay súygen bolsa, bizler de bir-birimizdi súyiwge parızlımız. ¹² Hesh kim hesh qashan Qudaydı kór-gen emes. Biraq eger bir-birimizdi súysek, Quday bizlerde boladı hám Onıń súyispenhiligi bizlerde kámal tabadı.

¹³ Bizlerdiń Onda, Onıń bizlerde ekenin, Onıń bizlerge bergen Ruwxı arqalı bilemiz. ¹⁴ Áke Óz Uln dúnyanın Qutqarıwshısı qılıp jibergenin bizler kórdik hám bul tuwralı gúwalıq beremiz. ¹⁵ Kim de kim Iysanı Qudaydıń Ulı dep tán alsa, Quday onda, ol da Qudayda boladı. ¹⁶ Bizler Qudaydıń bizlerge degen súyispenhiligin bilemiz hám oğan isenemiz.

Quday – súyispenhilik. Kim de kim súyispenhilik penen jasasa, ol Qudayda, Quday da onda boladı. ¹⁷ Solay etip, húkim shıǵarılatuǵın qiyamet-qayım kúninde márt bolıwımız ushın, Qudaydıń súyispenhiligi bizlerde kámal tabadı. Óytkeni bizler bul dúnyada Masiyx sıyaqlı bolamız. ¹⁸ Súyispenshilikte qorqıw joq. Kerisinshe, minsiz súyispenhilik qorqıwdı quwıp shıǵaradı. Sebebi qorqıw jaza menen baylanıshı boladı. Qorqatuǵın adam súyispenshilikte minsizlikke erispegen.

¹⁹ Bizler bir-birimizdi súyemiz*, óytkeni dáslep Quday bizlerdi súydi. ²⁰ Eger kim de kim: «Qudaydı súyemen» dep, tuwısqanın jek kórse, ol

ótirikshi. Sebebi kózge kórinetuǵın tuwısqanın súymegen adam kózge kórinbeytuǵın Qudaydı qalay súye aladı? ²¹ «Qudaydı súyetuǵın adam óz tuwısqanın da súyiwi tiyis», – degen buyırıqtı bizler Masiyxtan alǵanbız.

Dúnyanı jeńetuǵın isenimimiz

5 ¹ Iysanıń Masiyx ekenine isenetuǵın hár bir adam Qudaydan tuwılǵan. Ákeni súygen hár bir adam Onıń balaların da súyedi. ² Qudaydı súyip, Onıń buyırıqların orınlaǵanımızdan Qudaydıń balaların súyetuǵınımızdı bilemiz. ³ Óytkeni Qudaydıń buyırıqların orınlaǵanımız Onı súyetuǵınımızdı ańlatadı. Onıń buyırıqları awır emes. ⁴ Sebebi Qudaydan tuwılǵan hár bir adam dúnyanı jeńedi. Dúnya ústinen jeńiske erisken bizlerdiń isenimimiz boladı. ⁵ Iysanıń Qudaydıń Ulı ekenine isenetuǵın adamnan basqa, kim dúnyanı jeńe aladı?

Qudaydıń Ulı haqqında gúwalıq

⁶ Bul – suw hám qan menen kelgen^a Iysa Masiyx. Ol tek suw menen emes, al suw hám qan menen keldi. Jáne de, gúwalıq beriwshi Muxaddes Ruwx. Óytkeni Muxaddes Ruwx – haqıyqat. ⁷ Gúwalıq beretuǵınlar úshew: ⁸ Muxaddes Ruwx, suw hám qan*. Bulardıń úshewiniń gúwalıǵı bir. ⁹ Bizler adamnıń gúwalıǵın qabil etemiz, al Qudaydıń gúwalıǵı onnan da ullı. Sebebi bul – Qudaydıń Óz Ulı tuwralı bergen gúwalıǵı. ¹⁰ Qudaydıń Ulına isenetuǵın adamnıń ózinde usı gúwalıq bar. Al Qudayğa isenbeytuǵın adam Qudaydı ótirikshi qılǵan boladı. Óytkeni Qudaydıń Óz Ulı tuwralı

^a **5:6** *Suw hám qan menen kelgen* – shomıldırılıw rásiminen ótip, adamlardıń qutqarılıwı ushın atanaq aǵashta qan tókken.

bergen gúwalıǵına isenbeydi. ¹¹ Sol gúwalıq mınaw: Quday bizlerge máńgilik ómir berdi hám bul ómir Onıń Ulında. ¹² Qudaydıń Ulına iye bolǵan adam ómirge iye boladı, Qudaydıń Ulına iye bolmaǵan adam ómirge iye emes.

Máńgi ómir

¹³ Men bulardı Qudaydıń Ulına isengen sizlerge máńgilik ómirge iye ekenińizdi biliwińiz ushın jazıp atırman. ¹⁴ Bizlerde Oǵan degen mınaday batılıq bar: Qudaydıń erkine say ne sorasaq ta, Ol bizlerdi esitedi. ¹⁵ Eger ne sorasaq ta, Onıń esitetuǵının biletuǵın bolsaq, Onnan soraǵanlarımızdı alatuǵınımızdı da bilemiz.

¹⁶ Eger kim de kim tuwısqanıń ólimge aparmaytuǵın gúna islegenin kórse, duwa etsin. Quday oǵan ómir

beredi. Bunı ólimge aparmaytuǵın gúna islegenler haqqında ayıp atırman. Ólimge aparatuǵın gúna da bar. Bul ushın duwa etsin, dep atırǵanım joq. ¹⁷ Hár qanday jamanlıq – gúna, biraq ólimge aparmaytuǵın gúna da bar.

¹⁸ Qudaydan tuwılǵan adam gúna islewdi dawam etpeytuǵının bilemiz. Sebebi Qudaydan tuwılǵan adam ózin ózi saqlaydı hám shaytan oǵan qol tiygize almaydı. ¹⁹ Ózlerimizdiń Qudayǵa tiyisli ekenimizdi hám pútkil dúnya shaytannıń qol astında ekenin bilemiz. ²⁰ Jáne de, Qudaydıń Ulı kelip, haqıyqıy Qudaydı bilwimiz ushın aqıl-oy bergenin de bilemiz. Bizler haqıyqıy Qudayda, yaǵnıy Onıń Ulı Iysa Masiyxtamız. Ol – haqıyqıy Quday hám máńgilik ómir.

²¹ Perzentlerim, ózlerińizdi butlardan saqlañlar!

Yuxanniń ekinshi xatı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Yuxan I ásiridin aqırında bir iseniwshi jámáátke yamasa bir iseniwshi hayaldın xojalıǵına jazǵan.

Bul xatta da iseniwshilerdin bir-birin súyiwi kerekligi haqqında hám jalǵan tálimatlar tuwrısında qayta aytladı.

Sálemnama

1 ¹Men, aqsaqaldan, Quday tárepinen tańlangan xanıǵa hám onıń balalarına sálem! Men sizlerdi shın júrekten súyemen. Tek men emes, al haqıyqatlı bilgenlerdin hámmesi de sizlerdi súyedi. ²Sebebi bizlerde haqıyqat bar hám ol bizler menen máńgi birge boladı.

³Ákemiz Qudaydan hám Ákeniń Ulı Iysa Masiyxtan kelgen miyrim, rehim hám tınıshlıq, bizlerde haqıyqatlıq hám súyispenshilik arqalı birge bolsın.

Haqıyqat hám súyispenshilik

⁴Seniń balalarınnıń arasındaǵı gey-birewleriniń Ákemizden alǵan buyırq boyınsha haqıyqat jolı menen júrgenin bilip, qattı quwandım. ⁵Endi sennen ótinemen, qımbatlı xanım, hámmemiz bir-birimizdi súyeyik. Men saǵan jańa buyırqtı emes, bizler áwel bastan qabil etken buyırqtı jazıp atırman. ⁶Súyispenshilik – bul Qudaydın buyırqları boyınsha jasaw. Áwel bastan esitkenińiz sıyaqlı, Onıń buyırǵı – súyispenshilik penen jasawdan ibarat.

⁷Dúnya júzinde Iysa Masiyxtın adam denesinde kelgenin tán almaytuǵın kóplegen aldawshılar payda boldı. Bunday adam – aldawshı hám Masiyxqa qarsı turıwshı. ⁸Miynetimizdin jemisin joytpay, ılayıqlı sıylıq alıwıńız ushın ózlerińizge saq bolıńlar. ⁹Masiyxtın tálimatı menen jasmay, shekten shıǵıp ketken adamda Quday joq. Onıń tálimatı menen jaysaytuǵın adamda hám Áke, hám Ul bar. ¹⁰Eger kim de kim sizlerge kelip, bul tálimatı ákelmese, onı úylerińizge qabil almańlar, oǵan sálem de bermeńler. ¹¹Óytkeni oǵan sálem bergeni adam onıń jaman islerine sherik bolǵan boladı.

¹²Sizlerge jazatuǵın kóp nárseleirim bar, biraq olardı qaǵaz betine sıya menen jazıwdı qálemeymen. Quwanışımız tolı bolıwı ushın janıńızǵa barıp, júzbe-júz sóylesemen degen úmittemen.

¹³Quday tańlangan sińlińniń balaları saǵan sálem aytıp atır.

Yuxanniń úshinshi xatı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Elshi Yuxan bul úshinshi xatın da I ásirdiń aqırında Gayus degen adamǵa jazǵan. Yuxan Gayusqa el aralap júrgen Qudaydıń xızmetshilerin qabıl alıp, olarǵa súyispenshilik penen járdem beriw kerekligi haqqında aytadı. Yuxan Gayustıń jámáátinen alǵan xabarı

boyınsha, Diotref atlı qudaysız bir adam jámáát basqarıwın óz qolına alıp, Yuxan jibergen muǵallımlerdi qabıl qılmaǵan eken. Olarǵa miymandoslıq etken tuwısqanların bolsa jámááttен quwıp shıǵarǵan eken. Yuxan Diotreftiń bul qılmısların qaralaydı.

Sálemnama

1 ¹ Men, aqsaqaldan, shın júregimnen súyetuǵım súyikli tuwısqanıń Gayusqa sálem!

² Súyikli tuwısqanıń! Ruwxıy ómiriń saw bolǵanday, hámme nársede tabısqa erisip, deniń saw bolıwı ushın duwa etip atırman. ³ Ayırım tuwısqanlarımız kelip, seniń haqıyqatqa sadıq ekeniń hám haqıyqat jolı menen júrgeniń haqqında gúwalıq bergende qattı quwandım. ⁴ Meniń ushın bala-larımniń haqıyqat jolı menen júrgenin esitiwden artıq quwanış joq.

Awızbirshilik hám alawızlıq

⁵ Súyikli tuwısqanıń! Biytanı bolıwına qaramay, sen tuwısqanlarımızǵa shın júreктен járdem berip atırsań. ⁶ Olar iseniwshiler jámááti aldında seniń súyispenshiligiń haqqında gúwalıq berdi. Olardı Qudayǵa minásip

túrde jolǵa atlandırıp jiberseń, jaqsı is qılǵan bolar ediń. ⁷ Sebebi olar isenbeytuǵın adamlardan hesh qanday járdem qabıl etpey, Iysanıń atı ushın jolǵa shıqqan edi. ⁸ Sonlıqtan haqıyqatqa sherik bolıwımız ushın bunday adamlardı qollap quwatlawımız kerek.

⁹ Men iseniwshiler jámáátine bazı nárselerdi jazǵan edim, biraq olardıń arasında birinshi bolıwdı jaqsı kóretuǵın Diotref bizlerdi qabıl etpey atır. ¹⁰ Sonlıqtan eger barsam, onıń islerin áshkara etemen. Ol bizlerdi jaman sózler menen nadurıs ayıplap júr. Bular jetpegendey, ol tuwısqanlardı da qabıl etpey atır, hátte, qabıl qılmaqshı bolǵanlarǵa tosquńlıq jasap, olardı jámááttен quwıp atır.

¹¹ Súyikli tuwısqanıń, jaman emes, jaqsı órnek al. Jaqsılıq isleytuǵın adam Qudaydan. Jamanlıq isleytuǵın adam Qudaydı kórgen emes. ¹² Dimitriy haqqında hámme adam, haqıyqattıń ózi

de jaqsı gúwalıq berip atır. Bizler de jaqsı gúwalıq berip atırmız. Gúwalıgımızdıń durıs ekenin sen bileseń.

Sońgı sálemnama

¹³ Sağan jazajaq kóp nárselerim bar edi, biraq sıya hám qálem menen

jazıwdı qálemeymen. ¹⁴ Seni tez arada kóriw úmitindemen, sonda júzbe-júz sóylesemiz. ¹⁵ Aman bol! Doslar sağan sálem aytıp atır. Sen de sol jerdegi doslarğa atpa-at sálem aytıp qoy.

Yahudaniń xatı

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı Iysa Masiyxtıń hám Yaqıptıń inisi Yahuda jazǵan. Bul xat mazmunı jaǵınan Petrdiń ekinshi xatına uqsas bolıp, maqseti – masiyxıylardıń arasına kirip alǵan jalǵan ustazlardı áshkara qılıwdan ibarat. Bul jalǵan ustazlar Qudaydıń miyrimi haqqındaǵı xabardı buzıp úyretip júrdi hám gúna qılıwǵa huqıqımız bar, dep óz nápsilerin qandırıp júrdi.

Xat qaysı qaladaǵı masiyxıylar jámáátine jazılǵanı anıq emes. Biraq mánisi anıq kórinip turıptı, masiyxıylardı jalǵan ustazlardan uzaq bolıwǵa, olardıń tálimatına qarsı turıwǵa, sonıń menen birge, isenimde ósip, adamlarǵa súyispenshilik penen qatnas jasawǵa hám rehimli bolıwǵa shaqıradı.

Sálemnama

1 ¹ Men, Iysa Masiyxtıń qulı hám Yaqıptıń tuwısqanı Yahudadan, Ákemiz Quday tárepinen shaqırılǵanlarǵa sálem! Ákemiz Quday sizlerdi súyedi hám Iysa Masiyxtıń Ózi sizlerdi saqlap kelmekte.

² Sizlerge miyrim-shápáát, tınıshlıq hám súyispenshilik mol-mol etip berilsin!

Jalǵan tálimat

³ Súyikli tuwısqanlarım! Bizlerge ortaqlı bolǵan qutqarılıwımız haqqında jazıwdı júdá qálegen edim. Endi muxaddeslerge^a birotalaǵa berilgen

Iysaǵa degen isenim ushın gúresin dep, sizlerge násiyat etip jazıwǵa májbúr boldım. ⁴ Sebebi arañızǵa ayırım qudaysız adamlar jasırın kirip alǵan. Olar Qudaydı miyrimli dep, Onıń miyriminen buziqshılıq qılıw ushın paydalanadı, jalǵız Húkimdarımız hám Iyemiz bolǵan Iysa Masiyxtı tán almaydı. Ondaıylardıń jazası ázelden aq jazılıp qoyılǵan.

⁵ Bulardıń hámмесinen álle qashan xabarınız bolsa da, men sizlerge esletip qoymaqshıman: Iyemiz Óz xalqın Mısırdan qutqardı, biraq sońınan isenbeytuǵınlardı nabit etti^b. ⁶ Sonday-aq, óz mártebe-biyligine qanaat

^a **1:3** Muxaddesler – Iysaǵa iseniwshiler.

^b **1:5** San 14:26-38.

etpey, mákanın taslap ketken perish-telerdi de ullı jaza kúinde húkim etiw ushın máńgige baylap, qarańgılıqqa qamap qoyıptı. ⁷ Bularǵa uqsap, Sodom menen Gomora qalaları hám olardıń átiraplarındaǵı qalalar da buzıqshılıq hám tábiyǵıy emes jinısıy haramılıq isledi. Máńgilik otta janıw jazasın alǵan bul qalalar adamlarǵa eskertiw boldı^a.

⁸ Sol sıyaqlı, arañızǵa kirgen bul adamlar da qıyalparazlıqqa berilip, óz denelerin iplaslaydı hám Qudaydıń biyiligin mensinbey, perishtelerdi mazaq etedi. ⁹ Hátte, bas perishte Mixail da Muwsanıń denesi haqqında shaytan menen tartısqanda, onı ǵarǵap húkim etiwge batılı barmay, tek: «Jaratqan İyeniń Ózi saǵan sazayıńdı bersin», – degen edi. ¹⁰ Biraq bul adamlar ózleri túsınbeytuǵın nárse-lerdi mazaq etip, sanasız haywanlar sıyaqlı tek tábiyǵıy sezim boyınsha jasaǵanlıqtan nabit boladı. ¹¹ Olar há-siret shegedi! Öytkeni Kainnıń jawız jolı^b menen barmaqta. Bilam sıyaqlı dámegóyshilikke berilgen^c olar Qorax sıyaqlı qozǵalań kóterip^d, nabit boladı.

¹² Tek ǵana ózin oylap, qarım-qatnas keshelerińizde^e sizler menen birge iship-jegen bunday uyatsız adamlar qáwipli. Olar samal menen kóship júretuǵın jawınsız bulıarǵa, gúzde miy-wesiz qalıp ólgen, tamırı menen julıp taslanǵan tereklerge uqsaydı. ¹³ Olar kóbigin shashıratqan teńizdiń qáhárli

tolqınları sıyaqlı, pataslıqların átirap-qa shashıratadı. Adasqan juldızlar sıyaqlı bolǵan olar ushın tas túnek qarańgılıq máńgige tayar tur.

¹⁴⁻¹⁵ Adam-atanıń jetinshi áwladı bolǵan Enox^f usı adamlar haqqında mına payǵambarshılıqtı aytqan edi:

«Mine, Jaratqan İye hár bir adamdı húkim qılıw ushın, Qudaysız gúnakarlardıń barlıq jawız is-háreketlerin, Ózine qarsı ayılǵan barlıq jaman sózlerin áshkara etiw ushın, Óziniń mın-mınlaǵan perishteleri menen keledi».

¹⁶ Bul adamlar hámme waqıt nalıp, basqalarǵa kewli tolmaydı. Olar náp-siqawlıq penen is tutadı hám lapgóylik etip, óz paydası ushın basqalarǵa jaramsaqıladı.

Aqıl-násiyatlar

¹⁷ Biraq sizler, súyikli tuwısqanlarım, İyemiz İysa Masiyxtıń elshileri tárepinen aldın ayılǵan sózlerdi eske túsirińler. ¹⁸ Olar sizlerge: «Dúnyanıń sońǵı kúnlerinde óz nápsine berilgen, Qudaydan qorqpaytuǵın mazaq etiwshiler payda boladı»^g, – degen edi. ¹⁹ Bunday adamlar – alawızlıq salıwshı hám Muxaddes Ruwxtan bos qalıp, óziniń gúnakar tábiyatınıń qulı bolǵan adamlar.

²⁰ Biraq sizler, súyikli tuwısqanlarım, eń muxaddes bolǵan isenimińizdi ómirińizdiń tiykarı qılıp, jetilispis

a **1:7** Jar 18:16–19:28.

b **1:11** Jar 4:3-8.

c **1:11** San 22.

d **1:11** San 16:1-35.

e **1:12** *Qarım-qatnas kesheler* – Qudayǵa hám bir-birine degen súyispenshiligin kórsetiw ushın, iseniwshiler hár ekshemi kúni birge awqatlanatuǵın edi.

f **1:14-15** Jar 5:18-24.

g **1:18** 2Pet 3:3.

barıńlar. Muxaddes Ruwx penen duwa etińler. ²¹ Ózlerińizdi máńgilik ómirge eristiretuǵın Iyemiz Iysa Masiyx-tıń miyrim-shápáátin kútip, Qudaydın súyispenshiligi menen jasawdı dawam etińler. ²² Isenimde ekileniwshi ayırım adamlarǵa miyrimlilik penen qatnas jasańlar. ²³ Bazılardı ottan shıǵarıp, qutqarıńlar. Jáne basqalarǵa rehimlilik kórsetińler. Degen menen, abaylı bolıńlar. Hátte, olardıń deneleriniń

gúnakarlıǵı sebepli bılǵanǵan kiyimlerinende jerkenińler.

²⁴⁻²⁵ Qutqarıwshımız bolǵan jalǵız Quday sizlerdi jıǵılıwdan saqlawǵa, Óziniń saltanatında ullı quwanış penen minsiz qılıp turǵızıwǵa qúdiretli. Iyemiz Iysa Masiyx arqalı ázelden, házir hám máńgige, ullılıq, saltanat, kúsh-qúdiret hám húkimdarlıq Qudaydiki bolsın!

Awmiyin.

Rimlilerge jazılğan xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı Rimdegi jámáátke elshi Pavel jazǵan. Rimdegi jámáát yahudiy hám basqa milletlerden bolǵan masiyxıylardan ibarat edi. Pavel Rimge barıwǵa tayarlıq kórip atırǵan edi. Onıń xattı jazǵandaǵı maqseti ózin Rimdegi jámáátke tanıstırıw, olarǵa Iysa Masiyx haqqındaǵı tálimattı túsindiriw hám olardıń járdeminde Ispaniyada óz xızmetin dawam ettiriw edi. Bul xatta Pavel Xosh Xabardı tolıq hám hár tárepleme súwretleydi. Xattıń neǵizgi mánisi Paveldiń mına sózlerinde óz ornın tapqan: Qudaydıń adamdı aqlaytuǵını Xosh Xabar da ashıq kórsetilgen. Aqlanıw isenim arqalı baslanıp, isenim arqalı dawam etedi. Muxaddes Jazıwda aytılganday: «Haq adam isenimi menen jasaydı» (1:17).

Xattıń birinshi bóliminde (1-4-baplar) Pavel Xosh Xabardı tolıq túsindiridi. Hár bir insan, yahudiy bolsın, basqa millet bolsın hámme gúnakar bende, sol sebepten hár bir

adam Quday menen jarasıwı kerek. Buǵan sawap isler, dinshillik yamasa Qudaydıń nızamına ámel qılıw arqalı emes, al Iysa Masiyxqa bolǵan isenim arqalı ǵana erise aladı.

Xattıń dawamında (5-8-baplar) Pavel Muwsanıń nızamı hám Muxaddes Ruwx tuwrısında sóz qıladı. Qudaydıń nızamdı ne maqsette bergenin túsindirip, iseniwshi adamnıń ómirinde ámel qılatuǵın Muxaddes Ruwxtıń qúdireti haqqında jazadı. Keyin Pavel itibarın Qudaydıń qutqarıw jobasına qaratadı (9-11-baplar). Bul jobada yahudiylar hám basqa milletlerdiń ózine jarasa tutqan ornı bar ekenin aytıp ótedi.

Xattıń keyingi bóliminde (12-16-baplar) Pavel masiyxıylarǵa kúndelikli ómirge tiyisli násiyatlar beredi. Qudayǵa xızmet etiw, húkimetke boysınıw, adamlar aldındaǵı wazıypalar hám hújdan máselesi sıyaqlı temalardı sáwlelendiredi. Xat sálemnamalar menen tamamlanadı.

Sálemnama

1 ¹ Iysa Masiyxtnıń qulı bolǵan, elshilikke shaqırılıp, Qudaydıń Xosh Xabarın járiyalaw ushın tańlangan men, Pavelden sálem! ² Usı Xosh Xabardı Quday Óz payǵambarları arqalı Muxaddes Jazıwlarında áwelden wáde etken edi. ³ Bul Xosh Xabar Qudaydıń Ulı haqqında bolıp, Ol adam sıpatında Dawıttıń urpaǵınan tuwıldı hám ⁴ Onıń Muxaddes Ruwx tárepinen ólimnen qayta tiriliwi arqalı Qudaydıń Ulı ekeni qúdiret penen dálillendi. Qudaydıń Ulı – bul Iyemiz Iysa Masiyx. ⁵ Masiyxtnıń atı menen barlıq xalıqlardı isenimge ákeliw ushın, Ol arqalı bizler Qudaydıń miyrimine hám elshilik xızmetine iye boldıq. ⁶ Iysa Masiyxqa tiyisli bolıw ushın tańlangan sizler de usı hár túrli milletlendensiz. ⁷ Quday súyip, Óz muxaddesleri^a bolıwǵa shaqırǵan, Rimdegi sizlerdiń hámmeńizge Ákemiz Quday hám Iyemiz Iysa Masiyx miyrim hám tınıshlıq bersin!

Paveldiń Rimge barıwdı árman etiwı

⁸ Aldı menen isenimińizdiń dańqı pútkil dúnyaǵa jayılganı sebepli, sizlerdiń hámmeńiz ushın Iysa Masiyx arqalı Qudayıma shúkirlik bildiremen. ⁹ Ulınıń Xosh Xabarın járiyalawda shın kewlim menen men xızmet etip atırǵan Qudaydıń Ózi duwa etkenimde sizlerdi úziksiz tilge alıp atırǵanıma gúwa. ¹⁰ Jáne de, endi sizlerge barıwım ushın Qudaydıń qálewi menen jol ashılıwın da tınbastan sorap atıрман. ¹¹ Óytkeni isenimińizdiń bekkem

bolıwı ushın sizlerge bir ruwxıy sıydı jetkereyin dep, men sizlerdi qattı kór-gim kelip atır. ¹² Yaǵnıy, arańızda bolǵanımda bir-birimizdiń isenimimizden jigerlensek eken deymen.

¹³ Tuwısqanlarım, basqa milletler arasında bolǵanı sıyaqlı, sizlerdiń arańızda da meniń islerimniń jemisi bolıwı ushın, janińızǵa barıwdı kóp mártebe maqset etsem de, biraq házirge deyin tosqınlıqlarǵa dus kelgenimnen biyxabar qalıwıńızdı qálemeymen. ¹⁴ Meniń parızım hámmege: grek mádeniyatına tiyisli adamlarǵa hám tiyisli emeslerge, bilimli hám bilimsiz adamlarǵa Xosh Xabardı járiyalawdan ibarat. ¹⁵ Sonlıqtan qolımnan kelgen-she, Rimde bolǵan sizlerge de Xosh Xabardı járiyalawǵa tayarman.

Xosh Xabardıń kúshi

¹⁶ Sebebi men Xosh Xabardan arlanbayman. Xosh Xabar – isengen hár bir adamdı, birinshiden yahudiylerdi, sońınan yahudiy emeslerdi qutqara alatuǵın Qudaydıń kúshi. ¹⁷ Qudaydıń adamdı aqlaytuǵını Xosh Xabarda ashıq kórsetilgen. Aqlanıw isenim arqalı baslanıp, isenim arqalı dawam etedi. Muxaddes Jazıwda ayılǵanday: «Haq adam isenimi menen jasadı».^b

Qudaydıń ǵázebi

¹⁸ Haqıyqatqa óz nahaqlıǵı menen bóget bolatuǵın adamlardıń barlıq qudaysız hám nahaq islerine aspannan Qudaydıń ǵázebi tógiledi. ¹⁹ Óytkeni Quday haqqında biliwge múmkin bolǵan nárseler olarǵa belgili. Qudaydıń Ózi olarǵa usılardı málim etken.

^a **1:7** *Muxaddesler* – Iysaǵa iseniwshiler.

^b **1:17** Xab 2:4.

²⁰ Dúnya jaratılǵannan beri Qudaydıń kózge kórinbeytuǵın qásiyetleri, yaǵnıy sheksiz qúdireti hám qudaylıǵı Ol jaratqan barlıqtan seziledi hám ashıq kórinedi. Solay etip, olar ózlerin aqlay almaydı.

²¹ Olar Qudaydı bilse de, Onı Quday dep ullılamadı hám Oǵan shúkirlilik bildirmedi. Kerisinshe, olardıń oıy-qıyalları bos bolıp, aqılsız kewillerin qarańǵılıq qapladı. ²² Ózlerin aqıllımız dep sanap, aqmaq bolıp shıqtı. ²³ Olar máńgi tiri Qudaydıń ullılıǵın basında ólim bar adamnıń, quslardıń, tórt ayaqlı haywanlardıń hám jer barırlawshılardıń kórinisindegi butlarǵa alıstırdı.

²⁴ Sol sebepten Quday olardı júreklerindegi haram qálewlerine hám buzıqshılıqqa tapsırıp, bir-biriniń denesin iplaslawına tosqnılıq jasamadı. ²⁵ Olar Qudaydıń haqıyqatın jalǵanǵa alıstırdı. Jaratqanǵa emes, al jaratılǵan nársese sıynıp, oǵan xızmet etti. Al Quday máńgi algıslarǵa ılayıqlı. Awmiyin.

²⁶ Sonlıqtan Quday olardı uyatsız qálewlerine tapsırdı. Hátte, hayallar da er adam menen tábiyǵıy jınısıy qatnası qoyıp, óz ara tábiyǵıy emes qatnas jasadı. ²⁷ Sol sıyaqlı, er adamlar da hayal adam menen tábiyǵıy jınısıy qatnası qoyıp, bir-birine buzıq háwes penen intıqtı. Erkekler erkekler menen uyatsız is-háreketler islep, óz buzıqshılıǵına ılayıq jazasın aldı. ²⁸ Qudaydı biliwdi qálemegenlikten, Quday da olardı buzıq oy-sezimlerine hám islewge bolmaytuǵın is-háreketlerdi islewge tapsırdı. ²⁹ Olardıń kewilleri hár túrli nahaqlıqqa, jawızlıqqa, nápsiqawlıqqa, jamanlıqqa, kúnshilikke, qanxorlıqqa, jánjelkeshlikke,

hiylekerlikke hám jaman niyetke tolı. Olar jáne ósekshi, ³⁰ jalaxor, Qudaydı jek kóriwshi, xorlawshı, menmen, maqtanshaq, jamanlıq islewge sheber, ata-anasınıń sózin tınlamaytuǵın, ³¹ aqılsız, opasız, jawız hám rehimsiz adamlar. ³² Bunday islerdi islewshiler ólimge ılayıq, degen Qudaydıń ádil húkimin olar bilse de, bul islerdi tek ózleri ǵana islep qoymay, al usı islerdi islewshilerdi de qollap quwatlaydı.

Qudaydıń ádil húkimi

2 ¹ Al sen, basqa birewdi húkim etiwshi háy adam, ózińniń kim bolıwına qaramastan, aqlana almaysañ. Sen basqa birewdi húkim etip turıp, ózińdi de húkim eteseń. Sebebi sen, háy húkim etiwshi adam, óziń de sonday islerdi isleyseń-ǵo. ² Sol islerdi islewshilerdi Quday ádillik penen húkim etetuǵımın bizler bilemiz. ³ Sonday nárselerdi islewshilerdi húkim etken, biraq ózi de solay islewshi, háy adam, sen Qudaydıń húkiminen qashıp qutılaman dep oylaysañ ba? ⁴ Ya bolmasa, Qudaydıń keń peyilliliginiń seni táwbege alıp keletuǵımın bilmey, Onıń sheksiz keń peyilligin, sabırlılıǵın hám shıdamlılıǵın pisent etpeyseń be?

⁵ Sen ózińniń ójetligiń hám táwbege kelmeytuǵın júregiń sebepli, Qudaydıń ádil húkimi shıǵarılatuǵın ǵázep kúni ushın, ózińe qarsı ǵázep topla maqtasań. ⁶ Quday hár bir adamǵa islegen isine ılayıq qaytaradı: ⁷ úzlik-siz jaqsılıq islep, dańq, húrmet hám máńgilikti izlegenlerge Quday máńgilik ómir beredi. ⁸ Al menmen bolıp, haqıyqatqa boysınbay, nahaq joldan júriwshilerdiń üstine bolsa, qáhár-ǵázebin tógedi. ⁹ Jamanlıq islewshi hár bir adamǵa, aldı menen yahudiyege,

soñınan yahudiy emes adamğa Quday qıyınshılıq hám qayǵı jiberedi. ¹⁰ Keri-sinshe, jaqsılıq islewshi hár bir adamğa, aldı menen yahudiyge, soñınan yahudiy emes adamğa Ol dańq, húrmet hám tınıshlıq beredi. ¹¹ Óytkeni Quday adamlardı ayırmaydı.

¹² Muxaddes Nızamdı bilmey gúna islegen hámme adamlar Muxaddes Nızamğa iye bolmay nabit boladı. Al Muxaddes Nızamdı bilip turıp gúna islegen hámme adamlar Muxaddes Nızam boyınsha húkim etiledi. ¹³ Sebebi Qudaydıń aldında Muxaddes Nızamdı esitkenler emes, al onı orınlaytuǵınlar aqlanadı. ¹⁴ Muxaddes Nızamğa iye emes basqa milletler hújdan nızamı boyınsha bul Muxaddes Nızamğa ılayıqlı islerdi islese, olar Muxaddes Nızamğa iye bolmasa da, ózleri ushın ózleri nızam boladı. ¹⁵ Solay etip, olar Muxaddes Nızamnıń buyırıqlarınıń júreklerinde jazılǵanın kórsetedi. Bul haqqında olardıń hújdanı gúwalıq beredi hám oyları da olardı birese ayıplap, birese aqlaydı. ¹⁶ Men járiyalap atırǵan Xosh Xabar boyınsha Quday Iysa Masiyx arqalı adamlardıń jasırın oy-qyalların húkim etetuǵın kúni usılay boladı.

Yahudiylar hám Muxaddes Nızam

¹⁷ Minekey, sen ózińdi yahudiy men dep, Muxaddes Nızamğa súyenesen hám Quday menen ayırıqsha qatnastaman dep maqtanasań. ¹⁸ Sen Qudaydıń erkin bilesen hám Muxaddes Nızamnıń tálim alǵanıń sebepli, neniń durıs yamasa neniń nadurıs ekenligin

ayıra alasań. ¹⁹⁻²⁰ Muxaddes Nızamnıń tolıq bilim alǵanıń hám haqıyqatıń negizin bilgeniń sebepli, ózińdi soqırlardıń jolbasshısı, qarańǵılıqta bolǵanlardıń nurı, aqılsız adamlardıń tárbiyashısı hám gódeklerdiń ustazı dep esaplaysań. ²¹ Olay bolsa, basqa birewge tálim berip turıp, ózińe nege tálim bermeyseń? Urılıq islemewdi járiyalap, óziń nege urılıq isleysen? ²² «Buzıqshılıq isleme» dep, óziń nege buzıqshılıq isleysen? Butlardan jerkenip turıp, nege butlardıń ibadatxanaların tonaysań? ²³ Muxaddes Nızam menen maqtanasań, biraq onı buzıp, nege Qudaydı húrmet etpeyseń? ²⁴ Óytkeni bılay dep jazılǵan: «Sizler sebepli, basqa milletler arasında Qudaydıń atına til tiyedi».^a

²⁵ Eger Muxaddes Nızamdı orınlasań, súnnettiń^b paydası bar. Biraq sen súnnetli bolıp turıp Muxaddes Nızamdı buzsań, onda súnnetlenbegen basqa millet adamınan seniń hesh jeriń artıq emes. ²⁶ Solay etip, súnnetsiz bolǵanlar Muxaddes Nızamnıń talapların orınlasa, onda olar Quday tárepinen súnnetliler, yaǵnıy Óziniń xalqı dep esaplanbay ma? ²⁷ Denesiniń eti kesilip súnnet etilmegen, biraq Muxaddes Nızamdı orınlaytuǵın adam jazılǵan Muxaddes Nızamğa hám súnnetke iye bolıp turıp, Muxaddes Nızamdı buzıwshı sen yahudiydi ayıplamas pa eken? ²⁸ Sebebi tek sırtqı belgileri menen yahudiy bolǵan adam haqıyqı yahudiy emes hám denesiniń eti kesilip súnnet etiliw de haqıyqı súnnet etiliw emes. ²⁹ Al, ishki dúnyası menen yahudiy bolǵan adam ǵana

^a **2:24** Iysh 52:5; Ezk 36:22.

^b **2:25** Jar 17:9-14.

haqıyqıy yahudiy. Jáne de, haqıyqıy súnnet – bul jazılğan Muxaddes Nızam boyınsha islengen súnnet emes, al Muxaddes Ruwx tárepinen islengen júrektiń súnneti^a. Usınday súnnetke iye bolğan adam adamlardıń emes, al Qudaydıń maqtawın aladı.

3¹ Olay bolsa, yahudiy bolıwdıń qanday da bir artıqmashlıǵı bar ma? Ya bolmasa, súnnetleniwdiń paydası bar ma? ² Álbette, bar. Yahudiy bolıw – hár tárepleme artıqmashlıqqa iye. Óytkeni eń aldı menen Qudaydıń sózleri olarǵa isenip tapsırılǵan. ³ Eger olardıń ayırımları Qudaydıń sózlerine sadıq bolmay shıqqan bolsa ne bolıptı? Olardıń sadıq bolmawı Qudaydıń sadıqlıǵın biykarlay ala ma? ⁴ Hesh qashan! Hámme adamlar ótirikshi bolsa da, Quday haq. Sebebi Muxaddes Jazıwda Quday haqqında bılay delingen: «Haq ekenińdi sózleriń menen kórseteseń, Húkim shıǵarılǵanda jeńiske erisesen».^b

⁵ Biraq, bizlerdiń nahaqlıǵımız Qudaydıń haqlıǵın ashıp kórsetse, onda ne deymiz? Quday bizlerdi ǵázep penen jazalasa, ádalatsız bolǵanı ma? Men bulardı adamlardıń oyı boyınsha aytıp atırman. ⁶ Hesh qashan! Eger Quday ádalatsız bolsa, Ol dúnyanı húkim ete alar ma edi? ⁷ Degen menen, ayırımlar bılay dep soraw qoyıwı múmkin: «Eger meniń nahaqlıǵım Qudaydıń haqlıǵınıń artıp, Onıń

ullılanıwına xızmet etse, sonda nege men gúnakar bolıp húkim etilmektemen?» ⁸ Solay etip: «Jaqsılıq shıqsın dep, jamanlıq isley bereyik», – deyik pe? Bazı adamlar bizlerge jala jawıp, usınday sózlerdi ayttı demekte. Bunday adamlar Qudaydıń jazasına ılayıqlı.

Birde bir haq adam joq

⁹ Endi ne dewge boladı? Biz yahudiyler basqa milletlerden artıqpız ba? Álbette, yaq! Óytkeni álle qashan dáلیلegenimdey, yahudiy de, basqa millet adamı da, yaǵnıy hár bir adam gúnanınıń biyligi astında. ¹⁰ Muxaddes Jazıwlarında ayılǵanıday:

«Hesh bir haq adam joq,
Birde biri joq.

¹¹ Hesh bir túsinetuǵın adam joq.
Hesh kim Qudaydı izlemeydi.

¹² Hámme joldan adasqan,
Barlıǵı jaramsız bolǵan.
Jaqsılıq qılatuǵın hesh kim joq.
Birde biri joq».^c

¹³ «Awızları ashıq bir qábir sıyaqlı,
Olar sózleri menen adamlardı
ashıq góрге tıǵadı».

«Maylı tilleri menen jalǵan sóyleydi,
Tillerinde jılan záhári bar».^d

¹⁴ «Awızları tolı ǵargıs-nálet sózlerge».^e

¹⁵ «Ayaqları shaqqan qan tógiwge.

¹⁶ Olar qádem basqan jerge keler qıyralıw hám bále.

¹⁷ Bilmes olar tımshlıq jolın».^f

a **2:29** Nzm 10:16.

b **3:4** Zab 50:6.

c **3:10-12** Zab 13:1-3; 52:2-4; Waz 7:20.

d **3:13** Zab 5:10; 139:4.

e **3:14** Zab 9:28.

f **3:15-17** Iysh 59:7-8.

18 «Qudaydan qorqıw da joq kewillerinde». ^a

19 Muxaddes Nızamda ayılğanlar dıń hámmesi Muxaddes Nızam astında bolğanlarǵa ayılğanın bilemiz. Solay etip, hár bir til baylanıp, pútkil dúnya Qudaydıń aldında esap beredi.

20 Sonlıqtan Muxaddes Nızamdı orınlaǵanı arqalı hesh bir adam Qudaydıń aldında aqlana almaydı. Kerisinshe, Muxaddes Nızam arqalı adam óziniń gúnakar ekenin bilip aladı.

Isenim menen aqlanıw

21 Endi bolsa, Qudaydıń adamdı aqlaytuǵın ádilligi Muxaddes Nızamǵa baylanıslı bolmay-aq ashıq kórsetildi. Muxaddes Nızam da, payǵambarlardıń Jazıwları da bul haqqında gúwaliq beredi. 22 Qudaydıń ádilligi adamlardı olardıń Iysa Masiyxqa degen isenimi arqalı aqlaydı. Bunı Ol isenetuǵın hár bir adam ushın isleydi. Sebebi adamlar arasında hesh qanday ayırmashılıq joq. 23 Öytkeni hámme gúna islegen hám Qudaydıń saltanatınan ayırılğan. 24 Biraq, adamlar Qudaydıń miyrimi menen, Iysa Masiyxtıń qanı arqalı esheyin aqlanadı. 25 Masiyxqa degen isenim menen, Onıń qanı arqalı gúnaları keshirilsin dep, Quday Masiyxtı adamlar ushın qurbanlıqqa baǵıshladı. Quday bul arqalı Óz ádilligin kórsetti. Sebebi Quday sabırlılıq etip, burınnan beri islengen gúnalardı keshirdi. 26 Jáne de, házirgi waqıtta Ol ádilligin dálillep, Óziniń haq ekenin hám Iysaǵa isengen hár bir adamdı aqlaytuǵının kórsetti.

27 Endi bizler ne menen maqtana alamız? Hesh náirse menen. Qanday jol menen aqlana alamız? Muxaddes Nızamdı orınlaw joli menen be? Yaq, isenim menen. 28 Öytkeni bizler adamnıń Muxaddes Nızamdı orınlaǵanı arqalı emes, al isenim menen aqlanatuǵının moyınlaymız. 29 Írasında da, Quday tek yahudiylerdiń Qudayı ma? Ol basqa milletlerdiń de Qudayı emes pe? Álbette, Ol basqa milletlerdiń de Qudayı. 30 Sebebi súnnetli yahudiylerdi de, súnnetsiz bolğan basqa milletlerdi de tek isenim menen aqlaytuǵın Quday – jalǵız.

31 Solay etip, bizler: «Adamlar tek isenim menen aqlanadı», – dep, Muxaddes Nızamdı biykarlaymız ba? Yaq, kerisinshe, onı tastıyıqlaymız.

Ibrayımın isenimi hám Qudaydıń wádesi

4 1 Al endi bizlerdiń, yaǵnıy yahudiylerdiń tıp babası Ibrayım haqqında ne deymiz? Ol nege eristi? 2 Eger ol islegen sawap isleri sebepli haq dep sanalğan bolsa, maqtanıwǵa haqısı bolar edi. Biraq, Qudaydıń aldında maqtana almaydı. 3 Öytkeni Muxaddes Jazıwda bılay delingen: «Ibrayım Qudayǵa isendi hám sol sebepten Quday onı haq dep sanadı». ^b 4 Miynet etkenge tólngen haqı sıy emes, al is haqı bolıp esaplanadı. 5 Biraq kim de kim óziniń sawap islerine emes, al qudaysız adamdı da aqlaytuǵın Qudayǵa isense, ol isenimi sebepli aqlanğan bolıp esaplanadı. 6 Minekey, sawap islerine qaramay, Quday tárepinen aqlanğan dep esaplanğan adamnıń baxıtlı ekeni haqqında Dawıt ta bılay degen:

^a 3:18 Zab 35:2.

^b 4:3 Jar 15:6.

⁷ «Qılmısları keshirilgenler,
Gúnaları alıp taslanganlar qanday
baxıtlı!

⁸ Jaratqan Iye gúnasın esapqa
almaytuğın adam qanday
baxıtlı!»^a

⁹ Bul baxıt tek súnnetliler ushın berilgen be? Ya bolmasa, súnnetsizler ushın da ma? Bizler: «Ibrayım óz isenimi sebepli haq dep sanaldı», – degen edik.

¹⁰ Ol qashan haq dep sanaldı? Súnnetlengennen keyin be yamasa súnnetlenbesten burın ba? Súnnetlengennen keyin emes, al súnnetlenbesten burın.

¹¹ Súnnetlenbesinen burın isenimi menen aqlanğanınıñ belgisi retinde Ibrayım súnnetlew rásimin qabil etti. Solay etip, ol súnnetsiz bolğan basqa millet adamlarınıñ da aqlanğan bolıp esaplanıwı ushın, isenetuğın usınday adamlardıñ hámme-siniñ ruwxıy babası boldı. ¹² Babamız Ibrayım tek súnnet etilgenlerdiñ emes, al súnnet etilmesten aldın Ibrayım da bar bolğan isenimniñ jolı menen júretuğımlardıñ da babası boldı.

¹³ Sebebi Muxaddes Nızamdı orınlağanı arqalı emes, al isenimi arqalı aqlanıwı ushın, Quday Ibrayımğa hám onıñ urpaqlarına dúnyanıñ miyrasxorları bolatuğının wáde etti. ¹⁴ Eger adamlar Muxaddes Nızamdı orınlawı arqalı miyrasxor bolatuğın bolsa, onda isenim biykar hám wáde de bos bolar edi. ¹⁵ Öytkeni Muxaddes Nızam Qudaydıñ gázebin keltiredi. Biraq Muxaddes Nızam bolmağan jerde nızamdı buziw da joq.

¹⁶⁻¹⁷ Usılay etip, Qudaydıñ wádesi tek isenim sebepli beriledi. Ol tek

Muxaddes Nızamğa iye bolğan yahudiy iseniwshilerine gána emes, al Ibrayımniñ isenimine iye bolğan basqa millet iseniwshilerine de, yağniy Ibrayımniñ pútkil urpağına Qudaydıñ miyrimi boyınsha beriledi. Muxaddes Jazıwda Qudaydıñ Ibrayımğa: «Seni kóp xalıqlardıñ babası qılaman»,^b – dep aytqanıday, Ibrayım ózi isenetuğın Qudaydıñ, yağniy ólilerdi tiriltetuğın hám joqtan bar qılatuğın Qudaydıñ aldında hámmebizdiñ babamız.

¹⁸ Hesh úmiti qalmağan waqıtta da Ibrayım úmitin úzbey, Qudayğa isendi. Sonlıqtan «Seniñ urpağıñ esap-sansız boladı»,^c – dep Qudaydıñ oğan aytqanıday, ol kóp xalıqlardıñ babası boldı. ¹⁹ Jası júzge shamalasıp, denesinde kúsh qalmağanın hám hayalı Saranıñ da qursasına bala pitpeytuğının ol bilse de, isenimin azaytpadı. ²⁰ Isenimsizlik etip, Qudaydıñ wádesi tuwralı ekenbedi. Kerisinshe, isenimi kúsheyip, Qudaydı algısladı. ²¹ Qudaydıñ Öz wádesin orınlaytuğın kúshke iye ekenine ol tolıq isendi. ²² Áne, usı isenimi sebepli, Ibrayım haq dep sanaldı.

²³ «Haq dep sanaldı», – degen sózler tek Ibrayımğa emes, ²⁴ al bizlerge de tiyisli etip jazılğan. Bizler de Iyemiz Iysanı ólimnen tiriltken Qudayğa degen isenimiz benen aqlanğan bolıp esaplanamız. ²⁵ Iyemiz Iysa gúnalarımız ushın ólinge tapsırılıp, Qudaydıñ aldında bizlerdiñ aqlanıwımız ushın qayta tirildi.

^a 4:7-8 Zab 31:1-2.

^b 4:16-17 Jar 17:5.

^c 4:18 Jar 15:5.

Quday menen jarasıw

5¹ Solay etip, isenim menen aqlanğamız sebepli, Iyemiz Iysa Masiyx arqalı Quday menen jarastıq. ² Iysa Masiyx arqalı Qudaydıń miyrimine isenimiz benen iye bolıp jasmaqtamız. Jáne de, Qudaydıń ullılıǵına erisiwden úmit etip, quwanamız. ³ Bizler tek bul sebepli emes, al qıymshılıqlar sebepli de quwanamız. Sebebi qıymshılıqlardan sabırlılıq, ⁴ sabırlılıqtan jaqsı minez-qılıq, jaqsı minez-qılıqtan úmit payda bolatuǵının bilemiz. ⁵ Sol úmit bizlerdi uyatqa qaldırmaydı. Óytkeni Quday bizlerge bergен Muxaddes Ruwxı arqalı júreklerimizdi Óz súyispenhiligine toltırdı.

⁶ Awa, ózlerimizdi aqlawǵa ele kúshsiz bolǵanımızda Masiyx belgilengen waqıtta qudaysız bolǵan bizler ushın óldi. ⁷ Hesh kim haq adam ushın janın ólimge qıymaydı. Hátte, ózine qáwendер bolǵan adam ushın da janın ólimge qıyıwdı qáleytuǵın adamlar az. ⁸ Biraq, bizler ele gúnakar bolǵan waqtımızda Masiyx bizler ushın óldi. Bizlerge degen súyispenhiligin Quday usılay dálilledi. ⁹ Sonlıqtan endi Masiyxtıń qanı arqalı aqlanğamız sebepli, Ol arqalı Qudaydıń gázebinen qutqarılatuǵınımız da anıq. ¹⁰ Sebebi bizler Qudaydıń dushpanı bolsaq ta, Onıń Ulınıń ólimi arqalı Quday menen jarastıq. Endi Quday menen jarasıp, Onıń Ulınıń ómiri arqalı qutqarılatuǵınımız da anıq. ¹¹ Jáne de, bunıń menen sheklenip qoymay, bizlerdi endi Quday menen jarastırǵan Iyemiz Iysa Masiyx arqalı Quday menen qatnasta bolıp quwanamız.

Adam-ata hám Iysa Masiyx

¹² Dúnyaǵa bir adam arqalı, yaǵnıy Adam-ata arqalı gúna keldi, al gúna

sebepli ólim keldi. Solay etip, hesh bir adam ólimnen qashıp qutıla almaytuǵın boldı. Óytkeni hámme gúna islegen edi. ¹³ Muxaddes Nızam berilmesten burın da dúnyada adamlar gúna isleytuǵın edi. Biraq, Muxaddes Nızam bolmaǵan waqıtta gúna gúna dep esaplanbadi. ¹⁴ Degen menen, Adam-ata dan Muwsaǵa deyin jasaǵanlar Adam-ata islegen sol gúnanı islemegen bolsa da, ólim olardıń ústinen húkimdarlıq etti.

Al Adam-ata keliwi tiyis Adamnıń, yaǵnıy Masiyxtıń tımsalı. ¹⁵ Biraq, olar arasında úlken ayırmashılıq bar. Qudaydıń sıyı Adam-atanıń gúnasına uqsamaydı. Sebebi bir adamnıń gúnası sebepli kóp adamlar ólgen bolsa da, Qudaydıń miyrimi hám basqa bir adamnıń, yaǵnıy Iysa Masiyxtıń miyrimi menen berilgen sıydı kóp adamlar mol-molaqay etip aldı. ¹⁶ Qudaydıń sıyınınıń nátiyjesi menen bir adamnıń gúnasınıń nátiyjesi birdey emes. Adam-atanıń gúnasınıń aqıbeti húkim etiliwge alıp keldi, biraq Qudaydıń sıyı sebepli, kóp gúnalarımızǵa qaramastan, bizlerge aqlanıw keldi. ¹⁷ Bir adamnıń gúnası sebepli, sol adam arqalı pútkil adamzat ústinen ólim biylik etken bolsa, endi tek bir adam, yaǵnıy Iysa Masiyx arqalı Qudaydıń mol miyrimin alıp aqlanǵanlar ústinen ómir biylik etedi.

¹⁸ Solay etip, bir adamnıń gúnası sebepli pútkil adamzat húkim etilgen bolsa, bir adamnıń haq isi sebepli pútkil adamzat aqlanıp, ómirge eristi. ¹⁹ Bir adamnıń boysınbaǵanı sebepli kóp adamlar gúnakar bolıp qalǵanıday, bir adamnıń boysınǵanı sebepli kóp adamlar aqlanadı. ²⁰ Adamlar ózleriniń qanshelli gúnakar ekenin biliv

ushın Muxaddes Nızam berildi. Biraq, gúna kóbeygen sayın, Qudaydıń miyrimi onnan da artıp bardı. ²¹ Solay etip, gúnanınń ólim arqalı biylik etkenindey, Qudaydıń miyrimi de aqlawı arqalı biylik etip, İyemiz İysa Masiyx sebepli máńgilik ómirge eristiredi.

Gúna ushın ólip, Masiyx penen jasaw

6 ¹ Olay bolsa, ne deymiz? Qudaydıń miyrimi kóbeysin dep, gúna islewdi dawam ettire bereyik pe? ² Hesh qashan! Bizler gúna ushın ólgenbiz. Endi qalayınsha, gúna islewdi dawam ettirip jasay alamız? ³ Bizler Masiyx İysa menen baylanısqa iye bolıp, suwǵa shomıldırılǵanımızda hámmemiz de Onıń ólimine sherik bolıp, suwǵa shomıldırılǵanımızdı bilmeysizler me? ⁴ Masiyxqa isenip, suwǵa shomıldırılıw arqalı Onıń menen birge ólip, kómildik. Solay etip, Quday Ákemizdiń qúdireti menen Masiyxtıń ólimnen qayta tirilip, ómirge eriskenindey, bizler de jańa ómirge erisemiz.

⁵ Eger bizler Masiyxtıń ólimine sherik bolıp, Onıń menen birlesken bolsaq, onda Onıń qayta tiriliwine de sherik bolıp, Onıń menen birlesemiz. ⁶ Gúnakar tábiyatımızdıń kúshin joq qılıp, endigiden bılay gúnaǵa qul bolmawımız ushın, bizlerdiń eski gúnakar ózligimizdiń Masiyx penen birge atanaq aǵashqa shegelengenin bilemiz. ⁷ Óytkeni ólgen adam gúnanın biyliginen azat.

⁸ Eger bizler Masiyx penen birge ólgen bolsaq, Onıń menen birge jasaytuǵınımızǵa da isenemiz. ⁹ Sebebi Masiyxtıń ólimnen tirilip, qaytıp ólmeytuǵınınń hám endi ólimniń Onıń üstinen húkimdarlıq ete almaytuǵının

bilemiz. ¹⁰ Masiyx gúnanı joq qılıw ushın birinshi hám sońǵı márte óldi. Al endi bolsa, Ol Quday ushın jasap atrı. ¹¹ Sonlıqtan sizler de ózlerińizdi gúna ushın óli dep, al Masiyx İysa menen qatnasta bolıp, Quday ushın tiri dep esaplańlar.

¹² Solay etip, deneńizdiń jaman qálewlerine boysınbawıńız ushın, gúnanınń ótkinshi deneńizdi basqarıwına jol qoymańlar. ¹³ Deneńizdiń múshelerin nahaqlıqtıń quralı qılıp, gúna islewege tapsırmańlar. Kerisinshe, ólimnen qayta tirilgenler sıpatında, ózlerińizdi Qudayǵa baǵıshlańlar. Deneńizdiń múshelerin de haqlıqtıń quralı qılıp, Qudayǵa arnańlar. ¹⁴ Sonda gúna sizlerdiń ústińizden húkimdarlıq etpeydi. Óytkeni sizler nızamniń biyligi astında emes, al Qudaydıń miyriminiń biyligi astında jasaysız.

Haqlıqtıń qulları

¹⁵ Olay bolsa, ne deyik? Nızamniń biyligi astında emes, al Qudaydıń miyriminiń biyligi astında jasap atırǵanımız sebepli gúna isley bereyik pe? Hesh qashan! ¹⁶ Boysınatuǵın qullar sıyaqlı, ózlerińizdi kimniń biyligine tapsırıp boysınsańız, sonıń qulı bolatuǵınıńızdı bilmeysizler me? Sizler ya ólimge jetelewshi gúnanını, ya aqlanıwǵa jetelewshi boysınıwshılıqtıń qulı bolasızlar. ¹⁷ Biraq, Qudayǵa shúkir! Burın gúnanınıń qulı bolǵan sizler endi ózlerińizge tapsırılǵan tálimatqa shın júreктен boysındıńlar ¹⁸ hám gúnanınıń biyliginen azat bolıp, haqlıqtıń qulları boldıńlar.

¹⁹ Túsiniwińizge ańsat bolıw ushın, ápiwayı sózler menen aytıp atırman: burın deneńizdiń múshelerin iplaslıqqa hám nahaq islerdi islew ushın

nahaqlıqqa qul qılıp bağıshlaytuğın ediñiz, al endi muxaddes bolıwıñız ushın, olardı haqlıqqa qul qılıp bağıshlañlar. ²⁰ Sizler gúnanıñ qulı bolğanıñızda, haqlıqtıñ biyliginen azat ediñler. ²¹ Burın islegen isleriñızden házir ózleriñız de uyalasız. Sol waqıtları usı islerden ne arttırgan ediñiz? Olardıñ aqırı ólim edi-ğó. ²² Biraq endi bolsa, sizler gúnanıñ biyliginen azat etilip, Qudaydıñ qulları boldıñlar. Sol sebepten muxaddeslikke erisip, aqırında máñgilik ómirdi alasız. ²³ Sebebi gúnanıñ tólemi – ólim, al Qudaydıñ sıyı – İyemiz Masiyx İysa arqalı beriletuğın máñgilik ómir.

Nızamnan azat bolıw

7 ¹ Háy, Muxaddes Nızamdı biliwshi tuwısqanlarım, men sizlerge qarata aytıp atırman: Muxaddes Nızamnıñ adam ústinen tek tiri waqtında ğana biylik júrgizetuğının bilmeysizler me? ² Mısalı: kúyewi bar hayal kúyewiniñ kóziniñ tirisinde oğan nızam boyınsha baylanğan boladı. Biraq, kúyewi qaytı bolsa, hayal neke nızamınan azat boladı. ³ Solay etip, hayal kúyewiniñ kóziniñ tirisinde basqa bir erkek penen jasasa, neke hadallıqın buzğan bolıp esaplanadı. Biraq, kúyewi ólse, hayal nızam boyınsha azat boladı. Ol basqa bir erkekke turmısqa shıqs da, neke hadallıqın buzğan bolmaydı.

⁴ Sol sıyaqlı, tuwısqanlarım, sizler de Basqağa, yaǵnıy ólimnen qayta tirilgen Masiyxqa tiyisli bolıwıñız ushın, Masiyxtıñ denesiniñ atanaq aǵashta ólgeni arqalı Muxaddes Nızam aldında ólgensiz. Bul hámmemizdiñ Qudayǵa xızmet etip, jemis beriwimiz ushın

boldı. ⁵ Óytkeni burın bizler gúnakar tábiyatımızǵa boysınıp jasaǵanıımızda, Muxaddes Nızam sebepli payda bolğan gúnakar qálewler denemizdiñ múshelerinde háreket etetuğın edi. Sonıñ nátiyjesinde, bizler ólimge jetelewshi jemisler beretuğın edik. ⁶ Endi bolsa, bizler burın ózlerimizdi baylap qoyğan Muxaddes Nızam ushın ólip, Muxaddes Nızamnan azat boldıq. Solay etip, jazılğan Muxaddes Nızam boyınsha basqarılatuğın eski jol menen emes, al Muxaddes Ruwx basqaratuğın jaña jol menen Qudayǵa xızmet etpekteміz.

Gúna menen gúres

⁷ Olay bolsa, ne deyik? Muxaddes Nızam jaman bolğanı ma? Hesh qashan! Eger Muxaddes Nızam bolmaǵanda, men gúnanıñ ne ekenin bilmegen bolar edim. Eger Muxaddes Nızam: «Basqa birewdiñ nársesin kúseme»,^a – demegende, men kúsewdiñ gúna ekenin bilmegen bolar edim. ⁸ Degen menen, gúna usı buyırıqtan paydalanıp, mende hár túrli kúsewlerdi payda etti. Sebebi Muxaddes Nızam bolmasa, gúna óli boladı. ⁹ Men bir waqıtları Muxaddes Nızamdı bilmey jasaǵanımda tiri edim. Biraq, Qudaydıñ buyırıqların bilgenimnen soñ, mende gúna tirilip, háreket ete basladı, ¹⁰ al men óldim. Solay etip, ómirge iye bolıw ushın berilgen bul buyırıqlar meniñ ólimime sebepshi boldı. ¹¹ Óytkeni gúna buyırıqtan paydalanıp, meni aldadı hám usı buyırıq arqalı meni óltirdi. ¹² Solay bolsa da, Muxaddes Nızam – muxaddes, Qudaydıñ buyırıqları da muxaddes, haq hám jaqsı.

a **7:7** Shıǵ 20:7; Nzm 5:21.

¹³ Solay eken, jaqsı nárse mağan ólim alıp keldi me? Hesh qashan! Gúna mağan jaqsı nárse arqalı ólim alıp keldi. Bul gúnanıń gúna bolıp ashıq biliniwi ushın boldı. Solay etip, buyırq arqalı gúnanıń qanshelli jaman ekeni belgili boladı. ¹⁴ Bizler Muxaddes Nızamnıń ruwxıy ekenin bilemiz. Al men gúnağa qul bolıp satılğan, ótkinshi denegge iye adamman. ¹⁵ Men ne islep atırғанımdı ózim túsinbeymen. Sebebi men qálegen nársemdi emes, al jek kóretuǵın nársemdi isleymen. ¹⁶ Eger men qálemegen nársemdi islep atırғанımda isimniń jaman ekenin moyınlasam, onda Muxaddes Nızamnıń jaqsı ekenin maqullağan bolaman. ¹⁷ Olay bolsa, bul isti meniń ózim emes, al ishimde jasytuǵın gúna islep atırған boladı. ¹⁸ Meniń ishimde, yaǵnıy gúnakar tábiyatımda hesh bir jaqsı nárseniń joq ekenin bilemen. Ishimde jaqsılıq islewge qálew bolsa da, kúshim jetpeydi. ¹⁹ Óytkeni ózim islewdi qáleytuǵın jaqsı isti emes, al kerisinshe, islewdi qálemeytuǵın jaman isti isleymen. ²⁰ Eger men ózim qálemeytuǵın nárseni islesem, onda onı meniń ózim emes, al ishimde jasytuǵın gúna islegen boladı.

²¹ Solay etip, men ózimde mınaday nızamnıń bar ekenin bildim: men jaqsı nárseni islewdi qálegenimde, ishimdegi jamanlıq háreket etiwge tayar turadı. ²² Men ruwxım menen Qudaydıń Nızamın quwanışlı túrde maqullayman. ²³ Biraq, denemniń múshelerinde basqa bir nızamdı bayqayman. Ol meniń sana-sezimimniń nızamına qarsı urısıp, meni denemniń múshelerindegi gúna nızamına tutqın etedi. ²⁴ Wah, sorlı basım! Ólimge jetelewshi bul deneden meni kim qutqaradı?

²⁵ Iyemiz Iysa Masiyx arqalı tek jalǵız Quday ǵana qutqaradı! Qudayǵa shúkirler bolsın!

Solay etip, men óz sana-sezimim menen Qudaydıń Nızamına, al gúnakar tábiyatım menen gúnanıń nızamına xızmet etip atırman.

Ómir beriwshi Muxaddes Ruwx

8 ¹ Solay etip, Masiyx Iysaǵa tiyisli bolǵanlarǵa* qarsı endi hesh qanday húkim joq. ² Sebebi Masiyx Iysa arqalı ómir beretuǵın Muxaddes Ruwxtıń nızamı meni gúnanıń hám ólimniń nızamınan azat qıldı. ³ Adamnıń gúnakar tábiyatı hálsiz bolǵanlıqtan, adam Muxaddes Nızamdı tolıq orınlay almadı. Sonlıqtan Muxaddes Nızam adamdı qutqara almadı, biraq onı Qudaydıń Ózi qutqardı: Quday Óz Ulın adam denesinde bul dúnyaǵa jiberip, Onı gúnalar ushın tólenetuǵın qurbanlıq qılıp baǵıshladı hám bizlerdiń gúnalarımız júklengen Óz Ulınıń denesin húkim etti. ⁴ Solay etip, Quday bunı gúnakar tábiyatımızdıń emes, al Muxaddes Ruwxtıń jetelewi menen júretuǵın bizlerdiń ómirimizde Muxaddes Nızamnıń ádil talapları orınlansın dep isledi.

⁵ Óytkeni gúnakar tábiyatınıń jetelewi menen júretuǵınlar óz gúnakar tábiyatınıń qáleytuǵın nárselerin oylaydı, al Muxaddes Ruwxtıń jetelewi menen júretuǵınlar Muxaddes Ruwxtıń qáleytuǵın nárselerin oylaydı. ⁶ Gúnakar tábiyat basqaratuǵın oy-pikirler ólimge, al Muxaddes Ruwx basqaratuǵın oy-pikirler ómirge hám tınıshlıqqa eristiredi. ⁷ Sebebi gúnakar tábiyat basqaratuǵın oy-pikirge iye adam – Qudayǵa dushpan. Ol Qudaydıń Nızamına boysınbaydı

hám boysına almaydı da. ⁸ Kim de kim gúnakar tábiyatınıń jetelewi menen júirse, ol Qudayǵa unay almaydı.

⁹ Biraq, ishińizde Qudaydıń Ruwxı jasap atırǵan bolsa, onda sizlerdi gúnakar tábiyatıńız emes, al Muxaddes Ruwx basqarıp atırǵan boladı. Kim de kim Masiyxtıń Ruwxına iye bolmasa, ol Masiyxqa tiyisli emes. ¹⁰ Al eger ishińizde Masiyx jasap atırǵan bolsa, deneńiz gúna sebepli óletuǵın bolsa da, ruwxıńız aqlanǵanıńız sebepli tiri boladı. ¹¹ Iysanı ólimnen qayta tiriltken Qudaydıń Ruwxı ishińizde jasap atırǵan bolsa, onda Masiyx Iysanı ólimnen qayta tiriltken Quday ishińizde jasap atırǵan Óz Ruwxı arqalı óletuǵın deneńizdi de tiriltedi.

¹² Solay etip, tuwısqanlarım, bizler gúnakar tábiyatımızǵa boysınıp, onıń jetelewi menen júriwge parızlı emes-piz. ¹³ Óytkeni eger gúnakar tábiyatıńızdıń jetelewi menen júirseńiz, ólesiz. Al gúnakar tábiyatıńızdıń jaman islerinen Muxaddes Ruwxıń kúshi menen tolıq waz keshseńiz, jasaysız. ¹⁴ Qudaydıń Ruwxı menen basqarılatuǵınlardıń hámmesi – Qudaydıń balaları. ¹⁵ Sebebi sizler ózlerińizdi jáne qul etip, qorqınısh beretuǵın ruwxı emes, al ózlerińizdi Qudayǵa bala qılǵan Muxaddes Ruwxı qabil ettińiz. Usı Ruwx arqalı Qudaydı: «Áke, Ákejanım!» dep shaqırasız. ¹⁶ Muxaddes Ruwxıń Ózi bizlerdiń ruwxımız benen birlikte Qudaydıń balaları ekenligimiz haqqında gúwaliq beredi. ¹⁷ Eger bizler Qudaydıń balaları bolsaq, onda miyrasqa iye bolamız. Masiyx penen birge ullılanıw ushın, Onıń menen birge azap sheksek, onda bizler Masiyx penen birge miyrasqa sherik bolǵan Qudaydıń miyrasxorlarımız.

Keleshekтегі ullılıq

¹⁸ Meniń oyımsha, házirgi qıyınshılıqlar keleshekте bizlerge beriletuǵın ullılıqqa salıstırǵanda hesh náirse emes. ¹⁹ Sonıń menen birge, pútkil jaratılıs Qudaydıń Óz balaların ashıq kórsetetuǵın kúnin intizarlıq penen kútpekte. ²⁰ Óytkeni pútkil jaratılıs bul ótkinshi ómirge tutqın etilgen. Bul olardıń ózleriniń erki menen emes, al tutqın qılǵan Qudaydıń erki menen bolǵan. ²¹ Olar ózleriniń bul nabit qılıwshı qullıqtan qutqarılatuǵınnan hám Qudaydıń balalarınan ullı azatlıqqa erisetuǵınnan úmit etedi.

²² Bizlerge málim, pútkil jaratılıs házirge deyin birlikte tolǵaq azabın shek kende azap shegip, nala etpekte. ²³ Tek jaratılıs emes, al Qudaydıń birinshi sıyı bolǵan Muxaddes Ruwxı alǵan bizler de perzent bolıp asırıp alınıwdı, yaǵnıy denemizdiń qutqarılıwın intizarlıq penen kútip, ishimizden nala etpektemiz. ²⁴ Sebebi bizler qutqarılanımız sebepli úmitke iyemiz. Eger bizler ózlerimiz úmit etetuǵın nárseni kórip turǵan bolsaq, onda ol úmit emes. Kózge kórinip turǵan nársеге kim úmit etedi? ²⁵ Biraq, ele kórmegenimizge úmit etsek, onı sabırlılıq penen kútemiz.

²⁶ Sonıń menen birge, Muxaddes Ruwx ta hálsiz bolǵan bizlerge járdem beredi. Óytkeni bizler qalay duwa etiw kerekligin bilmeymiz. Biraq, Muxaddes Ruwxıń Ózi sóz benen aytıp jetkize almaytuǵın dárejede nala shegip, bizler ushın Qudaydan ótinish etedi. ²⁷ Adamlardıń kewillerinde ne bar ekenin biliwshı Quday Muxaddes Ruwxıń oy-pikirlerin bileди. Sebebi Muxaddes Ruwx muxaddesler ushın Qudaydıń erki boyınsha ótinish etedi.

²⁸ Quday Ózin súyetuǵınlarǵa, yaǵnıy Onıń qálewı boyınsha tańlanganlarǵa hámme nárseni jaqsılıq qılıp xızmet ettiretuǵının bilemiz*. ²⁹ Óytkeni Quday Ózi aldınnan bilgen adamlarınıń Ulına uqsawı ushın olardı aldın ala belgiledi. Solay etip, Quday Óz Ulnıń kóp tuwısqanlar arasında tuńǵısh bolwı ushın usılay isledi. ³⁰ Quday Ózi aldın ala belgilegen adamların shaqırdı, shaqırǵan adamların aqladı, al aqlaǵan adamların ullılıqqa eristirdi.

Qudaydıń súyispenshiligi

³¹ Olay bolsa, buǵan ne deymiz? Eger Quday bizlerdi jaqlasa, bizlerge kim qarsı tura aladı? ³² Quday, hátte, Óz Ulin da ayamay, Onı bizlerdiń hámmebiz ushın qurbanlıq qılıp baǵıshlaǵan bolsa, Onıń menen birlikte bizlerge hámme nárseni bermes pe eken? ³³ Qudaydıń tańlap alǵan adamları bolǵan bizlerdi kim ayıplay aladı? Qudaydıń Ózi bizlerdi aqlaydı-ǵo. ³⁴ Kim bizlerdi húkim ete aladı? Hesh kim! Sebebi ólip, ólimnen qayta tirilgen Masiyx Iysa Qudaydıń oń jaǵında bolıp^a, bizler ushın ótinmekte. ³⁵ Masiyxtıń* súyispenshiliginen bizlerdi kim ayira aladı? Hesh kim. Qıyınshılıq ta, qayǵı da, quwdalaw da, ashlıq ta, jalańashlıq ta, qáwip te, qılısh ta ayira almaydı. ³⁶ Muxaddes Jazıwda ayılǵanınday:
«Bizler Seniń ushın hár kúni
óltirilmekteyiz,
Bizlerdi shalınatuǵın qoylar dep
esaplaydı».^b

³⁷ Biraq, bulardıń hámmesiniń ústinen bizlerdi súyetuǵın Masiyx sebepli úlken jeńiske erisemiz.

³⁸ Óytkeni men isenemen: ólim de, ómir de, perishteler de, hákimshilikler de, házirgi hám keleshek zaman da, kúshler de, ³⁹ bálentlik te, tereńlik te, ulıwma, jaratılǵan hesh bir nárese bizlerdi Qudaydıń bizlerge Iyemiz Masiyx Iysa arqalı bergен súyispenshiliginen ayira almaydı.

Quday tańlaǵan Izrail xalqı

9 ¹ Masiyxqa tiyisli adam sıpatında haqıyqatın aytıp atırman, ótirik sóylep turǵanım joq. Muxaddes Ruwxqa boysınatuǵın hújdanım da buǵan gúwa: ² júregimde úlken bir qayǵım hám tawısilmas bir dártim bar. ³⁻⁴ Qanıımız bir bolǵan tuwısqanlarımınıń, yaǵnıy izraillardıń qutqarılıwı ushın, men Qudaydıń ǵargısına ushirap, Masiyxtan alaslatılıwım kerek bolsa, qayıl bolar edim. Quday Izrail xalqın balaları qılıp asırıp alǵan, olarǵa Óz ullılıǵın berip, olar menen kelisim dúzgen. Olarǵa Muxaddes Nızamın hám Qudayǵa xızmet etiw qaǵıydaların tapsırıp, wádelerin de bergен. ⁵ Olar ullı ata-babalarımızdıń urpaqları hám Masiyx ta adam denesinde olardıń urpaǵınan kelip shıqqan. Masiyx – hámmeniń ústinen húkimdar bolǵan, máńgi alǵıslarǵa ılayıq Qudaydıń Ózi. Awmiyin. ⁶ Men Qudaydıń sózi orınlandı, demekshi emespen. Sebebi Izraıldın urpaǵı bolǵanlardıń hámmesi de haqıyqıy izraillilar emes. ⁷ Jáne de, Ibrayımınıń urpaǵınan bolǵanlardıń hámmesi de Ibrayımınıń haqıyqıy balaları emes. Quday Ibrayımǵa: «Seniń urpaǵın Ísaq arqalı

^a **8:34** Zab 109:1.

^b **8:36** Zab 43:23.

dawam etedi»,^a – degen edi. ⁸ Demek, Ibrayımın urpağınan bolğanlardın hámmesi de Qudaydın balaları emes. Al Qudaydın Ibrayımğa bergen wádesi boyınsha tuwılğanlar gána Ibrayımın haqıyqıy urpaqları bolıp esaplanadı. ⁹ Óytkeni Qudaydın Ibrayımğa bergen wádesi mınaday edi: «Kelesi jili usınday waqıtta janiña qaytqanımda, Sara ullı boladı».^b

¹⁰ Sonın menen birge, Rebekka da babamız Ísaqtan hámiledar bolıp, egiz ul tuwdı. ¹¹⁻¹² Biraq, bul balalar tuwılmastan aldın hám olar ele jaqsı yamasa jaman bir nárse islemesten burın Quday Rebekkağa: «Úlkeni kishkenesine bağınıshlı boladı»,^c – degen edi. Solay etip, Quday usı eki baladan birewin tańlap algında, onı islerine qarap emes, al belgilegen jobasınıń iske asıwı ushın, Óz erki menen tańlap aldı. ¹³ Hátte, Quday Muxaddes Jazıwda: «Yaqıptı súydım, al Esawdı jek kórdim»,^d – degen.

¹⁴ Olay bolsa, ne deymiz? Quday ádalatsız bolğanı ma? Hesh qashan! ¹⁵ Sebebi Quday Muwsağa bılay degen: «Kimgе miyrim-shápáátimdi beriwdi qálesem, soğan miyrim-shápáátimdi beremen. Kimgе rehim etiwdi qálesem, soğan rehim etemen».^e

¹⁶ Solay etip, buğan erisiw adamnıń qálewine yamasa tırısıwına emes, al Qudaydın miyrim-shápáátine baylanıslı. ¹⁷ Óytkeni Quday Muxaddes Jazıwda faraonğa^f bılay degen:

«Qúdiretimdi sen arqalı kórsetiw ushın hám atım pútkil jer júzine járiyalanıwı ushın, seni mártebeli qıldım».^g

¹⁸ Solay etip, Quday qálegen adamına miyrim-shápáátin beredi hám qálegen adamın tas bawır qıladı.

Qudaydın gázebi hám rehim

¹⁹ Endi sen mennen: «Eger Quday usılay islese, Ol nege adamdı ayıplaydı? Onıń erkine kim qarsı tura aladı?» – dep sorawın múmkin. ²⁰ Biraq, háy adam, Qudayğa qarsılıq kórsetetuğında, sen kimsen? Dóretilgen nárse ózin dóretkenge: «Meni nege bunday qılıp dórettiń?» – dey me? ²¹ Ya bolmasa, gúlalshı bir ılaydan eki ıdısoqqanda, birewin qımbatlı is ushın qollanılatuğın ıdıso, al ekinshisin ápiwayı is ushın qollanılatuğın ıdıso qılıp soğıwğa haqılı emes pe?

²² Quday da usılay is tutadı. Ol nabıt qılınıwğa hám Óziniń gázebine ushirawğa ılayıqlı adamlarğa gázebin tógip, kúshin kórsetiwdi qálese de, olarğa úlken sabırlılıq kórsetti. ²³ Jáne de, Quday mártebege eritiriw ushın Ózi aldın ala tayarlap qoyğan adamlarına rehim etip, Óziniń sheksiz ullılığın kórsetti. ²⁴ Tek yahudiylar arasınan emes, al basqa milletler arasınan da Quday tańlağan usı adamlar – bizlerimiz. ²⁵ Hoshеa payǵambardıń kitabında Quday bılay degen:

a **9:7** Jar 21:12.

b **9:9** Jar 18:14.

c **9:11-12** Jar 25:23.

d **9:13** Mal 1:2-3.

e **9:15** Shıǵ 33:19.

f **9:17** Faraon – áyyemgi Mısırda patsha usılay atalğan.

g **9:17** Shıǵ 9:16.

«Xalqım bolmağan xalıqtı,
„xalqım“ dep,
Súymegenimdi „súyiklim“ dep
atayman».^a

²⁶ «„Sizler meniń xalqım emessiz“, –
degen jerde,
Tiri Qudaydıń balaları dep
atalasız».^b

²⁷ Iyshaya payǵambar da Izrail tuw-
ralı bálent dawıs penen bilay deydi:
«Izrail xalqımın sanı teńiz
qumınday kóp bolsa da,
Tek olardan aman qalǵanları
ǵana qutqarıladi.

²⁸ Sebebi Jaratqan Iye shıǵarǵan
húkimin,
Jer júzinde tez hám tolıq ámelge
asıradi».^c

²⁹ Iyshaya payǵambardıń boljap ayt-
qanınday:

«Eger Álemniń Jaratqan Iyesi,
Bizlerden násil qaldırmaǵanda,
Bizler Sodomday bolar,
Gomoraǵa megzer edik».^d

Izrail xalqımın isenbewi

³⁰ Olay bolsa, ne deymiz? Quday al-
dında aqlanıwǵa tırısqaǵan basqa mil-
let adamları óz isenimi arqalı aqlandı.

³¹ Al Muxaddes Nızamdı orınlawı
arqalı aqlanıwǵa tırısqaǵan Izrail xalqı
Muxaddes Nızamdı orınlawı arqalı
aqlana almadı. ³² Ne ushın? Óytkeni
olar aqlanıwǵa isenimi arqalı emes,
al sawap isleri arqalı erisiwge tırıstı.

Sonlıqtan olar súrniktiretuǵın tasqa
súrniǵip quladı. ³³ Muxaddes Jazıwda:
«Minekey, Men Sionda bir tastı,
Súrniktiretuǵın tas, qulatatuǵın
jartastı ornataman.

Biraq, Oǵan^e isengen adam hesh
qashan uyatqa qalmaydı»,^f –
delingen.

10 ¹ Tuwısqanlarım! Meniń jú-
regimdegi ármanım hám
Qudaydan jalbarınatuǵın tilegim –
bul xalqım bolǵan izraililardıń qut-
qarılıwı. ² Olardıń Qudayǵa intalı
ekenine ózim gúwaman. Biraq, bul
inta haqıyqıy túsinikke tiykarlanba-
ǵan. ³ Sebebi olar Qudaydıń aqlaw
jolin túsinbey, aqlanıwǵa Muxaddes
Nızamdı orınlaw arqalı erisiwge tırı-
sıp, Qudaydıń aqlaw jolin qabil etpedi.

⁴ Masiyx Muxaddes Nızamnıń ta-
lapların tolıq orınlaǵanlıqtan, Oǵan
isengen hár bir adam Quday aldın-
da aqlanadı.

Isengen hár bir adam qutqarıladi

⁵ Muxaddes Nızamdı orınlaw arqa-
lı aqlanıw haqqında Muwsa mınalardı
jazadı: «Muxaddes Nızamdaǵı buy-
rıqlardı orınlaǵan adam olar arqalı
jasaydı».^g ⁶ Al isenim arqalı aqlanıw
bilay deydi: «Kewlińde: „Masiyxtı jerge
túsiriw ushın kim aspanǵa shıǵadı?»^h
⁷ yamasa: „Masiyxtı ólimnen tiriltiw

^a **9:25** Hosh 2:23.

^b **9:26** Hosh 1:10.

^c **9:27-28** Iysh 10:22-23.

^d **9:29** Iysh 1:9; Jar 18:16–19:28.

^e **9:33** Oǵan – Iysa Masiyxqa.

^f **9:33** Iysh 8:14; 28:16.

^g **10:5** Leb 18:5.

^h **10:6** Nzm 30:12.

ushin kim tuńǵıyıqqa túsedı?«^a – de-me». ⁸ Biraq, Muxaddes Jazıw ne de-mekte? «Qudaydıń sózi saǵan jaqın. Ol seniń awzında hám júreǵinde». ^b Biz-ler járiyalap atırǵan isenim haqqındaǵı sózler – usılar boladı. ⁹ Eger sen Iysa-nı «Iyem» dep awzın menen ashıq tán alsań hám Qudaydıń Onı ólimnen ti-riltkenine shın júrekten isenseń, qutqa-rılasań. ¹⁰ Óytkeni adam shın júrekten isengeni arqalı aqlanadı hám isenimi haqqında awzı menen ashıq tán alǵanı arqalı qutqarıladı. ¹¹ Muxaddes Jazıw-da ayılǵanday: «Oǵan isengen hesh bir adam uyatqa qalmaydı». ^c ¹² Sebebi yahudiy menen grektiń arasında ayır-mashılıq joq. Olardıń hámmesiniń Iyesi bir. Ol Ózin shaqırǵanlardıń hámme-sine saqıy. ¹³ Muxaddes Jazıwda ay-tılǵanday: «Jaratqan Iyeniń atın aytıp shaqırǵan hár bir adam qutqarıladı». ^d

¹⁴ Biraq, Qudayǵa isenbey turıp, Onı qalay shaqırıwǵa boladı? Ol tuwra-lı esitpey turıp, Oǵan qalay iseniwge boladı? Quday haqqında sózdi járiya-lawshı bolmasa, qalay esitiwge boladı? ¹⁵ Sózdi járiyalawǵa jiberilmese, onı qalay járiyalaydı? Muxaddes Jazıwda ayılǵanday: «Xosh Xabardı járiya-lawshılardıń ayaqları qanday ájayıp!» ^e

¹⁶ Degen menen, Xosh Xabarǵa iz-raıllıardıń hámmesi de isene bermedi. Iyshaya payǵambardıń aytqanında:

«Iyem! Bizler aytqan xabarǵa kim isen-di?»^f ¹⁷ Demek, isenim esitiw arqalı payda boladı, al esitiw Masiyx haq-qında sózdiń járiyalanıwı arqalı boladı. ¹⁸ Biraq, meniń soraytuǵınım mınaw: izraıllılar esitpedi me? Albette, esitti. «Xabarları hár tárepke tarqaldı, Sózleri dúnyanıń tórt tárepine jetip bardı». ^g

¹⁹ Men jáne bir nárseni soramaq-shıman: Izrail túsinbedi me? Dáslep Muwsa arqalı Quday bılay degen edi: «Men de xalıq bolmaǵan bir xalıq penen, Sizlerde qızǵanısh oyataman. Aqılsız bir xalıq penen, sizlerdiń ǵázebińizge tiyemen». ^h

²⁰ Sońınan Iyshaya payǵambar Quday-dıń sózlerin batırılıq penen aytıp: «Izlemegenler Meni taptı, Meni soramaǵanlarǵa Ózimdi ayan ettim», ⁱ – degen edi.

²¹ Al, Izrail xalqı haqqında Quday bı-lay deydi: «Sózimdi tınlamaytuǵın qaysar bir xalıqqa, Kúni boyı qushaǵımdı ashıp turdim». ^j

Quday Izrail xalqınan júz burǵan joq

11 ¹ Olay bolsa, men mına nárseni sorap atırman: Quday Óz

a **10:7** Nzm 30:13.

b **10:8** Nzm 30:12-14.

c **10:11** Iysh 28:16.

d **10:13** Iol 2:32.

e **10:15** Iysh 52:7.

f **10:16** Iysh 53:1.

g **10:18** Zab 18:5.

h **10:19** Nzm 32:21.

i **10:20** Iysh 65:1.

j **10:21** Iysh 65:2.

xalqınan júz burdı ma? Hesh qashan! Men de Ibrayımın urpaǵınan, Ben-yamin urıwınan shıqqan izraillıman. ² Quday Ózi burınnan tańlaǵan xalqınan júz burmadı. Muxaddes Jazıwdıń Iliyas payǵambar tuwralı jazılǵan jerinde ne ayılǵanın bilmeysizler me? Iliyas Izrail ústinen Qudayǵa shaǵım jasap bılay degen edi: ³ «Iyem! Olar Seniń payǵambarlarıńdı óltirdi, qurbanlıq orınlarıńdı buzıp tasladı. Tek jalǵız men ǵana qaldım. Olar meni de óltiriwge háreket etpekte».^a

⁴ Oǵan Quday ne dep juwap bergen edi? «Baaldıń^baldında dize búkpegen jeti mın adamdı Men Ózim ushın ajratıp aldım».^c ⁵ Sol siyaqlı, házirgi waqıtta da izraillılar arasında Qudaydıń miyrimi menen tańlangan az ǵana adamlar bar. ⁶ Olar sawap isleri sebepli emes, al Qudaydıń miyrimi menen tańlap alındı. Eger olar sawap isleri sebepli tańlap alıńanda, miyrim miyrim bolmas edi. ⁷ Solay etip, ne júz berdi? Izrail xalqınıń kópshilik bólegi izlegen nársesin taba almadı. Tek olardıń arasınan tańlap alıńanlar ǵana taptı. Al qalǵanlarınıń júrekleri tas etildi. ⁸ Muxaddes Jazıwda ayılǵanday:

«Quday olarǵa Óziniń sózin túsini bewi ushın biypárwalıq ruwxın berdi. Sonlıqtan olar usı künge deyin kózleri bolsa da, kórmeydi, qulaqları bolsa da, esitpeydi».^d

⁹ Dawıt bılay deydi:

«Aldındaǵı dasturxanı ózlerine qaqqan hám duzaq bolsın,

Olar qulap, jazasın alsın.

¹⁰ Kózlerin qarańǵılıq basıp, kórmey qalsın.

Belleri máńgige búgilip qalsın!»^e

Basqa milletlerdiń qutqarılıwı

¹¹ Olay bolsa, men mınanı sorap atırman: izraillılar tolıq nabit bolıw ushın súrnikti me? Hesh qashan! Biraq, izraillılardıń qulaǵanı sebepli, Quday basqa milletlerge qutqarılıw berdi hám bul arqalı olarda qızǵanısh oyattı. ¹² Eger izraillılardıń ǵına islep qulawı dúnyadaǵı basqa milletlerge baylıq alıp kelip, olardı bayıtса, onda pútkil izraillılardıń qutqarılıwı dúnyadaǵı basqa milletlerge qanshelli kóp baylıq alıp keledi!

¹³ Basqa milletlerden bolǵan sizlerge aytıp atırman: basqa milletler ushın elshi bolıp tayınlanǵan men óz xızmetimdi mártбели dep esaplayman. ¹⁴ Usı xızmetim arqalı milletim bir bolǵan tuwısqanlarımda qızǵanısh oyansa hám olardıń ayırımları bolsa da qutqarılsa eken. ¹⁵ Oytkeni olardıń Quday tárepinen qabil etilmegeńi dúnyadaǵı basqa milletlerdiń Quday menen jarasıwına sebepshi bolǵan bolsa, onda olardıń Quday tárepinen qabil etiliwi dúnyadaǵı basqa milletlerdiń qutqarılıp, ólimnen ómirge ótiwine sebepshi bolmay ma? ¹⁶ Eger qamırdıń birinshi bólegi Qudayǵa baǵışlanıp, muxaddes bolsa, onda pútkil qamır da muxaddes boladı. Eger terektiń tamırı muxaddes bolsa, onda shaqaları da muxaddes.

a 11:3 3Pat 19:10, 14.

b 11:4 Baal – qananlılar tabıńan but.

c 11:4 3Pat 19:18.

d 11:8 Nzm 29:4; Iysh 29:10.

e 11:9-10 Zab 68:23-24.

¹⁷ Biraq, eger záyútın ağashınıń ayırım shaqaları, yaǵnıy yahudiylerdiń ayırımları kesilip taslanıp, jabayı záyútın ağashınıń shaqası bolǵan sen, yaǵnıy basqa millet adamı olardıń ornına jalǵanıp, ağashtıń shireli tamırınan nár alsań, ¹⁸ kesilgen shaqalar aldında maqtanıp ketpe! Eger maqtanıp ketseń, umıtpa, sen tamırǵa emes, al tamır saǵan nár berip turıptı. ¹⁹ Sen: «Meniń jalǵanıwım ushın shaqalar kesilip taslandı», – dewiń múmkin. ²⁰ Durıs. Olar isenbegenlikten kesip taslandı. Al sen isenimiń sebepli jalǵanıp turıpsań. Sen maqtanba, al qorq! ²¹ Sebebi Quday tábiyǵıy shaqalardı ayamaǵan bolsa, onda seni de ayamaydı.

²² Solay etip, sen Qudaydıń miyrim-shápáátin hám qatallıǵın kórip qoy: Quday isenimnen qaytqanlarǵa qatal. Biraq sen Onıń miyrim-shápáátine sadıq qalsań, Ol da saǵan miyrim-shápáátli. Olay bolmasa, sen de kesip taslanasań! ²³ Degen menen, eger yahudiyler de isenbewshilikten bas tartsa, ağashqa jáne qayta jalǵanadı. Óytkeni Quday olardı qaytadan jalǵap qoyıwǵa qúdiretli. ²⁴ Jabayı záyútın ağashınan kesip alıńǵan shaqa bolǵan sen tábiyatqa qarsı túrde jaqsı záyútın ağashına jalǵandıń. Solay eken, tábiyǵıy shaqalardıń óz ağashına qaytadan jalǵanıwı bunnan da ańsıraql!

Pútkil Izrail qutqarıladı

²⁵ Tuwısqanlarım, bilgishsinip ketpewińiz ushın, sizlerdiń mına sırdan xabarsız qalıwıńızdı qálemeymen:

basqa milletlerden qutqarılatuǵınlardıń sanı tolmaǵansha, Izrail xalqınıń bir bóleginiń júregi tas bolıp qala beredi. ²⁶ Biraq aqırında pútkil Izrail qutqarıladı. Muxaddes Jazıwda bılay delingen:

«Qutqarıwshı Sionnan keledi,
Ol Yaqıptıń urpaǵı bolǵan
izraillilardı qudaysızlıqtan
qutqaradı.

²⁷ Olardıń gúnaların keshirgenimde,
Meniń olar menen dúzetuǵın
kelisimim usı boladı».^a

²⁸ Xosh Xabardı qabıl etpegeni sebepli, yahudiyler Qudayǵa dushpan boldı. Bul sizlerdiń paydańız ushın xızmet etpekte. Degen menen, Quday olardıń ata-babaların tańlap alǵanlıqtan, olardı súyedi. ²⁹ Sebebi Quday Óziniń sıyların qaytarıp alıp, shaqırıǵın biykarlamaydı. ³⁰ Sizler bir waqıtları Qudayǵa boysınbaytuǵın edińler, biraq endi yahudiyler boysınbaǵanı sebepli, sizler Qudaydıń miyrim-shápáátine eristińler. ³¹ Sol sıyaqlı, yahudiyler házir boysınbay atırǵan bolsa da, sizlerdiń Qudaydıń miyrim-shápáátine eriskenińiz sebepli, olar da Qudaydıń miyrim-shápáátine erisedi. ³² Óytkeni Quday hámme adamlardı olardıń boysınbaytuǵın tábiyatına tutqın qılıp, olarǵa Óz miyrim-shápáátin kórsetti.

³³ O, Qudaydıń baylıǵı, danalıǵı hám bilimi qanday tereń! Onıń sheshimlerine hesh kimniń aqılı jetpeydi, jolların da hesh kim izertlep shıǵa almaydı!

³⁴ «Jaratqan Iyeniń oy-pikirlerin kim bile aladı?

Kim Oǵan másláhátshi bolǵan?»^b

^a **11:26-27** Iysh 59:20-21; 27:9.

^b **11:34** Iysh 40:13.

³⁵ «Qudaydan qaytarıp alıw ushın,
Kim Oǵan aldın ala bir nárse
bergen?»^a

³⁶ Sebebi Quday pútkil barlıqtı
jaratqan. Hámmesi Ol arqalı hám Ol
ushın bar bolǵan. Oǵan máńgige dańq
bolsın! Awmiyin.

Iysa Masiyxtaǵı jańa ómir

12 ¹ Solay etip, háy tuwısqanla-
rım, Qudaydıń miyrim-shá-
pááti haqı sizlerge jalbarınaman:
denelerinızdi Qudayǵa unaytuǵın
muxaddes hám tiri qurbanlıq qı-
lıp, Oǵan baǵışlańlar. Bul sizlerdiń
Quday aldındaǵı ılayıqlı xızmetińiz
boladı. ² Bul dúnyanıń adamlarına
eliklemeńler. Al Qudaydıń oy-pikir-
lerinızdi jańalap, Onıń sizlerdi tolıq
ózgertiwine jol qoyıńlar. Sonda siz-
ler Qudaydıń jaqsı hám minsiz erkin,
yaǵnıy Oǵan neniń unaytuǵının ayı-
rıp bilesizler.

³ Qudaydıń maǵan bergen miyrimi-
nen paydalanıp, hámmeńizge aytıp
atırman: ózińizdi shekten tıs joqarı
bahalamańlar. Kerisinshe, hár bir
adam Qudaydıń ózine bergen iseni-
mine qaray, ózin ılayıqlı bahalasın.
⁴ Óytkeni denemiz bir bolsa da, mú-
shelerimiz kóp hám múshelerimiz-
diń atqaratuǵın xızmeti de hár túrli.
⁵ Sol siyaqlı, bizler kóp adam bolsaq ta,
Masiyxtıń bir denesin quraymız hám
óz ara baylanis jasıytuǵın bir dene-
niń múshelerimiz. ⁶ Qudaydıń bizlerge
bergen miyrimi boyınsha, bizler hár
túrli ruwxıy sıylarǵa iyemiz. Kimniń
payına payǵambarshılıq etiw sıyı tiy-
se, ol isenimine qaray payǵambarshi-
lıq etsin. ⁷ Xızmet etiw tiyse, xızmet

etsin. Tálim beriw tiyse, tálim bersin.
⁸ Al kimniń payına jubanısh beriw
tiyse, jubanısh bersin. Úlestiriwshi
bolıw tiyse, shın kewilden úlestirsin.
Basshılıq etiw tiyse, ǵayrat penen bas-
shılıq etsin. Miyrim-shápáát kórsetiw
tiyse, quwanışlı túrde miyrim-shá-
páát kórsetsin.

Masiyxıylıq ómir tárizi

⁹ Súyispenshiliǵińız haqıyqıy bol-
sın. Jamanlıqtan qashıp, jaqsılıqqa
jabısıp alıńlar. ¹⁰ Bir-birińizdi tuwısqanlıq súyispenshilik penen shın jú-
rekten súyińler. Bir-birińizge óz ara
húrmet kórsetiwge tırısıńlar. ¹¹ Inta-
ńız páseymesin. Erinshek bolmańlar.
Iyemizge jalınlı ruwx penen xızmet
etińler. ¹² Úmit etip, quwanıp jasań-
lar. Qıyınshılıqlarda sabırlı bolıńlar.
Úzliksiz duwa etińler. ¹³ Mútájlilikte
jasap atırǵan muxaddesler menen
barıńızdi bólisińler. Miymandos bo-
lıwǵa tırısıńlar. ¹⁴ Sizlerdi quwdala-
laytuǵınlar ushın Qudaydan jaqsılıq
tileńler. Ǵargıs emes, al jaqsılıq tileń-
ler. ¹⁵ Quwanıp atırǵanlar menen
birge quwanıp, jılap atırǵanlar menen
birge jılańlar. ¹⁶ Óz ara awızbirshilik-
li bolıńlar. Menmenlikke berilmey,
basqalar pás kóretuǵın adamlar me-
nen qatnas jasańlar. Ózlerinızdi bas-
qalardan aqıllı sanamańlar. ¹⁷ Hesh
kimniń jamanlıǵına jamanlıq penen
juwap qaytarmańlar. Hámmeńniń oyı
boyınsha jaqsı dep sanalǵan islerdi is-
lewge tırısıńlar. ¹⁸ Eger múmkin bolsa,
qolıńızdan kelgenshe, barlıq adamlar
menen tatıwlıqta jasańlar.

¹⁹ Súyikli tuwısqanlarım! Ózińiz
ushın ósh almańlar. Al bunı Qudayǵa

^a 11:35 Ayup 41:3.

tapsırınılar. Sebebi Muxaddes Jazıwda Jaratqan Iye bılay deydi: «Ósh alıw Meniń qolımda, sazayın Ózim bere-men».^a ²⁰ Kerisinshe:

«Dushpanıń ash bolsa, onı toydır,
Eger shóllese, suw ber.

Solay islep, onı uyaltarsañ».^b

²¹ Jamanlıqtan jeńilme. Al, jamanlıqtı jaqsılıq penen jeń.

Húkimetke boysınıw haqqında

13 ¹ Hár bir adam basqarıwshı húkimetke boysınsın. Óytkeni Qudaydan bolmağan hesh qanday húkimet joq. Bar bolğan húkimetlerdiń hámmesi de Quday tárepinen ornatiłǵan. ² Sonlıqtan húkimetke qarsı shıqqan adam Quday ornataqan tártipke qarsı shıqqan boladı. Bunday adamlar jazaǵa ushıraydı. ³ Sebebi basshılardan jaqsılıq islewshiler emes, al jamanlıq islewshiler qorqadı. Basshılardan qorqpawdı qáleyseń be? Onda jaqsılıq isle. Sonda sen basshınıń maqtawına eriseseń. ⁴ Basshı – seniń paydań ushın miynet etetuǵın Qudaydıń xızmetshisi. Biraq, eger sen jamanlıq isleytuǵın bolsań, qorq! Óytkeni ol qılıshı biykarǵa kóterip júrgen joq. Ol Qudaydıń xızmetshisi bolıp, jamanlıq islewshini Qudaydıń ǵázebi menen jazalaydı. ⁵ Sonlıqtan tek Qudaydıń ǵázebinen qorqqanlıqtan emes, al hújdanıń boyınsha da boysınıwıń tiyis. ⁶ Sizlerdiń salıq tólewinińizdiń sebebi de usı. Sebebi salıq jıynawǵa biyligi bar adamlar da óz isi menen bárqulla bánt bolıp, Qudayǵa

xızmet etedi. ⁷ Solay etip, hár kimge tiyislin berinler: salıq jıynawshıǵa – salıq, baǵı jıynawshıǵa – baǵı berinler hám qorqıwǵa ılayıq adamnan qorqıp, húrmetke ılayıq adamǵa húrmet kórsetinler.

Súyiw – bul Muxaddes Nızamdı orınlaw

⁸ Hesh kimge qarızdar bolmañlar. Hesh qashan tolıq ótep bolmaytuǵın qarız bolǵan, bir-birewdi súyiwdi toqtatpañlar. Óytkeni basqalardı súygen adam Muxaddes Nızamdı orınlaǵan boladı. ⁹ «Neke hadallıǵın buzba, adam óltirme, urlıq isleme*, basqanıń mülkin kúseme»,^c – degen buyırıqlar hám qalǵan barlıq buyırıqlar mına sózlerde jámlengen: «Ózińdi súygeniń sıyaqlı, janińdaǵı adamdı da súy».^d ¹⁰ Janındaǵı adamdı súyetuǵın oǵan jamanlıq islemeydi. Sonlıqtan basqalardı súyiw – bul Muxaddes Nızamdı orınlaw demek.

¹¹ Házirgi zamannıń qanday ekenin bilip, usını orınlañlar. Endi sizlerdiń uyqıdan oyanatuǵın waqtıńız keldi. Sebebi bizlerdiń qutqarılıwımız bizler isengen dáslepki waqıtlarǵa qaraǵanda, házir jaqınıraq. ¹² Tún ótip, kúndiz jaqınladı. Sonlıqtan qarańǵılıqtıń islerin taslap, nurdıń sawıt-quralların taǵıp alayıq. ¹³ Ayshı-áshiretke hám máskúnemlikke, haramılıqqa hám buziqshılıqqa, jánjel hám kúnshillikke berilmeyik. Kúndizge jarasatuǵın ádepli ómir súreyik. ¹⁴ Iyemiz lıysa Masiyxqa bóleninler hám gúnakar

a **12:19** Nzm 32:35.

b **12:20** Hkm 25:21-22.

c **13:9** Shıǵ 20:13-15, 17; Nzm 5:17-19, 29.

d **13:9** Leb 19:18.

tábiyatınızdıń jaman qálewlerine boy-sınbańlar.

Hálsiz hám kúshli isenim

14 ¹ Isenimi hálsiz adamdı onıń pikirleri haqqında tartıspay qabil etińler. ² Mısalı: birew hámme nárseni jewge boladı dep isenedi. Al isenimi hálsiz bolǵan tek palız ónimlerin ǵana jeydi. ³ Hámme nárseni jeytuǵın adam jemeytuǵın adamdı pás kórmesin. Ayırım nárselerdi jemeytuǵın adam jeytuǵın adamdı húkim etpesin. Óytkeni Quday ekewin de qabil etken. ⁴ Basqanıń xızmetshisin húkim etetuǵında, sen kimsen? Xızmetshi óz xojayınınıń aldında turadı yamasa jıǵıladı. Ol ayaqqa turǵızıladı. Sebebi onı ayaqqa turǵızıwǵa Iyemizdiń qúdireti jetedi.

⁵ Jáne de, birew bir kúndi basqa kúnnen áhmiyetlirek dep sanaydı, al basqa birew ushın hámme kún birdey. Hár bir adam óz kóz qarasında tolıq isenimge iye bolsın. ⁶ Kúnderdi ayırışa qılıp belgileytuǵın olardı Iyemiz ushın belgileydi*. Al hámme nárseni jeytuǵın adam Qudayǵa shúkirlilik etip, olardı Iyemiz ushın jeydi. Ayırım nárselerdi jemeytuǵın adam da Iyemiz ushın jemeydi hám Qudayǵa shúkirlilik etedi.

⁷ Óytkeni hesh birimiz tek ózimiz ushın jasamaymız hám hesh birimiz de tek ózimiz ushın ólmeymiz. ⁸ Jasaşaq, Iyemiz ushın jasaymız. Ólsek te, Iyemiz ushın ólemiz. Solay etip, jasaşaq ta, ólsek te Iyemizge tiyislimiz. ⁹ Usı maqsette Masiyx ólip, ólimnen qayta tirildi. Sonlıqtan Ol ólilerdiń de, tirilerdiń de Iyesi boldı.

¹⁰ Olay bolsa, sen nege tuwısqanıńdı húkim eteseń? Nege tuwısqanıńdı pás kóreseń? Hámmebiz de Qudaydıń* húkim gúrsisi aldında juwap beremiz. ¹¹ Muxaddes Jazıwda Jaratqan Iye bılay deydi:

«Tiriligim haqı ant ishemen:

Hár bir adam Meniń aldında dize búgedi.

Hár bir til Meniń Quday ekenimdi ashıq tán aladı».^a

¹² Solay etip, hár bir adam ózi ushın ózi Quday aldında juwap beredi.

Tuwısqanıńdı azǵırıwǵa salmańlar

¹³ Sonlıqtan bunnan bılay, bir-birimizdi húkim etpeyik. Kerisinshe, tuwısqanıńdı azǵırıwǵa salmawǵa hám onıń isenimine zıyan keltirmewge tırı-sıńlar. ¹⁴ Iyemiz Iysaǵa tiyisli bir adam sıpatında mınanı bilemen hám anıq isenemen: hesh bir nárseni ózliginen haram emes. Biraq, bir nárseni haram dep esaplaǵan adam ushın sol nárseni haram boladı. ¹⁵ Eger tuwısqanıń sen jeytuǵın nárseni sebepli qapa bolsa, onda sen súyispenshilik penen is tutıp atırǵan joqsań. Jeytuǵın nárseni menen onıń isenimin nabit qılma! Sebebi Masiyx bul adam ushın da ólgen. ¹⁶ Sizler jaqsı dep esaplaǵan nárseni sóz kelmesin. ¹⁷ Óytkeni Qudaydıń Patshalıǵı jeytuǵın hám ishетуǵın nárselerden ibarat emes, al haqlıq, tınıshlıq hám Muxaddes Ruwx beretuǵın quwanıştan ibarat. ¹⁸ Masiyxqa usı jol menen xızmet etetuǵın adam Qudayǵa unaydı hám ol adamlardıń maqtawına ılayıq.

¹⁹ Solay etip, ózlerimizdi tınıshlıq alıp keletuǵın hám óz ara ruwxıy kúsh

^a **14:11** Iysh 45:23; 49:18.

beretuǵın islerge baǵıshlayıq. ²⁰ Jeytuǵın nársese sebepli, Qudaydıń islerin buzba! Jeytuǵın hámme nársese hadal. Biraq, jeytuǵın nársesi arqalı basqa adamdı azǵırıwǵa salǵan jaman is qılǵan boladı. ²¹ Gósh jewiń, sharap ishiwiń yamasa basqa bir nársese islewiń tuwısqanıńdı azǵırıwǵa salatuǵın bolsa, onda bunday islerdi islemegeńniń durıs. ²² Bular boyınsha iseni mińdi óziń menen Qudaydıń arasında saqla. Ózi durıs dep esaplaytuǵın isti islegen ushın, ózin ayıplamaytuǵın adam qanday baxıtlı! ²³ Biraq, ekilenip jeytuǵın adam húkim etiledi. Sebebi ol bunı isenim menen islemegen boladı. Al isenim menen islenbegen hár bir is – gúna. *

Iseniwshiler arasındagı qatnasıqlar haqqında

15 ¹ Isenimi kúshli bolǵan bizler tek ózimizdiń mápimizdi oylamay, isenimi hálsiz bolǵanlardıń hálsizliklerin kóterisiwge parızlımız. ² Hár birimiz janımızdaǵı adamǵa ruwxıy kúsh beriw ushın, ol ushın jaqsı bolǵan nárseni gózlep, onıń mápin oylayıq. ³ Óytkeni Masiyx ta Óziniń mápin oylamadı. Muxaddes Jazıwda ayılǵanday: «Saǵan til tiy-gizgenlerdiń jaman sózleri Maǵan tiydi». ^a ⁴ Burın Muxaddes Jazıwlar da ayılǵanlardıń hámmesi de bizlerge tálim beriw ushın jazılǵan. Solay etip, bizler olar arqalı sabırlılıq hám jubanish tawıp, úmit penen jasay

alamız. ⁵ Sabırlılıq hám jubanishtıń tiykarı bolǵan Qudaydıń Ózi sizlerdiń Masiyx Iysadan órnek alıp, awız-birshilik penen jasawıńızǵa járdem etsin. ⁶ Solay etip, sizler Iyemiz Iysa Masiyxtıń Ákesi bolǵan Qudaydı birgelikte hám bir awızdan alǵıslaysızlar.

Basqa milletler ushın Xosh Xabar

⁷ Sonlıqtan Qudaydıń alǵıslanıwı ushın Masiyx sizlerdi qabil etkenindey, sizler de bir-birińizdi qabil etińler. ⁸ Sebebi meniń aytatuǵınım mınaw: Qudaydıń yahudiylerdiń ata-babalarına bergen wádesin ámelge asırıp, Onıń sadıq ekenin kórsetiw ushın, Masiyx yahudiylerdiń xızmetshisi boldı. ⁹ Masiyx bunı basqa milletlerdiń de Qudaydıń miyrim-shápáátine erisip, Qudaydı alǵıslawı ushın isledi. Sebebi Muxaddes Jazıwda: «Seni basqa milletler arasında alǵıslayman hám Seniń atıńdı jırlayman», ^b – dep ayılǵan. ¹⁰ Muxaddes Jazıwda jáne de: «Háy, basqa milletler, Qudaydıń xalqı menen birge shadlanıńlar!» ^c – delingen. ¹¹ Taǵı da bilay delingen: «Barlıq milletler, Jaratqan Iyege alǵıs-maqtawlar aytıń! Barlıq xalıqlar, Onı maqtań!» ^d ¹² Iyshaya payǵambar da bilay deydi: «Ishaydan^e ósip shıqqan tamır kelip, Basqa milletlerdi basqaradı. Olar Onnan úmit etip jasaydı». ^f

a **15:3** Zab 68:10.

b **15:9** Zab 17:50; 2Pat 22:50.

c **15:10** Nzm 32:43.

d **15:11** Zab 116:1.

e **15:12** *Ishay* – Dawıttıń ákesi.

f **15:12** Iysh 11:10.

¹³ Úmittiń tiykarı bolǵan Quday Muxaddes Ruwxtıń kúshi menen úmitke tolıp tasıwıńız ushın, kewillerińızdi isenimińız arqalı quwanış hám tıńshılıqqa toltırın.

Paveldiń elshilik xızmeti

¹⁴ Tuwısqanlarım, al endi sizlerge kelsek, sizlerdiń jaqsılıqqa tolı hám hár túrli bilimge bay ekenińızge, ásirese bir-birińızge aqıl-násiyat bere alatuǵıńızǵa tolıq isenemen. ¹⁵ Biraq, Qudaydıń maǵan bergen miyrimi menen sizlerge esletip qoyıw ushın, bul xattıń ayırım jerlerin batılıq penen jazdım. ¹⁶ Men Qudaydıń usı miyrimi menen, basqa milletler ushın Masiyx Iysanıń xızmetshisi boldım. Basqa milletler Muxaddes Ruwx penen muxaddes qılınıp, Qudayǵa unaytuǵın sıy bolıwı ushın, men Qudaydıń Xosh Xabarın bir ruwxaniy sipatında járiyalap atırman.

¹⁷ Sonlıqtan men Masiyx Iysaǵa tiyisli bolıp, Qudayǵa degen xızmetim menen maqtana alaman. ¹⁸ Masiyx meniń menen birge bolıp, basqa milletlerdiń Qudayǵa boysınıwı ushın, sózlerim hám is-háreketlerim arqalı islegenlerinen basqa hesh nárese haqqında aytıwǵa batılım jetpeydi. ¹⁹ Bul isler káramatlı belgilerdiń hám tań qalarlıq nárselerdiń kúshi menen, jáne de Muxaddes Ruwxtıń qúdireti menen islendi. Solay etip, men Erusalimnen baslap Illirik úlkesine^a deyin aralap, Masiyxtıń Xosh Xabarın hámme jerge járiyaladım. ²⁰ Basqa bir adamnıń salǵan tırnaq tasınıń ústine imarat qurmayın dep, men Xosh Xabardı Masiyxtıń atın ele esitpegen jerlerde

járiyalawǵa tırıstım. ²¹ Muxaddes Janıwda aytılǵanday:

«Onnan xabarsız bolǵanlar kóredi, Esitpegenler túsinedi».^b

Paveldiń Rimge barıwǵa qarar etiwı

²² Mine, usı sebep janıńızǵa barıwıma maǵan kóp máртебе irkinish jasadı.

²³ Endi bolsa, bul jerlerde men isleytuǵın hesh nárese qalmadı. Jáne de, men qansha jillardan beri sizlerge barıwdı arızw etkenim sebepli, ²⁴ Ispaniyaǵa qaray jolǵa shıqsam, sizlerge barmaqshıman. Ótip baratırǵanımda aldı menen sizlerdi kórip, biraz diydarińızǵa toyǵanımnan soń, maǵan járdem etip, sol jaqqa shıǵarıp salasız, degen úmittemen. ²⁵ Al házir bolsa, men Erusalimge barıp, sol jerdegi muxaddeslerge járdem bermekshimen. ²⁶ Öytkeni Makedoniya menen Axayadaǵı muxaddesler Erusalimdegi muxaddesler arasındaǵı mútájlikte jasaytuǵınlar ushın aqshalay járdem etiwdi maqul kórdi. ²⁷ Awa, maqul kórdi. Olar haqıyqattan da, Erusalimdegi iseniwshiler aldında qarızdar. Sebebi ózleri Xosh Xabar arqalı alǵan ruwxıy jarılqawlardı yahudiy iseniwshileri basqa milletler menen bóliskenlikten, basqa millet iseniwshileri de olarǵa aqshalay járdem berip, xızmet etiwge parızlı. ²⁸ Solay etip, jynalǵan qárejetti olarǵa jetkizip, usı isti orınlaǵanımnan soń, jol-jónekey sizler menen diydar kórisip, Ispaniyaǵa ketemen. ²⁹ Janıńızǵa barǵanımda, sizlerge Masiyxtıń tolıq jarılqawın aparatuǵınımdı bilemen.

^a **15:19** *Illirik úlkesi* – Adriya teńiziniń jaǵasındaǵı úlke.

^b **15:21** Iysh 52:15.

³⁰ Tuwısqanlarım, İyemiz İysa Masiyxtıń atı menen hám Muxaddes Ruwxtıń súyispenhiligi menen sizlerge jalbarınaman: meniń menen birge Qudayǵa duwa etip, men ushın bar jigerińiz benen sorańlar. ³¹ Yahudiyadaǵı isenbeytuǵım adamlardan qutılıwım ushın hám Erusalimdegi xızmetimdi sol jerdegi muxaddesler quwanış penen qabil alıwı ushın duwa etińler. ³² Jáne de, Quday qálese, men sizlerdiń janıńızǵa quwanış penen barıp, sizler menen birge kewlimdi xoshlawım ushın da sorańlar. ³³ Tınıshlıq beriwshe Qudaydıń Ózi hámmeńizge yar bolsın! Awmiyin.

Arnawlı sálemler

16 ¹ Kenxreyadaǵı iseniwsheiler jámáatiniń xızmetshisi bolǵan Fiba apamızdı sizlerge tapsıraman. ² Onı muxaddeslerge minásip túrde, İyemizdiń atı menen qabil qılınlar. Jáne de, onıń qanday mútájligi bolsa da, járdem etińler. Öytkeni ol da kóp adamlarǵa, sonıń ishinde maǵan járdemshi boldı.

³ Meniń menen birge Masiyx İysaǵa xızmet etiwshi Priskilla hám Akilaǵa sálem aytıńlar. ⁴ Olar meniń janım ushın óz ómirin qáwip astına qoydı. Bunıń ushın tek men emes, al basqa milletlerdiń hámme iseniwshe jámáatleri de olarǵa minnetdar. ⁵ Olardıń úyindegi iseniwsheiler jámáatine de sálem aytıńlar. Aziya úlkesinen^a birinshi bolıp İysaǵa isengen súyikli tuwısqanım Epenetusqa sálem aytıńlar. ⁶ Sizler ushın* kóp miynet etken Máriyamǵa sálem aytıńlar. ⁷ Masiyxtıń elshileri arasında abıraylı bolǵan,

mennen burın Masiyxqa isengen milletleslerim hám qamaqta birge bolǵan doslarım Andronik penen Yunıyaǵa sálem aytıńlar.

⁸ İyemizge tiyisli bolǵan súyikli tuwısqanım Ampliyatusqa sálem aytıńlar. ⁹ Bizler menen birge Masiyxqa xızmet etetuǵın Urbanusqa hám súyikli tuwısqanım Staxiyaǵa sálem aytıńlar. ¹⁰ Sınaqtan ótip, Masiyxqa ılayıqlı dep tabılǵan Apellisqa sálem aytıńlar. Aristobuldıń úy-ishine sálem aytıńlar. ¹¹ Milletlesim Hirodionǵa sálem aytıńlar. Narkistiń úy-ishindegi İyemizge tiyisli bolǵanlarǵa sálem aytıńlar. ¹² İyemizdiń xızmetinde miynet etip atırǵan hayallar: Trifen hám Trifosqa sálem aytıńlar. İyemizge xızmet etiw jolında kóp miynet etken hayal – súyikli tuwısqanım Persiske sálem aytıńlar. ¹³ İyemiz tárepinen tańlap alınǵan Rufusqa hám men ushın anamday bolǵan onıń anasına sálem aytıńlar. ¹⁴ Asinkrit, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas hám olardıń janındaǵı tuwısqanlarǵa sálem aytıńlar. ¹⁵ Filologus hám Yuliyaǵa, Nirey hám onıń qarındasına, Olımpasqa hám olardıń janındaǵı barlıq muxaddeslerge sálem aytıńlar. ¹⁶ Bir-birińizdi muxaddes posa menen súyip, sálemlesinler. Masiyxqa tiyisli bolǵan hámme jámáatler sizlerge sálem aytıp atır.

¹⁷ Tuwısqanlarım, sizlerge jalbarınaman, ózlerińizge úyretilgen tálimatqa qarsı shıǵıp, alawızlıq hám azǵırıp alıp keletuǵın adamlardan saq bolıp, olardan awlaq júrińler. ¹⁸ Sebebi bunday adamlar İyemiz Masiyxqa emes, al óz qarınlarına xızmet etedi. Olar sada

^a **16:5** Aziya úlkesi – házirgi Turkiya eliniń qubla-batıs bóleginde bolǵan bir úlke.

adamlardı maylı til hám jaǵımpazlıq penen aldaydı. ¹⁹ Sizlerdiń Qudayǵa boysınıp jasaytuǵınıńız hámmege málim boldı. Men sol sebepten quwanışlıman hám sizlerdiń jaqsılıq islewde dana bolıwıńızdı, al jamanlıq islewde sada bolıwıńızdı qáleymen. ²⁰ Tınıshlıq beriwshi Qudaydıń Ózi jaqın arada shaytandı ayaqlarıńızdıń astında ezip taslaydı. Iyemiz Iysanıń miyrimi sizlerge yar bolsın!

²¹ Meniń menen birge xızmet etiwshi Timofey, milletleslerim Lukiy, Yason hám Sosipater sizlerge sálem aytıp atır.

²² Bul xattı Paveldiń awzınan jazıp otırǵan men, Tertiy de, iseniwshi tuwısqanıńız sıpatında sizlerge sálem jollayman.

²³ Men ushın hám pútkil iseniwshiler jámaáti ushın óz úyinen orın

bergen Gayus sizlerge sálem aytıp atır. Jáne de, qala qaznashısı Erastus hám tuwısqanıńız Kuartus sizlerge sálem aytıp atır. [²⁴ *]

Paveldiń juwmaqlawshı sózleri

²⁵ Men járiyalap júrgen Iysa Masiyx haqqında Xosh Xabar arqalı, yaǵnıy Ózi áyyemgi waqıtlardan beri qupiya tutqan sırın ashıwı arqalı Quday sizlerdiń isenimińızdi bekkemleytuǵın qúdiretke iye. ²⁶ Usı sır payǵambarlardıń Jazıwları arqalı házir ashılıp, máńgi jasaytuǵın Qudaydıń buyırǵı boyınsha, barlıq milletlerge málim etildi. Bul barlıq milletlerdiń Qudayǵa isenip, Oǵan boysınıp jasawı ushın boldı. ²⁷ Jalǵız hám dana Qudayǵa Iysa Masiyx arqalı máńgige dańq bolsın! Awmiyin.*

Korinflilerge jazılǵan birinshi xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Pavel Efes qalasında bolǵanda, óziniń úshinshi saparınıń waqtında Korinf qalasındaǵı iseniwshi jámáátke jazǵan.

Korinf – Greciyanıń qubla tárepinde jaylasqan Axaya úlkesiniń bas qalası bolıp, úlken sawda-satıq orayı edi. Qala xalqı grek filosofiyası menen qızıǵatuǵın hám danalıqtı joqarı bahalaytuǵın edi. Qalada butlarǵa salınǵan ibadatxanalar bar edi. Olardıń ishindegi eń belgili bolǵanı, muhabbat qudayı Afroditaǵa arnap salınǵan ibadatxana edi. Sol sebepten qalada buzıqshılıq hawij alǵan edi.

Bul qaladaǵı iseniwshi jámáát Pavel arqalı onıń ekinshi saparınıń waqtında payda bolǵan edi. Qala

turǵınları qanday jámiyette jasawına qaramastan, Pavel aytqan Xosh Xabardı esitkennen soń Qudayǵa kelip, hár túrli ruwxıy sıylarǵa iye boldı.

Biraq, Pavel ketkennen keyin olardıń arasında bóliniwler, buzıqshılıqlar, tartıslar, butqa shalınǵan qurbanlıqtıń góshin jew hám óz ara dawlar sıyaqlı kóp mashqalalar payda boladı. Sol sebepli ayırım jetekshiler Pavelden aqıl-násiyat soraǵanlıqtan, Pavel olarǵa bul xattı jazıp jiberedi. Pavel xatında sol mashqalalardı sheshiw boyınsha jol-jorıqlar beredi hám mashqalalardı Xosh Xabarǵa tiykarlanıp, súyispenshilik penen sheshiw kerekligin aytadı.

Sálemnama hám Qudayǵa shúkirlik bildiriw

1 ¹Qudaydıń qálewi menen Masiyx Iysanıń elshisi bolıwǵa shaqırılǵan men, Pavelden hám tuwısqanıımız Sostenisten, ² Korinf qalasındaǵı Qudaydıń jámáátine sálem! Bizler bul

xattı Iyemiz Iysa Masiyxtıń atın hámme jerde aytıp shaqırıwshılardıń hámme menen birge Masiyx Iysa arqalı muxaddes qılınǵan hám muxaddesler^a dep atalǵan sizlerge jazıp atırımız. Iysa Masiyx – olardıń da, bizlerdiń de Iyemiz. ³ Ákemiz Quday hám Iyemiz

---

^a **1:2** *Muxaddesler* – Iysaǵa iseniwshiler.

Iysa Masiyx sizlerge miyrim hám tınıshlıq bersin!

⁴ Qudaydıń Masiyx Iysa arqalı sizlerge bergen miyrimi sebepli, sizler ushın Qudayıma bárqulla shúkirlik bildiremen. ⁵ Óytkeni sizler Masiyx penen qatnas jasaǵanlıqtan, hár tárep-leme bay boldıńlar. Ásirese Qudaydıń sózin aytıwda sheshen hám hár qıyılı bilimge iye boldıńlar. ⁶ Bizlerdiń Masiyx Iysa haqqında gúwalıǵımız sizlerdiń ómirińizde usılay tastıyqlandı. ⁷ Solay etip, sizler hesh qanday ruwxıy sıydan^a kemshilik kórmey, Iyemiz Iysa Masiyxtıń qayta keliwin intizarlıq penen kútesizler. ⁸ Ol keletuǵın kúni ayıpsız bolıwıńız ushın, Quday sizlerdi aqırına deyin bekkem qıladı. ⁹ Sizlerdi Óz Ulı Iyemiz Iysa Masiyx penen qatnasta bolıwǵa shaqırǵan Quday – sadıq.

Korinf jámáátindegi bóliniwler haqqında

¹⁰ Tuwısqanlarım! Iyemiz Iysa Masiyxtıń atı menen eskertemen: hámmeńiz awızbirshilikli bolıńlar. Arańızda bóliniw bolmay, bir oy hám bir maqset penen birlesinler. ¹¹ Sebebi tuwısqanlarım, Xloystıń úy-ishindegi adamlardan arańızda tartıslar bar ekenin bildim. ¹² Meniń aytajaǵım mınaw: sizler: «Men Pavelge tiyislimen», «Men Apollosqa tiyislimen», «Men Kifaǵa^b tiyislimen» yamasa «Men Masiyxqa tiyislimen» dep aytıp júrgen qusaysız.

¹³ Masiyx bólindi me? Sizler ushın atanaq aǵashqa Pavel shegelenip pe edi? Sizler Paveldiń atı menen suwǵa shomıldırılǵan^c ba edińiz? ¹⁴ Men sizlerdiń arańızdan Krispus penen Gayustan basqa hesh kimdi suwǵa shomıldırmaǵanım ushın Qudayǵa shúkirlik etemen. ¹⁵ Sonlıqtan hesh kim meniń atım menen suwǵa shomıldırıldım, dep ayta almaydı. ¹⁶ Íras, men taǵı Stepannıń úyi ishindegilerdi de suwǵa shomıldırıldım. Bulardan basqa jáne kimlerdi suwǵa shomıldırǵanımdı esime túsire almayman. ¹⁷ Masiyx meni suwǵa shomıldırıw ushın emes, al Xosh Xabardı járiyalaw ushın jiberdi. Masiyxtıń atanaq aǵashtaǵı ólimi áhmiyetin joytpawı ushın, men Xosh Xabardı sheshenlik penen járiyalamadım.

Masiyx – Qudaydıń qúdireti hám danalıǵı

¹⁸ Masiyxtıń atanaq aǵashı haqqında sózler nabit bolatuǵınlar ushın aqmaqlıq, biraq qutqarılatuǵın bizler ushın Qudaydıń qúdireti. ¹⁹ Óytkeni Muxaddes Jazıwda Quday bilay degen:

«Danalardıń danalıǵın joq etemen, Aqıllı adamlardıń aqılın bosqa shıǵaraman».^d

²⁰ Olay bolsa, dana adam qáne? Alım qáne? Házirgi zamannıń oyshılı qáne? Quday dúnyanıń danalıǵın aqlsızlıqqa aylandırmadı ma? ²¹ Sebebi dúnyanıń óz aqıl-danalıǵı menen Qudaydı bilme-wi Qudaydıń danalıǵı boyınsha boldı.

a **1:7** *Ruwxıy sıy* – Ózine xızmet etiwı ushın, Qudaydıń iseniwshilerge beretuǵın sıyı.

b **1:12** *Kifa* – yaǵnıy Petr.

c **1:13** *Suwǵa shomıldırıw* – grek tilinde «baptizo». Bul rásim adamlardıń Qudaydıń aldında táwbe etip, taza ómirdi baslawınıń nıshanı.

d **1:19** Iysh 29:14.

Sonlıqtan Quday isengen adamlardı bizlerdiń aqılsız dep sanalǵan wazımız benen qutqarıwdı maqul kórdi. ²² Yahudiyler káramatlı belgiler kórsetiwimizdi talap etedi, grekler wazımızdan danalıq izleydi. ²³ Biraq bizler atanaq aǵashqa shegelengen Masiyx haqqında járiyalap atırmız. Yahudiyler ushın bul tosqınlıq boladı, al basqa milletler ushın aqılsızlıq bolıp kórinedi. ²⁴ Quday tárepinen tańlanganlar ushın bolsa, ol ya yahudiy bolsın, ya grek bolsın, atanaq aǵashqa shegelengen usı Masiyx – Qudaydıń qúdireti hám Onıń danalığı. ²⁵ Óytkeni Qudaydıń «aqılsızlıǵı» adamnıń danalıǵınan anaǵurlım ústinirek, Qudaydıń «hálsizligi» adamnıń kúshinen anaǵurlım qúdiretlirek.

²⁶ Tuwısqanlarım, Quday tárepinen shaqırılǵan waqtıńızda kim bolǵanıńızdı eske túsirip kórińler. Adamnıń kóz qarası boyınsha arańızda danalar da, biylikke iye adamlar da, aqsúyek adamlar da kóp emes edi. ²⁷ Biraq, Quday danalardı uyatqa qaldırırw ushın, dúnya aqılsız dep sanaǵan adamlardı, kúshlilerdi uyatqa qaldırırw ushın, dúnya hálsiz dep sanaǵan adamlardı tańladı. ²⁸ Ol jáne de, dúnya áhmiyetli dep sanaǵanlardı arzımas qılıw ushın, dúnya shıǵısı tómen, pás hám áhmiyetsiz dep sanaǵanlardı tańladı. ²⁹ Quday bunı Óziniń aldında hesh bir adam maqtanbawı ushın isledi. ³⁰ Biraq, sizler ómirińizdiń tiykarı bolǵan Quday sebepli, Masiyx Iysa menen qarım-qatnasqa iyesiz. Masiyx bizler ushın Qudaydıń danalığı bolıp, bizlerdi aqlap, muxaddes qıldı hám gúnalarımız ushın tólem tóleple qutqardı. ³¹ Solay etip, Muxaddes

Jazıwda ayılǵanday: «Maqtanatuǵın adam Jaratqan Iye menen maqtansın».^a

Atanaqqa shegelengen Masiyx haqqında járiyalaw

2 ¹ Tuwısqanlarım, men sizlerge barıp, Qudaydıń sırım* járiyalaǵanımda, sheshen sózler yamasa arıqmash danalıq qollanbadım. ² Sebebi arańızda bolǵan waqtımda, tek Iysa Masiyxqa hám Onıń atanaq aǵashqa shegeleniwine ǵana ayırıqsha dıqqat awdarıwǵa qarar ettim. ³ Men sizlerge hálsizlik hám qorqınış penen qaltırıp bardım. ⁴ Sóylegen sózim hám aytqan wazım isendiriwshi danalıqqa emes, al Muxaddes Ruwxtıń Óz qúdireti menen kórsetken dálıline tiykarlangan edi. ⁵ Meniń bundaǵı maqsetim – isenimińizdiń adamnıń aqlına emes, al Qudaydıń qúdiretine tiykarlanıwı edi.

Muxaddes Ruwx beretuǵın Qudaydıń danalığı

⁶ Degen menen, bizler ruwxıy jetilisen adamlar arasında dana sózler sóyleymiz. Biraq bul danalıq usı dúnyanıń hám onıń ótkinshi húkimdarlarınıń danalığı emes. ⁷ Bizler Qudaydıń jasırın hám sırılı bolǵan danalığı haqqında sóz etip atırmız. Quday dúnyanı jaratpastan burın onı bizlerdiń dańqqa erisiwimiz ushın arnap qoyǵan edi. ⁸ Bul danalıqtı usı dúnyadaǵı húkimdarlardıń hesh biri túsınbedi. Eger túsingende, ullı Iyemizdi atanaq aǵashqa shegelemegen bolar edi. ⁹ Muxaddes Jazıwda ayılǵanday:

«Kóz kórip, qulaq esitpegen,
Adamnıń oyına kirip te shıqpaǵan
nárselerdi,

a **1:31** Erm 9:23-24.

Quday Ózin súyetuǵınlar ushın tayarlap qoyıptı».^a

¹⁰ Biraq, Quday bunı bizlerge Óziniń Muxaddes Ruwxı arqalı ashıp berdi. Óytkeni Muxaddes Ruwx hámme nárseni, hátte, Qudaydıń tereń oy-pikirlerin de biledi. ¹¹ Adamnıń oyların onıń ishindegi ruwxtan basqa kim bile aladı? Sol sıyaqlı, Qudaydıń oy-pikirlerin de Onıń Muxaddes Ruwxınan basqa hesh kim bile almaydı. ¹² Qudaydıń bizlerge bergeni miyrimli sıyların biliwimiz ushın, bizler bul dúnyanıń ruwxın emes, al Qudaydıń Ruwxın qabil etkenbiz. ¹³ Bizler bul sıylar haqqında adamnıń aqlı úyretken sózler menen emes, al Muxaddes Ruwx úyretken sózler menen sóyleybiz. Yaǵnıy, ruwxıy nárselerdi ruwxıy sózler menen túsindiremiz.

¹⁴ Óz tábiyatı boyınsha jasaytuǵın adam Qudaydıń Ruwxı beretuǵın nárselerdi qabil etpeydi. Sebebi ol bulardı aqmaqlıq dep sanaydı. Olardı tek Muxaddes Ruwxtıń járdeminde túsiniw kerek bolǵanlıqtan, ol túsine almaydı. ¹⁵ Muxaddes Ruwxqa boysınatuǵın adam Muxaddes Ruwx tárepinen berilgen hámme nárseni túsine aladı, biraq onı Muxaddes Ruwxqa boysınbaytuǵın adamlar túsine almaydı.

¹⁶ «Jaratqan İyeniń oy-pikirlerin kim bile aladı?

Kim Oǵan másláhátshi bolǵan?»^b

Biraq, bizler Masiyxtıń aql-oyını iyemiz.

Qudaydıń xızmetkerleri haqqında

3 ¹ Tuwısqanlarım! Men sizlerge Muxaddes Ruwxqa boysınatuǵınlarǵa

sóylegendey sóyley almadım. Men sizlerge gúnakar tábiyatqa boysınatuǵınlarǵa, yaǵnıy Masiyx penen bolǵan qatnasta ele gódeklik dárejesinde bolǵanlarǵa sóylegendey sóyledim. ² Men sizlerge kúshli awqat emes, al sút berdim. Óytkeni sizler ele kúshli awqattı jewge ázzilik qılatuǵın edinler. Hátte, házir de onı jewge ázzilik qılasızlar. ³ Sebebi sizler ele de gúnakar tábiyatıńızǵa boysınasızlar. Arańızda qızǵanshaqlıq hám tartıslardıń bolǵanı, sizlerdiń gúnakar tábiyatıńızǵa boysınıp, isenbeytuǵın adamlar sıyaqlı jasap atırǵanıńızdı kórsetpey me? ⁴ Birińiz: «Men Pavelge tiyislimen», basqa birińiz: «Men Apollosqa tiyislimen» deseńiz, sizler isenbeytuǵın adamlar sıyaqlı bolıp qalmaysızlar ma?

⁵ Olay bolsa, Apollos kim? Pavel kim? Apollos hám men – sizlerdiń tek isenimge keliwińiz ushın qoyılǵan Qudaydıń xızmetkerlerimiz ǵana. İyemiz hár birimizge xızmet tapsırǵan. ⁶ Tuqımdı men ektim, Apollos suwǵardı. Biraq, egindi Quday ósiridi. ⁷ Solay etip, ekken adam da, suwǵarǵan adam da áhmiyetli emes, al egindi ósirgen Quday áhmiyetli. ⁸ Ekken adam menen suwǵarǵan adamnıń maqseti bir. Olardıń hár biri óz miynetiniń haqısın aladı. ⁹ Bizler Quday menen birge miynet etemiz. Al sizler – Qudaydıń atızı hám imaratısızlar.

¹⁰ Qudaydıń ózime bergeni miyrim menen, men usta qurıwshı sıyaqlı tiykar saldım. Basqaları usı tiykardıń üstine imarat salmaqta. Biraq, hár bir adam qalay salıp atırǵanına dıqqat awdarsın. ¹¹ Óytkeni hesh bir adam

^a 2:9 İysh 64:4.

^b 2:16 İysh 40:13.

salınğan tiykardan basqa, yaǵnıy Iysa Masiyxtan basqa bir tiykar sala almaydı. ¹² Usı tiykardıń ústine adamlar altınnan, gúmisten, hasıl taslardan, aǵaştan, qamıstan yamasa sabannan imarat saladı. ¹³ Degen menen, hár bir adamnıń islegen isi aqırzamanda ashılıp, otta belgili boladı. Sebebi hár bir adamnıń isiniń qanday ekenligin ot sınap beredi. ¹⁴ Kimniń salǵanı otqa shıdasa, ol sıyılıq aladı. ¹⁵ Al shıdamay janıp ketse, zıyan kóredi. Onıń ózi qutiladı, biraq ottıń ishinen qashqanday bolıp qutiladı.

¹⁶ Ózlerińizdiń Qudaydıń ibadatxanası ekenińizdi hám Qudaydıń Ruwxı ishinińizde jasap atırǵanın sizler haqıyqattan da bilmeysizler me? ¹⁷ Eger kim de kim Qudaydıń ibadatxanasın buzsa, onı Quday uradı. Óytkeni Qudaydıń ibadatxanası – muxaddes hám sol ibadatxana sizlersiz.

¹⁸ Hesh bir adam ózin ózi aldama-sın. Eger arañızdaǵı birińiz ózin bul dúnyanıń kóz qarası boyınsha danaman dep esaplasa, Quday názerinde dana bolıw ushın, bul dúnyanıń kóz qarası boyınsha «aqılsız» bolsın. ¹⁹ Sebebi bul dúnyanıń danalığı Quday názerinde aqılsızlıq boladı. Muxaddes Jazıwda ayılǵanday: «Ol danalardı ózleriniń mákkarlıǵı arqalı qolǵa túsi-redi».^a ²⁰ Jáne de: «Danalardıń oy-pikirleriniń push ekenligin Jaratqan Iye bileđi».^b – dep jazılǵan. ²¹ Sonlıqtan hesh bir adam adamlar menen maqtanbasın. Óytkeni hámme sizlerge tiyisli: ²² Pavel de, Apollos ta, Kifa da, dúnya da, ómir hám ólim de, házirgi hám keleshek zaman da, hámme

sizlerge tiyisli. ²³ Sizler Masiyxqa tiyislisiz, al Masiyx Qudayǵa tiyisli.

Masiyxtıń elshilerinıń xızmeti haqqında

4 ¹ Solay etip, adamlar Masiyxtıń elshileri bolǵan bizlerdi Masiyxtıń xızmetshileri hám Qudaydıń sırların ayan etiwshi xızmetkerler dep esaplasın. ² Al xızmetkerlerden talap etiletuǵın eń baslı nárese – sadıqlıq. ³ Meni sizlerdiń yamasa basqa adamlardıń qalay húkim etiwı men ushın áhmiyetli emes. Hátte, men ózim de ózimdi húkim etpeymen. ⁴ Sebebi meniń hújdanım ta-za. Biraq, men usı sebepten aqlanbayman. Meni húkim etetuǵın – Iyemizdiń Ózi. ⁵ Sonlıqtan Iyemiz keliwge deyin, belgilengen waqıttan burın hesh qanday húkim etpeńler. Ol qarańǵılıqta jasırılǵan nárselerdi jaqtıǵa shıǵarıp, adamlardıń kewillerindegi niyetlerin ashıp kórsetedi. Sonda hár bir adam Qudaydan ózine ilaylıq maqtaw aladı.

⁶ Tuwısqanlarım! Aldında ayılǵanlardı túsiniwıńiz ushın, men ózimdi hám Apollostı mısıl etip kórsettim. Bunı men Muxaddes Jazıwda ayılǵanlardan shetke shıǵıp ketpedi bizlerden úyreniwıńiz ushın hám hesh qaysısıńız bir adamdı ekinshi adamnan joqarı qoyıp, menmensip ketpewińiz ushın isledim. ⁷ Hesh kim seni basqalardan ústin qılıp qoyǵan joq. Seniń Qudaydan almaǵan nársen bar ma? Qudaydan hámme alǵan bolsań, Onnan almaǵanday bolıp maqtanǵanıń qalay bolǵanı?

⁸ Sizler endi kerekli hámme nársemiz bar dep oylaysızlar. Sizler bayıp

^a 3:19 Ayup 5:13.

^b 3:20 Zab 93:11.

ketipsizler, bizlersiz patshalıq etpektesizler! Qáne endi, sizler haqıyqattan da, patsha bolǵanıńızda edi, bizler de sizler menen birge patshalıq eter edik! ⁹ Meniń oyımsha, Quday biz elshilerdi eń áhmiyetsiz adamlar qılıp, hámmeniń kóz aldına shıǵardı. Bizler ólimge húkim etilgen adamlar sıyaqlı bolǵanımız sebepli, perishteler ushın da, adamlar ushın da, yaǵnıy pútkil dúnya ushın bir tamasha boldıq. ¹⁰ Bizler Masiyx ushın aqlısız boldıq, biraq sizler Masiyx penen qatnasta bolıp aqıllı boldıńlar! Bizler hálsizbiz, biraq sizler kúshlisiz! Sizler húrmetli adamlarsız, biraq bizler izzetsiz adamlarmız! ¹¹ Bizler usı waqıtqa deyin ashlıqqa hám shólge shıdap kelemiz, jalańashpız, tayaq jeymiz, úy-jaysız sergizdanbiz. ¹² Óz qollarımız benen awır miynet isleymiz. Bizlerge jaman sóz aytqanlarǵa jaqsı tilek tileymiz. Quwdalansaq, shıdaymız. ¹³ Kewlimizge tiygende, múláymilik penen juwap beremiz. Usı waqıtqa deyin dúnyanın sıpırındısı, pútkil adamzattıń taslandısı boldıq.

¹⁴ Bulardı sizlerdi uyaltıw ushın emes, al súyikli balalarım bolǵan sizlerdi aqıllandırw ushın jazıp atırman. ¹⁵ Óytkeni Masiyxtıń jolın úyretetuǵın mıń-mıńlaǵan ustazıńız bar bolsa da, ákeńiz birew. Masiyx Iysa menen qatnasta bolıwıńız ushın, sizlerge Xosh Xabardı járiyalawım arqalı men sizlerdiń ákeńiz boldım. ¹⁶ Sol sebepten sizlerden ótinish etemen: mennen órnek alıńlar*. ¹⁷ Iyemizge sadıq bolǵan súyikli balam Timofeydi usı maqset penen sizlerge jiberdim. Hámme jerde, iseniwshilerdiń hár bir jámáátinde bergen tálimime say bolǵan, meniń Masiyx penen birge basıp

ótken jolımdı ol sizlerdiń esińizge túsiredi.

¹⁸ Meni kelmeydi dep, arańızdaǵı bazılarıńız menmensip ketipti. ¹⁹ Biraq, Iyemiz qálese, jaqın arada sizlerge baraman. Sonda menmensip ketken sol adamlardıń tek sózlerin emes, al olarda Qudaydıń kúshi bar ma ya joq pa, sonı da sınap kóremen. ²⁰ Sebebi Qudaydıń Patshalıǵı sózden emes, al Qudaydıń kúshinen ibarat. ²¹ Sizler neni qáleysizler? Sizlerge tayaq penen barayın ba yamasa súyispenshilik hám múláymilik penen be?

Buzıqshılıq islegenge shara kóriw haqqında

5 ¹ Sizlerdiń arańızda buzıqshılıq islenip atırǵanı haqqında anıq xabarlar bar. Hátte, Qudayǵa isenbeytuǵınlar arasında da ushıraspaytuǵın buzıqshılıq islenipti: arańızdaǵı birińiz ákesiniń hayalı, yaǵnıy ógey anası menen jasaytuǵın qusaydı. ² Usılay bolsa da, sizler menmenlikke berilip ketipsizler. Bunıń ornına qayǵırıp, usınday is qılǵandı arańızdan quwıp shıǵarıwıńız kerek emes pe edi?

³⁻⁴ Meniń ózim arańızda bolmasam da, ruwxım sizler menen birge. Sonlıqtan ózim arańızda bolǵanday, usınday isti islegendi Iyemiz Iysanıń atı menen álle qashan húkim qıldım. Sizler jynalǵanıńızda, Iyemiz Iysanıń qúdireti menen meniń ruwxım da sizler menen birge boladı. ⁵ Sonda bul adamnıń gúnakar tábiyatı nabit bolıp, ruwxı Iyemizdiń kúni qutqarılıwı ushın onı jámááttен quwıp shıǵarıp, shaytangá tapsırın.

⁶ Sizlerdiń maqtanǵanıńız durıs emes. Azǵantay ashtıqı pútkil qamırdı ashatatıǵıńız bilmeysizler me?

⁷ Sonlıqtan sizler eski ashitqıdan tazalanıp, jaña qamır bolıńlar. Sizler negizinde ashitqısız qamırsızlar. Óytkeni Masiyx, yaǵnıy Qutqarıw bayramına^a arnalǵan Qozımız shalındı.

⁸ Sonlıqtan eski ashitqı menen, yaǵnıy jawızlıq hám jamanlıq penen emes, al páklik hám haqıyqatlıq penen, yaǵnıy ashitqısız nan menen bayramlayıq.

⁹ Men óz xatımda buzıqshılıq isleytuǵınlar menen qatnas jasamań, dep sizlerge jazǵan edim. ¹⁰ Degen menen, men ulıwma bul dúnyadaǵı buzıq, nápsiqaw, tonawshı yamasa butparaz adamlardı názerde tutqan joqpan. Eger olay bolǵanda, sizler bul dúnyadan shıǵıp ketiwge májbúr bolar edińler!

¹¹ Biraq, ózin iseniwshi tuwısqanıńızban dep atap turıp, buzıq, nápsiqaw, butparaz, jalaxor, máskünem yamasa tonawshı bolǵan adam menen qatnas jasamawıńızdı, hátte, sonday adam menen birge awqat ta jemewińızdı jazǵan edim. ¹² Iseniwshiler jámáátiniń sırtındaǵı adamlardı húkim qılıw meniń jumısım emes. Sizler iseniwshiler jámáátiniń ishindegi adamlardı húkim qılıwıńız kerek. ¹³ Al iseniwshiler jámáátiniń sırtındaǵı adamlardı Qudaydıń Ózi húkim qıladı. Muxaddes Jazıwda ayılǵanday: «Jaman adamdı arańızdan quwıp shıǵarıńlar».^b

Iseniwshi adamlar arasındaǵı dawlar haqqında

6 ¹ Arańızdaǵı birińızdiń birewge dawı bolsa, muxaddesler aldında emes, al qazıxanadaǵı isenbeytuǵın adamlar aldında dawlasıwǵa qalay batılı baradı? ² Keleshekte muxaddeslerdiń

dúnyanı húkim etetuǵının bilmeysizler me? Eger sizler dúnyanı húkim etetuǵın bolsańız, kishkene dawlardı she-shiw qolıńızdan kelmegeni me? ³ Bizler, hátte, perishtelerdi de húkim etemiz. Solay eken, turmıs isleri ne bolıptı?

⁴ Solay bolsa da, turmıs islerine baylanıslı dawlar payda bolǵanda, sizler iseniwshiler jámáátinde hesh qanday áhmiyetke iye bolmaǵan qazıxanadaǵı isenbeytuǵın adamlardı tóreshi qılasızlar ma? ⁵ Bulardı sizlerdi uyaltıw ushın aytıp atırman. Iseniwshi tuwısqanlarınıń arasındaǵı dawlardı sheshetuǵın arańızda birde bir aqıllı adam joq bolǵanı ma? ⁶ Biraq tuwısqan tuwısqanǵa qarsı dawlasadı, onıń ústine isenbeytuǵınlar aldında dawlasadı!

⁷ Negizinde, bir-birińızge qarsı dawıńızdıń bolıwıńız ózi sizler ushın qattı uyat náirse. Onnan göre, nahaqlıqqa shıdaǵanıńız jaqsıraq bolmas pa edi? Tonalǵanıńız jaqsıraq bolmas pa edi? ⁸ Sizler onıń ornına ózlerińız nahaqlıq islep, birewdi tonap atırsız. Ol da bolsa, ózińızdiń tuwısqanıńız.

⁹ Nahaqlardıń Qudaydıń Patshalıǵın miyras etip almaytuǵının bilmeysizler me? Aldanbańlar! Buzıqshılıq islewshiler, butparazlar, neke hadalıǵın buzıwshılar, erkek penen jınısiy qatnas jasaytuǵın erkekler, ¹⁰ urılar, nápsiqawlar, máskünemler, jalaxorlar hám tonawshılar Qudaydıń Patshalıǵın miyras etip almaydı. ¹¹ Arańızdaǵı ayırımlarıńız usınday adamlar edi. Biraq, sizler Iyemiz Iysa Masiyxtıń atı menen hám Qudayımızdıń Ruwxı menen tazalandıńız, muxaddes boldıńız hám aqlandıńız.

^a **5:7** *Qutqarıw bayramı* – sózlikke qarań.

^b **5:13** Nzm 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7.

Buzıqshılıqtan awlaq bolıńlar!

¹² Sizler: «Ne islesem de erklimen» deysizler, biraq hámme náse de paydalı emes. Durıs, «Men ne islesem de erklimen», biraq hesh bir náse de meni qul qılmawı kerek. ¹³ «Awqat qarın ushın, al qarın awqat ushın jaratılğan», – deysizler. Degen menen, Quday ekewin de joq qıladı. Biraq, de-ne buzıqshılıq ushın emes, al Iyemiz ushın jaratılğan. Iyemiz de denemizge ğamxorlıq qıladı. ¹⁴ Quday Iyemizdi ólimnen tiriltti. Sol sıyaqlı, Ol bizlerdiń denemizdi de Óz qúdireti menen tirilteydi. ¹⁵ Denelerińizdiń Masiyxtıń músheleri ekenligin bilmeysizler me? Masiyxtıń múshelerin alıp, buzıq hayaldıń músheleri qılıwǵa bola ma? Hesh qashan! ¹⁶ Buzıq hayal menen qosılǵan adam onıń menen bir dene bolatuǵının bilmeysizler me? Sebebi Muxaddes Jazıwda: «Ekewi bir dene boladı», – delingen-ǵo^a. ¹⁷ Biraq, Iyemiz benen qosılǵan adam Onıń menen bir ruwx boladı.

¹⁸ Buzıqshılıqtan awlaq bolıńlar! Adamnıń isleytuǵın basqa barlıq gúnaları denesiniń sırtında islendi. Al buzıqshılıq islegen adam óz denesine qarsı gúna isleydi. ¹⁹ Deneńizdiń ózlerińiz Qudaydan alǵan hám sizlerde jasap atırǵan Muxaddes Ruwxtıń ibadatxanası ekenligin bilmeysizler me? Sizler ózińizge tiyisli emessiz. ²⁰ Óytkeni Quday biybaha tólem tólep, sizlerdi satıp aldı. Sonlıqtan da, óz deneńiz* benen Qudaydı alǵıslańlar.

Neke haqqında

7 ¹ Endi sizler jazǵan nárselerge kelsek: durıs, erkektiń hayalǵa jaqın laspaǵanı jaqsı. ² Biraq, buzıqshılıqqa jol qoymaw ushın, hár bir er adamnıń óz hayalı hám hár bir hayaldıń óz kúyewi bolsın. ³ Er adam óz hayalına degen, hayal da óz kúyewine degen erli-zayıplıq wazıypasın orınlasın. ⁴ Sebebi hayaldıń denesi ústinen hayaldıń ózi emes, al kúyewi biylik etedi. Sol sıyaqlı, er adamnıń denesi ústinen de er adamnıń ózi emes, al hayalı biylik etedi. ⁵ Erli-zayıplıq wazıypasın orınlawda bir-birińizden bas tartpańlar. Tek óz ara keliskennen soń, ózlerińizdi duwa etiwge tolıq baǵıshlaw ushın ğana waqıtsha bólek bolıńlar. Ózińizdi tıya almaǵanıńızdan shaytan paydalanıp, sizlerdi azǵırmawı ushın keyin jáne birge bolıńlar. ⁶ Bunı bir buyırıq sıpatında emes, al ruxsat sıpatında aytıp atırman. ⁷ Barlıq adamlardıń men sıyaqlı jalǵız jasawın qáleymen. Biraq, hár bir adamnıń Qudaydan alǵan sıy bar: birewler xojalıq bolıp nekede jasadı, ekinshiler nekesiz jalǵız jasadı.

⁸ Hayalı qaytı bolǵan erkeklerge hám jesir hayallarǵa aytatuǵınım: men sıyaqlı jalǵız jasasa, ózleri ushın jaqsı boladı. ⁹ Biraq, ózlerin tıya almaytuǵın bolsa, úylensin yamasa turmısqa shıqsın. Óytkeni jınısıy qálewler sebepli kúyip-janǵannan góre, úylengen yamasa turmısqa shıqqanı jaqsıraq.

¹⁰ Al nekede bolǵanlarǵa men mınanı buyıraman, anıǵıraǵı men emes, Iyemiz solay buyırǵan: hayal adam kúyewi menen ajıraspasın^b. ¹¹ Eger

^a **6:16** Jar 2:24.

^b **7:10** Mat 19:6; Mrk 10:12.

ajirassa, ya kúyewsiz qalsın, ya óz kúyewi menen jarassın. Er adam da hayalı menen ajiraspasın.

¹² Al qalğanlarǵa Iyemiz emes, men bilay deymen: eger bir tuwısqanımızdıń hayalı iseniwshi bolmasa, biraq onıń menen jasawǵa irazı bolsa, ol hayalı menen ajiraspasın. ¹³ Bir iseniwshi hayaldıń da kúyewi iseniwshi bolmasa, biraq kúyewi onıń menen jasawǵa irazı bolsa, hayal kúyewi menen ajiraspasın. ¹⁴ Sebebi isenbeytuǵın kúyew hayalı sebepli, isenbeytuǵın hayal da iseniwshi kúyewi sebepli, Qudaydıń panasında boladı. Olay bolmaǵanda, balalarınız qudaysız bolar edi, biraq endi olar Qudaydıń panasında.

¹⁵ Biraq, eger isenbeytuǵın adam ajirasqısı kelse, ajirasıwına boladı. Bunday jaǵdayda er yamasa hayal tuwısqanımız sol nekede qalıwǵa májbúr emes. Degen menen, Quday sizlerdi tınıshlıqta jasawǵa shaqırdı. ¹⁶ Háy hayal, sen arqalı kúyewiń de qutqarılıwı múmkin ekenligin bileseń-ǵo. Háy erkek, sen arqalı hayalıń da qutqarılıwı múmkin ekenligin bileseń-ǵo.

Qudaydıń shaqırığı boyınsha ómir súriw

¹⁷ Hár bir adam Iyemizdiń ol ushın belgilegen jaǵdayına boysınıp, Quday onı qanday jaǵdayda shaqırǵan bolsa, sonday bolıp qalsın. Bunı barlıq iseniwshi jámaátlerge buyıraman. ¹⁸ Eger kim de kim shaqırılǵan waqıtta súnnetli bolsa, súnnetin jasırmasın. Kim de kim shaqırılǵan waqıtta súnnetsiz bolsa, súnnet etilmesin. ¹⁹ Súnnetli bolıw yamasa bolmaw áhmiyetli emes. Al áhmiyetlisi – Qudaydıń buyırıqların orınlaw. ²⁰ Kim qanday jaǵdayda shaqırılǵan bolsa, sol jaǵdayda qalsın.

²¹ Qul bolıp shaqırıldıń ba? Qapa bolma. Biraq, azat bolıwǵa múmkinshilik tuwılsa, onnan paydalan! ²² Iyemiz shaqırǵan waqıtta qul bolǵan adam endi Iyemizge tiyisli azat adam boladı. Sol sıyaqlı, azat bolıp shaqırılǵan adam da Masiyxtıń qulı boladı. ²³ Quday biybaha tólem tólep, sizlerdi satıp aldı, sonlıqtan adamlardıń qulı bolmańlar. ²⁴ Tuwısqanlarım, kim qanday jaǵdayda shaqırılǵan bolsa, Quday aldında sol jaǵdayda qalsın.

Turmıs qurmaǵanlar haqqında

²⁵ Endi qız-jigitlerge kelsek, Iyemizden olarǵa baylanıslı buyırıq alǵanım joq. Biraq, Iyemizdiń miyrim-shápáátin alǵan isenimli adam sıpatında men óz pikirimdi aytaman. ²⁶ Meniń oyım boyınsha, házirgi qıynshılıqlarǵa baylanıslı, adam sol halında qala bergeni jaqsı. ²⁷ Bir hayalǵa basıń baylangan ba? Onda ajirasıwǵa umılma. Hayalsızsań ba? Onda ózińe hayal izleme. ²⁸ Degen menen, eger úylenseń de gúna islemeyseń. Eger qız da turmısqa shıqsa, gúna islegen bolmaydı. Biraq, turmıs qurǵanlar ómirde qıynshılıq kóredi. Men sizlerdi usı qıynshılıqlardan saqlawdı qáleymen. ²⁹ Tuwısqanlarım, sizlerge minanı aytıwdı qáleymen: waqıt qısqa. Bunnan bilay, hayalı bolǵanlar hayalı joqtay bolsın. ³⁰ Jılap atırǵanlar jılamaytuǵınday, quwanıp atırǵanlar quwanbaytuǵınday, satıp alıp atırǵanlar iyelik etpeytuǵınday, ³¹ dúnyadaǵı zatlardı paydalanıp atırǵanlar paydalanbaytuǵınday bolsın. Óytkeni bul dúnya ótkinshi.

³² Men sizlerdiń ǵam-táshiwishsiz bolǵanıńızdı qáleymen. Úylenbegen erkek Iyemizge qalay jaǵınsam eken

dep, Iyemizdiń isleri haqqında oylaydı. ³³ Biraq, úylengen erkek hayalıma qalay jaǵınsam eken dep, dúnyanıń isleri haqqında oylaydı. ³⁴ Sol sebepten ol alaǵada bolıp júredi. Kúyewsiz hayal yamasa turmısqa shıqpaǵan qız denesi menen hám ruwxıy jaqtan muxaddes bolıw ushın, Iyemizdiń isleri haqqında oylaydı. Biraq, turmısqa shıqqan hayal kúyewime qalay jaǵınsam eken dep, dúnyanıń isleri haqqında oylaydı. ³⁵ Men bunı moynıńızǵa buǵaw salıw ushın emes, al sizlerdiń paydańız ushın aytıp atırman. Sizlerdiń hesh násege alań bolmay, Iyemizge ózlerińizdi tolıq baǵıshlawıńızdı hám ılayıqlı túrde jasawıńızdı qáleymen.

³⁶ Eger jigit háwes otına shıdap, ózine atalǵan qızına úyleniwden ózin uslayman, dep bolıp, úyleniwdi sheshse, onda ol úylensin, bul gúna emes. ³⁷ Biraq ol úylenbewdi júreginde sheshken bolsa, bul máselede mútájligi bolmay, ózine erkinlikti tańlap, qatań sheshimge kelgen bolsa, onda jaqsı is qılǵan boladı. ³⁸ Solay etip, atastırılǵan qızına úylense, jaqsı is qılǵan boladı. Úylenbese, onnan da jaqsı is qılǵan boladı.

³⁹ Hayal kúyewi tiri waqtında bası baylawlı boladı. Kúyewi ólse, hayal qálegen adamına turmısqa shıǵıwǵa erki bar. Tek ol adam Iyemizge tiyisli bolsın. ⁴⁰ Biraq, hayal jesir bolıp qala berse baxıtlıraq boladı. Bul meniń pikirim hám mende de Qudaydıń Ruwxı bar dep oylayman.

Butlarǵa berilgen qurbanlıqtıń góshi haqqında

8 ¹ Endi butlarǵa berilgen qurbanlıqtıń góshine toqtayıq.

Durıs, hámmemiz de bilimli ekenligimizdi bilemiz. Degen menen, bilim

adamdı menmen qıladı, al súyispen-shilik adamdı jigerlendiredi. ² Adam bir nárseni bilemen dep oylasa, ol ele biliwi kerek nárseni bilmegeni boladı. ³ Biraq, Qudaydı súygen adamdı Quday biledi.

⁴ Al, butlarǵa berilgen qurbanlıq góshin jewge kelsek, negizinde buttıń dúnyada hesh qanday áhmiyetke iye emes ekenin hám tek ǵana jalǵız Quday bar ekenin bilemiz. ⁵ Adamlardıń oyı boyınsha jerde de, aspanda da «quday» dep atalatuǵınlar bar. Olar shınında da, kóp «qudaylar» hám «iyeler» bar dep esaplaydı. ⁶ Biraq, bizler ushın tek jalǵız ǵana Quday Ákemiz bar. Ol hámme nárseniń tiykarı hám bizler Ol ushın jasap atırımız. Jáne de, bizlerdiń tek jalǵız ǵana Iyemiz – Iysa Masiyx bar. Hámme nársede Ol arqalı jaratılǵan, bizler de Ol sebepli jasap atırımız.

⁷ Degen menen, iseniwshilerdiń hámmesi de usınday bilimge iye emes. Olardıń ayırımları bul góshiti jegende, ózleriniń burınǵı butparazlıq ádeti boyınsha, elege deyin onı butqa berilgen qurbanlıqtıń góshi dep esaplaydı. Sonlıqtan olardıń hújdanı qıynalıp, ózlerin iplaslandıq dep oylaydı. ⁸ Awqat bizlerdi Qudayǵa jaqınlastırmaydı, Jemesek te, hesh nársede joıtpaymız, jesek te, hesh nársede arttırmaymız. ⁹ Biraq, abaylı bolıńlar, bul azatlıǵıńız isenimi hálsizlerdiń azǵırılıwına sebep bolmasın. ¹⁰ Eger isenimi hálsiz bolǵan adam bilimge iye bolǵan seniń butxanada awqat jep otırǵanıńdı kórse, onda da butlarǵa berilgen qurbanlıqtıń góshin jewge qálew tuwımay ma? ¹¹ Solay etip, seniń bilimiń sebepli, bul isenimi hálsiz tuwısqanıń nabit boladı. Biraq, Masiyx ol ushın

da qurban bolgan. ¹² Sizler usı tárizde tuwısqanlarıńızǵa qarsı gúna islewińiz arqalı hám olardıń qıynalıp atırǵan hújdanın azapqa túsiriwińiz arqalı Masiyxqa qarsı gúna islegen bolasızlar. ¹³ Sonlıqtan meniń jep atırǵan nársem tuwısqanımnıń azǵırılıwına sebep bolatuǵın bolsa, men tuwısqanımdı azǵırmaw ushın, hesh qashan gósh jemeymen.

Elshiniń huqıqları

9 ¹ Men azat adam emespen be? Men elshi emespen be? Men Iyemiz Iysanı kórmedim be? Meniń Iyemiz ushın islegen miynetimniń jemisi sizler emessiz be? ² Meni basqalar elshi dep sanamasa da, sizler meni elshi dep sanawıńız tiyis! Öytkeni sizler – meniń Iyemizdiń elshisi ekenligimniń dálilisizler.

³ Meni sıńǵa alıp atırǵanlardan ózimdi bılay qorǵayman: ⁴ sizlerge qılǵan xızmetimiz ushın, sizlerdiń esabıńızdan ishıp-jewimizge haqımız bar. ⁵ Basqa elshiler sıyaqlı, Iyemizdiń tuwısqanları hám Kifa sıyaqlı, bizler de qasımızǵa iseniwshi hayalımızdı ertip júriwge haqımız bar. ⁶ Basqa elshiler sıyaqlı, men hám Barnaba da kún kóriw ushın miynet etpew huqıqına iyemiz. ⁷ Kim óz esabınan áskerlik qıladı? Kim baǵ otırǵızıp, miywesin jemeydi? Kim súriwdi baǵıp, súriwdegi maldıń sútinen ishpeydi?

⁸ Men bulardı tek adamlardıń pikiri boyınsha aytıp atırǵan joqpan. Muwsanıń Nızamında da anıq usılar haqqında ayılǵan joq pa? ⁹ Onda: «Túyek aydap atırǵan ógizdiń awzın baylap qoymañlar»,^a – dep jazılǵan-ǵo.

Quday tek ógizlerdi qayǵıradı ma? ¹⁰ Qudaydıń xızmetkerleri bolǵan bizler ushın aytıp atırǵan joq pa? Awa, álbette, bul bizler ushın jazılǵan. Mısalı: jerdi súrgen adam da, túyek aydaǵan adam da óz úlesin alıwdan úmit etip, miynet isleydi. ¹¹ Arańızda ruwxıy tuqım egip, sizlerden dúnyaǵa tiyisli zatlardı orıp alǵanıımız orınsız ba? ¹² Basqalar sizlerden usı zatlardı alıw huqıqına iye bolsa, bizler olardan da kóbirek huqıqqa iyemiz. Biraq, bizler usı huqıqımızdan paydalanǵan joqpız. Masiyxtıń Xosh Xabarına tosqınlıq jasamayıq dep, bizler hámme nársege shıdap atırmız. ¹³ Xabarıńız bar, Ibadatxanada xızmet etetuǵınlar Ibadatxanadan awqat alıp jeydi. Sizlerge málim, qurbanlıq orın átirapında xızmet etetuǵınlar da qurban etilgen nárselerden óz úlesin aladı. ¹⁴ Sol sıyaqlı, Iyemiz de Xosh Xabardı járiyalawshılar usı xızmeti arqalı kún kórsin dep buyırǵan.

¹⁵ Biraq, men bul huqıqlarımdı hesh qashan qollanǵan emespen. Maǵan usınday qılın sın, dep te jazıp atırǵan joqpan. Bunday islegenimnen góre, ólgenim abzalıraq. Meni usı maqtanıshımnan ayırıwǵa hesh kimge jol qoymayman! ¹⁶ Degen menen, Xosh Xabardı járiyalap atırǵanıım sebepli maqtanıwǵa haqım joq. Sebebi bul – meniń minnetli wazıypam. Xosh Xabardı járiyalamasam, men hásiret shegemen! ¹⁷ Eger men Xosh Xabardı óz ıqtıyarım menen járiyalap atırǵan bolsam, onda miynetimniń haqısın alaman. Biraq eger men onı óz ıqtıyarım menen emes, al isenip tapsırılǵan minnetli wazıypam sıpatında orınlap

a **9:9** Nzm 25:4.

atırǵan bolsam, ¹⁸ onda meniń miynet haqım qanday boladı? Xosh Xabardı járiyalaganımda huqıqlarımnan paydalanbay, onı esheyin járiyalawım – meniń miynet haqım boladı.

¹⁹ Men azat adamman, hesh kimniń qulı emespen. Biraq, kóp adamlardı Masiyxqa alıp keliw ushın, hámmeniń qulı boldım. ²⁰ Yahudiylerdi Masiyxqa alıp keliw ushın, men yahudiylerge yahudiy sıyaqlı boldım. Muwsanıń Nızamınıń qol astında bolǵanlardı Masiyxqa alıp keliw ushın, ózim Nızamınıń qol astında bolmasam da, men olarǵa Nızamınıń qol astındaǵı adam sıyaqlı boldım. ²¹ Nızamǵa jat bolǵan basqa milletlerdi Masiyxqa alıp keliw ushın, men olarǵa Nızamǵa jat adamday boldım. Biraq, men Qudaydıń Nızamına jat adam emespen, óytkeni men Masiyxtıń Nızamınıń qol astındaman. ²² Isenimi kúshsizlerdiń Masiyx penen baylanısın bekkem qılıw ushın, men olardıń biri sıyaqlı boldım. Hesh bolmasa ayırım adamlardı bolsa da qutqarıw ushın, men hámmege hámme nársede boldım. ²³ Xosh Xabar arqalı keletuǵın bereketten úles alayın dep, men bulardıń hámmesini Xosh Xabar ushın islep atırman.

²⁴ Jarısqa qatnasatuǵınlardıń hámmesi juwırǵanı menen, tek bir adamǵana sıylıq alatuǵının bilmeysizler me? Sizler de sıylıq alıwıńız ushın solay juwirıńlar. ²⁵ Jarısqa qatnasatuǵınlardıń hámmesi ózlerin barlıq nárseden tıyadı. Olar bunı ótkinshi tajdı alıw ushın isleydi. Al bizler máńgilik tajdı alıw

ushın háreket etemiz. ²⁶ Sonlıqtan men maqsetsiz juwırǵan adam sıyaqlı juwirımayman. Judırǵımdı biykarǵa siltep, hawamı urǵan adam sıyaqlı bolmayman. ²⁷ Al, basqalarǵa Xosh Xabardı járiyalap, ózim ılayıqsız adam bolıp qalmawım ushın, ózimdi tıyıp, denemdi baǵındırıp atırman.

Butqa tabınbańlar!

10 ¹ Tuwısqanlarım! Sizlerdiń minadan xabarsız qalıwıńızdı qálemeymen: Quday bizlerdiń, yaǵnıy yahudiylerdiń ata-babalarımın hámmesini bulttıń jetelewi menen júrgizip, olardıń barlıǵın teńizden kesip ótkizdi^a. ² Olardıń hámmesi bult astında hám teńizde suwǵa shomıldırıw rásiminen ótkendey bolıp, Muwsanıń izine eriwshiler boldı. ³ Hámmesi Quday káramatlı jol menen bergen birdey awqattı jedi^b. ⁴ Jáne de, olardıń hámmesi Quday káramatlı jol menen bergen birdey suwdı ishiti^c. Sebebi olar ózleri menen birge bolǵan káramatlı jartastan suw ishken edi. Bul jartas – Masiyx edi. ⁵ Degen menen, olardıń kóbisine Qudaydıń kewli tolmaǵanlıqtan, súyekleri shólde qaldı.

⁶ Izraillılar sıyaqlı jaman nárselerdi qálemesin dep, bul waqıyalar bizlerge sabaq bolıwı ushın júz berdi. ⁷ Olardıń ayırımları sıyaqlı butparaz bolmańlar. Óytkeni Muxaddes Jazıwda bılay dep ayılǵan: «Xalıq ishıp-jew ushın otırdı hám keyin orınlarınan turıp, oyınǵa tústi».^d ⁸ Olardıń ayırımları sıyaqlı

^a **10:1** Shıǵ 13:21-22; 14:21-22.

^b **10:3** Shıǵ 16:35.

^c **10:4** Shıǵ 17:6.

^d **10:7** Shıǵ 32:6.

buzıqshılıq islemeyik. Usılay islep, bir kúnniń ishinde jıgırma úsh mın adam nabit boldı^a. ⁹ Olardıń bazıları sıyaqlı İyemizdi* sınamayıq. Usılay islegenlerdi jılan shaǵıp óltirgen edi^b. ¹⁰ Olardıń ayırımları sıyaqlı nalımańlar. Usılay islegenlerdi nabit qılıwshi perishte óltirgen edi^c.

¹¹ Olardıń basınan keshken bul waqıyalar basqalarǵa sabaq bolıwı ushın júz berdi hám sońǵı zamanlarda jasap atırǵan bizlerge eskertiw bolıwı ushın jazıldı. ¹² Sonlıqtan isenimde bekkem turman dep esaplaytuǵın adam usınday gúnalardı islewden saq bolsın! ¹³ Sizlerdiń basınızǵa hámme adamlardıń basına túsetuǵın sınaqlardan basqa sınaqlar túsken joq. Quday sadıq, Ol kúshinizden artıq sınaqlarǵa túsiwińizge jol qoymaydı. Sınaqlarǵa shıdawıńız ushın, Ol sınaqlar menen birlikte olardan shıǵıw jolın da beredi.

¹⁴ Sonlıqtan súyikli tuwısqanlarım, butparazlıqtan qashıl! ¹⁵ Men sizlerge aqıllı adamlarǵa sóylegendey, sóylep atırman. Sózlerimdi ózlerińiz aqılǵa salıp kórińler. ¹⁶ Bizler shúkiriklik bildirip ishetuǵın jarılqaw kesesi arqalı Masiyxtıń qanına sherikles bolmaymız ba? Sındırıp jegen nanımız arqalı da Masiyxtıń denesine sherikles bolmaymız ba? ¹⁷ Nan bir bolǵanlıqtan, bizler kóp bolsaq ta, bir denemiz. Sebebi hámme bir nandı bólisemiz. ¹⁸ Izrail xalqına qarańlar: qurbanlıqqa berilgenlerdi jegen adamlar qurbanlıq orındaǵı xızmetke sherikles bolmay ma? ¹⁹ Endi men ne demekshimen?

Butqa shalıǵan qurbanlıq ayırıqsha ma? Buttıń qanday da bir áhmiyeti bar ma? ²⁰ Yaq, olay emes! Meniń aytatuǵınım mınaw: butqa tabınıwshılar qurbanlıqların Qudayǵa emes, al jinlerge beredi. Men sizlerdiń jinlerge sherikles bolıwıńızdı qálemeymen. ²¹ Sizler hám İyemizdiń kesesinen, hám jinlerdiń kesesinen ishe almaysızlar. Jáne de, hám İyemizdiń dasturxanına, hám jinlerdiń dasturxanına sherik bola almaysızlar. ²² İyemizdi qızǵandıruwǵa qalay batılımız baradı? Bizler ne, Onnan kúshlimiz be?

Hár bir is-háreketińiz arqalı Qudaydı dańqqa bóleńler!

²³ Sizler: «Ne islesem de erkli-men», – deysizler, biraq hámme nárese de paydalı emes. «Ne islesem de erkli-men», – deysizler, biraq hámme nárese de isenimdi jetilistirmeydi. ²⁴ Hár bir adam óziniń emes, al basqalardıń paydasın gózlesin. ²⁵ Hújdanińızdıń tınısh bolıwı ushın, bazarda satılatuǵın hár qanday góshtiń qanday gósh ekenin soramastan jeńler. ²⁶ Öytkeni: «Jer júzi hám jer júzindegi pútkil barlıq Jaratqan İyege tiyisli».^d

²⁷ Eger iseniwshi emes bir adam seni awqatqa shaqırsa hám sen de barıwdı qáleseń, hújdanińniń tınısh bolıwı ushın, aldını qoyılǵan hár bir nárseni soramastan je. ²⁸ Biraq, birew saǵan: «Bul butqa berilgen qurbanlıqtıń góshi» dese, aytqan adamnıń húrmeti ushın hám onıń hújdanı ushın awqattı jeme*. ²⁹ Men hújdan dep, seniń emes,

a **10:8** San 25:1-9.

b **10:9** San 21:4-6.

c **10:10** San 16:41-49.

d **10:26** Zab 23:1.

al basqa adamnıń hújdanın názerde tutıp atırman. Sebebi nege meniń azatlıǵımdı basqa birewdiń hújdanı húkim etiwı kerek? ³⁰ Eger men awqattı shúkirlik penen qabil etsem, men nege shúkirlik etip jegen awqatım sebepli ayıplanıwım kerek?

³¹ Solay etip, jeseńiz de, ishseńiz de, ne nárseni isleseńiz de, hámme nárseni Qudaydıń dańqqa bóleniwı ushın isleńler. ³² Yahudiylerdiń de, greklerdiń de, Qudaydıń jámáátleriniń de azǵırılıwına sebep bolmańlar. ³³ Men de ózimniń paydamdı emes, al kóplerdiń qutqarılwı ushın olardıń paydasın gózlep, hár bir iste hár bir adamnıń kewlinen shıǵıwǵa tırıp atırman.

11 ¹ Meniń Masiyxtan órnek alǵanıń sıyaqlı, sizler de menen órnek alıńlar.

Hayallardıń basın jabıwı haqqında

² Meni hár bir iste yadıńızǵa túsirip, men sizlerge úretken dástúrler boynsha is tutıp atırǵanıńız ushın sizlerdi maqtayman. ³ Biraq, men mına nárseni de biliwińizdi qáleymen: hár bir er adamnıń bası Masiyx, hayaldıń bası kúyewi, al Masiyxtıń bası Quday. ⁴ Jáamát jynalıısında basın jawıp duwa etken yamasa payǵambarshılıq qılǵan hár bir er adam óz bası bolǵan Masiyxtı biyabıray qıladı. ⁵ Al, basın jawmay duwa etken yamasa payǵambarshılıq qılǵan hár bir hayal óz bası bolǵan kúyewin biyabıray qıladı. Bunday hayaldıń shashın aldırıp taslaǵan hayaldan parqı bolmaydı. ⁶ Eger hayal basın japqısı kelme, shashın kestirgeni jaqsı. Biraq, hayal shashın

kestiriwdi yamasa aldırıwdı ayıp dep bilsen, basın jabıwı kerek. ⁷ Er adam basın jappasın. Óytkeni er adam Qudayǵa uqsatıp jaratılǵan hám Onıń dańqın kórsetedi. Al hayal er adamnıń dańqın kórsetedi. ⁸ Sebebi er adam hayaldan emes, al hayal er adamnan jaratıldı. ⁹ Er adam hayal ushın emes, al hayal er adam ushın jaratıldı. ¹⁰ Sonlıqtan da perishteler sebepli, hayal óziniń biylik astında ekenin kórsetiw ushın basın jabıwı kerek.

¹¹ Degen menen, Iyemizge tiyisli adamlardıń ómirinde hayal er adamnan, er adam hayaldan gárezli. ¹² Óytkeni hayal er adamnan jaratılǵanı sıyaqlı, er adam da hayaldan tuwıladı. Biraq, hámme sin Quday jaratqan. ¹³ Ózlerińiz aqıl juwırtıp kórińler: hayaldıń Qudayǵa basın jappay duwa etiwı ádepke jata ma? ¹⁴ Tábiyattıń ózi ushın shash er adam ushın uyat ekenin, ¹⁵ biraq hayal ushın abıray ekenin úyretpey me? Sebebi ushın shash hayaldıń basın jabıwı kerekligin kórsetedi. ¹⁶ Bul haqqında tartıswdı qáleytuǵın adam bar bolsa, ol bilsin, bizlerde de, Qudaydıń jámáátlerinde de bunnan basqa ádet joq.

Iyemizdi eslew keshesi

¹⁷ Endi mına jol-jorıqtı berip atırıp, sizlerdi maqtamayman, óytkeni jynalıılarıńızdıń paydasınan göre, zıyanı kóp. ¹⁸ Birinshiden, jámáátte jynalıǵanıńızda arańızda bóliniwler bar ekenin esitip atırman. Buǵan jarım-jartı bolsa da isenemen. ¹⁹ Sebebi, álbette, durıs pikir júrgiziwshiler anıqlanıwı ushın, arańızda hár túrli pikir júrgiziwshi toparlar bolıwı tiyis.

²⁰ Sizler bólinip turıp, Iyemizdi eslew keshesin ótkiziw ushın

birge jynalsańız, bul shın mánisin-degi Iyemizdi eslew keshesi bolmaydı. ²¹ Óytkeni hár kim óziniń awqatın basqalardan burın jewge asıqqanlıqtan, birew ash qaladı, birew más boladı. ²² Sizlerdiń ishıp-jewińiz ushın úylerińiz joq pa? Qudaydıń jámáátin pisent etpey, joqshılıqta jasaytuǵınlardı uyaltqıńız kele me? Sizlerge ne deymen? Sizlerdi maqtayın ba? Yaq, bul ushın maqtamayman!

²³ Sizlerge tapsırǵan mına jol-jorıǵımdı men Iyemizden aldım: qolǵa uslap beriletuǵın kúni túnde Iyemiz Iysa qolına nandı aldı da, ²⁴ shúkirklik bildirdi hám nandı sındırıp, bılay dedi: «Bul – sizler ushın beriletuǵın Meniń denem. Meni eslep turıwıńız ushın, usılay islep turıńlar». ²⁵ Sol sıyaqlı, keshki awqattan soń keseni alıp bılay dedi: «Bul kese – Meniń qanımen bekiletuǵın jańa kelisim. Onı hár ishkenińizde Meni eslep turıwıńız ushın, usılay islep turıńlar»^a. ²⁶ Sebebi bul nannan hár jegenińizde hám bul keseden hár ishkenińizde, Iyemiz qayta keliwge deyin Onıń ólimi haqqında járiyalaǵan bolasızlar.

²⁷ Sonlıqtan kim de kim ılayıqsız túrde Iyemizdiń bul nanın jep, kesesinen ishse, Iyemizdiń denesine hám Onıń qanına qarsı gúna islegen boladı. ²⁸ Hár bir adam ózin tekserip kórsin, sońınan nandı jep, keseden ishsin. ²⁹ Óytkeni kim de kim Iyemizdiń denesin pisent etpey, ılayıqsız túrde nandı jep, keseden ishse, óz-ózin Qudaydıń húkimine duwshar qılǵan boladı. ³⁰ Sol sebepten arañızdaǵı kóplerińiz hálsiz hám awırıwsız, ólip qalǵan adamlar da kóp

boldı. ³¹ Eger bizler óz-óзимizdi tekserip kórgenimizde, Quday tárepinen húkim etilmegen bolar edik. ³² Biraq, dúnya menen birge húkim etilmewimiz ushın, Iyemiz bizlerdi jazalap, tárbiyalaydı.

³³ Solay etip, tuwısqanlarım, bir jerge jynalǵanıńızda hám awqatlanganıńızda, bir-birińizdi kútińler. ³⁴ Eger kim de kim ash bolsa, úyinde awqatlanıp kelsin. Sonda jynalısińız Qudaydıń húkimine ushıramaydı. Basqa máselelerge kelsek, olar boyınsha ózim barǵanımda jol-jorıq beremen.

Ruwxyı sıylar haqqında

12 ¹ Endi ruwxıy sıylarǵa kelsek, tuwısqanlarım, sizlerdiń bul haqqında xabarsız qalıwıńızdı qálemeymen. ² Sizlerge málim, butparaz bolǵan waqtıńızda birew moynıńızǵa jip salıp súyregendey bolıp, tilsiz butlarǵa tabınatuǵın edińler. ³ Sonlıqtan mına nárseni biliwińizdi qáleymen: Qudaydıń Ruwxımnıń basqarıwında sóyleytuǵın hesh bir adam: «Iysaǵa nálet jawsın», – dep aytpaydı. Jáne de, tek Muxaddes Ruwx basqaratuǵın adam ǵana: «Iysa – meniń Iyem», – dep ayta aladı.

⁴ Hár qıylı ruwxıy sıylar bar, biraq olardı beretuǵın Muxaddes Ruwx birew. ⁵ Hár túrli xızmetler bar, biraq bizler xızmet etetuǵın Iyemiz jalǵız. ⁶ Hár qıylı is-háreketler bar, biraq barlıq iseniwshi adamlardıń hár bir isinde háreket etiwshi Quday jalǵız. ⁷ Pútkil iseniwshiler jámáátiniń paydası ushın, Muxaddes Ruwx hár bir iseniwshige Óz sıyın beredi. ⁸ Muxaddes Ruwx birewge aql-danalıq sózlerin, birewge

a 11:25 Luk 22:19-20.

bilim sózlerin, ⁹ sol Muxaddes Ruwx birewge ayırıqsha isenim, birewge awırılıqlarğa shıpa beriw sıyın, ¹⁰ birewge káramatlar kórsetiw kúshin beredi. Jáne de, sol Muxaddes Ruwx birewge payǵambarshılıq aytıw, birewge ruwxlardı ayırıp biliw, birewge ruwxıy tillerde sóylew, birewge ruwxıy tillerdi túsindiriw sıyın beredi. ¹¹ Bulardıń hámnesin iske asırıwshı bir nárese hám anıq sol Muxaddes Ruwx. Muxaddes Ruwx bul sıylardı Óz qálewi boyınsha hár kimge bólip beredi.

Jámáát – bir dene

¹² Adamnıń denesi birew bolǵanı menen, deneniń kóp músheleri bar hám músheler kóp bolsa da, olar bir deneni quraydı. Masiyxtıń denesi bolǵan iseniwshiler jámááti de sonday. ¹³ Sebebi bizler kim bolıwımızǵa qaramay, yahudiy bolsaq ta, grek bolsaq ta, qul yamasa azat adam bolsaq ta, hámmemiz Masiyxtıń denesi bolıwımız ushin, bir Muxaddes Ruwx tárepinen shomıldıırıldıq. Quday bizlerdiń hámmemizge bir Muxaddes Ruwxı berdi.

¹⁴ Dene bir emes, al kóp múshelerge iye. ¹⁵ Eger ayaq: «Men qol bolmaǵanı ushin, denegе tiyisli emespen», – dese de, ol denegе tiyisli emes bolıp qalmaqtdı. ¹⁶ Eger qulaq: «Kóz bolmaǵanı ushin, denegе tiyisli emespen», – dese de, ol denegе tiyisli emes bolıp qalmaqtdı. ¹⁷ Eger pútkil dene kóz bolsa, onda qalay esitiwge boladı? Eger pútkil dene qulaq bolsa, onda qalay iyis seziwge boladı? ¹⁸ Sonlıqtan Quday hár bir músheni denegе Óz qálewi boyınsha jaylastırıp qoyıptı. ¹⁹ Eger múshelerdiń hámnesi birdey bolǵanda, onda dene qayaqta bolar

edi? ²⁰ Al haqıyqatında, músheler kóp bolsa da, dene birew.

²¹ Kóz qolǵa: «Seniń maǵan keregiń joq!» yamasa bas ta ayaqlarǵa: «Sizler maǵan kerek emessiz!» – dey almaydı. ²² Kerisinshe, deneniń hál-sizirek kóringen músheleri anaǵurlım áhmiyetlirek boladı. ²³ Deneniń itibarsızraq dep sanalǵan múshelerine kóbirek ǵamxorlıq kórsetemiz. Kórisiz múshelerimizge kóbirek sán berebiz. ²⁴ Al kórikli múshelerimiz buǵan mútáj emes. Solay etip, Quday áhmiyetsiz bolǵan múshelerimizge áhmiyet berip, denemizdiń birligin saqladı. ²⁵ Bunı Ol denede bóliniw bolmasın, al músheler bir-birine ǵamxorlıq kórsetsin dep isledi. ²⁶ Eger bir múshe azap shekse, pútkil músheler birlikte azap shegedi. Bir múshe mártebege erisse, pútkil músheler birlikte quwanadı.

²⁷ Solay etip, sizler birlikte Masiyxtıń denesisiz, al hár birińiz óz aldınızǵa usı deneniń múshelerisiz. ²⁸ Quday iseniwshiler jámáátinde birinshiden elshilerdi, ekinshiden payǵambarlardı, úshinshiden muǵallimlerdi, sońınan káramat kórsetetuǵınlardı, awırılıqlarǵa shıpa beretuǵın sıyǵa iye bolǵanlardı, basqalarǵa járdem beriwshilerdi, jaqsı shólkemlestiriwshilerdi hám ruwxıy tillerde sóyleytuǵınlardı tayınladı. ²⁹ Hámnesi elshi me? Hámnesi payǵambar ma? Hámnesi muǵallim be? Hámnesi káramat kórsetiwshi me? ³⁰ Hámnesi awırılıqlarǵa shıpa beretuǵın sıyǵa iye me? Hámnesi ruwxıy tillerde sóyley me? Hámnesi ruwxıy tillerdi túsindire me? Yaq, olay emes! ³¹ Biraq, sizler ullıraq sıylardı alıwǵa umtılıńlar.

Endi men sizlerge eń jaqsı joldı kórsetemen.

Súyispenshilik haqqında

13 ¹ Eger men adamlardıń hám perishtelerdiń tillerinde sóy-
lesem de, biraq súyispenshiligim
bolmasa, onda meniń shıńgırlağan
mıstan hám dańgırlağan dápten par-
qım bolmay qaladı. ² Eger men pay-
ğambarshılıq qúdiretine iye bolsam,
pútkil sırlardı bilsem hám hár túrli
bilimge iye bolsam, hátte, tawları
kóshiretuǵın kúshli isenimim bolsa
da, biraq súyispenshiligim bolma-
sa, onda men hesh nárese emespen.
³ Eger men pútkil mal-múlkimdi jar-
lılarǵa úlestirip bersem, hátte, ózimdi
qurban etip, denemdi otqa jaǵıwǵa
tapsırsam da, biraq súyispenshiligim
bolmasa, bunnan maǵan hesh qan-
day payda joq.

⁴ Súyispenshilik sabırlı hám miy-
rimli. Súyispenshilik qızǵanbaydı,
maqтанbaydı, menmenlik qılmaydı.
⁵ Súyispenshilik qopallıq islemeydi,
óz paydasın gózlemeydi, tez ashıw-
lanbaydı, kek saqlamaydı. ⁶ Súyis-
penshilik nahaqlıqqa quwanbaydı, al
haqıyqatlıqqa quwanadı. ⁷ Súyispens-
shilik hámme nárseni kóteredi, hám-
me waqıtta isenedi, hámme waqıtta
úmit etedi, hámmesine shıdaydı.

⁸ Súyispenshilik hesh qashan tawısı-
lıp qalmaydı. Biraq, payğambarshılıq-
lar joq boladı, ruwxıy tillerde sóylew
sıyı toqtap qaladı, bilim de joq bola-
dı. ⁹ Óytkeni bizlerdiń bilimimiz de,
payğambarshılıqlarımız da ele tolıq
emes. ¹⁰ Biraq, minsiz bolǵan tolıq
nárese kelgende, tolıq emes nárese joq
boladı. ¹¹ Men bala bolǵan waqıtında
bala sıyaqlı sóyleytuǵın, bala sıyaqlı
pikir júrgizetuǵın hám bala sıyaqlı
túsinetuǵın edim. Al eresek adam

bolǵanımda, men balaǵa tán qásiyet-
lerdi tasladım. ¹² Házir bizler hámme-
sin gúńgirt aynada kórgendey gúmilji
kórip turmız. Biraq aqırǵı waqıt kel-
gende, júzbe-júz kóremiz. Házir men
tolıq bilimge iye emespen, biraq aqır-
ǵı waqıt kelgende, Quday meni tolıq
bilgendey, men de Onı tolıq biletuǵın
bolaman.

¹³ Solay etip, mına úsh nárese máń-
gige qaladı: isenim, úmit hám sú-
yispenshilik. Biraq, bulardıń eń
baslısı – súyispenshilik.

Ruwxıy tillerde sóylew sıyı hám payğambarshılıq aytıw sıyı

14 ¹ Súyispenshilik penen jasaw-
ǵa umtıluńlar hám ruwxıy sıy-
lardı, ásirese payğambarshılıq aytıw
sıyın alıwǵa tırısıńlar. ² Sebebi ruw-
xıy tilde sóylegen adam adamlarǵa
emes, al Qudayǵa sóleydi. Onı hesh
kim túsınbeydi. Ol Muxaddes Ruwx-
tıń basqarıwında sırlardı aytadı. ³ Al
payğambarshılıq aytqan adam adam-
lardı bekkemlew, jubatıw hám ruwx-
landırıw ushın sóleydi. ⁴ Ruwxıy til-
de sóylegen adam ózin ózi bekkem-
leydi. Al, payğambarshılıq aytqan
adam iseniwshiler jámáátin bekkem-
leydi. ⁵ Men sizlerdiń hámmeńizdiń
ruwxıy tillerde sóylewińizdi qáley-
men. Biraq onnan góre, payğambar-
shılıq aytıwıńızdı kóbirek qáleymen.
Ruwxıy tiller iseniwshiler jámáátiniń
bekkemeniwi ushın túsindirilmese,
onda payğambarshılıq aytıwshı ruw-
xıy tillerde sóylegen adamnan artıǵı-
raq.

⁶ Solay etip, tuwısqanlarım, men siz-
lerge barıp ruwxıy tillerde sóylesem,
biraq sizlerge ya Qudaydıń ayanın, ya
payğambarshılıq sózin túsindirmesem,

ya bilim ya tálím bermesem, onda meniń sizlerge qanday paydam tiyedi? ⁷ Sırnay yamasa arfa sıyaqlı, ses shıǵaratuǵın jansız nárseler de anıq ses shıǵarmasa, sırnay yamasa arfanıń ne shertkenin kim túsinedi? ⁸ Eger kárnay urıstıń baslanǵanın járiyalap, anıq ses shıǵarmasa, kim urısqa tayarlanadı? ⁹ Sol sıyaqlı, sizler de ruwxıy tilde sóylep, túsiniksiz sózlerdi aytsañız, sóylegen sózińizdi kim túsinedi? Sizler qurı daladıǵa sóylegendey bolasızlar! ¹⁰ Dúnyada túrli-túrli tiller bar hám olardıń hár bir sózi óz mánisine iye. ¹¹ Degen menen, eger men ózime ayılǵan sózdi túsınbesem, sóylep turǵan adam ushın men jat jerli adam bolaman, sóylep turǵan adam da men ushın jat jerli adam boladı. ¹² Sol sebepten sizler ruwxıy sıylardı alıwǵa umtılganıńızda, iseniwshiler jámáátin bekkemleytuǵın sıylardı kóbirek alıwǵa tırısıńlar.

¹³ Sonlıqtan kim de kim ruwxıy tilde sóyleytuǵın bolsa, ol óziniń aytqanların túsindire alıwı ushın duwa etsin. ¹⁴ Óytkeni men ruwxıy tilde duwa etsem, ruwxım duwa etedi, biraq men bunı sana-sezimim menen túsınbeymen. ¹⁵ Olay bolsa, men ne islewim kerek? Men ruwxım menen de, sana-sezimim menen de duwa etiwim kerek. Ruwxım menen alǵıs-maqtaw qosıǵın aytsam, sana-sezimim menen de alǵıs-maqtaw qosıǵın aytıwım kerek. ¹⁶ Eger sen tek ruwxıń menen shúkirlik bildirseń, sol jerde turǵan túsınbeytuǵın adam seniń bildirgen shúkirligińe qalay «awmiyin» deydi? ¹⁷ Durıs, seniń shúkirlik bildirgeniń jaqsı, biraq

bul arqalı basqa adam ruwxıy azıq almaydı. ¹⁸ Qudayǵa shúkir, men hámmeńizden góre, ruwxıy tillerde kóbirek sóyleymen. ¹⁹ Degen menen, iseniwshiler jámáátinde ruwxıy tilde on mın sóz aytqanıman góre, basqalardıǵa tálím beriwim ushın túsiniikli bes sóz aytqanıman abzalıraq.

²⁰ Tuwısqanlarım, aqıl-oyıńız benen baladay bolmańlar. Jamanlıq islewde gódek sıyaqlı, al aqıl-oyıńız benen ersek adam sıyaqlı bolıńlar. ²¹ Muxaddes Jazıwda bilay delingen:

«Jaratqan Iye bilay deydi: „Jat tillerde sóylegenler arqalı, Jat adamlardıń awızları arqalı bul xalıqqa sóyleymen. Olar sonda da Meni tıńlamaydı“».^a

²² Solay etip, ruwxıy tillerde sóylew iseniwshiler ushın emes, al isenbeytuǵın adamlar ushın berilgen belgi boladı. Al payǵambarshılıq isenbeytuǵın adamlar ushın emes, iseniwshiler ushın berilgen belgi boladı. ²³ Eger pútkil iseniwshiler jámááti bir jerge jynalıp, hámmesi birlikte ruwxıy tillerde sóylese, bul ruwxıy sıyǵa iye emes yamasa iseniwshi emes adamlar sol jerge kelse: «Sizler aqıldan azıp-sız!» – demey me? ²⁴ Biraq, hámme payǵambarshılıq qılǵanda, iseniwshi emes yamasa bul ruwxıy sıydı túsınbeytuǵın bir adam sol jerge kelse, esitken hár bir sózi onıń gúnakar ekenligin ashıp beredi hám húkim etedi. ²⁵ Solay etip, onıń júregindegi jasırım nárseler ashılıp qaladı hám ol jerge jıǵılıp: «Quday haqıyqattan da, sizlerdiń arañızda eken!» – dep Qudayǵa sıynadı.

^a 14:21 Iysh 28:11-12.

Jámáát jynalıındaǵı tártip haqqında

²⁶ Tuwısqanlarım, endi bunnan qanday juwmaq shıǵaramız? Sizler jynalıńızda, birińiz alǵıslaw qosıǵın aytasız, birińiz tálim beresiz, birińiz Quday bergen ayandı bildiresiz, birińiz ruwxıy tilde sóyleysiz hám jáne birińiz ruwxıy tildi túsindiresiz. Bulardıń hámmesi iseniwshiler jámáátiniń bekkemleniwi ushın islensin. ²⁷ Ruwxıy tilde sóylegenińizde, eki yamasa eń kóp degende úsh adam sóylesin, biraq olar gezek penen sóylesin. Basqa bir adam ayılǵanlardı túsindirsin. ²⁸ Eger túsindiretuǵın adam joq bolsa, ruwxıy tilde sóyleytuǵın adam jámáátte úndemesin, al ózi jalǵız qalǵanda ózi ushın Qudayǵa sóylesin. ²⁹ Payǵambarshılıq aytıwshılardıń da ekewi yamasa úshewi sóylesin, al basqalar olardıń aytqan sózlerin tekserip kórsin. ³⁰ Otırǵan basqa bir adamǵa sol waqıtta Qudaydan ayan berilse, sóylep turǵan payǵambarshılıq aytıwshı adam úndemey qalsın. ³¹ Jámááttegi hár bir adamdı úyretip, hár bir adamǵa jubanısh beriwińiz ushın, hámmeńiz gezek penen payǵambarshılıq aytıwińızǵa boladı. ³² Payǵambarshılıq aytıw sıyı payǵambarshılıq aytıwshı adamlar tárepinen basqarıladı. ³³ Sebebi Quday tártipsizlik Qudayı emes, al tınıshlıq Qudayı.

Barlıq muxaddeslerdiń jámáátlerinde bolǵanı sıyaqlı, ³⁴ sizlerdiń jámáátinińizde de hayallar jynalıslarda úndemesin. Olardıń sóylewine ruxsat etilmegen. Muwsanıń Nızamında

ayılǵanday, olar boysınıwı kerek. ³⁵ Eger olar bir nárseni úyrenbekshi bolsa, úyde kúyewlerinen sorasın. Óytkeni hayaldıń jámáát jynalıında sóylegeni uyat boladı.

³⁶ Qudaydıń sózi sizlerden shıǵıp, tek jalǵız sizlerge jetip bardı ma?

³⁷ Eger kim de kim ózin payǵambar yamasa ruwxıy jetik adam dep sanasa, sizlerge jazıp atırǵan bul sózlerimniń Iyemizdiń buyırǵı ekenin bilsin. ³⁸ Al kim de kim bulardı qabil almasa, onıń ózi de qabil alınbaydı.

³⁹ Solay etip, tuwısqanlarım, payǵambarshılıq aytıwǵa umtılıńlar. Ruwxıy tillerde sóylewge tosqınlıq jasamańlar. ⁴⁰ Biraq, hámmesi de ádep hám tártip penen islensin.

Masiyxtıń qayta tiriliwi haqqında

15 ¹ Tuwısqanlarım, men sizlerge járiyalaǵan Xosh Xabardı esińızge túsiriwdi qáleymen. Sizler onı qabil ettińler hám onıń tiykarında isenimińizdi bekkemlep aldınız. ² Eger sizler men ózlerińızge járiyalaǵan usı Xosh Xabardı isenim menen bekkem tutsañız, ol arqalı qutqarılasız. Bolmasa, biykarǵa isenip júrgen bolasızlar.

³ Ózim alǵan eń áhmiyetli nárseni men sizlerge jetkizgen edim. Yaǵnıy, Muxaddes Jaziwlar boyınsha, Masiyx bizlerdiń gúnalarımız ushın öldi^a. ⁴ Jáne de, Muxaddes Jaziwlar boyınsha, Ol qábirge qoyıldı hám úshinshi kúni ólimnen qayta tirildi^b. ⁵ Ol Kifaǵa, keyin on eki shákirtine kórinde. ⁶ Sonınan bir waqıttań ózinde bes júzden aslam iseniwshi

^a **15:3** Iysh 53:5-12.

^b **15:4** Zab 15:8-10.

tuwısqanlarǵa kórindi. Olardıń kóbisi ele tiri, bazıları qaytıı boldı. ⁷ Bunnan soń, Ol Yaqıppa^a, keyninen barlıq elshilerge kórindi. ⁸ Al eń sońında shala tuwılǵan balaǵa megzes bolǵan maǵan da kórindi. ⁹ Sebebi men elshiler ishindegi eń arzımaǵanıman. Qudaydıń jámáátin quwdalaǵanıman ushın, men elshi dep atalıwǵa da ılayıqlı emespen. ¹⁰ Biraq, men házir kim bolǵan bolsam, Qudaydıń miyrimi menen boldım. Onıń maǵan degen miyrimi bosqa ketpedi. Men elshilerdiń hámmeinen kóp miynet ettim. Negizinde men emes, al meniń menen birge bolǵan Qudaydıń miyrimi miynet etti. ¹¹ Solay etip, men bolayın yamasa basqa elshiler bolsın, bizler usı nárese haqqında járiyalaymız. Sizler de usıǵan isendińiz.

Ólilerdiń tiriliwi haqqında

¹² Masiyx ólimnen qayta tirildi, dep járiyalap atırǵan bolsaq ta, qalay arañızdaǵı bazı adamlar ólimnen tiriliw joq deydi? ¹³ Eger óliler tirilmeytuǵın bolsa, onda Masiyx ta tirilmegen boladı. ¹⁴ Masiyx tirilmegen bolsa, onda bizlerdiń járiyalaǵanlarımız da, sizlerdiń isenimińiz de biykar boladı. ¹⁵ Hátte, bizler Quday haqqında jalǵan gúwaliq bergen adamlar bolıp qalamız. Óytkeni bizler Quday Masiyxtı tiriltti, dep gúwaliq bergen edik. Eger óliler haqıyqattan da qayta tirilmeytuǵın bolsa, onda Quday da Masiyxtı tiriltpegen boladı. ¹⁶ Eger óliler tirilmeytuǵın bolsa, onda Masiyx ta tirilmegen boladı. ¹⁷ Masiyx tirilmegen bolsa, onda sizlerdiń isenimińiz biykar boladı hám sizler ele gúnalarınızdıń

biyligi astında jasap atırǵan bolasızlar. ¹⁸ Olay bolsa, Masiyxqa tiyisli bolıp dúnyadan ótken adamlar da nabit bolǵan boladı. ¹⁹ Eger bizler tek bul dúnyadaǵı ómirimizde ǵana Masiyxtan úmit etetuǵın bolsaq, onda bizler hámme adamlar ishindegi eń ayanıshlı adamlar bolǵanıımız.

²⁰ Biraq, Masiyx haqıyqattan da ólimnen qayta tirildi! Ol óliler ishinen birinshi bolıp tiriliwi arqalı ólilerdiń tiriletuǵının dálilledi. ²¹ Bir adam arqalı ólim kelgeni sıyaqlı, bir Adam arqalı ólimnen tiriliw keldi. ²² Yaǵnıy, Adam-ata menen qatnası bolǵan pútkil adamzat óletuǵını sıyaqlı, Masiyx penen qatnası bolǵan barlıq adamlar tirilip, ómirge erisedi. ²³ Biraq, hár biri óz gezegi boymsha tiriledi: eń aldı menen Masiyx tirildi, sońınan Masiyx qaytıp kelgende, Oǵan tiyisli bolǵanlar tiriledi. ²⁴ Bunnan keyin, Masiyx hár bir hákimshilikti, hár bir biylikti hám qúdiretti saplastırıp, patshalıqtı Ákemiz Qudayǵa tapsırǵanda, aqırzaman boladı. ²⁵ Sebebi Quday barlıq dushpanların Masiyxtıń ayaǵınıń astına bastırmaǵansha, Masiyx patshalıq etiwı tiyis. ²⁶ Joq qılınatuǵın sońǵı dushpan – ólim boladı. ²⁷ Óytkeni Muxaddes Jazıwda: «Quday hámme nárseni Onıń ayaqlarına bas urǵızdı», – delingen^b. Biraq, bul «hámme nárseni» degen sózdiń ishinde hámme nárseni Masiyxqa boysındırǵan Quday názerde tutılmaǵanı anıq. ²⁸ Barlıǵı Ulǵa boysınǵanda, Ul da barlıǵın Ózine boysındırǵan Qudayǵa boysınadı. Usılay etip, Quday hámme nárese ústinen tolıq biylik júrgizedi.

^a 15:7 *Yaqıp* – Iysanıń inisi.

^b 15:27 Zab 8:7.

²⁹ Eger qayta tiriliw joq bolsa, óliler ushın suwǵa shomıldırılǵanlar ne boladı? Óliler hesh qashan tirilmeytuǵın bolsa, adamlar ne sebepten óliler ushın suwǵa shomıldırıladı? ³⁰ Jáne de, bizler ne ushın hár saat sayın ózimizdi qáwip astına qoyamız? ³¹ Tuwısqanlarım, sizlerdiń Iyemiz Masiyx Iysa menen bolǵan baylanısıńızdı maqtanış etip, ant ishemen: men hár kúni ólim menen júzbe-júz ushıraspaqtaman. ³² Eger tek bul dúnyaǵa úmit baylaǵan bolsam, onda nege ólilerdiń tiri letuǵının járiyalap, Efeste ómirimdi qáwip astına qoydım? Eger óliler tirilmeytuǵın bolsa, onda: «Kelińler, ishıp-jep qalayıq, sebebi erteń ólemiz-ǵo!»^a – degenimiz orınlı bolar edi. ³³ Biraq aldanıp qalmańlar: jaman doslar jaqsı ádetlerden ayıradı. ³⁴ Esińizdi jıyıp, ózińizge kelińler hám endi qaytıp gúna islemeńler. Ayırımıńız Qudaydı bilmeysiz. Bulardı sizlerdi uyaltıw ushın aytıp atırman.

Tirilgen dene haqqında

³⁵ Biraq, birew: «Óliler qalay tiriledi? Qanday dene menen keledi?» – dep sorawı múmkin. ³⁶ Ne degen aqılsızlıq! Seniń ekken tuqımın ólmese, kógerip shıqpaydı-ǵo. ³⁷ Sen ekkenińde, kógerip turǵan ósimliktiń ózin emes, al onıń tek tuqımın, biyday yamasa basqa bir ósimliktiń tuqımın egeseń. ³⁸ Quday tuqımǵa Óz qálewı boyınsha dene beredi. Tuqımlardıń hár birine óz aldına bir dene beredi. ³⁹ Tiri janlardıń denesi birdey emes. Adamlardıń denesi basqa, haywanlardıń denesi

basqa, quslardıń hám balıqlardıń denesi basqa boladı. ⁴⁰ Aspan deneleri bar, jer deneleri de bar. Aspandaǵı denelerdiń sulıwlıǵı basqa, jerdegi denelerdiń sulıwlıǵı basqa. ⁴¹ Quyashtıń sulıwlıǵı basqa, aydıń sulıwlıǵı basqa, juldızlardıń sulıwlıǵı basqa. Sulıwlıǵı boyınsha, juldız juldızdan pariq qıladı.

⁴² Ólilerdiń tiriliwi de sonday boladı. Shiriytuǵın dene kómiledi, biraq ol shirimeytuǵın bolıp tiriledi. ⁴³ Dene xorlıq penen kómiledi, saltanat penen tiriledi. Hálsiz bolıp kómiledi, kúshli bolıp tiriledi. ⁴⁴ Tábiyǵıy dene kómiledi, biraq ol ruwxıy dene bolıp tiriledi. Tábiyǵıy dene bar bolǵanı sıyaqlı, ruwxıy dene de bar. ⁴⁵ Óytkeni Muxaddes Jazıwda bılay delingen: «Birinshi adam – Adam-ata tiri jan boldı».^b Al sońǵı Adam – Iysa Masiyx ómir beriwshi ruwx boldı. ⁴⁶ Biraq, birinshi bolıp ruwxıy dene emes, al tábiyǵıy dene keldi. Ruwxıy dene keyninen keledi. ⁴⁷ Birinshi adam jerden, yaǵnıy topıraqtan boldı. Ekinshi adam^c aspannan keldi. ⁴⁸ Topıraqtan bolǵan Adam-ata qanday bolsa, topıraqtan bolǵan adamlar da sonday boladı. Aspannan kelgen Iysa Masiyx qanday bolsa, aspanǵa tiyisli bolǵan adamlar da sonday boladı. ⁴⁹ Bizler topıraqtan bolǵan Adam-ataǵa qalay uqsaytuǵın bolsaq, aspannan kelgen Iysa Masiyxqa da solay uqsaytuǵın bolamız. ⁵⁰ Tuwısqanlarım, meniń sizlerge aytıp atırǵanım mınaw: bizlerdiń et penen qannan ibarat bolǵan tábiyǵıy denemiz Qudaydıń Patshalıǵın miyras etip ala almaydı. Shirip ketetuǵın

a 15:32 Iysh 22:13.

b 15:45 Jar 2:7.

c 15:47 Ekinshi adam – Iyemiz Iysa.

denemiz máńgilik ómirge erise almaydı. ⁵¹ Endi men sizlerge bir sırdı ashıp bermekshimen: bizlerdiń hámmemiz ólmeymiz, biraq hámmemiz ózgeremiz. ⁵² Birden kózdi ashıp-jumǵansha, sońǵı kárnay shalıńanda, ózgerip ketemiz. Awa, kárnay shalıńanda, ólgen iseniwshiler shirimeytuǵın denede tiriledi, tiri bolǵan bizler de ózgerip ketemiz. ⁵³ Sebebi bizlerdiń bul shiriytuǵın hám óletuǵın denemiz shirimeytuǵın hám ólmeytuǵın denede bolıp ózgeriwi tiyis. ⁵⁴ Shiriytuǵın hám óletuǵın denemiz shirimeytuǵın hám ólmeytuǵın bolıp ózgerse, Muxaddes Jazıwda ayılǵan mına sózler iske asadı:

«Ólim joq etildi, ol jeńildi!»^a

⁵⁵ «Háy ólim, jeńisiń qáne?»

Háy ólim, uwlı iyneń qáne?»^b

⁵⁶ Ólimniń uwlı iynesi – gúna. Gúna óz kúshin Muxaddes Nızamnan aladı. ⁵⁷ Biraq, Qudayǵa shúkirlers bolsın! Ol bizlerdi Iyemiz Iysa Masiyx arqalı jeńiske eristire beredi.

⁵⁸ Solay etip, súyikli tuwısqanlarım, taysalmay bekkem turıńlar hám Iyemizdiń xızmetinde bárqulla ǵayratlı bolıńlar. Óytkeni Iyemizdiń jolında etken xızmetińizdiń bosqa ketpeytuǵının bilesizler.

Mútájlikte jasap atırǵan iseniwshilerge járdem beriw haqqında

16 ¹ Endi muxaddeslerge beriletuǵın aqshalay járdemge kelsek, sizler de buni Galatiyadaǵı

iseniwshi jámaátlerge tapsırǵanımday isleńler. ² Hár ekshembi kúni hár birińiz óz jaǵdayıńızǵa qarap, aqshanı bólek jıynap qoyıń. Sonda men sizlerge barǵanımda, aqshanı jıynap júriwdiń zárúrligi bolmaydı. ³ Sizlerge barǵanımda, bergен sadaqalarıńızdı aparıwǵa kimlerdi ılayıqlı kórseńiz, men sol adamlarǵa xatlar berip, Erusalimge jiberemen. ⁴ Eger meniń de ketiwim kerek bolsa, olar meniń menen birge ketedi.

Paveldiń jobaları

⁵ Men sizlerge Makedoniya arqalı baraman. Sebebi men usı úlke arqalı júrmekshimen. ⁶ Qasıńızda bir qansha waqıt qalıwım, hátte, sizler menen qıstı da birge ótkiziwim múmkin. Sonnan keyin, men qay jerge ke-tejaq bolsam da, sizler maǵan járdem etersiz. ⁷ Men bul saparı sizlerdi jol-jónekey kórip ketiwdi qálemeymen. Eger Iyemiz ruxsat etse, sizler menen birge bir qansha waqıt qalaman, dep úmit etemen. ⁸ Biraq, men Efeste Eliwinshi kúni bayramına^c deyin qalajaqpan. ⁹ Óytkeni bul jerde ónimli miynet etiwim ushın maǵan keń jol ashıldı. Degen menen, maǵan qarsı shıǵıp atırǵanlar da kóp.

¹⁰ Timofey sizlerge barǵanda, aranızda qáwipsiz júriwi ushın kózqulaq bolıńlar. Sebebi ol da men sıyaqlı Iyemizge xızmet etedi. ¹¹ Sonlıqtan onı hesh kim pás kórmesin. Meniń qasına keliwi ushın onı aman-esen shıǵarıp salıńlar. Óytkeni men onı

^a **15:54** Iysh 25:8.

^b **15:55** Hosh 13:14.

^c **16:8** *Eliwinshi kúni bayramı* – grekshe «Pentikost». Qutqarılıw bayramınan soń, eliw kún tolganda bolatuǵın bayram. Leb 23:15-16 qarań.

tuwısqanlarımız benen birge keliwin kútip otırman.

¹² Tuwısqanımız Apollosqa kelsek, tuwısqanlarımız benen birge sizlerge barıwın onnan kóp ótingen edim. Biraq, ol házir sizlerge barıwdı hesh qálemey atır. Qolaylı jaǵday tuwılǵanda, ol sizlerge baradı.

Paveldiń sońǵı aqıl-násiyatları

¹³ Sergek bolıńlar, isenimde bekem turıńlar, márt hám jigerli bolıńlar. ¹⁴ Hár bir nárseni súyispenshilik penen isleńler.

¹⁵ Axaya úlkesinde birinshi bolıp isengen hám ózlerin muxaddeslerdiń xızmetine baǵıshlaǵan Stepanniń xojalıǵın bilesizler. Sizlerden ótinish, tuwısqanlarım: ¹⁶ sizler de usınday adamlarǵa hám olar menen birge miynet etetuǵın adamlardıń hámmesine boysınıńlar. ¹⁷ Men Stepanniń, Fortunatustıń hám Axayktiń kelgenine

quwanışlıman. Olar sizlerdiń ornıńızdı basıp, sizlerdiń joqlıǵıńızdı umıttırdı. ¹⁸ Olar meniń ruwxımdı da, sizlerdiń ruwxıńızdı da kóterdi. Bunday adamlardıń qádirin bilińler.

Sońǵı sálemnama

¹⁹ Aziya úlkesindegi^a jámáátler sizlerge sálem aytıp atır. Akila menen Priskilla hám olardıń úyindegi iseniwshiler jámááti Iyemiz benen qatnasta bolǵan sizlerge kóp-kóp sálem aytıp atır. ²⁰ Usı jerdegi barlıq tuwısqanlar da sizlerge sálem aytıp atır. Bir-birińizdi muxaddes posa menen súyip sálemlesińler.

²¹ Men, Pavel, bul sálemnamanı óz qolım menen jazıp atırman. ²² Iyemizdi súymeytuǵın adamǵa nálet bolsın! O Iyemiz, kele gór! ²³ Iyemiz Iysanıń miyrimi sizlerge yar bolsın! ²⁴ Men sizlerdiń hámmeńizdi Masiyx Iysanıń súyispenshiligi menen súyemen. Awmiyin.

---

^a **16:19** *Aziya úlkesi* – házirgi Turkiya eliniń qubla-batıs bóleginde bolǵan bir úlke.

Korinflilerge jazılǵan ekinshi xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Pavel Korinftegi iseniwshi jámáátke jazǵan.

Pavel bul xattan burın Korinftegi iseniwshi jámáátke xat jibergende, olardıń qáte-kemshiliklerin áshkaralap, aqıl-násiyat bergende, kóp iseniwshiler oǵan qulaq asıp, táwbe etken edi. Degen menen, olardıń arasındaǵı ayırım adamlar Paveldiń sózlerin tınlamay, keńeslerine biypárwa qaraǵan edi. Jáne de, usı adamlar jalǵan elshilerdiń sózine erip, Paveldiń haqıyqattan elshi ekenine gúman tuwǵızǵan hám onı hár túrli sózler menen ayıplaǵan edi.

Pavel bul xatında eskertiwlerine qulaq asqan iseniwshilerdi maqtap, olardıń ózgergeni sebepli, óz quwanışın bildiredi. Jáne Pavel óziniń xızmeti haqqında hám elshi sıpatında biylikke iye ekeni haqqında da olarǵa gúwaliq beredi hám mútájlikte jasap atırǵan Erusalimdegı iseniwshilerge jiberiletuǵın aqshalay járdemdi tayarlap qoyıwdı tapsıradı. Xattıń keyingi baplarında Pavel Korinftegi iseniwshiler menen óziniń arasındaǵı qatnastı buzıp atırǵan jalǵan elshilerge qulaq aspawdı hám durıs tálimatqa tiykarlanıwdı iseniwshilerge qatań eskertedi.

Sálemnama

1 ¹Qudaydıń qálewi menen Masiyx Iysanıń elshisi bolǵan men, Pavelden hám tuwısqanımız Timofeyden, Korinf qalasındaǵı Qudaydıń jámáátine hám pútkil Axaya úlkesindegi^a barlıq muxaddeslerge^b sálem!

²Ákemiz Quday hám Iyemiz Iysa Masiyx sizlerge miyrim hám tınıshlıq bersin!

Quday tolıq jubanısh beredi

³Qudayǵa, yaǵnıy Iyemiz Iysa Masiyxtıń Ákesine alǵıslar bolsın! Ol bizlerdiń rehimli Ákemiz hám tolıq jubanısh beriwshi Quday. ⁴Quday bizlerge barlıq qıyınshılıqlarımızda jubanısh beredi. Solay etip, bizler de Qudaydan alǵan jubanısh penen hár qıylı qıyınshılıqlarda bolǵan adamlarǵa jubanısh bere alamız. ⁵Sebebi

^a **1:1** *Axaya úlkesi* – Korinf qalası Axaya úlkesiniń bas qalası boldı.

^b **1:1** *Muxaddesler* – Iysaǵa iseniwshiler.

Masiyx shekken azap-aqiretlerdi bizler qanshelli kóp sheksek, Quday bizlerge Masiyx arqalı sonshelli úlken jubanish beredi. ⁶ Bizler kórip atırǵan qıyınshılıq sizlerdiń jubanish alıwıńız hám qutqarılıwıńız ushın bolıp atır. Bizlerdiń jubanish alıwımız da sizlerdiń jubanish alıwıńız ushın bolıp atır. Sizler ózlerińız alǵan usı jubanish arqalı bizler shekken azap-aqiretler menen birdey bolǵan azap-aqiretlerge shıday alasızlar. ⁷ Bizlerdiń sizlerge baylanıslı bolǵan úmitimiz bekkem. Óytkeni sizlerdiń tek azap-aqiretlerimizge emes, al alǵan jubanishımızǵa da sherik ekenińizdi bilemiz.

⁸ Tuwısqanlarım, Aziya úlkesinde^a kórgen qıyınshılıqlarımızdan sizlerdiń xabarsız qalıwıńızdı qálemeymiz. Bizler shekten tıs awır qıyınshılıq astında bolıp, tiri qalıwdan da úmitimizdi úzgen edik. ⁹ Ishimizden ózimizdi ólimge húkim etilgendey sezdik. Biraq bul ózlerimizge emes, al ólilerdi tiriltetuǵın Qudayǵa súyeniwimiz ushın boldı. ¹⁰⁻¹¹ Quday bizlerdi usınday úlken ólim qáwpinen qutqardı hám ele de qutqara beredi. Sizlerdiń duwalarıńızdıń járdeminde Quday bizlerdi ele de qutqara beredi dep, bizler Onnan úmit etemiz. Kóp adamlardıń etken duwalarına Quday juwap berip, bizlerdi qutqarǵanlıqtan, kópler bizler ushın Qudayǵa shúkirkilik bildiredi.

Paveldiń saparınıń özgeriw sebebi

¹² Bizler maqtanish tutatuǵın hám pák hújdanımız benen gúwalıq bere-tuǵın nársemiz mınaw: bizler dúnyaǵa,

ásirese sizlerge adamnıń danalıǵı menen emes, al Qudaydıń miyrimi menen, Qudaydan kelgen hadallıq* hám haq niyet penen qatnas jasadıq. ¹³⁻¹⁴ Bizler sizlerge oqıp túsine alatuǵın nárselerdi ǵana jazıp atırmız. Házir bizlerdi tolıq túsinebesenińiz de, waqtı kelgende tolıq túsinetuǵınıńızdan úmit etemen. Solay etip, Iyemiz Iysanıń kúnde bizlerdiń maqtanishımız sizler bolatuǵınıńız sıyaqlı, sizlerdiń maqtanishınıńız da bizler bolamız.

¹⁵ Usınday isenim menen sizlerdi eki ese quwanışqa bólensin dep, sizlerge barıwdı burın niyet etken edim. ¹⁶ Makedoniyayaǵa baratırǵanımda da, Makedoniyadan qayıp kiyatırǵanımda da, sizlerge barıwdı niyet etken edim. Sońınan sizler meni Yahudiyaǵa shıǵarıp salarsız dep oylaǵan edim. ¹⁷ Usılay niyet etip, men jeńilteklilik qılıppan ba? Meni denesiniń qálewi boyınsha kewlinde «yaq» dep oylap, awızı menen «awa» deytuǵın adam dep esaplaysızlar ma? ¹⁸ Men Qudaydıń sadıqlıǵı haqı ant ishemen: bizler eki júzli adamlar emespiz. Bizler sizlerge sóylegenimizde, «yaq» dep oylap, «awa» dep aytpadıq. ¹⁹ Bizler tárepimizden, yaǵnıy men tárepimnen, Sila^b hám Timofey tárepinen sizlerge járiyalanǵan Qudaydıń Ulı Iysa Masiyx hám «awa», hám «yaq» emes. Onda tek «awa» ǵana bar. ²⁰ Qudaydıń barlıq wádeleri Masiyx arqalı «awa» bolıp, tolıq orınlanadı. Sonlıqtan Qudaydıń dańqqa bóleniwi ushın, Masiyx arqalı Qudayǵa «awmiyin» deymiz. ²¹ Bizler menen sizlerdiń Masiyx penen bolǵan baylanışımızdı bekkem qılǵan hám

^a **1:8** *Aziya úlkesi* – házirgi Turkiya eliniń qubla-batıs bóleginde bolǵan bir úlke.

^b **1:19** *Sila* – grekshe tekste bul attıń basqa variantı Silvanus.

bizlerdi xızmetke tayınlağan Qudaydıń Ózi boladı. ²² Ol bizlerdi mórlep tamğa bastı hám bunıń dálili sıpatında Muxaddes Ruwxtı júregimizge jaylastırdı.

²³ Meniń júregimde ne bar ekenin biletuǵın Qudaydıń Ózi gúwa: sizlerdi ayaǵanıń sebepli, usı waqıtqa deyin Korinfke barmaǵan edim. ²⁴ Bizler sizlerdiń isenimińizdiń ústinen biylik ornatqımız kelmeydi. Kerisinshe, sizlerdiń quwanıwıńız ushın, bizler sizler menen birlikte miynet etip atırımız. Sebebi sizler isenimde bekkem tursızlar.

2 ¹ Solay etip, sizlerdi jáne qapa qılmayın dep, sizlerge barmawǵa kewlimde qarar ettim. ² Óytkeni eger men sizlerdi jáne qapa qılsam, onda meni kim quwantadı? Ózim qapa qılǵan sizlerden basqa, kim kewlimdi kótiredi? Álбетте, hesh kim! ³ Sonlıqtan men barǵanımda, quwantıwı kerek bolǵan adamlar meni qapa qılmawı ushın, sol xattı jazıp jibergen edim. Sebebi meniń quwanışım sizlerdiń hámmeńizdiń quwanışıńız ekenine isengen edim. ⁴ Men sol xattı tereń qayǵırıp, júregim ezilip, kóz jaslarımıdı tógip otırıp jazdım. Bundaǵı maqsetim – sizlerdi qapa qılıw emes, al sizlerge degen sheksiz súyispenshiligimdi bildiriw edi.

Gúna islegen adamdı keshiriw haqqında

⁵ Eger arańızda bir adam^a basqalardı qapa qılǵan bolsa, ol tek meni emes, al qanday da bir dárejede sizlerdiń hámmeńizdi qapa qılǵan boladı. Men bunı asırıp aytıp atırǵan joqpan.

⁶ Bul adamǵa kópshilik tárepinen berilgen jaza jeterli boladı. ⁷ Solay etip, ol hádden tıs qayǵırmawı ushın onı keshirip, jubanısh bergenińiz maqullıraq boladı. ⁸ Sonlıqtan oǵan degen súyispenshiligińizdi dálillewińizdi ótinish etemen. ⁹ Hár bir iste sózime qulaq asatuǵınıńızdı yamasa aspaytuǵınıńızdı sınap biliw ushın, men sizlerge sol xattı jazǵan edim. ¹⁰ Sizler onı keshirseńiz, onı men de keshiremen. Eger men onı keshirgen bolsam, onı sizler ushın Masiyx aldında keshirdim. ¹¹ Solay etip, shaytannıń awaldan paydalanıp, pánt beriwine jol qoymayıq. Óytkeni bizler onıń jawız jobalarınan xabarsız emespiz.

¹² Men Masiyxtıń Xosh Xabarın járiyalaw ushın Troasqa barǵanımda, Iyemiz maǵan kóp múmkinshilik bergeni edi. ¹³ Degen menen, tuwısqanımız Titustı sol jerde ushırata almaǵanıń sebepli, ruwxım tınıshsızlandı. Sonlıqtan sol jerdegiler menen xoshlasıp, Makedoniyaǵa kettim^b.

¹⁴ Qudayǵa shúkirler bolsın! Ol bizlerdi bárqulla Masiyxtıń jeńisiniń saltanatlı júrisinde jetelep júredi hám bizler arqalı hámme jerde Masiyx haqqında bilimdi xosh iyisıyaqlı tarqatadı. ¹⁵ Sebebi bizler qutqarılıp atırǵanlar arasında da, nabit bolıp atırǵanlar arasında da, Masiyxtıń Qudayǵa baǵışlaǵan xosh iyisimiz. ¹⁶ Bizler Xosh Xabardı járiyalaǵan waqtımızda, nabit bolıp atırǵanlar ushın ólimge aparatıuǵın ólim iyisimiz. Al qutqarılıp atırǵanlar ushın ómir beretuǵın ómir iyisimiz. Negizinde, bunday xızmetke ılayıqlı hesh kim joq!

^a **2:5** 1Kor 5:1.

^b **2:13** 2Kor 7:6.

¹⁷ Öytkeni óz paydası ushın Qudaydıń sózin satıp beretuǵın kóp adamlar bar. Biraq, bizler onday adamlar emespez. Bizler Quday tárepinen jiberilgen hám Masiyxqa tiyisli bolǵan adamlar sıpatında Xosh Xabardı Quday aldında haq kewil menen járiyalaymız.

Jańa kelisimniń xızmetshileri

3 ¹ Bizlerdi jáne ózlerin maqtap atır, dep oylaysız ba? Ayırım adamlar sıyaqlı, sizlerge kórsetiw ushın yamasa sizlerden alıp basqalarǵa kórsetiw ushın, minezlememiz jazılǵan xatlarǵa mıtájbiz be? ² Bizlerdiń minezleme xatımız – sizler bolasızlar. Bul xat bizlerdiń júreklerimizde* jazılǵan bolıp, onı barlıq adamlar biledi hám oqıydı. ³ Sizler haqıyqattan da, bizlerdiń xızmetimiz arqalı jazılǵan Masiyxtıń xatı ekenińizdi anıq kórsetesizler. Bul xat sıya menen emes, al tiri Qudaydıń Ruwxı menen jazıldı hám ol tasqa emes, al adamlardıń júreklerine oyıp jazıldı.

⁴ Bizler Masiyx arqalı Quday aldında usınday isenimge iye bolǵanımız sebepli, bulardı aytıp atırmız. ⁵ Bizler xızmetimizdi uqıplı bolǵanımız sebepli atqarıp atırmız, demekshi emespen. Bizlerdegi bar uqıp ózimizden shıqpaǵan, al Qudaydan berilgen. ⁶ Quday bizlerdi jańa kelisimniń xızmetshileri qıldı. Jańa kelisim jazılǵan nızam tiykarında emes, al Muxaddes Ruwx tiykarında payda boldı. Sebebi jazılǵan nızam ólimge húkim etedi, al Muxaddes Ruwx ómir beredi.

⁷ Tasqa oyıp jazılǵan háriplerden ibarat bolǵan Muxaddes Nızam ullılıq penen berilgenlikten, Izrail xalqı Muwsanıń júzinen shıqqan ótkinshi

nurǵa qaray almaǵan edi^a. Ólimge húkim etetuǵın Muxaddes Nızamǵa xızmet etiw sonshelli ullı bolsa, ⁸ onda ómir beretuǵın Muxaddes Ruwxqa xızmet etiw onnan anaǵurlım kóp ullılıqqa iye emes pe? ⁹ Adamdı húkim etken Muxaddes Nızamǵa xızmet etiw ullı bolǵan bolsa, aqlanıw beretuǵın jańa kelisimge xızmet etiw onnan góre qanshelli ullıraq boladı! ¹⁰ Haqıyqattan da, joqarı ullılıqqa iye bolǵan jańa kelisim payda bolǵanda, burın ullılıqqa iye bolǵan Muxaddes Nızam óz ullılıǵın joyttı. ¹¹ Solay etip, ótkinshi bolǵan nárse ullı bolsa, máńgi qalatuǵın nárse onnan da ullıraq.

¹² Usınday úmitke iye bolǵanımız sebepli úlken batırılıq penen sóyley alamız. ¹³ Bizler júzindegi óship baratırǵan nurdı Izrail xalqına kórsetpew ushın júzin perde menen japqan Muwsa sıyaqlı is tutpaymız. ¹⁴ Biraq, Izrail xalqınıń júregi qaysar bolǵanlıqtan, hátte, usı kúнге deyin olar Eski Kelisimdi oqıǵanda, olardıń sanası sonday perde menen jabıwlı turǵanday boladı. Öytkeni bul perde tek Masiyx arqalı alıp taslanadı. ¹⁵ Haqıyqattan da, usı kúнге deyin olar Muwsanıń kitabın oqıǵanda, júrekleri perde menen jabılǵanday bolıp túsınbeydi. ¹⁶ Degen menen, adam Iyemizge júz burǵanda, sol perde alıp taslanadı. ¹⁷ Iyemiz – Ruwx. Iyemizdiń Ruwxı bar jerde azatlıq bar. ¹⁸ Bizlerdiń hámimiz perdesiz júz benen Iyemizdiń ullılıǵın kóremiz. Sol arqalı Oǵan uqsaw ushın ózgerip, ullılıq ústine ullılıqqa erisip baramız. Bul Ruwx bolǵan Iyemizdiń járdeminde iske asadı.

a 3:7 Shıǵ 34:29.

Ílay ıdıslardaǵı ǵáziyne

4¹ Sonlıqtan biz xızmetshiler bul xızmetti Qudaydıń miyrim-shá-pááti menen islep atırǵanımız sebepli, ruwxımızdı túsirmeymiz. ² Bizler jasırın hám uyat islerimizdi tasladıq, hiylekerlik penen háreket qılmaymız. Qudaydıń sózin burmalamay, haqıyqattı ashıq aytıwımız arqalı ózimizdi Quday aldında hár bir adamnıń húj-danına tapsıramız. ³ Eger bizler járiyalap atırǵan Xosh Xabar jabıq bolsa, ol nabit bolatuǵınlar ushın jabıq boladı. ⁴ Isenbeytuǵın bunday adamlar Xosh Xabardıń jaqtısın kórmesin dep, bul dúnyanıń hákimi – shaytan olardıń júrek kózlerin soqır etken. Xosh Xabar Qudaydıń qanday ekenin kórsetken Masiyxtıń dańqın bildiredi. ⁵ Bizler ózlerimiz haqqında járiyalap atırǵan joqız. Al Masiyx Iysanı hámmemizdiń Iyemiz dep, Iysa ushın sizlerdiń xızmetshilerińiz ekenligimiz haqqında járiyalap atırmız. ⁶ Sebebi «Qarańǵılıqtan nur jarqırasın»,^a – dep buyırǵan Quday Masiyxtıń júzinde jarqıraǵan Óziniń dańqın biliwimiz ushın júreklerimizdi jaqtı qıldı.

⁷ Biz elshiler usı ǵáziyneni ılay ıdısları sıyaqlı bolǵan denemizde alıp júrmiz. Bul ullı qúdirettiń bizlerden emes, al Qudaydan ekenligi kórinip tur. ⁸ Bizler hár tárepleme qısqıdamız, biraq ezilmeymiz. Albraymız, biraq úmitsizlikke berilmeymiz. ⁹ Quwdalanamız, biraq Quday bizlerdi taslap ketpeydi. Bizlerdi júǵıltadı, biraq joq bolıp ketpeymiz. ¹⁰ Iysanıń ómiri denemizde ashıq kórinisin dep, bizler bárqulla

azap shegip, Iysanıń ólimine sherik bolamız. ¹¹ Óytkeni Iysanıń ómiri bizniń óletuǵın denemizde ashıq kórinisin dep, jasap atırǵan bizler Iysa ushın ólim qáwpine úziksiz duwshar bolıp atırmız. ¹² Solay etip, bizlerdiń ólim qáwpine duwshar bolıp atırǵanımız arqalı sizler máńgilik ómirge erisip atırsızlar.

¹³ Zaburda: «Men isendim hám sonıń ushın sóyledim»,^b – dep jazılǵan. Usınday isenimdi payda etken Muxaddes Ruwxqa iye bolǵanımız sebepli, bizler de isenemiz hám sonlıqtan sóyleymiz. ¹⁴ Sebebi Iyemiz Iysanı ólimnen tiriltken Qudaydıń bizlerdi de Iysa menen birge tiriltetuǵının hám sizler menen birlikte Óziniń aldında turǵızıp qoyatuǵının bilemiz. ¹⁵ Bulardıń hámmesi sizlerdiń paydańız ushın bolıp atır. Solay etip, bizlerdiń basımızdan keshirgen qıynshılıqlarımız sebepli, Qudaydıń sizlerge degen miyrimi artadı. Sol miyrim ele de kóp adamlarǵa jetip barıwı arqalı Qudayǵa kóp shúkirklikler aytıladı hám Ol dańqqa bólenedi.

Ótkinshi qıynshılıqlar hám máńgilik dańq

¹⁶ Sonlıqtan ruwxımızdı túsirmeymiz. Bizlerdiń kórinetuǵın denemiz tozıp baratırǵan bolsa da, ishki dúnyamız kúnnen-künge jańalanıp atır. ¹⁷ Óytkeni házirgi ótkinshi hám arızmas qıynshılıqlarımız bizlerge hád-den tis ullı hám máńgilik dańq alıp keledi. ¹⁸ Bizler kózge kórinetuǵın qıynshılıqlarǵa emes, al kózge kórinbeytuǵın ullılıqqa qaraymız. Sebebi

^a 4:6 Jar 1:3.

^b 4:13 Zab 115:1.

közge kórinetuğın nárseler ótkinshi, al közge kórinbeytuğın nárseler mángi boladı.

5 ¹ Bizler ishinde jasadp atırğan dúnyadağı bul shatırımız, yağny denemiz qıyralğanda, Quday bizlerge adamnıń qolı menen qurılmağan aspandağı mángilik úyimizdi, yağny jańa deneni beretuğın bileyiz. ² Aspandağı úyimizdi, yağny jańa denemizdi kiyim sıyaqlı kiyiwdi qattı kúsep, házir bizler dúnyadağı shatırımızda, yağny denemizde «ah» urmaqtamız. ³ Onı kiysek, bizler jalańash qalmayız. ⁴ Bizler dúnyadağı shatırımızda, yağny denemizde jasadp júrip, awır júk astında qıynalmaqtamız. Negizinde dúnyadağı denemizdi sheship taslawdı emes, al onıń ústinen aspandağı denemizdi kiyiwdi qáleyimiz. Solay etip, óletuğın dene mángilik ómir tárepinen jutıp jiberiledi. ⁵ Bizlerdi usı ushın tayarlağan hám bunıń kepili sıpatında bizlerge Muxaddes Ruwxtı bergen Qudaydıń Ózi boladı.

⁶ Sonlıqtan denede jasadp atırğan waqtımızda Iyemizdiń aspandağı mákanınan uzaqta ekenimizdi bilsek te, bizler bárqulla batırılıqqa iyemiz. ⁷ Óytkeni bizler közge kórinetuğın nárselerge emes, al isenimimizge súyeni jasaymız. ⁸ Awa, batırılıqqa iyemiz hám deneden shıǵıp, Iyemiz benen birge jasağanımız jaqsıraq dep oylaymız. ⁹ Biraq denede jasadp ta, deneden shıǵıp ketsek te, bizler Iyemizdiń kewlinen shıǵıwǵa qattı tırısamız. ¹⁰ Sebebi denede jasağan waqtımızda islegen jaqsı isimiz ushın da, jaman isimiz ushın da ılayıqlı baha alıw ushın, hár birimiz Masiyxtıń húkim gúrsisiniń aldında turıwımız kerek.

Jarastırılıw xızmeti

¹¹ Solay etip, bizler Iyemizden qorıwdıń ne ekenin bilgenimiz sebepli, adamlardı aqıllandırılıwǵa háreket etemiz. Bizlerdiń qanday ekenligimiz Qudayǵa ayan. Bizlerdiń qanday ekenligimizdi sizler de jaqsı biletuğınızdan úmit etemen. ¹² Bizler jáne sizlerge ózlerimizdi usınıwǵa háreket etip atırğan joqpız. Biraq ishki dúnyası menen emes, al sırtqı kórinisi menen maqtanatuğın adamlarǵa ılayıqlı juwap beriwıńiz ushın, sizlerge bizler menen maqtanıwǵa múmkinshilik berip atırmız. ¹³ Eger bizler ruwxıy ózgeshe awhalda bolsaq, onda bul Quday ushın. Eger ápiwayı awhalda bolsaq, onda bul sizler ushın. ¹⁴ Usılay islewge bizlerdi Masiyxtıń súyispenshiligi májbúr etedi. Óytkeni bir Adam, yağny Masiyx hámme ushın ólgenlikten, hámme Onıń ólimine sharik bolğan boladı, degen juwmaqqa keldik. ¹⁵ Awa, Masiyx hámme ushın óldi. Solay eken, jasadp atırğanlar endi ózleri ushın emes, al ózleri ushın ólgen hám qayta tirilgen Masiyx ushın jasawı shárt.

¹⁶ Sonlıqtan bizler endi hesh kimge dúnyanıń kóz qarası menen qaramaymız. Masiyxqa burın usılay qarağan bolsaq ta, endi olay qaramaymız. ¹⁷ Solay etip, kim de kim Masiyx penen baylanısqa iye bolsa, ol – jańa jaratılıs. Eski nárseler ótip ketti, minekey, endi hámmesi jańa boldı. ¹⁸ Bunıń hámmesi Qudaydan. Quday Masiyx arqalı bizlerdi Ózi menen jarastırdı hám adamlardı Ózi menen jarastırılıw xızmetin bizlerge tapsırdı. ¹⁹ Yağny, Quday Masiyx arqalı dúnyanı Ózi menen jarastırıp, adamlardıń gúnaların esapqa

almadı hám usı jarastırıwshı sózlerdi bizlerge berdi. ²⁰ Solay etip, bizler Masiyxtıń elshilerimiz. Qudaydıń Ózi bizler arqalı sizlerge aqıl-násiyat berip atır. Masiyxtıń atınan jalbarınamız: Quday menen jarasıńlar! ²¹ Quday bizlerdiń gúnalarımızdı hesh qashan gúna islemegen Masiyxqa júkledi. Masiyx penen baylanısqa iye bolǵan bizler Quday aldında usı arqalı aqlandıq.

6 ¹ Quday menen birge miynet etip atırǵan bizler sizlerden ótinish etemiz: ózlerińiz qabıl qılǵan Onıń miyrimine itibarsızlıq penen qaramań. ² Sebebi Quday bilay deydi:

«Miyrimim túsken waqıtta seni esittim,

Qutqarılıw kúnde saǵan járdem berdim».^a

Minekey, házir Qudaydıń miyrimi beriletuǵın waqıt boldı! Minekey, házir qutqarılıw kúni keldi!

Pavel kórgen qıyınshılıqlar

³ Xızmetimizge sóz kelmesin dep, hesh kimge hesh bir nársede tosqınlıq jasamaymız. ⁴ Al hámme nársede Qudaydıń xızmetkerleri sıpatında is tutamız: qıyınshılıq kórsek te, mútájlilikte hám awır jaǵdaylarda qalsaq ta, sheksiz sabırlı boldıq. ⁵ Jáne de, tayaq jedik, qamaqta otırdıq, topalań ishinde qaldıq, awır miynet ettik, túnlerdi uyqsız ótkizdik, ash qaldıq. ⁶ Solay bolsa da, bizler pák boldıq, durıs túsinik, shıdamlılıq, keń kewil, Muxaddes Ruwx hám haqıyqıy súyispenshilik penen jasadıq. ⁷ Haqıyqat sózin aytıp, Qudaydıń qúdiretin kórsettik. Oń hám

shep qolımızda haqlıq quralın uslap júrdik. ⁸ Bizlerdi húrmet te etedi, masqaralaydı da, bizlerge sógis te aytadı, maqtaydı da. Bizlerdi ótirikshiler dep esaplaydı, biraq bizler haqıyqattı aytamız. ⁹ Bizlerdi belgisiz adamlar dep sanaydı, biraq hámmege belgilimiz. Bizlerdi ólgen dep esaplaydı, biraq, mine, tirimiz. Jazalanıp tayaq jesek te, ólmey atırmız. ¹⁰ Bizlerdi qapa qıladı, biraq bizler bárqulla quwanışlımız. Jarlımız, biraq kóp adamlardı bayıtamız. Hesh nársemiz bolmasa da, hámme nársege iyemiz.

¹¹ Háy korinfliler, bizler sizlerge ashıq sóylep, júregimizdi keń ashtıq. ¹² Sizlerden miyrimimizdi ayamadıq, biraq sizler bizlerden óz miyrimińizdi ayadıńız. ¹³ Sizlerge balalarımá sóylegendey, sóylep atırman: bizler sıyaqlı, sizler de bizlerge júreklerińizdi keń ashıńlar.

Bizler – Qudaydıń ibadatxanasımız

¹⁴ Isenbeytuǵınlar menen birge bir moyıntırıqtıń astına kirmeńler. Óykeni haqlıq penen nızamsızlıqtıń arasında qanday uqsaslıq bar? Nur menen qarańǵılıqtıń arasında qanday baylanıs bar? ¹⁵ Masiyx penen shaytannıń arasında qanday kelisim hám isenetuǵın adam menen isenbeytuǵın adamnıń arasında qanday sheriklik bolıwı múmkin? ¹⁶ Qudaydıń ibadatxanası menen butlar arasında qanday birlik bolıwı múmkin? Hesh qanday! Sebebi bizler tiri Qudaydıń ibadatxanasımız. Quday bilay deydi:

«Men olar arasında jasap, Olar arasında júretuǵın bolaman».^b

^a **6:2** Iysh 49:8.

^b **6:16** Leb 26:11-12; Ezk 37:27.

«Men olardıń Qudayı bolaman,
Olar Meniń xalqım boladı». ^a

¹⁷ Sol sebepten Jaratqan Iye bılay deydi:

«Olardıń arasınan shıǵıp,
bólekleniń.

Haram nársege qol tiygizbeń,
Sonda Men sizlerdi qabil etemen». ^b

¹⁸ Jáne de, Qúdireti kúshli Jaratqan Iye bılay deydi:

«Men sizlerge Áke bolaman,
Sizler Meniń ul-qızlarım
bolasızlar». ^c

7 ¹ Solay etip, súyikli tuwısqanlarım, usınday wádelerge iye bolǵanımız sebepli, denemizdi hám ruwxımızdı iplaslaytuǵın hár bir nárseden ózlerimizdi tazalayıq. Qudaydan qorqıp jasap, minsiz muxaddeslikke jetilisip barayıq.

Korinftegi jámaát ushın Paveldiń quwanıwı

² Bizlerge júreklerińizdi keń ashıńlar. Bizler hesh kimge jamanlıq islemedik, hesh kimdi joldan azǵırmadıq, hesh kimdi aldap, haqısın jemedik. ³ Bunı sizlerdi ayıplaw ushın aytıp atırǵan joqpan. Oytkeni burın aytqanımday, sizler bizlerdiń júregimizdesiz. Sizler menen birge óliwge de, jasawǵa da qayılmız. ⁴ Meniń sizlerge degen isenimim kúshli hám men sizler menen kóp maqtanaman. Qıyınshılıqlarımız kóp bolsa da, men sizler sebepli sheksiz quwanış alıp, jubanıshqa bólendim.

⁵ Bizler Makedoniyaǵa kelgenimizden keyin de denemiz hesh tınısh

tappay, hár tárepleme qıyınshılıq kórdik: sırtta jánjel, júregimizde qorqınısh bar edi. ⁶ Biraq, ruwxı túsken adamlarǵa jubanısh beriwshi Quday Titustıń sizler betten qaytıp kelgeni arqalı bizlerge jubanısh berdi. ⁷ Bizler tek onıń qaytıp kelgeni arqalı emes, al sizlerdiń oǵan bergен jubanıshıńız arqalı da jubanısh aldıq. Titus bizlerge sizlerdiń meni qanshelli saǵınǵanıńızdı, qılǵan is-háreketlerińız sebepli ókinip atırǵanıńızdı hám meni jaqlawǵa urınıp atırǵanıńızdı aytıp bergende, men onnan beter quwanıp kettim.

⁸ Men jazǵan xatım menen sizlerdi qapa qılǵan bolsam da, ókinbeymen. Sol xatımniń sizlerdi az-maz waqıtqa qapa qılǵanın bilgenimde, men ókinген edim. ⁹ Biraq, endi quwanıp atırman. Men sizlerdiń qapa bolǵanıńızǵa emes, al bul qapashılıqtıń sizlerdi táwbege ákelgenine quwanıp atırman. Bul qapashılıq Qudaydıń qálewi boyınsha bolǵanlıqtan, sizler bizler sebepli hesh qanday zıyan kórmedińler. ¹⁰ Sebebi Qudaydıń qálewi menen berilgen qapashılıq adamdı táwbege alıp keledi hám adam bul arqalı qutqarılıw aladı. Bunday qapashılıq ókiniw alıp kelmeydi. Biraq, dúnyanın qapashılıǵı ólimge alıp baradı. ¹¹ Qarańlar, Qudaydıń qálewi menen bolǵan bul qapashılıq sizlerde qanshelli inta, óz pákligińizdi dálillewge qattı umtılıw, nahaqlıqqa degen kúshli ǵázep, qanshelli qorqınısh, maǵan degen sonshelli saǵınısh, qanshelli talpınıw hám ayypker adamdı jazalawǵa kúshli tilek

^a **6:16** Erm 31:1; 32:38.

^b **6:17** Iysh 52:11; Ezk 20:34, 41.

^c **6:18** 2Pat 7:8, 14.

oyattı. Sizler sol iste^a ózlerińizdiń hár tárepleme pák ekenińizdi kórsettińiz. ¹² Sizlerge bunnan aldınǵı xattı jazǵanımda, nahaqlıq islegen adam yamasa nahaqlıqtan jábir kórgen adam sebepli jazǵan joqpan. Al, sizlerdiń bizlerge degen ıqlasıńızdıń Quday aldında ayan bolıwı ushın jazǵan edim. ¹³ Bizler bulardıń hámmesi arqalı jubanishaptıq.

Jubanishımızǵa qosımsha Titustıń quwanışı bizlerdi onnan da kóbirek quwandırdı. Óytkeni sizlerdiń hámmeńiz onıń ruwxın kóteripsiz. ¹⁴ Men sizlerdi onıń aldında maqtaǵan edim, sizler meni uyatqa qaldırmadıńlar. Sizlerge aytqan hár bir sózimiz haqıyqat bolǵanı sıyaqlı, sizlerdi Titusqa aytıp maqtaǵan sózlerimiz de haqıyqat bolıp shıqtı. ¹⁵ Ol hámmeńizdiń sózge boy-sınatuǵınıńızdı, ózin húrmet hám iz-zet penen qabil alǵanıńızdı eske alıp, onıń sizlerge degen súyispenshiligi jáne de artıp atır. ¹⁶ Solay etip, men sizlerge hár bir iste isene alatuǵınım sebepli quwanaman.

Saqıylıq penen sadaqa beriw haqqında

8 ¹ Tuwısqanlar, bizler sizlerge Qudaydıń Makedoniyadaǵı iseniwshi jámáátlerge bergen miyrimi haqqında bildirgimiz keledi. ² Olar awır qıyınshılıqlar menen sınalǵan bolsa da, quwanishqa toldı, júdá kámbaǵal bolsa da, sheksiz saqıylıq kórsetti. ³ Jaǵdayları kótergenshe, hátte, jaǵdaylarınan artıq dárejede olardıń óz qálewi menen saqıylıq kórsetkenine men ózim gúwaliq beremen. ⁴ Olar Yahudiyadaǵı muxaddeslerge beriletuǵın

járdemge, yaǵnıy usı qayırılı iske qatnasıwdı ótinish etip, bizlerge jalbarınǵan edi. ⁵ Olar bizler úmit etkenimizden de zıyat berip, Qudaydıń qálewi menen ózlerin birinshiden Iyemizge, sońnan bizlerge baǵıshladı.

⁶ Sonlıqtan burın sizlerdiń arañızda bul qayırılı isti baslaǵan Titustan onı juwmaqlawın ótindik. ⁷ Sizler Masiyxa degen isenimde, Qudaydıń sózin sóylewde, haqıyqattı biliwde, inta menen xızmet etiwde, bizlerge degen súyispenshilikte*, ulwma hámme nársede ústinsiz. Sol sıyaqlı, bul qayırılı iste de sizlerdiń ústin bolıwıńızdı qáleymiz.

⁸ Bunı buyırıp retinde aytıp atırǵan joqpan. Al, basqa jámáátlerdiń intası haqqında aytıp, sizlerdiń súyispenshiligińizdiń haqıyqıylıǵın sınap kórip atırman. ⁹ Sebebi sizler Iyemiz Iysa Masiyxtıń miyrimin bilesizler: Ol Ózi bay bola tura, sizler ushın bul dúnyada jarlı boldı. Onıń jarlılıǵı menen sizler ruwxıy baylıqqa iye boldıńız.

¹⁰ Bul boyınsha men sizlerge bir paydalı keńes beremen. Sizler ótken jılı óz qálewińiz benen járdem aqshasını jynawdı birinshi bolıp baslaǵan edińler. ¹¹ Endi sol isti aqırına deyin jetkizgenińiz maqul. Solay etip, basta qanday inta menen baslaǵan bolsańız, sonday inta menen juwmaqlawǵa qollarıńızdan kelgenshe tırısıwıńız tiyis. ¹² Eger sizler ózlerińizde bar nárseni inta menen beseńiz, Quday onı ırzashılıq penen qabil etedi. Biraq, Ol sizlerde joq nárseni talap etpeydi. ¹³ Basqalardıń awhalın jeńilletiw ushın sizlerge awırmanlıq salıw kerek, demekshi emespen. Al teńlik bolıwı

a 7:11 1Kor 5:1.

kerek, demekshimen. ¹⁴ Házirgi sizlerdegi molshılıq olardıń jetpey turǵan nársesin tolıqtıradı. Al sońınan olardaǵı molshılıq sizlerdegi jetpey turǵan nárseni tolıqtıradı. Solay etip, teńlik boladı. ¹⁵ Muxaddes Jazıwda: «Kóp jıynaǵannıń artıǵı, az jıynaǵannıń kemisi bolmadı»,^a – dep ayılǵan-day boladı.

Titus hám eki tuwısqan

¹⁶ Meniń kewlimdegi sizlerge degen intanı Titustıń da kewline salǵan Qudayǵa shúkirler bolsın! ¹⁷ Óytkeni ol tek bizlerdiń ótinishimiz boyınsha emes, al ózinde sizlerge degen tereń inta bolǵanlıqtan, óz qálewi menen sizlerge baratır. ¹⁸ Onıń menen birge bir tuwısqanımızdı da jiberip atırımız. Ol Xosh Xabardı járiyalaw boyınsha barlıq iseniwshi jámáátler tárepinen maqtawǵa erisken adam. ¹⁹ Bunıń ústine, bul tuwısqanımızdı bizler islep atırǵan usı qayırılı xızmette joldas bolsın dep, iseniwshi jámáátler saylap qoyǵan edi. Bizler Iyemizdiń dańqı ushın hám járdem beriwge intalı ekenimizdi kórsetiwimiz ushın usı qayırılı xızmetti islep atırımız. ²⁰ Kóp aqshalar menen baylanıslı bolǵan bul xızmetimizde bizlerdi hesh kim ayıplay alması ushın, bizler saqlıq penen is tutıp atırımız. ²¹ Sebebi bizler tek Iyemizdiń názerinde emes, al adamlardıń názerinde de durıs bolǵan nárseni islewege trısıp atırımız.

²² Bizler olar menen birge jáne bir tuwısqanımızdı da jiberip atırımız. Bul tuwısqanımızdı talay mártebe hám hár túrli jaǵdaylarda sınap, onıń intalı ekenin kórdik. Endi onıń sizlerge

degen isenimi kúsheygenlikten, intası da artıp atır. ²³ Titusqa kelsek, ol meniń sherigim hám sizler ushın meniń menen birge miynet etetuǵın xızmetshi. Onıń qasındaǵı eki tuwısqanımız – iseniwshi jámáátlerdiń wákilleri hám Masiyxqa dańq keltiretuǵın adamlar. ²⁴ Solay etip, sizler bul adamlarǵa degen súyispenhiligińizdi dálilleńler. Bul arqalı olardı jibergen iseniwshi jámáátlerge bizlerdiń sizler menen maqtanatuǵınımızdıń durıs ekenin kórsetińler.

Mútájlikte jasawshı iseniwshilerge járdem beriw

9 ¹ Yahudiyadaǵı muxaddeslerge jiberiletuǵın bul járdem tuwralı sizlerge jazıwdıń hájeti joq. ² Óytkeni sizlerdiń járdemge tayar ekenligińizdi bilemen. «Axaya úlkesindegiler ótken jıldan beri tayar», – dep men Makedoniyadaǵılar aldında sizler menen maqtanıp júrmem. Sizlerdiń intanıız olardıń kóbisin háreketke keltirdi. ³ Bul nársede sizler menen maqtanǵanım bosqa shıqpasın dep hám ózim aytqanımday, sizlerdi tayar tursın dep, usı tuwısqanlarımızdı sizlerge jiberip atırman. ⁴ Sebebi ayırım makedoniyalılar meniń menen birge sizlerge barıp, sizlerdiń tayar emes ekenligińizdi kórse, sizlerge qattı isengen bizler uyatqa qalamız, sizler de sózsiz uyatqa qalasız. ⁵ Sonlıqtan men usı tuwısqanlarımızdan ózimnen burın sizlerge bariwdı hám sizlerdiń wáde etken járdemińizdi aldın ala tayarlap qoyıwdı ótinish etkenim durıs dep oyladı. Solay etip, sizler beretuǵın bul járdem májbúriy túrde berilgen salıqtay emes, al irazılıq penen berilgen sıyday bolsın.

^a 8:15 Shıǵ 16:18.

⁶ Mınanı umıtpañlar: sıqmarlanıp ekken adam az oradı, saqıylıq penen ekken adam kóp oradı. ⁷ Hár bir adam qıynalıp yamasa májbúriy túrde emes, al kewlinen shıqqanın bersin. Óytkeni Quday ırızı bolıp bergem adamdı súyedi. ⁸ Jáne de, Quday sizlerdi mol miyrim menen bayıtıwǵa qúdiretli. Solay etip, barlıq waqıtta hámme nárseńiz jeterli bolıp, hár qanday jaqsı iske bay bolasızlar. ⁹ Sonlıqtan Muxaddes Jazıwda bılay delingen:

«Ol mútájlerge saqıylıq penen járdem beredi,
Onıń haqlıǵı máńgi dawam etedi».^a

¹⁰ Diyxanǵa sebiw ushın tuqım, jew ushın nan beretuǵın Quday sizlerdiń saqıylıq penen ekken eginińizdiń zúraátin mol qılıp beredi hám haqlıǵıńızdıń jemisin arttıradı. ¹¹ Awa, Quday sizlerdi hár tárepleme bayıtadı. Solay etip, sizler saqıy bolasızlar hám bizler sizlerdiń saqıylıq penen bergem sıylarınızdı aparǵanıwızda, alǵan adamlar Qudayǵa shúkirklik bildiredi. ¹² Sizlerdiń bul xızmetińiz tek Yahudiyadaǵı muxaddeslerdiń mútájliklerin qanaatlandırıp qoymay, kóp adamlardıń Qudayǵa sheksiz shúkirklik aytıwına sebep boladı. ¹³ Sizlerdiń bul xızmetińiz sebepli, olar Qudayǵa alǵıslar aytadı. Sebebi sizlerdiń bul xızmetińiz ózlerińiz tán alǵan Masiyxtıń Xosh Xabarına boysnatuǵınıńızdı, Yahudiyadaǵı muxaddesler hám kóp basqa adamlar menen saqıylıq penen bólisip atırǵanıńızdı dálilleydi. ¹⁴ Jáne de, Qudaydıń sizlerge bergem mol miyrimi sebepli, Yahudiyadaǵılar sizlerdi kóriwdi árman etip, sizler ushın duwa etedi. ¹⁵ Sóz

benen táriyiplep jetkiziw qıyn bolǵan Qudaydıń sıyı, yaǵnıy Onıń Ulı ushın Qudayǵa shúkirler bolsın!

Paveldiń óz xızmetin jaqlawı

10 ¹ «Bizler menen birge bolǵan waqtında juwas, biraq aramızda bolmaǵan waqtında qatal», – dep ayırımlarınıńız sóz qılatuǵın men, Pavel, Masiyxtıń múláyimliliǵı hám sabırlılıǵı menen sizlerden ótinenen: ² sizlerge barganıwda, ózimdi qatal tutıwǵa májbúr qılmańlar. Óytkeni bizlerdi bul dúnyadaǵı adamlar sıyaqlı denesiniń qálewi boyınsha jasap atır, dep sanaytuǵın geybirewlerge qarsı qatal bolaman degen niyetim bar. ³ Bizler dúnyada jasap atırǵan bolsaq ta, dúnyanıń jolı menen urıspaymız. ⁴ Bizlerdiń qurallarımız dúnyaǵa tiyisli qurallar emes, al dushpannıń bekkem qorǵanların qıyratatuǵın Qudaydıń qúdiretine iye bolǵan qurallar. ⁵ Sol qurallar menen sandıraq sózlerdi hám Qudaydı biliwge tosqnıq qılatuǵın hár qanday menmenlikti joq qılamız, Masiyxqa boysımbaytuǵın hár bir oy-pikirdi Masiyxqa tutqın etip boysındıramız. ⁶ Sizler Masiyxqa tolıq boysınǵanıńızda, Oǵan boysımbaǵan arañızdaǵı hár bir adamdı jazalawǵa tayarmız.

⁷ Sizler tek sırtqı kóriniske qarap ba ha beresizler. Eger kim de kim óziniń Masiyxqa tiyisli ekenine isense, onda ol bizlerdiń de Masiyxqa tiyisli ekenimizdi bilsin. ⁸ İyemizdiń bizlerge bergem biyiligi menen kóbirek maqtanıp ketsem de, uyalmayman. Bul biylik sizlerdi qulatıw ushın emes, al tiklew ushın berilgen.

^a 9:9 Zab 111:9.

⁹Men tek ğana xatlarım menen sizlerdi qorqıtıp atırğanday bolıp kórin-gim kelmeydi. ¹⁰Sebebi geybirewler: «Xatlarında ol qatal hám kúshli, biraq júzbe-júz kóriskenimizde hálsiz hám sózge de sheber emes», – deydi eken. ¹¹Biraq, bunday adamlar bilip qoysın: sizlerden uzaqta bolıp, xatlarımızda ne desek, arañızda bolğanımızda da, solay is tutamız.

¹²Ózlerin áhmiyetli etip kórsetip atır-ğan ayırım adamlar menen ózlerimizdi teñlestirgimiz yamasa salıstırğımız kelmeydi. Olar ózlerin óz ólshemleri menen bahalaydı hám ózlerin ózleri menen ğana salıstıradı. Olar qanshelli aqılsız! ¹³Biraq, bizler hádden tıs dárejede maqtanbaymız. Al, Qudaydıń bizler ushın belgilegen jer shegarası ishindegi miynetimiz benen maqtanamız. Bizlerdiń arañızda islegen miynetimiz de usı jer shegarası ishinde islendi. ¹⁴Sizler jasaytuǵın jer usı jer shegarası ishinde jaylasqanlıqtan, bizler sizlerge Masiyxtıń Xosh Xabarın birinshi bolıp jetkizgenimizde, shegaradan tıs shıǵıp ketpedik. ¹⁵Bizler basqalardıń miyneti menen maqtanıp háddimizden aspaymız. Kerisinshe, isenimińizdiń ósiwi menen arañızdaǵı miynetimizdiń kólemi keńeye beriwinen úmit etemiz. ¹⁶Solay etip, bizler Xosh Xabardı sizlerden uzaǵıraq jerlerge járiyalay alamız. Óytkeni basqanıń islegen xızmeti menen maqtanıwdı qálemeymiz. ¹⁷Muxaddes Jazıwda ayılǵanday: «Maqtanatuǵın adam Jaratqan Iye menen maqtansın».^a ¹⁸Sebebi ózin ózi maqtaǵan adam emes, al Iyemiz maqtaǵan adam haqıyqattan qádirleniwge ılayıqlı.

Pavel hám jalǵan elshiler

11 ¹Meniń biraz aqılsız adam-day bolıp endi aytatuǵın sózlerime sizlerdiń shıdawınızdı qáler edim. Awa, men sizlerden usını ótinish etemen! ²Sizlerdi Qudaydıń qızǵanıshı menen qızǵanaman. Óytkeni men sizlerdi bir pák qız sıyaqlı jalǵız kúyewge, yaǵnıy Masiyxqa usınıp, Oǵan nekeledim. ³Biraq, jılanıń Hawa-eneni hiylekerlik penen aldaǵanınday^b, sizlerdiń aqıl-oylarınızdıń da buzılıp, Masiyxqa degen haqıyqıy hám pák sadıqlıqtan awıp ketiwinen qorqaman. ⁴Sebebi birew kelip, bizler járiyalaǵan Iysanı basqasha qılıp járiyalaǵanda, sizler isenesizler. Jáne de, ózlerińiz alǵan Muxaddes Ruwx-tan basqa bir ruwxtı hám ózlerińiz qabil etken Xosh Xabardan basqa bir «xosh xabardı» ańsat qabil etesizler. ⁵Sizler «mártebeli elshiler» dep ataytuǵın sol adamlardan men ózimdi hesh bir nársede kem sanamayman! ⁶Men sózge sheber bolmasam da, bilimim jetkilikli. Bunı sizlerge hár qanday jaǵdayda hám hár tárepleme ashıq kórsettik.

⁷Sizlerdiń mártebeli bolıwınız ushın, men ózimdi pás qoyıp, Qudaydıń Xosh Xabarın sizlerge esheyin járiyaladı. Meniń usılay islegenim gúna ma? ⁸Sizlerge xızmet etiw ushın, men basqa iseniwshi jámáátlerden aqshalay járdem alıp, olardı tonaǵanday boldım. ⁹Arañızda bolǵan waqtımda mıtájligim bolsa da, hesh biriniwge awırmanlıq salmadım. Óytkeni Makedoniyadan kelgen tuwısqanlarımız

^a 10:17 Erm 9:24.

^b 11:3 Jar 3:1-6, 13.

mútájlíklerimniń ornın toltırdı. Men sizlerge hesh bir nársede awırmanlıq salmawǵa tırıstım hám bunnan bilay da tırısa beremen. ¹⁰ Ózimdegi Masiyxtıń haqıyqatı menen bildiremen: Axaya úlkesindegi hesh bir adam meniń usı maqtanıwımdı toqtata almaydı. ¹¹ Men ne sebepten usılay islep atırman? Sizlerdi súymegenim sebepli me? Meniń sizlerdi súyetuǵımımdı Quday bileği.

¹² Ózlerin bizlerge teńlestirmekshi bolıp maqtanıp atırǵan sol adamlarǵa jol bermew ushın, men sizlerge awırmanlıq salmadım hám solay islewdi dawam ete beremen. ¹³ Sebebi jalǵan elshiler hám ótirik jumısshılar bolǵan bunday adamlar ózlerin Masiyxtıń elshileri qılıp kórsetedi. ¹⁴ Biraq, bul tań qalarlıq nársede emes. Shaytan da ózin nur perishtesi qılıp kórsetedi-ǵo. ¹⁵ Sonlıqtan onıń xızmetshileriniń ózlerin haqıyqatıń xızmetshileri qılıp kórsetiwi de tań qalarlıq nársede emes. Quday aqırında bunday adamlarǵa islegen islerine qaray ılayıqlı jaza beredi.

Paveldiń elshi sıpatında kórgeń qıyınshılıqları

¹⁶ Men jáne tákirarlap aytaman: hesh kim meni aqılsız dep sanamasın. Eger sizler aqılsız dep sanasańız, meni hesh bolmasa aqılsız adam sıpatında qabil etińler, sonda men de az-maz maqtanayın. ¹⁷ Sóylep atırǵan sózlerimdi İyemizdiń basqarıwında aytıp atırǵan joqpan, al ózine isenetuǵın aqılsız maqtanshaqtay bolıp aytıp atırman. ¹⁸ Kópler ózleri menen dúnyanıń kóz qarası boyınsha maqtanǵanlıqtan, men de maqtanajaqpan.

¹⁹ Sizler ózlerińizdi sonday aqıllımız dep sanap turıp, aqılsızlarǵa jan-jan dep shıdaysızlar! ²⁰ Birew sizlerdi qul qılsa da, haqıńızdı jese de, talasa da, ózin sizlerden joqarı tutıp, ústemlik etse de yamasa betińizge shapalaq penen ursa da shıdaysızlar. ²¹ Biraq, sizlerdiń oyńız boyınsha hálsiz bolıp esaplangan bizler bunday islerdi islewge uyalamız!

Degen menen, birewdiń ne menen bolsa da maqtanıwǵa batılı jetse, meniń de maqtanıwǵa batılım jetedi. Men bunı aqılsız adam sıyaqlı aytıp atırman. ²² Sol jalǵan elshiler evreyimiz dey me? Men de evreymen. Olar izraillilarmız dey me? Men de izrailliman. Olar İbrayımniń urpaǵımız dey me? Men de İbrayımniń urpaǵıman. ²³ Olar Masiyxtıń xızmetkerlerimiz dey me? Aqıldan azǵan adam sıyaqlı aytıp atırman: men Masiyxqa olardan góre kóbirek xızmet ettim. Men olarǵa qaraǵanda kóbirek miynet ettim, kóp mártebe qamaqta boldım, sansız ret tayaq jedim hám talay mártebe ólim menen júzbe-júz ushırastım. ²⁴ Yahudiylerden bir kem qırıqtan, bes ret qamshı jedim. ²⁵ Úsh mártebe tayaq jedim. Bir mártebe tas boran qıldı^a. Úsh mártebe kemedede apatqa ushırap, bir kún, bir tún teńizde ıǵıp júrdim. ²⁶ Kóp mártebe saparǵa shıqqanımda, qáwip astında boldım: dáryalardıń tasıwı sebepli, qaraqshılar sebepli, óz milletimniń adamları sebepli hám basqa millet adamları sebepli, jáne qalada, shólde, teńizde hám jalǵan tuwısqanlar sebepli qáwip-qáterge ushıradım. ²⁷ Awır miynet etip, qıyınshılıq kórdim. Kóp tünlerdi uyqısız ótkizdim,

^a 11:25 Elsh 14:19-20.

ashlıq hám shóldi basımnan keshirdim. Talay mártebe awqatsız qalıp, suwıqta kiyimsiz boldım. ²⁸ Bulardıń hámnesinen tısqarı, kún sayın barlıq iseniwshi jámáátlerdiń ġam-táshiwishleri eńsemdi basıp, meni oylandıradı. ²⁹ Qaysı dármansızlar menen, men birge dármansızlanbadım? Qaysı azǵırılǵan adam ushın, men kúyip-janbadım?

³⁰ Sizler meni maqtanıwǵa májbúr etkenińiz sebepli, men hálsizligimdi kórsetken nárseler menen maqtanam. ³¹ Iyemiz Iysanıń Ákesi, máńgige algıslarǵa ılayıq Quday biledi: men ótirik sóylep atırǵan joqpan. ³² Men Damask qalasında bolǵanımda, Aretas patshanıń qol astındaǵı bir hákim qala dárwazasın qarawıllatıp, meni qolǵa almaqshı boldı. ³³ Biraq, iseniwshi tuwısqanlarımız meni sebetke salıp, qala diywalındaǵı terezeden túsirip jiberdi hám men usılay etip onıń qolınan qashıp qutıldım^a.

Qudaydıń Pavelge kórsetken kórinisleri hám ayanları

12 ¹ Maqtanıwdıń hesh qanday paydası joq bolsa da, endi men Iyemiz kórsetken kórinisler hám ayanlar haqqında aytpaqshıman. ² Men Masiyxqa isenetuǵın bir adamdı tanıyman. Ol bunnan on tórt jil burın úshinshi aspanǵa kóterilip áketilgen edi. Ol sol waqıtta dene-de boldı ma yamasa deneden shıǵıp ruwxta boldı ma, men buni bilmeymen, Quday biledi. ³⁻⁴ Bul adam haqqında mınanı bilemen: ol jánnetke alıp ketildi. Ol sol jerde aytıp jetki-ziw múmkin bolmaǵan hám adam

balasına aytıwǵa ruxsat etilmegen sózlerdi esitti. Biraq, ol denede boldı ma yamasa deneden shıǵıp, ruwxta boldı ma bilmeymen, buni Quday biledi. ⁵ Men usınday adam menen maqtanam. Biraq, ózime kelsem, tek ózimdegi hálsizlikten basqa hesh nárseni menen maqtanbayman. ⁶ Maqtanıwdı qálegen jaǵdayımda da men aqılsız bolmayman. Óytkeni men haqıyqatı aytıp atırman. Biraq, hesh kim men tuwralı hádden tısqarı pikirge iye bolmay, meni tek mennen esitkenleri yamasa kórgenleri boyınsha bahalawı ushın, men ózimdi maqtanıwdan tıyıp atırman.

⁷ Qudaydıń maǵan bergeni ajayıp ayanları sebepli ózimdi joqarı tutpa-wım ushın, Ol deneme bir tiken, yaǵnıy meni qıynaytuǵın shaytannıń bir perishtesin berip, meni menmenlikten saqlap kiyatır. ⁸ Buni mennen alıp taslawdı sorap, Iyemizge úsh mártebe jalbarınǵan edim. ⁹ Biraq, Iyemiz maǵan: «Saǵan bergeni miyrimim jeterli. Sebebi Meniń qúdiretim hálsizlik arqalı tolıq kórsetiledi», – dedi. Sonlıqtan Masiyxtıń qúdireti mende bolsın dep, men hálsizliklerime ele de kóbirek quwanıp, olar menen maqtana beremen. ¹⁰ Sol sebepten Masiyx ushın hálsizliklerge, masqaralanıwǵa, mıtájliklerge, quwdalanıwǵa hám qıynshılıqlarǵa ushıraǵanımda, men quwanışlıman. Óytkeni men qashan hálsiz bolsam, sonda kúshlimen.

Paveldiń Korinftegi iseniwshiler jámáátine degen ġamxorlıǵı

¹¹ Men maqtanıp, aqılsız adam bolıp kórindim. Biraq meni buǵan sizler

^a 11:33 Elsh 9:23-25.

májbúr ettiñiz. Negizinde meni sizler maqtawıñız kerek edi. Sebebi men hesh kim bolmasam da, sizler «mártebeli elshiler» dep ataytuğın sol adamlardan hesh qanday kemshiligim joq. ¹² Meniñ Qudaydıñ haqıyqıy elshisi ekenimdi dálilleytuğın kóp belgiler, tañ qalarlıq isler hám káramatlar sizlerdiñ arañızda kúshli sabırlılıq penen kórsetildi. ¹³ Sizlerden aqshalay járdem sorap, óz awırmanlıgımdı salmağanım sebepli, basqa iseniwshi jámáátlerden sizlerdi kem kórgendey boldım ba? Eger meni qáte isledi dep oylasañız, meni keshiriñ!

¹⁴ Minekey, men sizlerge úshinshi mártebe barıwǵa tayarman. Biraq, men sizlerge awırmanlıq salmayman. Mağan sizlerdiñ mal-múlkiñiz emes, al sizlerdiñ ózleriñiz kereksiz. Óytkeni balalar ata-anası ushın emes, al ana balaları ushın mal-múlik jıynawı tiyis. ¹⁵ Sol sıyaqlı men de sizler ushın ózimde bar hámme nárseni, hátte, óz janımdı da beriwege quwanışlı túrde tayarman. Men sizlerdi sonshelli súysem de, sizlerdiñ meni azıraq súyiwiñiz durıs bolmaydı. ¹⁶ Meniñ sizlerge awırmanlıq salmağanımdı sizler de tastıyıqlaysızlar. Biraq, geybir adamlardıñ aytıwı boyınsha, men hiyleker adam bolғанım sebepli, sizlerdi aldaw jolı menen qolǵa kirgizgen qusayman. ¹⁷ Degen menen, ózim sizlerge jiberген adamlardıñ biri arqalı bolsa da, sizlerdiñ esabıñızdan paydalandım ba? ¹⁸ Men Titustan sizlerge barıwdı ótinip, onıñ menen birge basqa bir tuwısqanıwızdı da jiberген edim. Titus sizlerdiñ esabıñızdan paydalanған ba edi? Álbette, yaq. Sebebi bizler

bir ruwx penen is-háreket etip, bir jol menen júremiz.

¹⁹ Bizlerdi usı waqıtqa deyin aldınızda aqlanıp kiyatır dep oylap atırsız ba? Yaq, olay emes. Bizler Masiyxqa tiyisli adamlar sıpatında Quday aldında sóylep turmız. Súyikli tuwısqanlarım, bizler ne isleytuğın bolsaq ta, hár bir nárseni sizlerdiñ ruwxıy bekkemleniwiñiz ushın isleymiz. ²⁰ Óytkeni men sizlerge barған waqıtında, sizlerdi ózim qálemegen awhalda kóremen be hám sizler de meni ózleriñiz kútpegen awhalda kóresiz be degen qáweterdemen. Sizlerge barғанımda, arañızda jánjel, kúnshillik, gázep, daw, jala, ósek, menmenlik hám tártipsizlik bar ekenin kóriwden qorqaman. ²¹ Taǵı da, sizlerge jáne barғанımda, Qudaydıñ meni sizler sebepli uyaltıwınan, burın gúna islep, ózleriñiz haramılıǵı, buzıqshılıǵı hám júwensizligi ushın táwbe etpegen kóp adamlar ushın kóz jasımdı tógiwden qorqaman.

Soñǵı eskertiw hám sálemler

13 ¹ Men sizlerge úshinshi mártebe barajaqpan. Muxaddes Jazıwda aytılgandı: «Hár bir is eki yamasa úsh adamnıñ gúwalıǵı tiykarında qaraladı». ^a ² Bunnan aldın arañızda ekinshi mártebe bolғанımda eskertken edim. Endi házir sizlerden uzaqta bolғанımda da tákirarlap eskertip atırman: men sizlerge jáne barғанımda, burın gúna islegenlerdiñ de, basqa hámme adamlardıñ da hesh birin ayamayman! ³ Sebebi sizler Masiyxtıñ men arqalı sóyleytuǵına dálil izleysizler. Masiyx sizlerge degen is-háreketinde hálsiz emes, Ol

a 13:1 Nzm 19:15.

sizlerdiń arañızda Óz qúdiretin kórsetedi. ⁴ Ol hálsiz bolıp atanaq aǵasha shegelense de, házir Qudaydıń qúdireti menen jasap atr. Masiyx penen qatnasta bolǵan bizler de hálsiz bolsaq ta, Onıń menen birge Qudaydıń qúdireti arqalı sizlerdiń paydańız ushın jasaymız.

⁵ Isenimde turǵan ya turmaǵanıńızdı biliwińız ushın, ózlerińizdi ózlerińiz sınap kórińler. Iysa Masiyxtıń ishińizde ekenligin bilmeysizler me? Eger bilmeñiz, sıawdan óte almay jıǵılǵan bolar edińiz. ⁶ Bizlerdiń sıawdan ótkenimizdi biletuǵıńızdan men úmit etemen. ⁷ Hesh qanday jamanlıq islemewińizdi sorap, bizler Qudayǵa duwa etemiz. Bundaǵı maqsetimiz ózlerimizdiń sıawdan ótkenimizdi kórsetiw emes, al bizler sıawdan ótpegen bolıp kórinsek te, sizlerdiń jaqsılıq islewińizden ibarat. ⁸ Óytkeni bizler haqıyqatqa qarsı hesh nársesley almaymız, al tek haqıyqat

ushın háreket etemiz. ⁹ Bizler hálsiz, al sizler kúshli bolsańız, bizler quwanamız. Bizler sizlerdiń tuwrılanıp, jetilisip barıwıńız ushın da duwa etemiz. ¹⁰ Sonlıqtan sizlerge kelgen waqıtında İyemizdiń maǵan bergen biyligi menen qatal is tutıwǵa májbúr bolmawım ushın, bul nárselerdi arañızda bolmaǵan waqıtında jazıp atırman. Men bul biylikti sizlerdi qulatiw ushın emes, al tiklew ushın alǵanman.

¹¹ Qullası, tuwısqanlarım, xosh bolıńlar. Jetilisip barıńlar, meniń aytqanlarım qulaq asıńlar, bir oy-pikirli bolıńlar hám tatıwlıqta jasańlar. Súyispenshilik hám tınıshlıq tiykarı bolǵan Quday sizler menen birge boladı. ¹² Bir-birińizdi muxaddes posa menen súyip sálemlesińler.

Barlıq muxaddesler sizlerge sálem aytıp atr. ¹³ İyemiz Iysa Masiyxtıń miyrimi, Qudaydıń súyispenshiligi hám Muxaddes Ruwxıń sherikligi hámmeńizge yar bolsın!

Galatıyalılarǵa jazılǵan xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Xat elshi Paveldiń eń birinshi jazılǵan xatlarınń biri bolıp, ol Galatiya úlkesindegi (házirgi Turkiyanıń arqa-batıs bólegi) iseniwshi jámáátlerge jazılǵan. Sol jerdegi iseniwshi jámáát Pavel arqalı payda bolǵan edi (Elsh 13:14 – 14:23).

Xattaǵı sóz etiletuǵın baslı mashqala yahudiy emeslerdiń, yaǵnıy basqa millet adamlarınıń Iysaǵa isengende súnnet etiliwine yamasa etilmewine baylanıslı. Iseniwshi yahudiylerdiń pikiri boyınsha, Iysanı qabil etken hár bir basqa millet adamı aqlanıwı ushın Muwsanıń Nızamın orınlap jasawı, ásirese

súnnet etiliwi shárt edi. Biraq Pavel adam súnnet etiliwi yamasa Muxaddes Nızamdı orınlawı arqalı emes, al tek Iysa Masiyxqa degen isenimi arqalı Qudaydıń miyrimi menen aqlanadı, dep juwap beredi.

Jáne de, Pavel xatında óz elshilik xızmetin Quday tárepinen, Iysa Masiyxtıń kórsetken ayarı arqalı alǵanın hám sol sebepten usınday sózlerdi aytıw huqıqına iye ekenin bildiredi. Ol iseniwshilerdiń azat adam ekenligin hám olardıń bul azatlıqtı gúna islew ushın paydalanbay, Muxaddes Ruwxqa boysınıp jasaw ke-rekligin aytıp, násiyat beredi.

Sálemnama

1¹⁻² Adamlar tárepinen yamasa adamlar arqalı emes, al Iysa Masiyx hám Onı ólimnen tiriltken Ákemiz Quday tárepinen elshi bolıp tayınlanǵan men, Pavelden hám meniń menen birge bolǵan barlıq tuwısqanlardan, Galatıyadaǵı iseniwshi jámáátlerge sálem!

³ Ákemiz Quday hám Iyemiz Iysa Masiyx sizlerge miyrim hám tınıshlıq

bersin! ⁴ Ákemiz Qudaydıń erki boyınsha, Iysa Masiyx bizlerdi házirgi jawız zamannan qutqarmaqshı bolıp, gúnalarımız ushın Ózin qurban etti. ⁵ Qudayımızǵa máńgi-baqıy dańq bolsın! Awmiyin.

Xosh Xabar jalǵız

⁶ Sizlerdi Masiyxtıń miyrimi arqalı shaqırǵan Qudaydan sonsheli tez júz burıp, basqa bir «xosh xabar» ǵa awıp

ketkeniñizge hayranman. ⁷ Negizinde basqa bir «xosh xabar» joq. Al, sizlerdiñ aqılıñızdı shatastırıp, Masiyxtıñ Xosh Xabarın burmalamaqshı bolıp atırǵanlar ǵana bar.

⁸ Biraq eger de bizler ózlerimiz kelip, yamasa aspannan bir perishte kelip, ózlerimiz sizlerge aytqan Xosh Xabargá qarsı «xosh xabar» járiyalap atırǵan bolsa, ol Qudaydıñ ǵargısına ushırasın! ⁹ Burın aytqanıımızdı jáne qaytalap aytaman: eger kim de kim sizler qabil etken Xosh Xabargá qarsı bir «xosh xabar» dı járiyalap atırǵan bolsa, ol Qudaydıñ ǵargısına ushırasın!

¹⁰ Endi men adamlardıñ maqtawın qálep atırman ba yamasa Qudaydıñ ba? Ya bolmasa, adamlarǵa jaǵınıwǵa tırısıp atırman ba? Eger elege deyin adamlarǵa jaǵınbaqshı bolǵanımda, onda men Masiyxtıñ xızmetshisi bolalmas edim.

Pavel qalay Masiyxtıñ elshisi boldı

¹¹ Tuwısqanlarım, men járiyalaǵan Xosh Xabardı adam oylap shıǵarmaǵanın biliwiñızdı qáleymen. ¹² Men bul Xosh Xabardı adamnan qabil etpedim hám hesh kimnen úyrenbedim. Onı maǵan Iysa Masiyxtıñ Ózi ayan arqalı bildirdi.

¹³ Men yahudiy dininde bolǵanımda, qalay ómir súrgenim haqqında esitkensizler. Qudaydıñ jámáátin ayawsız quwdalap, onı qurtıwǵa tırısatuǵın edim. ¹⁴ Yahudiy dininde óz milletimdegi kóp qatar-qurbılarımnan ozıp, ata-babalarımızdıñ úrp-ádetlerin orınlawǵa jan-tánim menen ǵayrat salatıuǵın edim.

¹⁵⁻¹⁶ Biraq meni anamnıñ qarnında bolǵanımda-aq tañlap, Óz miyrimi menen shaqırǵan Quday basqa milletler arasında Xosh Xabardı járiyalawım ushın, maǵan Uln ashıp bildiriwge ırızı boldı. Sonda men adamlar menen másláhátlesip otırmadım. ¹⁷ Erusalimge, yaǵnıy mennen burın elshi bolǵanlarǵa da barmadım. Al dárhal Arabstanǵa ketip, keyin jáne Damaskke qayıp keldim. ¹⁸ Úsh jıldan keyin Kifa^a menen tanısıw ushın Erusalimge bardım. Onıñ janında on bes kún boldım. ¹⁹ Biraq, basqa elshilerdiñ hesh birin kórmedim, tek İyemizdiñ inisi Yaqtıptı ǵana kórdim. ²⁰ Sizlerge jazıp atırǵanlarımınñ ótirik emes ekenligin Qudaydıñ aldında bildirip atırman. ²¹ Bunnan soñ, men Siriya hám Kilikiya úlkelere kettim. ²² Al Yahudiyadaǵı Masiyqxqa tiyisli jámáátler meni júzbe-júz tanımaytuǵın edi. ²³ Olar tek: «Bir waqıtları bizlerdi quwdalaǵan adam burın ózi joq qılmaqshı bolǵan isenim haqqında endi ózi járiyalap júz», – degendi esitip, ²⁴ men ushın Qudaydı alǵıslaǵan edi.

Basqa elshilerdiñ Paveldi qabil etiwı

2 ¹ Aradan on tórt jil ótkennen soñ, Barnaba menen birge jáne Erusalimge bardım. Janıma Titustı da aldım. ² Ol jerge Qudaydan alǵan ayanım sebepli bardım. Sol jerdegi jámáát jetekshileri menen jeke sóylesip, basqa milletler arasında ózim járiyalap júrgen Xosh Xabardı bayan ettim. Islegen miynetim hám házir islep atırǵan isháreketimniñ zaya ketpewi ushın usılay isledim. ³ Al olar meniñ janımdaǵı

^a **1:18** *Kifa* – yaǵnıy Petr.

Titustıń grek bolıwına qaramay, onı súnnet etiliwge májbúrlemedi.

⁴ Biraq aramızǵa jasırın kirgen ayırım jalǵan tuwısqanlar bar edi. Olar bizlerge Iysa Masiyx bergen azatlıqtı kóre almay, bizlerdi Nızamdaǵı qaǵıydalarǵa qul qılmaqshı edi. ⁵ Al bizler Xosh Xabardıń haqıyqatı sizler menen bárqulla birge bolsın dep, olarǵa bir dem de boysınıp, táslim bolmadıq.

⁶ Erusalim jámáátiniń jetekshileri qanshelli ataqlı bolsa da, men ushın bári bir: Quday adamlardı ayırmaydı. Olar meniń járiyalaw isime qosımsha hesh nársе júklemedi. ⁷ Kerisinshe, Xosh Xabardı yahudiylerge járiyalaw isi Petrge isenip tapsırılǵanday, basqa milletlerge járiyalaw isi maǵan isenip tapsırılǵanın olar bildi. ⁸ Sebebi Petrdi yahudiylar ushın elshi etip tayınlaǵan Quday meni de basqa milletler ushın elshi etip tayınladı. ⁹ Iseniwshiler jámáátiniń tirekleri esaplangan Yaqıp, Kifa hám Yuxan Qudaydıń maǵan bergen miyrimin moyınlap, maǵan hám Barnabaǵa birdemlik qolların sozdı. Solay etip, bizlerdiń basqa milletlerge, al ózleriniń yahudiylerge ketiwın maqul kórdi. ¹⁰ Tek ele de jarlılarǵa járdem beriwdi esten shıǵarmawımızdı ótinish etti. Men de bul isti shın kewilden islewe tırısıp kiyatırǵan edim.

Paveldiń Petrdi áshkaralawı

¹¹ Kifa Antioxiyaǵa kelgende, onıń qátesin betine aytıp áshkara ettim. ¹² Óytkeni Yaqıptıń janınan bazı adamlar kelmesten aldın Kifa basqa millet iseniwshileri menen birge awqat jeytuǵım edi. Biraq sol yahudiylar

kelgende qorqıp, súnnet etilmegen basqa millet iseniwshilerinen ózin shetke aldı hám olar menen baylanıstı úzdi. ¹³ Basqa yahudiylar de Kifaǵa uqsap eki júzlilik isledi. Hátte, Barnaba da olardıń eki júzliligine berildi.

¹⁴ Olardıń Xosh Xabardıń haqıyqatı boyınsha is tutpay atırǵanın kórgenimde, hámmeniń aldında Kifaǵa bılay dedim: «Sen yahudiy bola tura, yahudiy sıyaqlı emes, al basqa millet adamı sıyaqlı jasap atırsań. Endi qalayınsha sen basqa millet adamların yahudiylesiwege májbúrleyseń? ¹⁵ Bizler yahudiy bolıp tuwıldıq, basqa milletler sıyaqlı gúnakar^a emespiz. ¹⁶ Biraq ta, adam Muxaddes Nızamdı orınlap jasaǵanı arqalı emes, al Iysa Masiyxqa degen isenimi arqalı aqlanatuǵının bilemiz. Sonlıqtan bizler de Muxaddes Nızamdı orınlap jasaǵanımız arqalı emes, al Masiyxqa degen isenimiz benen aqlanamız dep, Iysa Masiyxqa isendik. Sebebi hesh bir adam Muxaddes Nızamdı orınlap jasaǵanı arqalı aqlanbaydı».

¹⁷ Eger Masiyx arqalı aqlanıwdı izlep, ózlerimiz gúnakar bolıp shıqsaq, Masiyx bizlerdi gúnaǵa jetelewshi bolǵanı ma? Hesh qashan! ¹⁸ Eger men ózim keshken nárseni qaytadan qabıl qılsam, onda men ózimniń nızam buzıwshı ekenimdi dálillegen bolaman. ¹⁹ Quday aldında jasaw ushın, Muxaddes Nızam arqalı men Muxaddes Nızam aldında ólgenmen. ²⁰ Men Masiyx penen birge atanaq aǵashqa shegelengenmen. Endi jasap atırǵan men emes, al mende Masiyx jasap atır. Házir denede jasap atırǵan ómirimde

^a **2:15** *Gúnakar* – yahudiylardıń oyı boyınsha, Muxaddes Nızamsız jasaytuǵın basqa millet adamları gúnakar bolıp esaplanatuǵın edi.

meni süygen hám men ushın Ózin qurban etken Qudaydıń Ulına degen isenimim menen jasap atırman. ²¹ Men Qudaydıń miyrimin qádirsiz dep esaplamayman. Eger de Muxaddes Nızam arqalı aqlanıw múmkin bolǵanda, onda Masiyx biykarǵa ólgen bolar edi.

Muxaddes Nızam hám isenim

3 ¹ Háy, aqlısqız galatiyalılar! Sizlerdi kim sıyqırlap tasladı? * Iysa Masiyx-tıń atanaq aǵashqa shegelenip qoyılǵanı kóz aldınızdan ketpesteyp etip súwretlep berilgen joq pa edi? ² Sizlerden bir nárseni ǵana bilmekshimen: sizler Muxaddes Ruwxtı qalay aldınılar? Muxaddes Nızamdı orınlap pa yamasa ózlerińiz esitken Xosh Xabarǵa isenip pe? ³ Sizler sonshellı aqlsız bolǵanıńız ba? Muxaddes Ruwx penen baslap, endi nege adamnıń is-háreketi menen minsizlikke erisiwge tırısıp atırısızlar? ⁴ Biykarǵa sonsha azap shektińiz be?! Haqıyqattan da, biykarǵa ma?! ⁵ Sizlerge Muxaddes Ruwxın bergен hám arańızda káramatlar kórsetken Quday bunı Muxaddes Nızamdı orınlaǵanıńız ushın islep atır ma yamasa ózlerińiz esitken Xosh Xabarǵa isengenıńız ushın ba?

⁶ Ibrayımınń mısaliń alıp qarayıq: «Ol Qudayǵa isendi hám sol sebepten Quday onı haq dep sanadı». ^a ⁷ Solay etip, mınanı bilip qoyıńlar: isengenlerdiń hámmesi Ibrayımınń haqıyqıy urpaqları boladı.

⁸ Muxaddes Jazıw Qudaydıń basqa milletlerdi isenimi arqalı aqlaytuǵının

bildirip, Ibrayımǵa: «Barlıq xalıqlar sen arqalı jarılqanadı», ^b – dep qurawıshlı xabardı aldın ala jibergen edi. ⁹ Solay etip, isengenler iseniwshi Ibrayım menen birge jarılqanadı.

¹⁰ Muxaddes Nızamdı orınlawı arqalı aqlanatuǵına isenetuǵınlardıń hámmesine nálet jawadı. Óytkeni Muxaddes Nızamda bılay dep jazılǵan: «Muxaddes Nızam kitabında jazılǵan hámme nárseni muqıyatlı túrde orınlamaytuǵın hár bir adam náletiy boladı». ^c ¹¹ Muxaddes Nızamdı orınlawı arqalı hesh bir adam Quday aldında aqlana almaytuǵını anıq. Sebebi: «Haq adam isenimi menen jasaydı», ^d – dep jazılǵan. ¹² Muxaddes Nızamnıń tiykarı isenim emes. Kerisinshe: «Muxaddes Nızamdaǵı buyırıqlardı orınlaǵan adam olar arqalı jasaydı», ^e – dep jazılǵan. ¹³⁻¹⁴ Masiyx bizler ushın náletlengenlikten, Qudaydıń Ibrayımǵa bergен jarılqawı Masiyx Iysa arqalı basqa milletlerge nesip etedi hám bizler wáde etilgen Muxaddes Ruwxtı isenimiz arqalı alamız. Masiyx bizlerdi Muxaddes Nızamnıń náletinen qutqardı. Óytkeni: «Aǵashqa asılǵan hár bir adam náletiy», ^f – dep jazılǵan.

Muxaddes Nızam hám Qudaydıń wádesi

¹⁵ Tuwısqanlarım! Adamlar ómirinen mısal keltireyin: adamlar arasında dúzilgen kelisimdi biykarlawǵa yamasa oǵan bir náirse qosıwǵa bolmaydı.

^a **3:6** Jar 15:6.

^b **3:8** Jar 12:3; 18:18; 22:18.

^c **3:10** Nzm 27:26.

^d **3:11** Xab 2:4.

^e **3:12** Leb 18:5.

^f **3:13-14** Nzm 21:23.

¹⁶ Quday Ibrayımğa hám onıń urpaǵına wáde bergende: «seniń urpaqlarıńa» dep kóp adamlardı názerde tutıp aytqan joq, al «seniń urpaǵıńa» dep, tek bir adamdı, yaǵnıy Iysa Masiyxtı názerde tutıp aytqan edi^a. ¹⁷ Meniń aytajaǵım mınaw: tórt júz otız jıldan soń payda bolǵan Muxaddes Nızam Qudaydıń aldın ala dúzgen kelisimin biykarlap, wádesiniń kúshin joq qılmaıdı. ¹⁸ Sebebi eger Qudaydıń bergeni miyrası Muxaddes Nızamdı orınlaw arqalı berilgende, onda ol wáde boyınsha bolmaıdı. Biraq Quday miyrastı Ibrayımğa wáde boyınsha bergeni edi.

¹⁹ Oндаy bolsa, Muxaddes Nızam ne ushın berilgen? Ol gúnalarımızdı ashıp kórsetiw ushın, kelisimge qosımsha etip berilgen. Ózi Qudaydıń wádesi hám Ibrayımniń urpaǵı bolǵan Masiyx kelgenge deyin ǵana Muxaddes Nızam háreket etedi. Ol perishteler arqalı táwelleshiniń qolı menen berilgen edi. ²⁰ Al táwelleshi tek bir tárepke tiyisli emes. Biraq Quday – jalǵız.

Muxaddes Nızamniń maqseti

²¹ Olay bolsa, Muxaddes Nızam Qudaydıń wádelerine qarsı ma? Hesh qashan! Óytkeni eger de ómir bere alatuǵın nızam berilgen bolsa, onda adamlar, álbette, nızam arqalı aqlanar edi. ²² Biraq, Iysa Masiyxqa degen isenimge tiykarlanǵan wáde isengenlerge beriliw ushın, Muxaddes Jaziw pútkil barlıqtı gúnaniń tutqını dep járiyaladı.

²³ Bul isenim payda bolıwdan aldın bizler Muxaddes Nızamniń baqlawı astında bolıp, keleshekтеgi isenimniń

ayqınlasıwına shekem Muxaddes Nızamniń tutqını edik. ²⁴ Basqasha aytqanda, isenim arqalı aqlanıwımız ushın, Masiyx keliwge deyin Muxaddes Nızam tárbiyashımız boldı. ²⁵ Biraq isenim payda bolǵannan soń, bizler endi tárbiyashımız bolǵan Muxaddes Nızamniń qol astında emespiз.

²⁶ Solay eken, Masiyx Iysaǵa isenigenińiz ushın, hámmeńiz Qudaydıń balalarısız. ²⁷ Suwǵa shomıldırılǵanda^b hár birińiz Masiyxqa bólen-dińler. ²⁸ Endigiden bılay, yahudiy menen grektiń, qul menen azat adamnıń, erkek penen hayaldıń arasında hesh qanday ayırmashılıq joq. Óytkeni hámmeńiz Masiyx Iysada birsiz. ²⁹ Eger Masiyxqa tiyisli bolsańız, onda Ibrayımniń urpaǵısız, Qudaydıń wádesi boyınsha miyrasxorlarsız.

4 ¹ Jáne aytajaǵım mınaw: miyrasxor hámme nárseniń iyesi bolsa da, balala waqtında onıń quldan ayırmashılıǵı joq. ² Ol ákesiniń belgilegen waqtına deyin tárbiyashılar menen úy basqarıwshısınıń baqlawı astında boladı.

³ Usı sıyaqlı, bizler de balalıq waqtımızda, yaǵnıy haqıyqatlıqtı tolıq túsınbegen waqtımızda dúnyanıń mánissiz qaǵıydalarınıń qulı edik. ⁴⁻⁵ Biraq waqtı kelgende, Quday Óz Ulnı jiberdi. Ol Muxaddes Nızamniń qulı bolǵanlardıń qutqarılıwı ushın hám bizlerdiń Qudaydıń balaları bolıwımız ushın hayaldan tuwılıp, Muxaddes Nızamǵa boysınıp jasadı. ⁶ Sizler endi Qudaydıń balaları boldıńlar. Sonlıqtan Ol Óz Ulnıń Ruwxın júreklerińizge

^a 3:16 Jar 12:7.

^b 3:27 *Suwǵa shomıldırıw* – grek tilinde «baptizo». Bul rásim adamlardıń Qudaydıń aldında táwbe etip, taza ómirdi baslawınıń nishanı.

jiberdi. Usı Ruwx arqalı sizler Qudaydı: «Áke, Ákejanım!» dep shaqırıwıńızǵa boladı. ⁷ Sol sebepten sen endi qul emesseń, al Qudaydıń perzentiseń. Qudaydıń perzenti bolǵanıń ushın, Quday seni miyrasxor etti.

Paveldiń galatyalılar ushın táshiwishleniwi

⁸ Burın sizler Qudaydı bilmey, negizi Quday bolmaǵan nárselerge qul boldıńlar. ⁹ Endi bolsa, Qudaydı bilip aldınlar, tuwrıraǵı, sizlerdi Quday tanıydı. Solay eken, nege endi jáne dúnyanıń hálsiz hám qádirsiz qaǵıydarına qaytıp baratırsızlar. Qaytadan jáne olardıń qulları bolmaqshımızlar? ¹⁰ Kúnler, aylar, máwsimler hám jıllardı belgileysizler. ¹¹ Sizler ushın biykarǵa miynet ettim be eken, degen táshiwishtemen.

¹² Tuwısqanlarım! Sizlerden ótinish etemen, men sıyaqlı bolıńlar. Sebebi men de sizler sıyaqlı boldım. Sizler maǵan hesh qanday jamanlıq islemedińler. ¹³ Xosh Xabardı sizlerge birinshi márte densawlıǵımınń hálsizligi sebepli járiyalaǵanımnın xabarınız bar. ¹⁴ Meniń densawlıǵımınń jaǵdayı sizler ushın bir sinaq bolsa da, meni pás kórip, ayırıp taslamadıńız. Kerisinshe, meni Qudaydıń bir perishtesindey, hátte, Iysa Masiyxtay qabil ettińler. ¹⁵ Endi sol quwanışıńız qayaqta?! Sizlerge ózim gúwaman: qollarıńızdan kelse, kózlerińizdi oyıp, maǵan berer edińler. ¹⁶ Endi sizlerge haqıyqattı aytaman dep, dushpanıńız boldım ba?

¹⁷ Muxaddes Nızamdı orınlawdı talap etkenler sizlerdi óz tárepine awdarıwǵa tırısqı atır, biraq bul jaqsı niyet

emes. Ózlerine baǵındırıw ushın, olar sizlerdi bizlerden ayırmaqshı. ¹⁸ Jaqsı niyet penen tırısqı – bul jaqsı nársede. Bul tek men sizlerdiń arañızda bolǵanımda emes, al bárqulla usılay bolsa jaqsı. ¹⁹ Balalarım! Masiyx sıyaqlı bolmaǵanıńızsha, men sizlerdi qaytadan tuwıp atırǵanday, tolǵaq azabın shekpektemen. ²⁰ Házir janıńızda bolıp, dawısımdı múláyim qılıp ózgertsem edi. Óytkeni sizlerdi ne qılarımdı bilmey, ań-tań bolıp turman.

Ajar hám Sara mısalı

²¹ Muxaddes Nızam astında jasawdı qálegen sizler maǵan aytıńlarshı, Muxaddes Nızamınń ne deytuǵının bilmeysizler me? ²² Sebebi Ibrayımınń eki ulı boldı: birewi shorı hayaldan, ekinshisi azat hayalınan edi, dep jazılǵan^a. ²³ Shorı hayaldan bolǵan ulı ápiwayı jol boyınsha, al azat hayaldan bolǵan ulı wáde boyınsha tuwıldı.

²⁴ Bunda tımsal mánisi bar. Bul eki hayal eki kelisimdi ańlatadı. Birewi qullıqta bolatuǵın balalardı tuwatuǵın Ajar – Sinay tawında dúzilgen kelisimniń tımsalı. ²⁵ Arabstandaǵı Sinay tawınıń tımsalı bolǵan Ajar házirgi Erusalimdi ańlatadı. Óytkeni bul qala óz xalqı menen ele de Muxaddes Nızamınń qullıǵında. ²⁶ Biraq, aspandaǵı Erusalimniń tımsalı bolǵan Sara azat, ol bizlerdiń anamız. ²⁷ Sebebi bılay dep jazılǵan:

«Shadlan, háy, bala kórmegen nánsiz hayal!

Tolǵatıp kórmegen, sen, shadlanıp baqır!

Sebebi taslap ketilgen hayaldıń balaları,

^a 4:22 Jar 21:1-12.

Kúyewi bar hayaldikinen kóp boladı». ^a

²⁸ Tuwısqanlar! Sizler de Ísaq sıyaqlı wáde boyınsha tuwılğan balalarsız. ²⁹ Tábiyǵıy jol menen tuwılğan Muxaddes Ruwxtıń wádesi boyınsha tuwılǵandı qalay quwdalağan bolsa, házir de solay bolıp atır.

³⁰ Biraq, Muxaddes Jazıw ne deydi? «Shorını balası menen birge quwıp jiber. Sebebi shorınıń ulı azat hayaldıń ulı menen teńdey miyrasxor bolmasın». ^b

³¹ Solay etip, tuwısqanlar, bizler shorı hayaldıń emes, al azat hayaldıń balalarımız.

Azatlıǵınızdı saqlañlar!

5 ¹ Masiyx bizlerdi erkin ómir súriwimiz ushın azat qıldı. Sonlıqtan bekkem turıńlar, ózlerińizge qaytadan qullıq moyıntırǵın salıwǵa jol qoymañlar.

² Qarańlar! Men, Pavel, sizlerge mınalardı aytıp atırman: eger súnnet etilseńiz, Masiyxtıń sizlerge hesh paydası joq. ³ Súnnet etilgen hár bir adamdı jáne eskertip atırman: ol pútkil Muxaddes Nızamdı orınlawǵa parızlı. ⁴ Muxaddes Nızamdı orınlaw arqalı aqlanıwǵa tırısıp atırǵan sizler Masiyxтан ayırıldıńlar. Qudaydıń miyriminen alısladıńlar.

⁵ Biraq bizler Muxaddes Ruwx sebepli isenim arqalı aqlanıwdan úmit etip, intizarlıq penen kútpекtemiz. ⁶ Iysa Masiyxqa isenetuǵınlar ushın súnnetleniwdiń de, súnnetlenbewdiń

de hesh qanday áhmiyeti joq. Tek súyispenhilik penen háreket etken isenim ǵana áhmiyetli.

⁷ Sizler jaqsı baratır edińler. Haqıyqatqa boysınıwdı dawam etiwden sizlerdi kim aynıttı? ⁸ Bunday aynıtıw sizlerdi shaqırǵan Quday tárepinen bolmadı. ⁹ Az ǵana ashıtqı pútkil qamırdı ashıtadı. ¹⁰ Sizlerdiń basqasha pikir júrgizbeytuǵınıńızǵa Iyem Iysa aldında isenimim kámil. Biraq, sizlerdiń aqlıńızdı shatastırǵan kim bolıwına qaramay, jazasın tartadı.

¹¹ Maǵan keletuǵın bolsaq, tuwısqanlarım, eger elege deyin súnnettiń kerek ekenligin járiyalap kelgenimde, quwdalanar ma edim? Eger olay bolǵanda, atanaq aǵash haqqında aytqan wazlarım sebepli mashqala tuwılmas edi. ¹² Qáne endi, sizlerdi úgitlep atırǵanlardıń hámmesi ózlerin aqta etse!

¹³ Tuwısqanlar! Quday sizlerdi azat bolıwǵa shaqırǵan. Biraq bul azatlıǵınızdı óz tábiyatıńızdıń qálewleriniń qurbanı qılmań. Onıń ornına bir-birińizge súyispenhilik penen xızmet etińler. ¹⁴ Pútkil Muxaddes Nızam bir sózde jámlengen: «Ózińdi súygeniń sıyaqlı, janındaǵı adamdı da súy». ^d ¹⁵ Biraq bir-birińiz benen tislesip, bir-birińizdi jeseńler, onda bir-birińizdi joq etiwden abaylı bolıńlar!

Adam tábiyatı hám Muxaddes Ruwx

¹⁶ Jáne aytajaǵım mınaw: Muxaddes Ruwxqa boysınıp jasańlar! Sonda óz tábiyatıńızdıń jaman qálewlerine

^a 4:27 Iysh 54:1.

^b 4:30 Jar 21:10.

^c 5:12 *Aqta etiw* – pishtiriw.

^d 5:14 Leb 19:18.

hesh qashan boysinbaysızlar. ¹⁷ Öytkeni adam tábiyatınıń jaman qálewleri Muxaddes Ruwxqa, al Muxaddes Ruwx bolsa adam tábiyatınıń jaman qálewlerine qarsı. Olar bir-birine qarsı bolǵanlıqtan, sizler islewdi qálegen nárselerinızdi isley almaysızlar. ¹⁸ Al eger sizler Muxaddes Ruwxtıń jetelewi menen júrsenler, onda Muxaddes Nızam astında emessizler.

¹⁹ Adamnıń gúnakar tábiyatınıń isleri ayan, olar: neke hadallıǵın buzıw, haramlıq, buzıqshılıq, ²⁰ butparazlıq, sıyırshılıq, dushpanlıq, jánjelkeshlik, kúnshillik, gázep, menmenlik, alawızlıq tuwdırıw, bóliniw, ²¹ qızǵanshaqlıq*, máskünemshilik, ayshı-áshiret hám usılarǵa uqsáǵan nárseler. Sizlerdi aldın eskertkenimdey, jáne eskertip atırman: usınday is-háreketlerdi islewshiler Qudaydıń Patshalıǵın miyras etip almaydı.

²² Biraq, adam ómirinde jetistiretuǵın Muxaddes Ruwxtıń jemisi – súyispenshilik, quwanış, tınıshlıq, sabırlılıq, miyrimlilik, qayırqomlıq, sadıqlıq, ²³ múláyimlilik hám ózin tutup biliw. Bunday islerge qarsı hesh qanday nızam joq.

²⁴ Iysa Masiyxqa tiyisli bolǵanlar óz tábiyatın qálewleri hám nápsileri menen birlikte atanaq aǵashqa shegelep qoyǵan. ²⁵ Muxaddes Ruwx ómirimizdiń tiykarı bolǵanlıqtan, Onıń jetelewi menen júreyik. ²⁶ Dańqparaz bolmayıq, bir-birimizdiń ashıwımızǵa tiyip, kúnshillik etpeyik.

Jaqsılıq qılıwdan jalıqpañlar!

6 ¹ Tuwısqanlar! Eger birewdiń gúna islegenı málim bolıp qalsa, Muxaddes Ruwxqa boysinıp jasap atırǵan sizler bunday adamdı múláyimlik

penen tuwrı jolǵa sahnılar. Sizler de azǵırılmawıńız ushın ózlerinızge saq bolıñlar. ² Bir-birinızdiń awırmanlıǵınızdı kóteriñler. Sonda Masiyxtıń Nızamın orınlaysızlar. ³ Eger kim de kim hesh nársel bolmasa da, ózin áhmiyetli adam dep esaplasa, óz-ózin aldaǵan boladı. ⁴ Hár bir adam óz is-háreketin tekserip kórsin. Sonda ózin basqalar menen salıstırmaı, óz tabısları menen maqtana aladı. ⁵ Sebebi hár bir adam óz awırmanlıǵın ózi kóteriwi tiyis.

⁶ Qudaydıń sózin úyreniwshi usı tazı menen barlıq iygilikli nárselerdi bólessin.

⁷ Óz-ózinızdi aldamañlar, Qudaydı aldaw múmkin emes. Adam ne ekse, sonı oradı. ⁸ Óziniń gúnakar tábiyatına boysinıwshı sol tábiyatqa tán ólim aladı. Muxaddes Ruwxqa boysinıwshı Muxaddes Ruwxqa tán máńgilik ómirdi aladı. ⁹ Solay eken, jaqsılıq islewden jalıqpañlar. Eger hálsizlenip qalmasaq, waqtı kelgende jemisin orıp alamız. ¹⁰ Sonlıqtan múmkinshiligimiz bar eken, hámme adamǵa, ásirese iseniwshı tuwısqanlarımızǵa jaqsılıq isleyik.

Sońǵı eskertiwler hám salemnamalar

¹¹ Qarañlar, óz qolım menen sizlerge qanday úlken háripler menen jazıp atırman! ¹² Sirtqı kórinisi menen adamlarǵa unaǵısı kelgenler Masiyxtıń atanaq aǵashı sebepli quwdalanbaw ushın, sizlerdi súnnet etiliwge májbúrlemekte. ¹³ Biraq, súnnet etilgenlerdiń ózleri de Muxaddes Nızamdı orınlamaydı. Olar tek sizlerdiń denelerinız benen maqtanıw ushın ǵana súnnet etiliwinızdi qálep atır.

¹⁴ Al men İyemiz Iysa Masiyxtıń atanaq aǵashınan basqa bir nársel menen

hesh qashan maqtanbayman. Usı atanaq ağash arqalı dúnya men ushın ólgen, men de dúnya ushın ólgenmen. ¹⁵ Súnnetleniwdiń de, súnnetlenbewdiń de hesh qanday áhmiyeti joq, áhmiyetlisi – jańa jaratılıs bolıw. ¹⁶ Usınday qağıyda boyınsha jasap atırǵanlardıń hámmesine, yaǵnıy

Qudaydıń xalqına tınıshlıq hám miyrim-shápáát yar bolsın!

¹⁷ Endigiden bılay, hesh kim maǵan jábir bermesin. Óytkeni meniń denemde İysanıń jaraqatlarınıń izleri bar.

¹⁸ Tuwısqañlar, İyemiz İysa Masiyxtıń miyrimi ruwxıńızǵa yar bolsın! Awmiyin.

Efeslilerge jazılǵan xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Pavel Iysanıń Xosh Xabarı sebepli qamaqta bolǵan waqtında Efes qalasındaǵı iseniwshi jámáátke jazǵan.

Efes qalası Aziya úlkesiniń (házirgi Turkiyanıń qubla-batıs bólegi) paytaxtı bolǵan. Ózinde jaylasqan hayal quday Artemidanıń ibadatxanası sebepli, Efes qalası pútkil dúnyaǵa belgili edi.

Pavel bul qalada úsh jıl jasap, Qudayǵa xızmet etti. Onıń xızmeti arqalı kóp adamlar sıyqırshılıq gúnasınan qutqarılıp, sol jerde iseniwshi jámáát payda boldı. Usı jámáát arqalı Qudaydıń Xosh Xabarı pútkil Aziya úlkesine tarqatıldı.

Pavel bul xatta iseniwshilerge Masiyxta bar bolǵan aqılǵa sıymas iláhiy baylıq haqqında jazadı, masiyxıylardı kúndelikli ómirinde sol ruwxıy baylıqtan paydalanıwǵa shaqıradı. Bunda Quday jalǵız

maqsetti gózleydi: Ol jerdegilerdiń hám aspandaǵılardıń hámмесin Masiyxtıń bassılıǵında birlestiriwden ibarat ekenin aytadı (1:10).

Pavel bul xatı arqalı Qudaydıń adamlardı qutqarıw jobasın hám Onıń sırın ashıp kórsetedi. Quday barlıq adamlardı Masiyxta arqalı Ózi menen jarastırǵanı hám usı adamlardı Masiyxtıń denesi, yaǵnıy iseniwshiler jámáátini qılıp birlestirgeni haqqında jazadı. Jáamáattin birliǵi arqalı Quday pútkil barlıqqa Óz danalıǵın hám ullılıǵın kórsetedi. Xatta iseniwshiler bul dúnyada nurǵa tiyisli adamlar sıpatında jasaw kerekligi haqqında, erli-zayıplılar, ata-analar, balalar, xojayınlar hám qullar arasındaǵı qarım-qatnas haqqında sóz boladı. Jáne de, ruwxıy urısta iseniwshi qalay jeńiske erisetuǵını haqqında da aytıladı.

Sálemnama

1 ¹Qudaydıń qálewi menen Masiyxta Iysanıń elshisi bolǵan men, Pavelden, Masiyxta Iysaǵa sadıq bolǵan

Efes qalasındaǵı muxaddeslerge^a sálem! ²Ákemiz Quday hám Iyemiz Iysa Masiyxta sizlerge miyrim hám tınıshlıq bersin!

^a **1:1** Muxaddesler – Iysaǵa iseniwshiler.

Ruwxy jarılqaw

³ Iyemiz Iysa Masiyxtıń Ákesi – Qudayǵa algıslar bolsın! Ol bizlerdi Masiyx arqalı aspandaǵı hár túrli ruwxıy jarılqawlar menen jarılqadı.

⁴ Quday Óziniń aldında muxaddes hám minsiz bolıwımız ushın, Masiyx penen qatnasta bolǵan bizlerdi dúnya jaratılmaстан burın tańlap aldı. Quday bizlerdi súyip, ⁵ Iysa Masiyx arqalı Óziniń balaları qılıp asırıp alıwdı aldın ala belgiledi. Bul Onıń ájayıp qálewi boyınsha boldı. ⁶ Solay etip, súyikli Ulı arqalı bizlerge sıyǵa bergен ullı miyrimi sebepli Ózine algıs aytıwımız ushın, Quday usılay isledi.

⁷ Masiyx penen qatnasta bolǵan bizler Onıń qanı arqalı qutqarıldıq, yaǵnıy Qudaydıń bay miyrimi boyınsha gúnalarımız keshirildi. ⁸ Quday bul bay miyrimin pútkil aqıl-danalıq penen ústilerimizge jawdırıp, ⁹ Óz erkinin sırn bizlerge ashıp berdi. Bul Onıń Masiyx arqalı jobalastırǵan ájayıp maqseti boyınsha boldı. ¹⁰ Belgilenген waqıt bolǵanda ámelge asatuǵın Qudaydıń jobası – jerdegilerdiń hám aspandaǵılardıń hámмесin Masiyxtıń basshılıǵında birlestiriwden ibarat.

¹¹ Hámme nárseni Óz qálewi menen iske asıratuǵın Qudaydıń erki boyınsha bizler aldın ala belgilenip, Masiyx arqalı tańlap alındıq. ¹² Bul Masiyxqa bastan-aq úmit etken bizlerdiń ullı Qudaydı algıslawımız ushın boldı. ¹³ Haqıyqat sózin, yaǵnıy qutqarılw haqqında Xosh Xabardı esitip, Masiyxqa isengeninizde, sizler de wáde etilgen Muxaddes Ruwx penen mórlenip, Qudayǵa tiyisli boldıńlar.

¹⁴ Qudayǵa tiyisli bolǵan bizlerdiń tolıq qutqarılwımızǵa deyin bul Muxaddes Ruwx – Qudaydıń bizlerge wáde etken miyrasınıń kepili. Bulardıń hámмесi bizlerdiń ullı Qudaydı algıslawımız ushın boldı.

Paveldiń iseniwshiler ushın duwa etiwı

¹⁵ Sonlıqtan Iyemiz Iysaǵa degen isenimińiz hám pútkil muxaddeslerge degen súyispenshiligińiz haqqında esitkenimnen beri, ¹⁶ men sizler ushın tınbastan shúkirlik etemen. Jáne de, duwa etkenimde, sizlerdi bárqulla tilge alaman. ¹⁷ Iyemiz Iysa Masiyxtıń Qudayı, dańq-saltanatqa iye Áke Ózin biliwińiz ushın, sizlerge danalıq hám ayan beriwshi Muxaddes Ruwxın bersin dep, Qudaydan sorap atırman. ¹⁸ Qudaydıń shaqırırǵınan payda bolǵan úmitti hám Onıń muxaddeslerge bergен ullı miyrasınıń qanshelli bay ekenin biliwińiz ushın, júreklerińizdiń kózleri ashıl-sın dep, duwa etip atırman. ¹⁹ Jáne de, Iysaǵa isengen bizlerde úlken qúdiret penen háreket etken Qudaydıń kúshiniń qanshelli ullı ekenin biliwińiz ushın da duwa etip atırman. ²⁰ Quday usı kúsh penen Masiyxta háreket etip, Onı ólimnen qayta tiriltti hám aspanda Óziniń oń jaǵına otırǵızdı^a. ²¹ Quday Masiyxtı barlıq hákimshilik hám biylikten, pútkil qúdiret hám húkimdarlıqtan, tek usı zamanda emes, al keleshek dáwirde de atalatuǵın hámme atlardan joqarı qoydı. ²² Hámme nárseni Oǵan boysındırıp, baǵındırdı. Onı pútkil barlıqtıń ústinen qoyıp, iseniwshiler

^a **1:20** Zab 109:1.

jámáátiniñ bası qıldı. ²³ Iseniwshiler jámááti Masiyxtıń denesi bolıp, pút-kil barlıqtı toltırıp turǵan Masiyxtıń tolılıǵına iye.

Ólimnen ómirge ótiw

2 ¹ Sizler bir waqıtları ayıp hám gúnalardıń sebepli óli edińler. ² Son-da sizler bul dúnyanıń ádeti boyınsha, hawada húkimdarlıq etiwshi hákim – shaytangá, yaǵnıy házir Qudayǵa qulaq aspaytuǵın adamlarda háreket etiwshi ruwxqa boysınıp jasytuǵın edińler. ³ Bir waqıtları bizlerdiń hámmebiz de usınday adamlardıń arasında óz gúnakar tábiyatımız boyınsha jasadıq. Denemizdiń hám oy-niyetimizdiń jaman qálewlerin orınladıq. Sol sebepten basqalar sıyaqlı bizler de tábiyatımız boyınsha Qudaydıń ǵázebine ılayıqlı adamlar edik.

⁴ Biraq, miyrim-shápáátke bay bolǵan Quday bizlerdi sonshellı súygenlikten, ⁵ gúnalarımız sebepli óli bolsaq ta, bizlerdi Masiyx penen birge tiriltti. Sizler Onıń miyrimi menen qutqarıldıńız. ⁶ Bizler Masiyx Iysa menen qatnasta bolǵanlıqtan, Quday bizlerdi Masiyx penen birge tirilтип, Onıń menen birge aspandaǵı orınlardan berdi. ⁷ Quday Masiyx Iysa arqalı bizlerge rehim etip, Óz miyriminiń sheksiz baylıǵın keleshek dáwirlerde kórsetiw ushin usılay isledi. ⁸ Sizler isenimińiz arqalı Qudaydıń miyrimi menen qutqarıldıńız. Bul sizlerdiń jetiskenligińiz emes, al Qudaydıń sıyı bolǵanlıqtan, ⁹ hesh kim islerim sebepli qutqarılganman dep, maqtana almaydı. ¹⁰ Sebebi bizler Qudaydıń dóretpesimiz. Ózi aldın ala tayarlaǵan jaqsı islerin islep jasawımız ushin, Ol bizlerdi Masiyx Iysa arqalı jarattı.

Iysa Masiyx arqalı birlesiw

¹¹ Sonlıqtan mınalardı eske túsi-rińler: sizler bir waqıtları butqa tabınıwshı millet adamı bolıp tuwılıp, denesindegi eti qol menen kesilip súnnet etilgen yahudiyler tárepinen «súnnetsizler» dep atalatuǵın edińler. ¹² Ol waqıtları sizler Masiyx penen baylanısı joq, Izrail xalqına jat hám wádeden ibarat bolǵan kelisimlerden biynesip adamlar edińler. Bul dúnyada úmitsiz hám qudaysız bolıp jasadıńlar. ¹³ Biraq burın Qudaydan uzaq bolǵan sizler endi Masiyx Iysa menen qatnas jasadıq, Masiyx arqalı Qudayǵa jaqın boldıńlar.

¹⁴ Óytkeni Masiyxıń Ózi – yahudiyler menen basqa milletlerdi birlestirgen biziń jarastırıwshımız. Ol Óz denesin qurban etip, aradaǵı ayırıp turǵan diywaldı, yaǵnıy dushpanlıqtı joq qıldı. ¹⁵ Yahudiyler menen basqa milletlerden Ózi menen baylanısta bolatuǵın bir jańa xalıqtı jaratıw maqsetinde, Ol buyırıq hám qaǵıydalardan ibarat bolǵan Nızamdı biykar etti. Bunı tınıshlıqtı ornatıp, ¹⁶ dushpanlıqtı joq qılǵan atanaq aǵash arqalı ekewin bir jańa xalıq qılıp, Quday menen jarastırıw ushin isledi. ¹⁷ Masiyx kelip, Qudaydan uzaq bolǵan sizlerge hám Qudayǵa jaqın bolǵan yahudiylerge tınıshlıq Xosh Xabarın járiyaladı. ¹⁸ Ol arqalı bizler hámmebiz bir Muxaddes Ruwx penen Ákemiz Qudaydıń aldına bara alamız. ¹⁹ Solay etip, endi sizler jat hám shet jerli adam emessizler, al muxaddeslerge watanlas, Qudaydıń shańaraǵınıń aǵzalarısız. ²⁰ Sizler elshiler hám payǵambarlar salǵan tırnaq tas ústine qalandıńlar. Al imarattıń múyeshiniń tiykarǵı tası – Masiyx

Iysanın Ózi boladı. ²¹ Onda pútkil imarat quralıp, Jaratqan Iyege tiyisli bir muxaddes Ibadatxana bolıw ushın ósip baradı. ²² Masiyx penen qatnasta bolǵan sizler de Qudaydıń Muxaddes Ruwxı arqalı jasytuǵın mákan bolıwıńız ushın, hámmeńiz birlikte quralıp barasızlar.

Pavel bildirgen sır

3 ¹ Sol sebepten men, Pavel, basqa milletlerden bolǵan sizler ushın, Masiyx Iysanın tutqını boldım. ² Sizler ushın Qudaydıń Óz miyrimi menen maǵan bergen bul xızmeti haqqında, álbette, esitkensizler. ³ Joqarıda qısqasha jazıp ótkenimdey, Quday maǵan Óz sırın ayan arqalı bildirdi. ⁴ Bul xattı oqıǵanıńızda, Masiyxtıń sırın qalay túsingenimdi bilip alıwıńız múmkin. ⁵ Adamzattıń áwelgi áwladlarınan qıpiya tutılıp, endi Qudaydıń muxaddes elshilerine hám payǵambarlarǵa Muxaddes Ruwx arqalı ashıp berilgen bul sır mınadan ibarat: ⁶ basqa milletler de yahudiylar menen birge miyrasqa sherik hám bir deneniń aǵzaları. Olar Xosh Xabar arqalı Masiyx Iysa sebepli berilgen wádege de sherik.

⁷ Qudaydıń háreket etetuǵın qúdireti menen, maǵan berilgen miyriminiń sıyı arqalı men Xosh Xabardı járiyalaw ushın xızmetke tayınladım. ⁸ Men barlıq muxaddesler ishinde eń arzi-maǵanı bolsam da, basqa milletlerge Masiyxtıń sheksiz baylıǵı haqqında járiyalaw ushın, Quday maǵan usı miyrimin berdi. ⁹ Jáne de, hámme nárseni* jaratqan Quday Ózinde áwelden-aq saqlanǵan sırlı jobasın hámmege ashıp beriw ushın da, maǵan usı miyrimin berdi. ¹⁰ Solay etip, Qudaydıń maqseti – iseniwshiler jámaáti arqalı aspandaǵı

hákimshiliklerge hám biyliklerge Óziniń kóp qırlı aqıl-danalıǵın házir málim etiw. ¹¹ Quday usı máńgilik maqsetin Iyemiz Masiyx Iysa arqalı ámelge asırdı. ¹² Bizler Masiyx penen qatnasta bolıp, Oǵan degen isenimimiz arqalı Qudayǵa batırlıq hám tolıq isenim menen jaqınlasa alamız. ¹³ Sonlıqtan sizler ushın shekken azaplarım sebepli qayǵırma-wıńızdı ótinish etemen. Men shekken bul azaplar sizlerge ullılıq alıp keledi.

Masiyxtıń súyispenhiligin biliw

¹⁴ Sol sebepten men aspandaǵı Ákemizdiń aldında* dize búgip, duwa etemen. ¹⁵ Ol aspandaǵı hám jer júzindegi hár qanday milletke at bergen. ¹⁶ Quday Óz ullılıǵınıń baylıǵı boyınsha ishki dúnyańızdı bekkemlew ushın, Óz Ruwxı arqalı sizlerge kúsh-quwat bersin. ¹⁷ Isenimińız arqalı Masiyx júreklerińızde jasasın. Súyispenhilikke tamır urıp hám tiykarlanıp, ¹⁸ barlıq muxaddesler menen birge Masiyxtıń súyispenhiliginiń qanshelli keń, uzın, biyik hám tereń ekenligin túsiniń alǵaysız. ¹⁹ Jáne de, sizler aqıl-oyǵa sıymaytuǵın usı súyispenhilikti bilip, Qudaydıń pútkil tolılıǵına tolıp barǵaysız. ²⁰ Bizlerde háreket etiwshi qúdireti menen, Quday bizlerdiń tilegen hám oylaǵan hár bir nársemizdi artıǵı menen isley alatuǵın kúshke iye. ²¹ Onıń dańqı Masiyx Iysa menen qatnasta bolǵan iseniwshiler jámaátinde, áwladtan-áwladqa, máńgi-baqıy arta bersin! Awmiyin.

Masiyxtıń denesi bolǵan jámaátiń birligi

4 ¹ Solay etip, Iyemiz ushın tutqın bolǵan men sizlerden jalınıp sorayman: Qudaydıń ózlerińizdi

shaqırǵan ómirine ılayıqlı túrde jasańlar. ² Toliq kishi peyillik, múláyimlilik hám sabırlılıq penen jasańlar. Bir-birińizdi súyip, miyzamkesh bolıńlar. ³ Ózlerińizdi birlestiriwshi tınıshlıq penen, Muxaddes Ruwx bergen birlikti saqlawǵa tırısıńlar. ⁴ Quday sizlerdi shaqırǵanda bir úmitti berdi. Sol sıyaqlı, hám memiz bir denemiz hám bir Muxaddes Ruwxqa iyemiz. ⁵ Iyemiz bir, isenimiz bir, suwǵa shomıldırlıw rásimimiz bir. ⁶ Quday da bir. Ol hám meniń ústinen húkimdar, hámme arqalı háreket etiwshi, hám memizde bar bolǵan, hám memizdiń Ákemiz.

⁷ Biraq Quday hár birimizge Masiyxtıń saqıylıǵına muwapıq Óz miyrimin sıyǵa berdi. ⁸ Sonlıqtan Muxaddes Jazıwda bılay delingen:

«Ol joqarıǵa shıǵıp,
Tutqınlardı tutqın etti.

Adamlarǵa sıylar berdi».^a

⁹ Endi bul: «Ol joqarıǵa shıqtı» degen sózler neni ańlatadı? Masiyx burın tómenge, jerge tústi degendi ańlatadı. ¹⁰ Túsken Adam da, hár bir nárseni toltırıw ushın aspannan da biyigirekke shıqqan Adam da – Sol. ¹¹ Masiyx geybirewlerdi elshi, bazılardı payǵambar, ayırımlardı Xosh Xabardı járiyalawshı, al birewlerdi jámáát shopanı hám ustaz qılıp qoydı. ¹² Ol bunı muxaddeslerdi xızmetke tayarlaw hám Óz denesi bolǵan jámáátti bekkemlew ushın isledi. ¹³ Nátiyjede bizlerdiń hám memiz Qudaydıń Ulna iseniwde hám Onı biliwde birlikke erisip, Masiyxtıń tolıq minsizligine deyin ósip baramız.

¹⁴ Solay eken, endigiden bılay, gódek bolmayıq. Adamlardıń jalatayshılıǵı

hám hiylekerligi arqalı payda bolǵan hár túrli tálimatlardıń samalı menen ana jaqtan mına jaqqa shayqatılmayıq. ¹⁵ Kerisinshe, haqıyqatlıqtı súyispen-shilik penen aytıp, deneniń bası bolǵan Masiyxqa qaray hár tárepleme ósip barayıq. ¹⁶ Onıń basqarıwında pútkil deneniń músheleri óz ara birigip, hár bir müshe óz minnetin atqarıwı arqalı bir-birine járdem berip, baylanıs jasadı. Usılay etip, pútkil dene súyispen-shilik penen ósip, ózin bekkemlep baradı.

Eski hám jańa ómir

¹⁷ Sonlıqtan men usını aytıp, sizlerdi Iyemizdiń atınan eskertemen: bunnan bılay, butqa tabınıwshı milletlerdiń adamları sıyaqlı, bos oy-qıyallardı berilip jasamańlar. ¹⁸ Olardıń sana-sezimleri topırlanıp, ishindegi nadanlıq hám júreklerindeki qatalıq sebepli, Qudaydan berilgen ómirge jat bolǵan. ¹⁹ Olar pútkil ar-namıs sezimlerin joytqan, hár túrli haramlıqtı nápsiqawlıq penen islew ushın, buziqshılıqqa berilgen.

²⁰ Biraq sizler Masiyxtı bunday qılıp tanımaǵansız. ²¹ Álbette, sizler Iysa Masiyx haqqında esitkenińizden keyin, Onı menen qatnasta bolıp, Ondaǵı haqıyqatı úyrendińler. ²² Sol sebepten burınǵı ómir jolıńızdan, yaǵnıy deneniń jaman qálewleri sebepli shirigen eski tábiyatıńızdan waz keshińler. ²³ Oy-pikirlerińizdi hám ruwxıńızdı jańalap, ²⁴ Qudayǵa uqsatılıp jaratılǵan, shın haqlıq hám muxaddeslikten ibarat jańa tábiyatqa bólenińler.

^a 4:8 Zab 67:19.

Jaña ómir qaǵıydası

²⁵ Sonlıqtan ótirikten waz keship, hár birińiz iseniwshi tuwısqanıńızǵa haqıyqattı aytıńlar. Sebebi hámmemiz bir deneniń múshelerimiz. ²⁶ Ğázep-lenseńiz de, gúna islemeńler. Qu-yash batqansha, ğázep ten qaytıńlar. ²⁷ Shaytanǵa jol bermeńler. ²⁸ Urlıq islegen endigiden bılay urlıq isleme-sin. Kerisinshe, mútáj adamlarǵa úles-tiretuǵın bir nársesi bolıwı ushın, ol óz qolları menen hadal miynet etsin.

²⁹ Awızlarıńızdan hesh bir jaman sóz shıqpasın. Al ornı menen sóylep, esitkenlerdiń ruwxın kóteretuǵın paydalı sózlerdi aytıń. ³⁰ Qudaydıń Muxaddes Ruwxın qapa qılmańlar. Qutqarılatuǵın kúnińiz ushın usı Ruwx penen mórlengensizler. ³¹ Jek kóriwshilik penen birlikte hár bir ja-man niyet, ashıw, ğázep, baqırıs hám ósek sizlerden awlaq bolsın. ³² Al bir-birińizge miyirman hám jan ashır bo-lıńlar. Quday sizlerdi Masiyx arqalı keshirgendey, sizler de bir-birińizdi keshirińler.

Nurǵa tiyisli adamlarǵa say jasańlar!

5 ¹ Solay etip, Qudaydıń súyikli bala-ları bolǵan sizler Oǵan elikleńler! ² Masiyx bizlerdi súyip, bizler ushın Qudayǵa unaytuǵın xosh iyisli sadaqa hám qurbanlıq bolıp, Ózin Qudayǵa ba-ǵıshladı. Sol sıyaqlı, sizler de usınday súyipenshilik penen jasańlar.

³ Hesh qanday buzıqshılıq, haramı-lıq hám nápsiqawlıq arańızda tilge de alınbasın. Bul muxaddeslerge minásip emes. ⁴ Arańızda uyat hám pátiwasız gáppler, turpayı házil de bolmasın. Bul sizlerge minásip emes. Bunıń ornına,

Qudayǵa shúkirlik bildirińler. ⁵ Mına-nı anıq bilip qoyıńlar: hesh bir buzıq, haram, nápsiqaw, yaǵnıy butparaz adam Masiyxtıń hám Qudaydıń Pat-shalıǵın miyras etip almaydı. ⁶ Hesh kim sizlerdi ótirik sózler menen alda-masın. Joqarıda aytılgan isler sebepli, Ózine boysınbaytuǵınlarǵa Qudaydıń ğázebi keledi. ⁷ Sonlıqtan bundaylar-ǵa sherik bolmańlar.

⁸ Sizler bir waqıtları qarańǵılıq edi-ńiz, biraq endi bolsa, Iyemiz arqalı nur boldıńlar. Sol sebepten nurǵa ti-yisli adamlarǵa say jasańlar. ⁹ Óytke-ni nurdaǵı ómirdiń jemisi – hár túrli jaqsılıq, haqlıq hám haqıyqatlıqtan ibarat. ¹⁰ Iyemizge neniń unaytuǵı-nın ayırıp bilińler. ¹¹ Qarańǵılıqtaǵı ómirdiń jemissiz islerine qatnaspań-lar. Kerisinshe, olardı áshkara etińler. ¹² Qarańǵılıqtaǵı adamlardıń jasırın qılǵan islerin aytıwdıń ózi qattı uyat. ¹³ Biraq, qarańǵılıqqa nur shashılsa, hámme nárseni anıq kórinedi. ¹⁴ Sebe-bi Qudaydıń nurında kóringen hár bir adam – nur. Sol sebepten bılay delingen:

«Oyan, háy uyqıda jatqan,
Óliler ishinen tiril!

Masiyx saǵan nur shashar».

¹⁵ Solay etip, qalay jasaw kerekligine dıqqat awdarıp, nadan adamlar sıyaqlı emes, al dana adamlar sıyaqlı jasańlar. ¹⁶ Waqıttan únemli paydalanıńlar. Óytkeni házirgi kúnler jawızlıqqa tolı. ¹⁷ Sol sebepten aqılsız bolmay, Iyemizdiń qálewiniń ne ekenin túsi-ńiler. ¹⁸ Sharap iship, más bolmańlar, bul adamnıń buzılıwına alıp keledi. Al bunıń ornına, Muxaddes Ruwxqa tolıńlar. ¹⁹ Zabur jrlarındaǵı, algıs-maqtaw qosıqlarındaǵı hám ruwxıy qosıqlardaǵı sózlerdi bir-birińizge

aytıp, Iyemizdi qosıq-namalar menen shın júrekteń alǵıslańlar. ²⁰ Bárqulla hámme nárese ushın, Iyemiz Iysa Masiyxtıń atı menen Ákemiz Qudayǵa shúkirlilik bildirińler.

Erli-zayıplıqlar arasındaqı qatnasıq haqqında

²¹ Masiyxqa degen húrmetińiz sebepli, bir-birińizge boysınıńlar.

²² Háy hayallar, Iyemizge boysınatuǵınıńız sıyaqlı, kúyewlerińizge de boysınıńlar! ²³ Sebebi Masiyx iseniwshiler jámáátiniń bası bolǵanı sıyaqlı, kúyewi de hayalınıń bası. Masiyx Óz denesiniń, yaǵnıy iseniwshiler jámáátiniń Qutqarıwshısı. ²⁴ Iseniwshiler jámááti Masiyxqa boysınatuǵını sıyaqlı, hayallar da hámme iste kúyewlerine boysınsın.

²⁵ Háy kúyewler, Masiyx iseniwshiler jámáátin súyip, onıń ushın Ózin qurban etkeni sıyaqlı, sizler de hayallarıńızdı súyińler. ²⁶ Masiyx iseniwshiler jámáátin suw menen juwıp^a hám Qudaydıń sózi menen tazalap, onı muxaddes qılıw ushın, Ózin qurban etti. ²⁷ Bunı Ol ústinde hesh bir daq, jyrıq yamasa buǵan uqsaqan bir nársesi joq, muxaddes hám minsiz bolǵan saltanatlı jámáátti Ózine alıw ushın isledi. ²⁸ Sol sıyaqlı, kúyewler de hayalların óz denesin súygendey súyiwi shárt. Óz hayalın súygen ózin súygen boladı. ²⁹ Hesh kim hesh qashan óz denesin jek kórmegen. Kerisinshe, Masiyx iseniwshiler jámáátine ǵamxor bolǵanı sıyaqlı, adam óz denesin azıqlandırıp, oǵan ǵamxorlıq qıladı.

³⁰ Óytkeni bizler Masiyxtıń denesiniń* múshelerimiz. ³¹ «Sonlıqtan er adam ata-anasın qaldırıp, óz hayalına qosıladı hám ekewi bir dene boladı».^b

³² Bul sır ullı. Men bunı Masiyxqa hám iseniwshiler jámáátine baylanıslı aytıp atırman. ³³ Solay etip, hár birińiz óz hayalın ózin súygendey súysin. Hayal da kúyewin húrmet etsin.

Ata-ana hám balalar arasındaqı qatnasıqlar haqqında

6 ¹ Háy balalar, Iyemizge tiyisli bolǵan sizler, ata-anańızǵa boysınıńlar! Sebebi usılay islegenińiz durıs boladı. ² «Ata-anańdı húrmetle», – bul wáde menen birge berilgen eń baslı buyırq. ³ Sol wáde bolsa mınaday: «Sonda sen bereket tabasań hám jerdegi ómiriń uzaq boladı».^c

⁴ Háy ákeler, balalarıńızdıń ashıwın keltirmeńler. Olardı Iyemizdiń tálim-tárbiyası menen ósirińler.

Xojayınlar hám qullar haqqında

⁵ Háy qullar, dúnyadaǵı xojayınlarıńızdıń sózin Masiyxtıń sózin tıńlaǵanday, tereń húrmet, qorqıw hám pák júrek penen tıńlańlar. ⁶ Bunı adamlarǵa jaqsı kóringisi keletuǵınlar sıyaqlı, kózabaǵa islemeńler. Qudaydıń qálewin Masiyxtıń qulları sıpatında shın júrekteń orınlańlar. ⁷ Adamlarǵa emes, al Iyemizge xızmet etip atırǵanday, inta menen xızmet etińler. ⁸ Óytkeni qul bolsın, azat adam bolsın, hár bir adamnıń islegen jaqsılıǵınıń Iyemizden qayatuǵının bilesizler.

^a **5:26** *Suw menen juwıw* – shomıldırıp rásiminen ótkiziw.

^b **5:31** Jar 2:24.

^c **6:2-3** Shıǵ 20:12; Nzm 15:16.

⁹ Háy xojayınlar, sizler de qullarınıızǵa usınday qatnasta bolıp, olardı qorqıtıwdı toqtatıńlar. Sebebi olardıń da, sizlerdiń de Iyeńiz aspanda ekenin hám Onıń adamlardı ayırmaıtıuǵının bilesizler.

Shaytanǵa qarsı ruwxıy urıs

¹⁰ Juwmaqlap aytqanda, Iyemiz benen qatnasta bolıp, Onıń qúdiretiniń kúshi menen bekkemlenip barıńlar. ¹¹ Shaytannıń hiylelerine qarsı tura alıw ushın, Qudaydıń barlıq sawıt-saymanları menen qurallanıńlar. ¹² Óytkeni urısımız qan hám etten ibarat bolǵan adam balasına qarsı emes, al bul dúnyadaǵı kózge kórinbeytuǵın hákimlerge, biylewshilerge, bul qarańǵı zamannıń kúshlerine hám aspandaǵı jawız ruwxlarǵa qarsı. ¹³ Sonlıqtan jaman kúnde olarǵa qarsılıq kórsete alıwıńız ushın hám tolıq jeńiske eriskenińizden soń, bekkem tura alıwıńız ushın, Qudaydıń barlıq sawıt-saymanları menen qurallanıńlar.

¹⁴ Solay etip, ornınıızda bekkem turıńlar. Belinińizdi haqıyqat belbewi menen buwıp, kókiregińizge haqlıq sawıtın kiyińler. ¹⁵ Tınıshlıq Xosh Xabarın járiyalaw tayarlıǵın ayaqlarınıızǵa ayaq kiyim qılıp kiyińler. ¹⁶ Bulardıń hámmesine qosa shaytannıń barlıq otlı oqların óshire alatuǵın isenim

qalqanın qollarınıızǵa alıńlar. ¹⁷ Qutqarılıw duwlıǵasın hám Qudaydıń sózi bolǵan Muxaddes Ruwxtıń qılıshın alıńlar. ¹⁸ Hár túrli tilek hám jalbarınıw menen, Muxaddes Ruwxtıń basqarıwında hámme waqıt duwa etińler. Usı maqset penen sergek bolıp, pútkil muxaddesler ushın taban tirep sorańlar. ¹⁹ Men ushın da duwa etińler. Awzımdı hár ashqanımda maǵan kerekli sóz berilip, Xosh Xabardıń sırın batırılıq penen bildire alayın. ²⁰ Jáne de, Xosh Xabar ushın elshi bolǵan men házir tutqın bolsam da, Xosh Xabardı ılayıqlı túrde mártlik penen járiyalawım ushın da duwa etińler.

Sońǵı sálemnama

²¹ Awhalımnıń qalay ekenin hám ne islegenimdi sizler de biliwińiz ushın, súyikli tuwısqanımız hám Iyemizdiń isenimli xızmetshisi Tixik sizlerge hámмесin aytıp beredi. ²² Mine, men usı maqset penen onı sizlerge jiberip atırman. Ol hal-jaqdayımızdı bildirip, sizlerdiń kewillerińizge jubanısh beredi. ²³ Ákemiz Quday hám Iyemiz Iysa Masiyx tuwısqanlarǵa tınıshlıq hám isenim menen birlikte súyispenshilik bersin. ²⁴ Iyemiz Iysa Masiyxtı óshpes súyispenshilik penen súyiwshilerdiń hámmesine Qudaydıń miyrimi yar bolsın!

Filiplilerge jazılǵan xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Pavel Iysanıń Xosh Xabarın tarqatqanı ushın qamaqta bolǵan waqtında Filip qalasındaǵı iseniwshi jámáátke jazǵan.

Filip qalası Makedoniya úlkesinde jaylasqan edi. Pavel óziniń ekinshi saparınıń waqtında bul qalada bolǵanda, ol arqalı usı jerde iseniwshi jámáát payda bolǵan edi (Elsh 16:12). Bul qaladaǵı iseniwshi jámáát kishkene bolsa da, bastan ayaǵına deyin Paveldiń xızmetine sherik bolıp, kóp járdem etken edi hám bul jámáát pútkil iseniwshi jámáátlerge úlgi kórsetken edi.

Paveldiń bul xattı jazǵandaǵı bash maqseti – bergen járdemleri ushın

filiplilerge raxmet aytıwdan ibarat edi. Jáne de, Pavel óz xatında Xosh Xabardıń qanday túrde járiyalanıp atırǵanı haqqında sóz etedi hám filiplilerge násiyat etip, quwdalawlarǵa turaqlılıq penen shıdaw hám qanday jaǵday bolıwına qaramastan, quwanıw kerekligin aytdı. Olardı kishi peyil bolıwǵa hám birlikke shaqıradı.

Pavel sol waqıtta qamaqta bolsa da, quwanış haqqında jazadı. Bul xatta quwanış sózi 16 mártebe ushırasadı. Bunday quwanış Quday beretuǵın tınıshlıqqa tiykarlangan.

Sálemnama

1 ¹ Masiyx Iysanıń qulları bolǵan bizler, Pavel hám Timofeyden, Filip qalasındaǵı Iysa Masiyxqa tiyisli bolǵan barlıq muxaddeslerge^a, ásirese jámáát jetekshileri menen xızmetshilerine sálem! ² Ákemiz Quday hám Iyemiz Iysa Masiyx sizlerge miyrim hám tınıshlıq bersin!

Paveldiń shúkirlik bildirip, duwa etiwı

³ Sizlerdi hár sapar eske alǵanımda, Qudayǵa shúkirlik bildirip atırman. ⁴ Men Qudayǵa duwa etkenimde, sizler ushın hár qashan quwanış penen sorayman. ⁵ Sebebi sizler bastan baslap házirgi waqtqa deyin Xosh Xabardı járiyalawǵa úles qosıp kelmektesizler.

---

^a **1:1** *Muxaddesler* – Iysaǵa iseniwshiler.

⁶ Sizlerdiń arañızda jaqsı isti baslaǵan Qudaydıń bunı Masiyx Iysanıń kúnine shekem tolıq tamamlaytuǵınına anıq isenemen. ⁷ Hámmeńiz tuwralı usınday pikirde bolıwım orınlı, óytkeni sizler hámme waqıt meniń júregimdesiz. Men tutqın bolǵanımda da, Xosh Xabardı jaqlaǵanımda da, onıń haqıyqatın turaqlılıq penen dálillegenimde de, hámmeńiz meniń menen birge Qudaydıń miyrimin bólisip kelmektesiz. ⁸ Sizlerdiń hámmeńizdi Masiyx Iysanıń súyispenshiligi menen qalay saǵınǵanıma Qudaydıń Ózi gúwa. ⁹ Súyispenshiligińiz tolıq bilim hám tereń túsiniwshilik penen ósip arta beriwi ushın duwa etip atıрман. ¹⁰ Solay etip, sizler eń joqarı iygiliktiń ne ekenin ayıra alatuǵın bolıp, Masiyxtıń keletuǵın kúńinde pák hám minsiz bolasızlar. ¹¹ Jáne de, Qudaydı ullılap, algıs-maqtawlar aytıwıńız ushın, Iysa Masiyx arqalı haqlıq jemisine bay bolasızlar.

Ómirimniń mánisi – Masiyx

¹² Tuwısqanlarım, mınanı biliwıńizdi qáleymen: meniń basımnan keshirgenlerim Xosh Xabardıń jáne de kóbirek jayılıwına haqıyqattan da járdem etti. ¹³ Meniń Masiyx ushın tutqın bolǵanımda pútkil saray saqshılarına hám qalǵan hámme adamlarǵa málim boldı. ¹⁴ Sonday-aq, meniń tutqınlıǵım sebepli, kóplegen tuwısqanlarımızdıń Iyemizge degen isenimi bekkemlendi. Olar qorqpastan, Qudaydıń sózin burınǵıdan da kóbirek batırılıq penen aytıwǵa kiristi. ¹⁵ Durıs, geybirewler Masiyx haqqında kúnshilik penen, jarıspaqqa járiyalasa, al bazılar jaqsı niyet penen járiyalamaqta. ¹⁶ Usı keyingiler meniń bul jerge

Xosh Xabardıń qorǵawshısı etip qoyılǵanımdı bilip, bunı súyispenshilik penen islep atır. ¹⁷ Al aldınǵıları meniń tutqınlıq awhalımdı ele de awırlastırmaqshı bolıp, Masiyx haqqında ózleriniń ataq-abırayları ushın napák niyet penen járiyalamaqta. ¹⁸ Biraq, solay bolsa ne bolıptı? Meyli, jaman niyet penen bolsın, meyli, haq niyet penen bolsın, Masiyx haqqında qanday jol menen járiyalansa da, men buǵan quwanaman.

Awa, men quwana beremen de. ¹⁹ Sebebi sizlerdiń etken duwalarıńızdıń hám Iysa Masiyxtıń Ruwxınıń járdemi menen, bul awhalımnan azat bolatuǵınımdı bilemen.

²⁰ Qanday jaǵday bolsa da, shermen de bolmawdı qáleymen. Tiri bolsam da, ólsem de, hár qashan bolıp kelgenindey, házir de Masiyxtı denemde ullılaw ushın tolıq batırılıq kórsetiwden bekkem úmit etemen. ²¹ Óytkeni meniń ushın ómirimniń mánisi – bul Masiyx, al ólim utıs demek. ²² Biraq, eger bul dúnyada ómir súriwim arqalı ónimli miynet etsem, onda neni tańlawdı bilmeymen. ²³ Meni eki tárep te ózine tartadı. Bul dúnyadan ketip, Masiyx penen birge bolıwı qáleymen. Sebebi bul anaǵurlım jaqsıraq. ²⁴ Biraq, bul dúnyada qalıwım sizler ushın kerekli. ²⁵ Buǵan kózim jetkenlikten, qalatuǵınımdı bilemen. Isenimde ósip quwanıwıńız ushın, hámmeńiz benen birge bolaman. ²⁶ Solay etip, jáne janıńızǵa kelgenimde, Masiyx Iysada men sebepli jáne de kóbirek maqtana alasızlar.

²⁷ Tek jasad atırǵan ómirińiz Masiyxtıń Xosh Xabarına ılayıqlı bolsın. Sol waqıtta kelip sizlerdi kórsem de, alısta bolıp hal-jaǵdayıńızdı

esitsem de, sizlerdiń bir ruwxta bekem turǵanıńızdı, Xosh Xabargá degen isenim ushın bir jan, bir tán bolıp gúresip atırǵanıńızdı bileyin. ²⁸ Jáne de, ózlerińizge qarsı shıqqanlardan hesh qorqpaytuǵıńızdı da esiteyin. Sizlerdiń bunday batırılıǵıńız olardıń nabıt bolatuǵınıńıń, al sizlerdiń qutqarılatuǵınıńızdıń belgisi hám Qudaydıń isi. ²⁹ Óytkeni Quday sizlerge Masiyxqa tek iseniwdi emes, al Ol ushın azap shegiwdi de ayrıqsha huqıq etip bergen. ³⁰ Usı azaptı basımnan keshirgenimdi sizler kórdińler hám házir de azap shegip atırǵanımdı esitip atırsızlar. Meniń bul gúresime sizler de sheriksizler.

Masiyxtan órnek alıń!

2 ¹ Eger sizlerde Masiyxtan kelgen jiger, súyispenshilikten payda bolǵan jubanish, Muxaddes Ruwx penen qarım-qatnas, miyrimlilik hám rehimlilik bar bolsa, ² onda bir pikir hám súyispenshilik penen, bir ruwx hám maqset penen birlesip, meniń quwanışımıdı tolı qılıń. ³ Hesh bir nárseni óz ataq-abrayıńızdı asırıw ushın yamasa maqtanshaqlıq penen islemeńler. Al hár birińiz kishipeyillik penen, basqalardı ózińizden ústin dep esaplańlar. ⁴ Tek ózińizdiń ğana emes, al basqalardıń da paydasın gózleńler.

⁵ Masiyx Iysada bolǵan mına kishipeyillikke sizler de iye bolıńlar: ⁶ Masiyx qudaylıq tábiyatqa iye bola tura, Qudayǵa teń ataqtı alwǵa umtılıwdı Ózine minásip kórmedi. ⁷ Al Óz ullılıǵınan waz keship, qul kelbetin qabıladı. Ol adam bolıp tuwılıp, adam kórinisinde keldi. ⁸ Ol Ózin pás

tutti hám ólimge, hátte, atanaq aǵasha taǵı ólimge barıp, Qudayǵa boysındı. ⁹ Sonlıqtan da, Quday Onı eń biyik mártebege eristirdi hám Oǵan barlıq atlardan joqarı turatuǵın attı berdi. ¹⁰ Solay etip, Iysanıń atı atalǵanda aspandaǵıların, jerdegilerdiń hám jerdiń astındaǵıların barlıǵı dize búgip, ¹¹ Quday Ákeniń ullılanıwı ushın, hár bir til Iysa Masiyxtı Iyemiz dep ashıq moyınlaydı^a.

Qudaydıń balalarına say jasańlar!

¹² Solay etip, súyikli tuwısqanlarım, men janińızda bolǵanımda, sizler bárqulla Qudayǵa boysınatuǵın edińler. Al házir janińızda joq waqtımda da burınǵıdan kóbirek boysınıp, qorqınısh hám saqlıq penen, qutqarılıwıńızdı ámelge asıra berińler. ¹³ Sebebi Ózine unaǵan islerdi qálewińiz hám islewińiz ushın, Qudaydıń Ózi sizlerge túrtki saladı.

¹⁴ Hár bir nárseni tońqıldamay hám tartıspay isleńler! ¹⁵⁻¹⁶ Sonda sizler adasqan hám buzılǵan áwlad arasında Qudaydıń kemshiliksiz, taza hám minsiz balaları bolasızlar. Qudaydıń ómir beretuǵın sózlerin basqalarǵa jetkizip, dúnyadaǵı juldızlar sıyaqlı jarqıraysızlar. Solay etip, meniń jantánim menen qılǵan miynetim bosqa ketpey, Masiyxtıń qayta keletuǵın kúlinde maqtana alaman. ¹⁷ Sizlerdiń isenim boyınsha bergen qurbanlıǵıńızdı hám etken xızmetińizdi tolıqtırıw ushın, qanım ishimlik sadaqası sıyaqlı tógiletuǵın bolsa da, men quwanaman hám hámmeńizdiń quwanışıńızdı bólisemen. ¹⁸ Sol sıyaqlı,

a **2:9-11** Iysh 45:23.

sizler de quwanıńlar hám meniń quwanışımıdı bólisińler.

Timofey hám Epafrodit

¹⁹ Hal-jaǵdayınızdı bilip, meniń de kewlim jay tabıw ushın, Iyemiz Iysa qálese, Timofeydi jaqın arada sizlerge jiberiwden úmit etemen. ²⁰ Óytkeni ol sıyaqlı, shın júrekten sizlerdiń ġamınızdı oylaytuǵın meniń basqa adamım joq. ²¹ Hámme Masiyx Iysanıń emes, al óz mápin oylaydı. ²² Biraq Timofeydiń isenimli adam ekeni sizlerge málim. Sebebi ol ákesiniń janında xızmet etken ul sıyaqlı, Xosh Xabar dıń járiyalanıwı ushın meniń qasım da xızmet etti. ²³ Jaǵdayım nıń qanday bolatúǵını belgili bolıwdan, onı dárriw jiberiwden úmit etemen. ²⁴ Iyemizge isenimim kámil, meniń ózim de jaqın arada barıp qalaman.

²⁵ Biraq, mútáj bolǵanımda maǵan járdem etiw ushın sizlerdiń jibergen elshinız, tuwısqanıń, sherigim hám Xosh Xabar ushın sawashtaǵı joldasım Epafroditti sizlerge qaytarıp jiberiwdi maqul kórdim. ²⁶ Óytkeni ol hámmeńizdi saǵınıp atır hám onıń awırıp qalǵanı haqqında xabar tapqanıńız sebepli, qattı uwayımladı. ²⁷ Ol haqıyqattan da, ólim tóseginde jattı. Degen menen, Quday oǵan, tek oǵan emes, al qayǵı ústine qayǵı shekpe-wim ushın maǵan da rehimlilik etti. ²⁸ Sonlıqtan onı jáne kórip quwanınıńız ushın hám meniń qayǵılarıń da jeńillesiwi ushın, onı qattı asıǵıslıq penen janınıńızǵa jiberip atırman. ²⁹ Onı Iyemizdiń atınan úlken quwanış penen qarsı alırıńlar hám usınday adamlardı húrmet etińler. ³⁰ Sebebi sizlerdiń maǵan ete almaǵan xızmetińizdi etiw ushın, ol óz janın qáwip

astına qoyıp, Masiyxtıń isi ushın bir ólimnen qaldı.

Qudaydıń haqıyqatlıǵı

3 ¹ Tuwısqanlarım, juwmaqlap aytqanda, Iyemiz benen qatnasta bolıp quwanıńlar. Sizlerge birdey nárselerdi qaytalap jazıw meni zeriktirmeıydi, jáne de bul sizler ushın zıyansız.

² Iyttey bolǵan jalǵan muǵallimlerden, jamanlıq islewshilerden, qutqarılıw ushın súnnet etiliw tiyis, dewshilerden saq bolıńlar! ³ Óytkeni bizler – ruwxıy súnnet etilgen Qudaydıń xalqımız. Bizler Qudayǵa Onıń Ruwxı arqalı sıynamız, Masiyx Iysa menen maqtanıp, óz denemizge súyenbeymiz. ⁴ Negizinde men olarǵa súyene alar edim. Eger basqa birew óz shıǵısına hám erisken nárselerime súyeniwge dálilim bar dep oylasa, meniki onıkinen de kóbirek: ⁵ men seviz kúnlik waqtımda súnnet etildim. Izrail xalqınan, Benyamin urıwınan bolǵan naǵız evreyden. Muxaddes Nızam boyınsha pariseyden. ⁶ Diniy inta boyınsha iseniwshiler jámaátin quwdalaǵan hám Muxaddes Nızam talap etken haqlıq boyınsha kemshiksiz adam edim.

⁷ Biraq, bir waqıtları áhmiyetli dep bilgen bul nárselerimdi endi Masiyx ushın paydasız dep esaplayman. ⁸⁻⁹ Awa, men hámme nárseni Iyem Masiyx Iysanı biliwdiń artıqmashlıǵı aldında paydasız dep sanayman. Jáne de, men Masiyx ushın hámme nárseden bas tarttıım hám Oǵan erisip, Onıń menen birge bolıw ushın, hámme sin sıpırındı dep esaplayman. Endi Muxaddes Nızamdı orınlawım arqalı alatuǵın óz haqlıǵıma emes, al Masiyxqa degen isenim

arqalı beriletuǵım, yaǵnıy Qudaydıń isenimimizge qaray beretuǵım haqlıǵına iyemen. ¹⁰ Qáne endi, Masiyxtıń Ózin hám Onıń qayta tiriliwiniń kúshin bilip alsam. Onıń azaplarına qatnasıp, ólimine de sherik bolsam. ¹¹ Solay etip, túbinde ólimnen qayta tiriliwge erissem.

Maqsetke jetiwge tırısıw

¹² Men bularǵa álle qashan eriskenim yamasa jetiskenim ushın aytıp atırǵan joqpan. Al, Masiyx meni qanday maqset ushın tańlap alǵan bolsa, men sol maqsetke jetiwge tırısıp atırman. ¹³ Tuwısqanlar, men ózimdi usı maqsetke jettim dep esaplamayman. Tek ǵana izde qalǵanlardı esten shıǵarıp, aldındaǵılargá umtilip atırman. ¹⁴ Qudaydıń sıyına, Onıń Masiyx Iysa arqalı aspanǵa shaqırıwına erisiw ushın, men belgilengen maqsetke jetiwge tırısıp atırman.

¹⁵ Solay etip, aramızdaǵı isenimi jetisken adamlardıń hámmesi usı oy-pikirge iye bolsın. Eger sizler basqasha oylaytuǵın bolsańız, Quday sizlerge bunı da ashıp beredi. ¹⁶ Degen menen, qanday dárejege erisken bolsaq, sol dárejege say pikirlep, sol dárejege say ómir súreyik.

¹⁷ Tuwısqanlarım, hámmeńiz birlikte mennen órnek alıńlar. Bizlerdiń sizlerge kórsetken órnegimiz boyınsha jasap atırǵanlargá diqqat awdarıp, olardan úlgi alıńlar. ¹⁸ Sizlerge kóp márte aytqanımday, házir de kóz jaslarımdı tógip tákirarlap atırman: kóp adamlar Masiyxtıń atanaq aǵashaǵı qurbanlıǵın qabil etpey, Onıń

dushpanı bolıp jasamaqta. ¹⁹ Bundaylardıń aqıbeti – nabit bolıw, olardıń qudayı – óz qulqını. Olar uyatsız qılıqları menen maqtanıp, tek bul dúnyanıń qızıǵın ǵana oylaydı. ²⁰ Biraq, biziń watanımız aspanda. Bizler sol jerden Qutqarıwshımız bolǵan Iyemiz Iysa Masiyxtıń keliwin kútpекtemiz. ²¹ Hámme nárseni boysındıra alatuǵın qúdireti menen, Ol bizlerdiń hál-siz hám ótkinshi denemizdi ózertip, Óziniń dańqlı denesine uqsatadı.

Aqıl-násiyatlar

4 ¹ Sonlıqtan shın júreктен saǵımıp júrgen súyikli tuwısqanlarım, quwanışım hám basımınńı táji, Iyemiz benen qatnasıńız bekkem bolsın, qá-dirdanlarım!

² Evodiyaǵa ótinish etemen, Sintixiyaǵa da ótinish etemen, Iyemiz benen qatnasta bolǵan sizler, awızbirshilikli bolıńlar! ³ Awa, sadıq Sizigus^a saǵan da jalbarınaman, bul hayallargá járdem ber. Sebebi olar meniń menen, Klient penen hám basqa xızmetshiler menen birge Xosh Xabardı járiyalaw ushın awır miynet etti. Olardıń hám-mesiniń atları Ómir kitabında^b jazılǵan.

⁴ Iyemiz benen qatnasta bolıp, bárqulla quwanıńlar. Tákirarlap aytaman: quwanıńlar. ⁵ Sizlerdiń adamgershiliǵıńız hámme adamlargá málim bolsın. Iyemizdiń keletuǵın waqtı jaqın. ⁶ Hesh nárseden táshiwish shekpenler. Al hámme nársе ushın Qudayǵa duwa etip hám jalbarınıp, hár bir tileǵıńızdi Oǵan shúkirlik penen bildirińler. ⁷ Sonda hár qanday aqıl-oydan zıyat bolǵan Qudaydıń tınıshlıǵı Masiyx

^a **4:3** *Sizigus* – «haqıyqıy joldas» degendi bildiredi.

^b **4:3** *Ómir kitabı* – máńgilik ómirge iye bolǵanlardıń atları jazılǵan Qudaydıń kitabı.

Iysa arqalı kewillerińizdi hám oy-pikirlerińizdi qorgaydı.

⁸ Tuwısqanlarım, juwmaqlap aytqanda, tek ğana nelerdiń haqıyqıy, nelerdiń húrmetli, nelerdiń haq, nelerdiń pák, nelerdiń unamlı, nelerdiń maqtawǵa turarlı, jáne de, neniń jaqsı hám neniń algısqa ılayıqlı ekeni haqında tereń oylańlar. ⁹ Mennen nelerdi úyrenip, qabil etip, esitip hám kórgen bolsańız, solardı isleńler. Sonda tınıshlıq beriwshi Qudaydıń Ózi sizler menen birge boladı.

Paveldiń minnetdarshılıǵı

¹⁰ Maǵan endi jáne ğamxorlıq kórsetip atırǵanıńız sebepli, İyemizde qattı quwanaman. Álbette, sizler burın da maǵan ğamxorlıq qılıwdı oylaytuǵın edińiz, biraq buǵan múmkinshilik joq edi. ¹¹ Men bul sózlerdi meniń bir mıtájligim bolǵanlıqtan aytıp atırǵan joqpan. Öytkeni men hár qanday jaǵdayda da barıma qanaat etiwge úyrengenmen. ¹² Joqshılıqta da, molshılıqta da jasawdıń ne ekenin bilemen. Hár qanday awhalda da: toqshılıqta hám ashılıqta, molshılıqta hám mıtájlikte jasawdıń sırın úyrendim. ¹³ Maǵan kúsh-quwat beretuǵın Iysa Masiyx penen birge hámme nárseni isley alaman.

¹⁴ Degen menen, sizler meniń qıyınshılıqlarımdı bólisip, jaqsı isledińler.

¹⁵ Siz filipliler, sizlerge birinshi ret Xosh Xabardı járiyalap, Makedoniya dan shıqqan waqtımda basqa jámátler emes, al tek sizler ğana meniń menen alıs-beris qılǵanıńızdı ózlerińiz de bilesizler. ¹⁶ Men Salonikada bolǵan waqtımda da sizler bir neshe mártebe maǵan mıtáj nárselerimdi jetkizdińler. ¹⁷ Men bunı sizlerden bir zat almaqshı bolıp emes, al sizlerdiń esabıńızda ruwxıy jemis kóbeysin dep aytıp atırman. ¹⁸ Mende hámme nárese bar, hátte, artıp ta atır. Epafrodit arqalı jibergen nárselerińizdi alǵanlıǵım sebepli, hesh mıtájligim qalmanı. Bul nárseler – xosh iyisli tútetki hám Quday unatıp qabil etetuǵın qurbanlıq. ¹⁹ Meniń Qudayım sizlerdiń hár bir mıtájligińizdi Masiyx Iysa arqalı Óziniń saltanatlı baylıǵı menen qanaatlandıradı. ²⁰ Ákemiz Qudayǵa máńgi-baqıy dańq bolsın! Awmiyin.

Sońǵı sálemnama hám tilek

²¹ Masiyx Iysaǵa tiyisli bolǵan barlıq muxaddeslerge sálem aytıńlar. Janımdaǵı tuwısqanlar sizlerge sálem aytıp atır. ²² Barlıq muxaddesler, ásirese Rim imperatorınıń sarayındaǵılar sizlerge sálem aytıp atır.

²³ İyemiz Iysa Masiyxtıń miyrimi ruwxıńızǵa yar bolsın!

Kolosalılarǵa jazılǵan xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Pavel Kolosa qalasındaǵı iseniwshi jámáátke jazǵan.

Kolosa qalası Aziya úlkesiniń (házirgi Turkiyanıń qubla-batıs bólegi) paytaxtı Efes qalasınan 160 shaqırım uzaqlıqta jaylasqan kishkene tawlı qala edi. Bul jerdegi iseniwshi jámáát qala turǵını bolǵan Epafras degen adam arqalı payda bolǵan edi (Kol 1:7). Epafras Xosh Xabar sebepli Rimde qamaqta bolǵan Pavelge barıp, oǵan Kolosada jalǵan tálimatlardıń bar ekenin aytıp beredi. Bul jalǵan tálimatlardı úyretiwshiler mınaday tálim bergen: iseniwshi adam Iysaǵa iseniwden tısqarı yahudiylerdiń úrpadetlerin orınlawı, bul dúnyaǵa

tiykarlangan filosofiyalarǵa boysınıwı, perishtelerge sıyıwıwı, ayrıqsha kúnlerdi belgilewi hám ishipejeden ózin tıyıwı tiyis.

Biraq Pavel óz xatında bul jalǵan tálimatlardıń mánissiz ekenin aytıp, iseniwshi adamnıń Iysa Masiyx penen tıǵız baylanısta bolıwınıń jetkilikli ekenin násiyatlaydı. Óytkeni qudaylıq tábiyattıń tolılıǵına iye bolǵan Masiyx sebepli, iseniwshiler Masiyxtıń tolılıǵına iye ekenin túsindiredi. Qudaydıń Óz Ulı Iysa arqalı aspan hám jerdegilerdi Ózi menen jarastırǵanı haqqında hám xattıń aqrǵı babında iseniwshiler qalay jasaw kerekligi tuwrısında sóz etiledi.

Sálemnama

1 ¹Qudaydıń qálewı menen Masiyx Iysanıń elshisi bolǵan men, Pavelden hám tuwısqanıwız Timofeyden, ²Kolosa qalasındaǵı muxaddeslerge^a, yaǵnıy Masiyxqa sadıq bolǵan tuwısqanlarımızǵa sálem! Ákemiz Quday sizlerge miyrim hám tınıshlıq bersin!

Paveldiń Qudayǵa shúkirlik bildiriwi hám duwa etiwi

³ Sizler ushın duwa etkenimizde, İyemiz Iysa Masiyxtıń Ákesi – Qudayǵa bárqulla shúkirlik bildiremiz. ⁴ Sebebi sizlerdiń Masiyx Iysaǵa degen isenimińiz hám pútkil muxaddeslerge degen súyispenshiligińiz haqqında

^a **1:2** *Muxaddesler* – Iysaǵa iseniwshiler.

esittik. ⁵ Sizlerdiń bul isenimińiz hám súyispenhiligińiz aspanda sizler ushın saqlawlı turǵan úmitke negizlengen. Sizler usı úmit haqqında eń dáslep haqıyqat sózlerin, yaǵnıy Xosh Xabardı esitken waqıtta esitkensizler. ⁶ Sizlerge jetip kelgen bul Xosh Xabar pútkil dúnya boylap adamlardı jaqsılıqqa jetelep, tarqalmaqta. Sol sıyaqlı, sizler Qudaydıń miyrimi haqqında esitip, Onıń haqıyqatın bilip alǵan kúnińizden baslap, Xosh Xabar sizlerdi de jaqsılıqqa jetelep, tarqalmaqta.

⁷ Sizler Xosh Xabar haqqında bizler menen birge xızmet etetuǵın súyikli Epafrastan tálim aldınılar. Usı Epafras – sizler ushın miynet etip atırǵan Masiyxtıń sadıq xızmetshisi. ⁸ Sizlerdiń Muxaddes Ruwxtan alǵan súyispenhiligińiz haqqında da bizlerge ol bildirdi.

Masiyxtıń Ózligi hám Onıń xızmeti

⁹ Sol sebepten usılar haqqında esitken kúnimizden baslap, bizler de sizler ushın úzliksiz duwa etip, Qudaydıń qálewin pútkil ruwxıy danalıq hám túsınik penen tolıq biliwińiz ushın sorap atırımız. ¹⁰ Bizler jáne sizlerdiń Iyemizge ılayıqlı bolıp jasawıńız, Onı hár tárepleme ırza qılıp, hár bir jaqsı iste jemis beriwińiz hám Qudaydı biliwde ósip barıwińız ushın da duwa etip atırımız. ¹¹⁻¹² Onıń ullılıǵınıń qúdiretinen tolıq kúsh-quwat alıp, hámme násege sabırlılıq penen shıday alıwińız ushın hám Quday Ákemizge quwanış penen shúkirkilik ete alıwińız ushın da bizler duwa etip atırımız. Quday Ákemiz bizlerdi nurdaǵı muxaddeslerdiń miyrasına sherik bolıwǵa miyasar qıldı. ¹³ Quday

bizlerdi qarańǵılıqtıń húkimdarlıǵınan qutqarıp, súyikli Ulıńın Patshalıǵına kóshirdi. ¹⁴ Bizler Qudaydıń Ulıńın qanı arqalı qutqarıldıq, yaǵnıy gúnalarımızǵa keshirim aldıq.

¹⁵ Qudaydıń Ulı bolǵan Masiyx kózge kórinbeytuǵın Qudaydıń qanday ekenin kórsetedi hám Ol jaratılǵan hámme nárseden burın bar bolǵan. ¹⁶ Óytkeni aspandaǵı hám jerdegi kózge kórinetuǵın hám kózge kórinbeytuǵın nárselerdiń hámmesi Masiyx tárepinen jaratılǵan: taxtlar, húkimdarlıqlar, hákimshilik hám biylikler, hámme náse Ol arqalı hám Ol ushın jaratıldı. ¹⁷ Masiyx hámme nárseden burın bar bolǵan hám hámme náse Ol sebepli bar bolıp turıptı. ¹⁸ Masiyx – iseniwshiler jámáátińniń, yaǵnıy Óz denesiniń bası hám jámááttiń tiykarı. Ol hámme nárseden joqarı bolıw ushın, óliler ishinen birinshi bolıp tirildi. ¹⁹ Sebebi Quday Óziniń pútkil tolılıǵınıń On-da bolıwın maqul kórdi. ²⁰ Masiyxtıń atanaq aǵashtaǵı qanı arqalı tınıshlıq ornatıp, Quday Ol arqalı jer hám aspandaǵılardıń barlıǵın Ózi menen jarastırwdı qáledi.

²¹ Sizler bir waqıtları jaman is-háreketlerińiz sebepli, kewillerińiz benen Qudayǵa jat hám dushpan edińler. ²² Endi bolsa, Quday sizlerdi Óziniń aldında muxaddes, minsiz hám ayypsız qılıp qoyıw ushın, Masiyxtıń denesiniń ólimi arqalı sizlerdi Ózi menen jarastırdı. ²³ Tek ǵana isenimde bárqulla turaqlı hám bekkem bolıp, ózlerińiz esitken Xosh Xabardıń úmitinen taymasañız bolǵanı. Men, Pavel, aspan astındaǵı pútkil adamzatqa járiyalańǵan usı Xosh Xabardıń xızmetshisi boldım.

Paveldiń iseniwshiler jámaátine qılǵan xızmeti

²⁴ Házir men sizler ushın azap shegip atırǵanıma quwanışlıman. Óytkeni Masiyxtıń kórgen qıyınshılıqlarınıń jetpegen mólsherin Onıń denesi bolǵan iseniwshiler jámaáti ushın men óz denem menen azap shegip toltırıp atırman. ²⁵ Qudaydıń maǵan bergeng tapsırması boyınsha Onıń sózin sizlerge tolıq jetkiziw ushın, men iseniwshiler jámaátiniń xızmetshisi boldım. ²⁶ Qudaydıń Xosh Xabarı ótken ásirler menen áwladlarda jasırın tutıldı. Biraq endi usı sır Onıń muxaddeslerine ayan boldı. ²⁷ Bul sırdıń basqa milletler ushın da qanshelli ullı hám bay ekenin Quday Óz muxaddeslerine bildiriwdi uyǵardı. Usı sır – ullılıqqa erisiwge úmit beretuǵın ishińizde jasawshı Masiyx. ²⁸ Bizler usı Masiyx haqqında hámmege járiyalap atırımız. Masiyx penen qatnasta bolǵan hár bir adamdı Qudayǵa jetiliskeń qılıp usınıw ushın, bizler hár bir adamdı eskertip, tolıq danalıq penen tálim bermektemiz. ²⁹ Masiyxtıń qúdireti menen mende háreket etiwshi kúsh boyınsha, men de bul maqset ushın bar kúshimdi salıp miynet etpektegen.

2 ¹ Men sizler ushın, sonday-aq, Laodikiyadaǵılar hám meni júzbe-júz kórmegenlerdiń hámmesi ushın qanshelli ğayrat salıp atırǵanımdı biliwińizdi qáleymen. ² Meniń usı ğayrat salıwımnıń maqseti – sizlerdiń kewilerińiz jubanish tawıp, súyispenshilik penen birlesiwıńizden ibarat. Solay etip, sizler minsiz túsinikten payda bolatuǵın kámil isenim menen, Qudaydıń sırı bolǵan Masiyxtı bilip alasızlar. ³ Masiyxta

aqıl-danahıqtıń pútkil ğáziynesi jasırılǵan. ⁴ Bunı men hesh kimniń sizlerdi maylı til menen aldap ketpewi ushın aytıp atırman. ⁵ Sebebi meniń ózim arañızda joq bolsam da, ruwxım sizler menen birge bolıp, arañızdaǵı tártipti hám Masiyxqa degen isenimińizdiń bekkemligin kórip, quwanıp atırman.

Masiyx penen qatnasta bolıp jasaw

⁶ Sonlıqtan Masiyx Iysanı İyemiz dep qabil etken bolsańız, Onıń menen tıǵız qatnasta bolıp jasańlar. ⁷ Onda tamır jayıp hám tiklenip, ózlerińiz úyrengeńdey, isenimde bekkemlenip barıńlar hám Qudayǵa sansız shúkirlik bildirińler. ⁸ Saq bolıńlar! Masiyxqa emes, al adamlardıń úrp-ádetlerine hám bul dúnyadaǵı mánissiz qaǵıydalarǵa tiykarlangan filosofiya, bos hám ótirik sózler menen hesh kim sizlerdi olja etpesin. ⁹ Óytkeni qudaylıq tábiyattıń pútkil tolıǵı Masiyxtıń denesinde jasaydı. ¹⁰ Sizler de hár qanday hákimshilik hám biyliktiń bası Masiyx penen qatnasta bolıp, usı tolılıqqa eristińiz.

¹¹ Sizler Masiyx penen qatnasta bolıp, súnnet etildińiz. Bul súnnet adamnıń qolı menen qılınatuǵın súnnet emes, al Masiyx tárepinen islengen súnnet bolıp, usı arqalı gúnakar tábiyatıńız kesip taslanadı. ¹² Suwǵa shomildirilǵanıńızda Masiyx penen birge kómildińler hám Onı ólimnen tiriltken Qudaydıń kúshine isenip, sol waqıtta Onıń menen birge tirildińler. ¹³ Sizler gúnalarınız hám gúnakar tábiyatıńızdıń súnnetsizligi sebepli óli edińler, biraq Quday sizlerdi Masiyx penen birge tiriltti. Ol barlıq gúnalarımızdı keshirdi. ¹⁴ Muxaddes Nızam talapları boyınsha bizlerge qarşı ayıp taǵıp, húkim belgileytuǵın

hújjetti Quday óshirdi hám onı atanaq aǵashqa shegelep, joq qıldı. ¹⁵ Ol ruwxıy hákimler menen biylewshilerdi quralsızlandırdı. Olardı Masiyxtıń atanaq aǵashtaǵı ólimi arqalı jeńip, kópshiliktiń kóz aldında masqara etti.

¹⁶ Solay etip, jeytuǵın hám ishetuǵın nárselerge, bayramǵa, jańa ayǵa yamasa Shabbat kúnine baylanıslı hesh kim sizlerdi húkim etpesin. ¹⁷ Bular tek keliwi tiyis nárseniń kóleńkesi, al haqıyqatlıq bolsa Masiyxta. ¹⁸ Jalǵan kishipeyilikten hám perishtelerge sıyınıwdan lázzet alatuǵın hesh kim sizlerdi sıyınıwdan ayırmasın. Olar tek ózleri kórgen ayanlarǵa ǵana berilip, óz gúnakar tábiyatınıń aqlı menen sebepsiz kókierek kóteredi. ¹⁹ Bundaylar iseniwshiler jámáátiniń bası bolǵan Masiyx penen baylanıstı úzgen. Áne usı bastan pútkil dene buwın hám sińirdiń járdemi menen kúsh alıp hám birlesip, Qudaydıń qálegen joli menen ósip baradı.

Masiyx penen bolǵan jańa ómir

²⁰⁻²¹ Eger sizler Masiyx penen birge ólip, bul dúnyanıń mánissiz qaǵıydalarınan qutilǵan bolsańlar, onda nege bul dúnyaǵa tiyisli adamlar sıyaqlı: «Uslama», «Jeme» hám «Qol tiygizbe» degen qaǵıydalarǵa qulaq asasız? ²² Bunday qaǵıydaların hámmesi qollanıw arqalı joq bolatuǵın nárselerge baylanıslı bolıp, adamlardıń buyırıq hám tálimatlarına tiykarlanǵan. ²³ Awa, bul qaǵıydalar jalǵan dindarlıq, jalǵan kishipeyilik hám deneni qıynaw boyınsha aqıllıday

bolıp kórinedi. Biraq gúnakar tábiyatıń qálewlerin júwenlewdе olardıń hesh qanday paydası joq.

3 ¹ Solay etip, Masiyx penen birge tirilgen bolsańız, onda aspandaǵı nárselerdi izleńler. Masiyx sol jerde, Qudaydıń oń jaǵında otırıptı^a. ² Jerdegi emes, al aspandaǵı nárselerdi oylańlar. ³ Sebebi sizler bul dúnya ushın ólgen sizler hám jańa ómirińiz Masiyx penen birge Qudayda jasırılǵan. ⁴ Ómirińiz bolǵan Masiyx kelgende, sizler de Onı menen birge saltanat penen kóripesiz.

⁵ Sonlıqtan ózlerińizdegi jerge tiyisli bolǵan jaman ádetlerdi: buzıqshılıqtı, haramılıqtı, nápsiqumarlıqtı, jaman qálewlerdi hám nápsiqawlıq bolǵan butparazlıqtı joq qılıńlar. ⁶ Bular sebepli, sózge qulaq aspaytuǵınlarǵa Qudaydıń ǵázebi keledi. ⁷ Burın sizler de usınday adamlardıń arasında jasaǵanıńızda, sonday is-háreketlerdi isledińler. ⁸ Biraq endi hámмесin: ashıw, ǵázep hám jek kóriwshilikti qoyıńlar. Awzıńızdan hesh qanday ósek hám sógis sóz shıqqasın. ⁹ Bir-birińizge ótirik sóylemeńler. Óytkeni sizler eski tábiyatıńızdı onıń jaman isleri menen taslap, ¹⁰ jańa tábiyatqa bólendińler. Bul jańa tábiyatqa iye adam Qudaydı tolıq biliw ushın, óz Jaratıwshısına uqsap baradı. ¹¹ Solay etip, jańa tábiyatqa iye adamlar arasında grek hám yahudiy, súnnetli hám súnnetsiz, varvar^b hám skif^c, qul hám azat adam bolıp bóliniw joq.

^a **3:1** Zab 109:1.

^b **3:11** *Varvar* – sol zamanlarda grek tilin bilmeytuǵın adamlar usılay dep atalǵan. Bul sózdiń mánisi «jat adam» degendi ańlatadı.

^c **3:11** *Skif* – áyyemde Qara teńizdiń arqa-shıǵısında jasaǵan kóshpeli xalıq. Bul xalıq sol zamanlarda sawatsız hám jabayı xalıq bolıp sanalǵan.

Al eń áhmiyetlisi, hámme iseniwshilerde jasaytuǵın tek Masiyx ǵana bar.

¹² Qudaydıń tańlap alǵan muxaddes hám súyikli adamları sıpatında rehimplilik, jaqsılıq, kishi peyillik, múláyimlilik hám sabırlılıq penen jasańlar.

¹³ Bir-birińizge shıdamlı hám keshirimli bolıńlar. Eger kim de kim birewden ókpele bolsa, Iyemizdiń sizlerdi keshirgeni sıyaqlı, sizler de bir-birińizdi keshirińler. ¹⁴ Bulardıń hámme sine qosımsha súyispenshilik penen jasańlar. Ol minsiz birlikke eristiredi.

¹⁵ Júrekerińizde Masiyxtıń tınıshlıǵı húkimdarlıq etsin. Sizler bir deneniń músheleri bolıp, usı tınıshlıqqa shaqırıldıńız. Jáne de, shúkirlik bildirińler.

¹⁶ Masiyxtıń sózi pútkil baylıǵı menen ishińizde jasasın. Bir-birińizge tolıq danalıq penen tálim berip, aqıl-násiyat etińler. Qudayǵa shúkirlik bildirip, Oǵan Zabur jırların, alǵıs-maqtaw qosıqların hám Muxaddes Ruwxtıń ilhamı menen jazılǵan qosıqlardı shın júrekten aytıńlar. ¹⁷ Sózińiz yamasa isińiz benen qılǵan hár bir nárseni Iyemiz Iysanıń atı ushın, Ol arqalı Ákemiz Qudayǵa shúkirlik etip isleńler.

Xojalıqtaǵı qatnasıqlar haqqında

¹⁸ Háy hayallar, kúyewlerińizge boysınıńlar. Bul Iyemizge tiyisli bolǵan hayallarıǵa mínásip. ¹⁹ Háy kúyewler, hayallarıńızdı súyińler. Olarǵa qopal qatnasta bolmańlar. ²⁰ Háy balalar, hámme nársede ata-anańızǵa boysınıńlar! Sebebi bul Iyemizge unaydı. ²¹ Háy ákeler, ruwxı túspewi ushın, balalarıńızdıń ashıwın keltirmeńler. ²² Háy qullar, dúnyadaǵı xojayınlarıńızǵa hámme nársede boysınıńlar. Bunı tek olarǵa jaǵınıw ushın kózabaǵa

emes, al Iyemizden qorqıp, shın júrekten isleńler. ²³⁻²⁴ Iyemizden sıylıq retinde miyras alatuǵınıńızdı bilip, ne isleseńiz de adamlar ushın emes, al Iyemiz ushın islep atırǵanday bolıp, shın júrekten isleńler. Oytkeni sizler Iyemiz Masiyxqa xızmet etip atırsızlar. ²⁵ Nahaq is islegen adamǵa nahaqlıǵına ılayıq qaytarıladı. Quday hesh kimdi ayırmaydı.

4 ¹ Háy xojayınlar, aspanda sizlerdiń de Iyeńiz bar ekenin bilip, qullarıńızǵa ádillik hám teńlik penen qatnas jasańlar.

Aqıl-násiyatlar

² Bárqulla duwa etińler. Duwa etkenińizde shúkirlik bildirip, sergek bolıńlar. ³ Bizler ushın da duwa etińler: Masiyxtıń sırası haqqında Óz sózin járiyalay alıwımız ushın, Quday bizlerge jol ashsın. Men usı sır ushın tutqındaman. ⁴ Bul sırdı tiyisli túrde, túsinikli etip ayta alıwım ushın da duwa etińler.

⁵ Waqıttan jaqsı paydalanıp, jámáátiń sırtındaǵı adamlarǵa aqıllılıq penen qatnas jasańlar. ⁶ Sózińiz hámme waqıtta jaǵımlı hám duzlı bolsın. Sonda sizler hár bir adamǵa qalay juwap beriw kerekligin bilip alasızlar.

Sońǵı sálemnama

⁷ Iyemizge meniń menen birge xızmet etetuǵın isenimli xızmetshi bolǵan súyikli tuwısqanımız Tixik men tuwralı hámme xabardı sizlerge bildiredi. ⁸ Mine, men usı maqset penen onı sizlerge jiberip atırman. Ol hal-jagdayımızdı bildirip, sizlerdiń kewillerińizge jubanısh beredi. ⁹ Tixik penen birge jerlesinińiz, isenimli hám súyikli

tuwısqanımız bolǵan Onisimdi de jiberip atırman. Olar sizlerge bul jerde bolıp atırǵan barlıq waqıyalar haqqında aytıp beredi.

¹⁰ Meniń menen birge qamaqta otırǵan joldasım Aristarx hám Barnabaniń atalas inisi Mark sizlerge sálem aytıp atır. Sizler Mark haqqında nusqaw alǵan edińler: eger ol sizlerge barsa, onı qabil etińler. ¹¹ Yustus dep atalatuǵın Eshua da sizlerge sálem aytıp atır. Yahudiyler ishinen tek usılar ǵana meniń menen birge Qudaydıń Patshalıǵı ushın xızmet etpekte. Olar maǵan jubanış boldı. ¹² Masiyx Iysanıń xızmetshisi bolǵan jerlesiniz Epafras sizlerge sálem aytıp atır. Sizlerdi Qudaydıń hár bir erkine tolıq isensin hám minsiz adamlar bolsın

dep, ol sizler ushın bar kúshi menen úzliksiz duwa etip atır. ¹³ Sizler ushın hám Laodikiya menen Hierapolda bolǵanlar ushın, onıń kóp miynet etkenine men gúwaman. ¹⁴ Súyikli shıpaker Luka menen Dimas ta sizlerge sálem aytıp atır.

¹⁵ Laodikiyadaǵı tuwısqanlarǵa, Nimfaǵa hám onıń úyindegi jámáátke sálem aytıńlar. ¹⁶ Bul xat arañızda oqılǵannan soń, onı Laodikiya jámáátinde de oqtıń. Sizler de Laodikiyadan kelgen xattı oqıńlar. ¹⁷ Arxipke mınanı aytıp qoyıńlar: «Iyemizden qabil etken xızmetińdi orınlawǵa intalı bol!»

¹⁸ Men, Pavel, bul sálemnamanı óz qolım menen jazıp atırman. Meniń tutqınlıǵımdı umıtpańlar. Qudaydıń miyrimi sizlerge yar bolsın!

Salonikalılarǵa jazılǵan birinshi xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Pavel Salonika qalasındaǵı iseniwshi jámáátke jazǵan.

Salonika qalası Makedoniya úlkesiniń paytaxtı edi. Salonikadaǵı iseniwshi jámáát Paveldiń ekinshi saparınıń waqtında ol arqalı payda bolǵan edi (Elsh 17:1-9).

Paveldiń bul xattı jazǵandaǵı maqseti – sol jerdegi jaqında isengen adamlardı qollap quwatlaw edi. Pavel óz xatında ózlerine úyretilgen nárselerdi saqlaǵanı ushın hám quwdalawlar waqtında isenimde bekkem turganı ushın Salonikadaǵı iseniwshilerdi maqtap, olardı jigerlendiredi.

Keyin ol Iyemiz Iysanıń keliwi haqqında aytadı. Masiyx kelgende qanday hádiyseler júz beretuǵını, kóz jumǵan iseniwshilerdiń tiriliwi hám tiriler menen birge Masiyxtı kútip alıwı haqqında jazadı. Xattıń aqırında Pavel salonikalılarǵa sońǵı úgit-násiyatların beredi. Jáne de, Pavel olardı jetekshilerdi húrmet etiwge, óz ara tatıw jasawǵa, hámme waqıtta jaqsılıq qılıwǵa hám sabırlı bolıwǵa, Qudaydan minnetdar bolıp, quwanışlı bolıwǵa, tınbay duwa etiwge shaqıradı.

1 ¹ Ákemiz Qudayǵa hám Iyemiz Iysa Masiyxqa tiyisli bolǵan Salonika iseniwshileriniń jámáátine, Pavel, Sila^a hám Timofeyden sálem! Sizlerge Qudaydıń^b miyrimi hám tınıshlıǵı yar bolsın!

Salonikalılardıń úgili isenimi

² Duwa etkenimizde sizlerdi tilge alıp, bárqulla hámmeńiz ushın

Qudayǵa shúkirlik bildiremiz. ³ Quday Ákemizdiń aldında isenimińizdiń jemisi bolǵan is-háreketińizdi, súyispenshiligińizge tiykarlangan miynetinińizdi hám Iyemiz Iysa Masiyxqa degen úmitinińizden payda bolǵan shıdamlılıǵıńızdı úzliksiz eske alamız.

⁴ Quday súygen tuwısqanlarım! Onıń sizlerdi tańlap alǵanın bilemiz. ⁵ Sebebi sizlerge járiyalanǵan Xosh

^a **1:1** Sila – grekshe tekstte bul atnıń basqa variantı Silvanus.

^b **1:1** Qudaydıń – Bazı qoljazbalarda «Ákemiz Qudaydıń hám Iyemiz Iysa Masiyxtıń».

Xabar tek sóz benen ğana emes, al qúdiret, Muxaddes Ruwx hám tolıq isenim menen jetkizildi. Sizlerdiń paydańız ushın arañızda qalay jasaǵanı-mızdı bilesizler. ⁶ Kóp azap-aqıretlerge qaramay, sizler Muxaddes Ruwxtıń bergen quwanışı menen Qudaydıń sózin qabil etip, bizlerge hám Iyemizge eliklewshiler boldıńlar. ⁷ Solay etip, sizler Makedoniya hám Axayadaǵı pútkil iseniwshilerge úlgi boldıńlar. ⁸ Óytkeni Iyemizdiń sózi sizlerden tarqap, Qudayǵa degen isenimińiz haqqında xabar tek Makedoniya hám Axayaǵa emes, al hámme jerge jetip bardı. Sonlıqtan bizlerdiń bul haqqında bir nárse aytıwımızǵa hájet qalmadı. ⁹ Sebebi olardıń ózleri bizlerdi qanshelli jaqsı qabil alǵanıńızdı hám haqıyqıy tiri Qudayǵa xızmet etiw ushın qalay butlardı taslap, Qudayǵa júz burganıńızdı aytıp berdi. ¹⁰ Jáne de olar bizlerdi keleshekтеgi qáhárli jazadan qutqaratuǵın Iysanıń, yaǵnıy Qudaydıń Ózi ólimnen tiriltken Ulıńıń aspannan keliwin kútip atırǵanıńızdı da sóz etti.

Paveldiń Salonikadaǵı xızmeti

2 ¹ Tuwısqanlar! Sizlerge bolǵan saparımızdıń bosqa ketpegenin ózlerińiz de bilesiz. ² Biraq ózlerińizge málim, bunnan aldın Filipte azap shegip, masqaralanıwǵa duwshar bolǵan edik. ³ Degen menen, kúshli qarama-qarsılıqlarǵa qaramastan, Qudaydıń Xosh Xabarın sizlerge járiyalaw ushın, bizler Qudayımızdan mártlik alıp turatuǵın edik. ^b ³ Óytkeni bizlerdiń aql-násiyatımız ótirikke de, napák niyetke

de, hiylege de negizlenbegen edi. ⁴ Kerisinshe, Quday bizlerdi minásip kórip, bizlerge Xosh Xabardı isenip tapsırdı. Sonlıqtan bizler adamlarǵa emes, al kewillerimizdi smaytuǵın Qudayǵa unaw ushın Xosh Xabardı járiyalap júrmiz. ⁵ Xabarıńız bar, bizler hesh qashan jaǵımpazlanıp sóylemedik, paydakúnemligimizdi jasırıw ushın nıqap taqpadıq. Quday buǵan gúwa. ⁶ Jáne bizler hesh kimnen: ya sizlerden, ya basqalardan húrmet-maqtaw izlep júrgen joqız.

⁷ Masiyxtıń elshileri sıpatında sizlerge awırmanlıq salıwımızǵa bolar edi. Biraq, balalarına ğamxor bolǵan ana sıyaqlı, sizlerge múláyim boldıq. ⁸ Sizlerdi usılay jaqsı kórip, sizlerge tek Qudaydıń Xosh Xabarın emes, al óz janlarımızdı beriwge de qayıl edik. Sebebi sizler bizler ushın sonshelli qádirli edińiz. ⁹ Tuwısqanlar! Bizlerdiń awır miynetimiz hám qıynshılıqlarımız yadıńızda. Hesh birińizge awırmanlıǵımız túspewi ushın, kúni-túni miynet etip, sizlerge Qudaydıń Xosh Xabarın járiyaladıq.

¹⁰ Siz iseniwshilerdiń aldında qanday muxaddes, haq hám kemshiliksiz bolıp jasaǵanımızǵa sizler de, Quday da gúwa. ¹¹ Xabarıńız bar, bir áke óz balalarına qanday qatnas jasasa, bizler de sizlerdiń hár birińizge sonday qatnas jasadıq. ¹² Sizlerge aql-násiyat hám jubanish berip, Óz Patshalıǵına hám saltanatına shaqırǵan Qudayǵa ılayıqlı jasawdı ótinish ettik.

¹³ Bizler Qudayǵa jáne bir nárse ushın úzliksiz shúkirlik etemiz. Óytkeni sizler Qudaydıń sózin bizlerden esitip qabil etkenińizde, bunı adamnıń

a **2:2** Elsh 16:16-40.

b **2:2** Elsh 17:1-9.

sózi sıpatında emes, al Qudaydıń sózi sıpatında qabıl ettińler. Bul sóz haqıyqattan Qudaydıń sózi bolǵanlıqtan, siz iseniwshilerde háreket etpekte. ¹⁴ Sebebi tuwısqanlar, sizler Masiyx Iysaǵa tiyisli bolǵan Yahudiyadaǵı Qudaydıń jámaátlerine eliklewshiler boldıńlar. Olar yahudiylerden qanday azap-aqıret kórgen bolsa, sizler de óz milletinińden sonday azap-aqıret kór-dińler. ¹⁵ Iyemiz Iysanı hám payǵambarlardı óltirgen yahudiylar bizlerdi de quwıp shıǵardı hám olar Qudaydı nariyza qılıp, pútkil adamlarǵa dushpanlıq islep atr. ¹⁶ Basqa milletlerdiń qutqarılıwı ushın, bizlerdiń sóylewimizge olar tosqınlıq jasap, hár qashan óz gúnalarınıń mólsherin toltırıp atr. Biraq olar aqırında Qudaydıń ǵázebi-ne ushıraydı.

Paveldiń salonikalılarǵa degen saǵınıshı

¹⁷ Tuwısqanlar, sizlerden az waqıtqa ayra túsirilip, ózlerimiz alısta bolsaq ta, kewillerimiz sizler menen birge edi. Sizlerdi júdá saǵınıp, diydar kórisiwge qattı tırıstıq. ¹⁸ Sonlıqtan sizlerge barǵımız kelip, ásirese men, Pavel, bir neshe márte barmaqshı bolǵanımda, shaytan bizlerge kesent etti. ¹⁹ Bizlerdiń úmitimiz, quwanışımız hám Iyemiz Iysa kelgende, Onıń aldında kiyetuǵın maqtaw tajımız ne? Sizler emessiz be? ²⁰ Awa, maqtanışımız hám quwanışımız sizlersiz.

3 ¹ Solay etip, bizler artıq shıday almay, Afınada jalǵız qalıwdı uyǵardıq.^a ² Isenimińizdi bekkemlep, sizlerdi jigerlendiriw ushın, Masiyxtıń

Xosh Xabarın járiyalaytuǵın Qudaydıń xızmetshisi, tuwısqanımız Timofeydi sizlerge jiberdik. ³ Azap-aqıretler sebepli hesh kim isenimde silkinbesin dep, bizler usılay isledik. Azap shegiw táǵdirimizge jazılǵanı ózlerińizge málim. ⁴ Öytkeni sizler menen birge bolǵanımızda, azap shegetuǵınımızdı aldın aytqan edik. Xabarınız bar, aytqanımızday anıq solay boldı da. ⁵ Sonlıqtan men de artıq shıday almay, azǵırıwshı sizlerdi azǵırıp, miynetimiz bosqa ketpesin dep, isenimińizdiń jaǵdayın biliw ushın Timofeydi sizlerge jiberdim.

⁶ Biraq, sizlerdiń janınızdan bizlerge jańa ǵana qayıp kelgen Timofey sizlerdiń isenimińiz hám súyispen-shiligińiz haqqında quwanışlı xabar alıp keldi. Bizlerdi bárqulla jaqsı oy menen eske alıp, bizlerdiń sizlerdi saǵınǵanımızday, sizlerdiń de bizlerdi saǵınıp atırǵanıńızdı aytıp berdi. ⁷ Sol sebepten tuwısqanlar, qıyınshılıqlar hám azap-aqıretler ishinde bolsaq ta, sizlerdiń isenimińiz sebepli jigerlenip qaldıq. ⁸ Sebebi sizler Iyemiz benen bekkem baylanısta bolsańız, bizlerdiń janımız jay tabadı. ⁹ Qudayımızdıń aldında sizler sebepli alǵan barlıq quwanışımızdıń esesin Oǵan qansha shúkirlik aytıp qaytarsaq ta az. ¹⁰ Sizler menen júzbe-júz kórisip, isenimińizdegi jetispegen nárselerdi tolıqtırır ushın, kúni-túni bar kúshimiz benen duwa etip atırımız.

¹¹ Ákemiz Qudaydıń Ózi hám Iyemiz Iysa sizlerge barıwǵa jolımızdı ashsın! ¹² Iyemiz bir-birińizge hám pútkil adamlarǵa degen súyispen-shiligińizdi bizlerdiń sizlerge degen súyispen-shiligimiz sıyaqlı kóbeytip

a **3:1** Elsh 17:13-16.

arttırsın! ¹³ Solay etip, Iyemiz Iysa Öziniñ pútkil muxaddesleri^a menen kelgende, Ákemiz Qudaydıń aldında muxaddeslikte kemshiliksiz bolıwıńız ushın, júreklerińizdi bekkemlesin.

Qudayǵa unaytuǵın ómir

4 ¹Endi bolsa, tuwısqanlar, Qudayǵa unaw ushın qalay jasaw kerekligin sizler bizlerden úyrendińiz. Házir usılay jasap atırsız da. Bul iste jáne de alǵa ilgerilewińizdi Iyemiz Iysanıń atı menen sizlerden ótinish etip soraymız. ²Óytkeni Iyemiz Iysanıń biyligi menen sizlerge qanday jol-jorıqlardı bergeni-mizdi ózlerińiz bilesizler.

³Qudaydıń erki – sizlerdiń muxaddes bolıwıńızdan ibarat. Yaǵnıy, Ol sizlerdiń jinısıy buzıqshılıqtan awlaq júriwińizdi, ⁴ hár birińizdiń óz denesin qádirlep, muxaddes qılıp saqlawın ⁵ hám Qudaydı bilmeytuǵın butqa tabıwıshılar sıyaqlı buzıq qálewlerge berilmewin qáleydi. ⁶ Hesh kim usınday iste tuwısqanına qıyanet etip, haramılıq islemesin. Burın sizlerge aytqanıımız hám eskertkenimizdey, Iyemiz bunday barlıq isler ushın adamlardı jazalaydı. ⁷ Sebebi Quday bizlerdi haram bolıp jasaw ushın emes, al muxaddes bolıp jasaw ushın shaqırdı. ⁸ Solay etip, bul jol-jorıqtı qabil almaǵan adam adamdı emes, al Muxaddes Ruwxın sizlerge bergen Qudaydı qabil almaǵan boladı.

⁹ Biraq tuwısqanlıq súyispenhilik haqqında birewdiń sizlerge bir nárse jazıwına hájet joq. Óytkeni bir-birińizdi súyiwdi sizler Qudaydan

úyrendińler. ¹⁰ Sizler haqıyqattan da pútkil Makedoniyadaǵı tuwısqanlardıń hámмесin súyesizler. Tuwısqanlar, bul iste jáne de alǵa ilgerilewińizdi sizlerden ótinish etemiz. ¹¹ Jáne de, sizlerge jol-jorıq bergeniımızdey, tınısh ómir súriwdi, óz isińizge kewil bóliwdi hám qollarıńız benen miynet etiwdi maqset etip qoyıńlar. ¹² Solay etip, sizler jámááttен tıs adamlardıń aldında húrmet-izzetke erisesizler hám hesh kimnen gárezli bolmaysızlar.

Iysanıń qayta keliwi

¹³ Tuwısqanlar! Úmitsiz jasadıtuǵın basqa adamlar sıyaqlı qayǵırmawıńız ushın, bul dúnyadan kóz jumǵanlar haqqında sizlerdiń xabarsız qalıwıńızdı qálemeymiz. ¹⁴ Sebebi bizler Iysanıń ólip, qayta tirilgenine isenemiz. Sol sıyaqlı, Iysaǵa isenip, bul dúnyadan kóz jumǵanlardı Quday Onıń menen birge qayta alıp keletuǵınına da isenemiz. ¹⁵ Iyemizdiń sózine tiykarlanıp, sizlerge mınanı bildiremiz: házir tiri bolıp jasap atırǵan bizler, yaǵnıy Iyemiz kelemen degenше tiri júretuǵınlar bul dúnyadan kóz jumǵanlardan hesh artıq emespiz. ¹⁶ Óytkeni Iyemizdiń Ózi buyırǵan bálent dawıs astında, bas perishteniń sestі hám Qudaydıń kárnayınıń hawazı menen aspannan kelgende, dáslep Masiyxqa isengen óliler tiriledi. ¹⁷ Onnan soń, jasap atırǵan bizler, yaǵnıy tiri qalǵanlar olar menen birge Iyemizdi hawada kútip alıw ushın, bultlar ishine alnıp kóterilemiz. Solay etip, hámme waqıt Iyemiz benen birge bolamız. ¹⁸ Mine, usı sózler menen bir-birińizdi jubatıńlar.

^a **3:13** *Muxaddesler* – Iysaǵa iseniwshiler.

5 ¹ Tuwısqanlar! Bul waqıyaların waqıt hám máwsimleri haqqında sizlerge jazıwdın keregi joq. ² Sebebi İyemizdiń kúni túnde urınıń keliwi sıyaqlı keletuǵının sizler anıq bilesizler. ³ Adamlar: «Hámmesi tınısh hám qáwipsiz», – degende, júkli hayaldı birden tolǵaq tutqanday, olar tosattan apatqa ushırap, qashıp qutıla almaydı.

⁴ Biraq tuwısqanlar, sizler qarańǵılıqta bolmaǵanlıqtan, sol kún sizlerdi urı túskendey ǵapılda qaldırmaydı.

⁵ Sizlerdiń hámmeńiz nurdın hám kúndizdiń balalarısız. Bizler túnge yamasa qarańǵılıqqa tiyisli emespez.

⁶ Sonlıqtan basqalar sıyaqlı uyıqlamayıq, al oyaw hám sergek bolayıq. ⁷ Öytkeni uyıqlaytuǵınlar túnde uyıqlaydı, más bolatuǵınlar da túnde más boladı.

⁸ Al kúndizge tiyisli bolǵan bizler sergek bolayıq, isenim hám súyispen-shilikti sawıt qılıp, qutqarılwǵa degen úmitti basımızǵa duwlıǵa qılıp kiyeyik. ⁹ Sebebi Quday bizlerdi Óziniń ǵázebine ushırawımız ushın emes, al İyemiz İysa Masiyx arqalı qutqarılwımız ushın tayınladı. ¹⁰ Tiri bolsaq ta, óli bolsaq ta, bizlerdi Ózi menen birge jasasın dep, İysa Masiyx bizler ushın öldi. ¹¹ Sonlıqtan házir islep atırǵanıńızday, bir-birińizdi jigerlendirip, bir-birińizdiń isenimińizdi bek-kemley berińler.

Sońǵı aqıl-násiyatlar hám sálemnama

¹² Tuwısqanlar! Arańızda miynet etkenlerdiń, yaǵnıy İyemizdiń jolında sizlerge jolbasshılıq qılıp, aqıl-násiyat

bergenlerdiń qádirin biliwińizdi sizlerden ótinish etemiz. ¹³ Islegen isleri ushın olardı súyip, sheksiz húrmet etińler. Óz ara tatıw jasańlar. ¹⁴ Sizlerge jalbarınamız, tuwısqanlar, is jaqpaslarǵa eskertiw jasap, júreksizlerdi jigerlendirinler, kúshsizlerge járdem berip, hámmege sabırlı bolıńlar. ¹⁵ Abaylı bolıńlar, hesh kim jamanlıqqa jamanlıq penen juwap qaytarmasın. Kerisinshe, hámme waqıtta bir-birińizge hám pútkil adamlarǵa jaqsılıq islewge umtılıńlar.

¹⁶ Bárqulla quwanıńlar. ¹⁷ Tınbay duwa etińler. ¹⁸ Qanday awhal bolsa da, Qudayǵa shúkirlik bildirińler. Öytkeni Masiyx İysaǵa tiyisli bolǵan sizlerge degen Qudaydıń erki usılar. ¹⁹ Muxaddes Ruwxtı sóndirip taslamańlar. ²⁰ Payǵambarshılıq sózlerin kemsitpeńler. ²¹ Biraq, hámme nár-seni sınap kórińler. Jaqsılıqqa jabısıp alıńlar. ²² Hár qanday jamanlıqtan qashıńlar.

²³ Tınıshlıq beriwshi Qudaydıń Ózi sizlerdi tolıq muxaddes qılsın: pútkil ruwxıńız, janıńız hám deneńizdi İyemiz İysa Masiyxtıń keliwine kemshiliksiz qılıp saqlasın. ²⁴ Sizlerdi shaqırǵan Quday sadıq, Ol usını ámelge asıradı.

²⁵ Tuwısqanlar, bizler ushın duwa etińler. ²⁶ Barlıq tuwısqanlardı muxaddes posa menen súyip, sálem aytıńlar. ²⁷ Bul xattıń hámme tuwısqanlarǵa oqıp beriliwin İyemizdiń atı menen sizlerge qatań túrde tapsıraman.

²⁸ İyemiz İysa Masiyxtıń miyrimi sizlerge yar bolsın!

Salonikalıǵa jazılǵan ekinshi xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Elshi Pavel Salonikadaǵı jámáátke jazǵan bul ekinshi xatın birinshi xattan keyin qısqa waqıt aralıǵında jiberedi. Xattıń basında Pavel iseniwshi tuwısqanların jigerlendiredi, olardı qıyınshılıq hám azaplarǵa qaramay, isenimde bekkem turıǵa shaqıradı.

Keyin Pavel birinshi xatta jazǵan Iyemiz Iysanıń keliwi haqqında tolıq túsindiriwge ótedi, sebebi salonikalılardıń arasında «Iyemiz keldi» degen gáp júrgen edi. Bunnan xabar tapqan Pavel olarǵa, Masiyx

ele kelgen joq, Ol kelmesinen aldın bir neshe hádiyseler júz beriwı kerek: adamlar Qudayǵa qarısı bas kóterededi, nızamdı buzıwshı adam kelip, Qudaydıń ornın iyeleydi, aqıbetinde jawızlıq hám napáklilik dúnyada kúsheyedi, dep jazadı. Sonnan keyin, Iysa kelip, nızamdı buzıwshı adamdı bir demi menen joq qıladı.

Xattıń aqırǵı qatarlarında Pavel iseniwshilerdi erinshek bolmawǵa, hadal miynet etiwge, jaqsılıq qılıwdan sharshamawǵa shaqıradı.

---

1 ¹ Ákemiz Qudayǵa hám Iyemiz Iysa Masiyxqa tiyisli bolǵan Salonika iseniwshileriniń jámáátine, Pavel, Sila^a hám Timofeyden sálem! ² Ákemiz Qudaydıń hám Iyemiz Iysa Masiyxtıń miyrimi hám tınıshlıǵı sizlerge yar bolsın!

Keleshekтеgi qáhárli jaza

³ Tuwısqanlar! Sizler ushın hámme waqıtta Qudayǵa shúkirlik etiw parızımız. Usılay islewimiz orınlı. Sebebi

isenimińiz kún sayın ósip, hár qaysı sıńızdıń bir-birińizge degen súyispen-shiligińiz artıp barmaqta. ⁴ Sonlıqtan bizler basıńızdan keship atırǵan barlıq quwdalaw hám azap-aqıretler waqıtındaǵı sizlerdiń sabırlılıǵıńız hám iseni-mińiz ushın Qudaydıń jámáátlerinde sizler menen maqtanamız.

⁵ Bulardıń hámmesi Qudaydıń ádil jazasınıń belgisi. Nátiyjede, shegip atırǵan azabıńız ushın sizler Qudaydıń

---

^a **1:1** *Sila* – grekshe tekstte bul attıń basqa variantı Silvanus.

Patshalığına ılayıqlı dep sanalasızlar. ⁶Quday ádil: sizlerge azap bergenlerge Ol azap penen juwap qaytaradı. ⁷Azap shegip atırǵan sizlerge bolsa, bizler menen birge tınıshlıq beredi. Bulardıń hámmesi İyemiz İysa Óziniń qúdiretli perishteleri menen jalınlaǵan ot ishinde aspanda kóringende júz beredi. ⁸Sonda İyemiz İysa Qudaydı bilmeytuǵınlardı hám Ózi haqqında Xosh Xabarǵa boysınbaǵanlardı jazalaydı. ⁹Olar máńgi nabit bolıwǵa húkim etilip, İyemizdiń júzinen hám qúdiretli saltanatınan alıslatıladı. ¹⁰İyemiz kelgen kúni Óz muxaddesleri tárepinen ullılanıp, pútkil iseniwshiler tárepinen algıslanadı. Olardıń arasında sizler de bolasızlar. Óytkeni bizlerdiń Ol haqqında bergen gúwalıǵımızǵa isendińler. ¹¹Sonlıqtan sizler ushın bárqulla duwa etip atırımız: Qudayımız sizlerdi Ózi shaqırǵan ómirge ılayıqlı qılsın, hár túrli jaqsı arziw-ármanıńızdı hám isenimge tiykarlanǵan hár bir isinińizdi Óz qúdireti menen ámelge asırsın. ¹²Solay etip, Qudayımızdıń hám İyemiz İysa Masiyxtıń miyrimi menen, İyemiz İysanıń atı sizler arqalı ullılanınsın hám sizler de Ol tárepinen mártebeli bolıńlar.

Nızamdı buzıwshınıń payda bolıwı

2 ¹Tuwısqanlar! Endi İyemiz İysa Masiyxtıń qayta keliwine hám bizlerdiń Onıń aldına jıynalıwımızǵa baylanıslı sizlerden mınalardı ótinemiz: ²İyemizdiń kúnińizniń álle qashan kelgenin aytqan hár qanday payǵambarshılıq, sóz yamasa bizler jibergendey etip kórsetilgen xat sebepli aqıldan dárhal azıp, táshiwishlenbeńler. ³Ózlerińizdi hesh kimge hesh qanday jol menen

aldatpańlar. Sebebi sol kún keliwge deyin dáslep isenimnen qaytıw baslanıp, nızamdı buzıwshı, yaǵnıy táǵdirine nabit bolıw jazılǵan adam payda boladı. ⁴Sol adam – Qudayǵa yamasa adamlar «quday» dep sıyınatuǵın hár bir nársege qarşı shıǵıp, ózin hámmeden joqarı qoyadı, hátte, ol Qudaydıń İbadatxanasındaǵı Muxaddesxanada otırıp, ózin «qudayman» dep járiyalaydı.

⁵Sizler menen birge bolǵanımda usılardı aytqanımda eslerińizde joq pa? ⁶Sol adamdı házir ne uslap turǵanın bilesizler. Ol óz waqtında payda boladı. ⁷Awa, nızamsızlıqtıń sırlı kúshleri álle qashan háreket etpekte. Biraq usı kúsh uslap turıwshı joldan alıp taslanbaǵansha, ol óz isin dawam ete beredi. ⁸Bunnan soń, nızamdı buzıwshı payda boladı. Biraq İyemiz İysa onı awzınan shıqqan demi menen óltiredi hám Óziniń ullı saltanatı menen kelgende joq qıladı. ⁹Sol adam shaytannıń kúshi menen kelip, hár túrli qúdiret, jalǵan belgiler menen tań qalarlıq nárselerdi ¹⁰hám nabit bolatuǵınlardı aldawshı hár túrli jamanlıqlardı kórsetedi. Óytkeni olar ózlerin qutqara alatuǵın haqıyqatı súyiwden bas tartqanlıqtan, nabit boladı. ¹¹Sonlıqtan jalǵanǵa isensin dep, Quday olarǵa aldawshı bir kúsh jiberedi. ¹²Solay etip, haqıyqatqa isenbey, jamanlıqtan ráhátlenetuǵınlardıń hámmesi húkim etiledi.

Bekkem turıńlar!

¹³Biraq bizler İyemiz súygen tuwısqanlarımız bolǵan sizler ushın hámme waqt Qudayǵa shúkirlik etiwge parızlımız. Sebebi Quday Muxaddes Ruwx tárepinen muxaddes qılıwıńız arqalı hám haqıyqatqa iseniwińiz

arqalı qutqarılıwınız ushın, sizlerdi áwel bastan tańlap alǵan edi. ¹⁴ Iyemiz Iysa Masiyxtıń ullılıǵına erisiwińiz ushın, bizler járiyalǵan Xosh Xabar arqalı Quday sizlerdi usı qutqarılıwǵa shaqırdı. ¹⁵ Sol sebepli, tuwısqanlarım, bekkem turıńlar! Bizlerdiń sóz yamasa xat arqalı sizlerge úyretken tálimatımız boyınsha is tutıńlar.

¹⁶ Iyemiz Iysa Masiyxtıń Ózi hám bizlerdi súyip, miyrim-shápááti menen bizlerge sheksiz jubanısh hám jaqsı úmit bergen Ákemiz Quday ¹⁷ sizlerdiń kewillerińizdi jigerlendirip, hár qanday jaqsı iste hám sózde de kúshquwat bersin.

Bizler ushın duwa etiń

3 ¹ Qullası, tuwısqanlar, Iyemizdiń sózi sizlerdiń arañızdaǵı sıyaqlı erkin jayılp, húrmetke bólene bersin dep, bizler ushın duwa etińler. ² Jaman hám jawız adamlardan qutılıwımız ushın da duwa etińler. Óytkeni adamlardıń hámmesi iseniwshi emes. ³ Biraq, Iyemiz sadıq. Ol sizlerge kúshquwat berip, shaytannan saqlaydı. ⁴ Iyemiz sizler menen qarım-qatnasta bolǵanlıqtan, buyırǵanlarımızdı islep atırǵanıńızǵa hám isleytuǵınıńızǵa isenimiz. ⁵ Iyemiz júrekerińizdi Qudaydı súyiwge hám Masiyxqa sadıq bolıwǵa baǵdarlasın.

Óz miynetińiz benen jasańlar!

⁶ Tuwısqanlar! Iyemiz Iysa Masiyxtıń atı menen buyıramız: bizlerden alǵan tálimattı tıńlamay, isjaqqashlıq etip júrgen barlıq tuwısqanlardan awlaq júrińler! ⁷ Bizlerden qalay órnek

alıwınız kerek ekenligin ózlerińiz bilesizler. Sebebi bizler arañızda bolǵanımızda, talapsız júrgen joqız. ⁸ Hesh kimniń nanın biypul jemedik. Kerisinshe, hesh birińizge awırmanlıǵımız túspsin dep, kúni-túni awır miynet ettik. ⁹ Járdemińizdi qabıl etiwge haqımız bolmaǵanı sebepli emes, al sizler bizlerge eliklesin dep, órnek bolıwımız ushın usılay isledik. ¹⁰ Hátte, bizler sizler menen birge bolǵanımızda: «Kim de kim miynet etiwdi qálemese, awqat ta jemesin», – degen buyırıqtı bergen edik.

¹¹ Óytkeni arañızdaǵı ayırımlardıń talapsız bolıp, hesh jumıs islemey, basqalardıń isine aralasıp júrgenin esitip atırmız. ¹² Bunday adamlarǵa Iyemiz Iysa Masiyxtıń atı menen jalbarınamız hám mınanı buyıramız: tınısh miynet etip, óz nanın ózi tawıp jesin. ¹³ Al sizler, tuwısqanlar, jaqsı is islewden jalıqpańlar.

¹⁴ Eger bul xattaǵı sózlerimizge qulaq aspaǵanlar bolsa, onı ayırıp qoyıńlar. Onı uyaltıw ushın, baylanıstı úzińler. ¹⁵ Biraq, onı dushpan dep sanamay, tuwısqan sıpatında eskertińler.

Sońǵı sálemnama

¹⁶ Tınıshlıq beriwshi Iyemizdiń Ózi sizlerge hámme waqıtta, hár qanday jaǵdayda tınıshlıq bersin. Iyemiz hámmeńizge yar bolsın!

¹⁷ Men, Pavel, bul sálemdi óz qolım menen jazıp atırman. Meniń hár bir xatımda bul belgi bar. Men usılay jazaman.

¹⁸ Iyemiz Iysa Masiyxtıń miyrimi hámmeńizge yar bolsın!

Timofeyge jazılǵan birinshi xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Pavel óz ulınday jaqın bolıp qalǵan, birge xızmet etken járdemshisi Timofeyge jazǵan. Xat jazılǵan waqıtta Timofey Efes qalasında edi. Timofey listralı edi (Els 16:1). Litra qalası házirgi Turkiya úlkesinde jaylasqan. Timofeydiń anası Iysa Masiyxqa isengen yahudiy, ákesi bolsa grek edi. Timofey Pavel menen birge Efes hám Korinf qalalarına, sonday-aq Makedoniyaǵa barıp, Xosh Xabaradı járiyalaw xızmetinde Pavelge járdem bergen edi.

Pavel bul xatta Timofeyge kóp násiyatlar beredi, Efestegi jámáátke qalay ǵamxorlıq qılıw kerекligin úyretedi. Birinshi nábette ol Timofeydi jalǵan tálimatlar tuwrısında eskertedi. Sol dáwirde jámáátlerde jalǵan tálimatlar keń tarqalǵan edi. Bul tálimatlar yahudiyler hám basqa millet adamlarınıń

isenimleri aralasınıwan payda bolıp, materiallıq dúnya haram, qutqarılıw ushın tek ǵana sırlı bilimdi ózlestiriw arqalı erisse boladı, degen pikirdi joqarı kóteredi. Bunday tálimatlar bazı awqatlardı jewdi hám úyleniwdi qadaǵan etetuǵın edi. Pavel bul tálimatlardıń qátesin ashıp, Timofeyge haqıyqıy Qudaydıń jolında júriw haqqında násiyat qıladı.

Xattıń dawamında Pavel duwa etiwge kórsetpeler beredi, jámááttegi tártip, jámáát jetekshileri hám xızmetkerlerine kerекli bolǵan minzlemeler haqqında sóz etedi, jas hám ǵarrılar, jesirler, aqsqaqallar, qul hám xojayınlar arasındaǵı múnásibetlerge tiyisli másláhátler berip, bay tuwısqanlarǵa násiyat qıladı. Pavel bul xattı Timofeyge aytqan keyingi násiyatları menen tamamlap, Timofeydiń moynındaǵı wazıypalardı esletip ótedi.

Sálemnama

1 ¹ Qutqarıwshımız Qudaydıń hám úmitimiz Masiyx Iysanıń buyırǵı menen Masiyx Iysanıń elshisi bolǵan

men, Pavelden, ² isenimdegi haqıyqıy ulım bolǵan Timofeyge sálem! Ákemiz Quday hám Iyemiz Masiyx Iysa saǵan miyrim, rehim hám tınıshlıq bersin!

Jalğan tálimatqa qarsı eskertiw

³ Men Makedoniyağa ketip baratır-ğanımda sağan ótinish etkenimdey, Efeste qal. Ol jerdegi ayırım adam-larğa jalğan tálimatlardı úyretpewdi, ⁴ ańızlar hám sheksiz shejireler menen bánt bolmawdı buyır. Bular isenim arqalı bilinetuǵın Qudaydıń islerine payda beriwdiń ornına, tartıslardı keltirip shıǵaradı. ⁵ Al bul buyırıqtıń maqseti bolsa – pák júreктen, taza hújdanнан hám haqıyqıy isenimnen súyispenshilikti payda etiw. ⁶ Geybir adamlar bulardan júz burıp, bos gáp-lerge erip adastı. ⁷ Olar nızam muǵalimi bolıwdı qáleydi, biraq neni sóylep hám neni taban tirep tastıyıqlap atır-ğanın túsınbeydi.

⁸ Durıs qollanǵan adam ushın Mu-xaddes Nızam paydalı ekenin bilemiz. ⁹ Jáne de, Muxaddes Nızam haq adam-lar ushın emes, al nızamdı buzıwshılar hám boysınbaytuǵınlar, qudaysızlar hám gúnakarlar, muxaddes emesler hám muxaddes nárselerdi sıylamaytuǵınlar, ata-anasın óltiretuǵınlar, adam óltiriwshiler, ¹⁰ buzıqlar, óz ji-nısındaǵı adam menen qosılıwshılar, adamdı urlap satıwshılar, ótirikshiler, jalğan gúwalıq beriwshiler hám durıs tálimatqa qarsı is qılatuǵın basqa hámme ushın qollanılauǵının bilemiz. ¹¹ Durıs tálimat bolsa, algıs-maqtaw-larğa ılayıq Qudaydıń ullı Xosh Xaba-rına tiykarlanǵan. Usı Xosh Xabardı Quday maǵan isenip tapsırdı.

Paveldiń minnetdarshılıq bildiriwi

¹² Maǵan kúsh-quwat berip qoyǵan İyemiz Masiyx İysaǵa minnetdarshılıq bildiremen. Sebebi Ol meni sadıq

dep esaplap, Óz xızmetine tayınladı. ¹³ Bir waqıtları men Oǵan til tiygiziw-shi, quwdalawshı hám zalım adam bol-sam da, Ol maǵan miyrim-shápáátin berdi. Óytkeni mende haqıyqıy isenim bolmaǵanlıqtan, ne islep júrgenimdi bilmeytuǵın edim. ¹⁴ Biraq Jaratqan İyeniń miyrimi Masiyx İysadaǵı ise-nim hám súyispenshilik penen birlikte meniń ústime mol-mol bolıp tógildi.

¹⁵ «Masiyx İysa bul dúnyaǵa gú-nakarları qutqarıw ushın keldi», – degen sózler isenimli hám hámme adamlar tárepinen qabıl qılınıwǵa ılayıqlı sózler. Men ózimdi gúnakar-lardıń ishindegi eń jamanıman dep esaplayman. ¹⁶ Biraq, men gúnakar-lardıń ishindegi eń jamanı bolsam da, Masiyx İysa maǵan rehim etti. Key-nirek Ózine isenip, máńgilik ómirge erisetuǵınlarǵa órnek bolıwım ushın, Ol maǵan sheksiz sabırlıǵın kórset-ti. ¹⁷ Máńgilik Patshaǵa, ólmeytuǵın hám kórinbeytuǵın jalǵız* Qudayǵa máńgi-baqıy húrmet hám dańq bol-sın! Awmiyin.

¹⁸ Ulım Timofey! Sen tuwralı aldın ayılǵan payǵambarshılıq sózlerine tiykarlanıp, sağan buyıraman: usı sóz-ler boyınsha jaqsı ásker sıyaqlı is-há-reket et. ¹⁹ Isenimińdi hám hújdanıńdı taza saqla. Ayırım-lar hújdanın satıp, iseniminen ayırıldı. ²⁰ Olardıń ara-sında Himeney hám Iskender de bar. Qudayǵa til tiygizbewdi úyrensin dep, men olardı jámááttен shıǵarıp, shay-tannıń qolına tapsırdım.

Qudayǵa sıyıwıw haqqında

2 ¹ Eń aldı menen mınanı ótinish etemen: olar Quday aldında hám-me adamlar ushın sorap, duwa etip, jalbarınıp, minnetdarshılıq bildirsın.

² Patshalar hám basshılar ushın da duwa etsin. Sonda bizler Qudaydıń jolı menen hadal jasap, paraxat hám tınısh ómir súremiz. ³ Bul is jaqsı bolıp, Qutqarıwshımız Qudayǵa unaydı. ⁴ Sebebi Ol hámme adamlardıń qutqarılıwın hám haqıyqatlıqtı biliwin qáleydi. ⁵ Quday jalǵız hám Quday menen adamlardıń arasındaǵı Táwelleshi, Ózi adam bolǵan Masiyx Iysa da jalǵız. ⁶ Ol hámme adamlardıń azatlıq qunı ushın Óz janın baǵıshladı. Bul arqalı Ol Qudaydıń hámme adamlardı qutqarıwdı qáleytuǵının belgilengen waqıtta dálilledi. ⁷ Men usı ushın Masiyx Iysa tárepinen xabarshı hám elshi bolıp tayınlanıp, basqa milletlerge isenim hám haqıyqatlıq haqqında úyretetuǵın muǵallım boldım. Men aldap atırǵan joqpan, haqıyqatın aytıp turman.

⁸ Jámááttegi er adamlarǵa ashıwlanbawdı hám tartıspawdı, al hámme jerde muxaddes qolların kóterip duwa etiw kerekligin úyretiwıńdi qáleymen. ⁹ Hayallar da shashlarına artıqsha sán bermey, ózlerin altınlar, hinjiler yamasa qımbat kiyimler menen emes, al sıpayı kiyim, ádep hám iybe menen bezesin. ¹⁰ Kerisinshe, olar Qudaydan qorqıp jasaytuǵın hayallarǵa ılayıqlı jaqsı isler menen ózlerin kórkem qılsın. ¹¹ Hayal tınısh hám tolıq boy-sınǵan halda tálim alsın. ¹² Hayaldıń tálim berip, er adamdı basqarıwına ruxsat etpeymen. Hayal tınısh bolsın. ¹³ Óytkeni dáslep Adam-ata, sońınan Hawa-ene jaratıldı. ¹⁴ Jáne de, Adam-ata emes, al hayal aldanıp, gúna isledi.^a

¹⁵ Biraq, hayal isenim, súyispenshilik hám muxaddeslik penen, ádepli bolıp jasasa, bala tuwıwı arqalı qutqarıladı.^b

Jámáát jetekshileri hám xızmetshileri haqqında

3 ¹ «Eger kim de kim jámáát jetekshisi bolıwdı añsasa, jaqsı isti arızıw etkeni», – degen sózler haqıyqat. ² Solay etip, jámáát jetekshisi ayıpsız, tek bir hayallı, salmaqlı, ózin tutıp biletuǵın, húrmetli, miymandos hám tálim beriwege qábiletli bolıwı shárt. ³ Jáne de, ol máskúnemlikke berilgen, qızba, jánjelkesh, paydakúnem bolmay, al múláyim, ⁴ óz úyin jaqsı basqaratuǵın, balalarına sózin tıńlatıp, ózin húrmet ettire alatuǵın adam bolıwı lazım. ⁵ Sebebi óz úyin basqara almaytuǵın adam Qudaydıń jámáátine qalay ğamxorlıq qıla aladı? ⁶ Jetekshi jaqında isengen adam bolmawı tiyis. Olay bolsa, ol maqtanıp ketip, shaytan sıyaqlı jazaǵa duwshar bolıwı múmkin. ⁷ Jáne de, ol ayıplanıp, shaytannıń duzaǵına túspewi ushın, jámáátin sırtındaǵı adamlardıń aldında jaqsı atqa iye bolıwı kerek.

⁸ Sol sıyaqlı, jámáát xızmetshileri de máskúnemlikke berilgen, haram paydanı gózleytuǵın adam bolmay, bir sózli hám húrmetli adamlar bolıwı shárt. ⁹ Olar isenimniń tereń haqıyqatlıǵın bilip, taza hújdan menen is-háreket etiwı tiyis. ¹⁰ Bul xızmetshiler de dáslep sınaqtan ótiwi lazım. Eger ayıpsız bolsa, xızmetke qoyılsın. ¹¹ Sonday-aq, xızmetshi hayallar da

^a **2:13-14** Jar 2:7, 18, 21-23; 3:1-13.

^b **2:15** Bul ayat hayal bala tuwıwı arqalı qutqarıladı, degen mánisti emes, al hayal xojalıqta hayallıq hám analıq wazıypasın jaqsı orınlawı tiyis degen mánisti beredi. Bul ayattı aldında aytılgan ayatlar menen baylanıstırıp túsiniw tiyis.

ósekshi bolmay, húrmetli, salmaq-
lı hám hámme iste isenimli bolsın.
¹² Jámáát xızmetshileri tek bir ha-
yallı, balaların hám óz úy-ishin jaqsı
basqaratuǵın adamlar bolsın. ¹³ Xız-
metin jaqsı atqarǵan xızmetshiler jo-
qarı mártebege erisedi hám Masiyx
Iysaǵa degen isenimde úlken batır-
lıqqa iye boladı.

Ullı sır

¹⁴⁻¹⁵ Men jaqın arada seniń janińa
barıwdan úmit etemen. Biraq eger
keshiksem, Qudaydıń shańaraǵında
iseniwshilerdiń qalay is tutıwı kerekli-
gin biliwiń ushın, saǵan usı xattı jazıp
atırman. Qudaydıń shańaraǵı – ha-
qıyqat tiregi hám tiykarı bolǵan tiri
Qudaydıń jámááti. ¹⁶ Qudaydıń jolı-
nıń sırı ullı ekeni sózsiz:

Keldi Masiyx adam denesinde,
Muxaddes Ruwx tárepinen haq
dep tastıyıqlandı Ol,
Perishtelerge kórinđi,
Ol haqqında járiyalandı
milletlerge,
Jer júzinde Oǵan isendi,
Ol joqarıǵa alındı saltanat penen.

Jalǵan tálimatlar haqqında

4 ¹ Muxaddes Ruwx anıq aytpaqta:
sońǵı waqıtlarda geybir adam-
lar aldawshı ruwxlarǵa hám jinlerdiń
tálimatlarına qulaq asıp, isenimnen
qaytadı. ² Bunday tálimatlar hújdansız
bolǵan eki júzli ótirikshiler tárepinen
tarqaladı. ³ Bul ótirikshiler úyleniwdi
hám turmısqa shıǵıwı qadaǵan etedi,
jáne de, ayırım azıq-awqatlardı jemew-
di buyıradı. Degen menen, Quday bul

nárselerdi haqıyqattı biletuǵın iseniw-
shilerdiń minnetdarshılıq bildirip jewi
ushın jaratqan. ⁴ Quday jaratqan hár
bir nárese jaqsı hám eger minnetdar-
shılıq penen qabil etilse, hesh násege
tıyım salınbawı kerek. ⁵ Óytkeni bizler
hár bir nárseni Qudaydıń sózi boyın-
sha hám duwa etiw arqalı muxaddes
dep qabil etemiz.

Jaqsı xızmetshi

⁶ Eger bulardı tuwısqanlarǵa nási-
yatlasań, onda sen isenimniń hám óziń
tutınǵan jaqsı tálimattıń sózleri me-
nen azıqlanǵan, Masiyx Iysanıń jaq-
sı xızmetshisi bolasań. ⁷ Jaramas hám
mánissiz gáplerden awlaq bolıp, ózińdi
Quday jolında shınıqtırıp bar. ⁸ Deneni
shınıqtırıwıń paydası az. Al Quday-
dıń jolında shınıǵıw hár tárepleme
paydalı. Sebebi bul arqalı házir hám
keleshekte ómir beriledi. ⁹ Bul sóz-
ler isenimli hám hár tárepleme qabil
etiliwge ılayıqlı. ¹⁰ Sonıń ushın bizler
awır miynet etip, azap shekpektemiz.
Óytkeni hámme adamlardıń, ásirese
iseniwshilerdiń Qutqarıwshısı bolǵan
tiri Qudaydan úmit etemiz.

¹¹ Sen usılardı buyır hám úyret.
¹² Jassań dep, ózińdi hesh kimniń
kemsitiwine jol qoyma. Kerisinshe,
söylegen sóziń, jasaw táriziń, sú-
yispenshiligiń, isenimiń hám pákli-
giń menen iseniwshilerge órnek bol.
¹³ Men janińa barǵanımsa, iseniw-
shiler jámáátine Muxaddes Jazıwları
oqıwǵa, úgit-násiyat etiwge hám úy-
retiwge ózińdi baǵıshla. ¹⁴ Aqsaqallar
jıynı seniń ústińe qol qoyıp duwa et-
kende^a, ózińe payǵambarshılıq arqalı

^a **4:14** *Qol qoyıp duwa etiw* – iseniwshiler jámáátinde bir adam xızmetke qoyılǵan-
da islenetuǵın is-háreket.

berilgen ruwxıy sıyğa^a biypárwa bolma. ¹⁵ Usını is júzinde qollan hám tabıslarınıdı hámme kóriwi ushın, ózińdi buǵan tolıq baǵıshla. ¹⁶ Ózińe hám berip atırǵan tálimińe dıqqat awdar, usı islerińdi dawam et. Usılay isleseń, ózińdi de, seni tıńlaytuǵınlardı da qutqarasań.

Jámáát ishindegi qatnasıqlar

5 ¹Ǵarın adamǵa urıspa, al onı ákeńdey kórip, násiyat ber. Jas jigitlerdi inińdey, ² jası úlken hayallardı anańday, jas hayal-qızlardı ájapań hám qarındaşıńday kórip, tolıq páklik penen aqıl-násiyat ber.

³ Haqıyqattan qáwendersiz bolǵan jesir hayallardı húrmet et. ⁴ Eger bir jesir hayaldıń balaları yamasa aqlıqları bolsa, olar eń aldı menen Qudaydıń jolı menen júrip, óz úy-ishine ğam-xorlıq kórsetiwdi, áke-sheshesi menen kempir apa hám atasınıń aldında parızın ótewdi úyrensin. Sebebi bul Qudayǵa unaydı. ⁵ Haqıyqattan qáwendersiz, jalǵız qalǵan jesir hayal Qudaydan úmit qılıp, kúni-túni Oǵan jalbarınıp duwa etedi. ⁶ Biraq tek káyip-sapa menen jasaytuǵın jesir hayal – tiri ólik. ⁷ Ayıplanbawı ushın, olarǵa usılardı eskertip qoy. ⁸ Eger kim de kim óz aǵayın-tuwǵanlarına, ásirese úy-ishindegilerge qaramasa, ol isenimmen júz burǵan adam bolıp, isenbeytuǵın adamnan da beter bolǵanı.

⁹ Jesirler dizimine jazılatuǵın jesir hayal tek bir mártebe turmısqa shıqqan, jası alpıstan kem bolmaǵan bolıwı kerek. ¹⁰ Sonday-aq, ol jaqsı isleri

menen at shıǵarǵan bolıp: balaların jaqsı tárbiyalap, miymandos bolǵan, muxaddeslerdiń ayaǵın juwǵan, qıyınshılıqta bolǵanlarǵa járdem bergen hám iygilikli islerge ózin baǵıshlap bolıwı tiyis. ¹¹ Jas jesir hayallardıń atların dizimge jazba. Óytkeni olardıń Masiyxqa degen sadıqlıǵınan dene qálewleri ústin bolıp, jáne turmısqa shıǵıwdı oylaydı. ¹² Solay etip, olar aldın bergeni wádelerin buzıp, jazaba duwshar boladı.

¹³ Bunnan tısqarı, olar úyme-úy júrip, waqıtların biykar ótkiziwdi ádetke aylandıradı. Olar tek erinshek bolıp qalмай, ósek te aytadı hám kerek emes nárselerdi sóylep, basqalardıń isine aralasadı. ¹⁴ Sonlıqtan jas jesir hayallar turmısqa shıǵıp, bala tuwıwın hám xojalıq jumısların meńgerip, dushpanlardıń ósek qılıwına sebep tuwdırmawın qáleymen. ¹⁵ Sebebi olardıń geybirewleri álle qashan azǵırılıp, shaytannıń izine erip ketti. ¹⁶ Eger iseniwshi bir hayaldıń* jesir qalǵan jaqınları bolsa, olarǵa járdem etsin, iseniwshiler jámáátine awırmanlıq salmasın. Sonda iseniwshiler jámááti haqıyqattan qáwendersiz qalǵan jesirlerge járdem ete aladı.

¹⁷ Jámááti jaqsı basqaratuǵın aqsaqallar, ásirese Qudaydıń sózin járiyalap hám úyretip, miynet etip atırǵanlar eki ese húrmetke ılayıqlı bolsın. ¹⁸ Óytkeni Muxaddes Jazıwda: «Túyek aydap atırǵan ógizdiń awzın baylap qoymańlar»^b hám «Jumısshı óz miynet haqısına ılayıqlı»^c, – delingen. ¹⁹ Eki yamasa úsh gúwa bolmasa,

^a **4:14** *Ruwxıy sıy* – Ózine xızmet etiwı ushın, Qudaydıń iseniwshilerge beretuǵın sıyı.

^b **5:18** Nzm 25:4.

^c **5:18** Luk 10:7.

bir aqsaqalğa qoyılğan ayıplawdı qabil etpe. ²⁰ Basqalar qorqıwı ushın, gúna islegenlerdi hámmenin aldında áshkara qıl.

²¹ Qudaydıń, Masiyx Iysanıń hám tańlangan perishtelerdiń aldında sağan eskertip atırman: hesh kimdi ayırmay, tek bir tárepke bolıspay, usı buyırǵanlarımıdın orınla.

²² Birewdi xızmetke qoyıwǵa asıqpa. Basqalardıń gúnalarına sherik bolmay, ózińdi taza tut.

²³ Bunnan bilay, tek suw ishpey, asqazanıń hám jiyi-jiyi bolıp turatuǵın awırıwların ushın, az gána sharap ta ish.

²⁴ Ayırım adamlardıń gúnaları belgili bolıp, olardı húkim etiliwge alıp keledi. Basqalardıń gúnası bolsa, sónnan málim boladı. ²⁵ Sol sıyaqlı, jaqsı isler de belgili. Al házir belgili bolmasa da, jasırın qalmaydı.

6 ¹ Qudaydıń atına hám tálimatına til tiymew ushın, qullıq moyıntırığı astında bolǵanlardıń hámmesi óz xojayınların tolıq húrmetke ılayıqlı dep sanasin. ² Xojayınları iseniwshi bolǵan qullar bolsa, tuwısqanbız-ǵo dep, húrmetsizlik qılmay, kerisinshe, olarǵa jáne de jaqsıraq xızmet etsin. Sebebi olardıń bul jaqsı xızmetinen payda kóretuǵın xojayınlar – súyikli iseniwshiler-ǵo. Usılardı úyretip, násiyatla.

Jalǵan tálimat hám haqıyqıy baylıq

³ Kim de kim ózge tálimattı úyretip, İyemiz İysa Masiyxtıń haqıyqat sózlerin hám Qudaydıń jolına tiykarlangan tálimattı maqullamasa, ⁴ ol menmen

hám hesh nárseni bilmeytuǵın adam bolǵanı. Aytısıw hám tartısıw keseline jolıqqan bunday adamnıń gápleri kúnshillik, alawızlıq, ósek hám jaman gúmanlardı keltirip shıǵaradı. ⁵ Aqlıoyları uwanǵan, haqıyqatlıqtı joytqan, Qudayǵa xızmet etiw arqalı bayıwǵa boladı, dep oylaytuǵın bul adamlar arasında bárqulla tartıslar boladı*.

⁶ Ózińde barǵa qanaat etip, Qudaydıń joli menen júriw – úlken jetiskenlik. ⁷ Óytkeni bizler bul dúnyaǵa hesh náirse alıp kelmedik hám onnan hesh náirse de alıp kete almaymız. ⁸ Jeytuǵın hám kiyetuǵın nárselerimiz bolsa, usılarǵa qanaat eteyik. ⁹ Al bayımaqshı bolǵanlar azǵırılıwǵa ushıraydı. Olar adamlardı bálege jolıqtırıp nabit qılatuǵın kóp mánissiz hám zıyanlı háweslerdiń duzaǵına ilinedi. ¹⁰ Sebebi hár túrli jamanlıqtıń negizi – aqshanı súyiw. Ayırımlar aqshanıń izine túsip, isenimnen qayttı hám ózlerin kóp azaplarǵa duwshar etti.

İsenim ushın gúres

¹¹ Al sen, Qudaydıń adamı, bul nárselerden awlaq bol. Al haqlıqqa, Qudaydıń joli menen júriwge, isenimge, súyispenshilikke, sabırlılıqqa hám múláyimlilikke umtılıp jasa. ¹² İsenim ushın bolatuǵın jaqsı gúreste jan-tániń menen háreket etip, mángilik ómirdi jeńip al. Óytkeni Quday seni usı mángilik ómir ushın shaqırǵan hám sen kóplegen gúwalar aldında isenimińdi ashıq tán algansań. ¹³ Hámmege ómir beretuǵın Qudaydıń hám Pontiy Pilat tergegende turaqlılıq penen gúwalıq bergena^a Masiyx Iysanıń aldında sağan mınanı buyıraman:

^a **6:13** Mat 27:11-26; Yuxn 18:31–19:16.

¹⁴ Iyemiz Iysa Masiyx kelgenshe, ózińe berilgen buyırıqlardı orınlap, minsiz hám ayıpsız bol. ¹⁵ Quday Ózi belgilegen waqıtta Iysa Masiyxtıń qayta keliwin kórsetedi. Quday – algıs-maqtawlarǵa ılayıqlı jalǵız Hákim, patshahlar Patshası, húkimdarlar Húkimdarı. ¹⁶ Jalǵız Qudaydıń ǵana basında ólim joq. Ol hesh kim jaqınlay almaytuǵın nurda jasaydı, Onı hesh kim kórmegeń hám kóriwi de múmkin emes. Húrmet hám máńgilik kúsh-qúdiret Onıki bolsın! Awmiyin.

¹⁷ Bul dúnyadaǵı bay adamlarǵa menmen bolmawdı hám ótkinshi baylıqtan úmit etpewdi buyır. Al

olar ráhát kóriwimiz ushın bizlerge hámme nárseni mol-mol etip beretuǵın Qudaydan úmit etsin. ¹⁸ Olarǵa jaqsılıq islewdi, jaqsı isler menen bay bolıwdı hám ózinde barın basqalar menen bólisip, saqıy bolıwdı da tapsır. ¹⁹ Sonda olar haqıyqıy ómirge iye bolıwı ushın, ózlerine keleshekte bekkem tayanış bolatuǵın ǵáziyne toplaydı. ²⁰ Háy Timofey, saǵan isenip tapsırılǵandı saqla. Jaramas sózlerden, ótirikten «bilim» dep atalıp, haqıyqatqa qarsı turatuǵın tálimatlardan awlaq bol. ²¹ Sebebi ayırım adamlar bul jalǵan bilimge berilip, isenimnen qayttı. Qudaydıń miyrimi sizlerge yar bolsın!

Timofeyge jazılǵan ekinshi xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Pavel Efes qalasında Qudayǵa xızmet etip atırǵan Timofeyge jazǵan. Bul xat Paveldiń sońǵı xatlarımıń biri. Pavel bul xattı jazǵan waqıtta Iysanıń Xosh Xabarı ushın qamaqta bolǵan edi. Ol óz xızmetiniń juwmaq-lanıp, ómiriniń aqırına jetkenin bilgenlikten, isenimdegi súyikli ulı bolǵan Timofeyge sońǵı aqıl-násiyatların beriw ushın, bul xattı jazǵan edi.

Pavel xatında óz ómirin Timofeyge úlgi qılıp kórsetedi hám Qudaydıń Xosh Xabarın qorqpastan járiyalap, Iysa Masiyxtıń jaqsı áskeri bolıwdı násiyat etedi. Bulardı orınlaw ushın, Qudaydıń sózin jaqsı túsiniwdi, onı basqalarǵa durıs úyretiwdi hám qanday jaǵday bolsa da, onı járiyalay beriwdi qatań buyradı.

Bizler bul xat arqalı Qudaydıń jaqsı xızmetshisi qanday qásiyetlerge iye bolıwı kerekligin bilip alamız.

Sálemnama

1 ¹ Masiyx Iysadaǵı wáde etilgen ómir haqqında járiyalaw ushın, Qudaydıń qálewı menen Masiyx Iysanıń elshisi bolǵan men, Pavelden, ² súyikli ulım Timofeyge sálem! Quday Ákemiz hám Iyemiz Masiyx Iysa saǵan miyrim, rehim hám tınıshlıq bersin!

Xosh Xabarǵa sadıq bolıwǵa úndew

³ Men ata-babalarım sıyaqlı pák hújdan menen xızmet etetuǵın Qudayǵa kúni-túni duwa etkenimde seni úziksiz eske alıp, shúkirlik bildiremen.

⁴ Seniń kóz jaslarıń yadımda. Jáne

diydarlasıp, quwanışqa bóleniwim ushın, seni kóriwdi ańsap atırman. ⁵ Seniń haqıyqiy isenimiń de yadımda. Burın kempir apań Loidada hám anań Evnikada bolǵan usı isenimniń házir sende bar ekenine tolıq isenemen. ⁶ Sonlıqtan qollarımdı ústińe qoyıp duwa etiwim arqalı Qudaydıń saǵan bergen sıyın bar inta menen qollana beriw kerekligin esińe túsirip atırman. ⁷ Óytkeni Quday bizlerge qorqaqlıq ruwxın emes, al kúsh, súyispenshilik hám saldamlılıq ruwxın berdi.

⁸ Solay etip, Iyemiz haqqında gúwalıq beriwden hám Ol sebepli tutqın bolǵan mennen arlanba. Kerisinshe, Qudaydıń bergen kúshi menen Xosh

Xabar ushın meniń menen birge qıynshılıq kór. ⁹ Quday bizlerdi islegen islerimiz sebepli emes, al Óz maqseti hám miyrimi menen qutqarıp, muxaddes bolıp jasawǵa shaqırdı. Bul miyrimdi Ol bizlerge dúnya jaratılmaстан burın Masiyx Iysa arqalı bergен edi. ¹⁰ Al endi bolsa, bul miyrimdi Qutqarıwshımız Masiyx Iysanıń dúnyaǵa keliwi menen ashıq kórsetti. Masiyx Iysa ólimniń kúshin joq qılıp, Xosh Xabar arqalı joǵalmaytuǵın mángilik ómirdi ayan qıldı. ¹¹ Men Quday tárepinen usı Xosh Xabar ushın xabarshı, elshi hám muǵallım bolıp tayınlandım. ¹² Sonlıqtan bul sebepli azap shegip atırman. Biraq ta, men arlanbayman. Sebebi Kimge isengenimdi bilemen hám maǵan tapsırılǵandı Onıń Óziniń sol kúnge deyin saqlay alatuǵınına da isenemen. ¹³ Mennen óziń esitken durıs tálimattı órnek qılıp, Masiyx Iysaǵa degen isenim hám súyispenshilik penen jasa. ¹⁴ Saǵan tapsırılǵan iygilikli tálimattı ishimizde jasaytuǵın Muxaddes Ruwx járdeminde saqla.

¹⁵ Aziya úlkesindegilerdiń^a hám mesiniń, solar arasında Figel hám Hermogenniń meni taslap ketkenin bileseń. ¹⁶ Iyemiz Onisifordıń úy-ishine Óz rehimin bersin. Óytkeni ol kóp márte maǵan jubanısh berdi hám tutqınlıǵımnan arlanbadı. ¹⁷ Kerisinshe, Rimge kelgende, meni tapqansha, erinbey izledi. ¹⁸ Sol kúni^b Iyemiz oǵan Óz rehimin bersin! Onıń Efeste maǵan qansha xızmet etkenin sen de júdá jaqsı bileseń.

Iysa Masiyxtıń jaqsı áskeri

2 ¹ Ulim, al sen Iysa Masiyx arqalı beriletuǵın miyrim menen kúshke tolıp bar. ² Kóplegen gúwalar aldında mennen óziń esitken sózlerdi isenimli adamlarǵa jetkiz. Sonda olar da basqalarǵa úyrete aladı. ³ Masiyx Iysanıń jaqsı áskeri bolıp, meniń menen birge qıymshılıqqa shıda. ⁴ Xızmettegi ásker ózin áskerlikke shaqırǵan áskerbasınıń kewlinen shıǵıw ushın, turmıs isleri menen baylanbaydı. ⁵ Jarısqa túsken adam da qaǵıyda boyınsha jarıspasa, jeńis tajın kiymeydi. ⁶ Awır miynet etken diyxan zúraátten birinshi bolıp úles alıwı tiyis. ⁷ Aytqanlarım haqqında jaqsılap oylap kór. Iyemizdiń Ózi saǵan hámмесin túsindiredi.

⁸ Dawıttıń urpaǵınan shıqqan hám ólimnen qayta tirilgen Iysa Masiyxtı yadıńda saqla! Men járiyalap atırǵan Xosh Xabar – usı. ⁹ Men usı Xosh Xabar ushın azap shegip, hátte, jınayatshı sıyaqlı tutqın bolıp baylandım. Biraq, Qudaydıń sózi baylawlı emes. ¹⁰ Sonlıqtan men tańlap alınǵanlardıń da Masiyx Iysa arqalı qutqarılıwdı mángilik saltanat penen alıwı ushın, hámме nársege shıdap atırman. ¹¹ Bul sóz isenimli:

«Eger Onıń menen birge ólген bolsaq,

Onıń menen birge jasaymız da.

¹² Eger sabırlılıq qılsaq,

Onıń menen birge patshalıq etemiz.

Eger Onnan waz keshsek,

Ol da bizden waz keshedi.

¹³ Biz sadıq bolıp qalmasaq ta,

^a **1:15** *Aziya úlkesi* – házirgi Turkiya eliniń qubla-batıs bóleginde bolǵan bir úlke.

^b **1:18** *Sol kúni* – Iysa Masiyxtıń bul dúnyaǵa qayta keletuǵın kúni.

Ol sadıq bolıp qaladı.
Sebebi Ol Ózinen Ózi waz keshe
almaydı».

Qudaydıń jaqsı xızmetshisi

¹⁴ Usıları iseniwshilerge esletip tur. Sózler tuwralı tartıspawdı olarǵa Quday aldında eskertip qoy. Tartıslar tınlawshılardı aynıtıwdan basqa hesh násege jaramaydı. ¹⁵ Haqıyqat sózlerin durıs úyretetuǵın hám óz isi ushın uyatqa qalmaytuǵın, Qudayǵa unamlı, jaqsı xızmetshi bolıwǵa jan-tániń menen tırıs. ¹⁶ Jaramas hám bos sózlerden awlaq bol. Óytkeni bunday sózler Qudaydan bargan sayın uzaqlastıradı ¹⁷ hám juqpalı jara sıyaqlı tarqaladı. Usınday sózlerdi aytıwshılar arasında Himeney hám Filit te bar. ¹⁸ Olar haqıyqat jolınan adastı hám ólimnen qayta tiriliw álle qashan boldı dep, ayırım adamlardıń isenimin joq qilmaqta. ¹⁹ Biraq Quday salǵan kúshli negiz bekkem turıptı. Sol negiz «Jaratqan Iye Ózine tiyisli bolǵanlardı biledi»^a hám «Jaratqan Iyege tiyisli men, degen hár bir adam jamanlıqtan awlaq júrsin»,^b – degen sózler menen tastıyıqlanǵan.

²⁰ Úlken bir úyde tek altın hám gúmis ıdıslar emes, al aǵash hám ılay ıdıslar da bar. Olardıń birewleri sıylı, al birewleri sıysız is ushın qollanıladı. ²¹ Solay etip, eger kim de kim ózin jamanlıqlardan tazalasa, onda ol sıylı, muxaddes qılınǵan, xojayımına paydalı hám hár bir jaqsı iske tayın ıdis boladı.

²² Al sen jaslıqtıń jaman háweslesinen awlaq bol. Iyemizge taza kewil

menen sıyınatuǵınlar menen birlikte haqıyqatlıq, isenim, súyispen-shilik hám tınıshlıqqa umtılıp jasa. ²³ Aqılsız hám mánissiz tartıslardan qash. Sebebi bulardıń jánjel tuwdıratuǵının bileseń. ²⁴ Iyemizdiń xızmetshisi jánjelpaz bolmawı kerek. Kerisinshe, ol hámme menen múláyim, tálim beriwge qábiletli hám sabırlı bolıwı tiyis. ²⁵ Jáne ol ózine qarsı bolǵanlarǵa álpayımlılıq penen jol-jorıq beriwi lazım. Sonda, múmkin, Quday sol adamlardıń da táwbege kelip, haqıyqatlıqtı biliwi ushın jol ashar. ²⁶ Solay etip, olardıń aqılı kiredi hám qálegenin isletiw ushın ózlerin tutqın qılǵan shaytannıń duzaǵınan qutıladı.

Aqırzaman haqqında

3 ¹ Mınanı bilip qoy: dúnyanıń aqırǵı kúnlerinde awır waqıtlar keledi. ² Adamlar ózin jaqsı kóretuǵın, dúnyaparaz, maqtanshaq, menmen, Qudayǵa til tiygizetuǵın, ata-anasına boysınbaytuǵın, jaqsılıqtı bilmeytuǵın, qudaysız, ³ miyrimsiz, kekshil, jalaxor, ózin tutup bilmeytuǵın, jawız, jaqsılıqtıń dushpanı, ⁴ satqın, qızba hám shurıq boladı. Olar Qudaydan göre, káyip-sapanı kóbirek jaqsı kóredi. ⁵ Ózlerin Qudaydıń jolı menen júrgen qılıp kórsetedi, biraq Onıń jolınıń kúshin tán almaydı. Bundaylardan awlaq bol. ⁶ Óytkeni olardıń geybirewleri úylerge jasırın kirip, gúnalarǵa batqan hám hár túrli jaman háweslerge berilgen sada hayallardı duzaqqa túsiredi. ⁷ Bul hayallar haqıyqatlıqtı bárqulla úyrenip, onı hesh

^a **2:19** San 16:5.

^b **2:19** San 16:26.

qashan túsini jete almaydı. ⁸ Yannıs hám Yambris^a Muwsağa qarsı shıqqan day, bul adamlar da haqıyqatqa qarsı turadı. Bundaylar – aqıl-oıyları buzılğan hám haqıyqıy isenimge iye emes adamlar. ⁹ Degen menen, olar uzaqqa barmaydı. Sebebi Yannıs hám Yambris sıyaqlı, olardıń aqılsızlıǵı hámmege áshkara boladı.

Paveldiń sońǵı aqıl-násiyatları

¹⁰ Al sen meniń tálimatımdı, ómir tárizimdi, maqsetimdi, isenimimdi, sabırlılıǵımdı, súyispenshiligimdi hám turaqlılıǵımdı órnek tuttıń. ¹¹ Basımnan keshken quwdalanıwlarım da hám Antioxiya, Ikoniya, Listra qalalarında shekken azaplarım^b sherik boldıń. Men qanshama azaplarǵa shıdam berdim! İyemiz meni hám-mesinen qutqardı. ¹² Haqıyqatında, Masiyx İysağa tiyisli bolıp, Qudaydıń joli menen jasawdı qálewshilerdiń hámmesi de quwdalanadı. ¹³ Biraq, jaman hám jalatay adamlar aldap hám aldanıp, bunnan da beter jaman bolıp bara beredi.

¹⁴ Al sen óziń úyrengen hám isengen haqıyqatqa sadıq qal. Óytkeni buni kimlerden úyrengenińdi bileseń. ¹⁵ Jáne de, sen Muxaddes Jazıwları balalıǵıńnan beri bileseń. Bul Jazıwlar saǵan Masiyx İysağa degen isenim arqalı qutqarıw ushın danalıq bere aladı. ¹⁶ Muxaddes Jazıwlarıń hám-mesi Qudaydıń Muxaddes Ruwxınıń ilhamı menen jazılğan bolıp, tálim beriw, áshkaralaw, dúzetiw hám haqıyqatlıq boyınsha tárbiyalaw ushın

paydalı. ¹⁷ Olar tiykarında Qudaydıń adamı hár bir jaqsı iske tayar bolıw ushın jetilisip baradı.

4 ¹ Qudaydıń aldında hám tiriler menen ólilerdi húkim etetuǵın Masiyx İysanıń aldında Onıń qayta keliwi hám Patshalıǵı haqı qatań buyırman: ² Qudaydıń sózin járiyala. Zamannıń qolaylı yamasa qolaysız bolıwına qaramay, bul xızmetti dawam et. Adamlarǵa tolıq sabırlılıq penen tálim berip, áshkarala, jolǵa sal hám aqıl-násiyat et. ³ Sebebi adamlar durıs tálimatı tıńlamayuǵın waqıtlar keledi. Olar jaman qálewlerine berilip, qulaqlarına jaǵatuǵın sózlerdi sóyleytuǵın kóp muǵallimlerdi átiraplarına jıynaydı. ⁴ Olar haqıyqatlıqtı esitpew ushın qulaqların jawıp, ańızlarǵa qulaq asatuǵın boladı. ⁵ Biraq sen hár qanday jaǵdayda sergek bol. Qıynshılıqlarǵa shıdam ber, Xosh Xabar ushın miynet etip, óz xızmetińdi orınl.

⁶ Öytkeni meniń qanıń tógilip, ishimlik sadaqası bolmaqataman hám dúnyadan ótetuǵın waqtım da jaqınlastı. ⁷ Men ullı sawashta gürestim, jarıstı juwmaqladım hám isenimimdi saqlap qaldım. ⁸ Endi bolsa, men ushın haqıyqatlıq tajı tayın tur. Ádil húkim etiwshi bolǵan İyemiz sol kúni usı tajdı maǵan, tek ǵana maǵan emes, al Onıń qayta keliwin intizarlıq penen kútkenlerdiń hámmesine de beredi.

Jeke tilekler hám sálemnama

⁹ Janıma tezirek keliwge bar kúshin menen tırıs. ¹⁰ Sebebi Dimas bul

^a **3:8** *Yannis hám Yambris* – Shıǵıw dáwirinde Muwsağa qarsı shıqqan faraonnıń eki sıyırshısımnıń atı (Shıǵ 7:10-12, 20-22; 8:16-19; 9:10-11 qarań).

^b **3:11** Elsh 14:1-7, 19-20.

dúnyamı súygenlikten meni taslap, Salonikağa ketti. Al Kriskiy Galatiyağa, Titus Dalmatiyağa ketti. ¹¹Janımda tek Luka ğana bar. Sen Marktı tawıp, óziń menen birge alıp kel. Ol meniń xızmetime járdem beredi. ¹²Men Tixikti Efeske jiberdim. ¹³Kelerińde, meniń Troasta, Karptıń qasında qaldırıp ketken shapanımdı alıp kel. Jáne de kitaplarımdı, ásirese oralğan teri kitaplardı alıp kel. ¹⁴Temir ustası Iskender mağan kóp jamanlıq isledi. Iyemiz oğan islegenlerine qaray qaytarsın. ¹⁵Sen de onnan abaylı bol. Óytkeni ol bizlerdiń sózlerimizge qattı qarsı boldı.

¹⁶Birinshi márte ózimdi aqlamaqshı bolıp juwap bergeniimde, meni hesh kim jaqlamadı. Kerisinshe, hámme meni taslap ketti. Bunıń ushın Quday olardı keshirsin. ¹⁷Biraq, Qudaydıń

Xosh Xabarı men arqalı tolıq járiyalanıwı ushın hám pútkil milletler bunı esitiwi ushın, Iyemiz mağan járdemge kelip, kúsh-quwat berdi. Ol meni arıslannıń awzınan qutqarıp qaldı. ¹⁸Iyemiz meni hár qanday jamanlıqtan qutqaradı hám Óziniń Aspan Patshalıǵına aman-esen aparadı. Oğan máńgi-baqıy alǵıs-maqtawlar bolsın! Awmiyin.

¹⁹Priskilla menen Akilağa hám Onisifordıń úy-ishine sálem ayt. ²⁰Eras-tus Korinftede qaldı. Trofimdi awırıw halında Militte qaldırdım. ²¹Qıstan burın keliwge bar kúshiń menen tırıs. Evbul, Pud, Lin, Klavdiya hám barlıq iseniwshi tuwısqanlar sağan sálem aytıp atır. ²²Iyemiz seniń ruwxıń menen birge bolsın! Qudaydıń miyrimi sizlerge yar bolǵay!

Titusqa jazılǵan xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattı elshi Pavel Qudaydıń xızmetshisi bolǵan Titusqa jazǵan. Titustıń milleti grek bolǵan. Ol Paveldiń saparlarında birge bolıp, Qudayǵa xızmet etken.

Pavel Titus penen birge bir qansha waqıt Krit atawında Qudaydıń Xosh Xabarın járiyalǵan edi. Krit atawı – Egey teńiziniń qubla tárepinde jaylasqan Jer Orta teńizindegi ataw. Olardıń xızmeti arqalı sol jerde iseniwshi jámáát payda bolǵan

edi. Pavel Titustı Kritte óz wákili sıpatında qaldırıp ketip, juwmaq-lanbay qalǵan islerdi tártiplestirip, hár bir qalada jámáát aqsaqalların tayınlawdı tapsırǵan edi.

Xatta iseniwshi jámááttiń aqsaqalları hám jetekshileri qanday bolıwı kerekligi, jámááttegi iseniwshilerge durıs tálimattı úyretip, olardıń durıs ómir súriwi kerekligi haqqında sóz boladı.

Sálemnama

1 ¹ Qudaydıń qulı hám Iysa Masiyx-tıń elshisi bolǵan men, Pavelden, Titusqa sálem! Men Qudaydıń tańlaǵan adamlarınıń isenimin bekkemlew ushın hám ózlerin Qudaydıń jolı menen alıp júretuǵın haqıyqatlıqtı olardıń biliwi ushın tayınladım. ² Usı isenim hám haqıyqatlıqtı biliw ótirik sóylemetuǵın Qudaydıń dúnya jaratılmastan burın wáde etken mángilik ómirin alıw úmitine tiykarlangan. ³ Waqtı kelgende, Quday járiyalaw arqalı Óz sózin ashıp berdi. Al men usı sózdi járiyalaw ushın

Qutqarıwshımız Qudaydıń buyırǵı menen tapsırma aldım.

⁴ Ortaq isenimimiz boyınsha haqıyqıy ulım bolǵan Titusqa Ákemiz Quday hám Qutqarıwshımız Iysa Masiyx miyrim hám tınıshlıq bersin!

Titustıń Krittegi wazıypası

⁵ Juwmaq-lanbay qalǵan islerdi tártiplestirip, meniń saǵan buyırǵanımday, hár bir qalada jámáát aqsaqalların tayınlawıń ushın, seni Kritte qaldırǵan edim. ⁶ Aqsaqal bolıp tayınlana tuǵın adam ayıpsız, tek bir hayallı^a

^a **1:6** *Tek bir hayallı* – yamasa «tek bir hayalǵa úylengen».

bolsın. Onıń balaları da iseniwshi bolıp, ádepsiz hám tárbiya kórmegen, dep ayıplanbawı tiyis. ⁷ Sebebi jámá-át jetekshisi Qudaydıń xızmetshisi sıpatında kemshiliksiz bolıwı kerek. Ol qaysar, qızba, máskúnemlikke berilgen, jánjelkesh, haram paydanı gózleytuǵın bolmawı tiyis. ⁸ Kerisinshe, ol miymandos, jaqsılıqtı súyiwshi, saldamlı, haq, muxaddes hám ózin tutıp biletuǵın bolıwı kerek. ⁹ Jáne de, jámá-át jetekshisi basqalardı durıs tálimat penen jigerlendiriwi ushın hám haqıyqatqa qarsı shıqqanlardı áshkaralawı ushın, iseniwshilerge úyretilgen haqıyqat sózi boyınsha is tutıwı tiyis.

¹⁰ Öytkeni haqıyqatqa boysınbaytuǵın, pátiwasız hám ótirikshi kóp adamlar bar. Onday adamlar ásirese yahudiy toparları arasında kóp.

¹¹ Bunday adamlardıń awzın jawıw kerek. Olar óz haram nápsi ushın, úyretiwge bolmaytuǵın nárselerdi úyretip, barlıq xojalıqlardı buzıp júr.

¹² Hátte, kritlilerdiń óz danışpanı: «Kritliler bárqulla ótirikshiler, jawız haywanlar hám jalqaw ashkózler bolǵan», – degen edi. ¹³ Bul gúwaliq – haqıyqat. Sonlıqtan isenimde bekkem turıwı ushın, olardı qatań eskertip qoy

¹⁴ hám olardı yahudiylerdiń má-nissiz ańızlarına, haqıyqattan adasqan adamlardıń buyırıqlarına qulaq astırma. ¹⁵ Pák adamlar ushın hámme náirse pák. Biraq, napák adamlar menen isenbeytuǵın adamlar ushın hesh bir náirse pák emes. Sebebi olardıń aqıl-oyları da, hújdanı da iplaslanǵan. ¹⁶ Qudaydı bilemiz dese de, islegen isleri menen Onnan tanadı. Olar – jerkenishli, Qudaydıń sózine qulaq aspawtuǵın hám hár qanday jaqsı iske jaramsız adamlar.

Durıs tálimattı úyret!

2 ¹ Al saǵan kelsek, sen durıs tálimat boyınsha tálim ber. ² Úlken jasaǵı er adamlarǵa saldamlı hám húrmetke miyasar bolıwdı, ózlerin tutıp biliwdı, isenimde, súyispenshilikte hám sabırlılıqta bekkem bolıwdı úyret.

³ Sol sıyaqlı, úlken jasaǵı hayallarǵa da húrmetke ılayıqlı ómir súriwdi, ósekshi hám sharaptıń qulı bolmawdı, al jaqsılıqtı úyretiwshi bolıwı kerekligin úyret. ⁴⁻⁵ Sonda úlken jasaǵı hayallar jas hayallarǵa aqıl-násiyat bere aladı. Qudaydıń sózine til tiymewi ushın, olar jas hayallarǵa kúyewlerin hám balaların súyiwdi, ózlerin tutıp biliwdi, pák, xojalıqqa jankúyer, miyrimli bolıwdı hám kúyewlerine boysınıwdı úyrete aladı.

⁶ Jas er adamlarǵa da ózlerin tiyıp biliwdi násiyat et. ⁷ Jaqsı isler islep, olarǵa hár bir nársede órnek bol. Tálim bergenińde hadal hám saldamlı bolıp, ⁸ hesh kim ayıplay almaytuǵın durıs sózlerdi sóyle. Solay etip, saǵan qarsı shıqqanlar bizler tuwralı hesh jaman náirse ayta almaǵanlıqtan uyalıp qaladı.

⁹ Qullarǵa xojayınlarına hár bir nársede boysınıp, olardıń kewlinen shıǵıwdı, qaytarıp sóylemey ¹⁰ hám urlıq islemey, tolıq sadıqlıq kórsetiwdi úyret. Sonda olar Qutqarıwshımız Qudaydıń tálimatına hár tárepleme jaqsı at keltiredi.

¹¹ Öytkeni Qudaydıń qutqaratuǵın miyrimi pútkil adamlarǵa ashıq kórindi. ¹² Bul miyrim bizlerge qudaysızlıqtan hám dúnyanıń jaman háweslerinen waz keship, házirgi dáwirde ózlerimizdi tiyıp biliwdi, haq bolıwdı hám Qudaydıń jolına ılayıqlı ómir súriwdi

úyretedi. ¹³ Jáne de, ol bizlerge házirshe, múbárek úmitimizdiń, yaǵnıy ullı Qudayımız hám Qutqarıwshımız bolǵan Iysa Masiyxtıń saltanat penen keliwin kúttiredi. ¹⁴ Ol qun tólep bizlerdi hár bir nızamsız islerimizden azat etiw ushın hám jaqsılıq islewge intalı, ayırıqsha bir xalıqtı Ózine tazalap alıw ushın Óz janın baǵıshladı.

¹⁵ Usıladı tolıq biylik penen úyretip, jigerlendir hám keyi. Ózińdi hesh kimge kemsittirme.

Iygilikli islerdi islewge tayar bolıw

3 ¹ Basshılarǵa hám húkimetke boy-sınıp qulaq asıwdı, hár bir iygiliikli isti islewge tayar bolıwdı, ² hesh kimdi ósek qılmay hám jánjelkesh bolmay, múláyim bolıp, hámme adamlarǵa hár tárepleme jumsaq qatnasta bolıwdı iseniwshilerge esletip qoy.

³ Sebebi bir waqıtları bizler de aqılsız, qulaq aspaytuǵın, adasqan, hár túrli jaman háwesler menen házliklerdiń qulı bolǵan, jamanlıq hám kúnshillik penen jasaǵan, basqalar bizlerdi hám bizler de bir-birimizdi jek kórgen adamlar edik. ⁴ Biraq Qutqarıwshımız Quday Óz miyrimin hám adamǵa degen súyispenshiligin ashıq kórsetkende, ⁵ Ol bizlerdi qılǵan haq islerimiz sebepli emes, al Óz miyrim-shápááti menen qutqardı. Bizlerdi Muxaddes Ruwxı arqalı gúnadan tazalap, qaytadan tuwıldırdı hám jańaladı. ⁶⁻⁷ Onıń miyrimi menen aqlanıp, ózlerimiz úmit etken máńgilik ómirdiń

miyrasxorları bolıwımız ushın, Ol Muxaddes Ruwxın Qutqarıwshımız Iysa Masiyx arqalı mol-mol etip jawdırdı. ⁸ Bul sóz – haqıyqat.

Qudayǵa isengenlerdiń ózlerin jaqsı islerdi islewge arnawǵa tırısıwları ushın, aytqanlarımıdı talap etiwıńdi qáleymen. Bular adamlar ushın jaqsı hám paydalı.

⁹ Biraq, aqılsız tartıslar menen shejireler tuwralı sózlerden, Muxaddes Nızamǵa baylanıslı aytıs hám jánjellerden qash. Öytkeni bular paydasız hám biykar nárseler. ¹⁰ Alawızlıq tuwdıratuǵın adamǵa bir-eki eskertiw jasaǵannan soń, onıń menen baylanıstı úz. ¹¹ Bunday adamnıń buzılǵanın hám óz-ózin húkim etip, gúna islep atırǵanın bileseń.

Sońǵı sálemnama hám tilekler

¹² Artemdi yamasa Tixikti saǵan jibergenimde, dárhal Nikopoliske, meniń janıma keliwge bar kúshińdi sal. Sebebi qıstı sol jerde ótkiziwge qarar ettim. ¹³ Nızam xızmetkeri Zenas penen Apollostı jolǵa atlandırǵanıńda, olar hesh bir nársege mıtáj bolmawı ushın ğamxorlıq jasa. ¹⁴ Mıtáj adamlarǵa járdem beriw ushın hám jemissiz ómir súrmew ushın, biziń adamlarımız da jaqsı islerdi islewge ózlerin baǵıshlawdı úyrensin.

¹⁵ Meniń janımdaǵılardıń hámme si saǵan sálem aytıp atır. Birdey isenimde bolǵan bizlerdi súyetuǵınlarǵa sálem ayt. Qudaydıń miyrimi hámme-nizge yar bolsın!

Filimonga jazilgan xat

Kitap haqqında mağlıwmat

Bul xattı elshi Pavel Filimon atlı masiyxıyğa jazğan. Filimon Kolosa qalasındağı jámááttıń aǵzası bolıwı múmkin. Filimonnıń Onisim degen qulı bar edi. Bul qul xojayınan qashıp ketkennen keyin, Rimde Pavel menen qamaqta birge bolıp, Pavel arqalı iseniwshi

boladı. Qamaqta Onisim Pavelge xızmet etken hám oǵan óz ulıday bolıp qalǵan edi. Sonlıqtan Pavel Onisimdi xojayınına jibergende, ol ushın Filimonga ótinish etip, endi onı qul sıpatında emes, al súyikli tuwısqan sıpatında qabıl etiwdi jazadı.

Sálemnama

1 ¹ Iysa Masiyx ushın tutqın bolǵan men, Pavelden hám tuwısqanımız Timofeyden, bizler menen birge xızmet etetuǵın súyikli Filimonga sálem! ² Jáne de, apamız Afıyaǵa, bizler menen birge Qudaydıń áskeri bolǵan Arxipke hám seniń úyińdegi iseniwshiler jámáátine de sálem jollaymız. ³ Ákemiz Quday hám Iyemiz Iysa Masiyx sizlerge miyrim hám tınıshlıq bersin!

Filimonnıń isenimi hám súyispenshiligi

⁴ Men duwa etkenimde seni tilge alıp, Qudayıma bárqulla shúkirlik bildiremen. ⁵ Sebebi seniń Iyemiz Iysaǵa degen isenimiń hám pútkil muxaddeslerge^a degen súyispenshiligiń

haqqında esitip atırman. ⁶ Isenimińdi basqalar menen bólisiwde tásirli bolıwıń ushın, qullası, Masiyx arqalı bizler iye bolatuǵın hár qanday iygilikti biliwde jetilisip barıwıń ushın duwa etip atırman. ⁷ Óytkeni tuwısqanım, sen sebepli muxaddeslerdiń kewilleri kóterilip qaldı. Solay etip, seniń súyispenshiligiń maǵan úlken quwanış hám táselle berdi.

Paveldiń Onisim ushın ótinish etiwı

⁸ Sonlıqtan Masiyxtıń elshisi sıpatında wazıypañdı atqarıwdı saǵan buyırıwǵa biyligim bolsa da, ⁹⁻¹⁰ házir Iysa Masiyx ushın tutqın bolǵan men, ǵarrı Pavel, qamaqta meniń ulım bolǵan Onisim ushın sennen

^a **1:5** *Muxaddesler* – Iysaǵa iseniwshiler.

súyispenshilik penen ótinip sorayman. ¹¹ Ol bir waqıtları sağan paydasız bolğan edi, biraq endi bolsa sağan da, mağan da júdá paydalı bolıp qaldı.

¹² Onı, yaǵnıy óz júrek-bawırımdı sağan qaytarıp jiberip atırman. ¹³ Xosh Xabar ushın qamaqta bolğanımda, seniń ornında mağan xızmet etiwı ushın onı janımda alıp qalıwdı qáler edim.

¹⁴ Biraq, seniń isleytuǵın jaqsılıǵın májbúriy túrde emes, al óz ıqtıyarın menen bolıwı ushın, seniń qayılshılıǵıńsız hesh nárese islegim kelmedi.

¹⁵ Múmkin, onıń sennen waqıtsha ayrı túskeniniń sebebi onı máńgige qaytarıp alıwın ushın bolğan shıǵar. ¹⁶ Onı endi qul dep emes, al quldan zıyat súyikli tuwısqanıń sıpatında qabıl et. Ásirese men ushın ol júdá qádirli. Al sen ushın bolsa, ol hám qul sıpatında, hám İyemizdegi bir tuwısqan sıpatında jáne de qádirlirek boladı.

¹⁷ Sonlıqtan eger meni joldasım dep sanaytuǵın bolsań, onı meni qabıl etkendey, qabıl et. ¹⁸ Ol sağan qanday da bir jamanlıq islegen bolsa yamasa

qarızdar bolsa, meniń esabıma jazıp qoy. ¹⁹ Men, Pavel, bunı óz qolım menen jazıp atırman: men tóleymen. Al seniń mağan óz ómiriń menen qarızdar ekenińdi aytpay-aq qoyayın.

²⁰ Awa, tuwısqanı, men sennen İyemiz aldında bir járdem alayın. Masiyx aldında kewlimdi kóter. ²¹ Qulaq asatuǵınıña isenip, sağan jazıp atırman. Seniń aytqanımnan da artıq isleytuǵınıńdı bilemen.

²² Sonıń menen birge, mağan turatuǵın bir orın da tayarla. Öytkeni Quday sizlerdiń duwa etip soraǵanlarıńızǵa juwap berip, meni sizlerge jiberetuǵınınan úmit etemen.

Sońǵı sálemnama

²³ İysa Masiyx ushın meniń menen birge tutqın bolğan Epafras sağan sálem aytıp atır. ²⁴ Jáne de, bizler menen xızmet etip atırǵan Mark, Aristarx, Dimas hám Luka da sağan sálem jolap atır.

²⁵ İyemiz İysa Masiyxtıń miyrimi sizlerge yar bolsın!

Evreylerge jazılğan xat

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul xattıń avtorı ózi haqqında hesh qanday maǵlıwmat qaldırmaǵan. Biraq xattıń mazmunınan avtor – Tawrat nızamların jaqsı biletuǵın, masiyxıylardıń arasında abırayǵa erisken yahudiy ekenin kóriwimizge boladı. Avtor bul xattı Iysa Masiyxqa isengen yahudiylerge jollaǵan. Masiyxqa isengen yahudiyler sol dáwirde kóp qarsılıqlarǵa duwshar bolıp, yahudiy dinine qaytpaqshı boladı. Avtor bolsa olardı jigerlendirip, Iysa Masiyxqa bolǵan isenimdi bekkem uslawǵa hám aqırına deyin Oǵan sadıq qalwǵa shaqıradı.

Xatta Iysa Masiyxtıń ullılıǵına ayırqsha pát beriledi. Ol perishtelerden de, payǵambarlardan da, Muwsadan da, ruwxaniyelerden de ullı hám hár tárepleme joqarı ekenin kórsetedi. Iysa Masiyx Quday tárepinen tańlanǵan máńgi Bas ruwxaniy. Sonıń ushın, avtor oqıwshılardıń barlıq itibarın Bas ruwxaniy

Iysa Masiyxqa qaratadı. Óytkeni Ol adamlardı gúnadan azat etiw ushın atanaq aǵashta óldi, keyin qayta tirilip, aspanǵa kóterildi. Ol adamlar ushın Qudaydıń dárgayına jol ashıp berdi, jańa kelisimniń táwelleshisi boldı. Eski kelisim dáwirinde aytılgan barlıq payǵambarshılıqlar menen Qudaydıń wádeleri usı jańa kelisimde ámelge asqan eken, demek Iysa Masiyx bizlerdi sheksiz jarılqawlarǵa toltıradı.

Masiyxtıń iygiligin tatıp kórgen bolsa da, isenimnen qayıp, Masiyxtı ayaq astı qılǵan adamlardı avtor qattı eskertedi. Sabaq sıpatında ol ótmishtegi boysınbaytuǵın adamlardıń táǵdirinen mısallar keltiredi, olardıń Qudaydan qanday jaza alǵanın esletip ótedi. Keyin iseniwshilerdi Qudayǵa bolǵan sadıqlıǵı ushın algıslaydı. Usı arqalı avtor iseniwshilerdi Masiyxqa sadıq qalwǵa hám barlıq sınawlarda sabır etiwge shaqıradı.

Quday Óz Ulı Iysa arqalı sóyledi

1 ¹ Quday áyyemgi zamanlarda pay-gambarlar arqalı kóp mártebe hám hár túrli jollar menen ata-babaları-mızǵa sóylegen edi. ² Al bul sońǵı wa-qıtlarda bolsa, Quday bizlerge Óz Ulı Iysa arqalı sóyledi. Quday Óz Ulnı pút-kil barlıqtıń miyrasxorı etip belgilep, Ol arqalı pút-kil dúnyanı jaratqan edi. ³ Qudaydıń Ulı – Qudaydıń saltanatınıń jarqıraǵan nurı bolıp, Ol Qudaydıń tábiyatınıń haqıyqattan qanday ekenin kórsetedi. Ul Óziniń qúdiretli sózi menen pút-kil barlıqtı saqlap tur. Ol Ózin qurban etip, bizlerdi gúnalarımızdan tazalaǵannan soń, joqarıdaǵı qúdiretli Qudaydıń oń jaǵına otırdı.

Iysa perishtelerden ullı

⁴ Qudaydıń Ulı perishtelerden qan-shelli joqarı attı alǵan bolsa, Ol olar-dan sonshelli ústin turadı. ⁵ Öytkeni Quday perishtelerdiń qaysı birine:

«Sen Meniń Ulımsañ,
Búgin Men Saǵan Áke boldım».^a

Jáne de:

«Men Oǵan Áke bolaman,
Ol Maǵan Ul boladı»,^b –
degen edi? ⁶ Jáne de, Quday tuńǵış Ulnı dúnyaǵa jiberip atırıp bılay de-gen:

«Meniń barlıq perishtelerim Oǵan sıyın».^c

⁷ Al perishteler haqqında bolsa, Mu-xaddes Jazıw bılay deydi:

«Quday Óz perishtelerin samalday, Xızmetshilerin ottıń jalınınday qıladı».^d

⁸ Biraq, Qudaydıń Ulı haqqında Mu-xaddes Jazıw bılay deydi:

«Quday, taxtıń máńgi-baqıy turar,
Seniń patshalıq hasañ – ádalat hasasıdur.

⁹ Sen ádillikti súyip, nızamsızlıqtı jek kórdiń.

Sonıń ushın, Quday, Seniń Qudayın,

Doslarıńnan göre kóbirek Seni,
Quwanış mayı menen mayladı».^e

¹⁰ Jáne de, bılay deydi:

«O İyemiz,
Áwel basta jerdiń tiykarın Sen salǵansań.

Kókler Seniń qollarınıń dóretpesi.

¹¹ Olar joq boladı, al Sen dawam eteseń.

Olardıń hámmesi de kiyimdey tozıp qaladı.

¹² Olardı shapan sıyaqlı orap qoyasań, Olar kiyim sıyaqlı ózgeriledi.

Biraq Sen ózgermeýseń,
Hesh tawıslımaydı Seniń jılların».^f

¹³ Quday perishtelerdiń hesh birine de:
«Dushpanlarıńdı ayaǵınıń astına bastırmaǵanımsa,

Meniń oń jaǵımda otır»,^g – demegen. ¹⁴ Aqırı perishtelerdiń hámmesi qutqarıluwǵa iye bolatuǵın-larǵa xızmet qılıw ushın jiberilgen xızmetshi ruwxlar.

^a **1:5** Zab 2:7.

^b **1:5** 2Pat 7:14.

^c **1:6** Nzm 32:43; Zab 96:7.

^d **1:7** Zab 103:4.

^e **1:8-9** Zab 44:7-8.

^f **1:10-12** Zab 101:26-28.

^g **1:13** Zab 109:1.

Dıqqat-itibarlı bolayıq!

2¹ Sonlıqtan esitkenlerimizden uzaqlap, joldan shıǵıp ketpewimiz ushın, esitkenlerimizge ele de kóbirek dıqqat awdarıwımız kerek. ² Sebebi perishteler arqalı ayılǵan sóz kúshke iye bolıp, hár qanday jinayat hám boysınbawshılıq ushın ádil jaza beriletuǵın edi. ³ Solay eken, dáslep Iyemiz tárepinen ayılǵan, sońınan Onnan esitkenler tárepinen tastıyıqlanǵan ullı qutqarılıwǵa itibarsız qarasıq, bizler bul jazadan qalay qashıp qutıla alamız? ⁴ Quday da bul haqqında káramatlı belgiler, tań qalarlıq nárseler hám hár túrli káramatlı isler arqalı, jáne de, Óz qálewı boyınsha Muxaddes Ruwxtıń sıyların úlestiriwi arqalı gúwalıq berdi.

Qutqarılıwǵa jetelewshi Iysa

⁵ Quday bizler sóz etip atırǵan keleshek zamandı perishtelerge baǵınıshlı qılǵan joq. ⁶ Kerisinshe, Muxaddes Jazıwdıń bir jerinde birew bilay dep gúwalıq bergeni edi:

«Sen adam tuwralı oylaǵanday, ol kim bolıptı?

Sen adamzatqa ǵamxorlıq qılǵanday, ol kim bolıptı?

⁷ Sen Onı perishtelerden az waqıtqa^a tómenirek qoydıń, Izzet-húrmet tajın oǵan kiygizdiń. *

⁸ Hámme nárseni onıń ayaqlarına bas urǵızdıń». ^b

Quday hámme nárseni adamǵa baǵınıshlı qılıp, oǵan baǵınıshlı bolmaǵan hesh bir náse qaldırmadı. Degen menen, hámme nárseniń adamǵa baǵınıshlı ekenin bizler elege deyin kórmeı atırımız. ⁹ Biraq bizler perishtelerden az waqıtqa tómenirek qoyılǵan Iysanıń ólim azabın shekkeni ushın, dańq-húrmet tajın kiygenin kórip turmız. Awa, Ol Qudaydıń miyrimi menen hámme adamlar ushın ólimdi basınan keshirgen edi. ¹⁰ Hámme náse Quday ushın hám Quday arqalı bar bolǵan. Usı Quday kóp perzentlerin ullılıqqa eristiriw ushın, olardı qutqarılıwǵa jetelewshi Iysanı azap-aqiretler arqalı minsizlikke jetkiziwdi maqul kórdi. ¹¹ Óytkeni muxaddes qılıwshı Iysa hám Ol muxaddes qılǵan iseniwshilerdiń hámmesi bir Ákeden. Sonlıqtan Iysa olardı «tuwısqanlarım» dep atawǵa uyalmaydı. ¹² Iysa Qudayǵa bilay deydi:

«Tuwısqanlarıma Seniń atıńdı járiyalayman, Jámiyet aldında Saǵan alǵıs-maqtaw aytaman». ^c

¹³ Jáne basqa jerde bilay delingen: «Men Qudayǵa súyenemen» ^d taǵı da:

«Minekey, Men Qudaydıń Maǵan bergeni balaları menen birge usı jerdemen». ^e

¹⁴ Bul balalar et hám qannan ibarat bolǵanlıqtan, Iysanıń Ózi de olarǵa teńlesip, et hám qannan ibarat bolǵan adamnıń denesine iye boldı. Bunı

^a **2:7** Az waqıtqa – yamasa «sál-pál».

^b **2:6-8** Zab 8:5-7.

^c **2:12** Zab 21:23.

^d **2:13** Iysh 8:17.

^e **2:13** Iysh 8:18.

Ol ólim ústinen biylikke iye bolǵandı, yaǵnıy shaytandı Óz ólimi arqalı na-bit qılıw ushın ¹⁵ hám ómir boyı ólim qorqınıshı sebepli qul bolǵanlardıń hámмесin azat qılıw ushın isledi. ¹⁶ Sebebi, álbette, Iysa perishtelerge emes, al Ibrayımınń urpaǵınan bolǵanlarǵa járdem etedi. ¹⁷ Sol sebepten Qudaydıń xızmetinde miyrim-shápátli hám sadıq bas ruwxaniy bolıp, adamlardıń gúnaların tazalaw ushın, Ol hár tárepleme tuwısqanlarına uq-sawı kerek edi. ¹⁸ Onıń Ózi sınaqqa túsip, azap shekkenlikten, Ol sınaqqa túskenlerge de járdem ete aladı.

Iysa Muwsadan ullı

3 ¹ Solay etip, bizler menen birge Quday tárepinen shaqırılǵan, muxaddes tuwısqanlarım, Qudaydıń elshisi hám bas ruwxaniy, dep ózlerimiz ashıq tán alǵan Iysa haqqında tereń oylańlar! ² Muwsa Qudaydıń pútkil shańaraǵında Qudayǵa sadıq bolǵanınday, Iysa da Ózin xızmetke qoyǵan Qudayǵa sadıq boldı. ³ Úydi salǵan salınǵan úyden göre kóbirek húrmetke ılayıqlı bolǵanı sıyaqlı, Iysa da Muwsadan göre joqarıraq ullılıqqa ılayıq tabıldı. ⁴ Hár bir úydiń qurıwshısı bar, al Quday pútkil barlıqtıń jaratıwshısı. ⁵ Muwsa keleshekte ay-tılatuǵın sózler haqqında gúwalıq beriw ushın, Qudaydıń pútkil shańaraǵında bir xızmetker sıpatında sadıq boldı. ⁶ Biraq, Masiyx Qudaydıń shańaraǵın basqaratuǵın Ul sıpatında sadıq boldı. Eger ózlerimizdegi úmit sebepli payda bolatuǵın batırlıq hám quwanıştı aqırına deyin bekkem saqlasaq, bizler – Onıń shańaraǵımız.

Qudaydıń tınıshlıq beretuǵın mákanı

⁷ Sol sebepten Muxaddes Ruwx bılay deydi:

«Eger búgin Qudaydıń dawısın esitseńler,

⁸ Shóldegi sınaq waqtında qozǵalań kótergen ata-babalarıńızday, Tas qılmańlar júreklerińizdi.

⁹ Olar sol jerde qırıq jil boyı islegen islerimdi kórgen bolsa da, Meni sınay berdi.

¹⁰ Sonlıqtan Men sol áwladqa gázeplenip bılay dedim: „Olarđıń júrekleri bárqulla azǵırılǵan,

Olar Meniń jollarımdı bilmedi“.

¹¹ Jáne de, Men qáhárlengenimde: „Olar Meniń tınıshlıq beretuǵın mákanıma kirmeydi“, – dep ant ishken edim».^a

¹² Háy tuwısqanlarım, júregińiz isenbey jawız bolıp qalıp, tiri Qudaydan bezip ketiwden saq bolıńlar!

¹³ Kerisinshe, arańızdaǵı hesh birińiz gúnanıń aldawına erip, júregin qaysar qılmawı ushın, hár kúni ele «búgin» dep aytılıp atır eken, bir-birińizdi jigerlendirip barıńlar.

¹⁴ Óytkeni eger bizler dáslepki isenimimizdi aqırına deyin bekkem saqlasaq, Masiyxqa tiyisli bolǵan hámme nársege sherik bolamız. ¹⁵ Joqarıda bılay delingen edi:

«Eger búgin Qudaydıń dawısın esitseńler,

Qozǵalań kótergen ata-babalarıńızday,

Tas qılmańlar júreklerińizdi».^b

^a 3:7-11 Zab 94:7-11.

^b 3:15 Zab 94:7-8.

¹⁶ Qudaydın sózin esitse de, Óğan qarsı qozgalań kótergen kimler edi? Muwsanıń basshılıǵında Mısırdan shıqqanlardın hámmesi emes pe edi? ¹⁷ Quday kimlerge qırqı jil ashıwlı edi? Gúna islep, súyekleri shólde qalǵanlarǵa emes pe? ¹⁸ Quday kimlerge: «Meniń tınıshlıq beretuǵın mákanıma kirmeysizler», – dep ant ishken edi? Ózine boysınbaǵanlarǵa emes pe? ¹⁹ Solay etip, kórip turǵanımızday, olar isenbegenlikten sol jerge kire almadı.

4 ¹ Sonlıqtan Qudaydın tınıshlıq beretuǵın mákanǵa kirgiziwi haqqındaǵı wádesi ele de kúshke iye eken, arañızdaǵı hár birińiz usı wádeden bos qalıp qoyıwdan qorqıp, saq bolıńlar. ² Sebebi bizlerge járiyalanǵan Xosh Xabardı ata-babalarımız da esitken edi. Biraq olar esitken sózlerin isenim menen qabil etpegenlikten, bul sózlerdiń olarǵa paydası tiymedi. ³ Quday dúnyanı jaratıp bolǵannan keyin-aq, tınıshlıq beretuǵın mákandı tayarlap qoyǵan bolsa da, olar haqqında bılay degen:

«Men qáhárlengenimde:
„Olar Meniń tınıshlıq beretuǵın mákanıma hesh qashan kirmeydi“, – dep ant ishtim».^a

Biraq, isenetuǵın bizler sol mákanǵa kiremez. ⁴ Muxaddes Jazıwdıń bir jerinde jetinshi kún^b haqqında bılay delingen:

«Quday jetinshi kúni barlıq islerinen dem aldı».^c

⁵ Jáne de, Muxaddes Jazıwdıń basqa jerinde Quday bılay degen:

«Olar Meniń tınıshlıq beretuǵın mákanıma hesh qashan kirmeydi».^d

⁶ Solay etip, aldın Xosh Xabardı esitkenler sózge qulaq aspaǵanlıqtan, tınıshlıq beretuǵın mákanǵa kirmedi. Biraq, basqalar ushın ol jerge kiriwge múmkinshilik bar. ⁷ Sol sebepten Quday «búgin» dep atalatuǵın jáne bir kúndi belgilep, aldın aytılgandıay, kóp waqıtlardan soń, Dawıt arqalı bılay degen edi:

«Eger búgin Qudaydın dawısın esitsenler,
Tas qılmańlar júreklerińizdi».^e

⁸ Eger Eshua izraillıardı tınıshlıq beretuǵın mákanǵa eristirgende^f, Quday sońınan basqa bir kún haqqında aytpaǵan bolar edi. ⁹ Demek, Qudaydın xalqı ushın haqıyqıy dem alatuǵın waqıt keledi. ¹⁰ Quday dúnyanı jaratqannan soń qalay dem alǵan bolsa, tınıshlıq mákanına kirgen hár bir adam da óz islerinen solay dem aladı. ¹¹ Solay eken, hesh birimiz boysınbaǵan sol adamlarǵa erip adaspay, tınıshlıq mákanına kiriwge tırısayıq.

¹² Qudaydın sózi tiri hám tásirli. Ol eki júzli qılısttan da ótkir bolıp, jan menen ruwxtı, buwın menen súyeklerdi bóletuǵın dárejede suǵılıp kiredi. Ol júrektegi oy hám niyetlerdi áshkara qıladı. ¹³ Jaratılǵan hesh bir nársede Quday aldında jasırın emes. Onıń kóz

a **4:3** Zab 94:11.

b **4:4** *Jetinshi kún* – Qudaydın buyırığı boyınsha, yahudiylerdiń Shabbat kúni.

c **4:4** Jar 2:2.

d **4:5** Zab 94:11.

e **4:7** Zab 94:7-8.

f **4:8** Nzm 31:7.

aldında hár bir náirse ashıq hám ayan. Bizler usı Qudayǵa esap beremiz.

Bas ruwxaniyimiz Iysa

¹⁴ Biraq, bizlerde aspanǵa kóterilgen ullı bas ruwxaniyimiz – Qudaydıń Ulı Iysa bar. Sonlıqtan ózlerimiz ashıq tán alǵan isenimizizdi bekkem saqlayıq. ¹⁵ Ol – bizlerdiń hálsizliklerimizdi bólese alatuǵın bas ruwxaniy. Onıń Ózi hár tárepleme bizler sıyaqlı sınaladı, biraq gúna islemedi. ¹⁶ Sonlıqtan rehimlilik alıw ushın hám kerek waqtında ózlerimizge járdem etetuǵın miyrimge erisiw ushın, Qudaydıń miyrimge iye taxtına batılıq penen jaqınlayıq.

5 ¹ Hár bir bas ruwxaniy adamlar arasınan tańlap alınadı hám ol Qudayǵa baylanıslı islerde adamlardıń wákili bolıp, olardıń gúnaları ushın Qudayǵa sadaqa hám qurbanlıqlar beriw ushın tayınlanadı. ² Bilmey qalıp joldan adasqanlarǵa ol múláymlilik penen qatnas jasay aladı. Óytkeni onıń óziniń de hálsiz jerleri bar. ³ Sol sebepten ol tek xalıqtıń gúnaları ushın emes, al óziniń gúnaları ushın da qurbanlıq beriw shárt. ⁴ Hesh bir adam bas ruwxaniy bolıw mártebesine ózliginen erise almaydı. Tek Xaron sıyaqlı Quday tárepinen shaqırılса ǵana erise aladı^a.

⁵ Sol sıyaqlı, Masiyx ta bas ruwxaniylik mártebesine iye bolıw ushın, Ózin Ózi ullılaǵan joq. Al Oǵan:

«Sen Meniń Ulımsañ,

Búgin Men Saǵan Áke boldım»,^b –

degen Qudaydıń Ózi Onı usı mártebege eristirdi. ⁶ Muxaddes Jazıwdıń basqa jerinde Quday Oǵan bilay degen:

«Sen Melkisedek^c sıyaqlı, Máńgige ruwxaniyseñ».^d

⁷ Masiyx jer júzinde adam bolıp jasaǵan kúnlerde Ózin ólimnen qutqara alatuǵın kúshke iye bolǵan Qudayǵa bálent dawıs penen páriyad etip, kóz jasların tógip hám duwa etip jalbarındı^e. Ol Qudayǵa boysınǵanlıqtan, Quday Onı esitti. ⁸ Ol Qudaydıń Ulı bolsa da, shekken azapları arqalı boysınıwdı úyrendi. ⁹ Masiyx usı tárizde minsizlikke erisip, Ózine boysınatuǵınlardıń hámmesi ushın máńgilik qutqarılıwǵa jol ashtı ¹⁰ hám Ol Quday tárepinen Melkisedek sıyaqlı bas ruwxaniy, dep ataldı.

Isenimnen qaytpaw haqqında eskertiw

¹¹ Melkisedek haqqında aytajaq kóp sózlerimiz bar, biraq sizler zeyinsiz bolǵanlıqtan, túsindiriw qıyın boladı. ¹² Usı waqtqa kelip, sizler muǵallım bolıwıńız kerek edi. Biraq sizler Qudaydıń sózleriniń dáslepki tiykarların qaytadan úyreniwge mıtájsiz. Sizlerge kúshli awqat emes, al sút kerek! ¹³ Sút penen azıqlanatuǵın hár bir adam gódek, yaǵnıy haqıyqatlıq sózi boyınsha jasawda tájiriyesiz adam bolǵanı. ¹⁴ Al kúshli awqat ererek adamlar ushın, yaǵnıy ómirdegi tájiriyesi arqalı jaman menen jaqsını ayırıw sezimine iye bolǵanlar ushın arnalǵan.

a **5:4** Shıǵ 28:1.

b **5:5** Zab 2:7.

c **5:6** Jar 14:17-20.

d **5:6** Zab 109:4.

e **5:7** Mrk 14:32-42; Yuxn 12:27-33.

6¹ Sonlıqtan Masiyx haqqında baslanğısh tálimattı úyreniwde toqtap qalmayıq, al alǵa ilgerilep, jetilisp barayıq. Ólimge jetelewshi isler ushın táwbe etiwden, Qudayǵa iseniwden,² suwǵa shomıldırıw haqqındaǵı qaǵıydalardan, qol qoyıp duwa etiwden, ólilerdiń tiriliwinen hám máńgilik húkimmen ibarat bolǵan sol tálimattıń tiykarların qaytadan salmayıq.³ Eger Quday ruxsat berse, bizler alǵa ilgerilep, jetilisp baramız.

⁴ Bir mártebe haqıyqatlıq nurı túsip, Qudaydıń sıyınıń dámin tatqan hám Muxaddes Ruwxqa sherik bolǵanlardı,⁵ Qudaydıń sóziniń jaqsı ekenin hám keleshektiń qúdiretli islerin ómirlerinde kórip bolıp,⁶ isenimnen qaytqanlardı dúzetip táwbe qıldırıw múmkin emes. Sebebi olar Qudaydıń Ulin ózleri qaytadan atanaq aǵashqa shegelep, masqara qılǵan boladı.⁷ Ústine jiyi-jiyi jawǵan jawındı ishken hám ózinde islegenlerge paydalı zúraát bergen jerdi Quday jarılqaydı.⁸ Biraq sheńgel menen jantaq ósken jer jaramsız bolıp, kóp kútpey ǵarǵısqa ushiraydı hám aqırı jandırılıp jiberiledi.

⁹ Sizlerge kelsek, súyikli tuwısqanlarım, bizler usılay desek te, sizlerdiń qutqarılwǵa baylanıshı ele de kóbirek jarılqawlarǵa iye ekenińizge isenimimiz kámil.¹⁰ Óytkeni Quday ádalatsız emes. Ol sizlerdiń miynetinińizdi hám muxaddeslerge^a qılǵan hám qılıp atırǵan xızmetinińiz arqalı Ózine kórsetken súyispenshiligińizdi umıtpaydı.¹¹ Hár birińiz úmitinińizdi aqırına deyin

bekkem saqlawınıız ushın, usılay ǵayrat salıwınıızdı árman etemiz.¹² Jáne de erinshek bolmay, Quday tárepinen wáde etilgenlerdi isenim hám sabırlılıq penen alǵanlardan órnek alıwınıızdı qáleymiz.

Qudaydıń ózgermeytuǵın wádesi

¹³ Quday Ibrayımǵa wáde bergende, Ózinen ullıraq hesh kim bolmaǵanlıqtan, Óziniń atı menen ant ishıp,¹⁴ bılay degen edi:

«Seni ústi-ústine jarılqayman. Urpaqlarınıńdısansız qılıp kóbeytemen».^b

¹⁵ Solay etip, Ibrayım sabırlılıq penen kútip, wáde etilgeni aldı.

¹⁶ Adamlar ózlerinen ullıraq bolǵan menen ant ishedı. Olar ushın ant ayılǵan sózlerdi tastıyıqlap, hár bir tartıstı toqtatadı.¹⁷ Sol sıyaqlı, Quday da Óz erkiniń ózgermeytuǵının wádeni miyras etip alǵanlarǵa ashıq kórsetpekshi bolıp, wádesin ant penen tastıyıqladı.¹⁸ Solay etip, usı eki nárse, yaǵnıy wáde hám ant ózgermeydi. Sebebi Quday olardı aytqanda ótirik sóylewi múmkin emes. Sonlıqtan ózlerimizge berilgen úmitti bekkem saqlawımız ushın, Qudaydan pana tapqan bizler olar arqalı úlken jubanıshqa iye bolamız.

¹⁹ Bizlerdiń bul úmitimiz janlarımız ushın kemeniń kóshkisi sıyaqlı isenimli hám bekkem. Usı úmit bizlerdi aspandaǵı Muxaddes shatırdıń perdesiniń arǵı tárepine ótkizedi.²⁰ Iysa bizler ushın sol jerge bizlerden aldın kirip, Melkisedek sıyaqlı máńgige bas ruwxanıy boldı.

^a **6:10** *Muxaddesler* – Iysaǵa iseniwshiler.

^b **6:14** Jar 22:17.

Ruwxaniy Melkisedek

7 ¹ Bul Melkisedek Salim^a patshası hám Quday Taalanıń ruwxaniyi edi. Ol patshalardı jeńiliske ushıratıp qaytıp kiyatırǵan Ibrayımdı qarsı alıp, oǵan pátıyasın bergен edi. ² Al Ibrayım oǵan hámme nárseniń onnan birin bergен edi^b. Onnı eki atı bar, birinshisi Melkisedek bolıp, bul attıń mánisi «ádıllık patshası», al ekinshisi Salim patshası bolıp, bul attıń mánisi «tımshılıq patshası» degendi ańlatadı. ³ Onnı ákesi, anası hám shejiresi belgisiz. Ómiriniń bası, ya sońı joq. Ol sol jaǵınan Qudaydıń Ulına uqsaydı hám máńgige ruwxaniy bolıp qaladı.

⁴ Qarańlar, ol qanshelli ullı! Hátte, tıp babamız Ibrayım da túsken oljalarınıń onnan birin oǵan bergен edi.

⁵ Lebiy urıwınan shıqqan ruwxaniyeler Muxaddes Nızamdaǵı buyırıq boyınsha óz tuwısqanlarınan, yaǵnıy xalıqtan, hámmesi de Ibrayımınń urpaqları bolsa da, onnan birin alıwı tiyis edi. ⁶ Melkisedek Lebiy urıwınan bolmasa da, Ibrayımnan onnan birin alıp, Qudaydıń wádesine iye bolǵan oǵan pátıyasın bergен edi. ⁷ Pátıya bergен adam pátıya alǵan adamnan ullı ekeni sózsiz.

⁸ Onnan birin alatuǵın ruwxaniyelerdiń basında ólim bar. Biraq, Ibrayımnan onnan birin alǵan Melkisedektiń tiri ekeni haqqında gúwaliq bar. ⁹ Demek, onnan birin alatuǵın Lebiydiń ózi de Ibrayım arqalı onnan birin berdi, dep aytıwǵa boladı. ¹⁰ Óytkeni Melkisedek Ibrayımdı qarsı alǵanda, Lebiy ele ba-bası Ibrayımınń belinde edi.

¹¹ Izrail xalqı Muxaddes Nızamdı lebiylilerdiń ruwxaniylik xızmeti tiykarında alǵan edi. Biraq eger Xaron áwladınan bolǵan lebiylilerdiń ruwxaniylik xızmeti arqalı minsizlikke erisiw múmkin bolǵanda, onda Melkisedek sıyaqlı basqa bir ruwxaniydiń keliwine hájet bar ma edi? ¹² Sebebi ruwxaniylik xızmeti ózgertilse, Muxaddes Nızam da ózgergiliw tiyis. ¹³ Aldın sóz etilgen adam, yaǵnıy Iysa basqa urıwdan shıqqan edi. Sol urıwdan hesh kim qurbanlıq orında xızmet etpegen. ¹⁴ Al Iyemiz Iysanıń Yahuda urıwınan kelip shıqqanı anıq. Muwsa bul urıwǵa baylanıslı ruwxaniylik haqqında hesh náirse aytpaǵan edi.

Iysa Melkisedek sıyaqlı ruwxaniy

¹⁵ Melkisedekke uqsǵan basqa bir ruwxaniy payda bolǵanda bul sózlerimiz ele de anıǵıraq boladı. ¹⁶ Iysa Lebiy urıwına baylanıslı bolǵan Muxaddes Nızamdaǵı qaǵıydalar boyınsha emes, al tawısilmaytuǵın ómir qúdireti menen ruwxaniy boldı. ¹⁷ Óytkeni Muxaddes Jazıwda Ol haqqında:

«Sen Melkisedek sıyaqlı,
Máńgige ruwxaniy bolıp
qalasań!»,^c –

degen gúwaliq bar. ¹⁸ Ruwxaniylik haqqında áwelgi qaǵıydalar hálsiz hám paydasız bolǵanlıqtan biykar etildi. ¹⁹ Sebebi Muxaddes Nızam hesh bir nárseni minsizlikke eristirmedi. Bunıń ornına, bizlerdi Qudayǵa jaqınlastıratuǵın jaqsı úmit berildi.

²⁰ Iysa Qudaydıń bergен antı boyınsha ruwxaniy boldı. Al lebiyli

^a **7:1** *Salim* – Erusalimniń eski atı.

^b **7:1-2** Jar 14:17-20.

^c **7:17** Zab 109:4.

ruwxaniyeler Qudaydın antı boyınsha ruwxaniy bolğan joq. ²¹ Iysa Özine:

«Jaratqan Iye ant ishti, Öz qararınan qaytpaydı: „Mánigige ruwxaniy bolıp qalasań!“,^a –

degen Qudaydın antı boyınsha ruwxaniy boldı. ²² Solay etip, Iysa ele de jaqsıraq kelisimniń kepili boldı.

²³ Jáne bir ayırmashılıǵı mınaday: lebiyli ruwxaniyelerdiń sanı kóp edi. Óytkeni ólim olarǵa xızmetlerin dawam etiwge tosqnılıq qılatuǵın edi. ²⁴ Biraq Iysa máńgi jasaytuǵın bolǵanlıqtan, Onıń ruwxaniyliği de máńgi. ²⁵ Sonlıqtan Ol Ózi arqalı Qudayǵa kelgenlerdi pútkilley qutqaratuǵın kúshke iye. Sebebi Ol máńgige tiri bolıp, Qudaydan olar ushın ótinip soraydı.

²⁶ Iysa bizlerge kerek bolǵan bas ruwxaniydiń anıq Ózi boladı. Óytkeni Ol muxaddes, ayıpsız, pák, gúnakarlardan ajratılǵan hám aspannan da joqarı kóterilip, ullı abırayǵa iye bolǵan. ²⁷ Basqa bas ruwxaniyeler sıyaqlı, hár kúni áweli Öz gúnaları ushın, al sońınan xalıqtıń gúnaları ushın qurbanlıq beriwdiń Oǵan hájeti joq. Sebebi Ol Ózin qurban etip, bul isti bir mártebe hám birotala orınladı. ²⁸ Muwsanıń Nızamı boyınsha minsiz emes bolǵan adamlar bas ruwxaniy qılıp qoyıldı. Biraq Muwsanıń Nızamınan soń, Qudaydın ant etip bergen wádesi Onıń máńgige minsiz Ulnı bas ruwxaniy etip qoydı.

Iysa – jańa kelisimniń bas ruwxaniyi

8 ¹ Aytqanlarımızdın baslı mánisi mınadan ibarat: aspanda qúdiretli

Qudaydın oń jaǵında otırǵan bizlerdiń bas ruwxaniyimiz Iysa bar. ² Ol sol jerde adam tárepinen emes, al Jaratqan Iye tárepinen qurılǵan haqıyqıy hám Muxaddes shatırda xızmet qıladı. ³ Hár bir bas ruwxaniy sadaqa hám qurbanlıqlar beriw ushın tayınlanadı. Sonlıqtan bizlerdiń bas ruwxaniyimizdiń de beretuǵın bir nársesi bolıwı tiyis edi.

⁴ Eger Iysa jer júzinde qalǵanda, ruwxaniy bolmas edi. Óytkeni álle qashan jer júzinde Muxaddes Nızam boyınsha sadaqalar beretuǵın ruwxaniyeler bar.

⁵ Biraq, bul ruwxaniyeler aspandaǵı haqıyqıy Muxaddes shatırdań úlgi hám kóleńkesi bolǵan jerdegi Muxaddes shatırda xızmet etedi. Sebebi Muwsa usı Muxaddes shatırda qurıwǵa kiriskende, Quday tárepinen bılay dep eskertilgen edi: «Abaylı bol, hár bir nárseni saǵan tawda kórsetilgen úlgi boyınsha isle». ⁶ Al Iysa burınǵıdan da jaqsıraq wádelerge tiykarlanıp dúzilgen, Quday menen adamlardıń arasındaǵı jaqsıraq kelisimniń táwellesi hısı boldı. Sonlıqtan Ol ruwxaniyelerdiń xızmetinen anaǵurım joqarıraq xızmetke iye boldı.

⁷ Eger sol birinshi kelisim kemshiliksiz bolǵanda, onıń ornına ekinshisin dúziwdiń keregi bolmas edi. ⁸ Al, xalqın ayıplı dep tapqan Qudaydın sózleri mınaday:

«Mınaday kúnler keledi, – deydi Jaratqan Iye. – Men Izrail hám Yahuda xalqı menen jańa kelisim dúzemen. ⁹ Bul kelisim Men olardıń ata-babalarınıń qolınan uslap, Mısır elinen alıp shıqqan waqtımda olar menen dúzgen kelisimdey bolmaydı. Óytkeni olar Meniń kelisimime sadıq bolmadı.

^a 7:21 Zab 109:4.

^b 8:5 Shıǵ 25:40.

Sonda Men de olardan júzimdi teris burdım. ¹⁰ Sol kúnlerden keyin, Izrail xalqı menen dúzetuǵın kelisimim mınaw, – deydi Jaratqan Iye, – Men Óz nızamımdı olardıń sana-sezimine ornalastırıp, júreklerine jazıp qoyaman. Men olardıń Qudayı bolaman, olar Meniń xalqım boladı. ¹¹ Hesh kim óz dostına yamasa óz tuwısqanına „Jaratqan Iyeni tanıp bil“, – dep úyretpeytuǵın boladı. Sebebi kishkenesinen úlkenine deyin hámme Meni tanıytuǵın boladı. ¹² Men olardıń qılmısların rehimplilik penen keshiremen, gúnaların qayıp esime almayman». ^a

¹³ Quday «jańa kelisim» dep, burınǵısınıń gónergenin kórsetti. Gónergen nársede kóp ótpey joq boladı.

Birinshi kelisim dáwirindegi diniy xızmet

9 ¹ Birinshi kelisim dáwirinde sıynıw qaǵıydaları hám adamnıń qolınan qurılǵan Muxaddes shatır bar edi. ² Qurılǵan sol Muxaddes shatırdaǵı «Muxaddes bólme» dep atalatuǵın birinshi bólmede shıra qoyǵısh, stol hám stoldıń ústinde usınılǵan nanlar bolatuǵın edi. ³ Muxaddes shatırdaǵı ekinshi perdeniń artında «Eń muxaddes bólme» dep atalatuǵın ekinshi, ishki bólme bar edi. ⁴ Bul bólmede altınnan islenen tütetki tütetiletuǵın orın hám hámme jeri altın menen qaplangan Kelisim sandıǵı bar edi. Sandıqtıń ishinde manna^b salınǵan altın gúze, Xaronnıń börtken hasası hám on buyırıq oyıp jazılǵan taslar

bar edi. ⁵ Sandıqtıń ústinde saltanath kerublardıń^c músinleri bar edi. Olar sandıqtıń ústindegi gúnadan páklew ornın qanatları menen jawıp turatuǵın edi^d. Biraq, házir bul nárseler haqqında birme-bir ayta almaymız.

⁶ Muxaddes shatır usılay úskene-lengen edi. Onıń birinshi bólmesine ruwxaniyeler hár qashan kirip, sıynıw xızmetin orınlaytuǵın edi. ⁷ Al ekinshi, ishki bólmege bolsa, bir jıldı bir mártebe tek bas ruwxaniy ǵana kire alatuǵın edi. Ol ózi menen birge sol jerge óziniń gúnaların hám xalıqtıń bilmey islegen gúnaların keshiriliwi ushın shalıńǵan qurbanlıqtıń qanın alıp kiriwi tiyis edi. ⁸ Bul arqalı Muxaddes Ruwx bizlerge mınanı bildirdi: Muxaddes shatırdaǵı birinshi bólme ele bar eken, Eń muxaddes bólmege baratuǵın jol jabıq boladı.

⁹ Bul házirgi zaman ushın tımsal bolıp, berilgen sadaqalar hám qurbanlıqlardıń Qudayǵa sıynatuǵın adamnıń hújdanın pákley almaytuǵının kórsetedi. ¹⁰ Bular tek jewge, ishiwge hám hár qıylı diniy tazalanıw úrdislerine baylanıslı nárseler bolıp, jańa dúzim payda bolǵanǵa deyin kúshke iye bolǵan sırtqı qaǵıydalar ǵana.

¹¹ Biraq Masiyx payda bolǵan jaqsı nárselerdiń* bas ruwxaniyi bolıp kelip, qoldan soǵılmaǵan, yaǵnıy bul dúnyadaǵı jaratılstan bolmaǵan ulıraq hám minsiz Muxaddes shatırǵa kirdi. ¹² Masiyx teke hám tanalardıń qanı menen emes, al Óz qanı menen

^a **8:8-12** Erm 31:31-34.

^b **9:4** *Manna* – Izrail xalqı Mısırdan shıǵıp shólde júrgende, Quday aspannan berген azıq.

^c **9:5** *Kerub* – qanatlı ruwxıy barlıq.

^d **9:1-5** Shıǵ 36:8–37:29.

Eń muxaddes bóhmege birinshi hám sońǵı mártebe kirip, bizlerge máńgilik qutqarıw alıp keldi. ¹³ Burın haramlanıp qalǵanlardıń denesiniń pák bolıwı ushın, olardıń ústilerine teke menen buǵalardıń qanı^a hám qasharlardıń kúli^b sebilip, olardı muxaddes qılatuǵın edi. ¹⁴ Al endi bolsa, máńgilik Muxaddes Ruwx arqalı Ózin minsiz qurbanlıq qılıp Qudayǵa baǵıshlaǵan Masiyxtıń qanı bizlerdiń tiri Qudayǵa xızmet ete alıwımız ushın, hújdanımızdı ólimge jetelewshi islerden tazalawı sózsiz.

¹⁵ Solay etip, Quday tárepinen shaqırılǵanlardıń wáde etilgen máńgilik miyrastı alıwı ushın, Masiyx Quday menen adamlardıń arasında dúzilgen jańa kelisimniń táwelleshisi boldı. Óytkeni Ol adamlardı birinshi kelisimniń waqtında islegen gúnalarınan qutqarıw ushın, Ózin qurban etti. ¹⁶ Wásiyat^c bar jerde wásiyat etken adamnıń ólimin tastıyıqlaw da kerek boladı. ¹⁷ Wásiyat tek adamnıń óliminen soń ǵana kúshke iye boldı. Wásiyat etken adam tiri bolsa, ol hesh qanday kúshke iye emes. ¹⁸ Sonlıqtan birinshi kelisim de qan tógilgennen keyin kúshke endi. ¹⁹ Muwsa Muxaddes Nızamnıń hár bir buyrıǵın xalıqqa járiyalaǵannan soń, tana hám tekelerdiń suw qosılǵan qanına qırmızı júń menen mayoran shóbin malıp alıp, Kelisim kitabınıń hám pútkil xalıqtıń ústine sewip: ²⁰ «Bul – Qudaydıń sizler menen dúzgen kelisimin bekitetuǵın qan»,^d – dedi.

²¹ Sonday-aq, ol Muxaddes shatırdıń hám sıyınǵanda qollanılatuǵın barlıq zatlardıń ústine de qan septi. ²² Haqıyqattan da, Muxaddes Nızam boyınsha derlik hámme nárse qan menen tazalanadı. Qan tógilmese, gúna keshirilmeydi.

Masiyxtıń minsiz qurbanlıǵı

²³ Solay etip, aspandaǵı haqıyqiy nárselerdiń úlgisi bolǵan bul nárseler usılay tazalanıwı kerek edi. Biraq aspandaǵı nárseler bolsa, onnan da jaqsıraq qurbanlıqlar menen tazalanıwı tiyis. ²⁴ Sebebi Masiyx aspandaǵı haqıyqiy hám Muxaddes shatırdıń úlgisi bolǵan, qoldan qurılǵan Muxaddes shatırǵa emes, al tuwrı aspanǵa kirip, házir bizler ushın Qudaydıń aldında tur. ²⁵ Maldıń qanı menen Eń muxaddes bóhmege jil sayın kiretuǵın bas ruwxanıy sıyaqlı, aspanǵa kirgen Masiyxqa Ózin qayta-qayta qurban etiwdiń keregi joq. ²⁶ Eger olay bolmaǵanda, dúnya jaratılǵannan baslap Masiyxtıń qayta-qayta azap shegiwi tiyis bolar edi. Biraq Masiyx Ózin qurban etip, gúnanı joq qılıw ushın, zamannıń aqırında tek bir mártebe jerge keldi. ²⁷ Bir mártebe ólip, onnan soń húkim etiliw adamlardıń táǵdirine jazılǵan. ²⁸ Sol sıyaqlı, Masiyx ta kóplerdiń gúnaların juwıw ushın, birinshi hám sońǵı mártebe qurban boldı. Ekinshi mártebe bolsa, Ol gúnalardı juwıw ushın emes, al Ózin itizarlıq penen kútip atırǵanlardı tolıq qutqarıw ushın keledi.

a **9:13** Leb 16:1-34.

b **9:13** San 19:1-22.

c **9:16** Wásiyat – grekshe «wásiyat» sózi «kelisim» degendi de bildiredi.

d **9:20** Shıǵ 24:8.

10¹ Muxaddes Nızam keleshek-tegi jaqsı nárseleardıń haqıy-qıy kelbeti emes, al kóleńkesi ğana. Sonlıqtan usı Muxaddes Nızam boyınsha hár jılı úzliksiz beriletuǵın birdey qurbanlıqlar Qudayǵa sıynatuǵınlardı hesh qashan tolıq pákley almaydı. ² Eger tolıq pákley alsa, qurbanlıq beriliw toqtatılmas pa edi? Óytkeni sıynıwshılar bir mártebe gúnalarınan tazalanǵanınan soń, olarda qayıp gúnakarlıq sezimi qalmaǵan bolar edi. ³ Biraq usı qurbanlıqlar adamlarǵa jil sayın gúnaların esine túsiredi. ⁴ Sebebi buǵalar menen tekelardıń qanı gúnalardı joq qıla almaydı. ⁵ Sol sebepten Masiyx dúnyaǵa kelip, Qudayǵa bılay degen edi:

«Sen qurbanlıq hám sadaqalardı qálemediń,

Biraq, Men ushın bir dene tayarladıń.

⁶ Jandırılatsuǵın hám gúna qurbanlıqların,
Sen xosh kórmediń.

⁷ Sonda Men bılay dedim:
„Mine, men keldim,
Orama kitapta men haqqında jazılǵan.

Seniń erkińdi orınlawdan ráhátlenemen, Qudayım“».^a

⁸ Tómendegilerdiń Muxaddes Nızam boyınsha beriletuǵınına qaramastan, Masiyx aldın: «Qurbanlıqlardı, sadaqalardı, jandırılatsuǵın qurbanlıqlardı hám gúna ushın berilgen qurbanlıqlardı Sen qálemediń hám olardı xosh kórmediń», – degen edi. ⁹ Sońınan Masiyx: «Seniń qálewińdi

orınlaw ushın, Men keldim», – dedi. Yaǵnıy, Ol ekinshi kelisimdi ornataw ushın, birinshi kelisimdi biykar etti. ¹⁰ Qudaydıń usı qálewi boyınsha, Iysa Masiyx Óz denesin birinshi hám sońǵı mártebe qurban etiw arqalı bizler muxaddes qılındıq.

¹¹ Hár bir ruwxaniy hár kúni xızmette turıp, birdey qurbanlıqlardı qayta-qayta beredi. Biraq bul qurbanlıqlar gúnalardı hesh qashan joq qıla almaydı. ¹² Al bizlerdiń bas ruwxaniyimiz Masiyx gúnalar ushın mángilikke tatırılı tek bir qurbanlıq berip, Qudaydıń oń tárepine otırdı. ¹³ Ol sol waqıtlardan beri, Óz dushpanlarınıń ayaqlarınıń astına basılıwın kútpekte. ¹⁴ Óytkeni Ol muxaddes qılınǵanlardı tek bir qurbanlıq penen mángilikke minsiz qıldı. ¹⁵ Muxaddes Ruwx ta bul haqqında bizlerge gúwalıq beredi. Áweli Ol bılay degen:

¹⁶ «Sol kúnlerden keyin, olar menen dúzetuǵın kelisimim minaw, – deydi Jaratqan Iye, – Men Óz nızamımdı olardıń sana-sezimine orналаstırıp, júreklerine jazıp qoyaman».^b

¹⁷ Sońınan Ol qosımsha qılıp, bılay deydi:

«Olardıń gúnaların hám nızamsız islerin qayıtıp esime almayman».^c

¹⁸ Demek, gúnalar keshirilgen bolsa, endi olar ushın qurbanlıq beriwdiń de keregi joq.

Isenimde bekkem turıp, sabrılı bolıńlar!

¹⁹ Sonlıqtan háy tuwısqanlarım, Iysanıń qanı sebepli aspandaǵı Eń

a **10:5-7** Zab 39:7-9.

b **10:16** Erm 31:33.

c **10:17** Erm 31:34.

muxaddes bólmege kiriwge bizlerde batıllıq bar. ²⁰ Ol bizlerge Muxaddes shatırdağı perde arqalı, yaǵnıy Óz denesi arqalı sol Eń muxaddes bólmege kiriwge jańa hám tiri jol ashıp berdi. ²¹ Usı Iysa – Qudaydıń shańaraǵın basqaratuǵın bizlerdiń ullı ruwxaniyimiz. ²² Sol sebepten Onıń qanı menen hújdanımız ayıplaǵan islerden janımızdı tazalap hám demizdi taza suw menen juwıp, tolıq isenim menen shın júrekteń Qudayǵa jaqınlayıq. ²³ Ózlerimiz tán alǵan úmitimizdi ekilenbey bekkem saqlayıq. Sebebi wáde bergen Quday sadıq. ²⁴ Bir-birimizge ǵamxor bolıp, bir-birimizdi súyispenshilikke hám jaqsı isler islewge ruwxlandırıayıq. ²⁵ Ayırım adamlardıń ádetke aylandırǵanınday, jıynalıslarımızdı qaldırmayıq. Kerisinshe, Iyemiz keletuǵın sol kúnniń jaqınlaǵanın bilip, bir-birimizdi ele de kóbirek jigerlendirip barayıq.

²⁶ Óytkeni eger bizler haqıyqattı bilgenimizden soń da, bile tura gúna islewdi dawam etsek, onda endi gúnalar ushın beriletuǵın basqa qurbanlıq joq. ²⁷ Tek húkimdi hám Qudayǵa qarısı bolǵanlardı jandırıp joq qılatuǵın lawlaǵan ottı qorqınısh penen kútiw ǵana qaladı. ²⁸ Muwsanıń Nızamın tán almay buzǵan adam eki yamasa úsh gúwanıń gúwalıǵı menen ayawsız túrde óltiriletuǵın edi. ²⁹ Endi bir oylanıp kórińler, Qudaydıń Ulnı ayaq astı etip, ózin muxaddes qılǵan qandı, yaǵnıy kelisimdi bekitten qandı qádirsiz kórgen hám Qudaydıń miyrimli Ruwxın masqaralaǵan adam bunnan

da awıraraq jazǵa ılayıqlı bolmay ma? ³⁰ Sebebi bizler «Ósh alıw Meniń qolında, sazayın Ózim beremen»^a hám jáne de «Jaratqan Iye Óz xalqın húkim etedi»,^b – degen Qudaydı bilemiz. ³¹ Tiri Qudaydıń qolına túsiw qanshelli qorqınıshlı!

³² Al sizler ózlerińizge haqıyqatlıq nurı túskenen soń, azap-aqıretlerge tolı gúreske shıdaǵan dáslepki kúnlerińizdi eske túsirińler. ³³ Geybir waqıtları ózlerińiz el-jurt aldında masqara etilip, jábir shegetuǵın edińler. Al ayırım waqıtları usınday awhalǵa túskenlerdiń hásiretin bóli-setuǵın edińler. ³⁴ Sizler isenim sebepli qamaqta bolǵanlardıń da dártlerine sherik boldıńlar. Ózlerińizdi ele de jaqsıraq hám máńgige bar bolatuǵın mal-múlik kútip turǵanın bilip, mal-múlikińizdiń talan-taraj qılınıwın quwanış penen qabil ettińler. ³⁵ Solay etip, usı bekkem isenimińizdi joytpańlar. Óytkeni ol ushın alatuǵın sıyınız úlken. ³⁶ Qudaydıń qálewin orınlap, wáde etilgendi alıwıńız ushın, sizlerge sabırlılıq kerek boladı. ³⁷ Sebebi Quday bir payǵambarı arqalı bilay degen:

«Endi az-maz waqıttan keyin,
Keletuǵın tez arada keledi, Ol
keshikpeydi.

³⁸ Maǵan tiyisli haq adam isenimi menen jasadı,
Eger ol arqaǵa sheginse, oǵan
kewlim tolmaydı».^c

³⁹ Bizler arqaǵa sheginip nabıt bolatuǵınlardan emespiz. Al, isenip qut-qarılatuǵınlardanbiz.

a **10:30** Nzm 32:35.

b **10:30** Nzm 32:36.

c **10:37-38** Xab 2:3-4.

Isemim haqqında

11 ¹ Isemim – bul úmit etilgen nárselerdiń ámelge asatuǵına hám kórinbeytuǵın zatlardıń bar ekenine gúmansız iseniw. ² Atababalarımız usınday isenimi sebepli, Quday tárepinen xoshametlendi. ³ Bizler isenimimiz sebepli, dúnyanıń Qudaydıń sózi menen jaratılǵanın túsinemiz. Solay etip, kórinbeytuǵın nárselerden kórinetuǵın nárseler payda bolǵan. ⁴ Isenimi sebepli, Abil Qudayǵa Kainnan göre jaqsıraq qurbanlıq berdi. Ol isenimi sebepli haq adam dep sanalıp, Quday tárepinen xoshametlendi. Óytkeni Quday onıń bergen sadaqaların qabil etti^a. Abil ólgen bolsa da, onıń isenim menen islegen isi ele úlgi bolıp kelmekte.

⁵ Isenimi sebepli, Enox ólim kórme-y-aq joqarıǵa alındı. Onı hesh kim taba almadı, sebebi Quday onı joqarıǵa alǵan edi. Ol joqarıǵa alınıwǵa deyin onıń Qudayǵa unaǵan adam ekeni haqqında gúwaliq berildi^b. ⁶ Isenim bolmasa, Qudayǵa unaw múmkin emes. Óytkeni kim de kim Qudayǵa jaqınlamaqshı bolsa, Onıń bar ekenine hám Onıń Ózin izlegenlerdi sıylıqlaytuǵınına iseniwi tiyis.

⁷ Isenimi sebepli, Nux ele bolmaǵan nárseler tuwralı Quday tárepinen eskertilgende, Qudaydan qorqıp, shańaraǵınıń qutqarılıwı ushın, keme soqtı^c. Bul arqalı dúnya húkim etildi hám Nux isenimi sebepli aqlanıwǵa eristi.

⁸ Ibrayım múlik etip beriletuǵın elge ketiw ushın shaqırılǵanda, isenimi sebepli Qudaydıń sózine boysınıp, qay jerge ketip baratırǵanın bilmese de, jolǵa shıqtı^d. ⁹ Ibrayım wáde etilgen elge ornalasqanda, isenimi sebepli jat jerli adamday bolıp jasadı. Ózi menen birdey wádege sherik bolǵan Ísaq hám Yaqıp penen, ol shatırlarda ómir keshirdi. ¹⁰ Sebebi ol dóretiwshisi de, qurıwshısı da Quday bolǵan, bekem tiykarǵa iye qalanı kútetuǵın edi.

¹¹ Isenimi sebepli, Saranıń násilsiz bolıwına hám óziniń jası ótkenine qaramay, Ibrayım áke bolıw múmkinshiligine eristi^e. Óytkeni ol wáde etken Qudaydıń sadıq ekenine isendi. ¹² Solay etip, bir adamnan, yaǵnıy qartayıp násilsizlenip qalǵan Ibrayımnan aspandaǵı juldızlar sıyaqlı, teńiz jaǵasındaǵı qum sıyaqlı esap-sansız áwladlar payda boldı.

¹³ Aldın ayılǵan bul adamlardıń hámmesi de ómirleriniń aqırına deyin isenimin saqlap qaldı. Wáde etilgenlerdi almaasa da, olardı uzaqtan kórip quwandı. Olar ózleriniń jer júzinde jat hám qonaq adamlar ekenin ashıq moyınladı. ¹⁴ Usılay sóylegen adamlar óz watanın izlep júrgenin kórsetedi. ¹⁵ Eger olar ózleri taslap ketken eldi watanım dep oylay bergende, sol jerge qayıtıp barıwǵa jol tabar edi. ¹⁶ Biraq, olar jerdegi watannan da jaqsıraqım, yaǵnıy aspandaǵı watandı árman etetuǵın edi. Sol sebepten Quday olardıń Qudayı bolıwǵa arlanbaydı. Sebebi Ol olar ushın bir qala tayarlap qoyıptı.

a **11:4** Jar 4:2-5.

b **11:5** Jar 5:24.

c **11:7** Jar 6:13-22.

d **11:8** Jar 12:1.

e **11:11** Jar 21:1-2.

17-18 Ibrayım sınaǵanda^a, isenimi sebepli ulı Ísaqtı qurbanlıqqa berdi. Quday Ibrayımǵa: «Seniń urpaǵıń Ísaq arqalı dawam etedi»,^b – degen wádeni bergen bolsa da, ol jalǵız ulın qurban etpekshi boldı. 19 Óytkeni Ibrayım Quday ólilerdi de tirilte aladı, dep oyladı. Astarlap aytqanda, ol Ísaqtı ólimnen qaytarıp aldı. 20 Isenimi sebepli, Ísaq keleshekte bolatuǵın nárselerdi boljap, ulları Yaqıp hám Esawǵa pátiyasın berdi^c. 21 Yaqıp ólerinen aldın isenimi sebepli, Yusuptıń eki ulına birme-bir pátiyasın berdi hám hasasınıń ushına súyenip, Qudayǵa sıyındı^d. 22 Yusup ólerinen aldın isenimi sebepli, Izrail balalarınıń Mısırda shıǵatuǵının boljap ayttı hám olarǵa keterinde óziniń súyegin alıp ketiwdi buyırdı^e.

23 Muwsa tuwılǵanda, ata-anası isenimi sebepli, onı úsh ay jasırıp qoydı. Sebebi balanıń sulıw ekenin kórdi hám patshanıń pármanınan qorqpadı^f. 24 Muwsa erjetkende, isenimi sebepli, faraonnıń^g qızınıń balası dep atalıwdan waz keshti^h. 25 Ol waqıtsha gúnakar ómirdiń káyip-sapasın súriwdiń ornına, Qudaydıń xalqı menen birge jábir shegiwdi tańladı. 26 Masiyx sebepli xorlanıwdı Mısırda

ǵáziyelerinen de ullıraq baylıq dep sanadı. Óytkeni ol alajaq sıyın kúte tuǵın edi. 27 Isenimi sebepli, ol patshanıń qáhárinen qorqpay, Mısırda taslap kettiⁱ. Kórinbeytuǵın Qudaydı kórgendey, ol márt edi. 28 Nabit qılıwshı izraillılardıń tuńǵışlarına qol tiygizbesin dep, Muwsa isenimi sebepli, Qutqarıw bayramın ótkeriwdi hám qandı sebiwdi buyırdı^j.

29 Isenimi sebepli, izraillılar Qızıl teńizdi qurǵaq jerden ótkendey kesip ótti. Mısırılılar da usılay islemekshi bolıp háreket etkende, suwǵa batıp ketti^k.

30 Isenimi sebepli, izraillılar Erixa qalasınıń átirapın jeti kún aylanǵanda, qala diywalları quladı^l.

31 Sonda isenimi sebepli, buzıq hayal Raxab ta Qudayǵa boysınbaytuǵın adamlar menen birge óltirilmedi. Sebebi ol jansızlardı jıllı júzlilik penen qabil alǵan edi^m.

32 Jáne ne aytayın? Gideon, Baraq, Samson, Iftax, Dawit, Samuel hám barlıq payǵambarlar haqqında aytıp otırıw ushın waqtım jetpeydi. 33 Isenimi sebepli, olar patshalıqlardı jeńdi, ádillik ornattı, wáde etilgen nárselerdi aldı hám arıslanlardıń awızların tosıp qoydı. 34 Lawlaǵan ottı sóndirdi, qılısh júzinen qashıp qutıldı. Hálsiregende

a 11:17-18 Jar 22:1-14.

b 11:17-18 Jar 21:12.

c 11:20 Jar 27:1-40.

d 11:21 Jar 48:15-16, 20.

e 11:22 Jar 50:24-25.

f 11:23 Shıǵ 2:1-2.

g 11:24 Faraon – áyyemgi Mısırda patsha usılay atalǵan.

h 11:24 Shıǵ 2:10-15.

i 11:27 Shıǵ 12:31-41.

j 11:28 Shıǵ 12:21-23.

k 11:29 Shıǵ 14:28-29.

l 11:30 Eshu 6:19.

m 11:31 Eshu 6:21-24.

Qudaydan kúsh aldı, sawashta qú-diretli boldı hám jaw áskerlerin qıy-rattı. ³⁵ Isenimi sebepli, hayallar óz marhumların tirilgen halda qaytarıp aldı. Al ayırımları ele de jaqsıraq tiriliwge erisiw ushın, azatlıqtan waz keshti hám azaplanıp óltirildi. ³⁶ Já-ne geybirewleri masqaralanıp, qamshı jedi, hátte, shınjırlar menen baylanıp, qamaqqa salındı. ³⁷ Tas boran qılındı, pıshqı menen kesilip ekige bólin-di, qılıştan ótkerilip óltirildi. Qoy hám eshkiniń terilerin jamılıp, sergizdan bolıp júrdi, joqshılıqta jasadı, qıyın-shılıqlarǵa ushıradı hám xorlıq kórdi. ³⁸ Dúnya bul adamlarǵa ılayıq emes edi! Olar shóllerdi, tawlardı, úńgir-lerdi hám tólelerdi gezip sebil boldı.

³⁹ Olardıń hámmesi de isenimi sebepli Quday tárepinen xoshametlengen bolsa da, wáde etilgeni almadı.

⁴⁰ Öytkeni olar bizler menen birge minsizlikke erisiwi ushın, Quday bizlerge bunnan da jaqsıraq nárseni tar-lap qoyıptı.

Quday Ózi súygen adamın tárbiyalaydı

12 ¹ Minekey, bizlerdi qorsha-ǵan usınday kóp sanlı gúwa-lar toparı bar eken. Sonlıqtan bizler de kesent beretuǵın hár bir júkti hám ózlerimize tez jabısatuǵın gúna-nı taslap, Quday aldımızǵa qoyǵan jarısta shıdamlılıq penen juwiray-ıq. ² Isenimimizdiń tiykarın salıw-shı hám onı minsizlikke eristiriwshi Iysaǵa kóz tige-yik. Ol Ózin kútip tur-ǵan quwanış ushın, atanaq aǵash-ta shegeleniwdiń shermendeshiligin pisent etpey ólimge barıp, Qudaydıń

taxtımnıń onı jaǵına otırdı. ³ Gúnakar-lardıń usınday qarsılıqlarına shıda-ǵan Iysanı oylańlar. Sonda haldan tayıp, ruwxıy túskinlikke túspeysiz-ler. ⁴ Sizler gúnaǵa qarsı gúreste qa-nınız tógilgenshe gúresken joqsız-ǵo. ⁵ Qudaydıń Óz ullarına sóylegendey qılıp, sizlerge aytqan mına aqıl-ná-siyatın umıttıńız:

«Balam! Jaratqan Iyeniń
tárbiyasına itibarsız qarama,
Ol áshkaralaǵanda júregińe awır
alma.

⁶ Sebebi Ol súygen adamın
tárbiyalaydı,
Ulı qılıp qabil etken hár bir
adamın jazalaydı».^a

⁷ Tárbiyalanıw ushın shegip atır-ǵan azaplarıńızǵa shıdańlar. Quday sizlerge Óz balalarınday qatnas jasap atır-ǵo. Ákesi tárepinen tárbiyalan-baytuǵın ul bola ma? ⁸ Hár bir adam alatuǵın tárbiyanı almay atırǵan bolsańız, onda sizler haqıyqiy ullar emes, al nekesiz tuwılǵan balalarsız. ⁹ Sonday-aq, ózlerimizdi tárbiyala-ǵan dúnyadaǵı ákelerimizdi bizler húrmet etip atırǵan ekenbiz, onda ruwxıy Ákemiz bolǵan Qudayǵa ele de kóbirek boysınıp jasawımız kerek emes pe? ¹⁰ Ákelerimiz bizlerdi ózleri durıs dep oylaǵan jol boyınsha qısqa waqt ishinde tárbiyaladı. Biraq Quday Onıń muxaddesligine sherik bolıw-mız ushın, bizlerdiń paydamızdı oy-lap tárbiyalaydı. ¹¹ Tárbiyalaw ushın berilgen hár bir jaza waqtında quwa-nış emes, al qapagershilik alıp keledi. Biraq keyin ala ol usılay tárbiyalan-ǵan adamlarǵa tınıshlıq beriwshi haq-lıq alıp keledi.

^a 12:5-6 Hkm 3:11-12.

¹² Solay etip, túsken eńseńizdi kóterip, ayaqlarınızda tik turıńlar. ¹³ Arańızda isenimi aqsaganlar jaman jolǵa túspey tuwrılanıwı ushın, dúziw jol menen júrińler.

Qudayǵa qulaq aspay ketpeńler!

¹⁴ Hámme menen tatıw bolıp jasawǵa hám muxaddes bolıwǵa tırısıńlar. Muxaddeslikke iye bolmay turıp, hesh kim de Jaratqan Iyeni kórmeydi. ¹⁵ Arańızdaǵı hesh birińizdiń Qudaydıń miyriminen ayırılıp qalmawı ushın hám arańızda sizlerge zıyan tiygizip, kóplerdi záhárleytuǵın ashshı tamır kógerip shıqpawı ushın,^a bir-birińizge jaqsılap qarańlar. ¹⁶ Ishińizde hesh kim buzıqshılıq islemesin yamasa tuńǵıshlıq huqıqın bir awqat ushın satqan Esaw sıyaqlı qudaysız bolmasın^b. ¹⁷ Xabarıńız bar, Esaw sońınan ákesiniń pátiyasın alıwdı qálegende, tilegi qabil etilmedi. Ol kóz jasların tógip jalbarınsa da, ózi islep qoyǵan isti ózgerge almadı^c.

¹⁸ Sizler jaqınlaǵan taw – kózge kórinetuǵın, lawlap jangán, qarańǵılıq penen túnekke shókken, dawıl basqan, ¹⁹ kárnay sestı hám Qudaydıń sózi jańlaǵan Sinay tawı emes. Qudaydıń sol dawısın esitkenler, Qudaydıń ózlerine qayta sóylemewin sorap jalbarınǵan edi. ²⁰ Óytkeni olar: «Eger tawǵa, hátte, maldıń tuyaǵı tiyse de, tas boran qılıp óltirilsin»,^d – degen buyırıqtan

qorqıp, shıday almadı. ²¹ Bul kórinis sonshelli qorqınıshlı bolǵanlıqtan, Muwsa da: «Júdá qorqıp, dirildep baratırman»,^e – degen edi. ²² Biraq sizler Sion tawına, yaǵnıy tiri Qudaydıń qalası – aspandaǵı Erusalimge, ondaǵı mıń-mıńlaǵan perishtelerdiń quwanışlı jıyınına ²³ hám atları aspanda jazılǵan, Qudaydıń tuńǵısh balaları sıyaqlı bolǵan birinshi iseniwshiler jıynaǵına jaqınladıńlar. Sizler jáne de hámme adamdı húkim etiwshi Qudayǵa, minsizlikke erisken haq adamlardıń ruwxlarına, ²⁴ jańa kelisimniń táwellesishi Iysaǵa hám Abıldıń qanınan^f da artıq bolǵan Iysanıń keshirim beretuǵın sebilgen qanına jaqınladıńlar.

²⁵ Abaylı bolıńlar, sóylep turǵan Qudayǵa qulaq aspay ketpeńler. Onıń tapsırması menen jer betinde sóylegen Muwsaǵa qulaq aspaǵan Izrail xalqı jazadan qashıp qutıla almaǵan edi. Eger bizler de aspannan ózlerimizge sóylep turǵan Qudayǵa qulaq aspasaq, bunnan da awırıraraq jazadan qalay qashıp qutıla alamız? ²⁶ Quday Sinay tawında sóylegende, Onıń dawısı jerdi silkindirip jibergen edi^g. Ol taǵı da: «Jáne bir mártebe tek jerdi emes, al aspandı da silkindiremen»,^h – dep wáde bergен edi. ²⁷ «Jáne bir mártebe» degen sózler qozǵalmaytuǵın nárselerdiń máńgige qalıwı ushın, qozǵalatuǵın nárselerdiń, yaǵnıy jaratılǵan

a **12:15** Nzm 29:18.

b **12:16** Jar 25:29-34.

c **12:17** Jar 27:30-40.

d **12:20** Shıǵ 19:12-13.

e **12:21** Nzm 9:19.

f **12:24** Jar 4:10.

g **12:26** Shıǵ 19:18-20.

h **12:26** Xag 2:6, 21.

nárselerdiń joq bolatuǵının ańlatadı. ²⁸ Solay etip, bizler qozǵalmaytuǵın patshalıqqa eriskenimiz ushın shúkirlik bildirip, Qudayǵa unamlı túrde, Oǵan húrmet hám qorqınısh penen sıynayıq. ²⁹ Sebebi biziń Qudayımız – jandırıp joq qılatuǵın ot^a.

Sońǵı aqıl-násiyatlar

13 ¹ Bir-birińizdi tuwısqanlarsha súyiwdi dawam etińler. ² Miymandoshıqtı umıtpañlar. Óytkeni ayırımlar usılay islep, ózleri bilmey, perishtelerdi qonaq qılǵan. ³ Qamaqta bolǵanlardı ózlerińiz olar menen birge tutqın bolǵanday este tutıńlar. Jáne de, azap shegip atırǵanlardı da ózlerińiz azap shegip atırǵanday yadıńızdan shıǵarmańlar. ⁴ Hámmeńiz nekege húrmet penen qarańlar. Nekeńizdiń tósegi gúna menen bilǵanbasın. Sebebi Quday buzıqshılıq islegenlerdi hám neke hadallıǵın buzǵanlardı húkim etedi. ⁵ Aqshanı súyiwden awlaq bolıp jasańlar. Ózlerińizde bargá qanaat etińler. Óytkeni Quday bilay degen:

«Seni hesh qashan taslap ketpeymen, hesh qashan qaldırmaıman».^b

⁶ Sonlıqtan bizler batırılıq penen bilay deymiz:

«Jaratqan Iye maǵan járdem beredi, men qorqpayman,
Ne qıla aladı adamlar maǵan?»^c

⁷ Sizlerge Qudaydıń sózin aytqan jetekshilerińizdi eske túsirińler. Olardıń qalay jasaǵanına hám ómiriniń aqırı qanday bolǵanına qarap, olardıń

iseniminen órnek alıńlar. ⁸ Iysa Masiyx keshe, búgin hám máńgilikke birdey. ⁹ Hár túrli jat tálimatlarǵa berilip, azǵırılmańlar. Júrektiń awqatqa baylanıslı qaǵıydalardı orınlaw menen emes, al Qudaydıń miyrimi menen bekkemlengenı jaqsı. Bunday qaǵıydalardı orınlawshılar hesh qanday payda kórmedi.

¹⁰ Bizlerdiń qurbanlıq ornımız bar. Muxaddes shatırda xızmet etetuǵın ruwxaniyelerdiń sol qurbanlıqtan jewge haqsı joq. ¹¹ Bas ruwxaniy gúna ushın qurbanlıqqa berilgen mallardıń qanın Eń muxaddes bóleme aparadı. Al shalıńǵan mallardıń denesi ordanıń sırtında órtep jiberiledi^d. ¹² Sol sıyaqlı Iysa da Óz qanı menen adamlardı muxaddes qılıw ushın, qala dárwasasınıń sırtında azap shekti. ¹³ Olay bolsa, bizler de Onıń kórgen xorlıǵın bólisiwimiz ushın, elattıń sırtına shıǵıp, Oǵan barayıq. ¹⁴ Sebebi bul jerde bizlerdiń máńgilik qalamız joq. Bizler keleshekte aspannan túsetuǵın qalanı árman etemiz.

¹⁵ Sonlıqtan Iysa arqalı Qudayǵa úzliksiz maqtawlarımızdı qurbanlıq sıpatında usınayıq. Yaǵnıy, Onıń atına degen alǵıslarımız awzımızdan túspeyin. ¹⁶ Jaqsılıq islewdi hám ózlerińizde bolǵan nárseni basqalar menen bólisiwdi umıtpañlar. Óytkeni bunday qurbanlıqlar Qudayǵa unaydı.

¹⁷ Jetekshilerińizdiń sózlerin tırıláńlar hám olarǵa boysınıńlar. Sebebi olar sizler ushın Qudayǵa esap beretuǵın adamlar bolǵanlıqtan, janlarıńızdı

^a **12:29** Nzm 4:24.

^b **13:5** Nzm 31:6, 8; Jar 28:15; Eshu 1:5.

^c **13:6** Zab 117:6.

^d **13:11** Leb 4:11-12; 6:30; 16:27.

qarawıllaydı. Olar bul xızmetin qurawınsh penen, nalımay atqarıw ushın, olarǵa qulaq asıńlar. Bolmasa, ózlerińiz zıyan kóresizler.

¹⁸ Bizler ushın duwa etińler. Bizler ózlerimizdiń pák hújdanǵa iye ekenimizge hám hár tárepleme hadal ómir súriwdi qáleytuǵınıımızǵa isenemiz. ¹⁹ Ásirese janińızǵa tez qayıp barıwım ushın duwa etiwińizdi ótinish etemen.

Sońǵı sálemnama hám tilekler

²⁰ Óz qanın tógip, máńgilik kelisimdi bekitiwi arqalı qoylardıń ullı Shopanı bolǵan İyemiz İysanı tınıshlıq beriwshi Quday ólimnen tiriltti. ²¹ Usı Quday Onıń erkin orınlawıńız

ushın, sizlerge hár bir jaqsı nárseni jetkizsin. Ózine unaytuǵın nárseni Ol İysa Masiyx arqalı bizlerde ámelge asırsın. Masiyxqa máńgi-baqıy dańq bolsın! Awmiyin.

²² Tuwısqańlarım, sizlerge ótinish etemen, usı násiyat sózlerimdi qabil etińler. Óytkeni men sizlerge qısqasha jazdım. ²³ Tuwısqańımız Timofeydiń azat etilgenin biliwińizdi qáleymen. Ol jaqın arada janıma kelse, onıń menen birge sizlerdi kóriwge baraman. ²⁴ Jetekshilerińizdiń hámmesine hám pútkil muxaddeslerge sálem aytıńlar. Italiyadan kelgenler sizlerge sálem aytıp atır. ²⁵ Qudaydıń miyrimi hámmeńizge yar bolsın!

Yuxangá Quday tárepinen kórsetilgen Ayan

Kitap haqqında maǵlıwmat

Bul kitapta Yuxan kórgen ayan sóz etiledi. Bul ayan aqırzaman haqqında. Yuxan ayan kórgende, Egey teńiziniń Patmos atawında súrginde edi. Patmos atawı házirgi Turkiyanıń Efes qalasınıń qubla-batıs tárepinen 100 shaqırım qashılıqta jaylasqan. Sol jerde Quday oǵan ayan kórsetip, Aziya úlkesindegi (házirgi Turkiyanıń batıs bólegi) iseniwshi jeti jámáátke qarata xatlar jazdırdı. Biraq, Quday bul sózlerdi tek usı jeti jámáátke emes, al dúnya júzindegi barlıq iseniwshi jámáátlerge ayttı, dep túsiniw gerek.

Ayan kitabınıń eń baslı mánisi mınadan ibarat: Quday Iysa Masiyx haqqındaǵı xabardı ashıp, quwǵın astında qalǵan masiyxıylarǵa úmit beredi. Yuxan quwǵınǵa duwshar bolǵan tuwısqanların isenimde bekkem turıwǵa shaqıradı. Olardıń itibarın aqırzamanǵa qaratadı. Aqırzamanda Quday shaytan ústinen jeńiske erisedi. Iysa Masiyx aspannan

túsip, barlıq qudaysızlardı húkim qıladı hám Óziniń máńgi patshalıǵın ornatadı. Sonda isenimde aqırına shekem bekkem turǵan tuwısqanlar qutqarıladı hám máńgi baxıtlı ómirge iye boladı. Rim imperiyasınıń zulımlıǵı astında qalǵan masiyxıylar bul kitaptı oqıp, Qudayǵa sadıq qalatuǵın edi.

Bul kitap Qudaydıń sheksiz qúdiretin hám aqırettegi ádil húkimin súwretlep beredi. Mısalı ushın, aspandaǵı taxt, mórlengen orama qaǵaz hám Qozı haqqındaǵı ayanlar Qudaydıń hám Iysa Masiyxtıń sheksiz húkimdarlıǵın kórsetedi. Jeti mór, jeti kárnay hám gázep keseleri haqqındaǵı ayan bolsa aqrette Qudaydıń húkimin hám jer júzine tógetuǵın gázebin súwretleydi.

Kitaptıń aqırında Qudayǵa sadıq bolǵan iseniwshilerdiń jańa aspan hám jańa jerdi miyras etip alıp, Qudaydıń Patshalıǵına kiretuǵını haqqında sóz etiledi.

Kitaptıń mazmunı

1 ¹ Bul – tez arada júz beriwı kerek bolǵan waqıyalardı Óz xızmetshilerine bildiriw ushın Qudaydıń Iysa Masiyxqa bergen ayanı. Al Ol Óz perishtesi jiberip, bul ayandı xızmetshisi Yuxanǵa bildirdi. ² Yuxan Qudaydıń sózin hám Iysa Masiyxtıń gúwalıǵın, yaǵnıy ózi kórgen nárselesiniń hám-mesin bayan etti. ³ Bul payǵambarshılıq sózlerdi oqıtuǵın hám bul jerde jazılǵanlardı tınlap, orınlaytuǵınlar qanday baxıtlı! Sebebi bul waqıyalar-dıń bolatuǵın waqtı jaqın.

Iseniwshi jeti jámáátke sálemnama

⁴⁻⁵ Men, Yuxannan, Aziya úlkesindegi jeti jámáátke sálem! Házir bar, burınnan bar bolǵan hám keleshek-te keletuǵın Qudaydan, Onıń taxtı aldında turǵan jeti ruwxtan, isenimli gúwa bolǵan, óliler arasınan birinshiniń Húkimdarı bolǵan Iysa Masiyxtan miyrim hám tınıshlıq sizlerge berilsin!

Ol bizlerdi súyip, Óz qanı menen gúnalarımızdan azat etti ⁶ hám bizlerdi Óz Patshalıǵına eristirip, Ákesi Qudaydıń xızmetindegi ruwxaniyler qıldı. Mánǵi-baqıy ullılıq hám qúdiret Iysa Masiyxtıki bolsın!

Awmiyin.

⁷ «Mine, Ol bultlar menen kelmekte!»^a

Hár bir kóz Onı kóredi,

Onıń denesin teskenler de kóredi.

Jer júziniń barlıq xalıqları,

Ol sebepli ókirip jılaydı».^b

Awa, usılay boladı, awmiyin.

⁸ Házir bar, burınnan bar bolǵan hám keleshek-te keletuǵın Quday, Qúdireti kúshli Quday Iye bılay deydi: «Men – Alfa hám Omegaman»^c.

Masiyxtıń buyırǵı

⁹ Men, Iysanıń qayǵı-hásiretine, patshalıǵına hám sabırlılıǵına sizler menen birge sherik bolǵan tuwısqanıńız Yuxan, Qudaydıń sózi ushın hám Iysa haqqında járiyalaǵanıńız sebepli Patmos atawına súrgin etilgen edim. ¹⁰ Iyemizdiń kúnde^d, meni Muxaddes Ruwx basqarıp turǵanda, arqamnan kárnaydıń dawısına uqsanǵan bálent bir dawıstı esittim. ¹¹ Bul dawıs: * «Kórip turǵanlarıńdı kitapqa jaz hám jeti jámáátke, yaǵnıy Efes, Smirna^e, Pergam, Tiatira, Sardis, Filadelfiya hám Laodikiyaǵa jiber», – dedi.

¹² Maǵan sóylep atırǵandı kóriw ushın, arqama burıldım. Burılıp, jeti altın shıra qoyǵıshtı kórdim. ¹³ Olardıń ortasında ústine uzınlıǵı ayaǵına túsetuǵın kiyim kiygen, kókiregine altın óńirshe baylaǵan Adam Ulına uqsanǵan Birew tur edi.^f ¹⁴ Onıń bası hám shashları aq jún sıyaqlı, qarday appaq edi. Kózleri bolsa, ottıń jalınınday jarqırıp turǵan edi. ¹⁵ Onıń ayaqları peshte qızdırılǵan jiltıraq qolaǵa uqsanǵan bolıp, dawısı sarqırıp aqqan suwdıń sestindey edi. ¹⁶ Onı qolında

^a **1:7** Dan 7:13.

^b **1:7** Zxr 12:10.

^c **1:8** *Alfa hám Omega* – grek álipbesiniń birinshi hám sońǵı háripleri.

^d **1:10** *Iyemizdiń kúni* – ekshembi kúni. Iyemiz Iysa usı kúni ólimnen qayta tirilgen edi.

^e **1:11** *Smirna* – házirgi atı Izmir.

^f **1:13** Dan 7:13.

jeti juldız bar bolıp, awzınan eki júzli ótkir qılısh shıǵıp turǵan edi. Júzi kúshli jarqırıp turǵan quyashtay edi.

¹⁷ Men Onı kóriwden-aq, óli sıyaqlı ayaqlarına jıǵıldım. Al Ol on qolın ústıme qoyıp, bilay dedi:

– Qorqpa! Men – Birinshi hám Sońıman.

¹⁸ Men tirimen. Ólgen edim, biraq, mine, máńgi-baqıy tirimen. Ólimniń hám óliler mákanınıń giltleri Mende.

¹⁹ Sonlıqtan kórgenlerińdi, házir júz berip atırǵan nárselerdi hám bunnan soń bolatuǵınlardı jaz. ²⁰ On qolında sen kórgen jeti juldızdıń hám jeti altın shıra qoyǵıshtıń sırı mınaw: jeti juldız – jeti jámááttiń perishteleri, jeti shıra qoyǵısh – jeti jámáát.

Efes jámááatine

2 ¹– Efes jámáátiń perishtesine jaz. On qolına jeti juldız uslaǵan, jeti altın shıra qoyǵıshtıń ortasında júretuǵın bilay deydi: ² «Seniń islerińdi, awır miynetinińdi hám sabırlılıǵınıńdi bilemen. Jaman adamlardıń jamanlıq islewine jol qoymaytuǵınıńdi da bilemen. Elshi emes bolıp turıp, ózlerin elshi dep ataǵanlardı sınadıń hám olardıń ótirikshi ekenin bilip aldıń. ³ Awa, sen sabırlısań. Meniń atım ushın qıynshılıqlarǵa shıdam berdiń hám sharshamadıń.

⁴ Biraq, saǵan bir qarsılıǵım bar: sen birinshi isengen waqtındaǵı súyispen-shiliginińdi joyttıń. ⁵ Solay etip, ne nársede aljasqanıńdi esińe túsir! Táwbe qılıp, dáslepki islerińdi dawam et. Eger táwbe qılmasań, saǵan kelip, shıra qoyǵıshınıńdi ornınan alıp taslayman. ⁶ Degen menen, sende bir unamı qásiyet bar: sen Nikolas uyımınıń islerin jek kóreseń. Olardı Men de jek kóremen.

⁷ Qulaǵı bar adam Muxaddes Ruwxtıń jámáátlerge aytıp atırǵan sózlerin esitsin. Jeńip shıqqanǵa Qudaydıń jánnetindegi ómir tereginiń miywesin jew huqıqın beremen».

Smirna jámááatine

⁸ – Smirna jámáátiń perishtesine jaz.

Ólip, ólimnen qayta tirilgen, Birinshi hám Sońǵı bolǵan bilay deydi: ⁹ «Seniń* qayǵı-hásiretińdi hám kámbaǵallılıǵınıńdi bilemen. Biraq, sen baysań. Ózlerin yahudiylermiz deytuǵınlardıń seni masqaralap aytqan sózlerin de bilemen. Biraq olar yahudiy emes, al shaytan jiyını. ¹⁰ Basińa túsetuǵın qıynshılıqlardan qorqpa! Mine, shaytan sizlerdi sınaw ushın arañızdaǵı bazılarıńızdı qamaqqa taslaydı. On kún azap shegesizler. Óliwge tuwra kelse de, Maǵan sadıq qal, sonda Men saǵan ómir tajın beremen.

¹¹ Qulaǵı bar adam Muxaddes Ruwxtıń jámáátlerge aytıp atırǵan sózlerin esitsin. Jeńip shıqqan ekinshi ólimnen hesh qanday zálel kórmeydi».

Pergam jámááatine

¹² – Pergam jámáátiń perishtesine jaz.

Eki júzli ótkir qılıshqa iye bolǵan bilay deydi: ¹³ «Shaytannıń taxtı turǵan jerde jasaytuǵınıńdi* bilemen. Atıma sadıq ekenińdi de bilemen. Hátte, sadıq gúwam Antipa arañızda, shaytan otrǵan jerde óltilgen kúnlerde de sen Maǵan degen isenimińnen qaytpadıń.

¹⁴ Biraq, saǵan biraz qarsılıǵım bar: arañızda Bilam tálimatın tutıwshılar bar. Butlarǵa shalıńǵan qurbanlıq góshin jewge hám buzıqshılıq qılıwǵa úyretiw ushın, Bilam Balaqtı Izrail

xalqın joldan urıwǵa úgitlegen edi^a.
¹⁵ Sol sıyaqlı, sizlerdiń arañızda Nikolas uyımınıń tálimatın tutıwshılar da bar. ¹⁶ Bul ushın táwbe qıl! Bolmasa, tez janińa kelip, olarǵa qarsı awzım-daqı qılısh penen urısamın.

¹⁷ Qulaǵı bar adam Muxaddes Ruwxtıń jámáátlerge aytıp atırǵan sózlerin esitsin. Jeńip shıqqanǵa sırlı manna^b menen bir aq tas beremen. Bul tastıń ústine jańa at jazılǵan. Attı tastı alǵan adamnan basqa hesh kim bilmeydi».

Tiatira jámáátine

¹⁸ – Tiatira jámáátiniń perishtesi-ne jaz.

Kózleri lawlap janǵan otqa, ayaqları jiltıraǵan qolaǵa uqsanǵan Qudaydıń Ulı bılay deydi: ¹⁹ «Seniń islerińdi, súyispenshiligińdi, isenimińdi, xızmetińdi hám sabırlılıǵıńdi bilemen. Sońǵı islerińniń birinshi isengen waqtındaǵı islerińnen kóbirek ekenin de bilemen.

²⁰ Degen menen, saǵan bir qarsılıǵım bar: ózin payǵambar dep ataǵan Izabel atlı hayalǵa shıdap atırsań. Bul hayal xızmetshilerimdi joldan urıp, buzıqshılıq islewge hám butlarǵa shalınǵan qurbanlıq góshin jewge úyretpekte. ²¹ Táwbe etiwı ushın oǵan máwlet bergem edim. Biraq ol buzıqshılıǵı ushın táwbe etiwdi qálemeydi. ²² Mine, Men onı kesellik tósegine qulataman. Onıń menen buzıqshılıq isleytuǵınlardı da onıń menen birge islegen jaman isleri ushın táwbe et-pese, úlken qayǵı-hásiretke duwshar

etemen. ²³ Onıń izine ergenlerdi de ólimge duwshar etemen. Sonda pútkil jámáátler Meniń kewil hám júreklerdi sınawshı ekenimdi bilip aladı. Hár birińizge islerińizge qaray qaytaraman. ²⁴⁻²⁵ Biraq, Tiatiradaǵı basqalarǵa, yaǵnıy sol hayaldıń tálimatın tutpay, „shaytanını tálimatınıń tereń sırların“ úyrenbegen sizlerge aytatuǵınım mınaw: „Men kelemen degenshe, ózlerińizde bar bolǵanlarǵa bekkem bolıńlar“. Sizlerge bunnan basqa awırmanlıq salmayman.

²⁶ Jeńip shıǵıp, Meniń buyırǵanlarımды aqırına deyin orınlaǵanǵa milletler üstinen biylik beremen.

²⁷ „Ol olardı temir tayaq penen basqarıp,

Ílay ıdıs sıyaqlı sındırıp taslaydı“.^c

Ákemnen Men alǵan usınday biylikti ol da aladı. ²⁸ Jeńip shıqqanǵa tań juldızın da beremen. ²⁹ Qulaǵı bar adam Muxaddes Ruwxtıń jámáátlerge aytıp atırǵan sózlerin esitsin».

Sardis jámáátine

3 ¹ – Sardis jámáátiniń perishtesi sine jaz.

Qudaydıń jeti ruwxına hám jeti juldızına iye bolǵan bılay deydi: «Seniń islerińdi bilemen. Tiri jámáát degen atıń bar, biraq sen óliseń. ² Sergek bol! Ele ólmey qalǵan, endi óleyin dep atırǵanlardı bekkemle. Sebebi Qudayımını aldında seniń islerińniń jetkiliksiz ekenligin kórdim. ³ Sonlıqtan óziń qabil alıp esitken tálimatıńdı esińe túsir. Onı tutıp, táwbe et! Eger

^a **2:14** San 31:16.

^b **2:17** *Manna* – Izrail xalqı Mısırdan shıǵıp shólde júrgende, Quday aspannan bergem azıq. Shıǵ 16:4-5.

^c **2:27** Zab 2:9.

sergek bolmasañ, Men urı sıyaqlı kútilmegende kelemen. Meniń qashan keletuǵınımdı bilmey de qalasań.

⁴ Biraq Sardiste, sizlerdiń arañızda kiyimlerin kirletpegen ayırım adamlar bar. Olar aq kiyim kiyip, Meniń menen birge júredi. Óytkeni olar usıǵan ılayıqlı. ⁵ Jeńip shıqqan usınday aq kiyim kiyedi. Bunday adamnıń atın Ómir kitabınan^a hesh qashan óshirmeymen. Ákemniń hám Onıń perishteleriniń aldında bul adamnıń atın ashıq tán alaman. ⁶ Qulaǵı bar adam Muxaddes Ruwxtıń jámáátlerge aytıp atırǵan sózlerin esitsin».

Filadelfiya jámáátine

⁷ – Filadelfiya jámáátiniń perishesine jaz.

Muxaddes hám haqıyqat bolǵan, Dawıttıń giltine iye, Ol ashsa hesh kim jaba almaytuǵın, japsa, hesh kim asha almaytuǵın bilay deydi: ⁸ «Seniń islerińdi bilemen. Mine, seniń aldında hesh kim jaba almaytuǵın ashıq bir qapı qoydım. Kúshiń az bolsa da sózimdi orınlap, atımnan waz keshpediń. ⁹ Qara, shaytannıń jıyınan bolǵanlardı, ózlerin yahudiymiz dep atap, biraq yahudiy bolmaǵan ótirikshilerdi saǵan tapsıraman. Olardı saǵan keliwge hám seniń ayaǵına bas urıwǵa májbúr etip, olarǵa Meniń seni súyetuǵınımdı kórsetemen. ¹⁰ Sabırlılıq penen shıda degen buyırǵımdı orınlaǵanıń ushın, jer júzinde jasaytuǵınlardı sinaw maqseti menen pútkil dúnya júzine keletuǵın sınaq waqtınan Men de seni saqlayman.

¹¹ Men jildam kelemen. Tajıńdı hesh kim alıp qoymawı ushın, ózińde bar nársege bekkem bol. ¹² Jeńip

shıqqandı Qudayımnıń Ibadatxanasınıń sútini qılamam. Sol adam ol jerden hesh qashan shıqqaydı. Onıń ústine Qudayımnıń atın, Qudayımnıń qalasınıń atın, yaǵnıy aspannan, Qudaydıń janınan túsetuǵın jańa Erusalimniń atın hám Ózimniń jańa atımdı jazaman. ¹³ Qulaǵı bar adam Muxaddes Ruwxtıń jámáátlerge aytıp atırǵan sózlerin esitsin».

Laodikiya jámáátine

¹⁴ – Laodikiya jámáátiniń perishesine jaz.

Awmiyin dep atalǵan, sadıq hám haqıyqıy gúwa, Qudaydıń jaratqanlarınıń Tıykarı bilay deydi: ¹⁵ «Seniń islerińdi bilemen. Sen ya suwıq, ya ıssı emesseń. Qáne endi, ya suwıq, ya ıssı bolsań! ¹⁶ Sen ıssı da, suwıq ta emes, al jıllı bolǵanıń ushın, seni qusıp jiberemen. ¹⁷ Bayman, bayıdım, hesh nársege mıtáj emespen, deyseń. Biraq ózińniń baxıtsız, ayanıshlı, jarlı, soqır hám jalańash ekenligińdi bilmeyseń. ¹⁸ Sonlıqtan Meniń saǵan aytatuǵın másláhátim mınaw: bay bolıwıń ushın, Mennen otta tazalanǵan altın, jalańashlıǵıńnıń ayıbı kórinbew ushın aq kiyimler, kóriwiń ushın kózlerińe súrtetuǵın dári satıp al.

¹⁹ Men súygenlerimniń hámмесin áshkara etip, tárbiyalayman. Sol sebepli intalı bolıp, táwbe et. ²⁰ Mine, Men qapı aldında qaǵıp turman. Eger kim de kim dawısimdı esitip, qapını ashsa, onıń úyine kiremen. Men onı menen, ol Meni menen birge awqat jeymiz.

²¹ Men jeńip shıǵıp, Ákem menen birge Onı taxtına otırǵanımday, jeńip

^a **3:5** *Ómir kitabı* – máńgilik ómirge iye bolǵanlardıń atları jazılǵan Qudaydıń kitabı.

shıqqanğa da Meniñ menen birge taxtıma otırw huqıqın beremen. ²² Qulağı bar adam Muxaddes Ruwxtıñ jámáátlerge aytıp atırğan sózlerin esitsin».

Aspandağı taxt

4 ¹ Bunnan soñ, aspanda ashıq turğan bir qapını kórdim. Men burın esitken dawıs, yaǵnıy kárnay sestine uqsagan ses maǵan bılay dedi: «Bul jerge kóteril! Men saǵan bunnan soñ bolıwı tiyis waqıyalardı kórsetemen». ² Sonda men dárhal Muxaddes Ruwxqa tolıp, aspanda bir taxttı hám onda Otırǵandı^a kórdim. ³ Taxtta Otırǵannıñ kórinisi yaspis, serdolik sıyaqlı hasıl taslarday jarqırıp, al taxttıñ átirapın jarqırǵan hasıl zúmret tası sıyaqlı ayqulaq qorshap turǵan edi. ⁴ Taxttıñ dógeresinde basqa jigirma tórt taxt bolıp, bul taxtlarda aq kiyimli, baslarına altın taj kiygen jigirma tórt aqsaqal otırǵan edi. ⁵ Taxttan shaqmaq shaǵıp, gúrsildegen dawıs shıǵıp, gúldirmamanıñ gúrkiregeni esitilip turǵan edi. Al taxttıñ aldında jeti shıra janıp turǵan edi. Bul – Qudaydıñ jeti ruwxı. ⁶ Jáne taxttıñ aldında kristall sıyaqlı shiyshe teñiz bar edi.

Taxttıñ tórt tárepinde, yaǵnıy dógeresinde aldı-artı kózge tolǵan tórt maqluq turǵan edi. ⁷ Olardıñ birinshisi arıslanǵa, ekinshisi tanaǵa uqsagan edi. Al úshinshisiniñ júzi adamnıñ túrindey, tórtinshisi ushıp baratırǵan búrkit sıyaqlı edi. ⁸ Hár biriniñ altı qanatı bolıp, qanatlarınıñ ishi-sırtı tolǵan kóz edi. Olar kúni-túni toqtamastan:

«Bar bolǵan, házir bar,
Keleshekke keletuǵın,
Qúdireti kúshli Quday Iye,
Muxaddes, muxaddes,
muxaddes!» – deydi.

⁹ Tórt maqluq máñgi-baqıy jasaytuǵın taxtta Otırǵandı ullılap, Oǵan húrmet kórsetip shúkirlik bildirgen sayın, ¹⁰ jigirma tórt aqsaqal taxtta otırǵan máñgi-baqıy Jasaytuǵınnıñ aldına jıǵılıp, Oǵan tabındı. Olar tajların taxttıñ aldına qoyıp bılay dedi:

11 «Iyemiz hám Qudayımız!

Sen dañq, húrmet hám qúdiretti
alıwǵa ılayıqlısañ.

Sebebi hámme nárseni Sen
jaratqansañ.

Hámmesi Seniñ erkiñ menen
jaratıldı hám bar boldı».

Mórlengen orama qaǵaz hám Qozi

5 ¹ Sonda taxtta Otırǵannıñ oñ qolında ishi-sırtı jazılǵan, jeti mór basılıp bekitilgen bir orama qaǵazdı kórdim. ² Jáne men bálent dawıs penen járiyalap baqırǵan bir kúshli perishteni de kórdim. Ol jar salıp: «Kim bekitilgen mórlerdi buzıp, orama qaǵazdı ashıwǵa ılayıqlı?» – dedi. ³ Biraq aspanda da, jerde de, jerdiñ astında da orama qaǵazdı ashıp, onıñ ishine qarawǵa ılayıqlı hesh kim bolmadı. ⁴ Orama qaǵazdı ashıp, onıñ ishine qarawǵa ılayıqlı hesh kim tabılmaǵanlıqtan, men qattı jiladım. ⁵ Sonda aqsqaqallardıñ biri maǵan:

– Jilama! Qara, Yahuda urıwınan shıqqan Arıslan^b, Dawıttıñ Tamırı^c

^a **4:2** *Otırǵan* – Quday.

^b **5:5** Jar 49:9-10.

^c **5:5** Iysh 11:1, 10.

jeñip shıqtı! Ol bekıtilgen jeti mór-
di buzıp, orama qağazdı asha aladı, –
dedi.

⁶ Sol waqıtta men taxt penen tórt
maqluqtıń ortasında, aqsqaqallardıń
arasında bawızlanganğa uqsagan bir
Qozını^a kórdim.

Qozınıń jeti múyizi hám jeti kózi bar
edi. Bul kózler – Qudaydıń pútkil jer
júzine jibergen jeti ruwxı. ⁷ Qozı ja-
qınlap barıp, taxtta Otırğannıń oń
qolınan orama qağazdı aldı.

⁸ Qozı orama qağazdı alǵanda,
tórt maqluq hám jigirma tórt aqsqa-
qal Onıń ayaǵına jıǵıldı. Hár biriniń
qolında arfa hám tútetkige tolı altın
tostaǵanlar bar edi. Bul tútetkiler
muxaddeslerdiń^b duwaların bildire-
di. ⁹ Olar jańa alǵıslaw qosıǵın aytıp
bılay dedi:

«Sen orama qağazdı alıwǵa hám
bekıtilgen mórlerdi buzıp
ashıwǵa ılayıqlısań!

Óytkeni Sen Ózińdi qurban ettiń
hám hár bir urıw, til,

Xalıq hám milletten shıqqan
adamlardı Qudayǵa arnaw
ushın,

Óz qanıńdı tógip, olardıń
tólemlerin ótediń.

¹⁰ Olardı patshalıǵına eristirip,
Qudaydıń xızmetindegi
ruwxaniyeler qıldıń.

Olar jer júzinde patshalıq etedi».

¹¹ Sońınan taxttı, maqluqlardı hám
aqsqaqallardı qorshaǵan esap-sansız,
mıń-mıńlaǵan, millionlaǵan perish-
telerdi kórdim hám olardıń dawıs-
ların esittim. ¹² Olar dawıslap qosıq
aytıp bılay dedi:

«Bawızlangan Qozı kúsh, baylıq,
danalıq, qúdiret,
Húrmet, dańq hám alǵıs-
maqtawdı alıwǵa ılayıqlı».

¹³ Jáne men aspandaǵı, jer júzindegi,
jerdiń astındaǵı hám teńizdegi pútkil
jaratılıstıń, olardaǵı pútkil barlıqtıń
bılay dep qosıq aytqanın esittim:

«Taxtta Otırǵan hám Qozı,
Alǵıs-maqtawǵa hám húrmetke,
Dańqqa hám qúdiretke,
Máńgi-baqıy iye bolsın!»

¹⁴ Tórt maqluq: «Awmiyin!» dep ju-
wap berdi, al jigirma tórt aqsqaqal jer-
ge jıǵılıp tabındı*.

Bekıtilgen mórlerdiń buzıp ashılıwı

6 ¹ Sońınan men Qozınıń bekıtilgen
jeti mórdiń birinshisin buzıp ash-
qanın kórdim. Sonda tórt maqluqtıń
biriniń gúldirmamanıń gúrkiregenine
uqsagan dawıs penen: «Kel» degenin
esittim. ² Qarasam, bir aq at tur eken.
Attıń ústindeginiń oq jayı bar edi. Oǵan
bir taj berildi. Ol jeñimpaz bolıp, jáne
jeńiske erisiwge atlandı.

³ Qozı bekıtilgen ekinshi mórdi
buzıp ashqanda, ekinshi maqluqtıń:
«Kel» degenin esittim. ⁴ Sonda ot-
tay qızıl bir at shıqtı. Atqa mingenge
adamlardıń bir-birin óltiriwi ushın,
dúnya júzindegi paraxatshılıqtı joq
qılıw biyligi berildi. Oǵan úlken bir
qılısh ta berildi.

⁵ Qozı bekıtilgen úshinshi mórdi
buzıp ashqanda, úshinshi maqluq-
tıń: «Kel» degenin esittim. Qarasam,
bir qara at tur eken. Atqa mingenniń
qolında pálle tárezi bar edi. ⁶ Tórt

^a **5:6** Qozı – pútkil adamzat ushın qurban bolǵan Iysa Masiyxtıń timsalı.

^b **5:8** Muxaddesler – Iysaǵa iseniwshiler.

maqluqtıń ortasınan shıqqan bir dawıstıń: «Bir kúnlik is haqıǵa bir qadaq biyday yamasa úsh qadaq arpa beriledi. Biraq, záytún mayına hám sharapqa zıyan tiygizbe!» – degenin esittim.

⁷ Qozı bekitilgen tórtinshi mórdi buzıp ashqanda, tórtinshi maqluqtıń: «Kell» degenin esittim. ⁸ Qarasam, bir aqshıl sur at tur eken. Atqa mingenniń atı ólim bolıp, onıń izinen óliler mákanı erip kiyatırǵan edi. Olarǵa qılısh, ashlıq, juqpalı awırıwlar hám jerdegi jirtqısh haywanlar menen adamlardı óltiriw ushın, dúnyanıń tórtten bir bóleginiń ústinen biylik berildi.

⁹ Qozı bekitilgen besinshi mórdi buzıp ashqanda, qurbanlıq orınıń astında Qudaydıń sózi hám ózleri aytqan gúwaliqları ushın óltirilgenlerdiń janların kórdim. ¹⁰ Olar bálent dawıs penen baqırıp bilay dedi: «Muxad-des hám haqıyqiy İyemiz! Sen endi qashanǵa deyin jer júzinde jasaytuǵınlardı húkim etip, olardan tógilgen qanıımız ushın ósh almawıńdı dawam eteseń?» ¹¹ Sonda olardıń hár birine aq kiyim berilip: «Sizler sıyaqlı óltireletuǵın ózlerińizdey xızmetshilerdiń hám tuwısqanlarıńızdıń sanı tolıq bolǵanǵa shekem az-maz kútip turıńlar», – delindi.

¹² Qozı bekitilgen altınshı mórdi buzıp ashqanda qarasam, jer kúshli silkinip, quyash qara júnnen toqılǵan aza kiyimdey, al ay tolıǵı menen qan sıyaqlı qıp-qızıl bolıp ketti. ¹³ Al aspandaǵı juldızlar kúshli samal sebepli shayqalǵan ánjir aǵashınan pispey atırıp tógilgen miyweler sıyaqlı jerge tústi. ¹⁴ Aspan bolsa, oralǵan qaǵaz

sıyaqlı joq bolıp ketti. Hár bir taw hám ataw ornınan kóshirildi^a.

¹⁵ Sonda dúnyanıń patshaları, há-meldarları, áskerbasıları, bayları, kúshlileri, barlıq qul hám azat adamları úngirler menen tawdaǵı jartaslar arasına jasırındı. ¹⁶ Olar tawlar hám jartaslarǵa jalınıp: «Ústimizge qulap, taxttıń ústinde Otırǵannan hám Qozınıń ǵázebinen bizlerdi jasıra góriń! ¹⁷ Sebebi olardıń qáhárli ǵázebinıń kúni keldi, buǵan kim shıday aladı», – dedi.

Mórlengen Qudaydıń xızmetshileri

7 ¹ Bunnan soń, men jer júziniń tórt múyeshinde turǵan tórt perishteni kórdim. Olar jer betine, teńizge hám hár bir terekke espesin dep, jer júziniń tórt samalın uslap turǵan edi. ² Men jáne shıǵıstan kóterilip kiyatırǵan, tiri Qudaydıń mórine iye basqa bir perishteni kórdim. Ol jerge hám teńizge zıyan keltiriw biyligi berilgen tórt perishtege bálent dawıs penen baqırıp: ³ «Bizler Qudayımızdıń xızmetshileriniń mańlaylarına mór baspaǵanıımızsha, jerge, teńizge hám tereklerge zıyan tiygizbeńler!» – dedi. ⁴ Sonda men mańlaylarına mór basılǵanlardıń sanı bir júz qırq tórt mın ekenin esittim. Olar Izrail xalqınıń barlıq urıwlarınan edi.

⁵⁻⁸ Yahuda urıwınan on eki mın,
Ruben urıwınan on eki mın,
Gad urıwınan on eki mın,
Asher urıwınan on eki mın,
Naftaliy urıwınan on eki mın,
Menashshe urıwınan on eki mın,
Shimon urıwınan on eki mın,
Lebiy urıwınan on eki mın,

^a 6:13-14 İysh 34:4.

Issaxar urıwınan on eki mın,
Zebulon urıwınan on eki mın,
Yusup urıwınan on eki mın,
Benyamin urıwınan on eki mın
adamğa mór basıldı.

Hár túrli milletten bolğan sansız xalıq

⁹ Bunnan soń qarasam, hár túrli milletten, hár túrli urıwdan, hár túrli xalıqtan hám hár túrli tilden bolğan, hesh kim sanay almaytuǵın úlken topar taxttıń hám Qozınıń aldında turğan eken. Hámmesi aq kiyim kiygen bolıp, qollarına palma aǵashınıń shaqaların uslap turğan edi. ¹⁰ Olar bálent dawıs penen: «Qutqarıw taxtta otırǵan Qudayımızdıń hám Qozınıń qolında», – dep baqırıp turğan edi.

¹¹ Barlıq perishteler taxttıń, aqsaqallardıń hám tórt maqluqtıń dógeresinde turğan edi. Olar taxttıń aldında jerge jıǵılıp, Qudayǵa tabınıp bilay dedi:

¹² «Awmiyin.

Algıs, dańq, danalıq,
Maqtaw, húrmet, kúsh-qúdiret,
Máńgi-baqıy Qudayımızdiki bolsın!
Awmiyin».

¹³ Sonda aqsaqallardıń biri mennen: – Aq kiyim kiygen mına adamlar kimler, olar qayaqtan keldi? – dep soradı.

¹⁴ – Bunı siz bilesiz, mırzam, – dedim men.

Ol maǵan bilay dedi:

– Bular – awır azaptı basınan keshirgenler. Kiyimlerin Qozınıń qanı menen juwıp, appaq qılǵanlar. ¹⁵ Sonlıqtan olar Qudaydıń taxtıń aldında turıp, Onıń İbadatxanasında kúni-túni Oǵan xızmet etedi. Taxtta Otırǵan olar menen birge bolıp, Óz panasında saqlaydı. ¹⁶ Olar endi hesh qashan ash

bolmaydı hám shóllemeydi, quyash yamasa jáziyrama ıssı olardı kúydirmeydi. ¹⁷ Óytkeni taxttıń ortasında bolğan Qozı olardıń shopanı bolıp, tiri suw bulaqlarına alıp baradı. Quday olardıń barlıq kóz jasların súrtip taslaydı.

Bekitilgen jetinshi mórdiń buzıp ashılıwı

8 ¹ Qozı bekitilgen jetinshi mórdi buzıp ashqanda, aspanda yarım saattay únsizlik ornadı.

² Sonda men Qudaydıń aldında turğan jeti perishteni kórdim. Olarǵa jeti kárnay berildi.

³ Sońınan basqa bir perishte kelip, qurbanlıq orında turdı. Onıń qolında tütetkini tütetiwge arnalǵan altın ıdı bar edi. Oǵan pútkil muxaddeslerdiń duwalarına qosıp, taxttıń aldındaǵı altınnan islengen qurbanlıq orıńǵa baǵıshlaw ushın, kóp muǵdarda tütetkiler berildi. ⁴ Sonda muxaddeslerdiń duwaları menen birge tütetkiniń tütini perishteniń qolınan kóterilip, Qudaydıń aldına jetip bardı.

⁵ Perishte tütetki salınǵan ıdıstı alıp, onı qurbanlıq orınıń janıp turǵan shoǵına toltırdı da, jerge ılaqtırıp jiberdi. Sonda gúldirmama gúrkirep, gúrsildegen dawıslar esitildi hám shaqmaq shaǵıp, jer silkindi.

Jeti kárnay

⁶ Jeti perishte qollarındaǵı jeti kárnaydı shertiwge tayarlandı.

⁷ Birinshi perishte kárnayın shertti. Sonda qanǵa aralasqan burshaq hám ot jerge jawdı. Jer betiniń úshтен biri, tereklerdiń úshтен biri hám jasıl shópelerdiń hámmesi janıp ketti.

⁸ Ekinshi perishte kárnayın shertti. Lawlap janǵan taw sıyaqlı úlken

bir nárse teńizge ılaqtırıldı. Teńizdiń úshten biri qanǵa aylandı. ⁹ Teńizdegi janıwarlardıń úshten biri óldi hám kemelerdiń úshten biri qıyralıp qaldı.

¹⁰ Úshinshi perishte kárnayın shertti. Sonda aspannan shom sıyaqlı jalınlap janǵan bir úlken juldız dáryalardıń úshten bir bólegine hám suw bulaqlarınıń ústine tústi. ¹¹ Bul juldızdıń atı – juwsan. Suwlardıń úshten bir bólegi juwsan sıyaqlı ashshı boldı. Suw ashshı bolǵanlıqtan, ishken adamlardıń kóbisi ólip qaldı.

¹² Tórtinshi perishte kárnayın shertti. Quyashtıń úshten biri, aydıń úshten biri hám juldızlardıń úshten biri zaqımlandı. Olardıń úshten biri qarańǵılanıp, kúndiz hám túnniń úshten bir bólegi jaqtısız qaldı.

¹³ Men sońınan aspannıń ortasında ushıp júrgen bir búrkitti* kórdim hám onıń bálent dawıs penen bılay degenin esittim: «Hásiret, hásiret! Jer júzinde jasawshılar hásiret shegedi! Sebebi kárnayların shertetuǵın qalǵan úsh perishte kárnay shertiwge tayar tur!»

9 ¹ Besinshi perishte kárnayın shertti. Sonda men aspannan jerge túsken bir juldızdı kórdim. Oǵan tereń tuńǵıyıqtıń awzın ashatuǵın gilt berildi. ² Juldız tereń tuńǵıyıqtıń awzın ashqanda, tuńǵıyıqtan úlken peshtiń tútinindey tútin shıqtı. Bul tútinnen quyash hám hawa qarańǵılanıp ketti. ³ Tútinniń ishinen jerge shegirtkeler jawdı. Olarǵa jerdegi shayanlardıń kúshine uqsanǵan bir kúsh berilgen edi. ⁴ Shegirtkelerge jerdegi kók shóplerge, ósimliklerge hám tereklerge zıyan

keltirmew, tek mańlaylarında Qudaydıń móri joq adamlarǵa ǵana azap beriw buyırıldı. ⁵ Olarǵa bul adamlardı óltirmey, tek bes ay dawamında azap beriwge ruxsat etildi. Olar bergen azap adamdı shayan shaqqanday qıynaydı. ⁶ Sol kúnleri adamlar ólim izleydi, biraq taba almaydı. Óliwdi ańsaydı, biraq ólim olardan qashıp ketedi.

⁷ Shegirtkelerdiń kórinisi sawashqa tayarlanǵan atlar sıyaqlı bolıp, baslarında altın tajlarǵa uqsanǵan tajları bar edi. Júzleri bolsa, adamnıń júzine uqsanǵan edi. ⁸ Shashları hayaldıń shashınday, tisleri arıslannıń tisindey edi. ⁹ Kókireklerinde temir sawıtlarǵa uqsanǵan sawıtlar bolıp, qanatlarınıń sestı sawashqa shawıp baratırǵan sansız atlı arbalardıń sestı sıyaqlı edi. ¹⁰ Shegirtkelerdiń shayandikindey quyırıkları hám iyneleri bar edi. Quyırıkları adamlarǵa bes ay boyı azap beretuǵın kúshke iye edi. ¹¹ Olardıń üstinen tereń tuńǵıyıqtıń perishtesi patshalıq etetuǵın edi. Bul perishteniń evreyshe atı Abaddon, al grekshe atı Apollion^a edi.

¹² Birinshi hásiret ótti, mine, bunnan soń jáne eki hásiret kelmekte.

¹³ Altınshı perishte kárnayın shertti. Sonda men Qudaydıń aldındaǵı altınnan islengen qurbanlıq orınnıń tórt múyeshindegi shaqlardan shıqqan bir dawıstı esittim. ¹⁴ Dawıs qolında kárnayı bar altınshı perishtege: «Ullı Evfrat dáryasınıń janında baylawlı turǵan tórt perishteni bosatıp jiber», – dedi. ¹⁵ Sonda anıq sol saat, sol kún, sol ay hám sol jil ushın tayar turǵan tórt perishte adamlardıń úshten birin óltiriw ushın bosatılıp

a **9:11** *Abaddon, Apollion* – ekewi de «nabıt qılıwshı» degen mánisti bildiredi.

jiberildi. ¹⁶ Olardıń atlı áskerleriniń sanı eki júz million ekenligin esittim.

¹⁷ Ayanımda kórgen atlar menen atlılardıń kórinisi mınaday: atlılardıń ottay qızıl, qızgısh kók hám kúkirt reńli sawıtları bar edi. Atlardıń basları arıslannıń basına uqsaghan bolıp, awızlarınan ot, tútin hám kúkirt shıǵıp turǵan edi. ¹⁸ Adamzattıń úshтен biri usı úsh báleden: bulardıń awızınan shıqqan ot, tútin hám kúkirtten óldi. ¹⁹ Óytkeni atlardıń kúshi awızlarında hám quyırıklarında edi. Quyırıkları bası bar jılanlar sıyaqlı bolıp, adamlardı olar menen azaplaytuǵın edi. ²⁰ Usı bálelerden ólmey qalǵan adamlar óz qolları menen islegen jaman isleri ushın táwbe etpedi. Olar ya kóre, ya esite, ya júre almaytuǵın altın, gúmis, qola, tas hám aǵashtan islengen butlarǵa hám jinlerge tabınıwdan waz keshpedi. ²¹ Jáne de adam óltiriw, sıyırshılıq islew, junısıy buzıqshılıq qılıw hám urlıq islewdi qoyıp, táwbe etpedi.

Perishte hám orama qaǵaz

10 ¹ Sońınan men aspannan túsip kiyatırǵan basqa bir kúshli perishteni kórdim. Ol bultqa oranǵan bolıp, basınıń ústinde ayqulaq bar edi. Júzi quyashqa, ayaqları otlı sútinge uqsaghan edi. ² Onıń qolında ashılǵan bir orama qaǵaz bar edi. Ol oń ayaǵın teńizge, al sol ayaǵın jerge qoyıp, ³ arıslannıń aqırǵanına uqsaghan bálent dawıs penen baqırdı. Ol baqırǵanda, jeti gúldirmama sestı gúrkirep, tilge kirdi. ⁴ Jeti gúldirmama tilge kirgende, men jazbaqshı bolıp edim, biraq aspannan bir dawıstıń: «Jeti gúldirmamanıń aytqanların jazba, olardı qupıya saqla», – degenin esittim.

⁵ Sonnan keyin, bir ayaǵı menen teńizde, bir ayaǵı menen jerde turǵanın ózim kórgen sol perishte oń qolın aspanga kóterdi. ⁶ Ol aspandı hám aspandaǵılardıń hámмесin, jerdi hám jerdegilerdiń hámмесin, teńizdi hám teńizdegilerdiń hámмесin jaratqan mángi-baqıy jasaytuǵın Qudaydıń atı menen ant ishıp: «Endi waqıt qalmadı. ⁷ Biraq, jetinshi perishte kárnayın shertetuǵın kúnlerde Qudaydıń Óz xızmetshileri – payǵambarlarǵa xabarlaǵan sırlı jobası ámelge asadı», – dedi.

⁸ Ózim aspannan esitken dawıs menin menen jáne sóylese baslap: «Barıp, teńizde hám jerde turǵan perishtenin qolındaǵı ashılıw orama qaǵazdı al», – dedi.

⁹ Men perishtenin janına barıp, orama qaǵazdı maǵan beriwin soradım. Perishte maǵan: «Bunı al da, jep qoy. Ol qarnıńa barganda ashshı, al awızında pal sıyaqlı tatlı boladı», – dedi.

¹⁰ Sonda men orama qaǵazdı perishtenin qolınan alıp, jep qoydım. Ol awızında pal sıyaqlı tatlı boldı, al jutqanımnan keyin qarnımdı ashıttı. ¹¹ Sońınan maǵan bilay delindi: «Sen jáne kóp xalıqlar, milletler, tiller hám patshalar tuwralı payǵambarshılıq aytıwıń tiyis».

Eki gúwa

11 ¹ Sonnan keyin, maǵan ólsheytuǵın tayaq sıyaqlı qamis berilip, bilay delindi:

– Bar da, Qudaydıń Ibadatxanasın hám qurbanlıq orındı ólshep, sol jerde sıynıp atırǵanlardı sanap shıq. ² Al Ibadatxananıń sırtqı háwlisin ólshemey qaldır. Sebebi ol jer butqa tabınıwshılarǵa berildi. Olar muxaddes qalanı qırıq eki ay dawamında ayaq

astı qıladı. ³ Biraq Men Ózimniń eki gúwama kúsh beremen. Olar aza ki-yimin kiyip, bir mın eki júz alpıs kún payǵambarshılıq qıladı.

⁴ Bul eki gúwa – pútkil dúnyanıń Iyesi Quday aldında turǵan eki záytún aǵashı hám eki shıra qoyǵısh. ⁵ Eger kim de kim olarǵa zıyan tiygizbekshi bolsa, olardıń awızlarınan ot shıǵıp, dushpanların kúydirip joq qıladı. Olarǵa zıyan tiygizbekshi bolǵanlar usılay óltiriledi. ⁶ Bul eki gúwa ózleri payǵambarshılıq aytqan kúnderde jawın jawmasın dep, aspandı jawıp taslaw biyligine iye. Jáne olardıń suwları qanǵa aylandırıwǵa, qansha qálese, jer júzin sonsha hár túrli bálelerge duwshar etiwge de biyligi bar.

⁷ Olar gúwalıqların aytıp tawısqanda, tereń tuńǵıyıqtan shıqqan jirtqısh haywan olar menen urıadı hám olardı jeńip óltiredi. ⁸ Olardıń óligi timsalıy túrde Sodom hám Mısır dep atalatuǵın ullı qalanıń kóshesinde qaldırıldı. Olardıń Iyesi de sol jerde atanaq aǵashqa shegelengen edi. ⁹ Úsh yarım kún barlıq xalıqlardıń, urıwlarıń, tiler hám milletlerdiń adamları olardıń óligin tamashalap, denelerin qábirge qoyıwǵa ruxsat etpeydi. ¹⁰ Jer júzinde jasawshılar buǵan quwanıp, bayram qıladı hám bir-birine sawǵalar jiberedi. Óytkeni bul eki payǵambar jer júzinde jasawshılarǵa azap bergen edi.

¹¹ Biraq úsh yarım kúnnen soń, Qudaydan kelgen ómir demi olardıń denelerine enip, ekewi de ayaqqa turdı. Buni kórgenlerdi kúshli qorqınısh biyledi. ¹² Sonda eki payǵambar aspannan esitilgen bálent bir dawıstıń ózlerine: «Bul jerge kóterilińler», – degenin

esitti. Olar dushpanlarınıń kóz aldında bir bult ústinde aspanǵa kóterilip ketti. ¹³ Sol waqıtta-aq kúshli jer silkiniw bolıp, qalanıń onnan biri qıyralıp qaldı hám jeti mın adam nabit boldı. Al qalǵan adamlardı kúshli qorqınısh biylep, aspandaǵı Qudaydı alǵısladı.

¹⁴ Ekinshi hásiwet ótti. Mine, úshinshi hásiwet jaqınlap kelmekte.

Jetinshi kárnay

¹⁵ Jetinshi perishte kárnayın shertti. Aspannan bálent dawıslar esitilip: «Dúnya júzi patshalıǵı Iyemizdiki hám Onıń Masiyxıniki boldı.

Ol máńgi-baqıy patshalıq etedi», – dedi.

¹⁶ Qudaydıń aldında óz taxtlarında otırǵan jigirma tórt aqsaaqal jerge bas urıp, Qudayǵa tabındı hám bılay dedi:

¹⁷ «Qúdireti kúshli Quday, Jaratqan Iye!

Sen bar bolǵansań, házir de barsań*!

Saǵan shúkirlik etemiz.

Sebebi Sen ullı qúdiretiń menen patshalıq ete basladıń.

¹⁸ Milletler qattı ashıwlanǵan edi, Endi Sen de ǵázepke mindiń. Ólilerdi húkim etetuǵın waqtıń keldi,

Xızmetshileriń bolǵan payǵambarlarǵa,

Muxaddeslerge, yaǵnıy Seniń atıńdı húrmet etetuǵın

úlken-kishige sıylıq beriw,

Al jer júzin nabit qılıwshılardı

nabit qılıw waqtıń keldi».

¹⁹ Sonda Qudaydıń aspandaǵı Ibadatxanası ashıldı hám Ibadatxana daǵı Onıń Kelisim sandıǵı^a kórindi.

^a 11:19 *Kelisim sandıǵı* – sózlikke qarań.

Sol waqıtta shaqmaq shaqtı, dawıslar shıqtı, gúldirmama gúrkiredi hám jer silkinip, kúshli burshaq jawdı.

Hayal hám aydarha

12 ¹ Aspanda bir ullı káramatlı belgi payda boldı: quyashqa orangán, ayaqlarınıń astında ay, basında on eki juldızlı taji bar bir hayal kórindi. ² Hayal hámiledar edi, ol bosanbaqshı bolıp, tolǵaq tutup baqırmaqta edi. ³ Sońnan aspanda basqa bir káramatlı belgi payda boldı: jeti baslı, on shaqlı, baslarında jeti taji bar, úlken qızıl aydarha kórindi. ⁴ Aydarha quyırǵı menen aspandaǵı juldızlardıń úshтен birin sıpırıp, jerge ılaqtırdı. Sońnan ol tuwılıwdan-aq balanı jutip jiberiw ushin, tuwayın dep atırǵan hayaldıń aldında turıp aldı. ⁵ Hayal ul tuwdı. Barlıq milletlerdi temir tayaq penen basqaratuǵın^a bul bala dárhal Qudaydıń aldına, Qudaydıń taxtına alıp kelindi. ⁶ Al hayal shólge qashıp ketti. Ol jerde hayaldıń bir mıń eki júz alpıs kún baǵılıwı ushin, Quday tárepinen tayarlangán bir orın bar edi.

⁷ Aspanda sawash baslandı. Bas perishte Mixail hám onıń perishteleri aydarhaǵa qarsı urıstı. Aydarha da óz perishteleri menen olarǵa qarsı urıssa da, ⁸ kúshi jetpey jeńilip qalıp, aspandaǵı orınlarınan ayırıldı. ⁹ Áz-zúl yamasa shaytan dep atalǵan úlken aydarha, pútkil dúnyanı joldan azǵırǵan eski jılan óz perishteleri menen birlikte jerge ılaqtırıldı.

¹⁰ Sonda men aspanda bálent bir dawıstıń bilay degenin esittim:

«Mine, Qudayımızdıń qutqarıwı, qúdireti hám patshalıǵı keldi,

Onıń Masiyxınıń húkimdarlıǵı ornadı.

Óytkeni tuwısqanlarımızdıń ayıplawshısı,

Olardı Qudayımızdıń aldında kúni-túni,

Ayıplaǵan shaytan jerge ılaqtırıldı.

¹¹ Tuwısqanlarımız Qozınıń qanı menen,

Jáne ózleri aytqan gúwaliqları menen onı jeńdi.

Bul ushin olar óz janların ólimge qıydı.

¹² Sonlıqtan aspan hám onda jasawshılar, shadlanıńlar!

Al jer hám teńiz, sizler hásiret shegesizler!

Sebebi shaytan ústinińge tústi.

Ol óz waqtınıń az qalǵanını bilip, ǵázepke tolǵan».

¹³ Aydarha óziniń jerge ılaqtırılǵanın kórgende, ul bala tuwǵan hayaldıń izinen quwa ketti. ¹⁴ Jılannan qashıp, shóldegi ózi ushin arnalǵan jerge ushıp ketiwi ushin, hayalǵa úlken bir búrkittiń eki qanatı berildi. Hayal ol jerde bir múddet, eki múddet hám yarım múddet dawamında baǵılıwı lazım edi. ¹⁵ Sonda jılan hayaldı sel menen ıǵızıp jiberiw ushin, awzınan onıń izinen dáryaday suw aǵızdı. ¹⁶ Biraq jer awzın ashtı da, aydarhanıń awzınan aǵızǵan suwın jutip jiberip, hayalǵa járdem etti. ¹⁷ Sonda aydarha hayalǵa qarsı qáhárlendi. Ol hayal násilinen bolǵan basqalar menen, yaǵnıy Qudaydıń buyırıqların orınlap, Iysanıń gúwalıǵına sadıq qalǵanlar menen urısıwǵa atlandı.

13 ¹ Aydarha teńiz jaǵasında turıp aldı*.

a **12:5** Zab 2:9

Teñizden shıqqan jirtqısh haywan

Soñınan men on shaqlı, jeti baslı bir jirtqısh haywannıñ teñizden shıǵıp kiyatırǵanın kórdim. Onıñ shaqlarında on taj bolıp, baslarında Qudayǵa til tiygiziwshi atlar jazılǵan edi. ² Men kórgen jirtqısh haywan qaplanga uqsagán edi. Onıñ ayaqları ayıwdıñ ayaǵında, awzı arıslannıñ awzında edi. Aydarha oǵan óz qúdireti hám taxtı menen birge úlken biylik te berdi. ³ Jirtqısh haywannıñ baslarınıñ biri ólimshi halda jaraqatlanganday bolıp kórindi. Degen menen, bul jaraqat jazılıp ketti. Sonda pútkil dúnya tañ qalıp, jirtqısh haywannıñ izine erip ketti. ⁴ Adamlar jirtqısh haywanǵa biylik bergén aydarhaǵa sıyındı. Olar jirtqısh haywanǵa da sıyınıp: «Bul jirtqısh haywanǵa kim teñ kele aladı? Onıñ menen kim urısa aladı?» – dedi.

⁵ Ózin maqtap, Qudayǵa til tiygizetuǵın sózler aytıw ushın jirtqısh haywanǵa awız berildi. Ol jáne qırıq eki ay dawamında júrgizetuǵın biylik aldı. ⁶ Qudayǵa, Onıñ atı menen mákanına hám aspanda jasawshılardı til tiygiziw ushın, jirtqısh haywan awzın ashıp sóyley basladı. ⁷ Oǵan muxaddeslerge qarsı urısıp, olardı jeñiwge kúsh berildi. Ol hár bir urıw, hár bir xalıq, hár bir til hám hár bir millet ústinen biylikke iye boldı. ⁸ Dúnyaǵa tiyisli adamlardıñ hámmesi, dúnya jaratılǵannan beri bawızlanǵan Qozınıñ Ómir kitabında atı jazılmaǵan hár bir adam jirtqısh haywanǵa sıyındı.

⁹ Qulaǵı bar adam mınalardı esitip alsın:

¹⁰ «Kimniñ táǵdirine tutqın bolıw jazılsa,

Ol tutqınǵa túsedı.

Kimniñ táǵdirine qılısh penen óltiriliw jazılsa,

Ol qılısh penen óltiriledi».^a

Sol waqıtta muxaddeslerdiñ sabır etip, iseniwi kerek boladı.

Jerden shıqqan jirtqısh haywan

¹¹ Bunnan soñ, men jerden shıǵıp kiyatırǵan basqa bir jirtqısh haywandı kórdim. Onıñ qoznikindey eki múyizi bolıp, ol aydarha sıyaqlı sóyleytuǵın edi. ¹² Bul jirtqısh haywan birinshi jirtqısh haywannıñ pútkil biyligi menen ol ushın háreket etti. Jer júzin hám onda jasaytuǵınlardı ólimshi haldaǵı jaraqatı jazılǵan birinshi jirtqısh haywanǵa sıyınıwǵa májbúrledi. ¹³ Ol úlken káramatlar kórsetip, hátte, adamlardıñ kóz aldında aspannan jerge ot ta jawdırdı. ¹⁴ Ol birinshi jirtqısh haywannıñ atınan ózine islewge ruxsat etilgen káramatları arqalı jer júzinde jasaytuǵınlardı joldan azǵırdı. Ol adamlarǵa qılıshtan jaralanǵan, biraq tiri qalǵan birinshi jirtqısh haywannıñ húrmetine onıñ músinin soǵıwdı buyırdı. ¹⁵ Oǵan birinshi jirtqısh haywannıñ músinine jan beriw ushın qúdiret berildi. Solay etip, sol músin tilge kirip, ózine tabınbaǵanlardıñ hámmesiniñ óltiriliwin buyırdı. ¹⁶ Ol hár bir adamdı: úlken-kishini, bay-jarlını, azat-quldı oñ qolına yamasa mañlayına tamǵa bastırtıwǵa májbúrledi. ¹⁷ Solay etip, kim de kim usı tamǵaǵa, yaǵnıy birinshi jirtqısh haywannıñ atına yamasa atınıñ sanına iye bolmasa, bir nárseni satıp ala almaydı da, sata almaydı da.

^a 13:10 Erm 15:2; 43:11.

¹⁸ Bul danalıqtı talap etedi. Aqlı jetken adam haywannıń sanın esaplap shıqsın. Óytkeni bul – adamnıń sanı. Onıń sanı altı júz alpıs altı.

Qozı hám qutqarılǵanlar

14 ¹ Sońnan Qozınıń Sion tawınıń^a ústinde turǵanın kórdim. Qozınıń janında mańlayına Qozınıń hám Onıń Ákesiniń atı jazılǵan bir júz qırq tórt mın adam bar edi. ² Aspannan sarqırap aqqan suwdıń sestindey, kúshli gúldirmama dawı-sınday bir ses esittim. Men esitken bul ses arfa shertiwshilerdiń shertken namasına uqsaytuǵın edi. ³ Usı bir júz qırq tórt mın adam taxtıń, tórt maqluqtıń hám aqsaqallardıń aldında jańa bir qosıq aytıp turǵan edi. Gúnalarınıń qunı ótelip, jer júzinen satıp alıńǵan usı adamlardan basqa hesh kim bul qosıqtı úyrene almas edi. ⁴ Bular ózlerin buzıqshılıqtan taza saqlaǵan, pák qızlarday adamlar edi. Qozı qayaqqa barsa, olar Onıń izine erdi. Olar Qudaydıń hám Qozınıń tuńǵışları bolıp, adamlar arasınan satıp alıńǵanlar. ⁵ Awızlarınan jalǵan sóz shıqpaǵan olar – minsiz adamlar*.

Úsh perishteniń xabarı

⁶ Bunnan soń, men aspannıń ortasında ushıp júrgen basqa bir perishteni kórdim. Bul perishte jer júzinde jasawshılardıǵa: hár bir millet hám urıwǵa, hár bir til hám xalıqqa járiyalanatuǵın máńgi Xosh Xabarǵa iye edi. ⁷ Ol bálent dawıs penen: «Qudaydan

qorqınlar! Onı alǵıslańlar! Onıń húkim etetuǵın waqtı keldi. Aspandı, jerdi, teńizdi hám suw bulaqların Jaratqanǵa sıyınıńlar!» – dedi.

⁸ Onıń izinen kiyatırǵan ekinshi perishte bılay dedi: «Quladı! Óz buzıqshılıǵınıń kúshli sharabın barlıq milletlerge ishkip, olardı azǵırǵan ullı Babilon^b quladı!»

⁹ Ekewiniń izinen kiyatırǵan úshinshi perishte bálent dawıs penen bılay dedi: «Kim de kim birinshi jirtqısh haywanǵa hám onıń músinine tabınıp, mańlayına yamasa qolına onıń tamǵasın qabil etse, ¹⁰ ol Qudaydıń qáhárli gázep kesesinde^c tayarlanǵan Qudaydıń gázebiniń kúshli sharabınan ishedı. Muxaddes perishtelerdiń hám Qozınıń aldında ot hám janıp turǵan kúkiritten azap shegedı. ¹¹ Olardı azap beretuǵın ottıń tútini máńgi-baqıy burqırap turadı. Birinshi jirtqısh haywanǵa hám onıń músinine tabınıp, atınıń tamǵasın qabil etkenler kúni-túni tinishliq kórmeydi. ¹² Sol waqıtta Qudaydıń buyırıqların orınlap, Iysaǵa degen isenimine sadıq qalǵan muxaddeslerdiń sabırlılıǵı kerek boladı».

¹³ Sonda aspannan bir dawıs mańǵan: «Mınanı jazıp qoy: bunnan bılay, Iyemizge sadıq qalıp, janın qıyǵanlar qanday baxıtlı!» – dedi. «Awa, – deydi Muxaddes Ruwx, – olar miynetleriniń ráhátin kóredi. Sebebi islegen isleriniń jemisi olardan ayırılmaydı».

Jerdiń zúraátin jıynaw

¹⁴ Sońnan bir aq bulttı kórdim. Bulttıń ústinde basında altın taji,

a **14:1** *Sion tawı* – Erusalim qalasındaǵı bir taw. Sózlikke qarań.

b **14:8** *Babilon* – Rim názerde tutılǵan.

c **14:10** *Qudaydıń qáhárli gázep kesesi* – Qudaydıń jazası.

qolında ótkir oraǵı bar, Adam Ulına uqsaqan Birew otır edi^a. ¹⁵ Ibadatxanadan shıqqan basqa bir perishte bulttıń ústinde Otırǵanǵa bálent dawıs penen baqırıp: «Oraǵındı salıp, or! Orıw waqtı keldi. Óytkeni jerdiń zúraáti pisip jetilisti», – dedi.

¹⁶ Bulttıń ústinde otırǵan oraǵın jerge siltedi hám jerdiń zúraáti orıldı.

¹⁷ Aspandaǵı Ibadatxanadan basqa bir perishte shıqtı. Onıń da ótkir oraǵı bar edi. ¹⁸ Qurbanlıq orın ústindegi otqa biylik etetuǵın bir perishte qurbanlıq orınnan shıǵıp, ótkir oraqlıǵa bálent dawıs penen: «Ótkir oraǵındı iske sal! Jerdegi júzim aǵashınan sol-qımlardı jıynap al. Sebebi júzim pisti», – dedi.

¹⁹ Perishte oraǵın jerge siltep, jerdegi júzimniń zúraátin jıynap aldı. Onı Qudaydıń ǵázebiniń úlken iskenjesine ılaqtırdı. ²⁰ Júzim jemisleri qalanıń sırtındaǵı iskenjede sıǵıldı. Iskenjeden aqqan qan úsh júz shaqırım jerge deyin bardı hám atlardıń júwenlerine shekem kóterildi.

Jeti perishte hám jeti bále

15 ¹ Men aspanda jáne ullı hám tań qalarlıq basqa bir belgi kórdim. Bul – qolına sońǵı jeti báleni uslaǵan jeti perishte edi. Óytkeni usı báleler menen Qudaydıń ǵázebi juwmaqlanatuǵın edi.

² Sonda ot aralas shiyshe teńiz sıyaqlı bir nárseni kórdim. Haywanıń, onıń músiniń hám atınıń sanı ústinen jeńiske eriskenler qollarına Qudaydıń bergen arfaların alıp, shiyshe teńizdiń ústinde turǵan edi. ³ Olar

Qudaydıń xızmetshisi Muwsanıń hám Qozınıń qosıǵın aytıp turǵan edi:

«Qúdireti kúshli Quday Jaratqan

Iye,

Seniń isleriń ullı hám ájayıp,

O, milletler Patshası*!

Seniń jollarıń haqıyqat hám ádil.

⁴ Jaratqan Iye, Sennen qorqpaytuǵın,

Atınıń algıslamaytuǵın kim bar?

Sebebi tek jalǵız Sen ǵana

muxaddesñ.

Pútkil milletler kelip,

Seniń aldında tabınadı.

Óytkeni Seniń ádil isleriń ayan

boldı».

⁵ Bunnan soń aspandaǵı Ibadatxananiń, yaǵnıy Kelisim shatırınıń^b ashılǵanın kórdim. ⁶ Qolında jeti bále bar jeti perishte jarqıraǵan appaq zıǵır kiyim kiyip, kókireklerine altın óńirshe baylap, Ibadatxanadan shıqtı. ⁷ Tórt maqluqtıń biri jeti perishtege máńgi-baqıy jasaytuǵın Qudaydıń qáhárli ǵázebine tolı jeti altın kese berdi. ⁸ Ibadatxana Qudaydıń ullılıǵınıń hám qúdiretiniń tútini menen tolıp ketti. Jeti perishteniń jeti bálesi tamamlanbaǵan sha, hesh kim Ibadatxanaǵa kire almadı.

Qudaydıń ǵázebine tolı jeti kese

16 ¹ Sońınan men Ibadatxanadan shıqqan bir bálent dawıstıń jeti perishtege: «Barıńlar! Qudaydıń ǵázebine tolı jeti keseni jerge tógińler!» – degenin esittim.

² Sonda birinshi perishte barıp, keseni jerge tókti. Birinshi jirtqısh haywanıń tamǵasına iye bolıp, onıń músinine tabınatuǵınlardıń ústinde azap beriwshi jerkenishli jaralar payda boldı.

^a **14:14** Dan 7:13-14.

^b **15:5** *Kelisim shatır* – sózliktegi «Muxaddes shatır» ǵa qarań.

³ Ekinshi perishte kesesin teñizge tókti. Teñiz óliniń qanına uqsaytuǵın qanǵa aylanıp, teñizdegi pútkil tirishilik nabit boldı.

⁴ Úshinshi perishte kesesin dáryalargá hám suw bulaqlarına tókti. Olar da qanǵa aylandı. ⁵ Suwlar ústinen hákimlik etetuǵın perishteniń bilay degenin esittim:

«Házir bar hám burınnan bar
bolǵan muxaddes Qudayımız!
Seniń shıǵarǵan bul húkimleriń
ádil.

⁶ Muxaddeslerdiń hám
payǵambarlardıń qanın
tókkeni ushın,
Sen olarǵa qan ishkiydiń.
Buǵan olar ılayıqlı».

⁷ Sonda men qurbanlıq orınnan shıqqan bir dawıstıń bilay degenin esittim:

«Awa, Qúdireti kúshli Quday
Jaratqan Iye,
Seniń húkimleriń tuwrı hám
ádil».

⁸ Tórtinshi perishte kesesin quyashqa tókti. Sonlıqtan quyashqa adamlardı ot penen kúydiriw kúshi berildi.

⁹ Adamlardı kúshli háwir kúydiriw jiberdi. Olar táwbe etpedi hám usı bálelerdiń ústinen biylikke iye bolǵan Qudaydı algıslamay, Onıń atına til tiygizdi.

¹⁰ Besinshi perishte kesesin jirtqısh haywannıń taxtı ústine tókti. Jirtqısh haywannıń patshalıǵı tas túnek bolıp qaldı. Adamlar azapqa shıdamay, tillerin tisleği. ¹¹ Biraq olar jaman isháreketleri ushın táwbe etpey, kórip atırǵan azapları hám jaraları sebepli, aspandaǵı Qudayǵa til tiygizdi.

¹² Altınshı perishte kesesin ullı Evfrat dáryasına tókti. Kúnshıǵıstan

keletuǵın patshalargá jol tayarlaw ushın, dáryanıń suwı qurıp qaldı.

¹³ Bunnan soń, men aydarhanıń, jirtqısh haywannıń hám jalǵan payǵambardıń awzınan shıqqan qurbaqalarǵa uqsaytuǵın úsh jawız ruwxtı kórdim.

¹⁴ Bul ruwxlar – káramatlar kórsetetuǵın jinlerdiń ruwxları edi. Olar Qúdireti kúshli Qudaydıń ullı kúninde bolatuǵın sawashqa pútkil dúnyanıń patshaların jıynaw ushın atlandı.

¹⁵ «Mine, Men urı sıyaqlı kútilmege kelemen! Jalańash bolıp júrip, uyatqa qalmawı ushın ústindegi kiyimlerin saqlap, sergek turǵanlar qanday baxıtılı!» – dedi Iyemiz Iysa.

¹⁶ Úsh jawız ruwx evreyshe «Armagedon» dep atalatuǵın jerge patshalardı jıynadı. ¹⁷ Jetinshi perishte kesesin hawaǵa tókti. Ibadatxanadaǵı taxttan shıqqan bálent bir dawıs: «Orınlandı», – dedi. ¹⁸ Sonda shaqmaq shaǵıp, gúrsildegen dawıslar esitildi hám gúldirmama gúrkirep, kúshli jer silkiniw boldı. Adamzat jer júzinde payda bolǵalı berli, bunday kúshli jer silkiniw hesh qashan bolǵan emes. ¹⁹ Ullı qala úshke bólinip quladı. Milletlerdiń qalaları da qıyralıp qaldı. Quday ullı Babilondı yadında saqlap, Óziniń qáhárli ǵázebiniń sharabı tolı keseni oǵan ishiw ushın berdi. ²⁰ Barlıq atawlar ornınan kóship, tawlar joq bolıp ketti. ²¹ Aspannan adamlardıń ústine hár bir danası batpanday kúshli burshaq jawdı. Burshaq sonshellı qorqınışlı bolıp, adamlar usı bále ushın Qudayǵa til tiygizdi.

Jirtqısh haywanǵa mingen hayal

17 ¹ Jeti kesesi bar jeti perishteniń biri jaqınlap keldi de, meniń menen sóylese baslap bilay dedi:

– Berman kel, men saǵan kóp suwlar dıń ústinde otırǵan ullı buzıq hayaldıń qanday jazadıǵa tartılatuǵının kórsetemen. ²Dúnya patshaları onıń menen buzıqshılıq islegen edi. Jer júzinde jasawshılar onıń buzıqshılıǵınıń sharabına más bolǵan edi.

³Sońınan perishte meni Muxaddes Ruwxtıń basqarıwında shólge alıp bardı. Ol jerde men jeti baslı, on shaqlı, ústi Qudayǵa til tiygizetuǵın atlarǵa tolı, jirtqısh qırmızı haywannıń ústinde otırǵan bir hayaldı kórdim. ⁴Hayal shım qızıl hám qımbatlı qırmızı lipaslar kiyip, altın, hasıl taslar hám hinjiler menen bezengen edi. Onıń qolında jerkenishli nárselerge hám buzıqshılıǵınıń haramlıqlarına tolı altın kese bar edi. ⁵Al mańlayına bolsa:

«ULLÍ BABILON – BUZÍQLARDÍŃ HÁM JER JÚZINDEGI JERKENISHLI NÁRSELERDÍŃ ANASÍ»,
degen sırlı at jazılǵan edi.

⁶Hayaldıń muxaddeslerdiń hám Iysa haqqında gúwaliq berip ólgenlerdiń qanına más ekenin kórdim.

Bunı kórip, men qattı tań qaldım. ⁷Perishte maǵan bilay dedi:

– Nege tań qalıp tursań? Men saǵan hayaldıń hám onı kóterip júrgen jeti baslı, on shaqlı jirtqısh haywannıń sırsın ashıp beremen. ⁸Sen kórgen jirtqısh haywan burın bar edi, biraq házir joq. Birazdan soń, ol tereń tuńǵıyıqtan shıǵıp, nabit boladı. Dúnya jaratılǵannan beri atları Ómir kitabında jazılmaǵan jer júzinde jasawshılar jirtqısh haywandı kórgende hayran qaladı. Sebebi bul haywan bir waqıtları bar edi, endi joq, biraq jáne keledi.

⁹Bunı túsiniw ushın danalıq kerek. Jeti bas – hayal ústinde otırǵan jeti tawdı hám jeti patshanı bildiredi.

¹⁰Bulardıń besewi quladı, birewi bar, basqası ele kelmedi. Ol keledi, biraq uzaq waqıt turmaydı. ¹¹Burın bar bolǵan, biraq endi joq jirtqısh haywannıń ózi segizinshi patsha. Aldıńǵı jeti patshanıń biri bolǵan ol nabit boladı.

¹²Sen kórgen on shaq ele patshalıq etpegen on patsha. Biraq bular jirtqısh haywan menen birlikte az waqıt patshalıq etiw ushın biylik aladı.

¹³Bul patshalar bir niyetke iye bolıp, kúshlerin hám biyligin jirtqısh haywanǵa beredi. ¹⁴Olar Qozıǵa qarsı urısa, biraq Qozı olardı jenedi. Öytkeni Qozı – húkimdarlar Húkimdarı hám patshalar Patshası. Onıń menen birge bolǵanlar – shaqırılǵanlar, tańlanǵanlar hám Oǵan sadıq qalǵanlar.

¹⁵Sońınan perishte maǵan bilay dedi: – Mına sen kórgen suwlar, yaǵnıy ústinde buzıq hayal otırǵan suwlar – xalıqlar, alamanlar, milletler hám tiller. ¹⁶Sen kórgen on shaq hám jirtqısh haywan buzıq hayaldı jek kórip, onıń hámme nársesin talan-taraj etedi hám onı tır jalańash qaldıradı. Onıń etin jep, ózin otqa jandıradı.

¹⁷Sebebi Quday Óziniń erkin orınlaw ushın, olardıń kewillerine usı niyetti salǵan edi. Solay etip, Qudaydıń sózleri orınlanıwǵa deyin olar óz ara kelisip, patshalıqların jirtqısh haywanǵa tapsıradı. ¹⁸Sen kórgen hayal – dúnya patshalarınıń üstinen hákimlik etetuǵın ullı qala.

Babilonnıń qulawı

18 ¹Bunnan soń, men kúshli biylikke iye basqa bir perishteniń aspannan túskenin kórdim. Onıń salтанatınan dúnya júzi jarqırıp ketti. ²Perishte qattı dawıslap bilay dedi:

«Quladı! Ullı Babilon quladı!
Ol endi jinlerdiń mákanı,
Hár túrli jawız ruwxlardıń ordası,
Hár qıylı haram hám jerkenishli
quslardıń uyası boldı.
3 Óytkeni barlıq milletler,
Onıń buzıqshılıgımnıń kúshli
sharabın ishti*.
Dúnyanıń patshaları onıń menen
birge buzıqshılıq isledi.
Dúnyanıń sawdagerleri de,
Onıń asıp-tasqan molshılıgınan
bayıp ketti».
4 Sonda men aspannan basqa bir
dawıs esittim. Bul dawıs bılay dedi:
«Háy, xalqım!
Onıń gúnalarına sherik bolıp,
Ol duwshar bolğan bálelerge
duwshar bolmawıń ushin,
Onnan shıǵıp ket!
5 Sebebi onıń gúnaları ústi-üstine
jıynalıp, aspanǵa jetti,
Quday onıń jaman islerin yadında
saqladı.
6 Babilon sizlerge ne qılğan bolsa,
oǵan sonı qaytarıńlar.
Islegen islerin eki ese etip
qaytarıńlar,
Ózi aralastırıp tayarlaǵan
sharaptan eki ese toltırıp,
oǵan berińler.
7 Ol qanshama sán-saltanatqa
hám molshılıqqa bólengen
bolsa,
Oǵan sonshama qayǵı-hásiret
berińler.
Óytkeni ol óz kewlinde:
„Men hayal patsha bolıp, taxtta
otırman, jesir emespen.
Hesh qashan qayǵı
kórmeymen“, – deydi.

8 Sonlıqtan ol ólim, qayǵı hám
ashlıq bálelerine,
Bir kúnniń ishinde duwshar
boladı,
Ol otta janıp kúl boladı.
Sebebi onı húkim qılıwshı Quday
Iye qúdiretli».

9 Onıń menen birge buzıqshılıq islep,
onıń asıp-tasqan molshılıgın bólisken
dúnyanıń patshaları qaladan kóteri-
lip atırǵan ottıń tútinin kórgende, onı
azalap jılaydı. 10 Olar onıń shegip atır-
ǵan azabınan qorqıp, uzaqta turıp:
«Way-way, ullı qala,
Kúshli qala Babilon!
Az waqıt ishinde húkim etildiń-
ǵo», – deydi.

11 Dúnyanıń sawdagerleri de ol
ushın jılap, aza tutadı. Óytkeni olar-
dıń buyımların satıp alatuǵın endi
hesh kim joq. 12 Olar mınalardı: altın,
gúmis, hasıl taslar, hinji, hasıl zıǵır,
jipek, shım qızıl hám qırmızı gezle-
meler, hár túrli xosh iyisli aǵashlar,
pil súyeginen islengen zatlar, qımbat
bahalı aǵashlardan islengen nárseler,
qola, temir hám mármerden islengen
hár qıylı buyımlar, 13 dámlı qabıq, ma-
zalı dám beretuǵın nárseler, tútetki,
átir may, ladan^a, sharap, záytún ma-
yı, sapalı un hám biyday, iri qara mal
hám qoylar, atlar hám arbalar, son-
day-aq adamlardı qul qılıp satıp ala-
tuǵın hám satatuǵın edi.

14 Olar jáne: «Janıń súygen miy-
weler qolıńnan ketti. Pútkil baylıǵıń
hám kózdi qamastratuǵın zatlarıń
joq boldı. Endi olardı hesh qashan
taba almaysañ», – deydi.

15 Babilonda usı nárselerdi satıp,
bayıp ketken sawdagerler qalanıń

^a 18:13 *Ladan* – xosh iyisli shayıp.

shekken azabınan qorqınıshqa túse-
di hám uzaqta turıp, jılap aza tutadı.

¹⁶ Olar bılay deydi:

«Way, way, ullı qala!

Hasıl zıǵır, shım qızıl hám qırmızı
gezlemeler kiygen,

Altın, hasıl taslar hám hinjiler
menen bezengen ullı qala!

¹⁷ Usınday úlken baylıq az waqıt
ishinde joq boldı».

Barlıq keme basshıları, keme jolaw-
shıları, kemeshiler hám teñizden kún
kóretuǵınlardıń hámmesi uzaqta tu-
rıp, ¹⁸ qaladan kóterilip atırǵan ottıń
tútınin kórgende:

«Usı ullı qalaǵa teń keletuǵın qala
bar ma?» – dep dad saldı. ¹⁹ Basları-
na kúl shashtı, aza tutıp jılap, bılay
dep baqırısı:

«Way, way, ullı qala!

Teñiz kemelerine iye bolǵanlardıń
hámmesi,

Ol sebepli, onıń qımbat bahalı
buyımları sebepli bayıǵan
edi.

Degen menen, qala az waqıt
ishinde wayran boldı.

²⁰ Quwanırılar Babilonnıń awhalına,
Háy aspan, muxaddesler, elshiler
hám payǵambarlar!

Sebebi Quday onı húkim etip,
sizler ushın ósh aldı».

²¹ Sońınan bir kúshli perishte úlken
digirman tasına uqsaytuǵın bir tastı
kóterip, teñizge ılaqtırdı da, bılay dedi:

«Ullı qala Babilon!

Mınekey, ol usınday kúsh penen
ılaqtırılıp,

Máńgige joq boladı.

²² Endigiden bılay, sende tarlı ásbap
shertiwshilerdiń,

Qosıqshılardıń, sırnay hám
kárnay shertiwshilerdiń
dawısları,

Hesh qashan esitilmeydi.

Sende qaytıp hesh bir ónerdiń
ustası tabılmaydı,

Digirmanıń dawısı hesh qashan
esitilmeydi.

²³ Sende bunnan bılay shıra jaqtısı
bolmaydı.

Kelin-kúyew sesleri hesh qashan
esitilmeydi.

Óytkeni sawdagerleriń dúnyada
ataqlı adamlar bolıp,

Pútkil milletler seniń
sıyırshılıǵıń menen
azǵırılǵan edi.

²⁴ Jáne de, payǵambarlardıń,
Muxaddeslerdiń hám jer júzinde
ótilirilgenlerdiń,
Hámmesiniń qanı sennen
tabılǵan edi».

Haliluya

19 ¹ Bunnan soń, men aspanda
kóp sanlı alamannıń dawısı-
na uqsǵan bálent dawıslardı esittim.
Olar bılay dedi:

«Haliluya»!

Qutqarıw, dańq hám qúdiret,
Qudayımızǵa tiyisli.

² Sebebi Onıń húkimleri tuwrı hám
ádil.

Ol jer júzin buzıqshılıǵı menen
haramlaǵan,

Ullı buzıq hayaldı húkim etip,
Óz xızmetshileriniń qanı ushın
onnan ósh aldı».

³ Olar jáne dawıslap bılay dedi:

«Haliluya!

Buzıq hayaldıń jangán otınıń

tútini,

Máñgi-baqıy burqırıp turadı».

⁴ Sonda jigirma tórt aqsaqal hám tórt maqluq jerge jıgılıp: «Awmiyin! Haliluya!» – dep, taxt ústinde otırǵan Qudayǵa tabındı.

Qozınıń neke toyı

⁵ Sońınan taxttan shıqqan bir dawıs bilay dedi:

«Háy, Qudayımızdıń barlıq xızmetshileri!

Onnan qorqıwshı úlken-kishi hámmeñiz,

Onı algıslańlar!»

⁶ Soń men úlken alamannıń dawısına, sarqırıp aqqan suwlardıń shu-wıldısına hám kúshli gúldirmamanıń gúrkiregenine uqsáǵan dawıstı esitim. Sol dawıs bilay dedi:

«Haliluya!

Qúdireti kúshli Qudayımız Jaratqan Iye patshalıq etedi.

⁷ Shadlanıp, kewil kótereyik!

Onı dańqqa bóleyik!

Sebebi Qozınıń neke toyı baslanajaq,

Onıń qalınlıǵı ózin tayarladı.

⁸ Kelinge kiyiw ushın,

Taza, jarqıraǵan appaq zıǵır kóylek berildi».

Taza, appaq kóylek – muxaddeslerdiń haq islerin bildiredi.

⁹ Sonda perishte maǵan:

– Bilay dep jaz: «Qozınıń neke toyına shaqırılǵanlar qanday baxıtlı!» – dedi.

Ol jáne:

– Bul sózler – Qudaydıń haqıyqat sózleri, – dedi.

¹⁰ Men oǵan tabınıw ushın, ayaqları-na jıǵıldım. Biraq ol maǵan bilay dedi:

– Bunday qıla górmel! Men de sen hám Iysanıń gúwalıǵına iye tuwısqanların sıyaqlı, Qudaydıń xızmetshisimen. Qudayǵa tabın! Óytkeni Iysa haqqında gúwalıq beriwshiler – payǵambarshılıq ruwxına iye bolǵanlar.

Aq Atlı

¹¹ Bunnan soń, men aspannıń ashılǵannıń kórdim. Ol jerde bir aq at turǵan bolıp, atqa Mingenniń^a atı Sadıq hám Haqıyqat edi. Ol ádillik penen húkim shıǵarıp, sawash júrgizedi. ¹² Onıń kózleri lawlap jangán otqa uqsáǵan bolıp, al basında bolsa kóp sanlı taj bar edi. Onda Ózinen basqa hesh kim bilmeytuǵın bir at jazılǵan edi. ¹³ Ol qanǵa boyalǵan kiyim kiygen bolıp, Onıń atı – Qudaydıń Sózi edi. ¹⁴ Taza hám appaq zıǵır kiyim kiygen aspan láchkerleri aq atlarǵa minip, Onıń izinen kiyatır edi. ¹⁵ Onıń awzınan ótkir qılısh shıǵıp turǵan bolıp, Ol sol qılısh penen milletlerdi óltiredi. Olardı temir tayaq penen basqaradı hám Qúdireti kúshli Qudaydıń qáhárli gázebiniń sharabın sıǵıp shıǵaratuǵın iskenjeni Ózi basadı. ¹⁶ Onıń kiyiminde hám sanında:

«Patshalar Patshası hám húkimdarlar Húkimdarı»,
degen at jazılǵan edi.

¹⁷⁻¹⁸ Sońınan men quyashta turǵan bir perishteni kórdim. Ol bálent dawıs penen baqırıp, aspanda ushıp júrgen barlıq quslarǵa bilay dedi: «Patshalardıń, áskerbasılardıń hám kúshli adamlardıń, atlardıń hám atqa mingenlerdiń, azat adamlardıń, qullardıń,

^a 19:11 *Atqa Mingen* – bul jerde Iysa Masiyx haqqında aytilip atır.

úlken-kishi hámmeniń óliginiń etin jew ushın bir jerge jıynalıp, Qudaydıń ullı zıyapatına kelińler».

¹⁹ Sonda men jırtqısh haywandı, dúnya patshaların hám olardıń láshkerlerin kórdim. Olar atta Otırǵan menen hám Onıń láshkerleri menen urısıw ushın bir jerge jıynalǵan edi. ²⁰ Jırtqısh haywan hám onıń atınan káramatlar kórsetken jalǵan payǵambar qolǵa alındı. Jırtqısh haywannıń tamǵasın qabil etip, onıń músinine tabıǵanlardı óz káramatları menen azǵırǵan – usı jalǵan payǵambar edi. Olardıń ekewi de kúkirt jangán ot kóline tiriley ılaqtırıldı. ²¹ Al qalǵanlar atta Otırǵannıń awzınan shıqqan qılısh penen óltirildi. Barlıq quslar olardıń óli denesin jep toydı.

Mıń jıllıq patshalıq

20 ¹ Soń men qolında tereń tuńǵıyıqtıń gılti hám úlken shınjırı bar bir perishteniń aspannan túskenin kórdim. ² Perishte aydarhanı, yaǵnıy ázázúl hám shaytan dep atalǵan sol eski jılandı tutup, mıń jılǵa baylap tasladı. ³ Mıń jıl tamam bolmaǵansha, milletlerdi endi azǵırmasın dep, onı tereń tuńǵıyıqqa ılaqtırıp jiberdi. Ol jerdi jawıp, awzın mórlep tasladı. Mıń jıl ótkennen soń, ol qısqa múddetke bosatılıwı tiyis.

⁴ Sońınan men taxtlardı hám olarda otırǵanlardı kórdim. Olarǵa húkim etiw biyligi berilgen edi. Iysanıń gúwalıǵı hám Qudaydıń sózi ushın bası kesilgenlerdiń janların da kórdim. Bular jırtqısh haywanǵa hám onıń músinine tabınbaǵan, mańlaylarına hám qollarına jırtqısh haywannıń tamǵasın

bastırmaǵan edi. Olar tirilip, Masiyx penen birge mıń jıl patshalıq etti.

⁵ Bul – birinshi qayta tiriliw. Qalǵan óliler mıń jıl tamam bolmaǵansha tirilmedi. ⁶ Birinshi qayta tiriliwde qatnasqanlar baxıtlı hám muxaddes. Ekinshi ólimniń bular ústinen hesh qanday biyligi joq. Olar Qudaydıń hám Masiyxtıń ruwxaniyleri bolıp, Onıń menen birge mıń jıl patshalıq etedi.

Shaytannıń jazalanıwı

⁷ Mıń jıl ótkennen soń, shaytan qamalǵan jerinen azat etiledi. ⁸ Jer júziniń tórt múyeshindegi milletlerdi, yaǵnıy Gog hám Magogtı^a azǵırıp, olardı sawashqa jıynaw ushın, ol qamaqtan shıǵadı. Olardıń sanı teńizdiń qumı sıyaqlı san-sanaqsız boladı.

⁹ Olar jer júzin basıp ótip, muxaddeslerdiń mákanı bolǵan Qudaydıń súyikli qalasın qorshap aldı. Biraq aspannan ot jawıp, olardı kúydirep, joq qılıp jiberdi. ¹⁰ Al olardı azǵırǵan shaytan ot hám kúkirt kóline ılaqtırıldı. Burın sol jerge jırtqısh haywan hám jalǵan payǵambar da ılaqtırılǵan edi. Olar kúni-túni, mańǵı-baqıy azap shegedi.

Ólilerdiń húkim etiliwi

¹¹ Sonda men bir ullı aq taxttı hám taxtta Otırǵandı kórdim. Jer hám aspan Onıń júzinen qashıp, joq bolıp ketti. ¹² Taxttıń aldında turǵan úlken-kishi ólilerdi de kórdim. Sońınan kitaplar ashıldı. Basqa bir kitap ta ashıldı, bul – Ómir kitabı edi. Óliler kitaplarda jazılǵanlar boyınsha, óz islerine qaray húkim etildi. ¹³ Teńiz ózinde bolǵan ólilerdi, ólim hám

^a **20:8** Ezk 38:2.

óliler mákanı da ózlerinde bolǵan ólilerdi shıǵarıp berdi. Hár biri óz islerine qaray húkim etildi. ¹⁴ Ólim hám óliler mákanı ot kóline ılaqtırıldı. Bul ot kóli – ekinshi ólim. ¹⁵ Atları Ómir kitabında jazılmaǵanlardıń hámmesi ot kóline ılaqtırıldı.

Jańa aspan hám jańa jer

21 ¹ Bunnan soń, men jańa aspan menen jańa jerdi kórdim. Sebebi burınǵı aspan hám burınǵı jer joq bolıp ketken edi. Endi teńiz de joq edi. ² Jáne men aspannan, Qudaydıń janınan túsip kiyatırǵan muxaddes qala – jańa Erusalimdi kórdim. Ol óz kúyewi ushın tayarlanıp bezengen kelin sıyaqlı edi. ³ Sonda taxttan shıqqan bir bálent dawıstıń bılay degenin esittim: «Mine, Qudaydıń mákanı adamlar arasında. Quday da olardıń arasında jasadı. Olar Qudaydıń xalqı boladı, Qudaydıń Ózi de olardıń Qudayı bolıp, olar menen birge jasadı. ⁴ Quday olardıń barlıq kóz jasların súrtip taslaydı. Endi ólim de, qayǵı da, julaw da, azap ta bolmaydı. Óytkeni burınǵılar ótip ketti».

⁵ Taxtta Otırǵan:

– Endi hámmesin jańalayman, – dedi. Ol jáne maǵan: – Mınanı jaz: sebebi bul sózler isenimli hám haqıyqat, – dedi. ⁶ Sońınan Ol maǵan bılay dedi: – Orınladı. Men – Alfa hám Omegaman, Birinshi hám Sońǵıman. Shóllegen adamǵa ómir suwınıń bu laqlarınan esheyin suw beremen. ⁷ Jeńip shıqqan usılardı miyras etip aladı. Men onıń Qudayı bolaman, ol Maǵan perzent boladı. ⁸ Biraq qorqaqlar, isenbeytuǵınlar, haramılar, adam ótiriwshiler, buziqlar, sıyqırshılar, butparazlar hám barlıq ótirikshilerdiń

ornı – kúkirt jangán ot kóli boladı. Bul – ekinshi ólim.

Jańa Erusalim

⁹ Sońınan aqırǵı jeti bálege tolı jeti kesesi bar jeti perishteniń biri janıma kelip:

– Berman kel. Men saǵan Qozınıń qalınlıǵın kórsetemen. Ol Qozınıń bolajaq kelinshegi, – dedi.

¹⁰ Perishte meni Muxaddes Ruwxtıń basqarıwında úlken hám biyik bir tawǵa kóterdi. Ol jerden maǵan aspannan, Qudaydıń janınan túsip kiyatırǵan muxaddes qala Erusalimdi kórsetti.

¹¹ Qala Qudaydıń saltanatına iye edi. Ol hasıl tas sıyaqlı, kristallday mól-dir yaspis tası sıyaqlı jarqırıp tur edi.

¹² Qalanıń úlken hám biyik diywalları bolıp, on eki dárwazası bar edi. Dárwazalardı on eki perishte qarawılaytuǵın edi. Dárwazalarǵa Izraildiń on eki urıwınıń atları jazılǵan edi.

¹³ Shıǵısta úsh dárwaza, arqada úsh dárwaza, qublada úsh dárwaza, batısta úsh dárwaza bar edi. ¹⁴ Qalanıń diywalları on eki tiykar tasqa iye bolıp, olarda Qozınıń on eki elshisiniń atları jazılǵan edi.

¹⁵ Meniń menen sóylesken perishteniń qolında qalanı hám qalanıń dárwazaları menen diywalların ólshewge arnalǵan altın tayaq bar edi. ¹⁶ Qala tórt múyeshli bolıp, uzınlıǵı menen eni birdey edi. Perishte qalanı ólsheytuǵın tayaq penen ólshegende, uzınlıǵı, eni hám biyikligi birdey bolıp, hár bir tárepi eki mın eki júz shaqırım bolıp shıqtı. ¹⁷ Perishte diywallardı da ólshep shıqtı. Diywallardıń biyikligi bir júz otız eki shıǵanaq bolıp shıqtı. Perishte insan ólshemin qollanǵan edi. ¹⁸ Diywallar yaspis tasınan, al qala

móldir shiyshe sıyaqlı, sap altınnan salınğan edi. ¹⁹ Qala diywallarınıń tiykar tasları hár túrli hasil taslar menen bezelgen edi. Birinshi tiykar tası yashma, ekinshisi sappir, úshinshisi xalkidon, tórtinshisi zúmret, ²⁰ besinshisi sardoniks, altınshısı serdolik, jetinshisi xrizolit, segizinshisi berill, toǵızınshısı topaz, onınshısı xrizopras, on birinshisi yaqıt, on ekinshisi ametist. ²¹ On eki dárwaza on eki hinji, yaǵnıy hár bir dárwaza bir hinjiden soǵılğan edi. Qalanıń kóshesi móldir shiyshe sıyaqlı sap altınnan edi.

²² Men qalada Ibadatxana kórmedim. Óytkeni Qúdireti kúshli Quday Iye hám Qozı qalanıń Ibadatxanası edi. ²³ Qalanı jaqtılandırıw ushın quyashtıń yamasa aydıń keregi joq edi. Sebebi Qudaydıń saltanatı onı jaqtılandırıp turatuǵın edi. Al Qozı onıń shırası edi. ²⁴ Milletler qalanıń jaqtısında júredi. Dúnya patshaları óz dańq-saltanatın ol jerge alıp keledi. ²⁵ Qalanıń dárwazaları hár qashan ashıq turadı, óytkeni ol jerde hesh qashan tún bolmaydı. ²⁶ Adamlar óz milletiniń dańq-saltanatın hám abırayın ol jerge alıp keledi. ²⁷ Biraq hesh qanday haram nárse, jerkenishli isler islegen hám jalǵan sóylegen hesh bir adam hesh qashan oǵan kirmeydi. Tek atları Qozınıń Ómir kitabında jazılǵanlar ǵana kiredi.

22 ¹ Sonda perishte maǵan kristall sıyaqlı jiltıraǵan ómir suwınıń dáryasın kórsetti. Bul dárya Qudaydıń hám Qozınıń taxtınan shıǵıp, ² qalanıń keń kóshesiniń ortası boylap aǵıp tur edi. Dáryanıń eki tárepinde hár ayda on eki túrli miywe berip turatuǵın ómir teregi bar edi.

Terektiń japıraqları bolsa, milletlerdiń shıpa alıwı ushın arnalǵan edi. ³ Endi hesh qanday ǵargıs bolmaydı. Qudaydıń hám Qozınıń taxtı qalanıń ishinde boladı. Al xızmetshileri Oǵan xızmet etedi. ⁴ Olar Qudaydıń júzin kóredi, mańlaylarına Onıń atı jazıldı. ⁵ Endi tún bolmaydı. Ya shıra jaqtısınıń, ya quyash jaqtısınıń keregi bolmaydı. Sebebi Quday Iyeniń Ózi olarǵa jaqtı boladı hám olar mańǵıbaqy patshalıq etedi.

Iysanıń keliwi

⁶ Sońınan perishte maǵan bılay dedi: – Bul sózler – isenimli hám haqıyqat. Óz payǵambarlarına Ruwxın bergen Quday Iye jaqın arada bolıwı tiyis waqıyalardı xızmetshilerine bildiriw ushın, Óz perishtesin jiberdi.

⁷ «Mine, Men jildam kelemen! Bul kitaptıń payǵambarshılıq sózlerin orınlaytuǵın adam qanday baxıtılı!» – deydi Iyemiz Iysa.

⁸ Men – usılardı esitken hám kórgen Yuxanman. Bulardı esitip hám kórgenimde, usılardı maǵan kórsetken perishtege tabınıw ushın, onıń ayaqlarına jıǵıldım. ⁹ Biraq ol maǵan: – Bunday qıla görme! Men de sen, payǵambar bolǵan tuwısqanların hám bul kitaptıń sózlerin orınlaytuǵınlar sıyaqlı, Qudaydıń xızmetshisimen. Qudayǵa tabın, – dedi.

¹⁰ Sońınan ol maǵan bılay dedi: – Bul kitaptıń payǵambarshılıq sózlerin mórlep taslama. Óytkeni waqıt jaqın qaldı. ¹¹ Jamanlıq qılatuǵın adam jáne de jamanlıq qılıwdı dawam etsin. Haram bolǵan adam haram isin dawam etsin. Haq bolǵan adam jáne de haq isler isley bersin. Muxaddes bolǵan adam muxaddes bolıp qalsın.

¹² Iyemiz Iysa bilay deydi:

«Mine, Men jildam kelemen! Bere-
tuǵın sıyım Ózim menen birge. Hár
bir adamǵa islerine qaray qaytara-
man. ¹³ Men – Alfa hám Omegaman,
Birinshi hám Sońǵıman, Bası hám
Aqırıman.

¹⁴ Ómir tereginen jewge huqıq alıw
ushın hám qalaǵa dárwaza arqalı kiriw
ushın kiyimlerin juwǵanlar* qanday
baxıtlı! ¹⁵ Iytler – sıyırshılar, neke
hadallıǵın buzıwshılar, adam ótiriw-
shiler, butqa tabınıwshılar, ótirikti jaq-
sı kórip, jalǵan islerdi islewshilerdiń
hámmesi sırtta qaladı.

¹⁶ Men, Iysa, iseniwshi jámáátlerde-
gi sizlerge bul gúwalıqtı jetkizsin dep,
Óz perishtemdi jiberdim. Men – Da-
wıttıń tamırı hám urpaǵı,^a jaqtı tań
juldızıman».

¹⁷ Muxaddes Ruwx hám kelin: «Kell!» –
deydi. Esitken hár bir adam: «Kel!» –
desin. Shóllegen adam kelsin, qálegen
adam ómir suwınan esheyin alsın.

¹⁸ Bul kitaptaǵı payǵambarshılıq
sózlerin esitken hár bir adamdı es-
kertip atırman: eger kim de kim bul
sózlerge bir náirse qossa, Quday da
onı bul kitaplarda jazılǵan bálelerge
duwshar etedi. ¹⁹ Eger kim de kim bul
payǵambarshılıq kitabınıń sózlerinen
bir náirse alıp taslasa, Quday da onı bul
kitapta jazılǵan ómir tereginen hám
muxaddes qaladan úlessiz qaldıradı*.

²⁰ Bulardı gúwalıq etip aytqan Iye-
miz: «Awa, Men jildam kelemen», –
deydi.

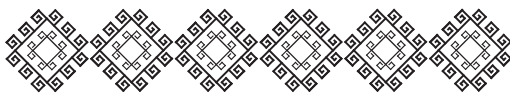
Awmiyin! Kele gór, Iyem Iysa!

²¹ Iyemiz Iysanıń miyrimi hámme-
ńizge yar bolsın! Awmiyin.

---

^a **22:16** Iysh 11:1.

QOSÍMSHA MATERIALLAR

Áyyemgi qoljazbalardağı ayırmashılıqlar

San 2:14 *Dewel* – Kóp qoljazbalarda «Rewel».

Nzm 32:8 *Iláhiy barlıqlar* – Áyyemgi grekshe awdarmadan hám Qumran qoljazbalarınan. Basqa evreyshe qoljazbalarda «Izrail ulları».

Biy 14:15 *Tórtinshi* – Áyyemgi grek hám suriya tilindegi awdarmadan. Evreyshe qoljazbalarda «Jetinshi».

1Pat 6:19 *jetpis* – Bazı evreyshe qoljazbalardan. Evreyshe qoljazbalardıń kópshiliginde hám áyyemgi grekshe awdarmada «eliw miń jetpis».

1Pat 8:16 *ógiz* – Áyyemgi grekshe awdarmadan. Evreyshe qoljazbalarda «jigitler».

1Pat 13:1 Evreyshe qoljazbalarda bul ayat bilay baslanğan: «Shaul patsha bolğanda ... jasta edi». Evreyshe jastıń sanı joq. Áyyemgi grekshe awdarmanıń bazı qoljazbalarında bilay jazılğan: «Shaul patsha bolğanda otız jasta edi».

1Pat 13:5 *úsh miń* – Áyyemgi grek hám suriya tilindegi awdarmalardan. Evreyshe qoljazbalarda «otız miń».

1Pat 20:25 *Ionatan Shauldıń qarşı aldına* – Áyyemgi grekshe awdarmadan. Evreyshe qoljazbalarda «Ionatan ornınan turdı».

1Pat 25:22 *Quday meni jazalağan ústine jazalasın* – Áyyemgi grekshe

awdarmadan. Evreyshe qoljazbalarda «Quday dushpanlarımınń jazasın bersin».

2Pat 15:7 *tórt jil* – Áyyemgi grek hám suriya tilindegi awdarmalardan. Evreyshe qoljazbalarda «qırırq jil».

2Pat 17:25 *izraillı* – Áyyemgi grekshe awdarmanıń bazı qoljazbalarında hám 1Jln 2:17 «ismayılı».

2Pat 23:18 *sol otız* – Bazı qoljazbalarda «sol úsh».

2Pat 23:19 *otız* – Bazı qoljazbalarda «úsh».

3Pat 4:26 *tórt miń* – Áyyemgi grekshe awdarmadan. Evreyshe qoljazbalarda «qırırq miń». 2Jln 9:25 qarań.

3Pat 9:18 *Tamar* – Bazı qoljazbalarda «Tadmor».

3Pat 11:33 *Sulayman* – Áyyemgi grek, suriya hám latin tillerindegi awdarmalardan. Evreyshe qoljazbalarda «olar».

4Pat 25:3 *Tórtinshi* – Evreyshe qoljazbalarda bul sóz joq. Erm 52:5-6 dan alınğan.

1Jln 1:4 *Nux. Nuxtıń ulları: Sam, Xam hám Yafet* – Áyyemgi grekshe awdarmadan. Evreyshe qoljazbalarda «Nux, Sam, Xam hám Yafet».

1Jln 3:5 *Bat-Shua* – Bazı qoljazbalarda «Bat-Sheba».

1Jln 4:13 *hám Meonotay* – Áyyemgi grekshe awdarmanıń bazı qoljazarınan hám latinsha awdarmadan. Evreyshe qoljazarlarda bul sózler joq.

1Jln 9:41 *Piton, Melex hám Taxrea* – Áyyemgi latin hám suriya tillerindegi awdarmalarda Axaz degen at ta bar. 1Jln 8:35 qarań.

1Jln 11:11 *úsh batır* – Áyyemgi grekshe awdarmanıń bazı qoljazarınan. Jáne de, 2Pat 23:8 qarań. Evreyshe qoljazarlarda «otız batır».

1Jln 11:20 *úsh batır* – Áyyemgi suriya tilindegi awdarmada «otız batır». 2Pat 23:18 qarań.

1Jln 11:21 *úsh batır* – Áyyemgi suriya tilindegi awdarmada «otız batır». 2Pat 23:19 qarań.

2Jln 22:2 *jigirma eki* – Áyyemgi grekshe awdarmanıń bazı qoljazarınan hám suriya tilindegi awdarmadan (jáne 4Pat 8:26 qarań). Evreyshe qoljazarlarda «qırıq eki».

2Jln 36:9 *segiz* – Bir evreyshe qoljazbada, áyyemgi suriya tilindegi awdarmada hám grekshe awdarmanıń bazı qoljazarlarında «on segiz». 4Pat 24:8 qarań.

Ayup 28:11 *dáryalardıń saǵasın tabadı* – Áyyemgi grekshe hám latinsha awdarmalardan. Evreyshe qoljazarlarda «dáryalardı bógetleydi».

Zab 14:13 Bazı qoljazarlarda mına sózler de bar: «Jaratqan Iye bergen wádesinde turar, Barlıq islerinde sadıqlıq kórseter».

Erm 27:1 *Sedekiya* – Bazı qoljazarlarda «Ehoyakim».

Erm 38:28 Bazı evreyshe qoljazarlarda mına gáp te bar: «Erusalim qulaǵanda, usı waqıyalar júz berdi», al bazı evreyshe qoljazarlarda, áyyemgi grek hám suriya tilindegi awdarmalarda joq.

Ezk 22:25 *húkimdarları* – Áyyemgi grekshe awdarmadan. Evreyshe qoljazarlarda «payǵambarlar toparı».

Ezk 42:4 *júz shıǵanaq* – Áyyemgi grek hám suriya tilindegi awdarmalardan. Evreyshe qoljazarlarda «bir shıǵanaq».

Ezk 42:10 *qubla* – Áyyemgi grekshe awdarmadan. Evreyshe qoljazarlarda «shıǵıs».

Ezk 45:1 *jigirma mın shıǵanaq* – Áyyemgi grekshe awdarmadan (jáne usı baptıń 3-5 ayatlarına hám 48:9-13 ke qarań). Evreyshe qoljazarlarda «on mın shıǵanaq».

Ezk 48:9 *jigirma mın shıǵanaq* – Áyyemgi grekshe awdarmanıń bir qoljazarbasınan (jáne usı baptıń 10-13 ayatlarına hám 45:1-5 ke qarań). Evreyshe qoljazarlarda «on mın shıǵanaq».

Mix 6:16 *Barlıq xalıqlardıń aldında* – Áyyemgi grekshe awdarmadan. Evreyshe qoljazarlarda «Meniń xalıqmıń aldında».

Xab 2:5 *Baylıq* – Qumran qoljazarbasınan. Basqa evreyshe qoljazarlarda «Sharap».

Mat 1:11 *Ioshiyadan Exoniya* – Bazı qoljazarlarda «Ioshiyadan Ehoyakim, Ehoyakimnen Exoniya».

Mat 1:25 *ulın* – Bazı qoljazarlarda «tuńǵısh ulın».

Mat 5:22 *biykarǵa* – Bazı qoljazarlarda «biykarǵa» degen sóz joq.

Mat 5:44 *sizlerdi quwdalaytuǵınlar ushın duwa etińler* – Ayırım qoljazarlarda «sizlerdi ǵarǵaǵanlardı jarılqań. Sizlerdi jek kórgenlerge jaqsılıq qılıń. Sizlerge qopal qatnas jasaǵanlar hám quwdalaǵanlar ushın duwa etiń».

Mat 15:8 *Bul xalıq sıylar Meni tili menen* – Bazı qoljazarlarda «Bul xalıq

awzı menen maǵan jaqınlap, tili menen meni sıylar».

Mat 17:21 Bazı qoljazbalarda 21-ayat ta bar: «Biraq, jinlerdiń bunday túrin tek duwa etiw hám oraza tutıw arqalı quwıp shıǵarıwǵa boladı».

Mat 18:11 Bazı qoljazbalarda 11-ayat ta bar: «Sebebi Adam Ulı joytılganlardı qutqarıw ushın keldi».

Mat 19:9 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Ajirasqan hayaldı alǵan adam da neke hadallıǵın buzǵan boladı».

Mat 19:29 Bazı qoljazbalarda «halın» degen sóz de bar.

Mat 20:7 Bazı qoljazbalarda «ózlerińizge tiyisli haqılarınızdı alasızlar» degen sózler de bar.

Mat 20:16 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Sebebi shaqırılǵanlar kóp, tańlanganlar az».

Mat 20:22 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Meniń shomıldırılatusınımday, shomıldırıla alasızlar ma?»

Mat 20:23 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Meniń shomıldırılǵanımday, sizler de solay shomıldırılalasızlar».

Mat 23:14 Bazı qoljazbalarda 14-ayat ta bar: «Hásiret shegesizler, diniy muǵallimler hám pariseyler, eki júzliler! Sebebi jesirlerdiń úylerin jalmap jutıp, kózge kóriniw ushın uzaq duwa etiwshi sizler bul ushın awır jaza alasızlar».

Mat 24:36 *Uldıń Ózi de* – Bul sózler keyingi qoljazbalarda joq.

Mat 25:30 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Usılardı aytıp turıp, Iysa bılay dedi: „Qulaǵı bar adam jaqsılap esitip alsın!“».

Mrk 1:2 *Iyshaya payǵambardıń kitabında* – Bazı qoljazbalarda «Payǵambarlardıń kitabında».

Mrk 6:11 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Sizlerge shının ayta-man, húkim kúńinde Sodom menen Gomoranıń awhalı sol qalanıń awhalınan jaqsıraq boladı».

Mrk 7:8 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Sizler kese hám gúzelerdi juwasızlar hám soǵan uqsasǵan islerdi qilasızlar».

Mrk 7:16 Bazı qoljazbalarda 16-ayat ta bar: «Qulaǵı bar adam jaqsılap esitip alsın!»

Mrk 7:24 *Tir* – Bazı qoljazbalarda «Tir hám Sidon».

Mrk 9:44 Bazı qoljazbalarda usı ayat 48-ayat penen birdey.

Mrk 9:46 Bazı qoljazbalarda usı ayat 48-ayat penen birdey.

Mrk 9:49 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Barlıq qurbanlıqlar duz benen duzlanadı».

Mrk 11:26 Bazı qoljazbalarda 26-ayat ta bar: «Eger sizler basqalardıń gúnaların keshirmeseńler, aspandaǵı Ákeńiz de sizlerdiń gúnalarınızdı keshirmeydi».

Mrk 13:33 Bazı qoljazbalarda «...hám duwa etińler» degen sózler de bar.

Mrk 14:68 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Sol waqıtta qoraz shaqırdı».

Mrk 14:70 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Seniń sóylewiń júdá uqsas».

Mrk 15:28 Bazı qoljazbalarda 28-ayat ta bar: «„Ol jinayatshılardı qosıp sanaldı“, – degen Muxaddes Jazıw orınlandı».

Luk 1:28 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Hayallar arasında sen jarılqangansań».

Luk 4:4 Bazı qoljazbalarda al Qudaydıń hár bir sózi arqalı degen sózler de bar.

Luk 4:8 *Muxaddes Jazıwda* – Bazı qoljazbalarda bul sózdiń aldında Joq bol, shaytan! degen sóz de bar.

Luk 4:18-19 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: Meni jaralı júreklerdi emlew ushın jiberdi.

Luk 5:38 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Sonda ekewi de saqlanadı».

Luk 6:9 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Olar úndemedi».

Luk 8:3 *Iysağa hám Onıń shákirtlerine* – Bazı qoljazbalarda «Oǵan» (Iysağa), basqalarında «olarǵa», (Iysağa hám Onıń shákirtlerine).

Luk 8:15 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Iysa usıladı aytıp bolǵannan soń dawıslap: Qulaǵı bar adam jaqsılap esitip alsın! – dedi».

Luk 8:45 *Petr* – Bazı qoljazbalarda «Petr menen janındaǵılar».

Luk 8:45 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Nege: „Maǵan kim qolın tiygizdi?“, – dep soraysań?»

Luk 8:54 Bazı qoljazbalarda «...olardıń hámмесin sırtqa shıǵarıp jiberip atırıp» degen sózler de bar.

Luk 9:10 *Betsayda dep atalǵan qalaǵa* – Bazı qoljazbalarda «Betsayda degen qalaǵa jaqın jerdegi bir shólge».

Luk 9:54 Bazı qoljazbalarda «Iliyastıń islegenindey» degen sózler de bar.

Luk 9:55 *olarǵa keyidi* – Bazı qoljazbalarda «olarǵa keyip, bılay dedi: „Sizler qaysı ruwxqa tiyisli ekenińizdi bilmeysiz“».

Luk 9:56 *Sońınan olar basqa awılǵa ketti* – Bazı qoljazbalarda: «„Sebebi Adam Ulı adamlardı joq qılıw ushın emes, al olardı qutqarıwǵa keldi.“ Sońınan olar basqa awılǵa ketti».

Luk 10:1 *jetpis eki* – Bazı qoljazbalarda «jetpis». Jáne 17-ayatta da sonday.

Luk 11:2 *Áke!* – Bazı qoljazbalarda «Aspandaǵı Ákemiz!»

Luk 11:2 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Aspanda ornlanganı sıyaqlı, jerde de Seniń erkiń ornıansın».

Luk 11:4 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Shaytannan qutqara gór».

Luk 11:11 Bazı qoljazbalarda «...nan sorasa, oǵan nan ornına tas beredi. Ya bolmasa» degen sózler de bar.

Luk 14:24 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Óytkeni mirát etilgenler kóp, al tańlap alınǵanlar az».

Luk 17:36 Bazı qoljazbalarda 36-ayat ta bar: «Eki adam atızda bolsa, birewi alıp, ekinshisi qaldırıladı».

Luk 20:23 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Sizler Meni nege sinap atırsızlar?»

Luk 22:47 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Sebebi bul belgini ol olarǵa bergeni edi: Men kimdi súysem, Ol – Sonıń Ózi».

Luk 22:68 Bazı qoljazbalarda «...hám sizler meni jibermeysizler» degen sózler de bar.

Luk 23:17 Bazı qoljazbalarda 17-ayat ta bar: «Pilat hár Qutqarılıw bayramında olar ushın bir tutqındı bosatıp jiberiwi kerek edi».

Luk 23:38 Bazı qoljazbalarda «... grek, latin hám evrey tillerinde» degen sózler de bar.

Luk 24:1 Bazı qoljazbalarda «...olar menen taǵı basqalar» degen sózler de bar.

Yuxn 1:27 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Biraq Ol menneni aldın bar edi».

Yuxn 3:15 *adam* – Bazı qoljazbalarda «adam ólmeydi, al» degen sözler de bar.

Yuxn 5:3-4 Bazı qoljazbalarda 3-ayattın aqırında hám 4-ayatta mına sözler de bar: «Olar suwdıń qozǵalıwın kútip jatatuǵın edi. Sebebi Jaratqan İyeniń bir perishtesi ara-tura háwizge túsip, suwdı háreketke keltiretuǵın edi. Suw qozǵalgannan soń, birinshi bolıp suwǵa túsken adam qanday awırıw bolsa da, awırıwına shıpa tabatuǵın edi».

Yuxn 5:16 Bazı qoljazbalarda «...hám Onı óltiriwdiń jolın izley» degen sözler de bar.

Yuxn 6:11 *otırǵanlarǵa úlestirip berdi* – Bazı qoljazbalarda «shákirtlerine berdi, shákirtleri otırǵanlarǵa úlestirip berdi» delingen.

Yuxn 6:69 *Qudaydıń Muxaddesi* – Bazı qoljazbalarda «Masiyx, tiri Qudaydıń Ulı».

Yuxn 8:9 Bazı qoljazbalarda «...hújdanları áshkara bolıp» degen sözler de bar.

Yuxn 8:59 Bazı qoljazbalarda mına sözler de bar: «Ol olardıń arasınan ótip ketti hám jolın dawam etti».

Yuxn 9:35 *Adam Ulına* – Bazı qoljazbalarda «Quday Ulına».

Yuxn 12:47 *ornlamasa* – Bazı qoljazbalarda «isenbese».

Yuxn 16:16 Bazı qoljazbalarda mına sözler de bar: «Sebebi Men Ákemiń aldına baratırman».

Yuxn 17:11 *Maǵan bergen Óz atınıń kúshi menen olardı saqla* – Bazı qoljazbalarda: «Óz atınıń kúshi menen Maǵan bergenlerińdi saqla».

Yuxn 17:12 *Seniń Maǵan bergen atınıń kúshi menen olardı qorǵap saqladım* – Bazı qoljazbalarda: «...atınıń

kúshi menen olardı qorǵadım. Maǵan bergenlerińdi saqladım».

Yuxn 20:20 Áyyemgi slavyansha awdarmada «hám ayaqların» degen sözler de bar.

Elsh 8:37 Bazı qoljazbalarda 37-ayat ta bar: «Filip oǵan: „Eger shın kewliń menen isenseń, boladı“, – dedi». «İysa Masiyxtıń Qudaydıń Ulı ekenine isenemen, – dep juwap berdi wázir».

Elsh 8:39 *Iyemizdiń Ruwxı Filipti birden alıp ketip* – Bazı qoljazbalarda: «Muxaddes Ruwx wázirdi biylep aldı hám Qudaydıń perishtesi Filipti birden alıp ketti».

Elsh 9:5 Áyyemgi bazı awdarmalarda 5 ayattın aqırında hám 6 ayattın basında mına sözler de bar: «Seniń qáwipke qarsı turıwın qıyın boladı. 6Shaul qaltırıp hám qorqınış ishinde: „Iye, meniń ne islewimdi qáleysen?“ – dedi. İysa oǵan:».

Elsh 10:6 Bazı qoljazbalarda mına sözler de bar: «Ol saǵan seni hám pútkil xojalıǵıńdı qutqaratuǵın sózlerdi aytadı».

Elsh 10:30 *usınday waqıtta, tústen keyin saat úshthe úyde duwa etip otir edim* – Bazı qoljazbalarda: «usınday waqıtqa deyin men oraza uslap, saat úshlerde duwa etip atırǵan edim».

Elsh 10:32 Bazı qoljazbalarda mına sözler de bar: «Ol kelip, saǵan sóz aytadı».

Elsh 14:10 *Ayaqlarında tik tur* – Bazı qoljazbalarda: «İysa Masiyxtıń atı menen saǵan aytaman: ayaqlarında tik tur».

Elsh 14:18 Bazı qoljazbalarda mına sözler de bar: «Olardı úylerine qattardı. Ózleri bolsa jáne sol jerde tálim beriwdi dawam etti».

Elsh 14:19 *ayırım yahudiylar xalıqtı óz tárepine awdırıp* – Bazı qoljazbalarda «ayırım yahudiylar xalıqtı óz tárepine awdırdı. Elshiler batıllıq penen waz etip turǵanda, sol yahudiylar: „Olar hesh qanday shınlıqtı aytqanı joq, hámme sózleri jalǵan“, – dep, xalıqtı elshilerden júz burıwǵa shaqırıp» degen sózler de bar.

Elsh 15:4 Bazı qoljazbalarda «...hám basqa milletlerge isenim qapısın qalay ashqanın» degen sózler de bar.

Elsh 15:20 Bazı qoljazbalarda «...ózlerińiz ushın qálemegen nárseni, ózgege islemew kerekligin» degen sózler de bar.

Elsh 15:24 Bazı qoljazbalarda «...súnnet etilip, nızamǵa ámel qılıw kerek, dep» degen sózler de bar.

Elsh 15:29 Bazı qoljazbalarda mınaday sózler de bar: «Ózlerińiz ushın qálemegen nárseni ózgege islemeńler».

Elsh 15:34 Bazı qoljazbalarda 34-ayat ta bar: «Biraq Sila sol jerde qalıwǵa qarar etti». Basqa bir qoljazbada: «Biraq Sila, sol jerde qalamız dep sheshti hám Yahuda Erusalimge qayttı».

Elsh 18:21 *Quday qálese, sizlerge jáne qaytıp kelemen* – Bazı qoljazbalarda: «Jaqlap qalǵan bayramdı Erusalimde ótkeriwim kerek. Quday qálese, sizlerge jáne qaytıp kelemen».

Elsh 20:15 Bazı qoljazbalarda «Trogillionda toqtaǵannan keyin» degen sózler de bar.

Elsh 22:9 *...nurdı kórse de* – Bazı qoljazbalarda «...nurdı kórip, qorqınıshqa tústi».

Elsh 23:9 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Qudayǵa qarsı urıswshı bolmayıq».

Elsh 24:6-8 Bazı qoljazbalarda 6-ayattıń aqırında, 7-ayat hám 8-ayattıń basında mına sózler bar: ⁶ «Bizler onı nızamımız boyınsha húkim etpekshi boldıq. ⁷ Biraq mıńbası Lisyas kelip, onı bizlerdiń qolımızdan tartıp aldı da, ⁸ onıń ayıplawshılarına siziń aldınızǵa barıwdı buyırdı».

Elsh 26:32 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Solay etip, hákim onı imperatorǵa jiberiwdi sheshti».

Elsh 28:16 *Rimge kelgenimizde, Pavelge* – Bazı qoljazbalarda «Rimge kelgenimizde, júzbası qamaqtaǵıardı bas saqshıǵa tapsırdı. Biraq Pavelge».

Elsh 28:29 Bazı qoljazbalarda 29-ayat ta bar: «Paveldiń bul sózleriniń soń, yahudiylar óz ara qattı tartıp, sol jerden ketip qaldı».

1Pet 4:1 Bazı qoljazbalarda «bizler ushın» degen sózler de bar.

1Pet 4:14 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Olar tárepinen Oǵan til tiygiziledi, biraq sizler tárepten Ol alǵıslanadı».

2Pet 3:10 *jer hám jer betindegi hár bir nárseni janıp kúlge aylanadı* – Bazı qoljazbalarda «jer hám jerdegi hámme nárseni ayan boladı».

1Yuxn 4:19 *Bizler bir-birimizdi súyemiz* – Bazı qoljazbalarda «Bizler Qudaydı súyemiz».

1Yuxn 5:7-8 *Gúwalıq beretuǵınlar úshew:* ⁸ *Muxaddes Ruwx, suw hám qan.* – Bazı keyinirektegi qoljazbalarda «Aspanda úsh nárseni gúwalıq beredi: Áke, Sóz hám Muxaddes Ruwx. Bul úshewi birew. ⁸ Jerde de gúwalıq beretuǵın úshew: Ruwx, suw hám qan».

Rim 8:1 Bazı qoljazbalarda «...yaǵnıy dene qálewi menen emes, al Ruwxtıń jetelewi menen jasaytuǵınlarǵa» degen sózler de bar.

Rim 8:28 *Quday Ózin súyetuǵınlargá, yaǵnıy Onıń qálewi boyınsha tańlanganlargá hámme nárseni jaqsılıq qılıp xızmet ettiretuǵının bilemiz* – Bazı qoljazbalarda: «Qudaydı súyetuǵınlargá, yaǵnıy Onıń qálewi boyınsha tańlanganlargá hámme nárseni jaqsılıq bolıp xızmet etetuǵının bilemiz».

Rim 8:35 *Masiyxtıń* – Bazı qoljazbalarda «Qudaydıń».

Rim 14:6 Bazı qoljazbalarda mınaday sózler de bar: «Kúnlerge itibar bermeytuǵın, İyemiz ushın sonday qıladı».

Rim 14:10 *Qudaydıń* – Bazı qoljazbalarda «Masiyxtıń».

Rim 14:23 Bazı qoljazbalarda 16-baptıń 25, 26, 27-ayatları usı bapqa 24, 25, 26-ayatlar etip biriktirilgen.

Rim 16:6 *Sizler ushın* – Bazı qoljazbalarda «Bizler ushın».

Rim 16:24 Bazı qoljazbalarda 24-ayat ta bar: «İyemiz İysa Masiyxtıń miyrimi hámmeńizge yar bolsın! Awmiyin».

Rim 16:25-27 Bazı qoljazbalarda 25-27-ayatlar 14:23-ayattıń izine tirkelgen.

1Kor 2:1 *sırın* – Bazı qoljazbalarda «gúwaliǵın».

1Kor 4:16 *mennen órnek alıńlar* – Bazı qoljazbalarda «meniń Masiyxtan órnek alǵanıń sıyaqlı, mennen órnek alıńlar».

1Kor 6:20 Bazı qoljazbalarda «...hám Qudayǵa tiyisli bolǵan ruwıńız» degen sózler de bar.

1Kor 10:28 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Sebebi jer İyemizdiki, onı toltırıp turǵanlar da».

2Kor 1:12 *hadallıq* – Bazı qoljazbalarda «muxaddeslik».

2Kor 3:2 *bizlerdiń júreklerimizde* – Bazı qoljazbalarda «sizlerdiń júreklerińizde».

2Kor 8:7 *bizlerge degen súyispenshilikte* – Bazı qoljazbalarda «bizlerdiń sizlerge degen súyispenshiligimizde».

Gal 3:1 *Sizlerdi kim sıyqırlap tasladı?* – Bazı qoljazbalarda mınaday: «Haqıyqatqa boysınbaytuǵında, kim sizlerdi sıyqırlap tasladı?»

Gal 5:21 Bazı qoljazbalarda «adam óltiriw» degen sózler de bar.

Efs 3:9 Bazı qoljazbalarda «İysa Masiyx arqalı» degen sózler de bar.

Efs 3:14 *aspandaǵı Ákemizdiń aldında* – Bazı qoljazbalarda «İyemiz İysa Masiyxtıń Ákesiniń aldında».

Efs 5:30 Bazı qoljazbalarda «...Onıń etiniń hám súyekleriniń» degen sózler de bar.

1Sal 1:1 *Qudaydıń* – Bazı qoljazbalarda «Ákemiz Qudaydıń hám İyemiz İysa Masiyxtıń».

1Tim 1:17 Bazı qoljazbalarda «dana» degen sóz de bar.

1Tim 5:16 *iseniwshi bir hayaldıń* – Bazı qoljazbalarda «iseniwshi bir er yamasa hayal adamıń».

1Tim 6:5 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Bunday adamlardan awlaq bol».

Evr 2:7 Bazı qoljazbalarda mına sózler de bar: «Qolıń menen dóretkenlerińniń ústinen onı húkimdar qıldıń».

Evr 9:11 *payda bolǵan jaqsı nárselerdiń* – Bazı qoljazbalarda: «keleshektegi jaqsı nárselerdiń».

Ayan 2:9 Bazı qoljazbalarda «islerińdi» degen sóz de bar.

Ayan 2:13 *Shaytannıń taxtı turǵan jerde jasıytuǵınıńdı* – Bazı qoljazbalarda «Islerińdi hám shaytannıń taxtı turǵan jerde jasıytuǵınıńdı».

Ayan 5:14 *tabındı* – Bazı qoljazbalarda «máńgi-baqıy Jasawshıǵa tabındı».

Ayan 8:13 *búrkitti* – Bazı qoljazbalarda «perishteni».

Ayan 11:17 Bazı qoljazbalarda «keshekte de bar bolasań» degen sózler de bar.

Ayan 13:1 *Aydarha teńiz jaǵasında turıp aldı* – Bazı qoljazbalarda «Men teńiz jaǵasında turǵan edim».

Ayan 14:5 *minsiz adamlar* – Bazı qoljazbalarda «Qudaydıń taxtıń aldında minsiz adamlar».

Ayan 15:3 *milletler Patshası* – Bazı qoljazbalarda «áwladlardıń Patshası».

Ayan 18:3 *Óytkeni barlıq milletler, Onıń buzıqshılıǵınıń kúshli sharabın ishti* – Bazı qoljazbalarda «Óytkeni ol óz buzıqshılıǵınıń kúshli sharabın barlıq milletlerge ishkizdi».

Ayan 22:14 *kiyimlerin juwǵanlar* – Bazı qoljazbalarda «Onıń buyırǵına boysınǵanlar».

Ayan 22:19 *bul kitapta jazılǵan ómir tereginen hám muxaddes qaladan úlesiz qaldıradı* – Áyyemgi latın awdar-masında «ómir kitabınan, muxaddes qaladan hám usı kitapta jazılǵanlardan biynesip qıladı». Bul variant grek-she qoljazbalarda joq.

Sózlik

Adam Ulı – «Xosh Xabar» kitaplarında Iysa Masiyx Özine isletken ataq. Iysa jasağan dáwirde yahudiylar bul ataq astında dúnyağa húkim hám qutqarılıw alıp keletuǵın Qudaydıń wákilin túsingen. Daniel payǵambarǵa berilgen ayanda insan súlderindegi bul zat tuwrısında payǵambarshılıq qılınǵan (Dan 7:13-14; Mat 13:37; Mrk 2:10; 8:31; 10:45; Luk 7:34; 9:58; 17:22-30; Ayan 1:13).

amalek xalqı, amalekler – Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın sol jerde jasağan xalıqlardıń biri. Amalek xalqı kóshpeli xalıq bolıp, ásirese Óli teńizdiń qubla hám shıǵıs táreplerinde jasağan. Izrail xalqı Mırsırdan shıǵıp kiyatırǵanda, amalek xalqı olarǵa hújim qılǵan edi. Sonnan baslap amalek xalqı Izrail xalqınıń dushpanı bolıp qaldı (Shıǵ 17:8-16; Nzm 25:17-19; 1Pat 15:2; 30:1).

ammon xalqı, ammonlar – Bul xalıq Ibrayımınını inisi Luttıń áwladınan edi. Ammon xalqı quday Moloxqa tabınǵan. Olar Iordan dáryasınıń shıǵısında jasağan. Ammon xalqı Izrail xalqınıń dushpanı bolıp, filist xalqı menen kelisim dúzgen. Ammon eliniń paytaxtı sol dáwirde Rabba qalası edi. Al házir Amman qalası bolıp, ol Iordaniya mámleketiniń

paytaxtı (Jar 19:38; San 21:21-25; 1Pat 11:1-2; 2Pat 12:26).

amor xalqı, amorlar – Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın amor xalqı Qanan jerinde jasağan hám sol jerde jasağan xalıqlardan san jaǵınan kóbirek hám kúshlirek bolǵan. Sol waqıtta Qanan jerinde jasağan xalıqlardıń hámmesi «amor xalqı» dep te atalǵan (Jar 15:16; Eshu 24:15; Biy 6:10; 3Pat 21:26).

anaq xalqı, anaqlar – Anaqtıń áwladları, Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın sol jerde jasağan xalıqlardıń biri. Bul xalıqtıń adamları júdá bálent boylı, kúshli bolǵan dep ayıladı (San 13:33-34; Nzm 2:10-11, 20-21).

Aram – Bul atama Eski Kelisimde arameyshe sóylesetuǵın xalıqlar jasaytuǵın bir neshe aymaqa qollanılǵan. Bul aymaqlardıń biri Evfrat dáryasınıń boyında, házirgi Siriya mámleketiniń arqa tárepinde hám házirgi Turkiyanıń qubla-shıǵısında edi. Ibrayım bir qansha waqıt dawamında sol aymaқта jasağan, onıń aǵayınleriniń bazıları sol jerde jasap qalǵan. Evfrat dáryasınıń batıs hám qublaǵa sozılǵan, Qanan aymaǵına jaqın bolǵan jerlerge de Aram atı qollanılıp, Damask qalası usı jerlerdiń orayı bolıp esaplanǵan. Bul

aymaqlardıń hámmesi Aleksandr Makedonskiy tárepinen basıp alınǵannan soń Siriya atı menen tanılǵan (Jar 22:20-22; 25:20; 28:5; 3Pat 20:1; 4Pat 8:28-29).

arfa – Tarlı saz ásbap (1Pat 10:5; 3Pat 10:12; 1Jln 13:8; 2Jln 5:12; Nxm 12:27; Zab 56:9; 70:22; 80:3).

Aspan Patshalıǵı – İnsanlardıń ómirinde Qudaydıń húkimdarlıǵına hám hár bir jaratılǵan janzattıń aqrette jańalanıwına silteme beredi. Bul sóz tek ǵana Matta kitabında bolıp, «Qudaydıń Patshalıǵı» mánisin beredi. Toliq maǵlıwmatqa iye bolıw ushın QUDAYDÍŇ PATSHALÍǴÍ sózine qarań (Mat 4:17; 5:3-10; 13-bap; 20:1-16; 22:1-14).

Assiriya – Áyyemgi qúdiretli patshalıq. Onıń paytaxtı Nineviya, házirgi Iraktıń arqa tárepinde jaylasqan edi. B. e. sh. 722-jılı assiriyalılar Izraildi, yaǵnıy arqa patshalıqtı basıp aldı. Olar Izrail xalqınıń kópshilik bólegin tutqın etip alıp ketti. Assiriya patshası basqa xalıqlardı Izrail eline májbúrlep kóshirdi. B. e. sh.

612-jılı awqamlas bolǵan dushpan láshkerleri Babiloniya hám Midiya basshılıǵında Nineviyanı wayran qıldı. Kóp uzamay Assiriya patshalıǵı óz ǵárezsizligin joyttı (4Pat 17:1-6, 24; 18:9-37; 2Jln 32:1-21).

atanaq aǵash – Rim imperiyasında ólim jazasınıń bir túri bolıp, jazaǵa tartılǵan adamdı atanaq aǵashqa shegeleytuǵın edi. Uzun baqanǵa bir aǵashtı kesesine shegelep yamasa jip penen baylap atanaq aǵash soǵılǵan. Atanaq aǵashqa shegelew júdá qorqınıshlı hám shermendeli jaza esaplanǵan. Tek ǵana adam óltiriwshiler, jawız jinayatshılar hám Rim imperiyasınıń dushpanları usınday jazaǵa tartılatuǵın edi. Jinayatshı ashıq orında alamannıń kóz aldında jalańash túrde jazalanatuǵın edi. Bunnan maqset jinayatshını shermende qılıw hám jinayatlardıń aldın alıw edi. Yahudiylar aǵashqa shegelengen adamdı Quday náletlegen dep esaplaytuǵın edi. Jańa Kelisimde bazıda «aǵash» degende «atanaq aǵash» názerde tutilǵan (Nzm 21:22-23; Mat 27-bap; Mrk 15-bap, Yuxn 19-bap; Elsh 5:30; 1Pet 2:24; Gal 3:13).

Ashera (kiyeli aǵash) – Qanandaǵı xalıqlardıń sıyınǵan qudayı. Ol mol ónimdarlıq qudayı bolıp, hayal kórinisinde sáwlelengen. Ashera bazıda kiyeli aǵash sıpatında bolǵan. Onıń erkek jubayı Baal edi (Shıǵ 34:13; Nzm 16:21; Biy 6:25; 4Pat 17:10; 21:7).

Ashtarta – Qanandaǵı xalıqlardıń tabınǵan qudayı. Ol ónimdarlıq, sawash hám muhabbat qudayı bolıp, hayal kórinisinde sáwlelengen (Biy 2:13; 10:6; 1Pat 31:10; 3Pat 11:5, 33).

Ashıtqısız nan bayramı – Bul bayram evrey kalendarının birinshi ayı – abib ayının 15-21-kúnlerinde jeti kún dawamında belgilengen (abib ayı nisan ayı dep te ataladı). Házirgi kalendar boyınsha bul ay marttıń ortasınan baslanadı. Izrail xalqı sol jeti kún dawamında Qudaydıń olardı Mısırdan alıp shıqqanın eslegen. Bul bayram Qutqarılıw bayramınan soń bir kúnnen keyin baslanıp, bir hápte dawam etken. Sonıń ushın, Jańa Kelisimniń bazı jerlerinde Qutqarılıw bayramı menen Ashıtqısız nan bayramı «Qutqarılıw bayramı» dep atalğan (Shıǵ 12:15-20; 13:3-10; 23:15; 34:18; Leb 23:6-8; San 28:17-25; Nzm 16:3-4, 8).

Áke – Eski Kelisimniń bazı bólimlerinde Quday Izrail xalqınıń Ákesi dep súwretlengen. Jańa Kelisimde bolsa Qudaydıń Óz xalqınıń Ákesi ekenligi haqqındaǵı túsiniń jáne de ashıq ayılğan. Iysa Masiyx Qudaydı Áke dep shaqırǵan. Iysa Ózin Qudaydıń jalǵız ulı ekenin, Ákesi Quday tárepinen bul dúnyaǵa jiberilgenin hám Onıń menen jaqın múnásibette ekenin tastıyıqlaǵan. Sonday-aq, Iysa Óz shákirtlerine de Qudaydı aspandaǵı haqıyqıy Áke dep biliwdi úyretken. Iysaǵa isenip, Oǵan ergenler Quday menen jaqın múnásibet ornatıp, Qudaydıń tolıq súyispenshiligine iye boladı. Quday miyirman ákedey olarǵa ǵamxorlıq qıladı (Shıǵ 4:22; Nzm 32:6; Iysh 63:16; Mal 1:6; 2:10; Mat 6:8-9; Yuxn 1:14, 18; 14:6; Rim 8:15; Gal 4:6).

ámeńger – Bul sóz qıyn jaǵdayda qalǵan aǵayinine járdem beretuǵın adamǵa ayılğan. Muwsanıń nızamı boyınsha, birewdiń jaqın

aǵayinleriniń biri kámbaǵal jaǵdayda qalıp, qullıqqa satılǵanda, ol aǵayini ushın tólem tólep, onı qullıqtan azat etiwı kerek. Sonday-aq, aǵayininiń biri menshik jerin satıp, jerinen ayırılǵanda, ol aǵayininiń jerin qaytarıp alıp beriwı tiyis. Jáne de, oǵan ayıp-sız óltirilgen aǵayininiń óshin alıp beriw wazıypası da júklengen (Leb 25:25-26, 47-49; Rut 3:12; 4:4, 6). Sonday-aq, qullıqta bolǵan Izraildi azat etken Qudayǵa da Ámeńger dep ayıladı (Iysh 41:14, 47:4).

Baal – Qanandaǵı xalıqlardıń tabınǵan hasıldarlıq qudayı bolıp, erkek kórinisinde sáwlelengen. Onıń hayal jubayı Ashera bolǵan. Qanamlılar eń kúshli quday – Baal, dep isengen. Baal sózi – xojayın, degen mánini bildirip, bazıda erkeklerdiń atına qosıp qollanılǵan. Ayırım jaǵdaylarda qala yamasa jay atamalarına da qosılǵan. Baal sózi qosıp atalǵan sol jerlerde Baalǵa arnalǵan kiyeli tas bolǵan yamasa Baalǵa ayırıqsha usıl menen tabınǵan bolıwı múmkin (Biy 6:25, 28; 3Pat 16:32; 4Pat 1:2; 10:26-28).

Babiloniya, Babilon – Babiloniya áyyemgi qúdiretli patshalıq. Onıń paytaxtı Babilon házirgi Iraktıń qubla tárepinde jaylasqan edi. B. e. sh. 586-jılı Babiloniya láshkeri Yahudanı, yaǵnıy qubla patshalıqtı basıp alǵan hám kóp adamlardı Babiloniyaǵa súrgin qılıp alıp ketken edi. Keyin Babiloniya eli Persiya imperiyası húkimdarlıǵınıń qol astında bolǵanda, bazı yahudiyler Yahuda eline qaytıp kelgen. Qalǵan yahudiyler bolsa Babiloniyada jasap qala bergен. Babilon qalası kóp jıllar dawamında yahudiylerdiń diniy tálim orayı bolǵan edi

(4Pat 24:1, 7, 17; 25:1-12; Dan 1:1-6; 5:30-31; Ezr 1:11).

Bashan – Tóbeshik hám toǵay menen qaplangan tegisliklerden ibarat el. Bul úlke Kinneret, yaǵnıy Galila kóliniń hám Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepinde jaylasqan. Bashan Gilad eliniń arqa tárepinde jaylasqan bolıp, semiz iri hám mayda malları menen jáne de, sapalı dánleri menen dańq taratqan edi (San 32:33; Nzm 3:11, 13; 4Pat 10:33; Erm 50:19).

ebus xalqı, ebuslı – Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın sol jerde jasaǵan xalıqlardıń biri. Dawıt Erusalimdi iyelemesten aldın ebus xalqı Erusalimde hám onıń átirapında jasaǵan (2Pat 5:6-10; 24:16-25).

elshi – Belgili bir xabardı jetkiziw ushın jiberilgen adam. Jańa Kelisimde bul sóz Iysa Masiyxtıń on eki shákirtine qollanılǵan. Iyemiz Iysa elshilerdi adamlarǵa Xosh Xabardı jetkiziw ushın tańlaǵan edi. Elshi Pavel de olardıń qatarında edi. Iysa Masiyx Pavelge kórinip, oǵan Xosh Xabardı tarqatıw wazıypasın tapsırǵan. Elshiler barlıq masiyxıylar arasında, ásirese ózleri tiykar salǵan jámáátlerde úlken abray hám itibarǵa iye bolıp, sheshim shıǵarıw huqıqına iye edi. «Elshi» sózi Xosh Xabardı járiya qılıw ushın jiberilgen adamlarǵa da qollanılǵan (Luk 6:12-16; Elsh 1:24-26; 2:14; 4:33; 6:2; 15:1-2, 22-29; 1Kor 9:1-2; 12:28; 15:5-9; Gal 1:1-2, Efs 4:11-12).

Enı muxaddes bólme – Muxaddes shatırdıń ishindegi, keyin bolsa Ibadatxananıń ishindegi kishigirim bólme. Bul bólmede Kelisim sandıǵı turdı. Sulayman qurdırǵan Ibadatxananıń Enı muxaddes

bólmesinde eki kerubtıń úlken músinide bar edi. Enı muxaddes bólmeni Muxaddes bólmeden úlken perde bólip turatuǵın edi. Tawrat boyınsha tek ǵana bas ruwxaniy jılına bir márte – Gúnadan pákleniw kúni Enı muxaddes bólmege kiriwine bolatuǵın edi. Evreylerge jazılǵan xatta hám Ayan kitabında aspandaǵı Ibadatxananıń Enı muxaddes bólmesi haqqında ayılǵan. Iysa Masiyx insan qolı menen qurılmaǵan sol minsiz Ibadatxanada bas ruwxaniy bolıp xızmet qılıp atır (Shıǵ 26:33-34; Leb 16-bap; Evr 8:1-2; 9:11-12, 24; Ayan 15:5).

Erusalim – Erusalim qalası Jer Orta teńizinen 50 shaqırım shıǵısta, taw eteginde jaylasqan. Aldın bul qala tawdaǵı qorǵan bolǵan, keyin ala keńeyip, átiraptaǵı qır hám tegisliklerdi óz ishine alǵan. B. e. sh. 1000-jılı patsha Dawıt Erusalimdi basıp alǵannan keyin qala Izrail xalqı ushın siyasiy hám diniy orayǵa aylanǵan. Áyyemgi waqıtta Erusalim qalasınıń atı Salim edi.

B. e. sh. 586-jılı Erusalimdi Babiloniya áskerleri basıp alǵan. Qaladaǵı imaratlar hám Ibadatxana talan-taraj qılınıp, olarǵa ot qoyılǵan, qala diywalları buzılǵan, turǵınları bolsa súrginge alıp ketilgen. B. e. sh. 538-jılı, Persiya imperiyası húkimdarlıǵı dáwirinde yahudiylerge óz watanına qaytıwǵa hám Ibadatxananı qayta qurıwǵa ruxsat berilgen. B. e. sh. 445-jılı Persiya patshası hámeldarı Nexemiya Erusalimge barıp, qala diywallarınıń qurılısına basshılıq qılǵan. B. e. sh. 332-jılı Erusalim qalası hesh bir qarsılıqsız Aleksandr Makedonskiyge táslim bolǵan. Sońnan

B. e. sh. 164-jıldan baslap, shama menen 100 jil dawamında Erusalim qalası gárezsiz Yahudiy mámleketiniñ paytaxtı bolğan. B. e. sh. 63-jılı bolsa bul el Rim imperiyası tárepinen basıp alınğan hám oğan bağınışlı bolıp qalğan (2Pat 5:6-9; 4Pat 25:8-17; 2Jln 36:13-21; Ezr 1:1-11).

diniy muğallim – Babiloniya súrgininen soñ, Izrail arasında bazı adamlar bar bolğan Muxaddes Jazıwları abaylap saqlap, úyrene baslağan. Olardıñ bazıları evreyshe Muxaddes Jazıwlardan nusqa kóshiriw menen shuğıllanğan hám Izrail xalqı arasında abırayğa iye bolıp, jámiyetke kúshli tásirin kórsetken. Olardı diniy muğallimler dep atağan (Mat 23:2; Mrk 12:38-39; Luk 20:46).

Edom, edom xalqı, edomlılar – Bul xalıq Yağıptıñ aǵası Esawdan kelip shıqqan. Edom xalqı Óli teñizdiñ qubla hám qubla-shıǵısındaǵı tawlı Seir jerinde jasağan. Bul xalıq Izrail xalqınıñ dushpanı bolıp kelgen. Dawıttıñ húkimdarlıǵı dáwirinde Izrail xalqı edomlılardıñ jerin basıp aldı. Biraq Dawıttıñ húkimdarlıǵınan soñ edom xalqı Izrailğa qarsı bas kóterip turğan hám nátiyjede óz gárezsizligine erisken edi (Jar 36:8-9; San 20:14-21; 2Pat 8:13-14; 3Pat 11:14-22; 4Pat 8:20-22).

efod – Evreyshe sóz, bas ruwxanıydıñ kiyetuǵın arnawlı kiyimin usılay atağan. Efodqa taǵılğan qaltalı ónirshege Urim hám Tummim degen muxaddes nárseler saqlanğan. Ayırım jaǵdaylarda ruwxanıyler Qudaydıñ erkin biliw ushın Urim hám Tummimmen paydalanğan. Eski Kelisimniñ bazı ayatlarında efod sózi ruwxanıylerdiñ kiyetuǵın

kiyimine qollanılıp, bul kiyim zıǵır tawardan tigilgen. Biyler kitabında bul sóz buttı yamasa adamlar pal ashıw ushın paydalanğan zattı bildirgen (Shıǵ 28:6-14; 29:5; Biy 8:27; 17:5; 1Pat 23:9-12).

Efrayım – Yağıptıñ ulı Yusup Mısırdaki eki ullı boladı, úlkeni Menashshe, genje balası Efrayım edi. Efrayım hám Menashshe urıwları Yusuptıñ usı eki ulınan kelip shıqqan. Efrayım genje ul bolsa da, Yağıp onı Menashsheden joqarı qoyıp, pátiya bergen.

Patsha Sulaymannıñ óliminen soñ arqadaǵı on urıw qubladaǵı Yahuda hám Benyamin urıwlarınan ajralıp shıqtı. Bul on urıw óz aldına mámleket qurıp, Izrail patshalıǵı dep ataldı. Bul eldiñ paytaxtı Samariya boldı. Arqadaǵı urıwlar arasında Efrayım eñ úlken urıw bolğanı ushın, Eski kelisimniñ bazı qatarlarında Efrayım degen atama on urıwğa hám olar ornatqan Izrail patshalıǵına qarata qollanılğan (Jar 48:17-20; 3Pat 11:26 – 12:24).

faraon – Ayyemgi Mısır patshalarınıñ ataması (Jar 41:1; Shıǵ 6:27).

Fenikiya – Izraildan arqa tárep-te Jer Orta teñizi boyında jaylasqan jer. Bul jer Tir, Sidon, Arwad hám Gabol qalaları tárepinen baqlaw astında bolğan. Házirgi Livan mámleketiniñ Jer Orta teñizi boyındaǵı jeri áyyemgi Fenikiya jerine tuwrı keledi (3Pat 5:1; 2Jln 2:3,11; Mrk 7:24; Elsh 11:19; 15:3; 21:2).

filist xalqı, filistler, Filistiya – Áyyemgi dáwirlerde Filistiyanıñ turǵınları filist xalqı dep ayılğan. Qanan jeriniñ qubla-batıs tárepinde, Jer Orta teñiziniñ boyında jaylasqan

edi. Jer Orta teńizindegi Krit ata-wında jasaǵan xalıqtan kelip shıqqan bolıwı múmkin. Filist xalqı Gaza, Ashkelon, Ashdod, Gat, Ekron qalalarına tiykar salǵan (Jar 26:1; Shıǵ 13:17; Biy 13:1; 2Pat 5:17).

Galila úlkesi – Galila kóliniń hám Iordan dáryasınıń batıs tárepinde, Samariya úlkesiniń arqasında jaylasqan tawlı jer. Áyyemgi Palestina sıyaqlı Galila da b. e. sh. 63-jılı Rim imperiyası tárepinen basıp alınǵan. Kóp ásirler dawamında bul úlke jat xalıqlar húkimdarlıǵı astında bolǵanlıqtan, úlke turǵınlarınıń arasında kóplegen yahudiy emes xalıqlar jasaǵan. Sonıń ushın, basqa yahudiylar galilalılarǵa pás názer menen qaraytuǵın bolǵan. Iysanıń balalıq hám óspirimlik dáwiri Galiladaǵı Nasıra qalasında ótken. Iysa Óz xızmetin kóbinese sol Galilada alıp barǵan (Iysh 9:1-2; Mat 4:12-16).

Gilad – Iordan dáryasınıń shıǵıs tárepindegi úlke. Giladtıń qubla tárepinde Moab eli, arqa tárepinde bolsa Bashan degen jer jaylasqan edi (Nzm 3:10; Eshu 17:5; 2Pat 17:24-26; 3Pat 22:3; Erm 8:22; 46:11).

girgash xalqı – Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın sol jerde jasaǵan xalıqlardıń biri. Girgash xalqı Qanan eliniń qaysı jerinde jasaǵanı anıq emes (Jar 15:21; 1Jln 1:14).

gúna – Qudaydıń buyırıqların buzıw, jaman is qılıw yamasa jaqsılıq qılıwdan bas tartıw degeni. Muxaddes Kitap boyınsha, gúna túsiniǵi tek ǵana adamnıń is-háreketlerin emes, al onıń Qudayǵa yamasa adamlarǵa qarsı oy-qıyalların da óz ishine aladı. Qudaydıń talabı boyınsha, hár bir adam Qudaydı pútkil júregi menen,

jami menen, pútkil barlıǵı menen, bar kúshi menen súyiwi kerek. Iysa Masiyx, adam hátteki oy-qıyalında gúna qılsa da húkim qılınadı, dep tálim bergen. Sonıń menen birge, ǵázep, menmenlik, maqtanshaqlıq, qızǵanshaqlıq, kóre almaslıq sıyaqlı gúnalar kózge kórinbese de, Qudaydan jasırın qalmaydı. Quday iygiliqli, ádalatlı, muxaddes bolǵanı ushın, islengen hár bir gúna Qudayǵa qarsı.

Adam-ata hám Hawa-ene Qudayǵa qulaqsızlıq qılıp, Onıń menen múnásibetin buzǵan. Bunıń aqıbetinde Adam-ata hám Hawa-eneniń óz ara múnásibeti de buzıldı, dúnyada jaman múnásibetlik payda boldı, pútkil dúnya náletke ushıradı. Olardıń ómiri táshiwish, qayǵı-azaplarǵa toldı. Gúna sebepli dúnyaǵa ólim kirip keldi hám pútkil adamzat ústinen húkimdar bolıp qaldı. Gúna hár bir adamnıń tábiyatında bolǵanı ushın, onıń niyetlerin, oy-pikirlerin, kewil tuyǵıların hám qálewlerin buzadı. Gúnanıń aqıbetinde adamzat Qudaydan uzaqlasqan, ajralǵan, Onıń ǵázebi astında qalǵan. Sonlıqtan adamzat aqırzamanda húkim qılınadı. Tek ǵana Iysa Masiyxtıń tógilgen qanı arqalı adamzat gúnalarından páklene aladı, Quday menen jarasadı hám húkim qılınbaydı (Jar 3:5-8, 3:16-19; 4:10; Nzm 6:5; Zab 31:5; 50:5-7; 87:15; 141:2; Iysh 5:16; 59:2; Erm 17:9; Mat 5:21-30; Luk 10:27; 1Yuxn 1:7-9; 2:1-2; Rim 1:18-21; 3:10-12, 23; 5:6-12; 6:22-23; 7:14-20; Efs 5:5-6).

haliluya – Evreyshe sóz bolıp, «Jaratqan Iyeni algıslań» degen má-nisti bildiredi (Zab 110:1; 149:1; 134:1; Ayan 19:1).

Xabashstan – Evreyshede bul «Kush» dep atalgan. Jar 10:6 ayat boyınsha Xabashstannıń turǵınları Nuxtıń aqlıǵı Kushtıń urpaqları boladı. Xabashstan Mısırdıń qublasında, shama menen Nubiya yamasa Efiopiya aymaǵında jaylasqan (4Pat 19:9; Est 1:1; Zab 86:4; Iysh 11:11; Sef 3:10).

xet xalqı, xetler – Eski Kelisim dáwiriniń basında bul atama Qanan násilinen bolǵan Xettiń áwladına ayıladı. Ibrayım jasaǵan zamanda Qanan elinde bir neshe xalıqlar jaysaytuǵın edi. Olardıń biri xet xalqı edi. Xet xalqınan bolǵan Efron degen adam Ibrayımǵa Saranı jerlew ushın jer satqan edi. Izrail xalqı Qanandı basıp alganda, xet xalqın da jeńiliske ushıratqan edi. Patsha Sulayman xet áwladların awır jumısqa jumsaǵan. B. e. sh. XVII ásirde XII ásirge deyin xet xalqınıń patshalıǵı ullı bir patshalıq bolıp, kóp jerlerdi iyelegen. Bul jerler házirgi Turkiyadan qublaǵa qaray, Siriyaǵa deyin sozılǵan edi. Keyin ala Assiriya xet xalqın jeńiliske ushıratıp, olardıń jerlerin basıp algan (Jar 10:15; 23:1-20; 3Pat 9:20-21).

xiw xalqı, xiwler – Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın sol jerde jasaǵan xalıqlardıń biri. Xiw xalqı Qanan eliniń orayında jasaǵan (Shıǵ 3:8; Nzm 7:1; Eshu 3:10; 3Pat 9:20).

Xosh Xabar – Eski Kelisim payǵambarları Masiyx haqqında kóp payǵambarshılıq qılǵan. Intizarlıq penen kútilgen Masiyxtıń kelgeni haqqındaǵı xabar Jańa Kelisimde Xosh Xabar dep ataladı. Iysa adamzattı gúna hám ólim kúshinen azat qılıw ushın kelgen. Iysa Masiyxqa

isengen hár bir adam, milletinen tısqarı, Qudaydıń Patshalıǵına kire aladı.

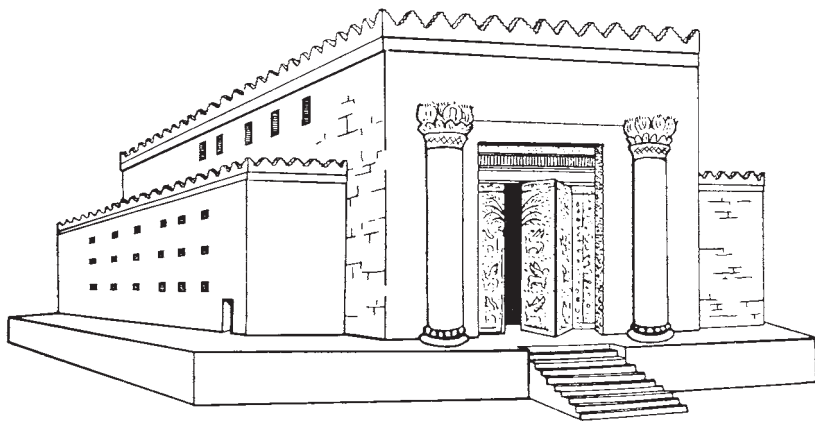
Iysa Masiyx jer júzindegi xızmeti dawamında Óz shákirtleri menen birge: «Qudaydıń Patshalıǵı jaqınlastı!» dep járiya qılıp, adamlardı táwbe qılıwǵa hám Xosh Xabargá iseniwge shaqırǵan. Iysanıń Óz tálimatı hám qılǵan isleri, adamzattı gúnalardan azat qılıw ushın atanaq aǵashta jan beriwi hám úshinshi kúni ólimnen tiriliwi arqalı adamlar Xosh Xabardı jáne de tolıq túsine basladı. Iysa aspanǵa kóterilmesten aldın shákirtlerine Xosh Xabardı pútkil dúnya boylap tarqatıw wazıypasın tapsırdı. Shákirtler Iysanıń Masiyx, yaǵnıy Quday tárepinen jiberilgen Qutqarıwshı ekenin aytıp, Xosh Xabardı járiyalay basladı.

Xosh Xabar sózi Jańa Kelisimdegi birinshi tórt kitapqa qollanılǵan. Bul Xosh Xabarlarda Iysa Masiyxtıń ómiri, xızmeti hám tálimi sóz etilgen (Mat 4:23; 10:7; 24:14; 28:18-20; Mrk 1:14-15; Luk 2:10-11; 4:16-21; 7:20-23; 24:44-48; Elsh 1:8; 4:12; 5:42; 1Kor 15:1-4).

Ibadatxana – Qanday da bir qudayǵa sıyınıw ushın qurılǵan imarat. Ádette qudaylarǵa arnap ibadatxanalar qurılǵan. Tabınıwshılar quday óz ibadatxanasında bar dep isengen. Usı sebepten olar ibadatxananı qudaydıń úyi dep te ataǵan.

Biraq bul awdarmada ibadatxana sózi úlken hárıp penen jazılǵan bolsa, Erusalimdegi Iyeniń Ibadatxanası názerde tutılǵan. Patsha Sulayman qurdırǵan Ibadatxanadan aldınǵı zamanda Muxaddes shatırda hár túrli qurbanlıqlar berilip,

diniy xızmetler ótkerilgen. Patsha Sulayman dáwirinen baslap pútkil Izrail xalqı Iyemizge Erusalim-degi Ibadatxanada sıyınǵan. Olar Ibadatxanada qurbanlıqlar berip, áhmiyetli bayramlardı sol jerde belgilegen. «Ibadatxana» sózi ayrıqsha bir imaratqa yamasa Ibadatxananıń tolıq háwlılerine qarata qollanılǵan. Ibadatxananıń ayrıqsha imaratı Muxaddes bólmе hám Eń muxaddes bólmеден ibarat edi. Bul bólmelerge málim bir máresimlerdi orınlaw ushın tek ǵana ruwxaniylerdiń kiriwine ruxsat berilgen. Xalıq Ibadatxananıń háwlısinde Qudayǵa sıyınǵan. Izrail tariyxında Erusalim-de bir neshe máрте Ibadatxana qayta qurılǵan, biraq basqınshılar tárepinen wayran etilgen. Birinshi Ibadatxananı patsha Sulayman qurdırǵan. Bul Ibadatxana 3Pat 6:1-38; 7:13-51; 2Jln 2:1-4:22 da tolıq súwretlengen. B. e. sh. 586-jılı babilonlılar sol Ibadatxananı wayran qılıp, ondaǵı barlıq qımbatbaha zatlardı Babilonǵa alıp ketken. B. e. sh. 538-jılı Persiya patshası Kirdiń pármanı boyınsha, bazı yahudiyler Erusalimge qayıp

kelip, Ibadatxananı qayta qurıwdı baslap, b. e. sh. 515-jılı Ibadatxana qurılısı tamamlanǵan. Keyin ala, b. e. sh. 37-4-jılları áyyemgi Palestina húkimdarlıq qılǵan Ullı Hirod b. e. sh. 19-jılı Ibadatxananı qayta qurıwdı baslaǵan. Qurılıs isleri Iysa Masiyx dáwirinde de dawam etip atırǵan edi. Qayta qurılǵan sol Ibadatxana eramızdıń 70-jılı rimliler tárepinen wayran qılındı. Sonnan keyin, Ibadatxana qayta qurılmadı (4Pat 25:8-17; Ezr 1:1-11; 3:7-4:5; 5:1-2; 6:14-15).

Iyemizdi eslew keshesi – Iysa Masiyx Óz óliminen aldın shákirtleri menen birge Qutqarılw bayramınıń asın birge jedi. Sol keshesi Iysa shákirtlerine, sizler birge awqatlanǵanıńızda, Meni esleńler, dep buyırǵan. Iysa Masiyxtıń izinen júriwshileri Onıń bul buyırǵına ámel qılıp, tez-tez jynalıp turǵan hám birgelikte awqatlanǵan. Olar birge awqatlanǵanda, Iysa buyırǵanınday nan sindirip jegen hám sharaptan ishken. Usılay etip, olar Iysa Masiyxqa óz húrmetin kórsetip, Iysanıń ǵúnalar ushın qurban bolǵanına isengenin

tastıyıqlaytuǵın bolǵan. Sonday-aq, Iysanıń Óz súyispenshiligin qalay kórsetkenin esleytuǵın edi. Iysa olardı qalay súygen bolsa, shákirtler de bir-birin sonday súyiwi kerek edi (Mat 26:26-30; Mrk 14:22-26; Luk 22:14-20; Elsh 2:42, 46; 20:7; 1Kor 10:16-17, 21; 11:17-34).

Iye, Iyem, Iyemiz Evreyshe – «Adon» yamasa «Adonay», grekshe «Kúrios». Eski Kelisimde «Adonay» sózi kóbinese Qudayǵa qarata qollanılǵan iláhiy ataq bolıp, Quday Izrail xalqınıń kóktegi Patshası ekenin bildiredi. Jańa Kelisimde «Kúrios» sózi Iysa Masiyxqa qarata qollanılǵan bolıp, Onıń iláhiyligin hám patsha tiyresine tiyisli ekenin bildiredi. Sonıń ushın, bul awdarmada bul sóz «Iye», «Iyem Iysa» yamasa «Iyemiz Iysa» dep berilgen. «Adon» hám «Kúrios» sózleri ataq sıpatında patshalarǵa, abıraylı ustazlar hám payǵambarlarǵa izzet-húrmetti kórsetiw ushın da qollanılǵan (Luk 2:9; 18:6; Elsh 7:33, 59; Rim 1:7; 10:12-13).

Izrail – Yaqıp Penuelde Quday menen gúreskennen keyin, Quday oǵan «Izrail» dep at berdi (Jar 32:28-29; 35:10). Yaqıp Ibrayımınıń aqlıǵı, Ísaqtıń ulı edi. Yaqıptıń on eki ulı bolıp, olardan Izraildıń on eki urıwı kelip shıqtı. Eski Kelisimde mine usı on eki urıw Izrail xalqı dep ataldı. Keyin ala Izrail xalqı basıp alǵan jerler de Izrail eli dep ataldı.

Patsha Sulayman ólgennen keyin arqadaǵı on urıw qubladaǵı Yahuda hám Benyamin urıwlarınan bólinip shıqtı. Bul on urıw óz aldına el bolıp, Izrail patshalıǵı dep ataldı. Bul eldin paytaxtı Samariya boldı. Eski

Kelisimniń bazı jerlerinde arqadaǵı on urıwǵa Izrail xalqı hám bul urıwlar dúzgen el Izrail eli dep atalǵan. B. e. sh. 722-jılı Assiriya patshalıǵı Izraildi basıp alǵannan soń, arqa patshalıq joq boldı.

Jańa Kelisimde «Izrail» atı siyasiy gárezsizlikke iye eldi emes, al Yaqıptıń urpaǵın, yaǵnıy yahudiylerdi bildirgen (Jar 32:28-29; 35:10; 3Pat 11:26 –12:24; 4Pat 17:1-6).

Jabrayıl – Muxaddes Kitapta eki perishteniń atı aytıp ótilgen, birinshisi – Jabrayıl, ekinshisi – Mixail. Jabrayıl Qudaydıń arnawlı xabarın jetkiziw ushın bir neshe márte adamlarǵa kóringen. Ol Daniel payǵambarǵa kórinip, berilgen ayanlar hám payǵambarshılıqlardıń mánisin túsindirip bergен. Jabrayıl shomıldırıwshı Yaqıyanıń ákesi Zexariyaǵa da kórinip, Yaqıyanıń tuwılıwı haqqında, Máriyamǵa da kórinip, Iysa Masiyxtıń tuwılıwı haqqında xabar bergен (Dan 8:15-27; 9:20-27; Luk 1:8-20, 26-38).

Jańa ay bayramı – Hár jańa ay shıqqan kúni belgilenetuǵın bayram. Ruwxaniyeler usı bayram ushın Tawratta buyırılǵan qurbanlıqlardı bergен. Sonday-aq, bul bayramda adamlar ayırıqsha as jegen. Dástúrge muwapıq bul astı tek ǵana páklengen adamlar jewge bolatuǵın edi. Aydıń birinshi kúni muxaddes esaplanıp, adamlar sol kúni jumıs islemeytuǵın edi (San 28:11-15; 1Pat 20:5, 24-26; Amo 8:5).

Jaratqan Iye – Evreyshe «YHWH», grekshe «Kúrios». Eski Kelisimde «YHWH» Qudaydıń atı. Negizinde áyyemgi evrey tilinde sózler tek ǵana dawıssız háripler menen

jazılǵan. Evreyshe jazıwlardı oqıǵanlar qaysı orında qanday dawısh sesler keletuǵının biletuǵın edi. Yahudiyler Qudaydıń atın júdá muxaddes dep bilgeni ushın, Eski Kelisim dáwiriniń aqırlarına kelip, bul attı atamay qoyǵan edi. Olar Eski Kelisimdi oqıǵanda «YHWH» sóziniń ornına «Iyem, Xojayımım» mánisin beretuǵın «Adonay» sózin qollanıp baslaǵan. Usı awdarmada bul sóz «Jaratqan Iye» dep berilgen. Kóp adamlar «YHWH» sózin evreyshe de «bolıw» feyiliniń birinshi forması bolıwı múmkin, dep esaplaydı. Usı pikir boyınsha «YHWH» sózi «Ol bar», yaǵnıy Ol máńgi, hesh qashan ózgermeydi yamasa «Ol bar bolıwǵa sebepker», yaǵnıy hár bir nárseiniń kelip shıǵıwına sebepshi Ol, degen mánisti bildiredi. Jańa Kelisimde «Kúrios» sózi kóp jaǵdaylarda Iysa Masiyxtıń ataǵı sıpatında isletilgen bolıp, bul awdarmada Iye, Iyem, Iyemiz... dep berilgen. Bazı jaǵdaylarda «Kúrios» sózi Jańa Kelisimde Qudayǵa qarata qollanılgan, Onıń Eski Kelisimdegi ayırım islerin súwretleydi. Bunday jaǵdaylarda bul awdarmada «Kúrios» sózi «Jaratqan Iye» dep berilgen (Jar 7:1; 8:21; 21:1; Shıǵ 3:14; Nzm 33:2-3; Zab 88:6-7; Mal 1:1).

Jaratqan Iyeniń Úyi – Bul sóz Muxaddes shatırǵa, keyin ala Ibadatxanaǵa qarata ayılǵan (Shıǵ 23:19; 34:26; Eshu 6:23; 4Pat 19:1).

Jartas, qorǵawshı Jartas – Evreysheden sózbe-sóz awdarması «jartas». Bul sóz Qudayǵa úmit baylaǵanlardı Onıń Ózi qorǵaytuǵının, aman-esen saqlaytuǵının, Qudaydıń ózgermeytuǵının hám pútkilley

isenimli ekenin bildiredi (Nzm 32:4; 1Pat 2:2; 2Pat 22:2-3; Zab 27:1; 41:10; 77:35).

jawız ruwx – Muxaddes Kitapta jawız ruwx bazıda jin dep atalǵan. Jawız ruwxlardıń húkimdarı shaytan. Jawız ruwxlar insanlarǵa zıyan tiygi-ziwdi qáleydi. Olar bazıda insanınıń ishine kirip alıp, onı basqaradı. Toliq maǵlıwmatqa iye bolıw ushın SHAY-TAN hám JIN sózlerine qarań (Mat 8:16; Mrk 1:23; Luk 4:33).

jámáát – Jańa Kelisimde bul sóz masiyxiylar toparına qollanılgan. Birinshi jámáát Erusalimde payda bolǵan. Ol jerdegi iseniwshiler Qudayǵa sıyınıw ushın tez-tez jıynalıp turatuǵın edi. Iysa Masiyx haqqındaǵı Xosh Xabar keń tarqalǵannan keyin, basqa jerlerde de jámáátlerge tiykar salındı. Jámááttegi iseniwshiler bir-birine hár tárepleme járdem beretuǵın edi. Iseniwshiler úylerinde jıynalǵanda duwa etetuǵın edi, Qudayǵa alǵıs-maqtaw aytıp, Iysanıń ólimin eslep, birge awqatlanatuǵın edi. Olar birgelikte Muxaddes Jazıwdı oqıp, sabaq alatuǵın edi hám isenimde bekkem turıw ushın bir-birin jigerlendiretuǵın edi. Jámáátlerdiń jolbashıları bar edi, olardı jetekshi, aqsaqal yamasa shopan dep ataytuǵın edi. Jámáátte iseniwshilerge járdem beretuǵın adamlardı bolsa xızmetshiler dep ataǵan.

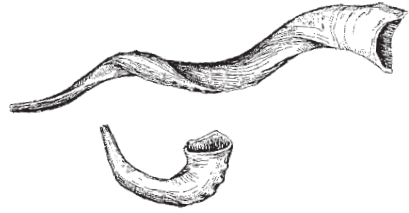
Jańa Kelisimde jámáát sózi jáne Iysa Masiyxqa isengen barlıq adamlardı bildirgen. Jámáát sóziniń usı mánisin túsindiriw ushın Jańa Kelisimde bir neshe tımsallar berilgen. Olardıń bazıları mınaday: Iysa Masiyxtıń denesi, Ibadatxana, Qudaydıń úyi. Jáne Eski Kelisimde

jiynalğan Izrail xalqına da jámáát dep ayılğan (Mat 16:18; Elsh 2:42-46; 4:32-35; 7:38; 8:1; 14:23; 15:41; Yaqp 5:14; 1Pet 5:1-4; Rim 16:4; 5:12-13; 12:12-13, 27; 14:26; 16:19; Gal 1:1-2, 13; Efs 1:22; 2:19, 21-22; 3:10, 21; 4:11; 5:23-32; 5:23, 29-30; Fil 1:1; 3:6; Kol 1:24; 4:15; 1Tim 3:1-15; Tit 1:5-9; Ayan 1:11).

jin – Muxaddes Kitapta jin bazıda jawız ruwx dep atalğan. Jinlerdiń húkimdarı shaytan. Jinler insanlárğa zıyan tiygiziwdi qáleydi. Olar bazıda insanń ishine kirip alıp, onıń háreketlerin basqaradı. JAWÍZ RUWX sózine qarań (Mat 4:24; Mrk 3:22; Luk 7:33; Yuxn 7:20; Elsh 8:7).

joqarǵı keńes – Jańa Kelisim dáwirinde yahudiylardıń siyasiy hám diniy keńesi. Bul keńes bas ruwxanıylardan, Tawrat alımları hám abıraylı adamlardan ibarat edi. Joqarǵı keńestiń shama menen 70 aǵzası bar edi. Bas ruwxanıy keńestiń bashıǵı bolǵan. Keńes aǵzaları yahudiylardıń jasaw shárayatına, siyasiy ómirine hám diniy dástúrlerine baylanısh máselelerdi sheshiw huqıqına iye edi, biraq joqarǵı keńes shıǵarǵan áhmiyetli qararlar Rim húkimeti tárepinen tastıyqlanıwı kerek edi. Joqarǵı keńes adamdı ólimge húkim etkeni menen de, bul húkimdi tek Rim húkimeti ǵana orınlay alatuǵın edi. Elde tınıshlıqtı saqlap turıw ushın joqarǵı keńes yahudiylardıń de, Rim húkimetiń de paydasın gózleytuǵın edi (Mat 26:57–27:2; Mrk 14:52; Yuxn 11:47; Elsh 5:21, 27; 22).

Kárnay – Úplep shertiletuǵın saz ásbabı bolıp, áyyemgi evrey xalqı kárnaydı qoshqardıń shaqınsınan hám basqa da materialdan soqqan.

Áyyemgi waqıtta bul ásbap dushpan bastırıp kiyatırǵanın xabarlaw ushın, sonday aq, Qudaydı alǵıslaw ushın shertilgen.

Kárnay bayramı – Bul bayram evrey kalendarınıń jetinshi ayı – etanim, yaǵnıy tishri ayınıń birinshi kúnde belgilengen. Házirgi kalendar boyınsha, bul ay sentyabrdiń ortasınan baslanadı. Kárnay bayramı kúni Izrail xalqı dem alıp, muxaddes jiynalıstı ótkergen. Bul jiynalıstı kárnay shertilgen, Tawratqa buyırılǵan qurbanlıqlar berilgen (Leb 23:23-25; San 29:1-6).

kelisim – Áyyemgi waqıtlarda ádette kelisim dúzilgende, onı tastıyqlaw ushın eki tárep ant ishetuǵın edi. Muxaddes Kitapta aytiliwınsha, Quday bir neshe márte insan menen kelisim dúzgen. Hár bir kelisimde berilgen wádelerdi hám qoyılǵan shártlerdi Qudaydıń Ózi belgilegen. Quday Ibrayım menen kelisim dúzip, Ibrayımǵa hám onıń áwladına máńgi bereket beriwdi wáde qılǵan.

Quday keyin ala Muwsa payǵambar arqalı Ibrayımınıń áwladı, yaǵnıy Izrail xalqı menen kelisim dúzedi. Sol kelisimde Qudaydıń buyırıqları hám nızamları tolıq berilgen. Bul buyırıqlarǵa hám nızamlarǵa ámel qılǵan adamlarǵa Quday: «Men sizlerdi Ózimniń xalqım qılaman, sizlerdiń Qudayınıız bolaman», dep ayrıqsha wáde bergen. Qudaydıń Óz

xalqı Izrail menen bolǵan múnásibeti mine usı kelisimge tiykarlanganı sebepli, Eski Kelisimde bayan qılınǵan kóp waqıyalar hám Izrail xalqınıń tariyxı usı múnásibetler haqqında sóz etedi. Izrail xalqı Qudayǵa qayta-qayta biyopalıq qılǵanı ushın, Onıń buyırıqlarına boysınbaǵanı ushın óz watanınan súrgin etilgen. Biraq Quday: «Mine Men Izrail xalqı menen jańa kelisim dúzetuǵın kúnder keledi», dep Óz payǵambarları arqalı wáde bergen.

Quday jańa kelisimdi pútkil adamzat penen Iysa Masiyx arqalı dúzedi. Iysa Masiyx pútkil adamzattıń gúnasın Óz moyınına alıp, atanaq aǵashtaǵı ólimi arqalı jańa kelisimdi kúshke engizdi. Bul Jańa Kelisimniń baslı mazmunı boladı. Endi hár bir adam, milletinen tısqarı, Iysa Masiyxqa isense hám gúnalarınan júz bursaq, onıń gúnaları keshiriledi, bul adam Qudaydıń xalqına tiyisli boladı (Jar 15:1-21; 17:1-27; Shıǵ 20:1, 21; 24:1-18; 4Pat 17:5-23; 2Jln 36:13-21; Erm 31:31-34; 32:39-40; Ezk 11:19-20; 36:26-27; Mat 26:27-28; Evr 8:6-13; 9:1-22).

Kelisim sandıǵı – Sırtı hám ishi altın menen qaplangan aǵash sandıq. Kelisim sandıǵında eki tegis tasqa jazılǵan nızam saqlanatuǵın edi. Quday bul eki tastı Sinay tawında Muwsaǵa Izrail xalqı ushın bergen edi. Eki tasta on buyırıq jazılǵan, bul buyırıqlar Quday menen Onıń xalqı ortasındaǵı dúzilgen kelisimniń shártleri edi. Sol sebepli bul sandıq kóbinese Kelisim sandıǵı dep ayılǵan. Kelisim sandıǵınıń qaqpaaǵı ústinde kerub degen ruwxıy barlıqtıń eki músini bar edi. Kelisim

sandıǵı – Quday Óz xalqı arasında ekenin bildiretuǵın belgi edi. Izrail xalqı shólde gezip júrgende, Kelisim sandıǵı Muxaddes shatırdıń Eń muxaddes bólmesinde saqlanatuǵın edi. Keyin Kelisim sandıǵı Erusalimdegi Ibadatxananıń Eń muxaddes bólmesine qoyılǵan (Shıǵ 25:12-15, 22; 37:1-9; Evr 9:4-5).

Kemosh – Moab xalqınıń tabınǵan qudayı (3Pat 11:7).

ken xalqı, kenler – Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın sol jerde jasaǵan xalıqlardıń biri. Jáne qanan xalqı, qanan xalıqları, qananlı sózlerine qarań (Jar 15:19; San 24:21-22).

kerub – Qanatlı ruwxıy barlıq. Bul ruwxıy barlıqlar haqqında sóz etilgende, olar ádette Qudaydıń taxtı janında súwretlenedi. Eski Kelisimniń bazı jerlerinde bolsa kerublar Qudaydıń taxtıń kóterip júrgeni haqqında ayıladı. Kelisim sandıǵınıń qaqpaaǵı ústinde eki kerub músini bar edi. Muxaddes shatırdıń Eń muxaddes bólmesin Muxaddes bólmeden bólip turǵan ishki perdege kerublardıń súwreti salınǵan edi (Shıǵ 25:18-20; San 7:89; 1Pat 4:4; Ezk 10-bap).

kiyeli tas – Tikkesine qoyılǵan uzın tas. Qanan xalıqları bul tastı óz qudayı, sonıń menen birge, quday Baal dep, oǵan tabınatuǵın edi. Bunday taslar tóbeshiklerdiń üstine, qoyıw japıraqlı tereklerdiń astına hám tabınatuǵın ornlarınanıń ishine ornatılauıǵın edi. Quday Izrail xalqına, tas butlardı ornatpań, olarǵa sıynbań, dep buyırıq berdi. Usınday butlardı hám taslardı sındırıp taslawdı buyırdı (Shıǵ 23:24; Leb 26:1; 4Pat 10:27; 17:10).

Qanan – Qanan Xamnıń ulı, yaǵnıy Nuxtıń aqlıǵı edi. Áyyemgi waqıtlarda Jer Orta teńizi, Iordan dáryası hám Óli teńiz aralıǵındaǵı jerler de Qanan dep atalǵan. Qananıń arqa tárepinde Lebanon tawları, qublada Negeb shóli bar edi. Jaratılıs kitabında aytıluwınsha Xamnıń ulı Qanannan bir neshe xalıq kelip shıqqan hám sol jerlerde jasaǵan. Izrail xalqı bul jerlerdi basıp alǵannan keyin, Qanan degen atama áste-aqırınlıq penen joq bolıp ketti. Onıń ornına bul jerler «Izrail eli» dep atala basladı, bir qansha waqıt ótkennen soń «Palestina» atı menen tanılǵan.

Muxaddes Kitapta Qanan júdá ónimdar, «sút hám pal aǵıp turǵan jer» dep súwretlengen. Qanan geografıyalıq jaǵınan júdá qolaylı hám ónimdar jer esaplangan. Qanan jerinen qubla-batısta jaylasqan Sinay yarım atawı Aziya hám Afrika jerlerin birlestirip turadı. Sonıń ushın, áhmiyetli sawda jolları Qanan arqalı, Jer Orta teńizi boylap ótken. Áyyemde Jaqın Shıǵıstaǵı qúdiretli patshalıqlar Qanandı qolǵa kirgiziwge háreket etken. Shıǵ 3:8 hám usı ayattıń túsindirmesine qarań (Jar 10:6, 15-19; 12:5; Biy 5:19).

qanan xalqı, qanan xalıqları, qananlı – Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın sol jerde jasaǵan xalıqlar. Olar amor, girgash, xet, xiw, ebus, qadmon, keniz, ken, periz hám refa xalıqları edi. Bul xalıqlardıń bazıları Qanan jeriniń anıq qaysı jerinde jasaǵanı málim emes. Izrail xalqı Qanandı basıp alǵannan keyin de, bul xalıqlardan bir neshesi sol jerde jasadı (Eshu 16:10; 17:12-13, 16).

Qos bayramı, Jıyn-terim bayramı – Bul bayram evrey kalendarińın jetinshi ayı – etanim, yaǵnıy tishri ayınıń 15-21-kúnlerinde belgilengen. Házirgi kalendar boyınsha, bul ay sentyabrdiń ortasınan baslanadı. Sol waqıtta gúz jawını baslanbastan aldın zúráát jıynap alınǵan. Izrail xalqı Mısırdan shıqqannan soń, shól gezip, qoslarda jasaǵanın jeti kún dawamında eslegen. Sonday-aq olar Qanan jerindegi zúráátı Qudaydıń bereketli qılǵanın da belgilegen, Tawratı buyırılǵan qurbanlıqlardı bergen. Olar jeti kún dawamında dalardaǵı qoslarda jasaǵan. Qos bayramınıń evreyshe ataması – Sukkot. Bul bayram jıyn-terim bayramı dep te atalǵan (Shıǵ 23:16; 34:22; Leb 23:33-36, 39-43; San 29:12-39; Nzm 16:13-15; Zxr 14:16-19).

Quday – Evreyshede «El» yamasa «Elohim», grekshede «Teos». Bul atlar pútkil barlıqtıń jaratıwshısı Qudayǵa qollanılǵan baslı atlar boladı (Jar 1-bap; 2:2-3; 9:1).

Quday Taala – Evreyshede «El Elion» yamasa «Elohim Elion», sózbe-sóz awdarması «Eń mártebeli Quday». Bul sóz Quday eń ullı, eń qúdiretli, pútkil álemniń Húkimdarı ekenligin bildiredi (Jar 14:18; San 24:16; Nzm 32:8).

Qudaydıń Patshalıǵı – Qudaydıń insanlar ómirindegi húkimdarlıǵına hám hár bir jaratılǵan janzatlardıń aqrette jańalanıwına silteme. Iysa Masiyx: «Qudaydıń Patshalıǵı jaqınlastı», dep waz etken edi, Ol Óz káramatları arqalı usı Patshalıq haqıyqattan da bar ekenligin kórsetetuǵın edi. Iysa Masiyx adamlarǵa: «Qudaydıń Patshalıǵı sizlerdiń

arańızda», dep tálim berdi. Adamlardıń gúnaları Iysa Masiyx arqalı keshirilgende, olar Qudaydıń Patshalıǵına kiredi. Qudaydıń Patshalıǵına minásip bolǵan adamlar Qudaydı ózleriniń Patshası dep tán aladı hám óz ara múnásibetlerinde Qudaydıń minezlemesin kórsetedi. Usı arqalı Qudaydıń Patshalıǵı adamlar arasında ekenligi kórinip turadı. Keleshekte bolsa, Iysa Masiyx pútkil dúnyanı jawızlıq hám napáklikten tazalaǵannan soń Qudaydıń Patshalıǵı tolıq ornatıladı. Matta kitabında Qudaydıń Patshalıǵı «Aspan Patshalıǵı» dep te atalǵan (Mat 12:28; 25:31-46; Mrk 1:14-15; Luk 17:20-21; 1Kor 15:24-25; Kol 1:13-14; Ayan 11:15-17; 12:10).

Qudaydıń Ruwxı – «Ruwx» dep awdarılǵan evreyshe hám grekshe sózler jáne «dem», «samal» mánislerin óz ishine aladı. Qudaydıń Ruwxı dúnyanıń jaratılıwında sózsiz qatnasqan. Eski Kelisimde sóz etiliwinshе, Qudaydıń Ruwxı adamlardı orap alǵan, olarǵa hár túrli wazıypalardı orınlaw ushın kúsh bergen. Qudaydıń Ruwxı bazı adamlarǵa Qudaydıń sózin sóylewge jiger bergen. Quday Óz Ruwxın bir kún kelip barlıq adamzat ústine jawdıratuǵını tuwralı Ioel payǵambar arqalı wáde qılǵan.

Jańa Kelisimde Qudaydıń Ruwxı Muxaddes Ruwx dep ataladı. Muxaddes Ruwx arqalı adamlar Qudaydıń sózlerin aytadı, bazıda káramatlar kórsetedi. Shomıldırıwshı Yaqıya payǵambarshılıq qılıp, Iysa Masiyx insanlardı Muxaddes Ruwxqa shomıldıradı, dep aytqan. Yaqıya Iysanı suwǵa shomıldırǵanda, Muxaddes Ruwx Iysanıń ústine kepter

pishininde túsken hám Ol Muxaddes Ruwxqa toǵan. Iysa Masiyx Muxaddes Ruwx jeteginde júrgen.

Iysa Óz shákirtlerine, Ákem sizlerge jol-jorıq kórsetiw hám kúsh-qawat beriw ushın Muxaddes Ruwxtı jiberedi, dep wáde bergen. Iysa aspangá kóterilgenнен soń usı wáde ámelge astı. Solay etip, Ioel payǵambardıń bir neshe ásirler aldın aytqan payǵambarshılıǵı orınlandı. Iysanıń shákirtleri adamlardı táwbe qılıwǵa, suwǵa shomıldırılıwǵa hám Muxaddes Ruwxtı qabıl etiwge shaqırǵan. Iysa Masiyxqa isengen hár bir adamnıń júreginde Muxaddes Ruwx jasaydı. Muxaddes Ruwx olardıń Qudayǵa tiyisli ekenligin hám qutqarılw kepili Ózi ekenligin tastıyıqlaydı. Muxaddes Ruwx iseniwshilerge hár túrli sıylar beredi, olar usı sıyları menen Qudayǵa hám basqalarǵa xızmet etedi. Iseniwshiler Muxaddes Ruwx basshılıǵında ómir keshiredi hám Muxaddes Ruwx arqalı olardıń jaqsı is-háreketleri Qudayǵa maqul boladı (Jar 1:2; Shıǵ 31:3; Biy 14:6; 1Pat 11:6-7; 16:13; 1Jln 12:18; 2Jln 15:1-2; 20:14-15; Ezk 11:5; Iol 2:28-29; Mix 3:8; Mat 3:11; Luk 3:22; 4:1; 10:21; 24:49; Yuxn 3:34; 14:16-17, 26; 16:7-15; 20:22; Elsh 1:4-5, 8; 2:1-4, 14-21, 38; 13:2; 19:1-6; Rim 8:15-16; 1Kor 12:4-11; 2Kor 1:21-22; Gal 5:22-25; Efs 1:13-14).

Qudaydıń Ulı, Quday Taalanıń Ulı – Bul sóz ataq bolıp, yahudiylar intizarlıq penen kútken qutqarıwshıǵa ayılǵan. Yahudiylardıń pikiri boyınsha, bul qutqarıwshı olardı dushpanlar qolınan qutqaradı hám pútkil adamzat ústinen máńgi húkimdarlıq qıladı. Bul qutqarıwshıǵa

ádette «Masiyx» ataǵı da qollanılǵan. «Qudaydıń ulı» yamasa «Ul» ataqları Iysaǵa qarata qollanılǵanda, Iysa intizarlıq penen kútilgen Masiyx ekenligin bildiredi. Bul ataqlar Iysanıń Quday menen jaqın múnásibetin, Qudaydıń atıman is qılatuǵının kórsetedi. Iysa Masiyx Óziniń aspandaǵı Ákesine pútkilley boysınıp, sadıqlıq penen xızmet etti. Iysa aspandaǵı Ákesin húrmet etip, Onıń minezlemesin Ózinde tolıq kórsetti.

Tilekke qarsı, bazılar «Qudaydıń Ulı» degen ataqtı nadurıs túsinip, Iysa deneden Qudaydan tuwılǵan eken, dep oılaydı. Biraq bul aqılǵa sıymaytuǵın ulıwma nadurıs pikir! Bunday pikir Muxaddes Jazıwda bayan etilgen tálimatlarǵa qarsı. Jańa Kelisimde sóz etiliwınshe, Máriyam káramatlı túrde, Muxaddes Ruwxtıń qúdireti menen Iysaǵa hámiledar bolǵan edi.

Eski Kelisimde Quday Izrail xalqın «tuńǵısh ulım» dep atap, olar menen qanshelli jaqın múnásibet ornatqanın kórsetti. Sonday-aq, Quday Izrail patshasın da «Meniń ulım» dep ataǵan, sebebi Izrail patshası Qudaydıń wákili sıpatında xalq ústinen húkimdarlıq qıldı (Shıǵ 4:22-23; Mat 1:18-25; 14:33; Luk 1:26-38; Yuxn 14:6-13; 19:7; 1Yuxn 5:12-13; Kol 1:15 19; Evr 1:2-3).

Qudaydıń Úyi – Bul sóz Muxaddes shatırǵa, keyin ala Ibadatxanaǵa ayılǵan (Biy 18:31; 1Pat 10:3; 1Jln 6:10).

qurbanlıq – Izraillılar Qudayǵa sıyınıw ushın buǵa, qoy, eshki, kepter yamasa qumırı سیاقılı haywanlardı qurbanlıq qılatuǵın edi. Haywan soyılǵannan soń, onıń bir

bólegi Qudayǵa unamlı tútetki ushın sadaqa sıpatında qurbanlıq orında tútetilgen. Qalǵan bólegi bolsa ruwxaniylerge berilgen yamasa sıyınıwshılar tárepinen jelingen. Izrail xalqı Qudayǵa algıs aytıw, Qudaydan bereket tilew, gúnaları ushın keshirim soraw maqsetinde qurbanlıqlar bergen. Eski Kelisimde aytıp ótilgen bes qurbanlıq túri mınaday: ayıp qurbanlıǵı, gúna qurbanlıǵı, jandırılauǵın qurbanlıq, minnetdarshılıq qurbanlıǵı, tatiwlıq qurbanlıǵı (Jar 8:20; Shıǵ 29:38-41; Leb 1-bap).

Qutqarıw bayramı – Qutqarıw bayramı evrey kalendarınıń birinshi ayı – abib, yaǵnıy nisan ayınıń on tórtinshi kúni keshte belgilengen. Házirgi kalendar boyınsha, bul ay marttıń ortasınan baslanadı. Qudaydıń Izrail xalqın Mısır qullıǵınan qalay qutqarǵanın olar Qutqarıw bayramı kúni eslegen. Hár bir shańaraq bir qozını yamasa ılaqtı qurbanlıq qılıp, Qutqarıw bayramına as tayarlaǵan. Shańaraq aǵzaları qurbanlıq asın birge jegen. Bul asqa qosıp ashshı shópler hám ashıtqısız nan da jelingen. Qutqarıw bayramınıń evreyshe ataması – Pesax. Qaraqalpaqsha «Qutqarıw bayramı». Jańa Kelisimde «Qutqarıw bayramı» atı astında Qutqarıw

bayramı ziyapatı hám onnan keyin jeti kún dawamında belgilengen «Ashıtqısız nan bayramı» názerde tutılğan (Shıǵ 12:1-14, 21-51; Leb 23:5-8; San 9:1-14; Nzm 16:1-7).

qutqarıw, qutqarılıw – Bul sózler adamlardıń hám pútkil bir xalıqtıń dushpanlardan yamasa olardıń ómirine qáwip salıp atırǵan basqa nárselerden azat bolıwın bildiredi.

Eski Kelisimde bir adam belgili bir jaǵdayda basqalardı qáwip-qáterden qutqarǵanda «qutqarıwshı» dep atalǵan. Kóp jaǵdaylarda bolsa «Qutqarıwshı, Azat qılıwshı» degen at Qudaydıń Ózine qollanılǵan. Izrail xalqı tariyxındaǵı eń ullı waqıyalardan biri olardıń Mısırdáǵı qullıqtan azat bolǵanı. Quday Muwsa arqalı káramat kórsetip, Óziniń Qutqarıwshı ekenligin kórsetken. Quday Izrail xalqın kóp mártebe qutqarǵanı ushın, olar keleshekte İyemiz bizlerdi barlıq dushpanlardan hám jawızlıqtan azat qıladı, degen úmitte sol waqıttı intizarlıq penen kútken. Jáne Eski Kelisimde payǵambarlar payǵambarshılıq qılıp, Quday Óziniń haq qulın jiberedi hám adamlardı gúnalarınan azat qıladı, dep aytqan. Payǵambarshılıqlar boyınsha Qudaydıń bul sadıq qulı patsha Dawıttıń áwladınan kelip shıǵadı.

Jańa Kelisimde aytılıwınsha, adamlar İysa Masiyxtıń ólimi hám tiriliwine iseniwi arqalı gúnadan azat boladı. Demek, hár bir adam milletine, túrinin reńine yamasa mádeniyatına qaramastan qutqarılwǵa erisiwi múmkin. Bul qutqarılıw adamnıń qılǵan sawap islerine baylanıslı emes. Adam tek ǵana

Qudaydıń rehimi hám miyrimi arqalı gúnalarınan azat bolıp, İysa Masiyx arqalı máńgi ómirge iye boladı. İysa Masiyxqa isenip, táwbe qılǵan hár bir adamdı Quday keshiredi. Sonıń ushın, Qudaydıń Ózi de, İysanı Masiyx hám «Qutqarıwshı» dep ataydı.

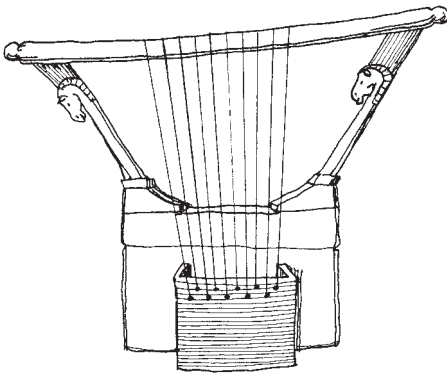
İysa Masiyxqa isengen adam Quday menen jarasqanı ushın bul dúnyanıń ózinde-aq qutqarılwǵa erisken dep esaplanadı. Qutqarılwǵa erisken hár bir adamnıń ómirinde Muxaddes Ruwx háreket qıladı. Qutqarılıw toqtawsız háreket bolıp, oǵan erisken hár bir adamnıń pikirlewi hám minez-qulqı ózgeredi hám bunday adam óz ómirin Qudaydı ırızılıq qılıwǵa baǵıshlaydı. Masiyxıylar aqırǵı kúnde de húkim qılınbaydı. Masiyxtıń atanaq aǵashtaǵı ólimi hám tiriliwi arqalı olar bul dúnyada da, ol dúnyada da qutqarılwǵa iye. Sol sebepten iseniwshiler ólgennen keyin Quday menen birge jánnette bolıwına qatal túrde isenedi (Shıǵ 14:1-31; 15:1-21; 52:13-21; Biy 3:9, 15; 2Pat 22:2-3; Zab 39:18; 77:35; İysh 42:1-4; 43:3, 11; 49:26; Ezk 37:23-25; Dan 6:27; Luk 1:47, 69-70; 2:10-11, 30-31; Yuxn 3:15-16, 36; 5:24; 6:40; Elsh 2:38-39; 4:11-12; 10:43; 16:30-31; 1Pet 1:3-5; 1Yuxn 4:15-17; 5:13; Rim 1:16-17; 5:9-10; 3:20-24; 8:1-2; 8:15-16; 8:24, 29-30; 10:9-10; 10:12-13; 1Kor 1:18; 2Kor 1:21-22; 5:1-2, 6-8; Efs 1:13-14; 2:4-9; 1Sal 4:16-17; 5:9-10; 1Tim 1:1; 2:3; 2Tim 1:9-10; Tit 1:3-7; Evr 9:27-28; Ayan 22:3-5).

qız Sion – Erusalimdi ańlatadı (Zab 9:15; İysh 10:32; Erm 4:31).

lebiyli, lebiyliler – Yaqıptıń

ulı Lebiy urıwınan bolǵan adamlar. Quday Lebiy urıwınan bolǵan Xaronnıń áwladın Izrail xalqınıń ruwxaniyleri etip tańlaǵan edi. Lebiy urıwınıń qalǵan adamları diniy máresimlerdi orınlawda járdem berdi. Bunnan tısqarı olar Muxaddes shatırǵa, keyin ala Ibadatxanaǵa, onıń úskene hám buyımlarına da juwapker boldı. Quday Izrail xalqınıń tuńǵısh ullarınıń ornına Lebiy urıwın Óz xızmetine alǵan edi. Óytkeni Izraildiń tuńǵısh ulları Qudayǵa tiyisli edi. Keyin patsha Dawit lebiylilerdiń bazıların Qudayǵa sıynıw waqtında qosıq aytıwǵa hám saz shertiwge tayınladı (San 3:5-13, 40-51; 1Jln 6:31-32; 23:25-29, 32; 23:30-31).

Lira – Tarlı saz ásbap (1Pat 10:5).

Masiyx – Masiyx evreyshe «Mashiax» sózinen alınǵan, grek tiline «Xristos» dep awdarılǵan. Evrey tilinde bul sóz «maylanǵan» degen mánini bildiredi. Áyyemgi Izrailda bir adamdı ruwxaniy, payǵambar yamasa patsha qılıp tayınlaw waqtında, onıń basına záytún mayı quyılıp maylanǵan. Bul is-háreket sol adamnıń Quday tárepinen tańlanǵanın

hám Qudaydın xızmetine baǵıshlanǵanın bildiredi. Sol sebepten Masiyx sózi «Quday tárepinen tańlanǵan» degen mánisti de ańlatadı.

Eski Kelisimdegi payǵambarshılıqlarda, bir kúni patsha Dawittın áwladınan bolǵan birew Izrail xalqın dushpanlarınan qutqaratuǵını hám jer júzinde máńgi ádalat ornattıp, barlıq xalıqlar ústinen húkimdarlıq qılatuǵını aytıladı. Keyin ala yahudiylar wáde qılınǵan sol qutqarıwshını «Masiyx» dep ataytuǵın boldı. Yahudiylardıń eli Rim imperiyasınıń qol astında qalǵanda kóp yahudiylar, Masiyx kelip, bizlerdi dushpanımızdan qutqaradı hám Izrail patshalıǵınıń ullılıǵın qayta tikleydi, dep úmit qılǵan.

Jańa Kelisim boyınsha, İyemiz İyسا Eski Kelisimdegi payǵambarshılıqlarda aytıp ótilgen Masiyx. İyسا Masiyx Óz wazları arqalı Qudaydın Patshalıǵı keliwin járiyalaǵan, biraq bul Patshalıq jer júzindegi patshalıq emes edi. İyسا Masiyx atanaq aǵashtaǵı ólimi arqalı shaytannıń qúdiretin joq qıldı, gúnaǵa hám ólim qorqınıshına qul bolǵan pútkil adamzatqa azat bolıw múmkinshiligin berdi. Sonıń ushın, İyساǵa isengenler Onı «Masiyx» dep ataydı (Mat 1:16-17; 2:4; 16:16; Mrk 9:41; Luk 2:11; 24:26, 46; Yuxn 1:17; 7:41; Elsh 2:31; Rim 1:4-6).

may – Muxaddes Kitapta may sózi astında kóbinese záytún miywesinen alınǵan may názerde tutıladı. Áyyemgi Izrailda záytún mayınan keń paydalanılǵan. Shıralar ushın, teridegi jara hám jaraqatlardı shıpalaw ushın záytún mayı qollanılǵan. Sonday-aq, bay adamlar denelerin qásterlew ushın eń sapalı záytún

mayınan paydalangan. Bazıda záytún mayı átir menen aralastırılıp, jaǵımlı iyis shıǵarıw ushın shashqa, terige súrtılgen. Bir adamdı ruwxaniy, payǵambar yamasa patsha qılıp tayınlaw waqtında basına joqarǵı sapadaǵı záytún mayı quyılǵan. Muxaddes shatırdaǵı hám Ibadatxanadaǵı buyımlardı muxaddes qılıw ushın da záytún mayı qollanılǵan. Ulıwma alǵanda, may awızbirshilik, abadansılıq, páklik hám Qudaydıń Ruwxınıń qúdiretli belgisi bolǵan (Shıǵ 29:40; 30:25-33; San 28:5; 3Pat 5:11; 17:12; Mrk 6:13).

maylaw – Eski kelisim dáwirinde Quday bir adamdı ruwxaniy, payǵambar yamasa patsha qılıp tańlaǵanda onıń basına záytún mayın quyıwǵa buyırıp beretuǵın edi. Záytún mayı Quday Ruwxınıń belgisi bolıp, may quyılǵan adamnıń páklengenin hám oǵan qúdiret berilgenin bildiretuǵın edi. Usı jol menen tańlangan adam, á sirese patsha evrey tilinde «mashiax», yaǵnıy «may súrtip tańlangan» dep atalatuǵın edi. «Mashi-ax» sózi keyin ala lawazım sıpatında qollanılatuǵın boldı. Muxaddes shatırdaǵı hám Ibadatxanadaǵı buyımlar da záytún mayı súrtiliw arqalı muxaddes qılınǵan (Shıǵ 40:13-15; 1Pat 10:1; 16:3; 3Pat 19:16; Iysh 45:1; Zab 17:51; Luk 4:18).

májilisxana – Grekshe «sinagoga» sózi adamlardıń jıyın ańlatadı. Bul Jańa Kelisimniń kitaplarında ushırasadı. Yaqtıń xatı 2:2 de masıyxıylar jıyını usılay ataladı. Májilisxanalar Babiloniya súrgininen keyin, á sirese Ezranıń jańalıq kirgizgeni nátiyjesinde payda bolǵan bolwı múmkin. Izrail xalqı jat

butqa tabınıwshı elge tarqalıp ketip, Ibadatxanadaǵı ulıwma xızmet milliy hám diniy ómirdi birlestiretuǵın kúshten ayırılǵanlıqtan, olar hár túrli jerde, yaǵnıy májilisxanalarda jıynalıwǵa májbúr bolǵan. Olar Quday İyeniń ótken waqıtlardaǵı islerin eske alıp, Onnan járdem beriwdi hám qutqarıwdı soragan.

Babiloniyadan qayıp kelgenen soń, Ezra hám Nexemiyaǵa uqsagan azamatlar xalıqtı Qudaydıń sózin tıńlaw ushın jıynadı hám olardı Muxaddes Kitaplardı izertlewge shaqırdı. Sonda májilisxana butqa tabınıwshılıq sebepli qatal jaza alǵan adamlar ortalıǵında oyanǵan jańa ómirdiń tábiyǵıy kórinisine aylandı. Sol sebepten, İyemizdiń inisi Yaqip bilay dedi: «Óytkeni áyyemgi waqıtlardan beri Muwsanıń Nızamı hár bir qalada járiyalanıp kiyatır hám hár dem alıs kúni májilisxanalarda oqılmaqta» (Mat 4:23; Mrk 3:1; Luk 4:15; Elsh 15:21; 19:8).

máńgilik ómir – Muxaddes Kitapta máńgilik ómir tek ǵana waqtıń dawamın emes, al ómirdiń mazmunı, yaǵnıy Quday menen birlikte jasawdı, Onıń miyrimi hám bereketlerinen lázzet alıwdı bildiredi. Eski Kelisimniń bazı bólimlerinde haq adamlar Quday menen máńgi jasaytuǵını haqqında jazılǵan, ayırım hallarda ólilerdiń tiriliwi haqqında aytıp ótilgen.

Jańa Kelisimde máńgilik ómir ne ekenligi haqqında keńirek ashıp berilgen. İnsannıń denesi ólse de, ruwxı ólmeydi. İysa Masiyxqa hám Onı jibergen Qudayǵa isengen adam máńgi ómirge iye boladı. Bunday adam ushın máńgi ómir usı dúnyada jasap atırǵan waqtında baslanadı. Ol

ólse de aqırette tiriledi hám onnan keyin hesh qashan ólmeıdi. Aqırzaman kúni Quday haqlarǵa mángilik ómirde sıy qılıp beredi, olar jánnette jasap, bul dúnyadaǵı barlıq jawızlıqlardan azat boladı. Gúnakarlarǵa bolsa mángi jaza beriledi, olar mángige Qudaydan ayırıladı (Zab 15:9-11; 22:6; Iysh 26:19; Dan 12:2; Mat 5:12; 25:34, 46; 25:41, 46; Luk 16:22-23; 20:37-38; 23:42-43; Yuxn 3:15-16, 36; 5:24, 28-29; 6:40; 10:27-28; 1Pet 1:4; 1Yuxn 5:13; 2Kor 4:16-18; 5:1-2, 6-8; Efs 2:4-6; Fil 1:21-23; 3:13-14; Evr 12:22-24; Ayan 20:11-15; 21:1-4; 22:1-5).

Midiya – Qúdiretli patshalıq bolıp, házirgi Iran mámleketiniń arqa-batısında jaylasqan edi. B. e. sh. 550-jılǵa kelip, Midiya hám Persiya patshalıǵınıń eń áhmiyetli aymaǵına aylandı, sonıń ushın Persiya nızamları «Midiya hám Persiya nızamları» dep atatuǵın boldı (Est 1:19; Dan 6:8).

Midyan, midyanlılar – İbrayımınıń toqalı Qaturadan tuwılǵan ullarınan biri. Midyannan tarqalǵan áwlad midyan xalqı dep atalǵan edi. Olar kóshpeli xalq bolıp, kóbisi házirgi Aqaba qoltıǵınıń shıǵıs tárepindegi shólde jasaytuǵın edi. Sonıń ushın, ol jerler midyan xalqınıń eli, sol jerde jasaǵan xalq midyanlılar dep atalǵan (Jar 25:1-2; Shıǵ 2:11-15; Biy 6-bap).

Mixail – Muxaddes Kitapta eki perishteniń atı aytıp ótilgen, birinshisi – Mixail, ekinshisi – Jabrayıl. Mixail bas perishtelerdiń biri bolıp, Izrail xalqınıń qorǵawshısı dep atalǵan. Mixail hám onıń qol astındaǵı perishteler shaytan hám onıń jawız perishteleri menen sawash qılıp,

olardı kókten quwıp jibergen (Dan 10:13, 21; 12:1; Yahu 9; Ayan 12:7-9).

Mısır – Mısır Eski Kelisimde kóp tilge alınǵan hám dúnya tariyxında áhmiyetli iz qaldırǵan. Mısır húkimdarları «Faraon» dep atalǵan. Mısır civilizaciyası júdá rawajlangan, xalq aralıq sawdada baslı orın tutqan. Nil dáryasınıń suwları hám jemisli jerleri Mısır turǵınların azıq-awqat penen hámme waqıtta támiyinlep turdı.

Ashlıq dáwirde Yusup Mısır xalqın hám ákesi Yaqıptıń barlıq shańaraǵın qutqarıp qaladı. Yusuptıń ákesi Yaqıp hám onıń shańaraǵı Qananan Mısırǵa kóship keledi. Bir neshe áwlad ótkennen soń Yaqıptıń áwladı Mısırda qul bolıp qaladı. Muwsa payǵambar Qudaydıń buyırǵı menen káramatlar kórsetip, Izrail xalqın qullıqtan azat qıladı hám Mısırda alıp shıǵadı. Mısır húkimdarları kóbinese óz elinen sırtqa, ásirese Qanan eline úlken siyasiy tásir ótkizetuǵın edi hám bazıda átiraptaǵı jerlerge áskeriy júrisler qılatuǵın edi. Qanan Mısırda arqa-shıǵısta jaylasqan, Izrail xalqı sol jerlerde jasaytuǵın edi (Jar 41:46-49, 53-57; 45:16-20; 46:1-7; Shıǵ 1:8-14; 2:1 –15:21).

miyrim – Muxaddes Kitapta «miyrim» hám «miyrimli» sózleri ádette Qudayǵa hám Onıń qılǵan islerine qarata qollanıladı. Miyrim sóziniń tiykarǵı mánisi – Quday ullılıǵı hám sheksiz súyispenshiligi sebepli Óz qálewi menen insanlarǵa bereket beredi. Bul dúnya jaratılǵannan berli Qudaydıń miyrimi adamzat hám pútkil janzattıń ómirinde kórinip tur. Quday olarǵa ómir baǵıshlaydı hám jasaw ushın kerekli bolǵan

zatları jetkizip turadı. Quday barlıq xalıqqa miyrim kórsetedi. Eski Kelisimde Qudaydıń Izrail xalqına bolǵan sheksiz miyrimin Izrail tariyxınıń hár túrli dáwirlerinde kóriwimiz múmkin. Izrail xalqınıń káramatlı túrde Mısırdaǵı qullıqtan azat bolǵanı bunıń ayqın misalı boladı.

Jańa Kelisimde Iysa Masiyxtıń bul dúnyaǵa kelip, Oǵan isengengerge qutqarılıw bergeni Qudaydıń adamzatqa kórsetken miyriminiń eń ayqın dálili. Iysa Masiyx arqalı Quday adamlardı gúnadan azat qılıp, aqlaydı hám olarǵa máńgi ómir baǵıshlaydı. Bul miyrimge hesh kim ılayıqlı emes hám miyrim insanınıń qılǵan sawap islerine baylanısh emes. Qudaydıń kórsetken miyrimine minásip bolıw – gúnadan júz burıp, Qudayǵa boysınıw. Quday Óz miyrimi arqalı iseniwshilerge Muxaddes Ruwxın beredi. Olar Muxaddes Ruwx arqalı bul dúnyada Qudayǵa xızmet qıladı (Jar 6:8; 19:16; 50:4; Shıǵ 33:12-13; San 14:8; Nzm 13:17; Ayup 33:24 Zab 17:51; 39:11; 101:14; 110:4; 144:8; Erm 31:2-3; Joq 3:32; Dan 9:18; Yuns 4:2; Luk 1:30; Yuxn 1:17; Elsh 4:33; 7:46; Rim 5:15; 6:1-2, 14-15; 11:5-6; 12:6-8; 1Kor 15:10; Efs 1:7-8; 2:4-5, 8-9; 2Sal 1:11-12; 2Tim 1:9-10; Tit 2:11-14; 3:4-7).

Moab, moab xalqı, moablılar – Bul xalıq Ibrayımınıń inisi Lut áwladınan edi. Moab eli Óli teńizdiń shıǵıs tárepindegi tóbeshikli ónimdar jerlerde jaylasqan edi. Moab xalqı quday Kemoshqa tabınatuǵın edi. Moab tili evreyshege jaqın. Biraq olar Izrail xalqınıń dushpanı edi. Izraildiń payǵambarları moab xalqınıń ayanıshlı táǵdiri haqqında kóp

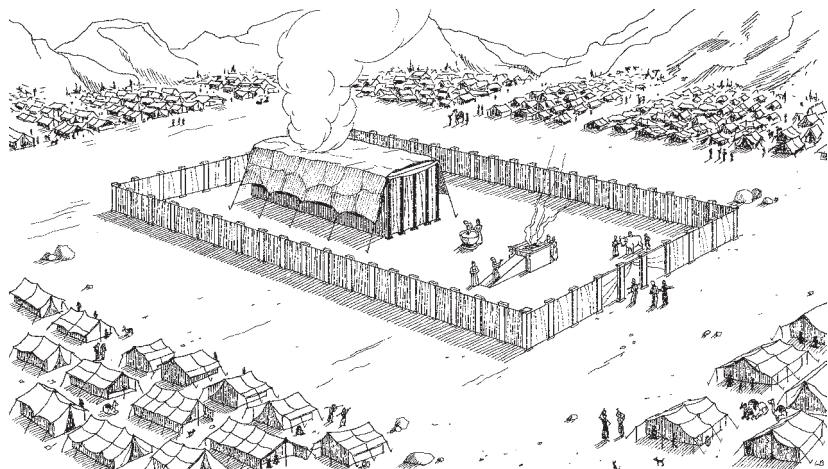
payǵambarshılıq qıldı. Babiloniyalı-lar olardı qırıp taslaǵannan soń, bul xalıq joq bolıp ketti (Jar 19:37; Shıǵ 15:15; San 21:11; Iysh 15–16 baplar; Erm 48-bap; Sef 2:8-11).

Molox, Milkom – Ammon xalqınıń tabınǵan qudayı. Adamlar óz perzentlerin qurbanlıq qılıw arqalı Moloxqa, yaǵnıy Milkomǵa tabınǵan. Al Qudaydıń nızamlarında bunday úrp-ádet pútkilley qadaǵan etilgen. Degen menen, Erusalimge jaqın jerdegi Hinnom oypatlıǵında Izrail xalqı da Moloxqa tabınıp, perzentlerin qurbanlıq qılǵan (Leb 18:21; 20:2-5; 3Pat 11:7; Erm 32:35).

mór – Jip penen moyınǵa asıp júretuǵın cilindr sıyaqlı buyım yamasa mór júzigi. Áyyemde bir xattı yamasa hújjetti rásmiylestiriw ushın, oǵan mum, qorǵasın yamasa basqa bir jumsaq nárese súrtilip, ústinen mór basılǵan. Sonıń menen birge, bul mór xat yamasa hújjet jiberip atırǵan adamnıń húkimdarlıǵın hám biyiligin bildirgen (Jar 38:18; 3Pat 21:8; Est 3:10).

Muxaddes – Muxaddes Kitapta muxaddes sózi kóbinese Qudayǵa qarata ayılǵan. Bul sóz Qudaydıń pútkil barlıqtan joqarılıǵın hám teńsizligin bildiredi. Ol jalǵız, haqıyqıy Quday. Quday pútkilley pák, gúnasız hám minsiz.

Muxaddes sózi zatlarǵa da, adamlarǵa da ayılǵan. Muxaddes sózi «pák, arnawlı, ayırıp alınǵan, baǵıshlanǵan» mánislerin bildiredi. Bul sóz Muxaddes shatırdaǵı, keyin ala Ibadatxanadaǵı buyımlarǵa hám úskenerge qollanılǵan. Muxaddes orın yamasa buyım Qudayǵa baǵıshlanǵan bolıp, olarǵa abaylı bolıp hám itibar menen múnásibette bolıw talap

qilingan. Muxaddes shatırda, keyin ala Ibadatxanada xızmet etken ruwxaniyeler de muxaddes esaplangan. Ruwxaniyege qollanılğan muxaddes sózi onıń Qudayǵa xızmet etiwine baǵıshlanganın hám ayrıqsha wazıypası bolǵanın kórsetedi. Adamlar hám buyımlar Tawratqa buyırılğan qurbanlıqlar hám diniy máresimler arqalı páklenip, muxaddes qilingan.

Quday Óz xalqına: «Muxaddes bolıńlar», dep buyırǵan. Bunıń mazmunı mınadan ibarat, Izrail xalqı basqa xalıqlardan ayırılıp turıwı, ózlerin Qudayǵa baǵıshlap, Onıń nızamların orınlawı kerek edi (Shıǵ 3:5; 12:16; 16:23; 19:6; Leb 19:2; 27:28; 1Pet 1:15; Evr 2:11).

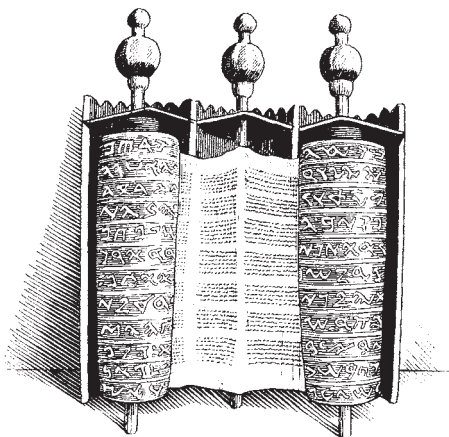
Muxaddes bólme – Eń MUXADDES BÓLME sózine qarań.

Muxaddes Ruwx – QUDAYDÍN RUWXÍ sózine qarań.

Muxaddes shatır – Izrail xalqı Qudayǵa sıyınıw ushın qollanǵan shatır. Izrail xalqı Sinay tawında turǵanda, Quday Muwsaǵa Muxaddes shatırda hám onıń barlıq úskelenlerin islewdi buyırıp, olardıń anıq

úlgilerin kórsetken. Bul shatırda bir orınnan ekinshi orınǵa kóshiriwge bolatuǵın edi. Muxaddes shatırdań ishinde eki bólme bar edi. Birinshi bólmesi Muxaddes bólme, ekinshisi Eń muxaddes bólme dep atalatuǵın edi. Muxaddes shatırdań Eń muxaddes bólmesinde Kelisim sandıǵı saqlanǵan. Bul shatır Ushırasıw shatır dep te atalǵan. Izrail xalqı qurbanlıqlar usınǵanda, Quday Óz xalqı menen ushırasıw ushın usı shatırda bolatuǵın edi. Keyin patsha Sulayman Muxaddes shatırdań ornına Qudayǵa arnap Erusalimde Ibadatxana qurdırda (Shıǵ 25:8-9; 26:1-37; 27:9-19; 29:42-43).

muxaddesler – Bul sóz Qudayǵa baǵıshlangan, Onıń xızmeti ushın ajratılǵan, yaǵnıy Qudayǵa tiyisli adamlar degen mánistı bildiredi. Eski Kelisimde bir neshe márte Izrail xalqına, Jańa Kelisimde bolsa Iysa Masiyxtıń izine ergenlerge qarata muxaddesler dep aytiladı (Dan 7:18, 21; 8:24; Elsh 9:13, 41; Rim 8:27; 1Kor 6:1; 2Kor 1:1; Efs 1:15; Fil 4:22; Ayan 11:18).

orama kitap, orama qağaz – Áyyemgi waqıtlarda kitaplar ádette uzun orama túrinde bolıp, olar papiirus yamasa iylengen teriden is-lengen (Erm 36:22-23; Ezk 2:9-10; Zxr 5:1-2; Ayan 5:1-2, 4-8).

oraza tutıw – Muxaddes Kitap-ta oraza júdá áhmiyetke iye. İnsan ilajsız jağdaylarǵa túsip qalǵanda, sawap ushın emes, al duwa etiwge berilip, Qudaydıń kúshine mútájligin bildiriw maqsetinde oraza tutadı.

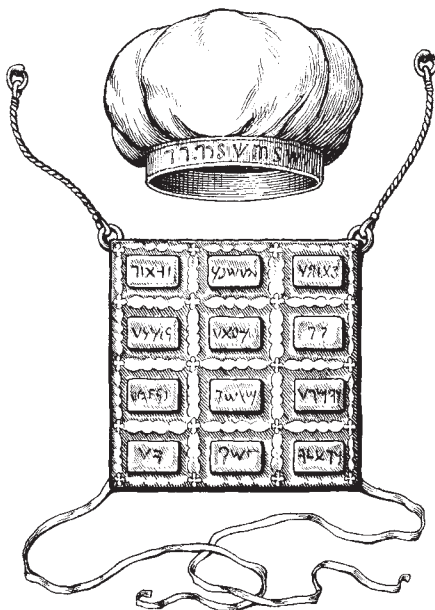
Tawrat boyınsha, Izrail xalqı gúnalarınan táwbe qılǵanın kórsetiw ushın Pákleniw kúni oraza tutıwı kerek edi. Sonday-aq, Izrail xalqı Babiloniyada súrginde bolǵanda da, súrginnen keyingi dáwirde de qayǵılı waqıyalardı eslew maqsetinde hár jılı oraza tutqan. Ibadatxananıń wayran etilgenin eslep oraza tutqanı usınıń bir misalı boladı. Belgilen-gen orazalardan tısqarı, Izrail xalqı basqa jağdaylarda da oraza tutqan. Mısalı, bir adam jaqın adamınıń óli-minen soń óz qayǵısın bildiriw, qıyın jağdayda Qudaydan járdem soraw, óz gúnasınan táwbe qılǵanın yamasa basqalarǵa dártles ekenin kórsetiw

maqsetinde oraza tutqan.

Oraza ádette duwa menen bayla-nıslı bolıp, Qudaydan jol-jorıq alıw hám kúsh-quwat soraw ushın, bi-rewdiń qıyın jağdayın anısatlastırıw ushın tutılǵan (Leb 16:29-31; 23:26-29; 1Pat 7:6; 2Pat 1:12; 12:15-23; 2Jln 20:3-4; Ezr 8:21-23; 10:6; Nxm 1:4; Est 4:3,15-17; Zab 34:13; Iysh 58:3-12; Erm 14:10-12; Dan 9:3-4; Yuns 3:5-8).

Óliler mákanı – Áyyemgi Izrail xalqı Óliler mákanın jer astındaǵı túpsiz shuqırılıq, marhumlar baratuǵın qarańǵı jer, dep túsingen (Ayup 17:13; Iysh 14:9; Ayan 6:8).

ónirshe, qaltalı ónirshe – Bas ruwxaniy kókiregine taǵatuǵın, qımbatbaha taslar menen bezel-gen arnawlı qalta. Qaltalı ónirshege Urim hám Tummim degen muxad-des zatlar salınǵan edi. Bas ruwxaniy Qudaydıń erkin biliw ushın

Urim hám Tummimdi qollanǵan (Shıǵ 28:15-30).

payǵambar – Qudaydıń xabarın adamlarǵa jetkizetuǵın insan. Eski Kelisim dáwirinde Izrail xalqınıń payǵambarları xalıqtı gúnadan táwbe qılıwǵa hám Qudayǵa qayıtıp keliwge shaqırǵan. Bazıda olar hátteki húkimdarlardıń hám basqa xalıqlardıń gúnaların ashıp, olardı da tuwrı joldan júriwge shaqırǵan. Payǵambarlar óz xabarları arqalı keleshekte júz beretuǵın waqıyalar haqqında payǵambarshılıq qılǵan, adamlarǵa jiger bergen hám júz beretuǵın apatlardan xalıqtı aldın ala eskertken. Ádette olar xabarlarında hár túrli salıstırma túrdegi súwretlewlerden paydalanǵan. Bazı payǵambarlardıń jazıp qaldırǵan payǵambarshılıqları, ayanları hám xabarları keyin ala Eski Kelisimge kirgizilip, bul jazıwlar sol payǵambarlardıń atları menen atalǵan.

Jańa Kelisim dáwirinde Quday bazı masiyxıylardı payǵambarlıq xızmetine tayınlaǵan. Bul payǵambarlar iseniwshilerge Qudaydıń sózin jetkizgen. Bazıda olar Muxaddes Ruwx ilhamı menen payǵambarshılıq ta qılǵan. Muxaddes Kitapta jalǵan payǵambarlar haqqında da aytıp ótilgen. Olar Qudaydan xabar alıp keldik, dep adamlardı aldap, joldan urǵan (Jar 20:7; Shıǵ 15:20; Nzm 34:10; Biy 4:4; 1Pat 3:20; Iysh 13:1; Erm 1:5; Elsh 11:27-28; 21:10-11; 1Kor 12:28; 14:1-5, 29-33; Efs 4:11-12).

parisey – Iysa Masiyxtıń dáwirinde bolǵan yahudiylardıń áhmiyetli bir diniy toparı. Bul atama evreysheде «ajıratılǵan» degen

mánisti bildiretuǵın sózden kelip shıqqan. Pariseyler Tawrat nızamlarına qatal túrde ámel qılatuǵın edi, sonıń menen birge, awızeki tarqalǵan úrp-ádetlerge hám pákle niw rásimlerine de ámel qılatuǵın edi. Pariseyler aǵımına tek ǵana bir neshe mın adam kirgen bolıp, ulıwma xalıqtıń kishkene bir toparınan ibarat edi. Pariseyler xalıq arasında abırayǵa iye edi. Olardan bazıları joqarǵı keńes aǵzaları bolǵan. Ayırım pariseyler Iysa Masiyxqa isendi, kóp-leri bolsa Iysaǵa hám Onıń tálimatına qarsı shıqtı (Mat 27:62; Mrk 7:3; Elsh 23:6-9).

periz xalqı – Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın sol jerde jasaǵan xalıqlardıń biri. Periz xalqı Qanannıń ortańǵı bólegindegi tawlı jerlerde jasaǵan (Jar 13:7; 34:30; Shıǵ 23:23; Eshu 3:10).

perishte – Bul sóz xabarshı yamasa jiberilgen degendi ańlatadı. Evreyshe «malax», grekshe «angelos», dep aytıladı. Ol Muxaddes Kitapta kóbinese ápiwayı xabarshılar yamasa xabarlar haqqında sóz etilgende qollanıladı. Muxaddes Kitapta perishte sózi aqıl-esli janzatlardıń ayırıqsha túri sıpatında túsindiriledi. Negizinde, perishteler adamlarǵa qaraǵanda basqasha bolǵan janzatlar bolıp tabıladı. Olar Qudaydı qorshap turadı, Quday dúnyanı basqarǵanda, olardan paydalanadı. Quday perishteler arqalı ayırım adamlarǵa hám xalıqlarǵa járdem beredi.

Muxaddes Kitap perishtelerdiń adamlar ushın ayırım waqıyalarǵa qatnasqanı tuwralı aytıılǵan gúrrinlerge bay. Quday kórsetken ayanlardıń baslı máwritlerinde perishteler

óz xızmetin ayrıqsha kórsete alğan. Mısalı: Sinay tawında Muxaddes Nızam járiyalanganda, Masiyx tuwılğanda, Onıń túr-túsi ózgergende, Ol Getsemani bağında duwa etkende, ólimnen qayta tirilip, aspańǵa kóterilip ketkende, olar Qudaydıń buyırıqların orınlap, Onıń qolında tek ásbap bolıp xızmet etedi. Sonıń menen birlikte, Muxaddes Jazıw barlıq iseniwshiler perishtelerdiń panası hám qorǵawı astında ekenin hám perishtelerdiń gúnakarlardıń qutqarılatuǵına quwanatuǵının úyretedi (Dan 10:13; Mat 1:20; 18:10; 25:31; 28:2; Luk 2:10; 15:10; Elsh 5:19; 7:38, 53; 1Pet 1:12; Gal 3:19; Evr 1:14; 12:22).

Persiya – Áyyemgi qúdiretli patshalıq. Persiya patshası Kir Babiloniyanı basıp algannan soń, Persiya patshalıǵınıń paytaxtı házirgi Iraktıń qublasında jaylasqan Babilon boldı. Biraq patsha Dariy Persepolis degen taza paytaxt qurıradı. Bul patshalıq «Midiya hám Persiya» dep te ataladı, sebebi Midiya bul patshalıqtıń áhmiyetli wálayatlarınan biri edi. Persiya nızamları «Midiya hám Persiya nızamları» dep atalğan. Daniel payǵambar Persiya húkimetinde joqarǵı lawazımdı iyelegen edi. Ester kitabında súwretlengen waqıyalar Suza qorǵanında – Persiya patshalarınıń qısqı sarayında júz bergен. Házirgi Ózbekstannıń kóp bólegi hám ulıwma Orta Aziyanıń kóp jerleri b. e. sh. VI ásirde Persiya patshalıǵınıń qaramaǵında bolğan. Tariyxshılar sol dáwirdegi Persiya patshalıǵın Axameniyler patshalıǵı dep te ataydı (Est 1:19; Dan 6:1-28; 6:8).

Purim bayramı – Bul bayram

evrey kalendarınıń on ekinshi ayı bolğan adar ayınıń 14-15-künlerinde belgilengen. Házirgi kalendar boyınsha, bul ay fevraldıń ortasınan baslanadı. Purim bayramın Persiya patshası Axashweroshtıń húkimdarlıǵı dáwirinde xanbiyke Ester hám onıń aǵası Mordoxay járiyalagan. Eki kún belgilenetuǵın bul bayram dawamında yahudiylar Qudaydıń Izrail xalqın qırılıp ketiwden qalay saqlap qalǵanın eslegen. Bul bayramda adamlar shadlangan, zıyapattar berip, bir-birine sawǵalar bergен. Bul bayram babiloniya tilinde – pur, yaǵnıy «shek taslaw» sózinen alınğan (Est 9:20-32).

refa xalqı – Izrail xalqı Qanan jerin iyelemesten aldın sol jerde jasaǵan xalıqlardıń biri. Bul xalıq ta anaq xalqınday bálent boylı, kúshli bolğan dep aytiladı (Jar 15:20; Nzm 2:11; 3:11; Eshu 13:12).

Ruwxaniy, bas ruwxaniy – Diniy xızmet hám máresimlerdi ótkeriw ushın ayrıqsha tayarlangan adam. Áyyemgi Izrailda Tawrat boyınsha, ruwxaniy Lebiy urıwınan, Muwsanıń biri aǵası Xaron áwladınan bolıwı kerek edi. Ruwxaniylar Muxaddes shatırda, keyin ala Erusalimdegi Ibadatxanada xızmet etken. Olar sıyınıw waqtında basshılıq qılıp, qurbanlıqlar beretuǵın edi, diniy dástúr hám máresimlerdi ótkeretuǵın edi. Ruwxaniylarǵa xızmet waqtında lebiyliler járdem bergен. Muxaddes shatırdıń Muxaddes bólmesine, keyin ala Ibadatxananıń Muxaddes bólmesine kiriwge tekǵana ruwxaniylardıń huqıqı bar edi. Ruwxaniylarǵa Izrailda jer úles berilmegen edi. Tawrat boyınsha, olar berilgen qurbanlıqlardan úles alıp,

kúndelikli mútájliklerine qollanatu-
gún edi. Ruwxaniylerge adamlar ara-
sındaǵı kelispewshiliklerdi sheshiw
hám Qudaydın nızam hám qaǵıyda-
ların xalıqqa úyretiw wazıypası tapsı-
rılǵan edi.

Bas ruwxaniy óz wazıypasın orın-
law ushın arnawlı kiyimler kiygen.
Bul kiyimler efod, bahalı úst kiyim,
naǵıslı uzın kóylek, sálle, belbew
hám on eki tas taǵılǵan qaltalı óńir-
sheden ibarat edi. Bas ruwxaniy ji-
lina bir márte – Gúnadan pákleniw
kúnde óziniń eń áhmiyetli wazıy-
pasın orınlaǵan. Sol kúni bas ruwx-
aniy Muxaddes shatırdıń, keyin ala
Ibadatxananıń Eń muxaddes bólme-
sine kirgen. Bul bólmede ol ózin hám
Izrail xalqın gúnadan páklew máre-
simin ótkergen (Shıǵ 28-bap; Leb
8:6-9; San 18:8-20).

sadaqa – Adamlar Qudayǵa sıy-
nıp, óz isenimin hám izzet-húrmetin
bildiriw ushın beretuǵın nárse. Taw-
rat nızamı boyınsha eki sadaqa túri
bar, bular mınaday: gálle sadaqası
hám ishimlik sadaqası (Shıǵ 25:29;
29:28; Leb 2:2).

saddukey – Iysa Masiyxtın dá-
wirinde bolǵan yahudiylardıń áh-
miyetli bir diniy toparı. Bul topar
ruwxaniyelerden hám joqarǵı klass
adamlarınan ibarat edi. Saddukey-
ler úlken siyasiy kúshke iye bolıp,
Ibadatxana islerine de húkimin ót-
kizetuǵın edi. Joqarǵı keńes aǵzala-
rının kópshiligi saddukeylerden ib-
arat edi. Pariseylerden ayırmasılıǵı,
olar awızeki tarqalǵan úrp-ádetlerdi
qabıl qılmaytuǵın edi, tek ǵana Taw-
ratta jazılǵan nızam hám qaǵıyda-
larǵa ámel qılatuǵın edi, ólilerdiń
tiriliwine de isenbeytuǵın edi. Iysa

menen saddukeyler arasında kóp ke-
lispewshilikler bolıp turatuǵın edi
(Mat 3:7; 22:23-33; Elsh 4:1-3; 5:17).

Samariya – B. e. sh. 885-874-jıl-
ları húkimdarlıq qılǵan patsha Omriy
dáwirinen baslap, Samariya Izraildiń,
yaǵnıy arqadaǵı patshalıqtıń paytax-
tı boldı. Eski Kelisimde bazıda Sama-
riya degen atama Izrail patshalıǵınıń
ornına da qollanılǵan. Jańa Kelisim-
de bolsa bul atama astında Iordan
dáryasınıń batısındaǵı, Galilanıń
qubla tárepindegi jerler názerde tutıl-
ǵan. Samariya Rim imperiyasına qa-
raslı Yahudiya aymaǵınıń ishinde edi
(3Pat 13:32; 16:23-24; 4Pat 17:24).

samariyalı – Jańa Kelisim dáwi-
rinde Samariyada tuwılǵan adam.
B. e. sh. 722-jılı assiriyalılar Izraildi,

yaǵnıy arqa patshalıqtı basıp alǵan-nan keyin turǵınlarınıń kópshiligin tutqın etip alıp ketti. Samariya jerine bolsa jat xalıqlar májbúriy kóshirildi. Bir neshe ásirlerden soń grekler de bul jerlerge ornalasıp aldı. Sonıń ushın, Rim imperiyası dáwirinde Samariya turǵınları etnika jaǵınan aralas bolǵan. Samariyalılar hám yahudiyler arasında kelispewshilik bar edi. Samariyalılar tek ǵana ózleriniń Tawratın Quday jibergen muxaddes kitap dep biletuǵın edi. Olardıń Tawrat nusqasınıń yahudiylerdiń Tawratınan ózgesheligi bar edi. Samariyalılar Qudayǵa Erusalimde emes, al Gerizzim tawında sıyınǵan. Olar shama menen b.e.sh. 400-jılı Gerizzim tawında ibadatxana qurǵan. Bul ibadatxana shama menen b.e.sh. 128-jılı yahudiyler tárepinen wayran qılınǵan. Bunıń aqıbetinde yahudiyler hám samariyalılar arasında qarsılıq oǵada kúsheygen (4Pat 17:1-6, 24-41).

Sidon – FENIKIYA sózine qarań.

Sion – Patsha Dawıt ebus xalqınan tartıp alǵan Erusalimniń bir bólegi Sion dep atalatuǵın edi. Bul orın Dawıttıń qorǵanı dep ataldı. Keyin bolsa Ibadatxana qurılǵan tóbe Sion tawı dep atalatuǵın boldı. Eski Kelişimdegi qosıq qatarlarında hám payǵambarlardıń jazıwlarında Sion sózi kóbinese Erusalim qalasına yamasa Qudaydıń xalqına qarata qollanılgan (2Pat 5:6-9; 3Pat 8:1; 4Pat 19:21).

suw saqlaǵısh, suw saqlanatuǵın shuqır – Jawınnıń suwın bir jerge jıynaw hám saqlaw ushın islen-gen jasalma háwiz. Shuqır etip qazılǵannan soń shuqırdıń hámme jaǵına taslar qalap shıǵıladı. Taslardıń ústi

sıbalıp, qudıq sıyaqlı etip islengen. Onnan qala berse, tastay qattı jerlerde de, jerdi qazıp, háwiz islegen, tastay bolǵanı ushın, qazılǵan shuqırdıń diywallarına tas qalawdıń hájeti bolmaǵan (1Pat 13:6; 19:22; 2Pat 3:26; Iysh 22:11; Erm 38:6).

suwǵa shomıldırıw – Grekshe «baptizo» – suwǵa shomıldırıw yamasa juwındırıw degen mánieste. Áhmiyetli diniy máresimlerden biri bolıp, bul máresim arqalı insan ózin Qudayǵa baǵıshlanganın kórsetedi. Tawrat nızamları boyınsha, insan napáklikten tazalanıw ushın suw menen juwınıp, pákleniw máresimin ótkizetuǵın edi. Keyin ala, Iysa Masiyx dáwirinde Yaqıya adamlardı suwǵa shomıldırılıwǵa shaqırdı. Iysa Qudaydıń erkin tolıq orınlaw ushın Yaqıya tárepinen suwǵa shomıldırılǵan. Iysa pútkil el boylap tálim berip júrgende, onıń shákirtleri de Yaqıyaǵa uqsap adamlardı suwǵa shomıldıratuǵın edi.

Iysa Masiyx aspanǵa kóterilmesinen aldın shákirtlerine: «Sonlıqtan da barıp, barlıq milletlerdi Maǵan shákirt qılıńlar: olardı Ákeniń, Uldıń hám Muxaddes Ruwxtıń atı menen shomıldırıńlar», dep buyırq berdi. Sol waqıttan baslap suwǵa shomıldırıw máresimi Iysanıń ólimi hám tiriliwiniń belgisi bolıp xızmet etedi. Suwǵa shomıldırılǵan adam eski ómiri ushın ólip, jańa ómir ushın tirilgen esaplanadı. Shomıldırılıw jáne iseniwshilerdiń Iysanıń qanı arqalı gúnadan páklengenin de bildiredi (Shıǵ 29:4; 30:17-21; Mat 3:13-15; Mat 28:18-20; Yuxn 3:22-26; 4:1-3; Elsh 22:16; 1Pet 3:21; Rim 6:1-5; Kol 2:12; Evr 6:2).

súyispenshilik – Muxaddes Kitapta bul sóz tek ğana adamlardıń óz ara múnásibetin emes, al olardıń Quday menen bolǵan jaqın múnásibetin kórsetiw ushın da qollanılǵan.

Eski Kelisimde bunıń anıq mısalı Qudaydıń Izrail xalqı menen bolǵan múnásibeti boladı. Izrail xalqı Qudaydıń súyispenshiligine iye bolǵanlıqtan, Quday olar menen kelisim dúziwge sheshim qabılaydı. Bul kelisimniń shárti boyınsha, Izrail xalqı Iyesi Qudaydı pútkil júregi menen, janı menen, pútkil barlıǵı menen súyiwi hám Onıń buyırıqların orınlawı tiyis edi. Sol buyırıqlardıń birinde aytılwı boyınsha adam ózgeni ózindey súyiwi kerek.

Iysa Masiyx Qudaydı hám basqalardı súyiw haqqındaǵı buyırıqlardı Tawratıń eń áhmiyetli buyırıqları dep esaplaǵan. Ol Óz shákirtlerine, bir-birińizdi súyińler, buyırıqlarıma ámel qılıńlar, dep buyırǵan. Iysanıń Ózi de aspandaǵı Ákesin qanshelili súyetuǵının kórsetiw ushın Onıń buyırıqların tolıq orınlaǵan.

Quday pútkil adamzatqa bolǵan súyispenshiligin kórsetiw maqsatında bul dúnyaǵa Óziniń jalǵız Ulı Iysa Masiyxı jibergen edi. Iysa Masiyx adamzattıń gúnası ushın qurban boldı. Iysaǵa isengen hár bir adam gúnalarınan pútkilley pákledenı hám máńgi ómirge iye boladı. Quday súyispenshilik bulaǵı bolǵanı ushın Oǵan isengenler de Qudaydan úlgi alıp, bir-birin jaqsı kóriwi kerek (Leb 19:18; Nzm 6:5; 7:6-9; 11:1; Mrk 12:28-34; Yuxn 3:16; 13:34-35; 14:15, 21-24, 31; 15:9-10, 12, 17; 1Yuxn 4:7-10, 11-12, 16, 19-21; Rim 5:8).

súrgin – Bul sóz astında ádette Izrail hám Yahuda patshalıqları dushpanlar tárepinen basıp alınıp, turǵınlarınıń kópshiligi basqa elge tutqın etip áketilgen dáwir názerde tutıladı. Muxaddes kitapta aytıwınsha Izrail hám Yahuda xalıqları Qudaydıń húkimi aqibetinde súrgin etilgen, sebebi olar Qudaydıń Muwsa arqalı dúzgen kelisimine sadıq bolmaǵan edi.

B. e. sh. 722-jılı Assiriya Izraildı, yaǵnıy arqa patshalıqtı basıp aldı. Assiriyalılar Izrail paytaxtı Samariyanı qolǵa kirgizgennen soń xalıqtıń kópshiligin Assiriyanıń aymaqlarına tutqın etip alıp ketti. Izrail eline bolsa jat xalıqlardı májbúrlep kóshirdi. B. e. sh. 605-jıldan baslap, Babiloniya xalqı Yahudaǵa, yaǵnıy qubla patshalıqqa qayta-qayta hújim qıldı. Usı hújimler waqtında olar bazı yahudiylerdi Babiloniyaǵa tutqınlıqqa alıp ketti. Daniel payǵambar dep tanılǵan jas jigit te sol tutqınlar arasında edi. B. e. sh. 586-jılı babiloniyalılar Yahuda paytaxtı Erusalimdi qolǵa kirgizip, onı wayran qıldı. Eldiń kópshilik turǵınların tutqın etip alıp ketti. Tutqınǵa túspegen yahudiyler Mısırǵa qashıp bardı.

Yahudiyler Babiloniya súrgininde bolǵanda da ózlerine úy salıp, sawda hám diyxanshılıq penen shuǵıllanǵan. Olar óz diniy úrp-ádetlerine ámel qılǵan halda, milliy ózligin saqlap qalǵan. Daniel hám Ezekiel payǵambarlar usı súrgin dáwirinde xızmet etken. Keyin Yahuda eli Persiya húkimdarlıǵı astında bolǵanda, yahudiylerden bazıları Zerubbabel hám Eshua basshılıǵında Yahudaǵa qaytıp barıp, Erusalimde

Ibadatxanani qayta qurıwdı baslağan. Aradan jıllar ótip, Persiya patshasınıń xızmetindegi yahudiy hámeldarı Nexemiya da Yahudağa qaytqan hám Erusalim diywalların qayta qurıw islerine basshılıq qılğan.

Kóp yahudiyler óz watanınan uzaqta jasap qalğan. Ester kitabında Persiya patshalığında jasağan yahudiyler tuwralı sóz etilgen. Bul waqıyalar b. e. sh. V ásirde Persiya patshalığınıń paytaxtı Suzada bolğan (4Pat 17:5-24; 24:1-4, 13-16; 25:11-12, 25-26; 2Jln 36:13-21; Ezr 1:1-5; 2:1-2, 70; 7:1-7; Nxm 1:1-11; Erm 25:1-11; 43:1-7; 52:1-16, 28-30; Dan 1:1-6).

Tir – FENIKIYA sózine qarań.

tuńǵış ul – Áyyemgi waqıtları tuńǵış ul joqarǵı orınǵa iye edi. Ádette tuńǵış ulǵa pátiya berilgende, oǵan ayrıqsha bereket tilengen. Tuńǵış ul inilerine qaraǵanda eki ese kóp miyras alǵan. Ákesiniń óliminen soń tuńǵış ul shańaraq basshısı esaplangan.

Tawrat boyınsha, Izrail xalqında hár bir shańaraqtaǵı qarınnan birinshi shıqqan ul Qudayǵa tiyisli bolıp, Oǵan baǵıshlanıwı tiyis edi. Barlıq tuńǵış ullardıń ornına lebiyliler Muxaddes shatırda, keyin ala Ibadatxanada xızmet qılğan. Tuńǵış uldı qaytarıp satıp alıwdıń belgisi sıpatında ruwxaniylerge pul sadaqa etip berilgen. Quday Izrail xalqınıń tuńǵış ulların Mısırdaǵı eń keyingi apattan qurbanlıq arqalı qutqarǵan, keyin ala bul Qutqarıw bayramı etip belgilenetuǵın boldı (Jar 25:29-34; 27:1-40; 48:12-20; Shıǵ 13:1-2, 11-16; 12:26-27; San 3:11-13, 40-41; 18:15-16; Nzm 21:15-17).

usınılǵan nanlar – Muxaddes shatırdaǵı stolǵa, keyin ala Ibadatxanadaǵı stolǵa Izraildın on eki urıwı ushın on eki ashıtqısız nan qoyılǵan. Bul nanlar Jaratqan Iyeniń dǵayındaǵı stolǵa qoyılǵan, sonıń ushın evreyshede «dǵayındaǵı nan» dep te atalǵan. Nanlar stolda bir hápte turǵannan soń, jańa pisirilgen on eki nan menen almastırılǵan. Stoldan alınǵan nanlardı tek ǵana ruwxaniyeler jegen. Usınılǵan nanlar Jaratqan Iyeniń dǵayın bildiretuǵın nıshan bolıp, Quday Izrail xalqınıń qúdireti hám támiyinlewshisi ekenligin de bildirip turǵan (Leb 24:5-9).

Ushırasıw shatırı – Ushırasıw shatırınıń jáne bir atı Muxaddes shatır. Adamlar Muwsa arqalı Jaratqan Iyeden másláhát soraw niyetinde ordanıń sırtındaǵı shatırǵa kelgen. Jaratqan Iye sol shatırda Muwsaǵa sóylegen (Shıǵ 39:32; 40:2; Leb 1:1; 10:8).

Yahuda – Yaqıptıń on eki ulınıń biri bolıp, Yahuda urıwınıń babası edi. Yahuda urıwı Izrail eliniń qubla bólimindegi eń úlken urıw bolǵan. Patsha Sulaymannıń óliminen soń arqadaǵı on urıw qubladaǵı Yahuda hám Benyamın urıwlarınan ayırılıp shıqtı. Yahuda hám Benyamın urıwları óz aldına el bolıp, Yahuda patshalığı dep ataldı. Bul eldiń paytaxtı Erusalim boldı. Eski Kelisimniń bazı jerlerinde qubladaǵı bul eki urıw Yahuda xalqı dep aytılıp, usı urıwlar jasaǵan jer, Yahuda eli dep aytılgan.

B. e. sh. 586-jılı babiloniyalılar Yahuda elin basıp alıp, turǵınlarınıń kóbisin Babiloniyaǵa súrgin etip alıp ketken. JETPIS jıldan keyin,

Persiya imperiyası húkimdarlığı dáwirinde súrgindegı yahudiylardıń bazıları Yahudaǵa qayıtıp keldi. Olar Erusalimdegı Ibadatxananı hám qala diywalların qayta qurdı. Erusalim qalasınıń átirapında jasap atırǵan yahudiylardıń jeri Yahuda patshalıǵınan kishkene edi (3Pat 12:17–12:24; 4Pat 25:18-21; Ezr 1:1-11; Nxm 1:1–2:8).

yahudiy – «Yahudiy» sózi Yaqıp ulı Yahudanıń atınan kelip shıqqan. B. e. sh. 586-jılı babiloniyahılar Yahuda elin, yaǵnıy qubla patshalıqtı basıp alıp, turǵınlarınń kóbisin Babiloniyadaǵı jetpis jıllıq tutqınlıq dáwirinde hám onnan keyin «yahudiy» sózi Yahuda xalqına hám ulıwma Izrail urıwlarınń áwladlarına qollanılıp, millet mánisin bildiretuǵın sózge aylanǵan (4Pat 25:25; Nxm 1:2; 13:23; Erm 32:12; Est 3:6; Mat 27:29; Elsh 2:5).

Yahudiya – Bul at tek ǵana Jańa Kelisim kitaplarında qollanılǵan, ádette Óli teńiziniń batıs tárepindegi tóbeshikli jerlerdi bildiredi. Eski Kelisim dáwirinde bul jerler Yahuda urıwına tiyisli bolǵan. Bul jer Aleksandr Makedonskiy tárepinen basıp alınǵannan soń «Yahudiya» degen at penen belgili boldı. Jańa Kelisim dáwirinde «Yahudiya» Rim imperiyasına kirgen wálayat bolǵan. Bul wálayattıń jeri tek ǵana Óli teńiziniń batıs tárepindegi jerlerdi emes, al arqadaǵı Samariya jerin hám batıstaǵı Jer Orta teńizi boyındaǵı jerlerdi óz ishine alatuǵın edi (Mat 4:25; 19:1; Luk 3:1; 23:5; Elsh 10:37).

Yaqıp – Yaqıp Ibrayımınń aqlıǵı, Ísaqtıń ulı edi. Yaqıp Penuelde

Quday menen gúreskennen soń, Quday oǵan «Izrail» dep at qoydı. Sonıń ushın, Eski Kelisimde Yaqıptıń áwladları «Izrail xalqı» dep atalǵan. Kóbinese Eski Kelisimdegı payǵambarlar jazıwlarında hám qosıq qatarlarında Izrail xalqı Yaqıp yamasa Yaqıptıń áwladı degen at penen ayıladı (Jar 32:28-29; 35:10; Mat 13:55; 17:1; 27:56; Gal 1:19).

Jańa Kelisimde Iysanıń on eki elshisi arasında Yaqıp atlı eki shákirti bar edi. Iysanıń Yaqıp degen inisi de bolıp, ol Erusalimdegı jámaáttıń abıraylı jolbasshısı hám Jańa Kelisimdegı «Yaqıptıń xatı» avtorı edi (Jar 32:28-29; 35:10; Mat 13:55; 17:1; 26:36; Gal 1:19).

záytún – Hámme waqıtta jasıl bolıp ósip turatuǵın, Jaqın Shıǵısta júdá keń tarqalǵan subtropikalıq terek hám onıń miywesi. Bul terektiń miywesinen may alınadı. Záytún tereǵiniń qárelı kórinisindegi jasıl yamasa qara miywesi ashqılıtmı bolıp tabıladı (Jar 8:11; 28:18; Shıǵ 23:11; 29:2; Leb 2:1; 1Pat 16:1).

Zúráát bayramı, Hápteler bayramı, Eliwinshi kúni bayramı – Bul bayram evrey kalendarınıń úshinshi ayı bolǵan siwan ayınıń

6-7-kúnlerinde belgilengen. Házirgi kalendar boyınsha, bul may ayınıń aqırına tuwrı keledi. Izrail xalqı Qudaydıń buyırığı boyınsha birinshi zúraát alganda birinshi zúraát bayramın belgiledi. Bul bayram Qutqarıw bayramınan jeti hápte ótkennen keyin bolğanlıqtan Hápteler bayramı dep te ayıladı. Jáne Jańa Kelisimde bul bayram Eliwinshi kúni bayramı dep te ayıladı. Bul bayramda birinshi márte Muxaddes Ruwx Erusalimde jıyalğan shákirtlerge túsip, jámáát baslanğanlıqtan dúnya júzindegi jámáátler bul kúndi eske alıp belgileydi (Shıǵ 23:16; 34:22; Leb 23:15-21; San 28:26-31; Nzm 16:9-12; Elsh 2:1; 20:16; 1Kor 16:8).

Shabbat kúni – Izrail xalqında hápteniń jetinshi kúni, bizlerdiń háptemiz boyınsha shembi kúni. Bul kún muxaddes esaplanıp, dem alıw kúni bolğan. Qudaydıń Muwsa arqalı bergen nızamı boyınsha, Shabbat kúni jumıs islew qadağan etilgen edi. Izrail xalqı Shabbat kúnin Qudayǵa shúkir aytıwǵa baǵıshlaǵan. Bul kúnde ruwxaniyeler arnawlı qurbanlıq usınǵan.

Jańa Kelisim dáwirine kelip, din xızmetkerleri Shabbat kúnine tiyisli qıyın qaǵıydalar dizimin jaratqan. Iysa Óz tálimatı hám qılǵan isleri menen bul dizimge qarsı shıǵıp, adamlarǵa dem alıw kúniniń negizgi mánisin túsindiredi hám insan Shabbat

kúni ushın emes, al Shabbat kúni insan ushın jaratılǵanın aytadı (Shıǵ 20:8-11; 31:12-17; Leb 23:3; San 28:9-10; Nzm 5:12-15; Mat 12:1-14).

shaytan – Aspandaǵı janzat, gúnakar perishtelerdiń basshısı. Bul perishteler jawız ruwxlar, jinler dep te atalǵan. Shaytan Qudayǵa hám Qudaydıń xalqına qarsı shıǵadı. Ol hámme waqıtta jawızlıq qılıwǵa háreket etip, adamlardı aldaydı hám olardı Qudaydıń jolınan azǵıradı. Iysa Masiyx kúshli erki hám káramatları arqalı shaytannan ústem ekenligin kórsetti. Jańa Kelisimde, bir kúni shaytan pútkilley jeńiliske ushıraydı, dep jazılǵan.

«Shaytan» degen atama evrey tilindegi «dushpan, ayıplawshı» mánisin bildiretuǵın sózden kelip shıqqan. Jańa Kelisimde shaytan jáne azǵırıwshı dep te ayıladı. Jańa Kelisimde, shaytan adamlardı azǵırıwǵa saladı, dep ayılǵan. Ol «bul dúyanıń hákimi» dep te atalǵan (Zxr 3:1; Mat 4:1-11; 25:41; Luk 8:12; Yuxn 8:44; 12:31; Elsh 10:38; 1Yuxn 3:8; 2Kor 4:4; 1Sal 2:18; Ayan 12:9,10; 20:10).

shek – Shek taslawda aǵash bólekleri yamasa taslar qollanılǵan, usı arqalı Qudaydıń erkin anıqlaǵan. Bazıda adamlar shek taslap, Qudaydan bir isti qalay yamasa qashan islew kerekligin soraǵan (Leb 16:8; Eshu 19:1; Yuns 1:7).

Eski Kelisimdeki ólshem birlikler

Berilgen ólshem birliklerdiń ólshemleri anıq belgili emes. Olar waqıttıń ótiwi menen ózgerip barǵan hám orınlarda bir-birinen ózgesheligi bolǵan.

Awırlıq ólshemi	
Gera	0,5 gr
Beqa	5,5 gr
Shekel	11 gr
Mina	550 gr
Talant	34 gr

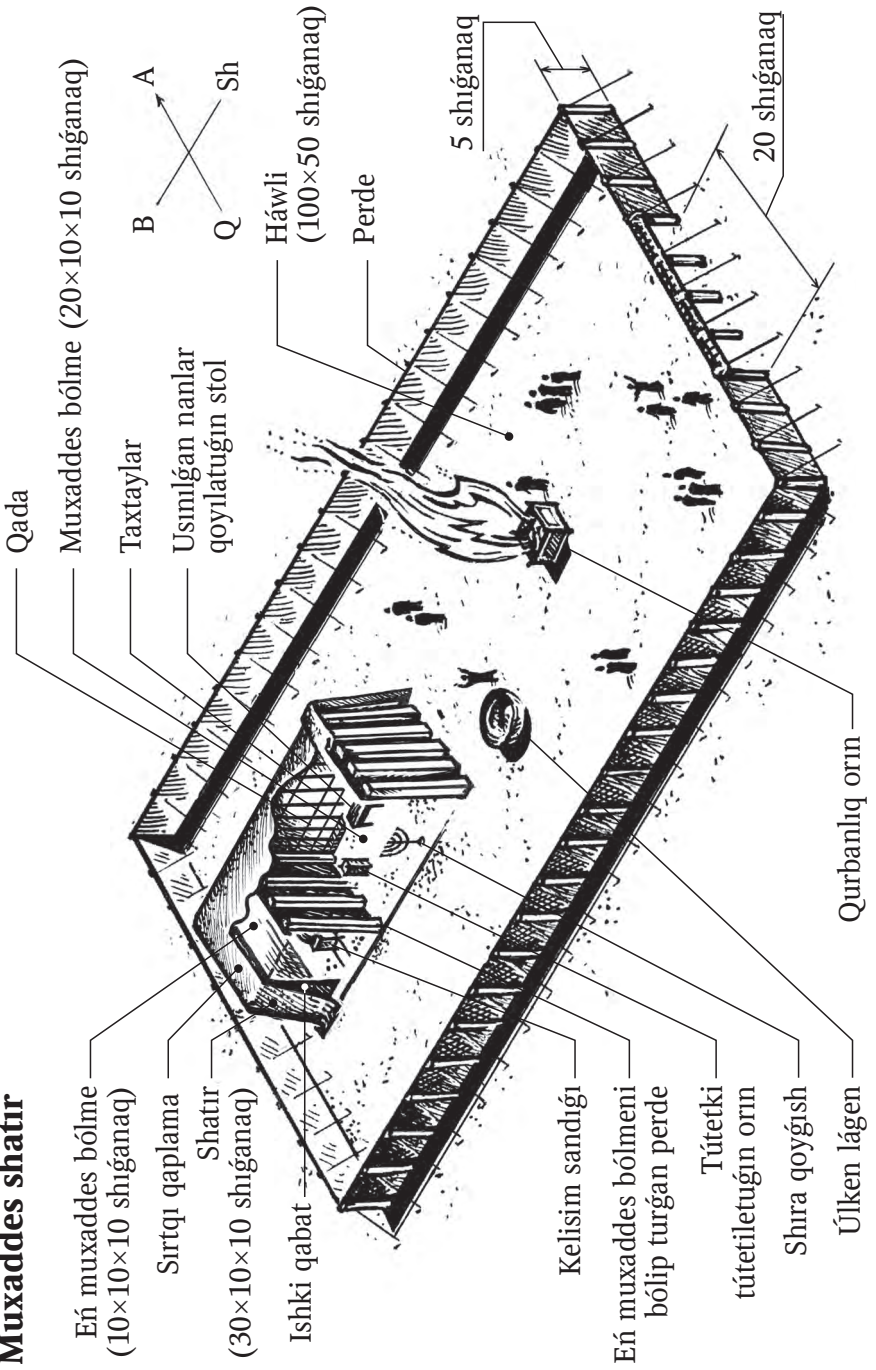
Sıyımlıq ólshemi	
Omer	2,2 l
Sea	7,5 l
Efa	22 l
Kor/xomer	220 l

Suyıqlıq ólshemi	
Log	0,3 l
Hin	3,7 l
Bat	22 l

Muxaddes shatir

Qada

Muxaddes bólmé (20×10×10 shiganaq)

Taxtaylar

Usumilgan nanlar qoyilatuqin stol

Háwli (100×50 shiganaq)

Perde

5 shiganaq

20 shiganaq

Qurbanliq orin

Eñ muxaddes bólmé (10×10×10 shiganaq)

Sirtqi qaplama Shatir (30×10×10 shiganaq)

Ishki qabat

Kelisim sandiqi

Eñ muxaddes bólméni bólip turgan perde

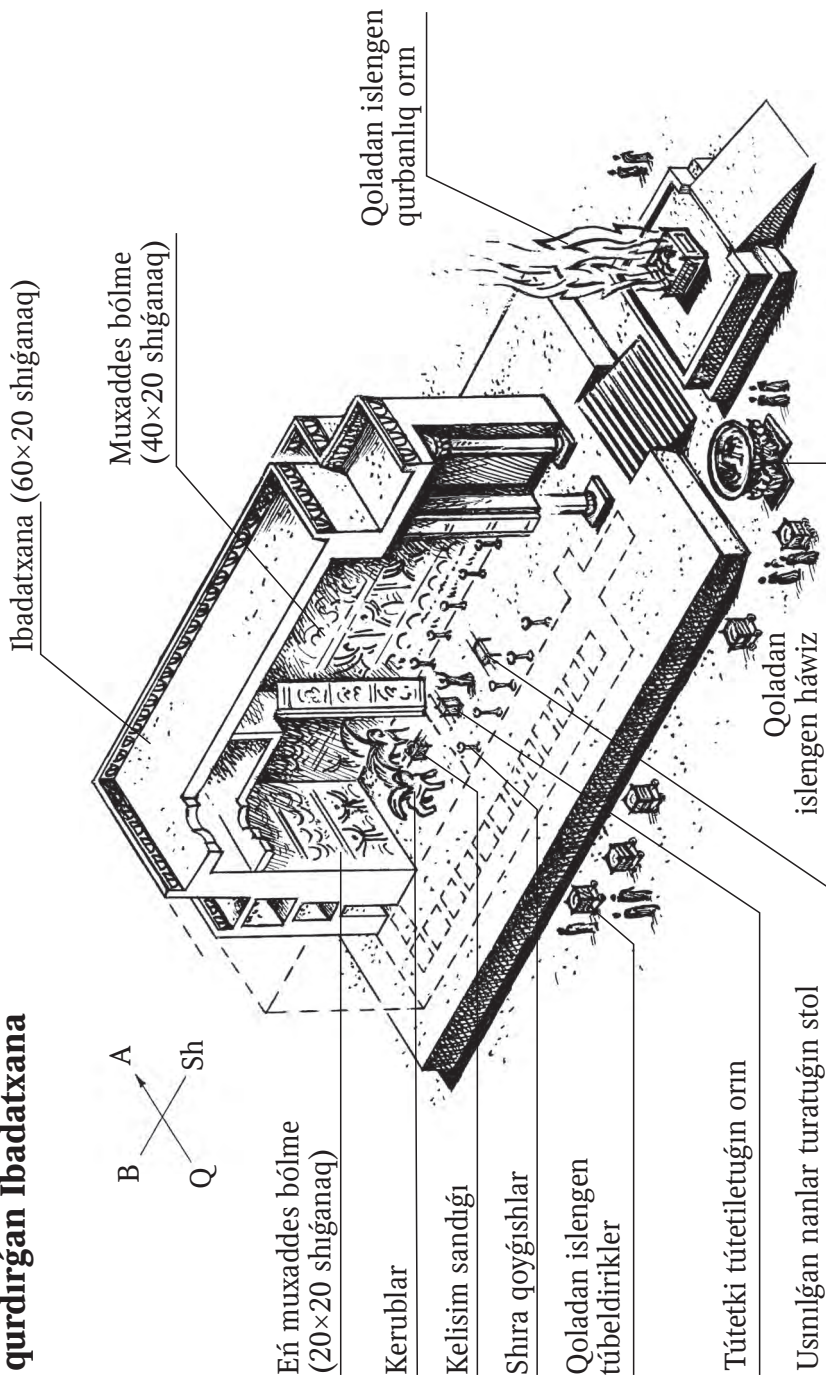
Tútetki tútétiletuqin orin

Shira qoyg'ish

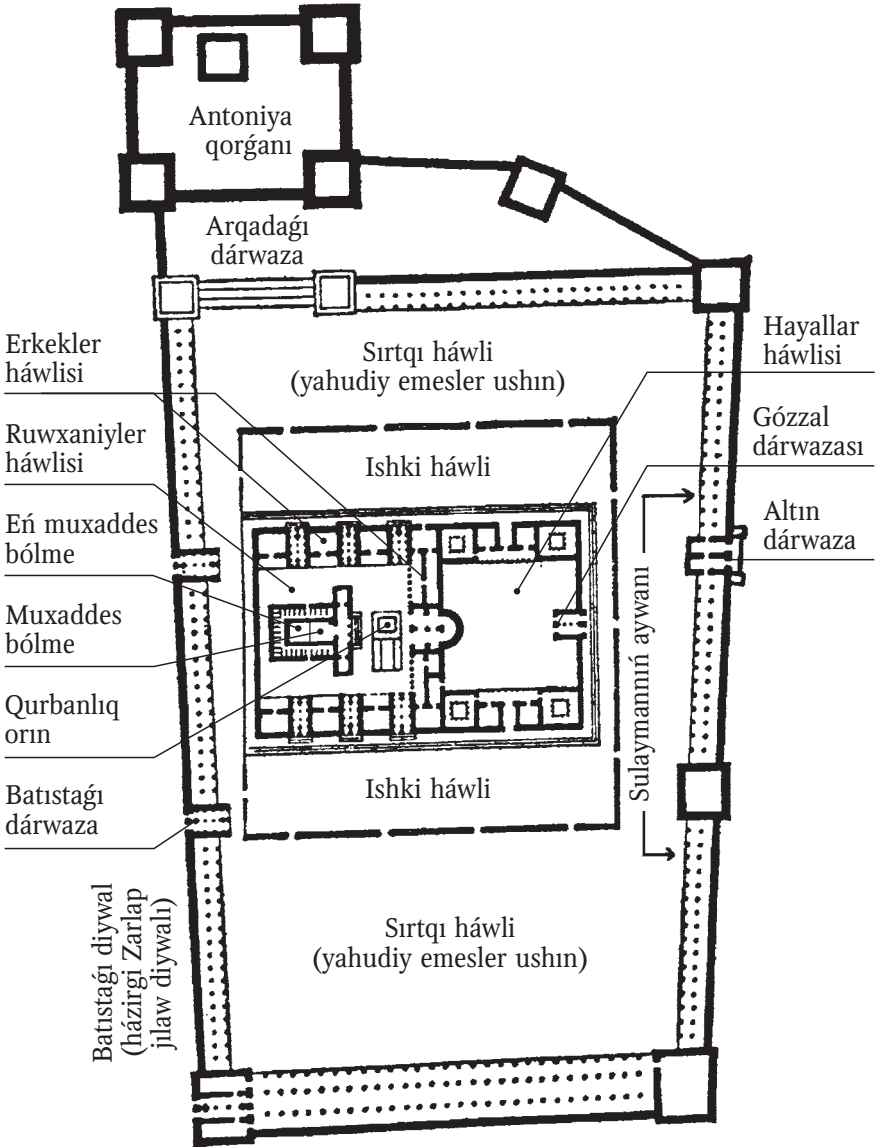
Úlken lágen

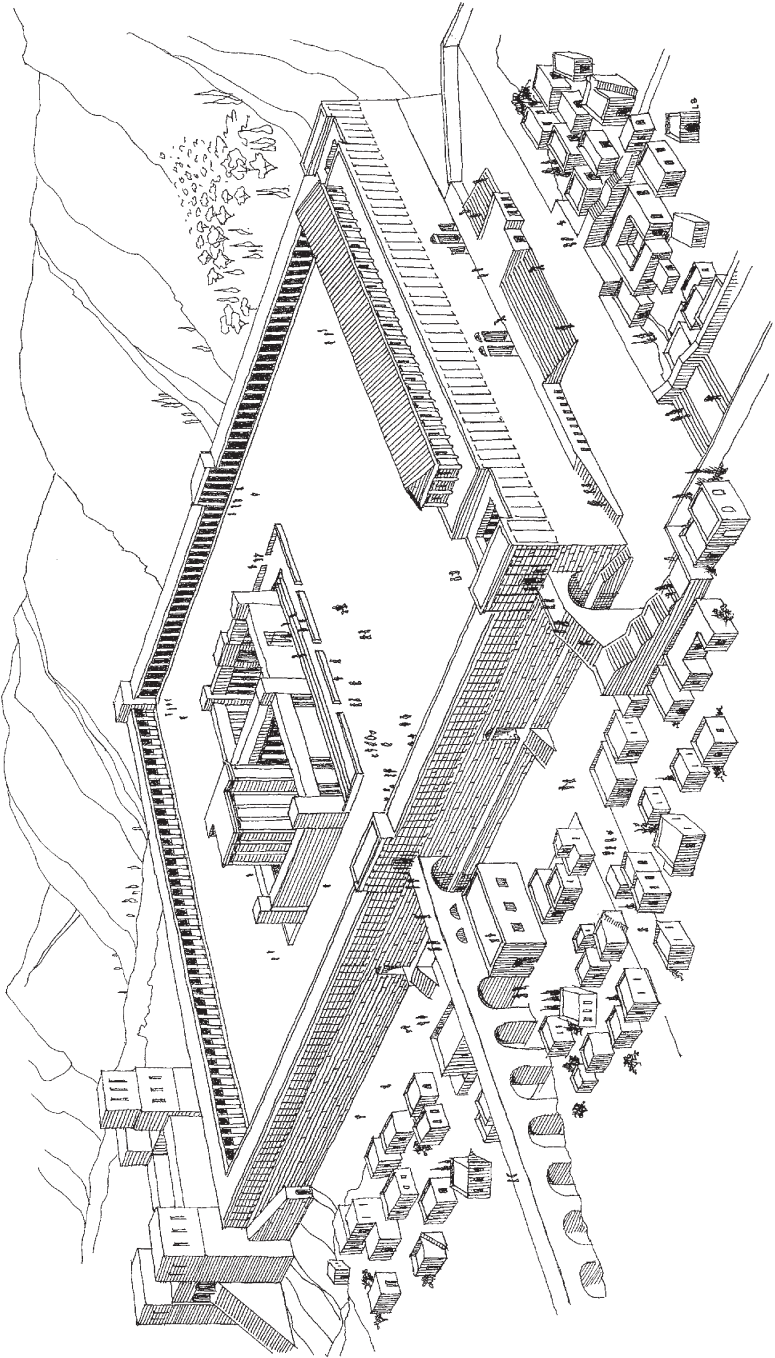
Patsha Sulayman qurdirgan Ibadatxana

Patsha Hirod qurdirğan Ibadatxana joybarı Iysa Masiyx dáwirinde

**Patsha Hirod qurdirgan Ibadatxana
Iysa Masiyx dáwirinde**

Izrail xalqının tariyxı

Biylerdiń dáwirinen Jańa Kelisim dáwirine shekem

Yarobam Omriy 922-901 876-869 Ehoaxaz Menaxem 815-802 745-737
 Nadab Axab 869-850 Ehoash Peqaxiya 802-786 737-736
 Baasha Axaziya 850-849 Yarobam Peqax 736-732
 Ela Ioram 849-843/2 746-745 Hoshea 732-724
 Zimriy Ehu 843/2-815 745 Shallum

IZRAIL PATSHALÍǴI

BIYLERDIŇ DÁWIRI PATSHALÍǴ

Amos 725-700 Ioshaya Hoshea 725-700
 Ioshaya Hoshea 725-700
 Mixa 725-700
 Joel 800-780

YAHUDA PATSHALÍǴI

Rexabam 922-915 843/2 742-735 Ioshiva 640-609
 Abiyam 915-913 Ataliya Axaz Ehoaxaz 609
 Asa 913-873 Iosh Xizkiya Ehovakim 609-598
 Ehovakim 873-849 800-783 Amasiya Menashshe Ehovakin 687/6-642 (Exoniya)
 Ehoram 849-843 Azariya Amon 598/7
 Sedekiya 783-742 (Uzziya) 642-640 597-587

Assiriyaqlardıń Samariyani basıp alıwı b. e. sh. 722-jılı

Ezekiel Daniel Xabagqun Naxum Eremiya 587-538
 Zexariya 587-538
 Obadiya 587-538
 Malaxiya 538-445

SÚRGINNEN KEYINGI DÁWIR

Nexemiya 445-333
 Ibadatxanannıń qayta qurılıwı b. e. sh. 520-515-jullar
 Babiloniyalıardıń Erusalimdi basıp alıwı b. e. sh. 586-jılı

Bizni eramızǵa shekem

Iysa Masiyxtin tuwılıwı b. e. sh. 4-jılı

Rimlilerdiń Erusalimdi basıp alıwı b. e. 70-jılı

1200 1100 1000 900 800 700 600 500 400 300 200 100 0 100

Izrail xalqının kalendari

Purim bayramı
13-15-adar
Est 9:20-32

Qutqarıw bayramı
14-abib
Shıǵ 12:1-14,
21-30, 43-51;
Leb 23:5;
San 28:16;
Nzm 16:1-8

Ashutqısqıznan bayramı
15-21-abib
Shıǵ 12:15-20;
23:15; 34:18;
Leb 23:6-8;
San 28:17-25;
Nzm 16:3-8

Xanuka

25-sáeneden baslanıp,
8 kún dawam etken.

B. e. sh. 164-jıǵı
Ibadatxanamı qayta
baǵıshlaǵan kúndi
belgileydi. Muxaddes
Kitapta Yuxn 10:22
qısqa aytıp ótıledi.

Qos bayramı

Jıyın-terim
bayramı

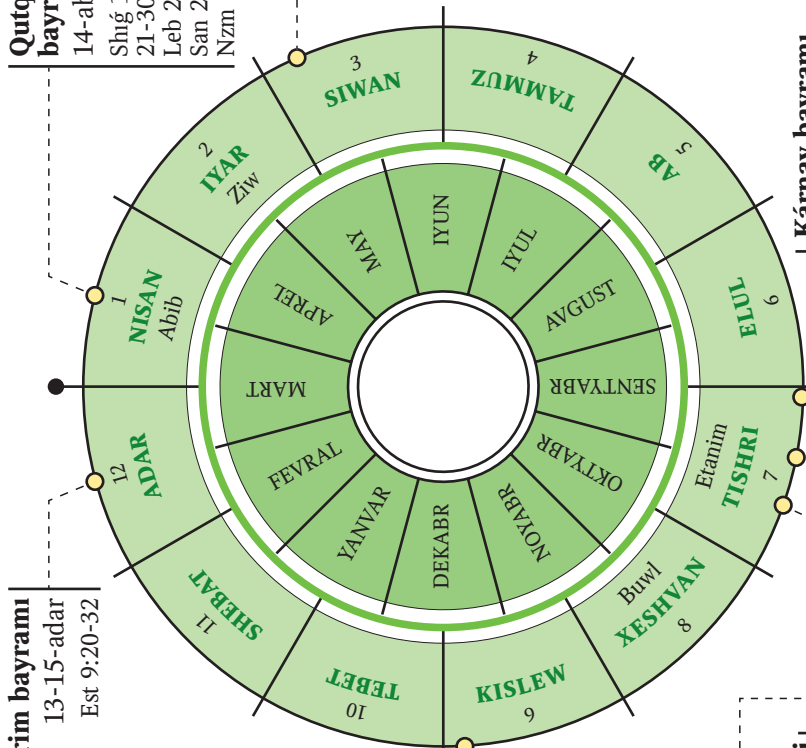
15-21-etanim

Shıǵ 23:16; 34:22;
Leb 23:33-43;
San 29:12-39;
Nzm 16:13-15

Gúnadan páklieniw kúni

10-etanim

Leb 23:26-32; San 29:7-11

Hápteler

bayramı

Zúráát bayramı

6-7-siwan

Shıǵ 23:16; 34:22;

Leb 23:15-21;

San 28:26-31;

Nzm 16:9-1

Aylardıń atlari

Qara menen jazılǵan
tört at súrgininen
aldın qollamılǵan.

Jasıl reń menen jazılǵan
on eki at bolsa,

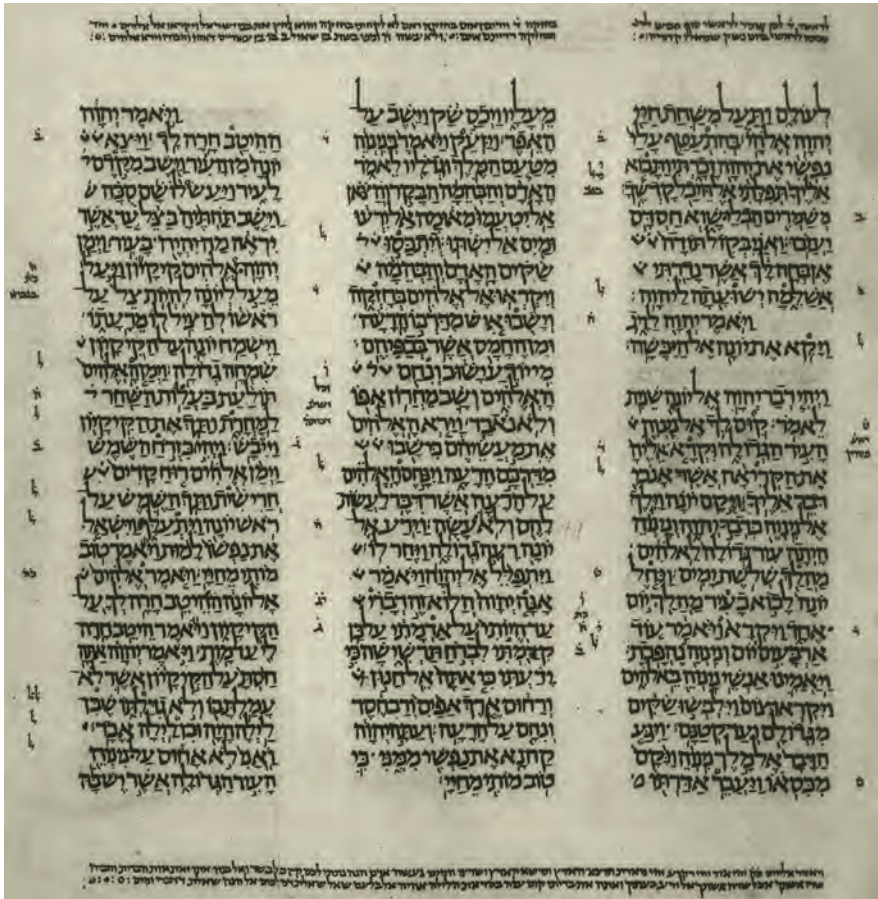
Babiloniyada súrginde
bolǵan dáwirinen
baslap qollamılǵan

babilonsha atamalar.

Kárnay bayramı

1-etanim

Leb 23:23-25; San 29:1-6

«Leningrad kodeksi» Eski Kelisimniñ qoljzabalarınan Yunus payğambardıñ kitabınan alıñğan bul evreyshe qoljazba shama menen b. e. 1000-jılları kóshirilgen

**Eski Kelisimniñ «Äyyemgi grekshe awdarma»
qoljzabalarınan bir bólek**

Eshua kitabınan alınğan bul grekshe qoljazba
shama menen b. e. 200-jilları kóshirilgen

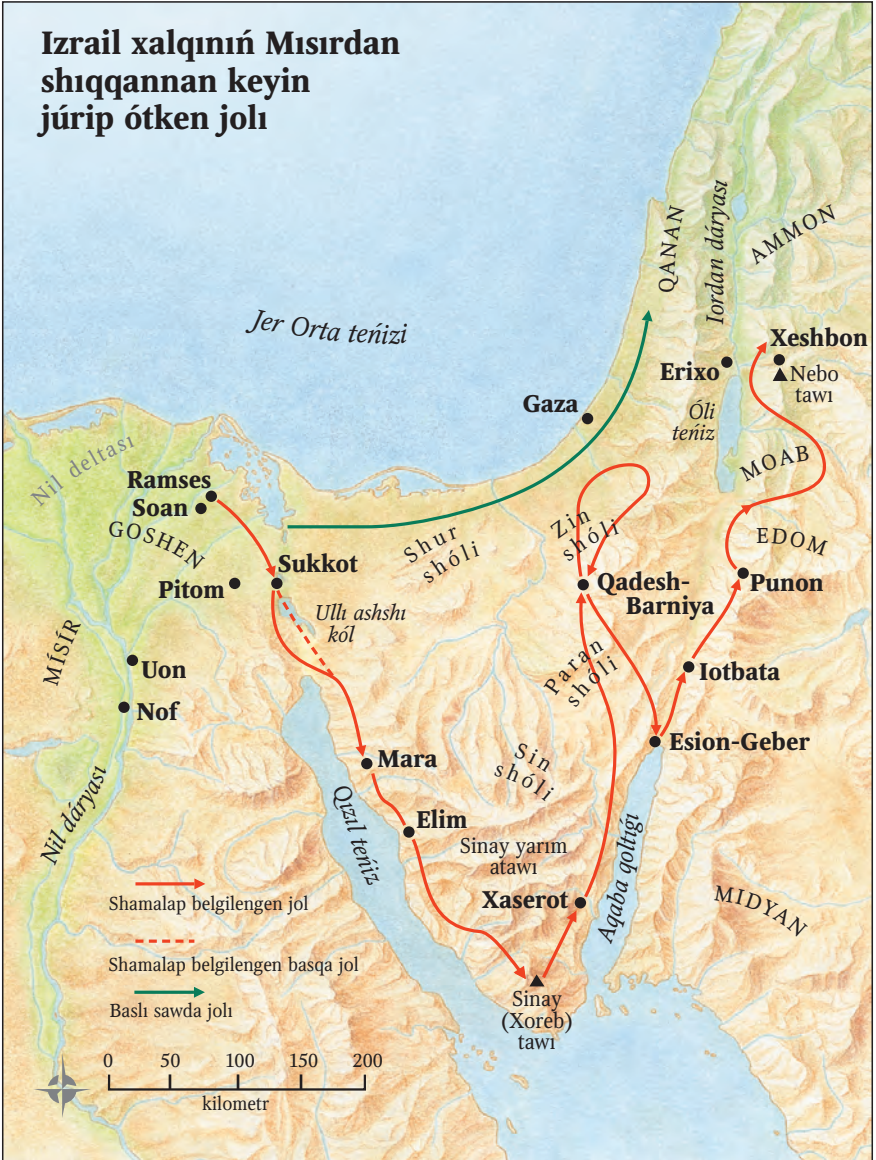
**Jaña Kelisimniñ qoljzabalarınan
«Papyrus-52» dep atalğan bólek**

Yuxan jazğan Xosh Xabardan alınğan bul grekshe qoljazba
shama menen b. e. 125-jilları kóshirilgen

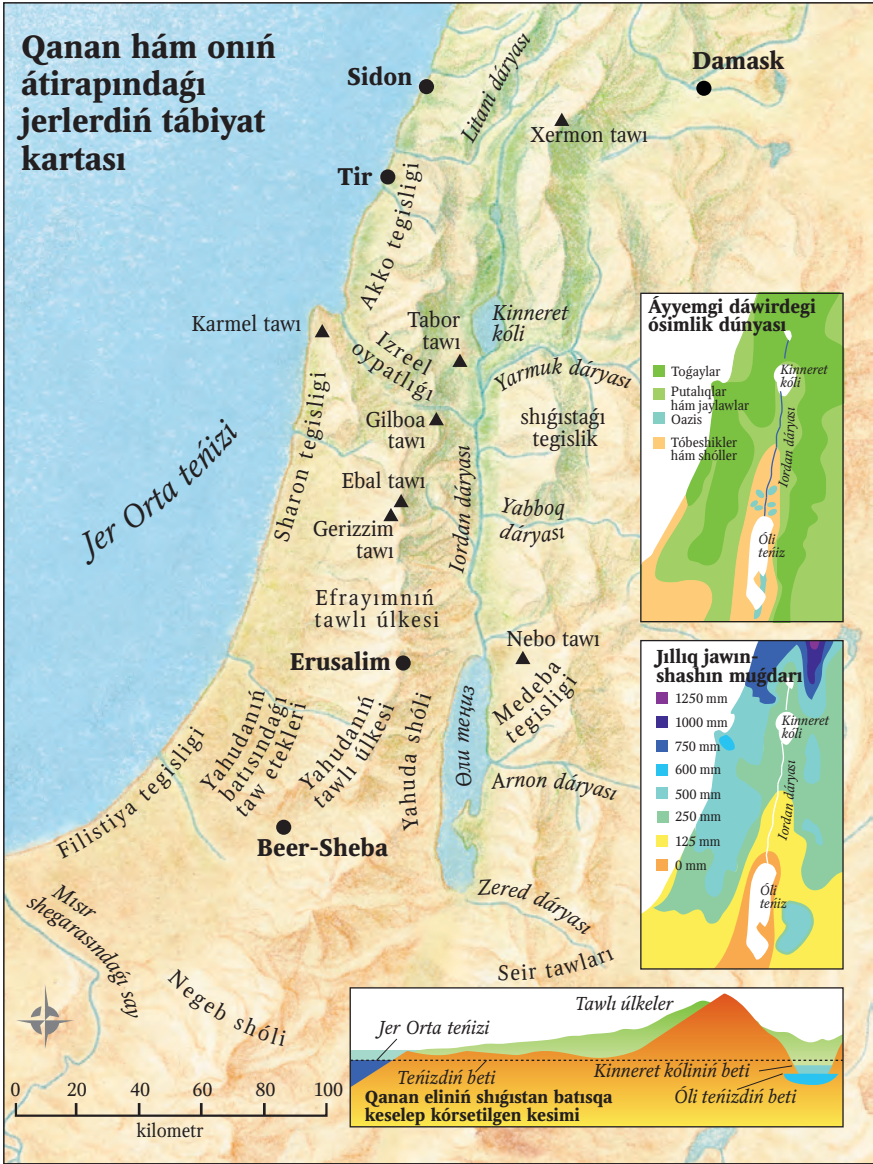

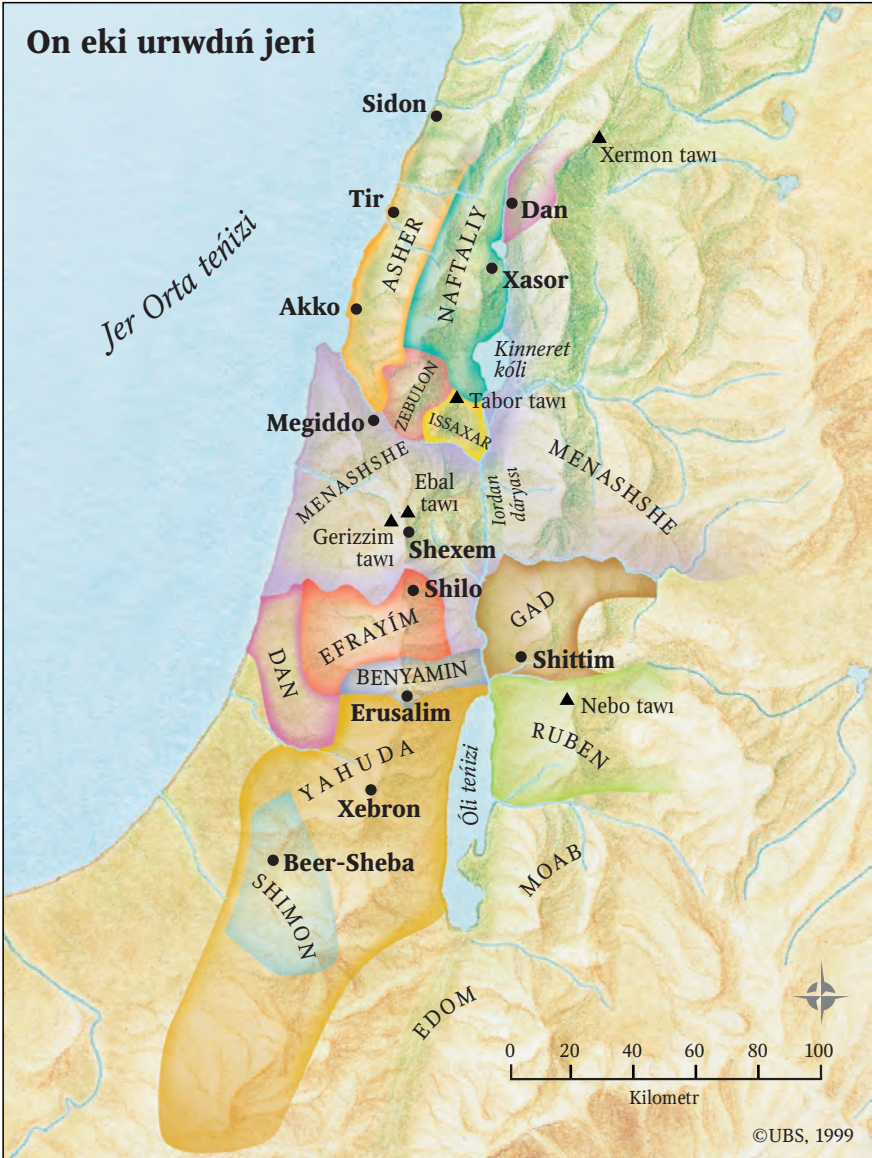

Izrail xalqının Mısırdan shıqqannan keyin júrip ótken jolı

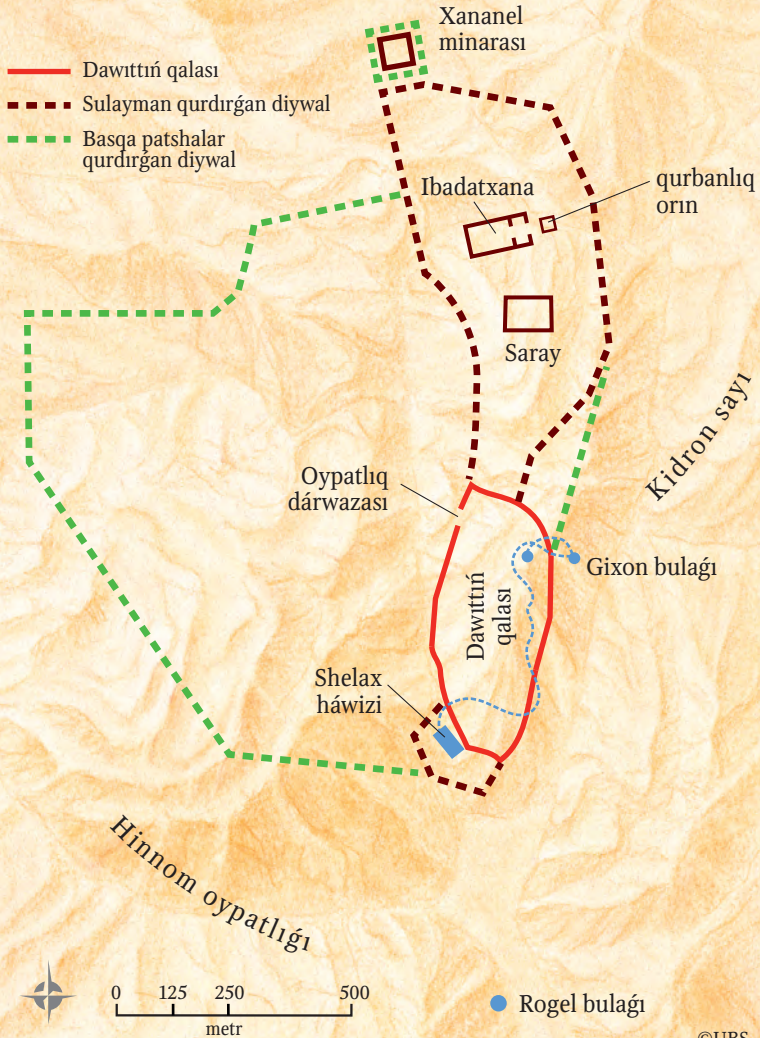

Qanan hám onıń átirapındaǵı jerlerdiń tábiyat kartası

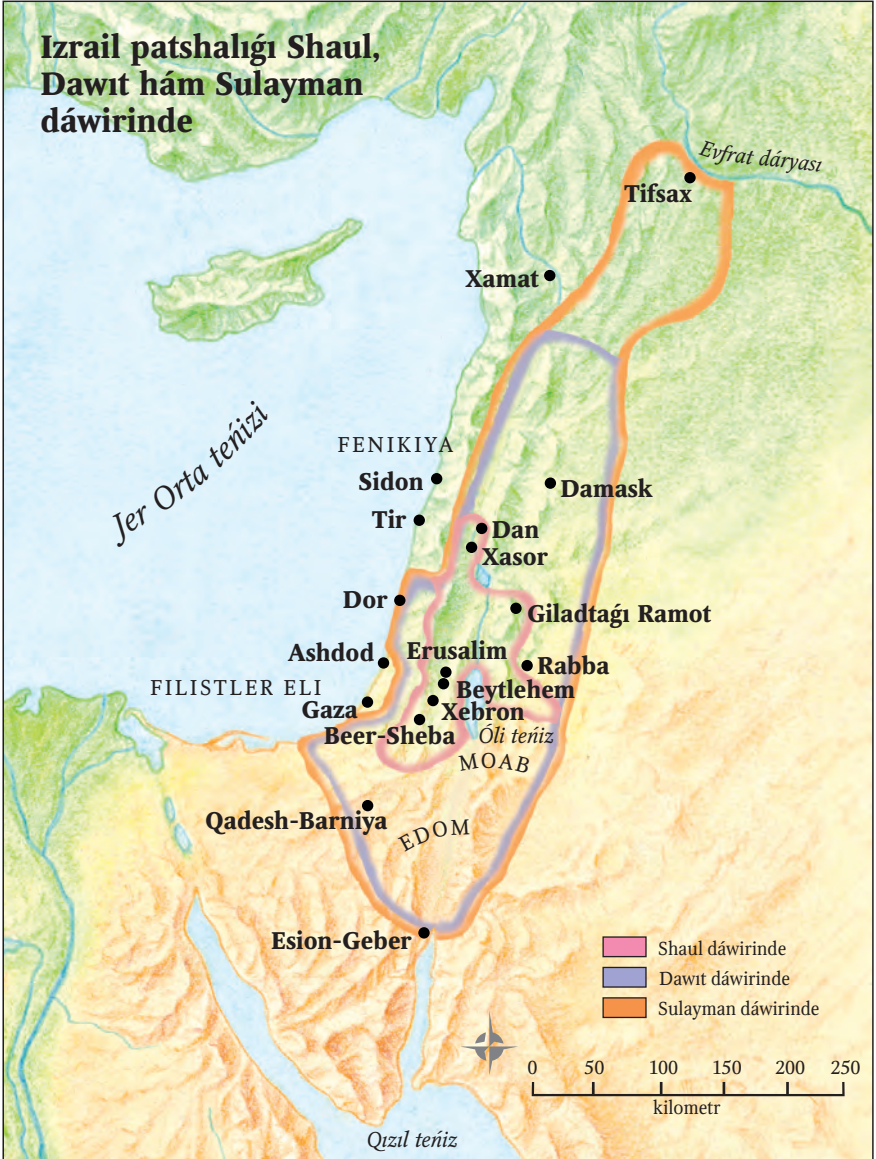

Erusalim patshalar dáwirinde

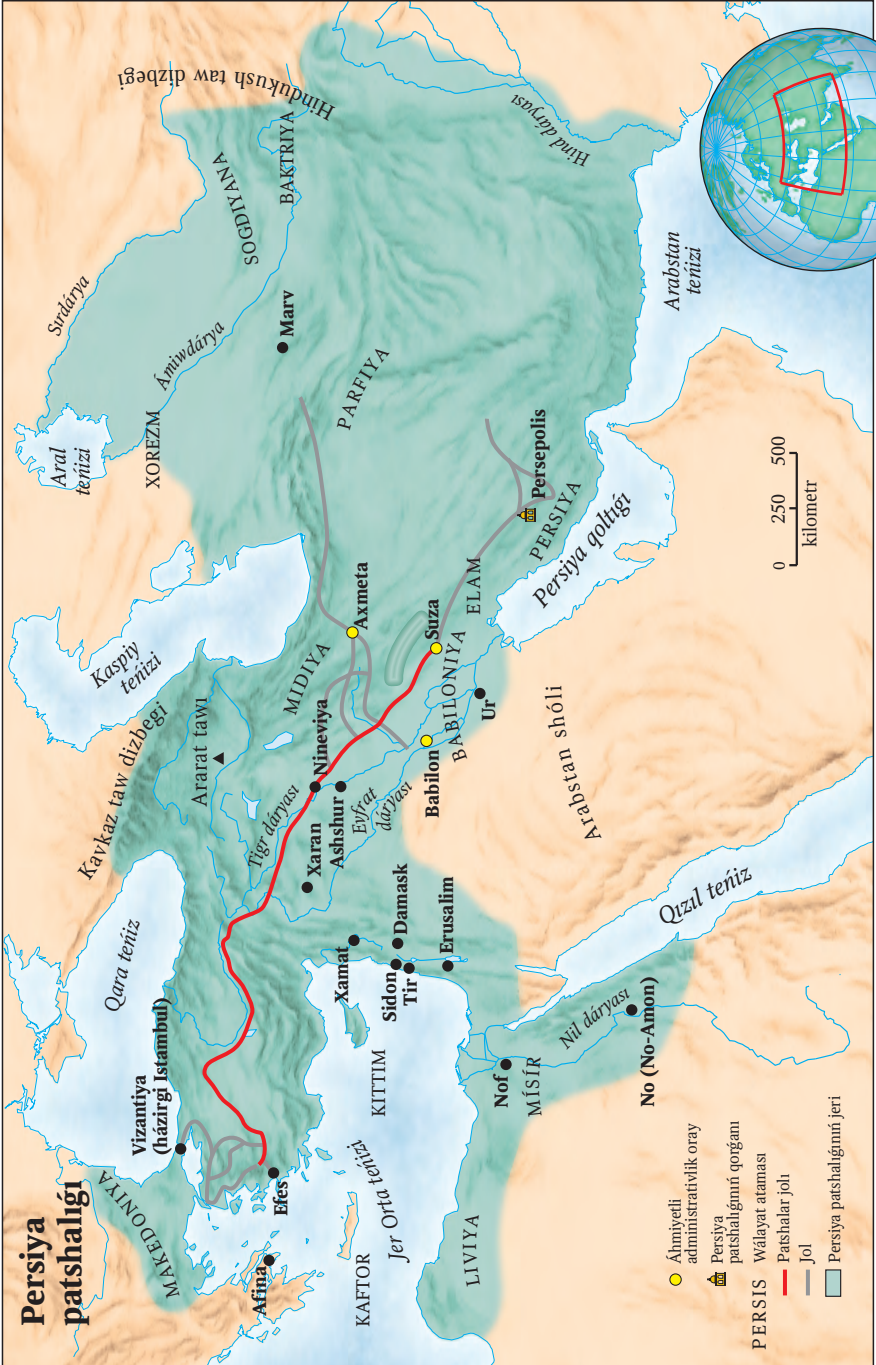

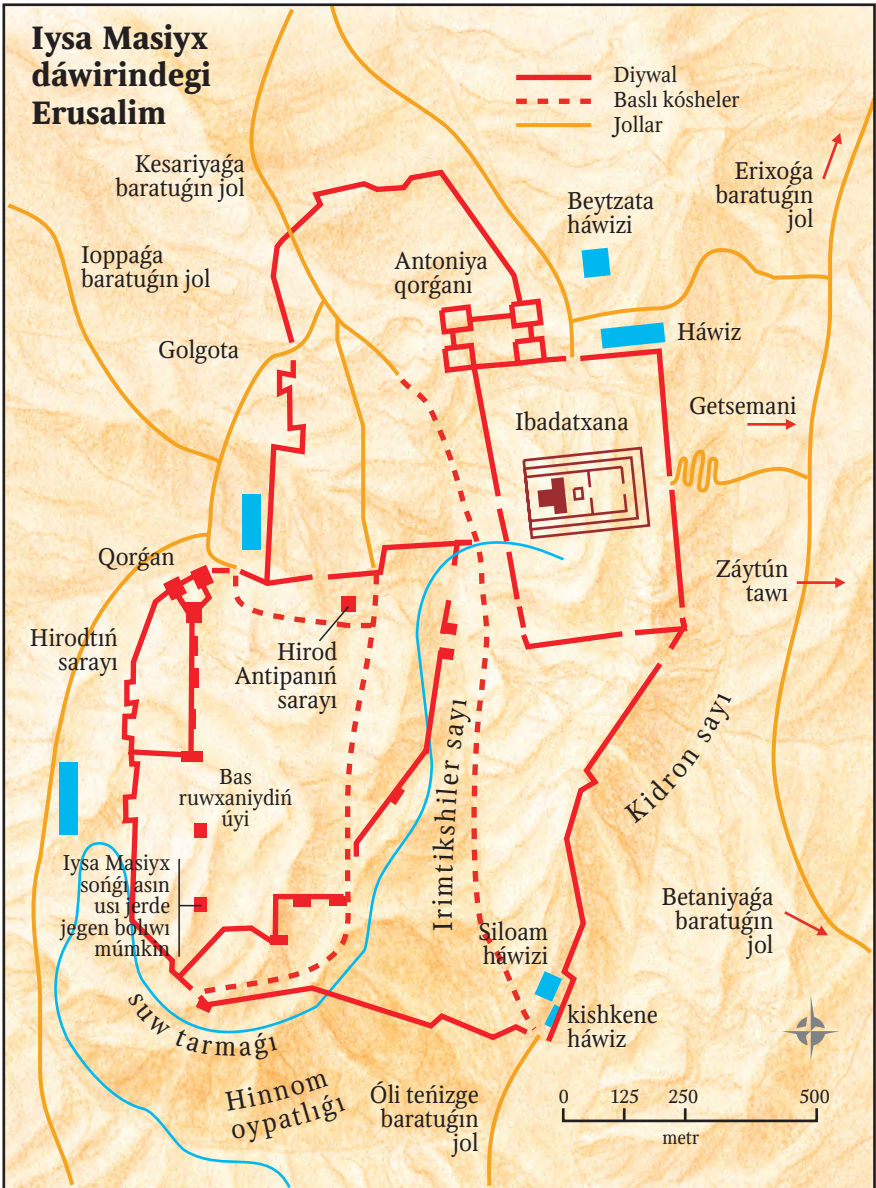

Paveldiń Xosh Xabar tarqatıw maqsetinde qılǵan birinshi saparı

Paveldiń Xosh Xabar tarqatıw maqsetinde qılǵan ekinshi saparı

Paveldiń Xosh Xabar tarqatıw maqsetinde qılǵan úshinshi saparı

Paveldiń Rimge alıp ketiliwi

MUXADDES KITAP
Библия на каракалпакском языке
The Bible in the Karakalpak language (ISO: kaa)

Baspag'a ruxsat etildi 02.09.2022
Qag'az formatı 60×90 1/16. Usl. pech. l. 118,5
Tirajı 1180 ekz. Buyırtpa

Printkorp baspaxanasında basıp shıgarıldı,
ЛП № 02330/0056863 30.04.2004
220141 Belarus', Minsk, F. Skorini kóshesi 40